Est. 17. Fab. D.

32
3
96

34
3
102

D. N. BOERII

DECISIONES BVRDEGALENSES

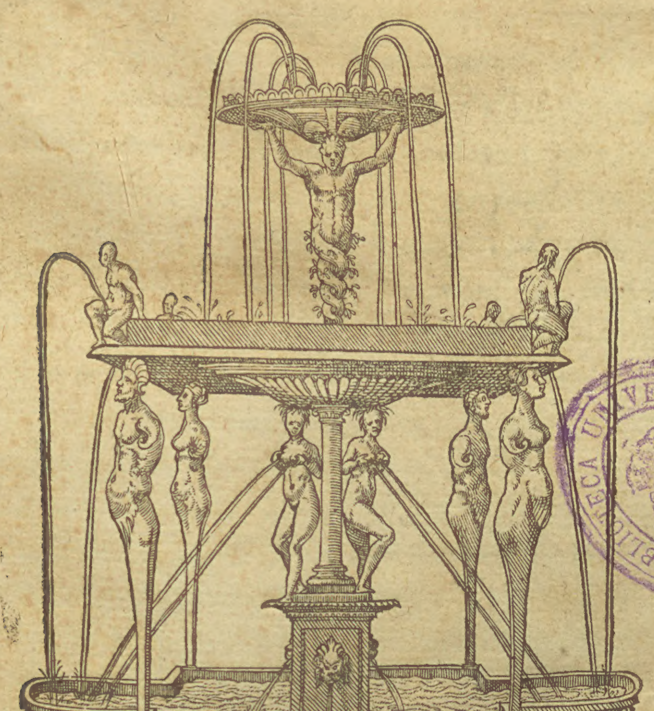
SVMMA DILIGENTIA ET eruditione collectæ, & explicatæ.

Vnà cum eiusdem Boerii Consiliis, Tractatibus de Statu & vita Heremitarum, de Seditiosis, de Custodia clauium portarum ciuitatis, & Additionibus in tractatum Joan. Montani de Authoritate magni consilii.

Collatis vetustissimis exemplaribus omnia recognita, à Guill. Nepote in Curia Lugdunensi Aduocato.

Accesserunt huic æditioni, nunc primùm è Gallico in Latinum conuersæ, Decisiones insignes D. Aegidij Magistri, Equitis, & in suprema Parisiensi Curia primi Præsidis.

Cum rerum ac verborum locupletissimo Indice.

LVGDVNI,

Apud Claudium Rauot, sub signo Fontis.

CIƆ IƆ LXXIX.

ILLVSTRISSIMO DOCTISSIMOQVE VIRO D. HIERONYMO CASTILLONAEO, CONSILIARIO REGIO, ET LVGDVNENSIS CVRIÆ, SENATVSQVE

Dombani summo Præsidi, Guilielmus Nepos S. D.

RECtissimè profectò, vir illustrissime, priscorum ille indigetũ circa Naucratim Aegypti Theuth, qui literas fertur primus inuenisse, dicere solebat, τοῦτο τὸ μάθημα ἀνθρώποις σοφωτέροις καὶ μνημονικοτέροις παρέξειν, sed & inuentum illud μνήμης καὶ σοφίας φάρμακον ἐστί. nihil enim est (mea quidem sententia) quod homines prudentiores reddat, nihil quod memoriam magis iuuet, nihil denique quod magis delectet. nam etsi sine vllo literarum adiumento experientia quis doctus, prudentiam sibi acquirere possit, aut memoriam conseruare, sed & etiam eorum quæ aut vidit ipse aut audiuit recordatione nonnihil delectari: cum tamen id haud sine multis laboribus periculisque effici possit, sed & cuius haud datum sit quilibet experiri, mirum videri non debet, si inuentum illud mortalibus omnibus vtilissimum & maximè necessarium, eósque prudentiores reddere dici soleat, & prudentiæ & memoriæ optimum esse remedium, cum literarum adiumento sine vllis laboribus aut periculis, prudentissimus quis reddi, & memoriam conseruare possit. Adeo vt nunquam desinam mirari, quid mouerit Thamum illum Aegypti regem, alioqui prudentissimum, cuius in Phædro meminit Plato, inuentum hoc dicere, οὐ μνήμης, ἀλλ' ὑπομνήσεως φάρμακον esse, & σοφίας δόξαν hominibus, οὐκ ἀλήθειαν πορίζειν. nam etsi præsidio literarum nonnulli diligentiam in perdiscendo & memoriam remittant, quinetiam & hoc inuentum nonnullos opinione tenus, non solidè eruditos reddat: cum tamen id non vsque quaque verum sit, & in quibusdam tantum locum habeat, qui etiam experientia docti, vix quicquam ediscerent, cum per se & negligentes sint & remissi, huius leuissimi incommodi caussa non debuit diuinum illud inuentum vituperari, cum alioqui vtilitatis plurimum & voluptatis cæteris qui sagaciores sunt & diligentiores adferat. Sed quæso qui fieri posset vt ex iis quæ antiquioribus temporibus apud veteres illos, Assyrios videlicet, Medos, Persas, Græcos, Romanos denique, vel bene & feliciter, vel malè & infeliciter gesta sunt, fructus aliquis seu vtilitas capi posset, nisi huius pulcherrimi inuenti adiumento? vt ex iis quæ ab antiquis illis philosophis, Socrate, Platone, Aristotele, cæterísque eiusdem sectæ viris, tum verò à multis aliis, dum viuerent, prudenter, ingeniosè & vtiliter dicta sunt, in rebus nostris gerendis instrui possemus: denique vt quæ à multis prudentibus & fortissimis viris facta & enarrata sunt ad posteritatis instructionem, sciri vel audiri nunc possent? Inducet forsitan aliquis Iudæorum illam Cabalam, qua citra literarum monumenta per successionem gradus vsque in Esdræ tempora posterioribus res sola viua voce traditas scribunt: proferet etiam Archippi & Lysiadis inuentum in Pythagoricis dogmatibus tradendis, quorum discipuli memoriter doctorum præcepta tenentes, ingenio & memoria pro libris vtebantur: denique & Druydum sacerdotum Galliæ institutum, qui literis mandari disciplinam suam noluere, sed memoriter edisci. Sed id quam ineptè, ne dicam superstitiosè & parum vtiliter excogitatum ab illis

fuerit, quantáque incommoda quibusdam disciplinis attulerit, vel hinc cognosci potest, quod ea omnia quæ ab auctoribus illis sic tradita fuere, ferè cum inuentoribus suis, aut saltem paulo post ita periere, vt eorum nunc nullum extet vestigium. Quis enim facilè quæ à Iurisconsultis nostris prudenter, consultè, & vtiliter responsa & dicta sunt, memoriæ posset mandare, aut facilè sola voce posteris tradere: aut quî fieri potuisset vt ex eorum dictis, responsis, quæstionibus, aut denique decisionibus, instrui possemus, nisi huius inuenti beneficio? Periissent profecto plurimorum virorum doctissimorum monumenta, interiissent vigiliæ. In quorum numero (mea quidem sententia) non postremus collocari aut censeri debet D. NICOLAUS BOERIUS, Senatus Burdegalensis quondam præses eximius, cuius tamen Decisionem aurearum libri, aliáque quæ de iure doctissimè & prudentissimè scripsit facilè periissent, nisi hoc literarum adiumento fuissent exsuscitata: adeo vt non mirum si maximopere laudetur hoc inuentum, vt pote cuius beneficio tanti viri sunt nobis monumenta conseruata. Careremus pulchris & celebratissimis Senatus Burdegalensis placitis, careremus illius doctissimis in iure resolutionibus, multísque quas in libris suis sparsit & inseruit iuris Callici & consuetudinum nostrarum exquisitis explicationibus, denique prudentissimis eius viri responsis. Valeant igitur hoc qui diuinum inuentum inutile dicunt. Quoniam verò abhinc duobus annis, dum incidissem in huius viri Decisiones aureas & responsa, & eas constituissem perlegere, à quibusdam Lugdunensibus bibliopolis fui exoratus has vt recognoscerem: omnia quidem ἀνέγνων καὶ ἔγνων: quædam verò in his κατέγνων, & non probaui, menda scilicet multa, & pene infinita, quæ temporum vitio, & operarum incuria irrepserant: quæ (Deo auspice) ita repurgaui, castigaui & restitui, vt huius authoris pristino splendori parum desiderari posit. Sed dum quærerem cuius nomini hunc meum qualemcumque laborem nuncuparem, quíque eiusmodi in hunc auctorem lucubrationes & castigationes vellet suscipere, & ab inuidorum dentibus vindicare, tu occurristi illico, vir illustrissime. Cui enim summi & doctissimi Præsidis monumenta potius dedicari possunt, & cuius sub nomine potius in publicum edi, quàm eius qui & ipse optimus & summus est Præses, & in hoc scientiæ genere est consummatissimus, & familiam ducit? Cui hæ meæ potius applicari vigiliæ, quàm domino mihi colendissimo, de me optimè merito, & cuius singularis est in me beneuolentia? Accipe igitur, vir illustrissime, in huius amplissimi viri Decisiones aureas & Responsa, has meas lucubrationes, & in clientelam tuam suscipe: non ingratum exit munus, si huius viri dignitatem, méque tui amantissimum circumspexeris. Omnibus satisfactum existimabo, si tibi factum sit satis. Vale vir illustrissime, qui quidem vnus pulcherrimo illo Apuleij dignus es elogio, Inter doctos nobilissimus, inter nobiles doctissimus, inter vtrosque optimus, adde etiam inter omnes modestissimus. Vale etiam atque etiam. Datum Lugduni, a. d. viij. Cal. Decemb. anno Domini CIↃ IↃ LXXVIII.

QVAESTIONES SIVE DECISIONES NICOLAI BOERII.

CONSILIORVM EIVSDEM INDEX.

TRACTATVVM INDEX.

INDEX DECISIONVM

siue tractatuum Ægidij Magistri.

DECISIONES AVREAE QVAESTIONVM INSIGNIVM IN SACRO BVRDEGALENSIVM SENATV, SEV REGIO PARLAMENTO, DIScussæ ac promulgatæ: opera clarissimi eius curiæ Præsidis, Nicolai Boerij congestæ, & digestæ.

SVMMÆ PRIMÆ DECISIONIS.

Quæstio I.

Quæritur vtrum valeat electio facta per canonicos eligentes, quorum quilibet secreto, & sigillatim sub hac forma scrutatus dixit, & respondit, vt in quodam cartello in papyro scripto manu sua propria signato continetur, quem ibidē perlegit, & tradidit, cuius tenor talis est: Ego Ioan. &c. Credo dominum Ioan. de Maloleone canonicum huius ecclesiæ Conuenarum meliorem, & vtiliorem ad regimen ecclesię Conuenarum vacantis, & in ipsum consentio, & eum volo; & cupio in pastorem, &c. Et maximè, quando capitulum & ipsi eligentes dederunt potestatem scrutatoribus inquirendi vota singulorum per cartellos, aut aliàs, &c. Et vnus ipsorum erat cæcus, scilicet præcentor, qui non scripsit nec legit, nec alius pro eo cartellum suum.

DECISIO I.

HANC quæst. vidi sæpè in consil. pluries accidere, ratione similis electionis factę per canonicos ecclesię cathedralis Cartucen. & suffraganeū Bituricē. qui per cartellos elegerant do. Guid. de Castro nouo, plures & similes directas elec. per doc. multum in iure peritos. Pro cuius decisione presuppono quid sit
1 electio, & quid sit votum, & vnde dicatur. † Electio est ad alicuius personæ prelationem vel societatem fraternam canonicè facta vocatio, vt no. glo. in c. vno. in ver.
2 vera. de postul. præl. li. vj. † Et votum secundum Bal. in c. quia propter. col. v. in prin. de elect. est animi deliberatio cum beneplacito determinans se ad hoc aliquid: sicut dicimus in voto castitatis, & in voto matrimonij. Et debet secundum ipsum iungi cum verbo præsentis temporis, nō infiniti modi. Vnde debet dicere eligens eligo, & non volo eligere: quia infinitum nullam determina-
3 tionem habet, l. serui electione. ff. de leg. j. † Et dicitur votum secundum ipsum Bald. in d. c. quia propter desiderium. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ad Tre. vel
4 † consensus, secundum Gul. Mand. in suo tract. de elec. c. xxij. in verbo, vota & consensus. alle. ca. cum post petitam. & c. eccle. in j. de elect. & idem Abba. Sic. in dicto cap. quia propter. quæst. vij. de quo dixi in addi. ad Mand. in dicto cap. xxij. & Host. in elec. col. iiij. exponit vota, id est, nominantium desideria, & motum, & causam desiderij. & idem Anto. de Butr. ibi, versic. dicitur.
5 † Hoc habito pro constanti, videtur primò, quod valeat talis electio sic facta per cartellos in ipso scruti-
6 nio lectos. † Quoniam quandoque etiam fieri olim poterat, vt qui longiorem habebat paleam, inter canonicos esset electus, & sic per sortem, vt cap. fin. de sorti. & ibi per Docto. insuper Ana. qui ponit quando possit fieri per bulletas & cedullas in officiis ciuitatis: & Bald. & Docto. in l. si duobus. in fin. princ. C. com. de leg. Vnde clericus dicitur à κλῆρος voce Græca, quod est sors, quia sorte debet eligi, vt electus fuit beatus Matthias diui. elect. & non alia notitia, vt not. glo. in authen. pref. C. de epis. & cler. prout facta etiam fuit electio beatorum Nicolai, Ambrosij, & Seueri, vt ca. statuimus. §. his omnibus. lxj. distinct. & Abba. Sicu. in dicto cap. quia propter. §. nisi. ver. sed quæro. de elec.
7 † Tum quia non refert quomodo vocem exprimant, aut viua voce, aut in scriptis legendo cartellum, quia legendo exprimunt, prout sentit Host. in dicto cap. quia propter. & ibi Anton. de Butr. dum volunt, quòd scrutati & inquisiti canonici non respondeant, vel captiosè respondeant: quòd non obstat, allegant ff. de interroga. acti. l. de ætate. §. qui tacuit. nisi vota essent incerta vel conditionalia, cap. in elect. de elect.
8 libr. vj. tunc bene obstaret. † Præterea pro hac parte facit, quod adducit Bald. in tracta. schismatis, quem posuit in titu. si quis aliquem test. prohib. versicu. amplius sciendum est: quòd homo potest considerari triplici statu voluntatis, scilicet conceptæ, prolatæ, & scriptæ: item ex conatu quodam & sono ostensæ, vt ad literam hæc patent ff. de supel. leg. l. Labeo. ibi dum dicit sentit, & dum dicit ibi, mente, quod significat conceptionem: & dum ibi dicit, vocis ministerio, quod significat prolationem articulatam: & ibi dum dicit conatu, & sono, quod significat prolationem inarticulatam & confusam: quia propriè non est vox, sed sonus vel
9 signum. † Item ponitur ibi verbum commune dixisse, quod est commune ad prolocutum vel scriptum. Nam & scriptura dicit in Euangelio, Vt impleretur scriptura, quæ dicit, &c. Et hoc patet C. de testam. l. hac con-
10 sultissima. & Insti. de pup. subst. post principium. † Si consideramus hominem in statu voluntatis conceptæ per se & simpliciter, iste homo non est totus homo, sed anima, id est, intelligentia pura. Item homo interior interius operatur, exterius nil infundit: & ista voluntas non est consensus, id est plurium in idem sensus: & ideo actus qui regulatur consensu non perficitur, vt ff. de pact. l. j. §. conuentiones. nec aliquem actum humanum complet. ff. de leg. iij. l. fideicom. §. j. ff. de test. l. is
11 qui. & not. C. fami. ercis. l. j. † Si autem consideremus hominem in statu voluntatis secundæ, id est prolatæ, vel etiam tertiæ, id est, scriptæ, tunc perfecta dispositio, & voluntas de voluntate procedit, id est, de interiori voluntate procedit verbum, & totus homo concurrit, id est, animus seu intellectus cum organis: & voluntas in actibus humanis complendis debet esse extrinseca & sensibilis, non interior & spiritualis tantum: quia hic non est quæstio de proprio spiritu, sed de actu humano. Et ideo text. in l. potuit. C. de iur. delibe. dicit actus, id est, consensus & voluntas, id est, interior habitus mentis. vox enim sine mente est sine radice, vt voces fictitiæ, & simulatæ: vel vocis, vel doctrinæ causa, non ad verum esse rei dictæ. C. plus valet quod agitur. per totum. cap. afferte. de præs. l. diuus. ff. de test. mil. & l. sciendum. §. dictum. ff. de ædil. edi. non enim quicquid dicitur est, vel erit, vt ibi patet. Et si mentis arcano accedat verbum, & ab vtroque procedat scriptum, erit verbum de corde, & scriptura de vtroque procedens: & tamen non essentialiter, nisi vna voluntas præcisa, quæ negotium perfectissimum
12 reddit. † In hoc autem triplici statu fuerunt canonici secundum punctum prædictum. Nam statu vltimo interioris hominis fuisse probantur propria oris confessione, quia dixerunt, Legendo cartellum, eligo vel nomino: & propriè locuti sunt: & bene & proprie debemus præsumere, imò pro certo tenere eos esse locutos. Item in statu volutiuo secundū Bal. ibi col. 14. propriæ manus subscriptionis eos fuisse, lectio thematis declarat. Vnde omnimodo standum est subscriptioni, siue subnotationi propriæ manus. C. de test. l. iubemus. & l. cum antiquitas. & in auth. quod sine. Si mente ergo, lingua, & manu omnia clarent fuisse perfectissimè consummata, vt d. l. iubemus. debemus quantum possumus impropriare verba, vt saluemus actum, vt dicit text. in l. pater Seueri. §. conditionum verba. ff. de conditio. & demon. & verba solēnia finguntur dicta, quę dicta tamē non sunt, vt dicit text. in l. manumis. & ibi Alb. & Bene-
13 dic. de plumbino. ff. de manumis. vind. igitur, &c. † Et ita videtur tenere Inn. in d. ca. quia propter. vbi dicit, ꝙ electus est tutus in foro conscientiæ & animæ, si electio sua tenuit de iure gentium, licet non fuerit seruata forma tradita à iure positiuo: quia illa forma fuit introducta propter scandala & deceptiones euitādas. Vnde ex quo omnia

omnia iſta ceſſauerunt,& interuenit verus conſenſus,
ſatis eſt, & electus erit tutus quo ad Deum: & eum ſe-
quitur ibi Ant.de But. & idem Abba. Sicul.in c.j. ad fi.de
in integ.reſt. & Gemi.in c.j.de ſponſa. lib.vj. & Anch.in
reg.beneficium.in vij.q.de reg.iur.lib.vj.Et pro hoc fa-
cit quod no. Ab.in c. porrectũ.col.ij.de reg.per gl.ij. ibi:
14 † quòd profeſsio facta non ſeruata forma tradita per re-
gulam religionis,tamen ligat etiam in foro conſcientiæ.
Et idem tenet Guli.de Monteſer.in ij.part. ſui commenti
ſuper prag.ſan.verſ.& nõ ſolum omnis fauor electionib.
15 eſt impẽdẽdus &c.† Cùm ſecũdũm eum electiones fiant
propter perſonas,& non econtrà:quia perſonæ electæ vel
eligendæ ſunt præcipuè & principaliter contẽplatæ per
concil.Baſil.vbi ponitur electionis forma ſecundaria, vt
in perſona ſint contẽti,circa prin.probat.Quia dato quòd
electio peccauerit in forma cõtẽta in d.c.quia propter.vel
in forma addita & cumulata per decre.conci. Baſil.in tit.
de elect.ſi tamen electus eſt vir legitimæ ætatis, morib.
grauis,literarum ſcientia præditus,in ſacris ordinib. con-
ſtitutus,& in eius perſonam concurrẽt cæteræ qualitates,
quæ per ſacros canones ſunt requiſitæ: quòd talis electus
in foro conſcientiæ eſt tutus.alle.Ant.de But.ita etiam te-
nentẽ in c.quia plerique.de immu.eccl.& Abb. Sicu.in d.
c.j.in fi.de in integ.reſ. pro cuius doctrinæ corroboratio
ne dicit eſſe caſum in §. & ſi quidẽ ad electionẽ.in clem.
exiui de paradiſo. de ver.ſig. & probatur ſecundum eum
hodie aperte hæc doctrina per decretum ſanctę Synodi
Baſil.in ca.j.de elect.in prœmio.ibi dum dicitur,potiſsi-
mum eſt huius ſanctæ ſynodi ſtudium, vt tales eccl.pręſ-
ficiantur paſtores qui tanquam colũnę &c.vbi principalis
intentus eſt circa perſonas quæ ſunt eligendæ:ſecundariò
& in ſubſidiũ circa formam electiõis. Et iſtud corroborat
per doctrinam beati Thomę in ij.part.q.xcvj. tu ibi vide.
16 † Nec his obſtat ſi dicatur, ꝙ retractatio & caſſatio actus
eſt pœna,c.diſpẽdia.§.fi.de reſcrip.li.vj.& c.cupiẽtes.§.cę-
terum.verſi.vel ſi perſonas.& c.ſi religioſus.de elect.li.vj.
& l.non dubiũ.& ibi cõiter doc.C.de leg.& l.turpia,& ibi
Bar.in j.no.& Alex.de leg.j.& Cur.iunior conſi.viij.nu.j.
& ad pœnã impoſitam ipſo iure tenetur quis in foro con-
ſcientię,vt tenuit Pet.de Anch.in repe.reg.poſſeſſor.de re.
iur.li.vj.& Abb.Sicul.in c.j.de conſtit.& Pet.de Rauẽ. in
ſuo alphabe.in litera A,in prĩ.inchoãte,Annullatio actus.
& ſic cũ retractatio & caſſatio electionis propter formam
per ius traditã nõ ſeruatã,fiat ipſo facto, vt d.c. quia pro-
pter.& etiã retractatio,& caſſatio electionis propter for-
mam à decretis Baſil.cõci.traditam non ſeruatam fit ipſo
iure:vt patet in d.c.j.§.deinde eligãt.de elect. in pragm. ꝙ
talis electus non ſit tutus quò ad Deum.Et pro hoc dicit
Bal.in l.nemo martyres.C.de ſacroſanctis eccl. ꝙ quando
per annullationem actus quis iure quæſito priuatur, vel
inchoato quæri,tunc dicitur pœna.allegat Ioan.And.in c.
fi.de elect.lib.vj.Sed dicendum eſt,ꝙ contraria procedũt
quãdo retractatio,& caſſatio actus ipſo iure fit in odium
17 perſonarũ actũ explicãtium,quia tunc eſt pœna: † ſecus ſi
retractatio & caſſatio actus non fit propter odium per-
ſonarũ actũ explicantiũ,ſed in defectũ ſolennitatis,prout
eſt in caſu noſtro, in quo caſſatur electio propter defectũ
iuris communis,& etiam Baſil. concilij:quia tunc non eſt
pœna,vt eſt gl.in ca.ij.de conſtit.& ibi Abb. Sicul.voluit
Domi.poſt Ioan.And.in d.c.fi.de elect.li.vj.& iſtam con-
cordantiã dedit Bal.in d.l.nõ dubiũ. C.de legib. vbi dicit
ꝙ reſpectu perſonarũ ſit pœna,allegat l.ſenatus.ff.de con-
trahen.emp. & d.l.non dubiũ.& pro hoc,c. ſi religioſus.
de elect.lib.vj.Et ꝙ reſpectu omiſsionis modi vel formæ
non ſit pœna,allegat l.qui Romæ.§.Flauius Hermes.ff.de
verb.obli.& iſtã opi.Inn.& Bal.ſequutus eſt Sozi.in conſi.
cxij.verſi.vnde cõcludit Paul.de Leazariis,volu.iij. & etiã
Iaſon in l.ſi poſt diuiſionẽ. verſ. ſecundò & fortius. C. de
iuris & facti ignor.& no.per Bart.in l.nemo poteſt.& ibi
ſing.Alex.verſi.Itẽ inquãtum Bart.ff.de leg.j. vbi quęrũt,
an licitum ſit retinere relictũ in teſtamẽto minus ſolenni.
18 † Præterea bona eſt argumẽtatio de matrimonio carnali
ad ſpirituale,c.inter corporalia.& ibi per Doct. de tranſla.
epiſco.ſed in matrimonio carnali non ſunt verba neceſ-
ſaria,etiam in valentibus loqui,ſed ſufficit ſecundũ com-
munẽ & verã opi.Doct.in c.tuę.& c.cum apud.de deſpon.
ꝙ cõſenſus contrahẽtiũ ſigno aliquo exprimatur. vt aliàs
plenè ſuper hoc cõſului, in conſi.liiij.incip. Viſo proceſſu
moto & pendente,vbi iſtã opin.tanquam in iure veriorẽ
tenui.ergo idẽ dicendũ eſt in ſpirituali matrimonio,quòd
19 ſufficiat exprimere votum in ſcriptis.† Tum quia talis eſt
conſuetudo & communis modus faciendi,& procedendi
ad electionem paſtorum in eccleſiis linguæ Occitanæ, vt
vidi proceſſum fuiſſe in electione per Canonicos eccleſiæ
Cartucẽ.factã vt ſuprà dixi: ideo attendenda l. ſuper. &
ibi Odofr.Iaco.Rabuſere.Lucas de Penna,& Ioã.de Plat.
20 C.de iure fiſci.† Sed ſolennitas iuris poteſt conſuetudine
remitti,vt voluit Bened.de Plumbi.in l.manumiſ. per illũ
tex.ff.de manumiſ.vindi.& ibi dixi in addi.& ita voluerũt
21 Frãciſ.de Are.& Bart.Soci.in l.j.in ij.no.de ver.obl.† Tum
quia paria iudicantur priuilegium datum verbo,ſeu viuæ
vocis oraculo,& in ſcriptis cõceſſum,vt cle.dudum.§.nos
& enim.& ibi gl.in ver.verbo.quã ſequuntur Do.& Frãc.
22 de ſepult.igitur,&c.† Item teſtator debet palam nomen
hæredis exprimere l.hæredes palã.ff.de teſt.& l.iubemus.
C.eo.tamen ſufficit ſi illud ſcribat, vt Auth.& non obſer-
uato.C.eo.etiam ſi nõ nominet aut ſcribat,ſed ad inter-
rogationẽ reſpondeat,ſicut voluit gl.in d.l.iubemus. quã
etiam intelligunt Petr. Cyn. Bal.& mod. ibi, ſi articulatè
23 loquebatur, & erat in bona memoria.† Quia paria ſunt
voce exprimere,vel ſcribere,vt dictis iurib. & tenet Alex.
conſi.xxxiij.incip.Ponderatis verbis vltimi teſtamẽti.li.iij.
24 & Corneus conſi.lxxvij.vol.iiij.igitur,&c. † Tũ quia ap-
pellatio à diffinitiua ſufficit ꝙ prorũpatur verbo,l. ſcio.&
ibi Bart.& doct.ff.de app.& gloſſ.in c. cordi.in verbo,ſol-
25 uit. & ibi Domi.de app.li.vj.nec poſt in ſcriptis.† Igitur in
contrarium videtur mihi ꝙ viua voce, & non in ſcriptis
votum & cõſenſum debeant canonici exprimere:quoniã
tex.in c.quia propter.de elec.vult hoc expreſſe,dum præ-
cipit ſecretò & ſigillatim vota cunctorum eſſe exquirẽda,
& hoc ſecundum gl.& oẽs ſcribẽ. ibi, hoc eſt vt liberius
poſsint canonici nominare quẽ volunt.Timẽt enim nomi
nare aliquem publicè, quem ſecretè nominabunt, vt in
teſte,qui potius in ſecreto dicet veritatem,c. Venerabili.
de teſt.& l.ſi quando.C.e.tit.alias ſi permiſsũ eſſet in ſcri-
ptis vocem dare & votum exprimere,nõ eſſet opus quòd
ſecretè eorum vota inquirerẽtur, cum liberius quis votũ
in ſcriptis exprimat, & ſine metu loquatur, quam verbo
26 & voce.† Iſtud eſt ſingulare in electione,ꝙ ſecretò & ſi-
gillatim vota ſingulorum debeant exquiri:quod tamẽ in
aliis agẽdis & explicandis per vniuerſitatem,ſiue capitulũ
non ſeruatur:ſed quilibet põt votum ſuum dicere in cõ-
muni aliis audientibus,ſecundum Ab.Sic.in d.c.quia pro-
pter.in iij.no.& verſ.quintum ſubſtantiale &c.& Ang.cõ-
27 ſi.xlv.incip.vacante abbatia cuiuſdam monaſterij.† Præ-
tereà & vlterius,pro forma præcipitur per conciliũ,quòd
vota reducantur in ſcriptis per ipſos ſcrutatores,aut alte-
rum ipſorum de voluntate aliorum,vel notarium clericũ
vel laicum,licet melius ſit per clericũ,vt volunt doct.in d.
ca.quia propter.& Guli. Madag. in tract.ſuo.de elec.in c.
xix.& c.xxviij.& quæ ibi vtrobique dixi in addi.& glo.in
c.j.§. notariis. in prin.de elec. in prag. ſanct. & quod no.
Bal.in l.j.ver. extra quæritur. C.qui admit.ad bon. poſſ.
28 vbi dicit, † quòd in aliquibus actibus quædam ſunt de
forma,quædã ante formam,quædã præter formam,quæ-
dam ſunt quæ ſequũtur formã:& omnia iſta concurrunt
in electione,ſecundum Fel. in c.cum dilecta.ver.demũ ad
ornatum.de reſcrip.vbi hoc dicit eſſe de mẽte Io. And.in

c.quanquam.in nouel.col.vlt.de vſur.lib.vi.Idẽ dicit Ale.
in addi.ad Bald.in d.l.j.& verum dicunt.& ſecundum eos
de forma eſt quòd in ſcrutinio exquirantur vota, &c. vt
29 ibi per ipſos.†Et ſi in ſcriptis poſſent dicere vota,nõ eſſet
requiſitum vota redigere: ſed inſerere & exẽplare cartel-
lum & ſcedulam:quia redigere dicitur ſcrutator, quando
canonicus adiuratus per patrem & filiũ & ſpiritũ ſanctum
conſentit in talem.ſecundum Abb. anti.in d.c.quia pro-
pter.verſi.itẽ quæritur.vel quando talis iuratus ſecundum
eum in virtute cõſcientiæ,in quem conſentiret,reſpondit,
Ego cõſentio in talẽ,vel eligo ipſum, vel nomino talem:
vt probatur in c.Geneſi.in verbo,ne vel idem repeti vide-
retur.de elec.& idem tenent Io.And.Ant.de Butr.& Abb.
30 Sicu.in d.c. quia propter.†Vnde inquiſitores ſiue ſcruta-
tores debent reſpicere inquirendos in vultu,quia per ex-
teriora comprehenduntur interiora,c.ex ſtudiis.de præ-
ſump. & c.j.de cleri.non reſi. & l.is.§.fi.ff. de tuto. & cu-
ra. dat. ab his. Et ideo dictum eſt, O quàm difficile eſt
crimẽ nõ prodere vultu,c.in capite.po.di.accedit auth.
31 apud eloquentiſsimum.C.de fide inſtru.†Et notarij poſ-
ſent in prima vel in tertia perſona ſcribere vota,prout eis
videretur,licet magis approbetur à doctoribus.propter
electionis decretum, quòd in prima perſona fiat, vt per
Mandag.in d.c.xxviij.& c.xxvj.& in cap.lix. forma.vij. in
32 verbo, ego. & ibi dixi in addi. Et† debet talis adiuratio
ſecundũ Abb.antiq.in iiij.col.ſic fieri: Chariſsime, Deum
pre oculis habe:non conſideres quis tibi bonus fuerit vel
malus,ſed quis eccleſię magis vtilis eſſe poteſt:non atten-
das commodum temporale,quia non libero iudicio præ-
ferendam ſibi perſonam examinat mens,quam cupiditas
ligat.viij.q.j. dilectiſsimi. Et ſi es hodie, cras non eris:
per patrem & filium & ſpiritum ſanctum adiuramus te,
& in virtute conſcientiæ,& ſub periculo animæ tuæ dic
nobis quis vtilior videatur,c.cõſtitutus.ij.de appel. Et ita
tenet Hoſt.in d.cap.quia propter,& in ſumma §. qualiter
facienda ſit electio. verſi. qui ſecreto. & verſi.diligenter
exquirant,&c.ibi Ioan.And. Ant.de Butr. & Abb. Sicul.
& Mandag.in d.tra.c.xxiiij.§.ſane. & quæ ibi dixi in ad-
33 di.Et†ſecundum ipſos debent ſcrutatores poſt votum ſin-
gulorum interrogare eos,quo deſiderio,quo affectu,qua
conſcientia mouentur ad petendum talem, & non ſolum
exquirere, ſed ſcribere zelum & meritum nominantium
& nominatorum,c.dudum.de elect.quia ſic plene poterit
34 fieri collatio in communi. †Habet neſcio quid latentis
energiæ viua vox,vt inquit diuus Hiero. in proœmia Bi-
bliæ, vbi refert Aeſchinem orationem Demoſthenis legi,
audientẽ cunctis Rhodi laudãtibus dixiſſe: Quid ſi ipſam
audiſſetis beſtiã ſua verba reſonãtem.& idem in epiſtola
lxxxiiij.col.ij.quia lingua loquẽtis eſt tuba cordis,& nul-
lum eſt maius mentis teſtimoniũ,quàm qualitas inſpecta
verborum.l.Labeo.§.idem Tubero.ff.de ſupel.leg.Bal.in
conſi.cxlv.& in rub.de teſt.allegans Caſsiodorũ ad hoc li.
iij. voces enim ſunt ſigna earum quæ ſunt in anima paſ-
ſionum & notæ,vt dicit Philoſophus primo perihermę-
nias,& Iuriſ.in d.l.Labeo.§.idem Tubero. de ſupel. leg.
vt refert Bal.in c.mandatum.de reſcri.in prin.dicens etiã,
quòd mens eſt radix verborum,& eius ſubſtantia prima.
Nam cor imperator eſt linguæ,& cedit lingua cordi, &
ſub iugo mentis verba conſiſtunt, tanquam ſub proprio
originali & digniori : vt legitur,& no.in l. in venditione.
ff.com.pręd.Bal.in rub.extra de teſtibus.vbi adducit illud,
tritum antiquitate prouerbium, Loquere & cognoſcam
te,c.legitimus,xciij.diſt.& d.l.his qui.de tuto.& cura.da-
tis.Et ideo colligit Bal.in l.volũtas. C.de fideic. quòd nos
non credimus hominẽ velle,niſi illud quod dicit,l.liber-
to.§.pen.ff.de annuis leg.c.ad audientiam. de deci.l.j.§.lo
quitur.ff.de magiſt.cõue.& idẽ Barb.in cõſ.xxiij. in prin.
35 vol.ij.†Et ſic ſtat ex iſtis vera concluſio,& ita cõciliũ vide-
tur & omnia iura voluiſſe,verbo,ſeu voce conſenſum eli-
36 gentiũ exprimi. † Et poſſet dici ſtipulatio ſeu verborum
obligatio:quia quẽadmodum in verborum conceptione,
qua quis dare vel facere interrogatus,ſe facturũ reſpõdet,
l.v.§.ſtipulatio autem.ff.de ver.obli.ſic in electione requi-
runtur verba,quibus canonici & cæteri eligere debentes
interrogantur in quẽ dirigunt votũ & deſideriũ eorum,
vt dictũ eſt : quia non figura literarũ,ſed oratione quam
exprimunt ipſi eligẽtes,arg.l.nõ figura.ff.de act.& oblig.
& ibi in fine dicitur,quod vocib. lingua figuratis ſignifica
37 retur.†nec mirũ,quia ſecretum volũtatis pateſit in verbis
vehementius,quã ex aliis ſignis,quæ ſunt multa,vt l.apud
Celſum.in prin.ff.de doli exceptio. Et dicit Ang.in l.fi.ff.
de hęre.inſti.quòd collatio zeli ad zelũ,& meriti ad meri-
tum &c.in electionib. hominum facienda, ſumpta eſt ex
tex.l.generaliter,§.ſi quis alienũ.ibi,aut meritis cuiuſque.
& ibi ita dicunt Albe.& Ben.de plumb.& ibi dixi in addi.
ad Bene.ff.de fideic.liber.Tum clarè probatur hæc cõclu-
ſio in c. eccleſia veſtra.in i.de elect. & ibi Hoſt.Abba.anti.
Abb.Sicul.Pet.de Anch.Io.de Imo. Zab.vbi per illũ tex.
tenent,& per tex.in c.ſi quis iuſto.§.fi.de elect.li.vi. & ibi
tenet ſing.Anch.in xij.nota.vbi no.quòd non poteſt vnus
38 de collegio exprimere per literas votũ ſuũ.†Similiter nec
teſtis poteſt tradere in ſcriptis dictum ſuũ iudici.iij.q.ix.
can.teſtes.& Io.And.& Abb.Sicul.ibi.per omnes in c.te-
ſtibus.de teſti.& Sali.in l.iuriſiurãdi.verſi. quæro vtrũ te-
ſtis.C.eo.ti.quãuis Bar.in l.Theopompus.de dote prę leg.
& in l.eos.ff.ad l.Cornel.de fal.ſentiat cõtrarium.& Bal.in
d.l.iuriſiurandi.quãdo ſcripturã ſui teſtimonij iudici legit,
& dicat ſe teſtificari prout in ea continetur. ſed prima eſt
verior:quam ſequitur Iac.de ſan. Geor. in l.iij.in prin.nu.
39 xxvi.ff.de teſt.†Similiter nec iudex poteſt ſententiã litiga-
toribus in ſcriptis tradere,vt l.j.C. de ſenten.ex peric. re-
citand. Et ratio ſecundùm eum redditur in tex. quia in
ipſo ſcrutinio ſecretè & ſigillatim tantũmodo votum eſt
exprimendũ,quæ ratio adaptatur ad teſtes, quos iudex
debet audire,qua cõſtantia, qua trepidatione loquantur.
l.de minore.§.tormenta.ff.de quæ.l.iij.§. tu magis. ff. de
teſti.& quod no.Inn.in c.quoniam contra falſam.de pro-
bat. vt ſupra dictum eſt. Et iſtud eſt verum,quod ibi de
expreſsione voti in ſcriptis nõ facienda dicitur : quia etiã
in litera aperta non poſſet mitti ſcedula incluſa aperiẽda
in ſcrutinio continens nomen eius,in quem ille cõſentit,
ſecundum Io. And.ibi, quem Ancha. Domi.& Francus
ſequuntur. Quia ſecundum ipſos vbi cõſenſus requiritur
certo determinato tempore pro forma & ſecretè,nõ põt
talis conſenſus præſtari etiã per illum qui eſſet abſens, vel
iuſto impedimento detentus:ſecus ſi nõ requireretur pro
forma vel occultè:allegãt gl.in c j.lxiiij.di.quę in terminis
noſtris ita decidit, per tex.in d.c. quia propter. Pro hoc
faciunt no.per Bar. in d.l. Theopõpus.ff.de dote præleg.
& per Bal.in l.iuriſiurãdi.C.de teſt.& in l.j.& ibi Moder.
40 ff.de liber.& poſth.†vbi dicunt,quòd vbi ſolẽnitas datur
pro forma,etiã ſi eſſet leuis, tũc eius omiſsio vitiat actũ,
vt plenè tenet Fel.in c. quoniam frequenter. vt lite non
conte.& in d.c.cũ dilecta.in ver.amplia decimò.de reſcri.
& omnia quæ ibi circa formam ſeruandam dicit,faciunt
41 pro deciſ.huius q.†Quinimo etiã volẽte capit.non poſſet
talis conſenſus præſtari per literas & in ſcriptis ſecundum
Francum in d.§.fi.per illum tex.ibi, non poterit aliquate-
nus &c.& tenuit And.Barba.in cap.quamuis.in ij. notabi.
de offi.deleg.& Anto.de But.in d.capit. quia propter. q.
pe.& Roma.in ſuo ſingu. 797. incipi. abſens in electione
rectoris. & Barthach. in tract. de epiſcopo. libr. j. in iij.
parte.q. xv. & ita tenui vnico verbo in addi. ad Manda.in
cap.xiij.in tract.de elect.& Pau.de Caſt.in conſi.329. inci-
pient.formæ.c.quia propter.de elect.vol.anti.licet in mo-
nialibus dicat eas pro illa vice nõ eſſe priuatas,cùm liceat
mulieribus ignorare iura, l.regula. ff. de iur. & fac. igno.
42 †Et licet quis volente capitulo poſſit intereſſe electioni

per

per alium.s. procuratorem, etiam si nō esset iustè impeditus, vt volunt doct. in d.c. si quis iusto. & in d.ca. quia propter. §. illud. in istis (secundum Anch.) in quibus est diuersa ratio viuæ vocis & scripturæ, non eundem producit effe-
43 ctum litera & viua vox. †In aliis verò idem est exprimere mentis conceptum per literas vel nuntium, & in præsentia quò ad obligationes contrahendas, & omnia peragenda. l. consensu. ff. de acti. & oblig. & quod no. in c. decerni-
44 mus de sentent. excom. & cap. optatum. 100. di. Quia† certum est, quòd vbi certa forma à iure data est, non sufficit illam seruari per æquipollens, vt voluit glo. in clemen. j. de vita & honest. cler. Bal. Ang. & moder. in l. j. & ij. ff. de vulg. & gl. in cap. j. de vasal. qui contra const. in vsib. feud. & Ant. de But. & Abb. Sicu. in cap. ex tuæ. de cler. non resi. & Io. And. in addi. Spec. eo. ti. in rub. & Guli. de monte ferra. in ij. parte sui commenti. ver. ex quibus omnibus soluitur. & Barth. in consi. 47. sed est punctualiter seruanda, vt tenet Ang. in consi. 146. inci. super primo dico, &c. qui alle. tex. in l. cum hi. §. si prætor. ff. de transac. aliàs vnusquisque suo arbitrio daret formam. quod est prohibitum, vt d. c. quia propter diuersas. & ibi omnes, insuper Bal. col. ij. & dixi in addi. ad Mandag. in tract. de elec. capit. 21. in ij. addi. & plenè Feli. in d. ca. cum dilecta. ver. amplia primo. de re-
45 scri. vbi dicit† quòd formæ nihil addi vel detrahi potest. al le. Bal. in l. fi. col. ij. C. de suis & legit. & alia infinita iura. Et præcipuè vbi lex, aut canon annullat ponendo decretum irritans, vt ipse voluit ibi, versi. quintum signum. & versi. amplia. xj. per quod est responsum ad secundum rationē pro prima parte adductam ex dicto Bal. fulcitum: quia hic vocis ministerio opus est, vt ipsemet expressè hoc tenet ibi. Nec obstat si quis velit dicere, quòd absens potest cōstituere procuratorem ad certam personam eligendam, d.c. si quis iusto. §. porro. & in prag. sanc. cap. j. §. idem iuramentum. de elec. & sic videtur in scriptis votū dare, & an te scrutiniū. Quia ad hoc respondet Io. And. in d.c. si quis iusto. §. fi. quem sequuntur Archidiac. Domi. & sequaces,
46 † quòd aliud est actum facere, hoc est eligere per literas vel scedulam: & aliud dare mandatum de faciendo & eligendo: quia per primum inducitur perfectio actus: cum in scriptis non potest exprimere, d. §. fi. & per secundum actus est in fieri, & non in perfecto cum potest committere, d. §. porro. quod dicunt esse notandum: quia quotidie ista allegantur in consiliis: pro quo facit quod dicit Bal. in d. tract. schismatis. ver. nempe. tantum distat fecisse à concepisse, quantum perfectum ab infecto: & quantum semē quod est reconditum in horreo quod nihil fructificat, ab eo quod est seminatum in agro. Quia secundum Abb. Si-
47 cu. in c. si diligenti. de foro compe. †non potest renuntiari iuri, quod statuit certam formam in actibus hominum. Et ponit etiam exemplum in testamento, vt fiat cum certo numero testiū: & idem in c. tuis. quem ibi sequitur Feli. col.
48 j. de testibus. vbi dicunt, †quòd solēnitas formalis & substantialis quæ concernit fauorem publicum, non potest à partibus remitti, d.c. si diligenti. l. ius publicum. & ibi doc. ff. de pact. secus si concernit fauorem partium, vt d. ca. tuis. & tenet Bal. in consi. 181. lib. iiij. Et idem dicit Ang. in cons. 94. & plene Fel. in d.c. cū dilecta. versi. amplia. v. de rescrip. Et per hoc est respōsum ad id quod dixi. suprà de consuetudine & cōmuni obseruantia faciendi electionem per car-
49 tellos contra iuris solennitatem: †quia etiam dicta consuetudo est annullata per tex. in d.c. quia propter diuersas electionum formas, quas quidam inuenire conantur, &c. cassa, irrita & abolita. Et hæc conclusio probatur, quòd voce, & non scripto est consensus exprimendus, per tex. in c. constitutis. de electio. ibi, vt haberet vocem in capitulo eorundem. & in prag. eo. tit. §. ego N. iuro, &c. ibi, nec illi dare vocem quem &c. & in c. ij. ibi, voce illorum qui non pure. eo lib. vj. & per tex. in clemen. vt hi. in prin. & in §. illi vero. de ætate & quali. ibi, vocem in c. & in c. ecclesia vestra. in primo, de elec. & in aliis passibus infinitis, quos breuitatis causā omitto. Nec obstat si quispiam dicere vellet, ꝙ hic ex abundanti cautela canonici dederunt in scriptis votū, quod prius voce declarauerant, quia contrariū patet
50 ex tenore cartelli, †quod nō voce pri sua sed in scriptis solum legendo ipsum cartellum: quia si voce prius expressissent votum, non erat opus legere cartellum, dum dicitur ibi, qui dicit & respondit, vt in quodam cartello in papyro
51 scripto, quem legit &c. †Bene verum est, quod si prius verbo tenus nominassent aliquem in pastorem, & postea dedissent in scriptis (hæsitantes fraudem fieri votis eorum per scrutatores, quando soli sunt adhibiti sine notario & testibus, quos possunt habere, vt dictum est, & tales testes aliquando sunt directores electionis futuræ) hoc facere poterant. Vnde est cautela secundū Abb. Sicul. in d. capit. quia propter, versic. sed aduerte. quòd in qualibet graui, & ponderosa causa assumi debent duo testes in examinatione cuiuslibet testis, vt possint conuinci de falso, si probaretur postea veritas in contrarium, & ipsi negarent se deposuisse quod reperitur scriptum. allegatur pro hoc bonus tex. in capitulo, vt nostrum. de hæretic. lib. vj. & tenet Bald. in l. nullum. C. de testibus. & Alex. in additio. ad Barto. in l. j. §. si quis neget. in prima additio. ff. quemad. testa.
52 ape. † Et ideo in Francia stant ordinationes Regiæ, quod commissarius ad examen testium assumit vnum adiun-
53 ctum non suspectum. † Vel poterant signare consensum, & nominationem manu propria, ne varietur: quod hic non fuit factum quouismodo, vt dictum est. Patet etiam euidenter ex processu electionis, cum ipsum capitulum dedisset potestatem scrutatoribus scrutandi vota per cartellos: quod arguit electionem sophisticam: quia intentio & mens registratoris colligitur ex præfationibus, vt l. Titia. §. idem respondit. ff. de verbo. oblig. & voluit Ang. consi. lxvij. incip. ex themate prædict. in prin. & nihil dictum quin prius mente fuerit cogitatum. Et cartelli non erant scripti manu eligentium, sed signati solum, & sic per antea omnes scripti & fabricati, prout ve-
54 risimiliter est præsumendum: † quia eo ipso quod solennitas iuris non est obseruata in aliquo actu, præsumitur dolus, mala fides, & fraus in explicantib. actum. ita singulariter dicit gloss. in l. j. quam ibi sequuntur, & commendant Bar. Ioan. de Pla. Iac. Rebufi. & Luc. de Pena C. de fid. instr. & iure hastæ fisca. li. x. & Bal. in l. cum contra. C. si ven. pig. aga. & notat Gul de Monte Ferrato in ij. parte sui commenti. ver. quæ omnia fortificantur per theoricam, &c. Et hoc euidenter apparet cum dederunt præcētori ecclesiæ cartellum, qui erat cæcus, quem tamen non legit, nec alius pro eo: & sic facta est electio in scriptis
55 sine alia expressione verbali. † Quia illud dicitur legi, quod tantum oculo corporis legitur, vt dicit Andr. Barb. in consi. xxxviij. in fi. volu. ij. qui alle. Ant. de But. ita tenere in capitulo, translato. de const. & in capitulo, cum contingat. de rescrip. & idem Abb. Sic. & Fel. in procemi. Grego. in ver. in gloss. vtilitas est vt ipsis lectis & intellectis &c.
56 † vbi dicunt, quòd multiplex est legere. quandoque enim quis legit ad corticem, vt sunt qui legunt superficialiter, & non intelligunt. Est etiam legere oculo mentis & cordis, vt sunt legentes & intelligentes. Aliquod est legere mentale, vt sunt legentes ea quæ sunt deleta, per principium & fi. capit. inter dilectos. de fide instrum. quod inducunt ad plures q. vt ibi per ipsos, maximè gloss. in capit. cum personæ. vers. integraliter. de priuilegiis in vj. quæ dicit quòd sola lectio priuilegij non dat
57 materiam litigandi. † Et ex ea infert ibi Domi. circa finem principij, quòd ex simplici transcursu seu lectione instrumenti non præsumitur quis informatus de contentis in eo: vnde qui taliter vidisset dicta testium, non
58 repelleretur à productione, quasi ipsa didicisset. † Tamen Fel. vbi suprà dicit, duobus casibus paria sunt le-

gere superficialiter discurrendo, & legere maturè, vt ibi
59 per eum. ver. sed considera quia fortè &c. † Sed in casu præsenti non est opus legere, sed exprimere verbo conceptum mentis: alias sequeretur quòd mutus ex accidenti posset eligere: quia vbi voce non est opus mutus interuenit. text. cum sua gloss. in l. pater quoties. §. j. ff. de acqui. hæreditate. cum no. in l. discretis. C. de testament. & ideò tanquam tutor non potest authoritatem præstare, l. j. ff. de tutor. vt tenet Signo. de Hom. in consilio centesimo nonagesimotertio, quia interpositio authoritatis requirit vocem, reprobata l. vbi non voce. ff. de regul. iur. & ibi Alb. de Rosa. Accedant no. per Angel. in consil. nonagesimoquarto, & in consil. centesimo nona-
60 gesimotertio, ante fin. versic. dicet aliquis. † vbi ponit quomodo cæcus, & idiota & literarum imperitus possit transigere super dispositis in testamento, agnitis & visis verbis testamenti: licet in hoc casu secundum ipsum sufficiat vim verborum vltimæ voluntatis cognoscere per habentem iuris peritiam, l. in bonorum. ff. de bo. pos.
61 † Ex isto capite videtur electionem non valere, quoniam quando vnus ex præsentibus non scrutatur, vel aliquid ab ipsis scrutatoribus omittitur, non valet electio. Et istud est vnum substantiale requisitum in electione, per text. in dict. cap. quia propter. ibi, vt vota cunctorum exquirantur, &c. & etiam ibi, vota cunctorum. & ibi tenet Abb. Sicul. post Ioan. And. & Anton. de Butr. versi. septimum substantiale. maxime secundum Abba. quando contemnitur seu prætermittitur aliquis ex vocatis, prout erat iste. vt tenet Rota in antiq. de electio. & Fel.
62 in dict. cap. cum dilecta. in ampliatione xj. † Nam si quis non vocaretur ad electionem, contemptus illius non reddit electionem nullam: quia vocatio omnium non est de forma substantiali. de qua vocatione vide ibi per ipsum, & alios, præcipuè si commode vocari non poterant, per text. ibi. idem Card. in cle. ne Romani in princ.
63 de elect. † Et si dicatur quòd prædictus præcentor cæcus fuit scrutatus, & dedit votum in scriptis, licet non legerit, vt dictum est, & sic non fuit scrutari omissus, nec etiam alij canonici: Dico quòd paria sunt non scrutari, vel scrutari, & non apparere de scrutatione siue scrutinio, & inquisitione legitimo modo facta, ar. l. fin. & ibi gloss. in verbo, orbitates. C. ad l. Fauiam de plagi. vbi dicitur, quod paria videntur aliquid non esse, vel esse & inutiliter esse, vt cap. ij. & ibi Abb. Sicul. versic. no. quòd paria videntur. de transla. episco. & sic non censetur scrutatus, quia cum in aliquo actu, vt electionis, requiratur forma, talis forma dicitur quid indiuiduum, vt capitulo, quorundam. & ibi glossa, vigesimatertia distinctione. accedat dictum Baldi in lege prima, C. de sententiis ex periculo recitandis quod si iudex debeat ferre sententiam secundum consilium sapientis, & in scriptis datum iudex non legerat, sententia est nulla. de quo plene per Felin. in capitul. venerabilis. columna xvj. in
64 iij. & iiij. fallen. de excep. igitur &c. † Nec obstat quod primò dictum est, quod electio aliquando fieri poterat per sortem, quia hodie in electionibus est correctum, per tex. in dicto capitu. fin. quia vt inquit Baldus in dicta l. si duobus. in fin. princip. C. commu. de lega. quem sequitur Ioan. de Ana. in dicto capit. fin. sors non habet locum in electione Papæ, quia sors non est de forma inserta in
65 d. capit. quia propter. † vbi concilium statuit tres formas,
66 scrutinij videlicet, compromissi, & inspirationis. † Cum de omni gente debeat esse vnus Papa, vt ab omni gente approbaretur: quod non esset, si per sortem daretur, quia non ab omni gente assumeretur, neque hominum iudicio: sed casu. Præterea cum translato sacerdotio de Aaron ad Christum, debuerit etiam fieri legis translatio, c. translato. de constitu. non fuit conueniens vt per successionem deuolueretur papatus, sicut sacerdotium Aaron descendit in filios: nec per sortem, sicut de tribu Leui summus sacerdos sorte eligebatur, ne legis antiquę obseruatio adhuc durare videretur. Sed vt vera translatio diceretur, conuenientius fuit inuenire per quem & sanctior & melior effici posset, qui omnibus præesset: non autem vt casui vel sanguini daretur papatus. c. licet. & c. Moses. viij. q. j. & per totam illam q. ita dicit Card. Alexan. in c. in no-
67 mine Domini. col. j. in prin. xxiij. dist. † Et respondet ad id quod dicitur de beato Petro, qui deputauit sibi successorem Clementem, per tex. in c. si Petrus. viij. q. j. iuncta gl. ibi, quod non deputauit successorem, sed admonuit discipulos quem eligere deberent. Sed ipse Clemens licet à fidelibus admitteretur, videns perniciosum esse exemplum, quod posset sibi deputare successorem, renuntiauit,
68 & Linus electus fuit. † Et quod dictum est de Mathia, qui per sortem electus est ad apostolatum, non est trahendū ad exemplum. Nam vera electione ab apostolis electi fuerunt Mathias & Barnabas, quorum vnus deputaretur in locum Iudæ: & vtrum quis eorum esset acceptior Deo, ignorabatur, ideo præmissa oratione ad deum sortes miserunt, dicentes, Ostende domine quem elegeris: & idem dicit in capit. cleros. col. vl. xxij. distinc. Tunc secundo probat per tex. in dicto capit. in nomine domini. in ver. Cardinales episcopi simul de electione tractantes &c. vt ibi per eum: licet gloss. ibi in verbo tractantes. teneat quod in electione Papæ debet præcedere tractatus. quod verum non est secundum eum. in ver-
69 si. gl. super verbo tractantes &c. † Tamen verum est, quod non arctantur Cardinales ad aliquam formam seruandam ex formis d. cap. quia propter. Quod tamen habet locum in aliis electionibus, in quibus debet seruari forma ipsius capit. quia propter. sed in electione Papæ sufficit quod electus habeat duas partes vocum ha-
70 bentium eligere, vt patet in ca. licet. de electione. † Et alibi dicit Bald. duo sunt quę canonizant electionem, substantia consensus & substantia formæ: cætera autem accidentia seu adiacentia sunt, d. cap. quia propter. & c. in genesi. de elect. vt not. Bald. in consi. cclxxxviij. col. ij. vol. iij. & idem dicit in d. l. fina. in fin. princip. quæst. penul. Et ideo dicit ipse Bald. in d. c. quia propter. versi. in tex. ibi, diuersas, quod recedere non possimus à forma antiquitus constituta, quia non est arbitrij nostri quid legislator loquatur, l. nemo potest. ff. de leg. j. l. codicillis. §. fina. de leg. ij. & bo. text. in leg. quidam decedens. in princip. ff. de adminiſt. tut. & lege, si filia. ff. familiæ erciscundæ, licet secundum eum rei suæ remanenti, vel transferendæ cum onere quis possit legem imponere l. qui Romæ. §. Flauius Hermes. ff. de verbo. obligatio. l. Publia. in princip. ff. depositi. iuxta id quod dicitur, Rei
71 meæ legem dico quam volo. † Nec pariter obstat opinio Inno. & sequacium: quia licet electus non seruata forma iuris possit absque conscientiæ scrupulo episcopatum tenere: tamen bene punitur in foro contentioso per iudicem confirmatorem, quoniam electionem factam non seruata forma sacri Basiliensis concilij, quod hodie est sublatum per sanctum concordatum legitimo apparente contradictore, vel suo officio, cap. cum nobis olim. de electio. cap. fin. eodem libr. & §. facta electione. eodem, in pragm. nullam ipso iure declarat. Idem etiam si contra formam generalis conci-
72 lij c. quia propter. † quia canonicos potestate pro illa vice eligendi priuat. Et est quædam iuris & facti priuatio: imo censetur pœna, cum in fraudem legis & constitutionis factum & contrauentum sit: bonus text. & ibi Ioannes Fab. Christ. Porcus, & Ange. Areti. in §. fin. Institu. de his qui sunt sui vel alieni iuris. vbi textus, qui Sabinus, si nostræ constitutioni fraudem fecerit, sciat me hoc admissum aduersus se seuerius executurum. Et tenet Ant. Corset. in suo singula. pœna. allegat

Abb.

Abbat.Sicul.in cap.j.de constitutio.& Barb.in repet.cap. Raynaldus.circa fi.de testamen. & idem Rom. in consi.ccxxxvj.in prin. vbi dicit quòd priuatio ab officio est pœna.l.testamento Centurio.ad fi.de testa. & l. mutus,§.
73 pœna.ff.de procur.† Quinimo voluit Bart.in lege, si quis pro eo.ff. de fideiussoribus. quod peccat mortaliter ille qui non seruat solennitatem statuti, quia videtur venire contra legem superioris, & non videtur obedire superiori: ergo moritur morte æterna, qui peccat mortaliter. Sed Barba.in consi.xj.nume.8. vol.j. limitat hoc quando in contemptum superioris non seruat solennitatem statuti. Et alia plura Fel. adducit in cap.j.versicu. alius casus.de consti. Sed in versicu. sequen.inci. fallit seu potius declaratur regula &c. dicit opinio. Innocen. multis Doctorum dictis corroboratam non procedere vniuersaliter: sed habere locum in pluribus casibus.
74 † Primus casus quando canon vel lex se fundat super præsumptis:quia si in foro animæ certum sit præsumptionem illam non esse veram, præualet ibi veritas,etiam quando lex induceret præsumptionem iuris & de iure.alle. Ioan. And.& Abb.in capit.is qui.de sponsa. cum aliis per eum
75 alleg. † Secundus casus in quo procedit opin. Innocen. quando lex est iniusta,quia non tendit in vtilitatem communem:sed princeps edidit eam propter suam vtilitatem, contra cap.erit autem lex.iiij.distinctio.vel potest dici iniusta ex defectu authoritatis condentis,ca. vt animarum. de constitu. lib.vj.vel ex forma qua non distribuit æque onera subditis,sicut debet facere bonus paterfamilias. Et hæc dicit esse verba beati Thomæ ij.ij.quæst.xcvj.articul. vj. quod inducit ad gabellam fraudandam, quæ non est
76 licita imposita,vt ibi per eum.† Tertius casus est quando lex imponit pœnam: quia respectu pœnæ non procedit in foro conscientiæ, sed satis est quod sacerdos imponat pœnitentiam pro delicto: secundum glo.in cap.fraternitatis.xij.q.ij.quam glos.dicit Abb.in d.cap.is qui.se nescire alibi. Et confirmat duplici ratione. Primò,quia pœna imponitur per iudicem in foro contentioso, vt cap. siue de coniugij.§.in hoc capitulo.xxxiij.q.ij.Secundò, quia pœna imponitur vt cæteris metus incutiatur.l. aut facta. in fin.ff.de pœnis.& l.j.C. ad l. Corn. de sica. quæ ratio cessat in foro animæ. Ideò cum hic lex sit iusta facta per concilium generale,& sic per habentem condedi potestatem pro communi & vniuersali ecclesiarum, & dignitatum electiuarum, orbis vtilitate,imponens pœnam per confirmatorem ipsam legem & formam nõ obseruantibus in foro contentioso infligendam, vt dictum est, sic satis præmunitur:cum sit differentia inter forum contentiosum,ecclesiasticum,& conscientiæ,vt ibi per Felinum. & quòd sit pœna annullatio electionis,tenet Anch.in ca. vlt.de elect.per tex.in d.c.si religiosus.de elect.lib.vj.Sed Felinus in cap. ex insinuatione. ver. nec est verum. de sim.dubitat,licet plures pro hac parte adducat tex. & gl.
77 ac doctores, vt ibi per eum. † Vltimò non obstat argumentatio de matrimonio carnali ad spirituale: quia licet in multis conueniant,tamen in multis differunt:quas conuenientias & differentias ponunt Ioan.And.& Io.de Imo.in repeti.dicti ca.tuę.& ista est differentia inter alias, quòd licet matrimonium carnale solo consensu qualitercunque declarato alio modo quàm per verba possint contrahi,vt volunt omnes in d.c.tuæ,tamen in matrimonio spirituali necessaria sunt verba d.cap. quia propter. & ca. si quis iusto.§.fi.& ita tenuit pertranseundo in d. consi. Et huius opinionis fuerunt etiam spectabiles viri domini Mondotus de la Mentonye primus Parisiensis præses, & sigilli Franciæ in absentia do. Cancellerij cum Regia maiestate extra montes in Italia existentis custos, Ioannes Brinon Rothomagen. etiam primus præses & Ioannes Caluat Siluatenensis episcopus, & Abbas de corona, & magister Requæstarum, qui me secuti sunt.

SVMMÆ.

1 Beneficia varie vacant.
2 Resignatio causa permutationis an faciat beneficiũ vacare.
3 Electiuæ dignitates non vacant hodie in Romana curia.
4 Quarum ecclesiarum electio ad solum Papam spectet.
5 Renuntiatio quo casu nulla.
6 Renuntiatione in manibus superioris facta, an mox procedi possit ad electionem tanquam de vacante.& nu.7.
8 Papa an & quando præueniat.& 9.35.36.37.
10 Declaratio requirit partis citationem.
11 Reseruatio in corpore iuris clausa quomodo intelligatur.
12 Electioni locus.& 13.14.15.20.29.& sequen.
16 Permutatio continet duos actus.
17 Consensus eligentium est in permutatione necessarius.
18 Electuris quando fit fraus per permutationem,& nu.23.
19 Præsumptio præsumptionem offuscat.
20 Permutatio & resignatio quando nulla.
21 Papæ authoritatis effectus.& 22.
24 Forma iuris quando sufficiat per æquipollens.
25 Permutatio quando dicatur esse reseruatio.
26 Electioni non obesse litis pendentiam.27.& 38.
34 Spoliato quando negetur remedium.
38 Resignatione an vacet beneficium.
39 Vacare qui intelligatur beneficium.& 40.& 41.
42 Beneficio conferendo requisita.
43 Papa etiam motu proprio non potest concedere beneficium.
44 Beneficia electiua & collatiua à pari iudicantur.
45 Papa solus admittit resignationes cum pensione.
46 Permutatio,cessio,translatio,& depositio à iure æquiparantur.
47 Electum ante confirmationem posse iuri suo renuntiare. 48. & 49.
50 Papa quando videatur recedere à reseruatione.
51 Reseruationem quando faciat Papa.
52 Rex quæ petat à Papa.& 53.54.& 55.
56 Renuntiationis effectus.

Quæstio II.

Beneficia electiua,vt sunt Episcopatus, Archiepiscopatus,& aliæ Abbatiarum,decanatuum,ac prioratuũ dignitates,in fauorem certæ personæ cum annuæ pensionis retentione,& non aliter,in manibus summi pontificis resignata:quorum resignatio fuit per ipsum Roma. pontif.admissa, an censeantur vacare in partibus,ita quod sit locus electioni?

DECISIO II.

1 Videtur † primò quòd sic: quia beneficia censentur vacare non solũ per mortem prælati, sed etiã per renuntiationẽ, vel translationem,aut amotionẽ siue priuationem,c. nisi cumpridẽ.& c. post traslationem.& c. vlt de renũ. & c.ex tuæ.de cle.nõ resid.& per omnes in ca. susceptũ. de rescrip. lib. vj.& Fel.in c.in nostra.eo.tit.& Gul.de Mandag.in tract. de elect.c.j.in verbo,mortis.& in c.lix.forma vij.in glo.j. & quod vtrobique dixi in addition.& gloss. in c.j.§. item ꝙ omnia beneficia.de collatio.in prag.sanct.& tex.in cle. ne Romani.iuncta gl.posita in verbo, morienti. de elect. ibi enim disponitur de electione Papæ certo modo facienda,in casu mortis,& gl.dicit idẽ esse in Papa sedente.
2 Nam tunc quò ad sedem censetur mortuus. † Quinimo etiam si causa permutationis resignentur,vt volunt Domin.de Rot.deci.cccxcviij. aliàs decis. x.nota ꝙ resignatur.tit.de renuntia.in anti.& decis.cccxcix.aliàs decis.vij. nota quòd beneficia.tit.de rerum permut.in eisdem, & Fred.in tract.permuta.q.j. de quo est bona gl. in cle.j.de rerum permut.& in c.si propter tua debita.de rescrip.li.vj. & Abb.Sicul.in c.inter cætera.in j.notab.de præb.Ergo si per cessum vel decessum,& aliis modis supra dictis,vacat,

licet inter prædictos modos & genera vacationũ sit differentia,& vnus modus non cõprehendat alium,vt d.c.suspectum.& iuribus suprà alle.erit locus electioni.† Tamen
3 dignitates electiuæ non vacãt hodie in curia Rom. nec in eis locũ habẽt reseruationes,tex.in prag.tit. de reseruatio. & bonus tex.ibi cum gl.in c.j.& c.ij.§. statuit.de elec. qui tex. videtur decidere hãc q.dũ dicit,vt electiones in dict. eccle.sine impedimento,aut obstaculo omnino fiant:quæ causa cognita iuxta iuris cõmu.& dic. decre. dispositionẽ cõfirmentur,vel infirmẽtur. Vnde ponderãda sunt verba sacri decr. Basi.sine impedimento,aut obstaculo omnino fiant:de quib.ibi per gl. Quę verba imponere videtur, quod eligere debentes possint absque aliquo obstaculo ad electionẽ procedere,dato aliquo modorũ prædictorũ vacationis genere,cum oẽm viam impedientem directè vel indirectè liberas electiones tollat.tex.enim ibi nõ se fundat super morte,aut alio vacationis genere,sed habuit respectum ad id quod communiter accidit:quia Episcopo aut Abbate per renuntiationẽ deposito,satis videtur mortuus quo ad eccle.suam.vij.q.j.c.sicut.§.ecce. Cũ ergo de iure cõm. electio pertineat ad eligentes,c.j. de elec.c. ne pro defectu.& c.quia propter.& c.cũ eccl.& ibi Abb. Sicu. de elec.& Domi.in c.j.ver.quantũ.xxj.di. & ibi Cardi. Alex. col.vj.
4 † Hoc fallit secundum Domi.in eccle. Treuerensi, Coloniensi,& Rauenatensi,in quib.electio spectat ad Papam:& ita intelligitur tex.& ibi gl.in c. porro.lxiij.di. Et probatur etiam per sacrum Basi.concilium, vt in c.j. & ij. de elec.quando vacat per mortem.Ita etiã si vacat per resignationem aut depositionem episcopi factam per Papã, qui remittit ius eligendi electoribus,vt c.obitum.ca. cum seq.lxj.di.& tex.in c.ad petitionem.& ibi omnes.de accus. cùm ista concessio facta per ius commune & concil.Basi. electoribus sit fauorabilis,& in fauorẽ eccl.facta,vt citius de episc.eccl.prouideatur, vt cõprehendat oẽm vacatiõis modum.Secus in odiosis,vt d.c.suspectum.& iurib.suprà alle.quæ loquuntur in rescriptis ad benefic.impetratis,vt vnum vacationis genus non cõprehendat aliud.c.quàuis. in j.de preb.li.vj.Vnde sequeretur inconueniens,si dignitates electiuę semper resignarẽtur,etiam in fauorem certæ personæ,cum retentione pensionis:quia diutissimè eligentes frustrarentur iure eligendi:quod esset contra tenorem & mẽtem illius sacri Basi.decreti.& hoc sentit gl.ibi, in verbo,causa,in beneficio commẽdato, quod finita per mortem commenda potestas redeat ad eligentes,vt infrà latius dicam. Et maximè quando in fraudem dictæ renuntiationis fiunt,vt à senibus vel infirmis eorum fratrib. aut nepotibus.c.j.& ibi Abb. Sicu.de cler.non resid. quia cum de proximo sperabantur vacare,cẽsentur factæ in fraudẽ decreti,& sic nullius momenti. dictum est Andr. Barb. in consi.xj. versi.& ad claram & indubitatam decisionẽ. vol.
5 j. † vbi dicit non valere renuntiationem factam per eum, qui verisimiliter se priuandum sciebat, vt ibi per eum.& istud tenet Anan.in capi iij. versicu.& prædicta faciunt ad quest.de collusio.potissimè si renũtiãs erat in possessione, vt ibi probat: & tex. in c.ij.de ren. libr. vj. tenet Archi. in c.nihil. vij.q. j.& plene gloss.in d.§.item quòd omnia beneficia.in verbo,permutationis, vt infrà dicam.Item esset conferre successiue pluribus de eadem domo,quod prohibitũ est,ne potius videatur dignitas delata ex successione,quàm ex canonica institutione vel electione. Nam si hoc obseruatur in dignitatibus secularib⁹,fortius in ecclesiasticis,vt capit.ad extirpãdas.de filiis presby.Abb.Sicul. in capit.venerabilẽ.de electiõ.& glo.singular.in l.tutela. ff.de tutel.Et istam partẽ sequi videtur Io. And.in regula, non firmatur.de regulis iuris.libr.vj.in mercuri. vbi ponit quæst.de archipresbytero,qui non valens habere copiam episcopi,renuntiauit in mortis articulo in manibus presbyteri recipiẽtis nomine Episcopi.Et statim canonici elegerunt tertiũ: & post duos dies mortuo archipresbytero Episcopus veritate cognita electionẽ confirmauit:vbi arguit ad vtrãq; partem,& finaliter concludit contra Ioan. de Montemur.qui disputauerat prius illam dictam electionem fuisse irritam,& per consequens confirmationem nõ valuisse,de quo videtur casus in d.c.fi.de ren.cum in electionib.sit initiũ spectãdum.c. auditis.& c. dudũ.in j.& ij. de electio. quãdo electio est nulla:secus si annullãda.c. quod sicut.eo.ti.Ista electio sic facta est verè nulla,quia facta ad eccles.nõ vacãtem,& sic in locum viuentis.c.j.& ij.de con
6 cess.præb.Sed† si dicta renuntiatio facta fuisset in manib. superioris,electio & inde cõfirmatio subsecuta valuisset: & ipse tenet,prout in casu nostro facta extitit renuntiatio in manib.Romani põtificis.ergo põt procedi ad electionẽ
7 per eos,ad quos eligendi potestas pertinet. † Hanc etiam partem in terminis reperio tenuisse Guli.de Mõte Ferrato, in ij.parte sui commenti ad pragma.sanct.additi,quod in quinque partes diuisit:in qua tenet quod prædicta regula Basi.concilij,vt electiones sine impedimẽto,aut obstaculo omnino fiãt,est intelligenda primo siue durante termino ad eligendum, siue etiam antequam Romanus pontifex per eius reseruationem vel prouisionem etiam motu proprio de electiua dignitate de proximo vacatura, vel iam vacante,singula singulis referendo electores præuenerit, quod non obstante tali facti & non iuris præuentione po terunt regulariter electores libere ad electionẽ canonice faciendam procedere,& eiusdem electionis canonice celebratæ petere confirmationem:quia cum potestas & iurisdictio generalis concilij sit distincta & separata secũdum eum à potestate & iurisdictione Papæ,& illa sit priuatiua, & non accumulatiua ad Papam, vt ipse plene probauit in
8 j.parte sui commenti:† Ideo non obstãte tali præuentione facti quæ nulla est,possunt electores ad vlteriora procedere:vt probatur in c.licet.de foro compe.& no.per gl. & Doctores,in c.pastoralis.& in c.irrefragabili.§.excessus.de off.ord.cum aliis per eum allegat. Sed opinio. istius de Monte Ferrato tenentis præuentionem in electiuis per Papam fieri non posse,reprehendit dictus Ioan.de Selua in ij.parte sui tract.beneficior.q.j.versi.item dicit Gul. de Monte Ferrato &c.volens & tenens contrarium, de quo
9 infrà dicam.† Sed ego semper tenui primam opinionem, quod Papa nõ possit infrà trimestre prǫuenire,insequendo Roma.in consi.cccclxxxiij.versi. secundo quæritur. & in consi.ccccxcix.& quam tenuit Anc.in consi. cccxcix. vt dixi in additio.ad Mãdag.in suo tractatu de electione.ca. iij.in vlti.additio.& infra quæst.lxx.incipien.Quęritur an prouisio iure deuoluto. Et etiam secundũ ipsum de Mõte Ferrato,si prouisus allegaret quod vacatio dignitatis electiuæ euenerit sub reseruatione in corpore iuris clausa,& ad probandũ ostẽdat,& exhibeat sedis Apostolicę prouisionem,sub qua reseruatione in corpore iuris clausa fundatur Papæ intentio,cum in tali casu Papæ non credatur, nisi aliàs per testes,aut legitima constiterit documenta,cũ clem.literis,de probatio.per sanctã synodum Basil.sit derogatum,vt in decreto cõcilij Basil.c. vnico de subla. cle. literis:quia etiã quãtũcunque electiuæ dignitatis vacatio euenerit sub reseruatione in corpore iuris clausa,semper debet pręcedere eiusdem propositę & allegatę reseruationis in corpore iuris clausæ,hominis declaratio,vt in cap.
10 cùm secundum leges.de hæreticis.lib.vj.† In qua hominis declaratione requiritur partis citatio.c. licet, in j. de præben. lib. vj. & per gl.in clemen. fin.de censibus,& in clemen.j.de pœnis: quæ declaratio debet fieri per iudicem ecclesiasticum, & non per curias supremas Parlamentorũ,d.c.cum secundũ leges.in fi.& c.si iudex laicus.
11 in j.respon. de sent.excõ.li.vj.† Sed quomodo sit intelligenda hæc reseruatio in corpore iuris clausa,ipse ponit in iij.parte sui commẽti:& idem secundũ eũ & multo fortius est dicendũ quãdo reseruatio per Romanũ põtificem ex magna,rationabili & euidenti causa in literis nominatim

expres

expressa est facta, iuxta tenorem decretorum concilij Basi. in ca. j. §. decreuit. de elec. cum in tali hominis reseruatione ante omnia qualitates, videlicet ex magna, rationabili & euidenti causa in ea expressa, sint probandæ, & per sententiã iudicis ecclesiastici & competentis purificandæ, & liquidandæ, vt c. si clericus laicum. de foro com. & per gl. vulgatam. in c. j. de off. deleg. li. vj. de qua reseruatione ex
12 magna rõnabili causa latè disputat in iiij. parte. † Secundò, quòd prædicta regula, vt electiones in electiuis dignitatibus sine impedimento, aut obstaculo omnino fiant, est extendenda secundum eum ad cathedralem ecclesiã de nouo per Romanum pontificem erectam, & suis finibus districtã, vt in ea habeat locũ electio, & non sedis apostolicæ prouisio, & per consequens reseruatio, vt ibi per
13 eum. † Tertiò etiam extendit prædictam regulam ad electiuas dignitates, quarum prelati in curia Romana decesserunt, vt in eis sit locus electioni, & non sedis apostolicę prouisioni: & sic hæ electiuæ dignitates non comprehendũtur sub dispositione c. ij. de præb. lib. vj. ita aperte tenet gl. ibi, quã omnes Doctores sequũtur, vt ibi latius per eũ.
14 Quartò etiam extendit ad casum nostrum, vt si obtinens electiuam dignitatem personaliter, vel per procuratorem legitimè constitutum in Romana curia, illi renũties iuxta formam traditam per gl. in cle. j. vt lite pendente. quod non in curia, sed in partibus vacare censetur, cum similes dignitates nunquam cẽseantur in Romana curia vacare, vt dictum est: & per consequens erit locus electioni, & non prouisioni, cum sponsæ inuitę non debeat dari sponsus, cum inter eãdem ecclesiam & Episcopum cõtrahatur
15 matrimonium spirituale. d. c. ij. de renuntiatio. † Et hoc verum nisi renuntiatione electiuarum dignitatum fiẽda ex causa permutationis interuenerit cõsensus capituli, & eligere debentium, qui interuenire debet, vt voluit Inn. eo. c. ij. de renuntiatio. lib. vj. & in clemen. vnica: eo. tit. Abb. Sicul. in c. quæsitum eo. tit. pro quo ego allego bon. tex. in d. c. ij. in fine, de renunt. Licet Abb. Siculus ibi voluerit intelligere in renuntiãte ante confirmationem, per tex. ibi, priori consensu hactenus perdurãte. secus si per confirmationem: quia tunc non potest nisi in manibus superioris, licet secundum Guli. de Monte Ferrato in ij. parte non sit necessarium, quòd talis consensus pręcedat: sufficit tamen quòd sequatur, vt tenuit Lapus dicta clementina vna, quẽ
16 ibi sequitur Zaba. & Gemi. in d. c. vno. † Quoniam in permutatione sunt duo actus, videlicet renũtiatio & permutatio. in primo enim non est necesse quòd interueniat consensus capituli, quia principaliter eorum non interest, vt in c. admonet. & in c. quod in dubiis. de renuntiatio. & ibi no. Sed in secundo, videlicet permutatione, principaliter interest eorum de capitulo, seu conuentu, & eligere debentium, ne aliquis in ecclesia præficiatur, nisi duntaxat per eorum electionem canonice celebratam, vt in ca. j. de elect. & tenuit Ioan. de Imo. post Ioã. de Lig. in d. cle. vna. Et intelligit de Monte Ferrato, in permutatione voluntaria duntaxat, videlicet in qua nulla adest necessitas, vel vtilitas personæ vel ecclesiæ, vt in c. quæsitum. de rerum permutatio. & ibi per docto. in c. post translationem. de renuntiatio. vt in qua nulla causa in iure expressa reperitur: de quibus causis habetur in c. ad supplicationem. eod. tit. & in capit. mutationis. & in c. scias frater. vij. q. j. & in cap. ij. de arbitr. & per gl. fi. in c. vlt. de cleri. non resid. Nam in tali casu semper erit locus electioni, & non prouisioni,
17 si capitulum & eligere debentes non consentiant. † Vnde est secundũ eum, quòd si Episcopus vel Abbas senex, vel in graui infirmitate constitutus, Episcopatum vel Abbatiam pinguem cum alio tenui Episcopatu, vel Abbatia, vel alio beneficio, dignitate vel perpetuo officio permutauerit, quòd non obstante horũ episcoporum, vel Abbatum permutatione & prouisione per sedem apostolicam facta, & approbata, si cuncti eligere debentes nõ cõsenserint, est locus electioni: cum horum Episcopatuum translatio, vel Abbatiarum permutatio absque consensu eligere debentium sit, & fuerit in fraudẽ Basil. concilij, & in præiudicium eligere debentium facta: quod euidẽter probatur in c. ij. de renuntiatio. li. vi. & in c. quia verisimile. de præsum. & in c. i. de cler. non resident. cum non sit verisimile, quòd sine causa resignet quis beneficium pingue
18 pro tenui, vt dicitur in dictis iurib. † Et licet secundum eum de iure cõmuni prædictæ præsumptiones nõ probẽt plenè fraudem, licet præstẽt legitimam causam indicendi purgationem, seu aliter procedẽdi, vt in c. inter. de purgatio. canoni. vt voluit Abb. Sicul. in d. c. quia verisimile. & idem Ioannes de Selua. in tract. benefic. in iij. parte q. xviij. tamen hodie per verba regulę sacrosancti cõcilii Basilien. liquidè probatur fraus, cum verba regulæ, videlicet, vt electiones in dictis ecclesiis sine impedimento aut obstaculo omnino fiant, includant non solum fraudis probationem, verum etiam verisimiles pręsumptiones: quæ in maximo & minimo valore electiuarum dignitatum, & aliorum beneficiorum, nec non in senectute, vel graui infirmitate cõsistunt, vt dictis iuribus proxi. allegat. quæ præsumptiones verisimiles per verba sæpe dictæ regulæ probant ipsius fraudem, & probatur in d. c. vno. de rerum permutatio. li. vj. vbi dicitur, permutare volentes libere & sine fraude &c. vt voluit Ioan. And. in d. c. ij. de renunt. lib. vj. & maxime si dicta renuntiatio facta sit nepoti vel consanguineo, vt supra in prin. dixi, vt no. in c. graue. de præ-
19 bend. & tenet Abb. in d. c. quia verisimile. † Nisi secundum Abb. quem de Monte Ferrato, & de Selua vbi suprà sequuntur, esset aliqua præsumptio, quæ prædictas omnes offuscaret: puta quia non poterat tute & secure morari in diœcesi, vel abbatia, vt d. c. ad supplicationem. de renuntiatio. & c. cum venerabili. de exceptio. & c. ad quęstiones de rerum permut. & idẽ tenet Fel. in d. c. quia verisimile, & Anch. in consili. ccxxx. inci. quæstio proponitur. & Old. in consi. cccxxiiij. quod magis prosequitur de Selua in d.
20 q. xviij. tandem concludit ipse de Monte Ferrato, † quòd sicut contractus in fraudem publicarum functionum initi sunt ipso iure nulli, vt l. vnica. C. vt nemo ad suum patrocinium suscipiat viros rustica. li. xj. & l. penul. C. de rescin. ven. Ita permutationes, cessiones, renũtiationes & translationes, & aliæ quæcunque dispositiones in fraudem Basilien. concilij, & sic electionum, id est, publicæ vtilitatis factæ, sunt nullæ ipso iure. Et hoc est quod sonant dicta
21 verba. † Ex quibus omnibus secundum eum soluitur cõtrarium, de quo obijci potest, quòd authoritas superioris, maximè Romani pontificis, purgat omne vitium, & omnem dolum, & tollit omnem fraudis pręsumptionem, vt l. furti. §. qui iussu. ff. de his qui no. infa. c. nisi essent. de præb. & l. j. C. de præd. curia. lib. x. ac supplet omnem iuris communis solennitatem. c. j. de transact. & l. omnium.
22 C. de test. † Quia illa sunt vera in his in quibus nulla forma est à iure requisita: secus si ibi sit data forma, prout est consensus eligere debentium: quia non sufficit illam seruari per ęquipollens, videlicet per Papæ authoritatem, vt tenuit gl. in cle. j. de vita & honest. cle. & glo. in c. j. de mili. vassal. qui contu. est. cum aliis per eum alle. & maxime cum in tali casu generale concilium, & per consequens sancta synodus Basil. sit iudex superior, vt ipse plene in prima sui commenti parte tenet: & lex superioris per inferiorem tolli non potest, cle. ne Roma. in prin. de el. ct.
23 & c. venientes. de elect. † Hoc intelligo, nisi pro communi personarum & ecclesiarum vtilitate & necessitate resignatio vel prouisio fieret: & eligere debentes voluerint consentire: tunc authoritas vel præsentia Papæ sufficit, vt ipsemet de Monte Ferrato tenet in iij. parte, post prin.
24 ver. tamen in casu, &c. † Et hoc per theoricam Bald. in l. j. C. vt quæ desunt aduoca. vbi dicit, quòd quoties publica vtilitas & necessitas inest alicui actui explicando, &

forma

forma iuris requisita nõ potest in eo seruari, tunc ne talis publica vtilitas & necessitas impediatur, sufficit quòd talis forma requisita seruetur per æquipollens: & idem 25 tenuit Alex. in l.j.ff.de lib.& posthu.† Item soluitur aliud contrarium, de quo obiici potest, quòd translationes vel permutationes sunt reseruationes in corpore iuris clausæ, vt in d. cle. vna. de rerum permuta. Quia illud est verum, quando sunt permutationes vel translationes simplices & meræ; secus si sint qualificatæ, id est in fraudem, d.c. vno, de rerum permuta. li.vj. & idem tenet 26 de Monte Ferra. in iij. parte sui commenti. † Quintò extendit prædictam regulam ad eos, inter quos pendet lis super iure eligendi, videlicet vt electio celebrata ab his qui de iure habent potestatem eligendi, teneat de iure: nec propter solam litis pendẽtiam super iure eligendi debet retardari, nec etiam est nulla. Bene tamen verum est, quòd non debet confirmari per superiorem, finita lite pendente super iure eligendi, sed debet differri confirmatio in euentum litis principalis, vt est casus in c. cum 27 venissent. de in inte.rest.& ibi latius per eum.† Vbi etiam extendit quãdo lis esset mota inter duos electos in fraudem, puta, quia minor pars capituli, vel eligere debẽtium sine causa non expleto termino præfixo ad eligendum processerunt (maiori parte contradicente vel absente) ad electionem, & fuerunt duo electi, cum electio à minori parte facta sit nulla ipso iure, vt c. auditis. de elec. vt ibi per eundem de Monte Ferra. & latius in iij. parte ver. 28 fallit etiam prædicta regula. † Et idem secundum eum est dicendum si est litis pendentia inter canonice electum, & postmodum assertum prouisum, vel etiam ante per sedem apostolicam datum: cuius quidem prouisio non fuit facta virtute reseruationis in corpore iuris clausæ, vel ex magna, rationabili & euidenti causa in literis apostolicis expressa, & sic in casibus à sacrosancto Basi. concil. non concessis, nec permissis: quia licet præmoriatur canonicè electus, non obstante prætensa litis pendentia facti & de facto, & non iuris nec de iure, vt dictum est: poterunt electores libere ad aliam electionem procedere: & hoc per 29 prædicta. † Sextò etiam extendit prædictam regulam ad electiuam dignitatem commendatam, vel etiam ad ecclesiam vacantem, cui fuit datus perpetuus in temporalibus & spiritualibus administrator, vel visitator: quia in his casibus & similibus licet Papa apposuerit manum (cum ad eundem duntaxat & non ad alium spectet manum apponere: de commenda est casus in c. vnum abbatem. xxj.q.ij.& in c.dudum.in j.de elect. de qua suprà dixi: de perpetuo administratore est casus in c. is cui. de elect.lib. vj. de visitatore est ius apertum in c.fi.de supplẽ.negli.prela.eo.lib.) potuerunt electores ad quos ius pertinet eligendi, procedere ad electionem. Ita tenuit gl.in d.c.is cui. quam omnes doct.ibi sequuntur, signanter Dominic. & 30 Anc.† licet in iij.parte versi.& idem est dicendum.& versi. & ex hoc potest securè affirmari, &c. dicat, quod si Papa dederit seni, vel grauato seu ægrotanti coadiutorem, vel constituerit pensionem vni ex litigantibus super episcopatum, & sic manum apposuerit, quòd non est locus electioni, sed prouisioni: sed ibi hoc saluat versic. nec his obstant.s. quòd in supradictis casibus sit ex hominis, id est, Papæ voluntate, sed in coadiutore & pensione non ex mera voluntate, sed iuris necessitate Papa mouetur manum apponere, vt ibi per eum. Quod est vnum singulare, quia nunquam dignitates electiuæ vacabunt in partibus, sed in curia Romana, cum vix episcopatus qui vacant non sint sine duobus aut pluribus electis & prouisis, & in fine mediante accordio vni constituitur pensio per Papam. Sed istud non seruatur de facto in hoc 31 Franciæ regno.† Ampliat etiam dictam regulã, quòd licet eligentes contra priuilegia ecclesiæ, & contra legitimam appellationem, seu post, prima electione non cassata elegerint, & sic deliquerint: quòd nõ obstante prædicto delicto poterunt ad aliam electionem de nouo procedere. 32 casus est expressus in d. c. considerauimus. de elec.† Et etiam extendit prædictam regulam, quòd licet electores processerint ad electionẽ, quarũ neutra est à maiori parte facta, quòd nihilominus poterunt iterum eligere: & sic erit locus electioni, & non prouisioni. Et est ratio, quia id quod dicitur in c. quia propter. de elec. vt is eligatur in quẽ consenserit maior & sanior pars, non est de forma substantiali, sed est de iustitia. vnde electio facta à non maiori parte, est nulla, nõ ex trangressione formæ, sed potius ex defectu potestatis, cùm in nulla parte reperiatur virtus capitularis, vt cap.j. de elect. ista est glo. in capit. ecclesia. in ij. de electio. & ibi per Abba. post cæteros. 33 † Et vltimò dicit prędictam regulam fore extẽdendam, cum regulariter sit fauendum electionibus, vt ex prędictis apparet: quòd si summus pontifex electiuam dignitatem reseruauerit ex magna, rationabili & euidenti causa in literis apostolicis expressa, & sic in casu per Basilien. concilium concesso, & permisso, & eodem die fuerit canonicè celebrata electio, quòd isto casu præfertur electio reseruationi, & talis electio est de iure valida, & non reseruatio: alle. Aeg. Bella. deci. xx. quæ est secundum numerum suarum ccxxxv. inci. In causa do. Guil. vt ibi per eum. 34 † Et finaliter ex his omnibus suprà narratis, & ex d. ij. parte commenti sui collectis, dicit posse audacter affirmari, quòd in singulis casibus suprà enume. & aliis qui sub d. regula comprehendi possunt, si per sedem apostolicam prouisus de possessione expellatur, nullatenus potest spoliatorum remedium intentare. Et si de facto intentauit, obstat eidem notoria exceptio defectus proprietatis, quæ obstat petenti restitutionem maximè in beneficialib. vt c. constitutus. & c. quoniam. de filiis pres. & tenent omnes in c. literis. de resti. spolia. Et multo fortius in electiuis dignitatibus, vt est casus in c.j. de elec. remittendo se ad gl. pragm. sanct. tit. de pacifi. posse. cap. vno. in verbo, inquirant. Et sic in omnibus casibus suprà dictis non est locus prouisioni: imò Papa debet remittere electionem futuram ad capitulum vel conuentum, vt intra tempus iuris eligant, vt suprà dictum est, & c. licet. §. veruntamen. de elect. in pragma licet ibi loquatur in casu, sc licet perturbationis ecclesiæ aut patriæ vel boni publici. Et in istam partem videtur inclinare dom. Ioan. de Selua in suo eleganti tracta. beneficiali. in ij. parte. q. xxij. quòd in mortis vacatione, cessionis & renuntiationis modus comprehenditur, per iura suprà alleg. Et hanc etiam opinio. videtur tenere gl. in cap.j.§.j. in verb. clausis. de elect. 35 in prag. vbi dicit, † quòd episcopatus resignari in curia non vacabunt in curia, per glo. in ca. ij. de præb. li. vj. & in d.c.ij.§. statuit. in verbo fiant, de elect. vbi dicit per illum tex. quòd ecclesiæ cathedrales, regulares, collegiatæ, electiuæ non cadunt sub præuentionibus, sicut non vacant in curia Romana. pro quo alle. tex. in cap. j. §. nec etiam. de coll. vbi beneficia collatiua cadunt 36 sub præuentionibus: secus ergo in electiuis. † Sed hoc dictum gl. quam sequutus fuit de Monte Ferrato, in ij. parte sui commenti, de qua suprà dixi, reprehendit de Selua. in ij. parte sui trac. benefi. quæsti. l. vbi singulariter, per xxv. rationes post longam ad vtranque disputationem, tenet quòd in electiuis habeat locum præuentio in Papa 37 solum. † Sed vt suprà dixi, ego tenerem opinio. glo. & Gul. de Monte Ferrato, quòd in electiuis non habeat locum præuentio, quia nunquam haberet locum electio, cùm plerunque & pro maiori parte temporis canonici vnum aut duos menses vel vltra, ob absentiam canonicorum, vel propter mortem prælati principi nuntiandam, & consensum ab eo obtinendum, statuant ad electionem futuri pastoris faciendam: & si interim Papa præuenire posset, esset vere contra tenorem decreti

creti sacri Basilien. concilij.in c.ij. §. statuit. vt electiones sine aliquo impedimento aut obstaculo omnino fiant. Et iste est proprius casus & intellectus dicti §.statuit.vt ecclesiis per mortem vacantibus,electione,& non prouisione præuentionis Papę de prælato prouideatur, vt infrà dicā.
38 † In contrarium videtur, quòd canonici ad electionem dignitatum electiuarū prædicto modo resignatarū,velut vacantium nō possint procedere:cum nec de iure,nec de facto vacauerint,nec vacare cēsentur,postquā per Romanum pontificem fuerunt admissæ resignationes.cle. vna, de renun.nā in istis spiritualibus est vnum speciale, quòd interueniente authoritate superioris absque alia traditione acquiritur ius,vt voluit Abb. Sicul.post.Inn.in ca.inter cætera.col.j.versi.ij.soluit.de præb.& loquitur in permutantibus.quod dicit esse notandum.facit c.si tibi absenti. de præ.li.vj.vbi patet,quòd ex solo tit.in istis spiritualibus absque alia traditione acquiritur ius in re.& sic in omnem euentum non vacat de facto:ratione cuius requiritur (secundum Io.And.in c.cum nostris.ver.in glo.pen.de præb.
39 quem sequitur ibi Ant.& Ab.)quòd † quando simpliciter dicitur vacare beneficium:quòd vacet de facto:aliàs colorata facti possessio excluderet impetrantem: quia vacatio in istis expressa intelligitur de vtraq;, scilicet facti & iuris.
40 †Licet beneficium dicatur vacare dupliciter,videlicet de iure & de facto:de iure tantum & non de facto,vt quādo alius erat in possessione colorata illius beneficij,vt in casu d.c.cum nostris.vbi præpositus fuit electus in episcopum, confirmatus & consecratus: & postea idem episcopus fuit in præpositum eiusdem ecclesiæ electus, & sic de iure & non de facto vacabat præpositatus dignitas,vt no.ibi Ab.
41 in v.notab.† Sed de facto & non de iure dicitur vacare, quando confertur absenti, & nondum acceptauit:& tale beneficiū non potest alteri conferri.cap.j.& ij.de concess.
42 præbend.& d.capi.si tibi absenti.†Propter quod dicit Ab. in d.capit.cum nostris.in versicul.ad resignationem.quòd ante quàm conferatur beneficium vt vacans debet remoueri possessor à colorata possessione,ne videatur facta col
43 latio de beneficio non vacanti.† Quoniam Papa motu proprio non potest concedere beneficium ab alio colorate possessum, vt voluit ibi Anto.de Butr. quem sequitur Abba.& ideo prius esset opus declaratione amotionis possessoris per ipsum Papam fienda. Sed cùm hic ex speciali gratia sedis apostolicæ obtinuerit episcopatum, non censetur vacare,nec de iure nec de facto,secundū Ioan.Andr. Anto.& Abb.Sicu.in d.capi.cùm nostris.quia talis prouisio habet vim electionis,& confirmationis,vt not. in capi. cum olim de causa poss.& proprie. cùm Papa possit conferre beneficium vni,& assignare alteri pensionem,vt te
44 net Felin.in cap.ad audientiam.in ij.de rescrip. †Præterea certum est,quod beneficia collatiua & electiua à pari iudicantur.c.cum in iunctis.§.clerici.de electio.& appellatione beneficij omne beneficium comprehenditur,vt regula beneficium. de re.iur. lib. vj. & hoc largo modo sumpto vocabulo.& in fauorabilibus & nō odiosis,vt tenet gloss. in d.c.ij.de præb.li.vj.facit c.periculosum.de sent.excō.eo. lib.& plenè Io.de Selua in j.parte trac.benef.q.ij.& iij.Sed omnia beneficia per ordinarium conferenda,quocunque modo vacauerint,aliàs quam ex causa permutationis, vel simplicis resignationis,faciunt furnum respectu præsentationis vel collationis illis de vniuersitatibus:ita quòd sub vacatione beneficiorum collatiuorum graduatis & nominatis affectorū,non comprehendantur beneficia simpliciter resignata aut permutata,vt d.cap.j.§.item quod omnia beneficia. de col.in prag.Ergo nec pariter in electiuis per mortem vacantibus comprehendi debent electiuæ dignitates in manibus summi pontificis.cum retentione pensionis resignatæ & admissæ:& aliquādo cū collatione certorū beneficiorum ei qui renuntiauit reseruatę,prout fuit illa resignatio episcopatus Albien. facta per vita functum Ioan. Robertet,magistro Iaco. Robertet eius fratri, cùm taliter facta habeat vim,& sapiat naturam permutationis.d. cle. vna,de renuntia. Quia quēmadmodum resignatio causa permutationis non operatur veram vacationem benefi. si permutatio non sortiatur suum effectum.c.j. de rerum permut.lib.vj.c.dudum.de præb.eo.li.& volunt domi.de Rota decisi.cccxxxix.aliàs deci.ix.not.quòd beneficium. tit.de renunt.in antiq.& decis.cccxl.aliàs decis.v.no.quòd ex quo.tit.de rer.permut. in antiq. Quia videtur sub modo & conditione facta,quæ non valeat,si modus non sequatur,per not.per Inn.in ca.inter cætera. de præ.& idem voluit de Rota in deci.ccxciij.aliàs deci.iiij.not.quòd vbi beneficia. in tit.de rer. permut. in antiq. ideo alteri quam permutantib. & renuntiantib.sub tali modo non possunt conferri,d.c.j.de rer.permut. Per quæ est dare respōsum ad opinio.de Monte Ferrato,qui voluit electiuas dignitates permutatas,aut sub tali cōditione resignatas in manib⁹ Papæ esse vacantes,& per consequens esse locum electioni, & non prouisioni: quia si esset verum, esset destruere tex.in d.c.j.de rer.permut.& frustrare permutantes & re
45 signātes suis beneficiis:†cum ad solum Papam spectet admittere resignationes cum pensione in beneficiis tam collatiuis quam electiuis,vt volunt omnes,insuper Feli.in d. c.ad audientiam. de rescript,vt latius dixi in tract.de offi
46 cio legati in Francia.in ij.q.†Quia ista ęquiparātur à iure, cessio,permutatio,& depositio, quæ sunt reseruationes in corpore iuris clausę,quarum solus Papa est iudex cōpetens.d.c.inter corporalia.c.nisi cùm pridē.& c.post trāslationem.de renuntiatio. & d.c.cum nostris.& ibi Abb.Sic. in iij.notab.de conces.præb.& tenet ipse de Mōte Ferrato in iij part.sui commenti, quando propter vtilitatē publicam,vel propter personarum,& ecclesiarum necessitatem vel vtilitatem, vel etiam quando est dubium an translatio, depositio, cessio, & licentia deserendi monasterium fiat propter publicam vtilitatem,& necessitatem,vel personarum & ecclesiarum vtilitatem,an non. vnde enim episcoporum cessiones & depositiones non possint fieri, nisi expressa iuris causa duntaxat subsistēte,d.c.nisi cum pridē. & c.post translationem.& c.inter corporalia. Ideo Papa, imò ius commune dicitur apposuisse manum,& per consequens nullatenus est locus electioni,sed prouisioni,cum concilium Basilien.permittat Papæ posse admittere renuntiationes,quæ in corpore iuris sunt clausæ,vt d.ca.j.& ij. de translatio.episcopi.& cap.quod translationem.de offi.
47 deleg. in pragmat. san.ca.j. §. decreuit.† Item hoc clarè ostenditur. Nam electus ante confirmationem potest iuri suo renuntiare in manibus eligentium sine authoritate superioris,d.ca.inter corporalia.& ibi gl.in verbo,confirmatus.licet Hosti. ibi tenuerit contrarium:tamen opinio gl.est vera & communis secundum Ioan. And. Anto. de Butr.& Abb.Sicul.ibi,& Guliel. Mandagot.in d.suo tract. de election.capitulo ij.& ibi dixi in addition.in verbo,renuntiat.In vim cuius renuntiationis possunt canonici ad nouam procedere electionem, vt volunt iura & Doct.
48 suprà alleg. †.Sed si post confirmationem renuntiauerit, tunc nullo modo possunt ad nouam electionē procedere, cū resignatio illa tūc nō possit fieri,nisi in manib⁹ superioris,d.c.j.& ij.de trāsla.episc. de quo per gl.in c.electio. & ibi per doct.de elect.lib.vj.vt voluit Io.And..in d.regula, nō firmatur.in mercur.& Roma..in cons.ccevj. Nec huic obstat,quod suprà deductum est, videlicet quòd potest fieri in fraudem, quia Papa, ad quem solum spectat admittere cessionem, poterit super hoc prouidere diligenter inquirendo de causa cessionis, vt singulariter voluit Abb.Sicul.in d.cap.j.de transla.episcopi.col.vlt. in quæst. pen. Quinimo secundum eum in dubio non debet præsumi dolus, leg. quoties. §. qui dolum.ff.de probat. Nec etiam est verum, quòd Papa tenetur indistinctè remittere ad eligentes:quia verum est, quando cessio sine pensione

sione fit in eius manibus:secus si cum retentione pensio-
49 nis. Quid dicendum? † Domini tenentes parlamenta in patria Occitana, tenēt primam, quòd dignitates electiuæ censeātur per resignationem etiam cum retentione pensionis factam vacare, & sit locus electioni. Domini verò parlamenti Parisien. tenent contrarium. Mihi videtur ex prædictis, & pro opi. euitandis concludendum: quòd episcopatus resignatus esset iam per Papam ex magna, rationabili & euidenti causa, quæ in literis apostolicis nominatim exprimatur, vel ex causa in corpore iuris clausa: ita quod data vacatione, eligere debentes non possent ad electionem procedere, hoc est quod non deberet esse locus electioni per mortem renuntiantis, sed prouisioni, quòd talis resignatio quæ solùm tendit in præiudicium Papæ, & non eligentium, sit de iure communi, & secundùm decreta sacræ synodi Basilien. (quæ permittunt summo pontifici in illis duobus casibus reseruare suæ dispositioni dignitates electiuas) valida: tunc papa admittendo talem resignationem aut permutationem recedit à sua reseruatione, vt voluit Roma. in consi.
50 cccxlix. ver. ex prædictis. vbi dicit, † quòd quando Papa reseruauit beneficium suę prouisioni, aut dispositioni, seu ordinationi, & commēdet tale beneficium, expirauit reseruatio: vel etiam si ad preces regis benignas talis resignatio fuerit facta, cùm cōmuniter tales resignationes & permutationes dignitatum electiuarum sine permissione & expresso Regis consensu non fiant: multum enim facit requisitio principis, clerici & populi ad dispensationem obtinendam cap. innotuit. de elect. & censentur habere vim reseruationis in corpore iuris clausæ, cùm sit permutatio & renuntiatio cum retentione pensionis dicta clemen. vna. de rerum permuta. quod valeat. Quia quemadmodum est permissum Christianissimo Regi vti aliquando precibus benignis atque beneuolis pro personis bene meritis zelantibus bonum reipublicę, regni & Delphinatus circa singulas Gallicanas ecclesias, vt d.
51 c. ij. §. item nec credit reprehēsibile. † Ita sibi eisdem precibus ad apostolicā sedem vti permissum est, vt ad eius benignas preces pro personis bene meritis &c. Papa dignitatē electiuam pontificalē & abbatialē reseruet: vt expressè voluit ipse de Monte Ferra. in v. parte sui cōment. ver. ad vnum tamen circa istius operis finalem partem &c. vsque ad finem. Et hoc probat, cum regulariter clausula seu qualitas, quæ per se stat in fine dispositionis posita conseruet omnes præcedentes articulos in eadē dispositione principaliter cōtentos, vt c. inquisitioni. de appella. & l. talis scriptura. ff. de leg. j. & l. fi. ff. de rebus dubiis. & l. fi. §. Titia. & ibi Bar. ff. de libera. legata. cum per talem reseruationem non lædatur, imò potius conseruetur rectitudo sermonis & iuris cōmunis intētio, & volūtas ecclesię Gallicanæ: quod luculenter patet, quia eadem ratio quę est in vtendo aliquando precibus benignis atque beneuolis pro personis benemeritis zelantibus bonum reipublicæ, regni, & Delphinatus circa singulares Gallicanas ecclesias, illa eadem est circa apostolicam sedem, in eo casu quo ipsa apostolica sedes ex magna, rationabili & euidēti causa, & in literis apostolicis nominatim expressa, potest electiuam dignitatem etiam pontificalem reseruare, vt d. c. ij. §. decreuit. licet sedes apostolica sine precibus Regis benignis atque beneuolis, &c. possit reseruare. Et illud dicitur reipub. commodum, vt ibi per eum. Et cum eodem videtur trāsire Ioan. de Selua in dicto tracta. suo benefic. in ij. parte. xxiij. Tamen secundum ipsos talis permissio, scilicet porrigendi preces tam ad singulares Gallicanas ecclesias, quam ad apostolicā sedem, Christianissimo Regi & domino nostro concessa extinguitur, & finitur in vno actu, & vice duntaxat, cum opere & effectu subsecuto, vt plenè per ipsum de Monte Ferrato. Tamen
52 † in duobus casibus est permissum eidem Regi vti precibus ad sedem apostolicā dirigendis: quæ permissio nullo restringitur, nec limitatur actu: quinimo toties quoties ei Regi visum fuerit precibus eisdem vti poterit. Primus est, quando ecclesia cathedralis vel conuentualis, est sita in patria limitropha: prout est Narbonens. Carcassonensis, Agatensis, Nemausen. Mirapistensis, Tauernarū, Aquen. Bayonensis: & possunt addi Burdegalen. Auxitanens. Appanniens. Cōsenauensis, Tarbins. & Adurensis: quę quidem ecclesiæ sunt in patria Occitana, & Vasconiæ, montium Pyreneorum à mari mediterraneo, id est, à diœcesi Agatensi, & Narbonens. incipiendo, vsque ad Oceanum mare, scilicet ciuitatem Bayonensem finiēdo, regni Francię fixi & perpetui termini, atque limites, Catalanos, Aragonens. Nauarros atque Hispanos distinguentes & limitantes: Et idem secundum eum dicendum est de aliis, & similibus ecclesiis Anglos, Flamingos, & Alamanos limitantibus, vt sunt Rothomagens. Remensis, Lisigoniensis,
53 Æduensis, & Matisconensis. † Secundus casus est, quando ecclesia metropolitana cathedralis, cōuentualis, aut collegiata possideret fortissima & munitissima loca vel castra: in quibus Rex de facili cū suis absque difficultate recipi, vel intrare non posset, prout sunt Claromontens. Caturcens. Pictauiens. & Abbatia beatæ Mariæ de Cella eiusdē Pictauien. diœcesis, in qua est fortissimum castrū, prout vidi in magno concilio probatum, vt esset fama, vel rumor, quòd in vicina patria eisdem ecclesiis fortissima castra tenentibus, licet nō limitropha, verisimiliter timeretur guerra: tunc potest Rex, & etiam quandocunque similis casus euenerit, dirigere suas benignas ac beneuolas preces pro personis bene meritis &c. ad Apostolicam sedem, vt dictas ecclesias castra fortissima tenentes, in patria in qua verisimiliter timetur & speratur in breui guerra, pro persona vel personis Regi, & regno tutis & securis dispositione sedis apostolicę reseruatæ, inhibendo &c. prout est de more & stylo Rom. curiæ. Et hoc per glo. singularem in l. ij. in princ. ff. qui satisd. cogan. quam Doctores ibi commendant & sequuntur, iuncto c. j. de supplen. neglig. præla. lib. vj. quę gl. vult, quòd fideiussor vel reus principalis dicitur locupletior non tantum ex facultatibus, sed etiam ex conueniendi facilitate: puta q non sit in munitissimo loco vel castello. Faciunt nota. per Doctores in l. decē. ff. de verb. obli. Adde quæ dixi infrà, q. ccxxxviij. inchoante, Expoliato possessionem, turbato. vers. ij. etiam fallit. Accedant not. in c. j. de dolo & contuma. vbi dicitur, quod Rex in ciuitatibus, castris, villis, & munitionibus regni sui debet absque difficultate cum omnibus suis intrare, atque honorificè recipi. Et sic priuilegium Regis est in corpore iuris clausum, vt ibi latius
54 per eum. † Et in istis duobus casibus limitrophis, scilicet, & in castellatis pluries, ac etiā aliis semel in vita ad preces Regis benignas reseruatis, est ab initio acquisitum ius & actio ipsi Christianissimo principi, & in personam eius principaliter radicata, arg. c. si diligenti. de foro cōpet. Ita quòd si sic prouisus velit renūtiare, cedere, vel transferre, sine Regis expresso consensu facere non potest: cū talis reseruatio & prouisio Ioanni vel Petro facta potius intelligatur contemplatione Regis, quam Ioannis vel Petri facta, vt l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. &
55 pup. & c. requisisti. de test. cum aliis per eum allega. † Et ideo talis resignatio, aut permutatio ad preces Regis benignas & beneuolas est valida, & non censetur vacare in partibus, etiam si fuerit ab infirmo vel sene facta fratri, nepoti, aut alteri consanguineo: cū renuntiationes, translationes, permutationes, quæ meræ, & simplices sunt factæ sine fraude, cum sint in corpore iuris clausæ, d. c. vno. de rerum permu. li. vj. non est dubium quin valeant, & nullo modo censentur vacare, & in hoc conueniūt omnes Doctores. Et propter istas præsumptiones, quas iura præsumunt in renuntiationibus, & permutationibus à senibus

aut

aut infirmis factis nepotibus & consanguineis de pingui
cum tenui beneficio, non est collatio & prouisio irritan-
da, prout decidunt Do.de Rota,decis.cxxix,alias decis.ij.
nota quod non vitiatur.de rerum permutat. in antiquis:
quos sequitur Felinus in d.c.quia verisimile,de præsumpt.
de Selua in dicta quæstio. xviij.dum tamen frater aut ne-
pos sit aliàs idoneus:sec.Felin.& Doctores. Et istorũ opi-
nio benignior est,vt verbis Iurisconsul.vtar in l.is qui suis
§. si ab noto. versicu. siue autem. ff. de manumissio. ideo
sequenda: cum quibus ego transeo,quia in istis electio-
nibus agitur de modico præiudicio ipsorum eligentium,
vt in simili not. Abbas Sic.in cap.j.colum.vlt.de in integ.
rest. & Papa faciliter illis præiudicat,vt tenet Fel.in c.quæ
in ecclesiarum.de constitu.vnde in hoc casu non censetur
quouismodo in partibus vacare: secus si sine constitutio
ne pensionis. Et hanc Anto. de Prato, Doctor & Eques
ac Franciæ Cancellarius sequitur opin. & mihi dixit plu-
ries,quòd tam Tholosani quàm Parisien.domini sequebã
tur istam partem,& quòd nunquã censentur vacare tales
permutationes & resignationes cum pensione,& in fauo-
rẽ certæ personæ factæ.Et ita vidi obseruari in Regio ex-
celso consilio in concessione literarum adipiscẽdi Episco-
patus possessionẽ sic prouisis,& per regiam maiestatẽ ad
fidelitatis iuramentum receptis datarũ & cõcessarũ.Nec
obstat si talis infirmus, vel senex resignans,vel permutãs,
postea vixerit per xx.dies, propter regulam cancellariæ
apostolicę:si quis in infirmitate cõstitutus resignauerit,&c.
quæ est xviij. & si illi non sit derogatum in specie, quod
non censetur vacare per mortem, &c. vt voluit sing.Ro.
56 in consi.cccxlij.in princ.incip.Quo ad primum,&c. † Li-
mita nisi talis renuntiatio fuisset facta cũ regressu & om-
ni fructuum reseruatione, quia tunc censeatur vacare.&
ita fuit pronuntiatum per arestum Parlamenti Parisien.
xix.mensis Aprilis, Mil. ccccxvj. contra Ioannem de Sta-
gno, qui renuntiauerat modo & forma prædictis officiũ
camerariæ Lugdunen.ecclesiæ,Francisco de Stagno nepo-
ti suo nunc Episcopo Ruthenens. & vide in stylo Parla-
menti,in iij.parte de arestis. §. cxcij. & ibi Celsus in addi-
tio. Secus si cum medietate fructuum:tunc valet talis re-
seruatio,prout pluries fuit per arestum curiæ nostræ Bur-
degalens.& nouiter mense aprilis, Anno M.D.XXXIIII.

SVMMAE.

1 *Renuntiare,& promittere renuntiare,differunt,tam in con-tractibus quàm in vltimis voluntatibus.*
2 *Renuntiare promittens per stipulationem & iuramentum perinde est ac si actu renuntiaret.*
3 *Pactum de se obligando operatur obligationem de præsenti.*
4 *Iuramentum de renuntiando habet vim expressæ renuntia-tionis.*
5 *Renuntiare promittens non tenetur cum iuramento renun-tiare.& nu.6.*
7 *Renuntiatio bonorum paternorum,non comprehendit legi-timam.& nu.9.*
8 *Iuramentum non se extendit,nisi quatenus est consensum.*
10 *Clausula generalis renuntiationis habetur pro expressa, quando apponitur à lege,secus si à contrahentibus.*
11 *Dos est assignanda pro modo facultatum.*
12 *Dos non potest esse minor legitima.*
13 *Dos an maior assignanda nubentibus quam monialibus.*
14 *Conditio,si nupserit:tanquam turpis reiicitur à legato.*
15 *Promissio de renuntiando est nullius effectus.*
16 *Maritus qui ante matrimonium promiserat facere renuntia-re vxorem,non tenetur.*
17 *Fructus legitimæ debentur à die mortis patris vel matris.*

Quæstio III.

Filia in contractu matrimonij promisit renũtiare omnibus bonis pater
nis & maternis consummato matrimonio,quæ tamen non renuntiauit.
Et tandem pater in testamento certam summam eidem reliquit iure
institutionis. Quæritur,an dicta filia mortuis patre & matre possit age-
re ad supplementum legitimæ?

DECISIO.

DICO quòd hæc quę-
stio fuit in magno Re-
gio consilio mota, in-
ter nobilem Margaretã
de Luperiis actricem,&
nobilem Guillemetam
de Luperiis reã. Cuius
quidem quæstionis me
liores & subtiliores al-
legationes,quæ pro eis
formaliter faciũt,attin-
gam.Et pro ipsa actrice
1 dicebatur,quòd † aliud erat promittere renũtiare,& aliud
de facto renuntiare & quittare,tam in cõtractibus,quàm
in vltimis voluntatibus,vt amplè voluit Franc.de Aretin.
in consi.vj.colum.secunda, vbi ponit omnes differentias
inter contractus, & vltimas voluntates. Aliàs iura quæ
ponunt differentiam inter promissionem de renuntiãdo
& ipsam renuntiationem de præsenti,essent in iure super
flua: quia aliud est promittere de renuntiando, aut de
vendendo,& aliud in effectu renuntiare vel vendere.tex.
in l.j.& ibi Iac.But.& Ange.C.de pact.pig.gloss.in l.bonę
fidei.§.si tamen.ff.de eo quod certo loco. quam Pau. de
Cast.legit cum l.si hæres. versi.tamen. Et idem in consi.
xciiij.incip.In causa quæ vertitur coram nobili viro do-
mino.vol.nouorum, & Franc.de Are.in l. singularia. col.
v.ff.si certũ peta.& Ias.in l.quoties.col.ix.C.de rei vendi.
& Alex.in addi.ad Bar.in l.Iulianus.offerri.ff.de act.empt.
gl.in l.Titius.ff.de pig.act.& Bar.in l.si pupillus.ff.ad legẽ
Falc.& in l.fina.§.si emptor. C.communia de legatis. &
Alexand.in consi.cxxj.col.ij.versic.non etiam deberi pos-
sunt.libr.iiij.& consi.lxxiij.libr.ij. pro quo etiam allego
glo.in cap.si quis iusto.§.fin.in glo.fin.& ibi Domini. de
elect.lib.vj.cum aliis per Antoniũ Corser.in singula. suis
in ij.allegat.Et sic non potest compelli ad renuntiandum
2 vel vendendum. †Sed ad hoc responderi potest,quia ex
quo eadem promissio fuit per stipulationem & iuramen-
tum vallata,& corroborata,operata fuit effectum renun
tiationis,ac si realiter,& actualiter de præsenti renuntias-
set,vt voluit Bald.in l.pactum quod dotali.C.de collatio.
in xviij.quæst.& per not.in l.ij.ff.de euictio. & per Ioan.
And.in add.Spec.in tit.de obligatio.& tenet Lud.de Ro-
ma.in suo sing.clxxxv.sed in fine dicit opinio.Ioan.And.
esse in penetralibus iuris canonici.& tenet Paul.de Cast.
3 in d.l.si hæres.versi.si tamen.& in dicto consi. xciiij.† Itẽ,
quòd illud pactum de se obligando operatur obligatio-
nem de præsenti,cum pactum conceptum per verba de
futuro producat exceptionem de præsenti,l.si intra illum
4 diem.ff.de pact.† Item in hoc casu iuramẽtum habet vim
expressi,vt voluit gloss.reputata singularis,in l.cũ pater.
§.filius matrem.ff.de leg.ij & Bal.in l.j.col.pen.in ij.q. C.
commoda.& Ias.in l. sed & si quis.§.quæsitum.ff.si quis
cautio.in l.si quando.§.& generaliter.C.de inofficio.testa.
& probatur in cap.ex rescripto.de iureiurand. & dixi in
tractatu de officio & potestate legati in Francia,in prima
quæst.& tenet Barba.in consil.lij.in fine,& in consilio lv.
penulti.in principio.versic. præterea. volum.ij. Præterea
erat in prouincia statutum,quòd filia dotata per patrem
vel non dotata,quæ dotari debebat mortuo patre per
proximos parentes & consanguineos, nihil aliud petere
5 poterat.† Ad prædicta etiam responderi potest,scilicet ad
Bal.in d.l.pactum,quod ibi non loquitur de eo qui pro-
misit contrahere seu renuntiare,sed loquitur de filia quæ
promisit non succedere; cuius promissionis adimple-
mentum requirit ex toto abstinentiam à successione.Nõ
verò sic in eo qui promisit renuntiare,vt in casu præsenti
multum dissimili: quo casu potuisset actrix adimplendo
promissionem simpliciter renuntiare bonis paternis &

maternis sine interpositione iuramenti, & taliter faciendo diceretur sufficienter adimpleuisse promissioné, regu. l.in numerationibus.§.fina.ff.de solutionibus.no. Bart. & Docto.Moder.in l.singularia,si certum petatur. & in cap.
6 commissum.per Antonium,& Abba.Sicul.de sponsa.† & non potuisset virtute dictæ promissionis cogi ad interponendum iuramentum,cum de dicto iuramento interponendo nihil fuerit dictum:pro quo ego allego textum in capit.ad audientiam.quod metus causa.vbi qui iurauit renuntiare non iurauit repetere , & Barba.in consi.lj.in
7 princip. volumine j.† Et in eo casu indifferenter omnes Docto. concludunt, dictam renuntiationem bonorum paternorum & maternorum,(nulla facta in specie mentione de legitima)non comprehendere legitimam , per textum singularem in d.l. si quando.§. & generaliter. C.
8 de inofficio.testa.† Et ad iuramentum dicitur quod non habet vim specifici & expressi,vbi est defectus substantię & consensus:sed solum quando est defectus solennitatis omissæ,secundum Alex.& Ias.in d.l.sed & si quis.§. quæsitum. post Bar.ibi,in l.si quis pro eo.ff.de fideius.& vltra iuramentum non se extendit,nisi quatenus est cõsensum, secundum ipsos.& idem Abb.Siculus in c.cum contingat. col.pen.in prin.de iureiuran. per tex.in l.fi.C.de non nũ. pec.& in l.fi.ff.qui satisd.cogãt.& in l.si libertus iurauerit. ff.de ope.libe.& Francis.de Are.in l.j.§.si quis ita.col.v. de verb.oblig.& est tex.cum gl.in c.pen.& c.venient.& c.ad nostram.in ij.de iureiu.& Barth.So.in consi.ccxiiij.incip. in causa Onofrij.ver.responso.vol.ij.† Ideo ad legitimam
9 seu eius supplementum talis promissio(etiam si esset vera renuntiatio)non se extendebat,cum specifica & nominata renũtiatio legitimæ requirebatur:quia vbi lex requirit pro forma actum specificari,tunc iuramentũ non supplet illam formam:quoniam tex.in d.l.si quando.§.& generaliter.disponit pro forma,quod specialiter fiat mentio de legitima.Per quod erat responsum ad renũtiationem iuris dicentis,generalem non valere,nisi specialiter & nominatim renuntiauerit:quæ videtur operari effectum renuntiationis expresse factę,vt voluerunt Bal.& Ang.in l.omnes, versi.specialiter & nominatim. C.de præsc.xxx.an.per illũ
10 tex.quem dicunt esse meliorem de corpore iuris†Hoc est verũ,quãdo illa clausula apponeretur in lege vel statuto, aut in rescripto Papæ vel principis,quorum dispositio habetur pro lege:secus si apponatur illa clausula à cõtrahentibus , quia tunc non sufficit. Ita pulchrè limitat Ang. in d.l.sed & si quis.§.quæsitum,in fi.quem refert & sequitur Ias.in l.j.col.vlt. versi. secundò limita.ff. si quis in ius voc.nõ ierit.pro quo allegat tex.in cap.qui ad agendum. de proc.lib.vj. Ergo sequitur quod non sufficit renuntiatio simplex iurata, vt tenet Barba. in d.consi.lv. lib.ij.& Geor.Nata.in repetitio.c. quamuis pactum. viij. in princ. vers. tu adde ad hoc benefacere,&c.de pact.li.vj. volens etiam quod si pater iusserit filiam esse cõtentã & tacitam, ꝙ possit petere supplementum legitimæ.per tex.in auth. vt cum de appel.cog.§.cæterum.ibi , etiam si certis rebus iussi fuerint esse cõtẽti.allegat Roma. in cõsi. cccclxxviij. inci.Hæc mater istarum spuriarum. & Oldr.consi.cxxxij. & alias consului,vt in consi.xlj.& idem tenet Zabarel. in consi.lx.col. j.in fi. & in consi.xcvij. & Ludo. de Roma. consi.cclxxvij.inci.non est dubium,&c.& Bar.cõs.xxxiiij. inci.factum tale est,Massius Martini.Et ista est verã & cõmunis opinio,quicquid dixerit Franchus in d.c.quamuis. quam tenent Gul.de Cug.Bart.Ang.& omnes Mod.in l. de his.ff.de transa.& in d.§.& generaliter. vbi tex. est clarus. Et ad statutum per ream allegatum , respondebatur pluribus rationibus: & ego vltra allegabam Angel. in
11 consi.cclvij.versi.de quarto.† quod dos est assignanda pro modo facultatum patris,& dignitatis natalium.l.cum post.§. gener.& l.quarto.ff.de iure dot.& l.si filiæ pater.ff.
12 de leg.iij.†Et in hoc secundum cum est aduertendum ꝙ non possunt boni viri arbitrari vt earum dos sit minus legitima,quoniam ipsa legitima minuscula portio appellatur,l.si quis in suo.C.de inoffic. testa. Et ita dictum statutum vult dum dicit:tamen legitima & eius supplemẽto &c.Et idem tenet Sali.in authen.res quæ. in princ. C. com.de leg.& Decius in consi.clxxx. colum.j. Corneus consi.ccxc. incip. ardua plurimum & satis dubia. volu.iij. Et facit quod not.Bald.in authen.nisi rogati.versi. quæro
13 nunquid monasterium. C. ad Trebel. † vbi dicit, quod executores deputata ad virgines maritandas,non debent dare illam dotem & quantitatem, quæ est solita dari virginibus intrantibus monasterium. Et sic vult quòd maior debet dari dos maritandis,quàm ingredientibus monasterium. Tamen Ioan.Andr.in addi. Specu. super rub. de
14 statu monac.† dicit,quod si relinquuntur centum filiæ,si nupserit: si verò religionem intrauerit,quinquaginta : ꝙ nihilominus si intret religionem,habebit centum : quia reiicitur illa conditio si nupserit tanquam turpis , quæ est indirectè impeditiua vitæ contemplatiuæ. Et idem tenet Matthęus de Mat.in suo notab.lij. Tamen Paul. de Cast. in dicta auth.nisi rogati.sequitur Bal.dicens se ita consuluisse.Et idem dicit in l.Titio centum.§.j.ad fin.ff.de condit.& demonstra.& in l.Deo nobis.post Bal.C.de episco. & cler.Sed Alber.de Rosa.in secunda parte statu.quęstio. ciiij.tenet opinio.Ioã.And.de quo vide plene Tho.Ferra. in cautela ix. vbi ponit nouum consilium, vt monaste-
15 rium tantam dotem petere possit. Et concludo † in ista quæstio. dictam promissionem de renuntiando,esse nullam , & nullius effectus ac efficaciæ, vt tenet Francis. de Are.consi.148.& Paul.de Cast.consi. 277. ad primum respondetur. ante fi. versic.Et tertiò vltra prædicta, volu.
16 nouo.† dicens conuentionem factam inter patrem filiæ, & eiusdem filiæ maritum,de ipsa, postquam eandem ad domum suam duxerit , renuntiare faciendo hæreditati paternæ nullam esse, postquam prius non renuntiauerat, nec illam conuentionem ratificauerat.l.j. C. si in cõmuni eademque causa.& l.inter stipulantem.in prin.ff.de verb. obliga.Nec nocet ipsi marito qui promisit,l.stipulatio ista. in prin.eo.tit. Et ita tandẽ fuit per arestum ipsius excelsæ curiæ dictum,& pronuntiatum dictam actricem habere debere suam legitimam,seu supplementũ illius cũ fructibus,à tempore litis contestatæ,sine expensis propter promissionem de renuntiando. Et ego reportaui dictum pro cessum,licet aliqui ex dominis tenebant contrariũ. Quod quidem arestum fuit latum die xj. Octobris,anno M.D.
17 XV.†Et videtur eidẽ actrici iniustitia facta in fructibus, quia fructus legitimæ,seu illius supplementi debebantur à die mortis vtriusque patris & matris. vt in auth.nouissima.cum ibi not.per Doct.insuper per Fabia.de Chiosis. C.de inofficio.testa.& in l.Papinianus.§.vnde si quis.ff.e. tit.no.gl.in l.in fideicommissariã.in gl.j.ad fi.ff.ad Trebel. & tenet Alex.in consi.lxix. ver. super secundo dubio. lib. j. & in consi. cxxvj.li.vij. & Pet. de Bellaper.& Cyn. in l. vnica.C.de inõfficio.dot.& Ioan.And.in addi.Spec.tit.de pign.§.sequitur videre.in verbo,si vsusfructus. Corneus in consi. clxv.col.ij.in litera,d.vol.j.& Bald.in l.non est. C.famil.erciscun.vbi concludit hoc esse verum , etiam si tales fructus fuissent ab hærede consumpti bona fide possidente.& idem Bertrandus consi.ccxlvij.nu.ij. vol.iij. & Francis.de Curte antiq.consi.xxxix.versi.Ex prædictis infertur quid de fructibus.

SVMMÆ.

Missam dicens post sumptũ cibum licet verè consacret, committit tamen crimen depositione dignum.

Eucharistia licitè potest post alios cibos in necessitate sumi, sed non consecrari.

Quæstio IIII.

Tradita fuit mihi quæstio domino meo domino Cancellario de Verai, vtrum Papa Iulius,ac cæteri presbyteri possent post cœnam,antipastum &

& comestionem celebrare missam, & conficere sacrosanctum Eucharistiæ sacramentum.

DECISIO IIII.

VIDETVR primo, quod sic: quoniam post cibos & cœnam sumptam dominus Iesus hoc sacrũ instituit sacramentum, vt Matthæi xxvj. Marci xiiij. & Io. xj. & Luc. xxij. cap. sacramenta altaris. de consecra. dist. j. ibi, excepto vno die, &c. Quia debemus nos cõformare Christo benedicto tanquam exemplari, quia omnis Christi actio est nostra instructio. Tamen cõtrarium est verius & sanctius d. c. sacramenta altaris non nisi à ieiunis hominibus celebrãtur, nullo etiam excepto die. vt c. liquido. de cõsecrat. dist. ij. & c. nihil contra. §. nullius. vij. q. j. ad quæ iura derogatum est in hoc, per dictum c. sacramẽta altaris. Et etiam per contrariam consuetudinem, secundum gl. & doc. in dictis iurib. quod text. in c. ex parte vestra. vbi gl. vlti. & Abb. Sicul. & Belenzi. in addi. de celebrat. miss. vbi non est licitum sacerdoti vinum perfusionis sumere, si aliam celebraturus est missam, vt est in die natiuitatis Domini, in quo tres celebrantur missæ: vel in necessitate, c. nocte sancta. de consecr. dist. j. & c. consuluisti. de celebrat. miss. & latè Io. de Turre cremata in d. c. sacramenta altaris. vbi ad vtramque partem argumentatur, & in ista residet: & in contrarium adductis respondet. Et hæc quæstio fuit iterũ determinata in cõcilio Constãtien. vt in sectione xx. ideo non est plus insistendum. Ergo ieiuni debẽt consecrare. Et sic hic sumitur ieiuniũ pro priuatione cuiuslibet alimenti, scilicet antequam quis sumat cibum vel potum, licet postea sit in eadem die pluries comesturus, secũdum Richar.
1 de media villa in iiij. di. viij. art. ij. q. ij. † quoniã si presbyter celebrat post cibum sumptum ante dormitionem committit crimen depositionis à beneficio dignum, licet sine dubio consecret, c. si constiterit. & ibi Abb. Sicu. & Io. de Ana. Fran. de Arc. nu. iiij. & Feli. iij. non quia hoc repugnat institutioni sacramenti, cum fuerit, vt dictum est, in Cœna institutum. Et non obstat quòd Dominus Iesus postquam cœnauit, ipsum sacramentum instituit, & cœnatis discipulis tradidit: quia ad hoc respondet tex. in d. c. liquido. ibi, namque saluator quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinem: & etiam propter maiorẽ reuerẽtiam sacramenti, & maiorem solennitatem ac sobrietatem ministri. & ibi gl. in verbo namque, quę dicit, quod hoc fecit Dominus ad consummationem omnium sacramẽtorum veteris testamẽti, & agni paschalis, quem ante manducauerat: & vt introduceret veritatem in institutione sancti sacramenti. Quæ ratio sacerdotibus non conuenit, vt debeant post cœnam conficere. Et hæc ratio fuit etiam Rich. vbi suprà. q. j. & ipsum sequitur Rober. de Licio in opere quadragesimali, sermone lxiij. c. j. in ij. dubio. Leonar. de Vti. in sermo. de Cœna Domini. ver. quantum ad nõ ieiunos. vbi alleg. Aug. in libr. Responsionũ ad Ianuarium, à
2 quibus d. c. liquido, est extractum. † Verum in necessitate imminente mortis periculo, potest hoc sacramentum post alios cibos sumi, tamen non consecrari, vt dictum est, & tenet Bertac. in tract. de epis. in ij. parte, lib. iiij. q. xlij. Et vbi consecraret & conficeret post pastum, verè conficeretur, vt voluit gl. in d. c. liquido. in verbo seruatur. & gl. in d. c. ex parte. in fine. & Bonifa. de Vitali. in clemen. j. §. transiturus. nu. 3. 4. 5. & 6. de reliquiis & veneratio. sanct. & gl. in c. quod à patribus. in verb. ieiunio. lxxxv. distinct.

SVMMÆ.

1 Domini duo si sint æquales pro indiuiso, neuter sine altero exercere potest iurisdictionem.

2 Iurisdictionem duo habentes in solidum quomodo ad concordiam cogantur.

Domini duo inæquales pro diuiso quomodo iurisdictionem exerceant, & alia. & nu. 4. & 6.

3 Iurisdictionem si duo habeant inæqualiter pro indiuiso, an qui maiorem partem habet ponat officiarios. &c. & nu. 7. 8. 9. 10. & 11.

12 Iudicum alternatio quæ incommoda pariat. & nu. 13. & 14.

15 Iudex successor an ab alio malè absolutum prosequi possit.

16 Vulneratus tempore vnius iudicis, & mortuus tempore alterius, cui pariat emendam. & nu. 17. 18.

19 Iudex tempore coarctatus, cui de iure partium nondũ constat, quid agere debeat.

20 Arrendatoris vnius tempore si committatur maleficium, & tempore alterius feratur sententia, cui detur emenda. & num. 22. & 23.

21 Inquæsta vnius tempore inchoata, & posteà finita, cuius lucro cedant.

24 Pœna vnius tempore commissa, & alterius tempore iudicata cui cedat.

25 Gabellatori qui fuit tempore contractus, an illi qui fuit tempore conditionis debeatur gabella.

26 Iudicẽ duobus dominis habere communem vtilius est, quàm separatos.

27 Iudice negligẽte an expiret tempus in præiudicium domini.

28 Processus super eadem causa coram duobus dominis separatim factus an valeat.

Quæstio V.

Quid, duo sunt domini possidentes iurisdictionem certi castri pro indiuiso, scilicet vnus septem cum dimidia partes, & alter quatuor cum dimidia, in totum partes duodecim per Arestum eisdem dominis adiudicatas. An is qui habet maiorem partem possit sine altero minorem partem habente ponere Balliuum & alios officiarios ad iurisdictionem exercendã? Et qualiter aliàs inter eos diuidi debeat exercitium & lucrũ proueniens.

DECISIO V.

1 VIDETVR † quod si omnes essent in iurisdictione, & imperio æquales, & omnes ætate maiores pro indiuiso possidentes, quod vnus sine alio, & eo inuito, licet ad quemlibet insolidũ spectet iurisdictio, secundum Guli. de Cug. Bartol. & omnes, in l. prima ff. de offic. procon. non possit exercere per se, vel per alium iurisdictionem, quia par in parem non habet imperium, l. nam magistratus. ff. de arbi. & cap.
2 innotuit. de elec. † Tamen concordari debent in exercitio, & vsu iurisdictionis, l. huiusmodi. §. fi. ff. de leg. primo: & tenet Martinus Lauden. in tract. de priu. §. ccccxxv. Et si concordari non possunt, compelli debent ad se concordandum. d. l. huiusmodi. §. fi. vel diuidendũ vsum iurisdictionis alternatis vicibus, vel constituendum vnum iudicem communem, & est gl. in c. licet. xvj. q. iij. in verbo, conuenit. ad quam facit sing. Lud. de Ro. in sing. dlxij. inci. sunt sub Regina duo domini. & Fran. de Cur. in cõsi. xxv. col. fi. & Ang. & Alex. in l. ij. §. ex his. ff. de verb. ob. & ibi per Ias. Alcia. & Mod. & Abb. Sicu. & Fel. in c. prudẽtiam.
3 de offic. deleg. & Amb. in c. de re iud. † Si verò sint dispares, & inęquales pro diuiso: & tunc vnusquisque habet suos officiarios, quos cõstituere potest: & istud est clarum per ea quæ no. Fel. in rub. de maio. & obedien. in vj. fallen. & sing. Alb. Brunus consi. xciiij. in causa vertente sub potestate dicti loci. col. j. & sequen. & quod no. Bapti. de sancto Blasio consi. xij. quod ponitur inter consi. prædicti Bruni. col. v. ver. superest quod videamus. & plenè Luc. in
4 l. quicunque. C. de fund. limitroph. libr. xj. † Tamẽ secundum eum, is quis maior est imperio & iurisdictione, imminente guerra & necessitate præponitur in administratione, & custodia totius ciuitatis, vel castri: vt de vtroque casu dixi latè in tract. de custo. clauiũ porta. ciuita. fo. xv.

5 †Sinautem pro indiuiſo, vt in caſu noſtro: & videtur ꝙ
is qui habet maiorem partē ponere officiarios debeat, vt
l. ſancimus. §. ne autem communione inducta. & ibi Bald.
verſi. ſi habeamus commune hoſpitium tu & ego. C. de
dona. & l. ij. C. de meta. & ibi Lud. de Penna. verſi. primam
eligendi. lib. xij. & not. Bar. Io. de Plat. & Lud. de Penna. in
l. ij. C. de his qui ſe defer. lib. x. & l. ſuum. cū l. ſeq. ff. de pact.
quia debet habere maiorē prærogatiuā: vt iuribus ſuprà
alle. & præcipuè cū dominus qui maiorē partem habebat,
ſolitus, ac in poſſeſſione eſſet ponendi officiarios, etiam
pendente proceſſu, licet emolumēta poſteà debeant inter
ipſos ſecūdū portiones diuidi: quia inquit Bar. in l. ſeruus
communis. in princ. ff. de ſtipu. ſer. quando ſunt plures do
mini eiuſdem caſtri, vt vnus habeat maiorem partem in
6 iuriſd. †ꝙ emenda debet diuidi ꝓ rata iuriſdictionis, ita ꝙ
ille qui habet plus de iuriſdictione, habeat plus de pœna;
& ipſum ſequitur Iaco. de ſanct. Geor. in tract. de Roydis
ſeu operiis. col. iij. in fi. verſi. ſed pone ſunt plures domini,
7 †Videlicet an talis maiorē habens partē poſsit emēdā &
mulctam in preiudicium ſocij habentis minorē remittere
vel donare. Abb. Sic. conſi. vj. inchoan. In quæſtione quæ
vertitur. col. iij. verſi. ex prędictis infero. vol. ij. tenet ꝙ nō,
vt latius teneo infra quęſt. liij incip. Sed aliud dubium erat
8 ex eo ꝙ princeps, &c. † Et reuertendo ad quæſtionem no-
ſtram, prædictę opi. fuit domi. Bernardus de Boria, & ego,
ſaltem quod ambo ſimul concordari debebant de com-
munibus officiariis ponēdis, per tex. in d. l. huiuſmodi. §. fi.
prout poſtea reperi fuiſſe dictū per areſtum curiæ Tholo
ſanæ inter dominum Anto. de Morlhone tunc ibi præſi-
dentem, & proprietarium caſtri Marini, & dominam vſu-
fructuariam eiuſdē caſtri, quod ſimul crearent officiarios,
& iuramentum conſulum ſeu iuratorum caſtri reciperēt,
vt recitat Benedi. in ſua repet. c. Raynutius. fo. cclxxviij. co.
9 iiij. poſt prin. ver. ſemel tamen dictū fuit. de teſta. †Tamen
hoc non obſt. in caſu noſtro contrarium fuit dictū per are
ſtū curię noſtrę latum in vigilia aſſumptionis beatę & per
petuæ virginis Mariæ, Anno Domini M.D.XVII. die vero
xiij. Auguſti. me ibidē præſidente, inter nobilē Arnaldum
de Sanchemeus dominum de Iſſaco, actorem ex vna, &
Guidonē de Rouffinac dominū de Couſaig. z defenſorē
ex alia partibus, videlicet quod partes prędictæ ponerent
officiarios particulares ſecundum portiones quas in iuriſ-
dictione habebant, videlicet Rouffinac pro ſuis ſeptem
partibus cum dimidia, pro ſeptem mēſibus cum dimidio,
& de Sanchemeus pro quatuor cū dimidia partibus, pro
10 aliis quatuor cum dimidio menſibus. †Et idem prius fue-
rat per aliud areſtū dictum pro epiſcopo Xancto qui in ci
nitate Xanctonarum habebat iuriſdictionem à die feſti
ſancti Viuiani vſque ad finem menſis Septem. contra pro
curatorem Regiū, prout latius in dicto areſto continetur,
11 lato die xviij. Septēbris, anno. 1512. † Et nouiter per aliud
areſtum latum inter procuratorem Regis generalem, &
dominum Alanum de Fuxo vicecomitem de Caſtillone,
& dominam Franciſcam de Montepeſato coniuges, die
xxvj. Martij, anno Domini M.D.XXXII. fuit dictū, Regem
ponere ſuos officiarios pro duobus menſibus in loco
ſanctæ Liberatæ, & pro aliis decem menſibus dictos con-
12 iuges † Sed incōuenientia multa quæ ex hac opi. & deci.
oriri & ſequi poſſent, deduxi. primò propter iuſtitiā retar-
datā, quoniā finito tempore vnius cōdomini officiarij al-
terius recuperare non potuerunt acta & proceſſus tam
ciuilium quā criminaliū cauſarū nō expeditos, nec termi-
natos, cū plerunq; cauſæ non poſſunt finiri & terminari
infra quatuor mēſes cum dimidio, vel ſeptem cum dimi-
dio, vel alio minori tempore, l. proſpexit. & ibi Bened. de
Plumb. ff. qui & à quibus. vbi cauſæ non poſſunt expediri
infra lx. dierum ſpaciū, cum nota. in l. properandum. C. de
iud. & c. venerabilis. extra de iudi. & in auth. clericus. & ibi
Iac. But. Bald. & Sali. C. de epiſc. & cler. & in authē. vnde
ſumitur, vt clerici apud proprios epiſcopos. in fi. & ibi
Ang. & tex. cum gl. in l. qui iudicare debet. in fi. & ibi per
doct. ff. de iuriſd. om. iud. & Bald. in l. ſi cum ipſe. ff. de ex-
cuſa. tut. cum aliis per Alex. allegatis in conſi. xxiiij li. vj. &
tex. in l. generali. & ibi Ang. C. de decur. lib. x. vbi eſt caſus
quod infra tres menſes inſtātia eſt terminādà. & Alb. in
prima parte ſtatu. q. lvj. & Paris de Puteo in ſindi. verb.
iudex qui tenetur proceſſus expedire. & in verb. inſtantia
13 cum pluribus cap. ſeq. † Tum ſecundò propter accelera-
tam iuſtitiā: quia officiarij vnius abbreuiabunt & accele-
rabunt infra tēpus ſuum iuſtitiam, & expeditionem cauſa
rum, vt alterius officiarij nihil commodi & emolumenti
percipiant. vnde Bar. in l. Seius & Augerius. ff. ad legem
Falci. dicit iudicem ex officio peruenire poſſe ad ſententiā,
ſi videt perire inſtantiam, de quo per Alex. ibi col. pen. &
in l. j. col. pe. C. vt quæ deſunt aduoc. & Decius in cap. con
ſultationibus. in prin. ver. & hoc exemplificari poteſt. de
offi. dele. quæ præcipitatio erit nouerca iuſtitiæ, cle. paſto-
ralis. §. verū. de re iud. & plura delicta remanebunt impu-
nita: quod fieri non debet, l. ita vulneratus. §. ꝙ ſi quis ab-
ſurde. ad leg. Aquil. de quo per Iaſ. in §. curare. nu. 41. cum
pluribus ſeq. de act. & Paridem de Puteo in d. c. iuxta præ-
14 dicta. col. ij. in princi. ver. ex quibus infero. † Et aliquando
ſi vnus bene & iuridice proceſsit, alius malè & fauorabili-
ter, & fortè per inuidiā aut inimicitiā abſoluit cōdemnan-
dum, vel eū qui venit abſoluendus cōdēnabit, vel bonas
cauſas terminabit, & modicas & breues relinquet aliquā-
do ruinoſas. l. j. §. ſciendū. ff. de magiſt. conuenien. & ibi
Bal. no. illū tex. contra officiales, qui maiorē partē proceſ-
ſuum reſeruāt ſucceſſori, vt puniātur, quia nō expedierunt
15 proceſſus. & alibi non eſt ita bene ſecundū eū. † Et ſic in-
cidet in illā q. quā doct. ponunt, an ſucceſſor in officio &
iudicatura, ſi velit reū abſolutum proſequi, poſsit: de qua
plenè per Paridē de Puteo in tract. ſind. in verb. pœna §.
16 iuxta prædicta. & etiam in illā q. † de vulnerato tempore
vnius iudicis, qui proceſſum inchoauit, & poſtea eo mor-
tuo vel finito tēpore alterius qui proceſſum terminauit,
quis eorum habeat emendam, & emolumentū prouenieſ
17 ex dicto maleficio? †Et videtur, quod neuter, vt voluit
Bald. in l. ſed & milites. §. planè. ff. de excu. tuto. licet videa-
tur quod ad eum qui condemnauit, per text. in l. vſufructu
legato. & ibi Ange. ff. de vſufruct. & quemadmodum quis
vtatur. de quo per Albe. de Roſa. in rub. de manumiſ. &
in l. lege Fauia. eod. tit. & in l. damni. §. Sabini. ff. de dam.
infec. & Cyn. & Bald. & Mod inſuper Iaco. de ſanc. Georg.
ver. vlti. formo vobis. & etiam ſecunda lect. nu. 9. in l. fi. de
iuriſ. om. iud. & Iaſ. in l. more. col. iiij. verſi. vlt. inquantum
iſte tex. eod. tit. & Ioan. de Ana in c. j. in fine. poſt Pet. de
Ancha. ibi nu. 7. ne prælati vices ſuas. & dixi in d. l. lege Fa-
uia. in addi. ad Benedict. de Plumbino. Accedant not. per
Alberic. in tertia parte ſtatut. quæſt. xxvj. & quæſt. xxxiij.
cum ſequen. & Signo. de Hom in conſi. cv. incip. co tem-
pore quo terra Leuci. & Io. de Imo. in l. diuortio. §. ſi vir.
in fi. ff. ſol. mat. poſt Dyn. & Bald. ibi Alex. in eadem l. §. ſi
fundum. & Ioan. Campezij. in tract. de dote. in ij. parte. q.
xxxv. & Bal. in l. fi. C. de fruc. & lit. expen. & Ang. in l. ſi poſ
ſeſſor. §. j. ff. de petit. hæred. & Soci. conſi. lxx. nume. 10. vol.
18 iiij † *Et cōmuniter concluditur* quod ad primum iudicem,
19 vel firmarium. † Sed quid debet facere iudex qui arctatus
eſt tempore, cui adhuc de iure partium non cōſtabat? vi-
de Alex. in l. ait prætor. §. ſi iudex. & in l. Pomponius, aliàs
incipit, ſi vni. ff. de re iudic. & Abb. Sicul. in c. pe. col. vlt. de
20 iudi. & Paul. de Caſt. in l. quemadmodum. ff. de iud. † vbi
ponunt etiam q. de Barone qui arrendauit caſtrū ſuū cum
iuriſdictione, aliiſque iuribus & pertinentiis eiuſdem ad
annum vſq;: quo pendente quidam commiſit maleficiū in
territorio dicti caſtri, pro quo delicto debuit puniri in cē-
tum libris: lite conteſtata & proceſſu pendente finitus eſt
annus: & iterum ipſe Baro prędictū caſtrū alteri arrenda-
uit, tem

uit,tempore cuius sententia fuit lata, per quam fuit ad-
iudicata prædicta centum librarum summa: Cui eorũ de-
21 bet applicari:an primo arrendatori vel secundo?† Et etiã
22 quid de inquæstis inchoatis nondum finitis.† Et conclu-
dunt Bal.Imo. Alex.& Ias.in d.l.fi.de iurisdi.om.iud.quòd
primo,& non secundo firmario spectat condẽnatio, per
l.quæcunque actiones.ff.de act.& oblig.& l.is qui in pu-
teum §.si postea.ff.quod vi aut clam. & Mart. Lauden. in
tract.de fisco.§.xcij. cõmissa tẽpore diei vltimi. & Nicol.
Milis in suo reperto.in ver.fructus iurisdict.qui alleg.tex.
in l.fi.§.non solùm.in fi.ff.de iis quæ in fraudẽ credi.qui se
cundum eum melius facit,& Alex.in d.l.diuortio.§.si vir.
ff solu.mat.& ipsum Bal.sequitur Soc.in d.cons.lxx.nu.x.
23 vol.iiij.†licet Guido Papa,q.535. velit quod debeatur vlti
mo arrendatori,per tex.in l.qui explicandi.C.de accu.ibi,
cuius finis in iudicis potestate ac motu situs est:cum aliis
per eum allega.& Alb.de Rosa in d.l.lege Fauia.& quę ibi
24 dixi in addit.Benedict.de Plumbino.ff.de manumis.† Et
quid si quis emit castrum & iurisdictionẽ cum pacto de
retrouendendo,& ante reuenditionem aliquis deliquit,
qui non fuit ad pœnam condemnatus, an facta reuendi-
tione emptor sit exclusus à petitione illius pœnæ? Vide Ca
gnolum in l.ij.nu.163.C.de pact.inter empt.& ven.vbi te-
net, quòd non, per no.per Alex.in d.l.diuortio.§. si fun-
25 dum.col.vlt.sol.mat.†Et quid de gabella an solui debeat
gabellatori tempore contractus, an ei qui est tempore
euenientis conditionis? vide Purpura.in l.ij.§. appellata.
nu.33.ante fi.ff.si cert.pet.& Soc.d.consil.lxx.nu.10.vol.4.
26 †Et sic magis erat vtile conuenire in commune officiato
res,& secundum eorum partes percipere emolumenta iu
risdictionis.Sed ipsas partes postea supra loca trãseundo
concordaui:& diuisi iurisdictionem inter eas, quoniam
dicto de Sanchemeus adiudicaui omnem iurisdict. erga
prædictum locum de Issaco existentẽ:& prædicto Rous-
finac totam iurisdictionem ex parte & erga dictũ locum
de Cousaigez:media Riperia Grusa vocata partagium &
27 diuisionem iurisdictionis vnicuique faciente.† Sed hic
cadit dubitatio,si talis iudex fuit negligens,an expiret tẽ-
pus in præiudicium domini? Gloss.tenet quòd non in d.l.
properandum.§.sin autem in medio triennij.in verb. re-
pleatur.& ibi per omnes,& Alb.de Rosa.in d.l. diuortio.
28 §. q in anno.solu.mat. † Sed quid de processu super vna
eadémq; causa separatim facto corã talibus dominis se-
paratam iurisdictionem habẽtibus,an valeat? Inn.in c. cũ
M.Ferrarien.concludit quòd sic,argu.l. is à quo.ff.de rei
ven.nisi reus opponat exceptionem conuentionis peten-
do remissionem fieri ad alium.Et cum ibi sequuntur Bal.
Alb.& Fel.ac Ripa.fo.vlt.nu.199.Et si diuersas tulerint sen
tentias,vide ibi Compo.Abb.& de Ripa.num.200.

SVMMÆ.

1 *Delegatus à principe, vel ad vniuersitatem causarum, si sen tentiam nullam tulit, an denuo iudicet.& nu.2.3.4.5.& arest. in quod sic.& nu.6 & 7.*

8 *Delegatus à principe an potest subdelegare, saltem in vno articulo.& nu.9.10.*

Quæstio VI.

Iudex delegatus à principe si sententiam nullam protulerit, an possit ite-rum iudicare sicut ordinarius, & talis iudex delegatus an possit sub-delegare in tali causa criminali.

DECISIO.

1 ET videtur† quòd nõ, vt singulariter tenet Bal.
in l.si vt proponis.in j.col.iij.vers.sed hic dubi-
tatur.C.quomodo & quando iud.& idẽ Io.
Imo.in l.iudex.posteaquã.ff. de re iudic. licet
de Bal.nullam faciat mentionẽ:dicẽs hoc nõ reperiri cla-
2 rè expressum in iure.† Et quòd licet dignitas delegati à
principe sit maior, c.sane.de offi.deleg.non tamen secun-
dum Bal.fit maior, vt voluit Archid.in c.si quis episcopus.
ij.q.vij.quia ordinarius non potest se intromitttere de ea-
3 dem, c.studuisti.de offi.leg.†In contrarium videtur quòd
possit iterum iudicare, vt voluit singulariter Ange.in d.l.
4 iudex.in fi.quia æquiparatur ordinario.† Idẽ dicit in dele
gato ad vniuersitatem causarum: pro quo facit quod di-
cit Alex.in authen.ad hæc.C.de iud.quod eandem pote-
statem habet delegatus à principe in illa causa, licet non
maiorem, quàm habent ordinarij in causis suis: ergo de
eadem causa potest denuo sicut ordinarius cognoscere.
5 †Quid dicendum? Alex.in d.l.iudex.videtur sequi Angel.
ponens casus fallentiales, scilicet in delegato à principe,&
in delegato ad vniuersitatem causarum, ac in delegato ad
vnam causam, qui cõtra formã mandati tulit sententiam,
quod possint denuo cognoscere: dubitatiuè tamẽ ꝑpter
opin.Bal.& Io.de Imo.Et idem facit Feli.in c.qualiter, &
quando.in primo,col.xxiij. versi. Octauò fallit. de accus.
& in c.in literis.col.j.ver.fallit secundò,de offi.deleg.vbi
ponit vij.casus fallen.in quibus iudex delegatus post sen-
tentiam potest se intromittere.& Aufrer.Deci.capel.Tho
los.q.xxxviij.& Paul.de Cast.in cons.ciij. inci. viso testa-
mento Christiani.vol.anti.& And.Barb.in c.causam ma-
trimonij.col.vij. ver. Et ex hoc infert quod si episcopus.
6 de offic.deleg.† Et hæc opin.Ang.videtur benignior: se-
cundum quã fuit iudicatum per arestũ venerabilis suprè-
mæ Burdegalẽsis curiæ, me ibidem præsidente,& proces-
sum domino de Circul.referente & reportante, Anno do
mini M.D.XVII.prolatum die xvj. Decemb.inter magi-
strum Mauricium Regnault presbyterum homicidam, à
seneschallo Xanctonen. vel eius locum tenente in loco
sancti Ioan. Angelicens.appellantem ex vna,& Comitis-
sam de Taillebourg, Ioannẽ Bartenel, Ioannem de Lauię,
& Mariam Regnaulde, eis iuncto procuratore Regio ex
altera partibus: per quod præfata curia appellatione an-
nullata remisit prædictas partes coram episcopo Xancto
nens.vel eius auditore sub rehabilitatione per iam dictũ
Regnault prætẽsa.Cui Abbas de Tonnay Charãte iudex
cum certis suis collegis per ipsum Regnault presbyterum
à sede apostolica impetratis(& qui nullã tulerat senten-
tiam)cõmitteret,& subdelegaret vices suas, prout latius
7 continetur in dicto aresto.† Et ita etiã per aliud arestum
in ipsa curia latum dictum fuit in causa erectionis & muta
tationis status, & ordinis monachalis eccl. cathedralis
Tutelen.in statũ secularem die vicesima Febr.anno quo
8 suprà.†Et sic videtur iudicem in causa criminali à principe
delegatum posse subdelegare, vt tenet gl.quã ibi sequun
tur Bar.Bal.Ang.Paul.de Cast.in l.vna.in verb.iudicãdas.
C.qui pro sua iuris.iudi.darę po.vbi Guli.de Cug.dicit se
de hac q.magnam habuisse altercationem cum domino
Bertrando de monte Fauentio, facto propter eius scien-
tiam Cardinali, de quo Cardinali & eius laudibus facit
mentionem Alb.de Rosa.in l.diem functo.colum.vlt.ver.
hanc legem repetiit in Montepessulano.ff.de offic. asses.
& alibi de eo dixi.& idem tenet Bar.post ipsum Guli.in ij.
q.in l.j.ff.de offic.eius cui manda.est iurisdic. & ibi Bald.
Ang.Ias.col.xv.cum seq.vbi attestantur hanc esse com-
munem,& pariter Rimin. in vj. vltimis col. & Purpura.
fol.25.nu.611.& Ias.in l.à iudice.col.iiij.versi.iiij.C.de iudi.
& Guido Papæ decis. 624. dicens se vidisse ita seruari in
parlamẽto Delphinali.& idem in singula.cccxcviij. versi.
an delegatus à principe:& idem Cardi. & Io. de Ana.in
c.in. archiepiscopatu.de rapto.& Cor. consi. xxxiiij. col.
vlt.vol.j.& Alex.consi.cvj.col.vij.versi.non obstat quin-
to.lib.ij.Io.de Imo.& Abb.in c.venerabili per illum text.
de offi.deleg. De quo vide Fel.in c.quod sedes.col.j.vers.
9 dum firmat hic Abb.de offi.ord. † *Et ista est communis,*
licet Pet.de Bellapertica,& Cyn.in d.l.j.de offi. eius. & in
d.l.vna.C.qui pro sua iurisdi.velint contrarium. & idem
ibi Iaco.de Ra.Raynu.Oldra.Mar.Sili.Sali.& Fulg. idem
Alb.Ludo.de Ro.& Alex.in d.l.j.vbi Alb. dicit gl. in d.l

vna.communiter reprobari,& istam esse communiorem,
quia videtur industria personæ electa.† idem Alex.in l.j.
char.vlti.ff.de iurisd.om.iud.Iaco.de Beil.in §.fin.ad fi. per
10 illum text.in authen. vt defuncti,seu funera eorũ.† Tamẽ
credo vnum articulum posse subdelegare, vt alias con-
clusimus in causa habitantium Villænouæ Agenien. in
qua dominus Goffredus Delarchassania per Regem
commissus, subdelegauerat vnum articulum proceden-
di, & faciendi processus contra absentes contumaces
11 tantum,& non diffiniendi. † Sed non in totum posset,
maximè in hoc regno, quando per dominum nostrum
Regem delegatur aliquis ex consiliariis magni sui con-
silij, vel alicuius suæ Curiæ supremæ Parlamenti ad
faciendum & cognoscendum contra seditiosos alicuius
ciuitatis, & hoc sine scitu principis: quia electa est
industria personæ, & hæc ratio sola secundum Alex.
in d.l.j. de offi. eius est sufficiens ad sustinendum hanc
partem,& respondendum ad obiecta. Et ego expertus
sum in pluribus commissionibus nobis directis, tam in
prouincia Prouinciæ, quam in Agenen. seneschalia, vt
in tractatu de sedit. & in pluribus his nostris quæstio. de
quo vide Tho. Gram. voto. iij. num. 38. cum duobus se-
quentibus.

SVMMÆ.

1 *Publicatis bonis filij non publicatur vsusfructus quem habet pater.*
2 *Publicatis bonis patris an publicetur vsusfructus quem habet in bonis filij.& nu.3.& 4.*
5 *Publicato vsufructu quem habet pater in bonis filij, quis interim nutriet filium,& nu.7.& 8.*
6 *Filij ob crimen patris non priuantur bonis eis ante delatis.*
9 *Pater solum vsumfructum habens in bonis filiæ an teneatur eam dotare,si nemo eam cum nuda proprietate velit accipere.*
10 *Filiofamil.delinquẽte,nec proprietas,nec peculium aliquod publicatur. & nu.11.& 12.licet secus de castrensi,secundũ aliquos.& nu.14.& quid si pater administrationem ei concessit.& nu.15.& 16.*
13 *Filio est interdicta omnis alienatio sine patris consensu.*
17 *Pater occidens filium qua cautela seruet successionem quæ ei obuenerat.*

Quæstio VII.

Alia fuit orta quæstio in suprema Burdegalæ curia,me præsidente,vtrum filio delinquẽte proprietas peculij aduentitij.in quo pater habet vsumfructum,possit saisiri pendente processu,ac de iure publicari,& in præiudiciũ patris confiscari? Et quid econtrà patre delinquente,& publicatis,aut aliàs ob delictum pro executione distractis bonis,in quibus habebat vsumfructum,perdat illum? Et quis teneatur nutrire filium,si pater nihil præter vsumfructum habebat.

DECISIO VII.

1 BART.†in l.si postulaue-
rit.§.iubet. ff. de adult.
dicit primò per illum
tex.ꝙ publicatis bonis
filij,publicetur proprie-
2 tas.† Et secundò quod
patre delinquente, &
eius bonis publicatis,
quòd publicetur vsus-
fructus,quẽ habet pa-
ter in bonis filij. Et ibi
in hoc vlt. idem tenet
Ang.in l.eorũ.ff.de dã.infec.& Bart.in l.iij.§.sed vtrum.ff.
de mino.refert se vidisse vsumfructum publicare,per d.l.
si postulauerit.§.iubet.versi.sed si vsusfructus.ff.de adult.
Et in hanc opinionem etiam videtur trãsire in l. si quis in
tantũ.col.iiij.ver.quæro an habeat locum in iuribus incor
poralibus. C. vnde vi. & Masuerius in sua praxi, tit. de
pœ. fo. xcvij.col.iiij. ver. item si bona patris. & Ias.in §.
actiones. nume. 65. Insti.de act. † Sed Bald. in l. prima.
3 C.de bonis quæ liber. tenet quod non publicatur vsus-
4 fructus. Et idem Philip.Cor. consi.ccviij. in fi.vol.† Pro
quibus opi. concordandis Salic. in l. si quis posthac.§. si
quid etiam.in vlt.q.C.de bonis damna. distinguit, quod
aut publicatio bonorum fit ex causa,propter quam patria
potestas deperditur:& tunc vsusfructus redit ad proprieta
tem,quia cessat causa propter quam patri cõceditur patria
potestas,& legitima administratio:& sic intelligit opi.Bal.
Aut patria potestas durat,& tunc publicatur vsusfructus.
Et cum eo transit Alex.post Ludo.de Ro.in l.si finita.§. si
de vectigalibus.col.xx.ver.item circa hæc.ff.de damno in
fect.Et ista fuit distinctio Cyn.quem sequitur ibi Bal.in l.
diximus.§.si pater.ff. de excusatio. tuto. & sic limitatur
5 opi.Bar.& sequacium. † Sed vidi dubitari, si pater nihil
aliud habebat quã vsumfructũ,quis interim nutriet filium
adhuc patre viuente,& patria potestate durante, cũ fiscus
vel creditor succedat in locum patris,l. sicut. §. superuа-
cuum.ff.quibus mod.pign.vel hypothe. soluitur.& l.si vt
proponis. C.de bonis dam.Et pater tenetur filio alimenta
præstare,vt l.si quis à liberis.de lib.agno.& Institu.de iure
natu.in princip. saltem de illo vsufructu bonorum aduen
6 titiorum.† Et signanter in crimine læsæ maiestatis, quo
priuatur omni successione post adueniente etiam delata:
sed non dicit successione ante crimen commissum delata,
cum pœna l.quisquis.§.filij verò. C.ad legem Iul.maiest.
videatur non habere locum in filiis iam natis,sed post de
lictum,vt ibi volunt Pet.Cyn.Ioan.Fab.& Ang.& idem
Ang.in l.adoptiuũ. §.patronum.ver.in text.& ver.secun
dum membrum.ff.de adopt.sed Sali.contrarium in om-
nibus liberis & bonis patris. quod verius videtur per il-
lum tex.in hæreditate filio ante commissum crimen de-
lata, vt non confiscetur,vt tenet etiam Ang.ibi,col.ij. ver.
in tex.ibi,proximiorum hæreditate, &c. Sed ibi perdit
patriã potestatẽ & vitam:ideo isto casu vsusfructus con-
solidatur cũ proprietate,& fiscus occupat,nec tenetur ali-
mentare:dũ tex.in d.§ filij. dicit, vt his perpetua egestate
7 sordentibus.† Sed in casu nostro non, quia vsusfructus
transit in creditorẽ,quandiu pater viuit:quare tenetur cre
ditor vel fiscus eo casu alimentare filium,ne interim pro-
8 prietas dissipetur,l.ij.in fi.ff.de alimen.& ciba.lega.†Et ita
in hoc casu fuit dictum per arestum curiæ latũ die xxiiij.
Iulij,anno domini M.D.XXX.pro Gaucherio Alexandro
mercatore villæ Petragoreæ, & Catherina Boucharda
eius vxore in materia cridarum actoribus, cõtra Francis-
9 cum du Boys,filium Rodulphi du Boys opponentẽ.† Sed
quid de tali patre solum vsumfructum habẽte,an tenea
tur dotare filiam,quam nullus cum proprietate nuda vult
accipere? Vide And.de Iser. in sua peregrina lect. tit. de
adiut. exigend.pro fratris mili.nu.9.versi.quid ergo si pa-
ter.fol.cxv.& tenet quod sic,dum tamen de vsufructu re-
linquatur patri vnde se alat,& filios cæteros, quos frater
& soror proprietarij tenerentur alere: vel dabit etiam in
dotem filiæ proprietariæ illud saltem quod daret in sua
10 domo alẽndo eã,vt ibi vide.†Et quò ad primum,an pro-
prietas filio delinquente publicetur,Barto. tenet contra-
rium in d.l.si finita.§.si de vectigalibus.in vj.q.ff.de dam.
infect.cũ quo transeunt ibi Io. de Imo. & Pau.de Cast. ꝙ
non publicetur proprietas,remanẽte etiã patri vsufructu,
sicut nec profectitium,nec castrense peculium confiscãtur.
11 † De profectitio alle.tex.in d.l.iij.§.sed vtrum.& ibi Bar.
& Bal.ff.de minor.& Sabin.de Giocchis in repeti.authen.
nouissima.q.xxv.C.de inoff.test. Licet in d.§.si de vecti-
galibus.videatur hoc limitare,de quo ibi per Alex.& Mo
12 der.Et idem tenet Soci. consi.cxxj. nu.20. lib.iiij.† Et de
castrensi peculio,quod nõ publicetur,est tex.in l.iij. & ibi
Lud.Bolog.in primis interpre.C.de bo.dam.ꝙ est fortius.
refert gl.in l.j.ff.de bo.dam.& Decius in l. ex pœnalibus.
ff.de reg.iur.& Alb.d.l.si postulauerit.§.iubet.colũ.j.versi.
& prædicta faciunt:ergo multo minus aduentitiũ,vt vult
glo.in d.l.iij.de bo.dam.&ibi plenè Sali.post Bal. Ioan.
Fab.&

Fab. & Ang. & Io. Fab. in §. fi. institu. de noxa. act. Et idē Barth. Soci. in reg. cclviij. Licet quidā impressor, nomine Benedictus in epistola in iij. volu. cōsi. edita, testetur do. Soci. declarasse illas fallentias ab eo non esse factas, nec etiam profectò duorum primorum volu. consilia dedisse imprimenda: sed sibi, prout etiam mihi, plura fuere subtracta. Et idem reuertēdo tenet Bal. in l. iij. §. si filius. arg. illius tex. & ibi Ias. quod quisq; iuris in aliū. & Bal. consi. clxxiij. incip. secundū ea quæ proponuntur. vol. ij. & in l. executorem. in princi. C. de execu. rei iud. Et hęc conclusio proba
13 tur: † quia filio est interdicta omnis alienatio sine patris cōsensu, vt l. cū non solū. §. filiis. C. de bon. quæ liber. ergo delinquendo non alienabit, sed apud patrē manebit: sicut quando filius hæreditatem repudiat. d. l. cū non solum, & aliis iuribus & rationibus per Bar. adductis. Et eū sequitur Sali. in d. l. iij. de bo. dam. allegat bonū tex. in l. cū ancillis. C. de incest. nupt. à cōtrario sensu: vbi dicit tex. quod omnia bona filij debent applicari ciuitati, si à patria potestate fuerit liberatus: & si non erat à patria potestate liberatus, nulla bona ciuitati applicantur. Et sic dictio, nulla bona, quæ est negatiua, postposita signo vniuersali æquipollet suo contradictorio, l. fin. circa med. C. de bon. quæ libe. Si igitur omnia bona filij excluduntur, ergo tam castrensia, quā aduentitia, vt l. si is qui. §. vtrum. ff. de reb. dub. & idē Salic. in d. l. si quis. ij. versi. si quid etiam. C. de bon. dam. & Ange. Aret. Instit. quibus nō est permissum facere testa. in prin. col. iij. & in tracta. suo malefi. in gl. eius bona publicamus. quęstio. quid si filius, & in d. §. actiones. & ibi Ias. nu. 61. versi. tangit etiā circa hanc vltimam, &c. inst. de act.
14 † Et idem tenet Ang. in l. si filius. ff. de dā. infec. scilicet quò ad peculiū profectitium & aduentitium, non verò quo ad castrense peculiū, quia secundū ipsum confiscari & publicari potest, quia aliter filio condemnato nunquā aliquid publicaretur, vt ibi p ipsū: & idē Guid. Papę videtur tenere, quod fiat executio in bonis filij, etiam patre opponēte, nisi pater haberet vsumfruct. in talibus bonis filij. Et ita seruat curia Delphi. secundū ipsum in q. ccccxvj. & idem Flo. de sanct. Pet. in l. alienationes, ver. Itē facit quod filius fa. ff. fami. ercisc. volens quod filius delinquendo possit alienare: quia ista alienatio dicitur necessaria, vt no. gl. in d. l. & si condemnatus. de noxali. act. Et de isto dicto Flo. de sanct. Pet. vide Bar. & Sali. vbi supra, & Bar. in l. si quis in tantam. col. ij. ver. quæro an dominus teneatur. C. vnde vi. qui tenet contrarium, dicens se ita de facto consuluisse. & alibi dixi. Et licet dictum Ange. & Papæ habeat apparentiam, tamen non respondent ad text. in l. iij. de bo. damn. qui expresse dicit contrarium, quod castrense peculium non publicatur, vt dictū est. Et Alex. sequitur Bar. in d. §. si de vectigalibus, col. xv. ver. Item inquantum Bar. in vj. q. tenet in omnibus peculiis non habere locum confiscationem, hoc latius prosequitur & idem Plat. in l. & si instrumēta. ver. Item not. hic quod propter causam patris. C. de iure hastæ fisc. lib. x. & Ana. in c. ij. ver. extra gl. de delic. pue. & Albe. in iij. parte statu. q. xj. & Fran. Luca. in tract. de priuile. fisci. in ij. prin. q. versi. secundò quæritur
15 cum seq. Zabarel. in clemen. pastoralis. de re iud. † Hoc verum est ꝙ aduentitium secundum Bar. & doct. non publicatur, nisi patre consentiente: & consentire videtur, vt inquit, si filio administrationē concessit, vt l. cū oportet. §. sin autē. C. de bonis quæ lib. & bon. tex. in l. cum filij. C. qui bonis cede. poss. ibi, ꝙ patre volente possidet, &c. Et idē Ias. in d. §. actiones. versi. dicebat. & Bal. nu. 13. de artic. & Soci. in dicta regula cclviij. in 1. falle. & Alex. in d. §. si de vectigalibus. versi. itē inquātum. Bar. & Maria. Soci. in
16 c. veniēs. versi. istud dicit Bal. de accus. † sed Abb. Sicul. in cōsi. lxvj. lib. ij. tenet in hoc contrariū patre etiā cōsentiente. Et tamē in aliis omnibus supradictis sequitur Bar. volēs etiā in fortioribus terminis, quod si inter patrē & filiū factū fuerit cōpromissum, & tandem per arbitros fuerit dictum quod de bonis in quibus pater habebat vsumfructum filius posset libere disponere, tamen si postea bona filij publicētur, quod talis ordinatio nō habet nocere ipsi patri, sicut nec econtra, vt voluit Ang. in d. l. adoptiuum. §. patronum. ver. dicam ergo. ff. de in ius voc. quod si pater renuntiauerit vsuifructui, & sic filius totalē habuerit administrationem, & postea ipsius patris publicentur bona,
17 quod filius non priuatur possessione vsusfructus: † dicens hoc remediū esse singulare ad saluandum successionem, quando pater qui calore iracūdię motus, occiderat filium habentē successionem maternā, vnde ei non poterāt succedere similiter filij eius, qui videntur seclusi à successione, ne patri acquirāt. Vnde alij attinentes ex latere materno petent hæreditatē ad se spectare. Consuluit tamen quod pater renuntiet vsuifructui, vt alij fratres obtinerēt: quod fecerūt: dicēs id se practicasse. quod reputat singulare Cæpol. in cautela lxxx. incip. ꝓpter delictū patris. An hoc sit verū dixi infrà q. xxiij. inchoan. frater occidit fratrem. vbi vide: secus videt secundū Soc. vbi suprà in secunda fallen. si pater in iudicio cōsentiat filio agenti, & litiganti super bonis aduentitiis: quia tūc poterit fieri executio super illis in sui præiudiciū patris. Allegat Bal. in l. fi. col. ij. versi. quæro quid de quasi fideiussore. C. de vsur. rei iudi. sic tenere per gl. in d. l. si cōdemnatus. Et cum isto dicto Bal. transit Ro. in d. §. si de vectigalibus. de quo ibi per Alex. col. xvij. post mediū. ver. Item inquantum. Bar. & cū aliis infra allegatis, q. cxxxiiij. ex ordi. Et per supradicta videtur soluta alia q. col. vj. Et sic clarè patet, quod nec proprietas peculij
18 tam † profectitij quàm aduentitij & castrensis, nec vsusfructus, publicatis bonis filij publicantur: & tenet Maria. Soci. in c. veniens. fo. xij. col. ij. ante fi. versi. istud dicit Bal. de accus. Ergo in casu occurenti minus potuit fieri saisimentū in dictis bonis, nec etiā generalis tenuta, secūdum Bal. in d. l. iij. §. sed vtrū. Sed omnes domini tenuerūt quod imo, me excepto, qui me fundabā in cōmuni & vera opi. tum quia nō constabat ipsum filiū administrationē bonorum suorum habuisse. Tamē Curia æquitate mota ordinauit, ex quo agebatur de modico præiudicio, quod bona, tam mobilia quā proprietas immobiliū esset saisita & posita ad manū Regiā, sine illorum mobilium deplassatione, ac transportu seu trāslatione: de quibus facta esset descriptio pro cōseruatione illorum quibus in futurum pertinerent, prout cōtinetur in dicto aresto lato die x. mensis Martij, An. M.D.XVII. Et vide quę dixi infrà quęst. lxj. in c. pater cui per eius vxorem. & postea per aliud arestum latum die xxviij. mensis Iulij, Anno M.D.XXI. Proprietas fuit adiudicata post mortem patris habētis vsumfructum in bonis filij sui vocati, Militis de Luzinam.

SVMMÆ.

1 *Dominus loci non potest prætextu consuetudinis incarcerare ministrum Regis literas exequentem.*
2 *Aduocati nō debēt iurisdictionē aliorū secūdū Regē desedere.*
3 *Rex habet omnem iurisdictionem in regno suo.*
4 *Rex Galliæ non cognoscit superiorem.*
5 *Citatio denotat superioritatem.*
6 *In parlamenti literis exequendis non debent Barones & alij domini eorum requiri, & nu. 7. 8. & 9.*

DECISIO VIII.

QVINTA Martij, anno Domini M. D. XVII. fuit latum arestum per me Præsidentem in plena audientia contra dominum de Alberto, qui incarcerare fecerat quendam seruientem regium exequentem quasdam literas regias in loco de Castrogelesio sine insinuatione. & pareatis, appellantem: per quod dictum fuit bene appellatum, & male processum, inhibendo eidem domino, & aliis dominis à cætero
1 † prætextu cuiuscunque styli, aut consuetudinis in suis locis obseruatæ, non impedire seruientes literas regiæ

2 exequentes ; & quod placitatio ſeu litigatum per † ad-
uocatum factum à regiſtro deleretur , inhibentes etiam
eidem aduocato , & aliis eiuſdem Curiæ non facere tales
à cætero poſtulationes , iuxta leg.moris eſt aduocationi-
3 bus.ff. de pœnis. † Et curia fundauit ſe ex eo quod prin-
ceps dominus noſter habebat iuriſdictionem in toto
regno ſuo,l.deprecatio.ff.ad legem Rhodiam de iact. &
l. bene à Zenone. C. de quadri.præſcrip. Licet loquatur
in Imperatore , idem habet locum in Chriſtianiſsimo
4 † domino Rege noſtro,qui non recognoſcit ſuperiorem.
cap.venerabilem.de elect. & Ioan. Fab.in procem.Inſtit.
§.j.cum aliis ſimili.per Ioan.Ignæum Regis in curia Ro-
thomagenſ. Conſiliarium in ſua diſput. an Rex Franciæ
recognoſcat Imperatorem.adductis,& Pet. de Leſuandire
in ſuo tract. de doct.q.j. in fi. & alibi dixi. & idẽ Bertran.
de Carpentareto conſi.iiij.num.13. vol.ij. & conſi.ccxciij.
num.14.li.iij.& Cardina.de Zabar.in cle.j.de iure natu.in
princi. ver. quartò oppono. Licet Alcia. in ij.lib. diſpun-
ctionum.c.xxij.ſentiat contrarium,olim Gallos Romanis
5 fuiſſe ſubditos. † Et pro hac parte allegaui , quod citatio
denotat ſuperioritatem & ſubiectionem in citando , vt
voluit gl.quam faciũt ibi ſing. Abb.Sicul.& Fel.in c. cum
cauſa.de offic.deleg. & quod in terminis tenebat Guido
6 Papæ in deciſ.ſuis. q. cccxlvj. † volens Barones & baro-
netos non debere requiri in exequendis literis parlamẽti.
& ita dicit per curiam Delphinalem fuiſſe concluſum.Pro
qua facit text.in authen.vt nulli iudi.§.ſi verò quis.collat.
ix.in verb. iubemus. & ſic nuntius non debet requirere,
ſed ſine pareatis exequi. Et idem text. in authen. ſi verò
communis.& ibi Sali. C.de adul. & quod not. Bald.in l.
præſes,in iij.ff.de offi.præſid.& Maſuerius,in ſua praxi.tit.
de adiornamentis.fo.iij.col.ij.in prin.alleg. text.in l. om-
nes.§.verum apparitor.C.de Epiſc. & cler. Et ſic ſe habet
ſtylus Franciæ,vt in ſtylo tit.de adiornamentis,verſi.Item
quid ſi per verba committimus. Et ſic etiam per aliud
areſtum dictum fuit latum die iij. Decemb. Anno domini
M. D. XIX. & ſimiliter per aliud areſtum latum in fauorẽ
magiſtri Lud. Doilhac actoris procuratore regio ſecum
adiuncto,contra magiſtrum Symonem Cabantes procu-
ratorem terræ & ſignoriæ de Putolibus reum , die xxiij.
Ianuarij,anno Domini M.D.XXX.quamuis Iacob.Rebu.
in l.j.in fi.C.de execu.& exac.li.xij. velit per illum text.
ſeruientem ad terram alicuius Baronis per præſidẽ cauſa
executionis fiendæ miſſum debere prius Baronem requi-
rere,vel eum iudicem,quàm exequi. pro quo dicit facere
l.contra noſtra.eo.tit.& quod no.in ſimi.l. cum vnus.§.is
qui. ff. de bonis autho. iud. poſſ. & in §.ſi iudex.de pace
tenen.& eius viola. Et ſi contra fecerit , eſſe puniendum
tanquam vſurpantem iuriſdictionem : per text.in d.l.j. de
executo. cum aliis per ipſum alleg.& idem dicit ibi Ioan.
de Plat.quod intellige de alio ſeruiente quàm regali,quia
regalis non tenetur requirere,vt voluit Bald.in l.prohibi-
tum.C.de iure fiſc.& Aufr.quæſt.Tholoſ.ccccxxiij.

SVMMÆ.

1 *Sergentarij ſiue officiarij quàm variis nominibus in iure vocentur.& num.2.3.*
4 *Barones an poſsint miniſtros in eorum iuriſdictione delinquentes punire.*
5 *Ordinarius poteſt delegatum principis in ſuo territorio delinquentem coercere.*
6 *Iudex minor poteſt punire officialem iudicis maioris , dum tamen hoc ei notum faciat.*
7 *Epiſcopi quando poſsint punire miniſtros ſuos laicos in officio delinquentes.& nu.8.*
9 *Regij ſeruientes ſi delinquant in officio debent remitti ad ſuos iudices:& quomodo contra ipſos procedatur,& num. 10.11.& 12.*
13 *Sergentarios ſuos quiſque iudex poteſt punire.*
14 *Iudicis vnius miniſtro ſi in alterius territorio fiat iniuria, quis cognoſcet.& num.15.*
16 *Seruiens ſi extra officium delinquat , à quo puniendus ſit.*

Quæſtio IX.

Sed an Barones poſsint tam ſuos quam regios ſeruientes in eorum territorio & iuriſdictione delinquentes punire.

DECISIO IX.

1 ET † præſuppono quod
iſti cliẽtes,id eſt ſeruien
tes prout exponit gl.in l.
non dubito. in verbo,
clientes ff.de captiuis.&
Gul.Rouille infrà alleg.
& eſt(vt ipſe ait) vulgare
Gallorum,ſed imò ſer-
gẽtarij vulgariter,appel
lantur:quos ſic etiam or
dinationes regiæ vocãt,
ſed ius commune Cæſa
rianos,id eſt catholicanos appellat , vt dicit Spe.in tit. de
cita.§.ſequitur.col.ij.verſi.cuique , per nuntium. allegans
text.in l.pen.§.fi.C.de bo. proſc. ad idem allego tex.in l.
prohibitum.in fi.ibi,Cæſarianos,id eſt officiales.& in l.de
2 fenſionis facultas. C. de iu. fiſ.lib.x. † Sed & Io. And. in
addi.ad Specul.in d.§.ſequitur,exponit catholicani,id eſt
vniuerſaliter ſeruiẽtes,allegans Azo.in ſum. Sed ibi Azo
aliter capit ſecundum Rogerium ibi,prout etiam Accur.
& Io.Fab.in l.pen.de primipilo lib.xij.C.Cuius tamẽ ſigni
ficatio nec apud Nico. Perotti Cornucopiam , nec apud
3 Calepinum inuenitur. † Et alia ipſorum diuerſa nomina
ponit Spe.vbi ſup.& gl.prag.ſanct.in proœ.fo. vj. & Guli.
Rouille in ſuo compendio iuſtitiæ,tit.de ſeruientib. col.j.
4 & ij. † Hoc præhabito circa hanc q. videtur quod ſic , vt
tenet Petrus de Aurilaco in ſua praxi,tit.de condi.inſt. de
act.§.quadrupli. col.j.& ij.fo.cxliij.quem ſequitur Gui.Pa.
q.ccxxvj.& idem Cyn. in auth. qua in prouincia.col.vlt.
ver.vl.iuxta l.iſtam referens ibi Pet.de Bellaper.C.vbi de
5 crimi. agi oport. † volentem iudicem ordinarium poſſe
coercere delegatum principis in ſuo territorio delinquen
tem. De quo vide Aufrerium in d.q. ccccxxiij. & idem
Guli.Rouille in d.ſuo compẽdio iuſtitiæ.c.ix.q.vlt. Et pro
hac parte videtur bon.tex.in l.ij.& ibi Lu.de Penna. C.de
lucris aduo.lib.xij.& text. in §. quod ſi delinquentes. in
auth.de mand.princ. Et ita tenet Bar.in l.officiales. C.de
6 offi.recto.prouinciæ. dicens notandum eſſe ex illa l. † iu-
dicem minorem poſſe punire officialem iudicis maioris
delinquentem in ſuo territorio,dum tamen hoc notum
faciat maiori.Et idem Alb.de Roſa.in l.ſi quis fortè.§. ſi
quos comitum.ff.de pœ.referens ſic fuiſſe de facto Beno
niæ determinatum inter poteſtatem & capitaneum.Nam
capitaneus non poterat cognoſcere , nec punire de cauſa
ſanguinis. Modo quidam de familia ſua commiſerat de-
lictum in officio,propter quod pœna ſanguinis veniebat
puniendus:ratione cuius poteſtas agebat cognitionem &
punitionem ad eum ſpectare : Capitaneo in contrarium
reluctante dictum officialem in officio delinquentem de-
bere à ſe puniri,cum de ſua eſſet familia.Et pro ipſo capi-
taneo deciſum fuit. † Et idem in epiſcopo,vel eius officia-
7 li qui punire poterit officiarios ſuos laicos de delictis per
ipſos in officio ſuo commiſsis , vt voluit Aufrer. in repe.
clem.j.de poteſtate eccl.ſuper laicis.fo.vl.verſi. xxv. epi-
ſcopus.& idem Ioan.Andr.poſt Archid.in c.ſi epiſcopus.
de off.ord. libro vj. Quamuis Anch. & Ant. de Butr.
in cap.cum contingat. de foro compe.velint contrarium,
8 per illum tex. Sed † Barb. tenet primum,vt ibi vide per
eum. nu. 13. cum quatuor ſeq. vbi multum diſputat an
poſſet tam in ciuili,quam criminali eſſe iudex eorum qui
de familia ſua ſunt.Quod limitat pluribus modis,quem
9 vide nu. 38. † Et prædictam concluſionem intelligit ve-
ram

ram Fab.in l.quod promulgatis. C.de off.præfec. vrb. ni-
si seruientes Regij delinquant in officio; quia tunc de-
bent remitti suo iudici,l. de militibus. ff.de custo. reo-
rum. & sic, vt inquit, tenent curiæ Franciæ; & verum
dicit. Et ita per ordinationem Caroli vij.in recollectis per
Aufreriũ tit.de sen.& arest.artic.viij.incip. Quia sæpenu-
ro mero dispositum fuit.accedat l.ij.C.de sportu.† & ibi Io.
Fab.& Bald.in fi.dicit,ad ipsos puniendos esse sine figura
iudicij,& velo leuato procedẽdũ. Et idem Paris de Puteo
in tract.syndi.in verbo appellatio.ver.an fratria lata. post
medium ibi,quæ opi.Bart. Quinimo ipsis sergentariis ab
sentibus & nõ vocatis,videtur posse ad condemnationẽ
procedi diffinitiuã,per tex.in l.ne diu. C. de pœnis. tamen
illud non seruatur,quantũcunque fuisset notorium:vnde
requiritur quod semel citẽtur,l.si apparitor.C.de cohorta.
lib. xij.Et ita Lu.de Pen. in l.si coloni.versi. triplex. C. de
11 agri.& censi.li.xj.† Et si nõ cõpareant,& sint cõtumaces,
poterunt cõdemnari sine aliis defectibus.Et sic cõclusum
fuit contra magistrum Io. de Linars locum tenentem de
Martello,qui condẽnauerat quendã sergentarium delin-
quentem non vocatum, quæ est limitatio ad d.l.ne diu.
12 † Tamẽ à tali punitione poterũt appellare,vt volunt Bar.
Ang.& Paul.de Cast.in l.nulli.C.quorum appel.nõ recip.
qui ita illã l.intelligunt.quod sequitur Paris de Puteo vbi
supra.& Chasse.li.consuet.Burgundorum tit. *des iustices.*
§.vij.fol.lxxx.cum sequ.& in tit.*des adueus*. fol.ccclxxxvj.
licet Aufr.in hoc velit contrarium in d.repet.cle.j.de po-
testate eccl.super laicis.ver.25.in fi.Et opi.Io.Fab.sequutus
sum in §.xv.in fi.de iurisdi.om.iud.li.consuet.Biturigum.
13 † Sed suos sergentarios quilibet bene potest punire:& in
hoc transeunt doct. supra allegati,& Alb. in l.omnes.per
illum tex. C.de offi. recto. prouinciæ.& in l.si quos.nu.3.
C.de offi.præfect.præto. Orien. & ibi refert sic vidisse de
14 facto seruari.† Et idem dicendum de iniuria & excessu ei-
dem seruiẽti facto suum exercenti officiũ; quia cognoscit
iudex cuius authoritate sergentarius in iurisdictione alte-
rius iudicis iniuriatus fecit executionem,vt tenet Alb. de
Rosa.in d.l.si quis fortè.§.si quos comitũ. in vlt.q. de pœ-
15 nis.& in l.vna.C.ne quis in sua causa.† Et sic actiuè & pas-
siuè,si in officio exercendo facti fuerint sibi excessus, vel
ipse aliis fecerit,iudex regius cognoscet cuius authoritate
16 processit.† Secus si aliter & extra officium delinquat,tunc
iudex inferior in territorio cuius deliquit cognoscet, &
eũ puniet,iurib.supra alleg.Et in vtrobique casu tenet etiã
Alb.in l.senatusconsulto.nu.3.ff.de offi.presi.& Alex.cõsi.
xiij.nu.10.Et sic fuit per arestum curiæ latũ die xvj.mensis
Iunij,Anno domini M.D.XXXVI.dictũ contra vicecomi-
tem Turoniæ:& per aliud arestum latum in fauorẽ abba
tissæ Xantoniæ ratione iurisdictionis loci de Marenis die
Mensis Anno Domini,M.CLVII.

SVMMÆ.

1 *Cessionarius non potest incarcerare debitorem sicut poterat creditor virtute instrumenti, nisi prius constet de cessione.*
2 *Hæres debitoris non potest incarcerari, nisi prius constet esse hæredem.*
3 *Hæres intra tempus conficiendi inuentarium non potest à creditoribus conueniri.*
4 *Hæres creditoris an capi faciat debitorem.*
5 *Hæres an antequam constituat creditorem in mora probare debeat se hæredem.*

Quæstio X.

Cessionarius contra possessorem rei obligatæ & hypothecatæ fecit saisire rem prędictam sic hypothecatam:qui possessor appellauit,allegans nõ fuisse,necesse hæredem debitoris;nec bona ab eo tenentem. Quæritur an potuerit in vim obligationis,non prius discusso de cessione, & debitore non citato.Secundò an non excusso,si tamen possessor sit hæres debitoris,potuit ad executionem procedere.

DECISIO X.

ET BAL.in l.per diuersas.in x.quę.C.manda-
1 mouet istas duas quæst.† Et primò quod licet
ex forma statuti vel styli,aut vigore instrumẽ-
ti,seu sigilli in eo appositi debitor,aut res eius-
dem ad instantiam creditoris possint capi,vel excommu
nicari,nulla præcedente monitione aut citatione, tamen
hoc nunquam fieri potest ad instantiam cessionarij: quia
prius de ipsa cessione,debet debitore citato discuti. Et idẽ
dicit fieri debere de hærede debitoris,an sit hæres,ante-
quam possit capi, vel bona quondam ipsius debitoris.Et
2 † pro vtroque dicto allegat Inno.in ca.quia v.de iudi.&
sequitur con.cxliij.circa finẽ.& Alex.consi.xcv. col.iiij. &
consi.443.col.ij.lib.j.licet dicat contrariũ consi.xviij. ver.
Circa tertium dubiũ.lib.5.Sed primũ tenet Ang. Aret. in
§.fuerat.& eũ ibi sequitur Iason.nu.61.Institu.de act. Verũ
tamen dicunt fieri posse executionem,si prius constet esse
hæredem, vel cessionariũ.& tenet Barba.consil.xv. volu.
j.aliàs non,vt dictũ est.& idẽ tenuit Alciat.in l.stipulatio-
num.§.ex his.nu.xj. de verb.oblig.& Hippol.singul.xxvj.
dicens se ita Bononiæ practicasse.Et idẽ Salyc. in d.l. per
diuersas. quæst.xiiij.& Ange.in l.postulante.ff.ad rebel.
& in l.si actio.C.si vnus ex plurib.hæred.creditor.& Bart.
in l.creditores.C.de pig. Et sic in vnum conueniunt oẽs
supradicti doct.cessionariũ agere non posse per executio
nem contra debitorẽ,nec creditorẽ contra hæredem de-
bitoris,nisi prius cognito an sit cessionarius verus,an hę-
res debitoris. & idẽ Bar.in d.l.postulãte.& Rom.in l. alia.
§.eleganter.ff.sol.mat.quia si vigore instrumenti debitor
capi possit,tamen eius hæres non.& idẽ Bar.in l.si deces-
serit.quem ibi sequitur Alex.col.j.ff.qui satisda.cog.Secus
videtur secundum Franc. de Are. quẽ sequitur Feli.in d.
c.quia v.col.pen.versi.dicit hic Inn.si debeat fieri execu-
tio cõtra tertiũ detẽtorẽ,vt in casu præsenti,vt voluit Bar.
in l.j.ff.si mulier ven.nomine.pro quo allego tex. in c. ve-
niens.de testi.de quo plenè per Feli.in d.ca.quia v. & sin-
gul.Barth.Socin.in reg.135.& Io.Fab.in l.fi. C.de execut.
rei iudi.Et sic de stylo Franciæ seruatur, vt habetur in j.
parte styli,tit.de act. personali.versic.Itẽ si mortuus sit de
bitor,&c.Et ibi idem tenet Aufrer.& versi.Item mortuo
eo,&c.Et maximè vt voluit Bar.in l.scimus.§.donec. quẽ
sequuntur ibi doct.insuper Ias.de iur.deliber.quando hæ
res est infra tẽpus conficiendi inuentariũ,quod talis exe-
cutio instrumentorũ ex forma statuti, nõ põt fieri contra
talẽ hæredẽ:& tenet Bal. ibi.§. & si præfatam. ead.l. quia
3 † hæres à creditoribus hæreditariis infra illud tẽpus trium
mensiũ ad inuentariũ conficiendũ datũ conueniri nõ põt,
d.§.donec.& Ias.in §.fuerat.nu.61.Insti.de act.& latius in
frà dixi q.xxxviij.incipi.insuper in audientia.De quo vide
Bald.in l.ait prætor.§.si quis.ff.de procur.aliter distinguen
tẽ,quem sequitur Albe.Bru.in repert.statutorũ.in verbo,
procurator.§.v.inchoan.statutũ Florentiæ, quia aut agit
ex mandato directarũ,& nõ tenet processus:aut ex vi vti-
liũ,& tenet:aut dubitatur,& tunc facienda est interpreta-
tio pro agẽte,arg.l.si quis intentione ambiguà. ff.de iudi.
tamen de stylo curiarum tenetur cessionarius docere de
cessione, si actione vtili etiã agat. Et ita fuit per arestum
curiæ me ibi Præsidente dictum die xxvj. mensis April.
4 Anno.1518. † Sed quid in hærede creditoris, an possit in
vim obligationis procedere per executionem contra de-
bitorem? Et videtur quod non, nisi prius constito an sit
hæres creditoris,sicut dictũ est de hærede debitoris: quia
debitor non est sibi nominatim obligatus:ideo per actio-
nem & nõ executionem procedere debuit,vt C.vt actio.
ab hæredibus & contra hæredes.incip.& ibi per docto-
res:& pro hoc facit quod notat Abbas Siculus,& plene
Andr. Barb. & Feli.in c.ex parte decani. de rescrip. &
5 Bar.in l.ge,si quis inficiatus.ff. depositi.vbi volunt,† quod
antequam hæres possit constituere debitorem in mora,
requiritur quod probet se primo hæredem, & præ-
cipuè

cipuè in actu extraiudiciali, secundum Bald. in rub. C. de positi, quem Doct. suprà alleg. sequuntur, & Anton. Corset. in sing. procurator. & idem Soc. in consi. xcvj. num. xj. vol. iij. Sed contrarium est verius. Nam poterit procedere per executionem, cùm hæres cẽseatur eadem persona cum defuncto, vt in auth. de iureiur. à moriente præstito. colla. v. & tenet Decius consi. cccccxxxvj. nu. j. & ij. Sed tamen pòst tenebitur docere, an sit hæres vniuersalis, vel particularis: aliàs diceretur malè processum, cum nullum haberet ius in ipso debito. Et idem Pau. de Cast. cons. xcj. inchoan. In causa appel. col. ij. vers. venio nunc ad secundum dubium. vol. anti. Et ita fuit dictum per arestum die xxvj. mensis April. Anno quo supra latum.

SVMMAE.

1 *Citatio facta ad domicilium originis valet, licet conuentus aliud habeat domicilium ratione officij.*

2 *Magistratus maior non potest in loco sui officij conueniri.*

3 *Domicilia duo quis habere potest.*

4 *Consignatio pecuniæ coram iudice loci valet, licet ibi non valeret citatio absentis.*

Quæstio XI.

Quemadmodum syndici ciuitatum & locorum tenentur ante litem contesta. vel post, docere de syndicatu: vt voluit Bar. consi. cxxxv. incip. Deo Dauid. Ita rectores seu curatores agentes tenentur docere de titulo, de quo dixi infrà quæst. cccxiij. incipien. Rector petens fructus.

DECISIO XI.

PROXIMIOR retrahere volens in fine anni adiornare fecit coram Seneschallo Petragoricen. emptorẽ, qui erat primus Præsidens Parisiis, in domicilio habitationis paternæ, & propriæ, & die assignata in cõtumaciam & defectum consignauit certam summam: & ordinatum fuit iterum readiornari: & ante diei præfixæ assignationem compertum fuit dictum Præsidẽtem emptorem ab humanis decessisse: Quare ordinatum fuit hæredes adiornari ad certam diem, qui, seu eorum tutores comparuerunt, & terminum ad deliberandum an essent hæredes captauerunt: nihilominus appellauerunt à dicto primo adiornamento ad domicilium facto, dicẽtes illud esse nullum, ex eo quod alibi habebat domicilium, videlicet Parisiis, vbi ratione officij, & non ad podium Gulielmi residebat:

1 † fuit conclusum quòd citatio fuerat bene decreta, ac ritè processum per ipsum iudicem: quia adiornamentum seu citatio potuit fieri ad domiciliũ originis: quia Senatores non mutant domicilium, licet ratione senatoriæ dignitatis videantur habere domicilium in vrbe, vbi tenentur ob dignitatem residere, l. senatores. & ibi doct. de senatorib. & l. interdum. §. senator. ff. de iudi. in l. ciues. & in l. seq. quæ incipit, senatores. & ibi Io. de Pla. & Lucas de Penn. C. de incolis. lib. x. & Bal. in l. obseruare. §. proficisci. de offic. proconsul. & l. municeps. ff. ad municip. & gl. in l. assumptio. §. j eod. tit. & bon. text.

2 in l. ij. C. vbi senator. vel clari. † Quoniam maior magistratus non posset conueniri in ea ciuitate, in qua est magistratus, l. ij. ff. de in ius voc. tamẽ in alio loco domicilij sui, in quo non gerit magistratum, potest conueniri: vt tenet gl. j. quã faciunt ibi sing. Ia. de Are. Cyn. Sal. & Alb. de Ro. in l. si pręses. C. de episc. audi. & in l. senatuscon. col. vi. ver. Secundo casu. ff. de offi. pręsid. & Feli. in c. legebatur. vers. regulariter. de maio. & obed. & Mart. Lauden. in tract. de offic. dominorũ. §. lv. & ibi vide, qui magistratus possint conueniri durante officio: & plenè per Alb. & Feli. in locis suprà allegat. Et las. post Bar. in l. de pupil. §. si quis ipsi prætori. col. v. versi. circa secundam quæst. Bart. ff. de noui

3 ope. nuntia. † Et quia quis potest habere duo domicilia, vt dict. iuri. & d. l. assumptio. §. iuris prudentibus. & l. si quis instructus. aliàs est §. in l. eius. & ibi Alb. de Rosa. ad muni ci. & gl. & doct. in c. statutũ. §. cùm verò etiam. de rescript. lib. vj. & in c. j. ver. alienigenas. & gl. in d. l. ciues. C. de incolis. & Alex. con. 32. ver. Et similiter dicit lib. v. Et vbi citatio fuisset nulla, tamen consignatio facta coram præside propriæ originis, erat sufficiens ad interrũpendũ cursum præscriptionis, & perpetuandum ad simile tẽpus, per tex. in d. l. si præses. & tex. & ibi doct. insuper Sali. in l. vt perfectius. C. de annali except. in c. placuit. §. hęc de pręscriptionib. ver. is verò qui. xvj. q. iij. & c. sanctorũ. de pręscri. Et quod in terminis nostris redimendi infra tempus consuetudinarium rem emptam, vel vẽditam autoritate iustitię, sufficit talis citatio, tenet Guido Pap. in Decis. ccccxv. col. v. ver. & quia supra visum est &c. de quo plenè per Fel. post Ioan. And. & Abb. Sicul. in cap. illud. de præscri. multa hic possent dici de citatione facta ad domicilium, sed vide quæ dixi in repe. l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. & in §. xix. de iurisdict. om. iud. lib. consuet. Bituri. Et ita fuit per arestum dictum latum die decima sexta mensis Martij, Anno Domini M. D. XVII.

SVMMAE.

1 *Filius an intra tempus retractus admittatur ad rem per patrem venditam retrahendam.*

2 *Filius minor an retrahere possit rem à patre venditam.*

3 *Retrahere non potest qui fuit proximus tempore venditionis, si alius supernascatur proximior.*

4 *Alienari res extra per familiam prohibita, si omnes alienationi consentiunt, nasci turi posteà reuocabunt.*

Quæstio XII.

Et prædicta faciunt ad decisionẽ quæst. et à retractus, an filius qui natus est in Hispania, ex parentibus tamen Francigenis, veniens ad ciuitatẽ Baionen. moram trahere, in qua pater originẽ assumpserat, qui ante recessum, & natiuitatem filij prædicti vendiderat certũ dominium, ad quod proximiores in vim eiusdẽ ciuitatis cõsuetudinis ad quadraginta & vnum annum vsque retrahendum admittuntur, retrahere possit?

DECISIO XII.

EXISTO themate videntur duo oriri dubia.

1 † Primũ an filius infra tẽpus prædictũ xlj. anni admittatur ad rem per patrem alienatam retrahẽdam? Dico quòd sic, per text. in c. cõstitutus, & ibi Hẽri. Bohic. col j. & doct. de in integrũ restit. & Gerald Bagoilh in sua quęstio. de retract. quem refero & sequor in §. j. in gl. ij. in fi. & in gl. seq. in fi. de consuet. retract. Et dixi latius infra q. 138. incip. an filius familias pubes aut infans. cũ aliis ibi alle. & in q. lxiij. inchoan.

2 minor cõtumax. † Licet hãc conclusionẽ Chassenęus voluerit intelligere in filio maiore, & nõ in minore infante, vt ipse tenet in lib. cõsue. Burg. tit. de retract. §. j. in versi. *homme & femme*. nu. 7. ver. itẽ quæro. de quęst. vbi dicit se cõsuluisse. Tamen illud cõsiliũ inter sua nõ reperitur, sed cuiusdã alterius, qui tamẽ cõtra eũ cõsuluit, vt patet cõs. xxiij. nu. xij. cũ seq. dicẽs ipsum Chassenęũ vbi supra prędictã facere differẽtiã de filio minore ad maiorẽ, ob nõnullas p ipsũ ibi adductas persuasiones, quę tamẽ (vt ait) nihil ad p positũ faciũt, narrãs eũdẽ Chass. inter loquẽdũ tenuisse etiã minorẽ posse retrahere, licet, vt cõplaceret aliq bus in fauorẽ eorũ cõtrariũ cõsuluerit: quia postea cũ sua cõmẽtaria edidit, veritus fuit veriorẽ partẽ tenere, ne sibi ipsi cõtrarius reperiretur: quã tamẽ cõtrarietatẽ minimè in hoc passu euadere potuit. Nam licet, vt suprà dictum est, minorem esse incapacem iuris retractus fuerit nixus dicere, tamen in glo. quæ est in ver. *le plus prochain*. num. xiij. & nu. xiiij. tit. de retract. dicit, quòd agnatione

tione proximioris excluditur ille qui erat proximior tépore contractus initi, hoc est tempore venditionis factæ. Satis per hoc innuens infantem etiam in primo anno suæ natiuitatis esse talis iuris retractus capacem, & habilem, respondens talis Iurisconsultor, in præalleg. consi. xxij. ad iura per Chassenæum adducta, vt ibi nu. iiij. vsque ad nu. ix. Et fortè Chassenæus ausus non fuit in hac re eius dare consilium, quáuis alterius consi. supraallegatum, eius opinionem reprobans, inter sua consilia imprimi permiserit. Et sic secundum hanc parté fuit pluries per curiá nostram
3 iudicatum, vt in d. q. cxxxviij. dixi. † Quare quáuis quis sit tempore venditionis magis ad retrahendum proximus: tamen si venditori filius fuerit conceptus, & infra tempus ad retrahédum natus, & sic effectus proximior, vt in casu nostro, præfertur alteri ad retrahendum venienti, & cum filio cócurréti: vt tenuit Gerald. Bagoil. in dicta sua quæst. retractus, quem sequutus sum in §. ij. col. ij. ver. sed quid si vnus tempore venditionis. de consuet. retract. Licet Chassenæus eo tit. §. j. in gl. *le plus prochain*. nu. xiiij. ver. sed maius est dubium, fol. ccclvj. voluerit contrarium, vt dictum est. Pro quo facit, quod actio quæ non erat ab initio nata, oriri non potest, l. serui & filij in princ. ff. de furt. & l. si tutoris. §. si. ff. quod iussu. tamen ipse non facit differentiam, nisi quando tempore venditionis nó eras conceptus, quia si tunc eras conceptus, non facit dubium. Sed in vtroque casu tene talem filium conceptum, & infra tempus natum esse semper talis iuris retractus capacem. Et ita fuit etiam conclusum in curia. Pro qua conclusione facit quod dicit Fulg. in l. quoties. C. de fideicom. quem ibi refert, & sequitur Philip. Corne. in ij. no. & Ias. in ij. limitatione. allegat Ioan. de Ana. in consi. xlvij. incho. Illud præsupponitur. & clarius ibi Lud. Bolo. in addit. in fi. ver. vlt. dicebam, quòd
4 † licet valeat alienatio rei prohibitæ extra familiam alienari, quando fuit de consensu illorum de familia facta, per illum tex. tamen nati ex talibus consentientibus bene possunt reuocare. l. peto. §. fratre. vbi est text. cum gl. in verbo, ex familia. ff. de le. ij. & ibi doc. & in l. si cognatis. de rebus dub. & idem Gul. Benedict. in d. c. Raynu. fo. ccxcj. nu. xlix. cum aliis per nos alleg. in §. iij. col. vj. in prin. de consuetu. retract. & etiam in additio. Et idem est dicendú in omnibus legatis & relictis sub conditione alicui cognationi, aut progeniei & parentelæ; quòd intelligatur de omnibus futuris nascituris eiusdem cognationis, si reperiantur tempore códitionis existentis ad reuocádam alienationem admittentur, l. eum qui post. & ibi gl. & doc. ff. de cond. & demon. & in l. interuenit. ff. de leg. præst. & ad hoc tex. in l. si in personam. ibi, licet tempore quo fuerit datú, necdum te esse natum probetur. C. de fideicómissis.

SVMMÆ.

1 *Domicilia duo quis habere potest, alterum originis propriæ, alterum paternæ: sed non tria aut quatuor. & nume. 2.*
3 *Originis suæ domicilium nec per mille annorum absentiam quis mutare, nec illi renuntiare potest. & nu. 5.*
4 *Adoptione non mutatur domicilium.*
5 *Domicilium paternæ originis non potest filius mutare.*
6 *Originem aui quis retinet, sed non proaui. & nu. 7 & 8.*
9 *Matris originem quando sequatur filius. & nu. 10.*
11 *Romani olim nisi Romanã ducerent, non retinebant filios in potestate.*
12 *Naturalia mutari non possunt.*
13 *Filius in suæ & paternæ originis loco subit munera realia & personalia etiam in spiritualibus. & nu. 15.*
14 *Forum sortiri, & statutis ligari paria sunt.*
16 *Origo quomodo probetur.*
17 *Filius natus extra regnum an censeatur alienigena.*
18 *Alienigenarum ius in Gallia.*
19 *Albenæ ius in quibus partibus Galliæ non seruetur.*
20 *Naturalitatis literarum ius. & nu. 21.*
22 *Retractu ex statuto facere illi soli possunt, q. succederet ab intest.*
23 *Testamentum factum in loco domicilij debet illius iure regulari, & non secundum locum originis.*
24 *Ciuium appellatione strictè qui veniant.*
25 *Statutum potest facere de ciue non ciuem, & de nobili non nobilem. & nu. 26.*
27 *Rebellium filij quando censeantur ciues.*
28 *Maiores qui dicantur.*
29 *Parentes qui dicantur.*
30 *Galli filius in Hispania natus cẽsetur Frãcigena. & nu. 31. et 32.*
33 *Retrahẽdi ab emptore ius acquiritur agnato etiam absenti.*
34 *Obligatio addita obligationi nõ facit deteriorem creditoris conditionem.*
35 *Originis commoda possunt præscribi, sed non origo ipsa.*
36 *Origo paterna cum domicilio filij præfertur origini filij.*
37 *Filius natus in captiuitate, si cum sola matre reuertatur, sequitur originem matris. & nu. 38.*
39 *Natus in captiuitate seu peregrinatione cuius sit domicilij. & nume. 40. & 42.*
41 *Hospitali expositus alicuius loci, cuius loci censeatur ciuis.*
42 *Statutum tribuens immunitatem nouis incolis, an eos comprehendat qui olim fuerunt ciues. & nu. 44.*
45 *Originis priuilegio non gaudet, qui ibi non subit onera.*
46 *Regnicola intelligit, cuius pater aut auus in regno natus est.*
47 *Furti nouam actionem oriri ex noua contrectatione, limitatur, & nume. 48.*
49 *Ciuis non censetur, qui in ciuitate natus est ex rustico in districtu ciuitatis degente.*
50 *Aurelianensium cautela in doctorandis filiis.*
51 *Ciuis non est qui transeundo natus est.*
52 *Ciuis intelligitur qui forte matre absente alibi natus est.*
53 *Natus in loco in quo non erat mater mansura, an sit ciuis.*
54 *Decimæ animalium ob bella alieno loco parientium, cui loco debeantur.*
55 *Emere prohibitus non prohibetur reemere.*

Quæstio XIII.

Secundum dubium est, in quo maior videtur dubitatio, an filius in Hispania longè post discessum patris à regno Franciæ, expressè suæ propriæ origini renuntiantis, conceptus & natus, rediens ad domicilium originis paternæ, & suam cótinuam sine spe migrandi ac fraude aliqua trahens moram, possit infra illud tempus xlj. annorum venire ad retractum, iuxta consuetudinem patriæ.

DECISIO XIII.

PRO cuius decisio. vltra in præcedenti q. adducta,
1 † quòd quis potest habere domicilia originis propriæ & paternæ, iurib. in eadem alleg. & Steph. Bertrá. cósi. clviij. nu. 6. vol. iij. & cósi. clxiii. prin. e. vol. & Cor. cósi. clxxvij. in litera, B. vol. iiij. Et Tho. Gráma. voto
2 x. nu. 14. † non tamé tria aut quatuor domicilia, vt voluit Alb. de Rosa. in l. si quis instructus. post princ. ff. ad municip. sequendo Rofr. quod
3 non videtur verum, vt infrà dicá, &c. Præsuppono † quod filius suam propriam sequitur originem, quã nec mutare, nec illi expresse, nec tacite renuntiare potest, vt tenuit Rapha. Cu. consi. clxxvij. col. iij. ver. nouissime probatur. per tex. in l. assumptio. in prin. ibi, neque recusando quis patriam ex qua oriũdus est &c. ff. ad municip. & ex origine propriá neminem posse voluntate sua eximi manifestum est. & ibi Odofr. & scribétes. C. de municip. & origina. lib. x. l. priuilegio. C. de decurio. eo. lib. & Tho. Gram. vbi su-
4 prà nu. 16. † Nec etiam per adoptionem, l. ordine. §. fi. ad
5 municip. & l. libertus. § in adoptiuis. eo. tit. † Etiá si absens per mille staret annos, semper suũ retinet domiciliũ originis, vt singula. Bar. in l. quæsitũ. in prin. per illũ tex. ff. de leg. iij. & per tex. i. l. Seiæ. §. Pãphilæ. ff. de fũd. instr. & instr. le. & Maria. So. cõs. xxxv. c. iiij. vers. v. vol. j. Et dixi infrà q. cclx.

cclx.exord.ad hoc quod quis gaudere.Et idem Abbas Sicul.consi.lxij. inchoan. In controuersia orta inter Ducem Burgundiæ.col.v. ver. de consuetudine autem probatur per testes. volu.ij. & pariter retinet sui patris originem, quam profectò mutare non potest,d.l.assumptio.§. filius. & ibi gl.Irne .Bar.& Alb.& in l.filios apud originē patris. C.de munic.& ori.li.x.& Maria.in d.consi.xxxv.& consi. cxxix. post principium.& dixi in d.quæstione cclx. col. iij. de diuo Paulo se ciuem Romanum dicente,vt per gl. & Cardina. Alex.in c.si in adiutorium.x.distin. Et ita consuluerunt Io.And.Richar.& Sali.& Calde.consi.cix.inci.Repetita inuocatione in prin.consi.per nos facta.col.j.quod quidem ponitur inter cōsilia Alberti Bruni.Pro quo facit quod no.Bal.consi.cccxliij.inchoan. Quidā Mediolanen.

6 vo. iij.† Et etiam retinet originem sui aui,secundùm Bar. Ioan.de Pla.contra gl.ibi,& in dicto §. filius. & ibi etiam Bar.& Alber.sibi contrarius, & tex.in d.l. assumptio.§.fi. ibi,Item qui ex his nascuntur. & in l.libertus.§.in adoptiua.ibi,apud originem aui.eo.ti.†Sed nō profectò aliorum proauorum,& cęterorum ascendentiū:alias,vt inquit glo.in d.§.filius.oporteret nos quærere agrum Damascenum,in quo natus,seu plasmatus fuit primus parēs Adam. Et idem Barto.in tract.repræsa.in v.q.princi.versi. ad tertium quæritur.& ver.ad quartum.versi.ad quintum. cum versi.seq.& Ange. Aret.in tract.malefic.in gloss.de Bononia.versic.quæro quis dicatur forensis.cum aliis addit.allega.& Alexand.consi.xxxij.colum.ij.versiculo, Et similiter dicit Bald.lib.v. Et Bertran.consil.lxxxij. nume.15. vol.iij. quamuis velit etiam vsque ad proaui originem extendere.

8 re.†Sed præcedens communis est,quā sequitur Alexand. consi. xvj.colum.iiij.in princip.versic.nec ad hæc obstat. lib.v. Nec esset bona consequentia,Progenitores mei fuerunt ciues talis ciuitatis:ergò ego sum ciuis illius,vt dicit Feli.in ca.quoniam.colum.ij.de offic. delega. dixi in d.q. cclx.† Quinimo etiā vult Bertrand.in d.consi.supra allega.

9 filium retinere originem matris & aui materni.allg.Bal. in l.j.colum.j.versic.quæro si dicatur sine filiis.C.de cōdi. inser.cum aliis per eum alleg.sed Bal.loquitur relicto sub cōditione facto si decesserit sine filiis,vt cōtineatur nepos: nos verò vt ipsemet,loquimur,quando quis dicatur ciuis, vt originem patris retineat.Et in hoc quod dicit de origine matris est contra tex.in l.filios.ibi,non in materna ciuitate.de munici.& orig.lib.x.C.†nisi in casu l.j.C.de capti.

10 vel in filio spurio,in quibus casibus filij sequuntur originem matris,vt per Alb.in d.l.assumptio.§.filius. in princ. vnde in casu domini de Carpen.sufficiebat in legato relicto filiabus natis & oriundis de bonis parentibus &c.filiam fuisse ibi natam ratione propriæ originis, per iura suprà alleg.& tenet Alex. consi.xx.col.vlt. ver. nec etiam obstat quod ista Catharina.cum seq.vol.ij.& idē Signo. de Homed.consi.cxcviij.Et sunt locorum statuta,vt Bononiæ,quod natus ex matre Bononieñ. & patre alienigena, non possit Bononiæ habere officia: quia tunc filius non poterit ibi obtinere, vt voluit Barba. con.xxiij.nu.9. vol.

11 i.vt infra dicam. † sic etiam erat Romæ quod nisi ciuis Romanus duceret mulierem Romanam, liberi in patris potestate non erant,vt refert Alcia.lib.ij.dispunctionum. c.xxj.ante fi. & c.seq.in prin. Facit quod eleemosyna est distribuenda pauperibus ciuibus & non alienigenis,l.ij.in fi.ibi,ciuibus nostris debere conferri.& ibi Bar.Io.de Pla. Io.Rebuf.& Luc.de pen. C.de anno. ciuilib.li.xj. & And. Barb.consi.lvij.num.2.& Hier.Cagno.in l.ij.ver. exactis. nu.285.ff.de origi.iur.alleg.Pet.de Ancha. cōsi.ccccxxxvj.

12 inci.in his dubiis decidendis. † Et ratio est in promptu: quare non potest illi renuntiare,quia naturalia mutari nō possunt,vt dict.iuri.& §.sed naturalia. Institu. de iu. natu. gen.& ci.& plenè Maria.So.in d.consi.xxxv.vol.j.& Bar Soci.ejus filius.consil.lxxix.nu.4.vsque ad nu.8. vol.iiij.. quod est sing.& Signorel.de Homed.consil.seu quæst.per eum disputata. cxlvij co.v. in princi. ver. nec cui obstant duo.& Ias.in l.si arrogator.col.xvij. ver.& istud confirma

13 tur.ff.de adopt & Soci.consi.cxxviij.vol.ij.†Et in vtroque originis propriæ & paternæ loco domicilium retinet,sueceditque in honoribus & muneribus tam personalibus quàm realibus,si ibi aliqua possideat bona,l.fin.§. iidem rescripserunt mulierem.iuncta glo.ff.ad municip.& l. in filiis C.de decur. lib. x.ibi, quæ & necessitas non exigit, tamen patria non remittit. Et etiam quò ad iudicia , si ibi inueniatur,conueniri & subire iudicium poterit, vt tenet gl.in d.§.filius.quam ibi Bar.& Alber.sequuntur,& Io. de Plat.in d.l.filio.& Pau.de Cast.in authen.si verò contigerit.in fi.C de iudic.& Soci.in d.consi.lxxix.nu.8. dicens,

14 † forum sortiri , & statutis ligari , à pari procedere,vt no. glo.in c.quod clericis.de foro compe.licet Spe.velit contrarium tit.de competen.iud.adi.§.j ver.xlij.Et quod omnia retineat tenet Cyn.in l.ij.C.de iurisd.omnium iud.& idem Bald.ibi:& Anto.in cap.accedens.in ij.vt lite non cō

15 testa. † Et non solum quò ad temporalia , sed etiam quo ad spiritualia semper retinet. allegatur per Doct.cap.ij. de temp ordin.quod hoc mihi non probat:& Maria. in dict.

16 consi.xxv.col.iij.versi.Tertiò probatur.vol.j.† Et quomodo probetur origo alicuius,vide Angel.consi. cxciij.post princ.inchoan.visis processibus:qui dicit communē opinionem in hoc sufficere.Et idem Alberic. in j. parte statu. quæst.lxxviij. Item quæro,statuto cauetur , quòd si quis oriundus. Vel alio modo probatur secundum Ang.vt in-

17 fra dicam. † Hoc pro constanti habito, videtur ex quo fuit in Hispania,& sic extra regnum Franciæ conceptus & natus,esse extraneus,forensis & alienigena , qui Albinus, id est alibi natus apud nos vocatur,vt dixi lib.consuetu. Biturig.§. vlt.col.pen.de test.Et de hoc videtur text.& ibi

18 not.Bald.in l.mercatores.C.de commer.& merca.†Et tales in regno Franciæ venientes moratum non possunt domicilium sibi(quocunque tempore manserint)constituere,nec beneficia in eodem obtinere,nec pariter de acquisitis disponere,etiam in proprios liberos, aut alios propinquos:sed Rex capit,& occupat iure albinagij, siue per albenam,vt dicit glos.in prag.sanct.tit.de colla.§.veruntamen.in ver.liberius.col.ij.post medium,vers. itē si scholaris decedat.fo.lxxij.nisi cum permissu & licentia, ac cōgedio domini nostri Regis , seu literis naturalitatis prius ab eo obtentis. Et plene Guli.Benedict.in sua repeti. cap. Raynutius.fol.clvj.numer.142.per tres chartas vsque ad

19 fin.illius glo.† Dicens tamen hoc albenagij ius non seruari in ciuitate Tholosana,vt ibi vide. Et idem priuilegiū est in hac Burdegalēsi.ciuitate ex priuilegio Ludouici Regis Franciæ huius nominis xj. cuius tenor , cum verificatione Thesaurariorum Franciæ inferius inseretur. Et per Chassenæum libro consuet.Burgundiæ.tit.de confisca.§.

20 j.nume.37.cum duob.seq.fol.xciiij. †Et illas naturalitatis literas dicit Bald.de iure vocari,literas ciuitatis,vt ipse dicit consi.cxxiij.incho.Petrinus de Iseo.volum.iij.Corneus in d.cōs.clxxviij.in litera,c.& Alciatus in d.lib.ij. dispunc. cap.xxij Et Bononiæ est simile statutum, quòd beneficia & officia non cōferuntur forensibus,vt refert Andr.Bar-

21 ba.consi.xxiij.num.9. volumi.j. † & tales ciues ex priuilegio effecti omnibus commodis fauoribúsque potiuntur, quibus & ipsi ciues originarij,vt not.Bart.in l.si is qui pro emptore.in iij.prin.quęst.ff.de vsucap.& in l.si maritus sit. §.legis Iuliæ.ff.de adulter. & doctor. in locis suprà alleg. & bon.tex.in l.sed si accepto.ff.de iure fisci.& Lud.Rom. consi.lxij.colum. ij.versi. quòd autem cessant.& consil. xcij.& Iason plene in dict.l.si is qui pro emptore.colū. xj. in fi.versi.iij. principaliter & vlterius. & est text. in Lombardia in l vna.titul.de aduenis.& Rapha. Cuma. consil. clxxvij.colum.iij.versi.Quintò probatur.& Philip. Deci. consi.clxxxiij.versi.iij.& versi.iiij.cum aliis per eum allegatis.& Catellia.in memoralibus.in verbo ciuiū.& Hippoly.

poly.consi.cxxvij.nu.2.cum pluribus sequent. volumin.ij.
quod intelligit Ludouic.de Roma in dicto consi.xcij.col.
j. in fi.versi.iij.illud manifestissime quo ad honores & fa-
uores,& non quo ad odia. Ergo cum iste non sit natus in
Francia,non potest alij succedere nec retrahere, quoniam
22 †illi admittuntur ad retractum faciendum qui in re vendi-
ta ab intestato succedere possunt,vt dicit Masuerius in sua
praxi tit.de retractu.post princip.versic.ille tamen admit-
titur:quia retrahere est acquirere,vt voluit præfatus consu
lens in dicto consil. xxiij. posito inter consilia Chassenæi,
col.iij.in princip.num.5.cum pretio enim emit,quo mediā
te sibi in vim consuetudinis reuendere cogetur, vt patet in
constit.prothomiseos.& ibi Matth.de Afflict. Et sic vide-
tur prohibitum emere non posse retrahere,quod an sit ve-
rum infra dicam. Et facit quod dicit Soci.in d.consi.lxxix.
23 num.12.cum plurib.seq.vol.iiij.quòd† testamentum factū
in loco domicilij,debet regulari secundùm illius domicilij
statuta,& non secundùm statuta loci originis. Et hoc pro-
bat duo principalia fundamenta, vt ibi vide cum aliis per
nos alleg.in regula,non firmatur.in add.ij.ad Dyn de reg.
24 iur.†Tum appellatione ciuis in materia statuti vel consue
tudi.& stricta materia,non comprehenditur nisi ciuis ori-
ginarius,id est,ibi natus,gl.vlt.in l.j.in fi.ff. de tutoribus &
curatoribus datis ab his.quam facit singu.Bald.in authen.
sed omnino.C.ne vxor pro marit.colum.iiij.versic.sed hic
dubitatur.Et Francisc.de Areti.consil.lxxvij in prin. ver-
sic.circa primum dico.Sed hic non est verè oriundus de re
gno Franciæ,igitur &c.vnde dicere & appellare aliquem
Hispanum,aut Lombardum, non est denotare originem,
secundum magis communem opinion.docto.vt not. gloss.
in l.fina.§ fin.in verbo,solam nominis.per illum text. ff.ad
municip.Secus si appelletur & vocetur Ioannes de Hispa-
nia,aut de Anglia,vel de Lombardia , secundum doctor.
suprà allegat.& l.j & ibi Luc.de Penna. C. de municip.&
origin.libr.x.& l.prouinciales.ff.de verb.signific.& plene
Alexan.consil.xlj.col vlt.in princip.versic.minus etiam ha
bet obstare.lib.v.quòd reperitur consi.cxvj.nume. 9.volu.
vj.& per omnes Docto.post Barto.in l.j.col.vlt.ff.solu. ma
25 trim.Et† posito quòd retineat domicilium originis pater-
næ,tamen consuetudo,aut statutum ciuitatis vel princip.po
test de ciue facere forensem,vt dicit Bal.in l. si quis filium.
in fin.C.de lib. præter. vel exhæred.& And. Alcia.libr.ij.
dispunct.cap xxj.num.4.ibi,legitur apud Spartia.vbi vide
26 de nationibus effectis ciuibus Romanis.†Etiam potest fa
cere nobilem definere esse nobilem,vt voluit Bartol. in l j.
C.de digni.libr.xij.cum aliis per Andr.Barb alleg.consi.
ij.col.j.in fin.versic.Et si quispiam volum.iij.ideo statutum
priuilegians natos in ciuitate, procedit etiam in natis ex-
trà ciuitatem,in vico tamen ciuitatis.Et sic statutum, alios
extra vicum,seu suburbium natos non comprehendit, & se
quitur Felin.in cap. Rodulphus.col.viij.versi. adde etiam
Dominicum.de rescript.Latius infrà dicam. Et pro hoc fa
ciunt duæ quæst.quas Iaco.de Bellouisu disputauit Bono-
niæ,prout ipse refert in §.illud.col.j.versicul. Et quia quæ-
stiones.in authen.quibus modis natur.effi.sui.Quarum pri
ma est,si Rex concessit priuilegium, siue beneficium ciui-
tatibus,siue ciuibus regni sui,an contineantur omnes ter-
ræ suæ? Secunda, an ciuium appellatione omnes personæ
contineantur? Et argumentatur super illis ad vtranque
partem, & postea ambas simul soluit:de quibus meminit
And.Barb.in d.c.Rodulphus.nu.94.de rescript. Sed quæ-
stio nostra loquitur in nato extra regnū. & facit quod not.
glo.in l.Imperator.in vlt.ff.de statu homi.quam ibi faciunt
27 singula Bald.Ang.& Albert. †quòd filij rebellium con-
cepti & nati post rebellionem,non sunt ciues suæ ciuitatis.
Et sic non gaudent priuilegio ciuium, sed si reappellentur
per principem efficiuntur ciues,vt ex infrà dicendis appa-
rebit.Et pro hac parte facit etiam quòd dicit Alberi. in j.
parte statuto in dicta q.lxxviij.incip.item quæro, si statuto
cauetur quòd si quis oriundus de aliqua ciuitate recedat à
dicta communitate, & compellatur redire, & probetur ꝗ
ipse & sui maiores,& antecessores fuerant inde oriundi,an
compellatur redire ad standum in dicta ciuitate cum ipsa
communitate. Vel si probatum sit, quòd iste & pater eius,
& auus fuerunt inde oriundi,an talis probatio sufficiat, ita
quòd compellatur redire ad standum cum communitate.
28 Et tenet quòd talis probatio non est sufficiens, quia † ma-
29 iores & antecessores dicuntur vltra tritauum:† & parentes
dicuntur vsque ad illum tritauum,l.iurisconsultus. §.paren
tes.ff.de grad.consang.& affi.& l. quicunque. §. parentes.
& ibi glo.& Alberic.ff.de in ius vocand.Sed bene proban-
do parentes,probat quem esse filium ex ijs & loco natum,
vt infrà dicam.Pro quo dicit Catellia.Cotta in memorabil.
ex varijs Docto.in litera.statutum.fol.clix.pag.ij. versic. vl
terius addi potest.facere ad decisio. statuti Mediolanensis,
quo cauetur,nullum admitti nisi sit oriundus ipse , vel pa-
ter eius ciuitatis Mediolani .& de antiqua parentela,& pro
betur auum fuisse eiusdem ciuitatis oriundum:quòd statu
tum habet locum in nepote, recipiendo & capiendo ver-
bum oriundus,pro originario . Et sic fuit Mediolani de-
claratum.Tum,vbi quis non potest esse in sua prouincia
in qua natus est assessor, nec per consequens in ea in qua
natus est eius pater,vt tenent Doctor.in l.j. quos ibi sequi
30 tur Purpuratus.ff.de offic.assesso. †In contrarium videtur
istum filium in Hispania natum, ratione originis pater-
næ(quæ eum in omnibus conseruauit) posse ad retractum
venire,postquam est infra tempus per consuetudinem pro
ximioribus concessum. Et ista est veritas, per ea quæ in
præsuppositionibus dicta sunt, quæ respondent ad om-
nia ferè suprà alleg.& alia quæ possunt in contrarium al-
31 legari. Nam † si iste filius nec propriam nec paternam o-
riginem habuisse,verè Albinus dictus & appellatus fuis-
set,vt suprà dictum est.Sed hic apparet de contrario , cui
quid posset responderi(saltem sufficienter)non video.cau
sa enim originalis præfertur accidentali, plenè Ias.in d.l.
si arrogator.col.xvij.versic.contrarium.& versic. quid te-
nendum.Et pro hac parte facit quod decidit Bart. consil.
cxl.exordium.Quidam de mane fuit occisus in castro ple
bis,&c.vbi seruabatur quòd pro homicidio fiebat in pecu
nia condemnatio,& quarta condemnationis pars debeba-
tur proximiori consanguineo occisi : dubitabatur si con-
sanguineus erat forensis & extraneus,deberet habere illā
partem condemnationis emendæ:& decidit quòd sic,& e-
tiam virtute alterius statuti disponentis idem ius esse forē
sibus, sicut Castellanis in terris eorum seruandum. Sed
hic erat originarius ratione originis paternæ : igitur, &c.
32 †Quoniam autem ius recuperandi, & ab emptore retra-
hendi acquiritur agnato etiam absenti, vt voluit Bald. in
rubr. C. res inter alios acta.colum.j.versic.Item not.quòd
ex consuetudine. quem refert & sequitur Decius consil.
lxxxviij.in princip.& consil.dcxlvj.nume.1. Tum quia ci-
uilitas addita ciuilitati auget ciuilitatem, vt voluit Socin.
in d.consi.cxxix.colum.iiij.post princip.versic,nos autem
sumus in assumptione successiua ciuilitatis per habitatio-
nem illius qui erat ciuis.volu.j. Et idem Ioannes de Imo.
33 consi.xxxv.colum.v.versicu.ad tertium verò. † Vnde hic
filius venit moratum in domicilio originis patris quam
verè retinuerat:ideo nullum videtur dubium.Pro quo e-
tiam facit quod in simili decidit Bald.in consil.ccxj.incip.
34 Item certum est.volum.j. † volens obligationem additam
obligationi non facere deteriorem creditoris conditio-
nem,quia in eodem debito ego possum esse creditor pri-
mus & tertius & sic potior medio creditore: & hoc ex con
iunctione duarum obligationum. Nam origo, vt inquit,
inspici debet. quod intelligendum videtur quo ad pri-
mam hypothecam tantum,etiam si ab illa per secundam a-
nimo nouandi recessum fuisset : vt ibi, & l. si prior. C. de
his qui in prio.credito.loc.succe.quod not.in l.libera.C.

de sentent.& interloc.omn iudic. Et ita seruatur de stylo
curiarum Franciæ in adiudicatione cridarum secundum
prioritatem & posterioritatem temporis creditorum. Vn-
de Bald in rubr. extra de præscript. prope fin. versicul. du-
35 bitatur. dicit, quòd † licet origo non possit præscribi, & e-
rit iste simul verus & fictus originarius, vt ibi latius per
eum: & Francisc. Balbi, in tractat. præscript. in v. parte,
quintæ partis principalis. Quare hic in vtroque regno erit
36 verus originarius. † Et tamen paterna origo cum domici-
lio filij est præferenda origini illius filij: quia duo vincula
præferuntur vni, vt institu de adopt. §. si verò pater. Et ita
in terminis quasi nostris tenet Signo. in dicta quæstion.
cxlvij. colum. viij. antè finem. versic. sed in casu nostro vi-
detur paterna, &c. Item, vt inquit, ex parte paternæ vt ad
hæreditatem vel retractum admittatur est fauor: sed respe-
ctu propriæ originis filij est odium, vt repellatur. Ideo re-
stringendum, regula odia restringi. de regul. iur. libr. vj.
cum alijs rationibus per eum adductis. quod est amplum,
& pro hac parte singulare: in qua quæst. concludit, quòd li-
cet statutum Mediolani excludat omnem mulierem ascen-
dentem à successione descendentium, existentibus agnatis
vsque ad quartum gradum: tamen si mulier originaria de
Mediolano nubat homini originario, & domicilium ha-
benti in Viglenano, in quo loco viuitur more Romano,
in quo concepit, & deinde timore epidemiæ vna cum mari
to se ad ciuitatem Mediolaneñ. transtulit, & ibi peperit
infantem, qui post patrem ibi decessit, relictis quibusdam
bonis in territorio Mediolani, & maiori parte in territo-
rio Viglenani: super cuius infanti hæreditate & bonis fuit
contentio orta inter matrem infantis, & patruos eiusdem,
qui sunt originarij, & domicilium habentes in Viglenano,
quòd mater non obstante Mediolanensi statuto in totum
succedat. Tamē cum hac conclusione pro nunc non trans-
eo, quia Bartol. Bal. Salic. & Ias. in l. cunctos populos. C.
de summa trini. & Ias. post Bald. in dicta l. si arrogator. co-
lum. xvj. versic. secundo principaliter, concludunt, quòd fit
separatio bonorum. de quo vide Alexand. consil. xliiij. lib.
v. & Barb. consil. lxxvj. volum. iij. quòd est amplum deci-
37 dens istud dubium. † Et pro ista parte videtur text. in argu.
in l. j C. de cap. vbi si ex viro & vxore captiuis concipiatur
filius, si reuertatur cum vtroque parente, sequitur origi-
nem patris: & si cum sola matre, originem matris, vt ibi, &
l. diuus in fin. ff. eod. titul. & in l. j. §. sed & si apud. ff. ad Ter
tul. & Bartol. quem sequitur Ias. in dicta l. si is qui pro em-
ptore. colum. x. antè fin. versic. vnde secundò dicit Bartol.
38 † Et idem si cum patre tantum, quòd illius sequatur origi-
nem, secundum gloss. in dicta l. j. de captiu. communiter
approbatam. & in l. ab hostibus. §. non minus ff. ex quib.
causis maio. Et sic infans non doli capax, sequitur melio-
rem patris, aut matris conditionem. Et idem dicitur de Iu-
dæo patre & matre Christiana, vt eorum infans sequatur
cōditionē matris. Et etiā ecōtra ex patre Christiano & ma
tre Iudæa, quòd sequitur conditionem patris, capit. Iudęi.
xxvij. quæstion. j. & glos. in capit. ij. in verb. perducendus
39 ante finem, de conuersio. infideli. † Sed si solus sine patre
& matre ibi defunctis reuertatur, cum tempore & hora ca
ptiuitatis fingantur mortui, nullius nisi suam retinet origi
40 nem, nec succedere potest. Et † idem videtur dicendum se-
cundum Bald. ibi. si vir & vxor vadunt ad sanctum Iaco-
bum, & ibi generant filium, qui postea patre & matre ibi
defunctis reuertitur: quòd non potest consequi hæredita-
tem, quia est sine patre & matre: pro quo dicto facit quòd
41 infans expositus hospitali, cuius pater & mater ignoratur,
est ciuis loci in quo est expositus, vt dicit Bartol. in l. j. in
fin. ad municip. & Angel. in l. hæres absens. §. j. ff. de iudi.
& Hippol. in l. infans. numer. 10. ff. ad legem Cornel. de si-
42 ca. † Tamen illud secundum Bald. ibi, de æquitate non
procederet. Et verum dicit, quia erant peregrini, qui non
finguntur hora peregrinationis mortui, sicut captiui, d. l. j.

de captiu. & l. diuus. ff. eod. titul. Sed in nostro casu, post na
tiuitatem parentes vna cum filio reuersi sunt ad regnum
Franciæ, licet parentes tantum redierint in Hispaniam re-
licto eorum filio, qui in regno ad præsens vsque remansit
petens ad retractum admitti. Vnde sufficit quòd medio
tempore fuerit regnicola: argum. §. ex his. instit. de inge-
nuis. Et isto argument. vtitur Marius Salomon. in l. Gal-
lus. §. si eius qui filium. nume. vj. versic. hic infero. ff. de lib.
& posth. dicendo dictam. l. j. de capti. sic esse limitandam,
quia sufficit quocunque tempore venisse, & extra captiui-
43 tatem fuisse, per illum text. in dicto §. ex his. Et † ad hanc
decisio, facit quòd dicit Alber. de Rosa. in j. parte statuto.
quæstio. lxxvij. incip adhuc quæro. quòd si statuto ciuita-
tis caueatur, quòd si quis venerit ad illam ciuitatem stan-
dum, sit immunis à collectis, & aliis oneribus ad annos de-
cem: aliqui qui fuerunt ciues eiusdem ciuitatis recesserunt,
& iuerunt ad aliam ciuitatem moratum: & pòst tractu tem
poris redierunt ad suam ciuitatem, volentes gaudere priui
legio, & immunitate statuti: qui tenet eos gaudere debere
allegando ita tenet Iacob. de Aret. per text. in l. cum eman-
cipatus. §. si pater ex duobus. ff. de bonor. possession. con-
44 tra tabu. † Sed Bartol. ibi tenet contrarium, & sequitur A-
lexand. consil. xxxiiij. colum. ij. versi. hanc quæstion. etiam
libr. v. quia illi qui erant ciues originarij post discessum
poterant cogi ad munera subeunda, dicta l. origine, & aliis
suprà alleg. Vnde talibus immunitas concedi non potest,
l. ij. ff. de iure immuni. Nam, vt inquit, à ciuilitate causata
ab origine non potest quis sua se liberare voluntate, vt d.
l. origine. & l. assumptio. præalleg. Sed incolatui & domici
lio bene potest sua liberare voluntate se & bona sua, quan-
do in alium locum transfertur, l. incola. in ij. & l. domici-
lium. & l. nihil. ff. ad municip. & Chasse. consil. lxiiij. nume.
37. Et sic secundum Alexand. statuta & consuetudines lo-
ci originis ligant originarios ciues vbique extra locum
commorantes, vt ibi per eum. column. ij. versic. sed ita est
quòd statuentes, vsque ad fin. & idem consil. cxliij. nume. 7.
libr. vj. Ergo non excludit eos ab immunitate & aliis pri-
uilegiis ciuitatis: quia qui sentit onus, & commodum sen-
tire debet, vt in regula iuris. Et hanc conclusionem confir
mat Paul. de Castr. in l. huiusmodi. in fin. de leg. j. cuius ver-
45 ba sunt hæc: † Et communiter dicitur, quòd vbicunque
quis nascitur, quomodocunque dicatur forum sortiri ra-
tione originis, non tamen gaudet priuilegiis, nisi subeat o-
nera, & sic faciat se scribi ad munera: & non expedit quòd
impetret ciuilitatem, vt sentit Barba. consil. ij. volum. iij.
Sed in casu nostro iste filius qui venit cum patre & matre
moratum ad locum originis paternæ, in qua semper reman
sit, potest quærere & succedere, & sic venire ad retractum
sine impetratione literarum naturalitatis, siue ciuilitatis,
secundum Thom. Grammati. voto x. & num. 10. & xj. Et
istud videtur de iure communi clarum, per ea quæ decidūt
Bar. & Bal. & Doct. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. volē
tes, quando quis habet in regno Franciæ, & Angliæ bona,
ꝙ vtrobiq; filius succedat. Et istud sing. decidit Barba. cōs.
lxxiij. vol. iiij. Nec obstat lex seu consuetudo regni volens
alibi natum non posse sine literis naturalitatis à rege obtē-
tis succedere, nec disponere de bonis in hoc Franciæ re-
gno acquisitis: quoniam intelligitur de illo qui nec ipse, aut
46 eius pater, aut auus fuit in regno, sed alibi natus: † & nō pro
fectò, quando alter eorum natus fuit in regno, prout in ca
su præsenti, vbi pater & mater, & eorum parentes fuerunt
nati in regno: vnde sufficit probare patrem & matrem in
regno fuisse natos, ad probādum filium in illo fuisse natū,
vt voluit Ang in d. cōs. cxciiij. in prin. visis processibus, &c.
47 † Et pro hoc parte facit, quòd licet ex noua contrectatio
ne noua nascatur actio furti: adeò quòd si fur hic aliquas
res subtraxerit, quas postea portauit Tholosam, vel alio,
quòd poterit in loco ad quem talia furta portauit, capi &
puniri, tenet Barto. in l. si abducta. quem ibi Fulg. & An-
gel.

gel. sequuntur.C.de furt.Et etiam Salic.col.ij. numero 6. dicens fuisse Bononiæ consultum,cum aliis addit:alleg. Et idem ibi Francisc.Aretin.& Bart.in l.si dominium. ff. eod. tit.& Bal.in ca.j.§.furtum.de pace iur.firm.& Angel.Aret. in tracta. malefi.in verb.Et cœlestem vestem.versi.Quæro quid si fur. cum aliis per Hippo.de Marsil.in repeti.l.fi. quæstione vlti.nume.212.ff. de iurisdi.omnium iudic.alleg. Et licet prædicti doctores, & alij per ipsum allegati teneant hanc opi.Barto. tamen multi tenent contra Bartol. vt Francisc.Tigr.in l.qui vas.§. fin.ff. de furt. quem refert Ioan.de Ana.in cap.fin.eo.tit.& alij per Hippol. adducti. Sed opinio Bart.communiter seruatur in praxi. quem sequitur Henric.Bouerius in sing.suo fo.xxix. nu.xx. quam Doctor. pluribus limitant modis, vt refert Ang. Arim.in addit. ad Ang.Aret.in dicto tract.malefi.loco suprà alle. & inter alias vnam ponit ad nostrum propositum facien-
48 tem,† videlicet quod non habet locum,quando fur cum talibus rebus per aliquam transiret ciuitatem, & paruam ibi faceret moram, quia in illa ciuitate requiritur quòd stet per vnum ad minus diem, alias non diceretur nouam committere contrectationem, nec contra eum nasceretur noua furti actio: & per consequens ibi puniri non posset: alleg.Bald.ita tenentem in l. qui furere. in j.lect. ff. de statu homi.& sequitur Hippol.sing.dclxxvij.quod dicit esse notandum. & idem Henri.de Bouerio vbi supra.Quæ limitatio fuit Alex. consil. xcj. incip. obiicitur carcerato, prout postillator ad Sali.in d.l.si abducta. alle.in fine,quod tamẽ non inueni.Ergo si ibi mansit alibi natus sine spe migrandi, dicitur originarius paterna origine, & non propria.
49 Pro†quo facit quod dicit Bart.consil.clxxiij.inchoan.dubia occurrentia.col.ij.versic. Quartum dubium,quòd licet filius rustici commorantis in districtu ciuitatis natus fuerit in ciuitate,non dicitur per hoc ciuis originarius, quia ex eo quòd natus est ex patre rustico & comitatensi, censetur ascriptitius,& patris sequens conditionem,& non attenditur origo natiuitatis:alleg.text.cum glo. in l.cùm scimus.circa finem.versic.in omnibus itaque.& ibi verbo,nati.idem dicit glos.l.fi.C.de agricol.& censi. lib.xj. Et idem Ioan.Fab.instit.de ingenuis.in princi.Secus in filiis coloni, vel inquilini: quia filius Picardi ex matre Gallica debet se qui nationem Picardorum quo ad honores Et idem prius ibi tenuerat Petr.de Bellaperti.fol.liij.pag.j.versi. sed quantum ad honores,&c.per tex.in d.l.assumptio.§. filius.Ideo, vt inquit determinata fuit quæstio Parisiis,quòd qui Picardus est sub Picardo incipiet, si Anglicus sit, sub magistro Anglico. nunc si quis nascitur ex patre Picardo, & matre Anglica sub quo incipiet?Et dicit fuisse declaratum, quòd ex quo sequitur conditionem patris, sub Picardo inciperet. Et hoc dicit esse verum iure nostro Romanorum, & non iure Lombardorum,de quo vide ibi,quando filius se-
50 quitur patris vel matris conditionem. † Quod est notandum contra Aurelianenses, qui quando volunt filios doctores fieri in ciuitate,in qua oriundi non doctorantur: faciunt vxores prægnantes exire ciuitatem, & ibi parturire. & idem Bart.& Salic.in l.si quis per illum text. C.de naturalib.liber ad idem tex.in l.qui ex vico. ff. ad municip. vbi glo.exemplificat in Vergilio Mantuano, licet ex vico eius,
51 scilicet Pictole fuerit ortus. † Originarius enim non dicitur quis loci in quo natus est transeundo, vt dicunt Doct. supra alleg.tex.in l.ciues.in fin.C. de incol. ibi, vnde cum profectus est,peregrinari videtur,&c.Et Bart.in d.l.filius. & Abbas Sicu.in c. Rodulphus de rescrip.& ibi Barba.nume. 97.& consil.lij. nume. 1. volu.ij.Bald.Ang.Alber.& Paul.de Cast.in lect. Bonon.post Cyn. Petr. & Nicol. de Neapo.in l.huiusmodi.§.legatum.ff.de leg.j.vbi Ange.dicit hoc audiuisse à quodam magno Doctore Vltramontano.Et idem text.in l. Titius. ff.de actio.empt. Et ibi Alberic.volens Paul.de Cast.in d. §. legatum. versic. idem not. quòd Bononiæ per statutum nullus doctor possit esse de collegio Iuristarum,vel Medicorum,nisi sit originarius ci-
52 uis:†quòd si mater casualiter abest,si ibi parit, certè fingitur natus in ciuitate, vbi mater fingitur esse l. nihil.ff. de capt.dicens de facto vidisse Paduæ: & sequitur Felin. in d. ca.Rodulphus.col.ix.post medium versic.& subdit Paul.dicens pariter vidisse in collegio Ferrarieñ. in quo viget simile statutum, licet ipse esset originis casualis ex Felina oppido diœcesis Regien. & origo vtriusque parentis ex Ferraria:aui autem paterni ex Venetiis, & proaui, & aliorum maiorum,ex Luca.& Bald.consil.xlvj.inchoan. Statuto ciuitatis Veronæ.volu.j.volens natum in Riperia Veronen.distincta territorio seu iurisdictione & magistratu à ciuitate Veronæ: si tamen homines Riperiæ erant subditi, ratione cuius poterant conueniri, recipiendum in collegio iudicum,non obstante statuto Veronæ,quòd nullus de cætero recipiatur, nec possit esse de collegio iudicum, nisi ipse sit oriundus vel sui antecessores de ciuitate, vel territorio Veronæ:alias non.Et sequitur Lancelo. Decius in l.hæres absens.§.proinde.col.ij.versi.in ea glo. ibi, ratione originis.vbi allegat Augustin.de Arimino in d.l.huiusmodi. §.legatum. dicere hanc esse communem.ff. de iud.& idem Iac.de sancto Georg.in d.l.hæres absens.§. si quis tutelam. num.35.& Ias.consi.cxvij.exordien.placet suprascripta.volum.iij. Tandem idem Paul.in lectura Patauina in d. §. le-
53 gatum.totum concludit contrarium,† quòd filius natus in loco vbi mater non erat etiam mansura, retineat originem propriam.quem ibi sequuntur Ioan.de Imo. Rapha.& Alex. qui dicit hoc sibi in puncto iuris placere. pro quo facit text. in §. si quis igitur. & ibi Ange. in authent.quibus mod.natu.effic.sui.& ipsos sequitur Hiero. Cagno.in rub. de orig.iur.col.vlt.versi.prædicta,allegans Feli.in d. c.Rodolphus. ita tenere,sed ibi Fel. videtur residere cum com-
54 muni opinio.in versi.Et si diceres:† Et idem dicunt Bald. Alber.& Pau.in d.§.legatum esse dicendũ, si propter guerram animalia huius parochiæ fugiant ad aliam, & ibi pariant,quòd decima est soluenda parochiæ in quam fugerunt.Et idem in gabella, secundum Paul. quæ multum obstant suæ opi.contrariæ. Et hanc quæst.decidit quidam nomine carẽs in repetitio.l.j.C.de fund.rei priu.lib.xj. quæst.
55 xv.inchoan.† aliquis per sententiam vel statutum prohibitus est emere immobilia in aliqua terra, an in eadem possit retrahere? Et decidit quòd sic per text. quem dicit ad hoc notabilem,& glos.ibi ordinariam,in l.vna, C.quibus ad cõ duct. præd. fiscal. accedere non licet,lib.xj. *Ideo illi,vt inquit,qui non sunt de hoc regno, si tamen cognati eorum vendant,retrahere possunt*. Et non reperi alibi ita clarè. Et iste processus fuit in omnibus cameris curiæ æqualiter partitus & diuisus,ac renuoyatus & remissus ad dominum nostrum Regem. Et sic in simili quæst. huic nostræ fuerũt consiliariis Regi Neapol.diuisi, vt refert Matth. de Afflictis in quæst. Neapol. ccclxxxiiij. Sed dubium est, si tempore venditionis consuetudo prædicta non vigebat, sed postea introducta & redacta est, an habeat locum retractus? Et videtur quod non iudicabitur retractus secundum ipsam consuetudinem quo ad robur illius, vt in simili de contractu dicit Albe.in ij.parte statu quæ. viij.post med.versi.prædicta vera. per no.in l.pen.C.de vsuris.

SEQVITVR PRIVILEGIVM HOMINIBVS CVIVSCVNque nationis existentibus moram in ciuitate Burdegal. trahere valentibus concessum, Illisque de bonis inde acquisitis sine literis naturalitatis disponere ad voluntatem permittens.

* * *

LOYS par la grace de Dieu Roy de France. Sçauoir faisons à tous presens & aduenir, que comme en nostre ville & cité de Bourdeaux ait plusieurs des habitans & demourans en icelle, non natifs de nos Royaume & seigneuries, qui ont acquis en nostre dite ville & ailleurs és enuirons, des biens, en esperance de faire leurs residences en nostre dite ville, & ailleurs en nosdits Royaume & Seigneuries toute leur vie: Ce neantmoins iceux estrangers, ainsi qu'auons estez aduertis, doutẽt, pource qu'ils ne sont pas natifs de nosdits Royaume & Seigneuries, qu'apres leur decez l'on vousist mettre empeschement en leursdits biens, & les prendre de par nous comme aulbenes, si nostre grace ne leur estoit sur ce impartie. Pourquoy nous ces choses cõsiderees, & que tãt plus il y aura des gens demeurans en nostre dite ville, ce sera le bien, profit, & vtilité de nous, & de la chose publique d'icelle, desirans à ceste cause que tous estrangers y viennẽt habiter & demeurer. Et afin que ils ayent meilleur vouloir & courage de ce faire, ausdits estrangers, tant ceux qui sont à present residens & demeurans en nostre dite ville & cité de Bourdeaux, que aussi aux autres qui y viendrõt doresenauant demeurer, de quelque pays, nation, ou condition qu'ils soyent, amis ou ennemis, de nous, & nosdits Royaume, pays, & seigneuries que autres quelconques: reseruez toutesfois ceux qui sont natifs du pays & royaume d'Angleterre seulement: pour ces causes & autres cõsideratiõs à ce nous mouuans, Auons ottroyé, & ottroyõs, voulons, & nous plaist de grace speciale, pleine puissance & authorité Royal, par ces presentes, qu'ils & chascun d'eux puissent acquerir en nosdits pays, Royaume & seigneuries, tant & tels biens meubles & immeubles qu'ils pourront licitement acquerir, & d'iceux biens, ensemble de ceux qu'ils y ont ia acquis ordonner & disposer par testament, ou autremẽt ainsi que leur plaira. Et que leurs heritiers leur puissent succeder & apprehender leurs successiõs, tout ainsi que s'ils & leurs hoirs estoyent natifs de nostredit Royaume. Et quant à ce les auons habilitez, & habilitons de nostre dite grace, par cesdites presentes, sans ce qu'aucun empeschement leur soit, ou puisse estre mis ou donné au contraire, ne qu'ils soyent tenus pour ce payer à nous, ne aux nostres, aucune finance: laquelle nous auons à iceux estrangiers ainsi demeurãs en nostredite ville & cité de Bourdeaux, & autres qui y viendront demeurer doresnauant, comme dit est, dõnee & quittee, donnons & quittons, de nostre plusample grace par cesdites presentes signees de nostre main. Pourueu toutesfois que lesdits estrangiers seront tenus faire leur demeurance & residance en nostredite ville de Bourdeaux, ou banlieue d'icelle, & non ailleurs. Et aussi qu'ils ne pourront vendre, aliener, transporter, ne emmener hors iceluy nostredit Royaume ce qu'ils y ont ainsi acquis, ou acquerront le temps aduenir, comme dit est.

Si donnons en mandement par cesdites presentes à nos amez & feaux les gens de nos comptes, & Thresoriers, au Seneschal de Guyenne, & à tous nos autres Iusticiers ou à leurs Lieutenans presens & aduenir, & à chascun d'eux, si comme à luy appartiendra, que de nos presens grace, quittance, ottroy, ils facent, souffrent, & laissent lesdits estrãgiers, & chascun d'eux, & leurs heritiers iouir & vser plainement & paisiblement. Et si aucun empeschement leur estoit mis ou donné, l'ostent, ou facent oster, reparer & mettre tãtost & sans delay, au premier estat deu. Et afin que ce soit chose ferme & stable à tousiours, nous auons fait mettre nostre seel à cesdites presẽtes. Sauf és choses susdittes nostre droit: & l'autruy en toutes. Donné à Paris au moys de Feurier, l'an de grace, mil quatre

cens

cens septante quatre. Et de nostre regne le quatorziesme. Ainsi signé sur le reply, Loys. Et dessous ledit reply,

Par le Roy. Le Gouz.

VISA & expedita in camera computorum domini nostri Regis: & ibidem libro chartarum huius temporis fo. iii: registrata sine finan. prouiso quod hæredes dictorum aduenarum sint incolæ huius regni. Scriptum octaua die Iulii, Millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto. I. de Reillac *contentor* Picard. Et seellé du grád seel de cire verte pendant à las de soye verte & rouge. Et au dos desdites lettres est escrit. *Lecta publicata & expedita in curia Seneschalliæ Aquitaniæ, Registrata in registris eiusdem curiæ, presente, & non contradicente Procuratore Regis tenente per nobilem ac scientificum virum magistrum Stephanum de Maleret, in legibus licentiatum, locum tenentem generalem domini magni Seneschalli Aquitaniæ, decima nona Aprilis, Millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo.*

Signé G. *Mestreau.*

LES Tresoriers de France, Veués par nous les lettres du Roy nostre sire, en forme de chartre, ausquelles ces presentes sont attachees sous l'vn de nos signets: Par lesquelles, & pour les causes cótenues en icelles, ledit Seigneur a ottroyé aux habitans & demeurans en la ville & cité de Bourdeaux, nó natifs de ce Royaume, qu'ils puissét acquerir au Royaume pays & seigneuries dudit Seigneur, tát meubles que immeubles: & d'iceux, & de ceux ia acquis ils puissent ordonner & disposer par testamét ou autrement: & que leurs heritiers leur puissent succeder: Consentons entát que à nous est, l'enterinement & accomplissement desdites lettres, sous les conditions cótenues en icelles lettres, & l'expeditió faite par messieurs des comptes: & au sur plus, tout ainsi que ledit Seigneur le veut, & máde par cesdites lettres. Donné à Paris sous signets le treziesme iour de Mars, L'an mil quatre cens septátesix. Ainsi signé I. de Bailly. Et seellé & attaché au marge auec lesdites premieres lettres en cire rouge.

EXtrait a esté le present collationaire ou copie des priuileges de la ville & cité de Bourdeaux, estans en la maison cómune d'icelle, confirmez par le Roy nostre sire moderne, escrits en parchemin contenans treze peaux, en la huitiesme desquelles est inseré, commençans iceux priuileges en lettre d'Or. François par la grace de Dieu Roy de France, &c. seellees du grád seel dudit Seigneur en cire verte, pendant à laqs de soye verte & rouge, & cótreseellez de chacun costé en chacune peau de contreseel en cire verte, aussi pendans à laqs de soye verte & rouge. Signez dans le reply du Tillet, & sur le reply, par le Roy, Robert. *Visa contentor geneste.* sains & entiers, non viciez, rasez ne suspects. A la requeste de maistre Pierre Ayquem, & Arnauld de Fourcade, au nom qu'ils procedent, & en leur presence, à l'encontre & en l'absence des Aduocat & Procureur du Roy en la cour de la Seneschaucée de Guyenne, A ce voir faire assignez par moy Guillaume de la Font, cómis du Greffier de ladite court, à ce par icelle deputé, à Bourdeaux en la maison cómune de ladite ville, le vingtsixiesme iour d'Apuril, heure de quatre heures apres midy, escheués, L'an mil cinq cens trentedeux. Ainsi signé, De la Font, commis susdict.

SVMMAE.

1 *Pater potest renuntiare successioni filij.*
2 *Pater potest diuidere hæreditatem inter liberos.*
3 *Filius non tenetur conferre officium, quod nec vendi nec ad hæredes transmitti potest.*
4 *Filius non potest in testamento patris renuntiare legitime, nisi interueniat iuramentum. & num. 5.*
6 *Filius pacto generali non videtur renuntiare supplemento legitimæ, nisi specialiter actum sit.*
7 *Patri filium sine causa inserta exhæredanti an possit consensus filij illam solennitatem remittere, & nu. 8. & 9.*
10 *Consensus filij in testamento patris non excludit eum à debito bonorum subsidio.*
11 *Testamentum manu testatoris scriptum quibus modis fiat. & nu. 12. & 13.*
14 *Testes duo idem operantur inter liberos quod septe inter alios.*
15 *Testatoris subscriptio in testamento eius manu scripto non requiritur.*
16 *Testamentum legi in præsentia testium quando non oporteat.*
17 *Testamentum quomodo quis faciat quod nemo sciet. & nu. 20. & quæ vtilitas. nu. 18. 19.*

Quæstio XIIII.

Dominus Ioan. Raphael habés duos filios ex primo matrimonio, & duas filias ex secúdo: Et quia vni ex dictis filiis suum officium Consiliarii in parlamenta Burdegalæ dimiserat & renútiauerat: & pro hoc altero multum in dispensationibus pro beneficiis obtinendis exposuerat: prædictas filias de expresso cósensu dictorum filiorum idem pater in testamento suo instituit hæredes vniuersales. Quod testamentum pater in secúdo testamento manu sua scripto & signato, & notario publico in præsentia septem testium tradito approbauit: in quo prædictis suis filiis iure institutionis reliquit decem libras Turonen.

Quæritur primò, vtrum primum testamétum valeat: Secundò an valeat secundú.

DECISIO XIIII.

BREVITER videtur dicendú quod ad primú, †quòd licet pater possit renútiare successioni filij, vt l. j §. si parés. & ibi Bar. ff. si à parente quis fuerit manu. †Item, quòd licet pater possit diuidere hæreditatem inter liberos, vt l. quoties. & l. filij. C. famil. erciscun. † Item & quòd filius non tenetur cóferre, nec in legitimam imputare officium vel beneficium, quod nec vendi, nec ad hæredes transmitti potest, nec expésas factas in persecutione illorú, vt in terminis volunt Bal. Ang. Paul. & Ias. in l. omnimodo. §. imputari. per illú text. C. de inof. testa. & in l. j. §. sed an id quod. ff. de colla. bon. Et precipuè in officio consiliarij, seu silentiarij principis, vt dicitur in d. §. imputari. †Tamé filius per tale pactum factum patri condenti testamentú non potest renuntiare iuri agendi ad supplementum legitimæ. tex est clarus in l. si quá do. §. illud. C. de inoff test. †nisi interuenerit iuramentum: quia tunc valet tale pactú, & non posset contrauenire, vt tenent ibi Cyn. Bal. Ang. Paul. de Cast. Ias. & Alex. in addi. ad Bar. contra glo. ibi per tex. in c. quáuis pactum. de pact. lib. vj. & sing. Bal. in consi. cxxxiij. incip. in casu proposito. vers. sequitur quintum membrum. vol. iij. licet Guido Pap. in decis. ccccxxvij. teneat quòd filius iurando attendere testamentum, & disposita in testamento paterno, non videtur renútiare detractioni legitimæ, & quartæ Trebellianicæ: quia iuramentum non porrigitur ad ea de quibus quis non cogitauit, l. fin. C. de non nume. pec. & l. si. ff. qui satisda. cogan. & glo. in c. ad nostram. de iureiur. aliàs tale iuramentum esset vinculum iniquitatis: quod esse non debet, c. quáto. eo. tit. Et ita vidit determinari in camera consilij Parlamen. Delphin. Sed hoc dictum videtur non posse sustineri, quia aut approbauit testamentum in vita patris, & sibi fecit pactum de non contraueniendo iuramento vallatum: & túc valet ratione iuramenti, d. c. quamuis pactum. aut ipsi hæredi post morté patris, & tunc valet absque iuraméto, per tex. in d. §. illud. Ita voluit Bar. in l. j. §. qui habebat. in quest. iiij. ff. de bon. posses. cótratab. †Secus vbi simpliciter cognouisset sibi relictum, & fecisset reseruationem, & quittantiá ge

neralem hæredi:quia tunc non videtur remisisse supplemẽtum legitimæ,nisi specialiter supplemẽtum renuntiasset,vt d.l.si quando.§.& generaliter.& ibi omnes,& tenet Guliel. de Cug.in l.de his.& ibi Ang. & omnes ff. de trãsac.& Rapha.Cuma.in conf.188.incip.spectabile miles.Et hãc quę. in terminis mouet gl.vlt. in d.§. & generaliter.quæ arguit pro & contra.& nihil determinat,quando filius noluit hæ
7 res institui à patre.Tamẽ Bar.dicit,† quòd si pater filium præteriit,vel exhæredauit nulla causa inserta,tunc testamẽtum est nullum,quia non potuit filius remittere sua voluntate istã solennitatẽ,l.Paulus.§.patronus.ff.de bon. libert. vbi verò causa exhæredationis est inserta,quia ita filius voluit exhæredari:tunc si causa est vera,testamẽtum valet,per tex.in l.non putauit.§.si quis manu sua.ff.de bono.pos.con
8 tra tab.Idẽ ibi Ang. Fulg. & Paul.de Cast. † Sed contrarium tenet Bal.in d.§.generaliter. quia consensus inter patrẽ & filium nihil operatur in filij exclusione à debito bonorum subsidio,per d.§.illud.Sed Bal.in l.fi.ver. Et quintus casus. C.vnde legiti.tenet indistinctè contra Bart.ꝙ valeat siue in ipso actu, siue post testamentum consentiat, vt ibi per eum.Et idem Sali.in d.§.& generaliter.& Ias.vbi
9 †tenent quòd sine alicuius causæ expressione de cõsensu filij pater potest ipsum exhęredare, vel pręterire.Idem Guliel.de Cug.& Alexan.in auth. non licet.col.j.C.de lib.pręter. vel exhære. & Io.de Imo.in l.filio præterito.ver.quod autem si filius à princ.&c. Et in fi.ver.Item adde quòd magna videtur differentia.ff. de iniust.rup.test.& idem Ang. & Imo.in l.si quis posthumos.§.j.ff.de libe.& posthu.& Bertran.cons.ciij.nu.51.vol.ij.& Alex.in l.ij.C.de bo. poss.contra tab.Sed Iason ibi,ver.ij.istam conclusionem limitat. & tenet opi.Bald.in d.§.& generaliter.quæ fuit seruata, quia
10 †ille consensus pręstitus per filios ad instituendum sorores proprias ex alio matrimonio procreatas, nõ exclusit eos à quærela,vel debito bonorũ subsidio,vt tenet glo.in d. §. si quis manu sua.tũ quia fuerat pręstitus metu patris,& sic calore iracundię.Et sic non valet secundum Cy.& doct.in d. §.& generaliter.alias communis opin.esset tenenda, quã tenet Petr.Iac.in forma libelli de condi.ex l.omnimodo, actione ex testamento.col.iij.versi. sed quid erit si filius pactus sit cum patre nõ petiturum,vbi eum vide,& Ang.con. 223.in fi.& dixi infrà.q.xcvj.incip. si filius extraneus præterita matre.ideo etiã per pręd ictos filios, seu do.Io. Rapha. consiliarium superstitem obiiciebatur,quòd pater non poterat disponere,cum per consue. generalẽ Burdegalen.omnes conquestus & acquisita constante matrimonio, sint liberorũ masculorum eiusdẽ matrimonij de quib. pater nõ poterat disponere in præiudicium ipsorum,& quod in pręd icto consensu in primo testamento pręstito enormissimè fuerant grauati, cum d. bona iam eis competebant: de qua consueti.constabat per sententiam declaratoriam, & alias pertinenter. Sed an valeat quòd pater non possit de dictis acquisitis disponere in præiudiciũ filiorum, dixi latè in .§. xij.ver.per quæ ego decidi semel. q.de iurisd.om.iudi.lib. consue.Bituri. Et etiam de ipsa acquisitione bonorum facta per ipsum patrem, apparebat per confessionem patris in ipso secundo testamẽto,in quo ita medio iuramento attestabatur:Sed non ante tempore primi vel secũdi matrimonij fuissent acquisitæ: ad quæ curia habuit respectum solũ super primo capite, & factum per quod filij dicebant patrem reuocasse prædicta testamenta,& ipsos ad successionem suam vocasse,quod factum altiorẽ requireret indaginem secundum plures ex dominis,de quo quorum opi.ego eram.In secundo capite veniebat discutiendum quare filiæ hæredes non poterant per hoc impediri in gaudentia bonorum omnium quæ fuerant propria testatoris, & alia per eum possessa, secundum Doct.in d.c.quamuis. insuper Alex.& gl.in l.fi.& ibi Fab.& omnes.C.de edicto diui Adri.tollen.secundum quos dicta iura habent locum,nõ solũ in testamento solenni,& in scriptis, sed etiam in testamento nũcupato in scriptis redacto, & etiam inter liberos per patrem facto,iuxta l. hac consultissima.§. ex imperfecto. C. de testa.ex quibus possunt scripti hæredes mitti in possessionem,& conclusum,vt in sequenti quæst.dicetur.

TESTAMENTVM MANV patris non signatum quando valeat.

ET QVOAD secundum testamẽtum ego allegabam,quòd†quando testamentum ipsum manu
11 & scriptura indubitata patris scriptũ, fuit traditũ tabellioni sine testium pręsentia & subscriptione testatoris, quod habet vim duorum testium,vt voluit Bal.in cõ. cccxcvj.inci. Quòd cedula debeat relaxari.vol.iiij.allegando inter alia iura tex.& gl.in authen.de testamen.imperfe.§.fi. ex quo extracta est auth.quod sine subscriptione.C.de test.
12 †Nec potest aliquis secundum eum dicere hoc testamentũ non esse promulgatum:ex quo cedula manu eius scripta data fuit tabellioni vt publicet. Ad hoc dicit bene facere not. per Bart.in l.fideicõmissa.§. j.ff.de leg.iij. Vnde secundùm Bal.Fulg. Alex.& Ias.in d.authen.quòd sine sufficit,si negetur, probare per duos testes scripturã esse manu testatoris
13 scriptam.† Quãdoque scriptura manu patris scripta datur notario in pręsentia duorũ testium deponentiũ tam de scriptura,quàm de lectione,& confectione testamenti:& tunc dicit talem scripturam esse redigendam in publicam & solẽ
14 nem formam,vt l.publicati.C.de testa. † Quia idem operãtur duo testes inter liberos quod septem inter alios: no.gl.
15 in d.authen.quod sine.de testa.†etiam si in fine testamenti nõ reperiatur subscriptio testatoris, qui testamentũ ipsum scripsit,l.cum antiquitas.§.fi.& ibi Bal.Salic.Paul.de Cast. C.eo.& in l.fin.cum sua auth.& ibi Iaso.C.famil.erciscun. dum tamen testator dicat quòd sua manu illud scripsit, vt dicit tex.in d.§.fi.& in d.authen.quod sine.& volunt ibi Sa
16 li.Pau.& Alex.†Sed licet hoc testamentum lectum nõ fuerit in præsentia testium,tamen in præsentia ipsorũ & notarij fuit declaratum eius fuisse testamẽtum per eum scriptũ & signatum,& quòd ita testator scribebat:vnde valet de generali consue.vt dixi in §.j.de testa.col.iij.lib.consu.Bitur. Idem tenuit Azo in summa de test.& amplè Io.Fab.institu.
17 eo.§.possunt col.iij.in ver.in glo.etiã linteum,&c.†Quod dicit esse singu. quando quis non vult quòd sciatur per liberos & alios consanguineos quod in eius testamento con
18 tinetur.Et hoc est vtile secundum eum propter duo.†Primò,ne illi qui sperãt habere successionẽ totam vel portionẽ ex testamento,prouocẽtur ad odium, si inde nullum ca
19 piant emolumentũ,vel si exhæredentur. † Secundò ne illi quibus datur vel legatur,aut qui instituuntur, captent vel procurẽt mortem testantis, ad finem quod non mutet testamentum, vel vt citius capiant quod se habituros expectãt,
20 prout ipse audiuit accidere in quodam suo vicino. † Ideo secundũ ipsum si quis vult magis solenniter testari, scribat testamentum per seipsum,aut secretarium suum,deinde vocet testes,in quorum præsentia declaret hoc suum esse testamentum,& roget quòd sint testes:Et si sint iã per ipsum nominati,& scripti,non est opus amplius nominare in ipso testamẽto.Sin autem nesciat scribere,adhibeat octauum testẽ,qui subscribat,vt ibi vide. Sed de consue.non tanta solẽnitas est requisita,sed sufficit quod sit signatum manu testatoris etiam sine testibus: nec requiritur quod tradatur notario.& aliàs ita consului in con. lxxx.inchoan. viso certo papyri caretno. Tamen curia visa consuetudine & secundo testamento adiudicauit gaudentiam dicto filio & filiabus cuilibet pro tertia parte,per modum prouisionis,appũctando partes in factis contrarias, prout continetur in dicto arresto lato die mensis Martij 1517.

SVMMAE.

1 *Iudex commissus potest quid capere pro visitatione processus.*
2 *Scriptor potest retinere quaternionem pro salario suo.*

3 *Iudex non debet retinere processum loco pignoris, nec aduocatus, nec procurator.*
4 *Processus apud quem debet remanere post appellationem.*
5 *Processus si perdatur, quid iuris.*
6 *Processus perditus quomodo probetur, & num. 7.*

Quæstio. XV.

Quæritur an si iudex, vel delegatus seu commissus ab eo retinuerit processum ratione, & ex causa specierũ visitationis processus debitarum, qui tandem casu fortuito perditus fuerit, teneatur, ad interesse appellanti, contra quem per curiam datum & concessum fuit congedium ob defectum deferendi ipsum secundum formam iuris, & iuxta ordinationes regias.

DECISIO XV.

1 VIDETVR † quod non, quia iudex delegatus seu commissus potest capere species pro visitatione processus, c. statutum. §. assessorẽ. de rescr. lib. vj. Et tenent omnes in c. cum ab omni specie. de vita & honesta. cleric. & Doct. in l. solent. ff. de offi. præsi. Ergo potuit retinere dictum processum pro speciebus visitationis eiusdem, ar. l. si non sortem. §. si centum. ff. de condi. indeb. vbi gl. Bar. Bal. Ang. & Ale. in addi. ad
2 Bar. & Ias. dicunt quod † scriptor potest retinere quinternũ pro salario suo, & idem in quolibet alio, ad quem res aliqua sine vitio peruenit. Et idem Cyn. & Sali. in l. fi. C. cõmo. & in l. si non inducta. in quib. cau. pig. vel hypo. tacitè contrah. Et ita quidam iudex Pergamẽsis volebat, quod loco pignoris posset retinere, per text. in d. §. si centum. vt refert ibi Alberic. de Rosa. tamen contrarium tenuit ibi secũ
3 dum eum: quem ipsum sequimur. Nã instrumenta nõ † dantur iudici loco pignoris, sed vt videat & examinet. Et pro hoc alleg. l. si procuratorẽ. ff. manda. Et idem dicendum in procuratore & aduocato, qui non possunt retinere scripturas, vel instrumẽta pro mercede. Et ipsam ibi sequitur Fulgo. in d. §. si centum. & Ias. ibi in iij. nota. Sed in procuratore videtur tex. in contrariũ, in l. quę omnia. in fi. ff. de procu. quẽ ad hoc notant Bar. Paul. & Angel. sed hoc intelligitur quòd possit instrumẽta & acta litis retinere, donec dominus ei satisfecerit de sumptib. quos fecit, & non pro salario suo, l. qui proprio. §. litis impendia. de Proc. & ibi gl. & doct. Et istud est verius. Et ita stabilitũ est per ordinationes regias Caroli viij. in ord. xliiij. vnde contra Locumtenentem sancti Seueri magistrũ Gabrielem de Gamardes fuit conclusum eum teneri pro expen. damnis & interesse cuiusdã prisonerij ad summam xxx. libra. Turoneñ. ratio-
4 ne detẽtionis processus occasione specierũ. † Tamen de iure videtur quòd apud iudicem primũ à quo est appellatũ, debet remanere processus: per not. in l. is apud quem. C. de edend. & celebris text. in c. quoniam contra falsam. & ibi Lanfran. de Oria. & in c. fi. & ibi Abb. Sicul. & Felin. in j. no. post Imo. de proba. sed Doct. ibi dicunt, quòd dicta iura narrant euenisse de facto remansisse processus apud iudicem, & latum arestum die xvij. Martij, Anno Domini M. D. XXXVI. cum in veritate remanere debeant penes notariũ, seu graffarium causæ: & text. in d. c. fi. decidit
5 hunc casum, dicens, † quòd si processus non reperiatur, & fuerit perditus, & denouo constet për confessionem partium, vel aliàs, de litis contestatione, debent recipi testes, & ꝓbationes fieri si sit opus processum inchoari: vt tenet Bal. in l. si quis ex argentariis. §. fi. versi. extra induco. quem sequuntur Alex. & Ias. ff. de eden. & tenuit Masuer. in tit. de literis, notis & notatis. fo. 50. col. ij. ver. item acta sunt communia. & idem Spec. in tit. de teste. §. satis vtiliter. vers. pen. vbi tenet iudicem nõ teneri ad interesse: quia periculosum esset litigare cũ iudice, & difficile probare interesse. Et hoc verum si testes nõ sint mortui, aliàs secundũ eum tenetur ad interesse, de quo stabit iuramẽto partis, per text. in l. si quãdo. C. vnde vi. & c. si. quod met. cau. & sic requiritur dolus, vel lata culpa, quæ in præsenti casu non interuenerunt, vt
6 infrà dicam. Et ita tenet Ias. in l. exigitur. ff. de eden. † Et perditio processus probatur eo ipso quòd facta diligentia ex superioris authoritate nõ reperitur. Et sic est vnus modus probandi negatiuam, secũdum Bar. sing. in l. is potest. in ij. charta. ff. de acquir. hære. qui alleg. tex. in l. iij. §. Nerua filius. ff. de acqu. posses. & tenet. Fel. in d. c. fi. in iij. not. & in finalibus verbis suis: vbi dicit esse verum sine dubio ad succurrendũ parti, vt testes & alia instrumẽta producat: sed non ei penes quem instrumentum, vel processus fuit perditus, nec debet dari ad id faciendum dilatio, secũdum Aegi
7 diũ de Bellamera, decis. 535. † Et si notarius, vel graffarius, vel dictus iudex velit probare perditionem, tũc oportet probare causam verisimile, per quã probetur perditio rei. Vnde diligẽs inquisitio non sufficeret: quia potuisset illam rẽ & processum occultare, secundum Bar. in d. l. si quis ex argẽtariis. §. fin. ff. de edẽ. vbi est text. fin. cum l. seq. in prin. & ibi Bal. ver. extra induco. & Bal. post Cy. in l. si creditor. & ibi Sal. C. de pig. actio. & Fe. post Frãc. Are. in d. c. fi. dicit illũ tex. esse ad hoc perpetuo notandũ, prout fuit in casu præsenti allegatus: videlicet quia supra mare in quadam naui, in qua dictus iudex vna cum libris, & aliis suis rebus transuehi seu trãsfretari se fecerat pestis fugiendę causa apud Blayã vel Liburniã, fuerat processus prędictus captus, & derobatus, & informationes fieri fecerat: quibus visis per curiam decretum fuit adiornamẽtum personale contra patronos, seu gabarrios nauis: per quę & alia verisimiliora cõstabant de perditione dicti processus. Vnde per curiã fuit, me ibidem Pręsidente, dictũ, pręfatum magistrũ Iacobum de Baussay Regis in d. curia Consiliariũ tanquã hęredẽ patris sui, qui iudicauerat dictũ processum, & illum modo supradicto perdiderat, facta prius per istas partes purgatione medio iuramento, nõ teneri ad interesse partis. Sed quò ad partẽ tenetur alteri parti, ex quo habet sententiã, pro qua presumitur, l. ingenuũ. ff. de statu homi. cũ fuerit iãdiu lata, & omnia præsumũtur solenniter facta, postquam acta sunt de perdita, vt voluit Bal. post Cyn. in l. emancipatione. de fide instr. & Anto. de But. in c. in præsentia. de renuntia. & Feli. in c. Alberic. col. ij versi. & hinc est, ꝙ si apparet sentẽtia. de testi. & in c. cũ inter vos. & c. sicut. de re iud. Et fuit latũ dictũ arestũ die xxx. mẽsis Martij, Anno Domini 1517.

SVMMAE.

1 *Restitutus ad statum in quo erat defunctus, non tenetur de illo statu docere.*
2 *Condemnatus ad par caponum, vt maiores consueuerant, simpliciter condemnatus intelligitur.*

DECISIO XVI.

DVBIVM fuit ortum in curia super appellatione interposita per nobilem virum Guid. de Montpesat, ab executione cuiusdam aresti per ipsam curiam contra ipsum de Mõtpesat appellantem lati, in fauorem nobili viri Caroli de Caumõt reintegrati, & restituti in rebus contentiosis appellati: ex & pro eo, quod in ipso aresto fuerat dictum quòd dictus de Caumont esset reintegratus & restitutus in locis contẽtiosis, ad ipsis reintegraliter gaudẽdũ in statu in quo erat defunctus pater dicti de Caumont: an dicta verba, in statu in quo pater eius erat, conditionaliter vel causaliter ponerentur: & prædictus de Montpesat petierat eidem commissario compelli dictum de Caumont primitus antequam procederet ad executionẽ dicti aresti, ad sibi monstrandum & docendum de statu in quo pater erat: dicto de Caumont de con-
1 trario dicendo, viso & atteñ. dicto aresto. † Et per ipsam curiam fuit iudicatum, me ibidem Præsidẽte, quòd causaliter, & non conditionaliter ponebantur illa verba, & nihil docere tenebatur idem de Caumont. Et hoc per theoricam Bart. in l. cum qui. §. Iulianus. ff. de consti pecu. vbi
2 dicit, † quòd si iudex in sententia condemnauerit aliquem ad dandum vnum par caponum in tali anno, secundum ꝙ

sui antecessores consueuerant,quòd dicta verba non faciũt cõditionem,quin imo censetur simpliciter condemnatus. Et hoc per not.in l.pen. vbi Bald. Ang. Paul.de Castr. & Iac.de san.Geor.Ias.post Cor.in prin.& Mod.C.de insti. & substi.Et idem tenet Sali.in d §.Iulianus. not. Cyn. in l. sciendum C.de contrahen.stip.& per tex.& gl.fi. in c.quoniam Abb.de offi.dele.& ibi tenet Felin.col.vlt.& Ale.in addi. ad Bartol.in dicto §.Iulianus.& Ioann. Andr.in addi.Spec.in ti.de senten.§.si igitur.in princ. & Felin. plene in c.ex parte.col.iij. versic. clausula si preces veritate. cum seq.de rescript.& Paul.de Cast.in consi.456. alias 452. visis & diligenter examinatis priuilegiis.col.ij.in versi.& expresse videtur hoc notare vol.antiq.& Alex.in consi.146. lib.ij.& Fran.de Aret.cons 36.& Ias.in l.admonendi.vers. iij.videndum est quid in sententia.ff.de iureiur.& Phi.Deci.cons.169.col.ij.in fin.ver.vlti.non obst cum aliis simili. per eum alleg.& Ludo.Bolog.cons.ij.col.iiij.ver iiij.præmittendum est.cum ver.seq & bo.tex.in c.Abbate ibi,iuxta præteriti temporis morem concedimus.& in versi. contra quod &c.de versi.sig.Et dict. de Montpesat appellans fuit condemnatus in emenda & expen. per ipsum arestum, quod latũ fuit die 27.mẽsis Februarij, Anno Domini 1517.

SVMMAE.

1 *Consiliarij curiarum censentur à beneficiis absentes causa reipub.vt fructus grossos percipiant.& nu.2.& 15.*
3 *Scholares in scholis degentes percipiũt fructus beneficiorum.*
4 *Cõsiliarij magnarũ curiarũ censentur pars corporis principis.*
5 *Canonici pro utilitate ecclesiæ absentes,vel infirmi,percipiunt fructus idem si de licentia capituli,& c.6.*
7 *Præsentes censentur qui in Principis seruitio sunt.*
8 *Fructus beneficiorum percipiunt seruientes Papæ: item episcopo.nu.12.item Regi & Reginæ.nu.13.*
9 *Capellani veri Papæ qui dicantur.*
10 *Consiliarij tantum ad honores creati non habent priuilegium verum Consiliariorum.*
11 *Romanam sequens curiam percipit fructus beneficiorum,ac si in eis resideret.*
14 *Beneficiorum collatio est in fructu.*
16 *Distributiones quotidianas non percipiunt etiã absentes causa utilitatis ecclesiæ.*
17 *Fructus plurium ecclesiarum non percipit etiam residens in vna earum.*
18 *Consiliarij in curijs residentes beneficiorum fructus grossos recipiunt.*

Quæstio XVII.

Quæstio fuit in curia habita inter dominum Gastonem de la Marthonie,eiusdem curiæ Consiliarium actorem , grossos fructus ab ecclesiis sanctorum Stephani & Cabrasii ciuitatis Agenensis,ob dignitatem ipsorum Consiliariorum, & priuilegium Regi Francorum & eius consiliariis concessum,petentem parte ex vna:& syndicos prædictarum ecclesiarum ex altera reos. Et ex parte actoris allegabatur dictum priuilegium , & plura aresta tã Tholosæ,quàm in ipsa curia lata pro pluribus canonicis præbẽdatis,dictos grossos fructus petentibus adiudicantia , & quod ita prædictæ ecclesiæ consiliariis canonicis consuetæ fuerant dare ipsos fructus grossos. Et ex aduerso dicebatur quod de iure fieri non poterat,nec de priuilegio prætenso constabat. Et si aliquando prædictæ ecclesiæ consueuerint dare certum quid , hoc fuerat iure familiaritatis,& voluntarie,& non compulsé aut coacté.

DECISIO XVII.

ET super hoc fuerunt plures & diuersæ opin.
quidam ex dominis dicebant quòd illos fru-
1 ctus habere debebant,†quia omnes Consilia-
rij clerici siue ecclesiastici,censentur à benefi-
ciis esse absentes ex licentia principis, qui potest etiã epi-
scopos & canonicos ad se & curiam suam aduocare, c.si e-
piscopus.xviij.dist.& c.reprehensibile. & quasi per totum.
xxiij.q.vlt. Et hoc sæpe contingit quãdo Rex facit eos Cõ
2 siliarios in curiis supremis,† vel Magistros requestarũ sui
palatii & domus suæ,vt dicit glo.prag.san.in conclus.eccle
siæ Gallicanæ,in verb.consilium.vel quando congregat ec
clesiam Gallicanam,quemadmodum fecit Rex defunctus
Ludouicus xij. in congregationibus Turoni & Lugduni
factis pro vtilitate ecclesiarum regni,aut pro ordinationi-
bus condendis. Et sic interim recipere debent grossos fru
3 ctus,†ad instar scholarium in studio de licentia episcopi
commorantiũ,c.cum ex eo.de elect.lib.vj.& Bal. in prœ
Gregorianicod.col.iij.ante fin.versi.item ait quòd reditus
4 beneficiorum.†Nam Consiliarij magni consilij, & curia-
rum supremarum pars corporis ipsius Principis cẽsentur
l.quisquis C.ad legem Iul.maie.& vij.q.j § ex quibus verò
vt latè dixi in tract.de auctori.magni consil.& parla. Re
gni.in j.& magna addit. Tum etiam quia sunt familiares &
domestici,vt volunt doct.insuper Luc.de Pen. in rubr.C.
de domesti.& protect.lib.xij.contra glo.ibi volentem con
trarium. Ergo consiliarii ecclesiarum canonici videntur
esse absentes tam pro vtilitate reipub.quam etiam ecclesia
rum , cum ecclesiæ plures & diuersos habeant processus
ad causam eorum patrimonii,redituum,ac aliorum iurium
tam temporalium quam spiritualium:pro quorum conser
uatione ponuntur, & creantur Consiliarij ecclesiastici,
quos ipsi prosequuntur, & illorum expeditionem, vt cre-
brò vidi,solicitant. Ergo illas distributiones percipere de
5 bent,c.vnico.de cle.non resid.lib.vj.†vbi canonici pro v-
tilitate ecclesiæ absentes,aut infirmitate vel corporali ne-
cessitate detenti,illos percipiunt : de quo ibi per Doct. in
c.cum non deceat.de elec.eod.tit & c.tuæ fraternitatis. de
cle.non resi.& c.licet de præben.Bar.& Doct. in l. quæsi-
tum in prin.ff.de leg.iij.& Bal.in l.j.C. de his quibus vt in-
dig.& Oldr con.117.& text.in con Basilieñ.tit.de colla. §.
6 verumtamen.& ibi gl.in verb.nihil.cum seq.vbi tenet†ab-
sentes causa peregrinationis de licentia capituli percipere
grossos fruct⁹:pro quo alle.tex in l.hac lege iũcta.gl. C.de
pxi.sacr.scrin.li.xij.& Bal.in l.si ea.C.de cõd. inser.& idẽ
gl.in c.j §.iubet in verb. distributiones.in verb.actualiter.
7 quo tẽpore quisq; debeat esse in choro.in pragma. †Et sic
qui in principis seruitio sunt,vt fructus percipiãt,cẽsentur
pręsẽtes.Bal.in l.iurisperitos.in prin.ver.no.ex ista.l.ff. de
8 excu. tut.†quẽadmodum in seruitio Papæ existentes,c.bo
næ. de postu.præla.vbi cardinales & capellani papæ perci
piũt fructus beneficiorũ,cap.cũ dilec.de cle.nõ resi.& ibi
Io.And.Ant de But.& Abb. Sicul. ponentes etiam quid
de eorum familiarib. & Marti. Land.in tract. de cardi. §.
9 charta quinta.versi. an domini cardinales. cum seq.q. † quod
intelligendum est de veris capellanis,& non de creatis tan-
tum ad honores:quòd tales gaudere non debent, vt dicit
10 gl.in auth.vt ordinariè pręfec.in verb.videat.†Et idem in
referendariis & consiliariis ad honores creatis,auth.de re-
ferenda.qui sunt extraordinarij, qui non comprehendun-
tur appellatione ordinariorum,vt no.Bal.con 57. inchoã.
præmissis verbis.vol.j & idem Bal.in l. sed & reprobari. in
11 princ.ver.item not ff.de excus.tut.†Dicens quòd residens
in curia Romana percipit fructus beneficiorũ,ac si in pro-
pria resideret ecclesia : sequendo Iac.de Are.& idem Old.
consi.48.& 220.quia ipsi capellani & alii ordinarii assistũt
papæ:licet non in secretis consiliis,vt dicit gl.fi.circa med.
12 ver.sed idem videtur de cappellanis.in vlt.de offic.leg.†Et
idẽ canonicis & aliis clericis , qui in episcopi seruitio sunt,
c.de cætero. & c. ad audientiam de cle.non resi.& glos.in
prag.tit.de concub.§.quos suus superior.d.c.ad audientiã.
in verb.ecclesiarum & Bal.in d. l. iurisperitos. ideo debent
13 percipere fructus,†sicut capellani,clerici familiares, & do
mestici Regis & Reginæ Franciæ,in eorũ famulatu & ser-
uitio existentes,ex priuilegio Pii Papæ secundi apud Ma-
ternã concesso,percipiendi grossos fructus suorum bene
ficiorum,& præbendarum integraliter , ac si residerent in
eisdem:nonobstante etiam quòd primam non fecerint re
sidentiam ex statuto ecclesiæ requisitam. Et per consequẽ
videtur concessa facultas conferendi beneficia vacantia,cũ
14 †collatio beneficiorũ sit in fructu:notatur in c. cum olim
de maio

de maio.& obe.& in c.examinata.de iudi.ita dicit gl.iij. in pragma.titu. qualiter horæ canonicæ sint dicendæ. col. iij. post prin'& Papa Clemẽs vj. concessit simile priuilegium Ioanni & Ioannæ Regi & Reginæ Franciæ, vt habetur in stylo Parlamenti in vlt.parte tit.de priuileg.§.Clemens vj. Et sic ex priuilegio in cõcussè in curiis supremis per aresta ipsorum obseruato & interpretato. Alij verò dicebant cõtrarium, consiliarios non abesse, nec absentes pro vtilitate ecclesiæ haberi, sed propter eorum officium, ratione cuius tenentur in eadem residere, habentes & percipientes stipẽdia, & plures lucrantes ex reportu processuũ pecunias. Pro quorum dicto facit tex.in d.c.cum nõ deceat. qui loquitur in absentib. vtilitatem ecclesiæ prosequentib. & tamen distributiones non recipiunt. Et Io.Mona.ibi intelligit in illo qui in ecclesia tunc non residebat: sed ex alia causa erat absens, quamuis commissum fuisset sibi negotiũ, vtilitatẽ
16 ecclesiæ prosequendi. † Tamen ad hoc potest responderi, verum esse in distributionibus quotidianis, & non in grossos fructibus, quos in absentia percipiunt: per illũ text. Sed consiliariis nõ est negotium ecclesiæ commissum, licet eos tãgat. Et non obstat priuilegium principis quod loquitur de capellanis capellæ Regis & Reginæ, & aliis domesticis, vt sunt eleemosinarij & cõductores capellæ, quos somnelistas vocamus: & non de aliis. pro quo facit text.cum ibi not.in c.cum capellæ Ducis Burgundiæ.de priui. Et vbi ageretur de vnius & solius ecclesiæ cathedralis vel collegiatæ grossis fructibus, esset aliqua apparẽtia, quòd ipsos
17 percipere deberent. † Sed non profectò fructus plurium & diuersarum, cum sit contra formam iuris & intentionem fundatorũ. Nã si essent in aliqua ipsarũ residentes, nõ possent percipere fructus aliarũ in quib. residẽtiã non faciũt, prout plures faciũt, vt vidi Bituris, qui cũ de vna ecclesia distributiones receperunt, currunt ad aliam, vt lucrentur. An bene, Deus nouit. Et hoc nisi gratis de cõsensu capitulorum perciperent, vel certam portionem illorum. Et nihil
18 tunc fuit conclusum: tamen in illa simili causa mota † inter dominum Ioan.de Horto, consiliarium ecclesiæ Bazatenen.canonicum appellantem à denegatione canonicorum & capituli, & syndicum eiusdem eccl. intimatum fuit conclus. secundum primam partem, & datum arestum prima die Februarij, Anno Domini 1528.

SVMMAE.

1 *Fructus per arestum causæ principali non identitati non amplius peti possunt. & nume.3.*
2 *Fructus perceptos ante litem contesta. & non peritos non potest iudex adiudicare.*
3 *Fructus etiam non petiti quando veniunt adiudicandi. & nu.5.*

Quæstio XVIII.

Ortum aliud fuit dubium in curia non modicum inter Odetum Daydie dominum de Riberaco donatarium actorẽ, & illustres dominos Ioannem Regem Nauariæ, & dominum Alanum de Allebreto patrem & filium reos: an dicti rei donatores, qui fuerant per arestum condemnati dare donatario actori tantum reditus & reuenuti quantum valebant dominia castri & castellaniæ de Larche & Terrasson cum eorum pertinentiis, & dependentiis tempore contractus donationis, in recompensandis dictarum terrarum de Larche, & Terrasson bonis quæ euicta erant: & hoc de aliis eorum bonis & dominiis, quæ in propinquo terræ & dominio de Riberac haberent, tenerentur ad omnes fructus dictorum locorum euictorum, scilicet reuenuti & reditus: secundò etiam ad æstimationem & valorem fortalitiorum: tertio dare sibi tot homines feudatarios seu vasallos, quot in locis euictis erant.

DECISIO XVIII.

1 CIRCA † primam quæstionem dico, quòd licet fructus venire deberent, vt l.ex diuerso.§. vbi autem.& ibi gl.Bart.Bald.Ang.Alber.ff. de rei vend. Tamẽ ex quo de illis nihil per arestum dictum fuit, non debentur, per tex.in l.Paul. in prin.& ibi per omnes.ff.de re iud.& l.terminato.C.de fruc.
2 lit.expen.quoniam petiti fuerant per ipsum Daydie. Et per arestum nihil fuerat dictum: vnde pro omissis habentur ita quòd amplius peti non possunt, vt tenet Anto.de But.post Inn.in c. grauis. de restitu. spolia. Et Guid. Pap. decis.405.post princi. Et etiam in con.ccix. col. vlt. versic. quinto, quia prædecessor videtur. Quia iam per sentẽtiam & arestum finitum fuit iudicis officium, l.iiij.C.de postul. & tenet gl.in l.videamus.§.in Fauiana.in versi.restituat.ff. de vsur.& bo.tex.in l.fin.§.Lucius Titius.de condi.indeb. & idem Paris de Puteo in tract.syndi.in ver.iudices puras debent.ver.iudex non condemnatus de fru.ad hoc bo.tex. in l.si quis cùm totum.§.idem si quis fundum.& §.si ancillam prægnantem.ver.sed in sementis.& §.de fructibus. ff. de excep.rei iud. Et hoc quando ex eadem causa fructus postea petuntur, vt vult glo.ibi, in verb. non noceat. quam ibi sequitur Bart. Et est ratio secundum Alex.ibi in addi. quia sententia absolutoria idem operatur quod sententia condemnatoria quoad personas, quæ fuerunt in iudicio, l. Titio.& ibi Bart.Bal.& Doct.de condi.& demon. Et idem tenet.Guid.Pap.q.cccccclxxiiij.per tex.in l. quòd in diem. §.j.ff.de pet.hære.& Petr.Iac. in sua praxi, titu. de rei ven. ver.libellus consuetudine approbatus.col.iiij. in fin.& col.
2 vj.circa fin.versi.est notandum. † Et præcipuè vbi fructus veniunt accessorié: Secus si principaliter tũc enim peti possent, vt in interdicto vti possidetis, l.iij.§. ex die quo. ff. de vi & vi arm.& sing.text.in d.§.in Fauiana.in fi.& in l.in cõdemnatione. §. cum verbum restituas.& ibi Decius. ff. de
3 reg.iur. Et ita tenet Abb.Sicu.in d.c.grauis.col.pen. † Nã ad fructus regulariter secundum ipsum perceptos ante litẽ contesta.& non petitos, non potest iudex condẽnare: quia ad ipsos non se extendit eius officium, sed bene ad fructus à tempore litis contestatæ receptos, per tex.in l. sciendum. §.ædiles.ff.de ædil.edict. Et ad hoc tex.in c.significante.de appel. Fallit etiam in actione quod met.cau.id est in vi cõpulsiua. Et idem etiam in vi expulsiua, vt est in interdicto vnde vi, vel constitutione, l. si quis in tantam. C. vnde vi.
4 † Nam tunc in his interdictis veniunt fructus etiam nõ petiti ex natura illarum actionum, d.§.in Fauiana. quia ex vi verbi restituas, & si non specialiter de fructibus dictum sit, veniunt d.l.in condemnatione.§.cum verbum restituas.cũ aliis per Decium alleg. Ad idem tex.in l. restituere. in prima.& in l.plus est in restitutione.de verb.signi.& in l.quod si minor.§.restitutio autẽ.ff.de minori.cum simili.per And.
5 Barb.alleg.cons.ix.nu.x.vol.j. † vel etiam si agatur petitione hæreditatis, quæ est vniuersalis, l.item veniũt.§.fructus. ff.de peti.hære. Alias non veniunt, vt tenent Bal.& Sali.in l.cum propria.C.si quis alteri vel sibi.& decis.capellæ Tholo.q.cxciiij.& Bartho.Soci.in regula.ibi. Et Ias.post Ang. in §.actionum instit.de action. Et ita fuit dictum per arestum die & anno in si.seq.q.annotatis, quòd fructus nõ veniebant: & fuerunt absoluti dicti rei: sed in materia possessoria fuit dictum similiter per aliud arestum latum die prima mensis Septembris, Anno Domini 1518. pro domino de Montpesat reintegrato in primo capite, contra dominum de Caumont: tamen quòd fructus essent reseruati in fine causæ principalis. Et idem dictum fuit per aliud arestum pro quodam vocato Sanchamanci contra Gentilem Carleno die vltima Augusti eodẽ anno. Sed in casu præsenti non fuit actum possessoriè, sed petitoriè ad euictionem prædictorum castrorum, & ipsorum fructuum: de quibus fructibus nihil fuit dictum per arestum. Igitur, &c.

SVMMAE.

1 *Aestimatio ædificiorum venit in Baroniæ condemnatione. & nume.2.*
3 *Laudimia debentur non solum pro valore redituum feudi, sed etiam pro ædificiis.*
4 *Distributiones quotidianæ non computantur in valore præbendarum.*
5 *Lapidicina quando sit in fructu agri.*
6 *Episcopatus fructibus omnibus accensatis, nõ cõtinetur id quod datur pro iucundo aduentu.*

7 *Condemnatum quatenus facere potest exigendo, non inspici-*
tur valor ædificij, sed fructuum.
8 *Alimenta debita æstimantur secundum reditus, & non secun-*
dum valorem ædificiorum.
9 *Exceptio æris alieni, & deductio, ne egeat, potest in executione*
opponi.

DECISIO XIX.

1 QVO AD secundam quæstionem, videtur † æ-
stimationem & valorem castrorum & fortalitio-
rum venire debere, cum castra, turres, & fortalitia
fiant nedum ad conseruationem personarum, sed etiam re
rum & fructuum, vt voluit Innoc. quem sequuntur Host.
Abb. Sicul. & Moder. in c. Pisanis. de resti. spol. Alber. de
Rosa. & Doct. in l. in nomine Domini. C. de offi. præfecti
Africæ, & Zenselinus in extrauag. execrabilis. in verbo æ-
dificia nobilia. & bonus tex. in l. si à domino. §. fructus. ibi,
conseruandorúmque. ff. de peti. hæredi. l. fi. ff. de impen. in
reb. dotal. fact. Licet plerunque ad æmulationem fiat, vt fa
cit Rex Franciæ dominus noster ad æmulationem Regis
Angliæ, & econuerso: vt dicit Bal. consi. lvj. & lviij. vol. j. Et
omnes etiam domini hoc faciunt. secundum eum, & Iaco.
Rebuf. in l. quincunque. C. de fund. limitroph. li. xj. Et di-
2 xi in tract. de custo. clauium portarum. † Igitur pro con-
seruatione rerum & personarum debet dare castrum, vel
æstimationem pro ipso construendo: & cum in fructu id
esse intelligatur, quod ad vsum hominis inductum est, l. in
fructu. ff. de vsufructu leg. Et pro hoc facit quod dicit O-
dofr. in l. fi. quem ibi sequitur Alber. de Rosa. & etiam Ias.
3 in iiij. q. C. de iure emphy. † quòd dominus debet habere
laudimia non solum æstimationis & valoris fructuum feu-
di & loci, sed etiam turris & ædificiorum: quia ædificium
solo cedit, l. j. §. quod ait. ff. de superfici. & §. cum in suo. in-
stit. de rerum diuisio. & dixi in §. xix. de consue. feud. lib. cõ
suetu. Biturig. Et pro hac decisione allego tex. clarum. in c.
j. in prin. de inuesti. de re alie. fact. vbi tex. dicit, quòd si feu
dum fuerit datum alicui ignoranti esse alienum, vel obliga-
tum, vel cui promissum fuerat de euictione, quod dominus te-
netur sibi aliud eiusdem bonitatis, seu quantitatis præsta-
te, quem tex. dicunt ibi Bald. & Cardi. Alex. esse admirabi-
lem, quod pro specie detur species. Et illum text. exponit
ibi Aluarotus, bonitatis, scilicet cuius erat tempore rei iudi
catæ: vel tenetur ad exbursandum tãtam pecuniam in aliud
feudum emendum: vt probatur secundum eum in c. j. cum
sua gl. si de feud. vassal. ab aliquo interpella. fuerit. Et ibi i-
dem Bald. & Aluaro. in ver. à domino petit cambium. & in
versi. dandos. & ibi And. de Iser. in princ. & idem dicit Bal.
in c. j. §. j. versi. posset etiam vasallus agere. de noua forma fi
deli. qui allegat alium bonum tex. in l. qui autem. §. si ante.
ff. de consti. pecu. & in l. si quis domum. in princ. ff. locati.
& in l. Labeo. §. fi. ff. de arbitr. cũ aliis per gl. allegatis. Et i-
stud videtur tenere Masuer in sua praxi, tit. de empt. & vẽd.
fo. lix. col. ij. ver. item emptor victus, &c. Dum dicit esse vti
le hanc adiicere conuentionem, quòd vẽditor teneatur pre
tium solutum restitueri emptori, vel recompensare in hæ-
reditate æquiualẽti, &c. Sed his nõ obstantibus, quibus fa
cile põt respõderi, contrariũ puto verius primò per ea quæ
notat Old. consi. cxviij. incip. Ex virtute gratiæ, & Felin. in
c. ad aures. in xij. & xiij. conclusionibus, de rescrip. & domi-
ni de Rota decisio. ccccvij. aliàs est decis. xxxiij. titu. de sen-
tent. & re iudicat. inchoan. non sufficit quò ad condemna-
4 tionẽ, in antiquis, † volentes in valore præbendarũ distribu
tiones quotidianas non computari cum sint fructus casua-
les & incerti: & ponuntur vt diuersa, & maximè quæ non
rediguntur ad certam summam. Pro quo Fel. allega. Petr.
de Anchar. ita tenentem in clemen. vnica. charta vltima.
de concess. præb. Pro quorum decisio. allego tex. in diuor-
5 tio. §. si vir in fundo vxoris. ff. sol. mat. vbi. † lapidicina. lapi
dum non est in fructu, nisi lapides (vt sunt in Gallia & in
Asia) ibi renascantur. per quem tex. dicit ibi Bart. quòd si
maritus notarius relinquat vxori vsumfructum, quod non
debet habere fructum protocollorum seu notularũ instru-
mentorum, cum semel extracta amplius non renascantur.
6 Et etiam quod dicit Oldr. consi. cxxix. quod si † episcopus
omnes sui episcopatus fructus in censam dederit, quod fir
marij acensatores non possunt capere illud quod datũ fue-
rit eidem episcopo pro suo iucundo aduentu, & sequitur
gl. in prag. in c. j. §. voluit. in verbo fructibus, tit. de anna. &
alibi dixi. Pro quo facit text. in c. generali. & ibi Dominic.
in princip. versi. nota pro consuet. antiq. &c. & etiam in fi-
ne. de elect. lib. vj. Et pro hac decisio. videtur tex. quem Bar
to. dicit esse singularem & mirabilẽ in l. qui bonis. ff. de ces.
7 bon. vbi † in exigendo aliquem quatenus facere potest, in-
spiciendum nõ quantum redigeretur ex venditione ædifi-
ciorum, quia non habetur respectus ad qualitatem ædificij,
sed ad quantitatem fructuum solum. Nam debitor qui bo
nis cessit, qui habet beneficium ne cõueniatur. post, nisi in-
quantum facere potest, d. l. qui bonis. & l. is. qui bonis. co. ti.
cum similib. non tenetur vendere castrum, nec dare illius
æstimationem, sed solum æstimationem & quantitatem, &
rationem fructuum & redituum habendam. Et per illum
tex. dicit tibi Ange. se consuluisse cum Bal. fratre suo apud
8 Ariminum, quod si vxori relicta. sunt alimẽta, † quod sunt
ei præstanda secundum reditus patrimonij, non autem se-
cundum proprietatem castri. Et idem per illum text. dicit
Ange. in l. Nesennius. §. fi. ff. de re iud. qui text. loquitur in
donatore, qui non tenetur nisi inquantum facere potest.
9 † Et hanc exceptionem, etiam deducto ære alieno, poterit
in executione sententiæ obiicere, vt ibi per Ang. & Doct.
& facit tex. sing. in l. fundi Trebatiani. versi. Item quæro an
habitare. cum vers. sequen. ff. de vsufruct. leg. & in l. ij. C. de
præd. nauicula. lib. xj. ibi, domus verò, quarum cultu decus
verbium potius quam fructus acquiritur. vsque ad finem,
& ibi glos. in verbo sumptuosum. dicit, quod turris nullam
habet pensionem, & idem Ioan. de Imo. in l. Imperator. &
ibi Alex. in iiij. not. ff. ad Treb. vbi Alex. plura deducit pro
hac parte. Item facit pro hac decis. tex. in l. si quis argẽtum.
§. j. C. de dona. secundum vnam lectu. gl. licet illam non ap
probet, nec pariter Doct. quod si quis promiserit dare pos
sessiones tantũ redditum inferre valẽtes, quãtum in dona
tione posuerit, quod non teneatur dare meliores, vel deterio-
res, sed mediocres. Vnde ratione vicinitatis, & propinqui-
tatis propter quam tenentur donatores, tãtum reuenutum
reditum dare, censetur carior, vt dicit Bald. in d. l. si quis ar
gentum. in princip. col. ij. versic. ibi anteponitur. quia post-
quam dictum est de propinquo in propinquum designa-
tionis causa fiendæ: debet quòd in primo dominio deficit,
suppleri ex alio fundo & dominio proximo, l. Lucius. ff. de
alim. & cib. leg. & l. quidam testamento. de lega. j. Et tenent
Ioã. Fab. & Sali. in l. si quis argentũ. §. j. secus si dictũ fuerit
causa taxationis secundũ ipsos. Et ista fuit mẽs & intentio
donatorum & iudicantium visis aresto & donatione. Et i-
dem tenet Guido Pap. quæ. viij. & dixi infrà quæ. l. incip. &
ea quæ suprà dicta sunt &c. Præterea dictus Daydie actor
petierat simile castrum eiusdem bonitatis euicto, scili-
cet de Larche. Et tamen non fuit sibi nisi in modum prædi
ctum adiudicatũ: licet nullum simile sit idem, l. quod Ner-
ua. & ibi Alexand. addi. ad Bart. ff. depos. & l. non potest ff.
de legib. & Sali. in d. l. si quis argentum. §. j. quia si curia vo
luisset simile sibi adiudicare castrum in forma & effectu,
tunc ibi esset similitudo seu identitas, vt volunt Bald. Ang.
Imo. & moder. in l. qui liberis. in prin. ff. de vulg. & pup. &
Feli. in c. capitulum. col. iij. versi. nullum simile est idem, &
c. de rescrip. hoc expressisset in aresto, sed non fecit, sed tan
tum in reditu & reuenuto sibi de proximo in proximum
percipiendum adiudicauit, habendo respectum ad inclytũ
castrum de Rybcraco eidem Daydie per iam dictum de
Allebreto etiam donatum, prout aliqui ex dominis qui in-
terfuerant in ipso aresto dicebant, & etiam apparebat per

narratiuam

narratiuam donationis antiquæ,siue primæ,tum quia magis æstimatur proprietas quàm fructus seu vsufructus,secũdum gl.quam facit singularem Ang.ibi in §.si verò solum. in authen.de nupt.Ergò nunc refricare & petere in executione illius aresti simile castrum non est admissibilis:quod est peremptorium.Per quæ est soluta alia tertia quæstio,de homagiis & iuribus feudalibus non dandis,cum sint fructus separati & casuales,non renascentes, vt dictum est: ideo non computantur,nec æstimantur. Et ita in prædictis quæstionibus fuit per arestum iudicatum,latum Liburniæ die xij.mensis Iulij, Anno Domini M.D.XVIII.

SVMMAE.

1 *Religionem ingrediens,potest sibi reseruare certa bona de cõsensu abbatis.*
2 *Hospitalis condonatus recedens,potest sibi acquirere,& de acquisitis disponere.*
3 *Condonatus acquirens de bonis hospitalis non sibi acquirit.*
4 *Acquirere de bonis suis censetur,qui habet officium & beneficium.*
5 *Oblati qui dicantur.*
6 *Conuersi qui dicantur.*
7 *Offerre quis potest se & non sua,sua & non se,& se & sua.*

Quæstio. XX.

Quidam nomine Stephanus de la Planche presbyter, & rector ecclesię parochialis de Boueuram condonatus fuerat hospitali seu domui Dei beatæ Andreæ Burdegalen.quem alibi commorantem,& bona sua alienantem,syndicus eiusdem hospitalis,in quo motum longo fecerat tempore,& multa nomine proprio eo durante acquisierat bona,vendicabat.Qui quidem oblatus siue condonatus eidem,syndico respondebat,non fuisse præfato hospitali condonatum.Et si aliquid reperitur,hoc esset sub tali conditione,quod ipse posset acquirere,& de bonis suis disponere dando & relinquendo eidem hospitali centum Burdegal.francos. Quæstio fuit in curia habita,an Prædictus de la Planche esset verè condonatus:& vbi esset,an posset sibi acquirere,& in præiudicium hospitalis disponere.

DECISIO XX.

1 ET conclus.fuit,primò,†quòd quis in ingressu religionis potest sibi reseruare certa bona,etiã si monasterium ordinis sancti Benedicti,vel sancti August.sit,de permissu tamen Abbatis,& non per modum pacti ingrederetur,vt per Cin.in auth.ingressi. versi.vlterius procedo.& ibi Alb.& Doct.C.de sacrosanct.eccle. Bald. consi.cxvj.incipien.Quæritur an reseruatio aliquorum bo-
2 norum.volu.j.† Secundo quòd licet fuisset verus oblatus, & condonatus,visa sua in condonãdo reseruatione,potuit sibi acquirere & disponere.Pro quo allegaui Bald. in proprijs terminis hanc quæst.decidentem consil. vij. incip.visi, testamentis volu.ij tenentem talem oblatum posse, si aliunde habebat proprium,ex tali emere, negotiari & soluere.alleg.text.iuncta gl.in c.vt lex continentiæ. xxvij. q. j vt
3 dixi in tractatu de statu & vita eremitarum.col.vlti.† Alias secus:quoniam si probaretur de redditibus hospitalis acquisiuisse & soluisse,non teneret solutio, & bona acquisita essent hospitalis,l.si defunctus.C.arbi.tutel.& authẽ.licet.
4 C.de episcop.& cleri. † Sed hîc constabat dictum condonatum habuisse,& de præsenti habere plura beneficia , ac officium procuratoris animarum domini Burdegaleñ. archiepiscopi,ex quibus potuit plura acquirere bona. Et ex isto officio magis quam ex beneficiis,vt dicit text.celebris in c.relatum.in ij. versic. cæterùm quæ ex hæreditate, vel artificio aut doctrina proueniunt.de testamen.Ad idẽ tex. in c.quia nos.eod.tit.& ibi Host.Ioan.de Imol. & tex.quẽ notat ibi Inno.Abb.& Barba.in c.requisisti.eod.tit. Et Soci.consi.xcj.col.iij.versi.primum est,& versi. secundum ꝙ præsupponitur vol.iij.vbi probat talem ex officio vel patrimonio posse sibi acquirere,& idem Cor.consil. cccxiiij.
5 incipien.videtur.vol.iij.†Et præterea oblati dicuntur,qui nulla mutata veste dederunt se,& sua alicui de religionibus approbatis,de quibus loquitur tex.& doct.in c. consulti sumus.de regularib.& c.qui bona.xvij. quæst.j.Guliel.de mõte Lauduno,& Cardi.in clemen.j.§. fi. & ibi de Vitalinis:de decimis.qui differunt tamen à conuersis,qui portãt ha-
6 bitum †religiosorum,& profitentur solenniter : sed tamẽ non sunt clerici:sed dictus de la Planche, non dedit se , nec
7 sua,vt dictum est,igitur,&c.†Nonnunquam enim quis offert bona hospitali sine se , quandoque verò offert se sine suis,quandoque se & sua.Quæ prosequere plenè per Abbatem.Sicu.consi.cij.inchoan.Circa personarum & bonorũ oblationes.vol.ij.quod est singulare.& per Bal.consi.ccclxvj.inchoante.quia dicta oratio fuit simplex.vol.iiij.Et Soci.cõsi.cj.col.ij.in fine versi.præterea dico. vol.iij. Et Calderi.consi.vlti.tit.de regularib col.ij.ver. in textu ibi, ob-
8 tulit.de probatio.vbi vide.†Et fuit per arestum dictum latum die xvij.mensis Iulii, Anno Domini M. D. XVIII. dictum syndicum non esse admissibilem ad petendum suæ requestæ interinationem:quinimo ab effectu illius curia ipsum de la Planche sine expeñ.ex causa absoluit , & relaxauit.Et illo anno inchoatum fuit construi nouum sancti Andreæ hospitale,quòd Deus benedictus sinat secundum ꝙ est diuisum,& ordinatum ad fine vsque perfici: Amen. Et pariter conuentus filiarum repentularum,siue pœnitentiũ beatæ Mariæ Magdalenæ: Anno Domini M.D.XIX. Et prolongatio Ecclesiæ beati Christophori eiusdem ciuitatis inchoata, Anno Domini M.D.XXI.Et perfecta & consummata hoc anno XXXV.

SVMMAE.

1 *Instrumentum à duobus notarijs receptum , non potest ab vno grossari:fallit.& nu.3.4.& 5.*
2 *Notarii plures adhibiti omnes debent de ipso actu testificari. & nu.7.*
6 *Notarius vnus sine duobus testibus non potest recipere instrumentum.*

Quæstio XXI.

An vnus ex duobus notariis,siue tabellionibus,qui vnum receperãt instrumentum possit illud scribere,grossare,& in formam publicam redigere,ac sine alio notario signare,ita quod fidem faciat in contradictorio iudicio.

DECISIO XXI.

1 BALD. †& Salic.in l.iurisiurandi.C.de testi.tenẽt quòd non, dicentes tale instrumentum per vnum grossatum non facere fidem sine alterius subscriptione,cum duo fuerint rogati.pro quod tex.in authen.de
2 hæred.& falc.§. si vero absunt.†vbi si tres fuerint adhibiti notarij , omnes debent testificari de actu per eos recepto. Ad idem tex.in clem.j.§.dudum. ibi,sed multis tabellionibus.de iureiu.& ibi Boat.de Vitali.nu.20. Et ita alias tenui lib.consuetud.Biturgen.in §.vj.de iurisdi.om.iud. per decisio.Bald.in consi.cccxxxix.vol.j.qui etiam idem tenet consi.ccxcix.versi.venio ad quartum.& in consi.ccc. versic.vltimò videamus.eo.vol.& Hostien.Ioann.Andr.Anton.de Butr.Abb.Sicul.Lanfran.& Fel.in.c. quoniam contra falsam.de probatio.& Alex.consi.cxxiij.nu.3.& iiij.libr.vij.& Corne.consi.ccxliij.in litera X. vol.iij.& Soci.consi.ij.exordien.causa testamentaria.volu.iij.& Alber.de Ros.in l.j. per illum tex.col.vlt.versi.& ex prædictis.ff.de off pro consul.& legati.dicens ita fuisse iudicatum.& idem Barba.cõsi.xviij.col.vlt.versic.ad aliud dubium. Et singulariter.Bertran.de Carpenta.consi.cccxxx.volu.j.& Ludouic.de Ro. consil.cclxxj.versi. quo ad secundum dicendum, &c. Et Guido Pap.quæsti. Delphinali.cxxij.incip.an instrumen-
3 tum.† Et hæc conclusio limitatur,nisi alius notarius qui non signauit esset infamis,vel alias ab officio tabellionatus priuatus:quia tunc nihilominus valebit,vt voluit Bal. quẽ Doct.sequũtur in l. si quis ex argentarijs. §. quid enim. ff. de eden.& in l.Imperator,de statu hominum : dicentes instrumentum per duos notarios receptum , quorum vnus erat infamis,vel officio priuatus,fidem facere,vt dixi in d. §.vj.& idem Ant.Corse.in sing.in verbo testis. incip.licet pater.& Andreas.Barb.in repeti. rubr.de fide instrumen.

colum.penul. in versicu.& limita in fine.& in c.significasti. num.xxix.de fo.compet.& Hippol.de Marsi. consi.lxxxiiij. nu.xxix.lib.ij.& in l.de minore.§.tormenta.nume.xij.ff.de
4 quæst.vbi hoc probat. † Item secundò limitatur, nisi alter notarius esset mortuus, vel ambo mortui, tunc collationarius posset illud expedire instrumentum, aut testamentum, vt concludit Benedictus in sua rep.c.Raynutius.fol.cccc-xxj.nume.426.de testament. Licet Bertrand.de Carpen. consil.iiij.nume.xxiij.volumine secundo, velit contrarium. Quanquam hæc limitatio seruatur in hoc regno in quocũque notario, qui in formam publicam nõ redegerat instrumenta alias esset contra textum in c.cum P.tabellio. de fide instrumen.
5 † Et prima limitatio intelligitur vera nisi sit statutum vel consuetudo duos requirens notarios, vt est de consuetudi. Parisien. Et nunc generaliter in toto regno
6 Franciæ per ordinationes † Ludouici.xij.artic.lxvj.disponitur vnum solum notarium non posse aliquem recipere contractum, nisi duos adhibeat testes: quia tunc non valeret si vnus esset infamis, vel alias priuatus, vt voluit Bald.in cap.tertio loco in fi.& ibi Decius de proba.& Franc.Cur. in tract.suo de testib.in prima conclu. & Decius in capit. cum super.col.iiij.versi.secunda conclusio.de offi.de lega. & consi.xxxv. Et idem Alexand.consil.xcij.cum sequ. vo-
7 volu.vij. † dicens idem esse, quando duo notarij sunt ab initio insolidum rogati: quia tunc instrumentum per vnum sine altero grossatum & signatum non valet, secus est quãdo simpliciter. Et sic debet intelligi conclusio doctorum suprà in prima limitatione alleg. Et non quando insolidum sunt rogati ad instar duorum procuratorum.l. pluribus.cũ sua gl.ff.de procura.cum alijs per Alex.alleg.in dictis duobus consi. Et idem tenet Iac.de sancto Georg.in d.§.quid enim.quem legit cum §.cognentur.nu.10.cum seq.& Hippo.de Marsil.in sing.dclxxvj.& Nicol.Milis.in suo reperto.in verb.notarius. versi. notarij duo.cum alijs per ipsum alleg.& Stepha.Bertran.consi.ij.num.j.vol.ij. Et cum hæc quæstio fuisset in curia nostra Burdegaleñ. inter procuratorem ciuitatis Burdegalæ, & quendam eiusdem ciuitatis Thesaurarium, ordinatum fuit quòd scheda, seu notula afferretur, ad videndum an esset per ambos notarios signata, & si rogati essent, sequendo doctrinam Guid. Pap. in dicta quæst.cxxij.col.vlti.circa medium ver. Sed quia in dicto processu.& Guli.Benedict.vbi suprà.ex eo quod alter qui non signauerat erat mortuus, & pars erat in negligentia, quare per collationarium signare non fecerat: qui signare & expedire potest, vt dixi & latius q.xxxvj. Et pariter testes in eadem scheda nominatos esse de super contentis in ipsa scheda interrogandos. Et idem dictum fuit in causa & processu nobilis Gilberti de Leuis comitis de Ventadorio, contra dominos de la Cueille, & de Archier actores.

SVMMAE.

1 *Maritus non tenetur alere vxorem, si promissa dos non soluatur.*

2 *Dotis datio est de solennitate matrimonii.*

3 *Maritus vxorem indotatam potest à domo expellere, nisi in quibusdam casibus, & nu.4.& 5.*

6 *Mulier quando lucretur donationem propter nuptias, etiam dote non soluta.& nu.17.21.22.24.25.& 26.*

7 *Dotem, vel partem dotis si ex statuto lucretur vir, an etiã lucrabitur dote non soluta, & muliere non cognita.& nu.8.9.10.11.12.13.14.15.34.& 35.*

16 *Mulier sui iuris promittens dotem, & existens in mora soluẽdi, an lucretur donationem propter nuptias.*

18 *Dos si præscribatur, aut pater vxoris fiat non soluendo, an imputetur marito.*

19 *Dotis augmentum debetur vxori pro rata dotis solutæ.& nume.23.*

20 *Authentica, æqualitas, non seruatur de consuetudine.*

27 *Conquestæ durante matrimonio factæ sunt ambobus communes de consuetudine regni, nisi aliter conueniat.& nu.28. etiam si nulla sit dos, nu.31.*

29 *Mulier vt habeat partem acquisitorum, debet cedere actionẽ pro dote promissa.& nu.30.*

32 *Doerium debetur etiam si de ipso nihil sit dictum, & non consummato matrimonio.& nu.33.*

36 *Consummatum intelligitur matrimonium ex concubitu, licet verè non fuerit cognita.*

37 *Dotem non lucratur vir, vxore etiam in domum traducta, si ante annos nubiles decesserit.*

38 *Vxoris appellatione quando contineatur sponsa de præsenti.*

39 *Dotem lucratur vir, si per vxorem stetit quo minus consummaretur matrimonium.*

40 *Dotem an lucretur vir, si mulier decedat intra terminum solutionis dotis, & quid econtra.& nu.41.*

Quæstio XXII.

An bona mobilia & conquęstus constante matrimonio factos, nec non doerium consuetudinarium vxor lucretur, præcipuè vbi maritus in contractu matrimonii voluit vxorem tale doerium consuetudinarium habere: licet dos per patrem promissa non fuerit in terminis in contractu contentis soluta.

DECISIO XXII.

1 DICO † quod maritus non teneatur vxorem alere, si dos sibi promissa soluta non fuerit, vt non gl.sing.in auth.de non eligen.secundò nuben.§.fi.in ver.onera.& in auth.de nupt.§.si itaque matrimonio.& §.si quidem.& in c. per vestras.in fi.
2 de domina.inter vir.& vxor. † Dotis enim datio est de solennitate matrimonij, l. fina. post princ. C. de dona. ante nup.& c.Lotharius.xxxj.q.ij. de quo per gl.Bal.& Ludouic.Bolog. in.l.si stipulata.in secundis interpre.ff.de dona.
3 inter virum & vxor. † Alias potest eam à domo expellere, l.fi.C. ad Vellia.quem text.ad hoc allegauerant.Cyn.Bal. & Sali. in l.quod in vxorem.C.de neg.gest.& Bal. in auth. res quæ.C.communia de lega.& ibi Moder.& in l.de diuisione.ff.sol.mat.& in l.si cum dotem.§.fin autem. eod.ti.& Paul.de Cast. consil.ccccliiij.exordiente, ad primum puto. co.cj.ver.quantum autem ad dictam filiam.vol.nouorum.
4 † Hoc tamẽ fallit in pluribus casibus, quos ponit Bartho. Soci. in regula cclviij. & in ij. fallen. ponit qnando pater, vel etiam extraneus promisit dotem, quod tũc non poterit maritus eam expellere: quia pater habet beneficium iuris, ne teneatur genero, nisi inquãtum facere potest, l.si extraneus.ff. de iure dot.& ibi Ia.de san.Georg. & l.ex diuerso. in prin.ff.sol.matr.tenet Raph.in d.l.si cum dotem.§.si ma
5 ritus.cum l.seq.quia tunc non videtur † vxori, sed marito imputandum, ex quo non exegit dotem sibi in terminis solui promissam, cum esset factus dominus dotis, l. doce ancillam. C.de rei vendic.& istam q. mouet Guid.Pap.in q. ccccclxv.incip. in contractu matrimonij. vbi ad vtramque
6 arguit partem, † an mulier lucretur donationem propter nuptias, quam super vitam appellant Delphinales. Et finaliter concludit quod sic, licet dos non fuerit soluta fundando se ex theorica Sali. in l.si constante. C.de don.ante nup.
7 † volentis.quod si ex forma statuti vir debeat lucrari dotem vel partem dotis, quod ipse lucrabitur etiam dotem, non solutam, sed tãtum promissam.licet Bar.in l.iubemus, §.sane. C.de sacrosan.eccle.velit contrarium, & Ias.in auth. præterea.co.vj.post prin.ver. quia respondeo quod illa verba. C.vnde vir & vxor. Pro quorum opi.est text.in auth.sed quæ nihil.C. de pact.conueniet in corpore vnde sumitur, de non eligen.secundo nuben.& in authent.dos data.C.de donatio. ante nuptias. Et ita tenet Matthe.de Afflict. Decis. Neapol.q.ccxlij.dicens sic fuisse per omnnes consilia-
8 rios notatum. † Et pro hoc facit quod si ex forma statuti maritus lucrari debet dotem solutam propter adulterium vxoris, l.consensu.C.de repud.non lucrabitur dotem promissam, & non solutam, vt tenet Io.de Ana. in c.intellexi-mus.col.vj.post prin.ver. Ex quo videtur posse inferri de adulte.

9 † Sed primũ tenet ipſemet Bar.conſi. cxxxiij. inchoan. ſtatuto ciuitatis Angulinæ cauetur.& in d.l. ſi cum dotem.§.ſi pater.& ibi per Mod.ſolut.matr. De quo amplè per Pau.de Caſtr.& Alex.in l.ſi donaturus.§.fin.vbi eſt bon. text. cum ſua glo.pen.de condi.ob cauſam.& ibi idem Franc.de Are. & Ang.Are.& Iaſ.in §.fuerat.fol.299.de actionib.& tenet Pau.de Caſt.in l. mulier.§.cum proponeretur. colũ.ij. poſt medium.ff.ad Treb.per not.in d.l.ſi donaturus, & in l.Iulia.ff.de iure dot.& Rapha.Cuma.Paul.de Caſt.& Mod.in l.ſi marito.§.j.ff.ſol.matri.& Paul.in l.ſed & ita.ff.de re iudi. Bald.in l.fi.col.ij.ver.ibi dederit.C.de do. promiſ. & Ang. in l.ſi prædiorum.C.ad l.Falci.& ſing. conſil.clxxx. incip. præmitto ad euidentiam:& conſil.ccclx.incip.dubiũ huius quæſtio.& conſi.lxxvj.incip.ſtatutum loquitur.& Io. Campez.in tracta.de dote in ij.dicens opi. Ang.in d.conſ.lxxvj. procedere per l.ad exactionem.C.de dot.promiſ. Et idem Cyn.Barto.& Docto.in l.quod in vxorem.de nego.geſt.& Matthe.de Matthe.in ſing.lxxiiij.& Felin.in c.tertio loco. col.j.de præſump.& plenè in rubr.de ſpon.col.ij.poſt med. verſi.Et pro iſta parte & Paul. de Caſt.conſi.cxxiij.incho. ſuper primo quęſito.volu.j.antiquorum.& Bal. cõſi.xcviij.
10 exordien.mulier maritum duxit.vol.ij.† dicẽs ꝙ licet nulla dos fuerit promiſſa,ſed maritus tantũmodo poſsidebat omnia bona vxoris,tamen ipſe maritus debet lucrari partẽ dotis ſtatutariã,& illã debet Iudex declarare,vt ſit locus re-
11 tẽtioni eius,vt ibi per eũ.† Sed in hoc caſu Phil. Cor.conſi. cxxvij.inci.licet in hac.vol.iiij.tenet contrariũ,quãdo nulla dos fuit promiſſa,ꝙ maritus non lucretur,etiã ſi vxori facta fuerit promiſsio de ſoluendo ſibi ſuam portionem hæ-
12 reditatis ex cauſa tranſactionis.† Sed opi.Bald.videtur verior:& magis mihi placet. & in terminis noſtræ quæſt. idẽ tenet Bal.conſi.ccclxxxiiij.incip.ſi qua inquit mulier.vol.j. quia quando ſimpliciter ſtatutũ,aut conſuetudo dicit maritũ lucrari dotẽ,vel partẽ dotis,tunc Doct.nullũ faciunt dubiũ quin maritus lucretur dotẽ ipſam promiſſam,vt per Io.
13 Campez.in tract.de dote in v.parte.q. xiiij. † Sed ſi dicat maritũ lucrari debere dotem datam,vel tertiã partem dotis datę & ſolutę,tunc eſt dubiũ:quia Bar.in d.l.iubemus.§. ſane.tenet ꝙ non lucratur dotẽ promiſſam. Et idẽ Raph. Cuma.Fran.de Are.& Barth.Soci.in l.de diuiſione. in ij.not. ſol.mat.Bar.in d.conſi.cxxxiij. Bal.Paul.de Caſt. Angel. & Docto.ſuprà allega. *Et iſta eſt communis opi.* quam ſequitur Albe.Brunus in tracta.ſtatu.in quæſt.vij.quarti membri.vj. articuli. Accedat tex.in l.ſi pater.C.de colla. Et idem Ioan. de Garo.in l.hac edictali.ver.Et ſubiicit pro veritate iſtius
14 articuli.C.de ſecund.nup.† quia maritus habuit fidem de dote cũ patre vxoris,per quẽ marito factæ ſunt promiſsiones de dote ſoluenda:ex quibus debet haberi pro ſoluta. §. venditæ quoque res.inſtit.de rerum diui.& l.fundi partem.
15 ff.de contrahen.emp.& vendi. † Et iſta fuit ratio Bar.in d. conſi.cxxxiij.& aliorum in locis ſuprà alleg. quoniã maritus per curſum diei appoſitæ, fuit in mora petendi dotem: & ſic per eum ſtetit,quominus fuerit ſoluta. Ergo perinde debet haberi ac ſi fuiſſet ſoluta,vt eſt tex.in auth.vt exactio. inſtante dotis primę.§.fin.& notatur in d.authent.de non eligen.ſecundò nuben.§.pen.in glo.magna,vbi quando per aliquẽ ſtat quò minus ſolutio dotis fiat,quantũ ad illa lucra habetur pro ſoluta,etiam vbi vera requireretur pro perfecta: alias ſequeretur quod negligens & moroſus eſſet melioris conditionis quam diligens:quod eſſet cõtra iura l.nõ ſolùm.ff.de noxa.l.ſeruus.ff.quod vi aut clã.& alijs rationibus per Guid.Pap vbi ſupra adductis,& tenet ſing. Alexã. conſi.lxiij col.vlt.ver.nec obſtat.vol.iiij & Soci.cõſi.xxxij.
16 col.pe.ver.quibus ſuppoſitis. vſque ad fi.vol.iij.† Sed vbi mulier ſui iuris promiſiſſet dotem,& illa fuiſſet in mora ſoluendi,tunc nõ lucraretur donationem propter nuptias,per tex.in d auth.de non eligend.ſecundò nuben.§.pen. & in l. pollicitationem.C.de do.ante nup & tenet Guid.Pap.conſil.xix.& Cuma.quem ibi ſequitur Soci.in dicta l.de diuiſione.col.ij.in princi.& idem Cuma.& Paul.in d.l.ſi marito.§.j.ſol.mat.& alij in locis ſuprà alleg. Et hoc vt inter eos
17 ſeruetur æqualitas.† Sed in caſu noſtro mulier nõ promiſit,ſed eius pater, vt dictum eſt: & ſic non fuit in mora ſoluendi aut petendi. Pro hoc tex.& ibi Salic.in fin.in l.creditor.§.j.ff.mand.& Ioann.Fab.in l.pro oneribus. C.de iure
18 dot.† Sed dubium eſſet,ſi pater vxoris fuiſſet tunc ſoluendo,& poſtea effectus fuiſſet non ſoluendo, vel dos fuiſſet pręſcripta,an eſſet imputãda talis culpa & negligẽtia marito & hęredibus ſuis. Et videtur ꝙ ſic,vt per Bar.Pau.de Caſtro & oẽs in l.nupta.§.j.& ĩ d.l.ſi marito.§.j.& in l.Lucius. ſol.mat.& eſt bonus tex.in l.cũ in fundo.§.j.& in l.ſi extraneus.& in l.promittẽdo. C.de iure do.& tenet Ioan.Cãpez. in d.tract.de dote.in ij.parte q.lxxvij.& Corne.cõſi.cxlv.in litera H,volu ij.& Maſuer.in titul.de dote & matrimonio. fol.38.col.j.in fi.ver. Itẽ ſi dos promiſſa. & in tit.de præſcriptionib.fo.55.col ij.verſi.Itẽ eſt res dotalis.& idem Guid. Pap vbi ſupra.& latius dixi infra q.cliij.inci.venio ad ſecũdã q vbi teneo cõtrariũ,ꝙ marito nõ ſit negligẽtia imputã-
19 da.† Sed in augmẽto dotis per ipſum maritũ vxori dato,videtur ſecus:quia tũc nihil debetur,ſi nihil fuerit ſolutũ. Et ſi pro parte fuerit dos ſoluta,pro rata debet habere de dotis augmento,vt eſt caſus in dicta authen.de non eligen.ſecundò nuben.§.ec.incip.illud quoque. Et ita Guid.Pap.in Deciſi.cclxxiiij.in prin.licet in d.§.illud quoque. non dicatur, quòd habita fuerit fides de dote. Tamen hoc ſentit ibi glo. in verb.percipiat.dum dicit,reſpondeo, ibi fuit parata dare.dicens tamen quòd hodie dicta authen.de non eligend. ſecundò nuben.§ fin.& auth.ſed quæ nihil. extracta ex d.§. fin.C.de pact.dotalib.& idem gl.dicit in authẽ. æqualitas. quam ibi ſequuntur Bal.Sali.& Io.Fab quæ poſt l.ex mor-
20 te.ſuper qua ſunt poſitæ † prędictæ authẽ.ſed quæ nihil.& auth.æqualitas habetur,non ſeruantur de conſuet. licet de hoc dicto dubitet Steph.Bertran.conſil.cxx.volu.iij. ſi debeat de tali cõſuetudine credi gl.tu dic quòd ſic,vt videmus per experientiam:& de hoc plenè vide Deciũ cõſi. cccccxl. num.8.cum pluribus ſequen.& per Modernos poſt Bar.in l.de quibus.ff.de legib. Tamen hic fuit habita fides, vt di-
21 ctum eſt.† Et idem ſi pendente termino per ipſum maritũ ad dotem ſoluendam dato,maritus interim decedat:ꝙ tunc vxor debet lucrari totã donationẽ propter nuptias, vel dotis augmẽtũ,vt per Guid.Pap.in Deciſ.ccccxxx. & Maſue. in d.tit.de dote & matrimonio.fol.38.col.ij.verſi.Item fuit
22 conuentũ.† Volens augmentũ dotis incõtinenti matrimonio ſoluto debere ſolui,etiam ſi dos non fuerit ſoluta in terminis in contractu contentis. Sed quid econtra,ſi pendẽte termino vxor decedat,an vir debeat lucrari dotẽ vel partẽ
23 dotis,infra dicam ante finem. † Et aduertendum eſt, quòd hæredes mariti non poſſunt deducere expenſas per virum in exactione dotis factas,vt tenet Specul.in titul.de donat. inter virum & vxo.§.fi.ver.illud etiam quæritur. & ibi Ioã. And.& Maſuer.in dicto titu.de dote.fo.38.col.ij. verſ.item ſi mulier.& Præpoſitus Mediolanen.in c.fi.verſi.ſanè.nu.2.
24 de dona.inter virũ & vxo.† Præterea maritus hic forte nõ intendebat aliquid de dote taliter promiſſa petere, & illam poſſet remittere,vt tenet gl.quam faciunt ibi ſingula. Cyn. Bald.& Salicet.in dicta l.ſi conſtante.in verbo, firma. C. de
25 dona.ante nup.& Ludo.de Roma.ſingul.601. † vel poſt mortem patris ſperabat exigere, vt integram portionem eius vxori ex ſucceſsione patris debitam abſque dotis collatione haberet,vel non irritaret patrem ad alios liberos ad-
26 uantagiandos,vel præferendos. † Vnde in caſu noſtra videtur concludendum vxorem lucrari debere doerium, ſeu donationem ante nuptias ac dotis augmentum,ſiue dos fuerit ſoluta (& in hoc non eſt dubium)ſiue non, ſed ſolum promiſſa,& ſic habita fides de ea ſoluẽda,etiam abſque termini præfixione,aut cum temporis aſsignatione,prout plerunq; in cõtractibus nobiliũ dotes magnas & amplas quotannis per portiunculas ſoluere promittentium fieri ſolitum

est. Et ita se habet consuetudo, quæ videtur in hoc regno Franciæ generalis, quam etiam in Xanctoniẽsi Senescallia
27 seruari vidi. † Quæ primò vult hominem & fœminam per matrimonium coniunctos & copulatos in bonis mobilibus & conquæstibus constante matrimonio factis esse communes. De qua faciunt mentionem Iacob. de Rau. & Cyn. in l. cunctos populos. col. pen. versicu. iuxta hoc quæritur. C. de sum. tri. & Io. Fab. in auth. in donatione. C. de secund. nupt. pro qua videtur text. in c. significauit. de donatio. inter vir. & vxo. & in l. si reum. C. de re iudica. & Petr. Gerald. in suo sing. xcix. cum aliis per nos alleg. in §. ij. de consuetud. matri. lib. consue. Bitur. & infra q. cciij. inchoan. Sed quid si mater quæ donauit primo marito. Et de dicta consuetudine Franciæ videtur facere mentionem Iulius Cæsar in commentariis suis, lib. vj. de bello Gallico. fol. 58. Viri, inquit, quantas pecunias ab vxoribus dotis nomine acceperunt, tãtas ex suis bonis æstimatione facta cum dotibus communicant: huius omnis pecuniæ coniunctim ratio habetur, fructúsque seruantur. vter eorum vita superarit, ad eum pars vtriusque cũ
28 fructibus superiorum temporum peruenit. † Vnde hodie in bonis mobilibus & conquæstibus sunt communes, nisi aliter sit actum in ipso contractu matrimonij: & istam dicit esse communem opinionem Alexand. in dicta l. si donaturus. §. j. de condi. ob caus. quando consuetudo simpliciter loquitur, quòd coniunx superuiuens lucretur dotem vel donationem propter nuptias, quòd locum habeat in dote pro
29 missa, vt ibi per eum. † Tamen in hoc casu erit necesse, vt vxor habeat medietatem mobilium & acquisitorum factorũ constante matrimonio, quòd cedat hæredibus viri actionẽ pro tota dote promissa aduersus promissorem dotis, vel eius hæredes: quia non potest esse communis in bonis, & habe-
30 re dotem præcipuam. † Sed eligendo vnum renuntiat al-
31 teri: ideo tenetur pro parte cedere actionem. † Et si nulla dos fuerit promissa, quod est longè plus, erit etiam communis, & habebit medietatem bonorum: imputãdum est enim marito qui sine dote accepit vxorem. idem Paul. de Castro consil. ccccclxij. alias cccclviij. incipien. præmittendum est ad euidentiam. vsque ad versicul. quò ad tertium. volumi. j.
32 † Secundò quòd vxor habeat doerium cõsuetudinarium, etiam si in contractu matrimonij de ipso doerio consuetudinario habendo & lucrãdo nihil dictum fuerit. Ergo à fortiori vbi de ipso doerio consuetudinario per ipsam vxorem lucrãdo: aut de maiori fuerit conuentũ, vt communiter in casu matrimonij morte sine liberis soluti, fieri solitũ est, vt latè dixi in §. iiij. & sequen. de consuet. ma. lib. consuetud. Bitur. Et sic consuetudo in istis duobus casibus in bona mobilia & conquæstus constante matrimonio factos, & sic cõmunes ad doerium consuetudin. lucrandum, non habet rèspectum ad solutionem vel promissionem dotis: sed solum ad coniunctionem & cõsummationem matrimonij: sed quo ad commmunitatem bonorũ tenetur cedere, vt dictum est, actionem pro media dote promissa aut super dictis acquisi-
33 tis computare, & deducere illam partem mediam. † Tamẽ quò ad doerium magis de iure attenditur coniunctio per verba de præsenti, quàm carnalis copulæ consummatio, l. cui fuerit. & ibi Socinus ff. de conditionibus & demonstrat. & l. nuptias non concubitus. & ibi Decius. ff. de regulis iur. & idem Paulus de Castro consilio ccccxxx. aliàs ccccxxv. exordiẽ. Visis omnibus scripturis. volumin. antiq. & in dicto consilio cxxij. eodem volumin. sequendo Bartol. in l. nihil. ff. rerum amot. Et idem Matth. de Mathe. singu. lxxv. cũ aliis per nos allegat. in §. iiij in gloss. j. colum. iij. de consuet. iur. & stat. perso. & glos. prag. san. titu. de concubi. §. & cum omne. in ver. vxorem. volens prædictam consuetu. disponentem bona mobilia & conquest. inter virum & vxorem factos locum habere in sponsa de præsenti, vt plene dixi in dicto §. j. col. vj in princi. de consuetu. matri. tamen de consuet. à iure & doctoribus communiter approbata requiritur quòd ipsa fuerit ad domum viri traducta, & ibi ipse vir cum ea cubuerit, aut etiam alibi, licet carnaliter non fuerit ab eo cognita, vt plene per Decium consilio cclx. quod est amplum. & in dicto consilio liiij. numer. 7. prout plerique prima nocte ob ipsius benedictionis reuerentiam in virginitate permanent, c. sponsus & sponsa. xxiij distin. & aliquãdo biduo vel triduo, vt in c. alter. xxx. q. v. vel forte ob naturæ frigiditatem cum vxore coire, & commisceri non possunt, c. quidam sponsauit vxorem, & dotauit eam, & cum ea coire non potuit, &c. xxvij. q. ij. & per totum titu. de frigi. & malefi. quia tunc illud statim lucrabitur doerium, vt ibi videtur text. in c. si quis desponsata sibi & tradita. & in capit. sequen. eadem causa, & q. & in d. l. mulierẽ. & in l. denique. cum l. sequent. ff. de ritu nupt. & idem tenet Socin. consilio ccxxiij. volum. ij. & Bal. in l. non tantum. & ibi Ias. per illum textum. C. de leg. & dixi in d. §. iiij. in glo. j. col. vlt. versic. & aduerte, &c. & sic alias consului. & idem tenet Ias. in d. authẽ. præterea. colum. vj. vers. quia respondeo. † Tamen se- 34
cundùm eum, vbi consuetudo diceret maritum lucrari omni casu dotem, vel partem dotis, tunc siue data sit dos, siue promissa tantum, siue sit sequuta traductio ad domum, siue non, tunc lucratur dotem, quamuis consuetudo Bituricẽn. requirat consummationem copulæ, vt prohibita dicatur donatio inter virum & vxorem, vt dixi in dicto §. j. columñ. vj.
35 in prin. de consue. mat. † Licet in hoc casu quando nõ fuit traducta, nec alibi cum ea cubauit, nihil lucratur: & ita fuit dictũ per arestum, vt ibi dixi. Vnde secundum Ioannem de Imo. in l. si socer. §. Lucius. col. iij. post medium. versic. & attende benè quia Azo. ff. solu. matrimo. in partibus Lombardiæ non attenditur traductio ad domum viri, quando vir post desponsationem conuersatur in domo vxoris: & habet secum ante traductionem copulam quia faciunt ibi festum nuptiarum: quod nunquam (vt inquit) faciunt, nisi data integraliter dote. Et sæpe videmus viros traduci ad domum vxorum, sicut vxores ad domum virorum, vt dicit Baldus in l. cæterum. §. mulieri. ff. de vsu & habita. & alibi dixi. sed
36 ex † quo concubuit cum ea, licet non fuerit cognita, tunc matrimonij consummatio probatur, d. l. mulierem. cũ duabus ll. seq. de ritu nuptia. quia non stetit per eam. Accedant no. in l. si tibi res proprias. & in l. cum veterum. C. de dona. ante nuptias. & in d. l. non tantum. C. de legat. & idem tenet Bald. consi. lxxxviij. incip. Petrus & Martinus. volu. v. & Felin. in d. rub. de sponsa. col. iiij versi. limita eam sing. quia habetur, vt inquit, pro coniuncta & copulata, arg. l. penul. ff. de testamen. mili. & Salic. in l. cum te. in fi. per illum text. C. de dona. ante nupt. pro quo allego tex. celebrem in l. cum hic status. §. si quis sponsam. ff. de dona. inter vir. & vxorem. Licet Abb. Sicul. in consi. j. vol. j. teneat contrarium, & Decius
37 consi. lxvij. & Cornel. consi. ccxlviij. volu. ij. † Limita prædictam conclusionem esse veram in sponsa de præsenti traducta ad domum viri decedente post annos nubiles: secus si ante decesserit, vt est text. quem facit Bald. singu. in l. pen. §. final. ff. quod falso tuto. autho. dicens lucrum dotis ex pacto vel statuto locum non habere in sponsa ante nubiles annos decedente: quamuis decedat in domo viri sponsa, & supportauerit onera matrimonij. Et hoc etiam habet locũ non solum in lucro proprietatis, sed profecto in lucro fructuũ. Quod est notatu dignum, & dicit illam l. didicisse à domino Barto. idem tenet ibi Ludouic. Bolog. in primis interpreta. Sed quid de iure canonico in sponsa viripotente ad copulam ad domum viri ducta, non tamen cognita, licet nixus copulæ interuenerit remitto ad dictum cõsi. nostrum, vbi plene dixi. Sed in casu isto circa hoc non est insistendum, cum fuerit consummatum matrimonium, & in domo mariti longo simul steterint tempore. Quare debet lucrari, vt voluit Baldus consilio cxxxiij. inchoan. factum dignoscitur. volu. ij. & Ioann. Campez. in dict. tractat. de dote. parte v. q. xiij.
38 † Et opin. Docto. dicentium appellatione vxoris sponsam de præsenti contineri, intelligitur in fauorabilibus, & non in odiosis, vt dicit Bald. in dicto consilio ccclxxxiij. vol. j &

Albe.

lxxxiiij.vol.j.& Albe.de Rosa.in l.solet.ff.de his qui no.infa. Nã odiosum valde profectò esset, vt tales sponsi de præsenti lucrarentur dotem, ac donationem propter nuptias, seu doerium conuentum, aut consuetudinarium, & parẽtes ac proximi, & ipsorum desponsatorum consanguinei priuarentur illis, vt dicit tex.in d.l.si donaturus.in prin.cum not. in l. quod Seruius.eod.tit.de condi.ob causam.nisi sponsa de præsenti fuerit ad domum viri traducta, vel alibi ipse cũ ea cubuerit, licet non fuerit per eum cognita: quia tunc censetur vxor vt dictum est. Et ita tenet Abb.Sicul. amplè consi.lxxix.vol.j.& Anto.Rubeus consi.xix.inchoan.stante statuto. Limita hanc conclu.secundum. Bald. consi.cclxxvj. incip.consuetudo vallata pacto est, vol.ij. quod vir
39 † etiam lucratur dotem: vel partem illius, si per mulierem steterit, vt quia potius voluit ingredi monasterium, quàm consummmari matrimonium: quod potest facere, l.Deo nobis.C.de episc.& cleri.c.commissum.de spon.& c.ex parte.de conuer.coniu.vel etiam si alia occasione noluit adhærere viro, sine tamen culpa viri: quia si per virum, vel eius culpam steterit, tunc lucrari non debet, arg.l.quæro.§.inter
40 locatorem ff.loca. Accedat d.l.cum veterum.† Sed quid si vxor intra terminos solutionis dotis præfixos decesserit: quia non tenebatur dotem dare, nisi post quinquennium: an maritus debeat lucrari in vim statuti partem dotis sic promissæ? dic quòd non, vt tenet singulariter Ang.consi. clviij. incipien. Quòd si aliquod matrimonium. Et ipsum sequitur Ias.in d.l.si donaturus.§.fin.col.vlt.versi.item ad-
41 de quod consuluit Ang.† Sed econtrà in vxore secus, quod lucratur, si maritus decedat pendente termino, donationem propter nuptias, vt suprà dictum est. Sed contra istud videtur ratio in contrarium, cùm vir & vxor correlatiuè se habeant, & quod in vno correlatiuorum constituitur, idem in reliquo statuendum est, l.j C.de cupress.lib.xj. Tum quia æqualitas in dote & donatione propter nuptias non seruaretur: quod est contra auth.æqualitas.C.de pact.conuen. Sed ad hoc respondet gl.ibi, quòd illa authen. hodie de consuetu.non seruatur, vt suprà dictum est. Et ita à tribus annis citra fuit dictum per arestum Parisijs latum pro nobili Ioanne de l'Estang, contra quendam nobilem etiam virum Sathanac de Maduno super Euram in Bituriam, & super istis quæstionibus fuimus electi quatuor amicabiles compositores, & arbitratores, de licentia tamen curiæ: scilicet domini de Haulcourt, de Belcier, & de Benquet in eadem Curia consiliarij, & nunc Præsidentes, & nos, inter nobilem Catharinam Chaussam, derelictam defuncti magistri Nicolai Valee actricẽ, & magistrum Briandum Valee Regium eiusdem curiæ Consiliarium reum. Et ita vt suprà conclusimus. Sed partes concordare non potuimus, & tempus interim arbitragij lapsum fuit: & postea per appellationem à Seneschallo Aquitaniæ missam processus deuolutus, & tandem per curiam terminatus, & vt suprà conclusus, nemine discrepante, & me ibi existente. Et latum arestum die xiiij. Augusti, Anno domini, M.D.XXXIIII. Et pariter fuit conclusum in alia causa domicillæ Isabellæ de sancta Mora actricis, cõtra nobilem virum Ioannem de Rupe dominum de Soubranreum. Et latum arestum xxj. Iulij, Anno domini M.D.XXXV.

SVMMAE.

1 *Vir & vxor simul vendentes an præsumantur æqualiter pecunia potiri.& nu.2.& 6.*

3 *Marito emente pro se, & vxore, & hæredibus, vxor non succedet in medietate, nisi soluta medietate pretij, aut nisi ex pacto ex de consuetudine sit vxor particeps omnium bonorũ. & nu.4.*

5 *Mulier sine viri consensu rem dotalem alienans, nihil ab hæredibus mariti petere potest.*

7 *Mulierem se cum viro obligare cuius sit effectus.& nu.8.& 9.*

10 *Pater & filius si simul vendant, an pro medietate censeantur pecuniam accepisse.*

11 *Matre & filio simul vendentibus, ad quem censeatur deuenisse pretium.& nu.12.*

13 *Vendens rem alienam si domino succedat, an reuocet & nu.14. 15.& 16.*

17 *Venditori rei alienæ si dominus ipse succedat an reuocet.*

18 *Vir si vendat rem vxoris, aut econtra, sibi inuicem succedant non possunt repetere.*

19 *Patre vendente rem filij non potest filius ei succedens reuocare, idem de auo, & nu.20.*

21 *Matre vendente rem filij aut econtrà, si ei succedat, non reuocat.*

22 *Inuiolabiliter dictio, quid denotet.*

23 *Penitus dictionis vis.*

24 *Verbũ quoduis, in instrumento appositum censeri debet vt aliquid operetur.*

25 *Fideiussor furiosi ante vitium obligati tenetur.& nu.51.*

26 *Fideiussor succedens debitori tenetur tanquam hæres.*

27 *Potest, verbum, in futurum extenditur.*

28 *Pactum de retrouendendo censetur pars pretij.*

29 *Contrariis potest reus vti defensionibus.*

30 *Contrarietas quando non excludit petitionem.*

31 *Instrumenti quas qualitates seruare debeat, qui ex eo agit.*

32 *Consignare quis debet, vt non incidat in pœnam, vel vt consequetur actionem.*

33 *Consignasse non videtur qui pecuniam reassumit.*

34 *Pactum de fructibus lucrandis non est contra ius.*

35 *Curator datur furioso à lege, prodigo à iudice.*

36 *Administratio an sit à lege interdicta tam prodigo quàm furioso.& nu.37.*

38 *Prodigus quis censeatur.*

39 *Curator furiosi ipso iure desinit cum ad sanam mentem redierit. nume.40.*

41 *Furoris probatio est difficilis.*

42 *Furiosus fatuus demens, mente captus, & stultus idem in iure sunt licet aliquando differant.& nu.43.*

44 *Testes singulares non probant in specie, sed bene in genere.*

45 *Testibus duobus in specie deponẽtibus plus creditur, quàm mille in genere.*

46 *Ad meretricem probandum sufficiunt testes singulares.*

47 *Furiosi quare nullus actus valeat, etiam rectè factus, etiam ad pias causas, etiam cum iuramento. & nu.48.49.& 50.51. nisi vt, nu.53.54.55.57.58.& 61.*

52 *Emens à male gerente negotia sua, quando securè emat.*

57 *Minor non restituitur ex contractu bene gesto.*

59 *Fatui Parisiensis decisio: item Mediolanensis.60.*

62 *Furiosi contractus an censeatur tempore dilucidi interualli factus.*

63 *Obligatio magna sine causa præsumitur in furore facta.*

64 *Donatio magna sine causa præsumitur furiosa.*

65 *Testatorum fatuæ voluntates quando non implendæ. & nu. 66.*

67 *Furorem aut sanam mentem quis probet.*

68 *Furiosus nec de iure ciuili, nec de iure canonico potest matrimonium contrahere, nec religionem intrare.& nu.69.*

70 *Furiosus non censetur qui à parentibus & aliis, officia & administrationes commissas exercet.*

71 *Prodigo cui fuerat bonis interdictum, ad regimen ciuitatis postea accito, an censeatur interdicto sublata.*

72 *Furoris & sanæ mentis datis probationibus aduersis, præfertur sane mens.*

73 *Testatorem mente sanum si notarius in testamento scribat, aut contrà, an per hoc probat.& nu.74.*

75 *Furioso sunt quadam possibilia, alioqui impossibilia.*

76 *Cupido quare depingitur puer alatus, & cum sagitta.*

77 *Adulterium vxoris est grauius quàm homicidium filij.*

78 *Testamentum non vitiatur per furorem superuenientem.*

79 *Curatoris datio non prohibet testamenti factionem.*

80 *Furiosus est censendus quem pater ita reputauit.*

81 *Pater potest filio prodigo administrationem denegare.*

82 *Prodigus potest exhæredari.*
83 *Testes de furore & sana mente contraria deponentes, quomodo concordentur.*
84 *Testamentum habentis dilucida interualla, quādo tempore furoris, vel sanæ mentis censeatur factum. & num. 85.*
86 *Furiosus semel an semper talis præsumatur, & quomodo illa præsumptio tollatur. & nu. 87. & 88.*
89 *Furoris vicino tempore actus factus non concludit nullitatem. & num. 90. 91. & 92.*
93 *Testibus duobus de sana mente deponentibus plus creditur, quā mille de insania. & nu. 87*
94 *Affirmatiua & negatiua non differunt, quādo per eadem media probantur.*
95 *Testibus deponentibus consona iuri communi plus creditur.*
96 *Testes deponentes testatorem tempore testamenti fuisse insanum, non concludunt.*
98 *Curatoris datio ante acta non irritat.*
99 *Curatorem dare ei, cui est à lege datus, non oportet.*
100 *Mater non potest esse tutrix sine bonorum suorum obligatione.*
101 *Inuentarij omissio an vitet dationem curatoris.*
102 *Episcopi presentia non est hodie in curatoris datione necessaria.*
103 *Furoris exceptio non impedit missionem agenti possessorio adipiscendæ.*

Quæstio XXIII.

Motus fuit in curia suprema Burdegal. processus inter dominum Antonium de Grosoles militem, & Beatricem de Noilhan, dominam de Buzeto eius coniugem, subrogatos in locum Ioannis & Arnauldi de sainct Chemaus, etiam subrogatorum in locum Helenæ de Sclamar domicillæ originalis, seu primæ actricis mediante cessione Odeti de Noilhan facta eisdem in materia retractus tam conuentionalis, quàm nullitatis ex furore Caroli de Noilhan filii Helenæ prædictæ procedentis actores ex vna: Et nobilem virum Ludouicum de Latreum ex alia partibus. An quoniam mater prædicta, quæ simul cum prædicto Carolo filio suo vendiderat Castrum de Biraco eidem filio spectans & pertinens, cum pacto tamē de retrouendēdo cuilibet ipsorū concesso: tandem per iam dictum filium post eidem reo mediante summa trecentorum scutorum vendito & remisso, ipsa mater illud ratificauerat, & approbauerat, in quantū ipsam tangere poterat, cum iuramento & promissione euictionis, hære filii in solidum postea existens possit agere. Et quo quidem processu ortæ fuerunt plures quæstiones. Prima quando duo, vti vir & vxor, dant rem vxoris, vt ipsa sola, an pretium præsumatur ad vtrunque pro media peruenisse: ita quod soluto matrimonio possit vxor, vel eius hæredes ad rem vel totū pretium agere. Secunda quæst. quid quando venditur res mariti, quæ erat pro dote vxoris tantum hypothecæ affecta. Tertia, quid in patre vel matre, filio aut filia vendentibus rem filii, vel econtra, rem patris aut matris. Quarta, si vir succedat vxori, vel econtrà: an filius patri vel matri, vel econtra possit recuperare rem etiam feudalē. Quinta quæstio est, an contractus venditioni prædictæ, si prius vel post alii contractus testamentum, & cętera negotia per ipsum Carolum tanquam furiosum factā, si tamē bene gesta reperiantur, ac ordinata valeant. Sexta, ex quibus probetur furiosus, vel sanæ mentis, ita quod data paritate probationis vtriusque, quis obtinere debeat:

DECISIO XXIII.

1 ET QVO † ad primam quæst. videtur, quod quando aliqui simul vendunt rem aliquam, quę est vnius ipsorum tantum, & omnes pretium recipiunt, quod pro media recepisse videntur, vt voluit Bar. in viro & vxore alienantibus rem dotalem cum iuramento, in cons. 124. Punctus ꝰ talis est, domina P. arg. l. reos. §. cum in tabulis. & ibi eum sequitur Paul. de Cast. ff. de duob. reis. & Lud. Polog. in suis secundis interpre. in l. fi. ff. de iure dot. quoniā si vir & vxor in eo instrumento confiteantur ex venditione per eos facta pecuniam quæ eisdem fuit soluta, ad eos peruenisse, præsumitur ad vtrumque pro media peruenisse, l. vxori. §. fi. ff. ad Vellei. Ita quod vxor soluto matri. non potest petere totum pretium, sed mediā partem quæ peruenit ad maritū. Et idem Bal. in l. mater. col. iiij. versi. sed hic quæro, quid in tali casu maritus. C. de rei vēdi. & in l. si cum seruū. vers. sed qui si mulier. & ibi Moder. ff. si certū petatur. & Alex. in cōsi. xxxviij. lib. ij. & Paul. de Cast. in cōs. ccclix. alias ccclxiij. incip. Bart. volu. anti. & in consi. viij. in causa quæst. vol. nouorum. & in consil. ccclxj. super primo dubio. co. vlt. ver. circa vltimum articulum. eo. volu.
2 † licet non ponat pro constanti, ex eo quod nonnulli tenent contra Bar. vt statim dicam. Et prædictam opinio. Bar. sequit. Francis. de Curte, in con. liiij. col. ij. versi. pro qua. & in ver. Et sic opin. Din. Et pro hac opinio. facit quod dicam
3 in ij. quæst. de patre vel matre filio vendētibus. † Sed secus videtur, si maritus emisset pro se & vxore, & eorum heredib. aliqua bona, & vxor velit succedere in medietate illorū sic per ipsum maritū emptorū, quod cōferre debet hęredibus mariti medietatē pretij: quia in dubio ex quo tūc pro se & vxore, ac eorū hæredibus, præsumitur de suis pecunijs propriis emisse, & gessisse in hoc negotium vxoris & hæredū. l. & si de tua. C. de donatio. inter vir. & vxo. Tenet Abb. Sicu. in con. xlvj. col. j. ver. circa tertium & vlti. vol. j. Et hoc dicit probari per l. ij. C. pro socio. & ibi ita tenere Bar. & in l. si patruus. C. commu. vtriusq; iudi. & in l. quæ dotis. ff. solu. ma. Ex quo per instrumētum nō apparet vxorē de suo partem soluisse pretij, nec ambos simul emisse, non præsumitur pro
4 media soluisse. † Et hoc nisi vir & vxor de cōsuetudine, aut ex pacto in contractu matrimonij inito essent in bonis mobilibus & conquestibus cōmunes, quia tūc id quod vnus ipsorum acquirit de suo, alteri pro media acquirit, vt dixi in §. ij. de consuetudi. matrimonio. libro consuetud. Biturig
5 † Si nautē vxor sola sine consensu viri dotē alienauerit, & pretiū receperit, tūc nihil ad hæredibus viri petere potest. Nec etiamsi cum cōsensu mariti iurauerit, & sola obligata fuerit de euictione, vt tenet Io. de Imol. in d. c. cū cōtingat. super glos. fin. & in l. cum vir. col. v. ver. Item aduerte. ff. de vsuca. & Alex. in d. con. xxxviij. & Ang. in l. iubemus. col. j. versi. quod intelligo verum. C. ad velle. quē sequitur Vital. de Cabanis in tract. suo clau. fol. 2;8. col. j. ante fi. vers. quod
6 verum intellige. † Sed quo ad primum articu. contrarium tenuit Bal. sibi cōtrarius in auth. si qua mulier. C. ad Velle. reprehendēs Bar. ꝙ imò tota pecunia præsumatur ad maritum peruenisse, nisi expressè & vere probetur ꝙ realiter medietas peruenerit ad vtilitatē vxoris, per tex. in d. auth. si qua mulier. & in l. cū quis decedēs. §. Titia. & quod no. ibi Bar. ff. de leg. iij. Et ista fuit opi. Iaco. Butr. in d. auth. si qua mulier. quē ibi seq. Albe. de Rosa. quæ approbatur de iure cano. per tex. in c. peruenit. ibi, qua in cōmunes vsus viri & vxoris illius pretiū est cōuersum. & ibi Ioā. de Imo. & vterque cōsu. de emp. & vend. & tenet Ioā. Lup. de Palat. Ru. in repe. rub. de don. inter vir. & vxo. fo. xij. col. j. ante med. ver. cōcurrentibus igitur. & idē Paul. de Cast. in d. authēt. si qua mulier. col. j. in fi. ver. Sed quæritur an stetur. & etiam Sali. & Io. de Imol. in d. l. cū vir. col. vj. ver. quid autē quando vterque vendidit. & col. ix. ver. Itē aduerte. & in c. cū contingat. col. xxvij. ver. iuxta prædicta. de iureiu. & vtrobique dicit ita de facto Bononiæ iudicatum fuisse: & hanc tenet Ludo. de Roma. in d. l. si cū dotē. §. transgrediamur. ff. solu. matri. & Paul. de Cast. in consi. xlj. col. ij. volu. anti. Fed. de Senis in consi. ccxlj. domino de Papia. & Alex. consil. cix. viso processu causæ. lib. iiij. Abb. Sicu. in consi. xliiij. in præsenti quæst. col. j. vol. j. & Alex. in consi. 172. nu. 15. lib. vj. & Frā. de Aret. in d. §. cū in tabulis. & Ang. de Aret. in §. est aliud genus. col. ij. insti. de dona. & Signo. de Homed. consil. xlj.
7 & Bernard. Landri. in addi. ad Bar. in d. cōsi. 124. † vbi docto. prædicti dicunt ꝙ hodie experientia docet, ꝙ maritus verè percipit pecuniam, & solum mulier ponitur in eodem instrumento pro cautela ipsius emptoris: quia videtur sibi satis cautum, si vxor sit obligata, & color quidā videtur adhibitus, vt dixit text. in dict. l. vir vxori. §. fina. ad Velleia. & in l. si funebris C. eodem titulo. Ideo in repetitione dotis aut donationis propter nuptias in re immobili existenti, contra hęredes viri non nocet, quin possit totū petere. Sed

contra emptorem nocet si iurauerit, dicto cap. cum contingat. & c. licet mulieres. eo. tit. lib. vj. Et istam opi. Bal. sequutus fuit Soci. in consi. 15. col. vj. ver. est ergo aduertendum li. j. & Bald. nouel. in tract. de dote, in primo priuilegio. xxij. part. charta xxx. & Ioan. Campez. in suo tract. etiam de dote. in iiij. part. q. j.
8 †Sed cautæ mulieres (vt inquit Bald.) quibus bene consulitur, faciunt sibi à viro caueri, vt ex dicta cōfessione participationis pretii non possit eis præiudicium afferri, nec generari. Et sic, vt dicit, facias tu fieri. & idem Paul. de Cast. in d. consil. 363. & pariter Ioann. Campez. vbi suprà in iij. part. q. 159. & etiam Bal. nouel. in d. tract. de dot. in 38. priuilegio. & hanc partem tanquam veriorem secutus sum in §. v. in. glos. j. column. iiij. cum sequ. de consuetu. iurium sta. perso. eo libr. & istam quęst. pariter mouit Bald. in l. j. col. ij. vers. prædicta faciunt. C. de duob. reis. sed non de-
9 cidit. † Sed bene quo ad simplicem hypothecam, quam in bonis ipsius mariti de eius expresso consensu alienatis habet specialem vel generalem, sibi præiudicat & nocet, cum ius quod ipsa in eis habebat, remisisse videatur, ca. pastoralis. de don. l. qui tabernas argentarias. ff. de contrahend. emptio. l. vxor patrui. C. de leg. & Pau. de Ca. in l. serui electione. §. fin. ff. de leg. j. & tex. in l. si domus. §. fi. & ibi Albe. de Ros. eo. tit. & Ias. in l. fi. ver. hanc conclusi. C. de iur. emphyteu. cum aliijs alleg. per Anton. Corse. de potestate Regia. q. v. quod intellige quando reliqua mariti bona pro restitutione dotis non sunt sufficientia: alias non nocet, d. c. peruenit. & authen. siue à me. nisi iurauerit (vt communiter faciunt) tunc præiudicat, d. c. cum contingat. & ca. licet mulieres. Nisi etiam in renuntiatione hypothecæ vxor dixerit se certam esse alia marito tot superesse bona, ex quibus ei satis fieri possit de dote sua, secundum Alberi. de Ros. in d. auth. siue à me. Ideo clausulam non omittas apponi facere, cum contrahis cum viro & vxore. Vnde mater hic quæ vendidit vna cum filio rem ipsius, videtur solum ius hypothecæ remisisse. Quemadmodum etiam dicimus in patre & filio habente ius hypothecę in bonis patris ratione dotis maternę, quod videatur renuntiasse illi iuri, l. sicut. §. si voluntate. ff. quib. mod. pig. vel hypo. soluitur. cap. constitutus. de in integ. rest. non tamen per hoc intelligitur renuntiasse doti vel hypothecæ quò ad alia bona paterna non vendita, vt l. iubemus. C. ad Velle. & ita per tex. tenet Paul. de Cast. in cōs. lxxj. breuiter in casu præsenti. volu. nouo. & Guid. Pap. in consi. clvj. in quadam causa. & Ias. in l. si vnus. § ante omnia. ad fin. de pact. & Gerald. de petra sanct. in singu. 32. tenemē ti vnum, &c. Et hæc quò ad primam & secundam quæstio.
10 †¶Sed quò ad tertiā quæst. an pretium rei venditæ pro parte media recepisse videantur, quando pater & filius simul fatentur illud in instrumento habuisse. Et tres sunt opinio, quas Bar. & Bal. referunt in d. §. transgrediamur. in iij. quę. Sed vera opinio (aliis causa breuitatis omissis) est secūdum ipsos, quòd pro parte dimidia præsumitur ad vtrunque peruenisse, per tex. in d. §. cum in tabulis. quos ibi sequitur Ioann. de Imol. Lud. de Ro. Alex. col. ij. versic. Et prædicta faciunt. & etiam Alber. de Rosa. & idem Bald. in l. si constāte. in prin. & ibi Ioan. de Imol. col. ij. ff. soluto matrimonio. & Alexan. in addit. ad Bartol. in vj. q. in l. duobus. §. j. ff. de duob. reis. dicens *hanc esse communem*, quamuis Cyn. in addi. suis in d. §. transgrediamur. velit quod totum pretium præsumatur ad patrem peruenisse, si pater gubernabat filium: secus contra si filius gubernabat patrem, quia senex, & filius mercator & industriosus, quod pręsumatur totum ad filium gubernatorem peruenisse. Et hæc sententia est Cyn. quam ibi dicit Ang. habere quandam æquitatem, quæ tamen non reperitur scripta. ergo rigor iuris seruandus erit. Et communem tenet Franc. Curtius in d. consil. liiij. sæpè & frequenter articulus iste pulcher contingit, nisi secundum eum aliter probaretur ad gubernatorem totum peruenisse: quia bonum est arg. à communiter accidentibus, consuetis & solitis. l. j. C. de arbit. cum aliis per ipsum alleg. & per Alex. in d. §. transgrediamur. & isto casu æquitas Cyn.
11 videretur bona. †Et idem videtur dicendum in matre & fi-
12 lio vendentibus, vt pro media recepisse videantur. † Sed in casu nostro totum præsumitur ad matrem peruenisse, quia filium gubernabat, cum dicat ille fuisse non longè post cōtractum venditionis furiosum, & à mente omnino alienatum, & ob furiam eidem certos ad custodiēdum dedisse homines. Et tenet Bald. in l. si à matre. C. de iure dotium. vbi ponit in matre vidua, & filia matrimonium contrahentibus cum Titio patre & Caio filio eisdem afferentibus & portantibus certa bona eidem filiæ spectantia, quod non nocet filiæ, nisi ipsa volente: quod dicit esse notandum, quia de facto sæpe contingit: & verum dicit, quia crebro fiunt talia matrimonia, pro quo tex. in c. quod super his. de cōsangui.
13 & affini. †¶Et quò ad quartam quæst. si in casibus & personis prædictis alter alteri succedat in totum, vel in parte, an confirmetur venditio: ita quòd in totum vel in parte non possit vendicare rem aut pretium. Et ista non est modica quæst. Et videtur quòd non, quia si vnus vendat rem alienam, & succedat domino, vel alio modo ius eiusdem rei ab ipso acquirat, confirmatur venditio: ita quòd tanquam hæres, vel ex persona sua illam reuocare nō possit: sed ope exceptionis repellatur, l. cum vir. & ibi Barto. Alber. de Rosa. Ange. Ioan. de Imo. & Paul. de Castr. ff. de vsucap. & in l. vendicantē. ff. de euict. & in l. si quis alienam. ff. de act. emp. & in l. si à Titio. ff. de rei vendi. & in l. si à Titio. ff. de excep. rei iud. & in l. apud Celsum. §. à Titio. ff. de excep. doli. vbi plus etiam dicitur, quod si post successionem habitam secūdo alteri vendat, quòd non valet ista secunda venditio: & est ratio secundum gl. ibi, quia nemo potest plus iuris in alium transferre, quam ipse habeat, l. nemo plus iuris. ff. de
14 regu. iur. †Vnde circa hoc Bart. in d. l. cum vir. col. iiij. vers. vt ergo liqueat. distinguit, aut superuenit ius venditori seu authori meo, & causa quæ retrotrahitur, & tunc ius meum confirmatur, l. penul. in fin. ff. de castren. pecul. Aut est causa quæ retro non trahitur, & tunc aut quæritur an confirmetur, quò ad exceptionem, & bene confirmatur quò ad exceptionem, l. illicitè. ff. de reb. eorum. Aut quæritur quò ad actionem: & tunc ipse etiam distinguit, vt infra dicam, & i-
15 psum sequitur Angel. ibi. †Sed Paulus de Cast. nō curat an causa quæ nunc superuenit retro fingatur interuenisse, vel nō sed an ex causa de præterito, & tūc cōfirmatur vēditio, tā ad agendū si nō possideo quā ad excipiendū si possideo, etiā quantū ad transferendū dominiū in me sine noua traditione: puta, vt inquit, si legata erat tibi res sub conditione, & ipsa pendente illā mihi vendidisti: deinde conditio extiterit. Licet enim cōditio nō trahatur retro in vltimis volūtatibus, l. j. §. j. ff. ad Sillani. tamen venditio confirmatur, arg. l. proinde. ff. si certum petatur. & d. l. pen. in fin. de cast. pecul. aut non ex causa de præterito, & tunc ad expediendum si non possideo cōfirmatur, dicta l. illicitè. de rebus eorum. Et ista sua distinctio quasi reincidit in distinctionem Bartol. & idem Ioann. de Imo. ibi, col. iij. versic. & ex prædictis.
16 †Sed quò ad agendum, quando non ex causa de præterito, sed ex superuenienti, vt videtur in casu nostro, vt sit admissibilis, & est distinguendum secundum Bartol. aut authoris mei non intererat, quia non erat obligatus, & non confirmatur, l. si seruo. ff. qui & à quib. & l. j. in princip. ff. de pignorib. aut eius intererat, quia erat obligatus: & tunc aut ius meum erat tale, quòd nudo consensu contrahitur, & confirmatur. l. rem alienam. ff. de pignor. aut requirebat traditionem, & tunc an confirmetur, vt ius authoris mei ad me transeat, & non confirmatur: sed si erat possessio rei prius tradita, vt hic, Bartol. nil expressè dicit, sed tacite innuit ius meum confirmari, quia nulla est tunc opus traditione, per not. in l. cum nemo. per glos. Bartol. Bald. Alberic. de Rosa. & Salicet. C. de acquirend. possessio. vbi glos. vltim. versic. iiij. dicit, quòd is qui emit à furioso, alienare non potest, & tamen qui ab eo emit, in conspectu inumbratæ

quietis, vsucapit, l.ij §. si à furioso. ff. pro empt. vt infra dicã. Aut quæritur an ex me possim incipere vti iure meo: & pos sum, d.l. si à Titio. de rei vendicatio. cum similib. supra alle & idem Paul. de Cast. quamuis secundum eum illæ leges lo- quantur, quando venditor non erat dominus tempore ven ditionis, vel erat dominus reuocabiliter, vt in casu dictæ l. cum vir. sed si ex post facto erat irreuocabiliter dominus, tunc confirmatur, etiam sine traditione noua, secundum
17 Paul. qui ita intelligit illum tex. contra gl. & Barto. ibi. †Et idem videtur econtra, quando dominus succesit venditori, quòd confirmetur vt illam reuocare non possit, l. venditri- ci. secundum secundam lect. gl. quamuis alia sit magis ami- ca literæ. C. de rebus alie. non alienã. & in l. Seia. & ibi Bart. & Bal. ff. de euictio. & in l. cum à matre. C. de rei vendi. & in l. j. in prin. ff. de excep. rei vendi. vbi est casus de vtroque di cto clarus. Sed in contrarium videtur text. quòd non con- firmetur in hoc casu, quando dominus successit venditori, in l. rem alienam. versi. non est idem dicendum. ff. de pigno. action. pro solutione cuius Bartol. in dicta l. cum vir. col. iij. post medium, versicul. quæro quid econuerso. distinguit, quòd aut quæritur vtrum ius in eum quò ad ius agendi fir- metur, & non confirmatur, dicta l. rem alienam. nisi in duo bus casibus, secundum Paul. de Castr. in dicta l. cum vir. co lumn. iij. versicul. secundus passus est. imò est casus specia- lis in d. l. rem alienam. secundum Bartol. ibi in fin. & Alex. in addi. ad ipsum in d. l. cum vir. & idem sentit Ioan. de I- mo. ibi, ideo non obstat. Aut quantum ad ius excipiendi, & tunc aut dominus qui successit venditori tenetur de euictio ne tanquam hæres, aut non. Et si tenetur vt hæres, & tũc aut inuentarium non fecit, & indistincte in totum tenebitur sta re, d. l. cum à matre. & aliis iuribus supra allegat. sed si inuen tarium fecerit, exceptione repellitur, vsque ad quantitatem quæ sibi ex bonis defuncti remansit, l. scimus. §. in computa tione. & ibi gl. magna. C. de iure deliberand. Si verò de eui ctione non tenebatur, tunc eatenus exceptione repellitur, quatenus ex illa hæreditate lucratus est, & non in plus, l. si ab eo. C. de libe. causa. & ipsum in hoc etiam sequuntur Paul. de Cast. & Ange. in d. l. cum vir. nihil addito. sed Bal. in d. l. cum à matre. col. iij. versi. Et ex prædictis text. & glo. vult contrarium, quòd dominus qui successit venditori, re pellatur indistincte exceptione, per illum text. & gl. quia i- bi non tenebatur mater de euictione, & nihil lucrari pote- rat, nisi debitum bonorum subsidium. nisi sustinendo Bar. dicamus, secundum Bal. quòd istud debitum bonorum sub sidium sit quasi lucrum, vt not. in l. ij. C. de iuris & fact. igno ran. & in d. l. si ab eo. de libera. causa. quoniam si talis sit hæ reditas, in qua non reperitur legitima ob æs alienum, quod totam hæreditatem absorbeat, dominus non repellitur à vẽ dicando, etiam si non fecerit inuentarium, quia non tenetur de euictione, sequendo opinio. Bar. vt ibi vide cum versi. se quen. ponamus &c. & in d. l. scimus. §. in computatione. *&*
18 *ista est communis*, vt infrà dicam. †Ideo si vir vendat rem v- xoris, vel econtra, & ei succedat, non potest repetere, d. l. cum vir. & ibi Paul. de Cast. col. j. & ibi est text. quando vir vẽditor successit vxori dominæ rei venditæ: & econtra quã do vxor successit viro, est tex. in l. si vxor. C. de bon. autho.
19 iudi. possi. & in l. si adulta. C. de hęre. vel actio vendita. †Et in patre vendente rem filij, si filius succedat patri, quòd nõ possit rem vendicare, est tex. in l. si patri tuo. C. de donatio. & in d. l. scimus. §. in computatione. & sing. Pau. de Cast. in consil. cviij. dico dictum Bartholomæum. volu. nouorum.
20 †vbi tenet filium non posse petere medietatem feudi aliena ti, postquam fuit hæres mediãte persona matris, auo mater- no qui alienauerat feudum. Ideo non potest venire contra factum illius & repelli potest exceptione. nam quem de eui- ctione tenet actio, ipsum agentem repellit exceptio, d. l. vẽ- dicantem. & etiam per exceptionem. ex qua persona quis lu crum capit, eius factum præstare debet. ff. de reg. iur. allegat etiam gl. in tit. de successio feud. §. hoc quoque. in verbo, in- uestire. & ibi Iaco. de Bellouí. & Bal. ita tenere. & Bald. in l. qui se patris, circa medium. C. vnde liber. nisi quatenus in- uentario facto in bonis patris vel aui, nihil vltra legitimam debitam ad filium peruenisset, iuxta not. in d. l. cum à matre. & in d. l. scimus. §. in computatione. Secundo repellitur à di cto feudo, quia est de liberis ipsius alienantis, l. j. C. de con- ditio. insertis. cui factum aui alienantis nocet, vt contra i- psum venire non possit, posito quòd aliis agnatis non noce ret, vt voluit gl. in §. quoque prælat. vt latius per ipsum Pau- lum in d. consi. & in consi. ccxix. præmittendum est eo. vol. nouo. Et hoc verum nisi feudum etiam nouum fuisset rece- ptum pro se & liberis suis, qui tamen in alienatione non cõ- sensissent, & fecissent inuentarium, nec hæredes se portas- sent, tunc contrauenire possent, si nihil eisdem de bonis de- functi remansisset. Vbi verò de substantia paterna tãtum eis dem, quantum sit illa portio quam voluntvendicare, reman sisset, tunc siue inuentarium fecerint, siue non, contrauenire minime possunt, per tex. & gl. in d. l. cum à matre. vt dictum est secundum Bal in d. l. qui se patris. col. x. vers. Item quæ- ritur. & idem Philipp. Decius in d. l. ex qua persona & Ra- pha. Ful. in consil. lxvij. paterfami. testamento rectè facto. & Ludo. de Roma. in consi. xviij. visa facti narratione col. j. versi. Nunc autem videndum est, vsque ad fin. quorum con silia fuerunt super eodem facto (vt ex inspectione ipsorum apparere videtur) edita: & sequitur Philipp. Decius in con- sil. 184. in fi. & in consi. sequ. in princ. vbi loquitur in feudo per patrem remisso, cui filius post successit. & Alex. in con. xix. super eo. & in consi. xxvj. ponderatis iis. & in consil. xx- viij. in causa & lite. & in consi. xcij. viso & opportunè discul so. col. j. versi. confirmantur prædicta. lib. v. & Socin. in con sil. xxxiiij. col. viij. in princ. prima igitur conclusio. volu. j. & Signor. de Homed. in consil. ccliij. signanter. in vlt. versi. ad
21 quintum. †Et idem in matre vendente rem filij, qui eidem successit, d. l. cum à matre. Et econtrà si filius vendat rem pa tris vel matris, quòd non possit reuocare, si filius patri aut matri succedat, iuribus supra alleg. & tenet Albe. de Rosa. in d. l. cum vir. ver. & quærit Dyn. & idem glos. in l. nec nos præteriit. in verbo transigi. & ibi Bal. & Sali. C. de capt. er- go idem, imò magis videtur in casu nostro dicendum, quã do ambo pater & filius, vel mater & filius vendunt rem filii, cui pater vel mater successit, cum quilibet pro media tenea- tur, secundum quod dictum est supra. Accedat pro hoc tex. in d. l. vir vxori. §. pen. ff. ad Velleia. & quod notat Bald. in d. l. cum à matre. de iure dotium. quia non oportet diuidere, quod vno & indiuisibili consensu celebratum est, vt dicit Bart. in consil. cxcv. Lancelotus, quem sequitur Bald. in cõ si. cxcviij. col. j. præsupponatur in facto. volum. ij. Quoniam vltra filius hic, & pariter mater promiserunt defendere em ptorem: ideo non solum videtur teneri ex promissione, sed tanquam hæres insolidum, etiam vbi essent plures hæredes, vt tenuit Iac. de Are. in l. cum ex causa. quem refert & seq. ibi Ang. in fin. ff. de verbo oblig. & sic alias per d. decisio. te nere attentauit Soci. vt ipse dicit in l. frater à fratre. col. iiij. ante fin. versic. secunda quæstio est. ff. de condictio. indeb. quando filius est hæres pro parte, quòd teneatur insolidum defendere, & consequenter fortius non offendere per text. in d. l. frater à fratre. & ita vidit alias iudicare, quod esset sin gulariter notandum, secundum eum ad l. cum à matre. si ve- rum esset. Sed postea sibi visum fuit oppositum, quia etiam de iure communi venditor tenetur ad defensionem, l. si plu- res. §. mota lite. ff. de euict. Et consequenter hęres pro sua tã tum patre, pro qua est hæres venditoris, & non pro qua nõ fuit hæres, d. l. cum à matre. vt ibi vide per And. Alciat. in l. ij. §. harum. num. xxxiij. ff. de verb. oblig, quia lex xij. tabu- larum diuidit obligationem dandi in hæredes, l. pacto suc- cessorum. C. de pact. cum hæredes non repræsentent perso nam defuncti, nisi pro rata portionum hæreditariũ: in cæ teris habentur pro extraneis, d. l. cum à matre & gl. in l. ij. in fin. magnæ glo. ff. de præto. stipulatio. l. j. C. si certum pet. &

l. j.

l.j.& l.pro hæreditariis.& l.creditores. C. de hæred. actio. cum similibus. Quare videtur ipsam matrem hæredem vniuersalem non esse ex persona sua vel filij vel ad agendum admissibilem, postquam bona defuncti sunt sufficientia pro iure proprio aut hypothecæ, si quod prætenderet, quod non est:imò successit in pingui hæreditate,& res vendita non erat sua,nec sibi obligata, in cuius alienatione consensit,vt dictum est posito quòd res fuisset sua. Tum & maximè quia defunctus eius filius in secunda venditione, seu remissione pacti recobrij,seu de retrouendendo, quòd sibi matríque ac Ioann.de Luc.vxori in prima reseruauerat venditione,promisit solenni stipulatione iuramento vallata, omnia & singula in ipso instrumento expressa, & contenta facere & tenere,attendere,complere,& inuiolabiliter ac cum effectu de puncto ad punctum penitus obseruare,& nunquam contra facere,dicere,seu venire:nec cõtra facienti dicenti seu venienti in aliquo se iurare, consentire, defendere,vel tueri de iure,nec de facto,per se, nec per aliã interpositam personam aliquo iure seu titulo, aliqua ratione siue causa,vllo modo vllis temporibus in futurum. Quæ quidẽ clausula in effectu continet id quod stipulatio Habere licere ipsam rem venditam,id est per se non fieri quominus id quod venditum est habere liceat ipsi emptori. Quæ etiam obligat hæredes & successores,licet de ipsis nulla facta fuerit mentio,l. stipulatio ista habere licere.in prin.versi.si se obligat.& ibi Ias.in iiij.notabi.& in §. quæsitũ.& §.sicut.de verb.obl. Ergo & ista similiter transire debet:& per consequẽs se & hæredes suos obligare, cum sit magis,atque etiam magis ampla,& etiam dictum sit nonvenire contra se vel per alium in futurũ. Nam hæc promissio non tantum continet ius tunc competens,verum etiam in futurum, hoc est,vt nec ex iure tempore stipulationis interpositæ competente promissori,verum nec etiam ex futuro & post quæsito possit ipse promissor vel sui successores ipsam rem euincere, vel auferre ipsi stipulatori, aut successoribus suis, vt est tex.in d.l.stipulatio ista habere licere.versi.sed si se obligat.& in §.sed quatenus.iuncta gl.in verbo successores.ante medium.ibi,& est eius promissionis effectus.pro hoc etiam tex.in l.facere nõ oportere.& in l.licet inter gesta & facta.& ibi gl.ff.de verb.signi. & ita per illa iura consuluit in terminis nostris Lodouic.de Roma.in d.con. xviij.& pulchrè,& etiam Rapha. Fulg.in d.consi. lxvij. col.ij.ante medium.ver. rursum idem c. solenni stipulatione promisit.vt ibi vide per eum.vbi amplè declarat hanc rei vendicationẽ non posse per hæredem intentari: & idem Abb. Sicul. in con.xliij. Quidam dominus Antonius frater.volu.j. & Albertus Brunus in consi.xxxiij.circa conuentiones.& Guid. Pap.in consi.clvj.in fi.pręterea verba in ipsa stipulatione habere & licere, & non contrauenire per se, vel per alium,inuiolabiter ac cum effectu de puncto ad punctum penitus

22 obseruare.& c.sunt multum attendenda.† Et primo, dictio inuiolabiter,quãtæ virtutis sit,aperit text.cum glo.in authen. sacramenta puberum. ibi, inuiolabiter custodiantur. C.si aduersus vendit.& ibi per omnes,& vnde sumitur, de pace tenen.§.item sacramẽta.vbi gl.dicit,id est incorruptibiliter,id est,sine violatione vel corruptione aliqua. Nã im

23 portat actionem & exceptionẽ. † Secundò, dictio penitus, quę sicut dictio omnino,& prorsus, quæ sunt synonyma vniuersalia,siuna ipsarum ponatur in stipulatione,nec per se, vel per alium quemquam omnino vel penitus fieri, æquipollet vniuersali omnis, d. l. stipulatio ista habere licere. in prin.& ibi Bal.Franc.de Arc. in primo not.& Ias.in tertio ad idem tex. in c.quanuis pactum. ibi omnino seruari. de pact.libr.vj.cum alijs per Feli.alleg.in c.ex parte. in primo de offi.de leg.& Alex.in con.lviij.nu.iij.lib. vj. Dicta enim verba debent aliquid operari.l.si quando. ff.de leg.j & ca.

24 si Papa. de priuil. libr. vj. † Quia vnumquodque verbum in instrumento appositum censeri debet appositum cum effectu aliquid operandi, vt dicit Bald.in rub.C.de contrahen.empt.in ix.q.per l.stipulatus.in princ.ff.de vsur.& Alexã.in consi.ix.col.lib.vij.Ideo quod defunctus fecit aut remisit,hæres eius fecisse videtur,l.si tertius.§.fin.in fin.& ibi Doct.ff.de aqua pluuia arc. Tum hic venditor in dicta stipulatione in versic.promisitque nihilominus ibi de omni & quocunque damno præiudico, lite, quæstione, petitione, controuersia, quæ fieri possent, seu moueri contingere in futurum. Et ibi,& si forte aliquo tempore in futurum aliqualis petitio &c. Quæ verba sunt attendenda:quia qui omne dicit nihil excludit,c.solitè.de maior.& obedien.& l.Iulianus.ff.de leg.j.& latè Abb.Sicu.in d.consi.xliiij.qui alijs hęc probat rationibus,vt ibi,causa breuitatis. Et si vi pacti de retrouẽdendo sibi per filiũ,& non ex causa persona acquisiti non potest causis prædictis venire, quia qui sibi reseruauerit,remittere voluit postquam se pro hærede gerit, vt latè per Fulg. in d.consi.lxvij. Quinimo & fortius ipsa Helena mater & hæres easdem fecit stipulationes & promissiones, quando talem secundam venditionem recobrij per filium factam approbauit,& emologauit, ac ratificauit, & inquantum ipsam tangebat ac tangere poterat & potest, firmam ratamque & perpetuam essevoluit,cum expressa hypotheca omnium bonorum etiam futurorum,ac cum simili clausula,scilicet de non contraueniendo per se, vel per aliã personam in futurum:de qua supradictum est. Accedat pro hoc tex.in l.ij.cũ ibi notatis per doct.C.si mater indemnita.promis.& in l.Marcellus.& ibi Bar. Ang. Albe. de Ro.

25 Paul. de Cast.ff.de fideius.† Vbi fideiussor pro furioso ante vitium obligato tenetur,l.si à reo.§. si à furioso in fi.eodem

26 tit.vt hic videtur,& infra dicam. † Et fideiussor qui succedit debitori,tenetur tanquam hæres, l.si debitori creditor. eod.titul. vnde ex causa de futuro, scilicet tanquam hæres venire non potest,l.qui Romæ.§. duo fratres.& ibi per doct.insuper Alex.ff.de ver.obli. & in l.quoties,& ibi Bal. Ang.Paul.de Cast.& Ias.C.de fideicommis. & in l.j.& ibi Lancelo.Decius.C.de pact.& Abb.Sicu.in c.ex multiplici

27 de decim. † Tum propter verbum potest, quod extensiuũ comprehendens ius futurum, licet si præsentis temporis,l.si ita quis in testamento.in prin.& ibi gl. Bar. Bal.& Ioan.de Imol.ff.de leg.ij.& Floriañ. de sanct.Petro,in lege quod cũ suspenderetur.ff.de his qui deiecerunt vel effude. Tum etiam ratione euictionis promissæ, qua tenetur,l. exceptione.& l.si fundum.C.de euictio. & in l.j.C. de iure dotium. vbi mulier dote euicta etiam tenetur si de euictione promiserit.& in gl.vlt.& Doct. Nec obst.quod allegatur matrem solum venditionem facultatis recobrij per filium factã approbasse,& non profecto primam venditionem:quia illam nouerat opus approbare: cum ipsa vnà cum filio vendide-

28 rit, vt dictum est. † Quinimo eandem ratificasse videtur, quia pactum in contractu venditionis de retrouendendo appositum est pars prætij, quando res ratione illius(vt cõmuniter fit)minus venditur.tex.in l.fundi partẽ & ibi Bal. Alber.de Rosa. & Sali.ff.de contrahen.empt.quoniam hic illud pactum facultatis redimendæ vltra pretium trecentis scutis venditum extitit,& sic illam secundam ex prima descendentem ratificando, primam totam ratificasse videtur, cum etiam censeatur additio ad primam venditionem, quæ vna reputatur,l. cum præcum.C.de libera causa.& per suppletionem pretij videtur nouã fecisse venditionem,vt voluit Cin in l. j. q.ij. C. de fideiuss.mino.& alibi dixi.Quinimo Helena prædicta secundo annis quatuordecim elapsis,prędictis venditione & ratificatione pendente, etiã processum approbauit: & sic nõ potest obiici aliqua falsitatis exceptio respectu illius,vt infra dicam.Quare visis prędictis tam venditione principali,quàm recobrij per filium,ac illarum bina ratificatione per matrem facta, ipsa tam ex sua, quam ex defuncti filij persona, & hæreditario,aut alio quocunque nomine, reuocare in vindicti pacti de retrouendendo illa non potest,remittẽtibus enim actiones suas amplius regressus non datur ad eas,l.quæritur.§.si venditor.ff.de ædilit.e-

dict. Nec pariter in vim nullitatis contractus,ex furia filij
sui procedentis,causis prędictisagere,quanuis facilius quis
admittatur ad agendum pro furioso,vel infante,quam pro
alio.l.benignus.& ibi Albe. de Ros.ff.de liber.causa vt te-
net Ioan.Fabr.in d.l.cum à matre.in fin.volens quod lex il
la habeat locum etiam vbi contractus est ipso iure nullus.
Tamen ex quo ipsa primò egit actione ex vendito,seu præ-
scriptis verbis,iuxta l. ij. C. de pactis inter. empt. & vend.
descendente ex instrumẽto pacti ad sibi reuendendũ rẽ pro
eodem pretio,quod tam extra iudicium obtulit,quam in iu-
dicio consignauit,variare non potest,quoniam sic agendo
innuit contractum venditionis benefactum,ac bonum esse:
quamuis postea in replica annis decem lapsis,videns causis
prædictis se non esse admissibilem, allegauit & proposuit
contractum venditionis esse ratione furoris filij nullum:se-
quendo exemplum Iudæorum,qui dixerunt Pontio Pilato,
cum defecissent in accusatione,& probatione,contra Iesum
Benedictum:Domine,recordati sumus quòd seductor ille,
&c.& extat prouerbium apud nos vulgare: Qui canem o-
dio habet suum,rabiem imposuit super eum.Ideo tanquam
sibi omnino contraria venit repellenda, iuxta not. per om-
nes Doct.in l. j.C.de furt.& in l.edicta actio.in materia cir
mulatoris.C.de eden.& per Felin.in ca.ij.col.x. versic.cu-
29 ca materiam.de libel.oblatione. † Secus in reo, qui con-
trariis potest vti defensionibus, l. nemo prohibetur.& ibi
Soci.post Bart.ff.de except.& in reg.nullus pluribus.& ibi
Din.cum aliis per nos alleg.in addi.de regul.iur.libr.vj.&
alibi sæpe.& in terminis videtur text.in capi.sicut tenor. in
princ.ibi,quòd licet ista duo inter se repugnantia videan-
tur, vt quisque scilicet sit extra se positus, de præsenti vita
30 desperet,&c.de reg.& trans.ad relig.† per quem text.dicit
ibi Abb.Sicul.in primo nota.quòd licet in petitione alicu
ius contineatur quædam contrarietas seu repugnantia, ta-
men ex quo conclusio petitionis non est contraria, non est
repellendus:oritur tamen contra eum quædam sinistra su-
spitio. Sed hic quamuis in petitione & conclusione prima
repugnãtia non fuerit, quia solum ad reuenditionem pro-
posuit,& cõclusit,vt dictum est, & posteà in replica ad nul
litatem egit,duas articulando contrarias cõclusiones, ideo
ista contraria bonum & malum seu nullum,non possunt es-
se simul.c.hospitiolum.& ibi Archid. Dominic. & Cardi-
nal. Alex.xxxij.dist.contra quos ait propheta moraliter lo-
quens,Væ vobis qui dicitis malum bonum, & bonum ma-
31 lum. † Ideo agens ex instrumento debet agere secundum
qualitatem instrumenti cum suis modis & temporib. Hæc
est prima concl.Bald.in consil.cxcviij.incip.Præsupponа-
tur.col.ij.versic.conclusio mea prima erat filia.Secunda e-
ius conclu.quod formalis potentia agendi ex instrumen-
to est,quæ fit secundum eius formam:igitur instrumentum
est pars formalis petitionis. Tertia conclu. eius, quod ne-
mo agere potest ex instrumento, & reprobare causam ex
qua sibi instrumentum actionem defert, sed in ea perseue-
rare,postquam elegit illam,l.vt fundus. ff. communi diui-
dun.& §.curare.instit.de acti.& authen.qui semel.quomo-
do & quando iudex,&vnde sumitur.& l.quod in hęredem.
§.eligere.ff.de tribut.actio.& l.si C. de fideicommis.liber.
& idem dicit Phili.Decius in cons.lxij.in causa quę agitur.
32 quod est multum notandum. † Tum vbi esset admissibilis,
tamen non consignauit integram summam mille quinqua
ginta scutorum,de qua fuit certa mater prædicta: quod re
quirebatur de iure ac generali consuetudine Franciæ: de
iure l.qui decem.§.idem responsum.ff.de solu. vbi cauetur
quòd ad hoc vt aliquis consequatur actionem, vel non inci
dat in pœnam aut moram,vel illam purget,requiritur obla
tio realis. Et ad idem gl.in l.ædiles.§.fi.ff.de ædil.edict.quã
reputat sing.Ludoui.de Ro.in sing.ccxliiij.& tenent Bart.
& Ias.in l.pretor.§.si quis ff.de noui operis nuntia.& Ioan.
Fab.in d.l.ij.de pact.inter empt.& in l acceptã. C. de vsur.
& Matthe.de Mat.in singu.cxxviij.cum sequen. De consue.
patet per omnes lib.consuet.Francię,vt plenè dixi in §.iii j.
de consue.retrac.libr.consuet.Biturig.igitur &c. Et quod
fortius est,obiicitur actoribus consignationem septingen-
torum quinquaginta scutorum in manibus defuncti Ioan.
de Tustal fratris tertij tunc præsidentis factam reassum-
psisse & leuasse: tamen non fuit bene probatum. nam si
33 probatum, aliud fuisset. † Quia non videtur consignasse
qui consignatum reassumit, dicta l. acceptam. in fin.& ibi
glos.Ioann.Fab.& doctor. & in l. debitor. & ibi Flor. ff.
de vsur.quoniam oblatio, quæ non durat, non videtur fa-
cta,l.si pro parte. §.in rem.versi.versum.ff.de in remverso.
& tenet Henri.Bohic.in d.c.constitutus.co.ij.ver.super eo.
cap.in fi.de in integrum restitu.& Salic.in l.j.per illum tex.
C.qui potio.in pigno hab. dicens quòd si consignator re-
ceperit pecuniam, in priorem ante consignationem statum
redisse videtur:& beneficium quod per oblationem & con-
signationem fuerat assequutus,amisit. Et idem Bald.in con-
si.vij.col.j.ver.ad euidentiam.lib.j. Nec etiam curãdum est,
quòd cesio iuris non potuit per Helenam matrem fieri O-
deto de Noilham de re litigiosa annis xiiij.post, per l.ij.C.
de litig.etiam in coniunctam personam. vt ibi, & late Ful-
gos.in consi.clxxix.incip.dubia super quibus. col.iiij.in me
dio.& Bonifa.de Vitali.in clementi. cum literis.nu. lxxvij.
versicu.noua conclusio.vt lite penden. Hic enim fuit nomi-
ne dotis facta cesio Guione de Sclamar,quæ iure fieri po-
tuit,l.fin.versic.exceptis.cod.tit.Per quod etiam est dare re
sponsum ad id,quod dicta Helena postea consensit,fines,&
conclusiones eidem reo adiudicari: quoniam prius nomine
dotis cessio dicto Odeto,& eius vxori, quamuis penes ean-
dem actiones directæ vtili potentiores remansissent.l.j.&ij.
C.de actio.& oblig.& l.iij.ff.pro socio.nisi in tribus casibus
contentis in l.iij.C.de noua. quorum nullus hic interuene-
rat. Ideo consentire non poterat adiudicari reo in præiudi
cium cesionarij: de quo per Rapha.Cuma.in cons.iiij. Do
mina Stella donat. Vnde cum fauore matrimonij,& dotis
præfata curia per suum arestum subrogauit prædictos de
sanct.Chemaus,& deinde in ipsorum locum iam dictos de
Grosolez,& eius vxorem. Tamen in illa cessione ipsa ma-
ter fatetur de nouo approbationem & ratificationem fecis
se eidem reo tam iure suo,& sibi competenti,ac competuro
ex successione filij, quàm alias quouis modo receptas per
Bouzonum de Vitrina notarium. Et sic quocunque modo,
aut pacto de retrouendendo,vel furore agatur,non sunt,vt
dictum est,& infrà dicetur,admissibiles. Sed bene videtur
aliquãtulum obstare cessio per Odetum facta prædictis de
sanct.Chemaus,quoniam prædictus Odetus prius ratifica
uerat prædictum venditionis contractum, & contra illum
non contrauenire iurauerat, etiam ratione iuris in futurum
sibi competituri:& res peruenit ad eum casum à quo incipe
re non potest. Quoniam si egisset admissibilis nõ fuisset. Vn
de exceptio quæ obstat cedenti,obstat etiam cesionario,vt
volunt Cin.Bal.Ang & Sali.in l.eius.C.de compensa.& in
l.si quis in rem.ff.de procur.cum alijs per nos alle. in regu-
la,is qui in ius succedit alterius.in addition.ad Din.de regu.
iuris,libro sexto, sed hoc non potuit nocere Guione eius
vxori, quamuis eidem non pertineret, sed prædicto O-
deto. Nec pariter prodest eisdem actoribus tertio allegare
contractum fuisse vsurarium,ex eo quod dictum fuit in pa-
cto de retrouendendo, quod si infra sex menses alicuius di
ctorũ x. anno. idem Carolus, aut eius mater veniret, quod
fructus illius anni in totum remanerẽt eidem emptori, &c.
34 †Quoniam illud pactum de fructibus sic lucrandis non est
contra ius,imò secundùm ius, quia fructus qui percipiun-
tur post mensem Martium, seu post Calendas Martij,ad i-
psum pertinẽt emptorem vel eius hęredem,cùm iam in cul
tu fecerit sumptus eorum, aut subditi pro eo, vt c. j. §. fin.
& ibi glos. in verbo, ante Martium hic, finitur lex deinde
consuetu.regni incipiunt. & gloss. & Docto. insuper Albe
beric.de Rosa. in l. defuncta.in fine magnæ glos.ff.de vsu-
fruct.

vsufruct. & glo. in cap. j. §. Item si ecclesia. in verbo, acquisitos. titu. de annatis. in pragm. sanctio. Nec huic contrariatur tex. in ca. ad nostram. de emptio. & vendition. quia ibi loquitur quando venditor non potest ante certos annos in vim pacti de retrouendendo agere ad reuenditionem rei: sed vbi quolibet anno poterat agere vsque ad tempus recobrii datum, tunc tale pactum valet, vt ibi per Docto. & tenet Alexan. in dicto consil. cix. in fin. vol. iiij. & Docto. in l. diuortio. ff. solu. matri. cum alijs per nos alleg. causa breuitatis. consil. xx. incipien. casus talis est: *Le Doyen & chapitre*. ¶ Sed quo ad quintam & sextam quæstionem dicendum est, quòd vbi esset isto nullitatis furoris respectu admisibilis, videndum est an sit verum, quod donatio per furiosum facta sit nulla. Et primo præsuppono, nunquid furioso & prodigo detur curator à iudice vel à le-
35 ge xij. tabularum. Et glo. in l. j. ff. de curato. furio. dicit † curatorem dari furioso à lege, prodigo verò à iudice sequendo Azonem in summa eo. tit. §. & in furioso. Et idem Alberic. de Rosa. in Rubri. ff. eod. in prin. & glos. Barto. & communiter omnes moderni in l. is cui bonis. de verbo. obligat. & glos. in §. mutum. versic. furiosus. instit. de inuti. stipulat. & idem glos. in l. si quis cùm sciret. ff. de vsucapio. pro empt. & Vber. de Bonacur. in sua praxi. titul. quib. mod. curat. furio. in princip. fol. xlij. col. iiij. Et istud multum prodest scire, vt dicit Alberi. vbi supra, propter alienationes per ipsos
36 factas ante interdictionem à iudice, vel à lege factã, † quãuis gl. in §. furiosi. institut. de curato. dicat idem esse in prodigo sicut in furioso, scilicet à lege interdictam esse administrationem. Quam Bald. ibi dicit procedere in prodigo notorio. Et idem in dict. l. j. de curato. furios. & idem tenet
37 Christopho. Porcus. & Ioan. Fab. in dicto §. furiosi. † Sed hic in hoc Bartol. tenuit contrarium in dicta l. is cui bonis. quòd in prodigo etiam notorio requiratur sententia iudicis declaratoria. Et ibi eum sequuntur communiter Docto. insuper Andr. Barba. col. xj. versi. in eadem glos. vbi ample hunc disputat articu. Et pariter Ias. col. iij. post Pau. de Castro. & Alexand. & idem Francis. de Aret. in l. is cui lege. ff. de testa. Et omnes se fundãt per text. singul. in l. Iulianus. ff. de cura. furio. Et idem Bal. in l. vna. col. xij. ver. modo cir-
38 ca personam confitentis. C. de confes. † dicens, quod licet quidam tria exigant, scilicet quòd sit prodigus declaratus, bonis interdictus, & datus curator: tamen eo ipso quod est per sententiam declaratus prodigus, legis dispositio succedit quasi ipsius sententiæ executio bonis interdicens, dicta l. is cui bonis. Et infrà aliquid dicam. Et idem Ludoui.
39 de Roma. sing. ccxxv inchoan. fui interrogatus. † Et aduertendum, quod sicut à lege curator datur furioso, ita ipso iure desinit esse postquam ad sanos peruenit mores, dicta l. j. & ibi Bald. post Petr. de Bellapertica de curat. furio. & in l. humanitatis. ibi Docto. insuper Decius num. 10. C. de impuber. Et aliis substitu. & Vbert. de Bonacurso, in dicta sua praxi. titu. quib. mod. cura furio. post princip. versicu. item
40 excipitur. & Guid. Pap. q. ccxl. † hoc intelligens quando biennio aut triennio post stetit prudens & discretus. per textum in authen. de monachis. §. illud, quicquid voluerit Barto. in dicta l. is cui bonis, de verbor. obligatio. quem tamen plures sequuntur. Et Philip Decius consil. cclxxiiij. colum. ij. versi. nec admitti debet. Tamen opi. Bald. videtur verior per textum in dicta l. j. de curato. furio. de quo plenè dixi in §. viij. in glo. ij. ante fin. versic. Sed curatores. titu. de consuetud. iur. perso. lib. consuetud. Biturig. & infrà aliquid dicã.
41 † Secundò præsuppono quòd probatio furoris est difficilis, vt ait Bald. in l. furiosum. C. qui testamenta facere poss. quia non creditur testibus de furore deponentibus, nisi causam reddant scientię, etiam non interrogati. alleg. Innocen. in cap. cum causam. de testamẽ. Et ipsum sequuntur Rapha. & Philip. Corne. in dicta l. furiosum. Et etiam Francis. de Curte iunior, consi. lj. num. 1. & 2. & Cæpol. Veronen. in l. j. §. fin. in xij. not. ff. de ædil. edict. Et idem Cornel. consilio xxj. in litera E, & in volu. ij. & Angel. Areti. in §. præterea. colum. j. in fin. instit. quibus non est permissum facere testamen. Et ibi Marcus Anto. de Bauerio in §. item furiosi. in fi. & Flor. de sancto Pet. in l. sed & si. §. iniuriam. num. 7. ff. ad legem Aquiliã. & Soci. consi. xlij. colum. ij versicu. primum est quòd testes. volum. j. & Andr. Barba. in c. cum dilectus.
42 numer. 8. ante fin. de succes. ab intesta. † Tertiò præsuppono, quòd furiosus, fatuus, demens, mente captus, stultus videntur de iure ęquiparari, l. tam dementis. C. de Episcop. audien. & l. vel fatuo. ff. de priuileg. credito. & in c. maiores. §. verum de baptismo. & dicta l. j. §. fi. cũ duabus ll. sequent. & ibi Bald. Alber. & Cæpol. de Edili. edict. & in l. ij. & ibi Bald. C. de curato. furio. l. si furiosi. C. de nupt. & Alexand. consil. liij. column. j. & consi. cxlj. column. ij. circa fin. Quod vltimum repetitur in vj. lib. consil. x. Et de stulto vide Cæpol. in l. cum mancipium. post gloss. ibi. ff. de ædil. edicto. & gloss. in l. penulti. §. fina. ff. de legat ij & de lege Furia, facit tex. mentio. instit. ad l. Falci. licet aliqualis sit inter istos differentia, vt vide per Docto. in locis suprà allega. & Ias. in l. patre furioso. in iij. notab. ff. de iis qui sunt sui vel alien. iur. Non loquor de stulto sapiente, quoniam multi sunt qui fingunt stultitiam, vt ait ille Cato: Stultitiam simulare loco, prudentia summa est: vt aliquando post delictum commissum, vt refert Alber. in l. furiosum. ff. de curat. furio. & in l.
43 diuus. & ibi omnes. ff. de offic. præto. †. Et inter alia stultus est in factis, & fatuus in verbis, vt dicit Dominic. in ca. Constantinopolitanæ. xxij. distinctio. cum aliis per Riminaldum in dicta l. furiosum num. 1. alleg. Vnde Esaiæ xxxij. dicitur: Fatuus fatua loquar. & capit. legimus. in principio. xciij. distinction. Et de omnibus prædictis, vide Decium in dicta l. humanitatis. numer. 1. & 6. & consi. ccccxlviij. num. 1. Francisc. de Curte iuniorem in dicto consil. clj. numero. 3. & 4.
44 † Quartò præsuppono, quòd licet singulares testes super aliquo facto deponentes non probent, ca. licet ex quadam. de testib. ca. bonæ, de election. cum similibus. illud verum: quando tractatur de probando actum in specie particularem. Tamen ad probandum quid in genere, scilicet quem esse insanum, quem esse furiosum, aut quem esse hęreticum, sufficiunt testes singulares, vt not. Inn. quem sequuntur ibi Doctor. in c. qualiter & quando. in ij. & in capit. cum oporteat. & ibi Ioan. de Imol. de accusation. & Bald. in l. j. C. qui numero tutel. & Alexand. in terminis nostris cons. xcij. col. post medium. versi. non obstat. inchoan. viso & opportune discusso. lib. v. cum aliis per eum allegatis. Sed contrarium tenet Ioan. Andr. in cap. vt officium. §. j. super verb. testium de hæret. lib. vj. & Anto. de But. in dicto capitul. qualiter & quando. Sed primum verius, quando testes inducuntur ad probandum hæresim, aut furorem in genere. Sed quando in specie, tunc procedit opinio Ioan. Andr. & ita intelligit Felin. in dicto cap. licet ex quadam. in ij fallen. & Alexan. consil. cxlvij col. vltim. versi. præterea text. singu. incipien. viso themate. lib. vij. & Alberic. de Rosat. in l. turpia. ff. de legat.
45 † Dicens tamen plus credi duobus testibus in specie, quã mille in genere deponentibus. Et sequitur Ias. consi. ij. num.
46 vij. vol. j. † Et idem est ad aliquam mulierem probandam esse meretricem, sufficere testes singulares, secundum Alexand. consil. xiij. col. vlti. in princ. versi. & quia. in consi. lib.
47 vij. & Felin. in c. præterea. de testib. & alibi dixi. † His prę habitis videtur venditionem per furiosum factã fuisse nullam, ac nullius esse efficaciæ & momenti, l. in negotiis contrahendis. & ibi amplè Decius. ff. de regul. iur. vbi furiosus nullum potest contrahere negotium. Quoniam id quod agit, non intelligit, dicto §. mutum. versi. furiosus. institut. de inuti. stipu. & c. sicut. in princ. xlvij. distin. & ibi Cardi. Alexand. & furiosi nulla est voluntas. l. furiosi. ff. de regul. iuris. & dict. §. præterea. instit. quibus non est permissum facere testamentum. Quia vbi intellectus abest, ibi furor adest, dicit Bal. in c. clerici. col. j. circa fin. de vita & honesta. clerico. alleg. no. in l. j. C. vnde vi. Et idem Mat. de Afflict. Decisio.

Neapo.ccclxv num.2.& in omnibus & per omnia loco absentis habetur,l.vbi non voce.§.furiosus.de regu.iur.& l.ij.§.furiosus.& ibi Alber.de Rosa.ff.de procura. Et hoc quãtum ad ea quæ præsentiam personæ furiosi desiderant, vt declarat ibi Alber.in fin.& bo.tex.in l.ij.§.furiosus.ff.de iure codi.& in l.j.§.adipiscimur.ff.de acquirend.possess.Et etiam talis venditio per furiosum facta est nulla,etiam si emptor eum sanæ mentis putabat,l.ij.§. si furioso quem legit Bart.cum §.si à pupillo.ff pro empt.vbi Bartol. dicit idem esse dicendum in furioso vẽdente,& eius curatore, quod in pupillo alienante. Et idem Bonifa.de Vitali in cleri.col. vj. versicu conclude circa furiosum.& versicu.conclude circa

48 infantem. † Etiam si talis alienatio fuerit iuramento furiosi vallata,vt voluit Bald.in l.ij.q.x.C.de rescindend. vendi. quia homines,vt inquit,donec sunt in frenesi deponere vel testari non possunt,sequitur Ias.consi.cxlj.numer 6.volum.

49 iiij †.Quinimo dato,quòd etiam actus per furiosum fuisset rectè factus,prout prudenti conuenit viro, tamen nõ tenet,secundum Decium in d.l.in negotiis.in j. conclusione. quia hoc videtur factum casu,ex quo mẽte carebat.d.§ præterea.& idem Abb. Sicul.in ca.sicut tenor.in j.nota.per il-

50 lum textum.de regula. † siue loquamur in contractibus, siue in testamentis etiam ad pias causas cõditis.dicta l.furiosum,& idem Bald.in l.j in quest.j.C.de sacrosanct.eccles.& And.Barbat in dicto cap.cum dilectus.numer.7.de success. ab intestat.& latè numer.4 per illum text.& summa Angelica in verb.furiosus.quem sequitur summa Siluestrina in simili verbo,& Cuma.in dicta l.furiosum. colum.ij. Corn. consi lxxii.j in litera F,vol.j & consi.cccxix.eod.volumi.& consi xxij.lib.iiij.& Aegidius Bellamera Decisio.dcxcj. in j fallent.quamuis furiosus iustum putet esse,quodcunque fecerit.cap.illam.in fin xj q.iij.& Alexand. in dicto consilio xc.j.colũ.iiij versicul Quinimo videtur lib.v.& sic videtur, quod mater quæ in venditione pro filio intercessit, non teneatur.l.si à reo.§.furioso.ff.de solutio. etiam si scienter intercessit. vt tenet ibi gl.magna,cùm principale non teneat,

51 vt ibi dicit text.& iura supra allegat. † nisi furiosus fuisset ante vitium obligatus,per tex ibi in fin.& suprà dictum est in iiij q.Et istam partẽ tenuerat prius Odofre.in d.l.si quis cũ sciret quem refert & sequitur Albe.de Ros. in d.l.is cui bonis.versi.dominus autem Odofre.de verbor obligat.qui

52 sic scribit:† si vis scire vtrum securè emas à malè gerẽtibus sua negotia, Dic,aut emis ab eo cui nõ est interdicta administratio à lege vel à iudice,tũc securè emis, quoniam si est dominus,transfert dominium:si non est, transfert causam vsucapiẽdi,d.l.si quis cum sciret. Aut emis ab eo cui interdictum est bonis à lege vel à iudice,& tunc venditio nõ tenet,d l.is cui bonis.& l.cum lex.ff.de fideiusso. & l.vbi lex. ff.de vsucap.Sed hic erat Carolo de Noilham à lege interdicta administratio tanquam furioso:quoniam omnia veris furiosis,& mente captis conuenientia faciebat, ac verba fatua proferebat ad instar cuiusdam Veneti, cuius meminit Gregorius consi.ccxij exordien. Quędam mulier. colum. ij.post princip.versi.& antequam vnquam, qui vltra verba quæ dietim proferebat fatua,dum exeruisset eius mẽbrum ad magnitudinem vnius brachij hominis, propter quãdam infirmitatem,omisso pudore se palã discooperiebat in præsentia plurium personarum , & percutiebat dictum membra,ac si super tympano percussisset,verba inhonesta proferendo.clamando etiam,& dicendo,Si quis suam non potest ingrauidare vxorem,veniat ad me. Refert etiam Sylua nu p fo.70 col.iij ante fi.Sic iste Carolus de Noilhano suũ ostendebat membrum signanter pueris: & qui conabatur carnaliter cognoscere matrem suam,dicendo eidem, quod vnum faceret filium maiorem , fortiorem , ac valentiorem Rolãdo. Et alia plura fatuitatis exempla exercebat,de quibus infrà dicetur. Et sic patet vẽditionẽ esse nullam Et idẽ in simili tenet Francisc.de Curt.in d consil.clj. numer 7.& Bertrand.de Carpen.consi.xlviij.num.14.volu.j.nouorum.

53 † In contrarium videtur quod valeant acta , & gesta rectè, & rite per furiosum facta, l. furiosus. ff. de actionibus & obligationibus per quam patet furiosum obligari ex suis cõtractibus, ex quibus obligatio contrahitur re ipsa. Ad idem tex.in l.si à furioso, in princ.eodem tit.& in l.si à furioso.& ibi per docto.ff si cert.peta.vbi ex mutuo reconciliato furiosus sibi alium obligat, & ipse ex tali reconciliato mutuo obligatur alteri, dictis iuribus.& l.non omnis.§. si pupillus.ff si cert.pet.& l.cum eo.§ si furioso.& ibi Alexã. ff de acquir.possess.& plenè Paul.de Castr. consi.cxx.nume.

54 iij.volu.j. † Tum quia quandoque furiosus non est ex toto extra mentem,quia plerunque habet dilucida interualla, vt quibusdam videatur penè furor esse remissus,l.penult.C.de curat.furio.& d.l.furiosum.& tenet id quod agit tunc temporis,ac si profectò furiosus non esset,vt ibi.Et gloss.in ca. quamuis vij.q j.in verb.Sed si interualla.& c. neque furiosus.xxiij.q.vij.& in c.dilectus de sponsa.vt infra dicam. Et

55 ad istud non patet responsum. † Sed bene ad primũ, quod loquitur de obligationibus quę citra consensum expressum vel tacitum acquiruntur veluti in actione negot.gest. quia in ea sufficit quod non interueniat prohibitio,l.si ex duobus.ff.de nego.gest.Ita glos.in dicta l.in negot.de regu.iuris.vel etiam ex causis quibus nobis ignorantibus actiones quæruntur,& eisdem etiam furioso acquiruntur, dicta l. si à furioso.& l.patre.ff.de his qui sunt sui vel alieni iuris. Sic etiam contra eum.& ita respondet Cardinal. de Zabarel.

56 consil.l j. † Tamen secundum Angelum in dicta l.furiosum.requiritur,quod series & forma verborum in contractibus,& vlt mis voluntatibus per furiosos prolatorum probent validitatem, vel inualiditatem , quæ inspici in hoc & attendi debent.Quia sic conueniunt homini sanæ mẽtis,aliàs secus. Et pro hoc dicit esse casum in l.fina.C. de hæredibus instituend. Talis enim præsumitur contractus, qualem verborum proprietas demonstrat,text.ad hoc celebris in l. interest ibi tantum quantum lectio probat in scriptura. & ibi Angelus & Salicetus.C.de solution. Ad idem textus in l. ij.ibi,actorum lectio quæ precibus intexta sunt manifestè declarat.& ibi Lucas de Pen column. j.versiculo & nota actorum lectio.C.de delato.libro x.tenor enim dispositionis ostendit qualis fuerit contractus & mens contrahentium. vt ibi,cum aliis per And.Barb.alleg consilio ij.columnn.ij. numero 5.& consi.xj num.xvij & consi.xxvj.num.j.volum. ij.& Ioannes de sancto Nazario in tractatu de peste. folio 5.num.xxxij.Ideo dicit Lucas de Pẽna in dicta l.ij. colum. ij.in princip de verbo,& sermone,allegans Hugo.de sancto Victore,quod vanus sermo , vanæ cõscientię index est: & mores hominũ lingua pandit. Et qualis sermo panditur, talis animus approbatur:quoniam ex abundantia cordis os loquitur. Ad idem Seneca in prouerbio : Imago animi sermo est:qualis vir,talis oratio. magnum etenim est vocis & scientiæ temperamentum garrulo non respondere.Præter-

56 ea † hoc ostenditur in minore,qui in cõtractibus in quibus est deceptus restituitur,vt per totum ff.& C.de minor.Tamen in contractibus bene gestis prætextu minoris ætatis non restituitur,l.nam & postea.§.si minor.ff.de iureiurand. Ergo idem in furioso,quia non omnia facta & gesta per eos habentur nulla,aut inutiliter gesta, vt habetur de illo fatuo Romano,vt recitat glo.in l.ij.in verbo constitui.de origine iuris.Qui cum Græci misissent Romam quendam sapientem,vt exploraret.an Romani digni essent eorum legibus, prudenter cum Græco se habuit,vt dicit ibi glos.communiter approbata:tamen Odofred.Rayn.Bartol.& Ioannes Raynaldus,co.iij.versiculo quęro pro expeditione.& Hieronymus Cagnol.in versicul.postea ne diutius.nume.55.& Budæus ibi in suis annotationibus,fo 16.pag.2.post princi. versi.verum enimuero dicunt istud esse fabulatorum, circulatorum,ac nugatorium, quando tempore illo non erat fides Trinitatis in cognitione : quod videtur verius.Et idẽ idem Ioannes de Neuizan.in Sylua nuptia.fol.70.column. iiij.

iiij.post prin.versi.facit disceptatio illius fatui,cum aliis per
58 eum alleg.† Et pro ista parte facit, quod Ioannes Andre. in d.c.cū dilectus.in fi.de succes.ab intest.de testamento furiosi,qui illud ritè fecerat,quo viso senatus Romanus decreuit ipsum valere.& idem Bald.in c.j.in princi. per quos fiat inuestitura.vbi etiā cum Ioanne And.refert Valerium lib. viij.c.penul.dicentem testamentū furiosi prædicti fuisse per Senatores approbatum. Et sic per arestum tanti senatus, postquam sapienter testatus fuerat: quia tunc præsumitur sanæ fuisse mentis.Et idem tenet Hippolyt.de Marsil.consil.ciiij.numer.vij.libr.j.& Tiraquel.de legib.cōnubia.fol. cxxx.pagina ij.versic.non temerè igitur &c. Tum aliis exemplis per eum adductis, quia prudentia apparet ex dictis & factis ex tenore testamenti,aut contractus collectis & perpensis capit.legimus.xciij.distinction.& glos.in l. penultima. ff. de condition. institution. Pro qua textus in l. idem Iulianus. §. final.ibi, furiosi est talia legata testamento ascribere.ff. de legatis primo, & in l.is qui.ff. de tutorib.& curator.datis ab iis.& in l.ob quę vitia crebo allegata.Et ibi Bal.& Cæpol.Veronē.& idem Ludo.de Roma.in d.l. furiosum .Ideo Matth.xxvj. ca.dicitur.Et tu ex illis es?nam & loquela tua manifestum te facit.Quare diuus Greg.scribens Mauricio Imperatori,prout recitatur in c. illa xj.quæst.iij.quòd laudabile est in propositis,non vbi furor,sed ratio dominatur in eis,vt ibi.Et ad hoc text.in l.nā & is.§.j.ibi,vt videatur ille non quasi sanæ mentis fuisse,cū testamentum iniquè ordinaret.ff.de inoffi.test.& late per Guliel.Bened.in repe.c.Raynutius.in verb.adiectæ impuberi.fol.264.num.67.& 74.vsque ad fo.266 .de testa.& singulariter And.Barb.consi.lviij.co.j.versi.& adduco simile,vol.j.Et latius cōsi.lix.col.iij.vers.Et si quispiam.vol.ij. reprehendens ibi Abb.Sicu.volentem contrarium in d.c. sicut tenor. de regula adducendo prædictā Decisi.per senatum factam.Et idem faciunt Ang.Ful.Paul.de Cast. & Ludouic.de Roman.in dicto capitul.furiosum.& ibi Iason
59 in iiij.limitatio.† Præterea Barba. adducit etiam aliam decision,per fatuum Parisień.factam, qui decidit quæstionem miro modo inter tabernarium & quendam pauperem ortam, à quo tabernarius extorquere volebat pecuniam ex eo quòd suum comederat panem ad odorem assati:nam soluit illi ex sono vnius denarij turonen. quam quæstionē Cato melius decidere non potuisset,secūdum Hostiēsem. Ioan.Andr.Abb. Sicul,& Andre.Barba.col.ij.in c.ad nostram.de cōsuet.Et prædic.decisi.adduxi in §.ij. de iurisd. omn.iud.lib.consue. Biturig.cū aliis ibi allega.& idem Anto .Corset.in sing.testamentum.& Barb.in l.j.in princ.col. vij.vero pone quòd furiosus.de ver.obli.& Bauerius in d. §.item furiosi.in j.limita.instit.quib.non est permis.fac.test. & Syl.nup.fol.lxx.col.iij. cum pluribus aliis per eum alleg. signanter referens Rosarium Busti.ij.parte sermone xxix.
60 dicentem,† Bastiānum Hiscido fatuum determinasse corā duce Mediolani quæstionem de præcedentia legistarum & medicorum:scilicet latronem præcedere carnificem,vt ibi. Et licet hoc videatur hominibus rectum iudicium,maxime mercatoribus,qui vocant Consiliarios, Aduocatos,& Iustitiarios cauillatores,iuxta illud Imperatoris dictum in l.ab Anastasio.C.mandati, quòd omnia mala nouerunt ij qui circa lites morātur.& in authenti.de exhibend.& introd. reis.§.illud quoque antiquitas.nec rectè secūdum ęquitatē iudicantes,quemadmodum ipsi mercatores dicunt se facere.l.quintus.ff.mandati.Tamen Pau.de Cast.eis respondet in l.j.in diffinitione iuris.ff.de iusti.& iur.& mētiuntur per collum:quia aduocati cognoscunt ęquitatem,& eius oppositū,quod est rigor.l.placuit.C.de iudiciis.de quo per Pau.
61 vbi suprà,& alibi dixi.† Et pro hac parte accedat tex.in l. cū furiosus.ff.de iudi. vbi iudex furiosus habens dilucida interualla,potest iudicare.& l. nec mandantē.§.j.ff.de tuto. & cura.datis ab iis. cū aliis per Abb.sicu.consi.xvij.& con
62 si.xlvij.vol.j.alleg.† Nec obstat,vt inquit Barb.in d. consi. lix.decisio Pet.de Anch.in cle.si furiosus.de homici.dicentis se quæstionem de facto decidisse, cum quidam furiosus qui ex verbis & factis extrinsecis videbatur sanę menti,fecisset contractum,in quo se obligasset ad mille,& hæres eius illo mortuo cōtra dictam promissionem nullam,ratione furoris se defenderet,& probatum esset illum dilucida habuisse interualla,licet tamen de tempore furoris non constitisset,dubitabatur,an talis obligatio præsumeretur facta tempore sanæ mentis.Et ipse determinauit quòd non, sed tempore furoris,ex quo semel fuerat furiosus. Et idem refert ibi Card.de Zaba.in ij.q.se de facto consuluisse.& Bertran.de carpen.d. consi.xlviij.nu.24.cum duobus seq.vol.j. nouorum.quod est amplum circa hāc partem:quia duo secundū Barb.concurrere debent,scilicet,si antea fuerat furiosus,& postea se obligauit.Sed in casu Pet.de Ancha.non fuerat probatum quòd antea fuisset furiosus. Tum quia ipse de Anc.card.& alii loquūtur eo casu quo quis fecit actū obligatorium in sui præiudicium,quod non tenet,d.l.in ne
93 gotiis contrahendis.† Et non mirum, quia si homo nullo modo de furore suspectus talem de tanta summa sine causa obligationem fecisset,profectò non teneret,l.cum de indebito.§.sin autem cautio.Et ibi Flo.& Iac.de sancto Geor. ff.de probat.& c.si cautio.& ibi Abb.Sicu.& Feli. de fid.
64 instr.cum no.in l. Campanis.ff.de oper.liberto.† Et idē in donatione,super qua consuluit Bertrand.de carpen. Secus verò si actus tenderet ad sui cōmodum,vt si testatus fuisset, ita vt solent sapientes testari aut contrahere, vt in presenti casu de Noilhano,qui locum de Briaco vna cum vxore &
65 matre vendidit,vt supra dictum est,& infra dicetur. † Pro quo facit quod dicit Pau.de Cast.in d.l.pe.de condi.instit. col.j.versi.nota etiam contra illud de quodam doctore Paduano,qui fecerat repertorium iuris,& tamen ordinauerat suum portari corpus cum tubis & corneis ad ecclesiam: & eius vxorem eadem nubere die,rubeísque indui pannis, alias suum hærede priuabat hæreditate, quòd quanuis hæc ordinatio non sit seruāda, per illum tex.& in l.seruo. §.ineptas volūtates defunctorum circa sepulturam veluti vestes, vel si qua alia superflua,vt in funus impendātur,non valere, Papinianus lib.iij. Responsorum scribit.ff.de lega.j.Tamen de facto fuit seruata. Satis enim resultat præsumptio, vt inquit Paul.illum testatorem sanæ fuisse mentis, cum esset doctor, & sciebat illas leges. Imò taliter ordinare,videtur facere illud quod lex suadet canonica,c. qui diuina.xiij.q. ij.quòd qui diuina vocatione ab hac luce recedūt,cum psalmis & psallentium vocibus ad sepulchrum deferri debent. Lugere enim & deplorare,ac lamentari eos qui ab hac decedunt vita,ex pusillanimitate contingit,c.vbicunque eadē causa & quæstione.Et ita per illa iura tenet Ludouic.de Roma.in dict.l.j.de verbo obliga.& Anton. Bauerius in dict.§.furiosi.quib.non est permis.facere testamen.col.vltim.ante finem.versi.sub das tamen vnum.& quod notant Bald. Ange.Paul.de Cast. Alberic.de Rosa.& Sali.in l.de-
66 creto.C.ex quib.cau.infamia irroga.† Et idem quasi refert Angelus in dicta l. penultima.ff.de conditionib.instit.post princi.de quodam mercatore Florentino, qui ibi decessit, & iussit se in vno corio inuolutum sepeliri,& vna candela vnius denarii,sub hęreditatis priuatione.Et sic etiam intellexi fuisse per quēdam episcopum Parisiensem ordinatum, qui cum vna lanterna,& de nocte voluit inhumari. Vnde consuluit Ange.non esse parendum iussui cum hoc nō fuisset honestum,considerata regionis consuetudine,ac conditione defuncti,eiusdémque generis,quę attendi debent,l.at si quis.ff.de religio.& sumpti.funer.& dicta l.seruo alieno. §.ineptas. de legatis primo. Et ista nostra quæstio nō est sine dubio,etiā vbi ex aduerso non probaretur aliter testatorem compotem & mente sanum, quàm ex dispositione vnius actus gesti,vt in casu Frācisci de Curte iunioris. Sed vbi vna pars probat furorē,& alia sanam mentē,cuius pro-
67 batio præualeat. Et ista est verè quæstio nostra. Sed † quis

teneatur probare furorem, an sanã mentem, Specula.in titul. de probationis.§.j versic.pone quidam erat furiosus.concludit, quòd illi qui fundat intentionem suam super furore, vel super sana mente incumbit probatio alterius istarum qualitatum: vt si vellem infringere actum alicuius, qui tunc temporis erat demens, mihi incumbit probatio vel si hæres institutus petat ex testamento hæreditatem tãquam à sano, & nõ furioso facto: tunc incumbit sibi probatio, l.ei qui dicit.ff.de probatio. Et Lapus, alleg 1.xxxvj.inchoan.disputat primò an prodigus. Sed in isto exemplo hæres non habet ab initio exprimere illum esse sanum, & non furiosum: sed simpliciter petere ex testamento hæreditatem: & si non obiiciatur ex aduerso de furore, quod illum teneatur probare, vt infra dicam. Et hanc quæstionem aliàs moui in §.viij.in gl.ij.col.iiij.de consue.iur.stat.perso.lib.cõsuet.Biturig.me remittendo ad Doctores in d.l.furiosum.& ad Abbatem Siculum in.d.cap.cum dilectus.col.vlti.de successio.ab intestato. qui ibi etiam se remittit ad per eum in simili dicta. in c.super hoc.de renuntiat.dicens numero testium maiori super renunciatione spontanea vel coacta esse standum. Ergo idem in testibus de sanitate & insania deponentibus, vt infra dicam. Et in terminis etiam nostris cõsuluit de verbo ad verbum Bartholo.Soci.in dicto consi.xlij.incipien. In casu restitutionis.volumi.j. Et quamprimum illud vidi, credebam pro casu nostro editũ fore, nisi quod in casu suo furiosus prætensus erat laborator, & in casu præsenti nobilis & potens. Et ad vtranque partem plurimis argumentatur rationibus. Et tandem visis tam super furore, quàm sana mente probationibus hinc inde factis, conclusiuè tenet, cõtractum per illum prætensum furiosum fuisse bonum & validum, fundans se ex eo primo, quod continue suam exercebat artem mechanicam. Sicuti Carolus prædictus suum scutiferi officium in mensa, & domo alti & potentis domini de Albreto, & in omnibus actibus nobilibus conuenientibus se honestè gerens, tam inter nobiles, quàm domicellas, ipsósque verbis bonis intertenendo. Etiam & secundò matrimonium cum quadam domicella Ioanna de Luc.ex potentibus nobilibus parentibus procreata contraxerat, qui eidem Carolo talem in vxorem, si sciuissent, aut cognouissent eundem fuisse virum furiosum, & alias mente alienatum, & à ratione deuium, profectò prout præsumendum
68 est, non dedissent: † quia de iure ciuili, & canonico matrimonium contrahere non poterat, in l.hæredibus.§.j.ff.ad Trebellia.& in d.l.patre.ff.de his qui sunt sui vel alien.iur. & l.furor.& l.in sponsa.in ij.in fi.ff.de sponsal. Et Alberi. de Rosa.in l.obseruare.ante finem.ff.de cur.furio.& Fulgo.in d.consi.ccxij.col.penul.circa med.versic.adest ętiam & aliud vehemens argumentum. Et ista fuit etiam ratio Soci.in dicto consil.xlij.per tex.in d.c.dilectus de sponsal.& in c.neque.xxxij.quæst.vij.& plene Ias.in dicta l.patre.col. j.versi.tertiò nota.& col.ij.versicul.quid in dubio.in fine. Et etiam Soci.in consil.xlvij.nume.viij.inchoan.Facti nar-
69 ratione & dubijs.vol.iij.& Alexand.consi.iij. Et† idem de intrãte religionem dicendum est, cum matrimonium spirituale contrahat, vt volunt Docto.in locis supra allegatis, & plene Lapus in dicta allegatiõe xxxvj. Vel posset dici quòd ante furorem illam acceperat in vxorem, & postea furorem superuenisse, vt dicit Baldus in dicta l.humanitatis col.penulti.de impube.& alijs substitutio. Eidem Iason.consilio clxxviij volu.ij. prout in casu præsenti euenit, vt ex infra di-
70 cendis apparebit. Præterea† pater hunc eundem Carolum filium ad sua gerenda negotia, & bona administranda procuratorem & receptorem constituerat: quem alias, prout est versimile, si eum cognouisset mente captum, non constituisset, nec deputasset. quod est multum notandum: quia parentes consilium pro liberis capere solent l.quod ait lex. ff.de adulterijs & in l. si furioso.in fin.ff.de curato.furiosi.
71 & infra dicam.† Et huic non videtur obstare quod dicit Bar.in.l.j. C.qui & aduersus quos. respondisse semel in

quæst.de facto, quòd licet ille cui interdictum erat bonis tãquam prodigo, & datus curator, assumatur postea ad decurionatus officium, vel ad aliud ciuitatis ad regimen: tamen interdictio ob hoc non censetur reuocata: quia potuit assumi non ex eo quòd effectus esset diligens in suis rebus agendis, & sic per consequens quasi ad sanos peruenisset mores: sed propter necessitatẽ patriæ, aut alium bonum respectum, vt ibi per eum, quem sequuntur Angel.& Paul. de Castr.& Philippus Decius consil.cclxxiiij.col.ij.versicu.nec admitti debet responsio, quia furiosus desinit esse talis, si sanitatem: & & prodigus, si sanos receperint mores, d.l.j.de cura.furio.& ibi Bal.in fi.cum alijs supra per nos in j.præsuppo. allegat.in d.§.viij.in glos.ij. versicul.sed curatores.de consuet.iur.stat.perso. Tum quia ante interdictionem bonorum fecerat venditionem, de cuius nullitate agitur, ac pariter omnia prædicta egerat, vt constat de depositionibus testium, ac alijs instrumentis & petijs productis. Quare apparebat quòd etiam plures causas, & bailletas perpetuas, ac cõtractus licitos, nec non plura ardua negotia perfecerat, & celebrauerat hominis sanæ mentis, vsque ad venditionem inclusiuè prætensam. Vne testes deponentes de furore.& sana mente reduci debent ad concordiam, vt dicit Bar.in l.ij.ff.si cer.pet.& Bald.in l.testium facilitatem.C.de de testib.c.cũ tu.e.tit. iuxta iilud, distingue tempora, & concordabis scripturas.c.periculose, de pœ.di.j. & l.apud antiq.C.de fur. Quare testes pro parte matris hæredis deponentes filium suum fuisse furiosum certo tempore ante venditionem, & ad mortem vsque, & sic comprehẽdẽdo cum fuisse tempore venditionis furiosum debent intelligi secundum quòd testes rei deponunt, videlicet quòd erat tunc sanæ mentis visis tot contractibus in nu.decem, vel circa per ipsum paulo ante contractum venditionis prædictę passatis: per quos vnà cum testamento eiusdem Caroli & testium rei depositionibus clarè hoc probatur. Ideo præferuntur simplicibus depositionibus testiũ actricis, ar.c. licet causam.de proba. Quoniam duo instrumenta simul iuncta probant illud quod vnum per se non probaret, vt dicit Bal.in l.fi.per illum tex.C.de fal.cau.adiec.leg. Et Franc. Curtius senior.consi.lv.in fi. Quia quæ nõ prosunt singula, multa collecta iuuant, l.instrumenta. C.de probatio. cũ simili.& sic concordat Cardi.de Zabare.in dict.consil.lvj. in vlti.quęst.dicens quod licet sit probatum aliquem esse
72 furiosum, † & ex aduerso illum etiam sanæ mentis per instrumẽta cõtractuum per eum factorum, prout in casu suo fuerat per quatuor contractus parum ante contractum rescindi petitum celebratos, quod tũc probata est sana contrahentis mens, que præferri debet secundum eum, vt infra di-
73 cam.† Veruntamen si notarius in testamento diceret testamento diceret testatorem fuisse mente sanum &c. non probaretur mentis sanitas: quia secundùm Iaco.de Belloui.non probatur per testimoniũ notarij, sed sola legis præsumptione: nam mẽtis sanitas est quid inuisibile, & propriè nõ percipitur visu vel auditu, sed magis iudicio rationis. Qualitas enim mentis non probatur per notarium, sed per solam verborum prolationẽ. Ita refert & sequitur Bal. in d.l.testium facilitatem.de test.volens etiam quòd nec à teste probetur directè: nam non cadit directè in sensum testis, l.nec codicillis.& idem Fran.de Arc.d.l.ij.& omnes in l.sanum mente.C.de transactio.vbi Ias.dicit *hanc esse communem*, quam tribus corroborat rationibus vt ibi per eũ, & idem Lud.de Ro.consil.ccccxx.co.iiij.post princ.versi.qua ratione. Licet. Ioan de Imo.in d.l.ij.teneat cõtrarium.sed Ang.& Cumã.post Din.tenẽt primam, quam sequitur Francis.de Cur
74 te iunior in d.consi.clj.nu.1.† Sicut econtra, si notarius in instrumento diceret talem sanum corpore licet mẽte & intellectu languentem &c. non vitiaret, secundum Ias.sequendo Bal.in l. Imperator.in j.col. versi.pone ergo.ff.de statu hominum. Et si quispiam diceret, quòd contractus, testamenta, &c. huiusmodi plerumque fiunt, cum perito-

rum consilio, l. dictantibus. C. de testamen. & tunc illo casu bene reperiuntur rectè & ritè facta & ordinata, quòd esset aperire viam fraudibus, vt dicit Philip. Corne. in dicta l. furiosum. colum. ij. Respondetur tamen, quòd hoc iure permissum est, d. l. dictantibus. & gl. ij. in l. illa institutio. & ibi Bar. & Alexand. ff. de hæred. institu. cum aliis per Alexandrum alleg. Quinimò stultus diceretur, qui rationem animi sui sequens absque iurisperito testamentum conderet, aut contractum ponderosum faceret, vt dicit textus celebr. in l. penul. §. fina. ff. de legat. ij. & plenè Lucas de Penna in l. omnes. colum. vij. versi. quæro an in decisionibus. cum sexdecim col. de decurio. lib. x. Et dubium non est, omnia omnino quæ consilio rectè geruntur, iure meritóque & effectu & firmitate niti, l. dubium. C. de repud. cum aliis per gl. ibi & Alberi. de Rosa. alleg. Ideo ait Sallustius in Catilinario, in princip. Quod priusquam incipias, consulto: & vbi consulueris, maturè facto opus est. Parua enim sunt foris arma, nisi sit consilium domi, vt inquit Cicero primo Officiorũ. Igitur vtile est homini imperito, regi à perito, vt ait Ioannes de Ana in cap. quorundam. colum. ij. versi. nata casum. de Iudeis. Quare Orosius secundo ad Augustinũ ait, Expers consilij furor dolorem virtutem putat, quantũ meditatur ira, quantum promittit audacia. & etiam ne melioris conditionis sint stulti quàm periti. l. Seruius. ff. quod vi aut clam. Aliàs si non esset bene dictatum & ordinatum, dictãs esset puniendus, vt authentic. de non alienan. vel permutã. §. quia verò verisimile. cum aliis ibi per glos. in verb. dictauerit. allega. Tum alia ratione possunt hic & debent testes concordari: scilicet, quòd propter fugam vxoris ipsius Caroli, quæ ab eo cum vno ribaldo eiusdem Caroli seruitore aufugit, cum certis etiam pecuniis ei ablatis & substractis, quas ex venditione prędicta idem Carolus ab ipso reo receperat, effectus fuerat furiosus, & mente sua alienatus, prout testes rei dicebãt communiter in loco de Buzeto, & aliis locis circumuicinis tũc dici & teneri. Vnde testes actorum deponentes ipsum Carolum fuisse furiosum, debent intelligi venisse ad furiam ob prædictam causam, & sic post venditionem. Nam, inquit diuus Augustinus libr. quæstionum veteris & noui testamen. recitatiue verò in c. aliquos scimus subito dementes factos, ferro, fuste, lapidibus, morsibus, multis nocuisse, quosdam etiam occidisse. xv. quæstion. j. & not. Bartol. in l. nutu. de legat. iij. & in l. ij. de bon. poss. furioso, infanti delata. & in l. si cum dotem. §. si maritus. ibi, quid enim tam humanum. & ibi Docto. solut. matrim. vt infra dicam. Sic enim accidit regi Nabuchodonosor, vt habetur Daniel. iiij. & xxiij. quæstion. iiij. ca. Nabuchodonosor. Qui ob eius superbiam septem annis furore vexatus nimio plura exercuit fatuitatis ac bestialitatis acta: & non mirum secundum Hierony. ibi, vt refert Nicolaus de Lira. fo. 304. litera D, † quia multa sunt homini sano impossibilia, quæ

75 tamen sunt homini furioso possibilia. Furia enim facit multa agere & pati, quæ aliàs non posset. Videntur enim homines desperati non curantes pericula, l. deferre. §. item constitutionibus. ff. de iure fisc. Bald. in l. j. C. de eunuchis. Videmus enim amentes, vt ait de Lyra, diu sub dio morari, & crudis sustentari, & videntur etiam esse bestiæ bestiarum, etiam ferocium, cum quibus amicitiam contrahunt. Et ratio istorum secundum de Lyra potest assignari, quia furia naturam hominis deordinat, & quasi bestialem facit: & vita hominis non differt à vita bestiali, nisi per vsum rationis. Et ex hoc sequitur, quod aliqua sunt eis delectabilia & possibilia, quæ ante non erant propter transmutationem naturę: sicut mulieribus pręgnantibus carbones, vel terra fit cibus delectabilis, & hoc propter naturæ deordinationem, quę tamen aliàs sunt eis abominabilia. Et ex hoc etiam sequitur aliud, scilicet quod cum bestiis contrahunt familiaritatem, aut quandam assimilationem ad eas: & propterea bestiæ non deuorabant Nabuchodonosor: sicut experimento videtur, canes ferocissimos non nocere fatuis naturaliter, vel amentibus. Et tamen Nabuchodonosor fuit ligatus vel inclusus, prout solitum est fieri, l. congruit. §. fina. cum l. diuus. ff. de offic. præsid. & l. penultim. §. vltim. de parricidiis. cap. ipsa pietas. xxiij. quæst. iiij. Hoc fuit secundum de Lyra, quia infirmitas magis fuisset aggrauata. Patet enim ad sensum, quod furiosi cum ligantur magis infirmãtur. Nam & frenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari. cap. quid faciet. xxiij. quæstion. iiij. Sic etiam accidit diuo Carolo sexto Françorum regi melancholiam, vt habetur in eius chronica per Gaguinum ædita. folio 103. verso. Et pariter Theroni regi citerioris Hispaniæ, vt refert Macrobius: & pluribus aliis id accidit, quos refert Valerius lib. vj. capit. ix. Et maximè sapiẽtibus, qui ob amorem mulierum bacchati effecti sunt fatui: quia furore amoris nihil vehemẽtius inuenitur, §. illud. in authentic. quibus modis natu. effic. legit. & institut. de succesion. sublatis. Non enim frater fratri dũ furor ille venit. Igneus ille furor nescit habere modum, vt dicit glossa in dicto §. illud. & Aristotel. vij. Ethicorum. ca. ait, iram & cupiditates venereas, cæteráque similia corpus etiam manifestè permutasse, atque nonnullos in furorem ac insaniam adegisse. quid enim ipsimet Aristoteli euenit, quid Salomoni, qui assiduitate & conuersatione mulierum adorauit idola, & eis templum ædificauit. iij. Regum xj. & cap. Salomon. xxxij. quæstion. iiij. & Ecclesiastici xlvij. Ideo ipse scribit: Vinum & mulieres faciunt apostatare sapientes. Quid enim Appio Claudio Iurisconsulto, qui amore virginis captus, omne fas atque nefas miscuisse dicitur, l. ij. §. initium. ff. de origine iur. Et Lucius Florus de gest. Rom. epito. j. titu. de seditio. versi. secundum in vrbe decemuiratus libido conflauit. & dixi infra quæstione cccxvii. incipiẽ. quid de iudice. quid profecto Vergilio poetę laureato, vide quod dixi in quæstion. inchoante, Quidam hostiarius curię nostræ. colum. vlti. & Alber. de Rosa. in l. vna. C. de senatuscon. Claudia. vbi in fine ponit differentiam inter amorẽ & cupidinem. Nam ex primo pulchritudinis aspectu amor concipitur: & ex assiduitate sequentis cognationis cupido

76 causatur, cuius percussor est amor. † Vnde amor puer pingitur, quia est irrationabilis & stultus. Cupidinem dicunt deum fornicationis, quem idem alatum pingunt: quoniam cupidine calentibus nihil leuius, nihilque mutabilius inuenitur. Sagittam in manu tenere fingitur, quoniam cor vulnerat, faciémque inflammat. Quid dicemus de pluribus, qui ob scientiam errant, ac stulti fiunt? iuxta illud Ieremiæ x. Stultus factus est omnis homo à sciẽtia sua. & Esaiæ xlvij. Sapientia tua & scientia tua decepit te. Et alios videmus ob nimium literarum studium insanire, & Actuũ xxvj. dicitur, multæ literæ te ad insaniam conuertunt, vt per Lucam de Penna in l. omnes iudices. col. xvj. ver. videmus. C. de decurio. lib. x. & Sylua nuptia. fol. 70. col. iiij. post princ. versi. Et

77 inquit Philosophus. † Si igitur furia inuasit Carolum de Noilhano non sine grandi causa, quia grauius est in mente viri adulterium vxoris, quàm homicidium filij, l. codicillis. §. matre. ff. de leg. ij. & no. Bal. in c. ex parte. de consue. & cõsil. lvj. volu. iij. & l. Gracchus. ibi, tamen nox & iustus dolor. C. de adul. quamuis videatur tex. in l. interdum. §. j. ff. de publicic. dicere quod potest esse aliud adulterio grauius: de quo ibi per Alberic. & in dicto §. matre. & gl. in c. quid in omnibus. xxxij. q. vij. signanter quando peius adulterio turpis adulter obest. gl. in c. cum quidam. de iureiurã. & Bolog. in authen. habita. col. iij. C. ne filius pro patre. & Sylua nupt. qui etiam dicit, quod quandoque in thisicam, vel aliam incurabilem ægritudinem & mortem incurrit ex mœrore quẽ inde suscipit, maximè in nobilibus & honestis viris, secundum Paulum de Castro in dicta l. interdum. de publicanis. & dixi in dicta quæstion. incipien. quidam hostiarius curię nostræ. colum. ij. Et cum illo dolore accidit sibi bonorum amissio, quæ dolorem alium & metum etiam inducit. not. Ioan. Fab. §. sciendum. institut. de donatio. & tex. c. Abbas. cum ibi nota. per glossam & Doctor. de iis qui vi metúsue

cauſa fiunt.& Gome.in §.fuerat.numer.44. de actio. cum
78 ſimilib.per eum allegatis. † Vnde teſtamentum factũ, aut alia diſpoſitio propter furorem ſuperuenientem non annullatur, dicto §.item furioſi.inſtitu.quibus non eſt permiſ.facere teſta.& ibi Ioann.Fab. & Marcus Bauarius in ij.& iij. nota.& tex.in dicto §.matre.& ibi Docto.inſuper Iaſ.verſ. conſequenter not.& latè Franciſcus de Ripa.libr.iij.interpreta.titu.pe reuocan.donatio.fol.21. quæſt.lxvij. & ſingulariter Socin.conſil.xlvij.volumin.iij.inchoan. facti narratione. Ad idem text.in l.iij.§.ſi quis ante.ff.de ſecund.tabul. & in l.ij.& in l.qui in poteſtate.§.fin. & l.qui teſtamento.§. nec furioſus.ff.de teſtamẽ.tenet Iaſ.in dicta l. furioſum.col. j.in ij.limitatio.& ibi Rimin.numer.ij.verſi.Item no.quod furor ſuperueniens.& Iacob.de ſancto Geor.in l.ſi à me. & l.iudex.ff.de iudic.dicens hoc etiam procedere, ſi talis inhabilitas ſuperueniat ex crimine, ſeu delicto illius qui facit actum: vt in teſte qui tempore quo erat habilis tulit teſtimonium, & poſt ſi efficiatur infamis, nõ vitiatur teſtimonium, vt habetur in l.ad teſtium.§.conditionem teſtium.ff. de teſtamen.& capi.teſtimonium.de teſtibus.& Doctor. in l.qui furere cœpit.ff.de ſtatu homin. Nec obſtare videtur, quod teſtes actorum deponunt etiam illum fuiſſe fatuum, oſtendendo pudibunda.vt infra dicam, & imagines ſanctorum ſalutando, nec tranſire ſubter arborum frondes volendo, &c, quia pauci ſunt ante cruces, & imagines Dei: & virginis Mariæ, ſine ſalutatione, & adoratione, ac inclinatione capitis cum pilei amotione tranſeuntes: imo hoc tenentur facere.capitu.per latum.cum ſequen.de conſecration. diſtinct. iij.& cap.ſi canonici.§.cæterum.de officio ordin.libr.vj.& l.j.C.nemini licere ſignum Saluatoris.l. Titia.§.ſi.ff.de auro, & argento lega.& Franciſ.Tigr. in l.non contrahit.ff. ad legem Iuliam maieſta.& Ioan.de Ana.c.ij.colum.ix.poſt mediam.verſicul.Quæro iuxta prædicta.de maledi. Et pariter nolle tranſire ſubter arbores, non poteſt dici fatuus, imò ſapiens, propter frondes arborum iter publicum tranſcendentes, ab illis ſe deuiando, ne ei accideret quod Abſaloni contigit, qui tranſiens ſubter condenſam quercum & magnam frondibus, quibus caput eius adhæſit, ſuſpenſus fuit, vt habetur 2. Regum xviij.& cap.ſicut. xlvj. diſtinctio. verſic. Abſalon verò. Aut etiam propter arborem incidentem, ſeu putatorẽ, l.ſi putator.ff. ad legẽ Aquiliam.& §.itẽ ſi putator.inſtitut.eod.quoniam non ſufficeret teſtes dicerem quem inſanæ mentis eſſe, quia prædicta viderunt facece, & inania loqui verba, quia tales teſtes non probarẽt, niſi dicerent eum talia facere more inſanorum, cum etiam ſani mente aliquando talia faciant, vt dicit Bal.d.§. furioſi.inſtitut.quibus non eſt permiſ. facere teſta.de quo dicto exclamat Alexan d.furioſum.& idem Iaſ.in conſi.ij.nu.7.vo-
79 lu.j. † Nec pariter obſtare videtur quòd fuit eidem Carolo datus curator: primò, quia licet fatuo detur curator ſicut furioſo, l.j.in fin.& l.ij.C.de poſtul.tamen propter hoc non prohibetur teſtamentum facere, aut alia agere acta, vt tenet Ioan.fab.in dicto §.præterea.inſtit. quibus non eſt permiſ. facere teſta.quem ibi ſequitur Angel. Aret.& Iaſ in d.l.furioſum.in iij.limita.Secundò quia hic poſt cõtractus prædictos, & prætenſam venditionẽ datus fuit curator tanquã furioſo & prodigo.quod eſt notandũ : ipſum etiã tempore vẽditionis, & cæterorũ prius per eũ geſtorũ, non eſſe furioſum, & per cõſequens firma & valida, d.l.j. de curat.furio.& d.l.is cui bonis.de verb.oblig. Nam geſta per prodigũ notoriũ valent & tenẽt, vt ibi, & dictũ eſt ſupra in præfatione, niſi eſſet minor, vt voluit gl.in l.patri pro filio.in verbo interdici.ff.de mino.quã facit ſing.Lud.de Ro.in ſuo ſing.ccxxv. inchoan.fuit interrogatus. Et dixi in d.§.viij.de conſuet. iuſta.perſo.lib.conſuetu.Biturg.præterea non eſt veriſimile, matrẽ, & ceteros parẽtes eiuſdẽ Caroli vẽditioni prædictæ conſenſiſſe, & illã poſt certũ temporis ſpatium bis ratificaſſe, ſi talẽ eũ cognouiſſent, prout prȩſumitur, in l.octaui.in fi.ff vnde cogna.& l.de tute.C.de in integ.reſtit. Et ita per illa iura tenuit Bal.in d.§.item furioſi.inſtitut.quib. non eſt permiſ.facere teſt.& Alex.in terminis in d.conſi.liiij.libr.j. & Philip.Decius conſi.lxxxvj.col.iiij.verſic.vltima conclu. & in d.l.furioſi.col.ij.verſi.& probetur quis furioſus. de re.iur.& conſi.cccxlviij.quod eſt ſingul.pro hac quæſt.in conſil.cccccxxvj.num.6. Et ſic parentes & affines tenebant, & reputabãt ipſum Carolum ſagacem & non furioſum: quod eſt notandum, ſecundum Barto.in d.l.diuus.ff.de offi. præſid. Et pater in vita ſua tenebat eum ſagacem, vt dictum eſt, & etiam in morte, quia eum in teſtamento ſuo inſtituit hæredem, abſque exemplari ſibi facta ſubſtitutione, & ſine aliquo ſibi dato curatore: quod ſecus aliàs fuiſſet, ſi eum pater pro furioſo, aut mente alienato, abſque intellectu & diſcretione tenuiſſet. dolor enim patris filius ſtultus, Prouer-
80 bior.19. † Quia tunc omnes etiam iudices reputare tenentur eundem tanquam furioſum, & non mente ſanum, l.ea quæ pater.C.de infamib.ibi, ſed apud bonos & graues opinionem eius qui patri diſplicuit, onerant.& tenet domi.Lupus de Palatios.in repetitio.c.per veſtras.de dona.inter virum & vxorem.fol.86.colum. j.num.2.& 3.vbi allegat Paulum de monte Pico.in repeti.l.in quartam.colum.xliiij.verſicul.viij.ff.ad legem Falcidiam. Quinimò ſententia in contrarium contra reputationem patris lata non valeret. Sicut econtra quando pater reputabat eum ſanæ eſſe mentis, vt dixit textus in dicta l.ſi furioſo puberi.de curato.furio.& ibi glo.vltim.dicit nota.de paterni teſtimonij authorita. Et idem Alex.in dicto conſi.liiij.lib.j.& Decius in dict. conſil. lxxxvj.col.iiij.ver.vltima concluſio.& Petr.de Bella pertica.& Albe.de Roſa.in l.j.§.amplius.ff.de confir.tutor. Sed vbi alias fuiſſet datus à iudice curator tanquam furioſo, vbi non erat, vide per doctores ſupra allega.& Bar.in d.l.is cui bonis.qui tenet valere interdictionem, per no.in l.ſi ab eo. ff.de vſucapion.& §.item prodigus. inſtitut.quibus non eſt permiſ.facere teſta.& gl.in l.Seiæ egreſſæ.ff.de tut. & cura. dat.ab iis. Et ſequitur Bertrand. de Carpen.conſil. xlviij. numer.11.cum ſequent.volu.j.nouiter impreſſo.& Domini. de Rota Deciſi.dccclxvj.aliàs deciſ.viij.titul. de teſtament. inchoand. Titius & Mæuius.in antiq.tamen Bald. Angel.& Docto.in d.l.is cui bonis.tenent contrarium, de quo ibi per Iaſo.& Moder.& Ludouic.de Rom.conſi.ccclxxxv.col.vl.
81 verſicu.quo ad ſecundum.& dixi ſupra in j.prȩſuppoſi. † Et eſt vnum aliud ſingu.in dicta l.ſi furioſo puberi. ſecundùm Baldum ibi in ver.in text.his conſequens, quòd pater ratione prodigalitatis poteſt filio bonorum adminiſtrationem denegare, quod alibi rarò, vt inquit, inuenitur. Sed hic pater conceſſit filio adminiſtrationem bonorum, igitur &c. volens etiam ibi Bald.per illum text.ibi, filium eſſe prodi-
82 gum.† quod ratione prodigalitatis filius poteſt exhæredari, relictis ſibi alimentis: quia hoc nõ fit in odium, ſed in fauorem, ne diſſipet bona.quod in caſu noſtro, nec in proceſſu domini Ioan.de Puiolibus Seneſchalli Landarum actoris, & dominorum Alani de Fuxo & Franciſcæ de Montepezato coniugum reorum : inter quos ſimilis erat quæſtio de eodem Carolo de Noilhan, qui locum de ſancta Liberata vendiderat Carolo de Mõtepezato, fuerat per patrem dicti de Noilhan factum: imò ſemper ſanȩ mentis ab eo, & matre, & aliis cognatis tentus & reputatus, vt dictum eſt. Et ita concluſum fuit in dicta cauſa de Puiolibus. Et in illa etiam erat præſcriptio xlix.annorum. quod erat peremptorium. Quia licet quis emat à furioſo, qui ſanæ mentis tunc reputabatur, & bono & iuſto errore ductus, cum parentes & cognati, & alij palam & publicè ſecum contrahebant: nihilominus poteſt ex tali titulo pro emptore præſcribere, l.ſecunda.§.ſi à furioſo.ff.pro empt. Quia ipſemet Ioannes de Sclamar dominus de Puiolibus, qui dicit eum nunc eſſe furioſum, quod nõ poteſt: quia quem approbo nõ reprobo, l.Neſennius.ff de nego.geſtis.& l.ſi quis teſtibus. C.de teſtibus. Et econtra, quem reprobo non approbo: cum talis bonorũ interdictio prodigo facta procurãtibus fieri

fieri præ cæteris nocet,vt voluit Francis.de Tur. Cremat. singul.xcvj.& domin.de Rota in dicta Decision. dccclxvj. aliàs decis.viij.de testamen.in antiq.& dixi in dicto §.in gl. ij.colum.iiij.ver. Et nota in hac materia.de consue.iur.per-
83 so.† Tertiò testes vtriusque partis secundum Soci.in dict. consilio xlij.debent alio concordari modo: scilicet dictum Carolum pro certo dilucida habuisse interualla,& aliquãdo sanæ fuisse mentis,visis tot contractibus & rebus ac negotiis per eum bene & rectè gestis. Et idẽ dicit Cornelius consilio ccxix.volumine primo. Et sic intelligantur testes rei,aliqãdo in furore fuisse repertum, prout testes actorum deponunt. Et hoc modo sunt,vt contrarietas euitetur, ad bonam concordiam reducendi,d.ca.cum tu.de testibus. Aliàs testes omnino essent contrarij. Quanuis enim, vt inquit Socinus,eo tempore quo testes actorum deponunt furiosum,multa vidissent facere fatuitatis signa, quæ probent fatuitatem,non tamen sequitur quod semper fuerit fatuus: quoniam non semper viderunt eum talia facere, cum non fuissent continuè cum eodem:allegat text.cum glo. in verbo,semper.in l.prima.soluto matrimonio.& in l.fin.de parricid.cum aliis per eum allegatis. Et de hac dictione semper,vide infrà,quæstione clvij.inchoan.Or,nunc veniendo. ideo Ecclesiastici xxvij.dicitur: Sapiens sicut sol permanet: stultus autem sicut luna mutatur.Quare cum probatio furoris sit difficilis,vt dictum est,& iura de vero loquentia, de illo qui continua mentis alienatione,omníque intellectu caret,intelliguntur,dicta l.diuus.in princip.de offi.præsid. & & dicto c.dilectus.de spon.& dicta l.si cum dotem §. si maritus.ibi,sensum non habet.& ibi Ange.soluto matrimon. quod clarè ostendit Socin.per ea quæ ponit Bald.in d.l.fu-
84 riosum.† Quærens si testamentum factum est ab eo qui habet dilucida interualla,& nõ apparet quo tempore factum sit,an tempore furoris,vel tempore sanæ mentis. Et decidit ibi Bald.quod aut tempus testamenti erat vicinum tempori furoris,aut erat ab eo multum remotum.Primo casu, refert aut qualitas dispositionis arguit ad partem sani consilij,& pręsumitur sanæ fuisse mentis tempore testamẽti. Aut qualitas dispositionis declinat in contrarium: tunc secus,l. penultim.ff.de conditio.institut.& istum sequitur Paulus de Castr.Fulg.& Riminal.num.4.in dicta l.furiosum.& Pau. Castr.in l.qui testamento.§.nec furiosus.in j.quæst. de test. & And.Barba.consi.lix.col.vj.versi.nec obstat.volum.iij.& Francis.de Aret in l.ij col.vlti.versi.Circa secundum arti. ff.de testam. Non tamen ex sola temporis vicinitate furoris tantum,sed cum aliis adminiculis & præsumptionibus, vt ibi per eum,quę tamen nulla sunt ex parte actorum:multa verò ex parte rei. Et idem Socinus consil.xcviij. colum.iij. versi.ex quibus infero.volum.iij.& Bal.in d.l.j.in fin.versi. circa curam.de cura.furio.& Angel. Areti.in d.§.præterea. quibus non est permissum facere testamentum. Vnde venditio facta,& alij contractus in eodem anno etiam per eum celebrati,nõ arguunt fatuitatem,quinimò prudentiã:quia ex illa venditione non fuerat læsus: quamuis actores nisi fuerint probare deceptionem iusti pretij:tamen non venerunt illa via,iuxta constitutionem,l.ij.C.de rescinden.vendi.& c.cum dilecti.& c.cum causa.de emption. & venditio.
85 †Sin autem verba testamenti essent mixta furię,& sanę mẽti,tunc præsumeretur furiosus,secundum Angelum in d.l. furiosum.nec attenderetur temporis distantia,vt ipse voluit in hoc,damnando doctrinã Bald.fratris sui. Et ipsum Angel.sequuntur Fulgo.& communiter Doctor.ibi: quamuis
86 Bald.hunc non amplectatur casum.† Quarto vero casu,in quo dicitur,quod semel furiosus semper præsumitur furere,vt voluit gl.in c.indicas.iij.q.ix.& in d c.cum dilectus.de succes.ab intestato.hoc verum,si non esset probatum quod medio tempore fuerit qualitas furori contraria, vt volũt Oldra.& Bald.in dicta l.furiosum.quos sequuntur ibi Angel. & Sali. Aliàs regulariter furiosus præsumitur semper in furore durare:& idem Pau.de Castr.in dicta l.qui testamento.§.nec furiosus, quia communiter secundum eum dicitur.Qui semel incipit fatuizare nunquam liberatur. Et idẽ Francis.de Aret.ibi.& in d.l.ij.col.ij.versicul.super primo dicit Barto.de testa.ponens duas regulas quas colligit ex dictis Bald.in l j.§.si magistratus.ff.de magist. conuenien.Et idem tenet Cæpo.in d.l.j.§ fin.cum ll.sequen.de ædil. edic. vbi distinguit vt ibi,& sequitur Alexan.in d.cons. cxlj.col. iij.versi.his pręsumptis.cum sequen.lib.j & consi.lxxxv.inchoan.viso themate.colum.ij.versic.Sed his non obstantibus,lib.ij.quod quidem reperitur in vij.lib.consil. cxlvij.& Ange. Aret.in tract.crimi.in verb.Sed quid si maleficium. & in d.§.item furiosi.quem legit cum §.præterea testamentum in glo.negotium.de testamen.& ibi Marcus Bauarius in iiij.notabi.limitat glo.in dicto c.indicas quinque modis:
87 † & vno modo secundum Bartol.in l.ij.ad fi.ff. de bonorũ possessio. infanti vel furioso delata. Nam si probetur quem certo momento ante actum celebratum,puta tali die fuisse furiosum,non sequitur quod tunc in posterum sit furiosus, quia illud potest cõtingere propter aliquod accidens,vt dictum est. Et idem Florentin.in l.sed & si.§.iniuriam.ff. ad legem Aquiliam.& Francis.de Aret.in dicta l. qui testamẽto.§.nec furiosus.colum.ij.& And.Barbat.in d.c.cum dilectus.de succes.ab intestato.col.pen.vers.videndum est.ad-
88 ducens pro hoc text.in c.cũ inter canonicos.de elect.† Tamen ista præsumptio,quòd furiosus semper præsumatur furiosus,tollitur secũdum Barba.& alios,ex alia præsumptione vehementiori:quia inter pręsumptiones est dare gradũ, vt violentior præualeat minus violentæ,cap.afferte.de præsumptio.& l.j.C.qui & aduersus quos.Et ideo licet quis fuerit furiosus,& hodie præsumatur, tamen illa pręsumptio tollitur ex qualitate actus gesti. Quare si actus gestus congruit viro sanæ mentis,pręsumendum est sanæ fuisse mentis tempore testamenti, vel contractus. Et ista fortior est præsumptio, & magis conformis naturæ. Et isto modo, vt inquit Barbat.possunt reduci Doct.ad cõcordiam. Et istud est in effectu,quod volunt Ang.& docto.supra alle. ex quibus Socin.in præallegat.consi.xlij.duobus hanc doctrinam cõ-
89 cludit.† Primò quòd actor habet necesse probare contractum vel instrumentum fuisse tempore furoris, aut vicino furoris celebratum,d.c.indicas.iuncta gl.in verb. ostenderit.& c.in præsentia.de probat.stabit ergo hoc quod fuerit confectum temporis interuallo à tempore furoris. Et sic nõ probat hoc esse ꝙ ab hoc contingit abesse,l.non hoc.C.vnde cogna.& l.neque natales.C.de proba.& d.ca.in præsentia.per quod dare est responsum ad Pet.de Ancha.& Cardi.de Zabar.in clem.j.de homi.quos sequitur Ias.in d.l.pa-
90 tre.col.ij.versic.quid in dubio.† volentes q. si probatum sit quem aliquo fuisse tempore furiosum,& ex aduerso probatum sit fuisse sanæ mentis,non sufficere ad validandum actũ gestum,nisi probetur sanæ fuisse mentis tempore actus etiam gesti.alleg.nota. per Din.in regula, semel malus.quia hoc verum,quando non probaretur ipsum sanæ fuisse mentis tempore cõtractus,nec dilucida habuisse interualla,prout fuit hic,iuxta l.cum aliis.C.de curatore furio.vnde videtur sublata illa furoris præteriti præsumptio.vt ibi,& ita volunt doctores signanter Francisc.de Aret.in dicta l.ij.C.de testamẽ. Quare allegatio & probatio per actricem,& subrogatos de furore ipsius Caro.facta,annullatur per probationem per ipsum reum factam:tam scilicet per venditionem, quàm per alios contractus tunc,& paulo ante celebratos,ac per testamentum post per eũ factũ,& bene ordinatum: quæ omnia conueniunt in omnibus partibus homini sanæ mentis,& non profectò furioso, vel dementi:prout vult Petrus de Anchara. Et ita dicit Alexand.consil.xcij.col.iiij lib.v. maximè cum furor post ex causis prædictis sibi superuene-
91 rit,vt dictum est.† Secũdo modo concludi potest:quia dato secundum Socin.quòd probaretur contractum vel testamentum factum fuisse instante tempore vicino furori, non tamen ob hoc præsumi debet, quòd tunc fuerit fatuus aut

furiosus, quia qualitas dispositionis arguit ad partem sani
consilij:quod clare ostenditur ex contractibus & instrumẽ
tis per eum celebratis,quibus (cum non probetur contra-
rium) standum est,l.cum precibus.C.de probatio.§.si vero
moriantur.in authen.de fide instru. Et ista hominibus con-
ueniunt sanæ mentis,vt de se patet,& Alex.alle.Bart.in tra-
92 cta.de teste.§.opposita prudentiæ.dicentem.† quòd si con-
stat furiosum dilucida habuisse interualla,& dubitetur an
actus gestus fuerit factus in quiete,an in furore,dicendum
erit secundum eum quòd ille actus hoc ostendit. Et ipsum
sequitur Ias.in d.l.furiosum.versicu.quid autem. allegans
Alexand.sic tenere in alijs pluribus consi.& Bart.in dicta
l.ij.de bon.pos.furio.Pro quo facit tex.in l.aut facta.§.euẽ-
tus quoque spectatur.vt à dementissimo quoque facta. ff.
de pœnis.& in l.si quis in tantam.C.vnde vi.vnde id quòd
matrem aut alios coniunctos offendebat,ostẽdit hoc in fu-
rore fecisse. Sin autem econtra fecit quod quilibet diligens
paterfamilias fecisset,ostendit actum in quiete fuisse gestũ,
secundum Bartolum & Doctores supra alleg. Et latius per
Soci.in dicto consi.xlij.& Ioann.de Neuizano in sua Sylua
93 nuptia.versi.præterea nonne & fatui.† Tum quia plus cre
ditur duobus testibus de sana mente,quàm mille de insania
deponentibus,vt voluit Abb.Sicul.in d.c.cum dilectus. de
succes.ab intestat.& Ias.consi.ij.nu.8.vol.j.& cõsi. clxxviij.
num.j.vol.ij.Et dictum est supra col.vj.post princi & maxi-
mè quia testes deponentes de sana mente deponũt de qua-
litate naturali intrinseca, quæ à natura inest,& cum qua ho-
mo nascitur:quo niã homo nascitur bene sensatus, & sic de
affirmatiua vtroque iure comprobata,d.ca.cum dilectus. &
ibi expresse Barbat.& gl.in ca.si forte.de electio.libr.vj.& l.
nec codicillos.C.de codicil.vbi Bartol.dicit, quòd asserens
aliquem esse sanæ mentis, habet præsumptionem iuris pro
se,quòd sit sanæ mentis. Et sequitur Franc.de Curt.in con-
sil.præalleg.clj.Et sic præferri debent testibus deponẽtibus
de negatiua illius qualitatis,licet resoluatur in affirmatiuã,
ex qua de necessitate sequatur eum esse furiosum, vel men-
te captum,& nõ sanæ mentis,vt dicit Bal.in.c.dudum. quẽ
ibi sequuntur Doct.de præsumptio.& Ias.in d.consil.ij.nu.
8.volum.j.& Franc.de Areti.in c.in nostra,versic.aliquan-
do testes.quem ibi sequitur Feli.vers.fallit secundo. de testi.
94 volentes,† quòd quando per eadem media alicuius sensa-
ti.& signi affirmatiui probatur negatiua,non esse differen-
tiam inter affirmatiuam & negatiuam : vt puta ꝙ res sit vi-
tiosa,vel non vitiosa,ꝙ aliquis sit furiosus vel non furiosus,
aut mortuus vel nõ,vel ægrotus aut non.Et hoc probat tex.
secundum Feli.in l.j.de cano.frument.vrbis Romæ.libr.xj.
Et ibi Bar.ad hoc ponderat illum tex.Et istud corrobora-
tur per ea quæ singulariter dicit Imo.in c.j.de frig.& malef.
quòd si duo testes deponant virum frigidæ esse naturæ, &
alij duo testes similiter deponant nõ esse,statur duobus vlti-
mis testibus,tanquam verisimiliora & aptiora naturæ depo
nentibus:cum alijs per Ant.Corse.in sing.in verb.testis.al-
95 leg. † Sic etiam magis statur testibus deponentibus illud
quod est conforme ac consonum iuri communi, quàm alijs
aliter deponentibus,vt voluit Inno.in cap. auditis.de præ-
scrip.quem sequitur Bald.c.j.de controuer. inuestitu.& in
authen omnes peregrini.C.communia de succes.& Pet. de
Ancha.in c.j.& ibi Moder.de rescrip lib.vj.& cons. ccliiij.
inchoan.in quæst.presbyteri Caroli.& Fran.Cur.in tracta.
de testi.conclu.ix.& Feli.in d.c.dudũ.ver.in gl.idoneus.de
præsump.& latius in c.super his.ver.Quarta cõclu.de accu.
& Corse.vbi supra.in verbo.testis.& And.Barbat.consil.v.
nu.2.vo.ij.Propter hoc dicit Dominic.in c.cõcilia.xvij.dist.
96 † testes deponentes testatorem tempore testamenti insanũ
fuisse,nõ probare concludentur: quia ista insania non est
regulata iure positiuo,vt ibi dicitur in versic.sacerdotes in-
sanissimi quia insania est carentia recti intellectus:ideo nõ
concluduntur alleg.text.in dicto capit.in præsentia. Et eum
ibi sequitur Felin.post princi.versicu. Et adde Domini.de

97 probation.† Ideo dato quòd mille testes probarent talem
prius fuisse furiosum, & duo probarent eundem tempore
quo actum gessit,sanæ fuisse mentis,ista secunda probatio
præualet,per tex.in d.c.indicas.quia dictæ probationes nõ
discordant, & prima probatio nõ infert in tẽpus de quo a-
gitur,nisi præsumptiue. Et ita singu.Philip.Corse.consilio
lxxxv.volumi.ii.quod est pro hac Decis. proprium & am-
plum.Igitur omnibus prædictis simul iunctis oritur proba-
tio in homine sanæ mentis,cum ex pluribus præsumptioni
bus ad idem concurrentibus inducatur plena probatio, gl.
in l.instrumenta.C.de proba.& in l.iij.§.eiusdem,ff. de te-
stibus.& c.cum causam.& c.tertio loco.de proba.cap. acce-
dens.in secundo.vt lite non contest.& c.illud. de præsump.
& c.cum Bertoldus.de re iudic.& d.c.cum dilectus. de suc-
ces.ab intest.& Bal.in rubr.de probat.in l.iij.C.ad l.Iul.ma
iesta.& in d.c.auditis.de præscrip.cum alijs per Barbat.al-
leg.in d.consi.lix. Et nihil ex aduerso est productum quod
iuuet probationem testium de furore prætenso deponen-
tium:cuius probatio est,vt supra dictum est, difficilis. Nec
obstat allegare simulationem contractuũ per ipsos de Lar-
treos patrẽ & filium circa emptionẽ & acquisitionem præ-
dicti castri de Biraco factorum:quia nõ refert quis eorum
emerit locum prædictum,nec quibus pecunijs. Nam solẽt
homines armorũ ex stipendiis multa acquirere discurrẽdo
per totum,cum alijs armigeris,violando & extorquendo,vt
moris est in Italia,vt dicit Bald.consil.cxj.inchoan.quidam
nobilis filiosfamilias.in prin.vol.iij.Sic etiam in Gallia & v-
bique faciunt homines armigeri. Nec etiam obstat si dictus
Ludouicus sit hæres sui patris, qui facultatem recobrij seu
reuenditionis per eundem eidem Carolo datam extinxerat
& amortizauerat,siue non:ex quo sibi potest competere ac
pertinere tam ex persona patris,quàm ex sua, cũ vna & ea-
dem reputentur persona,l.fi.C.de impub.& alijs substitut.
& l.in suis.ff.de lib.& posthum.cum alijs per Hippolit.de
98 Marsil.singula.clx. inchoand.pater & filius. alleg. † Nec
pariter obst.ꝙ curator fuit per iudicem eidem Carolo da-
tus,quia hoc fuit,vt dictum est,post venditionem,& ratifi-
cationem,ac alios cõtractus per ipsum rectè & ritè factos,
quoniam si ante fuisset sibi de curatore prouisum, non va-
luissent,per eum gesta,vt volunt iura & Doct.supra alle. &
Corne.consi.lxix.in litera X,ante fi.ver.nituntur etiam.vo-
lu.i.Quia inquit Philosophus j. Politicorũ, homines qui se
ratione propria gubernare nesciunt , naturaliter fore ser-
uos eorum qui eos ratione & prudentia gubernare possunt.
99 † Et si dicatur quod non erat opus ei dare curatorem, cum
à lege datus sibi fuisset , vt supra in præfatione dictum est,
hoc verum,nisi probatum fuisset eum sanę fuisse mentis,vt
supra satis extitit deductum. Et prædicta etiam curatoris
datio erat nulla,cum de iure ad eius essentiam requiratur,
quòd curator furioso datus, non solum post iuramentum
de vtiliter rebus furiosi agendis præstitum,faciat inuentariũ
bonorum publice scribere,& omnia bona sua pro sua admi
nistratione specialiter obligare, & hypothecę supponere,l.
de creationibus.& ibi Bartol.Bald.& Salicet. C. de episco.
100 audi.& l.fi.§.sed cum antiquitas.C.de cura.furio.† vbi ma
ter non potest esse tutrix sine bonorum suorum obligatio-
ne.l.fin.C.quando mulier offi.tutel.fung.& Salic.in authẽ.
matri & auiæ.q.xviij.eodem titu.Sed etiam requiritur,ꝙ in
præsentia episcopi & trium primatum prædicta curatoris
furiosi datio fiat. Tamen de consuetu.secundum Bar.in d.l.
de creationibus. valet talis datio curatoris sine illorũ præ-
sentia:dicens ita se consuluisse, prout in consil.cxliiij.incip.
Iudex communis.cum seq.consil. Sed dicta mater quæ erat
legitima,& datiua tutrix & curatrix,licet fecerit inuentariũ
bonorum, non tamen expresse hypothecauit bona sua pro
administratione bonorum filij:sed Alexã.circa hoc vltimũ
dicit in d.consi.lxxxvj.inchoand. Visis dubitationibus.vers.
101 non obstat quòd non fecerit inuentarium. volum.ij. † pro-
pter hanc inuentarij omissionem curatoris dationem non

vitiari

vitiari nec annullari: sed tanquam suspectum remouendũ, l.fin.C.de arbi.tutel.licet non respondeat ad d.l.de creationibus.quæ hoc expresse statuit:alias quòd non valeat: vt dictum est.Bene tamẽ verum est,quòd alij tutores minorum non conficientes inuentarium remouentur,vt suspecti, vt dicit Bar.in l.tutor qui repertorium.in prin.ff.de admin.tuto. Quare idem est dicere,quòd non valeat curatoris datio,vel quòd tanquam suspectus veniat remouendus, cum etiã remoueri debeat,quando non tenet datio,insti.de suspect.tut. princ.& §.fina.& l.ij.de tutor.& curator. qui satis non de-
102 der.† Sed quòd hodie necessaria non sit antistitis præsentia,tenet Alexand.consil.cxxxij.lib.j.& consi.xxxix.libr.iij. & Ang.Are.in d.§.præterea.Et Ias.in l.rem non nouam.& fi.C.de iudic.& Franc.Purpura.in l.ius dicentis.fol.47.nu. 78.ff.de iurisdict.om.iudic. Et iste processus fuit bis partitus & indecisus.Et ipso prima vice sic remanente indeciso, certe fuerunt per actores impetratæ à domino nostro Rege literæ,ad proponendum dictum Carolum non fuisse domini de Albreto scutiferum,licet per reum nunquam fuisset allegatum ipsum fuisse scutiferũ domini de Albreto. Sed testes rei hoc in ratione de sana eiusdem mente reddenda dicebant: quia reuelauit, Deus scit. Super quo quidem facto ego adiuncto mihi domino Rogerio de Candeley Regio in eadem curia cõsiliario feci inquestas, quibus per curiam visis,vnà cum toto processu,fuit etiam secundò partitus. Et semper maior numerus dominorũ erat pro ipso reo. Quod intelligens prædictus de Grossoles pater,dedit nonnulla falsitatis media contra instrumentum approbationis seu ratificationis per dictam Helenã de Sclamar passatum:& de remissione,& quittantia recobrij facta, videlicet quòd tẽpore eiusdem ratificationis & homologationis ipsa Helena erat à loco Buzeto absens,& quòd notarius qui receperat illud fuerat de falso suspectus,quamuis dictam patris remissionem ipsa agnouisset fuisse veram,& receptam & passatam per dictum bonum hominem siue Buzonum de Vitrina notarium prædictum:quæ falsitatis media ad probandum fuerunt admissa, & etiam reus ad contrarium, & commissarij ad hoc deputari fuere domini Ioannes de Isbarola, Briandus de Valee,& nos:quibus reportatis fuit processus declaratus partitus,& quòd partes se erga Regem prouiderent, quem tandem ad se & eius magnum consilium euocauit,&
103 postea inuicem composuerunt & transegerunt.† Quid si agenti possessorio adipiscendæ obiiciatur exceptio furoris & dementiæ testatoris,an impediat missionem. Dic quòd non,quia hæc exceptio de sui natura altiorem requirit indaginem,quæ in iudicio petitorio reseruari non debet, nisi eam obiiciens vellet incontinenti probare, vt not.gloss. Bartol.& Docto.in l.quamuis.C. de edict.diui Adria. tollen.& Angel.consilio cxxxv.circa finem versicu. super secundo dico.

SVMMAE.

1 *Possessione triennio non quæsita,an ius beneficij sit extinctum.*
2 *Interruptio ciuilis & triennalis prodest solum interrumpenti.*
3 *Beneficium videtur habere pro derelicto, qui intra triennium non est adeptus possessionem.*
4 *Præuentione ligantur manus ordinarij,vt nec coloratum titulũ tribuere possit.& nu.5.*
6 *Titulum non habens coloratum non habet remedium pacifici possessoris,nec regulæ cancellariæ nec præscriptionis.*
7 *Præscriptio triennalis incipit à tempore tituli colorati.*
8 *Titulus in beneficialibus potius attenditur quàm possessio.*
9 *Benefic.um potest resignari bullis nondum confectis.*
10 *Tempus ad possessionem beneficij vacantis & per ordinarium collati non est à iure præfixum.*
11 *Possessio beneficij à Papa per resignationem collati, debet haberi intra sex menses.& nu.12.*

Quæstio XXIIII.

Duo litigabant de beneficio per ipsos ab ordinario impetrato:quos tamẽ tertius alius in curia præuenerat Romana,cuius ius melius & validius erat,cum iuxta concilium Basiliense præuentiones locum habeant,vt in titul.de collat.c.i.§. neque etiam collationes per præuentiones.cuius quidem impetrantis ius vnus istorũ collitigantium triennio acquisierat iam lapso:quod durante,ille nec ipse aliquo modo possessionẽ dicti beneficii in vim impetrationis prædictæ adeptus fuerat, licet illud post triennium produxerit. Quæritur nunc an ius illius ob defectum possessionis per illum tertium,neque per eum,ad quem illud ius peruenit in vim illius non adeptæ,sit extinctum.

DECISIO XXIIII.

1 ET † videtur,quòd sic,ex quo alter litigantiũ triennio possedit pacificè,& sine lite, quo ad illum tertium,in cuius locum eius collitigãs successit,vt est text.in clemen.j.de sequestra.posses.& fruct.& in c.j.de pacific.posses.in pragma.& ibi glo.expressè in verb.termino-
2 rum.vult† interruptionem ciuilem & triennalem prodesse solum interrumpenti, & non alijs, per iura & rationes per eum adductas: & licet iste tertius non venerit in processu, nec se opposuerit, tamen exceptio præscriptionis triennalis,quæ obstabat, & opponi sibi poterat, obstat, & opponi potest collitigãti eius cessionario,vt voluit Cynus in l.eius. quem ibi sequuntur Bal.Ange.& Sali.C.de compen.& in l.
3 si quis in rem.ff.de procura.† quoniam beneficium videtur habuisse pro derelicto,ex quo intra triennium possessionẽ non fuit adeptus,vt dictum est.Et multi ex dominis hãc te-
4 nebant partem.† Sed maior pars,de quorum numero eramus,tenuit oppositum,tum primò & peremptoriè, quia beneficium fuit per istum tertium primò impetratum,& præuentum:ex quo manus ordinarij fuerunt ligatæ, & qui non potuit se de illud conferendo intromittere,vt not. Doctor. in cap.auditis.de electio.cap.si à sede.& ibi omnes. de præbend.libr.vj.& in dicto c.j.§.neque etiam collationes per præuentiones.& ibi gloss.in ver.per præuentiones. de colla.in pragma.& gloss.in §.item circa clausulam.in verb.non
5 valeant.eodem tit.† Vnde eius collatio non tribuit sibi coloratum titulum,imò incoloratum ex defectu potestatis in conferente,vt dicit Abb.Sicu.in cap.cum nostris.colũ.j in prima regula.de conces.præbend.& in c.ij.in princ.ne sede vacãn.& Din.in regu.beneficium.q.v.& ibi Fran.colum.ij. post mediũ.Quia licet habuerit titulum ab ipso ordinario, tamen ex defectu actuali potestatis, qua pro tunc fuit per præuentionem priuatus,non potuit ex tali incolorato titulo triennalem obiicere præscriptionem:quantuncunque etiam sine lite possederit,vt vult text.in dicto cap.j.de pacifi.pos. qui dicit,quicunque non violentus, sed habens coloratum
6 titulum.& ib glos.in verbo coloratum.† ideo clarum est, ꝙ sine titulo vero,saltem colorato , quis non potest se iuuare dicto titulo,de pacific. posses. neque de regula cancellariæ apostolicæ xxiij.Quoniam requiritur titulum habuisse ab initio coloratum. Secundò quòd illud possederit triennio:
7 † & sic præscriptio triennalis incipiet currere ab illo tempore,quo titulum habuit coloratũ,vt dicit gl.prædicta in verbo,coloratum.col.pen.arg.l.certe.§.pen.ibi,nam si ab eodẽ emisset,inciperet.ff.de precar.Noc obstat,quòd iste tertius
8 non fuerit possessionem adeptus, † quia in beneficiis non attenditur principaliter possessio,sed titulus,capitu. ex frequentibus.de institut.& regula beneficium. & quæ ibi dixi in addition.ad Din.incipien.adde quòd in beneficialibus. in quæsti.iij.& iiij.& in regula,qui prior est tempore,de regulis iuris.& Doct.in c.in literis..de restit.spol.gloss. fin.& Doct.in c.ex insinuatione.de procur.præcipuè quando resignatum vel permutatum fuerit,aut ius in eo prætensum.c. fi.& ibi per Doct.de conces.præbend.lib.vj.& in c.j.de rer. permu.& ibi Dominic.& Franc.eod.lib.& Abb. post Ant. de But.in c.cum olim.de rer.permut.& Imol.& Zabarel.in c.quæsitum.eo.tit.& Fel.in c.ad audientiam.ver.not. etiam
9 ex eadem gloss. de rescript.† Et etiam potest beneficium obtentum resignari bullis nondum confectis,vt dictis iuri-
10 bus,& no.in c.institutionis.xxv.q. ij.† quoniam tempus ad possessionem beneficij per mortem vacãtis & per ordinariũ

collati adipiſcendam,nõ eſt à iure præfixum,vt voluit Ab-
bas Sicul.in c.capitulum,verſi. his præmiſsis conclude.de
11 reſcrip.Quamuis ſecus,ſi fuerit per Papam collatum,†quia
tunc intra ſex mẽſes debet poſſeſsio beneficij capi:aliàs cẽ-
ſetur per mortem reſignantis vacare,vt in regula cancella-
12 riæ apoſtolicæ xxiij. † Quæ tamen regula non habet hic lo
cum,cum per mortem,præueniendo ordinarium,& nõ per
reſignationem,vt dictum eſt,impetrauerit, quòd pendente
proceſſu vni ex litigatoribus poſſeſſori acquiſitũ fuit, cui
quidem poſſeſſori ex alio titulo etiam incolorato nouiter
acquirenti illud ius tertij non expediebat in vim illius noui
iuris accipere poſſeſsionem.§.interdum. Inſtit.de rerum di
ui.per quem tex.ita tenet gl.in d.tit.de pacifi.poſſeſ.in ver.
coloratum.in fin.& Geminia.in c.vltim.lvj.diſtinct.in vl-
ti.not.alle.not.in c.ex parte.de conceſ.præbend. Et ſic fuit
per areſtum dictum me ibidem Præſidente in fauorem ma
giſtri Ioannis de Beaupoil rei contra magiſtrum Ioannem
Leber actorem ratione eccleſiæ parochialis de Mõbohico
apud Petragoram latum die xviij. Nouembris, Anno M.
D.XVIII.Et ſimilis quæſtio fuit in curia mota inter ma
giſtrum Ioannem Metge actorem ratione poſſeſſorij eccle
ſiæ parochialis ſancti Viuiani de Valle conquerentem ex
vna,tam ex iure gradus,quàm etiam iure deuolutoà ſede a-
poſtolica,ſeu legati in Francia per quẽdam de Medulo im-
petrato,qui nulla poſſeſsione adepta deceſsit,& per cuius
mortem præfatus Metge ius illius iam triennio elapſo im-
petrauit:& religioſum fratrem Ioannem Boulhaud,tanquã
eius ſubrogatum in locũ magiſtri Ioannis Textoris,ac ma-
giſtrum Petrum Hillaret,& Chardonem de Beamon reos
& opponentes:qui obiiciebãt eidẽ actori reſpectu illius iu-
ris impetrati, id quod ſuprà in prima parte deductum eſt.
Quo non obſtante recredentia fuit eidem Metge pendente
proceſſu adiudicata, & latum areſtum die vij. Septembris,
Anno M.D.XXII.Et aliud areſtum latum in fauorem
magiſtri Gulielmi Blaue rei opponentis contra magiſtrum
Gulielmum Vitalis actorem,latum die mẽſis Decembris,
Anno M.D.XXXV.Et dixi infrà quæſt.lxx.incip.Quæ-
ritur an prouiſio in fine.

SVMMAE.

1 *Frater occidens fratrem ei ſuccedit, ſed ob indigno aufertur, & datur fiſco hæreditas,niſi ſit alius æquè propinquus. & nu. 2.idem ſi agnatus occidat agnatum.5.*
3 *Fratris factum nocet fratri.& nu.10.*
4 *Maritus occidens uxorem,non poteſt ei ſuccedere, etiam deficientibus coniunctis.*
6 *Filius interficiens patrem,ſi ex ſtatuto non ſuccedat, an nepos ex eo vocetur.& nu.8.*
7 *Vſumfructum an retineat pater indignus in hæreditate filio delata.*
9 *Patrem occidentis portio an aliis fratribus an fiſco cedat.*
11 *Frater ſubſtitutus accidens fratrem non ſuccedit.*
12 *Filius cuius pater occidit teſtatorem,non priuatur.*
13 *Teſtatoris necem non tenetur vendicare filius cõtra proprium patrem,nec contra.& nu.14.*
15 *Homicidæ factum quando nocet vxori & liberis in hæreditate.& nu.16.& 17.*
18 *Frater occidens fratrem vel eius filium priuatur ſiud.*
19 *Indignitatis exceptio non poteſt à conſanguineis opponi, antequam agente fiſco ſit iudicatum.*

Quæſtio XXV.

Frater occidit fratrem ſuum:Quæritur an ipſe,vel eius filius eidem occiſo ſuccedat cum aliis fratribus ab inteſtato vel ex teſtamento.

DECISIO XXV.

ET Barto.in l.codicillis.§.matre.ff.de leg.primo,
mouet hanc quæſtionem, ſed eam non decidit.
1 † Vnde dico,me vnico expediendo verbo, ipſum
fratrem homicidam,& eius filium venire ad ſucceſsionem,
quæ tamen eſt eis tanquã ab indignis auferenda,& fiſco ap-
plicãda,tex.cũ gl.in l.cũ ratio.§.fi. & ibi hoc tenet etiã Bar.
ff.de bo.dam.& Pau.de Caſt.in d.l.codicillis.§.matre. & Al
2 be.de Roſ.in iij parte ſtatu.q.lviij.† niſi ſecundũ Bar. in d.
l.cũ ratio.§.fi.ſit alius nõ interficiens,qui in eodẽ ſit gradu
cũ interfectore:quia tunc ille præfertur & ſuccedet, l.ij.§.
3 fratris.ff.ſi quis aliquẽ teſt.prohi.vbi dicitur † factũ fratris
nõ nocere fratri,l.ſancimus.C. de pœ.& idẽ tenet Bal.in l.
data opera.q.pen.C.qui accu.non poſ.Sic ergo homicidiũ
eius tantũ ſibi qui eſt proximior, & eius filio,qui eſt in re-
motiori gradu nocet,& nõ aliis in eodẽ cõſanguinitatis gra
du exiſtentibus.& ad hoc tex.in l.Lucius Titius.& ibi gl.&
Bar.in ſecundo notabili.ff.de iure fiſ.& Bal.in l.eã quã.ver.
hæc faciunt ad quæſtionẽ.C.de fideic.& etiã in l.j.verſ.ex-
4 tra quero.C.vnde vir & vxor. † dum vult maritũ occiden-
tem vxorem non poſſe eis etiã coniunctis deficientibus ſuc-
cedere,per tex.in l.ſi ab hoſtibus.§.ſi vir.& ibi Pau.de Caſt.
5 & mod.ff.ſol.mat.vbi Ang dicit,† ꝙ occidẽs agnatũ pro-
ximũ inuitatur ad eius ſucceſsionem,& eſt illius hæres: ſed
aufertur ei tanquam ab indigno,vt iuribus ſuprà alleg. & l.
ſi quis cũ falſ.& l.cũ falſi.ff.de falſis.& c.fi. de ſepul.& Lu-
cas de Penna in l.cũ hæc ſola.C.de primipila.digni.& om-
nes in l.vna.C.ſi ex delictis defuncto. Et pro hac Deciſ.eſt
etiam tex.celeb.cum ſua glo.in l.his conſequenter.§.j.& ibi
Floria.ff.famil.erciſcun.& tenet Bar.in l.ei qui.& in l.fin.&
ibi Alex.in vlti.additio.ff.de iis quib.vt indi.& Ange.in l.
adoptiuum.§.patronũ.ff.de in ius vocan.& Cæpol.in cau-
6 tel.lxxx.inchoan.propter delictum patris, &c.† Quamuis
Bal.in l.ſi quis inceſti.ante finẽ. C.de inceſt.nupt. dicat per
illum tex.ꝙ ſi ſtatutum velit filium ſuum interficientem pa-
trem nõ ſuccedere,ꝙ nihilominus nepos ex tali occiſo pote
rit ſuccedere,ſi culpabilis repertus in morte aui non fuerit:
aliàs ſecus,ſi culpabilis fuerit. Et Alex.ſequitur Bald.in ad-
7 dit.ad Bar.in d.l.cum ratio.§.fi. † Sed an tunc requiratur ꝙ
pater renuntiauerit vſufructui.vide Ange.in d.l.adoptiuũ.
§.patronum.& Cæpol.in dicta cautel.lxxx. qui videtur te-
8 nere ꝙ ſic:de quo dixi ſuprà q vij.colum iij.† Sed primum
communius & verius nam ipſe homicida eſt incapax, etiam
hæredes ſui talium turpiter quæſitorum,quæ ab eis tãquam
ab indignis auferuntur,d.l.cum ratio.§.fin.& d.l.Lucius.a-
lias daretur delinquendi materia. Et tenet ſingulariter Bar
bat.conſil.viij.in j.q.volum.iij.& Soci.conſilio cxxiiij.volu.
iij.& idem Bal.in l.hæreditas.verſicu.extra quæro cum ſeq.
9 & ibi Salicet.C.de his quibus vt indig. † vbi reprehendunt
Barto.in hoc,quòd ipſe voluit portionem ſeu partem dicti
interficientis alteri fratri & non fiſco applicari,quia eſt cõ-
tra text.in d.l.his cõſequenter.§.j.Sed Bar.loquitur in plu-
ribus fratribus,quorum alter eſt inculpabilis,& non occi-
dens,quòd ſuccedat pro parte ſua,ſecundum Roma.ſingul.
ſuo cccclxiij.vbi dicit cõſuluiſſe.Et ſic etiam Alexã.in d.l.
10 hæreditas,intelligit Bar. ꝙ † homicidium fratris nõ præiu
dicet alteri fratri,ſed ſolum ſibiipſi,quo ad ſuã partẽ & por-
tionem. Et idem tenuit ipſe Bald.conſil. ccxxiij.exordient.
punctus infra ſcripti conſilij.verſicul.quo ad ſecundum au-
tem dubium.volumi.j.loquens in marito vxorem,quæ eum
prius inſtituerat hæredem,interimente,vt not. Bart.in l.fi.
ff.ſi quis aliquem teſta.prohi.cui debet hæreditas auferri,&
dari matri filiæ. Et latius Bald cõſilio 50.inchoan.ſuper eo
quæritur.verſicu.item quæritur an frater ſubſtitutus.volu.
11 iiij. † quòd frater ſubſtitutus in caſu mortis nõ ſuccedit in
vim inſtitutionis interficiendo fratrem,cui eſt ſubſtitutus,
ne dolus ei proſit,dicta l.ſi ab hoſtibus.§.ſi vir. Et ſic homi-
cida perdit ſubſtitutionem ab eo factam poſt mortem fra-
tris ab eo occiſi:& eius portio accedit ſecundũ eum aliis fra
tribus,quia excluſus pro mortuo habetur. Et prædictã con
cluſionem tenet Philip. Cornel.conſ.ccxxij.incipien.vide-
detur in hac conſultatione.volu.iij.niſi(vt ait)eſſet ſtatutũ
excludens filium,& idem Barbat.in d.conſil.viij.quæſtion.
ij.& Albe.de Rola.in l.ſi ſequens.ff.ad Sil.& in d.l.cũ ratio.

§.ſi

12 §.si plures in fine,de bo.damna.†Fallit prędicta conclusio,
nisi filius cuius pater testatorem occidisset,institutus fuisset
hæres,quia tunc non applicabitur fisco,nec ipse filius hæ-
13 res†tenebitur vindicare contra patrem proprium necem
defuncti,vt tenet Albe.de Rosa.in l.j.quem ibi sequitur Ia-
son in prima limita.C.de ijs quib.vt indi.per tex.in l.si adul
terium cum incestu.§.liberto.ff.de adulter. quia instituen-
do illum vel eius patrem interfectorem, videtur iniuriam
remisisse,vt dicit Bal.in l.athletæ.§.dat remissionem. versi.
extra nota quod argumento huius tex.ff.de excusatio.tuto.
14 †Et idem secundum Iason.in filio occidēte testatorem, qui
instituerat patrem suum, quòd non teneatur pater vlcisci
necem defuncti contra filium,per dictum §.liberto. Cōclu-
ditur ergo,quòd licet homicida, & eius filius nepos occisi
possint succedere eidem occiso,tamen ratione indignitatis
& incapacitatis eorum portio,seu pars tāquam ab indignis
aufertur,& fisco applicabitur alijs non existentibus fratri-
bus , & consanguineis non culpabilibus , vt dictum est:
& ita alias fuit per arestum curiæ parlamenti Parisiensis
iudicatum, vt refert Aufrer.in quarta parte de arest.quæst.
cxxx.& idem Ioan.Gall.q.cxlvj.Et sic secundum hanc con-
clusionem dictum fuit per arestum curiæ nostræ Burdega-
læ,contra Ioannem de la Valliere,qui quendam suum co-
gnatum interfici fecerat,siue sororium fratrē sororis voca-
tum Antonium Caleih: qui eidem prius omnia sua quæ ha-
bebat bona dederat:quod prædicta bona non obstante di-
cta donatione,venirent ad suos proximos ad succedendum
15 capaces & habiles.†Et fuit retentū in mente curiæ,quòd si
soror quę erat vxor homicidę,& eius liberi nepotes occisi,
vellent succedere,quòd repellerentur,& pars & portio eo-
rum,quæ erat modici valoris,veniret ad alios proximos,&
non profecto ad fiscum.Et fuit latum die ij. Decēbris, An-
no M.D.XVIIi.apud Petragoras:quamuis hæc conclusio
16 isto casu sit vera in bonis prædictis donatis:† tamē vbi non
esset donatio facta,videtur propter homicidium viri vxore
rem successione fratris sine eius culpa occisi non debere
priuari,& ita conclusum fuit in curia in causa homicidij
perpetrati in iurisdictione de Bordeille,& latum arestum
17 die XXVIII.Maij, Anno M.D.XXIX.† Sed si occisus
frater vxoris esset multum diues,& sine liberis,& homici-
da multum pauper, pluribus oneratus liberis , adhuc i-
dem videtur dicendum, nisi vxor & soror defuncti fuis-
set eiusdem delicti conscia, & particeps, & de hoc ap-
paret per aliqua indicia : tunc secus , quia veniet repel-
lenda. Tamen in filio interficientis etiam non culpabili ha-
bet locum communis contra Baldum,vt dictum est, quod
18 non succedat.†Et in feudo idem,quòd frater occidens fra-
trem vel filiū fratris, priuetur feudo. c.j.§.similiter.quibus
modis feu.ami.& ibi Bal.& Cardina. Alex.& Francis.Cur.
iunior in tract.feud.fol.xxxv.col.j.versic. vndecima cau-
19 sa priuationis.† Et aduerte ad vnum singulare,quòd ante-
quam inter fiscum & indignum feratur sententia priuatiua
contra ipsum indignum pro fisco,non potest per aliquē ex
fratribus vel alijs proximis,excepto fisco obijci , quòd hę-
res vel alius succedens sit indignus:vt tenet gl.singulariter à
Doctor.approbata in d.l.his consequenter.§.j.in ver.non
pertinere, per quam gl.dicit Bald.in d.l.j.C.si quis ali-
quem testari prohibuerit. quòd contra eum qui incidit in
titulum prædictum , si quis aliquem testa.prohibue. non
potest super hæreditate esse litigium ciuile,nisi ad petitio-
nem fisci.& idem Corne.consilio.cl.in litera O , volumi.ij.
quòd not.tu.

SVMMAE.

1 *Præscripto viginti annorum tollit accusationem & officium iu-*
dicis.& nu.3.
2 *Officium iudicis inquirentis est loco accusationis.*
4 *Exceptiones omnes quæ opponi possunt cōtra accusatorem,pos-*
sunt etiam contra iudicem inquirentem.
5 *Accusatio de falso,an duret vsque ad triginta annos.& nume-*
ro.6.
7 *Crimina an vigenti annis præscribantur iure cano,sicut ciui-*
li.n ume.8.
9 *Arbitrium potestati datum super maleficijs,intelligitur in non*
præscriptis.
10 *Præscriptio ipso iure tollit obligationem naturalem in delictis,*
secus in contractibus.
11 *Delicta nullo tempore præscribuntur quando agitur solum ad*
pœnitentiam imponendam.
12 *Adulterium,stuprum,& lenocinium præscribuntur quinquen*
nio,nisi admisceatur incestus,aut violētia.& nu.13.& 14.
15 *Actio in criminalibus per libelli oblationem perpetuatur.*
16 *Præscriptio non currit contra ignorantem contra quem agat.*
17 *Incendiariorum quæ sit pœna.*

Quæstio. XXVI.

Contra quandam nomine Petronellam siue Petronillam la Ne-
gre,incendiariam,quæ ex proposito in duabus dominibus ignē
posuerat,quæ incensæ & combustæ fuerant,fuit ex officio pro-
cessum:quæ cōfessa opposuerat præscriptionem solum xxv.an-
norum. Quæritur, an hæc exceptio prescriptionis xxv. anno-
rum sit sufficiens ad impediendum processuram & punitionem
delecti, siue procedatur per accusationem,siue per inquisitionē,
iuxta l.querela.C.ad legem Corne.de fal.

DECISIO XXVI.

CVM hæc quæstio,per apellationem per iam di-
ctam la Negre ab ordinario vicecomitis Turen-
næ,& Seneschallo superiore,qui eam nō obstante
præscriptione allegata decapitandam condemnauerat , ad
supremam Burdegalæ curiam interiectam & releuatam
venisset,fuit per omnes dominos,& me Præsidentem con-
1 clus.† quòd sic,& quòd malè fuerit iudicatū,per tex.& glo.
in d.l.querela.& in l.apostatarum.C.de aposta.siue ex offi-
cio mercenario,siue etiam nobili actum & processum fue-
rit,quicquid voluerit gl.ibi.Quia secundū Cin.Bart.& Sal.
2 in d.querela.†officium iudicis inquirētis succedit loco ac-
cusatoris,seu accusationis.l.rescriptum.§.si quis accusatorē
non habens.ff de mu.& bon.& c.qualiter & quando.in ij.de
3 accusa.†Sicut enim accusatio tollitur xx.annis.d.l.querela.
sic eodem modo iudicis officiū,cum ille tex.loquatur gene-
raliter.& idem tenet Ang.in l.si vacantia.ad finem.C.de
bon.vacā. lib.x.vbi refert audiuisse Bar.in scholis alle.pro
hoc tex.cum glo.in l.filius familias.§.veterani.ff.de procur.
& Ioan.de Imo.in l. diuus.ff.de re iud.& sequitur Anch.cō
si.cxc.volens quòd sublato iure querelandi sit etiam subla-
tum ius inquirendi.& Alex.in l.ita demum versi.Et ideo fa
cit hæc gl.& idem Ias.ibi, versi.tertiodecimo limita.C.de
4 procura.†Quia omnes exceptiones quæ opponi possunt cō
tra accusatorem,similiter possunt opponi contra iudicem
inquirentem,vt voluit Alex.cōsi.lxiiij.versi nec potest di-
ci.vol.j.& Hippol.de Marsi.sing.cccccxxiiij.incip.inquisi-
tio & accusatio.Et idem Ang.Aret.in trac.malefi.in gl.e-
ius bona publicamus.quæst.ix.inchoan. Quæro licet accu
5 satio.† quamuis in crimine falsi velit eius querelam ad an-
nos xxx. vsque durare , vt ipse plenè disputat in dicto tra-
ctatu.in gl.falsaria.q.xxxiiij.exordiē.Quæro vsque ad quā-
tum tempus durat querela falsi,&c.Et idem Pau.de Cast.in
d.l.ita demum.tamen Gandin.in opere suo malefi.in ti.de
falsis.quæst.incip.Cognoscitur de falso,&c.tenet eam fini-
6 ri annorum xx.spatio,per tex.in d.l.querela.† Et illud est
communius & verius,vt tenet Paul.de Cast.consi.clxxxiij.
exordien.Videtur quòd ista accusatio.vol antiq.Et Franc.
Balbus in suo præscri.trac.in iiij.parte iiij.partis prin.ver.
7 secundo quęro.†Secus videtur de iure canonico,vt delicta
non pręscribantur dicto xx.anno.spatio,vt per Abb.& Fe-
li.in c.licet causam.ver.tertium remedium.de proba.& per
Aufre.in Decisio.capellæ Tholosæ. quæst.clxxxviij.volen.
tes quòd in criminibus impedientibus executionē ordinis,
vel beneficij retentionem etiā post peractam pœnitentiā,
de quibus in ca.inquisitionis.de accu.non currit præscri-
ptio,nec illis præscribitur,quia talium accusatio non clau-
ditur præscriptione legali,vt volunt Ant.de But.Imo.&

Abb.Sicu.ibi:in alijs verò tollitur directa accusatio dicto
xx.annorum tempore,cum lex ciuilis non reperiatur secun
dum ipsos à canone correcta,per tex.in c.j.de noui ope.nũ.
8 †Et sic extat regula tã de iure ciuili,quàm canonico,crimi-
na xx.annorum præscriptione tolli,pro qua allego text. sin
gu.in l.ij.& iij.cuius tenor sequitur.Quãcũque enim quæst,
apud fiscum,si non sit alia propria præsumptio,xx.anno-
rum silentio præscribi diui principes voluerũt.ff.de requi.
reis.pro quo dicit Bal.in l.Lucius Titius.§.quæ marito.ff.
9 de leg.ij.quem ibi sequitur Io.de Imo.†quòd si datum est
arbitrium potestati super maleficijs, debet intelligi de ijs
quę non sunt præscripta,& sic non pręscriptione finita.Et
idem etiam videtur esse de iure canonico,per text.in c.cum
venerabilis.& ibi per Doct.de excę.Et ad propositum di-
cit Bald.in l.si pœnæ in fi. versi. illud tamen nota.ff.de con
di.inde.quòd licet in cõtractibus præscriptio,id est, lapsus
præfixi temporis à iure nõ tollat obligationem naturalem,
10 l.fi.§.j.ff.rem ratam habe.†Tamen secus in delictis,in qui-
bus præscriptio ipso iure perimit obligationem,quia lex di
cit eam in totum aboleri,l.sed si vnius.§.si ante iudicem.in
fin.ff.de iniur.& ipsum sequitur Fel.in c.ad aures. versi.li-
mita tamen per Bal.de præscri.& Hipp.de Marsil.consil.
11 xlvj.xxj.col.ij.cum seq.† Fallit etiã quãdo agitur ad pœni-
tentiam imponendam,contra quam nõ currit præscripto,
etiam centum annorum:quia semper potest agi contra cri-
minosum ad peragendam pœnitẽtiam,vt dicit Abb.Sicul.
in c.tuæ.in fi.versic.tertio quæritur.de procu.pro quo alle-
go tex.cum gl.in c.admonere.in verb.pœnitentiæ.xxxiij.
quæst.ij.Istum & alios casus fallen.ad nume.ix.vide. Fran-
12 cis.Bal.vbi suprà.†Sed crimen adulterij,stupri,& lenocinij
præscribitur quinquennio,l.mariti.§.hoc quinquennium.
ff.de adul.& l.adulter.C.eo.tit.nisi adulterium esset incestui
mixtum,vel econtra:tunc non prescribitur quinquennio,l.
vim.passam.§.præscriptione.eo.tit. Et vidi in curia fieri du-
biũ de simplici incestu,an dicto quinquennij tempore præ-
13 scriberetur. An.in d.§.præscriptione.tenet quòd non.†Et
sic incestus crimen per se est perpetuum ad annos xx.vsque,
& simplex adulterium vsque ad annos quinque:sed mixtum
cum incestu est perpetuum vsque ad xx.annos.quia quando
duo delicta sunt inuicem permixta, illlud quod est magis
magis perpetuum reducit ad sui perpetuitatem minus per-
petuum,vt dicunt Bal.& Sal.in d.l.adulter.ver. ex gl.tamẽ
14 no.Et hoc probatur etiam per tex.in d.l.mariti.§.fi.† Vbi
adulterium per vim commissum est,non tollitur quinquen-
nio,ob rationem vnionis.Licet contrariũ velit Io. Berber.
in suo iuris viatorio tit.de adult.ver. Et hic est præstitutum
15 quinquennium.†Tamen in dicta causa fuerant informa-
tiones prius factæ,& per iudicem decretatæ:quod quidem
decretum ob absentiam rei fugitiui non potuit executioni
demandari,& sic fuit actio per hoc in criminibus perpetua
ta:quia per petitionẽ,& libelli oblationẽ in criminibus fa-
ctam interrumpitur & perpetuatur prſcriptio: quod secus
est in ciuilibus,vt volũt Bartol. Ang.Doct.in d.§.hoc quin-
quennium.& Bartol.in l. naturaliter.in fi.ff.de vsuc.& ibi
per Mod.pro quo dicit Ang.in l.genero.ver.nunc restat vi-
16 dere.ff.de ijs qui no.infam.†Quod si ab initio quis fuerit
impeditus agere,qui ignorabat contra quem, quia malefi-
cium erat occultum, quòd non currat sibi pręscriptio,quin
post tempora lapsa ad accusandum præstituta,possit agere
eo in notitiam deducto.Et istam quæst.dicit habuisse de fa-
cto Perusij tempore regiminis domini Quirici de Vaxma
assistente secum domino Bartolino de Placentia, qui fecit
decapitari quẽdã,& hoc per tex.in d.l.genero.& in l.annus.
ff.de cal.& in l.semper.§.hoc interdicto.ff.quod vi aut clã.
Sed in dicta causa incestus allegatum & approbatũ fuerat
quod pro eodem delicto punitus extiterat: ad quod curia
respectum habuit: & positus fuit extra proces.sine expen.
Et latum arrestum die xiij.Aprilis, Ann.1530. Et vt supra
cõclus.fuit pro prædicta la Negre,& latum arestum Petra-
goræ die ij.mensis Decembr.Anno.1518.Et idem per aliud
arestum fuit dictum latum die xxij.mensis Nouembr.Ann.
1519. ꝓ Guardo de Hom.à Seneschallo Petragoricẽ.in se-
17 de Brageraci appellante.†Sed quæ pœna imponatur tali-
bus incendiariis & domos comburẽtib.tam in ciuitate quã
ruri? Et certũ est quia de iure variæ imponitur pœnæ,vt di
cit gl.in d.l.data opera.C.qui accu.non po.de quo ibi latè
per Bal.& Sali.post Cin.& per Bar.in l.iij.cum alijs per A-
lex.ibi alleg.ff.de offi.præfec.vigil.& in l.qui ædes.cum ll.
seq.ff.de incen.rui.& naufra.& in l.capitalium.§.incẽdiarij.
ff.de pœ.Et amplè Ang.Are.in trac.malefi.in verb.incen-
diario.& Ant.Abb.Sicul.& Fel.in c.tua nos.de sent.excõ,
gl.in c.cum deuotissimam.xij.q.ij.in verb.si verò incendiũ.
Et per Cæpol.consil.xxxvj. & consi.ix. & in tract.suo de
serui.tit.de forma.& Flo.de sanct.Pet.in l.si quis fumo.§.j
ff.ad l.Aquil.& in l.si seruus seruum.§.si quis insulam.eod.
tit.& per Docto.in l.si vendita insula.ff.de pericu.& com-
mo.rei venditæ.& per Iaso.in l.si quis ex argentarijs.§.præ-
tor.ait col.vlti.ff.de edendo.

SVMMAE.

1 *Donatio ob ingratitudinẽ reuocatur,nisi sit remuneratoria vel ob causam.& nu.2.*

3 *Dos promissa non potest retineri, nec per ingratitudinem reuocari.*

Quæstio XXVII.

Mater omnia sua bona donauit filio suo fauore & contemplatione matrimonii per ipsum cum quadam muliere initi & contracti, retento sibi tamen vsufructu: verum ipse & eius vxor non potuerunt cum ipsa matre manere,ratione cuius mater eis dedit quoddam vilagium,in quo ipsi coniuges ad mortem ipsius filii vsque manserunt. Post cuius mortem mater viduam filii à dicto vilagio expulit:aduersus quã vidua prædicta petiit se reintegrari:cui per matrem ingratitudinis obiicitur exceptio. Item quòd ratione vsusfructus retẽti possidebat naturaliter & ciuiliter.Quęritur primò an dicta donatio ob causam matrimonii facta possit propter ingratitudinem reuocari.Secundò, an mater prædicta ratione vsusfructus dicatur esse in possessione,quæ reintegrationem impedit.

DECISIO XXVII.

1 QVO † ad primam q.videtur dicendum quod licet
regulariter donatio propter ingratitudinem reuo-
cetur,l.pen.& fin.C.de reuo.do.& instit.eo.titul.§.
2 aliæ.& ca.fin.de dona.†Fallit tamen in donatione
remuneratorio,seu ob causam facta, quæ propter ingrati-
tudinem non reuocatur,vt tenet gl.ij.in d.l.fi.quam ibi se
quuntur Bald.Salicet.& Ioann.de Ripa.q.ij. de reuo.dona.
per text.in l.si pater.§.primo.ff.de donationib.& ibi gloss.
in verb.irreuocabilis. Et tenet Romanus singu.cccccxvj.
Et pro hac decisi. in terminis est text.in l.cum post diuor-
tium.§.patrona.& ibi Bar.Bal.& Iac.de san.Geor.ff.de iure
3 dot.& in l.si dotem.& ibi gl.Bal.& Sali.C.e.tit.† vbi dos
promissa tantum nõ potest retineri,nec soluta,propter in-
gratitudinẽ reuocari.Licet in dote danda seu promissa Bal.
in d.l.fi.colum.pen.velit cõtrarium,quod solui impediatur,
per tex.in l.fi.ver.ibi irreuocabilis.C.de dotis promis.& eũ
sequitur Ias.in l. patre furioso.vers.x.facit ff.de ijs qui sunt
sui vel alie.iur.tamen contra eos est tex.clarus in d.l.si dotẽ.
de iure.do.Et sic etiam tenuit Bal.in l.illud.C.de sacros.ec
cle.per not.in l.Aquilius Regulus.ff.de do.Et ita aliàs cõ-
sului in Agenensi Vasconiæ ciuitate.

SVMMAE

1 *Vsusfructuarius possidet naturaliter nõ ciuiliter.sed quasi possidet ius naturaliter & ciuliter.& nu.3.& 4.*

2 *Vsusfructuario competit interdictum vnde vi,si expellatur, aut prohibeatur.*

DECISIO XXVIII.

QVOAD secundam quæ.quæ est clara, vide-
1 tur quòd sic.†Quia vsufructuarius naturaliter
possidet.l.naturaliter.in princ.& ibi gl.Bar.&
Mod.in l.possessio.ff.de acq.gl.& Ant. e Bur.
in ca.cum non liceat.col.vlt.de præscript.& Abb. Sicul.in
2 c.illud.co.ij.de tit. & Fe.in c.causam.co.pe.e.tit.† Et sibi

competit interdictũ vnde vi, si expellatur, aut prohibeatur vti frui. l. iij. §. vnde vi. & §. pertinet. cum §. seq. vbi tex. hanc decidit. q.
3 † Quamuis ciuiliter non possideat, vt voluit gl. in d. l. naturaliter. & in d. l. possessio per text. in l. iij. §. ex contrario. & ibi gl. magna. eod. tit. de acquir. poss. & in l. si duo. in prin. ff. vti pos. licet tex. ibi multum faciat in contrarium. & pro hac deci. est tex. cum gl. in l. j. §. deiicitur. ff. de vi & vi ar. vbi glo. in ver. naturalis. quam facit Bar. in d. l. natura-
4 liter. singularem, † quæ vult vsu fructuarium. quasi possidere ius vsusfructurus ciuiliter & naturaliter, adeò quòd dicitur iuris possess. A liã gl. alle. clariorem in l. ait prætor. §. item si. ex qui. cau. maio. & idem An. Cor. in sing. vsusfru. & bo. tex. in l. neque fructuarium. & ibi Pau. Cas. C. de vsufruct. & aliàs cousului, & ita fuit conclu. Et tamen ex quo prædic. mater donauerat post retentionem & reseruationem vsusfructus prædictum villagium, sibi in sua possessione quò ad illud præiudicauerat, dictum fuit per arestum die xij. Decemb. Anno Domini 1518. aqud Petragoram inter prædictas matrem, & viduam latum, ipsam viduam pendente processu super rescisorio donationis ob ingratitudinem gaudere debere prædicto villagio.

SVMMAE.

1 *Remissio fieri debet ad locum delicti, non obstante contraria cõsuetudine.*

2 *Iudex requisitus qualiter cogatur remittere ad locum delicti. nume. 3.*

4 *Requisitione non facta an remissio fiat at locum delicti.*

5 *Remissio non fit ad terram alterius principis aut ciuitatem diuersi Imperii. & numero 6. nec à curia Romana. & numero. 7.*

8 *Captus indebitè debet libertati restitui*

Quæstio XXIX.

Habita fuit alia quęstio in curia, an remissio ad locum delicti, non obstante consuetudine fieri vetante, de iure sit facienda.

DECISIO XXIX.

1 DICO † de iure deberę fieri, non obstante contraria consuetudine, per tex. in l. j. & ibi Barto. & Doctores. C. vbi de crimine agi oporteat. & tenent Iacob. de Belloui. & Angel. in §. si verò quis comprehensorum. in authenti. vt nulli iudi. & doctor. insuper Ioan. de Ana. in c. j. de rapto. & gloss. in clemẽ. pastoralis. in vers. more. & ibi Ioan. de Imo. Zabarel. & de Vitaliniis, de re iudi. & Idem Ioan. Fab in authent. qua in prouincia. vbi de crimine agi oporteat, & Cin. Bart. Bald. Sali. ac Iason in l. j. C. de sum. Trinit. & singula. Bald. cõsil. ccv. volum. iiij. & amplè. Cępol. consil. lix. & Paul. de Castr. cõ-
2 si. cccvij. inchoan de iure communi. volu. nouorum. † Quia iudex requisitus tenetur de necessitate remittere: dum tex. in d. §. si verò quis compreheñsorum. vtitur verbo iubemus. & in authen. si verò criminis. & ibi Sal. C. de adulter. Aliàs iudex remittere recusans in tribus libris auri punitur, vt ibi dicitur, licet Bart. in l. si cui. in fi. sequendo gloss. ibi. ff. de accus. teneat, quòd de vrbanitate teneatur remittere, & non de necessitate. Sed non respondet ad dict. §. si verò quis comprehensorum. Vtrum, vt inquit Sali. cogi de facto & pręcisè, scilicet multa indicta non potest: quia par in parem
3 nõ habet imperium, l. nam magistratus. ff. de arbi. † Sed pro tali coactione ad vtriúsque superiorem recurrendum erit. & idem glo. in dic. cle. pastoralis. Vnde loquendo de coactione, tenetur dè necessitate iuris ad literas requirentis remittere: & si contempserit, punietur ipso iure dicta pœna trium librarum auri. quam superior declarabit, & idem tenet Iaco. de Bellouisu in tract. crimi. tit. de fuga reorum. v-
4 bi etiam ponit, † an sine requisitione possit hæc remissio fieri. Nam Pilatus spontè non requisitus remisit Christum ad Herodem, vt Lucæ xxiij. Pro quo Cæpo. in dic. consi. lix. allegot gloss. j. in c. j. iij. q. quam tamen non inueni. & idem tenet Albe. de Rosa. in d. l. si cui. §. fi. & in l. solent. ff. de cust. reo. vbi dicit determinatum sic fuisse per domi. Francis. de Solius, qui in Montepessulano hanc disputauit q. † Et prædicta cõclu. vera in terris quę sunt sub vno principe, scilicet domino nostro Rege Franciæ, non autem in terris quæ subalternantur regimini alterius ipsum non recognoscentis: quia tunc non consueuit fieri remissio, sncundum doct. suprà alleg. & Bal. in l. præses. in iij. in fi. ff. de offi. præsi. Et Paris de puteo in tract. syndicatus. in ver. captura c. si iudex. & sic aliàs tenui in §. xxj. col. vlti. de iurisdict. omni. iud. lib. consue. Biturig. Et dixi ita fuisse Parisiis per arestum dictum. & etiam dixi in repet. l. consentaneum. versi. à quo ter citatus. C. quom. & quando iud. Et sic debet intelligi Bar-
6 tho. Soci. in regula, cccxxxv. in vlti. fallen. † Et alij docto. volentes hodie de consue. non fieri ad locum delicti remissionem: quoniam hoc locum habet, quando quælibet ciuitas suos habet terminos, vt voluit Bartolus & Alexander in l. sepulchri violati. ff. de sepulchro violato. & Angelus in l. hæres absens. ff. de iudiciis. & Baldus in l. requirendi. C. de seruis fugitiuis. & in l. j. column. quinta. C. de hæred. insti. & in d. l. j. c. j. vbi de crimine agi oporteat. vt sunt ferè omnes ciuitates Italiæ, quæ non sunt sub eodem domino, sed habent iurisdictionem propriam & separatam, vt patet de pace Constan. capitul. primo. ideo apud eos non fit de consuetudin. remissio. Sed prædictam consuetudinem limitat Iaso. cons. cxxj. num. j. circa primum dubium volum. primo quando iudex requisitus potest eum punire. Secus si non potest eum punire: quia tõc talis Italiæ consuetudo de remissione non fienda non valeret, quia delictum maneret impunitum. Sed quod remissio fieri debeat modo suprà dicto, tenet Feli. in cap. licet ratione delicti. versicul. ex dictis doctorũ, cũ pluri. sequen. de foro cõpe. vbi vide. & decisio Guido. Pap. quæstio. ciiij. & q. ccij. & Decisi. Capell. Tholosæ. quæst. cccxx. dicens ita quotidie seruari in delinquentibus in regno Franciæ fugientibus in Bearnium, qui sunt securi, cum sub eadem non sint monarchia: quare non remittuntur. & idem Abbas Siculus cons. xxiiij. exordien. Rodulphus. volumi. j. & Angel. Areti. in tracta. malefic. in verbo iudex commisit. Et Hippolyt. de Marsi. in repeti. l. vnicæ. C. de rapt. virgi. nu. 123. cum duobus seq. in sua praxi. in
7 verb. opportunè. nu. lxxij. & idem Old. consil. cxxiiij. † Dicens de cõsuet. curiæ Roma. nunquã remissionem fieri per officiarios ad locum delicti, narrans sic de facto fuisse Regi Angliæ petenti remissionem fieri denegatam: aliàs sine permissione essent extrahentes per vim hominem ab vrbe pœna capitis puniendi. l. quoniam. C. ad legem Flauian de pla. & plenè Io. Fab. in §. est & inter. insti. de public. iudic. referens ita fuisse factum contra illos qui consenserant in capiendo, & extrahendo quendam Lombardum de curia Romana tempore Benedicti papæ vi. idem priuilegium habet ciuitas Ferrariæ vt dicit gloss. in l. quis sit fugitiuus. §. idẽ Cælius scribit. in verbo, aduci. & ibi Bart. Bald. & Cæpol. ff. de ædil. edict. & per illum text. cum glos. determinauit Cin. q. inchoan. Rector ciuitatis Senatum. quam dispu
8 tauit publicè, prout refert ibi Bald. videlicet † quòd si quis non possit adduci de aliquo loco alieno ad locum alterius etiam per consequens in alieno territorio capi non possit: si capiatur debet pristinæ restitui libertati. Pro hoc allegat Baldus text. in capitu. ex parte de verbo. sign. & idem Bald. consil. lxxij. inchoan. Quidam subditus. in fi. volumi. prim. Et plures ciuitates huius regni ex consuet. habent idem priuilegium, extra quas nullus potest extrahi: & inter alia est ciuitas Niuernen. vt vidi & dixi in §. j. in gloss. j. de sta. perso. lib. ij. consuet. Biturig. Et quoniam plerumque illi, qui sunt adiornandi aut capiendi impetrant à iudice ciuitatis literas, de ne extra muros vocatas, id est, de ne extrahendo ipsos extra ciuitatem: & vt suprà fuit dictum per arestum apud Petragoras, die xxiij. Decembris. Anno 1518. nobis ibidem præsidente, & aresta proferente, latum inter procuratorẽ iurisdictionis de Cormeriis appellantem à Seneschallo Lemouicẽ. aut eius locum tenente ex vna, & Ioan-

nem Giron dict. Locotif, appellatum & prisonerium Lemouicis detentum.

SVMMAE.

1 *Vicarius episcopi an extra diœcesim possit cõferre, instituere, & gradus & nominationis insinuationes recipere. & num. 6. & 7.*

2 *Commissio ab inferiori principe non potest extra territorium exerceri.*

3 *Episcopus an extra territorium suum possit instituere præsentatum.*

4 *Vicarius habens potestatem conferendi, potest præsentatum instituere.*

5 *Vicarius Papæ non exercet iurisdictionem suam extra vrbem Romanam.*

8 *Legatus de latere potest extra suam prouinciam conferre beneficia.*

Quæstio. XXX.

Quæritur an vicarius episcopi, cui data fuit specialis potestas conferendi beneficia, possit conferre extra suam diœcesim, & pariter instituere præsentatum, & insinuationem gradus & nominationis recipere.

DECISIO XXX.

1 ET †primò videtur, quòd non, vt tenet Bald. in
l. ij. ff. de offic. proconsul. per illum tex. singul.
quia licet ordinarius possit iurisdictionem voluntarium extra diœcesim & territorium exercere vt ibi, & de ipso non est dubium, vt per gl. & omnes in
c. nouit. de offi. deleg. & Alexan. Paul. de Cast. & Hipol.
de Marsil. in l. extra territorium. de iurisdic. omn. iud. Tamen locum tenens & vicarius ordinarij facere non potest,
quia extra diœcesim quantuncunque speciale habeat mandatum ad beneficia conferenda, illa secundùm Bal. conferre non potest: qui se fundat ex theorica Bar. in l. cunctos po-
2 pulos. C. de sum. trini. †dicentis commissionem ab inferiore principe factam nunquam posse exerceri extra territorium committentis. Et sequitur Fran in cap. cùm in generali. de offic. vic. lib. vj. Pro quibus facit tex. in cap. statutum.
in fi. de præben. eo. lib. ibi, per suos vicarios generales in
eorum diœcesibus existentes &c. Ergo extra diœcesim nõ
possunt. & idem tenet ibi Franc. in glo. vlti. & sequitur Benedict. de plumb. in l. apud consulem. ff. de manu. vindict.
& Henric. de Bouerio in singu. titu. de offic. vicar. in princ.
3 & sentit Ab. Si. in c. nouit. de offi. leg. volens, † Episcopum
extra territorium non posse instituere præsentatum. Et eum
sequitur Rochus, de iure patronat. in verbo, competens alicui, quæstio. 24. † quamuis vicarius generalis aut officia-
4 lis sine potestate conferendi, possit instituere præsentatum
per patronum. cap. ex frequentibus. ibi. Abb. Sicul. de instit. & Abb in cap. cùm olim. de maio. & obedien. & plenè Rochus vbi suprà in verbo competens. quæst. xxxj. & respondent ad dictum cap. cùm in genera. vt ibi vide. & Ioan.
de Selua in ij. parte sui tracta. benefic. quæst. xiiij. & Philip.
Decius cõsil. cxxij. inchoan. & pro tenui facultate. in princ.
Iorda. Bricius. in repet. §. contrahentes. in ca. Romana. de
foro competen. lib. vj. versi. & episcopus potest extra diœcesim vsque. ad fi. & pro hac decisio. videtur tex. singula. in
5 cap. sua nobis. de offic. vicar. vbi. † Vicarius Papæ extra vrbem Romanam non potest exercere iurisdictionem, nisi
intra centesimum miliare, ad instar præfecti vrbis. l. j. §. in
6 initio. ff. de offi. præfe. vrb. † Sed contrarium tenẽt domini
de Rota, in nouissime recollectis per Bern. de Bisgeto, titul. de offi. vica. decis. vlti. exordien. Nunquid vicarius generalis. Quod sequitur Gemi. in d. c. cum in generali. Et hoc
per no. in d. cap. nouit. & per Innoc. in c. quia diuersitatem.
de conces. præben. quia vicarius extraordinarius, vt tenet
gl. in c. ij. de offi. vica. lib. vj. & Feli. plenè in rub. de off. deleg. col. vlt. vel vicarius etiam episcopi. & Abb. Sicul. in c.
fin. de re iudic. Et respondet Domini. ad d. c. statutum. de
præben. quod ibi erat speciale in beneficiis in curia vacan.
Tum quia ibi narrat factum, & tamen non prohibet eos
posse conferre extra diœcesim beneficia. Et hanc partem tenet Roman. Guymer. in pragma. sanct. titul. de colla. §. ordinariis. in ver. iurisdictio. & in §. & quia in ipso de-
7 creto. in ver. vicario. † Tenens etiam insinuationem nominationis, & gradis posse fieri vicario extra diœcesim existente, cum sit voluntariæ iurisdictionis, quę per ordinarios
potest extra diœcesim & territorium exerceri, vt dictõ est.
& idem Io. de Selua. in d. tract. de benefic. in secunda parte
q. xiiij. col. ij. ante fi. & Ant. Corset. in tract. de potest. regia.
q. lxxx. & Barbat. in d. c. nouit. nume. xvij. de offi. lega. vbi
8 tenet, † Legatum de latere posse extra suam prouinciam
conferre beneficia. & hæc vltima pars, & opinio tanquam
ordinariis fauoralibilis in curijs seruatur supremis. & sic
fuit in curia nostra Burdegalen. nobis Præsidente conclusum in causa appellationis mota ratione certi beneficij inter
magistrum Leonardum Paignum appellantem in duabus
instan. à Seneschallo Petragoricen. aut eius locum tenente
ex vna, & magistrum Gaufredum de Monbrum appellatũ
ex alia. Et latum Arestum die j. Februarij apud Petragoras, Anno Domini 1518.

SVMMAE.

1 *Rex Galliæ, an potuerit renuntiare priuilegio instituendi Romanum pontificem suis maioribus concesso.*

2 *Romanorum pontificum electiones quare olim ab imperatoribus disponebantur.*

3 *Clerici & ecclesiæ olim suberant Imperatori.*

4 *Ecclesias quis exemerit à iurisdictione Imperiali.*

5 *Imperio vacante quædam sunt de facto potius quàm de iure perdita.*

6 *Antipapam & Cardinales fecit Federicus Imperator.*

7 *Papæ electio de consuetudine spectat ad Cardinales.*

8 *Priuilegij causa cessante, cessat ipsum priuilegium.*

Quæstio XXXI.

Tempore factæ in curia publicationis concordatum inter Papam Leonem x. & Regem dominum nostrum supremum, dubium fuit per dominum Compaignetum de Armendariis ortũ, an Imperatores Ludo. Henry. primus, & Otto primus, quibus & eorum prædecessoribus scilicet Carolo Imperatori: & Regi Franciæ & suis successoribus, fuerat concessum per Adrianum & Leonem priuilegium instituendi Romanos pontifices: qui sine eorum voluntate & cõsensu eligi non possunt, vt patet in c. in nomine Domini. xxiiij. distin. & c. Adrianus. lxiii. distin. potuerint de facto tali renuntiare priuilegio. vt in cap. quia sancta Romana. & cap. ego Ludouicus. cum seq. vsque ad §. ex his inclusiuè. lxiii. distinctione.

DECISIO XXXI.

1 ET † videtur quòd tali non potuerint renuntiare priuilegio: pro quo præfatus de Armendariis allegauit expressam Alberici decisionem in dictionario suo, in versicul. Imperator. tenentis eos non potuisse renuntiare in suorum præiudicium successorum, licet aliqui libri illam non habeãt de-
2 cisio. † Tamen in verbo, electio. iij. loquitur de illorum renuntiatione: quoniam, vt inquit, electionum dispositiones
Romanorum pontificum propter hæreticorum atque
schismaticorum dissensiones, fuerant olim Imperatoribus
traditæ & concessæ. c. vota. §. principib. verò. lxiij. dist. hoc
3 quod dicit Inno. in cap. ij. de maiori. & obedien. † Omnes
clericos & ecclesias antiquitus subesse Imperatori, vt probatur in authen. vt eccle. Roman. cent. ann. gaud. præscri.
post prin. & in c. Constantinus. xcvj. dist. & sequuntur Bal.
Paul. de Cast. Sali. Fulgo. & Ias. in l. iubemus nullam. C. de
sacrosanct. eccle. dicentes tempore illarum legum C. ecclesias fuisse Imperatoribus subditas, saltem de facto, aut aliàs
quocunque modo Ideo Imperatores illas faciebant leges
circa ecclesias, & earum bona. Nõ mirum, si potuerint prouidere de ipsis ecclesiis: & à fortiori de prælatis. Et idẽ Ias.
in l. cunctos populos. in ij. lec. ver. est verum quod Bal. C.
de summa tri. n. & Ias. in auth. si qua mulier. in iij. notab. C.
4 de sacrosanct. eccle. † Quis ergo eos exemit à iurisdictione
Imperiali?

Imperiali? Respondet Alberi.factum fuisse voluntate Im-
peratorum, quod forte in præiudicium Imperij,& succes-
sorum facere non potuerunt. Tamen subiicit Papam po-
tuisse per constitutionem, tanquam res spirituales, quibus
5 ipse Papa præest, eximere, vt ibi per eum.† Et illa fortè pri-
uilegia perdidit Imperium de facto potius quàm de iure,
propter longã vacationẽ eiusdẽ Imperij,& potentiã ac pru-
dentiã summorũ pontificum,& aliorũ Roma.ecclesiæ præ-
sidentium.ita etiam dicit Albe.in l.bene à Zenone.vers.sed
an Imperator, &c.C.de quadri.præscri. Et pro hac parte
6 videtur glo.in l.disputare.C.de crimine sacrilegij. † Quæ
narrat Fede.Impera.de facto fecisse Antipapam & Card.
Sed in contrarium videtur glo.fin.in capi.synodo, quam i-
bi sequuntur Dominic.& Cardi. Alex.xliij.dist.Innoc.Ho
stien.Io.And.Zabarel.& Abb.Sicul.in c.licet in euitanda.
de elec.& gl.in d.c.in no.domi.in ver.impetrauerint.xxiij.
distin.& Inno.in d.c.ij.de maiori.& obedien.& Marti.Lau
7 den.in tract.de princ.§.iij.† Volentes de consuetudine diu
obtenta electionem summi põtificis ad solos spectare Car-
dinales, excluso Imperatore,& eius nũciis, quãuis olim sic
obtentum fuisset, vt iuribus suprà allegatis: quod reuocatũ
propter abusum quem in electionibus Romanorũ ponti-
ficum,& cęterorum committebant, extitit: vt §.verum.lxiij.
distinctio.& ibi Dominic. & Cardi.Alexan.& idem Bal.
8 in sua Margar.in verbo, electio.† Tũ quia illa priuilegia ex
causa fuerant concessa. Vnde cessante causa, cessare debent
illa priuilegia.vij.quæst.j.capit.quod pro remedio.& in-
stit.de testamen.mili.§.illis. Accedant nota.per Ant.Cors.
in tracta.de potesta.Regia.quę.xxxj. Et nunc propter abu-
sum quem canonici tam seculares quam regulares in eorum
electione committebant, vt Papa ipse attestatur in dicto
concorda.quod verum credo, vt apparet per tex.c.fertur.j.
quæsti.j.quia raro fiebant electiones canonicæ, prout plu-
ries etiam tam aduocatus in curia metropolitana,& prima-
tiali Bituricen.quam consiliarius in excelso Regio consilio
existẽs ordinarius sæpè vidi. Papa prouidet ad nominatio-
nem Regis quòd est plurimorum salus eligẽtium. Nec ob-
stat glo.in d.l. disputare, quia potius facit contra, dum dicit,
non spectare ad Imperatoris iurisdictionem.

SVMMAE.

1 *Rex an habeat ius patronatus conferendi dignitates, &c.& nume.2.& 5.*

3 *Patroni laici possunt conferre beneficia ecclesiæ collegiatæ, & alia particuliaria.& nu.4.*

6 *Præscriptio immemorialis, quando non habeat vim priuilegij.& nu.7.*

8 *Priuilegium Imperatoris in ecclesiis Alemaniæ.*

9 *Regaliæ ius in ecclesiis.*

10 *Mulier ex priuilegio Romanorum pontificum potest beneficia conferre.*

11 *Episcopi tenentur in regis aduentu eius consiliariis beneficia conferre.*

Quæstio XXXII.

Alia nos fuit tunc mota quęstio, quam pluries in excelso etiam consil.videram euenire, vtrum inuictissimus dominus noster Francorũ Rex,& alii Reges in eorũ regnis habeant, quo ad iuspatronatus in ecclesiis cathedralibus, abbatialibus, ac aliis collegiatis, & particularibus beneficiis intentionem fundatam.

DECISIO XXXII.

1 ET Archidia.in ca.lectis.lxiij.dist.† tenet quòd
sic. Et eum ibi sequuntur Domi. Cardi. Alex.&
Bal.in procemi.Grego.versi.Reges patroni.& in
ca.quando.in fi.de iud quod dicit esse notandum pro duci-
bus Alemaniæ,& similibus, & idẽ Paris de Puteo in tract.
syndic.in versi.ciuilitas.c.ij in fi. Et Mar.Laudẽ.in tract.de
principibus.§.lxxiiij.& pro hac Decis.facit tex. in §.hinc
2 etiam.xvij.distin.in ver.reuerentiam.† Nolens Regem pos
se ex consuetudine vel priuilegio conferre decanatum, aut
aliam dignitatem, per tex.in c.cum dilectus filius.in parte
decisa de consuetud.& per textum singularem loquentem
de Rege Francię in c.hinc etiam.xvj.q.j.& idem dicit glos.
3 c.imperium.x.dist. Et ibi Card. Alex.† dicit hodie laicos
patronos habere ex dispensatione ecclesiæ in corpore iuris
clausa potestatem conferendi & præsentandi beneficia ec-
clesię collegiatę. Et idem Archi.in c.hortamur.lxxiiij.dist.
4 † ac etiã beneficia particularia.c.dilectus.in iij. de præbẽ.
& c.fi.de cõces.præb.& idẽ Ant. Corse.in tract.de potest.
Regia.q.xxxiiij.Bal.in l.rescripta.ver.& ideo rex Anglorũ,
& rex Vngarię conferunt in regnis suis præbẽdas ex priui-
legio Papæ &c.C.de preci. Impe.offeren.& And. Barba.
5 consi.xlix.vers.vnde Bal.in l.rescripta.volumi.iij.† Sed in
contrarium videtur quo ad principales dignitates in ipsis
collegiatis, licet ius habeant patronatus, quòd non possint
prælatum eligere aut præsentare.capitu.nobis.de iure pa-
trona.& capit.præterea. & ibi Henri. & communiter do-
cto.eod.titul.nisi hoc ex priuilegio haberent apostolico,
secundum gloss.in d. capitul. Adrianus.intelligendo dictũ
Bald.suprà allegati, quò ad protectionem ecclesiæ & bono-
rum eiusdem, capit. Principes. & capitu.rex omnes.xxiij.
quæstio.v.& non vt habeat potestatem eligendi, nominan-
di, vel aliàs præsentandi episcopos.capitul. sacrosanct. &
capitu.massana.& capit.cum terra.& ibi per docto.de elc.&
per Anto.de Butr.in dict.capit.nobis. Quinimo nec etiam
ex præscriptione, vt voluit Ioan. Andr.in capitu.ij.de præ-
bend.libr.vj. quia iura in contrarium allegata loquuntur
in iure quod in laicum possit cadere absque expressa sedis
apostolicæ authoritate: nec in casu tollerantia sufficeret.ca-
pitu.cum iamdudum.de prębend. Hoc verum nisi in eccle-
siis, quarum ipsi aut eorum prædecessores extiterũt funda
tores, secundum Bal. Archidiaco.& doctor.suprà in princi.
allegat.ex quo infert duo Ioan.Andre. primò limitationẽ
6 ad illam regulam quę habet,† pręscriptionem immemoria-
lis habere vim priuilegii.vt d.iur.& c. super quibusdam §.
pręterea.de ver.sig.quòd illud intelligatur data capacitate
7 in præscribente: aliàs secus, vt infrà dicam.† Secundò quan
to cum periculo isti principes secul.se intromittunt in con-
ferendo benefi.ec.quòd si de expresso nõ appareat priuile-
gio aposto.nulla temporum longinquitas, etiam si sit imme-
morialis, ipsos excusat, nec pro ipsis aliquam inducit præ-
sumpt.releuantem, nec pariter tacita Papæ tolerantia eos
iuuat, maximè cũ in gestis per ipsos potentes sic exorbitan-
tes præsumatur potius Papã dissimulasse propter scandalũ
vitandũ, quam propterea factis eorũ assensisse, vt ibi per eũ,
& Abb.Sicul.post Inn.in c.quanto.de consuet.& in d.c.prę
8 terea.de iur.patro.† Tamen Imperator, vt refert Spe.in tit.
de præb.§.restat.ver.Item no.habet priuilegium, quòd di-
cit se vidisse bullatum, permittens in qualibet ecclesiarum
Alemaniæ posse facere vnum recipi:& appellantur hodie
primarię preces. Quod priuilegium hanc habet modifica-
tionem, quòd ob illas primarias imperiales preces vnus col-
lator non possit nisi semel, nec etiam in vna ecclesia graua-
ri. Et istud priuilegium secundum Io.And.in addi. Spec.
vbi suprà, non dat imperatori potestatem conferendi, sed
facultatem faciẽdi vnum recipi, loquens etiam de Regibus
Franciæ & Angliæ, qui vendicant sibi in quibusdam eccle-
sijs vacan.collationem beneficiorum ad illas spectantium
9 † Quod ius vocatur ius regaliæ, vt dicit text.in d.c.præterea
de iur.patr.& in c.generali.de elect.lib.vj. de quo ibi per
doctor.& gl.in pragma.titul.de annatis.§.item quòd dicta
quinta pars.in ver.regaliæ. Et illo etiam tempore illarum
ecclesiarum temporalia ad suas recipiunt manus. Et de ip-
so rege Franciæ ponit Spec.tit.de leg.§.nũc tractemus.ver.
sed nunquid legatus.& ibi Ioan. And.in addi.dicẽs ipsis re-
gibus in tali antiquato iure esse deferendum, præsertim cũ
ipsam consuetudinem sciebat Papa,& illam tolleret præci-
puè in regno Franciæ. Idem Alb.in l.bene à Zenone.C.de
quadrien.præscri. Dicens reges laicos ex longissima consue
tudine posse beneficia conferre ecclesiastica.alleg. Archid.
in c.licet.de præb.lib.vj.ita tenere. Et sequitur ibi Domi-

nic.& domini de Rota Decis.cccxij.aliàs deci.vij.tit.de rerũ permu.in nouis. Et aliquid dixi in tract. de offic.& pot. leg.in Fran.in iiij.prælud.& in §.j.& in additio.de præscri. li.consuet.Biturig. Et idem gl.prag. in d.tit.de anna.§.item quòd dicta quinta pars,in verbo regaliæ, Dicens hoc constare per bullas Romanorum pontificum de regalijs loquentes,quæ sunt in thesauro regio. Nec hæsitandum est
10 Papam,posse tale priuilegium cõcedere.† Quia etiam mulier ex priuilegio Romani pontificis potest conferre præbendas & alia beneficia,c.dilecta.de præb.& c. dilecto. de testib.& cap.is cui. de præb.lib.vj. Et singula.Cardina.de Zabarel.cõsi.cxxvj.& Albe.de Rosa.in d.l.bene à Zenone.
11 ver.sed an Imperator possit cõferre beneficia.† Et sic profectò ob primittas precum, siue primarias preces cuiuslibet serenissimi ac Christianissimi regis Franciæ,quoniam in aduentu suo solent episcopi conferre præbendas, & beneficia consiliarijs sui magni consilij,& supremarum curiarum regni: & multi ex dominis curiæ nostræ Burdeg.aliqua obtinuerunt beneficia:pro quo dicit Alber. de Rosa. in d.l.bene à Zenone. Episcopos ad hoc teneri,cũ quilibet ipsorum in sua teneatur promotione aliquid dare Imperatori,vt voluit gl.in cap. Agathosa.lxiij.dist.

SVMMAE.

1 *Donationis generalitas refertur ad specificata.& nu.3.*
2 *Litigiosa res donari non potest,punitur qui accipit.*
4 *Donatio generalis non comprehendit rem donatori ex fideicõmisso debitam.*
5 *Geminatio multorum contractuum de eadem re,arguit suspicionem fraudis.*
6 *Hæres solus in re certa institutus,est vniuersalis.*
7 *Substitutio cõpendiosa in re certa facta,an trahatur ad totum.*
8 *Clausula codicillaris per quæ verba intelligatur.*
9 *Testamentum ratione solennitatis imperfectum non validatur iure codicilli,nisi inter liberos.& nu.10.*
11 *Intestati viam an sumere possit, qui ex testamento agere cœpit.& nu.12.*
13 *Testamenti viam aggressus vt hæres,nõ potest postea agere iure codicillorum aut fideicommissi etiam lite nondum contestata.& nu.14.nec ab intestato, & nu.22.*
15 *Agere non dicitur quis ante litem contestatam,sed agere velle.*
16 *Creditores qui agere cœperunt contra successorem ab intestato,possunt postea agere contra scriptum hæredem, vel econtra.*
17 *Variare quando quis possit in actione ex testamento.& numero 18.& 19.*
20 *Testamento triginta annis exclusus, quãdo agat ab intestato, & numero 21.*
23 *Exclusus ab vno capite successionis, quando possit ad aliud venire.& nu.24.*
25 *Hæreditatis aditio quibus rebus præsumatur.*
26 *Euictio quando in donatione locum habeat.*
27 *Locus & tempus in omnibus instrumentis debent apponi.*
28 *Actionem malam intentans est stultus.*

Quæstio XXXIII.

An actor dicens & proponens se hæredem ex testamento, vel donatarium omnium bonorum vniuersalem,possit pendente processu,& lite contestata,in inquestis receptis, cumulare & intentare viam intestati,tanquam proximior,suspicans,& dubitans nõ probasse se hæredem ex testamento producto, vel donatarium vniuersalem,ex instrumentis donationum productis, quæ erant num.vnique.

DECISIO XXXIII.

Et ista quæst.& plures aliæ sequẽtes ortæ fuerũt ex processu moto & pendente inter nobilem virum Bertrandum de Stissaco militem actorem petentem, & reivendicantem loca de Gauanduno, & Poulhaco,cum pertinẽtiis ex vna: Et nobilem etiã virum Bertrandum de Lustraco reum ex altera partibus.Ideo circa hãc quæstionẽ videtur primò ipsum actorem ex testamento per Almericum de Stissaco Ann.1452.condito non probauisse defunctum Ioannem de Lesparre,dominũ de Labarde hæredem fuisse institutum,vel substitutum vniuersalem , sed particularem tantum,licet in eodem dictus testator omnia iura,& actiones,quæ & quas habebat inter riperias Dordoniæ & Garonæ non facta aliquali mentione de dictis locis de Gauanduno,& de Poulhaco donauerit. Et hoc clarè apparet,quoniam testator prædictus tunc tẽporis habebat filium,quem hæredem instituerat vniuersalem,cui in certis bonis eundem de Lesparre substituerat, & etiam vnam habebat filiam,cui tria scutorum millia pro dote sua legauerat.Quare ex legato vel substitutione prædictus non potest actor se prætendere hæredem vniuersalẽ, aut substitutum in locis prædictis,in quibus non fuit substitutus,vt infrà dicam. Nec pariter fideicommissarium, aut omnium bonorum donatarium ex prima donatione, Anno domini 1453.de dictis iuribus & actionibus quibuscunque inter iam dicta Garonæ , & Dordoniæ flumina existentibus eidem de Lesparre facta.† nec etiam ex secunda donatione sibi facta die xv.Decembris, Anno domini 1456.suprà mille, quoniam præfatus Almericus donator nullam de dictis locis fecit mentionem, nec illius erat voluntatis sub illa verborum cessionis iurium & actionum generalitate in testamento,& donationibus contenta comprehendere loca prædicta,vt l.si de certa.C.de transactio.vnde de illis cogitasse videtur tex.singularis in l.non ignorans.& ibi Bart. Bal. Ang.& Sali.C.de dona. Et hoc clare demonstratur,cũ post dict.testamen.& donationes prædictas Almericus testator & donator inchoauit processum contra prædecesso, rei pro dict.locis de Gauanduno & Poulhaco An.1457.17. Augu.igitur &c.Et si comprehensa fuissent in donationibus loca prædicta,quòd non est, vt dictum est: Tamen adhuc nihil iuris potest prætendere,cum actiones directæ apud donatorem remãsissent,quibus in iudicio expertus fuerat,& sic reuocasse,l.iiij.C.de noua. & deleg. Nec etiam profectò in vim alterius donationis sibi sub iam dicta generalitate verborum iurium & actionum, quacunque ex causa,& etiam ex substitutione competentium,nihil retinẽdo,factæ die XIIII. Feb.anno prædicto, M. CCCC-LVII. quia si voluisset idem donator prædicta loca de Gauenduno & Poulhaco donare,illa nominatim expressisset:& ius in eisdem locis prætensum,& actionem eodẽ anno in mense Augusti in Parlamento Tholosano intẽtatam cessisset,cum esset memor dicti processus, quem quinque vel sex mensibus ante dictã tertiã donationẽ eidem factam tentauerat,argu.l.filiusfa. C.de peti.hære.ꝙ videtur perẽptorium.ex parte enim actoris ius metimur,posito pro cõstãti ꝙ possessor occupauerit,l.j.§.j.ff.si pars hęre.peta.l.res alienas.C.de rei vendicatio.& l.vti frui.§.ꝙ si fortè.ff.si vsufructus petat.† Tum quia res erant litigiosæ,quæ donari non poterant,l.ij.in fi.C.de litigio.imo punitur recipiens talẽ rem litigiosam sibi donatã,l.censemus. e.tit.plenè Rapha.Ful.consil.clxxix.exordiẽ.dubia super quibus. versi.ad secũdũ.†Et idem dicendũ est causis prædictis de aliis duabus donationibus generalibus factis,anno 1458.& 1459,sine expressa dictorum locorũ habita mentione.† Tum quia in generali donatione non venit res donatori ex fideicommisso debita,vt voluit Bar.in l.qui Romæ.§.duo fratres.in iiij.& v.quæ.ff.de verb.obli.quem Docto.ibi communiter sequuntur. Et in l.j.C.de pact.de quo dixi in quodam cõsi. inchoã.Testator primus Io.de Noalis,ꝙ inseritur infrà. Et sic non probauit se hæredem,aut donatarium vniuersalem, nec profectò particularẽ in vim prætẽsarum donationum.
5 †Quinimò ex tot geminatis contractibus generatur suspicio fraudis, & forte falsitatis,vt dicit Bal. quem sequuntur Do.in l.emptione.C.plus vale.quod agi.& alibi sæpe, nec pariter in vim institutionis,aut substitutionis in ipsius Almerici testamento factę.primò ex institutione,nõ quia solũ sibi factũ fuit de re particulari legatum,filio testatoris hære
7 de vniuersali instituto.† Sed quia quãdo quis est,solus hęres in

res in re certa institutus, cẽseatur esse omnibus vniuersaliter institutus, l. j. §. si ex fundo. ff. de hære. insti. Et idẽ si duo instituantur in re certa hęredes, l. quoties. §. si duo. eo. titu. nisi testator aliud senserit. & ibi per Bar. & doct. & Ang. consil. lxxxiij. & Io. de Ana. cõsi. lvij. & Alex. cõsi. cxcj. lib. ij. Quare bene dicit solus: secus si alius fuerit hęres vniuersalis, tũc cẽsetur particularis legatarius, l. quoties C. eo. ti. & istud est clarũ. Nec profectò ex substitutione, cũ fuerit etiã particularis, & in certis bonis, per verbũ lego & do, substitutus: quę verba sunt obliqua, vim fideicõmissi particularis habẽtia, & importãtia, vt voluit Bar. in l. Centurio. ver. quid si testator sic instituit. cũ ij. q. seq. ff. de vulg. & pup. quẽ ibi sequuntur Io. de Imo. Alex. Fran. de Aret. & Ias. cũ aliis per ipsos alle.

7 † Cõcludunt ergo cũ Bar. substitutionẽ cõpendiosam in re certa factã per verba ciuilia: vt, hæres esto, vel instituo, trahi ad vniuersa bona filij in pupillari ętate decedẽtis, per tex. quẽ allegãt in l. cohęredi. §. fi. ff. de vulg. & pup. secundũ primam lectu. quæ est communis, vt ibi per ipsos. Secus autẽ si fuisset facta per verbũ directum non ciuile, quale est verbũ accipiat, de quo infrà dicam in iij. q. huius materiæ, vel etiã si sit facta per verbum commune, vel obliquum, vt est verbum lego: & tunc habet vim particularis fideicommissi. & idẽ Pau. de Cast. consi. cclxxxvj. exordi. casum istũ aliàs prę manibus habui. in prin. ver. posset etiã dubitari, vo. nouorũ. & Alex. cõsi. lxxvj. ver. Sed ita est quòd verbũ lego. & Bart. in l. Lucius. ff. de vulg. & pupil. & Soci. consi. xiiij. in princi. vol. iij. quia testator nunquã intellexit, nec illã expressè, vel tacitè habuit intẽtionẽ, cum post testamentũ, & primam & secundã donationẽ reivendicationẽ de dictis locis de Gauanduno, & Poulhaco, vt dictũ est, intentauerit. ad quod facilè responderi non potest, nec saluari posset per clausulã in testamẽto Almerici in fine adiectam, ꝙ valeat meliori mo-

8 do quo fieri poterit: † quę operari & importari videtur clausulã codicillarẽ: quod tamẽ verũ non videtur, quia clausula codicillaris (nisi expressè dicatur) intelligi nõ potest, vt inferatur in testamento, l. j. C. de codicil. & l. fi. ver. illud quoque pari ratione. C. eo. tit. Ideo per illũ tex. dicunt ibi Doc.

9 & in d. l. j. † testamentũ ratione solennitatis imperfectũ nõ validari ex aliqua interpretatione, iure codicillorũ, nisi te-

10 stator hæc dixerit. † Fallit in testamẽto inter liberos facto, vt tenet gl. reputata singularis in d. l. cohæredi. §. cum filiæ. de quo per Ias. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. vt infrà dicam, in q. xxxvj. de testamento Amistani. & in quæstio. xcviij. Igitur ex causa testati aut donationum, aliquod ius vel actionem in dictis locis prætendere nõ potest, cũ prætensum dominiũ allegatum ex dictis titulis non probauerit, ꝙ in rei vendicatione requiritur, vt plenè dicã

11 in q. xlij. incipien. alia insuper ex dicto processu. † Sed an nunc possit per via& intestati tanquam proximior ad succedendum habilis (cũ nemo alius appareat) cumulare & petere loca prædicta? & dico ꝙ nõ. tex. est clarus in d. l. fin. de codic. & ibi Bar. Bal. Alb. Pau. de Cast. Salic. Philip. Corn. Alex. & Ias. post Pet. Cin. in l. ex sextante. in princ. ff. de except. rei iudi. siue ex eodem testamẽto, eodem tempore, vel

12 diuersis temporibus, siue ex diuersis scripturis egerit, † nisi probabilẽ, & iustã ignorantiæ causam habuerit codicillorũ postea factorũ, vel alterius vltimæ voluntatis. l. Clodius. & l. illud. ff. de acquiren. hæredi. & l. nec is. §. hæres. eod. tit. quia secundùm Docto. suprà alleg. ignorantia iuris vel facti su-

13 pina non iuuat, nec releuat. † Et idem Ludouicus de Rom. consilio cxxv. incipien. mater & soror. quoniam si primò egit ex testamento tanquam hæres, non potest postea agere iure codicillorum, aut fideicommissi, vel ab intestato. tenet etiam Alexan. consilio cxxj. libr. j. & Franciscus de Aret. in

14 dicto §. duo fratres. circa medium. † Etiam si vellet mutare actionem ante litem cõtestatam, quod est fortius, per tex. in dicta l. fin. de codicil. circa princip. vbi, voluerit. & gloss. ibi addit. & legerit. sed Paulus de Castro ibi melius exponit tex. voluerit, id est, volũtariè elegerit. Et sic in simili exponit glo. in l. fin. de rerum diuision. dum tex. dicit, si quis voluerit transcendere muros ciuitatis, capite puniatur, & glos. ibi exponit voluerit, id est, voluntariè transcenderit. & idem Alexand. in addition. ij. pen. ad Barto. in l. qui ea mente. cir-

15 ca medium. ff. de furt. † quamuis regula sit, quòd ante litem contestat. non dicatur quis agere, sed agere velle, l. amplius. ff. rem ratam habe. & per omnes in l. edita actio. C. de eden. Fallit tamen in hoc casu per textũ in dicta l. fina ibi, ab ipsis intentionis exordiis. vbi patet, quòd in exordio debet eligere, & postquàm elegerit & proposuerit, variare non poterit: & sibi statim præiudicat, vt voluit ibi Bald. Alexan. Philip. Cornel. Ias. & Moder. & Specul. in titul. de instrument. edic. §. compendiosè. versicul. Et nota, quod cum vltima voluntas in iudicio ostenditur. licet videatur hic actorem potuisse variare, per l. controuersia. & ibi expressè Bartol. Pau. de Castro & Ange. ff. de transactionibus. vbi creditoribus & legataris permissum est agere ex testamento, vel ab intestato: quia si intentauerunt viam testati, & actionem ex testamento contra hæredem scriptum, possunt variare & agere contra legitimum: & sic viam intesteti intentare, quando est incertum ad quem spectat successio, vel ad hæredem scriptum, vel ad proximum legitimum. Sed certè secũdum Iasonem in dicta l. fin. & in dicta l. controuersia. nõ facit ad propositum, quamuis sit limitatio vera: & verum dicit, quia dicta l. fina. C. de codicillis. loquitur in aliis terminis & diuersis. quàm dict. l. controuersia. quoniam dicta l. fin. loquitur in hęrede principali, qui primò viam elegit directam ex testamento, & posteà vult transire & venire ab intestato, vel econtra, vel iure fideicommissi: cui permissum non est, per

16 dictam l. fin. † Sed dict. l. controuersia. loquitur in creditoribus vel legatariis, qui cœperunt agere contra legitimum, & sic ab intestato, quòd possunt postea agere contra scriptum, vel econtra, data incertitudine successionis. Et sic, vt inquit Ias. limitatio ita est in suis terminis bona, quare non

17 obstat. † Tum secundò videtur, quòd idem de Stissaco actor variare potuit, cum sit de cognatis, quibus etiam agnatis licitum est variare, ex priuilegio illius l. fin. de codicillis. versicu. si quis verò ex parentibus vtriusque sexus, &c. Sed hoc est verum in ascendentibus, & descendentibus liberis, qui si sint ex linea masculina, sunt agnati: & tales veniunt vsque ad quartum. Alij verò venientes, & per lineam fœmineam descendentes, & sic cognati, admittũtur vsque ad tertium gradum. Sed in aliis transuersalibus etiam si sint fratres, qui sunt de iure ciuili in secundo gradu, non habet locum dictus versi. Si quis verò ex parentib. Et ita tenet glo. ab omnibus approbata singular. ibi in versic. agnationis. &

18 Rom. in d. consil. cxxv. † Et hanc theoricam volunt limitare Doct. scilicet quòd ascendentes & descendentes admittantur ad variandum, nisi deliberatè omisso testamẽto, de quo constabat, voluerint ab intestato venire, quòd posteà redire non possunt ad viam testati, & petere ex testamento, per textum in l. filium emancipatum. ff. de acquir. hære. & ita te-

19 nuit Bart. in d. l. ex sextante. & Rapha. Fulgo. in d. l. fi. † Tamen mihi videtur non esse à communi decisio. discedendũ, quòd ascendentes & descendẽtes agnati vsque ad quartum gradum, & cognati vsque ad tertiũ possint variare ex singulari priuilegio. dict. l. fin. etiam si bene deliberati & ex certa scientia hoc elegerint. Aliàs nullũ, aut paruũ esset nouæ cõ-

20 stitutionis priuilegium dict. l. fi. † Per quæ datum est respõsum ad id quod idem de Stissaco allegauit, ꝙ exclusus ex testamento triginta annorum taciturnitate, poterit ab intestato infra alios triginta annos venire, iuxta no. in l. licet. C. de iure deliberan. & in l. quandiu. ff. de acqui. hæred. cum successio ab intestato cesset quãdiu ex testamẽto spes est successionis, vt ibi dicitur & in l. antequã. & ibi Bal. & Phili. Cor-

21 ne. C. communia de success. † Tamen hoc est verum, quando non egit nec intentauit actionem ex testamento, vel ab intestato infra xxx. annos, ꝙ possit intra alios xxx. annos vnam ipsarũ intentare, quia filius qui alio paternã hæredita-

tem possidēte tacuit per xxx.annos, ꝙ illam nō petiit, & sic
excluso ex capite vnde liberi, possit eam adhuc petere intra
alios xxx.annos ex capite vnde legitimi, vt volunt Bal. Pau.
de Cast. Corn. & Ias. in d.l.licet. & Alex.consi.xc.col.ij.cum
seq.lib.ij. & Guid.Pap.singu.lxxxix.cum q.sequen. Imò ex
alio tertio capite, vnde cognati, potest agere, l.j.§.sed vidē-
dum.ff.de succes.edict. & plenè per Doct.in l.bonorum. &
ibi insuper Riminal.nu.xxx circa medium. C. qui admitti
ad bon.posses. & Ias.consi.xix.nū j. & ij.vol.j. & Ioan. Bald.
en tractatu præscrip.quarta parte iiij.partis princip. cum
22 aliis per eum allegatis. † Tamen vbi semel intētauit vnam,
non potest venire ad aliam, vt dictum est, & tenent Docto.
suprà allega. & Riminal.in d.l.bonorum.num.xxx.per not.
in l.illud. & in l.nec is.§ j.de acquir.hęredit. & istud est cla-
rum. Et etiā in patria consuetudinaria post xxx.annos quis
non admittitur ad viam intestati: per ea quæ dixi in §.j.de
præscrip.lib. consuetudin. Biturig. & istud procedere non
videtur de iure ciuili, quando ius defert vno & eodem tem-
pore hæreditatem agnatis, & cognatis, cum sublata sit diffe-
rentia, in §.nullum vsum in authenti. de hæredi.quæ ab in-
testa.defe. & tunc exclusus ab vno capite erit, exclusus ab a-
lio, ex quo vno & eodem tempore defertur hæreditas, quia
non esset in eo casu locus successorio edicto, quod requirit
diuersitatem graduum & temporum, l.j §.quibus, ff. de suc-
23 cess.edict. † Tamen secus videtur de iure prætorio, secun-
dum quod durat differentia agnatorum & cognatorum, vt
exclusus ab vno capite respectu lapsus temporis, non cēsea-
tur exclusus ab alio. Ita singulariter Riminald. in l.certum.
24 numer.iij.C.vnde legiti. † Et idem si quis esset exclusus ab
vno capite per renuntiationem extra iudicium factam, non
censetur ab alio capite exclusus, vt voluit ibi Bal. & Rimi-
nald.argument.l.si domus.ff.de seruit.vrba.prædio. & dict.
25 l.nec is.§. & illud.de acquirend.hæreditate. † Præterea non
constabat Fragant.de Stissaco in vim testamenti Amistani
se gessisse, & portasse hæredem, licet de facto se immiscuis-
set & cepisset locum de Poulhaco: quod tamen non sufficit
ad quem probandum hæredem: quia non sufficit probare
quòd possedit, sed quòd legitimè adiuerit. l. nō hoc. C. vn-
de legi. & præcipuè quando alij consanguinei præcedebant
eum, vt hic erant soror & nepotes ipsius Amistani. Ita vo-
luit Barto.in dicta l.non hoc.in j.contrario. & Ias.in princi.
aliàs si esset sibi delata hæreditas ab intestato tanquam pro-
ximiori, tunc ex possessione præsumeretur aditio: quia si in
vim testamenti Amistani adiuisset hæreditatem eiusdē cau-
sa testati durasset in Almericum, dato quòd ipse hæres pri-
mus decessisset ab intestato. Tamen ille qui succederet ab
intestato ipso primo hæredi, dicitur esse hæres primi testa-
toris ex testamento, inspecta causa mediata, licet inspecta
immediata dicatur esse ei hæres ab intestato, vt dicit Barto.
quem ibi sequuntur Doct.in l.veluti.ff.de pet.hære. & in l.
qui in aliena.§.interdum.ff.de acqui.hær. & Doct.in l.fi.C.
de hær.inst. & sic semper dicitur durare causa testati. Et idē
Alex.consil.xcj.incip.ponderatis iis de quibus in themate.
versi.non obstat quartum argumen.lib j. Quod hic nō ap-
paret, ꝙ ipse Fragant hæres adiuerit ex testamēto Amista-
ni, nec vllam de testamento Amistani fecit mentionem, licet
attento tam longo tempore sit præsumendum ipsum adiuis-
26 se, prout in vltima quæst.huius materiæ dicam. † Tum quia
dictus Almericus promisit, & bona sua ac hæredum suo-
rum obligauit pro euictione rerum donatarū, quę promit-
tere potest, l.ij.C.de euict.cum not.in l.Aristo.ff. de dona-
tio. & in l.Iulianus.§.qui fundum.ff.de verbo. obligat. Ta-
men in donatione omnium bonorum locum non habet eui-
ctio l.j.C. de euicto. & l.j.ff.de hæred.vend. Ergo non in-
27 tellexit donasse omnia bona sua. † Tum quia in testamen-
to & donationibus prædictis (nisi in vna) non est locus ap-
positus, in quo passatæ, & receptæ fuere: qui in cōtractibus
& instrumentis requiritur secundum gloss. & Doctores in
l.fin.C.de tabula.lib.x. & Specul.in titul.de instrumen edit.
§.breuiter. & §.instrumentum.versicul.quid si locus. & Bal.
consilio ccxxj.inchoan. Anno millesimo. volumi.ij. & An-
gel.consi.cxx. & Bald.consi.xxv.exordien. casu super quo
versi.præterea etiam ex tenore.volumi.j. & consi.ccclxxix.
incipit instrumentum factum in loco prohibito.eod.vol. &
text.in c.abbate sane.§.pen.versic.ex iis.ibi, propter. & ibi,
sine quib.de re iudic.lib.vj. & tex.in c.quoniam contra fal-
sam.ibi, loca & tempora.de proba. & ibi Bal.versi. ibi loca.
ponit rationem quare locus: & tempus in instrumentis ap-
poni debeant, quia circunscriptio loci, & temporis reddit
rem magis certam: sine istis autem esset scriptura generalis
& ambigua, & nō posset reprobari: quod esset valde absur-
dum. & idem glo. & Docto.in l.optimam. super ver.eo die.
C.de contrahen. & cōmitten.stipu. & Decisio. capel. Tho-
lo.q.ccccxcj.cum aliis ibi alleg. & per Ludouic.Bolog.in §.
quantum vero.in auth.quib.modis natu.effic.legit.in secū-
dis interpretā. & Corne.consi.lx.in litera C.volum.iiij. di-
cens in terminis, non valere istud testamentum sine loci in-
sertione, nec pariter consuetudinem volentem instrumentū
valere, & fieri sine loco. allegat dominus de Rota Decisio.
ccccxl.aliàs est decis.vj.incip.nota vtrum valeat cōsuetudo.
titul.de consuetu.in antiq. & in Decis.vlt.in recollectis per
Bern.de Bisgneto, & Corn.consi.ccxvj in litera B, eod.lib.
iiij. & glo.pragma.sanct.titu.de subla.cle.literis. in verb.ec-
clesia. & Pau.de Castro consi.ccccxix.inci.viso & examina-
to d.casu.in prin.vo.nouo.licet loci specialis mentio nō de-
debeat inseri, vt per Bart.in l.de pupillo.§.qui nuntiat. & ibi
Ias.ff.de noui operis nuncia. & ista est vera & communis o-
pin.secundùm Alber.de Rosa.in l.lecta.ver.secundo ex eo-
dem.ff.si cert.pe. & ibi per Bar. & Ias.in j.no. & Albe.in l.li-
28 bellorum.ff.de accusa. † Et sic actor est sine aliqua actione,
quia stultus est qui malam intentat actionem, vt dicit gl.vlt.
in l.quidam.ff.de in rem verso.quam Bal.facit singu.in l j.in
prin.versi.extra no.C.commu.de lega.

SVMMAE.

1 *Testamētum an sit nullum in quo testes non sunt rogati. & numero 5.6.7. & quod si notarius dicat præsentes, non adiiciendo vocatos vel rogatos, an sit actus nullus. & numero 2.3. & 4.*

6 *Testes non oportet esse rogatos in codicillis.*

10 *Clausulæ quæ habent vim clausulæ codicillaris. & nu.11.*

Quæstio XXXIIII.

Item alia quæstio fuit ibi mota, posito quòd actor in vim testamenti Almerici de Stissaco fuisset admissibilis. An ex eo quod testes in eodem testamento Raymundi de Valens domini de Gauādunо descripti non fuerunt rogati, sit nullius momenti.

DECISIO XXXIIII.

1 ET videtur testamentum † prædictum ex defectu
debitæ solennitatis fuisse: quia in testamentis non
solum notarius, sed etiam testes debent esse à testa-
tore rogati. Et primò dicamus de testibus, quòd debent es-
se rogati, per text.in authen.rogati.C.de testib. & in authē.
vnde sumitur. & l.hæredes palam.§.in testamentis. ff.de te-
2 stamen. † Sed dubium videtur, si notarius in testamento so-
lum dixerit, talibus testibus præsentibus, & non adiecit, ad
hoc vocatis vel rogatis, an sit nullum. & Din.in d.§.in testa
mentis.quem ibi sequitur Bartolus.tenet quod non valeat,
quia non præsumuntur rogati, cum sit solennitas extrinse-
ca probatoria, quæ non requiritur ad esse formæ substan-
tialis, sed ad probationē actus, quæ non præsumitur. l.quę-
cunque, in fin.ff.de publ.actio. & in c.j. de rebus eccles.non
alienan.lib.vj. & idem Cyn.in l.hac consultissima. in princ.
quem ibi Franciscus de Aret. & Ias.sequuntur.C. de testa-
ment. & tenet Spec.in titu.de test.§.j.versi.sed quid in præ-
3 di. & Barto.in l.sciendum.ff.de verbo.obligatio. † quamuis
Din.ibi voluerit contrarium, & Bald.in dicta l.hac consul-
tissima. & in rub.C.de fide instru. & in dicta authen.roga-
ti.quæstio.iiij. & pariter ibi Sali. & Pau.de Castro in d.§.in
testamentis. & Bal. consf.xliij.inchoan.Super primo pūcto.

vol.iij.& in l.j.col.ij.C.de fide instru.& iure hastæ fisca.li.
4 x.† Sed primū cōmuniter tenetur,secundū Fran.de Are.in
d.§.in testamentis.col.j.& Corne.consf.clxxvj.in versi. circa
quartū.vol.iiij.& Soci.in regula ccccxx.in versic.testes.vbi
ponit hoc pro regula. Tamen in vltima fallen.sequitur opi.
Bald.ex quo sunt manu propria descripti in testamento. &
Ang.Are.insti.de testa.§.fin.col.vlt. Sed primū tenet Feli.
in c.j.ver.itē requiritur de fide instrumē.& Ang.cōsi.cccc.
exordien.testator.& in auth.de tabellio.& Alex.& Ias.in d.
l.sciendum.de verb.oblig.vers.j.quęst.extra gloss.& ample
5 And.Barb.in c.relatum. de testa. † tenens per illū text.eos
etiā ad pias causas debere esse rogatos:& idē Zabarel. cōsil.
lxxiij.licet Soci.in dicta regula teneat contrariū in testamē-
to ad pias causas:dicens hāc opi.esse communem. Sed præ-
cedentem sequitur Alex.consi.lxx.col.vlti.vo.ij. & consilio
xlvij.eod.volu.volens etiā quod talis rogitus probetur per
6 duos testes.† Sed hæc regula fallit secundum Soci. in testa-
mento inter liberos condito, in quo non requiritur quòd
sint rogati, vt voluit glo.in l.fi.C.de codi.in auth.quod sine.
C.de testa.& vtrobique per Doct.& Guid.Pap.Decis. 518.
7 † Fallit secundò dicta regula,quæ habet in testamento in
scriptis:secus fortè in nuncupatiuo,& sine scriptis,per textū
in l.Diuus.& ibi Bar.ff.de testamen.mili.& gl. reputata sin-
gu.in c.testes.§.de his.in versi.audiuerint.in fin. iij.q.ix.di-
cens in testamento in scriptis (& non nuncupatiuo) testes
debere esse rogatos,quam sequitur Alexā.in addi.ad Bart.
in d.§.in testamentis.& hęc opin. videtur benignior. quæ
8 in testamentis est sequenda.l.si pars.ff.de inoffi.testa.†Quę
tamen reprobatur per Barba.in d.c.relatum. qui tenet com
munem,ꝙ testes tam in testamento in scriptis, quàm etiam
in nuncupatiuo sine scriptis,aut in scriptis redacto debent
esse rogati.per gl.in §.fi.ver.adhibitis.instit.de test.& tenēt
Alex.& Ias.in d.l.hac cōsultissima ī prin.& Aegi. Bellame
ra.consi.j.ver.præterea ipse Bar.sed vbi testes se subscripse
runt,cōmuniter tenetur,secundū Fran.de Are.in d.§.in te-
stamentis.quod ex tali subscriptione sola præsumūtur roga
ti,l.Domitius Labeo.& ibi Bar.& Soci.ff eo.& Bart.& om-
nes in d.l.sciendum.licet Ias.ibi teneat contrariū contra cō-
9 munem.† itē fallit secundum Soci in d.regula.in codicillis:
vt est casus in d.l.fi.de codicil.& Bal.in d.auth.ꝙ sine.de te-
sta.& glo.in d.§.in testamentis.quamuis gl.in d.§.de his.iij.
q.ix.teneat etiam in codicillis eos esse rogandos. Tamen
tex.in d.l.fi.de codicillis.loquitur alternatiuè vel rogati, vel
fortuiti:& ideo nō minus valerēt codicilli,licet in eis quin-
que testes non fuissent rogati. Vnde si in testamento fuerit
apposita clausula,Si non valet iure testamenti valeat iure co
dicillorum:valebit tale testamentum, licet testes in eo scri-
pti non fuerint rogati,propter clausulam codicillarē: prout
erat in testamento Amistani,in quo erant plures aliæ inser-
tæ clausulæ,videlicet,quod si nō valeret de iure ciuili, quòd
valeret de iure Decreti ac Decretalium: & si valere nō pos-
set de iure decretalium,nec codicillorum, voluit valere ac
si factum fuisset in præsentia rectoris,vel alterius religiosæ
personæ:volēdo ipsum valere,ac si omnes requisitę iuris so
10 lēnitates fuissent obseruatæ.† Et hæc vltima clausula vide-
tur habere vim clausulæ codicil.text.est in l.codic.§.fi.ff. de
leg.ij.& ibi gl. Tamen hodie videtur tex in contrariū in d.
l.final.§.illud quoque.de codicil. quod nisi fuisset apposita
in testamento,prout fuit hic, non haberet vim clausulæ co-
dicil.& eo.modo propter verba in dicto testamento apposi-
ta,*mon amé cousin*. vbi deprehenditur vehemens dilectio
11 testatoris erga hæredem, † quæ importat clausulam codi-
cillarem,l.in testamento.cum gl.ff.de fideicom.liber.& glo.
in l.eam quam.in x.casu.C.de fideic.quam Bal. reputat sin-
gul.in l.j versi.quæro nono.C.de sacrosanct.eccles.& in l.si
iure.C.de testam.manu.& in vtraque clausula tenet Ias.in d.
l.eam quam.ver.j.fallen.& versi.circa decimum casum. Igi
tur sufficit quòd non fuerint rogati, ex quo testamentum
habet clausulam codicillarem.

SVMMAE.

1 *Notarium quomodo oporteat esse rogatum.& nu.2.3.& 4.*
5 *Notarium ab hærede adduci,& testatorem rogare an talem instituat, an inducat suspitionem ad annullandum testamentum.6.*
7 *Notarium fuisse rogatum,si non scribatur,quādo præsumatur.*

Quæstio XXXV.

Nunc dicamus de notario,an si à testatore rogatus non fuerit, licet totum scripserit testamentum,& illud signauerit, præsumatur in dubio rogatus.

DECISIO XXXV.

1 ET † videtur primò dicendum,secundum gloss.
in auth.de tabel.§.j.in ver.iniungatur. ꝙ aut cō
tractus fit gratia vtriusque partis, & tūc per il-
lū tex.requiritur,ꝙ expressè ab vtraque parte,
de quorū præiudicio agitur,fuerit rogatus. Aut gratia vni⁹
tantum, & tunc sufficit ab illa parte,cuius gratia fit, rogatū
fuisse. Et ita,vt inquit glo.seruatur,maximè in denuntiatio-
nibus,quæ fiunt ab vno alteri ex variis causis.& hanc gloss.
distinctionem sequuntur ibi Iac.de Bellouisu,& Bart. pro
qua est tex.in cle.j.§.dudū.ibi, sed multis tabellionibus ac-
cersitis,& requisitis ab eo,ꝙ de responsionibus suis confice
rentur publica instrumenta, &c.de iureiuran. & ibi Zaba.in
xiij.notab.& And.Barba.versi.nota ꝙ tabellio debet roga-
ri.& vers.seq.& bonifa.de Vital.nu.34.cum seq.& idē Bald.
in rubr.C.de fide instru.versic.sed dubitatur à quo, vel qui-
bus.& Lanfran.de Oria.in repe.c.quoniam contra falsam.
ver.quæro vlterius nunquid notarius.& Bar.in l.ij.ff. de sti
pul.seruo.& idem Io.And.in addi.Spec.in tit.de instr.edit.
§.postquam.in addit.incip.hanc materiam.& Abb.Sicul.in
c.j.& ibi Felin.versi.item requiritur ꝙ notarius. de fide in-
2 stru.† Et in hoc conueniunt omnes scriben. ꝙ quando a-
ctus à consensu dependet duorū,requiritur vtranque partē
notarium ad conficiendum instrumentum rogare:secus si à
consensu vnius tantùm, vt est testamentum , vel repudiatio
hæreditatis,vel eius aditio,& similia. & idem tenet Ang.in
l.fi.in fin.ff.pro derelicto.& Alexan.consil.cx.inchoan.exi-
mie doctor.colum.j.lib.ij.& consi.xxxviij exord. consultus
3 aliàs,eod.libro.†Secus videtur esse in donatione vel libera-
tione:quæ licet gratia donatarij fiat,tamē donator de cuius
præiudicio agitur,videtur,& est verisimile notarium rogas
se,quia sicuti spontè donauit,ita verisimiliter rogauit, vt di
cit Philippus Decius in d.c.j num.xxiij.de fide instrumē.&
Ias.in l.prætor ait.in prin.versi.capio glo.ff.de eden. & hoc
per glo.ibi in ver.meum.& pro ista conclu. facit tex.in au-
then.de testib.§.& licet.versi.sed exigimus quod deprecatū
est,ab eo qui deducit testes &c.& in authenti.rogati. iuncta
glo.C.de testib.& ratio est secundùm Bal in d.rub. de fide
instrumen.quem sequuntur Docto. suprà allega.quia à quo
dependet causa rei,ab eodē depēdet & modus,l.videamus.
§.penultim.ff.de in lit.iuran.& hæc quæstio etiam superue-
nit in curia inter dominum Carolum de Caumont militem
actorem,& illustrē regē Nauarræ reum,cuius prædecessor
Carolus de Allebreto fecerat instrumentū restitutionis ca-
strorū de Montepothano, & de Samazano cuidam Carolo
de Caumōt,qui solus rogauerat notariū de illo instrumēto
restitutionis recipiendo.Et idē tenet Aegi.Bellame.in cōsi.
4 j.ver.præterea ipse Bar. † Et quod dictū est notariū à testa
tore esse rogatū,an habeat locum si ab alio fuerit adductus
& rogatus:& dicēdū est ꝙ sic,si ab aliquo adducatur,& ad-
hibeatur communiter ipso testatore in grabato existente,vt
tenet Angel.in l ij.§.dolo autem malo.ar.illius tex.ff.vi bo-
5 no.rapto.† quod intelligunt Doct.si ab alio quā ab illo qui
vult esse hæres,adducatur. Nam si ab eo fuerit rogatus &
adhibitus notarius, per quem testator interrogatus ad in-
stantiam adhibentis,si illum suum faciebat heredem, eidem
tabellioni responderit quòd sic,testamētum erit nullum, vt
voluit Nico.de Materel.Bal.& Doctores in l.iubemus.C.
de testamē.& Paul.de Castr.& Moder.in l.j.§.si quis ita.ff.

de verb.obli.& Soci.consi.xcij.ver.ex quibus apparet.vol. iij.Tamen istud videtur esse contra gl. communiter approba.in d.l.iubemus.& tex.in l.fi.& ibi Albe.de Ros.Sal.Pau. de Cast.Cor.& Ias.C.si quis ali.testa.prohi.vbi blãdo quis sermone inducere potest testatorẽ ad eũ hæredẽ instituendũ & faciendũ. Ad idem tex.in l.fi.& ibi Bar.ff.eo.titul.vbi Albe.dicit in hoc casu prodesse pluraliter loqui, & sermone blando sine dolo.quod raro contingit. Et quãuis illa iura loquantur in viro & vxore,idẽ dicendum est in quocunque alio blandis verbis testatorem requirente,& prouocãte,
6 secudum Ias.ibi.† Et ista est cõmunis opi.quòd quis posset interrogare testatorem, tã per se,quàm per notariũ, aut alium præsentem, aut faciat eum hæredem:& testator respondeat ad interrogationem,quòd sic,quòd valebit:vt ibi per Bar.in l.hæredes palam.in fi.prin.ff.eo.& Io.de Imo.in c.cum tibi & ibi Barba.de testa. & amplè Cor.in d.l.iubemus.versi.in gl.no.regulam vsque ad fi. Dum tamen testamentum postea legatur testatori,qui illud agnoscat,l. fideicommissa.§.j.de legat.iij.& idem Cępol.cautel.lxij.inchoã. licet cum blandis verbis.& Francisc.de Curt.iunior. cõsil. feud.vj.colum.vj & Alex.& Ias.in l.indebit.ff.de condi.indebit.& Barba.in dicta l.sciendum.versic. Quærit hic Bar. quid si dicatur.de verbo.oblig.vbi hoc probat per decem
7 & nouem rationes,vt ibi vide. † Sed si nõ inueniatur in instrumento,aut testamento,notarium fuisse à partibus rogatum?& ista est quæstio nostra,quam mouet gloss. in d.§.j.de tabel.& videtur quod non præsumatur rogatus,cum hęc sit solennitas extrinseca,vt voluit Bartol.quem ibi sequuntur Ange.Ioan.de Imo.Alexand.& Ias.in ij.q.in d.l.sciendum. de verbo.oblig.& ibi Bar.vers.quærit etiam Bar.vbi singulariter prosequitur:& corroboratur opin.Bart.& Inno.in c.j.de fide instrum.& idem Angel.in d.cons.cccc.co. vlt.in prin.& cons.ccxx.& cons.cclxxv.licet gl.in d.auth.de tabel. in verbo iniungatur.in fine.velit contrariũ, & minus bene secundum ipsos:quam Angel.ibi sibi contrarius et am Iac. de Bellouisu & Ludoui.Bolog.sequuntur,& idem de Bellouisu in authen.quomodo opor.episcopos.§.sed & sic,ante fin.colla.j.quia vt inquit Ange.in d.authen.de tabel.hæc solennitas est formalis,quæ semper præsumitur, vt § pretium.insti.de contrahen.empt.& idem tenet Fran.de Aret. in d.l.hac consultissima.& Bald.in rubr.de fide instru.vers. Sed dubitatur nunquid notarius.& cõsi.xxij. in fi.volu.j.& Zaba.consi.cxxxiij.quòd est sing.pro ista quæst.& sequẽ.& Decisi.capel.Tholosæ.clxxxij.Sed Ant.de But.& Abb.Sicu.in d.c.j.de fide instru.tenẽt opi.Inn.ibi & Bart.quod requiratur ipsum fuisse rogatum, quando non interuenit in instrumento alter de tribus modis apponi solitis,vt quia notarius non dicit publicaui,vel rogatus scripsi, vel simpliciter scripsi.& ista est communis sentẽtia:quamuis in vlt.casu quãdo simpliciter notarius dicit,ego scripsi,& non dicit rogatus, ꝙ nõ præsumatur rogatus,secundũ cõmunem,quam sequitur Fel.in c.sicut.ver.intrinseca solẽnitas. de re iudic. & AEgid.Bellamera in d.consi.j.ver.præterea ipse Bartol. & sic notario creditur de rogitu sibi facto secundũ Doct. suprà alle.& Ias.cõsi.137.nu.v.vol. iij.tamen Franc.de Are. & Ias.tenent contrarium in locis suprà alle. & Decis.capel. Tholosæ in d.q.182.& maximè si notarius diceret, & ego scripsi &c.quia tũc præsumitur rogatus propter illã dictionem &c.& idem And.Barbat.consi.xxxij.exord. scribitur præclarè.vol.j.& Zaba.d.cõsi.33.& Alexa.cõsi.48.ver.nec obstat.lib v.& secundũ Bar.cõsi.163.inchoã.quæritur.si aliqua scriptura præsumatur esse rogatus.si in principio imbreuiaturæ seu protocolli diceretur, quaternũ rogationũ, protocollorũ & cæterarum scripturarum ad manus mei notarij peruẽtarũ:quia nihil aliud interesse est dicere,liber rogationũ,quam liber eorũ de quibus rogatus sum,vt ibi per cum. Quare corruit testamentum in quo notarius non dicit se fuisse rogatum, nec alterum de bonis prædictis, vt tenet singulariter Phil.Cor.consi.lxx.

SVMMAE.

1 *Instrumentum quod nõ reperitur in protocollis,quomodo probetur & num.2.& 3.*
4 *Notarius vt alterius imbreuiaturas possit ingrossare, quid requiratur.& nu.5.6.8.& 9.*
7 *Notarius quis non præsumitur,nisi probetur.*
10 *Instrumentum producenti incumbit probatio notariatus.*
11 *Notarium esse probatur ex eo quod quatuor recipit instrumenta.*

Quæstio. XXXVI.

Sed hic fuit vnum aliud magnum dubium:quia Amistani testamentum non fuerat inter protocolla,notulas,& imbreuiaturas ipsius notarii Arnaldi Vitalis,qui illud receperat,nec pariter ex illis extractum,sed in quodam papyri folio repertum in domo Petri de Capite porci:apud quẽ nescitur quo pacto, & modo peruenit, cũ non esset eius hæres,vel de eiusdem Vitalis agnatione,nec generalis commissarius:an esset validum.Et talis notarius præsumatur fuisse creatus.

DECISIO XXXVI.

1 ET † videtur dicendũ, quod si instrumentũ negetur esse publicum,& pariter recipientem esse tabellionem,si notarius viuat, poterit hoc probari per iuramentum ipsius notarij, iurantis se esse tabellionem,cũ comparatione literarum: per quã appareat ipsum plura instrumenta fecisse,vt tenet Ang.in §.hinc nobis.in authẽ.de hæred.& falcid.per gloss.ibi,& sequitur Ias.in l.Barbarius Philippus.ff.de offic.præto.& Geral. de
2 Petr a sancta.sing.xlvij.† Si verò erat mortuus, videtur tale instrumentum non valere,vt tenet Anchar. consilio 431.incip.præmissa sine allegationibus & singula. Corne.consil. ccxxj.volu.iij.& cons.xciiij.lib.iiij. Ex quo enim(vt inquit) talis scriptura reperta non fuit in loco authentico,seu loco quo aliæ erant scripturæ publicæ,nõ præsumitur vera: quia non est verisimile quòd non fiat protocollum vnius testamẽti, cum testamẽta sint res magni põderis,in quibus solẽt fieri fraudes : ad quas obuiandas iura plures adhibuerunt solennitates in aliis contractibus,& aliis actibus non requisitas,d.l.hac consultissima.qui testamen.face.pos.& l.fin.C. de fideicommis.& idem singul.Bar.cõsi.xxij.inchoan.si inuenitur vna chartula non conglutinata cũ aliis in codicibus vel protocollis,sed per se an ei fides debeat adhiberi. volu.
3 j.† Et tenet ꝙ debet adhiberi fides,si per duos testes numerarios probetur tenor:nã viuæ vocis testimonium omnem præsumptionem remouet & maculam,siue illi testes sint de numerariis, siue non,cum etiam per non numerarios possit reprobari,vt per omnes in c.cum Ioannes Eremita.de fide instrumẽ.& dixi infrà quæst.xcviij.inchoan.Sed in casu nostro non fuit chartula testamenti in domo notarij qui recepit reperta,nec sunt testes,nec haberi possunt,neque profectò scheda testamẽti originalis,ad quam debet recurri. d. auth.de tabel.§.fi.& Bal.consi.cxxx.volu.ij. Paul.de Castro consi.cxviij.exordien.visis iis quæ narrãtur.vol.nouorũ. & omnes in l.cõtractus.C.de fide instru.Ideo fidẽ non facit. & idẽ tenet Corn.cõs.lx.in litera B.vol.iiij.plenè Felin.in in c.cum P.tabellio.ver.secundò quæritur.de fide instrum.
4 † Tum quia non constabat dictum de Capite porci,qui tãquã notarius in formam redegit publicã & probantem, habuisse cõmissionem generalem ad grossandum imbreuiaturas,& notas præfati Vitalis.quod vt dictũ est,requirebatur: aliàs non valet,nec sibi,si diceret,crederetur,vt est tex. in d. authen.de tabel.& ibi tenet Ange.in d.consil.cccc.& Paul. de Castr.consil.cxj.incipit.visis & ponderatis. volu.antiq. & text.& ibi omnes.insuper Felin.in d.c.cũ P.tabellio.& c.
5 fi.de fide instru.& Bertrand.consi.iiij.num.j volu.ij.† quia talis commissio, vt vult Ange.in d.consi.cccc.fieri debet de notulis quæ ipsorum notariorum fuisse apparebunt, postquam obierint,vt tenet Guido Pap.q.ccccliij & Bertrand. consilio lxxxvij.numer.vj.volumin.nouorum. Sed imbreuiaturam seu schedam dicti testamenti (quæ licet petita sit, non tamen exhibetur, nõ apparet fuisse dicti Vitalis,vt infrà

frà dicam,nec ipsum fuisse notarium. Ideo secundum Ang. ibi commissio ad grossandum aliter facta non valet. Et sentit expressè Bar. in d. cons. clxiij. inchoan. quæritur si aliqua scriptura.& hoc probatur per text. in d.c. cũ P. tabellio. ibi. morte præuentus quædam non perfecerat instrumẽta, quæ in nata redacta fuerant ab eodem,&c.

6 † Qui text. requirit tria. Primò quòd defunctus fuerit notarius, vt per Innoc.& Doct. in d.c.j. de fide instr.& Bal. in l.j.§. editiones. in princ. ff. de edendo. volens quatuor requiri : & primum est istud,

7 † quia non præsumitur quis tabellio, nisi probetur, vt tenet Innoc. in c. veniens. de verbo. signifi.& Bald. in repet. rubr. de fide instru. ver. Sed an requiratur signum notarij. Licet aliqui velint quòd non, tamen magis *communis opi.* est in cõtrarium, secundùm Docto. post Bal. in l.j.& ibi Riminal. numer. 13. ante fin. versi. vlterius extra gl. C. qui admit. ad bono. posses. Nec ex eo ꝙ in fine ipsius testamenti dicitur: Ego Arnaldus Vitalis &c. etiam si post diceret, Publica authoritate Imperiali, vel Papali notarius &c. scripsi & publicaui, probaretur ipsum

8 † fuisse publicum notarium. quia talis assertio non releuat producentem, sine aliis literis authenticis, vt not. Inno. in c.j. de cleri. peregri.& Bal. in auth. sed nouo iure. C. si cert. peta.& Socin. consi. xcv. in prin. vo. iij.

9 † Vnde etiam si hæres defuncti esset notarius, vel si ipse committeret alteri notario grossationem instrumentorum sine iudicis commissione, non valeret, secundùm communẽ legistarum & canonistarum opi. & istud est tertium requisitum, scilicet generalis cõmissio iudicis, vt tradũt Bal. Paul. de Cast. Raph. Fulg. Alexan.& Ias. in v. notabil. in l. si quis ex argentariis. §. cogentur. ff. de eden. licet Bart.& Angel. ibi velint contrarium.& Bar. in l. sciẽdum. de verb. obli. Sed primum contra Bar. tenet Iaco. de sancto Geor. in d. §. cogentur. in j. not.& idem Ioan. And. Ant. de But.& Imol. in d.c. cum P. tabellio.& ibi Felin. in iiij. q. & Guido Papæ Decisio. cxviij. dicens ita de consuetu. Delphinalis patriæ seruari, contra opi. Bar.& etiam dic in hoc regno Franciæ. licet idem Guido Papæ teneat opi. Bart. in singu. cxxxix.& Alex. consi. xlviij. lib. v. Tamen omnes communiter sequuntur opin. Specul. in titul. de instrum. edi. §. restat. versicul.& scias.& versicul. illud autem notandum est concludentis,

10 † quòd ad illum qui illud producit instrumentum, pertinet probatio notariatus:& eum ibi sequitur Ioann. And. in addition.& Ioann. de Imol. in l. ad testium. §. conditionem. ff. de testamen.& plenè Socin. consi. xxxiij. versi. secũda conclusio. vo. j. de quo per Abb.& Feli. in d.c.j. de fide instru.& idem tenet Fulgo. consi. xv. exordien. egregie miles.& amplè Cornel. consi. xxiiij. in litera A,& in litera I, cum sequẽ. volum. iiij.& consil. ccciiij. in litera A, volu. iij. & Dominic. consil. xv. in iiij. dubio. in princip.& Socin. in d. consil. xcv. Et quamuis hic agatur de facto antiquo, in quo nõ videtur requiri talem probationem, scilicet ipsum fuisse notarium, vt voluit Bald. in authenti. quas actiones. quæst. vltim. C. de sacrosanct. eccle.& in l. comparatione. versicul. sed ista cautela.& ibi Salicet. versi. vnum non omitto. C. de fide instrumen.& Bal. in l. solennibus. in fin. eodem titul.& Anton. de Butr.& Docto. in dicto c.j. de fide instrumen.& Guid. Papæ in dicta quæstion. cxviij.& Socin. consi. xxxv. incipien. in controuersia. versic. Sed ad primum respondetur. volum. ij. & Riminal. in d. l.j. numer. xv. in fin. versi. adde etiam quod in instrumentis antiq. C. qui admitti au bonor. possesio. Et Hippolyt. singul. ccccclxxxvij. exordien. qualitas extrinseca.& Ias. consil. lxxxix. inchoan. aggredior itaque primum. in fine vol. j. & sunt duo eiusdem numeri consilia. Sed istud est secundum.& idem Philip. Decius consi. xlij. versi. venio ad primũ. Quod verum dicit esse Fran. de Aret. cõs. xxxvij. col. j. inci. sequendo ordinẽ.& consi. xlj. vbi constat ipsum alia recepisse & passasse instrumenta. Quia secundum ipsum ad probandũ quem notarium, sufficit probare ipsum multa recepisse instrumenta. Et idem Hyppolyt. de Marsil. in sua praxi. §. aggredior. fol. 120. nume. 35. Quod tamen hic nõ probatur aliud præter testamentum recepisse, aut grossasse & idem Alex. consil. lxxiij. in fin. lib. vj.& cons. clxxxiiij. nu. 7.

11 † volens sequendo Innocen.& Doctor. in d.c.j. sufficere ad ipsum probandum notarium, quatuor instrumenta fuisse per ipsum recepta.& idè Barba. consi. vij. nume. 27. cum sequen. lib. ij.& consi. xlij. colum. vltim. versi. capio nunc. lib. j. cum aliis per eum pro Decis. huius quæst. alleg.& Feli. in d.c.j. versic. item requiritur quòd confectus à notario. Sed ad vnum aduerte quòd licet probatum fuisset ipsum plura recepisse instrumenta, hoc tamen non videtur sufficere, secundum Docto. suprà alle. nisi probatum fuisset ipsum tempore testamenti aut instrumenti prius passati, de cuius fide agitur, esse notarium. vt voluit Ioan. And. Ioã. de Imo. quod verissimum dicit esse Socin. consil. prælleg. xcv. versicul. ij. adducit. quia ex quo pars fundat se in tempore, scilicet ꝙ illo in tẽpore erat tabellio, debet illud tẽpus probare, l. matrẽ. C. de proba.& Bart. in l. non solũ. §. sed & probari. ff. de noui oper. nun. vt dicam infrà in quæst. xlij. incip. alia insuper ex dicto processu. in quæst. de domino probã. Sed si alia instrumenta reperiantur confecta præcedentia instrumentum de cuius validitate & robore agitur, tunc secus videtur. Sed tu dic ꝙ notarius videtur probatus, quãdo plura instrumẽta antiqua reperiuntur confecta, siue ante siue post illud de cuius validitate agitur.& hoc propter difficultatem probationis. Et cum sit in quasi possessione notariatus, quæ transfert probationem in aduersarium, vt tenet Bald. in d. l. j. qui admitti ad bon. poss. possunt. ex quo & præcipuè non est quæst. contra notarium, sed inter duos contendentes. Et eũ sequũtur Rom. Alex. Ias. Decius, & Iac. de sanct. Geor. ibi,& idem Riminal. nu. 15.& Berthachi. in tract. de episco. in v. parte iiij. libri, q. ij. versi. sed incidenter quæro.& Soci. cõsi. xiiij. col. j. versi. ex quibus vult. vol. ij.& Alber. de Ros. in rub. C. de fide instru. in prin. vers. sed quæro in causa. Et hæc quæstio fuit similiter in processu prædicti domini de Caumont contra regem Nauarræ: de quo vide latè Baueriũ in §. sed cum aliquis. à nume. 37. vsque ad finem §. institu. de testamen. vbi nu. 47. ponit regulam, quando notarius nunquam fuit creatus,& etiam quando stetit longo tempore in in quasi possessione officij tabellionatus, sciente & patiente superiore:& putat alterum istorum non sufficere: ponẽs plures limitationes.

SVMMAE.

1 *Instrumenti grossatio vt à commissario fieri possit, oportet schedulam esse propria manu defuncti scriptam.*

2 *Instrumentum notarij non recipit suppletionem facti.*

3 *Notario creditur de gestis coram eo,& non de gestis ab eo.*

4 *Instrumentum præsumitur falsum, quando notarius facit aliquid prohibitum, aut omittit aliquid quod sibi incumbit.*

5 *Solennitatis probatoriæ defectus non potest iuramento confirmari.*

6 *Instrumenti amissi refectio requirit partis vocationem, sicut quando ab initio factum est.*

7 *Ingrossandi instrumẽtum quando datur commissio, debet pars vocari,& nu. 8.*

9 *Testamentum ab aliquo esse factũ, si per testes quis velit probare, oportet attestationes fieri parte vocata.*

10 *Notarij signum est de substantia instrumenti.*

Quæstio XXXVII.

Quia suprà in præcedenti quæstio. diximus de duobus requisitis ad probandum instrumentum per aliquem receptum validum scilicet fuisse notarium,& eius successorem ad grossandum generalem habuisse commissionem. Nunc videndũ est de secundo, circa quod est insistendum, quòd instrumenta per ipsum defunctum recepta fuerint manu propria in imbreuiatura, seu nota, siue in scheda posita,& redacta,& scripta.

DECISIO XXXVII.

1 ET † videtur ꝙ sic, aliàs ꝙ non valeat glossatio per tex. ĩ d.c. cũ P. tabellio.& probatur Ierem. xxxij. vt infrà de signo notarij dicã:& tenet Bal. in d. consil. cxxx. inchoã. dubitatur an d. scripturali. ij. nolẽs ĩ d. l. cõtra-

2 ctus, de fide instru. † instrumentum notarij non recipere suppletionem facti. Ideo debebat prius constare prædicto de Capite porci, illam testamenti schedam fuisse manu dicti Vitalis scriptam, prout sibi etiam mandabatur. Pro quo fa-
3 cit quod dicit Federi. de Senis consilio clxviij. quòd † notario creditur de gestis coram eo, & non ab eo. Et idem tenet Zabarella consi. lxxiij. ver. Item nō est doctum ꝙ scriptura prædicta. & Alexan. consil. cxcviij. volu. vij. quod est in hac materia singulare. & Paul. de Cast. in dicto consi. cxcvij. incipit. visis iis. & Dominic. in dicto consilio xv. in iiij. dubio. Quare non creditur eidem de Capite porci, qui redegit & grossauit testamentum, asserēti defunctum Arnaldum Vitalis illud notasse: quia hoc sibi, vt dictum est, non constitit, licet mandatum ei fuisset, vt singulariter voluit Bal. in d. cōs. xxv. versic. quòd nisi aliter appareat, quàm per dicta verba notarij &c. Et Pau. de Castro consi. cxiij. versi. circa secundum. volum. antiq. & consil. cclxxxviij. aliàs ccxcj. inchoan. quia in puncto quæritur. eo. vol. Ideo ex tali non solenni testamento nihil tam in foro contentioso, quàm in foro conscientiæ peti potest, vt voluit Bal. post Pet. l. cum quis. versi. secunda quæst. & in l. post diuisionem. C. de iuris & fact. i-
4 gno. volens plus ibi. col. j. versi. tu dic, † quòd quando notarius facit aliquid sibi prohibitum, vel omisit quod sibi incūbebat, tale instrumentum præsumitur falsum. & idem Lud. Bolog. in §. quia verò. Leonis authen. de non alienand. per gloss. ibi in suis primis interpreta. & Barbat. in c. cum esses. versi. quærit hic domi. Pet. quid si in instrumento. ante finē. de testa. alleg. Bal. in l. quoties. §. j. ff. de hæred. instit. & Docto. in l. iubemus. C. de testamen. & gloss. instit. eod. titul. in verb. tenorem. & ibi Ioan. Fab. & Ange. Aret. in fi. & idem
5 Soci. consi. xcvij. versi. secunda difficultas. vol. j. † dicens defectum talis solennitatis probatoriæ non posse iuramento cōfirmari, vt ibi per eum in ver. tertia & vltima. & quòd assertioni notarij illam in instrumento interuenisse solennitatem, non credatur, tenet Salic. in l. iurisiurandi. col. ij. C. de testamen. & Bart. in l. j. C. de iure hastæ. fisca. lib. x. vbi dicit, ꝙ quando in aliquo actu vel contractu gerendo coram officiali certę solennitates requiruntur, non creditur assertioni officialis illas asserentis interuenisse, sed requiritur ꝙ de qualibet solennitate, vel eius interuentu fiat instrumentum, quod depositiuè loquatur, & non narratiuè. Et idem Paul. de Cast. consi. xlij. aliàs ccccxxj. inchoan. visis & consideratis. ver. hæc autem dico vol. antiq. & Ludo. Bolog. cōs. xxxiij. ver. vj. præsuppono. & Barb. consi. xviij. col. vlti. ver. ad aliud dubium. volu. iij. Tum extractum testamenti per Vitalis factum, differt ab alio testamenti extracto per Ioan. Vascō. redacto, & nouiter per actorem producto, ꝙ in vno fit mentio de loco de Poulhaco, in alio verò non, vt intuenti patet. Igitur neutri debet fides adhiberi, vt cap. imputari. de fide instru. & in l. in exercendis. & l. scripturæ. C. eo. titu. quæ iura sibi peremptoriè obstant. Quo enim iure, aut modo prædictus Vascō. habuit notulam testamenti, iam prius annis quatuor per ipsum de Capite porci grossati, in cuius commissione dicebatur, Dicimini vos habere. Et nūc similiter. Idem dicit iam dictus Vascon. qui non successit illi de Capite porci, nec ab aliquo commissus &c. nouit ille qui i-
6 gnorat. † Tum quia sicut ab initio requiritur partis vocatio in confectione instrumenti, vt dictum est, ita quādo est amissum, in ipsius refectione, vt tenent Bart. & Bald. in l. nuptiæ. ff. de ritu nup. cū alijs ibi alle. per Alex. in add. ad Bart.
7 quod hic factū nō fuit, igitur &c. † Quoniā dictus de Capite porci nō potuit subrogari ad extrahendū & extendendū notā siue imbreuiaturā testamēti prætēsi in formā publicā, sine partis citatione. l. de vnoquoq;. ff. de re iud. & l. nā ita diuus. ff. de adop. & omnes Doc. in d. c. cū P. tabellio. insuper Hosti. Abb. Sicul. & Feli. post Io. And. & sing. Lud. Bolog. cōsi. xxv. vers. Sextò principaliter aggredior aliud dubium. & Pau. de Cast. in d. consi. cxcvij. inchoan. visis iis quæ narrantur. col. j. & ij. vol. nouorū. & Soci. consi. cxciiij. volu. j. & Spec. in tit. de instr. edit. §. ostenso. versi. qualiter. & ver. & vt hæc. licet Bal. post Guid. de Suza. in authē. si quis in aliquo documēto. C. de edē. teneat contrariū. & Zabarel. in d. c. cū P. tabellio. & in cōsi. lxxij. ver. Itē non apparet ꝙ ille notarius. & Soci. cōs. cxvij. ver. Tertio ego præmitto. vo. ij. Quod verū dicit esse Zabarel. si quando fuit facta cōmisio, omnes generaliter qui interesse habere possent, citati fuerāt: quod reincidit in idē, quia requirebatur ꝙ in cōmissione sibi per iudicē in grossatione vel extensione per ipsum notariū fienda, pars cuius intererat, sed interesse prætēdebat, citata esset, aut omnes per edictum generale. & istud probatur per tex. in l. j. ad fi. ff. de ven. inspi. & tenet sing. Maria. Soci. in tract. de cita. arti. vij. q. xxj. & seq. & Alex. in d. cōsil. cxcviij. nu. 5.
8 vol. vij. & in d. cōsil. cj. nu. 7. & 8. † Nisi hæc exemplatio, seu extractū, vel grossatio instrumēti essent antiquissima, quia tūc præsumitur citatio, & debitæ solēnitates interuenisse, vt volūt Host. Io. And. Bal. Ant. de But. Imol. & Feli. in c. Albericus. de testi. & *ista est communis* opi. secundū Alex. in d. consi. cj. & Ias. cōsi. prædict. lxxxix. in fin. Sed hęc limitatio nō obstat hic, cum actor bis grossari fecerit, tamen in altera ipsarum partem citari non fecit. & ideo dicit Paul. de Castr. consi. xcvj. inchoan. ego Paul. de Castr. in princ. volum. an-
9 tiq. † quòd ad probādum per attestationes testiū aliquē testasse, seu testamentum fecisse, requiritur prædictas attestationes fuisse parte vocata factas, & attestatas, c. significauit. & d. ca. Alber. de testib. & aliis iuribus supra allega. & idem Pau. consilio cxcix. alias ccij. exordient. in causa conciuium quæ vertitur. eo. vol. quod est sing. etiam quod non ex sola præsumitur longinquitate, seu antiquitate centum anno. nisi alia concurrant indicia, possessio, & patientia illorum, contra quos præsumitur, vt ibi. Sed primum est in hoc communius, vt tenet Iacob. de sancto Georgio, in l. ij. in fin. ff. de fide instrumen. quod intellige, vt dixi in præcedent. quæstio.
10 in fin. † Tum quia signum notarij deficit, quod est de substantia instrumenti, vt tenet Specul. tit. de instrumen. edit. §. breuiter. in fin. & Ange. in d. consil. ccxx. qui alleg. Rolandinum egregium notarium Bononien. hoc per authoritatē diuinæ scripturæ probantem, vt Ierem. xxxij. vbi inquit. Et emi agrum qui est in Anathot, & appendi ei argentum septem stateres, & decem argēteos, & scripsi in libro, & signaui & adhibui testes, &c. & idem Bald. in præallegat. consilio xxij. inchoan. si inuenitur vna chartula. vol. j. volēs sufficere poni in principio vel in fine: voluntariū enim est dummodo ponatur. insti. de publi. iudi. §. item lex Corne. de falsis. & in l. fideicōmissa. §. j. ff. de leg. iij. & Bar. in d. cons. clxiij. dicens, hoc esse verum, etiam si instrumentum fuerit extractum ex protocollo, vel libro notarij mortui, in quo nō erat eius subscriptio, tamen habebat intitulationem, prout libri ipsius notarij eius manu scripti: quod tūc sine alio signo facit fidem. Erat in protocollo Petri Martini de Turre alba, quidam contractus matrimonij Ioann. de la Roche, domini de Subran & Philip. de Bordeille, in quo non erat subscriptio eiusdem notarij: tamē in margine posuerat, eius manu grossatum est. Et habes minutam in archiuis, & ligatā cū cæteris actibus non registratis: quod sufficit secundū Bar. Bal. & cæteros infra allegatos, sed postea minuta dicti Martini est inuenta & producta: cuius neutrū hic reperitur, nec signū, nec protocollū, vt dixi suprà q. xxxv. incip. nunc dicamus de notario. Et ideo non facit fidē. Et idē tenet Masuer. in sua praxi. tit. de literis, notis. fol. 50. col. j. ver. item dāda est fides. & Barba. in dicta repet. rubri. de fide instru. vers. Sed an requiratur signum notarij. in prin. & vers. item non facit mētionem. Et singulariter Corne. consi. vij. in litera A, volum. iiij. & consi. cxviij. in litera D, cum seq. eod. lib. cum aliis ibi per eum allega. & infra quæst. ccliij. incip. quò ad secūdam quæstion. an notarius possit. colum. vlti. versi. & aduerte. & Abb. Sicul. in dicto c. j. de fide instrumen. dicens talem esse consuet. & communem practicam notariorum. Et pro hoc text. sing. in l. fi. C. de offic. asses. ibi, & signum consiliarij signum

gnum quod solitum est chartis imponat.& pulchrè Corne. consil.xciiij.inchoand.consuluit dominus Baldus cum sequen.volum.iiij. licet Zabarel.consil.cxxxiij. in tertio dubio censeat contrarium, nisi esset consuetudo notariorum, contraria.Vnde consuetudo facit sufficiens, vbi aliàs esset insufficiens, & inualidum:& econtrà, capit.cum dilectus.§.j.& ibi omnes.insuper Feli.de fide instrumen.& Oldrad. consil.cv.incip.videtur dicendum pater sanċte.& Alexād. consil.xlviij.lib.v. & Dominic.consi.cxxxvij. colu. vltim. Sed hic non est consuetudo contraria cōsuetudini generali,de qua testantur Abb.& Doctor.suprà allega.Ideo testamentum est nullum. Et hanc conclusionem tenet Cin. in l. contractus.in vltima quæstione, & Salice.in sexta quæstione,vbi etiam dicūt quod per alia instrumenta eiusdem notarij potest cognosci modus suus faciendi, & idem Specu. titu.de instru.edi&.§.ostenso.versic.Quid sit imbreuiatura.volens per precedentem & sequentem scripturam probari.& Bart.in d.consi.clxiij. & Alexand.consi.xiiij. volu. vj.nu.8.

SVMMAE.

1 *Substitutionum materia lucrosa.*
2 *Caduca quando fiat substitutio.& nu.8.*
3 *Substitutio directa in codicillis obliquatur.*
4 *Legata quæ sint cōditionalia quoad natiuitatem,& nō quoad transmissionem.*
5 *Substitutio sub duplici conditione copulatiuè.& numero 6.*
7 *Rebellium bona alijs concessa,post pacem sunt reddenda.*
9 *Accipiat & recipiat,sunt verba directa.*
10 *Compendiosa post pubertatem continet vulgarem.*
11 *Si hæres erit,verba hæc,non sunt de substantia compendiosæ,& nume.13.Nec de substantia pupillaris.& num.16.*
12 *Substitutio omnis habet duo extrema.*
14 *Substitutio facta in vnum casum extenditur ad alium, & fit in eis largissima interpretatio.*
15 *Pupillari expressa extincta adhuc succeditur ex tacita vulgari.*
17 *Substitutus exheredati non potest grauari,sed bene substitutus qui ex capite institutionis repudiauit.*
18 *Compendiosa non expirat, si institutus ante testatorem decedat.*
19 *Testamentum secundum in quo non est hæredis institutio,tollit primum quad sola legata.*
20 *Conditio,si hæres erit,ad dita compendiosæ,non mutat nec alterat naturam illius.*
21 *Substitutionum quatuor gradus.*
22 *Spes substitutionis pupillaris non transmittitur.*
23 *Executores dati ad distribuendum in substitutione pauperibus facta,si ante hæredem decedant,nō expirat substitutio, sed erit executor episcopus.*
24 *Episcopus est legitimus administrator & pater pauperum.*
25 *Pater adiens hæreditatem filij repudiantis excludit substitutum.*
26 *Testati causæ potius fauetur,quàm intestati.*
27 *Substitutio omnis est institutio conditionalis.*
28 *Conditio aliquando respicit executionem actus, aliquando ipsam dispositionem.& nu.29.*
30 *Substituto in dubio fauetur,sed non contra matrem.& numero 31.*
32 *Verba illa,si hæres erit,quomodo intelligenda.*
33 *Tunc,dictio,quid significet.& num.34.*

Quæstio XXXVIII.

AENIGMA aliud,id est subtilis & grandis dubitatio,l.fin.ibi,vel quis legum ęnigmata.C.de legi.& c.vno.circa medium.ibi,scripturarū ænigmata,de reliq.& vene.sanct.ex dicto processu moto & pendēte inter iam dictos nobiles Bertran.de Stiffaco militē actorem,& Bertrandumde Lustraco etiam militem reum, orta fuit:Vtrum per substitutionem per Raymundum de Valens de Gauanduno descendentem ex Grimoaldo de Valens (credo quod non sit ille Grimoaldus,de quo facit mentionē glossa in l.omne delictum.§.exploratores.super verbo,metu.ff.de re milita.& text.in l.si quis chartam.de prescrip.in Lombar.)in testamēto suo factam Seguyno de Valens hæredi,si decederet sine liberis masculis,qua substituebat Amistanum de Valens:& eidem Amistano si esset hæres,& decederet sine libero masculo,Pontium de Beynac & si dictus Pontius hæres suus esset ex institutionibus vel substitutionibus,& decederet sine liberis masculis: eo casu volebat quod in loco de Gauanduno fieret, & ædificaretur hospitale & ecclesia,ac numerus xij.religiosarum, quæ diuinum celebrarent officium,cum quatuor presbyteris ponerentur.Sed an possit fieri,quod cum istis mulieribus seculares sacerdotes,aut canonici possint simul esse,dicit Ioā. And. in ca. indemnitatibus. §. supradicta. de elect. lib. vj. quod quandoque habitant permixtim. Et remittit ad not. per se in c.dilecta.in prin.de maio.& obe.de quo per Abb. in consil.viij.libr.j.vbi ponit de regula sanctæ Brigidæ,vbi viri & mulieres sunt permixti.Et idē in cōuentu sancti Ambrosij Mediola.Et idem in conuentu de Malo vicino diœcesis Lemouicen.cum alijs per nos alleg.in capit. vigesimo secundo in pen.addi.ad Mandagor.in tracta.suo de elect. & propterea Ioā.And.in dicto §.supra dicto.vnum refert dictū cuiusdam abbatissæ talis mixti monasterij,quæ principi quęrenti de numero collegiatorum, respondit canonicos viginti esse,& canonicas mulieres quadraginta. Cui ait princeps numerum debere conuerti,quod melius sufficiebant xx. fœminæ xl.viris,quàm econuerso. Sed ipsa principi replicauit,quòd salua eius reuerentia bene fuerat ordinatum, scilicet quod pro xx.canonicis essent xx.canonicæ, reliquæ verò essent pro hospitibus superuenientibus. Quo audito responso lætus est princeps,qui illi concessit gratiā quam petebat:& idem refert ibi Dominic. Tamen periculosa est sexuum commixtio,c.diffinimus.xviij.q.ij & ca. mulieres.& ibi gloss.de iudi.libr.vj. Sed reuertendo ad propositum, & voluit dictus testator quod omnia bona sua prędictæ religiosæ recipiant & recipere habeant.Modo dictus Pontius decessit sine liberis masculis ante dictum Amistanum primum substitutum:& hic possunt tractari duę quæstiones.Prima, vtrum illa verba, Et si dictus Pontius hæres suus esset ex institutionibus vel substitutionibus,& decederet sine liberis masculis,eo casu, &c. faciant substitutionem compendiosam conditionalem,casu quo non fuerit hæres, quia morte præuentus & sic sint duę substitutiones vna vulgaris expressa,& alia compendiosa. Secunda quæst.an dicto Pontio secundo compendiosè substituto ante Amistanumprimum substitutum mortuo,tertius substitutus,scilicet hospitale admittatur,vel sit substitutio caduca,ita quòd prædictus Amistanus potuerit in præiudicium ipsius hospitalis disponere.

DECISIO XXXVIII.

ET CHRISTI Benedicti, ac intemeratæ & gloriosæ virginis Mariæ,& beati Hilarij(ob cuius festi celebrationem curia hodie vacat)
1 nominibus inuocatis amen.† Et quia hæc substitutionum materia est ad bursas aduocatorum vtilis, vt ait Albericus de Rosa.in rubric. de vulga.& pupill.substitu. columna prima, dicens se in magnis hereditatibus sæpe expertum fuisse, & non solum vtilis,sed etiam lucrosa valde: ex quo refert Rapha.Cuman.ibi. viuo,audiuisse à Bald. se lucratum in consulendo plus quàm xv.milia ducatorum, & plus quàm de omni alia materia, quæ sit in corpore iuris. Et idem ibi referunt Alexand.Socin.& Iason.Quare promiscuè tractabo istas quæstiones: vnde,vt inquit Bal in l. præcibus.C.de impuber.& aliis substitutionib.ferro viam
2 aperit, qui per contrarium transit.† ¶ Idcirco arguendo primo pro parte affirmatiua,videtur quòd sit caduca,quia hospitale non est substitutum,neque hæres grauatus resti-

tuere per fideicommiſſum. Et maiori & extraneo videtur
directa per verba ciuilia ſubſtitutio facta: quæ directa tali-
bus fieri non poteſt, ſcilicet, vt ſi hæres erit, & deceſſerit ſi-
ne liberis, Titius ſit hęres, vel Titium hæredem inſtituo: ni
ſi facta per militem, per textum in l. verbis ciuilibus. & ibi
gloſſa & Doctores, inſuper Franciſcus de Aret. & Iaſ. ff. de
vulgari & pupillari. vel niſi mater eſſet in medio: tunc valet
iure fideicommiſſi, vt volunt omnes, & Iaſ. in l. Centurio. in
principio, & columna decima, verſiculo in ea. gloſſa ibi, vt
modo. eodem titulo, & in dicta l. precibus. & §. extraneo. &
ibi Ioannes Fabr. Angel. Areti. & Bauerius, inſtitut. eod. tit.
& Abb. Sicul. & Barbatius, & Benedictus in capitulo Ray-
nutius. eod. tit. & Philippus Franc. in capit. primo. eod. tit.
libro ſexto, in materia compēdioſæ ſubſtitutionis, in quæ-
ſtione ſi quęratur de effectu ſubſtitutionis compendioſę. Et
iſta eſt communis legiſtarum & canoniſtarum ſententia, vt
dicit Matthæus de Matthe. in ſingul. cxl. vbi exemplum e-
xemplificat, ſequendo Bartolum in dicta l. Centurio. in pri
ma quæſt. princip. vt ſi hæres erit, & deceſſerit ſine liberis, ta
lis ſit hæres: niſi fiat per verba directa non ciuilia, quia tunc
valet iure fideicomm. vt ibi per eum ſequuntur Bal. Alex.
3 Franciſcus de Aret. verſiculo. in eadem gloſſa: vel niſi † di-
cta ſubſtitutio merè directa fuiſſet facta in codicillis: quia
tūc ſemper obliquatur. l. Scęuola. ff. ad Trebellianum cum
ſimil. allegatis per Franciſcum de Aret. in dicta l. verbis ci-
uilibus: & in rubrica eod. tit. & Iaſ. in dicta l. precibus ver-
ſiculo limita tamen ſignanter, &c. Et pro hac parte fa-
cit textus in l. tertia, & ibi Bartolus & Socinus. ff. de le-
gatis primo, & in l. hæc ſcriptura. & l. conditiones extrinſe-
4 cus. ff. de conditionib. & demonſtra. † vbi ſi fuerit relictum
hoc modo, Si hæres erit, do, vel lego Titio decem: vel per
hæc verba, Quiſquis mihi hæres erit, vt l. ſi in teſtamēto. in
prin. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſta. & l. qui liberis. in princi. §.
primo, & ibi Socinus, de vulgari & pupillari. quod legata
non ſunt conditionalia quò ad tranſmiſſionem hæredis le-
gatarij, ſed bene quòd ad natiuitatem. & pro hoc facit l. ſer-
uus alienus. §. ſi quis ita. ff. de hære. inſtit. & ibi Ioā. de Imo.
& in l. conditionib. §. j. ff. de condit. & demonſtrationib. vbi
gloſſa exponit ſi hæres erit, id eſt, ſi hæreditatem adierit:
quare requiritur aditio. Et pro hac parte facit text. in l. pla-
nè. in ſecunda, in princi. ibi, niſi idem & patri hæres fuerit.
ff. de legatis primo, & in l. in ratione. §. finali, & ibi, quod i-
dem patri hæres extiterit. ad legem Falcidiā. quæ iura mul-
tum pungunt. & hanc partem ſequitur Alexander conſilio
5 primo, verſiculo pro hoc facit. volumine primo. † Et ſic vi-
detur talis eſſe ſubſtitutus copulatiuè ſub duplici conditio-
ne, ſi hæres erit, & deceſſerit ſine liberis, eo caſu, &c. Quare
debēt omnes adimpleri. Secus ſi alternatiuè, l. ſi hęredi plu-
res. ff. de condit. inſtitut. Et iſtud videtur tenere Bar. Socin.
in l. j. colū. lx. ff. de vulgar. & pupillar. quia conditio debet
in forma ſpecifica adimpleri, l. Mæuius, & l. qui hæredi. de
condi. & demonſtra. Et in caſu ſimili ſubſtitutionis conſu-
luit Phil. Decius conſi. lxxxix. ver. & idem in ſimili, allegans
Roma. in conſi. cxxxj. inchoan. prima dubitatio. & conſ.
ccxxvij. & conſi. cxxxviij. exor. noua ſuperuenit dubitatio.
volentes ambo quòd quando ſubſtitutio fuit facta ſub dua-
bus conditionibus copulatiuè cum illa dictione, tunc illo
6 caſu, &c. † requiritur vtrámque adimpleri conditionem, ad
hoc vt habeat locum diſpoſitio teſtatoris: quia ſecundum
Roma. illa dictio in ſubſtitutione appoſita, quæ eſt, tunc eo
caſu, &c. cum ſit adiecta pluribus determinabilibus, debet
quidem pariter & vniformiter determinare. l. in teſtamen-
to. C. de teſta. mili. l. quamuis. C. de impub. & alijs ſubſtitu.
& Bar. in l. iam hoc iure. §. ſed ſi aliter. ff. de vulgari & pupil-
lari. & infrà dicam in fine. Et idem Ioan. de Ana. conſ. lxvj.
incip. Viſis his quæ in facto. ver. ſed his non obſtantibus. Et
quidā Doctor qui conſuluit pro Pet. de Ancha. cum patre
ſuo, quod cōſiliū ponitur inter conſilia ipſius Petri. nume.
cclvj. inchoante. Ex ſerie teſtamenti colligitur. verſiculo,
tertiò hoc probat, &c. Et hoc propter illam dictionem tūc
eo caſu, quam multum ponderant omnes ſupradicti Do-
ctor. & ſingul. Andrea Barbatius cōſilio lxvij. verſi. Reſtat
nunc capere aliud dubium. volu. iij. & conſilio lxxxj. eodem
volu. & Philip. Decius conſi. ccxxv. poſt princip. Quemad-
modum fuit Amiſtanus, qui ſub pluribus contionibus ho-
neſtis fuit ſubſtitutus Seguyno de Valēs, quod verè nō fuit,
imò Pontius, quod patet per teſtamentum: tamen licet non
conſtet conditiones prædictas fuiſſe adimpletas, quod re-
quirebatur, vt ſubſtitutio locum haberet, l. Lucius. in vlti-
ma ibi, prius morietur, quam eam hæreditatem adierit: aut
filium filiámve, &c. & ibi Ioannes Imol. & Doctores. &
dicta l. ſi hæredi plures. & alijs iuribus ſuprà allegatis. Et
præcipuè ad obtinendam remiſſionem & gratiam alicuius
criminis, quæ ad obtinendum eſt difficilis. l. qui cum maior.
§. ſed & ſi minor. ff. de bon. lib. & gloſſa in l. prima, §. planè
in verbo, impetrabile. ff. de aqua quotid. & ęſtiua. l. apud Iu-
lianum. ff. de leg. primo. Tamē per regem generaliter fuit
conceſſa omnibus: ideo etiam ignoranti relegato vel depor-
tato acquiſita fuit, vt ſentit gloſſa & ibi expreſſè Bartol. in
l. final. C. de ſent. paſ. & Paulus de Caſtro in l. quidam rele-
gatus. & ibi plenè Socin. in quarto no. ff. de rebus dubiis, v-
bi plures exponit rationes ſingulares. Quamuis Maſuerius
in ſua praxi, titu. de priui. velit in pace & abolitione gene-
rali inter duos principes facta non comprehendi malefa-
ctorem: quod dicit facere contra plures gentes armorum
Franciæ. arg. l. j. §. hæc actio. ibi, ſed natura æquum eſt. ff. ſi
quis teſt. lib. eſſe iuſſ. fuerit. & Iaſ. conſi. liiij. in fi. vo. iij. cum
præſumantur adimpletæ, attento tanto temporis lapſu, qui
eſt cxl. annorum, vt voluit Paul. de Caſt. con. cvij. inch. vltra
ſupradicta, vol. antiq. Licet contra iſtud dictum faciant no-
ta per Abb. Sic. in c. examinata. & c. venerabilis. de confir.
7 vti. vel. inut. † Et iſtud eſt ſin. quando bona rebellium tem-
pore rebellionis ſunt conceſſa alijs perſonis facta pace: red-
denda ſunt primis dominis. tex. eſt quem Bal. facit ſing. ad
hoc in extrauagan. de pace Conſtan. in verbo, priuilegia,
quia pax non habet vim ſimplicis indulgentiæ, ſed reſtitu-
tionis in integr. quod dicit mente tenendū, & ſequitur Frā.
de Are. in l. Gallus. §. & quid ſi tantum. ff. de liber. & poſt-
hum. & Socin. conſil. lviij. verſicul. adhuc dici poteſt, quod
ex quo. volum. iij. Et de relicto facto rebelli, vide Cæpol.
cautel. clxviij. exordien. nota tu qui vis relinquere. Et in his
8 amplius non inſiſto. † ¶ In contrarium videtur in hoc caſu
dicendum: primò quod non ſit caduca. Si enim volumus co
gnoſcere ſubſtitutionis effectum, oportet quod cogno-
ſcamus eius ſpeciem & naturam. Nam natura eſt illa
quę effectum patit. Et quęlibet ſpecies ſubſtitutionis habet
ſuam naturam, & interpretationem, vt dicit Bartol. in d. l. iā
hoc iure. de vulga. & pupil. & ſing. Bald. in terminis quæ-
ſtio. noſtræ in conſil. cccclxiiij. volu. ij. infrà plenius allega.
Vnde cum hic ſubſtitutio facta fuerit per verba directa, nō
ciuilia, ſcilicet quod religioſæ & hoſpitale recipiant, & re-
9 cipere habeant omnia bona † quod verbum eſt directum,
non ciuile: vt voluit Bartol. quem omnes ſequuntur in dict.
l. Centurio in j. quæſtion. prin. & in iij. verſi. quid enim. di-
cens verbum accipiat, quod non ſit directum ciuile eſſe ma
gis commune: quia congruit omnibus gentibus & animali-
bus: & concludēdo compendioſam per verbum directum,
accipiat, facit eam obliquari. Et tenet Rapha. conſilio ccv.
inchoan. magiſter Ioan. & Iaſon in dicta l. Centurio. verſi-
cul. ſed circa quæſtion. ſequen. Ergo ad ipſum hoſpitale &
eccleſiam ſpectare & pertinere debebāt iure fideicommiſ.
niſi aliud infrà dicendum appareat in contrarium. Et e-
tiam clarè patet, quod hęc fuit voluntas, & mens teſtatoris,
10 facere ſubſtitutionē cōpendioſam, † quæ puberi vel impu-
beri ſine diſtinctione tēporū facta poſt pubertatē, cōtinet
vulgarem & fideicommiſſariam, d. l. precibus. de impube. &
aliis ſubſtitutio. & omnes in dicta l. Centurio. & Angel. Al-
beri. & Moder. in dicta l. iij. §. qui fideicommiſſariam. de hæ
redi.

11 redibus instituend.† Vnde verba si hæres erit, adiecta substitutioni, si decesserit sine liberis masculis ex suo corpore natis, eo casu volo, &c. non sunt de esse & substantia ipsius substitutionis compendiosæ, nec illa verba si hæres erit, requiruntur, vt voluit Cin. in dicta l. precibus. in materia pupillaris substitutionis. in iiij. quæstio. & idem Alber. in iiij. quæ. & idem Alexand. versicul. in eadem gloss. si filius meus hæres erit. & Barto. in l. j. quæ iij. de vulga. & pu-
12 pil. vbi hoc probat, vnam ponens cōclu. & regulam,† quod omnis substitutio siue expressa, siue tacita habet duo extrema, quorum primum est negatiuum siue priuatiuum, & secundum est affirmatiuum: vt in vulgari hoc patet per dict. l. j. & insti. eodem titu. de vulg. substitu. in princ. Et in pupillari pariter, vt si filius meus hæres erit, & infrà pupillarē ætatem decesserit, Titius sit hæres. Nam (vt inquit) illa verba, Si hæres erit, sunt positiua, & non verba pupillaris substitutionis, quæ potest fieri exhæredato, vt dicta l. prima, in fin. Et illa verba, Infrà pupillarem ætatem decesserit, sunt priuatiua. & ipsum sequitur Franci∫c. de Aretin. in dicta l. Centurio. versicul. secunda conclu. & Socin. in dict. l. versicul. circa quæstion. principal. dicens opin. Bartol. esse communem, quam tenuit Bald. in dicta l. precibus. versicul. vnū etiam aduerte. & singul. Angel. consilio xlj. in princip. & co lum. tertia. & Paulus de Castro consilio xiij. versicul. venio nunc ad quintū. volu. antiq. & Bal. consil. xl. inchoan. quanquā prudenter. vo. iiij. & Io. de Platea. institu. de pup. substi. in princi. & in §. qua ratione. colum. prima. nec etiam secūdum Bartol. vbi suprà, substitutio de qua in dicta l. qui liberis. §. hæc verba, Quisquis mihi hæres erit, idē filio meo impuberi hæres esto: in qua intelligitur si impubes decesserit: non est vulgaris expressa, sed pupillaris, vt ibi. & idem in l. secunda, column. quarta. quæstion. quarta, quibus verb. fiat substitutio pupil. eodem titul. Et eum sequuntur commu-
13 niter Docto. vtriusque censuræ.† Et quod illa verba, si hæres non erit, non sint de substantia, est bon. tex. instit. de pupil. substitu. in princip. & ibi Ioan. Fabri in verb. siue hæres erit, dicens quòd exemplum expresse pupillaris positum ibi in text. videlicet, si hæres non erit, siue hæres erit, & in pupillari ætate decesserit, est tota pupillaris substitutio. Et idem ibi Bartol. in prin. & Iason in additio. ad Christophorū Porcum. colum. iij. licet gloss. in verb. hoc modo. teneat contrarium, quantum ad verba, si hæres non erit, quæ est vulgaris. Pro cuius opinio. facit text. in dicta l. j. ff. eod. titu. ibi, duplex veluti, &c. Tamen quicquid sit, illa verba nō alterant pupillarem vel cōpendiosam substitutionem. Quia licet pupillaris substitutio concipiatur, si hæres erit, & in pupillari ætate decesserit. &c. tamen ad hoc vt substitutus admittatur, non est opus, nec requiritur pupillum fuisse hæredem, vt dictum est, l. Iulianus. aliàs incipit, si pupilla. ff. de acquiren. hæredi. quam Bartol. in dicta l. j. versicul. iuxta hoc quæro, ad hoc allegat pro singula. & etiam in dicta l. ij. in quarta quæstione, versicul. Sed quæro, quid si illa verba ponuntur. Iason in additionib. ad Christophor. Porcum Instit. de pupilla. per quæ iura decidit Bartol. in dicta l. ij. colum. ij. versic. Sed quæro quid si illa verba ponuntur per testatorem, si filius meus hæres erit, & infrà pupillarem ætatē decesserit, talis sit hæres: & filius non fuit hæres quia abstinuit, si tamē infrà pupillarem ætatem decesserit, veniet substitutus ex tacita vulgari. Et idem Angel. in dicta l. secunda. §. fin. & Ioan. in c. Raynutius. in materia vulgaris, & Salic. in l. si in testamento. C. eod. & Alexand. in dicta l. precibus. colum. tertia vers. Quid autem si testator. & in dicta l. secunda, colum. septima, vers. subsequenter in quantum Bart. & ibi Ias. column. vij. versicul. circa quæ Bartol. non tamen se-
14 cundum Iasonē per iura quæ alle. Bar.† Sed quia substitutio facta in vnum casum extenditur ad alium: quia in substitutionibus largissima fit interpretatio, l. si. C. de institu. & substit. de qua plenè per Ias. post. Fran. de Arc. in dicta l. j. & Roma. consil. ccccIxxx. exordien. in casu propositæ consultationis. Licet Lācelo. Hip. in suo tract. subst. & in materia pupil. in v. & vj. q. ver. Tertiò est illud. maximè teneat contrarium, sed minus bene. Et primum tenet Lancelo. Decius in d. l. precibus. ver. Et in quantum postea magister meus. ergo pupil. substit. secundum Iason. opin. & communem, facta in casum, si pupillus hæres erit, & in pupillari ætate decesserit: extenditur ad alium casum, quo non erit hęres, si moriatur in pupillari ætate: remittendo se ad per eū dicta, in d. l. j. in quarta quæstio Bart. secundi effectus vulgaris. col. 15. vbi etiam tenet in illa quæstio. si pupillus cui pater similem fecerat substitutionem: si hæres erit, & infrà pupillarem ætatem decesserit: viuo patre decessit, quod admittatur substitutus, siue pater prouidere potuit, siue nō. Et *ista est communis* secundum Imol. Alexand. Franc. de Aret.
15 & Ias. † & sic ex tacita vulgari succeditur, licet expressa pupillaris sit extincta, secundum Doct. ibi. Et hoc tenet etiam Raynut. de Forlen. in tract. substit. quærens, quod si pater habeat vxorem prægnantem, & dicat, filium nasciturum hęredem mihi instituo: & si hæres erit, & in pupillari ætate decesserit, substituo Caiū: & filius nō nascatur, an substitutus admittatur? Et videtur quod nō, quia substitutio fuit cōcepta eo casu, quod nasceretur, & in pupillari ætate decederet: sed in eo casu, quo non nascatur, testator non disposuit: nihilominus secundum Raynutium admittitur substitutus, licet filius non nascatur. Pro hoc bon. text. in l. ab exhæredati substitutio. §. final. & ibi Ioannes de Imol. ff. de legat. primo, vbi pupillaris substitutio facta posthumo comprehendit etiam tacitam pupillarem posthumo non nato, l. penultima. in fin. ff. de vent. inspi. & sequitur Andreas Barbat. in capitulo, Raynutius. columna. lxxxj. in materia substitutionis vulgaris. Et si dicatur hoc esse verum in vtroque casu fauore pupilli: respondetur secundum Iaso. in dicta l. pri. quæstione quarta, idem esse in compendiosa substitutione, allegans Zabarel. ita tenere in dicto capitulo Raynutius. & verum dicit, qui in quæstione xxxix. allegat etiam Baldum idem tenere in dicta l. precibus, volentes quod si institutus compendiosè decedat viuo testatore, quod alius ei substitutus ex tacita admittatur: & in terminis singulariter Philippus Corneus consilio ccxcvij. vol. j. & consilio cxxxviij. in litera A, volumi. quarto (quia vt inquit) illa verba, si hæres erit, non sunt de substātia substitutionis compendiosę, quæ comprehendit plures substitutiones etiam directas. & idem, Ioannes de Platea in dicto §. qua ratione, columna prima, versiculo in compendiosa. & Bartol. consilio xl. inchoante, super eodem testamēto dubitatur. & pulchrè Paulus de Castro in dicto consilio xiij. versicul. venio nunc ad quintum. volumine antiquo. & etiam Angel. in dicto cōsilio xlj. versiculo quod autem substitutio sit compendiosa. & Alexander consilio quarto, incipiente, videretur inspectis iis quæ in themate. volumine secundo, & in consi. cxcviij. columna prima, volumine sexto, & Matthæ. de Matt. in di-
16 cto singul. xiiij. volentes illa verba,† si hæres erit, non esse de substantia pupillaris aut compēdiosæ substitutionis, nec illis adiecta alterant naturam ipsarum. Et idem singulariter Baldus cōsilio cccclxiiij. incipiente quidam Nicolaus. volumine secundo, vbi erat casus, quòd prędictus Nicolaus hęredem fecit vniuersalem filiam suam. Et si casus accideret filiam hæredem suam decedere sine hæredibus filiis, voluit bona venire ad vxorem suam. Decessitque filia viuo patre, &c. tenet quod substitutus admittatur ex vulgari specialiter tacita, & expressa generaliter contenta in compendiosa. Et hoc probat vt ibi per eum, dicentem se ita pluries consuluisse, & respondentem ad illa verba, si filia hæres decesserit, quod non intelligantur, hoc est, si ille quem hęredem instituit, decesserit: non enim intelligi debent, quod requiratur, quod post aditam hæreditatem decesserit, loquamur secundum eum in substitutione directa. quæ nō continet grauamen siue loquamur in fideicommissaria, in qua clausula codicillaris grauat eum qui ab intestato substitutus est, per

legem, quæ vocat eum in defectum instituti. Quod quidem consilium repetitur de verbo ad verbum, in consil.ccccl v, volumine quarto.& pro hoc text. & ibi Bartolus in l.si ita. §.qui filio.ff.de bonorum possessione secundum tabul. vt tenet Paulus de Castro in consilio cclxx.aliàs cclxxvij. inchoante super primo quæsito. volumine antiquo.& glossa in d.l.prima, in verb.Caius.de vulgari & pupillari,& idem Paul.de Castro consilio cclxxvj.exordien.casum istum aliàs præ manibus habuit, volumine nouorum.vbi quasi in terminis nostris ita cõsuluit. Et pro hoc allego textum formal.quem ab aliquo non reperi allegatum, ponentem similem substitutionem.in authentic.de restitutionis post princip.ibi, filios enim quidam suos instituens hæredes, deinde alterutris eos filiis non existentibus substituere volens, iussit si cõtigerit aliquem eius filiorum & hæredem futurum sine filijs humanam soluere vitam,&c. & in l.Seiæ ex parte hæredi institutæ, si hæres erit, fundos, &c.ff.de fun. instruc, igitur &c. Et idem sentit Bart.institut.de pupillar. substitutio, in princip. dum vult vt suprà dictũ est, hæc verba, instituo filium meum hæredem, & si hæres non erit, vel si hæres erit, & in pupillari ætate decesserit talem substituo, debere intelligi ac si dixisset, filium meum impuberem hæredem instituo,& si in pupillari ætate decesserit, siue hęres factus siue nõ, talem substituo. ¶ Ideo hic in casu nostro illa verba, Si Pontius hæres esset, siue ex institutionibus, siue ex substitutionibus,& decederet sine libero masculo &c, intelligi debent, id est, si dictus Pontius siue hæres factus ex prædictis institutionibus vel substitutionibus, siue non, decesserit sine liberis, eo casu volo quod ædificetur ecclesia & hospitale. Nec requiritur quod fuerit primo hæres, & posteà sine liberis decesserit. Et idem Soci.consilio sexto, versiculo Sicut in simili illa verba.volumine tertio. Quod potest dare responsum ad Alexandrum in dicto consilio primo & alios suprà, pro prima parte allegat. Nam ipsi loquũtur, quando plures fuerũt hęredes institutio,& si omnes decederent sine liberis, tunc eo casu cõstruatur hospitale, &c. Et illo tunc requiritur, quod omnium mors sequatur sine liberis.l.hæredes mei.§.cum ita.ff.ad Trebellianum,& tenet Ioannes Calderinus consilio quarto titulo de testamen. Secus est in aliis conditionibus, vt voluit singulariter Baldus in l.generaliter. C.de institutionib.& substitutionib. quod dicit esse notandum. Et sequitur Barbat.in dicto consilio lxvij.versiculo facit quod notat Bald.& infrà latius dicam:& sic non obstat etiam dicta l.plenè, nec l.in ratione.§.
17 fina. † quia licet substitutus exhæredati non possit grauari legatis, quando non fuit institutus, l. cum quidam. C. de legat. dicta l.ab exhæredato.de legatis primo. Tamen si fuerit institutus, licet repudiauerit ex capite institutionis, potest grauari, l.si filius,& ibi tenẽt per illum textum, quem faciunt singulariter Ange.Imola.& Alexander versiculo, notat ex isto textu.& ibi respondet Alexander ad iura supradicta, quod verbum, hæres extiterit, intelligatur, id est, hæres scriptus, non autem adeundo hæreditatẽ paternam. Nam satis esse videtur, vt inquit, quod testator sibi prouiderit quantum potuerit, scilicet eum instituendo, etiam substituendo:ideo si non adiuuerit hæreditatem, sibi non autem testatori, est imputandum. Et idem videtur dicendum, si filius vel hæres erant iam tẽpore testamẽti mortui. l. iij.in prin.ff.de adimẽ.lega. Et hoc fauore testamenti & pię causæ substitutæ, vt voluit Corne.consilio ccxcvij.volumine quar
18 to.vt infrà dicam. † Quinimo voluit plus Bartol.consilio xxxviij.inchoante, Paulus Hugo de Bononia.quod si filius cui compendiosè fuerat substitutum, mortuus fuerit viuo patre,& posteà pater cassauerit illud testamentum, & aliud fecerit secundum, in quo institutionem hæredis non fecit, quod substitutus in primo testamento veniet ex vulgari cõ
19 prehensa in compendiosa †:quoniam primum testamentum fuit quo ad legata tantum irritatum, sed non quo ad institutionem,& substitutionem, l.milites.§.veteranus.ff.de testa.mili.& instit.quib.mod.testa.infir.§.ex eo.& ibi Ang. Aret.& l.si iure.& ibi Bar.ff.de leg.iij.& idem est si hæres post mortem testatoris viuo primo substituto decedat, vel repudiet, vt tenet sing.Bart.quẽ Bald.Ang.& Pau.de Cast. sequuntur in l.quandiu.§.is autem.per illum tex.& ibi plenè Franc.de Are.col.pen.post Io.de Imo.ff.de acqui.hæred. Dum tamen dicta substitutio compendiosa fuerit facta per verba communia vel directa, nõ ciuilia, aut etiã obliqua. Secus si per verba directa ciuilia, vt dictum est,& infrà dicetur. Et idem magis in casu nostro fuerit facta, si hæres erit,& decesserit sine liberis masculis, quòd illa verba, si hæres erit, nihil (vt dictum est) operantur. Et hoc probatur, cũ substitutio compendiosa fiat sub conditione mortis, vel alia, vt tradit Bartol. in d.l.Centurio.quem Doct. communiter reprehendunt, quando sub alia conditione extrinseca: aliàs secus.d.l.qui liberis.in priñ.quia regulariter non adiicitur alia conditione mortis;& si adijciatur, tunc adijcitur cum conditione mortis:secundum Io.de Imo.in d.l.Centurio. ver.circa primum & in d.c.Raynutius.& Philip.Franc. in d.c.si pater.in materia compendiosæ.versic.circa primum. in fine.de test.lib.vj.& Ang.in d.consi.xlj.col.iij.& Phil. Corn.in præalleg.consi.ccxcvij.col.ij.ver.his tamen mini-
20 mè suffragantibus. † Tamen illa conditio addita compendiosæ non mutat, nec alterat naturam illius compendiosæ, cùm attendatur mortis conditio.& sentit Old.consi.lxxxix. & Alb.de Rosa.in rub.de vulg.& pup.in materia compendiosæ, dicens quòd ratione præcedentium vel sequentium non mutatur significatio verbi, l.nam quòd.ff.de pen.leg.& l.si cum tibi fundum.ff.verb.sign. Ergo non censetur facta hic substitutio sub duabus conditionibus, sed sub vna, scilicet mortis, si sine liberis masculis decederet:quia substitutio compendiosa in testamento militis, vel etiam pagani facta puberi duas continet substitutiones, videlicet vulgarem, si hæres non erit,& etiam fideicommmissariam, si hæres erit, & quandocunque decesserit, argu.l.ex facto.ff. ad Trebel. Quare ex illa vulgari cõprehensa sub compẽdiosa succeditur, sicut ex tacita vulgari cõprehensa sub pupillari, secundũ cõmunem opi.Doct. Ideo substitutio cõpendiosa hic facta non fuit, nec cẽsetur caduca propter mortẽ Pontij de Beynaco ante Amistanum primum substitutũ decedentem:quinimo bona post mortem ipsius Amistani veniũt ad vltimum substitutum, vt volunt Bartol.& Doctores in dicta l.quandiu.& Ias.in dicta l.j.versiculo septimò & vltimo. de vulgar.& pupillar.& consil.lxxij exordien. Visis substitutionibus.vol.iij.& consi.lxxx. inchoan. iste casus aperto iure.vol j.& sing.Pau.de Cast.consi.clij.incip.præsens dubium.& Bal.consi.lxxviij.inchoan. quanuis primus substitutus decedat.vol.ij.allegans bonum tex.in l.Publius.§.fi.ff. de cond. & demon.& idem consil.xxxix.incip. quanquam prudenter sit allegatum.vol.iiij.& in iam d.consi.464. vol. ij.& consil.exord.thema proponitur. vol.j. & pulchrè Oldra.de Lau.consi.clxxxvij.inci. Testator in suo testamento volens.vbi ab initio substitutio fuit vtilis,& cuius conditio extitit:licet primus aut secundus substitutus anetquam cõditio sua, seu de se facta existeret decesserit, quòd tũc veniat vltimus substitutus, aliàs non, vt erat hic in casu nostro.& idem Aegi.Bella.con.xlvii .ver.circa vj.q.inchoan.an Comes Gaben.& Soci.con.lij vers.ad quintam autem & vltimam rationem.vol.j. quod consilium ponitur etiam inter consil.Philip.Cor.nu.ccxcviij.vol.iij.cui se subscripserunt Ioã.Baptis.de Caccia lupis,& ipse Cor.plures adducendo rationes pro parte ista. Et idem Masuer.in sua praxi.titu.de success.& vlti.volunt.ver.item notandum,& potissimè, vt inquit.in compẽdiosa substitutione, quæ tacitã cõplectitur vulgarem, vt dictum est. Et pro hac parte tex.in l.cohæredi. in prin.& in l.si Titius.ff.de vulga.& pup.& ita per illos tex.tenet Ias.in l.Lucius.§.fin.in fi.ff.eodem.& text.in l.vna.§.pro secundo.& ibi Bald.& Doctor. C.de cad.tol. Et Guido Pap.q.cccxxxv.& q.ccccl.& Pet.Iac.in tit.de compen-

pendio.ſubſti.verſi.quidam teſtator. Dicens hanc.q. fuiſſe prope Monte Peſſulanum inter quoſdam nobiles & potẽtes viros ſuper quadam hæreditate.& per omnes Doct.in l. lex Cornelia.ff.de vulg.& pup.& idẽ Domini.de Rot. Deciſ.dccclxvij.aliàs deci.ix.incip.quidam inſtituit filios ſuos. tit.de teſta.in antiq. Et eſt bona in caſibus prædictis ratio, quia ſicut teſtator voluit ſubſtitutum bona habere ſua, & bona etiam pupilli, quando pupillus vel inſtitutus compendioſè eſſet hæres teſtatoris,& deceſſerit ſine liberis: ita profectò, vt dictũ eſt, voluit ipſum habere bona teſtatoris, ſi non eſſet hæres, l.fin.C.de inſtit. & ſubſtit. quamuis ſecundum Ioan.de Imo. Alexan.& Doct.ibi in locis præallega.hoc teſtator fortè non expreſſiſſet mortis cogitatione turbatus, l.hac conſultiſſima.§.at cum humana.C.qui teſtamenta facere poſſunt. vel abominabatur alium caſum nominare, l.quamuis verſicu. quod abominor.C. de impub. & alijs ſubſti. Et ſi teſtator, qui ſubſtituit in hũc caſum, fuiſſet interrogatus, veriſimiliter ſubſtituiſſet in alio caſu. Perinde ergo habetur, ac ſi illud ordinaſſet, vt voluit gl.in l.tale pactum.§.fi.ff.de pact.que gl.ſecundum Bal.ibi habet locum in qualibet materia, Et pro hoc bon.text.in l.ſi. C. de poſthu.hęred.inſtit. Quare Barto.in d.l.quandiu.quem ibi omnes ſequuntur,& Bald.in d.conſi. ccccLxiiij. & Pau. de Caſt.conſil.clij.Soci.in dict.conſi.lij.& Corne.in d. conſil.
21 ccxcviij.li.iij. diſtinguit † quatuor ſubſtitutionum gradus. Primus quando plures fuerunt vulgariter ſubſtituti. Et tũc licet primus vel ſecundus deficiat, tamẽ tertius admittitur, dicta l.ſi Titius.& d.l.cohæredi.Secundus caſus eſt, quando ambo ſunt pupillariter ſubſtituti: & ſi deficiat primus
22 gradus, deficit etiam ſecundus, quia † ſpes ſubſtitutionis pupillaris non tranſmittitur, l.qui habebat.ff. de vulga. & pupil. Tertius caſus eſt, quando primus eſt ſubſtitutus pupillariter, & eidem ſecundus eſt compẽdioſè ſubſtitutus. Et tunc hoc caſu ſi deficit ſubſtitutio pupillaris, admittitur ſecundò ſubſtitutus, quando per verba generalia ſeu communia fuit ſubſtitutus. vel per verba directa non ciuilia vt ſuprà dictum eſt: ideo obliqua, ex quo eſt ſubrogatus in locũ fideicommiſſarij ſubſtituti, quia in fideicommiſſo à primo hærede relicto plures facti ſunt gradus ſubſtitutionum. Ergo ex quo omnes factæ ſunt in fideicommiſſo, non poſſunt eſſe niſi fideicommiſſariæ: quia ſubſtitutiones ad fideicommiſſum inuitantur,& nihilominus in illo fideicommiſſo cadunt ſubſtitutiones vulgares, quoniã etiam in fideicommiſſis & legatis cadunt ſubſtitutiones vulgares, l.vt hæredibus. ff.de leg.ij.& d.l.vnica.§.j.C.de cadu.tollend. Quartus caſus, quando omnes ſubſtitutionum gradus, tam primus, quã ſecundus & tertius ſubſtitutus fuerant ex fideicommiſſaria, vt fuit hic, vocati. Et quanquam deficiat primus gradus, ſecundus, aut tertius, tunc vltimus primi vel ſecundi admittitur, cum fideicommiſ.remanſerit penes primum hęredem cum onere reſtituendi. Et ſic debet ſecundo reſtitui, vt d.l. vnica.§.pro ſecundo.& idem Corn.conſi.xxxv.ver.ſpes enim ſubſtitutionis.cũ ſequen.vol.ij. Es alias ſic conſului, vt in conſ.xlix.inchoan factum eſt tale: quondam vixit in humanis. Et idem Maſuer. in ſua praxi.tit.de ſucceſ.ver.item notãdum quod quamuis.& pro hac Deciſ. bene facit quod
23 dicit Ang.in d.l.Centurio.col.iij.in illa quæſt.Bar.vbi, † ſi quis filium hęredẽ inſtituerit: & ſi ſine liberis deceſſerit, voluit bona ſua dari vel diſtribui & executores deputati qui capere & diſtribuere debebant, deceſſerint hæreditate non agnita, quod talis ſubſtitutio non eſt caduca, imò in locum eorum ſuccedit epiſcopus. Allegat Io.And.in addi. Spec. tit.de inſtru.edi.§.nunc aliqua. ver.ſed ſi aliter executoribus volens etiam valere factam à milite, quia erit ſemper
24 fideicommiſſaria: † quoniam Epiſcopus qui eſt legitimus adminiſtrator,& pater pauperum, voluntatẽ illam non exequitur, vt hæres, ſed ſolum à poteſtate ei per canones & leges attributa.ca.tua nobis.& ca.Ioannes.de teſta.& l.nulli.C.de epiſ.& cle. Et eſt in hoc caſu mirum quòd duo ſunt hæredes inſolidum, ſcilicet pauperes vtiliter, & epiſcopus quò ad ius & nomen, ſicut in l.j.§.ſi quis addita.ff. ad Tert. Et ſic legalis eſt hæres, vt de patre diximus, qui adiit hæreditatem filij inſtituti illã repudiantis, l.prima,§.j.C.de bon.
25 quæ liber. † Et pater excludit ſubſtitutum, ſecundum Barto.& communem in l.j.de vulgar.& pupil.& in l.ſi paterfamilias.eo. titu.& Pau.de Caſt.& Iaſ.in l.cum proponas.C. de hęredib.inſtit. quia in caſu Ange. pauperes hæreditatem erant ſumpturi de manu alterius, nõ eius qui eſt hæres, ſcilicet fideicommiſſarij. Vnde in caſu præſenti, in quo teſtator voluit epiſcopum & ſucceſſores eſſe executores, viſa dicta ſubſtitutione, deberent ipſi recipere & habere dictum locũ de Poulhaco,& de Gauanduno: & iſta fuit mens teſtatoris, qui potius voluit ſua bona venire ad hoſpitale, quàm
26 ad proximiores, † vt faueatur cauſæ teſtati,& res nõ vadat ad cauſam inteſtati, l.inteſtamẽtis.& ibi Decius.de reg.iur. quia eſt vnus fauor, quoniam vbi duæ ſunt opiniones, illa eſt ſequenda, quæ pro teſtamẽto facit, ſi pars iudicantium. ff.de inoffi.teſta. Alius enim fauor eſt ratione piæ cauſæ: & in dubiis opi.eſt tenenda quæ fauet ipſi piæ cauſæ l. ſunt perſonæ.ff.de relig & ſumpt. funer. quia vltima voluntas interpretationem recipit extenſiuam,& non reſtrictiuam, vt voluit Bal.in l.plenum.verſi.ſed & ſi pecoris.ff. de vſu & habit. imò ſecundum cum ibi in §.equitij.ſubſtitutio recipit interpretationem ex perſona eius cui ſubſtituitur, vt ibi. & idem tenet Ang.in d.l.quandiu.§.is autem. Præterea ſubſtitutio Amiſtano facta fuit conpendioſa, ſimilis illi factę Põtio, ſi hæres eſſet,& quandocũque decederet ſine procreandis. Et ſucceſſiuè eidem Amiſtano ſubſtituit dictum Pontium, vnde in omnem euentum eſſet fideicommiſſaria, vt volunt Docto.in locis ſuprà allega. Ideo ipſo Pontio ante Amiſtanum mortuo, ſucceſſio debet venire ad hoſpitale & eccleſiam, vt volunt Bar.Pau.de Caſt.& Docto.in l.quandiu.& alij ſuprà alleg.niſi eidem hoſpitali obſtet præſcriptio, quam credo obſtaturam, attẽtata tam longiſſima pręſcriptione, de qua in ſeq.dicemus quæſtio.nec obſtat d.l.qui habebat.de vulg.& pupil.quia loquitur quando ſubſtitutiones ſunt omnes pupillares, vt dictũ eſt. Et ſic eam intelligit Ange.in d.l.quandiu, vt ibi per eum. Franc.de Aret.& Iaſ. Et etiam ex eo quod expirauerunt poſt pubertatẽ filiæ, ſiue ſorores ſubſtitutæ, quæ poſtquam ad annos peruenit nubiles deceſſit: ideo non tranſmittit ad eius ſubſtitutos. Et iſta eſt magis amica literæ. Tum non obſtant alia iura pro prima parte adducta, quòd legata relicta, ſi Titius hæres erit, vel quiſquis mihi hæres erit, det Titio decem: quia hic non agitur de tranſmiſſione ad hæredes præmortui legatarij, vel ſubſtituti, vbi eſt alius ſubſtitutus. Nam conditionalia ad ipſos tranſmittuntur, l. vnica. §. pro ſecundo.& §.ſin autem aliquid. C.de cadu.tollen. Et ſic non obſtant dicta
27 iura. † Tum omnis ſubſtitutio eſt inſtitutio conditionalis ſuſpenſa, & non pura, vt tradit Bar.quem ſequuntur Docto.inſuper Franc.de Are.in d.l. qui liberis.in princ. per glo.ibi, in verb.pure, qui allegat tex.in l.cohæredi.§.cohæredes.de vulg.& pupil.& in l.in ratione.§.quòd vulgo.ad l. Falcid.glo.& Docto.in rub.de vulgar.& pupil.& idem ibi
28 Socin.& in l.j.eod.tit. † Aliquando enim eſt conditio, quæ (vt inquit Frãc.de Are.in d.l.qui liberis.) de neceſſitate reſpicit executionẽ actus,& aliquãdo reſpicit ipſam diſpoſitionem,& eius eſſentiam: & primo caſu loquũtur iura præallega.& l.conditiones extrinſecus. Et ponitur exemplum ſecundum eum, in l.aliquando.ff.de condit.& demonſtra. ſcilicet de legato facto ſub cõditione, ſi hæres adiuerit hæ-
29 reditatem: quę conditio reſpicit effectum executionis, † Aliquando ipſa conditio reſpicit eſſentiam, vt in caſu noſtro, in quo ſubſtitutiones factæ fuerunt ſub duabus cõditionibus, ſcilicet, ſi hæres non erit,& ſi pupillus deceſſerit in pupillari ætate: cuius diſpoſitio redditur conditionalis, ſi deceſſerit ſine liberis maſculis, igitur &c. Per quod eſt dare reſponſum ad id quod allegatur, non conſtare Pontium de

Beynaco

Beynaco prædeceſſiſſe dicto Amiſtano, cui Pontius erat
ſubſtitutus. Imo ſub correctione conſtabat:& vbi clarè non
30 conſtitiſſet, idem tamen:† quia in dubio præſumendum eſt
pro ſubſtituto, vt eſt text. ſin. in l. ex facto. §. pen. ff. ad Treb.
per quē tex. dicunt ibi Doct. q̄ ſi quis eſt alteri ſubſtitutus,
ſi deceſſerit ſine liberis,& allegetur ipſum deceſſiſſe ſine li-
beris,& illud negetur, præſumitur in dubio pro ſubſtituto
vltimo.& hoc etiam tenent Barto.& Ange. in l. qui duos. §.
cum in bello. ff. de reb. dub.& Alex. conſi. xxix. inchoan. vi-
ſo themate,& ea dubitatione. vo. ij.& Soci. conſi. lxxxix. ver.
31 accedat etiam ad ſuperiora. vol. j. † volens etiam quod ſi in-
ſtitutus pupillariter dicat, ſe debere admitti ex pupillari: &
nō appareat an hæres deceſſerit pupillus vel adultus, in du-
bio præſumitur pro ſubſtituto, quod hæres deceſſerit pu-
pillus, per illum tex. quãuis Bal. in hoc caſu cenſeat contra-
trium, conſi. ccxciiij. exordien. factum tale eſt. vol. iiij. quod
credo verum fauore matris petentis ſucceſſionem filij, quod
ſubſtitutus qui vult eam excludere à iure quod ſibi compe-
tit de iure naturali, l. nam & ſi parentibus. ff. de inoffic. teſta.
teneatur probare mortem in pupillari ætate eueniſſe. Secus
eſt in alio. ¶ Ex quibus cōcluditur ſubſtitutionē prædictam
32 non eſſe caducam.† Tum etiam prædicta verba, ſi hæres
eſſet aut erit, debent intelligi, id eſt, ſi is quem hæredem in-
ſtitui, vel ſubſtitui, aut quem volo & cupio hæredem eſſe
meum, deceſſerit ſine liberis. ita exponit Bald. in prælleg.
conſil. cccclxiiij. incipien. quidam Nicolaus: quia illa verba,
ſi hæres erit, vel eſſet, non ſunt de ſubſtantia ſubſtitutionis
cōpendioſæ vel pupillaris, vt crebro dictum eſt. Et ſic vi-
deretur nō fuiſſe factā ſub duabus conditionibus: quod eſt
dare reſponſum ad Alexā. Roma. Ioan. de Ana. Philip. De-
cium & ad iura ſuprà in j. parte alleg. quia dictio. eo caſu, ſu
per qua ſe fundant ſupradicti Doctor. non refertur ad illa
verba, ſi hæres erit, ſed ſolū, ſi deceſſerit ſine liberis. l. ſi hæ-
res ab eod. ff. ad Trebel. Et pro hac Deciſio. videtur text.
celebris in l. Lucius Titius. §. filiam ex aſſe inſtituit. ff. de le-
ga. ij. vbi teſtator filiam ex aſſe inſtituit hæredem, eíque ſuū
ſubſtituit nepotem:& ita cauit, ſi, quod abominor, neque
filia, neque nepos meus hæredes mei erunt, tunc portionem
meam partis dimidiæ fundi illius ad libertos meos perti-
nere volo. quærebatur, cum ante teſtatorem,& filia inſtitu-
ta,& nepos ſubſtitutus deceſſerit:& inteſtati bona perue-
nerint ad pronepotem eius, an fideicommiſſum ad libertos
pertineat? Et reſpōdet Iuriſconſul. quod ſi nullus alius hæ-
res inſtitutus, ſubſtitutúſque eſſet quam filia & nepos, fidei-
commiſſum debere præſtari: ſed hic erant alij ſubſtituti, vt
33 hoſpitale, igitur res eſt clara.† Et illa dictio, tunc ſignificat
extremitatem temporis. capit. cupientes. §. electos. in verb.
eo caſu. de elec. lib. vj. l. ſi iis legatum. §. ſi ita ſcriptum.& ibi
Soci. poſt Bar.& Docto. ff. de condit.& demonſtra.& in l.
ſubſtitutione. ff. de vulg.& pupil.& in l. fi. de ſacroſanct. ec-
cle.& c. ij. ibi, tu cum tunc & ibi Andr. Barbat. de probat.
& in procemio inſtit. §. omnes verò populi. verſi. tunc no-
ſtram extendimus curam.& Franciſc. Curt. conſi. lvj. col. j.
qui allegat. bo. tex. in auth. de hære.& Falc. §. ſi verò aliqui
abſint. ibi,& iuſiurãdum teſtiū dicentiū ſe & affuiſſe ijs quę
geſta ſunt,& vidiſſe quæ tunc agebantur, gloſſ.& Frãc. de
Aret. in l. lecta ſuper. verb. tunc.& ibi per Mod. ff. ſi cert. pet.
& in l. hæres. de acquiren. hæredit & in l. Gallus. in princi.
& ibi Franc. de Aret. in ij. notab. Et in terminis noſtris idem
Franciſcus Cur. conſi. xlij. verſicul. illa enim dictio, tūc &c.
Dicens etiā notarios quotidie apponere in inſtrumentis: Ex
nunc prout ex tunc, vt vnum tempus inſit alteri, vt ex quo-
libet poſſit diſpoſitio ſumere initium.& idem Angelus in l.
huiuſmodi. ff. de verborum obligation. per glo. ordin. in l. j.
34 ff. de iure codicil. & per text. in clemen. j. de iure patro.† Et
ideo illa verba, tunc eo caſu, videntur amplecti ſubſtitutio-
nem fideicommiſſariam, vt ſubſtituti quoties caſus euene-
rit admittantur, vt dictum eſt.& ita Soci. conſi. xviij. verſi.
præterea clarius conſtat. vol. iij. cum illa dictio, tunc eo ca-
ſu, importet conditionem. Allegat Bar. in l. j. de conditio.&
demonſtra. Et idem Philip. Decius conſi. ccc xiij. initium
cuius eſt, pro reſolutione, nume. iiij. cum ſequent. tum quia
deciſio Alexan.& aliorum ſuprà allega. habet locū ſi inſti-
tutio & ſubſtitutio fuiſſent factæ ſub duabus meris condi-
tionibus, videlicet, ſi Petr.& Ioann. deceſſerint, vt in caſi-
bus per ipſos conſultis, tunc eo caſu ſubſtituo, vel vo-
lo,&c. Tunc diſpoſitio teſtatoris non verificatur, nec ha-
bet locum, niſi conditionis forma ſpecifica impleta, dicta l.
ſi hæredes plures. de condition. inſtitu.& l. Mevius.& l. qui
hęredi. de conditionibus & de monſtrationib. quia illa ver-
ba, ſi hæres erit, vel eſſet, non habent alterare naturam & cō
ditionem compendioſæ, quin conditio mortis ſemper attē-
datur, vt dictum eſt. Igitur non fuit caduca.

SVMMAE.

1 *Præſcriptio centum annorum, an currat contra pauperes, & captiuos. & num. 3.*
2 *Ignorantiam detur reſtitutio in integrum.*
4 *Ignorantiam currat tempus quadriennij ad petendam reſtitutionem, datum etiam poſt centum annos. & nu. 5. 6. & 10.*
7 *Tempori de cuius initio non extat memoria, nihil officit bona vel mala fides.*
8 *Poſſeſſio naturalis ſola non ſufficit ad præſcribendum.*
9 *Ignorantia etiam iuſta in quibus præſcriptionibus locum non habeat.*
11 *Præſcriptione quacunque per legem vel ſtatutum ſublata, adhuc habet locum præſcriptio centum annorum. & nume. 12.*
13 *Præſcriptio currit executori ignoranti teſtamentum.*
14 *Executori teſtamentario nō currit annus niſi à die monitionis.*
15 *Epiſcopo ignoranti an currat annus exequendi, ſicut executori dato.*
16 *Epiſcopus qua via poſſit excludi ab executione teſtamenti.*
17 *Epiſcopi conſtitutio an liget ignorantes.*

Quæſtio. XXXIX.

Præſcriptio centum annorum, vel maioris temporis, an currat contra pauperes incertos vel eorum executores, ſcilicet epiſcopos, vel alios in teſtamento deputatos & commiſſos, aut eccleſiam, & alios ignorantes hæreditatem, legatum, fideicommiſſum aut donationem eis factam. Et ſi currat, an poſt tempus quadriennii datum eſt reſtituendum, poſſint ex capite ignorantiæ integrum reſtitui vltra prædictum tempus centum annorum, & in infinitum.

DECISIO XXXIX.

ET circa hanc quęſtionem, quę fuit etiam in di-
cto proceſſu magna, propter diuerſas Doct. o-
pi. inter ſe contrarias, vidētur eſſe tres, vt ex in-
frà dicendis apparebit, tamen inter omnes ma-
terias, quas ab adoleſcentia vſque ad hanc ætatem, vel mea,
vel clerici ſcripſi manu, nihil præſenti quæſt. ſcripſi diffici-
lius: me eccleſiæ ac principis deciſioni, & aliorū correctio-
1 ni ſubmittendo.† Et primò videtur præſcriptionem iam
dictam contra captiuos,& alios pauperes non currere: cum
ſint incerti & ignorantes, vt voluit Anto. de Butr. in c. ni-
hil. per illum tex. ſecundum quartam lectu. quam ipſe ponit,
de pręſcriptio.& etiam Bar. in l. ſi quis. quæ eſt vlti. per illū
tex. C. qui milit. non poſſ. lib. xij. dicens ignorantibus quo
ad incommodum eorum non currere. Et idem Petr. de V-
bald. in tracta. de quartis in iiij exemplari. c. ij. col. pen. pro
quo videtur tex. in c. nos quidem. de teſta.& C. de incertis
perſonis & ſenatuſcon. Trebel. aliàs ad ſenatuſcon. Trebel.
& de incertis perſonis. quamuis glo. ibi ſuper rub. dicat il-
lum tit. non tractare de incer. perſonis, ſed in Gregoriano
fortè: ob quod dicit rub. eſſe generaliorē, prout & alias cō-
tingit in rub. de relig.& ſump. fune.& in rub. de ſponſa. C.
& cum ea tranſeunt ibi Cin. Raph.& Cor. ſed Bald. ibi te-
net contrarium, dicens ſecundum aliquos ibi tractari de
incertis perſonis, in l. iij. eodē tit. quod ſibi nō placet, quin-
imo in l. iubemus. §. ſin autem. in verbo, poſthumo. eo titu.
quia poſthumus dum eſt in vtero, incerta perſona, l. ſed ſi
reſtituatur. §. fin. ff. de iudi. Et etiam dicit tractari de incer-

ta persona incidenter, in l.penul.§.cùm autem.ibi, nullo hæ-
rede.eo.titu. Tamen videtur pauperes non eſſe incertos, cũ
congregatio pauperum loco perſonæ fungatur, l. nulli. C.
de Epiſcop.& cleri. | Et epiſcopus à iure deputatus execu-
tor, habetur loco perſonæ, clemen. quia contingit. de religi.
domi.& Bal.conſi.lxxv.col.j.inchoan.videtur quod electio
facta.volu.iij.ſed contrarium tenuit Bart.in l.j.§.ſi quis au-
tem propter.& ibi Alexan.in addit.ff de itine.actúque pri-
ua.quod currat ignorantibus, ſed reſtituantur, argum. illius
text.& ibi Abbas Sicul.conſil.liiij.exordien. factum ſuper
quo petitur de iure conſilium.volum.ij.& in d.ca.nihil.quẽ
ibi ſequuntur Imol.& Felin.primo per text.& gloſ.in l.fin.
in verb.pro redemptione captiuorum. C.de ſacroſan.eccle.
vbi gloſ.alleg.tex.in dicta l.nulli.de epiſco. & cleri.quæ iu-
ra probant talibus factũ valere.& tenet Ange.conſil. cxvij.
in princi. & bo.tex.in l.generali in verb. pauperibus.& ibi
glo.C.de ſacroſan.eccl.& Iaſ.in l.j.in j.no.eo.tit. in vtraque
lectu.tam Paduana, quàm Papienſi.& Bal.cõſil.ccclxxx.in-
cipien.Circa prædicta.vol.ij.& etiam per tex.in §.pro tem-
poralibus.in auth.de eccleſia.tit.& in l.fi.& ibi Bart. Bal.&
Docto.C.de præſcrip.longi tempor.vbi non diſtinguitur
ſcientia ab ignorantia, & per alia iura: & rationes per ipſos
Imol.& Felin.alleg. Et idem tenet Rom.conſi.lxix.& Fre-
2 de.conſi.cj.† quamuis ſint plures Doctor. antiqui tenentes
reſtitutionem in integrum ignoranti non eſſe concedendã:
quos refert Felin.in c.vigilanti.circa princi.de præſcript.&
Franc.de Are.cõſi.ciij.exordien. Breuitas in conſultatione
3 bene neceſſaria eſt.† Tamen Felin.in d.c.vigilanti. colũ.ij.
vbi hanc examinat quæſtionẽ per quatuor col.firmat opin.
Bart.eſſe veram & communem, quia ſicut contra eccleſiam
præſcribitur, ita contra pauperes, vt iuribus ſuprà allega.&
ſingul. Ang.in l.vniuerſitas.C.ne rei dominicæ vel templo.
& Barbat.conſil.xlj.libro ij.quia pauperes in caſu præſenti
non erant ratione loci incerti, cùm de hoſpitali in prædicto
loco de Gauanduno conſtituendo mentio pro ibi recipien-
dis pauperibus eſſet facta: ſecus videtur eſſe, ſi pauperibus
alicuius ciuitatis iuiſſet relictum, quia illi ſunt incerti. Et
ratio diuerſitatis quare pauperes vnius ciuitatis non dicun-
tur certi, ſicut pauperes vnius hoſpitalis, eſt ſecundum Bal-
dum in l.j.verſi.ſed quæritur quare pauperes.ff.de legat.ij.
propter difficilem numerationem vel diſcretionẽ: cuius ra-
tione reputatur impoſſibilis certitudo, l. vſufructuarium.
§.ſi in viuariis.ibi, commodiſſimè tamen ne per ſingular.ff.
de vſufru.& Cornel.conſi.clxiiij.vol.ij.& glo.& ibi Pau.de
Caſt.in l.ſi ſic conſtituta.ff.quemadmo.ſeruit.amit.& Ioan.
Fran.Balb.in tractat.ſuo de præſcrip.in iiij.quartæ partis
princi.q.xxviij.nu.xc.& idem Corne.conſi.cap.incipien. ꝙ
nõ eſt curſa præſcriptio.vol.j.& ideo præſcribi poteſt. Sed
aduerſus talẽ præſcriptionem xxx.vel xl.annorũ, poteſt in-
tra quadriennium reſtitui, vt tenet gl.in authen.quas actio-
nes, quam ibi ſequuntur Docto.& etiam Iaſ.ver.ſum.in vij.
parte dicens hanc eſſe communem. C. de ſacroſanct.eccleſ.
& Pau.de Caſt.in d.l.ſi ſic.poſt gl.ibi.ad idẽ glo.fin.in l.j.in
verbo, æſtimauit. C.de pat.poteſt.& Zabarel.& Abb.Sicu.
in clement.j.per illum tex.de in integ.reſtitut. & Ang.in d.
l.vniuerſas.& Abb.Sicu.in d.c.vigilanti.& cap.placuit.in ij.
q.princip.& vtrobique per Felin.de præſcrip.& iſta fuit o-
pin.Bart.vt dictum eſt in dicta l.j.§.ſi quis autem.de itiner.
actúque priuat.quem ſequuntur Docto.ſuprà alleg.& Ioã.
Franc.in dicto tracta.præſcriptionum.in iiij. quartæ prin-
cipal.quæſtion.xxix.num.xciij.& amplè Socin.poſt Bartol.
in l.cũ filius §.in hac.ff.de verb. obli.& Din.in regula, cum
quis.de reg.iur.libr.vj.& Raph.Cuma.cõſi.cxlvij.ver.cæte
rum.& Raph.Fulg.cõſil.cxxij.in fin.ver.& rurſum.& cõſi.
lxiiij.in fi.& Bal.in repe.d.l.fi.de præſcrip.longi tẽpo.verſ.
ſed iuxta hoc quæro de qua ignorantia.& idem Io.Rimin.
in l.iuris ignorantia.nu.vij.C.qui admit.ad bo.poſſ. † Ta-
4 men in hoc paſſu Bal.fuit mirabilis opi.in l.falſam.C.ſi ex
falſ.inſtru.iſtud quadriennij tempus ad integrũ reſtitutio-
nem petendam & finiendã tantũmodo datũ, l.fi.C.de tẽpo.
in integ.reſti.peten.nõ currere talibus ignorãtibus etiã vſ-
que ad centũ annos, quin reſtitui poſſint: & ipſum ſequitur
Pau.de Caſtr.in l.fi.C.de dolo.& Alex.cõſ.lxxj.col.vlt.vo.
j.& conſ.iiij.ver.nec obſtat ſi diceretur.vol.ij.& cõſi.cl.verſi.
circa aliud dubiũ.vol.vij.& cõſi.xxxix.nu.xvij.& xxj.vol.vj.
& conſi.cxvj.incip.perſpectis ponderatíſque omnibus.vo.
v.dicens ibi hanc eſſe cõmunem opi. & idẽ Abb.Sicul.in c.
j.in fi.& ibi Feli.in fin.de præſcrip.& Socin.conſi.lxxxvj.in
fin.verſi.vj.& vltim.volu.j.& conſi.lxvj.numer.xj..vſque ad
fin.lib.iiij.& amplè Felin.poſt Abb.in d.c.vigilanti. dicens
etiã hanc eſſe cõmunẽ, ſcilicet ꝙ reſtituantur etiam poſt cen
tum annos.& idem Iaſ.in d.authen.quas actiones. verſicul.
vnum tamen tene perpetuò cordi.& in l.ij.column.lxxxvj.
verſi.pro confirmatione. C.de iure emphyteu.ideo non eſt
facienda vis, an præſcriptio currat vel non currat ignoran-
tibus: ex quo ad annos centum vſque poſſint ex capite igno
rantiæ reſtitui.& idem Andr.Barbat.conſilio xlvj.verſicul.
præterea faciat.allegans Angel. ita tenere in l.ſicut. in ali-
quibus lectu.in fi.C.de præſcript.xxx.vel xl.ann.& verum
dicit.& idem tenet Mart.Lauden.in tract.de legitima.ver-
ſi.ad tertium articulum, an quadriennium, &c. & Soci. con
ſil.ccxcix.inchoan.Capio primum conſultationis articulũ.
verſi.confirmatur prædicta.vol.ij.& Geral.de Petra ſanc.
ſing.ſuo xviij.verſi.ſed vnum perpetuò. & Iacob.de ſanct.
Georg.ſub dubio fortè in l.ſuperuacuam.verſi. ſed videa-
mus nunquid.C.de tempo.in integr.reſti. peten.& Hippo.
de Marſil.in l.qui ignorans.num.xvij.ff.de falſ.& ſing. ſuo
5 ccccclxxij.incipien.multa.& quam plura.† Sed contrarium
tenet ipſemet Bal.in l.j.ver.xxiiij.pono.C.qui admit. quòd
non reſtituatur contra præſcript.longiſſimi temporis ex ſo
la ſimplici ignorantia nõ cauſata ab abſentia, vel alio impe-
dimento, per text.in d.l.fi.de temp.in integ.reſti.& eum ſe-
quitur Anchar.con.clxx.inchoan.principaliter contra i-
ſtos legatarios.per tex.in d.l.fi.de præſcrip.long.tem. Ibi,
ne altera inextricabilis dubitationis oriatur occaſio: quod
eſſet, ſi poſt centum annos repertis inſtrumentis antea inco
gnitis peteretur reſtitutio & idem Rapha.in dict.l.cum a-
lius.§.in hoc.de verbo.obligation.& Ange.in l. ſi infanti.
ad fin.C.de iur.delibe.& pulchrè Alex.ſibi contrarius, cõ
ſil.ccxciiij.quod eſt in ij.vol.clij.exordien. viſo themate ſu-
praſcripto.col.vlt.verſic.& poſito.& conſil. cccvj.quod eſt
eo.vol.clxiij.exordien.viſo proceſſu cauſæ vertentis.& per
text.in l.ſicut.in fin. C.de præſcrip.xxx.vel.xl.ann.allegans
etiam Angel.ibi ita tenere in aliquibus lectu.in fin. Et idẽ
Alexan.in l.iiij.§.Labeo.circa fi.verſi.vidiſtis. ff. de acqui-
rend.poſſe.dicens hæc formalia verba, ſum ſolitus tenere,
quod aduerſus præſcriptionem ratione ignorantiæ detur
reſtitutio in integrum: ſed non habet locum in præſcriptio-
ne xl. anno. quia illa pleniſſimam parit ſecuritatem, l. om-
nes. C.de præſcri.xxx.ann.quia quis, vt inquit, non dicitur
habere pleniſſimam ſecuritatem, quãdo poteſt conſuli per
reſtitutionem in integrum, vt dicit gloſ. quam allegat in l.
ait prætor. §.permittitur.in gloſ.magna.ff. de minor.licet i-
pſe in fi.dicat, nec hoc firmo, tamen eſt notabile verbum, ſi
verum eſſet, & occurrit mihi ſæpè de facto.& idem ait in d.
l.cum filius.§.in hac.& ſingul.Franciſc.Curt.conſi.lxxxij.
quod eſt penult.in ordin.verſi.& ſi fortè opponatur.& hoc
per text.in d l. omnes. de præſcript.xxx. vel xl.ann.& in l.
fin.quæ eſt ſingu.& ibi Iacob.Rebuf.& Ioann.de Plat.qui
idem tenent.C.de fund.patrimo.lib.xj. dicens Curtius hãc
opin.eſſe veriorem, aliàs ſecundum eum fruſtratoria eſſet
hæſitatio, an eccleſiæ aduerſus præſcriptionem xl.anno. cõ
petat beneficium reſtitutionis in integ.iurib.ſuprà alleg.I-
deo non currat de opin.aliorum Doct.qui non ponderaue
runt text.in dicta l.eos.& in dicta l.fin. & in cap. ad aures.
de præſcri.& facit bonus text.in l.licet.in verb.ignorantes.
iuncta gl.in verb.lõgi.C.de iur.delib. Et iſtam partẽ tenet
Abb.Sicul in c.cum nobis.& ibi Feli.col.vlt.poſt med.ver.

illud etiam bene nota.de præscript. & amplè ac elegătiſſi-
mè Barbat.conſi.xlj.verſi.& ſi quiſpiam opponat. Et pari-
ter hanc partem multum defendit Franciſ.de Are.en præ-
alleg.conſi.ciij.inchoan.breuitas in conſultatione bene ne-
ceſſaria eſt.in prima dubitatio.& maximè in eo qui eſt tutus
præſcrip.xl.anno.& ſing.Philip.Decius conſi.xxix.incip.&
pro tenui facultate mea.propter quod Iaſ.in §.rurſus.verſi.
Vlti.ad complementum prædictorum.num.lxxiiij.inſtit.de
6 act.titubat,& non eſt auſus ibi firmum figere pedem.† Ta-
men iſta eſt vera & communis opin. ꝙ poſt præſcriptionẽ
xxx.vel xl. ann.concedatur reſtitutio ex capite ignorantiæ
intra quadriẽnium:ſed non poſt præſcriptionem centũ an-
norum,quia talis res dicitur antiqua ſecũdum communem
opinio.quæ excedit metam centum annorum, vt concludit
Alexander referens alios in l.cum aliquis.C.de iure delibe-
randi.& in conſilio ccvij.inchoan.viſo ſummario. columna
penultim.volum.ij & conſ.lxxiiij.incipien.viſis.libro iiij.&
Philip. Decius conſilio ccxxj.cuius eſt initium.in cauſa quæ
Alexandriæ agitatur.numer.xj,cum aliis infrà alleg. quæſt.
7 incip.ideo dicit Salic.in l.ij.C.de ſeruitu.& aqua. † quòd
quando habemus tempus,cuius initij memoria non extat in
contrarium, non curamus de bona vel mala fide. Et iſtud
euidenter demonſtratur, quod ſi eccleſia Romana, contra
quam minor centenaria non currit præſcriptio,d.l.fi.de ſa-
croſanct.eccle.& in authen.vt eccleſia Romana. & c.ad au-
dientiam & d.c.cum nobis.de præſcrip.& c.cum dilecta.de
confir.vtil.vel inutil.eſſet in proceſſu:non reſtitueretur,per
text.in dicta l.fin.Ibi,ſed ne videamur in infinitum. & ibi,
vnum tãtummodo terminum vitæ imponamus humanę.C.
de ſacroſanct.eccle.qui tex.omnes comprehendit etiam i-
gnorantes:& idem tex.in dicta auth.vt eccleſia Romana.i-
bi.ſed centum tantummodo annorum lapſu,&c. Et ibi, ſed
ille ſeruetur innocẽs,qui re vera innoxius ſit. Ad idem tex.
in authentic.hęc conſtitutio innouat conſtitu.Ibi,vt ſopito
hoc temporis ſpatio tam perſonales,quàm hypothecariæ in
perpetuum conquieſcant. Quæ iura multum vrgent contra
opi.Bal.& ſequa.& tenet Pet.Paul.Pariſ.in d.c.placuit. nu.
xx.& xxij.de præſcrip.cum aliis per eum allegatis. Et iſtam
partem ſequutus fuit Salic.in d. authen.quas actiones. verſ.
quęrit gloſ.an contra has præſcriptiones:aliàs,dicit ipſe,in-
cideremus in abſurdum,quòd eccleſiæ nunquam curreret
præſcriptio,vel ſemper contra curſum temporis reſtituere-
tur:quod eſſet contra d.l.fin.de ſacroſanct.eccle.& alia iura
tam ciuilia quàm canonica. Tum quia nullum foret eccle-
ſiæ Roma.priuilegium:& licet eccleſia vel hoſpitale aut mi-
nor ignorans ex capite ignorantiæ reſtituantur ex clauſula
generali intra quadriennium:iuxta l.j.ff.ex quib.cauſ.maio.
tamen ſi poſt xxx.aut xl.annos,intra illud quadrienniũ non
poſtulauerint in integrum reſtitutionem: amplius eam pe-
tere non poſſunt, d.l.fi.de tempo.in integrum reſtit.vt tra-
dit ſing.Roma.conſi.clxvj.inchoan. viſa diligenter propo-
ſiti thematis cõſultatione.verſiçul.vltim. videndum an po-
ſito.quem refert & ſequitur Iaſ.conſi.xxvij.numer.iiij. vo-
lumi.j vbi loquitur in hoſpitali.& idem Soci.in d.l.cùm fi-
lius.§.in hac verſi.ſed hanc rationem.& ver.præterea vt di-
cas.volens reſtitutionis remedium nõ concedi paſſim & in-
diſtinctè. Et idem dicit in verſi.v.pro hac opinio.per textũ
in d.l.j.in fi ex quib.cau.maio.& idem Gerar.de Petra.ſan.
in præd.ſingu.ſuo.xviij.verſic.ſed intra quod tempus dicta
reſtitutio proponi debet.& ſingulari.Soc.conſi.ij.ver.item
in ſecundo,quia à iure adeundi.volu.iij.vbi pro hoc allegat
tex.in l.vna.C.de vſucapio.transfor.vt ibi vide per eum. Et
ſic non obſtat minor ætas Almerici præfati:ex quo Fragãt
de Stiſſaco pater eius qui agere poterat præcedebat eũ. Vn-
de ipſe Almericus eius filius euitare nõ poteſt præſcriptio-
nem cuius initium in perſona patris maioris, vt dictum eſt,
in j quæ,ſumpſerat. Ideo ex iſto capite minoris ætatis non
poteſt petere beneficium reſtitutionis in integrum, vt tra-
dunt Bar.& communiter Doct.in d.§.in hac. & Barto. in l.
ad diem.eo.tit. & in l. A Emilius. & ibi Bald.ff.de minor, &
Ang.in l.inſulam.in vj.fallen.de verb.oblig.& Bal.in l.fina.
in fin.C.ſi penden.appella.mors interuenerit.& Anchar.&
Io.de Imo.in c.potuit.de loca.& Petr.Cin.& Docto.in l.ij.
C.de iure emphy.& Franc.Curt.in iam dicto conſi. penul.
ver.nec etiam obſtat minor ętas. Et pariter Pau.de Caſtro
conſi.xxxiij.verſi.nec obſtat ſi dicatur.incip.de iure cõmu-
ni.vol.nouo.& amplè Franc. Curt.conſi.lix. exordien.ſuper
præmiſſa conſultatione.col.ij.cũ ſeq. nec etiam ex capite i-
gnorantiæ,ſi minor non poſſidebat,ſed agebat,& ſic actor:
quia tunc nõn auditur ad petendũ in integrum reſtitutio-
nem,cùm ſibi ſit imputandũ quod nõ ſe informauerit,& di-
ligẽter explorauerit à cõiunctis & adminiſtratoribus ſuis,
cùm eſſet in ſua poteſtate,quando agere & experiri vellet.
alleg.Din.in regula.cum quis in ius alterius.limitando glo.
in d.§.in hac.& ibi idẽ tenent Bar.Ang.Imo.Pau.de Caſtr.
Alex & Soci.& Iaſ.igitur dictus Almericus,quãuis minor
xxv.annorum,non poſſidebat dicta loca de Gauanduno &
de Poulhaco, cũ eſſet actor, ideo beneficium reſtitutionis
in integrum ex capite ignorantiæ impetrare nõ poterat:ſe-
cus ſi fuiſſet reus poſſidẽs.qui vſus fuiſſet iure defenſionis.
quare ipſe hæres poſſidens,& conuentus poterit ex capite i-
gnorantiæ impetrare reſtitutionẽ in integrum, quia nõ eſt
in eius facultate quando conueniatur,l purè.in fin.ff.de ex-
cep.doli.& idem dicit Feli.in d.c.vigilanti. in vij.limita. in
quolibet alio non poſſidente ciuiliter,nec naturaliter:quia
ex quo ignorans,contra quem præſcribitur,amiſit ciuilem
poſſeſſionẽ,incipit contra eũ curſus præſcriptionis, & non
8 ante.† Sola enim naturalis poſſeſſio vel detentatio nõ indu-
cit poſſeſſionem neceſſariam ad præſcriptionem: de qua in
regula ſine poſſeſſione.de regu.iur.lib.vj. quoniam contra
ciuiliter poſſidentẽ nõ præſcribitur,l.malè agitur. C.de præ
ſcript.xxx.vel xl.annorũ. Et intelligitur illam ciuilem per-
didiſſe ſecundum eum,quãdo ſcit poſſeſſionem naturalem
ab alio occupatam. & negligit per modicum tempus illam
recuperare:tunc ſtatim perdit ciuilem:quia videtur ſuſpica
ri ſe poſſe repelli.l.clam poſſidere.in fin.cum l.ſequen. ff de
acqui.poſſeſ.latius per Feli.in d.c.vigilãti.& intelligi debet
ſtatim arbitrio iudicis:vel quando ſtetit per decennium:de
quo ibi per Abb.& Feli.ver.quartus caſus.& Bal.cõſi. xiiij.
ver.capio tertiũ.vol.j.inchoan.caſus qui alle.text.in l.furtũ.
§.j.ff.de vſuca.& alibi dixi per diſcurſum alterius quæſt,nec
pariter obſtat hoſtilitas allegata ad impediẽdũ præſcriptio-
nem.quia non fuit proteſtatum,nec aliter actum: per quod
voluntas agendi fuit declarata: quare non impedit,vt tradit
Io.de Pla.in rem publicam.C.de iure reipubli.lib.x.& A-
lexã.in alleg.conſi.ccxciij.ver.nec obſtant impedimẽta ho-
ſtilitatis & peſtis.& Barb.conſi.xlj.ver.quinimo plus dico,
&c.vt in ſeq.quæſt.latius dicam. Ex quo enim reus nõ vide-
rat nec detinuerat teſtamentũ Raimundi Bernardi teſtato-
ris,non pręſumitur,ſed actor penes quem teſtamentum re-
peritur,habere notitiam contentorũ in eodem, vt declarat
Ancha.in d.cõſi.clxx.& Bar.& Doct.in l.qui Romæ.§.duo
fratres.de verb.oblig.in l.de iis.ff.de tranſact. & Barbat.in
d.conſi.xlj.ver.item iſte.& Decius in d.conſi.xxix. Et præ-
cipuè quia ignorantia ex parte hoſpitalis ſiue Epiſcopi A-
gennen.propoſita,erat ſupina, & quod bene ſciuerat, aut
ſcire poterat,&c. propter conſtitutionem ſynodalem ſuper
hoc factã:& iſtud factũ erat admiſſibile, ſecundũ Feli.in d.
c.vigilanti.in iij.limitatio.& Bal.conſi.ccclxxj lib.j.& Ioan.
Fran.Balb.in d.ſuo tractat.præſcriptio.quæſt.xxix. in iij.li-
mit.qua requiritur quod fuerit iuſta & probabilis ignoran-
9 tia vt infrà dicam.† Et hanc cõmunem opin. Bartol.limitat
Felin.vbi ſuprà ſeptem modis, & prima eius limitatio eſt,
quod non habeat locum in præſcriptione longiſſimi tem-
poris xl.annorum,per text.in d.l.fin. C.de fund.patri.libro
xj.Sed non figit pedem,an aduerſus eam detur reſtitutio i-
gnoranti,in qua non loquitur Bartolus.licet aduerſus præ-
ſcriptionẽ x.xx.aut xxx.annorũ bene detur. Et in hoc tran-

ſeunt ferè omnes Docto.& Cuma.conſil.cxlvij.colum.vlti. ante fin.verſi.cęterorum.& Fulgo.conſi.ccxiiij.col.vlt.ver. illud tamen dubitatum eſt.& Pau.Pariſien.d. ca.vigilanti. nume.v.& Socin.conſ.xlij.inchoan.ſubtiliter & eleganter. verſi.quarto iſta opi.volum.ij. Et illa fuit limita. Franciſ.de Are.in dicto conſi.ciij.dicentis communem opin.ſic cõcor dari poſſe,quamuis ſecundum communem poſſit peti in integrum reſtitutio intra quadriennium poſt pręſcriptionem xl.annorum. Sed tamen dubium eſt inter Doctor. an vltra quadriennium poſt completam pręſcriptionem xl.annorũ paſſim,& indiſtinctè concedatur vſque ad centum annos &

10 vltra,vt in caſu noſtro.† Ideo neſcio quid dixiſſent Bald. & alij Docto. ſuprà alleg.eum ſequentes in quo ſunt cẽtum, & xl.anni,& vltra.& ſic in tempore excedentè hominũ memoriam.quibus Barbat. in dicto conſil.xlj.reſpondet,quòd in pręſcriptione centum annorum opin.Bar.in d §.ſi quis autem.non ſit vera:quia debet intelligi in pręſcriptione lõgi temporis,& non longiſſimi. Et pro hac opin.multum facit quod ipſemet Baldus dicit in l.j.verſicu. attende autem.

11 C.de annal.except. † quod ſi in aliqua lege noua inueniantur hæc verba,nulla pręſcriptione obſtante, vt in pluribus ll.collectis per gl.in l.fin.C.de fund.limitroph.libr.xj.& ibi per Docto.& latius per Bald.in l.omnes in fin.verſi. alij dicunt econtra C.de pręſcription.xxx. vel xl. annorum.& in

12 l.fin.§.ſin autem.C.commu.de ſucceſ. † Nihilominus pręſcriptio centenaria curret,ſicut eſt Perуſij, in inſtrumentis dotalibus,contra quæ nulla pręſcriptio currit:tamen ſecũdum eum centenaria pręſcriptio finiet actionem. allegans gloſſ.in authen.vt de cætero non fiant commuta.rerum eccleſiæ.in verbo,pręſcriptione.& ibi idem tenet Ang.& Bal. & Ang.in l.j.C.ne rei dom.vel templ.vendi.vllo tempore. & Iaſ.conſi.xiij.numer.iiij inchoan.non eſt.volu.iij. Ergo à fortiori illo caſu,vbi ſunt centum & quadraginta anni effluxi,vel ſecundum gloſſam in dicta authen.vt de cætero nõ fiant commutat. hodie etiam præſcriberetur xl.annis,d.§. pro temporibus.in authen.de eccleſi titu.& idem Bar. Ange. Alex.Ioã.de Imol.Franc.de Aret.& Iaſ.in l.nemo poteſt.ff.de leg.j.& Gerald.de Pet.ſang.in d.ſing.xviij.verſ.facit quod dicit Bald.& idem tradit Bal.in d.l.omnes.& Frãc. de Are.conſi.xv.verſic.circa tertium dico.& Felin.in rubr. de præſcrip.verſicu.conſidera ſecundò.& Roma.in l.j.ff de vſucapio.& Amplè Vital.de Vrb.in tractat. clauſu.fol.xiij. & Franciſ.Balb.in tracta.præſcriptionum.nu.xxxj.& Alex. conſi.xvj.verſi.nec ad hoc obſtat.vol.v.& Ang.in l.cũ ſatis. §.caueant.C.de agrico.& cenſi.lib.xij.& Ioann.de Ana.in c.ij.col.vlti.verſi. Ex hoc etiam infert.de Iudæis.& Ang.in l.non ſolum.ff.de vſucap.Vnde Ange.ibi,& Bal.in d.l.j.de anna.excep.dicunt.quod (licet gloſſ.velit in l.ij.C. de inge. manu.quod per curſum annorum mille non præſcribitur homo,) illum modum loquendi non recordatur alibi legiſſe. Tamen non videtur alius modus loquendi magis extraneus:quem ponit glo.in l.qui luminibus.in fin.ff.de ſer.vrba.prędio.quod ſi per mille millia annorum tenuerim areã ſine ædificio iuxta palatium alterius, nõ poſſum prohiberi ibi ædificare:de quo ibi Angelus admiratur.Sed ad hoc facilis eſt reſponſio,vt per Doctores ſuprà allega. Præterea teſtator non poſſet facere quod minor præſcriptio centum annorum ordinaria non currat legatario, quamuis bene in extraordinaria, vt voluit Baldus in l.ipſis rerum. columñ.j. verſicu.ſed nunquid econtra.C.vt in poſſeſ.lega. niſi teſtator,qui ita vellet,diceret & quoties præſcriptum fuerit, toties promitto,vel lego. Et idem in contrahẽte ſi dicat,quoties præſcriptum fuerit,toties promitto. Nam ex deſinentia vnius alterius origo proficiſcitur,l.ſi cum in annos.ff.quib. modis vſusfru.amitta.& idem Roma.in ſua repe.rubric. de

13 arbit.verſi.ſed cautela eſt.† Quare dubium nõ videtur quin præſcriptio executori currat ignoranti teſtamentum, de l. fin.de ſacroſanct.eccle.& concludit ſingulariter And.Barbat.poſt diſputationem longuam in hoc puncto factam. Et ideo debet apparere facere de ſua ignorantia, ſcilicet quod ignorauit ſe eſſe in dicto teſtamento deputatum executorẽ: aliàs præſumitur ſciuiſſe,ex quo non dicit teſtamentũ fuiſſe clauſum & ſigillatum. Et maximè hodiernis temporibus, in quibus teſtamenta (vt inquit) fiunt nũcupatiua & aperta,quorum mortuo teſtatore habetur notitia: quo in caſu præſumitur ſcientia.allegat ita tenere Paul.de Caſt.conſi.x. cum aliis per eum allegatis.ſed ipſum Bald.vide conſ.xcvij. exordien.ſuper primo quæſito videtur.colum.j.verſic. ſu-

14 prà quarto & quinto quæſito.volumi.antiq. † Veruntamen executori teſtamentario non currit annus, niſi à die monitionis,vt expreſsè nota.per Abbatem in d.c.nos quidem.de teſta.& per Doctores in authen.hoc amplius. de fideicommiſ.& in corpore vnde ſumitur.& tenet Frede.conſi.cxxix. in prima quæſtion.& Abb.Sicul.conſi.lxix.verſic.venio ad vltimum.volumin j.quod dicunt Frede.& Abb.eſſe verum & procedere in meris executoribus,non autem in commiſſariis, qui habent eligere & diſcernere in quam cauſam æqualiter illa bona ſunt diſtribuenda, vt latius per Abbatem

15 in d.conſi.† Sed an epiſcopo ignoranti currat tẽpus exequẽdi teſtamẽtum,& deuoluatur facultas ad Archiepiſcopum: licet in caſu noſtro Epiſcopus Agennen.fuiſſet executor teſtamentarius,& in eius recuſatione Archiepiſcopus Burdegalen.& Barba.in dicto conſi.xliij.verſi.reſtat nunc videre. tenet quod non,ex quo dicitur pater pauperum,d.l.nulli.& l.id quod pauperibus.& l.ſi quis ad declinandam.C.de epiſcop.& cler. Et ſic videtur quod vnum & idem ius varietur in perſona plurium.ca.j de iure patrona.lib.vj. Tum ſecundum cum non reperitur caſus in iure expreſſus,quod Epiſcopo ignoranti currat tempus ad exequendum indultum à iure,& deuoluatur ad Epiſcopum. Sed ſalua tanti doctoris dixerim pace,eſt text.clarus in dicta authẽ.de eccle.titu. §.ſi autem qui hoc facere.ibi,ſi autem ſanctiſſimus locorum Epiſcopus reliquerit aliud horum quæ à nobis dicta ſunt, liceat ſanctiſſimo eius metropolitæ hæc omnia exigere & complere,&c.& ſic per illum textum tenet glo.in d.l.nulli. in verſi.impleturus. vbi text.dicit,quod epiſcopus ſine vlla cunctatione,id eſt,ſine mora,ſic impleturus, alioquin ſuccedit Archiepiſcopus in eo faciendo. Et ſic patet, quod ſicut per lapſum anni deuoluitur executio ad Epiſcopum, ita de ipſo ad Archiepiſcopum. Et tenet Bal in dicta l.nulli.verſicul.ſed ſi executor.& Salic.ibi colum.j.ibi, poſt vnius anni.& colum.vlti.verſi.quæro decimo.cum glo.& Bal.in d. l.id quod pauperibus.& Specu.in titu.de inſtru.edit.§.nũc aliqua.quæſtione lxxxv.incip.item Archiepiſcopus aut po

16 terit.† Et ſic eſt reperire modum ad excludendum Epiſcopum ab executione,ſcilicet quando teſtator ſubſtituit in cõmiſſariam per negligentiam ſucceſſiuos executores,vt dicit Baldus in authentic.licet teſtator.in fine. dicens in practica eſſe notandum. C.de epiſcopis & cleric. & idem in l.ſi fundum ſub conditione.§.Sthicum.ff. de legat j.& in l.item & ad litem.in iij.notab.ff.de procurator.& Cæpo.caute.ccvij. incip.quia legimus nunc.& Bald.in l.captatorias. in vltima queſt. C.de teſta.milita.dicens de conſuet.ita ſeruari vbique locorum.& idem And Barba.poſt Zabarel.in d.c. nos quidem.verſic.ſecundò moueor,&c. Et hoc contra Bartol. qui in l.executorem.C.de execu.rei iudic. & in conſil. cxlij.in-

17 choan.conſtitutione Camerinenſis Epiſcopi.tenentem† cõſtitutionem Epiſcopi non litigare ignorantes: cõtra quem tenet ibi de Bellenginis in addition.ad eum,& Ange. conſ. lxiiij.incipien. quoniam nihil eſt.dicens nunquam fuiſſe in hoc paſſu cum Barto.vt per ipſum & docto.in d.authentic. amplius.de fideicom. Et idem Anto.Rubæus cõſilio xcvij. inchoan.circa præmiſſam facti contingẽtiam,cum aliis per ipſum allegatis. Et contra Barto.videtur tex.& ibi Hoſtiẽ. & omnes canoniſtæ in cap.cum in tua.qui matrimo.accuſa. poſ. Et idem tenuit ipſemet Barto.quem ibi ſequuntur Bal. & Angelus in l.genero.ff.de his qui notan. infam.& Alber. in dict.l.nulli.ſed in caſu Barba.Epiſcopus iam fuerat exe-

cutus,& sic mora non posset sibi imputari, quæ purgata e-
tiam fuisset,argum.l.insulam.ff.de verb.oblig.Et sic in ca-
su in quo res non est integra, super quo Barbat. suam mul-
tum fundat intentionem,& ipsis simul cócurrentibus,præ-
fertur Episcopo Archiepiscopus,vt ibi per eum:sed in casu
nostro tam Episcopus, quàm Archiepiscopus executores
per Raimundum Bernard.testatorem fuerunt negligentes
annis centum vel quadraginta.vnde in temporis decursu i-
gnorare non potuerunt tenorem testamenti,cùm palàm,&
publicè inter partes iã dictas causa fuerit Tholosæ & Bur-
degalæ.lx.ann. & vltra.iudicialiter ventilata, etiam profe-
cto vicario procuratore ac aliis Agẽnen. Episcopi, & Bur-
degalen. Archiepiscopi officiariis præsentibus: qui palàm
facta & publicè præsumuntur sciuisse.l.j. C.qui & aduer-
sus quos.l.pupillus.§.proscribere.ff.de exercito.actio.cap.
j.de postul.prælat.& c.quod dicitis.xvj.distinction.& d.ca.
cùm in tua.qui matrim.accu.poss.Quinimo talis scientia in
aliis qui sunt in prouincia vicina præsumitur,vt dicit textus
in cap.quosdam.& in cap.quanto.de præsump.& Franc.de
Curt.cons.vj.feud.incip.præsupponitur in ciuitate Papiæ.
colum.penul.in princip.limitans sic dictum Bald.in dicta l.
falsam.si ex fal.instrumen.quod debet intelligi quãdo pro-
babiliter quis ignoraret: secus autem vbi non posset esse in
eo talis probabilis ignorantia:vt est ignorare quod publicè
fit,vel dicitur:tunc secundum eum non restituitur, & idem
in consilio xx.inchoan.Præsupponitur in facto.colum.ij.&
Felin.in dicto c.vigilanti.in iij.limita.cum aliis suprà alleg.
quæ limitatio ponit securim ad radicem.Et idem tenet An-
charan.consil.clxx.& Socin. in dicto consi.ij. versic.vltra
rationes adductas dico. Et sic etiam non obstat interruptio
præscriptionis per Comitem Armaignaci facta,quia inci-
piendo præscriptionem à persona Ioãnis de Duroforti vo-
cati le Roux de Baiaumont, Anno 1413. vsque nunc xx.an-
num suprà mille & quingentesimum, sunt centum & octo
anni. Vnde secundum Baldum in dicta l.nulli. colum.vlti.
in antiquis factis & gestis vltra annos xl. nõ possunt hære-
des testatoris ad soluẽdum relictum compelli propter qua-
dragenariam præscriptionem,per text.in dicto §.pro tem-
poralibus.in authentica de eccle.nisi secundum eum testa-
menta essent conditionalia & pariter substitutiones,in qui-
bus tanto tempore executio fuerit retardata, tunc non ex-
cluditur Episcopus ab executione.Sed hic à tẽpore substi-
tutionis in persona Amistani de Gauanduno finitæ fluxe-
re cxl.& vltra anni,igitur &c.Ideo concludit Barba. in d.cõ
sil.xlj.præscriptionẽ tam longi tẽporis ignorantibus curre-
re,nec de iure posse in integrũ restitui. Et idẽ consil.50.vol.
j.vbi cum vide à principio ad fi.vsque. Et idẽ tenuerat Bal.
cõsi.cccclxv.exord.præmissis verbis cuiusdam statuti.vol.
iiij.quãuis dicat hanc quæst.esse dubiam:tamen Francis.de
Are.in d.consi.xv.ver.articulus autẽ verũ ex clausula gene-
rali vsque ad fi.in d.cõs.ciij.dicit eam claram.& idem Io.de
Pla.in d.l.rempublicam.de iur.reipub.lib.x.C.Per quę vi-
detur responsum,quod tẽpus litispendentiæ, & quęstionis
inter ipsas partes de dictis locis de Gauanduno, & Poulha-
co motæ debet deduci & non currere interim ecclesiæ, vt
volũt Cin. Bal.Pau.de Cast.& Ias.in l.cõtra maiores. C.de
inoffi.test.cũ aliis per nos alleg.in §.j.versi. Sed quid si post
venditionem mouetur quæstio. de cõsuet.retract.lib. con-
sue.Biturig.Quoniam licet deducatur tempus processus à
die litis contestatæ,tamen adhuc remanent plusquam cen-
tum & xx.anni,vt patet intuenti,vt dictum est.

SVMMAE.

1 *Pax,treuga,& bellum sunt tres modi quibus vita hominis regulatur.*
2 *Treuga est potius guerra quàm pax.*
3 *Impedimentum iuris & facti in præscriptione.*
4 *Citato non sufficit allegare impedimentum aquarum aut guerræ,aut protestari,nisi & se diligentiam adhibuisse doceat. & nu.5.6.nisi in casu.7.*
8 *Citato non valenti comparere bonum est protestari,*
9 *Impedito ob aduersarij potentiam non currit præscriptio.*
10 *Locus iudicij aut consilij,si non sit tutus,debet mutari, & numerari.*

Quæstio XL.

Quæritur an impedito agere propter guerrã,sufficiat probare impedimentum belli in loco in quo experiendũ erat:vel sit necesse etiam probare se diligentiam adhibuisse agendi,& ipsum actum expedire non potuisse,taliter quod non currat sibi præscriptio.

DECISIO XL.

ET dico hanc quæstion.etiam ex dicto processu
fuisse ortam,pro cuius decisio.præsuppono pri
1 mò,† vitam hominis regulari altero ex tribus
modis,quia aut in pace,aut in guerra, aut ĩ treu
ga,l.postliminij ius.in princip. & in §.in pace.& l.postlimi-
nium.§.induciæ.de capt.& in c.j & ij.& ibi per Hostien.de
treu.& pa.Et tẽpus guerræ cõsistit in calamitate, quoniam
homines inuicẽ se lacessunt & deprædantur, quod est pro-
priũ guerræ,d.§.induciæ. Propriũ autem pacis in lenitate
& libertatis tranquillitate,ac rerũ & personæ securitate cõ-
sistit.c.fi.de treu.& pac.& Arch.in c.noli.xxiij.q.j & Bal.in
proœ.Gre.ver.sex sunt causæ.& vers.de sex causis.& Mart.
Lauden.in tract.suo de bello.Et pax est discordiæ finis, &
tempus treugæ est medium,seu dubium inter pacẽ & guer-
2 ram.† Et potius dici potest tempus guerræ quàm pacis, vt
not.in c.significauit.de Iudæis.& Bald.in ca.Imperialis.de
pace Constan.& glo.in prag.sanct.in tit.de auth.conci.ge-
neral.in verb.guerrarũ.de quo per Bal. Abb. Sicu.& Felin.
in rub.de treu.& pac.& Card. Alex.in c.ius gentiũ.ver.no-
ta vlterius differentiam.j.dist.& Archi.in c.illi qui.xxiiij.q.
iij.& Anch.consi.lxxxviij.inchoan.præmissa facti serie. Et
Ioan de Ana.in d.cap.significauit.in ij.notabili,& sex sunt
causæ,quare pax non est inter homines, quas vide per Ar-
chidiaconum in d.ca.noli.& Bald.in proœm. Gregoriano,
3 versi.sex sunt causæ.† Secundò præsuppono quod impedi-
mentũ est duplex,iuris scilicet & facti. Et iuris impedimen
tum impedit tantum præscriptionem,l.j.§.final.C. de anna.
except.& no.in l.quoties.C.de precib.Imperat.offeren.Sed
non impedimentum facti,nisi sit hostilitatis, quod non so-
lum impedit præscriptionem inchoari,sed etiam inchoatã:
ipso tamen curante,facit dormire,c.ex trãsmissa.de præscri.
& Bar.in l.naturaliter.ff.de vsuca.& plenè Pau.de Cast.cõ-
sil.289.exordien.visis iis quæ superius narrantur. Aliàs est
286.vol antiq.& Guid.Pap.q.ccccxvj.col.v.vers.quarto vl-
terius.¶ Et iis præhabilis dico quod hanc quæst. ponit Bar.
in l.ij.§.quod diximus.ff.si quis cautio.& in l.præses.C. de
4 appel.† volens non sufficere citato allegãti impedimentum
fluminis & aquarũ,aut guerræ,illud probare,nisi probet se
adhibuisse omnem diligentiam transeundi flumen,vel actũ
fecisse agendi,& non potuisse illud expedire.Et ipse sequi-
tur Ang.in d.§.quod diximus.& hoc per text. quem dicit
esse meliorem de mundo in l qui commeatus.in princip.&
ibi idem Bar.ff.de re milit.ibi,dum tamẽ nõ traditus à loco
se profectum probet,quàm vt occurrere posset intra com-
meatum &c.& idem Bar.consi.cij.inchoan.charissime do-
mine.& Ang.consi.ccxix.& Bal.cõsi.ccxix.& latius consi.
cxxxv.inci.sanctissimæ recordationis.vo.j.& Lucas de Pẽ-
na in l.qui grauatos.C.de censi.lib.xj.& Matth.de Afflict.
5 decisio.Neapolita.xxx.inchoan.quidam exterus.† Sed cõ-
trarium tenet Paulus de Castro in d. §.quod diximus. aliàs
in §.si quis tamen cum posset.quod sufficiat probare impe-
dimentũ tantũ,per tex.in l.fin.ff.si quis ordo in bo.pos.ser-
uet.& idem in d.consi.cclxxxvj.ver.nec obstat quod. Et re-
spondet ad d.l.qui commeatus, quod ita contigit de facto.
Quæ responsio secũdum Alexan.in d.§.quod diximus.est
contra illum textum,& idem cum Paul.tenet ibi Fulgo. sed
opin.Barto.sequitur Alex.ibi colum.ij.respondens ad Paul.
& Ful.& ad iura per illos allega.dicens istam opi. Bart.esse
tam legistarum ibi,quam canonistarum in d.c. ex trãsmis-
sa.de

sa.de præscript.communem: quæ tamen fuit primò Innocentij.ibi,quem sequitur Abbas Sicul.col.j.quicquid voluerit Matth.de Afflict.decisio.Neapoli.l.num.v.& idem Abbas in c.sciscitatus.colum.ij.& in cap.plerunque. ad finē de rescrip.& plenè Felin.in dicto ca.ex transmissa. multa pro hac parte adducens iura,& dicta Doctorum, signanter tex. in l.quibus diebus.in princip.ff.de conditionib.& demonstra.ibi,nec per te staret quominus eum submoueres. ac si diceret,secus si poteras remouere,& non remouisti. Ad idē allegat text.in l.turpia.§.sed & si serui mors.ibi, quia per te non stetit.& ibi gloss.ff.de legat.j. & idem Felin.in ca. placuit.versi.dum dicit Abb.præscrip.& glo.in cap.cupientes. §.quod si per xx.in verb.præposita.de electio.libr.vj.& ibi Docto.& Anto.de But.in cap.cum non liceat.de præscrip. & Roma.in d.§.quod diximus.& ibi Ias.ver.secundo quærit Bar.& glo.in prag.sanct.tit.de pacifi.pos.in verb.protestari.in fin.& Card.Alex.in c.j.col.v.cum seq. quo tempore miles inuest.pete.deb.& Salic.in dicta l.præses.versi.sed est
6 necesse.† Nec secundum Bartol.ibi est opus protestatione de necessitate,nisi esset consuetudo:& ibi eum sequūtur Alexan.Ias.& Moder.quia secundum ipsos protestatio sit ad ostendendum,quod animus impediti erat perficere actum si potuisset,l.vt perfectius.C.de annali except. Vnde si alio modo quàm per protestationē apparet,scilicet per diligentiam ita fuisse,satis suum declarat animum:quia nihil refert quid ex æquipolentibus fiat.cap.in iis.de verbo.significat. & idem Franc.de sancto Naza.in tracta.de peste.fol. xxviij. num.xix.ponens regulam cum fallent.& Ioan.Bal.in tract. præscrip.ij.parte sextæ partis princip.fol.lxvj.num. vj.versi. limitantur autem.& hanc communem opin. intelligit Pau. de Castro in d.cons. cclxxxvj.versi.Item posito.esse veram, si reddebatur ius in aliquo:vel ciuitate:vt erat Brixiæ in facto, in quo consuluit, in qua ciuitate petenda erat iustitia: quia si reddebatur ius ciuibus tantum, & non forensibus, tunc quantum ad ipsos perinde erat, ac si ius simpliciter in ciuitate illa non fuisset redditum:& isto casu sufficit facere diligentiam. Aliàs secus,si ibi omnibus reddebatur ius tam forensibus quàm ciuibus:quia tunc non sufficeret protestatio.Et est ratio,quia in primo casu nō poterant ire ad illum locum in quo reddebatur ius,nisi cum periculo,transeundo per aquas,vel hostes,capit.accedens.in ij.ibi, non nisi per districtum eius ei pateret accessus.& ibi Felin.in quarta con-
7 clusio.vt lite non contestata.† Et ad prædicta Pau.de Cast. in d.cons.limitat cōmunē conclusiō.Bar.suprà relatam,scilicet faciendi diligētiam,circa actum experiēdum: aut protestari debere se agere non posse,non habere locum, quādo notoriū esset quod omnis eius diligētia fuisset inanis,& frustratoria,& nihil profuisset:cum in illo loco semper guerra esset,& non reddebatur ius nisi modo supradicto.Quia tūc sufficit probare hoc,& nō profectò diligentiā exercēdi vel experiendi actum,quem sine periculo expedire non poterat:quia non agitur de constituendo aduersarium in mora, sed de excusando se à negligentia petēdi. Vnde nō expedit dictam diligentiam, vel protestationem inutilem & superfluam facere:quia veritas rei patens & manifesta, adminicula non desiderat,l.j.C.si minor se ab hęredi.abstinu. nec tenetur quis facere quod factum non releuat,l.j.§. final.ff.si quis in ius vocatus non ierit.Idem sentit Paul.de Cast.consilio xxj columna quarta, consilio ccxc. versicul.quarto. & consilio ccxcij.versic.nec obstāt notata per Bartol.eo.volu. antiq.& idem Zabarel.in clemen.pastoralis.§.notorium.de de re iudic. & Cardin.Alexan.in d.c.j.quo tempore miles. versic.vnum tene menti.& sic hæc vltima opin.Pau.videtur incidere in primam suam opinio.positam in dicto §.si quis scilicet.quod non teneatur docere de negligētia, sed solum de impedimento,prout in dicto consilio vult,quod non teneatur docere de negligentia, vbi notorium esset impedimentum,quia esset frustratoria. Sed vbi nō esset notorium, videtur innuere quod teneatur docere de diligentia, & sic contrarius. Et ita eum intelligit Alexand.in dicto §.quod diximus.ante finem.respondendo ad l.fin.§.penultimo.quis ordo in bon.pos.seruetur.per ipsum Pau.de Castro contra opin.Barto.adductam,quia in dicto §.pen. apparebat diligētiam nullum parere effectum, & sic superfluam.& ad hoc propositum ipsemet Paulus allegat illum textum. sed hanc limita. Paul.sequitur Felin.in d.c.ex transmissa.versic. quæ omnia & similia limita.& col.iij.vers.limita tamen nouissi-
8 mè tribus modis &c.in j.limit.† tamen bonum est secūdum Felin.in fin.iij.limita.ad euitandas opin. in omni casu protestari de impedimento,& quod per eum nō stetit, nec stat. Et debet talis fieri protestatio tempore congruo & publicè,& continere causam impedimenti,sequendo Feli.de Perusio in c.fin.colum.iiij.de appel.quæ protestatio est multū vtilis & necessaria ad demonstrandum per eum non stetisse,quamuis esset notorium locum non esse tutum.tex. cum sua gl.in d.cle.pastoralis.in verb.notorium. & ita per illum text.tenuit Maria.Socin.in titu.de dila.artic.xviij.q.v.vers. aduerte tamen. Et per tex.in d.c.accedens.vt lit.non cōtest. Vnde dictus Almericus hanc poterat facere protestationē & diligentiam:cum anno 1401.& etiam quinto miserit quęsitum testamentum Amistani in ciuitatibus Agennij, & Villenouę,vel intentare processum,quod fuisset sibi vtilius. Pro quo dicit Ioan.Fab.in procе.instit.in princ.versi. item in fi.glo.sanctius esse in illo tunc quàm alio tempore iustitiam facere,vt legitur secundum eum in vita beati Gregorij de Theodosio Imperatore,qui fuit saluatus, & de inferno extractus,ꝙ vadens ad bellum fecerat de quodā principe iustitiam.Tamen credo,ꝙ voluit dicere de Traiano Imperatore,qui voluit facere iustitiam de filio suo, qui interfecerat filium viduæ,vt refert Sigilbertus in sua Chronica fol. xxxiij.pagin.j.in fin.& Luc.de Penna in l.nemo carcerem. colum.iij.ante fin.C.de exact.tribut.lib.x. Tamen non debet tunc rigor iuris omnino seruari.c.final.de treuga & pa-
9 ce.& cap.scientiæ.xxxj.dist.† Et idem videtur dicendum,si quis fuerit ab aduersario propter impotentiam impeditus, ꝙ non currat præscriptio:tex.& ibi gl.in l.in omnibus causis.pro facto accipitur id ī quo quis aliū perhorrescit,quominus fiat.& ibi Decius nu.x.ff.de regu.iur.& Maria.Soc. in d.tit.de dila.artic.xviij.q.v.& Felin.in d.c.ex transmissa. col.iij.in iij.limita.& in c.j.col.pen.in fin.versi.& generaliter nō currit impedito facto iudicis,vel aduersarij præscriptio.pro quo allego tex.& ibi Ang.& Bal.in l.fi.in fi.C. de adult.vnde ista communis opi.est sequenda in iudicando,& consulendo.Sed vbi opi.Pau.quis sequi vellet,volentis ꝙ si nullū in ciuitate in qua petēda erat iustitia, reddebatur ius, propter continuam guerram,nisi ciuibus:tamen non videtur locum habere,si coràm rege ambarum partiū superiore,vel alia eiusdem superioris ciuitate iustitiæ cōplementū habere & cōsequi poterat,prout deductum extitit in dicto processu inter pręfatos nobiles Bertrandū de Lustraco reū, & nobilem etiam virum Bertrādum de Stissaco actorē vendicantū locū,& Seignoriā de Gauanduno, cū loco de Poulhaco membro ab eo depēdenti, & allegantē impedimentū guerræ semper vigētis in Seneschallia,& ciuitate Agēnij, in qua securè iustitia forensibus non administrabatur, ob quod nō poterat agere.Sed hoc nō sufficiebat, quoniam in ciuitate Tholosana,in qua erat parlamentū,sub quo ciuitas Agēnij respondebat,& resortiebatur: & in quo post guerras finitas intentauerat primò processum Almericus de Stissaco,poterat illū prius intētare,in qua,nec à xx.leucis circa, nulla erat tū guerra: vel saltē corā Christianissimo Frācorum rege,in cuius seruitio erat idē Almericus,experiri poterat,& facere suam agendi & experiendi diligentiā, & sic per consequens nō videtur obstare probatio,quòd in ciuitate & Seneschallia Agennij nullum propter guerram reddebatur ius,si alibi tunc,sicut post guerras finitas,agere poterat,aut protestari, & facere diligētias agendi, sicut ingrossari faciendo testamentum Amistani,pro quo tunc misit bis

Agenij,vt dictum est:quod est dare responsum, nullum reperiisse executorem,aut ostiarium,qui tunc voluisset exequi adiornamenta,& expleta iustitiæ facere,quia ipse bene inuenit. Tum quia hæc diligentia multum sibi profuisset ad impediendam inchoari præscriptionem:secundùm communem Doct,opin.suprà relatam. Et tunc non fuisset dubium, vt no.etiam Bar.in l.idemque.ff.pro soc.& Imol.& Doct.in
10 in l.ætate.ff.ad Trebellia.† Et supradicta conclu.probatur, quia certum est,quòd quando locus iudicij non est securus, nec tutus,qui talis esse debet iudici & partibus,c.statuimus. de offic.deleg.lib.vj.iudex debet alium locum eligere tutũ. Et per illum text.dicit Paul.de Eleaza.papam approbasse coronationem de Henrico Imperatore extra vrbem, ob rumorem regis Rober.factum. Et quod iudex possit mutare locum sibi non tutum,& alium eligere proximiorem tutũ, plenè Ioan.And.in d.c.statuimus.& in cle.de foro cõpe.& ibi Card.de Zab.post Zeuzil.q.xxij.& sing.Maria Soc.in c. qualiter & quando.ij.quæst.x.artic.de accus.& Felin.in d. c.accedens.colum.ij ver.j.conclusio.vt lite non cõtest.plura per hoc adducens iura & dicta Doct.& inter alios Ludouic.de Rom.consi.ccclij col.vj.volentem locum sacri cõcilij mutari posse,si non sit dominis reuerẽdissimis patribus securus,vt probatur per sacrum concilium Basilien.in ca.j. §.locum.& ibi glo.in verbo,guerrarum. de autho.concil. Præterea & istud multum pungit,certum est quod in ciuitate Agennij reddabatur ius, saltem ciuibus,vt dictum est, ad quam ciuitatem erat multiplex accessus: vnde non sufficeret probare vnum accessum,& iter non esse tutum:sed necessarium foret probare nullum ex aliis accessibus esse tutum:quia debuit ire per itinera magis secura, licet sint aliquantulum longiora,vt voluit Bartol.in l.Imperator. ff.de de appel.quem ibi sequuntur Doct.cum aliis per Alex.ibi alleg.& idem Maria.Socin.in d.rubr.de dilat.arti.xviij.q.v. versi.adde tamen.fol.24.quod dicit esse bene notandum in practica,tam pro actore quàm pro reo: & idem Feli.in d.c. accedens.versi.quinta conclusio.Et pro hoc dicitur in Euãgelio Marc.ij. Quòd magi responso accepto in somnis, ne redirẽt ad Herodem,per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.Matth.ij.c.& gl.in l.omnes iudices.in verb. Epiphaniarum.C.de fer.igitur non obstat hoc guerrarum impedimentum.Tum quia etiam poterat agere tempore treugæ,quia spatio duorum annorum,vel circa durauerat,& sic præscriptionem interrumpere per citationẽ poterat,l. nemo.ff.de acqui.pos.l.sicut.l.cum notissimi.§.j.C.de præscri. xxx.vel xl.annorũ:licet tempus treugæ magis guerrę quàm paci accedat,vt dictum est in præfatione. Vel saltẽ debebat idem Almericus impetrare à domino nostro Rege, cuius ipse erat seruitor, saluum conductum, aut à rege Angliæ, tunc Duce Aquitaniæ,à quibus de facili obtinere poterat. vnde est ei imputãdum,vt tenet Feli.in d.c.ex trãsmissa.ver. quod autem dictum est de hostilitate.& d.c.accedens. col.j. & iiij.& Franc.de Aret.consi.xvj. Et vide quæ dixi infrà q. xiij.incip.Sed intra quod tempus.colum.ij versi. sed impedito leuare bullas.

SVMMAE.

1 *Testator an prohibere possit hæreditatis aditionem ante solutionem legatorum.& nu.4.& 7.*

2 *Legata non debentur hæreditate non adita.*

3 *Legata pia solui possunt ante aditam hæreditatem.*

5 *Testator potest ordinare vt hæres adeat verbo tantum.*

9 *Testator potest dare executoribus licentiam vendendi, etiam ante aditam hæreditatem.*

8 *Piæ causæ relictorum non debet differri executio, licet differatur aditio.*

Quæstio XLI.

Præterea alia insurgit ex dicto processu quæstio, quod Amilianus testator prohibuerat aditionem hæreditatis, quousque legata relicta atque funeralia fuissent soluta:an hanc potuerit prohibitionem facere,& hæres illa non obstante potuerit adire.

DECISIO XLI.

1 ET † videtur quod non,propter iam dictam testatoris prohibitionem,nisi solutis legatis, quæ
2 † nisi adita hæreditate nõ debentur.l.si tibi homo.§.cum seruus.ff.de legatis j.& l.à Titio.ff. de furt.& l.vna.C.quorum leg.& ibi per omnes,& l.prima, ff.eodem titulo.& l.non est dubium.C.de leg.& l.si veritas. C.de fideicommis.& tenet Baldus in terminis in l.eã quam. columna iiij.eodem titulo.& Ias.in l.final.C.de codicil. Se-
3 cus † quoad pia legata,quæ solui possunt hæreditate non adita:vt volunt Innocen.& Doctor.in cap.Ioannes. & capi. cum tibi.de testa.& Abb.Sicu.in c. indicante.eo.tit.& Decis.capel.Tholos.q.lxxxix.& Lap.alle.xcij.& Bart.in d.l.eã
4 quam.† Sed contrariũ tenet ibi Ias.ver.quintum casum addit Bar.legata pia non deberi in hæreditate per hæredẽ scriptum adita.Et istud est tutius,secundum ipsummet Bart.in l.j.C.de sacrosanct.eccl.& Ioan.And.in addi.Spec. de instru.edi.§.nunc verò aliqua.& Flor.de san.Pet.in l. qui hæres.ver.ex his.ff.famil.ercis.referens Io.And. in d.§.nũc verò aliqua.in vlti.addit.post prin.dicentẽ hanc q.fuisse aliàs de facto.Testator instituit quendam consanguineum suum vniuersalem hæredẽ,ea conditione,ꝙ non succedat,nec apprehendat possessionem in parte vel in totum, nisi prius per executores testamenti fuerit omnibus legatariis satisfactũ, &c. Quia licet testator vsus fuerit verbo,cõditionis: tamen non fuit propriè conditio, sed quoddam onus impositum heredi,prohibendo ad certum tempus apprehensionẽ possessionis.Allegat cap.verum.de condit.appo. dans consiliũ iuristæ volenti sic testari,quòd faciat ad tollendum hoc dubium exprimi,quòd post aditam hęreditatem animo solum declarato penitus & in totum abstineat à rerum hæreditariarum apprehensione.Et ista fuit prius decis.Old.de Laude.consi.cviij inchoan.Titius veniens ad mortem &c.& i-
5 dem Ancha.consi.xlvij.exor. pro clariori decis.dubij.† dicẽs testatorem posse ordinare hæredem adire hæreditatem verbo tantum,& nõ se de facto ante solutionem legatorum per executores fiendam, immiscere administrationi bonorum.Et idem Ias.in l.debitori tuo.col.ij.C.de pact.vel nisi tempus fuisset per testatorẽ appositum,intra quod debuisset hæres soluere.Et si intra illud tempus non soluisset,esset in mora,vt voluit Barto.consi.vij.inci.factum tale est,And. quidam Martini ciuis Tudertinus.& ibi Bernar. Land.in additio.quod repetitum inuenies cons.xviiij.inci.Martinus ciuis.& cõsi.cxiiij.Quare in casu præsenti testator cõstituit executores,quibus potestatem dedit vendendi,& alienandi bona sua pro solutione legatorum & relictorũ, etiam ante
6 aditã hæreditatem,qui † sic disponere potuit,l.mulieri.§. si quis hæreditarium.ff.de condi.insti. Et idem voluit Alber. de Rosa.in l.precibus.ver.quæro etiam aliã q.cũ seq. & Ias.
7 in d.l.eam quã.ver.decimus casus.† Et ratio quare testator secundum Albe.aditionem prohibuit hæreditatis,est ne officium executorum per hæredem ex apprehensione possessionis impediri posset. Et in hoc attendi non debet verborum proprietas,sed magis testatoris volũtas, & prohibendi ratio.l.cum filio.ff.de leg.iij.& l.filiumfa.in princ.ibi, ita eum adire hæreditatem volo,si is patria potestate liberatus fuerit,&c.ff.quando dies.leg.ced.quia, vt inquit Salic.hæres solo adeundi animo non dicitur facere contra testamentum,nec etiam hæredem in eadem hæreditate instituendo, quod est fortius:quia videtur solum ius quod habebat reliquisse,vt ibi per eum.& Alex.consi.lviij.versi.& Ang.etiã lib.iij.& hoc per tex.in §.si verò expressim.in auth.de here. & falci.& text.in l.nulli.in versic.sine contradictione. C.de episcop & cleri.ex quo text.not.ibi Bal.versic.deinde not.
8 † in isti relictis ad pias causas,licet differatur hæreditatis aditio,tamen non debet differri executio.Item secundũ eum terminus pendentis inuentarij non differt istorum piorum executionem.Et Alex.consil.cij.inchoã.visis & ponderatis iis quæ narrantur.versi.& ideo dicit Ioã.And.volu.j. Tum executores

executores præſumuntur etiam teſtamentum compleuiſſe,
& exequi feciſſe, attento tanto tempore lapſo & defluxo. vt
voluit Angelus in repeti. l. ſciendum. & ibi eum ſequuntur
Doct. ff. de verb. obl. & Feli. in ca. Albericus. de teſti. & e-
tiam hæredem adiiſſe hæreditatem propter curſum tẽpo-
ris diuturni cumulatum poſſeſſioni longæuæ. l. ſi filius. C.
de petit. hæredit. ſecundum vnum intellectum gloſſ. ibi ap-
probatum per Cin. & Bar. & communiter Doct. in l. qui in
aliena. §. j. ff. de acquir. hæred. & ſingulariter Angel. conſil.
cviij. exordien. mater.

SVMMAE.

1 *Dominus quando quis preſumatur. & nu. 2. 3. 4. 6. 7. 8. 9.*
4 *Dominium eſt quadruplex.*
5 *Titulus quando præſumatur ex longa poſſeſſione.*
10 *Poſſeſſio longiſſima parit ius. & nu. 12.*
11 *Dominium non probatur ex vno inſtrumento venditionis.*
13 *Sententia reſpicit libellum, & libellus ex articulis declaratur.*
14 *Variare quando liceat in proſecutione cauſæ.*
15 *Dominium probare debet actor in rei vendicatione, ſed non in petitione hæreditatis.*
16 *Dominum ſe certo tempore fuiſſe aſſerens, non ſat habet, ſi generaliter probet ſe à centum annis eſſe dominum.*
17 *Libellus an ſit iuſtificandus ex cauſa allegata, & non ex alia. nume. 18. & 20.*
19 *Libelli ineptitudine non obſtante, iudex poteſt pro actore iudicare.*
21 *Dolus præſumitur in eo qui longo tempore aliquid differt.*
22 *Poſſeſſorio iudicio adducens vnam cauſam, & probans aliã poteſt obtinere.*
23 *Concluſio libelli non eſt neceſſaria in criminali, ſicut in ciuili, & an ſit variabilis. & nu. 24.*
25 *Dominium non probatur ex ſolo titulo.*
26 *Tranſactio parit titulum habilem ad præſcribendum.*
27 *Dominus vel poſſeſſor nemo præſumitur, etiam ſi in aliquo inſtrumento ita narretur.*
28 *Princeps transfert ad libitum ſuum.*
29 *Dominum ſe aſſerens ab cauſa emptionis, debet quatuor probare.*
30 *Beneficium obtinens per reſignationẽ, aut permutationem non tenetur probare titulum ſui predeceſſoris.*
31 *Emere tuto volens quid faciat.*
32 *Dominium quibus modis probetur. 33.*
34 *Titulus venditionis quando præſumatur.*
35 *Præſcriptio longiſſimi temporis non requirit titulum.*
36 *Titulum prætendens dicitur habere bonam fidem.*
37 *Poſſidere quis dicitur, ex pluribus venditionum inſtrumentis diuerſis temporibus & pretijs confectis*
38 *Præſcriptionem longiſſimi temporis nec furti vitium, nec violentiæ, impedit.*
39 *Iudex laudari quando debeat qui per medium diuidit inter partes.*

Quæſtio XLII.

Alia inſuper ex dicto proceſſu orta fuit quæſtio, an ſufficiat allegare titulum & probare poſſeſſionem ſuam, vel prædeceſſorum ſuorum xxx. vel xl. annorum habitam: ita quod preſumatur titulus probata poſſeſſione longiſſimi temporis, vel alterius memoriam hominum excedentis.

DECISIO XLII.

DICO quòd glo. in l. penultima in verbo amo-
ueri. in fin. ff. de condit. inſtitut. dicit, arguen-
1 do ex illo text. † quòd ſicut ex geſtis, vel dictis
fatuis præſumitur quis fatuus, vt ibi, & capitul.
legimus. xciij. diſtinct. ita ex geſtis ab aliquo tanquam do-
mino præſumitur dominus: vt ſi poſſidebat rem, & collige-
bat fructus tanquam dominus, quamuis non eſſet domi-
nus, vt probatur in l. Titia. & ibi Bartolus, Angelus & Pau-
lus de Caſtr. ff. de ſol. Et ideo ſecũdum Bald. Ange. & Paul.
in dict. l. pe. cauti aduocati, & procuratores quando articu-
lant, ſeruant illam glo. & dicunt, quod talis tenuit & poſſe-
dit talem rem tanquam dominus, & fructus recollegit, &
omnia geſſit, ſicut conſueuerũt facere veri domini. Pro quo
vide quod dicit Alber. verſi. & pro fine huius gloſſ. & pro
hoc melior eſt tex. qui ſit in iure, ſecundum Ange. in l. fi-
liusfa. §. iidem principes. ff. de leg. j. quẽ alleg. Barb. conſi.
50. nu. xij. vol. j. & facit quod dicit Bal. in c. tua. ver. Sed nũ-
quid dominium poteſt eſſe notorium. de cohabi. cleric. &
mulie. volẽs dominiũ notorium eſſe, & ſeruitures notorias,
vt ſunt Horti Saluſtiani, & palatium Ciceronis, vel palatiũ
Accurſij, vt ipſe narrat in l. qui fundum. §. fi. ff. de contrah.
2 emp. & in hac Burdegalæ ciuitate palatiũ Galienum. † Sed
gl. in l. ij. & in l. cum res. C. de prob. tenet contrarium, quòd
ex poſſeſſione & gaudentia rei quis non pręſumatur, & Bal.
in ſua praxi. titul. de extraordin. quæſtion. iiij. quæſt. xiiij.
3 verſi. poteſt hic. formari talis quæſtio. † Quare pro harum
concordia glo. Bart. poſt Iaco. Aret. in d. l. penul. diſtinguit
quòd aut dominium fuit deductum in iudicio per modum
actionis, aut per modum exceptionis: primo caſu, aut prin-
cipaliter intentatum per modum rei vend. in qua principa-
liter venit dominium, quia in rei vendication. ad victoriam
requiruntur duo extrema: vnum ex parte actoris, ſcilicet
dominiũ alterum ex parte rei cõuenti, ſcilicet poſſeſſio, &
hoc adeſt. Aut incidẽter, & acceſſoriè dominiũ deductum
fuit. Primo caſu dominium debet directò probari de iure
gentium, vel ciuili acquiſitum. l. in rem. j. ff. de rei vend. nec
poteſt deducere poſſeſſionem de præſenti, quia poſſidenti
non datur, nec competit rei vend. l. j §. hoc interdictum de
ſoli. ff. vti poſſid. Nec profectò ſufficeret allegare titulum,
& probare poſſeſſionem de præterito, quod ipſe poſſedit
tãquam dominus, d. l. cùm res. & d. l. in rem. & l. ita vt ſi fur.
ff. commo. cum ibi no. & idem Anto. de Butr. & Abb. Sicu.
in c. cum ad ſedem. de reſti. ſpo. & Inno. in cap. illud. de prę
ſump. Et iſtud dominium vocatur directum & proprium.
4 † licet ſi quadruplex dominium, vt dicit Bal. l. in rebus. col.
ij. poſt princi. ibi, dominium. C. de iure dotium. ſcilicet ven-
ditionis, diſpoſitionis, plenæ poſſeſſionis, & dominiũ frui-
tionis, vt ibi vide cauſa breuitatis Sed ſi probaret cum hac
lõgi temporis poſſeſſione titulum habilem ad dominij trãſ-
lationem, his concurentibus probaretur dominium, vt not.
in d. l. cum res. & idem Bar. cõſi. cx. quidam Marſiolus, di-
cens quòd quædam ſunt quæ non poſſunt percipi ſenſu, niſi
per cauſas valde remotas, vt puta quòd aliquis ſit dominus:
& tunc eſt neceſſe, quod teſtis viderit eum acquirere domi-
nium titulo, & poſſidere longo tempore. allegat Inno. in c.
cum cauſam de teſti. Ad idem facit quod notabiliter ponit
Bart. in ſua quæſt. per eum diſputata incip. mulier habens
5 magnũ patrimoniũ. ver. circa tertiũ. † an patientia cũ curſu
temporis præſumatur titulus allegatus, & tenet quod non
ſufficit talis allegatus titulus, quãdo reſpicit magnũ damnũ
patientis, l. nullo. C. de rei vendi. & l. diutina. C. de præſcri-
ptio. longi tempo. Et idem Soci. cxij. nu. xxij. cum ſequen.
vſque ad finem. vol. iiij. vbi etiam vult, quòd quando proba-
retur quem habuiſſe bona ex ſucceſſione paterna, per hoc
non probatur dominium, per textum in l. nihil. & ibi ple-
nè Bal. C. pro hærede. & idem Socin. conſi. xxxix. nu. ij eo-
6 dem vol. iiij. † Sed fallit ſecundum Bart. in d. l. penul. quan-
do agitur contra eum qui violenter accepit propter odium
violẽti. præſumitur enim ex præterita poſſeſſione dominiũ
in directo iudicio rei vẽdi. l. ſi quis emptionis. §. ſed hæc ſu-
per illis. C. de pæſcri. xxx. vel xl. ann. & idem Bal. in d. l pe-
nu. verſi. Item adde vltimo vnum mirabilem caſum & etiã
7 Soci. conſil. cxij. nu xxiij. vol. iiij. † Et idem dicit Paulus de
Caſt. quãdo agitur contra illum qui habet à me cauſam. pu-
ta commodatarium, vel depoſitarium rei vendicatione. Nã
ſicut obtinerem in actione commodati vel depoſiti, quia
non poteſt mihi referre quæſtionem dominij, iuxta nota. in
l. ſi alienam. ff. ſol. matrimo. & l. ſi quis conductionis. C. lo-
ca. ita putat ſi egi rei vendi. quamuis glo. videatur dicere cõ-
trarium in d. l. ita vt ſi fur. ff. commo. quam Doct. ſequi. vi-
dentur, quod tamen ſibi non placet: quoniam ex hoc quod

recepit à me tanquam à domino, confessus fuit me esse
dominum:quare non potest mutare propositum, & dene-
gando restitutionem videtur me spoliare.l. colonus.ff. de
vi & vi arm ita.ergo sicut in casu præcedenti obtineo con-
tra spoliatorem, ita in isto qui censetur spoliator: & ple-
rumque aduocati litigando formant statutum querelæ: &
8 sępè vidi.† Secundò casu,quãdo dominiũ in iudicio inci-
denter deducitur:vt quia quis agit confessoria ad seruitutẽ
rei suæ debitã. Nã hoc in casu principaliter deducit in iudi
ciũ seruitutẽ.secundariò dominiũ rei suæ. Et non posset in
primo obtinere,nisi probaret secundũ,scilicet quod res est
sua, ad cuius probationem sufficit inducere possessionem
de præsenti, & tunc præsumitur dominus.& ita secundum
eum intelligi debet glo.in dicta l.pen.& expresse no.gl.in
l.sicuti.§.si quæratur.ff.si seruitus vendit.& est text.cum
gl.in l.j.ff.fami.ercifcun.& ibi Flo.& Rapha Cuman. cõsi.
cl.ante fi.versi.nam secundum maiorum.& Paul.de Cast.
consi.vj.incip.in causa mota per Gasparem.col.j.ibi, tamẽ
quia dominium. vol.nouorum. & in consil.lij.inchoan. in
causa spectabiliũ virorum dominorum comitum.post prin-
cip.eod. volumi.& Philip.Corne.consil.xlviij.in litera D,
lib.iiij.& Alex.consil.iiij.lib.iij.& consil.ciij.nu.x.lib.vij.&
And.Barba.consil.viij.versi.præterea accedat,vol.j.& Ias.
post Barto.in l.si prius.vers.in Secunda oppo.tertiæ partis
principa.& vers.secunda concl.ff.de noui operis nuntiatio.
& istud vocatur dominium cooperans,quia deducitur in-
cidenter.Nec obstat secundum Barto.l.item Mela.§.pe-
nult.ff.ad l.Aquil.vbi dominium venit in iudicium incidẽ
ter,& tamen bonæ fidei poss ssor non habetur pro domino:
quia ibi constabat de contrario,scilicet eum non esse domi-
9 num.† Aut ad probationem dominij principaliter intenta
ti possessio inducitur de præterito:& isto casu possessio non
facit quem præsumi dominum,vt di tum est l.& quæ non-
dum sunt.§.j.ff.de pignor.& not.gloss.in dicta l.ij. de pro-
bat.& idem in hoc tenet Philip.Corne. consi. xix.in litera
K,cum sequent.libr.ij.& Paul.de Castr.consi.ccxcvij.inci-
10 pien.certè si dictus magister Iacobus.volu.nouorum.†Nisi
possessio esset longissima:quia tunc præsumitur,cum ex ea
ius oriatur,l.si quis emptionis.§.j. de præscrip. xxx.vel xl.
annorum Ita Bald.in l.non ignorat.versicu.de iuribus re-
rum.C.qui accusa.non poss.vbi eum vide ad omnia præ-
dicta. Et distinctionem Bartol.sequitur Philip.Corne.cõ-
si.xxiiij.volum.iiij.quod est singul.& in consi.cxlv.in litera
L,& Rom.consil.cccccxxiiij.circa propositum thema.versi-
culo quò ad secundum.& idem Socin.in consi.cvj.incip.in
11 causa.versiculo,tertiò videndum est.volumi.ij.† Vbi etiam
dicit,quod per vnum instrumentum vẽditionis rei emphy-
teuticarię,aut locationis perpetuæ nõ probatur dominium
cõtra emphyteutam,de quo per Abbat.consi.lxxiiij.in pri-
mo dubio.libr.& idem Socin. consil.lxxxix.colum.v. ver-
sicul.j.scilicet rei vendica.volu.j.quòd est singulare in hac
materia & idem Petr.Crassi.in repet.cap.cum ad sedẽ.ver-
12 si.tertium principale.de rest.spo.† Et ista quæstio fuit etiã
in curia inter nobilem Carolum de Caumont actorem lo-
co de monte Pauliano,& de Samazano rei vendicantem ex
vna,& illustrem Regem Nauarræ tanquam hæredem quõ-
dam Alani de Albreto aui sui reum :qui actor præfatus di-
cebat prædicta loca, & castra de monte Pauliano & de Sa-
mazano semper,& ab omni æuo fuisse & esse de domo eo-
rum de Caumont:& in additionibus suis asserebat illa loca
emisse à domino Lymeul,ann. 1395. quamuis fuissent per
ipsũ reũ,& antecessores suos occupata:& anno deinde 1418.
die verò vj.Iulij sic agnoscentes restituerũt illa,scilicet Ca-
rolus de Albreto,à quo tẽpore(annis x.& vij.lapsis)posse-
derant. Ad prædicta dicendum, idem de Caumont non-
nulla produxit instrumenta inuestiturarum, & etiam pos-
sessionis gaudentiam denotantia,longè ante acquisitionem
à dicto domino de Limeul prætensam passata.Quæ prima
videbantur facie contrarietatem continere,& eius petitio-
ni repugnare.quare tanquam contrarius erat repellendus,l.
j.C.de furt.Tamen non faciebant, quia declaratur libellus,
& petitio sua,per text.in c.fi.de iureiu.libr.vj.Vnde stari de-
bet illi assertioni in additionibus factæ,vt ibi, & in l. cum
13 precum.& ibi Bal.& Doct.C.de libera.causa.† Quia licet
sententia respiciat libellum,seu illius conclusionem: tamen
libellus declaratur ex capitulis seu articulis,vt not.Inno.in
c.ij.de ordi.cogni.Et Feli.in c.ij.ver.octauus casus.ibi se-
cundò considera.de rescrip.Quoniam,vt inquit,pars vide-
tur velle vt sequatur sententia,iuxta modum deductum,er-
go non refert quomodo deducatur.quod verum videtur, si
additio ad libellum facta, sit ex eadem causa,secus si ex di-
uersa petat,vt hic erat.vt volunt Paul.& Alex.in l. scire de-
bemus.& etiam Ias.versicul.Secundò amplia.ff.de verborũ
.obli.& Bertachi.in tract. de Gabel.in v.parte principa.q.
vlt.sed gl.dicit. quòd licet quis egerit rei vendicatione in
forma communi,& in se prosecutione singulariter seu par-
ticulariter est prosecutus se dominium habuisse à Titio:
tamen in causa appellationis poterit prætendere & allega-
re,quòd ab alio titulo, aut præscriptione habuit.ita dicit
gl.in l.per hanc.in versi.ad nouum capitulum.C.de tempo.
appel.quam ibi faciunt singu.Iac.de Are.Cin.Io.Fab.Bar.
Bal.Ang.Pau.& Sali.& Alex.consi.lxxv.nume.v.libr.vj.&
14 Matth.de Afflict.decis.Neapol.lx.† Nam in prosecutione
actori licitum est variare,& maximè in curiis supremis, vt
infrà dicam:nisi secundum Doct.ibi se astrinxisset in libel
li conclusione,quæ attẽdi debet.Et pariter alia similis cau-
sa fuit inter nobiles Gerardum de Segne actorem rei ven-
dicantem locum de Fouqueyrolles,& Franciscum de Cal-
15 leyrant, dominum de Grinaux reum.† Vnde aliqui ex do-
minis,ex quibus eram vnus,in sequendo prædictam com-
munem Docto.suprà alleg.sententiam tenuerunt,in rei vẽ-
dicatione actorem debere probare dominium,licet non in
petitione hæreditatis,in qua non requiritur dominij pro-
batio, sed sufficit probare defunctum tenuisse,& possedis-
se tempore mortis, tanquam dominum, absque alicuius
tituli probatione, vt voluit Paulus de Castro consilio
cxxxix. incipiente, in causa quæ vertitur coram locum
tenente patriæ fori Iulij.versic.vnde in petitione hæredita-
tis.vol.nouo.quare reus debebat absolui,& vltra pro deci-
sio.quæst.prædictæ,& etiam Regis Nauarrę allegaui in ter
minis vnum consi.Alex.sing.xvj.cuius initiũ est,In causa &
lite vertente inter magnificam communitatem Regi.lib.v.
vbi concludit contra dictam communitatem actricem, &
16 agentem,ponendo regulam,† quòd si fundamentum inten-
tionis alicuius est quòd ipse fuerit tali tempore dominus
certi loci,vel castri,habet necesse probare de dominio illius
temporis,adeo quod non sufficeret,secundum eum se nũc
probare esse dominum,vel etiam se esse dominum in præ-
teritum à cẽtum annis citra,per tex.in d.l.& quæ nondum.
§.j.& in l.j.in prin.de pign.vt declarat ibi Bald. & in l si ij
qui.in fin.C.de adult.& in l.ex persona. quem ibi sequitur
Salic.C.de proba.cum aliis per Alex.in d.consi.alleg.quod
est amplum.& idem Phil.Corne.consi.ccxix.lib.iiij.& sin-
gulariter Soci.con.lvj.viso processu inter dominum Feli-
cem,vol.iiij.vbi ponit,tam in directa rei vendicatione, quã
vtili Publiciana.& Alex.cõs.iiij.lib.ij.& con.xxxv.lib.vij. &
Ang.con ccxxix.ex themate supradicto.vbi vult,quòd quã
uis in libello quis proponere possit fideicommissariam hæ-
reditatis petitionem, rei vendicationem, publicianam, ac
officium iudicis,quòd nisi probet illum,à quo dicit causam
seu titulum habere, fuisse dominum, succumbere debet, vt
infrà dicam:& per Phili.Fran.in sua dispu.in materia peti-
torij.ver.pro parte verò negatiua:ibi,Nam reperio prodi-
ta esse xxiiij.remedia possessoria,ex quibus à iure concedi-
tur posse recuperari possessionem deperditam.Et supradi-
ctam conclusionem, quod agens teneatur probare domi-
nium,tenent domini de Rota Decisio.cccxxx. aliàs Decisi.
xv.titu.de re iudicat.inchoante,si vendico à te castrum, in

nouis

nouis.quæ etiam ponitur inter decisiones Aegidij de Bellame.dccx.& idem Paulus de Cast.consi.ccccxxxv.in causa qu æ vertitur inter communitatem ciuitatis Massæ. vol. antiq.& Abb.Sicul.in d.c.cum ad sedē.col.ij.& Iac.de sancto Georg.in repet.rub.ff.de rei vendi.versic. Nunc deuenio
17 ad practicam.† Et est ratio, quia opus est iustificare libellum & petitionem suam ex causa deducta,& allegata,& nō ex alia, vt tenet Innoc.in ca.ex parte.de priuileg.& Bar.in l.j.& ibi omnes Moder.ff.de eden.&probat tex.in l.Bebius Marcellus ff.de pact.dota.& in ca.Abbate.de re iu. lib.vj. Exprimendo enim vnam causam, videtur illam duntaxat,& non aliā in iudiciū deduxisse.l.fi.C.de anna.excep.vnde respectu alterius opus est noua interpellatione,& nouo libello,ac noua instātia, vt tenēt cōmuniter legistæ & canonistæ vbi suprà,& Barb.in c.examinata.& ibi Feli.in fin. de iudi. & Ant.Cors.in suis sing.in verbo iudex.& Soci.cōs.xxxix. visis & inspectis maturè & diligenter ponderatis. vers.circa tertiam principalem quæ.vol.j.cum aliis per nos allegatis in addi.ad Din .in regula.nullus pluribus.in vlti.de reg. iur.lib.vj.Et vltra vide singulariter Aegid.de Bella.consil. xxviij.supposito tali facto, quòd H.filiam suam. & Maria. Soci.in c.ij.versic.Nonò quæro.de libel.obla.& Paulus de Cast.consi.ccclxviij.viso & examinato diligenter suprascri
18 pto.volumi.nouo.† Tamen contrarium sentit Inno.in cap. cum ex officij.de pręscri.& Speculat.in titulo.de sentent.§. qualiter.ver.quid si lis.in tit.de act.& pet.§.sequitur videre legaliter.vers.hoc quoque non est pretereundū.& ibi Ioan. And.vt vtrobique Spec.alleg.tex.in l.ij.ff.de priuile.credi. & ipsum sequitur Ro.consi.xxj.licet in con.cccclvj. primus propositæ consultationis. velit contrarium.& hanc Innoc. partem sequitur Abb.Sicul.in dict.cap.examinata.& Ias. in l.vinum.versicu.Secundo prædicta regula fallit in Papa, Imperatore,& alijs similibus principibus.ff si certū peta.& iste est vnus de xiij.casibus fallen.quòd sentētia potest ferri in alio quàm petitum fuerit, licet regulariter sententia debeat esse conformis libello, vt ibi per eum. Et idem tenet Guli.Benedic.in sua repetio.capit.Raynutius.fol. ccclxvj. col.iij.ante fi.versic.vnde restat quòd in regno Francię.dicens, quòd supradicta cæremonialis iuris communis pra-
19 ctica in curiis supremis regni Franciæ cessat:† quia poterit iudex postquam constat de iure actoris, non obstante ineptitudine actionis propositæ pro ipso actore iudicare: sed in casibus supra narratis erat defectus probationis. Et hic allegatus stylus non videtur iuridicus respectu rei, qui petitione & causa expressa visis non curauit defendere, certus quòd actor non probaret contenta in suo libello, in quo tenebatur perseuerare.auth.qui semel.C.quomodo & quando iudex.& in l.j.in princip.versi.si igitur perseuerat.ff.de ventre inspi.què ibi facit singu. Alber.in ij.not. quia modus agendi, vel petendi attendi debet, vt dicit gl.in c.hæc quippe.iij. quæ. vj. in versicu.suffraganeis.post medium.quam Baldus facit singular.in l. cum Papinianus. C. de sentent. & interlo.omn.iud.& in l.j.col.penu.C.qui accusa.nō poss. & Ias.consi.xxj. nu.j.volu.iij.& istud tenet Ang.in d.l.fi. versi. Et pręmitte pro euidentia huius l.de annali except.& ibi idem Bal.& Alexan.in addi. quæ regula in materia beneficiali etiam habet locum, vt tenent domini de Rota. Decis.ccccxx.aliàs est decis.xiij.titu.de dol.& contuma.licet in causis beneficialibus.in nouis. Et ita iudicatū fuit per consilium Neapolita.vt refert Matth.de Afflict.decisi. prædicta lx.Et sic videtur quòd ista secunda actio nō fuit interrupta per litis contestationem super prima factam, per illū text.d.l.fina.vt suprà dictum est.& per not.per gloss.vlti.in
20 auth.offeratur.de litis cōtest.† Et nec illam opin. Innoc.& Specul.nec stylum allegatum vidi in curia nostra obseruari, quamuis plures ex dominis sequuti fuerint: sed vt suprà per maiorem partem dominorum fuit conclusum, quando longo tractu temporis post probationes, & productiones primo factas, ac mortem rei,& plurium successorum noua proponitur actio,& causa, quam proposita, aut nouus producitur titulus, ex quo noua resultat actio: quam si reus ante mortem vidisset, illam impugnasset,& fortè de falso redarguisset: quòd eius successores ignorantes,& minores nō possunt facere, quia distitulit longo tempore producere, præsumitur distulisse dolo malo, vt copiam probationum subtraheret, expectata partis,& testium morte potuisset confirmare, vel infirmare, instrumentum l.in l. Aquilia.j.ff.ad l. Aquil.& l.fi.C.de vsur.pupil.& Bal.consil.xxxvij.quidam
21 tabellio.vol.tertio.† prout in dicta causa de Stissaco, & in causa domini Ioannis de Puyolibus Seneschalli Lādarum actoris,& domini Alani de Fuxo vicecomitis de Castillione,& dominæ Franciscæ de Monte Pezato, coniugum reorum euenit .In quo processu eramus xxj.Et latum arestum xxj.Augusti, Anno 1532. Non tamen illud arestum fuit ob illam causam, sed propter plures alias causas latum. Et circa hoc Feli.in cap.licet Eli.versi.item extra glos.de simo.ponit regulrm supradictam cum xxx.fallentiis,& ista est xij. fallen.quam posuit etiā Ioan.de Ana.ibi. Et sic longè plus quam Ias. Tamen verum est, quòd quando sunt plures causæ in petitione expressæ, quarū vna probata est per se sufficiens ad obtinendum, tunc obtinere debet, vt voluit Bar. cōsi.cxciij.cōmune Lucignani.in fi.ver.super quarto dico, per tex.iuncta glo.in c.ij.de testi.se voluit allegare dictum c.ij.de rescri.& hoc tenuit Cin.in l.cum te.C.probatio.& Paul.de Cast.in l.solemus.quem ibi sequitur Iaco.de sanct. Georg.nu.iij.ff.de iudi.& Maria Soci.in d.cap.ij. de libel. obla.fo.lxxv.in ix.q.ver.Secundo casu, propter quòd vtilis est (secundum Bartolum Maria.) cumulatio causarum, quia si ex vna causa quis succumbat ob defectum probationis, poterit ex alia causa probata obtinere. Et idem Doctores in l.edita actio. in materia cumulationum. C. de eden.& Din.in dicta regula, nullus pluribus. Et istud fuit dictum Hosti.in c.ad dissoluendum.de despō.impub.cum alijs per Anton.Corset.in suis singular.in verb.libellus, cuius initium, licet libellus vnicus, allegatis.& idem Bal.Salic. Cuma.in l.interpositas.& ibi Ias.in iiij.not.C.de transacti.cū aliis per eum alleg. Et pro hoc facit quod dicit Roma. cons. xxj.inchoan.Ita de iure.quòd petens centum prout constat tali instrumento, licet ex illo non constet, tamen ex alio obti
22 nere debet.† Sed in iudicio possessorio, si actor deducat vnam causam,& probat aliam, tunc bene potest sequi condemnatio, secundum Bal.Ang.& Alex.in d.l.fi.de annali exceptio.allegāt Inno.in c.querelam.in fin.de elect.& idē Alexand.in additionib.ad Barto.in l.j.§.idem scribit Neratius.in fi.ff.depositi.& Ange.allegat tex.in c.peruenit.de
23 censibus.† Et aduerte, quòd in criminali non est necessaria conclusio, cum non sit in accusatoris potestate, sed dispositione iuris, vt dicit Bal.in l.si quis se iniuriam.C.de accusatio.quod patet, quia si esset in eius potestate, posset petere pœnam x. sol. homicidæ imponi, quod falsum est: secus in ciuili causa, in qua hoc potest agens: quia si debentur sibi
24 mille, potest tamen concludere ad quinque, si velit.† Vnde dicit plus ibi Bald.quod in criminali conlusio est inuariabilis semel posita: sed in ciuili variabilis.allegat no.in c.qualiter & quando.de accusati.& in d.c.licet Eli.de simo.quod dicit esse notandum,& idem ibi Felin.in vj.limitatione.& Ias.in d.l.vinum.versicul.tertio prædicta regula limitatur. &c.& Cæpol.consi.xiiij.versic.nec obstat dum dixi, quòd non potuit potestas. Et idem Vitalis de Cabanis in tractat. clausu.fol.ccx.colum.j.post princip.dicens sic in Italia cōmuniter seruari in curiis secularibus, in quibus nō fit cōclusio.& Roma.cōsilio clxxvj.inchoan. Istæ sunt respōsiones. versiculo inquantum dicitur quòd text.vbi hoc ex duobus probat. Præterea dico, posito quod dictus de Caumōt probasset titulum, scilicet se emisse, aut alio titulo habuisse, seu eius prædecessores à dicto domino de Lymeul, hoc pro-
25 fectò non sufficeret: † cum ad probationem dominij non sufficiat probare,& ostendere titulum habilē ad ipsus do-

minij acquiſitionem,niſi etiam authorem eius,à quo dicit
ſe habuiſſe,oſtendat fuiſſe dominum:ratione cuius proba-
tio dominij reputatur difficilis , & quodammodo impoſſi-
bilis,vt dicit gl in d.l.cum res,de probatio.quam ibi ſequũ-
tur Doctores,& ſingula.Paul.de Caſtr.conſil.cxxxiiij.Iſte
Martinus,ex deductis,volu.nouo,& in l.ſi quis ſeruo.& ibi
Iaco.de ſanct.Georg.de furt.& Alex.conſi.iiij.verſicu.Se-
cundò videtur.lib.ij.& in cõſi.clxxx.verſicu.ſed circa peti-
torium.eodem libr. in conſil.lxxj.verſi.ſecundò pro dicto
vaſallo.libr.j.& conſilio xj.col.j.lib.iiij.& Din.Bar.Alberi.
Paul.Alexan.& Moder.in l.ſi ſic.§ j.ff.de lega.j. dicentes
per illum textum,& in l.legaui.de liber.legat.quòd ſi Co-
mes conceſſit eccleſiæ quicquid iuris ipſe habebat,vel con-
ceſſerat tali,in tali loco,quòd nullum titulum, aut vſuca-
piendi conditionem tribuit illa conceſſio: niſi probetur de
iure concedentis.& notat Specu.in titul.de emphyteu.§.
nunc aliqua.verſicu.lviij.& Barto.in l.emptor fundi.ff. pro
emptore.& Oldr.conſi.clxiiij.& Alexand.conſilio prælle-
gato.xxxv. nu.v.libr.vij.& conſil.lvij.numero j.& ij.lib.vij.
quod eſt totum in hac materia ſingula, & Abb.Sicu.conſil.
vj.verſicul.venio ad quintum,& vltimum dubium.volumi.
ij.& Maſuer.in ſua praxi, titu.de probation.verſicul. Item
qualiter pars.& Franciſc.Bald.tracta.præſcript.j.part.iij.
part.principa.numero viij.& Baldus in capitulo j.in prin-
cip.verſiculo pone dicit Comes.de feud.gardiæ.& conſil.
lxxiij.dominus Thomas.verſ.ad euidentiam præmittendũ
eſt,ibi,primò probatur dominiũ.vo.iij.& vtrobique allegat
tex.in c.inter dilectos.§.fi.de fide inſtr.& qui vult,vt inquit
in d.c.j.probare relationẽ,debet probare terminos duos:&
vtrunque verum,vt colligitur ex illo tex.ſcilicet terminũ re-
ferentem,& terminum ad quem fit relatio,vt not. Innocen.
in d.c.inter dilectos.Et hoc verum ſecundum Bartol. in d.
l.emptor.niſi ſequatur rei traditio, quia tunc poteſt præ-
12 ſcribere.& ſequitur Alexan.in d.l.ſi ſic.§.j.† Et idem ſi per
tranſactionem ſuper re dubia factam accipiens pecuniam
concedat,vel cedat omne ius,vel quicquid iuris ſibi com-
petit in tali re,de qua erũt inter eos lis,quòd tunc habet ti-
tu.pro emptore,ex quo poteſt præſcribere,vt tenet Bar.in
l.j.ff.pro emptore.quem ibi ſequitur Ang.& idem ibi Al-
be.licet Paulus,ibi contrarium velit:tamen ſecundum opin.
Barto.fuit in curia concluſum, in dicto proceſſu domini
Alanij de Fuxo contra dominum de Puyolibus:Et ideo ad
euitandum opinionem ſis tu tranſigens,& dans pecuniam
cautus,quod apponi facias in tranſactione, quod pars tua
aduerſa vendit,vel concedit,& transfert tibi illam rem, &
etiam omne ius,quod in ea habebat:tunc verè poſſidebis ti-
tulo pro emptore,in vim cuius præſcribere poteris.Ideo
an prædicta verba concedo,vel transfero,importent domi
nij tranſlationem,aut donationem,vide Bartolum,Alberi-
cum & Imolam in l.final.ff. de donationibus cum aliis per
Felinum alleg in capite.cum venerabilis.verſicu.dum dicit
Abb.de exceptio.quia modus probandi dominium eſt dif-
ficilis:vt dictum eſt,& Bar.in l.rem quæ nobis.ff.de acquir.
poſſ.& in l.rem alienam.ff.de pigno.actio.Bal. in d. conſil.
27 lxxiij.verſi.ad euidentiam.dicens,† quòd nemo præſumi-
tur dominus,vel poſſeſſor,licet in teſtamento, contractu,
vel iudicio hoc aſſerat,niſi probet:quoniam per ſolum in-
ſtrumentum venditionis non probatur dominium, niſi alia
concurrant adminicula vt voluit Angel.in l.officium.ante
fi.ff.de rei vend.& Bal.conſi.ccvj cum duobus ſequen.vol.
iij.& Soci.in conſi.ſuprà alleg.& Matth.de Afflict. in De-
ci.Neapoli.xl.nu.iij.& iiij.& prædicta vera ſunt niſi in do-
natione à principe ex certa ſcientia facta:quia tunc non eſt
neceſſe probare,& producere aliud, quam inſtrumentum
28 donationis:† cum ipſe princeps habet poteſtatem dominiũ
transferendi ad libitum ſuæ voluntatis, vt dicit Ang.in d.
l.officium.ante fi.& Soci.in d.conſi.lxxxix.verſi primo ſci-
licet.& idem Iaco.de ſan.Georg.in l.traditionibus.nu. xvj.
C.de pactis.& Alexand.conſil.iij.verſicul.facit quod not.
lib.v.& Barba.conſi.v.numer.ix. volumin.ij.& conſil.viij.
nu.xvij.vol.j.& Iaſ.conſil.xxvij.nu.j.ij. & iij.vol.j.& Pet.de
Belluga.in Speculato.principal.tit. de iuriſdict.& vtroque
imperio.numer.vij.& ſeq.ſecus ſecundum eum,ſi princeps
aliter contrahat per venditionẽ,vel alium contractum,quia
tunc neceſſaria eſt traditio ad dominij tranſlationem : iux-
ta dictam l.traditionibus . & ſic in contractibus principis
ſeruatur ius commune,vt ibi vide.& Barbat. conſilio xj.nu-
me.j.volu. ij.& idem in probatione poſſeſſionis antiquæ
quæ vitam hominum excedit.quia difficile eſt,ſicut proba-
tio dominij ſemper eſt difficilis:ſed probatio poſſeſſionis re
centis facilis eſt, ſecundum Doc. ſuprà alleg.per notata in
d.l.cum res.de proba.& in l.ſi arbiter.ff.eod. titu. & idem
dicit gloſ.in l.etiam.§.j.in verbo,deberet dari.ff. de petitio.
hẹredi.& Abb.Sicu.in capi. ſæpè.in ij.notab.per illũ text.
de reſtitu,ſpoliato.Idem dicit text.in l.ij.& iij.ff.de interro-
ga.act.de probatione aditæ hæreditatis, quæ eſt difficilis.
Et ratio eſt,quia dominium in iure conſiſtit,vt not. Inno-
cen.in capitu.cum cauſam.de probarionibus,& hanc con-
cluſionem tenuit Ioannes Fabr.in §.omnium.verſicul. nũc
videamus.ibi,in hoc tamen aduerte Inſtitu.de actio. dicens,
29 † quod vbi quis aſſerit ſe dominum:quia emit à tali domi-
no,oportet quòd probet quatuor.Primò,venditorem fuiſ-
ſe dominum.Secundò,& ſibi vendidiſſe. Tertiò, pro cer-
to pretio quod ei ſoluit.Quartò,rem ſeu poſſeſſionem il-
lius ſibi traditam , vt §. venditæ. inſtitut . de rerum diui-
ſion. & idem dicit eſſe in titulis prophanis, quod oportet
probare titulum & traditionem, & dominium tradentis.l.
nunquam.& l.traditio.ff.de acquir.rer.domi.& eum ibi ſe-
quitur Iaſ.nume.72.verſiculo ſubdit etiam Ioannes Fab.
30 † Secus videtur in beneficialibus, quia obtinens per reſi-
gnationem ſimplicem,vel cauſa permutationis,non tenetur
docere de titulo ſui prædeceſſoris, ſed ſolum ipſum fuiſſe
tentum,& reputatum pro rectore illius eccleſiæ , vt tenent
domi.de Rot. Deciſi.cix.aliàs deciſi.iiij.titu.de rer.permu-
tat.incipiente,agenti & poſſidenti.in nouis. & AEgidi.Bel
lamer.Deciſi.cccccxlv inchoante,non obſtantibus conclu-
ſionibus.& Lappus allega.lxxxix. in Dei nomine. Amen.
verſicu.venio ad ſecundum caput.& Domin.in ca.ſuſce-
ptum.& ibi Franc. ver.item aduerte tertio.de reſcrip.libr.
vj.& AEgid.Bellamera Deciſione cxij incipien.ſubroga-
tus.volens ſecus eſſe in ſubrogato in ius alterius, & idem in
Deci.cxvj.petens confirmationem. quod intellige , vt ibi
per eum,& dixi infrà quæſt.ccxc.incipi.duo permutauerũt.
& in quæſtione ccv.inci.tractatus de permutandis benefi-
ciis inter aliquos,& quæſtio.cl.incipien. ſed quia ſupradi-
31 ctũ eſt.verſicul.primo.quòd licet. † Quare Bartol. in dict.
l.rem quæ nobis.dat ſingularem practicam , quando quis
vult habere rem aliquam,quod de ea faciat fieri bannimẽta,
ſeu proclamationes,ſiue cridas,incantus, & ſubhaſtationes,
ſcilicet quòd ſi quis velit dicere talem rem fuiſſe in bonis a-
licuius antequam per Titium poſſideretur,veniat,& com-
pareat coram tali iudice:Et tunc nemine coram iudice cõ-
parente,& probato quòd Titius poſſedit, intelligitur do-
minium fuiſſe probatum:quaſi illa res in nullius bonis fue-
rit,& ſic effecta fuerit Titij occupantis.l.j in princi. & ibi
Socin.in iij.notab.verſic.circa ſecundum,poſt Franciſcum
de Aret.ff.de acquirend.poſſeſſ.& ipſum ſequitur Alexãd.
in dicto conſilio iiij.verſicu. verum quia modus. libro ij.
quoniam qui probat ſe occupaſſe poſſeſſionem alicuius
rei , probat dominium directum præſumptiuè,niſi docea-
tur alium prius poſſediſſe:cum ante illius occupationem res
præſumatur in nullius fuiſſe bonis.& idem Franciſc.de A-
ret.conſil.xv,verſicu.ex his videtur.quamuis ipſe & Alexã.
in dict.l.rem quæ nobis.impugnent Barto.ſed eum ſaluat
Socin.in dict.l.j.in iij.notab.de acquirend.poſſeſſ. ad quem
circa hoc recurre,& ad Iaſo.in dicta.l.rem quæ nobis ver-
ſic.Secundo principaliter & in dict.§.omnium folio xxxj.
numero lxxj.& Iacobus de ſancto Georgio in rubric.ff.de
rei ven

rei vendica.column.penult.versic.vnum singularem modū. vbi approbat opinionē Barto, quæ etiam de stylo, & cōsuetudine curiarum Franciæ seruatur. secundum quem tamen stylum non tenetur proclamari faciens probare, & docere Titium possedisse, sed in genere, & simpliciter cridari, & subhastari facere rem talem Titij sitam in tali loco, & con
32 frontatam &c.† Vel potest etiam in hoc secundum Alexandrum in præallegato consilio alius seruari modus ad probandum dominium, videlicet quòd sunt sexaginta anni vel circa quod Fredericus decessit: & hæc ac alia bona quod tūc, & antea possedit, vt verisimile est probari per famam, quoniam in antiquis potest probari dominium per solam famam: quia fama in antiquis idem operatur quod plena probatio, vt notat Innocen.in c.veniens.de verb.signi.& glo.in l.at qui natura, §.cū me absente. & ibi Ang.ff. de neg.gest.quam ita intelligūt Bart.& Bald.Paul.de Cast. & Moder.in l.proprietatis.C.de probatio.& Ang.in l.Titius.ff.quib.modis pig.vel hyp.solui.cum alijs per alleg.& Barbat.consi.viij.in princ.vol.j.& Iaco.de sanct.Georg. in di.rub.de rei ven.ver.aduertas, in quantum dixi de fama. & Bald.in d.cons.lxxiij.ver.iij.præmittendum est, vbi alleg. Inn.in c.cum causam de iura.calum. vnde dicit Felin.in tract.suo, qualiter literę apostolicæ noceant patrono eccle. versi.considera tertiò sufficere allegare titulum, & probare tempus immemoriale, ex quo iudicitur pręsumptiua probatio, quæ est sufficiens, iuxta l.hoc iure.§.ductus aquæ.ff. de aqua quot,& c.super quibusdā.de verb.sign.dicēs, quòd re vera sæpius locutus fuit cū hominibus prætēdentibus se patronos:& propter eorum antiquitatem nesciebant quomodo essent patroni, sed allegabāt prædicta: quòd dictum fuit Bal.in c.cū super.de renū.vbi dicit, ꝙ per famā probātur antiqua facta, & nobiles probant se habere ius patronatus licet nō probent de titulo.& idē Barb.in d.cōsi.viij. col.j.& ratione difficilis probationis sufficit probatio pręsumptiua, vt dicit Bal.in auth.quas actiones.col.vj.C.de sacrosanct.ecclesi.& idem Ioan.Fab.sub dubio fortè.in pręalleg.§.omnium.in vlti.quæst.scilicet an verbum dare, importet translationem dominij.& Ang.in authen.de instru. cautel.& fide.tenet quòd sic, per tex.in §.sic itaque.& ibi Ang.Are.& Iason, licet aliquando secundum naturam cōtractus improprietur, vt sic dicat quòd dedit in depositum quoniam tunc non transit dominium, secundum Ange.in d.auth.de fide instru.& idem Soci.consi.xciij.versi.confirmantur etiam ex verbo dare.vol.j.& ibi vide de verbo, tradidit.& idem Franc.de Aret.consi.clx.versi.sed tamen his non obstantibus.& ibi vide quæ sint verba dominij translationem importantia. Sed hic dominus de Stissaco non deduxit nisi solum dominium, quod non probauit: vt ex de-
33 ductis in quæstionibus prædictis apparet.† Si verò dominium deducitur in iudicium per modum exceptionis, vt in casu dicti de Lustraco rei:& tunc secundum Bar. aut post fundatam intentionem actoris probat possessionem tātum, & non præsumitur dominus, l.siue possidetis.C. de probationib.quia in rei vendica. ex parte agentis requiritur dominium, vel quasi: & ex parte rei conuenti possessio, vel quasi, per nota.in l.prima.C. de alienatione iudic. mutandi cau.& in l.officium C.de rei vendicatione. & Francisc. in disputa.facta in materia petitorij.in principio.& Docto.in locis suprà allegatis, signanter Socin.in præall.consi.189. Aut ante intentionem actoris nullo modo fundatam, & tūc ex possessione præsumitur dominium, l.ob maritorum.& ibi glo.& Docto.C.ne vxor pro marito.l.j.cum ibi not. per Docto.C. de iure fisci.libr.x.& in d.l. Titia.de solut. quod intelligit Paul.de Cast.in d.l.penul.in fide conditio. institutio. verum esse in reo, vt absoluatur à petitione actoris, quam non probauit licet reus nullum habeat ius.l.j.post principio.si pars hæredita. petatur.& d.l.penultima.de rei vendicat. sed non sufficit quantum ad hoc, vt iudex debeat reum declarare dominum, vel ipsum absoluere, adiecta causa, tanquam dominum, vt not.in l.circa.ff.de probat.quod esset magis eidem reo vtile, quàm simpliciter eum absolue re ab impetitione actoris non probātis. Et istam distinctionem Bartol.quæ fuit etiam Albe.de Rosa.in l.penul.de cōditio.institut.secuti sunt Bal. Ang.Paul.& Moderni, ibi,& idem Bald.in l.indicia.C.de rei vendica.quamuis alio modo distinguat.& istam quæstionem mouet etiam gloss.ij.in
34 l.si maior.C.comm.diuid.sed illam non soluit.† Pro cuius tamen solutione Odofre.ibi distinguit, quem ibi sequitur Salice.aut reus allegat se emisse à tertio,& tunc titulus non præsumitur, aut ab alio à quo actor dicit se habuisse, & sic ambo ab eodem,& tunc titulus præsumitur argumen. quæstio.ibi per glo.tactæ de diuisione facta quam probare reus non potest, sed solum possessionem longi temporis. Ideo
35 titulus diuisionis præsumitur, vt ibi latius per Salicet.† Sed in pręscriptione lōgissimi tēporis in qua titulus de iure ciuili (quod de cōsuetudine, ac stylo curiarū Frāciæ in hoc attēditur) non requiritur, l.nunquā.ff.de vsuca.& d.l.si quis emptionis.de præscrip.xxx.vel xl.ann. & tunc sufficit allegare titulum tantum & probare præscriptionem.vt ibi. & tenet Paulus in d.l.penu.ante finem.versi.dico etiam Sic etiam in iuribus incorporalibus, vt voluit gl.in l.seruitutes.in iij.& ibi Pau.ff.de serui.& Bald. in l.traditionibus. C. de pact. per tex.in l.hoc iure.§.ductus aquæ.ff.de aqua.quoti.& æsti.& præcipuè in casu dicti de Lustraco, in quo interuenit tempus cxl.annor.vt dixi supra quæstione proxima.& ita tenuit Ioan. Fab. in d.§.omnium. quem ibi sequitur Ias. vers.& iuxta hoc dubitat.cum alijs per eum allegatis. Et idē Masuer.in sua praxi tit. de probatio. versi. Item qualiter pars possit probare. Et non solum titulus verus, sed etiam putatiuus, etiam iusto errore interueniēte causat bonam fidem, etiam in præscriptione longi temporis, vt voluit Bart. in l. Celsus, de vsucapio. Paulus de Cast.in d.cons.cclxxxix. col.v.post princi.volumi.antiq.& Bald.in l.penult. C.quib. non obiic.longi temp.præscrip. Quinimo vult plus quòd etiam præsumatur bona fides, licet non habeat titulum verum nec putatiuum, si possedit longo tempore sine controuersia.allegat Inno.in c.cum venisset. de restit.spolia.vers. Item no. ꝙ non sufficit, ideo talis possessor secundùm eum non tenetur ad restitutionem fructuum perceptorum tanquam malæ fidei possessor. quod idem tenēt domin.de Rota decisi.cccx.aliàs decisio.ij.incip.nota ex cuius iusto titulo.tit.de præscrip.in antiq.& dec.473.aliàs decis.iij.cod.tit. incipien.si appareat concessio Episcopi.in nouis. Pro quo dicit Bal.in l.j.per gl.ibi positam.C.vbi causa status.quòd nedum ex iustis rationibus, sed etiam ex iniustis,& temerarijs causatur bona fides. Et idē Soci.cōs.xj.col.vlti.in prin. vol.iij.& Angel.consil.156.versicu.de secun.& versicu.super tertio.& omnes in d.l si quis emptionis. Et in dubio in præscriptione longissimi temporis præsumitur bona fides, etiam absque titulo, vt dictum est, & tenet Bartol.in l. super longi temporis. quem ibi sequitur Bald.versicu. Nunc habes.& etiam Salicet. C.de præscrip.lōgi tempo.& Bart. in d.l. Celsus.& Bal.in l.j.C.de vsu.transfor.& Ange.in l. fin.quib. non obiic.longi.tempor.præscript.& Anton.de Butrio.& Abb.Sicul.in c.si diligenti.de præscript.& Barto. in l.fina.C.vnde vi.& Alexand.consil.lxxj.lib.j.& glos.in c. sanctorum.xvj.quæstio.iij.& plenè Alexand.consi.ix.versic.& si dicatur.lib.j.& cons.lxxxiij.num.x.cū pluribus seq. lib.vj. Quare locū de Gauāduno nō est dubū qui reus præscripserit, nisi ei obstet hostilitatis & guerrę impedimentū, de quo in seq.dicā q. Sed de Pauliaco est dubiū, quoniā Bertran.de Duroforri, qui donauerat prędictum locū de Gauanduno Ioāni de Duroforri, dictus in vulgari, le Roux de Beauiaumont, à quo prætendit reus habuisse tit.dotis prædictum locum de Gauanduno, donauerat etiam ipsum locum de Pauliaco Almerico de Duroforri, qui & eius filius de eodem gauisi fuerat, licet Ioannes de Beynac hæres defunctæ matris suæ filiæ Seguini de Valens dominii de Ga-

uanduno,& de Pauliaco vẽdidiſſet prædicto de Beauiaumõt prędicta loca,& omnia iura,& actiones,quæ vel quas habere & prætendere poſſet. Et tamẽ poſt Arnaldus de Luſtraco prædictum locum de Pauliaco vi abſtulit, & poſſeſſionẽ propria authoritate aduocauit à Ioanne de Sort, vel eius hæredibus,& ſic iniuſtè. Vnde non potuit ex perſona ſua prę ſcriptionem inchoare,quoniam non habebat bonam fidem tempore poſſeſſionis adeptę,quæ nec poteſt iuuari ſequenti acquiſitionis titulo de dicto loco de Pauliaco factæ per ipſum Arnaldum de Luſtraco à iam dicto Ioanne de Sort,etiam ſi à ſuperiore confirmatio fuiſſet de eodem ſubſecuta,l.authoritatem.C.vnde vi.& ibi Barto.& Sali.& pro hoc bona gloſ.in l.ij.C.de fund.patri.lib.xj.quę arguit cõtra eos,qui occupauerunt terras Comitis Hugolini, & impetrauerunt reſcripta per obreptionẽ:vt voluit Bal. in l.ij. C.de legi.vbi arguit contra Floren.qui ſubiugauerunt Piſanos,& Areti.vt dixi in §.vlti.de iuriſdi.omn.iudic.libr. conſuetudi.Bituri.& Rom.conſil.ccxviij.inchoan.præſens caſus.& ſingu.And.Barba.conſil.lxiij.verſicu.ſecundò ego pondero.volum.j.de quo plenè per Felin.in c.poſtulaſti, verſi.circa quartum & vltimum.de reſcrip.vbi hoc limitat in verſic. limita prædicta,niſi princeps,vt ibi:ſed ex quo iniuſta eſt poſſeſſio non tenet,vt dicit Bald.in d.l.ſuper longi. col.vlti.in princip.ſecus ſi iuſtè apprehendiſſet poſſeſſionem:& ſic intelligit gloſ.magnam in d.l.Celſus.loquentem de apprehenſione poſſeſſionis,quòd intelligatur de iuſta & nõ de iniuſta. Et in dubio ſi dubitatur de iuſta,vel iniuſta poſſeſſione,ſi tertius poſſidebat: quòd poſſeſſio præſumatur iniuſta,& clandeſtina,ex qua præſcribere non poteſt.l. clàm poſſidere.in princip.de acquir.poſſ. & c. licet cauſam de probati. Sed hoc obſtare non videtur: quia iuſto errore fuit motus ad apprehendẽdam poſſeſſionẽ prædicti loci de Pauliaco propter fama publicam tunc ibi vigentem, quòd locus prædictus erat de pertinentiis iam dicti loci de Gauanduno,quæ fuit iuſta cauſa credendi habere titulum, & poſſe hoc facere, ex quo cœpit poſſidere & præſcribere:
36 quòd ſufficit ſecundum Doct.ſuprà alleg. † Nam prætendens titulum dicitur habere bonam fidem,l.intra vtile.§. vendentibus.& ibi Bal.ff.de mino.& ita per illum text.tenet Inno.in ca.vigilanti.de præſcript.vnde præſcriptio in re principali trahitur ad depẽdentia & acceſſoria eiuſdem, vt nota.in l.ſi aliena.§.j.ff.de vſucap.& in l. eos. C. de vſur. quando illa acceſſoria inerant ab initio ipſi principali, vt erat locus prædictus de Pauliaco, qui de honore erat & pertinentijs de Gauãduno. Et ſic præſcriptus fuit cũ principali, aliàs noua opus eſſet pręſcriptione. Ita volunt Docto. in l.qui fundum.§.j.per illum tex.inſuper Ludo. Bologni. in primis interpretationi.ff.de vſuca.pro empt.& Roma.in ſingu.cccccclxxix.incip.tu habes regulam, quia licet malæ fidei poſſeſſor non poſſit poſſeſſionis cauſam mutare: hoc verum niſi ex cauſa ſeu titulo poſtea habito.l.non ſolum.§. quòd vulgò.& ibi Bar. Ang.& Alberic.ff. de vſucapio. quoniam ſequens titulus multum facit,vt l.ſi rem.in vlt.ff. de pign.actio,de quo per Alex.in l.ſi alienam.ff.ſolu.matr. Quia prędicta regula non haberet locum in cauſa & materia petitoria, ſecus eſſet in poſſeſſoria: quia tunc bene habet locũ,vt voluit Bald.in ſua diſpu.inchoante accuſatus de vi turbatiua.col.penul.dicens,quod licet vni ex litigantibus in interdicto vti poſſidetis,dominium acquiſitum poſt poſſeſſionem ante acquiſitam nihil opituletur, nec ei proſit, tamen bene in petitorio,vt in caſu noſtro allegat in argumen.l.ſi fundus.ff.de fund.dota.quẽ refert& ſequitur Alexand.in l.ſi de eo.§.final.in fine.ff.de acquiren. poſſeſſione. vnde etiam hic longe ante litem acquiſiuerat. Et idem allegabatur contra dominium Amaniou de Montepeſato, qui manu armata occupauerat locum de ſancti Liberata, & ſic tãquam malę fidei poſſeſſor præſcribere non poterat, quia reſpondebatur dictum locum à faucibus Angelorum inimicorum antiquorum regni eripuiſſe:& per conſequens bonum regis & cæterorum particularium dominorum prædicti loci geſſiſſe:ac ipſum locũ ſe dominis reſtituturum,ſolutis quos fecerat ſumptibus,declaraſſe,iuxta formam iuris præcipientis expulſis hoſtibus ex agris quos ceperant dominia eorum agrorum ad priores dominos redire, nec ea publicari,aut prędæ loco cedere,l.ſi captiuus.§.expulſis.ff. de cap.quem poſtea locum in parte acquiſiuit,licet ante maiorem eius partem acquiſiuiſſet. Vnde dici non poteſt per iura ſupradicta,malæ fidei poſſeſſor ſic redimendo: deteriorem enim cauſam dominorum non effecit,ſed profectò meliorem. Perimi enim ius bonæ fidei emptoris vetuſtiſſimum & iniquum,& contra mentem conſtitutionis eſt, vt ait Iuriſconſultus in l.in bello.§.rurſus.ff.de capti. Tum etiã eidem de Luſtraco apprehendere permiſſum erat alia ratione,propter debita hæreditaria,& legata per Seguinum de Valens relicta de ſuis proprijs pecuniis ſoluta:pro quibus prædicta loca erant hypothecæ affecta, & illa iudicio teſtatoris quouſque fuiſſet ſibi ſatisfactum retinere,& fructus ipſorum recipere poterat,vt conſtat per teſtamentum & codicillos Raimundi Bernardi de Valens. quare ſine præcedenti titulo non cepit. Ideo vim feciſſe non videtur,l. creditores.C.de pignor. Pręterea Ioannes de Beauiaumõt, Arnaldi de Luſtraco ſocer, prius prædictum emerat locũ de Pauliaco,& ſic ante alium habebat titulum, qui cauſam præbuit vſucapiendi,& præſcribendi potentiam,cum ex v-
37 troque titulo poſſideret locum prædictum. † Quoniam quando quis plura habet venditionum inſtrumenta,diuerſis temporibus,& pretiis confecta, ex vtroque dicitur poſſidere,argumen.l.ſi quis ante.ff.de acquirẽ.poſſeſſio. & tenet Bartol.in l.ſingularia.quem ſequitur ibi Alexand.verſicul.Item in quantum Bartol.ff.ſi certum petatur.& Pau.de Caſtro in l.qui bis.& ibi per Moder.ff.de verbo. obligatio. & Alexand.conſilio xxvij.verſi.Quid autem operetur. lib. iij. Pro quo dicit Bald.in d.l.indicia.C.de rei vend.quòd dictum notabilis viri dicentis patrem meum,cui ſucceſſi, talẽ emiſſe fundum,inducit iuſtiſſimam credulitatem, vt ex ea poſſit cauſari titulus putatiuus ſuperueniens ad præſcribẽdum illum fundum,iuxta l.Celſus.& quod notat ibi Barto. ff.de vſucapion.& in dicta l.qui fundum.§. procurator. pro emptore.& Felin.in cap.cùm contingat.colum.iij. in principi.de reſcriptis.cum aliis per ipſum allegatis. Quare ipſe de Beauiaumont, & Arnaldus de Luſtraco præſcribendo locum, & ſignoriam de Gauanduno, præſcripſiſſe videntur cum dicto emptionis titulo iam dictum locum de Pauliaco,attentata tam longa præſcriptione, vt dictum eſt ſuprà quæſt.xxxv. Quia vbi eſſemus in præſcriptione longi temporis decem vel viginti annorũ, aut triennali vſuca-
38 pione,quæ currũt, etiam iure veteri cum titulo & bona fide currebant aliud eſſet,ſed † præſcriptionem longiſſimi temporis xxx.annorum,nec reale vitium furti,vel violentię impedit.quod patet,quia etiam fur & raptor tanto tempore præſcribunt,non vt quærant directum dominium,vel vtile,ſed duntaxat exceptionẽ propter negligentiam non petentis.text.ad literam in l.j.§ ad hæc.ibi,nec furti neque vi bonorum rapto.C.de anna.exceptio. Nec etiam mala fides defuncti poſt illud longiſſimum tempus lapſum nocet hæredibus,& præcipuè inchoare volentibus præſcriptionem à ſe,cum fuerint bonæ fidei poſſeſſores,per conſequens eis non obſtat.l.cum hæres.ff.de diuer.præſcrip.& no.glo.in regula,cum quis in ius.de reg.iur.lib.vj. Quinimo plus dicit Din.in regula poſſeſſor.ad finem,quòd de æquitate canonica,ſi hæres vult inchoare præſcriptionem à ſe,mala fides defuncti nunquam ſibi nocet, etiam in præſcriptione longi temporis,& ſic illa lex,cum hæres.non habet locum de iure canonico ſecũdum eum. Et hoc ſequitur Paulus de Caſt.eius conſ.cclix.ſecundum verum numerum,inchoante viſo puncto ſupraſcripto,& allegationibus factis ſuper eodem.volu.nouorum, in pręſcriptione xxx.anno.vt ibi per eum,qui hoc probat per auth.malęfidei.& ibi Barto.C. de

de præscri.long.tempo.& allegat Bald.ita tenere in l.nihil. C.de vsucap.pro hæred.& Bar.in d.l.cũ hæres & idẽ Bart. & Alex.in l.Pomponius.§.j.ff.de acqui.pos.nisi (vt ait Paul. in allegato consi.) in præscriptione xxx.anno.ex forma statuti requireretur titulus.Sed hic currit præscriptio non solũ xxx.ann.sed etiam centum,& vltra,post mortem primorum suorũ authorũ, quæ est plus quã sufficiens ad inchoandã & finiendam præscriptionẽ,vt dicit Pau.in d.cõsi.cclix. versi. secunda ratio est.& in consi.cccxv.ver.ad secundum respõdetur.volum.nouorum.& signãter secundum eum,vbi hæredes habẽt titulum,vt hic, etiam tã ex eorũ quàm suorum authorum persona, vt suprà dictum est. Nam licet præfatus Arnald.de Lustraco,pendente processu emerit à prædicto Ioanne de Sort,vt dictum est, tamen hoc nõ obstat alia ratione peremptoria,cui responderi non potest:quia à tempore hostilitatis finitæ, & ducatus Aquitaniæ à faucibus Anglorum reducti,videlicet Ann.1453. vsque ad contestationem litis factæ anno 1477.fluxerunt xxiiij.anni.Et sic etiam fuit in dicta causa domini Ioannis de Puyolibus contra dominum Alanum de Fuxo, & Franchisiam de Montepesato eius coniugem, quia ab initio processus vsque ad litis contestationem exclusiuè erãt xxiij.vel circa anni præteriti.Et hæc præscriptio sine aliquo fuit vitio, & cùm titulo & bona fide completa.l.more litis.C.de rei vendic.& ibi per omnes.& in l.nec bona fide.C.de præscript.long.tempo.& in l.nemo.in fin.ff.de acquir.pos.& in l.si post cœptũ. ff.de rei vendi.& l.ij.& ibi Barto.C.de fructib.& lit. expen. Nec obstat dicere causas ressorti habitantium (quæ erant in parlamento Tholosano, in quo Processus prædicti de Stissaco fuerat inchoatus) remissas seu renuodiatas fore ad parlamentum Burdegalæ nouiter erectum,& tractu postea temporis Pictauis constitutum,& iterum annis tribus effuxis ad Burdegalam translatum,ratione cuius tempus debet prædictum deduci,nec interim currere debet,l.ij.§. penul. in fine.ibi,in omnibus autem in quibus protelatur.& ibi gl. & Doctores.ff.de iudic.Quoniã ad hoc respondetur,quòd non debet deduci, per textum in l. properandum.§. sinautem vtraque parte.versicu.sinautem in medio triennij.C.de iudic.vbi text.sic ait:Sinautem in medio triennij, vel morte iudicis, vel alia irrecuperabili occasione iudicium fuerit mutatum,tunc si quidem ex triẽnio annale tempus, vel amplius residet,in quo alius iudex causæ imponitur, intra reliquum tempus finiatur,&c.Et sic non consideratur mutatio iudicij,seu fori de loco ad locum: prout sæpè hic causa pestis,vt annis duobus præteritis primò Liburniæ, secundò Petragoræ,deinde hic Burdegalæ reuersum. Et ideo dicit ibi gloss.cautè dicit mutatum,& non solutum: quia tunc secus esset si solutum & finitum fuisset iudiciũ,seu parlamentam.ad idem tex.in l.proponebatur.& ibi gloss. & Doct.ff. de iudic.Igitur mutatio Parlamenti de loco ad locum nihil facit,quin teneatur quis prosequi Parlamentum,& causam suam in eo pendentem,seu inchoatam:quia ante litis contestationem nõ dicitur agere,sed velle agere,l.amplius.ff.rem rat.hab.Vnde loca prædicta de Gauanduno,& de Pauliaco pluribus & diuersis præscripserũt tẽporibus & modis:cum reuera secundũ verã & communem opi.citatio & inchoatio processus non cõstituat quẽ in mala fide,nec impediat præscriptionẽ currere,iuribus suprà alleg.Tamẽ his,& aliis in quæst.supradictis allegatis non obstantibus, cũ pro reo foret iudicandũ:per regulã,cũ iura partium sunt obscura.& l. Arrianus.de solu. dictũ fuit per arestũ Curiæ locũ de Gauanduno remanere & pertinere debere reo:& locũ de Pauliaco eidẽ de Stissaco actori,sine fructuum restitutione per reũ fienda:ac fructus,reditus,& prouẽtus ipsorũ locorũ per medium inter ipsos fore æqualiter diuidendos.Et vnũ per iã dictas partes fieri hospitale,de tribus centũ libris Turonen.perpetui reditus,etiã per mediũ soluendis dotandũ & fouendũ.Sed an possit per testatorẽ ordinari vnũ hospitale fieri in certo loco,vide Lapum de Caste.in rep.ca.de xenodochiis.de relig.dom.Et arestum latũ fuit die xiij.mẽsis Septẽbris,vigilia sanctæ Crucis,Ann.M.D.X X.quòd videtur iudiciũ esse rusticorum,l.Nesennius.ff.de nego.gest.sed
39 dici potest nõ verè esse,† quia quando sunt diuersæ opinio. hinc inde probabiles,laudatur iudex qui diuidit per mediũ materiã diuisibilem,vt eleganter probat Anch.cõsi. ccx.inchoante,inter contraria & varia consilia.quẽ sequitur Feli. in c.j.ver.ij.no.ꝙ quando.de constit.& pro hoc tex.celebris in l.antiqui.ibi,medietatẽ quandam,quẽ no.Angel.ibi,ff.si pars hære.peta.& prius dixerat Bar.in l.si duo. versic.& sic mihi videtur.ff.vti possidetis.& in l.j.col.vlti. C.eo.tit. Sed ante eum Din.in l.Titiæ textores.in prin.ff.de leg.j.& Bal. in l.si pater.in ij.no.ff.de hære.instit.& Alex.in l.Titius.per illum tex.in iij.no.ff.ad Trebel.& idẽ Decius in d.c.j.versi. Quartò conclusio supradict.& de constitu. Et apud canonistas ista fuit opinio:primò Vincentij,quẽ refert & sequitur Abb.Sicu.in c.licet causam.versi.extra glo. ponit Vincen.de probatio.& Ioan.Baptist.& Socin.in eorum consil. posito in lectur.Socin.post titul.de exceptio.rei iudicatæ. versi.possunt igitur colligere.volentes, ꝙ quando in aliqua materia est diuersitas opinionum, partes debent venire ad concordiam:ad quam venire inuitat text.in l.non sine.C. de bon.quæ liber.ibi, ambiguitas, atque diuersitas &c. Quod quidem consi.etiam repetitur inter consi.Soci. consi.cl.vol. j.& dixi in quæstion.cxlix.incip. an Rex Franciæ dominus noster.col.vlti.& vnum etiam notabile verbum in quæstio. ccxxxix.incip.in prædicta reintegrationis.col.vlti.& dictũ hoc intelligit Bal.in l.præses.in princ.C.de senten.& interloc.omn.iudic.quando possessiones & probationes non essent aduersatiuæ,sed incompatibiles,sed quãdo teste se infringunt,quia quilibet probat de possessione insolidũ, tunc secundum eum opin.Bartol.est falsa:quoniam partibus dici potest,vnus vestrum mentitus est:nescio quis sit.ideo ite cũ Deo.Sed Lacelo.Deci.in d.l.Titiæ textores.versi.secundo in dubio dicta lex,dicit quod Specul.in tit.de petit. & possess.§.j.docet iudicem debere dicere partibus ita æqualiter probantibus.Ite in nomine diaboli. Sed salua pace non reperi Speculat.sic dicentem,sed solum iudicem debere in ipsa causa supersedere.si tamen iudex cum bona conscientia possit accedere ad alteram partem,tunc (vt inquit Bald.)rectè facit,vt vide in dicta l.præses. & singulariter Lucas de Penna in l.qui numerari.versi.secundò quæritur.C.de numera.& actua.lib.xij.quem vide causa breuitatis.Sed Albe. in dicta l.Titiæ textores.dicit,quòd data paritate probationum sententia ferenda est pro reo,per not.in c.in nostra.de testib.& bonus ad hoc text.in l.inter pares.ff.de re iudic. & in l.lege Iulia Petronia.& ibi dixi post Benedict.de Plum. ff.de manumis.& istud est verius secundum Imol.in dicto c.in nostra.in gl.vti possidẽ.& Feli.ibi,col.fi.& Imol.in d.l. Titiæ textores.& secundum hanc vltimam partem conclusum fuit etiam in causa possessoria domini de Cancon cõtra dominum de Caumont, vt dixi in q.ccxxxviij.incipien. spoliato possessione:quamuis per nouam productionẽ constaret partes pro parte loci de Pertica pro ĩdiuiso possedisse, vt ibi vide.Tamen cõtra iudicium tale tam rusticorum, quam aliorum in dubio per medium diuidentium, est text. in l.quæsitum.§.si quis eodem.& ibi Albericus.ff.de fundo instruct.

SVMMAE.

1 *Exceptiones impedientes sẽtẽtiæ executionem opponi possunt coram exequutore.*

2 *Exceptionem eandem quando liceat secũdò opponere. & num.* 3.4.5.7.*&* 8.

6 *Exceptio quando dicatur se compati cum sententia.*

9 *Exceptio expensarum in re vendita factarum opponi potest post sententiam in rei vendicatione latam.*

10 *Exceptionibus multis quando possit reus vti.& num.*11.12.13. *&* 14.

15 *Exceptione quacunque ſublata poteſt res loco pignoris retineri.& num.16.*

17 *Actio licet non tranſeat in non hæredem, bene tamen exceptio.*

18 *Exceptiones quæ poſt ſententiam poſſunt ad executionem impediendam opponi.*

Quæſtio XLIII.

Super cuiuſquidem aresti executione per dominum Franciſcum de Banquet incœpta, orta fuerũt nonnulla alia dubia. Primò, an reus excipiens & proponens aliquam exceptionem, ac ſuccumbens, poſſit in executione, aut alia inſtantia excipere, & proponere eãdem exceptionem per modum exceptionis, vel etiã petitionis. Secundò, an ſummæ pecuniarum tam pro reparationibus loci & caſtri prædicti de Pauliaco, quam pro ſolutione piorum, & aliorum legatorum, ac cæterorum debitorum defuncti Raimundi de Valens, per prædeceſſores ipſius de Luſtraco impenſæ & ſolutæ, compenſari debeant vnà cum fructibus per ipſum de Luſtraco & ſuos anteceſſores ex prædicto caſtro perceptis, & collectis. Cũ per areſtum fuerit ſolũ iam dicto de Stiſſaco locus prædictus de Pauliaco ſine reſtitutione fructuum adiudicatus: & viſo quodam areſto in curia retẽto & regiſtrato, non tamen partibus pronũciato, per quòd curia eidem de Luſtraco reſeruabat acquiſitiones per ipſum, & ſuos prædeceſſores in ipſo loco de Pauliaco factas (acquiſitionibus de Ioanne de Beynac, & Ioãne de Sortz factis duntaxat exceptis) poſſe retinere & petere.

DECISIO XLIII.

ET quo ad primum dubium pono vnam regulam,
1 quòd † exceptiones impedientes ſententiæ executionem opponi poſſunt coram executore, vt volunt Doct. in c. de cætero. de re iudic. Vnde dico reum, qui ſemel propoſuit vnã exceptio. aut plures, poſſe in executione ſententiæ aut areſti, vel etiã in alia inſtantia eandẽ exceptionẽ per viã exceptionis vel petitionis proponere: & hoc quãdo de eadẽ nõ fuit ĩ primo iudicio plenè cognitũ & diſceptatũ. l. ſi nautẽ. §. fi. & ibi Bal. & Alber. ff. de neg. geſt. vel etiã quãdo nõ ad eũdẽ ſed diuerſum finẽ tẽderet. l. vẽdicãtẽ. cũ l. ſeq. & ibi Ang. ff. de euict. vbi vẽditor qui euictionẽ, & in illius euẽtũ duplã per ſtipulationẽ promiſerat, ad ſibi tradendum rem venditam ex alio ſuperuenienti titulo egit: aduerſus quem licet emptor de dictis euictione & duplæ promiſſione excepiſſet: quia quem de euictione tenet actio, eundem agẽtem repellit exceptio, vt ibi, & l. exceptionẽ. C. eo. tit. ſuccubuit reus: nihilominus idem reus ad duplã in ſtipulatione deductã agere poterit: cũ primo exceptio propoſita ad rei petitæ repulſam tenderet & nunc ſecũdo verò iudicio ad pœnam: quia aliud eſt res, aliud dupla. Et ideo cũ diuerſa ſint, exceptio rei iudicatæ non obſtabit, vt l. cũ quęritur. cum ll. ſeq. & ibi gl. & Moder. ff. de excep. rei iud.
2 † Secus ſi exceptio in ſecundo iudicio propoſita ad eundẽ cum prima tenderet finẽ. l. duobus. & ibi Ludo. Bolog. in ſecũdis interpreta. de except. rei iudic. Vel etiam ſi expreſſè per iudicem fuiſſet tanquã non vera reprobata. l. ꝙ in diẽ. §. ſi rationem. ff. de cõpenſa. & ibi Pau. de Caſt. in d. l. ſi nautẽ. §. fi. poſt Bar. & idẽ Bal. conſ. clxxxix. inchoante ſtatuto ciuitatis Papiæ. vol. iij. & ſingulariter Pau. de Caſt. conſ. cccvj. incip. viſa petitione porrecta per ſer. Marcũ. vol. nouorum. & pro hoc c. cum eccleſia Sutrina. in fi. & ibi Inn. & Doct. de cauſa poſ. & propr. & Signo. de Homed cõſi. xxvij. incip. quæritur an exceptio rei iudicatæ. & amplè Soci. conſi. ciiij. viſis inſtrumentis donationis. col viij. ver. Circa ſextã quæſti. vol. ij. vbi eũ vide. Sed hic non fuit expreſſè reprobata, ideo non obſtat: & no. gl. in c. j. & ij. & ibi Abb. Sic. de ordi. cog. & in clemen. fi. de appel. & ita per illa iura tenuit Federi. de Senis cõſi. ccxxij. & gl. & Doct. in c. ſuborta. in verb. reprobaſſe. & ibi Feli. in verbo exceptio cõpenſationis. & in verbo, ſententia. de re iudicat.
3 † Et idem erit ſi tacitè fuerit repulſa per iudicem pronuntiando ad vlteriora fore procedẽdum, l. j & ij. cum ibi not. per Doct. C. de ordine cogni. & d. c. ſuborta. & ibi Felin. verſic. habes ex his. & ex text. &c. cum aliis per eum allegatis vbi hoc limitat octo modis. Et primò, ſi plenè fuerit cognitum, vt dictum eſt, aliàs non, vt ibi per eum in prima limitatione: & idem Roman. conſi. ccccx. inchoante, vt clarior reddatur. verſicu. vnde reſultat. & pro hoc text. in l. ij. §. ſi dubitetur. & ibi Ludo. Bolog. in primis interpret. ff. de iudi. igitur ſi expreſſe vel tacitè exceptio fuerit reiecta, requiritur, vt amplius opponi nec vlterius deduci poſſit, quòd fuerit plenè cognitum.
4 † Quoniã ſi in ſummario iudicio in quo plenè non diſcutitur, oppoſita fuerit, & repulſa aut reiecta, nihilominus poterit poſtmodum opponi in iudicio ordinario. l. ſi quis à liberis. §. ſi vel parens. ff. de liber. agnoſ. & l. penultim. & ibi gloſſ. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iur. & tenet Paulus de Caſtro in dicto §. ſi rationem. & in conſ. xxx. incip. vt plenè attingamus id de quo quæritur. in princip. volumi. nouorum. & Ioann. de Imola conſil. cxxx. colum. j. verſi. non obſtat & Corn. conſi. cxxvj. in fin. volum. iiij. vnde in caſu noſtro reus propoſuit exceptionem ſolutionis pecuniarum, ad quas ſoluendas cõdemnatus extiterat, prout apparebat per ſententiam de ipſis cõdemnatoriam quam produxit, offerens quittãtiam & ſolutionem probaturum. Certè enim erat admiſſibilis, vt nulli non patet, ad proponendum & probandum illam, vt volunt iura & Docto. ſuprà allega. & Pau. de Caſtro conſil. cclviij. exordiente, in cauſa quæ vertitur Parmæ. verſicul. & primò obſtare videtur. volum. nouo. & Ioann. de Imol. in præallegato conſi. cxxx. verſic. non obſtat. & verſicu. circa tertium.
5 † Quamuis ſecus eſſet, ſi per viam & modum agendi propoſuiſſet & ſuccubuiſſet, tunc non poſſet etiam per modum exceptionis, licet ad diuerſum tenderet finem, & iterũ proponere: quia in plus habet actio, quã exceptio: ideo ſi quis in agendo ſuccumbat, ab excipiendo repellitur, ſed nõ profectò econuerſo, d. l. duobus. de exceptio. rei iudica. quia agens ſimpliciter omne ius ſuum in iudicio deduxiſſe videtur. l. & an eadem §. j. & l. ſi quis cum totum. eod. tit. & l. fin. de anna. exception. Et tamen non is qui excipit, videtur ius ſuum omne deduxiſſe, quoniam ad repulſam ſolum propoſuit, & ſe defendit. dicta l. vendicantem. & dict. l. duobus. & ſic tenent ibi Barto. Ange. & Paul. de Caſtro. & idem Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verborum obligation. & Docto. in l. j. & l. peremptorias. C. ſenten. reſcin. non poſſe. & Pau. conſi. x. inchoante, in caſu præſenti ſi quæritur. vol. nouo. & Abb. Sicul. in conſi. 50. in j. & ij. ratione. volum. j. & Alexan. conſi. lxj. verſicul. item præſuppono. cum ſequenti. libr. ij. & Barto. Bal. & Salice. in l. j. C. de iuris & facti ignoran. Item reus in executione poteſt ſemper excipere & proponere exceptionem, quę ſententiam non impugnat. l. Neſennius §. fina. & ibi Ludouic. Bologni. in ſecundis interpretatio. ff. de re iudica. & l. ſi fullo. & ibi Barto. Albe. Paul. & Sali. ff. de condictio. ſine cauſa. & Alex. conſi. cxxiij. circa quartum dubium. lib. ij. & bonus tex. in l. elegãter. §. ſi quis. ff. de condict. indebi. & Feli. poſt Abb. in c. poſt exceptionem. verſ. & no quòd ſuccũbens. ibi, item fallit in exceptione quę ſententiam non impugnat. de exceptio. cum aliis per ipſum allega. & Ange. Aret. in §. ſunt præterea. verſicul. ſed ſi quis. de actio. & Deciſio. capellæ Tholoſanæ quęſt. cclix. ante finem.
6 † Ideo dicit Bald. in dicta l. j. verſicu. & nota. de iur. & facti ign. ꝙ exceptio dicitur ſe cõpati cum ſententia, quando compatitur cum cauſa ciuili & naturali obligatione, ex qua agitur. l. penult. ff. quod cum eo. Sed quando ius agentis, quod fuit ventilatum, eſt exceptioni contrarium, & poſito vno contrariorum, remouetur reliquum, & tũc exceptio excluditur, ſed non quando eſt talis exceptio, quæ examinatur ſeorſum à principali, & quæ non elidit principale, tunc iſto bene poteſt opponi poſt ſententiam: pro quo ponit Bald. tria exempla. vt ibi per eum: & ipſum ſequitur Socin. in conſilio xc. incipiente, circa primum conſultationis articul. verſicul. confirmantur etiam prædicta. libr. ij. & Iaſ. in dicta l. de iuris & facti ignoran. verſicul. ſucceſſiuè nota. vbi ex dicta regula ponit quinque notabiles deciſiones. & idem in propriis terminis Cornel. in conſilio cxlvij. colum. penulti. in litera M, cum ſequen. vol. ij. & Bal. in conſ. clxxvj. in vltima quæſtion. libro j.
7 † Vel etiam quando eſt tale quid, quod in iudiciũ nõ poteſt deduci, niſi per modũ excipiendi: quia

di:quia tūc qualitercūque quis ſuccūbat in exceptionē,etiā ſi ſuper ea nō ſit expreſſe pronūciatū,nō poterit in alio iudicio deducere,vt d.l.pereptorias.& ibi Cin.& Doct.ſenten. reſcin.nō poſ.& tenet Pau.de Caſt.in §.ſi rationē.& in cōſ. cccvj.& Feli.in locis alleg.& Soci.in cōſi.ciiij. in vj.quæſt.
8 vnde cū in præſenti caſu† omnes qualitates ſuperuenerint, ſcilicet q̄ nō fuit plenè cognitū:quia nō allegata cōtra actorem non extitit cū aliis excep.ſed in cōtradictis perfunctoriè,& ſic ineptè:quoniā exceptio formaliter obiici debet, aliàs non valet,vt tenet Ang.in conſil.lxj.incip.quæritur & quæſtio per ſtatuta.col.ij.circa med.per tex.in l.j.§.Labeo. ff.de flumi.& in clem.vlti.de appel.& in l.itaque.ff. de procu.Et ſi poſtea hic oppoſuerit,hoc fuit principaliter contra epiſcopū Agennenſem,ſeu eius procuratorē fiſcalem,licet illā contra illum actorem ampliauerit.Secūdò,quia ad aliū & diuerſum finē in primo iudicio ad repulſam totius rei tā de Gauanduno,quàm de Pauliaco illā propoſuerat:& nūc in executione ad finem pecuniam & impēſam ratione reparationum,legatorum ac aliorum hęreditatis debitorum per ſuos prædeceſſores ſolutam habēdi,pro quibus, cùm de iure æquiparentur l.emptor.ff.de rei vēd.vti potuit retētione caſtri,vt ibi per omnes,inſuper Alber.& Iaſ.in l.ſi non ſortem.§.ſi centum.ff.de condi.indeb.vt infrà dicam in proxima quæſt.
9 † Quia exceptio deductionis impenſarum quæ in re vendita factæ fuerunt,opponi poteſt poſt ſentētiam in rei vendicatione latam,quamuis oppoſita non ſit,ſecūdum Barto.in d.l.in fundo.col.vlti.& idem ibi Alberi.verſi. ſed quid ſi exceptio expenſarum.ff.de rei vendicatio.& Bart.in l.Paul.ff.de excep.doli.& Specul.in titu. de execu.ſenten.§. poſtremò.verſi.quid ſi bona ædificaui.& ibi latè Io. Andr. in additio.& in titu.de exceptio.§.dicto. verſi.ſed pone ædificaui.& Bertran.conſi.xv.num.50.cum duobus ſequent. vol.j.nouiter impreſſo.& Doct.in l.ſi in area. ff.de condic. indebit.& Iaſ.in d.l.j.verſi.ſecundò infero.de iur.& facti ignorantia. Et etiam exceptio non ſufficientis patrimonij ad legatorum ſolutionem opponi poteſt.l. cùm fideicōmiſſum.& ibi Barto.Ange.& Alber.ff.de confeſſ.& in d.l.Neſennius.§.fin.& tenet Rapha.Fulgo.in conſi.xcvj.verſic.ſecundo principaliter. Cum illa exceptio non repugnet arreſto generaliter lato,per quod dictus reus opponens fuit ad reſtituendum dictum locum de Pauliaco ſine fructibus actori condēnatus:quem tamen ſibi impenſis.& debitis per eum & ſuos ſolutis ſibi prius ſatisfactis, tradere & reſtituere obtulit,& exceptio rei iudicatæ,ſecundum iura & Doct. ſuprà allega.& non obſtat ſibi,quia illa nūquam extenditur ad aliam rem,neque ad actionem competentem ad eandem rem,ſi generaliter ſit ſententiatum. d.l.cum quæritur.& ll. ſequen.& idem Socin.in conſilio xviij.verſi.tertiò in propriis terminis.volumin.j. Et poſito quòd reus oppoſuiſſet contra actorem generaliter ſimul cum aliis exceptionibus, in qua generali exceptione vel oppoſitione (cum ad cautelam fiat)ſolitum ſit(non ſolum exceptiones quas quis ſit ſibi competere,ſed etiam quas ignorat) cumulare, vt videmus quotidie de facto fieri,ſecundùm Pau.de Caſt.in conſil.cclix.verſi.nam oppoſuit,non nocebit, quin poſſit ſecūdum eum poſtea ſuper qua velit probationes inducere:quæ ſuper non exceptis induci non poſſent,tanquam in iudiciū non deductis, iuxta nota.in l.ſi duo.§.idem Iulianus.ff. de iureiurand.alleg.Bald.in l.per hanc.verſi.quæro reus oppoſuit.C.de tempo.appella.& idem Alberic.in d.l.ſinautem. §.fin.in fin.de nego.geſtis.& idem Paul.in dicto conſi.xxx.
10 † Præterea cum ſit reus: pluribus potuit vti defenſionibus etiam diuerſis vel contrariis,& tunc incūbit ſibi onus probandi cap.auditis.de præſcrip.& præcipue ſi per modū conditionis & in eodem inſtāti in medium adduxerit,iuxta no. per gloſſ.Bald.& Docto.in l.ſi quidem.C.de exception.& tenet Zabarel.in cap.imputari.de fide inſtrumen.& Felin. poſt Abbatem Sicul.& Anto.de Butr.in capitu.paſtoralis. verſic.quod autem.de exceptio.& idem ibi Philip. Decius in gloſſ.in verbo,audiantur.Et non ſolum in eadem inſtātia,ſed etiam profectò in diuerſis inſtantiis, vt tenet gl. in ſumma.xiij.quæſtion.ij.& tenent Barto.Angel. Alberic. Paul.de Caſtr.& Socin.in l.nemo.per illum text.ff.de exceptio.vbi Socin.ponit tres concluſiones.& per Albericū de Roſat.& Decium in l.nemo.ff.de regul.iur. & Cin.Bartol. Bal.in l.j.& ibi Iaſ.colum.vltim.C.de furtis.& idem Vital. de Caba.in tracta.clauſularum.fol.149.colum.j.Franciſ.& Din.in regu.nullus pluribus.eod.titu.lib.vj.cum aliis in additio.j.& ij.per me allega.& Luc.de Penna.in l.profeſſio & deſiderium.ante finem.C.de muneri.patri.lib.x.& Bald.in
11 l.edita.verſi.ſed nunquid in actione.C.de eden.† niſi tales exceptiones eſſent in facto contrariæ & incompatibiles,vt eſt ſi opponit de pacto facto certa die in hac Burdegalę ciuitate,& de ſolutio.eadem die facta in ciuitate Tholoſana: tunc repellitur reus,ſecundum Raph.Cuman.quem ſequitur Socin.in d.l.nemo.in fine,argum.l.ſcripturæ C.de fide
12 inſtrumen.& l.vbi repugnantia.ff.de regul.iur. † Et intellige maximè quòd vti poteſt exceptionibus contrariis,quādo non conuenitur ex ſuo proprio facto,ſed ex facto alterius: quia tunc non eſt admittendus,argu.l.qui in alterius.de regul.iur.Secus ſi ex facto proprio,quia in proprio nō eſt tolerabilis ignorantia,l.quanquam.ff.ad Velleian.& l.ſi.ff.pro ſuo.ita tenuit Vbert.quem refert & ſequitur Specul.in titu. de exceptio.§.viſo quando exceptiones.verſicu.ſed quid ſi debitor.& Alberic.in dicta l.nemo.de except.& Felin.in d.
13 capitul.paſtoralis.verſicul.regulam tamen.† Et idem ſi ab initio reus confeſſus fuiſſet,qui poſtea velit contrariū proponere:quia illam confeſſionem non poteſt perimere: ſed bene declarare vel limitare,cap.cum dilecti.de accuſation. & ibi per omnes. Et eſt ratio ſecundum Io.And.in reg.nullus.quia per cōfeſſionem quam quis facit, eſt ius acquiſitum aduerſario,ſi in ea conſenſit: ſecus eſt in negatione:ex qua ius non eſt acquiſitum aduerſario,qui in ea non conſenſit.& ipſum ſequitur Ioan.Fab.Bald.& Pau.de Caſt.in auth.contra qui propriam.C.de non numerata pecu.& dixi infrà in
14 quæſt.incipien.ſed iuxta præmiſſa quæro.† Et in iſto caſu ita fuit in curia concluſum in cauſa domini Bernardi Gyti appellati,Contra Stephanum de la Corcele à Seneſchal. Lemouicen.ſeu eius locum tenente appellātem,qui in primo iudicio coram iudice à quo obtulerat ſoluere cenſum beneficii,deducendo ſibi certam pēſionem occaſione prędicti beneficij per eum ſolutam: qui condemnatus in cauſa appellationis,propoſuit ſe cenſu & fructibus beneficij gauiſum non fuiſſe,ideo non teneri. Et quia iſtud factum eſt confeſſioni ſeu compenſationi allegatæ contrarium, non fuit admiſſum:quoniam qui compenſat,videtur fateri debitum,vt tenet Din.in regula exceptionem obiiciens.de regu. iuris.lib.vj.& Roma.in con.lxxvij.& per Io.And.& omnes in cap.cum venerabilis.de exceptio.& Barto.Angel.& Alberi.in l.non vtique.ff.eod.titu.& compenſatio eſt quædā ſolutio,l.ſi debitor.ibi,nihil intereſt ſoluerit, an compenſauerit ff.qui potio.in pign.habean.& l.ſi peculium.§. quod ſi hæredi.ff.de ſtatuliber.& plenè Felin in dicto capit.ſub orta.in verbo,exceptio.& Paul.de Caſtro in dicto conſil. cccvj.Quare fuit dictum bene iudicatum, non obſtante illo nouo & contrario facto propoſito:& latum areſtum, die
15 xvij Martij, Anno 1522. † Tum & peremptoriè. poſito enim pro conſtanti quòd quis ratione areſti lati, vel ſtatuti, vel ſtylo non poſſit opponere aliquam exceptionem: tamen rem poterit retinere loco pignoris, quia iſtud non eſt excipere, cum non habeat exceptionem, ſed pignori incumbere.l. Iulianus.§.offerri. & l.qui pendentem. ff. de action. empt.& l.ſi pater.in fine.C.eodem titulo.& ita per illa iura tenet Baldus in l.ſi traditio.verſiculo tertiò quæro. C. eodem titulo.& idem in dicta l.peremptorias.verſicul. quæro condemnatus eſt venditor.& ibi Alexand.in addition.allegat Bald.in addition.Specu.in titul.de execution. ſenten.& idem tenent Alexan.in additio.poſt Bal.in l.ex prædiis. C.

de euict.& in d.l.j.verſi.ex hoc nata.ibi,ſecundum in exce-
ptione.de iuris & facti igno.& plenè Barbat.in cõſi.lxxxvj.
16 verſi.& ſi dicat quiſpiam.volu.iij.† volentes,ꝙ ſi venditor
fuerit condemnatus ad rem tradẽdam poterit in executio-
ne opponere exceptionem pretij non ſoluti, non obſtante
ſtatuto prohibente nullam opponi poſſe exceptionem, cũ
iure pignoris poſſit retinere poſſeſſionem pro ipſo pretio
non ſoluto,d.§.offerri.l.licet.Bartol.in l.ſi duo patroni.§.ſi
quis iurauerit.ff.de iureiurando.voluerit contrarium. Sed
primum verius & communius,ſecundum Iaſ.ibi verſi. nun-
quid autem iſta diſtinctio.& Alexand.in conſ.xx. incipien.
Viſo proceſſu ſuper cauſa.num.ij.lib.vj.& Iaſ.in d.l.j.verſi.
iiij.ex iſta.ff.de iuris & facti ign.& idem Cornel.conſil.lxj.
in litera N,volu.iij.& dixi in §.iiij.in gloſ.j.verſic.& not.de
iuriſdict.omnium iudic.lib.conſuet.Biturig. Accedant no-
tata per Bart.in l.j.§.parui.ff.quod vi aut clam.& Dominic.
in conſi.cxxxix.col.j.Et ſi dicatur quòd nihil ab Epiſcopo
de Luſtra.de legatis & debitis ſolutis per Seguinum de Va
lens hæredem,cuius idem de Luſtraco non fuit hæres, & ſic
17 ad eum non tranſiit ius exigendi pretẽſa debita.† Ad quod
reſpondetur,quòd licet non tranſeat actio,cum non ſit hę-
res:tamen ius excipiendi tranſit ad eum,tanquam ſucceſſo-
rem etiam ſingularẽ,vt l.ſi tertius.§.ſi prius.& ibi per Bart.
& Docto.ff.de aqua pluuia arcenda.& in l.ſi ſuperatus.ff.de
pignor.& ita tenet Bartho.Socin.in conſi.xxiiij.verſ.ſecun-
dum ex iure in fin.volumin.j.& Roma.in conſil.cccxj.poſt
princip.cum aliis per eum allega. Tum quia habuit ius ceſ-
ſum ab hærede ipſius Seguini,vt infrà dicam:& idem tenet
ſingulariter Franciſ.de Aret.in conſi.lxx.verſic.non obſtat
quòd iſtud excipiendi.& Socin.conſil.cxiiij.incip. In cauſa
dominæ Liſæ.verſi.exceptio autem ſeu ius excipiendi.vol.
ij.Sicut dicimus ſecundum eum in ſucceſſione rei cuius oc-
caſione cõpetit exceptio,l.fluminũ.§.adiicitur.ff.de damno
infect.& ibi per omnes poſt Din.in l.dolia.§.eum qui.ff.de
contrahen.empt.& Ioan.de Imo.in conſi.inci. viſis ac pon-
deratis.col.ij.poſt med.alleg tex.in l.etiam ſi in rem.ff.de iu
reiuran.& Philip.Corne.in conſi.cx.in litera F, volumi.iij.
18 & Bal.in d.l.in fundo.in iiij.not.† Et quæ ſint exceptiones,
quæ poſt ſententiam opponi poſſunt ad eius executionem
impediendum,vide Bar.in d.l.j.de iuris & facti ign.vbi po-
nit tres caſus principales,quos Bal.Salic.& amplè Iaſon ibi,
verſi.pro clara intelligentia,proſequũtur. Et in hanc par-
tem maior pars dominorum inclinauit, & nullum fecit du-
biũ.Et ita alias cõcluſum fuerat in cauſa domini de Beau-
uille contra regium procuratorem generalem, domino de
Ciret,domino ſanctæ Fortis exiſten.relatore,vbi lõgè ma-
ior erat dubitatio, quia Rex dicebat ſe doimnum locorum
de Beauuille, & certorum aliorum locorum, & prædictus
de Beauuille ſe etiam dominum vel quaſi in totum illorum
dicebat,qui tamen ſuccubuerat coram Seneſchallo Agen-
nen.& ſententia per areſtum cõfirmata,& coram executo-
re areſti voluit proponere eandem exceptionem, ſaltem in
parte ſe fuiſſe dominum certorum locorum: qui tamen ad-
miſſus fuit.Cuius opin. ego & plures ex dominis non era-
mus,quia ad eundem tendebat effectum,& plenè diſcuſſum
fuerat,& ad probandum admiſſus, &c. quantum enimuerò
ad acquiſitiones per ipſum à Luſtraco de Ioã.de Beynac ex
Ioan.de Sortz factas,ipſe nunc non eſſet iterum ad propo-
nendum (licet non propoſuerit) admiſſibilis, ſed bene ad
acquiſitiones aliorum allegãdum,iuxta areſtum pro memo-
ria curiæ in actis eiuſdem regiſtratum.

SVMMAE.

1 *Reparationes quæ dicantur.*
2 *Reficere quid.*
3 *Reparare & reficere idem eſt.*
4 *Aedificare prohibiti non prohibentur reficere.*
5 *Reficienti quando poſſit nouum opus nuntiari.*
6 *Meliorationes quæ dicantur.*
7 *Expenſas neceſſarias deducit etiam malæfidei poſſeſſor.*
8 *Expenſas vtiles quis deducat.*
9 *Expenſæ factæ in ſoluendis debitis an ſint neceſſariæ.*
10 *Expenſas voluntarias quomodo quis deducat.*
11 *Expẽſas gratia fructuũ factas quiuis deducit,& quomodo.13.*
12 *Expenſarum æſtimatio quo tempore fienda.*
14 *Expenſas an deducat ſucceſſor particularis.*
15 *Fructuum compenſatio quomodo fiat cum expenſis.& num.16. 20.25.& 26.*
17 *Fructus percepti an ſint reſtituendi per grauatum fideicommiſſo.& nu.21.& 22.*
23 *Emptor conditionalis an etiam fructus reſtituat.*
24 *Creditor tenetur fruct.pigno.in ſortem computare,niſi in caſu.*
27 *Neceſſitas eſt triplex.*
28 *Propria dicitur res aliqua altero de quatuor modis.*
29 *Tanquam,dictio,quid ſignificet:& quid dictio tandiu.18.*
31 *Integraliter verbum quid ſignificet.*
32 *Falcidiam an detrahat hæres,ſi teſtator iuſſerit legata omnia integrè ſolui.& nu.33.*
34 *Creditor computat fructus pign.in ſortem,niſi aliud pacti ſint.*
35 *Pactum quod creditor lucretur fructus pignoris, an ſit vſurarium.*
36 *Emere an quis poſſit ab eccleſia certam panis & vini portionẽ ad vitam.& nu.37.*
38 *Donec dictio,quid importet.*
39 *Vſusfructus quando intelligatur integer vxori relictus.*

Quæſtio XLIIII.

Quo ad ſecundam quæſtionem, an ſummæ pecuniarum tam pro
reparationibus loci & caſtri prædicti de Pauliaco,quam pro ſolu-
tione piorum & aliorum legatorum,ac debitorum defuncti Rai-
mundi de Valens per prædeceſſores ipſius de Luſtraco impenſæ
& ſolutæ compenſari debeat,vnà cum fructibus per ipſum de Lu
ſtraco,& ſuos anteceſſores perceptis,& leuatis, attento quòd per
primum areſtum fuerit ſolũ eidem de Stiſſaco prædictus locus
de Pauliaco ſine fructuum reſtitutione adiudicatus:ac etiam viſis
teſtamento & codicillis iam dicti Raimundi Bernardi, per quos
voluit Seguinum de Valens grauatum in defectum liberorum
reſtituere debere,ac de bonis ſuis propriis vendere ad valorem
ducentarum librarum Turonenſium reditualium vſque pro ſo-
lutione prædictorum legatorum,& debitorũ per ipſum relicto-
rum.Pro quorum ſecuritate voluit quod Seguinus prælatus poſ-
ſet,ſeu ſui ſucceſſores poſſent de bonis ſuis hæreditariis recipe-
re & recuperare prout voluerit ſeu voluerint, & tanquam de re
ſua propria ordinare,tandiúque bona prædicta hæreditaria om-
nia tenere,donec prædicta ſic impenſa eſſent integraliter exſo-
luta,non obſtantibus ſubſtitutionibus antedictis,&c.

DECISIO XLIIII.

PRAESVPPOSITO pro iſtius quæſtionis
intellectu,quæ dicantur reparationes,& meliora-
tiones domus,& quæ deduci poſſunt.† Et dico ꝙ
1 reparationes dicuntur illæ per quas priſtina forma, vel fa-
cies domus abſque dilatione vel productione ſeu depreſ-
ſione conſeruatur. puta ſi quis refecerit tectũ vel parietes,
2 quæ minabãtur ruinam,vt l.j.§.deinde ait.ff.de riuis.† Re-
ficere verò,vt inquit Iureconſul.eſt,quod corruptum eſt,in
priſtinum ſtatum reſtaurare. verbo enim reficiendi tegere,
ſubſtruere, ſarcire,ædificare,item aduehere, adportaréque
3 ea quæ ad eandem rem opus eſſent,continentur.† Idem e-
nim ſonat reparare quod reficere,l.iij.§.reficere.& ibi gloſ.
& Barto.ff.de itinere actúque priuato.& l.j.§.ſi quis in ſpẽ
refectionis.ff.de via publica.& l.j.§.ſi quis ædificium. ff.de
noui operis nuntiatio.& ibi Alberic.de Roſa.Bartol.Ang.
Alexand.& amplè Iaſ.quem §.legit Paulus de Caſtro cum
§.opus nouum.& l.iiij.C.de ope.public.& l.j §.penultim.ff.
de mor.inferen.vbi Baldus & Angelus † dicunt quod pro-
4 hibiti ædificare caſtra,vel domos, non prohibentur refice-
re.& idem Anchara.in cap.conſuluit.de Iudæis. & Iaſ.in di
cto §.ſi quis ædificium.& per Doctores in l.inter ſtipulan-
tem.§.ſacram.ff.de verborum obligatio.limita, niſi domus
5 eſſet diruta funditus: † quia tunc reficienti nuntiabitur no
uum opus, quoniam hæc refectio antiquum non ſuſtinet,
ſed domum nouam facit.Quia aliud eſt reficere, aliud nouũ
opus

opus facere, vt dictis iuribus, licet largo modo idem sit, dicta l.j §.ædificare.& ibi Bald.& Ange.de mort.inferen. & glos.in cap.ij.in verbo nuntiatum.de noui oper.nuntia. & Felin.in dicto c.consuluit.in ij.notab.versic.sed aduerte. & Ias.in repetitio.l.quo minus.colum.pen.ff.de flumi.& Feli. in cap.cum accessissent.& ibi Deci.colum.fi.in fi.de constitut.& Deci. in l.domum suam reficere.ff.de regul. iuris. & And.de Iser.in constitutio.castra munitiones.fol. cxliij.nu. j.& tenet Bal.in l.si vt proponis.ij.per illum tex.C.de nupt. & pro hoc gl.in c.de monachis.xviij.q.ij. Et ista est limitatio Doct.insuper Felin.& Ias.in dicto §.si quis ædificium. versi.limita istam conclu.quam quidem limitatio, probat ex tribus glo.& tribus textib.cum aliis plurib.docto. dictis & rationibus.& secundum hanc conclusio.fuit per curiam iudicatum in fauorem nobilis viri de Lostanges cõtra alium condominum, qui de nouo in area iuxta castrum ædificare volebat, dicens aliàs ibi ædificium fuisse, licet dirutum. Et similem quæstio.ponit Alber.de Rosa.in d.§.si quis ædificium.& in d.§.sacram.vbi Alber.refert ita fuisse iudicatum de facto: quia iste de nouo ædificat, non autem veteri sustinendo remedium adhibet, quod est necessarium, dicto §. si quis ædificium.& dixi infrà quæst.cccxx.si quis in proprio
6 fundo.† Meliorationes autẽ domus dicuntur illæ, per quas castrum vel domus efficitur melior, dum tamen sint ita affixæ, quod efficiãtur domus: vt puta si in domo fieret vna camera, vel furnus, aut cellarium. Nam ista sunt pars domus, & causa domus fiunt.l.quod dicitur.§.fi.cum l.sequent.ff.de impen.in reb.dotali.fact.accedat l.Iulianus.§.fi. cum ll.seq. de action.empt.Ita tenet Paul.de Cast.in consi.cccliiij.aliàs secundum verum num.ccclxxx.incip.Quantum ad illa quæ facta sunt.volumin.antiq.vbi consuluit, quod vbi postes & perticæ sunt, vel alia quæ non sunt ita affixa, vt sint pars domus, quæ possunt pro libito amoueri: tunc non dicuntur reparationes, aut meliorationes, cũ pristina forma vel facies sine ipsis conseruetur: sed dicuntur instrumentum vel instrumẽta domus, si gratia illius posita fuerant: vt ibi per eũ. & quæ notant Doctores in l.cætera.§.sed si parauerit.ff.de legat.j.& dixi in consil.iiij. incipien. Iaquelina du Molin. versi.& prædicta & notata.& in q.ccxxix.incipient. aliquis vendidit domum.cum seq.q.Ideo circa expẽsas & sumptus reparationum repetendos, antequam de compensatione ipsarum cum fructibus perceptis dicamus, primò est insistẽdum.Quia licet hãc q.Iureconsultus in l.in fundo.ff. de rei vendi.terminare noluerit, sed iudici decidẽdam reliquerit: dum in princip.dicit, bonus iudex variè ex personis causisque constituet, &c. Et hoc propter incertitudinem facti, vt voluit gloss.& bene secundum Alberi.ibi, ver.quæro.quia vbicunque est diuersitas facti non potest certa dari responsio.l.ea est natura cauillationis.ff.de reg.iur. Quare prudẽtes responsores non respõdent precisè, sed cum distinctione, si possunt, quia magis tuta est illa responsio quàm præcisa.facit l.præcibus.C.de impub.& aliis substitu. & l.vt responsum.C.de transactio. Et ad hoc quod dicitur variè ex personis & causis iudex habet statuere: facit secundum Alberic.de Rosa.ibi, l.fin.C.de actio & oblig. & l.legitimos. ff.de legitim.tutor.& l.vna.C. si quis impe.maledi. Et istud etiam secundum eum attenditur in pœnarum impositione, vt ibi, & l.Pedius.§.final.ff. de incen.ruina.& naufrag. & c. de causis.§ vltim.de offic.delegati.Quamobrem secundum Iureconsul.& gloss.Bartol.Bal.Ange.& communiter Doctor.in dicta l.in fundo.distinguendum est, quòd aut sunt necessariæ expensæ, & illas deducere poterit per retẽtionẽ rei, cum & malæ fidei possessor ipsas deducat, l.domum.& ibi Cin.& Salicet.C.de rei vendica.& l.& ex diuerso.ff.eod. & §.certè illud.& ibi Ioan.Fab.Io.de Plat.& Ang.& Are.
7 Instit.de rerum diui.prout sunt expensæ, † quæ communiter fiunt in reficiendo siue reparando, vt dixi suprà in præsuppositione, & not.in d.l.in fundo.& in l.impẽsarum.ff.de verb. signi.& in l.sin autem.§.in repetita.& sing. Alberi.de Rosa.de rei vendi.& Docto.in l.diuortio.§.impendia. ver. planè.ff.sol.matri.& in l.si in area.ff.de condi.indebi.& in l. adeo.§.j.ff.de acquiren.rerum domi.Et ideo dixi in reficiẽdo, quia secundum Barto.in d.l.in fundo.versi.venio ad expensas, &c.ad ipsas communiter iura se referunt. nam expensæ in faciendo de nouo non sunt regulariter necessariæ, vt dixi suprà.sed potest esse ratio secundum eum, quòd etiã expensæ in faciendo de nouo erunt necessariæ, l.j.ff.de impen.in reb.dotal.& idem Ias.in l.fi.§.fi.ver.secundo not.C. commu.de leg.& Corn.in cõs.ccxliij.in litera D, volu.ij & Albe.de Rosa.in l.fi.in fine.C.etiam ob Chirographa.pec. pig.ten.non pos.& in l.si nõ sortem.§.si centũ.& ibi Ias. de
8 condi.indebi.† Si verò sint expensæ vtiles, tunc si faciens sit bonæ fidei possessor, & euincens erat facturus vel venditurus: & tunc ipse faciens deducet pro ipsis quantum res ipsa est effecta pretiosior, d.l.in fundo.ij respon.Si verò nõ erat facturus aut venditurus, idem, si ipse euincẽs sit diues, aliàs permittitur ipsi possessori auferre, d.l.in fundo. Et hoc nisi ipsi possessori esset prius de nõ reficiendo denunciatũ.l.aut si ante denuntiatũ.ff.de rei vendic.per quod videtur decidi q.Quod proximior retrahere volens non teneatur emptori ad expensas vtiles, quas fecit post denũtiationem sibi in iudicio, vel extra iudicium de non reparando factam, vt ibi, de
9 qua infrà q.xlvij.inci.& quia suprà in quæst.dicam. † Aduerte tamen, quòd expensa facta in soluendis debitis dicitur vtilis, vt est tex.cũ sua gl.quem faciunt ibi Ange.& Lud. Bolog.in secundis interpreta.sing.in §.si autem creditor.in authen.de non alienan.imò censetur necessaria: quia necessario soluenda sunt debita, cũ pro ipsis soluẽdis immobilia in subsidium etiã ecclesiastica alienari possint.auth.hoc ius porrectũ.C.de sacrosan.eccle.vt infrà dicã. ergo accessoriũ sequitur naturam sui principalis, vt in c.accessoriũ.de regu. iur.lib.vj.& in l.cum principalis.ff.eo.& est tex. in terminis nostris in l.Titius.& ibi Bart.& Alexan.super verbo rogationis.ff.ad Trebel.& idem Bertran.consi.xv.nu.50.vol.xj.
10 † Sin autem sint expensæ voluntariæ, in istis solũ permittitur deductio, prout voluit gloss.in d.l.in fundo.id est, quòd permittitur deductio vel abrasio siue ablatio, nisi ipse dominus fuisset aliàs facturus, vel distracturus, cũ & tales expẽsæ voluntariæ dicantur impropriè vtiles, & de his dicẽdum est prout in ipsis vtilibus dictum est. Sed hic ignorabatur quales impensas idem de Lustraco fecerit, cũ non fuerit ad probandũ admissus, tamen fuit tẽtus & reputatus bonæ fidei possessor: quia solum ad dictum locum de Pauliaco sine fructibus reddendum condẽnatus extitit, & in dubio talis præsumitur, ex quo habet causam & titulum, vt not. Barto. & Docto.insuper Franc.Balb.in l.Celsus.ff.de vsucap.& in c.si diligenti.de præscript.& dixi suprà in proxi.q.& gloss. Ange.Are.& Doct.in §.si quis à non domino.de rerũ diuisio.Insti.& Fran.de Curt.iunior.cons.xxxviij.nu.iij. Etiã si non habet titulũ, facit fructus suos, vt ibi. Et conclusionẽ prædictam tenuit Benedict.Capra.in consi.xc.incip. punctus fuit quidam lectus.ver circa secundum.vbi in terminis nostris ita distinguit, & cõsuluit de grauato restituere, si sine liberis decederet: quia interim vendidit domum, & emptor reparationes fecit, à quo per fideicommissariũ domus repetitur, cui emptor expensas reparationũ obiicit, quod facere potest secundũ eum.Ideò in hoc articulo plures ex dominis ita tenuerunt.Sed in contrariũ cõclusum fuit ex eo quod huiusmodi expensæ debeant compensari cũ fructibus per ipsum de Lustraco, & suos prędecessores perceptis.de quo
11 in seq.artic.dicam.† De expensis verò, quæ gratia fructuũ quærendorum, colligendorum & conseruandorũ fiunt, nõ est dubium quin tam bonæ fidei quàm malæ fidei possessor deducat.l.si à domino.§.fi.ff.de peti.hæredi. cum nullus casus sit qui horum sumptuum in fructibus factorum deductionem impediat, vt dicit text. in l.fundus qui. in fine.j.respon.ff.famil.erciscun.& ibi Flo.& per Docto.in l fructus. & in d.l.diuortio, §.impẽdia.& ibi Ias. in primo notab.sol.

matri.& in l.j.cum ll.seq.ff.de impen.in reb. dota factis. & glo.in d.l.in fundo.& in l.fructus. de rei vendi. tamen istæ expensæ compensantur cum fructibus,vt iurib. prædic.Et in istis non insisto,& aliquid infrà dicā: de quibus vide Pau. de Cast.in cōs.cclxx.inci.viso puncto suprascripto. ver. tertio principaliter.vol.nouo,& Bal.in consi.cxc,vers. expēsæ
12 autem li.j.† Et no.ꝗ æstimatio harū reparationum fieri debet secundum tempus restitutionis rei,&non profectò secū dum tēpus expensarum factarū,vt est tex.in l. domos.ff. de leg.j.quā ibi ad hoc faciunt singularē Iac.de Are.Bart. Bal. Ang.Alber.de Rosa, Alex.& Moder. in verbo, ædificiorū quātitatibus æstimatis,& Pau.de Cast.in d.cōs.cclxx.in fi. tamen fuit dictum Ang.Ioan.Perigli.qui subscripsit illi cō si.& idem Paul.de Cast.in d.l.domos. & Corne. in consil. clviij.versi.circa quartum.vol.iij.& sentit Alberi. de Rosa.
13 in d.l.in fundo.versic.item quæritur quod tempus.† Quare circa hoc Paul. in d. l. domos. in fin. versicul.sed adhuc oppo.vsque ad finem distinguit quatuor casus. Quia interdum fit impensa causa colligēdorum fructuum, & illa cum fructibus cōpensatur, vt dictū est.Interdum fit ad vtilitatē rei,nō causa culturæ:& tunc aut illa impensa nō fit pro maiori tēpore,quàm quo quis sit percepturus fructus,vt est custodia rei,vel similiū: & idem dicendū l.iij. §.nos generaliter.& l.pen.ff.de impens.in re doc.fac. & d.l.sumptus.quæ est post d.l.domos.& ibi Ange.Ioan.de Imo.& Alex. & idem Ange.& Alex.in d.§.impēdia.versic. & inducitur hic tex.ad quæst.vbi circa impensam custodiæ distinguit Angel.quem sequitur Alex.Paul.de Cast.& Franc.de Are.in l.fructus.sol.mat.& Ias.& Franc.de Are.in d.l.diuortio.§. impendia,ambo in primo notab.per Barba.in consi.lv.nu. v.lib.iiij.Interdum est talis impensa duratura illud tempus, non tamen perpetuò: & tunc inspicitur quantum valet hodie cum repetitur. Vnde si expendit centum, & nunc cum res repetitur à possessore, illa impensa parum est duratura, intantum quod non remanet vtilitas ex ea vltra decem, possunt repeti.& ita intelligunt Iacob.de Aret.& Bartol.illam l.domos,in fin.& istud est secundum Paul. notabile pro illis qui recipiunt vineā ad certum tempus, & ponunt ibi palos:nam si annales sunt,non repetunt impensam: Si autem duraturos per decennium, & locatio durat ad quinquennium,repetunt pro dimidia,quia pro dimidia temporis impensa seruiuit sibi, & pro altera seruiet domino, cui restituit,ideo ab eo repetit.Sinautem ad perpetuam rei vtilitatem,& tunc habetur respectus ad id quod valet res de præsenti,scilicet tēpore restitutionis, vt dictum est;de quo plenè per Alexand.in dicto §.impendia.& in d.l.domos,colū. j.vbi impugnat hoc vltimum dictum Pauli, vt ibi vide: & pro opinione Pauli de Castro allego text.in l.iiij.§.hæc autem actio.ibi,quod ad pretium verum rei refertur, & præsentis temporis sit æstimatio.ff.vi bon.rapto. Sed posset dici quòd ibi loquitur quo ad æstimationem damni.& etiam facit text.in c.continuus.§.cum quis.in fine.ff de verborum
14 obligation. † Sed an emptor, & sic successor singularis possit vti iure retentionis,aut post restitutionem petere impensas & pecunias creditoribus hæreditariis, vel legatariis solutas:quoniam in hærede, & sic in petitione hæreditatis, si est possessor bonæ fidei,potest omnes deducere impēsas: si autem malæ fidei,necessarias & vtiles per officium iudicis, vel exceptionem doli:voluntarias verò per abrasionem,l. planè.cum l.sequent.ff.de petition.hæredita. Ideo dicit Albericus de Rosat.in dicta l.domos,de legat.j. quam legit cū tribus legibus sequentib.per illum textum. quòd si rogatus restituere hereditatem,si decedat sine liberis interim faciat expensas in rebus hæreditariis.quòd adueniente conditione hæres eius habebit illas expēsas. Et idem dicunt ibi Angel.Paul.de Castr.& Alexand.in princip etiam si res fuerit postea perempta.& Barto.Imol.& Doctor.in l.vbi purè.§. fi.ff.ad Trebel.& Roma.in l.mulier.§.fi.& ipse eod. titul.& Socin.in consi.lxxxij.in fin.volum.iiij. Secus videtur in rei vendicatione:quoniā non succurritur alio modo, quàm per retentionem rei in rerum natura existentis,secundùm glos. & Bart.in d l.in fundo.& in d.l.si in area.de condition.indebit.Et idem in successore particulari bonæ fidei videtur dicendum,quòd ipse,vel eius hæres possit petere illas impēsas,si de suo soluit verum debitum,iuxta volūtatem testatoris,siue nomine defuncti,siue heredis,text.est in l.in hoc iudicium.§.impendia.versicu.sed is qui à me emit.ff.cōmu. diuidun.quem facit singul.Roman.singu.clxxvj.& tex.singula.in l.possessor.in princip.& ibi glos.& magis amplè in verbo,debebit in omni casu.ibi distinguens.ff.de petitio.hæreditatis.& in l.quod si possessor..& ibi glo.magna,& Docto.eod.titul.& in l.hæreditate.& l.fi.§.sinautem ex contractibus.C.eo.titu. Et aliter ipse possessor,si victus fuerit,hæreditatem restituere non compellatur, vt inquit Imperator in dicto §.sinautem ex contractibus.nisi pro omnibus quæ ritè ab eo gesta sunt petitor ei satisfaciat.Et idem dicitur in dicta l.quod si possessor.in fin.& l.si pœnæ.§.j.& in dicta l. si in area,de condit.indebi.& ita tenet Roffred. Beneuenta. in quæstionib.sabbati.quæstion.xviij.in solutione illius, vel etiam repetere & agere ad ipsas impensas,vt dictis iuribus, & idem Cornel.in consi.cxxxviij.in litera F,& latius in dicto consilio ccxliij.in litera D,lib.ij Et idem in eo qui expēsas fecit de suo in primo beneficio,pro quibus competit sibi retentio primi,vt tenet Henricus Bohic.hic. in capit de multa.versicul.idem in eo.de præbend.arg.cap.quicunque, xij.quæstion.iiij.& idem tenet Abb.Sicul.ibi.versic.secundò fallit,quod dicit esse notandum,vt retentio pro expensis habeat etiam in beneficiis locum. & idem tenent ibi Anchar.Anto.de But.& Imol.post Ioann.And.Et vbi fuisset malæ fidei possessor postquàm soluit de suo, seu pecunia sua,& ante litis contestationem,licet non habeat condictionem,quia scienter soluit,tamē incontinenti cùm destinat in animo,vt cedat solutio commodo veri heredis,acquirit eidem exceptionem.& sibi vtilē negotiorum gestorū actionē contra verum hæredem,de iure ff. hodie verò condictionē ex l.fin. C.de petit.hære.&.ita tenent Fulg.& Ioan.antiqui in dicta l.si quid possessor.contra Azo.& Hugo. licet eos etiam sequatur Accur.ibi in glo.ij.& etiam in gl.magna. Sed opinio.Bulg.& Ioan.sequuntur ibi Bart.Bald.Ang. Albe. de Rosa.& Paul.de Cast.ac etiam Odoff.Cin.& Sali.in d. l.de hæreditate.& Petr.de Bellapertica.& Alberi.de Rosa. in dicto §.sinautem ex contractibus.in fi.& Cin.in l.si à patre.C.de condit.indebi.& ista est vera & communis opinio, quæ æquitatem continet grandem,ex quo debitum solutū cedit in liberationem,& vtilitatem hæredis, & hæreditatis. pro hoc text.in l.si heres pecuniam.ff.ad Treb.& quod no. Bart & Salic.in d.l.si pœnæ.§.j.ff.de condi.indebit.imò sequendo Azo.& sequaces,si possessor soluit de pecunia hæreditaria.adhuc ipsi hæredi imputat,vel in restituendo retinet:quoniam gessit negotium suum ipso gestu,l.soluendo, ff.de neg.gest. quamuis aliàs inter bonæ fidei & malæ fidei possessorem sit in duobus differentia, & vide in d.l.si quid possessor.ad hoc accedant no.per Bar Ang.Albe.de Rosat. in l.quanuis,ff.de condi.indebit.Et ideo extat regula, ꝗ cui datur actio ad repetendum id quod est solutum.fortius datur remedium,vt re integra seruetur indēnis,l.frater à fratre.in ver.igitur.& ibi Ias.in xj.notabi.in lectu.ff.de cond. indebit.sicut secūdum eum,cui damus actionem,fortius retentionem,l.j.§.quod autem.ff.de superfic.& in regula, cui damus.& ibi Philip.Decius.ff.de regul.iur.Et prædicta vera,quando emptor vel alius successor, siue generalis, siue particularis nullos vel paucos percepit fructus hæreditatis, vel alterius rei,l.quod si sumptus.ff.de petitione hæreditat.
15 † Sed quādo pluribus antè annis recepit fructus, est grāde dubium an heredi vniuersali,putatiuo aut grauato,vel emptori bonæ fidei,siue particulari successori (licet faciat fructus suos,l.bonæfidei.& ibi Bartol.& Alexan.ff.de acquir. rer.domin.& l.item veniunt.§.fructus.& dicta l.si à domino.§.

no.§.fi.cum l.seq.de petit.hæredi.& l.qui scit.§.bonæ fidei ff.de vsur.cũ alijs in præcedẽti q.alle.)possit fructuum perceptorum compensatio opponi. Ita quòd fiat compensatio fructuum, etiam iudicio & voluntate tacita vel expressa testatoris perceptorum,cum impensis reparationum vel solutionibus debitorum, quia venditor hæres tenebatur adueniente conditione,vel post mortem, si sine liberis decederet,restituere hæreditatem. Et videtur quòd sic, quia emptor tenetur hanc impensam reparationum,siue in faciẽdo de nouo,siue reficiendo etiam in re aliena, siue debita soluendo consistant:cum parificentur sumptus facti in re, & pecunia creditori soluta, quasi contineantur appellatione expensarum,vt d.l.emptor.& ibi Bal. in j.nota. cum fructibus perceptis, si ad illam summam ascendit, compensare. text.est in dic.l.emptor.& l.sumptus.& d.l.in fundo. de rei vendica.& ibi glo.magna post mediũ ibi, si verò in reficiẽdo.& ibi eum sequuntur Bar. Bald. Ang.& Alex.in addit. ad Bart.in versi.materiam expensarum, cum ij.postil. sequenti,vbi Bal.dicit hoc esse multum notabile & quotidianum:quia possessores quotidie faciunt expẽsas in re ad perpetuam ipsius vtilitatem: tamen fructus quos percipiunt, illas expensas extenuant.& est mirum secũdum eum, quòd contra exceptionem expensarum replicatur de fructibus perceptis,& sic fit compensatio per modum replicationis, cùm cõsueuerit fieri solùm per modũ exceptionis,ex parte rei propositę. Et pro hac parte bo.tex.in d.l.Imperator.de in diem addi.& glo.singul.in l.si mortis causa.quam ibi sequuntur Bar.& Alber.de dona causa mortis.& tenet Bal. in d. consil.clxxvj.in finalibus verbis.& in l.insulam.§. fructus.versic. sumptus verò necessarios. & ibi Pau.de Castr.
16 Alex.Ias.& Moder.soluto matrimo.† Vbi Alexan. distinguit aut possessor bonæ fidei conuenitur ab eo à quo causam habuit,& tunc repetit expensas:secus si non possideat, vt iurib.suprà allega.& pro hoc tex.in d.l.sumptus.de lega. j.secundùm vnam lect.quam multum commendat ibi Ange.quia omne quod ædificatur, seritur,vel plantatur, solo cedit. Tamen hæc regula secundùm Ange.ibi patitur exceptionem in eo qui ædificat in loco alterius sibi restituendo in alicuius conditionis euẽtum,vt non dicatur illos sumptus donasse:& hæres sibi restituendo tenebitur. Aut conuenitur ab alio à quo causam non habuit: & tunc expensas tenetur cum fructibus compensare,non autem illas petere, & de hoc dicit esse casum in l.dominus. §. in conducto.ff. loca. & ibi tenet Bal. Quinimo vbi non fuissent fructus in loco de Pauliaco percepti, tamen secundum Alex.vbi suprà,poterunt expensæ in vna re factæ deduci ex fructibus alterius rei,scilicet de Gauãduno.allegat tex.celebrem in l.fundus in dotem datus.§.fin.quæ est post l.diuortio.ff.sol. matrimo. & ibi per omnes.insuper Alex.in fine.& Francis.de Aret.& Ludo.Bolog. in primis interpretat. Et pro hoc facit quod dicit Bal.in l.si certatum.in princip.in secundo no.per illum tex.ff.de testamen.milita.quòd licet creditores alicuius militis ipso viuo possint eligere in quibus bonis mittantur,vt l.creditores.ff.de distra.pig.tamen mortuo milite duobus institutis hæredibus,vno in castrensibus, altero in paganicis,creditores perdunt istam optionem& debent creditores castrensium recurrere supra castrensia, & creditores paganicorum super paganica.tamen est notandum,quòd si nõ sufficerent illa bona,suppleretur ex altera vniuersitate. Et est secundum eum argu.cum fiscus ecclesiæ habeat plures cameras,quòd illud quod non potest solui ex vna, debet ex alia suppleri:de quo per Pau. de Castr. consil.cccxxxv.aliàs cccxl.quia exceptiones.vers.restat nũc. versi.j.cum versi.secundo verò casu. vol.antiq. Et sic non solum expensæ in reparationibus, sed etiã in solutione debitorum de sua pecunia per ipsum Seguinum,aut particularem eius successorem ius cessum ab eo vel eius hæredibus habentem solutæ,compensari debent cum fructibus,iurib. pręalleg. Tum quia licet testator hęredem de suis proprijs bonis grauare non possit,sed bene de bonis tantum ipsius testantis,quæ sola veniunt in restitutione fideicommissi, & nõ fructus post mortem percepti,qui amplius non sunt eius bonis,vt l.ex facto.in princ.& §.non tantum.ff. ad Trebell.& l.cohæredi.§.cum filiæ.& ibi Franc.de Are.versic. not.vij.ff.de vulg.& pupil.& l.quod de bonis.§.quod auus. ff.ad l.Falci.& l.Imperator. in princi.& §.j.& §.penul.ff. de leg.ij.& tenet Corn.in consi.180.in litera X.vol.iiij.ita tamen,quòd bona antè vel post per ipsum acquisita in restitutione non veniunt. Prædicta vera, nisi tantum perceperit de fructibus bonorum relictorum, quantum alijs dare vel soluere est grauatus,vt tenet glo. in d.§.cum filiæ in verbo tenebuntur.quam ibi sequitur Raph. Cu.per tex.in l.filiusfa.§.apud.ff.de le.j.& in l.iij.§.j.de le.iij.& in l.cum pater.§. Titio.de legat.ij.& est text.celebris in d.l. ꝙ de bonis.§.ꝙ auus.ad l.Fal.vbi Ale.facit illã gl.in d.§.cũ filiæ.singularẽ. & in l.mulier.§.cum proponeretur. ad Treb. & idem Rapha.Cuma.in consi.xxv.versi. Circa autem legitimam.& Io.de Imo.in consi.cxij.col.vlti. Et iura suprà allegata sunt clara,quòd debitum etiam à defuncto deduci potest,tamen imputatur cum fructibus iudicio testatoris perceptis.d.l.cũ pater.§.Titio.vnde Pau.de Cast.in d.§.quod auus.versic.in tex.ibi planè.quem ibi sequitur Alex. dicit. ꝙ licet regula sit,quòd fructus per grauatum conditione pendente percepti,etiam iudicio testatoris,cedant lucro hæredis,(nec sint restituendi,nisi sit expressè ad hoc rogatus,l.in fideicommissariã.ff.ad Trebel.& l.quod his verbis.ff.de leg.iij.& idem Ang.in consil.cccxxxj.incip.pro consultationis prædictæ decisione vbi ponit hanc regulam negatiuam, quòd fructus percepti non sunt restituendi per grauatum, seu eius hæredem,etiam si testator voluerit quòd restituere tenetur omnia bona prouenienda vel prouentura quomodocumque,& qualitercunque. Et ab ista regula excipit septem casus fallentiales. Tamen secundum ipsos si sit aliqua detractio fienda aduersus legatarium, non cedunt tunc hæredis lucro,imò computantur in eo quòd erat detrahendum & non solum in Falcidia vel Trebellianica.d.l.quod de bonis.§.fructus.vel in debitum quasi naturale,vt in dote,ad quam pater tenetur filiæ.d.§.cum proponeretur.sed etiam in verum debitum ciuile & naturale,d.§.quod auus. Tamen circa hoc vltimum secundum Iaco.de Are.& Bar. ibi,fructus non computantur in verum debitum,nisi sit dictum:sed bene in quasi debitum.sed Pau.de Castr.residet in sua opi.quòd in verum debitum computentur, etiam si non sit dictum. Bene tamen fatetur quòd in quartam debitam iure naturæ:nec in Falcidiam,aut Trebellianicam fructus computantur in liberis primi gradus.l.iubemus.C. ad Trebel. & idem tenent Ang.in d.consil.cccxxiiij.versi. ad tertium.& in d.consi.cccxxxj.in vij.fallentia,& Alex.in consi.cccj nu.xvij.vol.vj.& in l.scimus.§.repletionem. C.de de inoffi.testa.nihilominus non est debitum,sed quasi debitum,quia non debetur nisi deducto ære alieno,l.Papinianus.§.quarta.ff.de inoffic.testa.tamen computatur in verũ debitum. Et mirabile est secundum Paul.de Cast. quòd si pater tenebatur filio ciuiliter & naturaliter ex causa castrẽsis peculij,vel hodie aduentitij & filius sit rogatus restituere,si decesserit sine liberis, fructus percepti impedient detractionem debiti, si sufficiunt ad illud: non tamen detractionem legitimæ,quæ est minus debita:& istud videtur sibi mirabile,& satis extraneum.& idem in d.§.cum proponeretur.& in dote remaneret ille §.cum proponeretur.incorrectus.sed imò secundum Albe.de Rosa.ibi corrigitur hodie per text.in §.quamobrem. & ibi Iaco.de Beilloui.in authẽ.de restitu.& ea quæ parit in xj.mense.qui §.quamobrem.prout iacet tenendus est, ita secundum eum quòd excessus de fructibus non restituatur.d.l.scimus.§.repletionem.& ibi Ias.& in authen.res quæ.C.comm.de leg.d.l.iubemus ad l.Falcid.& idem Io.de Imo.in d.l.quod de bonis. §.fructus.& in l.in fideicommissariam.ad Treb.& ita secũ-

dum eum communiter tenetur.& idem Alexan.in d.§.quod
auus.& eum ibi vide,& latius & multum amplè in d.§.
cum proponeretur.in j.notabi.vbi dicit,non esse à commu-
ni opi.discedendum,quòd fructus † percepti & consumpti
17 computantur in dotem. dico etiam non seruando distin-
ctionem Iac.de Belloui.siue dos danda viro condigno exi
gat omnia bona,siue sit danda non condigno, prout sæpè
contingit,quòd mater aut alij parentes,vel tutores clande-
stinè maritant filias,vel ipsæmet filiæ se inferioribus copu-
lant:& si computarent fructus perceptos dotis minueretur
earum status & nobilitas. Et idem consuluit Rapha.Cu-
man.in consi.lvj.quia secundum eum maritus habebit legi-
timam,per l.quoniam in prioribus.C.de inoffi.testa.licet
idem Cuma.teneat contrarium.in d.consi.xxv.in ij.dubio.
vsque ad fin.& idem in consi.lij.sed primum verius & com-
munis.Quia quæ non potest dare dotem pinguem, non in-
ueniet maritum diuitem, secundum Pet.& Cin.in l.j.C.de
secund.nup.& dixi in §.vlti.col.iij.de consue. mat. ideo di-
cit Bar.in d.§.quod auus.vnum quod reputat Pau.de Cast.
ibi sing.vt quis sit cantus,quando ab eo petitur consilium,
18 †Quando testator grauauit filium,vel alium descendentem
de restituendo,si decederet sine liberis, & vixit pluribus
annis,& tandem fructibus perceptis sine liberis extraneo
prius instituto decessit:quæritur quantum habet restituere,
& quantum potest retinere. Docto.communiter non con-
siderantes respondent,quòd potest retinere dimidiam pro
legitima & Trebellianica debita defuncto:quia cum sit fi-
deicommissum conditionale,duæ quartæ possunt detrahi,l.
quãquam.C.ad l.Falci.de quo per Alex.ibi,an possint duæ
quartæ detrahi.& in consi.viij.& in consil.xliij.& in consil.
cxliiij.lib.ij.& in consil.xxvj libr.j.& Ang.in consil cxxiiij.
col.vlt.verf.ad secũdum dico.& Pau.de Cast.in consi.ccxj.
alias clxxxix.inci.quia dubia suprà,formata.in fi.vol.nouo,
& Ludo.Bolog.in cons.xv.& Fran Cur.in consi.lxxvj.verf.
sed quid plus.vbi dicunt communem opi.esse,quòd possunt
detrahi. Alia verò dimidia est restituenda, & tamen de fru
19 ctibus non considerant.† Tu verò secundum Bar.Pau.de
Cast.& Alex.inspicias an grauatus erat de liberis primi gra
dus,& tunc non habes fructus considerare,quia nec in Fal-
cidia,nec in Trebellianica computantur,vt dictum est.Sed
si sit de liberis posterioris gradus,licet non imputent in le-
gitimam,imputant tamen in Trebellianicà,& sic sola legi-
tima detrahetur. Et dicit Bar.se vidisse vnum magnũ aduo-
catum errasse,& idem Rapha. Fulg.cons.cxiij. verf.ad se-
cundum respõdetur.Præterea arestũ poterat exequi in alijs
bonis,& possessionibus,in quibus nullam apparet impẽsam
ad melioramẽta fuisse factam antequam aliquid soluatur de
melioramentis factis in alijs,vt voluit Pau.deCast.in d.cõsi.
cclxx.in j.dubio.volens,quod si in aliquibus bonis sunt ali-
qua,in quibus non sint facta melioramenta,& in aliquibus
sunt facta, quod potest fieri executio sententiæ aut aresti in
illis, in aliquibus nõ sunt melioramẽta,vt ibi.Et quãdo pos
sit sentẽtia pro parte exequi,& pro parte non,vide infrà q.
lxxiiij.incip. sæpè dubitatum fuit. Et illud dictum Pau.intel
ligerem verũ, nisi illa impensa in vna re facta excederet va
lorem vtriusque rei. Et hic vltra impensam reparationum
sunt plures pecuniarum summæ creditoribus per hæredem
iuxta ordinationem testatoris solutę,vt infrà dicam. Et ma-
ior pars dominorum hãc partem tenuit:sed contrarium te-
nuit reliqua pars,scilicet impensas reparationum, & sum-
mas debitorum posse per viam exceptionis & retentionis
deduci, vel etiam actionis absque fructuum deductione,
postquã ipse de Lustraco ostẽdere volebat se eas fecisse:vel
ipsos à quibus res ipse,& sui antecessores titulo vniuersali
& hereditario vel singulari cum cessione iurium illis com-
petentium habuerant,vnde admissibilis,per ea quæ no.glo.
Cin.& Bar.in l.iij.colum.j. versi.quæro quid si pretium &
ibi Alex.& Francisc.de Are.in ij.nota.C.quòd met.causa.
& tenet Paulus de Castro in d.consil.cclxx.versic.ad vnum
tamen aduertendum,cum versi.seq.sed Bal.in d.l.iiij.in ij.
quæst.tenet quod hoc ius transit sine cessione: quia ius re-
tẽtionis sapit defensionem,& ius defensionis transit in sin-
gularem successorem sine vlla cessione, vt not. Din.in.l.
fluminum.§. adiicitur.ff.de dam.infec.& idem Salic.in d.
l.iij.per text.in l.fi.ff.de excexpt.rei vendi. & ibi Ang pro
quibus est text.sing.in l.in hoc iudicio.§.j. & ibi Bar. &
Flor.ff.commu.diuid.& idem Roma.in singu.cxxvj.incip.
impensa & Ludo.de Bolog.in l.si quis.§. iudex.ff. de reli-
gio.& sumpt.funer.& bo.tex.in.l.dolia.§.j.ff.de contr.emp.
& ista videtur communior,licet hic etiam habuerunt ius ab
hæredibus,vt suprà dictum est.Ideo non est insistendum,
quin possit hæc exceptio allegari. Et quod nõ teneatur de-
ducere & computare fructus probatur per text. & gloss.in
dict.l.emptor.de rei vendica.vbi emptor etiam qui emit à
non domino prædium,non cogitur restituere domino, ni-
si pecuniam creditori eius solutam(qui pignori ipsum prę-
dium habuerat)soluerit cum vsuris pręteriti temporis ante
solutionẽ contra dominum decursis.Sed noue vsurę bene
cõpensantur cũ fructibus.ideo gl.ibi, in verbo,superfluũ.
in vltim.quæst.dicit,quòd fructus perceptos cõditione ad
restituendum pendente,cum impẽsis & sumptibus per em-
ptorem factis,non potest fideicommissarius compẽsare. Et
illam gl.faciunt ibi singularem Barr.Bald.Angel.Albe.de
Ros.& Ludo.Bolo.in primis interpretatio.cum alijs per eũ
alleg.& Franc.de Tur.Crema.in sing.cv.& Alex.in addit.
ad Bart.in d.l.in fundo.non compensari cum fructibus.&
singulariter in consi.cliij.num v.vo.vj.& in consi.clxij.nu.
ij.lib.vij.& Franci.Cur.iunior in consi.feudorum.vj.versi.
Circa secundum caput vltimæ dubitationis.& Anton.Ne-
gusan.de Fano.in trac.de pign.parte v.mẽbro.iiij.nu.xiij.
idem Franci.de Are.in cons.clv versi.ex his infertur modo.
& Ias.in l.fi.§.sed quia nostra.in fi.C.commu.de lega.& in
l.ij.versi.item adde prædictis.C.de iure emphy.vbi dicit,
quod emphyteusi finita non per culpam, sed per genera-
tionem,vel tẽpus insertum,potest emphyteuta petere ne dũ
melioramenta,aut eorum æstimationem,sed etiam repete-
re quoscunque sumptus necessarios factos in re emphi-
teuticaria,dum tamen non sint tales sumptus, qui de iure
pertineant ad ipsum emphyteutã,nec cõpẽsat hoc casu fru-
ctus perceptos,quia illos acquirit iure dominij,per gl.in d.
l.emptor,quam ibi faciunt sing.Bar.& Ang.& Bal.Imo.&
Alexand.in d.l.domos.& idem tenuit Bal.in d.l.dominus.§.
20 in conducto,loca.† Quæ est singularis fallentia ad regulam,
quod fructus compensentur cum impensis & melioramen-
tis,quæ solum procedit,quando quis fructus lucratur iure
possessionis:tamen fallit in eo in quem translatum est domi
nium,licet aliquo casu resolubile:tunc enim fructus non cõ
putantur cum melioramentis,per illam glo.in d.l.emptor.
& Feli.in c.cum causa.col.vlt.de re iudic.& Ant.de Fano
d.tract.de pign.parte v.membro iiij.nu.xiiij. & idem Fran
ci.Cur.iunior.in consil. vj.incip. circa has quatuor dubi-
21 tationes.nu.xxvij.circa medi.† vbi & alij suprà allega.ex-
tendunt hoc etiam si ille qui fructus percipiebat, erat gra-
uatus sub conditione rem ipsam restituere. Et pro hac ex-
tensione videtur bonus text.in l.deducta.in principio & i-
bi.Bartolus,Ange. & Paulus de Castro,ff.ad Trebel quod
durante conditione fideicommissarius cui est facienda re-
stitutio,petere non poterat fructus, cum sui non sint: sed
domini possessoris,l.vna.§.sin autem.C.de cadu.toll. & te-
net Corn.in consi.lx.in litera B,lib.iiij.& idem Bald.Pau.
de Cast.& Alex.in d.l.domos,de leg.j.ibi idem tenet Cu-
ma.ver.& aduerte quod licet. Et ad hoc accedat text.in d.§.
impendia.in fi.& quod dicit Ange.in d.consil.cccxxxj.v-
22 bi ponit,vt dictum est, regulam negatiuam,† quod hæres
grauatus non tenetur restituere fructus. Fallit in septem ca-
sibus,vt ibi per eum. Alios verò casus vide per Doct.insu-
per Franciscum de Aret.in d.l.fructus.soluto matrim.& i-
dem tenet Lancel. Decius in l.si quis bonorum.versic.pen.
ff.de

ff.de lega.j.per text.in l.si mulier.§.si hæres.ver.alia est cau
23 sa.ff.ad Trebel. † Licet glos.in d.l.fi.§.sinautem sub condi
tione,in verb.celebrata quam ibi sequitur Bart.commu.de
lega.voluerit quod emptor conditione adueniente tenea-
tur restituere rem cum fructibus. sed reprobatur commu-
niter,secūdum Sali.Ange.Raph.Pau.de Cast.Corn.& Ias.
ibi,& glo.in d.l.emptor,est verior.& idem Pau.de Cast.in
consi.xcv.inci.clarum est in iure.versic.quantum ad fructus
vol.nouo.quia si hæres tenuisset, lucratus fuisset fructus
interim perceptos.ita etiam eius emptor habens ab eo cau-
sam,secundum ipsos,vbi suprà & Floria.in l.in fideicōmis-
si,in princip.ff.de vsur.& pro ista Decis.videtur text.similis
in l.minor annis 25.§.prædia patris.& ibi glo.ff.de minor.
& in c.ad nostram.de reb.eccl.non alie.vbi ecclesia quę de-
bitis erat oppressa,dedit quādam villam in feudum hoc pa-
cto & conditione,quod vasallus ipse soluere teneretur cer-
tam summam,pro qua prædicta villa fuerat cuidam prius
obligata quod fecit vasallus,& ex post plurib⁹ tenuit annis
villam prædictam:quibus durantibus recepit fructus,aduer
sus quem ecclesia petit tanquam enormiter læsa in inte. re-
stitui.Mandat Papa,vt pecunia,quam pro exoneratione feu
di,seu etiam vtilitate ipsius ecclesiæ ipsum vasallum expen-
disse constiterit, eidem per ipsam ecclesiam soluta, quod
feudum ecclesiæ liberum sine fructibus restituatur,cū sibi
fructus percepti sufficiant pro eius labore. Et ita per illum
tex.tenet Alex.in d.cōsi.cliij.li.vj.& per tex.& gl.in d.l.em-
ptor.& Io.de Montefer.in repet.l.frater à fratre.versi.No-
tate pro complemēto.ff.de cōdict.indeb. facit tex.in §.sin-
autem creditori.in auth.de non alien.quoniam in fructibus
leuandis est labor,secundum Cin.in l.fi.C.de pact.conuen
tis super dote.& Paul.de Cast.in consi.ccj.incip.super pri-
mo reperto col.j.vol.nouo.& quamuis text.in d.ca.ad no-
stram.sit clarus,tamen habet plures lect.vt ibi per Doct.&
Barba.cōsi.xl.lib.j.& consi.lxxx.ver.circa secūdum dubiū.
vo.iij.Et ideo illi qui habēt deducere expēsas de fructibus,
possunt deducere pretiū operarū suarū, quas posuerunt in
quærēdis fructib.vt voluit Bal.in l.si quis.C.de rei ven.quē
etiam ad hoc adducunt Paul.de Cast.& Fran.de Are.in d.
§.impendia.in fi.& Ange.in d.l.si à domino.§.fi.de pet.hæ-
redi.pro quo Franc.de Are.allegat gl.magnam circa me-
dium.in l.per diuersas.C.manda. & Ias.in d.l.fructus.col.
vlt.versi.pro ista decisi.& etiā tex.in d.c.ad nostrā.& Andr.
Barba.in ca.Raynaldus.vers.circa hanc partem,de testamē.
24 † ideo dicit Host.in sum.tit. de vsu.§.an aliquo. versiculo
xij.quod licet creditor teneatur fructus ex re pignorata per
ceptos in sortem computare,l.quamuis.& ibi Bal.C.quib.
mod.pign.tac.contrah. cum alijs infrà alleg.hoc verum
nisi creditor subiret magnos labores in ipsa re cultiuanda:
quia tunc cedunt sibi lucro,nec computantur in sortem:&
idem dicit Io. And.in cap.conquestus.de vsuris.& Lud.
Bolog.in d.l.si nōn sortem.in princ.& Ioan.de Ana.in c.j.
versi.in gl.fin.de vsur.Igitur iste emptor qui fecit repara-
tiones,ac soluit debita hæreditaria de suo,potest vti reten-
tione quousque fuerit satisfactum ei de eo quod exposuit.
tex.cū gl.in d.l.fi.§.fi.in verb.melioratione.commu.de leg.
Et ita tenet Pau.de Cast.in d.consi.xcv.versi. quantum ad
fructus.cum versi.seq.vol.nouo.& sic hæc doctrina gl.&
Doct.in d.l. emptor.& in locis suprà alleg.est contra theo-
ricam Pau.de Cast.Alex.& Doct.in d.§.quod auus.volen-
tium,quòd fructus per grauatum cōditione pendente per-
cepti compensentur cum omni eo quod venit per hæredem
detrahendum.Quæ tamen concordare videtur Alex.in d.
l.domos.de leg.j.versi.Et hoc est bene notandum pro limi-
tatione.l.sumptus.& d.l.emptor.Quę loquuntur secundum
eum,quando res ipsa tempore fructuum perceptorum erat
simpliciter aliena: vt ibi secus autem si erat illius qui fru-
ctus percipiebat: tamen erat grauatus sub conditione rem
ipsam restituere: & ita debet intelligi secundum eum gloss.
in dicta l.emptor.& idem intellexit ibi Bal.de quo nō fecit
mentionem,quia quando iure possessoris,qui nō habet cau-
sam à domino,sunt percepti,compensantur:secus si iure do-
mini:& idem dicit ibi Ang.& Iac.de Are.in l.Lucius.§.te-
stator.ff.de lega.ij.& Bal.in d.l.insulam.§.fructus.& Pau.de
Cast.in d.consi.cclxx.ver.nec obstat.l.sumptus.& Corne.
in con.lxxxvj.in litera I,vol.iiij.& Ale.in con.lxxij.vers.re-
quiritur ergo.lib.ij.Sed hæc solutio & intellectus licet sit
verus,tamen satisfacere non videtur, cum ipsi in dicto §.
quod auus,loquantur etiam in eo qui iure domini percepit
fructus,tamen illos tenetur compensare cum impensis, &
summis pecuniarum per hæredem solutis,& detrahi peti-
tis.Sed text.& gl.in d.l.emptor.& in d.c.ad nostram.volūt
contrarium,quòd fructus non compensantur cum debito
principali per ipsum emptorem soluto,quod fortè valebat
25 rem emptam.& idem in d.§.impendia.dicitur.† Quare &
melius dicunt ibi Bal.& Ang.quos sequitur Franc.de Are.
in vlti.nota.quòd sumptus facti ad perpetuam rei necessi-
tatem,vel vtilitatem non compēsantur cum fructibus à ma-
rito perceptis:quia maritus secundum ipsos percepit fru-
ctus tanquam habens causam ab ipsa muliere domina,igi-
tur &c.& sentit Raph.Cuma.in d.consi.lvj.quando expen-
sa est magna,vt detrahat successor hæredis grauati quate-
nus res est melior facta tempore restitutionis.Et idem Phi-
lip.Decius in consi.ccxxxij.vers.quartò dubitatur.& Ioan.
Fab.in l.vna.C.de rei vxo.act.& idem prius dixerat Bar.
quem Ioan.de Imol.& Doct.ibi sequuntur,in l.vbi purè.§.
fi.ff.ad Trebell.volentes quòd hęres grauatus potest repe-
tere expensas necessarias & vtiles factas ad perpetuam rei
vtilitatem & idem Soci.in consi.lxxxij.in fi.vol.iiij.& Ber-
tran.consi.cccxxiij.nu.iiij.& v.vol.j.Si verò non ad perpe-
tuam rei vtilitatem, & mediocris est expensa, tunc compu-
tat cum fructibus,d.l.domos.& l.seq.de leg.j.sicut in ma-
rito,vt d.§.impendia,pro quo bo.tex.in d.l.at si quis.§.iu-
dex.& ibi Ludo.Bolog.in primis interpreta.de religio.&
sumpt.fune.sicut etiam dicitur in vsufructuario,qui ad mo-
dicam tenetur impensam,vt l.vsufructu legato.in fi.& in l.
hactenus.ff.de vsufruct.& Bar.in l.j.§.fi.ver.quid in colo-
no.& ibi Moder.ff.de noui ope.nun.& gl.in l.hoc amplius.
§.fin.& in l. damni.§.ij.& l.inter fructuarium.ff.de damn.
infect.Et istud erit arbitrarium,secūdum glos.in d.l.hacte-
nus.in ver.pertinet.Quoniam iudex arbitratur an hæc im-
pensa refectionis sit magna vel parua:& est valde vtile se-
cundum Ang.ibi, quando quantitas impensæ est modica:
quod probatur per iuramentum impendentis,vt not.in l.fi.
§.in computatione.& ibi idem Ias.C.de iur. delib.& Bart.
in l.j.§.officio.ff.de tutel.& ratio.distr.& Io.de Pla.in l.ex-
cellentia.C.de eroga.mili.an.lib.xij.Sed magnæ expensæ
debent probari secundū ipsos per scripturā vel alio legiti-
mo modo,vt dixi in q.ccxcv.inci.cōpotus finalis.post prin.
Si verò loquimur in debito soluto creditorib.aut secundū
Raph.Cu.soluit ex hæreditate,tunc perinde est, ac si nec
debitum,nec pecunia soluta per ipsum fuissent: aut soluit
de suo proprio,& tūc deducit,l.Imperator.§.fi.cum ll.seq.
ff.de leg.ij.& aliis iurib.suprà alle.Prout hic Seguinus tene-
batur iudicio testatoris expressè vendere de suo proprio pa
trimonio,vt saluum & integrum testatoris remaneret pa-
trimonium,ad summam ducentarum librarum perpetui re-
ditus vsque,pro legatis & suis aliis debitis soluēdis,pro qui
bus ac reparationibus,vt prætendit idem de Fustraco,soluit
26 xvj.milia librarum Turon.& vltrà.† Vnde profectò crede
rem iustum & ęquū esse quòd fructus sui patrimonij vendi-
ti,vel interesse pecuniarum suarum cum fructibus per i-
psum ex hæreditate defuncti perceptis ad quātitatem con-
currentem vsque solum compensarentur, & non cum sorte
principali,d.l.emptor.& d.c.ad nostram.& d.§.sin autem
creditor.in auth.de non alie.& d.§.impendia.& d.§.prædia
patris.postquam iure domine percepit,& expensę sunt ma-
gnæ.Et ideo ista distin.videtur mihi verior & communior,
& sentit Ludo.Bolog.in d.§.sinautem creditor.&Phil.Dec.

in consi.lxxxj.ver.viij.quæritur.Pro quo videtur tex.in d.l.
fi.§.fi.cum sua gl.in vers.melioratione.C.commu.de leg.&
Paul.de Cast.in consi.xcv.ver.quantum verò ad meliora-
menta.vol.nouo.quia successores habebant bonam fidem.
Quinimò si hæres aliquid soluerit proxenetis,vel bānitori
bus cridas & subhastationes facietibus rerum hæreditaria-
rum,possit successor deducere tales expensas causas credi-
toribus satisfaciendi factas,vt voluit Bar.in d.l.vbi purè.§.
fi.per illum tex.quem ibi sequitur Alex.ff.ad Trebel.cum
aliis per Alex.alle.& hoc fuit per ipsum de Lustraco dedu-
ctum,& aliquid probatum.Et fortius hic stringit, & vltra
prędictam senten.cōcurrit expressa super hoc testatoris vo
luntas,qui voluit,quòd ipse Seguinus hæres,& sui successo
res facerent fructus suos,& illos non tenerentur compensa-
re cum impensis,ob recompensam bonorum ipsius hære-
dis venditorum,Tum primò ordinauerat, quòd idem Se-
guinus & sui vendere tenerentur de proprio eorum patri-
monio vsque ad dictam summam,ne suum diuideretur aut
minueretur patrimoniū:quod facere potuit, vt suprà dict.
est,& arg.l.non amplius.in fin.cum l.seq.ff.de leg.j.& glo.
sing.in l.iij.C.quan.decr.opus non est.& hoc patet per te-
stamentum & codicillos, quibus etiam secundò magis &
fortius voluit,quòd idem Seguinus hæres posset, & sui suc-
cessores possent de bonis testatoris recipere & recuperare,
prout voluerit seu voluerint,& tanquam de re propria or-
dinare:tandiúque bona prædicta hęreditaria tenere,donec
prædicta sic impensa esset integraliter exsoluta,non obstā-
tibus substitutionibus,&c.Quę verba clarè importāt,quòd
successores gaudeant,& percipiant fructus tanquam de bo-
nis & rebus proprijs,quousque integraliter fuerint satisfa-
cti de expensa,& sumptibus ac pecunijs,solutis,substitutio-
nibus non obstantibus:hoc est,quòd vbi locus foret substi-
tutioni,fideicommissarius non posset in vim substitutionis
petere hæreditatem, nisi prius impensis integraliter suc-
cessoribus Seguini solutis. Igitur ante illarum solutionem
fecerūt,& faciunt fructus suos,absque aliqua ipsorum de-
ductione & computatione.Et ad hoc profecto nescio quo-
modo domini tenentes contrariū respondere possent:quo-
niam §.quod auus.& §.Titio.l.cum pater.de leg.ij. & alia
iura suprà pro.j.parte allegata, loquuntur in fructibus ex
tacita testatoris voluntate perceptis:& etiam aliter fuit per
distinctionem suprà tactam responsum. Et ita pulchrè in
simili tenuit Bal.in consi.clxxxvj.inci.Quid importent illa
verba,nō obstante substitutione possit alienare pro suis ne
27 cessitatibus &c.volum.ij.vbi dicit,†quòd triplex est neces-
sitas scilicet fatalis,vt si quis casu incidit in latrones: Natu
ralis vt necessitas facta infirmitate, & in alenda familia. Et
necessitas data opera:vt si quis contraxit debita spontè,vel
commisit aliquod delictum.Aut ergo secūdum eum loqui-
mur in necessitate fatali vel naturali,aut alias iusta,vt ī per-
soluendis collectis,vel in refectione domus, vel conserua-
tione agrorum:& tunc pro istis necessitatibus potest aliena-
re:& hoc per text.singu.in l.pater filium.in princ.ff.de leg.
iij.& in l.filiusfami.§.diui.& §.cum pater.ff.de leg.j.& in l.
peto.§.prædium.de le.ij.& ibi Bal.post Bar. dicit esse verū,
quando causa alienationis vel retentionis à testatore proce-
dit,vt hic,& in simili consuluit Socin.in consi.xvj.versic.ex
quibus infero quòd.vol.iij.pro hoc allego tex.in l.cum fi-
dei hæredis.ff.de fideicom.libert.ibi:sed vbi alienatio non
est voluntaria,sed necessitas alienandi ex causa testatoris pē
det,&c.& Ias.in authen.res quæ versi.sexto limita.C.com-
mu.de leg. Aut loquimur in necessitate data opera:& tunc
si opera est data causa euertendi fideicommissum, non po-
test alienare,l.Titius rogatus.ff.ad Trebel. Aut contraxit
debitum aliquod iuuenili calore,vel commisit aliquod ma-
lum ex inimicitia vel causa:tunc pro sua persona redimen-
da potest alienare, quia testator hoc concessit expresse a-
lias non posset libere alienare: nisi vsque ad legitimam.d.
auth.res quæ.C.commu.de leg.vt ibi per eum. Ergo nihil
clarius est in hoc casu nostro, quin possit de iure retine-
re pro impensis reparationum & debitis defuncti ex pro-
pria pecunia solutis:secus si ex rebus hæreditariis, vt dictū
est:& facere fructus interim suos,ex quo testator ita (non
obstante substitutione)voluit,vt patet ex verbis prædictis.
Ideo dicit Abb.Sicu.in d.c.de multa.ver:secundò fallit:ibi,
& ex hoc potest colligi,quòd si clericus sine testamento mo
riatur,potest hæres repetere expensas quas clericus de pa-
trimonio in beneficio fecit:& fortius hoc procedit si speci-
ficè clericus illas repetendas decreuit:aliàs nō esset dispone
re seu ordinare de ipsis bonis tanquam de re propria, secū-
dum voluntatem testatoris,si fructus computarentur cum
impensis ac debitis solutis.Et ita singulariter voluit Paul.de
Castro in Consi.ccxvj.inci.super primo & secundo quæsi-
28 to tria sunt.vol.nouo.† quia res propria dicitur altero de
quatuor modis, secundum Bal.in l.omnibus.C.de testib.
primò ratione vtilitatis in toto vel in parte:secundò ratione
iuris rei:tertiò ratione iuris instantiæ:quartò ratione iuris
officij.Et in primis duob.casibus habet locum casus noster,
vt dicatur res propria,& aliquid per Bal.& Doc.in l.dictā-
tibus.C.de testa.vel etiam potest dici in qua alius non ha-
bet aliquid facere,l.proprium.ff.commu.prædio.& cuius e-
molumentum & commodum ad eum spectat,l.j §.in pro-
pria causa ff.quādo appel.sit.& l.rei appellatione.ff. de ver.
sign.licet etiam dicatur propria,quæ sibi est obligata,tex.cū
gl.in l.fœnerator.in verbo naue.ff.de naut.fœno.& pro ista
clausula allego text.singularem in l.fin.§.j.ibi, distracta re
tua veni:hic tibi quandiu viuam præstabo annuos decem.
ff.de act.& obl.& in l. creditor.§. Lucius Titius.ff.mādati.
ver.si autem necessitas,&c.ac si(vt dicit gl.) esset dominus
rerum mearum:quæ gl.etiam dicit,quòd totam illam clau-
sulam Græcam sic translatam,vsque ad versic.quæsitum est,
aliqui libri habent in marg.alij nullo modo. & vult secūdū
gl.ꝙ potest omnia agere & disponere, dolo & fraude ces-
santibus,& ibi idem Bar. Bal.Sal.Albe.de Rosa.& Franc.
de Are.Et signanter cum hic capi videatur pro veritate,&
29 non similitudinarie dictio prædicta, tanquam dum † dici-
tur,tanquam de re propria.leg.j.C. de hær.insti.& ibi Ia.
de san.Geor.in princ.& tex.in proe.decre.§.sacra.ibi, tan-
quam incertæ.& in c.cum pro caus.de sent.excom.& in c.j.
de homic.lib.vj.& ibi per Arch.& Doct.in l.j C.de dolo.
& Alb.de Rosa.& Doc.in l.si pater.§.qui duos.ff.de adop.
vbi Alb.dicit.quod communiter deducitur argumentum
de tanquam.Barb.in consi.xxxvij.vol.iij.vbi ponit etiam de
dictione sicut, & quasi.& allegat text. in c.parochialis.de
deci.vbi text.vult,quod decimæ sunt quasi debitæ, quod
gl.ibi exponit,id est,verè debitæ. Et facit illud Ioannis,
Quasi vnigenitus à patre,id est verè genitus.Ita secundùm
eum dicamus in proposito,quòd illa verba, tanquam de re
propria,denotāt veritatem. Et pro hoc bo.tex.in capit. ex
parte.ibi,ei tāquam proprio viro.& ibi Præposi. post Ab-
batem Sicu.de spon.Ideo secundum eos si statutum dicat,
quòd scholares habeantur tanquam ciues,quòd istud,tan-
quam ponit veritatem, quia erunt verè ciues.Et idem So-
cin.in consil.ix.inci.prosequendo ordinem vers.duodeci-
mò probatur.ibi,non obstat aliud argu.vol.j iuncta etiam
dictione seu propositione de re propria, quæ sui natura
causam denotat proximam,& immediatam.l.j.§ nunc videa
mus.ff.de coniun.cum emanc.lib.nisi aliter perpendi possit
ex mente loquentis.l.si finita.§.deinde ait pretor.& ibi Bar.
& Alex.ff.de dam.infec.sed hic est testatoris voluntas, igi-
tur &c.quamuis aliquando improprietatem & similitudinē
potius quàm veritatem denotet,vt Marci xiiij.dicitur,tan-
quam ad latronem existis,&c.& in c.solitæ.& ibi in gl.in
verbo tanquam.& Doct.insuper Fel.col.ij.de maio.& obe.
& idem Alex.in consi.lxxx.lib.vj.& in consi.clxxiiij.lib.vij.
30 Ia.de sanc Geor.in l.pecuniam.ff.si cer.pet.† Tum etiam
propter clausulam,tandiúque prædicta bona hæreditaria
tenere.Quæ quidem dictio tandiu,exponitur, id est quan-

diu,vel donec,c.ex literis.de offi.dele.& in c.quoniam.§.si verò aliter.vt lit.non contest.quæ importat quòd retinere possit bona hæreditaria, donec sibi de omnibus impensis sine aliqua fructuum deductione fatisfactum fuerit, vt statim dicã de dictione,donec. Pro hoc facit quod dicit Cin. in l.vlt.C. de indict.viduit.in ij.q.de legato relicto vxori quãdiu,vel donec staret in domo vidua,sicut sæpe fit quòd ipsa habebit legatum,nisi postea nubat,vt ibi vide per Bal. col.j.Alb.de Ros. Cor.& Mod.& Ang.in consi.cix.& in consi.cl.incip.donatus.& tex.& ibi Bart.& Docto.in l.pater Seuerinam.§.fi.ff. de condi.& demonstr.& idem Anch. in consi.ccxxxiij.incip.Quia in primo quæsito.in princ.& Pau.de Cast.in l.si mater.quẽ ibi sequuntur Cor.& Alex. C.de insti.& substit.& Io.And.in addit.Spec.in rub.de secun.nup.quem communiter vbique Doct.sequũtur.& So-
31 ci.in consi.v.in princ.vol.iij.† Tum quia quando in dispositione hominis ponitur verbum seu dictio integraliter,illa significat sine aliqua diminutione,vt l.fi.& ibi Bald.post Cin.C.ad l.Falc.ita quòd nihil est sibi deducendum aut computandum, singul.text.in l.Mæuio.§.à me hærede.de leg.ij.& in d.l.diuortio.in prin.vbi verbum integros fructus,importat sine aliqua diminutione.& ad idem text.in l. j.C.de his quib.vt indig.ver.fructus integros.& tenet Bal. in l.quod nomine.cum l.seq.ff de cond.indeb.bon.text.in l. j.ibi,integro statu.& ibi Luc.de Pen.C.de bonis vacan.li.x. cum alijs per eum alle.& in c.grauis,ibi,fructibus cum integritate.de resti.spol.& in c.fi.in fi.de confir.vtil.vel inutil. & ibi Card.& Philip.Deci.nu.vj.cum alijs per eum alle.& aliquid dicam infrà q.ccliiij.inci.conuentum & accordatũ col.pe.de dote integraliter solui promissa. Quoniam euidẽter per verba supradicta apparet testatorem voluisse nullam fieri diminutionem respectu principalis sortis, & impensarum per hæredem,aut eius successores factarum. Et prædictam sententiam tenet Ant.Cors.in suo singu.in ver. integrè,cum aliis per eum alle.& sing.Alex.in cons.cxxxiij. inci.super quæsitis,de quibus lib.v.vbi dicit, quòd socius qui promisit ex contractu societatis certam quantitatem & summam integrè soluere,quòd teneatur insolidum, ita quòd non potest se iuuare beneficio iuris, ne conueniatur vltra quam facere potest,quoniam illi renuntiasse videtur, vt ibi latè per eum. Alias nescio de quo seruirent,& operarentur dicta verba,per testatorem in suo testamento & codicillis apposita:cum de aliquo operari debeant,l.si quando.de leg.j.& idem in contractibus.l.in conuentionibus.ff. de verb.sig.& Bal.in rub.de contrah.empt.q.ix.à quibus verbis claris non est discedendum,l.non aliter.ff. leg.iij.cũ sit expressa voluntas,licet etiã esset tacita,siue coniecturata voluntas testatoris,l.iij.C.de libe. præte.& l.si seruus plurium.§.fi.de leg.j.quæ maximè in fructibus per hæredem lucrandis,aut etiam restituendis attendi debet.tex.cum sua glo.in verbo, voluntatis, in l.in fideicommissi.§.nonnunquam.& §.cum Pollidius.& ibi Flo.de sanc.Pe.ff.de vsur. & glos.in l.si quis bono.& ibi Doct.insuper Lance.Decius de lega.j.& in claris non est opus coniecturis,l.continuus. §.cum quis.ff.de verb.obli.Nec præsumptio cadit,quòd testator voluerit per dicta verba hęredem,& eius successores computare debere fructus,& cum illis velle compensare debitum,l.creditorem.& ibi Pau.de Castro & Io.de Imol. ff.de leg.ij.& omnes in l.si compensandi.C.de hæred.insti. & in l.quod his verbis.ff.de leg.iij.& sentit Ias.in l.frater à fratre.in ij.lectu.de condi.indebi.& Gerald.de Petra san-
32 cta in sing.lvj.inci.perpetuò signabis, licet † Roma.in repe.auth.similiter.C.ad l.Falcid.velit quòd si testator voluerit omnia legata tota & integra solui,quòd nihilominus hæres non obstantibus prædictis verbis non expressis, sed coniecturatis,poterit falcidiã detrahere:& quòd ista quęst. omnes valentiores Doct.Italici secum consuluerunt, excepto Pau.de Cast.qui posteà confirmauit eorum sententiam. & idem sentire videtur Feli.in c.conquestus.ver.Item not.

quod in legato.de foro compe.& idem tenet Roma.in l.si patronus.ff.de dona.& in con.lxxv.incip.nescio qua de re. & in consi.lxxix.incip.totum fundamentum.sequẽdo Ang. in auth.sed cum testator.C.ad l.Falcid.& in authen.vnde sumitur:& tenuit Ang.in l.ij.§.ad filiorum.in addi.ad Bar. C.quãd.& quib.quar.pars debeatur.l.x.& Ang.Are.insti. ad l.Falc.in prin.ver.quæro si testator.& plenè Barba.in c. Rainaldus,ver.not.ibi,contra voluntatem,de testa.quamuis dicat quòd sæpenumero illa verba integra legata solui, inferant prohibitionem Falcidiæ,tamen non est satisfactũ formæ à lege traditæ,vt expresśe prohibeatur, vt habetur in §.si verò expressim,in auth.de hæredi.& Falc.& idem
33 Alex.in l.cum filio.ff.de leg.j.† Sed contrarium tenuit ipse Pau.de Ca.in d.auth.sed cum testat.col.j.dicens quòd cum iste casus de Florentia fuisset sibi commissus,& multi Docto.hinc inde diuersa consuluissent,ipse tenuit mediam viã, scilicet quòd non requiratur expressa prohibitio,quicquid dixerit Ang.ibi,& in corpore vnde sumitur, sed sufficiat per verba æquipollentia,quæ non possunt aliud importare:vt si testator mandauit integraliter solui,vel sine vlla diminutione,quod idem est,l.j.§.cum dicitur.in ver.itẽ in fideicommissarijs:vt si offerat id integrum.& in vers.seq.ibi, integra soluantur.ff.si cui plusquam per leg.Falcid.cum alijs per Alex.alle.consi cxlj.in fi.lib.ij.Secus verò si possunt aliud importare, quam Falcidiæ prohibitionem, vt quia dicit pleno iure:nam potest intelligi respectu proprietatis & vsusfructus,vel respectu dominij directi,vt not.in l.fin. C.de rei vendica. & in l.mater.C.ad Tertullian.& ibi per Bar. Aut si dicit, Lego totum fundum,quia nihil aliud est dicere totum fundum,vel mando totum solui,vel tradi,nisi legaretur totum,vt ibi. Et idem tenuerat prius ibi Bald. quos sequuntur Raph.& Corn. qui ponit distinctionem Pau & singul. Alexand.in d.consilio cxxxiij.libro v.& in consilio ccj.li.vj.& idem Signorel.de Homed.in cons.lxxx. & ista est communis opin.& verior. Quid enim ergo volui, & ordinauit testator,dum dicit,quòd hæres qui prædictam impensam fecerit,posset,& sui successores possint de bonis suis hæreditarijs tantum recipere,& recuperare prout voluerint,& tanquã de re propria ordinare: tãdiúque bona prædicta tenere,donec prędicta sic impensa esset integraliter eis exsoluta,non obstantibus substitutionibus,&c.Certè quòd interim hæres teneret & possideret,aut sui successores tenerent,quousque de dictis impensis, & maximè de debitis,& legatis de suo proprio ex iudicio testoris solutis, fuissent integraliter sine computatione fructuum per substitutum satisfacti, vt dictum est:neque ante illarum solutionem hęreditatis restitutionem in vim substitutionum petere possent:& istud est clarũ.Et ego vidi simile testamẽtũ, non tamen ita amplũ:in quo dominus quidã nomine Priuatus de alta faya presbyter fuerat hęres institutus,& quòd post mortem eius bona venirent ad eiusdem testatoris proximiores,qui soluere & restituere hæredibus dicti domini Priuati sub hæredis omnia legata,& debita per eum soluta
34 tenerentur,&c.† Et hæc sententia comprobatur,quia licet creditor teneatur computare fructus rei pignoratæ, & sibi hypothecatę,l.si dominiũ.& ibi Ange.C.de pig.& l.j.& ij. C.de pign.act.& l.j.de distra.pign.& c. cum contra.de pigno.& l.ij.C.de pact.pign.Bald.& Docto.signanter Ludouic.Bolog.in secundis interpretatio.in d.l. si non sortem.in princ.de condi.inde. cum alijs per eum alle.Hoc verum,nisi sit pactum factum de illis lucrãdis loco interesse,vel vsurarum,vt tenet gl.in d.l.j.quam ibi sequitur Sali.de distrac. pigno.per text.singul.in l.si ea lege.& ibi Bartol. & in l.ex prædijs.in l.si ea pactione.C.de vsur.& sequitur Host.in ca. salubriter.eod.titu.& Guid.Papæ in Decisio.ccccxxij. ver. sic creditor. Tamen decisio ista secundum Bald.in d.l.j. de distract.pign.non procederet de iure canonico,sed solum de iure C.& idem dicit Sali.in d.l.si ea pactione.per.c.j.& ij.de vsur.& c.ad nostram.de emp.& vendi.& cap.illo vos.

de pignor. Nec etiam de iure Codicil. vt l.j. in princ. & ibi
glos. in verbo, Petrũ, & Ias. post. Bar. Bal. & Sali. C. de sum.
Trinita. nec profectò iure nouissimo auth. de ecclesia. titu.
§.j. & istud tenet Petrus Iacob. de Aureliaco in sua praxi.
titu. de gageria ver. iij. cum sequen & Paulus de Cast. consi.
35 xxij. versi. fructus autem dicti pignoris. vol. antiq. † Tamen
Alb de Ros. in d.l. si ea lege. dicit quòd rectè intuẽti decreta-
les illæ nõ loquũtur in casu isto propter incertitudinẽ fru-
ctuum, qui possunt corrumpi per tempestates, & alios casus
fortuitos. Vnde fortè secundũ eum isto casu ista pactio non
esset illicita, etiam iure canonico, c. in ciuitate. de vsur. & hoc
videtur sentire Cin. secundum eum in l. si pater puellæ. & i-
bi Bal. & Ias. in fi. C. de inoffi. testamẽ. & in d.l. si ea pactio-
36 ne. vbi quærit, † an liceat alicui emere reditum ad vitam
suam, cum sana conscientia. Ad quod dicit, aut est verisimi-
le emptorem recipientẽ multum viuere aut non, vt ibi per
Cin. & Alb. de Ros. in l. iubemus. ver. quid de tali contra-
ctu. C. de sacrosanct. eccle. vbi ita tenet in contractu em-
ptionis & vẽditionis: secus in mutuo, quia tunc esset vsura,
& non valeret pactum: quod est notandum pro quibusdam
Bituricẽsib. qui emunt sibi ad eorum vitam, vel aliud tem-
pus ab ecclesijs cathedrali. & sanctę capellę Palatij panem,
quem ecclesiæ prædictæ singulis diebus vni ex canonicis
distribuunt. Quoniam sors nunquam redditur princ palis,
sed remanet ecclesiis: & idem tenet Masuer. in titu. de em-
ptio. versi. Item quis potest emere, & Petr. Iac. in d. tit. de
Gageria, in princ. & pro hac decisio. est bon. text. in l. Ga-
ius. ff. de pign. actio. & idem Old. in cons. ccvj. inci. vniuer-
sis præsentes literas. & Roma. in consil. ccxcviij. incip. ego
hunc contractum. & Barb. in cons. lxvj. inci. & quidem vi-
so puncto. nu. vj. libr. ij. & aliquid per Ancha. in consil. xxx.
& Guliel. But. in sua quæst. quolibetica, scilicet vtrum eme
re reditus vitales, aut perpetuos sit contractus illicitus, & v-
surarius. & Fabia de Monte sancti Sabini in tract. de empt.
in x. & vl. quæ. princ. & in x. not. & Iacob. de sancto Geor-
gi in l. item quia. §. idem Iuliano. ver not. vlterius. vsque ad
finem. post Pau. de Castr. & Ias. ibi. ff. de pact. & in l. de fi-
deicõmmisso. & ibi Pau. de Cast. & Ale. C. de transact. licet
Goffrid. de Trano, in sua summa. tit. de vsur. versic. quid de
quibusdam qui dant pecuniam ecclesijs. cum vers. seq. teneat
contrarium, & etiam Raimundus in sua summa. & Bal. in l.
ij. §. mutui. ff. si certum peta. & in d.l. si pater puellæ. & Salic.
in auth. ad hæc. in vlt. q. C. de vsuris. dicens hanc quæstionẽ
fuisse plenissimè examinatam per magistrum Georgium de
Arimino ordinis eremitarum, cuius rationes ad longum
prosequitur Ambrosius de Vignate in repe. d. ca. salubriter.
& Ant. de Butri. cons. xvij. occurrentibus. † Tamen præce-
37 dens est verior, quam tenuit Hostien. in summa. §. an aliquo
casu. ver. quid de iis qui emunt. & idem Archi. in c. quicun-
que. xiiij. quęst. iiij. quod quis possit emere iusto pretio fru-
ctus ad vitam, vel in aliud tempus, sine spe pretij rehabendi.
& ita tenet Abb. Sicul. in quęst. v. incip. Augerio patronatu.
vbi disputat hanc quæstio. vers. contra tertium procedam
sequendo Host. & vers. ex his deducitur, &c. dicens quòd
quotidie Venetiis & Florentiæ contingit, quòd tempore
quo communitas illorum indiget, compellunt ciues subue-
nire ciuitati: & ciuitas respondet vnicuique pro lucro ad
rationem quinque pro centenario: capitale autem nunquã
valent repetere, sed bene possunt alteri vendere ius quod
habent. Et quòd talis secundum eum contractus est licitus,
vt ibi per eum, & etiam quòd licitè possunt vendere dictũ
reditum annuum, & in isto non est dubium. & allegat An-
tonium ita tenere in d.c. in ciuitate. & idem Ang. in l. si ti-
bi decem. in princ. quẽ ibi sequitur Iacob. de sancto Geor-
gio in vtraque lect. ff. de pact. vbi Ang. dicit ita fuisse con-
sultum Perusij, aliàs Parisius, per quam plurimos magistros
in sacra pagina, quorum consilia dicit se vidisse in ciuitate
Florentiæ: & idem tenet Bald. consil. xviij. incip instrumen
tum se dicit, & est amplum. & in consil. ccccx. incip. quęri-
tur de tali casu & in consi. cccxxxiiij. incip. & quòd dictus
annuus reditus, quod est singulare, vol. j. & in cõs. ccccxxvij.
incip. quia ex facto ius oritur. cum seq. vol. iiij. sed primum
non fuit suum, sed sequens. & latè Leonard. de Vtino in ser-
mo. de tempo. quadragesi. per totũ, & in versi. Quartus flos
est iste, &c. vbi facit vnum dialogum inter duas dominas,
quarum vna est domina Cõscientia, altera domina Iustitia,
& earum iudex est Ratio, quæ pro decisione ponit quatuor
conclusiones pro hac parte cõcludentes in fauorem Vene-
torum. Et hæc venditio, seu acquisitio non contingit facto,
sed fato: quia viuere est solus Dei, & naturæ beneficium.
Vnde Deo gratias debemus referre de hominis vita, vt in-
quit Bal. in d. consi. ccccx. post medium. pro hoc allegat l.
hæres meus. in princ. de condi. & demonst. alias si creditor
ex pacto lucraretur fructus, non valeret, & esset vsura, in d.
c.j. & ibi Abb. Sicul. & de Anania. vers. not. quòd vsura cõ-
mittitur &c. hoc nisi in casu per text. ibi, excepto. & idem de
Ana. ibi, ver. xij. quando vendo. vbi ponit versum, quem po
suit Hostiensis, enumerantem casus in quibus vsura peti
potest. & idem in d.c. in ciuitate. vers. sed quærit hic Inno.
& in c. fi. eod. tit. ergo hic à fortiori lucratur fructus visis
verbis prædictis, ac voluntate testatoris expressa: quæ qui-
dem per verba expressè declaratur, dum dicit, Donec præ-
dicta impensa esset &c. pro quo est tex. in l. inter cohære-
des. §. vsufructu legato donec ei dos soluatur. ff. famil. ercis.
vbi Bald. per illum text. clarè dicit, quòd si testator legat
vxori vsumfructum, donec ei satisfactum fuerit de dote,
quòd modus faciendi destruere vsumfructum est, quòd dos
soluatur, quod est notandum, & mente tenendum secũdum
eum. Et idem Flo. de sancto Petro ibi dicit notandum esse
consilium extinguendi dispositiones, que quotidie fiunt per
testatores, donec dos fuerit vxori restituta, quòd debeat ali
mentari in domo, vel aliquẽ aliũ habere annuum reditum:
quod est quòd dos ei soluatur, & statim in eius persona hæc
impedietur acquisitio. Et idem Bald. consi. ccix. incip domi
na Margarita. vol. ij. & Signor. de Homed. in consi. viij. & in
38 consi. xcvij. col. j ver. redeo ad primum. vbi dicit † quod di-
ctiones, donec, quandiu, & quoad, sunt, implicatiuæ, & præ-
cedentium, repetitiua, l.j. §.j. ff. quib. mod. vsusfru. amit. cum
alijs per eum aleg. & Bertran. cõsi. xxxix. nu. xij. vo. j. & sing.
Pau. de Cast. in consi. ccccxlvj. alias ccccxlij. inci. Legatum
istius domus. vol. antiq. & Bal. in l. pen. in princ. ff. de excus.
tut. dicit, quòd dictio donec, & dictio quoad, habent in se
temporis reuolutionem, & intercapedinem: non tamen in-
ducunt conditionem perpetuò extinctiuam: & ad hoc alle-
gatur illa lex secundum Oldr. & Raimun. & allegat Inn. quòd
aliud est suspẽdere ad tempus, aliud tollere, in c. cum inter.
de consue. pro quo Bal. alle. gl. in l. si vnus. §. si cum eo. ff. de
pact. & tex. est in c. præsenti. vel alioquin. & ibi Ancha. Do-
min. & Franc. de elec. & in ca. Ioseph. de verb. sign. & in cle.
vt hi qui. §. j. & ibi Zaba. de æta. & quali. & tex. sing. in c. j. in
fi. ibi, & tandiu maneant ecclesiastico supposita interdicto,
donec ab eis facta fuerit restitutio plenaria omnium prædi
ctorũ. de sepul. lib. vj. & in c. vno, ibi, donec masculus super-
est. & ibi, circa finem. idem dicitur de eo qui sibi, vel hære-
di. suis. in vsib. feud. & Ioan. de Ferra. in tit. form. libel. quo
vxor agit ad dotẽ & vsumfructum, in verbo, donec. ad idem
tex. in l. cui vsusfructus legatus esset, donec ei totius dotis
satisfieret. ff. de vsu & vsufruc. leg. & ibi Bar. & tex. in l. lega
tum ita est Titiæ, donec nubat. & l. filiæ meæ. ff. de annuis
leg. quamuis de iure vxor posset sine tali legato retinere rẽ
aliquam ipsius mariti vsque ad solutionem dotis, vt voluit
Bar. in l. si filiusfamilias. in j. ff. solu. ma. & Bal. in l. pen. C.
de pig. act. in l. pe. in princ. C. de non numer. pecu. & in l. j.
C. de seruo pign. dato. & Ias. in d.l. si non sortem. §. si centũ.
versi. fallit quartò. & Guid. Pap. in consi. cxxix. vers. ad sex-
tum quæsitum. Ideo dicit Barto. in l. ambiguitatẽ. per illum
tex. C. de vsufruc. dum tex. in verb. sin autem. vult, quòd si
testator leget alicui, donec filius, vel alius quispiam manse-
rit in

rit in furore,aut in aliis ſimilibus caſibus, ꝙ illa dictio do-
nec,importat conditionem quandam extẽſiuam, de qua ſe-
cundum eum tangitur per glo.in l.j.ff.de ſeruitu. ruſti.præ-
dio.& in l.fi.ff.de excu.tut. vbi etiam ponitur de dictione,
quouſque.& idem Barto.& Doctores in l.j.ff.de conditio.
& demonſtratio.& idem Bal.in dicta l.ambiguitatem.in fi.
& Salice.in princip.& Barto.in l.centeſimis.§.ſi ita ſtipula-
tus.verſi quæro quid.& ibi Paul.de Caſtr. in fin.ff. de ver-
bo.obligat.& Bart.in l.ſeruitutes.verſi.ex qua glo.habes.ff.
de ſeruitu.& Alexan.in dicta conſi.cxxxiij.col.j.& in cõſil.
xl.verſ.ſupereſt ſolum videre.lib.j.quod quidem repetitur
in iiij.lib.nume.xxix.incip.viſo themate & dubitatione de
39 qua quæritur, an dicta domina Catheri.† vbi tenet quòd
vxore per maritum ſimpliciter relicta domina & vſufru-
ctuaria, filiis ſolum eius hæredibus inſtitutis, intelligan-
tur vxori relicta alimenta.vt not.gloſſ.& Doctor.in authẽ.
hoc locum.C.ſi mulier ſecundo nupſe. & Bartol.in l. Titia
cum teſtamento.§.fina.& ibi Paul.de Montep.ff.de legat.ij.
& plenè Iaſ.conſi.xc.inchoante, Non minus verè quàm e-
leganter.volumi.j.cum aliis per eum allega. quod etiam ha-
bebit locum ſi hæreditas poſteà mortuis filiis tranſeat ad a-
lios qui non ſunt de deſcendentibus teſtatoris, ſcilicet ad
ſubſtitutum pupillarem,qui eſt hęres pupilli.l.ſed ſi plures.
§.ad ſubſtitutos.ff.de vulg.& pupilla.& inſtit.eo.tit. in prin.
vel etiam ſi ad alios ſimiles hæredes pupilli. Quia iã ex per-
ſona pupilli inceperunt ſolum deberi alimenta: ergo nec
plus debet teneri ſubſtitutus pupilli, vel alius eius hæres, l.
qui fundum,§.qui filium.ff.ad l.Falci.licet Bald. velit con-
trarium in l.cæterum.§.quid ergo.ff.de vſu & habi.Secus ve
rò ſi teſtator dixit,vel adiecit in dicto relicto iſta verba,do-
nec prædicta eius vxor vidua,ſeu caſta vixerit,&c. tũc pro-
pter illam dictionem donec,apparet legatum eſſe annuum.
l.legatum.ff.de annu.leg.& ſic in primo anno eſt purum.pro
ſequẽtibus verò erit conditionale,ſi vxor caſtè & in vidui-
tate vixerit.Et ſic mortuo filio quoad ſequẽtes annos,cœpit
legatũ deberi à ſubſtituto pupilli,ſeu ab eo qui eſt eius hæ-
res,l.ſi fundum ſub conditione § ſi paterfamilias.ff.de lega.
primo.Vnde cum talis hæres pupilli non ſit de deſcenden-
tibus teſtantis,integer vſusfructus debetur vxori, per nota.
per gloſ.in d.authen.hoc locum.& idem Bart. in conſil.lvj.
inci.Bar.fecit teſtamentum.verſ.ſecũdum dubium eſt.& in
conſi.clxxj.inci.Nicolaus ſeramati.& Pau.de Caſt. in con-
ſi.ccxviij.inci.quod vxor quondam.volu.antiq.vel etiam ſe-
cundum Pau.de Caſt.vbi de voluntate mariti conſtaret vo-
luiſſe vxorem integros fructus habere,& percipere vltra a-
limẽta.& idem Guliel.Benedict.in ſua repet.ca.Raynutius.
ver.& pręmiſſa intelligatis.vbi eum vide circa vſumfr.vxo-
ri relictum.Et idem tenet Ang.in cõſi.xcvij.incip.Viuanus
de monte Piliciano.col.ij.ver.reſtat igitur videre. Ergo idẽ
in caſu noſtro per ſupradicta:ad quæ nullus iudicum (no-
bis excepto) aduertit,nec fortè cogitauit, & pars ſuam per-
didit cauſam.

SVMMAE

1 *Quadrimeſtre datur iudicatis ad ſoluendum, & poſtea bimeſtre ad vendẽda pignora de iure,ſecus de conſuetudine. & num.2.& 3.*

4 *Fructus rei adiudicatæ à quo tempore debeantur, numero 5.6. 8.9.12.*

7 *Quadrimeſtre datum iudicatis poteſt per iudicem cauſa cognita abbreuiari.*

10 *Fructus poſt ſententiam percipiendos non poteſt iudex adiudicare.*

11 *Subhaſtatæ rei an emptor habeat fructus à die areſti.*

13 *Sententia in criminali ſtatim mandatur executioni.*

Quæſtio. XLV.

Alia quidẽ quæſtio orta fuit,an fructus rei iudicatæ immobilis debeantur à tempore ſententiæ vel areſti,aut à die executionis fieri petitæ,ſignanter quando per ſententiam, vel areſtum dictum fuit,ſine reſtitutione fructuum,ſiue actũ fuerit actione reali, aut mixta,vel mere perſonali.

DECISIO XLV.

1 ET † primò pono concluſionem ſeu regulã tam
de iure Digeſt.quàm de iure nouo, quod tem-
pus quod datur condemnatis eſt quadrimeſtre,
ſecundum omnes Docto.in l.ſi debitori. & ibi
Iac.de ſancto Georg.ver.in gloſ.ſuper verbo, indultum.ff.
de iudic.& in l.ij.inſuper Alexan.in princ.ff.de re iudica.&
reſpondent ad l.debitoribus.eo.titu.& ibi etiam Angel.&
Iac.de ſancto Georg.quod loquitur in tempore quod poſt
dilationem datam cõdemnatis ad ſoluendum,eſt præfixum
ad vendendum pignora quæ capiuntur pro executione iu-
2 dicati.† Nam antequam illa pignora vẽdantur,oportet ex-
pectare per duos menſes,& idem Alex.in d.l.ij.verſi.addi-
tio,dicatis ꝙ d.l.debitoribus.Quamuis gloſſ.in d.l.fi. C.de
execu.rei iudic.ponat varias opin. & vltima ſit communis,
ſecundum Salic.ibi ꝙ hoc tempus velut indeterminatũ re-
3 linquatur iudicantis arbitrio.† Sed de conſuetudine, & cõ-
muni ſtylo curiarum Franciæ, mobilia intra triduum parti
condemnatæ ad vendendum per ſeruientem præfixum ſo-
lent in incantu publico venundari.Quę quidem regula fal-
lit in pluribus caſibus,in quibus ſtatim fit executio, & ha-
bent executionem paratam, vt ex infra dicendis, & in aliis
per Iaco.de ſancto Georg.in d.l.ſi debitori. & recollectis,
4 & per nos in quæſt.ccxcv.incipien.computus finalis †ideo
videtur primò quòd fructus non debeantur niſi à tempore
executionis petitæ,& rei condemnati in mora conſtituti,in
l.ſi longis.C.de execu.rei iudi.attento & conſiderato,quòd
per areſtum fuit dictum,rem reſtitui ſine & abſque fructuũ
perceptorũ reſtitutione.Et pro iſta parte videtur bo.tex.in
l.in fideicõmiſſi.in fi.prin.ff.de vſuris, ibi, certè poſt rẽ iu-
dicatam tempus à fructibus dependendis immune eſt.& ibĩ
gl.in verbo dependendis,quæ dicit,percepti autem ante re-
5 ſtituuntur,poſt ſententiam nunquam.†In contrarium vide-
tur ꝙ debeantur à tempore areſti, vel latæ ſentẽtiæ:quia fru
ctus percepti debentur ex mora etiam non petentis in reali
iudicio,l.ſi mora.& ibi per omnes,inſuper Salicet.in repe-
titio.ff.ſoluto matrimo.& facit l.ſi quis bonorum.ff. de lega.
j.& ita per illa iura tenet Bald.in l.fructus.in vltim. quæſt.
de rei vendicatio.Quoniam in reali actione ſtatim ſententia
lata poteſt fieri executio arbitrio iudicis,vt §.& ſi in rem a-
ctum ſit.& ibi gloſſ.Ioan.Fab.& Ange.Aretin.Inſti.de of-
fic.iudicis.& glo.in l.fin.& ibi Ioan.Fab.Bar.Bal.Ang.Al-
beri.& Sali.C.de execu.rei iudic.& glo.Doct. in l.ſi cũ ex-
ceptione.§.quod ſi homo.ff.quod met.cauſa.& Alex.& Do
cto.in d.l.debitoribus.de re iudic.& gloſſ.in d.l.in fideicõ-
6 miſſi.de vſur.† Quid dicendum?gloſſ.Barto.Bald. Salic.&
Moder.in d.l.fi.& in d.§.quòd ſi homo.dicunt conſideran-
dum fore,vt condemnatus teneatur quatenus neceſſe eſt ad
rem tradendam,quòd aut agitur ad pecuniam, aut ad ſpe-
ciem.Si ad pecuniam,tunc cõdemnatus tempus habet qua-
7 drimeſtre,d.l.ij.de re iudicat.† niſi per iudicẽ cauſa cogni-
ta abbreuietur:aliàs ſecundum Bart.& Docto.in l.final.de
executio.rei iudica.non poteſt,niſi cauſa cognita abbreuia-
ri:tamen ab ea poteſt appellari,ſecundum Alexan.& Doct.
in l.ij.& l.iiij.§.ſi quis condemnatus.ff.de re iudicat. niſi per
ſupremam Parlamẽti curiã abbreuiatur:de quo vide quod
dixi in quæſtione ccxciiij.inchoante, plerunque per alte-
8 ram partium.†Si verò agitur ad rem aut ſpeciem, tunc aut
agitur ad rem animatam, vt ancilla,vel alia animalia reſti-
tuenda:tunc fructus & acceſſiones non veniunt, niſi à tem-
pore moræ manifeſtè,dicta l.ſi longis,& apertis fruſtratio-
nibus partis aduerſæ reſtitutio remota eſt, ſcilicet poſt ſen-
tentiam,ſecundum gloſſam & Doctor. Et ita loquitur ille
text.vt vult ibi Ludo.Bolog.in primis interpret.& Franc.
de Are.conſilio clv.verſ.venio nunc ad quartum & vltimũ.
9 & in l.diuortio.§ quod ſi in anno.ff.ſoluto matrimo.† Aut
agitur actione reali,aut perſonali:ſi reali,habet tempus ar-
bitrio iudicis moderandum quatenus eſt ad ipſam rem tra-
dendam neceſſarium.d.§.& ſi in rem actum.& textus cum

glo.ij.in l.qui restituere.in princ.& ibi Bar.Ang.Bal.& Al-
beric.de Rosat.ff.de rei vendicat.& sic fructus videntur à
tempore executionis venire.Et istam opinionem tenui cum
paucis dominis,cum à die aresti ante executionem illius vs-
que fluxissent quindecim dies aut tres septimanæ tantùm:
quod tempus & maius profectò concedendũ erat ad ipsam
rem precisè tradendam:quia (vt ait Angel.) ille tex.probat
per simplicem condemnatoriam in reali, non transferri in
euictionem,cum ad eam transferendam requiratur execu-
tio,plerunque etiam militaris:quamuis iudex possit petenti
rem restitui cum fructibus perceptis, & percipiendis adiu-
dicare vsque ad sententiam:non tamen pro fructibus perci-
piendis post ipsam sententiam: quia tractus illius temporis
ad iudicem non spectat. Sicut cum condemnat pro vsuris
10 post sententiam decurrendis,l.j.ff.de vsuris.† Vnde solũ fit
condemnatio pro fructibus perceptis,& qui percipi potue-
runt vsque ad sententiam,vt not.glos.ij.quam ibi faciũt sin-
gularem Bar.Bal.& Angel.in l.Iulianus.§. idem Iulianus.
in j.ff.de rei vendi.& Ange.in d.l.qui restituere.versi.nota
quod fructus.per text.l.fructus. in prin.eod.tit.& sic super
fructibus duæ proferuntur sententiæ,secundum Doctor.in
d.l.qui restituere.Et non mirum secundum Bar.ibi,quoniã
est actio arbitraria.l.in actionibus.ff.de in litem iuran.Ideo
fructus percepti post sententiam,aut arestum, non veniunt
statim,sed post terminum in sententia expressum, aut alium
arbitrio iudicis in executione moderandum,quatenus opus
est ad rem tradendam,secundum illius qualitatem necessa-
rium.Quare optimum arbitror terminum ad rem restituẽ-
dam esse per iudicem in sententia vel aresto præfigendum.
Tunc ab illo tempore lapso,& summatione condẽnato per
nuncium,aut alium executorem de re restituenda,& reddẽ-
da facta,venient victori fructus sine dubitatione:de quo la-
tius per Ange.in repe.l.j.C.de iudic.Tamen contrariũ con
clusum fuit,non obstanteq; reus condemnatus non fuerit in
fructibus ante arestum perceptis. Et hanc partem tenentes
dicebant quòd per hoc non excusabatur ad fructus post a-
restum perceptos,d.§.& si in rem.quibus vt suprà respõde-
11 bam verũ esse,si erat in mora.† Et aliud etiã vidi super fru-
ctibus dubium oriri,quando res subhastatæ & in incantu
publico positæ,fuerũt creditori,aut inchariatori,& plus of-
ferenti adiudicatę,an debeat habere fructus à die aresti la-
ti,vel eius executionis:cum stylo curiæ nostræ detur tẽpus
debitori,ad ipsam rem recuperandam,vt dixi in quęstio.in-
choan.quare datus per curiam annus.Quia durante crida-
rum tempore,& post saisinam rerum debitor gaudet, & fru
ctus illorum facit suos,quòd sic non seruatur in curia Pari-
sien.suprema.Vnde nõ veniunt nisi post tempus executio-
nis petitæ ad rem tradendam elapsum,quamuis adiudicatio
rerum cridatarum & subhastatarum descendat plerunque,
& pro maiori parte ex debito personali, in quo debet dari
tempus quadrimestre,vt statim dicam, & sic origo actionis
attendi deberet.Tamen ex quo per illam debet res tradi &
restitui,regulariter secundum naturam realis,vt dicit tex.in
dicta l.qui restituere.in fi.& ibi Doct.& ita in isto casu fuit
dictũ inter quendã nomine Bonissant mercatorẽ Parisien.
& Ioan.& Franciscum Doysi.& latum arestum die vij.Se-
12 ptempbris, Anno 1527.† Si verò agatur personali, tunc ha-
bet quadrimestre tempus,d.l.in fideicommissi. in princip.
& in d.l.si cum exceptione.§.quòd si homo.& ca.quærenti.
offic.delega.Sed contra prædicta facit secundum Barto.d.
§.quod si homo.propter quod quidam,vt ait,dicebãt,quòd
vbicunque agitur ad speciem potest fieri executio inconti-
nenti:quod est contra d.l.in fideicommissi. Ideo aliter se-
cundum eum dicendum est,quando agitur ad speciem:quia
aut agitur actione reali, & tunc seruãdum est quod dictum
est. Aut agitur merè personali,& habet quadrimestre tem-
pus,d.l.in fideicommissi.& idem dicit gl.in c.cum apud.xj.
q iij.aut agitur personali in rem scripta,aut actione ad exhi
bendum,quæ est personalis in rem scripta.l.de co. in fi.ff.ad
exhibend.& tũc idem quod in reali.d.§.si in rem actum.&
idem in actione quod metus causa,quæ est etiam in rẽ scri-
pta.l.metum.§.fin.ff.quod metus causa.& in istis casibus da
tur tempus,sicut in reali,arbitrio iudicis moderandum, di-
cta l.si cũ exceptione.§.quòd si homo.si verò agitur actio-
ne mixta, vt petitione hæreditatis, tunc prout in ea venit
vendicatio rerum sapit naturam realium: prout verò in ea
veniunt personales præstationes, sapit naturam personaliũ.
13 textus est clarus in l.hæreditas.C.de petitio.hæredita.† Sed
si agatur actione criminali,statim mandatur executioni,ca.
sicut.ij. q.j.l.cum reis.C.de pœn.& Inno.in d.ca.quærenti.
de offic.delegat.& Bal.in d.l.fi.col.vltim.vers.Item do pro
regula,cum aliis per Alexan.ibi in additio.alleg.de execut.
rei iudic.& aliquid per Abba.Sicul.in c.de cætero. versicu.
adde tamen & ibi Felin.versic.tertius casus de re iudicat.&
idem secundum Baldum si sint cõdemnati pecuniariter ex
delicto:quia cum istis non est agendum misericorditer, sed
rigidè & leuato velo, quia reatus omnẽ miserationem ex-
cludit.l.j.C.vbi sena.vel cla.fallit etiam in aliis casibus nota-
tis per glos.in d.c.cum apud.ponens pro theorica prædicta
versum:in personali post menses quatuor:in reali protinus
est omnis sententia perficienda.Sic in criminalibus,sed ca-
sus excipe quinque confessus,prægnans,iratus,insulsus,ser-
uus,vt ibi.

SVMMAE.

1 *Diuisio hæreditatum qualiter fieri debeat.*
2 *Feudum & iurisdictio possunt diuidi.*
3 *Bonitatis sicut & quantitatis habenda est ratio in diuisione, nume.5.& 7.*
4 *Vendens fundum ad mensuram,debet boni sicut & mali soli rationem habere.*
6 *Distributiones quotidianæ æquales omnibus dandæ.*
8 *Euicta quarta parte,quæ valet medietatem,agetur de euictione ad medietatem.*

Quæstio XLVI.

Quoniam per arestum inter prædictos de Stissaco actorem, & de Lustraco reum latum,dictum fuit locum de Pauliaco eidem de Stissaco, & locum de Gauanduno, dicto de Lustraco respectiuè spectare & pertinere:& etiam æqualiter iurisdictionem,reditus, & terras prædictorum locorum inter eos diuidendas:quod factũ fuit per arpentationem & mensuram sextariorum terrę ab agrimensoribus electis communiter factam, & in medio dictorum locorum positi fuere picqueti,siue termini, & limites diuisionẽ ipsorum facientes,ita quod vnus non plus terræ quàm alius habebat.Quam quidem tamen diuisionem ipse reus nõ approbauit,sed ab eadem appellauit,dicens terras existentes in portione & parte actoris versus locum de Pauliaco sibi assignatas fore meliores & fertiliores in triplo terris erga locum prædictum de Gauanduno existentibus sterilibus,& infertilibus: quoniam vna sextariata terræ loci de Pauliaco,valet in æstimatione fertilitatis tres sextariatas loci de Gauanduno:quare dicebat respectum ad hanc bonitatem habendum. Quærebatur vtrum in diuisione prædictarum terrarum æqualiter facta debeat agrorum bonitas considerari:ità quod ratione illius debeat alteri non habenti tales, & similes in bonitate terras cõpensatio in maiori quantitate terræ fieri.Et si prædicta diuisio per mensurationem facta sit partibus vtilior,quàm facta in globo siue in grosso.

DECISIO XLVI.

1 ET † præsuppono quod licet diuisio agrorum, feudorum, & aliorum bonorum immobilium fieri debeat in globo, siue grosso,vt voluit glos. in l.ij.in princ.super verbo,participibus, argu. illius tex.C.quãdo & quib.quarta pars debe.lib.x.annuens illum tex.facere cõtra pessimos,& maleuolos cohæredes liuore plenos,volentes propter minimam vniusportionẽ,vel alterius maximam diuidere hæreditatem minutatim, scilicet per sulcos vel perticas,quod,vt inquit, fieri non debet, sed ex vniuersitate,quia per assignationem aliquarum rerũ integraliũ,vel earum æstimationem,quod totũ iudicis arbitrio dirimitur,secundum Ioann.de Plat.ibi in ij.notabi.per textum in l.non amplius.§.fina.cum l.sequenti.ff.de legat.j.

in §.quædam actiones.institut.de actionib.& §.si familiæ.
de offic.iudi.cum aliis per Petrum de Ferra.in forma libel-
li pro hæredi.vel re singul.diuidendi.versicu. posteà quæ-
2 ro.& versic.domum suam.in fi.† Et feudum, vt iurisdictio
potest diuidi, vt plerè per Alexandrum consilio vij.libro
v.cum aliis per nos allegatis in §.j.& ij.de feud. libro cõsue-
tud.Biturig.& per discursum harum nostrarum decisionũ.
Et ita conclusum fuit in curia, in causa nobilis domicellæ
Frãcisiæ de Lane,dominæ de Bautiran,& Gastonis de Lis-
le eius filium à Seneschallo Aquitaniæ appellãtium, contra
magistrum Ioan.de Poucat,curiæ graffarium,& latum are-
stum die xxix.Nouembris Anno 1537.per quod dictũ fuit
agrimensores tres per ipsas partes eligendos, qui loca di-
uidenda visitarent tam super latitudine,quàm fertilitate,seu
bonitate,& sterilitate terræ,quorum rapportu in curia au-
dito fieret diuisio & adiudicatio:tamen decisio videtur con
traria præcedenti factæ de Gauanduno,& Pauliaco,& con
tra ius commune,vt per totum titulum.si mẽs. fals.mo.dix.
& d.titul.finium regund.& l.partem fundi.& ibi Baldus &
Docto.suprà allega.de seruitu.rusticor.prędior.disponen-
tes,portiones rerum diuidendarum per mensurationem, &
æstimationem bonitatis fiere debere,ne partes decipiantur:
quæ videtur securior:sed iudices,qui de hac finium regun-
dorum materia cognoscent,iudicabunt, quid partibus vti-
3 lius,& commodius erit.† Vnde in quæstione nostra de boni-
tate terræ consideranda:videtur quod sit attendenda,argu-
men.l.quicquid.ff.de acquirẽ.rerum domi.vbi habetur ra-
tio speciositatis, siue preciositatis:quia si tuum scyphum a-
lieno plumbo plumbaueris,aut alieno argento ferrumina-
ueris,totus scyphus erit tuus. Et idem dicitur in l.sed & si
ex meis.§.j.eodem titulo,ibi,in quibus propria qualitas rei
spectaretur, &c.& in l.si prædium.versicul. idem obseru-
tur.C.de ædil.ac.vbi dicitur quod si pestibilis fundus,j. pe-
stibiles herbas vel letiferas afferens venditus fuerit, redhi-
bendus erit. Ad idem tex.in l.fundus.in princip.ff.de rebus
eorum qui sub tutel.ibi,cum vtique pro fructuum modo
pretium inuenturus sit,quia res æstimatur secundum redi-
tus.Pro quo glo.ibi alleg.text.in l.si quos.C.de rescinden.
venditio.& ita in terminis videtur tenere Bal.in l.sicut.in fi.
4 ver.vnũ scias.C.de actio.emp.† quòd si quis vendidit fun-
dum ad mensuram,quæ verè reperitur:tamen in eo est certa
pars terræ,pro parte bona,& pro parte alia mala,an taliter
debeat fieri mensuratio de vtraque, & pretiũ debeat esse æ-
quale,tam pro bona quàm pro mala terra.Et decidit quòd
sic,per text.singu.iuncta sua glo.in l.qui libertatis.§.fi.ff.de
euictio.quem ibi sequitur Ludouic.Bologni.in suis primis
interpretation.non tamen per illum textum,quem ibi aliter
declarat,vt ibi per eum.Et idem tenet Iacobus Rebuffus in
l.j.post princ.versic.& sic facit.C.de cond.in pu.horreis.li.
x.pro quo allegat text.in l.si seruo.ff. de pignor.action.& in
authen.de fideiuss.§.quod autem.in fin.& in l.quæ vtilia.& l.
qui fundos.& l.qui per potentiam.C.de omni agro deserto.
lib.xj. Et melius secundum eum tex.in authen.de alienatio.
5 & emphyteu.§.quod autem prohibetur.† In contrarium vi-
detur,quòd agrorum bonitatis ac fertilitatis ratio habenda
non sit,per text.in l.si partem fundi.versi. neque.ibi,aut bo
nitatis agri,aut vsus eius aquæ ratio habenda est.ff.de serui-
tu.rustic.prædio.& ibi Bartolus,Bald.Angel.Paul.de Ca-
stro, Alberic.& Floria.de sancto Petro,vbi Bald. & alij di-
cunt per illum tex.diuisionem fieri debere quantitatiuè, &
6 non qualificatiuè. † Quare secundum eos distributiones
quotidianæ debẽt omnibus canonicis dari pares,& æqua-
li mensura,non secundum corpora plus vel minus pro suo
nutrimento & indigentia. allegant Innocen.& cęteros ca-
nonistas ita tenere in c.cum M.Ferrariensis.& in c.cum ac-
cessissent.de constitution. Tamen distributiones prædictæ
(vt ait Angel.in dicta l.si partem.)præstari debent secundũ
cõsuetudinem ecclesię,vt ibi vide.Et idem dicit Cæpo.Ve-
ronen.in tracta.de seruitu.rustic.prædio.titul.dę seruitu.a-
quæductus.versicu.Sexta conclu.vsque ad vij.conclusionẽ.
quod dicit esse notandum pro scholaribus,qui stant in col-
legiis expen.collegij:quia prior non daret expensas quoti-
dianas,nisi viriliter,dato quòd vnus plus comedat,quàm al-
ter.& hoc dicit vidisse de facto Bononiæ in collegio Hispa-
norum,in quo erat vnus Colonus,qui solus tãtum comede-
bat quantũ quatuor alij,vt ibi vide. Et de Polonis, Norma-
nis,& Anglicis bene bibentibus ne anima habitet in sicco,
loquitur gloss.in c.Moyses.xxxij.q.ij.Et pro hac parte facit
quod dicit Bar.in tract. Tiberiadis.ij.li.de insula.vers.si qui-
dem mediam partem.quem ego habeo sub versic.quod fre-
quenter accedit,&c.volens partes nõ assumi secundũ boni-
tatem,sed secundũ mensurã.& idem in ver.cõmunis fiat eo-
rũ.Quid dicendũ?& Bar.Ang.Pau.de Cast.Alb.de Rosa.&
Flor.in d.l.si partẽ.soluunt hæc argumenta,dicentes,quod vbi
vna res non potest accedere duobus, tunc pretiosius attẽdi-
tur d.l.quicquid.Sed quãdo potest duobus accedere, vt ser-
uitus seu commoditas aquæ:tunc nõ inspicitur bonitas, vel
pretiositas agri. Nã in rebus in quibus vnũ non est alterius
accessorium,non attẽditur pretiositas, d.l.si partem. de cu-
ius intellectu vide Cæpol.in d.tracta.de seruitu.rustic.prę-
di.tit.de seruitu.aquæ ductus.vers.& ex prædictis infertur.
7 ponens circa hoc decẽ conclusiones.† Sed illud est verum in
suo casu:sed in nostro prima pars videtur verior,cũ diuisio
bonorum æqualiter fieri debeat,l.inter filios.C.famil. ercis.
& l.si maior.in fin.ibi,& in omnibus æqualitas seruetur. C.
commu.diuid.& ibi Bal.& Docto.quoniã si vnus minus ha
beret quã alius,teneretur supplere, vt dictis iuribus. & l.si
post diuisionem C.de iur.& fact.ign.& l.si soror.C.de col-
la.etiam si talis diuisio facta esset iurata,vt tenet Soci.consi.
xxv.per totũ.lib.iiij.& idem Benedict.Capra cons.lxxvij.&
Rom.cõs.ccccl xxj.quod est singula.& non solũ quò ad nu-
merũ iugerum æqualitas considerari debet,sed etiã quò ad
valorem & æstimationẽ bonitatis rerum diuisarum:aliàs nõ
diceretur æqualiter fieri,si vni meliores res & fertiliores hę
reditatis darentur,& alteri steriles & infertiles,l.incerti iu-
ris non est.ibi,vel deteriores fecerunt,rationem esse haben-
dam.C.famil.ercis.& melior text.in l.si probatum.in fin.&
in l.ad officium.ibi,eóque cui res maioris pretij obuenit cę
teris.C.communi diuid.& vtrobique per Bal.Salic.Albe.&
Pau.de Castr.Quare debet fieri æstimatio bonitatis agro-
rum vni parti adiudicatorum , & alteri recompensa fieri &
dari,l.Mæuius.§.arbiter.& ibi Flo.ff fam.ercis.& in l.si quis
putans.§.si fundus.ver.arbitrum autem.& in l.item quam-
uis.§.fi.ff.commu.diui.& insti.de offi.iudic.§.si famil.ercis.
& in §.quædam actiones.& ibi Ioan.Fab. Ange.Arc.& Ias.
de actionibus.quæ iura ad hoc sunt clara.Et idẽ tenet Bar.
post Iac.Butr.in l.si ex falsis.ver. & benefacit ad quæst.de fa
cto.C.de transact. dicens diuisionem secũdum bonitatem,
& non secundum mensuram iugerum fieri debere,arg.gl.in
verb.firmis.ibi,sed quid si non apparet.& argu.l.qui solidũ.
ff.de legat.ij.per quæ iura decidit Bar.quòd si ex forma sta-
tuti mulier repetens dotem debeat habere possessionem re-
rum viri secundum æstimationem castrati:& mulieris dos
sit centum,& in bonis viri reperitur vnum podere valẽs se-
cundũ æstimationẽ castrati ccc.& ex vna parte illud pode-
re est pingue.& ex alia parte sterile,quod mulier nõ poterit ca
pere illam partẽ pinguem quæ valet totũ residuũ, & sterilẽ
relinquere.Ideo debet accipere promiscuè partẽ de vtraq;,
& æstimatores debent ratione huius partis pinguis æstima-
re sterilem.Et ipsum Bart.sequuntur ibi Ang.Alexã.& Ias.
versi.in secunda parte glossæ.qui ambo allegant Io.de Imo.
ita tenere in l.debitoribus.ff.de re iudic.& idem Riminald.
8 in d.l.si ex falsis.versi.in glo.in ver.firmius.& ibi Salicet. &
Paul.de Castr.† Et inducit ad quæstion.dicens idem esse in
fũdo vẽdito pro mille,quòd si illius fundi quarta euincatur
pars,quæ pro sui bonitate valet dimidiam istorum mille, po
terit agi de euictione, non pro quarta parte de mille,sed
pro dimidia,dicta l.j.de euictio.& idem Philip. de Vbal.in

tracta.de duobus fratrib. parte xj.q.xij.ver.nec debent partes assignare.& Tho.Parpalia.in repet.l.placet.versic.& an stetur æstimationi.C.de sacrosanct.eccles.& ad hoc text.in l.si in qualitate fundi.& in l.si fundo vendito,& in l.si duorum fundorum.qui tex.est celebris,& in l.si seruũ.§.si modus,& ibi Ful.& Paul.de Cast.ff.de actio.empt.cũ aliis inseq.quæst.allega.incip.& suprà.& in l.quid aliud sunt iura prædiorum quã prædia æqualiter se habentia,vt bonitas,salubritas,amplitudo.ff.de verbor.significa.& text. in authẽ. de trien.& semis.§.j.ibi,aliis quidem meliora percipientibus,aliis quidem deteriora:&c.& idem tenet Ang.in l.creditoris.ff.de distra.pign.& Corne.cõsi.cciiij.inchoan.circa primũ.in litera G,& H,vol.quia quãdo, vt inquit, habetur consideratio partis fundi,nõ determinato latere, debet fieri diuisio proportionaliter ad bonitatem & valorem,allegãdo nota.per Barto.& Bald.in d.l.si ex falsis. & ratio est bona,quia si vnus vellet à latere meliori,alter etiã vellet ab eodem latere:ita ꝙ est quodammodo necesse deuenire ad illã cõsiderationem,vt ibi vide.Et sic cõclusum fuit,vbi eramus xiiij.nemine discrepante,& dictum ꝙ annullata appellatione,& etiã eo à quo appellatũ fuit, summariã inquisitionem super commoditatibus,& incommoditatibus per vtranque partem allegatis per commissarium deputatum fiendã:pro ipsa facta executione respectum, prout fuerit rationis,habẽdo.Et arestum latum die xix.Decembris,Anno 1524.& idem per aliud arestum latum die xix.Augusti, Anno 1530. inter Guidonẽ de Thourigne dominum de Boysiuerbert, & domicellam Ioannam Chemne ream.Et ista diuisio in villa,& patria Tornacen.vocatur Cherquinnãge,quia quãdo aliqui volunt diuidere aliquem locum,aut fundum,accipiunt agrimensores qui Cherquinnant,id est, quærunt, & Cherquant terminos fundi diuidendi,vt refert Gal.Decis. cxlviij.§.ad idem fuit dictum.

SVMMAE.

1 *Expensas quas post denuntiationem retractus fecit emptor an soluat retrahere volens.& nu.3.& 5.*

2 *Consignans pecuniam ad reemendum,facit ab eo tempore fructus suos.*

4 *Denuntiare debet emptori ne faciat expensas reparando, ille qui reemere vult.*

7 *Expensas ab emptore factas intra tempus quod datur proximioribus ad retrahendum an soluat reemẽdo.nu.7.8.& 9.*

10 *Emptor si in fraudem faciat magnas expẽsas ne reematur,eas non recuperat.*

Quæstio XLVII.

Et quia suprà in quæstio.xliiii.inchoan.quo ad secundam quæstion. an summæ pecuniarum.pollicitus sum hic annectere quæstionẽ, an proximior retrahere volens teneatur emptori ad expensas vtiles,quas fecit post denuntiationem sibi in iudicio,vel extra iudicium de non reparando factas.

DECISIO XLVII.

1 ET † videtur quòd non,per no.in l.aut si stãte.ff. de rei vendic.& minus, si post consignationem pretij in manibus iustitiæ factam,quia ius per ipsam fuit iam sibi quæsitum,vt tenet Io.Fab.in §.ex non scripto.institu.de iure natura.& plenè dixi lib.cõsue.in §.fi.de consue.reten.rerum.& in §.pen. de consuetu. retract.& infrà q.cxxxix.inchoan.Alia fuit quęst.no. an ius

2 retractus.in fi.† Quoniã ab illo consignationis tẽpore proximior facit fructus suos,l.ij.C.de pact.inter emp.& Ioan. Fab.in §.actionum.versicul.& ista faciunt.institu. de actio. & Masuer.in sua praxi,titul.de locat.& Ioannes Ignæus in repetitione l.dudum.C.de contrahenda emptio.& dixi in dicto §.penultim.de consuetudin.retract.& quidam incertus in tractatu de retracta. quem fecit super l.j.C.de fund. rei priua.libr.xj.in iij.parte quæsti.ij.& iij.quia tunc empt. efficitur malæ fidei post denuntiationem vel consignationem prædictas, vt volunt Ioannes Faber & Doctores suprà allega.ad hoc text.in l.ingenuè.C.de murile.libro xj.& l.ij.& ibi gloss.C.de seruitu.& aqua.& in dicta l.ij.de pactis inter empt.& in dicta l.aut si antè denuntiatum.& l.si fundum.C.de rei vendication.& l.ait.§.si quis.ff.quæ in fraud. credito.& Felin.in cap.ij.versicul.fallit sextò,de præscript. Ideo illas vtiles reparationum impensas non recuperat, vt

3 ibi dicitur. † licet bene valde necessarias,quæ tunc absque dilatione,& cum authoritate iudicis faciẽdæ sunt,quia fortè mora esset periculum allatura:eo tamẽ casu denuntiatione proximioris non obstante,illas potest facere & repetere, l.de pupillo.§.si quis riuos.ff. de noui operis nuntiatione.& l.j.§.si quis purgatis.ff.de cloacis. licet illi videantur casus speciales in riuis, & cloacis:& idem in ædificio minanti ruinam,secũdum glossam in dictis iuribus.& dicta l.j.§. si quis ædificium.de noui operis nuntiatione.quia tunc timetur de damno infecto:secundum glossam ibi per textum in §. nuntiatio fit.ead.l.aliàs non potest.& si non fecerit,perdit:cęteras verò extra rem repetet,vt plenè dixi in dicto §.penultimò.versicul.Sed quid an empt.Pro quibus rem ipsam retinère poterit,vt ibi dixi.versicu.sequen.incip. sed quid cum proximior.Et pro hoc text.in l.illud.§.j.& ibi Bald.ij.notabili.ff.de ædilicio edicto.& dixi infrà.quæstion. lxxvj.exordien.proximiori retrahenti.colum.vltim.& ita decidit Albericus de Rosat.in l.intra vtile.§.vendentibus.in fine.ff.de

4 mino.vbi hanc ponit quæstionem. † dicens,cautum & vtile volenti recuperare, si denuntiat emptori,quòd nullas faciat expensas, quoniam eam recuperare intendit, argumẽ. dict.l.si fundum.cum ibi notatis per eum.C.de rei vendicatione.& istud est clarum, quia non debuit ipsius proximioris spernere nuntiationes,si in iudicio factæ fuerint,dum tamen ante inchoationem reparationis illas fecerit denuntiationes,dicta l.si fundum.& aliis iuribus suprà allegatis.Ideo non caret fraude,qui conuentus testatò,perseuerat, vt dicit textus in dicto §.si quis particeps.& bon. textus in l.penul-

5 tima.secundum vnam lecturam.ff.pro empt. † Et ista quæstio fuit in curia & camera inquęstarum inter venerabilem virum magistrum Mauricium de Marcis curiæ aduocatum proximiorem retrahentem, & magistrum Franciscum du Molin au Roy, saccorum processuum præfatæ curię custodem, emptorem, qui plures fecerat reparationes post denuntiationem, & prohibitionem de non edificando sibi

6 coram Seneschallo, vt intellexi, factam.† Quinimo etiam videtur,quòd si intra annum & diem,aut aliud tempus consuetudinarium eidem proximiori ad retrahendum concessum, illas vtiles fecerit expensas, etiam ante denuntiationem, aut consignationem, repetere non possit:quia illud tempus habetur pro denuntiatione & hominis interpellatione,l.magnam.C.de contrahenda & committenda stipulatione.& capitul.potuit.de locat.quoniam incipere & cogitare debuit quod euenire poterat.l.si idem.§.si vna.ff.de iurisdictione omnium iudicum.& l.final.§.sed quia nostra. & ibi Bald.C.commun.de legat.l.si quis domum.§.primo. versicul.idem quærit si sumptus fecerit.ff.locat. Ac etiam se non esse irreuocabilem dominum.l.si ex duobus.§.sed & Marcellus.ff. de in diem addi.& l.si seruos.& l.si neces-

7 sarias.ff.de pignoratitia actione. † Quamuis Albericus de Rosat.in hoc teneat contrarium in prima parte statutorum. quæstion.xcvj.& in §.vendentibus.sequen.Iacob. de Aret. per illum textum,quòd agnatus proximior teneatur ad illas expẽsas vtiles & necessarias,sicut minor,vt ibi, & l.Iulianus.§.præterea.in principio.ff.de actio.empt.& l.dominus. §.primo.ff.loca.Tamen textus in dicto §. vendentibus.loquitur quando minor sex iam effluxis annis volebat rem recuperare per curatores alienatam, & ipsis dimissis agere contra emptorem,qui reparationes fecerat.ꝙ non admittatur,nisi illis refusis :quoniam emptor ipse verisimiliter ignorare poterat minorem velle aduersus venditionem restitui.

8 †Quod secus videtur,quãdo agnatus venit intra annũ,cũ in mora

mora modici temporis reſpectu vtilium non fiat præiudi-
cium,ſi differãtur fieri,argu.l.ſi debitori.ff.de iudi.Secus in
val de neceſſariis,ſine quibus ædificium corrueret, vt dictũ
eſt.Pro hoc adduco dictum Bald.in l.ij.verſicu.xix.quæro.
C.de reſcind.vendi.ſic intelligens text.in d.§.vendentibus.
quem facit ſingula. dicentis, quòd ſi venditor tandiu abſti-
nuerit agere,donec cura,& ſolicitudine emptoris res eſt lõ-
gè melior facta,quòd repellatur: etiam ſi nondum ſit præ-
ſcriptũ,niſi offerat ſumptus, & pretium operarũ. Et ipſum
ſequitur Ant.de But.in c.cum cauſa.q.xix.de emp. & vend.
& Iac.de ſancto Georg.in l.ſi res æſtimata.§.ſi mulier. nu.
v.ff.de iure dot. Licet Sali.in d.l.ij.teneat contra Bald.quia
emptor poteſt euitare reſtitutionẽ rei,ſupplendo iuſtũ pre-
tiũ,ſecundũ tempus quo emit,d.l.ij.& l.ſi voluntate. ad fin.
9 eo.tit.† Sed dic ꝙ aduerſus minorẽ non poteſt emptor eui-
tare,& minus aduerſus proximiorẽ,qui non habet niſi an-
num & diem,& aliquando minus ſecundum conſuet.loci,vt
dixi in §.j.de conſue. retrac.quoniam minor vltra ann.xxv.
habet annos iiij.ad reſtitutionem,l.petendam.l.finali. C.de
tempo.in integrum reſtitut.igitur &c.Si autem eiuſdem nõ
eſſet prouinciæ, vt poſt annum, vel plures ignorans aliena-
tionem veniret ad retractum,tunc deciſio Alberi.de Roſa.
haberet locum, vt non teneatur ad vtiles & neceſſarias, per
d.§.vendentibus.Sed an talis proximior abſens,ex capite i-
gnorantiæ debeat ſemper admitti,dixi in dicto §.j.in gloſ.
fina.Et latius in quæſtio.cxij.inchoan.An tempus conſue-
tudinarium,& ſuprà in quæſt.xxxix.incip. præſcriptio cen-
tum annorum. Aliàs daretur eis decipiendi proximiores
occaſio,qui propter magnas impenſas in reparando factas
retrahere non poſſunt,ſoluendo principale pretium cum a-
liis expenſis vtilibus,quod fieri non debet, dicta l.in fundo.
ibi, finge pauperem.& in dicta l.ſi ſeruos. & hoc vltimum
10 tenet Alberi.de Roſat.in d.§.vendentibus.† volens quòd
ſi emptor in fraudem magnas nimis & oneroſas fecerit ex-
pen.quod illas tunc recuperare non poterit ad inſtar credi-
toris,d.l.ſi ſeruos.vt fuit in caſu dicti de Marcis, qui tales
exceſſiuas videns expenſas motus fuit quittare,& dimittere
retractum,quem dicto du Moulin au Roy,dicebat non eſſe
admiſſibilem ad quittãdum,ſed compelli debere ad omnes
expen.vnà cum principali ſoluendum:de quo in ſequen.di-
cam quæſtio.& pro hac parte allego textum celeb.in l.Im-
perator.ff.de in diem addi.vbi dicit emptorem ſub condi-
tione vel in diem non repetere niſi neceſſarias impenſas pẽ-
dente conditione factas,moderatas tamen,vt dictum eſt. &
idem text.in l.creditor.in fine.& ibi gloſ.vltim. C.de pign.
actio.& ſic ſe habet conſue.huius ciuitatis Burdegalæ, de
retract.§.vlt.volens vtiles intra annum factas nõ repeti,ſed
ſolum neceſſarias. Et idem de conſuetu. Pariſien.vt in ma-
gno conſuetu.eod.titu.fol.xlviij.col.j. verſi.ſed quæritur ſi
pendent.& pariter de conſuetud. Turonen.eod.titu.§.iiij.&
ibi tenet gloſ.in fi.Ideo proximior de iure nulla conſuetu.
ſtante ad aliquas non tenetur expenſ.niſi ſint modicæ expẽ-
ſæ valde neceſſariæ:quas iudex ex ſuo habet officio arbitra-
ri.d.l.in fundo.& d.l.ſi ſeruos.& gl.in l.hactenus.ff.de vſu-
fruct.& dixi ſuprà in præceden.q.His tamen de non ædifi-
cando prohibitionibus.ac cõſuetudine nõ obſtãtibus, cõ-
trariũ per areſtum dictũ fuit,vt in ſequẽti dicã quæſtione.

SVMMAE.

1 *Emptio dicitur,etiam pretio non ſoluto.*
2 *Proximior an emptore per areſtum ad reuendendum condem-nato poſſit non reemere.& nu.6.8.& 22.*
4 *Pœna ſtatuto impoſita vendenti extenditur ad ementem: ſed pœna dantis ad vſuram non extenditur ad accipientem.& nume.5.*
7 *Venditore ad recipiendum condemnato, an etiam emptor tra-dere tunc cogatur.& nu.8.*
9 *Vendere promittens non obligatur ad gabellam,donec ſit com-pleta venditio.*
10 *Mandatum de vendendo non eſt vendere, & reuocari poteſt.*
11 *Vendere promittenti ſi pars pretij ſoluatur, an qui ſoluit poſſit pœnitere,& repetere.*
12 *Emptor qui obtinuit,ſi non vult vti victoria,an venditor age-re poſſit.*
13 *Legatam rem vẽdere promittẽs,an videatur reuocare legatũ.*
14 *Pactum de vendendo pretio ſoluto,& re tradita, an faciat fru-ctus accipientis.*
15 *Arrhæ datæ in pacto de vendendo,an cenſeatur pars pretij, an mutuum.& nu.16.*
17 *Venditiones factæ ſi in craſtinum differatur paſſatio inſtrumẽ-ti,an ſit interim locus pœnitentiæ.& nu.18.*
19 *Promiſſio de vendendo an transferat dominium.*
20 *Hæres vendere grauatus,an compellatur.*
21 *Venditione prohibita an intelligatur quiuis emere prohibitus.*
23 *Vẽdere offerens poſt alterius acceptationem an poſſit pœnitere.*
24 *Vendere nulli alij quam mihi promittens,an mihi teneatur.*

Quæſtio XLVIII.

Quæritur an proximior,qui ſententiam , vel areſtum obtinuit iure retractus contra emptorem , ad ſibi reuendendum rem,ſoluendo tamen pretium,& legitima conſtamenta,ac impenſas reparationum in ipſa re factas,ſit,emptore condemnato inuito & contradicente,ad ſibi quittandum, & renuntiandum ius retractus eidem adiudicatum admiſſibilis.

DECISIO XLVIII.

1 ET † præſuppono,quod emptio cõtrahitur poſtquã
de pretio conuentũ eſt,licet nõ fuerit ſolutũ.inſtit.
de emp.& vendi.in princi.& §.pretiũ.& §.venditæ
quoque res.de rer.diui.hoc habito videtur quod licet pro-
ximior poſſit expreſſè ante adiudicationem ſibi factam, vel
etiã tacitè per lapſum tẽporis renuntiare iuri retractus,c.j.
§.Titius.ſi de feud.defun.contr.ſit inter domi.& agna.dixi
in § j.& in addi.ij.de cõſue.retract.& alibi ſæpè, & vltra ibi
alleg.tenet Soci.cõſi.xvj.nu.xxix.vol.iij.& in hoc nõ eſt du-
2 bium.† Tamẽ ad illi renũtiandũ,vel quittandũ poſt areſtũ,
aut ſententiã inuito emptore admiſſibilis non videtur, cum
ipſe emptorem ad ſibi reuendendum rem ipſam,conueniri
fecerit,& ſententiam cõtra eundẽ rapportauerit:exequi er-
go debet contra ipſum proximiorẽ. Nam ſicut ipſe emptor
ex vi & vtilitate conſuetudinis, & areſti cõpellitur præciſè
reuendere proximiori,ſicut vẽditor tenetur præciſè tradere
rẽ,ſi illã habet ſecundũ Mart.cuius opi. Accur. in d.§.pre-
tiũ.in verbo,tradatur.ſequitur & ibi idem Io.Fab.Porc.Io.
de Pla.& Ang.Are.& Bar.Bal.Sali.in l.j.in princ.ff.de act.
emp.& Bart. & omnes in l.ſtipulationes non diuiduntur ff.
de verb,obli.& Ant.de But. Abb.Sicu.& Imo.in c. cum Io.
& ibi Fel.verſ.& per prædicta tangunt hic.de fide inſtru.&
Bal.cõſ.ccccxiiij.inchoãte,quidã emit.vol.iij.ergo idẽ pro-
ximior,qui iã cõſignauit & depoſuit,qui eſt & habetur lo-
3 co emptoris,ad rem recipiendã compelli debet, † cũ corre-
latiuè ſe habeant,quorum eadẽ eſt diſciplina,l. ſi cũ dies.§.
penult.ff.de arbitr.& regula parium eſt eadem,vt dicit Bal.
in l.cum te.C.ſi cert.peta.qui alleg.l.Iulianus.§.ſi procura-
tor.ff.de act.empt.& vendi.quæ quidem regula etiã in pœ-
4 nalibus locum habet. † Vnde ſtatutum de venditore,loquẽs
de vendente tantum in platea frumentum, quòd puniatur
in centum,habet locum etiam in emptore emente,& ecõtra:
vt volunt Bart.Bal.Ang.Paul.de Caſt.Cornel.& Iaſ.plenè
in l.fin.C.de indi.vidui.& in l.fi.& ibi Io.de Plat. Iac.Reb.
& Luc.de Pen.C.de cupreſ.lib.xj.& Bart.in l.fin. & ibi A-
lexan.in addit.ff.de acceptil.& Iaſ.in l.fin.in fin.ff.de in ius
voc.& Bapt.de ſancto Blaſio in tractatu ſuo correlatiuorũ.
quæſtion.iij.verſi.v.procedit & Abb.Sicul.in proœ Gre-
go.& in c.quia clerici.de iure patro.& Hippol. Marſi.in l.
ſi quis viduam.verſic.& faciunt dicta per Abba.ff de quæ-
ſtio.vbi eum vide.& Cæpo.in l.debet.in ij.nota.ff.de ædili.
edicto.& Abb Sicul.poſt gloſſ.in c.j.in verb.ſub conditio-
ne.de loca.cũ aliis per nos alleg.in §.ij.in gloſſ.vlt.de cõſue-
tu.mat.& præcipuè vbi eſt eadem ratio:ſecundum Abbatẽ
5 Sicu,& Doc.ſuprà alle.aliàs nõ,vt c.ſuper.de vſu.† vbi pœ-

na posito mutuanti ad vsuras non extenditur ad recipienté, cum non sit eadem ratio, vt ibi cum aliis per Ias. allega. in d. l. fi. de indic. vidui. quia allego bonum text. in c. j. §. habito cõ
6 silio. de prohibi. feud. aliena. per Feder. † Ergo multo magis, si non sumus in pœnalibus: aliàs sententia aut arestũ esset frustratorium, & illusoriũ: quod esse non debet, l. si prætor. ff. de iudic. & l. moris. ff. de pœn. & idem Fabia. de monte sancti Sabini, in tractatu suo de empt. x. quæstio. principa. & nota. vltimo, & sentit Rofred. Beneuen. in quæstion. sabba. quæstio. xxv. incip. Iulianus fecit pactum Sempronio, ꝙ si aliquo tempore vellet vendere domum suam, ꝙ illam daret Sẽpronio pro decem libris minus quã res illa communi pretio æstimaretur: & si postea velit vendere, ꝙ teneatur vẽdere eidem Sempronio pro decem minus, sicut conuenit, & secundum æstimationem temporis præsentis, licet lõgè minus valeat, quàm tempore promissionis: quia propter casum etiam postea contingentem non debet fieri mutatio, l. liberto. §. à liberto. ff. de ann. lega. pro quo tex. in l. cõtinuus. §. cum quis. in fin. ff. de verbo. obliga. & in hanc partem inclinat Guido Pap. quæstio. cccccl xix. versi. si conueni Titio rem meam vendere. & Cornel. consi. ccxcj. volu. iij. & Bart. Angel. & Moder. insuper Iac. de sancto Georg. in l. ab emptione. nu. xij. ff. de pact. volentes ꝙ si emptor velit re tradere rem quam emptor sibi tradiderat, & venditor nolit eam recipere, quòd emptor tenetur ad pretium nõdum solutum: nec per talem pœnitentiam est liberatus à pretio, vt ibi per eos. Et pro hac decisio. videtur tex. in l. Labeo scribit, si mihi bibliothecam. ff. de contrahen. emption. vbi venditio sub conditione facta habetur pro perfecta, si stat per emptoré quominus fiat: aliàs claudicaret, quòd altera pars esset alteri obligata, & pœnitere non posset, alia sic. tum quia ab initio contractus sunt voluntatis, & ex post facto sunt necessitatis. l. sicut. C. de actio. & obliga. & ita tenet Baldus consilio cccx. inchoan. præmisso quodam delato. volu. j. volens promittentem vẽdere vni cum certa pœna intra tempus, si obtinuerit licentiam à domino, & pariter is cui facta fuerat, promisit emere, & contingat alij vendere pendente tempore, teneri ipsum promittẽtem ad pœnam. per text. in d. l. Labeo scribit. cum aliis per eum alleg. quoniam fecit quominus venditionis conditio sortiatur effectum, seu ipsa condi tio impleatur. & idem Corn. consi. ccc. licet secus dicat, si is cui est facta promissio non se obligasset emere, quia tũc esset simplex promissio correspectiua. Et pro hoc facit l. & si æquo, cum ibi not. per Doctores. ff. de legatis primo. & l. si necessarias. §. de vendendo. ff. de pignor. action. & idem tenet Barbat. consi. lj. nume. xv. versic. capio nunc articulum. volumin. j. signanter vbi interuenit pretij oblatio, & iudicis præceptum, quia tunc intelligitur venditio legitimè facta. Sed ipse loquitur in pacto, & promissione de retrouendendo, iuxta l. ij. C. de pact. inter empt. & ita tenet Bald. in l. si prædium. ver. sed pone lata est sententia. C. de ædil. actio.
7 † volens quòd si lata est sententia cõtra venditorem, vt rem recipere teneatur, & pretium reddere, quòd si emptor nolit vti sententia, quòd poterit agere venditor contra eum: quia standum est sententiæ, l. res iudicata. ff. de regu. iur. & facit l. si sterilis. §. si tibi fundũ ff. de act. empt. ꝙ si emptor interim vendat alij, non tenet venditio. Et an hoc sit verum, dixi suprà in d. q. iij. Licet tamen Ang. consi. cxlviij. incip. Ex forma & serie dictorum instrumẽtorum. dicat quòd ex pacto de vendendo non acquiratur ius in re, tamen bene obligatur persona ad interesse. dicta l. si sterilis. §. si tibi fundum. Tum quis non potest renuntiare liti inuito aduersario, si ipsius aduersarij interest, vel propter fructus, vel propter sumptus litis, vel propter stipulationem de euictione, vt tenet gloss. in l. vtique. circa med. ibi, item quid si actor. quam ibi faciunt singu. Bar. & Ang. de rei vendi. & sic secundum Ange. limitatur l. postquam liti. C. de pactis. quod intelligatur aduersario consentiente, vel quòd sua non interest. & idem Iac. de sancto Georg. in l. destitisse. num. ix. ff. de iudic. & Ias. in dicta l. postquàm liti. in iij. limita. vltim. hæc firmat per tria fundamenta, quamuis non alleget glo. Bald. & Ange. in dicta l. vtique. sed emptor habet interesse propter expen. tam litis quàm reparationum factarum ad summã centum Francorum Burdegalen. ascendentium. Igitur &c.
8 † In contrarium videtur, quòd aliud sit de facto vẽdere, & aliud teneri ex promissione, vel stipulatione, aut per sententiam alicui vendere, l. j. C. de pact. pigno. vbi Iacob. de Butri. di-
9 cit, † quòd si statuto teneatur quis soluere gabellam de vẽditione rei facta: & de hoc cognoscant domini gabellarii, licet quis promittat vendere rem, non tamen tenetur ex hac promissione soluere gabellam, nec de hoc cognoscunt domini gabellarij, quia non est venditio, sed conuentio de vendendo, & eum ibi sequitur Angel. per glossam in l. in bonæ fidei. versicul. si tamen. ff. de eo quod certo loco. & ibi idem Alberi. de Ros. cum ista sint diuersa. & idem Franciscus de Aret. consi. vj. colum. ij. & consi. xxviij. vbi ponit quid in cõtractibus, & in vltimis voluntatibus. Aliàs, vt inquit, iura quæ ponunt differentiam inter promissionem de vendendo, & ipsam venditionem de præsenti, nihil seruirent. Et si de facto ex tali promissione de vendendo fuerit soluta gabella, non tenebitur postea venditione facta nouam soluere gabellam, vt voluit Bartolus in l. interdum. §. quoties. ff. de publican. & Iac. de sancto Georg. in d. l. ab emptione. num. vij. & aliàs de hoc dixi in lib. consuet. Biturig. tit. de cõsuet. feu. & infrà per discursum harum quæstionum. & cõclusio. supradictam tenet Fran. de Are. in l. singularia. colũ. v. ff. si certum peta. & Alex. consi. lxxij. col. iij. lib. iij. & glos. vlti. in c. si quis iusto. §. fin. & ibi Dominic. de electio. li. vj. & Anto. Corset. singu. statu. in ij. cum aliis suprà in antepen. q. alleg. & facit text. in l. quod sæpè. §. si quis amico. ff. de cõtra-
10 hen. emptio. † vbi mandatũ de vendendo, non est vendere. Et illud reuocari potest, vt tenet glo. vlti. in l. j. quam ibi sequuntur Bart. Bald. Albe. de Rosa. & Sali. ff. eod. titu. & in l. consensu. ff. de action. & obligat. per text. in clemen. j. de renuntiatio. vbi habetur aliud esse renuntiare beneficio, & aliud pactum facere de renuntiando. & tex. in l. si quis argẽtum. & ibi Salicet. C. de donat. vbi aliud est pactum de donando, aliud donatio: & pariter aliud est promissio de legitimando filium, & aliud legitimatio, vt voluit Cæpol. consi. lxj. nume. vj. volu. ciuilium. & hanc partem tenet Andr. Alci. in l. j. §. qui præsens. num. xij. ff. de verbo. oblig. dicens, si fiat promissio de vendendo, & alius sit contentus emere, quòd nisi duret mea voluntas vendendi, nihil agitur, per iura suprà allegata. & Abb. Sicu. in ca. dilectus. de spon. sed si duret voluntas, certè consensus est simultaneus. & idem singul. Ias. consilio cxvij. nu. j. inchoan. in quæstione, quæ vertitur. volu. j. & Paul. de Cast. in d. l. in bonæ fidei. quam legit cum l. si hæres. ver. si tamen de eo quod certo loco. vbi hanc
11 ponit quæstio. † quando quis promisit vẽdere, an ille cui facta est promissio, si aliquid nomine pretij soluit pro venditione futura possit pœnitere, & nõ emere, ac repetere quod datum est, si non stetit per promissorem quo minus vendat. Et tenet quòd sic, non obstãte d. l. Labeo scribit. ad quã respondet, quòd si aliquis promittat vendere per stipulationem, ipse promissor obligatur stipulatori, l. Labeo. §. conductum. ff. de verborum significa. & tamen ante factam venditionem non est obligat. ad aliquid. Non sic econuerso, quia is cui facta fuit promissio, non est obligatus, licet ea facta obligatus esset ad pretium: quia stipulatio non est contractus vltro citróque obligatorius. vnde qui nõ est obligatus, in potestate sua est, ne obligetur, l. qui pecuniã. ff. si certum petatur. & l. qui pecuniam. ff. de condict. ob causam. vbi in contractibus innominatis habet locum pœnitentia ex parte eius, quia nõ est adhuc obligatus, licet alter obligatus sit: quia sibi est impletus contractus. Ideo licet offeratur per condemnatum, vel promissorem tradere, & adimplere ex parte sui, non propterea habetur pro perfecta, cum ab eadẽ is cui facta est possit (vt dictũ est) resilire: quia postquàm in eius

in eius fauorem extitit facta, nō debet in eius odium retorqueri, l. quod fauore. C. de leg. Nam obligatus rem dari, vel tradi aut præstari, tenetur præcisè tradere, l. vbi autem non apparet. §. fin. de verb. obli. hoc verum secundum glo. ibi, si actor hoc voluerit. alleg. l. stipulatio. §. si autem. ff. de noui oper. nunt. vbi est bon. text. in fi. si hoc petitori placuerit. & ibi glo. vlt. nec ad hoc potest per aduersarium compelli. Accedat l. si quis in conscribendo. C. de pact. & ibi per omnes. Et pro hac decisi. est tex. in l. si iudex circunuēto. & ibi per Docto. ff. de mino. quæ non est alibi, secundum Bal. ibi, quia secundum eum sententia claudicat quātum ad eius executionem, cum is in cuius fauorem lata sit, potest ei renuntiare. quamuis Bald. ad illam l. respondeat in d. l. si prædium. de ædil. actio. quòd restit. in integ. nō dicitur propriè sententia condemnatoria: nec ex eo oritur actio in factum. Tamen pro hac parte facit l. in seruitutem. §. si petierit. ff. de bo. liber. vbi etiam in fauorem libertatis sententiæ latæ renuntiari potest. & tenet Rom. consi. ccclxvij. vers. quo ad secundum. vbi alleg. Inno. in c. quia plerique. de immu. eccl. fallit tamen in sententia super matrimonio lata, vt ibi vide. & Feli. in c. nouit. ver. Sed tu in hoc facias tres conclu. de iud. & hoc propter peccatum ab vtraque parte euitandum, alias renuntiari potest sententiæ, quæ in rem transiuit iudicatam, l. iurisgentium. §. si paciscatur. in j. & ibi Doct. insuper Iac. de sancto Georg. in vtraque lectio. j. & ij. ff. de pact. & Bal. in l. eleganter. in princip. ff. de condi. indeb. & Io. de Imol. in l. acta. & ibi Alex. col. vlt. ff. de re iudic. & Philip. Decius consil. ccxix. accedant etiam not. in l. si aduersarius. C. de fide instru. & celeb. tex. cum glo. in l. illud. in fi. & ibi
12 Bal. & Cępol. ff. de ędil. edict. † vbi si emptor qui obtinuit, non vult vti victoria, pòst venditor agere nō potest. vbi glo. allega. text. in dicta l. si iudex circunuento. quamuis etiam Bald. in d. l. si prædium. velit dictam l. illud intelligere quādo res nondum transiuerat in condemnationen vtriusque partis. Secus est hic: & istud dubium decidit arestum, per quod emptor est condemnatus ad reuēdendum proximiori, soluendo tamē per eundem proximiorem principale cum expensis taxatis, ac alijs legitimis constamentis. Ergo est in potestate soluere vel non, id est, accipere vel non accipere, vt infrà dicam. Et sic, vt inquit Paulus poterit datum repetere, tanquam causa ob quam dedit non sequuta, quia noluit & nolle potuit. l. j. §. sed si parendi. ff. de condi. ob causam. & sic consuluit Paulus de Castro consilio xciiij. exordien. in causa quæ vertitur coram nobili viro domino. volumi. nouo. & vtrobique respondet ad d. l. Labeo scribit. & alia iura pro prima parte alleg. quod ibi contracta fuerat venditio sub conditione quę non pendebat arbitrio duntaxat ementis, sed alterius. Ideo non poterat resilire à venditione iam facta, licet conditionaliter, quæ erat perfecta quantum ad hoc. l. necessario. ff. de per. & commo. rei vendi. quare si stat per eum habetur pro impleta. Secus si sub conditione, quę penderet ex sua mera voluntate: quia potest eam non implere. Et sic non perficitur venditio. Allegat Bar. ita sentire in l. si quis cum debitore. in fin. ff. de iureiuran. quando loquitur de intellectu illius l. Labeo. Et idem Alex. ibi. ver. & pro ista opi. ergo multo magis secundum Pau. de Cast. si nō fuit venditio conditionaliter facta: sed promissio duntaxat facta de vendendo. quod dicit menti tenendum: & vnum defendisse militē de vno magno labyrintho, in quo erat qui non cautè contraxerat, nec bonum habuerat consilium peritorum, vt ibi, & sic non obstat quòd venditor, & emptor correlatiuè se habent. quod verum est, quando vera, & perfecta fuit venditio. Non vero sic in pacto de vendēdo. Ideo dicit Bar. in d. l. fi. de indic. vidui. quòd si emptor liberauerit venditorem, certè statim intelligitur emptor ipse liberatus à venditore. & in fortioribus terminis tenuit pulchrè
13 Alex. consil. clxviij. inci. stantibus veris his. lib. vj. † volens quòd si testator post rem legatam locauerit eam ad lōgum tempus, & illam cum alijs terris promiserit eidem vendere pro certo pretio, pro cuius pretij parte libras receperit ducentas Bononien. & quòd facta solutione integra promisit facere & passare solenne instrumentū venditionis, decidens per prędicta non videri testatorem legatum reuocasse: cum per talem promissionem de vendendo non fuerit facta aliqua alienatio rei, nec purè nec cōditionaliter, vt ibi per eū. Et idem consi. lxxvj. versi. circa tertiam dubitationem, vol. v. & latius in addi. ad Bar. in l. Iulianus. §. offer. in iij. postil. inci. de fundo dotali. ff. de act. empt. ponens duas quæstiones, quarum prima est, an ex pretio non soluto in pacto de vendendo debeantur vsuræ, & decidit quòd non. quia aliud est vendere, & aliud est pactum de vēdendo facere: vt iurib. suprà alleg. & sic secundum eum in tali pacto de vendendo locum non habet quod notatur & dicitur in l. curabit. C. de act. emp. Pro quo facit quòd appellatione venditionis intelligitur de vera & non simulata venditione. l. si nō verum, id est simulatum. secundum gl. C. de dona. inter vir. & vxo. & And. Barb. consi. lix. cum alijs per nos alleg. in §. ij. col. vj.
14 post princ. de consue. Bitur. † Et quid si totum pretium fuerat solutum, & res in vim illius pacti de vendendo tradita, an faciat fructus suos. Vide Soci. in l. si ante nuptias, & ibi Ias. ff. sol. matri. Franc. Curt. consi. lxxxiij. inchoan. in controuersia vertente inter magnificos. Secunda quęstio Alex.
15 Quid † dicendum est quando in tali pacto de vendendo fuit datum aliquid nomine arrharum, quæ habentur in venditione pro parte pretij, iuxta not. in l. fi. C. de spon. & in c. gemma. eo. tit. & in l. Titia. ff. de verb. ob. & in d. l. quod sæpè. in prin. de contrahen. emp. & Insti. eo. in princ, & in l. contractus. C. de fide instit. & Bal. in d. consil. ccccxiiij. vol. iij. & decidit Alex. quòd illud datum nomine arrharum, in pacto de vendēdo pręsumitur mutuum, & quòd ipsum pretium contractus emptionis futuræ voluit palliare, & occultare quod esset mutuum sub falso nomine venditionis: sicut sæpenumero videmus, vt inquit ipse in simili de muliere, vt possit donare viro constante matrimonio, fingit se vendere, l. si sponsus. §. circa. ff. de dona. inter vir. & vxo. & j. q. ij. c. sacerdotes. quæ non valet, nec in vim illius adstringi potest, vt ibi latius per eum. Et sic consuluit Rapha. Cuma. consi. clxxxiiij. exordien. 1359. die v. Aprilis Cui se subscri-
16 psit Raph. Cuma. † Quamuis Iaco. de san. Georg. in d. l. ab emptione nu. x. & seq. de pact. dicat, quòd arrha data pro parte pretij facit rem desinere esse integram, quando arrhæ consistunt in pecunia: quod est intelligendum secundum supradicta, si emptor velit: secus si nollit, d. l. contractus. de fide instru. & sentit Ab. Sic. consi. lxxvj. in ij. dub. vol. j. dum vult promittentem facere instrumentum venditionis, non promittere vendere: cum passare instrumentum venditionis tendat ad probationem contractus faciendam, d. l. consensu. ff. de act. & oblig. & l. cum res. C. de proba. & l. pactū
17 quod bona fide. C. de pact. & Bald. consil. ccccxiiij. † Sed an hoc sit verum, si facta fuerit venditio ei de qua & pretio partes fuerant concordes: postea dicentes in crastinum velle facere, & passare instrumentum venditionis, sit locus pœnitentię, vide And. Barbat. in rub. de empt. & vendi. versi. sed dubitatio satis est pulchra, qui tenet quòd non, quia venditio est perfecta, vt dictum est. & idem in l. sciendum. versi. ego vidi arduam quæstio. in contingentia facti. ff. de
18 verbor. obligat. † Sed contrarium tenet Pau. de Cast. in d. l. cum res. versi. Sed aduerte quotidie contingit. de proba. dicens hūc casum habuisse Florentiæ: & aliàs de facto pluries vidisse, & idem, & latius dicit in d. l. contractus versi. in tex. ibi, de fid. instru. & vtrobique hoc probat euidenti ratione, vt ibi per eū causa breuitatis. Et hæc opi. magis placet quā tenet Soci. consi. cxx. nu. xvij. vol. iiij. & supradictam in casu nostro conclus. tenent Mod. in l. si quis maior. insuper Ias. vers. limito istam l. Tho. Pa pilia. in repe. x. versic. limitatur
19 per Mod. C. de transac. † volentes etiam per nudam promissionem de vendendo non transferri dominium, etiam si
20 illa promissio fuisset cum iuramento facta, vt ibi vide. † Et

quando per testatorem hæres est grauatus,seu iussus alicui vendere,compellatur,vide Barto.Baldum & Lancelo.Decium in l.fideiussores.§.meminisse.ff.de leg.j.& in d.l.si æquo pretio,eod.tit.& in l.si hæres.ff.de act.empt.& Fab. de monte sanct.Saui.in tract.de empt.quæst.xxij.princip. quæst.& doct.in l.in numerariis.ff.de solut.& text.in l.iij.& ibi doct.C.quando decreto opus non est.& pro hac deci.facit quod dicit Bald.in l.j.in prin.C.de comm.ser.man.per illum text.cum glo.quòd licet statutum compellat aliquem vendere,non tamen compellit alium emere:nec econtra, cũ
21 vnum statutum non includat aliud.† nec obstat l.prima,de cupres.quod vbi quis prohibetur vendere, ita intelligitur alius prohibitus emere,econtra,quia ibi prohibitio fiebat rerum:ideo prohibitio vtrunque comprehendit contrahẽtem,licet verba ad alterum dirigantur tantum,quæ est diuersa ratio ab ista:& sequitur Ioan.de Pla.in d.l.j.de cupres. Fab.de monte sanct.Sauin.tracta.de empt.q.ij.princip.col. vlti.versi.non tamen statutũ compellens.& in iij.quæst.princip.versi.xxviij.quæro an statutum.& Alex.consi.clxxiij. nu.x.lib.vj.Sed istud dictum Bald.in emptore coacto non procedit, secundum Alex.in addi.in d.l.j.de cõ.ser.manumis.quia statutũ compellens emere,videtur in conseq.cõpellere vendere,sine quo statutũ verificari nõ potest,iuxta no. per Bal.in l.fi.col.ij.C.fideic.liber.& Ias.in d.l.fi. in iij.cõclu.ver.nonò facit.de indicta vidui.Sed non ecõtra ,quia si statutum velit habentẽ domũ paruã,iuxta habentẽ amplam & altam,teneri sibi illam vẽdere,non tamen illud statutum intelligitur compellere illum habentem altam emere.Et istud videtur mihi verius:quia quis regulariter nõ compellitur emere,nisi tempore necessitatis,vt guerræ,aut famis.l. vna.C.vt nem.lic.in empt.spec.se execu.lib.x.& l.nec emere.& ibi Iac.de sanc.Geor.C.de iure deli.cum simi.per Ias. in d.l.fi.de indict.viduit.tol.& Fab.de monte sanc. Saui.in d.tracta. de emp.iij.princip.versi. decimononò quæro.&
22 And.Barb.post antiq.in c.j.de empt.& vendi.† Quare in præsenti casu licet proximior in vim consue.procurauerit obtinere sententiam & arestum ad emptor.sibi reuendere compellendum,tamen arestum non intelligit ipsum proximiorem compellere inuitum emere,quin pœnitere& renũtiare,ac quittare possit,dum in ipso aresto dicitur, soluẽdo,
23 &c.† Hinc est,quòd si quis obtulerit vẽdere rem alicui iusto pretio,& is cui facta est,oblationem acceptauerit prędictã,tamen offerens ad vendendum cogi non potest,vt tenet Corne.consil.xxv.inchoan. circa primum.vol.iiij.quia illa oblatio videtur potius quædam declaratio & intimatio voluntatis ipsius offerẽtis,vel quædã potius protestatio quam promissio:ideo ex alia aliqua non resultat obligatio:quamuis per alterã partem fuisset simpliciter acceptata,vt ibi per eum.Et magis in casu præsenti,vbi agnatus retrahens est enormiter læsus,cum ignoraret impensas in re factas plus in triplo ascendentes,quàm principale rei pretium.Ideo ad illam rem sibi damnosam & onerosam capiendam compelli non debet, vt iurib.suprà alleg.l.tenetur.§.fin.ff.de act. emp.& d.l.Iulianus,in princ.eo.titu.& tex.sing.in l.vtiliũ. ff.de impen.in reb.dotalibus.fact.ibi,iniquum enim etiam compelli mulierem vendere,vt impensas in eam factas solueret, si aliunde soluere non potest:quod summam habet æquitatis rationem,quoniam si sciuisset teneri debere ad illas excessiuas impensas,quas post denuntiationem ædificandi prohibitiuam prætendit fuisse per emptorem factas, nunquam ad retractum venisset.Ideo nunc cõpelli non debet,d.l.quod sępè.§.fi.ff.de contrah.empt.Quia per dictam denuntiationem eidem emptori de non ædificando factam satis declarauit nolle ad retractum veniendo teneri ad solutione illarum impensarum,de quibus dixi suprà quæst. Et istud probatur,quia quãdo promissor in stipulatione est deceptus,obstat exceptio agenti ex promissione l.si quis cum aliter.& ibi per Bal.& omnes scribe.de verb.oblig.Sic econtra si deceptus sit is qui promisit emere ex quo ignorauit tantam summam expensarum,ex quibus causatur deceptio longè vltra dimidium veri & iusti pretij. Et istud expressè decidit arestum,vt iam dictum est,per quod fuisse ipse emptor condemnatus reuendere proximiori,soluendo tamen per eundem proximiorem principale cum expen.taxatis,& alijs legitimis constamẽtis. Ergo satis elicitur,quòd non soluendo & quittando erit ipse emptor condemnatus reuẽdere,liberatus & quittus,& aliter viso aresto compelli
24 nõ potest.† Quinimò si aliquis promiserit non vendere alij quam mihi,ex hac promissione non possum inuitum compellere ad mihi vendendum,quia intelligitur,si velit, cum oratio negatiua neget potentiam,& non actum: & dictio exceptiua ponit potentiam , scilicet si promissor velit:vt tenet gl.quam faciunt ibi sing.Guliel.de Cugn.Petr.de Bella pert.Barto.& Moder.in l.eum qui.§.qui iniuriarum.ff.si quis cau.& idem Bart.Alex.& Franc.de Aret.in l.actione C.de transactio.cum alijs per ipsos alleg.& Ioan.de Imol. Alex.& Moder.in l.qui Romę.§.cohęredes.ff.de verbo.oblig.Tamen si iste alij venderet,possem contra eum agere actione ex venditio,l.si sterilis.§.penul.ff.de actio emp.Sed si promiserit alij vendere,quàm tibi,tũc negatiua negat actum necessitatiuum,& dictio exceptiua sequens ponit actũ cum illa necessitate.& idẽ tenet Ias. instit.de actio.in prin. versi. nota ex isto text.in verb.nihil.vel sic.aut enim in promissione,&c.quod facit ad quæst.quæ his diebus accidit in curia,an valeat pactum inter emptorem & venditorem redimentem rem venditam factum,quòd si illam alteri vẽdat, ipse emptor poterit illam habere pro eodem pretio,quo alteri vendita fuerit.Et quid si fuerit permutata. de quib.in seq.dicam quæst.Et ista vltima pars videtur mihi de iure verior: verum quòd talis proximior debet ad omnes condemnari expen.litis erga emptorem , à tempore ad deliberandum super renuntiatione retractus sibi dato,l.eum quẽ temerè.ff.de iudicijs.Et in alijs debet ab illo tempore ipse emptor condemnari,per no.in l.si quis inficiatus.ff.deposi. & per omnes in l.destitisse.ff.de iudic.per quod est dare responsũm,quòd non potest quis renuntiare liti inuito aduersario,quando eius interest,quia soluendo expensas supradictas,ad quas tenetur emptor habet interesse,& non ad sũptus reparationum,cum ipse eos spontè contra prohibitionem & voluntatem proximioris fecerit: pro quibus non habet repetitionem,nisi essent valde necessariæ,vt suprà dictum est in alijs quæstionibus, & sic per cõsequens non interest illos habere sumptus reparationum, quæ sibi remanent,quas eius industria,& diuisamento ac phantasia fieri fecit,quia fortè idem proximiori sic diuisæ & constructæ non placerent:quia alio modò construi fecisset cùm contiguam haberet domum. Tamen his non obstantibus in magna camera nobis in tornella existentibus conclusum fuit pro prima parte.Et per arestum dictum , scilicet ipsum de Marcis proximiorem ad rem petitam,& sibi in vim retractus ad iudicatam quittandum non fore admissibilem, cum condemnatione expensarum:quod fuit destructio illius.Et latum fuit die xxiiij.Iannuarij,Anno 1524.

SVMMAE.

1 *Promittens nulli alij vendere,nisi mihi:an mihi vendere teneatur. & nu.2.3.& 4.*

5 *Vendere nulli nisi mihi promittens,potest permutare.*

6 *Vendita rei retractus non extenditur ad permutationem.*

7 *Vendere prohibitus non prohibetur dare in solutum.*

Quæstio XLIX.

Sed quid si emptor fecit pactum cum vẽditore redimente ab eo rẽ per eum sibi venditam,quòd si illam contingat per ipsum alteri vendere,emptor ipse posset illam habere pro eodem pretio quo alteri vendetur:& quid si permutauerit.

DECISIO XLIX.

ET gloss.in d.l.eum.§.qui iniuriarum.in verb. idem Pomponius.ante fin.ff.si quis cautio.di-
1 cit ibi esse arg.ad q.illam,† cum quis promisit se non venditurum alij nisi mihi,& nihil aliud dicit.

dicit. Sed Bartol. post Guliel. de Cug. & disputationem dictionum exceptiuarũ, scilicet nisi, preter, & preterquam, de quibus ibi per omnes Docto. concludit, quòd si promissio fuerit facta sub his verbis, Promittis non vendere alij nisi mihi: tunc conditio nisi, ponatur exceptiuè, & intelligitur, quod non vendes nisi mihi. Vbi verò oratio prima negat, vt Promitto nemini vendere, nisi tibi, tunc si illo tempore habebam rem venalem, & voluntatem vendendi, hæc promissio importat quod tibi promitto vendere. Si verò volũtas vendendi tunc non adesset, sed dubitabas, quòd alij venderet, recepisti promissionem ab eo quòd nemini venderet nisi tibi: certè intelligitur, si vendere velit. quia dictio, nisi, ponit, vt promitto tibi vendere cum vendere volam, & sic non potes agere contra me, vt vendam tibi. Sed si alij vendam, tenebor. per tex. in l. si sterilis. §. pe. in fi. ff. de act. emp. & in l. qui fundum ij. ff. de contrahen. emp. Saltem ad interesse, vt ibi, & idem in effectu dicit Barto. in l. actione. C. de transactio. & Albe. vnico verb. in d. l. si cum. §. qui iniuriarum. vers. & ex predictis. & in dictionario suo in ver. nisi feceris, circa medium. versicul. ex prædictis patet. solutio duarum quæst. & idem Bald. & Ange. in d. §. qui iniuriarum. & Ange. & Imo. in l. qui Romæ. §. cohæredes. in fi. & Alex. ibi versi. in eadem. ibi. l. si sterilis. §. si tibi. & idem Salic. & Ias. in d. l. actione. versic. item adde circa. quæst. Bart. & Henric. Boic. in c. præterea. in ij. in princ. in versic. & per hoc potest responderi. de appella. & Ang. consi. clxxxiiij. exordien. ex forma & serie. versi. sicut nec illi cui facta est promissio. Sed Guido Pap. in q. cccccclxix. versic. sed vidi dubitari inter nos in camera, tenet in terminis nostris tale valere pactum, per ea quæ dicit Bar. in l. filius famil. §. diui. ff. de leg. j. Vnde circa hanc quæst. Ias. in d. l. si eum. §. qui iniuriarum. versi. in tertia parte. ponit vnam conclusi. seu regulã, quam posuit Nico. de Neapoli. institu. de actio. in princip.
2 † & ibi idem Ias. nu. ij. vsque ad iiij. inclusiuè, quòd si promisi non vendere alij fundum istum, nisi tibi, quòd per talem conuentionem non possum astringi ad tibi vendendum, per tex. in l. nemo paciscendo. ff. de pact. vbi Ias. dicit huius cõuentionis rationẽ esse duplicẽ: prima, quia obuiat pleno iuri, & est cõtra naturã dominij. arg. l. cũ precario. ff. de preca. Secũda ratio, quæ melior videtur, quia est cõtra bonos mores, cũ aufert domino liberã facultatẽ disponendi de re sua, cõtra l. in re mãdata. C. mãda. Et pro ista ratione alle. l. dubium. C. de contrahen. empt. & istam dicit esse communem opi. Ias. instit. de actio. vbi suprà, quem ibi sequitur Ludo.
3 Gome. nu. vij. † Et istam regulam limitat tribus modis in d. §. qui iniuriarum. nisi quando ista cõuentio esset facta per verbum tenearis mihi vendere: secundum. Bar. & alios ibi. Secundò, & quando tempore conuentioni ille habebat rem venalem tunc qualitercunque verba fuerint prolata, important necessitatem, quod teneatur illi vendere, secundũ Bar. ibi, qui nihil pro hoc allegat Ias. tria adducit fundamenta, quæ per ipsum vide. Tertiò fallit, quòd quamuis per talem conuentionem nõ possit cogi vendere mihi, tamen si venderet alij, teneretur mihi ad interesse, d. l. si sterilis. §. spe. sed in d. l. nemo pasciendo. alio limitat modo hanc cõuentionem, vt procedat quando pactum erat simpliciter prohibitiuum.
4 † Secus quando solum erat limitatiuum, puta casu quo vellet alienare fundum suum, quod illum teneretur potius alienare vicino, quàm alij pro eodem pretio, vt videretur esse in casu nostro. Et tunc tale pactum bene valet, dicens Ioan. de Imo. in d. §. cohæredes. ita limitasse, per illum text. item fallit secundum Gomes. vbi suprà, quãdo interuenit in ipso pacto iuramentum: alleguans Alber. Bru. consi. lxvij. col. ij. ver. ij incip. dum dubitatur, cum alijs per ipsum Gome. pro & contra alleg & idem Corne. consi. clxxviij. vol. j. in litera E, sed Anto. Rub. in hoc tenet contrarium, consil. cxlvj. nu. iiij. v. & vj. Item etiam limitatur, quando res specialiter ad hoc fuit hypothecata. tunc impedit dominij translationem. l. si creditor. §. fi. ff. de distractio. pigno. & ita tenent Doct. in locis suprà allega. & Bar. & omnes in l. si ita quis. §. ea lege. ff. de verb. obli. & Iaco. de sancto Geor. in d. l. nemo paciscendo. versi. Tertiò fallit. & Gome. vbi suprà nume. x. in fi. vers. limitatur prædicta conclusio. & dixi in §. xxiij. q. vlt. titu. de consue. feud. incommen. consuetudi. Bitu. & Guid. Pap. d. q. cccclxix. in princ. & ver. sed vidi dubitari inter nos, ibi, nisi principali. & Anto. Rubeus consil. lviij. nume. v. Sed quid si talis venditor quid vendidit, secũdo recuperauerit, & reemerit postquam emptor primus ratione pacti iurati & pœnæ adiectæ inquietauerat, & litem mouerat, vide Corn. in d. cons. clxxviij. volu. j. dicens circa hanc quæst. Bal. de Bartholinis & Soci. secum consuluisse, quòd inciderat in pœnam: vt ibi per eum, qui primo alleg. Ang. tenere contrarium consi. clxix. inci. super puncto suprascripto breuitatis causa. versi. Ratio est, quia certum, dicens de hoc esse casum cum sua glo. in c. si quis presbyterorum. de reb. eccle. non alie. & Spec. in titu. de emphyteus. §. nunc aliqua. ver. xcvj. de quo vide quæ dixi lib. consuet. Biturig. tit. de consue. retract. §. ij. ver. Sed quæritur stante cõ-
5 suetu. & istud videtur æquius, vt ibi dixi. † Sed nos sumus hic in permutatione, in qua videtur minor dubitatio, quod
6 non comprehendatur, nec contineatur sub venditione, † in qua etiam non venit retractus proximioris, aut prælatio retentionis, secundum generalem consuet. regni Franciæ, vt
7 latè dixi in §. xviij. de consuet. feud. lib. cõsuet. Bitu. † Quinimo prohibitus vendere, non censetur esse prohibitus dare in solutum, vt voluit Corne. consi. clxvj. vol. ij. inchoan. quatuor vertuntur in hac consultatione. De quo tamen vide, quæ amplè dixi in §. iiij. post princip. versi. sed quæritur an hæc consuetu. de consuet. retract. Et quid si donasset, an teneretur promittens. & Anto. Rub. consilio xxvij. num. iij. & iiij. tenet quod non, & ibi latius vide per eum. Et hæc quæstio cum esset in curia inter magistrum Iacobum Fenyn iudicem maiorem Agennij actorem, & procuratorẽ Regium eiusdẽ loci & Seneschalliæ reum ex alia partibus, curia fuit per magnum consilium interdicta, nescio si euocabitur.

SVMMAE

1 Venditor castri, in quo dixit esse plura quàm inueniantur, ad quid teneatur. & nu. 2. 4. 5. 6. & 10.
3 Argumentum de qualitate ad quantitatem valet.
7 Venditor agri, in quo plura inueniantur quàm ille expressit, an illa habebat. & nu. 9.
8 Emphyteuta qui rem sterilem fecit fertilem, non debet augeri pensio.
11 Castrum simpliciter venditũ intelligitur cum omni iure & iurisdictione.
12 Castrum concedens princeps transfert ea omnia, quæ possunt per subditum possideri, non ex quæ sunt regalia, nisi specialiter & ex certa scientia. & nu. 13.
14 Bona morientium occupare an sit ius regale. & nu. 15.
16 Notarios & alios officiarios creare an possint domini terrarum.
17 Princeps concedens castrum cum iurisdictione, deinde addens aliud castrum, intelligitur etiam addere iurisdictionem.
18 Prædia coniuncta censentur eiusdem qualitatis, nisi appareat diuersitas.
19 Regno pars noua accedens debet iuribus regni censeri.
20 Argumento cuiusque rei idem quæritur ius quod erat in ipsa re.
21 Contractus cuiusque supplementum fieri debet iuxta naturam prioris.
22 Assieta qualiter debet mensurari.

Quæstio. L.

Et ea quæ suprà dicta sunt in quæst. xliiii. incip. quò ad secundam quæstio. an summæ pecuniarum. faciunt ad decisi. alterius quæst. sępè occurrentis, & multum in curia vertentis, quãdo scilicet quis vendidit certum locum, castrum, vel vnam parochiam, aut duas cum alta, media, & bassa iurisdictione, seu cũ mero & mixto im-

perio,ac cum omni ex eo dependenti, & omnibus aliis iuribus suis:in quo quidem loco,vel parochiis sic venditis dicit,& asserit certum esse annuũ reditum,tam argenti quàm bladi,gallinarum ac coruatarum siue hominum operarum in assieta cum directitate, seu directo dominio: quam, si non reperiatur, vel pars postea euincatur,assignare,finire,& perficere de proximo seu propinquo in proximum & vicinum locũ promisit & cõuenit. Quæritur,si non reperiãtur reditus & prouentus,an venditor perficere teneatur.

DECISIO L.

1 ET † videtur dicendum assietam illorum redituum esse in locis magis propinquis, & vicinis rei venditę perficiendam:vt in §.j iuncta gloss. in verb. pro astris.in authen.de aliena. & emphyt.& l.sed & loci.§.hoc iudicium.ff.fini. regundo. tenet Cor.cõsi.xxix.col.j.vo.iij.qui ad hoc alle.bo.text.in c. Abbate,iunct.gl.in verb.vicino.& ibi Inno.de verb.sign.vbi glossella exponit vicinum,id est proximum.& l.Lucius.ff. de alimen.& cib.leg.cum aliis suprà per nos in q.xvj.alleg. Et hoc sub eadem bonitate seu qualitate rei & iurisdictionis, argu,l.qui fundum.in prin.& §.j.& ij.ff.de contrahen. emptio.& per totum.ff.si mens.fals.mod.dix. & illam assietam redituum cum iurisdictione perficere tenetur,etiam si dictum non fuerit, de propinquo in propinquum sibi cohærentem, si venditor alium habet locum in quo perficere possit,vt sentit Masuer.in sua praxi, titul. de locat. versicu.item sciendum quòd,& latius titu.de oblig.versic.item

2 si quis.† Aliàs si careat territorio, tenetur actione ex empto,quãto minoris emptor fuisset empturus,aut veram rei æstimationem pro rata soluere,vt ibi vide, & text.in l.si in emptione.in prin.& ibi Bar.ff.de actio.empt.quia modus etiam in venditione dictus est omnino obseruãdus.vt ibi,& in l.Iulianus.§.si Titius.& ibi Bart.& Salic.eo.ti.& idem Petr.de Ferrarijs,tit.forma libel.in causa vendit.in gl.perticarum centum.in j.q.& Io.Fab.in l.si quis argẽtum. versi. nunquid hoc casu.C.de donat.Et modus in rebus,sunt certi denique fines,Quos vltra citráque nequit consistere rectum Aliàs si non teneretur, esset decipere ipsum emptorem. quoniam dolum malum à se abesse prętare venditor debet: l.ea quæ commendandi causa.ff.de contrahen. empt.& d.l. Iulianus.§. qui tamen.ibi,asseuerauit autem bonæ frugi, & fidum & charum vendidit,&c. & bo.text.in l.si seruum.§.si modus.& ibi Ful.& Paul.de Cast.& in l.si qualitate fundi. & in l.si duorũ fundorũ.ff.de act.emp.vbi in fi.dicitur:sed si quid deest emptori,pro modo siue qualitate loci hoc ei resarciri.& idem in l.si fundo vendito.eo.tit.† in quibus locis

3 probatur bonũ esse argumentũ de qualitate ad quantitatẽ. Ideo quãdo deficit substãtia tantũ,vel qualitas tãtum,debet emptori perfici,multò magis si vtrũq; deficiat, per illa iura: & per tex.ad hoc.singu.in c.per tuas.ibi,feudum integrari. & ibi gl.Pet.de Anc.Io.de Imo.& vterque consil.de donatio.& sing.Alex.consi.viij.lib.iiij.qui etiam alle.text.in l. si venditor hominis.in princ.ibi,si minus est,præstet,&c.ff. de actio.emp.& ibi per Paul.de Cast.& in d.l.si seruum.§. si modus agri.eo.tit.accedat text.in l.de modo etiam agro-

4 rum.ff.finium regun.† Etiam si in modica rei quãtitate aut qualitate sit læsio,quæ non toleratur,etiam si sit infrà dimidiam:tunc agitur ad supplementum,dict.§.si modus agri.& c.per tuas.& aliis iuribus suprà allega.quod secus est in læsione pretij, quæ toleratur infrà dimidiam iusti pretij,sed vltra non.l.ij.C.de rescin.vendi.& c.cum causa.de emptio. & vendi.& ratio secundum Abb.Sicu.ibi,col.vj.& And. Barb.ver.quòd allegatur læsio,quia quando actus principiat de pluribus,regulatur à potentiori,l.quæritur.ff.de statu homin.vbi ergo ratio fauens contractui est potentior,vel æquè potens statur contractui,& vbi potentior est ratio infringens contractum,quæ excedit vitium, tunc potest peti

5 vitium tolerari:vt in simili habetur,in l.domum.ff.de contrahen. empt.† Et prædicta dicit Oldra.consil.cxcvij.inchoan.in concessi one cuiusdam donationis. facere ad decisio.quando dictum est in venditione aut donatione rem esse xx.modiorum,aut brassiarum seu perticarum, quibus vtuntur Vascones:aut esse xx.acrarum,quæ est mensura terrę quã vtuntur Anglici Normani,vt dicit gl.in c.ad audiẽtiam.in verb.acras.de eccles.ædif.sicut nos dicimus in vulgari nostro(vt ibi ait Host.in lect.xx.) iornalia terræ:tantũ enim valere acra apud Anglicos,quãtũ iornale apud nos,& quantũ Arpentũ apud Gallic.& quãtũ bubulcata vel tabulata apud Italos & Lõbardos, aut iugerũ infra limites in venditione nominatos:si minus vel plus reperiatur, an totũ illud plus cedat emptori,& pro minori competat actio. Qui distinguit aut in venditione vel concessione rei inceptum est à numero vel mensura,dicendo,vendo tibi talem terram quatuor modiorum aut iugerum,in talibus finibus & limitibus contentorum,tunc non venit id quod plus reperitur, l.quidam testamento.ff.de leg.j.sicut econtra venit, si non reperiantur tot iugera. Et sic ratione deceptionis in numero vel mensura inuentæ,agit ad suplementum.d.c.per tuas. & l.si in emptione.& l.si duorũ fundorum,& d.l.si seruum. §.j & ibi Pau.de actio.emp.Corn.consi.lix. volu.iiij.& Ias.

6 consi.lv.4.vol.j.† Sed quando in conceptione inceptum est ab specie aut corpore certo,scilicet do,vel vendo tibi talem terram vel fundum sic confrontatum, & limitatum, qui est quatuor modiorum vel brassiarum. Et tunc illud quod reperitur plus cedit emptori,nec ab eo reuendicari per venditorem potest:quia mensura vel numerus hoc casu demonstrationis causa adiectus fuit:& falsa demonstratio non vitiat,l.falsa demonstratio.ff.de condi.& demõ. Et idẽ tenuit Spe.& Io.And.in tit.de emp.§.j.circa fi.& idẽ si minus reperiatur.Tunc hoc casu venditor non tenetur supplere, de quo plenè per Corn.in d.cõsi.lix.& Deciũ .consil.ccccc.& Ias.in d.consi.lv.nu.iiij.& consi.lxxiij.nu.j.consil.lxix.nu.j. vol.j.& in l.j.versi.quintò limita.C.de sum. Trin.cum alijs per ipsum alleg.& idem Decius consi.cccxlvij.& hanc opi. sequũtur Petr.de Ancha.Abb.Sicu.& And.Bar.in d.c.per tuas.de donatio.& Bal.in rub.de contrahenda empt.versi. vlt.quæro.quæ est xxij.q.& Salic.in l.ij.eo.titu.& Barba.in rub.de empt.& vendi.ante fi.& Alexand.consi.cxxvij. post princ.exordien.Viso processu.volu.ij.& in additio.ad Bart. in d.l.Iulianus.§.si Titius & Feli.in c.significante.versic.& dum Alex.de rescrip.& Crotus in l.omnes.vers.sexta conclu.ff.de instit.& iure.& Soci.consi.cxxviij.vol.iij.& consi. xxxij.li.iiij.& Alex.cõs.cvij.li.vj.& cõs.lxxxij.li.vij.Et in aliis locis,vbi suprà per Ias.alleg.& Pet.Rebuf.in repet.legis vnicæ.de senten.quæ pro eo quod interest profer.& idẽ Matth.de Afflict.in Deci.Neapoli.lxviij.nu.iij.Et idem tenet Guid.pap.in d.q.viij.per text.in l.Lucius Titius.ff.de alimen. & ciba.legat.& per ea quæ not.Io.Fab.in l.si quis

7 argentum.in prin.C.de donationibus.† Et super hoc vidi etiam dubitari in curia,quando concessio bailleta fuit per dominum ad certas mensuras facta,quæ numero designato reperiuntur maiores:an cedere debeant recipienti soluẽdo pretium iuxta portionem mẽsuræ.Et videtur quòd non, quia venditio & concessio fuit ad certum numerum iugerum taxata,argu.l.Rutilia Pola.& l.comprehensum, & ibi Albe.de Ros.ff.de contrahen.empt.Vnde erit in potestate venditoris,an velit eidem,aut alteri illud pluris concedere. d.l.comprehensum.& l.pen.§.fi.de act. empt. Contrarium videtur verius,quod sit in facultate accipiẽtis retinere pro simili pretio.l.qui fundum.§.qui agrum.ff. de contrahen. empt.Et preferri debet omnibus habere volentibus,arg.c. ad aures.& ibi Barb.de reb.eccle.non alien.& sentit Bald. vbi suprà.q.xxij.Et signanter vbi homines ab initio extirpauerunt,& ad fertilitatem cura eorum reduxerunt,& longo tempore tenuerunt.hoc est enim priuilegium cultiuantium,vt præferantur alijs.l.fi.C.de allu.& l.pe.C.de omni

8 agro deser.lib.xj.† vbi accipiẽs rẽ sterilẽ in emphyteusim,si illam fecit fertilem,pensio per dominum non debet sibi augeri.l.quicunque.eod.titu.& ibi Bart.Ioan.de Plat.& Iac.

Rebuf.

Rebuf.& pulchra decisi. Archi.in c.j.post prin.versicu.Sed quid dices de quæstio.xiij.q.v.vbi vide. quod intelligerem quando intra designatos terminos,& limites aliquid reperitur vltra numerum traditum:quòd accipientes pro simili pretio possint illud habere & retinere, quia credunt omnia intra limites contenta esse sua,& ad eos pertinere:& sic bona fide possederunt.Secus putarem,si vltra limites & terminos reperiatur vsurpatum,quod illud sit in dispositione & voluntate domini. d. l. comprehensum.de contrahen.emp.& d.l.pen.§.fi.de act.emp.Et idē quando à corpore & specie inceptum est,si aliquid vltra limites reperiatur vsurpatum, dominus possit alibi disponere,licet in vtroque casu recipientes extirpauerint, & ad frugū fertilitatem reduxerint,
9 quia est eis imputandum.† Si verò primo casu,quādo à numero iugerum fuit inceptum,& limites non fuerunt designati,si vltra numerum expressum inueniatur alius paruus numerus duorum aut trium modiorum, quos simul extirpauerunt,quòd illud vltra inuentum accipientes pro eodem debeant habere pretio, ex quadam æquitate, quia de modico non est curandum,l. scio ff.de in integ.resti. Si verò reperiatur similis aut maior numerus vltra venditum aut concessum,tunc illud sit in volūtate domini.Et ita pluries in curia fuit iudicatum, & vltimatè in fauorem habitantium de Thonneux contra dominum eiusdem loci. Et
10 latum arestum die, xxx. August. 1532.† Et reuertendo ad
11 quæstionem nostram, pro eius decisio. facit quòd † vendito simpliciter castro,aut villa,videtur venditum cum omni iure suo, scilicet iurisdictionis & imperij.l.j.in fi.& ibi Bar.& Doct.ff.de offic.eius cui mand.est iurisdi.& l.ij.ff.de iuris.omn.iud. & l.j.§.cum vrbem.ff.de offic.præfe.vrb.& Bart.post Din.in l.inter eos.cum seq.ff.de acquir.rer.do. & in l.iij.ff.de acquir.pos.& Anton.Cors.in tract.de pote.reg.q.v.quoniam villa illa aut castrum in se continet iurisdictionem,honorem,& districtum,vt dicit Inno. in c.ex literis,de iure patr.quem ibi sequuntur Doct.Albe. de Rosa.in l.fi.co.vj.post prin.C.de iuris.om.iud.& hoc per text. in l.quicunque c.st llanorum.& ibi idem Luc.de Penna. vers.item pone.C.de fund.limitrop.& Albe de Ros.in l.traditio.ff.de aquir.rer.do.& in l.imperium.versi.item quæro vtrum recognoscens castrum. de iurisd.omni.iud.vbi inter aliàs rationes adducit,quòd concessio castri & iurisdictionis non respicit partem, sed totum tam in castro quam in territorio.& idem Bal.in c.j.ver.item scias quòd do.Old. de cap.qui curiam vend.& consil.cccccxlvj.inchoan.villa vel castrum.lib.j.quod est sing.in proposito.& Roma.consi. cccccxliiij.versi.quò ad secundum.& Corne.consil.cccxxj. in litera M,vsque ad fi.consi.volu.iiij.& Gul.de Cug.Bald. & Doct. in d.l.j.§.initio.de offic.præfect.vrb.& Barb.in cle.ne Romani.verb.adde secundò.de elect.cum alijs per eum alleg.& Oldra.consil.cxxj.quod inci.ad primā quęst. qua quæritur.versi.super eo verò quòd carius quæritur.& Bal.in c.j.ver.porro sic eramus.de allodijs.dicens iurisdictionem esse suprà territorium sicut nebulam supra paludem,quæ generatur per actiuam potentiam solis.& idem dicit in c.j.§.fi.versi.secus puto.quib.mod.feud.amit.& in d.l.j.§.cum vrbem.de offi.præfec.vrb.& in l.si quando.in j.C.de bo.vac.lib.x.& ibi Ang.Ioan.de Pla.& Luc.de Pē. versic.item inducit.& idem ibi Iac.de Rebuf.& latius Lucas de Pen.in l.j.vers.denegamus.C.de priuil.schola.lib.xij. dicens hoc esse verum,quando princeps concessit castrum:
12 † quòd tunc transeant ea quæ possunt per priuatum & subditum possideri,sed non quæ sunt merè regalia, vt est potestas condendę legis,creare magistratus & tabelliones,monetam cudere,& similia,(quæ non possunt cadere in subditum) donasse nullatenus intelligitur: quia ista velut regis ossibus inhærentia nequeunt ab eius potestate regia separari:remittens se ad ea quæ scripsit in l.j.in verbo,augere.C. de vetera.libr.xij.vbi idem dicit.& pariter Albericus de Rosa.in d.l.imperium.quem ibi sequitur Iacob.de sancto.

Geor.nu.xiiij.& sing.Lauren.Calca.consi.cj.inchōan.quia quibusdam nobilibus cum alijs per ipsum allega.ita quòd si Rex nihil apud se retinuerit,non videtur prædicta concessisse iura,nec appellationes, secundum ipsum de sanct.
13 Geor.ibi,& Albe.in d.l.j.in fi.de offi.eius cui manda.†nisi specialis de regalibus mentio in concessione fuerit facta, & certa scientia,& motu proprio principis:cum semper regalia intelligantur reseruata principi, quantumcunque concessio fuit generalis,& generalissima.& dicit Alb.in l.quoties.C.de precib.Impe.offeren.& Lauren.Calca.ad consi. cj.versic.& propterea etiam.& Ioan.And.Philip Franc.& Dominic.post Ioan.Monach.in c. generali.in princ.vers.item oppono.Episc.vel Abb.& in versi.seq. & per Lucam de Penna.& Doct.in c.j.quæ sint regaliæ. Luc. de Penna in l.quicunque.in ij.ver.domest.C.de omni agro deser.lib. x.Quare videntur ciues habitantes ciuitatis Foroiuliensis Prouinciæ bono iure conqueri contra Episcopum Foroiuliensem,regalia in eadem ciuitate & castris eidem suppositis prætextu priuilegij ab illustri Hildefonso Comite & Marchione Prouinciæ concessi, Anno Domini 1203.xiij. mensis Nouembris prætendentem. Licet post repererim Bertrand.consuluisse pro Episcopo Foroiulien. consilio
14 cclxxvj.num.xvij.vol.iij.† ponens etiam an in tali concessione veniāt bona morientium sine hærede. Et tenet quòd sic,licet videātur regalia, vt colligitur secundum eum ex his quæ no.Bar.Bal.Ang.& Ioan.de Pla.in l.j.C.de bon. vacan.lib.x.quod sequitur Alex.consi.xxxj.vers.videamus ergo vtrum dominus dicti loci.vol.j.Tum quia Barones hodie in talibus succedunt,vt dicunt Ioan.de Plat.& Iaco. Rebuf. in l. cornicularij. vbi est bon.text.C.de apparato.
15 præfect.præto.libr.xij.† Tamen Lucas de Penna in d.l.j. de bo.vocā. tenet contrarium,etiam si concessa fuissent regalia,per ea quæ ipse dicit in d.l.quicunque.de omni agro desert.Vnde hinc fortè,vt inquit in d.l.cornicularij.in ver. tuæ,inoleuit abusus qui iam hactenus est in curia Romana seruatus,cum quis decedit etiam legitimis relictis hæred.& interdum testamento solenniter condito, qui in ipsa curia officium gerebat,quia abbreuiator,scriptor, aut officialis, aut alius Cardinalis,intra cuius librariam defunctus moratus est atque decessit,occupat omnia bona sua.Quod quātum sit ęquum,nouit is qui omnia nouit antequam fiant. Tamen in hoc regno de cōsue.generali succed,t fiscus omnibus alienigenis albinis sic nuncupatis, si non obtinuerint literas à domino nostro naturalitatis,vt alibi sæpè dixi,nisi esset consuet.pro domino loci,in quo decessit sine liberis, quia si habeat liberos non succedit fiscus aut alius dominus, sed liberi,vt dixi lib.consuet.Biturig.tit.de testa.§.fi.col.j. Et ita dictum per arestum in fauorem magistri Io.de Lansangue presbyteri,Martialis Sarrante. Perrichonij Portæ, nomine tutorio liberorum Petri de Lansangue appellantiū à Seneschallo Bazaten.cōtra Regium procuratorē, & latū
16 die x.Martij,anno 1533.† Sed videtur quod de iure possit creare officiarios ad iurisdictionem sui territorij exercendam,& etiā notarios,vt consuluit Old.consi.lxxv.exordien. quis possit creare notarios.de quo per Hosti.Abb.Sicul.& Feli.in c.cum P.tabellio.de fide instru. Sed an hoc procedat in hoc regno,dic vt dixi infrà quęst.cclij.inchoā.ad tertiam quæst.veniendo, scilicet an tabellio.Et idem secundū Bal.d.l.si quādo.de bo.vocan.si ille cui princeps concessit, rursus alij concedat, quòd transferat imperium cum vniuersitate,argu.l.quædam.ff.de acquir.rerum domini.& tenet Bar.in l.j.q.vlt.versi.postremo quærit.cum versi.seq.& latè Ias.colum.vj.versi.iiij.& vlt.ff.de Iurisdi.omn.iud.& ibi idem Iacob.de sancto Geor.in ij.lect.in fi.& Feli.in c. quod sedes.ante finem.de offic.ordin. & in capitu. Rodulphus in verb.territorio.post medium de rescriptis.& And. Barb.in capitu.præterea.versicul.quærit etiam domi.Pet. de officio delega.& Bald.in ca.j.in prin.versicu.extrà quæro.de cōtrouersia inuestit. propter quod Ias.in d.l.j.de iu-

riſdi omn.iudi.ponit primò quinque effectus ſeu vtilitates
vltra iſtam:ſecundò,ponit quatuor concluſiones.Et ad de-
ciſ.queſt.noſtræ multum facit quinta vtilitas per eum addu-
17 cta,† q princeps qui conceſſit caſtrum cũ certo territorio,
& ſic cum iuriſdictione,ſi poſteà addit territorium caſtro,
quod etiam intelligatur addere iuriſdictionẽ, licet in aug-
mento nihil dixerit de imperio ſeu iuriſdictione. Allegat
Ange.in §.j.circa prin.in auth.de æqual.dot. Quod quidẽ
dictum repetit Iaſ.ibi,in iij.conclu.verſ.Item adde. Quo-
niam,vt inquit Ange.omne priuilegium principali datum
porrigitur ad eius augmẽtum.Et pro hoc multum facit tex.
in d.l.ſi quando.ibi,cum adiacentibus.& in l.etiam.C.de iu
re dot.& ſequitur Franciſc.de Curt.conſi.lvij.inchoan.ſu-
per eo quod ab ordine noſtro.verſi.Et bene facit.cum aliis
per ipſum allega.& quod dicit Ange.in authen.vt ſit deter-
mi.nume.cleri.de eo qui emit gabellam vini.Et idem & me
lius Ang.in l.item ſi fundi.§.huic vicinus.ff. de vſufruct.&
Philip.Decius in c.auaritiæ,col.vlt.num.xiiij.de præbend.
Et ratio,ne vna & eadem res diuerſo videãtur iure cẽſeri.l.
cũ qui ædes.ff.de vſucap.Et pariter ne huius totius pars ſit
cũ iuriſdictione,& imperio,& altera pars ſine iuriſdictio-
ne exiſtat.argu.l.iudicatæ.in prin.ff.de excep.rei iudi.Ideo
illam partem reſtantem non minus commodam etiam non
promiſſam præſtare debet.l.ſi quis domum.in princ.ff.loc.
& in l.Labeo ait.in ij.in fi.ibi,tunc alios non abſimiles adhi-
bendos.ff.de arbit.vbi glo.dicit,æquè bonum dandum & re
cipiẽdum.Alleg.tex.in l.illud.in fi.ibi,vel alios minus ido-
neos adhibeas.ff.quod met.cauſ.& text.in l.qui autem.§.ij.
ibi,vel vt aliam perſonam non minus idoneã,&c.ff.de con-
ſti.pecu.Quia conceſſio iuriſdictionis nõ eſt circa partem,
ſed potius circa ipſum totum,tam in ipſo territorio, quam
in aliis, in quibus redituũ aſſieta eſt perficienda, arg.l.ſi eo
loco.§.fi.ſi ſeruit.ven.& l.ſi ſtillicidij.§.vlt.ff.quemad.ſeru.
amit.& bo.text.in c.j.§.cũ autẽ.& ibi Bal.& Card.Alex. de
cõtẽ.inter do.& vaſſal.de inueſt.vbi Bal.dicit,in verſi.con-
18 cludẽdo.ergo not.iſtũ text.ad queſt.† q ſi de latitudine præ
dior dubitetur, an ſit feudalis,vel emphyteuticaria,q tota
ſit eiuſdẽ qualitatis,vbi nullæ apparẽt notæ diuerſitatis,per
not.in l.vxori ſuæ.in princ.ff.de leg.iij.accedat l.fi.§.cui dul
cia.ff.de vino & triti.leg.pro quo dicit Alex.in l.ſi ex toto.
19 in iij.nota.ff.de leg.j.per tex.q † augmẽtato regno illa pars
augmẽtata regi debet iuribus & cõſtitutionibus regni.Et i-
dẽ conſ.clxxviij.inchoan.in occurrẽti caſu.vol.ij.Et ipſum
ſequitur Lãcelo.Decius in d.l.ſi ex toto.col.pen.verſi.an ſi
augeatur.Quamuis Albe.de Roſa.in prima parte ſtatuto.q.
xxviij.verſic.ſed nũquid ſtatuta Regis.cenſeat contrarium.
Sed primũ verius,quod tenet Guid.pap.deci.cclxv.& Iaſ.
in l.fin.verſ.ad prædicta.C.de verb.ſign.& in l.quod in re-
rum.§.ſi quis poſt.in primo nota.ff.de leg.j.Et plura alia ſi-
milia ſcribit Præpoſitus.in c.j.§.fi.de inueſti.de re alien.fa-
cta,& ſingulariter Ioan.de Neuiſa.in quodam ſuo conſi.po
ſito inter conſilia Alber.Bruni.nu.xij.inci.patres comede-
runt vuam acerbam.verſi.confirmo ex iis.qui inter alios al-
20 leg.ipſum Brunum in tract.de augmento.idẽ tenere.† Ta-
le enim ius quæritur regulariter in augmento accedente,
quale quis in primo habebat,l.ergo.§.alluuio.ff.de acquirẽ.
rerum domi.l.inter ſocerum.§.cum inter.ff.de pact.dota.&
Bald.in l.cũ fundus.ff.de leg.ij.& Mart.Lauden.in tract.de
21 caſtella.§.xxxiij.† Et multomagis quando ſupplementum
contractus fieri debet ſecundum naturam primæ conuen-
tionis,ſecundum quam,& non ex noua conceſſione fieri di-
citur, aut ex augmento. ideo debet adimpleri cõtractus,
tanquam veniens ad conſequentiam primi contractus,ſe-
quendo initium ipſius contractus,vt dicunt Abb. Sicu.&
Barba.in d.c.per tuas.per illum tex.poſt gl.ibi,in verbo de
nouo.vbi Barba.alleg.tex. in l.ſi.in princi.ff.de mortuo in-
feren.remittens ſe ad per eum dicta in c.ij.de feud.Tum e-
tiam quia communiter inſeritur clauſula,cum omnibus ſuis
pertinentiis:quæ comprçhendit etiam molendina loci ſicut
iuriſdictionem, vt dicit Bal.in d.c.j.verſ.nota q vẽdita cu-
ria.cũ ver.modo hic quæritur.quẽ ibi ſequitur Card. Alex.
de capi.qui curiam vendidit.& Inno.& canoniſtæ in c.cum
ad ſedẽ.de reſtit.ſpol.& in c.inter dilectos.de donat.& Lu-
cas de Penna d.l.ſi quando.de bo.vocan. Et ita ſe habet cõ-
ſuetudo in hoc regno,quando locus cum certis reditibus &
prouentibus venditur cum iuriſdictione ſeu mero & mix-
to imperio in aſſieta de propinquo in propinquum aſſi-
gnandis,q tota illa aſſieta fiat in loco magis proximiori,&
in omni iuriſdictione exiſtenti, quæ attendi debet ſecun-
dum Bal.in d.conſi.446.in fin.vol.quoniã conſuetudo præ
ſtationis & rei præſtandæ intelligitur,vt inquit Bal.ſecun-
dũ locũ illũ,vbi fieri debet traditio & ſolutio corporalis.l.
ſemper in ſtipulationib.ff.de reg.iur.ita dicit in c.j.§.ſi qua
controuerſia,per illum tex.de pace Conſtan.quia venditio
dominij eſt vniformis.Ideo eiuſdem naturæ eſt,vt ipſe di-
cit in c.j.§.econtrario.de inueſt.de re alien.facta.per tex.in
l.cum fundus.ff.de leg.ij & in l.Seiæ.§.Titianæ.& ibi Al-
be.de Roſa.ff.de fun.inſtruc.qui ad hoc ſunt ſingulares.Et
hoc cum ſit vnus contractus celebratus,arg. eorum quæ no
tãtur in l.Marcellus.ff.de rei vend.& ſubrogatum ſapit ſeu
aſſumit ſibi priſtinan qualitatem,vt dicit Bal.in c.vno.de vaſ.
decrepi.ætat.& l.ſi eum.§.qui iniuriarum.ff.ſi quis cautio.
Et ſic fuit dictum in propria cauſa,contra dominum Petrũ
de Monteferrando militem,per Seneſchallum Aquitaniæ.
Nam vendiderat mihi duas parochias cum iuriſdictione
& certo reditu denariorum & bladi,cuius media ferè pars
deficiebat,de quibus oportuit aſſietã de propinquo in pro-
pinquum facere:quàm ęgre fecit,ſed nõ cum iuriſdictione:
ſed tamen ad illam fuit condemnatus per dictum Seneſchal
22 lum.† Sed qualiter aſſieta debebat menſurari de loco ven-
dito vel cõceſſo ad locum propinquum ſeu vicinum, vide
Bar.in l.iij.ff.de verb.ſignifi.& in tract.de flumi. ſeu Tibe-
ria.tit.de inſula.in figura xxxvj.ante fin.verſic. ad ſecundũ
dicendum eſt.vbi dicit menſurationem fieri debere ab illa
parte loci, quæ proximior loco menſurando. Vnde in ca-
ſtro erit clarum: ſed in villa ſeu rure poterit eſſe difficultas,
quoniam domus ſunt diſperſæ & diuiſæ, nihilominus pu-
tat quod ſi aliqua domus diſtaret multum ab alijs,quod illa
domus non dicatur vicina,maximè ſi vox clamãtis exaudiri
non poſſit,l.j.§.eo tecto.cum verſic.potuiſſe.ff.ad Silla. re-
mittendo ſe ad per eum plenè dicta in l.ſi tertius.in princi-
pio.de aqua pluuia arcend.de quo per Alber.de Roſ.in l.
iiij.§.pe.ff.de dam.infect.& per Doct.in c.præſenti.de præ
ben.lib.vj.& per Lucam de Pen.in l.quicunque.ver.vicinas.
C.de omni agro deſer.libr.xj.per Bar.& Flo.de ſanct.Pet.
in l.iiij.§.hoc iudicium.ff.finium regun.Et aduertendum
eſt ſecundum Bar.in d.tit.de inſula.quod licet lex dicat mil-
le paſſus debere menſurari à continentibus ædificiis,l.mil-
le paſſus.ff.de verborum ſignificat.& not.in d.l.iij.eod.tit.
Tamen iſto caſu putat debere inchoari ab ipſo muro ci-
uitatis vel caſtri,vel ipſo loco,vbi villa terminatur,prout i-
pſe ibi in ſeq.declarat quæſt.Sed tu dic menſurationem fie-
ri à fine iuriſdictionis loci & caſtri finitæ verſus locum ma-
gis vicinum.

SVMMAE.

1 *Syluam non cæduam an tradere cogatur, qui in loco proximo certos reditus tradere pollicitus eſt.numero 4.11.12.& 23.*
2 *Fructus appellatione an contineantur theſauri,lapidicinæ, argentiſodinæ,&c.*
5 *Vineæ & penſiones domorum ſunt in fructu.*
6 *Glans eſt in fructu,& eius appellatione omnis fructus & omnes arbores continentur.*
7 *Nemus in reditum dari poteſt.*
8 *Vtendi verbum,refertur ad modum,non ad quantitatem.*
9 *Syluæ caduæ,& non caduæ differentia.*
19 *Fructus omnis eſt in reditu,ſed non econtra.*
14 *Prope dictio,quid importet.& nu.15.*
16 *Agrorum diuiſiones comminibus expenſis fieri debeant.*

Quæſtio

Quæstio LI.

Sed quid retento eodem themate, scilicet, venditione certi reditus cum iurisdictione in loco existente facta: & si casu non reperiatur in eodem loco, promisit de proximo in proximum assignare & constituere: & in illo reperitur loco sylua alta nõ cædna, quę Haultefustaye lingua materna vocatur, quam loco reditus ad mensuram iornatorum capere vult is cui reditus fuit constitutus, venditore aut alio debitore reditus contradicente, & retinẽte, quia non vult tradere. Quæritur an veniat sylua appellatione reditus, ita quod constituens, vel eius hæres teneatur præcisè tradere, prout sæpè contingit in doëriis redituum per maritos vxoribus constitutis. Et quid econtra, si debens reditum velit tradere syluam loco reditus, & is cui debetur, nolit recipere, an compellatur. Et diuisio agrorum cuius expensis fieri debeat.

DECISIO LI.

1 ET † primo videtur, quod non cogatur de iure cõmuni tradere, cum talis sylua non cædua in fructu non veniat, l. item si fundi. §. fina. cum duabus ll. sequent. ff. de vsufruct. quæ iura volunt in vsufructu syluam cæduam non grãdem & altam venire, & ibi dicitur in l. sed si grandes arbores essent, non posse cædere eas, & idem dicitur in l. qui fundum. prima. §. cum fundum. ff. de contrahen. emp. & glo. in c. generali. in verbo reditus. & ibi Doct.
2 de elect. lib. vj. † Quoniam arbores etiam fructiferæ, vel alię res, vt thesaurus, quæ non renascuntur, non computãtur in fructu, l. diuortio. §. si fundum. & ibi Petr. Bart. & scriben. & in §. si vir in fund. ff. sol. matrimo. vbi lapidicinæ marmoreæ, aurifodinæ, argentifodinæ, vel salinarum non sunt in fructu, nisi in loco renascantur, vt sunt lapides, qui in Gallia & Asia renascuntur, vt dicit tex. in d. §. si vir. & in l. fin. ff. de fundo dota. & in l. si ex lapidicinis. & ibi gl. & Iac. de sancto Geor. ff. de iure dot. & quæ dixi suprà quæstione xviij. Et quid an appellatione lapidicinarum contineatur calx facta ex lapidibus? ista fuit quæstio Piri ix. vt refert Alberi. de Rosa. in l. carbonum. ff. de verb. signi. & videtur tex. in l. arboribus. in prin. de vsufructu. permittẽs vsufructuario posse lignum capere ad calcem faciendam. & facit in argum. l. qui fundum vendidit, pomũ recepit, nuces, & ficus, & vuas duntaxat duracinas, & purpureas, & quæ eiusdẽ generis essent, quas non vini causa haberemus, recepta videri. ff. de verb.
3 significa. † quare gl. vlt. ibi dicit, Adam vuam comedisse secundum quosdam, iuxta illud, Patres comederunt vuam acerbam. Alij Theologi dicunt pomum, alij ficum. propter folia quibus se cooperuerunt. & prò hac Decision. videtur text. in l. frugem pro reditu appellari. ff. de verb. significa. &
4 in l. sylua cædua in prin. & §. seq. eo. tit. † In contrarium videtur ipsum teneri ad tradendum, argu. l. & eleganter. §. nõ solum. ff. de dolo. vbi à pari procedunt diruere domum, ar-
5 bores excidere, vineas extirpare. † Nam vineæ, & pẽsiones domorum sicut sunt in fructu, sic sylua, seu foresta esse debet: & maximè in casu nostro: quia tradidit agrarias vinearum: ergo arbores syluæ. Pro hoc l. vrbana prædia. in fi. ibi, planè si pluriũ horti in reditu sunt, vinearij fortè, vel etiã olitorij, &c. ff. de verb. sig. & l. j. §. arboris appellatione etiã vites continentur. ff. de arbor. cæden. & l. ij. & iij. in princip. ff. arborum furtim cæsa. vbi Albert. dicit, Noe primũ plantasse vineam. c. sexto die. xxxv. distin. & ibi vide per Archid.
6 & Cardin. Alexãd. & alibi dixi. † tum glans est in fructu: & appellatione illius omnis fructus, & omnes arbores continentur, l. qui venenum. §. glandis appellatio. & in d. l. sylua cædua. §. glans caduca. ff. de verbo. signi. & l. vna. in fin. ff. de
7 glande legen. † Et sic nemus in reditum dari & recipi potest, quando ad iornalia pretio æstimata vult recipere, & dare cautionem de vtendo & fruendo tãquam bonus vir, seu paterfamilias vti & frui debet. d. l. item si fundi. §. fina. & ibi
8 glos. & Albe. de Rosa. de vsufruct. vbi † verbum vti, ad modum referendum est, non ad quãtitatem. quod est pulcherrimum, quãdo in testamento, vel lege, contractu, vel sentẽtia dicitur aliquem vti, vel facere debere secundum consuetudinem patrisfamilias. Illa enim verba non esse referenda ad quantitatem rei, sed ad modicum: id est quantitatẽ vtendi: quia si paterfamiliàs vtebatur incidendo in anno vnum solũ plaustrũ, quod is qui vti debet, incidere potest decem, si sunt sibi quolibet anno necessaria. Sed si paterfamiliàs consueuerat cædere de quinquennio in quinquennium: illud bene respicit modum, quem vti debens seruare tenetur: quia Spiritussanctus, vt inquit, non datur ad mensuram, sed ad bonum modum, cap. quæris. de consecra. distinct. quar-
9 ta. † Et in hoc est differentia inter syluam cæduam, & non cæduam: quia ex non cædua vti potest ad vsum suum tantum, & non vendere, l. arboribus. in princip. ff. de vsufruct. quæ loquitur secundum glossam & Abba. in sylua non cædua. Sed ex cædua potest totum accipere, & etiam vendere, d. l. item fundi. §. fi. cum duabus ll. seq. & ibi Ang, in l. ex sylua. quæ est post d. §. fi. prætereà sylua potest esse pascua, quę est pascuis pecudũ destinata, d. l. sylua cædua. §. fi. ff. de ver-
10 bo. signi. † Et extat regula, ꝙ omnis fructus cõsistit in reditu: sed non conuertitur, l. Paulus. §. j. & ibi Ange. ff. de vsur.
11 † aliàs sequeretur habentem vsumfructum, si nõ haberet in sylua, illum habere territorium & iurisdictionẽ, in qua potest totũ habere reditum vna vel duabus leucis, & sic in parte iurisdictionis, & in foresta quæ erit fortè in remotiori loco, in qua delicta committentur, super quibus nullam habebit iurisdictionẽ. Et sic in nemore iurisdictionẽ non poterit contra delinquẽtes, vel ligna furantes exercere, sed extra locum in loco sibi commodato, si velit commodare in præiudicium subditorum non modicum, à qua iurisdictionis extractione poterit appellari. ista notan. in l. fi. de iurisd.
12 omn. iudi. † Et sic aliàs fuit dictum per arestũ curiæ latum inter dominam Rosam de Montesquiou viduam doërium suum petẽtem & Alanum de Duroforti dominũ de Baiaumont reum, die ix. Ianuarij, Anno 1532. Et in omnem euentum oporteret ipsum doërium habere in nemore vsum ligni mortui, & mortui ligni, vt in vulgari dicitur, *bois mort*, & *mort bois*, cum fructu glandis, qui debet æstimari arbitrio iudicis: quia ligna in syluam non sunt deferenda, sed ab ea exportanda, iuxta illud Horatij: In syluam non ligna feres. quod ad aliud induxit propositum Ioan. de Neuiza. in
13 sylua nupt. fol. 4. ante finem. † Et ita fuit dictum inter fratres de la Rochechandry, de foresta de clam. & similiter in causa dominæ Isabellæ de sancta Maura viduæ actricis, & Ioã. de la Roche reum. Et latum arestum die j. Iunij. Anno
14 1535. † Sed quid si per dominum in concessione, & traditione terræ, & nemoris dictum fuerit, ipsam terram, & nemus esse prope sanctum Cyprianum in sua iurisdictione existẽtia: quæ tamen in veritate non erant, prout testium depositione apparebat, vt infrà dicam: sed ostendebatur illam terram à dicto loco per dimidiam leucam distare, & remotam fore: an intelligatur de ipsa, vel alia iuxta dictum locum de sancto Cypriano existẽte, in qua termini & alij limites ve-
15 rificabantur. † Et dicò intelligi debere de illa terra, quæ est prope sanctũ Cyprianum, quia dictio propè, nõ potest verificari in alia remotiori, quã terra illi loco sancti Cypriani contigua & coniũcta, vt voluit Bar. in tract. Tyberiadis ij. parte de insula. versi. prope ripam prædia possidẽt. & Ang. Aret. in d. §. quod si naturali alueo. insti. de rerũ diui. oportet enim intelligere de terra, & nemore contiguis, & cõiunctis loco, & castro limitato, & nuncupato, aut saltem secundum Bart. quod nõ sit aliud medium præter iter publicum existens: quoniam via publica non impedit verificationem terminorum, aut acquisitionẽ rei; aut insulæ in flumine natæ. l. Martius. ff. de acquirẽ. rer. domi. Facit in simili tex. in l. properandũ. §. si quidẽ, ibi, prope finẽ triennij. C. de iud. per quem tex. dicit ibi Fran. de Are. in ij. nota. quod ille dicitur esse propinquus in tẽpore, qui est propinquus per sex mẽses. l. non tantũ. in prin. ff. de excusa. tut. vnde dicitur Dominica in passione Ioann. xix. quia prope ciuitatem erat locus, vbi crucifixus est Iesus. Vnde inchoando ad locum sancti Cypriani, & itinerando via & itinere, quo itur ad Thayacũ

ad crucem vsque vocatam N. Et ab illa cruce nõ vltra progrediendo, sed ambulando per semitam ad magnũ sinistrã existentem ad & versus domum, & maynamen tum de la Rocque, & de eo ad maynamentum cuiusdam de Sors nuncupati, qui sunt veri limites feudales. Quare totum id quod intra prædict. terminos, & limites est, versus & prope sanctum Cyprianum, eidem de Rupe de Beyna spectat & pertinet, & in hoc videtur malè iudicatum, in non sibi id adiudicando: sed castrum & locum de la Vixiere vsque ad dictos limites adiudicando domino de la Faye, bene iudicatum. Et etiã altam eiusdem loci iustitiam domino Archiepiscopo Burdegalen. adiudicando. Et latum fuit arestum
16 die xxj. Iulij. Ann. 1535. † Et aduerte ad istas agrorũ, & feudorum diuisiones, quæ fieri debent expens. communibus, vt tenet gl. vlt. in l. si irruptione §. ad officium. ff. finium regun. & ibi eam sequitur Alber. per l. eos. §. j. C. de appel. cũ aliis per eum alleg. Etiam si vna partium nõ consentiat, sed expresse contradicat, quod teneatur pro parte sua ad expens. agrimensorum, vel calculatorum authoritate iudicis adhibitorũ, vt dicit text. in l. iiij. §. sed & si mensor. ff. fini. regun. quem ibi faciunt singularem Bald. Alber. & Flo. de sanct. Pet. & illum ad plures alias quæ. adducunt. & idem Azo. in summa eo. tit. versi. Item nomine interesse. & Chassaneus. lib. cõsue. Burgun. titu. *des Iustices*. §. vj. in verb. *Par leurs sermens*. nu. iij. & Sali. in l. iij. ver. quæro cuius expens. C. eod. tit. & Feli. in ca. quia iudicãte. ver. Et adde quod mẽsuratio. de præscri. & sentit Ioan. Fab. in §. quædam actiones. versi. itẽ veniunt damna & sumptus. cum versic. seq. de actio. allegando illam l. iiij. & idem versi. quæritur pro formatione libelli. Et sic fuit per arestum dictum in fauorẽ magistri Ioan. de Pontac. curiæ graffarij cõtra nobiles Domicellã Franciscam de Laire, dominam de Bautiram, & Castonem de Lisle, latum die xxix. Nouembris, Anno. 1537.

SVMMAE.

1 *Restituere verbum quid importet.*
2 *Expensarum condemnationi sufficit vna citatio.*
3 *Expensarum appellatione, an damna contineantur. & nu. 5.*
4 *Erroris propositio non impedit executionem aresti.*
6 *Iniuriam remittens non videtur remittere damna, & interesse.*
7 *Damnorum appellatione non veniunt expensæ.*
8 *Dãna & interesse prius liquidari debent, quàm exequi possit.*

Quæstio LII.

Latum fuit per curiam arestum, & executioni realiter in fauorem potentis domini de Albreto, contra dominum de Oruallo occasione castrorum de Chastelux, Chalucet, & Corbasin, demandatum: aduersus quod quidem arestum idem dominus de Oruallo errores proposuit, petens in eadem errorum instantia præfatum dominum de Albreto cogẽdum procedere & defensiones dare. Ad quem errorum processuram impediendam iam dictus dominus Albretus etiã allegabat, videlicet certas expensas executionis dicti aresti adhuc non fuisse solutas. Secundò deteriorationes, damna & interesse prædictorum locorum, quæ in ruinam labi ob defectum reparationum siuerat & permiserat. Tertiò, venditiones & alienationes certorũ locorum à dictis castris dependentium esse cassandas, & reuocandas: & per consequens arestum non fuisse plene executum. Prædio domino de Oruallo in contrarium reluctante, & primò respondente ad expensas, quæ impedire processuram dictorum locorum non poterant, illas nihilominus offerendo: nec etiam aliæ deteriorationum, si quæ essent, & alienationum exceptiones, quæ altiorem requirebant indaginem, obstabant. Et ipsis auditis dubitatum fuit, si dictæ exceptiones processuram dictorum errorum impedirent.

DECISIO LII.

ET videtur, quod sic, quia idem dominus de Oruallo fuit cõdemnatus ad reddendum, & restituendum eidem domino de Albreto prædicta
1 castra. † Vnde verbũ restituere, intelligi debet integraliter, tã de re quàm fructibus & expe. ac omnibus, quæ accessoriè veniunt, l. qui restituere. ff. de rei vendic. Etiam si expensæ fuissent solutæ, excepto vno nummo, vt voluit Bald. in cap. conquerente. de restitutione spoliatorum. & Iason. in authentica qui rem. ver. quintò ad-
2 de. ibi, & idem de expen. C. de sac. sanct. eccles. † Et est vnũ aliud sing. in condemnatione expensarum, in qua sufficit vna citatio, & vnus defectus, vt voluit And. Barba. in c. olim. versic. not. ibi, semel, secundo & tertio. de rescrip. & hoc per not. in c. querelam. de proc. Et ita seruatur de stylo curiarum Franciæ. Tum quia creditor tenetur reddere pignus, & res hypothecatas, non deterioratas, l. creditor. C. de pig. act. & l. eleganter. §. fi. ff. eo. tit. & vtrobique per Bart. Bald. Angel. Salic. & Alberic. de Rosa. Tum tertiò, quoniam licet ad deteriorationem seu interesse, & damna prædictorũ castrorum, non fuerit præfatus dominus Oruallus condem
3 natus, sed ad expensas solum, † tamen appellatione expensarum videntur damna contineri, si damna non fuerint petita, nec super illis ius factum, vt voluit Salice. in l. non ignorat. per illum tex. ibi, post sumptus. C. de fructib. & lit. expen. & in l. sancimus. C. de iudic. cum nihil restare debeat imperfectum aut fiendum, l. fin. C. ad Sillan. quoniam damnum est diminutio patrimonij, l. iij. ff. de damn. infect. & glos. in cap. ij. in verb. damnis & iniuriis. de offi. ordin. lib. vj. quod videtur contra text. in cap. in nostro. de iniur. de quo per Roma. sing. 344. vt infrà dicam. Et etiam expensæ diminuunt patri
4 monium, l. ius alimẽtorum. ff. vbi pupil. educa. debeat. † Tũ etiam, quia tam de iure, quàm per ordinationes regias, aresti executio fieri debet realiter, & de facto, propositione errorum non obstante. De iure patet in authen. quæ supplicatio. & ibi Bartol. Bald. Salic. post Cin. Pet. & Ioan. Fab. C. de precib. Impe. offe. & in l. j. C. de sen. præfect. præt. & in cap. ex literis. & ibi Innoc. Ioan. And. & Abba. Sicul. de in integr. restitut. & Guido Pap. q. 50. & per ordinationes patet in ordinationibus Philip. 5. & Philip. 6. recollec. per Aufred. in titu. de sent. & aresi. §. j. & iij. Aliàs est sibi omnis audientia & iurisdictio deneganda, l. sed & si per prætorem. §. ait prætor. ij. in fin. ff. ex quib. cau. maior. & l. contumacia.
5 cum ibi not. per glos. & Doctor. ff. de re iudicat. † In contrarium videtur prædictas exceptiones non impedire errorum processuram, quia appellatione & nomine expensarum damna & deteriorationes non continentur, vt voluit gl. quam Bart. ibi dicit mirabilem in l. j. in verb. tenebitur. ff. de alie. iud. mutand. causa facta. & Bald. in l. terminato. versicul. modo quæro. C. de fruct. & lit. expen. & text. & ibi glos. Abb. Sicul. & Felin. in capitul. dilecti. de for. comp.
6 † Nam remittens iniuriam & violentiam, non videtur remisisse damna & interesse, l. is qui in puteũ. §. si postea. ff. quod vi aut clam. & Bald. consil. cccxciiij. in pe. q. volum. iij. & respondet Bart. ad dictam l. sancimus. & l. non ignorat. suprà pro prima parte adductas: quia quandoque expensæ restituuntur ratione contumaciæ, & tunc habetur ratio cęterorum damnorum, d. l. sancimus. Quãdoque ratione retardati processus, & tunc idem, d. l. non ignorat. quandoque ratione victoriæ tantũ: & tũc habetur ratio expensarũ litis, l. properandum. §. sin autẽ alterutra. & ita loquitur glo. in d. l. j. de alien. iud. mutan. cau. fact. Vel aliter dici potest, ꝙ iura contraria loquuntur in dãnis factis, & datis circa personã, vt quia lucratus fuisset ex operibus suis, ꝙ nõ fecit, & sic interessatus fuit: secus in damnis circa res contingentibus. & ita sing. i-
7 bi glos. in verb. in aliis rebus. † Sic econtra, appellatione dãnorum non veniunt expensæ, vt voluit Bal. in l. j. C. vnde vi. per tex. in d. c. in nostra. de iniur. vbi remittẽdo dãna non videtur remisisse impẽsas. & ibi Abb. Sicul. in ij. notab. quem ibi sequitur Ioã. de Ana. quãuis Archid. in c. in primis. ij. q. j. velit contrarium in iudiciis, in quibus est larga interpretatio faciẽda, l. si quis intentione. ff. de iudi. secus in cõtractib. d. c. in nostra. quia in contractibus, strictè fit interpretatio, l. quicquid adstringẽdæ. ff. de verb. ob. & ipsum sequi videtur Roma. in fin. 344. inchoã. nũquid appellatione dãnorũ. Sed hic nõ videtur insistẽdũ: cũ hic expẽsæ processus principalis nõ fuerint adiudicatæ, sed solũ agatur de expensis executionis aresti: vnde licet dãna & interesse fuerint cum expen. petita, tamẽ dictũ fuit sine expẽ. nihil de dãnis & interesse pronũtiando. Quare de prædictis dãnis & interesse amplius

plius obiici nō poteſt, l. quod in diē. §. j. ff. de peti. hær. tenet Guid. Pap. quæſtio. ccccv. & latius quæſtio. ccccclxxv. verſi. ſed ſi tunc in primo iudicio fuerint propoſitæ, & tractatæ, &c. & dixi ſuprà quæſtio. xviij. incip. Ortum aliud fuit du-
8 bium. † Tum dicta damna, & intereſſe prius liquidari debent, antequam exequi poſſint, vt volunt ſingu. Bald. conſil. cccxciij. inchoan. præmiſſis verbis ſtatuti. vo. ij. Et cognitio iſta erit, vt inquit, ſummaria ſine libello, ſed ſolum fiet petitio, ſuper qua fiet conteſtatio litis. Et ita dicit ſe practicaſſe in ciuitate Peruſina. & ſic ſe habet praxis, & ſtylus curiarum Frāciæ, quod actor dat per declarationem damna & intereſſe, & reus ſuas diminutiones. De quo facit mētionem Io. Faber in §. curare. Inſtitut. de action. Tum quia ſequendo dictum areſtum, executor illius condemnauit prædictum dominum de Albreto in expenſis neceſſariis & vtilibus per iam dictum dominum Oruallum in prædictis caſtris factis, quæ ſibi allocatæ fuerunt, de quibus præfatus dominus Albretus proteſtatus fuit de grauamine, & appellādo. Ergo nunc non eſt admiſſibilis idem Albertus ad petendum deteriorationes & intereſſe: ſed tunc excipiendo, prout nunc facit, obiicere tenebatur. Ideo tanquam cōtrarius venit repellendus, l. j. C. de furtis. Tum quia per plura appunctamenta, & areſta curiæ fuerat ordinatum præfatum dominum Albretum debere defendere, & reſpondere articulis errorū, & ita fuit dictum per areſtum latum mēſe Maio, Anno 1519.

SVMMAE

1 *Hæres intra tempus conficiendi inuentarij non poteſt niſi in caſibus conueniri, ipſe tamen poteſt alios conuenire. & numero 2. 4. & 8.*

3 *Exceptio non confecti inuētarij poteſt ab hærede etiam poſt ſententiam opponi.*

5 *Tutor nec conueniri, nec alios conuenire poteſt non confecto inuentario.*

6 *Hæres non poteſt conuenire debitores ante tempus deliberandi.*

7 *Hæres intra tempus inuētarij cogitur reaſſumere, vel repudiare proceſſum defuncti.*

Quæſtio LIII.

Inſuper in audiētia venerabilis, & ſupremę Burdegalę curiæ noſtrę, nobis illam tenente, & expediente, euenit quæſtio, an hæres citatus reaſſumere, ſiue reapprehendere, aut repudiare proceſſum defuncti, teneatur adhuc exiſtens intra trimeſtre tēpus conficiendi inuentarium, iuxta l. ſcimus. C. de iure delib. illum reaſſumere & procedere.

DECISIO LIII.

1 DICO † quòd licet de iure hæres ad id compelli non poſſit, quia hæc exceptio, ego ſum intra tempus conficiendi inuentarium, poteſt opponi proceſſui, & impedit litis conteſtatio. vt voluit Cinus, Bartolus, Baldus, Paulus de Caſtro, Cornelius, Alexander & Iaſon in dicta l. ſancimus. §. donec. per illum textum. de iure deliberand. & Angel. Aretin. Inſtitu. de except. verſicu. vndecimo. & Specu. in titul. de reo. §. j. verſicu. item ſuus hæres. & deciſio. capel. Tholoſ. quæſtion. cclviij.
2 † Tamen fallit in pluribus caſibus, vt ibi & per Docto. in dicto §. donec. & Angelus & Ioannes de Imol. in l. j. §. hæc ſtipulatio. ff. ſi cui pluſquam per legem Falcidiam. & Bald. conſilio ccvij. inchoan. tria ſunt. verſicul. allegatur etiam. li-
3 bro j. † Quinimo ſecundum Doctores ſuprà allega. hæc exceptio poteſt opponi poſt ſententiam, non quòd opponatur contra ſententiam, ſed contra illius executionem, vt volunt Cinus, Baldus, & plenè Iaſ. in l. j. C. de iuris & facti ignorantia. vt dixi ſuprà quæſtion. incipien. ceſſionarius. & Bartol. in l. ex diuerſo. §. fina. ff. ſoluto matrimo. & Barto. in l. ab executione. column. ij. C. quorum appella. non reci. vbi Doctores hoc limitāt eſſe verum, niſi antea eſſet hæredi datus terminus ad dicendum, & proponendum ſuas exceptiones tā dilatorias, peremptorias, quàm anomalas, vt Deciſi. capel. Tholoſ. cccxxij. & Guido Papæ quæſtion. ccccclxxj. quamuis hæres poſſit alios hæreditatis debitores conueni-
4 re, vt tenent Doctores ſuprà allega. † Et ſic priuilegium cōceſſum hæredi, vt non vexetur pendente tempore inuentarij, non retorquetur contra eum, vt alios vexare non poſſit: quia non ſubeſt eadem ratio, quod eſt limitatio ad l. fina. C. de fruct. & lit. expenſ. & ita ibi limitat Angelus ante finem. verſicul. ex prædictis apparet. & idem in §. donec. & ibi
5 per Iaſonem. † Secus eſt in tutore, qui non poteſt conueniri, nec experiri in iudicio vel extra, inuentario nondum cōfecto, & perfecto, vt eſt textus in l. fina. §. fina. & ibi Docto. C. arbi. tute. & Bartolus in l. tutor qui repertorium. in principio. ff. de adminiſtratio. tuto. & Cornel. conſilio ccvij. volumine iij. niſi in quatuor caſibus, quos vide per Bartolum d. l. tutor. & Salicetus in l. tutores. C. eodem titulo & Deciſ.
6 capel. Tholo. quæſtion. cclxxxix. † Et quod dictum eſt hæredem poſſe conuenire debitores hęreditarios, intellige verum poſt tempora deliberationis: ſecus ſi ante tempora deliberationis finita: quia tunc non poteſt, vt tenet Speculator
7 in titulo de actore. §. primo. verſicu. quod eſt hæres. † Nihilominus dictum fuit ipſum hæredem reaſſumere, vel repudiare debere proceſſum ſine præiudicio iuris ſeu beneneficij inuentarij. Et ſic limitatus fuit textus dict. §. donec. habere locum, quando hæres ab initio conuenitur à creditoribus, vel legatariis, à quibus conueniri non poteſt, etiam ſi hæreditas eſſet lucroſa: vt tenet Bartolus, & Doctores ibi. quia beneficium à iure indultum nemini eſt auferendum. vt in regula, indultum. de regulis iuris libro vj. Sed ſecus quādo eſt adiornatus ad reaſſumendum proceſſum per defunctum inchoatum, tūc tenetur reaſſumere, vel repudiare proceſſum. Et primò datur ſibi dilatio illius menſis ad deliberandum, quę in vulgari *de appenſement* vocatur: quo adueniente tenetur reapprehendere, aliàs pro repudiante erit tentus, quantumcunque fuerit intra prædictum conficiendi tempus: & ſi reaſſumpſerit proceſſum, datur ſibi alia dilatio ad ſecundum, & iuxta retroacta ſiue arrementa cauſæ procedendum, in eadem. Et latum fuit areſtum die xxiiij.
8 Maij, Anno 1519. † Item limitatur dict. §. donec. niſi debitum hæreditarium ſit ex noua conuentione cum hęrede facta renouatum: tunc ſi hæres pro tali debito reformato cōueniatur, non habebit beneficium inuentarij: quia non cōuenitur cauſa immediatè hæreditaria: vt voluit Angel. conſilio xxxj. exordien. Dominus Philippus. allegāns textum in l. cum hæreditas. ff. ad Trebellian. & ſequitur Decius conſilio cccxcvj. num. xij.

SVMMAE.

1 *Principalis ſiue capitaneus factionis quis dicatur.*

2 *Princeps factionis tenetur de damno à ſuis illato.*

3 *Coadunati non tenentur de damno à ſociis ſuis illato.*

4 *Princeps factionis non tenetur ex promiſſione alios releuare indemnes. & nu. 5.*

Quæſtio. LIIII.

Quæritur an conuocans ſeu coadunans teneatur ex promiſſione, qua promiſit ſibi adiuuantes, & auxiliantes præſtare, & releuare indemnes, ſi eos contingat ad emendam, vel aliam pœnam condemnati.

DECISIO LIIII.

1 ET † pro deciſi. huius quęſt. pręſuppōno quis dicatur principalis ſiue capitaneus, & coadunator hominū, qui in aliquibus locis dicitur corporalis. & dicuntur ſecundū Bal. in l. j. verſi. ſed quæro, qui ergo dicātur principales. C. de ſeruis fugi. illi qui faciunt aut fieri faciūt, l. in hoc iudicium. ibi, princeps. & ibi idem Bar. & Al-
2 beri. de Roſa. ff. de ſeruo corrupto. † Secundò præſuppono talem principalem ſeu capitaneum teneri de damno, quod ipſe & alij per eum conuocati dederunt, ac de morte hominum ab vtraque parte interueniente, quia totum illud malum ac damnū ſibi imputatur, l. quoniā multa facinora. ibi

glo.& Doct.C.ad legem Iul.de vi publi.& Mar.Lauden. in tracta.de milit.§.vlt.& singulariter Alexã.consil.ciij.incipien.videtur prima consideratione.lib.j. & Masue.in sua praxi titu.de pœn.& text.clarus in d l.in hoc iudicium.ibi, etenim iustius est eum teneri, qui princeps fuerit delicti, quàm eum quæri,ad quem res perlatæ sunt.de ser.corrupt. & Bal.super rub.extrà de iis qui vi metúsve causa fiunt. ver.
3 sed an corporalis.† Et illi coadunati & euocati non tenentur de damno,quod alij dederunt,sed solùm de eo damno, quod ipsimet dederunt.tex.& ibi glo.Barto.& Ang.in l.ij. §.si quis homines.ff.vi bonorum raptorum.vbi gl.in verb. coactus.dicit,Comitem Albertum nõ teneri de damno dato à bannitis,si ipse illud non dedit damnum, nec eos coadunauit, si eis opem tantùm dedit.& idem Bald.in dicta l. j.de seruis fugitiuis.& Innocen.in cap.fin.quod metus cau-
4 sa.& latius in sequen.dicam quæst.†Hoc pro constanti habito dico talem principalem coadunatorem non teneri ex promissione,vel stipulatione,aut actione mandati releuare indemnes lacayos,& alios pedites conuocatos,vt decidit gl. quam faciunt ibi singularem, Bartol.Bald. Angel.& Salic. post Cinum,& Petrum de Bellapertica in dicta l.quoniam multa facinora.in verbo,supplicium.optima moti ratione, quia in turpi promissione potior est conditio possidentis,vt §.illud.& ibi Ioan.Fab.& Angel. Aret.Insti.m.nda.& l.remunerandi.§.rei turpis.& l.si verò non remunerãdi.§.si adolescens.ff.eod.titul.& Din.in regula, in malis promissis. de regul.iur. libr.vj.cum aliis per nos ibi,in additio. allegatis.& idẽ Hippoly.de Marsi.in sua praxi criminali.§.cõstante.nume.lv.versi.scias etiam in hac materia. Quod tamẽ intelligit Barto.in dicta l.quoniam.esse verum,quando fuit facta coadunatio ad aliquam vim illicitam,vel bellum illici-
5 tum.†Secus si ad licitum,videlicet ad aliquẽ defendẽdum, & similia,quia tunc esset licita promissio. Tamen Baldus ibi,in hoc vltimo,quando sit licita, distinguit, aut loquitur de illis qui gratis iuuare tenẽtur ratione suscepti officij,puta ratione mandati suscepti,& tunc nõ possunt petere emẽdationem,l.inter causas.§.non omnia.ff.manda.quem §.dicit gloss.non debere seruari de curialitate:sed Doctores dicunt contrarium.cum talis æquitas scripta non sit,vt ibi per Albericum de Rosat.Quoniam ille qui tenetur iuuare aliũ ex promissione vel confederatione, non tenetur adiuuare, nisi fuerit requisitus.textus & ibi Cardinal.& Alexan.in c. j.in princip.in verbo,requisitus.de noua forma fidel.in vsib. feudo.Aut loquimur de iis qui non tenentur iuuare gratis, vt sunt stipendiarij,& istis debetur emenda.notat Innocen. in cap.sicut.de iureiurand.quem ibi sequuntur Abb. Sicul. & Doct.& idem Io.Fab.in d.l.quoniã.& ibi Sali.latius distinguẽs.vt per eum Iac.de Bellouisu in tractat.crimi.tit. de quæst.fol.108.cũ aliis alle.per Alex.in addit.ad Bar.in l.j.in prin ff.ad leg.Rhod.de iac.& tex.in l.ij.§.si seruatis.c.ti. & Martinus Lauden.in tractatu de bello.§.xlj.cum sequent. & idem Baldus consilio cccxciiij.inchoan.inter marchiones. versicul.subsequenter quæritur.volumin.iij.volens patrem non teneri ex violentia per filium cum gentibus & hominibus ipsius patris facta,nisi probaretur aliquid ex dicta violẽtia ad ipsum peruenisse patrem,vt ibi per eum,& pro hoc text.in cap.cùm ad sedem.& ibi Abb. Sicul.de restitutione spol.& ita fuit conclusum in curia,in quadam causa domini sapiẽtis prioris claustralis ecclesiæ maioris Tutelen.custodiam clauium iocalium & reliquiarum eiusdẽ ecclesiæ habẽtis,& ipsas claues tradentis,& deliberantis pro ipsis reliquiis & iocalibus per religiosos pignorandis erga Nesium de Masiis campsorem Lugdunen.pro expeditione bullarũ habendarum de statu regulari in statum secularem cõmutando ex vna,& ipsos religiosos eiusdem ecclesiæ qui promiserant dictum priorem præseruare indemnem. Et dictũ fuit eos eidem priori non teneri.

SVMMAE.

1 *Dominus an propria authoritate possit aliqua exigere à vasallo,& num.2.& 4.*
3 *Taxationem factam ad iuramẽtum partis iudex reuocare & imminuere potest.*
5 *Dominus an possit vasallum flagellare.*
6 *Dominus an propter malam suorum tractationem possit iurisdictione & dominio priuari.*

Quæstio LV.

Quia suprà præcedẽ.quæst.in iii.præsuppositionem diximus principalem capitaneum teneri de damno tam per suos quàm per alios dato.Quid si talis erat dominus terræ,qui iniustum induxit bellum vasallo suo aut subdito,vel indebitè eũ banniuit:Ita quod res eiusdem mobiles, vtensilia, & suppellectilia nominibus suis facho dedit.An super dictis bonis amissis stetur iuramento vasalli,iuxta dictum c.fin.quod metus causa.& l.si quando.C.vnde vi. & c.in primis.§.gloriosus.ii.quæsti.i.& l.i.de damnum in via da. in Lombarda.

DECISIO LV.

1 ET † videtur dominum loci posse pro iuribus,& seruitiis sibi per vasallũ,& hominem suũ debitis propria authoritate exequi facere,& illa exigere,per tex.in l.est differẽtia.& ibi Bar.Bal.&
2 Sali.ff.in quib.cau.pig. taci.contrahat.†Et hoc verum secundum Spec.tit. de feud.§.quoniam.verb. decimooctauò quæritur.sequendo Mar.de Fano, quando certum est illũ esse hominem suum.Secus verò si est dubium:quia non gerit se pro homine quasi suo:aut si dominus velit vltra debitum exigere,tunc hoc propria nõ poterit facere authoritate,l.qui iurisdictioni.ff.de iurisdi.om.iudi. Et esset recurrendum ad iudicem ordinarium,l.ordinata.ff.de liber.causa.aliàs si dominus contrafecerit,poterit à vasallo conueniri,l.litibus.C.de agri.& censit.libr.xj.& l.fin. C.quib.ad libe.procla.non licet.& ipsum sequitur Alberic.de Rosat. in nullus,verb.quia omnia faciunt.C.de Iudæis.& idem in l. vtique.& ibi Moder.ff.de damno infect. Et ideo si per vim expulsiuam,vel ablatiuam, aut compulsiuam res subditi sui occupet,aut occupare faciat, tunc dispositio d.l.si quando. & c.fina. quod metus causa.contra eum habebit locum, vt voluit Innoc.ibi,versic.item nobis videtur, quòd si aliquis rex,vel dominus terræ,&c.& eũ ibi sequuntur Hosti. Abb. Sicu.ver.idem dic si dominus alicuius loci.& Ias.d.l.si quãdo.versi.subiiciunt etiam in specie. Et multum facit elegans consi.Alexan.ciij.libro primo exord.videtur prima cõsideratione dicendum. & sic fuit conclusum contra dominum AEgidium de la Tour,dominum de Limolio, in fauorem domini de Cireuilh,eiusdem vasalli.Sed quia dictus dominus aduersus abreptionem bonorũ per ipsum de Cirauilh vasallum prætensam, probauit nihil per suos à domo dicti de Cireuilh,captum aut ablatum fuisse,nisi bladum,quod idem vasallus ab eiusdem domini meditaria exportauerat. Et sic etiam probatum fuerat per inquestam ipsius vasalli,& pariter per acta quæ dominus prius de ipsa bladi exportatione fieri fecerat.Et sic licet vasallus probata violentia, & habita super rebus arreptis vel inuasis per iudicẽ taxatione, & iuramẽto partis vim passæ,obtinere secundũ iura prædi-
3 cta debeat.†Tamẽ si iudici ante condẽnationem visum fuerit taxam per eum factam sic iuratam,ex iusta causa reuocãdam,potest illam reuocare,& minus taxare quàm iuratum fuerit,vt volunt Innocen.Ioannes Andr.Anchar.& Abbas Sicul.in dicto c.fi.quod met.cau.& idem Ioan.de Imo.in l. quod iussit.ff.de re iudic.& Alexan.in l.qui bona.§. qui dãni.de damno infecto.cum aliis per Iaso.alleg.in d.l.si quando.versicu.limita tamen singulariter illum tex.quia,vt inquit, violentus inuasor ante taxam, & iuramentum potest contrarium probare,res non fuisse admissas,nec transportatas,vt hic fuit allega.Ange.ita tenere in l.qui vas.in princi. versic.fur vas obtulit.ff.de fur.& idem tenuit Bald.q. penul. C.si aduersus liberta.& idem in l.contra negantem.q. vlti. C.ad legem Aquil.& Alexand.in addition.ad Barto.in d.l. si quando.col.iij.in fi.cum sequen.versic.& posset in hac lege quæri.Quare si domino non erat intẽtionis aliquid præter

ter bladum ſubripere,non tenetur,l.qui iniuriæ.in princip.
& l.verum.ff.de furt.Ideo dicit text.in d.l.ſi quando.& c.fi.
quod pro perſonarum tam vim paſſi quàm violenti & inua
ſoris,ac etiam negotij qualitate, iudex perditam ſeu rem a-
miſſam & damnum conſiderare debet,prout declarant In-
nocen.Hoſtien.Abb.Sicu.& Moder.in dicto c.fi.& omnes
4 in dicta l.ſi quando.† Tamen de ſtylo Franciæ vtroque ca-
ſu dominus non debet ius ſibi dicere,d.l.nullus.& in rub.&
nig.C.ne quis in cauſa ſua ius ſibi dicat,ſed per ſuos officia
rios via ordinaria ad ſoluendum procedi facere. pro quo
bon.text.in l.creditores.ff.ad legem Iuliam.de vi priua. ibi,
optimum eſt,vt ſi quas putas te habere petitiones, actioni-
bus experiaris.Interim ille in poſſeſſione debet morari, &
tu petitor eſſe.& idem in l.extat.ff.quod metus cauſa.tamen
excuſatur à dolo:vt voluit Bald. conſilio ccxliiij. inchoan.
5 ille qui iuxta rationem.volu.iiij. † Quamuis Bald. in authē.
ad hoc.C.de lati.liber.tollend.dicat quod ſicut licitum eſt
domino propria authoritate ſeruum ſuum capere, & plagis
mediocribus caſtigare,idem licitum eſt nobilibus facere de
hominibus ſuis.& idem conſi.ccccxxxix.incipien. Magni-
ficus dominus Nannus Marchio.colum.ij.in fin.volumin.
iij.ibi,etiam ipſi Marchiones poſſent eos corrigere in do-
mo,& in iudicio,per l.& ſi certus ſit percuſſor.§.fina.cum l.
ſequen.ff.ad Silla.& l.ſi ſerui & filij.in princ.ff.de fur.& di-
xi in §.j.in glo.j.de conſue.iur.ſtatu.perſo.in libr.conſuetu.
Biturig.Sed tales domini in hoc non ſunt tolerandi,vt vo-
luit Ange.in l.ſancimus.C.de pœnis. Nam tales, vt inquit,
nobiles debent reprimi,vt nō ſint tam audaces ad maleficia
in plebem & debiles perpetranda : quia ipſemet Baldus di-
cit in l.ex hoc iure.ff.de iuſt.& iur.ſunt nōnulli domini ter-
rarum tyrannelli,qui ſanguinem populorum ita emungunt,
quòd vix precarium dimittunt eis ſpiritum.& refert Barb.
in repet.c.Rainaldus.verſi.xxxiiij.non habet locum,in fine,
6 de teſtamen.†Sed an ex tali mala ſuorū tractatione debeant
domini priuari iuriſdictione & dominio eorum,vide Fran.
de Curte iuniorem conſi.cxxxvij.inchoan.habita diligenti
conſideratione.de quo dicam infrà q.ccciiij.inchoan.quidā
nobilis habens in ſuo caſtro.& ideo dictus dominus de Li-
molis propter exceſſum & modum procedendi, in capien-
do bladum ruptis ſeris portarum domus,& horreorum fuit
condemnatus in centum libris erga Regem,& in aliis cen-
tum ergo vaſallum.Latum areſtum die xxviij.Auguſti, An-
no 1529.

SVMMAE.

1 *Nauis patronus,miniſtri & nautæ omnes tenentur de delicto ibi commiſſo.& nu.2.& 3.*

4 *Nauis dominus etiam abſens,etiam ſi prohibuit expreſsè delictum,tenetur,niſi proteſtetur.& nu.5.*

6 *Nauta an poſſit eſſe teſtis in cauſa domini nauis.*

Quæſtio LVI.

Quia in præcedentibus quæſtionibus fuit deciſum de nauiculariis: nunc dicemus,vtrum,quod per piratas,aut mare inuolantes perditur,reſtituatur.

DECISIO LVI.

ET ſimiliter per adducta in duabus proximis
quæſtionibus fuit deciſa alia quæſtio, quæ ſæpè
hic cōtingit contra nauigantes,& mare frequē-
tātes,raptores,alióſque mare inuolātes, de qui-
bus inuolantibus & piratis facit mentionem text.cum glo.
quem Ange.dicit ibi ſingu.in l.expugnatur.ibi, aut ancho-
1 ræ inuolantur de mari.ff.de incen.rui.naufra.† Et alibi di-
xi, quòd non ſolum dominus ſiue exercitor,quem patro-
num nauis,aut magiſtrū poſt Deum eiuſdem vulgariter ap
pellamus,ſed etiam omnes nautæ,& remos ducētes,ſiue re-
migantes tenentur de damno ratione delicti in ipſa, vel alia
naui commiſſi,etiam ſi illius fuerint delicti ignorantes, l.li-
cet.§.fi.cum l.ſequen.ff. nau.caup.& l.j. §.magiſtrum.j.ibi,
quanquam ex delicto cuiuſuis eorū qui nauigandi cauſa in
naue ſint,detur actio in exercitorem.ff.de exercito.actio.&
etiam tenētur patroni,ſeu magiſtri,licet nauibus ad merces
conducendas ſolū præpoſiti,vel etiā à piratis præſeruādas:
& ſi alius eſt omniū nuatarū principalis capitaneus deputa-
tus,d.l.j.§.magiſtri.& ibi gl.in ver.vel ad merces,exponit ad
merces,ſcilicet emēdas vel vēdēdas,vel cōducēdas, vt por-
tētur ſecuriꝰ.l.j.§.nauigādi autē cauſa accidere debemꝰ eos
qui adhibētur,vt nauis nauiget:hoc eſt nautas.ff.furt.aduer-
ſus nautas,caupo. ſtabul. prout hoc tempore guerræ inter
Regem noſtrum,& Hiſpanum exiſtentis, ob piratas inuo-
lantes factum fuit.Et tales naues dicuntur,& appellātur na-
ues de cōductis,vel ſūt hi,quos Græci nautepibatas vocāt,
vt dixit tex.in l.fin.§.j.verſic.& quidem ſi quis ſit.ff.nautæ,
caupo.vbi gl.exponit nautepibatas maiores nautas eſſe,qui
operas ſuas naui pręſtant.l.j.§.j.eo.titu.qui nullam dant pe-
cuniam. Vel dic pilotam eſſe,vel meſonautam ſuperinten-
dentiam habētem,&omnibus reſpondentem, vt dixi in lib.
authoritate magni conſilij,in magna addit. vel dici poteſt
2 ſcriba nauis omnia inuecta & lata inſcribens.† Et in iſta ca-
ſu erit in electione,& facultate damnum paſſi,quē velit con
uenire,ſcilicet capitaneum,exercitorem aut magiſtrum,vel
aliquem ex nautis,aut de aliis in naui exiſtentibus.d.l.j.§.eſt
autem nobis electio & d.l.j.poſt prin.verſi. cū enim in cau-
pone.ita vt in poteſtate ſit eius cuius res ſubrepta ſit, vtrum
velit cū exercitore honorario iure,an cū fure iu. ciuili,expe
riri.ff.furt.aduerſus nau.caupo.ſtabu.& d.l.licet.§.fin.& ibi
gl.in ver.vti,cum cautis furibus qui nō ſunt exercitores,ſed
alias fortè ducūt remos.& idē,vt inquit,in quibuſlibet aliis.
3 † Sed cōtra hoc videtur tex.in d.l.j.§.j.nautæ,caupo.ſed gl.
ibi tribus modis ſoluit,& duæ vltimæ ſunt veriores, ſcilicet
ꝙ ratione delicti quilibet teneatur, vel ratione contractus
exterioris:aliàs non.& ſequitur Bart.in d.l.j.§.j.furt.aduer-
ſus naut.caup.& ita dicit fuiſſe deciſum per conſi. Neapoli.
Matth.de Affli.Deciſ.lxxxij.inchoan.an dominus nauis
4 teneatur.†Volens etiā dominū abſentē teneri cōtra prohi-
bitionē ſuā expreſſam,ſi magiſter aut nautæ deliquerint,d.l.
j.§.magiſtrū.in ij.& gl.in c.prudentiā.& ibi Barb.nu.xxiiij.
de offi.deleg.& idem dicit ipſum dominum teneri etiam ſi
fuerit præſens,& delictum non prohibens,ſi prohibere po
terat,ſequendo Spe.in tit.de lapſ.& diſpēſa.§.iuxta. verſic.
quid ſi amici mei.cum aliis per eum alleg.quem cauſa bre-
5 uitatis recurre.† Et ſi non poterat prohibere,proteſtari de-
bet ſe nolle teneri de facto ſuorum,d.l.fi.§.nautæ,caup.aliàs
tenetur,& etiam quando aliquid ad eum de rapina peruē-
nit.Tenet Io.de Imo.in c.cū ad ſedem.de reſtit.ſpol.& Bal.
conſi.cccxciij.vol.iij.inchoan.inter Marchiones.ver. ſub-
ſequenter quæritur.& tex.in l.iiij.§.non tantum autem qui
capit, verum is qui recipit ex cauſis prædictis tenetur.& §.
non ſolum.de incen.rui.& nau. & non ſolum videtur de eo
quod recepit, ſed de omnibus teneri,& ibi dicitur in §.Se-
natuſconſultū.videlicet ſi quis ex naufragio clauos,vel vnū
ex eis abſtulerit,omniū eorum nomine tenetur. Sed ibi eſt
ſpeciale in naufragio. Secus videtur, ſi de naui aliquid ſubri
piat,vt non teneatur niſi de eo tantum quod ſubtractū fuit,
l.vulgaris.§.ſed & ſi de naui onerata.ff.de furt. Sed hic om-
nia ablata peruenerūt ad nauem,& magiſtrū nauis,ideo de
omnibus tenetur,vt dictis iurib.& Matth.de Affli.in d.De-
ciſ.lxxxij.ver.item datur alia regula.& Hippo. Marſi.conſi.
xxij.vol.j.qui loquitur tamen in caupone & idem Io.Fab.in
§.item Seruiana.inſti.de act.& latum fuit areſtum in fauorē
Rauleti Iouclau actoris contra Henricum le Clere reum,
qui Iouclau fuerat per reum, & nautas ſuos tam in rebus,
quam naui deprædatus:die xxv.Iunij.aut j.die Iulij, Anno
6 1533.Sed an†nauta poſſit eſſe teſtis in cauſa domini.& Mar-
cus Anth.Bauer.in §.pater.nu.lij.inſti.de teſta.allegat Bal.
conſi.cccxxxvj.inchoan.punctus infrà ſcripti conſilij.vo.ij.
tenere quod non. Tamen ibi non loquitur de nauta,ſed de
alio ſubdito,qui poteſt eſſe teſtis.& contra eius determina-
tionem eſt tex.in l.quoties.C.de naufra.lib.xj.& l.conſen-
ſu.C.de repud.

SVMMAE.

1 *Hæres adeundo quasi contrahit.*
2 *Filio si quid prælegetur, & cum aliis postea instituatur, an de prælegato debeat onera.*
3 *Hæredum pacta nõ valent in præiudicium creditorum vel debitorum.*
4 *Hæres quoquomodo tenetur ad debita defuncti.*
5 *Hæredum vnus soluens qua actione ab aliis petat.*
6 *Verba non semper debent de aliquo operari.*

Quæstio LVII.

Inter dominum Ioãnem de Beaupoilh, dominum de Forcia, & magistrum Ioan. & Petrum de Beaupoilh, fratres, fuit pactum factũ, vt trãsactio inita, quòd dominus ipse de Fortia primogenitus teneretur de dotibus, & aliis debitis quondam eorum patris, soluere duas quartas partes, & alii duo fratres aliam quartam partem. Item quod prosecutio, vtilitas, profiguum, ac commodũ & etiam incommodum, ac damna ex processibus motis, & mouendis ratione certorum locorum in transactione nominatorum, scilicet du petit Maugesir, & Puy Iarreau, aut aliorum locorũ dictæ successionis prouenientia, spectarent, & pertinerent ad dictum primogenitum. Modò primogenitus solus quẽdam assumpsit processum in materia rescissionis contractus, per patrem eorum inchoatum, qui fuit per arestum condemnatus ad soluendum reditum centum librarum Turonen. cum arreragiis, & expen. facultate tamen ipsum reditum pro summa mille, & septẽ centum librarum Turonen. extinguendi sibi data. Quæritur, an alii fratres teneãtur soluere de dictis summis eorum quartam partem, iuxta primam transactionis clausulam, aut nihil iuxta vltimam clausulam.

DECISIO LVII.

1 PRAESVPPONO † primo, quòd hæredes adeundo hęreditatem videntur quasi contrahere cũ creditoribus, & legatariis, & iudicium intelligũtur defuncti rectum habere, l. ex maleficiis. §. is quoque. j. ff. de act. & obli. gl. in l. fi. ff. de interro. act. quod not. in l. quoties. ff. de separa. & in l. apud Iulianũ. ff. ex quib. cau. in pos. eatur. Ideo quilibet de iure tenetur pro parte sua, l. j. & ibi omnes. C. de reb. cred. & l. ij. & per totũ. C. de hæred. act. & etiã ratione clausulæ primæ in ipsa trãsactione cõtentæ, in qua omnia debita soluẽda cõprehenduntur. & qui totũ dicit, nihil excludit, l. Iulianus. in prin. ff. de leg. iij. Tũ propter verbũ soluenda, quod futurũ denotat tẽpus, l. verbũ oportebit. & l. verbũ facere. ff. de verb. sig. Tũ vt ęqualitas inter liberos
2 seruetur, l. cũ pater. §. euictis. ff. de leg. ij. † Quod est verum, etiam si pater certos instituisset filios in aliquibus bonis, & postea eosdẽ, & reliquos vniuersales fecisset hæredes, ꝙ quilibet tenetur ad onera & debita pro hæreditariis portionibus soluẽda, nõ inspectis prælegatis, vt voluit Bal. cõs. cclv. inchoã. si pater. vol. j. & in d. l. j. si cert. pet. & l. quoties. C. de hæredi. insti. & in l. ex facto. ff. eo. Ideo si dos secundũ eum fuerit data socero, & mortuo eo vxor remansit penes maritum, ꝙ marito debet assignari dos pro partibus cohæredũ. l. si maritus. ff. fami. ercis. Sed secus si aliquos in re certa instituisset hęredes, alio vniuersaliter existẽte hęrede: quia tũc ille hæres vniuersalis, & nõ alij fratres tenetur: nisi bona hæredis essent nõ soluẽdo. Et tũc legata per iura prædicta non valerẽt, vt tenet Bal. cons. 327. inci. si testator instituit. eo. vo. j. Tum etiam ex conuentione, & ordinatione patris in contractu matrimonij ipsius primogeniti facta, ac ex prædicta
3 trãsactione, quia promiserunt quartã soluere partẽ, quæ † licet in præiudiciũ creditorum nõ valeat, bene tamẽ in præiudiciũ ipsorum hæredũ, l. debitorum pactionibus. cũ l. sequẽ. & ibi omnes. C. de pact. sicut nec econtra valet pactum hæredum creditoris in præiudicium debitorũ, l. ea quæ. C. famil. erciscun & l. j. & ibi Doct. C. si vnus ex pluribus hæred. debito. vel credito. & tenet Lucas de Penna in l. final. C. de
4 primipil. libro xij. ibi dicens † hæredes defunctorum teneri ad omnia debita, ad quæ defunctus tenebatur, siue filius, siue extraneus, siue raptoris, siue alterius, siue debitum fuerit ex contractu, vel quasi, siue ex maleficio, vel quasi: siue etiam peruenerint res pro quibus debitum contractum fuit ad hæredem, siue non, siue lis sit cum defuncto contestata, siue non. alleg. text. in c. ex præsentium. in fin. de pig. & in c. j. de solu. & in c. fin. & ibi per vtrunque Conci. de sepul.
5 † Quinimo si soluit, potest repetere ab aliis pro eorum parte actione famil. ercis. vel communi diuidun. l. stipulationũ. in ij. §. vlti. & ibi gl. Bar. & Mod. ff. de verb. obliga. & l. filiæ. §. j. C. famil. ercis. & etiam sumptus & expensas, quas de suo fecit, & ibi, & l. his cõsequenter. §. sumptus quos. ff. eo. tit. & tenet Zabarel. cõs. xxxvij. q. pen. Cõtrariũ autẽ, ꝙ isti fratres nõ teneãtur ad illud debitũ, cũ per clausulã in fine trãsactionis positã prosequutio, & omne cõmodũ, & incõmodũ, vtilitas & dãdũ processuũ motorũ & mouentiũ occasione dictę successionis ad ipsum primogenitum pertinere, & spectare debeat: quæ clausula de aliquo debet operari, l. si quando. ff. de leg. j. cũ generaliter loquatur, cõprehendens omnes processus motos & mouẽdos: arg. l. si seruitus. ff. de seruit. vrba. prædi. per quod est dare responsum ad primam clausulã iuri consonã, quæ intelligi debet de debitis liquidis & claris. Præterea ipse solus reassumpsit processum, & post arestũ latum passus fuit simpliciter fieri executionem illius contra se, & suam portionem bonorũ, nõ excipiendo de parte aliorum fratrum, nec ipsos in garãdos vocauit, aut summauit, vt d. l. j. & iurib. suprà allega. & istã partẽ sequuti sunt aliqui ex dominis. Tamen cõclusum fuit pro prima parte, ipsos fratres teneri soluere eorũ quartam partẽ summæ principalis, & nõ expensarũ processus. Quoniam illam clausula verè refertur ad prosecutionem processuum motorũ, & mouẽdorum, occasione locorum prædictorũ, & aliorum dictæ successionis, quam tenebatur facere idẽ actor, & soluere sumptus dictorũ processuum, sicut econtra recipere cõmodum, & vtilitatẽ ex ipsis prouenientes debebat, & sic nõ ad debitum principale paternum. Secus si tale debitum foret commune, scilicet quondam patris, & ipsius filij: tũc filius tenetur pro dimidia, & etiã pro alia quarta, & cæteri fratres tenerentur pro alia solum quarta, licet pater cõtrarium ordinasset, vt voluit pulchrè Bal. consi. ccclxxviij. inci. Casus ta-
6 lis est Greg. vol. iij. † Nec obstat illa regula, quòd verba debent de aliquo operari, quia intelligi debet si apto & legitimo modo fuerint prolata: & nõ profectò, vbi inepto modo sunt prolata, vt dicit Alb. de Rosat. in l. sed & si quis. §. quæsitum. in fi. ff. si quis caut. per text. in l. j. de verb. oblig. & sic fuit dictum per arestum latum mense Iunij anno 1519.

SVMMAE.

1 *Præscribere an quis possit rem communem indiuisam. & nu. 6.*
2 *Diuisio an præsumatur inter fratres facta si pro diuiso decem annis steterint. & nu. 3*
4 *Societas soluitur, quando separatim socij agere cœperint, & sibi quisque negotiari.*
5 *Socij si post diuisionem diu steterint in communi, an iterum cẽseantur bona communicasse.*
7 *Fratre vno diu omnia possidente, an alij cẽseantur suæ portioni renuntiasse.*
8 *Præscriptio xxx. annorum an habeat locum in iure se immicendi, sicut in iure adeundi.*
9 *Locatã semel rem præsumitur quis eodẽ titulo postea possidere.*

Quæstio LVIII.

An vnus, vel duo ex cohæredibus, vel sociis rem possidentes cõmunem indiuisam pro diuisa & solida possint x. vel xx. annis præscribere: ita quod amplius eam non teneantur cum aliis diuidere bonis.

DECISIO LVIII.

1 HAEC † quæst. fuit in curia, & in camera inquæstarũ, in qua fuerũt partiti: pro cuius partitione duo
2 venerunt ex dominis in magna camera, † & aliqui dominorum tenebant ꝙ poterant præscribere, & per cõsequens nõ teneri ad illã iterũ diuidendã, per gl. in l. si maior.
3 C. cõmuni diuid. † quæ vult diuisionem præsumi inter fratres factã, si pro diuiso decẽ annis steterint. Et illã gl. extollunt & cõmendant ibi Bar. Bal. Paul. de Cast. Alb. de Rosa. & Salice. & facit l. si filius. C. de peti. hæredita. & etiam l. qui

in aliena.in princ.ff.de acqui.hæred.& idem Iaſ.poſt Ang. Aret. in §.quædam actiones.nu xl.inſti.de actio.cum aliis per ipſos alleg.& Alex.conſil.iij.incho. Viſo proceſſu.lib. iij.& conſ.xcij.inci.viſo & diſcuſſo laborioſo proceſſu.lib. ij.& conſi.cxiij.lib.iiij.& idem Pau.de Caſtr.conſi.xciij. exord.non ſequendo ordinem.vol.antiq.& Alex.conſi.xxv. poſt princ.lib.v.& Iaſ.conſi.cxxviij. num.ij.vol.j.& conſil.
3 clxxij.nu.ij.lib iij.† Alij autem domini tenebant contrariũ, ſequentes Pet.de Bellapertica, Cin.& Iac.de Rauenna in d. l.ſi maior. tenentes contra gl.ex tali tempore bonorum diuiſionem non præſumi. Sed præcedens opinio eſt communior,& verior in caſu ſuo,quãdo fratres & conſortes æquis portionibus decennio poſſederunt bona pro diuiſo,vt tunc præſumatur inter eos facta diuiſio.& ita intelligunt Docto. ſupra alleg.glo.prædictam.& pro hac opin.alleg. Albe.de
4 Roſa.bo.text.quem etiam alleg.Bald.ibi in l.itaque.† cum ſeparatim ſocij agere cœperint,& vnuſquiſq; eorũ ſibi negotietur,ſine dubio ius ſocietatis ſoluitur.ff.pro ſocio.& idem Bar.in quæſt.per eum diſputa.inchoan.mulier habens amplum patrimoniũ.in fi.& Ang.in l.fi.ff.pro dote.& Fel. in c.ſicut.verſi.hanc fallen.firmat etiam Imo.de re iud.& pulchrè Bald.conſi.cl.exordien.Quod ſi minor.lib.j.& cõſi.369.inci.quædam puella.in fi.vo.iij.quia,vt inquit,poſſidere eſt facti hincinde interuenientis. Et idem conſi. cxxix. inchoan.diuiſio à principio non tenuit. vol.iiij.& conſilio xciiij.incip.caſus talis eſt,quidam Leo de Verona.vol.v.& Roma.conſi.ccv.verſicul. Tertiò principaliter.& conſilio
5 ccccviij.per tex.in d.l.itaque.† ponens etiam quid econtrà, ſi longo tẽpore poſt diuiſionem ſteterint communiter, an pręſumatur iterum voluiſſe communicare bona. Et tenet,
6 quòd ſic.† ſed in caſu noſtro,in quo vnus vel duo poſſederunt fundum, vel grangiam velut propriam x.vel xx.annis, certè dicto tempore minori triginta annorum præſcribere non potuerunt, vt tenet Bartolus,Baldus, Alberic.& Docto.ſuprà alleg.per textum in l.ſeruum communem.C.famil.erciſc.& in l.iij.C.quib.cauſ.ceſſat longi tempo.præſcript.per tex.ſingul.in l.hereditatem.eo.tit.quæ eſt immediatè ſequens in l.licet.C.de iur.deliberãd. Quia hic non eſt præſumptio,nec cõiectura diuiſionis factæ.cũ alius ſocius nihil de communi poſſideat.Sed in caſu gloſſæ præſupponitur quemlibet fratrum tenuiſſe partem ſuam ſeparatam,& pro diuiſo:& ideo inducitur præſumptio tacitę diuiſionis. Et huius coniecturam adiuuat longa poſſeſſio.& idem dicit Ange.in l.fina.C.communi diui. per d.l.vnus.& Imol.in l.j.§.denique.ff.de aqua plu.arcen.& idem in terminis noſtris ſingul.Cornæ.conſil.cclxxv.incip.quanquã. volu.iij.& conſi.cclj.inchoan.in hac conſultatione.eo.lib.& Bald.conſi.xcviij.volu.ij.& pro hac deciſio. facit quod dicit Bal.in d.l.licet per illum text.de iur.deliberan.quem ibi ſequuntur Pau.de Caſt.Albe.de Roſa.Corne.Alex.& Iaſ.
7 † quod licet vnus fratrum poſt mortem patris omnia vniuerſa bono etiam per longum tempus ſcientibus,& patientibus aliis fratribus adminiſtrauerit, tamen per hanc patientiam non videntur tacitè renuntiaſſe portioni eorum. Et idem Iaſ.in d.§.quædam.& Barto.Ange.& Franciſc.de Are.in l.recuſari.ff.de acquiren.hæredit. Sed bene ſpatio xxx.annorum,vt tenet glo.in d.l.licet.& in l.quandiu.in j. ff.de acquiren.hæredi.quæ eſt communiter approbata, ſecundum Alexan.ibi in princip.& idem in d.l.ſi maior. ad addi.ad Bar.& Soci.conſi.lxiij.& conſil.cxxj.volu.j.& Alexand.conſilio lxiij.incipien.punctus talis eſt,Bachus.volumine v.& Corne.conſilio xvj.& conſilio ccix.in litera B, & I,volumine iij.& Angelus conſilio clxj.verſic.de ſecundo.& licet textus loquatur in hæredibus ignorantibus, tamen idem eſt ſecundum Doctor.& Iaſ.ibi in ſcientibus.
8 † Et hoc verum ſecundum eum in iure adeundi, quod eſt proprium extraneorum,quòd præſcribatur xxx.annis.& idem Felin.in c.de quarta.verſic.& ſcias quod iuri adeundi de pręſcrip.Sed non iure immiſcendi,quod eſt ſuorũ,quòd non præſcribatur dicto tempore xxx.annorum, vt ibi per eum,poſt Ang.qui idem tenuit ibi:tamen communis videtur eſſe in contrariũ, & de hoc dic vt dixi ſuprà queſt.præceden.& ſic deciſio gloſſæ communiter approbatæ non habet locum,vbi vnus hæredum rem communem poſſedit, vt propriam,& pro diuiſione,nec etiam profectò quando ex aliis coniecturis cõprehendi,vel pręſumi poteſt omnes hæredes & conſortes non habuiſſe animum diuidendi,quãuis ita ſeparatim poſſederint, vt tenet Alex.in d.cõſi.xxv.ver. confirmo per ea.lib.v.& Bal.in d.conſil.xciiij.vol.v.& hoc ſecũdum Alex.ſi portiones per eos ſeparatim poſſeſſæ erãt valde diſpares,& malè conuenientes portionibus quæ iure dominij & hæreditario ad ipſos hæredes ſpectabant: quia tunc non eſt putandum ſeu præſumendum ex illa lõga poſſeſſione ſeparata voluiſſe ita ſibi præiudicare,arg.l.cum de indebito.ff.de probatio.& c.ſuper hoc renuntia. Sic etiam tenuit Bal.in d.l.ſi maior.quod etiam intelligit Alex.in allega.conſi.xcij.ver. nec prædictis etiã obſtat,quando in hoc magna eſſet deceptio vltra dimidiam iuſti pretij,vel ſaltem tertiam. vt probatur in l.vnde. cum l.ſequenti. ff. pro ſocio.& in l.ij.C.de reſcind.vend.& hoc inter maiores, ſecus inter minores.Vnde in caſu noſtro licet cohæredes poſſederint longo tempore integram & ſolidam grangiam,tamẽ per hoc non intelliguntur diuiſionem feciſſe.Quare ſecundum Alex.in d.conſi.92.hoc poteſt per alias cognoſci coniecturas,& euidentias, quæ arguunt nõ diuiſionẽ,ſed communionem bonorum,prout hic erat pręſcriptio vehementiſſima:quoniam dictus cohæres, cui obiiciebatur diuiſio & longa poſſeſſio,locauerat pro tempore duorum annorũ iam dictis cohæredibus partem & portionem ſuam prædi-
9 ctæ grangiæ:† & finita locatione videntur reconduxiſſe, & illo titulo poſſediſſe, iuxta l.item quæritur.§.qui impleto tempore. cum l.ſeq.ff.loca.& ſic ſuo poſſederunt nomine. igitur &c.Sed hic erat aliud dubium, an dicti cohæredes, qui pro ſuo,& diuiſio tenuerant rem communem, & illam vendiderant,quam emptor x.annis poſſederat,tunc videantur præſcribere,per text.in d.l.hæreditatem.& idem ſi cohęredes.vel conſors alio particulari poſſideret titulo,quàm pro hærede,vel pro poſſeſſore,d.l.hæreditatem & ibi per Doct.Sed hîc non fuerat impleta præſcriptio:& ita fuit cõcluſum,& per areſtum dictum & pronuntiatũ die iiij.menſis.Iunij Anno 1519.

SVMMAE.

1 *Tutores adminiſtratores, & eorum hæredes tenentur vſque ad xxx.annos.*
2 *Tutores etiam in communi doloſi habent beneficium diuiſionis:niſi ex proprio quiſque dolo conueniatur,& nume.3. & 4.*
5 *Tutores quando habent beneficium ordinis & quãdo diuiſionis.& nu.6.& 7.*
8 *Condemnati ſimpliciter intelliguntur pro virili.*
9 *Condemnati inſolidum an habeant beneficium diuiſionis:*
10 *Exceptio diuiſionis,ſeu ordinis,an debeat opponi ante litem conteſtatam.*

Quæſtio LIX.

Tres aut quatuor tanquam tutores certorum pupillorum fuerunt per areſtum curiæ condemnati ad reddendum rationem doloſę per eos adminiſtratæ tutelæ,& reliqua ſoluendum,& vnum ex ipſis tutoribus condemnatis minores proſequuti ſunt:quibus per ipſum tutorem conuentũ opponitur exceptio diuiſionis,& quod ipſe inſolidum non poterat conueniri,viſo etiam arreſto contra omnes lato:quæritur quid iuris.

DECISIO LIX.

1 ET † præſuppono antequam veniam ad deciſio. quæſt.quod tutor,vel curator,aut procurator, vel eorum hæredes tenentur reddere rationem adminiſtrationis,etiam poſt lõgum tempus xx. annorũ, & vſque ad xxx.ann.& notatur in l.maximè.ff.de adminiſt.tut.vbi eſt bo.text.& in l.tutores.& ibi Doct. C. arbi.tut.& tenet Bal.in rub.extrà de procura. verſi. nũquid

2 poſt longum tempus.† Hoc habito dico,quòd licet tutores
qui adminiſtrauerunt ſimul,vel non adminiſtrauerunt, te-
neantur inſolidum,ſiue inter ſe diuiſerint adminiſtrationē,
& exercitium tutelæ,ſiue non,l.ij.C.de diuid.tutel.& l.j.§.
nunc tractemus.ff.de tutel.& rat.diſtrahen.& gl.Cin.Ioan.
Fab.Bart.Bald.Ange.Alberi.Salic.Alex.& Iaſ.in l.j.C.de
3 tranſact.† tamē beneficium habēt diuiſionis,& nō ordinis,
ſiue omnes tutores ſint teſtamentarij,ſiue legitimi, ſiue da-
tiui,etiam ſi doloſè adminiſtrauerint,l.ſi plures.ij.ff. de ad-
miniſt.tut.& hoc quando ex communi dolo & communi
4 culp.† Secus ſi proprio vniuſcuiuſque dolo,ſecundum cō-
munem opi.gl.& Doct.ſuprà alleg.contra Azo. in d.l.j.de
tranſact.& idem Io.Fab.& Alber.de Roſa.in d.l.ij.de di-
5 uid.tu.†Sed quando nonnulli geſſerunt,& alij non licet gl.
in d.l.j.de tranſact.velit eos tunc beneficium ordinis habe-
re,ſcilicet gerentes primo conueniri loco,ſecundo non ad-
miniſtrantes,tertio magiſtratus, d.l.j.§.nunc tractemus.de
tutel,& ratio diſtrahen.& l.j.& ij.C.ſi tutor.vel cura. inter-
6 ue.† Tamen ſecundum Din.Pet.Bar.& Doct.ſuprà alleg.ſi
adminiſtrantes de mandato aliorum qui non adminiſtra-
bant,geſſerunt,tunc non eſt beneficio ordinis locus, quia
omnes per alios geſſiſſe videntur,Si verò non gerentes non
mandauerint,& tunc aut loquimur de geſtis,aut neglectis:
ſi de geſtis,& tunc verum dicit gl.quòd habeāt beneficium
ordinis,d.l.j.& ij.ſi tut.vel cura.interue.& d.§.nunc tracte-
mus.ſin autem de neglectis:& tunc aut ſunt connexa geſtis,
& idem in l.tutorem qui tutelam.ff.de admi.tuto.& l.tres.
tutores.ver.item in eo.tit.Si verò non ſunt cōnexa geſtis,&
tunc non erit in eis locus beneficij ordinis,vt l. tutores qui
poſt.§.eum qui.de adminiſtra.tutor.& d.l.tres tutores.ver-
7 ſic.item in eod.† Ergo in hoc caſu videtur habere locum
exceptio diuiſionis,ſcilicet proponendo,& probando alios
tutores vel curatores eſſe ſoluendo,arg.l.ſi contendat.ff.de
fideiuſſori.& tenet Ang.in.l.j.C.quo quiſque ordine con-
ue.lib.xj.& iſtud clarè probatur per iam dictum areſtum,
per quod fuit dictum præfatos quatuor tutores teneri
reddere rationem tutelę:& ſic quemlibet pro ſua virili par-
te,& portione,l.j.& ij.C.ſi vnus ex pluribus appel.& perin
de habetur,ac ſi ab initio per iudicem,aut teſtatorem diui-
ſa fuiſſet adminiſtratio:quo caſu quilibet tenetur pro ſua
ſolum parte, d.l.ij.de diuiden.tutel.& pro hoc facit l.Paul.
in ij.& quod no.ibi Bart.ff. de re iudic.dicens,verba ſenten-
tiæ,vel areſti non limitari ſecundum naturam obligationis
8 præcedentis,ſed ſecundum verba ſentētiæ,vel areſti:† quia
condemnati ſimpliciter intelliguntur pro virilibus,licet o-
bligatio, & libellus procedant & cōcludant in ſolidum:pro
hoc l.vna.C.ſi plur.vna ſent.fuer. condem.& ibi expreſsè
Bal.& Alb.de Roſa.in l.ea quæ.famil.erciſc.& dixi infrà q.
cccx.incip.ſi plures rei ex vno delicto.& tenet Soci.conſil.
ccxlij.verſi.circa ſecundam quæſt.cum verſic.ſequē.vol.ij.
pro hoc text.& quod ibi notant Bart.Bald.Ange.Paul.de
Caſt.Alber.Alex.& Iaſ.in l. ſi creditores.C.de pact.& in
d.l.j.de tranſactio cum vno pro parte ſua facta,illa non ob-
ſtante alij poſſunt pro eorum parte conueniri. Et idem in
ſententia ſecundum Io.Fab. & Alberi.de Roſ.ibi per text.
in l. non minorem.eod.tit.& plenè Corne.conſil.cccxxiij.
9 verſi.circa ſecundum.vol.j. & Fulg.cxxxv.† Quinimo vbi
fuiſſent per ſententiam condemnati inſolidum, adhuc po-
terunt,vt voluit Bar.in d.l.Paulus.quem ibi ſequuntur Bal.
Ang.Paul.de Caſt. Alex.& Iaſ.opponere exceptionem di-
uiſionis:quia dicta diuiſionis exceptio in exequutione op-
poni poteſt.Et ita fuit dictum per areſtum latum menſe Iu-
10 lij.Anno 15 9.† Sed videtur exceptionem diuiſionis, ſeu
excuſſionis ordinis debere opponi ante litem conteſta.vt
vult Cin.l.exceptionem.in vj.q.& ibi Bal.C.de excep.& i-
dem Cin.in auth.pręſente.in viij.q.C.de fideiuſſo & Salic.
in authen.hoc ſi debitor.in xj.q.C.de duob.reis.eſt enim,vt
aiūt,dilatoria.Et per Bart.& Soci.in l.j.ff.de excep.& Alex.
conſil.lxxviij.verſic.non obſtat exceptio.li.j.de quo dic vt
ibi per Doct.ſuprà alleg.

SVMMAE.

1 *Adminiſtratores ciuitatis,an habeāt beneficium diuiſionis & ordinis ſicut contutores.& nu.2.*
3 *Talea an per modum mutui poſſit à ciuitate imponi.& nu.5.6.7.8.9.& 10.*
4 *Breues libri qui dicantur.*
10 *Seneſchallis,& balliuis in eorum iocundo aduentu,nihil debetur,nec ipſi recipere poſſunt.*
11 *Taleam ſine libro receptæ quis non poteſt leuare.*
12 *Congregari non poſſunt communitates ad faciendum procuratorem ſine licentia,& nu.13.*

Quæſtio LX.

Sed alia in curia orta fuit quæſtio,an idem eſſet dicendum in pluribus alicuius ciuitatis adminiſtratoribus, beneficium diuiſionis & ordinis opponentibus.

DECISIO LX.

1 ET † dic quòd ſic,per text.& glo.Bartol.& Albe-
ri in l.Imperator. cū duabus ll. ſeq.ff. ad munici.
& in d.l.j.& ij.& ibi Io.de Plat.Odof.Luc.de Pēn.
Iac.Rebuf.& Bar.C.quo quiſq; ordi.conuen. ideo ſi vnus
nō adminiſtrauerit,& alij adminiſtrauerīt,illi ſemper prius
tenentur,vt dictis iurib.& præcipuè in l.quid ergo.quæ eſt
2 poſt dictā l.Imperator.† Et ita fuit cōcluſum in curia,con-
tra Mōdotū de la Vergne,ſyndicū ciuitatis Tutellæ,actorē
redditionem adminiſtrationis petentem aduerſus Anto.
Saler.magiſtrum Ioan.du Verdier Regium aduocatum,
& alios eiuſdem ciuitatis conſiliarios:qui tamen omnes ad-
miniſtrauerant.Quare omnes fuerunt pro parte virili con-
3 demnati,& latum areſtum,die xxiij.Iunij.Ann.1323.† Sed a-
liud contra dictos conſiliarios,& ſignanter contra du Ver-
dier aduocatum Regium,qui certam collectam, ſeu taleam
per modum mutui per ipſam ciuitatē,pro certis literis do-
ni,iuriſdictionis ſedis per Regem eidem ciuitati cōceſſis,
ordinatam impoſuerant,& ſine rotulo aut libro receptę le-
4 uauerant,contra l.j.C.de exact.tribut.lib.ij.† Et ibi Luc.
de Pen.vocat libros receptæ breues, quia breuis propriè
dicitur preſſus,contrarius longo:vel ſunt breues libri quos
ipſe appellat quaternos,debitorum nomina, & quantitates
debitas & receptas continentes.l.fin.C.de conuen.fiſci. de-
bit.& pariter accipiuntur breues in l.fi.in fi.C.de offi.ma-
giſt.& alijs iurib.per ipſum allega.vel de iure poſſunt dici
5 introitus & exitus.Primò quærebatur,† an prædicta Tu-
tellæ ciuitatis potuerit ſine authoritate princip. impone-
re,ſeu ordinare pecuniam per modum mutui ab habitato-
ribus leuari.& Specu.in tit.de iud.§.quia verò, ver.quid er
go de colligen.tenet quòd non.& ipſum refert,& ſequitur
Ioan.Fab.in l.j.C.noua vecti.impo.non poſſ.ſed Spec.ibi
non inueni.quod dictum intelligit Io.Fab.de villa,& colle-
gio imponente ſuper extraneis:ſecus ſi ſuper illis de ſua v-
niuerſitate, quia tunc poterit,l.j.ff.quod cuiuſque vni.&
l.j.C.de colleg.illici.quia talia videntur eſſe de regalibus.c.
j.quæ ſint reg.& tenet Alex.conſi.cxlv.libr.ij.& Hoſtien.in
ſumma de immu.eccleſi.§.à quibus.ver quid ergo.& Ang.
in l.iiij.§.actor.ff.de re iudicata. dicens hanc quæſtionem
Paduę de facto habuiſſe,& ita obtinuiſſe,quòd villa ſibiipſi
collectam imponere poteſt, allegans gl.in verb.perſoluat.
in authent. quibus modis natu.efficiun.ſui.§.ſi quis igitur.
& ibi idem Angelus in fin. ſed Ioannes de Imo.in dicto §.
actor. dicit illam gloſſam ſi bene ponderetur , non velle
obiicere,ſed ſolum velle villam in collectis debere contri-
6 buere cum caſtro vel ciuitate cui ſubiicitur.† Quia fortaſſe
ſecundum ipſum dici poteſt,quòd vbi imponitur collecta
ex cauſa legitima,puta propter debitum vniuerſitatis,& tūc
poſſit ipſa ſibiipſi imponere, d.l.j.§.quod ſi nemo. ff. quod cu-
iuſque vniuer.ſed ſi ex cauſa voluntaria,tunc nō poteſt, per
d.c.j.quæ ſint regal. & circa hoc Bart.in l.j.C.de ſuperin-
dict.lib.x.quem ibi ſequuntur Ang.Ioan. de Pla.& ſingu.
7 Iacob.Rebuf.† Et magis amplè Lucas de Pen.diſtinguit,
aut

aut collecta imponitur pro necessitatibus villę:& tunc possit, d.§.quòd si nemo. Et hoc si non habet in communi facultates sufficiētes pro illo debita soluendo, l.fi.ibi, necessitatibus publicis, C.de priui.dom.Augu.lib.xj. Sed vbi pro donando principi, vel pro vtilitate publica totius imperij collecta imponitur, tunc non potest villa subiici eam imponere: sed ad superiorem spectat concedere eidem licentiam imponendi, d.l.j.de superindict.& l.placet.C.de excu.mu. libro xj.& Bar.in d.§.quòd si nemo.& in l.iij.ff.de alimen. & cib.leg.& Inn.& Doct.in c.grauamē.de senten.excom. & Alex.in d.§.actor.& Pet.Iac.in sua praxi, tit.de statu. vniuer.verb.ex prædictis apparet quod consules per tex.in l.iij.§.præses.ff.de mune.& hono.cum simili.nisi esset consuetudo in contrarium, vt l.j.C.de expen.ludo.lib.xj.vt voluit Iac.Rebuf.in d.l.j.& Ale.ibi in addi.ad Bart.& Bald. in l.fin.C.sine censu, vel reliquis.& Deci.capitulo Tholo.
8 cccxlviij.† Sed consuetudo, & stylus Franciæ est in contrarium, quod sine licentia principis non possint taleam aut
9 collectam imponere, vt infrà dicam.† Et sic aliàs fuit dictū per arestum magni cōsilij latum Lugduni, Ann.1527.contra Seneschallum Agen.& magistrum Martialem de Corteto eius locum tenentem, ac quendam receptorem, ob eam causam, quòd ciuitas eidem Seneschallo in eius nouo adofficium aduentu, sine permissu principis donauerat mille quingentas libras, quas imposuerit, & cottisauerat æqualiter super ciuibus de dicti Corteri consi.& illum receptorē ad illas pecunias leuādas, & exigēdas cum salario sexvigin-
10 ti, aut ducentarum librarum constituerat.† Tum quia Seneschallis, balliuis siue præsidibus prouinciarum in eorum iocundo aduentu, aut aliàs nihil de iure dari potest, nec ipsi recipere possunt, l.fin.C.ad leg.Iuliam repetund.& di-
11 xi in tract.de autorita.mag.consi.† Quare dictus Verdier, qui sine libro receptæ & missæ leuauerat à ciuib.fuit & eius socij condemnati in emendam.& idem tenet Bal.in l.etiam C.de execution.rei iudic.& Alber.Brunus consi.xxxij.col. j.& Ioan.Fab.in §.vniuersitatis.Instit.de rer.diuision.di-
12 cens quod curia Franciæ hoc non permittit.† Imò nec sic congregari sine superioris licentia pro faciendo, & constituendo procuratorē ad euitandum fraudes & machinationes, quæ committi possent cōtra principem, vel dominum.
13 & idem Guid.Pap.decisio.cvj.† dicens, quod si taleam faciant inter eos sine licentia iudicis, inquestantur instante procuratore fiscali, & in emendam condemnātur. Et idem dicit Decisio.lxxxvij. in versicul.vlterius & octauò. vbi dicit, semper vidisse spatio annorum xxx.tā in praxi, quàm in curia Parlamenti.& sic seruatur in hoc regno, vt videtur
14 in stylo Parlamenti, titu.de arest.xxx.† nisi ex priuilegio principis hanc haberent facultatem, vt habet ciuitas Sarlatensis, quæ olim à Rege Philippo Pulchro obtinuit, consules ciuitatis cum concensu xxiiij.consiliariorum pro necessitatibus eiusdem posse imponere taleam: quod priuilegium fuit productum in curia, in simili causa inter quēdam nomine Cordis, & suos adhærentes, & consules eiusdem, ex alia.

SVMMAE.

1 *Pater de iure habet vsumfructum in bonis aduētitijs filiorum.*
2 *Vsufructu alteri coniugum ab altero relicto, si extant liberi, solum relicta intelliguntur alimenta.& nu.3.*
4 *Dilapidare bona, quando quis dicatur.*
5 *Pater an teneatur facere inuentarium de bonis filij.7.9.& 14.*
6 *Inuentarium qui faciant.*
8 *Inuentarium quid probet, vnde dictum & quare inuentum.*
10 *Pater quando det cautionem vtendi, & fruendi arbitrio boni viri bonis filij.*
11 *Pater quando teneatur reddere rationem administrationis bonorum filij.& nu.19.*
12 *Inuentarium facere debet vsufructuarius, etiam si testator id sub pœna prohibuit.*
13 *Vsumfructum an perdat pater per ingressum religionis.*
15 *Patri quando sit auferenda administratio bonorum filij, & nume.16*
17 *Patri si auferatur administratio bonorum filij, an etiam vsufructus auferatur.& nu.20.*
18 *Pater dissipans bona, quando teneatur assignare partem liberis pro alimentis.*
21 *Pater quando teneatur satisdare filio.*
22 *Mater an teneatur facere inuentarium.& nu.23.*

Quæstio LXI.

Pater cui per eius vxorem relictus fuerat vsusfructus omnium bonorum mobilium, & immobilium conquestuum, ad quem tamē vsusfructus de cōsuetudine spectabat, si cœpit male versari alienādo immobilia, & conuolando ad secunda vota, An cogatur facere inuentarium.

DECISIO LXI.

1 ET † præsuppono quod pater de iure habet vsumfructum in bonis aduentitiis filiorum, l.iiij. & per totum.C.de bon.mater.& de bonis quæ
2 liberis.† Et vbi de consuet.non habet, si tamen vxor relinquat vsumfructum marito, & ipsum faciat vsumfructuarium, non habebit de iure extantibus liberis: nisi alimenta, vt voluit Bald.in authen.hoc locum.in vlt.quæst. C.si mulier secund.nups.& Ias.in l.vltim.versicul.in sexto simili.C.de indi.vidu.tol.& idem Bald.& Doct.in l.Titia
3 cum testamento.§.Titia.ff.de leg.† Sicut econtra, quando pater facit vxorem vsufructuariam & massariam, extātibus liberis, ex identitate rationis non habet nisi alimenta, vt tenet gl.Bar.& omnes in d.authen.hoc locum.& d.§.Titia.
4 & alibi sæpè per discursum harum quæstionum. Secundò quando dicatur quis dilapidare, & dissipare bona, vide Innoc.Bald.& doct.in c.fi.de sequest.pos.& fru.& Bal.in c.j. §.sancimus.quo temp.miles inuestitu.in vsi.feud.Pet.Ang. in l.diuus.ff.de pet.hæredi.& Andr.Barb.consil.ix.nu.xx.
5 vol.ij.& ex infrà dicendis patebit.† Hoc habito videtur patrem de iure communi non teneri facere inuentarium, vt decidit Cin.in l.cum oportet.in princ.q.iiij.C.de bo.quæ liber.sequens Mar.Sylleya, quia patres non sunt simplices, & nudi administratores, imo vtuntur & fruuntur bonis filiorum.item etiam lege non cauetur, quòd ad id teneantur. Et sic se habet, vt inquit, consuetudo.& idem Bal.in d.l.cum
6 oportet.§.non autem.in prin.† quoniam inuentarium concernit eos qui tenentur reddere rationem, & non alios, arg. l.orphanotrophos.& idem ibi Bald.in vij.notab.cum vers. seq.C. de episc.& cle.& inuentarium dicitur caput omniū rationum, quod nudi & simplices administratores facere tenentur, l.nulli.eo.tit.& idē Ange.cōsil.cxiiij.ante fin.& Bal. consi.431.inchoan. quædam vidua.ante fin.vol.ij.& Alex. in addi.ad Bar.in d.§.non autem. Sed pater non tenetur reddere rationem in d.§.non autem.& l.si quis prioris.§.fi.& ibi Io.de Garo.C.de secun.nup.& tenet Franc.de Aret.in l.si superstite.per illum tex.C.de dolo. Et hoc in filio in potestate constituto: secus si filius esset emancipatus, vt ibi: nec etiam pater tenetur præstare cautionem, nec alia ad quæ tenentur extranei vsufructuarij, l.fin.§.sin autem ex alieno.ibi, paterna reuerentia, &c. de bon.quæ libe.& ibi Bolog.in d.§.vbi autem.in primis interpret.Cornel.cons.cv.in litera O, vol iij.licet Spec.in titu.de instru.edi.§.edicto. dubitet
7 an pater teneatur facere inuentariū.† Sed primū ꝙ teneatur facere, tenet Rapha.Cuma.cōsi.lxxxviij.exord.casus talis circa medium. Tamen honestius, vt inquit, faciet pater vel auus si conficiat inuentarium, cum bona liberis & nepotibus reseruare teneatur.& licet fortè secūdum eum inuentarium, facere non teneatur, tamen cogetur pati bona describi, & de eis instrumentum publicum confici.argu.l.j.§. rectè. ff. vsufruct.quem.caueat.vt adueniente casu mortis patris, vel aui facilior sit probatio, argu.l.non solum.§.sed
8 vt probari.ff.de noui ope.nuncia.& c.ij. de proba.† Et sic sentit inuentarium de bonis vnius factum facere & probare res in ipso descriptas esse in bonis illius, in cuius inuentario reperiuntur descriptę, l.chirographis.cum ibi not.ff.de ad-

minist.tut.& hoc idem tenuit Ra.Fulg.consi.clxj.post prin.
incip.in causa Iacobi de Seratico, saltem semiplenam facit
probationem,vt ibi per eum.& Iac.de Are.& Doct.in l.fi.
C.arbitr.tutel.& Bal.consi. cclxxiij.inchoan. Gasparonus
Allonus.vol.j.& aliàs consului,vt in cõsi.lxv.quia inuentarium dicitur ab inueniendo,l.fin.C.de bonis vacan.lib.x.&
d.l.fin.arbit.tut.& l.si quis intra.C.de bon.præscrip.& Bal.
consi.cccxxxj.incip.quæritur an signum sanctæ Crucis sit
principium inuentarij.vol.iij.& inuentum fuit,ne res possint substrahi,& furari,in authen.de hæredi.& fal.§.sancimus & Bal.consi.cccxxiij.inchoan.factum sic proponitur.
vol.iiij.aliàs daretur occasio & materia furandi,quando esset suspicio.de quo plenè per Signorel.de Homed.cons.cx.
9 incip.testator in testamento.† Et istud puto verius signanter vbi ex donatione,vel legato,aut aliter acquisito,res spe
10 ctaret filio,qui tunc censentur esse quasi extraneus.† Et illo in casu tenetur pater dare cautionem de vtendo,& fruendo arbitrio boni viri,l.vsusfructus.C.de vsufr.& ibi per
Doct.& Bal.Doc.in l.Titia.§.Titia.de leg.ij.& Bal.consil.
clxj.incip.post mortẽ Iuuenalis.vol.ij.Secus si à lege ratione patriæ potestatis, & administrationis,l.iij.de bonis ma-
11 ternis.& aliis iurib.suprà alleg.† Sed quando pleno iure bona pertinent ad liberos, tũc teneretur pater reddere rationem administrationis, vt dicit Soci.consi.ij.versi.est enim
regulare.volu.j.& consi.xxxiiij.vel circa sextam principa-
12 lem quæstio. eod.lib.† Quinimò & fortius, vbi esset vsufructuario per testatorem inhibitum inuentarium facere
etiam sub pœna,quòd nihilominus conficere tenetur,vt voluit Abb.Sicul.consi.4.versi.formatur & sextum dubium.
li.ij.& pro hoc facit quod dicit Cin.in authẽ.idẽ est,de bo.
13 quæ lib.limitando glos.ibi violentem,†patrem vsumfructũ
per monachationem & ingressum religionis ipsius non admittere nec perdere: intelligi debere quando aliter pater
habuit,quam à lege,quia tunc non perdit. Secus si à lege,
ratione potestatis tunc bene perdit vsumfructum,cum per
ingressum religionis perdat patriam potestatẽ.Quod Barto.dicit esse verum in medietate vsusfructus:sed in alia medietate debet in pręmium emancipationis habere vsumfructum,d.l.cum oportet.§.cum autem.sed Sal.in hoc casu sequitur opin.Cin.quòd non retineat dimidiam, quia filius
isto casu habet existentiam sui à Deo,& non à patre, & ista
est,vt inquit,communis.Tamen Bald.in d.authentic.excipitur.sequitur glo.quod non finiatur,quia iste est casus meritorius,& ista opin.videtur magis æqua,de qua latius dixi
14 infrà quęstio.197.in fin.† Tum pręcipuè tenetur pater descriptionem bonorũ pati, si est suspectus de fraude in alienando aut dissipando bona,vel ad secunda cõuolãdo vota.
Et hoc si ratione secundæ vxoris, & eius liberorum aliter
transfigat bona,vt dicit gl.in d.l.si quis prioris.§.fi.per tex.
in l.Imperator.ff.ad Treb.quia tũc tenetur de administratione dolosa.d.§.finautem æs alienum.& d.l.cum oportet.
§.fin.Et istud dicit Bar.in §.non autem. esse verum in rebus mobilibus,quæ apparere non possunt,& pater est male
vitæ,& non soluendo per d.l.Imperator & gl.in d.l.fi.§.fi.
& ibi Bal.& Do.& per text.in d.l.fi.§.minores.C.de sent.
passis.Secus dicit esse in bonis immobilibus,quę perdi nec
consumi possunt, ad quæ filius suum potest habere recursum,& hoc in casu non potest sibi interdici administratio
bonorum.& ipsum sequitur Franc.de Are.consi.lxxij. ver.
ad quartum igitur.& Pau.de Cast.consi.ccccliiij.inchoan.
ad primum versic.quartum dubium.vol.nouo.Licet Bald.
in d.§.non autem.teneat contrarium per d.l.Imperator.&
d.l.fin.de sent.passis.& l.si cum dotem.§.si verò.ff.sol.mat.
Sed secus videtur quando delinquit in negligendo administrationem,quia tunc potest compelli gubernare,& sumptus in rebus facere.l.j.de bo.mat.& hoc voluit glos.in d.
l.Imperator.quam ibi Bal.vt refert Bolog.in primis interpre.facit sing.Sed ipsemet Bal.tenet contrarium:etiam de
negligendo in d.l.fin.col.vlt.da senten.passis.de quo plenè

15 per Alexand.in d.l.imperator.& † quod patri sint bona
immobilia,& administratio auferenda, quando illa bona
vendit & distrahit,tenet Bart.in d.l.fi.Imperator.versiculo inquantum Bartolus est verior,& ęquior,pręcipuè quãdo pater alienando poneret in manibus potẽtiorum,à quibus de facili non possent recuperari,vt voluit ibi Paulus de
Castro,& Alex.in fi.& Ang.in d.versi.non autem.de quo
plenè per Ioan.de Ana.in c.cum ex iniũcto.de hęred.& Si-
16 gno de Homed.consi.cxxxvj.†Et non solum patri dissipanti & malè regenti est bonorum filij administratio auferenda,sed etiam ob impietatem erga personam filiorum seruatam.argu.d.l.si cum dotem.§.si verò. Et tunc, vt dicit ibi
textus sequestrari debent.Ita tenere Rapha.Cuman.per illum text.consi.lxxxij.exordien.casus talis Augusti.ponens
exemplum de patre qui accepit concubinam, ex qua procreauit liberos,quorum ratione malè tractat,& à se expellit suos ex mortua vxore liberos naturales & legitimos:
quòd ei auferenda sunt bona,vt ibi,& idem Socin.d.consi.
xxxiiij.versi.circa sextam principalem quæst.& Alex.consi.
cxxj.lib.v.dicens patrem malè versari & administrare in nõ
17 soluẽdo canonem de reb.emphyteuticis.† Sed an,casu quo
perdit administrationem,perdat vsumfructum,dissipando
bona vel illa non reparando.& tex.in d.l. Imperator. decidit,in versi.Sed paternæ reuerentiæ congruum est egenti.
quem gl.ibi vlt.intelligit,scilicet patrem debere habere ex
bonis filij solum alimenta tex.ibi dicit egenti. Licet aliam
ponat opi.patrem debere habere vsumfruct.arg.l.hac edictali.§. mobilium.C.de sec.nup.sed primam tenent Dyn.
Albe.in d.l.Imperator.& ibi Ang.Paulus de Castr.Io.de
Imo.dicens hanc esse communem.& Alex.ibi in tribus locis.primo,col.ij.versic.subdit Pau.de Cast.& ver.in gl.super ver.emolumentũ,vbi dicit istam opi.cõmuniter teneri.
& versic.sed illud quod ipse dicit de fructibus.Et idem ibi
Bolo.in primis interpre.& Alex.in l.cum ex filio.in fi.ff.de
vulg.& pup.sub.& Soci.d. consil.xxxiij.q.v.& Cuma.in d.
cõsi.lxxxij.& sing.Bar.in l.fi.C.si quid in fraudem pat.ver.
sed pone pater.quem ibi sequitur Pau.de Cast.quamuis Sali.discrepet, vbi Bal.dicit,quòd si pater dissipat bona filiorum,tunc aufertur sibi bonorum administratio, per d.l.fi.
de senten.passis.finautẽ pater dissipat bona propria subiacentia restitutioni fideicommissi faciendæ filijs post mortem patris, & tunc aufertur patri possessio,& datur filiijs,
vt pater inde alatur:per d.l.Imperator.si autem sint bona
propria,& libera patris,tũc filij possunt petere sibi assignari tot bona patris ex quibus viuere possint.& idem in mari-
18 to l.vbi adhuc.C.de iur.dot.& d.c.per vestras.† Quamuis
Bal.in l.non potest.ff.de adopt.velit quòd si pater dissipat
bona sua,non tenetur propter hoc assignare vnam possessionem filijs pro alimentis,sed tantum de mense in mensem
assignare alimenta.& hoc in prin.cuiuslibet mẽsis pro toto
illo mense,per l.fi.ff.de libe.agnos.sed opi.præcedentẽ dicit Ias.in l.si cõstante.quæst.vij.ij.partis in fi.ff.solu.matrimo.esse veriorem & æquiorem,& tenendam.Et hoc propter litem & quæstionem inter patrem & liberos singulis
diebus fugiendam & euitãdam.Licet Alex.in addi.ad Bar.
in d.l.fin.si quid in fraud.patro.dicat Bal.in d.l.non potest
melius fortè loqui.& Salic.ibi in fi.de hoc dicto hæsitat.
19 † Aliam verò distinctio.annectit Bal.in l.filiæ cuius.versi.
sed quid dicemus.C.famil.erciscund.quia aut pater nõ habet vsumfructũ : quia ille qui reliquerat filio prohibuerat,
ne patri vsusfructus acquireretur.d.authen. excipitur. de
bo.quę lib.& tunc quia pater delinquit in re aliena tenetur
sicut quilibet extraneus,& sicut tenetur filio emancipato.
d.l.si superstite.& ibi idem Bal.C.de dolo.Si verò pater habet vsumfructum,tũc aut dissipat solum reditus & fructus,
& tunc nõ tenetur,cũ de ijs nõ teneatur filio reddere rationem.d.l.cum oportet.§.non autem.nec hos tenetur fructus
filio conseruare.Sed si pater ipsam rei substantiam dissipat,
tunc tenetur de hoc reddere rationem.Quoniam hanc proprietatem

prietatem tenetur filio cõseruare illæsam. & idem dicit fore distinguẽdum in matre dissipante rem filij, in quibus habet vsumfructũ, d.l.hac edictali.§. omnibus. & rationem ponit Alex.& Doctor.in d.l.Imperator.respondentes ad d.l.hac edictali.§.mobilium.quæ nõ loquitur de dilapidatione matris, sed de eius transitu ad secunda vota: quo casu seruatur sibi vsusfructus, l.si.debo.mater. Quoniam non tantã culpã cõmittit mater, secundũ contrahendo matrimoniũ, quã pater dissipãdo, & dilapidãdo. & idẽ Frã.de Aret.in l.cũ filio. versi.sed si vis sustinere.& ibi Bolog.in primis interpret.ff.
20 de lega.j.& idem de Areti.consi.lxxij.in v.q.† Quamuis Io. And.teneat secundam opin.glo.scilicet patrem non perdere vsumfructum.in addit.Specul.titu.de dote post diuor.in fi.ad quem Paul.de Cast.in d.l.Imperator.respondet, vt ibi
21 per eum.† Et aliam opi.ponit Io.de Imol.in d.l.si constante.in ix.q.ij.partis principa.ꝙ pater teneatur satisdare filiis, cum in causa aduentitia possit inter patrem & filium in potestate constitutum cautio consistere, l.iubemus.& ibi Bart. & Doct.C.ad Treb.& si pater secundũ Imo.non possit satisdare, tũc per officiũ iudicis pecunia debet sequestrari penes idoneum mercatorem, iuxta d.ca.per vestras. de donat. inter virum & vxorẽ. aut res aliqua loco pecuniæ assignari. Nihilominus tamen vsusfructus erit patris, nisi fortè filiæ agerent, & aliunde non haberent vnde se alerent: quia tunc eis ne egeant prouideri debet, cùm pater eos teneatur alere etiam de suis bonis, l.si quis à liberis.ff.de liber. agnoscend. Multo ergo magis de vsufructu bonorum maternorum, vel æquum etiam secundum eum, quòd daretur filiis dimidia vsusfructus, sicut fit emancipato, dicta l.cum oportet.§.penul.& ipsum sequitur Ias.in dicta l.si constante. Sed ipsi loquuntur in dote quæ consistit in pecunia, & etiam in patre vergente ad inopiã alio modo quã per dissipationẽ & dilapidationem. In quo casu eorum opin.habet apparentiã, quòd pater ipse satisdare aut ponere pecuniam teneatur penes vnum mercatorem. Sed contra ipsorum opin. tenet Socin.in dicto consi.xxxiij.q.iij.sequendo primam, scilicet filios non teneri se submittere fragilitati cautionis.l.cogi.§. inde quæritur.ff.ad Trebel.vt ibi per eum.quæ est communis & verior, quia nos loquimur in bonis immobilibus per ipsum patrem dissipatis, aut nõ reparatis, ratione cuius perdere debet & administrationem, & vsumfructum, saluis sibi secundum decentiam & conditionem personæ alimentis, iuxta d.l.Imperator.& expressè tenuit Guliel.de Cug.in authent.idem est.in fin.de bo.quæ libe. & sic fuit dictũ per arestum in fauorem nobilis Antonij de Altaripa nepotis, contra auum suum, Latum die, xviij.Ianua.1521. Sed in casu nostro non constabat de dilapidatione & alienatione bonorum, nec de impietate patris erga filios. Quare bona non fuerunt data liberis, nec aliter sequestrata, sed solum ordinatum quod de eis tam mobilibus quàm immobilibus pro eorum portionibus competentibus fieret descriptio absque rerum translatione, vt vulgò dicitur, *Sans rien desplacer.* Prout in simili dixi suprà quæstione septima. incipien.alia fuit orta quæst.& latum fuit arestum die xxvj. mẽsis Iulij 1520. contra magistrum Ioannem la Court à Seneschallo Xanctoniensi appellantem in fauorem filiarum suarum. Licet enim sequestratio sit prohibita, l.vnica.C.de sequest.pec.& per totum, extra de sequestra.pos.& proprieta. Non tamen bonorum descriptio per modum inuentarij, ne bona pereant, vt dicit Barto.in l.mandatis.in princip.per illum textum.ff.de requir.reis.& in l.j.§.pen.ff.de ven.in po. mitten.& Sali.in l.j.C.de requir.reis.& Masuer. in sua pra-
22 xi.titul.de societ.in fin.versicu.item si quis.† Sed an mater, vel auia materna, vel paterna teneatur facere inuentarium de bonis filiorum, vt illa describantur, & videtur quòd sic, vt tenent Docto.post glo.in d.l.si quis prioris.& ibi Alex. in additio.& Bal.& amplè Ioan.de Garo.in d.consilio 431. inchoan.quædam vidua.ante finem.lib.ij.& consil. clxx.incip.factum sic se habet.co.lib.volens plus quòd licet inuentarium non sit perfectum, & sit minus plenum, tamen si est per decretum iudicis approbatum, intelligitur solenne.d.l. si.arbi.tut.& idem consi.ccccij.inchoan.ad euidẽtiam.vol. iij.& ibi vide quomodo probetur inuentarium defectuosum.& idem consi.cccvj.incip.inuentarium hæredum.vol.
23 iiij.† Sed contrarium tenet Signor.de Homed.consi.lxxvj. col.vlt.versi.ad septimum.scilicet matrem non teneri facere inuentarium, nisi fuisset tutrix data à iudice, vel ab ipso confirmata, vt institut.de cura.§.j.& ij.& l.creationibus.C. de episco.audiẽn. Et quamuis primum videatur de iure verius, per not.in authen.matri & auię.cum pater & mater teneantur ex mala administratione facta in proprietate, & nõ in vsufructu, quando ad eos spectat, vt dictum est, & tenet Bal.in d.l.cum oportet.§.fina.tamen vltimum de consuet. seruatur secundum Ioan.And.Fab.Pet.& Cin.& Alber.de Rosa in d.authen.matri & auiæ.matrem non teneri facere inuentarium, nec secundis renuntiare nuptiis, aut Velleiano, nec aliis iurib.in fauorem mulierum introductis, vt dixi in §.vj.de consuet.iur.stat.perso.& amplè infrà q.inchoan. quo ad ij.quæstionem videtur.

SVMMAE.

1 *Dote sufficienter assignata, & filia renunciante, an si pater fiat locupletior, possit peti supplementum legitimæ, & num.5. 8.16.& 19.*

2 *Legitima an augeatur aucta hæreditate post mortem patris.& nu.3.4.*

6 *Dos succedit loco legitimæ.*

7 *Canonicorum numerus potest augeri si crescant facultates ecclesiæ, etiam si ab initio aliter sit statutum.*

9 *Dos an diminuatur, si pater fiat postea pauper.& numer 16. & 11.*

12 *Contrarietas in doctore est turpis.*

13 *Iuramentum impedit peti supplementum dotis.& numero 14.*

15 *Filia non sufficienter dotata petit supplemẽtum, nisi renuntiasset cum iuramento.*

17 *Iuramentum de seruandis statutis ecclesiæ, intelligitur solum de præsentibus.*

18 *Filia sufficienter dotata, si pater fiat postea locupletior, & extraneos instituat, aut si fratres aliqui moriantur, non potest petere amplius.& nu.19.*

Quæstio LXII.

Si pater tempore quod dotauit filiam (qua mediante ipsa renunciauerat) erat parum diues, tamen dos secundum illud tempus erat competens, si postea fuerint facultates eius industria auctæ, an filia possit petere supplementum congruæ dotis seu legitimæ ex illis bonis post dotem datam auctis & augmentatis.

DECISIO LXII.

ET circa hanc quæstion. Doctor.variauerunt, vt
1 ex infrà dicendis apparebit.† Et primò videtur ipsam posse agere ad supplementum legitimæ, vt voluit Baldus cõsilio ccclxix.inchoan. quædam puella. versicul. pone quod tempore datæ dotis.volumine iij.rationem reddens, quia legitima est finalis causa renuntiationis. Sed cessante causa finali renuntiationis, cessat eius effectus, argumento l. his honoribus.§. auctis post appellationem medio tempore facultatibus, paupertatis obtentu nõ excusatur.ff.de vaca.mu.qui tex.est celebris. Præthereà, vt inquit Bal.ista renuntiatio est odiosa, & ea quæ sunt odiosa potius debent restringi quàm ampliari, regu.odia restringi. de reg.iur.lib.vj.& pro hac decis.videtur bo. tex.in l.etiam.§.vlt.ff.de bo.liber.ibi, si patrono implendæ conditionis causa quid datum sit, in portionem debitam imputari debet: debitam autem partem eorum quæ cum moritur libertus habuit, patrono damus. mortis enim tempus spectamus.ad idem text.in l.si patronum.§.fin.eod.tit.quæ iura allegat & commendat mente tenenda Roma.sing.suo
2 cxxvij.incip.volo tibi vnum dicere, &c.† volens fortius per illa iura filiam, vel filium, cui relicta est portio, extraneo hærede instituto, posse petere legitimã incrementi bonorum,

quæ post mortem sine opera hęredis creuerāt,& aucta fue-
rant:& pro sua Decis.alleg.tex.in d.l.etiam.§.fi. & in d.l.si
3 patronum.§.fina. † quæ sub correctione volunt contrariū.
Et contra eius dictum est text.in l.in ratione.& ibi Paul. de
Castr.& Alex.ff.ad leg.Falcid.ad idem text.in l.in quanti-
tate patrimonij.eod.tit.vbi probatur,augmentum,vel dimi
nutionem hæreditatis post mortem defuncti contingentē.
non augere,vel diminuere legitimam filiorum, nec dotem
quæ in locum legitimæ succedit,l.sancimus.C.de nup.cum
alijs infrà allegandis.& ita de Ripa in c.cum M.Ferrarien
sis.de consti.nu.xxxviij.in fin.ver. secundo intellige.inter-
pretatus est,& intelligit Roma.dicere non posse incremen
tum post mortem factum petere.& sic Doc. suprà alleg.te-
4 nent,per d.l.si patronum.§.fin.† Sed magis ac etiam magis
vrget pro primo dicto Roma.text.in l. serui qui.ff. ad leg.
Falcid.vbi est text.clarus,de quo Sali.in l. scimus.§.reple-
tionem.C.de inoffi.testa.dubitauit.Sed ad illum text.res-
pōdēt Pau. de Cast.& Alex.in d.l.in ratione.& Ias.in auth.
nouissima.ver.& propterea esse pulchrum dubium.de inof-
ficio.testa.tamen nullus ipsorum discrepat,quod bonis pa-
tris post mortem eius auctis, augeatur legitima filiorum,
5 quia in illis nihil potest querelare.† Et in hoc non videtur
dubium.Sed bene si facultatibus auctis,à tempore dotis cō-
stitutæ ad mortem patris vsque dos augeri debeat: & quod
augeri debeat tenuit Franc.in ca.quamuis pactum.versic.
tertio limita.de pact.lib.vj.quia aliàs esset cōtra illum text.
6 †cum dos succedat loco legitimæ,l.quoniam nouella.C.de
inoffi.test. & idem Paul.de Castr.consil.ccvj.aliàs ccxj.in-
choan.ego Paul.de Castr.iuris vtriusque Docto.vol.antiq.
vbi istud succinctè probat.& idem consil.cclix.aliàs cclxvj.
incip.licet ista domina Lisa.post.princ.vers.& venit dotan-
da.& Bal.de Vbal.in tract.suo de dote,in vj parte,priuileg.
xvij.vers.Imo si tempore quo pater arg.l.in delictis.§.si ex-
traneus.ff.de nox.act.& idē Bal.in l.pactum in vj.opp.C.de
colla.per l.siquādo.§.j.& fi.& ibi tenēt Bart.& Pau.de Cast.
C.de inoffic.testam.& Paul.in d.l.in ratione.& multū facit
tex.in d.c.cum M.Ferrarien.& ibi expressè Bal.ver.ibi,i-
7 tem in contentioso iudicio. de consti.† vbi erat constitutio
iurata de certo numero canonicorum per Papam cum de-
creto irritanti confirmata: Tamen hoc non obstante, si su-
perexcrescant ecclesiæ facultates, possunt recipi alij cano-
nici:& sic est in filia secundum Bald.ibi,quæ recepit pro in-
tegra sua legitima,quæ possit auctis facultatibus patris pe-
tere legitimam super excrescentia bonorum:quod dicit es-
se nota. dignum,allegando d.§.auctis.& idem ibi Ioann.
de Ripa.nu.xxxviij.& Raynus in repet.l.Gallus.§.& quid
sit tantū,vers.sed dubium est,quid si tempore matrimonij.
ff.de lib.& posthu.& Socin.consi.1 o.ver.confirmatur ista
opi.allegan.plures Docto.sic consuluisse in ciuitate Florē-
tię in quadam magna causa,in qua erant consilia doctorum
totius Italiæ,& pro ista parte fuisse pronuntiatum, & iudi-
8 catum.† Sed contrarium, scilicet filiam non posse petere
supplementum huius augmenti,tenuit Iaco. But.in d.l.pa-
ctum,quæst.vlt.de colla.& ipsum sequitur Bald.sibi cōtra-
rius in l.in successione.C.de reuocā.iis quę in fraud.credit.
& in l.quamuis.in fi.C.de fideicom.& Ang.in l.stipulatio
hoc modo cōcepta.in x.fallen.ff.de verb.obligat.& ibi Ioā.
de Imo.vers.& potes etiam addere.quos ibi sequitur Rom.
& idē Pa.l.in l.fin.§.j.C.de vsur.rei iudi.& in authē.res quę.
versic.Quæro,statuto cauetur.& ibi Paul.de Cast.C.cōm.
de lega.dicens Pau.versic.quòd autem dixi suprà, hoc esse
sing.& mente tenendum & Alex.consil.clxxx.col.j.lib.v.&
hoc argu.l.de fideicommisso.C.de transact.& idem Ange.
in l.si propones.& omnes hanc opinionem Iaco. Butr.su-
stinentes respondent ad l.siquando.§.j. C.de inofficioso
testamento.quod ibi loquitur quando minus legitima da-
tum fuit,inspectis facultatibus quas pater tēpore quo de-
dit dotē,vel legitimam habebat:& satis hoc videtur innue-
re illius tex.litera.† Præterea potuisset similiter continge-
re,facultates patris potuisse ex post diminui:& fortè etiā li-
berorum numerum augeri, & ipsam filiam quæ renuncia-
uit nullos habere liberos:quę in considerationem veniūt.
quoniam si postea hæreditas diminueretur, filia profe-
ctò nollet propter talem diminutionem eius dotem iam si-
bi datam diminui,quæ tunc tempore dationis erat compe-
tens.quare ipsa vel eius hæres non est ad portionē augmē-
ti petendam admissibilis,cuius cōtrarium nō fuisset postu-
latura,vt dicit tex.in l.pen.C.de sol.& tex.in l.ad res dona-
tas.ibi,quid ergo,si res ab eo cui donata est melior facta sit.
10 ff.de edę.†Licet tamē secūdū Pau.in d.l.ratione.dos possit
diminui & repeti quatenus vltrà habuit,facultatibus patris
diminutis.Et idē Soci.de conf.100.vers.confirmatur hoc.
allegans tex.in authen.quamuis.& ibi gl.& Doct.C.de rei
vxo.act.& Ias.in l.frater à fratre.in lect.ff.de cōdi.indeb.&
Bal.in l.iij.ver.ex prędictis.C.pro dona.& Frā.de Ripa in
d.c.cum M.Ferrariensis.nume.xxxviij.versi.tertiò probo.
11 & ad hoc aduerte.†Et quāuis hoc dictū sit sing.tamē nun-
quàm vidi practicare, licet plures viderim filias habentes
maritos locupletes,quarū parētes fame peribāt,& eleemo-
synam ostiatim nō sine earū grandi dedecore quærebāt.&
sic ratione dubij euentus toleratur dicta quittantia,& renū
tiatio filiæ,per rationem dictæ l.de fidei commisso.quę est,
quod vbi ex aliquo actu potest quis consequi commodum
sicut & damnum,licet casualiter contingat accidere damnū,
tamen non dicitur lædi,quāuis videatur esse speciale in pa-
cto super dote facto,per tex.sing.in l.Attilicinus.ff.de pact.
dota.de quo tex.admiratus est Bar. ibi propter dictam l.de
fideicommisso.tamen idem est in dote,secundum Alex.ibi,
& probatur per l.si pater.§.pen.& fi.ff.de pact.dota. vt la-
tius per Alex. vbi suprà.Et pręcipuè,quando in ista renū-
ciatione interuenit iuramentum.& idem Alex.in d.l.pactū.
vers.tangit etiam hic Iacob.Butri.& consi.xxix.versi.& in-
ter cætera.volu.iij.licet in d.l.in ratione. non figat pedem.
Sed remittit se ad id quod dixit in d.l.stipulatio hoc modo
cōcepta.sed ibi nihil dicit, quāuis videatur magis in primā
inclinare partem.versi.caue.sed Ias.tenet hanc secundam in
d.l.si quando.§.j.dubitatiuè tamen,propter tex.in d.c. cum
M.Ferrariēsis. & dictum Bal.ibi,respondens tamen ad illū
tex.c.cum M.Ferrariensis.quòd ibi agitur de fauore publi
co,vt plures diuino cultui inseruiant.Et sic nō facit ad pro-
positū illud dictū Bal.cum hic agatur principaliter de pri-
uato fauore.Et idem potest responderi ad dictum §.auctis.
quem ibi ita intelligit Alb.& idem dicit Ias.in d.authen.res
quæ.in vj.notab.& Corne.in d.l.pactum.versi.ex quo no-
ta.dicens hoc dictum Iaco.But.& Ange. satis esse dubium:
sed posset tolerari,ex quo tollitur ius filio dicendi nullum,
saltem ope exceptionis.& pro hac parte facit tex.celeb.in l.
ij.& quod ibi not.Ioan.de Plat.Iac.Rebu.& Luc.de Pen.
C.de fund.rei priua.lib.xj.Quid dicendum in tanta docto-
12 rum varietate,& contrarietate?†quę in Doctore est turpis,
vt dicit Bald.consil x.in fi.incip.sciendum.vol.ij.licet.secū-
dum eum speculatiua & æstimatiua, quæ est vtilio pars in-
tellectus,quia est conclusiua,nō sit semper eadem.quod est
verum quia primo ipse variauit,& fuit sibi contrarius :& e-
tiam Pau.de Cast.Alexā.& nouissimè Ias.in locis suprà al-
leg.sequutus est secūdum partem.sed in d.auth.nouissima.
versic.limita prædictū notabile.& textum nostrum &c.te-
13 nent primā partem.† Et istam secundam dicit esse falsam,
& communiter reprobari per tex.in d.l.si quando.§.j.nisi
quando interuenit iuramentum,tunc nihil petere potest:in
hoc omnes conueniunt ratione iuramenti,per d.c.quamuis
pactū.Licet etiam in hoc Ias.dubitet propter Decisi.d.c.cū
M.Ferrariensis.secūdum inductionem quam facit ibi Bal.
vt dictum est,sed ipse respondet,vt suprà.Tamē ista est ve-
ra conclusio,quòd obstante iuramento nō possit suppletio-
14 nem augmenti petere.† Sed vbi non interuenit iuramentū,
dic quod nihil etiam petere possit,vt volunt Docto.pro se-
cunda parte allegati, Et Georg.Nata.in repeti.d.c.quam-

uis pactum.versic. tertio fallit,& versic.an autē in ęstimanda tali legitima consideratur tempus renuntiationis,&c.dicens istam esse cōmunem opi.& idē Barba.in d. c. cum M. Ferrariensis, versi.not.etiā ex isto tex.num.clx.& singu. Lauren.de palatiis in tracta.suo de statu.fœmin. masc.extanti.à successi.exclude. versi.sed an filia incongrue dotata. Et etiā Albe.Brunus in tract.statut.articul.ix.principa.quæst.j.col. vlti.versi.post prædicta quæri potest. Et istā tanquā æquiorē semper sequutus sum,vt dixi in §.vj.in additio. inci. per quæ dico quæst.penult.de testa.li.consuet.Biturig. vbi refero vita functum cancellarium dominum de Ganey semper denegasse in cācellaria literas releuamēti talis deceptionis, cū tēpore dationis dotis,aut alterius rei loco legitimę tradita bene fuisset & debitè, secundū facultatē bonorū patris dotata,arg.l.intra vtile.ff.de minor.& l. ij.& l. si voluntate. C.de rescin.vend.& c.cū dilecti.& ibi gl. in verb. tunc. de emptio.& vendi.& idem tenet Francis.de Aret.in l.j.per il-
15 lum text.in ij.notab.C.de pact.† Secus videtur,si tunc temporis non fuisset facultatibus patris inspectis dotata, vel esset enormiter læsa,quia non obstante tali pacto sacramento non vallato posset contrauenire,per d.l.si quando. §. j. quæ sic secundum Doct.suprà alleg.intelligi debet:nisi legitimę vel eius supplemento renuntiasset,d.l.si quando.§.& generaliter iuncto §.illud,cū quo continuatur,dū dicit, & generaliter diffinimus,quando pater minus legitima portione filio reliquerit,vel aliquid dederit,vel mortis causa, vel inter viuos donatione.C. de inoff.test. Et sic habetur respectus ad tempus dationis dotis,vel legitimæ, quo fuit vel non fuit debitè tunc secundum valorem & ęstimationem bonorum patris dotata:& sic de illo augmento non debet fieri repletio,cum expressè dicatur, si inter viuos, siue in vltima voluntate minus legitima donatū vel relictū est filio vel filiæ.
16 † Vnde concludendum videtur,si legitima inter viuos, vel in vltima voluntate relicta erat tunc inspectis patris facultatibus sufficiens,non posse agere ad supplementum, propter lucrum,seu facultates postea auctas,& excretas,vt volunt Doctor.suprà.alleg.& sing.Francis.Cur.con.vlti. hāc dicens partem esse communem.& Cor.consi. j. in litera M, post med.versi.si enim fuerint competenter dotatæ,vol.iiij. quia in casu in quo dos secundum eum debet ascendere vsque ad legitimam,tunc debet considerari tempus dotis constitutæ,& sic quanta esset tunc legitima, si dotans tunc ab intestato decederet, licet postea tempore mortis reperia-
17 tur,quod maior esset legitima de iure communi.† Et ista est,vt mihi videtur, vera iuris veritas, & æquitas: pro qua facit c. clericus. de iureiuran. vbi iuramentum de seruandis statutis ecclesiæ,refertur ad statuta subsistentia tempo-
18 re iuramenti, & non ad statuta postea edita. † Et hanc conclusionem intellige veram, quando masculi & agnati sunt hæredes instituti pro conseruatione nominis domus, secus si extranei essent hæredes instituti. Et tunc agere possent ad supplementum, secundum Pau. de Cast.in d.l.pactum. versi.quia.quem ibi sequuntur Doct.& idem prius Bal. in d.consi.ccclxix.vol.iij.& Soci.cōsi.lxiiij. vol. j.& idem habet locum in statuto excludente filias dotatas à successione stantibus masculis, & agnatis, quorum contemplatione excluduntur: si extranei instituerentur hæredes succederent filiæ, & haberent legitimam bonorum acquisitorum, de quo plenè per Bald.Ang.Imol.& Alexand.& Iason,ac cæteros Moder.in l.Gallus.§.& quid si tantum.ff. de liber.& posthu.& per Alber.Bru.in d.tracta. statuto.arti.x. versic. secundo membro principali. & per Pau. de Cast. & amplè Iason in l.qui exceptionem. ff. de condict. indebi. & Bart. in l.j.§.pen.ff.de bon.posses.contra tabu. & aliàs super hoc consului.& idem Benedic.Cap.consi. lxxvj. inchoan.punctus quidam Antonius.de quo facit mentionē Corne in d. consi.j.in iiij.dubi.in litera L,vol.iiij.& etiā de d.consi.Socin.& licet Corne. dicat ibi se consuluisse apud Florentiā, hoc fuit conditionaliter tamen si secundum morem ciuitatis dos data filiæ fuisset cōgrua,quòd tunc non debeat haberi respectus ad quantitatem legitimæ, ita quòd agi nequeat ad supplementum dotis,maximè stante dispositione legis Platonicæ,qua disponitur,statutum à principio ad finem vsque, prout iacet,& scriptū est,inuiolabiliter esse obseruandum.& ita etiam refert consi.iij.in litera A, volu.iij. & consi.100.& consi.ccxc.eod.lib.& istud vltimum consilium quod fecit pro curia Florentina est multum amplum & elegans.& idem Corne.consi.cxcvij.in litera R,& sequē.
19 vol.& consi.lxxvij.& cons.xcj.& consi.cvij.vol.ij.† Et etiā habet locum conclusio prædicta,si tempore dotis datæ essent tres aut quatuor sorores,vel filij, propter quos dos reputabatur tunc sufficiens,qui posteà ante patrem obiissent: & non remansit nisi vnus filius cum filia dotata:tūc licet secundum Soci.in d.cons.100.& Doct.suprà alleg. possit peti supplementum legitimæ antiqui patrimonij,non tamē de nouo aucti,& augmētati.Quare in isto casu habet locum d. l.si quando.§.j.& sic intelligit ipse Cuma.consi.xlvj.in fine. quem alleg.& pariter Capra & Corne.in consi.suprà alleg. Quoniam statutum aut renuntiatio filiæ intelligūtur rebus sic stantibus,seu in eodem statu remanētibus, hoc est quòd successio possit ad eas post fratres peruenire, vt dicit ibi Pau.de Cast.in d.l.pactum.ver.quia.de colla.& Albe.in ij. parte statutorum.q.cv.& And.Barb.consi. xxxviij.col.vlti. vol.j.& consi.xxxvj.vol.ij.& Soci.consi.xxxiij.circa tertiam principalem difficultatem.volu.iij.& ita conclusum fuit in causa Peronæ de Quinsaco à Seneschallo Aquitaniæ appellantis contra Petrum de Quinsaco appellatu.Et latum arestum Anno 1519.

SVMMAE.

1 *Minor contumax condemnatus,an post annum condemnatis datum possit restitui.*

2 *Minor restituitur etiam aduersus sententiam principis, & ad retrahendum,& in appellatione,& secundo decreto.& numero 4.& 5.*

6 *Minor non restituitur aduersus delictum,sed bene vt à delicto se purget.*

7 *Minor,an restituatur aduersus confessionem delicti.*

8 *Contra absentem in Francia proceditur tam in ciuili quàm criminali causa.& nu.9.*

10 *Minor ex consuetudine potest diffinitiuè condemnari, & ex contumacia mulctari.& nu.11.*

12 *Consuetudo ligat etiam pupillos.*

13 *Maior infirmitate detentus,qui intra annum ad se purgandum non venit,restituitur.*

14 *Absens post quatuor contumacias condemnatur,& quomodo.& num.15.& 16.*

Quæstio LXIII.

Minor contumax,& sic indefensus,quatuor contra eum defectibus secundum stylum curiæ Franciæ obtentis,per arestum condemnatus extitit: an possit post annum condemnatis à lege ad purgandū,& se defendendum ac bona recuperandum concessum,in integrum restitui,si est intra tempora restitutionis.

DECISIO LXIII.

1 ET † breuiter videtur dicendum,quòd sic: quia tēpore aresti erat 18.vel 19.anno.licet nunc sit xxvij. aut xxviij.cum initium sit spectandum.l.si procuratorem.in princi.ff.manda.arg.l.ij.ff.de excusa.tut.quoniā hic agitur de defensione,quæ cum semel cœperit,debet esse perpetua.arg.l.purè.in fi.ff.de excep.doli.& beneficia quæ à pœna liberant,perpetua esse debēt. auth.constitutio quæ de dig.§.illud.cū aliis per Bal.alle. in l.ij.C.si aduer.delict.
2 † Tū cōstat minorē non solū restitui posse aduersus sententiam præsidis prouinciæ,vt per totum C.si aduer. rem iudi. sed etiam aduersus sententiæ præfecti prætorio,& Imperatoris.l.in causæ.§.fi.cum ll.seq.vsq; ad §.non solū.ff.de mino.& etiam Papæ c.suscitata.de in integ.restit. Tū si minor ob nō solutū,& defraudatū vectigal,inciderit in commissum,tamen intra xxx. dies seruatur illæsus,l. Imperatores. §.fi.de publ.& post illos xxx.dies restituitur in integ.l.si ex

L.j.

3 causa iudicati.§.si in commissum.ff.de min.† Tum si minor intra annum vel aliud tẽpus ad retrahendũ à iure vel cõsuetudine, aut statuto municipali concessum, non retrahat, restituitur, c.constitutus.& ibi Inno.Abb.Sicul.& Mod. de in integr.restit.& Oldr.Bar.Bal.Francis.de Are.ac cæteri sequa.in l.fi.C.in quib.cau.in integ.restit.cum aliis per nos alleg.in §.j.de consue.retracta.in glo.j.lib.consue.& Bald. & Albe.in l.A Emilius.ff.de mino.& Bal.consi.lxxj. exordien.quia pupillus.vol.iiij.& Guido Pap.Decis.xxxj. dicẽs etiã minorẽ post tẽpus statutorũ Delphinaliũ ad redimẽda
4 pignora præfixũ per restit.in integ.admitti.† Tũ minor qui appellauit, & nõ releuauit, vel nõ se præsentauit intra tẽpus sibi præfixũ, restituitur, vt volunt Cin.Io.Fab.Bal.Bart.& Sali.in l.præses.C.quomo.& quando iud.& Ant. de But.in c.pen.de iud.& Bar.& Bal.in l.j.C.si sæpius in integ. restit. postul.fue.& Bar.& Doct.in l.nam & posteà.§. si minor.ff. de iureiur.& Decis.capel.Tholos.cccxciij.& Bar.in d.l.fin. in quib.cau.in integ.restit.& Raph.Fulgo.consi.cl.& gloss. in l.fi.C.si aduer.rem iudi.& Bal.in l.penul. quæst.pen.eod.
5 tit.† Tum minor aduersus quem fuit missio in bonis propter contumaciam ex primo decreto facta, post annum etiã restituitur, l.si finita.§.si fortè.& ibi Bar. Alexã. & Ias.ff.de dam.infec. Et idem si ex secundo decreto facta fuisset missio, d.l. si finita.§. posteà autem quã.& l.si minor.ff.de bon. autho.iudi.possid.vt latè dixi in repet.l.cõsentaneum.in solutione conclusionũ.c.quomo.& quando iud.& Ioan.Fab. in d.l.pen.si aduer.rẽ iudi.Tamen tenetur ad expẽsas, vt voluit Bar.in d.§.si fortè.de quo ibi per Doct.& Decis.capel. Tholos.cccxxx.& Io.Fab.in l.j.C.de requi.reis: saltẽ satis-
6 dare tenetur.Sed primũ ꝙ expensas refundat, seruatur.† ergo in casu isto restitui potest in integrum aduersus lapsum anni, vt sua recuperet bona, & à delicto se purget, non tamẽ quòd aduersus delictum restituatur, quia in delictis censetur maior.l.ij.C.si aduersus delict. & d.l.si ex causa.§.nunc in minoribus.ff.de minor.nisi quatenus miseratio ætatis ad mediocrem pœnam iudicem induxerit, vt dicit textus in l. auxilium.versic.in delictis autẽ.& ibi glo.j.Bart. Bal.Ang. & Alb.de mino.& in l.j.§.accusationem.in fi. ff.ad Turpil. & in l.j.ff.ad l.Iul.de ambi.& dict.§.nunc in minoribus.vbi est bon.tex.iuncta gl.in verb.ei subueniretur.quam faciunt ibi Barto.& Albe.de Rosa.singu.& Rom.sing.cccc.& Frã. de Crema.singul.xxviij.& Cæpo.cautel.vj.volentes minorem si potuit ex delicto per partem aduersam quittari pro certa summa, & inde contra eum feratur sententia in maiori summa, restitui posse aduersus talem sententiam, vt in ea solum condemnetur summa de qua aduersarius contentari voluit: nec potest minor in criminibus prætextu nullitatis ob tutorem vel curatorem non sibi datum sub'euari: quia l. clarum. C. de authorita. præstanda non seruatur in curiis Franciæ, & quasi vbique, vt sentit Petr.de Ferra. in sua praxi.titul.for.inquisi.in ver.contra & aduersus.quæsti. penultima.& idem dicit Guliel.Benedict.in sua repetitio.c.Raynutius.versic.pariter si minori, &c.Dicens ita seruari in hac nostra Burdegalensi curia. † Et sic videtur aduersus confessionem delicti per ipsum minorem factam non fore restituendum, vt voluit disputando Iaco.de Bellouisu, cuius disputationem refert & sequitur Ioãnes And.in additio.Specul.titul.de restitu.in integr.§.quis autem.in additio.incipi. l.j.saluo quod dicitur. Dicẽs quod si per statutum confessiones, & cõtractus facti per minorem xxv. & maiorẽ xiiij. annorum validantur, tunc quantumcunque minor sit læsus confitendo, vel contrahendo, non datur restitutio. per textum in authentic.si captiui.C.de episcopis & clericis. & ita Socinus consilio lvij.numer.xiij. volumin.iiij.cum aliis per ipsum allegatis.& idem Bald.in l.ij.in fin. C.de custo.reor. & in cap.j.§.item si vasallus.si de inuestitura feud.cõtrouersia sit.& in cap.j.§.sacramenta.versic.modò quæro de pace
8 iuramen.fir.tenen.vt infrà in fine dicam. † Nec pariter seruatur l.absentem, ff.de pœn.quòd contra absentem lite non

contestata procedi non possit, quia de consuetudin. & stylo Franciæ contra absentem proceditur diffinitiuè, quatuor prius obtentis contumaciis, seu defectibus, vt dicit Ioann. Fab.in l.cunctos populos.C.de summa Trinita.& Masuer. in titul.de dilatio.versicul.Item in causa criminali.& hoc si de delicto per informationes constet.& idem in causa ciuili, sed de delicto per literas obligatorias, aut per testes appareat: in delictis probatur per textum in l.eius qui delatorem.in princip.ibi, pro conuicto habeatur. & ibi, verum oportet constare prius, & de crimine pronũtiare, & ibi Bartol.in ij.notabili.& Alberic.de Rosa.post Hirne.& Alexã. in addit.ad Barto.ff.de iure fisci.vbi Barto.in princ. dicit, ꝙ illa est prima lex, quæ fecit sibi honorem.& tex. in c.veniẽs. & ibi Docto.de accusatio.& Hippol.de Marsi.in rub. ff.ad l.Cornel.de falsis.nume.xxiiij.& aliquid per Bart. in quæstion.per eum disputata inchoan.per Italiã cõmuniter sunt statuta, quòd confessi maleficia.& dixi in §.xviij.& xx.de iurisdi.omni.iudic.lib.consuetu.Bitur.& idem dicunt Specu. & Ioan.And.in titu.de accusa.§.sequitur.& Baldus de pace tenen.& iur.fir.§.iniuria.& Ioan.And.in c.veritatis.de dolo & contu.& Offre.in stylo Parlamen.titul.de defectu super actio.perso.versi.item aduerte.q.de iure.& Bart. in d.l. absentem.de pœn.Et idem dicendum in actione personali, & reali, vt per Offred.loco suprà proximè alleg.& Masuer. in sua praxi, titul.de contu.versi.item in petitorio.& Bal.in l.receptitia. prope fin.versic.sed pone statuto cauetur.C.de constitu.pecu.& in c.excommunicamus.versic.& not.ꝙ ad ferendam sententiam.de hæretic.& Bal.in l.ij.§.hoc autem.
9 ver.vlterius no.C.de iuram.calum.† Et intellige stylũ prædictũ Franciæ, posse procedi contra absentẽ contumacem, si constabat de delicto, aut debito per veras probationes, vt dictum est: secus si per falsas, ex quibus lata fuisset sententia cõtra absentem: quia tunc remedio restitutionis in integrũ succurritur ei, vt voluit gl.& Doct.in l.prætor.§.Marcellus.ff.de iudic.& latè Soci.in l.qui agnitis.ver.Circa secũdum articulũ.ff.de exce.ponens duas circa hoc cõclusiones.Et de aresto vel sentẽtia lata per falsas probationes, vide infrà q.cccvij.incip.& in prædicto processu.Et talis stylus seruatur in Italia, vt refert Bar.in d.l.j.& fi.ff.de requir. reis.& in l.j.C.eo.tit.& in l.diuus.ff.de custod.reo.& in d.l. absentẽ.cũ aliis per nos alle.in §.xx.de iurisd.omni. iudi.li. cõsue.Biturig.& in repe.l.cõsentaneũ.C.quomodo & quãdo iudex.& idẽ Bal.in l.j.ver.Sed hic quæritur an valeât statuta eo.tit.& in l.qui crimen.ver.reuertendo ad propositũ. C.qui accus.non pos.& Gãdi.in tract.malefi.tit. quid sit agendũ reo absente & contumace.& ibi Iaco.Butr.in addit. & Fran.de Are.consi.cxlvj.exordien. visa consultatione & statutis.& est simile statutũ Florentiæ, vt dicit Pau.de Cast. in l.vna.in fin.C.vt nem.inuit.agere vel accusa.coga. Vnde secundum Bal.in d.l.penul.si aduersus rẽ iud.bannũ & bonorum annotatio potest contra minorẽ etiã indefensum infligi.& idem Ang.Areti.in tract.malefi.in gl.qui iudex videns.post princ.& Fran.de Aret.in l.non ideo minus. C.de
10 procurat.† Quare ratione talis styli potest quis etiã minor diffinitiuè condẽnari: quæ consuetudo & stylus vel statuta sunt introducta de iure positiuo, vt dicit Bal.in l.ne diu. C. de pœnis.& Ang.Are.vbi suprà.quãuis Ang.in d.l.j.C. de requirẽ.reis. dicat illa esse cõtra omnia iura mundi: ꝙ videtur verũ cũ de iure cõmuni ratione contumaciæ in non cõparendo nõ debeat imponi talis pœna, vel similis, ex qua in effectu quis incurrat amissionem causæ, vel perditionẽ personæ, vt dicit gloss.quam ibi declarat Bald in l.j.§.final.ff.si quis ius dicen.non obtemp. & ibi per Moder.& idem Bal. in additio.ad Spec.in tit.de actio.vers.statuta, & in Offrer. in dicto stylo, vbi suprà. Tamen supradictam obseruationẽ styli dicit esse veram Bal.in d.l.clarum.ver.sententia verò lata, quoniam minores etiam ligantur stylo & consuetud.regni, vt probat tex.in l.sed si sinc.§.Lucius.ff.de administra. tuto.& ipsum sequitur Anchar.eius discipulus in cap.Raynutius.

nutius.num.viij.de testa.& ibi vide per Moder. & Doct.in
l.ij.C.quæ sit longa consue.& Bal.cõsi.liiij.inchoan. ad hoc
11 vt missio.volu.ij.dicens, † ꝙ licet contumacia non cadat in
minorem, ita vt ex illa etiã nimia non possit mulctari,tamẽ
bene ex capite consuetudinis vel statuti hãc potest pati pœnam,vel damnum fructuum & idem Paul.de Castr. consil. xlvij.inchoan.vltra ea quæ superius allegata sunt.vol.nouo. & Specul.in titu.de fideius.§.j.versi.sed pone.& Ioan. And. in c.veritatis.de dolo & contuma.& Bal.in c.j.col.vlti.vers. pone laicus.qui successo.teneantur. in vsib.feud. facit bon. tex.in argu.in l.minor etiam si quasi contumax. & ibi gloss. Bar.Bal.& Ang.ff.de mino.& Barb.cõsi.vj.in prin.vo.iiij. & Ludo.Bolog.in suis primis interpreta.in ca.ij. de delict. puerorũ.limitans per illũ tex.consuetudinẽ & statutũ ligans minorẽ,debere intelligi de puberibus,& non impuberibus: quia tex.est clarus,vt ibi per eum,qui reprehendit Roman.
12 in d.suo singu.tamen opi. Roma.in hoc seruatur regno,†ꝙ
cõsuetudo ligat pupillos. Et hoc idem tenuit Bologni.post Bar.in d.§.Lucius.per illum tex.& dixi in §.j.de præscri.in glo.vltim.vbi lib.consue.Biturig.cum aliis ibi allega.& ali-
13 bi sæpè.† Tum prætereà si maior contumax fuerit infirmitate,vel alio iusto impedimento impeditus,ꝙ intra annum ad se purgandum non venerit, restituitur tamen, vt volunt Cin.Bal.& Ang.in d.l.j.C.de requiren.reis.& Iac. de Belouisu in tracta.cri.tit.de fuga reorũ.col.v.cum seq.& Bal. in c.vltra tertiam.& ibi eum sequitur Feli.versic.Et inquãtum dicit hic Innocen.de testib.& Bald.in tractat.iudic. q. iiij.incip.quarto quæritur,ante fin.versi.Et prædicta.ergo à fortiori minor,quoniam aduersus præscriptionem minor restituitur,l.j.& ibi glo. C.si aduer.vsucap.& in d.l.fina. in quib.cau.in integr.resti.& gloss.in verb.seruanda in l.sicut. C.de præscript.xxx.vel xl.anno.& per Docto.in cle.j.de in integ.resti.vbi idẽ dicitur in ecclesia,quæ iure fingitur minoris,c.j.& c.auditis.de in integ.restit.& c.j.& ij.codẽ titul. lib.vj.& Bart.Bald.Sali.in authenti.quas actiones.C.de sacrosanct.eccle.& Abb.Sicu.in d.c.j. in integ.resti.Et plenè de vtroque per eundẽ Abbatẽ consi.xxxij.vers.venio nunc ad secundum principale.volu.j.& in ca.j.de præscrip.& ibi Fel.versi.dum solenniter concludit Abb. dum tamẽ minor & ecclesia petant restitutionem intra quadriennium. & supradictã tenet Bar.Bal.Ang.& Alb.in l.etiã.in ij.ff.de mino.volẽtes ꝙ stãte statuto disponẽte aduersus actiones prę-scriptionẽ x.annorũ currere,vt volunt nũc vltimæ ordinationes regiæ,per Lud.xij.editæ.arti.xlvj.id non habere locũ contra minores.& idem Corn.consi.xxxv.in litera B,libro iij.& consi.100.vol.j.& latius Bal.consi.clx. incipi. Aut mulier de cuius adulterio quæritur.volu.iij. volens quòd licet minor aduersus delictũ non restituatur,tamen aduersus iudicium,vel confessionem in iudicio factam restituitur, per dictum §.nunc in minoribus videndum.& in l.certum.§.sed an & ipsos.ff.de confes.& Cin.& Docto.in l.vna.C.eo.tit. ita vt,inquit Bal.in d.consi.cclx.minori ad petendum istam restitutionem non labatur tempus,quandiu iudicium pendet,& ætas suffragatur. Quinimo etiã si renuntiasset expressè,non ei noceret talis renuntiatio: tamen secundum Doct. suprà alleg.ac de stylo,vt suprà dixi, aduersus cõfessionem
14 per minorẽ in delictis factã,nõ restituitur,nisi ex causa.† Et
aduerte ꝙ licet absens non possit condemnari, nisi quatuor defectibus prius debitè obtentis,quia tunc habetur pro cõfesso,l.locorum.C.de omni agro deser.& ibi glos. & Doct. lib.xj.cum aliis per nos alleg.in §.xx. de iurisdi.omn. iudic.
15 lib consuetu.Biturig. † Et antequam condemnetur in vim
defectuum & contumaciarum,iudex prius in ipsa condemnatoria sententia dicere & pronuntiare debet defectus debitè fuisse obtẽtos & cõtinuatos:& deinde declarare ipsum reum esse verum contumacem,& deficientem,ac ab omnibus exceptionibus declinatoriis,dilatoriis,& peremptoriis cecidisse, & exclusum fuisse, & postea declarare eum deliquisse & excessisse,& pro reparatione dictorum criminum & excessuum condemnare. Et ita dicit Anto.de Butri. in c. dilecti. versicul.vltim.aduerte.de dolo & contuma. De cuius dicto admiratus sum narrando stylum nostrum tãquam practicus curiarũ Franciæ.Pro quo alleg.text.in l. hæc autem.ibi,constare liqueréque prætori ff. ex quibus causis in possessio.eatur.& idem dicit ipse in c.cum dilecti. de elect. Et eum refert & sequitur Hippol.de Marsil.in rubric. ff.de falsis.numer.xxxv.& idem consil.lxxxij.num. xxvij. volu.ij. cum aliis per eum allega.& idem consil.x.num.xvij.& con-
16 sil.lxiiij.numer.xiiij.lib.j.† Quamuis gloss.quam ibi sequi-
tur Bald.in l.penul.§.cum autem.C.ad Trebell.velit sufficere iudici constare ex actis quem esse cõtumacem, absque eo quod ipse pronuntiet,seu declaret eum esse contumacẽ: vt latius per Hippol.in d.rubric.de fal.numer.lvij. Sed primum de consuetud.& stylo curiarum Franciæ seruatur.Et hoc videtur sentire Barto.in d.l.eius qui delatorem.versic. Sed dubium est.

SVMMAE

1 *Hæres an soluat emendam contumaciæ testatoris.2.& 3.*
4 *Contumax condemnatus qualiter se possit intra annũ purgare.*
5 *Contumacia eius qui sine licentia recessit,maior est quàm eius qui nunquam comparuit.& nu.6.*
7 *Contumax qui comparuit,& antequam interrogaretur, recessit,perinde habetur ac si non comparuisset.*
8 *Contumax post quatuor defectus ante adiudicationem adhuc auditur.*
9 *Infamis non est qui ob contumaciam est condemnatus.*
10 *Iudex potest condemnato bonam famam ex causa iusta reseruare.*

Quæstio LXIIII.

Sed quid si condẽnatus in emendam in vim defectuũ, & contumaciarum moriatur,an hæredes eius teneantur illã soluere emendã.

DECISIO LXIIII.

1 ET † Din.tenet ꝙ non.in l.ex iudiciorũ.quẽ ibi sequitur Albe.in prin.& Io.de Imo.ff.de accu. quia ad hoc vt pœna trãseat ad hæredes, requiritur copulatiuè litis contestatio,& condẽnatio. Et licet contra contumacẽ fiat condẽnatio, tamen deficit contestatio.Pro hoc. l.vnica.C.ex delict.defunct.& ibi Albe.in ij.parte statuto. clxxxiiij.& idẽ Bal.in d.l.vnica.versi.quæro nunquid actiones.Quia requiritur secundum eũ contestatio, vel mora rei in cõtestanda lite,l.eum.§.fi.ff.si quis caut.cum aliis per Alexan.alleg.in additio.ad Bartol.in d.l.ex iudiciorum.& idẽ Alberi.in iiij.parte statuto.in quæst.xxv.inchoan.itẽ quærit ipse Gandinus. & in quæstio.50.incipi. sed quid si ban-
2 nitus.† Sed contrarium tenet Bar.in d.l.ex iudiciorum.ver.
quæro,pone,quia loco cõtestationis habetur pro hoc missio ex primo decreto,vt voluit Pet.in l.j.ff.de priua.delic. & ipsum Bart.sequitur Ang.in d.l.ex iudiciorum.de quo per Parid.de Puteo,in synd.in verb.hæres & Rom. cons.cxcv.
3 † Sed dic pro solutione,quòd omnium opi.de stylo curia-
rum Franciæ obseruatur,quia interuenit cõtestatio ex præcepto & ordinatione iudicis,& mora rei,vt infrà dicã.Quoniam si in tertio defectu contumax non compareat, erit exclusus ab omnibus defensionibus,& sibi adiudicabitur vnũ ny,siue vna negatio in causa,ac si in iudicio præsens nihil allegasset aut defendisset, sed in pura remansisset negatiua facti. Et quarto defectu obtento fertur sententia vel arestum.
4 † Nihilominus taliter condemnatus intra annum compa-
rens ad se purgandum,& iustificandum, ac bona recuperãdum, vt dictum est:admittitur,dum tamen in carceribus se ponat:nec ante auditur,vt voluit Bald.in rub.extra de procur.ver.procurator in capitali causa.& ita per ordinationes regias,& stylum curiarum Franciæ stabilitum est, vt dicam
5 in sequen.quæst.† Et hoc verum quando adiornatus nun-
quã in iudicio comparuit:secus si ab initio comparuisset, & super contentis in informationibus, & chargiis respondisset, & postcà illicentiatus recessisset: quia tunc dicitur contumax.xj.quæstione iij.capit.cæterùm.& ita tenet An-

to.de But.in c.j.ibi promiserat,& altera die respõdit hoc sibi placere, atque discessit.de iudic.quem ibi sequitur And. Barba.numero xxxvij.& Felin.versicu.vtrum recedens. vbi etiam ponit duos casus fallen. vel etiam si post purgationẽ defectuum,& contumaciarum intra annum petitam,& per iudicem admissam latitasset:tũc duo sufficiunt defectus, seu duæ tantum contumaciæ, cum dependeant seu descendant ex processu, ratione quarum contra absentem sic contumacem sententia potest ferri diffinitiua, aduersus quam intra annum etiam non auditur, nec per principem restituitur, nisi legitimum allegaret impedimentum. per ea quæ dicta sunt suprà in præceden.quæstio.de maiore contumace qui intra annum non cõparuit post sententiam, aut arestum, sed post annum ex causa restituitur. Et ita fuit cõclusum in curia, contra quendam nobilem Seneschalli Agennen. nomine Carboneum Dauroux actorem,& Ioan. Dangius,& latum arestum die xiiij. Augusti. Anno 1521. Et pariter per aliud arestum latum, contra Stephanum sapientis mercatorem Cõdoni actorẽ, die ij. Aprilis, Anno 1530. Et similiter per aliud arestum eodem anno, & die viij eiusdem mensis Aprilis latum contra Frãciscum Iaubert, dominũ de Foissac, in fauorem Petri Targier, & etiam per aliud arestum contra Gasparem Destuer scutiferum in fauorem Petri de Stagno etiam scutiferi, latum die xxiij. Maij, Anno 1525. Et ita videtur sentire Cæpol.consi.xx. talem sic contumacem non recipi. Sed tantum vxorem aut filium eius ad informãdum iudicem de innocentia condemnati. Tamen de stylo curiarum Franciæ non recipiuntur in vita condemnati:sed post mortem sic:vt vidi in causa cuiusdam condemnati, post cuius mortem vidua,& liberi eius, & defuncti nomine de Lassus petierunt admitti virtute literarũ Regiarum ad pur-
6 gandum,& iustificandũ defunctum.† Et ratio iudicio meo reddi potest bona, inter illum qui nunquam comparuit, & eum qui comparuit,& illicentiatus recessit, quòd vltimo casu non requirantur quatuor defectus, quia comparendo & respondendo exceptiones fori declinatoriæ & dilatoriæ sunt peremptæ,& ab illis exclusus, ideo duæ tantum requiruntur contumaciæ, l.si accusatoribus. C.de accusation. qui ad hoc videtur tex. singula. Prima enim datur ad ipsum exceptionibus peremptoriis excludendum:secunda cõtumacia ad vtilitatem illius defectus contumaciæ ad iudicãdum. Quod sic non est in eo qui nunquam in iudicio comparuit, quia ad ipsum exceptionibus fori declinatoriis excludendũ requiritur primus defectus: Et secundus ad dilatorias, tertius ad perẽptorias excludendũ. Et quartus ad ipsorũ defectuũ vtilitatẽ iudicãdũ requiritur. Et in primo defectu ponũtur Regij procuratoris, vel instigantis, vel vtriusq; simul petitiones & conclusiones. de quo dixi in l.consentaneum. C.quomodo & quando iud. Et pro hoc l.si apparitor. & ibi glo.& Docto. C.de cohortali. libr.xij.& probatur in arestis per Aufre.recolle.§.cxlv. & est ratio quia contumax in vno actu non videtur contumax in alio, vt dicit Barto. ponendo hanc regulã in l.qui ante calend.ff.de verb.oblig. pro cuius dicto allegant ibi Alex.Fran.de Are.& Ias.glo.in c.eũ qui. de dolo & contu.& idem Bar.in l.si prius.de noui ope.nũtia. cum aliis per ipsos allega.& est tex.celeb.quam alleg ibi Bald. ad hoc in l.ij.§.hoc etiam.in fin.C.de iuramen.calum. dicens etiam contumacem in vno articulo videri etiam esse
7 contumacem in qualitate cohærenti articulo. † Sed vbi accusatus cõpareret,& per iudicẽ non auditus, nec interrogatus recederet, eo casu quatuor requiruntur defectus. Quia paria sunt non comparere,& comparere,& inauditus,& illicentiatus abire, vt dicit Bart.in d.l.consentaneum. ante fi.
8 & ibi latius dixi.† Et vnũ in hoc no. ꝙ si is cõtra quẽ ad instantiã procuratoris Regis, vel partis quatuor fuerũt cõcessi defectus, cõparuerit ante adiudicationẽ vtilitatis illorum, paratus se defendere, debet in suis defensionibus audiri, & procurator non habebit aliquam vtilitatẽ, neque pars, nisi expensas defectuum, vt habetur in stylo Parlamenti, titu.de defectu in actione reali.& in titul.de defectu super actione perso.& ita decisum fuit per arestum curiæ Parisiens. vt ibi habetur in parte de arestis.§.cxvj.& Galli.q.cxlij. Et sic etiã per curiam nostrã fuit iudicatũ, & latũ arestũ, die 27. Aprilis, Anno 1532. Sed in causa merè ciuili cõparens ante adiudicationẽ non habet de stylo nisi vnũ ny,& condẽnabitur in
9 expẽs.defectuũ.† Et aduertendũ est condẽnatos per cõtumaciã nõ fieri, nec effici infames, l.j.& ibi gl.& Doct.C.de modo mulcta.& tenet Barto.consi.cxj.inchoan.quæritur & in dubium reuocatur.versi.hoc præmisso.& Iaco.de Bellouisu in sua praxi.cri.ver.no.bonum argu.tit.de diuers.pe.dicens condẽnatos extraordinariè non esse infames. Et idem Cald.cõsi.j.tit.de accus.cũ condemnetur ratione, & vigore statuti vel cõsuetudinis, aut styli curiarum: quia de iure absens lite non contestata nõ condẽnatur, d.l.absentẽ.de pœnis.& Bartol.consi.clxxiiij.incip.ser.Ioan.de Cast.durati.in
10 prin.versi.j.& ver.seq.vt suprà dictũ.† Quinimò iudex potest ex iusta causa reseruare condẽnato bonã famã, vt voluit Bar.in d.consi.cxj.ver.Superest ergo, ꝙ condẽnatus:sed sine iusta causa non potest, arg.l.ex militari.ff.de testa.mili.& Cin.& Doct.in l.& militibus.C.eo.tit. & in l.& si seuerior. C.ex quib.cau.infa.irro.& in l.quid ergo.§.pœna grauior. ff.eo.tit. Et is cui reseruata fuit fama, potest secundũ Bar.d. consi.cxj. admitti ad omnia, nõ solũ publica officia, sed profectò etiam ad testimonia ferenda, etiam si post talem sentẽtiam declaratoriam alia in contrarium declaratio fuerit per iudicem parte non vocata facta. Tum quia suo functus erat officio, l.iudex.ff.de re iudic. Tum quia lata cõtra tenorem primæ sententiæ, quod non licet, l.ab executore. ff.de appella.cum aliis similibus.

SVMMAE.

1 *Confiscatio peti non potest ante condemnationem.*
2 *Princeps potest ad bona, & honores restituere, sed non ad emẽdam parti adiudicatam. & nu.3.*
4 *Confiscationem datam potest abolere princeps.*
5 *Confiscata bona non recuperat quis pendente iudicio purgationis vel abolitionis. & nu. 6.*
7 *Restitutio in integrum, non impedit executionem prioris sentẽtiæ, nisi in casibus. nu.8. & 9.*
10 *Gratis literas habens criminosus debet primò incarcerari.*
11 *Emenda debet solui antequam condemnatus in defensionibus audiatur.*

Quæstio LXV.

Sed aliud in dicto processu erat dubium, an princeps qui iam donauerat bona confiscata, seu pro emenda capta restituendo posteà condemnatum ad ipsa bona,& se defendendum, iustificandúmque intra annum de iure cõcessum, videatur reuocasse donationem de dictis bonis prius factam.

DECISIO LXV.

ET hæc quæstio sæpè euenit, vt videmus per experientiã de homine de aliquo crimine accusato, digno de cõfiscatione bonorũ, cuius bona ante cõdẽnationẽ,& declarationẽ cõfiscationis solẽt nobiles à princi-
1 pe impetrare.† ꝙ iure prohibitũ est, l.j.de peti.bon.sub.li.x. C.& ibi Bar.Bal.Ang.Iac.Rebuf.Io.de Plat.& Luc.de pẽ-
2 na.† Et videtur primò principẽ potuisse expresse, non solũ ad honores & famã restituere, sed etiã ad bona, l.relegati.ff. de pœn, vt ĩfrà dicã.& istud plenè probat Raph.Fulg. cõsi. 143 exord. Anto.de crimine læsæ maiestatis condẽnatus.& Feli.in c.inter quatuor.vers.inquantum.de maio.& obed.&
3 in c.fraternitatis.de testi.† sed quo ad pœnam seu emẽdam parti adiudicatã, non posse remittere, cũ sit parti adiudicata, l.venia.C.de in ius vocã. Et ibi hoc tenuit gl.quã Barto. Alex.in vlti.not.& Soci.in v.not.Franc.de Aret. post Paul. de Cast.sequuntur. Et idem ibi Lancelo.Decius Aquen.& Purpura.numer.iij.cum aliis per ipsos allegatis.& Abb. Sicu.cõsi.vj.versi.ex prædictis infero ad decis.secundi dubij. volu.ij ponens de pœna siue emenda pro parte fisco,& pro parte alteri priuato iurisdictionẽ habẽti applicãda, an superior possit illã alterare,& remittere in totũ, illo priuato inui-
to.

to. Et cōcludit ꝙ nō, licet Lancel. in d. l. venia. velit cōtrariū, & minus bene. Nec obstāt iura per eum allega. scilicet l. ij. C. de cōm. re alie. & l. j. de vend. rerū fisca. cum priuat. communiū. Quia verū est, ꝙ princeps potest vendere rē cū alio cōmunē: tamen socius partem pretij habebit. Tū in hoc casu videlicet imperio seu mulctis, & emēdis cōmunibus priuatus etiā nō habens iurisdictionē præfertur fisco, l. j. & ibi per oēs. C. de pœn. fisc. lib. x. & in l. in summa. & l. ꝙ placuit. ff. de iur. fisc. cum simil. aliàs fiscus tolleret socio secū communem habenti iurisdictionem vel separatam fructus, & emolumenta iurisdictionis suæ. De quo suprà dixi quæstio v.

4 † Sed in casu nostro non agebatur de pœna seu emēda parti, sed fisco adiudicata, & alteri donata, quod facere potuit, vt per And. Barba. in c. Raynaldus. versi. sequar ergo quæstio. inceptam. de testa. & Feli. in c. super eo. de offic. delega. & A Egid. Bellamera Decisi. 243. incip. conclusio patet.

5 † Sed maius videtur dubiū, an pendente processu super iustificatione condemnati debeat habere bona sua capta, & illis gaudere, vti & frui, aut fiscus potius in eisdem remanere debeat, vel soluere, saltem si condēnatus soluere velit emendā parti, quia per remissionem, aut per literas ad se purgandū post condēnationē, & confiscationē obtentas nō recuperat, vt dictum est, bona sua, nisi expressè dicatur, l. ij. & iij. de aboli. & in l. in insulā. & l. fi. C. de sent. passis & Bal. in l. si ademptis bonis. eo. ti. & tex. in c. vergentis. ibi, vt nec ad eos bona eorum vlterius reuertantur, nisi eis &c. & ibi Io. de Ana. & Feli. in ij. no. de hære. & Ang. Aret. post gl. & Io. Fab. in §. cum autem institu. quib. mod. ius pat. potest solui. Quinimò contraria in literis remissionum solet cōmuniter apponi clausula, scilicet ad omnia bona non cōfiscata, &c. de qua vide per Feli. in d. c. vergentis. Aliquando dicta clausula non apponitur, vt vidi.

6 † Et videtur ꝙ pēdente processu non debeat recuperare bona sua, per tex. in l. fin. in princ. ff. de requir. reis, volentē condēnatū intra annū redeuntē, & se à dilecto purgare petentē, nō habere integrā rē suam, nisi facta purgatione. Ergo ante nō. & ita, vt dicit ibi glos. ij. intelligunt quidam ipsum non recuperare bona, nisi demū sentētia absolutoria lata, alleg. §. si quis autē instit. de suspect. tut. qui tex. copulatiuè loquitur, & natura eius requirit concursum omniū copulatiuorū, l. si hæredi plures. & l. Mæuius. ff. de condi. & demonst. & sic etiā videtur innuere tex in l. j. versi. postquam. C. de requiren. reis.

7 † Præterea restitutio in integ. pendēte negotio, seu causa, requirit altiorē indaginē, quia denuo est procedendum: tunc executio sentētię non impeditur, sed remanet illius executio facta in suo robore: prout multi tenent, inter cæteros Bart. in l. iiij. §. condemnatum. quem ibi Pau. de Cast. sequitur, & alij. ff. de re iudi. & Bart. in l. defendente. ff. de authori. tuto. & in l. si prętor. §. Marcellus. ff. de iudic. & Pau. de Cast. in l. j. C. in integ. rest. postu. ne quid noui fiat. ibi idem tenent Ang. & Sali. Et præcipuè si aliqua imminet pręsumptio contra minorem, vel alium restitutionem petentem, c. suscitata. & ibi per Doctor. de in integ. resti. & si talis cessat præsumptio contra eum, debet dare cautionem, vt ibi dicitur, & not. Ioan. Fab. Cin. Bal. & Raph. in d. l. j. in integ. resti. postu. & Io. de Imol. in l. qui à latronibus. §. j. ff. de testa. & Corne. consi. cxj. incip. licet videatur. vol. j. Barba. consil. xviij. volu. j. vel nisi secundum Bal. in l. j. & Alex. in addi. ibi,

8 † executio esset irreparabilis, tunc suspenditur, vt quia agebatur de castro inexpugnabili, & difficili ad recuperandum.

9 † Vnde pendente petitione restitutionis in integ. executio sententiæ fieri non poterit per capturam, seu incarcerationem personæ. Allegat not. in simili in l. ij. ff. de appel. non recip. & idem dicit Pau. in d. l. iiij. §. condemnatum. & Alex. con. xvij. exordien. requisitus in causa. versicu preterea videmus. vol. j vbi amplè vide. & Decisio. capel. Tholo. 420. & de hoc latius dixi infrà q. 238. colum. ij. ver. secundò etiam fallit. cuius initium, expoliato possessione.

10 † Sed hoc dictum in hoc non seruatur regno in criminalibus: quia omnis criminosus, deferens literas remissionis, aut abolitionis siue pardonij, aut repelli à bāno, siue bānimento, aut aliàs quascunque literas debet, secundum ordinationes regias, incarcerari, vt habetur in ordi. Lud. xij. artic. 126. quæ inconcussè per curias supremas Parlamentorū Franciæ seruantur: & sentit Bald. in rub. extra de proc. vers. procurator in capitali causa. vt dixi in præceden. qu. & pro casu nostro videtur text. in d. l. j. ver. sed & Papinianus. ff. de requi. reis. requirens solum adire præsidem prouinciæ, & satis offerre de iuri parendo, executione in suo esse manente. & ita tenuit glo. in d. l. fi. eo. tit. quam sequuntur Din. & Alberi. in d. l. j. vbi Alb. dicit vidisse sic communiter seruari. & idem in d. l. j. C. eod. tit. idem tenent Ioan. Fabr. Ang. & Sali. licet dicat in fin. eum satisdare debere de bonis restituendis sub dubio fortè. Sed primum tenuit Albret. de Gandi. in tractat. malefic. titul. quid agendum in reo absente & contumace. in princip. & Ang. Aret. etiam in tractatu suo maleficio. in vel. qui iudex. & Cæpol. consi. xxxix. Et sic in præsenti casu, & in quæst. præceden. dictum fuit pro nobili Ludouico de Talleraud minore actore, contra nobilem etiam virum Iacobum de Claromonte reum, cui Rex dederat emendam, in qua per curiā idem de Talleraud per defectus condemnatus erat. Sed tamen opin. Salic. posset locum habere, quando Rex per suas literas leuat manum suam pendente processu, cùm clausula de tradēdo cautionem, prout vidi in causa dominæ Marthæ de Extraco, eiusdem comitissæ, cum comitatus ipse per contumacias, & defectus per supremam Tholosæ curiam fuerat Regi applicatus & confiscatus. Et ipsa super iustificationibus & defensionibus fuit curiæ nostræ Burdegalen. renuodiata.

11 † Tamen aduertendum est, quòd si emenda (taliter sententia Seneschalli & aresto curiæ confirmata) non fuerit per condemnatum soluta, debet per ordinationes regias solui, antequam in defensionibus audiatur, vt habetur in ordina. Lud. xij. Et in eadem causa vidi in curia fieri hæsitationem, an ordinatio prædicta locum haberet in condemnato per arestum curiæ, in prima instantia. Et quidam dicebant quòd non, viso tenore ordinationis: quia primò condemnatus per Seneschallum appellabat ab eius sententia ad curiam, in qua non comparet: in quo denotatur maior contumacia, & procrastinatio seu proteruitas cōtumacis, quàm prius, & quæ magis aggrauat, l. quæcūque. C. de ser. fugit. Tamē maior dominorū pars tenuit cōtrariū, scilicet ordinationē seruari debere cōtra talē cōtumacē ꝑ curiā ipsā cōdēnatū. Sic enim actio oritur in factū ex sētētia cōfirmāte, & nō cōfirmata, l. furti. §. j. & ibi gl. Bar. Bal. Ang. Alb. & Pau. de Cast. ff. de iis qui not. infa. Ita ergo ab aresto in prima instātia lato, à quo appellari nō pōt, ideo exequēdū iuxta formā ordinationis. Et ita pluries fuit per arestū dictū, vltimatè cōtra quēdā Bernardū Guinerie dit Lhullier remissionariū, & Iaquettā Chartiere opponen. & latum arestum die vij. Martij, Anno domini 1535. Et aliquādo dictū fuit post dictū arestū fore ꝓcedēdū ī cā ꝑmittēdo tñ actori posse interim exequi facere condemnationē.

SVMMAE.

1 *Successor particularis loci, quādo certos reditus soluere teneatur. & nu. 2. 3. & 4.*

Quæstio. LXVI.

Dominus de Albreto promisit ratione cuiusdam transactionis, & appunctamenti domino de Iahiac assignare, & constituere summā xxx. librarum Turonen. perpetui reditus super locis, & segnoriis de Larche de Terrasson, ordinando quod anno illo reditus prædictus per receptorem eidem domino de Iahiac solueretur: postquam dicta loca idem dominus de Albreto donauit domino de Ribeiraco: quæ tandem sibi per dominum de Ponthicure fuerūt euictæ: ratione cuius prædictus dominus de Albreto ad tātum reditum eidem domino de Iahiac, super aliis suis bonis tradendum condemnatus extitit. Nunc in assignatione vult defalcare, & deducere prędictū reditū prius dicto domino de Iahiac assignari promissū, vt illū dictus de Ribeiraco soluere teneatur eidē domino de Iahiac. Queritur an teneatur, ita quod singularis successor dictorum locorum in locum prædictorum locorū de Archa, & Terrasson subrogatorum teneatur ad solutionem illius reditus.

DECISIO LXVI.

1 BREVITER † videtur dicendum successorem
non teneri, ex quo reditum ipsum nō constat fuis-
se expresse super dictis locis, vel parte ipsorum as-
2 signatum, nec constitutum. † Sed solum de constituēdo pro-
missionem, & obligationem factam, quæ personā non trās-
greditur promittentis, l. j. §. si hæres. & ibi per Doctor. ff. ad
Trebel. & text. est clarus decidens hanc quæstio. in l. fi. §. fi.
& ibi Bald. & Albert. ff. de contrahen. emptio. & ita per illū
text. tenuit Bartol. quem sequuntur Bald. Alberic. & Ioan.
de Imol. in l. codicillis. §. instituto. ff. de legat. ij. & idem Sa-
licet. in l. ij. per illum text. quem facit singul. C. de reuoc. iis
quæ in fraudem credito. & Ioan. Fab. in l. si quis argentum.
versi. quid si quis vendat reditum super tali fund. C. de do-
3 na. † Secus si assignasset & constituisset dictum reditum su-
per illis locis, certa parte illorum, vel etiam ex illorum loco-
rum fructibus soluendum, tunc bene esset realis obligatio,
secundum Bartol. & Docto. in locis suprà allegatis. & idem
Bartol. in l. libertis. ff. de alimen. & ciba. legat. & in l. fundus.
ff. de annuis legatis. volens paria esse dicere, constituo vel
lego, aut relinquo tibi centum super illo fundo, vel obligo
illum fundum. & Idem Ioannes Fab. in §. item Seruiana.
Institut. de action. & Bal. consilio cccviij. inchoan. casus ta-
lis est, Rex Cypri. versicu. Secundò, quia in concessione di-
citur. volumine secundo. & Lucas de Penna in l. super. C.
de mancip. & colo. patrimonio. libro xj. & in rubric. de su-
perexact. libro decimo, & Iacobus de sancto Georgio in
authenti. sacramenta puberum. numero xxvj. C. si aduersus
venditio, Quamuis Paulus de Castro velit istam etiam con-
stitutionem esse personalem & in consilio cvj. incipien. circa
ea quæ suprà scripta. & consilio cccxxv. aliàs cccxl. inchoan.
quia exceptiones. versicul. restat nunc respondere. & consi-
lio ccccxxxviij. aliàs ccccxxxiij. exordien. videtur dicēdum.
volumin. antiq. & Roman. consilio ccclxxxviij. Et ibi vide,
an fructus sint obligati. & per Paulum in dicto consi. cccxl.
& Felin. in cap. ad audientiam. in ij. conclusio. v. de rescript.
vbi idem tenet. Sed primum, quòd sit realis reditus consti-
tutio, tenent Bartol. Alberic. Imo. & Moder. insuper Ias. in
l. fina. de noui operis nuntia. & in l. fluminum. §. adiicitur.
ff. de damno infecto. & Ias. in l. ij. versic. puto sic posse con-
cludi. C. de iure emphyteut. & Paulus de Castro in l. rescri-
ptum. §. si pacto. ff. de pactis. & facit quod notat Abb. con-
silio xxiij. volumin. ij. & Bald. consilio xxxviij. incipien. Pa-
pa, siue ecclesia Romana. volumin. j. & not. per Bart. in l. pa-
4 ter. & Alexan. ibi in addi. ff. de seruit. † Sed prædictam cō-
munem conclusionem limitat Albericus in l. cum hi. §. si v-
ni. in vltim. quæstio. ff. de transactio. esse veram, & procede-
re in contractibus, d. l. fi. §. fin. de contrahen. empt. secus in
vltimis voluntatibus, aut in fauorem ecclesię, vel in fauorem
alimentorum: nisi essent omnino incapaces, vt sunt fratres
minores, & alij mendicantes, vt dicit ibi Angel. quem ibi se-
quitur Ias. versi. istam regulam limitat Angel. Et ita fuit di-
ctum per arestum (visa promissione absque constitutione,
& assignatione loci expresse facta) latum die xiiij. Augu-
sti, Anno 1519. Sed vbi constitutio reditus fuisset cum pacto
de retrouendendo intra modicum tempus facta, tunc non
censetur perpetua nec realis, nisi finito pacti tempore, vt vo
luit Alex. consi. x vol. j. Sed contrarium tenuit Pau. de Ca-
stro in l. si à te. C. de pact. inter empto. & vendit. & in l. si cū
venderet. ff. de pigno. actio. & hanc contra Alexan. tenui in
quæst. incip. & per supradicta videtur. 182. tamen verum est
hoc in casu talem emptorem cōpellere non posse venditorē,
aut eius hæredē, nec tenementiarios seu possessores rerū ad
recognitionē sibi faciendā, arg. cle. j. in fi. de reb. eccles. non
alien. nisi aliud actū esset, quia non censetur dominus incō-
mutabilis, prout dixi in cōsi. inci. Iacquelina du Moulin. sed
sufficere debet emptori pro illo modico tempore frui, &
gaudere. Secus si pactum de retrouēdendo fuisset sine præ-
finitione temporis factum, tunc sine præiudicio pacti tene-
tur venditor recognosci facere tenementiarios qui ad hoc
compellendi sunt, argumen. dictæ clemen. j. in princ. & sen-
tit Masuer. in sua praxi. tit. de loca. & iure emphyt. ver. item
emptor non tenetur: vel etiam tenetur, si locus venditus es-
set sibi traditus, & homines eiusdem loci soluere recusarent:
isto casu vēditor tenetur recognosci vel gaudere facere em-
ptorem, & ita conclusum fuit in curia in causa magistri Al-
merici de Laborie à Seneschallo Petragoricen. in sede Sar-
lati appellantis, cōtra nobilem, & honorabilem magistrum
Arnaldum de Laborie eiusdem curiæ consiliarium appel-
latum, latum arestum Anno 1524.

SVMMAE.

1 *Euictio non habet locum in donatione, nisi sit remuneratoria, aut sit promissum.*

2 *Factum promittens, quid intelligatur promittere.*

3 *Factum suum promittens in venditione, an etiam teneatur de facto suorum prædecessorum, & successorum. & numero 4. 5. 6. & 7.*

Quæstio LXVII.

Alia insurgit ex dicto processu quæstio, quoniam ipse dominus de Albreto, & defunctus illustris Rex Nauarræ eius filius promiserat domino Odeto Daydie militi domino de Ribeiraco in casu euictionis prædictorum locorum de Archa, & Terrasson eidē Daydie donatorum, teneri de eorum facto tātum, & suorum: quæ loca iam fuerant per arestum curiæ Parlamenti Parisien. pro parte dimidia in fauorem domini de Ponthieure euicta, an teneantur ad euictionem.

DECISIO LXVII.

1 PRAESVPPONO, † quòd in donatione non
habet locum euictio, l. aristo. §. fina. ff. de dona. & l.
ad res donatas. & ibi Cæpol. ff. de ædili. edicto. nisi
incepisset à promissione, vel promissa fuisset euictio, prout
hic fuerat, vel nisi esset donatio remuneratoria, vt volūt Do
cto. ibi, quæ etiā fuerat hic: & idem Io. de Imo. Alex. & Frā.
de Aret. in l. Iulianus. §. qui fundum. ff. de verbo. obligat. &
Bar. Salic. Doct. in l. j. C. de iure dot. & Anch. Abb. & And.
consi. in c. fi. versi. extra glo. de emp. & vendi. & Docto. in l.
ij. C. de euict. & bo. tex. in terminis in c. j. de inuest. de re ali.
fact. & ibi Alua. Bald. & Cardi. Alex. & idē Petr. de Ferra.
tit. forma lib. quo agitur pro don. in glo. fin. & ibi tit. forma
libel. quo agitur de reuo, feu. in gl. antepe. versi. quid ergo si
res feuda. & Abb. consi. xxx. vol. ij. Secundò præsuppono q̄
verbū de facto, de quo promissum est velle teneri, exponi-
tur quādoque pro eo quod fit contra ius, quādoque pro eo
quod est præter ius, quādoque factum illud sua nō excludit
essentialia. ita in terminis dicit Angel. consi. clxxvj. inchoan.
præmittendum est ad euidentiam. Primum secundum An-
gel. probatur in l. vbi pactum. C. de transact. & not. in l. siue
apud acta. eo. titu. Secundum probatur in l. stipulatio ista. §.
alteri. ff. de verbo. oblig. & in l. j. §. j. ff. de feriis. Tertiū pro-
2 batur in l. consilio. §. final. ff. de curat. furio. † Item quando-
que secundum eum promittitur per venditorem defendere
ipsum emptorem aduersus omnes de iure & facto: quæ ver-
ba quandoque referuntur ad qualitatem promissionis. Sed
qualiter hoc fiat, ponit Cin. & Doct. in l. fi. C. de act. emp. &
Docto. in locis infrà allegandis. Quandoque referuntur ad
qualitatē euictionis, vt quia venditor se obligat de euictio-
ne, siue de iure, siue de facto, siue per iniuriam, siue quocun-
que modo euincatur. Et in istis duobus casibus tenetur de
euictione, vt suprà dictū est, & idem Abb. in d. c. fi. vers. sed
hodie dubitatur. & ibi Barb. ver. tu adde. allegans prædictū
cōsi. Ang. pro quo bon. tex. & ibi Bar. Alb. & sequaces in l.
si cū fundum. ff. de ver. signi. Et aliquid per Feli. in c. sedes.
ver. per istam regulam ibi, similiter dicit Ange. de rescript.
& Abb. in c. petitio. de iureiur. & consi. xlix. vol. ij. & Philip.
3 Deci. consi. lxxiiij. versi. quartò demonstratur. † Hoc habi-
to pro constanti videtur breuiter dicēdum, ipsos teneri de
euictione, vt expresse volunt Bar. Bald. Salice. & Paulus de
Castr. in l. seruus. in prin. per glo. ibi, in verb. interest. in fin.
ff. de

ff.de condict.furt.& ibi Alex.in addi.ad Bart.volẽtes illum
qui promittit in contractu venditionis de ſuo teneri facto,
etiam teneri ex facto ſuorum authorum ſiue prædeceſſorũ
ſuorum & hæredum. & idem Barto.in l.ſtipulatio iſta.in
princ.& ibi Alex.in princ.verſic.econtra vero.& Iaſ.verſi.
iiij.not.poſt Paul.de Caſt.& Rom.ibi.ff.de ver.obl.& Cin.
Bal.& Sali.in d.l.fi.in fi.de.actio.emp. & Ange.Are.in §.fi.
verſ.Quæro,quia hic dicitur.Inſti.de empt.& vend.vbi vi-
de.& in §.actionum.de actio.& Anto.de Burgos in c.ſi vẽ
ditori.verſ.quid autem,quando dicit.de contrahen.empt.
4 & Hippo.de Marſi.ſingu.dclvj.incip.venditor.† Quamuis
Bal.in c.j.qui ſucceſ.feu.da.tenean.in fine velit contrarium,
& in l.ſi ſeruum.§.j.ff.de verb.oblig.quẽ ſequi videtur Frã-
ciſ.de Are.in d.l.ſtipulatio iſta.in iij.not.verſic.Et aduerte
quando dictio tantum,eſt appoſita.& Alex.in addi.ad Bald.
in d.l.fi.de act.empt.per text.in l.qui in futurum.§.j.& ibi
Bart.ff.de pact.& in l.ſi ſic.la grande.ff.de ver.oblig.& Iac.
de ſancto Georg.in l.ſi pactum.ff.de proba.ſed Bar.& alij
ſuprà alleg.loquuntur quando appoſita non fuit dictio ta-
xatiua tantum,ſed ſimpliciter,quando quis promiſit de da-
to & facto ſuo:quo caſu non eſt mirum ſi comprehendatur
author promittentis,quia cum factum authoris videatur fa
ctum ſuum,vt authentica de iureiu.à mor.præſtito.§.fi.&
idem Bart.in l.damni.§.Sabini.verſi.Sed quid ſi dicit, quod
habuit pacẽ cum hærede.ff.de dam.infect.& Iac.de Sanct.
Georg.in d.l.ſi pactũ.ver.addite ad prædicta.Tamẽ Doct.
ſuprà alleg.volunt idem eſſe,quando dictio taxatiua eſt ap-
poſita,quod non excludat authorem, nec etiam hæredem,
per not.in l.ob æs.C.de præd.minor. Sed ſolùm extraneas
excludit perſonas, niſi dictum fuiſſet de facto extraneorum
teneri,vt dicit Ange.in l.dubitatur.C.de euict.& Ang.A-
ret.in d.§.fi.de empt.& vendi.& Philip. Decius conſilio
5 cclxxxj.verſic.† Sed prædictis non obſtantibus.& iſta eſt
communis ſecundum ipſos, allegantes tex.in clem.exiui.§.
ius autem.de verb.ſignific.& ita tenet Franciſc.de Crema.
ſing.xxxj.inchoan.ſępè iſtud quotidie contingit.& Ancha.
conſi.lxxxiij.exordien.in nomine Domini Amen, omiſſo
primo dubio.& in c.ex literis Siluiani.de ſpõ.& Alex.cõſil.
clxxxviij.incip.ſi vendo.volumi. *& Cardi. Alex.in d.c.j.
qui ſucceſ.feud.dar.tenean.& Maſuer.in ſua praxi.titu.de
emp.& vend.verſi.Item dato quod non fuerit conuentum.
cum vẽr. ſeq.& Ioan.de Ana in c.olim.& ibi Feli.verſic.&
tangit hic.de accuſ. & pro hac Deciſ.eſt text.celeb.in l.de
tuo etiam facto.& ibi Alber.Bal.Salic.& Franc.de Are.ff.
manda.Et ſimilis eſt tex.in l.ſi quis à multis.& ibi Alber.&
Floria.ff.de noxa.actio.& in l.ij.in princ.& ibi Alb.& Bal.
ff.de hære.vel actio.vend.& in l.emptorem.§.fin.& ibi la-
tius Alb,poſt Bal.ff.de actio.empt.remittens ſe ad l.& i-
deo.ff.de condict.furti.Sed voluit allegare d.l.ſi ſeruus.eo.
tit.Et ſic ſentiunt, quod teneatur de facto prædeceſſorum
ſuorum.Et idem Fab.de monte ſancti Sauini in tract.de
6 empt.& vend.in vj.ver.circa xix. membrum.† Et iſtam cõ-
munem ſententiam limitat Franc.de Crema.ſingu.clvij.in-
ci.vnus ſocius noſter,vt teneatur de facto authoris vniuer-
ſalis,& non de facto ſingularis, per gl.vlt.relatam ad tex.in
d.l.fi. cum fundum.de verbor.ſigni.& Hippo.in d.ſingu.
dclvj.Et ſequitur Petr.de Ferra.in ſua praxi.tit.for.libel.in
cauſa vendit.in verb.promittens,de euict.verſi.octauus eſt.
ibi,vel niſi venditor ſpecialiter conuenit, ne pro alieno fa-
cto teneatur,ſed pro ſuo tantum. Quo caſu ſolum tenetur
ſi ipſemet alij prius vendidiſſet,vel obligaſſet, per iura ſu-
prà alleg.tamen Bal.in conſi.lxv.incip.ad euidentiam.poſt
prin.ver. ſed veritas eſt.vol.ij. tenet ipſum teneri de facto
etiam ſucceſſoris ſingularis,d.l.fi.& ibi per Din.de noui.o-
7 per.nuntia.† Et ita fuit dictum per idem areſtum latum,die
quo ſuprà proxima quęſtio. Contra Carolum monſieur fi-
liũ dictis Regis Nauarræ.Et poſt latum fuit aliud areſtum
contra dominum de Albreto(qui dicebat,vt dictum eſt, nõ
teneri de euictione) die j.Februa.Anno quo ſupra.

SVMMAE.

1 *Rem ſoluere obligatus,non eſt ad æſtimationem condemnandus.*
2 *Sententia executoris debet eſſe conformis primæ.*
3 *Aeſtimatio debetur officio iudicis mercenario.*
4 *Aeſtimatio quando veniat in condemnatione.*
5 *Aeſtimatio quanti plurimi,venit à tempore petitionis.*
6 *Aeſtimatio frumenti,quomodo probetur.*
7 *Sententia ſuper executione eſt interlocutoria.*

Quæſtio LXVIII.

Quidam nobilis nomine Ioannes Bœuf de Martello fuit per areſtũ condemnatus ad recognoſcendum magiſtrum Ioannem de Linars locum tenentem Seneſchalli in dicto loco de Martello in dominum ſuum, necnon ad ſoluendum arreragia reditus ſibi ſingulis annis debiti:qui de Linars coram executore dicti areſti petiit arreragia ſex annorum in communi æſtimatione,& pretii valore quo valuit frumentum,Anno M.D.V. Quo magis valuit quàm annis præteritis.& ita executor ſicut petitum fuit,cõdemnauit ipſum Bœuf in æſtimatione tantum:à quo appellatum fuit ad curiam:quæritur an bene.

DECISIO LXVIII.

1 ET † dico malè fuiſſe iudicatum,& bene appel-
latum,cum per areſtum fuerit ſolum condẽna-
tus ad arreragia,& ſic ad rem,& non ad ęſtima
tionẽ rei.vnde ſoluendo rem eſt liberatus, in-
2 ſtit.quib.mod.tollit.obliga.† Quia ſententia executionis
debet eſſe conformis cùm prima ſententia ſeu areſto,vt vo-
luit in terminis Ioan.de Ana.conſi.v.& ibi Lud.Bolog.in
addit.adducens Bart.in l.eum qui.ff.de his quib.vt indig.
de qua ſtatim dicam.accedant not.per Flo.in l.vt fundus.ff.
cõm.diui.Secũdò,quia vt ait de Ana.ſequeretur quod ſen-
tentia ſecũda ſuper executione æſtimationis lata,eſſet prius
executa æſtimatio, quàm illius condemnatio, contra ius
commune,l.j.C.de execut.rei iudi.l ſi cum nulla.ff.de re iu-
di.Tum ſecundum Ludo.ibi,frumentum præſumitur per
lapſum triennij conſumptũ,l.j.C.ſi aduerſus vſucap. Ergo
poſt rem conſumptam æſtimatio creſcere non poteſt, per
not.per Bar.in l.iij.§.in hac.ff.commoda.& Alex.in l.vinũ.
verſic.Secundò quia ſi res petiit.ff.ſi cer.pet.ſed ſi iſta ra-
tio eſſet vera,d.l.vinum nihil nobis ſeruiret:ſed intelligi ę-
3 ſtimatio debet,vt ſtatim dicam.† Præterea æſtimatio debe
tur officio iudicis mercenario,not.Bar.in d.l.vinum.quod
officium poſt ſententiã implorari non poteſt,ex quo in ſen-
tentia,vel areſto nulla eſt de eo facta mentio,l.iiij.C.depo-
ſi & l.ſi quis miſſum.§.fi.ff.de dam.infec.Et quæ dixi ſuprà
q.xviij.inci.Ortum fuit aliud dubium:tum quia ſicut,vt in-
quit,vna iuſta cauſa litigandi excuſat à condemnatione ex-
penſ.l.qui ſolidum.§.etiam.ff.de leg.ij.ita excuſat à mora.&
per conſequẽs à ſolutione valoris quanti plurimi,per illum
tex.quòd eſt notandum.Tum quia prędictus Bœuf obtulit
frumentum plus quàm auferri deberet:quod ſufficit ſecũ-
dum de Ana.conſil.ix.quoniam vt vult Bart.in d.l.vinum.
verſi.Et aduerte.quem ſequitur ibi Bal.verſ.videamus.ęſti-
matio ſola peti non debet,ſed ſimul cum frumẽto aut vino:
& dicere,peto condemnari ad tãtum vinum,vel tantum fru-
mentum dandum,& reddendum cum æſtimatione quanti
plurimi valuit tali tempore vel anno, & cum æſtimatione
quanti plurimi contigerit vſque ad ſentẽtiam.l. quod ſi E-
pheſi.ff.de eo quod certo loco. Et nõ debet petere condẽ-
nari ad ſolam æſtimationem,cum principaliter ſuper fru-
mento debet fundari libellus & iudiciũ,l.ſi in iudicio.ff.de
4 excep.rei iudic.† Licet Pet.& Cin.tenuerint contrarium,
quod poſſit fieri condemnatio in æſtimatione: tamen opi.
Bar.& Bal.ſequendo gl.in d.l.vinum.eſt vera & communis,
quam ibi ſequitur Alber.ver.quomodo formari debeat er-
go ſententia.& prius tenuerat Spe.tit.de fruc.& intereſſe.§.
v.& Iaſ.in d.l.vinũ.ver.& aduerte quia licet:ponens ibi re-
gulam,quòd ſententia debet eſſe conformis libello. Et ad
illam ponit ampliationem : & xiij.fallen.quando condem-
natio fieri poſſit ad non petita,vt ibi vide,& etiam per Frã-
ci.Purpu.& cęteros Moder.Et hoc verum non ſolum quã-

do in genere petuntur, vt dictum est, sed etiam si in specie: vt si peto fructus, quos ex tali fundo percepisti: quoniã debet ipsos petere, si extant, sin autem non extant, petere æstimationem in valore quanti plurimi, secundum Bart. in d.l. eum qui. de his quib. vt indig. vbi pro hac materia est singu. gl. & idem Bar. Bal. Ang. & Moder. in l. diuortio. §. ob donationes. solu matr. & Ioan. Fab. in l. fin. C. de fideicõ. liber.

5 † Et illa condemnatio quanti plurimi, venit à tẽpore petitionis, & non antè secundum Doct. suprà alleg. Et sic aliàs dictum fuit per arestum Parisiens. vt habetur in stylo Parlamenti. iiij. parte de arestis. §. xxiij. & idẽ Masuer. in sua praxi, tit. de solutio. ver. item ille qui tenetur soluere bladũ. Tũ hic frumenti æstimatio peti non potuit, cũ anno illo quo facta fuit, valebat plus frumentum quàm annis pręcedẽtibus. Et ad illud tantum concludere debebat, & protestari de interesse, & sic executor, vt dictum est ad solã non potuit con-
6 demnare æstimationẽ: † quoniam non sufficit ad probandũ saccũ, aut sextariũ frumẽti vna die illius anni valuisse lviij. solidos Turonen. sed quod communiter per plures dies valebat dictos lviij. solidos Turonen. vt dicũt Doct. in l. pretia rerum. ad leg. Falc. & Alex. cõsi. xcij. inchoan. viso & opportunè discusso. lib. v. & Soci. consi. xlj. versi. Sed ad hoc vt quis aliquo tempore. vol. j. & Alex. cons. lxxxv. exordien. viso themate & dubiis. versic. Et istud rectè intuenti. libr. ij. & idem Bar. in d. l. vinum. & ibi Lance. Deci. vers. Tertiò nota. ibi, dicentes hanc partem esse humaniorẽ, quamuis Cuma. & Ang. teneant contrarium. vnde probatum nõ fuit, sed solum q; communiter valebat dictam summam, non exprimendo hoc die, vel hoc mense, vel anno, nec quibus diebus tantũ valuerit, prout requirebatur, vt dictum est: quoniã ex varietate tẽporum & cursu variatur æstimatio, vt docet experientia, quæ est rerum magistra, c. quã sit. de elect. libr. vj. Et ecõtra, per cursum tẽporis æstimatio deterioratur, siue minoratur, vt dicunt Doct. in d. l. pretia rerũ. Et ita conclusum fuit, & dictum per arestum latũ die iij. aut iiij. Augusti. Anno 1519. Et pariter per aliud arestum in fauorem Ioannis de Batur rei, appellantis à Seneschallo Agennen. latum
7 die iij. Ianuarij, anno 1531. † Sed an sententia super executione rei, vel fructuũ lata sit diffinitiua, vel interlocutoria, Anchar. consil. ccclij. incip. vicarius potestatis. cum duobus sequen. tenet ipsam esse interlocutoriam, & regulari debere secundum regulam interlocutoriæ.

SVMMAE.

1 *Ecclesiæ omnes olim suberant Imperatori.*
2 *Constantini donatio.*
3 *Ecclesiæ patrimonium ad laicos redibit.*
4 *Episcopi habẽt iurisdictionem in laicos de iure, & ex prorogatione.*
5 *Episcopus quiuis est iudex ordinarius Regis Franciæ.*
6 *Iudex secularis quando possit inter clericos cognoscere.*
7 *Episcopus non potest cognoscere de actione reali.*
8 *Secularis iudex an cognoscat inter clericos. & numero 9, 11. 20.*
10 *Curiæ cogunt episcopos constituere vicarium aliquem ex consiliaris.*
12 *Clerici qualiter de gerẽdo clericali habitu moneri debeãt, vt alioqui habeantur pro degradatis. & nu. 13. 14. 15. 17. & 18.*
16 *Clericus homicidij ex proposito perpetrati tempore non habens habitum clericalem, an gaudeat priuilegio.*
19 *Episcopi quando sunt ipso iure degradati, vt per secularem iudicem puniantur.*
21 *Episcoporum iurisdictio recessit ab aula.*
23 *Possessorium causæ spiritualis, non est spirituale.*
24 *Episcopus de reali cognoscit in connexis & depẽdentibus. numero 25. & 26.*
27 *Clericus venditor tenetur sequi forum emptoris.*
28 *Clericus quando cogatur agere coram iudice laico.*
29 *Coloni ecclesiasticorum coram quo iudice agant. & nume. 30. & 31.*
32 *Clericus factus hæres laici iã conuenti, coram quo prosequatur. & nu. 33. 34. 35. & 36.*

Quæstio. LXIX.

Super quęstione, an episcopus possit cognoscere de causa garentigii seu euictionis, attenta maximè submissione & prorogatione expressa in ipsum episcopum, & eius curiam per clericos facta, vel iudex secularis cognoscere debeat, dubitatum fuit.

DECISIO LXIX.

1 PRAESVPPONO, † quòd omnes clerici, & ecclesiæ olim suberant Imperatori, vt probatur in authen. vt eccle. Roma. cent. ann. gaud. præsc. circa princip. & in ca. Constantinus. xcvj. distinctio. & not. Inno. in capitu. ij. de maio. & obedien. quærens quis eos exemerit à iurisdictione imperij: & respondet hoc olim fuisse factum volũtate Imperatoris, cap. ego Ludouicus. lxiij. distin. vel, vt inquit, potuerunt etiam per cõstitutiones super hoc factas eximi, tãquam res spirituales, quibus ipse Papa præest, vt ibi latius per eum. Et ipsum refert, & sequitur Alber. in l. bene à Zenone. versic. sed an Imperator. C. de quadrien. præscript. vel aliter secundum Alberi. ibi, responderi potest, omnes ecclesias & ecclesiasticas personas fuisse Imperatori quò ad defensionem & protectionem subditas, d. authen. vt eccle. Roma. & ita ibi exponit glo. in verb. nostras. & in ca. conuenior. xxiij. quæst. viij. dicens ibi Alberi. v r. ipse enim Constantinus hoc processisse ex donatione per
2 ipsum Constantinum Siluestro Papæ facta. † Nam illam faciendo donauit ferè omnem imperialem potestatem, & multas ciuitates, & prouincias, ac imperiale etiam palatium cum ipsa ciuitate Romana, vt colligitur in nota. in l. j. §. cum vrbem. ff. de offi. præf. vrbis, ac ipsum Imperatorem corona propria coronauit, d. ca. Constantinus. quod factũ fuisse puta instinctu, & volũtate diuina. Licet dici audiuerit à magnis viris, vocẽ tũc fuisse de cœlo auditã dicentẽ: Hodie seminatũ est in ecclesia Dei venenũ aspidũ. Qui viri dicebant hoc reperiri in antiquis & authẽticis scripturis. pro quibus Alber. allegat magistrum Ioãnem Doctorem Parisiensem, in suo tractatu de potestate Papæ & Imper. cap. xxj. ita tenẽtem, referens etiam se audiuisse à fide dignis, quòd tempore Bonifacij. viij. quidam Cardinalis de ordine Cisterciensi, homo maximæ reputationis, & scientiæ, quadam dũ sermocinaretur festiuitate, in conclusione dicebat, quòd per eosdem passus & gradus, per quos ecclesia in temporalibus ascenderat, pariter descẽderet vsque ad extremam Syluestri paupertatem. Et ad hoc probandum validas adducebat ra-
3 tiones, & authoritates diuinę scripturę. † Et nũc videmus tẽpus aduenisse, scilicet patrimonium ecclesiæ ad laicos redire: quoniam hoc Anno 1523. terras, reditus, prouentus, & cęteras possessiones cordigerorum, & conuẽtuum minorum beati Francisci prouinciæ Burdegalen. maximè ciuitatum Burdegalæ, Marmondæ, Reolæ, & Rinuci nouiter reformatorum, authoritate & speciali mandato Papę, venditas fuisse vidimus per syndicum illorum, quibus authoritatem præstiti, & pretium in reparationem ipsorum iuxta potestatem nobis datam ordinariè. & sic factum fuit per alios commissarios in patria linguæ Occitanæ, pro quo dicit Pet. de Ferra. in sua praxi, titu. for. in act. confesso. pro seruitut. in verb. plenam & omnimodam. quod benè & sanctè faceret Papa, si totam temporalem iursdictionẽ in manibus Imperatoris remitteret: nec aliter vnquã respublica, & maximè Italica quiescet, nec vlterius de papatu tale schisma, quale fuit annis præteritis, vllo tempore amplius accideret. Et ex hoc status vniuersus clericorum magis redderetur Deo ac populo deuotus. Et ipse Papa cum Cardinalibus quietius viuerent, ac Deo deuotius & populo magis acceptius, & gratius. quare Bald. in l. obseruare. §. proficisci. de officio præsidis. dicit episcopos in Italia iurisdictionem nõ habere, vt infrà dicam, & pro hoc Barthol. de Salignaco, in it neratio terræ sanctæ in xiij. tomo. cap. j. versicu. natio secunda. dicit se à sancto viro audiuisse, quòd sicut ecclesia Orientalis ob

nimiam

nimiam paupertatem lapsa seu passa fuit multa incommoda, ita Occidentalis ecclesia ob nimias pompas, & diuitias desolabitur. De quo vide Guliel. Benedict. in repet. capitu.
4 Raynutius. num. cclxxiij. & in additio. de testamen. † Et hoc habito, videtur primò episcopos non solum de iure, sed etiam ex prorogatione habere iurisdictionem in laicos tam de iure ff. C. & auth. quam etiã de iure canonico. primò de iure ff. probatur per text. in l. fina. §. item episcopi, qui præsunt pannis & cæteris venalibus rebus. ff. de mune. & hono. cui concordat text. in l. j. de episcopa. audien. & in capitu. j. de emptio. venditio. & ibi Anchar. in tertio. notab. & bonus tex. in l. hęreditas. in fine, & ibi glos. & Docto. ff. de petitio. hæredita. ad idem text. in l. nulli. & §. quòd si testatore. & §. quod si in vico. C. de episco. & cle. cum sua authen. licet testator. & vnde sumitur. de Ecclesiastic. tit. & capi. si hæredes. & ca. tua. de testamen. secundo de iure C. probatur iuribus suprà alleg. & C. vt omn. iud. tam. ciuil. quàm militares. l. j. in fin. cum sua authen. sed verò. & vnde sumitur, vt iudi. sine quoquo suffrag. §. si quis autem præter. §. necessitatem. Tertiò de iure authen. probatur dictis iuribus suprà alleg. & in authen. si vero contigerit. C. de iudi. & vnde sumitur. vt differ. iudi. §. si tamen cõtigerit. cum. §. sequen. cum aliis similibus. Quartò de iure canonico probatur iuribus suprà dictis, & in cap. nouit. cum ibi not. per Doct. insuper Feli. de iudi. & in c. licet ex suscepto. post gl. de foro compe. & in cap. penult. & fi. eod. titu. lib. vj. & plene per Iacob. in sua praxi, titu. de caus. ex quib. vasal. quãtum est de iure debet amit. feud. & in titu. de succes. regni. versi. illi Philippo. & in tit. de duello. qui optimè defendit ecclesiam. & idem gloss. in proœ. pragma. in verb. libertatis. vbi multa adducit contra petrum de Cumeriis in disputationibus apud nemus Vicenarum factis. Et idem Ochoam in suis viij. quæstionibus, vt dixi in §. xxj. de iurisd. omn. iudic. lib. consuetu.
5 Biturigen. Et pro hoc facit, † quod quilibet episcopus est iudex ordinarius Regis Frãciæ, & præcipuè illorum in cuius diœcesi habent domicilium, cap. si Imperator. & capit. duo sunt. xcvj. distinct & gloss. ij. in capitu. quicunque. & ibi Archid. Dominic. & Frãcisc. de sent. excom. lib. vj. & Abb. & Felin. in capit. omnes. de maior. & obed. & Alber. in d. l. beneà Zenone. versicul. An papa habeat aliquam superioritatem in Imperatorem. Et non solum de iure, vt dictum est, sed etiã ex prorogatione, & submissione eorum iurisdictioni facta possunt episcopi cognoscere, vt not. in c. si diligẽti. & in c. dilecti filij de for. cõp. & in l. si quis in cõscribẽdo. C. de epis. & cler. & in l. pe. C. de pact. vbi est similis tex. & bonus tex. ĩ l. si qui ex cõsensu. & l. episcopale iudiciũ. cũ sua auth. si quis litigantium. de Episc. audien. cum not. in l. j. & ij. ff. de iudic. & in l. si conuenerit. ff. de iurisdi. omn. iud. Et præcipuè de causa præsenti, quæ realis nõ existit, nec ex reali descendit, sed personali ex empto, vt dicebant aliqui ex dominis, qui hanc tenebant partem, allegantes pro ea aliqua aresta per curiã supremam Parisien. fuisse lata, vt patet in arestis recollect. per Aufre. in §. xlix. loquens de arreragiis. & idẽ tenet Guid. Pap. Decisio. lxxvij. in proprijs terminis nostris de prorogatione per laicos facta. Et quòd sententia per officialem lata excommunicando, & aggrauatorium ob defectum garentagij concedendo, valebat, saltem iure & vi pacti, l. ij. C. com. vtri. iud. & pro eis facit Decisio Pet. Iac in d. titu. de successo. rei. versic. Sed quia idem.
6 † volentis iudicem secularem non posse inter clericos cognoscere de actione reali: sed vbi non agitur de actione reali sic. & ita tenui in dict. §. xxj. sequendo ipsum Guid. pap. in d. Decisio. lxxvij. & idem Abb. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. vbi idem tenet Felin. versic. ad idem quod notat Oldra. &c. sequendo Oldrad. consil. lxxxiiij. inchoan. an Episcopus possit forum declinare. & idem Petrus de Monte in sua monarchia. quæst. iiij. & Collecta. & latius Abb. in cap. qualiter. de iudic. & ibi Felin. vers. contra Gulielmum. Et idem Maria Soci. in capit. sanè. de for. comp. & pro ista opin. facit bon. tex. in l. decernimus. ibi, siue de ecclesiasticis siue de propriis. de Episcopa. audien. & idem tenent. Pet. Rebuf. & Ioan. de Plat. in l. viros. C. de palat. sacra largi. lib. xij. & sing. Alberic. in authen. statuimus. versic. licet verum sit. de Episc. & cleric. & Bellamera consi. xl. exordien. factum est tale. vbi insertæ sunt plures allegationes dominorum auditorum de Rota. præcipuè domini Ioannis de Allezo, circa processuram factam Auenioni, contra iudicem ciuitatis Biterren. & procuratorem Regis Franciæ, ac certos alios officiarios tempore Clementis vij. Sed ibi age-
7 batur de iuribus ecclesiæ contra parochianos. † His tamen non obstãtibus maior pars dominorũ tenuit cõtrariũ, scilicet episcopum non potuisse cognoscere de actione reali, & sententiam per eum seu eius officialem latam non valuisse, cum ageretur ad euictionem seu garentagium, siue gaudere ac vti & frui re vendita faciẽdum: quia tunc res non erat euicta, sed solum impedita actrix fuerat gaudere re vẽdita: & sic erat realis, seu ex realitate depẽdens: & quod ita de stylo & consuet. curiarũ Franciæ obseruabatur, allegantes plura aresta Parisi. fuisse lata, vt patet in dictis arestis. §. xv. loquẽs de actione reali. Et idem in arestis per Gallum recollectis. referentem capitulum sancti Maxentij condemnatum fuisse in ducentis libris, eo quod virtute spiritualis iurisdictionis de reali cognouerat actione. pro quorum opinio. allegaui Ioan. Fab. in §. item Seruiana. instit. de actio. dicentem, prælatos regni Franciæ de reali actione non cognoscere. Ista ergo causa cum realis esset, debebat tractari corã iudice seculari, vt voluit Gul. de Cug. in authent. clericus. in prin. de Epis. & cler. per text. in l. de iis. eod. titu. vbi idem tenet, & etiam Odofre. & tex. in d. authen. clericus. hæc clare dicit, ibi. quod si natura causæ vel alia ratio faciat, vt negotium apud Episcopum decidi non possit, per ciuilem procedat iudicem. Ad idẽ text. in d. c. licet ex suscepto. ibi, & præcipuè quæ forum secularem contingunt. & text. in l. iiij. §. si aliter fundus. ibi, quoniam magis fundo, quam personis adiudicati fines, vel partes intelliguntur. ff. finium regund. & in l. qui aliena. §. fi. in princ. ibi, sententia prędio datur. ff. de neg. gest. istud est expeditum & clarum inter laicos & cleri-
8 cos. † Sed inter clericos est dubium, secularis cognoscat de reali, & de feudo, & alijs ex reali descendentib. & videtur vtroque iure expeditum iudicem laicum inter clericos cognoscere, cum causa feudalis apud pares curiæ, vel dominũ terminari debeat. c. imperialem. & ibi Bald. de prohibit. feu. aliena. & c. vno, an apud iudi. vel domi. quæst. feud. termi. & ibi Aluaro. & Card. Alex. & c. cæterum. de iudic. & ibi vterque Conci. & Feli. qui licet multum hoc impugnent, tamen ita tenent, vt ibi per ipsos, & in c. verum & c. transmis-
9 sa. de for. compe. † Sed in actione personali, & criminali Episcopus cognoscere debet, d. authen. statuimus. & iuribus suprà alleg. Et quia sæpè Episcopi, seu eorum vicarij, vel officiales post clericor remissionem, & renuodiũ ad ipsos factum, ipsos clericos criminosos relaxant, & dimittunt, ex quo plerunque oritur in plebem scandalum, videre clericum, & laicum pro enormissimo delicto commisso diuersimodè condemnari: laicum per frusta scindi, dilaniari: & clericum pro eodem delicto in carceres poni perpetuos, & ab eis amore vel pecunia, vel aliter elargiri, & liberari: ratione cuius populus cõtra clericos & prælatos intumescit, & murmurat, vt dicit Anchar. in regula, ea quæ fiunt. de regu. iur. lib. vj. & Ioan. de Ana. in cap. j. de homicid. pro quo text. in clemen. j. ibi, & scandala. & ibi Aufred. in repeti. de officio ord. Et super hoc fundata est quædam ordinatio Philip. iiij. quæ est in ordine ij. titul. de vita & honesta officia. per Offred. in tit. ideo dicit tex. in l. ij. in fine. C. de priuile. scholar. li. xij. quòd propter priuilegia fori maleficiorum crescit authoritas, & publica vacillat vtilitas. & ibi plenè Luc. de Pen. & Bertran. con. clxxxij. exordien. pro faciliori decis.
10 dubitorum. vol. j. nouiter impresso. † Quare curiæ supremæ hoc videntes solitæ sunt compellere Episcopos ad consti-

tuendum aliquos ex dominis Consiliarijs clericis vicarios, qui de tali crimine clericorum cognoscat, quia hodie pauca sine clerico aut monacho authore committuntur delicta, prout crebrò videmus in dies.
11 † Tamen in pluribus casibus, & criminibus mixtis, est locus præuentioni, de quibus in ca. cum sit generale. & ibi per omnes. de foro compet. Et per Ancha. consi. 196. incipi. magnifice & illustris. & Feli. in d.c. qualiter. in ij. limitatio. de quibus & iudices seculares contra clericos cognoscunt, quos ponit Aufred. in d. clemẽ. j. quæst. j & latius in ij. regula. de offic. ordina. & Alberi. in d. auth. statuimus.
12 † Et est notandum, quòd tales clericorũ remissiones plerunque fiebant ex eo, quòd de iure cõmuni requirebatur clericos non coniugatos (vt priuilegium perderent clericale) fuisse per Episcopum monitos. c. in audiẽtia. & c. contingit de sent. excom. & c. j. de vit. & honest. cleri. li. vj. & clem. j. in verb. nominatim. eod. titu. quia clerici coniugati nõ monentur, & c. j. & ibi Dominic. & Doct. de clerici. coniuga. lib. vj. & tenet Cæpo. consi. xj. Et ideo non puniebatur, propter monitionem eis non factam.
13 † Propter quod Papa Leo x. Modernus ad requestam Regis fecit vnam constitutionem incip. Leo Episcopus, qua ordinauit & voluit clericos solutos, à cæteris, in genere quotannis per Episcopos, in eorum ecclesiis cathedralibus trinis primis dominicis quadragesimæ fore monendos, ac incedere debere in habitu, & tonsura clericalibus decentibus. Aliàs si clerici delinquẽtes tempore perpetrati delicti per quatuor menses, ante reperti non fuerint in habitu, per iudices seculares puniri poterunt: cuius constitutionis tenor statim inferius inseretur, quæ est contra text. in d. clemen. j. de vit. & honest. clerici. & opin. Io. And. & Doct. ibi in versi. nominatim volentium ad
14 † personam, & non in genere talem debere fieri mentionem. Et idem Abb. in c. contingit. ij. de senten. excomm. & Tho. Grama. voto xxxiij. num. xiij. Tamen ex quo mãdatur per dictam extrauagã. fieri in genere, sufficit, vt voluit singulariter Abb. in c. quoniam frequenter. §. fin. quem ibi Felin. laudat, & sequitur. versi. aliud valde notabile. cum versi. sequen. aduerte. vt lit. non cont. Et idem Ab. in c. final. de vit. & hone. cler.
15 † volens etiam Episcopũ hoc posse statuere. Tamen Cardi. Alexan. in c. clerici. ante finem. xxiij. distinctione. multum dubitat Episcopum non posse hoc constituere. De Papa non est dubium quin possit hoc per legem, vt dictum est, constituere. sed de Episcopo vide textum in capitul. ij. de constitut. libro vj. & glo. in c. Romana. de sent. excom. eod. lib. iij. versic. sententiæ. & statim dicam: quod est summum bonum, propter iustitiam ministrandam, & scrupulum conscientiarum timoratorum, ac opiniones Doctorum tollendas. nam opin. Zabarel. & Abb. in c. perpendimus. de sent. excom. & sequac. signanter Cæpol. in d. consi. xj. & Socin. in consi. xij. volu. j. & Offre. in repeti. dictæ cle. j. de offic. ord. in tertio notabi. hodie per d. extrauagant. Leonis non seruantur: quoniam clericus, qui dimisso habitu, & tonsura clericalibus decentibus, deliquerit, sine alia speciali monitione potest per iudicem secularem puniri.
16 † Sed fuit dubium, an clericus, qui insidias, & ex propositio interfecit fratrem presbyterum, aut alium laicum, non repertus tempore homicidij & captionis in tõsura, & veste clericalibus, gaudere deberet priuilegio fori. Et omnes domini paucis exceptis tenuerunt quod nõ, sequentes opinio. Abb. antiqui, Hosti. Ioan. And. & Anton. de Butr. in d. c. perpendimus. & Anch. in d. regula, ea quæ fiunt. de regu. iur. lib. vj. & Decisi. Guid. Pap. in quæst. cxxxviij. quorum opin. est magis communis, secundum Offre. in d. cle. j. in j. regu'a. x. fallen. secũdum quam referunt Guido Pap. & Offre. fuisse iudicatum. Et idem tenet Alber. in l. sed si accepto. ff. de iure fisc. pro qua Decis. facit text. in c. ex parte. in vlti. de priuileg. & in c. in audientia. de sentent. excommunic.
17 † Ex quo ergo (secundũ Abb. ibi, & Tho. Grammat. voto xxxiij. nume. xj. xij. & xix.) clericus fuit ter monitus: & hoc olim secundum ius commune: hodie verò sufficit quod fuerit trina generali monitione modo & tempore prædictis facta monitus, vt habeatur pro degradato, quia illa trina monitio sufficit, vt clerici seculari relinquantur iudici, quorum debet eis fortius fieri per episcopum traditio, quando delictum commiserunt enormissimũ. & idem Abb. & Anchar. in c. at si clerici. de iudi. & Ioan. de Ana. in c. j. de homicid. versi. adde prædictis. Licet Barbat in d. c. at si clerici. & Franci. de Are. in c. cum non ab homine. de iudi. teneant cõtrarium. Sed Felin. in d. c. at si clerici. in fin. princip. non est ausus figere pedem. Tamen per d. extrauag. Leo. Papæ non est hodie opus traditione per episcopum fiendæ: quinimo seculares possunt eos capere & punire, si tempore delicti, & antè quatuor mensibus sine tonsura, & veste clericalibus decentibus incedisse
18 repererint. † Et ita pluries per curiam iudicatum extitit: primo contra quendam de la Roquette ciuem Liburniæ, qui per insidias occiderat quendam tonsorem eiusdem ciuitatis habitatorem. Secundo contra quendam vocatum de quatuor pontibus. Et tertiò contra quendam nominatum du Casse. Et latum arestum die xxij. Augu. Anno 1534. Et nouiter cõtra quendam Ioannem Regis Clericum, qui cognouerat, & intertenuerat vxorem cuiusdam, & mediante pecunia mandauerat quibusdam maritum verberare tantum, & non occidere, licet de facto occiderint: & dictum fuit ipsum non debere gaudere, quamuis esset in habitu, & tonsura clericalibus, quia per assasinamentum fecerat. Et in simili dicit Io. Gallus fuisse Parisijs iudicatũ in q. clxxvj. Et idẽ Tho. vt habetur ĩ stylo Parlamẽt. iiij. parte de are. §. cclxxj. Et similiter hic contra Guil. Dauance Burdegal. latum arestũ die 14. Ianuarij, Anno 1529. Et idẽ tenet Soci. in quodã suo cõs. posito inter cõs. Fran. Curtij. cõsi. xx. ver. o-
19 mitto postremò, † dicens idem in episcopo, per tex. in c. j. & fi. de homici. lib. vj. quia tales prælati sunt, vt inquit, ipso iure degradati: adeò quod à iudice seculari puniri possunt: & Domi. in d. c. j. ij. quæst. vltim. & idem Cæpol. consi. xxxiiij. Bal. & Ange. in l. non ideo minus. C. de accusa. & Alexan. consi. cxxxviij. libr. j. & Ange. Are. in tracta. malefi. in verb. Sempronium mandatorem. quæst. xviij. & Tho. Gramma. voto viij. nu. x. & voto xj. nu. v. & Aufre. in repe. d. clemen. j. reg. j. fallen. xviij. Qui Regis postea fuit condemnatus ad mortem per sententiam Seneschalli confirmatam per arestũ Curiæ, latum die xiiij. Maij, Anno quo supra: tamen quatuor aut quinque ex dominis, & ego eramus opinionis, ipsũ debere propter varietatem iterum quęstionari, per theoricã Bal. in l. in bonæ fidei. versi. item quæro de confessione. C. de iureiur. & Hippol. in l. repeti. versic. quo ad secundum. & versic. & ideo ego quæro. ff. de quæst. & Paris de Put. in tract. syndic. in ver. tortura. c. viso, de repet. tort. & pariter hodie iij. Septembris dictum fuit contra quẽdam vocatum de Toysoyres procuratorem Regis Nauarræ in loco de
20 Memisan, Anno quo suprà. † In actione reali sunt opi. vt suprà dictum est, & per Archid. in c. j. de cleri. coniug. vj. Tamẽ secundum Guliel. de Cug. in d. authent. clericus. iudex secularis de consuetudine cognoscit de reali, quia clericus ratione possessionis est ei subditus: & ita, vt inquit Bal. ibi, post principium, seruatur in Francia. quamuis de iure (non obstante consuetudine) contrarium est verum, vt d. authenti. statuimus. & c. significasti. & ca. si diligenti. de for. compe. & dixi in d. §. xxj. & idem dicit Bald. in c. ij. in fin. de iudic. & in d. l. de iis. & hoc quo ad res, & non quo ad personas clericorum. & idem in c. j. de controuer. apud par. termi. versic. extra quæro. vbi allegat illud dictum Guleil. de Cug. & alios dicit tenere cõtrariũ, per d. c. si diligẽti. & pro dicta consuetudine allegaui etiam Ioã. Fab. in §. si vero reus institu. de satisda. dicentem, quicquid sit de iure, scio Cardinales, & Episcopos in Regno Franciæ respondere in realibus coram iudice secualri. Et quod cum ipse sit de Regno, leges regni non impugnat. & eum sequitur Offred. in repe. d. clem. j. versic. nec videtur quod valeat, &c. & latius in ij. regula,

regula,fallen.iiij.qui etiam se excusat in stylo Parlamēti in additio.vj.titu.quorum cognitio specialiter pertinet ad Regem.Dicens hanc opinionem esse duram:sed cum sim de corpore curiæ,nolo regni consuetudinem impugnare.Pro quo dicit Bald.in l.obseruare.§.proficisci.versic.& quia hic cōgruè cadit ff.de offic.proconsu. respondendo ad iura suprà.pro j.parte alleg.cognitionem & iurisdictionem Epi-
21 scopis & prælatis concedentia.quòd de†generali consuetudine,& rationabili, iurisdictio Episcoporum apud nos recessit ab aula.& mirum quod hoc dictum non reperi aliquem(quod legerim)allegātem,& pro dicto Ioā.Fab.Bal.& Offre.allegaui gloss.in d.c.j.de empt.& vend.volentem quod hodie Episcopus de consuetudine non imponit pretium rebus,prout vult ibi text. & iura suprà alle.quamuis Host.& Abb.Zab.teneant ibi contrarium.& communiter Doctor.vt dixi,tamen opi.glo.in hoc regno seruatur, quia per iudices, & reipubli. administratores hoc fieri solet.& pro maiori parte per curias supremas Parlamētorum Regni.& pro hac opi.videtur bo.tex.in c.cum venissent.de eo qui mit.in posses.causa rei seruan.vbi Bal.sic ait:aliter tamē
22 seruatur in regno Franciæ, † quod in realibus actionibus respondere debet clericus coram iudice seculari,cum res sit territorio Regis,iudicatur secundum constitutionem Regis. Tamen Guliel.de Cug.dicit vbi suprà hodie esse ius commune,& pro eius dicto,dicit ibi Bal.videri quòd casus illius c.loquitur in actione reali,dicens seruandam esse consuetudinē populi,si talis cōsuetudo est laudabilis.Vnde statuto cauetur,quòd clerici qui nō soluerunt munera pro patrimonialibus,pro quibus loco tributorū debētur collectæ ex hypotheca descēdente ab æstimo cōmunis,nō audiātur, illud statutum valet:quia est laudabile propter bonum publicum:licet tamen de hoc alibi dicat se aliter scripsisse, & ipsum sequitur Bar.consi.j.versi. prætereà adduco.volu.iij. dicens quod ista doctrina Bal.est in suis dictis vltima.quo casu potius videtur eam approbare:quia cum longiori deliberatione,& præstantiori studio illam nobis tradidit:ideo tenacius est sequenda,l.diui fratres.ff.de iure patro.& etiā cum sit vltima,videtur illam præ aliis ex corde tenuisse, sicut dicimus de Iurisconsultis,vt eorum vltima opin. ab eis recitata videatur approbata,vt dicit Cin.in l.cunctos populos.C.de sum.Trini.cum aliis per Barto.alle.& idem tenet Barb.in rub.de reb.eccle.non alien.in ij.q.princip.& Fede. de Senis consi.xxiij.inchoan.factum quod proponitur. ver. si verò sit realis executio,est facienda.& quod not.Abb.in c.ad nostram.per illum tex.ibi,legi regni.& ibi Decius, & Felin.de proba.pro quo dicit Bal.in c.j.apud quem contro
23 uer.feud.de.fi.† quòd possessorium causæ spiritualis, non est spirituale,quia non tangit medullam veritatis alleg.tex. in c.literas.de iura.calum.& ibi glo.& in cle.dispendiosam. de iudi.& idem dicit Bal.in l.si de proprietate.versi. quæro nunquid possessorium.C.si à non compe.iudi.& ideo practicatur quotidie in materia possessoria,vt pro beneficiis. & alijs rebus spiritualib.coram iudice secula.agatur,vt plenè per Abb.in d.literas.& in c.fin.de iudi.& Decis.parla. Delphi.quæst.j.vbi Gui.Pap.infert Bullam Martini v.qui approbauit consuetudinem,& stylum curiæ Franciæ antiquum in cognoscendo per iudicem secularem de possessorio beneficiorum. Et idem Guliel. Benedi.in sua repet.c. Raynutius.nu.cccxxx.cum seq.de testa.inferens etiam ibi in addit.in ver.Martini Papæ.quoddam breue Leonis Papæ x.directum curiæ parlamēti Tholosę,per quod approbat stylum curiæ:pro quo est tex.in c.ad causam.ij.qui filij sint legi.& Anto.de Butri.& omnes Mod.in d.c.fin.de iudi. & Guid.Pap.q.lxxxv.& q.cccccliij.& Aufre.in repe.d.cle. j.in ij regula.Fallen.xxiiij.& ita dictum fuit cōtra Archiepiscopū Burdegalē.per arestū curiæ in fauorē domini Guliel.Maignā Rectoris curię sancti Vincētij de Pōdeusaco, & sancti Laurētij suæ annexæ,tāquam ab abusu appellātis quarū fructus idem Archiepiscopus saisiri & leuari in vim cuiusdā cōstitutionis synodalis per eū factæ fecerat.Et idē arestum in plena audientia pronunciaui,& condēnatus extitit in centum libris erga Regem,& in quinquaginta erga dictū Maignā,Latum die xix.Iulij,Anno 1524.& opi.Guliel.de Cug.sequutus fuit Flo.de sanct.Petro in l.venditor. & ibi Fulgo.ff.de iudi.& Flo.in l.fi.ff.de noxa.act.quos refert & sequitur Ange.Aret.in rub.de excep.versi.aduertas tamen secundum Guliel.de Cug.& dixi in §.iiij.de iurisd. omn.iud.libr.consuet.Bituri.& hæc conclusio confirmatur per extrauag.Sixti iiij.incip.ad vniuersalis ecclesiæ.§.prætereà quia aliquæ tit.de treug.& pac.& ista communis opinio probatur secūdum Feli.in c.si clericus.per illum tex.& in d.c.cum sit generale.vers.vlt.hęc omnia.de foro compet.
24 † Sed in connexis,& ex realitate dependentibus, dicit Guliel.de Cug.in d.authen. clericus. Episcopos de illis posse cognoscere:vt si agatur hypothecaria contra clericum, qui obligauit omnia bona sua,& sic agitur pro re consequenti siue dependenti,quòd hæc quæstio coram Episcopo ventillari debet,cum persona dicatur principalis,& hypothecaria accessoria:& accessorium regulatur secūdum principale,l.cum principale.ff.de reg.iur.& in regula accessorium. & quæ ibi dixi post Din.in addi.eod.titu.lib.vj.& hoc ne apud diuersos iudices pro vna re litigetur.aliàs esset incōueniens.l.j.& ij.ff.de quib.rebus ad eum iudi.eatur.& ita aliàs fuit dictum pro Episcopo Parisien.qui cognoscere posset de petitione arreragiorum,vt in arestis §.xlix.& idem Abb.in d.c.qualiter.per tex.in d.c.fi.de iudi.& idē Gallus in q.50.quādo clericus ex promissione tenetur, licet descēdat ex reali,tamē in casu suo nihil tūc fuit dictū.Sed cōtrariū fuit etiā aliàs dictū,prout cōtinetur ī dictis arestis.§.xxj. & ī d.q.l. vbi Gallus refert latū fuisse arestū cōtra Abbatē sancti Vincentij.qui ob hoc quòd de simili causa cognouerat,fuit in emēdam xl.librarū Parisien.condemnatus.& idē dicitur in §.cxxxix.in fi.& idē refert Aufr.seruari hypothecaria,quod ad iudices seculares spectet illius cognitio,vt in Decisio.capellæ Tho.126.& ibi idem dicit,si de signo clerici in schedula posito,vel de sigillo Episcopi recognoscendo,vel si sub sigillo Regio fuerint adstricti,vel de reddenda ratione administrationi, per clericū gestæ agatur:& idē dicit in d.clemēti.j.in ij.regula.Fallen.iiij.& xviij.cum duabus seq.& idem Masuer.in sua praxi,titul.de iudi.versi.item sciendum est,quod clericus.& idem habetur in §.iiij.titul. de arre.& idem dicit Offred.de arreragiis,quando medium concludendi est reale & non personale,vt ibi vide per eum. quia in connexis idem est iudicium,vt volunt Bald.Albe.& Ang.in l.etiam.§.j.ff.de minor.licet per magnū consilium fuerit euocatum certum arestum contra Episcopum Agenen.per curiam in fauorem syndici ecclesiæ & procuratoris Regis secum adiuncti latum ratione obligationis hypothecæ & sigilli Regij,& per consilium dictū,nostro nō obstante aresto,ipsum Episcopum non teneri respondere, cū expensarū condemnatione: quod facere ex defectu potesta
25 tis non potuerunt,vt dicam infrà quæst.† Tamen prædicta videntur fore intelligenda,secundum Docto.in d.c.fin.super glo.secunda insuper Feli.versi.tertia conclusio.de iudi. quando continentia causę diuidi non debet:secus si potest diuidi,vt quia actor,& reus sunt diuersi fori:& hoc per tex. quem faciunt singula etiam legistæ in l.nulli.C.de iudicijs. quia vt aiūt Abb.& Felin.si per vnum vna actio intentaretur,& per alium alia,& qui conuenitur habet pro se regulam,vt actor sequatur forum rei,c.cum sit generale.de foro comp.& l.ij.C.eod.titu.tunc debet remitti ad suum iudicē, vt latè dixi infrà quæstio.cxiiij.inchoan.Florentinus.Secus si talis habens talem exceptionem, vtranque intentauerit, quia prius egit vna,secundò alia: tunc coram eodem expe-
26 riri debent.† Vnde si clericus intētauerit possessorium pro aliquo fundo, & posteà victus velit petitorium intentare, tunc coram eodem intentare debet,c.clericus.& ibi Doct. de fore cōpe.& Bal.consi.xiiij.versi.ij.principaliter.volu.j.

& pro supradicta Decisio.facit quod dicit Bald.in d.l.ven-
ditor.quem ibi sequitur Raph.Fulgosius,& Iaco.de sancto
27 Georg.† quod clericus venditor tenetur sequi forum em-
ptoris,hoc est sui iudicis secularis,& non ecclesiastici, quia
est tanquam merus,& necessarius defensor emptoris.& i-
dem tenuit ibi Alberic.de Rosa.& Petrus de Anchara.in
regula,ea quæ à iudice. quæstio. xvij. de regul.iuris libro
sexto.& in capitulo fina.de emptione & venditione, in ter-
tio notabili.& singula.Philippus Corneus consil.lxxix. in-
choan.in hac consultatione sunt discutienda plura, colum-
na tertia in litera P,versiculo, restat videre ad septimum,
volumine quarto.& Albericus de Ros.in l.secundum,colū-
na tertia,versicul. sed quid si aliquis.C.vbi in rem actio.&
Bald.in l.prima,eodem titulo,& in l.emptor.C.de euictio.
& Abbas Siculus in dicto capitulo finali.& idem Aufre.
in dicta clementina,postoralis.in secunda, regul.in quinta
fallentia.vbi dicit ita seruari de consuetudine in præsenti
regno.& in hanc inclinat sententiam Angelus in l.non so-
28 lum.§.quod vulgò.ff.de vsucapio.† quod si iudicium po-
test intentari contra emptorem, tunc clericus potest cogi
prosequi,& defendere ipsum coram iudice laico.dicta l.vē-
ditor. Aliàs vbi iudicium reale non potest fundari,quia reus
est colonus clerici,cuius nomine colonus possidet,tunc nō.
29 † Et ita dicit fuisse determinatum, & Ioannes de Imol.ibi
eum sequitur: licet Angelus in dicta l.venditor.quem se-
quitur Paulus de Castro teneat contrarium, quod debeat
remitti clericus coram suo iudice,sequens Speculator.in ti-
tulo, de primo & secundo decreto §.restat.versiculo, quid
si dominus.cum versiculo sequenti & idem Socinus consil.
xcj.columna octaua,versiculo,confirmatur septima, volu-
30 mine tertio.† Sed Albericus de Rosa.ibi dicit, & in dicto
§.quod vulgò illam quęstionem de qua Ange.ibi loquitur,
fuisse Parmæ pro Episcopo eiusdem, qui causam suorum
inquilinorum susceperat,agitatam,& dictum ipsum coram
iudice seculari teneri defendere.Et idem dicit in ecclesia
quæ rem laico vendidit.& idē singulariter Lancelotus De-
cius in dicta l.venditor.dicens hāc esse communem opinio-
nem,respondens ad allegata per Paulum de Castro,vt ibi vi
de post Florentinum de sancto Petro Et idem Gulielmus
Benedictus in repetitione capituli, Raynutius, folio xcj.
columna tertia,versiculo similiter cognoscunt iudices se-
culares.vbi eū vide ad omnes casus prædictos à folio lxxxj.
31 vsque ad folium xcvij,inclusiue.† Sed quod clericus remit-
ti debeat coram iudice,tenuit Ioannes Fab.in dicta l.pri-
ma.ff.vbi in rem actio.& in dicto §.fina. columna secunda,
versiculo quid si clericus.& versiculo quid si necessario. de
satisda.& Collect.in capitulo nullus,versiculo,sed nūquid
clericus. de foro competen.& Antonius de Butrio post
Ioan.Andream in capitulo,quoniam frequenter.§.quod si
super.columna quinta,in fin.versiculo,quid si in foro secu-
lari.vt lite non contest. & Angelus Aretinus in dicta ru-
brica.& Cæpol.columna xv.cum sequenti, versiculo ex ijs
Baldus in dicta l.prima,&c.& hoc intelligunt verum quan-
do iudicium non erat cum emptore clerici cœptum, neque
contestatum:& aliàs secus.argumen.l.fin.in fin.C.vbi in rē
actio. Et omnes pro illa parte allegant glossam in capitulo,
clericum nullus.& ibi Cardinales Alexand.xj. quæstione
prima.Sedbene intellecta vult contrarium per Abbatem
32 Siculum & Doctores suprà allegat. † Quid dicendum, si
clericus efficitur hæres laici iam conuenti coram seculari
iudice? Et Bald.consilio.ccvij,in principali versiculo secū-
do,volumine primo,tenet quod tenetur ibi prosequi:& idē
Ioan.de Imola in l.si eum hominem.ff.de fideiussoribus. &
Barbat.in dicto consilio primo,columna xviij.versiculo, &
adduco simile volumine tertio,& Aufrer.in dicta clemen-
33 tina pastoralis,in secunda regula,& sexta fallentia.† Quam-
uis Bald.in l.prima.C.si pendente appellatione mors inter.
teneat contrarium. Angelus in l.tam ex contractibus.ff.de
iudic.& Bal.in capitulo in præsentia,ff.de probatio.& An-
tonius & Abb.Siculus.& Felin,in capitulo quia, de iudi.&
Ioannes Andreas in regula,qui in ius.de regul.iuris, libro
34 sexto.† Sed primum tenet Barb.in dicto capitulo quia per
dictas rationes,& Pau. de Castr.in l.hæres absens.ff.de iu-
dic.& in l.si constante.§.final. ff. soluto matrimonio.& ibi
35 Modern.† Sed quid tenendum in prędictis casibus? & pri-
ma opinio quo ad realitatem,& ex ea depēdentia est de iu-
re cōmunior,& verior,ac tutior:quia periculosū esset in his
loqui cōtra ecclesiasticas persō.& bona eorum:est ratio,quę
pro religione facit l.sunt personę.ff.de religiosis & sumpti-
36 bus funerum.† Tamen secunda opinio de facto in hoc re-
gno seruatur:sed quo iure, vt inquit Aufre. in dicta quæ-
stione,cxxvj.defendi debeat talis stylus,non video. Sed i-
stos inter alios casus descriptos in stylo allegato exorbitan-
tes à iuris communis dispositione tolerari oportet: sed quo
ad euictionē seu garentigium, & ad instantiam per hære-
dem clericum suspiciendam, non videtur dubium, vt di-
ctum est.

SEQVITVR TENOR CONSTITVTIONIS PAPAE LEONIS decimi.

LEO Episcopus seruus seruorum Dei, Ad perpetuam rei memoriam Romanum decet Pontificem prouidere, vt hi, qui clericalem decorem suis flagitiis deturpare non verentur, clericali priuilegio minus perfruātur: ne quod in fauorem bonorum inductum est, improbis licentiā subministret, ipsisque in protectionē in eorū excessibus tribuatur. Sanè charissimus in Christo filius noster Franciscus Frācorū Rex Christianissimus nobis nuper exponi fecit, quod licet ipse zelo iustitiæ feruens improbos homines, vt eius regno, & dominiis eiicere, & illorū excessus punire, ac super omnia in eisdem regno & dominiis iustitiam vigere summo anhelet desiderio: quia planè nōnulli clerici, nec in habitu & tōsura clericalibus decētibus incedētes, sed potius ab omnibus pro meris laicis habiti, & reputati, à quorum oculis Dei timor & mundanus honor recessit, de ecclesiasticæ disciplinæ clementia nimium confidentes, excessus & delicta quotidie perpetrare nō verentur, qui licet dictā tonsuram habeant, tamē re vera actibus & operibus vitam ducunt laicalem, vt præfertur, & in suis apprehensi delictis, se priuilegio clericali defendere, & iustitiā secularem illudere conantur: huiusmodi suum desideriū adimplere non potest, ex quo improborum delicta remanēt impunita, clericorum status decolorātur, ipsáque iustitia nō mediocriter impeditur: Quare præfatus Rex nobis humiliter supplicari fecit, vt pro regni & dominiorum suorum huiusmodi quiete, & statu tranquillo super his ita opportunè prouidere, vt excessus huiusmodi non immerito fræno iustitiæ coerceantur, & comprimantur, de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur considerātes, quod clerici per decentiam habitus extrinseci, eorum intrinsecam honestatem ostendere debent, non indignum arbitrantes viam quam sibi huiusmodi homines ad impune delinquendum per idem priuilegium sub spe ecclesiasticæ disciplinæ clementiæ quæsiuerunt, opportunis remediis amputare: huiusmodi supplicationibus inclinati, authoritate apostolica tenore præsentium statuimus, & ordinamus quod deinceps perpetuis futuris tēporibus huiusmodi clerici in regno & dominiis prædictis delinquentes, si tempore perpetrati eorum delicti, & per quatuor menses ante habitu & tonsura clericalibus non incesserint: postquā tamen præsentes in metropolitanis, & cathedralibus regni & dominiorum prædictorum ecclesiis, iuxta ordinationem infrascriptam fuerint publicatæ, per iudicem secularem liberè & licitè capi, inquiri, distringi districtu, sub pœna suspēsionis à diuinis: ex ipso inhibentes locorum ordinariis, & aliis quibuscunque ecclesiasticis, ne contra statutum & ordinationē huiusmodi quouismodo directè, vel indirectè venire præsumāt, ac decernentes ex tunc irritū & inane, si secus super his à quo-

quam

quã quauis authoritate scienter contigerit attentari. Ne quispiam de præmissis ignorantiã valeat allegare volumus, ac præfatis ordinariis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub simili pœna suspensionis à diuinis ex ipso districtè præcipiendo mandamus, vt singulis annis præsentes literas, seu earum transumptũ authenticum primis tribus diebus dominicis quadragesimæ successiuè in eorum ecclesiis, dum maior inibi populi multitudo ad diuina conuenerit, pro trina monitione publicare teneantur, ac clericos debitè monere, vt tonsuram, & habitum decentes deferre debeant, ac publicationem cum huiusmodi monitione loco trinæ monitionis à iure requisitæ succedere, vimque specialis trinæ monitionis cuilibet ex dictis clericis potestate, ad hoc vt contrauenientes puniri possint, habere decernimus: quodque quoscunque post dictos quatuor menses duntaxat à die primæ publicationis, vt præfertur faciendæ, computandos, ligare incipiant. Locorum verò metropolitanis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub simili suspensionis à diuinis pœna in eoipso incurrẽda, committimus & mandamus, vt si suffraganeos suos, vel eorum aliquem in præmissis negligentes fore repererint, quilibet eorum in prouincia sua præfatorum suffraganeorum negligentiam supplendo, omnia & singula præmissa debitæ executioni demandare procurent: contradictores per censuras Ecclesiasticas, & alia iuris opportuna remedia, appellatione postposita compescendo. Non obstantibus præmissis, ac felicis recordationis Bonifacij Pap. viij. prædecessoris nostri, de vna & duabus dietis in concilio generali edita, ac aliis Apostolicis, nec non in prouincialibus, & synodalibus conciliis, & dictis generalibus vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, à quibuslibet priuilegiis indultis, & literis Apostolicis generalibus, vel specialibus, quorumcunque tenorum existãt, per quæ præsentibus non expressa, vel totaliter non inserta eorum impediri valeat quomodolibet, vel differri, de quibus quaruncunque totis tenoribus, & de verbo ad verbum habenda sit in nostris literis mentio specialis, quæ quo ad hoc noluimus cuiquã aliquatenus suffragari, cæterisque contrariis quibuscunque. Per hoc autem eidem priuilegio quo ad alios qui veri ecclesiastici fuerint, & ipsam militiam prosequentur, non intẽdimus in aliquo derogare. Et quia difficile foret easdẽ præsentes literas ad singula quæque loca in quibus opus fuerit deferre, volumus, & dicta authoritate decernimus, illarum trãsumptis manu notarij publici inde rogati subscriptis, & sigillo alicuius prælati seu personæ ecclesiasticæ in dignitate constituta munitis, vel curiæ ecclesiasticæ, ea prorsus in iudicio, & extra, ac alias vbilibet fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si fuissent exhibitæ vel ostẽsæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorũ statuti, ordinationis, inhibitionis, commissionis, mandati, intẽtionis, voluntatis, & decreti infringere, vel ei ausu temerario contra ire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationẽ Omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum huiusce nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ, M.D.VI.X. Calẽdas Octobris, Pontificatus nostri Anno 4.

SVMMAE.

1 *Prouisio per deuolutionem post electionem intra terminum requisitum facta, an valeat.*

2 *Deuolutionem sibi factã constare debet superiori, vt possit prouidere.*

3 *Factum contra interdictum, & ordinem ecclesiæ ratum nõ potest haberi.*

4 *Electione non ritè celebrata quãdo fiat mox deuolutio, & quãdo non.*

5 *Prouisio per deuolutionem inualidam facta, an per aliam deuolutionem conualidetur.*

9 *Collatio facta iure deuoluto ante tempus, nõ iure ordinario, an valeat.*

7 *Ordinarij collatio quando non valeat.*

8 *Beneficij collatio nulla non conualidatur tractu temporis.*

Quæstio LXX.

Quæritur an prouisio iure deuoluto per Papam aut alium superiorem facta post electionem, intra tamen trimestre à iure eligendi debentibus concessum, valeat. Et an conualidetur per aliam deuolutionem superuenientem, & si non conualidetur, quid sequatur.

DECISIO LXX.

1 ET † videtur quòd sic: quia per talẽ prouisionẽ sic post electionem factam non fuerunt eligentes in aliquo eorum iure & potestate eligendi priuati. Vnde si peccauerunt in forma, vel materia, deuoluitur potestas in cathedralibus ad Papam, & in aliis superioribus dignitatibus, vel etiam in casu negligentiæ ad proximum superiorem, capit. quanquam, de electione, libro sexto, vbi notatur per Baldum, ibidẽ Abbas Siculus & Doctores in capit. ne pro defectu, libro sexto, de electione, & Mandago. in tractatu suo, eodem titulo. cap. primo, & ibi dixi in additione: & sic functi sunt eorum pote-
2 state eligendi. † Prætereà, vbi potestas per prius competit vni quàm alteri, ita quòd in certis casibus de vno deuoluitur ad reliquum, ad hoc vt superior possit sua vti potestate, oportet constare actum deuolutionis esse, cap. sciscitatus. in verbo, constiterit. de rescriptis. & capitu. si contra vnum. de officio delegati. Sed hic apparet de iure deuolutionis, scilicet de electione iam facta. igitur eligentes si suo iure defraudentur, omnino priuabũtur prouisionis iure. & ita tenet Petrus de Ancharano, consilio trecentesimo nonagesimo nono, etiam non obstante sacro Basiliensi concilio, in titulo, de reseruat. hoc prohibente, vt ibi per eum. & idem in beneficiis collatiuis, vt tenet Abbas Siculus in capit. cum ex officiis. de præscriptio. vt infrà dicam, & in quæstione sua quinta, incipiente Augerio, columna vigesimaquinta. ver-
3 siculo circa secundum. † In contrarium videtur, quòd non possit solus pontifex, nisi trimestri, vel semestri elapso, vt singul. in terminis tenet Ludouic. Roma. cons. cccclxxxviij. inchoante, Dubitatur primò vtrum electio. colum. iij. versi. ij. quæritur. & consilio ccccxcix. exordiente, in præmissa cõsultatione, qua quæritur. & hoc per textum in capitu. videre. xxxv. quæstione vj. dum textus dicit, quòd contra interdictum & ordinem ecclesiæ factum est, ratum non haberi tam diuinæ quàm humanæ legis proclamat authoritas. & ita tenui in additione ad Mandag. in dicto tractatu de electio. capit. iij. in verb. prædictorum. Sed de iure communi, & per sacrum Basilien. concilium, hoc est (vt dictum est) prohibitum, in c. j. & ij. de elect. in pragma. ergo aliàs facta prouisio
4 non tenet. † Nec obstare videtur, quòd post electionem factam eligentes finiti sunt potestatem eorum: quia intelligitur si peccauerint in materia eligendo scienter indignũ, tũc statim deuoluitur potestas ad superiorem. c. cum in cunctis. §. fi. de elect. sed si in forma peccauerint. tunc secus, quia veniunt priuãdi. Quare secundum conciliũ Basilien. peccãtes in forma ab ipso tradita sunt ea vice priuati. d. cap. j. §. quod si prædicta non fuerint. & ibi gl. in verb. ipso iure. & in ver. priuati. aut si electus tenuerit consentire electioni de se factæ, c. cũ inter canonicos. de elect. & c. quã sit, eodem tit. lib. vj. aut etiã post consensum renuntiauerit iuri suo, capit. inter corporalia. & c. vltimo de renuntiat. vel etiam si electio propter occultum electi vitium irritetur, tunc eligere, aut postulare debentes poterũt iterato postulare, vel eligere. capit. cũ Vintoniensis. & ibi Docto. de elect. & capit. si electio. eodem lib. vj. & tenet Mandago. in dicto tractatu capit. ij. cum aliis ibi per nos allegatis. Ergo interim pendente trimestri videtur Papam, aut alium superiorem nõ posse prouidere: & latius per Ludo Roma. in consil. suprà allegato. & dixi suprà in quæstione incipien. beneficia electiua. colum.
5 iij. versicu. sed ego semper tenui. † Nec talis prouisio tractu temporis conualidari potest per deuolutionem secundum Card. de Zaba. consi. ciiij. cum sequen. inchoan. A, B, cleri-

ci.quem refert & sequitur Felin.in dicto ca.cum ex officij. colum.antepe.ver.noua & vltima conclusio. de præscrip.& idem de Zaba.in clemen.j §.secus.col.iij.versi.faciunt hæc ad quæstionem.de conces.præb.& latius in c.dilectus. in ij. in x.quæstione de præben.vbi inserit dictum consi.A,B,& idem tenet Oldra.consi.cxxxvj.& aliquid consi.xcvij.versi.
6 ad quartum.cum seq.† Licet Abb.Sicul.in dicto c.cum ex officiis.velit contrarium:& Ioãnes de Selua in tractatu suo de benefic.quæst.sed Cosma Guymier in sua gloss.in cap.j. §.ad tollendum.de electio.in verb.procedatur.in fin.ausus non fuit figere pedem. Et idem Abbas Sicul.in d. q. Augerio.nisi quãdo iure deuoluto ante tẽpus fuit facta collatio, & non iure ordinario,vt ibi col.xxv.versi. aut patronus erat
7 absens.† Sed primum videtur verius,quod in curiis supremis seruatur: & ita conclusum fuit in curia in causa Abbatiali,& Benedictione Dei, Aliàs de Nisortio pro magistro Ioanne Beraldi contra Denisiam de Montpesac: & pariter in alia causa cuiusdam nomine Cartinentiam actoris conquerentis ex vna,& Ioannis Dulcis,& Ioan.à terreni ex altera,occasione prioratus Mausi Agennẽsis:& etiam in causa domini Gabrielis de Grandimonte Cardinalis actoris in eius fauorem,contra de sancto Vitali reum. Et latum fuit arestum xxix. Aprilis Anno Domini 1520.suprà mille. In quo agebatur de præbenda ecclesiæ Aduren. mandatario affecta,dato executore: quibus insinuatis non obstantibus ordinarius illam per renuntiationem alij & nõ mandatario contulit:contra text.in cap.fin.de renuntiatione, libro vj.& cap.dudum.de præben.eodem libro: & sic nullo modo valuit ordinarij collatio,c.si concessione. de præben.lib.sexto,põst cuius ordinarij collationem dictus actor illam impetrauit Romæ decem & septem mensibus lapsis,& pendente
8 processu.†Quia collatio beneficij nulla tractu temporis nõ conualidatur, vt dictum est, quoniam ius superueniens de nouo, dummodo veniat ex causa de præterito, etiam post litem contestatam prodest agenti ad victoriam in eadem instantia,vt voluit Bald.consil.xlj.colum.ij.versic. sed nemini dubium est.volum.j.per l.si rem.§.fin.& ibi Barto.ff.de pignor.actione.& l.si mandauero tibi vt à Titio.ff. manda. & & l.si in diem.ff.de petitione hæreditatis.de quo per Bartolum,Baldum,Angelum,& plenè Iacobũ de sancto Georg. in l.non potest.ff.de iudic.& Angel. de Aret. in institut.de actio.in principio ante finem.cum aliis per Iasonem ibi allegatis col.vltima.Ideo dicitur,litigando crescit ius, vt per glossam & Doctores in capitulo Abbate sanè.de re iudica. libro sexto.& latius dixi suprà quæstione incipien. duo litigabant.

SVMMAE.

1 *Electio à monachis facta circa solennitatem concilij Basiliensis an valeat.*

2 *Concilium Basiliense circa electiones Episcoporum & Abbatum,quomodo intelligendum.*

3 *Potestas eligendi residet in obseruantibus formas concilij, & nõ in peccantibus.*

Quæstio LXXI.

Alia ex prædicto processu quæstio fuit orta,an cap. quorundam. de electio.lib.vi.& clemen.quod circa eodem titulo, habeat locum in electione facta per monachos,& religiosos non mendicantes à minore parte numero,de facto & non fictione iuris,non obstãte Basilien.concilio nouiter disponente & indistinctè loquente, non solum de electione Episcoporum,& superiorum,sed etiã de electione Abbatum.

DECISIO LXXI.

1 It † videtur primò quòd sic,vt voluit Oldrad. cõsi.ciij.inchoan. quæstio est. Et hoc per quinque rationes quas ibi causa breuitatis vide.
2 † In contrarium quòd non,quia dictum sacrũ concilium vult & ordinat solennitates,& formas per ipsum ordinatas obseruari debere,non tantũ in electione Episcoporum,sed etiam Abbatum, capit.j.§. & cum humanæ. ibi, hi ad quos Pontificis,vel Abbatis spectat electio.& ibi glo. in ver. Abbatis.& in §.ad locum.ibi, pro quocunque prælato.& ibi glossa in verbis prælato.& sentit gloss. in §.quod si prædicta non fuerint.in verbo priuati.& gloss.in §.deinde eligant.in ver.virum.& in verbo scientia.vbi gloss.in verbo prælati.quod si omnes peccauerint in forma per concilium Basilien.addita, fit deuolutio ad proximum superiorẽ in inferioribus dignitatibus,& in cathedralibus ad Papam, vt suprà in prima quæstione dictum est. Si verò dicti canonici peccauerint tantum, tunc potestas deuoluitur ad non peccantes,c.cum Vintonẽsis.de elect.cum notatis in c.quãquàm.eodem titul.libr.vj.† Et circa hanc partem multi ex
3 dominis,& ego multum dubitauimus,quia licet Cisterciẽses,& Præmostratenses,ex priuilegio confirmẽt sine aliqua præcedente examinatione.electiones conuentuum siue monasteriorum subditorum,vt volunt Innocen. Zabar.& Doctores in cap.venerabilem.de electio.tamen glo.in dicto c. §.comparentibus autem aliquibus vel non.in verb. circunstantiæ.vult expressè confirmatorem etiam ex officio se inquirere debere,& informare de pluribus circunstantiis, & in fine dicit etiam de iis quæ habentur in d.ij.& ca. quorundam.& cap.ex eo.eod.titu.lib.vj.ergo dictum cap. quorundam.& cle.quo circa.habebunt locum in istis religiosis, & monachis, postquàm confirmatur se informare debet de numero eligẽtium,si à maiori numero de facto respectu totius non fictione iuris facta fuerit electio: quamuis de hoc per processum electionis apparere possit. Nec obstare videtur sacrũ Basilien.concilium.& glos.in ver.prælati.quoniam intelligi debent,quòd potestas eligendi residet in obseruantibus, & non peccantibus in altera trium formarum per ipsum concilium adhibitarum. Secus si illis obseruatis facta extiterit electio à minori numero respectu totius, nõ per remotionem,aut priuationem fictione iuris. Et ita fuit conclusum in dictu processu, & latum arestum die vij.Septembris.

SVMMAE.

1 *Concubinas clericorum, an ab eorum domibus secularis iudex expellat,& puniat.& nu.3.4.& 7.*

2 *Parochianus non potest contra presbyterum suum agere,actione famosa.*

5 *Papæ concubinam quis potest de adulterio accusare,sed nõ Papam ipsum.*

6 *Sacrilegium committit concubina constituti in sacris.*

Quæstio LXXII.

Quæstio fuit in curia mota,an iudex secularis posset cõcubinas clericorum à domibus eorum expellere, ac eisdem mulieribus inhibere sub pœna fustium,de amplius cum presbyteris & clericis non conuersando.

DECISIO LXXII.

1 PRIMA † facie videtur quòd non,per textum cũ glossa magistrali in capitul.eos.in verbo,indulgemus.xxxij.distinction.volentem concubinam clerici debere per Episcopum puniri:& si non valeat eam punire,tradere eam iudici seculari,& ibi sequuntur Archid.& Dominic.Cardinalis Alexander,& Antonius de But. Abbas Sicul.& Francis.de Aret.in cap.cum sit generale. de foro competen.& Abb.in c.si concubinæ.de senten. excõmu. & Ias.in l.cum quadam.versicu.secundò limita.ff.de iurisd. omnium iudicum.& gloss.pragmat.sanctio.in titu.de concubi.§.& cum omne fornicationis crimen.in verb.pertinet. per text.ibi,ipsas autem concubinas, aut suspectas prælati omnibus modis curent.& idem hodie est per Concordata
2 titul.de concubinis.§.ipsas autem concubinas.† Tamẽ cõtrarium tenet gloss.j.in c.clericum cuiuslibet.xj.quæstio.j. vnde super hoc Ancha.consi.cxcvj.incip.magnifice & illustris princeps,&c.post augmentationem ad vtraque partem factam,distinguit inter fornicationem occultam, & notoriam.Primo casu tenet,quod non possint.Secundo verò casu sic,& idem in regula, ea quæ.q.xxiij.libr.vj.& sequitur Barb.in cap.per tuas.vers.Petrus de Anch.de proba.vt erat in casu præsenti,quia rector sancti Symeonis ciuitatis Burdegalæ

degalæ detinebat quandam vxoratam contra eius mariti voluntatem, qui cum vicinis conquęrebatur: & vicini dicebāt propter malum ipsius exemplum fore scandalisatos, & erat plusquam notorium, tam per sententiam, quàm rei euidentiam. Vnde magis debebat puniri, quàm alij simplices fornicatores, c. præter hæ. xxxij. distin. in ca. vestras. de cohabitatio. cleri. & mulie. & per Abb. in c. sicut. eo. tit. & Ant. Corset. in suo singulari. in verb. fornicatio. & glo. pragma. sanct. tit. de excomm. non vit. in verbo, suspensionis, volens parochianos laicos posse accusare presbyterum, seu rectorē eorum de concubinatu, ac etiam secundum Doct. in c. ex parte. de restitut. spolia. libellum in quo clericus petit concubinam esse dentibus lacerandam. & idem dicit Barbat. consil. xxxviij. versi. & pro certo ista transactio. volum. ij. tamen secundum Bald. in c. Imperiali. §. fin. de prohibita feud. aliena.
3 per Federic. parochianus † non potest agere actione furti, vel alia infamante contra presbyterum parochianum, sicut nec vasallus cōtra dominum, vt ibi per eum, & Feli. in c. cæterum. ver. ij. not. de iudic.
4 † Et sic potest secundum Pet. de Anch. in d. consi. cxcvj. saluari opinio pro vtraque parte adducta: vt ibi per eum. & idem repetit in dict. regula, ea quæ fiunt. in xxiiij. quæst. de regul. iur. lib. vj. dicens illud fecisse consiliū ad petitionem principis Caroli de Malatestis, & ipsum sequitur Matth. de Afflict. & constit. Neapol. titul. de adult. nu. ix. & Ioan. de Anania in rubric. de adulter. & Feli. in d. c. si concubinæ, dicens gl. d. c. eos. esse per consi. Pet. de Anch. limitandam: & idem dicit in d. c. cum sit generale. ver. de cōcubina clerici. Quamuis Feli. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. versi. xvj. quæro. de constitutio. multum dubitet de opinione Petri, plura contra ipsum adducens, vt ibi. Tamē secundum opinionē Petri instantibus parochianis factæ fuerunt inhibitiones concubinæ de non conuersando, & morā trahendo cum dicto rectore. Et pro hac decisione facit secundum Feli. illa disputatio Pilei doctoris antiqui,
5 † determinatis quem posse accusare mulierem, quæ adulteriū cōmisit cum Papa, licet Papa accusari nō possit, arg. l. adulter. ff. de adulter. & in hanc partem videtur inclinare Aufred. in repe. clemen. primæ, de offi. ordin. in secunda regula, & fallen. xxxiij. versi. extende huiusmodi primam &c.
6 † dicens, ꝙ concubina clerici in sacris constituti cōmittit sacrilegii crimen, ca. qui Christo. & c. virginibus. xxvij. quæstion. j. quod
7 est commune crimen, d. c. cum sit generale. † Vnde iudex secularis in præsenti Franciæ regno illorum recipiet cognitionem, & illas puniet, licet etiam possint per iudicem ecclesiasticum puniri: & opinio Pet. de Ancha. maximam continet æquitatē. Vide quæ dicit Aufre. quæst. Thol. ccccxlviij. An licitum sit Episcopo, monachis, aut clericis tenere cōcubinas: & sic etiam pluries fuit per curiam ordinatum, & præcipuè cōtra Abbatem fontis Gulielmi ordinis Cistercienſis, Bazaten. diœcesis, qui detinebat vxorem cuiusdam pauperis, & ei Abbati fuerat ei inhibitum de amplius cum ea non conuersando sub pœna: qui tamen contrarium fecit, & fuit instante marito & procuratore Regio in emendam condemnatus. Et similis etiam fuit facta Ioāni de Taleram, dicto de Grimault, episcopo Tricolensi de non cōuersando cum quadam Susanna de Rozieres, de qua erat notoriè diffamatus, ex qua plures habuerat liberos, & hoc sub certa pœna in aresto contenta, lato die xiij. Augusti, Anno 1521.

SVMMAE.

1 *Sententia pro parte acceptata, an pro illa possit executioni mādari, licet pro alia sit appellatum. & nu. 2. & 3.*

4 *Coniuncti & separati articuli qui dicantur.*

5 *Appellatio interposita ab vno articulo non deuoluit alios nisi clausulam expensarum, & nisi sint connexi. & nu. 6.*

7 *Appellatus an se iuuare possit appellatione appellantis. & numero 8.*

9 *Appellatio vnius causæ in quibus casibus impediat processuram alterius.*

Quæstio LXXIII.

Sæpè dubitatum fuit, an sententia pro aliquo in parte, & pro parte contra ipsum lata, à qua solus appellauit inquantum contra se faciebat, & in quantum pro se illam acceptauit, esset pro illa parte, vel tota, seu in totum per ipsam appellationem suspensa, ita quod non possit pro alia parte acceptata executioni demandari. Quia si vterque tam reus, quàm actor appellassent, non esset dubium quin tota suspensa fuisset, sed quando vnus tantum appellauit, est dubium.

DECISIO LXXIII.

1 VIDETVR † quod pro parte sit tantū suspēsa, vt tenet Cin. in l. j. C. de aduo. diuerso. iudi. volens, quòd licet per appellationē sententia suspēdatur, l. j. in fi. ff. ad Turpillianum. & c. venientes. de iureiur. & si pro parte ab initio non potest valere, & pro parte valere, tamen secundum Cin. ex post facto potest pro parte valere, argumen. eius quod dicitur de testamento. l. circa. ff. de inoffi. test. & per cōsequens poterit pro
2 alia parte assequi. † In contrariū videtur text. & ibi Bald. & Salic. in l. ampliorē. in princ. C. de appel. & pendente appellatione nihil sit innouandum, ff. nil nouari appel. pēden. per
3 totū. Quid dicendū? † Et videtur pro solutione huius quæstionis esse distinguendū, aut libellus plures continet articulos, seu plura capitula diuersa & separata, aut vnum factum seu capitulum, seu plura, tamen coniuncta & connexa: quia illa capitula sunt separata, iuxta text. in d. l. ampliorem. quæ in hoc dat singularem doctrinam secundū Bal. ibi, quæ di-
4 uersitate factorum separationē recipiunt. † Et illa dicuntur coniuncta quæ ex continentia factorū separationē nō recipiūt, l. j. C. si vnus ex plurib. appellaue. vbi est bonus tex. cū aliis per nos alleg. in cōsi. ij. in additione. Ideo vbi sunt plures articuli separati, tunc sententia potest esse pro parte absolutoria, & pro parte condēnatoria. ca. Raynald. ibi, super legato absolui. & Ancha. & ibi Barba. ver. not. ibi. super legato. de testa. allegans c. Raynutius. vbi etiam idem tenet: & pro hoc tex. in l. etiā. j. §. j. & ibi gl. Bart. Bal. & Alberi. ff. de minor. & l. quædam mulier. in fi. & ibi Flor. de sancto Petr. ff. famil. ercisc. Vnde is qui super articulo se credit grauatum, potest appellare: & dicta appellatio super aliis articulis super quibus non fuit interposita, non deuoluit, nec suspendit executionem: vt l. fi. & ibi Cin. Bal. & Salic. C. quando prouoca. non est neces. Et ita tenent Ioan. Fab. Bal. & Sali. in d. l. ampliorem. quia, vt aiunt, separatorum separata est ratio, & nulla est coniunctio, l. si maritus. j. C. de dona. inter vir. & vxor. in c. inquisitioni. de appellatio. & text. in d. ca. Raynaldus, ibi, à cuius sententia. & ibi Barba. ver. nota. ibi, à cuius sententia. vbi dicitur casum. & in d. c. Raynutius. ꝙ quis potest approbare sententiā respectu articuli faciētis pro se, & respectu articuli facientis cōtra se appellare. Facit quod habetur in c. significauerunt. de excep. & c. cum tēpore. de arbit. & c. cū Ioan. & ibi Abb. Sicul. in fin. & de fide instru. & erit secundū eum optima practica, vt quis appellet in partibus facientibus cōtra se, & in partibus facientibus pro se acceptet sententiā, & illi acquiescat: nā tot videntur esse sentētiæ, quot sunt articuli, d. l. etiā. j. §. j. & gl. in c. ij. de ord. cogn. & in l. eos. j. respon. j. versi. de istis formis. C. de appellat. Et respō. j. Barba. in consi. x. ver. ideo dicimus ꝙ sententia. vo. j. Et in hoc casu vtraque pars poterit appellare, & sententia valebit, & assequi poterit pro parte, pro parte non, l. in hoc iudicio. ff. famil. erciscund. c. placet. de conuer. coniugat. & l. j. & ibi Cin. in vltim. quæstio. & Franc. de Are. in iij. notabi. C. si aduersus rem iudic. & tenet Abb. Sicul. in capit. veniens. in ij. in prin. quem sequitur Feli. de testib. & singulariter Alberi. in d. l. etiam. §. j. versicu. sed quid si appellatum est. vbi allegat tex. in c. non solum. de appella. lib. vj. & Cardina. in rubr. vt lite pendē. quod in aliis poterit fieri executio secundū ipsos. & Pau. de Castro consilio cclxx. inchoāte, viso puncto suprascripto, in dub. volumi. antiq.
5 † Et aduerte, quòd licet appellatio interposita ab vno articulo non

deuoluat alios articulos,& capitula per sententiam decisa, super quibus non fuit appellatum:deuoluit tamen secundũ Barbat.in dicto capitulo, Raynutius.clausulam expẽsarum, in quibus iudex à quo grauauit,licet expressè super expensis non fuerit appellatum,d.l fi.& ibi Salice. quãdo prouoc. non est nec. Tamen si expensæ fuissent taxatæ, & à taxa nimia appellatum,tunc tot sunt sententiæ,quot articuli:& tenetur exprimere,& crusare,seu signo Crucis, aut alio signare,& in non crusatis taxa suum sortitur effectum, iuribus prædictis, ac ordinationibus regiis super hoc editis, & in stylo curiarum Franciæ,& in patria cõsuetudinaria tot sunt emendæ quot articuli,si in singulis dicatur bene iudicatum, & taxatum.Sed hoc in curia nostra Burdegalensi non seruatur, sed in vna pro omnibus emenda condemnatur.

6 † Sed quando est vnum capitulum, vel plura coniuncta & connexa,qui capitula connexa reputantur vnum & idem indiuiduum capitulum ratione connexitatis, tunc secus est, vt volunt omnes suprà allegati:vt si petebam fundum Titianũ, vel decem,& pars fundi,vel pecuniæ media adiudicata mihi fuerit,vel in aliis exẽplis positis per glossam in dicta leg. etiam.§.j.per Doctores in locis suprà allegat.& ab alia parte fuerit reus absolutus, qui appellauit à dicta sentẽtia quatenus contra se faciebat:quod appellatio præfata deuoluit, & suspendit totam sententiam, quæ non poterit pro parte à qua appellatum non extitit,executioni demandari: vt volũt Docto.suprà allegati,& Barto.consi.cl. exordien. cũ prædicta examinarem.& Iaco.de Ga.& Ioan.Fab.Bald.& Salice.in d.l.ampliorem,& ibi Alexan.in addit.ad Bar. & idem Bald.in d.l.fi. quando prouo.non est ne.versi. quæro de tali casu.& ibi Salic.& Alberic.& in l. j. versicu. item si aliquis velit appellare.eod.tit. volẽtes sufficere appellationẽ vnius, scilicet rei vel actoris interpositam fuisse,nec requiri vtrunque appellare:quia si iudex appellationis viderit reum con demnandũ,in totũ condemnabit,vel absoluet.& idem Barbat.in d.cap.Raynutius.

7 † Sic appellatus potest se iuuare appellatione appellantis, secundum istos, cum appellatio sit communis,dicta.l.ampliorem.& tenuit Anto.de Butr.in d. c.cum Ioannes,in vlti.quæst.& ibi Abbas Sicul.Ioannes de Imol.& Felin. versicul. in textu ibi, infirmantes, & domini de Rota.decisione ccclviij.

8 † Licet videatur ꝙ nõ possit appellatus se iuuare appellatione appellantis: quia non appellando acquieuisse videtur,& sententiam ex toto approbare, c.quod ad consultationem.de re iudi.& probat text. in dicto cap.Raynutius.& cap.Rainaldus.tamen illa iura narrãt sic de facto contigisse, ꝙ fieri nõ requirebatur:tamẽ de stylo curiarum Frãciæ est opus vtranque partem appellare:siue super vno capitulo seu articulo separato ab aliis, siue super vno solũ,vel cõiuncto,appellatũ fuerit per vnũ ex ipsis tãtũ:aliàs nõ reformabitur, nisi in parte à qua appellatum fuit,si reformari debeat. Et ita in casibus prædictis pluries in curia conclusum fuit. Quam conclusionẽ tenet Aegidius Bellame.consi.xviij.versic.cõfirmo. incip. ecce quòd facta totali:sed non effectuali executione:

9 † vbi dicit ꝙ altero de tribus modis fit appellatio vnius causæ,quæ impedit processurã,& exequutionẽ alterius. Primò quãdo causa nõ est separata,sed est articulus primæ causæ,cap.cum appellationibus.& cap.nõ solum.de appell.lib.vj.& ca. Romana.§. finautem. & quod notat Hostien.& Ioan. And.in cap. super eo.de appell.vt suprà dictũ est.Secundò, quando articulus à quo appellatur,est præiudicialis, non potest cum alio expediri,d.c.super eo.Tertiò,quando exequutio causę,in qua est appellatum,est exclusoria primæ, & statim probationes offerũtur,iuxta notata per Din.in regula qui ad agendũ. de reg.iur.lib.vj.vt latius per Aegid.vide.Fallit in minore appellãte ab vno.eod.capitulo,quia appellatio nõ deuoluit, vt super toto capitulo pronũtietur,d.l.j.& ibi Francisc.de Are. in iij.nota.C.si aduersus rem iudicatam. Sed Alberic. tenet contrariũ in l.non eo minus.C. de procura.nisi capitula sint separata:& ita seruatur etiam in minore, sicut in maiore.

SVMMAE.

1 *Expensas an debeat pro rata qui in aliquot articulis obtinuit.*
2 *Clausulæ commodæ ad euitandam condemnationem expensarum,vbi actor non omnia probauit.*
3 *Actor quibusdam probatis quando condemnetur in expensis.*
4 *Causam vnam probare ex pluribus,in causa appellationis sufficit ad obtinendum.*

Quæstio LXXIIII.

Sed quid quando quis plura capitula separata,& distincta proposuit, quorum aliqua probauit,& aliqua non,an pro tanta victoriæ debeat in expensis obtinere.

DECISIO LXXIIII.

1 Dico† quòd sic:& reus debet absolui in illis non probatis:& idem quando est vnum capitulum, vel coniuncta capitula,cuius,vel quorum partẽ probauit,& partem aliam non,

2 † nisi eo casu apposuerit in petitione clausulam: Quare peto cõdemnari ad dandum talem quantitatem,aut talem summam, aut aliam quantitatem,vel summam,quam probare poterit,vel probatum fuerit,tunc venient in condemnatione omnes expensæ processus cõtra reum,tam in reali & personali, quam in iniuriarum actione,vt notatur per Doct.in locis prædict. & tenet singulariter Masuerus in sua praxi,tit.de iniuriis.versicu.item si actor proponat. qui pro hoc alleg. Cin.in l.ij.de probationib.vbi nihil dicit,nisi inquantum.in vlti.quæst.in fin.allegat text.in argumentum in l.iij.§.hęc autẽ actio. ver. docere quæ actor.ff.vi bonorum raptorum:& ita tenet singulariter Marianus Soci.in c.ij.de libelli oblatione. versic. quartò infertur ex prædictis. ibi, & nota quòd nos practicamus,quòd quis specificat ipsam æstimationem,& additur clausula,& illud plus & minus quod probatum fuerit. Et sic de stylo seruatur,& illam clausulam solent apponere omnes aduocati,& procuratores curiarum tam Metropolitanæ,& Primatialis,quàm Balliui Bituricensis. Pro qua facit text. & ibi Bar.& Albe.in l.habebat.ff.de instit.actione.& Bar. latius. & ibi per omnes in l.diuus.ff.de re iudica. ponentes clausulam in libello inserendam, offert scilicet se probaturum tantum ea quæ sufficiant ad victoriam reportandam. & idem si dicat in conclusione libelli, non se adstringens ad probandum,nisi ea quæ sufficiunt ad victoriam obtinendã. c.licet causam.& ibi per glos.& Doct.insuper Feli. de probatio.& Specul.in titul.de libel.conceptio.§. vltim. versic. item consueuerunt.

3 † Quæ quidem clausula omissa facit actorem in expensis succumbere, si omnia non probauerit, cùm simpliciter agens videatur se ad omnia narrata probanda adstringere,vt dicta l.habebat.& iuribus suprà in præcedenti quæstione allegatis.Sed clausula quam actor ponere poterit,vtilior erit,quando sunt plura facta connexa, vel distincta & separata,quod nihil in specie petat, sed solum dicat, Super quibus omnibus,& singulis peto ius, & iustitiam ministrare,simul diuisim,copulatiuè,alternatiuè,singula singulis congrue referendo,& omni alio meliori modo & forma,quibus fieri poterit, & vestrum nobile officium benignè imploratum ordinauerit,seu duxerit ordinandum, capitul.ij.& ibi Anto.de Butr.Abbas Sicul.& Docto. de ordine cognitio.& Bald.in d.l.ij.de probat.& Angel.Aretin. in §.omnium.versicul.ego autem sum solitus.& ibi Ias. versicul.multum autem esset vtile.institut.de actio.vbi eum vide,& Albert.Brunum consilio lxxxiij.versicul. ex quo patet.& Par.de Puteo,in tractat.syndica.in verbo tortura. capitulo officialis posuit ad cordam.versiculo tortura in fine. & Marianus Socin.in dicto capit.ij.de testibus.versiculo & maximè hoc procederet.Et pro hoc textus cum gloss. in capitulo secundo. & ibi Doctor. de rescriptis. & in capitulo cum iamdudum de præbendis.

4 † & in causa appellationis sufficit vnam probare causam ex pluribus ad obtinendum. ca. significauit.& ibi Abb.in vltimo nota.& in cap.significante.& Abb.& Dec.in vltimo not.de appellatio.post Præpo. Mediolanen.& Franciscum.

SVM-

SUMMAE.

Sententia lata contra venditorem garendum potest executioni mandari contra emptorem.

Quæstio LXXV.

Dubitatum fuit an sententia lata contra venditorem garẽdum possit executioni contra emptorem, vel alium possessorem conuentum demandari.

DECISIO LXXV.

DICO † quod sic, vt tenet Cin. Ioannes Fabr. Barto. Bald. Angel. Albericus de Rosa. Paulus de Castr. & Alexand. in additio. ad Bald. in l. j. C. vbi in rem actio. & singulariter Bartol. consil. ccxix. exordiente, agitur contra Tyolum: & etiam Doctores suprà allegati in l. venditor. ff. de iudiciis. & Ioannes Fabr. in §. fin. quæstio. penul. Institut. de satisdatio. & ita tenui in §. xiij. in additione vltim. in principali, de consuetud. feud. libr. consuetu. Biturig. & sic aliàs consului pro domino Ioanne camerario Parisiensi, cameræ computorum generali, qui sententiam contra religiosos, Abbatem & conuentũ sancti Ambrosij Bituris garendos Petri Abbati mercatoris obtinuerat: quæ sententia fuit executioni contra dictum Petrum demandata: & sic pluries per curiam iudicatũ extitit, & non solum pro principali, sed etiam pro expensis. Et prædicta conclusio habet locum, etiam si garendus condemnatus sit soluendo: quia accessorium sequitur naturam sui principalis: vt regula accessorium. de regulis iuris, libro sexto, & l. cum principalis. ff. eod. titul. & ita fuit dictum per arestum.

SUMMAE.

1 *Retractus consanguineorum nõ habet locum in de nouo acquisitis.*

2 *Disponere quis melius potest de acquisitis, quàm de iis quæ ex successione sunt delata.*

3 *Acquisitum per me est magis meum quàm quod venit per successionem.*

4 *Affectio non habet locum in acquisitis per me.*

5 *Retractus introductus in fauorem generis, & conseruationis agnationis, an locum habet in de nouo acquisitis.*

6 *Retrahentis consanguinei si ille reuendat, an iterum retrahant. & numero 7.*

8 *Secundus proximior retrahere volens an teneatur soluere emptori, id quod dedit vere, & realiter soluit, cum legitimis cõstamentis.*

9 *Proximior qui semel declarauit se nolle retrahere, non potest amplius pœnitere.*

10 *Retractus habebit locum in nouis acquisitis, si rem emptã pluribus annis tenuerit acquirens.*

11 *Proximiore redimente & idem aucto pretio reuendente an sint duæ venditiones.*

Quæstio LXXVI.

Proximiori retrahenti fuit per sententiam, vel ex expresso cõsensu emptoris res vendita deliberata, qui proximior eandem posteà eidem emptori vendidit, aucto seu augmentato sibi per proximiorem de centum, vel maiori pretio. Quæritur an alius proximior venditoris, & in gradu sequens prædictum proximiorem, possit retrahere, offerendo illud plus datum, posito etiam si secundo loco emptor vendiderit extraneo, & præferatur consanguineis secundi venditoris, si est intra tempus retractus.

DECISIO LXXVI.

1 ET † primo videtur respectu cõsanguineorum emptoris, quòd ad retractum nõ admittatur, quia res illa dici nõ potest de genere, & stocquò progenitorum antiquo emptoris, nec descendere ab illo, sed profecta à dicto primo venditore, & est illi emptori cõquestus, & acquisitio noua, in qua non habet locum de cõsue. generali retractus, vt dixi in §. j. in gl. j. ver. quid si permutans vendidit rẽ permutatã. & in gl. in ver. nota ꝙ in conquestibus. de cõsue. retract. lib. consue. Bituri. & hoc si statim facto retractu: secus si longè post factã venditionẽ consanguinei il-
2 lius emptoris ad retractũ venirent, vt infrà dicam: † Nam certũ est emptorẽ de ipsis conquestibus per ipsam acquisitis melius posse disponere, quã de illis quæ ex successione sibi prouenerint, vt auth. presbyteros. C. de Episc. & cler. & voluit Io. Fab. in proœ. Instit. in verb. Iustinianus. & Card. Alex. in c. Titius. in prin. si de feud. defunct. cõten. sit inter domi. & agna. & latius in c. j. in prin. quæ. vlt. de alie. feu. per Fed. per illum tex. & Masuer. in sua praxi, tit. de retract. ver. in bonis autẽ acquisitis, dicens hoc esse verũ secundũ Doct. & consuetudinẽ Franciæ, licet in partibus suis seruetur cõtrarium. & idẽ tenet Bald. consi. ccclxix. inchoan. præmissis verbis. vol. ij. & Guliel. Benedict. in repe. c. Raynutius. num. cxlj. ideo dicit gl. in l. si quid bello. in verbo, erat. ff. de capti
3 uis. † ꝙ illud quod acquisiui per proprietatem meam, est magis meum, quã illud quod acquisiui ab antecessoribus meis. alleg. tex. in l. iij. ff. de interdi. & releg. quia potentius est ius quod quis suo habet iure, quã ius quod alieno beneficio, l. more. & ibi Iac. de sancto Geor. in primo notab. in ij. lectu. ff. de iurisdi. omn. iudic. & tex. in l. vna. C. de imponen. lucra. descrip. lib. x. & in c. j. §. sed etiam res. per quos fiat inuest. &
4 tex. in l. pater. §. quindecim. & ibi Albe. ff. de leg. iij. † & in istis acquisitis non cadit affectio, cum non fuerint suorum
5 prædecessorum, l. si in vẽditione. ff. de mino. † Quoniam retractus fuit introductus in fauorem generis, & cõseruationis agnationis, vt plenè dixi in d. §. j. adde tex. singularẽ in l. j. ff. de priui. credi. qui non reperitur alibi, vt ait Albe. super rub. ibi, & in l. qui officij. ibi, preterquã paterna. ff. de cõtrahen. emptio. & Lud. Bolog. consi. xxv. incip. viso igitur pũ-
6 cto mihi exhibito in tertio dubio. † Sed respectu cõsanguineorũ primi venditoris an possint ad retractũ venire, si sint intra annum, siue retrahens vendat, aut eius emptor, & Ludo. Bolog. in d. consi. xxv. in tertio dubio. vers. & nota ꝙ tale ius, &c. tenet ꝙ sic, quando consanguineus emit à cõsanguineo, qui posteà vendidit extraneo, etiã si per mille transierit manus. Ergo à fortiori in casu nostro, quando proximior qui non emit à cõsanguineo, sed retraxit ab extraneo emptore, qui posteà factum dubitans vendidit alteri: ꝙ alius proximior primi venditoris poterit illam tanquam de antiquo stocquo suorum existẽtem retrahere, si intra tẽpus fue-
7 rit retractus: † nisi vendatur vni existẽti de genere rei venditæ, tunc non habet locũ retractus, de cõsuetudine Franciæ, præcipuè apud Bituriges, vt dixi in §. iij. versic. sed quid an proximior. de consue. retract. lib. consue. Bituri. quamuis de iure locum habeat retractus, d. c. Titius. secundum intellectum Card. Alex. ibi: qui tex. vult proximiorem admitti ad retractũ rei consanguineo venditæ, & idem voluit Bal. cõsi. ccccx. inchoante, ad euidentiã præmittendum est. & cõsilio cccclix. vol. iiij. & Ioan. Fab. in §. ita demum. institu. de hæredi. quę ab intesta. defe. & idem Matth. de Afflict. in tract. prothomiseos. super vltima constitutione per Federicũ Imperatorẽ edita, vers. sed quæro quid si parentes renuntiant. Vnde circa hoc vltimum seruanda erit loci cõsuetudo: quia opinio Io. Fab. intelligi debet, ꝙ magis proximior admittatur ad retrahendum rem alij remotiori consanguineo vẽditam de consuetudine Engolimensi, Xanthonensi, & Pictauiensi, prout intelligit quidam Doct. in tract. retractus, quem fecit super l. j. C. de fun. rei priuatæ. lib. xj. quare secũdũ consuetudinẽ, quoniã verũ est quãdo proximior emit, & postea vẽdidit, (nisi sit consuetudo specialis cõtraria) ꝙ statim nõ possit vẽdere, tunc non habet locũ retractus ex parte consanguineorũ vltimi vẽditoris, vt dictum est, & infrà dicã. Sed bene quando proximiori volenti retrahere, emptor dedit certam pecunię summam ne retraheret, qua mediante proximior sibi remisit, tunc sequens proximior retrahere potest soluendo pretium cum summa pecuniarũ data: quia pretium verum potest augeri, tex. est clarus, & ibi Bald. in l. hæc venditio. §. vltim. ff. de cõtrahen. emp. ibi, augebitur autem pretium, si pluris emptor vẽdiderit. licet videatur text.

in l. postliminium. §. penul. ff. de cap. & postlimi. reuer. quòd nō teneatur ad illud pluris datum, sed ad primum solū pretium, quo per emptorem res fuerat empta. sed ibi loquitur in homine certo pretio redēpto, & pluris alij vendito, quod
8 ipse redemptus non teneatur ad illud pluris pretij. † Sed in casu isto secundus proximior retrahere volēs tenebitur soluere emptori omne id quod dedit verè, & realiter soluit cū legitimis cōstamentis, l. debet. & ibi Cepol. ff. de ædil. edict. aliàs emptor iure retentionis vti poterit, vt dixi in §. secundo. & in §. iiij. versicu. sed quid cum proximior. de consuet. retract. lib. consuet. Biturig. & pro hoc dicto bon. text. in l. illud. §. j. & ibi Bald. in ij. notab. ff. de ædili. edict. & in l. si de vi vel metu. & ibi Angel. versic. item nota ex hac scriptura. C. de iis quæ vi metúsve causa. & aliàs dixi in consilio nostro lxiij. incipien. Titius. quia in casu quo proximior vendidit retractum emptori, non fuit effectus dominus, cum non retraxerit rem venditam. Et vbi fuisset effectus dominus, renuntiando tamen iuri redimendi, vel illud vendendo aliis, non præiudicat agnatis, si fuerint intra tempus, vt voluit Cardin. Alexan. in c. j. §. porrò. post princip. versic. quid autem in agnato. qual. feud. olim alie. pot. remittendo se ad dictum cap. Titius. si de feudo defunct. conten. sit inter domi. & agnatos. vt dixi in dicto §. ij. vers. sed ponamus. de cō-
9 suetudine retracta. † & si semel renuntiauerit aut declarauerit proximior nolle retrahere, non poterit pœnitere, vt ibi dixi. argum. l. qui Romæ. §. cohæredes. & ibi Bart. & Doct. ff. de verbor. obligat. l. quoties. C. de fideicommissis. & idem in domino qui declarauit se nolle vti iure retentionis, vt tenet Specu. in titul. de emphyt. §. nunc aliqua. versicul. 100. & sequent. Et in vtroque tenet Masuer. in titu. de locato. versicul. item si dominus. & in titul. de retractatio. versicu. item si ille cui competere, & Io. de Ana. consil. xlvij. & ibi Bolog. in addit. & Socin. consi. ccxxvij. versi. secundò fortius, in fin. vol. ij. & dixi in d. §. ij. in glo. j. in vlti. q. de consuet. retract. &
10 infrà q. incip. an filiusfamiliàs pubes, aut infans. † Sed si res posteà vendatur per proximiorem, aut emptorem post tempus consuetudinarium retractus, tunc proximiores tam primi quàm secundi venditoris non possunt retrahere, tam de iure quàm consuetudine Franciæ, cum censeatur conquæstus, in quibus (vt dictum est) non habet locum retractus, nisi pluribus tenuisset annis rem emptam: quia tunc liberi vltimi venditoris poterunt retrahere. cap. constitutus. & ibi Henric. Boyc. de in integ. restit. & Bal. d. consi. ccccx. in fin. volu. iij. & dixi in d. §. j. in gloss. j. in fin. & in glo. ij. per quod tolli videtur dubium nonnullorum, dicentium proximiorē qui potest retrahere rem extraneo venditam, si emat illam, non per modum reuenditionis in vim consuetudinis retractus, esse securiorē, quod ab eo alij proximiores secūdi venditoris retrahere non poterunt, cum ipse eos excludat: quod non videtur. sicut enim eodem modo, & pro eodem pretio, vel maiori vel minori non refert, debet admitti ad retractū, quando fit per modum reuenditionis: sic etiā quādo fit per modum emptionis, aliàs esset imponere legē verbis. Et ita fuit cōclusum in curia in causa appellationis mota inter Stephanum Bridier, à Seneschallo Xanthonēsi, siue eius locūtenente appellantem, & reum principalem ex vna, & Lietā Chariere appellatam actricem in materia retractus. Et latū
11 fuit arestum die xx. Octobris, Anno 1520. † Sed quid, an ex ista additione, seu noua pecuniæ datione per emptorem proximiori, vltra primum pretium facta, debeantur ventæ seu laudimia, & sic duæ ventæ & laudimia, scilicet vnum ex primo contractu, & aliud pro secundo? Et Guli. & Bald. tenēt quod sic, in l. ab emptione. versi. tertius casus. ff. de pact. Iacob. de sancto Georg. in l. edita actio. nume. 1. & l. j. C. de edend. quia hoc additamentum pretij facit videri nouum esse contractum, & recessum à priore. l. pacta conuenta. versi. Pau. ff. de contrahend. emptio. & l. item quod dictum. versi. quid si steterit. & ibi Bald. ff. de in diem addic. Secus si primus contractus secūdum ipsos resolueretur per pactum à principio appositum. & idem Barto. in l. si pupillus. in prin. ff. ad legem Falcid. licet Ange. ibi velit contrarium, vt latius de hoc dixi infrà per discursum harum quæstionum, & pariter consului.

SVMMAE.

1 *Proximiori reuendere videtur emptor ab eo pretium accipiens, & possidere permittens. & nu. 2.*
3 *Emptor primus patiendo proximiorem rem emptam possidere possessionem videtur perdidisse.*
4 *Prædo non est qui pretium numerauit.*
5 *Emptor non cogitur reuendere nisi pretio, & aliis sibi solutis, vel consignatis.*

Quæstio LXXVII.

Sed quid de quæstione quæ euenit in curia: proximior veniēs ad retractū intra tempus, de facto obtulit emptori totum pretiū, quod spontè recepit: post cuius pretii solutionem, & receptionem per emptorē habitam, proximior ipse in possessionē rei sine alia sibi per emptorem reuenditione, ac traditione possessionis, aut licētia intrandi, & accipiendi illam data, se posuit: & diebus aliquot lapsis proximior prædictus rem vēdidit cuidam, qui etiam ab eo accepit possessionem, offerens pluries primo empto à quo proximior retraxit, missias, & legitima constamenta, quæ accipere distulit: ob quod idem primus emptor impetrauit statutū querelæ contra ipsum secundum emptorem, in vim cuius fuit reintegratus per Seneschallum Bazaten. aut eius locumtenentē: à quo fuit per ipsum emptorem ad curiam appellatum. Quæritur an bene.

DECISIO LXXVII.

1 ET † in plena audiētia auditis partib⁹ cōclusum fuit ipsam appellationē esse simulcū sententia annullādam, prout annullata fuit sine expensis, & quòd idē primus emptor daret per declarationē prætensa cōstamēta,
2 corā cōmissariis per ipsam deputatis. † Et curia ad sic pronuntiandū mota fuit, quia licet primus emptor non fecisset reuenditionē expressam, attento & cōsiderato eius diffugio, & recusatione accipiēdi legitima cōstamenta, & patientia seu tolerātia, quæ pro cōsensu & traditione habetur, l. ij. C. de acquir. pos. quia recipiēdo suum principale pretiū, & patiendo ipsum sine solutione, & petitione dictorū cōstamentorū intrare possessionē, tacitè videbatur reuēditionem fe-
3 cisse, & intrandi licentiā dedisse. † Quæ licētia intrādi possessionem propria authoritate, si expressè data fuisset, prout solet per vēditores emptoribus concedi in instrumētis vēditionum, operari debet: secundum gl. in l. creditores. C. de pign. quam ibi sequuntur Cin. Bar. & Doct. & Signorel. de Homed. consi. lxxv. ver. venio ad quartum. & sic eū patiēdo possidere, videtur possessionē perdidisse, l. quāuis saltus. de acquir. poss. & pro hoc text. in l. quædam mulier. & ibi glos. vlti. & Doct. ff. de rei vendica. & Anto. Corse. singu. in ver. possessio. Quia vbi quis possidet, præsumitur ex titulo præcedenti possidere, vt ibi. & not. Bar. in l. non solum. ff. de vsucap. & Alex. cōsi. xxxiij. lib. vj. & maximè pretio soluto, vt fuit hic, & notatur in l. si ex stipulatione. & ibi Pau. de Cast. & l. fundi. de acquiren. posses. & Angel. in l. super longi. C. de præscript. longi tempo. & Francisc. de Curte. consi. xxij. versi. & cum non liceat emptori. & Alexand. consil. lxxxvj. num. iiij. vol. vj. & in terminis nostris Bald. consi. ccccj. inci. ille qui promittit. volum. ij. Alexan. consi. xxvij. inchoan. viso libello. versicu. præterea obstan. libr. j. & Bertach. in tracta. de episcop. parte prima. libr. iiij. versic. successiuè quæro, quid de emptore. & bonus text. in l. ij. C. de acqui. posses. & ibi Ioann. Fab. & Doctores in l. j. §. magistrum. in ij. ff. de exerci. acti. Ibi, cæterum si scit, & passus est eum in naue ma-
4 gisterio fungi, ipse eum imposuisse videatur. † Nemo enim prædo est, qui pretium numerauit, l. etiam. §. si quis sciens. ff. de petitione hæreditatis. & l. nemo prædo est. ff. de regul. iuris. cum nota. in dicta l. si ex stipulatione. ff. de acquirenda possessione. nec videtur fur, si soluto pretio surripiat, l. eū qui. §. primo. ff. de furt. Latum fuit arestum die xxvj. men-
5 sis Ianuarij, Anno 1523. in fauorem dicti appellantis. † Aliàs emptor, nisi cōstamentis legitimis ac frediis, & missis prius sibi

sibi solutis, vel depositis, & consignatis, non tenetur reuendere: vt plenè dixi in §.iiij.de consu.retract.infrà in pluribus aliis quæstionibus.& tenet Alex.consi. xxiiij.versi.posset etiam dici.lib.iiij.& Masuer.in tit.de retract.in princip. Vnde hic emptor à quo retractus extitit factus non fuit conquestus, nisi postquam agnouit proximiorem alii vendidisse, qui eidem obtulerat prædictas missias, ratione qua rum ad iram prouocatus,& inuidia motus impetrauit dictum querelæ statutum: quare nõ debebat admitti, text.in l. qui domum.ff.de iniur.quem ibi Ang.not.contra illos, qui cum proxenetis,& aliis machinatoribus impediũt alienationem domus, vt non fiat traditio, donec colligant pecunias.

SVMMAE

1 *Retrahere nunc ob inopiam non valens, si denuo ad eundẽ vendentem redeat res, an retrahat.*

2 *Feudum non dicitur de nouo concedi, eo quòd dominus feloniã vasallo remittit.*

Quæstio. LXXVIII.

Sed an proximior, qui non retraxit ab emptore propter eius inopiam, si res postea in potestatem redierit alienantis, qui iterum eam alteri vendidit, quo tempore dictus proximior factus est ditior, petens se præferri,& ad retractum admitti, an possit.

DECISIO LXXVIII.

1 ET† Lucas de Penna in l.vnicuique.in fin.ver. nota.hunc finem.C.de proxi.sacro.& scri.lib. xij tenet quod admittatur talis proximior.& idem quidam Docto.in tract.de retract.quem fecit super l.j.C.de fund.rei priuat.lib.xj.in iij.parte, quæstio.vij.qui pro hoc duas alleg.glo.vnam in l.peculium est. §.penult.ff.de pecu.& aliam in capi.imperialem.§.insuper.
2 versicu.priuetur.de prohib.feud.alie.per Fed.† Sed salua pace loquuntur in domino feloniam vasallo remittẽte, propter quam erat priuandus feudo: quòd illa remissio dicatur concessio feudi antiqui,& non noui. Ideò vasallo sine liberis decedente veniunt agnati: secus si fuisset nouum, quia tunc ad dominum reuertitur: quoniam illud feudum eo casu nõ videtur de nouo datum, nec perditum vel ademptum: quia ad hoc opus esset sententia declaratoria, vt tenent Salic. Ange.& Albe.post Guliel.de Cug.in d.l. peculium.§. pen.& idem Bal.ibi, in antiq.lect.volens etiam, quod ob illam culpam per dominum remissam non deberet aliquid dari tanquam pro noua inuestitura: secus esset, vt ipse ait, si propter generationem finitam concederet feudum, quia tunc esset noua concessio, l.stipulatio ista.§.si quis id.ff. de verb.oblig.& l.j.§.permittitur.ff.de aqua quotid.& idem dicunt Din.Bartol.Bald.Ange.& Albe.in l.quod dicitur. ff.de impensis in re dota.fac.Sed isto in casu perdit dominium primo vendendo: & si postea reemerit, erit noua sibi acquisitio.& ita dicitur seruari Parisijs, vt habetur in grandi consuetud.Franciæ, titul.de retract.versicu. *Item si vn homme.* in fine: quia censetur conquæstus, licet anteà de suo proprio fuisset heritagio. Quod videtur mihi verius, ex quo semel exemit de manibus omnino suis, secus si cum pacto de retrouendendo recuperasset: eo enim casu locum non habet retractus, vt dixi in dicto §.primo.in glossa prima: de retract.& tenet Alberic.in j.parte statuto.quæstio.lxxxvij.& ita seruatur de consuetudine.licet Math.de Afflict.in tractata prothomiseos.in verbo, licet enim.ver.item quæro.velit contrariũ, quod in pacto de retrouendẽdo habeat locũ retractus.Sed pro huius quæstionis decisio.videtur tex.singul.in l.ij.versic.Sed hæc interpretatio.ibi, vel qui per inopiam illo momento temporis satisdationem implere non potuit.vsque ad finem.ff.de custo.reorum.

SVMMAE.

1 *Tertius opponens impedit executionem sententiæ, si incontinenti paratus est docere de iure suo.*

2 *Executionem sententiæ non impedit tertius opponens, si sciuit ante, vel si cautio detur per victorem.*

3 *Tertius opponens quando non audiatur etiam cautione data.*

4 *Appellare quando tertius possit.*

5 *Minor in iudicialibus etiam cum tutore gestis restitui potest, & quomodo.*

6 *Minor vt restituatur aduersus actum iudicialẽ, vel extraiudicialem, quid probare debeat.*

7 *Aresta an possint per magnum consilium reuocari.*

8 *Diffinitiua quare dicitur sententia.*

9 *Euocatio processuum ad magnum consilium est ex ordinatione Regia.*

Quæstio. LXXIX.

Tertius opponens, qui prius citatus ad causam,& processum reassumendum, declarauit nullum in eo habere interesse, an impediat postea executionem aresti.

DECISIO LXXIX.

1 BREVITER† pono regulam, quod tertius opponens, si incontinenti,& in promptu doceat de iure suo, quod impediat executionem, c.veniens.in ij.& ibi omnes.insuper Abb. Sicul.& Salicet.versi.vltim.in isto text.& versic.in gloss.& in iij.& vj.conclu.de testib.in cap.super eod. de offic. delegat.& l.à sententia.& ibi Ioan.de Imol.ff.de appel.& per Bart.& Docto.in l.à diuo Pio.§.si super rebus ff.de re iudi.& in l.penul.& ibi Bal.ff.de petit.hæredi.aliàs fiet executio in re iudicata contra condemnatum absque præiudicio iuris illius tertij opponentis, cap.cum super.de senten.& re iudi.
2 & ibi Feli.post Io. And. Ant.de But.& Abb.Sicul.† Tum regulam prædictam limitat Feli.in c.veniens.in iij.conclusio.nisi is pro quo fienda est executio, præstet succumbenti cautionem de restituendo rem illi tertio opponẽti in casu quo vincat: tunc non impeditur executio.l.is à quo fundus.& ibi Bar.& Doct.ff.de rei vendica.dicens etiam Felin. vbi suprà.hoc seruari in beneficialibus, vt ibi. Et de hac
3 cautione per actorem præstanda, latius infrà dicetur.† Secundò fallit,& iste est casus noster, nisi ille tertius sciuisset causam agitari,& sententiam fuisse latam,& pro suo interesse non comparuisset: quia tunc non auditur etiam data cautione, de qua in d.l.is à quo fundus. vt tenet Feli. in d. cap.veniens.ver.ij.fallit & hoc per tex.in c.quamuis.de re iudica.& ibi tenet Felin.versic.limita.ij.cũ duabus sequẽti. limitatio.& per tex.in l.sæpe.e.tit.& tenet Bar.in l.si perlusorio.§.j.ff.de app.& Ant.& Abb.Sicu.ĩ d.c.veniẽs.& in d. c.quãuis & in c.suborta.post Inn.de re iudi. Quia tex.ibi,& iura suprà alle.debent intelligi in tertio ignorante,& non in sciente & idem Feli.in d.c.cum super.versicul.quoties tertius. Nam sicut potest appellare à sententia lata contra alium pro suo interesse, vel appellationem per condemnatum interpositam prosequi, dictis iuribus: ita intelligitur
4 eo modo & tempore quibus ipse victus.ideo† non appellabit, si sciuit causam agi, in prima vel secunda instantia: sed si ignorauit, tertius prouocare poterit, vt tenent Bal.Imo.& Ang.in d.l.à sententia.de quo per Feli.in d.cap.cum super.& idem Abb.Sicul.consi.iij.quæst.x.vol.ij.& Bolog.in l.qui repudiantis.in primis interpretat.ff. de inoffi. testamen.& maximè quando sententia est lata contra præsentem, per illum text.secus si sententia foret contra absentem per contumaciam lata: quia tunc non nocet, vt ibi.& tenet Math. de Mat.in singu.xxvj.in choan.nota regulam, quod in manibus.& Hippolyt.de Marsi.in singu.iiij.incip.quamuis ali quo casu.Sed hic fuit adiornatus ad capiendum, vel repudiandum processum contra patrem inchoatum, cui aramenta,& acta causæ fuerant exhibita,& ostensa cum authoritate sui curatoris, in cuius præsentia frater alter reassumẽdo dictum processum declarauit se nullum in eodem habere interesse. Ideo nunc non est tanquã tertius ad se executioni aresti opponendum admissibilis. Et ita est conclusum in causa & processu executionis inter dominum de Albreto Carolum *mon seigneur de Nauarre*, quemlibet pro media condemnatis,& illustrem Henricum Regem Na-

uarræ opponētem ex vna:& nobilem Agnam de Pontibus nomine filiorum eius,& defuncti Dadie domini de Riberaco administratorio,actricē possidentē ex altera. Sed quia præfatus Henricus Rex erat minor,obtinuit literas releuaminis,& restitutionis aduersus eius declarationem per eū iudicialiter factam:quod facere potuit l.in causæ.ij.§.fin.cū ll.seq.ff.de mino.& l.penul.C.si aduers.rem iudic.& bonus tex.in l.minoribus.ibi Pau.de Castr.Albe.& Franci.de Are.C.si tutor vel cura.interue.quam legem Fran.legit cum.
5 l.j.eo.tit.in tertio not.† dicens in actibus iudicialibus minorem posse petere restitui,etiam si actus fuerit factus præsente tutore vel curatore,si fuerit receptus, per illum text. Vnde fuit restitutus,& interinando dictas literas ordinatū, Regem prædictum deducere,& producere omne id quod bonum sibi videretur intra certū terminum sibi præfixum, & interim aresta per curiam lata esse executioni realiter, & de facto super parte media loci & seignoriæ de Montpaō. sine tamen præiudicio iuris per ipsum Henricum Nauarræ Regem prætensi, demandanda.quod arestum fuit latum
6 die xxvj. Nouembris, Anno 1519.† Quia minor quando petit se aduersus actum iudicialem, vel extraiudicialem, restitui,debet probare se minorem,& læsum ad causam,quam si defendisset,& iura deduxisset sua,foueret bonam, vt voluit Bar.quem sequuntur ibi Doct.in l.nam posteà.§.si minor.per illum tex.ff.de iureiurand.licet glo.in c.j.de in integ.restitu.lib.vj.teneat cōtrarium.Sed opi.Bart.est verior & communior:quam sequitur Pau.de Cast.consil.cxcvj.incip.super primo quæsito.volu.nouorum.per tex.in l.minorib.C.de in integ.resti.cū aliis suprà alleg.in quæst.incip. dubium erat.& tex.in l.verum.§.sciendum.& §.item nō restituetur.ff.de mino.& idem tenet Corne.consi.clxxxj.vol. ij.& Decisio.capel.Tholosa.quæst.liiij.& quæst.xcix.in fine.vers.aduerte.Tum nō poterat eiusdem Regis oppositio impedire interim executionem arestorum contra patrem à principe,seu eius consistorio latorum:per suprà alleg. Tū cum esset præsumptio contra ipsum citatum ad resumendū processum esse nullum,vt dictum est,prætendere interesse declarantem,vt est text.quem faciunt ibi sing.Doct.insuper Abb.Sicul.in c.suscitata.de integ.resti.cui cōcordat gl.ibi. & idē Bal.& Paul.de Cast.in l.j.C.in integ.restitut. postul. ne quid noui fiat.& tenet Deci.cap.Tholos.in d.quæst.liiij. cū aliis ibi alleg.Tū quia requirebat altiorē indaginē:vnde nō impediebat interim executionē arestorū.& volunt Bar. Pau.Alex.& Ias.in l.iiij.§.condēnatum.ff.de re iudi.cū aliis
7 similibus suprà alleg.in d.quæst.dubium erat.† Quod quidē arestū fuit posteà per magnum consilium euocatum, & per ipsum dictū & ordinatū dictum arestū nostrū nō fore contra ipsum Regem exequendum.Quod facere defectu potentis non potuit:& vbi potentem habuisset,licet malè fuit per ipsum excelsum cōsiliū iudicatū visis rationibus prædictis.Nec obstat quod prædictum cōsiliū se fundauit,ipsum Regem tempore declarationis nō habuisse curatorem.Posito enim,& non concesso ita esse,tamē & quod adiornatus fuerat cum sui curatoris authoritate, siue legitimi administratoris,scilicet domini de Albreto aui sui,cuius procurator prædictam fecerat declarationem,quod sufficiebat: & posito quod arestum prædictum nostrum fuisset non iure latum,quod imo:tamen Rex ipse nō poterat prætextu nullitatis impedire exequutionem,vt voluit Ioan.And. quem ibi sequitur Ant.de Butr.Abb.Sicul.& Feli.in d.c.cum super.de re iud.& Zaba.in clem. vt calūnijs.post Zenzel.eod. tit.volentes condemnatum non posse impedire executionē trium sent.conformium prætextu nullitatis ipsarum.& idē Decis.capel.q.ccccxxx.ante fi.versi.adde. & ego ac magistri Gaufridus de Chassanea regius Consiliarius, & Thomas de Cuisinier, aduocatus Regius fuimus per curiam missi ad remonstrandum domino Cancellario, & dominis de magno consilio ita non debere per viam illā,vel aliā tam nullitatis, quàm per errrorum propositionem, tanquam ordinationibus,stylo,& communi curiarum supremarum regni obseruantiæ contrariam,alterare & cassare aresta curiarum.Aliàs esset grādem in regno generare confusionē, & scandalum,ex eo quòd nunquam quis foret de iurib.suis securus per aresta,& sententias,quæ transierunt in vim rei
8 iudicatæ obtenta,& obtentas:† Nā vt ait Bald.in l.j.in prin. C.senten.rescin.non pos.sententia diffinitiua dicitur à fine, quia finem imponit liti,l.j.de re iudic.& l.terminato.C.de fruct.& lit.expen.& ipsam reuocare esset procedere in infinitum,& non esset vnquam litium finis, quod esset inconueniens,& legi, & publicæ vtilitati ac iuri communi, & rationi naturali contrariū,l.si prætor.in prin.ff.de iudic.& l.
9 properandū.in prin.C.eo.† Quamuis in processibus euocandis ex ordinatione regia potestatem habeant & authoritatem,de quibus & etiā prærogatiuis & præeminen. eorum dixi in trac.de authoritate magni consilij,& Parlamentorū regni, in magna addi. & pluribus alijs tamen corrigendi, & cassandi nō habent potestatem,nec iurisdictionē aliquā, nisi ex proprio ipsi[9] principis motu:alias esset supremas subalternare curias.Vnde dominus Cancellarius nobis fecit responsum,principem fuisse ex certis causis motum ad sic faciendum : tamen de cætero non procederent,nisi nobis vocatis,in casu quo arestum reperirent euidēter nullum, ad sciendum curiæ nostræ motiuum.

SVMMAE.

1 *Tutor an teneatur de euictione suo nomine & finita tutela.& numero 4.*
2 *Procurator quando teneatur de euictione.*
3 *Officium tutoris est publicum authoritate,& vtilitate priuatū.*
5 *Vendens ex officio non tenetur de euictione.*
6 *Tutor vendere non potest rem pupilli sine necessitate, & sine iudicis decreto.*

Quæstio. LXXX.

Tutor vendidit quandam sui pupilli domum, pro cuius euictione obligauit omnia eiusdem pupilli bona:post cuius decessum eius hæres illam reuendicauit,& processu per emptorem eidem denunciato euictionem capere renuit.Quæritur de euictione nomine suo proprio teneatur.

DECISIO LXXX.

1 ET † videtur primo dicendum,quòd non teneatur,præcipuè finita tutela,l.post mortē.ff.quando ex fac.tuto.& l.j.& ibi Bal.& Sali.C.eo. tit. & in l.cum quædam mulier.C.de administra.
2 tuto.† Sed secus est in procuratore,vt voluit gl.quam ibi sequuntur Bar.Bal.Ang.& Pau.de Castr.in l.procurator qui pro euictione.ff.de procura.de quo ibi per ipsos,& singulariter Soci.consi.ij.exordien.consultationem præsentis difficultatis.in prin.vol.ij.ponēs intellectum d.l.procurator qui pro euictione.& etiam l.si pupilli.§.j.ff.de neg.gest. & dixi in quæst.cclxxiij.incho.procurator ad obligādū.& pro hoc casu nostro videtur bonus tex.in l.illud. §. si impuberis.ff. de euict.& in l.fi.& ibi per omnes, insuper Alberi.& Moder.ff.si quis cau.& in l.si se non obtulit.§.tutor.& ibi per omnes.ff.de re iudi.quod Bald.dicit esse verū.in d.§.si im-
3 puberis.& Doctor.in locis suprà alleg.† tutorem finito officio de euictione non teneri,quando in casu concesso, & permissio vendiderit,cum sit officium necessarium publicū authoritate,& vtilitate priuatum,l.si non subscripsisti.& ibi Sal.C.de admini.tuto.gl.in cap.sicut.xlvj.distin.& idem est quando est publicum authoritate & vtilitate,secundū glos.
4 Albe.& Doctor.in dicta l.finali,si quis cautio.† Quod intelligi etiā debet,quod nō teneatur nomine proprio,scilicet quādo quis vendit rem tanquā procurator alterius,vel tanquā tutor,tūc nō tenetur de euictione suo proprio nomine, sed tātū docere debet,& ostendere fuisse legitimū procuratorem vel tutorem,vt dicunt Bald.& Docto.in l.j.C.credi. euic.pig.non debere.quod Bart.dicit ibi,millies allegasse. & illud menti tenendum commendat.Iaco.de sanct.Geor. in l.fi.nume.xiij.de furtis.& Cornelius.consilio.lxxij.volu-
5 mine iiij.† Et pariter dicendum in alio vendente ex officio,

quod nõ teneatur de euictione, vt tenet Bar. in l. alio. quęst. penul. ff. de alimen. & ciba. lega. cum alijs per Alex. ibi additis.
6 † Sed hic in casu nostro non erat necessaria venditio, cum tutor ipse rem pupilli immobilem sine necessitate vẽdiderit, & etiam sine iudicis decreto, sine quibus ipsa venditio non valuit, l. non omni titulo. & l. lex quæ tutores. C. de administ. tuto. Vnde tenetur ad restitutionem pretij, nisi quatenus doceat in vtilitatem, & commodum pupilli pretium conuersum fuisse, vt dicit tex. in terminis in l. prædiorum. & ibi glo. & Doct. C. de prædiis mino. & l. iij. ff. quãdo ex facto tuto. & gloss. & Docto. in d. l. fi. si quis cautio. Quare iste tutor censetur esse in dolo, ex quo ad garentagium, seu euictionem capiendam vocatus, prædicta non allegauit, hoc est tutelam finitam, & venditionem per eum factam ob necessitatem pupilli fuisse factam, nec per consequens pretium in facultates pupilli cõuersum, & expositum. & idem tenetur, si nomine proprio se, & bona sua, & nõ sui pupilli obligauerit, l. si is quem. C. de præ. mino. & idem in marito rem dotalem vendente, & euictionem eius promittente, vt voluit Cin. quem ibi sequuntur Bartol. Bald. Alb. in l. cum lex. ff. de fideiuss. & in d. l. j. & ij. C. credit. euict. pig. non debere, & in dicta l. procurator qui pro euictione. & ibi expresse Bartol. & Doct. de procurato. Et ita dictum fuit per arestum die xxix. Nouem. Anno. 1519. Latum contra quendam tutorem notarium curię Metropolitanę Burdegalen.

SVMMAE.

1 *Vxori relictæ iurare volenti bona esse sua industria, & non ex viro quæsita, an credatur.*

2 *Mulier quando præsumatur de suo, & non de bonis mariti acquirere: & quid probare debeat. & nu. 3.*

4 *Mulier non tenetur ad præceptum viri negotiari.*

5 *Mulier quando ex bonis mariti præsumatur acquisiuisse, & quando non. & nu. 7. 8. & 10.*

6 *Prælatus censetur de bonis ecclesiæ acquirere.*

9 *Filius præsumatur acquirere ex bonis patris.*

Quæstio LXXXI.

Vxor executrix per maritum relicta plura tam funeralia, quam alia viri debita, de bonis suis, seu ex sua industria constã. matrimonio acquisitis dicit se soluisse, & ita iurare offerens: quam hęres mariti dicit non esse admissibilem, cum iure cõmuni præsumatur ex bonis viri acquisiuisse. Quæritur an sine alia probatione sit admissibilis.

DECISIO LXXXI.

1 ET † Breuiter dico illam sine alia probatione no esse admissibilem, sed opus esse ad tollendã pręsumptionẽ iuris, quod ex bonis mariti propter turpem quæstum euitandum præsumatur habuisse, vera probationes, l. Quintus. & ibi Baldus, & Alberic. ff. de dona. inter vir. & vxo. & l. etiam. & ibi Alber. & Sali. C. eo. tit. c. significauit. & eo. tit. & c. sicut manifestè. vij. q. j.
2 † Sed si doceat se ante matrimonium illa habuisse bona, & in dotem non assignata: tunc secus, vt voluit Bald. in l. fi. C. de pig. & in l. si vxor. versic. denuo quæro vtrum. cum q. seq. C. de cõdi. inser. & ipsum sequitur Alex. consi. xlij. li. v.
3 † Et idem dicendum si apparere faciat illa bona constãte etiam matrimonio ex aliquo titulo sibi euenisse, aut acquisiuisse honestè, d. l. etiam. quæ bona dicuntur paraphernalia, vel nisi secundũ Bal. in d. l. si vxor. ver. cæterum. vxor doceret se ex aliqua arte, vel mercantia acquisiuisse, l. fœmine. ff. de eden. quia esset chirurga, aut obstetrix, siue ballia vel lanifica, tunc id quod acquisiuit ex istis operibus, sibi & non viro dicitur acquisiuisse:
4 † quia, vt inquit Bal. mulier ad pręceptũ viri negotiari nõ tenetur. Idem tenet Giral. de Petra sancta, singul. xcix. inchoan. inter virum & vxorem. & Alber. in d. l. Quintus. nu. iij. & idẽ Alex. consi. cxxxiij. inchoã. verè crudelis videtur. vol. iiij. quia, vt inquit, non tenetur vxor negotiari viro nisi obsequialibus, & reuerentialibus, licet Bal. voluerit contrariũ, mulierẽ acquirere viro, & male: quia dicit se nõ meminisse alibi legisse, & nõ mirũ, quia cerebrũ Bal. continuo voluebatur, sicut auis in aëre: prout refert, vt ipse Alber. ait, Paul. de Cast. idem dixisse de socio eiusdem Bald. in quodam suo consil.
5 † Ideo pro clara huius materiæ intelligentia, dic secundum Ange. cõnsi. cxlj. incip. super j. puncto dico &c. sic distinguendum, quoniam vxor interdum emit, & acquirit constante matrimonio, aliquando eo dissoluto morte viri, antequam alium accipiat virum: aliquando post contractum sequens matrimonium, interdũ autem matrimonio dissoluto diuortio. Primo casu, quando emit constan. matrimonio, nec apparet vnde pecuniam habere potuit, nisi ex bonis sui viri, tunc ex eius bonis præsumitur acquisiuisse gratia euitandæ suspitionis, turpis questus, d. l. Quintus. & idem dicit Bald. consil. xxx. incho. proponitur, quod quidam. volum. iiij. & consi. iij. incip. à libello incipiendum est. eod. volum. & idem Ange. consil. cclxxxv. inchoan. super primo puncto. ver. venio ad tertium. & Albe. in d. l. etiam. vers. quærit Vbertus: aliàs incumbit mulieri onus probandi ab alio, vel industria, quod ex bonis viri habuisset, vt ibi per ipsos, & Ioann. de Plat. in l. & si instrumenta. versi. item nota hic quod si vxor. C. de fide instrum. & iure hastæ fisca. lib. x. nihilominus tamen res per vxorem empta erit sua, & non viri, & solum tenebitur restituere viro pretium, vt volunt Doctor. suprà allega. nisi vxor præsente viro, & tacente emerit de pecuniis sibi per virum condemnatis. quia ista tacita confessio viro præiudicat, vt tenet Salice. in l. & si de tua pecunia. per illum text. C. de donation. inter vir. & vxo. & Spec. in titu. de emptio. §. in loco.
6 † Et idẽ dicunt esse in prælato, qui in prælatura durante aliquod acquisiuit patrimonium, quod præsumitur de bonis ecclesiæ, si aliunde commodè apparere non faciat. authen. licentiam. & ibi Docto. idem tenent. C. de episco. & cleri. & glo. in d. ca. sicut manifestè. & in d. l. etiam. Et idem in vtroque, scilicet vxore & prælato tenet Barbat. consi. lxix. ver. & primò ex eo. volu. iij. cum aliis per nos alleg. in addi. ad Din. in regul. ratum. de regu. iur. lib. vj.
7 † Secundo casu, quando acquisiuit, vel emit mortuo viro ante matrimoniũ cum secundo viro contractum. & idem dicit Iacob. de Aret. præsumi. Sed Accur. in d. l. Quintus. dicit contrarium: quos concordat Angel. in d. consil. quòd aut vxor emit intra annum luctus, quo tempore in primo matrimonio dicitur esse, cũ nubere de iure non possit. authen. de nupt. §. soluta. & l. fina ff. de repud. gl. in l. j. §. exactio, in verbo, restituendis. C. de rei vxo. & in l. fi. & ibi Salicet. C. de adulte. & aliàs consului, an vidua intra annum luctus censeatur in eodem esse matrimonio, & tunc præsumitur de bonis viri quæsiuisse, vt ibi dicitur. Ideo ne illius castitas denigretur, præsumitur omne id de bonis viri quæsitũ, si non apparet vnde ex alio queri potuerit. Et hoc casu est vera opinio Iaco. Quare docere debet: quia ex quo tam breui tẽpore acquisitio fuit facta, præsumitur ex vicinitate, & propinquitate temporis res acquisita fuisse ex bonis viri, l. si ventri. §. in bonis. ff. de priuileg.
8 credit. † & quod ibi no. Bart. & in l. fi. C. ad Macedo. & idẽ Alber. in d. l. Quintus. Licet Bald. in d. consi. lij. teneat simpliciter, quod si apparet rem aliquam per vxorem fuisse post mortem viri, & sic in viduitate, acquisitam, quod non præsumatur de pecunia viri: aliàs pręsumeretur mulierem illa bona substraxisse viro, & sic pręsumeretur dol⁹, quod videtur falsum, l. Marcellus. ff. rerum amotarum. Et sic videtur sequi opinionem Accur. in d. l. Quintus. sed possunt concordari secundum dictum Ang. quando elapso tẽpore luctus, quod non sic lex voluit castitatem seruari, quod apparet cũ liberam nubendi dederit licentiam, nec videri in primo esse matrimonio: & sic intelligitur eorum opinio, vt de suo mulier acquisiuisse, vel soluisse præsumatur, & etiam tenet Alber. sequendo Vber. de Bobio, in d. l. etiam. versi. item quęrit. pro quo alleg. l. si fundum. ff. de fund. dotal. & in l. in cõfirmando. ff. de confirmand. tuto. quia, vt inquit Ang. nulla mulier posset quicquam tutè quærere, nisi ostenderet pecuniã à se habuisse originẽ: quod dicit esse falsum: sed istud

limitat eſſe verum,niſi mortuo viro remanſiſſet vxor in ad-
miniſtratione bonorum viri,fortè cum filijs ſuis pupillis:
tunc per præſumptionem huius lucri mulier delictum in-
currit,nec delicto excuſatur:ſi non poteſt aliunde lucrari,
9 præſumitur ex bonis viri,vel filiorum acquiſiuiſſe,† vt di-
citur ſecundum eum de filio,qui non eſt induſtrioſus, nec
apparet vnde quærere potuit,quod de bonis patris quæſi-
uiſſe præſumatur,l.cum oportet.& ibi gloſ.& Bartol. Bal.
10 & Sali.C.de bonis.quæ lib.† Tertiò vero caſu quando ac-
quiſiuit poſt tempora luctus, & poſt ſecũdum matrimoniũ
contractum:& in hoc caſu dicit Ange.hunc non reperiſſe
articulum fore tactum,ſed in eo ex coniecturis eſſe iudican
dum:quia ſi ſint aliqua indicia ex quibus iudicari poſſit ex
cuius bonis citius & leuius potuit acquirere, vt quia vnus
maritorum durior erat altero:item vnus mercabatur, alter
vero non:vnus in domo cõtinuè pecuniam retinebat, alter
non:item vnus prædiligebat eam,& eius gubernationi pe-
cuniam & totum patrimonium committebat,& alter non:
tunc præſumendum eſt ex bonis illius quæſiuiſſe.Si autem
omnia pariter in vtroque concurrunt,ita quod nulla præ-
ſumptio in vno eſt vehementior,quàm in altero, tũc media
via eſt eligenda,vt id ex bonis vtriuſque præſumatur quæſi-
tum.ex quo enim ſecũdum eum præſumptiones ſunt pares,
ita iudicandum eſt,l.Titius rogatus.ff.ad Trebel.& inſtitu.
quibus ex cauſis manu.non licet.§.cum ergo,per glo.in l.
Neſennius.ff.de nego.geſt.de quo latius ſuprà dictum eſt.
Aliàs ſecus,vbi vna eſt potẽtior altera:quo caſu minus po-
tens ſuccumbit potentiori,l.excipiuntur.ff.ad Sillanianum.
& ipſum ſequitur Purpura.in l.cum filius.§.ſeruũ tuum.nu.
lxj.ff.ſi cer.peta.tamen in hoc caſu dicerem,potius ex bonis
ſecundi viri quàm primi acquiſiuiſſe,ex quo recepit dotem
poſt annum luctus.Quarto caſu,quando matrimonium eſt
diuortio ſolutum,ſimiliter præſumitur ex bonis viri quæ-
ſiuiſſe,vt voluit gloſſa in dicta l.Quintus.

SVMMAE.

1 *Sigillum Imperatoris,& Regis quid contineat,& nu.2.*
3 *Literas Regis,Papæ,iudicum,&c.falſificãs qua pœna punia-
tur:ſiue clericus ſit,ſiue laicus:& nu.5.6.& 7.*
8 *Falſi pœna de iure communi.& nu.9.*
10 *Delicta plura an dicantur,ſi quis eodem ſæpius vtatur.*

Quæſtio. LXXXII.

Falſificans ſigillum Domini noſtri Regis Franciæ,aut ſcienter falſis
vtẽs literis Regijs,qua pœna puniatur,ſiue ſit clericus,ſiue laicus.

DECISIO LXXXII.

1 ET † dico vnum eſſe primò notãdũ,in ſigillo Im-
peratoris eſſe circum circa inſerta hæc verba, iu-
ſtè iudicate filij hominum,vt dicit Bald. conſilio
cclxxviij.exordien.quæritur ſi Rex Romanorum.ver. & i-
terum in alio Pſalmo.vol.ij Quæ fuerunt verba Pſalmiſtæ
quæ ponit glo.in authen.de iudic.in fine.& ibi Ange.idem
dicit.Ideo ſi Imperator vnum ſcribit in litera quod ſit ini-
quum,& iniuſtum,erit ſibi ipſi contrarius,quia contrarium
in ſigillo præcipit.Sed in Sigillo domini noſtri Regis Frã-
2 ciæ ſupræmi hæc ſunt ſcripta verba:† Et nomen ſigillantis
debet eſſe in ſigillo,c.inter dilectos,ibi,in ipſo ſigillo.cum
verſi.ſequenti:ſed cum proprium nomẽ.& ibi Guido Pap.
3 in x.notab.de fide inſtru. † Hoc præhabito dicendum eſt,
quoad clericum falſificantem literas Regias eſſe tex.in c.ad
audientiam.de falſis.quod poſt verbalem degradationem
ſibi caracter in fronte imprimi,& poſtea in exilium mitti
debet.& ita tenent ibi omnes Doct.& magis amplè Ioan.de
Ana.Et idem videtur dicẽdum de laico falſificante, & cõ-
mittente falſum,vel vtente falſis literis,vt tenet Ioan.Fab. in
l.maiorem.& ibi idem Sali.C.de fal.& Guid.Pap.quæſtio.
ccccl v.dicentes,committentẽ falſum in literis Regijs teneri
4 pœna falſi.per tex.in d.l.maiorem.& l.vbi.de falſis.† Sed in
falſificante literas Papæ,tũc punitur,vt habetur in c.ad fal-
5 ſariorum.de falſis.† Fallit in falſificãte literas ſimplices iu-
ſtitiæ,quia tunc,ſi deſiſtet eiſdem vti , non punitur,c.acce-
6 dẽs.eo.tit.& l.ſi falſo.C.eo.tit.& l.quod falſum.ff.eo. † Sed
committens falſum in literis aliorum prælatorum & eorum
vicariorum,punitur,ſicut habetur in c.olim.de offic.dele-
ga.& glo.in d.c.ad falſariorum.in verb.legitimas.& Doct.
in d.c.accedens.& Salic.in d.l.maiorẽ.qui reſpondet ad gl.
in d.l.vbi.volentem contrarium,quod vtẽs falſis literis pu-
niatur pœna mortis:quia ſecundum Sallicet.intelligi debet
in falſificante literas Papæ,vel Imperatoris,& non de alijs,
vt in verſi.contra hanc ſolutionem.& verſic.de reſcript. au-
then.Papæ.& ita dicitur loqui glo.prælleg.in d.c.ad falſa-
riorum.& glo.in d.l.maiorem.Sed vtẽs etiam ſcienter mi-
tius punitur ſecundum omnes ibi,& in locis ſuprà allega.
7 † Et ita reperio fuiſſe deciſum Pariſijs per quoſdam com-
miſſarios loco domini Cancellarij Franciæ per Regem de-
putatos in cauſa Epiſcopi decani, & capellani Niuern.&
procuratoris Regis contra quendam Ioannem Germum.
per quod quidem areſtum dictum fuit ipſum eſſe ponendũ
in pillario per certos dies tam Pariſijs quam Niuernis,&
quod cum liceo ferreo candente in eius fronte caracter im-
primeretur,poſteáque bannitus regno Frãciæ,& eius bona
confiſcata eſſent cancellario, vt habetur in ſtylo Franciæ
quarta parte de areſtis,articu.cxv.& idem refert Ioã. Gall.
in areſtis per eum collectis titu.iura regia cõſuetudinaria.
verſi.iij.idem dicens pluries ita fuiſſe Pariſijs iudicatũ.pro-
bans tribus rationibus talem bonorum confiſcationem fie-
8 ri,& pertinere Cancellario per mediũ Regijs.vt ibi.† Quia
regulariter de iure communi pœna falſi in homine libero
eſt deportatio cum publicatione bonorum,l.j.§.fin. & ibi
Bar.& Hippol.ff.ad l.Cornel.de fal.& inſtitut.de publi.iu-
di.§.item lex Cornelia.& ibi Io.Fab.& Ang.Aret.& gloſſ.
in c.in criminali.q.vij.& Ioan.de Ana.conſ.xij.niſi ſecun-
dum Ang.in d.l. vbi.verſic.deinde nota hic caſum,quæri-
tur falſum eſſet graue valde:verbi gratia,quando quis mul-
te acta combuſiſſet in perniciem reipubli. & vt veritas ap-
parere non poſſit.Et ſentit Philip.Cor.conſi.xlv.inchoan.
Eleganter deductum eſt.vol.iij.& hoc quando apparet hoc
doloſè feciſſe,vt veritas celeretur.Et ibi ponit de eo qui ex
archiuo ſubſtraxit,& abraſit certas chartas pecudinas aliâs
tenetur tantum furti,& non falſi,vt ibi.vel ſecundum An-
9 ge.quando quis partum ſuppoſuit,in l.j.C.eod.tit. † Aliâs
regulariter non eſt pœna vltimi ſupplicij, vt ibi patet.& idẽ
Corn.conſil.clxxxij.incip.videtur prima facie. volu.iiij. &
Luc.de Penna in l.ſi quis.in verb.proſcriptione.C.vt nemo
ad ſuum patro.lib.xj.tamen hodie ſecundum eum, in regno
Neapolitano,eſt pœna mortis,ſecũdum leges illius regni,
vt habetur in conſtitutione,qui literas Regias.& ibi glo.&
And.de Iſer.in ſua peregrina lectura.cuius conſtitutionis
meminit Matthæ.de Affl.Deciſ.xxj.vbi amplè vide.Sic eſt
in hoc regno Franciæ per conſtitut.ſeu ordinatio. domini
noſtri Frãciſci Regis,quæ tamen tempore quo caſus noſter
euenit non fuerat promulgata.Quare per areſtum dictum
fuit per nos in audientia latum die xxij.Decembris, Anno
1519 Pro Guyoto & Ioanne Seyrac, Aymeriro Roy,& Pe-
tro Roteu appellatis,contra Simonẽ Salomon appellantem
à iudice maiore Petragorarum commiſſario deputato à do
mino Antonio de Patro Franciæ Cancellario,qui Salomõ
ſcienter vſus fuerat quatuor falſis literis Regiis donorum
officij ſeruientis,quæ diuerſis perſonis vẽdiderat.Per quod
fuit dictus Salomon ad veniam Deo,Regi,& iuſtitiæ vnam
ardentẽ tedam in manu ſua tenens, petendam cõdemnatus,
& ordinatum literas prædictas falſas in pleno parqueto di-
lacerandas,& dilaniandas fore.Et etiam cõdemnatus exti-
tit eſſe per executorem altæ iuſtitiæ per quadriuia loca ci-
uitatis Burdegale conſueta vapulandum, & fuſtigandum.
quo peracto eſſe per iam dictum executorem ducendum
ſupra vnum cadafalle ante Palatium Lumbrerium,& ibi in
eius fronte eum lilio candente characterem imprimẽdum,
& flectendum,ac eum perpetuo ab hoc regno bãniendum,
necnon eundem condemnauit erga dictum dominum can-
cellarium

cellarium in ducentis libris Turon. absque tamen bonorũ
confiscatione, ex eo quòd in ipso ducatu Aquitaniæ confis-
cationes ex priuilegio, & consuetudine fieri non debẽt, nec
in eo habent locum, vt omnes domini aiebant. Quod pri-
uilegium refert vidisse Benedictus in sua repet. c. Raynu-
tius. Et de consuetudine non cõfiscandi bona, vide quæ di-
10 xi lib. consuet. Biturig. de iurisdi. om. iudi. §. x. † Sed dubiũ
fuit an videretur plura delicta, & plures falsitates fecisse, cũ
ex interuallo, & diuersis vsus fuerat temporibus. Et videtur
quòd non, ex quo dicta delicta ad eundem tendunt effectũ,
& ad vnum finem: vnde vna tantum erat pœna puniendus,
vt voluit Bar. post Din. in l. nunquam plura. ff. de priuat. de-
lic. & in l. inficiãdo. §. infans. ff. de fur. & dictus Benedictus
Capra, in quodam consi. secundum Socin. infrà alleg. licet
Ang. in d. §. infans. velit contrarium, sequendo glos. in d. l.
nunquam. quæ communiter approbatur, quando diuersis
temporibus plura delicta etiam ad vnum finem tendentia
fuerunt commissa. Et idem Ioan. de Ana. in c. fi. versic. tan-
git hic dominus meus de Anch. de collus. detegen. & Albe.
in ij. parte statu. q. xxviij. & Bal. in c. quæstioni. de appel. &
Feli. in c. j. col. j. de. *in cuius dicto dubitat Socin. in consil.
lxij. versi. circa ij. dubita. volu. j. vbi relinquit arbitrio iudi-
cis: vbi eum vide, & in ver. sequen. circa ij. dubitatio. & hãc
q. plenius tetigi infrà q. ccxix. inci. Si tria aut plura furta in
vna nocte. Et de pœna falsi secundum ius cõmune, vel con-
suetudinem, aut statuta ciuitatum imponenda, vide Angel.
Are. in tracta. melefic. in glo.

SVMMAE.

1 *Rixantium alter mediatorem tertium percutiens, an teneatur. & nu. 2. 4. 8. & 10.*

3 *Mediatorem se fingens inter rixantes, vnum percutiẽs, tenetur. & nu. 5.*

6 *Defendere quis alium non tenetur de iure ciuili, nisi in casibus: secus de iure canonico. & nume. 7.*

9 *Homicidij sine dolo commissi pœna.*

11 *Iudex videns aliquos rixari, & non impediens, tenetur.*

12 *Lapidem proiiciens, si quem occidat, an teneatur.*

Quæstio LXXXIII.

Alia quæstio fuit in tornella nobis ibi præsidente mota, quæ sæpè occurrit, de aliquo se inter duos rixantes, & verberantes, interponente, & arma alterius accipiente, ac illũ se defendere impediente, nec dimittere sibi arma quacunque remonstratione facta volente, qui à tali aggresso cũ pugione seu daga percussus in pectore decessit. Quæritur an talis aggressus teneatur pœna legis Cornel. de sicariis. Quid econtra, mediator qui percussit vnum ex illis rixantibus separationis causa, an teneatur. Et quid de proiiciente lapidem in aëre, & occidentem, vel vulnerantem, casu hominem. Quid si vnus ex rixantibus se retro hominem, quem primo inuenit posuit, qui ab illo aggressore casu occiditur: an pariter teneatur?

DECISIO LXXXIII.

1 ET † videtur talem aggressum percutiẽtem me-
diatorem teneri, quia capiendo arma illius ag-
gressi conrixantis intendebat ne alium offen-
deret, prout de iure tenebatur. arg. l. culpa caret.
ff. de reg. iu. & ibi hoc tenet glo. & Decius, & tex. & ibi om-
nes, insuper Fel. in c. quantæ. de sent. excom. & in c. dilecto
filio. eod. tit. lib. vj. & Din. in regu. non est sine culpa. q. vlt.
de reg. iur. lib. vj. cum aliis ibi per nos alleg. Et ita terminis
tenet Ang. Are. in tract. malefi. in glo. & dictus Titius. ver.
2 quæro an maritus. in fi. dicens, † quod quamuis socium cri-
minis possim offendere, mediatorem autem vel alium cir-
cunstantem, qui se de crimine non impedit, non possum: a-
liâs teneor. l. sciẽtiam. §. qui cum aliter. ff. ad leg. Aquil. vbi
proiiciens lapidem contra aggressorem, si non eum, sed præ
tereũtem percusserit, tenetur. & ibi Bal. dicit, quòd licet sit
licitũ percutere aggressorem, non tamen mediatorem, vel
aliũ. pro quo dicto magis stringit text. in l. eũ qui. §. si iniu-
ria. ff. de iniuriis. cum aliis per glo. alleg. vt infrà dicam. Et
pro hoc facit tex sing. in l. j. §. si sibi manus. quem Ang. legit
cum §. occisorum. ff. ad Silla. dicens illum tex. facere in fauo
rem mediantium. Plures enim sunt, vt inquit, inuicem rixã-
tes, quos solent mediatores cum fustibus, vel cum lapidibus
impedire, ne cædes & vulnera inferant, & tales mediatores
non dicuntur aliquam eisdem rixantibus facere iniuriam,
& per consequens nullo modo tenentur, si rixantes percu-
tiant. Christus enim mediator fuit Dei & hominum, vt sa-
crosancta cantat ecclesia. Et idem tenent Bald. & Flo. in d.
3 §. si sibi manus. & Bal. in sua Mar. in ver. defensio. in fi. † nisi
fingerent se mediare, & interim percuterent alterum ex ri-
xantib. quia tunc tenerentur tãquam culposi, imo dolosi, vt
tenuit Bal. in d. sua Marg. in verb. videns, qui ad hoc alleg.
Inn. in c. sicut dignũ. ver. & idẽ dicimus de illis. de homici. &
Bertach. in suo reper. in verb. mediator. prout imponebatur
Ioanni de Fraixe reo, qui percusserat quendam de Lauaur
super caput, dicendo omnibus, Retrocedatis, vultis ad inui
cem vos interficere? & tamen probatur dixisse, Vultis eum
ita dimittere abire. quare fuit propter probationem dubiã,
& contrariam, & alia ex processu resultantia in lx. lib. Tu-
ron. & in expensis cõdemnatus: & latum arestum, die j. Feb.
Anno 1524. Et idem dicendum est secundum Ange. in d. §.
occisorum. in iis qui liberauerunt aliquos, qui sibi ligauerãt
manus, & pedes, volentes se proiicere in Tiberim, vel mare,
aut volẽtes se iugulare & suspendere: quod non teneatur, i-
mo merentur, & offendentes, vel occidentes tales mediato-
4 res tenentur, vt ibi per Bal. & Roma. † In contrarium vide-
tur, quod non teneantur rixantes, si casu occidant mediato-
rẽ, quia pœna capitalis non imponitur absque dolo. l. in le-
ge cornelia. ff. ad l. Cornel. de sicar. & d. l. scientiam. §. qui cũ
aliter. ad l. Aquil & l. j. C. de sicar. & c. j. de homici. & l. cum
autẽ. §. capitalẽ. & ibi Cępol. ff. de ædil. edict. Et idem si iste
aggressus timens posse interim ab alio offendi, aliqua iusta
motus causa, vt in casu nostro, pro recuperatione armorũ,
& conseruatione suæ personæ illum mediatorem arma sibi
auferentem percussit, quod non teneatur, vt voluit Ang. l. in
eadem causa. per illum tex. singu. versi. prohibendi dominũ
5 res suas seruare. ff. ad l. Iul. de vi publi. † dicens ibi notandũ
esse casum contra fingentes se mediare inter duos rixantes,
& sua cum fictione prohibent alterum se tueri & defendere.
Nam tales incidunt in legem Iul. de vi public. Et pro hoc
alleg. tex. in l. iij. §. quemadmodum. ff. de incen. rui. & nau-
fra. & idem dixit Albe. in d. l. in eadem causa. in fi. & etiam,
vt inquit, tenentur ij. l. Corne. de sicar. si inimicus illum per
mediatores impeditum occidat: quia ipsum tenebantur de-
fendere & iuuare, & nõ impedire. allegat d. l. iij. §. fi. de incẽ.
6 ruin. & naufra. † quamuis de iure ciuili non teneatur quis
alium defendere, nisi offensus esset eius subditus: quia tunc
dominus tenetur eum defendere, vt tenet gl. in d. l. culpa ca-
ret. Et econtrà subditus dominum, c. de forma. xxiiij. q. v. &
Bart. in l. vtrũ. ff. de parrici. & in l. vt vim. & ibi Bal. Albe. &
Moder. ff. de iustit. & iur. & Bal. Albe. & Salic. in l. j. C. vn-
de vi. & Feli. in d. c. quantæ. versi. extra gl. vltra Doct. & idẽ
in filio cõtra aggressorem patris, vt ibi per eũ, & per Doct.
suprà in j. parte alleg. & Io. de Ana. in c. ij. de homici. & Bal.
in l. j. C. quando lic. vnic. si. iudi. se vindi. & Ange. Aret. in
tract. malefi. in glo. & dictus Titius se defendendo. versic.
quæro sicut potest. & in pluribus q. seq. & Ias. in d. l. vt vim.
ver. in hac gl. in l. cũ quis. §. in popularibus. ver. glo. parua. ff.
de iureiu. & Flo. in d. l. scientiã. §. qui cum aliter. ver. itẽ no-
ta regulam. & ibi Albe. versi. vltimo nota. Et idem in viro
qui vxorem defendere tenetur. l. ij. & ibi Bar. & Doct. ff. de
iniur. Doct. suprà in locis alleg. & Cardi. Alex. in summa.
50. distin. Et idem in socio itineris, qui etiam iuuare tene-
tur, & dèfendere consocium, vt voluit glo. quã facit ibi sin-
gularem Alb. in l. item apud Labeonẽ. §. abduxisse. ff. de in-
iur. & idem ibi Ange. in §. comitẽ. quem commendat Ang.
bene notare contra offendentes duces itineris, aut socian-
tes dominas per vicos & plateas. nam tales tenentur actione
iniuriarum dominabus, & etiam illis qui eas ducunt. &
Baldus consilio viij. volumine primo. & Angelus Areti.

vbi ſuprà verſicul. quæro an maritus.& Cornelius conſilio
cvij.verſi.& inſuper non ſolū.& verſi.quinimò eſſet pro de-
fendendo ſocium itineris. vol.j.& Ang.conſil.ccclxxvj. in-
choan.Philoſophicè & legaliter.& Ioan.de Ana.d.c.ij. de
7 homic.† Tamē de iure canonico tenetur defendere aggreſ-
ſum,& ſi non defendat,peccat quò ad Deum,aliàs ſecus: &
ſic in foro contentioſo videtur teneri, d.c. dilecto.in fi.&
ibi bona glo.in verb.vicino.& Feli.in d.c.quantæ.verſi.ex-
tra glo.& in c.quæ alios.de hæret.cum alijs ſuprà in princip.
8 alleg.† Vnde in hoc caſu noſtro mediator iſte venerat gla-
dio,& baculo ſimul cum rixante munitus:quare præſumen-
dum erat ipſum veniſſe ad priſonarium offendēdum & va-
pulandum,cùm illius baliſtam ceperit in ſtapede ſiue ſtri-
pedio,quam dimittere nolebat. Ideo ſi inuaſus eum per-
cuſſerit, non tenetur lege Corne.de ſica.vt dictum eſt,cum
dolum non commiſerit. Et pro hoc bonam adducit ratio-
nem Ang.in l.ij.per illum tex.& gl. fin. quam ibi facit ſin-
gularem.C.de ſicar. Quia niſi aggreſſus percuſſiſſet media-
torem,per quem vires inſultantis ſeu aggreſſoris præuale-
bant,ipſe inſultatus ſeu aggreſſus fuiſſet occiſus. Nullus e-
nim ſanæ mentis dicere vellet talem percutientem media-
torem teneri de homicidio:& hoc dicit probari per illum
tex.& glo.quæ etiam allegat tex.in l.j.§.fi.ff.de ſicar.& in l.
ſi quis fumo.§.j.ff.ad l.Aquil.vbi dicitur,quòd igne in vnā
domum miſſo,licitum eſſe mihi deſtruere domum vicini, vt
ignis euolans non comburat meā:ſimiliter licitum videtur
mihi percutere,vt nō occidar:arguendo de re ad perſonas.
Et ſic debet intelligi Ang. Are. quē ſic intelligit Auguſti.
Arimi.ibi,in addi.verūtamen vbi percutiēs aliū nō eſſet in
tāto vitæ diſcrimine cōſtitutus,tunc ſecundū Ang.in d.l.ij.
quē ibi ſequitur Hipp.teneretur de percuſſione & etiā oc-
ciſione,licet ipſum pręter propoſitū occiderit:tamē non te-
neretur lege Cornel.de ſicar.& idem Ang.in d.l.j.de ſicar.
9 eo.tit.& in l.Gracchus.in fine.C.de adulter.† dicens per il-
lum textum & gl.fi.dictę l.ij quòd pro homicidio dolo cō-
miſſo eſt pœna capitis:abſque dolo eſt pœna exilij ſeu rele-
gationis. Et ſi ex leui culpa, vel leuiſſima,puta per laſciuiam
commiſſum,fit per quinquennium relegatio,ſeu in exilium
miſſio,d.l.lex Cornelia.§.j.& idem dicit Ange.l.ſi cum ſer-
uo.per illum text.ff.de iniur.volens percutientem mediato
rem rixę non teneri actione iniuriarum,nec lege Corn.ſed
pro motu iudicis,ſi culpam commiſerit: ſecus ſi nullam li-
cet Bar. ibi hoc relinquat indeciſum.ſed in l.reſpiciēdum.§.
delinquunt.in fine.ff.de pœn.decidit.quòd ſi percutere vo-
lens Titium,caſu percutit Seiū,tunc bene tenetur,per text.
in d.l.eum qui.§.penult.& fin.ff.de iniur.& in d.l.ſciētiam.
§.qui cum aliter.& idem in l.diuus. verſic. ſecundo quæro
quid.ff.ad l.Cornel.de ſicar. quem ibi ſequitur Hipp.& idē
tenet Anch.in c.fin.quem ibi ſequitur Io.de Ana.ver.quid
autem.de iis qui filios occiderunt.quia dabant operam rei
illicitæ. Et hoc ſi eſt aggreſſor,ſecus in aggreſſo, qui non
cogitat,niſi ſe tueri & defendere:quia ſi aliū percuſſit, vo-
lens ſuum percutere aggreſſorem,non tenetur,d.l.ſcientiā.
verſic.ſed ſi defendendo.& idem Franciſc.de capitibus li-
ſtæ,conſil.xxxvj.quod eſt poſitum inter conſilia Cæpollæ,
quod eſt ij.in ordinæ,verſic.j.dum dicebatur & ad Bar. re-
ſpondet Ang.in d.§.delinquunt.& ipſum ſequitur Hippo-
lyt.in l.de minore.in princip.nume.xxxvij.in fi.ff. de quæ-
ſti.& Cæpol.conſilio xxxiij.& Ioannes.de Anan.in d.c. fi-
na.verſicu.adde etiam quod Bartol.in d.l.ſi cum ſeruo. ſed
malè dicit.& idem contra Bartolum tenet Iaſon in l.j.verſi.
quid ſi volens.ff.de legibus.& Alexā.in addi. ad Bartolum,
in d.§.delinquunt.& Iaſon in l.ſed ſi per errorem.verſic. &
per iſta iura determinat Bart.ff.de iuriſd.omnium iudic.al-
legans Bald.in l.iij.§.quacunque autem.verſic.quo ad ter-
tium.ff.de iureiurand.& idem Iacob. Boleno. in repetit.§.
famoſos.l.capitalium.ff.de pœnis:in xxxij.limitatio.& Bo-
nifac.dè Vitali.in tracta.maleficio.titu.de inſulto. numero
xxxv.& ſolum tenebitur actione legis Aquiliæ,dicto §.qui
cum aliter.vel actione iniuriarum, dicta l.eum qui.§.ſi in-
iuria.& non lege Cornelia de ſicar.& idem dicit Antonius
de Butri.in d.cap.ſicut dignum. per illum textum.de homi-
cidiis. & Paul.de Caſtro in l.j.poſt princip.C. vbi ſena.vel
cla.& Cæpol.conſil.xxxiij.verſic.& pro hoc allego,& aliàs
dixi in tract.noſtro de ſeditioſis.in ſolut.principa. quęſtio.
10 † Ergo in caſu noſtro,cū aggreſſus,in dubio vitę diſcrimi-
ne conſtitutus,mediatorē,qui cum aggreſſore armatus telo
& baculo veniſſet,occiderit:nō tenetur.& pro hoc bene fa-
cit dictum Bal.in d.l.j.quan.lic.vnic.volētis,ſequēdo gloſſ.
ibi.quod ſi in expectatione eſſet periculū, ex quo liquet de
animo,melius eſſe aduerſus iniuriam ſe præparare, quam
ſe in diſcrimine coarctare.& idem dicit in dict.l.j. C. vnde
vi.& Corne.conſil.cxxxiiij.vo.iij.& conſi.cvij.vo.j. & Bal.
conſi.430.incip.qui mortem.vol.j.& Ang.Areti.in d. tra-
ctatu malefic. in glo.& dictus Titius.Et ſic in terminis te-
net Iaſ.l.ſed eximendi.§.prętor ait.ff.ne quis eum qui in ius
voca. vi exi.& in d.l.j.vbi Sena.vel clariſ. Et idem videtur
ſi ſine baculo, ſeu alio honeſto modo aliquis ſe interpoſue
rit inter duos rixantes,& ab altero ipſorum caſu, & in ad-
uertenter percuſſus fuerit,vt non teneatur, ſi abſque dolo
& culpa hoc fecit,vt tenent Doct. ſuprà alleg.& Hippoly.
de Marſi.in l.j.§.viſus.nu.xj.ff.ad leg.Cornel.de ſicar. & in
l.j.nu.viij.C.eod. tit.ſequens Ange.in d.l.ſi cum ſeruo.& i-
dem Cæpol.conſi.lxxxiij.vbi ponit de ſagittante contra i-
nimicos,& interficiente ſuum parentem in medio exiſten-
tem,quòd non teneatur lege Cornelia,vt infrà dicam:& i-
dem in patre vel magiſtro,aut marito, corrigentib.filium,
diſcipulum,vel vxorem,quod ſi mediatorem, & interponē
tem percuſſerint,non teneantur, ſed illi imputandum eſt,
vt voluit Alber.in l.ſi quis in graui.§.ſi maritus.ff.ad Silla-
11 nia.† Et aduerte,quòd iudex qui aliquos videt rixari, nec
impedit illos,nec ſe interponit ad eos ſeparandū,debet pri-
uari,& ab officio remoueri,vt voluit Pet.de Bellaper. quē
refert Cin.in l.ſi ſeruus.C.de noxali.dicens quendā Regis
officiarium de facto fuiſſe officio priuatum patientē filium
malū iuuenem in eius præſentia alium atrociter verberare,
& non prohibentem:& ſequitur Bal.in l.j.§.quies quoque.
in fi.ff.de offi.præfec.vrb.& Ioan. Bapt.in l.diem functo.
quæſt.iiij.in fin.ff.de offic.aſſeſſo.quod intellige,vt ibi per
eum,& ſic vt ſuprà cōcluſum fuit; & remiſſus extitit priſo-
nerius à iudice à quo de Montepeſato ad faciendum ſibi ſu-
per certis aliis exceſſibus,& delictis ſuū proceſſum. Et latū
fuit areſtū die xxij. Decēbris,anno ſuprà proximè allegato.
12 † Et quod ſuprà dictum eſt,proiicientē lapidē,& caſu ho-
minem occidentem,non teneri pœna legis Corne.de ſicar.
vt idem voluit Pau.de Caſt.in l.& ſi ſeuerior.verſic.& ideo
licet ſtatutum.C.ex quib.cauſ.infa.irroga.narrans ſe ex fa-
cto quendam à morte liberaſſe,ſed cum magno labore:pro
quo allegauit Bald.in d.l.data opera.verſicu. item ſi ſtatutū
punit homicidam.C.qui accuſare nō poſſunt.& illud dictū
Pauli.alleg. Alex.conſi.cxliij.inchoan. poſt redditum.ver.
plus dico.& Iaſ.in l.prima,verſicu.& dixit Paulus.ff. de le-
gibus.cum aliis per eum allegatis. & idem Paul.in l.nemo.
verſic.item nota.& ibi,homicida quod fecit ſemper expe-
ctet.C.de epiſc.audien.& idem Philip. Decius conſil.ix.&
illud dictum Bal.& Pau.ſecutus fuit Cępo.in cautela xij.&
xiij.dicens ſe plures à morte liberaſſe,allegās ad idem Pau.
de Caſt.in l.j.verſi. quid ſi ex forma ſtatuti. C.vbi ſena. vel
clari.& Pau.de Caſt.conſi.xxxvij.verſic.ita etiam determi-
nat expreſsè Bald. cuius quidem conſilium reperitur inter
conſilia Cæpol. quamuis dictum Pauli loquatur quando
proiiciens lapidem non credebat aliquem percutere. tamē
idem videtur,vbi volebat Titiū percutere,& percuſſit Se-
ium,vt in caſu Bart. loquētis in aggreſſore operam rei illi-
citæ dante. quare opinio Ange.Alex.Ioā.de Ana.& Iaſ.eſt
benignior,quæ in pœnis eſt ſequenda,l.hodie.ff.de pœnis.
& in regula,in pœnis.de reg.iur.lib.vj.cum aliis ibi per nos
alleg.& de proiiciente lapidem eſt text.in l.exhibita.& ibi
vide

vide per Abb.& Feli.de homicid.& Ioan.de Ana. in c.de cætero.ver.de quo etiam per Tranque.de Corne.in secũda rub.in q.v.de homicid.vbi ponit de proiiciente lapidem cõtra Seium tenentem gladium in manu,in qua eum percutit, & sibi à manu euolare fecit gladium, qui cecidit supra Caiũ ibi assistentem,ex quo fuit cum sanguinis effusione vulneratus,an teneatur.& per Floren.in l.item Mela.§.Celsus.ff.ad legem Aquiliam.

SVMMAE.

1 *Occidens Titium pro Seio an teneatur.*

2 *Aggressus ponens se retro alium ob id occisum, an teneatur. & num.4.*

3 *Occidens condemnatum an teneatur.*

Quæstio LXXXIIII.

Per supradicta videtur decidi quæstio,& quod quis non valens aliter euadere mortem,apprehenso Titio vsus est eo vt clypeo, qui Titius per aggressorem fuit occisus:quæritur an teneantur aggressor,& aggressus de morte illius Titii.

DECISIO LXXXIIII.

1 ET † videtur,quod non teneatur aggressor,l.Corne.de sicar.per d.l.si quis fumo.suprà in præcedẽti q.alle. & in d.l.iij.§.queadmodũ.de incen.ruina & naufrag.cũ simil.per Feli.allegatis.in c.significasti.in ij.ver.

2 iij.posses limitare.de homicid.† sed apprehendens Titiũ,& retro illũ se ponens,punietur de excessu tantũ, quasi excesserit defensionẽ,ponendo innocentem in periculo:& ita dicit ibi Feli.fuisse aliàs disputando conclusum per Ang.Are.in repet.d.ca.significasti.inchoante, Atolus Caium aggressus est.quam ibi refert & sequitur Felin.Secus videtur secũdum eos,si aggressus vteretur vt clypeo homine condemnato, & ad mortem ducto,quod non teneatur,cum periturus & statim moriturus erat.Et istud vltimum nobis non placet,cum talis ad mortem condemnatus non ducatur sine officiariis, & grãdi hominum caterua illum sequente: quos non est verissimile pati alium assallire,quin statim caperẽt illum, aliàs tenerentur,si condẽnatus occideretur,per ea quæ dicit Bal.

3 in l.addictos.C.de episc.audien.† Volens occidentẽ condemnatum ad mortem,dum ad locũ ducitur iustitiæ, teneri Corne.de sicariis.& idem in l.fi.C.de malefic.& Mathe.vbi est tex.singularis.& Hippo.de Marsil.in l.j.in prin num. xv.ff.ad leg.Corne.de sicar.cum aliis per eum alleg. & Alber.in l.si alius.§.est & alia.ff.quod vi aut clam.Et idem dicendũ de alio famoso latrone,quem alicui non licet interficere,quin de homicidio teneatur,vt plenè per Cæpol.cõsi. xxxiiij.& idem in homine quasi mortuo,l.itẽ Mela.§.si ser-

4 uũ plures.ff.ad leg.Aquil.† Et pariter in primo dicto ego dubito multum:quia plures sunt timidi homines etiã baculum ad se defendendũ,aggressorẽ tamen timẽtes, sed alium non videntes locũ refugij eis magis propitium & tutum, se ponũt retro alios homines,vt preseruẽtur:ꝙ nõ teneãtur tales cõfugiẽtes retro homines,si sine dolo hoc fecerint,secus si dolosè & data opera,vt aliquis illorũ occideretur , vt suprà dictũ est in precedẽti q.de mediatorib.se inter duos rixãtes ponẽtibus.Et ita post reperi Iaco.Rebu.tenẽtẽ in l. nulla.post prin.ver.argumento est lex ista ad tale dubiũ.C. de dilatorib.li.x.& etiã Zab.sequẽdo ibi Matt & idẽ Cardi. Alex.in c.sæpè.ante fi.ver.& ideo mihi nõ est imputãdũ. 50.dist.sequẽs Hug.ibi volẽtes, Doc.suprà alle.ꝙ si aliquis me impulit in aliũ,& ex meo impulsu ille retro cadat , ꝙ nõ teneatur. de quo vide per Doct.suprà alleg.sed in casu nostro occidẽs innocẽtẽ,quãuis extra propositũ occiderit, tenetur secundũ Doct.suprà alle.& Iaco.Rebuf.in d.l.nulla. ver.& ideo tenetur inuasor,sed nõ præponẽs alium ante se tanquã clyp.per text.in l.quoniã multa facinora.C.ad l.Iul. de vi publ.& in l.in hoc iudicio.ff.de seruo corrup. tamẽ vt suprà dictũ est,nõ tenetur lege Cornel.de sicariis. vt voluit Ang.in d.l.respiciendũ.§.delinquũt.de pœn.sed pro modo culpæ arbitrio iudicis punietur.Et sic fuit cõclusum,& iudicatũ in quadã appellationis causa inter Io.du Puy,dict le Basque,à Seneschallo Agennẽ.in sede Cõdomi appellantẽ, & consules de monte Regali appellatos,& dictũ fuit ipsum aggressorem appellantem bina vice fore fustigandum. Et latum restum die xij.Decemb.Anno 1530.

SVMMAE.

1 *Iuramentum an & quando deferatur in supplementum probationis.& nu.4.& 5.*

2 *Iuramentum non est propriè probatio.*

Quæstio LXXXV.

An iudex secularis pręcipuè in suprema Parlamenti curia possit iuramentum necessariũ in defectum probationis deferre: non obstante stylo hoc prohibente,si est plusquàm semiplenè probatũ.

DECISIO LXXXV.

1 ET † videtur quòd non:per ea quę dicit Bald.in cap.j.§.item si vasallus.ante finem.de inuestitu. volẽs,quòd si numerus testium est statutus pro forma actus,vel probationis eius,quòd tũc non potest suppleri per iuramentum,vel extraneas coniecturas. Pro hoc allegat gloss.in l.cum proponebatur. ff.de legatis

2 secundo. † Et est ratio , quia iuramentum non est propriè probatio,vt dicunt Doctor.in l.ait prætor.§.iurari.& ibi Ias.ff.de iureiuran.& idem Barba.in additio.ad Bal in d.§. item si vasallus.in verbo iuramentum.qui alleg.gloss. peregrinam in l.cum de indebito.ff.de probatio.in verbo,seruãdo.Pro quo facit secundum eum,quòd si iudex condemnet aliquem,si non probauerit,tunc nũquam defertur iuramẽtum.& idem tenet Gerald.de Petra sancta,singula. lxxxvj. inchoan.iuramentũ.Sed de stylo non admittitur sacramentum.Et etiam per ordinationes regias datur certus numerus testium,videlicet decem ad quodlibet factum,vel articulum probandum, & non vltra,vt patet in ordinatio. Caroli. vij. articu.xcviij.& Ludo.xij.artic.xiij. promulgat.anno 1499. igitur &c.& latè tenet Socin.consi.iij.exordien.præstantissime Doctor. post princip.versi.tertium. vnde tamen prædictis non obstanti.& quæ circunstantiæ,& qualitates con-

3 currere debent,vide ibi,versi.quibus præsuppositis.† In cõtrarium videtur, quòd licet in certis casibus non deferatur iuramẽtum in defectum probationis,vt est in causa matrimoniali,c.mulieri.& c.fin.de iureiuran.& gl.in d.l.ait prætor.§.quantũcunque autem actione. in verb.agatur. eodem titul.vel in causis magnæ quantitatis,vt voluit glos.& Doct. in l.admonendi.eod.titu.in l.in bonæ fidei.C.eodem.vel etiam in criminali.vt infrà dicam,in seq.q.ac in aliis pluribus casibus,quos ponunt glos.& Doct.suprà allega.& latissimè Socin.in regul.cciiij.in verb.iuramentum.& Hippolyt. de

4 Marsil.in l.maritus.versic.quærit posteà Bartol. † Tamen vbi est plusquàm semiplena probatio, videlicet in qua sunt duo testes,quorum vnus non est integer, vel sunt alia cum vno teste indicia,tunc secundum Abb.Sicul.in d.c.mulieri. potest deferri iuramentũ.& idem Deci.capel. Thol.q.clxx. & tenent Pau.de Cast. Alexan.& Ias.in dicta l.ait prætor.§. j.& omnes Docto.in dicta l.admonendi.insuper Romanus & Salicetus & Bald.in dicta l.in bonæ fidei.& Alexan.cõsil.cxxij.inchoan.viso processu.lib.j.cum aliis per eum alle. & per Hippol.de Marsil.singu.xxvij.incip.iuramentum. vel quando quis habet vnum testem,& pars aduersa substraxit alium,quòd tunc potest deferri iuramentum, secundum Io. And.in c.peruenit.quem ibi sequuntur Docto.insuper Feli.de testib.cogen.& Feli. post Doct.in c.cum causam.vers.

5 in glo.in verb.compellas.de testib.† Et aliàs sic consului,& ista est veritas,& pluries per curiam nostram Burdegalen. delatum fuit iuramentum in supplementum probationis, quando vltra semiplenam probationem aliqua erant adminicula,& præsumptiones coadiuuantes semiplenã,aliàs nõ: vt vidi primò in causa cuiusdam viduæ de Rupella nomine Ioannæ Seuerinę.Secundò in causa Lãberti Lancollo à Seneschallo Aquitaniæ appellantis contra quandã viduam de Cocherci appellatam:& latum fuit arestum vigilia omnium sanctorum,Anno 1520.

SVMMAE.

1 *Iuramentum an & quando in criminalibus deferatur. & nu. 2.3.4.5.& 6.*

Quæstio LXXXVI.

Sed quid an in causa criminali,criminaliter intentata,possit deferri iuramentum accusatori vel reo,qui defunctum ob tutelam corporis de die,vel de nocte dicit se occidisse,maximè si per Regem literæ sibi ad hoc præstandum fuerint concessę.

DECISIO LXXXVI.

1 ET † gloss. sunt variæ:nam in l.maritus.ff.de quæst. tenet generaliter & indistinctè iuramētum etiam necessarium posse per iudicem deferri: quam ibi videtur sequi Hippolyt.nume.xvj.& Ioann. Fab.in l. bonæ fidei.in princip.C.de iureiurand.& Bald.in l.qui accusare. in quarto notab.C.de edend.& Roman. & Alberic.in l.ait prætor.§.quantūcunque.ff.de iureiuran.per text.ibi in ver. pœnali.& Alex.consi.lv.incip.viso processu.volu.j. dicens
2 opin.Rom.esse communem.† Sed contrarium tenuit gloss. in d.l.ait prætor.§.quantumcūque.in verb.agatur.de iureiur.& in d.l.in bonę fidei.& in l.si cui.§.iisdem. in gl.j.ff.de accusa,quòd valeat delatio iuramenti voluntarij vel iudicialis,sed non necessarij.Vnde dic hanc vltimam opi.glos. esse veriorem,volentis iudicem nō posse in causa criminali necessarium deferre iuramentū:& si accusator semiplenè probauerit per vnum testem delictum,tunc in supplementum probationis iudex non potest deferre tale iuramentum:& istam opin.gloss.sequuntur ibi Bar. Ang. Alb. Pau.de Cast. & Alexand.sibi contrarius,& etiam Socin.quam confirmat ibi Ias.versicu.ex primo glo.tribus modis.& etiam ampliat habere locum quando imponitur pœna pecuniaria pro delicto,de quo statim dicam.Et ad Bald.Ludo.& alios suprà alleg.respondet Alex.& Ias.ibi,& pariter Ioan.de Imol.in
3 c.fi.de iureiuran.† Et ista opi.approbatur,& probatur in curiis secularibus & ecclesiasticis,quando criminaliter agitur aliquo instigante,& procuratore regio vel alterius domini secum adiuncto:quia de stylo curiarum quis non admittitur per se ad accusandum,sed solum instigandum,vt tenet
4 Decisi.capel.Tholosa.ccxliiij.† vbi Aufre.refert voluisse hanc communem dimittere,& limitare non habere locum, quando agitur ad pœnam pecuniariam, vt in actione iniuriarum.Secundò etiam limitare in vtroque casu, nisi vltra semiplenam probationem aliquid probatum esset,& persona actoris esset honesta:tunc iudex posset deferre iuramentum necessarium,per textum in dicto cap.fin. de iureiuran. cum aliis per Alexand.& Iaso.in dicta l.ait prætor.§. quantumcunque.alleg.quos sequitur Socin.ver.limita.& Alexā. consi.lxxvj.versi.ij.respondeo.lib.vj.& consi.ciij.numer.ix. lib.vij.& consi.clxxxv.nu.ix.eod.lib.vel secundum Albe.in dicta l.ait prætor.talis probatio erit sufficiens ad ipsum ac-
5 cusatum in quæstione & tortura ponendum.† Sed prædictam limita.intelligerem,quando actum & conclusum esset ad emendam pecuniariam tantum, & non honorariam publicam,sed ad veniam Deo, & parti petendam. Tunc cum infamiam iuris & facti non imponat, nec incurrere faciat, posset deferre necessariū iuramentū:secus si ad emendā honorariā actū esset,vt volūt Doct.suprà alle. Et sic cōclusum fuit,& latū arestū die xvij.Augusti, Anno 1535.ī fauorē Gratiani Deschuerre à Seneschallo Landarū appellantis, cōtra Chaugni appellatū,aliàs si vltra vnū testē nihil præsumptionis sit probatū,nō defertur iuramentū,nec pariter reus absolui debet,vt voluit Iac.But.& Iac.de Rauen.in d.l.ait prę to §.quantūcunque.& ibi sequitur Pau.de Cast.& Alex.& Ias.ver.aduerte.& hoc per tex.alle.per eos in auth.sed nouo iure.C.de pœ.iudi.qui malè iudi.sed debet se purgare medio iuramento,quod iudex defert:vt voluit Bar.in d.l.mari tus.ad fi.ff de quæst.per tex.in l.præsenti.§.sicubi.ibi,de sua etiam conscientia satisfaciat.C.de his qui ad ecclesi. confu. Quod vidi semel fieri super reliquiis S. Antonij.Et latū arestum die xx.Iunij, Anno 1528.Et ita voluit glo.in c.significasti.in prin.in verb.si ita est.& ibi per Abba.& Feli.de homic.& Io.de Ana.in c.excōmunicamus.§.qui autē.in j.not. de hæreti.vbi plura circa ciuilia de purgatione loquētia alleg.Tamen verisimile est illū modis omnibus suū redimere sanguinē,etiā deierādo.l.j.ff.de bo.eor.qui sibi mort.vt pa-
6 tet in impetrantibus literas ad se super hoc purgandū.† Et ista est secundū Soci.in d.§.quātūcunque.ver.circa secundā, &c.cōmunis cōclusio:quoniā probatio delicti de nocte cōmissi est difficilis:quia illud probabiliter ignoratur, vt not. gl.in l.si cū exceptione.§.in hac actione.in verbo,ignorantiā.ff.quod met.causa.& ibi Bal.& Ang.& Alex.cōsil.xxiiij. ver.ij.præsuppono.vol.ij.cū aliis per eū allega.& idē Bal.in l.Arethusa.ff.de statu homi.& de Bellovi.in addi.Abb.in c. cū causam.de testi.& tract.suo de teste.referens omnes cautelas Oldr.ad liberandū hominē à morte, si testes dicāt homicidium per talē fuisse cōmissum,quod obiiciatur lunā radios illa nocte non emisisse.& idem Ias.in l.nō minorē. ver. item aduerte.C.de transact.cum aliis per ipsum alle.& Alexan.consi.clvj.in prin.lib.v.& Lauren.Calca.consil.lxiiij.
7 nume.xxiij.† In iuramento autem voluntario, vel iudiciali, videtur secus,ꝙ possit per accusatorē deferri reo, vt voluit glo.in d.l.ait prætor.per tex.in l.eum qui.§.in popularibus. eo.tit.& in l.non dānatos.§.fi.C.ex quib.cau.infa.irroga.& in l.furti.§.sed & si iureiurando.ff.eod.tit.& glo.sequuntur ibi Bal.Albe.& Sali.& idem Abb.Sicu.in d.c.fi.cum triplici moderatione.quem refert & sequitur Ias.in d.l. ait prætor.ver.Secunda principalis quęst.vt ibi per ipsos.& hoc in præiudicium ipsius accusatoris,& nō reipublicæ, sicut nec transactio facta,vt ibi per omnes:licet contrarium teneant ibi Barto.Ange.& Alexand.& plenè Bar.in d.l.maritus.de quo ibi per Hippo.& econtra reus potest deferre iuramentum accusatori:quia deferens iuramentum instiganti videtur confiteri crimen esse verum,si instigans iurauerit,d.l.eū qui.in princ.versic.abundè.& in l.sed & si possessori.§.pen. eod.titu.& ista est communis secundum Iaso.in d.l.ait prætor.versi.tertia princip.quæst.Quamuis Guliel.de Cugn.& Salic.velint ibi contrarium.

SVMMAE.

1 *Legitimæ nullum onus potest imponi.*

2 *Testator potest ordinare filios in communi viuere vsque ad certum tempus,sed non perpetuò.nu.5.6.& 7.*

3 *Testatoris ordinatione,& iuramento non obstantibus possunt filij communes societatem diuidere.*

4 *Legitimæ alienationem vsque ad certum tempus potest pater prohibere.*

Quæstio. LXXXVII.

Pater in testamento suo ordinauit filios hæredes institutos ad diuisionem suorum bonorum (nisi ad ætatem xxx.annorum peruenerint) non posse venire,an hoc facere potuerit.Secundò si duobus nepotibus ex præmortuo filio natis substituat, si sine liberis decederent alium suum filium,eisdémque nepotibus constituat tutorem,qui tutor patruus recepit bona suorum nepotum, quorum vnus ex ipsis abiit,& recessit anni sunt xl.elapsi. An mater & frater possint bona prædicti absentis à tutore petere, qui differt eis restituere prætextu absentiæ dicti nepotis, cum præsumitur adhuc viuere,quia non constabat de morte.

DECISIO LXXXVII.

1 ET † quò ad j.quæstion.dico quòd licet in legitima non possit aliquod imponi grauamē, aut onus, vel cōditio perpetua,l.quoniam nouella.& l.quo-
2 niam in prioribus.C.de inoffi.testa.† Tamen pater potest iubere,& ordinare filios simul in cōmunitate vsque ad certum tempus,veluti xxx. annorum,manere debere, vt voluit Bart.in l.Quintus.per illum tex.ff.de annuis lega.vbi etiam quærit quid importēt illa verba,communiter morari:an intelligantur respectu bonorum vel habitationis personarū. de quo ibi per eum.& plenius consilio clviij.inchoante.quidam habens bona communia.Et hanc conclusionem tenet Oldradus consi.cclj.incipiente,factum tale est,paterfamiliàs volens patrem posse facere filios stare in communione.
3 † Et hoc nisi aliqua ex causa peteretur diuisio,aut de cōsensu om-

ſu omnium fieret: tunc non obſtāte illa ordinatione, aut iuramento, ſi quod interuenerit, poterit fieri diuiſio, vt ibi per eos. & idem Alex. cōſi. cxl. exord. viſis capitulis initis. lib. j. & Hippo. ſingu. ix. & Georg. Nata. in repe. cap. quāuis pactū. xxvj. ver. ſupraſcriptæ quęſtioni. de pactis. lib. vj. de quo Iaſ.
4 dubitat in l. ſi non ſortē. §. ſi cētum. ff. de condi. inde. † Quinimo pater poteſt prohibere interim alienationem legitimę, vſque quo ad illam peruenerint ætatē, cum talis prohibitio contineat eorum fauorem: ideo tenet & valet, vt voluit Bar. Bal. Salic. & alij inſuper Iaſ. in l. filiis matrem. per illū text. C. de inoffi. teſta. & Bar. & Doct. in l. cū ex filio. ff. de vulg. & pup. ſubſtitu. & Alex. in l. multi non notæ. ff. de liberis & poſthu. & ita conſuluit Pau. de Caſt. conſi. lxxxvij. inci. Viſis & conſideratis omnibus diligenter. vol. antiq. & in d. l. ſi nō ſortem. §. ſi cētum. verſi. & facit in argumen. & ipſum ſequitur ibi Alexan. verſi. iuxta hoc notabile. & idem Pau. & Iaſ. in l. filiusfamiliās. §. diui. ante finem. de legatis j. & idem ibi Crotus. verſic. tertia ſit concluſio. & idem Thomas de Ferrariis in cautel. xxxv. & in hoc nemo diſcrepat ſecūdum Iaſ. qui allegat text. in l. iiij. in prin. ff. de condi. inſtit. vbi Bart. & Ange. dicunt probari teſtatorem poſſe prohibere hæredes, ne ad certum tēpus vſque diuidant bona. pro quo facit tex. in l. in fideicommiſ. j. §. cum Pollidius. ff. de vſur. & hācq. diſputauit Tho. de Piperate. qui vt refert Alberic. in iij. parte
5 ſtatu. q. xlj. ita tenuit, & ipſum ſequitur. † Licet Bal. in l. pater. in iij. not. C. de inſtitut. & ſubſtitut. tenet contrarium. & Fran. de Are. conſ. xix. inchoan. ex facto præſupponitur, ꝙ
6 quidam Anto. verſic. ſed poſſet caſus. † Sed primū communius & verius: quod tenet Cæpol. cautel. cclxxv. incipient. ſi
7 pater qui habet fortaſſis filios diſſolutos. † Tamen teſtator non poſſet ordinare filios ſtare in communione perpetua, vt volunt Paul. & Iaſ. in d. §. ſi cētum. & Doct. in locis ſupra allegatis. & aliàs cōſului, vt in conſil. xiij. inchoante, teſtatrix. Quāuis Alex. in d. §. ſi centum. velit contrarium. Sed primū conſulendo tenuit ipſemet conſ. ccccluxv. incip. circa primū dubium. quod eſt in iij. vol. cxj. verſi. Pro hoc etiam benefacit, & conſi. xxix. exordien. an ſuccedatur in ſtirpes. verſi. inquantum autem per dicta capitula. vol. v. & conſi. xlviij. vol. vj. & pro vtroque dicto eſt text. celebris in l. in hoc iudiciū. §. ſi conuenerit. & ibi Floren. de ſancto Pet. ff. commu. diuidun. quem omnes allegant, quòd ad tempus, & non in perpetuum poſſit teſtator prohibere. & idem tenet Rubeus cōſil. xxvij. num. iij. Et huic concluſioni addit Ange. in l. quoties ab omnibus. per illum text. de fideicommiſ. vnam cautelam, quod tales filij prohibiti alienare ante perfectā ætatē xxx. annorum, repudient ſucceſſionem patris cum iuramento: Tūc poterunt alienare nō obſtante prohibitione paterna, dicens ſe multoties Peruſij practicaſſe. & ipſum ſequitur Cæpol. in dicta cautela. cclxxv. & de hoc dicto Ang. in quo multum hæſito, nullus Moder. in d. l. quoties. facit mentionem. Quomodo enim quis poſſit poſt bonorum repudiationem, & per trāſactionem verbis teſtamenti cognitis factam alienare bona repudiata: quia remittētibus iura ſua amplius non datur regreſſus ad ea, l. quia. §. ſi venditor. ff. de ædilit. edict. cogita.

SVMMAE.

1 *Tutela abſentis finita, an proximioribus reſtituat tutor.*
2 *Abſentia longa æquiparatur morti.*
3 *Procurator diu abſentis an ſemper admittatur.*

Quæſtio LXXXVIII.

Quò ad ſecundam quæſtionem, an tutela pupilli abſentis finiatur adueniente illius paupertate, ita quòd eius tutor reſtituere teneatur bona fratri & matri illius abſentis: aut illa poſſit retinere quo uſque de morte illius certificatus fuerit.

DECISIO LXXXVIII.

1 DICO † tutelam, & adminiſtrationem bonorū illius abſentis fuiſſe adueniente ætate expiratā: & ſic adminiſtrationem bonorum venire debere ad ipſius abſentis fratrem, & matrem, per no. in l. ab hoſtibus. ff. ex quib. cauſ. maior. & in l. hæc autem. §. j. & ij. ff. ex quib. cau. in poſſeſ. eatur. & in l. nec nos. ff. de cap. Et ita tenet Bal. eius conſi. cclvj. inci. maritus illius puellæ. volum. ij. Nec prætextu ſubſtitutionis poteſt retinere dicta bona, licet ignoretur an ſit mortuus, quia interim non debent frater & mater impediri: per ea quæ not. Bal. conſi. xij. verſ. ſequitur aliud dubium. & conſi. ſeq. vo. iij. Tum vbi eſ-
2 ſet mortuus, prout eſt præſumptio, † cum longè abeſſe ęqui paratur morti. l. multa. in princi. ff. de condition. & demonſtratio. & Bald. in l. mater. verſic. idem longè abeſſe. eod. tit. ſuperſtes frater, qui eſt in primo loco, admittitur, & repellit ſecundò inſtitutum. Secus vbi iſte frater deceſſiſſet ſuperſtitibus ſibi liberis: tunc ius ſiue ſpes ſubſtitutionis qualiſcunque fuerit, non tranſmittitur ad liberos, l. hæredes mei. §. cū ita. & ibi per Bar. Ange. Imol. & Alex. ff. ad Trebel. & in l. Lucius. §. fi. & l. qui plures. ff. de vulga. & pupil. ſubſtitu. ſed hic caſus non euenit. & ſic aliàs conſului, vt in conſi. xlix. ex quo tātum hic erant fratres inſtituti, & eis, ſi ſine liberis deceſſiſſent, patruus ſubſtitutus, qui non poteſt venire ad ſucceſſionem mortui quandiu ſupereſt alius frater, qui habet liberos. Vnde requirebatur quòd mors omnium ſine liberis ſequuta fuiſſet, ſecundum Doct. in d. l. hęredes mei. §. cū ita. & tenet Cald. conſi. iiij. tit. de teſta. Bald. & Doct. in l. generaliter. C. de inſtitut. & ſubſtitu. cum ſuprà in quæſt. xxv. in j. parte alle. & per Abb. Sicul. conſi. lviij. vol. ij. & Bal. conſi.
3 ccccl x. inchoan. quidam nobilis. vol. iiij. † Et poſſet hic adduci illa q. per Ant. Corſet. Bononiæ diſputata, de emphyteuta eunte & vadente vagabundo per mundum, ſi ignoratur vbi ſit, & an viuus, vel mortuus ſit, nullis relictis filiis, aut nepotibus dimiſſis, ſed tantum procuratore ad negotia, qui penſionē ſoluebat eccleſiæ: modo eccleſia non vult amplius recipere cenſum à procuratore propter dubium mortis: procurator autem vult incūbere poſſeſſioni, donec certificatus ſit de morte, an eccleſia poſſit ſibi vendicare: & ibi pro vtraque parte argumentatur, & cōcludit pro eccleſia de æquitate, & contra eccleſiam de iuris rigore, prout ibi, vide quæ reperiuntur in ſuo repertorio ad Abb. Sicul.

SVMMAE.

1 *Titulo non viſo nulli debet adiudicari poſſeſſio beneficij.*
2 *Confeſſio aduerſarij non probat titulum.*
3 *Dominus eſſe deſinens in medio litis, ſi iterum fiat dominus, nihilominus obtinebit.*
4 *Confeſſionem erroneam, an poſſit quis ſtatim reuocare, ſine alia erroris probatione.*

Quæſtio LXXXIX.

Moto, & pendente proceſſu inter Stephanum medicum in materia poſſeſſoria ratione vicariæ de Bonneto actorem, & ab Seneſchallo Xanthonē, ſeu eius locumtenente appellātem ex vna, & magiſtrum Guilielmū Leſguel reū, & appellatū ex altera: cuius quidē vicariæ recredētia eidē actori fuit adiudicata, & ipſis partibus ad probandū obiectus hinc inde datos appunctatis, idē actor declarauit, ſeu eius procurator vicariā prædictā ad cōmodum & vtilitatem cuiuſdam Philippot renuntiaſſe, & nullum amplius in ea ius habere: qua declaratione facta reus petiit manuteneri in poſſeſſione, & ſaiſina præfatæ vicariæ. Quæritur an potuerit.

DECISIO LXXXIX.

VIDETVR quòd potuit, & debuit facere, vt ſingulariter not. Ange. in l. fi. ff. de rei vendi. & Iaſ. in §. omnium. verſi. item aduerte ꝙ eo ipſo. inſtitutio de actio. & Cæpol. in cautel. ccxxxv. & ita fuit per iudicem ſine pręiudicio iuris dicti Philippot, in fauorem cuius procurator allegauerat dictum actorem reſignaſſe, manutentus, non viſo titu. prædicti rei, nec veri-
1 ficato: † quod prius requirebatur, per tex. & not. in cap. j. de eo, qui mitti. in poſſeſſio. cauſa rei ſer. libr. vj. & in c. j. vt lite.
2 † Quoniam ex toto non debebat ſe fundare in confeſſione, & declaratione ipſius actoris, per gloſſam in c. ij. in verb. ſi non appareat. in vltima ſolutione. de reſcript. lib. vj. quam ibi facit ſingu. Dominic. dicens ibi notandam eſſe limitationē ad id quod dicitur in d. ca. j. de eo qui mittitur in poſſeſ-

sio.quando agitur de titulo beneficiali,ꝙ confessio aduersarij non prodest agenti,sed habet probare titulũ suũ beneficialem.Quia illud est verum,quãdo ex toto ipse vult inducere probationem tit. ex cõfessione aduersarij: sed nõ quãdo ex toto vult probare titulũ sui beneficij, ex illius aduersarij confessione,sed aliter probat titulum suum, cuius probatio efficitur dubia propter probationẽ aduersarij,& cuius aduersarij probatio detrahit suæ propriæ probationi, & confirmat probationem alterius:& sic prodest tunc confessio aduersarij ad titulum alterius probandum:quod dicit esse summè notandum.& idem dicit Barbat.consil. x.& consil.xl.volu.iij.& de Rota.Decisione xliiij.tit. de testibus.in antiq.& Decisio.capellę Tholosanę.ccccixxij.& Feli.amplè in cap.causam quæ.in j.versicu.fallit secundò.de testib. & gloss.pragmatic.sanct.titul.de pacific.posses.in ver. triennio.versicul.si licet confecto.& idem Deci.in capi.dilecto. vers.benefacit dictum Compostel.de appellatio.& dixi infrà quæst.incipien.antequam veniam ad tertiam quęstionẽ. & etiam in quæstion.cccvj.inchoante,confitens arestum.ante finem.A qua quidem sententia,& etiam eius executione idem actor appellauit ad curiam,dicens dictam declarationem per eius procuratorem erroneè fuisse factam, & illam non fecisse renuntiationem,& si reperiretur, quòd denuo sibi per dictum Philippot vicaria prædicta fuerat resignata:quare petebat dici malè iudicatum,& bene per ipsum appellatum.Vnde curia,visa dicta secunda renuntiatione eidem actori facta,& nouiter producta,dictam appellationẽ, simul & sententiam annullauit,partes remittẽdo coram dicto Seneschallo,seu eius locumtenente alio ab eo à quo appellatum fuerat.Et pro hac Decisio.allegaui do.Ias. in d.§. omnium.versic.& ex hac solutione elicio limitationem, &c.

3 † volentis quod si pendente iudicio ille qui desiit esse dominus,posteà denuo efficiatur dominus,debet sequi condemnatio,& medium tempus nihil obstat,per l.ij.C.de litigi.& l.tigni.§.fin.ff.ad exhibend.& sic non erat alia subrogatione de iure dictæ vicariæ rursus sibi resignato opus,cum dictus Philippot nunquam fuisset in instantiam subrogatus. Præterea,vt inquit Ioannes de Imol.in capi.ij.de renuntia. libro vj.renuntiatio beneficij,etiam à superiore recepta, reuocari potest,& est locus pœnitentiæ.ex quo enim eũ pœnitet, non videtur actus esse perfectus. Et mouetur ad sic dicendum,quia inconsultè hoc fecit.alleg.l.diuortium.ff.de repud.& istud videtur æquius.vt dicit Dominic.in dicto c. ij.versic.quid si clericus.ne lubricum linguæ inconsultè de facili noceat.l.famosi.ff.ad l.Iuliam maiesta.l.j.C.eo.titu.& pro hoc dicto Domi.alleg.glo.in c.fi.de iureiurand.libr.vj.

4 quæ vult † quem posse statim reuocare cõfessionem absque aliqua erroris probatione.Et idem Barba.consil.xliij.versi. cum ergo in casu nostro.vol.ij.Licet communis opinio videatur esse in contrarium secundum eum. Et idem tenuit Philip.Franc.in d ca. ij.versi.in glo.in verbo habita. & hoc quando superior consensit.sequen.Ioan.And.in d.c. licet. de procu.lib.vj.prout fuit in casu præsenti:quia superior,& præfatus Philippot cõsenserũt,vt dictũ est.facit quod notat Feli.in c.Matthæus.de simo.& in c.dilecti filij.de excep. & plenè dixi infrà q.cccl.inchoante, minor xiiij. annorum ad beneficia.versi.præterea videtur.

SVMMAE.

1 *Processui facto coram iudice ecclesiastico nõ tenetur laicus stare,nec econtra,nisi in hæresi.& nu.2.*

3 *Confessio facta coram iudice incompetente, an faciat indicium saltem ad torturam.& nu.4.*

5 *Confessio extraiudicialis in criminibus non præiudicat, nisi in casibus.*

6 *Præsumptio minor est quàm indicium.*

7 *Vulnerato etiam in articulo mortis existente non creditur.*

8 *Confessio facta coram iudice non iudicialiter sedente non habet vim plenæ probationis.*

9 *Confessio reuocata non facit indicium ad torturam.*

10 *Confessio facta in tortura non præcedentibus indiciis,etiamsi in ea perseueret,non valet.*

Quæstio XC.

Confessio per laicum,vel clericum coram iudice incompetenti facta,an probet, vel saltem faciat indicium coram competenti ad torturam,si remissus fuerit. Et si processus factus in vno iudicio, faciat fidem in alio.

DECISIO XC.

1 ET † primò quò ad processum per alterũ ipsorum factum,non tenetur quis ei stare in criminali,vt volunt Bar.& Doct. in l.magistratibus. ff.de iurisdi.omn.iudi.& in c.at si clerici.& ibi Felin.versi.vtrum ecclesiasticus.de iudic.& Bar. & Alberi.

2 in l.diuus.ff.de custo.reorum.† Fallit in processu facto cõtra hæreticum per iudicẽ ecclesiasticum cõdemnatum: cui iudex secularis tenetur simpliciter adhibere fidem, & illius sententiam sequi.c.inquisitionis.§.prohibemus. de hære.li. vj.& in hoc reprehenditur Bar.in d.l.magistratibus. vt plenè per Feli.in c.ad abolendam.de hæreticis. & Alex. Ias.& Iac.de S.Georgio in d.l.magistratibus.qui ita tenẽt,& con-

3 cludunt.† Secundò quò ad confessionem per clericum coram seculari iudice factam,communi videtur opinione facere fidem vel saltem indicium ad torturam,& quęstionem, vt dicit Fran.de Are.in d.c.at si clerici.& Zabarel.in ca.per inquisitionem.de electio.& hoc per tex.in d.§. si verò examen.in authen.de sanct.epis.& ibi idem tenet Ange.Tamẽ ad illum text.respondent Doct.quod Imperator nõ potuit illud disponere per c.ecclesia sanctæ mariæ.de constitutio. Et contrariũ, quod talis cõfessio non faciat indicium, tenet Feli.in d.c.at si clerici.seq.Ant.de But.Bal.in c. cum super. de confes.& idem Ange.in l.j.C.eod.titu. & in l.ij.ff.eod.& idem Ioan.de Ana.in c.j. de clerico percusso.& Abbas Sicul.consi.xxv.volu.j.nisi talis iudex non esset omnino incõpetens,vt quia clericus erat suppositus iurisdictioni archipresbyteri:tunc facit indicium ad torturam. Et hæc vltima opinio videtur de iure verior,per tex.in d.c.at si clerici.ibi, nullatenus valeat,&c.Tamen prima seruatur secundũ Aufre.in repeti.clemen.j.de offic.ordin.in iij.regula.versi. cõfessio verò clerici.& ita seruatur in Curia, quando clericus remittitur coram aliquibus ex dominis ad suum processum faciendũ,ex delegatione Episcopi,vel Archiepiscopi Bur-

4 degalẽ.† Tertiò quò ad confessionem, & processuram factam contra laicum per iudicem incompetentẽ videtur non tenere,nec facere indicium,per text.& ibi tenet Barto.in d. l.diuus.in fin.de custo.reor.& Doctor.in d.c. at si clerici.& Albe.in dicta l.magistratibus.de iurisdi.omnium iudi. & idem Ange. Are.§.sed si quis præsens.institut. de suspecto tuto.&Decisio.capel.Tholos.quæst. ccccxxv.& Soci.consi.cviij.num.v.vol.iiij.quod Guid.Pap. Decision.cxx. reliquit curiæ Delphinali dicendum. Contrarium tamẽ,quod faciat indicium ad torturam, tenet Imo. in d.c.per inquisitionem.de elect.& in c.ij.de cõfes.& Ioã.And.in c. qualiter & quando.de accusatio.& Ange.consi.xxviij.incip.quidam victor.versi.secundo posito pro constanti.& Roma. consil. viij.inchoan.viso facto.vbi tenet confessionẽ extraiudicialẽ per delinquentẽ factã facere indiciũ,per tex.& gl.in l.capite quinto.ff. de adul.& ibi glo.& in l.ictus fustium.ff.de iis qui not.infa.& idem Ludouic.consil.ccccij.incip.quædam mulier,nomine domina Nuta.& glo.& Abb.Sicul.in c.de hoc. de simo.& latè in c.olim.de rescript.versi.est igitur regula.

5 & in prima Fallen.vbi Feli.ponit regulam negatiuã,† quòd confessio extraiudicialis in criminibus non præiudicat, per glo.in d.c.de hoc.de simo.sicut nec in ciuilibus, vt tenet gl. in ca. si cautio.de fide instrumentorum. & ad eam ponit ix. casus fallentiales,qui faciunt indicium, vt ibi per eum.& idem Corne.consi.cxxviij.vol.j.& Bal.c õsi.cxxij. exordien. præponitur.versicu.nam fama.volum.j & Paul.de Cast. in l.transigere.versicul.& licet fuerit transactio. C. de transactio.& Bal.in tract.de ordi.iudic.titu.vtrum ex dicto vnius testis.

testis.quæ est vij.quæst.& in l.iubemus.C.de liber.causa.& Geral.de Petra sancta singu.lxvij.& plenè Bald. & Salic.in l.in bonæfidei.C.de iureiuran.& Guid.Pap.in d. Decisio. cxx.& Socin.in consi.viij.versi.præterea dictus.volumi.j.& Hippol.in l.de minore.versi.quæro vlterius.ff.de quæst.vbi vide,& Francis.Bru.in tractatu de indiciis,& tortu.quæsti. tertia princip.& versi.sed quid si confessio.& aduerte quod sicut confessio extraiudicialis rei est sufficiens indicium ad torturam,vt dictum est,ita confessio extraiudicialis instigãtis,seu accusatoris faciens pro reo, prodest ad absolutionẽ, vt dicit Bald.in l.j.ff.de eo per quem fact.est.& Gerald. de Petra sancta singulari lv.& pulchrè Roman.consil. lxvij.inchoan.Anto. accusatus. versic.vj.satis.secus si confessio accusatoris vulnerati esset contra reum, tunc non facit contra
6 ipsum reum indicium,sed solum præsumptionẽ,† quæ minor est indicio,vt dicit glo.in l.mater.C.de calum. in versi. canit.& ibi Docto.sequuntur gloss.& Alexand. consil.xiiij.
7 libro iij.† quia non creditur tali vulnerato etiam in articulo mortis existenti,l.si quis in graui.§.j.& ibi Roma.& Albe. ff.ad Sillania.& de Petra sancta,in d.singul.lv.& idem secũ-
8 dum Roman.† quãdo confessio facta fuit coram iudicibus, non tamen in forma iudicij,sed coram eis tanquam priuatis pro tribunali non sedentibus: quæ tunc non habet vim plenæ probationis,sed indicij pro tortura sufficientis,dict. l.iubemus.not.ibi per glos.de liber.causa.& l.cum scimus. C.de agricol. & censi.libr.xj.& ista est secundum Romanũ communis opinio.& idem dicunt Docto.in dicto c.at si clerici.& in d.c.per inquisitionem.vbi idem tenet Cardi.Abb. & Angel.in l. j.C.de confes.& in l.j.ff.eod.& Bal.in l.clarũ. C.de autho.præstan dicens facientem talem confessionem coram incompetenti iudice,si alias habet secum coniecturas,perseuerare debere in ea corã iudice competenti,& illis stare,aliàs secus:& sic innuit talẽ confessionem facere indicium ad torturam:sicut facit confessio extraiudicialis:& ita tenet Paul.de Cast.Alex.& Ias.& Iaco. de sancto Georgio in d.l.magistratibus.& Luc.de Pen.in l.j.versi.quid si quis. C.de numera.& actua.lib.xij.& plenè And. Barbat.consil. lxx.volum.ij.vbi multa adducit pro ista cõclusione. & Angel.Aret.in tractat.malefi.in verb. comparent dicti inquisiti.versi.& tene menti.& in glo.comparuerunt dicti inquisiti,& negauerunt totum.post princip.& Alexan.consi.xiij. lib.j.& consi.xix.libr.iiij.& Ioann.de Ana.consilio xij.cum aliis alleg.ibi per Bolog.in addi.Et ista est communis,& secundum ipsam conclusum fuit in camera Tornellę nobis ibi pręside,cõtra Antoniũ Testem,dit le more,à Seneschallo Agennen.seu eius locumtenente appellantem, qui ordinauerat ipsum appellantem fore torquendũ ex confessione facta coram certo pręposito Mareschallorũ, quem dicebat incõpetentẽ,cũ ipse prisonerius nõ esset vacabundus:quoniam ibi domicilium habebat.l.j.C.de tyro.lib.xij.& Ang. in d.consi.xxvij.& plenè Cæpo.consi.xxxviij.tamẽ non erat omnino incõpetẽs ratione certorum criminũ,quæ tempore quo fuerat armiger pedes cõmiserat comedens pullã, seu gallinam boni hominis.Sed curia attenta lõga carceris detentione,quæ per iudices attendi debet,l.omnes.C.de pœ. & aliis rationibus eam mouentibus,per suum arestum condemnauit eum esse fustigandum per loca Burdega.ciuitatis
9 consueta.Latum die vlti.Decemb.anno 1519.† Verũtamen dubium fuit, eo quòd dictus prisonerius in sua prima non perseuerauit confessione,illa nunquam fecisse asseuerando. Ideo vt inquit Bald.in d.l.j.de confes.quem sequitur Ias.in d.l.magistralibus.in ij.limit.quando confessio est reuocata, non facit indicium ad torturam. Quare eius aduocatus debet esse cautus,vt illam faciat reuocare, quam potest, etiam aliter non docto de errore, quia sic faciendo posset secundum Ias.euadere amicum à tortura. Idẽ dicit de Pet.sanct. in d.singu.lxvij.& Francis.Brunus in tracta.de indic.& tortura.versic.sed si confessio.& Thom.Ferra. in caute.xxvij. sed hæc limitatio videtur esse contra prædictam communẽ conclusionem,quæ vult confessionem factam coram incõpetenti iudice facere indicium ad torturam:in qua confessione perseuerare cogitur:ergo si in ea perseuerare cogitur, quomodo illam potest reuocare: aut ipse enim in eadẽ perseuerat,& res est clara:quia tunc non est opus quæstione & tortura,sed profectò condemnatione,l.proinde.ij.ff.ad leg. Aquiliam.& dicta l.j.de confess.& hoc si constet de delicto per eum cõmisso.l.j.§.item illud.& l.necessarios.§.nõ aliàs.
10 ff.ad Sillanianum.& etiam præcedentibus indiciis.† aliàs facta confessio in quæstione non pręcedentibus indiciis,etiam si in ea perseueraret,non valeret,secundum Doct. suprà allega.& tenet glo.& Bart.in l.penult.& ibi Hippol.ff. de quæst.& Roma.in d.consi.clxvij.versic.quod autẽ.& vbi talis confessio facta fuisset coram competẽti iudice,sine indiciis pręcedentibus,non valeret,vt tenet Corneus consilio xx.in fi.volu.iij.& consil.cxxxiiij.volu.iiij.& est ratio, quia prout iniustè processit ad capiendum,& incarcerandum,ita probabiliter suspicari potest ipsum iniustè ad torturã processisse.& idem Sali.in l.fi.q.vlt.C.de quæst.& gloss.Bald.in l.fin.C.de accusa.aut non perseuerat, & sic negat, ac reuocat,& tunc cogitur mediante quæstione sibi propter variationem dandam perseuerare,vt dictum est.Ergo facit indicium ad torturam,& ita seruatur per curiam: & ita iudicatũ fuit vt dictum est.accedant nota.per Romanum in singula. ccccc x.incip.volo commentare l.quicquid.versicu. vltimò, quid in delicto.

SVMMAE.

1 *Transactio super raptu,& incestu,an valeat. & num.2. & 3.*

Quæstio XCI.

Trãsactio facta super raptu virginis,vel mulieris,& de adulterio, aut de adulterio & incestu,vel de violentia,aut de adulterio vi tamen commisso etiam cum sanctimoniali,an valeat.

DECISIO XCI.

1 ET † videtur transactionem factam super raptu, & incestu non valere,per text.in l.transigere vel pacisci.C.de transactio.& ibi gloss.in versi.prohibitum.hoc videtur tenere, licet non figat pedem,& hoc propter idẽtitatem, & similitudinem quam inter se habent adulterium simplex,spontaneum, & adulteriũ vi & violentia,vel raptu,vel cum incestu commissum. Quãuis hoc vltimum videatur grauius,l. qui cœtu.§. qui vacantem.ff.ad l.Iuliam.de vi public.& l.si adulterium cum incestu.de adulte.& plenè Corneus consi.xix.inchoan. constat. vol.iiij.& Pau.de Cast.consi.cccxlv.aliàs ccclj exordiente, notandum quod adulterium.in princip.volu.antiq.& opin. glo.sequuntur Iaco.de Are.Cin.Ioan.Fab.& Bal.in d.l.trãsigere.Et pro hac opinio.videtur clarus tex. l.vnica.§.final. versi.parentibus.C.de rapto.virg.vbi punitur pater qui per pactum remisit pœnam raptus.& idem Alber. de Grad.in tracta.malefic.tit.de transact.versic.quare autem prohibetur de adulterio.& Luc.de Pẽna in l.j.vers.tertio vero,scilicet transactio.& ver.quod autem suprà dicitur.C.public. lætitiæ.lib.xij.Et in hanc partem videtur inclinare Paul de Cast.in d.cons.cccxlv.vbi in casu suo agebatur de adulterio per rectorem parochialem vi,& violentia cũ sua parochiana prægnante commisso,concludẽti cõpositionẽ per ipsum cum officiali factam non valere.& hanc tenet sententiã Hẽri Boyc.in c.fi.aliàs penulti.de transact.& Fran.de Aret.in d.l.transigere.in v.conclu.v.Sed contrarium ibi tenẽt Iaco. Butr.Bar.Ange.Fulg.Salicet.Alex.& Ias.sequentes opini. Ioan.Cremo.in gl.alleg.licet Ias.ibi faciat duo fundamenta contra hanc opinionem,quæ insoluta relinquit.Et istam partem etiam tenuerant Odofre.& Francis.Accur.vnã inter alias adducentes rationem,quia raptus non frequentatur,nec ad illud crimen naturaliter homo inducitur,sicut adulterium,quamuis communiter fiat raptus ad finem adulterij & idem Bald.sibi contrarius in l.penul. per illum text. C.pro quib.cau.seru pro prẽm.liber.accip.& Barto.& Albe.in d.l.qui cœtu.§ qui vacantem.per illum text.& Anto.

de Butr.in c.j.de collus.detegen. & ibi Ioan.de Ana.versic.
nunquid autẽ in crimine raptus idem tenent, dicentes Do-
cto.proximè alleg.hanc esse communem opi.& ab ipsa non
2 est discedendum: † quia talis trãsactio semper valet in præ-
iudicium transigentis solum, & non aliorum volentium ac-
cusare, nec iudicis inquirere volentis. Licet Barto.quem se-
quitur Alex.in d.l.transigere.dicat talem transactionem a-
liis, & iudici nocere. Tamen præcedens est communior, &
verior, vt ibi, quia partes non possunt actioni reipubli. com-
petenti præiudicare, l.ij.& ibi glos.& Doct.insuper Rebuf.
ff.ad Silla.cum aliis per nos alleg.in §.xvj.& in addit. de iu-
risdi. omn. iudi.lib.consuet.Biturig.& idem Alberi.in l.iij.
versi.secundo casu.ff.de iureiur.& in d.l.ij.ad Silla. & Boni-
fac.de Vital.in tractatu malefi.titu.de pœna desist.in fin. &
in tit.seq.& latius in tit.de pace.versic.quia ad iuris.& versi.
sed quid aliquis fecit. Et ad iura suprà in cõtrarium addu-
cta respondent Doct.suprà allega.quos vide causa breuita-
tis. Et istam partem tenet Albe.in d.l.transigere.versi. aliud
etiã quærit gl.& Collect.in c.veniens.vers.sed nunquid in
raptu & incestu.de accus.& Bal.consi.xxvij.exor. punctum
super quo.tenens etiam valere super attẽtato adulterio non
consummato de facto. Et pro isto dicto, & de raptu adulte-
rij, quòd possit fieri transact.alleg.prædictam gl.in d.l.trã-
sigere.vbi idem tenet Clau.de Seyssel.col.vlti. & Io.Maria.
3 ver.in ea.ibi secundum Io.† Et hanc communem sententiã
limita nõ habere locum in raptu, vel incestu monialis: vt vo-
lunt Bal.& Sali.in d.l.vna de rapt.& Ioan.de Ana.in d.ca.
fi.de rap.virg.quia dato etiam secũdum eos quod ex forma
statuti possit fieri concordia super raptu, tamen de raptu
monialis fieri nõ potest, quia principalis offensus est Deus.
Et talis offensa quò ad mundum non potest remitti, nisi per
Papam, vt ibi per eos, & latius dixi in quæstione. Facit quod
notat Barto.eius consi.clvij.incip.minister fratrum de pœn.
quod stante statuto de habente pacem cum offenso, quod li-
beretur à carceribus, si incarceratus propter blasphemiam
confessus sit peccata sacerdoti, & ab eo absolutionem obti-
nuerit, relaxari debet, cum dicatur pacem habuisse cum of-
fenso: de quo per Doctores Modern.in dicta l.iiij. de iure-
iur.& Geral.de Petra sancta in sing.lxxxiij. incip. tenemẽ-
ti.vbi ponit alium modum, quando est cõsuetudo notabi-
lis. Item licet super adulterio simplici non possit trãsigi, d.
l.transigere.& l.de crimine adulterij. C.de adult. tamen vi-
detur text.in contrarium in authent.vt liceat matri & auiæ.
§.fin.in fine.ibi, aut amicabili conuentione decisa sunt &c.
& ibi glo.vltim.sed ibi loquitur in adulterio præsumpto, in
quo licitum est transigere.vt ibi, & non in vero adulterio.in
quo non licet transigere, vt tenet Iacobus de Belloui. quem
sequitur Barto.ibi, & communiter Docto.in dicta l.transi-
gere.hoc limitat per Barto.consi.clxxv.inchoan. Dominus
potestas terræ Rochæ, scilicet quod potest fieri, & haberi
pax & concordia, per quam rãcor qui est in animo iniuriati
remittatur: nec per hoc processus impeditur, tamen mino-
ratur, vt ibi per eum, & Alberi.& Alexan.in d.l.transigere.
sed in virgine stuprata sine raptu dic secundum Fran.Curt.
iuniorem ibi, num.xxxvij. cum seq. transactionem non esse
licitam, quoniam pœna simplicis stupri sine raptu est con-
fiscatio dimidiæ partis bonorum.§.item lex Iulia.de adult.
institut.de public.iudic.quem textum pauci sciunt, vt inquit
Matth.de Matt.sing.cij.inchoan.not.tex.quem pauci sciũt.
& latius dixi in consi.incip.iuuenis quidam. quod cum cer-
tis aliis posui in fi.harum quæstionum.

SUMMAE.

1 *Iudicium cum minore qui sine tutore procuratorem constituit, & ratum habere iurauit, an valeat.*
2 *Minor ad lites curatorem accipere cogitur.*
3 *Procuratoris cõstitutio facta per minorem, an valeat. & nu.4.*
5 *Iuramento minoris de præsenti, vel præterito, non statur.*
6 *Donatio inter coniuges cum iuramento valet.*

Quæstio XCII.

Iudicium agitatum cum minore xxv.annorum sine tutoris autho-
ritate, qui tamen procuratorem constituerat cum iuramento de
non contraueniendo, & gratum habẽdo quicquid per eum in iu-
dicio esset factum, an valeat.

DECISIO XCII.

1 ET † videtur quod non, quia minor legitimã nõ ha
bet personã standi in iudicio, vt per totũ C.qui le-
giti.perso.non habẽt.& l.fi.§.necessitate. & ibi per
2 Doct.C.de bo.quę libe.& l.j.qui petãt tut.† Quoniã ad li-
tes minor curatorẽ accipere cõpellitur, vt instit.de curat.in
prin.& ibi Io.Fab.& Ang.Are.Vnde gl.in auth. sacramẽta
puberũ.in ver.contractibus.in fi.C.si aduer.vẽdi.argumẽ-
3 tatur, † an valeat constitutio procuratoris facta per minorẽ:
& tenet quod sic, licet aliqua argumenta adducat, per quæ
velit innuere ipsam nõ valere: & istã secundã partẽ quod nõ
valeat, tenuit Iacob.Butri.ibi, & Cin.in quæst.xv.& Spe.in
tit.de actio.versi.sed quid si minor vult fideiussores dare.&
Bal.idẽ ibi in addi.& in d.auth.sacramenta.versi.modo ve-
nio ad verbum spontè.& in l.ij.C.de rescin.vendi.& in cõ-
sil.clxxvj.inchoan.quæritur vtrum adulta.in princ.& latius
consi.seq.vol.j.& Fede.de Senis, consi.ccxcix.& Albe.in d.
4 auth.sacramenta.ver quęrit etiã gl.† Sed primã partẽ, quod
cõstitutio procuratoris per minorẽ facta valeat, tenuit Iac.
de Ra.& Bar.in d.auth.sacramenta.& idem Salic.ibi.versi.
nunc prosequendo glo.ex quo fuit admissus.& Bar.in l.mi-
nor 25.annis.ff.de minorib.& Alex.in addi.ad Bart.in l.iij.
§.j.ff.de contr.& vti.action.tute.& non potest in integrum
restitui, vt voluit Abb.Sicu.in c.cum venissent.ver.secundo
principaliter. de in integr.resti.& idem in d.c.pen.de empt.
& vend.& ibi de Burgos, & Bar.& Docto.Moder. insuper
Fran.de Are.in l.sciendum.de verb.obliga.& Collect.in c.
j.de pact.& Ang.Are.super rubr.de excep.& Guid.Papæ
in quæ.xxxv.dicens, ita fuisse declaratum & iudicatum. & i-
dem Decis.ccccxciiij.in fi.& idem Decisi.Tholos.capel.q.
xlv.& latius xlix.vbi refert secundum hãc opi. semper fuis-
se iudicatum, & aliam opin.non fuisse in iudiciis obseruatã:
quia iurauit non contrauenire cõtra iudicium: & processus
cum eo, aut eius procuratore sic postea agitatus, valet. Et i-
dem tenet Alex.in l.exigendi.versi.item fallit si minor iuras-
set.C.de procurator.& ita consuluit Bar.consil.cj. incipiẽ.
5 Geraldus de Tuderto minor xxv annis.in vj.quæstio.† Se-
cus secundum eum, si minor aliquid confessus fuisset in iudi
cio, quod sit de præsenti, vel de præterito, tunc nõ habet lo-
cum d.authen.sacramenta.quæ tamen loquitur in iuramen
to respiciente futurum de non contraueniendo, & non in iu
ramento de præterito, vel de præsenti. Et ipsum sequitur
Ias.in dicta authen.sacramenta.versic.suum. in vltima par-
te.qui allegat Anto.Alexan.ibi ita tenere, quamuis Ias. ipse
multum dubitet de hac restrictione Bar.quod d.authen.sa-
cramenta. habeat solum locum in iuramento de futuro, &
non de præsenti, vel de præterito, vt ibi vide.versic.sed ego
dubito. Sed Geraldus de Petra sancta singular.lxxvj. exor-
diente, tenementi mirabilem cautelam. sequitur Bart.cum
sua limitatione.pro qua facit quod dicit Ioan.de Imo.in ca.
cum contingat.de iureiuran.& Alexan.& moder.in l.si do-
6 nante.C.de collat.† Volentes donationem inter coniuges
factam, & iuramento vallatam valere: quia iuramentum cõ-
cipitur in futurum, & non de præterito, de quo ibi per Iaso.
& dixi in §.j.de consuetud.matri.lib. consuetud. Biturig. Et
hanc secundam partem tenet Io.de Imo.in d.c.cum contin-
gat.& idem videtur dicendum minorem in casibus, in qui-
bus ipse potest esse in iudicio sine curatore, posse constitue-
re procuratorem sine curatore, l.etiã.§. absens. & ibi Bene-
dict.de Plumbi.ff.de manumis.vindict.& Andr.Barbat. in
capit.edoceri de rescriptis.& gloss.in c.ex parte. de restitut.
spolia.& c.fin.de iudi.libr.vj.& idem Iacob.de S.Georg.in
l.neque tutores.numer.xij.cum sequen.C.de procura.& ita
conclusum fuit in curia. Et latum arestum contra dominum
de

de Candigez in fauorem cuiusdam hospitæ de regula sororis naturalis eiusdem de Candigez.

SVMMAE.

1 *Solennitates iure ciuili in testamentis requisitæ non sunt hodie sublatæ.*

2 *Testamentum cum duobus testibus & presbytero parochiali valet etiam ad pias causas in terris ecclesiæ. & nu. 3.*

4 *Testator qui coram duobus testibus, & vno clerico voluit suā vltimam voluntatem in scriptis redigi, ad pias causas, & inter liberos, valet, etiam si non redigatur.*

5 *Testamentum coram duobus testibus, an valeat ad pias causas.*

6 *Testamento ob testes imperfecto, & extraneo instituto, vel admixto, non debentur legata etiam ad pias causas facta.*

7 *Testamēto minus solenni ad pias causas facto debentur legata, etiam laicis.*

8 *Legata pia quando debeantur ex imperfecto testamento. 9.*

10 *Testamentum ad pias causas coram testatore & testibus non lectum nec publicatum, an valeat.*

11 *Legata quando debeantur hæreditate non adita.*

Quæstio. XCIII.

An ex testamento, vel voluntate vltima minus solenni, in qua est instituta extranea persona, debeantur legata facta laicis, vel piis locis, vel pro dote dicantur pia, & valeant.

DECISIO XCIII.

1 ET † præsuppono quòd de iure ciuili solennitates in testamento requisitę non sunt sublatę, per l. j. C. de sacrosanct. eccle. vt dicunt Bal. Angel. & communiter Doct. ibi, insuper Ias. in vtraque lectu. versicu. non obstat vltimum argumentum Barto. Quamuis ibi Barto. in repe. teneat contrarium: qui tamen
2 confunditur per tex. in l. generali. eod. tit. † Item quod testamentum factum coram presbitero parochiali, & duobus vel tribus testibus legitimis ad hoc vocatis, & rogatis, valet, secundum communem opin. legistarū in d. l. j. de socrasanc. eccle. & etiam canonistarum, in c. cum esses. & c. seq. de testa
3 men. † volentium in terris ecclesiæ valere quo ad omnia in eo contenta, & relicta etiam ad non pias causas: & sic intelligitur d. c. cum esses. Sed in terris Imperij seruatur ius ciuile. & sic secundum hoc à iure ciuili non receditur, vt euitetur legum correctio. Vnde testamentum factū coram duobus testibus, valet etiam in terris Imperij, & sine præsentia presbyteri parochialis, & sic intelligitur d. c. relatū. ista fuit tertia opi. gl. in d. c. cum esses. quam tenent Petr. de Ancha. Zaba. Ioā. de Imo. & Barb. in d. c. cum esses. dicentes legem esse communem & verissimam. & idem Ias. in l. j. versic. no. istam pulchram &c. in lectura Papien. versi. adde quod tamen secus est de iure canonico. & ita consuluit Federic. de Senis in consi. ccxvij. inchoan. factum est tale, quidam P. veniens ad mortem & Ioan. de Ana. consil. lxxv. incipien. vi-
4 sis & consideratis iis quæ in facto proponuntur. † etiam si testator voluerit eius volūtatem ad pias causas coram duobus testibus, & vno clerico declaratam in scriptis redigi, licet postea non redigatur: quia est perfecta voluntas ratione voluntatis, quamuis non sit perfecta ratione solennitatis, valet tamen ad pias causas, & etiam inter liberos secundum Ancha. in d. ca. cum esses. & in isto dicto multum dubitat Barba. in d. cap. relatum. vt infrà dicam. Et supradictam conclusionem sequun. Zabarel. consi. lxxiij. incipiē. Redemptoris nostri, &c. puto de iure, quod pro parte actoris, & Alex. consi. xlj. versi. quinto, quia in dicto testamento. lib. j. & ista est communis sententia, reprobata opin. Anto. de Butr. in d. c. cum esses. tenentis secundam lecturā glo. quod habeat locū in omni foro, & etiā reprobata opin. Specu. in tit. de instru. editio. §. compendiosè. versi. item per ius canonicum. volentis testamētum factum coram duobus testibus, & presbitero parochiali, vel coram quatuor testibus sine præsentia parochialis, etiam ad non pias causas condi-
5 tum, valere tam in foro canonico, quam ciuili. † Sed primo quod valeat testamentum coram duobus testibus ad pias causas conditum: conueniunt communiter Doct. quamuis Abb. Sicul. in d. c. cum esses. sequitur Spe. & Roma. in repetit. auth. similiter. in xxxiij. fallen. quas impugnat similiter Andr. Barb. in d. c. cū esses. vt ibi per eum. Sed Alex. intelligit Spe. quando in terris ecclesiæ factum est, aliàs non, vt in consi. xvij. inci. ponderatis iis. versic. non obstan. quòd quādo vnus vel duo. cum versi. sequen. vol. iij. loquens ibi testamento facto coram quatuor testibus in ciuitate Rauennæ: quia est ecclesiæ Roma. & in consil. xlvij. versi. eo casu quo. volu. ij. & consi. cxlvj. inchoan. viso themate. versic. quinimo si essemus in terris ecclesiæ. eod. lib. & ibi transit cū cōmuni opinio. & in cōsi. cv. exord. viso & diligēter cōsiderato. ver.
6 imò fortius, ꝙ etiā in testamēto. volu. iiij. † Ex quibus patet solutio quęstio. nostræ, ꝙ testamētū, seu vltima volūtas corā quatuor testibus, quorū quartus testis erat mulier declarata, in qua extraneus erat institutus, & sic ad non pias causas facta, nec in terris ecclesiæ, sed Regis Frāciæ, & in patria Burdegalen. quæ pro parte regitur iure scripto, nō valet, nec legata etiam pia ex eo debentur, vt in terminis tenet Ant. de But. in c. j. de for. compet. & Salic. in authen. cassa. quæst. ix. C. de sacrosanct. eccle. & Alexan. consil. clxxvij. incip. viso themate mihi exhibito. versicu. nec prædicta etiam habent obstare. lib. ij. & consil. ccix. inchoan. statutis accuratè perspectis. versic. posset & tertia ratione. eod. lib. & Ias. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. versi. in casu autem econtrariores esset expedita. C. de testamen. & Ange. in l. fin. versic. in ea. glo. ibi, tu dic quarto. C. de fideicommiss. quem Barba. alleg. in d. c. cum esses. versic. & idem sentit ibi Ang. credo quod voluerit eum allegare in l. eam quam. eod. titu. vt infrà dicam, & sic seruatur in testamento minus solenni inter liberos facto, in quo est extranea persona, vt non debeā-
7 tur legata, per tex. in d. §. ex imperfecto. † Secus econtra in testamento minus solenni ad pias causas condito, quòd debeantur legata personis laicis relicta. vt tenet Salice. in d. authen. cassa. quęst. ix. & Anto. de But. in d. c. quod clericis. & Alexan. consil. xlj. incipien. viso tenore legati. versic. v. & in di. consi. cv. versicu. ad idem adduco. lib. 4. sed Ias. in d. §. ex imperfecto. tenet contrarium, & in d. l. j. vers. pro extensione istius conclusionis. in lectu. Paduana. & etiam Papiē. versi. vnum singulariter nota. de sacrosanct. ecclesi. Ex quo enim testamentū est nullius momenti, non potest ex eo adiri hæreditas. l. si veritas. & l. ex testamento. C. de fideicommiss. & idem per alia iura tenet Ange. in l. eam quam. versic. in casu autem istius legis. eo. tit. quare legata non debentur, l. si nemo. ff. de testamentaria tutela, & l. ij. ff. de fideicom. liberta. secundum veram opinio. legata ad pias causas etiam relicta, non debentur: vt tenet Bald. in d. l. eam quam. versi.
8 ex quo not. † dicens omne relictum pro anima, vel aliter ad pias causas relictum, deberi à quocunque successore, si adhibita fuerit solēnitas: aliàs secus, per gl. in l. si quis Titio. ff. de leg. ij. & d. l. ij. de fideicō. liber. & duos dicit testes de iure canonico sufficere, per d. c. relatū. & idē Ias. in d. l. j. in lectura Paduana. ver. econtra autem si in testamento non solenni esset institutus extraneus. de sacrosanct. eccle. seq. ibi Bar. Bald. Ange. & Salice. & in l. eam quam. & ibi Ias. versi. quintum casum. Addi. Barto. & idem Alex. in d. consil. ccix.
9 & dixi suprà quæst. xlj. inci. præterea alia insurgit &c. † Sed si filius esset institutus, & pium legatum factum, bene tunc filius teneretur ex tali testamento imperfecto soluere, vel heredes ab intestato, si filius abstinere, vt voluit Rom. in d. authen. similiter. per tex. in l. in testamento. ff. de fideicom. lib. sed Docto. post glo. ibi intelligunt, quod ex pietate, & affectione magna ad personam cui erat relictum, hæres agnoscendo voluntatem patris, soluerat vnum ex pluribus legatis eidem relictis: ideo cogitur reliqua soluere, alias nō. Sed primum videtur verius fauore piæ causæ, secundum Bald. in authenti. hoc amplius. de fideicom. & idem Angel. & Imo. in l. si filius qui patri. in princip. ff. de vulga. & pupil.

& Alexan.in d.consi.ccix.lib.ij.& Ias.in d.l.j in lectu. Padua.versic.ij.nisi filius.& fallit etiam in aliis pluribus casibus,quos vide per Docto.in locis suprà alleg.insuper Barba.in rub.detesta.versi.venio nunc ad vlti.quæst. nume. xlj. & versic.xxj.limita.vbi post longam opin.Docto.& varietatem allegationum,distinguit quinque casus,quorum duos soluit,& reliquos relinquit indecisos,hanc non concernentes materiam,vt ibi: videtur tamen reprehendere Ioan.de Imol.dicentem communem opin.esse contra Barto.legata scilicet ad pias causas relicta hæreditate non adita non deberi.& opin.Barto.contrariam esse communem, quod debeãtur,aliàs vt inquit Bal.in repetitio.d.l.j.de sacro.eccl. quis pro parte testatus,& pro parte intestatus in pia causa decederet,quod fieri nõ potest,vt ibi:licet aliud sit in milite,vt l.si miles vnum ex fundo.ff.de testa.milit.& idem Barba.in d.c.relatum. in pluribus passibus.& præcipuè in dua-
10 bus quæst.† an testamentum ad pias causas factum nec coram testatore,& testibus lectum,nec publicatũ valeat. Secundo an tale testamentum ad pias causas ratione voluntatis imperfectũ valeat:qui in vtraque tenet quod non,secundum Bal.in d.l.j.in fi.de sacrosanct.eccle.alleg.Bald. in l.si is qui.ff.de testamen.tamen Franci.de Aret.ibi tenet quo ad j.quæst.valere testamentum non lectum,nec publicatum per notarium coram testibus,sequendo Barto.in l.fideicõmissa.§.quoties.ff.de legat.iij.& hãc dicit esse communem. Sed si esset aliter imperfectum ratione volũtatis,vt quia testator non habuisset testamentum pro absoluto,tunc cõmunis opinio est,quod tale testamentum,secundum eum, non valeat,etiam ad pias causas,vel inter liberos.Tamen in terminis nostris tenet Spec.in titu.de instrumen.edito.§. nunc vero aliqua.ver.sed pone quod ex eo testamento.sequẽs.Io.
11 in quæst.xciij.qui intellexit Vber.de Bobio,† tenentem legata ad pias causas hæreditate nõ adita non deberi, esse verum in casibus tantum,quibus testamentum de iure non valeat:quia in eo veritas iuris,vel solẽnitas deficit,in d.l.si veritas.vel cum ex testamento hæreditas vel bonorum possessio peti non potest:aut cum ex testamento iure facto hæres scriptus bona fide cessat adire,& alter illi ab intestato succedit.l.ij.§.penulti.& fin.C.si omis.cau.testa.& idẽ Io. Andr. in additio.Spe.in d.versic.sed pone.in aliis verò casibus,in quibus legata,vel fideicõmissa debentur, quamuis hæreditas non sit adita,nec adiri possit,vt notatur in d.l.eam quam. quia tunc legata debentur ad pias causas.Et idem refert & sequitur Sali.in d.l.j.quæst.xiij.de sacrosanct.eccle.

SVMMAE.

1 *Dotis legatum an pia causa.*

2 *Falcidia,an detrahatur de legato dotis.*

Quæstio. XCIIII.

Quo ad secundam quæstionem an pecunia pro dote legata videatur in piam causam relicta.

DECISIO XCIIII.

1 ET † text.est quod sic,in l.cum is qui.§.si mulier. ff.de condi.indebi.vnde Bald.dicit legatum pro virginibus maritandis relictum,intelligi factũ ad
2 pias causas,ex quo nõ debet detrahi Falcidia:† quod videtur contra tex.iuncta sua gl.in verbo referri,in l.tali.§.j.ff. de iure dot.vbi in legato dotis,sicut in aliis habet locum Falcidia.& tenet Ange.in §.si mulier.& Ioan.de Ana.in d.cõsi.lvij.quod verum secundum Barba.in d.c. relatum.versi. idem dicas.si relinquatur dos pauperi mulieri. per text.in d.§.si mulier.& idem in consil.lxxxvij.vol.iiij.& idem tenet Bart. in d.l.j.versic.quæro si relinquatur diuiti.de sacrosanct.ecclesi.& idem ibi Bald.dicens quod quando persona cui est relictum factum esset in necessitate, vt quia virgo,vel pauper, & donatur pro ipsa maritanda, vel esset in carcere detenta,tunc magis ad eam præsumetur misericordia quam affectio.l.liber captus. C.de capti. concludens quod aut causa pietatis congruit personę, & tunc intelligitur ad pias causas:aut non congruit personę,& tunc non intelligitur ad pias causas,vel amore Dei,nihilominus detrahetur Falcidia. & idem dicit Angel.in l.cum hi.§.si in annos.ff.de transact.volens quod ex qualitate personæ præsumitur causa pia, per textũ in l.illud.C.de sacrosanct. eccle.& idem Bal.in authen.similiter.& Abb.Sicu.in rubri. de testamen.& idem Barba.in c.ad hęc.ver.no.ibi,eleemosynæ,vsque ad fi.dicẽs hanc Barba.opinio.esse communem. & respondet ad d.§.si mulier.signanter illũ tex.esse restringẽdum ad mulierem pauperem,vt non habeat locum , quãdo dos relinquitur mulieri diuiti.Et sic intelligitur Roma. in d authent.similiter.in quæst.an de legato dotis possit detrahi Falcidia.& Ioan.Campezij.i in tracta. suo de dote.in j.parte.quæst.xcj.& Bal.Nouel.de Vbal.in tracta.de dote. in v.parte, cum aliis per eum allegatis.vbi vide vsque ad finem.Et sic conclusum fuit in curia in causa mota inter magistrum Adrianum Rolandi tutorio nomine filię,cui summa centum Francorum pro ipsa maritanda fuerat relicta in testamento,seu voluntate vltima coram quatuor testibus declarata,in qua testatrix instituerat sororem suam hęredẽ. Et latum arestum ij.Octo.Anno.1520.

SVMMAE.

1 *Iuramentum delatum,an recusare possit qui probare vult.& nume.2.& 3.*

4 *Probationis dato termino elapso,an audiatur qui vult iuramẽtum deferre.& nume.5.& 6.*

7 *Iuramentum non defertur vbi vtriusque est semiplena probatio,vel præsumptio.*

Quæstio XCV.

An partibus in factis contrariis appunctatis possit altera partium stare iuramento alterius, non obstante quod alia pars cui defertur iuramentum,velit probare suam intentionem, si nulla data fuerit dilatio.

DECISIO XCV.

1 ET Ias.hanc mouet q.in l.manifestæ.q.iij. ff. de iureiurand.† Et arguit primo,quòd possit recusare iuramentum,& probare per testes, vel instrumenta.& allegat Bart.in l.in contractibus.§.illo.per illum tex.C.de non nu.pec.in bonis lecturis, quæ communiter non habentur. In contrarium alleg. Bart. quem ipse solus ad hoc ponderat,in l.fin.ff. de in litem iuran.& verum dicit,sed secus est secundum Barto.in iuramento in litem,quia ipsum potest recusare, & illi renuntiare,& probare per testes,cum sit in eius fauorem introductum.Et in hac quæstione ita concludit Iason,quę erit magna extensio ad d.l.manifestæ.quæ locum habeat, etiam si ille cui defertur iuramentum,dicat se velle probare per testes,vel instrumenta intentionem suam.Et pro hac Deci.facit secundum eum text.in c.sicut consuetudo.de probatio. & in d.§.illo.vbi postquam actor iam plenè probauit,& nõ præsumptiuè,vt inquit Philip.Decius in d.c.sicut.in ij.nota.(sed idem si præsumptiuè, vt infrà dicam) potest recusare iuramentum.ad idem tex.in l.omnibus.qualiter quis se defendere debeat,in Lombar.sed non antequam actualiter probauerit,dato quòd diceret se velle probare: quia si ad plenum(vt ait Decius)non probaretur factum deductum, consuetudo valeret,vt iuramentum deferri possit. Allegat in terminis Gemin.in c.j. versi.not.consuetudinem.de iureiur.& hanc conclusionem Ias.sequitur,Franci.Purpura. in d.l.manifestæ.nume.xiij.cum ij.seq.Quinimo de iure potest iudex sibi in hoc casu deferre iuramentum,l.in bonæ fidei.C.de iureiuran.& c.fin.eo.tit.& idem tenuit Bal.in d.
2 c.sicut.† Et sic habemus duos casus,vnum in quo reus vel actor.tenetur iurare,vel referre,quando ab initio vnus alteri detulit iuramentum,quamuis is cui defertur,velit suam probare intentionem:præcipuè si super alio,vt super exceptione solutionis opposita contra illam intentionem fundatam.Et sic conclusum fuit in causa domini de Albreto
3 contra Terridem,& latum arestum die xvij Iulij,1522.† Alium casum in contrarium,in quo tenetur iurare, si in termino

mino dato probauerit, d.c. sicut. & ibi Bal. & Feli. in ij. notab. & Ias. in d.l. manifestæ. Et ita fuit dictum contra Stephanum Vilbano appellatum in fauorem Ioannis Goudin à Seneschallo Petragoricen. appellantis. Latum arestum
4 die xix. Octobris, 1536. † Sed an elapso termino dato ad probandum & etiam publicato in causa, possit, si nihil probauerit, petere reo deferri iuramentum, aut sibi esse referendum. Et in isto casu est maius dubium: in quo Barto. in d. §. illo. tenet quòd sic, per glo. ibi, in verbo, offerri. nisi iustam habuerit causam recusandi iuramentum. Et eum ibi sequitur Ange. & idem Pau. in l. admonendi. versicu. circa. & in l. iusiurandum & ad pecunias. §. ait prætor. de iureiurando. & in d.l. manifestæ. & ibi Alexan. per illum text. & Franc. de Are. en d. capit. sicut. quia reus videtur esse in quadam turpitudine, ex quo non vult iurare, vel iuramentũ deferre. Vbi adducit tres leges pro ista conclusione: & idem Baldus in l. in bonæfidei. in antiqua lectu. & ibi Alber. post Iacob. de Rauen. & Ias. in d.l. manifestæ. versi. secundo quæro. & idem Purpura. versi. sed difficultas est. dicens esse tutiorem, æquiorem, & in practica obseruari. sed Bal. in d. §.
5 illo. quem ibi sequitur Salicet. tenet contrarium, † quòd lapso termino ad probãdum concesso non possit reo deferri iuramentum. Et idem Alberi. ibi, & Paul. de Castr. in l. fin. ver. in tex. ibi, non potest. ff. de feriis. qui allegat Spec. in tit. de dilatio. §. fi. versi. item quid si datus est terminus. aliàs est in ti. de iuramen. delatio. versi. si autem actor nihil omnino probat. & ibi Io. Andr. in additio. ad Bald. in repetitio. l. ij. ff. de iureiurando. versicu. iudiciale instrumentum. & Paul. de Cast. in l. fin. C. de fideicommis. & idem Abb. Sicu. in d. c. sicut. & in c. fi. de iureiuran. & Hippoly. de Marsil. in l. de minore. §. tormenta. de quæstio. Quid dicendum? & Ioan. Bapt. de sancto Seuerino in d.l. manifestæ. quem sequitur Decius in dicto capi. sicut consuetudo. versicul. ex quibus omnibus. intelligit has opi. vt primo casu teneatur iurare, vel referre quando ab initio detulit. pro quo allegant Decius & alii tex. in l. Marcellus. §. j. ff. rerum amota. ibi, si velit magis iuramentum deferre, scilicet quam aliter probare, etiam si hæres probationem testium, vel instrumentorum propriã haberet, vt dictũ est, quia tunc securè iurare potest: & ista est cõmunis. Secus si ab initio noluit iuramentũ deferre, sed onus probandi assumpsit, & non probauit: & tũc reus absolui debet, & iurare non cogitur: quia ex quo actor probare non potuit, ad iuramentum redire non debet, l. si quis iusiurandum. in prin. C. de rebus credit. ibi, absurdum est enim, cum desperauerit aliam probationem, ad religionem conuolare. Et ista videtur etiã communis contra Bartolum, Alexandr. & alios: quam sequutus fuit Socin. consil. xxxij. inchoan. difficilis. & dubius est articulus. volumi. ij. & respondet ad iura, & rationes Alex. & pariter ad leges Frãci. de Aret. enumerans Doct. qui hanc tenuerunt partem, videlicet Spec. Io. And. Franci. de Alberg. Abba. Sicu. Maria. Senens. Ioan. Bapt. cui adde Decium. Quorum authoritas præualere debet authoritati Bart. Bald. Pau. de Cast. qui sibi fuerũt contrarij, & cæterorum: & sic (vt inquit) pro ea esset iudicatum. & idem Socin. in regu. cciiij. in vltima fal-
6 len. & in regula seq. in ij. fallen. † nihilominus tamen secundum opin. Barto. & aliorum fuit conclusum in curia, posse post omnes terminos, & dilationes ad probandũ concessas, deferri iuramẽtum, & teneri iurare, nisi habeat iustam causam, vt quia probauit contrariũ eius quod actor obtulerat probare. Et latũ arestũ mẽse Iun. 1531. in fauorẽ Ioannis Petit, contra magistrum Franciscum de Caluimont. Et istud vltimũ locum etiam habet in causa matrimoniali, quia licet reus nõ debeat ad iurãdũ cogi, quãdo actor defecit in probatione, tamen in causa motrimoniali defertur iuramẽtum deficiente actore in probatione, vt est casus in ca. continebatur. de despõsa. impuber. & ibi per Docto. & Feli. in rub.
7 de spons. versic. decimoseptimo. † Sed aduertendum est quòd data semiplena probatione pro aliquo, quæ tollat aliã semiplenam probationem, non defertur iuramentum, vt Alexand. consil. clxxxiij. numer. xiij. cum sequen. libr. vj. & hoc per doctrinam gloss. Barto. Bald. & Doctor. in l. prima. C. qui & aduersus quos in integrum restitu. volentium vnam imperfectã probationem tollere aliam imperfectam, adeo quod iuramentum deferri nõ debet. Et nedum, vt inquit si vna semiplena probatio elidatur per aliam semiplenam probationem, sed etiam si elidatur per quamlibet aliam præsumptionem, vel indicium. Ita dicit tenere glos. in d.l. j. quem ibi sequitur Bart. & in l. admonendi. versic. quæro vtrum vna probatio imperfecta. & similis gl. in l. fina. in verbo, ideóque. & ibi Bal. & Bolog. in secundis interpretationi. ff. quod met. causa. & idem Bal. in d.l. in bonæfidei. in 4. oppositio. & ibi Alberic. versi. item quæritur si actor plenè probauit. & in l. j. versi. sed quid si ex parte procuratoris. C. de procura. Pau. in d. §. illo. versic. sed salua reuerentia. Tamen apud Venetos d. cap. sicut. non seruatur, quoniam si actor etiam probauerit, non obtinebit sententiam, nisi prius iurauerit se creditorem esse, & econtra reus contra quem nihil probatum est, iurabit se non esse debitorem: vt dicit Pau. de Cast. in d.l. admonendi. versic. circa primum. & ibi Purpur. nu. dcccj. de iureiur. & idem Pau. de Cast. in d. §. illo versi. sed salua reuerentia. dicit etiam esse in ciuitate Vincentiæ. & Alberic. dicit in d.l. in bonæfidei. in multis partibus esse consuetudinem similem, & idem Petrus de Ferra. in sua praxi. titu. form. iura. quod præstatur à parte parti. in verbo, dicit ante finem. versi. sunt autem in aliquibus ciuitatibus, vt Papiæ.

SVMMAE.

1 *Præteritio filij etiam nõ conquærentis facit testamentum nullum, nisi se præteriri consensisset. & nu. 2.*

3 *Mater præterita, vel exhæredata agit contra testamentum filij nullos habentis liberos.*

5 *Testamenti approbatio expressa vel tacita facit ipsum conualidari. & num. 6.*

7 *Tempus quo quis excluditur ab agendo contra testamentum.*

8 *Approbare an fi'ius possit testamentum in præiudicium aliorũ fratrum. & nume. 9.*

10 *Mater potest approbare testamentum filij in præiudicium aliorum filiorum.*

Quæstio XCVI.

Si filius extraneos præterita matre instituerit hæredes, an fratres possint testamentum illud matre approbante, dicere nullum.

DECISIO XCVI.

1 ET † dicendum est, quod licet testamentum in quo filius est præteritus, sit omni iure nullũ, etiam absque eo quòd filius dicat ipsum nullũ, secundum veram & communem opi. Docto. in
2 l. filio præterito. ff. de iniust. ru. testamen. † nisi filius se præteriri consensisset, tunc testamentũ valebit per glos. Bart. & Docto. in l. si quando. §. fi. C. de inoffi. testa. & Alex. Bal. & Ias. in l. posthumo. C. de bono. possess. contra tabu. versic. secundum istam conclusionem, quam nititur reprobare: de quo dixi quæst. xiiij. inchoã. dominus Io. Raphael. & quod tale testamentum sit ipso iure nullum, tenet Franc. de Aret. in d.l. posthumo. versic. circa primum. & idem ibi Lancel. Decius versi. circa secundum. & Francis. de Aret. in l. ventre. versi. in glo. j. ff. de acqui. hær. & idẽ econtra dicendum est in testamento, in quo ascendens per lineam maternam à filio, qui est sui iuris, est præteritus vel exhæredatus, secundum Doct. in d.l. filio præterito. & præcipuè Io. de Imo. ver. quis autẽ econtra. & Pau. de Cast. cõsil. xxx. exor. super pũ-
3 cto. ver. sed ad hoc respõdeo. vol. antiq. † quoniã mater prẽterita, vel exhæredata habet querelam contra testamentum filij, & pariter ius dicendi nullum, quando exhæredatur, vel præteritur causa non expressa. authentic. vt cum de appel. cog. §. aliud quoque capitulum. §. & quidem de parentibus. §. si autem nõ fuerunt obseruatæ. & ibi per Doct. & Alex. & Ias. in d.l. posthumo. & Philip. Corn. consi. lxxxiiij. in lite-

ra H,volu.iiij.& Bald. consi.lxxxj.incip.veritas est.volu.ij. & Bertran.consil.ccxxx. exordiente. Testamentum quod pridem.nu.j.& Pau.de Cast.consi.ccviij.aliàs ccxiij.inchoã
4 te,si dicta domina Ioanna.vol.antiq.† Et hoc quando filius nullos haberet liberos,aliàs secus: quia in successione prima causa est liberorum,vt authen.de hæredib. quæ ab intesta.& l.si quis filio.in princi.ff.de iniust.rupto testa.& ibi per Doct.& Bal.cõs.clxxxiij.inci.præteritio matris.lib.
5 ij.† Tamen testamentum per approbationem filij conualescit de ęquitate iuris ciuilis,vt voluit Alc.in d.l. posthumo. de bon.posses.contra tabu.& ibi eum sequi videtur Franc. de Aretio. Vel dici potest ipsum de æquitate vtriusque conualescere:& hanc tenuit Salic.in l.ij.C.de posth.hęre.institu.versic.sed tunc quæro.sed prima est communis, ex quo expresse approbauit testamentum se abstinendo,vel legatũ petendo,aut illum acceptando.per text.& glo.Barto. Bald. Ang.Albe.& Ioã. de Imol.in d.l.filio pręterito.de iniusto rupt.testamen.quæ lex(vt aiũt)habet locum in venientibus ab intestato etiam hæredibus institutis.& idem Sali.in l.ij. ver.sed est dicendũ.& ver.quęro igitur modò.C.de posthu.
6 hære.instituen.& Zabar.consil.cv.versic.v.in fin.† Et non solum testamentum conualidatur, quando expresse cõsensit,sed tacitè,quando per xxx.annos tacuit:quia tunc videtur approbare,cum tanto tempore tollatur ius se immiscendi,& cõsequenter ius dicendi nullum l.licet. & ibi per omnes C.de præscrip.xxx.ann.quia paria sunt quem exclusum esse tẽpore vel repudiatione,l.ij.§.expectandi.ff.de bo.pos-
7 ses.secundum tabu.† Secus si per annum tantum tacuisset filius,tunc non est de iure ciuili à successione exclusus, sed bene de iure prætorio,voluit Bald.Ang.& Imo.in d.l.filio præterito.quoniam ius dicendi nullum non est tunc sublatum secundum ipsos,licet Bart.ibi teneat contrarium. sed primum verius,quod tenet Bald.in d.l.posthumo.& ibidem Ang.Pau.de Cast.& Ias.de bon.poss.contra tabul.& Salice.in d.l.ij.versic.quæro modo tertiò.& Alex.in l.j. C.quãdo non peten.par.pet.& Guid.Pap.quæst.cccccxxvj.ver.sed an filius.& in quæst.497.& Franc.de Are.in d.l.posthumo. in fin.nisi esset filius pupillus,cui non currit tempus,d.l. sicut.C.de præscriptio xxx.anno.& l.fin.in quibus cau.in integ.restitu.& Bal.in terminis huius quæst.consil.lxxxj.in-
8 cip.si frater sororem carnalem.lib.iiij.† Sed an possit in pręiudicium aliorum fratrum in minori parte institutorum quominus possint contra tabulare,approbare testamẽtum. Et communis Docto. conclusio est contra Barto. & Sali. quòd non possit:per l.si post mortem.§.fin.ff.de bono poss. contratabul.& ita tenent Paul.de Castr.& Alex.in d.l. posthumo.& ibi Ias.versi.nunquid autem filius præteritus.
9 & in sequenti quæst.† Idem dicit in iure dicendi nullum, quod competit filio præterito de iure ciuili, vt non possit per eius approbationem impedire ne instituti eius beneficio habeant ius dicendi nullum.Quia sicut non potest filius approbare,vt excludat institutos à contratabulas,ita nec vt excludat à iure dicendi nullum,vt ibi,& planè Io.de Imo.
10 in d.l. filio præterito.& Paul.de Cast.& Raphaël.† Sed secus dicendum in matre,vt voluit Bal.in d.consil.lxxxj.vol. iiij.& ratio differentiæ secundum eum inter filium & matrem,quia sicut filius præteritus est ipso iure ciuili hæres necessarius,l.in suis.ff.de libe.& posthu.ita alius non potest esse hæres:quia suos omnes alios ex vi suitatis excludit,l.qui se patris.C.vnde liberi.& ibi Cin.Iac.& cõmuniter Doct. Sed mater non est sua hęres,ideo non officit alteri,quin de iure succedere possit,ex theorica Doctó.in d.l.qui se patris. Præterea secundum Bald.in matre ius dicendi nullum succedit loco querelæ,vnde non est nullum per ipsam matrem præteritam,sed hic non fuit querelatum, nec nullum dictum, sed profecto expresse approbatum. Igitur &c.de quo per Alexandrum in consi.clxviij.nume.iij.& consi. 50. lib.vij.

SVMMAE.

1 *Permutantes an possint ad sua beneficia redire sine noua collatione.& nu.2.3.& 4.*

Quæstio XCVII.

An beneficium permutatum reuertatur, sine noua collatione ad compermutantem.

DECISIO XCVII.

ET ad hanc quęst.sunt plures diuersæ opi.quarum prima fuit opin.dominorum de Rota in nouis, & de re.permu.decis.j.& iij.aliàs secundum numerũ
1 meum est xxiij.ver.in tertio dubio. decisio.lxij.† volentiũ permutantes non posse ad sua redire beneficia, sine noua collatione. Et idem tenuit Pet.de Peru.in tract.de rerum permu.in vj.quæst.versi.nunc videamus de sexto principali.qui respondet ad c.si beneficia.de præben.lib.vj.& idem domini de Rota de rer. permut.in antiq.decisio.ix.aliàs ccccij.& idem in recollectis per Bernard.de Bigneto. eod. tit.decis.iij.inci.vtrum permutantes.& Ant.de Butr.in c.cũ venerabilis.de excep.& in hanc inclinat partem Abb.Sicu. ibi,& Feli.versi.vtrum permutantes inualidè.& c.Quanuis non figat pedem:& idem Domi.in con.vno.versi.sed circa pręmissa est dubium.eo.tit.lib.vj.& Pet.de Anc.in c.pen.de rer.permuta.& Fed.de Senis consi.187.& Soci.consi.166. li.ij.inchoã.in primis determinata est.dicens hanc opin.magis esse communem.& And.Barb.in d.c.pen.q.vl.& Decis.
2 capel.Thol.cclxj.in vlt.q.Secunda † opi.huic cõtraria est, posse permutantes ad priora redire beneficia, sine noua collatione ab ordinario obtinenda.& hæc fuit opi. Ioan.And. in d.c.vno.& etiam dominorum de Rota,in antiq. de rerũ permu.decis.vl.saltem opus esse secundum ipsos licentia sine executione,aut alia collatione.Et in hanc sententiam inclinat Feder.de Senis in tract.de rerum permu.q.viij.& x. in fi.& idem Lap.in d.c.vno.& ibi Philip.Franc.per text.in d.c.si beneficia.& ibi Dominic.circa fi.dicit istam esse communem,& in cle.vna.& ibi Bonifac.de Vital.nu. xcj. & latius nu.xcvj.de rer.permut.& idem Feder.de Senis.sibi cõtrarius in consil.clvj.inch.punctus talis est:Petrus rector.& Imol.in d.c.penul.vbi plenè examinat, dicens pariter hanc opi.magis æquam,vt euitetur circuitus.& idem tenet Zaba. & Inno.in c.fin.eod.tit.& istam seq.Phil.Decius in d.c.cum venerabilis.vers.sed dubium est.vbi dicit opi.Io.And.fundatam in æquitate,& sustentabilem esse.& idem ibi Colle-
3 cta.in princi.† Tertia fuit opin. requirens declarationem superioris declarantis ipsos permutantes posse ad sua beneficia redire:propter quam superioris authoritatem præsumitur fraus non interuenisse,vt tenet Albert. Lampagmano.in repe.d.c.vnico de rerum permu.q.vij.& in hãc etiam voluerunt inclinare sententiam domini de Rota, in d.Decis.vlt.& etiam in d.Decis.iij.recollect.per Ber.de Bisgneto.tamen secundum eos ibi cõtra facientes de facto non incurrunt pœnam,c.de multa.de præbend.nec c.eum qui.eo.
4 lib.vj.†Quid dicendum? videtur secundum opi.Ioan.And. fuisse in curia conclusum, quam tenuere Gemi. consil.xxj. ver.nõ obstat nec potest de iure,& Io.de Selua,in tract. benef.in iij.parte.quæst.xxxij.pag.iij.circa med.& Guid.Pap. singu.dcccxxxix.in fin. Et latum fuit arestum die iij.Apri. anno.1520.

SVMMAE.

1 *Permutantes qui ad sua beneficia redeunt, an teneantur restituere fructus.& nume.3.7.*

2 *Fructus non restituit possessor bonæfidei.*

4 *Clericus dignus priuatione, an interim faciat fructus suos.*

5 *Clericus excommunicatus, si posteà absoluatur, non recuperat fructus.*

6 *Donatarius non tenetur restituere fructus resoluta donatione.*

8 *Emptor quando restituat fructus resoluta venditione. & numero 9.*

Quæstio XCVIII.

Sed dubium fuit an tales permutantes,ad eorum beneficia redeuntes teneantur

tes,teneantur restituere fructus interim perceptos, & consumptos,& præcipuè vbi vnus longè plus percepit.

DECISIO XCVIII.

1 ET † videtur quòd non,cũ sint bonæ fidei possessores,& titulus putatiuus excusatã fructibus perceptis,sed non extantibus, vt in simili no.in l.& ex diuerso.ff.de rei vend.& in c.grauis.de resti.spoli.& per hæc iura tenet Ancha.in d.c.si beneficia. versi.sed circa hoc occurrit dubium de tribus. Et eum ibi sequitur Philip.Franc.versi.in glo.in vers.culpa.Quamuis, vt inquit Anc.Pau.Perusi.in repe.illius c. velit contrarium, quod teneantur restituere:qui tamen non respondet ad bonam fidem.Et mirum de Docto.suprà in præceden.quæst. allegatis,qui non posuerunt hanc quæst.Et hanc secundam partem,quòd non teneantur ad fructus restituendos, tenere videtur Hosti.in c.dilecto.de præben.dum vult omnia fore restituenda:& sic non solum beneficium,sed etiam fructus.

2 † Sed primam tenuit AEgid.quem refert Abb.Sicu. in c. dilecto.ver.no.in ver.vnde dictum,scilicet bonæfidei possessores nõ teneri ad restitutionem fructuũ.Et intelligit illum tex.quòd compellatur restituere possessiones tantum

3 pertinentes ad beneficium, vel præbendam.† Quid dicendum?Abb.Sicu.in d.c.dilecto.concordat istas opi.quia aut possidenti ius assistit,& non resistit,& tunc prima procedit opin.quòd non teneatur fructus restituere.Si verò ius resistit,tenetur tũc ad restitutionem fructuum.argu.l.quemadmodum.C. de agri.& censi.lib.xj.& pro hoc facit regula, qui contra iura mercantur,bonam fidem non præsumuntur habere.vnde cum possideat iure sibi resistente, tenetur ad restitutionem fructuum, quantuncunque fuerit bonæfidei possessor,vt patet in c.maioribus. de præbend. Et pro hac Abb.Decis.facit l.prædonis.ff.de petit. hæred.& no.per Bal.ibi dicentem,not.arg.contra prælatos qui faciunt cõmitti homicidia vel alia,propter quę fiunt indigni,quòd licet interim sint prælati,& habeant administrationem iuris & facti,nihilominus censentur prædones,& si post multos annos deponantur à prælatura tenentur ad restitutionem fructum medij temporis perceptorum.Et idem latius ibi Ang.quem ibi sequitur Pau.de Cast.Sed in hoc tenet contrarium Feli.in c.de quarta.ver.faciunt postremo predi.ad

4 quæst.de præscriptio.scilicet,† vtrum clericus dignus priuatione beneficij faciat fructus suos,donec in beneficio toleratur.Et arguit pro & contra,& finaliter concludit clericum non teneri ad restitutionem fructuum. Quod septem probat rationibus,respondens ad l.prædonis.& ad not.ibi per Bald.Ange.Pau.de petitio.hære.vt ibi latius per eum

5 causa breuitatis.† Et pro communi decis.quęst.nostræ facit quod dicitur de clerico iustè excommunicato,quod eo absoluto ab excommunicatione non possit recuperare fructus medij temporis sibi subtractos,vt tenet glo.vlti.in fi. quam ibi sequuntur Aufre.Hosti. Henric. Bohic.& Abb. Sicu. ver.in eadem causa.& c.pastoralis.§.verũ.de appel.per tex. quem alleg.gl.in l.cum allegatis.C.de re mili.lib.xij.& ibi Iac.Rebuf.in addit.ad Bart.& idem de sancto Georg.olim Cardinal.Alex.Philil.Franc.& Decius in d.§.verum.& idem videtur sentire glo.in l.inter quos.§.damni & ibi Bar. ff.de damn.infect.vbi gl.assumit Ange.pro sacerdotibus nostris vltramontanis excommunicatis, vt nihil recipiant de fructibus:& sic post absolutionem non recuperent fructus.

6 † Pro hoc etiam facit,quòd donatarius non tenetur restituere fructus perceptos resoluta donatione natiuitate filij, iuxta l.si vnquam.& tenet ibi de Ripa q.xl.C.de reuocan. do.& idem in alia donatione,vt ipsa reuocata non teneatur restituere fructus,vt voluit gl.in l.neque vllam.§.omnibus. in ver.vxor.& ibi Bal.Bolog.in secundis interpreta. qui allegat Franc.de Are.ita tenere.& idẽ And. Tiraquel.in d.l.

7 si vnquam.in verbo, reuertatur.nume.ccxxvj.† Tamen pro Pau.Perusino,& Hosti.videtur text.in l.cum autem .§. cum

8 redhibetur mancipium.ff. de ædil.edicto.† vbi emptor bonæ fidei tenetur cum seruo redhibito fructus perceptos restituere:dic stantes, & non consumptos. Et facit etiam tex.in d.l.cum autem.§.iubent.dum tex.ibi dicit:vt vterque resoluta emptione nihil amplius consequatur, quàm quod haberet si vẽditio facta nõ esset. Sed ille tex.loquitur vt ait Ang.ibi,de acquisitis ante contractum,& nõ post.Et idem Cæpol.ibi,in secundo notabili.& magis stringit textus in

9 l.item dictum est.ff.de in diem addit. vbi est casus,† quòd emptor qui emit cum pacto adiectionis in diem resolutiuo contractus, tenetur resoluto contractu restituere omnes fructus.Sed ibi loquitur in venditione sub conditione,& non purè facta.Et ita reperi Tiraquel.tenere in dicta l.si vnquam.in verbo,reuertatur.num.ccxxix.& seq.vbi idẽ dicit emptore qui cum pacto de retrouẽdẽdo emerat,quòd eo resoluto nõ teneatur ad restitutionem fructuum, vt probat tex.in l.ij.& ibi Bald.& Paul.de Cast. C. de pact. inter empt.& vend.cui adde ibi Hieron.Cano.nu.vj.cum sequẽ. & alibi dixi.Idem videtur in casu nostro,in quo permutatio intelligitur facta sub cõditione resolutiua ipsorum permutantium.

SVMMAE.

1 *Locus quid sit,& quot motis dicatur.& nume.2.& 3.*

4 *Fideiussorem dare promittens,intelligitur daturus in eadem ciuitate.*

Quæstio XCIX.

Promittens certum dare reditum bladi & argenti in vera fundalitate in vno bono,& decenti loco, & proximo siue propinquiori Seignoriæ creditoris:an intelligatur de & super vna re,siue petia terræ & fundo,aut prædio tantum,vel super vno territorio & districtu,& iurisdictione.

DECISIO XCIX.

1 PRAESVPPONO,† quod locus in vrbe & ciuitate dicitur area,& in iure dicitur ager,l.fundi.§.locus.ff.de verb.signi. in l.locus eod.titu.Vel locus est quodcunque aliud quòd partes corporis tenet,siue suprà,siue à latere,siue subter sit, & per omne corpus locus diffunditur,id est, ante & retro, dexter,sinister,sursum & deorsum,vt voluit Lucas de Penna in l.j.C. de thesaur. libro x.Hoc habito breuiter dico locum hic pro territorio vel districtu, seu parochia vel iurisdictione accipi, vt probatur in extrauagan.Bonifac.vij.inchoan. prouidè attendentes.de sententia excommunicationis.versicul.præsentis constitutionis prouidemus edicto, vt nulla prouincia, ciuitas,castrum, villa, locus,territorium,vel districtus, &c. Licet ibi capiantur diuersa:ad idem textus in capitul.postulastis.de clericis excommunicatis ministran.& in cap.al-

2 ma.versi.sanè.eod.tit.lib vj.† Et vltra habet dictio, locus, plura significata,vt voluit glos.in d.extrauagan.prouidè.in verb.locus.& Alber.in d.l.locus.Primo pro qualitate temporis,vt cum dicimus hoc non habet ad præsens locum.c. vbicunque.xiij.quæstione secunda in primo. Quandoque pro parte fundi,vt d.l.locus.Quandoque pro quocũque loco,vt cum locus,& tempus non patitur plenius deliberandi consilium,l.j.ff.de exerci.act.& ibi Alberic. Quandoque pro congregatione hominum intra metas vnius loci habitãtiũ,d.cap.postulastis.& in d.cap.alma.& l.prætor.ff.de tuto.& curatori.dat.ab iis.& l.discernimus.C.de aquędu ctu. lib.xj. Alio modo ponitur cum dicitur locus est gratiæ.l.fi. C.de præscrip.longi temporis.& ibi Alberi & Bald.in repetitio. Aliquãdo locus accipitur pro gradu,l.si quis presbiter.C.de episcopis & clericis,& in l.j.C.de agent. in rebus,lib.xij.& in l.si pater.C.de act.empt. & idem dicit tex. in d.l.locus ibi,nostra affectio.quòd sola patrisfamiliàs destinatio potest de vno fundo facere duos aut plures,si affectat & desiderat seu disponit in animo suo:& sic vt ait gl.ibi,ex arbitrio dependet suo. Et facit l.si cuj fundus.ff.de legatis ij.& tenet Ioan.de Ana.consil.xcviij.versi.nec obstat etiam & Lucas de Penna in d.l.j.in princ.de agentib. in re-

3 bus.† Et pro hac decisio.text.in l.si cum dies.§.si arbiter.& ibi Alberi.ff.de arbit.vbi dicitur quod quid tenetur com-

parere in loco vbi factum fuit compromissum: tenetur cõ-
parere in secessibus, id est, in locis propinquis, veluti in
hortis & similibus. & idem Specu. in tit. de cita. §. iij. versic.
sed nunquid arbiter. accedat tex. in l. præsens habetur, &
qui in hortis est. ff. de procurator. Ergo non intelligitur,
quod super vno fundo, vel prædio tantum assignare tenea-
tur reditum, si commodè fieri ibi non potest: sed super plu-
ribus locis eiusdem districtus & territorij, licet sit vtilitas
creditoris, & incommodum debitoris seu promittentis. &
ita conclusum fuit in processu moto pendente inter nobilẽ
virum. Pro cuius Decisi. adduci potest tex. in l. fideiussor. §.
si necessaria. ff. qui satisdare cogantur. per quem tex. dicunt
4 ibi Bar. Bald. Ange. Raph. & Pau. de Castr. † quod ille qui
promittit dare fideiussorem, intelligitur promisisse dare eũ
in ciuitate, in qua promisit, & de hominibus illius ciuitatis.
Per quæ dicit ibi Alexander se alias consuluisse de facto,
quod si Titius vẽdiderit in ciuitate Bononiæ domũ Caio,
& inter eos actum fuerit, venditorem debere pretium cõ-
uertere in emptionem prædiorum: & ipse emptor voluerit
prædia emere in alieno territorio, quàm Bononiensi, quod
facere non poterat, attento quod conuentum fuerat dicta
prædia emenda fore pro cautione dicti emptoris. Et idem
Hippoly. de Marsil. in l. de minore. §. plurimum. nume.
xxv. cum sequen. ff. de quæstione. vbi multa alia similia ad-
ducit.

SVMMAE.

1 *Metus causa gestum, Dei voce ratum non habetur.*
2 *Metus magis excusat mulierem.*
3 *Testibus duobus de metu deponentibus plus creditur, quàm mille de opposito, nisi in casu. & num. 6.*
4 *Testamentum improbatur duobus testibus de metu deponentibus.*
5 *Testibus duobus quando plus creditur quàm mille.*
7 *Consanguineorum præsentia excludit metum, nisi in casibus. num. 8. & 9.*
10 *Protestatio contra metum.*
11 *Metus non præsumitur patris contra filium, viri contra vxorem, prælati & c. & nu. 12.*
13 *Metus præsumitur, si minæ vel verbera etiam ex interuallo præcesserint.*
14 *Iuramentum non roborat ea quæ per metum geruntur.*
15 *Solutio non approbat contractum per metum gestum.*
16 *Contractus nõ censetur approbari, vbi alia potest cadere præsumptio.*
17 *Rapta potest contrahere cum raptore.*
18 *Metus quando censeatur purgatus.*
19 *Approbante postea muliere, nihilominus rescindetur contractus per mariti metum factus.*
20 *Patientia filij vel vxoris an operetur consensum erga patrem vel maritum, & nume. 21.*

Quæstio C.

Maritus per minas, & verbera coegit & astrinxit vxorem ad ratificandum transactionem super renuntiatione legitimæ per eum factam: per quam certum quid fuerat solui promissum: quod promissum quinque aut sex mensibus post vxor recepit in domo fratris, vna cũ marito, declaránsque ibi, & alibi sæpe in absentia mariti habere ratam & gratam transactionem prædictam per maritum factam: quæritur an metus & minæ per receptionem bonorum & declarationem crebro in domo fratris in absentia mariti factam, videantur purgatæ.

DECISIO C.

1 PRAESVPPONO, † quod edictum prætoris
dicentis, quod metus causa gestum erit, ratum nõ
habebo: nõ tam fuit verbum hominis, quam verbũ
Dei, vt dicit magister Raymundus in sua summa, prout re-
fert Bald. consi. cxxxiij. vol. iij. pro quo dicit Bald. in rub. de
controuer. inuesti. in fi. ver. quæritur vltimò. quòd vox Dei
posuit in ore prætoris edictum, quod metus causa gestum
est. allegans præfatũ magistr. Raym. de Penna forti, in ma-
teria iuramentorum. & idem Barba. consi. liiij. nu. x. & cõsi.
xl. & in c. in præsentia. nu. xx. in fi. de proba. & Ioã. de Neui.
2 in sua Sylua nuptia. cum aliis per eum alleg. † Secũdò, quòd
licet metus debeat esse talis, que cadat in cõstantem virum,
vt vult gl. in c. cum dilectus. quod met. caus. Cin. in l. j. C. de
rescin. vend. & Bal. in l. metum. in ij. quam legit cum l. con-
tinet igitur. in j. lect. per illum text. ff. quod met. cau. tamen
magis excusat mulierem propter sexus fragilitatem, quàm
virum, quia non tantus requiritur sicut in viro, vt not. glo.
quam faciunt ibi sing. Doct. insuper Card. Alex. in c. cum
locum. de spon. & Abb. Sicul. in c. veniens. & in c. consulta-
tion. post Anto. ibi, eod. tit. & Roma. in singul. ccxxviij. in-
cip. Tuscis quod contractus Ias. in l. interpositas. ver. nume.
tamen metus. C. de transac. cum aliis per eum alleg. & Abb.
& And. Barba. in c. causam matrimonij in ij. notab. & ibi
Decius, de offi. deleg. & Barb. consil. xl. vers. ij. illa additio.
lib. iij. Et debet esse talis metus secundum Abb. & Doct. in
locis suprà alleg. qui in constantem cadat mulierem sicut
in virum. & idem Franc. de Aret. consi. xxiiij. inchoã. qua-
tuor dubia. versi. videamus modo. & Hippo. de Marsil. sin-
gu. cccclxxviij. & Bertran. consi. lxiiij. nu. x. in antiq. & De-
cius in l. in omnibus causis ij. nu. iij. ff. de reg. iur. & Roma.
3 in d. sing. ccxxviij. † Tertiò, quòd plus creditur duobus te-
stibus de metu & violentia deponentibus, quàm mille de
spontanea voluntate, vt voluit Innoc. in c. super hoc. de re-
nun. & Albe. in rub. ff. quod met. cau. & Abb. Sicul. in c. j.
eo. tit. vbi ponit rationem, quare plus creditur illis. & Ias. in
d. l. interpositas. & in §. quadrupli. insti. de action. & Roma.
in rubri. de arbit. & Bal. in l. obseruare. §. proficisci. quæst.
xiij. ff. de offi. proconsul. & And. Barba. consi. vltimo, volu.
ij. & in d. c. causam matrimonij. nu. xxij. & in consil. liiij. nu.
j. & ij. volu. j. & consil. lx. nu. v. eod. vol. & Dec. in d. l. in om-
nibus causis. num. viij. & Alex. consi. clvj. lib. v. & Ang. in l.
j. dicit vnum sufficere testem ad probandum metum. Et idẽ
dicit cautel. cl. allegans Bald. in d. §. proficisci. & Rom. in d.
rub. de arbi. tamẽ ipsi loquuntur de duobus testibus requi-
4 sitis ad probandum metum. † Vnde si testamentum dicatur
etiam sponte factum, reprobabitur per duos testes de metu
tantum deponentes, vt ipsi ibi dicunt, & Ias. in d. l. interpo-
5 sitas. † Et sic est hic vnus casus, in quo plus creditur duobus
testibus quàm mille. Alius verò casus est, quãdo duo testes
deponunt de sanitate mentis, quibus plus creditur quàm
mille de insania deponentibus: vt not. Abb. Sicul. in c. cum
dilectus. de succes. ab intest. Alius enim etiã casus est, quòd
plus creditur duobus testibus de aliqua natura ad coëundũ
potente deponentibus, quàm pluribus aliis de impotentia,
& frigiditate, ac maleficio coëundi, vt voluit Innoc. in c. j. de
frigidi. & malefic. & de istis tribus vide quæ dixi suprà q.
xxiij. inci. motus fuit in curia. nu. xciij. cum seq. Alium ha-
bes casum, quòd plus creditur duobus de affirmatiua de-
ponẽtibus, quàm mille deponẽtibus de negatiua vulgata, l.
diem proferre. §. si plures. versi. inde quæritur. ff. de arbit.
6 † Vnde Ias. in d. l. interpositas. limitat hoc, nisi deponẽtes de
spontanea siue libera voluntate adducerent aliquid, ex quo
iuris præsũptione excluderetur metus: vt quia deponerent
contractum fuisse celebratum in præsentia consanguineo-
7 rum, † quæ excludit metum, l. trãsactionem. & ibi Bar. Bal.
Salicet. & omnes Moder. C. de transact. & idem Ias. in d. §.
quadrupli. versic. in prædictis tamen. & Barb. d. consil. vlti.
vol. ij. & Felin. in d. c. causa matrimonij. versic. iiij. declara-
tio. Pro quo allego glo. in l. Polla. in verbo Pupillo. C. de iis
quib. vt indig. & Dec. in d. cap. fin. de appella. versic. postre-
mò notandum est. & Ang. cõsi. ccxv. in princip. qui pro hoc
alleg. bonum tex. in l. fi. ibi, euocatis affinib. atque amicis. ff.
8 vbi pup. educa. deb. † Quod intellige verum, & hanc limita-
tionem dic esse veram, quando assistentia & præsentia ami-
corum consanguineorum potest esse sufficiens ad resisten-
dum violentiæ eius qui arguitur de violentia: aliàs secus vi-
detur, vbi res gesta fuit cum eo qui pariter poterat esse cau-
sa metus ipsis amicis transigentium, & etiam transigẽtibus,

vt erat in casu suo, in quo cōsuluit: quod est singulare, & sequitur Ias. in d. l. transactionem. Et per hoc videtur dictum Bal. ibi, quem sequitur Paul. de Cast. volentis talē metū non posse probari per duos testes tantū, sed per plures, si in contractu asseratur adhibitus in præsentia coniūctorum: quos etiam sequitur Hippol. singul. cccccxxviij. non habere locum, quando secundum Angel. fieret per eum qui poterat inferre metum amicis & consanguineis transigentium, fortè ad cautelam adhibitis. Et sic intelligit Hippolyt. singul. dclxxiij. sequens Angel. in dicto consil. ccxv. & Dec. consil.
9 ccxix. in fine. † Secundò limitatur, quod præsentia amicorum non facit cessare metū, quando interuenit enormis læsio, vt voluit Pau. de Cast. consi. clxxviij. incip. contra superius consult. ij. quem sequitur Deci. in d. capit. causam matrimonij. num. vj. & Hippol. in d. singul. dclxxiij. ver. ij. præ-
10 dicta limitatur. † Ideo bona erit protestatio facienda, quæ consensum declarat à contractu abesse. text. in l. at si quis. §. plerique. ibi, solent testari pietatis gratia facere sepulturam. & versi. quippe protestantur. ff. de religio. & sumpti. fune. & in d. l. qui in aliena. §. fin. & ibi per Docto. vbi est text. requirens in metu fieri protestationem. Ad idem text. in l. ij. de iis qui per metum iudic. non appella. & in dicto cap. fi. de appellatio. & ibi per Abba. & Decium, & per Abbat. in cap. j. quod met. causa. & latius Bart. in l. de pupillo. §. si quis prætori, ff. de noui operis nuntiatio. q. xj. & ibi Alexā. & cōsilio clxiij. aliàs clxiiij. colum. vltim. lib. ij. & Ias. in dicto §. si quis ipsi prætori. in xj. quæstion. de quo per Bartol. & Docto. in l. non solum. §. morte. in ij. quæstione. ff. de oper. noui nuntiatio. & per Felin. in cap. cum M. Ferrarien. de constitut. & Deci. in dicta l. in omnibus causis. ij. num. x. cum sequen. & Socin. in consi. xxvij. num. xv. volu. iij. & Ang. con-
11 sil. ccclxxvij. & Barba. consi. xlij. num. ij. vol. j. † His habitis videtur dicendum in patre respectu filiæ, vel in marito respectu vxoris, vel in prælato respectu clerici, & similibus, nō præsumi metum reuerentialem, vt actum rescindat, si minæ vel verbera non præcedant, vt voluit Innocē. in d. c. causam matrimonij. quē sequuntur ibi Bal. Zabarel. Abb. Sicu. Ancha. & Feli. de offi. delegat. & Bart. in l. j. §. quæ onerandæ. & ibi Bologn. in primis interpreta. ff. quarum rerum actio. & Bar. Bald. Ange. Alex. & Francis. de Aret. in d. l. interpositas. & ibi Iaco. de sancto Georg. nu. iiij. & Bald. in l. si. ff. de condict. ob turpem causam. & Decisio. Neapo. quæst. lxix. num. iiij. & Bart. in l. metum. & ibi Iacob. de Aurelianis. C. quod metus causa. & pro hoc videtur tex. cum sua glo. in l. si patre cogente. ff. de ritu nupt. & Cin. & Bald. in l. j. C. de bonis ma. & Ange. Ioan. de Imo. & Alex. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore, solut. matrimo. & Abb. Sicul. in ca. cum contingat. in primo notabil. de iureiuran. & in ca. nonne. de præsumptio. & Dominicus in c. quamuis pactum. per illum textum. & ibi Geor. Nat. versi. secundo not. de pactis. libro vj. & Inno. & Abb. Sicul. in c. accedens. de conuer. coniuga. & idem Io. Fab. Bar. Bal. Ang. Pau. de Cast. & Fran. de Are. in l. ad inuidiam. C. de his quæ vi metúsve causa. & Angel. Aret. & Ias. in d. §. quadrupli. & Bal. consi. ccxxiij. nu. iij. vo.
12 ij. antiq. † Et ista est communis, licet Barba. in d. ca. causam matrimonij. teneat contrarium: tamen ipse sequitur primū consi. ccxx. lib. iij. & idem in d. consi. xl. versi. ij. illa additio. eod. lib. & Alex. cons. xvj. inchoan. ponderatis narratis. ver. non obstat quod allegatur. lib. iij. & Zabarel. consil. ix. exordien. in facto dominæ Cayetę. Franc. de Are. consil. xxiiij. ver. præterea si solus metus reuerentialis: licet ipse hanc cōmunem multum impugnet in d. cons. xxiiij. & ipsam limitat in d. l. interpositas. verā esse, si maritus vel pater solitus sit in talibus & similibus, minari, vel verberare, nisi vxor vel filius sibi pareat, per ea quę notat Barto. in dicta l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. de noui oper. nuntia. & idem Iac. de sanct. Georg. nu. x. & ad hoc bon. text. in l. nouissimè. ff. quod fals. tuto. autho. & Georg. Natā. in dicto c. quamuis. versicul. iij.
13 fallit. vbi ponit alios tres casus fallen. vbi vide. † Quæ limitatio procedit etiam si actus vel consensus fiat ex interuallo post minas vel verbera, cum duret eadem cogēdi potestas, & eadem reuerentiæ causa, l. ij. C. quod met. causa. & c. j. eo. tit. & ita tenet Barto. in l. si ob turpem causam. ff. de cōdi. ob turpem caus. in quæst. quā dicit habuisse de facto, quod vir percusserat optimè vxorem, quæ nolebat cōsentire cuidam instrumento, quæ posteà ex interuallo consensit: quòd certè metu fecisse videtur: quādiu enim durat in maleficio, durat metus. Et idem Baldus ibi, & Bartolus & Angelus & cæteri in dicta l. qui in aliena. de acquir. hærede. & Bal. in l. ij. C. quod metus causa. & in tracta. suo de tyrannide. & in d. §. si quis ipsi prætori. q. ix. cum aliis per Alexan. ibi, & Ias. in q. ix. alleg. & idem Corneus consil. xlj. in litera K, L, M, N, & O, volum. ij. & Fran. de Aret. consi. xiiij. incip. viso & diligenter considerato themate. ver. metus. & ver. sed restat videre. & Alex. consi. j. ver. fortifico prædicta. & cōsi. clvj. ver. præterea sufficiunt alij testes. vol. v. & Bal. consil. vlt. lib. ij. & Calde. consi. j. titu. quod metus causa. & Bald. in dicto cōsil. ccxxiij. & sing. Decius in d. consil. cx. versic. venit ad secundum. & consi. ccccl xviij. nu. xxiij. cum seq. & consi. dcxc. nu. xj. vo. iiij. & consi. xxvij. num. xiiij. volu. iij. & Ias. consil. lxxij. post prin. vol. j. & Bertran. de Carp. consi. j. nu. lxxxvij. vol. ij. antiq. & consi. cccxxxvj. num. v. eod. volu. & Hippol. in l. penulti. nu. xiiij. ff. de quæstio. & consi. xviij. num. xxvj. cum sequen. lib. j. & in aliis pluribus eiusdem vol. & consi. cxxiij. nu. xij. vol. ij. & Sylua nupt. fol. lij. col. j. in vlti. lin. & Bald. in rub. de iis quæ vi metus. versic. Item donec vir viuit, mulier
14 timet eius sæuitiam. † Etiam si interuenerit postea iuramētum, secundùm Doct. suprà alleg. Et Felin. in c. ij. versic. Et declara primò, vt procedat etiam si iuramentum esset pręstitum præcedente metu. de spon. & Ioan. de Imo. in d. cap. cum contingat. Et ibi Abb. Sicul. & Philip. Franc. in d. cap. quamuis pactum. versic. in glos. in verbo non vi. & Paul. de Cast. & Franc. de Are. in d. l. interpositas. & Angel. in d. l. ij. & in d. l. ad inuidiam. & Ias. in dicto §. quadrupli. versi. dicit etiam alibi singulariter Barto. & Bald. consi. liiij. versic. Remanet modo examinare vltimam dubitationē. vsque ad fin.
15 vol. j. † Per solam etiam solutionem debiti ex tali contractu per metum inito non purgatur præcedens metus, vt voluit Barto. in l. si per vim. per illum tex. ibi, posteà cum cōsensu inuito. versi. reddito à vobis pretio. quem ibi sequūtur Ange. Paul. de Cast. Alex. & Fran. de Aret. C. de iis quæ vi metúsve causa fiunt. licet Bal. ibi, velit contrarium, & non be-
16 ne, secūdùm Alex. & ratio est, † quia vbi potest subesse alia suspicio, quàm approbationis contractus, pars non videtur approbare contractum. Vt si recipiat pretium venditionis per metum factæ, talis receptio non purgat metum præcedentem: quia potest esse quòd ad alium finem receperit, vt sibi magis sit cautum, vt Innocen. in d. c. super hoc. de renuntia. & idem Ange. in d. l. ij. in princip. & Barba. in d. consilio liiij. Fran. de Are. d. consi. xiiij. versi. sed restat nunc videre. & versic. præterea in ista materia. & idem Deci. in dicto cōsil. ccix. versic. nono. in fin. Et pro hoc videtur text. in c. fin.
17 de raptor. † vbi dicitur, quod puella rapta legitimè contrahit cum raptore, si prior dissentio transit postmodum in cōsensum, & quod ante displicuit tandem incipiat complacere, & in cap. accedens. de conuer. coniug. & Bald in rubrica. quod metus causa. versicul. sed nunquid per actum spontaneum. extrà in antiq. & Abbas Sicul. in capi. insinuante. qui clerici vel vouent. sic enim erat in processu dominæ de Perault, contra Francisc. de Castro Boucheto, quæ remanserat decem annis cum marito, quem per metum & minas dicebat accepisse, & nunquam nisi post mortem conque-
18 sta fuerat. † Sed in casu nostro vltra receptionem pretij vel bonorum, ex interuallo spontè in alio loco, & tempore factam, interuenit approbatio, & declaratio verbis expressa dictæ transactionis, quam post in pluribus locis & temporibus diuersis in absentia mariti fecit, & repetiit, vt dicitur in themate. Vnde purgatur videtur metus, vt

voluit etiam Albe.in d.l.ij.quod metus causa.& sic etiã probatur per ordinationes Regis Ludouici xij.antiqui, volentes metum purgatum esse per taciturnitatem spatij x.annorum.Ideo nunc post tot confessiones, & declarationes spõtaneas in absentia mariti, & eo viuente in diuersis locis factas,non videtur posse petere rescisionem talis transactionis.Secus si illam rescisionẽ viuente viro petiisset. Vel secũdum Franciscum de Aret.in dicta l.interpositas. possumus intelligere prædictam communem opinio.esse veram, nisi actus,qui fit in fauorem talium personarum,valde enormiter læderet personam subiectam: tũc enim (vt inquit)præsumitur dolus.allegat Anchar.in c.ij.de cõstit.vbi nihil dicit,etiã Moder,in d.c.cum cõtingat.referunt ipsum de Anchar.ita consuluisse.sed illud non reperi: sed bene hoc tenet in c.licet inter mulieres.de iureiurã.lib.vj.qui dicit,hoc dictum cõmuniter non approbari per Doct.in d.c.cum contingat.tamen pro hoc allego Bal.idem tenentem in d.consil.cxxxiij.versi.sed quæritur nunquid præsumitur metus. vol.iij.Sed hoc dictum videtur esse cõtra tex. in d.c.quamuis pactum.qui simpliciter loquitur.Tamen prædictam limitationem Bald.& Franc.de Are.tenet Paul.de Cast.consil.clxxviij.inchoan.contra superius,volu.antiq.per text.in l.si superstite patre.C.de dolo.in fi.dum dicit,si lesa est immodicè.Ergo actus,data enormi læsione, in qua non habet locum dictum c.quamuis.erit nullus.Et idẽ Anch. in regula accessorium.de regu.iur.lib.vj.& Calderi.consi.viij.titu. de iureiuran.& Anto.de Butr.consil.xlv.exordien. domina Paula.& Deci.in d.c.causam matrimonij.versi.& conclusio suprà facta,&c. Tamẽ limitatur per Pau.de Cast. in d.l.interpositas.versicu.adde quartum.quando spontè hoc fecit. quia illa deceptio spontè facta non sufficit ad metũ,vel dolum probandum,sed præcedens opin.est communis,vt dicit ibi Franc.de Aret.quamuis in c.in præsentia.versi.ij.infert.de proba.dicit præcedentem contrariam esse cõmunẽ, per ea quæ no.Bar.in l.fin.in fi.de prætor.stipul.volens arbitrum in dolo esse,si enormiter partem læserit. & ibi sequitur Alexã.in addi.vlt.& idem Calca.consi.lxxxiiij.nu.xiiij. cum aliis per eum alleg.& ista seruatur in praxi,& secũdum eam iudicatur, & signanter in casibus, in quibus,secundùm Pau.de Cast.& Anchar.est alia apparentia: vt si pater dedit dotem filiæ,vel patruus nepti, quæ renuntiauit successioni eius,& etiam paternæ, quæ iam sibi euenerat, & quæ magis ascendebat,quãdo sibi data fuit:& sic pater nihil de suo dederat, contrà l.final.C.de dotis promis.& l.qui liberos. ff.de ritu nuptia.& sic tenet Fran.in d.c.quamuis pactum. in
19 iij.notab.cum versi.seq.& vj.† Et secundum istam communem (alia Pauli reiecta) fuit conclusum primò, quòd rescinderetur transactio non obstante bonorum receptione, & ratificatione inde sequuta:& fuit adiudicata legitima bonorum secundum numerum liberorum, deductis & defalcatis,quæ erant deducenda.Et istam partem aliàs consulendo sequutus sum,vt in consi.liiij.incipiẽ.viso processu moto & pendẽte:nisi expressè renuntiasset legitimæ,l. si quando. §.generaliter.C.de inoffic.testa.& idem in alio consilio nu. xlj.inchoan.visis bonis renuntiationibus. & hoc verũ in renũtiatione & trãsactione per liberos & nepotes facta.Secus videtur dicendũ in trãsactione aliorũ,læsionẽ scilicet enormẽ non inducere metũ aut dolũ,vt decidit text.in d.l.interpositas. ibi, ad vim vel dolum arguendum qualitas causæ principalis non sufficit.& ibi hoc tenent Pau.& Alex. & Ias. in prin.versi.& tex.ibi.ad vim.& idem Ias.in d.consil. lxxij. ver.præterea non præsumitur metus.vol.j.& in d.§.quadrupli.nu.lxxvij.reprehendens ibi Ang.Are. Sed hoc dictum limitat in d.l.interpositas.versi.limita secundò illum tex.nisi quis remitteret minimo pretio rẽ magni valoris alicui tyranno:quia tunc per ista duo bene præsumeretur metus:secundùm Bal.quem allegat in l. decernimus. circa finem,C. de sacrosanct.eccle.& idem tenet Bal.in c.j.qualiter.iurare debe.domi.vasal.fid.& idem de sancto Georg.in d.l.interpositas.num.xj.vbi dicit per illud dictũ Bal.metum reuerẽtialem cum enormi læsione sufficere,& idem Hippo. consi. cxxiiij.num.xvj.vol.ij.& idem in singul.dcxlv.inchoan.aduertant principes,& in sua praxi.in glo.& Alex.in l.quę dotis.ff.soluto matrimo.Sed huic dicto iunge tertiũ suprà dictũ,scilicet maritũ aut alium contrahentẽ austerũ,aut potẽtẽ contra vxorem,vel alios etiam sine minis vel verberibus, quia tũc contractus est nullus,per gl.in d.l.j.§.quæ onerãdę. sed in casu domini de Berbezillo maritus erat potens, & minas & verbera intulerat, ac etiam ex parte secum cõtrahenti, dolus & fraus, ac pariter enormis deceptio interuenerunt,vt in sequenti dicam q. Et idem tenet Angel. consilio
20 ccclxxviij.& consi.sequen.† Sed tunc fuit aliud dubiũ, an patientia filij,vel vxoris operetur cõsensum,& videatur cõsentire patri vel marito. Et Bar.in l.quæ dotis.solu. matr.tenet quòd non.Sed contrarium tenet Abb.Sicul.in ca.nonne.de præsump.quos Alex.in d.l.interpositas.cõcordat: quia vbi nõ tractatur de euidẽti præiudicio filij,vel vxoris, aut similis personæ,tunc videtur consentire,l.cũ in adoptiuis.& ibi Bal.C.de adop.& in l.in adoptiuis.ff.eo.c.j.§.j.de despõsat. impub.lib.vj.& sic intelligitur opinio Abb.Sed vbi tractatur de euidenti præiudicio filij,tunc non præiudicat filio,l. seruus cõmunis.ff.de dona.inter virum & vxo.& sic intelli-
21 gitur Bar.in d.l.quæ dotis.vt ibi per Alex.& Mod.†Sed Felin.in d.c.causam matrimonii.in secũda declaratione. tenet simpliciter,quòd filio aut vxori patientia propter reuerentiam non præiudicat.per tex.in l. pen.ff.de furt.vbi est bonus tex. in vxore.& per tex.in l.j.§.si quis tamẽ imbecillitate.ff.quod vi aut clam.in ver.non offendere vel te, vel eum qui te magnifaciebat. Et idem Decius in d.c. causam matrimonij.Et latum fuit arestum in fauorem Ioannę de Saffousappellantis tam à Seneschallo Xanthonien.quam à dominis Ioannę de Torretis & Danglaiz arbitris,contra Ioannã de Saffous appellatum,die viij.Nouemb. 1520. sedente Parlamento ex ordinatione Regis,& illarum vacationum stipendia, & alia nobis maiora sunt debita.

SVMMAE.

1 *Minas viri ad vxorem est difficile probare.*
2 *Metus vxoris quomodo probetur.*
3 *Secretum quid.*
4 *Dolus sicut & metus ex coniecturis possunt probari.& n.5.*
6 *Probari omnia per coniecturas sufficit,quæ directo non possunt.*
7 *Testes duos sufficit esse contestes in eodem actu,licet non eodem tempore.*
8 *Probatoria materia principaliter consistit in arbitrio iudicis.*
9 *Metus qualiter probetur per vnum testem.*
10 *Importunitate obtenta æquiparantur obtentis per metum.*

Quæstio CI.

Sed nunc quæritur,quomodo probetur metus alicui in camera, vel alibi illatus:& an per domesticos.

DECISIO CI.

1 ET † dic difficile esse probare minas, quæ vxori à viro inferuntur,vt dicit gl.in d.l.j.§. quæ onerandæ.in verbo,metu. quam singular.dicunt & æquam Ioan.de Imo.& Barba.in d.cap.causam matrimonii.suprà quæst.proxima alleg.& Bertrand.consil. xcvij.nu.iiij.volu.nouo.& And.Barb.consil.lx.nu.iij.volu.
2 j.† Et ideo propter difficultatem probationis metus sufficit (vt ipsi aiunt) probare per coniecturas & indicia.Et idem prius Barto.in l.de pupillo.§.si quis ipsi prætori. quæstio.viij.quem ibi sequitur Ias.ff.de noui oper.nũtia.& Bertran.consilio cccxxxvj.num.vj.volu.j.licet aliquando probari possit per iuramentum,c.statutum.§. cum verò eiusdẽ. de rescriptis lib.vj.Sed ibi est casus specialis secundùm Deci.in l.in omnibus causis.nume.ix.versicu. notandum.de regulis iuris. Tamen probari potest metus oculis seu visu, vt voluit Innocen.in ca.super hoc.de renuntia. quem sequitur Bald.in c.causam matrimonij.in princip.aliàs dicit ibi Bal. esse recurrendũ ad cõiecturas, quando mulier asserit fuisse verbe-

verberatam in secreto, vt in camera, per ea quæ not. Bartol. in dicto §.si quis ipsi prætori. & ipsum sequitur Barb. in d. c.causam matrimonij.num.xxiij.& Zabarel.consi.ix.versic. & vltra dicit.& Cæpol.consi.ij.num.v.& xij.in consiliis ciuilibus, non criminalibus. Quia illud quod fit secretè in camera, non bene potest probari visu, vt dicit Bald.in l.si quis in hoc genus.versicu.adde tamen vnum.C.de episco.& cleri.& idem Zabar.in clemen.j.versicu.notari.in secundo no.
3 de hæred. dicens, † secretum esse id quod probari non potest.& Feli.in c.j.vers.quando autem dicatur fieri publicè. de fide instru.allegans beatum Tho.ij.ij.q.lxvij.arti.j.in fi. volentem non esse omnino secretum, quod per sufficientes testes probari potest.& idem Bal.in tit.de pace Constan.in versic.in nomine Domini.& in l.quicunque.versic.octauo not.C.de seruis fugit.& Hippo.Marsi. in l.fin.nu.vj.C.ad l.Corne.de sicar. Et idem si metus in palatio domini inferatur, vt voluit Hierony.de Tortis, in suo consili. in fauorem Florentinorũ edito, quod reperitur post cons. Ant.de But. versi.itẽ nec factum de nocte, pro quo facit text.in authẽ.vt iudi.sine quoquo suffra.§.hæc autẽ omnia.in fi.ibi, in sacro nostro laterculo, id est in camera vel scrinio. Vnde tales cōiecturæ & præsumptiones videntur ad probandum metum esse sufficientes, quod relinquendum arbitrio iudicis quales fuerint, vt dicit gl.in d.l.interpositas.in ver.cruciatũ.per tex. clarum in l.metus.in fin.& ibi glo.vlti.ff. ex quib.cau.maio. & vtrobique per Doc. Ad idẽ allego tex.in l.metũ. la grande.§.ex hoc edicto.& ibi gloss.in verb.officio iudicis.& ibi Bart.Bal.& Albe.ff.quod metus cau.& Decius in dicta l.in omnibus.num.vij.de regul.iur.cum aliis per eum allegat.& Thom.Gramma.voto x.nu.viij.& Anchar.consi.cxxx. visa supradicta facti narratione.& Corne.consi.xlj.in litera I, volu.ij.
4 † concludentes, metum sicut dolum ex coniecturis & præsumptionibus posse probari.de dolo enim est textus clarus in l.dolum ex insidiis.C.de dolo.& Corne.cōs.ccxlv. in litera M, eod.vol.ij.& consi.cxvj.in litera O, volum.j. Et idem vt suprà tenet Matth.de Afflict.Decisi.Neapol.lxix.
5 num.viij.† Et de metu probat tex.in d.l.metus.in fin.& in l. metum.& ibi glo.& Doct.C.de his quæ vi vel met. caus.& glo.in c.cum dilectus.in verbo, metum circa medium. quod met.causa.& in c.consultationi.in verb.in constantẽ.de spō. & Cæpol.in dicto consi.ij.nume.ix. & Cuma.consil.lxviij.
6 versicul.attamen æquius & tutius.† Vbi etiam vult idem in omnibus aliis quæ directò probari non possunt, posse per coniecturas probari: & hoc per text.in l.ij.in fin.C.de in litẽ iuran.& in l.non omnes §.à barbaris.ff.de re milit. vt ibi latius per eum. Vulgare enim est (vt inquit) metum & dolum secretò adhiberi solere, vt not.in d.l.si cum exceptione.§. in hac.ff.quod metus causa.& ibi glo.in verb. ignorantiam. vel etiam sufficit informatio ex præsumpta opinio. vt l. in illa stipulatione, si calendis.in fi.de verb.oblig. & sing.Corne.in d.consil.xlj.in litera P, volu.ij.quod est singulare pro causa dicti domini de Berbezillo ad probandum metum. Nam in casu in quo Corne.consuluit, erant duo tantum testes, quorum vnus dicebat duos vidisse, & alius vnum tantum: quia ipse qui non vidit nisi vnum, erat in tali loco, ex
7 quo alium videre non poterat: & sic concordantur.† Sufficit enim quod sint cōtestes in actu super quo inducuntur, licet non in tempore, vt voluit Innocen.in c.qualiter.ij.in princ. de accusat.& idem in c.licet ex quadam.de testib. & Zabar. in dicto consi.ix.versi.Iterum antequam per ordinem, vs-
8 que ad finem consi.quod est amplum in hac materia.† Quare materia probatoria principaliter consistit in arbitrio iudicis, vt voluit Paul.de Cast.in l.admonẽdi.approbatus per Moder.ff.de iureiuran.refert & sequitur Curt.iunior.consil.liij.nume.viij. Quoniam casus quorum probatio est difficilis, sufficit, vt dictum est, probare per coniecturas. Et idem Ias.in d.§.si quis ipsi prætori.versic. in viij.quæst.Bart. dicens in hoc sufficere probationes, quæ aliàs tanquam imperfectæ reiicerẽtur.l.filiũ diffinimus.ff.de iis qui sunt sui. & d.§.à barbaris.cum aliis per eum alle.& in l.si quis ex argentariis.§.prætor.post Barto.ibi, versi.tit.pro conclusione Bartol.ff.de edend.& talis probatio sufficit secundum ipsos
9 pro plena probatione.† Vnde in casu Rapha. Cuman.erat vnicus testis de metu deponens, & plures alij deponẽtes de auditu dici, licet non dicerent à quibus audiuerint: tamẽ dicit talem probationem sufficere ad ipsum metum probandum. Et idem Fran.de Aret.consil.xiij dicens metum probari, vel aliud gestum inter virum & vxorẽ per domesticos, nisi tenderet in præiudicium tertij. quod dic vt ibi. vide eundẽ consi.lxj.& Anto.Bauarium in §.pater.nu.xx.Institu.de te-
10 sta.† Et est notandum, quod paria sunt obtinere per importunitatem, & obtinere per metũ, vt dicit Inno. in c.petitio. de procu.quem ad hoc alle.Luc.de Pen.in rubr.C.de auro coronario.ante fin.lib.x.& in l.prædia.C.de loca. prædior. ciuil.vel fiscal.lib.xj.tamen Innocẽ.ibi, hoc non dicit, sed in c.petitio.de iureiuran.& idem Matth.de Afflict.in d. Decisi.lxix.nu.v.& idem dicendum est in dolo, qui licet non præsumatur, l quoties.§.qui dolo.& ibi Flo. & singulariter Iac.de sancto Georg.ff.de probatio. Et Albe.de Rosa.in l. dolum.C.de dolo.tamẽ vt ibi dicitur, ex indiciis perspicuis probatur, & tamen in dicto processu fuimus in magna camera partiti, & prorsus per Regem euocatus.

SVMMAE.

1 *Vsuraria quando præsumatur venditio cum pacto de retrouendendo. & nu.2.3.4.& 5.*

Quæstio CII.

Quæ requirantur ad hoc vt præsumi faciant pignus contractũ & hypothecam, & non venditionem factam, & per consequens ipsum contractum esse vsurarium.

DECISIO CII.

1 CIRCA † hanc quæstio.variæ sunt opin.Doctor. quorum tres inuenies præcipuas. Et prima fuit Odofr.qui, vt refert Cæpol.in tracta.de simula. contract.in vj.princ.casu, dicit adhuc litẽ esse sub iudice, & Iac. de Aret.quem refert & sequitur Cin in l.emptione. C.plus valẽ.quod agi.dicit, dato in hoc casu quod cōstet de tribus, scilicet pretium non interuenisse iustum, pactum de retrouendendo, & emptorem esse vsurarium, non præsumi per hoc pignus & hypothecam esse contractum. Et respondent ad c.illo vos, de pig.quia ibi præsumitur pignus, cum pactũ esset appositum de æstimatione sortis, quod est de natura pignoris. Et istam opi.sequuntur Bal.& Salic. in d.l.emptione. Quia vsurarij non sunt prohibiti veros facere cōtractus, & plerunque illos celebrant veros & iuridicos, signanter quando causa originis non fuit mutui, secus si fuisset mutui. Et idem Zaba.in c.ad nostram.de empt. & vendi.dicens ita se consuluisse Mantuæ.& idem Bald.in l.interpositas, & ibi Iac.de sancto Georg.num.iij.cum ij.seq.C. de transaction.
2 † Secunda opin.fuit gloss.in c.conquestus.de vsur. tenentis contrarium, scilicet duo ex prædictis sufficere paruitatem pretij, & pactum de retrouendẽdo post certum tempus initum, ad inducendum præsumptionem contractus fœneratitij.& eum ibi sequitur Ioan.de Ana.& sentit glo.in d.cap. ad nostram.quam ibi sequitur Inno.Hostien.Abb.& Ioan. de Imol.& idem Anton.de But.in d.c.illo vos.& Goffred. in summa de pigno.in fine.& Spec.in tit.de vsur.vers.j.& gl. & Archid.in c.plerique.xiiij.q.iij.& Vitalis de Gabanis in tract.clausu.c.restat.& Abb.in cōsil.lxxvj.tria succinctè videnda sunt.lib.j.dicens hanc esse communem opin.& opin. Iac.de Are.esse falsam.& idem Alex.consi.xlvj.circa præsentis consilij materiam.libr.iij.& Ioan.de Ana.consi.lviij. Sed ista opin.intelligi debet quãdo pactum de retrouẽdendo non est liberum, nec simplex, sed post tempus, vt dicunt glo.& Doct.suprà alleg.& istam secundam opi.tenuit Bal. consi.cccclij.apparet instrumentum.aliàs enim l.ij.de pac. inter emp.& vend.nunquam locum haberet, vbi probatur talem contractum licet minus iusto pretio, circa dimidiam etiã, cũ pacto de retrouendẽdo celebratũ, valere. Vnde po-

tius præsumitur deceptio in pretio, in quo partes possunt se decipere, l. itẽ si pretio. §. fi. ff. loca. & in l. in causæ. ff. de mino. & idẽ Bal. cõsi. cccxiiij. inci. secundũ ea quæ proponuntur. vol. j. Imò pretium per pactũ hoc de retrouendẽdo appositum suppletur, cum loco pretij habeatur. l. fundi partem. ff. de cõtrahen. emp.
3 † Tertia fuit opi. quòd illa tria supradicta necessariò requirebantur ad præsumendum contractum esse vsurarium. Et istam opin. tenet Barbat. in d. ca. ad nostram. in tertio notabi. versic. Adde quòd etiam si non præcessisset, siue causa prima fuerit mutui, siue vẽditionis vel similis, quamuis postea distinctionem faciat in ver. aut istud pactum fuit celebratum cum vsurario, & causa mutui fuit originalis, quia tunc censetur fœneratitius. Et sic cum opi. Iaco. de Are. & pariter istam tertiam sententiam tenuit Bal. consi. lxvij. inci. Iaco. de Are. vol. ij. & consil. cxxxix. inchoã. Iacob. de Are. volu. v. vbi inseritur de verbo ad verbum. Et idem Henri. Boyc. in d. capi. ad nostram. & Albe. in d. l. emptione. licet aliqui, vt Ias. allegent eum velle duo tantum sufficere, quia contrarium tenet, vt mihi videtur, dum dicit in versi. Sed salua pace tanti viri puto, quod ex prædictis coniecturis præsumatur contractus pignoratitius, & maximè vbi emptor esset vsurarius. & idem Ancha. in d. c. ad nostrã. in primo notab. Et Lau. de pig. practicus doctor in d. c. illo vos. dicens hanc in praxi seruari, quòd interueniat concursus illorum trium, aliter contractus non iudicaretur vsurarius. & idem Masuerius in sua praxi, tit. de præsump. ver. itẽ venditio. & Ias. consi. xxj. nu. iiij. vol. j. & latius consi. cl. nu. j. & consi. cliij. num. j. & ij. vol. iij. & Barba. consil. lxxvj. vol. iij. & sing. consi. xxij vol. iiij. & Anch. cons. ix. plurimæ coniecturæ. & Ioan. And. in d. c. illo vos. & Pau. de Cast. consilio lxxv. inchoan. in causa mota per Dominum Doroteum. vol. nouo. & Bald. consi. ccccclxiiij. exordien. hunc passum tãgit Archid. volu. iiij. & singu. Corne. consi. ccxxiiij. incho. quãquam in hac consultatione. vol. j. dicens hanc opi. esse communem. & idem dicit in consi. cclxj. incipiẽ. circa quod præmittendum est. eod. volu. & Anch. consil. clviij. inchoan. in Christi nomine repetito, si prædicta sententia. & plenè Philip. Corne. consi. cccxlvj. incip. visa copia. volu. j. vbi in fine ponit prædi. consil. Bal. incip. hunc casum tangit. & idẽ Bal. consi. cccclxxxvj. incip. verba Bar. versi. super tertio. vol. iiij. & Roma. consi. ccccxxij. pro pleniori discussione. vers. vltra dubitatũ. & Paul. de Cast. consi. lxxvij. vo. nouorũ. & Alex. cõsi. cxix. cũ seq. iiij. Bal. & Sali. in d. l. ij. de rescin. vẽd. & Io. de Ana. in c. conquestus. versi. in hac glo.
4 † Vbi verò interuenit tantũ paruitas pretij, siue pactum de retrouendẽdo, & emptor non erat solitus fœnerari, tunc Bar. in d. cõs. cxxxix. dicit talem contractum non esse vsurarium, sed esse locum remedio, d. l. ij. de rescinden. vendi. c. cum dilecti. de emp. & vendi. & idem Innocẽ. & omnes in d. c. ad nostram. excepto Barba. qui tenet ibi, quod talis cõtractus præsumatur simulatus, quando paruitas pretij immoderata absque pacto de retrouendendo interuenit. pro quo alleg. tex. quem dicit ab aliquo non fuisse ponderatum, in c. j. in versi. quis enim dubitat. qualiter olim feud. aliena. pote. & per illum text. idem tenuit Roman. consi. ccciiij. incip. plura sunt quæ allegãtur.
5 † Sed præcedens est vera, & communior, quia licet tex. in d. c. ad nostram. dicat vix dimidiam iusti pretij, non debet exponi, vt Doct. communiter exponunt, iusta dimidiam, tamẽ intelligi debet minus dimidia. Et istã sequitur Fab. de monte sancti Sauini in tracta. de empt. & vend. in vij. quæstio. v. princ. quæstio. & idem Cagnolus in l. ij. nu. xiij. C. de pact. inter empt. & vend. vbi istam communẽ restringit duobus, & limitat quinq; modis: & istã in cõsulẽdo & iudicãdo sequutus sum, & vide in consil. xxxj. inchoan. visis literis & processu. & Soci. cõsi. iij. exord. præstantissime doctor. ver. quod in terminis. volu. ij. Et sic fuit conclusum in curia, licet plures ex dominis tenuerint secundam opin. quæ in casu d. c. ad nostram. posset habere locum, vt dixi, & tenet Bal. in consi. cij. incip. Benedictus. volu. iij. sed non in pacto libero & simplici, vt dictum est. & licet ista iij. opi. sit communis etiam in casu d. c. ad nostram. tamẽ in processu moto inter dominum Carolum de Caumõt dominum dicti loci actorem ex vna, & Iacobum de Beaumõt & eius vxorẽ reos ex alia, non fuit obseruata, quia non allegabatur emptorem solitum fœnerari, aut tales contractus celebrare, licet confessus fuisset in quodam paruo libro per eum manu propria scripto, se computum cum dicto domino de Caumont fecisse de toto argẽto tam de certo legato, quàm de debito ad summam cccij. librarum. xj. solidorum, trium denariorum Turonen. contentam & expressam in contractu vẽditionis ascendentem, & illam summam assignasse super tenentiariis certorum locorum, etiam in contractu venditionis nominatum, quæ summæ sic minutatim non solent in venditionibus puris ad solidos & denarios exprimi, sed tantum in computo finali. Præterea ipse emptor vltrà confitebatur, dictum dominum venditorem eidem misisse vnam catenam & crucem auream, si interim pecuniis indigeret, impignorandã. Ad quid enim illam catenam misisset cum cruce obligandã, si pura & simplex facta fuisset venditio, si sanè considerare velimus, vt inquit text. in c. fin. de consuetu. nisi dictum emptorem hypothecam, & non venditionem contraxisse. Hoc enim ex suis probatur verbis, dum in sua dicit papyro, siue libro, assignasse sibi omnibus computatis dictam summã super tenẽtiariis &c. quæ dictio super, importat hypothecam, vt no. Bar. in l. fundus. ff. de annu. lega. & Alberi. in l. cum ij. §. si vni. & ibi per omnes moder. ff. de transact. cum aliis suprà. alleg. quæst. inchoan. & etiam profecto ex suo cõfessione sibi catenam auream hypothecandam, si pecuniis indigeret: quia arguit verum contractum pignoratitium. vnde experimentum verborum verorum est, vt concordent cum rebus sensatis vel verisimilibus, l. milites. §. oportet. C. de quæst. & B. in l. fi. C. de edict. diui Adria. tol. vnde nõ creditur verbis: quia id quod nõ est verisimile, est quędã falsitatis imago, vt ibi, & etiã Bal. in l. j. C. de seruis fugi. cũ aliis infrà alleg. Tũ etiã dictus emptor in aliis schedulis etiã eius manu scriptis, recognitis & adueratis per testes, qui eundẽ scribi & literas & codices rationũ suarũ sæpè viderant & legerant, & etiã per cõparationẽ de eisdẽ per ipsam factam, quæ de stylo curiarum Franciæ sufficiunt, etiã nõ seruata forma l. cõparationes. C. de fide instru. Confitebatur enim pariter super dicta summa plures alias particulares denariorũ summas. Vnde verba sequẽtia declarãtur per verba præcedentia, & cõtrà, vt plenè per Bal. & Sali. in l. per retentionẽ. C. de vsur. c. secundò requiris. de appel. & sic apparet per confessionẽ emptoris in cõtractu venditionis quandam hypothecæ obligationem fuisse contractam. Et pro hoc accedãt notata per Bart. in l. planè. §. j. ff. de legat. j. cum ibi alleg. per Moder. & Ioan. de Ana. in c. quia in omnibus. de vsuris. vbi vult, quòd si testator in testamento, vel extra testamẽtum & iudicium confitetur se vsurarium, aut si in scrinio eius inueniantur rationes, vel instrumenta, aut alia per quæ apparet eum fuisse vsurarium: hæc sufficiunt solũ, si sua cõstet manu fuisse scripta, ad eum conuincendũ. ex quo enim sufficit creditori, quando debitor vel eius hæredes negant schedulam vel literam fuisse manu ipsius scriptam vel signatã, probare per testes, qui pluries eum viderunt scribere vel signare, aut plures literas ab eodem eisdẽ, & tali trãsmissas legisse, & ad hoc verè probandum literæ prædictæ ostẽduntur testibus, vt dictum est ad cõparationem faciendam, quæ fidẽ faciunt contra ipsum, l. rationes. cum ibi notat. per Doctor. & in l. exemplo pernitiosum. C. de probat. & clemen. j. & ibi glossa & Bonifac. de Vital. de vsur. & Bart. & omnes in l. admonẽdi. ff. de iureiuran. & Bart. in l. nuda ratio. & ibi Alberic. ff. de donat. & probant literæ prædictæ, etiam si sint sine data, quia data in scriptura priuata non requiritur, l. cum tabernam. §. item quæsiit. ff. de pigno. & ibi Bar. Bald. & Alberic. cum simili. allega. per Alex. ibi in addi. ad Barto. Tum allegabatur confessionem venditoris fuisse post contractũ geminatam,

minatam,& per consequens hypothecam & pignoris obligationem constitutam:quæ sibi nocere debebant, vt in terminis voluit Angel.in d.consi.cclxxiij.ante finem.versicul. item nulla confessio venditoris,&c.qui alle.bonum text.in l.si cum emptore.§.j.& in l.fina.ff.de pact.& in l.si partem.§.si per fundum.ff.quemad.seruitu.amit. Et pro hoc allego text.celebrem in terminis in d.c.illo vos. versic. ex duobus tamen quæ in pacto fuerũt expressa,&c. & in d.c.ad nostrã. ibi,cum reuera contractus vsurarius ageretur. de emption. & vendi.Quod patet ex eo,quòd creditor debitori promisit quandocunque à septennio vsque nouẽnium, &c. & illos text.facit singulares Barbat.d.c.illo vos.circa finẽ.& probat iste tex.dicens,quòd species contractus magis cognoscitur ex pactis,& tenore conuentionis,quàm ex verbis in illo appositis:quia verba in casibus dictorum iurium apposita expressè sonant in venditionem, & tamen pacta ibi apposita inferebant ad pignus:& sic potius attẽdi debet mẽs, quàm verba,etiãsi verbis contradicat,l.scire oportet.§.aliud.vers. sed & si maximè verba.ff.de excusa.tutor.c. intelligentiam. de verbo.signifi.& l.iij.C.de libe.præte.cum aliis per ipsum alleg. Et idem tenet Bal.in d.consi.ccccxliij.vol.iij.Ioan.de Ana.consi.lvij.per tex.& glo.in l.sed Celsus.§. in emptis.ff. de contrahen.emp. Tum quia semper venditor possederat, d.l.sicut.§.superuacuũ.& l.& qui sub imagine.C.de distrac. pigno.& l.fi.C de remis.pign.& vtrobique per Bart.Bal.& Doct.in d.l.post contractum.de dona. & Bar.consi.xxxvij. versi.cum ergo in casu nostro vnica pensione.vol.ij. vbi dicit,ꝙ totus contractus præsumitur esse simulatus,si vẽditor post cõtractũ reperiatur possidere vnam rẽ de pluribus vno pretio emptis:quia non potest vnus cõtractus pro parte valere,& pro parte non,l.si non sortem.§.si centum.ff.de condi.indebit.vt ibi per eum,& Ioann.de Ana.in d.consi.lxviij. ver. facit etiã non modicũ.Quoniam hic certum erat vẽditorem annis xxix. in possessione remansisse: videlicet xiiij. annis viuente emptore,& reliquo tẽpore viuente vxore dicti de Beaumont filia & hærede non cõquerente,& absque aliqua facta petitione. Et sic postquã diu stetit occulta vẽditio,præsumitur simulata,vt voluit Iac.de Are.in l.filię meæ. & ibi per Moder.ff.solut.mat.& Bal.in l.fraus.ff.de legi.& Barb.cõsi.lix.ver.modo illa exceptio.volu.ij. Et licet istud solũ,& dũtaxat nõ sufficeret quod ad vẽditorẽ,vel eius hæredẽ,qui vult contractũ dicere nullũ,vt vult Bar.in d.l.sicut. §.superuacuũ.& in d.l.post cõtractũ.tamẽ cũ aliis supradictis multũ prodesset. quæ enim non prosunt singula, multa iuuãt,l.instrumẽta.C.de fide instru.Sed ꝙ idẽ venditor,vel eius hæres petere possit contractũ declarari vsurariũ & simulatũ:de vẽditore est text.ꝙ sic,in d.c.ad nostrã.& ibi per Doct.& Ang.in d.cõs.273.inci.nũc præsupponitur in themate:& idẽ de hærede.d.c.illo vos.& ibi Barb. in vlt.not.& Corne.cõsi.cccxlvj.& singu.Barba in d.cõsil.xxij.ver.capio nunc secundã dubitationẽ.vol.iij.vbi reprobat opi.Bart.in d.l.sicut.§.superuacuum.& in d.l.post contractum.

SVMMAE.

1 *Vasallus an iterum teneatur facere homagium domino condemnato ad restitutionem feudi.& nu.3.*

2 *Vasallum lapsum à possessione quam dominus acquisiuit,an teneatur iterum inuestire.*

4 *Inuestituræ tradendæ ordo petendæ modus.5.*

6 *Vasallus cõtra dominũ denegantẽ eum recipere,agit dupliciter.*

7 *Dominus an præcisè cogatur inuestire.*

8 *Ordinis in cõcessione feudi seruãdi ratio triplex.& nu.9.& 10.*

11 *Fidelitas an & quãdo prius præstãda quã inuestiatur. & n.12.*

Quæstio. CIII.

Dominus directus possidẽs feudum fuit per vasallum requisitus ad fidelitatem & homagiũ ipsum recipiendum:qui recusauit,& tandem per arestum fuit dominus prędictus erga ipsum vasallum ad homagium & fidelitatem recipiendam condemnatus,aliàs in eius denegatione,seu recusatione illa per Seneschallum Lemouicen.reciperetur. Et etiam vlterius fuit condemnatus ad reddendum & restituendum feudum eidem vasallo,cum fructibus à tẽpore oblationis exquisitionis factæ de homagio & fidelitate prestandis:qui vasallus fecit exequi arestum circa restitutionem feudi,non facta prius oblatione de dictis homagio & fidelitate prestandis. Queritur an dominus teneatur ad fructus à tempore arresti lati perceptos,quàmuis vasallus tunc non obtulerit facere homagium & fidelitatem.

DECISIO CIII.

1 ET † videtur quòd sic,quia alio tempore obtulit facere homagium, & præstare fidelitatem: vnde sufficit semel se in suo debito posuisse, vt tenet Salicet.in l.final.& ibi Ias.versi.xvj.C.de iure emphy.& dixi lib.consue.Biturig.de consue.feu.§.x.& xj.versicu.sed quid vasallus reperit tum.de quo enim faciet homagium,cum nõ possideat dictũ feudũ? Vnde prius erat eidem vasallo per dominum restituenda feudi possessio, & posteà per ipsum vasallũ faciendũ homagium, & fidelitatis præstanda.Et hanc partem octo ex dominis tenuerunt. Et pro ipsis facit Decisio Bal.in c.j.§.si facta de feudo fuer.cõ
2 trouer.inter domi.& agna.versi.extra quæro,† pone quod dominus inuestiuit vasallum de vacua possessione, deinde vasallus cecidit à possessione,& peruenit ad dominum:nunquid teneatur iterum inuestire:& arguit pro & contra.Primò,quòd non teneatur iterum inuestire ex dispositione illius §.sed potest conueniri à vasallo tanquam quilibet possessor.l.Nesennius.§.fundum.ff.de re iudic. In contrarium videtur per l.inter castellanum.ff.de arbit. & l.sed & si possessori.in princip.ff.de iureiurã.Vnde dicit,quod dominus à principio tenetur ad duo,scilicet ad traditionem,& ad patientiam.ergo non est liberatus sola traditione, quin possit conueniri,quod feudatarium patiatur possidere,iuxta no.in l.corruptionem.C. de vsufruct. & ipsum sequitur Cardin.
3 Alex.ibi.† Sed contrarium solus tenui, prædictis non obstan.quoniam per arestũ fuerat dominus primò condẽnatus ad recipiendum vasallum ad homagium & fidelitatem, & in eius recusationẽ prius debebat vasallus habere ad Seneschallum Lemouicen.recursum, quàm ad restitutionem feudi & fructuum.vnde ordo scripturæ aresti erat attendẽdus & spectandus.l.generaliter.§.quid ergo. versi.ordinem scripturæ sequendũ.ff.de fideicomm.lib.& plenè Barbat.in c.decernimus.de iudic.cum aliis infinitis per nos allega.in tracta.de authori.magni consilij,& parlamentorum regni. in ij.addit.Prius ergo tenebatur offerre se velle facere homagium,& postea incontinenti petere restitutionem feudi cum fructibus,iuxta tenorẽ aresti,c.j. quæ fuit prima causa benefi.amit.& c.j.in princ. & ibi Bal.in verbo fidelitatem.
4 † Vbi tria per ordinem sunt facienda,inuestitura verbalis: secundo precedere debet sacramentum fidelitatis:sequi debet tertio inuestitura realis, vt c.j quid præcedere debeat, an inuestitura,vel fideli.& ibi Bal.Cardi.Et pro hac Decis. allegant tex.hanc quæst.decidentem.in c.j.§.fi.de noua forma fidelit.vbi dicitur,quod inuestitura prius facta,& fidelitate subsecuta omnimodo cogatur dominus inuestitum in vacuam possessionem mittere, & si differat omnem vtilitatem ei præstare tenebitur. Et ibi Cardi.singu. & per text. in c.j.§.fi.& ibi Bal.& Cardi.per quos fiat inuestitu. vbi gl.
5 singu.† ponit modum petendi inuestituram & fidelitatem, videlicet quod vasallus honorificè debet adire dominum, & inuestituram petere,& fidelitatem polliceri, hoc modo, Domine mi,inuestituram talis rei, puta fundi Corneliani, quem à tę possideo,vel possidere debeo,postulo:& fidelitatem tibi contra omnem hominem, exceptis anterioribus meis dominis,& Imperatore aut Rege,volo & paratus sum facere,vt ibi probatur. Et hoc facto potest cogi ad vacuam possessionem tradendam,per text.in ca.j.§.si facta de feudo inuestitu.& ibi Bald.& Cardi. Alex. si de feudo fu erit con trouer.inter domi.& agna.& per tex.in d.c.j §.fina.dę noua
6 forma fidelit.& ibi expressè Bal.& Cardi. Alexã.†dicentes vasallum non posse agere contra dominum denegantẽ eum recipere,& ad interesse dupliciter, vel vt soluat in pecunia, vel per sibi aliud feudum æquiualens.leg.si quis domum.in

princi.ff.loca. & l.Labeo.ff.de arbit.& hoc si dominus non
possidet feudum:sed si possideat rem,tenetur illam præcisè
tradere, vnà cum interesse à tempore moræ, secundum Car-
di. Alex.in d.§.fi.de noua forma fide.de quo vide Bal.in c.j.
§.fin.per quos fiat inuesti.versic.quæritur. & Ias.in prælud.
feud.versic.item adde istis.vbi ponit quando dominus pos-
7 sit præcisè cogi ad inuestiendum vasallum.† Vnde de stylo
curiarum Franciæ nō cogitur dominus præcisè,sed in eius
refutum & denegationem recipitur per Regem,vel eius of
ficiarios,vt dixi in §.xj.in fin.& in §.xiij.in fin.de consuetu.
feud.lib.consuetu.Biturig.Et ita fuerat hic per iam dictum
arestum dictum,quòd in denegationem domini recipere-
tur vasallus per Seneschallum Lemouicen. Quod arestum
fuerat latum die xij.Septēb.1469.inter Antoniū de Strāges
à Seneschallo Lemouicen.appellantem, & Iacob.de Serris
appellatum. Quod quidem arestum fuit latum secundum
formam iuris,vt ex supradictis apparet.Et ideo dicit Bald.
in dicto cap.j.quid præcedere debeat,an inuestit.vel fideli.
8 † quòd triplex est ratio, quare debet in feudi concessione
ordo prædictus seruari.Prima est, quia dominus est caput
feudi.Ideo debet incipere à cap.l.at qui natura.§. Scæuola.
ff.ne negotiis gestis.l.argentarius.§.edi.ff.de edendo. Tum
quia quod præcedit in essentia,præcedere debet in facto,&
quando causæ sunt conuertibiles nulla præcedit alteram in
essentia,l.hæredem.ff.manda.secus si vna est sub alia, vel si
vna est secundum eum actiua, alio vero passiua: quia actiua
semper præcedit in iudiciis per rationem naturalem, vt d.c.
j.quid præcedere debeat.& l.ex placito.C.de rerum permu.
9 † Secūda ratio est, si dominus primo nominetur in contra-
ctu,ita debet præcedere quo ad actum verbi vel inuestitu-
ræ abusiuæ. Et sicut ille qui vendit non tenetur transferre
dominium,nisi pretio soluto, nec tenetur habere fidem de
pretio,si non vult,l.si soluturus.ff.de solutio.ita cum fideli-
tas sit loco cuiusdam pretij, nō tenetur dominus habere fi-
dem de eo.Si tamen haberet,& traderet,vtile transferret do
minium,§.venditæ.Institut.de rer.diuis.& idem tenent Bal.
10 & Cardin.in dicto §.fin.per quos fiat inuesti.† Tertia ra-
tio est,quia quoties nomen à nomine descendit, ille qui est
principalis in contrahendo,debet ea quę sunt in obligatio-
ne primo adimplere ex parte sua, ponendo ea in substantia
11 obligationis,vt ibi agitur,&c.† Quare circa hanc quæstio.
distinguit Card. Alex.in d.c.j.§.fi.per quos fiat inuest.quia
aut loquimur in noua inuestitura quam dominus promisit
facere vasallo de feudo sibi nouiter promisso:& tunc si va-
sallus expressè recusat velle de dicto feudo facere fidelita-
tē,in isto casu absq; dubio dominus sine pœna & aliquo in-
teresse potest denegare inuestiturā,per tex.in d.§.fi. Aut do
minus iā inuestiuit vasallū abusiuè de dicto feudo: sed post
dictam inuestituram non vult vasallus præstare fidelitatem
expressè recusando:& dominus nō tenetur sibi facere inue-
stituram propriam,id est realem traditionem possessionis.
Sed interdū vasallus in feudo prædicto nouo,& facta dicta
inuestitura abusiua nō recusat expressè, sed tacitè differēdo
iurare fidelitatē:& tunc si post interpellationē sibi factā per
dominū ad præstandū fidelitatē cessauerit.illo tunc vasallus
priuabitur iure suo,nec dominus cōpelletur amplius ad fa-
ciendū inuestiturā realē,iuxta no.in §.j.quæ fuit prima cau.
12 benefi.amit.† Si verò loquimur de inuestitura feudi anti-
qui renouāda,vt in causa præsenti:& tūc si vasallus expres-
se recusat velle facere fidelitatē,poterit sibi dominus dene-
gare inuestituram,per tex.in d.l.fi.per quos fiat inuesti.qui
potest ita intelligi secundum Iac.de Bel.Sed interdū nō ex-
pressè recusat vasallus velle facere fidelitatem,sed tacitè per
lapsum temporis videlicet anni & diei, si non est miles: vel
anni & mensis si est miles:& tunc priuatur feudo,non tene-
tur dominus amplius inuestituram facere,c.j.quo tempore
miles.& in dicto §.j.quæ fuit prima causa benefi.amittend.
Ergo hic cum esset dominus condemnatus ad recipiendum
vasallum ad homagium & fidelitatem.& in eius recusatio-
nem ad illa per Seneschallum recipiendum,,debebat se of-
ferre & petere,saltem in iudicio in quo fuerat idem domi-
nus condemnatus ipsum recipere in vasallum:quia hoc casu
non tenetur ire ad locum,vnde mouetur feudum: secūdum
Masuer.in sua praxi,in tit.de feud.versic.item vasallus.&ita
habetur in gradi.consuet.Franc.tit.de feu. §. iiij. incip. co-
gnito per curiam nisi sit consuetudo in contrarium, vt dixi
lib.consuetu. Biturig.in d.§.x.& postea in eius denegatio-
nem recurrere ad ipsum Seneschallum antequam posset a-
liquid petere,vt dixi in d.§.x.& xj.Et ita concludit Card.
Alex.in d.c.j.§.fi.per quos fit inuesti.versi.ex quibus omni
bus inferas,dicens secundum Iac.de Bel.& Bal.ibi quod in
noua inuestitura debet dominus se offerre:in veteri autem
se debet offerre vasallus per supradicta.Vnde fructus non
veniebant,imò dominus debebat relaxari cum expen. Et
ad hanc opi.duo ex dictis dominis se tenuerunt,tamen ma-
ior pars tenuit primam partem.Et sic vadit iudicium huius
mundi.

SVMMAE.

1 *Filia quæ renuntiauit,an faciat partem vel vocetur ad partē.*
& nume.2.3.4.& 10.
5 *Mortui reputantur,exhæredatus iustè,bannitus,Frācisсanus,*
monachus,& hæreticus.& nume.5.& 7.
6 *Cistercienses monachi an sint omnino incapaces.*
8 *Filius exhæredatus an augeat numerum liberorum pro legiti-*
ma portione.
9 *Filia renuntians censetur in fauorem omnium fratrū id æquali-*
ter facere.
10 *Filiæ renuntiantis portio accescit hæredi.*
11 *Dos an succedat loco legitimæ.& nume.12.*
13 *Filia renuntians,vel statuto exclusa,succedit,si frater iustè ex-*
hæredetur.

Quæstio CIIII.

Si filia dote contenta renuntiauit,& quittauit cum iuramento bona
paterna,& materna,vel etiam fraterna, an huiusmodi renuntia-
tio cedat omnibus aliis,vel faciat partem,licet nō admittatur ad
partem.

DECISIO CIIII.

ET circa hanc quæst. sunt tres opinio.vt dicit
Franci.Cur. antiq.consi.v.inchoante Stulphus
pater vt ex infrà dicendis apparebit. Quarum
vna fuit Pet.Iaco.compatriotæ in titu.de codic.
1 ex l.omnimodo ex testamēto.ver.sed quid erit,&c.†vbi te-
net quod talis filia quæ sic renūtiauit,computatur & nume-
ratur inter liberos,& facit partem,licet non admittatur ad
partem:sed eius portio remanet & accrescit hæredi,cui pa-
ter prouidisse videtur,text.in l.si pactum.ff.de proba. cum
not.in l.qui repudiantis.ff.de inoffi. testa.& in l.planè.§.si
duobus.ff.de leg.j.& ibi tenent Bal.Ange.& Lancelo. De-
cius,& Guliel.de Cugn.in authen. nouissima. C. de inoffi.
testa.& Alex.in cōsi.cxlix.lib.vij.& infrà.in quęst.clxxxiiij.
2 incip.Francisca pastoralis.† Licet Ioan.Guillonis famosus
Doctor,etiam compatriota,teneat contrarium in quodam
suo consil.quem refert, & ipsum sequitur Guido Pap.in
3 quæst.ccxcv.† Sed secundum opin.Pet.Iac.prout refert
Guido Pap.quæ est magis communis(remittendo se ad tra
ctatum suum detractionum fiendarum per hæredem gra-
uatum,qui non est inter suos tract.impressos)fuit iudicatū
in Parlamento Gratianopoli.& idem dicit Guido Pap.in
quæst.cccccxcix.inchoan.Item etiam in dicto processu fuit
conclusum.Et est bona ratio,ex quo non possunt succede-
re,hæreditas pertinet ad superstitē hæredem iure accrescē-
di,l.j.C.quando non pet.part.& per glo.in l.j.§.videndum.
ff.de succes.edict.& idem tenet Bal.consi.clvj.inci. statuto
cauetur.vo.ij.& Ang.in l.Papinianus.§.vnde siquis.versic.
vlti.not.istum articulum.de inoffi.testa.in d.§.si duobus.v-
bi dicit,quod hæc quæstio est valde quotidiana:quia multo-
ties filiæ traduntur nuptiis,& renuntiant eorum legitimæ,
& hæreditatis paternæ.& Io. Cāpezij in tract.suo de dote,
in pri-

in prima parte.quæst.xxxv.& Bal.in d.§.si duobus.& Rapha.Cuma.consil.cxiiij.& Bal.in l.si actionem. per illum text.& ibi per Mod.C.de pact.dicens,quod si sint sorores, & illa quę nubit facit pactum de non petendo hęreditatem paternam,non intelligitur per hoc renuntiare vt accrescat sorori:sed solum prodest ei cui fit factum.& Pau.de Castr. in consi.cclj.incip.viso puncto suprascripto, & narratis in eo.vol.antiq.& Bald.consi.ccxliij.incipien.præmissis duobus statutis.vol.iij.Licet in l.huiusmodi.§.si Titio.ff.de leg. j.teneat contrarium:tamen præcedens est verior,secundum
4 Paul.de Cast.& Imo.ibi. †Vndę inquit Paul.de Cast.si essent quatuor filij.& vna filia dotata,cum non excludatur in totum,auget numerum liberorum,& legitima filiorum erat dimidia omnium bonorum,Minuit ergo & auget numerum liberorum:quia si pater instituat extraneum,& istos quatuor in re particulari,quod legitima ipsorum erit semis in dimidia bonorum, cũ sint quinque computata filia & eius parte,quę connumeratur,licet non faciat partem.& idẽ Bald.consi.xxix.incho.casus super quo vol.j.Secus videtur si talis renuntians excluderetur à statuto,secundum Pau.in d.§.si duobus.quem Soci.sequitur consi cl.versi. postremo hæc conclusio,vol.j.& Guid.Pap.in cõsi.xcvj.ver.ad quintum dubium ante fi.ver.tamen quia dicta Sempronia. quãuis Paul.velit in d.§.si duobus.quod si renũtiatio filiæ fuisset facta patri,quod tunc habetur pro mortuo,alias non,scilicet quando renuntiatio facta est omnibus fratribus: Tamẽ pręcedens est verior,secundum Franc.de Are.ibi,versi. se-
5 cundo principaliter.†Sed secus est in exhęredato iustè,qui habetur pro mortuo,insti.de succes.lib.§.sed nostra.& in l. j.§.si pater emancipatus.ff.de coniungen.cum emancipa.libe.vel etiam in deportato.vt l.j.§.fi.de bono.posses contratab.Et idem in bannito insuccessibili facto ex forma statuti vel consuetudinis,vel etiam in fratre ordinis Minorum, qui etiam habetur pro mortuo,arg.l.si necesse.§.si deportatus ff.de bo.lib.& in cle.exiui de Paradiso.de verb.sign.& Bart.in l.cum pater.§.hæreditatem.ff.de lega.ij.& Ange.in l.fin.C.quando & quib.quarta pars lib.x.tamen est lectu. Bart.ibi,vt patet inuenti,quia Angelus ibi,in addi.ad Bar. in eo quod Bart.tenet,quod ille qui discessit cum filio fratre minore,videtur decedere sine filiis,& sic conditio fideicommissi sub illa conditione relicti videtur extare,remittẽdo se ad suum tracta.minoricarum.Et idem dicitur in lect. Ang.tamen Ange.in additio.vlti.ad Bar.tenet contra Bar. vt ibi,& in auth.nouissima.C.de inoffic.test.Sed opi.Bart. sequitur Ias.in d.authen.nouissima.vers.extra gloss.quærit Bart.& consi.lxv.nume.ij.inchoan.Spectabilis & egregius
6 vir.vol.j.† Secus in Cistercien.monacho.vt ait,qui non est omnino incapax,& maximè si pater ei aliquid reliquerit: tamen de cõsuetu.Franciæ omnes monachi & religiosi sunt incapaces,vt dixi in §.fin.de testa.lib.consuetu.Bituri.& in
7 consil.x.quæst.talis quidam volens ingredi.† Et in hęretico,quia legitima aliorum filiorum, qui possunt succedere non minuitur per tales filios insuccessibiles, imò habentur perinde ac si omnes mortui fuissent,secundum Pet.Iacob.in d.titu.de condict.ex leg.l.omnimodo.& Guliel.de Cugn. Bald.& Salic.in d.authenti.nouissima.Bald.Angel.Ioan.de Imo.Alex.& Franci.de Areti.post.Din.in d.planè.§.si duobus.& Bal.in l.pater filium.in repe.versicu.alterius quæro, quid.in filiis.ff.de inoffi.testa.quia tales non admittuntur ad partem,nec faciunt partem,cum habeãtur pro mortuis, vt dictum est.pro quo Din.alleg.text in authen.de natura. lib.curiæ depu.quam pauci.habent,& est post tit.de cõsuet. & illam habeo,sed bene glo.ibi,& ista est communis opin. secundum Francis.de Are.qui latè confirmat:& Ias.in d.§. si duobus.& tenuit Iac.de Bel.in authen.de trien.& semis. in princ.in iiij.quæst.Licet ibi Bart.in d.§.si duobus.& in d.l.pater filium.in repe.teneat contrarium. & ipsum sequitur Pau.de Cast.in d.§.si duobus.& Ang.Are.in §.j.de succes.lib.& And.Barb.in cõsi.x.versi.capio.aliud dubiũ.vol.

8 iiij.† Vnde si pater habebat duos aut tres filios,quorũ vnũ iustè exhæredauit,& alios in re certa particulares instituit hæredes,& extraneum vniuersalem reliquit hęredem,quòd isti duo filij habebunt totum trientem, hoc est quartam partem totius,iuxta regulã, quatuor aut infra:nec computatur exhæredatus:nec impedit quò minus fratres habeant totum trientem:quia non admittitur ad partem, nec facit partem, vt dictum est.Et idem Albe.in d.§.si duobus.& Iac.de Bel. in authen.de trien.& semis.in princ.in iiij. quæst.& idẽ Bal. in l.j.in vj.q.C.quando non pet.part. Sed Roma.ibi distinguit,vt ibi per eum.& Ale.in d.§.si duobus.& Ange.consi. cv.incip.statuto cauetur.in fin.versic.Et ideo dicit Guliel. & idem si testator vnum filium exhæredauit,& alium instituit hæredem vniuersalem eum grauans de restituendo hæreditatem extraneo,filius vult detrahere legitimam suam,in qua non potuit grauari fideicommisso, iuxta l.quoniam in prioribus.C.de inoffi.testa.quòd habebit integrum trientẽ ex tota hæreditate,& tenet Fran.Curt.in d.cons.v. Et sicut exhæredatus vel deportatus vel alij insuccessibiles non minuunt legitimam aliorum fratrum,ita nec augent legitimã, quia non augent numerum,secundum Guliel.de Cugn.& Doct.suprà alleg.in d.authent.nouissima.& Bal.& Doct.in d.l.pater filium versic.vlterius quæro hoc præsupposito. & Ange.in d.§.vnde si quis.& Franc.de Are.Alex.& Ias.in d. §.si duobus.vbi dicunt istam esse communem contra Bart. Pau.de Castr.& Ioan.de Imol.quia si erant quinque filij,& pater exhæredauit vnũ,quòd quatuor habebunt solũ trientem & nõ semissem,prout volebat Bart. quia exhæredatus, vel suprà nominati insuccessibiles habentur pro mortuis,& non faciunt partem,cum non admittantur ad partem.Et idem tenet Fab.de Giochiis in d.authen.nouissima. in xx.q. Albe.in d.§.si duobus.& Roma.in d.l.j.post Bal.in vj.quæ-
9 stio.†Vnde concludo primò,quòd filia quæ renuntiauit,siue in manibus patris,siue post mortem in manibus simpliciter fratrum,tunc præsumitur renuntiasse contemplatione aliorum fratrum propter præsumptam æqualitatem affectionis,vt consuluit Din.in consi.vj inci.eu testamento domini Albert.in princip.quem refert Bald.in l.pactum.C.de colla.bono.& Franc.de Are.in d.§.si duobus.versic.hoc tamẽ est limitãdum.Secus si in fauorẽ alicuius fratris, cui acquiritur portio filiæ renuntiantis,secundum Bald.in dicta l. si actionem C.de pact.& in l.si defunctus.C.de suis & legi. & Paul.de Cast.& de Are.in d.§.si duobus.& And.Barbat.
10 in consi.ij.versi.& si quispiam.volum.j.† Tamen facit partem in computationem legitimæ,& alios excludit,ac si totaliter succederet,licet non admittatur ad illam partem,& eius portio non accrescit aliis fratribus,sed remanet hęredi, vt dictum est:& ista fuit opinio Bal.in d.l.j.in vj.q. quando non peten.Vnde si essent tres filij,& vna filia quæ dote mediante renuntiauerit,filij non admittentur ad totum trientem,sed portio filiæ remanet hęredi,& sic minuit partem legitimæ:vel si essent quatuor filij,& vna filia, ipsa filia auget quantitatem legitimæ aliorum,ex quo admittitur ad partẽ, facit partem fratribus,quia legitima eorum erat semis computata filia,& eius parte,vt dictum est. Et secundum eã cõmunem iudicatum fuit in nostra suprema Burdegalæ curia, in causa communitatis de Vendatario,& etiam in causa cuiusdam militis Luzinam filiifamil.qui interfecerat quẽdam alium de quo feci mẽtionem suprà in vj.q. Et istam partem tenet Fab.de Grochiis in repetitio.authenti.nouissima.xx. q.versi.tertiò quæritur de renuntiante cum duobus sequen. Et ita est dicendum quando ex forma statuti vel consuetudine filia dotata,vel quæ debet dotari, vt excludatur à statuto vel consuetud.non penitus est exclusa à sua legitima,quã videtur habere in dote sibi constituta, vel constituenda. & ipsum sequitur Fran.de Are.in d.l.j in fi.quando non petẽ. singu.Franc Cur.in d.consi.v.& istam partem esse communem,& veriorem,vt ibi,& Ias.in authen.nouissima. versi. & ad illud quod tangit hic Raph.sequendo Bal.& Paulum de

Cast.in consi.cc.incip.super primo quæsito.ver.nũc est videndum de secundo quæsito.vol.nouorum.& in cons.lxxvj. sed adhuc maiorem.lib.iij.licet Ang.quem sequitur Imol. in d.§.si duobus.teneat contrarium,& quòd talis filia habetur pro mortua,sed eius portio non accrescit fratribus, quæ videtur in idem reincidere.& ibi Franc.de Aret.dicit hanc communem.Tamen opi.Bal.est multum æqua secundum eum.& difficultas huius quæst.secundum eum dependet ex hoc.
11 † An dos quæ datur filiæ succedat loco legitimæ:in qua variatum est per Doct. Nam si surrogetur loco legitimæ,tunc detrahatur tanquam quoddam æs alienum per se,vt voluit Cin.in l.sancimus.C. de nup.& Barto.in l. Titio centum.§.Titio genero.ff.de condi.& demon.Et tũc est vera opi.Ang.& Ioan.de Imo.licet Ang.voluit in cons. ccc.incip.punctus talis est, statuto ciuitatis Cortonæ.
12 † Si verò loco legitimæ habeatur,vt voluit Ioan. And. in addi. Spe.in rub.de sta.mona.& Bal.in l.quoniam in prioribus. C.de inoffi.testa.& Sali.in d.l.sancimus.quoniam computatur sibi in legitima.l.quoniam nouella.C.de inoffi. testa. & authen.ex testamento.C.de colla.quæ videtur communis,vt alibi dixi,tunc est vera opin.Bald.& hanc tenuit sing. Anto.de But.consi.xxxix.incip.in quæst.& ista varia sunt scripta.referens alias duas opinio.& tenet Balb.& Doct. in d.§.Titio.& And.Barb.in d.consil.x.& in consil.59.versic. viij.& Soci.consi.ccxlviij.incip.circa primam quæstionem, versi.preterea hanc partem tenẽt illi.volu.ij.& consi.cl.versi.posset hęc conclusio.vol.j.Secundo quod exhæredati iustè, & alij insuccessibiles non faciunt partem,nec admittuntur ad partem,cum habeantur pro mortuis, vt suprà dictũ est,& tenet Phil.Franc.in c.si pater in vij.q. de testa.lib.vj.
13 † Et limita hanc conclusionem,quod si filia dotata, qua ex forma statuti sit sola cum iustè exhæredato,quod tunc succedat secundum Bar.in d.l.j.§.si pater.& in l.j.§.qui habebat.de bonor. posses.contratabul.& tenet Decius consilio ccxcvij.versi.non obstat ergò.volumin.ij.& consil. cccxviij. nu.vij.eod.vol.& Benedict.Capr.consi.lxiij.& idem.in alio fratre decendente sine liberis:quia renuntiatio,aut statutum porrigitur ad hæreditatem fratris, vt voluit Ange.in consi.lij.incip.dominus.& Soci.in d.consil.ccxlviij.in fi.& Iac.de sanct.Georg.in l.auus.ff.de pact.& Ias.& Francis. de Aret.post Rom.in l.j.§.veteres.ff.de acqui.pos.& Francis.de Are.in l.si pater.§.filio impuberi in ij.no.ff.de vulg. & pup.& Georg.Nat in repe.c.quamuis pactum. versi. 26. quæro de pact.li.vj.

SVMMAE.

1 *Scriptura priuata non facit fidem nisi contra scribentem. & nu.2.*
3 *Liber rationum,an pro fisco faciat fidem.*
4 *Liber rationum viuentis vel mortui qualem faciat probationem & nu.5.*
6 *Defuncti scripto quare plus creditur quàm viuentis.*
7 *Charta partita,apud Aquitanos & Anglos.& nu.8.*
8 *Sigillum vel signum in mercaturis quid probet,& an transferat dominium.& nu.10.*
11 *Libri reperti in archiuis ecclesiæ,vel domo defuncti receptoris, faciunt fidem.& nume.12.*
13 *Terrariorum libri qualem fidem faciant.*
14 *Possessio probatur per solutionem mercedis.*
15 *Locatio quando probet possessionem.*

Quæstio CV.

An possessio & gaudẽtia fructuum ac redituum probetur per librũ rationum,seu terrariorum,siue computorum factum per receptores à mino temporali,vel episcopo aut capitulo ad hoc commissos & deputatos,apud quos,vel archiuum capituli posteà reperti fuerunt tales computorum libri.

DECISIO CV.

1 ET † videtur quòd libri rationum non probent, per text.in l.rationes.in prin.C. de proba.& ista regula,quòd scriptura priuata nõ facit fidem pro domino,l.instrumenta.& l.exemplo.quam Pau.de Cast.legit cum l.rationes.C.de fid.instru.l.si ex cautione.C. de nõ nume.pecu.& c.si cautio.de fide instru.& instit.de litera. oblig.& ibi Ioan.Fab.& Ang.Aret.& l.Publia.in fi.deposi.
2 † Sed bene contra dominum vel scribentem,si constat eius manu propria fuisse scriptam,vel per confessionem eius,vel testium depositionem.
3 † Nec etiam profectò facit fidem ad vtilitatem fisci,vt dictis iurib.& bo.tex.in l.inter chartulas C.de conuenien.fisci debito.lib.x.& Spe.in tit.de instru.edit.§.nunc dicendum.versic.regulariter ergo priuatæ scripturæ.& ibi Ioan.And. Matth.de Afflict.Decis. Neapol. lxxxiij.nu.xj.in cõtrarium videtur tex.in l.census.ff.de proba & in c.ad audientiã.de pręscrip.& ibi per Doct.in l.censualis quidẽ donatio.C.de donat.
4 † Vnde pro solutione q. secundũ Doct.in locis suprà alle. est succinctè dicendum, quòd aut loquimur in libris rationum priuatorum viuentium,& tunc non faciunt fidem pro se:sed contra bene,l.generaliter.C.de non nu.pecu.& iurib.suprà pro prima parte allega.nisi esset consuetudo in contrarium. Nam talis consuetudo facit eam censeri,& esse publicam,c.cum dilectus. & ibi per vtrunque Consisculum. insuper Feli.de fide instru.& Francis.de Are. in c.cum causam. in j.de probatio. vel essent alia adminicula,quæ sunt sex.secũdum Guid.Pap. in decisio.Parla.Delphina.q.cccclxj.quia tunc probarent,d. l.instrumenta.
5 † Aut sunt rationes mortuorum, & tunc si constet defunctum fuisse bonæ vitæ & famæ,faciunt semiplenam probationem:& sufficeret vnus testis cum illa scriptura libri:vel posset deferri hæredi iuramentum,in supplemẽtum probationis verioris,si sciebat veritatem, vt voluit Bart.in l.admonendi.ff.de iureiur.vbi dicit ita debere intelligi d.l.rationes ibi solam.Licet imperator in d.l.chartulas. ibi,neque testibus,neque cautionibus, &c.videatur velle, quod vnus testis non sufficiat etiam in rationibus confiscati,& sic mortui,tamen bona alicuius viuentis possunt confiscari.vnde secundum glo.ibi semiplenè probat.& sic potest deferri iuramentum secundum Bald.in l.j.C.de eden.& Ioan.de Plat.in d.l.inter chartulas.post princi.& idem tenet Pau.de Cast.in d.l.rationes.
6 † Et ratio quare magis pro scripturis defuncti pręsumitur, quàm pro scripturis viuentis,est secundum eum,quia non est verisimile,quod quis voluerit mori cum peccato.Ista ratio videtur contra text.in l. si quis in graui.§.j.ff.ad Silla.volentem morienti dicẽti vim mortis illatam non debere credi, nisi possit eam probare: quia talis cõfessio ad obligandũ nõ probat, sed bene ad liberãdum.Predictã opi.etiam tenet.Pau.de Cast.in cons.cccv. incip.ad bene examinandum dubia.ver.super tertio quæsito.vol.antiq.& Bart.in l.nuda.ff.de donatio.& Bartho.Soci.consi.lxxxv.inci.in controuersia.versi.multum etiam operatur.lib.ij.quod intelligit Soci.in consi.ix.versi.nec obstat si dicatur lib.ij.si defunctus erat bonus & legalis homo,quòd talis liber faciat præsumptionem,& cum aliis adminiculis plenam probationem. per text.in dicta l.rationes.& tenent Anton.& Abb.Sicul.in c.ij.de fide instru.& idem tenent Spec.in d.§.nunc dicendum.in d ver.regulariter.& ante illum ver.dicit Spec.quod scriptura priuata facit fidem de pensionibus acceptis.Quod dictum fuit Tancreti de Corneto in summa,eo.tit.de instru.edit.§.j. in fi.
7 † Vbi etiam dicit,quod in deposito solet fieri instrumentum:in quo quædam literæ per medium incidũtur,vna pars datur depositario,& alia deponenti:& ipsum sequitur Spec.vbi suprà vbi dicit ita seruari in diœcesi & prouincia Narbonen. & secundum ipsum seruatur in aliis contractibus: cui scripturæ standum est,vt l.Publia.ff.depo.& l.si chirographũ. ff.de probatio.& ita vidi seruari in prouincia Aquitaniæ.
8 † Et vocatur apud Aquitanos,& Anglos charta partita: & potest secundum Io.And.in additio.Specul.vbi suprà talis diuisio scripturæ procedere,quod dimidiam scripturæ per longum habeat quęlibet pars:vel forsitã nõ diuiditur charta,sed certæ literæ fiunt in magna figura quæ diuiduntur, & dantur in signum:& est bonus modus,quo aliquãdo dicat v-

eat visum fuisse qui non potest falsari. Et modus quem ego vidi in Aquitania seruari est idem, quando fit per literas A,B,C,D,quæ ponuntur in fin.& etiam alio modo, quòd parte superiori,vel in parte sinistra ipsius chartæ scinditur non rectè,sed ad modum ochæ,quemadmodum fit in panno,qui datur tonsori ad tondendum,ex quo capitur aliqua parua portio,quæ in vulgari vocatur *l'eschantillon*:quod remanet domino ad ipsum recognoscendum, arg.l.ad recognoscendos singulos.C.de ingen.manumis.
9 † Quare Bald. dicit in authen.dos data.C.de dona. ante nupt.quod ex signis,& signaculis res cognoscuntur:ideo ballæ mercatorũ præsumuntur esse eorum quorum sunt signacula. Et alleg. Bart.in l.eum qui.§.fi.ff.de fur.& idem And.Barba.in repeti.rub.de fide instru.vers.vnum tene menti.vbi vide.& Io. de Ana.in c.fi.ver.adde etiam Bal.Et idẽ in arboribus vẽditis,quæ signantur,l.quod si neque.ff.de peric.rei venditę.
10 †Secus est in vegete vineę empta,in qua per solam signaturam nõ transfertur dominium.tex.est qui reddit rationem fallentiæ in l.j.§.si dolium.eo.tit.de vtroque ponit Bald.in rub.C.de pericu.& commo.rei venditæ.& Ias.in l.quoties.
11 in vj.limitatio.C.de rei vendica.† Ideo libri,qui reperiuntur in archiuis ecclesiæ faciunt de consuetudine fidem,per tex.in d.c.ad audientiam,& in authentic. ad hæc.C.de fide instru.& Bald. & Doct.in d.l.exemplo.& in rubri. de fide instru.& Alexan.consi.clxxix.lib.vj. Nec de consuetudine & stylo Franciç requiritur, prout volunt Spec. & Io. And. in addi.in d.§.nunc videndum quòd archiuis pręsit aliquis officiarius,vel notarius publ.quando extractum fuit authoritate iudicis,vel literarum regiarum, parte vocata. de quo per Franc.de Aret.in d.c.cum causam.in j.&Feli.in d.c.ad
12 audientiam,in j.conclusione.†Et idem si reperiantur in domo olim receptoris ab ipso capitulo,& ecclesia cõmissi hominis legalis,& bonæ famæ,vt vult text.in d.c.ad audientiam.licet loquatur in Cardinali,tamen idem est in Episcopo,secundum Abb.Sicu.ibi,vel in alia persona honesta,se-
13 cundũ Feli.in iij.conclusione,licet dubitatiuè.†Vnde libri terrariorum,& computorum prælatorum vel capitulorum, & aliorum dominorum continentes censuales,debitores,& emphyteutas ipsorum,& solutiones illorum,probant cõtra illos debitores & censuales,& non contra alios,nisi esset cõsue.in contrarium,vt dictum est,quòd facerent fidem contra omnes,secundum Anch.consi.xxxix.incip.primo de iuribus.idem Sali.in d.l.exemplo.quando longo tempore viguerit inter dominos,& subditos,& Socin.in d.cons.xxxv. versic.sed ad præmissa respondetur.ser.Sentit Rom.consil. cxxvij.inci.posito quòd dominium. volẽs tales libros probare quando tanto tempore in eo fuissent descriptæ annuę solutiones,quòd indicta esset præsumptiua probatio iuris ecclesiasticis contra soluentem, & contra tertium faciunt præsumptionem,per quam potest deferri iuramentum secundum eum.& idem Florianus in d.l.census. post Nicol. de Neapol.quos sequitur Iaco.de sanct.Georg.ibi,& sing. Bal.in l.fi.in fin.C.sine censu vel reliq.vbi dicit quòd si per libros censuales apparet ita consuetum esse per x. annos, non est aliud inquirendum.& idem Felin.in d.c.ad audientiam.in x.conclusio.cum aliis ibi per eum allegatis.& quæ ponit Bal.in l.data opera.in fi.C.qui accusare non possunt. & in c.si diligenti.de præscript.& Bar.& Alber.& Ioan. de Imol.in d.l.nuda ratio.ff.de dona. & per ipsos, & omnes Moder.in l.admonendi.ff.de iureiur.& no.in c. sanè.xxiiij. q.ij.&tenet Masuer.in tit.de literis,notis.& nota ver. item etiam approbationem.& versi.item apocha.& in titu.de loca.versi.item terrariis.& consuetudo in hoc multum facit secundum omnes Doct.in c.cum dilectus.per illum text.de fide instrum.& Feli.in c.post cessionem.versi.fallit primò. de proba.Licet Feli.in c.cum causam.versic.extra istos casus.teneat contrarium,sequendo Host.contra glo.ibi,præterea vltra libros rationum habent titulum vnionis author. Episcopi factæ,& per Roma.pontificem confirmatæ.Vnde censetur habere meliora & potiora iura,l.fi.C.de edict. diui.Adria.tol.Et etiam profectò plura instrumenta locationum & solutionum diuersorum rectorum,seu vicariorũ ecclesiæ parochialis,cuius canonici ecclesiæ maioris Petagoricen.sunt patroni,& veri rectores per varias confessiones per ipsos vicarios factas.In quo casu censetur probata possessio ipsorum duorum canonicorum contra quoscunque detentores & possessores reos seu vicarios nullo modo probantes de sua possessione,l.qui vniuersas.§.j.& l.quamuis.§.si cõductor.& ibi Alex.in vlti.notab.ff.de acquir.pos. & l.Pomponius.& ibi Bal.ff.quemad.serui.amit.& Bal.in c.
14 cum venissent.de restitu. spol.dicens, † possessionem probari contra tertium per solutionem mercedis.& idem tenet ibi Abb.Sicul.versi.no.gloss.vbi vult quòd si pendente titulo habili ad translationem dominii soluitur pensio de authoritate concedentis,videtur translata possessio. Aliàs autem per solutionem pensionis ignorante possessore non transfertur possessio,d.c.inter dilectos.de fide instru. volẽs
15 illud dictum, quòd † locatio.non probet possessionem debere intelligi,quod non probat alio possidente. Item non probat in præiudicium tertii ignorantis,sed in præiudiciũ soluentis,& authoritatem,& consensum solutioni præstantis,vt ibi per eum,& tenet Bal.in l.fi.in fi.C.de sacrosan. eccle.& Abb.Sicu.in d.c.inter dilectos.& Alex.consi.xij.lib. j.& Ange.in l.quędam mulier.ff.de rei ven.& Pau.de Cast. consil.cccxlij.& ccliij.& xxxij.in fi.vol.antiq.& sing.Francis.Curtius,consi.lxxiiij.versi.aduertat dignitas vestra cum duobus ver.seq.& Bal.consil.cccxliij incip.sententia quam tulimus.vol.iiij.& Bartho.Soci.in d.consi.xxxv.ver.confirmantur præmissa.lib.ij. quinimo quando rector constituit se possidere nomine canonicorum abdicauit à se possessionem,quæ solo animo perditur,& amittitur,l.licet.C.de aquir.posses.tunc secundùm Inno.quem sequitur Abb.in d. c.cum venissent.canonici habuerunt veram possessionem. & hoc probat Innoc.per illum text. qui tamen secundum Abb.hoc non probat,licet intellectus Inno.sit in se verus, vt ibi.Ita contigit hic,vt constat per confessiones & instrumenta ipsorum duorum canonicorum,vt dictum est.

SVMMAE.

1 *Lite inter dominos pẽdentes colonus vel emphiteuta neutri solnet,sed consignabit.& nu.2.*

Quæstio CVI.

Inter duos fratres contenditur de diuisione & partagio facto,& ambo dicunt se esse in possessione percipiendi & leuandi reditus & cẽsus certorum emphyteutarum:& quilibet facit pendente processu conuenire suos tenẽtiarios,qui in iudicio offerunt cõsignare,prout ordinatum extitit per Seneschallum Xanthonem.aut eius locumtenen.à cuius sentẽtia vnus ipsorum appellauit,& releuauit contra ipsos tenentiarios,& emphyteutas: Quæritur an fuerit bene iudicatum,vel malè.

DECISIO CVI.

1 DICO breuiter quod bene fuit iudicatum:quia †si agatur inter duos dominos de aliquo feudo, de quo quis fuerat inuestitus,pendente processu vasallus debet gaudere,& sufficit offerre iura mẽtum,& alia iura & deueria,si aliqua debeat,vt tenet Bar. in l.litibus.in fi.& ibi Ioan.de Plat.versi vbi autem esset cõtentio inter duos.& etiam Lucas de Pen.& Iaco.Rebuf. in fi.versi.vltimo secundum lect. C.de agri.& censi.lib. xj. & hoc per gl.ibi in ver.restituantur.vt dixi in §.xiiij. in gloss. vlti de consuet.feudorum.lib.consue.Bituri.& illa glo.vult quòd si est contentio inter duos de aliquo fundo, quòd colonus potest dicere neutri se restituturum fructus,satisdando tamen de restituendo ei qui pro se sententiam reportabit:quod est limitatio ad l.vltimam.C. de petitione hæreditatis.& tenet singulariter Baldus in l.Lucius & Titia.in fine.per illum textum.ff.famil.erciscun.vbi dicit, quòd laboratori,re inter duos in cõtrouersia existente, suscipiẽdo partem suam & offerendo aliam partem cuicunque voluerit,non potest aliquid obiici & idem dicit ibi Flor.de san-

cto Petro ante finem.versicul. item est vtilis ista litera ad quæstionem laboratoris.& singulariter Card. Alex.in cap. j.versic.quæro quid si duo contendunt de hæreditate domini.quo temp.mil.inuest.petere debeat.'vbi primò dicit, quod vasallus potest petere inuestituram ab vtroque cum protestatione, vel quòd differat quousque aliquis obtineat, argum.c.si vero.de iure patrona. & l.si perlusorio. in fi. ff. de appellatio.& istud est verius quòd differat cum protestatione, ꝙ per eum non stat. Et pro pro hoc allegat quod no. Bald.in procem.Decretali.& in c.ex tenore. de restitutio. spolia.de inuestito à duobus tempore schismatis, quorum vterque prætendit se Papam, quod excusatur propter dubium.vt valeat vtraque inuestitura,& sustineatur illa quæ reperiatur facta à vero Papa. Et facit quod dicit Oldr.cōs. xij.incip. ad quæstionem qua quæritur . vbi loquitur de duobus collectis in discordia Imperatoribus. Et ita fuit dictum per arestum latum die xij.Martij, Anno 1519. in fauorem Iāmeti Nicolas, Vincenti Aulbini Honorati & Emerici Chanuyus, Colasij Dugon,& Iacobi Clamenceau appellatorum, contra Ioannem de Bellomente scutiferum de Chastenet à Seneschallo Xanthoniensi, seu eius locūtenente appellantem, qui fuit condemnatus etiam in expensis, & emenda centum solidorum Turonen. pro friuola appellatione. Sed quando est quæstio inter tales fratres possidentes pro diuiso, vide in quæstio.lviij.incip. An vnus vel duo.

SVMMAE.

1 *Emphyteuta præfertur alijs emptoribus, si dominus vendit.*
2 *Colonus debet potius fructus vendere domino quàm alijs.*
3 *Locare quando quis vni potius debeat quàm alij eodem pretio.*
4 *Consuetudo potest, id quod potest pactum.*

Quæstio CVII.

An valeat consuetudo ciuitatis Burdegalæ, quòd inquilinus, siue conductor, vel colonus finita locatione, seu conductione præferatur secundo, si tantum dare velit quantum secundus.

DECISIO CVII.

ET videtur, quòd non, vt in simili voluit Specu· in tit.de emphy.§.nunc alia.ver.xciij. vbi dicit
1 quòd† emphyteuta præfertur cæteris emptoribus, cum dominus vendit proprietatem: sed dominus cui voluerit, poterit vendere ius suum, nisi esset cōsuetudo in contrarium. Et idem tenet Ange.in l.congruit. C.de loc.prędio ciuil.lib.xj.& istud ibi tenet Iac.Rebuf. Secus est in scolaribus quia sunt magis priuilegiati, per text.in l.ne cui.C.loca.& per gl.in l.fina.in verbo, maneat.eo. titu. de loca.præd.ciuil. Et idem ibi tenet Iac.Reb.& per glo.in d.l.ne cui.& per no.per Inno.& Hostien.c.ex rescripto. de loca.& cōduc.& idem tenuit Goffred. in d.c.ex rescripto. per tex.in d.l.congruit. Contrarium voluit Bar. in l.cotem. §.j.per illum tex.ff.de publica.& per tex.in l j.& fi.C.de loca.præd.ciuil.lib.xj.& est casus sing.in d.l.cotem §.j.quòd si habens rem vectigalem republic. soluat, non debet sibi auferri, si est paratus dare reipublicæ tantum, quantum ab alio potest reperiri & ibi idem tenet Ioan. de Imo.qui allegat d.l.fin.C.de loca.præd.ciuil.bene facit d.l.cōgruit.quæ est pen.vbi est casus ad literam,& ibi Luc.de Pen.in verb.& sic nota pro conductoribus & colonis. Tamen si dominus neutri locare vult, non compelletur, sed potest eam pro libito retinere:& Ang.in l.j.de metal.& metal.sequitur Bart.
2 vbi etiam dicit, quòd colonus † debet potius domino vendere fructus quàm alij, iusto tamē pretio.& idem dixerat ibi Bar.quem ibi Ioan.de Plat.Luc de Penna,& Iac. Rebuf. sequuntur.& Roma.in l.j.ff.solut.matri.& Pau.de Castr.in consi.iiij.ver.prætereà si dictus Theobaldus. Accedat text. in l.licitatio.§.reliquatores.& ibi per Doctor.ff.de publica.
3 Quid dicendum?† Dico, quòd regula iuris est, quòd dominus potest cui vult locare, nec primus cōductor potest impedire, secundum textum qui est clarus in dicta l.ne cui.& ibi gloss.Bartolus, Baldus, Salicet.& Alberic. & postea ita per statut. Aquitaniæ in consuetudinibus arestandis fuit consuetudo redacta: vt habetur.§.vltimo.de loca.libr.consuetu. Fallit tamen in prædiis fiscalibus, vt d.l.congruit.& l. fi. Item fallit in magistris,& scholaribus, d. c.ex rescripto. & iurib.suprà alleg. Item fallit si per pactum in scriptis tamen factum, ita esset conuentum, quòd non liceret domino alij locare, quandiu ipse conductam habere vellet, & tantū dare quantum alius.d.l.ne cui.versic.nisi fortè pacta.& ibi gloss.in verbo pacta.& ibi tenet Bal.& Salice.post gloss.& Bal.in l.contractus.ff de reg.iur. vel nisi esset consuetudo
4 loci, vt erat hic consuet.redactam tempore huius q. † quia quod potest fieri per pactum, potest per consuetudinem introduci.l.nō impossibile.ff.de pact.& gl.in rub.de decr.decurio.libr.x.C. & istud voluit Speculator in dicto versicu. xciij. vt suprà dictum est, quod dominus teneatur, si est in hoc consuetudo. & idem tenet Antonius de Butr.in dicto capitu.ex rescripto.dicens non reperiri iure cautum, quòd dominus teneatur primo inquilino & conductori, pro pretio quod à nouo reperit, dimittere,& quod d.l.congruit.& alia iura suprà alleg.loquuntur in conductore prædiorum fiscalium. Dicit tamen quòd ex quadam vrbanitate potius debet dimittere primo conductori, quàm nouo, pro eadem pēsione, aliter fieret sibi iniuria, arg.leg.prima.§.permittitur.ff.de aqua quoti.& æstiua. Statuta tamen secundum eum vtiliter circa hoc prouident, quæ seruanda sunt. Et subdit Ant.dicere Bar.in d.§.permittitur.quòd si finita tertia generatione res emphyteutica reuertitur ad ecclesiam,& prelatus vult de illa inuestire aliū, quòd hæredes istius generationis finitæ possunt contra prælatum appellare,& implorare officium superioris. Et idem voluit Bar.in l.j.ff.de priuileg.credito.& in l.si mihi & Titio.ff.de ver.oblig. pro quo videtur text.in c.ad aures.de empt.& vend.licet Ioan.de Imo teneat ibi contrarium.sed opi.Bar.tenuit Ange.in d.§. permittitur.vbi etiam extendunt ad feudum. Et idem tenet Abb.Sicul.& Anch.& Card.in c.bonæ. de postu. præla.& Io.de Imol.in d.c.ex rescripto. Et circa quæst.Bart.refert se dixisse in d.c.bonæ.& in c.ij.de feud. opin. Barto. sequitur And.Barba.in d.c.ex rescripto. versicu. vtrum autem hæc constitutio. vbi dicit opi.Bart.esse æquam & communem. Tamen contrarium in puncto iuris credit esse verum per quatuor rationes, vt ibi vide.& consuluit Roma.in consil. xxj.secundum opinionem Barto.& ita conclusum fuit in curia.

SVMMAE.

1 *Testis secunda depositio quando præualeat primæ.& nu.3.*
2 *Testis dictum in iudicio valido præualet alteri dicto inualido.*
4 *Testis an iterum deponere cogatur, non visa prima depositione. & nu.6.& 7.*
5 *Testis quando incidit in crimen falsi.*
8 *Testi ante publicationem potest dictum suum ostendi.*
9 *Testis qua cautela secundò deponere debet.*
10 *Testis vicarius qua pœna puniatur.*

Quæstio CVIII.

Testis qui aliàs deposuit, si repetatur per eūdem iudicem, vel alium super eius prima depositione, an compellatur deponere prędicta sua prima depositione signata prius non visa, licet ostendatur sibi duplum eius per commissarium.

DECISIO CVIII.

1 ET videtur quòd non teneatur deponere,† licet stetur secundæ depositioni iuratæ, etiam contrariæ primæ non iuratæ, vt voluit Bald.in l. nullum.C.de testibus.& in consi.cccclxv. vol. ij.& in l.gesta.C.de re iudica.& in c.j.versi.& dicat se non interfuisse.quid sit inuest.dicens ibi esse casum contra Bart. volentem contrarium in l.eos.ff.de falsis.vbi etiam Ang.& Bolog.in primis interpr.tenet contra Bar.allegat gl. fin. c.
2 cum causam quæ.de testib.quæ dicit,† quòd si testis dicat vnū in iudicio inualido,& aliud in valido, valet illud quod dicit

dicit in valido. Et idē tenet Philip. Corne. in consil. ccxvij. in iiij. dubio. vol. iiij. & Thom. Ferrar. in sua cautela. xiij. & Andreas Barb. in terminis in consi. xl. ver. & ad illud quod. vol. iij. & Feli. in c. cum in tua. in ij. conclusione. ver. fallit ista conclusio. & in iiij. conclusione dicit istam partem esse communiorem, & veriorem contra Bar. & sequaces. & hoc quando primum dictum extraiudiciale non erat iuratum:

3 † aliàs vbi fuisset iuratum, procederet opinio Bart. secundum Abb. Sicul. ita intelligentem in c. per tuas. de testi. & idem Bal. in d. c. per tuas. & in l. de tutela. C. de in integr. restitutio & in consi. liij. vol. ij. & Feli. in d. c. cum in tua. ante finem: quia potuit ex interuallo reminisci & informari, licet ab initio interrogatus testis tacuerit veritatem, & dixerit se nihil scire, vt dicit gl. ij. in c. cum causam. de testib. & Franc. de Aret. in l. quicquid adstringendæ. ff. de verb. oblig. allegat. not. per gl. & Doct. in c. accusatus. §. licet. de hereticis. lib. vj. vbi idem tenet Bolog. in primis interpretatio. & pulchrè Romanus in consil. ccccc v. & singular. Cæpol. in consi. lxj. & Bartho. Soci. in consil. ccliij. ver. ij. etiam clarè. lib. ij. & in consi. xcviij. versi. postremo etiam. volu. iij. & Ang. in consi. ccxxxiij. vers. satis enim detrahitur. & Cardi. Ale. in c. j. versi. ex sexta parte. si de inuest. inter dom. & vasal. lis oriatur. & Anto. Corset. in suo tract. de verbis geminatis. versi. lxij. & Franc. de Are. consi. lxxj. & Decisio. capellæ Tholos. ccclxxvij. & in q. ccxlj. & Hippo. Marsil. d. l. eos nu. xj. cum pluribus sequen. & Salice. in l. si quis decurio. C. de fal. & And. Barb. consi. xxix. nu. xviij. cum plurib. sequen. vol. j.

4 † Ergo vbi testis primò iuratus deposuit, & signauit eius depositionem, videtur non posse cogi ad iterum non prius visa dicta eius depositione deponendum, propter variationem, & inde falsitatem, vel cōtrarietatem euitandam.

5 † Et ideo mouebatur Bart. in d. l. eos. per illum tex. in ij. respon. quòd qui contra signum suum dicit testimonium, pœna falsi punitur, quæ verba innuunt, quod si testis in subscriptione vnius scripturæ tenuit vnum etiam extra iudicium, cuius contrarium posteà deposuit, incidit in falsum. Et pro hoc facit quòd dicit Alberi. in l. licet. C. de procu. quòd si instrumentum procurationis fuit in actis registratum, & petitur produci originale, quod debeat produci, dicens dixisse in authen. si quis in aliquo. C. de eden. & no. secundum eū per Bar. & Inno. in c. cum iure peritus. de offi. del. & per Innoc. in c. quoniam contra. de probat.

6 † In contrarium videtur quòd compellatur iterum iurare, & deponere, per no. per gl. & Doct. insuper Feli. in c. præterea. de testi. cogen. vbi testis, qui aliàs deposuit, cogitur iterum deponere medio iuramento: nec dicitur quòd eidem prima sua depositio ostendi debeat. Ad idem tex. in c. fraternitatis. de testi. & ibi Maria. Soci. & Feli. in ij. notab. & Bart. in l. hæres palam §. si quis in fi. ff. de testa. & Bal. ī auth. sed hodie. per illū tex. C. de iuramē. calū. & in l. fi. circa fi. C. de testi. secus dicit ibi Bal. quando iterum examinatur ad alium finem, quàm ad declarandum dictum suum ambiguum. cap. cum clamor. de testi. dato quod sit examinandus super eo, super quo iuratus deposuerat: puta in casu illius l. fi. de testi. & ad hoc allegat text. in l. qui bona. §. si quis stipulaturus. ff. de damn. infect. & idē Fel. dicit. in c. per tuas. ante fi. ver. tertio adde quod testis. de testibus. & Feli. in cap. præsentata. versicu. in tex. ibi, respuente. eod. tit.

7 † Quid dicendum? & Bart. in d. l. eos. decidit hanc quęst. in ver. quæro pro ista declaratione.

8 cum ver. seq. † Sed quid si testimoniū quod primo dixerat nō erat adhuc publicatū? in quo respōdet, ꝙ hoc nō obstante potest ipsi testi eius depositio ostendi, quia quantum ad ipsum testem eius testimonium non est secretum, sed semper publicum, sicut dicitur de iudice requirente testem ad declarandum dictum suum ambiguum, vt d. c. cum clamor. & ibi Feli. de testib. & idem Tindarus in tract. suo de testi. introducens Bar. & Bal. interlocutores, & ad inuicē disputantes. & Rom. altercationes eorum decidentem. c. xj. incip. vidimus item sæpissimè frequētari. cum aliis per eum alleg.

9 † Vnde Bar. in j. q. dat. vnum consi. videlicet quòd testis petat primam suam testificationem sibi prius exhiberi, vt de dicenda veritate possit informari, arg. l. sicum exhibuissent. §. à me autem. ff. de publica. & ibi Bart. & in q. seq. dat aliud cōsilium, quòd testis in secundo testimonio, seu depositione secunda, si primam non potest habere, apponat ista verba, quòd ipse dicit, prout sibi videtur modo. Et si apparuerit aliter dixisse in alia causa, & depositione, ex tunc corrigit hoc secundum dictum, & reducit ad primum dictum, cum illo tempore melius recordaretur. Et eum ibi sequitur Hippo. nu. vj. & 7. & idem Bar. in l. j. ff. si cer. pet. vbi dicit, quod testis, licet non recordaretur de negotio, potest tamē de eo certitudinariè testificari, referendo se ad scripturam suam, in qua de negotio attestatur. & idem Pau. de Castr. in consil. cxc. aliàs cxciij. inci. in causa q. quæ vertitur in curia. versic. item propter dictam. vol. antiq. & Tindarus vbi suprà tenet istud vltimum posse habere locum in teste perito, vel practico, qui posset securè cum hac protestatione secundò deponere, non visa prius altera eius depositione: sed secus in alio rustico, & cęteris personis imperitis. & ista cōmuniter non approbantur secundum Docto. suprà alleg. & Ang. Francis. de Aret. Alex. & Moder. in l. legata inutiliter. ff. de leg. j. & Socin. in d. consi. xcviij. versi. postremò etiam. vol. iij. Vnde videtur primum consilium esse verius, & præcipuè quando testis ex officio recolitur ad declarandum dictum suum obscurum, vel ambiguum, iuxta d. cap. cum clamor. quòd sibi ostendatur prima depositio propter obliuionem quæ contingere potest ex diuturnitate temporis. l. peregrè. ff. de acquir. pos. Idem secundum Pau. in cōsi. 194. introductum est, vt fiant subscriptiones testium, vt per eas possit quis affirmare ita esse, prout in eis continetur, licet re vera non recordetur, vt probatur secundum eum in l. iubemus. versicul. sed ne quis. C. de testamentis. Tamen ipsum Bartolum sequuntur Antonius de Butr. & Abbas in dicto cap. cum in tua. & ibi Felin. in princio. cum concordan. per eum alleg. & per. Alex. & Franc. in d. l. legata inutiliter. Nam valet dictum testis dicentis, dico prout aliàs dixi, nec dicitur secundum Salicet. in l. iurisiurandi. vers. quæro testis deposuit. C. de testi. & Docto. suprà alleg. sermo incertus, ex quo habet relationem certam, l. ait prætor. in princi. & in l. in summa. ff. de re iudi. & idem Bart. in d. l. legata inutiliter. & ibi per Moder. & ideo conclusum fuit in curia in causa appellationis, inter magistrum Iacobum Arnault à Seneschallo Xanthonien. appellantem, & generos suos appellatos, quòd testes tenerētur deponere attento duplo per commissarium signato. Et latum arestum fuit die

10 *mensis Iunij, Anno Domini M. D. XX. † Sed qua pœna puniatur testis deponens, aut dicens vnum extra iudicium, & aliud posteà in iudicio iuratus: dic quod puniri poterit secundum Hipp. in d. l. eos. nu. xx. ver. credo tamen de simplici mendacio aliqua leui pœna pecuniaria, prout mendaces puniuntur: sed non pœna falsi, vt voluit Bar. quod dicit Hippo. esse menti tenendum, quia quotidianum, & pro hoc allegat quod ipse dicit in l. de minore. in prin. nu. liij. versic. vltra prædicta. ff. de quæst. quòd licet confessio extraiudicialis non sit sufficiens ad condemnādum, sed ad torturam tantum, attamen poterit puniri talis confitens tāquam se de delicto gloriās extra ordinē arbitrio iudicis: per text. sing. in c. quam sit graue. de exce. præl. allegat ita tenere Parid. de Put. intra. synd. in verb. tortura. c. quia comuniter. in fi. ver. adde vnum sing. Sed hoc dictum videtur mihi salua eorum pace non posse de iure sustineri: quoniam illa confessio extraiudicialis per duos testes probata. gl. in l. fi. C. fam. ercis. solum est sufficiens, vt ipsi fatentur ad torturam: & verum est, & glo. Bar. & Ange. in l. capite quinto. de adul. Et si tortus fuerit, & illam sustinuerit, & sic corporaliter punitus, quomodo poterit condemnari de iactantia, cum veniat absoluendus, quia omnia purgata sint indicia, cogita. Sed in casu nostro erant vij. aut viij. testes deponentes de confes-

sione homicidij, per alium verè commissi, quæ conueniebat cum depositione alterius testis præsentis in dicto homicidio. Et tunc talis confessus in iudicio dicit cōtrarium: quare fuit per curiam punitus.

SVMMAE.

1 *Ecclesiæ immunitate qui gaudeant. & nu. 3. & 4.*
2 *Episcopi authoritas an requirenda in extrahendo criminosum de Ecclesia.*
5 *Homicidia triplex qui non gaudet immunitate.*
6 *Iura canonica ad placitum, & sine ratione facta.*
7 *Sacerdos quando possit etiam ab altari auelli.*
8 *Ab ecclesia extractus, an ad mortem possit damnari.*

Quæstio CIX.

Percutiens aliquem sacerdotem per industriam, & ex proposito ad effusionem sanguinis vsque, & etiam vnum seruientem qui volebat capere fugientē ad ecclesiam, an debeat illius gaudere immunitate.

DECISIO CIX.

1 ET † circa hāc q. sunt canonistæ à legistis, & legistę īter se, & pariter canonistæ inter se discrepātes. De iure enim ciuili sunt plures casus, quibus delinquētes ad sacram confugientes ecclesiam, non gaudent illius immunitate, vt not. gl. in l. ij. C. de iis qui ad eccles. confu. veluti homicidæ, adulteri, virginum raptores, & tributorum exactores, qui enumerantur in authen. de mād. princ. §. neque autem. & ibi glo. & quasi hodie secundum glos. ibi pro omni delicto confugiens non gaudet immunitate ecclesiæ, per d. authen. & illam glo. sequuntur ibi Iac. de Bellouisu, & Bar. & idem Sali. in d. l. ij. & in auth. si quis ei. C. de adulter. & Azo. in summa sua, tit. de iis qui ad ecclesiam confugiunt. in fi. & glo. in c. j. de homicid. & Ang. Aret. in tractatu suo malefi. in gl. fama publica. in iiij. q. dicens in omnibus criminibus atrocioribus, vt prædictis, & similibus, potest criminosus extrahi ab ecclesia: secus in aliis non atrocioribus: quod dicit esse notandum in practica, & sentit. Bart. in consi. clxix. inchoan. statutum ciuitatis Tuderti. quæ extractio ab ecclesia licet debeat fieri secundum Salic. in d. authen. si quis per episcopum, aut eius officiales, per text. in d. auth. de mandat. prin. §. neque. & in c. inter alia. & ibi om-
2 nes doct. † Tamen hoc non seruatur de facto, quia per iudicem secularem extrahitur, sine authoritate Episcopi, vt dicit Ioan. Fab. in §. fi. instit. de iis qui sunt sui, & Aufrer. in repet. cle. j. de offic. ordinar. in iiij. regula. xviij fallen. in fi. & Bar. in l. si cui. ff. de accusatio. & Ab. Sicul. in d. c. inter alia. de immuni. eccles. Vnde in hac materia Ioan. Fab. in l. j. C. de ijs qui ad eccl. conf. in d. §. fi. de iis qui sunt sui vel alie.
3 iuris. ponit regulam, † quod de iure canonico omnes fugiētes in ecclesiā gaudent immunitate illius. Fallit primò insidiatoribus itinerum. Secundò fallit in depopulatoribus agrorum, dict. cap. inter alia. Tertiò fallit in homicida voluntario, qui ex insidiis perpensatis commisit homicidium, capit. j. de homicid. Fallit quarto in delinquente in ecclesia, capit. j. de immu. eccle. & idem Ang. in §. vlti. in fin. in authē. vt liceat matr. & auię. & Alber. in rub. C. de iis qui ad eccl. conf. dicens in hac materia nos sequi debere iura canonica. Idem Oldra. consi. viij. post medium versi. vbi autē fugit propter maleficium. & Ioan. Barber. in suo iuris viatorio, tit. de violatori. immunitatum. addens alios tres casus scilicet in clerico qui disciplinæ fugiendæ causa confugit, potest extrahi. Item in interficiente clericum, & etiam in seruo fugiēte inuito domino. l. si seruus. de iis qui ad eccles. confugiunt, & d. c. inter alia. & d. §. fi. insti. de iis qui sui vel alie. iuris sunt. & idem Albe. in diction. suo in verbo. immunitas secundo confugentiam. & B o. consil. ccxxxvij. incip. Spectabilis domine collateralis. restringens prædictam opin. ad casus solum notatos in d. c. inter alia, & gl. ibi volēs etiā neminem pro delicto cōmisso quantumcunque graui in ecclesia, aut in eius atrio capi posse. Et sic vult homicidam voluntarium gaudere debere immunitate: Et istam opi. dicit Abb. Sicul. tenere in d. c. inter alia. & in d. c. fi. & in d. c. j. de homici. quamuis sentiat contrarium, si bene inspiciatur, d. c. fi. de immunita eccles. Ad quod c. j. de homici. respondet vtrobique Ab. Sicu. & in hoc vltimo casu, quòd gaudeat homicida immunitate, etiam si per industriam perpensatis insidiis interfecerit, videtur esse conclusio canonistarum. & sequitur Angel. de Claua. in sua summa, in verbo, immunitas. in §. xvj. Et hanc tenuit Hostien. in summa eo. titu. §. inquantum. & ad quos. ver. sinautem longè. & sentit Ioan. And. in d. capit. j. & Innoc. & Hosti. in d. c. inter alia. & Henric. Boyc. in c. ecclesiæ. vers. si fugit propter delictum. eodem titulo: & etiam de iure Longobardorum. & l. ij. licet contrarium videatur in l. v. eo. tit. & istam sequitur Aegid. Bellame. consil. xiij. exord. domi. Io. de Fonte, & Mari. Socin. in tracta. de citatione. arti. xvij. ver. quod tamen dixi, quod ratione delicti. & Ale. singulariter con. cxv. lib. vij. & Imo. in cle. j. versi. secundo principaliter. ibi, ab isto autem priuilegio excipiuntur tres personæ. de pœn. & remis. & in hoc sto iuri canonico, quod corrigit legem, quæ est in d. auth. de man. prin. §. neque autem.
4 † Vnde in casu nostro debet gaudere, posito quod ex proposito, & insidiis pensatis vulnerauerit, cum ipse homicidia gaudere debeat. Ergo à fortiori vulnerans, vt voluit Abb. Sicul. in d. c. fi. de immunita. eccl. versi. sed ego vltra alios, etiam sine ecclesia. Dum tamen nō interueniat membrorum mutilatio, quia ille text. loquitur de homici. vel membri mutilatione facta in ecclesia, qui etiam potest habere locum, vt inquit, in omnibus aliis grauibus delictis, propter identitatem rationis. Sed hic vapulatio, & illatio vulneris tam sacerdotis, quam seruientis fuit facta extra ecclesiam, igitur &c. idem Aufrer. Deci. capel. Tholo. q. cccxxxij. sed in homicidio extra ecclesiam in insidiis pensatis commisso intelli-
5 git Io. de Ana. in d. c. j. de homicid. † De triplici homicida, qui gaudere non debet immunitate eccle. Primò, in eo qui occidit in ecclesia. Secundò, in eo qui occidit veneno, quòd est plus quam gladio. l. j. ff. de malefic. & mathemati. Tertiò, in eo, qui alias proditoriè occidit, per tex. in d. c. j. ibi, per industriam, & sic tenet primam opin. quam sequuta fuit Deci. Parlamenti Delphi. q. cxx. vbi Guido Pap. narrat bis fuisse iudicatum homicidas voluntarios non debere gaudere immunitate eccles. & tenet. Iac. de Bellovi. in tract. de criminibus. tit. de fuga reorum. & immu. eccle. ver. sed vbi quis deliquit extra ecclesiam. & Anc. in d. c. inter alia. post Anto. de But. ibi in iij. q. & Pet. de Ferrariis in sua pract. ti. forma in
6 quisitionis. ver. ex iis potest non improbabiliter queri. † dicens iura canonica fuisse ad placitum, & sine ratione facta: imò cōtra ius diuinum, quo cautum est, domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis eam speluncam latronum. cap. decet. de immunita. eccle. lib. vj. si enim Deus noluit tolerare ementes, & vendentes in eccle. sed eos eiecit: quanto magis non vult receptari in ecclesiam latrones, homicidas, & similes, vt ibi, & c. eiiciens Dominus. lxxxviij. distinct. ideo dictum. c. j. de homi. debet prout iacet intelligi, secundum Pe. ibi, vt refert Abbas antiquus, & verum dicit, quia in Exo. xxj. dicitur ex quo dictum c. j. est extractum, quòd qui percusserit hominem volens occidere, morte moriatur: qui autem non est insidiatus, sed Deus illum tradidit in manus eius, constituam tibi locum in quo fugere debeat. Et si quis per industriam occiderit proximum suum, & per insidias, & ab altari meo auelles eū, vt moriatur. Et sic tā de casuali quam volūtario loquitur: de casuali debet gaudere, dum dicit, cōstituam tibi locum in quo fugere debeat. Sed voluntarium homicidam iubet ab altari auelli. quare dicit Ni. de Lyra, in versi. si quis per industriam. quod ecclesia non debet eum tueri, & ibi Stepha. Zaba. refert, quòd filiis Israel & aduenis homicidis non spontaneis sex ciuitates refugij constitutæ fuerant, vt habetur Iosue xx. ca. & Deutero. xix. & text. in l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. & ibi Cypro. & in §. seq. ff. de edil. edict. & Sig. de Homo. in repet.

l. iniurio

l.nemo Apostolorum.quęst.v.C.de sacrosan.eccl.& de hoc tex.in c.illa tantum.& ibi bona glo.in verbo,legis Mosaicę.
7 & ibi Doct.xv.quæ.j.† Et non solùm laicus, sed etiã sacerdos debet ab altari auelli, secũdum Rab.vbi supra, nisi inceperit officium ministrari in altari, in quo casu erit expectandum complementum ministerij: quo peracto tradatur ad mortem. Propter quod Ioab ibi confugiens non euasit mortem: quia per industriam, & insidias interfecerat Iudæos, scilicet, Abner, & Amasan, vt habetur iij.Reg.ij.c.ita sentit Felin in d.c.j.de homic.dicẽs de mente canonis esse ecclesiam tales non fouere.ca.j.de homici.lib.vj.& ista opinio seruatur in Parlamento Parisiensi, vt refert Ioannes Gall.quæst. clxxij.§.per arestum fuit dictum.& idem iudicatum fuit in curia, & etiam in casu isto de vulnerante sacerdotem, & etiã seruientem Regium: & fuit sibi amputata manus sinistra: aliàs fuit latum arestum apud Montem pessulanũ, tempore quo Parlamentum ibi erat contra Gulielmum Ioãnis presbyterum, qui se irruerat contra seruientem: vt habetur in
8 stylo in quarta parte de arestis.§.cclxix.† Et per prædicta videtur soluta quæst.an delinquẽs extractus ab ecclesia nõ debeat mori, vel corporaliter puniri ob honorem, & reuerentiam sanctæ matris ecclesiæ, ad quam fugerat, d.c.inter alia.sed solum ibi in pecunia, vel tradi inimicis ad perpetuo seruiendũ.c.reum ad ecclesiam.xvij.quæ.iiij.& ibi glo.ita tenet quam sequitur Archidiac.& idem Iaco.de Bellouisu.in d.tract.criminali.tit.de fuga reor.ver.iuxta præmissa quæritur.& Abb.Sicul.in d.c.inter alia, quod de consuetudine, & stylo Franciæ non seruatur, sed punitur, acsi nunquàm ad ædem sacram confugisset, postquàm immunitate gaudere non debet.

SVMMAE.

1 *Blasphemus non gaudet immunitate ecclesiæ.*
2 *Blasphemia sapit hæresim.*
3 *Sacrilegus non gaudet immunitate.*
4 *Ecclesiæ immunitate an gaudeant Iudæi, gentiles, hæretici, & excommunicati.& nu.6.& 7.*
8 *Ecclesiæ immunitate nõ gaudet fractor carceris cõdẽnatus. 9.*
10 *Sacrilegium semel committens, an postea in aliis delictis gaudeat ecclesiæ immunitate.*

Quæstio CX.

Sed an consuetus blasphemator Dei & virginis Mariæ gaudere debeat immunitate ecclesiæ. Et quid de homicida, & aliis ad ecclesiam fugientibus.

DECISIO CX.

1 ET† dic quod non, d.c.fin.de immu.eccle.per rationem ibi adductam: quia frustra legis implorat auxilium, qui in legem committit, ca.quia frustra.de vsur.& l.auxilium.in fi.ff.de minor. Nam qui delictum in ecclesia, vel contra eam Dei sponsam commiserit, gaudere non debet, d.c.fi.& c.conquesti.de sentent.excom.& tenet Ioan.Fab.in d.l.j.de iis qui ad eccle.confug.& Docto. in locis supra alleg.& pro hoc bo.text.in c.cum pro causa. de senten.excomm.& Paul.de Cast.consil.ccccliх.vol.nouorum, à fortiori gaudere non debet, si contra Deum sponsum ecclesiæ, & caput ad diuinam commiserit maiestatem: quàm longe grauius est offendere quam temporalem, ca.j. §.item statuimus.de stat.& consuet.contra liber.eccle.& c. vergentis.de hæret.quæ sicut læditur per hæresim vt ibi, sic etiam per blasphemiam, quam tolerare non debet ecclesia, cum Christus nostra pertulerit crimina.ca.in nonnullis.de
2 Iud.& tenet Cald.consil.ij.de iud.† Dicens hoc crimen sapere hæresim, si scienter & appensatè fiat, & maximè si sæpius reiteretur. Nam hæreticus censetur qui malè dogmatizat de fide, vel eius articulis.xxiij.quæst.iij.inter schis.'q. quia cum quis delinquit in ecclesia, non gaudet vt dictum est. Ergo nec qui in Deum: ex quo propter honorẽ Dei defertur ecclesiæ, multo fortius deferendum est Deo: iuxta illud: Propter vnum quodque tale & illud magis.vt authent. multo magis.C.de sacrosanctis eccle.iniuria quæ fit Deo
3 censetur ecclesię facta, & econtrà: & hoc est clarum.† Et ideo sacrilegus nõ debet gaudere immunitate, c.frater.xvij. quæst.iiij.propter quod dicit tex.ibi in c.sicut.quòd sicut maius peccatum est, quod in Deum committitur, quam quod in hominem, sic grauius est sacrilegium agere quàm fornicari, vt ibi, & idem tenet Archidia.in cap.quod ergo. xxiiij.quæst.v.dicens peccatum blasphemiæ quæ ponit in cœlum os suum omni peccato horribilius esse.allegat Hiero.super Isa.& ideo dicit tex.in c.monet te.§.sed quæritur quod grauius sit.xxij.quæstion.j.quod periurium tanto magis pœnale quanto sanctius illud propter quod inuocatur, vt ibi: grauiori tamen se subiicit pœnæ, qui per creatorem iurat.& idem per dicta iura tenet Decisi.capel.Tholo.ccccxxij.in princip.aliàs censeretur hæreticum.quia sicut non est nisi vnus Deus, & vnus Dei Filius, Iesus Christus benedictus, ita ecclesia non habet nisi vnum caput, & vnicum principalem vicarium.in extrauagant.vnam sanctam.in principio.& ibi gloss.ij.& §.quicunque igitur.& ibi etiam gloss.de maiorita.& obed.inter communes. Quare dicit gloss.in capit.vt pridem.in versic.obsidésque.xxiij. quæst.viij.in fi.quod ea quæ committuntur in nos dimittere possumus, sed ea quæ in Deum & ecclesiam, minimè. Et illam glo.facit Bal.singularem in l.accusatio.versic.puto etiam quòd Episcopus.C.de accus.& Io.de Ana.in ca.ij.de maledi.versi.adde prædictis. Vnde cum immunitas ad ecclesiam confugentium introducta fuit ob honorem & reuerentiam Dei, & charitatem & pietatem proximi, vt volunt Docto.in locis suprà alleg.& Ioann.de Viscis in repe.cap. diffiniuit.versic.tricesimosecundo conclusio.xvij.quæstio. iiij.locus enim non sanctificat hominem, sed homo locum. xl.distinctio.aliàs ecclesia diceretur in loco, & non in persona, quod est falsum: quia Deus non in loco, sed in persona scilicet beati Petri suam fundauit ecclesiam, dicens. Tu es Petrus, &c.vt plenè dicit Zense.in extrauag.execrabilis.
4 §.nos itaque.in versicul.Romanæ ecclesiæ.de præben.† Licet Iudæi & infideles gaudeant immunitate, quando non fictè & simulatè confugiunt ad ecclesiam: aliis non.l.secunda, & ibi tenet Ioann.Fabr.de iis qui ad eccle.conf.& etiam gloss.in dicto capitul.inter alia.quam sequitur ibi Imol.
5 † Et idem in excommunicato, vt voluit Hostien.in summa titulo.§.à quibus.versicul.quid ergo.& Ioann.Fabr.in dicta l.prima, summat.Angel.eod.titul.§.xj. Et multi ex dominis de Tornella idem tenebant: quòd perfodit mentem nostram, videns renatos fonte baptismatis in deuium oberrantes, qui debebant opprobrium illatum domino in terra hæreditatis suæ totis viribus vendicare, potius quam iniuriatoribus suis fauere, vt inquit text.in extrauagant. Clementis.v.incip.multa mentis.inter communes.titul.de
6 Iud.† Sed contrarium tenuerunt reliqui domini, quòd omnes prædicti blasphemi, Iudæi, hæretici, & apostatæ non gauderent, nisi prius requisitis per dicta l.prima, adimpletis, vt voluit ibi Bartol.& gloss.prag.sanctio in capi.j.§.statuit.per illum tex.in versi.inde.vt dicit patere per extrauag. Mart.& Ioann.directam inquisitoribus Franciæ. Et ibi
7 per gloss.† Sed in excommunicato communius est quòd gaudeat immunitate & ratio est, quia delictum excommunicati non attenditur, sed potius amor Dei, cui (vt dictum est) competit ille honor qui non peccauit. Quæ ratio (secundum Doctor.suprà allega.& Ioann.de Turre Crema.in ca. si quis in atrio.xvij.quæst.iiij.& Maria.Soci.in d.titul.dè citata.arti.xvij.versic.& est aduertendum.& Alber.in dictionario suo in litera, I, versi.immunitas.ij.ibi, quid si Iudæus.) facit contra blasphemos nominis Dei, & perpetuæ virginis Mariæ, contra quorum honorem, & gloriam protulit blasphemiam, vt dixi in quæstion.cccj.inchoan.qua pœna blasphematores. Igitur &c. Et ita conclusum fuit in curia die prima Iunij, Anno.1523.contra Petrum Pomare de Tortorẽ, seu altarũ iustitiæ operarum magistrum, qui à carceribus ad ecclesiã conuentus nostræ dominæ de Carmelo aufuge-

8 rat.† Et tunc fuit etiam dubitatum de homicidia incarcera-
to,qui rupto & fracto carcere aufugit ad ecclesiam, an de-
beret gaudere.& videtur quod non, quia erat inter manus
iustitiæ,& fugiendo de manibus iustitiæ ad ecclesiam. Et i-
dem si ductus per ecclesiam ad cœmeterium petat immuni
tatem,quod non debeat gaudere.argumen.l. si quis post.C.
de ædi.priua.& ibi tenet Pet.de Bellapertic.super rubr.eod.
titu.& sequitur Oldr.in d.consi.liiij.circa fin.& Archi.in c.
sicut antiquitus.xvij.q.iiij. & Hippol.de Marsil.in repeti.l.
vnicæ.nu.cxj.& in sua praxi criminum,in versi.alterius.nu.
iiij.& vtrobique loquitur in capto euadēte manum iustitiæ,
vel post delictum insecuto à familia, vel ab aliis volentibus
eum rapere,& ad ecclesiam fugiente,quod gaudere non de-
bebat.Et sentit Alex.consi.xxiiij.versi.& sic patet.libr.ij. &
ambo allegant Cin.in auth.si quis ei.C.de adulte.cum aliis
per Hippol.allega.& idem Chasse.lib.consue.Burg.tit. *des
iustices & droictz*.§.v.nu.xiiij.& cxxj. in condemnato per
curiam Parisien.transeunte per immunitatem ecclesię,asse-
rens ita de facto Pictauis vidisse,& idem de arestatis fugiē-
tibus ad ecclesiā:tamen si iuxta ecclesiā maiorē intra passus
xl.vel xxx.iuxta aliā inferiorē ecclesiam fugitiuus fuerit ca-
ptus,antequam intrauerit illos passus,non debet gaudere,vt
tenet Ioan.de Vischis in dicta repe.c.diffiniuit.ver. no.ter-
tiò ex isto tex.& versi.quinta conclusio. In contrarium vi-
detur argu.c.si quis contumax.& d.c.diffiniuit.xvij.q.iiij.&
istam vltimam partem tenet Io.de Vischis,ibi, in repe.vers.
quid si aliquis à iustitiario.& Collect.in c.fin.versic.quid si
captus.de immuni.eccle.Tamen isto casu videtur prisone-
rium effracto carcere,& ad ecclesiam fugientem censeri sa-
crilegū.cum sacros carceris muros effregerit ad instar trā-
scendentis muros ciuitatis,l.sanctum.& l.sacra.& l.fin.ff.de
rerum diui. ita æquiparat Cuman.in consi.cv. carcer enim
ad custodiam & nō ad pœnam inuentus est,l.aut damnum.
§.solēt.ff.de pœn.vnde violans immunitatem dicitur sacri-
legus,vt tenet Abb.Sicul.in d.c.fin.versi.credo tamen posse
dici.de immunita.eccle.sed sacrilegus non gaudet, d.c.fra-
9 ter.cum duobus seq.igitur,&c.† Tamen isto casu de homi-
cida carcerato ad ecclesiam fugiente,etiam illo rupto,con-
clusum fuit ipsum gaudere debere. Et latū arestū die xiiij.
Maij, Anno 1529.inter Procuratorem Regium & Raymū-
dum du Boys dit Thoti,& Martinū Gray prisonerios ap-
pellantes à Seneschallo Agen.seu ab eius locūtenentē. qui
eosdem ab ecclesia extraxerat:sed prius ordinatū inquisitio-
nē fieri de modo occidēdi,& plaga mortuo illata, & aliis in
aresto contentis:& pariter dictum fuit pro quodam Ray-
mūdo la Faye appel.à Seneschallo Agen.qui eum extra im-
munitatem ecclesiæ extraxerat,ad quā rupto carcere aufuge
rat. Et latum arestū die iij.Septēbr.anno 1537. & in hāc par-
tem inclinat Chasse.lib.consuetu.Burgun.titu. *des iustices*,
ver.quid si carceres.in nouiter impressis,quāuis per curiam
Diuioni dicat contrarium obseruari, & hoc quando nō est
10 homicida voluntarius, vt dictum est suprà. † Sed dubium
aliud fuit non modicum,an qui semel sacrilegiū commiserit
in ecclesia,vel cœmeterio , de quo non fuerat punitus,si ob
aliud prius vel posterius delictū per eum cōmissum fugiat
ad ecclesiam,gaudere debeat illius immunitate. Et videtur
quòd sic,vt tenet Io.de Vischis in d.c.diffini.nu lxiiij.quia
iura simpliciter loquūtur,nisi fortè,vt inquit prius,vel post
delictum commissum fuisset tale,pro quo esset priuatus im-
munitate,vt quia publicus fuisset latro.Contrarium tamen
determinauit Decisi.capel.Tholos. ccccxxij.in prin. talem
non debere gaudere,per tex.in c.ad Episcopos.cum sequē.
xvij.q.iij.in d.c.fi.de immu.eccl.& ibi tenere videtur Abb.
Sicul.quia puniri debet in eo in quo deliquit. frustrà enim
legis auxilium implorat &c.vt ibi dicit textus. & idē Chas-
sa.libr.consuetud.Burgun.titu.*des iustices*.§.v.numer.cxij.
versic.in Decision.Tholos.Si tamen pro sacrilegio,aut alio
delicto in ecclesia cōmisso,pro quo immunitate eccle. gau-
dere non debebat,fuerit punitus,& pro alio posteà delicto
commisso,ratione cuius immunitate non priuatur,licet per
proximè dicta gaudere non deberet,cùm semel commiserit
in ecclesiam delictum,& sic illius perdiderit priuilegium,c.
ita nos.xxv.quæstion.ij.& etiam abutendo,illius amisit pri-
uilegium.ca.priuilegium.xj. quæstio.iij. & c.accedentibus.
& c.si de terra.& c.tuarum.de priuileg. & capit.ad abolen-
dam.in fi.de hęre.cum not.in c.cùm accessissent.per Feli.in
iij.regula de constitu.& per Cin.& Docto.in l.fi.C. de ex-
cusatio.tutor.tum delictum punitum aggrauat nouum de-
lictum.l.si cui.§.j.& ibi Bart.& Imol.ff.de accusatio.tamen
cùm sit priuilegium ecclesiæ,vnico nō perditur actu, etiam
punito,vt tenet Tancred.quem refert glo.in d.c.cùm acces
sissent.in verbo,contrauenerint.& ibi per Felin.versic.fallit
primò.cogita.

SVMMAE.

1 *Medietas si vni conferatur, & aliæ partes aliis, neutra collatio valet.*
2 *Vniuersitatis gesta nunquam valent, nisi à maiori parte capituli fiant.*
3 *Maior pars capituli non respectu aliarum partium sumenda est, sed respectu totius.*
4 *Patronorum maior pars nō intelligitur, vt maior pars capitul.*

Quæstio CXI.

Canonici in numero octauo existentes in capitulo,contulerunt beneficium ad eorum collationem pertinens, videlicet quatuor Titio, alii tres Seio,& octauus Gulielmo: quæritur quorū valeat collatio,vel an omnes sint priuati.

DECISIO CXI.

1 ET †breuiter dico collationem sic factā non va-
lere,& esse nullius momenti,per tex.in c.eccle-
sia vestra.in ij.de electio.& ibi Abb. Sicu. post
Host.& Imo.vers.sed quæro,nunquid disposi-
tio huius cap.habeat locum in omnibus electionibus, & in
aliis negotiis per vniuersitatem,&c.vbi ita tenet,reprobata
2 opi.Inno.† quia in actibus explicandis per vniuersitatē nō
valent gesta nisi fiant à maiori parte capituli,& saniori, c.j.
de iis quæ fiunt à maiori parte capit.Et ista est regula secū-
dum eum,& Bal.ibi multum notabiliter.Sed non potest di-
ci maior pars capituli,vbi non est maior omnium qui inter-
3 sunt in capitulo.† Nam maiors pars respectu partium mi-
norum non potest dici maior pars capituli : quia secundùm
ipsos capitulum constituitur ex omnibus sibi præsentibus,vt
ibi per eosdem & Abb.in c.propter.eo.tit.& Henri.Boyc.
in c.ecclesia vestra.in ij.eo.titu.& tenet Cin. quem sequun-
tur ibi Doct.in l.neque.C.de procu.& AEgi.Bellame.De
4 cisi.cclxxv.† Sed secus in pluribus patronis,siue clericis,si-
ue laicis,qui præsentant vt singuli,& non vt collegium, se-
cundùm Bald.& Abb.Sicu.in d.c.ecclesia vestra. quia præ-
sentatio facta à maiori parte patronorum valet,licet nō con
currat maior pars omnium,vt c.quoniā.de iure patro. Vnde
Abb.Sicul.in d.ca.ecclesia.circa hanc materiam ponit duas
cōclusiones.Prima,quod vbi actus pertinet ad plures,vt ad
collegium,requiritur ad validitatem illius dispositio maio-
ris partis totius collegij existentis tunc in collegio. Nam vt
constet vniuersitas,sufficit numerus duarū partium vocan-
dorum:& tūc valet quod fit à maiori parte istorum,vt l.nul-
li.& l.planè.ff.quod cuiusque vniuersi.nomine.& per Abb.
in c.cum nobis.de elect.& in d.c.j.de iis quæ fiunt à maiori
parte cap.& in c.omnes.& ibi amplè Felin.de constitut. Se-
cunda regula est,quòd in spectantibus ad plures, vt ad sin-
gulos,in casibus in quibus valet dispositio maioris partis,
sufficit maior comparatione maioris partis.d.ca. quoniam.
& ibi idem tenet.& in vtroque casu tenet Pet.de Anch. in d.
c.ecclesia.in ij.nu.iij.

SVMMAE.

1 *Retrahendi rem venditã tempus quando incipiat currere proximioribus.& nu.2.3.4.6.7.& 8.*

5 *Emphyteuta vel vasallus irrequisito domino venderis non perdit feudum, donec possessionem tradiderit.*

10 *Creditor proclamari faciens bona sui debitoris, etiam quæ ab alio tenebat, quare illi tertio pariat præiudicium. & numero 11.*

12 *Possessionem creditoris, an interuertat debitor alienans.*

13 *Permutantium vnius bona si subhastentur, & alterius posteà euincantur, redibit secundus ad bona subhastata.*

14 *Alienationi annuæ præstationis, vel hypothecæ tenetur quis se opponere vel protestari.*

15 *Feudi vel emphyteusis alienationi non habet necesse dominus se opponere.*

Quæstio. CXII.

An tempus consuetudinarium quod datur proximioribus ad retrahendum rem venditam currat contra ignorantes: quando venditor cõstituit se precario nomine emptoris possidere, donec emptor possessionem adeptus fuerit:& emptor non possidebat realiter,& actualiter, sed solum quandam percipiebat pensionem.

DECISIO CXII.

1 ET † videtur primò, quòd quando facta est vẽditio cũ pacto legis commissoriæ, vel addictionis in diem, vel si moueatur quæstio inter emptorem & venditorem: quod his casibus tempus interim non currit proximiori, quia eius scientia debet esse certa, firma, quæ est post conditionem, vel pactum, aut iudicium finitum, arg. l. quandiu. C. qui admitti ad bonorũ posses. possunt. Et in his casibus vẽditio debet esse perfecta, & possessio irreuocabiliter tradita, vera & non ficta. secundùm Cin. Bal.& Paul. de Cast. in l. cõtra maiores. C. de inoffic. testam.& plenè dixi in §.j. de consuetud. retractus. lib.
2 consue. Biturigum. † Vbi idem dico esse in pacto de retrouendendo, vt non currat, nisi à tempore finiti pacti, sequẽdo dominum Geraldum Vagoilly in sua quæst. de retracta. & Paul. de Cast. in l. si cum venderet. ff. de pigno. actio. licet in hoc Decisio Neapolitana. cccxxviij. tenuerit contrariũ. & Matthęus de Afflict. in tracta. prothomiseos, in verbo, licet eum. versic. item quæro. prout latius videtur in d. §.j. de consuetu. retract. Tamen secundum hanc nostram opinio. fuit in curia pluries conclusum,& iudicatum.& nũc in causa Natalis Spaignol. à Seneschallo Agennen. appellãtis cõtra Petrũ Olier emptorem appellatum, die vltima Aprilis, Anno 1530.& prius latũ fuerat arestum inter Lambertum Falque à dicto etiam Seneschallo Agennen. appellãtem, & Petrum Matthieu. appellatum die x. Ianuarij. Anno 1530.& pro prædicta Decisio. est tex. cum sua glo.& ibi Bal. Cardi. Alex.& Iacob. Aluaro. in c.j. §. Titius. si de feud. fuerit cõtrouer. inter domi.& agna.& in c.j. quo tempore miles inuestitu. pet. in verb. vltra annum.& c.j. §. porro qualiter feud. olim alie. poterat.& ibi gloss. penulti. Quæ iura volunt tempus non currere contra ignorantes, nisi esset ignorãtia crassa,& supina, quia tunc illa non excusaret: secundùm glos. in dicto cap.j. quo tempore miles. vt est quando ignorat quod omnes de ciuitate vel loco sciunt. l.j.& l. nec.& l. regula. C. de iur.& facti igno.& Barto. in l. genero. ff. de infami.& ita tenet Matthæ. de Afflict. in tractat. prothomiseos. in ver. vt intra xxx. dies.& eum sequitur de verbo ad verbũ Bartho. glossator consuetudinum Burgundię in tit. de retractu. §. v. versi. sed an istud tempus. volens quod tempus hoc non debet currere à die venditionis, nec etiam à die scientiæ, ac notitiæ pretij, sed possessionis adeptæ. Et vltimum de pretij ignorantia non seruatur, quia sufficit consignare vnam petiam auri & argenti, quando ignorat pretium, & offerre perficere quando emptor faciet apparere, quòd maiori pretio emerit, vel prestare cautionem, vt plenè dixi in §. iiij. de consuetu. retract.& in terminis tenet Io. Fab. in §. qui
3 autem. versi. secus crederem. instit. de excusa. tuto. † In contrarium videtur per text. in terminis. in c. constitutus.& ibi per Abb. Sicu.& Henri. Boyc. de in integ. resti.& Ioã. Fab. in l.j. C. de bonis mat. vbi currit minoribus annis xxv. tempus ad retrahendam rem per cognatos,& agnatos venditã, & etiam impeditos agere. Et quòd currat contra minores & pupillos, est tex. quem faciunt ibi singu. Bar. Bald. Alberi. Bologn. in suis interpreta. in l. sed si fine. §. Lucius. ff. de administra. tuto.& in d.c.j. versic. infantia.& ibi expresse. Bal. & Cardi. Alex. quo tempore miles inuest. pet. debeat.& idẽ Bald. in d.c.j. §. porro.& in l. fina. C. in quib. caus. in integrũ restitut. non est neces. cum aliis per nos allegatis in d. §.j. de consuetu. retract.& in §.j. in glo. vltima. de præscrip.& Bar. consi. clviij. incip. prædictę rationes.& Bartho. Socin. consi. lxj. versi. iij. obiicitur. volu. ij. ergo à fortiori contra ignorãtes: quia in casu præsenti venditio fuit pura,& simplex, sine pacto, aut conditione,& possessio tradita. Vnde à die venditionis & traditionis siue possessionis adeptæ incipit cur-
4 rere tempus. † Aliàs si non esset possessio tradita, non habet locum retractus, vt tenet Ioan. Fab. institutio. de emptio. in principio.& in l. si duobus. C. commun. de legat.& in l. prima. quando liceat ab empti. discedere.& sentit Speculator in titulo de emphyteu. §. nunc aliqua. versicul. nonagesimoquinto. cum versicul. sequenti.& dixi in §. ij. versiculo, sed queritur stante consuetudine. de consuetudin. retractatio.
5 † quia vasallus, vt ibi dixi, vel emphyteuta, qui irrequisito domino vendidit, nec verè tradidit, non perdit feudum: sed secus videtur, vbi possessionem verè, aut etiam non verè, sed fictè tradidisset, vt fuit in præsenti casu: quia se constituit precario nomine emptoris possidere, dando licentiam intrandi possessionem rei: quia tunc etiam cadit emphyteuta, qui sic vendidit, à iure suo, etiam si post temporis tractu eam redemerit,& domino ignoranti canonem soluerit, vt tenet singulariter Antonius de Butrio in consilio trigesimoquarto, incipiente. De iure absque longa allegatione planum mihi videtur.& mouetur, quia licet constitutum dicatur ficta traditio, tamen transfertur vera & propria possessio,& vtile dominium. l. certè. §. primo.& §. Iulianus. versicu. ego verò quoque possideo. ff. de precariis.& l. quædam mulier. ff. de rei vendicatione.& l. quamuis. §. conductor.& l. quod meo. in principio.& l. interdum. in principio. ff. de acquirenda possessione.& eum sequitur plenè Iason in l. finali. quæstione decimanona. C. de iure emphyteutic.& facit quod notat Iason in l. quoties. volumine quarto. versicul. quintò, principaliter limita. C. de rei vendicatione. vnde dicit Baldus in dicto §. Titius. si de feudo defuncti contentio sit inter dominum & agnatum. oportere agnatos esse bene aduisatos, ne patiantur labi tempus à iure, vel consuetudine ad retrahendum introductum, alioquin silentio transit.& idem Paulus de Castro in consilio trigesimoquinto, incipiente, præfata reformatio.& consilio quadringentesimo vigesimo nono, incipiente, circa primum. volumine nouorum.& Iason in l. petens. versicul. secundo, nota. C. de pactis.& Socinus consilio decimosexto, numero vigesimonono, volumine quarto,& dixi in dicto §. primo, de consuetudine retra-
6 ctat. † Et sic currit hoc tempus consuetudinarium contra ignorantes à die possessionis veræ, vel fictæ, per notata etiam per Bartolum, Baldum, Angelum & Modernos in dicta l. genero.& in l. quandiu. C. qui admitti ad bonorum possessionem possunt.& Abbas Siculus in capitu. quia diuersitatem. in tertio notabili. de concessione præbend.& Iason in §. rursus. institut. de actionib. versiculo, & ita tenui in dicto §. primo, in glossa prima, versiculo,& currit contra omnes, tam scientes quàm ignorantes.& ver-
7 sicul.& sic dicat quòd tempus.& in glossa vltima. † Quid

dicendum? Et cùm hæc quæst.fuisset in curia nostra in pro-
cessu propositionis errorũ inter nobiles Iacobũ de Beau-
mõt, & eius vxorem actores ex vna,& dominam Margare-
tam de Caumont ream ex altera,plures ex dominis tenebãt,
quòd hoc tempus non currebat contra absentes ignorãtes
venditionem,nisi à die scientiæ,& notitiæ, & ferè omnes in
casu præsenti constituti & precarij , in quo potest cadere i-
gnorantia:quia venditor remansit in possessione annis xxix.
absque eo quod emptor,nec dicti actores hæredes sui con-
questi fuissent,nisi nunc. Vnde dicta rea soror,& proximior
venditoris, quæ fuerat absens à prouincia cum marito suo
8 domino de Cardillac volens retrahere, petebat rem. † Sed
aliàs vbi fuisset emptori realis, & actualis possessio tradita,
tunc bene currit contra ignorantes à die venditionis,& pos
sessionis verè & non fictè traditæ.& ista est communis om-
nium Doctorum in l.j.& l.quandiu.C.qui admit.ad bono.
possessio.& Abb.Sicul.& Felin.in c.vigilanti.de præscript.
9 † Licet absens ex causa possit restitui,secundùm Bartol.in
l j.§.si quis autem.ff.de itine.actúque priuat.quamuis Bal.in
dicta l.j.qui admi.ad bono. teneat quòd non detur ignorãti
restitutio.Sed opinio Barto.est communis,vt Docto.in di-
cta l.genero.& per Felin.in dicto c.vigilanti. Quam com-
munem limitat septẽ modis,vt ibi,& latius dixi suprà quæ-
stion.xxxix.incipien. præscriptio centum annorum. Quia
præscriptio statutaria vel consuetud.subrogata est in locum
præscriptionis legalis longissimi temporis,ideo sapit secũ-
dum Doctor.naturam illius,quæ currit etiam ignoranti ius
& factum,l.si quis emptionis.§.fin.C.de præscript.xxx.an-
norum.accedat pro hòc Decisi.Bal.in l.fina.in fin.C.de do-
lo.vbi dicit,quòd actio de dolo durat biennio,& quę currit
à tempore commissi doli etiam absenti. Et facit etiã, quod
tempus datum executoribus per constitutiones synodales
currit ignoranti,vt per Bartolum,Bald.& Angel.in dicta l.
genero.& ita tenet etiam Ioan.de Ana.in c.tua nos.§.j.post
princip.de homicid.& Decisi.cap.Tholos.quæstion.lxxvj.
Sed ex iusta causa restituitur,vt dictum est,secundum magis
10 communem,de quo in quæst.cvij.† Et videtur per prædi-
cta idem dicendum in alienatione facta ad instantiam credi
toris,proclamari & incantari facientis bona sui debitoris il-
la possidentis nomine alterius,cui illa vendiderat, cum ipse
creditor non posset nominatim adiornari facere emptorem
possessorem fictum,quem ignorabat,sed solum ipsum debi-
torem de facto possidentem.l. si de certa. C. sine censu vel
reliq. Et ita conclusum in causa Bernardi Lacalim à Senes-
challo Agennens.appellantis cõtra Leonardum Baret ap-
pellatũ,& latũ arestũ die xxj.Ianuarij, Anno 1530. Et quan-
do possessor vocari debeat,vide in quęst.inchoan.an substi-
11 tutus per contractũ.col.ij.ver.hoc habito.† Tamen talis fi-
ctus possessor post prædictã decreti interpositionẽ, potest
intra tempus in vim suæ possessionis loca adiudicata petere,
etiam si tempore decreti in ciuitate esset præsens,& diu vẽ-
ditor in possessione remansisset, soluendo tamen creditori
debitum suum cum missis & constamẽtis : quoniam si bona
mihi hypothecata vendantur per debitorem meum,etiã me
sciente & permittente, iure tamen meo saluo, hoc est sine
præiudicio iuris mei,quod nihilominus potero agere hypo
thecaria.l.sicut.§.non videtur.ff.quib. modis pig.vel hypo-
the.solui.& probatur per Bartol.ab speciali l.j.C.de remis.
pign. Et minus præiudicat mihi ignoranti alienatio,vt latè
per Soci.consi.xlvj.num.xviij.vol.iiij. & in simili tenet Ioã.
Fab.in l.si eo tẽpore.vers.quid ergo si creditor habet rẽ.C.
12 de remis.pign.† Vnde si debitor qui precario nomine cre
ditoris sui bona sua se constituit possidere,aliquid ex dictis
bonis alienauerit,& sic alienando possessionem interuerte-
rit creditori,creditor poterit agere ad recuperandam illam
possessionem contra eum cui facta fuit alienatio condictio-
ne l.final. C.de acquirẽda possessione. Nec requiritur tunc,
quod fiat discussio de debitore principali,iuxta authẽt.hoc
si debitor.C.de pignor. Et ita ibi limitat Iacob.Butri.illam
authen.quam limitationem facit singularem Ang. in dicta
l.fina.in princip.versi.in text.ibi,vel quispiam. quæ est mẽ-
ti perpetuò tenenda:quia est vtilis limitatio ad d.authentic.
hoc si debitor. Et idem in alio venditore qui se precario cõ
stituit possidere rem quam alteri secundo purè vendidit,&
tradidit,quòd primus possit à secundo præscriptione non
obstante vendicare:quia per constitutionem precarij em-
ptor statim fuit factus dominus, & quasi possessor.l. quod
meo.in princip.ff.de acquiren.possessio.vt voluit Bal.con-
sil.ccccxciiij.inchoan.venditor constituit.volu.iiij. Nec (vt
inquit) incepit currere præscriptio primo emptori, donec
venditor precario possedit,l.malè agitur.C.de pręscriptio.
xxx.anno.& dixi in quæstio.cc.inchoan. Sed quid si mulier
13 secundo nùbens.ante finem. † Et alia quæstio fuit per iam
dicta decisa,cum duo inuicem suas permutassent metarias,
quarum vna erat tunc litigiosa,& alia metaria non,quæ tra-
ctu temporis fuit euicta:quo pendente, & ante sententiam
metaria non est litigiosa,ob debita sua fuit subhastata, & in
cariatori & plus offerenti tradita & deliberata. Quibus qui-
dem subhastationibus & cridis publicis alter compermu-
tantium nõ se opposuisset, cum rem sibi traditam quamuis
litigiosam possideret. Modo iste cui res litigiosa fuit euicta,
petit rem suam sic per decretum adiudicatam. Et fuit con-
clusum quòd posset petere,licet non se opposuisset, quia nõ
videtur ius suum amisisse,etiam si per plures transiuerit ma
manus,argumen.l.pro re pupilli.§.j.iuncta glo.in verbo,a-
gere.ff.de euictio.& Ange.Aret.in §.actionum.vers.vnum
tamen tene menti perpetuò.de actio. Cùm ius illius tãtum,
& non profectò istius (quod semper ei remanserit saluum
& integrum) fuerit venditum,vt decidit Ioan. Fab.vbi su-
14 prà per text.in l.qui tabernas.ff.de contrahen.emptio.† Se-
cus tamẽ videtur secundũ eum in præstationibus annuis &
hypothecis,quia pro conseruatione tenetur protestari,& se
opponere,l.creditoribus.ff.de separa.& in l.in possessionẽ.
ff.ex quib.causis in pos.eatur.aliàs esset decipere emptores
15 taliũ rerũ.† Ex quo sequitur secundũ eũ quod si contingat
feudũ,aut ius emphyteuticũ alienari,nõ habet dominus talis
feudi vel iuris emphyteutici necesse se illi opponere,quia res
transit cũ suo onere directo,l.alienatio.ff de contrahẽ. em-
ptio.& c.cũ non sit.de deci.& idem Masur.in sua praxi, tit.
execu.& subhasta.versi.item processum. tum quia tempore
subhastationũ erat absens à Seneschallia & diœcèsi Petra-
goricen.& residens diu antè in Seneschallia & diœcesi Le-
mouicen. Ideo cridæ cõprehendere eum non potuerũt,per
tex.in d.l.si eo tempore.iuncta gl.quam sequuntur ibi Ioã.
Fab.& Doct.& pariter canonistæ in c.fin.qui matri.accus.
non possunt. Quare fuit per curiam ad clarius apparendum
illud absentiæ factum probandum admissus, & pars aduersa
in contrarium,& latum arestum die xvij.Februarij, Anno
1531. Nec obstare posset eidem compermutanti sciuisse tem-
pore permutationis rem fuisse litigiosam:quoniam hoc liti-
giosi vitium non impedit eum posse repetere rẽ per ipsum
datam etiam à possessore alio nouissimo,propter stipulatio-
nem,& expressam rei hypothecam.l.cũ precibus.C.de rerũ
permu.& ibi Doct.in l.creditores.C.de pignor.quia in eo
casu quo quis emit,aut alio contractu rem sciẽter accipit li-
tigiosam,licet pretium aut æstimatio rei de iure fisco appli-
cetur.l.censemus.C.de litigio. Tamen secus si de euictione
interuenerit stipulatio:quia tunc habet actionem cõtra vẽ-
ditorem,à quo stipulatus est,vt voluerunt Ioã.Fab.Bald.&
Ange.quorum lectura est eadem de verbo ad verbum,in d.
l.censemus.& idem ibi Salic.nu.ix. & hodie etiam de con-
sue.& stylo curiarum Franciæ pœnæ prædictæ, & similes
non habent locum,& abrogatæ sunt per contrarium,l. rem
non nouam.C.de iudi.

SVMMAE.

1 *Dotis simplex constitutio valet sine pacto de aliquid lucrando.*
2 *Marito secundum consuetudinem aliquid de dote lucrante, an hoc habeat locum si stantibus liberis transeat ad secunda vota. & nu.4.5.&7.*

6 *Mariti licentia de secundo nubendo aufert omnes pœnas mulieri.*

Quæstio CXIII.

Stante consuetudine ciuitatis Burdegalę, quod maritus præmoriẽte vxore lucretur bona mobilia & dotem, vel alibi partem dotis, An habeat locum in marito stantibus liberis ad secunda vota transeunte: vel debeat intelligi non stantibus ex primo matrimonio, secundum l. hac edictali. C. de secund. nupt. vel aliàs illud lucrum reseruetur ipsis liberis.

DECISIO CXIII.

ET ista quęstio non est sine dubio, secundũ Docto. infrà allegandos, præcipuè Ange. in consi. cccxcvj. † Et præsuppono, licet sit sine dubio,
1 quòd valet constitutio dotis per mulierem simpliciter facta viro de dote sine aliquo pacto de aliquid lucrã
do, secundum glo. & omnes in d. l. hac edictali. & Angel. in
d. consi. & latius in quæst. incip. si pater aut mater. in princ.
2 † Et circa q. nostram videtur primo, quod etiam stantibus
liberis maritus lucretur bona mobilia, ex quo indistinctè
loquitur, non distinguendo an extent liberi vel non, vt vo-
luit Bald. in authen. præfereà. ver. vlterius etiam nota. C. vn-
de vir & vxor. licet istud non firmet, quia arguit in opposi-
tum, vt ibi per eũ. Et idem tenet Bal. in l ea lege. in i iij q. C.
de condi. ob cau. Et eum sequitur Pet. de Fe. in forma libel-
li, quo vxor agit ad dotem. in ver. dictæ dominę. Marga. di-
cens quod illam partem approbauit longissima cõsuetu. to-
tius Lombardiæ. Et tenet idẽ Bal. in l. fi. in fi. C. de bo. mat.
& Bal. in consi. xij. incip. quæstio formatur per Iac. But. vol.
iiij. & pro ista opi. facit quod dicit Bart. in l. iij. §. si rẽ. quem
sequuntur ibi Doct. ff. de legat. iij. quod quando cõsuetudo
disponit idem quod ius commune, debet aliquid vltra ius
operari. & idem Alex. in consi. clxxxiij. in fi. libr. v. & Andr.
Barba. in consi. xij. & in consi. lj. vol. j. & Feli. in c. j. vers. pri-
uilegiũ. de rescrip. & Ias. in §. actionum. nu. liij instit. de act.
ergo vltra d. l. hac edictali. debet aliquid addere, & vltra o-
perari, vt etiam intelligatur in marito habẽte liberos, & trã-
seunte ad secũdas nuptias. Et hoc nisi statutum se referet ad
ius commune, quia tunc debet intelligi secundum ius com-
mune. c. cum dilectus. de consuet. vt dicit Bal. cons. cxlij. in-
cip. supposito statuto. volum. j. prout in simili voluit Abbas
Sicu. post Inno. Host. & Ioan. And. in c. causam quæ. de re-
scrip. quod statutum disponens idem quod ius commune
intelligitur secũdum ius commune, quia satis est, quod pro-
ducat nouum remedium. Et ita videtur tenere Ioan. Cam-
pezij in tract. de dote, in v. parte. q. x. † Sed contrarium tenet
3 Barto. in d. l. hac edictali. & ibi Salice. in vj. q. & Bald. ibi ar
guit ad vtranque partem. sed idem Bald. sibi contrarius te-
nuit hanc sententiã in c. j. an maritus suc. vxori in benefi. nisi
in feudo, secundũ ipsum, in quo talis consuetudo vel statutũ
de lucrando dotẽ vel partem non habet locũ liberis stanti-
bus. Et ibi idẽ tenet Cardi. Alex. Et istã partẽ tenuit Bal. in
l. vnica. in iij. q. C. de inoffic. dona. Licet pro parte contraria
multum singulariter arguat. Tamen pro ista parte ita dicit
fuisse determinatum. Et idem tenet ibi Ang. & in authen. de
non eligen. secundo nub. in prin. sed tunc restat videre. & in
d. consi. cccxcvj. & Io. de Imo. in l. si verò §. de viro. in j mẽ-
bro principali. ff. sol. mat. & Alex. in l. fi. §. in computatione.
C. de iur. delib. l. inter cætera de lib. & posthu. & in l. si quis
priore. ff. ad Treb. & in consi. cxxij. nu. ix. ver. illud etiam cõ
stat. lib. vij. vbi dicit istam esse communem opi. & idem te-
net Ang. in §. quia vero. in j. versi. sed tunc potest dubitari.
in authen. de nupt. vbi dicit tale statutum esse Florentiæ. De
quo etiam facit mentionem Pau. de Cast. in d. l. j. de inoffic.
dona. & Bald. in d. cons. xij. & idem tenet Bal. in auth. ex te-
stamento. versi. sed statim iuxta prædicta quæro. de secund.
nup. & Francis. de Crema. in suo sing. vltim. clxxij. inchoã.
consului pridie. & Bal. in l. iubemus. C. ad Trebel. Et singu
lariter quidam Doct. qui ita consuluit, cuius consilium po-
nitur inter consilia Pau. de Cast. in ij. volum. ccccl xij. incip.
gl. in auth. de nup. vol. nouorum. & singu. & amplè Frãcisc.
Curt. consi. lxxix. exord. domina Franciscina. ver. sed præ-
missis omnibus non obstantibus. vsque ad fin. & idem tenet
Pau. de Cast. cõsi. cxcij. inci. verba apposita in statuto. volu.
antiq. Et Fran. de Pepis in repe. d. auth. præterea. versic. se-
cundum est quòd si superstes maritus. & ibi Pau. de Cast. &
amplè Ias. ver. quintò principaliter pondera. vbi post lon-
gam disputationem distinguit tres casus principales, quos
prosecutus fuit Soci. consi. lij. inchoan. super hac difficulta-
te. volu. iij. & Ioan. de Garoni. in d. l. hac edictali. qui multũ
est longus in rationibus cuiuslibet Docto. hanc quæsti. tan-
4 gentis, recitandis. † Nam aliquando statutum au consuetu-
do expresse dicit maritum lucrari totam dotem, aut partem
dotis, vel bona mobilia, etiam si sint liberi prioris matrimo
nij, & isto casu clarè loquitur statutum vel consuetu. & tunc
maritus illa lucrabitur. Quia posito, quòd ipsa mulier non
possit istud facere per pactum expressum, & dicta l. hac edi
ctali. tamen statutum vel consuetudo bene potest illud face
re: nec isto casu consuetudo recipiet declarationem vel in-
terpretationem, per d. l. hac edictali. vt voluit Baldus, quem
sequitur ibi Paul. in dicta l. vna. de inoffi. doti. vbi Pau. di-
cit, quòd cum statutum esset Florentiæ, quòd maritus lucra
tur totã dotem, & intentio populi esset, q; haberet locum e-
tiam existentibus filiis ex primo matrimonio: quia aliàs vi-
duæ non reperiebant maritos: & cum ipse esset vnus ex cõ-
pilatoribus statutorum, fecit addi illa verba, etiã existẽtibus
filiis ex primo matrimonio. Et idem tenet Bal. in d. consilio
clxxxvj. inci. ista mulier. vol. iiij. & Pau. de Cast. cõsil. cxciij.
inchoan. verba apposita. vol. antiq. & Raph. Fulg. cõsi. lxiij.
incip. Blasius quondam Ioannis Petri & cons. lxxxix. exor-
dien. domina Catherina. & Alexan. in addi. j. ad Bart. in d. l.
j. de inoffi. doti. dicens istam esse cõmunem: cùm statutũ pos-
sit minuere legitimam, secundum Cin. & Docto. in l. sanci-
mus. C. de nupt. quamuis Rapha. Cuma. in hoc articulo te-
neat contrarium scilicet consuetudinem aut statutum non
valere. in consi. cix. inci. domina Ioanna de Mediolano. ver.
ad secundum satis responsum est, &c. allegans Barto. in d. l.
j. vbi non loquitur liberis primi matrimonij extantibus. &
contra communem tenet etiam Benedict. Cap. cons. lxxiiij.
incipiente, punctus, domina Philippa. versicu. item quod ta-
le statutum. Sed communem tenet Paulus de Cast. consilio
ccclxvij inchoante, præsupposito quod præfatum decretũ.
& idem Signo. de Homod. consi. xxxvij. versi. præterea hoc
potissimè probatur. & Ioann. de Garoni. in d. l. hac edictali.
hoc probantes omnes Doct. quòd sicut princeps potest illi
l. hac edictali. & cæteris legibus positiuis nominatim vel in
genere derogare, dicendo, non obstantibus legibus, vt vo-
lunt Barto. & omnes in l. fina. C. de legib. & in iuribus suprà
alle. & plenè dixi in trac. de potest. do. leg. in Francia. in j q.
idem dicendum in statuto, quando illi legi nominatim, vel
in genere, & taliter, quod per eius verba intelligi possit, de-
rogare voluerit, vt dicam infrà in vltimo casu. Et idem de
Garoni. vbi suprà. & in repetitio. rubric. eiusdem tit. in iiij.
remedio, pro quibus allego domin. de Rota idem tenentes
Decisi. ccccl xxvj. aliàs est Decis. vij. inci. mota consuetudo.
in titu. de consuet. in antiq. & ista est communis secundum
Ias. & Soci. vbi suprà. & sic se habet consuetud. Burdega. re-
dacta articulo xlvij. vt infrà dicam, quæ loquitur in lucro
quod vir ex morte vxoris aliàs vxoratæ lucratur. Et idem
dic econtrà esse, quando consuetudo clarè diceret, quod
stantibus liberis maritus aut vxor non lucretur bona mo-
bilia, vt est apud Bituriges, vt patet libr. consuetud. Biturig.
titul. de consuetudin. matrimonij. & dotrij. §. final. & ibi di-
xi: quia talia statuta, siue permissoria, siue prohibitoria, sunt
in hoc seruanda, vt dicit Bald in l. illud. in princi. per illum
5 textum. ff. quod cuiusque vniuer. nomine. † Aliquando &
secundò statutum aut cõsuetudo simpliciter loquitur, quòd
maritus lucretur dotem, aut bona mobilia, &c. & in isto ca-
su sunt opi. vt dictum est: vna quam tenet Iac. Butr. Bartol.
Bal. & Sal. in vj. q. in d. l. hac edictali. quæ est vlt. quæ recipit

tamen limitationem & interpretationem, per dictam l. hac
edictali. hoc est nisi supersint liberi prioris matrimonij. Et
isto casu maritus nō lucratur plus de ipsa dote, quam habet
vnus de ipsis liberis prioris matrimonij. Et in istis terminis
secundum Ias. in d. authen. prætereà. procedit opi. Barto. &
communis in d. l. hac edictali. vbi Bal. alleg. dominũ Franc.
de Alberg. disputando Florentiæ ita tenuisse. Et idem di-
cit in dicto consi. xij. & sic habet consuetud. Burdegalen. vt
tenet lib. consuetu. artic. xlv. quæ sic debet intelligi loquens
solum de viro, qui mulierem virginem, aut aliàs non vxora-
tam accipit, lucrante dotem & bona mobilia, secus in vidua,
vt suprà dictum est. Alia est opi. in eisdē terminis, quòd imò
tale statutum habeat locum, non obstante d. l. hac edictali.
Et istam tenuit Bal. in d. l. ea lege. de condict. ob cau. & Do-
cto. suprà in prin. alleg. Tamen præcedens est communior
in hoc membro & casu statuti, secundum Soci. Ias. & Franc.
de Curt. in d. consi. lxxix. versic. sed præmissis. & Frã. Curt.
iunior in d. authen. prætereà. nu. xiiij. sed hæc communis o-
pinio limitatur duobus modis per Angel. in dicto consilio
6 cccxvj. versicu. hæc autem regula. † Primò, quando mulier
de licentia primi mariti vel consensu liberorum trãsit ad se-
cunda vota. Et in hoc non est dubium, quia licentia secũdò
nubenti data per testamentum sui mariti facit cessare omnes
pœnas iuris, secundùm Bald. & Pau. de Cast. in l. filium quẽ
habentem, quos ibi sequitur Ias. C. famil. ercis. quod intelli-
ge vt ibi per Ias. & Guli. Benedi. in sua repeti. ca. Raynutius.
versi. & intelligatis. & latius dixi infrà q. clxxxv. inchoã. quo
ad secundã q. principalem. nu. xxj. versi. iiij. limita. Secundò
fallit secundũ Angel. quando mulier secundò nubit absque
pacto de lucrando, & seu absque lucro inducto per princi-
palẽ censurã, & tamẽ absque illis nubere nō poterat illi cui
nupsit, nec honestè alteri nubere poterat. Et tunc posse va-
lere statutum, quia paria sunt, vt inquit, nullo modo posse,
aut non sine dedecore, l. hoc modo. ff. de condi. & demonst.
& ibi per eum, qui plura adducit de iuuenibus vetulas acci-
pientibus. Et de Neuiza in sua sylua, & Tiraquellus de legi.
7 connubiali. † Aliquando & tertio statuto dicit, quòd mari-
tus mortua vxore lucretur omni casu dotem vel partẽ do-
tis, vt disponit statutum ciuitatis Mutinæ. Et isto casu dicit
Ias. quod Roman. in consilio xliiij. inchoan. ex suprà narra-
to themate. versicul. post hæc peracta productum fuit mihi
statutum Mutinense, &c. tenet quod per illa verba vniuer-
salia, omni casu, maritus lucrabitur etiam extantibus libe-
ris ex primo matrimonio, per regulam vulgatam volentem,
qui totum dicit nihil excludit, l. Iulianus. ff. de legatis iij. l. à
procuratore. C. manda. & isto casu statutum propter verba
vniuersalia, omni casu, non interpretabitur secundùm ius
commune, hoc est secundùm l. hac edictali. Et dicit Iason,
quod non recolit alibi legisse: tamen non putat hoc dictum
esse verum, quia lex noua generaliter loquens, & terminis
vtens generalibus, puta omnes, vel omni casu, recipit inter-
pretationem & declarationem, pręsertim vt minus deroge-
tur iuri communi, quàm possibile sit. not. gloss. in l. fin. & ibi
Bal. C. sine censu vel reliq. cum aliis per ipsum allega. Et se-
quitur Franc. de Pepis in dicta authen. prætereà. ver. secun-
dum est. Et Ioan. de Garoni. in d. l. hac edictali. & Soci. con-
si. liij. in prin. vol. iiij. quamuis idem Socin. in d. consi. ij. ver.
ex quibus aliquando. vol. iij. teneat opi. Ro. & sit sibi cōtra-
rius. Et idem Decius in d. auth. prætereà, quia licet expressè
statutum non dicat maritum lucrari dotem etiam extãtibus
liberis ex primo matrimonio, tamen si hoc apparet ex ver-
bis statuti, idem est secundum Soci. dicendũ. allegat Sali. in
l. hac edictali. vbi ita vult in vj. q. in fi. quod quando in statu-
to sunt apposita aliqua verba, per quæ apparet illi legi esse
derogatum: tunc non habet locum in d. l. hac edictali. Et sic
non loquitur quando expressè est derogatum, sed quando
per verba statuti hoc constat. Istud enim decidit secundùm
eum Bald. in consilio ccccxcv. vol. v. quod tamen non inue-
ni, nec sunt in tanto numero consilia in illo volu. secundùm
impressionem Venetam. Tamen dominus de Garoni. in d.
l. hac edictali. dicit quòd est pe. in eo. vol. v. in impressione
Mediolani, quod incipit, an lex seu quædam domina Hele-
na. verum quod Bald. illud dicit in dicto consil. xij. & idem
in consil. ccccvij. incipien. statuto ciuitatis Terdone. Et istã
partem confirmat Socin. in d. consi. lij. vt ibi vide, & Franc.
de Curt. in d. consi. lxxix. versic. sed præmissis. dicens, quòd
vbi expressè non derogat dispositioni l. hac edictali. nec ap
paret per eius verba expressè quòd voluerit derogare dispo
sitioni illius legis, tunc communis & vera sentẽtia est, quod
liberi ex primo matrimonio non obstante statuto volente,
mortua vxore in matrimonio maritum lucrari totam dotẽ,
poterunt petere totam dotem & bona materna, iuxta dict. l.
hac edictali. & ibi vide multum amplè. & idem Alexã. in ad-
dit. Bart. in d. l. j. de inoffi. doti. Sed hic dicta consuetudo nō
fuit plenè probata, & vbi fuisset plenè probata, debet intel-
ligi liberis nō stantibus: ex quo expressè nihil de liberis di-
cit, & nunc est redacta in scriptis, & situata in tit. de doti. &
doëriis. §. vj. aliàs xlv. cõputãdo numerũ ab initio consuetu.
vsque ad d. §. vj. quę intelligi debet prout suprà dixi. De hac
etiã quæst. vide infrà q. cciij. inci. sed quid si mater quæ pri-
mò donauit suo marito. Et sic cōclusum fuit in curia in cau
sa & processu Ioannis de Burdegala. Et latum arestum die
xxvij. Martij, Anno 1520.

SVMMAE.

1 *Mercator vnius loci tenens factorem in alio potest ibi conue-
niri.*
2 *Iudex potest suis prohibere ne coram alio in sui præiudicium
litigent.*
3 *Seneschalli se iudicio submittẽs, si postea coram ordinario præ-
ueniat, an nihilominus coram Seneschallo conueniatur, &
num. 4. 6. & 7.*
5 *Vasallus sine consensu domini non potest prorogare iurisdictio-
nem alterius: fallit in casibus. & nu. 10. 11. 13. & 14.*
8 *Clericus coram iudice seculari cogitur recognoscere scripturam
suam.*
9 *Debitor volens offerre pecuniã debitam, an coram suo vel cre-
ditoris iudice id agat.*
12 *Feuda in Gallia sunt instar patrimoniorũ, & alienari possunt.*
15 *Emphyteutæ possunt se alijs iudicibus submittere.*

Quæstio CXIIII.

Florentinus an Ianuẽsis banquerius siue campsor nomine Sebastia-
nus Sauuaige in Burdegala ciuitate commorans, debitor in grã-
di summa erga Antonium Guilbert mercatorem, couenire fecit
corã Submaiore & Iuratis ciuitatis Burdegalæ, dictum Guilbert
creditorem præueniẽdo, dubitans aliquam executionem sibi fie
ri in vim obligationis sub rigore curiæ factæ. Coram quibus ipse
creditor non comparuit, sed eundem debitorem conueniri fecit
coram Seneschallo Aquitaniæ, seu eius locumtenẽte: qui nō ob-
stante litis pendentia prędicta, & renuodio per ipsum debitorem
petito retinuit causam visis literis obligatoriis, à cuius appuncta-
mento ad curiam appellatum extitit. Quęritur an bene. Secundò
an vasallus possit se obligare sub sigillo alterius iudicis.

DECISIO CXIIII.

1 ET † præsuppono id quod dicit Pau. de Castro
in l. hæres absens. §. apud Labeonem. per illum
textum. ff. de iudiciis. quem ibi sequitur Iaco. de
sancto Georg. quòd si ciuis Florentinus teneat
vnum factorem in ciuitate Lugdunensi ad vnam rationem,
seu ad vnam banquam, siue fundigum, poterit pro contracti
bus cum illo factore celebratis conueniri in ciuitate Lug-
dunensi, si ibi reperiatur. & idem Dinus consilio xviij. &
quando institor teneatur ex literis suis, quibus asserit men-
sam esse debitricem de aliqua summa, vide text. & Doctor.
in l. fin. ff. de instito. actio. & Iaco. de sancto Georg. in dicto
2 §. apud Labeonem. † Secundò præsuppono iudicem posse
prohibere subditis suis, ne corã alio in sui præiudicium li-
tigent, vt voluit Ioann. Fab. in l. j. ante fin. C. de officio præ-
fect. vrb. per text. in c. transmissa. de foro compet. & idẽ Pa-
ris de Puteo in syndicatu tit. de excessib. Baronorũ. c. vltim.
in princ. sic etiam iudex ecclesiasticus potest mandare iudici
seculari,

seculari, ne se intromittat de ecclesiasti, arg. l. hæres. in fundo. de vsufruct. leg. & voluit Bal. in proœm. ij. li. decret. ver. Item Episcopi. & pro hoc capi. seculares. de foro competen. lib. vj. tamen hoc non seruatur in hoc Franciæ regno: quia Rex & eius officiarij, nec moneri, nec excommunicari possunt, vt dixi in §. xxj. de iurisd. omn. iud. lib. consue. Bituri.

3 † Hoc habito videtur malè fuisse per dictum Seneschallũ. seu eius locumtenentem iudicatum, & bene appellatum, dictante regula vtroque iure approbata, actorem sequi debere forum rei. l. iuris ordinem. C. de iurisd. omn. iudi. & c. si quis contra clericum. & c. cùm sit generale. & c. si clericus laicum. de foro compe. sed dicti Submaior & Iurati sunt eiusdem Antonij Guilbert creditoris iudices ordinarij, & pariter debitoris: coram quibus debitor ipse conueniri fecerat prædictũ Guilbert: quare debebat remitti coram eisdem: per tex. in d. l. hæres absens. §. apud Labeonem.

4 † Nõ obstante obligatione & submissione facta coërctioni & rigori iurisdictionis Seneschalli Aquitaniæ vel alterius, maximè quando est in præiudicium domini, sine cuius cõsensu non potest vasallus se submitere: vt voluit Bart. in l. j. §. & post operis. versi. item quęrit. ff. de noui op. nunt. quam ibi sequuntur Pau. de Cast. Ioan. de Imol. Roma. & Alex. versi. postremo tangit. & Ias. vers. circa secundum quæst. & idem Bart. in l. j. ff. de iudi. & ibi eum sequũtur Ange. Albe. ver. sed nunquid vasallus, & Iac. de S. Geor. nu. xx. & Bal. in c. imperialẽ, §. prętere a. in vltimo ver. sed quęro vtrũ vasalli. de prohi. feu. alie. per Fede. & in l. decernimus. versic. ad de tamen vnum. C. de sacrosan. eccles. & Hosti. in summa, titulo de foro comp. §. quibus ex cau. ver. sed nec videtur. Et Guid. Pap. quæ lxxvij. & in suo cõsi. clxxiiij. & Ant. de But. in d. c. ex transmissa. de foro comp. & Feli. in c. cęterum. ver. ex istis sequitur. de iudi ponens regulam,

5 † quòd vasallus nõ possit sine consensu domini prorogare iurisdictionem alterius. & xiij. casus fallentiales. & idem tenet Masuer. in tit. de iudici. & eorum iurisdi. versi. item partes nõ possunt. & Benedict. in sua repeti. capi. Raynutius. nu. ccxlvj. Et hoc probant Bar. & Bal. & sequaces per gloss. in d. c. imperialem. §. præterea. in verb. duos. versi. sed nunquid ab initio. de prohib. feudi aliena. & ibi Bald. Card. Alex. & Lud. Bologn. in secundis interpretat. Quamuis in Roma. in d. §. & post operis. & multi, & plures alij velint contrarium sentire, ponendo aliam opi. tamen hanc partem sequitur Bal. cons. cccxxij. inci. à capite inchoantes. ver. ij. alia principali. vol. j. & Abb. Sicu. consi. lxxxiij. versi. quinimo non possunt vasalli. volu. j. & And. Barba. in d. c. cæterum. nume. vj. & ibi Francis. de Aret. versi. circa primum. nume. xv. & Soci. cons. lxxxvij. nu. ij. vol. iij. Et ita per ordinationes regias constitutum est, & ordinatum, vt patet per ordinationem Philip. vj. & Caroli vj. in tit. de rescript. incip. statuto perpetuo prohibemus. in collectis per Aufrer. & sic tenet Ioan. Fab. in l. si qui, versi. sed cum hodie. C. de episc. & clerici. dicens hanc partẽ seruari de consuet. domino contradicente. & idem Bertrãn cõsil. cccv. vol. j. Et secundum hãc partem pluries iudicatum fuit per curiam. Primo inter Bernardum & Herneriũ Corniers à Seneschallo Lemouicen. appellantes & magistrum Gui. de Lesterie. dict. du Saillant appellatum: qui non obstante submissione facta coram dicto Seneschallo, fuit renuodiatus & remissus coram ordinario de Douzenaco: & latum die xvj. Februarij, Anno 1519. Secundo pariter fuit per aliud arestum Poncetus de Fargues appellans à Seneschallo Petrag. contra Boulcadum & Senihac renuodiatus corã iudice ordinario de monte Pezerio, & latum arestum die iij. Iunij, Anno 1527.

6 † In cõtrarium videtur, quòd licet regula prædicta quòd actor sequatur forum rei, sit vera, hoc tamen quando principaliter de aliqua re contenditur, secus secundum Abb. Sicul. tam in lectu. quàm repetit. d. c. si quis contra, in primo nota. si agatur super aliqua exceptione: quia reus originarius antequam conueniatur, vult super illa exceptione agere, quòd aliquando potest. not. l. si contendat. ff. de fideius. & in c. j. de iureiu. vel timet molestari, iuxta l. diffamari. C. de inge. & ma. in rub. & nigro, vt nemo inuit. agere cog. & cap. conquerentes. de offi. ordi. cum aliis per nos alleg. in q. cclv. inchoan. Quæritur an quis cogere possit aliquem. Hoc enim casu agendum est coram iudice, coram quo ageretur, si ipse reus conueniretur, quia attendi debet causæ naturalis origo, non quod accidentaliter contingit: causa enim naturalis vincit accidentalem, l. qui habebat. ff. de tutel. Et istud multum corroborat Abb. quem ibi vide: & ita singulariter consuluit Alex. consi. ciij. exordien. consideratis iis quæ in themate narrantur. vo. v. vbi aliis mediis & iuribus hanc corroborat partem, in fauorem episcopi. Cremon. qui fuit conuentus còram iudice ecclesiastico per suos debitores laicos, quos tandem ipse cõuenit coram

7 iudice seculari dictorum debitorum originalium. † Non obstat quod dicebatur ex parte debitoris, quòd creditor si primò mouisset litem contra ipsum debitorem, potuisset eam mouere coram dictis iudicibus, corã quibus reus creditorem conuenerat: quia ad hoc per ipsum respondebatur, quod illud erat in facultate creditoris, vt voluit glo. quã sequuntur ibi Docto. in l. vlti. C. vbi in rem actio. & idem glo. in authen. habita. §. verum. in vers. opinione. C. ne filius pro patre. & Socin. consi. xciiij. num. ij. volu. iiij. fallit fauore scholarium. per text. in dicta authen. habita. Item fallit, fauore ecclesiæ & personarum ecclesiasticarum, vt voluit Abb. Sicul. post. Anto. in c. constitutus. in j. no. de in integ. restitutio. & ibi idem Ioan. de Imo. in c. si diligenti. de foro comp. nec etiam de consensu episcopi clericus potest pro-

8 rogare. c. significasti. eod. titu. † Tamen hodie de stylo curię Franciæ, si clericus aut Episcopus sit conuentus ad recognoscẽdum literas suo manuali signo signatas, vel propria manu scriptas, vel suo sigillo sigillatas, tenebitur corã iudice seculari cõfiteri vel negare. Et si recognouerit, tenebitur deponere summã in schedula cõtentã, vel garnire manũ Regiã. Et si esset personaliter obligatu, ad vires alicuius sigilli, tenebitur in hypotheca respondere, & etiã in aliis casibus suprà no. in q. inci. super quadã q. ideo nõ potuit sibi tollere præueniendo. etiam secundum Alexan. ratione materiæ aut contractus, vt ibi per eum, qui allegat Ant. de But. in dicto c. si clericus. in vltima q. quem Abb. non allegauit, licet ab eo ferè omnia sua dicta habuerit. Et idem Barba. in dicto cap. si quis contra, in i. nota. & Felin. in prin. quos vide, & Pau. de Cast. post. Imol. in d. l. si contendat. quia, vt inquit Felin. opinio Abb. & Anto. de Butr. seruatur in practica. & mirum quod Feli. nõ viderit illud consilium Alex. quia allegat in terminis n nostris inter alias Decis. Bal. in l. accep-

9 ptam. in xiij. quæst. C. de vsur. ponens quęst. si † debitor velit creditori offerre pecuniam debitam, & creditor recuset recipere, & debitor velit in iudicio eam deponi facere authoritate iudicis, ne vllam moram, vel pœnam incurrat, secundum formam illius l. acceptam. quis erit super hoc iudex competens. Et sic an debitor sequi forum creditoris, an verò forum iudicis ipsius debitoris teneatur. Et concludit Bal. quod forum iudicis rei debitoris, nõ forum credioris: quia debitor iudicem adiit vt reus, non vt agẽs, allegat tex. in l. in contractibus. C. de non nume. pecu. pro qua Decis. facit tex. in cap. dilecti filij. de for. comp. cum nota. in cap.

10 Romana. §. contrahentes, eod. titul. lib. vj. † Et quo ad secũdam regulam, quod vasallus vel alius subditus non potest prorogare iurisdictionem, nec se obligando sub sigillo regio alicuius curiæ submittere, est in se vera, sed fallit in xiij. casibus, quos ponit Felin. in d. c. cęterum. & Docto. in d. l. j. §. & post operis. & aliquos ad propositum nostrum faciẽtes, quos pro nunc tantum recitabo causa breuitatis.

11 † Primo quando feudum est franchum, quia tunc vasallus prorogare potest iurisdictionem. vt voluit Bal. in l. j. ver. v. oppo. C. si à non compe. iudi. quia tale feudum potest alienari, vt ibi per eum. Et idem dicit in authen. rogati, ver. cæterum dicunt quidam. C. ad Trebe. & in l. si plures. C. de cõdi. in-

fert. Sed hoc reprobat Feli. post Franc. de Aret. ibi nu. xv. & idem Franc. Curt. in tract. feudorum, in vij. parte quæst. v. ante fin. versi. prædictam tamen communem cōclusionē. quia licet natura feudi sit alterata, tamen remanet feudum, & istud est verum de iure, & ista est v. fallen. Feli. Et idem tenuit sibi contrarius Bal. in d. c. cæterum. versi. vlterius oppono. & Soci. consi. cxiiij. versi. vj. ista conclusio. vol. ij. & idem Decius in d. c. cæterum. versi. secundus casus. 12 † Tamē videtur primum dictum Baldi seruari in hoc Regno de generali eius consuetudine, qua non solum feudum frāchum, sed alia feuda sunt redacta ad instar patrimoniorum, quæ vendi & alienari ac donari possunt irrequisito domino, & eo inuito, vt voluit Io. Fab. in authen. ingressi. C. de sacrosanct. eccle. & Pet. Iaco. in sua praxi. titu. de condict. per l. Imperialem. §. calidis. versi. item fallit. & Albe. in l. fin. C. de iurisd. omn. iudi. & Bald. consi. 183. vol. j. & Guid. Pap. q. lix. & q. ccxcvij. cum aliis per nos alleg. in §. j. & ij. de consuet. Bitu. feud. li. cōsue. & alibi sæpè: ergo nō solū agere & experiri pro feudo, sed illud obligare & prorogare iurisdictionē poterit argu. l. ait prætor. de iure deli. Quia vbi quis alienare non potest, nec actiones exercere potest, & ibi vide Doctor. suprà allega. loquūtur secundum iura feudorū, secundum quæ non poterant sine consensu domini alienari: & secundū illa iura probat Bal. in præalleg. consi. cccxxij. versi. secundo alia principali. ibi, sicut enim feudum non potest alienari per contractum, ita nec per iudicium prorogatum: quia de facili possent lites fingi: & feudum contra suam naturam alienari potest. quod est absurdum, l. cum ij. §. si cum. ff. de transact. Sed alia est opi. verior secūdum Decium in d. c. cæterum. versi. retenta tamen conclusione, allegans Franc. de Aret. ita tenere de iure feudorum in consil. xiiij. versic. nec obstat præmissæ conclusioni, quando penes dominum nihil remansit iuris, id est, quando transtulit directum dominium: quia poterit tunc alienari sine consensum domini. Et idem Alex. consi. xxx. in fi. versic. Ergo à fortiori. & magis stante cōsuetudine Franciæ alienationem feudi permittente, poterit irrequisito domino prorogare iurisdictionem. Accedant no. per Bal. consi. ccccxxix. inchoan. in territorio rotarum. volu. ij. 13 † Secundo fallit, quando est quæstio de feudo inter vasallum & alium tertium, quem constat non esse vasallum, tunc potest se submittere coërctioni alterius fori: quia dominus non potest esse iudex in causa sua, vt voluit gloss. vltim. in dicto capit. cæterum. in fine. & probat tex. ibi, dum in princ. dicit, cæterum, quia in eos quos ab ecclesia tua constat, &c. Et ista est quinta fallen. Feli. ibi, & pariter Bal. ver. vlterius oppo. & Socin. consi. cxiiij. versi. sextò ista conclu. vol. ij. Et pro hoc dicit Bald. in procemio. ij. libr. decreta. ver. & not. quod licet appellamus vasallos illos qui iurant ratione feudi fidelitatem, tamen illi qui iurant ratione ordinariæ iurisdictionis, vt prælati, non dicuntur vasalli: sed dicuntur domini iurisdictione dominica & in capita: quia non faciunt pro eo aliquod seruitium nobilis qualitatis, sed solum recognitionis. 14 † Tertiò fallit quando inter vasallos est quæstio de alia re, quàm de feudo, vt tenet Inno. in d. c. cæterum. quem sequuntur ibi Abb. Sicul. & Feli. in vj. fallen. vbi aliud fortificat per quatuor similia. & idem Ange. in d. l. j. versi. an autem subditus. de iudi. & idem Ias. in d. l. j. §. & post operis. in iij. fallen. versi. infertur quòd ista limitatio. & Bald. in d. procem. secundi lib. Decret. versi. in feudalibus. dic & Alex. in d. §. & post operis. versi. item inquantum Ro. hic addit, reprehendens ipsum Ro. volentem, quòd vbi iudex, qui habet aliam qualitatem in subditum, quàm nudam iurisdictionem, non potest subditus eo non consentiente submittere, quia intelligitur (vt inquit Alex.) iuxta doctrinam Bar. ibi, scilicet quando subest qualitas vasallagij in subdito, vt probatur d. c. ex transmissa. & latius ibi per eum, quamuis Bal. in d. consi. ccxxij. versi. ij. alia principali ratione. ibi, Imo secundū Bar. &c. velit cōtrariū, intelligendo Bar. alio modo quàm Alex. tamē intellectus Alex. est verior, prout tenent Abb. Sicul. in d. c. cæterum. & Decius, ambo in ver. iij. casus. & Maria. Socin. in d. c. trāsmis. versi. j. igitur quæro. & versic. circa tertium. & versic. circa quartum & vltimum, & idem Alexan. consi. j. volu. j & pro hac fallen. facit alia & noua fallen. Feli. in d. c. cæterum. quòd 15 † emphyteutæ & liuellarij possunt prorogare, & se obligare viribus & coërctionibus alterius iudicis regij. alleg. Bal. in d. prœm. ij. lib. vers. sed nunquid idem in liuellariis. vbi ponit differentias inter liuellum & feudum: & in fi. dicit: ex his apparet, quod in Massarios meos, qui laborāt meas terras, etiam si sint perpetui, nullam habeo iurisdictionē, quia nec lege cauetur, nec consuetudine habetur: & idem Bald. in d. c. cæterum, ver. quærit Hostien. quamuis Hostiens. ibi velit contrarium, scilicet dominum inter emphyteutas habere iurisdictionem sicut inter vasallos. Sed hæc opinio (vt inquit Bal.) à nullo est relata nisi à Saturn. & ideo falsa, quia Saturnina, l. j. ff. de senat. Et in istis duabus fallen. idem tenet Card. Alex. in d. §. præterea. ver. oppo. cum gl. cum ver. seq. quid si extraneus. & Decius in d. cæterum, vers. & quod suprà dictum est. vbi alleg. Roma. consi. ccxxij. inchoan. quò ad primum. in secundo dubio. & in vtroque casu suprà dicto tenet Iac. de sancto Georg. in tractatu feud. in glos. Et dicti vasalli pro dictis rebus. in princ. Igitur potest vasallus in casibus prædictis, & similibus se submittere & prorogare iurisdictionem iudicis regalis: quia hodie per tales submissiones coërctionum, sigillorum, contractuum aut iudicum vel curiarum partes cēsentur esse condemnatæ, & tales literæ obligatoriæ paratam habent executionem, vt voluit Ioan. Fab. in l. certum. C. famil. ercis. quemadmodum habent instrumenta garentigionata, vt Tusci appellant, & Perusini confessionata, vt dicit Bald. in l. etiam. C. de execut. rei iudica. cum aliis per nos allega. in §. xvij. in glos. j. & in additio. de iurisd. omn. iud. lib. consuetud. Biturig. Et idem Benedictus de Barxis in suo tractatu gerenti. in j. parte, quæst. iij. & idem Bal. consi. ccccclxxxix. inci. ad euidentiam præmittendum est quòd iurisdictio. vol. iiij. & Paris de Puteo in syndicatu. in verbo, instrumentum. volens etiam non solum ratione prorogationis expressæ, sed etiam tacitæ iurisdictionem prorogari. Et idem si quis obligauerit ad tenendum prisionem, vel hostagium in curia alicuius iudicis, quia tunc de consuet. non fit remissio, sicut nec in dilectis de consuetud. fit remissio, vt voluit Bertran. in d. consi. cccv. nu. vj. versic. sed quamuis præmissa. & etiam quidam vocatus Iac. in repe. §. contrahentes. cap. Romana. de foro compet. lib. vj. in iiij. oppo. ante finem. versic. sed quicquid sit, de iure, de consuet. & obseruantia videmus contrarium vbique seruari, quod est secundum eum expediens subditis quòd ita seruetur: quia creditores aliter suas non traherent pecunias, nisi debitores facerent similes obligationes, & executiones sic complerentur, & fierent: & verum dicit. Et ità reperi in grandi consuetu. tit. *des droictz Royaulx.* fol. iij. pagina. ij. ver. *Item auront lesdictz ballifz.* Sic aliàs fuit dictum per arestum curiæ Parisien. vt habetur in arestis per Aufrer. recollectis. §. xvij. & per aliud arestum curiæ nostræ Burdegal. contra magistrum Ioan. Dohirs, in fauorem Arnaldi Darles, Latum die vij. Augusti Anno 1529. Et ita fuit etiam in præsenti casu dictum per arestū inter dictos Guilibert & Sauuaige. Et latum die Maij. Anno 1521.

QVARE SEQVENDO HANC partem, & propter diuersitatem arestorum curia mota fuit omnibus conuocatis cameris, & congregatis facere vnam super hoc ordinationem, quousque aliter fuerit per dominū nostrū Regē dictū & ordinatum Cuius tenor sequitur, & talis est:

ARRESTE à esté à grande & meure deliberation, les chambres assemblees, que quand aucun s'obligera à payer, ou faire aucunes choses, & en contractāt se submettra à la iurisdiction du Seneschal, ou iurisdiction, coerction ou contrainte du Iuge de la garde des seelz Royaulx, au dict cas lesdits Seneschal, ou garde du seel Royal du pays, ou Seneschaulcee, au siege, ou tels contrats seront faits, & l'obligé y est demeurant, ou y est trouvé: s'il y a question, proces & different, en aura par peruention la cognoissance, sans se qu'il en soit tenu faire renuoy à la requeste de la partie obligee, ne du Seigneur & Iuge ordinaire. Excepté quand sera question des choses feudales: auquel cas le droit cōmun sera gardé. Et qu'aucun notaire ne pourra receuoir obligatiō ne submission sous seel Royal, s'il n'est notaire Royal, le tout iusques à ce que le Roy en ait fait autre declaration, ou bien les preuues faites à la requeste du Procureur general du Roy & des parties, par la Cour autrement en soit ordonné. Fait à Bourdeaux en Parlement le 3. iour de Feburier. 1530.

SVMMAE.

1 *Collegij noui erectio vt teneat, quid requiratur.*
2 *Abbatissa sola non potest præiudicare conuentui.*

Quæstio CXV.

Abbatissa deuoti monasterii beatæ Mariæ extra prope muros ciuitatis Xanthonæ, sola absque & sine monialibus consensit, & licentiam dedit compagnionibus siue sociis deseruientibus ecclesiæ parochiali de Marēnis, posse inter eos erigere vnum collegium & vniuersitatem seu communitatem ad numerum xii. vsque per Papam, vel eius in Francia legatum confirmādúm, qui socii Deo seruientes illud collegium confirmari fecerunt per episcopum Xanthonen. à quo dictum monasterium erat exemptum, & pariter per dominum legatum. Quæritur an tale valeat collegium.

DECISIO CXV.

1 DICO † breuiter, quod licet respectu, & ex parte confirmationis tam per Episcopum Xāthonen. quàm per dominum legatum de prædicto collegio factæ, ipsum collegium dici possit ritè factum & erectum: quia authoritas Episcopi prædicti à quo sunt exemptæ abbatissæ, & moniales, & in ipso collegio creando præstita, non habet vitiare veram domini authoritatem, si de se valeat, argumento l.j.§. verbis edicti.& Bal.in vers.in text.& certè valebit.ff.quod falso tuto. aut.volens Bal.ibi, per illum text. quòd falsa authoritas tutoris non habeat vitiare veram alterius tutoris authoritatē, quam dicit etiam tenere in præiudicium pupilli.& idem tenet ibi Alber.per regulam, vtile per inutile non vitiatur, vt in regula iuris. Nec obstat secundum Bal.text.in l Pedius. §.in seruum .ff.de arbit.nec pariter text.in c.cum super abbatiæ.de rescript. Ad quæ iura ipse respondet, vt ibi per eū: quia Episcopus non potuit authorizare, cum eidem non subessent.c.de cætero.ibi, episcopali authoritate cui præest ecclesiæ.& c.veniens.de transact.& c.cum olim. & c.ex parte abbatissæ ac sororum Iotrensis ecclesiæ.de priuileg. Et tenet Zabarel.consi.cxviij.versi.sed nec nocet monasterio, &c. Sed videtur authoritate domini etiam legati non valere: quia pendente processu fuit facta per ipsum confirmatio, non facta mentione de ipso processu. Tum etiam nō valet propter consensum expressum monialium super dicto collegio non præstitum, nec interuenientem: vnde est nullius momenti, tex.est in terminis in d.c.dilecta.de excessib. prælato.& ibi per Abb.Sicu.vbi loquitur de clericis volētibus habere collegium, & vti signis illius sine consensu abbatissæ & conuentus, quod non possunt.& bon.tex.in c.sine exceptione.xij.quæsti.ij.& in c.j.& ij. de reb.eccle.non alienan.libr.vj.& in clementi.j.eo.titu.& in c.ij.& iij. & in c.nouit.& c.quanto.de his quæ fiunt à præl.sine cons. capi. tenet glo.quam Doct.communiter sequuntur in c.nobis in verb.in capella.& in c.postulasti.de iure patro. & Paul. de Cast.in l.priuatorum cōsensus.C.de iurisd.om.iud.& Docto.in c.j.insuper.Ab.Sicu.de iis quæ vi metusve cau. & in c.edoceri.& ibi amplè per Feli.post And.Bar.de rescrip.& in c.causam quæ.de iudi.cum aliis per nos alleg.in addi. in
2 §.iij.de consue.mat. lib. consuet. Biturig. † Vnde factum & concessio per ipsam abbatissam de erigendo, non potuit præiudicare cōuentui, vt dictis iuribus, & l.præses prouinciæ.& ibi Alex.& Mod.C.de trāsac.& regula.delictū personæ.de reg.iur.lib.vj.cū aliis ibi in addi.ad D in. per nos alle.& per Albe.in l.j.§.fi.ver.itē collige, arg.ad q.de monasterio exempto.ff.de aqua pluuia. arcen. nisi postea ratum habuerint, d.c.iij.& l.licet.ff.de iudi. & c. contingit. & ibi per Inno.& Abb.Sicu. de transact.& Bal.in consil.cxlj. incip. Abbas exēptus cum consensu totius sui capituli, præhabitis tractatibus, prout est moris, &c.vol.iij. vbi dicit quod in ecclesiis exemptis, & immediatè Roma.pontifici subiectis, non potest fieri alienatio ipso inconsulto, ratione iuramenti, & idem tenet Bal.in consi.cccc.xxxviij.inci. ad euidentiam præmittendum est, quòd Abb.vol.iiij.nisi in sterilibus & inculris.cap.terrulas.xij.quæ.ij.& Ancha. in consil. lvij.& Alex.in consi.lxxix.incip.circa primum.versic. quò ad secundum dubium.vo.j.nisi secundum eum fluxissent xl. anni, tunc propter temporis diuturnitatem omnia præsumi debent ritè processisse.l.si filius.C.de petit. hæred. cū aliis per eum allega. Accedat pro hoc tex.& Docto. in cap. ea noscitur.de iis quæ fiunt à prælat.& idem dicit Zabarel. in d.consil.cxviij.versi.sed etiam præsupposito.

SVMMAE.

1 *Resignatio eum retentione pensionis an fieri possit.*
2 *Notarius quid omittens, an censeatur falsarius, vel errorē facere, & nume.3.4.5.*

Quæstio CXVI.

Impetratio facta per aliquem de beneficio, quod dicit vacare, ex eo quòd resignans illud cum conditione & clausula, scilicet cum retensione pensionis tertio assignandæ.& non aliter, nec aliàs resignauerat: licet resignans, nec is in cuius fauorē pensio assignabatur, de hoc non conquerantur, an valeat. Et si resignans visis bullis non contradicit, an videatur consensisse.

DECISIO CXVI.

1 ET † videtur primo, quod dicta impetratio non valeat, cum procuratorium sit falsum, cum animo & intentione retinendæ pensionis fuerit passatum, & non aliter, nec aliàs: quia contractus legem ex conuentione accipiunt, l. j. §. inconueniat.ff. deposi.vnde secundum Bal.in l.cum quis.C.de iur. & fac.
2 igno.† quando notarius facit aliquid sibi prohibitum, vel omittit aliquid quod sibi incumbebat, instrumentum præsumitur falsum. & sequitur Soci.consi.xcvij.versi. secunda difficultas facilior, &c.vol.j cum aliis suprà in decisio.alleg. ideo notarius nihil debet omittere de iis quæ geruntur inter partes, l.si quis decurio.C. de decurio. lib. x.& tenet Soci.in consi.iij.ver.& etiam prædicta roborantur.eo. vol. j. Imò censetur aliter falsarius, omittendo quod dictum fuerat: vt tenet Signor.de Home.in consi.lxvij.ante finem. per text.in l.j.§.qui in rationibus.& in l.Paulus.§. Paulus. ff. ad legem Corne.de fal.† In contrarium, & ista est veritas, po-
3 sito quòd fuisset procuratorium sub dicta conditione constituendæ pensionis, & non aliter, &c. passatum, de qua clausula dixi in tracta.de officio lega.in Francia.in ij. quæstio. & omnes testes tam de scriptis, quàm non scriptis in ipso procuratorio ita deponerent, quoniam sic deponendo probant: & tamen non contradicunt instrumēto, & instrumentum remanet, & stat verum, & probat, cum sit quædam omissio, quæ aliquādo procedit ex obliuione seu errore notarii: vel quia de eadem conditione inter per ipsas partes accordata non fuit rogatus. text.est decidens hanc quæst.in cap.cum Ioannes eremita.& ibi glo.in verbo. quod libet. in fi.quam sequuntur Inno.& Docto. insuper Abb. Sicul. & Feli versicu.limita tertio.de fide instru. vbi est text.quòd Titius vendidit Caio certam domum pro certo pretio, dictus Titius venditor conuentus ad vacuam tradendam possessionem, dicit venditionem non fuisse simplicem, prout instrumentum canit, sed sub conditione certa, & per erro-

rem omissa, factam: & per Papam fuit dictum venditionem fuisse conditionalem: & sic omnia compatiuntur. & ita per illum text. tenet Sali. in l. in exercẽdis litibus. ver. aut factum sic se habendo non contradicit instrument. C. de fid. instru. & idem Pau. de Cast. in consi. xviij. incip. si bene considere- tur iste Odoricus. versi. sed ex secũdis. vol. nouorum. & hoc per text. in l. errore scribentis. & ibi Cin. Alber. Cor. Alexan. & Ias. C. de testa. & not. Bar. in l. quoties. §. j. ff. de hære.

4 institu. † vbi dicit, quòd si notarius aliquid dictum à se vel à partibus omittit in scriptura, præsumitur fecisse per errorem, vt excludatur dolus & falsitas: & vbi aliàs notarius pręsumitur in suo officio diligens, sicut persona approbata de publico, vt l. j. C. de ponder. & auri illa. lib. x. & l. j. C. de suscep. & arca. & not. Bart. in l. damni. §. Sabini. ante. fin. ff. de damn. infect. & Franc. de Aret. in consi. xlvij. versic. pro iis facit optimè. Accedat text. cum sua glo. in l. cum de indebito. in princ. ff. de probationib. & idem tenet Alexã. in consil. lxxxviij. incip. in causa dominæ Bartholomeę, ver. nec. Bart. in l. quoties. vol. iij. & Rapha. Cuma. in consi. cxxxv. incip. ad primum. & etiam secundum ipsum Doct. suprà alleg. si

5 fuerit plus scriptum quàm dictum. † Nec obstat suprà in contrarium allegata, quia notarius non præsumitur aliquid quid omittere de iis, de quibus per partes rogatus extitit, d. l. si quis decurio. nam hic notarius & vnus testium numerariorum deponunt, quòd bene fuit loquutum de dicta pensione constituenda, sed ab illa recessum, & in ea nihil conclusum. Nam Petrus Poilroy pater rei declarauit, quòd eius filius nullam constituerat pẽsionem, & recessit: & postea renũtiãs misit eũ quæsitũ, & passauit procuratoriũ sine retẽtione pensionis. Et sic fuit pluralitas actuũ, licet regulariter in dubio nõ præsumatur, l. Pomponius scribit si frumentũ. in fine. ff. de rei vendi. & latè Bal. in l. ij. C. de erro. aduoca. post gl. ordi. & Iaco. in l. cũ quis. §. in popularibus. & ibi Ias. ff. de iureiuran. & Zabarel. in d. c. cum Ioannes, cũ aliis per Feli. alleg. ver. sed dominic. Car. cũ seq. vbi ponit hãc regulam. cũ ij. fallent. Vnde hic non est dubiũ. sed certũ ꝙ actus fuit reiteratus, vel secundũ Feli. ibi. in ij. fallen. pluralitas actuum pręsumitur, quando agitur de cõcordandis testibus contrariis, vt euitetur contrarietas & falsitas, per c. cum tu. de testib. Vnde vna præsumptio tollit alia, & ibi vide. & tenet Io. de Ana. in cons. xcvij. per tex. in c. ex insinuatione. de procur. Tum quia quando instrumentum est corroboratũ depositione vnius testis, & tabellionis, tunc ad reprobandũ tale instrumẽtũ requirũtur quatuor testes, vt volũt Doct. in d. c. cum P. tabellio. & ibi Guid. Pap. & Doct. in locis suprà alleg. vt infrà dicam in alia q. pòst seq. Et licet hic fuissent iiij. testes deponentes de dicta retentione pensionis, tamen nõ erãt omni exceptione maiores, quod requirebatur secũdũ Docto. in d. c. cũ P. tabellionis. Sed vt dictũ est, testes cõcordãtur, quia ab initio bene fuit collocutũ de ipsa pensione, sed nõ cõclusum, nec arestatũ. Tũ nõ obstãt iura per Sig. de Homo. alleg. quia loquũtur in falsificãte aut radiãte veritatem instrumenti. & latum fuit arestum pro Petro de Poilroy reo, contra dominum Leonardũ Cledat actorem querimoniam impetrãtem, die xxvij. Martij. Anno 1520.

SVMMAE.

1 *Simoniacum à possessione impediturus, debet probare crimen cum infamia & nume. 2.*

3 *Simoniacorum pœnæ.*

4 *Actio quando detur potius quàm exceptio.*

Quæstio CXVII.

An collatio beneficii facta per simoniacam prauitatem, inter resignantem & eum cui est resignatum cõmissam, sit ipso iure nulla, ita quod impetrans illud beneficium per talem simoniacum obtentum debeat in possessorio manuteneri, vel remitti coram Episcopo super petitorio.

DECISIO CXVII.

1 PRAESVPPONO primò, † quòd impetrans beneficium alicuius simoniaci ad impediẽdũ possessionem adipiscendam, debet proponere crimen cum infamia: quia non sufficit proponere probare vnum sine altero, hoc est crimen sine infamia, vel econtra: quia tex. in c. accedens. & ibi Abb. & Feli. in iij. & v. nota de accus. requirit ista duo copulatiuè: pro quo facit secundũ Feli. l. prætor. §. j. ff. vi bo. rap. & debet iudex aduertere, vt primo recipiat testes super infamia, quã super crimine, vt not. Compost. in c. quod sicut. de elect. Accedat tex. in c. j. de accusa. lib. vj. quia quãdo obiicit crimen cum infamia, differtur confirmationis effectus, qui est apprehẽsio possessionis: & est ratio secundum Inno. in d. c. accedens. quia sola infamia suspenderet possessorem à beneficio iam obtento, c. j. & ij. & c. inter. de purg. cano. ergo fortius inducit suspẽsionem in obtinendo: & sic quando crimen obiicitur ante apprehensionẽ possessionis. Sed quando opponitur executioni literarũ, vel tempori tradẽdæ possessionis, remittit se ad

2 no. per Docto. in c. cum olim. de dolo & cõtu. † Vnde Abb. Sicul. in c. cum olim. de cau. poss. versi. oppono, & videtur. ponit circa hoc vnam conclusionem: quia aut agitur possessorio adipiscendæ post collationem: aut post electionem & confirmationẽ. Primo casu non admittitur exceptio ad impediendum possessionem, d. c. accedens. & c. constitutus. in ij. de appellationib. & c. post electionem. de concessio. prębend. Facit in tribus casibus. Primò nisi obiiciatur crimen, seu defectus cum infamia. d. c. accedens. per rationem suprà adductã. Secundo fallit quãdo collatio fuit clandestina, pręsumitur contra talem collationem, vt ibi per eũ. Tertiò fallit, quando allegantur prouisiones non tenere, arg. d. c. cum olim. de dolo & contu. vt ibi. Et secũdo casu principali, quãdo excipitur post electionem & confirmationem, vide ibi, & ipsum sequitur Fel. in d. c. accedens. in iij. notab. & quod tradit Io. de Ana. in d. c. accedẽs. quem ibi sequitur Feli. de

3 accusa. † quòd certa pœna contra infamatum de crimine simoniæ non reperitur, sed varia à iure imposita, quia aliquando imponitur silentium: vt in d. ca. accedens. Aliquando punitur vt auctor sceleris. c. de hoc. de simo. aliquãdo beneficiis perpetuò priuatur. c. insinuatũ. eo. tit. aliquando suspẽditur, c. significasti. de adulte. Aliquãdo omni beneficio & officio ecclesiastico priuatur. c. cũ P. de purg. can. Aliquãdo acrius punitur, d. c. inter. eo. tit. ideo potest dici arbitraria, l. j. §. expillatores. ff. de effract. cũ aliis per nos alle. in q. 254. incip. sacrilegi qua pœna. ideo in hac quæ. dico, ꝙ post prouisionẽ factã nõ admittitur exceptio criminũ cõtra illũ cui facta est ꝓuisio: quia ex tali prouisione cõsequitur quis ius in re, c. si tibi absenti. de præb. li. vj. habet enim prouisio in se inclusam electionem & confirmationem, vt no. glos. in in c. j. in verbo, prouisionẽ. de elec. lib. vj. Vnde in terminis nostris dicit Imo. in c. cum M. de consti. quòd collatio canonicatus habet vim electionis & confirmationis. Ideo nõ requiritur alia installatio, sed hic fuit adepta possessio, igitur &c. Et idem tenet in c. transmissam. de ele. & gl. in c. vt circa. in ver. electiones. de ele. lib. vj. & Abb. Sicu. in c. causam quæ. de elect. & Feli. in d. c. accedens. in ij. no. ideo secundũ eum & Pet. Et Anch. & Io. de Ana. ibi, nõ potest quis à iure quæsito remoueri per exceptionem: sed per directam accu-

4 sationem. † Et si dicatur secũdum ipsos, cui damus actionem multomagis exceptionem, l. j §. planè. ff. de superfic. est verum, quando actio & exceptio tendunt ad rem familiarẽ secus si competunt ad vindictam, vt in casu nostro, & d. ca. accedens. quia competit tunc accusatio, & non exceptio. & ita dicunt tenere Inno. in c. inter dilectos. de exces. prælat. in fi. j. gl. & ipsum sequitur Abbas Siculus in c. si diligenti. versicu. quarta practica. de præscriptionib. & gloss. & Abb. Sicu. in dicto capit. constitutus. in ij. de appellationib. Et præcipuè in hoc casu, cum simonia nõ fuerit commissa in beneficio inter partes quæstionato, sed in alio iam obtento, vt prætenditur. Et ideo non obstat, quòd obiiciatur crimen cum infamia, per quæ suspendi deberet etiam à possessione beneficij prius obtẽti, quousque purgatus fuerit, vt dictũ est. quare per accusationẽ, & nõ per exceptionẽ

debet

debet procedi:aliàs vbi fuisset quæstio de illo beneficio, in quo fuit pretensa simonia commissa, essem opinionis, quòd debet sequestrari, & interim remitti super petitorio coram Episcopo, vt infrà dicam, Tum quia licet collatio vel electio simonicè facta sit ipso iure nulla, c.si alicuius. de elect. Innoc. Host.& And. Barba.in c.cum vniuersorum.de rer. permuta.& Barba.in c.j.de rescri.& Abb.Sicu.in c.ex parte.in j.de offi. delega.& in c.cum pridem.de pact.& Decisi.capel.Tholos.quæst. ccccxxvij.& tex.in c.j.§.deinde.& ibi glo.in versi.ipso iure.de elect.in prag.sanct.& glos.in c.super eo.de renuntia.quæ dicit, quòd renuntiatio beneficij simoniacè facta est nulla etiã in præiudicium resignãtis, secundum Abbat.Sicul.in c.ex diligenti.de simo.tamen non incurrit infamiam, nisi sequatur sententia super crimine, sicut de aliis criminibus traditur, l.j.ff.de infa.de quo Feli.in d.c.si diligenti.tamen dubitat an hoc crimen simoniæ sit exceptum, sicut hæresis, & læsæ maiestatis, & in illis statim incurritur infamia, secũdum gl.in l.j.de infa.& quòd istud sit tale, est tex.in c.vlti.xv.quæst.iij.& melior tex.in c.vlti.j.q.iij.ibi no.infamiæ percellãtur.& glo.dicit, scilicet in perpetuum:tamen gl.in d.§.deinde.sequitur Abb.quòd simoniacus venit priuandus.pro quo facit tex.in c.nobis.de simo.ibi, penitus reprobanda. Sed respondetur quòd dictio penitus, exponitur ipso iure, sicut dictio prorsus, & omnino, vt per glo.in §.deinde.& Feli.in d.c.ij.versi.collatio tamen facta.& in cap.suscitãs.de rescript.& in cap. querelam de iureiurand. per tex.in cap.clericis.ibi, priuetur. ne cleri. vel mona. Et istam partem sequitur in dictis locis, licet in c. insinuatũ.suprà allega.ibi in tex.dicatur, eos amoueas.& ibi in fi. Priues eosdem. Ex quo videtur secũdum Feli.quòd simoniacus non est ipso iure priuatus, sed priuãdus:pro quo alleg.dictum Inno.in c.cum nostris.de cõcess.præb.vbi dicit quòd collatio facta criminoso valet. Idem videtur in collatione facta simoniaco. Sed contrarium concludit Feli sequendo Gaspa.Cal.& Abb.in c.cum clerici.de pac.per illũ tex.in versi.spolietur. Et hoc probat, quia licet verbum futuri temporis positum in lege importet ferendam sententiam, non latam, vt no.glo.in c.quicunque.in versi. annotetur.de hæret.lib.vj.& in c.si diligenti.in versi.perdant.de foro comp.tamen fallit.in verbo, spolietur, quia importat latã sententiam, quasi spoliatio sit de facto.ita tenet in c.iij.& ibi Imo.de postu.prælat. Et hoc verum secundum Feli. nisi essemus in materia, in qua per iura esset declaratum, quòd verbum spolietur, importet sententiam, prout est in casu ca.de multa.in verb.spolietur.de preben.iuncta extrauagã. execrabilis.& in casu cap.postulasti.iuncto c.clerici.de cler. excom. minist.& dicit hanc conclusionem esse veram.& idem Ias.in l.si duo patroni.§.fi.ff.de iureiur. versi. septima pœna.vbi ponit collationem factam periuro, non valere: & de Selua in suo tract.beneficiali in iij.parte.q.ij.tamen Feli. in d.c. insinuatum limitat doctrinam Inno.in c.cum nostris.de conces.præben.& aliorum Docto. quòd procedit, quando ille cui beneficium confertur erat iam in crimine constitutus:secus si per ipsam collationem: efficitur criminosus, tunc non valet, vt in d.c.insinuatum.vnde hic nõ fuit, vt dictum est, simonia commissa in beneficio quæstionato, sed in alio prius obtento, quare valet secunda collatio talis simoniaco facta. Feli.in c.simoniacè in iij.conclusione. ver. alia vero beneficia.de simo.dicens ibi hoc esse contra extrauagantes primo Martini quinti factas in conci. Constãtien. tit.de simo.quæ incipiunt, Multæ.volentes collationes & prouisiones per simoniam factas esse nullas, & prouisos ipso iure & facto fore excommunicatos. Item secundo contra aliam eiusdem Martini extrauagantem incip. damnabile.vbi fortius illam innouat, & extendit ad occultos simoniacos Item tertio contra extrauagantem Pauli secundi incip. cum detestabile scelus, quæ ponitur inter communes extrauagantes, tit.de simo.quam Felin.non alleg.ibi, sed bene in d.c.sciscitatus. Item quarto contra extrauagantẽ Vrbani quarti, aliàs quinti, quæ incipit, sanè.quæ etiam ponitur inter communes. eo.tit. Item & quinto contra extrauagantem Eugenij quarti incipiente, detestabilem.quam non reperiri:& idem Ange.de Claua.in sua summa in verb. simonia.versi.vj.§.ix.de omnibus supradictis extrauagantibus facit mentionem, vt ibi.tamen Fel.in d.c. de simoniacè refert Anto. Archiepis.Florent.in quodam libello certarũ responsionum suarum audiuisse à Cardinali Bononien. quòd Martinus Papa in articulo mortis reuocauit prædictas constitutiones, præterquam de simonia in ordinibus commissa:& idem dicit Felin. Eugenium quartum & Vrbanum quintum fecisse, & declarasse, vt ibi per eum. Sed hic non erat nisi vnus testi, quia alius fuerat reprobatus, vt latias in sequen.q.dicemus. Et ita fuit cõclusum in causa mota inter magistrum Petrum de ecclesia, & magistrum Nicolaum de Montarast, ratione cãtorię ecclesię Bozaten. Et latum arestum die viij. Iunij, Anno 1521.

SVMMAE.

1 *Contractus de sui substantia non requirit scripturam, sed bene testes.*

2 *Testes duo sufficiunt, nisi contractus excedat quinquaginta libras auri.*

3 *Testes quando oporteat esse rogatos.*

4 *Testis an debeat contrahentes cognoscere.*

5 *Testes necessarij non sunt iudicialibus per notarium signatis.*

6 *Testis vnus contrarium deponens quando vacillare faciat instrumentum.& nu.7. & 27.*

8 *Testes quando duo, & quando plures requirantur ad improbandum instrumentum.& nu.9.10.& 26.*

11 *Instrumentum in quo remanet solum vnus testis cum notario, an faciat fidem.& nu.12.13.14 & 15.*

16 *Testis vnus cum mala fama notarij sufficit ad torturam.*

17 *Notario non nocet sententia falsi lata contra instrumentum.*

18 *Testes si quinque sint descripti quorum soli duo dicuntur interfuisse, an falsum arguant instrumentum.*

19 *Testibus duobus mortuis, si alij duo scripti dicant se non interfuisse, an instrumentum sit falsum.*

20 *Testes mortui quando stant pro instrumento, & præsumantur falsò inscripti, & nu.21.22.& 24.*

23 *Instrumentum defectiuum mortuo notario semiplenam faciet probationem, potius quàm eo viuo.*

25 *Testes in instrumento subscribere est vtile.*

Quæstio CXVIII.

Prætereà alia quæstio fuit orta, quia non remanebat nisi vnus testis, cũ alius fuisset reprobatus:quoniã testes numerarii in iudicio etiã producti, reprobari possunt tam per partem, quàm etiam notarios, contra quos fuerunt producti, vt per gl.in l. cum lege.in verbo, putant.ff.de testamen.quam ibi sequuntur Barto.Bald. Angel. Pau.& Ioan.de Imo.in l.i.C.eo.tit.& ibi per Alexand.& Ias. versi. dicit etiam Barto.in versi.vlti.antequam venias, sed an crimen falsi sit probatum vno teste pro instrumento remanente non obiectato.

DECISIO CXVIII.

ET præsuppono aliam quæstionem, an de iure in confectione, & passatione, seu ad esse & substan-
1 tiam instrumenti requirãtur testes.† Et dic quòd
licet regulariter non requiratur scriptura, nec est de substãtia contractus, vt volunt Docto.in l. cum res.per illum tex. C.de fide instru.& ibi Bald.super rub.& in d.l. cum precibus.& ibi Alb.in fi.ver.vbi autem scriptura.de fide instru. & gl.& Doct.in c.j.de censi. lib.vj. tamen secundum gl.ij. in l.generali.C.de tabu.li.x.testes bene requiruntur. Et istud est septimum de octo in conficiendis instrumentis requisitis, scilicet inscriptio seu subscriptio testiũ. Et idem tenet ibi Azo in summa, §.illud.& in auth.de fide instru.ver. in primis.ibi tertio.per tex.ibi primo.§.sed & si quis.ibi, nisi etiam testium habeat presentiam.& §.si tamen quisquam. ibi, aut præsentia testium coram quibus.& §.sed & si instru-
2 menta & ibi gl.in verbo, adiiciatur.† Et duo tantum requi-
runtur, l.vbi numerus.ff.de testib.nisi contractus summam

quinquaginta librarum auri excedat. eo enim casu tres re-
3 quiruntur, l.fi. C.si cert.pe.† Nec requiritur tales testes in
contractu aut vltima voluntate, excepto testamento, adhi-
bitos, esse rogatos, vt dicit Ang.in d.§. sed si instrumēta.&
Albe.de nouo C.compo.nu.xvj.& Ioā.de Grassis in tract.
de substantialibus procuratorij.in verbo prȩsentibus reue-
rēdissimo in Christo.vel in aliis casibus not.per gl.in auth.
rogati.C.de testi. Et idem de iure canonico, in contractu
requiruntur testes, c.j.ante fi.ibi, testiúmque suscriptioni-
bus.de procuratoribus:& ita per illum tex.tenet gl.in c. in-
ter memoriam.circa medium xix.dist.Sed hodie satis erit
secundum Abb.Sicu.in d.c.j.in iij.notab.ibi, item no.quòd
canonici & testes, quòd testes inscribātur per notariū, iuxta
not.in c.j.de iis quæ fiunt à præla.& idem Bal. in d. rub. de
fide instru.ver.sequitur quartum.& Ioan.de Grassis vbi su
prà. Et pariter in hoc regno per ordinationes bonȩ memo
riæ Ludo.xij.arti.lxvj.editas 1499. ordinatum fuit vnicum
notarium, quacunque non obstante consuetudine in hoc cō
traria, quam declarat nullam, duos debere in contractu ad-
hibere testes, qui cognoscant partes inuicem contrahentes,
inhibendo omnibus notariis sub pœna priuationis officij
à cætero adhibere extraneos testes partes non cognoscen-
4 tes:† quamuis de iure talis cognitio seu notitia partium, vel
quòd partes cognoscant testes, nō requiritur, vt voluit Ni-
colaus de Mattarel.quem refert & sequitur Bal.in d.rub.de
fide instru.versi.venio ad secundum.& versic.circa tertium.
Sed nostra regni lex, ob fraudes, & suppositiones (quæ die-
tim fieri consueuerunt) euitandas melior videtur: pro qua
videtur textus celebris in l.finali.§.quod si ignarus.ibi, te-
stibus videlicet, qui hæredem cognoscant. & ibi glossa in
5 verbo, cognoscant C. de iure deliberandi. † Fallit hæc
regula in actis iudicialibus per graffarium signatis, in qui-
bus testes necessarij non sunt. l. in donationibus. C. de
donationibus. aliàs requiritur testium præsentia, secun-
dum gloss.ibi in verbo, sub notatione, à Doctor.app oba-
6 tam, & in c.quoniam contra.de probatio.† Hoc habito vi-
detur veniendo ad quæstionem, crimen nō esse probatum
cum infamia, cum duo requirantur, vt dictū est in ante prȩ-
cedē.q.per tex.in d.c.antecedēs.quamuis vnus testis nume-
rarius descriptus & necessarius faciat vacillare instrumē ..
vt per gl.Bar.Bal.Ang.& Imo.ī l.ij.§.si quis neget.ff. quē-
admo.test.aperian.& Ang.consi.clxix.exordiē.super pun-
cto.ver.venio ad secūdū quæsitum.& Cin.& Bal.& Sali.in
l.in exercendis.C.de fide instrum.& Rapha.Cuma. consil.
cxxxv.ver.prætereà.vsque ad finem.& Rapha.Fulgo.cōsi.
lxxix.incipien.quidam nomine.Britonius.Hoc verū secū-
dū Bal.& Ang.in d.§.si quis neget.in materia præiudiciali,
vt si ageretur petitorio: secus in iis quæ sunt leuis præiudi-
7 cij, vt in possessorio:† quia tūc instrumentū dicto vnius te-
stis contrarium deponentis non vacillabit: licet Imo.ibi te-
neat contra eos, per tex.in §.commodum.Institu. de inter-
dict.& idem Feli.in c.cum Ioannes.in iij.ampliatione secū
dæ conclusionis.de fide instrum.tamen attentis in præce-
den.q.deductis, videtur mihi opi.Bal.& Ang.magis æqua.
pro quibus facit quòd adduxit Matthæus de Mathe.in sin-
gu.j.cum ij.sequen. Tum testes hic non erāt de numerariis,
neque omni exceptione maiores: quoniam vnus ipsorū fuit
condēnatus, & alius est dubius, cuius probatio non releuat.
8 † Vnde duo testes probatæ vitæ, siue sint numerariis & de-
scriptis in instrumēto, siue non, deponentes plus vel minus
fuisse dictū, quā scriptum, vt reprobent instrumētū, requi-
runtur, vt volunt Docto.in locis suprà alleg.per tex.in l. o-
ptimam. C.de contrah.& comm.stipul.& idem Socin.cōsi.
xxij.nu.xv.vol.iij.& Masuer.in sua praxi, tit.de literis, notis.
ver.Modò isti testes.lib.iij.& Feli.in d.c.cū Ioannes.vers.in
glo.vbi ponit circa hoc duas regulas siue conclusiones cum
9 pluribus declarationibus.& in quarta esse verum,† nisi pro
instrumento esset probatio coadiuuans ipsum, vt si aliquis
testis descriptus, vel non descriptus coadiuuaret instru-
mentum, tunc requirerentur plures ad reprobandū, secun-
dum qualitatem & numerum coadiuuantiū.sequēdo Abb.
& Imo.ibi.Secus est, vt inquit Imo.si solus tabellio depone
ret viua voce pro suo instrumento: quia omnis vis instrumē
ti dependet ab authoritate tabellionis: ideo eius testimoniū
10 non geminat eandem probationem.† Et hoc casu duo te-
stes contrarij sufficerent, quoniam notarius non potest exa
minari pro instrumento à se confecto, vt tenent ibi Docto.
vt per Felin.in secunda conclusione. versi.secundò intelli-
ge.quamuis Bartol.& Ange.contrarium velint in d.l.ij.§.si
11 quis neget.† Sed quod instrumentum in quo remanet vnus
testis cum notario non faciat fidem, tenet Ioann. Fab.in §.
item verborum.versic.sed quid si alter ex testibus. & versic.
item quid si tabellio. institu.de inutil.stipulat.dicens, quod
licet vnus ex testibus sit cum notario, & alius solus contra-
dicens, quòd tunc fides instrumenti est adeò debilitata, ꝙ
non facit fidem, & sentit Bald.in c.j.de controuer. inuestit.
volens instrumentum cum vno teste nō facere fidem.& So-
cin.in consi.ij.nume.ix.vol.iij.& in consi.xciiij.versic.ij.lib.
j.& Azo.in summa, in auth.de fide instrumen.versic secun-
do quid.& Pet.de Ferra.in for.lib.oppo.contra instrumen.
12 in verb.dignoscitur.† Sed contrarium tenuit Ioan.de Plat.
in d.§.item verborum.& Docto.in d.l.ij.§. si quis dubitet.
& in d.l.in exercēdis.& in d.c.cum Ioannes. Et in hāc par-
tem inclinat Alex.consi.xliij.lib.* consi.cxiij.versi.item re-
spondeo.lib.v.allegat Ioannem de Imo.in dicto c.cū Ioan-
nes.ita tenere, & Paul.de Cast.consi.cxx.versic.nec constat.
volum.antiquo.& Fulgo.consi.præallegat.lxxix.versic.al-
terius verò testis. Et pariter sentit Cuman.in dicto consilio
cxxxv.col.penulti.versi.prætereà.& Bald.consi.xix.propo-
nitur quod ex quo.volum.j.dum tamen talis testis nō sit de
substantialibus, quod idem est cum opin. Ioann.Fab. Sed
præcedentem tenet Lanfranc.de Oria.in repeti.d.ca. quo-
niam contra falsam.in verbo, instrumentorum productio-
nes.versic.quæro nunquid instrumentum. & ista est magis
13 communis.† Tamen mihi non videtur esse vera, licet illam
hucusque sequutus fuerim, vt dicam in conclusione. Et plu-
ries pro communi fuit per curiam iudicatum, & maximè in
causa magistri Iacobi Bonet appellātis à Seneschallo Aqui
taniæ in fauorem Gregorij Pognet.& latum arestum Anno
1531.& pro ista cōmuni facit, cum iste testis deponat de ne-
gatiua & singulari, & alius cum notario de affirmatiua: &
sic videntur duo, quibus magis creditur, l.diem proferre. §.
si plures.ff.de arbit.& ista videtur opinio gl.in d.l. j.§.si ne-
getur.quoniam licet per vnum testem instrumētum redda-
tur suspectum, tamen per alium iuuatur.& idem glo. in d.§.
item verborum.vnde propter illam suspitionem non impe-
ditur instrumenti executio, vt tenet Flor.de sancto Petro, in
14 l.census.numer.xiiij.de probat.† Sed hoc animum non sa-
turat nostrum, cum duo testes (vt dictum est) requirantur
cum instrumento concordantes & conuenientes: vt infrà di
cam: & tales testes ad reprobandum producti, debent esse
omni exceptione maiores: & nō sufficeret quòd aliàs essent
simpliciter idonei.d.l.optimam.C.de contrahend. & com-
mit.stipul.& glo.& Ioan.Fab.& Ioan.de Plat.& Ang.Are.
in d.§.item verborum.in verb.idoneos.& in ca.j.de testib.
& Bal.consi.xvj.ante fi.lib.j.& consi.xxxvij.vol.iij.& Barto.
Bal.& Imo.in d.§.si quis dubitet.& Abb.Sicul.Imo.& Fe-
li.in d.c.cum Ioannes.in v.declaratione primȩ conclusionis,
15 vt infrà dicam.† Videtur ergo secūdum communem, quod
si vnus deponat contra instrumētū, & alius pro, cū notario,
non reprobatur, sed requiruntur tres vel plures, secundum
quòd sustentatur instrumentum per alios. Hoc verū vt de-
claretur falsum, & fabricans seu fabricari, & confisci faciēs,
vel vtens puniatur de falso, cuius pœna est hodie mors per
ordinationem domini nostri Regis Francisci, ob nimiam
frequentiam, seu consuetudinem, & vsum fabricandi falsa
instrumenta, vt infrà dicam.cuius tenor ordinationis in fi-
ne inseretur. Si tamen duo essent testes contra instrumētum
deponen-

deponentes,& alij duo pro ipso,tunc bene statur instrumẽto,vt volunt Doctores suprà allega.& Bal.consi. cxlix. iudex.versicu.modo queritur.volum.j.& in d.consi.xxxvij.in fi.ideo tunc requiritur ad reprobandum quatuor,vel plures,secundum quod sustentatur instrumẽtum. & idem Soci.consil.xcij.numer.j.volu.iij.dicens testamentum non esse falsum,si duo testes de necessariis deponunt contra testamẽtum,& duo pro testamento.& Ias.consi.cxxiiij.numero iiij. incipien.factum sic se habet.vol.j.& latius cõsi.xiij.inchoã. in causa vertente inter magnificam.volu.iij.ista est communis regula,quod duo ad reprobandum instrumẽtum sufficiant & condemnandum. Limita vt in proximo versicul.dicam.incipien.sed maius dubium est:quamuis Sali.velit in d. l.in exercẽdis. duos testes sufficere ad reprobãdum instrumentum,non tamen sufficiunt ad condemnandum notariũ, & partem de falso, sed bene ad torturam : quod est contra

16 communem.† Tamen Bald.in d.consi.xix.dicit in hoc sufficere vnum testem cum mala fama notarij ad ponendũ ambos ad quæstionem seu torturam.& idem in d. cons.xxxvij. ante fi.versicu.item si diceremus.volu.iij.quamuis istud dictum Bal.possit habere locum in notario contra quem fama laborat,& testis deponit,sed non contra partem non infamatam,nec cõtra notarium non diffamatum ob vnum testamentum,reprobata opin.gl.in l.iij.C.ad leg.Iul.maiesta. vt latius dixi quęstio.incip.quoniam magis credi debet notario perseueranti in suo instrumento, quàm testi perseueranti in suo dicto,propter publicam officij authoritatẽ.Sed ad notarium.& partem de falso condemnandum requiruntur secũdum Salic.tres pluréve testes omni exceptione maiores cõtra instrumentũ deponentes, aliter nõ coadiuuatũ. Sed secundum communẽ sufficiunt duo,vt dictum est,vt ex

17 infrà dicẽdis magis apparebit. † Et hoc (vt inquit Bal.) si notarius fuerit super ipsa falsitate vocatus:aliàs sententia super falsitate instrumenti lata non nocet notario non vocato,vt tenet Felinus in dicto ca.cum Ioannes.in vj. & vltim. declaratio.cum versicu.sequen.& alibi dixi sæpè, & signanter in quæsti.inchoan. quo verò ad secundam quæstionem an post latam sententiam.ante fin.versic.quo ad tertiã quęstionem ideo curia nunquã procedit pro falsitate,quin primum visis informationibus,& parte super eis audita,& causa litigata ordinet partem actricẽ venire facere testes, & notarium ad certam diem,in qua tenebitur secum afferre sche-

18 dam,& protocollum suum.† Et aduerte , quod si in instrumento fuissent descripti quinque testes,quorum duo solum dicunt se interfuisse , & tres nunquã , quod tale instrumentum non est falsum,si illi duo deponant secundum tenorem instrumenti,quia de directo alij tres nõ contradicunt in instrumento,licet in dubio secus : quia denigrata est, & elisa præsumptio quæ faciebat pro notario,vt voluit Baldus consilio xcvij.in quodam instrumento.in princip.volum.j.& in consi.xxxvij.quidam tabellio.volu.iij.cum aliis in sequenti quæstio.allega.quæ faciunt ad Decisio.istius,cum isti testes sint supernumerarij,& sic de quibus non est curandum , vt plenè traditur per Barto.in dicto §.si quis neget. quem ibi sequuntur omnes,& Bal.in d.l.in exercendis.versicu.venio ad secundum membrum.& ibi Salic.ver.quæro iuxta quæstio.præcedentem.ibi,aut dicunt se non interfuisse.& Ias.cõsil.lxij.nume.v. inchoan. petitur quod instrumentum.volu. j.& consi.cxxiiij.nume.iiij.versicu. prima responsio exordi.

19 †Sed maius dubium vidi in curia euenire,quãdo sunt quatuor testes in instrumento descripti, quorũ duo erant mortui& alij duo qui viuunt, deponũt se nunquã interfuisse instrumento præsentes:an mortui videantur stare & deponere seu facere pro instrumento. Et Inno. in d.c. cũ Ioannes. versi.dicunt quidã,dicit quod si vnus solus nedũ plures negarent se interfuisse contractui vel instrumento,reliquis tacentibus,vel mortuis,etiam si centum essent descripti, debilitatur instrumenti fides,nisi per collationem subscriptionum testium,vel contrahentium iuuaretur instrumentũ,per tex.in §.si verò moriatur.& §.quod si tabellio.in auth.de fide instru. Et ipsum sequitur Alberi.in d.l. cum precibus.de prob.versi.mihi tamen magis placet Inno.opi. dicẽs ex hoc occurri falsis instrumentis. Nam falsarij conficientes falsa instrumenta , vt plurimum ponunt magnum numerum testium mortuorum,vt non possint minori testium superstitũ numero reprobari. Ideo talibus falsitatibus occurrendum est,l.ij.§.diem autem.ff.quemad.testa.aperian.& l.fin. C.de

20 fideicom.† Nec obstat secundum Inno.vbi suprà versi. sed opponens,nonne instrumento &c. quod testes etiam mortui videantur stare pro instrumento:quia verum est, donec contra instrumentum probetur. Quoniam si contra instrumentum probetur per duos testes,instrumentum redditur suspectum:& nisi astruatur per alios, fides non adhibetur instrumẽto: quia est præsumptio ꝙ testes qui mortui sunt,falsò fuerunt in ipso inscripti , & putat Alb.,vbi suprà hanc opin.veram esse & æquam. & idem Bald. in §. si quis. versi.in glo.quidam hoc intelligunt. instit. de test. & Paris de Puteo de syndic.in verbo,tortura.c.mandauit Rex. vers.

21 si duo testes reperiantur descripti.† Et Bald.in d.ca. consil. xxxvij.quidam tabellio.vol. iij. vbi in istis consuluit terminis,dicens considerandum esse tẽpus contractus, an lapsum fuerit longum tempus,quo actor distulit agere de falso,tũc per silentium tanti temporis præsumitur dolo malo distulisse,vt copiam probationum aduersario substraheret, morte fortè testium expectata qui possunt confirmare instrumẽtum.l.in lege Aquilia,si deletum.ff.ad l.Aquil.& l.fi. C. de vsur.pupil.& idem Fulg.in d.consi.lxxix. versic.ita & nunc adest.& Alex.in l.clam possidere. circa. fi.ff.de acquir.possess.& Franc.Cur.cons.lvj.ibi,argumentis.& Bar.in l.nõ intelligitur.§.tacita.ff.de iure fisci.aliàs secus,si statim, vel paulo post contractum egerit,tunc mortui non stant pro instrumento.& sic Bal.& Doct.limitant communem opi. volentem duos testes sufficere ad reprobandum instrumentum, si recens seu de recenti factum:sed non antiquum,vt si decennium sit lapsum,quo durante testes numerarij, aut alij præsentes (per quos posset confirmari instrumentum) mortui sunt:sequendo Spec.qui fuit huius opi.in tit.de instr.edi. §. nunc dicendum.versic.quid si vnus.per tex.in d.l.Celsus.& ibi sequitur Iaco.de sanct.Georg.nu.iiij.& vij.in fi.& Frãc. de Are.cons.xlij.& gl.quam sequuntur ibi Doct.in ca. tertio loco.de proba.& idem Bal.consi.ccclij. versi. item super istis factis.& versi.item notandum est.vol.iij.ergo multo minus vnus testis post decennium deponens contra instrumẽtum,faciet illud vacillare. Sed ego tamẽ in vtroque casu nõ tantũ tẽpus cõsiderarẽ & spectarẽ: sed si distulisset quousq; maior pars testiũ verè adhibitorũ dispositione Dei mortui fuissent & decessissent:quia tũc etiã præsumerẽ dolosè dilatum.Pro hoc dicto est tex.singula.in l.ij.§. quæ autem sunt causæ.ff.de Carbo.edic.ibi,finge esse testes quosdam qui dilata controuersia aut mutabunt consilium,aut decedẽt, aut propter interuallũ nõ eandem fidem habebũt,&c.Ideo cogita qui iudicas, vt potius in dubia probatione absoluas, quàm condemnes.l.respiciendum.& ibi Albe. ff. de pœnis.

22 †Et istam partem,quod testes mortui nõ faciant pro instrumento , sequitur Lanfra.de Oria.in d. repet.c. quoniam cõtra falsam.versicu.aut testes contra dicunt,reddens rationẽ, quia testes viuentes viua voce loquuntur vera esse quæ in instrumento continentur:quod mortui facere non possunt.Et econtrà,si deponant contra instrumentum,vt ibi per eum in vers.aut testes contradicẽtes,& idem Flo.in l.Celsus.nume. xv.ibi,& hęc vera, nisi testes supersint,qui asseuerent verum quod in instrumento continetur, arg.d.§. si verò moriãtur omnes testes,aut forsitan absint.& §.quòd si tabellio defunctus est.iuncta gl j.quamuis Soci.con.xxviij.nu.iij.post mediũ.ver.vnde in casu nostro.vo.iij.velit cõtrariũ,quod licet testes ex descriptis sint mortui,vel aliàs nõ possit deponere. tamẽ cõputãtur : nihil tñ allegat pro eius opin. ꝓ qua facit quod dicit Barto.quem cõmuniter sequuntur Doct. in l.ad

23 monendi. quæst. iij. de iureiuran. † instrumentum defe-
ctiuum mortuo notario semiplenam facere probationem:
secus eo viuo, quia potest agere contra notarium, vt perfe-
ctum edat, de quo ibi per Francis. Purpu. nume. ccxxxv. cũ
ij. sequen. vel agere poterit contra eum ad interesse. Et idẽ
Bolog. in l. final. per illum tex. C. de magist. conuenien. in
24 primis interpretatio. cum aliis per eum allegatis. † Sed præ-
dictam communem confirmat Francis. Cur. in d. consil. lvj.
versicu. duo bene reprobarent. & prò ista communi facit id
quod dicit glo. in l. ij. in princip. in verbo, publicum quam
sequuntur ibi Bar. Bal. Ange. & Imo. quemadmo. testa. ape-
rian. quòd si testes subscripti in testamento solenni non vi-
uant tempore recognitionis, tale testamentum non valet. &
idem glo. in l. publicati. C. de testamen. & glo. celebris in l.
j. eod. titu. quæ vult, per eos qui mortui sunt, vel infames fa-
cti, vel absentes non probari testamentum. & ibi sequuntur
Bartol. Bald. Ange. Cor. & Salic. in iij. oppo. & hoc per tex.
in d. l. iij. §. duæ autem sunt causæ. ff. de Carbo. edict. ibi, fin
ge esse testes, &c. ad idem glos. in l. ij. C. quemadmod. testa.
25 aperian. † Ideo consilium ex dictis Imo. & Doct. suprà alle-
gatorum elicitur vtile, quo partes cum notario ac testes si
scribere sciant, se subscribant, vt in futurum propter mortẽ,
vel variationem testium, aut obliuionem sit magis vtrique
parti, & notario consultum & tutum: & boni notarij hoc pro
26 curare debent. † Et sic remanet quæstio nostra expedita,
quòd duo testes requiruntur ad instrumentum reproban-
dum omni exceptione maiores: ita quòd si vnus fuerit, vt in
casu nostro, obiectatus, nõ erit falsum, vt statim dicam: quia
27 sunt opin. diuersæ. † Ideo pro concordia opin. supradicta-
rum dic, quod vbi de consuetudine loci in instrumento nõ
requiruntur testes, tunc vnus testis non diminuit vigorem,
nec vacillare facit: si verò testes in contractu de iure, aut con
suetudine aut ordinationibus & statutis sunt (vt in hoc Re
gno) necessarij: & sint duo quorum vnus contradicat, tunc
si sit omni exceptione maior, vacillare facit, ita quòd non fa
cit fidem: quia deficit numerus substantialis instrumenti, li-
cet alius contestis pro instrumento vna cum notario depo-
nat, secundum Ioann. Fab. contra communem supra relatã.
Quem sequuntur Barba. & Decius in d. capi. tertio loco. de
probat. vbi Deci. vers. sed contra communem. allegat ita te
nere Pet. de Anch. consi. lxxvij. visis limitatio. commissio-
num. imo si bene inspiciatur, hæc reperietur communis, vt
per gl. & Doct. in d. §. si quis neget. & in d. l. in exercendis.
quare in dubio reus debet absolui, licet falsum non sit in-
strumentum, vt dictum est: tamen ex defectu numeri testiũ
requisitorum non facit fidem: quia non remanet nisi vnus,
& notarius non valet pro suo deponere instrumento: cuius
virtus ab eius authoritate dependet, ac de eius vituperio,
vel laude & honore agitur, & eius depositio binam non ge-
minat probationem, vt omnes aiunt Doc. suprà alleg. Post-
quam enim duo necessario requiruntur testes, non rema-
net nisi vnus. Sequitur ergo ex defectu solennitatis requi-
sitæ, scilicet muneri substantialis, non facere fidem licet
non sit falsum. Et hoc verum in petitorio, secus in pos-
sessorio, tunc non vacillat per vnum, vt suprà dictum est
in prin. Sed vbi testis pro instrumento deponens adiuua-
tur alterius testimonio, tunc facit fidem, cum sint duo con-
tra vnum. Et vbi essent duo reprobantes, alij duo requirũ-
tur approbantes, & pro ipso contractu deponentes, vt tenẽt
Doct. suprà alleg. & plenè Franci. Curt. consi. prędicto. lvj.
ver. quo casu. & ver. imo vnus solus. & Ludou. Bolo. in ad-
di. ad Ioan. de Ana. consi. xcvij. & Pau. de Cast. cõsi. clxviij.
incho. super primo dubio. versi. super quarto quæsito. vol.
j. & Ias. in prælle. consi. lxij. nu. iiij. versic. tertio, & adhuc
notabilius. vo. j. dicens hanc limitationem esse communem.
& illi instrumento tunc plena adhibetur fides. Et aduerte
quòd tales testes reprobatorij debent esse idonei omni ex-
ceptione maiore, d. l. optimam. & d. §. item verborum. & am
plè Alex. consil. liij. lib. vij. Bal. in capit. tertio loco. de testi,
& Ioann. de Ana. consi. xcvij. & Ias. consil. cliij. num. v. versi.
vndecimò facit, alia notabilis regula. vol. ij. dicens sufficere
leuissimam exceptionem contra testes, vt voluit in d. l. o-
ptimam, vt latius per Ias. in d. consil. cliij. versic. xiij. Et eo-
rum idoneitas debet probari per partem producentem,
quæ debet articulare quòd sint bonæ famæ & reputationis,
vt tenet Car. in d. §. si quis neget. ex quo Ang. ibi dat doctri
nam, quòd vbicunque opinion. testium est causa inductiua
ꝓbationis plenè, quæ aliàs plena nõ esset, tũc de optima o-
pinione est articulandum & probandum. refert tamẽ Ang.
Ioann. de Ana. & de Lig. contrarium consuluisse, ac pari-
riter Ioan. ibi refert Francis. de Rampo. contrarium con-
suluisse per tex. in auth. sed cum testator. C. ad le. Falci. quia
in dubio quilibet præsumitur idoneus, nisi cõtrarium pro-
betur. l. ab ea parte. ff. de probatio. l. cum quidam. & l. cum
pater. §. rogo filia. ff. de lega. ij. sed opin. Bart. & Angel. se-
quitur Barba. in consi. xxxij. nume. viij. & liiij. nume. vj. vo-
lu. j. certum est enim, quod ad obiectus & crimina per iudi-
cem recepta solitum est per partem responderi, & sustene-
menta dari: & postremo has partes super omnibus tam ob-
iectibus receptis quam sustenementis appunctare contra-
rias. Sed Ioann. de Imo. istas opi. Ange. ex vna. & Ioann. de
Lign. & Franc. de Rampo. ex alia, contrarias concorda-
re conatur, quia aut lex, vel statutum simpliciter requirit te-
stes esse bonæ opinionis, & famæ, & tunc pro eis præsumi-
tur, nisi contrarium probetur: sed vbi lex. aut statutum re-
quirit esse optimæ opinionis in superlatiuo gradu, prout di
cit tex. in cap. vno, quot testes sunt necessa. ad prob. feud. in-
grat. ibi, quinque testibus summæ atque integræ opinio. &
tunc fortè opinio Ange. procedere posset. licet enim quis
sit bonæ famæ, non tamen præsumitur esse in superlatiuo
optimus. Et ipsum sequitur Barba. in d. consil. liiij. nume.
vj. & Soci. consil. cxiiij. versic. postremo dico, vol. ij. & idem
Ioan. de Ana. in d. consil. lxxix. & quid si requirantur testes
esse integræ & probatæ opinionis? dic vt in d. ca. vno. quot
testes sunt neces. per And. Barb. in additio. ad Bal. & Soci. in
præal. consi. cxiiij.

SVMMAE.

1 *Excommunicato facta collatio, si postea cum ea dispensetur, va let.*

2 *Volumus, verbum, inducit monitionem.*

3 *Dispensatio super duobus capitibus, si non acceptetur in vno, valet in alio.*

4 *Verbum non valeat, quid importet.*

Clausulæ irritantis limitatio.

6 *Dispensatio cum non habente titulum canonicum non re- quirit nouam possessionis traditionem, sed primam conti- nuat.*

7 *Archidiaconatum obtinens habentem parochialem annexã, an ob id debeat intra annum promoueri.*

Quæstio CXIX.

Quidam renuntiauit beneficium archidiaconatus ecclesię cathedra
lis Bassatensis, tres ecclesias parochiales habentes annexas, in fa-
uorem alicuius, qui patiebatur defectum natalium, & ordinum:
quod duobus annis cum illo titul. ordinarii possedit, & tandem
dispensatus per summum pontificem, qui etiam sibi contulit ad
tria, super defectu naturalium, intrusione, ac etiam super fructi-
bus perceptis sibi per Papam donatus: tamen antequam posset in
possessionem dicti beneficii per officialem Condon. mitti, tene-
batur illud in manibus officialis prius renuntiare eum clausula
irritanti, videlicet, Volumus autem, quod antequam præfati
iudices ad executionem præsentium procedant, tu dictum ar-
chidiaconum in eorum vel alterius eorum manibus realiter di-
mittere tenearis: & insuper ex nunc irritum decernimus &
inane si secus super his à quoquam, quanuis authoritate, sci-
enter, vel ignoranter contigerit attentari, &c. Quod tamen
non renuntiauit, nisi aliis tribus annis à tempore dispensatio-
nis lapsis, intra quos primus renuntians impetrauit idem bene-
ficium, Quæritur, an iste dispensatus sit priuatus iure dicti be-
neficii.

DECISIO CXIX.

ET dico, quod istam q. ponit, & in propriis terminis consuluit Gemi. consi. xvj. exordien. super dicto dubio. & arguit pro & contra, ponendo primo quatuor rationes, quod fuerit priuatus propter dimissionem realem non factam: secundo in contrarium ponit alias quatuor rationes, quod non fuerit priuatus: & istam partem sequitur: pro qua allegat bo. tex. in cap. postulasti. §. j. de cler. excom. ministr.
1 † vbi si excommunicato conferatur beneficium, & ipse multo tempore retinuerit illud, cum illo titulo non canonico, si postea secum dispensetur, licitè tenet. Nec obstat quòd Papa voluit, quòd realiter, & omnino prius dimitteret beneficium: vnde postea retinendo effectus est inhabilis perpetuo ad illud beneficium obtinendum, argumen. extrauagan. execrabilis. §. statuimus in fine. Ad hoc ipse respondet, quod ille tex. loquitur quando fuit assignatum certum tempus ad beneficium dimittendum, vt ibi patet: sed hic Papa nullum tempus assignauit, intra quod deberet dimittere, sed indeterminatè dicit, volumus &c. vt ibi per eum.
2 † Præterea, vt inquit, dicta verba, volumus autem &c. non inducunt conditionem, sed monitionem, quæ licet non seruetur, propter hoc non vitiatur dispensatio, vt voluit glo. in capit. non potest. de præb. lib. vj. & ibi latè & singulariter per eum, qui pro hac decisio. adducit tex. in d. extrauagan. execrabilis. in versic. immiscere præsumant. Itē in casu præsenti Papa non constituit terminum ad ipsum resignandum, prout est in d. extrauagan. execrabilis. vnde eum ab effectu gratiæ & dispensationis non excludit, licet videatur facere de priore posteriorem, argu. ca. si clericus. de præbend. lib. vj. quia tempore prouisionis dicti de la Maiorie præfatus de Albreto erat aptus & idoneus, capax ad ipsum archidiaconatum acceptandum. argu. cap. cum qui, de præbend. eod. lib. nec pariter Papa ordinauit, quod post dimissionem in manibus executoris faciendam sibi postea conferretur: licet in casu in quo consuluit, ipse Papa ita voluisset ergo non vacauit beneficium, licet male fecerit capiēdo fructus.
3 † Et pro hac Decisione accedant not. per Bald. in consi. cccxxvj. incip. generali statuto cauetur. vol. iiij. vbi voluit, quod dispensatio facta contra ius commune super duobus capitibus in fauorem alicuius, si nō sit acceptata in vno, nihilominus valet in alio. Et ibi loquitur in officio, & idem in terminis nostris tenet Aegid. Bellamera in Decis. cliij. incip. Papa dispensando cum eo, qui tenuit ecclesiam, &c. volens quod non incurrat pœnam à tempore possessionis sibi per executorem datæ. & ideo ius sibi competere non potuit quousque esset sibi prouisum de nouo, vt ibi vide per eum, & pro hoc tex. iuncta glo. in l. vniuersa in verbo, non valeant. C. de preci. Imper. offer. vbi Bart. quem sequuntur Docto. insuper Alex. in additio. & Ias. in iij. notab. & in ver. capio glo. in verbo, non valeant. notat illum tex. & glo. dum tex. vult, quod quando princeps concessit alicui dilationem ad soluendum, non aliter valeat, nisi satisdet cum fideiussoribus de soluendo adueniente termino. & gloss. ibi exponit non valeant, id est non sortiantur effectum.
4 † Quia verbum, non valeant, prolatum à lege, vel statuto intelligitur in effectu, non autem ipso iure, vt ibi per Ias. & ratio est secundum eum: quia ista verba, non valeant, videntur respicere futurum tempus. Sed quando lex vel statutum vtitur verbo futuri temporis, non intelligitur ipso iure, iuxta gl. in l. in criminali. C. de iurisdi. om. iud. tamen est tex. in contrarium in c. quia propter. in verbo, non valeant. de electio. & istud est verum secundum Bart. & Ias. nisi lex dicat, non valeant propter aliquid quod debeat fieri postea per partem post actum perfectum: & tunc procedit gl. in d. l. vniuersa. quod non intelligitur ipso iure, sed in effectu. & idem dicit Ias. in versi. capio glo. & in versic. redeo ad primam. &c. vbi magis apertè dicit. vnde ex tex. & gloss. in versicul. præbeatur. notat, quòd quando lex iubet aliquid fieri post actum iam perfectum, etiam si dicat quòd aliter non valeat, tamē eius omissio non vitiat ipso iure, sed in effectu. Ideo potest illud quandocunque interponi, vt ibi per Ias. qui ponit duas conclusiones, & ista est vna, quam probat singulariter per plures doctrinas, & idem tenet Decius in consi. ij. in fi. per tex. in clemen. j. in fin. de præbend. & sic non obstat clausula irritans, quia solum irritat, & inanem declarat possessionem per executorem fiendam, absque resignatione prius facta. de qua per Fel. in c. cæterum. versi. secunda restrictio. de rescrip. & Ias. in l. non dubium. C. de legib. & per Doct. in c. dilecto. de præben.
5 † Cum ipsa clausula irritans, referatur ad proximam dispositionem: nec potest referri ad alia prædicta: nam dispensatio solum continet potestatem mittendi dispensatum per aliàs bullas ante illam possessionis immissionem, per ea quę voluit Alexā. in l. si idem cum eodem. §. final. ff. de iurisdi. omn. iudi. Item intelligitur dicta clausula irritans, &c. de aliis contrauenientibus, & non de impetrante, vt not. in d. c. dilecto. & Bal. in consi. xliij. versic. præterea illa verba, cassans & irritans. vo. iij. arg. l. si seruus legatus. §. qui margaritam. ff. de leg. j. Facit quod not. idem
6 Gemi. & Card. Alex. in c. vlt. lvj. dist. in vlt. no. † quòd si dispensatur cum iam promoto non habente titulum canonicū in beneficio, non est necessaria noua traditio possessionis beneficij, aut dignitatis, sed sufficit quòd continuet primā. §. interdum. instit. de re. diui. facit tex. in c. ex parte. de concess. præ. & quod dixi suprà. quæ. xxiiij. incip. duo litigabant ante fin. nisi mandetur per Papam, vt hic. Sed propter illam dimissionem non initam, & possessionem ab executore literarum non factam non est priuatus iure suo, secundum Dominic. & Doct. suprà. alle.
7 † Præterea fuit dubitatum an taliter dispensatus in prædicta archidiaconatus dignitate nō obst. ætatis defectu tenebatur se promoueri facere ad sacros ordines ratione ecclesiarū parochialiū illi dignitati annexarū intra annū, iuxta c. licet Cano. de ele. li. vj. & gl. ibi in ver. parochialibus. tenet quòd ca. illud non habet locum in dignitatibus curas parochiales habentibus annexas: quam sequitur Ioan. Monach. Domi. & Philip. Fran. per text. in c. statutum. de ele. & in c. super eo. de præben. eod. lib. & ibi per Doc. suprà alle. & etiam vbi minor esset dispensatus ad ecclesiam parochialem non obstante defectu ætatis, non tenetur se promoueri facere intra annum ad sacerdotium, secundum archidiaco. in c. cum ex eo. eod. tit. quem ibi sequūtur Domi. Anch. & Phil. Fran. nec etiam ad subdiaconatus ordinem ætate xviij annorum adueniente. iuxta cle. generalem. de ætate & quali. & aliàs super hoc consului, & vide in consi. xxiiij. incip. Papa cum quodam. & idem Ioan. de Selua in suo tracta. beneficij. in iij parte. quæst. lij. & ita conclusum & latum arestum die iij. Iulij. Anno. 1523. contra dictum de la Maiorie, & in fauorem N. Chap. subrogati in locum Bernardi de Albreto, qui fuit manutentus in possessione. & pro hac Deci. facit quod dicit Bal. consil. ccccxl. quidam in minoribus constitutus vol. iij. volēs, quòd minor qui tenuit præposituram per septenniū sine aliqua dispensatione, nec fuit promotus ad ordines sacros, non venit priuandus, si nō fuit monitus, cum hominis requiratur monitio: quia in ecclesia collegiata non eminet pœna, de qua in c. cum in cunctis. de elect. nisi interueniat monitio, vt notatur in ca. cum eodem tit. lib. vj. quod not.

SVMMAE.

1 *Pater potest iniuriam filio factam eo inuito remittere: fallit in casibus. num. 3. & 6.*

2 *Pater non potest legatum filio factum repudiare.*

4 *Prælatus potest remittere iniuriam factam religioso, sed non ecclesiæ.*

5 *Papa non potest illatam ecclesiæ iniuriam remittere.*

7 *Filius non potest remittere iniuriam sibi illatam in præiud. ciū patris.*

8 *Accusare aliquo volente necē defuncti, an sint citandi proxi-*

miores ad quos id potius spectat.

9 *Fratres licet æqualiter cum patre & matre succedant, non tamen æqualiter agunt ad vindicandam fratris iniuriam.*

Quæstio CXX.

Pater an remittere possit necem, aut iniuriam filio factam aliis & fratribus iniuriati inuitis, ita quod agere pro eorum interesse nõ valeant.

DECISIO CXX.

1 ET † videtur mirabile, & iniquum, vt dicit Albe. in l. sed & si vnius. §. filiofamiliàs. ff. de iniuriis. patrem iniuriam filio factam remittere posse, & ipsum filium ab actione exclusum, & priuatum fore: tamen videtur vtile propter multa, vt infrà di-
2 cam. † Cum patrem constet iure non posse legatum filio relictum eo inuito repudiare, l. ex repudiatione. C. de fideicõmis. & l. remittente. C. de iure deliber. Nec etiam bonorum possessionem sibi quæsitam, l. ij. C. de repud. bonor. posses.
3 † Licet Azo in summa. tit. de iniuriis. §. datur actio iniuriarum. in fin. velit (sub dubio forte) patrem hodie non posse iniuriam filij remittere in præiudicium ipsius filij, per text. in l. j. C. de bo. mater. & l. vlt. C. de bonis quæ lib. & idẽ Hostiẽ. in summa eo. tit. de iniuriis. & minus secundum Din. iniuriam ex lege Cornel. descendentem. Tamen præcedẽtem opi. scilicet patrẽ etiã iniuriã ex lege Cornel. descendentem remittere posse, & talẽ patris remissionẽ filio, & aliis fratribus nocere, tenet Iac. de Are. Bar. Ang. & Alb. in d. §. filiofamiliàs. per illum tex. celebrem in ver. planè. post gl. in verbo, filio. Quam opi. Hugo. huius primi inuẽtoris sequitur, & idem Spec. eod. tit. §. j. ante fi. ver. sed nunquid nocet filio. nec obstat. d. l. j. de bonis ma. secundum Bar. & alios, quia pater magis longè iniuriam videtur pati quàm filius. & idem gl. Bar. Paul. de Cast. Ange. Fulgosi. Ias. & Iacob. de sancto Geor. in l. in personam. ff. de pactis. & Collect. in c. fi. de iniur. & Decisio. capel. Tholos. quæ. ccxlij. & Bar. & Doct. insuper Bolog. in l. Lucius. in primis interpretatio. ff. solu. matri. & Bertach. in suo tracta. de episco. parte iij. lib. iiij. q. xij. ver. subsequenter quæro. & glo. in c. si is qui prælatus. 23. q.
4 4. dicẽs, † quòd licet prælatus iniuriam ecclesiæ illatam remittere nõ possit: bene tamen iniuriam religioso factam, vt tenent Doct. in c. cum desideres, & c. non dubium. de senten. excommu. Ioan. Fab. & Ang. Aret. §. patitur. Instit. de iniur. & Io. Fab. in l. si quis in hoc genus. C. de episc. & cleri. & Iac. de Bellouisu in sua praxi, tit. de iniur. ver. sed nũquid si filius. & Baptist. de sancto Blasio in tract. correlatiuorum.
5 quæst. v. versi. vigesimò fallit. † quoniam Papa nõ posset illatã ecclesiæ iniuriã remittere, ca. Salonitanæ. lxiij. dist. tenet Zense. in extraua. si fratrũ. ne sede vacã. in verb. iniuriam. & gl. in c. j. in verb. punire. de pœ. li. j. & gloss. in c. contingit. de senten. excommu. & ibi per Docto. & ista cõmunis conclusio est secundũ Bar. Ang & Doct. suprà alle. multum vtilis propter statuta Italiæ, quæ volũt pœnam pro delicto imponi non posse pace habita, & concordia facta: quam pater facere potest: pro quibus alleg. text. in ca. Quintaualllis. ibi, pro offensa, quàm filiæ ipsius. & ibi Bal. in princ. de iureiurand. & Ias. in d. l. in personam. quam legit cum l. contra iuris. §. fi. in vj. not. non enim verisimile est patrem sine causa velle remittere iniuriam, nec in causa calumniari. l. fi. ff. de publi. iudi. & l. mater. C. de calum. nisi cõstaret ex actis & legitimis præsumptionibus, secundum Bar. & Docto. in d. l. fi. vt infrà
6 dicam. † Fallit regula prædicta nisi pater esset vilis, & persona filij honesta, d. §. filiofamil. versic. interdum. quia tunc non potest remittere, & facta remissio est nullius effectus & momenti, & non est (vt inquit ibi Ange.) bona consequẽtia: pater est vilissimus, ergo filius vilissimus. Nam tãta potest esse secundum eum honestas filij, quòd propter eius honestatem refulgeat & moribus & scientia: ob quod Imperator Vlpianum appellauit parentem, l. ex diui. C. locat. & idem Angelus in l. cum posiit. de iniuriis. Fallit etiam nisi pater esset absens, dict. §. filiofamiliàs. & l. si longius. §. j. ff. de iudiciis. & ibi post omnes Iaco. de sancto Georg. & Guliel. Benedict. in repeti. c. Raynutius. de testa. & Ioan. de Plat. in d. §. patitur. per illum tex. & Masue. in sua praxi. tit. de iniur. & gl. in c. cum illorum. in verbo. passus. & ibi Doct. de senten. excomm. item fallit in querela inofficiosi testamenti. l. Papinianus. in prin. ff. de inoffi. testa. quia illa iniuria est soli filio facta, quæ non transit ad patrem: ideo patrem remitti non potest. vt ibi per Docto. item fallit nisi iniuria sit per coniunctam personam illata filio: idem in iniuria violati thori, dicta l. Lucius. & ibi Barto. Bal. Imol. Roma. Alex. & Moder. solu. matri. & Hippol. singu. ccccclxxiij. inchoante. grauior est. & Alexan. in addi. ad Bar. in d. §. filiofa. & Bar. in l. qui incestu. §. fin. ff. ad l. Iul. de vi publi. Ad hoc text. celebris in l. inter liberas. §. filiusfamil. & ibi Alexan. in addit. ad Barto. ad l. Iul. de adulte. & Bald. nouellus. in tractatu de dote. iiij. parte, versi. tricesimum priuilegium. & Petrus de Rauenna in suo iuris Alpha. in verbo, iniuria. & Roma, singula. suo quod incip. Tu habes tamen. & Bologn. in d. l. Lucius. in primis interpretatio. dicens illum text. non bene facere pro dicta limitatione. Imò videtur apertè probare contrarium, volendo filium retinentem dotem per exceptionẽ repellere vxorem, vel eius hæredes illam repetentes. Quinimò, vt vult Alexand. ibi, pater potest expressè remittere illam iniuriam à coniuncta persona illatam: pro quo videtur tex. in dicta l. qui incestu. §. fin. & glos. & Doct. in l. si maritus. §. si negauerit. ff. solu. matri. & in l. transigere. C. de trãsactio. quia idem in publicis, quod in priuatis delictis, vt dicit And. in d. l. inter liberas. §. filiusfamil. quem ibi sequitur Alexan. in additio. ad Barto. cum tam in publicis quàm priuatis quæritur patri vsusfructus. vbi Alexã. refert Ang. ita de facto obtinuisse. licet Ange. meus non dicat se obtinuisse. Et aliàs super consului, vt in consi. lxviij. incipi. visa transactio. facta & inita inter nobilem. & idem circa quæsti. nostram. & communem conclusionem tenet Alberi. in l. licet. §. fina. versi. item quæro duas quæstio. ff. naut. caupo. stabul. vbi quærit primò, aliquis interfecit quẽdam ciuem Paduanum, qui reliquit patrem & vxorem prægnantem: pater accusauit homicidã: deinde vigore statuti, quo cauebatur homicidam non mori, si pacem habuerit: qui cum ipso fecit pacem, & libras centum recepit, & occisor liberatus à morte fuit ex forma statuti. Vxor verò peperit filium, & assumpsit eius tutelam, iuxta authentic. matri & auiæ. C. quando mulier offic. tutel. & tanquam tutrix accusauit prædictum homicidam de morte mariti: accusatus excipiebat de pace sibi per patrem facta, dicens hanc quæstio. fuisse Paduę per dominum Gulielmum de iusto disputatam: qui argumentatus fuit ad vtramque partem, & tandem soluisse, accusationẽ per matrem intentatam, non procedere, vt ibi per eũ, & maximè per text. in l. sepulchri violati. ff. de sepulc. viola. Accedat text. in l. senatusconsulto. & ibi Bald. C. qui accusa. non possunt. Sed videtur tex. contra d. l. j. §. j. & fi. & istud etiam
7 probatur. † Nã filius non potest remittere iniuriã sibi illatam in præiudicium patris. quin pater agere possit, dicta l. in personam. quia iniuria quæ filio infertur, non minus infertur patri. vt ibi, & in vtroque casu tenet Innoc. in d. ca. non dubium. de senten. excom. & pro hac Decisi. facit tex. in ca. exhibita. cum ibi nota. per Ioan. de Ana. in j. notab. de homici. & sic fuit in curia conclusum & latum arestum die penul. Februarij, Anno 1520. in fauorem magistri Ioan. Lamy eiusdem curiæ aduocati, contra quendam nomine Cadoc, fratrem defuncti. Et pariter in causa homicidij Ioannis de Graulet dict Mennet, pro cuius morte pater & frater agebant contra Bertrãdum Foucault Moraille Mareschallorũ propositum, qui dictum Menet suspendi fecerat. Et latum arestum die xiiij. Augusti, Anno 1523. quamuis posteà fuerit latum arestum in contrarium prædictis non obstantibus arestis in causa de Douhes de Lemouiciis, patris & filij contra les Recluz, ex theorica Bartol. in l. ij. §. final. ff. de adulter. volentis primo, plurimus simul ad accusandum concurrentibus

currentibus iudicem eligere idoneiorem, & ex causa præferre vnum alteri posse. Et si vnum repererit colludentem, aut infamem, præferet alium: text. ad hoc celebris in d. l. ij. §. si plures. ibi, nisi de perfidia prioris potuerit aliquid dici. de libe. hom. exhib. & idem Alberic. in d. l. ij. §. fin. Secundò si viderit propinquum accusare occisores simpliciter, & etiam extraneum, adiecta qualitate, quia verificata magis punirentur, poterit præferre vlteriorem propinquiori. d. l. iij. §. si plures, & idem Angel. in d. l. qui crimen. & Paris de Puteo in syndi. in verb. accusatus. ante finem. versicul. & dicit Bart. Vnde hic Douhet pater iam cōposuerat cū occisoribus: de qua compositione curiæ constabat, ideo curia admisit fratrem mortui cum eodem patre instigante, aliàs pater præfertur, siue ambo, siue etiam pater & socer pro iniuria illata filiæ concurrant, vt dicunt Ioann. Fab. & Ange. Are. in d. §. patitur. in fi. & pro hoc tex. in d. §. filiofamilias. versi. procuratorem patris. & Barto. in l. eum qui. §. fin. eo. titu. & in d. §. filiofamilias, & in l. non solum. §. si pater. ff. de procurato. & vtrobique per Paul. de Cast. & melior text. in l. quamuis adulterij. ibi, hoc est patri nec non patruo & auunculo, &c. C. de adult. vnde secundum intellectum glo. in versi. proximis, quam sequuntur Cin. Bald. & Ange. erit ordo inter ipsos, vt primò maritus, secundò pater, tertiò frater, & sic de cæteris. Et patre nolente admittitur frater, deinde cæteri suo ordine, quia magis proximior principale habens interesse & præfertur ad necem vindicandam, vt ibi, & d. l. sepulchri violati. & ibi Angel. & Alber. d. l. iij. §. si tamen plures. de lib. ho. exhib. & d. l. qui crimen. C. qui accusat. non poss. & l. si plures. ff. de accusation.

8 † Et quamuis sint primò de iure citandi illi qui ad accusandum admitti debent, ante quam alius ad hoc admittatur, vel iudex inquirat de proximioribus, vt voluit Bald. & Ale. in additio. in d. l. quamuis in d. l. senatus consulto. tamen de stylo curiarum quilibet proximior admittitur, vsque quo alius magis proximus apparuerit instigans.

9 † Nec obstat allegare per fratres, quòd ipsi cum patre & matre succedunt æqualiter defuncto fratri occiso. authen. defuncto. C. comm. de success. & tanquam hæredes possunt vindicare necem defuncti. l. sororem. C. de iis qui. vt indi. cum simi. quia hoc verum patre (quem iura ob iniuriam magis quam fratres afficientem præferunt) non vindicante, & prosequente, vt iurib. suprà alleg. & l. filiusfamil. in princip. ff. de procura. & d. l. si longius. §. j. de iudic. vbi proprietas publici iuris spectaret ad filium, tamen exercitium illius pertineret ad patrem. l. lex Cornelia. ff. de iniuriis. & l. non solum. §. necessitate. C. de bon. quæ liber. tamen curia consueuit patrem, matrem, & fratres simul ad instigandum ex æquitate admittere, quemlibet pro suo interesse.

SVMMAE.

1 *Filius an præferatur Abbati in nece monachi patris vindicanda, & bonis occisoris obtinendis. & nu. 6. 7. & 9.*

2 *Fœminis, an competat ius vindicandi necem defuncti.*

3 *Fœminæ, an comprehendantur, si statuto debeat homicida cum hæredibus componere.*

4 *Barstardi in vindicando necem patris, an excludant agnatos.*

5 *Filius aliquid capiens pro pace mortis patris, an videatur se gerere pro hærede.*

8 *Pater monachi an præferatur monasterio in vindicando necem defuncti.*

10 *Monachus quando agere possit pro iniuria sibi illata.*

11 *Monachatus an tollat patriam potestatem. & nu. 12.*

Quæstio CXXI.

Sed dubium fuit, quando pater & Abbas, & monasterium simul concurrunt in accusatione mortis monachi occisi, quis preferatur, vel ambo simul admittantur. Et quid econtra, si pater monachus occisus fuerit, quis præferatur, an filius, vel Abbas pro suo interesse: vel quando statutum loci tertiam partem bonorum occidentis applicat hæredibus occisi, cui debet applicari.

DECISIO CXXI.

ET Feder. de Senis in suo consi. clxxiiij. inchoan. ego putarem saluo meliori, ponit hanc quæ. in patre monacho occiso. quod quidem consilium fuit responsum Ioann. Poglorien. qui tunc non fuit ausus Federic. contradicere, cum esset vir magnæ au-

1 thoritatis, vt alibi dixi, † volens filium præferri Abbat. cum sit verus hæres: & ecclesia, vel monasterium iuris fictione: hoc tribus probans rationibus. Prima, quia appellatione hæredum in dubio venit filius, l. ex facto. §. vltim. ff. ad Trebellia. & in c. j. de succes. feud. & in ca. j. §. profecto ille. de lege Conradi. Secunda, quod vbi verba legis sunt dubia, & æquiuoca, in dubio sunt naturaliter, & non ciuiliter intelligēda. l. si quis ita. §. is cui in tempus liberorum. ff. de legat. ij. sed monasterium de iure ciuili succedit. auth. ingressi. de sacrosanct. eccles. & l. Deo nobis. de episc. & cleri. & §. hoc præsenti. in auth. de sanc. epi. filius autem succedit naturaliter. l. cum ratio. ff. de bon. damna. & ista videtur magis peremptoria, quoniam illud quod ex delicto commisso euenit, non continetur appellatione acquestus: quare filius non tenetur fratribus illud quod ex iniuria sibi illata consequutus est, conferre, quamuis omnia quæsita conferre teneatur, l. cum emancipati. §. emancipatos. ff. de collatio. bono. fallit in casibus no. in l. si emācipati. & in l. fi. & ibi per Bar. & omnes, eod. tit. quia pecunia, quam consequitur quis ex iniuria sibi illata, non censetur pœna, sed pretium vindictæ. l. item apud Labeonem. §. si quis seruo. ff. de iniur. & ipsum sequitur Ant. de But. in cap. in præsentia. de probat. prout refert Feli. ibi versi. & per istam glo. infert de Antonio. Sed non reperi ibi Antonium, nec alij Moder. ibi allegant. & etiam eum sequitur ibi Franc. de Are. ver. tertio ponit hic domi. Abb. & hoc tertia ratione Federic. Quia applicatio bonorum videtur fieri in retributionē illatæ iniuriæ, potius quā ad ius vindictæ, & aliis pereum adductis rationibus. Tamen si, vt inquit, nullus extaret ex monacho interfecto filius, tunc bona interficientis applicarentur monasterio, quia iniuria defuncti non respicit hæredem extraneum aliquo modo. l. j. versi. & si fortè. & versi. quoties. ff. de iniur. & ibidem And. Barba. versi. itē referunt hic scriben. quæstionem Feder. & idem Fe. & hoc per tex. in c. ij. de pœnis. & latius Pau. Parisius ibi, vers. circa quæstio. factam. & Anchar. in repet. c. j. ver. si procedo vlterius. de cōstit. Quæ quidem retributio magis videtur concernere filios, quàm hæredes extraneos. l. quæsitum. ff. de sepul. viola. quoniam hoc est pretiū sanguinis & vindictæ, quod lucrum non videtur esse monasterio honestum, argumen. gl. in c. fraternitatis. xij. quæst. ij. licet videatur contra hoc tex. in d. c. ij. de pœnis. Tamen ipsos Federic. & Ancha. sequitur Francis. de Are. in l. pro herede. §. fin. in ij. not. versi. per hęc iura consuluit Federic. ff. de acquiren. hære. in d. c. in prętentia. dicit se credere pacem pro herede occisi habitam, esse ab aliis filiis (quamuis pœnam mitigauerit aut remiserit) seruandam, & non ab ipso monasterio. Et facit quod decidit Bar. in d. l. si filius qui patri. in vlti. quæst. vbi vult stante statuto, bannitum reuerti ad ciuitatem non posse. nisi pacem habuerit cum hæredibus, & intellige etiam habere locum in fœminis, sicut in ma-

2 sculis: quia ius vindicandi † de iure communi competit fœminis, d. l. sororem. de iis qui. vt indi. & l. si fœmina. C. ad Turpil. & tenet Rom. & Alex. in d. l. pro hęrede. §. fi. de acquiren. hære. & idem Roma. in d. l. iiij. §. Cato. & ibi Barba. & Andr. Alciat. nu. cxciiij. vsque ad finem, de verbo oblig. concludentes pacem ab omnibus esse habendam. hoc verū quando statutum vult pacem habendam ab omnibus hære-

3 dibus, vt hæredibus. † Secus si dicat ab hærede occisi, tunc non requiritur ab aliis filiis, & fœminis esse habendam, vt voluit Ray. de Forl. in l. si plures gradus. quem ibi refert, & sequitur Alb. ff. de leg. iij. & latius in 3. statu. parte. q. xviij. & in 4. parte. q. ix. & in omnem euentū sufficeret à maiori parte habitam, vt voluit Bar. quem communiter ibi sequuntur

Docto.in d.§.Cato.Licet Ludo.Bolog.in repeti.velit contrarium,verſ.poſtremo quæſiuit Barto.vſque ad finem.Sed opi.Barto.ſequitur ibi Card.Ruinus in vlti.quæſt.ac cæteri Moder.& idem Alex.in l.ſi filius qui patri.ff.de vulg. & pupilla.reprobans doctrinam gl.in c.j.§.hoc autem notandũ. qui feud.dare poſſunt,quicquid voluerit Deci.in d.ca.cum in præſentia.verſi.in primis attenta ratione.& Ange.conſi. cclxxxix. inchoan.viſo facto & ſtatutis.& in d.l.ſi filius qui patri.quem ibi ſequuntur vterque Imol.quos reprobat ibi Fran.de Are.ver.illud autem quod dicit Ang.quòd nõ admittitur fœmina, eſt de iure Longo.vt l.ſi quis Longobar. de homicid.liber.homi.quam ad hoc allegat gl.vlti.in c.vno.an mutus,vel aliàs imperfe.ſed de iure ciuili non eſt verum,quia admittuntur fœminæ:ſecundum Ang. & Bald.in d.l.pro hærede.§.fi.ff.de acquiren.hæred.& Bald. in d.ca.j. qui feud.dare poſ.& idẽ Ang.in d.§.Cato.col.vlt.cõſ.lxvij. exordien.municipali lege ſiue decreto.vbi eſt eiuſdem voti, quòd fœmina poſſit iudicialem aſſumere vindictam, & illã proſequi,per gloſſam in d.l.ſororem.ſecus ſi manus armata vellet vindicare,quia illud facere non poteſt: & iſto caſu dicimus mulierem faidam leuare non poſſe,d.l. ſi quis Lõgobardus.ſecundum quam debet intelligi glo.in d.c.j.§.notãdũ.qui feud.dare poſſ.imò videtur poſſe perſonaliter vindicare,ſecundum Bald.nouel.in d.§.Cato.verſicu. tertio limita.per text.in l.j.§.potuiſſe.ff.ad Silla.& maximè ſi aſſueta fuerit armis, vt apud Romanos fuere quędam (vt refert Valerius titul.de amore coniugali,libr.iiij.) & Hipſicratea vxor Mythridatis regis,& apud nos Ioãna puella, vt dixi in §.vij.& in additio.de conſuetud.feudo.libr.conſuetu. Biturigum.& nunc apud Pictauos domina de Bazauges, quæ tanquam virago ludit ad palmam ſeu pilam,& ad duarũ manum enſem,quem ſecum defert, & baliſtam: aut ſecundum Barbat.in dicto §.Cato.verſicul. fateor tamen. vxor comitis Facini de canibus,quæ in locum viri gubernabat exercitum pugnando cum inimicis:adducẽdo etiam illud quod ſcribi Virgilius in AEneid.lib.j.de Pentheſilea furente.Et in his caſibus videtur dicendum ſecundum Barba.tales mulieres poſſe leuare faidam,quia ceſſat ratio prohibitionis vt ibi per eum.Ergo videtur ibi opinio Angel.in dicta l.ſi filius qui patri.& ſequa.eſſe vera,ſcilicet à muliere non poſſe haberi pacem nec etiam à monacho,vel Abbate: tamen de conſuetudine & ſtylo curiæ Franciæ, fœminæ bene admittuntur pro earum intereſſe ratione iniuriæ in nece patris, aut fratris eis factæ,iuxta nota.in l.non ignorat. & l.de crimine.C.qui accuſare non poſſunt.& l.ij.ff.de accuſation.& in dicta l.ſororem.† Sed an baſtardi,& ſpurij excludant in

4 hoc caſu agnatos ,vide Angelum conſilio ccccj. vbi tenet quod ſic,& Pet.Pau.vbi ſuprà.Et pro hac parte facit quod decidit Bartol. in dicta l.ſi filius qui patri. in vltima quæſtione.volens quod ſi bannitus ſtante ſtatuto non poſſit ad ciuitatem reuerti,niſi pacem habuerit ab hæredibus occiſi, quòd filius occiſi qui abſtinuit ab hæreditate paterna,& ſic non hæres poſſit facere pacem cum illo exbãnito: cum quo ibi tranſeunt Nicol.de Neapoli.Bald.Ange.Rapha.Imola, Socin.& Iaſ.ac etiam Paul.Pariſienſ.in dicto c.in præſentia. ſed reperio diuerſitatem inter Soci.& Iaſ.quia Iaſ.dicit Alexan.ſequi Bar.& Soci.dicit tenere contra Bar. & idem facit Pau.Pariſien.vbi ſuprà.Et iſti videntur melius loqui viſo Alex.col.pen.verſicu.ex quo infertur dictum Ang. & in verſicu.pro Cin.Cum Alexand.tenet Franciſc.de Are.contra Bart.& idem Angelus in l.quæſitum.de ſepulchro viola.& Alber.in dicta l.pro hærede.§.fina.& in iiij. parte ſtatu.quæſtion.ix.item quæro ſtatutum.vbi allegat Gandin.in tractatu crimin.titu.de tranſaction.de maleſi.fiendis.verſi. pone ſtatuto cauetur,quod ſi bannitus habuerit pacem,&c. ſed opinio.Bartol.ſequutus fuit Paulus de Caſtro in dicta l. pro hærede.§.j. quæ eſt communis ſecundum Iaſonem in

5 dicta l.ſi filius qui patri.in vltima quæſtion.† Nec pro hoc probatur filium qui recipit ex pace habita vindictæ occaſione mortis patris,ſe geſſiſſe hæredem,vt volunt Doctores ſuprà allegati.Et idem tenuit Bartolus in dicta l. quæſitum. quem ibi ſequitur Ange.& Alberi.& in ij.parte ſtatutorũ. quæſtion.cxxxij.Venetiis eſt ſtatutum.& in l.cum qui.& ſic contrarius.C.arbit.tutel.& in l.ſi verò plures.§. hæc actio. per illum tex.ff.de iis qui deiecer.Et hanc communem intellige ſanè procedere hæredibus extraneis,& nõ filiis exiſtentibus:quia tunc à filiis, & non ab extraneis hæredibus

6 pax habenda eſt.† In contrarium videtur Abbatem & monaſterium eſſe filio,aut patri præferendum,vt ipſemet Feder.tenuit in conſi.xxxiiij.aliàs xxxv.ſecundum num.meorum incip.quidam monachus monaſterij Pompaſiani deputatus extitit per Abbatem illius prior in prioratu ſubiecto illi monaſterio : qui tamen ab eodem prioratu ad libitum Abbatis remoueri poterat,iuxta nota.in clement.quia regulares.de ſupplen.negligen.prælato. cuius quidem monachi pater fuit occiſus:dubitatur ad quem bona iuxta ſtatutum debebant applicari,an primo monaſterio cuius antea monachus fuerat,an verò prioratui, cui fuerat deputatus tempore occiſionis, aut filio ſuo.Et primo arguit bona monaſterio eſſe applicanda,quia quicquid acquirit monachus,acquirit ipſi monaſterio,d.c.in præſentia.& cap.cum olim.de priuileg.& ca.ſtatutum.xviij.quæſt. j. Secundò argumentatur ad prioratum fore ſpectanda ex quo mortuus erat in illo,& ſic locus in quo migrauit attendendus. Et tertiò arguit in fauorem filij per iura in prima parte adducta. Poſtremò verò decidit tam in fauorem monaſterij quàm prioratus,vt inter eos bona illius homicidæ veniant diuidẽda.Et ſic determinauit cõtrarium eius quod voluit in prædicto conſilio clxxiiij.quæ videtur vltima eius opin.vt apparet ex ordine conſi.per quam vt dicit Barbat.in dicto ca. in præſentia.videtur approbare,& ſequi opin.Ioan.Pogla. tamen Roma.eum in iſta ſecunda opi.ſequitur in ſuo ſing. ccccliij.exordiẽ. ſtatutum vrbis veteris. dicens hanc partem conſulendo per plures tenuiſſe rationes:quod conſilium nõ

7 potui inuenire.† Sed Abb.Sicu.in dicto c.in preſentia.verſic.& hæc faciunt ad vnam,&c.aliter concludit,bona illi eſſe applicanda,qui hæres inſtitutus fuerit:quoniam ſi monaſterium fuerit per patrem monachum inſtitutum,& filius in re certa,tunc applicabuntur monaſterio: quia filius, vt inquit,in re certa inſtitutus habetur loco legatarij,l. quoties. C.de hæredibus inſtitu. ſi verò filium in totum inſtituerit hæredem,tunc applicabantur filio. Si autem ambos, ſcilicet monaſterium & filium inſtituerit hæredes: & iſto caſu eiſdem applicabuntur pro portionibus hæreditariis. Cuius tamen.opin.reprobantur per Docto.ſuprà allega.& ſignãter per Petr.Pau.in tertia conſideratione. Et hanc etiã partem ſequitur Decius in d.c.in præſentia.verſi.iuxta prædicta infertur,quod monaſterium præferatur filio.vt & idem And. Alci.in d.l.iiij.§.Cato.ver.& pro hoc etiam facit quia

8 in caſu tali.dicẽs iſtam partem eſſe magis communem.† Et idem videtur dicendum in patre ratione homicidij in perſonam filij monachi commiſſi, quòd admitti non debeat, ſed monaſterium, vt in caſu noſtro, quoniam pater & filius à pari iudicantur,cap.fina.xix.quæſtion.tertia.& ſic concludunt Federicus & alij.ſuprà allega.† Quid dicendum?pri-

9 ma pars videtur verior & communior, ex quo homicidiũ, vel iniuria facta non fuit intuitu ſeu odio eccleſiæ vel monaſterij:tunc enim eidem monaſterio inſolidum competeret,vt concludit Angelus in dicta l.j.§.item aut per ſemetipſum.ff.de iniur.quod in caſu noſtro factũ non fuit:ſed intuitu propriæ perſonæ monachi:ideo ad filium, vel patrem ſpectat & pertinet,ſecundum communem ſententiam Doctor.ſuprà allegat. & licet ex eadem iniuria pluribus poſſit competere actio.d.l.j.de iniuriis.patri ſcilicet,filiæ & marito,ac aliis,vt tenet gloſſ.ibi in verbo,tribus.& in §.patitur. & in §.ſed ſi communi ſeruo.inſtit.eodem titul.& Federic. in dicto conſi.xxxv.ver.ſed videtur quod dicta,tamen vnus per alium ad agendum non impeditur,d.l.j.§.fin.ibi, neque vnius

vnius actione per alium consumi, quia pater non excludit filiam, vel filium, nec filius patrem, vt ibi, in d.c.fin.§.xix. quæst.iij. Nam sicut pater quãuis monachus succedit filio, authen.defuncto.C.ad Tertu.ita filius monachus de iure succedit patri.d.l.Deo nobis.& idem tenet Abb. Sicu. in præallegato c.cum desideres.ver.no.in §.iij.de sent.excom. allegans not.in c.per venerabilem.qui filij sunt legi.per locum à speciali:& idem in d.c.parochianos.versic.in eadem glo.quoniam duæ tresve actiones oriuntur. vna videlicet ecclesiæ, alia clerico, & reliqua patri.licet secus ĩ monacho, qui agere non potest pro iniuria sibi allata, sed pro eo agit Abbas, & dicit glo.quam sequuntur ibi Abb. & Feli. in c. parochianos.quemadmodum dominus pro seruo, d.c.cum desideres.& in capitu.dilecti.de purga.vulgar.& in capitu. contingit.& ibi plenè Abb.Sicu.& Feli. versic.j.de senten. excom.& hanc iniuriam monacho factam potest Abb. remittere, vt voluit Bal.in leg.præses.in fi.versi.septimo quæro.C.de transactio.& Alex.in l.pactum curatoris.in fi.ver.

10 quid de offensa illata monacho.de pactis.† & hoc verum monachum non posse agere, nisi esset in studio licentia sui Abbatis, & Abbas ab illo loco absens, tunc eo casu posset agere, argumen.d.leg.si longius.§.filiusfamiliàs.& ibi glo. & Doct.de iud.& plenè.Abb.consi.lxxxviij.volu.j.& Decis.Capel.Tholos.quæstio.lxxxviij.& Feli.in cap. cum dilecta, ver.monachus non agit.de rescript.in quo ponit regulam negatiuam, scilicet monachum non posse agere, cum octo Fal.in quibus agere posset: quamuis videatur text.in d. c.parochianos. monachum posse per iniuria agere.cũ text. ibi dicat religiosis læsis, & iniuriatis esse ante omnia satisfaciendum.de quo Abbas ibi se remittit à dicendum in cap. tua nos.eo.tit.in quo nihil dicit, sed profecto intelligẽdum monachum non posse per se, sed Abbatem, aut syndicum monasterij agere, vt dictis iuri.& Angel. in d.l.j.§.item aut per semetipsum.versic.spectat enim ad nos ibi, vel affectus. ff.de iniur.nisi.in casibus notatis per Feli.in d.cap. cum dilecta versi.monachus non agit.in quibus solus sine Abba-

11 te in iudicio experiri potest.† Et sic innuitur filium patris monachi, vel etiam monachum filium esse in potestate patris, expresse Bal.in l.fi.§.j.in prin.C.de bon.quæ libe. volens patrem, Abbatem.aut Episcopum habere vsumfructũ in bonis aduentitiis filij: quia idem est in clericis, quòd in laicis: alleg.Ioan.And.in cap.fin.de iudic.lib.vj. nam licet (vt inquit Bald.) dignitas Episcopalis filij liberet eum à patria potestate, authen.sed Episcopalis.C.de Epis.& cler.nõ tamen ecõtrà, sicut nec cõsularis. Et idem in vtroque prius tenuerat Specul.tit.de tuto.§.si autem.in prin.ver.sed quæritur. Nam etiam filius monachus non transit in potestatem Abbatis, vt à patria liberetur potestate. Certi enim (vt ipse ait) sunt modi, quibus quis liberatur, de quibus non est iste, vt insti.quid.mod.ius pat.po.solui.§.filius familias.& sic filius ingressi, in patris potestate remanet.per tex.in d.l. fi.§. si autem à patre.C.de bo.quæ lib.& idem dicit Spec.in tit. de statu.monac.versi.xij.& in versi.lv.& Iac.But.in authẽ. si qua mulier.& ibi Bal.C.de sacrosanct.eccle.& ambo etiã in authen.excipitur.versi.quæritur gloss.de bo. quæ lib. & Ang.in l.sub conditione.ff.de liberis & posthu.& Matthæ. de Matte.in tractatu de succes.ab intesta.versi.iij. fallit. vbi hoc probat.sed contrarium tenuit glo.in leg. si ex causa.§. Papinianus.ff.de minori .quam ibi sequuntur Bar. Bald. & Alex.in addi.ad Barto.& idem Bar.in authen idem. C. de bo.quæ li.& Lud.Bo. in d.authen.ingressi. ante fi.& latius

12 ibi Alber.num.xiij.cum seq.† Siue enim pater, siue filius efficiatur monachus, filius liberatur à patris potestate, dicẽs Albe.ita communiter vidisse teneri per Doct.& idẽ Arch. in ca.non dicatis vij.quæstio.j.& gloss.quam Abb. ibi, & Felin.sequuntur in d.capi. parochianos.& Guid. Pap. in sing.suo xxvj.& Bar.post Guliel.de Cugn.in l.parte furioso.ff.de iis qui sunt sui vel alie.iuris.alleg. Din. ita tenuisse in leg.ergo.ff.de acquir.rer.domi.Et Bart.in l. sic eueniet. quam legit cum l.patre & ibi etiam Ang.ff.ad leg.Iul.de adulte. Secus tamen, vt inquit, in clericis secularibus, qui non transeunt in potestatem ecclesiæ, quæ eos non eximit à patria potestate.& idem Alex.& Moder.in d.l. sub conditione.& Ias.in d.l.parte furioso.versi.extra gl.cum aliis per eũ alleg.dicens esse veram & communem sententiam, & ibi vide. Et quid de sacerdote, vide Abb.post Inn.& Host in ca. indecorum.de æta.& qualita.vbi reprobant gl.ibi, & in c. cum voluntate.de senten.excommunica. tenentem quemlibet ordinem sacrum à patria potestate liberare filium: quia contrarium est verius, vt ibi per eos.& Abb.in d. cap. cum desideres.& per omnes in d.c.in pręsentia, & dixi in nostro prealleg.consi.x.& idem Ange.Aret.in d.§. filiusfamiliàs. versi.in glo.non liberet.quib.mod.ius patr.poest.sol.& ita est in hoc communis sententia. Sed quo ad conclusionem quæstio.nostræ, & præced.dic, quòd licet hodie de consuetudine & stylo curiarum Franciæ, iura successionis monachi perdant, & non succedant parentibus, tam in recta linea quàm collaterali, vt dixi in §.fi.de test. li. consuet. Biturig. & in d.consi.x.non tamen perdunt iura sanguinis.l.iura sanguinis.ff.de reg.iur.nihilominus pater pro intercesse vindictæ necis filij poterit admitti, vel econtrà filius etiam attenta naturalitate, per ea quæ not.Bart. in d.l.quæsitum. de sepul.viola.& pariter Abb.& monasterium quibus videtur iniuria esse quodammodo facta iuribus suprà alleg.cum aliis per Pet.Pau.vbi suprà versi.nonobstat quòd monachus. & ita per curiam ordinatum in causa mota inter Pe. Luchet patrem, & Abbatem de Madio, ratione homicidij in personam de Luchet monachi, & nobilem Pet.Gombault, dominum de Briano, quoniam patri fuit adiudicata mille librarũ Turonen.summa pro omni interesse & expen.& Abbati prædicto nihil, quia dictus de Briano pendente processu composuerat cum ipso Abbate.

SVMMAE.

1 *Legitimationi filij, an citandi sunt veniẽtes ab intestato.& nu. 4.5.6.& 7.*

2 *Legitimatio an debeat facere mentionem de succedentibus ab intestato.*

3 *Princeps potest legitimare in præiudicium agnatorum etiam post mortem patris, illis non vocatis.& num.8.*

Quæstio CXXII.

An in cõcessione, & interinatione legitimationis filii naturalis debeat vocari agnati & cognati, qui potetant patri ab intestato succedere, cum filiis naturalibus, & legitimis non superstitibus.

DECISIO CXXII.

1 ET † circa istam quæstio.dico quòd ex quo hæc legitimatio facta fuit viuente patre, & ipso & filio legitimato cõsentientibus, non requirebatur citatio venientium ab intestato. Quia talis pater testando, vel aliàs contrahẽdo poterat illis præiudicare, secundum Bart. Bal. Alex.Franc.de Are.ver.super.ij.articu.Bar.in versi. & quia Baldus hic dicit.& Iason versiculo, circa tertiam, quia & Soc.in l.Gallus.§.& quid si tãtum. ff.de lib.& posth.& l.

2 qui potest inuitis.ff.de reg.iur.& l.ij.ff.de nat. restit.† Etiã si de illis venientibus ab intestato nulla mentio in ipsa legitimatione sit facta, secundum Docto.suprà alleg. Et ista est communis secundum ipsos, licet Iac.de Bellou.in hoc vltimo teneat contrariũ, de ipsis venientibus ab intestato mentionem fieri debere, in §.quoniam in authen.quib.mod.natu.efficia.sui.& Pau.de Castro consi.clxxx. inci. in Christi nomine super eo quòd primo loco.vol.antiq.versi.sed cum legitimatio.quamuis posteà non debeant vocari secundum eum, & Ale.in consi.lxviij.versi.ad idem adduco. & consi. xciiij.versi.& propterea.& consi.ciiij.vol.j.& Mar.Laud. in tract.de legiti.circa med.versi.nam bene est verum, quod si pater &c.& tamen in solut.quæstio.post.princ.versicu.nec obstat si quis dicat quod fit præiudicium agnatis, &c. tenet contrarium.& paulo post in vers.& possumus tamen in casu huius thematis quærere an Imperator possit legitimare,

3 &c.vbi tenet, quòd † in præiudicium agnatorum potest princeps legitimare, ergo sine expressione in legitimatione, aut vocatione in illius interinatione facienda, valet. Et tenet Bald.consil.clxxiij.incip.casus quæstionis talis est, vol.j.& consi.ccccclxxxvj. inchoan.verba Bart.in l.Gallus. vol. iiij. & Pet.de Ancha.consi.cliiij.incip. pro fratribus defuncti. & Gaspa.de Cald.in consi.v.titu.qui filij sint legit.& Fede.
4 de Senis in cons.lviij.in prin.Secus† in inferiore à principe potestatem legitimandi habente, in quo casu debent vocari agnati.secundum Ange.in consil.ccccj.Petrus Paulus. versicu.in quæstione prædicta.Soci.in consil. ccxlvj.incip. eleganter & subtiliter,&c.volu.ij.sed vbi essent alij filij naturales & legitimi, an eorum vocatio in prędicta legitimatione requiratur, vide per Doct.suprà alleg.& Barth. Soci. in consi.xciiij.incho.eleganter & subtiliter.versi.primo cōsiderando.vol.ij.& in vtroque dicto tenet Anto.de Rozel. in suo tract.de legit.versi.quarto dubitatur an requiratur citatio,&c.cum seq.quæstio & sing.Ang.in consil.lxxxvij. incip.spurius naturalis.& in consil.xvij.incip.comes Blandisius.&c.& Rapha.Cuma.in consil.clxviij.versiculo iij.& arti.ij.versic.quinimo.& Bar.inci.reuerendus pater dominus Episcopus.Et idem tenet Maria.Socin.in suo tract.de cita.in vij.articu.versiculo. trigesi.casus. Legitimatio filij per patrem petitur, vel filium, patre ratam habente, vel etiā
5 post mortem de eius voluntate.† Aliàs si sine voluntate patris mortui, sine citatione non potest fieri, leg.penu.ff.de nata.restitu.& idem tenet Bald.in capit.fina.versicu.ibi strepitus .de feriis, Raphael.Fulgo.in consi.xvj.incip. casus ta-
6 lis A.decessit.† Licet Abb.Sic.in consi.lxxxiiij.vo.j. teneat cōtrarium, quòd debeant vocari agnati.Sed primum tenet Pau.de Cast.in consi.cccclvj.aliàs cccclij.incip.visis & diligenter examinatis priuilegiis &c.versi.secundum principale fundamentum.& versi. pro cuius rei euidentia considerandа sunt duo,&c.vol,antiq.& idem Alex.consi.ij.vers. & dicit Pau.de Cast.cum duobus seq.versic. quod quidem consilium est repetitum in cons.inci.visis codicilis.& Frāc. Curtius in consi.feudo consil.j.versiculo. septimo aduertendum est.& Abb.Sicu.in cap.per venerabilem. & idem tenet ibi Præp. Mediola. Card. Alex.in cap. quod autem, versi.reuertor nunc ad primum, qui filij sint legitimi. Et Barba.in consilio xlix.volumine iiij.& Alber.in dicta leg. nam ita diuus.versicul.quando spurij.vel naturales legiti-
7 mantur.ff.de adop.† Et ita dicit de facto seruari quòd non vocentur.& Bald.in consilio lv.ante finem.versicul.quæritur igitur de legitimationis effectu.libro secundo, & singulariter in consilio.xiij.incip.Viso testamento.quòd quidem fuit Argentini:cui se subscripserūt Paganus & Vulteius.& in consilio sequen.xiiij.quod fuit Saliceti, versicul.viij.quia consensus agnatorum. & in consilio sequenti.xv.quod fuit Ioannis de Lig.cui se subscripsit Franciscus de Rampo. eo.lib.& in consilio xv.qui fuit Bald.volum.eodem & Pau. de Castro in consilio.xxvij.dicendum est dictam hæreditatem.volumine nouo,& in consilio xxxiiij.incip. super primo dubio.versiculo secundo principaliter.& in consilio. ciij.incipien.videndum est.eo. volu.& Bologn. in consilio lviij.venio nunc.cum versiculo.seq.& Decisi. capel. Tholosa.quæstio.cccclvj.in fine.& Ioannes de Ana.in consilio xxix.versicu.circa quintum.& Alexander in consi. xxxviij. versi.quarto, quia cum dicta legitimatio.& idem in consilio sequen.versicu.non obstat septimum.& singulariter Corne in consi.j.in litera M, vol.iij.& Paris de Puteo in tracta. syndi.in litera, lis sua.c.quæro, de quæstio.ver.& facit quod emancipatio est iurisdictionis.& Alex.in l.ij. & ibi Alcia. vers.fallit quarto.ff.de verbo obligatio.& Soci.in cons.xcv.
8 volu.iiij.† Etiam plus voluit Bartol.quem communiter sequuntur Docto.suprà alleg.in d.§.& quid si tantum. quod princeps si vult, potest legitimare post mortem patris filium naturalem non requisitis venientibus ab intestato, de quorum præiudicio agitur, per text.in dicta leg.ij.ad fin. ff.de nat.restitu.& Paul.de Cast.in d.consi.clxxx. & plenius in l.testamentum.ff.de testa.& in l.cum hæredes. de acquir. posses.& Alex.in d.consi.ij.& Abb.Sicul.& Feli.in c. cum olim.versicu.primum exemplum.de re iudicata.Licet super hoc sunt plures opiniones contrariæ, an ante aditam hæreditatem vel post, vt ibi vide.& tenet AEgid. Bellamera in consi.clxxvj.& idem etiā potest fieri post mortem patris, si pater ita ordinasset, secundum Bartol.& omnes in d.l. Gallus.§.& quid si tantum.& tenent Docto.in locis suprà allegatis.per text.in authen.item si quis.C. de natur. & ibi Felin.Et idem in prædictis tenet Ancha.in c.j. de successione ab intestato.

SVMMAE.

1 *Legitimati in Gallia succedunt, etiam in feudis. & nume.2. & quando iure communi.4.5.6.*

3 *Bastardi portio de iure debita habet locum etiam in feudis.8.*

4 *Legitimatus quando succedit iure communi in feudis.& num. 5.& 6.*

7 *Legitimati quando succedunt in emphyteusi ecclesiæ.*

Quæstio CXXIII.

Ex prædicta quæstio.& processu fuit alia quæstio orta: quia ex quo legitimatio interinata extitit sine agnatorum & cognatorum vocatione,& assensu:licet duo consensissent, an talis filius legitimatus succedat in omnibus bonis & rebus etiam feudalibus patris.

DECISIO CXXIII.

1 ET † breuiter dico in casu nostro quòd sic:quia licet naturales legitimati non succedāt in feudo nec soli, nec cum aliis, tex.est in c.naturales. si de feudo fuer. contro.& ibi Bald. Aluaront. Cardin. Alexand.& Bar.in l.ex facto §.si quis rogatus.ff.ad Treb.& ibi Alex.& Moder. postquā est facta simpliciter, non facta aliqua mentione de feudo in genere nec in specie. Quia sicut in generali alienatione omnium bonorum non videtur venire feudum, vt c.generaliter.eo. tit.ita in ista legitimatione generali ad succedendum, in qua non est facta mentio feudi, non debet intelligi de feudo. & tenent Hosti. & Card.Floren.in c.lator.qui filij sint legiti.& Card.Alex. in c.per venerabilem.§.quod autem, ver.quæro sextò principaliter.eod.tit.& Alexan.consi.lx.visa legitimatione. lib. ij.& Lance.Galiaula.in l.stipulatio quædam.in princ.versi. ex quo infero.ff.de verborum obligat.& Deci.consilio dcx.
2 nume.iiij.cum aliis per ipsos allega.† Tamen ex quo de generali consuetudin.Franciæ feuda redacta sunt de facto ad instar patrimoniorum, vt voluit Albericus in l.fi. C.de iurisdictio.omn.iudi.& Ioan.Fab.in authent. ingressi. de sacrosanctis ecclesiis.& institu.in procœm.& de legi.patronotute. circa finē, cum aliis infinitis per nos allegatis.in §.j.de consuetud.feud. libr.consuetu. Bitu.vbi dixi quæ est quasi vniuersalis: ergo possunt in omnibus etiam feudis succedere.Et ita in terminis tenet Guido Pap.in quęstion.lix.& in quæstione ccxxvij. & latius in consil.xviij.versicul. vnde &
3 secundo.cum versic.sequen.volens ibi plus, † quòd bastardus in portionibus quibus succedit de iure, vt authentic.licet.C.de natura.liber.succedat in rebus feudalibus, attenta dicta consuetudine.Et supradictam conclusionem tenet Martin.Lauden.in tractatu suo de legiti.in solutione quæstion.in princip. dicens quod in feudis disponibilibus ex pacto, vel consuetudine, quæ valet, legitimatus succedere potest.& Salicet.in d.authentic.item si quis.versicu. quæro
4 filius naturalis.† Itē etiam succedit legitimatus in feudis, si de feudo facta fuerit mentio in legitimatione, vt in eodem succedat, vt dicit gl.in d.c.natural.quā sequitur Bal. Aluar. Card.Alex.& Ludo.Bolog.in secūdis interpretationib. vbi dicit gl.ꝙ ita de facto contingit Mutinæ in causa cuiusdam Hugonis cōtra passamontes.Et Alex.cōsi.ij.& in cōs.cxiiij. libr.j.& Oldrad.consil. ccxlvij. Paul.de Castro in consilio ccccxj.Calder.consi.v.tit.de feud.& Bologni.consil. lxv.& Decius lxxvj.& singulariter Socin.in consi.iij.Guido Papę

Alb.

consilio lxvj.Francisc.Curt.consi.j.& accedant notata per
Alb.Brun.in consil.j.& consi.ij.quod fuit Iaonnis Campe-
zij.& singulariter Feli.in cap.cum olim,versicu.non opor-
tet.de re iudicata.vbi ponit tres declarationes.Idem Fran-
cis.Curt.in tracta.feudo.in iij.parte.quæst.xxij.versicu.fal-
lit primò.& Bald.in consi.lxxxj.incipien.in feudis nos ha-
bemus,volu.j.& in consil.cccxxx.incipiente,ad euidentiam
eod.lib.vbi etiam tenet quòd succedit in feud. quando est
legitimatus per sequens matrimonium:quod intellige,vt i-
bi per eum.Et idem si fuisset inuestitus de feudo,vt ibi ante
finem.Et Lucas de Penna in l.eos.versi.iiij.quæritur.C.de
iis qui spontè publ. munera.libro x.qui has quæstio.amplè
disputat.& Angel.in consi.xxix.& Bo.de Curtili in tracta
tu nobili.in iiij.parte.nume.xxj.& idem Cuma.in d.consil.
5 clviij.† Licet Signorel.de Home.in consil.ccxx.teneat con-
trarium.& idem Ancha.in consi.cccviij.incipien.prima fa-
cie videri posset,&c.hoc in feudo antiquo & nobilis digni-
tatis.per notata per Bald.in l.eam quam.C.de fideicommis-
6 sis.† Sed præcedens opinio est verior, & cōmunior, & hoc
quādo ex certa scientia principis mentio fuit facta de feu-
do.Et etiam vbi non esset facta in legitimatione mentio de
feudo,sed aliàs de certa scientia & de plenitudine potesta-
tis,vt erat legitimatio de qua agitur,& tunc si in eadem est
clausula inserta,& concurrat generalis clausula derogato-
ria,non obstantibus in contrarium disponentibus, & c. vt
hic etiam erat,tunc legitimatus succedit in feudo : secūdum
Bal. Alua.& Cardi.in d.c.naturales.aliàs nō.idem Matthe.
7 de Afflictis in Deci.Neapoli.cxcv.nume.iiij.† Et idem in
Emphyteusi etiam ecclesiastica,quod in feudo,vt not. Bal.
in l.generaliter.§.cum autem.C.de institut.& substitu.& in
cap.quę in ecclesiarum.de constitutio.&per Doctor.in lo-
cis allegatis.& Decium in consi.ccxxv.versicu.ij.non obstat
& in consi.284.versi.non obstant.alle.& Ang.consi.ccccij.
incip.Titius.& Socin.in consil.xlj.volu.iij. Licet Alex. in
consi.ccxxviij.versicu.nunc capio secundum dubium.lib.j.
sentiat contrarium. Sed ipse non loquitur,quando est fi-
8 cta mentio de feudo aut emphyteusi.† Secus est si non ha-
beret potestatem legitimandi quo ad feuda,vt sunt comites
Palatini:quia non possunt ad feuda ecclesiastica legitima-
re,vt voluit Ias.consil.lxx.nume.ij.incipien.super vtraque
legitimatione.volum.iij.sequendo Socin. quem dicunt su-
per hoc cōsuluisse.Et ita fuit conclusum,& iudicatum in cu
ria die xx.Aprilis,Anno 1521.inter Guidonē Aisse, & Ar-
tus Colart maritum Claræ Aisse eius vxorem ex vna parte,
& Mariam de la Roche,tam nomine suo,quā administrato-
rio Guillemeti,Michaelis, Robertæ, & Margaritæ de la
Guilraude liberorum defuncti Antonij de la Guilraude.

SVMMAE.

1 *Tutrix an facta censeatur mater quæ relicta est administratrix & vsufructuaria omnium bonorum.& num.3.& 5.*
2 *Administratorem faciens omnium bonorum non ob id censetur facere tutorem.*
4 *Administratio libera quid importet.*
6 *Tutricem an faciat testator relinquens filios in potestate matris.*
7 *Tutrix an possit esse mater minor xxv.annis.*
8 *Tutrix creata mater sine redditione rationis,ad quid teneatur.*
9 *Tutelam sumens mater,an teneatur renuntiare Velleiano, & secundis nuptiis,& inuentarium conficere.& num.10.11.13.& 16.*
12 *Mater transiens ad secunda vota,an perdat tutelam.*
14 *Prælatus ex diuturnitate possessionis præsumitur legitimè institutus.*
17 *Temporis antiquitas facit præsumi rem bene fuisse gestam.*
18 *Antiquuum tempus an dicatur xx.anno.*
19 *Tutoris gesta valent, etiam si quid faciendo circa tutelam omiserit.*
21 *Pestis excusat ab omissis solennitatibus.*
22 *Oblatio sola,vel consignatio pecuniæ in retractum quando fieri debeat.nume.23.24.25.26.27.& 28.*
29 *Oblatio quando habeat vim consignationis.*
30 *Oblatio quæ alioqui sufficeret,quia cautela reddatur nulla.*
31 *Fideiussorem licet quis dare debeat,si hoc nō opponitur, valet processus.*
32 *Fideiussorem si quis certo loco dare debet, non satis est se paratum dicere,sed manu ipsum ducere oportet.*

Quæstio CXXIIII.

Testator in testamento inter liberos condito fecit vxorem minorem xxv.annis,vt prætenditur,dominam & administratricem & vsufructuariam omnium bonorum suorum,sine & absque ratione,quandiu in viduitate manserit,reddenda.Quæritur an per dicta verba videatur mater constituta tutrix filiorum. Secundò si fuerit tutrix ex testamento,an teneatur renuntiare secundis nuptiis ac Velleiano,iuxta auth.matri & auiæ.C.quando mulier offic.tutel.fung.Et si non renuntiauerit,possit recipere pretium à venditore reemente:iuxta l.ii.C.de pact interempt.& vendito.& l.i.& pen.C.quando decre. opus non est.& l.sancimus.in i.C.de administ.tuto.& leg.magis puto.§.si fundus.& §.si pupillus.versi.sed si pecunia.§.item quæri ff.de rebus eorum.

DECISIO CXXIIII.

1 ET † videtur quòd non fuerit tutrix ordinata, per
text.iuncta gloss.in l.qui aliena negotia.§. quan-
quàm,quem Bal.& Ang.ibi faciunt singularem.
ff.de neg.gest.vbi dicitur per hæc verba testamenti patris:
Relinquo filium meum matri suæ vel in custodia matris,nō
videtur mater mater relicta tutrix,quia secundum Bald.ibi
istud nomen custodis,non trahitur ad officium tutelæ.&
facit secundum eum tex.in l.sed si hoc.§.fi.de condi.& de-
monstra. Aliàs incip.si vir vxori.§.fi. vbi Imo.idem tenet,
dicens quòd si pater aliquid relinquat vxori,si non discesse-
rit à liberis,videtur hoc facere vt ipsa habeat curam filio-
rum,scilicet vt castiget.& tex.in l.j.ibi, aut si scriptum sit,
rogo te,vt illas res cures,& ibi Bart.in princip. ff.de con-
firmatione tutorum.& idem Roma.in suo singu.clxv. inci-
pien.committo filium meum,&c.Vnde mater non tutrix
non potest agere nec alienare,nec debitorem, solutionem
recipiendo,liberare,vt d.§.quanquam.& l.filiæ.& ibi Paul.
de Cast.ff.de solu . & glo.& Barto. in l. verò procuratori,
eod.titul.& tenet Francisc.Aret.in l.alienum.C.de procu-
ratori.Et quasi in terminis idem tenet Francisc.in consilio
2 lxvj.in j.dubio incip.Viso puncto.† Vbi si testator ordina-
uit aliquos omnium bonorum suorum administratores,
quod per hæc verba testator non videtur ipsos tutores
constituisse,sed solum procuratores,ex quo erant extranei.
Quia bene potest dari simplex administratio bonorum ma
tri,l.si mater.& ibi Bald.C.ad Velleianum.Et hoc nisi con
tractus fuisset factus per matrem:tunc rectè fieri posset so-
lutio,& soluentes essent liberati,vt d.l.filiæ.de solutio.& l.si
vrbana.ff.de condictione indeb.& tenet Alexan.in consilio
xxxvij.post princip.lib.iij.& singulari.Corn.consi.cclxxx.
volumine j.& Bald.in l.omnem, versicul. quæro nunquid
mater.C.ad Tertul.vbi dicit,per d.§.quanquam.quod ma
ter tunc dicitur tutrix testamentaria,quando est relicta tu-
trix in testamento per verba congrua,& non per verba al-
terius solicitudinis demonstratiua.Et idem in l. precibus.
3 versiculo sed quid si mater.C.de impub.& aliis substi.† In
contrarium est veritas,ex quo hodie sine imperiali rescri-
pto mater est tutrix,quæ potest administrare,agere, & con-
ueniri,si acceptauerit,& voluerit tutelam habere:quia ali-
ter non cogitur,vt auth matri & auiæ.& ibi ita tenet Ioan.
Fab.in princ.& glo.quam sequuntur omnes ibi, & in d.§.
quanquam.dicentes illum §.hodie corrigi per d. authent.
matri & auiæ.& tenet Bald.in c.ex parte. iij. de appellatio.
& Ioan.de Imo.& Paul.de Castr.in d.l.sed si hoc. §. fin.&
in propriis terminis consuluit Bald. in consilio ccccxxx.
incip. dicta particula testamenti. volumine iiij. vbi dicit,
quod hæc verba,facio vel relinquo vxorem meam domi-
nam,administratricem & vsufructuariam,sonāt quoddam
imperium circa administrationem,& honorem præcipuum

habitum ante coniugi,l.creditor.§.Lucius.ff. manda. cum
aliis per eum alleg. Et hoc est secundum eum ex commu-
ni verborum intellectu approbatum,vt no.Spe.tit.qui filij
sint legi.ver.quid si aliquis.idem Cin.& ibi omnes in l.j.
C.si mul.sec.nup.& per Din.& alios in l.Titia.§.fi.ff.de le-
ga.ij.Secundo ponderat Bal.verbum,dominam & admini-
stratricem, quasi testator dicat dominabilem administra-
tionem:vt sit sensus,quod ei concedebat generalem & libe
ram administrationem.Et pro hoc dicit Arch.in c.per sin-
gulas.in secundo,ix.quæst.iij.quod gubernare est modera-
tè præesse,imperare,regere. Vnde gubernator dictus est,
quasi cohibernator,eo quòd cohibeat.& idem Gemi.in cõs.
4 lxxxj.post princ.† Quid autem possint habentes liberam
administrationem omnium bonorum patet.ff.de pac.l. con
tra iuris.§.filius & l.prohibere.§.planè.ff.quod vi,aut clam
vbi dicit Bartol.quod per hanc potestatem nõ potest alie-
nare castra,nec de nouo infeudare, solita tamen infeuda-
ri bene potest re infeudare, quia non dicitur alienatio, sed
modus vtendi.capitu.ij.de feud.idem dicit Ioan.Fab.in d.
5 l.sancimus.C.de administra.tuto.† Ideo Bal.in d. consilio
ccccxxix.versi.sed nunquid per prædicta videatur esse reli-
cta tutrix filij.& concludit quod ex verbis ambiguis præ-
cedentibus & sequentibus hoc potest declarari,l. si seruus
plurium.§.fi.ff.de leg.j.vnde testator relinquendo eam do-
minam & administratricem &c.& sine redditione compu-
torum,l.fi.§.fi.C.arbi.tutel.præsumitur tutrix per testato-
rem data.& idem Francisc.de Are.in dicto consilio lxvj.
versiculo item ex quo testator relinquit auiam dominam
&c.quia tam ex verbis,quàm mente testatoris, qui præsu-
mitur confidisse de matre vel ausa,quam de extraneis, ipsa
mater potius videtur esse creata tutrix. Et hoc casu est fa-
cienda impropriatio verborum,ne pater videatur reliquis-
se filios sine tutore.Vnde erit potius facienda circa perso-
nam matris,quæ fuit constituta domina. Hoc enim pro-
priè conuenit secundum eum tutori,qui dicitur quasi do-
minus bonorum pupilli, l. qui fundum. §. si tutor. ff. pro
empt.& l.interdum.§.qui tutelam.ff.de fur.& ita sequi vi-
detur Alexan.in dicto consilio xxxvij. vbi vult solutionem
factam matri administratrici valere, & etiã confessionem
de recepto nocere filiis,cum facta sit cum causa & vera nu-
meratione,vt fuit hic. Et idem Paulus de Castro in consi-
lio lxxj.incip.ad primum breuiter.in principio. volumine
no.vbi dicit quòd per ista verba,domina,&gubernatrix,nõ
censetur hæres instituta, sed tutrix & gubernatrix filio-
rum& bonorum. Tũ quia in acto & litera tutelæ per iudi-
cem decretę tutrix cẽsetur:& etiam in actibus iudicialibus,
ideo talis cẽsenda,l.j.§.j.ff.de eo qui pro tut.secũdũ Raph.
Cuma.in consi.lxxxvij.in prin.accedant no.per glo.Ioan.
Fab.Bal.Ang.Sal.in d.l.j.cum sua authen.simul.secun.nup.
vbi per maritum vxor relinquitur domina vsusfructuaria,
quòd erit vltra vsumfructum domina,& administratrix.&
6 Bar.in consi.ccxliiij ante finem.† Et idem erit secundũ Bal.
in d.c.ex parte.in fi.quòd si pater relinquit filios sub pote-
state matris,videtur illam tutricem constituere. Et ipsum
sequitur ibi Præposi.Medio.in iij.notab. & Philip. Fran-
cisc.in fin.licet Decius ibi in iij.notab.teneat contrarium.
& idẽ est si pater in manibus matris relinquit liberos:quia
exponitur secundum Decium, id est, in potestate , per
no. in l.manumissiones. & ibi Iason ff. de iustitia & iure.
vbi dicit ita consuluisse Mutinæ, quod per illa verba in
patris testamento apposita, Relinquo filium in manibus
matris suæ, mater censetur constituta tutrix testamenta-
ria. Et ista est tutior & verior opinio secundũ Ias. & ibi vi-
de & Bar Soci.in l.qui duos. in ij. nota. versi.ex quibus in-
fertur.ff.de rebus dubiis vbi dicit se cõsuluisse in quęstione
quam de facto habuerat. Testator dixerat in testamento,
quod relinquat filiũ suum viuũ, & mortuum Titio:dicens
quod quatenus relinquebat filium suum viuum, censeba-
tur illum reliquisse tutorem filio.nam tutela est ius atque po
testas in capite libero.insti.de tutel.in princ. vnde censeba-
tur reliquisse sub eius tutela & administratione. Quatenus
autem relinquebat mortuum,dicit testatorem intellexisse fi
lium mori debere ad vtilitatem suam, & sic illum filio im-
puberi substituisse,per text.in c.si pater.in versic.moriatur.
de testamen.lib.vj.& ita consuluit in consil.lxxxiij. volumi.
j.Ergo nec mater tutrix testamẽtaria, nec alius tutor testa-
mentarius tenetur satisdare, cum decreta fuerit sibi tutela,
institut.de satisdatio.tuto.§.j.& l.in dubiũ.& l.penultim.C.
7 eodem titulo.† Et posito,quòd mater fuisset minor xxv.an-
norum,quæ non potest de iure esse tutrix,l.fin.C.de legiti.
tutel.& tenet Bal.in auth.iisdẽ pœnis,quę ibi sequitur Iac.
de S.Georg.& Moder.C.de secun.nup.& Bal.in d.l.omnẽ,
C.ad Tert.nisi esset cõsuetudo ꝙ mater minor possit habe-
re tutelam liberorũ suorum,secundũ Bal.in consi.cj.volu.ij.
vt plenè dixi in §.vj.in glo.j.de cõsue.iurium person.quę est
in Francia generalis,cum reputetur maior de consuet.per
contractum matrimonij,vt dixi in §.ij.de consue.status per-
8 sona.lib.consuetu.Bituri.† Tamen quando testator mino-
rem creauit tutorem sine redditione rationis tutelæ, & ad-
ministrauit,non tenetur de administratione,si nõ fuit in do
lo,licet administratio sit culpabilis aut temeraria, vt voluit
pulchrè Ange.in cõsi.cij.incipien.testator adultum mino-
rẽ xxv.annis.quia potius imputanda est hæredi fatuitas de-
functi:qui imbecillitati gubernacula commisit , quam ipsi
administratori,vt ibi per eum.Si verò nõ fuit dolosa nec te-
meraria,sed fortuita,tunc etiam non imputatur administra-
tori,l.sed an vltro.§.fin.ff.de neg.gest.& l.tutori. C. eodem
titulo.Aut est dubium, an fuerit dolosa, vel temeraria aut
fortuita: & tunc ex actuum qualitate hoc perpenditur , &
etiam non tenetur. Vnde hic mater minor tutrix in iu-
dicio conuenta, suscipiendo pretium & pecunias ex con-
uentione & pacto defuncti, qui dederat venditori faculta-
tem reemẽdi res venditas intra duos annos,dicta l.ij.de pa-
ctis.inter empt. & cum decreto iudicis,licet non fuisset o-
pus,dicta l.j.& pen.quando decreto opus non est, cum aliis
suprà alleg.nullam profectò fraudem, dolum aut barato-
9 riam commisit:igitur &c.† Quo ad secundam quæstionem
videtur, quod etiam teneatur renuntiare secundis nuptiis,
Velleiano,& omni alij legum auxilio, & iuri in fauorẽ mu-
lierum introducto:ac etiam inuentarium conficere tenea-
tur,secundum Barto. Ange.Salicet.in dicta authen.matri &
auiæ.& Signorel.de Homed.in consil.ccvj.& magis latè in
consilio ccxviij.incip.mulier quædam.& Bartol.in l.si quis
sub conditione.ff.de testament.tutel.& Angelus in consilio
cccxxv.incip.pro Decisi.consultationis, versi.super secun-
do dicendum.& Ioan.de Ana.in consilio 100. & Bald.in §.
nos autem.versic.sed pone quod mater sit data tutrix in te-
stamento.Institut.de Attil.tuto.& Paul.de Castro.in consi.
clv.incipien.pro ista differentia. vol.nouorum.& in consil.
cccxxij.incipien.quæritur primo,an datio vel susceptio tu-
telæ.& in consilio ccccxij.incipien. viso dicto casu tria vi-
dẽda occurrunt.eodem lib.& Bald.in authen.iisdem. C.de
secundis nuptiis.& in l.omnium. C.ad Tertulia. & Ioan.
Fab.in auth.sacramentum.quando mul.offi.tute.& Specu.
tit.de tuto.§.nunc dicẽdum.ver.vt autem in his plenius in-
struaris.& Petr.Iacob.titul.de action.tutel. directæ,ante fi-
nem.versi.modo vltra.& tex.& ibi gl.& Bart.in l.ij.§.quòd
si pater eius.ff.ad Tertulian.ibi,nec legitimè administrat. &
Cornel.in consi.clxiiij.incipien.licet videatur. Quia ista nõ
sunt leuis solennitatis,cum text.in dicta auth.matri.loqua-
tur cõditionaliter,si renuntiauerit secundis nuptiis & Vel-
leiano,&c.& conditio non dicitur continere leuem solen-
nitatem,l.prætor.ff.de colla.bono.& idem tenet Abbas Si-
culus,quem sequuntur ibi Decius & Philip. Francis.in ter-
tio notabil.& magis amplè Præposi.Medio.in dicto cap.ex
10 parte.† vbi Præpositus dicit, quòd die qua mater suscipit
tutelam, eadem die tenetur renuntiare Velleiano , secun-
dis nuptiis & aliis iuris remediis. Nec sufficeret vna die su-
scipere

ſcipere tutelam,& alia die renuntiare:vel ecõtrà,primo renũtiare,& alia die tutelam ſuſcipere,per gl.in c.vt circa.in ver.præſtito.de elec.lib.vj.quæ licet non loquatur in Velleiano,tamẽ Bal.vbi ſuprà extẽdit ad hũc caſum. & idẽ tenet Luc.de Penna in l.j.verſi.iij.quæritur. C.de prin.agen.in reb.li.xij.& Pau.de Caſt.& Iac.de S.Geor. in d.l.alienam.de procur. Verum eſt tamẽ,ꝙ in caſibus in quibus mater admittitur ad defendendũ filium,tunc non tenetur renuntiare Velleiano,ſecũdum ipſos,& idem Bar.& Fulg.in l.j.ff.de appel.recipien. & idem Iaſ.
11 conſi. clvij.nu.ij.lib.iiij. †Sed contrarium tenet Petr. de Bella pertica,C.in Albe.in d.authen. matri. vbi Alberi. ver.nunquid data in teſtamento &c.dicit vidiſſe ita terminari,quod mater tutrix teſtamentaria non tenetur facere prædictas renuntiationes:etiam ſentit Ang.in con. 50.inc.teſtator quidam:imo ſecundum ipſos tutela non expirat per ſecundum matrimonium,& reſpondet Cin. ad gl.dictæ authen.ſacramentum. C.quando mulier officio.tut.& idem Guid.Pap.in con.xliiij.ſed in hoc Cin.&
12 Ioan.Fab.in l.omnem.C.ad Tertul.† dicunt,quòd per tranſitum ad ſecunda vota, mater perdit tutelã. & text. in d.l.omnem.habet locum in matre tutrice teſtamẽtaria.& idem Albe. vbi dicit ita obtinuiſſe, & cõmuniter Doct.ita tenent quòd ipſa tutelam perdit.& Pet. Iacob. vbi ſuprà in fi.& Petr.de Fer.in for.libel. qua agitur ad reddendum ratio.tut.verſic.& dixi eius tutelam,& hoc probat tex.in d.auth.ſacramentũ.ibi, contractis nuptiis expelli eam conuenit à tutela.& Abb.Sicul.in c.vxoratus,de conuer.coniuga.& And.Barb.in con.x.in princ. vo.iij.& in conſi.xc.eo.lib.ſed quid dicemus ad glo.l. j. C.vbi pupil.educa.debeat,& in l.nonnunquam.ff.de adopt.quod vitricus poteſt eſſe tutor priuigni:quomodo ergo mater tutrix teſtamentaria perdit tutelam per trãſitum ad ſecunda vota?Huius timore Alberi. in d. l.nonnunquam.reſidet in j. opi.quòd non perdit, ſed præcedens eſt verior,niſi de conſenſu parentum, quod vitri-
13 cus habeat,prout communiter faciunt.†Sed tamẽ opinio Doct.volentium quòd teſtamentaria auia vel mater tutrix non renuntiat ſecũdis nuptiis,Velleiano, nec aliis iuris remediis,ſeruatur de conſuetudine, ſecundũ Ioan.Fab.in d.authen.matri.& Guid.Pap.in Deciſ.cccxxx.& ita tenuit in §.vj.de conſuet. iurium ſtat.perſo.& dixi ſuprà in q.lxj.inc.pater cui per eius vxorem.in fi.& ſic vſu præualet hæc opi.quia infinitæ mulieres iuris ignaræ remanerent deceptæ, & etiam contrahẽtes cum eiſdem.Quoniam in creatione tutoris,curatoris, ſyndici,vel actoris attenditur conſuetudo,ſecundum gl. quã ibi faciunt Doct.ſing.in l.ita tamen.in princ.ff.ad Treb. & Guid.Pap.in ſuo ſin.ccclxxxvij.ver. in creatione actoris.& idem in Deci.cccclij.dicens, quòd in multis locis non ſemper ſeruatur diſpoſitio iuris in ipſis conſtituendis:& ita hic Burdegalæ ſeruatur,quia per producta acta,coram iuratis agitata,conſtabat, tutelas matribus ſine aliqua renuntiatione fuiſſe decretas.Et pro hac concluſione facit quod ſingulariter dicit Soci. in con.j. ver.ſecundum quod videbatur obſtare &c.vol. ij. quod licet mater non fuerit tutrix per iudicem decreta,tamen ſi adminiſtrauerit duobus annis vel plus,cuius geſta lõgiſſimo tempore tenuerint & effectum habuerint, præſumendum eſt ex tali temporis diuturnitate, quòd fuerit legitimè decreta tutrix,& ſic ſecundum eum ſolennitas extrinſeca præſumatur ex tanti temporis diuturnitate,arg.l.ſi filius.ff.de petitio.hæredita.& l.j.& ibi Bal. C.de patri.pote.& l.qui in aliena.§.j.ff.de acquiren.hæred.vbi Bald. & Ang. quos ſequuntur ibi Moder. inſu-
14 per Franciſc.de Aret.dicunt,†quòd ſi prælatus diu fuerit in poſſeſſione prælaturæ,præſumitur quòd legitimè fuerit inſtitutus.& idem tenent Ant.Abb.Sicul.& Feli. in c.illud de præſumpt.& Ioan.Fab.in l.ij. C. de eo qui pro tut.ſegeſſit.& Soci.in d.cõ.j. cum aliis per nos alle. in regula beneficium.in additio.ad Din.de reg.iur.vnde dicit Ang.in d.l.qui in aliena.§.j.quòd etiam præſumitur decretũ interueniſſe ſuperioris in re minoris diu alienata ex diuturnitate temporis. & idem Barba. in cõ. xxvj.nu.xij.vol.ij.& in conſ.v.vol.iij.vbi dicit,quòd mater tutrix teſtamentaria,quæ in poſſeſſione bonorũ gubernando & adminiſtrando bona hæreditaria mãſit, videtur adiuiſſe hæreditatem,ita quòd ipſi pupilli teneantur creditoribus,vel ꝙ mater poſſit eis ſuccedere,vt ibi, quod eſt ſing.& Corneus in con.ciij.in litera G.volu.ij. aliàs non probaretur pupillum ſe hæreditati immiſcuiſſe ſecundum ipſos.& idem Pau.de Caſt.in con.ccclv.aliàs ccclviij.inc.poſtquam iſte tutor.vol.antiq.ꝙ eſt ſingulare pro Deciſio.harũ quæſt.Ergo in hoc caſu præſumitur renuntiaſſe prædictis renuntiationum clauſulis, cum in caſu præſenti teſtator decreuit adminiſtrationẽ matri, quod poteſt ſicut iudex. tex. eſt celebris in l.cui
15 eorum,& ibi gl.ff.de poſtu.†ergo nõ tenetur facere inuentarium,ſicut nec quando teſtator remiſit, & expreſſe prohibuit,l.fi.§.fi.C.arbi.tutel.ita tenet Ang.Are.inſti.de legi.agna.tutel.ver.ſecundo conficiatur inuentariũ &c. Et hoc eſt quando teſtator decreuit adminiſtrationem, vt pro authoritate poſſit adminiſtrare:quod eſt ſingulare:ergo nec ad prædictas aliàs renũtiationes nuptiarũ,Velleiani,& aliorum iurium in fauorem mulierum introductorũ (quod eſt minus quam cõfectio in-
16 uentarij)tenebatur.†Not.quod nõ ſolũ mater, ſed quiuis alius tutor poteſt omittere confectionem inuentarij quando eſſet maior impenſa,quàm bona valerent, vt tenet ſin.Bar.in l.mediterraneæ.C.de anno.& trib.libr.x. quem ibi ſequuntur Io.de Plat.Tũ hic præſumuntur renuntiationes,& etiam conſignationẽ factas fuiſſe attẽto temporis xxviij.annorum lapſu,poſt decreti ſententiam,quod dicitur tempus antiquum,ſecundũ Barb. in con.xc.in ij.dubio.vo.iiij.vbi etiã omnia ſupradicta adducit.& de hoc alibi dixi, quia in hoc caſu etiam ſolẽnitas extrinſeca præſumitur,ſecundum Doct.ſuprà alleg.
17 in l.ſciendum.ff.de verb.obl.†Imo ſi poſt ſẽtẽtiam latam contra abſentem vel præſentẽ lapſum ſit bienniũ, præſumitur pro ſẽtẽtia, licet de actis & proceſſura nõ conſtet:vt tenet Hoſt.in c.cum inter vos.& ibi Fel.& in c.ſicut.de re iudi.& in c.in præſentia. de renunt. & Ioã. And.Card.& Lanfran.de Oria.in c. quoniã contra falſam.de proba.& Io.de Imo.in l.ex hac ſcriptura. de donat.& Bal.in c.j.de mili.vaſſa.qui contu.eſt,& per Alex. in conſ.cxxxvj.lib.ij.& in con.xxxv.li.vj.vbi dicit,quod iſtã opin.ſemper ſequutus fuit legẽdo & conſulendo,& Abb.Sic.in con.xviij. ver.ob hoc dicit.incip.in cauſa & quæſtione.vo.ij.& Domini de Rota in Deciſi. ccccxvij. licet Bal.& Pet.fratres in con.cx.vol.iiij. velint quod tẽpus xviij.annorũ non dicatur antiquum,quando ſentẽtia fuit lata inter abſẽntes:ſecus ſi inter præſentes,& nõ appellãtes:pro quorũ opinio.eſt gl.in d.l.ſi filius.de pet. hæred.vbi dicit x.inter præſentes,& xx. inter abſentes.
18 †Et ſic conueniunt,quod tempus xx. annorum ſit antiquũ inter abſentes,ſed primam tenet ipſe Bal.in l.j. ver. extra quæro.C.ne liceat ter.pronoc.in c.canonũ ſtatuta. verſi.ſimilẽ quæſtionem ponit.de conſt. Vnde quocũq; modo accipiatur hic,fluxerunt & elapſi fuere xxviij.an-
19 ni,& ſic pluſquã xx.igitur&c.†Tũ licet mater prædicta, vel alius tutor nõ fecerit renuntiationes à iure traditas, iuxta dictã auth.matri.& l.legitimos.ff.de legi.tutel.tamẽ in iis quæ ſunt tẽpore peritura,vel quæ concernunt vtilitatem pupilli,valent geſta per ipſam matrem,vel alium tutorẽ,vt eſt tex.in l.fi.& ibi Doct.C.ſi tutor ſatiſd. non dede.& in l.quidã decedẽs.§.vſque adeo.ff.de admini.tut.& l.nõ ideo minus,& ibi per omnes.C.de procu. & tenet Bar.in d.l.legitimos.& Ang.Are.inſti. de legit.

agna.tutel.ante fi. ver.vlt.& Corn.in consi.clxiiij. per to
tum vo.iiij.& Io.Fab.post gl.in l.tutores.C.de admini-
stra tut.& Ang.in d.con.50.& Alex.in consi.clxiij.& Do
cto.in d.c.ex parte.de appel.& Paul.de Cast.in d.consil.
cclviij.Vnde mater recipiendo pretium iuxta pactū de
retrouendendo per defunctum eius maritum datū, ges
sit & fecit vtilitatem pupillorum: quia ad hoc necessita
batur,d.l.ij.de pac. & aliis iuribus suprà allega.Et à die
consignationis,imò interpellationis siue oblationis fa-
ctæ tutori fuit pupillus cōstitutus in mora,quæ sibi no-
cet,l.qui Romæ.§.cohæredes.& ibi Franc.de Aret.in se
cundo notabi.ff.de verb.obl.& l.AEmilius.ff. de mino.
ideo ad fructus perceptos tenetur,dict.l.ij.de pact.inter
20 empto.& vend † Tum vbi mater est in mōtibus & locis
remotis,in quibus nō poterat facile cōsulere peritiores,
tūc excusatur,si nō faciat prædictas renuntiationes. ita
decidit Pau.de Cast.in l.ij.C. de in ius vocan. dicens a-
lias consuluisse,& si haberet hodie cōsuleret,cū remissæ
sunt iuris solennitates,secundum Doct.in l.fi.C.de te-
sta.& Bar.in l.j.ff.si tabul.testamen.nullæ extab.pro hoc
est tex.in auth.sed nouo iur.in fi.C.si certum peta.ibi,in
agris autē.quæ hactenus valuerunt apud eos,& nūc sint
firma.& tex.in l.j.de exercito.actio.ibi,nam interdū lo-
cus vel tēpus nō patitur plenius deliberandi consiliū.de
quo plenè per Barba.in con.lxxxvij.vol. iiij. licet mater
obtulisset iudici facere omnia sibi incūbentia: & sic per
eā non stetit,quo minus renuntiationes iā dictas fecis-
set.Vnde dicit Pau.de Cast. in cō.cxlvij.inc.post positis.
21 in fi.vol.anti.†quod pestis excusat matrē,quod non pe-
tiit tutorē dare filiis intra tēpus debitum.& idē Hippol.
de Marsil.in l.j.§.præterea.ver.& facit etiā quod voluit.
ff.de quæst.& idem Sali.in l.cum à matribus.C.qui pe-
tant tut. quia propter pestem excusatur mater à pœna.l.
sciant.C.de legiti.hæredi.vt amplissimè in d. cōs. lxxx-
vij.per Barb.& in c.causam matrimonij.vers. itē ad hoc.
de probat.Tum quia reuēditio valet propter decretum
iudicis,licet sit per falsum tutorē authorē facta.l.j.§.idē
Pōponius.& ibi Nico.de Neapo.& Alber.ff.quod falso
tuto.auth & d.l.sed si pecunia. §. itē quæri.tum quia nō
potest istum actū facere citra ius & nomen tutricis:ideo
talis cēsetur,vt not.Bar.in l.post mortē.§.j.ff. quando ex
facto tuto.per l. cum post. §. j.ff.de administ.tuto.& l.fi.
de insti.& Bar.in con.ccvij.inc.in quæst.inter Frāci.Pa-
scuoli.Ex prædictis apparet aliam & tertiam quæstionē
solutā,videlicet quod depositio & consignatio fuerit fa
22 cta,attēto dicto tēpore xxviij.annorum defluxo.† Licet
Bar.in l.acceptā.quē sequuntur ibi Ang.& Sali.C.de vsu-
sur.velit,quod ad consequendā actionē non sufficiat o-
blatio,sed requiratur cōsignatio,& depositio,de quibus
per acta curiæ intra tēpus facta non stabat, & se fundāt
23 per tex.in l.si à te.C.de pact.inter empt.& vendito.† Li
cet secus secundum Bar.in vlt.voluntate,vt sufficiat o-
blatio,vt agi possit per l.cui fundus.in princ.ff.de condi
tio.& demonstra.& idē Bar.quē sequitur Ang.in l.si mo
ra.ante finem.versi.itē conclude.ff.soluto mat.& Ia.in l.
si seruus cōmunis.ff.de vulg.& pupil.& idem Bar. in l.
24 si ita hæres.ff.de condi.institutio.dicens,† quòd quādo
oblatio fit ad implementum conditionis ei, qui ex illo
conditionis implemento nil de suo perdit, neque im-
plens conditionem obligatur,tunc sufficit sola oblatio,
vt l.statu liberos.§.Stichus.ff.de stat.liber.& ibi gl.& est
casus secundum eum in l.fi.C.de condi.inser. Sed quā-
do fieret non solum causa implendi conditionem tan-
tum,sed etiam causa soluendi pretium, vel ad obligan-
dum eum cui impletur,tunc,vt inquit, requiritur consi
gnatio & depositio,l. j. C. de com. seruo manum[illegible] & [illegible]
not.in d.l.si seruus cōmunis.& in d.l.si à te [illegible] de pact. in-
ter empto.& ven.& idem Paul.de Ca[illegible] in d.l. si ita hæ-
res.& Hippoly.de Marsi.in l.[illegible] [illegible]si falsam.nu.lviij.ff.ad l.

Corne.de fal.cum aliis per eum allega.& Ioann.Fab.in
d.l.ij.de pact.inter empto.& vendi.& in d.l. acceptā. in
fi.vbi etiam dicit quod si proximus vult retrahere, non
sufficit quod offerat,sed realiter consignet,per text.in l.
ij.in fi.C.de iure emphyt.quia oblatio sola non reperi-
tur inter modos interrumpendi seu perpetuādi. Et hoc
quando proximior est certus de pretio. Tamen Geral.
Bagoilly.in tracta.suo de retract.in ver.sit ergo conclu
sio,quòd sola oblatio,&c.tenet quod sufficiat sola obla
tio,de quo dixi in §.ij.de consuet.retentio. rerum feud.
25 & in §.iij.de consue.retract.lib.consue.Bitur.† Sed con
trarium in casu præsenti,scilicet in retractu conuentio-
nali,tenet Bald.in d.l.acceptam.in v. quæst. quod suffi-
ciat ad actionem consequendam sola oblatio,per tex.in
d.l.ij.de pact.inter empt.& vendito.nec obstat secundū
eum d.l.si à te.quia ibi non solum volebat agere,sed vo
lebat etiam,quod venditio intelligeretur resoluta,quia
erāt apposita verba resolutiua in pactum legis commis-
soriæ,quia fuerat dictum,quod res esset inempta : vnde
sicut ad liberationem consequendam sola non sufficit
oblatio,sed requiritur cōsignatio & depositio, l.obliga
tione.C.de solutio.veniebat fienda soluta, id est restitu
ta pecunia recepta ex forma pacti.Vnde non posset dici
soluta per solā oblationē.& idē tenet Bal.post Pet.in l.si
traditio.in iij.quæst.C.de actio. empti. & ipsum sequi-
tur Paul.de Cast.in d.l.acceptam.in fine.& in d.l.ij. pro
quibus tex.in l.si parte.C. de vsuris. quē ad hoc allegat
Alex.cons.xcij.ver.nec obstat quod not.gl.vol. j. & Hie-
ro. Cagnolus in d.l.nu.lx.cum sequen.& vide bonā gl.
& Iaco.de Bellouisu in authen. vt exact. instante dotis
primæ.§.fi.in verbo,& pro hoc scilicet consignatio.& i-
bi idem tenet Iac.in fin.ver.itē quæritur.dicēs hāc quæ-
stionem de facto vidisse,quem sequitur Ioā.And.in ad-
ditio Spec.super rubr.de contrahen.empt.versic.modo
quæro,vtrum sufficiat verbo offerre. C. ne liceat tertiò
26 prono.†vbi tenet q; si aduersarius recuset recipere,suffi-
cit verbalis oblatio,per textum in l.residuum.C.de re-
miss.pig.& in l.si fundus.ff.de rescinden.vēditio. & Ra-
pha.Fulg.& Pau.sequūtur in l.qui Romæ.in princ.& i-
27 bi per Ias.ff.de verb.obli.& magis Paul.in d.l.si à te.†v-
bi dicit debitorem debere esse cautū,quādo apponit pa
ctum de retrouendendo,q; oblato,& consignato, ac de-
posito pretio dominium rei ad ipsum reuertatur per le-
gē cōmissoriam.Et poterit à quocunque possessore ven
dicare.Sed si apponat pactum de retrouendendo, non
sic reuertitur, sed requiritur nouus cōtractus, & noua
retraditio,quod dicit perpetuo mente tenendū. de quo
infrà quæstio.clxxxij.incip.Et per [illegible] prædicta videtur so
luta alia quæstio.nu.15.sed frustra disputaremus.Quare
cum in casu nostro fuerit pactū de retrouendendo pro
eodē pretio,iudicialis oblatio facta sufficit, secundum
Pau.de Cast.in d.l.si à te.& per l.si rē.§.fi.& ibi Bar.Bal.
Ang.& Alber.ff.de pign.actione.& Bar.in l.creditor.ff.
de distract.pign.quē sequitur Ioan.de Imo.in d. l.si ser-
uus cōmunis.de vulg. & pupill. Et ita fuit mater tutrix
ad reuendendum condemnata : quæ condemnatio attē
di debet, secundum Barbat.cons.lj.nu.xv. versic.capio
nunc articulū.cū pluribus sequen.vol.j.Ideo nunc refri
28 cari non debet.† Et idem,q; sufficiat oblatio in hoc ca-
su,tenet Alb.in d.l.acceptam.ver.sed huic obstat, infrà
de iure emphyt.l.ij.in fi.vbi intelligit illā l.ij.secundum
gl.ibi,quæ intelligit tex.volētem & requirentem depo-
sitionem,& cōsignationem.& gl.subaudit, & maximè,
id est,quòd sine consignatione valeat oblatio. & sic di-
cit Alberi.intelligendum esse text.in d.l.si à te.& prædi
ctā opinio.Bal.sequitur Alexan.in d.l.si seruus commu
nis.in princip.& ibi singula Francisc.de Aret. versicul.
secundo.tangit Ioan.& in d. l. si mora. dicens idem esse
in cōtractibus,quod in vltimis voluntatibus.l.seruum.

§.cum

§.eum qui chirographum.ff.de lega.j.alleg.Barto.ita volētem in d.l.si rem.§.fin.& hoc per text.in l.Iulianus.§. offerri.ff.de actio empt.& idem Cornel.in consil.ccxxxiij.incip. longè post.lib.j.& Chassaneus consil.xxxiij.inchoante, Hugo & Martinus.Cum igitur hic non solū interuenerit oblatio extraiudicialis non acceptata, sed etiam in recusationē matris iudicialis, vt patet per commissionem ad adiornandum matrem tutricem videri coram Seneschasallo Aquitaniæ,seu eius Locumtenente fieri depositionem, & consignationem pecuniarum:quod sufficit secūdum Bal. in d.authen.dos data.C.de dona.ante nuptias,& in l. si reus para-
29 tus.in fi.ff.de procur.vbi dicit,† quod quando pars citari facit creditorem ad videndum offerri coram iudice, talis actus oblationis est magni effectus:quia aliàs vbi requireretur oblatio,consignatio & depositio,tunc sufficit sola oblatio.d.l.si rem.§.fi.& idem tenet Francisc.de Areti.in dict.l.si mora.Hoc limitat Bar.secundum eum, quando oblatio fit ante litem cōtestatā,secus si fiat post,quia tunc requiritur cōsignatio.& idem Corn.in consi.ccxx.vbi dicit,quod in causa appellationis est facienda consignatio.Ideo illud quod ordinatur ad vnum effectum,non debet contrarium operari.l. ex facto.§.agitatum.ff.de hæredib.insti.pro hoc facit quod not.Bald.in l.j.C.ne liceat tertio prouoc.quod quando creditor,cui verbo facta est oblatio, declarauit nolle recipere, tunc non requiritur realis oblatio,& ipsum sequitur Raph. & Pau.de Cast.in l.qui Romæ.in prin.de verb.oblig. & Alex.in d.l.si mora.in v.fallen.& Franc.de Aret.in d. l. si seruus communis.& tenet glo.vlt.in c.pastoralis.de offic. ordina.Quod limitat Fran.de Aret.in d.l.qui Romæ. in primo notab quod licet requiratur realis oblatio, etiam si antè creditor recipere recusauerit, si legitimè nō fuerit facta: hoc est verum,quando facta fuit intra tempus, secus si post terminum venditori datum,vt voluit Angel. in consil. cxc. incip.super puncto præmisso,Franc.de Aret.in l.si ita quis. §.Seia cauit.ante finem.& ibi Ias.de verb.oblig.Sed hic facta fuit ante tempus finitum,igitur &c tum quia licet de isto actu consignationis non expressè constet, tamen verè præsumitur consignationem pecuniarum factam fuisse, tam ex præcedenti adiornamēto,& ex narratione petitionis,quam ex sequentibus:quia mater prædicta dicebat habere suspectum depositarium,seu sequestrum nomine Pioget : quare alibi petiit depositionem fieri: cuius requesta per Locumtenentem audita,ordinatum fuit consignationem pecuniarū sequenti die fieri,& sic constabat consignationem fuisse intra tempus factam,secundum Doct.in d.l. sciendum. insuper Ias.de verbo obligat. & Alex. consi.xlv. incip. in causa & lite.vol.v.& Zabarel.consi.lviij.volens,quod ex petitione narratiua illius probetur consignatio.alleg.ad hoc instit. de action.in princ.C.de alienatio.iud.mut.causa facta.l.prima. Tum quia ab eodem Pioget depositario posteà authoritate & decreto iudicis prædicti,& in præsentia amicorum & parentem ac aduocatorum iudicialiter deliberatum fuit matri pretium consignatum:ex quo apparet(decreto & sententia) depositionem & consignationem verè fuisse iudicialiter factam,& valere propter iudiciariam authoritatem, capit. in præsentia.de renuntia.& c.bonæ memoriæ Maguntinen. §. porro.de elect.& singulariter Pau.de Cast.in consi. xix. incip.suprà dictæ exceptiones.volu.antiquo.Optimum namque atque benignum est hac in re tam pœnali & odiosa(vt rem videlicet cum pecuniis iam solutis non amittat)hanc fieri interpretationem,præsertim contra recipere recusantē, quod verè facta fuerit depositio pecuniarū visis prædictis, vt voluit in simili Rapha. Fulg.in consilio. cxxxix. Tamen super prædictis quæstion.fuimus partiti, quamuis ista sit communis opinio,secundum Luc.de Penna in l.j.versicu. sed quid si quis debeat pecuniam ex contractu. C. de suscepto. & Archa.libro.x. Tamen opinio. Bart. est tutior,quam sequitur Signor. de Homed. in consilio. cxl. incip. casus à pretio librarum x. Placen. venditionem fecit.Et hoc nisi sit iudicialis oblatio, quæ sufficit secundum Lucam,vt dictum est suprà, & tenet Angel. in d.l. si à te. & Corne.consi.lxxxv.in litera F,G,& H,volu.iiij.& in consil. xxxviij. in litera A, lib.ij. & latius consil. cclix. incipiente,
30 quæritur.in litera P,cum seq.volu. j. † Vnde in casibus in quibus oblatio verbalis sufficit,est vnum singulare remediū ad faciendum talem oblationem verbalem non valere,scilicet quod tempore quo debitor dicit:Ego offero me paratū soluere,quod creditor dicat,& ego pariter offero me paratum recipere,tunc illo non soluente,talis oblatio nihil operatur:quia pro verbis verba reportat,vt dicit Barto.in l.fin. ante finem.ff.de distract.pigno.& ibi Alexan.in additio. in versi.intelligi.& idem Imo.secundum eum in l.si mora.sol. matrimo.licet de Barto.nullam faciat mentionem,& in aliis locis per ipsum allegat.& idem Ias. consil.ix.nume.xiiij.volum.j.Præterea est aliud peremptorium, posito quod depositio pretij non fuisset quouismodo, nec oblatio in iudicio facta, tamen hic nunquam fuit obiectum seu exceptum pretium non fuisse depositum & consignatum,vel verbaliter,vel realiter non oblatum :licet oblatio & consignatio modo & forma prædictis fuerit, vt dictum est,facta.Quare valet & tenuit processura & sententia, ex quo exceptio pretij non soluti, vel non oblati,iuxta d. §. offerri. non fuit opposita & allegata, vt voluit Bartolus, quem sequuntur Alexand. & Iason in l. nam & postea. & Bartolus, & Alexand. in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iureiurand. & Bartolus in l.cum lex.ff. de fideiusso. & Baldus in dicta l. prima, ne liceat tertio prouoc.& in l.secunda,in fin. C.de donationi.sub modo.& Angel.& Iacob. de sanct.Georg.in l.iurisgentium,in principio.& ibi Ias.in iij. nota.ff.de pact.& Rapha. Cuma. & Alexand. in l.cum qui ita.§.qui ita.ff.de verbo.obligat. Roma.& Alexand.in l.filiæ licet.C.de coll.reprobat ibi opi. Rapha. Fulgo. volentis contrarium,emptorem videlicet non posse agere ad rem venditam, nisi oblato vel soluto pretio, etiam si non obiiciatur.& in hanc videtur inclinare Angel.in consil.cccxxxj. incip. visis diligenter actis & agitatis. Sed primum etiam tenet Alexan.in additi.ad Barto.in dicto. §.offerri. & Barto. Alberi.Ias.& amplè Soci.in l. j. §. sublata in primo notab. ff. ad Trebell. & Francisc. de Aret.in l.necessariis, in versi.iij.nota. ibi, tamen in eo actio non detur.ff. de acquirēd.hæred.& singul.in consil.lxxxv.incip. considerata diligenter consultationis. & Pau.de Ca.in consi.lxxxj. incipiē. viso quodam processu.versicu.Nam in primis licet.volum. antiq.quia actio est ipso iure nata, etiam sine oblatione, vt probatur in l.ex placito.C.de rer.permut.quoniam text. in §.offerri.intelligitur.si petatur,& pro hac Decisi.est bono. text.in l.si pater tuus.& ibi Bal.& Docto.C.de actio.empt. & ita per illum text.tenet Barb.in consi.lxxxvj.& in consil. xc.versi.præterea facit.vol.iij.de quo plenè per Ias.in l.vniuersa.C.de precib.imper.offer.vbi adducit xiiij.fundamenta, quòd quis non teneatur offerre, si non petatur. & in principio. & in fi.in vltimo dicit quòd hæc exceptio depositionis,vel satisdationis est dilatoria,quæ si non fuit à principio.opposita, intelligitur tacitè remissa. & idem Francisc. de Are.in consil.cxxxv.incip.clarissimè domine Collatera. ad dubia.mota.versi.sed dato quòd per gratiam. Allegat ad hoc Bald.in l.qui crimen. C.qui accusat.non possess.versic.
31 vij.quæro.vbi dicit,† quòd licet accusator non debeat audiri,nisi præstito prius fideiussore, si tamen hoc non opponitur in initio,processus valet:& tacitè producendo videtur remissa ista exceptio. Accedunt not.per Felin.in cap.j.vers. not,quod exceptio.cum sequ. de accusat. tamen iudex si velit supplere, hoc potest, exprimendo tamen in sententia, cū istud sit intrinsecum actioni vel obligationi,vt d.l. si pater tuus.de quo vide Fe.in c.cum ordinem.in v. declaratione de rescri.& in cap.j.versi.& dicit Inno.de excep.& Fran. de Aret.in d.l.necessariis.versi. reliquitur. dubium tamen hic factū nō fuit,& maximè quādo propter lapsum tēporis

repellitur ab actione, licet competat sibi ius agendi, tamen sibi obstat exceptio, qua nõ opposita procedit iudicium, l. si maritus. in ij. §. præscriptione, ff. de adulte. & Bart. in l. absentem. in fin. de pœnis. licet videatur loqui in criminali, secus in ciuili, vt latius per Doc. suprà alleg. in Card. Alex. & Ioan. de Ana. in c. de accus. & Bart. in l. j. §. accusationem. ff. ad Turpil. Et vt suprà conclusum est, & iudicatum in dictis tribus quæst. in causa domini Petri de Ciret Reg. j in eadẽ curia consiliarij, & eius vxoris ac eorum consortum actorũ, contra ipsos in fauorem Robini Loel sartoris rei. Et latum fuit arrestum die xx. Iulij, Anno 1521. Licet primo fuisset partitus processus, & postea in altera camerarum dispartitus, in quo non fecerunt dubium.
32 † Sed vbi quis tenetur certo loco dare fideiussorem, videtur non sufficere verbalẽ oblationem facere, aut se paratum ad ipsum dandum dicere sed requiritur ipsum in manu ducere, vt dicit Angel. in l. si mora. ver. sic & qui debet fideiussorem. ff. solu. matrim. per tex. in l. si dubitetur. in prin. ff. de fideiussor. & idem Pau. de Cast. in d. l. si mora. versi. aduertendum. & Alex. versi. quarto fallit ibi. Facit quod in simili voluit Imo. & idem in cõs. xc. versi. vltimo. vol. j. Roma. cons. clxiij. in fin. & idem Ange. in d. l. si dubitetur. & ibi Pau. versi. in text. ibi, paratus sit offerre, alle. tex. in l. prętor. §. si quis paratus. ff. de nouioper. nunt. Sed si nolit recipere fideiussorem præsentem, debet eũ per iudicẽ recipi facere, vel notariũ causæ, vt ibi per eũ. Vnde qui tenetur satisdare, tenetur actualiter secum ducere fideiussores, per tex. in l. seruus si hęr. in fi. ff. de statuliber. & ita Bar. in d. l. si prætor. §. si quis paratus. & ibi Ias. versi. primo, ꝙ quæ tenetur satisdare. & Bar. in l. fideiussor. in princ. & ibi Ias. ff. qui satisd. cog. sed Ioan. de Imo. in d. l. si dubitetur. videtur limitare quod sufficiat, si ab initio offerat se daturum fideiussorem, per l. si is à quo. in princi. ff. vt in poss. legat. quam limitationem intelligit Ale. in d. l. si mora. procedere quando post talem oblationem actualiter incontinenti ducat eum, aliàs secus. argument. l. aut qui aliter. in prin. ff. quod vi aut clam. vt ibi per eum, qui hoc confirmat. Quam quidem conclusionem videtur limitare Alex. consi. lvij. ver. quantum verò ad dubium in quo hæsitari videtur. lib. iij. quando non potest facilè in loco quo promisit se daturum fideiussorem dare, quod alibi dare possit. per text. in d. l. si fideiussor. §. si necessaria, ibi, non facile. Sed ipse, & lex alle. loquitur quando ex necessitate tenetur dare, nos quando ex voluntate: quare non est recurrendum ad d. §. si necessaria. in fine. vt suprà conclusum fuit, & in curia iudicatum in fauorem Episcopi Agennen. & suorum firmariorum, scilicet magistri Arnaldi de la Combe, & Petri de Nozieres actorum, contra magistrum Ludouicum de Pontac Regis secretarium, & in Armaniaco receptorem talearum, reũ, & latum arestum die xix. Iunij. Anno 1533.

SVMMAE.

1 *Molendinum vel furnum habens dominas an suos prohibere possit alio ire. & nu. 4. 5. & 6.*

2 *Generatio vnius est corruptio alterius: fallit tamen quandoque.*

3 *Antiquæ consuetudines seruari & attendi debent maximè in montium, aquarum, & molendinorum commoditatibus.*

Quæstio CXXV.

Quidam dominus habebat iurisdictionem, merum & mixtum imperium in quodam castro, in quo habuit & habuit & habet furnum vel molendinum. Quæritur an possit statuere & prohibere, quod eius subditi non possint ire nisi ad eius furnum, & molendinum, in præiudicium aliorum molendina similiter intra vel extra territorium habentium, quando omnes subditi de dicto loco iuerunt à tanto tempore, cuius initii non extat memoria in contrarium ad dictum furnum pro pane decoquendo, seu ad molendinum pro macinando, si alibi velint ire, vel construere de nouo, & prohiberi an possint.

DECISIO CXXV.

1 ET † videtur quòd sic, vt voluit Bald. in terminis in suo consil. incipien. Factum super quo petitur cõsilium. posito inter consil. Petr. de Anchar. xj. vbi consuluit pro communitate Spoleti, quæ habebat in iurisdictione & eorum territorio certa molendina super flumen Salonæ, contra Archiepiscopum Spoletanum molendinũ etiam habentem, videlicet quod communitas prædicta Spoleti prohibere subditos poterat per viam statuti, non ire ad molendum, seu macinandum, per impositionem gabellæ, contra euntes & portantes bladum ad aliorum molendina, licet sit indirectè contra ecclesiam. Et idem consuluit Bal. in consi. clxij. vol. ij. incipien. punctus quæstio. pro ciuitate Montisfalconis, contra decanum & capitulũ ecclesiæ Mõtisfalconis. Tamen in fine. dicit, quòd hæc opinio eum remordet, quia intentio statuentium est implicita ad propria commoda & ecclesiarum damna. sed hoc est (secundum eũ)
2 naturale, quod † generatio vnius sit corruptio alterius, &c. quandoque tamen non est corruptio alterius: de quo per Bal. & Barba. in ca. olim. de rescript. & idem sentit Gaspar. de Cal. qui consuluit pro dicta Spoleti communitate, cons. quod est xij. inter consil. Petr. de Anchara. tamen vul. dictã communitatem non potuisse sic statuere contra ecclesiam. Quod quidem consilium confirmauit collegium Docto. iuris ciuilis Bononiæ, vt xiij. consi. ibi immediatè seq. Ergo vbi contra ecclesiam tale statutum, vel prohibitio non fit, valet & tenet, idem Ang. in consi. ccvj. in princip. pro decis. huius puncti. quos sequitur And. Barb. in rub. de reb. eccle. non alie. nu. cv. & facit pro hac parte tex. sing. in ca. deo. de offi. ordi. & in c. j. ver. sicut ab antiquo. de pace Constan. &
3 ibi Bal. colligit ar. quòd antiquæ † consuetudines sunt seruandæ. Et dicit ibi esse expressum in pascuis, aquis, & molẽdinis, ac etiam in ipsis commoditatibus aquarum standum esse antiquitati: & dixi in tract. de auct. magni consilij & Parl. regni in prima magna addit. & infrà qu. ccxij. inchoã. Sed quid de quæstione quę nobis euenit. ver. pro quo dicit
4 Lucas. † In contrarium quod non valeat talis prohibitio, vel statutum etiam in præiudicium aliarum laicarum personarum molendina habentium, vel de nouo construentiũ, tenet Sign. de Homed. in consi. lvj. incip. Casus talis est. quod ponitur inter cons. Bal. vol. iij. vbi cõsuluit pro cõmunitate de Luserio contra homines & communitatem de Villa Franc. & idem Bal. ibi in seq. consi. lvij. eo. lib. & in consil. cix. incip. & videtur. lib. j. & Anch. in c. canonum statuta. in xj quæ. principali. versi. ergo quæro in quæstione in qua cõsului. de cõst. & in consi. ccxcviij. incip. in teritorio de Chiã oritur quidam fluuius. Et ita dicit seipsos consuluisse pro iam dicta communitate Spoleti, nisi impediretur cursus aquæ, vel cederet in præiudicium primi habentis molendinum in publico, secundum Bald. ibi. & in consi. lxxvj. incip. in quæst. prædicta. lib. j. & in consi. cxv. inci. in quadam diœcesi. eo. lib. & idem singulariter Bartho. Soci. in consil. cxij. lib. ij. aliàs cclxxij. computando secundum numerum j. vol. incip. non prosequendo ordinem quæstionum. vbi loquitur in Comitibus & Marchionibus, qui non possunt prohibere subditos suos alio ire, nisi ad molendinum eorum. Et hoc probat multum amplè. vt ibi per eum, & Bar. & Ias. in l. quominus. in j. quæ. de flumi. quoniam poterunt ire ad aliorum molendina vel furnum, aut de nouo in suo cõstruere, l. fluminum. §. si. cum duabus ll. seq. ff. de dam. infe. & l. fi. & ibi Ang. & Doct. ff. de vsucap. & gl. & Doct. in l. manifestè. C. de seruit. & aqua. & l. si quis ex argentariis. §. si initiũ ff. de eden. Quæ quidem tamen iura possunt domini habere: per tex. singularem in c. significante. & Inno. Hosti. And. de But. Bal. Abb. Sicul. Philip. Fran. præposit. Mediola. & Dec. in princ. de appella. vbi Decanus & capitulum Magdunen. prætendebat contra eorum Episcopum, quod in eorum stallis carnifices venderent carnes, & non alibi. Et ex priuilegio vel præscriptione, vel ex obligatione, aliter non possint iure seruitutis acquiri, vt no glo. & Doct. in l. sanè si maris. ff. de iniur. & l. si quisquam. ff. de diuer. & temp. præscripti. & idem Petr. de Bellaper. instit. de legat. Fusia Cani. tollen. vbi idem, & in d. l. fina. de vsucap. tenet. & omnes Doct.

Doctores supra allega. in dicto c. significante, & Felin. in c. pastoralis. ver. limita octauo & vltimo. de offic. ordi. & Iaf. consi. clxj. circa primum articulum. nu. ij. vol. ij. † Et intellige ex præscriptione vel consuetudi. præscripta, quādo post prohibitionem subditi abstinuerunt ire ad molēdinum, vel furnum, vel similiter à furno ædificando, tunc à dicto tempore currit præscriptio, & acquiritur quasi possessio seruitutis, vt not. per glo. & Doct. in l. qui luminibus. ff. de seruitu. vrba. prædio. & in l. j. & ij. C. de seruitu. aliàs si per mille annos iuissent, non possent compelli, nisi essent prohibiti, & acquieuissent dictis iuribus, & tenet Ioan. Andr. in capi. Ioānes. de cleric. coniugat. & Barba. in ca. quod translationem. nume. xix. de offic. legat. & Petr. Iac. de Auriaco in sua praxi, in libello de furno. vbi tenet, quòd sufficiunt decem anni inter præsentes, & xx. inter absentes, licet rarò omnes municipes sint absentes. Et idem tenet Cin. & Doctor. in d. l. j. C. quæ sit longa cōsue. & plenè Fran. Balbus in tract. præscriptio. numer. xvj. cum sequen. & Bertrand. consil. clxxxj. volumin. j. & consilio clxvij. nume. ij. v. vij. & xj. volumin. ij. Matthæ. de Afflict. in Decision. ccclxxxviij. & etiam sufficit secundum Petr. Iacob. quod prohibitio fuerit facta maiori parti, si non fuerit omnibus facta, dum tamē omnes cessassent, & prohibitioni paruissent. argument. l. quod maior pars. ff. ad municip. & idem tenet Ioannes Fab. in §. æquè si agat. quem sequitur ibi Iaf. de actio. & Cępol. Veronen. in tractatu seruitu. titul. de furno. in ij. quæstio. & Guid. Papæ in quæstione ccxcviij. vbi dicit acquisiuisse ex antiquissima præscriptione ius decoquendi panem in furno suo, quem in villa sua sancti Albani habebat. ibi, & nullus audet facere alium furnum, & omnes habitantes in ipso mādamento tenentur ibi decoquere eorum panes, soluēdo certum annuū tributum. Et per illud ius decoquēdi panem ex cōuentione seu obligatione concessum, acquiritur seruitus, secundum Doctores suprà allega. & tenet Bald. in l. si plures. versicul. Item si debeat mihi seruitutem decoquendi panem, &c. C. de condi. insert. sequendo Petrum de Bellaperti. in l. de pecoribus. C. de seruitu. & aqua. reprobata ibi opin. Cin. quia debetur à re personis. de quo per Iasonem in dicto §. æquè si agat. Et prædictam communem sententiam tenet Lucas de Penna in l. quicunque. versi. sic etiam Comites & Barones tam ex forma priuilegiorum, quàm etiam ex vetusta cōsuetudine habent in castris & terris eorum nonnulla præcipua domanilla, puta iurisdictiones, aquas, & decursus aquarum, nemora, pascua, fortitium, & in partibus Apuliæ clibana. Et de molendino facit mentionem textus in l. final. ibi, aquę mola, quam nos dicimus secundum Lucā de Penna ibi molendinum. C. de aquæ ductu. libr. xj. & idem Alb. in diction. suo in verb. mola aquæ. Vnde hoc (ex quo Dominus qui est potēs vsus est super subdito nō potente) præsumitur ex violentia, secundum Ioannem Fab. in dicto §. ęquè si agat. versic. illud autem not. per tex. in l. fina. §. penul. ff. quod metus causa. & not. per Innoc. in c. bonæ. de postul. maximè quādo gagiabat vel arrestabat, vel gagiari sine causę cognitione faciebat, vt videtur factū fuisse hic: tamen fuerunt à iudice coacti per viam iurisdictionis. Vnde valet talis consensus ad consuetudinem inducendam. l. cum de cōsuetudine. ff. de legat. l. j. C. eodem. ibi Petrus de Bellapertica. & Alber. in rubri. eod. titu. versicu. Quæro an inducatur consuetu. per consensum coactum. Tamen secundum Ioan. Fabr. in huiusmodi præscriptione non requiritur titul. vt l. si quis diuturno. ff. si seruit. vendice. vnde concludo, vt proximè dixi. Primò quòd nō valeat prohibitio, aut statutum dominorum in præiudicium aliorum dominorum molendina in eodem loco habentium, & præcipuè ecclesiarum, quando per tale statutum eorum molendina redderentur inutilia. Et idem sequitur Ripa in capit. cum ecclesi. Sutrina. nume. xiiij. vsque ad nume. xlix. de causa possessionis & proprietatis. & pro hac opinione est text. in clementi. vna post princip. ibi, molientes in molendinis, & coquētes in furnis, de exces. prælato. Quemadmodum etiam si quis aliud inferius faceret molendinum, per quod impediret cursum aquæ, & primum redderetur inutile, vt volunt Docto. in locis suprà allega. Et ista est vera & communis opin. quicquid voluerit Iacob. de sancto Georgio in dicto suo tract. feud. in verb. & cum molendinis. in prima quæstion. sequēdo distinctionem Bal. in quodam suo consil. incip. vtrum dominus. quia aut talis ordinatio respicit rem priuatam, quia molendina sunt de patrimonio ipsius domini, & quęstus & reditus inde proueniens est etiam priuati iuris, quia tendit in bursam domini. & hoc casu non valet talis ordinatio tanquam ambitiosa, ff. de decret. ab ordin. facien. l. ambitiosa. Aut talis ordinatio respicit rempublicam, quia molendina sunt fisci, vel communitatis, & quæstus inde proueniēs seruit publicis necessitatibus: & tunc valet, quia vtilitas publica præfertur priuatæ vtilitati, l. vna. C. de cadu. tollendis. & in authentic. res quæ. C. communia de legat. Sed si hoc esset verum, omnes subditi compellerentur semper ire ad furnū, vel molendinum domini, ad quod non possunt (nisi contra ipsos post inhibitionem eis factam præscriptum fuisset) adstringi, vt dictum est. Et ita tenet Iacobus in dicto tractatu, in verb. & cum molendinis. in ij. & iij. quæstio. ideo nec in præiudicium aliorum, nec etiam subditorū valet talis ordinatio vel statutum, etiam per indirectum factum. Et idē Iaf. in dicta l. quominus. quæstio xxv. dicens hanc esse communem. & prius Alber. in rub. quæ sit longa consuetu. vers. quid ergo si longissimo tempore populus venit ad machinandum. Et sic conclusum fuit, & latum arestum pro domino de Podio Bedoniæ contra habitantes eiusdem loci, die* mensis * Anno 1522.

SVMMAE.

1 *Dominus an possit suos taliare aut cottisare. & nu. 3.*
2 *Fructus non comprehendit partum ancillæ, nec liberi hominis.*
4 *Collectæ seu taleæ ius qualiter acquirunt domini in subditos.*
5 *Taleam quod non possint domini subditis imponere.*
6 *Taleam an possit Imperator imponere pro filia maritanda, & num. 7.*
8 *Taleam pro sui redemptione imponit princeps etiam super ecclesiis. & nu. 9.*
10 *Nobiles tenentur pro redemptione principis.*
11 *Regis capti redemptio.*
12 *Filiæ dotandæ & religionem intranti tenentur subditi dominū iuuare.*
13 *Filio ab hostibus redimendo tenentur subditi dominum iuuare.*
14 *Pater tenetur soluere tertio filium suum redimenti.*

Quæstio CXXVII.

An & quomodo taleæ imponendæ sine subditis pro redimēdis dominis, & si gabella imponitur pro capitibus hominum, an intelligatur de hominibus liberis: & an sit idem gabella in fructibus: & pro redemptione principis, quomodo taleæ nobilibus sint imponendæ.

DECISIO CXXVI.

ET in dicto processu aliud fuit ortum dubiū, an dominus subditis suis possit taleam imponere, & illam exigere in quatuor casibus, scilicet pro militia, pro filiabus maritandis, vel religionem intrantibus, pro transmarino voto, & pro ipsius domini ab hostibus capti redemptione. Et hanc quæstionē primò generaliter tractabo. Secundo particulariter, an hæc talea, seu cottisatio iuuaminis, seu adiutorij possit pro filia naturali tātum, vel spuria tantum, aut etiam pro spuria & incestuosa simul imponi. Tertiò, an pro domino redimendo ratione mulctæ, seu emendæ ex delicto suo, aut pro debito ciuili in carceribus detento. Item & quarto, an etiam pro sorore, & fratre extra domum maritandis. Item quintò, an pro ipsomet domino aut domina maritandis. Et sextò an dominus in casibus prædictis possit pluries cottisare subditos suos, & præcipuè si conuentum fuerit, quod possit ad voluntatem suā, aut toties quoties taliare. Septimò, an in casibus prædictis currat contra dominum qui non indi-

guit præscriptio. Octauò, an dominus possit augere cēsum
1 sum & tributum. Et quo ad primam quæstionem † dico dominum in prædictis quatuor casibus posse eos cottisare, pro quib⁹ omnes subditis dominis, seu maior pars ex pacto, vel consuetudine soluere consueuerunt, cum dominum cōstet esse in quasi possessione illius iuris, vt tenet Ioann. Fab. in §. æquè si agat, versic. prætereà in casu probare libertatē. de actio. dicens in casu, in quo agitur contra eum qui semel ius seruitutis habuit, quod alleganti libertatem incumbit onus probandi: vel etiam vbi debetur seruitus de iure communi aut consuetudinario, vt in casibus prædictis, vt ibi per eū. Et ita tenuit gloss. in l. placet. in verb. canonicam. C. de sacrosanctis eccles. & ibi Ias. versicul. limita. & prius tenuerat Roffr. Beneuenta. in sua summa, titu. de offic. & in tit. sacramentum cuiuslibet vasalli. §. iste ergo vasallus. & Speculat. in titu. de officio ordin. versicu. eo modo dominus contra vasallum. vbi ponit alios duos casus vltra quatuor prædictos, in quibus etiam dicit subditus teneri, ad quos tenentur etiā vasalli Neapolita. vt habetur in constitution. Neapolita. de adiutoriis exigen. ab hominibus. & ibi de Afflict. numer. j. Tamen non seruatur, sicut nec consuetudo, quod quando nascitur masculus soluantur centum, vt etiam quando nascū tur duæ fœminæ, soluatur tantundem, l. cum antea. C. de agricol. & censi. libro xj. vbi gloss. dicit esse in Sardinia. sed localis est illa l. secundum Bart. ibi, & Rebuf. & Io. de Plat.
2 † quod facit ad quæstionem de illo, qui emit gabellam fructuum, vtrum ad eum pertineat gabella quæ imponitur pro capitibus hominum, sicut est in quibusdam locis, quod pro quolibet homine qui nascitur aliquid fisco soluatur. & Bal. in l. vetus. per illum textum in versic. nec enim in fructu hominis homo esse potest. ff. de vsufruct. tenet quod non, quia gabella fructuum non comprehendit partus mulierum seruarum: quia de liberis hominibus non est dubium, quod nō sunt in fructu. Et idem in casu nostro Speculat. §. quoniam versicul. & nota quod vasalli comitum vel baronum imperij. sequendo Rofred. vbi suprà, & ipsum Speculato. sequitur Ioannes Blanchus de Marsilia in sua summa feud. titul. quibus modis feud. amitta. §. erunt etiam quæ dicta sunt. vbi comprobat hanc partem. & ipsum sequitur Ioannes Raynald. in suo comprehensorio feud. num. xxv. cum iij. sequē. & idem Hostien. in summa tit. de immunita. eccles. §. j. post princip. & Masuer. in sua praxi. titul. de taleis seu collectis. versicu. Item dominus altę iustitiæ cui cōpetit talea in quatuor casibus. cum pluribus sequentib. tamen de consuetudine plurium locorum Aquitaniæ, scilicet Agēnen. Lemouicen. & Petragoricen. duplicantur census annui in casibus prædictis, vt communiter dicitur, pro qua facit quòd dicit Bald. in l. j. in fin. versic. vltimo sume argumen. ex hac l. C. de oper. liber. quòd tempore necessitatis pro seruitiis personalibus dominus potest imponere suo subdito charitatiuum subsidium, vsque ad valorem operarum. Et eum ibi sequitur Pau. de Castro & Iaco. de sancto Georgio in l. quoties. in principio. ff. de probationib. Andr. Barbat. in c. post cessionem. num. xliij. de probat. Quare consuetudinem serua, licet contrarium viderim in curia in causa domini de Rosilhia. Lemouicen. diœce. vt infrà dicā. & idem tenet Paris de Puteo in syndi. tit. de excessib. Baronū, in princ. sequēs Rofred. & Spe. & etiam Guid. Pap. in q. lvij. & Guliel. Benedic. in d. c. Raynutius. & Thomas de Parpalia in d. l. placet. ver. item addatis. & Abb. Sicu. in c. ad audientiam. versi. sed iuxta prædicta quæro de not. quæst. & idem vbi Imo. post Anto. de But. de præscrip. latè disputat Iac. de sanct. Georg. in q. tractat. feudo. in verbo qui quidem inuestit. præstiterunt iuramentū. versi. videndū est etiam. & in tract. de homagiis,
3 versi. iuxta prædicta. † licet concludat dominos imponere non posse collectam seu taleam in tribus casibus prædictis, nisi pro filia maritanda, vel hoc ius habeant ex consuetudine, vel ex pacto, & conuentione, quod incidit in idē: & prędictam communē sentētiam tenet Petr. de Antiboli. in trac. munerum. parte iij. quæ. inci. Sepissimè euenit mihi. & in q. præcedent. quæ incip. potest autem hic facere quæst. & singul. Rapha. Cuma. consi. clxj. miles inuestiuit. versic. ad generale quæsitum. & Oldr. consi. ccxxxiiij. factū tale est, quidam miles. & idem de Ana. consi. vij. incip. visis & ponderatis. & beatus Ant. in sua summa, parte ij. tit. in c. xiij. in prin. & §. j. & ij. & Ang. de Claua. in sua etiā summa. in verbo, talea. §. j. & pariter summa Syluestrina in verb. dominus. q. v. & Bal. in l. iis quibus. C. de fideicommiss. liber. & Albe. in rub. ff. de munerib. & honor. nume. xiiij. & indictio. suo in verb. dominus. Nam si ex conuentione in traditione rei facta vasalli teneantur, non est tunc dubium, l. j. §. si conueniat. ff. depositi. Nec pariter si ex consuetudine soliti fuerint soluere, vt tenet expresè Bal. in d. c. j. §. similiter. quem ibi sequūtur Aluarot. & Cardin. Alex. de capi. Cora. & Alberic. in l. fin. nu. viij. C. de iurisdict. omnium iudicum. & latius in rub. C.
4 quæ sit longa consue. ver. quid dicendum. † dicens secundū Petrum & Cin. in l. ij. eod. tit. quòd si isti nobiles acquisiuerunt ius collectandi contra quemlibet suorum generaliter, tunc præscriptum est ius: aut non singulariter, sed communiter contra omnes, & tunc ex generali consuetudine tenentur subditi. Secus si consensus vnius vel plurium interuenerit, tunc illi tantum, & non alij quibus nō præiudicat, tenētur, l. naturaliter. ff. de vsucap. Ex quorum dictis concludit Alber. in d. rubr. versic. dicendum est, quod si nobilis collectam subditis imponendo allegat ius vniuersale, tunc virtute illius potest eos collectare: sed si ius allegat singulare, puta quod ille, & ille fuit collectatus, licet in illis maior cōsenserit pars, non est consuetudo quod ad alios, nec eis præiudicat, sed est tantū contra certos homines & personas præscriptio, quæ non transgreditur illos. secundū Cin. & Pet. & Albe. quos ibi sequitur Bar. in d. l. ij, ver. deinde quæro quę sit differentia inter cōsue. C. quæ sit longa consue. & similiter Iaco. in d. tracta. de homag. versi. iuxta prædicta forma vobis q. & Ias. in d. l. placet. versi. & iuxta has glo. de sacrosanct. eccle. in lectu. Papiē. vbi glo. ponit duos casus ex prędictis. vt dixi in q. xlj. & Ias. consi. lxxxj. nu. iiij. vo. iij. & singu. Alex. cōsi. cxxiiij. super primo quæsito. libr. iiij. Et secūdum hanc partē fuit conclusum in dicta causa, & latum arestum vt in præcedenti quæstione extitit dictū. Et pariter in quadam alia causa domini de Stissaco, contra Ioannē Ragon, & arestum latum die v. Februarij. Anno 1521. Et etiam in alia causa domini de Rosilhia Lemouicen. diœces. contra subditos eiusdem loci, etiam pro sorore maritanda. de quo infrà dicam, & latū arestum mense Maij, Anno 1527. Et conclusionem prædictam sequitur Alex. consil. cxlvj. quoniam abūde. & consi. xxxv. Viso themate & dubiis. libr. ij. & in ad-
5 ditio. ad Barto. in l. placet. C. de excusat. mune. lib. x. † Quāuis in casibus prędictis Petr. Iacob. compatriota, velit in sua praxi titu. de causis ex quibus vasallus. quantum esse de iure, &c. versicu. audiui dici à quibusdam. contrarium contra Speculator. Rofred. & Ioann. Blanchum: qui alleg. contra eorum opinionem. text. in l. cum satis. §. caueant. C. de agricol. & censit. libro xj. vbi prohibet dominus inferre aliquā innouationem, & molestiam hominibus suis, imponendo eis collectas, angariando eos, nisi ad solita. Aliàs si contrarium, vt inquit, fecerint, moderator Franciæ faciat læsionē resarcire: & veterem cōsuetudinem in reditibus præstandis obseruare. Et idem Richard. Mal. quem refert, & sequitur Bald. in l. cum multa. in fin. C. de bonis quæ liberis, per textum in l. j. ff. qui & à quib. & in l. domini prædiorum. C. de agricol. & censi. Sed text. in d. l. j. nihil facit secundum Petrū Iacobum & Calde. consi. v. tit. de censibus. pro hac parte facit. C. ne rustic. ad vllum officium seu obseq. deuoc. libro xj. vasallisque taleam imponere suis ait dominum non posse, cum lege hoc nulla caueatur. erubescimus enim sine lege loqui, l. illam. C. de collat. & §. consideremus. in auth de triēte & semis. Vlterius eos qui prędicta dixerūt, tenuerúntque increpans malè fecisse, ac peius in scriptis ea redegisse: quæ

turbant

turbant & multos errare faciunt dominos terrarum, qui tota die sanguinem suggere satagunt subditorum, de diuitiis & opibus eorum gaudentes: quamuis simpliciter de iure ciuili loquendo sint voluntaria, falsa, & fabulosa, nisi ex consuetudine debeantur laudabili: vt ibi per eum, quem sequitur Guid. Pap. in tractatu, seu consil. de negato articu. versi. Tum quia dicta, & sic sibi contrarius. Et idem singul. tenet Albert. Brunus consi. xxxij. dum quæritur, an homines & communes deliqui. & latius consi. ciij. & Ioan. Fab. in l. non quidem. C. noua vectig. imponi non poss. nisi ex consuetudine debeantur. & idem Ioan. And. in addi. Spec. in titu. de feud. in verb. si quis id quod. dicens etiam nonnullos contra Specu. tenuisse, & præcipuè in iij. iiij. & vj. casibus: & idem Iaco. de sancto Georg. vbi suprà & magis amplè Luc. de Penna in l. j. C. de superind. lib. x. qui multa adducit argumẽ. an princeps hoc possit sine necessitate facere. & Bart. in l. j. C. de excusat munerum. lib. x. vbi hanc tenentes partem allegant, l. iij. C. de statuis & imag. & ibi Ioan. Fab. &
6 Paul. de Castr. † qui dicunt Imperatorem aut alium dominum non posse pro filia maritanda suos taleare subditos: sed hoc de sua debet bursa facere, per illum tex. ibi, expensis propriis statuam collocari præcipimus. & idem Bal. & Paul. in l. neminem. C. de sacrosan. eccle. & in l. fin. de statuis & imaginib. & idem in consil. xx. in casu istorum de Carreto. versicu. præterea. vol. antiq. volentes principes debere primò se de suo præmunire marsupio: & si non sufficiat, tunc possunt subditiis imponere. & idem Bal. in l. ex hoc iure. ad finem versicu. decimò quæritur. ff. de iustit. & iure. & in c. conquerente. in fin. de offi. ordi. vbi pro hoc alleg. optimum tex. in argumen. l. ab omnibus. §. si Titio. ff. de leg. j. & Iac. de sanct. Georg. in tract. de homagijs. versicu. nunc quæro nunquid princeps. & Geminia in ca. quia cognouimus. versicu. item not. ex verb. exactores. x. q. iij. & Chassanæus lib. consuetu. Burgũd. titu. *des iustices*. nu. xij & Bald. in d. c. j. §. similiter. de cap. Corad. & de Afflict. in d. constitu. Neapolit. fol. cclxxxiij. nume. ix. & Pet. Iac. in prædicta sua praxi. tit. de condict. ex lege. insti. de actio. §. quadrupli. versicu. in principe tamen vel Rege, & Barb. in d. c. post cessione. nu. xliij. vbi dicit se cõsuluisse pro quodam tyrãnello imponente collectã subditis soluendam famulis pro pectinandis canibus deditis ad venendũ. Tamẽ bene pro neces-
7 sitate. & pro hoc multa adducit: vbi vide. † Tamen contrarium in hoc regno seruatur: cũ Rex Franciæ dominus noster pro filia maritãda nõ consueuit, quod sciuerim, aliquã imponere taleam, licet hoc posset, & pariter cæteri principes domini, si ratione paupertatis & necessitatis non possent commodè facere, vt volunt Docto. suprà allegati. & Guid. Pap. in singul. xiij. incipiẽ. Quod Imperator. vel Rex. & Pet. Rauen. in suo iuris compendio. versi. dum essem in partibus. & Cuma. consi. clxj. versic. sequitur etiam determi-
8 natio noui quæsiti. † Etiam pro redemptione sua, vt decidit Bar. in authen. res quæ in fi. ibi. & idem puto. quem sequuntur ibi omnes: insuper Ang. & Ias. in xj. limitatio. vbi alleg. Bart. in l. quemadmodum versi. in eadem glo. C. de agrico. & censit. lib. xj & ibi Idem Iac. Rebuf. & Ange. in l. Marcellus. §. res quæ. & ibi Socin. versi. vel tertia conclusio ff. ad Trebellia. & Bolo. in additio. Ioan. de Ana. in consil. lxj. in fi. prout fecit Rex. modernus Franciscus illustris &
9 benignus suorum vestigia sequendo prædecessorum: † ad quam omnes contribuere tam ecclesiastici nobiles quam ignobiles tenentur, quia ecclesia est mater captiuorum & omnium nostrum, cap. qui abstulerit. x. quest. ij. si enim res sacræ & religiosę pro redemptione etiam priuatorum vendi possint. §. nullius. & ibi Ioan. Fab. & Ang. Are. in insti. de re. diuisio. & l. sancimus. & ibi Alberi. de sacrosan. eccles. & c. sacrorum. & c. sicut omnino. & ca. aurum habet ecclesia. xij. q. ij. & sic pro cæterarum ecclesiarum cathedralium, Abbatiarum, & cæterarum ecclesiarum in suo regni existentium vero patrono & fundatore, vt voluit Archidiaco. in ca. Adrianus. lxiij. distin. & Bal. in c. quanto. de iudi. & dixi suprà q. xxxj. & alibi sæpè. Quæ iura licet generaliter loquantur, & locum habeant in redemptione extraneorum, multò magis pro redemptione suorum eccle. tenetur: text. cum gl. in d. c. sicut omnino. & ibi Archidiaco. de turre Crema. Dominic. & Cardina. Alex. & Ant. de Butr. in cap. non minus. de immunita. eccle. vbi hanc subuentionem appellat, munus extraordinarium pietatem respiciens: quia in eius
10 necessitate subditi pietate moti elargiuntur. † Et quòd vasalli nobiles pro redemptione eorum principis, ducis, vel comitis teneantur, volunt Docto. suprà alle. quia iste est vnus de quatuor casi. suprà dict. & in indiuiduo pro Rege videtur tex. in c. j. §. firmiter. de cap. Conrad. & in c. j. §. firmiter. de prohi. feud. alie. per Fede. vbi probatur quid & quantum dare & præstare teneantur. & de Afflict. in dicta constitut. Neapoli. fol. 284. nu. xxxj. Sed hic præstatur, quod principi placet: & ꝙ teneantur plenè Luc. de Penna in l. fin. versic. quartò ex his quæritur de quæstione facti, Rex patitur. C. de fun. limitro. lib. xj. pro quo allegat tex. in l. ij. §. si maius, ibi, omnes conferre debere aiunt. ff. ad leg. Rhod. de iact. ad idem tex. in l. j. ibi, omnium contributione sarciatur. cod. tit. & ibi Bal. & Cuma. consi. clxj. & Ioan. de Ana. consi. vij. cum. aliis ibi per Bolog. in additio. alleg. & singulariter Pet. de Belluga. in Spec. in prin. fol. 218. nume. vj. vbi etiam idem tenet, non obstãte quocunque priuilegio, vt ibi vide vsque ad finem. & not. Alberi. in tracta. suæ summæ feud. quam posuit in suo dictio. in verb. feudum. vers. vasallus tenetur, ad duo. & dixi in quæstio. incip. quid sit pactum inuestitu-
11 ræ. † Pro cuius rei negotio ipse dominus princeps conuocauit, Anno Domini M.D.XXVII. in mense Decembri prælatos ecclesiæ Gallicanæ, tam Cardinales, tunc intra regnum existentes, quàm alios prælatos, nec non tam nobiles de eius sanguine, quam alios regni sui, ac ex quolibet pariter Parlamento vnum præsidentem, & duos cõsiliarios, qui omnes (vt à nostris intellexi) ita Regi annuerunt taleam super omnes ad duorum millionum summam vsque pro redemptione sua per regem Hispanum petita imponere, & leuare posse. Plus enim ei quam Soldanus pro redemptione diui Ludouici solui fecit: pro octo enim milibus bizãtinorum eum quittauit, vt patet eiusdem sancti Chronica per Gaguinum edita, fol. lxj. Et simili modo tempore Ioannis Regis, ab Anglo capti, ordinatum fuit, quòd à clero atque nobilitate decima & semis omnium prouẽtuum anni vnius exigeretur. Et ciuitates & reliqua per regnum oppida singula ex singulis hominum centenis vnum militem instruerent, & ad bellum mitterent, ac etiam milia triginta persoluerẽt. Circa id enim lingua Occitana se optimè portauit, ac suum fecit debitum, vt in eiusdem Ioan. Chronica habetur. & per Benedict. in sua repet. cap Raynutius. nu. clxiij. de testa. Et iste est casus in quo permissum est principi aliquam sui regni partem aut comitatum, vbi non possit habere à subditis iuuamen, alienare. per ea quę no. Bar. in l. prohibere. ff. quod vi aut clam. Et vt suprà dixi in quatuor casibus iam dictis in toto fere regno Franciæ communis seruatur opinion. Quinimo secundum Host. in summa suprà alleg. hoc quasi vbique consuetudo cõprobat generalis, quæ cum rationabilis sit censenda, ab omnibus merito seruanda. capit. cum ecclesia Sutrina. de causa possessi. & proprie. & ipsum sequitur beatus Anto. in dict. sua summa, parte ij. titu. j. cap. xiij. §. ij. qui allegat beatum Thomam in Epistola ad ducissam
12 Brabatiæ missa, sic tenentem. † Et non solum pro filia maritanda tenentur subditi iuuare dominum, sed etiam pro filia religionem intrante, vt tenet Iac. de sanct. Geor. vbi suprà, dicens super hoc se cum pluribus valentissimis viris consuluisse, vt ibi per eum, cum bona sit argumentatio de carnali matrimonio ad spirituale, cap. inter corporalia. de transla. Episc. & c. tuæ. latè ibi per Ioann. de Imo. in rubr. de spon. Quoniam dos debetur filiæ intranti religionem, sicut nubenti, vt voluit Bartol. in dict. authent. res quæ, ver-

si.quæro an pro filia.quem ibi sequitur Bal.versic.quero, si filia vult ingredi.dicens ita de consuetudine seruari. & Ias. versi.quinto tenet Barto.cum quo alij transeunt &c.& Feli. in c.ecclesia sanctæ Mariæ.de constit.Quamuis Chassaneus in quadam noua additio.lib.consue.Burgun.dicat, quòd si ei casus eueniret,istam non sequeretur partem, quam tamē tenet etiam Feli.in c.in præsentia.versi.ex istis remanet decisa alia quæst.post prin.& eleganter Ancha.consi.cxiij.inchoā.in paucis verbis.de proba.& Matth.de Afflict.in cōstitu.Eeapoli.fol.cclxxxiij.num.xxxiij.& Soci.in suis regulis xij.versi.amplia quartò.& Guliel. Benedict.in d.c.Raynutius.nu.vj.vsque ad num.xij.& Bal.nouel.in tract.de dote.versi.adde etiam q̄ si illa.& Pau.de Cast.consi.clij.aliàs clxij.non est dubiū.ver.breuiter dico.volu.antiq.& Alber. Brunus in tracta.de statu fœminarum,artic.vj.princi.& ix. artic.& Matth.de Afflict.in Deci.Neapo.cccxlviij.& in d. consti.Neapo.fol.284.nu.xxxij.Et ibi vide plures quæstio. ad hanc materiam iuuaminis Ioan.Sanxon.lib.consue.Turonen.titu.de legalib.aidiis.arti.iiij. volens etiam idem esse in vidua intrare volente religionem, vt ad eam iterum dotandam subditi teneantur dominum iuuare:quod salua eius pace non videtur rationabile,vt secundo grauentur,vt ipsemet dicit ibi,nec fortè pater teneretur ad eam secundo dotandam,vt dicam in quæst.vlti.huius materiæ:quinimo talis filia intrare volens religionem cogi potest facere patrem ad ipsam dotandam,sicut si nubere vellet, vt tenet Bald.in l.fin. col.ij.ver.sed pone quod ista filia nō vult nubere.C. de dotis promis.per dicta Bart.in l.j.§.si parens.ff.si quis à paren. fuer.manumis.& idem Alexan. ibi in addition. ad Bald.& Ioan.de Ana.in c.non satis.versi.nunquid autem filia,& ibi Felin.versi.adde quod filia.de simo.vbi Felin.alleg.Ancha. in d.consi.ciij.cuius initium est,in paucis verbis.& idem facit Benedic.in d.c.Raynutius.sed ordine meorum est cviij. quod est in hoc expressum cum aliis per Thom.Ferrarium

13 in cautel.ix.† Sed an pro filio ab hostibus redimendo:videtur quòd sic:quia pater tenetur redimere necessitate causatiua.aliàs enim tanquam indignus venit priuandus eius successio.authentic.si captiui.& ibi Docto.C.de Episcopis & cleri.& Paul.de Castr.in consi.cccxxxiiij. aliàs cccxliij.vi so puncto supradicto,dico quod pater, volumine antiquo.

14 † Quinimo tenetur satisfacere tertio redimenti filium de captiuitate,vt ibi per eum.Et quid si ambo,scilicet pater & filius fuerint ab hostibus capti,quia sub simplici continetur mixtum,l.ij.in prin.cum ibi nota.per glo.& Doct. ff.de verbo.oblig.cogita.pro cuius Decisio.faciunt ea quę in sequenti dicam quæst.

SVMMAE.

1 *Filiam spuriam domini,an teneantur subditi dotare.& nu.2.4. 18.& 19.*

3 *Spurij appellatione continetur spurius & incestuosus simul.*

5 *Incestuosi & nepharij filij,quomodo differant.*

6 *Incestuosis nihil relinqui potest,secus in simplicibus spuriis.*

7 *Spuriam quatenus teneatur pater dotare.*

8 *Spuriorum filiis an possit quid relinqui.& nu.16.*

9 *Statutū habilitans spurios ad successionē quatenus valeat.10.*

11 *Dotare an teneatur qui tenetur alere.& nu.12.13.*

14 *Pauperibus relictū an dari possit spurio testatoris pauperi.15.*

17 *Spuriis principum potest quid relinqui.*

20 *Filiorum appellatione in statuto,an veniant naturales.*

21 *Bastardi nobilium in Gallia an reputentur nobiles, & portent arma domus.*

Quæstio. CXXVII.

Ad secundam veniendo quæstionem,an pro filia naturali vel spuria tantum,aut etiam pro spuria & incestuosa simul possint domini talleas imponere.

DECISIO CXXVII.

1 ET † Iacob.de sancto Georg.in d.tractatu feudo. vers.sed restat,tenet subiectos non teneri adiuuare dominum pro filia spuria maritāda. & pro hac sua opin.facit quod dicit Alber.in j.parte statuto.quæstion. xlix.inchoante.item supposito statuto,quod stante statuto, quod pater teneatur pro delicto per filium cōmisso, non teneatur de delicto per spuriū vel naturalem tantū commisso. Allegat pro hoc tex.in l.cum pater.§. volo.ff.de lega.ij.& l. generaliter.§.cum autem.C.de institut.& substitu.sub condi.fac.& ibi idem tenet Bal.& Moder.reddentes rationem, quia tales filij aliquā partē non habent in bonis patris,l.vulgo.ff.de statu homi.gl.in l.j.in prin.ī ver.naturales.ff.de bo. poss.contra tab.& plenè Hippoly.de Marsil. in l.infans.nu.

2 xviij.ergo minus subditi.ff.ad legem Cornel.de sicar. † Sed Mar.Lauden.in c.j.an apud iud.vel cur.domini.tenet contrariū:quē sequitur Card.Alex.c.j.§.similiter.de cap.Corrad.hoc ex no.per Bar.in authen.ex complexu.C. de incest. nupt.volentem patrem de iure canonico teneri alere & dotare,per text.in c.cum haberet.de eo qui duxit in matrimo. & Zasius,in suo tracta.feud.licet tanta dos constitui nō debeat tali spuriæ sicut legitimæ & naturali, vt sentit Bart.in l.fin.ff.de iis quib.vt indig.& idem Bal.in l.fi.C.eo.titulo.& Ioan.Lupus Palacius doctor.in repe.c.per vestras.nume.ij. de dona.inter vir.& vxor.& Deci.in c.per tuas.de proba.& Ange.Are.in §.fin.in fine instit.de patr.potesta.& Matth.

3 de Matte.singu.cxlvij † quia appellatione spurij cōprehēditur spurius & incestuosus simul,vt tenet Ioan.de Ana.cōsil.xcv.in fin.pro quo facit quod legatus de latere habēs potestatem legitimandi spuriū,item etiā incestuosum, vel habens potestatem legitimandi natos ex adulterio,itē ex incestu,quòd possit legitimare spurium & incestuosum simul,vt voluit Bart.in l.ij.de verb.obliga. quem ibi sequitur Bal.& Ange.Imol.Roma.Rapha.Cuma.Hiero.Tort.Alex.Barbat.versi.primo notan.& Alciat.nu.lxiij.& lxvj.& Lācellotus Galiaula.vers.inquantum Bar.& versic.iij.habes ex doctrina Barto.& Abb.Sicul.Barba.Feli.& Decius versic.cj. in c.at si clerici.§.de adulteriis.de iudic.& Felin.in cap.postulasti.de rescriptis.Alexan.consil.lxx.num.vj.lib. vj.quāuis in dicta l.ij.Francis.de Are.Ias.& Soci.teneant contrarium,sequendo Ioan.Calde.in q.per eum disputata,incip. Papa concessit:& Ioan.And.in additio.Specu.in rubr. qui filij sint legitimi,licet aliter dixerit in d.§.de adulteriis. Et istā partem tenuit Io.de Imo.primo anno quo legit d.l.ij.de verbor.obligat.pro qua allegauit tex.in c.quod dilectio.de consanguini.& affinita.& secundo anno tenuit opin.contrariam.pro qua dicit etiam esse casum in d.c.quod dilectio.& contra Bar.tenet etiam Ludouicus de Sardis in trac.de leg. versi.quarto quæritur,cum seq.& glo.pragma.san.in titu.de concubina.§.& nihilominus.in verb.desponsatum.ibi, sed dubium est.& Io.de Ana.in c.fin.de simo.quibus respōdet Alcia.ibi & Galiaula,& hanc opin.Marti.Lauden.& Cardi.Alexā.quòd subditi teneantur,sequitur Chassa.lib.consuet.Burgun.fol.31.col.j.ver.sed iuxta illud quæritur. & sentit Iason in d.authentic.res quæ. versicu.septimò limita.C. commu.de legat.Et hoc de bonis suis:& si non habet,quod possit secundum eum de bonis restitutioni subiectis dotare:

4 sed non loquitur de subsidio & adiutorio subditorum.† Tamen mihi videtur opinio Iacobi de sancto Georg. maiori respectu subditorum fulcitam esse ratione, quod pro filia simul spuria & incestuosa non tenētur iuuare dominum, ne ex tali nephando delicto subditi grauentur,l. sancimus.C. de pœnis.l.siue hæreditaria.ff.de negotiis gestis.nisi esset cōuentio expressa,quam credo consuetudinem nunquam fuisse in humanis nec de consensu subditorum processisse.

5 †quia incestuosi dicuntur nati ex consanguinea transuersali:& nepharij,seu ex damnato coitu nati dicuntur ex consanguinea ascendente vel descendēte.De quibus per Azonem in summa,in authen.de nup.& text.in c.de incest.xxxv.quę-

6 stio.iij.† Et talibus filiabus spuriis,& incestuosis nihil donari, legari aut relinqui potest. Secus est in aliis etiā spuriis simplicibus,vt voluit Bal.in in d.authē.ex cōplexu.& eū ibi sequitur Alexan.in addit.ad Bar.& idem Bal.in l.perpetuo. quæst.

quæst.vlt.ff.de condict.ob turpem cau.& isto modo intelligit Bal.tex.in d.c.cum haberet.solum loqui de aliis spuriis quàm incestuosis,vt patet intuenti:quia loquitur de spurio nato & constituto in sacris vel monacho aut moniali professa:& idem gl.in l.vulgo.ff.de statu homi. quam sequuntur Petr.Cin.Sal.Rapha.Pau.de Cast.in l.j.C. de Episcopis & clericis. contra glossam ibi,& Bal.qui illam sequitur. licet in c.in præsentia. de probationibus. illam reprobet. Et idem tenet Ioan.Bapt.de sancto Seue.in l.si quam illustris,cũ aliis per eũ allegat.& Iason consil.xxvj.nu.iij.& iiij. vol.quãuis Ludouic.de Sardis in dicto tracta.de legitimatione.versi.v.quæritur.velit patrem teneri alimentare spuriam,non tamen dotare sed primum verius, quòd sentit Bal.in d.l.fi.versi.vtrum pater.in antiq. lect.de dotis promissione.& ista opin.probatur de iure canonico,in c.referente,qui fil.sint legi.imputandum enim non eorum vitio, quia non peccauerunt,sed nostro.Ipsi enim alieno morbo laborãt,l.legem Anastasii.C.de natural.bus liber.vbi videtur tex.singul.pro hac decisio.& idẽ voluit Bal.cõsi.ccxxij. exord.recolo me consuluisse.ver.sequens questio est.& cõsi.ccxxij.incho.ad euidentiam præmitto.viij.vbi facit hãc differentiam,inter naturalem tantũ,& spuriam:quoniã naturalem potest pater si vult dotare,d.l.vxorem.§.pater natu

7 ralis,de lega.iij.Sed spuriam † nõ tenetur,nisi vsque ad quãtitatem alimentorum perpetuorum:quæ alimenta æstimabuntur quantum viuere poterit.l.hæreditatum.ff.ad l.Falcid.& idem Bal.consi.cccviij.vers.quarto quæritur. vol.iij. prætextu enim priuilegiorum scelera non debent nutriri, l.j.C.de priuileg.schol.lib.xij.Bald.consi. ccccix. incipi.ad euidentiam præmittendum est,quod iurisdictio.& idem in consiliis proximè allegatis.& idem Iac.de sancto Georgio in l.in ius §.prætor.num.vij.in secunda lect.ff.de in ius. vocan.Vnde Doctor.suprà alle.tenentes simpliciter subditos teneri pro filia legitima, aut naturali tantum simplici spuria maritanda,non loquuntur profecto de nepharia vel incestuosa filia,de quibus loquitur d.authenti.ex complexu & vnde sumitur.vbi Ange.vers.restat nunc vide dicit quòd neque ex testamento succedunt patri,etiam de iure canonico: vt tenet gl.in d.c.cum haberet. in fi.quam ibi sequitur Anto.de Butr.& singul. Ale.consi.cxxxix. versic. plus dicit.li.j.& Decius cõsi.cclxxxviij.inchoan.quæritur in effectu.& consi.cxxvij.& Bald.in c. in præsentia. de probatio.

8 † volens etiam non posse filiis talium spuriorum relinqui, per tex.in l.si quis incesti.cum sua authen ex complexu. C. de incest.nup.& sequitur Benedic.in sua repe.c.Raynutius. num.dclxxxvj.in fine,de testam.& Guido Pap.q. cclxxx. & Masuer.in sua praxi,titul.de probatio.ver.item & si defunctus,& in titu.de succes.versic.item naturales. tenens ipsos nec de iure nec consuetudine etiam bastardos seu naturales tantum matri posse succedere,d.l.si qua illustris. C. ad Orphici.nec authen.licet.de naturali.liber.habet hodie locum in hoc regno Franciæ. & idem Benedicti.in d.sua repetitione c.Raynutius.de testamen.nume dccix.cum sequẽ.

9 & Bal.in sua praxi.titu.de successioni.ab intestato.†nec valet statutum,aut consuetudo habilitans tales spurios ad patris successionem, vt voluit Barto. in l.testamenti factio. quem ibi sequuntur Bal.Paul.Imo.& Francis.de Are. ff.de testa.& Henri.de Bottis,in tracta.de synodo. per iij. artic. infrà nume.xxxiij.cum aliis per eum alleg.& ratio, quare spurius institui non potest, est propter turpitudinem testantis,& actus propter turpitudinem agentis reprobatus, nulla constitutione permitti potest,authenti.vt nulli iudic. Item actus reprobatus ob turpitudinem,æquiparatur actui prohibito de iure diuino.c.ex parte.de consuetu.& contra ius diuinũ nõ valet:stat ergo cõcluso quomodo relinqui nõ poterit spurio.Et idẽ Bal.in l.cũctos populos,ver.circa essẽ tiã.C.de sũma Trinita.& in d.cõsi.cxxxvij.versicu.sed adhuc nõ sumus extra difficultatem.vol.iij.& idẽ post Iacob. Butri.iun.l.j.C.de iure aur.annul.cum aliis per Alexã.in additio.per eum allegatis.quod intelligit ibi Bald. in spurio nato ex incestuoso,vel adulterino coitu.& hoc ne detur ma

10 teria de linquendi. †Sed in aliis spuriis tenet valere statutum,aut consuetudines ipsos habilitantes: quia sicut lex facit spurium habilem ad succedendum matri, si non est illustris,d.leg. si qua illustris. ita potest statutum facere habilẽ ad succedendum patri,quia successiones sunt de iure ciuili. l. obuenire. ff.de verbo.signification. dicens quicquid alij cantent,ita teneo.& eum ibi sequitur Paul.de Castr.Salice. & And.Barb.in clemen.ne Romani. de electio.& pro Decisio.communi facit quod dicit diuus Augustinus, li. quæstio.super Leuitic.c.lxxvij.recitatiuè in capit.quid est.xxxv. quæst.vij.quod lege Dei constitutum est,vt quicunque nati sunt ex incestuoso coitu,nec filii reputentur,nec parentibus succedant,quam tenet gl.pragmati.sanctio.ti.de consi. §.qui etiam ex tali.in verbo,cohabitare,versi. sed an per sta

11 tutum.†Et istud de naturali tãtum est verum de iure ciuili, ex quadam æquita.naturali,ꝙ pater teneatur alere naturalem filiam,non tamen dotare,nisi velit,d.l.vxorem.§. pater naturalis.& ibi Barto.de lega. iij. cum aliis ibi allegatis per Ale.& idem de æquitate canonica, ex qua dos secundum Bar.succedit loco alimentorum,vt not. Cin. in l.sancimus. C.de nuptiis.quæ magis est fauorabilis,vt dicit Cin.in d. l. non omni,&gl.in l.ob æs alienũ.C.de prędiis minorum.& Bar.in l. Titio cẽtum.§.Titio genero.ff.de conditio.& demonstrat.Bal.in l.ius naturale.ff.de iusti.& iure.& Abb. Sicul.& Præpo.Mediol.in c.j.de despon.impub.& Bar. in d. authent.res quę.& Bal.in d.l. fi. de dotis promissio.& consil.cclxxxij.inchoan. spurius non potest emancipari. vol.ij. & Bar.in l.Mæuius.§.ij.versi.& istud est vtile scire.ff.de legat.ij.& consi.cxix.exordiente,dominus Dominicus magistri,& in l.fina.§.si à socero.ff.quæ in fraud.credito.& Abb. Sicul.& Cardi.Alexan.in d.ca.cum haberet. & Cin. in l. j. quæst.ij.C.de alen.liberis.& Ab.Sicu.in c.peruenit.in secũdo notab.de arbit.& Pau.de Ca.consi.v.incipien.quicquid dicatur,veritas est.vol.antiq.& Alex.consi.lxxiiij.versic.sed posito etiam.lib.ij.& Roma.consi.xliij.in fin.vbi ponit tres cautelas relinquendi spuriis.& idem Socin.in l.Marcellus. §.res.ver.ij.limita regulam,ad Trebellia.& latius in l.j. ver. sed aduerte,soluto matrimo.qui alleg.bo.tex.in l. cognoui

12 mus.C.de hæreti.qui videtur probare † parentem, qui tenetur alimentare,teneri dotare. Et ibi in hanc partem inclinant Ioan.de Imo.& Bald.nouellus, in tracta. suo de dote. versi.quòd tamen suprà dixi,& maximè quam dotalis filia esset alicuius magni nobilis,vt infrà dicã.&Bal.in l.si sponsus.§.concessa.circa finem.ff.de donatio.inter virũ & vxor. & Sylua nupt.& Benedict.vbi suprà.nu.dclxxxviij.& Ioan. Lup.dictus doctor Palatius in ca.per vestras.versi.sed quod dicit.de honesta.& signanter hæc de alimentis exterius ad dotes est ratione publicæ vtilitatis facienda,vt latius per Soci.in d.l.j.solu.matrimo.ponentem tres conclusiones.Quarum tertia est ista,cum aliis per Ioannem de Neuiza.in sylua sua nup.

13 † Licet magis communis sit in contrarium,secũdum Imo.Roma.& Alexand. in dict. l. j. soluto matrimonio. Angel.& Alexand. in l. à filia. in principio, ad Trebellia.& Ias.in d.authent.res quæ.versi.secundo considera quòd Bar.& sic sibi in eodem loco contrarius. Et idem dicit Alber.in d.§.pater naturalis.in fin.& hanc opinio.videtur limitare Bal.cons.lxxv.inchoante.videtur quòd electio facta,vol.iij.vt procedat in vita patris,& non post mortem.

14 †Ita quod executores testamenti ad distribuendum bona inter pauperes non possunt eligere spurium ipsius testatoris pro paupere,neque ei aliqua dare bona, quæ ipsius fuerunt testatoris: qui filius alimentarii non succedit in alimentis, cum personalia sint. Et idem Bald. in l. id quod pauperibus in quæstion. xxij. C. de Episcopus. & cleric. & Benedic.in repetit.cap. Raynutius. nu. dclxxiiij. de testa. Quamuis Bart.secundum eum consuluerit cõtrarium:quod sub correctione iudicio meo non facit. Imò idem tenet,

prout vide in consi.suo 194.exordiente, Cæcus de Spoleto habens vnum filium spurium. Quinimo etiam tenet quod instante fisco poterit vxor grauata post mortem restituere pro anima sua quibus videbitur respondere medio iuramẽto, an in se tacitam fidem de restituendo fideicommissum tali spurio, susceperit, vt ibi, versic. super tertio. cum sequẽ. Sed contrarium tenet Pau. de Cast. in l. si is qui. de vulg. & pupil. l. per illum tex. quod executores poterunt eligere talẽ filium in pauperem, quem ibi sequitur Ias. versicu. item per istum tex. & ipsemet Bald. idem tenet consi. ccxxviij. inchoante, erant tres fratres. in fi. vol. iij. dicens per æquitatem illius c. cum haberet quemlibet successorem bonorum paternorum teneri alimenta præstari de clementia iuris canonici, & diuinæ legis: dotare autẽ non, nisi quatenus pietas, miseratio, & nobilitas patrui, & successoris dictet: cui hoc (vt

15 ait) suadeo: quia est honor suus.† Sed hanc Bald. limitationem intellige procedere, vbi esset vera, quòd executor. non possunt eligere spurium in pauperem, quando alio titulo, quàm titulo vltimæ voluntatis hæres vel executores relinquerent spurio, non præsumitur fraus, vt decidit Bart. in d. l. si is qui. & Ias. de vulg. & pupil. argu. l. ex hoc edicto. §. licet hæredẽ. ff. de alie. iudic. mutan. causa facta. & idem Specu. & Ioan. Andr. tit. de successio. ab intesta. §. j. vers. sed quid si pater instituit. & expressè Bal. in l. eam quam. versi. sed subiungitur talis quæstio. & versicu. sed nunquid illa lex, si is qui. C. de fideicommis. vbi in versicu. ex is infertur. alleg. glo. in §. fin. in auth. quib. modis natu. effic. sui. & ibi auth. quib. modis natu. effic. sui. & ibi idem dicit Ang. per illam glo. & Alexand. consi. lj. versicu. super secundo dubio. lib. ij. quamuis secundum Alexandrum in additio. ad Baldum in d. l. eam quam. in d. versicu. ex his infertur glos. hoc apertè non dicat: tamen omnes Doc. in d. l. si is qui. ad hoc ipsam allegant. de quo per Calca. consi. lviij. quod est sin-

16 gulare.† Item fallit in filiis spuriorum quibus potest auus relinquere, vt tenet glo. in l. fin. C. de natura. liber. per illum textum, quam ibi omnes sequuntur. per Ias. consilio iiij.

17 † Fallit etiam hæc regula in spuriis principum, vt possint eis donare, & filias dotare, vt voluit Bald. in allegato consil. ccxxxij versicu. sequens quæstio est. volu. iij. quod est pro hac Decisio. singulare. Nam secundum eum ibi, crudelitas esset, si puellæ non possent dotari: cogerentur enim meretricari (sequendo leuiter matris iter) ad verecundiam progenitorum. quod propè insaniam est, & idem in d. consilio ccxxxvij. versic. fallit si princeps. & versicu. & si hæc lis populo. eod. volu. iij. quod est intelligendum de suis, & subditorum bonis. Et ad omnia supradicta vide glo. in §. qui etiã ex tali, in verb. cohibitare. post princ. versicu. filij ergo clericorum. de concubin. in pragma. sanctio. & etiam secundum goff. de bonis ecclesiæ, si non habet pater aliunde, vt

18 infrà dicam in quæst. de fratre.† Attamen videtur quod subditi teneantur contribuere eodem modo pro filia naturali, quo ipsi tenentur pro alia filia naturali, & legitima, si talis filia naturalis tantum fuerit nupta cum viro naturali & legitimo, quia per tale matrimonium ratione qualitatis mariti legitimi efficitur legitima, tenet Ang. in §. quod verò. in fine in authen. quib. mod. natur. effician. sui. quia capacitas viri porrigitur ad vxorem, & per eum fit capax, vt dicit Bal. in l. si quis. versi. & si filiam naturalẽ. C. de naturalib. libe. & sequitur Decius in l. fœminæ. nu. ix. ff. de reg. iur. quod dictum magni facit Hippo. Marsill. singu. cj. inchoan. tritum est in iure. Et est sine falla, vt inquit, mirabile, & singulare verbum, nec alibi dicit se legisse. sed idem dicit Ioã. Fab. in §. si. post princip. ver. & idem intellige de filia, si nubat tali curiali. Inst. de nuptiis per text. in d. l. si quis. & ibi Ang. Aret. ver. & idẽ intelligas si quis. quęst. iij. & ibi idẽ Alberi. de naturalib. liber. & Bonus de Curtili in tractatu de nobili. parte iij nu. cxcj. & Chassanæus lib. cõsuetu. Burgũd. tit. de successio. bastardorum. §. ij. nu. xvj. & Thom. Grammat. in voto. iiij. nume. xx. cum sequen. pro hac Decisio. allego text. in argu. l. j. §. sed & si quis. C. de latina liber. tollenda. & Probus in additio. ad Ioã. Mona. in clemen. is qui. num. ix. de sepul. lib. vj. ergo succedere potest tanquam legitima. Et pariter dos tanquam legitima naturali constitui debet, si nubat naturali & legitimo: sed credo, quòd quò ad successionem parẽtum non seruaretur, nec vnquam vidi facere quæstionẽ postquam naturales nuptui traditæ sunt, vt dixi in quęstio. ccxl. incip. ex processu moto, & pendente in curia inter Ludoui. Bruet. Sed quò ad dotem serua quod su-

19 prà dictum est.† Tamen de stylo, & obseruantia curiarum Franciæ opin. Cin. Barto. & aliorum. quæ est secundum ius canonicum, contra subditos approbatur, vt moderatè adiuuare teneantur dominum ad dotãdam filiam naturalem, aut spuriam, non tamen incestuosam. Nec ad talem obligatio. subditorum, vel consuetudo de maritãdis filiabus legitimæ debet extendi: vt dictum est: quoniam satis, atque etiam satis sunt aliis oneribus, taleis regiis, chargiis, & subsidiis dominorum suorum eis quotidie impositis onerati: quibus sæpè ita sanguinem emungũt, quòd vix precarium eis dimittunt spiritum, vt dicit Bal. in l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure. & alibi sæpè. multum enim est profecto ad naturalem extendere filiam, quia vt ait Ouidius, Non habet euentus sordida pręda bonos. Et pro hac Decisione adduco Decis. Alberic. in l. filium. versicu. vidi etiam dubitari. ff. de iis qui

20 sunt sui, vel alien. iuris.† quòd si statuto caueatur quòd pater teneatur emẽdare damna data per filium, an dictum statutum locum habeat in filio naturali tantum nato ex concubina? Et argumẽtatur ad vtrãque partẽ: tamẽ dicit fuisse determinatum Mutinæ, vbi erat tale statutum, quòd si filius erat simpliciter naturalis, natus ex soluto & soluta, locum haberet: si verò erat spurius, non. l. vulgo, de statu homin. & idẽ Ioan. And. in additio. Specul. in rubri. qui filij sint legitimi. in c. statutum. in ij. in gl. volumus. de hæreti. lib. vj. & ibi per Docto. insuper Dominic. & Anch similem distinctionem. facit Cin. in l. quisquis. q. iiij. C. ad l. Iuliam maiesta. vtrum illius legis dispositio habeat locum in talibus incestuosis: & tenet quòd non, sed in naturalibus tãtum. & eum ibi sequitur Alberic. versi. viij. qui aliàs debet esse. quartò quęritur. & etiam Bal. versic. secunda quæst. & etiam Sali. in iij. quæst. & plures alias quæstio. similes adducit Alberi. in d. l. filium. vbi vide. & Bon. de Curtili in tract. de nobili. in iiij. parte. nume. v. & vj. Tum quia non sunt de domo & stirpe parentum, nec ipsorum arma portantes. Bald. in l. generaliter. §. cũ autem. & ibi Moder. C. de institut. & substit. & Bal. in l. cum legitimè. ff. de statu homi. Alex. post Imol. in l. ex facto. §. si quis rogatus. per tot. ad Treb. cum aliis per Bon. in d. tract. in iiij. parte. num. iiij. & parte v. nu. lxxx. & Barto. in l. fin. C. de verb. sig. & ibi per omnes, & Guid. Pap. sing. cccccxxvj. §. ij. & latius in Deci. cccccclxxx. dicens quicquid sit de iure,

21 † nihilominus tamen de consuetu. patriæ Delphin. bastardi retinent nobilitatem generis, & illius portant nomen & arma, cum aliqua differentia armorum, & pro nobilibus habentur & reputantur, & non contribuunt in subsidiis Delphi. si viuant nobiliter, & gaudent prærogatiuis nobilium, ac si essent legitimi, præterquam in successione parẽtum in qua iura seruantur communia. Et hæc consuetudo est quasi in hoc regno generalis, maximè in domibus principũ, ducum, & comitum, & sentit Barto. in tractatu de insigniis, & armis & Philippus de Vbal. in tractatu de duobus fratribus. parte xj. q. xj.

SVMMAE.

1 *Subditi an teneantur iuuare dominum ob debita carceratum. & nu. 3. 4. 5. & 8.*
2 *Restitutioni res subiecta quando possit alienari.*
6 *Filius an soluere teneatur, vel fideiubere pro patre incarcerato. & num. 7.*
9 *Imperator tenetur satisfacere creditoribus Præfecti vrbis.*

Quæstio CXXVIII.

Tertio ad aliam quæstio. veniẽdo, quia in prima dictum est subditos-

teneri pro redemptione dominorum ab hostibus captorũ, vel ab
inimicis inclusorum,an extendatur,& locum habeat si ob delicta,
vel debita ciuilia fuerint carceribus mancipati,aut sub aresto detẽ
ti,etiam si in via essent deierandi,quia iurassent debitum intra cer
tum terminum soluere,illud non valentes soluere.

DECISIO CXXVIII.

1 ET † videtur quòd non teneãtur redimere do-
minum,nec eius soluere debita, vt voluit Ioan.
Raynau.in suo feudali comprehensorio.versic.
& ista intelligo.& hoc per text. in c.licet. si de
feud.defunc.cont.sit inter dom.& agna.aliàs est §. licet va-
sallus.& in c.j.§.fi.de alie.feud.patet.& ista fuit opi. Ioan.
And.in addi.Spec.tit.de feud.in versiculo:si quis id quod.
in fin.& principale fundamentum est, quia priuilegia data
à lege non competunt delinquenti,l.etiam.§.fi.ff.sol.matri-
mo.& l.penultima,§.de iure dot.& idem Bald.in authenti.
contra qui rogatus.vers.si autem quis esset in carcere.C.ad
Treb.volens grauatum qui restituere tenetur, non posse a-
lienare pro pœna ex maleficio suo descendente euitanda.
& idem Ange.in d.authen.res quæ.& Sali.nu.xj.& Paul. de
Cast.in fin.Frãci.Cur.iunior,nu.12.quia hoc euenit sua cul
pa,quæ aliis noxia esse non debet.d.l.siue hæreditaria.de ne
go.gest.& idem Ang.quem ibi sequuntur Imo.& Roma.
in d.l.Marcellus.§.res quæ.ad Trebellia.& etiam ibi Soci.
versi.sed circa præmissa quærit hic dominus Alex. vbi di-
cit hanc esse communem sententiam,ponens tres conclu-
2 siones.† Prima,an pro debito ciuili: secũda,an pro delicto
possit res restitutioni subiecta alienari.& tenet quòd nõ in
istis duobus:tertia conclusio ꝙ pro redẽptione ab hostibus
facienda possit alienari.& idem Guido Pap.in d.quæst.lvij.
& Iac.in d.trac.feud.ver.itẽ super casu.super quo loquitur
Specu.versi.sed prędicta intellige.Dominic.in c.sicut in fi.
xij.quæst.ij.& Iason.in d.authen.res quæ.versi.sexto & vlti
mo.dicẽs pariter istam esse communem opi.quia delinquẽs
perdere debet priuilegiũ sibi à lege indultũ,l.sed ex parte,
§.quanquã.ff.ꝙ cum eo qui in aliena po.& l.relegatorũ. in
fi.ff.de interdict.& releg.& in l. penulti. in fine. ff. de iure
dot.quem text.etiam alleg.in §.fi.ver.decimo prædicta re-
gul.de actio.& idem tenet in d.auth.res quæ.vers.tertio li-
3 mita.† Contrarium tamen tenet Iacob.Ardi in summa tit.
quib.mod.feud.amit.sub tit.an vasallus teneatur egenũ do-
minũ alimẽtare,quòd subditi soluere teneantur pro domi-
no.argu.l.si quis à liberis.ff.de liber.agnoscen.& l.fi. C. ne
filius pro pat.& l.ob æs.C.de actio.& oblig.pro quo facit
gl.in c.sacrorũ.xij.q.xij.quæ dicit ꝙ iura de captiuorum re
dẽptione loquentia locũ habẽt in captiuis pro maleficio.&
ibi eam sequuntur Doct. insuper Bolog.in secundis inter-
pret.& hoc per tex.singu.in c.non satis.lxxxvj.distinct. ibi,
si sit in carcere positus,& pœnis & suppliciis,& propter de-
bitum aliquod iustus aliquis excrucietur &c. ad hoc text.
quem Bal.facit ibi sing.in l.quamuis mulier. ibi,vel eos ex
hostibus redimeret, quia iusta & honesta causa est &c. ff.
sol.matrim.& ibi Bal.& idem Petr.in suo aureo Alphabe.
in verb.carcer,post prin.vers.& nota,quod liberare.& sin-
gu.Ioãnes Campezius in tract.de dote.iij.parte.quęst.xij.
cum alis per ipsum allegatis.& idem tex.in c.j §.item & qui
delator. ibi, vel si cognouerit dominum inclus m & eum
cum potuerit non liberauerit,feudum perdit.& ibi And.
de Iser.Bal.& Cardin.Alex.quæ fuit prim.causa benefic.a-
mitten.vbi exponunt inclusum,id est,detentum in vinculis,
siue quouis modo,ita quòd exire nõ potest,argum.l.j.& ij.
ff.de lib.homi.exhibe.& c.nuper.de sentent excom.& istam
opinio.tenet Bal.consil.clxxxvj.incip.quid importent ista
verba.vol.ij.& in authen.si captiui.C.de Epis.& cleri.& in
l.si quis ad declinandam.eod.tit.per tex.in l.si quis pro re-
demptione.C.de donaaionibus.† quamuis loquatur quã-
4 do testator voluit,non obstante substitutione hæredẽ posse
alienare pro suis necessitatibus:quia talis bona subiecta re-
stitutioni,possunt pro emenda,seu mulcta (in qua pro cri-
mine est condẽnatus)vendi,vt tenuit singulariter Fulgo.in
d.authent.res quæ.& hoc ex præsumpta mente parentum,
quando hæres grauatus erat filius testatoris. Verisimile e-
nim est patrem talium alienationi consensisse, si id vita eius
accidisset. Facit in argumen.l.si totas.C.de inoffic. testa. cũ
aliis per glo. allega. in l.tale pactum. §. pater qui dotem. in
verbo,exceptionem.in fi.ff.de pactis.& ibi per omnes.& se-
quitur Alex.in additio.vltima ad Bart.in d.authen.res quę.
& latius in d.l.Marcellus.§.res quæ. versic. dubitauit etiam
Barto.in l.quamuis,ver.ex quibus inferri potest.ff.sol.mat.
sequentes glo.in d.ca.sacrorum.& idem Fulgo.in d.authẽ.
5 contra qui rogatus.quem ibi sequi videtur Corne. † Quid
dicendum? Bart.in d.authen.res quæ.in fin.dubitauit,eám-
que reliquit indecisam.Iacob.vero Aluat.in d.§.licet vasal
lus.quem ibi sequitur Cardina.Alexand.versi. quæro quid
si dominus pro debitis.tenet primam opinionem, quòd nõ
teneantur,sequendo Guliel. de Cugno,in l.si pater. C. qui
6 bonis cede.possunt,qui ita determinat † ad instar filij,qui nõ
tenetur soluere debita patris,etiam ipsum eximendo à car-
ceribus,per tex.in l.curatores.alias est in l. sequen. quæ in-
choatur prior. §. filium. ff. de administrat.rerum ad ciuita.
7 pertinen.† Sed hodie tenetur fideiubere pro patre incarce-
rato,tam pro debito ciuili,quàm criminali,vt in authen. vt
cum de appella.cogno.§.causas ibi,si quemlibet de prædi-
ctis.aliàs est sufficiens causa ingratitudinis,vt ibi:ergo mul
to minus vasallus respectu domini, qui se potest secundum
eum cedendo bonis liberare,& alias pro delicto, si non ha-
bet in ære debet luere in corpore,l.fi.ff.de in ius voca.& i-
sta est opinio glos.in d.c.non satis.lxxxvj.distinct.in verbo,
propter debitum.& idem Bald.in d.c.j.§.fina.de aliena.pa-
ter.feudi.Sed hic videntur duo casus diuersi, scilicet in do-
mino,an possit cogere subditos ad eius debita criminalia,
vel ciuilia soluenda, pro quibus in carceribus detinetur.
8 † Et opinio Ioan Raynau.Guliel.de Cugn. & aliorum est
vera,vt subditi soluere non teneatur, vt tenet Pau. de Cast.
cons.xx.vol.anti.quod est in hoc singulare, & canonistæ in
c.conquerente.de offi.ordi.& in c.cum Apostolus.de censi.
insuper Zabarel.in j.quæstio.ꝙ Episcopus potest impone-
re charitatiuum subsidiũ, ex necessitate sine culpa prouenie
te.Nam si ex culpa, sibi imputandum est, regula, damnum
quod quis.de regu.iur.lib.vj.& idem Docto.suprà.allegati
in d.c.j.§.item & qui delator.quæ fuit prima causa benefic.
amit.quia tunc si dominus est detentus iustè,& non tenetur
eum liberare,argumen.c.j.cum ibi nota.hic finitur lex Cor.
si tamẽ iniustè in aliquo detineretur loco per aliũ,quã per
iustitiã,& esset vasallus potens ad liberandũ,ꝙ tunc tenere-
tur,per textum in d.§.item & qui delator.ibi, cum potuerit,
&c.& sic conclusum fuit in causa dicti domini de Gimello,
& per arestum dictum,subditos in casum iusti belli domini
sui Regis,& ab inimicis eius captionis & detentionis(& nõ
alias) teneri:& idem de Afflict.in dicta constitut. Neapol.
de adiuto.num.iij.versi.iij.not.ex tex.intelligens hoc, scili-
cet dominum non esse ad se redimendum sufficientem, ar-
gum.eorum quæ voluit Abb.Sicul.in c.peruenit.de immu.
eccle.& c.si nulla.xxiij.quæst.viij.sed pro delictis non tene-
ri,nec vidi aliquos dominos temporales aliquid petere,quã
uis mille in emendas magnas pro delictis, & excessibus cõ-
demnatos & ob id, & multa alia debita esse in carceribus
detentos viderim. Pro quo facit text.in l.quæ proprio no-
mine.§.procurator.versi. item contra ibi, pœnam autem,
quàm ex suo delicto præstitit, recuperare non debet. ff. de
procura.& l.si communis familia.ibi, nec à socio quicquam
debebit consequi.Sui enim facti nomine pœnam meruit.ff.
de noxa. actio. & idem de Afflict. vbi suprà. ante finem.
quia quantum ad debitum ciuile persoluendum, non habet
etiam apparentiam,vt pro domino teneantur soluere: facit
rubrum vt nigrum,vt nullus ex vicar. pro alien. vicar. deb.
tenea.lib.xj.& C.ne filius pro pat.& pariter ne vxor pro ma
rito.& idem tenet Ioan.de Ana.consi. vij. versic. circa vero
aliud dubium per tex.in d.c.licet vasallus.bonus text. in c.j.

in princ.ibi, quemadmodum dominum excommunicatū, vel à lege bannitū non est obligatus vasallus ad adiuuandū, vel seruitium ei præstandum, ita nec ipsum iniuste guerrā alicui facientem. Ideo non valet statutum, aut consuetudo, quòd rustici teneantur soluere pro alio rustico non existente soluendo, vt dicit Bar.in l.legatorum. in prin. per illum tex.ff.de leg.ij.& in d.l.j.vt nullus ex vica.pro alien. & Bal. in d.l.legatorum.dicit, quòd si vnus soluit collectam, & alter nō, quòd ille qui soluit non potest grauari propter non soluentem. Et idem secundum eum in quocunque consorte.& Ias.in l.si quis in suo,§.leges autē.C.de inoffi.testa. cū aliis per eum alleg.& Hippoly.sing.ccccclj. pœna debet tenere, per vtrūque Innoc.in l.cū filius.ff.de verbo.oblig.sed an in pluribus reis ex delicto in certis summis separatim cō demnatis, vno non existente soluendo, alij pro eo teneātur,
9 dicam in quęst.cccx.incip.si plures rei.† Fallit in Imperatore, qui de cōsuetu.tenetur satisfacere omnibus creditoribus præfecti vrbis, & eum à debitis liberare, nisi in fraudē, sentiens aduētū principis coronā ab eo recipere debentis, multa cōtraxerit debita, vt dicit Bar. in l.j.in princ.quē ibi seq. Ang.in §.hęc actio.ff.si quis testamē.lib.esse iuss.fuer.& Cæpol.Veronen.caut.xxvij.Scis quòd filiusfamil.& Paris de puteo in syndic.in verb.pœna.c.iuxta & prædicta.versi. & ideo dico. Secundò in hærede cōdēnato, aut alio grauato per testamētū, aut cōtractū restituere alicui.& isto casu opi nio gl.in d.c.sacrorum & Bal.in d.cōsi. clxxxvj. Fulg. Iacob. Car.& Alex.fuit per curiā approbata, ꝙ bona talia alienari prohibita possint ob pœnā & mulctam ex delicto solum descendentem alienari. Et sic etiam tenere videtur Alex.in addit.ad Bart.in d.l.placet.C.de excusat. mun.li.x.ibi, item quādo sine culpa damnatus, vel relegatus est. Et hoc quādo aliunde nō habet ex quo satisfacere possit, vt in sequent.dicam quęst.de matre & fratre ac sorore, & sic alias tenui in §. xij.de iurisdi.omn.iudic.lib.consuetud.Bituri.& istud primum fuit consilium per nos apud Bituriges editum, vt vide in cons.primo nu.quod inserui.in d.§.xij.& aliquid vide suprà in quęst.xliiij.incipien.quò ad secundam quæst.an summæ pecuniarum.ver.& ita pulchrè in simili tenuit Bal.& sequitur Chassa.lib.consuet.Burg.de iurib.pertinen.gentib. marita.§.j.num.xiiij.& sic in isto secundo casu bis fuit in curia conclusum & iudicatum: de primo non sum personarum memor, secūdo in causa syndici presbyterorum ecclesiæ parochialis sancti Iuliani ciuitatis Tutelæ oponen.aduersus cordas factas ad requestam fratris Aimetis Chabanier administratoris panis ecclesiæ maioris Tutelē. Latum die ij.aut vij.Septempris, Anno 1531.

SVMMAE.

1 *Frater an teneatur dotare sororem.& nu.2.& 7.& 9.*
3 *Mater an teneatur dotare filiam.*
5 *Alienari prohibita, an maritatis filiabus possint impendi. & nume.6.*
8 *Frater clericus tenetur dotare sororē de reditibus suæ ecclesiæ.*
9 *Matrem an teneatur filius dotare.*

Quæstio CXXIX.

Quarto, an subditi pro filia maritanda teneantur iuuare dominum: Et ipse frater de iure teneatur dotare sororem,& mater filiam.

DECISIO CXXIX.

1 ET † Alexan.in consi.xxxv.viso themate & dubiis. lib.ij.tene quòd sic, si ex consue.immemoriali tenebantur.quem sequitur Abb.Brunus cōsi.ciij. quāuis in casu suo nulla esset cōsue.pro sorore maritanda.& pariter Iaco.in d.tit.de homag.Alex.& Imo.& And. de Iser. in sua peregrina lectu.tit.de adiu. exig. pro fratris militia.
2 per totum.& ibi de Afflic.nu.j.ver.secundo no.† Licet Io. Andr.in addit. Specu.in titu. de feu. sentiat contrarium. Nam sicut mater non tenetur dotare filiam, nec pariter fra
3 ter:† de matre est text.in l.neq; mater.C.de iur.dot. Cinus, Bal.Alb.in dicta auth.res quæ.& Ioan.Campe. in trac.de dot.j.parte quęst xxij.& Bal.nouel.in tract.de dote.vter.a n dispositio d.l.qui liberos,& Bal.ibi idem tenet, & Ioan.de Cirier, in trac.de iu.primogenituræ.& Ias.in l.j.versi. limita nisi pater esset inops.ff.sol.matri.sicut dicimus in alimentis, ad quæ patre inope existente tenetur l.si quis à liberis.§. j.versi.ergo & matrem.ff.de libe.agnos.& etiam de bonis restitutioni subiectis, secūdum Bal.& Bart.in d.authen.res quæ.quos Fulg.sequitur,& in l.à filia.in prin.ad Trebel.licet Ang.ibi teneat contrarium,& Rom.in d.l.j.solu.matri. & idem Alex.ibi & in d.l.à filia. Quod vlti.intelligit, quando mater est inops,& etiam filia. Sed vbi mater esset diues, & sic aliunde haberet, quòd tunc non possit de bonis restitutioni subiectis dotare, quæ non debet diminui, vt ibi, per Alex.col.vlti.vers.tamē quantum ad propositum, & idem Soci.in regu.suis.xij.versi.ampli secundo. quod est (secundum Cornelium in dicta authen.res quæ.versicu.item nōn habet locum in matre) nimium restringere illum textum, cuius verba sunt generalia, & ratio textus similiter generalis: ideo nihil nos arctat ad restringendum illum tex.vt ibi,
4 † Aliàs regulariter mater diues patre inope tenetur dotare filiam pauperem. Et hoc quando bona essent alienari in vltima voluntate etiam expressè, vel etiam à lege prohibita: quia illo casu possunt in dotem dari, secūdum communem opi.Doct.suprà alleg.& tenent in.Cin.Bal.& Sali.in l.voluntas.C.de fideicom.& Bar.in l.filiusfamil.§.diui.ff.de leg. j.& Soci.in consi.xxv.circa præsentem.versic.ex quibus sequitur.volu.j.quòd limitat Alex.nisi testator prohibuisset expressè alienari in causam dotis, vt ipse no.in consi.lvj.versic.vtrumque.lib.j.quod etiam repetitur.vol.ij.consil.v.& Ambr.Oppizo.in repeti.d.§.diui.l.filiusfamil.ver.quam tamē opi.Bar.& idē Ias.ibi ver.secundo quærit Bar.& in d.
5 auth.res quæ.in v.not.† Sed Guid Pap.q.xcvj.tenet cōtrarium in filio grauato,& prohybito in dotem alienare, quod possit maritare de dictis bonis restitutioni subiectis filias suas in defectu aliorum bonorum. Et sic dicit iudicatum fuisse.quod verius videtur, licet Ias.vtrobique impugnet communem: sequendo Bal.in c.j.§.donare.qual.feu.alien. pote. Sed quando in contractu est prohibita alienatio expressè, vel tacitè, vt hodie communiter fit, quod non possit dare in dotem, quando expressè fuit prohibita, tenet glo.in l.nulla.ante fin.ibi, idem si datum est aliquid ea lege vt non alienet.C.de iure dot.nihil allegando, quam sequitur,& facit singula.Bald.ibi in vltima quæst.& Alex.in addit.ad cū etiam aliis bonis pro ea maritanda non existentibus. Sali. in d.l.nulla. Quinimo plus vult illa glo.secundum eum, quod talis res prohibita non transit cum vniuersitate bonorum. de hoc vide Ludo Bologni.in l.quædam.ff.de acquir.rer. dom.in primis interpre.& Socin. in reg.xij.in ij.limit. seu
6 fallen.† Tamen Paul.de Castro in d.auth.res quæ.circa princ.tenet illam rem in contractu prohibitam posse alienari: quem sequitur Ias.versic.quarto limi. pro quo allegat text.in l.& si dotis exactio.cum no.ibi per Bart.& Bal.versicu.deinde hic habes.C.de iur.dot.de quo ibi per ipsos, & in l.ea lege.C.de condi.ob cau.& omnes in l.si quis ita. §. ea lege.ff.de verb.obli.ergo videtur posse in dotem dari: tamē opi.gl.non habet contradictorem, quam sequitur Alexan.in addi.j.ad Bart.in d.authent.res quæ.post princ.& in fi.& in l.filiusfamil.§.diui.vers.secundo respondeo. vol. iiij.& Ias.in d.authen.res quæ.versi.sed ego habeo.& etiam ver.quæro limita.& idem Ambro.Oppiso.in d.§.diui.vers. secundo limita.& latius vers.nunc condescendo ad prædictam sextam & vlti.quæst.& idem ibi Ias.versi.tertio facit, si tamen tacitè res in contractu fuerit prohibita alienari, vt sæpe fit, vt dictum est in contractu matrimonij nobilium, quod primogenitus succedat: tunc potest pro dote dari, & pariter pro legitima filiorum, vt latè dixi in quęst.cciiij.inci.quæritur vtrum valeat pactum in contractu matrimonij.
7 † Et reuertēdo ad fratrē, videtur quod non teneatur dotare sororem, vt est text.in l.cum plures.§.cū tutor.& l.seq.§. fi.ff.de admini.tut.& in l.j.§.præterea.ff.de tute.& ratio-

nib.distra.ergo subditi non tenetur iuuare dominum.Sed hoc videtur verum,quando soror habet vnde se dotet:secus si non haberet vnde possit se dotare,vt tenet gl. in d.§.cum tutor.& Bart.& Bald.in d.authen.res quæ.in j.q.& Ias.ver. iuxta hoc nota.versi.xvij.in fin.& idem Bar.in l.qui filium. ff.vbi pupil.educ.debeat.& Cin.& Salic.post gloss.in l.non omni.C.de administratio.tuto.& Bald.in d.l.voluntas.vers. sed nunquid iste frater.C.de fideicommis.& ille text. multum facit ad nostram Decisio.& idem Bald.in l.fin.versicu. sed nunquid frater.C.de dot. promis.& in d.l.qui liberos. ff.de ritu nuptia.& Guid.Pap.in d.q.xcvj.in fi.versic. sexto quia etiam.& singula.ccccIxxix.& Matth.de Afflict.Decisio.ccclxxj.nume.iij.& Andr.de Iser.in dicto titu. de adiutoriis exigen.pro fratris milit.& Abb.Sicul. consilio xij.in

8 j.& vij.dubio.volu.j. † Quinimo vult plus in c.peruenit. in ij.notabil.de arbit.fratrem clericum teneri dotare sororem de reditu suæ ecclesiæ.per text.in c.j.de cohabita. clerico.& in c.omnino.iuncta gloss.xxxj.distinctio.& Ias.in dicta authen.res quæ.ver.in quantum tamen.ibi, & istud procedit. & Aufred.addi.Deci.cap.Tholos.q.cclxxxix. vers.quid de fratre.& ver.& idē dicendū in clerico.gl.in prag.sanct.ti.de concubi.§.qui etiam ex tali. in verb.cohabitare.quæ loquitur in patre clerico.& Ias.in d.l.j.vers.vlti.quærit Bar. solu. matri.& Io.Campez.vbi suprà parte j.q.xxiij. quòd verum dicit esse in sorore ex eodem patre nata,secus si ex alio patre,licet ex eadem matre.d.§.cum tutor.cum aliis per eū alleg.ibi,& in seq.q.xxiiij.sed hoc dixerat gl.in d.l.nō omni. quam ibi sequuntur Cin.Ange.& Sali.& idē Sali Fulgo.& Cornel.in dicta auth.res quæ.& Ias.vers.sed dominus Alex.& Ang.in l.à filia.in prin.ff.ad Trebel.quamuis ibi referat Bar.in d.authen.res quæ.tenere, fratrem teneri dotare sororem ex eadem matre tantum natam:& idem in d.authē. res quæ.& in d.l.fina.de dot.promis. Tamen secundū Docto.suprà allegat.Barto.hoc non dicit, si bene inspiciatur. & idem dicit Alexan.in d.l.à filia.

9 † Licet opinio glos. Ang. & cæterorum sit vera,quòd frater nō teneatur dotare sororem vterinā.& Bald.nouel.in tracta.suo de dote.ver.in fratre.tamen eā alere tenetur,vt volunt Doct.supradicti.ergo ex quo tenetur alere sororem inopem, ex eodem patre, vel alio natam,tenebitur dotem,(quæ loco alimentorum succedit,vt dicit Salicetus in dict.l.non omni.cum aliis suprà in quæst.ij.de filia naturali alleg.& ne in sui & reliquorum parentum iniuriam prostituatur) constituere etiam de bonis restitutioni grauatis,si aliunde non habeat, vt dictum est de matre.Quamuis Chassanæus lib.consuetud.Burgund.titu. de indicto seu impositi.versi.item quæro nunquid frater.& versic.credo.tenet primò,quòd frater dominus non potest prædictam imponere taleam pro sorore maritanda: & contra hoc posteà binam adducit rationem. quæ eum facit distinguere,vt ibi.Et maior pars dominorum tenuit cōtra opin.Alexan.& aliorum suprà alleg.& reliqui (de quorum numero eram) sequuti sunt istam: tamen contra ipsam fuit iudicatum in fauorem subditorum cōtra dominum Comitem de Carmam,qui tamen non prætēdebat ex cōuentione neque ex consuetu.sed ex spontanea donatione sibi de certa summa per subditos facta. Et latum arestum die viij.Iulij, Anno 1529.quòd fuit in tribus partibus camerariis,in quarum vltima sex erant contra quinque.Nā talis donatio pro illa saltem vice spontè facta (ex eo absque quod in futurum trahatur consequentiam) valebat,iuxta l.donari videtur.& ibi Deci.ff.de reg.iur. quoniā ratio videtur esse lōgè maior in sorore legitima.quę est de descēdentibus,& quæ de Fraciæ generali cōsuetudine in feudo succedere valet, vt capax illius,quam in filia naturali tantū,aut spuria tantum, aut spuria & incestuosa simul:quæ neque in allodialibus bonis succedere potest,ad maritandā subditi tenentur (vt ipse Chassanæus sequendo Mart.Lauden.tenet) adiuuare dominū, vt dictum est suprà in secunda questio.de filia naturali.Sed in casu domini de Rossilhia re vera cōstabat patrem ipsius in possessione esse maritandi sororem ex subditorum iuuamine: imò ex expressa etiam conuentione eos collectandi,seu taleandi,vt apparebat per literas & instrumenta traditionū bailletarum,ac per inquestam per eum factam. vnde videtur fratrem pro sorore pinguius dotādi taleam imponere posse,cum repræsentet patris personam,& vna caro sint.l.fi.C.de impub.& aliis substit. Et hæres cum defuncto eadē fingitur persona.authen.de iureiur.à morien. presti.in princip.ac onus ad hæredem etiam extraneum dotandi filias transit,vt tenent Doct.in l.post dotem.ff.solut. matri.& Bar.in l.insulam,in prin.eod.titu.& Bald.in d.l.fi.de do.promissio.& Alexā.in addi.in versic.sed pone.& Ioan. Campez.vbi suprà quæst.xxvij.Socin.in d.l. Marcellus.§. res quæ.versi.tertio considera.ad Trebel.& sic postea dictum fuit de sorore in fauorem domini de Gimello,vt in se

10 quen.dicam quæst.† Sed de filio quod teneatur dotare matrem,tenet Guliel.de Cugn.in l.j.quem ibi sequitur Bald. ad fi.C.de inoffi.doti.& idem Guli.in l.si vineæ.& etiam ibi Bald.C.de præscript.long.temp. & Bald.in d.l.qui liberos.de ritu nuptia.& Ang.in d.l.j.& ibi Mod.sol. matri.& Bald.nouel. in tract. de dot. in vj. parte xv.speciali.tamen si mater,vt inquit, esset iuuenis, pulchra & pauper, ideoque suspecta de incontinentia, teneretur filius eam dotare:ne labatur in impudicitiā mater.Et ipsum sequitur Tiraquel.de leg.connubia.ver.cum respondens.

SVMMAE.

1 *Filia hæres pro seipsa maritanda, an subditos ad se iuuandum adstingat,sicut pater adstringeret.nu.2.3.& 10.*

4 *Iudex qualiter possit ex officio patrem ad filiam maritandam cogere.& nume.5.*

9 *Filiæ cognati instare possunt,vt pater eam maritare cogatur.*

7 *Filia minor quando possit esse in iudicio sine consensu patris.*

8 *Pater quando teneatur dotare filiam sine ipsius consensu nubentem.*

9 *Pater ea quæ per alium sunt filiæ relicta dare cogitur, etiam si eo inconsulto nupserit.*

11 *Dotis causa quando detur res restitutioni subiecta.& nume. 12.& 13.*

14 *Pater licet pro filia maritanda possit taleare subditos, non tamen pro filio,nisi in casu,& nu.15.*

Quæstio CXXX.

Quinto,an filia hæres pro se honorabilius maritanda possit adiutorium,& taleam super subditos suos imponere.

DECISIO CXXX.

1 ISTA quæstio nō est sine dubio.† Et Chassanæus vbi suprà in proxima quæst. alleg. versic. item quæro pone.mouet istam quæst. & arguit primò quòd sic:quia statutum vel consuetudo respicit fauorem mulierum,facilius ob dotem bonum maritum inueniāt. Et rationem pro hoc ego allego,quod vbi quis non potest dare bonam dotem maritum non inueniet diuitem,vt dicunt Pet.& Cin.& Bald.in l.j.versi.item quia. C.de secund.nupt.quoniam matrimonia honorabilia dotem requirunt honorabilem,l.si præses C.de dona.Bald.& Pau.de Castr.in authen.res quæ.quos ibi sequitur Ias.vers. vij.amplia.C.cōm.de leg.pro quo dicit gl.in summa.xxvij. q.j.quod hodie matrimonia fiunt non solum ob fornicationem vitandam,& sobolem procreādam,sed etiam propter confœderationem,amicitiam,ac dotem pinguem,& puellę pulchritudinem.& dixi in §.v.de consue.matrimo.lib.consue. Bitu.& idem Sali.in authen.sed quamuis .versi. quæro nūc.C.de rei vxo.act.& infrà aliquid dicam:quia aliàs dedecus est accipere vxorem sine dote,vt dicit Cin.in l. si voluntate.quem ibi sequitur Bald.C. de do. promis. Secundo Chassan.adducit,quod patri in casu, ob filiarum fauorem succurritur,multo magis eidem filiæ succurri debet,cum alteri scilicet patri propter eam succurratur:quia in ea maior est æquitas.ordinata enim charitas incipit à seipso.Alpibus ille perit,qui se plus diligit vllum,l.præses.C.de seruitu.&

aqua. & illud Terentij: Omnes melius sibi malle, quàm alteri. Et ratio cõsuet. aut statuti magis fauorisat ipsam quàm patrẽ, quæ in eam extendi debet, & ampliari: quod fieri potest secundum gloss. & Doct. in authen. præterea. C. vnde vir & vxor. cum aliis per nos allegat. in §. xxvj. in gloss. j. de iurisdictio. omni. iudic. & in §. xiij. in glos. & in addi. & in §.
2 xx. ante fin. de consuetu. feud. eod. lib. † Sed his non obstãtibus contrarium determinat per regulam generalem dicẽtem, statuta stricti esse iuris, ideo restringenda fore, & non amplianda, l. quicquid. & ibi per Bart. ff. de verbo. obliga. & pro hac sua opin. facit quod in simili dicit Andr. de Iser. in sua. peregri. lect. in d. titu. de adiutoriis exigen. pro fratr. militia. num. xvj. ante finem versi. & si dicatur. quòd licet videatur vbi est onus dotandi, ibi debeat esse commodũ subuentionem recipiendi à subditis, arg. ff. de regu. iur. l. ij. secundũ naturam tamen intelligitur in suis casibus tantum, vt non procedatur ad similia, cum non videatur habere æquitatẽ, l. si quis seruo. C. de furt. Tum pro sua decision. facit text. in l. Paulus respon. in princip. ff. de pign. vbi generalis obligatio non porrigitur ad hæredẽ: sed ibi loquitur quo ad obligationem bonorum hæredis. Et istam opinio. reperio Masuerium in sua praxi, titu. de succes. & vlti. volu. tenuisse, ver. & similiter collectisandi homines subiectos in quatuor casibus. dicens hoc ius ad filias non trãsire. dato quòd terra &
3 iurisdictio spectet ad ipsas: & nihil aliud dicit. † Sed in hac quæsti. dubito multum, & dum animus (vt ait Terentius) est in dubio, paulo momento huc vel illuc impellitur. Vnde nobis prima facie videtur primam partem esse veriorẽ per rationes adductas, non obstantibus in cõtrarium allegatis: quia quamuis consuetudo, statutum aut priuilegium quę inter se parificantur, cap. nouit. de iudic. cum aliis per glos. ibi alleg. amplianda non sint, l. iij. §. hæc verba. ff. de nego. gest. tamen non sunt absurdè interpretanda. l. ij. & ibi Bal. C. de legi. & Alex. in l. beneficium. ff. de constit. princ. cum not. in l. serui vestri. C. de noxa. act. facit quod dicit Ias. in l. nõ tantum. ff. de re iudic. circa prin. post Rapha. Cuma. ibi, quòd priuilegium singulariter concessum extenditur ad aliud ratione correlationis, per l. fi. C. de indict. viduita. tollend. & l. j. C. de cupres. lib. xj. & alibi sæpè: quoniã (vt inquit) in materia non solum priuilegiata fit extensio, sed etiam in correctoria & pœnali, in quam odiosa est extensio, vt ibi per eũ, & Felin. in proœ. Decret. & Franc. de Curt. consil. v. feudorum. ver. absoluto capite. cum aliis infrà allegandis. Tum alia ratione per ipsum Chassanæum ibi in quæstion. præceden. incipien. sed iuxta prædicta quæro adducta: quia non videtur filiam viuente patre, & eo inuito posse agere, vel ipsum cogere ad agendum contra subditos pro talea imponenda pro dotis adiutorio: ergo post mortem patris poterit. Sed illa ratio adhuc in casu suo non videtur subsistere: quia
4 † iudex ex officio suo filia etiam non petente potest cogere patrem negligentem, & inuitum, ad congruenter ipsam dotandam, in ætate tamen existentem, vt tenet Baldus in dicta l. final. C. de dot. promis. vt statim dicam, & latè Baldus nouel. in tractatu de dote. versicu. & ex illa. l. qui liberos. & versic. nunc reuertor. & Aufred. quæstion. Tholosa. ccxij. quia hoc ius taliãdi quocunque veniat modo etiam ad extraneum, siue ex promissione cum patre in traditione rei ab initio facta: siue ex consuetudine trãsit ad filiam: quoniam hoc priuilegium patri in fauorem filiæ concessum, æquipollet naturæ, vt dicit Baldus in l. siue possidetis. in ij. quæstione. C. de probationibus. Ioann. Andr. in c. fin. de consuetu. lib. vj. & natura communis est l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accusatio. & Bald. in l. vna. versicu. pone filius. C. de confes. Sed naturaliter pater tenetur filiam dotare, l. obligamur. §. lege. ff. de action. & obligat. & l. qui liberos. ff. de ritu nuptia. & dicta l. fin. de dot. promis. vt supra in præceden. quæst. dictum est. Et Decisi. capellæ Tholo. q. ccxc. & Fran. de Cur-
5 te consil. xxxix. † Et ad hoc potest præcisè cogi per iudicem etiã mulcta indicta, vel pignoribus captis, vel etiam ipsius in carcere detentione, prout ad id pro alimentis filio præstandis cogi potest, l. si quis à liberis. §. si quis ex his. ff. de li-
6 be. agno. vt tenet Bal. nouel. in d. versic. nunc reuertor. † Et hoc secundum eum filia petente, vel querimoniam modo honesto contra patrem faciente: aut pro ea (si pudicitiæ rubore non audet coram iudice comparere) consanguinei & cognati etiam sine aliquo mandato instare possunt: & petere patrem cogi ad maritandam, & congruè dotãdam suam filiam, cum ratione coniugij alias possit cognati adire prætorem, l. si cum dotem. §. sin autem. sol. matri. prout factum extitit in curia per parentes, & cognatos Ioan. Boulhon, Burgensis Burdegalæ, contra ipsum instantes ad suam do-
7 tandam filiam. † Et aduerte, quod hoc casu filia etiam minor potest esse in iudicio sine consensu patris, sub cuius potestate est, cap. final. de iudi. lib. vj. dum loquitur de annexis spiritualibus, prout est dos annexa matrimonio, quę est quid spirituale, per no. in authen. quod locum. C. de colla. & tenet Ro. consi. ccccclxxxvj. exordien in casu propositæ
8 consultationis † Et etiam videtur patrem teneri, si sine eius consensu filia matrimonium (tamen eius dignitati dignum) contraxerit, vt per Bar. & Doct. in d. l. obligamur. §. lege. & Bar. Bal. Ang. Salic. Paul. de Castr. in d. authen. res quæ. & ibi Ias. versi. quarto quæro. comm. de leg. & Sylua. nup. versi. quinto si pater. & Ioan. Campez. in tracta. de dote. j. parte. q. xiij. & Salice. in l. prouidendum. C. de postulã. & Chassa. in tit. *des iustices*. nu. xvj. cum pluribus seq. & Bal. nouel. in tracta. de dote. versi. sed quid si filia. cum aliis per nos allegat. in §. j. in addit. in vers. adde an pater teneatur dotare. de consue. mat. lib. consue. & Franc. de Curt. in præalle. consil. xxxix. dum tamen filia (vt dictum est) nubat pari, text. in l. creditor. §. j. ibi, velim certus sis secundum dignitatem tuam contrahere te matrimonium. & ibi gloss. in verb. contraxere. ff. mandati. quem tex. commendat ibi Bal. multum, allegans illud Ouidij, Si qua voles aptè nubere, nube pari. Sed omisit alium Ouidij præcedentem versum, quem ponit Ioan. Fab. in rub. de nup. isti. Quam malè inæquales veniunt ad aratra iuuenci, Tam premitur magno coniuge nupta minor. Si igitur velis aptè nubere, &c. & pro hoc tex. in l. si filius eius. ibi, dummodo eam filius ducat vxorem, vel filia tali nubat, vt eius conditionem certum sit patrem non repudiaturum. ff. de ritu nupti. & in l. obseruandum. eod. titu. & ibi gloss. j. dicit magnas mulieres pro magnis remanere, & text. in c. super eo, de testi. ibi, cõsul. T. T. R. quòd cum pater filiæ incrementum, & honorem videatur diligere, vbi vir superior est diuitiis, & nobilitate potentia, vel honore. & Decisio. capel. Tholosa. quæst. ccxc. prę-allegata, & text. in l. quæro. ibi, dignitate. & ibi Bal. ff. de iu-
9 re dot. & infrà aliquid dicam. † Et non solum tenetur ad dotem, sed etiam ad id, quod eidem filiæ in tempus nuptiarum est per alium relictum, iuxta no. in l. de diuisione. cum l. seq. sol. mat. & quando dies lega. cedit per totum. C. & ff. de quo per Bar. in l. Titio centum. §. Titio genero. & ibi per Mod. ff. de condit. demonst. & Benedi. Capra. consilio lxxij. versic. circa quod cadit triplex dubitatio. Et aliquid in
10 consil. lxxxviij. in primo dubio. † Præterea cum pater sit debitor dotis, non esse debet in ipsius potestate debitoris tollere obligationem, l. sicut. C. de act. & obli. quia ea quæ sunt inducta in fauorem publicum, vt hic, (& statim dicam) mutari non possunt, vel tolli ex dispositione hominis, l. quod de bonis. §. fi. ff. ad leg. Falc. & Ias. in d. auth. res quæ. versi. decimotertio. Ergo filia hæres sui iuris, & bonorum effecta domina poterit pro se ipsa taleam imponere, cum feudum, & homines suos, ac cætera bona in dotẽ possit dare, c. j. an maritus succ. vxori. & ibi Bal. & Card. Alex. & in c. j. de inuestitu. quam Titius accept. à Sempronio. & in capitu. j. de eo qui sibi & hæredibus suis. & l. mulier bona. ff. de iure dot. & ibi Iacobus de sancto Georgio & Doctores in capitulo nuper. de dona. inter vir. & vxo. & Ioan. Fab. in l. nulla. C. de iure dot. dicit, quòd hodie de cõsuet. comuni

omnia videtur dedisse, nisi aliud fuerit conuentum. Et latè Franc. de Curt. in iiij. parte feud. quæst. iiij. & v. Barto. in sua eleganti quæstion. mulier habens. & Maria Socin. consil. xix. pro Decision. volum. j. & domin. de Rota Decisio. j. titu. de feud. in nouis, cum aliis per nos allegat. in §. vj. & vij. in glo. j. versic. & not. tit. de consuet. feud. Bald. in authent. res quæ prætallegata. & ibi Alexan. in prima addit. ad Bart. circa medium ibi, quamuis feudum nō possit in dotem, &c. c. j. §. donare. qualiter feud. olim alie. pot. & ibi And. de Iser. Aluaro. & Cardin. Alexan. vbi intelligunt pro filia sua, vel filia pro se ipsa, per iura suprà alleg. & Ias. in d. authenti. res quæ. versicu. limita istam communem. & consil. lxv. breuiter omisso latiore verborum apparatu. volum. j. & in terminis tenet de Affli. in dict. constitutio. Neapol. fol. 284. num. xxij. & Alexand. consil. lv. versicul. circa secundum dubium. libr. iij & etiam probatur per dictam authen. res quæ.
11 & vnde sumitur, † patrem vel filiam bona restitutioni subiecta posse ex causa dotis, vel donationis propter nuptias marito suo dare: de quo per Ias. ibi in v. & vj. not. & versi. extra gl. reassume materiam, vbi prędictam regulam. xvij ampliat modis, qui multum faciunt ad hanc Decision. & signater vij. suprà allegat. & xiiij. & Bald. consil. lxxij. filia de restituendo post mortem suam. volumin. ij. & Socin. consil. lxv. in princip. volumin. j. vbi regula prædicta non solum habet locum in muliere, sed etiam in eius cessionario, cum mulier dotalia cessit iura, quanquam hoc priuilegium secundum Ias. videatur personale, & diuersa esse inter eos ratio, tamen transit: qui allegat Paul. de Castr. in consil. cxxxj. aliàs est numer. meorum. xv. circa ea quæ superius plenissimè tacta sunt per subscriptos eximios. in vltimo dubio, volum. antiq. & idem Socin. in dicta xij. regu. versic. amplia xv. vbi etiam allegat dictum consil. Paul. de quo per Bartol. & Modern.
12 in l. post dotem. ff. soluto matrim. † Et quòd filia rem subiectam restitutioni possit pro se ipsa dare, tenet glos. in l. à filia. in princip. in versicu. datum. quam ibi Doctor. communiter sequuntur. ff. ad Treb. per text. in l. mulier. §. cum proponeretur. eodem titul. & ibi per illum text. Bald. in l. voluntas. C. de fideicom. & ibi Corne. vers. & dicunt Doct. quòd prohibitus. & hoc vsque ad legitimam. & Trebellianicam. & per Doct. in d. authen. res quæ. & ibi Ias. vers. adde quòd etiam. & Soci. consil. lxxv. volentes etiam, quòd si legitima, & Trebellianica ad dotem secundum suæ personę dignitatem nō sufficiant, illa omnia bona restitutioni subiecta possit in dotem dare, sequendo Bald. & Paul. in d. authenti. res
13 quæ. & Paul. in d. §. cum proponeretur. † nisi filia haberet aliunde vnde se dotare posset, per illum text. & idem Paul. consil. præalleg. consil. xv. & etiam consil. cccviij. aliàs ccclxxxiij. pro declaratione primi dubij versi. super octauo. volumin. antiq. & consil. lxxviij. visa facti narratione satis longa. versicul. circa octauum quæsitum. vol. nouorum. & Ioā. de Anan. consil. lxj. versicul. illud autem certum est. & ibi Bologn. in addition. in fin. & Socin. in d. regul. xij. in iij. Fallen. & Francisc. de Aret. consil. xxxvij. quod incipit, sequendo ordinem. versicul. venio ad tertium dubium, & pro hoc text. in l. quæro. ibi, dignitate. ff. de iure dot. quem Bald. ij. not. pro mulieribus nobilibus, quæ maiori indigent dote, quam ignobiles. quòd est verum secundum eum nubendo pari: secus si inferiori, l. iij. C. de dotis promis. vt suprà dictum est. Tum hic est geminus fauor, scilicet eius, & dotis, qui operatur id quod aliàs simplex fauor non posset, l. quod & lex Fauia. §. si eum quis. ibi, pietas enim gemina. ff. de lib. hom. exhib. & cum his concurrit reipublicæ fauor, l. j. & l. Caius Seius. in fin. ibi, fauore enim nuptiarum, & maximè propter affectionem personarum, &c. ff. solut. matrim. quare præfertur vtilitati rei priuatæ, & ibi per Barto. & omnes, & in d. authen. res quæ. vbi ergo tractatur de fauore publico iura exorbitātia ex identitate, vel rationis maioritate extendi debent, secundum Barto. & alios in repetitio. l. si constante. in princip. quæstio. ix. primæ partis principal. soluto matrimon. cum aliis alleg. per Ias. in dicta authent. res quæstion. versicul. confirmo quia hæc. & Alexand. in l. j. versicu.
14 vnde sto cum communi sententia. C. de testa. † Et licet pro filia, vel sorore maritanda dominus taleare possit subditos, tamen pro filio vxorando de iure non potest, vt tenet Specul. in d. §. quoniam. & Doct. suprà in quæst. prædictis allegari. nec etiam pro se dominus: & ratio diuersitatis est, quia quando pater se maritat, vel filium suum, recipit dotem vxoris, vel nurus, & fit ditior: sed quando nuptui tradit, illā dotat de suo, & fit pauperior. ideo tunc tenetur vasallus iuuare dominum, vt crebro dictum est. Et idem tenet de Afflict. in dict. consti. Neapo. fol. cclxxxiiij. num. xxj. versic. quarta
15 dubitatio. † Et hoc verum nisi dominus ex priuilegio hoc haberet, vel consuetudine, quod pro filio, vel fratre alibi extra domum maritando (quos aliquando contingit ad vxoris domum cum certa pecuniæ summa accedere. l. mulierem. ff. de ritu. nupt. quod est signum maximæ tristitiæ, vt dicit Frāsisc. de Crema. singul. lxvj. versicul. fallit. & alibi dixi) taleā imponere posset, vt sentit Bald. in l. at vbi. quam legit cum l. vtrum. ff. de petition. hæredit. & ipsum ibi sequitur Angel. eius frater in quæst. de Rege aut Barone collectas imponēte. quos sequitur Andr. Barba. in c. relatum. nu. vij. de testa. & Angel. de Claua. in sua summa, in verb. talia. ver. sed quando dicuntur. cum aliis infrà in quæ. clxxx. incip. vidi plures in curia. Et pariter nunc in causa domini de Gunello contra subitos suos, qui tenebantur nō solum pro filiis & filiabus maritandis, aut monachandis soluere taleam, sed etiam pro se ipso maritando, ac profectò pro sorore, & fratre extra domum vxorando, & etiam pro militia, nec non pro voto Hierosolymitano. Et quod pro militia propria dominus si ex necessitate hoc fecerit, tenentur, voluit Iaco. de sancto Georg. vbi suprà & de Afflict. in d. constitutio. Neapo. de adiutoriis exigend. num. v. & in sequ. adiutoriis pro militia fratris. nume. j. An idem pro faciendo filio milite, dic quod non, nisi aliud sit de consuetudine aut statuto, vt est apud Neapolim, vt habetur in dicta constitutio. Neapoli. de adiutoriis exigē. & ibi de Afflictis nu. v. fo. cclxxxij. & ibi plures alias quæst. si ergo dominus existente contractu, vel consuetudine possit pro se ipso vxorando imponere taleam, à fortiori magis atque etiam magis filia domina pro se primò maritanda.

SVMMAE.

1 *Dominus, an pluries possit suos taleare pro maritandis filijs. & nu. 12, & 13.*
2 *Auus potest suos subditos taleare pro nepte maritanda.*
3 *Viduis non dandum quod dotandis pauperibus relictum est.*
4 *Dotare obligatus non tenetur nisi semel.*
5 *Pater, an filiæ emancipatæ, vel secundò nubentis dotem soluere debeat. & nu. 6.*
7 *Viduæ secundò nubenti, aut religionem intranti pater tenetur suam primam dotem dare. & nu. 8.*
9 *Serui, an censeatur qui ad nutū domini possūt pluries taleari.*
10 *Toties quoties, an infinitatem importent. & num. 14.*
15 *Quoties, & rursus, vel iterum, vel sæpius quomodo differunt.*
16 *Sæpè, dictio verificatur de duobus vicibus, sæpius de tribus, & sæpissimè de quatuor. & nu. 16. 17, & 18.*
19 *Toties quoties, duas tantum vices includit. & nu. 20, & 22.*
21 *Quādocūque, hæc dictio posita post toties quoties, quid addat.*
23 *Pluralis locutio quando duorum numero contenta sit.*

Quæstio CXXXI.

Sextò, an dominus in prædictis quatuor casibus possit pluries & sæpissimè taliare, & cottisare homines suos, etiam si dictum fuerit, toties quoties, vel quandocunque voluerit, vel per similia verba, vel ad eius placitum, & voluntatem. Et an princeps possit super hoc sibi concedere priuilegium imponendi.

DECISIO CXXXI.

1 ET † videtur quod in tribus casibus, scilicet militia, pro voto transmarino, & pro filia maritāda amplius quā semel imponere nō posit: sed vbi plures forent filiæ dotandæ tūc in persona

cuiuslibet reiterari potest semel tãtum,licet in hoc videatur dubium:tamen ita tenet de Afflict.in dicta cõstitutio. Neapol.fol.cclxxxiij.num.x. vsque ad num.xix.† Et in illa po-
2 nit an auus possit imponere pro nepotibus ex filio primogenito maritandis,& num.xxj.ponit,an pro amita teneatur. & tenet quòd sic. Sed non tenetur pro vidua ad secundas transeunte nuptias,vt tenet Masuerius in dicto tit.de taleis. versicul.item quatuor casus sunt.& Guid.Pap.in d.quęstiõ. lvij.in fine.qui allegat text.in l.boues.§.hoc sermone.ff. de verborum signifi.in l.penul.C.de consulib. libr.xij.& facit l.cum pater.§.pater certam.& ibi Bald.& Imol.ff. de leg.iij. & in l.dotis promissio.in fin.& ibi Barba.& Iaco.de sancto Georg.ff.de iure dot.cum no.per Docto.in l.eum qui calēdis.de verborum oblig.& idem Chassanæus vbi suprà.ver. iuxta illud.in fi.& Ioan.Sanxon.etiam lib.consuetu.Turonen.& Ioan.de Garon.in repe.rubr.de secundis nuptiis.in xxxvij.pœna.& pro hoc text.in l.Titia cum testamento.§. qui inuita.ante finem.ibi,non est enim verisimile patrē duplici protestatione dotis filium,eúmque hæredem onerare voluisse.ff.de legat.iij.& in l.fideicommissa.§.si quis decem. ibi,non est onerandus hæres.eod.titu.quod inducit Bal.ad quæst.in procе.Decret.versi.sed pone quia mandauit bona
3 sua in dotandis mulieribus fore distribuenda,† quòd executores illa distribuere nõ possint viduis pauperibus ad secundas transeuntibus nuptias:& voluntas eius intelligi debet de primis nuptiis,dicta l.boues.§.hoc sermone.& idem Iason in l.duobus.§.si ei cui.versi.pro ista glo.facit.ff.de iureiuran.cum simi.per eum alleg.Nam obligatio cõuentionalis tollitur,& perimitur ex primo solutionis actu.l.prout. ff.de solutio.& §.prætereà.institut.quibus modis tolli.obli. non tamen legalis obligatio,quæ est contra patrem, d.l.obligamur.§.lege.de actio.& obligatio.quæ tãtum durat,quãtum durat causa finalis inductiua ipsius obligationis,seu ipsa necessitas,vt dicit Bald.in l.qui per salutem.& ibi Doct. ff.de iureiurand.& Ioan.Campezius in tract.de dote. parte quæstio.xxvj.accedat quod not.Ioan.Lacerier in tractat. de iure primogenituræ.quæstio.vj.in princip.& idem tenet Pet.de Antibo.vbi suprà quæsti.potes autem hic facere.in prin.ibi,si filiam vel filias maritaret,pro qualibet semel tantum.Et Pet.de Ancha.consi.cccxcvij.tria dubia.& pro hac Decisio.est bonus tex.& singul.in l.si socius pro filia.ff. pro
4 socio.†vbi socij,qui promiserunt filias de bonis communibus dotare,non tenentur bis dotē eis assignare.& ibi Bald. in antiq.lectur.ante fine.ait dotare iterum ad officium non spectat tertij.sufficit enim semel illam dotasse.allegat Spec. in tit.qui filij sunt legiti. versic.sed pone.& idem Ias.in d.l. duobus.§.si ei cui.versic.tertio facit text.in l.socius.allegãs ibi Fulgo.in v.notab.ita tenere per illum tex.singu. & idem Iason in §.fuerat.versicu.nunquid si filia.de actio. & in l.interstipulantem.§.sacram.versicu. tu aduerte vltra omnes.ff. de verbo.obliga.& de Neuiza.in sua Sylua nuptia.versicul. quæro iuxta prædicta.ibi.& hoc indubitanter.& de intellectu illius leg.si socius pro filia.vide Socin. consi.iiij.numero xxiiij.cum duobus sequentib.& signanter nu.xxxj.cũ pluribus sequentib.vol.iiij.& Bald.consi.cv.ante finem. vers.vnde si vera sunt quæ proponuntur.vol. iiij.† Sed in patre se-
5 cus,si filia vidua dolosè non consumpsit dotē,vt voluit Bar. quem sequuntur Bald. Ange.Paul.Imol.Alexan.& Moder. in l.si cum dotem.§.j.solut.matri.intelligendo ibi gl.in ver. superest.quæ tenet patrem teneri iterum dotare filiam,quæ suam amisit dotem,argu.l.fi.C.de dot.promissio.licet,vt inquit,quidam contra.& sic duæ sunt opinio.quòd si non dolo filiæ dos consumpta fuerit,pater teneatur. Et ista prima opinio gl.sic per Docto.supradictos intellecta est vera. Aliàs si dolo filiæ seu negligentia fuerit perdita, nõ teneatur. & ista est secunda,& idem tenent Bar.Bal.Salic.& Corn.in auth.quod locum.& ibi Ias.ver.secundo nota.ex hoc.C.de colla.& Decis.capel.Tholos.q.ccxc.Pau.de Cast.cõs.lxxx. quia per supradictum eximium consultorem.versic.licet enim pater.& consi.ccccxliij.viso puncto supradicto. versic. nam & hoc videmus.volu.antiq.& Soci.cons.lxxv.ver. primo.quia vltro.vol.j.& Barba.in cap.quæ in ecclesiarum.nu. xx.de constitu.& consi.xxij.volum.iij.vbi ponit.de ecclesia, quæ fuit semel dotata,& perdidit dotem, an iterum debeat à domino,seu patrono suo dotari.Nec huic decisi. obstat d. l.si socius pro filia. quoniam ibi onus & debitum dotandi processit ex contractu,vt in casu nostro. Ideo non tenentur socij,aut subditi iterum dotare,sed in patre procedit ex ordinatione naturæ.dicta l.obligamur.§.lege.ita Ange.in dicta l.si cum dotem.§.j. & ista est communis, & vera opinio secundum Alexand.ibi,quicquid ibi dixerit Cuman.quem tamen sequi videtur Soci.in d.l.ij.§.quod si in patris.nume.
6 xiiij.soluto matrimonio.† vbi ponit etiam de patre, quòd non teneatur dotare filiam emancipatam, quocũque modo dos fuerit consumpta,vt ibi per eum,in quo dubito: quoniã licet filia non sit sicut prius in potestate constituta, & filiæ vxoratæ de consuetudine Franciæ amplius non sint ipsius patris,sed in mariti potestate,vt dixi in §.iiij.de consuetud. iur.perso.libr.consuet.Bitur.& sublata est pariter differentia sexus & patriæ potestatis.authē.in successione.C.de suis & legiti.hæredib.vbi in fine dicitur,nisi sola naturali causa inspecta.& vnde sumitur.de hæredib.quę ab intestat.§.j.tamen obligatio seu affectio naturalis non tollitur per emancipationem,secundum gloss.quam ibi sequuntur Ioan. Fab. in §.in testibus.in princip.& Ioan.de Plat.& Ang.Are. institu.de testamen.& conclusionem prædictam communem sequutus est Ioann.Campezij.in j.parte sui tractat.de dote, quæstio. xxvj.& Signorel.de Homed.consi.lxxxviij.& Bal. nouel.in tractatu de dote.quæ est in vj.parte.v.priuileg. &
7 xvj.priuileg.† Sed vbi vidua nubere vellet,pater tenetur eãdem dotem sibi constituere,authent.sed quamuis.C.de rei vxo.action.& ibi Alberic.versi.super isto §.& in l.fina. versicu.item quæro aliam quæst.de dotis promissio.& Bart.in dicta l.si socius pro filia.per illum tex.& ibi Salice.& Bald. in sua praxi,de extraordinar.quæstion. versic.septimo quæritur.& Franciscus de Cur.iunior.consil.clij.numero iiij.& Gulielm.Benedict.in repetitio.cap.Raynutius. nume.xvij.
8 de testamen.Sed si in secunda † dote nulla facta fuerit mentio de prima,an ipsa prima dos videatur inclusa,& comprehensa,dicam infrà quæstion.cxxxvij.inchoant. An promittens dotem secundo viro,videatur in dubio. Et idem si vidua velit intrare religionem,quod pater teneatur monasterio suam primam dotem assignare, secundum Albericum in dictis locis proximè allegatis.& Angelus in dicta authen. sed quamuis.Bald.in nouel.vbi suprà.sequendo Ioan. Andræ.in additio.Specu.titul.de donatio.inter virum & vxorem.§.formatus.sed ibi non est §.sic incipiens. nec in titulo seq.de dote post diuor.licet ibi sit.§.formatis instrumentis. sed est in tit.qui filij sint legitim.§.j.versi.quidam Mar. de Fano,vbi allegat Vbert.de Bobio ita tenere in l.vna.C. de rei vxo.actio.& idem Cin.in dicta authenti.sed quamuis.in iiij.quæst.eod.titu.qui allegat gl.in §.sed & hoc in præsenti.in authentic.de sanct.Episcop.& idem Salice.in d.authē. sed quamuis.versi.quæro nunc.dicens tamen non esse gl.in dicto §.sed & hoc in præsenti.sed ratio hoc suadet quamuis arguat in oppositum, quòd pater non teneatur dare, nisi quod consuetum est dari illi monasterio, considerata conditione personæ.& ipsum sequitur Iacob.de sancto Georg.in d.l.dotem.sed primum sequitur Roma.sing. suo dcclxxiiij. incip.authen.sed quãuis.& Paul.de Cast.consi.xj.viso dicto libello & contentis in eo.versic.si vero nubat.volu. antiq.& etiam nouam constituere dotem, si dolo primam non amisit,vt suprà dictum est.Guliel.Bened.in d.c.Raynutius.nu. xvij.& ad istam secundam dotem vasalli,& subditi contribuere non tenentur.Et pro hac cõclusione facit quod dicit Bal.in d.l.fi.versi.sed nunquid ex casu.de dot.promis. stante statuto vel consuetudine quod frater teneatur dotare sororem,si semel dotauerit,& casu fortuito dos fuerit perdita, quod

quod non teneatur amplius dotare, per text. in d. l. si socius pro filia. quoniam statutum non loquitur de duplici dote in personam vnius sororis dāda, sed de vnica tātum dote, arg. l. si quis testamēto. j. respon. de leg. j. sed illam nō inueni. sed illā nō inueni. sed voluit allegare d. l. Titia cum testamēto. §. qui inuita. de lega. iij. & ipsum sequitur Feli. in c. secūdo. versi. Si ille est obligatus ad dotem. de treug. & pa. & facit d. l. cum pater. §. pater certam. & ibi Bald. Imo. & alij, & Iaſ. in d. l. duobus. §. si ei qui. ver. xj. & in l. prætor. §. deinde. in fin. de noui oper. nun. cum aliis alle. per Pet. Rebuf. cōciuē, in repe. c. postulasti. in gloss. num. ccxx. de cleric. excom. mini. Sed vbi homines ex conuentione sunt taleabiles ad placitū, & voluntatem ac iussum domini, & toties quoties fuerint per ipsum dominum requisiti, & taleati, de quibus facit mētionem Ioan. Fab. in d. §. in testibus. verſ. quid ergo dices de hominibus taleabilibus ad voluntatē. insti. de testa. & in §. fi. de dona. vbi sentit, quòd eis possit imponere, nō tamē quòd per hoc efficiātur serui, quāuis censeantur quodā seruitutis
9 genere obnoxij. † Imò cēsentur serui, vt voluit Petrus Heliæ, in repe. §. lex. itaque. in authen. de non alien. aut permut. rebus eccle. & in tracta. de feud. versicu. sed quæro nunquid aliquis possit fieri homo alterius per actum: quia aliud non est dicere hominem meum quàm seruum meū. lex enim seruos meos, homines meos appellat, l. ij. & iij. C. de episcop. & clericis. & l. cum fundus. §. seruum tuum. ff. si certū petatur. Benedict. in repeti. ca. Raynutius. num. xviij. vsque ad num. xxvij. de testamē. Ob quod dominus poterit eos pluries ter, aut quater taliare, & cottisare, propter verba toties quo-
10 ties: † quia de eius natura est pluralitatem importare, & per consequens infinitatem. l. filiæ meæ quotiescunque vidua erit. ff. de ann. lega. vt illa verba de aliquo operentur, l. si quando. ff. de legat. j. & l. j. in fin. ff. ad municip. & c. si Papa. de priuileg. libro vj. & ita in terminis consuluit Alexand. in dicto consi. cxlv. quoniam abundè & rectè. volum. ij. pro quo facit text. singu. in l. si in annos singulos. ff. de ann. lega. vbi vsusfructus relictus quoties quis capite fuerit minutus, & casu sæpè adueniente repetitur, sicut si actum esset iterū vel sæpius, quod accipitur quoties opus fuerit, l. veluti. §. hęc iterum. iuncta gloss. ff. de edend. ad idem tex. cum gloss. in c. sua. ibi, semel & iterum. de appella. & ibi Bald. Abb. Sicu. & Cardi. Alex. num. vj. & Philip. Fran. nume. vij. in l. oratione. cum glos. versic. & iterum. ff. de feriis. & in l. vna. in princ. & ibi glo. C. ne lice. in vna ead. causa tert. prouoca. & in l. quid ergo. versi. sed quod dicitur debere submittere, toties verū
11 est quoties, &c. ff. de vsufruct. † & ad hanc Deci. facit textus celebris in l. si ita stipulatus fuero. de fideiuſ. quòd si Caius stipulatus fuerit à Seio, quantam pecuniā Titio quandocunque credidero, ipsum præstiturum, & Seius spoponderit, & ei fideiussores dederit, & post Caius crediderit Titio: quòd Seius & pariter eius fideiussores ad omnes tenentur summas persoluendas: pro quo facit quod in simili dicit Abbas Sicul. in capit. cum apostolus, versic. Et collige ex hoc, & ex tex. de censi. quod charitatiuum subsidium nō solum semel, sed pluries per eundem Episcopum exigi potest, dum tamē subsit causa rationabilis, & manifesta. quod clarè dicit probari per illum text. ibi, aliquoties superueniunt. de quo latius ibi per Henricum Bohic. & idem ibi Zabarel. in vij. q. & Chassanæus libr. consuet. Burgund. nu. xlj. tit. *des iustices.* sicut enim visitatio debet fieri per Episcopum semel in anno, c. conquerente. de offic. ordin. & ibi glo. & Doct. & plenè Maria. Soci. in tracta. de visita. libro xij. in prin. & de Papinis in suo tract. de visita. quod limitatur, nisi necessaria, vel alia legitima causa visitandi subesset: quia non solum bis, sed pluries per textum in c. mandamus. de offic. Archidiac. ibi, nisi fortè talis causa emerserit, propter quam Episcopum oporteat præfatas ecclesias sæpius visitare. & in c. cū venerabilis. de censib. ibi, & ibi per Abb. & Docto. Et tempore quo hanc scribebam quæst. euenit casus de domino Archiepiscopo Burdegalē. moderno domino Carolo de Agromonte, qui pro suo iucundo aduentu subsidium charitatiuū supra clerum ad summam quatuor millium quingentorum librarum Turonen. de consensu cleri imposuerat, vt prætēditur immoderatum: à cuius impositione nonnulli eiusdem ecclesiæ canonici tanquam ab abusu ad curiam appellaue-
2 runt, vt infrà dicam quæstio. cxxxiij. † In contrarium reuertendo ad quęstio. facit tex. in d. l. fideicommissa. §. si quis decem. de legat. iij. vbi si testator legauit decem: & si illa legatarius perderet, rursus legauit, quod intelligitur si post primam solutionem amittat legatum, quod hæres tenetur ite-
3 rum, & sic bis, & non vltra tertio loco soluere. † Quid dicēdum? & gloss. in dicto §. si quis decem. soluit istud contrarium, quod aut aliquid est relictum aut promissum per hāc dictionem quoties, & tunc pluries exigi poterit, dicta l. si in annos singulos. & aliis suprà allegat. aut per dictionem rursus, & tunc semel vltra primam. dict. §. si quis decem. & sic intelligit, & concordat iura prædicta, & eam sequitur Alb.
4 ibi post Cin. quamuis † secundum eum dictio quoties, quādoque ad secundam tantum vicem extendatur, vt ibi per eum: & in eandem sententiam inclinant Bart. & Io. de Imo. in l. qui bona. §. fin. de dam. infect. dum tractant de infinitate. & etiam Alexan. ibi, cum aliis per eum allegatis. pro quo facit text. in l. si duo. §. semel. ff. arbitr. quòd si clausula fuerit apposita, toties quoties fuerit contrauentum, & pluries contrauētum est, quod pluries soluetur, vt infrà dicam. pro quo facit quod dicit Bald. in ca. tua nobis. circa finem. de appellation. quod si est data potestas arbitro prorogādi compromissum semel & iterum, non intelligitur in infinitū, sed pro duobus vicibus tantum. de hoc dixi infrà quæstion. clxv. & Iason consilio xxx. volumin. j. vbi in versic. quarto adduco. alleg. Bald. in dicta l. si duo §. semel. sed hanc solutio. glo. reprehendit Iaco. de Are. in d. §. si quis decem. quem ibi sequitur Barto. quoniam in casu d. §. gloss. non dicit verum, si testator reliquerit per verbum quoties, vel iterum, quia tunc eandem habet significationem, quam habet dictio rursus: & hoc ne hæres in infinitum grauetur: dum textus ibi dicit, non enim onerandus est hæres. ad idem text. in l. fina. in fin. ff. de bon. author. iudic. possi. & ibi Ange. in fin. idem dicit. & sic idem videtur in casu nostro, ne subditi in infinitū grauentur ab eis vltra binam vicem exigere subsidiū: per quod est dare responsum secundum Barto. ad d. l. si in annos. quæ loquitur in casu quando vsusfructus quoties amittebatur, ad hæredem reuertebatur tanquam ad dominum. Ideo noua nō grauabatur rei, aut pecuniæ præstatione: quare eo casu dictio quoties, intelligitur in infinitū, quamuis quælibet præstatio vsusfructus dicatur noua, seu nouus vsusfructus ratione noui temporis: tamen semper idem esset vsusfructus, si non fuisset extinctus. Et sic secūdum eū ille §. si quis decem. loquitur quando grauatur in præstatione nouæ rei, quod esset si nouam quantitatem distinctam à prima præstaret. quare si illa quantitas vel summa relicta quam legatarius perdit, ad hæredem peruenerit, & pluries peruenisset, pluries præstaret hæres. d. l. sicut in annos. & idem Felin. in c. ij. verſ. fallit quarto. de treuga & pace. & eodem modo respondet Bar. ad l. veluti. §. hæc vox iterum. quia ibi etiā non grauabatur hæres, licet iterū atque iterū edat rationes & instrumēta: quoniā apud eū remanet semper tātundē, scilicet originale. ideo in infinitum extēditur: hic autem grauatur: quare nō in infinitū grauari debet. Vel secundum Bal. in d. §. si quis decē. l. præalleg. veluti. §. hæc vox iterū loquitur in verbis, vbi quoties habet locum ratio legis, habet etiam locū ipsa lex. Sed in verbis testatoris, aut contrahentium, obligationis infinitas est euitanda. Et istud fuit dictum Cini in d. §. hæc vox iterum. quem ibi sequitur Bal. sed opin. Barto. sequitur Alex. ibi ver. vltimo not. & Iaſ. ibi ambas opin. scilicet Barto. & Cini amplectitur, quem §. hæc vox iterum. legit cum l. si quis ex argentariis. §. prætor ait. in septimo not.

&in d.l.duobus.§.si ei qui.versi.item limita. dei iureiuran
do.& Bart.similem fecit responsionem ad d.l. si ita stipula-
tus.quod ibi etiam non grauabatur fideiussor, cum sæpius
esset obligatus:quia sæpius mutuabatur: aliter creditor suū
perderet debitum. Et istud dicit procedere ex præsumpta
15 contrahentium mente.† Alias autem Bart. putat (ex pro-
pria vocabuli significatione)gl.bene dicere,scilicet differen
tiam esse inter dictionem quoties, & quotiescunque, vel
quandocunque ex vna parte,& dictionem rursus,iterum,&
sæpius ex alia: quoniam in alia materia dictiones prædictę
eandem habent,vt inquit,significationem:& idem dicitBar,
in l.eum qui certarum.§.fin.versi.tertium remedium datur,
ff.de verb.obligat.quem ibi sequuntur Ang.& Francisc.de
Are.& Bart.in l.j. §. si cui.ff.vt in poss.leg. & Ludoui.Go-
mesius in §.rursus.nu.vj.de actio.& Ludoui.Bolog.in d.l,
duobus.§.si ei qui.in primis interpreta.de iureiur.& Boni-
fa.de Vital.in clemen.sæpè.nume.xliiij.de verborum signi-
16 ficat.† Et idem si diceretur, quod sæpè imponere posset:
quod verificetur in duabus vicibus, l. si quis. in princip.ff.
de leg.iij.& in authent.de testibus.§.quia vero.in cap. con-
sideret.circa finem.ibi, semel vel sæpe. de pœnitent. distin.
17 v. † Sed dictio sæpius, quòd est comparatiuum, vt aliquid
addat,requirit tres vices,l.seruos.ibi.bis vel sæpius.C.ad l.
Iuliam de vi publ.l.capitalium.§.grassatores.ff.de pœ. Ali-
quando requirit quatuor vices, vt dicit gl. in l. cum quæst.
in verb.sæpius.C.de leg.& ibi de sancto Georg.nu. ij. & in
l.si idem cum eodem in ij.lectu.nu.iiij.de iurisd.om.iudi.&
Archidi.in c.nunc verò.ix.q.iij.& Alex.in l. sæpè. versic. in
18 tex.ibi,sępè de re iudi.†Sed dictio sępissimè,cum sit super-
latiuum, & addat aliquid ad comparatiuum, requirit qua-
tuor vices l.vbi autem non apparet. in princip. ff. de verb.
obligatio.Sed hoc,vt inquit de Vital.vbi suprà relinquitur
arbitrio iudicis secundū materiam subiectam,prout reperi-
tur in iure quandoque pauciores,vt ibi per eum. pro quo di
cit Bald.consi.lxvij.incipien.quia ex facto ius oritur. versi.
nec obstat si dicatur.vol.iij.in nouiter expressis:quia in an-
tiquis non reperitur,quòd dictio quandocunque,restringi-
tur secundum naturam actus, cui attribuitur, argum. l. si
vno.ff.loca.&l.damni.de damno infect.quoniam illa verba
accipiuntur secundum subiectam materiam etiam illa im-
propriando,vt voluit Alexan.cōsilio.v.puto de iure.lib.iiij,
& Ias.in prœm.feudo.versi.ij.quia & in l.is qui putat. & in
l.pro hærede.§.si quis.ff.de acquiren.hæredita.& licet verba
intelligi debeant,vt aliquid operentur, vt dictum est suprà,
tamen operari non debent, nisi secundum naturam actus,
de quo agitur,vt voluit Bald.in rubr. C. de contra.emptio.
quem sequitur Alexan.consi. xxj. versic.nec obstat.lib.v.&
Decius in l.quoties idem sermo.ff.de reg.iur.& Socin.con-
sil.xlvij.versi.præterea omnes.& versi.præterea magis. vol.
19 j.†Vnde dicit Bald.in d.l.si duo.§.semel. de arbitr. quod si
pœna sit promissa toties quoties fuerit contra factum,quod
ista promissio verificatur in vnica contrauentionem, vt bis
tantum exigatur pœna,si contra fiat.Et idem Hippolyt. de
Marsi.in repetitio.rub.ff.de fideiuss.nu. xcix.& consil.lxxx.
nu.xxxvij.vsque ad nu.xliiij.inclusiuè.& quod not.Bald.in
c.fi.de consue.& idem Ang.in d.§. hæc vox iterum. & Pau.
ibi in princip.& Ang.in d.l.oratione.de dilat.& in l.ij.§.fin.
20 versi.& credo eius opin.ff.de custo.reo.†vbi vult, quod fi-
deiussor qui tenetur repręsentare reum toties quoties vide-
bitur iudici,non teneatur nisi bis,per tex.in d.§.si quis decē.
nec obstat secundum eum d.§. hæc vox. quia ibi renouatio-
ne nunquam renouatur grauamen,dicens se in quæst.cuius-
dam captiui,pro.quo Bononien. promiserat eum repręsen-
tare ad omnem voluntatem magistri sui, consuluisse, quod
facta bina repræsentatione erat liberatus.Et idem dicit in
l.si finita in princ.de dam.infecto.& eum sequitur Rom. in
in consi.xv.plura sunt quæ quæruntur.versicu.quo ad quar
tum & Pau. de Castr.in d.l.duobus.§.si ei qui.versicu.vlti-
mo.de iureiuran.de Afflic.Deci.Neapol.xlvj.nu.iiij.& idem
sentit Ang.in l.quod si noluit.§.si quid ita.versic.tertiò not.
istum §. de ædil. edict.quòd si quis promiserit præsentare
aliquem toties quoties fuerit sibi mandatum, quòd intelli-
gatur secundum fideiussorem materiam, scilicet vsque ad
sententiam, l.Græcè.§.post litem.de fideiuss.etiam si à sen-
tentia fuerit appellatum. authē. de iis qui ingredi. ad appel.
21 in princ.† nisi secundum eum vltra verba prædicta toties
quoties dixisset,vel quandocunque fuerit ei mandatū: quia
tunc post sententia ad mandatum iudicis videtur eum teneri
repræsentare: vt illud aduerbium quandocunque, aliquid
vltrà operetur,ac illius §.si quid ita.dicens ibi istud fuisse di
ctum Bal.alibi,quod est in l.qui crimen.q.iij.versi.sed quid. C.
qui accusare non possunt.& ibi Alexan.in additio.& eos se-
quitur Cæpol.in d.§.si quid ita.versi.not.quintò istum text.
& And.Barb.consi.lj.nu.xij.vol.j.& consi.50.nu.xij. vol.ij.&
consi.xxiij.nu.v.eo.li.sed Bar.in hoc vltimo tenuit contra-
rium in d.l.ij.versi.circa hanc l.quęritur.ff.de cust. reo.quē
sequitur Roma.in d.l.Grecè.§.post litem.& Ioann.de Imo.
in d.l.si finita.volentes, quod si quis promiserit toties quoties
tantum,vel quandocunque aut quotiescunque repræsenta-
re,quòd teneatur post sententiam repræsentare. Certè ean-
dem habent significationem toties quoties,sicut dictio quā
docunque, vel quotiescunque, secundum materiam subie-
ctam,quia important infinitatem.Et tenet Bal.in d.l.ij.§.fi.
qui satisd.cog.& in l.ij.versi.pretium quandocunque.C. de
pact.inter empt.& vendi. in quæst. quando venditio fit cum
pacto de retrouendendo quandocunque,quæ non excludi-
tur tempore.quem ibi refert Hier.Cagnol.in repetitio. nu.
xl.vbi allegat text.in l.nemo potest. & Aquen. ibi,ad finem
de legat.j.ita tenere,sed in hoc contrarium est verius,quod
tali pacto.xxx.annis præscribatur, voluit Ias. in l. si mater.
circa finem.C.de instit.& substit.in l.petentes.C.de pac. &
ibi idem Aquen.Et istud sequitur Cagnol usin d.l.ij. num.
xlij.cum sequen.& idem Anton.Rubeus consi.iij. exordiē.
De contractu mihi exhibito,etiam si dictum fuerit in infi-
nitum, vt latè dixi quæstio. clxxxij. incho. & per supradicta
videtur soluta alia quæstio.in princip.& in §.in gl.j. quæst.
vltim.de præscrip.lib.consuetud.Biturig.& opi.Bar.& In-
nocen.sequitur.Alexand.in d.l.ij.§.finali qui satisda. cogan.
& in d.l.si finita.tamen ibi non figit pedem. & respondet ad
Bal.& Ang.& idem in d.consi.cxlv.versicu.ponderandum,
vol.ij.pro quo allegat tex.in l.j.§.hæc autem facultas domi-
no tribuitur toties quoties ff.si fam.furt. feci. dica. & in §.j.
instit.de eo cui libe. causa bona addi. ibi, in primis hoc re-
scriptū toties locum habet,quoties &c. quos Alb. in dictio,
allegat.in ver.toties quoties.& idem tenet Ang.Aret.in tra-
cta. malefi.in versi.pro quibus Anto.fideiussit.versi.idem si
esset fideiussor.& Hippolyt.vbi suprà.nume. 100. & Ias. in
d.l.ij §.fina.versi.ij.limita quando fideiussor.& idem in d.
l.duobus.§.si ei qui.versi. ij.intellige quia talia verba sunt a-
perta ad infinitatem,secundum ipsos.Et in isto casu opin.
Barto.de repræsentando aliquem toties quoties, vel quan-
docūque requisitus fuerit,seruatur in curiis tam spirituali-
bus,quàm secularibus.Et hanc sequitur Pau.de Cast.in d.l.
duobus,§.quoties.de iureiuran.& Bonifac.de Vital.in tra-
cta.malefi.tit.de comparito.accusat.cum for.num. lxviij.&
Geminia.consi.xcvij. ver. & hoc ostendit materia illius di-
22 ctionis,quoties.† Et alia etiam opi.in casu nostro,scilicet in
legato & relicto,aut in subsidio,& talea pro casibus prædi-
ctis super homines subditos imponenda,vel etiam pœna in
contractu pro conuentione promissa toties quoties,vel quā
docunque contrauentum fuerit,seruatur quod bis tantū im-
ponatur,vel exigatur,ne grauamen hominibus nimium fiat,
vt consuluit Cu.consil.clxxxix.versi.Quinimo propter clau
sulam,quòd toties committatur quoties contra factum fue
rit.Et idem Fulgo.consi.cxij post princ.& Bal.consi. ccxcix.
nobiles viri.versi.redeo ad primum.& in consi.sequen.ccc.
23 versi.Et dico,quòd pluralis locutio.vol.j.†Dicens quòd si
ex multis pluralibus potest resultare inconueniens, aut ma-
gnum

gnum grauamen partis, & tunc pluralis locutio duorum numero est contenta.d.§.si quis decem.Si vero non resultat aliquod grauamen,sed potius est iustum conueniens,nec illud conueniens est magnum partis grauamen, tunc intelligitur quoties opus est,id est quoties iustum est.& signanter quando agitur de obligatione multiplicanda, vel proroganda,quod sufficiat bis.d.§. si quis decem. nisi ponatur verbũ vniuersale quocunque tempore, l. qui Romæ. §. Callimachus.in fi.de verb.obliga.vt ibi per eum. Tamen moderari debet ad arbitrium boni viri, vt dicit beatus Antonius in sua summa parte secunda,titu.j.c.xiij.§.j.& hoc dictum fuit Innoc.in d.c.cum Apostolus.prout refert Alberic.in suo dictio.in verbo,talea siue exactio.tamen Innoc.meus ibi hoc non dicit & idem Alexand.in d.l.placet.de excusa.mun. ibi,& etiam dum ipse moderata imponat.per text. in d. c.cũ Apostolus.& aliis per eum alleg. Et circa taleam hominibus imponendam,ponit Masuer.formam & modum taliandi.in d.tit.de taleis.versi.item prædicta talea quatuor casuũ. ad quem recurre. Et per prædicta videtur principem non posse priuilegium super hoc concedere, vt vltra binam vicẽ possit dominus exigere taleam à subditis pro casibus prædictis,aut aliis,cum sit nociuum,arg.c.suggestum.de decimis. & tenet Matth.de Afflict.in d.constitu.Neapol.de adiutoriis exigen.fol.cclxxxij.nume.iij.

SVMMAE.

1 *Præscribi quando possint, seruitia,quæ vasallus domino debet, & nume.2.*

3 *Dominus an augere possit censum subditis suis,& nume.5.*

4 *Seruitia noua & indebita præsumuntur per vim extorta.*

Quæstio CXXXII.

Septimò & octauò,quia suprà dictum est quod alleganti libertatem incumbit onus probandi,sed an contra dominum, qui non indiguit seruitio vasalli non consistente in præstatione annua, sed incasibus,scilicet in filia maritanda,& aliis supradictis, currat præscriptio,quæ liberet vasallum.

DECISIO CXXXII.

1 DIC † quod non,per text.in c.j.§. licet vasallus. ibi,quantocunque tempore. & ibi Bald. Aluaro.& Cardin.Alexand.si de feudo defunct.côten.sit inter.domi.& agna.quia per eius effectũ dominus censetur esse in quasi possessione seruitiorum, argum.l.arboribus.§.de illo.versic.inde tractat.vsque ad finẽ. ff.de vsufruct.

2 † Nisi dominus seruitio vsus non fuerit quãdo indiguit,& ipse vasallus fuit in bona fide, vt ibi per eos. & Abb.Sicul.Imo.& Felin.in capit. ad audientiam. versic. in quantum Abb.de præscr. & Imol.& Bald. in c. ex parte Adæ.de testib.& Felin.in c.cum accessissent.versi. hanc regulam limita.de côstitu.& bon.text.in c.sancimus. de feud. sine culp.nô amitten. Ideo certat prouerbium,si necessitas non exigit,tamen patria non remittit,vt dixit text.in l.in filiis.& ibi Bar.& Doct.C.de decu.lib.x.& Bald.con. xliiij. circa fin.vol.j.& tenet Flo.in l.hæc autem iura.ff. de seruit. vrb.præd.& Iacob.de sancto Georg.in tract de roydis seu operis,versic.quintò finitur.& Masuer. in sua praxi, tit. de præscrip.& Alber.in d.rub.de muner.& ho.num.xiij.versi.sed pone quia aliquis habet homines.& Albertus Brunus in consil.præallega.xxxij.versicu. nec extat vt præsupponitur memoria.& Francis. Balbus in tract. præscriptio. fol.xxxiiij.nu.lvij.

3 † Et circa viij.q. si dominus augmentauerit censum,vel reditum antiquum suis subditis non consentientibus,nec volentibus,valeat, conclusum fuit, quod non, per tex.in d.l.cum satis.§.caueant.& ibi Iac.Rebuf.de agri. & censi.li.xj.C.& Io.de Plat.in l.domini.eo.ti. & in l.missi. de exact.trib.lib.x.& in l.quicũque.& l.pen. de omni agro deserto.lib.xj.& Spec.tit.de censib.§.nunc dicendum.versi. sæpè quoque.cum versic.seq.& Bald.in cap.j.qualiter vasal.

4 iura.deb. fide. † quia noua, vt inquit, seruitia indebita præsumuntur per vim,& impressionem extorta. Et ita dicit se respondisse cuidam magnifico viro eum super ista materia consulenti.Et ad hoc eum allegat Bertrand.consil.xvij. volu.j.cum aliis per eum allega.& Iacob. de sancto Georg. in quęst.feud.quęst.vlti.quas posuit in fine.ff.de iure dotiũ. sed solum tenentur ad veterem reditum præstandum,secũdum Petrum Iacobum in sua praxi, & alios suprà & in prima,& etiam præcedenti quæst.alleg.& pro hoc bonum textum in l.j.& ibi Bart.Ioan.de Plat.Iacob.Rebuff.& Luc.de Penna.C.in quibus causis coloni dominos accus.po.& in l. coloni.ibi,exceptis super exactionibus.&c.eodem titulo.& in l.j.C.de pascuis pub.lib.xj.signanter per Iaco. Rebuf. & Bald.in l.cum multa.C.de bonis quæ liber.& Alexand.consi.cxlv.incip.quoniam abundè & rectè.lib.ij.& Luc.de Pẽna in d.l.j.de superindic.versi.hęc eadem possent dici in quęstio.qua quæritur, an Rex possit augere seruitia bonorum feudalium maximè antiqua &c.& ad hoc text.in c.cũ Apostolus.§.prohibemus.& c.grauis.& c.prohibemus. de censi.& in c.ij.& ibi per omnes.insuper Ioann. de Anan. in iij. no.de Iudæis.& tenet. Alberic.in l.diuus.§.vsu legato. ff.de

5 vsu & habit.in l.vlt.C.de offic. præfect. præto.orien. † Hoc verum,nisi de consensu eorum augmentum factum fuisset, vt volunt Doctores suprà allega. Et conclusionem prædictam tenet Decius consil.cxcix. & sic etiam per ordinationes Ludoui.xij.artic.cxxxix.ordinatum & prohibitum dominis exigere de nouo à subditis suis. de quod per Guido. Pap.quæst.ccvij.& cccclxxij.quæ iura videntur regalia.c.vno.quæ sunt regaliæ, angariarum perangariarum, & plaustrorum. & ibi Aluaro.& quid si fructus fuerint aucti,an tunc dominus possit.

SVMMAE.

1 *Prælatus potest clero imponere charitatiuum subsidium.*

2 *Charitatiuum subsidium an imponere possit prælatus inferior Episcopo.& nume.3.*

4 *Fructuum arrentatio non comprehendit id quod datur pro iucundo aduentu.*

5 *Charitatiuum subsidium retinere videtur,qui episcopalia iura remittit.*

6 *Episcopalia iura remittens adhuc videtur quædam retinere.& numer.7.*

8 *Episcopus à quibus rebus non possit ecclesiam eximere.*

9 *Charitatiuum subsidium præscribi non potest.*

10 *Episcopalia iura quæ possint per inferiorem præscribi.*

Quæstio CXXXIIII.

Iuxta pollicitationem suprà quæst. cxxxi.factam de Archiepiscopo Burdegalen.cui in suo iucundo aduentu per clerum, vel maiorẽ partem illius fuit charitatiuum subsidium ad summam quatuor mille quingentarum librarum Turonen.vsque concessum:& supra dicta summa per commissarios ab ipso clero electos,& deputatos cottisata,& super clerum imposita: à qua fuit per nonnullos eiusdem ecclesiæ canonicos, & abbatẽ sancti Romani Blaye cum suis monachis & adhærentibus tanquam ab abusu ad curiã appellatum:dicentes non potuisse illam sine causa rationabili imponere,ac etiam esse immoderatam, & nimium excessiuam: & pariter aliquos ex eis ab huiusmodi subsidio ex priuilegio exemptos.Quæritur primo,an Archiepiscopus,aut Episcopus,vel alius inferior prælatus possit charitatiuũ imponere subsidiũ,etiã præscriptione non soluendi obstante, ita quod præscribi non possit. Secundò,quando,& ob quam causam,& quid, & quantum imponere possit.Tertiò an illud omnibus tam subditis, quàm exemptis imponere,& exigere possit. Quartò an ad illius solutionem possit eos coercere & excommunicare. Quintò,an clerici ex tali charitatiuo subsidio se grauari sentientes possint tanquam ab abusu ad supremam parlamenti curiam, vel ad quem appellare debeant & prosequi.

DECISIO CXXXIII.

1 ET † quò ad primam quæst. non est dubium, quin Papa, Cardinalis, Patriarcha, seu Archiepiscopus siue primas, ac Episcopus possit charitatiuum imponere subsidium, tamen moderatum. De Papa patet in c.fin.de dila. Et etiam patet quãdo petit decimam fructuum,c.ad deliberandam. de Iu-

dæis.& cle.fi.de deci.& Anto.de Butr.in c.peruenit. in fin.
de immunitate eccle.& Gemin.consil.lxxiiij.versi.sed quia
Papa.& Petr.de Belluga in Specul.princi.cxviij. nume. vij.
De aliis prælatis patet in c.conquerente.de offic.ordi. & c.
cum Apostolus.& prohibemus.de censib. & c. quia pleri-
que.de immunitate eccle.& cle.frequens.§.in exigendo. de
excess.præla.& vtrobique per Doct.& in extrauag.Benedi.
xij.vas electionis.de censi.quæ commentata fuit per Ioan.
Franc.de Paninis,& inter communis extrauag.sita,& quam
inserit idem de Paninis in tract. suo de visitatione,vt refert
Feli.in c.cum ex officij.versi. cæterum estote memores. de
præscrip.& idem de Paninis in tract. suo de charitati subsi.
& Gemi.in d.consi.lxxiiij.vers.nec mirum, quia id possunt
Episcopi.& Petr.de Belluga.in Speculo principis num. vj.
& Ia.Bonaldi.in addi.tracta.de iure geniture.Ioan.de terra
rubea in ij.arti.primi tract.in versi.thesaurisare. in princip.
& Chassa.lib.consue.Burg.ti.*des iustices*.nu.xj.& seq.vsque
ad nu.xxix. Et inter quatuordecim iura Episcopalia quæ
Abb.Sicu.enumerat in d.c.conquerente. istud est vltimum.
& idem in c.dilectus.post Inno.ver. quintò est de lege diœ
cesana charitatiuum subsidium.de offi.ordin. & Bald.in l.si
quis ad declinandam.versi.item ad charitatiuum subsidiū.
C.de Episco.& cle.& Luc.de Penna in l.generali.versic.an
autem authoritate propria Episcopus.C.de decurio. lib. x.
2 & Alber.in rub.C.sine censu vel reliquis.† Et idem videtur
dicendum in aliis prælatis inferioribus Episcopis,vt voluit
gl.contra tamen tex.in d.cap. cum Apostolus. §. prohibe-
mus.ibi,archidiaconi vero siue decani nullas exactiones,si-
ue taleas in presbyteros,seu clericos exercere præsumāt. &
glo.ibi in verb.exactiones . dicit, nisi ex causa rationabili
& manifesta:quam ibi sequuntur. Rofre.& Goffr.& Archi.
in c.dilectum censum.xciiij.distinct.in princip.& ibi viden-
tur sequi Domini.& Cardi. Alexand.remittentes se ad per
eos dicta in c.cauendum.x.quæst.iij.& in ca. iuxta sanctio-
nem.xvj.quest.j.sed ibi loquuntur in Episcopo:sed commu
nis opi.est in contrarium,quòd non possint,nisi hoc habeāt
ex priuilegio aut consuetu. vt tenet Host.in d.c.cum Apo-
stolus.quem ibi sequitur Abb.versi.in glo.in versi. exactio
3 nes.& Feder.de Senis consil.ccxviij.aut† nisi essent superio
res,& capita alicuius ordinis,vt in priori generali totius or-
dinis Eremitarum Camaldulen.vel alterius ordinis,vt vo-
luit Calde.consi.iij.de censib.idem de Paninis in d. tracta.
4 & Chass.in d.tit.*des iustices*.nu.xxvj.xxvij.& xxviij.† Et de
Archidiacono,& eo quod datur sibi in suo iucundo aduen
tu,ꝙ cedat eius firmario facit mentionem Old.consi.cxxix.
& glo.prag.sanct.ti.de annatis.§.voluit tamen.in verb.fru
ctibus.in fin. vbi dicunt quòd in venditione seu firma fru-
ctuum Archidiaconatus,non venit iucundus aduentus, qui
potius debetur personæ Archidiaconi,quam Archidiaco-
natui.arg.l.j.§.penul.ff.si quid in frau. pa.pro quo tex.in c.
generali.& ibi Domin.in prin.versi.not.pro consuet. anti-
qua.de elect.lib.vj.& in l.vsufructu legato.& ibi Bald.& la-
tius Alber.in vlti.quæst.de vsufr.& Feli.in d.c. accedentes.
versic.simile est quod scribit Oldr. & dixi suprà quæstion.
xix.inchoan.quò ad secūdam quæstio. videtur.quibus adde
Bal.in l.diuortio.§.quod in anno.versic. quærebatur.& ibi
per Moder.ff.sol.matr.& Paris de Puteo in syndi. in versic.
prouentus.versi.tamen hoc fuit consil. Oldr.& quid de ca-
pitulo sede vacante , an possit imponere hoc subsidium , &
glo.in ca.cupientes.§.ad hoc.in verbo,aliunde.de elect. lib.
vj.tenet quòd ex causa possit.de quo ibi per Doct.& dicam
5 in seq.q.† Et taliter hoc ius competit Episcopo,vel Archie
piscopo,quòd ab eo eradicari non potest, quia remittendo
iura Episcopalia,non videtur charitatiuum auxilium remit
tere,vt tenet Host.Ioan. And. Ant.de But.& Abb. Sicu.in
6 capit. cum venerabilis. de censi.† Quinimo secundum glo.
pen.videtur semper retinuisse quatuor iura,scilicet procura
tionem,visitationem, correctionem , & cathedraticum. Et
idem Mari. Soci.in tract.de visita.lib.xj.quæstio.vj.xiij.in
principal.quæ.versi.secundo limitatur.& Guliel.Rouille in
compendio iustitiæ , versicul. prosequendo propositum. &
Host.in cap.j.de stat.regu.& Henric.Bohic in d.c. cum A-
7 postolus.versi.dicit tamen Inno.hic.† sed Ioann. Andr. &
Docto.in d.cap. cum venerabilis. addunt alia quatuor iura
Episcopalia,scilicet reuerentiam, charitatiuum subsidium,
institutionem authorizabilem, & ea quæ sunt ordinis Epi-
8 scopalis.† Licet secundum eos in quinque ex prędictis casi-
bus possit Episcopus expresse de consensu capituli eximere
ecclesiam per modum cuiusdam vicariæ perpetuæ,tamen à
cathedratico,reuerentia, & subsidio charitatiuo non potest,
vt ibi per Abba.licet possit consue.minui, tamen non in to
tum,vt voluit Albe.in ij.parte statu.q.cv.& seq. per text.in
c.tua,cum ibi no.per Inno.de deci.& glo.& Doct.in c.à no
bis.eod.tit.refert & sequitur Alex.consi.cxxxiiij. nu. xlviij.
li.vj. Nec pariter capitulum, aut totus clerus sede vacante
posset per suum statutum diminuere charitatiuum subsidiū
(vt pater dictam Extrauag.Benedic.xij. Vas electionis) in
pecunia taxatum.& tenet Lapus allegat.xx.inchoan. si sede
vacante.& Franci.de Paninis in d.extrauagan.Vas electio-
nis:quia hoc esset contra ius commune, secundum Lapum,
ideo non valeret, quoniam capitulum non potest statuere
contra ius,c.fin.de offi. Archidia.Sed de iure communi E-
piscopus eligere potest charitatiuum subsidium,iurib.suprà
alleg. Tum quia esset contra charitatem & laudabilem con-
suetudinem,quæ tolli non possunt per statutum.c.ad Apo-
stolicam.& c.suam.de simo.& aliis rationibus per eum alle-
gat. Item quia per indirectum præiudicaret sedi Apostoli-
cæ, quia sic de facili non posset cameræ Apostolicæ solui
debitum pro bullis, annata, & aliis multis, considerato ec-
clesiæ statut. & enim sequitur Franciscus de Paninis in
trac.de potestate capituli sede vacan.quæst.vj.principa.ver.
quærit Lapus allega. xx. Quinimo plus dicit Zabarel. in d.
§.prohibemus.quæst.ix.quòd si de consuetud. antiqua plus
solui pro tali subsidio solitum fuerat,quod non obstante sta
tuto cleri,quod obseruetur cōstitutio prędicta, Vas electio-
nis,nihilominus Episcopus exigere peterit solitam pręsta-
tionem : quia clerus non potuit imponere legem superio-
ri,c.cum inferior.de maiorita.& obed. dicens obtentum sic
9 fuisse.† Nec etiam si præscripta esset talis constitutio, quia
contra eam hoc subsidiarium ius præscribi non potest,cum
de iure communi sibi spectet,per iura suprà alleg. & tenent
domini de Rota Decisi.dclxxvj.aliàs decis.ij.inci.dic quod
subsidium.titul.de censib.in antiq.& Ioan.de Ana. Hostiē.
in d.c.cum venerabilis.in fin.& Anto.tit.de censi. & Zaba-
rel.in d. §.prohibemus.q.iiij.in fin.& ibi Abb.Sicu.versicu.
nunquid autem potest præscribi &c.quoniam hoc ius impo
nendi consistit in potestate ipsius superioris:sed ea quę sunt
facultatis , impræscriptibilia sunt , & in eis non currit
pręscript. allegat nota. per eum in capitul. ex parte. ver-
sicul. secundo potest solui.de concess.præbend.& Cin.in l.
ij.C.quæ sit long.consuet.de quo ibi per Alber.super rubr.
versi.quid ergo si longissimo tempore.& quod no. Abb.in
consi.xciij.ver.concludo ergo.vol.j.& in d.c.accedentes. &
ibi Feli.& idem Calder.consi.ij.ante fi.versic. & idem dico
de charitatiuo subsidio.tit.de præscrip.& Franci. Bald. in
tracta.præscrip.in j.parte.v.partis princip.nume.cv. versic.
nec etiam.& Abb. in dict. capitul.dilectus.& Feli.versicul.
circa nouum.de offici. ordinat.quod tamen Abb.in consil.
xxvj. volumin.ij.dicit esse verum in clericis secularibus,qui
aperto iure tenentur ad illud, sed non in monachis vtrius-
que sexus ex priuilegio aut præscriptione exemptis. Et
de isto vlti.consilio.Abb.facit mentionem Feli.in dict.cap.
accedentes.versicul.post hæc reperi Abb.& in dict. capitu.
10 cum ex officij. versicul. limita quarto. de præscript.† Sed
an alia iura Episcopalia , quæ sunt dignitatis & iurisdi-
ctionis, possint per inferiorem Episcopo præscribi, vide
Abb.Sicu.& Felin.in capitu.cum contingat.de foro com-
petent.& Abb. in capitu.fina.post Ioann. And.de offic. Ar-
chidia.

chidia.& Abb.in c.literas.de restit.spolia.vbi loquitur de maiori Archidiacon.Bituricen.& in ca. auditis. & ibi per Feli.de præscript.& in c.accedentibus.de exces.prælato.& in c.j.de consangui.& affi.vbi text.loquitur de Archipresbytero,qui potest ex consuetud.vel concessione cognoscere de causis matrimonialibus.Et idem de eodem cum capitulo ecclesiæ cathedralis ponit Calderi.consi.ij.tit.de præscriptio.prout Archipresbyter Vicecomitatus de Fronsaco prætendebat contra dominum Burdegalen. Archiepiscopum fundatum de iure communi in iurisdictione omnium causarum,tam matrimonialium,quam criminalium. Vnde debebat per iura suprà allegata probare de titulo.& Ioan. Fab.in §.retinendæ.versi.item no.quod agens vti possidetis.instit.de interdi. vel consuetud. præscripta: quod fieri potest.c.irrefragabili.§.excessus.de offi.ordi.& iurib.suprà alleg.Et Gemi.consil.cxxxij.versi.item ex priuilegio,consuetudine vel statuto,quod non fecit:qui tamen Archipresbyter probauit per acta suæ curiæ præscriptionem xxxij. annor.& per aliquos testes rusticos xl.annorum:quæ tamẽ non videtur sufficiens sine titulo,& per alios testes videtur probasse immemorialem:quod tamen non fecit,cũ tanti tẽporis præscriptio,cuius initij memoria non existebat in cõtrarium,requirebatur,cum sit cõtra ius capit.j.de præscrip. lib.vj.& tenet Abba.Sicul. in d.c.auditis & Bald. in tracta. de præscrip.in j.parte v.partis princip.numero lxxxiij.quę. est xj.quæst.tamen in hoc casu sufficit præscriptio quadragenaria, per text.in dicto c.auditis.& Bald.consilio lxiiij. versi.tertiò.vol.j.incip.casus talis est, reuerendus pater. & consi. cix.inchoan. Archipresbyter.volumin. iij. Dum tamen non fuerit interrupta, vt ibi dicitur,prout fuit in isto casu.

SVMMAE.

1 *Charitatiuum subsidium quale possit Episcopus imponere. & nu.5.6.7.8.9.10.& 11.*

2 *Charitatiuum subsidium quibus ex causis imponatur.*

3 *Vasalli ecclesiæ in quibus casibus teneantur iuuare prælatum. numero.4.*

Quæstio CXXXIIII.

Quibus in causis charitatiuum subsidium sit imponendum per Episcopum.

DECISIO CXXXIIII.

QVO ad secundam quæstionem quando & pro qua causa,& quid,& quantum possit Archie-
1 piscopus imponere.† Dic quod in initio promotionis & consecrationis suæ,post tamẽ possessionem illius adeptã,& hoc pro solutione bullarũ,& annatæ,& aliis necessitatibus,& debitis, quibus est ob id grauatus, vt volunt Hostien Ant.& Abb.Sicul.an d.c.cõquerente.de offi.ord.& in c.vt prætéritæ.de elec.& ista est causa rationabilis & manifesta,ac secundum ipsos notoria,per quam iura prædicta permittit Episcopis charitatiuum imponere subsidium.& Cald.in d.consi. iij.titu.de cẽsi.& cõsil.ij.de præscriptio.& Pet.de Ancha.in d.c.cum Apostolus.nu.iiij & Franc.de Paninis in d.tractatu de charitati.subsid.& Chassanęus lib. consuet. Burg. tit.*des iustices*
2 nu.xxxiij.vsque ad nu.xlj.† Pro quo Papa Io.xxij.quæsiuit à domino Old.vt refert Albe.sub rub.C.sine censu vel reliq.& in l.fi.versi.item quæro an habens iurisdictionem in villa,vel castro &c.C.de iurisdi.om.iudi. quæ erant causæ iustæ petendi à subditis charitatiuum subsidium.Cui respõdit,quòd necessitas & vtilitas reipub.vt emptio rei, vel alia causa ecclesiæ necessaria,prout habetur in eius consilio ciiij. quem sequitur Albe.vbi suprà & Gemi.consilio lxxiiij. vbi consuluit Papam pro recuperatione ciuitatum & locorum ecclesiæ Romanæ occupatorum charitatiuum subsidium posse imponere:pro quibus recuperandis octuaginta millia florenorum promiserat. Et idem Pet.de Belluga in dicta Specu.princip.nume.vj.& vij.vbi alleg.tex.in l.iubemus nullam.C.de sacrosan.eccle.& Bal.ibi,arg.illius,tenẽtem neminem à necessitatibus eminentibus propter bellum ecclesiæ Romanæ esse excusandum, ratione etiam priuilegij,siue fuerit concessum dignitati,siue religioni,siue personæ:quia vtilitas publica est cuilibet priuilegio præferenda,
3 quod dicit esse notatu dignum.† Sed in regno Neapolitano tenentur vasalli ecclesiæ adiuuare prælatũ ecclesiæ in quinque casibus,vt habetur in constit.de adiuto.exigẽ.& ibi de Afflict.num.ij.Primò,quando prælatus recipit cõsecrationem.Secundò,quando cum Papa est vocatus ad concilium. Tertiò quando prælatus fuit per Regem vocatus pro seruitio exercitus Regis:& de hoc dixi in tract.de autho. magni consilij,& Parlamẽtorum regni,in magna additio.Quartò, quando contingit Regem vocare in suo seruitio prælatum. Quintò,quando Rex venit hospitatum in Episcopatu pre-
4 lati,à quo recipit expensas.† Sed isti vltimi non seruãtur in
5 hoc Franciæ regno.& eum vide ibi,nu.iiij.& nu.xl.† Quãuis Gemin.in consi.xlviij.inchoante, presbyter Franciscus rector. versiculo idem dicendum de secunda partita, velit ecclesiam non teneri ad immensam,& excessiuam impẽsam bullarum,per textum & glos.in c.cupientes.§.ad hæc.de e-
6 lect.lib.vj.c.vt prætéritæ.eodem titu.† Tamen primum verius,quod sequitur Ioan.de Imo.in d.c.conquerente. in fi. versicu.in glo.fi.cum sequen.q.& idem Zabar.in d.ca.cum Apostolus.§.prohibemus.q.vij.dicens ita communiter fieri per prælatos exigentes charitatiuum subsidium in princi. promotionis.Et est secundum eum arbitrarium:tamẽ si Episcopus indebitè arbitretur,potest appellari ab eo,vt infrà dicam in vltim.q.& tantum secundum eum petunt, quantũ in curia Romana pro primis fructibus soluerunt, & quandoque minus.& idem dicit in clemen.j.versi.nonnulli.in iij. opposi.& j.q.& ij.& idem Ioan.de Imo.ibi,ver.glo. in exigendo.& Archidia.in viij.nota.& Guliel.de Monte Laud. in versi.subsidia.& idem Abb.Sicul.ibi,& Cald.in d.consil. iij.quia pro solutione annatarum à subditis paratur exigendi materia(vt inquit glos.pragma.titu.de anna. post princi. ver.annatarum.) prout quotidie videmus promotos à subditis pecunias exigere sub velamine iucũdi aduentus,quem (vt ait) tristem & metum potius appellant. Et idem beatus Anto.in sua summa,parte iij.versi.xx.c.ij.§.x. ante fin.versi.
7 sciendum etiam de charitatiuo subsidio &c.† Asserens cõsuetudinem in aliquibus locis esse introductam, quia Episcopi cum à principio suscipiunt possessionem Episcopatus,exigunt ab omnibus ecclesiis sibi subiectis charitatiuũ subsidium secundum portionem beneficiorum.Nã habent soluere annatam curiæ,ac etiam bullarum expeditionem,& sibi de multis in principio prouidere:ideo vt in huiusmodi expens.iuuentur,permissum est ei imponere,dũ tamen moderatè imponant,& ad hoc dicendum se fundant Hostien. Cald.& Docto.suprà allega.super tex.d.ca.vt prætéritæ.ibi,de bonis patriarchatus fiant totaliter,quem text.exponit primò Hostien.ibi,id est,communiter à toto patriarchatu, hoc est secundum eum, quòd expensæ prædictæ ab omnibus de patriarchatu soluẽdæ sunt,seu ab omnibus contribuendum.alleg.c.mandata.de præsump.concludens cõsuetudinem sub hoc (si sit) attendendam si verò nõ appareat, dicit illas expensas esse fiendas de bonis prælaturæ,sequen. opinionem Goffred.quoniam ipsius principaliter interest, nisi essent graues expensæ excedentes fructus prælaturæ: quia tũc subditi contribuere debent,cum ad charitatiuum subsidium teneantur,d.ca.cum Apostolus.& Abb.Sicul.in d.c.vt prætéritæ.versi.& per hoc soluitur alia quæstio secũdum opin.Goffred.quòd illæ expensæ fieri debeant de bonis prælaturæ.per illum text.& in c.cupientes.§.ad hæc.& §. penultim.eo.titul.libr.vj.& hanc sequitur Chassa.vbi suprà.
8 nume.xv.† Tamen opin.Hostien.sequitur Anton.de Butr. in d.c.vt prætéritæ.versi.oppono.& idem Pet.de Anchara. ibi,in iij.notab.& Zabar.in ix.quæstio.licet dicat opi.Goffr. esse de iure veriorem:tamen Episcopus, vt inquit,poterit fortè ex hac causa petere à subditis charitatiuum subsidiũ.

Et quamuis nonnulli velint intelligere text.in d.c.vt præteritæ,dum dicit, de bonis patriarchatus fiant totaliter:aut reddantur,&c.de tota prouincia patriarchatus siue metropolitana seu primatiali,quæ ad subsidium prædictum tenētur,arg.not.in c.pastoralis.de offic.ordina.& tenent Henri.Bohic.in d.c.cum Apostolus.in prin.versi. Si quæritur de Archiepiscopo,tamen secundum eum, & Docto. intelligitur de bonis & fructibus beneficiorum in sua diœcesi existentium tantum, si suæ prælaturæ fructus non suffi-
9 ciunt.† Et in hoc conueniunt omnes Docto. quòd si fructus & prouentus Episcopatus,vel Archiepiscopatus non sint ad annatam,& expeditionem bullarum,ac impensarum consecrationem, & adipiscendam dignitatem Episcopatus soluendam sufficientes, prout dictus Archiepiscopus Burdeg.in medium adducebat:& qui suum fecerat iucundum aduentum, & introitum tempore quo ibi dominus noster illustrissimus Franciscus Rex Franciæ recipit ex Hispania reginam. Vnde in Florentina diœcesi, vt refert beatus Anto.vbi suprà,stat bulla Eugenij quarti, prohibēs non posse pro charitatiuo subsidio exigi vltra septigentos florenos, Aliàs Archiepiscopus plus exigendo incidit in excommunicationem, vt ibi: & Neapoli est pariter constitutio,quod non possit exigi vltra quartam partem,vt refert Matth.de Afflict.in Decis.Neapol.cxxxvj.& per not. in consti.Neapol.de adiuto.fo.cclxxxv.nu.xlj.&in sequen-
10 ti constit.de adiu.pro militia fratris.† Sed hodie est determinatum,per dictam extrauag.Benedi.xij. Vas electionis. versiculo præmissis quoque adiiciendo &c. quod scilicet à qualibet ecclesia plus hoc nomine exigere pecuniæ, quàm exigeret nomine procurationis ratione visitationis. Et ibi Fran.de Paninis,& Berna.Landria.in addi.Abb.in d.capitulo cum Apostolus.in fi. Et si vltra illam summam contingeret Episcopum etiam à volentibus exigere, non careret scrupulo cōscientiæ,vt dicit Lapus alle.xxxvij.pro quo facit text.in dicto capitulo quia plerique, ibi quærunt prædam potius,quàm subsidium in subditis.Sed in hoc Zaba. sentit contrarium in d.§.prohibemus. versicul.viij. quæro. quod ab illa taxa potest recedi, cum non fuerit vbique recepta,imò quasi penitus est ignot.pro hoc fuit c.pastoralis. de fide instru.idem Dominic.in c.felicis. versic. quid con-
11 tineatur appellatione pecuniæ. de censi. lib. vj.† Sed primum videtur verius & sanctius. Et ideo in causa prædicta domini Burdegal. Archipræsulis curia petiit exhiberi rotulum pecuniarum quotannis ratione visitationis perceptarum.argum.l.vnicæ.ibi, cum scimus esse naturæ congruum,eas tantummodo pœnas exigi,quæ vel cum competenti moderamine proferuntur,vel à legibus certo finæ cōclusæ statuuntur. C.de senten. quæ per eo quod interest. profer.

SVMMAE.

1 *Charitatiuum subsidium an exigatur à religiosis exemptis.& nume.4.*

2 *Charitatiuum subsidium,an exigatur à pauperibus clericis.& nume.3.*

Quæstio CXXXV.

A pauperibus clericis,& religiosis an sit subsidium charitatiuum exigendum.

DECISIO CXXXV.

TERTIA quæstio est,an charitatiuum sub-
1 sidium possit à monasteriis,& religiosis exem
ptis exigi,sicut à subditis.† Inno. in c.j.de statu.reg.videtur primo tenere,monasteria exem
pta ad hoc subsidium prestandum nō teneri:& sequitur Io.
Andr.& Archid.in c.j.de præben.li.vj.& Zabarel.in d.c.cū
Apostolus.§.prohibemus.q.x.quia exempti, qui non sunt
sub eo,ad illud nō tenētur,d.cle.frequēs.§.in exigēdo.de ex
cess.præla.sed bene ad subsidiū Papę aut alterius superioris:
remittendo tamen se ad per eum dicta in d. §. in exigendo.
in vij.nota.vbi idē tenet.& Abb.Sic.in cōs.xxvij.vol.ij.sup.

2 in j.quæstion.in fin.allega.† Et videtur idem in pauperibus clericis beneficiatis:quòd cōpellantur contribuere,ne diuites inęqualiter grauentur,c.licet,de censi.vt tenet Hostien. in dicto c.cum Apostolus,quem ibi sequuntur Doctores. & idem in dicto c.conquerente.& Zabar.in xv.not.& Frā-
3 cis.de Paninis in dicto tracta.de charita.subsi.q.xxx.† Tamen in contrarium facit quod dicit Bald.in authent.defuncto.C.ad Tertul.quòd pauperes quorum industria est necessaria ad alimenta,& eorum victum non debent cōtribuere ad onus collectæ per principem,Papam, vel communitatem impositæ.& sequitur Gerald.de Petra sanct.singu. suo lxxiij.inchoan. pauperes.cum aliis per eum alleg.& singul. 100.versic.Et prædicta faciunt.& Petr.de Vbal.in tractatu collectarum,num.ix.& xij.in additio.vj.& quod no. Maria. Socin.in tracta.de visita.libro xj.quæstion.viij.& signanter in versicu.sed pone ecclesia visitata.versicul. octauò quæro vtrum paupertas tribuat legitimam causam denegādi procurationem.& Lucas de Penna in l.fina.in verbo rerum angustias.C.de iis qui nume.libe.libro x. Et habentes beneficia debilia non subiiciuntur solutioni decimarum,vt voluit Geminia.consilio lxxxv.versi.ex quibus concluditur:& etiā dicit moniales pauperes non comprehendi, nec debere contribuere,vt ibi versicu.super alio dubio. Et pariter dicit canonicos nō teneri ad decimam Papalem de quotidianis distributionibus,vt ibi,versicu.quò ad quotidianas:quia pauperibus debent remitti,cum paternè debeat se agere, vt dicit gloss.in l.omnes.C.de anno.& tribu.libro x.ratione cuius ego feci erga dictū Archiepiscopum Burdegalen.quod nihil pro hoc charitatiuo subsidio ab hospitali sancti An-
4 dreæ exigeretur.† Sed contrarium, quòd exempti teneantur,vt tenet Innocen.in dicto ca.j.de statu regula. quem sequitur Hostien.in dicto capit.conquerente.& in summa de officio ordi.§.j.ver.nunquid Episcopus.& quod ab omnibus exigi possit,tenet Paul.de Leaza.in dicta clementin.j.§. in exigendo.& idem Zabar.in iij.contrario.& in j. quæstio. per illum textum.hoc clarè probante,qui permittit Episcopo ab exemptis exigere,dum tamen modum non excedat, cum ibi solum prohibeantur excessus,& non exactio. & idē Gulielmus de monte Laudu. & Bonifac.de Vital.nu.xlvj. & idem per illum textum tenet Henri.Bohic.in dicto c.cū Apostolus.in principio. versicul. & nota quod Innocētius & Abb.Sicu.in d.c.conquerente. remittendo se ad per eum dicta in c.j.versi.item tangit Innocen.de statu regu.& ibi nō figit pedem.red recitat opin.Doctor.se iterum remittendo ad dictum c.cum Apostolus.vbi nihil dicit,sed in cons.prę-allegato xxvj.versi.circa tertium de charitatiuo subsidio.& versi.sequenti.dico circa quartum.volu.ij. dicit quòd si essent exempti & tuti consue. vel præscriptione tanti temporis,cuius initij memoria non existit,aut priuilegio nominatim exempti,tūnc ad id compelli non possunt,cap.accedentibus.de priuileg.& c.cū instantia.de cens.& cle.j.eod.titu. & ipsum sequitur Feli.in d.c.accedens.versi.post hæc reperi.& in d.cap.cum ex officij.versicu. limita quarto. de præscription.& idem Cuman.consil.100.viso tenore literarum apostolicarum,quoniam Papa potest aliquos ab hoc subsidio eximere, vt tenet Geminianus in præallegato consilio lxxiiij.ex his ergò concluditur.cum sequen.vsque ad finem. tamen ex causa rationabili & moderatè imponi eis poterit. d.§.in exigendo.& idem Ant.de Butr.in d.c.cum Apostolus.& de Belen.in additio.ad Abb.ibi, versicul. item adde, quòd Episcopus.

SVMMAE.

1 *Charitatiuum subsidium sibi dari an ipsemet prælatus per censuras coget.& nu.2.*

3 *Charitatiuum negantes subsidium non debent ad secularem iudicem recurrere.*

Quæstio CXXXVI.

Charitatiuum subsidium non potest prælatus per se imponere: sed si imponatur,an ad iudicem secularem sit recurrendum.

DECISIO CXXXVI.

QVARTA & quinta quæstio, an Archiepiscopus, vel Episcopus qui imposuit charitatiuũ subsidium, possit ad eius solutionem per excõmunicationem eos coercere. † Et quidam secundum Innocen. in d. c. cum Apostolus, tenent quòd non possit per se, sed per superiorem, qui se facilem ad cogendum eos reddere debeat, vt tenet Hosti. ibi. Et superior erit metropolitanus respectu Episcopi, vel Papa respectu metropolitani. cap. pastoralis. de offi. ordi. & c. aduersus. de immu. eccl. & istam tenet Cald. in d. consi. ij. de præscrip. ne sit iudex in causa propria. l. vnica. C. ne quis in sua causa. & idem Bal. in c. j. in fi. de cap. qui curi. vẽdi. & Iac. de S. Geor. in tractat. de homag. versic. addo vobis quod super imposi-
2 tione talearum &c. † Alij vero dicũt, & probabiliter, quòd ipsemet Episcopus poterit agere per censuras ecclesiasticas, si necessitate ostensa precibus & monitis nolint obsequi. Et istorum opinionem sequitur Innocentius & etiam Pet. de Anch. & Abbas Siculus. in dicto c. cum Apostolus. & idem Bonifac. de Vital. in dicta cle. frequens. §. in exigendo. numero xlvj. & Bald. in d. c. conquerente. versicu. quæro vtrum charitatiuum. cum sit hoc ius necessitatis, vt tenet Rota. Deci. ccccxliiij. aliàs decis. xix. tit. de dol. & contu. inchoã. extra rotam petebatur. in nouis. Et sic fecit dominus Archiepiscopus Burdeg. de Agromonte, qui eos monuit
3 sub pœna excommunicationis. † Et per ista videtur solui quinta & vltima quæstio, quod clerici ex tali charitatiuo subsidio sentientes se grauatos, & monitos, non possint tãquam ab abusu ad supremam Parlamenti, nec Curiam, nec ad alium secularem iudicem appellare, aut recursum habere: quia (vt inquit Inno.) quem sequitur Hosti. in d. c. cum Apostolus. si clerici referant quæst. dicentes se grauari, vel causam ob quam petit subsidium nimis esse irrationabilem, quod ad immediatos eorum superiores recurrere debent, vel si Episcopusmet de negatione clerici conqueratur, quod tũc arbitri eligendi sunt. & idem dicunt ibi Zabarel. in d. §. prohibemus. quæst. iij. & Ancha. in fin. & Abbas Sicul. versi. quis autem erit superior. & idem Zabarel. post Pau. de Leaza. in d. in clem. versic. nonnulli. quæst. ij. & Host. in summa tit. de censib. §. ex quib. cau. ver. quid si subsistens dicat. & Oldra. consi. ccxxxiiij. vers. secundo dicendum est.

SVMMAE.

1 *Dotem secundo viro promittẽs, an eandem cum primo censetur promittere. & nu. 3.*

2 *Dotem primam an possit pater viduæ minuere.*

Quæstio CXXXVII.

An promittens dotem secundo viro videatur in dubio eandem dotem primo viro datam, vel vltra illam primam promisisse secundam: ita quod teneatur ad vtranque.

DECISIO CXXXVII.

1 ET † videtur primo, in dubio eandem dotem tantum promisisse, vt tenet Cin. in authen. sed quamuis. C. de rei vxo. actio. quæst. iij. per illum text. Et idem in muliere vidua promittente dotem. l. dotem. j. ff. de iure dot. Et pariter in extraneo, l. cum maritus. §. Titius. ff. de pact. dota. & gl. in dicta l. dotem. tenet in dictis casibus & ibi Bal. & Iac. de sanct. Georgio, & idem Salice. in d. authen. quamuis. in v. quæst. & Pau. de Cast. in l. si mulier diuerterit. in tex. ibi, reintegrato. & vers. sed quæro. ff. sol. mat. allegans Bar. in sua quest. mulier habens magnum patrimonium. in solu. quæst. versic. primo casu. & sequitur Socin. in cons. lxix. inchoan. viso laudo. nu. xiiij. & consil. lxxx. nu. j. & num. xxiiij. & Guid. Pap. quæst. ccclxxv. ante fi. versic. sed quæro si pater secundo maritet filiam. per text. in d. l. dotem. dicens se consuluisse quidam perito litiganti, & vtranque dotem primam & secundam dotem sibi promissam petenti, non posse primam petere dotem, ostendens sibi illam l. dotem. qua visa composuit pro sua parte. & idem Francis. Curt. iunior consi. clxiij. nu. viij. & Guliel. Benedict. in sua repe. cap. Raynutius. numer. xv. & xviij. qui malè refert Guid. Pap. in dicta q. ccclxxv. dicentem sic fuisse adiudicatum. & idem tenuit Abb. Sicul. cõsilio xlvj. versi. venio ad secundum dubium. volu. j. & latius consil. lxxxj. eodem lib. etiam si pater dotem primam soluto matrimonio exegerit, quam posteà secundo viro dedit, aut legauit: quia videtur animo compensandi dedisse, per textũ in l. si cum dotem. §. si pater. sol. mat. Sed in casu nostro filia exegit, vt infrà dicam, & idem tenet Signor. de Homed. consi. ccciij. exordien. super dubiis, seu quæstionibus. vers. prætereà dixit dubitari circa consilium meum. & Stephan. Bertrand. consi. xxxv. nume. xj. cum sequent. volumi. j. antiq. vbi communiter concludunt per iura suprà allegata, locum habere, cum primò legat quantitatem pro dote, & posteà dat dotem, quòd animo compensandi dedisse videatur: secus si legat speciem, & posteà dat dotem: vel contra: quia tunc de specie ad quantitatem non fit nec cadit compensatio, l. fina. ff. de compen. & l. si conuenerit. ff. de pignor. actio. & ita voluit Bartol. & omnes in dicta l. huiusmodi. §. cum pater. de lega. j. & Iacob. de sancto Georg. in l. cum pater. numer. j. & vij. ff. de iure dot. vbi primo ponit regulam, & quatuor casus
2 fallen. quòd animo compensandi videatur relictum. † Et illam primam dotem pater minuere non potest, per text. in d. authenti. sed quamuis. nisi diminutum fuisset eius patrimonium, vt ibi dicitur. & Paul. de Cast. consi. xj. versic. Si verò nubat. volum. j. & Fran. de Curt. cõsi. xxvij. sed bene augere potest. Et ista casu quo reperitur augmentata, censetur prima dos, vbi nihil dictum fuit, comprehẽsa, vt iuribus supradictis, & d. l. huiusmodi. §. cum pater. & ibi Alexan. in iij. limit. & in d. cap. cum dotẽ. §. si pater. solu. matrimon. & hoc Alexan. in d. §. cum pater. quæstio. penul. dicit esse verum, si dos prima fuisset ante secũdam promissionem dotis exacta ab hæredibus primi viri per ipsam filiam, aut eius patrem: aliàs secus, si exacta prius non fuisset: tunc vtramque dotem poterat filia petere, aut eius secundus vir, cum secundo loco pater non tenebatur filiam dotare, vt suprà dictum est ea. q. Nec videtur dedisse animo commensandi cum prima dote, l. cum quidam vxori. & l. creditorem. ff. de leg. ij. Sed hæc Alexand. decisio videtur esse de directo contra tex. in dicta authen. sed quamuis. & pariter contra glo. in dicta l. dotem. vbi dos secundo viro simpliciter data, videtur eadem cum prima, non distinguendo an prima fuerit exacta, vel non, nisi expresse de ipsa dote fuisset prælocutum. Et sic cõclusum fuit in causa nobilis Goffred. de la Marchonie rei, cõtra nobilem etiam virum dominum de sancto Iuliano actorem, cuius vxori pater & frater secundo promiserant dotem in duplo maiorem, non facta mentione de prima dote, iam tamen exacta, quæ comprehensa esse videbatur in secunda: quam quidem super additam, & excedentem summam primæ soluit. Ideo dotem istam secundam integram, nõ computata prima per filiam exacta paulò ante secundum matrimonium, non tenetur soluere, l. Titia cum testamento. §. qui inuita. de lega. ij. & l. pen. §. vxor. solu. matri. & sic sumus in casu alio, quam Alex. vbi suprà, & Socin. consi. 100. quod est valde amplum. exordien. super controuersia, quæ vertitur. volumi. iij. qui loquitur in dote non exacta. Tum in casu Soci. pater habebat tempore primæ constitutæ dotis quatuor filias, quæ tempore secundæ dotis promissæ erãt mortuæ: super quarum morte suum principale facit fundamentum, vt secunda dotis promissio animo compensandi nõ videatur facta. Tum in prædicto suo casu facta fuit secunda dotis nouæ promissio, quare illa noua dos cẽsetur alia à prima, vt illa dictio noua, aliquid operetur, vt ibi per eum. ver. Sed his etiam cessantibus. Tum propter alia verba in casu suo, & contractu matrimonij apposita. dos scilicet noua libera, & francha à successione liberorum matrimonij, &c.
3 † Vnde antiquam dotem promisisse non videtur, nec eam in secunda promissione comprehendisse, aut animo compen-

ſandi feciſſe. Quare vltra primam videtur ſecundam fuiſſe additam. Tamen ipſe non reſpondet ad prædictam l. dotẽ. nec ad §.vxor.l.pen. ſol.matri. Nihilominus idem tenuit Io.Campezi.in tract.de dote.in prima parte queſt.xxxviij. & Corn.con.ccliiij,vol.j in litera O,dicens à iuuentute ſua ſemper viſum fuiſſe de mente iuris eſſe,mulierem ſecundo nubentem non cenſeri nubere cũ eadẽ dote. Nam iura quæ (vt inquit) diſponunt eam cenſeri nubere cum eadem dote, l.ſi mulier.& l.diuus.& l.poſt diuortium.ff.de iure dotium. & d.l.pen.§.vxo.ſol.matr.loquuntur, quando nubit primo viro,quamuis d.l.dotem in prin. videatur ſecundum eum loqui magis generaliter. Tamẽ lex ſequens innuit,d.l. dotem.hoc in caſu loqui. Nec veriſſimile eſt iura ſine miniſterio loqui ſemper in eodem viro,& de alio non dicant cenſeri conſtitutam eandem dotem,dato quod etiam de ſecundo viro aliqua interſerant, prout contingit,in d.§.vxor. vt ibi latius per eum:quamuis in litera X,dicat,quod licet hoc ſit ſubſtantiale & verũ,vt ſibi videtur de mente iuris,tamen firmare in deciſiuis nõ auderet,propter authoritatẽ Bar.& Anch.prout per aliquos prætenditur conſuluiſſe cõſi.lxiij. quod tamen dicit non reperiſſe:& ſic non figit pedem. Sed in conſi. cij.in litera ,M,N,& O,volu. ij. cõcludit vnam & non duas dotes eſſe promiſſam,etiã ſi in ſecũda promiſſione dotis minus fuerit datum. Tum filiæ dotatæ poteſt dos adiici,& de nouo conſtitui.l.ſi.C. de donatio. ante nup. cum not.l.obligamur.§.lege.de actio.& oblig.Bal.conſil.ccccli. verſi.in contrarium videtur quod poſſit.vol.ij. Et primam partem tanquam communem tenet Alex. conſi.cxliiij. ver. fortius voluit Bar,Bal.vol.v. ſequendo in ſua quæſt.mulier habens amplum patrimonium,in ſolut.quæſt.verſi.primo, qui voluit in dubio extantibus liberis non videri dare illã dotem,quam dederat primo viro,vt ipſe ſecundus vir lucretur plus ex ea,quàm vnus ex filiis,l.hac edictali.C.de ſecundis nupt.Secus ſi non extantibus liberis.& idem Ange. Aret.in §.fuerat.de actio.& Bal.conſ.ccccxij.inchoan.Ioannes Beneuen.vol.ij.& Ioan.de Caronis,& non de Garonibus in repetit.rub. de ſecund.nupt.nu.lxxxij.inci. xlvij. pœna,cuius originalia manu eius ſcripta vſque ad l.hæc edictali.in parte nobis miſit,& duos(proh dolor)quaternos de & ſuper illa perdidi. Vnde dic mulierem ſiue liberos habeat ſiue non,poſſe ſecundo viro dare dotem primam:& omnia alia bona,ſi voluerit,non tamen titulo donationis,ſi liberos habeat,d.l.hac edictali.in prin.iuncta gl.in verbo diuidi.vt latius dixi infra quæſt.ccj.exordien.Si pater aut mater: in primo dubio:& ibi vide in ſecunda quæſt.an poſſit dare titulo donationis pluſquam vni ex liberis. Et iſta ſecunda dotis donatio videtur primam dotem comprehendiſſe,& non duas dediſſe. Quod limitat Alex.in d.conſi.cxliiij.li.v.quando dos primo viro fuit cõſtituta, quòd tunc intelligatur in dubio eandem dediſſe dotem: ſecus ſi nulla dos fuiſſet primo viro conſtituta.& idem Bal.nouel.in d.tracta. de dote. parte vj.priuilegio.xvj.quia non eſt niſi vnica ſecundo viro promiſſa. Et ſi primus vir eam cum omnibus iuribus ſuis accepiſſet,vt plerumque fit,tunc ea iura dediſſe videtur, & non alia ,quæ fortè ex poſt ſibi obuenerãt. Sed hoc dictum nullum habet dubium, ſi alia non fuerit dos prius promiſſa,cum non entis nullæ ſint partes:ergo non poteſt comprehendi in ſecundæ dotis promiſſione,quia ſi fuiſſet conſtituta & non ſoluta,cenſeretur comprehenſa in ſecunda,ſecundum ipſos.& Bal.conſil.ccxciij.inci.Matthæus de Sermona videtur.vol.j.Sed in caſu quo fuerit conſtituta,& non ſoluta primo viro,& ſecundo viro maior dos fuerit data,quæ dari poteſt,vt dictum eſt:quã pater vult repetere poſt mortem filiæ,quæ relicto filio aut filia ex primo viro tantum deceſſerat,an poſſit,vel remanere debeat filiæ.& Bal. in d. conſi.ccxcviij.vol.j.in primo dubio tenet debere redire ad patrem,ſaltim in illo pluri,quod non fuit primo viro datũ. quod nota.

SVMMAE.

1 *Venditam rem à patre an poſſit filius retrahere.& nu.3.*

2 *Contractus validus non poteſt per alium inualidum reſcindi.*

Quæſtio CXXXVIII.

An filiusfamilias pubes,aut infans poſſit venire ad retractum rei per patrem venditæ,etiam ſi pater ei tradiderit pecunias pro ipſo retractu faciendo.

DECISIO CXXXVIII.

1 ET † videtur,quòd filiusfamilias non poſſit venire ad retractum,per tex.in l.ſi venditor.§.ſed & ſi pupillus. verſi.aliter atque ſi ſeruo ſuo vel filio.ff.de in diem addic.vbi probatur,filiũ addicere non poſſe venditioni in diem per patrem factæ:quia emptio& venditio inter patrem & filium non contrahitur, vt l.ij.in princ.ff.de contr.empt.& per omnes,inſuper Iaſ.in l.frater à fratre.ff.de condi.indebi.cum ſit eadem perſona,l. ſi.C.de impub.& aliis ſubſtit. & itaque Petr.de Ceruetis in c.Titius.ſi de feu.defunct.conten.ſit.vt refert Bal.in conſi. ccccx.in fin.volu.iiij.& etiam quidam Doct. per illum tex. in d.verſi.aliter in quodam ſuo tracta.retract.quem fecit ſuper l.j.C.de fund.rei priuat.lib.xj.qui tract.ponitur inter alios tract.Bar.& Bald.de quæſt.de carce.de teſtib.& permuta.beneficiorum,&c.nouiter in paruo volu.impreſſus.ideo

2 dicit Bald.in d.verſic.aliter atque † quòd verus contractus non reſcinditur per contractum qui de iure non tenet:ſecus ſi teneret aliquo iure.& maximè quando infans, qui non habet cõſenſum,l.iubemus.C.de emancip.libe.& l.j.C.de falſa moneta. Item ſi filius eſt in poteſtate patris, quomodo poteſt agere ad retractum faciendum ſine authoritate patris, l.cum quæ liber:nõ ſolum.§.neceſſitate.C.de bon.matern. niſi eſſet emancipatus: ſed infans non poteſt emancipari ſine reſcripto principis,d.l.iubemus.de emancip.lib.& in l.ſi quis in emancipatum minorem.& vtrobique per Doct. C. de don.quinimò currit ei tempus. Et idem in vxore quãdo eſt de conſuet.in poteſtate viri,vt tenet Ioann.Fab.in l.ij.C. de bon.mat.& dixi in §.j.in gl.ſi.de conſuet.retract.ſed pater pro filio,& maritus pro vxore bene poteſt retrahere rem per alios conſanguineos venditam. Et ibi dixi, ſecundum

3 Ioan.Fab.in d.l.ij.de bon.mat.†In contrarium, & iſta eſt veritas,eſt tex.in ca.conſtitutus.& ibi Docto.& expreſſè Henric.Bohic.de in integ.reſti.Et licet ibi eſſent filii emãcipati,tamen hoc fuit,vt ex text. apparet ſecundum Abb. antiq. Anto.de But.& Imo.vt ipſi emancipati confirmarent alienationem rerum ipſorum per patrem factam: aliàs conſenſus in poteſtate patris exiſtentium non valuiſſet,l.j.§.quæ onerandę ff.quarum rerum act.non datur,& per totum. C. de bo.quæ lib.de bon.mat.quia nõ apparebat,quòd pater eorum fuiſſet mortuus,& ſibi ſucceſſiſſent,ſecundum Henric. Bohic.& pro hac Deci.eſt text.in d.c.Titius.& ibi Bal.Card.Alex.& Aluaro.ſi de feud. defuncti conten. ſit. & idem tenet Matth.de Afflict.in tracta.protomiſeos.verſi.x. not. ex tex.ibi in primis,&c.vbi per conſtitu.Fede.Imperatoris ſuper iure protomiſeos editam,tenet:quæ in primis vocat parentes,qui ſunt coniuncti:& tutores.& curatores poſſunt nomine pupillorum venire.& idem in verſic. item aduerte quod dicitur in tex.& ibi Bald.de Peruſio.& hanc partem tenet Maſuer.in ſua practica,intitu.de retract.verſicu.itẽ ſi liusfa.& ita tenui in §.j.in gl.j.in fi. & gl.ſequendo,Geral. Bagilly.de conſue.retract.qui ita tenuit. Et etiam vult plus ibi Bagilly, quòd infans admittatur, dum quærit in illa quæſt.quod ſi vnus tempore venditionis erat proximior, & poſtea naſcitur alius magis proximior ante retractum factum,& ambo concurrunt:quod iſte natus ex vi conſuetudinis generalis,dicentis proximiorem ad retractum admitti,debet præferri,vt tenet ſingu.Card.Alex.in d.c. Titius. verſi.quæro quid ſi tempore alienationis. Imò venter ſeu exiſtens in vtero matris debet præferri, vt l.antiqui libero ventri.in prin.ibi, qui poſt eum gradum agnationis, quo eſt is qui in vtero eſt,non admittuntur,&c.ff.ſi pars hęred.

per l.j.§.si quis proximior.ff.vnde cogna. & l. qui in vtero est.de statu homi.cum simili.& Alex.in consi.xxvij.num.vj. lib.vj.& singu.Guli.Bened.in sua repe.c.Raynutius. in gl. & soboles.nu.xlix.cum seq.de testa.aliàs dixi in d. §. ij. in glo.j.versi.sed quid si vnus tempore venditionis. & tenet Bal.consi.incip.qui pupillus.vol.iiij.& dixi suprà in q.inci. quia minor contumax.& Bald.in consi.ccccx.incip. ad eui dentiam innuendũ est.in fi.vol.iiij.Quia secundum eum nullus est proximior agnatus,quàm filius.Et non video rationem diuersitatis,quare magis filius maior infante admittatur ad retractum rei per patrem venditæ,quàm ipse infans, postquam pater in emancipatione,aut alius pro ipsis tradidit pretium.Et idem tenet Alber.Brunus in consi.lxxx.versicu.nec obst.Licet Bartho.Chassanæus,lib.consuet. Burgun.tit.de retract.§.j.vers.Item quæro de quæst. quam vidi de facto.teneat contrarium.& vt dixi suprà.Tamen pro nostra conclusione multa aresta fuerunt super hoc allegata & producta,per quę cõstabat filios etiam in potestate fuisse ad retractum admissos,& præcipuè de quodam vocato du Perier,contra Blanchet,Sarlaten.ciuitatis.Et ita conclusum fuit in curia in causa retractus Ioan. de Talleraud, seu de Grinault infantis emancipati,contra magistrum Franciscum de Ranconnet,licet emancipatio de eo facta fuisset nulla,cum sine rescripto principis facta,per text.in d.l. iubemus.Sed quia proponebatur per Catherinam de Talleraud amitam dicti infantis,quæ etiam ad dictum retractũ venerat,quòd idem Ranconnet habebat intelligẽtiam cum patre eiusdem infantis magis proximioris, quem ad retractum in eiusdem de Ranconnet fauorem,& pro iam dicta Catherina ab ipso retractu repellenda venire fecerat. Ad quod probandum partes fuerunt in factis contrariis appũctatæ,& dictus Rãconnet ad recipiẽdum suas pecunias cõdemnatus.Et interim res sequestrata extitit inter infantem & dictam Catherinam amitam.Et latum fuit arestum die xiiij.Augusti.Anno 1521.

SVMMAE.

1 *Retractus ius an possit cedi.& nu.2.& 3.*

Quæstio CXXXIX.

Alia fuit quæstio mota,an ius retractus possit cedi.

DECISIO CXXXIX.

1 ET † dico,quod hoc ius retractus non potest cedi, aut vendi per proximiorem retrahentem, aut retrahere volentem in præiudicium aliorum agnatorum quamdiu sunt,& retrahere volunt.Quia si non sunt, aut nolunt retrahere,tunc non est dubium,vt voluit Pau.de Castr.in consil.j.vol.nouorum.& ipsum sequitur Iacob.de sanct.Georg.in l.si mulier.§.ex asse. in fi. ff. de iur. dot. & quidam in tracta.de retractu super l.j.C.de fund.rei priua. lib.xj.in tertia consideratione.quęstio.v.post princi.& Ias. in l.j.§.vsufructuarius.ff.de noui ope.nunt.& dixi plenè in in §.lij.in glo.j.vers.Sed an hoc ius retractus possit cedi.de consuetu.retracta.cum aliis in addit.alle.& in consi. nostro lxiij.incip.Titius vendidit Caio.& Alex.in consil.ccxxxij. volu.vj.& Ioan. le Cirier.de iure primogenituræ,versic.ad hoc facit.& Albert.Brunus consi.lxxx.Et sic videtur,quod exceptio ista,ius retractus est incessibile,opponi non potest per emptorem proximiori rem retrahendam cedenti, cum sua non interſit,sed bene aliis agnatis competit,& interest, cum in eorum fauorem sit introductum,si volunt vti iure retractus,aliàs non.Quia paria sunt non esse,vel esse,& nõ vti iure suo,sicut dicitur nõ habere filium,vel maritum, qui habet inutilem,l.fi.C.ad leg.Fauiam de plagi. & ita voluit Ale.singul.in cõs.xxvij.nu.v.lib.vj.vbi dicit,quòd licet dominus debeat pręferri agnato,secũdum Guli.de Cug.Bald. & Ang in l.Imperator.ff.de pact.cum aliis per nos alleg. in §.vlt.de consuc.retract. Tamen si proximior retrahat, quòd emptor nõ potest sibi obiicere,quòd dominus est ei præferendus,& in eius præiudicium non valet retrahere: quia secundum eum quando dominus directus non vtitur iure suo,perinde est ac si non extaret ipse. Quia dominus potest remittere & refutare ius retentionis seu prælationis c.j.§.porrò.ibi,nisi hoc beneficium amiserit dominus per refutationem,vel annali silẽtio.& ibi Bal.& Car. Ale. qualiter olim poterat feud.alien.& istud secundum Alex. in d. consi.xxvij.probatur per tex.in l.siue libertus.§.fi.ff.de iure patro.& in l.& si ex modica.§.filius.ff.de bonis libe.& in l. ij.§.sed si sunt sui.& quod ibi not.Bar.ff.ad Tertul.& in l j. §.filium.in v.quæst.de bono.posses.contra tabu.dum dicit, quòd statutum disponens quod stantibus filiis masculis filia fœmina non succedat,intelligitur si extant,& sint hæredes,vt quia nolũt,quia tunc non obstabunt filiabus.& no. Bald.& Salic.in l.maximum.C.de liber.præter.Facit quod dicit in simili Soci.in l.moribus.ff.de vulga.& pup.ampliã do §.ex imperfecto.l.hac consultissima. C.de testa.vbi ponit duas cõclusiones:& in prima dicit,quod quando est facta substitutio vni ex liberis de persona extranea, vel quæ est etiam cum vno ex liberis simul substituta, tunc non valet per dictum §.ex imperfecto. quia tendit in præiudiciũ liberorũ.Stat ergo secunda conclusio,quãdo validitas substitutionis extranei non tenderet in pręiudicium alicuius ex liberis,puta si vnicus esset filius,cui facta fuisset substitutio, tũc valet,quia validitas respicit fauorem,& non pręiudiciũ liberorum,& dixi infrà q.ccxlj.incip.quo ad secundã quæ. nu.iiij.& v.quare cedi potest,non tamen in præiudicium aliorum agnatorum volẽtium rem retrahere.Et expresſè tenet Card.Alexan.in d.c.j.§.porro.in princip.versi.quid autem in agnato.qual.olim feu.alie.pote.& in c.Titius.in fi. vbi est bonus tex.ibi,quòd si cõsensit alienationi.si de feud. defuncti conten.sit.& Albe.in l.qui solidos.§.prædia.ff. de leg.ij.& dixi suprà in q.lxxvj.incip.Proximiori.retrahendi. sicut à pari iudicantur consentire expresſè & tacitè per silentium & lapsum temporis,vt d.§.porro & c. Titius. quia si omnes agnati consissent,non est dubium. & idem si non conquerantur,imo magis excludit tacita renuntiatio à lege inducta per lapsum tẽporis,quã expressa renuntiatio, secundum Bald.& Cardi.Alexan.in d.c.Titius.& Bal.in l.emancipata.in j.nota.& Ias.C.de iur.& facti ignoran.& dixi in 2 §.j.de consuetud.retract.† Vnde mẽs Doct.volentium in l. ad officium.C.communi diuidund.& alibi retractum cedi non posse extraneo,debet intelligi,scilicet in præiudicium agnatorum volentium vti iure retractus:aliàs ipsis non reclamantibus tenebit cessio & venditio.Et idem sentit Matthæ.de Afflict.in tracta.protomisæos.versic.& ex his dicetur aliqua quæ.quia si proximior potest consentire alienationi fiendæ,vel iam factę extraneo,per text.in d.c.Titius. poterit ergo retrahere pro alio extraneo, & prosequi suo nomine,& postea sibi vendere,vt communiter fit,& dicitur fieri hic inter certas personas infrà nominandas.Et sic non agit cessionarius,quod est notãdum. Aliàs vbi cessionarius ageret ad retractum iure cesso ante oblationem,& consignationem per proximiorem factam, quia ius non fuisset sibi quæsitum,aliud fortè esset dicendum:prout de facto consuluit Sign.de Homed.in consi. lxxxj.Sed si post oblationem & consignationem proximiori quæsitum fuit ius in re vendita,ita quod potest rem vendicare,secundum Io.Fab.in §. ex non scripto.insti.de iure natu.& dixi.in §.vlti.de consuetud in. reten. rerum feud.tunc certè cedere poterit, & alias disponere eidem emptori,vel alteri,sed non in pręiudicium aliorum agnatorum,vt dictum est. Et ita voluit Bolog.in consi.xxv.versi.& no.quòd tertius.in fi.argumen. l. oratio. ff.de spõsal.Præterea nos sumus in casu,& limitatione Pau. de Castr.quia cedens est vltimus,vel si sunt alij proximiores , tamen non conqueruntur: quod idem est secundum Alexan.in d.consi.xxvij igitur non potest emptor excipere agnato prosequenti rem venditam nomine suo, quod ipse cessit,& prosequitur rem pro alio:quia sua non interest,vt 3 dictum est.† Secũdò limitatur quod licet ius retractus non possit cedi exraneo,tamen bene cõsanguineo,vt voluit Pau.

de Caſt.in d.l.ad officium.in fin.vt dixi in §.iiij.lib.conſuetudin.Biturig.de conſuetudin.retract.pro quo facit text.in l.ſi vſusfructus.in argu.ff.de iure dotium, & videtur text. ſingu.in c.j.§.ſed etiam res.& ibi gl.j.Bal.& Cardi.per quos fiat inueſtit.& in l.vna,poſt prin.C.de imponen.lucrat.deſcri.lib.x.& tex.in c.j.in prin.de alien.pater.feud.& ita conclusum in noſtra magna camera pro domino de Capella,& latum areſtum die.

SVMMAE.

1 *Retractus tempus non currit pendente appellatione.*
2 *Conſuetudo ligat minores.*
3 *Princeps poteſt reſtituere minorem poſt lapſum tempus ad retrahendum.*

Quæſtio CXL.

An tempus retrahatur minoribus,& de Principis poteſtate in retrahendis pupillis quomodo poſſint reſtitui

DECISIO CXL.

SED alia inſuper quæſtio fuit in prædicta cauſa de Rãcõnet mota, quia dictus infans,ſeu eius tutor citari,ſeu adiornari fecerat intra tempus retractus dictum Ranconnet, qui à dicto adiornamento appellauit Ratione cuius curator non obtulit, nec conſignauit pretium intra annum: obiicitur quod non erat admiſſibilis.
1 † Concluſum fuit,quòd imo,cum non facto ſuo,ſed facto dicti Ranconnet emptoris:vnde non currebat durante appellatione ſibi tempus ad retrahendum præfixum, vt l.intra vtile. & ibi Bald.Ange.& Alberic.ff. de mino.& gloſſ.& ibi omnes in l.fin.in verbo. finiendámque litem.C.de tempo.in integ.reſtit.per.accedant no. in l. contra maiores.per Petrum,Cinum,Baldum, Paulum & Iaſonem.C.de inof.teſta.& not.per Sali.& Bald.in authen. ei qui.C.de tempor.appellatio.& bonus textus in l.ſi cum ipſe.& ibi Baldus & Albericus ff. de excuſa.tutor. nihilominus dictus infans,ſeu eius tutor,obtinuit reſcriptum,per quod princeps eum releuauit, quod intra tempus non cõſignauerat. Sed contra hoc aliud allegabatur, principem non potuiſſe eum reſtituere poſt annum ad deponendum, & cõſignationem faciendum,cũ c.conſtitutus. de in integ. reſti.in hoc nõ ſeruetur regno. Quia generalis regni conſuetudo denegat minoribus in integ. reſtitu in caſu d.c. quæ ſeruanda eſt,ſecundum glo.j.in fi.in l. ij.ff.de eo quod
2 certo loc.† Cum conſuetudo liget minores,vt l.& ſi hæredem.§ Lucius.& ibi Bart.Bald.& Lud.Bolog.in ſuis interpre.ff.de adminiſt. tut.tenent per illum text. quod tempus præſcriptionis currit contra pupillos & infantes. Et idem Bar.& Bald.poſt gl.& Cin.in l.ij.C.quæ ſi longa conſuetu.& ibi Alber.ſuper rub.verſi.ſed an conſuetudo liget furioſos,& infantes.& Io. And.in addit. ad Spec.in titu. de in integ. reſti.in verbo præſcriptio.& Barto.in repe.l.de quibus.& idem ibi Moder. ff. de legi. & Roch. in rep.c.fi.de conſue.verſi.decimoquarto quæro an conſuetudo liget infantes.Sed in pupillo Bald.ſequendo gl.in c.j.§.porro.qualiter olim feud.alie.pote.tenet contrarium, quod non currat præſcriptio,& in c.j.§.niſi.iuxta ver.infantis ſcilicet vaſſalli,quo tempore miles.& Guid.Pa.in quæſt.xxxj. vt aliàs dixi in loco infrà allegando.quod vltimum eſt de iure verius,l.ſicut §.fi.C.de præſcript.xxx.ann.vbi dicit ita ſeruari in parlamento.Delphin.& tenet Bald.in l.non eſt ignotum C.quib.non obſt.long.temp.præſcript.& Barto.in l.etiam .& ff.de minoribus.& Luc.de Penna in l.j.verſ.& quia tanta eſt.C.de imp.lucra.deſcrip.lib.x.& Albe.in j.parte ſtatuto.quæſti.xxxij.& in rub.C.quæ ſit longa conſuet.verſicul. ſed an liget furioſos.& glo.in c.cum non liceat.& ibi Abb. Sicul.verſiculo ſecundò quæro.& Feli.in verſic.dum Abb.
3 poſteà extendit.de præſcrip.† Tamen in caſu noſtro princeps poteſt reſtituere non ſolum pupillum, ſed etiam minorem poſt lapſum anni ad retrahendum conceſſum,dicta c.conſtitutus.& ibi tenent Inno.& omnes Docto.& pro hoc text.in d.c.conſtitutus.Federi.de iure protomiſeos.in verſi.minor xxv.annis.& ibi Matthæ.de Afflict.verſ.nonò nota ex textu.& Bart.Bal.Ang.Sali.Albe.& Raph. Cuma. in l.final.& ibi Paul.de Caſtr.in fin.& Franciſc.de Aret.C. in quibus cauſis in integrum reſtitu.non eſt neceſ.vt dicam in ſequen.quæſtio.& idem Cardin. Alexan. in d.c.j.§.j.quo tempore miles,cum aliis in ſimilibus per nos alleg.in §.j.in glo.vlti.de præſcript.libr.conſue.Biturig.quia præſcriptio ſtatutaria,vel conſuetudinaria currit non obſtante d.l.fin. ſed reſtituitur.& idem tenet Aluaro.& Præpoſit.Medio.in c.j.§.prætereà ſi quis.de prohibi.feud.alien. per Federi.vbi concludunt,quod minor ſemper reſtituitur,licet ſibi currat tempus,niſi reperiatur contrarium in iure expreſſum, per glo.ibi,in verbo,annis.quia reſtitutio in integrum nunquã cenſetur excluſa,niſi excludatur expreſsè, vbi probat illam gloſſam.& eſt alia reputata ſingula.in l. poſtquam liti.in gl. fin.quam ibi not. Alexan.& Moder.C.de pact.& plenè Io. Franciſ.Bald.in tractatu de præſcriptio.in j.parte vj partis quæſtion.xxiij.in vj.fallent,& quæſtio.ſequent.& in addit. etiam ſi tractetur de damno euitando ſecundum omnes,cõtra Barto.in dicta l.fin.in quibus cauſis in integrum. & in l. etiam.ff.de mino.ſicut ſi de lucro captando ageretur reſtituetur.& iſta eſt verior ſecundum Franciſcum de Are.in d. l.fin.in j.not.& pro hac bonus tex.iuncta gloſſ.in verbo,annis.in dicto ca.j.§.prætereà ſi quis infeudatus de prohibita feud.aliena.per Federic.& Bald.& Cardina. Alex.& ſic ſeruatur in praxi,& de ſtylo ac de cõſuetudine Franciæ:& pro hoc eſt text.in d.conſtitu.Federi.de iure protomiſeos.& ibi Matth.de Afflict.verſicu.item aduerte,quod dicitur hic in tex.& Bal.ibi in ſua gl.verſi.ſed quæro, ſi quis abſens cauſa reipublic.& glo.in l.j.quam ibi commendat Bald.C.de cõmu.ſeruo manum.quamuis in caſu præſenti non eſſet opus reſtitutione in integrum, cum intra annum & diem citari feciſſet dictum Rancõnet,qui à dicto adiornamento appellauerat.Vnde cum pendente appellatione non currebat ſibi tempus,vt dictum eſt:ergo princeps potuit eam ad conſignationem faciendam reſtituere.Et ita in curia per maiorẽ partem dominorum concluſum extitit:ſed poſt annum, attenta conſue.præcipuè Burdegalenſium.

SVMMAE.

1 *Minor an reſtituatur aduerſus cridam & proclama publicum. & num.2.*

Quæſtio CXLI.

Proclamationes, ſeu cridæ factæ ad locum ſtatutum ſecundum ſtylum loci,vtrum ligent omnes minores, etiam præſentes & non intelligentes.

DECISIO CXLI.

SED quid,an minor aduerſus cridas & ſubhaſtationes, & interpoſitionem decreti rerum ipſius,quæ non erant creditori incãtanti, ſeu incantum & ſubhaſtationes faciẽti expreſsè obligatæ,ſed cum aliis in cridis cõprehenſæ,poſſit reſtitui, etiã
1 ſi in eius præſentia,& tacẽte decretũ fuerit executũ.† Dic q̃ licet proclamationes ſeu cridæ rerum factæ ſecundum ſtylum & vſum loci,vbi res ſitæ ſunt,ligẽt omnes præſentes in eadem prouincia exiſtentes,text.cum glo.fin.in l.ſi eo tempore.C.de remiſ.pigno.& etiam eccleſiam, ſecundum Iac. Fab.ibi,& in authent.ſi omnes.C.ſi minor ab hæred.abſtinue.ac profectò minores,vt dicto §.Lucius. Ita quòd amplius non audiantur,quia ius amiſiſſe videntur, vt dicta l.ſi eo tempore.& l.quæcunque.in fin. C.de fide inſtrum.& iure haſtæ fiſca.libro x.Et hoc tenet Bald.ſcilicet minorẽ non fore reſtituendum,in l.fin.C.de in integrum reſtit.ſequendo Iaco.de Aret.in d §.Lucius.& idem ibi Alberi.& Salic. & Paul.de Caſt.in d.l.fina.quos ſequitur ibi Alex.verſ.poteſt etiam exemplificari.& idem Alberic.ibi,ante finem,&
2 pariter Iacob.de ſancto Geog.† Tamen reſtituitur ſecundum Docto.ſuprà in proxima quæſtio.allega.& in conſilio noſtro lxx.incip.Caius vendidit aut permutauit.Quia licet ius commune aliquando reputet minorem in aliqua cauſa

maiorem

maiorem,l.momẽtaneę possessionis.C.qui legit.habe.perso.stãdi.in iudic.tamen si læsus fuerit restituitur,vt dicit gl. in l.vna.C.si à momenta.posses.fuer.appel.& latè dixi in q. lxiij.quoniam talis consuetudo, aut stylus non tollit beneficium à lege eis specialiter concessum,vt volunt Doctor.suprà in præced.quæst.alleg.& Gulielm.de Cugn.in l. ingenuum.ff.de statu homi.& Sali.in l.j.ante fin. C. quæ sit lõg. consuetu.Et idem tenet Roch.in d.repetit.fin. vers. limitatur tamen de consuetudine.& respondet ad Bald.& eum sequentes,quòd loquitur in casu compromissi,quod iure municipali tenetur facere. vnde per hoc non censetur læsus, sed in hoc casu præsenti ex ista alienatione est læsus, propterea restitui debet:tenet Albe.in d.l.fina. quod minor esset læsus ex eo quod non seruauit ius commune,vel municipale,tunc tamen restituitur,cum præsumatur ea ignorare,l. regula.ff.de iur.& fact.igno.& secundum hanc partem fuit decisum,vt infrà dicam.& pariter respon. ad d.l. quæcunque.quia loquitur in venditione facta per fiscum. Ad idem text.in l.hypothecis.C.de distract. pigno. nec enim obstat in casu nostro,quod executio sententiæ decreti fuit sibi per seruientem intimata, cui nihil minor respondit verbo, tamen bene de facto:quia suam continuauit possessionem: ratione cuius creditor impetrauit saluagardiam contra dictũ minorem.Quoniam etiam si expressè consensisset,non præiudicasset sibi,d.c.constitutus,ibi,& fecit eos contractui cõsentire,&c.de integ. restitu. & ita conclusum pro Raymundo minore contra Ioan.Maurianum mercatorem Burdegalen.& signanter si ex falsa causa decretum super alienatione,tam voluntaria quam necessaria fuerit interpositum,l.& si præses.C.de præd.mino.& l.quamuis.ff.eod.& l.cum vero.§.subuentum.ff.de fideicom.liber.& glo.& Ioan.Fab. & Ang.Aret.in §.semel autem causa inuestituta.ex quib.causis manum.licet.vel etiam si in promptu constat de iure opponen. ante executionem omnino perfectam. Ac pariter fuit per prædicta decisum pro quodam Anglo nomine Gulielmo Hierle,contra Ioannem & Franciscum Donzi fratres Burdegalæ ciues,ac quendam nomine Bonissam mercatorem Parisien.Qui quidem Anglus venerat in executione aresti cridarum, quia stylus & consuetudo ipsum non ligabant,cum non esset de eadem prouincia, nec de regno Franciæ,vt suprà dictum est.& in quæst.cxij.incip. an tempus cõsuetudinariũ.Ideo fuit ad se opponendũ iuxta d. l. si eo tẽpore admissus:& latũ fuit arestũ die vij.Septẽbr. Anno 1527.Nec nõ pro Catherina Cheualier vxore Francisci Galerij,cõtra tutores liberorũ defuncti magistri Gulielmi Lestonac secretarij.Et latũ arestũ die*Maij, Anno 1528. Et similiter in fauorem syndici ecclesiæ maioris Burdegalẽ. qui venerat post executionem,nondum tamen perfectam: quoniam possessor erat intra dilationem dimittendi possessionem rei vacuam.Et ad hoc obtinuit literas restitutionis in integrum.Latum fuit arestum contra*die xix.Ianuarii, Anno 1531.domino de S.Simone processum reportante.

SVMMAE.

1 *Venditor donans id quod pluris valebat, non potest prætextu deceptionis rescindere.*

2 *Venditione cum donatione pluris valentiæ facta,nõ potest quis in retractu dicere donationem illam esse partem pretij.*

3 *Venditio quando non rescindatur prætextu magni aut parui pretij.& nu.6.7.8.9.10.& 11.*

4 *Venditor aut emptor pluris, vel minoris quando non teneantur,etiam secundum conscientiam.*

Quæstio CXLII.

Alia super aresti prædicti executione orta fuit quæstio:quoniam vẽditio facta fuerat prædicto domino de Ranconnet pretio & summa trium milium librarum Turonen.Quarum consignatio duntaxat extiterat facta,quamuis res plus valeret,& illius quidẽ pluris valentiam venditor eidem donasset. Quoniam idem de Ranconnet dicebat illum pluris valorem esse de pretio,& sic debere admitti ad ipsum vna cum pretio prædicto,tanquam de eodem existentem petẽdum,alias ipsum retrahẽtem sine illius pluris solutione non fore admittẽdum.Ratione cuius (quamuis ab initio processus,idem de Ranconnet allegasset rem ipsam tantum nõ valere)obtinuit à principe domino nostro, vel eius Cancellario literas ad nunc illam pluris valentiam petendam:dubitabatur an esset admittendus.

DECISIO CXLII.

1 ET pro decisione pono duas negatiuas regulas,
quarũ prima est,ꝙ†venditor qui dedit,& donauit
illud quod plus valebat,non potest prætextu de-
ceptionis etiam vltra dimidiam iusti pretii,rescindere ven-
2 ditionem:quæ intelligẽda est prout infrà declarabitur. †Se
cunda regula est, quòd emptor prætextu illius donationis
pluris valentiæ sibi factæ, non potest contra proximiorem
dicere illam censeri,& esse de pretio. Et prima regula pro-
batur:quia res corporalis pro parte vendi, & pro parte do-
nari potest,l.si quis donationis.& ibi tenet Bal.ff.de cõtrah.
empt.& in l.si sponsus.§.circa.ff.de dona.inter vir.& vxo.&
3 tenet Bar.in l.si quis cum aliter.in ij.q.de verb.obl. †Tamẽ
circa hoc distingue secundũ Bar. ibi,aut loquimur in vendi
tore habente scientiã valoris rei venditæ, & tunc etiã si illũ
rei valorẽ non donauerit,nõ habet locum remedium d. l. ij.
nec dicta l.si quis cum aliter. quia tacitè sicut expressè re-
nuntiare illi potest, cum volenti, & scienti non fiat iniuria,
vel dolus.l.cũ donationis. C.de transac. & in regula scienti.
de reg.iur.lib.vj.& ita tenuit Spe.in titu.de empt.& vendi-
tio.§.nunc dicendum.vers.quid si aliquis scienter.& Bal. in
d.l.ij.q.iiij.& Sali.q.vij.& Pau.de Cast.in ij. conclusione.&
Abb.Sicu.in c.cum causa.de empt.& ven.& Alex. in con-
sil.cxxv.versi.non obstat.lib.j.& in consi.cxxvij.versi. præ-
tereà dictum remedium l.ij.libr.ij.& Bal.in l.j.§.fin.per il-
lum text.in fin.ff.de actio.empt.& Roma.in cons.cccclxxv.
& And.Barb.in consi.xlj.num.xxxj.qui alleg.text.in l.quæ
ritur.§.venditor.ff.de ædil.edict.cum aliis per ipsum Barb.
alleg.& idem Barba.in consi.lv.nu.xx.vol.ij.& in consi.lxx.
versi.quinto & si quispiam.lib.iij.& Felin.in ca.in præsen-
4 tia.versi.sed omnia ista intelligas.de probat.†Et ideo dicũt
Ant.& Abb.Sic.in c.quia plerique.de immun. eccl. quod si
venditor est sagax,quòd tunc emptor potest salua conscien
tia retinere rem,licet minus iusto pretio emerit, quia vendi
tor videtur habere illud plus pro derelicto. quare emptor
non tenetur sibi facere conscientiam.Et idem dicunt in em
ptore prudente emente plus iusto pretio:quia salua consciẽ
tia potest venditor illud plus retinere. & ipsos sequitur
And.Barb.in consil.xxj.versic.& licet sint colorata.vol.iiij.
5 & magis amplè in consi.lxvij.eo. vol. † Tamen hoc dictum
limitatur secundum Nico.de Matte. quem sequitur Bal. in
d.l.ij.in iiij.q.nisi personæ simplicitas vel rusticitas, quæ iu-
dicis arbitrio remittitur, suadeat potius esse processum ex
facilitate,quàm liberalitate,l.cum indebito.§.j.ff.de proba.
& ponit exemplum Bald.in muliere minore,& rustico.& i-
bi idem Sali.in vij.quæ.versi.vnum non omitto.licet de hoc
miretur.sequitur Barba.in d.consi.lv.& in consi lxxvij.ver-
sic.& ideo dicebat Bal.volum.iij & Abb.Sicul.in d.c. cum
causa.& Ias.in d.l.si quis cum aliter.ante fi.versicu.addo vl-
tra Aret.cum aliis per Alexan.in addit.ad Bart.in d. l.ij.in
versi.minor.allegatis. Et de minore vendente,& quod plus
valet donante,tenet Ant.de But.in consi.xlv.incip.domina
orabilis.& sic secundum Doctor.verificatur illud commu-
ne dictum. Tantum valet res,quantum vendi potest: & hoc
homini scienti eius conditionem, leg. mortis causa capi-
mus.§.qui hominem.& ibi Bar.& Luc.Bolog. ff. de donat.
cau.mor.& l.si seruus.& ibi Bar.ff.de condi.fur.& in d.l.ij.
6 de rescin.vend.† Aut loquimur in ignorante valorẽ rei,aut
in dubio: & in vtroque casu auditur: quia quamuis in du-
bio quis rerum suarum præsumatur scire vires, l.quisquis.
de rescind.vend.& ibi per Doct.& Sali.in d.l. ij. in vlti.qu.
tamen talis præsumptio tollitur, cum quis non præsumatur
iactare suum, d.l.cum de indebito.§.j.& etiam in dubio non
est præsumenda donatio,quæ confundit illam primam præ
sumptionem: & præsumitur quòd ignoranter fecit. Et sic

fortior præsumptio elidit minus forte,c.literas.de præsumptio.& quamuis iste venditor fuerit in culpa, rei suæ ignorando valorem, emptor tamen ita enormiter eum decipiendo præsumitur in dolo fuisse,vel saltē quod interuenit dolus reipsa:& dolus ex proposi.& reipsa æquiparatur, d.l.si quis cum aliter. † Sed quid si talis venditor ignorans valo-
7 rem donauerit illud quod plus valebat, quod excedebat dimidiam.& circa hoc sunt opiniones,quia Barto.in d.l.ij.& in dicta l.si quis cum aliter.tenet quod potest venditor contrauenire:quoniam illa pluris valentiæ donatio refertur ad modicum:non autem vbi esset deceptio vltra dimidiam iusti pretij.l.hæc adiectio.& ibi Alber.ff.de verbo.significat.& idem Bald.Alexan.& Iacob.de sanct.Georg. in l.si post tres.& ibi Ias.versi.& quid si vendo.ff.si quis caut.& Alber. in dictio.suo,in versi.plus.& ista fuit opin.Guliel.de Cug. in l.si tibi decem.in princi.ff.de pact.& etiam Azo in summa.de rescinden.vendi.& idem Bal.in l.cum filius.§.pater.
8 ff.de legat.ij.† Sed Roma.in d.l.si quis cum aliter. dicit idē esse in ignorante rei valorem,etiam si ascendat ad magnum, vt aliquid operetur.l.si quando.ff. de legatis j.& l.& puto. ff.famil.ercíscun.& etiam quod pro modico nō datur restitutio,l.scio.ff.de in integrum restitut.& in l.in causæ.ff.de minor.& idem Alberic.in dicta l.si tibi decem.in vlti.quæstio.dicens se obtinuisse de facto,secundum opin. Odofre. in d.l.ij.de rescind.vendi.& ibi idem tenuit Albe.versi.item quærit cum res possit pro parte vendi,& pro parte donari, d.l.si quis donationis,& ipsum Roman.sequitur Baldus de Vbal.in dicta l.ij.& Fab.in tracta.de empt.quæsti.viij.principa.versicul.quartò quæro singul.Barbat.in d.c.cum causa.versic.& si opponatur.de emptio,& vendi.& vltra rationes prædictas,quod verba debent interpretari contra proferentem,l.veteribus.ff.de pactis.& in regula,cōtra eum.de regul.iuris libro vj.tamen secundum eum consideranda est persona vēditoris,an sit diues vel pauper. argum.l.illicitas. §.ne tenuis vitæ.ff.de offic.præsid.& c.& quæstiones. de simo.& idem Bald.sibi contrarius in consi.iij.inci.casus talis.
9 quidam patricius.lib.v.† etiam si pactum de retrouendendo fuisset appositum , in quo quidem casu maior videretur dubitatio propter facultatem recobrij. Nam videtur repugnantia,velle donare & recuperare: quia non est verisimile, quod fuerit animus donādi,vbi pactum fuit appositum redimendi,vt dicit Baldusmet ibi,argumen.l.qui sic soluit.ff. de solutio.Sed hoc secundum eum non obstat,quia pactum de retrouendēdo fuit ad tempus,& tempus est finitum, vnde venditio remansit libera,& donatio libera.l.ij. C.de pactis inter empto. & vendit. & ipsum sequitur Vital.de Caba.in tracta.clausu.in versi.idem vero Bald. vbi infert illud
10 consilium de verbo ad verbum.† Sed opinio Bart.est communior,& verior:per textum in l.fina.§.idem quæsiit. & ibi Barto.Bald. Ange.& Ias.ff.de condit.indebit. nisi secundū Barto.in dicta l.ij.& in d.l.si quis cum aliter.in instrumento venditionis dictum fuisset (vt cōmuniter fit) quod illud plus quantumcunque magnum,aut paruum esset donabat: tunc perdidit omnia prædictarum legum remedia. Et cum ipso Barto.transeunt ibi Rapha.Cuman.Alerand. Aret.& Ias.& idem Petr.de Anchar.& Ioan.de Imo.in c.cum contingat.de iureiurand.& Soci.in suis regul.ccccxxxvj.in versicul.venditio.dicens istud fuisse de mēte Guliel.de Cugn. in dicta l.si tibi decem.de pact.& idem Bald.in vij.quæst.in d.l.ij.de rescind.vendi.& Pantha. Cremens.ibi in repeti.in xv.extensione.& latè in v.Fallen.versic.non tamen, & Pau. de Castro ibi,in vij.conclusione,& Bald.in dicto consil.iij. casus talis,quidam patritius.volum.v. Abb.Sicul.in d.c.cum causa.& Salice.in d.l.ij.in viij.quæstio. & Masuerius in sua proxi.titu.de emptio.versicu.item si venditor.& Guid. Papæ in singu.cclij.& ccccxxiij. Aege. Aret.in §.actionum.ver sicu.quæro quid si in instrumento.de actio. & ista est com-
11 munis opi.† Et sic secundum Barto.& Bald.& Doct.suprà allega.erit vtile,siue venditor fuerit sciens, siue ignorās rei valorem,quod in litera seu instrumento venditionis ponantur hæc verba.Qui quidem sciens valorem rei prædictæ cū suis iuribus & pertinen.& plus valere, ac pretium ascendedere predictum,illud totum,& quicquid plus valens quantumcunque sit,siue magnum,siue paruum,ex sua certa scientia, & non aliquo ductus errore, eidem emptori tanquam bene merito dedit,& donauit purè,& liberè ac simpliciter, etiam si excederet dimidiam iudi pretij.Et idem Socinus in consilio xlviij.versiculo quarto potest.volumin.iiij.& Alexand.consilio xxviij.in causa & lite vertente.versicul. tertio responderi potest,lib. v.& Bertran.consilio clxix.visis duobus publicis instrumentis: tamen adhuc per illam clausulam donationis pluris valentiæ non videtur tolli remedium l.ij. C.de rescindenda venditione.nisi bis fuisset inserta,secundum Baldum ibi, alleg.gloss. in cap.si quis iratus.in verbo, iterare.ij.quæstio.iij.quia geminatio seu reiteratio præsupponit deliberationem . & sequitur Hippolyt.in l.prima.§. quæstioni.numer.vj.ff.de quæsti. tamen præcedens est verior & cōmunior,quia si bis esset facta,præsumeretur dolo exacta.

SVMMAE.

1 *Donatio pluris valētiæ,an sit pars pretij in emptione.& nu.3.*

2 *Vendita partim & partim donata re præsumitur fraus.*

Quæstio CXLIII.

In donationibus,si partim præmium petatur,partim gratis detur, præsumitur fraus.

DECISIO CXLIII.

1 ET quò ad secundam regulam, † quod emptor non possit prætextu illius donationis pluris valentiæ sibi factæ,dicere illam esse de pretio,tenuit Bal.in glo.sua posita super trac.seu l.sancimus.de iure protomiseos in vltim.quæstio.qui pro hac regula allegat glo.in l.penul.ff.de ædil.edict. & etiam text. in l.si quod ex Pamphila.& in l.qui insolidum §.j.ff.de legat. ij. Quia secundum eum in iure protomiseos non soluitur nisi pretium inter partes conuentum & solitum,per text. in d. l. sancimus.post prin.ibi,vt intra xxx.dies soluendo iustū pretium quantum verus emptor debuerit &c.qui text.secundū eum facit etiam,quod victus victori non soluit salariū pro aduocato,quem gratis habuit,vt per Barto.in l.si stipulatus. ff.de fideiu.& in l.terminato. C.de fruct.& lit.expē.& quod talis clausula dedit & donauit id quod plus valebat,nihil secundum eum operatur,quia quando fit mixtura quorundā contrariorum,præsumitur fraus,& sic reuocatur res vendita à proximiore,siue illius pluris solutione allega. Gulielm.
2 de Cugn.in d.l.si tibi decem.† Et idem videtur tenere Bal. C.de repu.hære.volens, quod quando res est pro parte vendita,& pro parte donata,præsumitur factum in fraudem:& eum sequitur Abb.Sicul.in capit.final.versicul.iiij.simulatio præsumitur.de alien.mutan.iudic. Et idem Matthæ. de Afflict.in d.l.sancimus.de iure protomiseos.versi.item dico quòd si venditur terra. & in versic. item præsumitur donatio.& versi.& eodem modo dico,quod si res pro parte vēditur,&c.qui alleg.etiam Bal.in quodam suo consi.quod incip.ad probandum & ostendendum. quod tamen in omnibus quinque volumin.consil.sic inchoan.non inueni. Facit quod not.Petr.de Ancha.in con.clx. præsupponitur in themate quod domus.& quod not.Specu.in titu.de ces.act.§.j. versicu.secundo præsumitur simulata . Item in donatione non habet locum retractus,vt plenè dixi in §.j.versiculo sed iuxta præmissa quæro.de consuetu. Ideo illa clausula donationis pluris valentię non consideratur. Et pro ista parte videtur bonus text.in l.postliminiū.§.pen.ff.de capti.& quod dixi suprà.q.lxxvj.inci.proximiori retrahenti.vers.sed bene videtur quādo proximiori volenti.quāuis Chassanæus sentiat contrarium lib.consue.Burgun.tit.*des retraicts*.§.j.versi. *le pris*.num.ij.quòd ista clausula,& quòd plus valet donat,si pars pretij,l.fundi partem.& quod ibi not.Albe.ff.de contrahē.emp.signanter quando residuum valoris rei fuit æstimatum

matum ad certam summam. quod communiter non fit. Et pro eius opi. facit, quod pretium verum potest augeri. text. est clarus in l. hæc venditio. §. vlti. & ibi Bal. ff. de contrahen. empt. ibi, augebitur pretium, si pluris emptor fundum vendiderit, sed intelligitur de vero pretio addito, & non donato seu remisso. Præterea hic constabat per confessionem ipsius de Ranconnet, in iudicio factam, quòd ipse iusto emerat pretio. Et tandem per arestum superatus dicit in executione rem ipsam plus valere, etiam illum maiorem valorem sibi donatum fuisse: ex quo colligitur variatio, & præsumpta fraus, quæ nō impediunt retractum: de quo per Matth. de Afflict. in dict. tit. de iure protomiseos. Et multum facit quod decidit Ioan. Cald. in consil. ij. titu. de empt. & vendit. quod si quis vendat rem communem multo minori pretio quàm valeat, & alius socius approbans renuntiat, atque cōsentit venditioni, quod valet talis renuntiatio, etiam si residuum excedat summam quingētorum aureorum, pro qua non requiritur insinuatio: quia renuntiatio & talis donatio maioris valoris accedunt ipsi venditioni. Et ideo eius naturam sequi debent, vt attendatur id quod est principale, scilicet id propter quod aliquid fit, id est contractus venditionis. l. si autem. §. fi. ff. de aqua pluuia arcen. c. cum olim. de cēsi. & c. si super gratia. de offic. deleg. li. vj. cum aliis per eum alleg. Et ipsum sequitur Andr. Barb. in l. ij. vers. item ponit Rom. quæst. quidam domum vendidit. ff. de verbo. obliga. Quem redarguit Roman. ibi de reprehensione, quam facit de Cald. in d. consi. ij. quia text. in d. l. si sponsus. §. circa. de donatio. inter vir. & vxo. loquitur quando maritus vēdebat, & vltra venditionem donabat, & principalis intentio sua erat donare. Ideo non valebat talis donatio. & Bal. secundū eum in dicto §. circa. vult quod illud procedit incidenter, secus si principaliter. & sic vult id quod Cal. item ibi. quia donat vt exerceat liberalitatem, l. j. ff. de dona. sed hic in casu isto vendit, dato quod posteà accessoriè donet. Sed Bal. meus hoc non dicit, sed contrarium: & idem ibi Sali. in fi. & Roma. in d. l. ij. ff. de verbo. obli. quia talis donatio sic facta excedens quingentos aureos requirit insinuationem. Et idem Petr. de Ancha. in dict. cap. cum causa. in vij. oppo. quē ibi sequitur Andr. Barb. versicul. & dicit hic Petr. & sic sibi contrarius. & idem Socin. in consil. ccxv. versic. his tamen non obstantibus, volum. ij. & Alciatum in dicta l. ij. nume. xvj. & Ioan. de Imo. in d. c. cum causa. Quia secundum eos venditio modico pretio facta dicitur potius donatio quàm venditio, vt voluit Cin. in l. j. quem ibi sequitur Bald. C. de pactis. & pro hoc gl. in l. apud Celsum. §. de auctoris in ver. causa. ff. de doli except. & in l. si quis obligatione. ff. de regu. iur. Et pro hoc text. in l. cum hic status. §. si inter virum & vxorem. versi. idem dicendum erit. ff. de dona. inter vir. & vxor. ideo dicit in d. l. si donationem Bald. l. si vnquam. C. de reuocand. donat. habere locum in tali venditione modico pretio facta, cum illa maioris valentiæ donatione, & idem Bald. in dicta l. si vnquam & Socin. in consil. xxij. volum. iiij. & Alciatus in d. l. ij. num. xvj. in fin. de verbo. obligat. & de Ripa in d. l. si vnquam. numer. xviij. cum sequent. & hoc etiā est verum, quando pro maiori parte esset donatio, quæ excedat dimidiam iusti pretij, secundum doctrinam Bartol. in l. Aristo. circa finem. ff. de donation. & in l. tenetur. §. j. ff. de action. empt. & Roman. in l. si quis cum aliter. & notant Doctores in c. ad quæstiones, de rerum permutatione. & tradit Abb. Sicul. in consi. xv. incipien. quæritur an prædictus contractus. versic. sed his non obstan. volum. j. & Socin. in d. consil. ccxv. & idem Decius in l. imaginaria venditio. nume. ij. ff. de reg. iuris. cum aliis per nos alleg. in §. xviij. in glos. j. de consue. feud. de quo dicam in sequen. quæst. † Et sic in ca
3 su nostræ secundæ regulæ (non obstante clausula donationis maioris valentiæ) conclusum fuit in curia illum maiorē valorem non esse de vero pretio per ipsum proximiorem restituendo. Et latum fuit arestum die xviij. Iunij, Anno 1523. contra quod quidem arestum proposuit errorem, sed tandem appūctauit. Tum etiam quia si proximior vellet retrahere rē. xxx. aut alio maiore pretio re vera vēditam, pro minori dicēs illud esse verū & iustum pretium, ac rem illam nō plus valere, profectò non posset, vt tenet Salice. in l. iij. quē ibi sequitur Ias. versic. vij. princip. C. de iure emphy. cum aliis per nos allegat. in §. fi. in vlti. quæst. de iure retentio. rerū feud. lib. consue. Bitur. & not. quod post retractum factum per proximiorem venditor potest petere restitutionem rei, iuxta d. l. ij. C. de rescinden. vendi. vt tenet ibi Ioan. Fab. Odofre. Nicol. de Matte. Bald. in viij. quæst. & Salic. in ix. qu. & Ioan. de Imo. in ca. cum contingat. de iureiur. & dixi in §. ij. versi. sed quid si venditor. de consue. retrac. eod. libr. consuet. nisi interuenisset donatio pluris valentiæ, tunc non potest quemadmodum non potuisset contra emptorem, si non fuisset retractus factus, vt suprà dictum est. Aduerte etiam, quòd si ad fraudandum dominum directum ventis, siue laudimiis, vel proximiorē à retractu, positū fuerit in instrumento modicū pretiū, cum re vera maius pretium fuisset conuētum, & proximior velit retrahere, vel dominus retinere pro pretio in instrumēto declarat quod non potest, si alio vero, & maiori fuisset vendita, si emptor declarauerit eisdem intra tempus iuris, vel consuetudinis verum pretium conuentum soluisse: vt voluit Petr. Iaco. de Aureliaco in tit. de act. in rem pro re emphy. & Spec. in §. nunc aliqua. versic. xcij. de iure emphyt. cum aliis per nos allega. in §. ij. in j. quæst. de consuetu. reten. rerum feuda.

SVMMAE.

1 *Permutatio quando censeatur venditio, vt habeat locum retractus. & nu. 2.*

Quæstio CXLII.

Sed quid, vbi facta esset permutatio rei minoris pretii cum alia in triplo maiori, & pro illo maiori valore detur pecunia, an habeat locum retractus?

DECISIO CXLII.

1 ET † videtur non habere locum retractus, si ab initio constet contrahentes voluisse principaliter permutare, licet in ea interueniat pretium: quia tunc est vera permutatio, in qua non habet locum retractus, per ea quæ not. Io. And. & vterque Cō sicul. in c. ad quæstiones: de rerum permuta. & ibi Guido Pap. ante fi. volentes in hoc voluntatem permutantium esse attendendam, vt voluit Ioan. And. in regula contractus. de reg. iur. in vj. & singulariter Bar. quem sequitur Roma. in l. Aristo. ff. de donat. & Bart. in l. j. ff. de rerum permuta. & in l. tenetur. §. j. ff. de action. empt. cum aliis per nos allega. in §. xviij. de consuetud. feud. lib. consuet. Biturig. non distinguentes qualiis pecuniæ quantitas interuenerit pro valore alterius rei. & idem Ale. in l. j. in princip. & ibi Ia. de sancto Geor. nu. vj. ff. si certum peta. & Bal. in l. j. ver. quid si statutum dicit. cum duabus quæ. seq. C. de rerum permut. & ista est communis opin. quam sequutus fuit Io. Barberius in suo iuris viato. tit. de rer. permu. versi. quæro quid si ex vna parte detur res & pecunia. & Zaba. in d. c. ad quęstiones. quæ. ij. quia non quanti sit accessio, siue plus in ea sit quam in ipsa re cui accedit, an minus attenditur, l. si emptione. in princip. & ibi Barto. ff. de contrahen. empt. & Abb. Sicul. consil. xv. inchoan. quæritur an prædictus contractus. versic. sed his non obstantibus. vol. j. & Socin. con. ccxv. vol. ij. cum aliis in præceden. quæst. alle. & hanc sequitur Corne. consil. lxxiij. in litera A, & B, vol. iiij. & Masuer. in sua praxi, tit. de
2 empt. & vend. versic. item si aliquis permutauerit. † Quam quidem communem opi. intelligit Pau. de Castro in d. l. Aristo. in fine esse veram, quando pecunia addita non excedit valorem rei, vel excedit modico, tunc sit vera permutatio: si verò multum excedat pecunia data, quod tunc sit venditio, etiam si actum sit, quod esset vera permutatio: maximè quādo tractatur de præiudicio alterius, scilicet domini, vt in casu nostro in præiudiciū agnatorū retrahere volentiū. & idem Pau. in d. l. ij. si certum peta. & Guido Pa. cō-

sil.cxlvij.num.v.& Ias.post Bald.in prælud.feud. versi.not. tamen inter cætera. Et ista videtur esse opi. Vbe.de Bobio, quem refert & sequitur Alberi in d.l.j.C.de rerum permutatio.& ipsum Paul.sequitur Purpurat.in d.l.ij.numer.lvj. cum pluribus sequen.vsque ad finem.l.si certum petatur.etiam si pecunia non excedat valorem rei.& in his casibus secundum eum proximior retrahere potest, vt ibi, nume.lxv. Et hanc etiam opinio.tenet Alexand.consi.lxxiij.lib.vij.ibi, concurrebant vltra voluntatem permutantium pretium, & plura alia, quæ indicabant veram venditionem, & non permutationem. Et idem Iacob.de sancto Geor.in tractatu de roydis.versicu.sed ponamus quod fiat permutatio. & pariter videtur tenere Matthæus de Afflict.in tractatu protomiseos.in verb.licet enim.versicu.sed iuxta hoc quæro. Sed non facit iudicio meo. Imò opinio. Bartol.& Bal.sequitur, sed in dubio, quando non apparet ex contractu de animo contrahentium, an velint vendere, aut permutare, quoniam hoc non dicitur in contractu, nec per testes probatur. Et idem videtur si longè maius pretium sit datum, quàm res data, quod præsumendum sit emptionem fuisse factam. Et hęc opinio Paul.& Purpu.& aliorum videtur magis æqua, quãdo tales permutationes fiunt ad fraudandum, & priuandum dominum laudemiis, & iure prælationis, vel agnatos à retractu, vt videtur factum in casu nostro, contra Ioann.Iac. de Duroforti hæredem defunctæ dominæ Margaritæ de Fuxo, retrahentem ab hæredibus defuncti domini Ioannis Brunaldi in curia consiliarij, qui dederat rem æstimatam ad tres mille libras Turonen.vel circa, cum septem milibus & ducentis libris Turonen.in recompẽsam castri de Saluico: quod quidem pretium in triplo excedebat valorem rei. Arguit venditionem, & non permutationem factam.l.fina. & ibi Bartolus, Ioannes de Plat.& alij.C.de prędiis curia.libro decimo.l.quoties.C.de iure dot.& gloss.in l.si inter.eorundem titul.& in terminis cõsuluit Decius consilio clx.exordien.Causa monasterij.in primo dubio.quia in casu suo omnia bona tradita ex parte vnius fuerũt æstimata pro summa librarum vigintitrium millium tercentum trigintaquatuor, & molendina ex aduerso tradita fuerunt pro quantitate, & summa librarum quatuor millium. Vnde ista æstimatio ostendit clarè fuisse venditionem & non permutationẽ. Et in hoc non videtur dubium. Et idem sentit Iason consil. xlv.numer.iij.incipient.aggredior primam dubitationem. volumin.j.licet in casu dicti de Bomial partes ambæ in contractu voluerint permutationem fieri: tamen videtur sonare in venditionem ratione maioris pretij excedentis, vt voluit Bald.in dicta l.j.versic.quid si notarius.C.de rerũ permutatio.vbi videtur decidere hanc quæstionem dicẽs, si notarius scripsit permutationem, & in rei veritate sit vẽditio. statur naturæ rei, & non verbo notarij: quia non attenditur nomen contractus, sed effectus & substantia, l.insulam. ff.de præscriptis verbis.cum aliis per Decium alleg.in dicto cõsilio clxiiij.versi.non obstat quod in contractu dicitur.volumine primò, & idem Alexander consilio xl.versiculo circa tertium dubium.ibi pro hoc facit, quia licet contrahentes volumi.iiij.& de Ripa in l.si vnquam. C.de reuocan.donat. & Ant.Rubeus consilio cxlij.inchoan.præsupponitur in facto.nume.j.& iij.cum aliis per eum allegat.& aliàs secũdum hanc partem fuit iudicatum in fauorem nobilis Ioann. des Appas.dit de Lisle, in materia retractus actoris contra Ioã. de Domingeons contrarolatorem contabulariæ Burdegalæ rei. Et latum arestum, die iij. Decemb.anno 1511.& in nostra quæst.domini magnæ cameræ, in qua visus fuit processus, fuerũt partiti & diuisi: quoniam aliqui sequebãtur Pau. & alij opin.Bar.communem: quia prælato licitum est rẽ viliorem cum pretiosa permutare, absque consensu capituli. c.j.& d.c.ad quæstiones.de rerum permu.& de Ripa libr.ij. responsorum, c.xxij.nu.ix.& similiter beneficium pingue cũ tenui, & tamẽ tenet permutatio, c. quia verisimile nõ est. & ibi Abb.Sicul.Felin.de præsumptio.& Abb.in c.j. de cler. non residen.& gl.in c.primo.§.item omnia prædicta.in verbo.permutationis.de collat.in pragma.sanct.nisi alia in tali permutatione concurrerent, quę ibi vide per eos. Et posteà idem processus in camera tornellæ reiectis suspectis, in qua eramus decem, dispartitus: & conclusum secundũ opi.Paul. quod visa tanti pretij quantitate in triplo valorem rei excedente, ob fraudes euitandas, scilicet in præiudicium domini vel agnati, talis contractus permutationis saperet venditionem, & non teneret, vt not. Ange.in l.sed & quæsitum.ff.de libe.& posthum.& Lud.Bolog.consi.xxv.cum aliis per nos adductis.lib.consue.Biturig.tit.de consue.retract. §.j.ver. sed iuxta præmissa.& eiusdem fui opini. Sed tamen in casu isto ego dicebam dictum de Duroforti non esse ad retrahẽdum admissibilem, cum intra tempus primi retractus per Marga.de Pellegrue (à receptore emendarum curiæ, cui per arestum fuerat adiudicatum prædictum castrum de Saluiaco) facti non venerat, sed post triennium. Et postquã ius in eo castro acquisitum, & de nouo perditum, de Pellegrue conquestum fuerat, per ea quæ dixi suprà q.lxxvj.inchoan. proximiori retrahenti. Aliàs, si sit maioris valoris quàm pecunia data, tũc præsumitur permutatio, quia pecunia in modico excedens non facit venditionem secundum Paulum & omnes: quo casu non habet locum retractus: licet Purpurat. contrarium velit, vt dictum est. Et ita videntur intelligere Barto.& Roma.in dicta l.Aristo.sed vbi vnus compermutãtium rem habuisset venalem, & rem sibi traditam promisisset reuendere compermutanti, tunc habet locum retractus: quia talis permutatio censetur facta in fraudem agnatorum, vt dixi in §.xvij.& alibi per discursum harum Decisio.& singula. Ludouic.Bolog.in d.consil.xxv.in d.l.j.& ibi Bald.C.de rerum permut.

SVMMAE.

1 *Legitima etiam à legatariis pro rata petatur.& nu.2.*

3 *Hæres solus an debeat ante legatarios conueniri à petente supplementum legitimæ.*

4 *Opulenti, & locupletis differentia.*

5 *Legatarij, an agant contra alios legatarios qui hæreditatẽ exhauserant.& nu.6.& 7.*

8 *Dimidia si filiæ relinquatur, & reliqua omnia ecclesiæ, an sola ecclesia teneatur ad legata.*

Quæstio CXLV.

Quid de dubio etiam partito inter easdem partes, scilicet nobilem Antonium de Fuxo actorem, dominum de Rabastz, & hæredes prædicti domini Ioan.de Bonual reos: An dictus actor possit contra eosdem hæredes possidentes, & habitantes castrum prædictũ de Saluiaco à Ioanne de Fuxo legatario, mediante Rege, cui ob emendam fuerat adiudicatum, agere. Hæc quæstio est, an legatarii possint hærede non discusso intentare actionem pro rata, contra legatarium, vel eius successorem.

DECISIO CXLV.

1 ET † videtur prima facie dicendum pro supplemẽto legitimæ filiam, aut filium testatoris, aut testatricis recurrere posse non solum cõtra hæredem vniuersalem, sed etiam legatarios pro rata: & sic contra omnes insimul, vt voluit Bar.in l.in quartã.in q.vlti.ff.ad l.Falci.per tex.in l.si ex patronis.in prin.& ĩ l.si libertus sub cõditione. §.ij.de bo.liber.vbi sic est in patronis. Et ipsum videtur sequi Ang.ibi in fi.se in hoc remittẽdo ad ipsum Bar.& ipsum sequutus fuit Ray.in d.l.si ex patronis, vt refert Ang.in l.si pater.ver.restat videre.C.de inst.& subst.sub cõdi.fac.& in l.Papinianus.§.si cõditioni.vers.ad ipsum autẽ supplemẽtũ. ff.de inof.testa.& idẽ Guli.de Cug.in l.j.in prin.C.de inof. dona.& Albe.in d.l.si ex patronis.& Ant.Rub.cõsil.lxxiij. nu.iij.& Bal.in auth.presbyteros.ante fi.C.de sacrosan. eccle.& in l.omnimodo.ver.vltimo quæro.C.de inof. testam.

2 † Quod dicit procedere quãdo esset relictũ corpus hęreditariũ, tũc tenẽtur cõtribuere legatarij ad supplementũ legitimæ, sicut hæres, arg.l.lineã margaritarũ.ad l.Falci.secus si esset relicta quantitas, vel aliquid aliud in genere: & tũc non agitur

agitur contra legatarios, cum genus non sit in substantia bo
norum testatoris, ex qua debetur legitima, l. scimus. §. reple
tionem. C. de inoffi. testa. & cum eo videtur simpliciter tran
sire Paul. de Cast. in d. l. in quartam. in fi. dicẽs se aliàs idem
consuluisse: ꝙ Alex. ibi, & in l. non amplius. §. fin. allegat
illud consi. cliiij. aliàs cclv. cum seq. & idem Paul. de Mon-
tepico. sed illud reperi in ij. vo. ccvj. secundum antiquam stã
pam, sed in nouis est cciiij. vbi in primo dubio idem tenet,
sequendo Bar. & Bal. quando filius vult habere suplemen-
tum legitimæ in rebus legatis sicut in aliis. Sed si non curat
habere partem in singulis rebus, sed contentatur habere sup
plementum in æstimatione partium, & tũc vt inquit, poterit
agere cõtra solum hæredem condictione ex illa l. omnimo-
do. vt ibi per eum. & istam partem tenet Cor. consi. clxviij.
in litera E, vo. iiij. dicens hanc esse communem, & iuuatam
maioribus anthoritatibus, cum longè maioris sit authorita
tis Bart. quam Imo. & latius tenet consi. cxc. in litera D, vol.
ij. & sentit Franc. de Are. consi. clvj. ver. præterea. & Guid.
Pap. in suo sing. dcccclxviij. exord. supple. legitimę, & latius
3 consilio clviij. nume. j. † Cõtrarium, quod hęres debet prius
ante legatarios solus conueniri, tenuit Bal. super ru. ff. de re.
diui. vers. sed pone, pater mandauit. cum q. seq. quem sequi-
tur Alex. cõsi. cliiij. nu. xiiij. libr. vij. & idem d. l. scimus. versi.
vltimo quæro. & idem Ang. in d. l. Papi. §. si condi. ver. qui-
dam autem dicebãt offi. iud. & latius versicul. ad ipsum au-
tem supplementum, & in d. l. si pater. versi. restat videre. C.
de inst. & substi. sub cõdi. fact. etiam si corpora hæreditaria
fuissent legata, quia dominium ipsorum nunquam fuit nec
est filij: ergo realis actio non competit, & minus persona-
lis, cum legatarij non sint obligati. l. quoties. C. de hære. in-
sti. & sic eos non sequitur. l. fi. §. fi. ff. de contrahen. empt. & l.
j. §. hæres. ff. ad Treb. l. j. C. si certum peta. & l. j. & ij. C. de hæ
re. act. & Bal. consi. cccccxxvij. inci. in causa quæ vertitur
inter fratres. ver. quartò pręmitto. vo. ij. & Lau. Calca. cõsi.
lxxiiij. nu. xlviij. & aliqui allegãt Ang. in §. cæterum in ver-
bo, ab hæredibus. in auth. vt cum de appel. cog. idem tenere:
quem non inueni. & idem per illum tex. tenet Io. de Imo. in
d. l. in quartã. ver. vltimo tangit. & respondet ad d. l. si liber-
tus. & idem in d. l. suus quoque ver. vltimò extra quæro. ff.
de hęre. insti. dicens vltra, ꝙ si opinio Guli. de Cug. & Bart.
esset simpliciter vera, & testator fecisset plura legata, oporte
ret filium qui pro supplemento legitimæ indigeret mille li-
bris offerre libellum contra quemlibet legatarium: quod di
cit esse ridiculum, & consuetudo secundum eum hoc non
approbat. Et idem videtur Sali. in d. l. omnimodo. in prĩ. q.
iij. quia sicut æs alienũ deducitur, sic ad eius similitudinem
legitima filij, ex residuo soluuntur legata detracta Falcidia
iure institutionis hæredi debita, & sic dici potest secundum
cum ꝙ detrahitur ex vtroque. sed portio mansura hæredi, si
sit opulenta, ꝙ ei sufficiat pro vtroque, scilicet ad repletio-
nem legitimæ filio debitę, & pro sua falcidia, tunc per eum
integra soluuntur legata, vt nihil eis minuat. Quæ dicatur
hæreditas opulenta, vide tex. Bal. & Lud. Bolo. in secundis
4 interpre. in l. j. ff. de of. proc. Cæsa. † Et quæ sit differẽtia in-
ter opulentum & locupletem, vide gl. in l. si quis mihi bona.
§. si seruus. & ibi per Do. & Lud. Bol. in primis interpre. de
acqui hæ. sed quomodo potest sciri, an hæreditas sit soluen-
do, nisi prius herede discusso, aut per inspectionem inuen-
tarij legitimè facti? ergo sic debet intelligi eius opin. vt l. fi. §.
& si præfatã. versi. licentia creditoribus. & ibi gl. in verbo,
accõmodare. C. de iur. delib. quæ arguit cõtra illũ tex. in d.
l. fi. C. de hęr. actio. vbi dicitur hęredes cõueniẽdos à credi-
toribus nõ legatarios, & idẽ ar. facit gl. in d. l. fi. & vtrobique
soluit, scilicet ꝙ tex. in d. l. fi. loquitᵉ quãdo hęreditas est sol-
uẽdo, & ĩ d. ver. licẽtia. qñ nõ est soluẽdo. quã solu. sequũtur
Doc. insuper Pau. de Ca. in d. ver. licẽtia. & Corn. qui legit
d. ver. licẽtia, cũ §. & si pręfatã. ponẽtes exẽplum, Legata sint
5 centũ † plurib. legatariis, & in hereditate deducto ęre alieno
sunt solum quinquaginta, quæ heres soluit primo legatario
venienti, an reliqui legatarij habeant regressum aduersus le-
gatarium, cui fuerũt soluta integra quinquaginta. Decidunt
legatarios postea venientes agere posse condictione inde-
biti aduersus primum cui facta fuit solutio, quia lega. a non
debentur vltra vires hæreditatis, l. vniuersi. C. de lega. l. j. §.
si is qui quadraginta. ff. ad Trebel. & ideo diminuuntur pro
rata: idcirco ille primus pro media restituit indebitũ quod
debebatur aliis. allegant simile in. l. ij. ff. de condi. indeb. ibi
6 dimutione. iuncta l. iij. & l. non est nouum. eo tit. † vel quod
hæredes teneantur cedere legatariis cõdictionem indebiti,
& per illa iura idem tenet Alb. Bru. consi. xviij. versi. circa
primum. & idem consuluit Pau. de Ca. consi. cclxxij. exor-
diẽ. ad primum respondetur. ver. ad secundum ibi, sed quan
do hæredes. vol. ij. & idẽ con. ccxij. inchoã. supra dicta oĩa
quæsita ad fin. ver. quantum verò ad secundum. vol. j. qui-
nimo secundum Pau. in præalle. consi. ccvj. alias cciiij. super
primo dubio est tex. decidens hanc q. vltra tex. in d. §. cæte-
rum scilicet in d. l. omnimodò. quam l. gl. ibi alle. in ver. le-
ges, circa medium, ibi, si tamen non in grati volens tex. ab
hæredibus vniuersalibus supplemẽtum peti: dum tex. dicit,
ꝙ si tali petenti non imputauit defunctus ingratitudinem,
ipsi hęredes eam sibi imputare nõ possunt. Sed si Imperator
voluisset peti debere à legatariis, de ipsis etiã loquutus f is
set, sicut de hæredibus: & sic constabat hæredẽ non esse sol
7 uendo. † Et idem in effectu concludit Alex. in d. l. in quartã.
opi. Bar. esse veram, quãdo per legata remanebat diminuta
legitima: adeo ꝙ hæres de parte sibi remanẽte vltra quar-
tam iure institutionis debitam non poterat satisfacere legi
timę: & tunc posit agere contra legatarios possidentes con
dictione ex lege. Sed si per legata non remanebat diminuta
legitima, secus. Et sic nõ põt sciri nisi discusso hęrede. & istã
partẽ tenet Bened. Capra. con. xlviij. inchoã. & si videatur
prima facie per tex. in d. §. cæterũ nõ cauillãdo tex. & minus
secũdum eũ quãdo legatariꝰ disposuit dare legata, ꝙ agi nõ
posit cõtra illũ secundũ possessorẽ, vt est in casu prædicti
domini de Rabastz, cõtra hæredes dicti domini de Bonual,
q sunt tertij possessores. Et idẽ in effectu Pau. de Mõtepico,
in d. l. in quartam. ver. x. quęrit Bar. vbi ita concordat d. §.
cæterum. & d. l. si ex patronis. & l. si libertus. quia aut hære-
ditas est soluendo, & habet locum. §. cæterum. quia fit sup-
plementum ab hæredibus: aut non est soluendo, & habet lo-
cum d. l. si ex patronis. & ita procedant dicta Bar. & idem
Bal. consi. cclv. incip. si pater instituit. & consi. cccxxvij. in-
choan. si testator instituit fratres in rebus certis. vol. j. & in
consi. clxxxvij. incip. super primo puncto. in fi. ver. super vl-
timo. & consi. seq vol. ij. & Guido Pap. consi. cciij. num. xj.
dicens dominum Ioannem de Grosis ita tenere in d. l. om
nimodo. & Ias. in fortioribus terminis consi. lxiiij. vol. j.
8 † scilicet quando pater dimidiam partem bonorum suorum
reliquit filio, in qua eum instituit hære. & in cæteris om-
nibus instituit ecclesiam, ꝙ ecclesia teneatur ad legata & fi-
deicom. & non filius legatarius. Et pro hac parte facit tex.
in l. pacto debitorum. C. de pac. ibi per Moder. & sentit Pau.
de Cast. consil. cccliiij. inci. dicta Catherina. vo. nouo, quia
dicit debere constare hæreditatem non esse soluendo. & Ias.
in d. l. scimus. in v. no. ver. ij. fallit. de inof. test. & Ale. consi.
cxxviij. versi. nec etiam ad hoc obstat. lib. j. volẽs petitionem
suplementi legitimæ fieri contra hæredem, & non contra
extraneum. & idem Bertran. consi. cclxxxj. inchoan. dona-
tio quã olim. nu. ix. vol. iij. & Decius cõsi. lxxxij. in casu pro-
posito agam paucis. versi. ij. sequentes Bal. in d. rub. ff. de re.
diui. & idem Fabi. de Giocchis in rep. authẽ. nouissima. ver.
ad tertium membrum. & versic. & notandum. quod Bald. &
ver. v. quæritur. C. de inof. testamẽt. Et secundũ hanc partẽ
iudicatũ fuit die & anno in præcedenti quæst. annotatis.

SVMMAE.

1 *Mens attendenda potius quàm verba.*
2 *Clausula in parte posita, an ad omnia sit referenda, & num. 3.*
4.5.8.9.

6 *Nomen & arma testatoris quando portanda ab hærede.*
7 *Clausula importat aliquando dilationem, conditionem, priuationem vel limitationem.*
10 *Aduersatiuæ dictionis natura.*

Quæstio CXLVI.

Nobilis vir Fràciscus de Noalhiis, dominus de Nolhaco per testamẽtum suum voluit plura legata tam pro anima, quàm pro filiabus legitimis, & naturalibus ac illegitimis facta & relicta per hæredẽ solui, sub hac verborum serie: Item idem testator nominauit hæredem suum nomine proprio, Ioan. de Noalhiis filium suum naturalem & legitimum, per quem voluit exsolui omnia & singula supradicta legata &c. & casu quo contingeret dictum Ioann. hæredem suum decedere sine liberis masculis, ex suo corpore descendentibus, instituit Ademarum de Noalhiis nepotem suum, filium nobilis Ioan. de Noalhiis domini de Cambres: hoc tamen adiecto quòd dictus testator reliquit duntaxat vsumfructũ omniũ & singulorum bonorũ suorũ mobilium & immobiliũ, domino Antonio filio suo, ita quòd ipso mortuo veniat dicta successio ad dictum Ademarum, aliàs non. Et casu quo contingeret dictos Ioan. & Ademarum filium & nepotem decedere sine liberis, illo casu adueniente instituit Ioan. de Cosuaco filium filiæ suæ Ludouicæ dominæ de Cosuaco, dum tamen ille substitutus nõ sit dominus bonorum domus de Cosuaco: & casu quo ille non esset habilis, substituit Bertrãdum fratrem dicti Ioann. nepotis sui, casu etiam quo esset habilis. Et casu quo non. Carolum substituit, si etiam sit habilis: & casu quo nõ, substituit Guidonem de Cosuaco fratrem dictorum Ioan. Bertrandi & Caroli, casu quo contigerit illos fratres prędictos substitutos mori absque liberis, illo casu adueniente substituit Ioan. de sancto Martiale, filium Blãchiæ de Noalhiis, aut, alium fratrem suum post ipsum genitum, habilẽ tamen: quæ habilitas eam in liberis Ludouicæ de Noalhiis supradictę, & Blãchiæ de Noalhiis voluit quod declaretur arbitrio & beneplacito propinquorum parentum dictorum substitutorum. voluit tamẽ quod si essent filiæ descendentes, tam ex filiis dictæ Ludouicæ filiæ suæ, quàm ex illis filiæ suæ Blanchiæ, quod maritentur condecenter secũdum facultatem bonorum suorum, &c. Voluit tamẽ secundum ordinem præmissorum, quod ille ad quem deuenerit prædicta substitutio, & bonorum successio, teneatur portare nomen & arma dicti testatoris, & domus suæ. Item voluit dictus testator, quòd omnibus creditoribus iurãtibus, quod idem testator teneatur eisdem in certa summa: quod hæredes sui credant illis vsque ad summam xx. solidorum Turonen. &c. Quæritur, an hæres teneatur soluere dotes filiarum filiorum Ludouicæ, & Blanchiæ de Noalhiis, licet per testatorem non fuerit nominatim dictum, nisi modo & forma suprà narratis, ita quod clausula illa, voluit quod si essent filiæ descendentes tam ex filiis dictæ Ludouicæ &c. referri debeat ad Ioãnem hæredem, & Ademarum suum substitutum, vel substitutos tantũ de Cosuaco: & sic ad proximos, cum & quando substitutio ad eos deuenerit.

DECISIO CXLVI.

Et dico quod dicta clausula, & onus dotandarũ filiarum ex filiis Blãchiæ & Ludouicæ de Noalhiis descendẽtium refertur, & referri debet ad proximos substitutos de Cosuaco, & de sancto Martiale, cum & quando substitutio in eis habuerit locum, & non ad Ioan. vel Ademarum. Et hoc tam ex verbis & tenore testamenti, quàm ex mente testatoris:
1 † quæ attendenda sunt, & magis mens, tex. no. quem Ange. sæpè habebat in ore legendo & consulendo in l. tertia. C. de liberis præteritis. de quo meminit Angelus in consilio ccxl. incipiente. totum dictum statutum. & l. in conditionibus. in princip. ff. de condit. & demonstratio. & l. iiij. §. conditio. ff. de adimen. legat. l. cum quæstio. in fin. C. de legatis. lex enim pedetentim sequitur mentem testatoris, sicut venator sequitur leporem, textus singul. ex quo ita colligit Bald. in l. penulti. C. de necessa. seruis hæred. institut. cum similibus, vt ex infrà dicendis apparebit. Vnde in hac materia est regula, & conclusio, licet secundum Ioannem Andr. & Anto. de Butr. in capit. inquisitioni. de appellatio. non possit hic dari firma doctrina. & Felin. in cap. causam quæ. versi. clausula. in fin. vbi vide de rescriptis. & idem Decius post Abba. Sicu. in capitul. secundo requiris. in versicu. in glos. secunda in princip. & e-
2 tiam in fine eodem titul. † videlicet quòd clausula in principio vel in medio aut in fine posita generaliter ad omnia referatur, vt l. talis scriptura. §. fin. & ibi Bartol. & omnes, in super Ias. ff. de legat. j. & in l. quarta. §. filius. & ibi Innocen. & Moder. ff. de liberis & posthum. & l. j. & ibi Bald. & Salic. C. de liberis præteritis. & d. ca. ij. requiris. & l. fi. ff. de rebus dubiis. & Spec. in titu. de instrumen. edit. §. nunc autem videndum restat. versicu. item incipe quod talis clausula, &c.
3 † Tamen hoc verum, quando nulla actio assignari potest: quare magis ad vnum quàm ad aliud referatur capitulum: secus quando ratio diuersitatis posset adduci, tunc non habet locum relatio ad omnia, sed ad quæ commodius referri potest, l. si eidem cum eodem. §. fi. & ibi per omnes. ff. de iurisdi. omn. iudicũ, & gl. in c. statutum. §. j. de rescrip. lib. vj. & voluit Bar. in d. l. talis scriptura. & Bal. in l. j. C. de legit. hæred. & in l. in actionibus. in iij. nota. ff. de his qui not. infa. & Abb. Sicu. in c. ecclesia vestra. in ij. ver. nõ debeat ad cõtentũ de elec. & Philip. Frã. Præpo. & Decius in d. c. ij. requiris. vbi Decius ad hoc cognoscẽdũ ponit decẽ exẽpla, seu casus fallentiales, quorum octo posuerat Felin. in dict. ca. causam quæ. Et hoc firmat etiam Decius in consil. xiiij. versicu. sed tamen adhuc. & singu. in consi. cccxiij. versicul. primo enim dicitur. & Anto. Corset. in suo singu. in litera C, in iij. & Alex. in consi. xlviij. incipien. visis & opportunè digestis, lib. j. & Bald. in consi. cclxxiij. versi. sed cõtra hoc opponitur. vol. ij. & in cõsi. cclvij. incipien. clausula. vol. iiij. & Corn. in consil. cclxxxij. in litera I, vol. ij. & in consi. xliij. in litera C, vol. iij. & in consi. xlviij. in litera D, eod. volu. & in consi. cclx. in litera E, volu. iiij. & latius in consil. lxix. per totũ, præcipuè in litera H, vol. j. & Ang. in consi. xxviij. incipi. testator reliquit dominæ Mariæ. & Roma. in consil. cxij. incipien. visa præmissa. & in consilio cccclxxx. in casu. versicul. circa hanc autem. & in consil. ccccxxxviij. incipien. in causa cõsultationis. & And. Barba. in consil. xiij. & Ioan. de Imo. in cõsi. cxx.
4 in fi. & in consil. cxxxj. in fi. † Et quod ex verbis testamenti appareat testatorẽ voluisse deberi legatum à substitutis de Cosuaco, & de sancto Martiale, probatur, quia clausula dotis soluẽdæ in casum, quod essent filiæ, est apposita post substitutiones dictorum de Cosuaco, & de sancto Martiale, & sic debet referri ad ipsos proximos substitutos, & non ad alios remotos, cum loquatur dicta clausula de filiabus ipsorum, c. cũ dilecti. de dona. quæ clausula est clara & perfecta, & de se non omnino separata. Ideo habet vim solius continuationis ad proximas personas, ad quas congruè cadit, & sine absurditate referri debet, vt volunt Doctores suprà al legat. per glo. in §. item lapilli. institut. de rerum diuisio. & tenet Rapha. Cuma. in consi. xxij. vnde non debet referri ad Ioannem hęredem. vel Ademarum sibi substitutũ, qui propriam habẽt determinationem, quam testator eis prius ordinauit: quare non refertur ad ipsos, l. doli clausula. ff. de verborum obligatio. l. alimenta. §. Basilicæ. ff. de alimen. & ciba. legat. & Bartol. in dicta l. talis scriptura. & Baldus in dicta l. prima, de liberis præteritis, & Decius in consilio xcij.
5 † Quamobrem dicit Geminianus post Docto. suprà alleg. in capit. illi qui. v. quæstion. v. quod quando est dare rationem diuersitatis, quare magis clausula referatur ad vnum quam ad aliud: tunc clausula in fine posita non refertur ad omnia superiora, propter gloss. secundam, ibi in fine: & tenet Felin. in dicto cap. causam quæ. versicu. limita secundò. & re vera testator omnia legata per eũ relicta, quæ per hæredem suum voluit exsolui, ipsum exprefsè nominauit, vt apparet per testamentum in principio. & in fin. & sic grauare voluit illos de Cosuaco, licet non nominatim, tamen appellatiuo nomine. l. nominatim. ff. de legatis iij. & l. si plures. eod. titu. Præterea dicta clausula dotis ponitur in medio duorum capitulorum, seu articulorum, mentionem de ipsis Cosuaco, & de sanct. Martiale facientiũ: videlicet post substitutiones ipsorum: & ante alium articulũ incipientem, voluit tamen secundum ordinem præmissorum, quod ille ad quem deuenerit prædicta substitutio, & bonorum succes-
6 sio, teneatur portare nomen & arma dicti testatoris, & domus suæ: † quòd potuit fieri, vt l. hoc iure. §. fina. ff. de donationibus. & l. facta. §. final. sub conditione. versicul. in dan-

da.ff.ad Trebel.& plenè Guid.Pap.in quæstione cclj.& in quæstio.ccccl xvij.non enim loquitur de Ioanne hærede, aut de Ademaro,cum essent de agnatione: quibus stãtibus, & suis descendentibus masculis,dicta conditio de nomine & armis deferendis nõ potest fieri, sed illis de agnatione & familia (quibus iure successorio debentur nomen & arma) deficientibus, bene potest alij fieri. & pro hoc facit, quia ius retractus non potest alij cedi extantibus consanguineis proximioribus,secus si non supersint,vt voluit Pau.de Cast.consi.j.nouorum.Item res prohibita alienari extra familiam,si non superest nisi vnus,quod ille potest vendere: & de vtroque dixi in §.iij.versi.sed an hoc ius retractus.de consue.retract.lib.consuet.Bitur.& sic facit vnam parentesim,& demum redit ad propositum substitutionis factæ de ipsis de Cosuaco, & de sancto Martiale. & ideo dicit Iurisc. in l. cum pater. §. donationis. ff. de leg. ij. non enim quæri oportet cum quo de supremis quis loquatur, sed in quem voluntatis intentio dirigatur. Ergo ad ipsos de Cosuaco debet referri legatum dotis soluendæ in tempus, quo substitutio ad domum illorum peruenerit d.l.
iij.§.filius.de lib.& posth.& d.l.j.de lib.præt.quia medium
7 sapit naturam extremorum, vt ibi: quia † clausula hic
importat dilationem,d.l.talis. aliquando conditionem,l. à
testatore.ff.de condi.& demonstra.quandoque priuationẽ,
8 d.l.j.de lib.præt.quãdoq; limitationẽ, l.fi.§.qui dulcia.ff.de
tri.vi.& oleo leg vt infrà dicã.†.Et pro hac decisione est
bonus textus in l.sed & si per prætorem.§.hæc clausula.ver. deinde adiecit.ff.ex quibus causis maiores.& ita in simili tenet Benedictus Capra.in consilio lx.& amplè Ludouicus Bologn.in consilio xl.vbi prædictam conclusionem iuribus & authoritatibus probat:& quasi in simili, vbi post aliquorum substitutiones fecit testator de certis aliis aliam substitutionẽ,& adiecit clausulã,quod volebat substitutos succedere debere in stirpes,& non in capita,quod ista clausula in stirpes,debet referri ad vltimos substitutos, & non ad primos,vt ibi. Et idem Fanciscus Curtius in consilio xlij.versiculo & probatur, quia clausula &c.& in consilio lxxvj.& respondet Bolo.ad l.fi.de rebus dubiis,& alia iura quæ in contrarium adduci possent.præterea dicta clausula legatæ dotis venit qualificatiuè ad qualificandũ, & limitandum proximum articulum substitutionis illorum de Cosuaco,& de sancto Martiale,vt filiæ tunc non succedãt, sed essent dotatæ,ne bona testatoris ad extraneos venirent, vt etiam ipsi melius portarent nomen & arma. Ideo ad ipsos debet referri,vt voluit Bart.in d.l.talis scriptura.& in d.l.fin.quem ibi sequuntur Paul.de Cast.& Bartho. Socin. de rebus dub.per textus in l.filium.in princ.ff.quando dies lega.cedat & Paul.de Castro in consilio xiiij. in principio incipiente.dubium istius quęstione volumine nouorum.& Abbas Siculus in dicto capitulo secundo requiris. & ibi Decius versiculo secundo exemplum ponitur.& Felin. in
dicto capitulo causam quæ versicul.limita tertio,& ista fuit
9 mens & intentio testatoris.† Tum quia clausula prædicta
dotis fuit cum dictione aduersatiua tamen, scilicet voluit
10 tamen,quòd si essent filiæ,&c.† Et aduersatiuæ natura est,
quod per eam qualitates articuli præcedentis intelligantur repetitæ. Et ideo dictiones sed,vero,pro, licet etiã sint aduersatiuæ,iungunt,& repetitionem inducunt,vt singul. dicit Bald.in l.omnes populi.versiculo tertio modo. ff. de iustitia & iure. Ias. in dicta .l.tertia.§.filius.de liberis & posthu.& Iason in l. Titia.§.idem respondit,in fine. de verbo. obligationibus & in l.j.in quinto. nota.ff.nequis eum,qui in ius.& alibi Bart. & Docto.in l.in repetendis.ff.de leg.iij. & And.Barba.in consi.xxxv.versic.nec ob. vol.j. quod est singula.pro decisio.huius quæst.& idem Pau.de Cast.in cõsi.cxxiij.incip.viso testamento Michaelis.vo.antiq.Tum ex mente testatoris constat eum sic intellexisse,quæ ex præcedentibus verbis testamenti demonstrantur.l.si seruus plurĩũ.§.fi.& ibi per omnes,ff.de lega.primo,& l.licet. eod. tit. & per Doctor.& Ias.in d.l.tertia,de liber. præter. & Felin. in cap.cum adeo.de rescript.& in ca.secundo, distinctione prima,& Franciscus Curtius in consil. xliij.in principio,& in consi.xlix.versi.viij.& non solum ex eadem scriptura,sed ex diuersa,secundum eum ibi.& in consilio lxxvj. versiculo præmissis non obstanti.præterea non est verisimille dicere,quod testator voluerit maiore prosequi fauore eum, quem vltimo loco substituit,quàm eum quem primo loco, l.Publius.§.primo,ff.de condit.& demonstrat.& quem primo in testamen.nominauit.l.qui soluendo.& ibi glo. ff. de hæred.instituen.quod esset in casu præsenti:si filiæ vltimorum de Cosuaco,& de sancto Martiale substitutorum à primo substituto,videlicet Ademaro,venirent dotandę,& maritandæ,& non profecto filiæ primi hæredis Ioannis filij ipsius testatoris,quem tanquam proximiorem magis præsumitur dilexisse,& præferri voluisse.l.Lucius,ff.de hæred. instit.& ita fuit conclusum,& latum arestum die xviij. Iulij, Anno 1521.

SVMMAE.

1 *Substitutioni,an videatur renunciatum per transactionem.*
2 *Diuisione bonorum facta non videtur remissa substitutio.*
3 *Transactio de bonis defuncti qualiter valeat inter succedentes.*
Alienare prohibitus an possit transigere.
4 *Testamentum quando verè inofficiosum dicatur.*
5 *Renuntiari testamento inofficioso, & super illo transigi potest.*
6 *Substitutio an noceat compromissum, vel transactio hæredis.*
7 *Fideicomissum,potest expresso pacto remitti.& nu.8.*
Renuntiantur iuri per consensum.
9 *Diuisio cum pacto de non contraueniendo,an includat renuntiationem fideicommissi.& nu.10.*
11 *Transactum super futuro iure quando dicatur.*
12 *Renuntians omni iuri quod habet,vel hrbere sperat,quid cõprehendat.*
13 *Renuntiantes cauere debẽt ne nimis effuso,sermone loquantur ne incidant in periculum.*
14 *Vsufructus an possit pro legitimo relinqui.& nu.15.*
16 *Nepos ex filia fily excludit nepotes filiarum.*
17 *Nepotes ex filia,an excludantur à substitutio extraneo.*
18 *Testamentum impugnans non potest ex eo aliquod ius prætendere.*
19 *Testamentum dicens nullum,an etiam annullet substitutionẽ.& nu.20.*

Quæstio CXLVII.

Testator primus Ioannes de Noalhiis hæredem instituit vniuersalẽ Franciscum primogenitum filium suum,cæteros autem filios & filias fecit hæredes particulares in certis rebus:cui quidem Frãcisco per conditionem geminatam,nec non,& per verba expressa dispositiua substituit liberos masculos Francisci vnum post aliũ gradatim,declarando expressè,quod volebat suam successionem venire de dicto Francisco,& liberis suis masculis,ad Ioan. filium suum,& liberos suos masculos, & de dicto Ioanne & liberis suis masculis,ad Bertrãdũ,& liberos suos masculos,& de Bertrãdo,& liberis suis masculis,ad Margaritã filiã suã & liberos suos masculos,si tunc haberet,& si nõ haberet,ad Sobecranã & eius liberos masculos,si tunc haberet:onerauit prędictos omnes liberos masculos substitutos,quod deferrent cognomen,& arma testatoris. Quod si atque dicti Franciscus,Ioannes,& Bertrãdus, Margarita, & Sobecrana decederent sine liberis masculis,eo casu substituit Margaritam,Guichardam sorores suas,& earũdem liberos masculos:& voluit atque disposuit,quod eo casu,quo dicta sua successio ad dictos liberos masculos sororum suarum veniret,quod dicti liberi masculi sororum suarum haberent deferre cognomen, & arma suæ domus de Noalhiis:& cum illa voluntate dictus Ioãnes de Noalhiis testator decessit.Mortuo dicto testatore fuit, aut esse sperabatur lis & quęstio super bonis testatoris inter Franciscum & Ioannem fratres.Tandem venerunt, ad certam transactionem,prout in eadem transactione,cauetur:& per transactionem fuit facta diuisio inter dictos duos fratres: quoniam Bertrandus tertius frater mortuus erãt sine liberis, per dictam diuisionem,ex quatuor principalioribus in hæreditate testatorum existentibus.

LES deux videlicet Noalhes,& Noalhat demeurerent à Francoys,& aux successeurs:les autres deux, scilicet *Chambres & Mouellart,demeurerent à Ieã & aux siens. Et fut pactisé* cum iuramento, *qu'à la part qui demeureroit à Francoys,Iean son frere,ne les siens n'y pourroyent iamais rien demander,si n'est là,& au cas que ledict Francoys decederoit* sine liberis,*sans dire* masculis, vel liberi Francisci decederent sine liberis, aut liberi liberorum simi liter decederent sine liberis *Et pareillement* vice versa *Francoys ny les siens ne pourroyent rien demãder à la part de Iean, si n'est là,& au cas que ledit Iean* decederet sine liberis aut liberi liberorum Ioannis decederent sine liberis: *Lesquels cas d'vn costé ne d'autre ne sont aduenuz.*

Transigentes,eorum vita durante xl. annis transactionem obseruauerunt. Mortuo Francisco,Ioannes eius filius partem Francisci tam in vim testamenti, quam transactionis toto tempore vitæ suæ pacificè possedit:mortuo dicto Ioanne filio Francisci,Antonius presbyter tam in vim testamenti,quam trãsactionis partem eiusdem Francisci pacificè xxx.annis,similiter possedit: mortuo Antonio fuit orta lis inter condentes super parte Francisci.

DECISIO CXLVII.

1 ET † solum tangam , an per dictam transactionem & diuisionem factam,si inter eos fieri potuit, videatur remissa substitutio & fideicommissa. Nam ex illa dependet tota vis & difficultas istius consultationis. Et alia non attingam , nisi vnum verbum,cum satis diffusè fuerint per dominum à me consilium petentem prætacta.

2 †Et mihi videtur,quod licet per solam diuisionem bonorum non videatur renuntiari substitutioni factæ inter diuidentes,nec iuri fideicommissi , vt l. cum pater. §. hæreditatem. in secundo, & ibi Baldus & Doctores.ff.de legatis secundo,& l. qui cum tutoribus. ff. de transact.& l.Paulo Callimacho.§.j.de leg.iij.quamuis ille §.j.loquatur in patre,& non in fratribus paciscentibus. & hoc tenet Baldus in consil.liiij.incip. in testamento Rolandi de Scampis,vol.j.ar.l. secunda,§.cum quis debitor.ff. de hære.vel act.vend.& in consilio xviij. incip. nobilis vir Vannes.volum.v.& sentit Bar.in consi.lviij. in vlti. quæst. & intelligo idem in simplici transactione, quia diuisio etiã dicitur transactio,vt no. Ang.per illum tex.in l.tres fratres. ff.de transact.& Barb. in consil.lxxxv.in princip. volumine iij.& Franc.de Curt.in consil.lxiij.versic.quarta principalis dubitatio.& Rapha.Fulg.in consi.cxx.in prin.

3 † Tamẽ ex quo secundum Bald.in d.§. hæreditatem. transactio fuit expressè,& ex certa scientia inter fratres inuicem substitutos,vel inter hæredes & fideicommissarium facta, scientes fideicommissum & tenorem testamenti,valet per text. in l. qui Romæ.§.duo fratres. secundum vnam lecturam ff. de verbo.obliga.& ibi tenẽt omnes Doctores & ita consuluit Din.in consil. vj. incipien. ex testamento domini Alb. in prima & ij.dubitatione.facit text.in l.quoties.& ibi expressè Bald.in j.quęst.C.de fideicommi.vbi etiam dicit, quod prohibitus alienare potest transigere,si fuerit ad iudicium prouocatus,aliã secus l.& ideo.ff.de condict.furti. siue habeat plenam siue liberam administrationem,l.præses prouinciæ.C.de transact.& not.gl.& Doctor.in l.cum proponas eod.titu.& in l.cum pater.§.libertis.ff.de leg.ij.& idem tenent Angel.& Ias.in d.l.quoties.in princ.dicentes,quod de consensu substituti vel fideicommissarij potest fieri transactio,& ipsimet possunt trãsigere , inspectis cognitisque verbis testamenti.

4 † Quinimo sufficit,quod habuerint scientiã testamẽti,vt tenet Bar.quẽ ibi sequitur Bal.Ang.& Pau.de Cast.in l.de iis.ff.de transa.& Ang.in cõsi. lix.& in cõsi.xciiij.& Pau.de Castr.in d.§.duo fratres.de verb.obliga.& Alex.in consilio.viij.lib.v.prout factum fuit in præsenti casu. Nam Franciscus hæres vniuersalis fuit prouocatus à dicto Ioanne fratre suo, qui dicebat patrem & matrem ab humanis decessisse absque testamenti factione , saltem efficaci,nec in forma debita & valida ac iuridicè existente,dicta verba in tribus locis prædictæ transactionis repetendo,& stare nolle voluntati,& testamento patris, eiusdémque legitimam velle habere declarando, cum nihil sibi fuisset iure institutionis per patrem relictum in proprietate bonorum : ideo testamentum verè erat inofficiosum: quare ponit per dictam transactionem renuntiare testamento,si quod esset de iure validum,ac iuri substitutionis sibi & suis factæ in dicto testamento, quod impugnauit, & nullum dixit ac inofficiosum: quod est multum ponderandum,vt infrà dicam.

5 † Vnde illi renuntiare potui, & super illo transigere : per iura suprà in princip.alleg.& solet allegari text.qui est melior de iure secundum Ange.ibi in l. cum hæreditas in j.& ibi Barto.& Paul.de Castr.ff.ad Trebel.per quem text.voluit,

6 † quod hæres grauatus potest cõpromittere cum prætendentibus ius,& ipsam transactionem tenetur fideicommissarius seruare:ad idem text. in l. ante restitutum.ff.de soluti.& tenet Ange.in consi.xxxj.ante fin.in vers.ad confirmationem. cum compromissum seu arbitramentum sit quædam transactio,vt in authen. vt differ.iudi.§.j.& in auth.si verò.C.de iudi.& Imol.in c.Quintauallis.de iureiur.Bart.in l.post rem.ff.de trãsact.& Ang. in l.j.ff.eo.tit.& pro hac decisione tex.celebris & clarus,& in terminis nostris in c.Rainaldus,in prin.vsque ad §.porro.& ibi per omnes.de testamen.& in l.j.& ibi omnes.insuper Barthro.Socin.in vlt.not.C.de pactis.vbi grauati si sine liberis decederent,possunt facere pactum:

7 †Et etiam illi quibus erat restituendum remittere fideicommissum cõditionale,licet postea conditio liberorum eueniat:& sic in præiudicium liberorum nasciturorum:& hoc propter spẽ futuri fideicommissi remittendam,quæ potuit per contractum deduci,l.spe.C.de donatio.& ita tenent Barto.Bald. Ang.Paul.de Castr.Alexan.& Ias.in d.l.j.& Guid.Pap.in quæst.xxxix.& quæstio 600. Et hoc,vt tollatur votum captandæ mortis inter ipsos fratres,per text. multum singularem decidentem hanc quæst.in l.de fideicommisso. C. de transactio. Secundò,quia tale pactum reducit fratres ad æqualitatem,quæ seruanda est, maximè inter fratres. l. cum pater.§.dulcissimis.ff. de lega.secundo & l.vt liberis.§. penultimo. C. decollationib. Tertiò, quia per tale pactum, & sic per cõsensum quilibet potest renuntiare iuri suo , l.si quis in cõscribẽdo. C.de pact.siue sit de præsenti,siue sit de de futuro,vt per Doctor.in d.l.j.de pact.& tenet Barba. in consi.lxv.versi.postremò si dicatur.vol.iiij.& Bald.in d. cõsil.liiij.& glo.& Docto.insuper Abb.Sicul.in cap.ex multiplici.de decimis.& Guid.Pap.in Decisio.ccxxxij.vbi dicit fuisse iudicatum per arestum curiæ Grationopolita. & bonũ text.in d.l.qui Romæ.§.duo fratres.vbi videtur esse text.pro decisione huius quæstio. secundum lect.Rogerij:

8 quia fideicõmissum potest remitti pacto expresso,d.l.j. vel renuntiatione simplici facta in iudicio,vt l.j cum sua glo.ff. de cur.bono.dando.& no.in l.in plurium.ff.de acquirẽ. hæred.& in hoc ibi conueniunt omnes.& Franc.Curt.in cõsi. lxvj.vers.& fortius peccauitt.

9 † Sed est magna altercatio inter Doct.in d.§.duo fratres.an quando est facta transactio, seu simplex diuisio,cum pacto de nõ veniendo in perpetuũ cõtra diuisionẽ,vel transactionem prædictam, (quæ clam hic etiam interuenit) includatur renuntiatio fideicommissi, vel substitutionis,nõ cognitis verbis testamẽti. Et Din.sequẽdo Roge.glossatorẽ antiquũ,tenet quòd sic.per text.in d.§.duo fratres .& cũ Din.trãsit. Guliel.de Cug.in d.l.qui cũ tutoribus.& Bal.Raph.in d.§ duo fratres.&ibi Ang.in repetitio.aliquibus cõcurrẽtibus& idem Ang.in consi.287. incip.factũ super quo cõsiliũ postulatur est tale,magnificus miles.& Soci.in cõs.43.nu.viij.vo.iiij.& Signo.de Homed. in cõs.cvij.& in cõs.cxcj.

10 †Sed cõtrariũ tenet Pet.quẽ sequitur Bar.in d.§.duo fratres.Io.de Imo.& Alex.qui multũ ibi hoc disputat,& dicit istam opinionẽ Pet.& Bar.cõmuniter esse approbatam:de quo ibi per ipsum, & Benedi.Capra.in consi.lxxvij.amplè in consi.lxxxix.& Alexan.in cõsil.cv.propè finem.lib.iiij.& Ioan.de Ana.in consil.xxix.in vlti.

vlti.quæst.& Oldr.in consi.cvij.in vij.quæst.& Alex.in d. consi.viij.lib.v.& in consi.xxj.versi.& primò.eo. lib. Bald. & Pau.de Cast.in d.l.tres fratres.ff.de pact.vbi dicunt esse cõmunem opinionẽ,& idem Paul.in consi.ccxj.incip. quia dubia supra formata satis trita.&c.volum.nouo.& Rom.in consi.ccccciij.inci.pro decisione.& Raphael. Cuma in consi. cxlj.& Decius in consi.lxxxvj.versi.secundo principaliter. incip.viso puncto.pro quibus allego gloss.in c.ij.const.feuda.domini Lotharij Imperator.& ibi Bald.& Cardina. Alex.& plenè Barb.in consi.xlviij.lib.ij.Vnde adde Bald. in consil.cviij.lib.j.Factum proponitur esse tale, Franciscus. vol.v.† Et ratio Doct. est:quia super futuro iure non videtur transactum,nisi de futuro iure in ipsa transactione specialis mentio facta fuerit,vt dictum est, & latius infrà dicam.Et Capra.in d.consi.lxxxix.dicit fortius, quòd etiã si in instrumento diuisionis factæ per fratres substitutos contineatur, quòd ipsi fratres testamentum patris annullauerunt,quòd non videntur renuntiasse substitutioni.Sed posset ad istam communem opinionem responderi, quod transactio vel diuisio non valeat, quoniam nulla fuit facta mentio de substitutione in specie,sed solum transigentes annullauerunt testamentum, promittendo non venire contra,quod secus hic fuit.Et ideo nos non sumus in transactione vel diuisione simplici, nec viso testamento facta, quoniam nullum & inofficiosum allegatum expressè fuit, declarando per ipsum Ioannem nolle stare voluntati & testamento patris;faciendo aliàs inter se substitutiones, & permissiones,vt apparet per dictam transactionẽ:vnde valet &c.& ita tenet Francis.de Cur.ind.consi.lxiiij.& Raph. Fulg.in consi.xlij.Tum quia illi,& etiam iuri futuro, quod posset sibi competere in futurum,expressè renũtiauit per ipsam transactionem,per quam apparet,quod bonis & iuri futuro dictus Ioannes in quatuor aut quinque passibus, & articulis renuntiauit.† Quia licet quis renũtiet omni iuri quod habet,vel habere sperat,intelligitur de spe subsistente ex causa præsenti, non autem ex causa, quæ orietur in futurum, vt voluit Bartolus in l.post emancipationem.ff. de liber.legat.& in l.si vxor.§. diuus. ff.de adulter. & Felinus in capitu.si diligenti.versicu.decimo fallit.de for.competen.& dixi in §.vj. de testamen. lib. consuetud. Biturig. † Hoc verum nisi renuntians expressè dixisset,renuntio iuri quod habeo,vel habere spero,etiam ex causa de futuro: quia tunc talis renuntiatio porrigitur ad causam de futuro, vt tenet Abb.Sicu. in d.c.ex multiplici.& omnes Mod. insuper Lancelot.Decius in d.l.j.de pactis.& Barto. Bald.& Salice.in l.hæredem.in princip.ff.mand.& ideo debent cauere renuntiantes,ne nimis effuso sermone loquantur, ne in periculum incidant,vt l.fin.C.de dot.promis. Vnde dictus Ioannes tanquam ab intestato succedens, loca & dominia de Chambres & Mouelart consecutus fuit,& non in vim testamenti,in quo nihil præter vsumfructum certi loci fuerat sibi relictum:quare illud impugnabat:† licet quando pater reliquit filio vsumfructum certi loci, quousque eidem prouisum sit de beneficio valente quantitatem cc.librarum Turonen.videatur etiam proprietas dicti loci relicta.Tum etiam quia vsque ad legitimam dictum onus, & omne aliud grauamen reiicitur de iure,& remanet institutio pura,& abstracta ab omni onere,l. quoniam in prioribus.C.de inoffi.testa.ita in terminis tenet Ancha.in consil. cxxviij.Quia filius non compellitur computare in legitimã beneficium à patre suis expensis impetratum, secundum Guliel.de Cug.Bald.Salicet.Pau.de Cast. in l.omnimodo. §.imputari.C.de inoffi.testa.& idem Ang.in l.in quartam. & ibi Alex.versi.item in quantum Bar.ff.ad leg.falc.& Ias. in l.illud.C.de collat.& consil.clx.inchoante.Quidam nobilis,libro ij.† Et an filius possit hæres in vsufructu tantum institui, vide text.& Doctor.insuper Ias.in authentica.nouissima.versicul.nunquid autem econtra pater possit.C.de inofficio.testamen.& Barbat.in capit.vltimo.nu.viij.de pi-

Margin numbers in this column: 11 (at "vol.v.† Et ratio"), 12 (at "articulis renuntiauit"), 13 (at "† Hoc verum"), 14 (at "fuerat sibi relictum"), 15 (at "lis,libro ij.").

gnor.versicu.ego vidi dubitari.& concludit quod nõ.Præterea si dictus Franciscus post dictam trãsactionem habuisset masculos, nõ potuisset,aut filij eius repetere illa loca,& dominia data præfato Ioanni,per d.l.j.C. de pactis: ergo nec iste Ioannes, aut sui possunt in vim testamenti per ipsum quo ad institutionem primam & secũdam impugnati & reprobati,vt dictum est,partem & portionem dicti Francisci in vim substitutionis in eodem contentæ prætendere, qui tanquam hæredes sui patris tenentur stare transactioni dicti Ioannis eorũ patris.l.j.C.de filiofa.minor.&l.Stichũ, §.quod vulgo.ff.de solut.l.venditrici.C.de reb.alie.non alienam.l.cum vir.ff.de vsucapio.vnde postquam dicta transactio seu diuisio,& remissio hic facta fuit super omnibus futuris substitutionibus,cum aliis clausulis,& oneribus restitutionis bonorum,vt patet per prędictam transactionem quæ est multum ampla,non possunt in vim substitutionis in testamento patris contentæ successionem dicti Francisci, vel eius liberorum prætendere,per d.l.j.& tenet Fede.de Senis in consi.ccxxviij.inci.Factum tale dico fratres. Et ita fuit iudicatum per regale,excelsum consilium, Anno præsenti 1517.inter Catherinam de Lombieres vxorem domini de la Motte Arelate ream,& Grandem Ioannem de Lõbieres de Terrascone actorem,se substitutum prætendentem.Sed ad prædicta posset quis respondere, quod habere locum possent,quando liberi non intelliguntur tacitè substituti,sed solum sub conditione,seu conditionaliter positi: quia tunc non dicuntur substituti,nec possunt reuocare datum per fratrem fratri,vt voluit gl.quam ibi faciunt singul. Bar.Bal.Ang.& Ioan.de Imol. post Iac.de Are. Cin. Ray, Franc.de Tigri.& Nic.de Neapol.& communiter omnes Doct.in l.Lucius.in vlt.& in l.si quis ita hæres instituatur. ff.de hæredibus instituen.& Barto.in l.sed & si sic.ff.de leg. iij.& Ang.Aret.in tract.suo de testa.in gl.& si decesserit sine liber.& Guid.Pap.in d.quæst.cccccc. Etiam secundum eos,si dictum fuerit sine hęrede,vel hæredibus de suo proprio corpore procreatis.Et idem Alex.in consil.xxxij. incip.viso processu.vol.iij.& latissimè in consil.clxxxv. incip. viso titulo quæstionis.lib.ij. vbi dicit istam esse communẽ, & tenet Anch.in c.licet.versi.vnde si dico.de voto.Sed ipse Guid.Pap.tenet contrarium in quæst.clxxxiiij.quando facta est mentio de liberis masculis: sed quando simpliciter dictum est,si hæres sine liberis decederet,tunc non videtur vocati,vt tenet Bald.consil.clxxxvj.vol.iij.& Pau.de Castr. in consi.xxiiij.in ij.dubio,vol.antiq.& pro Decisio. d. glo. Doct.allegant tex.in d.l.j.de pact.& ibi omnes,insuper Alex.Socin.& Ias.in v.not.qui amplè hoc probat. & Lancel. Decius.vbi allegant plures Docto.tenentes cõtra communem opi.Secus vbi liberi sunt expressè vel tacitè substituti: quia tunc censentur instituti & vocati,vt dictum est, & voluit Barto. in l. Centurio, in vltima quæst.tertiæ principa. quęst.quę incipit,quęro vlterius,quid si testator.ff.de vulg. & pupil.substit.Et contra communem tenet Barba.in consil.xxvij.versi.capio tertium.cum seq.versi.capio quartum. vol.j.per text.singul.in l.cum ita.§.in fideicommisso.ff.de lega.ij.& alia iura per eum allegata.& Guid.Pap. in d. quæstio.clxxxiiij.& istam semper in iudicando sequutus sum: prout videntur hic expressè substituti,quia testator voluit quòd bona sua venirent post mortem dicti Francisci ad liberos masculos eiusdem Frãcisci, & de liberis suis ad Ioãnem & eius filios masculos:& ita communiter per testatores fit ad conseruationem agnationis. Et sic possunt reuocare datum vel remissum à patre fratri,non obstan. transactione prædicta:per regulam,in l.fin.§.sed quia nostra maiestas.& ibi Iaso.in ij.nota. & in authen.res quæ.C. comm, de leg.& l.Marcellus.§.res quæ.& ibi per omnes, insuper Soci.ff.ad Træbel.Sed verum est,quod hic nepotes Francisci hæredis vniuersalis ex filia sua, & filij Ioann. sunt masculi,& ex masculo nati:vnde de iure tales substituti masculi,qui sunt de nomine & agnatione,ac arma deferẽtes,præ-

36 feruntur nepotibus ex filia.† Adde quòd secundum hanc opinio.fuit conclusum in curia,nepotem ex filia filij excludere alios nepotes ex filiabus,in processu domini Guilberti comitis de Ventadorio rei contra dominos Iacobũ Dacherio,& Frãcis.de la Cueille milites nepotes ex filia,quoniam testator sic ordinauerat,& pluries declarauerat: & vide in quæstione defuncti hæredis vniuersalis,vt voluit pulchrè Baldus in consilio ccxxxviij.inci.quidam magnus nobilis.volum.j.licet in l.j.quem ibi sequitur Paul.de Cast.C.de condit.insert.sentiat contrarium. Tamen ibi Corne.tenet præcedentem, quando ex mente testatoris apparet voluisse successionem suam reseruare illis de agnatione. Et idem Baldus in consilio lxxiiij.incipiente.quia allegationes.volumi.v.& tenet Matth.de Matth.in suo sing.cxxx. vbi dicit se ita consuluisse cum Anton.de But.Sal. Floria. de sancto Pet.& aliis egregiis Docto.& Benedict. Capra.in cõsi.

37 xviij.† Secus fortè videtur,si substituti essent extranei:quia tunc non excluderent nepotes ex filia,vt sentiunt Doctores in locis allegatis, vt si testator substituisset pauperes Christi,per text.in d.l.Lucius.de hæred.instit. & l.cum acutissimi.C.de fideicommis.vt voluit sing.Rapha. Fulgo.in d.l.j.de cõditio.insert.& in cõsi.lxxxvj.inci.ex facto proponitur quod nobilis & honesta domina Agnes.licet Alex. teneat contrarium,consi.xxxviij.vol.vj.quãdo substituti venire volentes non erant masculi de descendentibus, & de eius agnatione.Secus autem si sunt de descendentibus masculis. Et sic idem tenet in casu nostro,quod ipse idem tenet in cõsil.lxj.& singulariter tenet Pau.de Cast.in consi.cccc x.inci.casus iste frequenter accidit.j. vol.nouo.Et hoc sentit Ang.in l.si.ff.ad Trebellia.& Rapha.Cuma.in consi.ij.& ista est communis secundum Bartho.Soci.in l.Gallus.§.nũc de lege.ver.quarto deciditur.ff.de libe.& posthu.& idem in l.cũ auus.versi.tertio quæritur.pro solutione ponit quinque casus,& in secundo,& iiij.& v.ita tenet ff.de condi.& demõst.& Ias.in d.§.nunc de lege.versi.secundo adde.& in hoc amplius pro præsenti non insisto:cum constet hic satis testatorem ita voluisse viso testamento, quod est seruandum l.qui iure.ff.de testa.mili.& tex.ad literam in l.Lucius.§.quæsitũ.in prin.ff de lega.iij.Igitur à verbis testamenti nõ est discedendum,l.non aliter.ff.de legat.iij. Tamen prædictis videtur obstare,quia ad hoc quod liberi Ioan.expresse vel tacitè vocati,possint reuocare alienata per Io.eorum patrẽ,requiritur quod testamentũ fuisset per ipsum Ioannẽ in totũ,vel in partẽ approbatũ:tunc ipse vel sui vocati per testatorẽ possent virtute substitutionis habere successionẽ,nõ obstãte simplici diuisione seu transactione facta, etiã cum clausula

38 de nõ contrauenienda,vt dictum est.†Sed prędictus Ioannes impugnauit,seu improbauit,& nullum ac inofficiosum testamentũ patris dixit,vt dictum est:& sic nõ potest ex aui sui testamẽto,seu substitutione in eo cõtẽta & expressa prætendere aliquod ius,vt l.alia.C.de iis quibus vt indign.quia quod reprobo,non approbo,sicut nec ecõtra,l.Nesennius.ff.de neg.gest.vt infrà dicã:ideo ex eo nõ debet fructũ cõsequi,postquã nixus est illud impugnare. vt l.Papinianus.§.meminisse.ff.de inof.testa.& in reg.ex eo nõ debet quis fructũ cõsequi,quod nixus est impugnare.& ibi Din.de regu.iur.lib.vj.& plenè Bar.in l.post legatũ.in prin.ff.de iis quib.vt indig.quia si impugnauit testamentũ in institutione:non potest postea illud approbare in substitutione,vt l.nõ est foedus,qui generaliter in iis quæ testamento ei relicta sunt,trãsegerit,si posteà cẽsetur de eo solo cogitasse,quod prima parte testamenti ac nõ etiam quod posteriore legatũ sit,&c.ff.de transact.licet substitutio sit secunda institutio, vt l.j.in prin.& l.cohæredi.§.cohæredes.ff.de vulg.& pup.& gl.in l.Gallus.in prin.in verb.posse.ff.de libe.& posthu. Et sic iuri futuro expresse renũtiando,vt d l.j.de pact. vt suprà dictum

39 est. † Licet gloss.in l.j.§.fi.ff.de vulga.& pupil. teneat quòd dicendo testamentum nullum,annulletur quò ad institutionem,non tamen quò ad substitutionem pupillarem.& illam gl.sequuntur Rayne.Cin.Guliel.de Cugn.in authẽ.ex causa,C.de lib.præter.& Signo.de Homed.in consil.cclij. ver.sed dicendo nullum.& Bart.Bal.Ang.& Pau.de Cast.in d.

20 §.fin.tenet Din.& Iac.de Are.† Sed præcedens est verior quò ad pupillarẽ substitutionem,per quã succeditur pupillo præterito,sed non quo ad directas, scilicet vulgares, & & fideicommissarias,per quas succeditur testatori,quòd sit in totum nullum:secundum Pau.de Cast.de quo ibi per Alex.& Ias.sed hic non agitur de substitutione pupillari, sed fideicõmissaria,quæ nõ fuit approbata:ideo nũc nõ valuit, vt voluit Bar.quẽ sequitur ibi Alex.in d.l.j.§.fi.& in l. ij.circa vij.requisitum.ff.de vulg.& pupil.Item prędicta loquuntur,quando testamentum rumpitur ex causa præteritionis vel exhæredationis,quod substitutiones pupillares & exemplariæ,per quas non succeditur defuncto,non expirãt.Sed quando secundum veram & communem sententiam Doct.in dictis locis,& in d.authen.ex causa.insuper Ias. versicu.hinc dubitat Bart.testamentum impugnatur per eum, cui est aliquid relictum, tunc omnia sunt nulla, & fideicommissa,& substitutiones non sustinentur:per d.authẽ.ex causa.vt ibi per Ias.in prima limitatione.ita limitat illã authenticam.igitur,&c.Prætereà licet allegando nullum non perdat sibi relictum,sed bene quando inofficiosum allegauit, quòd tunc nihil debet ex eodem testamento consequi,vt volunt Docto.post Din.in dicta regula.ex eo. & in locis suprà alleg.& Paul.de Cast.in consi.ccxliij.incip.viso & examinato.vol.nouorum.quia non solum impugnat institutionem & substitutionem,sed etiam legata sibi iure institutionis relicta. Tum etiam licet quis negando simpliciter patrem & matrem testamentum fecisse,& ab intestato decessisse,non priuetur contentis in testamento, quinimo possit se iuuare ex illo,vt voluit Bart.tamen iunctis aliis impugnationibus allegatis,sibi nocet:prout hic Ioan. omnia alleg. vt suprà dictum est.quare Ioan.per transactionem renuntiauit substitutioni,vt dictum est.Igitur descendentes ab eo non possunt retinere iure substitutionis bona nepotibus Francisci spectantia, nisi aliter Franciscus prædictus vocauerit filios Ioannis in sequendo transactionem.

SVMMAE.

1 *Posthumum instituens,an etiam alios postea natos censeatur instituisse & nu.2.3.5.& 6.*

3 *Partu vno plures nati recitantur.*

Quæstio CXLVIII.

Comes de Ventadorio tendens ire ad bellum,condidit suum testamentum,in quo posthumum,si vxor esset prægnans,instituit hæredem: quæ tamen tunc non erat,sed postea certo tempore eo reuerso facta prægnans, & plures inde habuit liberos:& cum illo testamento decessit. Quæritur an valeat,& institutio illius posthumi trahatur ad omnem posthumum & liberos postea natos.

DECISIO CXLVIII.

1 ET † videtur,quod sic,per textum in l. placet. cum l.sequẽti.ff.de lib.& posthu.& ita in terminis per illum text.tenuit Ioan. Andr.in additio. Spec. in rubr.de testamen.versic occurrit alia quæstio.dicens,quod si testator dixit,instituo ventrem vxoris,& postea vxor plures habuisset liberos diuersis temporibus,quod omnes instituti videbuntur,etiã ex quocunque matrimonio,vel partu sint nati:vt tenent Abb.Sicul.& Decius in ca. quoniam Abb.de officio deleg.in glo.iij.vers.in ca.gl.ibi placet.& idem gl.& Ioan.de Pla.in §.posthumi.instit.de exhere. libe. quia instituere vẽtrem,est instituere posthumum.l.iij.§.nominatim.ff.de iniusto,rupto testam.Sed qui instituit posthumũ,videtur ĩstituere omnes posthumos,per dictã l. placet. & ad hoc etiam allegat Io.And.tex.in l. cum inter veteres. de fideicommis.libert.quem text.allegauit Albe.in d.l.placet.sed non bene aperit illud ad quod illum text.allegat. Et ista fuit primò ante Ioan.And.opin.Oldra.de Laude.secũdum Alex.qui allegat eum in consil.cxij.alij allegant in cõsilio ccxxij. aliàs cxxij. Sed credo,quod voluerunt allegare Oldr.in consi.clxxvij.incip.Testator in suo vltimo testa-

mento.& sic eum postea reperi allegatum per Soci.in con-
sil.lxxvij.versic.quintò eadem conclusio. volu. iiij.& tenet
Guliel.Benedict.in repeti.cap. Raynutius.nu.xiij.cum seq.
de testa. Angel.in consi. lj.incipi. Symo. notarius corpore
& mente sanus.quando testator dicit.Instituo vētrem vxo-
ris meæ, Et opi. Ioan. Andr. sequitur Alex.dicens, eam esse
verissimam,quam corroborat in d.l.placet.Et idem Fede-
ri.de Senis in cōsil.xlij.incip.Testator instituit filium post-
humum hæredem,volens quod si testator instituit posthu-
mum,qui ex vxore prægnante nascetur,& duo nati sunt, cē
sentur ambo instituti,argu.gl.in l.qui filiabus, in princ.ff.
de leg j.& in l.ex duobus.ff.de hæredi. insti. & idem tenet
Bald.in consi.cvij.incip.verba testamenti.volu.iij.versic. &
hæc responsio clarissima.& latius in terminis Bald.in consi.
ccccvij.versi.sed dubium restat.vol.ij.& in consil.ccclix.in-
cip.proponitur quod dictus Antonius,eo. vol.ij. dicens in
dictis locis,quod hæc verba,Si prægnans esset, vel fuerit,
debent resolui,si,pro quādo,vt si prægnans esset,id est quā
do prægnans esset.& Pau.de Cast.in consi. ccccx.incip. ca-
sus iste frequenter contingit.versic.super secundo non est
inficiandum.vol.nouo. Et præcipuè si testator erat infir-
2 mus,alias non.† Sed contrarium tenuit Pau.de Cast.in d.l.
placet.quem Raph.Cum.&.Franc.de Aret.sequuntur ibi.
& per hoc glo.in l. seq.volentem, quod dispositio illius l.
placet non habeat locum,quando institutio fuit limitata ad
certum posthumum nasciturum ex tali sua vxore:tunc non
porrigitur ad aliū:vel si ad certū tēpus, puta filiū nasciturū
ex ventre vxoris meæ,quæ prægnans est, etiā nō porrigitur
ad alios,vt in casu nostro,si vxor prægnās esset: & pro hoc
videtur tex.in d.c.Raynutius.ibi,soboles quā gestabat in vte
ro.& ista fuit opi. Bar.in d.l.placet.& ipsum sequitur Barb.
in d.c.quoniā Abb.versi.ad idē oppo.d.l.placet.& in cōsil.
lx.quasi per totum.vol.ij.& Ange.in d.consil.lj. & Ioan. de
Amelia.in consil.posito inter consi.Bald.consi.xxj.& xxij.
& idem Philip.de Perusio in consi.xxxiij.immediatè seq.
Cui se subscripsit & signauit Bald.volu.iiij.nec obstat secū-
dum Pau.de Cast.d.l.placet.quia debet intelligi quando te
stator ignorabat vxorem esse prægnantem: secus si sciuis-
set,quia tunc videtur de primo cogitasse.& idem in d.cōsil.
ccccx.in fine.Sed ad istā rationem respondent Alex.& Frā.
de Aret.& Soci.vt ibi per ipsos.Et istam partem tenet An-
ge. Are.in d.§.posthumi.versic.Quæro.quid si testator in-
3 stituat ventrem.Quid dicendum?† Bartho.Soci.in d.l.pla-
cet.in iij.notabi.distinguit,aut quæritur nunquid si plures
4 nascantur eodem partu,censeantur instituti, † quia plures
possunt nasci,quos in casu nostro recitat Iureconsultus in l.
antiqui.si pars hęre.peta.l.si pater.ff.de solu.Et latè Guliel.
Budæ.in suis annot. ad Pandect.in d.l.antiqui. & per Gu-
liel.Benedict.in d.c.Raynutius.in verbo, & soboles quam
gestabat in vtero.in princ.vbi refert Fasciculum temporū
dicentem quandam meretricem septem peperisse vno par-
tu,Anno 454.quos in piscinam proiecit viuos: quorum v-
nus factus fuit Rex Lōgobardorum,qui vocatus fuit L. A-
missio.& illud etiam refert Sigilbertus in chronica sua.Et
etiam refert Benedict.illud Gallicum seu Romantiū Marc
historiam in ij.vol.cxvj.dicere reperiri chronica Henrici
Imperatoris,quod tempore Philip.Regis pulchri, Anno
1313.Margarita Comitissa Hollandiæ.pro eo quia de mulie
ribus truffabatur vltra vnum parientibus,asserens impossi
bile esse mulierem duos habere pueros simul ab eodem
patre conceptos, in punitionem talium verborum, con-
cepit simul & viuos peperit trecētos sexaginta tres liberos,
sicut paruos pullos,qui omnes fuerunt baptisati. Sic etiam
apud Arelatem fertur mulierem fuisse ob causam prædi-
ctam punitam,& vt sues ex vno partu peperisse liberos, &
domus in qua peperit vsque in hunc diem,(vt omnes aiunt)
porcelina vocatur:quoniam multa sunt possibilia,quę sunt
incredibilia.& glo.singula. secundum Bald.in l.Mæuius.in
princip.super verb.nam incredibile possibile tamen est. ff.
de lega.ij.vbi Bald.allegat d.l.antiqui.Et concludēdum est
quod omnes censentur instituti,vt volunt Federi.in d.con-
si.xlij.argumen.glo.in d.l.qui filiabus. & aliis iurib. suprà
5 in j.parte allega. † Aut secundò quæritur nunquid inclu-
dantur posthumi post primum ex eadem vxore nati, vt fuit
in casu nostro:& ista est propriè quæstio Ioan. Andreæ.&
eius decisio videtur vera secundum Socin. per d.l. placet.
nec obstat gl. in l.sequenti.quæ contra eum allegatur, quia
imo illa glossa secundum eum videtur idem dicere,dum al-
legat l.filius.§.si quis.ff.de liberis & posth.vbi quando insti
tuitur posthumus ex certa vxore,testator ponit se in pericu
lo,si ex alia est vxore liberos suscipiat.Ergo datur intelligi,
quòd non est in periculo,si ex eadem vxore liberi suscipian
6 tur.† Aut quęrimus nunquid includantur postea nati ex alia
vxore.Et concludit quòd sic, quia ratione coniunctionis:
quam considerat Barto.in l.si cognati.ff.de reb.dubiis.vt i-
bi per eum.Et quòd sibi placet limitatio Ang.in d.consi.lj.
qui voluit,quòd si testator dicit Instituo vētrem,si prægnās
esset.Et sic videtur se referre ad ventrem plenum,vt alij nō
includantur.quæ fuit opinio Bar.& aliorum Doctor.suprà
in ij.parte allega.Licet hæc opinio habeat grandem appa-
rentiā.tamen magis mihi placet opinio Bal.in consi.ccclix.
& in cons.ccccvij.volum.ij.qui vult dicta verba,si prægnās
esset vel fuerit,intelligi & exponi debere,si,pro quando,id
est,quando prægnans esset. Et hoc propter generalita-
tem dictæ l.placet.cum l.sequenti.Et ita tenet singul.Bar-
bat.in consilio vj.volumi.iij.Et sic fuit conclusum in dicta
causa.

SVMMAE.

1 *Officij nomen generale.*
2 *Officij & artificij differentia.*
3 *Pecuniam pro officio dans est de malo lucro suspectus.*
4 *Officia annalia quando possint ad biennium confirmari.& nume.5.*
6 *Officio obtinendo requiruntur designatio,acceptatio,& exercitium.& numero.7.& 8.*
9 *Iurare debent officiarij,& qualiter.& nu.10.*
11 *Officiarij an possint ad nutum domini priuari.& nume.12.14 19.& 20*
13 *Legati officium non expirat per mortem Papæ.*
15 *Substitutus in absentis locum perseuerat illo mortuo.*
16 *Approbatus in vno officio quando possit in eodem, vel simili reprobari.& nu.17.& 18.*
21 *Officium idem possunt duo exercere.*
22 *Media via quando eligenda.*
23 *Officiales Episcopi ad possint ab ipso reuocari.& numero 24.*
25 *Capitaneus & custos castri potest ad nutum reuocari.*
27 *Vasallus an priuetur feudo ob adulterium cum pedi sequa domini commissum.*

Quæstio CXLIX.

An Rex Frāciæ dominus noster supremus possit de plenitudine suę potestatis,& motu proprio,& ex certa scientia priuare quē officio,vel commissione,quod,vel quam ab eodem tenet.Et quid in alio domino temporali,vt in Episcopo,an possit ad nutum remouere iudicem,officialem,aut alium officiarium in temporali iurisdictione deputatum,vel capitaneum ad custodiam castri deputatum.

DECISIO CXLIX.

1 ET † præsuppono,quòd officium est nomen ge-
nerale ad omne ministerium,vt not.glossa in l.
legatis.§.si ex officio.ff.de legatis.iij. & voluit
Abbas Sic.in c.post cessionem.penult.nota. de
de proba.Ideo cocus dicitur habere officium,cle.ad nostrā.
§.j.de cēsi.not.Ioan.de Ana.in c.j.de sagitta.Et capitaneus
custos arcis,vel portarum dicitur habere officium,vt tenet
Ancha.in c.j.in fi.de consuetu.lib.vj.Barba.in d.c.post ces-
sionem.& in rub. de offi.deleg.& ibi Decius.versicu.venio
ad secundum.cum aliis per ipsos alleg.& idem Ioā.de Imo.
2 in cle.& si principalis.de rescrip.† Licet sit differentia inter
officium & artificium.d.§.si ex officio.& Socin.in l.si no-

minatim.in iij.notab.ff.de conditio.& demonstration.ficut
inter mercatorem feu negotiatorem & artificẽ, vt per Ab-
bat.Sicul.in c.fina.de vita & honesta.cleri.& Feder.de Senis
in consilio ccvij. nos Griffolus Iacob. & dixi libr. consuet.
3 Biturig.titu.de consuet.status persona.§.j.† Secundò,quod
qui dat pecuniam,vt habeat officium,habet & dicitur habe
re animum malefaciendi & indebitè lucrandi, vt dicit Bart.
quem sequitur Angel.in l.secunda.C.de murileg.libr.xj.&
ibi Ioan.de Plat.& Iac.Rebuf.propter quod factus est secũ-
dum ipsos titu.vt iudices sine quoquo suffrag.quia eo ipso,
quòd quis ad honorem perducitur, iam in ipsa prouectus
sui radice vitiatus,paratior est aliis vendere quod ipse emit,
in cap.quibusdam.j.quæsti.j.& d.titul. vt iudices sine quo-
quo suffrag.§.& hoc sacrorum.& idem in authentica.iure-
iurando.quod præst.ab iis.ibi,sed sicut sine suffragio perce-
pi singulum,sic etiam purè me exhibeo circa subiectos piis-
simorum nostrorum dominorum, contentus iis quæ statu-
tæ sunt mihi de fisco amonis. Et idem dicunt Ioann.de Pla-
tea.& Lucas de Penna in d.l.ij.de murileg.& Alb.in l.Bar-
barius.versi.sed contra.ff.de offic.prætor.& bon. text.in l.
quisquis.& ibi Collectarius,Guid.Pap.Bal.Ang. Sali.C.si
certum petatur.& tales nunquam deberẽt recipi,vt dicit Iu-
risconsult.in l.scire oportet.§.fin.ff.de tutor.& curato.datis
ab iis:cuius verba sunt hæc, semper hoc autem maximè ob-
seruent magistratus,ne creent eos,qui se ingerunt,vt creen-
tur:& qui pecuniam dant.hos enim & pœna obnoxios esse
4 lege promulgatum est.†Tertiò præsuppono,quia licet re-
gulariter officia secularia debeãt esse annalia, & non perpe-
tua,vt per totum.C.de muner.& honor.non contin. libr.x.
& l.j.C.vt omnes causæ tam ciuil.quàm crimin. & in authẽ.
de defen.ciuita.§.fina.& l.neminem.& ibi Iacob. Rebuf.&
Lucas de Penna.C.de suscep.& arca.libr.xj.& Mart. Lau-
5 den.in tractatu suo de offic.princip.§.xciij.& §.cxiiij.† Ta-
men potest quis confirmari in officio per biennium, modo
fiat nemine discrepante illorum ad quos spectat nominatio,
vel electio,vt dicto §.fin.& l.maiorem.ff.de pactis.& Mart.
Lauden.in dicto tractatu.de offi.princip.§.cxxxvij.& Bar-
bat.in cap.significauerunt.secundum eum,quòd vniuersi-
tas potest continuare rectorem pro sequenti anno, si nemo
discrepat.& idẽ tenet Decius in c.cum omnes.ver.v. de cõ-
6 sti.† Et tria in istis officiis secularibus cõsiderãtur,secundũ
Bar.Pau.de Cast.Imo.& Soci.in l.publius.ff.de cõdi.& de-
mõst.præmiorũ designatio,vt patet per illũ tex.dũ dicit de-
signatus,& dicitur secundũ Pau.& Soci.designatus, quãdo
extrahitur de bursa secundũ cõmunem vsum: vel dic quod
est titulus,quia sine literis principis vel domini cõcedẽtis,&
donãtis officiũ obtineri nõ potest,l.iis officiis. & l.probato-
ris.cũ l.seq.& ibi Io.de Platea.C.de diuer.offic.lib.xij.& §.
filiusfamiliàs.ibi,Imperialibus codicillis præstitis,&c.& ibi
Ang.Are.insti.quib.mod.ius patriæ pot.solui. & idẽ tex.in
d.l.Barbarius.ibi,& prætor designatus. Nã & ecõtra priua-
to officio remouẽdæ sunt literæ officij,l.iudices.& ibi Bar.
Io.de Plat.Iaco.Rebuf.& Lucas de penna.C. de dignita.li.
7 xij.† Secundũ,acceptatio,vt patet in d.l.Publius.in text.ibi,
manus edidit.ex quo secundũ Soci.infertur,quod dignitatẽ
quis dicitur habere acceptationis.quod probatur per illum
tex.in ver.manus edidit.iuncta glo.quã ibi vide,& idem di-
cit Bal.in l.Barbarius.versi.sed hic quæritur,an acta Barba-
ri.vt in sequen.quæst.dicam.& Matthæ.de Afflict.in cõstit.
8 Neapol.tit.de pœna eius qui congerit officiũ.nu.xij.† Ter-
tium exercitium officij,quod probatur per illũ text.in verb.
9 ingressus est.† Et istud exercitiũ recipit præstito iuramen-
to,vt in authenti.vt iudi.sine quoquo suffra.§.si verò aliqui-
bus in prouinciis.& in §.si igitur.& in §.oportebit igitur.
10 † quòd prius tenetur facere in manibus cuius mãdatur reci
pi,vt l.rem non nouam.in princ.cum sua authenti.hodie iu-
rant.C.de iudi.& in authenti.iusiurandum quod præstatur
ab iis.& ibi Ang.& in authen.de defenso.ciuita.§.interim.
in fin,& in l.fi.C.ad l.Iuliam repetũ.& in l.vniuscuiusque.

& ibi Luc.de Pen.versi.sacramenti.C.de proxim.sacr. scri-
nio. lib.xij.& Paris de Puteo in tracta.de syndic. in litera,
iuramentum officialis.vbi dicit quod omnes officiarij de-
bent iurare,vt ibi per eum singulariter.& Odofr.in l.si va-
cantia.nu.v.C.de bon.vacan.lib.x.& Bald.in l.j.C.de emã-
cip.liber.quem reperies in titu.de iure liberorum. quæ est
vlti.rub.viij.libri,C.& Feli. in c.dilecti. in princ.de maio-
rita.& obedien.Et ista officia erant solita concedi in men-
se Ianuarij,vt d.l.Publius.& ibi per Doct. suprà alleg.ad i-
dem text.in §.hoc autem.in authen.de consulib.& Marti.
Lauden.in d.tracta.de offi.princip.§.v.Sed secus est secun-
dum aliquos in officio aduocatorum reipublicæ, vt l.per
hanc.C.de aduoca. diuer. iudi. vbi in Calendis Octobris
concedebantur.sed imò videtur in Calendis Aprilis,secũ-
11 dum glo.ibi,in verb.per annos.† Hoc habito,videtur quod
non possit remoueri:quia officiarij qui sunt in aliquo offi-
cio etiam ad beneplacitum ipsius principis,prout in omni-
bus officiis solet apponi, quandiu nobis placuerit, censen-
tur perpetui, vt volunt Baldus, Albericus, & Ludouicus
Bolog.in secundis interpretationibus in l.iurisperitos. in
princip.per illum textum.ff.de excusa.tutorũ. vbi Ludoui.
Bolog.alleg.gloss.ita tenere in c.fin.in verbo,perpetuas. &
in c.si gratiosè.in verb.perpetuo.de rescript.lib. vj. licet sit
ibi tex.in contrarium in beneficiis.item alleg.tex.in clemẽ.
& si principalis.in versi.electionem.eod.tit.ergo non pos-
sunt remoueri.& idem Bar.& Bal.in l.de pupillo.§.si quis
ipsi prætori.ff.de noui.ope.nunt.vbi Bal.dicit,quod ita cõ
stituuntur iustitiarij in Apulia,vt est secundum eum Ma-
reschallus Papæ, qui dicitur perpetuus. Et de isto Marc-
schallo ac auditore Camere,& Camerario Papæ:& idem te
nuit Spe.in j.parte tit.de offic.ordi.§.j.versi.quid de audi-
toribus.& Hostien.in ca.quod de iis.in fine.de sent. excõ-
mu.& glo.in clem.ne Romani.§.eo tamen prouiso.in verb.
expirare,de elect.vbi tex.loquitur de of.camerarij & pœ-
nitentiariorum,quæ non vocant per mortem Papæ conce-
dentis,& non possunt reuocari: quia ista officia, & omnia
illa,quæ sunt in primo libro C. sunt ordinaria,seu iurisdi-
ctionem ordinariam habentia,secundum Specul. referentẽ
Hostien.eius dominum ita dixisse post obitum Clementis
Papæ quarti. Et idẽ Mart.Lauden.in d.tracta.de offi.prin-
cip.§.cliij.licet Archidiaco.in c. experientiam. xj. quæst. j.
dicat Bonifa.octauum interlocutum fuisse,nullum in curia
habere ordinariam,nisi Papam.& glos.j. in clemen adiutor.
12 in fine de rescript.† Sed prima approbantur de stylo & cõ-
sue. Franciæ, quamuis confirmentur per Regem nouum, vt
vidi per Ludoui.xij.& Reges:& tenet Ioan.Fab. in §. item
si adhuc.instituti.manda. vbi dicit, quod iudices delegati
nõ possũt reuocari,siue sint Iudices.& Balliui, & Seneschal
li Regij,siue Baronum.Et idem dicit in reformatoribus,qui
mittuntur per Regem ad prouincias reformãdas,& etiam
in gardiatoribus saluis gardiis per Regem datis:& pro hoc
13 tex.in in c.ij.de offic.lega.lib.vij.† vbi legati officium non
expirat per mortem Pap.concedentis,quia habet ordinariã
iurisdictionem.& ita tenet Paul.de Cast.in l.iure. ff.de iu-
risdictio.omn. iudic.quem ibi Alex.& Ias.in v.notab.sequũ
14 tur † Et sic per ordinationes Regias ordinatum,& stabi-
litum est,quòd nullus officiarius ab eius officio & statu de
stitui debet,vt alteri conferatur,nisi in tribus casibus, per
mortem scilicet, resignationem, & forfacturam seu deli-
ctum,vt habetur in ordina.Caroli. viij.& dixi in tract. de
autorita.magni consilij,& Parla. Regni. in prima magna.
addit.& ideo dicit Ioan.Fab.in l.j.C.de offic.præfecti Au-
gust.quòd Seneschalli non possunt auferre officia seruien
tibus,vel officicialibus,etiam si per insufficientiam vellent
eos remouere:sed debent referre principi,à quo habuerunt
officia. Et nõ solum hoc habet locũ in officiariis, sed etiam
in commissis & substitutis per officiarios,vt voluit Alb. in
15 l.quæsitum.per illum tex.ff.de tutel.† vbi text. loquitur in
tutore,qui causa reipublicæ se absentans commissit alium
vsque

vsque ad eius regressum,& si in eius legatione seu commis-
sione moriatur,quod talis commissus persequetur vsque ad
fin. Et idem si reuersus fuisset,& iterum commisisset.quod
facit secundum Albe. si officialis absens reipublicæ causa
dedit substitutum in officio,quousque rediret. Et si moria-
tur,quod substitutus perseueret vsque ad finem officij. Sed
istud de facto non seruaretur,quum Rex vel alius dominus
prouidere posset de officio vacante: verum quod talis sub-
stitutus per defunctum commissus in absentia non officiarij
exercere & gerere debet officiū,quousque fuerit prouisum.
Quinimo dicit fortius Paul. de Cast. post Guliel. de Cug.
in l.sed si pupillus.§.cōditio.ff.de instit.actio.quòd si iudex
facit aliquem locumtenentem, quoties eum abesse conti-
gerit,& eueniat casus quo iudex sit absens, vna die præsens,
quod valent acta facta coram ipso locumtenente, etiam illo
die in quo iudex præsens fuit, ne ex ista modica variatione
partes decipiātur. Et sequitur Decius in c.quoniam Abbas.
versic. est tamen singulariter notandum. de offic. delega.
quod nota.quoniam sic fuit per curiam iudicatum in fauo-
rem domini de Bauix presbyteri, contra du Boys appelan-
tem. Et latum arestum die xxij. Maij, Anno 1536. Quia ali-
quando iudices consueuerunt cognoscere & dare audien-
tiam in camera, & locum tenens in loco maiorum consue-
tudo. Ideo tunc per illum contra quem fit actus, debet pro-
testari contra locumtenentem expedientem in præsentia
iudicis in loco existentis,vt voluit in simili gloss. in cap. cu-
pientes.§. quod si per viginti. in verb. proposita. in fine de
elect.lib.vj.quem faciunt ibi singularem omnes scribentes:
& Imo in l. de pupillo.§.si quis ipsi prætori. & ibi Alexan.
versicul. adde quod istud limitatur.ff.de noui operis nun-
16 tiatio.† Tum quia ipse semel approbatus in vno officio non
potest in eodem vel simili reprobari,vt no. Abbas. Siculus
post Imo. in cap.cum venerabilis.in iij.opposi. de exceptio
nibus & est bonus textus cum glossa in cap. accipimus. de
ætate & qualitate. & Ancha.in clementi.j.in ij.oppositione
de concessioni.præbendi.Ioan.de Ana.in cap.nulli in prin-
cipi.de accus.& Alexan.in consi.ciij.lib. ij. & tenet Decius
in dicto capitulo.cum venerabilis. versicul.in tertia oppo-
17 sitione. Abb. vbi ponit duas fallentias.† Primò hoc fallit,
nisi ex superuenienti causa, quia approbatus poterit repro
bari,vt ibi per Abb.post Innocen.& Imol.& l.vt gradatim.
§.reprobari. ff. de munerib. & honorib. & Marti. Lauden.
in d.tracta.de officio principis.§.cxxxv.& l. sed reprobari.
in princip.ff.de excu.tuto.& ibi per Bald.& Alberi.vbi dicit
Bald.quod collateralis potestatis,qui imperitus reperitur,re
18 probari posit. † Secundò fallit in superiore qui potest ap-
probatum in eodem vel simili officio reprobare, secun-
dū Abb. in c.cū venerabilis qui allegat tex in c. in causis &
in c.scriptū.de elect.& intellige,si motu proprio principis
quis fuerit reprobatus. vt dictū fuit cōtra Ioā. de Nulli pro
curatorē Regiū Matisconē.habentē procesū super eius of-
ficio procurationis,& eius priuatione in curia pēdēte, non
fuit admissus ad oppositionē cōtra executionem literarum
doni prædicti alteri pendente lite facti,vt patet in arestis.§.
lxxxiij. incip. Item magister Ioannes de Nulli. Et idem te-
net Albe. Brunus in terminis nostris in consi. xcvij.vbi vult
Regem Franciæ posse quem priuare suo officio,per ea quę
nota. Bal. in l. qui se patris. C. vnde liber.& Paul.de Cast.
in consi.cclxxxv. incip.primum dubium per cap. veniēs.de
rescrip.& in cap.j.de constitu.lib.vj.& idem Alber.Brunus
in consi.xcij.Sed certè secundum Decium vbi suprà data pa
ritate terminorū idem videtur in superiore,quod in inferio
re & priuato: & iura quæ Abbas. adducit,loquuntur in di-
uerso & maiori officio:quo casu idem esset in priuato,vt ibi
per eum vide.Et istud est verius, vt tenet Guliel. Benedict.
in sua repet. cap. Raynutius. in v. decisio. de testamen. di-
19 cens.† Quod officia Regia in regno Franciæ adeò sunt per
petiora,quod pro matrimonio habētur in vita officiariorū,
& magis amplè & singulariter ibi. fol. xvj. col.j.cum sex se-
20 quen. quæ causa breuitatis omitto. † Et ita conclusum &
dictum fuit in curia contra dominum de Albreto in fauo-
rem iudicis sui. Et etiam ratione gardiæ siue custodiæ,& e-
xercitij sigilli Cancellariæ Regiæ Burdegalæ, inter ma-
gistrum Fabianum Bodet, in præfata curia Regium consi-
liarium actorem impetrantem dictam gardiam, & domi-
num Lancelotum du Fau, Episcopum Lucionen.reum. Sed
quia dictus Bodet impetrauerat prædictam gardiam per
mortem magistri Bauduini Dages ecclesiæ maioris Bur-
degalæ decani, qui alternatis vicibus cum præfato du Fau,
vita eius comite dicta gardia vtebatur. Quare curia mota
fuit ad eos sic appunctandum, vt alternatis etiam vicibus
pendente processu vterentur. Quia dictus Bodet vide-
batur solum impetrasse ius quod habebat dictus defun-
ctus Dages: & hoc per Decisio. tex.in l. j. cum ibi not.per
21 Alberi.& Salice.C. de offic.præfectis vrbis.† Vbi duo pos-
sunt cōcurrere circa idem officium,etiam si vnus lōgè ante
alium possidebat:& sic cōsuluit Bald.in consil.cclxxviij.in-
cipien. quæritur si Rex Romanorum.vol.iij. quod est sin-
gulare. Or quando duo possident, & concurrunt in eadem
iurisdictione, possunt compelli ad concordandum vel di-
uidendum vsum iurisdictionis alternis annis. leg. huiusmo
di.§.finali & ibi per Docto.Moder.ff.de leg.j.& Barto.in l.
Lucius.ff.de aqua quotidia.& æstiua.& Angel.& Andreas
Barba.in l.ij.ff. de verbo obligat. & Abbas Siculus in cap.
finali,de re iudica.& idem Albertus Brunus in consil.xciij.
incipien.in causa & lite.& glo.in cap.licet.xvj.q.iij.& Rom.
in sing. dcclxij. incipiente, sunt sub regina duo domini. &
Martinus.Lauden.in tracta.de principibus.§.ccccccxxvj.&
Doct.in l. Pomponius vni. ff. de re iudica. cum aliis infini-
tis per nos allega. in questio. & tracta. de custodia clauium
portarum.vt suprà questio. v. incipiente.quid,duo sunt do-
mini.Et ideo non est mirandum de tali concordia,quæ vi-
detur iuridica in rebus valde dubiis, vt dicunt Ioannes Ba-
ptista,& Socin.in eorum consi.cl.incipien. & nos introdu-
cere. quod est in primo vol.consiliorum Soci. quod qui-
22 dem reperitur post tit.de except.rei iudi.lect. Soci.† Quia
quando articulus est valde dubius,& communis opin. per-
scrutari non potest,& rationes hincinde pro vtraque parte
dubiæ,quod media via eligenda est: & taliter approbatur il
lud quod dicit gl.in l. Nesennius. ff.de nego. gestis de sen-
tentia rusticorum rem per medium diuidentium. Et idē di-
cit Decius in l. precibus. versicu.sed ista substitutio. C. de
impub.& aliis substitutio.cum aliis in questio. ccxxix. Et
in prædicta reintegrationis & cap.alleg. & latius suprà.quæ
stio. xlij. incip. Alia insuper ex dicto processu. Et fuit la-
23 tum arestum die iij.Martij. Anno 1519.† Sed in officiali E-
piscopi an posset per Episcopum reuocari, & gl. in d. cle-
menti.& si principalis.in verb. per electionem.tenet,quod
sic ad millesimū.Et ibi idem tenet Ioā.de Imo.& Zabarel.&
Ioan.Fab.in d.§.Item si adhuc. institu.manda.& Bald.in d.
consi. cclxxviij. versic. quod ad secundum punctum est.&
24 per totum. † Tamen in contrarium fuit iudicatum per cu-
riam pro officiali Burdegalen. ac etiam pro officiali Tu-
telen.dictum fuit: & alias Parisiis latum fuit arestum con-
tra priorem sancti Martini de Campis,& vide in quest. Gal
25 li.cxxij.† Sed in capitaneo & custode castri contrarium fuit
dictum, scilicet dominum posse ipsum remouere, & alium
loco eius ponere, per tex.in l.si ita.§.dominus.& Bal.& Al
beri.ff.de vsu & habita.& in cap. j.iuncta gloss. de feud. gar
diæ & castaldiæ.& ibi idem tenet Bald. cum aliis per nos al
legat.in quæst.ccij.incip.sed quid de quæst. quæ nobis eue-
nit.& in tract. de custo. cla. port.ciuit.& per Cardi. Alex.in
c.j.§. quid ergo.de inuesti.de re alie.fact. Et potenti viro do
mino Alano domina de Albreto appellante, contra Fran
ciscum Arnaldum de la Faye appellantem,& actorem in cau
sa & materia statuti querelæ, die xxvij. Ianuarij. Anno 1522.
Et idem per dictum arestum fuit pro nobili Ludouico
de Rocha Focauldi domini de Montando garēdum Fran-

cisci de Foudebon appellantis à Seneschallo Xanton. contra Petrum Dompierre scutiferum appellatum, cõtra quem obiiciebatur quandam domicellam pedissequam dominæ suæ adulterasse: ob quod fore capitaneum officio priuandũ. vt infrà dicam. Latum die xxiij. Octobris. Anno 1536. Licet Petrus de Belluga. in suo principum Specul. velit contrarium. & Lucas de Penna in l. quicunque. versicu. quod facit ad primam: an rex possit de ordinata potestate. C. de omni agro deserto. libro xj. sed non fuit memor illius dominus.

26 † Sed an vasallus priuetur feudo propter adulterium in pedisecа seu ancilla & domicella domini aut dominæ suæ cõmissum. Et dic quòd non, vt tenet Andræas de Iser. in cap. primo. §. primo. quem ibi sequitur Aluarot. quibus modis feudum amitta. quos refert & sequitur Franciscus de Curt. in iiij. parte feud. versicul. secundo quæro nunquid prædicta. & Cardin. Alexan. in c. j. versic. sed pone quòd vasallus. de forma fideli. & sequitur Hiero. Cagnol. in procem. ff. numer. ccxvij. Vt patet per arestum latum in fauorem nobilis viri Ioannis de Sermet.

SVMMAE.

1 *Officium nemo litigantium exercere debet lite pendente.*
2 *Officium alteri resignatum impetrans per mortem possessoris, an possidere debeat. & num. 3. & 4.*
5 *Officialis qui talis reputatur, licet gesta valeant, tamen hoc nõ priuat verum possessorem suo officio.*
6 *Officium obtinet secũdò impetrans, qui prius habuit literas & possessionem.*
7 *Receptio ad officium est duplex, facti & iuris.*
8 *Nomen officij vel dignitatis, quando dicatur quis adeptus.*
9 *Possessionem officij quando dicatur quis adeptus.*
10 *Possidens officium sine titulo superioris, non potest habere bonã fidem.*
11 *Vacationis modus exprimendus in impetratione.*
12 *Titulum sui prædecessoris, quando tenetur quis probare. & numero 3.*
14 *Salarij perceptio non facit quem officiarium.*
15 *Falsi accusatione pendente an debeat accusato officium committi.*

Quæstio CL.

Sed quia supradictum est, quod in officiis requiritur titulus, & litera doni officii, & possessionis adeptio, siue acceptatio cum exercitio: Quid si officiarius renũtiauit in fauorem alicuius, qui habuit literas doni à Rege, & qui præstitit iuramẽtum, ac possedit, vt apparere dicebat per attestationem: nihilominus renuntians verè remãsit in possessione, ac vadia & stipendia ad mortem vsque recepit, cuius obitum fuit impetratũ, & is in cuius fauorem resignatum fuerat, promotus ad aliud extitit officium, quod quidẽ per eiusdem promotionem fuit per alium etiam impetratum. Queritur quis eorum debeat obtinere.

DECISIO CL.

1 PRAESVPPONO † quod licet pendente super aliquo officio inter duos lite, neuter ipsorum officium prædictum exercere debeat, si aliquis eorum iam exercere ante oppositionem vel appellationem alterius inchoasset, vt voluit Speculator in titulo de censibus. §. primo nunc dicendum. versicu. pone Titius fuit electus. per textum in l. qui status. de re militari aliàs secus, l. prima. 2 §. penultimo. ff. nil noui. † Tamen circa hanc quæstionem maior pars dominorum tenuit, quod is qui per mortem possessoris impetrauerat dictum officium, attenta possessione & gaudentia ipsius renuntiantis, interim gaudere debebat, fundantes se per regulam l. Barbarius. ff. de officio prætoris. & in l. ij. C. de sententiis & interlocutoriis. & in capitul. primo. §. tria sunt. secunda quæstione septima. quod communis error facit ius, ac etiam per regulam Cancellariæ Apostolicæ. xxxiij. de qua plenè per Paris. de Puteo, in tractatu syndicat. in verbo electio. capitul. in officiis. aliàs diceretur intrusus. l. decernimus. C. de sacrosanctis ecclesiis. capitul. didicimus. vigesimaquarta quæstione prima, quoniam si resignans qui mansit in possessione sex mensibus, si in curia vel vno mense in partibus facta fuerit resignatio, moriatur, beneficium censetur vacare per mortem, & non profecto per resignationem: secus si durante dicto tempore is in fauorem cuius resignatio fuit admissa adeptus fuerit possessionem, prout hic tamen factum fuerat. † Et hac ratione, & sequentibus. ego & alij tres ex dominis moti tenuimus contrarium, quia resignans tempore suæ mortis non erat possessor, sed alius in cuius fauorem resignauerat, qui intra tempus prædictum realem adeptus fuerat possessionem, vt dixi in §. primo. in addition. de donationib. libro consuetudin. Biturig. & amplè in consilio sexagesimoseptimo. videtur primò quòd firmarius. & plenè Cornelius in consilio cxxxvij. incipiente, licet multas rationes. volumine tertio. vbi consuluit contra illum, in fauorem cuius resignatio facta fuerat, qui tamen possessionem adeptus non fuerat, quamuis resignanti locasset fructus beneficij per terminum. & idem Anchar. in consilio cxvij. in- 4 cipiente. satis impertinens. † Et pro prima parte facit quod notabiliter decidit Ioannes Andræas in regula mora * soluendo dicit. in mercur. de regul. iuris libro sexto. quod gesta ab aliquo qui primo non habuit titulum non valent. cap. ex frequentibus. de institut. & capitul. primo. de regulis iuris. libro sexto. secus in gestis ab eo qui habuit titulũ à principio, & superioris authoritatem. nam licet posteà incidat in pœnam priuationis non patentis, valent tamen gesta ab eo, quandiu toleratur, & idem Iason in dicta l. Barbarius. versicul. facit quod dicit Ioannes Andræas. tamen hic patenter fuerat priuatus per superiorem. Ad idem etiam facit quod dicit Ioannes Fab. in §. sed cum aliquis. versiculo sed si bene aduertas. institut. de testamentis. quod in officiis publicis authoritate & vtilitate, gesta iudiciaria & alia statum reipublicæ concernentia, etiam per incapacem officiarium, dum tamen publicè pro tali haberetur, valent: nec oportet docere de intitulatione, ex quo publicè reputabatur pro tali. Et idem Alexander in additionib. ad Bartolum
5 in l. Herennius. ff. de decurionib. † Tamen hoc nihil est quò ad titulum & possessionem alterius interuertendam, & an-
6 nullandam, vt infrà dicam. † Quia secundum Lucam de Penna in l. prima. C. de præfect. prætor. libro duodecimo. quando quis primo loco fuit promotus ad officium, & secundo loco alius etiam promotus, is qui habuit primò literas & possessionem, præfertur. argument. l. j. C. de consulibus. eodem libro. Secundum vnum intellectum. & idem Paris de Puteo in dicto capitulo in officiis. versiculo, & adde quia. Et ista est communis opinio Doctorum contra glossam. & Iacob. Butrig. in dicta l. Barbarius. de quo per Anbræam Barbat. & Felin. in capitul. sciscitatus. de rescriptis. & aliquid per Felinum in capitu. dilecta. versicu. lex Barbarius. eodem titulo. quod communis error non facit ibi eum procuratorem, licet de humanitate gesta valeant: & sic tenuit in terminis Geminianus in consilio septuagesimonono. versicu. sed ista est inefficax. cum sequen. ibi loquitur de officio cubicularij Papæ, dicens quòd duplex est receptio, vna iuris, alia facti: per primam acquiritur titulus, per secundam acquiritur possessio, vel quasi, iuxta notata per Innocentium in c. eam te. de rescript. Ita quòd licet secundum Dominic. literæ Vicecancellarij attestentur, quod quis tali die per Papam fuerit receptus in cubicularium, ac iurauit:
7 † quod probant receptionem facti, non tamen probant receptionem iuris, quæ præcedere debet illius facti receptionem. Et sic actu non habitu habebat officium, quoniam actus sonat in factum, & habitus ius designat. Ergo necessario concludit illum non fuisse cubicularium pro præsenti, quo ad titulum cubicularius, ex quo non constabat

bat de titulo, ſed ſolum de poſſeſſione:ſed hic de vtroque.
Et pro hoc dicit Bal.per aliquos allegatus in l.& ſi coæqua
tio. in fin. ff. de excuſat tuto. quod non prodeſt creatio,niſi
ſit ſubſequuta adminiſtratio:ſed non reperitur lex in dicto
titulo,nec alibi quæ ſic inchoetur, niſi in titu. de cenſib. &
cenſa.l.ſi peræquare.lib.xj.ſed illud dictum dicit in l.ſed &
milites.§.quæſitum. verſicu.in text.ibi,creatũ eſſe.de excu-
ſa.tut.Et etiã dicit,ꝙ nõ habetur pro creato,qui nõ admini
8 ſtrat. † Nec obſtat ſecundum Gemi. ſi dicatur, quod ante
facti receptionem non acquiritur nomen cubicularii, cum
ſine ipſa non dicatur plenè tranſlatum, arg. c. ſi quis iam
tranſlatus.xxij.q.j.Quia reſpondetur, quod imò acquiritur
nomen officij vel dignitatis ex ſola acquiſitione tituli. Vn-
de Imperator acquirit nomen Imperatoris per ſolam co-
ronationem. l. bene à Zenone. C.de quadri. præſcript. &
in clem. j. verſicu. dudum.de iureiur. Archiepiſcopus per
receptionẽ pallij.c.niſi. de author.& vſu.pallij. & Iol And.
in c.j. de relig. domi.cum aliis per nos alleg. in additio. ad
Mandag.tit.de electi.c.lvj.in gl.j.&Fel.in d.c.eam te.verſi.
reſtringitur.de reſcript. Epiſcopus verò ex conſecratione,
vt per Docto.in d.cap.eam te. inſuper Felin.Et plenius per
addeptionem tituli.vt not.Calder. in cap.de multa. de præ-
ben. Et iſta acquiruntur per adeptionem tituli,& ſine poſ-
ſeſsione facti, dignitatis,vel officij, vt eſt tex.in cap.ſi quis
Epiſcopus. cum ſequen. xcij. diſtinct. & idem Bald. in d.l.
Barbarius. in lectu. verſic. vlterius quæro. Sed hic habens
officiũ ex renuntiatione præſtitit iuramentum,& in poſſeſ-
ſionem miſſus eſt, ac fecit actus eius officium concernen-
tes: quare non cenſetur vacare per mortem reſignantis,
10 cum per eius reſignationem officium eſſet repletum. † Vn-
de ſecundum Bal.ibi,verſi.ſed hic quæritur, an per acta Bar
barij. ſtatim per donum officij, ac acceptationem illius, &
ingreſsi receptionem,quamuis aliquid non geſſerit,quis di
citur eſſe in poſſeſsione.l.j.ff.de offi.præfect. Auguſt. Sed
ante non, & nihil agere poteſt niſi caſualiter allegat l. pri-
dem.& ibi gl. ff.de ſer.expor.quam non inueni & in termi
nis Bal.conſi.cccxvj.tenor quarũdam literarum.vo.iij. & in
d.l.j.de offi.præfect. Augu.& in d.l.j.C. de manda.prin.vbi
dicit,quod quis probando poſſeſsionẽ officij nihil agit,niſi
titulus probetur per literas concedentis.l.probatoria,C.de
diuer.offi.lib.xij.cum ſimili.& idem plenè Paris de Puteo
in d. c. in offi.Ergo nullo modo poteſt facere ſine titulo:
10 † quia poſsidens officium iuriſdictionis abſque titulo bonã
fidem habere non poteſt, cum ea quæ haberi non poſſunt,
niſi ex conceptione ſuperioris non poſsint bona fide abſ-
que titulo poſsideri, quamuis de facto incumbat poſſeſ-
ſioni c.ad decimas.de reſti.ſpol.li.vj.& idẽ Bald.in d.l. Bar
barius. verſicu. xij. opponit. igitur remanens in officio
iam finito non dicitur amplius officialis. l.item quæritur.§.
quia impleto ff. loca. Et per iſta,& infrà dicenda apparet
reſponſio ad primò adducta, quæ intelligi debent, ſi poſt
renuntiationem aut priuationem, renuntians aut priuatus
officio remanſit ſemper in poſſeſsione,alio non impetrante,
vel impetrante, poſeſsionem tamen officij minimè adipi-
ſcente. Tum ratione inconuincibili,ponendo duas regulas:
11 quarum prima eſt, † quod ex duobus impetrantibus ille
præfertur, qui expreſsit propriam & veram vacationis
ſpeciẽ,licet impetrans ſit poſterior,quoniam hoc ſolum at
tẽditur,quod exprimatur proprius vocationis modus,etiam
ſi aliter qui non expreſsit verum modum, expreſſerit talem
12 modũ vacationis,qui cõmuniter putabatur verus. † Secun-
da,ꝙ licet ſufficiat impetranti exprimere ius illius qui con
muniter reputabatur verus prælatus, & non tenetur pro-
barẽ de titulo ſui prædeceſſoris, ſed ſolum ꝙ fuerit habi-
tatus, & reputatus pro prælato, vel rectore illius eccleſiæ,
quamuis in veritate non eſſet canonicè inſtitutus, ſecun-
dum Lapum & dominic .in cap. ſuſceptum. & ibi Philipp.
Franc.in vlti.not.& verſi. aduerte de reſcrip.lib.vj. & An-
cha.conſi.cvj.cum aliis infrà alleg. in q. ccv. incho. tracta-
tus de permutandis beneficiis. verſi. quia ſecundũ Abb.
13 † Tamen hoc procedit, quando vnus ſolus fuit impetrans:
quo caſu communis opin. præfertur veritati,& nihil ſibi ob
ſtat: ſecus quando duo impetrantes inuicem concurrunt,
& ſe opponunt,quia tunc veritas præfertur opinioni ſecũ-
dum primam regulam.c. veritate.viij.diſt.& l.iij.§.ſpurios.
ff.de decur.vbi eſt bonus tex. in terminis noſtris,quod in-
ter duos officium vnũ impetrantes,legitimus præferendus
eſt.cum aliis iurib.per glo.ibi alle.quia in duobus impetran
tibus beneficium vel officium, ſemper præfertur ille qui
expreſsit verum vacationis modum,quamuis alter non ex-
preſſerit,qui tamen communi opinione reputabatur verus.
& tenet Bal.in d.l.Barbarius.per tex. in c. Daibertum. j. q.
vij. & not. per Inno. in c. olim.in iij.de reſtit.ſpol & idem
Maria Sozi.in c.poſtulaſt. de reſcrip. & Fel. in c. in noſtra.
correllatio.xxxvij.in prima fallen.eo titu.& Io. de Selua,in
tract. benefi. q. xij. verſi.limitatur etiam ſecundo. & in q.
xxx. Et hoc verum ſecundum Lapum & Dominic. in d. c.
ſuſceptum.quando ab initio,& re integra ante completum
negotium ſecundo impetratus venit, aliàs non auditur. &
idem Lapus alleg.lxxxix.verſi.quando enim ſunt duo. pro
hoc allego tex.in l. fin §. Et idem dicit Alb. ff. de decur. &
idem Alber.in d.l.ij. de ſenten. verſi.in contrarium eſt d.l.
vnde cum hic eſſet ab initio ante negotium completum, ſal
tem pro completo debeat haberi:cũ in craſtinum receptio-
nis impetrantis per mortem putatiuè alter appellauerit, qui
per promotionem ſiue aſſequutionem,& verum modum va
cationis impetrauerat intra annum erat præferẽdus: quia
poteſt per acceptationem ſibi obiicere vitioſum, & minus
canonicũ ingreſſum habuiſſe, vt voluit Innoc.in d.c.ſciſcita
tus.de reſcript.præterea ſi dicatur,quomodo poteſt poſte-
rior impetrans ita eſſe diligẽs,quod poſsit concurrere cum
primo in ſua receptione,cum dicatur per Doct.ſuprà alleg.
quòd poſterior qui expreſsit verũ modum vacationis, præ
feratur alteri putatiuum modum exprimenti, nſi dicamus
motam fuiſſe litem,& aliquandiu duraſſe, & quod ea finita
poſterior veniſſet: quod tamen hic non fuit.Ideo non dici-
tur negotium completum,vt voluit Bar.in l.omnes populi.
verſi.iuxta prædicta quæro.de iuſtit. & iure.dicens, ꝙ nego
tia deciſa & completa dicuntur,quæ ſunt tranſactione, ſen-
tentia,iuramento,ſolutione,quittatione, præſcriptione, &
ſimilibus modis finita. l. cauſas. C.de tranſactio. aliàs nun-
quam intra annum impetrantes in materia poſſeſsiora, vel
petitoria intra triennium admitterentur,quod eſſet contra
iura ſacra Baſilien. & concordatorum concilia, & omnem
practicam ac ſtylum Franciæ,quæ venire tales permittunt.
Nec obſtat quod dictus renuntians remãſit in poſſeſsione,
& percepit ſalarium: quia per hoc non dicitur habere offi-
cium,cum ſit ſine titulo, vt dictum eſt.tex.ſingu.in l.Hærẽ-
nius& ibi Alberic.quam legit cum l.decurionibus.ff.de de-
curio.& ita per illum text.tenet Bald. in d.l. Barbarius.in
lectu.verſi. tertio opponitur. Et item in repeti.verſicu.iſtis
dictis ad ſolatium: & etiam in verſi. ponamus quod defi-
cit,&c.licet prædicta repetitio ſit inſerta in lect.Bar.tamen
non fuit ſua, ſed Bald.vt refert ibi Iaſ.in princ. quia vt in-
41 quit Alb.in d.l.Herennius.† ſola ſalarij perceptio non facit
quem officiarium, licet ſit in quaſi poſſeſſione officij: &
per conſequens geſta per eum valeant de humanitate,vt di-
ctum eſt ſuprà. Et idem Bauerius in d.§.ſed cum quis.num.
xxxiiij. de teſta. Et idem in eo qui eſt in quaſi poſſeſsione
notariatus, & in eo qui eſt in poſſeſsione canonicatus re-
cipiendo fructus præbendæ,quod pro hoc non eſt canoni-
cus,niſi doceat de canonica inſtitutione.cap.dilecto.de pre
bẽd.& c.ex inſinuatione.& ibi glo.de inſtit.& l. cogi. & ibi
Alberic.C.de petitio.hæred.quia caret titulo vero & colo-
rato,ac omnis iuris & facti fundamento.Et idẽ Socin.con-
ſil.xxij.ex iis quæ ſunt.volu. j.& Hippoly. de Marſil.in ſua
praxi cri.§.aggredior. num.xxxv.cum iij.ſequẽ. & Alberi.
in d.l.ij. de ſent. & interl.& Innocen.in c.pen. de relig.do-

V.ij.

mi.quem ibi sequitur Abb.Sicul.& Ias.in d.l. Barbarius.in gloss.in verbo,reprobari.versicu.vltra Docto.& vers.& vltra glossam quærit hic Bartolus.& etiam versicu.ad idem & quarto.quia per renuntiationem factam in manibus principis,in quibus tenetur renuntiare,l.penul.ff.de offic. præsid. perdidit titulum & possessionem,l.si quis vj.§.differentia.ff. de acquiren.posses.& si impetrans per mortem illius putatiui debet postponi,& alius præferri. Quare hic partes fuerunt appunctatæ cõtrariæ in causa officij procuratoris Regis balliuatus,seu Seneschalliæ Xanthonensis, vertente inter magistrum Gulielmum Arreyrat actorem ex vna,& magistrum Iacobum Arnault reum ex altera partibus. Et interim gaudentia officij prædicti fuit dicto Arnault adiudicata die vltima Martij, Anno 1520.ante Pascha.Et inquestis posteà in curia reportatis,& ipsis visis fuimus partiti,& tandem in camera inquestarũ dispartiti.Et conclusum prędictum Arnault à requesta & petitione iam dicti Arreyrat absoluendum,& relaxandum fore sine expensis, & super falsitate eidem Arnault imposita, quod responderet, & testes venirẽt.Et latum arestum xx.Februarij,Anno domini 1521.

15 †Et sic fuit datum officium pẽdente accusatione falsi,quod fieri non debebat.l.reus delatus.ff.de muner.& honoribus. & c.omnipotens.de accusa.& vtrobique per Doctores.& in l.si quis decurio.versicu.nec verò iis.C.de fal. cum similib. Sufficiebat enim gaudẽtia officij,quousque de falsitate fuisset discussum. non sic factum fuit per curiam Tholosanam domino Ioanni de Bussone iurium Docto.famosissimo,cui bonæ memoriæ Rex Ludoui.xij.officium consiliari in eadẽ curia donauerat,sed propter falsitatem sibi oppositã ab eodem interim repulsus fuit officio.

SVMMAE.

1 *Officiarius quibus modis agat ad obtinendum officium.& numero 2.& 3.*

4 *Locumtenens particularis,quando exerceat actus officiali cõmissos.*

5 *Ordinarius quãdo per commissionem censeatur fieri delegatus. & nu.6.& 7.*

8 *Delegata & ordinaria potestas quando concurrant.*

Quæstio CLI.

Quid si per Regem mandatur Seneschallo recipere sacramentum locumtenentis generalis,cui ipse officium locumtenentiæ donauerat:an Seneschallo recusato,vel absente possit per locumtenẽtem particularem ad illud recipi vocatis gentibus regiis.

DECISIO CLI.

DICO primò,ꝙ aliquando quis admittitur, qui nõ debuit admitti ad officiũ sibi donatũ,de quo loquitur l.Barbarius.ff.de offi.præto. Sed econtra si admissus nõ est qui admitti debuit,qui fiẽdũ:& Bal.in d.l.Barbarius.in lect.ver.sed quid ecõtra.se remittit ad no.per Inn.in c.cum venerabilis.de relig.domi.&

1 in c.fi.de iudi.qui in d.c.cũ venerabilis.dicit, † ꝙ talis officiarius potest implorare officiũ iudicis,quia iustũ est,quod habens ius in aliqua dignitate, possit illã petere non per viã actionis,quæ sibi nõ competit,sed officio iudicis. l.quod si minor.§.fi.ff.de mino.& l.iij.§.hoc interdictum.ff.de liber. exhib.& iij.quæst.vj.hoc quippe,& idẽ tenet Specu.in titu. de secundo decreto.§.videndũ.ver.quid si electus.& in tit. de censi.§.nunc videndũ.ver.pen.inci.pono Titius.& text. in c.ij.de offi.iud.& Bar.in tract.de iurisd.ver.vel dic quod ibi petitur.Et pro ista opi.benefacit tex.in d.c.fin.de iudic.

2 †per quẽ dico,ꝙ potest talis officiarius possessoriũ aut petitoriũ intentare. Et pro hoc etiã tex.in c.licet causam.ibi,honore.& ibi Bald.& And.Barb.ver.not.ibi honore.de pro-

3 ba.† Vel etiam secundũ aliquos poterit agi confessoria, vt no.in c.inter dilectos.de exces.prælat. & istã approbat Pet. de Ancha.in d.c.cum venerabilis.numer.xij.cum ij.sequen.

4 † Vnde iste particularis locumtenens erat ab eodem Rege, vel domino creatus,& commissus,sicut Seneschallus,ꝙ tũc potuit recipere illũ ad sacramentũ,quãuis electione vel cõmissione non coniunctim facta de pluribus ad aliquod officiũ vel iurisdictionẽ exercẽda,vno eorum absente, vel recusante: iterim totius iurisdictionis exercitium pertinet ad alium collegam.l.Imperatores.§.magistratus.ff.de appel. & ibi per Doct.& Bar.in tract.de iurisdi. ver. quãdoque autẽ adiicitur.ibi,& nõ facta cõiuncta,aliàs nõ , vt quia erat deputatus locũtenens ab ipso Seneschallo,vt voluit Alex.in l. more.ante fi.ff.de iurisdi.om.iud.& in l.qui liberis.§.hæc autem verba.in fi.de liber.& posthu.per ea quæ not. Bar.in l. filiusf.ff.de leg.j.volẽs quod Vicerector deputatus ab eodem domino sicut rector, gaudeat eadem prærogatiua, & præeminẽtia,qua gaudet ipse rector, cũ ab eodẽ fonte procedant.& idẽ Ang.in l.prior.§.fi.ff.qui pot.in pig.haber.& Barb in c.sanè.in ij.in j not.de offi.deleg.facit text.in l.j.C. de offi.vicar.& in l.j. C.de offi.eius qui vicem alter.iudi.gerit.& idem Decius in c.quoniam Abb.versi.hactenus expedita sunt omnia.de offi. delegat.vbi hoc probat,& Angel. Aret.in §.cum autem.versi.& aduertas.instit.quibus modis ius patro.potest sol.cũ aliis per nos alleg.in tract.de autho. magni cõsi.& Parla.in j.addi.tamen in hoc casu iste dominus Seneschallus videbatur delegatus à principe ad ipsius lo-

5 cõtenentis generalis iuramentũ recipiendũ:†quia qñ additur,vel detrahitur iurisdictioni ordinarij iudicis per cõmissionem sibi factam ,videtur de ordinario fieri delegatus,argum.l. ius ciuile.& ibi Pau.de Cast.& Moder. insuper Ias. ver.iij.ff.de iusti.& iure.& in l.j.§.si quis simpliciter.vers.cũ adiicit.& ibi per omnes,insuper Alex.Franc.de Aret. Soci. Ioan.& Alciatus,num.lxiij.versicu.ex supradicta regula.& Galiaula ibi.ff.de verbo.obligat.per canonistas in ca.licet in corrigendis.& in c.pen.de offi.ordi.& Dominic.& Ancha.& Philip.Fran.in vlti.nota.in c.cum aliquibus.de rescr. lib.vj.Et per Bal.& Paul.de Cast.in l.qui procuratorẽ.ff.de procu.per Ang.in l.& quia.ff.de iurisdi.omn.iudi.& in l.eũ qui.& ibi Francis.de Aret.de acquiren.hæredi. & per Bar. in sua disputa.incip.adunantia generalis.versic.contra.ibi, quinto sic.& in l.ij.in fi.ff.de opt.legat.& Matthæ.de Mat. in singu.xc.incip.Nota quod vbicunque dominus committit causam iudici ordinario.& Bar.Bal.Pau.de Cast.& Iac. de sancto Georg.nu.xvj.in l.mor & de iurisd.omn.iudic.& Bal.& Paul.in l.si prætor.ff.de offi. eius cui man.& Cæpol. Veronen.consi.xvij.vol.ij.in prin.ver.circa primũ dubiũ.& Iaco.Rebuf.in l.fin.in versicu.Et hęc faciunt ad quæstionẽ. C.de agent.in rebus.lib.xij,& præcipuè quando mandatur procedi authoritate mandantis.Nam omnia nostra facimus quibus authoritatẽ impartimur.d.ca.cum aliquibus.in quo est bonus text.in cap.si Apostolicæ.de præbend.lib.vj.& in

6 l.j.C.de veter.iur.enuclea.vt hic erat.† Aliàs non videtur ei de nouo dare potestatem,aut delegare:sed veterem ordinariam excitare,d.c.licet.& ibi plenè Felin.& d.c.penul. & tenet Bertrand.de Monte Fauentio.in repeti.l. diem functo. ff.de offic.assesso.quam repetiit in Montepetulano,qui fuit magnus iurista,quem refert & sequitur Alberic.ibi,versic. hanc legem repetiit.& eum posteà vidisse Cardinalem magnæ reputationis in collegio Cardinalium. & sic Albe.stu-

7 duit,aut legit in Montepessulano.†Est communis opi.Docto.suprà alleg.est,quod dicatur delegatus, etiam si simpliciter fuerit commissus.Et sic nõ erit eius iurisdictio simpliciter exercitata. Et fecit Decis.Parla.Paris.reddita per Gallum,quæst.xcvij.Et ista est regula, quæ fallit in ix. casibus, quos vide per Feli.in d.c.licet.&.Ias.in d.l.ius ciuile.& per Alciat.in d.l.j.§.si quis simpliciter.& per Feli.in c.eã te.ver.

8 quarta differentia.de rescri.† Sed quando potestas ordinaria & delegata possunt in eadẽ persona,& causa concurrere, & exerceri,vide per Feli.in c.cũ ex officij.ver.circa glo. Inno.de præscript.vbi ponit ix.conclusiones.& ita conclusum fuit in causa domini Seneschalli de Laniis contra magistrũ Carolum de la Barriere generalem locumtenentem, qui iuramentum præstiterat in manibus locumtenentis particu-

ſaris ab ipſo Seneſchallo, ſeu eius prædeceſſore, & n õ à rege deputati: quare ipſe de la Barriere debebat à denegatione ſibi per Seneſchallum facta, per appellationem, vel ſupplicationẽ curię porrigendũ prouidere, l. fi. §. pe. C. de appell. & in authẽ. in medio litis nõ fieri ſacras iuſsio. §. pe. ideo malè ſibi accidit. Et latum fuit areſtum xiij. Decẽbr. Anno. 1521. per quod fuit iuramentum ſic factum pro non habito, & facto, ac prædictum ſuum officium exercere nõ poſſe quouſque debito modo ſacramentum prius præſtitiſſet, iurib. ſuprà quæſt. ij. proxi. allega.

SVMMAE.

1 *Locum tenes creatus à iudice loci, an præferatur creato à domino loci. & nu. 3. & 5.*

2 *Locumtenens an poſſit alium facere locumtenentem.*

4 *Iudicem pedaneum poteſt maior iudex creare.*

Quæſtio CLII.

Sed quid ſi dominus alicuius loci creauerit vnum locumtenentem, & iudex eiuſdem loci alium locumtenentem, quis eorum præferatur.

DECISIO CLII.

1 ET † videtur quod is à domino fuit ordinatus, quia nullus poteſt facere locumtenẽtem ipſius domini loci, niſi ipſe. l. j. ff. de tuto. & curat. dat. ab iis. & l. j. §. à præfectis verò prætorio. ibi, ex mandatis principis. ff. de lega. iij. & ita tenet ibi Bald. per il-

2 lum text. † dicens etiam vnũ locumtenentem alium non poſſe facere locumtenentem, arg. l. à iudice iudex. C. de iudi.

3 & l. ſi Auguſtæ. ff. de lega. ij. † In contrarium videtur ſecundum eum, quod iudex ordinarius poſsit facere locumtenentem, vt auth. vt nulli iudi. §. & hoc verò iubemus, quę parum facit ad idem. l. j. C. de offic. eius qui vicem alterius. & in l. quidam ſunt. quæ eſt vltima. aliqui habent eam penul. C. de ped. iud. ſed loquitur in præſide, qui poteſt creare iudicem

4 pedaneum in ſubleuamen maiorum iudicum, prout † eſt in Montepeſulano, vbi tempore vindemiarum cõſtituitur per baiulum & iudicem ordinarium vnus practicus ad cognoſcendum de cauſis cõcernentibus vaſa, ſeu barricas, & his ſimilia ſummariè, & de plano, non tamen quod ex hoc ſecundum Sali. in d. l. fin. ipſi maiores iudices prohibeantur cognoſcere de dictis cauſis vindemiarum, de quibus præfati inferiores creati cognoſcunt. l. j. C. de offi. præfecti vrb. & l. fi. ff. de iuriſdi. omnium iudi. cum aliis ibi allega. per Hypoly. de Marſil. nu. ccviij. quod nota tu conciuis de Monte

5 peſulano, qui vis eſſe iudex vindemiarum. † Quid dicendum? & prima pars eſt verior de iure, ac ordinationibus Franciæ, quibus inhibitum eſt locumtenẽtibus creare alium locumtenentem, & data etiam eis faciendi poteſtate, præferendus tamen erit creatus à domino, cap. per tuas. de maio. & obed. & ibi per Docto. & Feli. vbi adducunt plura in ſimili de doctore, & milite à Principe creato, quod præferãtur alteri creato ab inferiore. Accedat cap. ſi à ſede. de præben. li. vj. cum aliis per nos alleg. in tract. de authoritate magni conſilii & Parlam. Regni in magna addit. & quamuis proceſſus fuiſſet in duabus cameris partitus, tamen diffinitus & terminatus fuit in Tornella nemine diſcrepante pro locumtenente à domino facto, ſcilicet pro magiſtro Franciſco Mãdat contra magiſtrum Simonem in Beaubras, ſe à iudice Dayſe prætendentem deputatum locumtenentem. Et latum areſtum vij. Septembris, Anno 1529.

SVMMAE.

1 *Iudex ſi ob munus ſententiam ferat, punitur, & qualiter. nume. 3.*

2 *Iudici, nec pro abreuianda iuſtitia licet pecuniam accipere.*

4 *Iudex qui non detulit appelationi, qualiter puniatur & nu. 5.*

6 *Iudex quando non debeat ad executionem procedere, etiam vbi non valet appellatio.*

8 *Iudex qui innocentem occidit, an debeat capite plecti, & numero 9. 10. & duodecimo. & quid ſi ex iracundia occidat. numero 11.*

13 *Condemnans iniuſtè non ad mortem, qualiter puniatur.*

14 *Condemnans plures etiam non ad mortem, tenetur lege Cornelia de ſicariis.*

15 *Condemnantium iniuſtè variæ pœnæ. & 16. 17. 18. & 19.*

20 *Negligentia iudicis ſi quis moriatur, qualiter ſit ipſe puniendus.*

21 *Papa ob inſufficientiam, aut negligentiam non poteſt deponi: ſecus in aliis.*

22 *Iudex qui accepit pecuniam, etiam ſi ante ſententiã pœniteat, tenetur. & nu. 35. & 36.*

23 *Iudici quando liceat dare pecuniam, vel datam repetere. & nu. 24. 25. 27. 28. & 29.*

26 *Munera quantum ſint noxia iudicibus.*

31 *Sales duo quales eſſe debent in mente iudicis.*

32 *Magiſtratus quales eligendi.*

33 *Iudex qui recepit pecuniam ſiue fecerit, ſiue non, tenetur.*

34 *Iudex qui non accepit pecuniam, ſed pactus eſt, an teneatur.*

36 *Promiſsiones generales non obligant.*

38 *Donatio ob amicitiam quando reuocetur.*

Quæſtio CLIII.

Iudex pactus cum aliqua partiũ mediante certa pecuniæ ſumma in eius fauorem ſententiam proferre, qui ſtatim pœnituit, an teneatur ex illa pactione illicita.

DECISIO CLIII.

1 CERTVM eſt enim, † quod ſi iudex ratione alicuius dati, aut promiſsi ſententiam dederit, ipſe tenetur, iuxta authent. nouo iure. C. de pœna iudic. qui malè iudica. Quia, inquit Valerius libro quarto, capitulo tertio in primo exterorũ exemplo, Prætoris non ſolum manus à pecuniæ lucro, ſed etiam oculos à libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere. Et idẽ Paris de Puteo in tracta. ſyndic. in verb iudices puras debẽt habere manus. & in titu. de offic. ſyndic. verſicu. iudices qui ſe committi. & ſingu. Lucas de Penna in l. iudices. C. de dignita. libro. xij. & Angel. & Iaſon in l. non dubium in prin-

2 cip. C. de teſta. vt infrà dicam. † Et hodie etiam non eſt iudici licitum pro expeditione iuſtitiæ breuiori adminiſtranda, capere pecuniam, vt tenet glo. in l. ſecunda. §. fina. quam ibi Barto. Bald. & Salic. & Alber. faciunt ſingul. ff. de condict. ob turpem cauſam. per text. in d. authentica nouo iure. & ibi idem Barto. & Ange. & per text. in capit. qui rectè iudicat. xj. quæſtio. iij. Quod eſt contra nonnullos qui crebro petunt curiæ ſuos cum pecuniis (ſine ſpe recuperationis fiendę in caſu in ordinationibus regiis non expreſſo) expedire proceſſus. Et ſic tenet Bal. poſt Ant. de Piſis, quem ipſe allegat in conſi. ccccl xxvj. incipien. proponitur quod dictus. vol. v. Tamẽ dicit de Neuiza. in ſylua. verſ. adde etiam quod quando, ꝙ ſi tolerandũ videretur aliquid capere de permiſſu principis, qui omnino non ſolet ſtipendia ſufficientia officialibus miniſtrare, ſed mutilare quod illud pauculum eſſet calcar expediendi cauſam, & partes minus fatigarentur perditione temporis, & expenſis hoſpitij, vt de xeniis dicitur in l. ſolent. ff. de offi. procon. & legat. & infrà dicam.

3 † Aliàs iudex recipiens punitur, l. omnes. & ibi Feli. C. ad leg. Iul. repetund. & l. quoniã iudices. C. de appellatio. & hoc pecuniariter d. authen. nouo iure. ſi in cauſa ciuili acceperit. Sed ſi in criminali, quando doloſè, aut per imprudentiã iniquè iudicauit, pœna extraordinaria punitur, expreſſa in l. lege Iulia pecu. §. hodie. ff. ad l. Iuliam repetũd. & ita Ioan. Fab. in l. à procunſilibus. C. de appella. & erit in arbitrio iudicis illã imponere, vt concludit Decius in c. de priore. in fin. de appella. ſiue condemnatus appellauerit, ſiue

4 nõ. † Et ſi appellauerit, & non detulit appellationi, tenetur, ſecundum Ioan. Fab. vbi ſuprà de vi publica. vt l. lege Iulia. in princ. ff. ad l. Iul. de vi publ. & Doc. in l. fi. ff. de variis & extraor. cog. & Ioã. Fab. & An. Are inſti. de obli. quæ ex

quasi delicto nascun.in prin.sed de iure canonico, qui non
defert appellationi in causa criminali, deponitur: secus in
ciuili, d.l.quoniam iudices. & l.iudicibus. & ibi Bald.distin
guit.de appellatio.& d.c.de priore.& ibi Abb.Sicu.& De-
cius in fin.& c.decreto.ij.quæst.vj. & idem per illa iura te-
5 net Bald.in l.aditos.C.de episcop.audien.† Tamen vult iu
dicem, qui nō admisit appellationem condēnati ad mortē,
teneri capitaliter, per illum text. & hoc nisi ex causa non ad-
mitteret appellationem: quia fortè erat periculum in mora:
Tunc potest ad executionē procedere, & posteà superiori
scribere causam, quare non recepit. Et si illa causa est legiti
ma, non punietur. Sin autem non reperiatur legitima, & de-
buisset appellationi deferre, tūc tenetur, l.si quis filio exhæ-
redato.§.ij.autem.in fi.& ita per illum tex.tenet ibi Paul.de
6 Cast.post Bal.& Ioan.de Imo.ff.de iniust.rupto testa.† Sed
vbi periculum nō esset in mora, tunc nō debet ad executio-
nē procedere, etiā si subesset iusta causa non recipiendi ap-
pellationē: sed debet expectare quod iudex ad quē, hoc pro
nuntiet, & remittat executionē ad ipsum faciendam. Et sic
de stylo Franciæ, ac ordinationibus regiis seruatur: & hoc
7 quando à tali iudice appellari potest.† Secus videtur in iu-
dice, à quo in criminibus non appellatur, vt in istis præpo-
sitis Mareschallorum, à quibus nō appellatur, & si de facto
appellatur, illa non obstante procedunt ad executionem, vt
8 infrà dicam.† Et quod talis iudex, qui condemnauit inno-
centem, debeat capite plecti.tenet Bald.in rub.de pœna iu-
di.qui malè iudic.versi.quæro qualiter debet iudex.& Sali.
in l.fi.eo.titu.versi.sexto an iudex.& Bal.in l.j.versic. & ad-
uerte, quia si iudex.C.ex delictis defunct. & Aquen. in l.vt
vim.de iustitia & iure.& Ioan. Baptista in l.imperium. in fi.
& ibi Franciscus Purpura.num.cxxxij.ff.de iurisdict.omn.
iudi.volentes talem iudicem puniri de occiso, & etiam lege
9 Iulia maiestatis, vt ibi per ipsos.† Hoc tamen erit (vt dictū
est) in arbitrio superioris mortem tali iudici imponere, si
passus supplicium, iniquè & dolosè fuerit condemnatus,
quòd teneatur lege Cornelia de sicariis, l.j.in princip. & §.
j.& l.Cornelia.in principio.& ibi Alex.in additio. & Hip-
pol.ff.ad legem Corneliam de sicar.& latius Hippolyt.in l.
quæstionis.ff.de quæstio. Aut minorem pœnam infligere,
iuxta id quod deliquerit, vt dicit ibi textus, Bal.in l.presby-
10 teri.versicu.adde quod habes.C.de episcop.& cleric.† Pro
hoc text.clarus in d.l.Iulia.§.hodie. ad legem Iuli. repetun.
vbi si iudex ob hominem necādum pecuniam acceperit, vel
non acceperit, & calore inductus interfecerit innocentem,
quem punire non debebat, capite plecti debet, vel in insulā
deportari, vt plerique puniti sunt, & sic alternatiuè. Et idē
dicit Felin.in c.dilecti.versicu.secunda declaratio.de exce-
ptio.& Alexan.in additio.ad Bar.in d.§.hodie.& Lucas de
Penna in d.l.iudices.versic.habeantur.& Paris de Puteo in
tracta.syndi.tit.de offic.syndi.versi.syndicatus etiam offi-
ciales habentes officium publicum. Et ille text.in d.§.ho-
die est mirabilis secundum Bald.& Doct.in locis suprà al-
11 lega.† quod iudex qui ex ira seu calore nimio aliquem ne-
cauerit, & occiderit, non moriatur morte naturali, sed de-
portatione in insulam: & sit melioris cōditionis quàm alius
non iudex ex ira interficiens: de quo dixi infrà in quæstio.
clxviij.incip.aliud quidem dubium.numer.xvj.& Angel.&
Alexan.& Ias.in l.j.§.final.versicul.secundo arguit.ff.quod
quisque iuris.& Ioan.Fab.institut.de obliga.quæ ex quasi
12 delicto.in princip.versic.quid si condemnauit, &c.† dicens
quòd iudex qui hominem iniustè condemnauit ad mortem
per imprudentiam, tenetur pœna arbitrio iudicis imponē-
da, si absque dolo condēnauerit: sed si per dolū, tūc tenetur
pœna legis Corneliæ de sicariis. Et ipsum ibi sequitur An-
ge. Are.& idem Bar.in disputatione sua, Iudex qui per im-
peritiam iudicauit.& Io.Barbier.in suo viatorio iuris.tit.de
13 homi.ver.restat videre.† Sed si ad mortem isto casu non cō-
dēnet, sed alias in corpore condēnet, tunc publicari debent
eius bona, sed nō debet morte puniri, sed in exiliū mitti.tex.

est in dicta auth.nouo iure.& hoc intelligo quando vnū ho-
minem solum dolo condēnauit, vt loquuntur iura suprà al-
14 legata, vt intuenti patet. † Sed vbi plures dolosè condēna-
15 uit.tunc teneatur leg.Cornel.de sicariis.† Et secundū hanc
limitationem ita conclusum fuit cōtra quatuor iudices: pri-
mò, contra magistrum Ioan.de Saige, locumtenentem Sene
schalli Agennen.in sede condomen.quod non dolosè qui-
dē condēnauerat quendam ad mortē, quā bene meruerat,
sed appellationem eius non admiserat, fuit condemnatus in
16 emendam ducentarum librarum Turonen.† Secundò con-
tra quendam Baucier Mareschallorum præpositum, qui nō
obstante appellat. (licet ab eodem non posset appellari) ta
mē nō erat de eius iurisdictione, suspendi fecerat condēna-
tum. Et condemnatus extitit in trecentis libris Turonen. &
17 in aliis emendis.† Tertiò contra quendam magistrum Ia-
cobum etiam præpositum Mareschallorum in Seneschalia
Landarum se dicentem: quamuis non esset: qui septem mu-
lieres de sortilegio accusatas iniustè & dolosè mori fecerat,
aliquas earum comburi faciendo: in quas nullà habebat iu-
risdictionem: quoniam fuit decapitatus, & latum arestū die
18 iij.Ianuarij, Anno Domini 1525. † Quartò contra Guido-
nem Sernille, etiam locumtenentem præpositi Mareschal-
lorum in Xāthonia, qui pariter iniustè plures, atque plures,
sine processu innocentes condemnauerat, decapitatus fuit
19 Liburniæ, vt dixi in dicta quæstione.† Quintò, contra ma-
gistrum Ioannem Fauret iuris Doctorem, & curiæ olim
aduocatum, etiam Mareschallorum præpositum, qui domi-
nos originarios manentes cū vxoribus in ciuitate Martelli,
qui post quæstionem nihil confessi fuerant, saltem quidam
Baldare, suspēdi fecit: cuius ratione fuit idē Fauret priuatus
dicto suo officio, & ad emēdam condēnatus. Quia isti præ-
positi Mareschallorum (inquit Stepha. Bertrandus consil.
lxxviij.numer.x.volumin.j.) nonnunquam & sæpè præter-
missa iuris grauitate torquere, & metum inferre consueue-
20 runt. † Sed quando per negligentiam iudicis in iustitia nō
ministrata quis moritur, est text.in l.si quos. C. de officio
præfect. orient.quod deponi debet.& gloss.Bal.& Cardin.
Alexan.in c.j.§.iudices.de pace iuramē.firman. & per Do-
cto.in locis suprà allega.& in l.iudices. C.de episc. audien.
Quod tamē factum non fuit procuratori loci de Noutron,
21 sed ad emendam condemnatus. † Papa tamen ob insuffi-
cientiam, vel negligentiam deponi non potest, licet alij sic.
l.sed & reprobari.ff.de excusa.tuto.vt tenet glo.in c.j.versic.
insufficiētem.de renuntia.lib.vj. & Marti.Lauden.in tract.
de princi.§.ccccvij.& gl.in c.j.§.quod si ij ad quos. in verb.
22 neglexerint.de concubin.in pragm.sanct. † Sed si ante sen-
tentiam iudex pœnituit, tūc si acceperat pecunias, adhuc te-
netur, vt l.iij.§.illud.ff.de condi.ob turp.cau. Si igitur acce-
perat, vt negotium faceret, siue fecerit, siue non fecerit, tene
tur, l.j.ff.de calum.vbi Bal.dicit per illum text. & in l.j.§.be-
stias.ff.de postulant.ita fuisset Florentiæ determinatum, cō
tra quendam qui in officio commiserat barratariam, & re
integra pœnituerat: & hac pœnitētia sibi nō profuit. Quod
dictum facit singula.Roman.in suo singul.cccxxx.incipien.
iudex accipiens pecuniam. Et idem dicit Bal.in l.ij.§.fi.ff.de
condictio.ob turp.caus.& in dicto consi.cccclxxvij.vbi di-
23 stinguit, sequendo Anton.de Pisis.† Quæ distinctio est sin-
gularis, quando quis vult scire quādo sit licitum dare iudi-
ci. Aut enim vult dare pecuniam ob suæ causæ decisionem,
quod non licet: & datū olim poterat repeti, sed causam per-
debat: sed hodie repeti non potest, quia pecunia per iudicē
accepta debet applicari parti aduersæ, d.l.iij.§.illud.ff.de
cōdi.ob turp.caus.& sic per illū tex.tenuit Roman.in sing.
cccxxxj.aut fisco applicari, l.Lucius.ff.de iure fisc.& Abbas
24 Sicul.in ca.cum ab omni.de vita & honesta.cleri.† Aut quis
dat iudici ad ipsum corrumpendum, & non potest repetere,
& nihilominus perdit causam, l.j.C.de pœna iudic.qui ma-
lè. Aut dat ad amicitiæ acquisitionem, & potest dare vsque
ad esculētum & poculentum, l.plebiscito.ff.de officio præ-
sid.

sid.& l.solent.§.fi.de offic.proconsul.& lega.& sic per ordinationes regias est permissum,dum tamen intra dies paucos prodigantur,id est consumantur,d.l.plebiscito.& c.statutum,§.insuper.de rescrip.lib.vj.neque enim omnino, neque semper,neque ab omnibus accipere debet,vt dicitur in d.l.solent.nam valde inhumanum est(vt inquit tex.ibi)à nemine accipere,sed passim & sine delectu vilissimum,& per
25 omnia auarissimum.† Quamuis hodie etiam encenia, aliàs xenia,id est,esculētum & poculentum accipere licitum non sit,auth.scriptum exemplar.& in auth.vt iudi.sine quoquo suffra.& gl.in §.fi.in versi.repetundarum.inst.de publi.iudi. & dixi in tracta,de authoritate magni consilij,& Parlamenti.regni,& alibi sæpè,vel etiam vsque ad centum aureos ratione amicitiæ.l.eadem.in fi.ff.ad leg.Iul.repetun.& Henric.Bohic.in d.c.cum ab omni.versi.super eod.c.vbi ratio-
26 nem reddit ibi.† Quoniam inter quatuor quæ humanum iudicium peruertunt,de quibus in c.quatuor xj. quæst. iiij. potissimum munera corrumpunt.& nullum est officium tam sanctum,neque profectò tam solenne, quod auaritia comminuere atque violare non soleat. Tullius in oratione pro Milone,Munera enim & dona excæcant sapientes, & subuertunt verba iustorum.Exod.xxiij.ca.& Psal.xxv.in quorum manibus iniquitates sunt,Dextera eorum repleta est muneribus.Eccle.xx.cap.Xenia & dona exæcant oculos iudicum.inde illud Galteri de Castillono: Munus enim à norma recti distorquet acumen iudicis,& terra voluit caligine mentem.& alibi:Venditur arbitrium,dum ex alio initur sumptus.Pane tuo vescere liber eris. Et Hēri.Sāmaren.lib.j.Par.ij.Deuiat à vero corruptus munere iudex,Falcidiumque facit impia Gaza pium.Iudex ergo prædicta,atque illam Ciceronis,li.de off.sententiam mente repetat,inquit enim,Caput autem in omni procuratione muneris publici est,vt omnis etiam minima auaritiæ fugiatur suspicio.vtinam inquit Caius Sauinius,ad illa tempora me fortuna seruasset,quibus Romani recipere dona cœpissent. non enim fuissem passus eos diutius imperare.Et si fortè munera ipsa aliquādo iudicis animum penitus non corrumpunt, saltem placant,iuxta illud Nasonis:Munera crede mihi placant hominésque deósque:Placatur donis Iuppiter ipse datis.Ita Maria.Socin.in tracta.de visita. cum aliis per eum alleg.Vtinam tamen illam paganicam & auream l.solent. seruarent iudices,& magis atque etiam magis cap. cum æterni tribunal.de iudi.lib.vj.& plenè Matthæ de Afflict.
27 in const.Neapoli.tit.de offi.capita.nu.xxviij.† Aut dat iudici ad amicitiæ retentionem,& potest,si est vxor, vel consanguineus ad centum aureos vsque l.j.& l.eandem.§.fin. ff. ad leg.Iul.repetun.Sed an ista possint reuocari,dicam infrà
28 ante finem.† Aut dat ob remunerationem iudici ordinario salarium non habenti de publico,& potest dare xenia,d. auth.scriptum exemplari.& gl.in d.l.plebiscito.d.c.statutū. §.insuper & glo.in §.vt omnia.in verb. consuetudinis. cum
29 seq.de electio.in prag.sanct.† Et intellige quando esculentum,& poculentum est mera liberalitate oblatum,vt ibi dicitur:ita quòd secundum gl.in d.§. insuper. non sit exactū, vel petitum directè,vel indirectè,ca.dilectus.in ij.ad fin.de simo.de quo vide Purpu.in l.quædam.de offic.asses. nume. clxxiij.ver.quinimo nisi decretum.cum vers.secundò exigit.& de Neuiza.in sylua nupt.sed Deus nouit quanti sunt in mundo petentes:ac profectò maiora.Tamen eorū conscientiæ est relinquendum. Proquo dicit Lactan.lib. vj. quem refert Purpur.loco proxi. Quoties hominum patrimonia in res superfluas prodiguntur:hinc factū quòd men sam multi tenent ad hæc esculenta & poculenta consumen-
30 da.† Et hodie is dicitur magnificus,qui magnos facit sumptus:vt per Philos.primo.Ethic.& dixi in quæst.ccxxij. in-
31 choā.secretarij,siue notarii, & patet intuenti.† Quare in mente iudicis debent esse duo sales:scilicet sal scientiæ, ne sit insipidus:& alius sal conscientiæ,ne sit diabolicus,vt dicit Bald.in l.ij.C.de senten.ex breuicu.recit.Ias.& Iac.de sanct.Georg.in l.rem non nouam.versi.not.subtiliter. C. de iudic.& Franci.Purp.de offi.assesso.nu.xlix.& Barb. in c.quoniam.§.in aliis.vt lite non contes.pe Neuiza,in Sylua nup.versi.debet enim iudex.& alibi dixi.& ideo Eccle. vij. post principium scribitur:Noli quęrere fieri iudex,nisi valeas virtute irrumpere iniquitates,ne fortè extimescas faciē potentis,& ponas scandalum in agilitate tua. Accedant notat.per Bal.in consil.lvij.incip.pręmissis verbis.vol.j.& hodie tanta irrepsit cupido,quòd dominis hodiernis non placent nisi quęstores:per phas & nephas ideo plerunque ruūt Quod dignè præsenti tempore deplorat ecclesia,vt inquit Cin.in l.nolumus,quem sequitur Bal.C.de testa.& Iac. de sanct.Geor.in l.quicunque.in primo not. C. de procurat. dicens etiam,quòd nititur in vetitum damnata semper Cupido.Alle.Bald. in authen. si qua mulier. C.de sacrosan.
32 eccles.† Eliguntur ergo magistratus & consiliarij sapientes.diuites, nobiles,& timentes Deum,& non ementes, & procurantes officia,vt dicit Alber. in authent. præsules. C. de episc.& cleri.quam authen.aliqui libri non habent,vt refer Mar.Lau.in tract.de offic.prin.§.xxxviij.pro hoc bon. text.in l.ad subeunda.C.de decur.lib.x.& Io.Fab.in proœ. institut.§.cumque Deo.in gloss.hic interpono. tamen Ludo.Bolog.in d.l.iij.§.j.in primis interpreta.quamuis de Bal. ibi nullam faciat mentionem: sed bene de Roma. in dicto
33 singu.33 ,qui † voluerunt, quod iudex qui recipit pecuniam siue fecerit,siue non,teneatur:limitat verum quando non restituit pecuniam acceptam. Sed si restituerit pecuniam quam receperat pro sententia ad commodum dantis ferenda,non teneatur:quia tex.ibi non probat contrarium,
34 vt ibi per eum:quod intellige,vt infrà dicam.† Ergo idem videtur,si iudex pecuniam non acceperit, sed solum depactus est,id est,turpiter pactus est,vt dicit tex.in d.l.iij. §. si igitur.versi.hoc edicto tenetur,quod per pœnitentiam euitet pœnam.per l.qui falsam.ff.de falsis. & d.authen. nouo
35 iure.in princ.† Sed contrarium, quod non vitet pœnam, tenet Albe.in d.§.si igitur,quem legit cum l.qui etiam.pro quo facit text.in l.Imperator Seuerus.ff.de iur.fisc.ibi tentet.& sentit gl.in d.c.qui rectè iudicat.xj.q.iij.& in d. auth. nouo iure.ibi,sed qui accepit,vel promissionem susceperit, &c.Et licet in casibus prædictis,ac in nostro magister Ioā. Prohes locum tenens generalis Seneschalli.Lemouicen. in sede Lemouicarum petierit certas missas, & expensas per eum factas,& sibi fuissent in genere oblatæ, tamen non in specie de certa summa,prout text.requirit in d.§.si igitur.& in d.auth.nouo iure.& ita tenet ibi Bal.de illo qui tentauit, & non peregit,arg.cap.perpetuò.& not.ibi per Ioan.And. in nouel.de electio.lib.vj.& hoc quando non fuit ob hoc secuta sententia:quia ante probationem pœnituit:secus si lata fuit sententia iniqua ratione dationis, vel promissionis certę.& ita loquitur.d.authen.nouo iure.vt faciat ad rubrū. de pœna iudic.qui malè iudic. Et sic tenet Bald.in consilio ccccxc.vol.iiij.quamuis de hoc dicto multum dubitet Hippol.de Marsil.in suo singu.cxc.tamen certum,& non incertum sequendum est:quoniam incertum pro non promisso habetur,l.ita fidei.ff.de iure fisci.& voluit Bal.in cons.xliiij.
36 volu.j.† Vnde si iudex ob promissionem,vel dationem nō fecerit.sed pœnitentia ductus cum peritorum consilio ritè tulerit sententiam,fortè contra dantem,& illa lata pecuniā restituerit,quod tunc iudex non teneatur. Et ita intelligit Lud.Bolog.in d.§.si igitur.& ista est opinio benignior, ideo amplectenda:vt reg.in pœnis.de reg.iur in vj.Sed promissiones partium non cadunt in aduocatos scientes dictū Ioan.And.in addit.Spec.tit.de aduoc.§.hic dicendum. in addi.inci.pœnam dicit Guliel.Anglicus,quod vna de cautelis aduocatorum est, quod non credant promissionibus magnatum,l.j.§.similique modo in c.fi.C.de lati.libe.tol.Dicuntur enim simplices illi qui credunt suasionibus, vt dicit
37 Bald.in l.j.in prin.C.ne filius pro pat.† maximè si sunt promissiones generales,quæ non ligant promittentem.cap.ve-

nissent.circa medium.ibi, faceret quod sibi placeret. & ibi Doct.o.de inst.vbi Doct.o.allegant illud vulgare Italicum, quod multos decipit, Io ben faremo.& idem apud nos dicitur, Ego satisfaciam & recōpensabo vos bone,non curetis.Quæ verba secundū Card.Zabar.ibi seruiunt de vento, & ad complacentiam prolata,quæ non inducunt obligationem,vt ibi,& in l.non epistolis,& l.non nudis.C.de proba. & de Neuiza.in sylua nupt.ver.caue tamen à curialibus ne te decipiant,solentes pudorem tegere hoc responso pro si-
38 mili,cum aliis per eum alle.† Et sic donatio in amicitia facta semper potest reuocari:vt tenet glo.in l.j.in princ.super verbo,liberalitatis,ad fi.ff.de precario.quam intelligit Ias. in l.iij.§.si liber.in ix.no.ff.de condictio.indeb.quando talis donatio fuit facta secundum tex.in d.c. cum venissent, quando quis amico aliquid requirenti,respōdit,Ego dico, non solum illud,sed omnia quæ habeo, quoniam istud est donare in amicitiam, quia sic respondetur verecundia amicitiæ: quod potest quandocunque reuocari,cum ad nihil obliget.vt ibi per eum:pro quo videtur text.in l.si vero non remunerandi.§.cum quidam talem epistolam. ff. manda.& ibi gl.dicit hanc commendationem esse honorem verbalem:quem faciunt Bononienses,licet videatur tex.in l.j. §.iussum ibi,quodcunque voles.ff.quod iussu. & gl. in l.fi. ver.specialiter.in fi.C.quod cum eo qui in aliena potesta. quod illa verba importent iussum,& sic obligationē. hoc respectu patris, vel domini iussum aut mandatum facientis: quod teneatur ex contractu per filium,vel seruum celebrato:aliter nō,vt dicit Pet.Iac.in sua praxi. ti.de condi.ex leg. quæ pro re dona.competit.ver.quintò est notandum.& idē est secundum eum si dono tibi domum, vt ea vtaris volūtate mea.l.Lucius.ff.de donatio.sed secus est in venditione facta in amicitiā pro certo pretio:quia nō potest reuocari soluto pretio,quoniam illa verba,in amicitiam,tunc importabunt,quod vēditio caret omni fraude,& quod res vendita est,bona & sincera fide,vel importabunt redemptionē posse fieri pro eodem pretio,& sic pactum de retrouendendo. quod not.& istud credo verius.Ideo curia non habuit totaliter respectum ad illud certamē promissionis,sed propter denegatam iustitiam:quia noluit audire partem,nec eius recipere testes:propter quam tenetur secundum Sal.in l.fi.in iij.quæst.de pœna iud.qui malè.& aliis iuribus suprà alle. & Iac.de Bellouisu in tract.criminali.tit.de fuga. reorum. versi.sed nūquid propter corruptionem.Ideo fuit dictus locūtenens in emēdam condemnatus centum librarum Turon.cum expen.erga Antonium Godin Florentinum, nūc ciuem Lugdunēsem, ob damna quę passus fuerat,in quibus damnis & interesse debet iudex habere æquitatem præ oculis,& iudicare ex coniecturis. l. quod si Ephesi. ff. de eo quod certo loco.& Bartolus Baldus & Salicetus in l. vna. C.de senten.quæ pro eo quod interest profer.& Baldus in consil. cclx.incip.ad euidentiam versiculo item iudex, volumine iij.Et latum fuit arestum die xx. Februarij, Anno Domini 1521.

SVMMAE.

1 *Procurationis literas afferens, an probare debeat se esse illum qui ibi nominatur.& nu.3.& 7.*
2 *Stigmata non faciunt quem militem.sed talem præsumi.*
4 *Notarij instrumento in longinquis regionibus facto, an credatur.*
5 *Instrumentum in peregrina regione quomodo cautè fiat.*
6 *Procuratorium,an probetur solo sigillo prælati.*
8 *Procuratorem se probare volens per testes sine instrumento an audiantur.*
9 *Obligationis instrumētū afferenti,an teneatur debitū soluere.*

Quæstio CLIIII.

Aliud ortum fuit dubium,quādo vnus de longinquo veniens & procuratorē se asserens,& de literis procurationis docens,sit admittendus,& recipiendus tanquam talis,quamuis non doceat se esse talem.

DECISIO CLIIII.

1 ET † dicendum est,quòd sic,nec tenetur docere se esse talem,vt voluit Azo in summa, C.de fide instrumen.versicu.sed quid si proferatur charta.& Hostien.in summa, eod.titu.& Specula.in titu.de instrumentorum editione.§.restat. versic. sed quid si producitur,dummodo tale instrumentum nō sit rasum, nec abolitum,aut cancellatum.Quod dictum refert & sequitur Zabarel.in clemen.j.in j.quæstio.de probatio.& Ancha. in c.cum deputati.versicu.sexto not.de iudic.allegat quod no. Cin.in l.si qua per calumnia. vbi ita tenet in versi.secūdum dubium.C.de Episc.& cleri.& in l.si procuratorem absentem.ff.de procurat.& ipsum sequitur Barbat.in d. cap.cum deputati.versi.& dicit Petr.de Anchar.qui pro hoc allegat tex.quem ad hoc dicit esse elegantem.& ibi Bar.in l.stigmata.C.de fabricen.lib.xj.& quod voluit Bald.in d.l. directis. C.de manumis.testamento,in quibus locis volunt Barto.&
2 Bal.†quod licet stigmata non faciant quem militem,sed authoritas militantis adiuncta stigmatibus, d.l.stigmata.& l. decernimus.C.de aquæductu.tamen benefaciunt præsumi talem qualis per signa demonstratur. Nam ex actibus frequentatis pręsumitur habitus,cap.si iudex laicus.de senten. excommu.lib.vj.& l.item apud Labeonem.§. si quis virgines.ff.de iniur.Et ex eorum remotione præsumitur quis dignitatis substantiam non habere:vt l.si quis ignorans.ff.loca.Barto.& Salice.& Moder.in l.si quis inficiatus.ff.depositi.& in l.si quis in ius alterius.ff.de regul.iuris.& Bartol.& Bald. Albe.in dicta l.si procuratorem. & ibi Angel.in iij.q.
3 † ex quo enim secundum ipsos constat de procuratorio legitimo,non est opus alia probatione per ipsum procuratorem ad ipsum talem esse facienda. Et ita pluries dicit ibi Ange.vidisse iudicare,& sentit Bald.in consi.cxciij.incipiē.istę rationes faciunt.vol.ij.& singulariter Alexan.in cōs.lxxviij. versi.quia respondeo primo.volu.v.cum aliis per eum allega.& Sign.de Homed.cons.cviij. ver.venio nunc ad secundum.& idem Alberi.in d.l.si qua per calumniam.in fi.& ibi etiam Bald.ante finem,& versic.vltimo inducitur hæc lex. quidam Theutonicus venit ad hanc ciuitatem Perusij. Et idem Paul.de Cast.in l.Mæuia,in princ.versicu. item quæro quid si penes te reperiatur instrumentum.ff. solut. matri.& Ioan.de Imo.in clemen.j.versic.an opiniones de quibus.de probatio.& Masuer.in sua praxi.titu.de procur.versicul.sed quid si pars aduersa.& Felin.in c.coram.versic. dubium.de
4 offic.delega.† & ibi ponit quid de testamento in lōginquis regionibus recepto per notarium qui negatur notarius:& alleg. Ange.in authen.de tabellio.& plenè Paul.de Castro in consil.cccxciij.incipien.videndum est vtrum fides sit adhibenda.volu.anti.in quibus locis Ang.Pau.& Felin.ponūt, an litera testimonialis officialis,vel potestatis, attestans illū fuisse notarium,probet illum esse notarium : & tenet quod sic,& Matthæ.de Afflict.in Decisi.Neapol.cclj.de quo dixi suprà in quæst.xxxvj.& idem Alberic.in rubr. C.de fide instrumentor.in princ.versi. sed quæro in causa.vbi in hoc dicit,quod quicquid tamen sit scripto,vidit in iudicio seruari,quòd tali instrumento prima facie nō credebatur:sed aut mittitur ad iudicem loci,vnde est ille qui confecit instrumētum,vt rescribat si sit tabellio, vel non:aut probatur eum esse in quasi possessione notariatus per alia instrumenta per eum confecta,ne aperiatur via instrumentis falsis,vt ibi vide per eum,& Hippol.singulari.dlxxxvij.qualitas extrinse-
5 ca.in fine.† Sed ad hoc tollendum Angel.in d.authentic.de tabel.dat bonum consilium,dicens (propter glo.ibi in vers. ipsis per se,in fin.quæ innuit instrumentum esse cautius, cū multa sint in eo signa diuersorum tabellionum) quem debere esse cautum,cum facit cum aliquo forensi cōtractum, quem mittere oportet in partēs extraneas, quod illum scribi faciat per publicum tabellionem,& subscribi per tres tabelliones honestos,& signari eorum signis,ac hoc vt negari non possit instrumentum esse scriptum manu notarij.& sequitur

quitur Cępo.caute.liiij.aliàs lxxxviij.incip.si aliquis habeat
contrahere cum aliquo forensi.& vt suprà tenet Fel. in c.
post cessionem.versi.fallit.vj.de proba.qui alleg.Rotam. in
nouis Decisio.clij.aliàs est decis.xij.titu.de procura. incip.
valet procuratorium ad causam solo sigillo Episcopi, vel
alterius prælati sigillatum, sine subscriptione notarij, vel
6 testium.† quamuis Feli.not.in c.j.ver.& adde quod si oppo
neretur instrumento delato de partibus remotis &c. de fi-
de instrum.velit quod teneatur probare se procuratorem,
si res sit magni ponderis,& præiudicij, sequendo Io. Andr.
in addi.Spec.in tit.de instrumen edit.§.restat.Tamen præ-
cedentem tenet sing.Hippo.de Marsi.in l.si quis quæstio-
ne.nu.clvij.versi.quæro vlterius post prædicta.ff.de quæst.
vbi hanc opin.probat latissimè,& Cæpol.Veronen.in con-
sil.xj.versi.& pro hoc adducitur.& in dicta cautela sua liiij.
si aliquis haberet contrahere cum aliquo forensi, vbi ponit
aliam cautelam, scilicet de litera testimoniali iudicis loci ce-
lebrati contractus, testificante, illum qui recipit instrumen-
7 tum fuisse,& esse notarium,&c.& ista tutior. † Tamen vt
suprà fuit conclusum contra dictum locuntenen. qui ordi-
nauerat, quod procurator dicti Goudin probaret quod es-
set ille in procuratorio nominatus. Cũ non esset necessariũ,
8 ex quo procuratorium erat authenticum.† Aduerte si nõ
haberet procuratorium in scriptis,& vellet probare per te-
stes se esse procuratorem, quod non admittitur, secundum
Bar.Alex.& Iaco.de sancto Georg.in d.l.j.C.de procu.&
in d.l.si procuratorem.de quo per Docto.suprà alle.& ple
nè Fran.de Are. in d.l.j.de procu.qui distinguit, vt ibi per
eum & Barb.& in c.cum in iure peritus.nume.ccccxxvj.de
offi.de leg.& dixi in quæst.cclxxxj.inci.venditio, aut debiti
receptio. Et not.quod si obligationis instrumentum por-
tet, quod illius delatori seu portitori debitor soluere tenea-
tur, vt communiter fit in instrumentis Parisius confectis,
tunc non requiritur alia probatio, vt tenet Io.Galli.in suis
Decisio.q.iiij.& dixi in d.q.& alibi sepè. Sed an per pro-
ductionem instrumentorũ ad causam facientiũ inducatur
probatio mandati, vide glo.in l.fina.C.de pact.conuentis.
& ibi per Doc.& Bar.in l.vulgo.ff.de administra.tuto.&
Bal.in d.l.j.de procu.Bal.Imo.Barba.& Felin.in d.c.corã.
& Roma.in sing.dclxxix.inci.nunquid per productionem,
& in consi.cccclvj.inci.prius propositæ.& Iacobus.de san-
cto Georg.in d.l.j.in fi.de procu.& Hypp.in d.l.si quis ne,
nu.clxx.de quæst.

SVMMAE.

1 *Substitutionum gradus qualiter numerentur. & numero.4 & 6.*
2 *Relatio in verbis testatoris non semper ad sola proximiora refertur.& nume.5.*
3 *Nepos venit appellatione liberorum, non appellatione filij.*
7 *Matrimoniale pactum est testamentum.*
8 *Hæreditatem deferri ex contractu matrimonij, vel ex testamento multum interest.& nu.10.*
9 *Testamentum annumeratur inter contractus large.*
11 *Dispositione, aut conditione quem continere, multum in successione interest.& nu.12.& 13.*
14 *Conditione tantum quando quis dicatur positus. & nume.16.& 18.*
15 *Dispositione tantum quando quis dicetur contineri.*
17 *Conditionalia verba non important dispositionem.*
19 *Filij hæredũ quando videantur in dispositione testatoris contineri.*
20 *Sed.dictio iuncta dictioni,&*
21 *Conditioni inserta, an censeantur insera dispositioni.*
22 *Substitutorum, an censeantur ex substitutione vocati.*
23 *Memoriæ fidentes sæpe decipiuntur.*
24 *Consiliis Doctorum plus creditur, quàm lecturæ.*
25 *Perfectus non potest quis esse in scientia legali, sicut in aliis.*
26 *Filij facientes deficere fideicommissum, an veniant ab intestato cum filiabus.*
27 *Opinionum stante varietate, quid sequendum.& nu.28.*
29 *Testandi consuetudo in aliqua progenie, an sit seruanda.*

Quæstio CLV.

Gaillardus de Duroforti contraxit matrimonium cum Ioanna de Lomagne, in quo fuit dictum & conuentum, quod masculus primogenitus (verbis vulgari Gasconio sequentibus) succederet. Item *qu'en cas que d'aquest matrimonii facedor entre ledict monsieur de Duras,& ladicte noble Ioanna Sober viua enfant mascle aldit monsieur de Duras, ou enfans mascles, que ledict premier enfant mascle nat d'aquest matrimonii no fos apte, si acquest premier nat more sans enfant mascle apte à succeder de son corps de loyal matrimonii procreat, o l'enfant mascle de luy more sans enfant mascle apte à succeder de sõ corps de loyal matrimonii, que en aquel cas, ou en aquels cas lo segond apte à succeder nat d'aquest matrimonii dudict monsieur de Duras, ainsi comme dessus est dict del premier.&c.* Ex prædicto matrimonio procreatus extitit Gaillardus eorum filius: & ex isto secundo Gaillardo alius Gaillardus tertio loco sic dictus. Ex quo tertio Gaillardo descẽdit Ioannes de Duroforti strenuus miles, qui ex suo primo matrimonio habuit Franciscum de Duroforti cum duobus aliis masculis. Et ex secundo matrimonio cum domina Catherina de Fuxo contracto habuit vnum nomine Ioãnem Iaques de Duroforti, cui fecit,& dictæ Catherinæ plures tam mutuas quam propter nuptias donationes, ac in augmentum dotis, quas quidem donationes prædictus Franciscus ex primo matrimonio progenitus, tam ex conuentione,& pacto prędicto, quàm etiam ex alio simili pacto in contractu matrimonii dicti Ioãnis eius patris,& Ioannæ Augeniuæ matris suæ inito dicit,& prætendit nullas esse, & nullius efficaciæ existere. Queritur primo an sint quatuor gradus in dicto pacto substitutionis comprehensi. Secundo an iste Franciscus descẽdẽs in recta linea gradatim,& successiue ex dicto Gaillardo primo videatur esse expressè vocatus, ex illo pacto seu fideicommissaria substitutione, an conditionaliter positus.

DECISIO CLV.

1 ET † quò ad primum dubium, dico breuiter quòd
nõ sunt nisi duo gradus: quod clarè patet ex dicto
pacto ibi, *Item qu'en cas que lo premier nat.&c.* vs-
que hic, *o l'enfant mascle de luy.*& hic est secundus,& vna o-
ratio & clausula perfecta, que tota debet capi,& non profe-
ctò in partes diuidi, cum sit per se principaliter sub vno ver
borum constructu posita, vt in simili vult.Bar.quem ibi se-
quitur Bartho.Soci.in l.si.ff.de reb dub.& in terminis no-
stris ita tenet Cornel.consilio lix.incip. diu post consilium
redditum, in principi.in litera B, volumine secundo, quæ
clausula substitutionum solum importat primam, si primo-
genitus decedat sine masculo apto, ex suo corpore, & ma-
trimonio procreato secũdo vbi masculus ex eo moriatur si-
ne masculo habili ad succedendum ex suo corpore,& legiti
mo matrimonio procreato, quòd eo in casu vel casibus se-
cũdò genitus ex iam dicti Gaillardi matrimonio habilis ad
succedendum procreatus succedat: sicut dictum est de pri-
2 mo,& hoc quò ad supe ficiem verborum.† Et secũda clau-
sula substitutionis: vbi masculus ex eo &c. debet referri ad
filium primogeniti, si decedat sine masculo &c.text.in ter-
minis nostris quò ad istam & secundam quæst.in l. Lucius
in ij.ibi.ex se natum &c.ff.de hæredib insti.quem ibi faciũt
Bald.& Imo.singularem: quod licet illa verba, ex se natum,
videantur loqui de immediato tantum filio, tamen secundũ
eos porriguntur ad vlteriores filios: patet in conclusione il-
lius l.dum dicit, decessisset liberis relictis,& propter suadẽ-
tem rationem naturalem, secundum Ang.& Imol.quæ inui
tat ad hæreditatem descendentes, & agnatos: allegant Bar.
in l.liberorum.ff.de verb.signifi.vbi dicit, quod nomen filij
appositum in conditione extenditur ad nepotem.istud vl-
timum non videtur sine dubio. Nam ipse Bald.in consi.lxxj.
& consi.cclxij.incip.opiniones variæ sunt vol.iiij.tenet cõ-
trarium, quia omnes viderentur substituti in infinitũ: quod
est secundum eum falsum: nec obstat d.l.Lucius.quia intel-
ligitur de liberis primi gradus.l.iubemus.in fi.C.ad Tre-
3 bel.† Tamen bene verum est, quod nepos appellatione li-
berorum continetur, & non appellatione filij,l. siquis filia-
bus.cum l.sequẽ.ff.de testamen.tutel.Ideo dicit ibi gl.quod
ista varietas dicendi non cadit in idiotam, de quo per om-
nes in l.Gallus.§.instituens.ff.de liber.& posthu.& Ioann.
Fab.& Ang.Aret.in §.fi.institu.qui testa.tutores dari poss.

4 † Sed quòd non sint in isto substitutionis casu, nisi duo gradus solum comprehensi, tenuit Paulus de Castro in casu simili consilio cc. super primo quæsito. versicul. nam etiam si expressè dixisset, volumine nouorum, & Bartholomæus Socin. consilio cxlix. versicul. sed ad omnia ista. cum sequenti. volu. ij. & idem Bal. consilio clxxxvj. dubitatur quot gradus testator fecerit. volumin. iij. & Cornel. in l. j. versiculo, nota quod conditio si decesserit sine liberis. C. de condition. insert. & in consilio ccxc. in litera M, vsque ad literam R, & Socin. in consilio xiiij. ver. in prin. cum ver. sequen. lib. j & hoc per tex. in d. l. Lucius. quod corroborat xj. rationibus. & idẽ in cõsi. xxx. versi. quia non sit idem. & in consi. lij. eod. vol. & Philippus Francus in cap. si pater. in gloss. in verbo liberis. in principio. & versicul. quinto nota. de testamentis. libr. vj. quinimò etiam appellatio filiorum simpliciter facta intelligitur de natis ex sequenti. l. si ita quis. §. primo. ff. de legatis primo. & l. fideicommissum. ff. de cõditionibus & demonstrationibus. & tenet Bartol. in consilio j. incipien. Parmensis quidam filium instituit.

5 † Ergo illa verba, ex se natũ, posita in prima clausula substitutionis, nõ debent referri ad masculum ex ipso primogenito descendentem, cum de eodem non sit facta mentio, nisi in conditione primi filij, hoc est, si primus sine masculo, &c. Et in secunda clausula, si masculus ex eo, scilicet primogenito moriatur sine masculo: & sic sunt tantum duo gradus substitutionis sub vno verbo cõprehensi, vt dictum est.

6 † Et si diceremus esse tres gradus (vt aliqui ex dominis dicebant, maior pars) esset sub correctione errare: & magis errare dicere (vt aliqui aiebant) quatuor esse gradus. Bene sunt quatuor gradus liberorum vsque ad Franciscum inclusiuè, sed non substitutionum, licet quis possit plures substitutionum gradus facere, l. potest quis. & ibi per Doctores. ff. de vulgarib. substitution. & institutionib. eodem in principio. Quo verò ad secundum dubium res esset clara, si non sint (prout re vera non sunt) nisi duo gradus, quod Franciscus præfatus non esset, nec in conditione, nec in dispositione comprehensus, cum Ioannes eius pater, nec ipse (qui est in quarto) sint nominati. Sed posito etiam quod essent quatuor gradus, ita quod substitutio extendetur ad ipsum Franciscum, an videtur vocatus ex testamento, seu illo pacto matrimoniali, quod idem est, secundum glossam vltimam, & omnes Doctores ibi in l. licet. C. de pactis.

7 † quia illud pactum dicitur testamentum, secundum Petrum de Bellapertica. Cinum, Raynutiũ, & Frãciscum de Aret. ibi, sed secundum glossam dicitur vltima voluntas, pro qua est textus in l. tale pactum. §. pater qui dotem in fine. ff. de pactis. & ipsam sequuntur Baldus, Angelus, Fulgosius, Paulus de Castro, Alexander, Iason, & Lancelotus, Decius, & communiter Moderni, sed non refert, ex quo potest mutari tanquam testamentum, vel vltima voluntas.

8 †Sed Franciscus Tigri. tenuit, quòd ex ista cõuentione seu cõtractu & pacto defertur hæreditas, & non ex vltima voluntate, aut testamento: cuius opinio seruatur de consuetudine generali Franciæ inter nobiles. Pro quo facit glo. in c. j. §. item sacramenta puberum. de pace iuramẽ. firman. in verb. super contractibus. versicul. quid si iurauit quis se non venturum,

9 †dicẽs testamentum largo modo inter contractus connumerari. allegat bonum textum l. eandem rem. in principio. ff. de duobus reis. vbi inter cõtractus enumeratur testamentum. & Decium consilio dclx. numer. x. & Matthæ. de Afflict. in Decision. Neapolit. cclx. numero ix. versicul. prætereà quando lex. & in constitut. Neapolitana. numero iij. vbi eum vide causa breuitatis.

10 † Quãuis prima opinio sit de iure verior, quã etiam tenet Oldradus consilio ccxxxj. inci. vt eius de quo quæritur. Ideo si dictus Franciscus de Duroforti esset vocatus, & positus in dispositione, præfertur substituto, ac etiam reuocare posset alienata, & aliter per hæredem institutum disposita, conditione tamen adueniente, scilicet morte hæredis, l. fin. & ibi Docto. insuper Ias. in ij. no. cum sua authen. res quæ. C. cõmunia. de leg. & Hippoly. in repetitio. l. final. nume. lxxiiij. ff. de iurisdi. omn. iud. cum aliis per eum alle. & Iaco. de sancto Georgio in l. generaliter, in princip. num. v. C. de institu. & substitu. sub condit. & Franc. de Are. in l. j. & ibi Ias.

11 in quinto nota. Soci. & Lancelo. Decius. C. de pactis. † Et ista est vna vtilitas magna secundum ipsos: aliàs si esset positus tantum in conditione non reuocaret, nec succederet ex

12 testamento, in quo pater fuit hæres institutus. † Et secunda vtilitas est, quod si filij repudiarent hæreditatem patris instituti, non possent ad bona testatoris ex propria persona venire, ex quo ad illa nõ sũt vocati ex dispositione testatoris.

13 † Tertia vtilitas secundum ipsos, & Lancelo. Gaulialam in repetit. l. Centurio. numero. ccclxxxxix. de vulga. & pupilla. est, quòd si pater institutus decedat non adita testatoris hæreditate, & non existente aliquo iure transmissionis, vel ratione suitatis, aut sanguinis vel iuris deliberãdi, aut si decederet hæreditate repudiata, ipsi liberi sunt in totum exclusi, aliàs secus: quare iste passus est valde dubius, secundum Ioannem de Imola in dicta l. Lucius. & verum dicit: quia Doctores profectò sunt varij, vt ex infrà dicendis apparebit. & idem dicit Alexand. consi. liij. versicul. omittendo tunc. lib. iiij. & præcipue vbi sunt plures substitutionum gradus, vt erat in illo de Montepesato, vt in fi. dicetur. ex quibus magis mens testatoris coniecturari potest, quam ex vno solo, aut duobus gradibus substitutionũ. Vnde primo pono exemplum, quando filij hæredum & substitutorum, ac fideicommissariorum dicantur positi in conditione. Et secundò quando sunt positi & vocati expressa te-

14 statoris dispositione. † Et dic quod filij videntur positi in conditione tantum, secundum quòd aliqui intelligunt, vt Ias. consi. lxxxix. vol. j. quando pater aut contrahentes matrimonium disponunt, quod si filius primogenitus decedat sine liberis masculis, bona eorum veniant ad secundo genitum: aut primogenito, si sine filio decederet substituit secũdogenitum. Et si secundogenitus decedat etiam sine filiis masculis, substituit sibi tertiogenitum. Et si tertius decedat sine liberis masculis substituit sibi quartũ. Et sic deinceps prout disposuerit, vel sine liberis simpliciter, cũ adiectione masculis, & tũc videtur maius dubiũ, quod isti filij secundũ opi. gl. in d. l. Lucius, nõ succedunt ex testamento, & sic nõ preferũtur substituto, vt in prima parte huius q. dicetur, vel etiam videantur ex ipsius testatoris coniecturata mente vocati, secundm aliam opi. glo. in l. filiusfamil. §. cum quis. de leg. j. signanter, cum dixit masculis, vt in ij. parte contraria

15 dicetur. † Sed positi in dispositione dicuntur, quando facta fuit de ipsis expressa mentio: veluti si pater in testamento, aut contractu matrimonij dicit, quod instituit primogenitum, vel primogenitus sit hęres: & post eius morte eiusdem filium, aut filios masculos voluit esse hæredes. Et si primogenitus decedat, vel eius filij sine masculis, substituit sibi secundogenitum, & eius filios masculos. Aut dicit, quod eius bona veniant ad secundogenitum, si tunc viuat: aut si non viuat, ad eiusdem filium, aut filios. Et si secundogenitus decedat sine liberis masculis, substituit sibi tertiogenitum, & eius filiũ vel filios masculos vel quod bona suaei restituantur, si tunc viuat, aut si nõ viuat, eius filiis masculis. & sic de aliis. Isti enim filii dicũtur expressè & nominatim vocati, ex dispositione testatoris, vt est in casu nostro, & illorum de Montepesato. Et in quo non est dubium, secundum Alex. consil. cxcviij. numer. ij. libr. vj. & Ias. in d. consi. lxxix. num. j. vt infra dicam. Sed si dixerit, & casu quo erunt plures masculi & fœmellæ, quod primus masculus sit semper hæres: reliqui vero dotentur iuxta facultatem bonorum, &c. Et de hac quæst. separatim infrà dicam post istam terminatam.

16 † Et veniendo ad quæst. videtur quod iam dictus Franciscus positus fuerit in cõditione, & nõ ĩ dispositione, vt patet ex clausula substitutionis. ergo non succedet ex testamento aui, licet possit ab intestato capere eius bona, vt voluit glos. in d. l. Lucius, vt in l. si quis ita hęres. & in l. ex facto. de hæ-

re.institu. Et istud etiã probatur per tex. in d. l. generaliter. ibi, omni penè fructu paternæ, & ibi Fran. de Are. in iij. no.
17 C. de instit. & substit. † quoniam verba conditionalia non important dispositionem, l. si quis sub conditione. ff. si quis omissa causa testa. & idem tenuit gloss. in d. l. si quis ita hæredes instituit. de hæredi. insti. & in l. ex facto. §. ex facto. in versi. defecisset. ff. ad Trebel. Et hanc opi. gloss. in d. l. Lucius. sequuti sunt Iacob. de Are. Cin. Ray. Francisc. Tigri. Nic. de Neap. Bart. Bald. Angel. Ioan. de Imo. & Ludouicus Bolog. ibi, vbi Imo. dicit hanc esse communem, & probari per tex. in l. j. C. de pact. & Ang. dicit sic fuisse iudicatum. & idem tenet Roma. & Alex. in d. §. ex facto. ad Trebel. vbi pariter dicunt istam esse communem. & Docto. prædicti solent allegare Bar. ita tenere in l. Centurio. in vltima quæst. tertiæ principalis quæstio. quæ incip. quæro vlterius quid si testator dicit. si filius meus sine filiis, & filij eorum sine &c. ff. de vulga. & pupil. vbi allegat Richar. Malum. sic tenuisse. & idem Bar. in l. sed & si sic. ff. de leg. iij. & similiter Ioan. And. in addi. Specu. tit. de testa. §. j in verbo. cum patronus incip. huic quæstioni accidit bimembris quæstio. & Barto. in l. si cum dotem. in prin. & ibi Alex. solu. matr. & Oldra. cons. cxlj. Thema tale est: Dominus Guliel. Lemoui. in suo patrimonio. ante fi. & Bald. in l. si emancipati in viij. opi. C. de colla. & Ancha. in c. licet. in ij. quæst. ante finem. versicu. vnde sic dico. de voto. & Francis. de Aret. post Fulgo. in d. l. generaliter, in iij. not. quem ibi sequitur Ias. in ij. not. & Iac. de sancto Georgio. in princi. nume. v. in fin. & etiã ibi Guido Pap. in §. j. in ij. not. & idẽ Alex. in l. Gallus. in prin. ver. cõtra Bar. etiam. ff. de liber. & posthu. vbi etiam versic. quinto pro ista parte. dicit hanc partem esse communiter approbatam, & Bald. in l. quod scitis. versic. nec obstat. C. de bon. quæ lib. & in l. cum acutissimi. versi. sed nunquid C. de fideicommis. & Paul. de Castr. & Ioan. de Imo. in d. l. filiusfami. §. cum quis. de lega. j. vbi Paul. dicit quod contra hanc communem, licet pluries requisitus, non fuit ausus cõsulere. Et idem dicit consil. lxxxvj. dubitatio vertitur de bonis. versic. quarto loco. de vo. antiq. & aliis locis infrà dicendis, sed postea accepit spiritum, vt infrà dicam. & idem tenuit Raphael in d. §. cum quis. vbi per illum text. istam dicit esse communem. Et pro hac opinio. adducunt Doctor. in locis suprà allega. plura iura, quæ recitare longum esset valde, insuper Alexan. consi. clxxxv. viso titulo quæstionis lib. ij. vbi similiter dicit istam esse communem opinio. & quam sæpè legendo & consulendo sequutus fuit, ac pariter pro ea iudicare vidit: & ab hac communi in iudicando dicit non esse recedendum. & idem in consi. cxcix. Viso præstanti consilio celeberrimi legum Docto. domini Ang. Are. vbi cum eodem Are. consuluit. & idem consi. ccxix. viso testamẽto, codicillis, & themate. vol. ij. & cons. xj. versic. quod autem inci. ponderatis iis de quibus in themate. vo. iij. quod etiam reperitur. iiij. volu. consil. ciij. & idem consi. xxij. visis & etiam perlectis. versic. non obstat etiam ex vltima. eodem volumine tertio, quod quidem etiam repetitur de verbo ad verbum in iiij. vol. consi. xiij. & idem consi. cix. cuius initium, vnde prima fronte. & in consi. xxij. eod. vo. iij. & in d. l. j. de pact. quem ibi sequitur Decius. nu. xv. & Frã. Curt. iunior, numero. xiij. & Ang. Are. in tracta. suo de testamen. in gloss. & si decesserit sine liberis. & Ancha. consil. cxx. in cip. pro clariori decisione dubij. & in consil. cxxxvij. principaliter ponderandum est: & consi. ccccxxvj. incip. quòd suprà consultum & conclusum est. & Alexand. in d. consilio liij. versi. omittendo. & Paul. de Castr. in consi. xiiij. cuius initium, Si contingat dictam dominam, in ij. dubio. vol. antiq. & in d. l. ex facto. §. ex facto & in d. consi. cc. vol. nouo. & in l. cum acutissimi. C. de fideicommis. & Ange. in consi. vij. incip. ex dicto themate plura dubia. & in cõsi. lvij. domina Andrea suum condidit testamentum. & pariter Benedictus Cap. consil. ij. incipien. quidam ciuis. & idem de Ana. con si. lxviij. viso. statuto sub rub. de succes. liberorum, & ibi Ludouicus Bolog. in additionib. & singulariter Franciscus de Curte. consilio lxiiij. incipiente. antiquissima & nobilissima familia, dicens sic sæpe numero consuluisse, & etiam collegium Papiæ ipso compilante in causa Bononien. ac per eadem fuisse in curia Romana per dominum de Rota iudicatum.
18 † Quinimò non solum quando testator fecit vnum tantum substitutionis gradum, sed etiam si secundum gradum fecerit, vt si duobus institutis eisdem substituerit si sine liberis decesserint, vt videtur hic factum per Gaillardum de Duroforti: quòd filij ipsorum hæredum decedãt sine liberis, &c. vt infrà dicam, quòd non videntur vocati ex testamento, neque ex aliqua tacita, vel coniecturata mente ex substitutione fideicommissaria, propter illa verba conditionalia comprehensa, vt per Alex. in consil. cix. & consi. ccxxxiij. circa primum. post principium. versi. nec ad hoc obstat. vol. iij & idem consi. cxxxix. versi. nec obstãt dictis mulieribus. lib. vj. Quamuis in hoc vltimo dicto, quando fecit secundum substitutionis gradum, Bal. videatur tenere contrariũ, in præallegato consi. clxxxvj. vol. iij. & tacet, nec eã audet decidere, cum quæstio fuisset de facto, in qua erat aduocatus. Et idem dicit in l. vnica. §. pro secundo. versic. & hoc facit ad quæst. C. de cadu. tollen. Et pro ista parte Bald. dicit in d. l. potest. cum l. sequen. ibi esse tex. decidẽtem hunc casum. Et idem Anch. consi. clxx. contra Philippum, vt infrà dicam. Sed primam tenet idem Bald. in consi. xcvij. ante finẽ. ver. nã filius fratris. vol. ij. Corne. in d. l. j. de conditio. insertis. vbi adducit quinque rationes. & respondet aliis septem per eum adductis in cõtrariũ. Et idem in l. ab eo. C. de fideic. & etiam in consi. xx. videtur prima facie, in litera B, vol. iiij. & singulariter consil. lxvj. in hac consultatione, vol. ij. & consi. cclxxxiij. vo. j. & Rapha. Fulg. consi. xxxviij. In proposita quæst. in fi. & Anch. in d. c. si pater. in xij. no. de testa. lib. vj. Et istam communẽ sequitur Ias. in d. l. j. de pact. & Paul. de Castr. consi. lviij. viso dicto testamento. vol. anti. Francisc. de Cur. consil. xvij. prima fronte videtur. vbi plenè pro vtraque parte argumentatur. & Iac. de sancto Geor. in d. l. j. in iij. not. de pact. & Guido Pap. Decisi. cccccxxxj. & clxxxiiij. dicens sic fuisse iudicatum, & idem in Decisio. xxxix. & pariter in consilio xxij. viso casu. versi. in primo enim casu. & in singula. suo cccxliiij. testator dicendo. & Rapha. Cu. consi. xxxv. Gebaldus quondam domini Bartholomæi. & singulariter Bartho. Soci. in l. cum auus. in vltima quæst. ff. de cond. & demonstra. vbi in fine dicit vidisse tẽporibus suis omnes Docto. Italiæ semper consuluisse pro opinio. glos. à qua tamen si quando Doctor. recedunt. hoc ait contingere ob aliquas testatoris coniecturas, ex testamento apparentes. Quales autem esse debeãt, certa non potest dari regula, sed iudicum circumspectioni dicit esse relinquendum. Et idem dicit in l. cum filiofamil. ver. secundo limita. ibi, ista possunt induci ad quæstio ff. de lega. j. & pariter in d. l. j. in vlti. not. & ibi Franc. de Aret. in j. not. & similiter Lancel. Decius ibi, de pact. & idem Socin. consil. lxix. nume. viij. vol. iij. & latius consi. lxij. incipien. viso capitulo substitutionis. eo. lib. quamuis in consi. xxxiij. vol. quartò dubitet. & amplè Anto. Corset. in quæst. per eum disputata, quam posuit post repertorium quod fecit ad Ab. Sicu. & arguit ad vtramque partem. & pro ista adducit xx. rationes. & pro contraria xvj. ad quas respondet, & quibus non obstantibus sequitur istam communem. & idem Castel. in opere memoriali ex variis lectionibus, in verbo filij in conditione. & Francis. de Curte iunior in xj. consi. feudorum, & Alexan. consi. xxxviij. num. v. libr. vj. & consi. ccij. nume. ij. & consil. ccxlv. libr. vij. & Socin. consi. ciiij. versi. ex quibus cõcluditur. cũ seq. vol. iij. & consil. xxxiij. vol. iiij. dicens hanc partem esse communem. & idem consil. lxxiij. nu. xxx. cum sequen. & in consil. lxxiiij. nume. ij. eodem lib. iiij. & pariter Lancel. Galiaula in d. l. Centurio. vbi ponit regulam, quod filij non censentur vocati. quam regulam ampliat. quatuor modis, & aliis tribus modis limitat, vt ibi per eum, & Fer-

din.de Luazes in addit.j.& in vltima incipiente.liberis.& And.Barba.consi.lxvj.num.iiij.vol.iiij.& Bertrand. consi. cv.vol.iij.& Decius consi.ccccxxij.in princi.vbi ab ista tanquam communi dicit non esse recedendum. Et his diebus fuisse consultum à collegio Papiensi,quod incip.sæpè reuoluta narratione,etiam secundum Decium, vbi filij filiorum erant grauati,aut prohibiti extra familiam alienare. Et idē Ias.consi.xxxv.incho.magnificus & generosus miles.volu. iij.& Ias.cōsi.iiij.nu.v.vol.j.& in cōsi. cxliij.nu.iiij. vol.ij. &

19 consi.ccvj.nu.iij.eod.vol.† In contrariū videtur quod filij hæredū videantur expressè vocati,vt intuenti patet saltē ex mēte testatoris ex coniectura:quoniā prouidere voluit suæ agnationi masculinæ,& talis cōditio fuit apposita gratia filiorum.& ita tenet glo.in d.l.filiusfamiliàs.§.cum quis.de lega.j.quam ibi sequitur Din.& Paul.de Cast.qui dicit istam esse veritatem,referens Bald.in antiquis recollectis in d.l.j. de cōdit.inser.pluribus & subtilibus rationibus ipsum mouentem,sic tenuisse. Sed ex eo quòd prædictæ recollectæ communiter nō reperiebantur, & non habebat contestem, pluries requisitus,pro ista parte consulere noluit.Et idē dicit d.consi.lxxxxvj.vol.antiq.vt suprà dictum est.& idem in d.l.ex facto.§.j.ad Trebel.& in d.l.cum acutissimi.Si ergo Pau.de Cast.(vt inquit) Fran.Curt.in consiliis suprà allega.vidisset Oldra.Sali.& Rapha.Fulgo.in d.l.j.de conditio. insert.hanc partem tenentes,& pariter Rapha.Cuma.in d.l. filiusfamiliàs.§.cum quis.& Bal.cōsi.lxxxij.Petrus sibi hæredem Martinam suā vxorē.vol.v.certè absque difficultate ita cōsuluisset,prout re vera ipse Paulus posteà sic cōsuluit, consi.407.aliàs 408.incip.visis facto & dubiis mihi traditis pro meliori declaratione.vo.antiq.quod est singulare.vbi versicu.quartò opponitur.dicit quod licet aliàs crediderat, quod liberi positi in conditione non videantur positi in dispositione,dicta l.ex facto.de hæred.institu.& d.l.si sub conditione.si quis omissa causa testamen. Tamen occurrentia casus fecit eum magis speculari,& dicere illud non esse verū nec glos.in d.l.Lucius.hoc vult dicere,vt ibi manifestè probat. Et mirum ꝙ Moder.non viderunt illud consi. Pau.nec aliud infrà allegandum.& pro hac parte Ange. in l.in legatis.C.de leg.dicit in lectu.Florentina solēnissimos Doctores ciuitatis Perusij ita cōsuluisse.quē sic referunt ibi Corne.& Ia.& Geral.de Petra sancta sing.lxj.& Ias.in d.consil. iiij.nu.v.vol.j.tamē secundū Ang.& Doct.suprà dictos,liberi in conditione positi in legatis intelligūtur semper substituti. Tamen lectu.Ange.ibi non habeo super illa l.& idē dicit Io.de Imo.in d.l.Lucius.& in l.ij.ff.de hæredi.institu. quod plerique Doct.pro hac parte consuluerunt, quam tenuit Benedict.de Plumb.in d.l.si cum dotē.versi.nō est dubium.quem ibi sequitur Rom.dicens hanc opi.verissimā,& per viam disputationis damnat illas gl.contrarias, referens quosdam Moder.tenuisse,scilicet dominum Iuonem egregium doctorem Perusinum,qui hanc quæst.disputauit Romæ,contra quem Rom.argumentatus fuit, vt refert Andr. Barba.in c.in præsentia.nume.xcix.de probat. vbi idē tenet. & pro hac parte refert Corneus in d.l.j.de condit.inser. vidisse consi.in quo dicebatur,Raphael.Fulgo.Pau.de Castr. & multos Docto.Moder.consuluisse,ac etiam illud vidisse consilium Ant.de Prato veteri tenentis hāc partem, & aliàs consuluisse,& obtinuisse cum subscriptione Pau. de Castr. Io.de Ana.& Anto.de Rozellis.Itē dicit vidisse in isto casu aliud consiliū,in quo dicebatur Bal.& collegium Florētinū ita tenuisse,& ibi Cor.pro ista parte adducit septē rationes.& istam etiā partem tenuit ibi Flor.de sancto Pet.& in d.l.cum acutissimi.& Fran.de Albergotis in d.l.Lucius. & singu.Andr.Barb.in d.l.cum acutissimi.versicu. in textu ibi,ne videatur.Et latissimè versicul.aggredior nunc ad secundam dubitationem.Et pro prima parte,quod nō videātur vocati,adducit nouem rationes,& pro ista parte ,quod vocati videantur,xiiij.cum infinitis iuribus.& versicu.nunc verò oportet insistere quæ opinio sit verior. vbi in hāc inclinat partem,quam aliis vij.rationibus comprobat. Et idē in consil.xxvij.versi.capio tertium.cum seq. versicu. capio quartum.volu.j.in quibus locis probat hoc per text.in d.l. Lucius.quoniam textus ibi dicit, quod si frater institutus adiuit, excluditur institutus,& sic in vulgari.Si verò prius quam hæreditatem adierit, decesserit liberis relictis, tunc prudens consilium testatoris animaduertitur. Non enim fratrem solum prætulit substituto, sed & liberos. textus est

20 clarus.† Et regula est secundum eum,quod vbicunque illa dictio,sed,iungitur cum dictione,&,aduersatur præcedētibus in facto,sed non in iure.Ita dicit glo.in l.ij. ff. ne quis eum qui in ius.& gl.in l.sed & si lege. ff. de petit. hæredi.& Barto.in l.hoc amplius.ff.de dam.infect.modo ille dictiones sed,&,important diuersitatem in facto, & identitatem in iure.Sequitur quod sicut ille frater instituit fratrem suū, ita videtur instituisse liberos illius fratris , illo fratre moriente.Cum ergo secundum Barba.tex.ibi dicat quod prætulit fratrem illi substituto,& etiam liberos, sicut prætulit ipsos suo fratre nō adeunte,ita prætulit ipsos suo fratre nō adeunte illi substituto:& per consequens videtur illos vocasse ex testamento. Quia si prætulit,ergo videtur prætulisse in honore & commodo,vt ibi per eum,qui amplè corroborat istam partem. Igitur magis in patre instituente filium,aut filios.Et ista eius inductio est magis amica literæ, quàm intellectus gloss.qui tamen fuit primò Albe. ibi, quē Barba.licet non ita clarè sicut Paul.bene declarat, quamuis in aliquo discrepet,vt statim dicam. Et idem tenuit Barba. consi.lv. versi.restat modo accuratè videre.vol.ij.vbi dicit se vidisse apostillam scriptam manu Ioan.de Ana.dicētem, quod cum legisset Florentiæ audiuit antiquos aduocatos eiusdem ciuitatis tenuisse contra glossam.d.l.Lucius.quare Andr.Barba.ibi reprehendit Ioan.de Imo.in d.l. Lucius. & alios dicentes contrariam opin. esse communem, & veram:imò istam dicit esse veriorem & communiorem,quam etiam tenet Franc.de Curte mutans consilium, prout Paul. de Cast.fecit,consi.lij.super testamentis Alber.vbi sing.loquitur,& pariter istam partem tenuit Bart.in d.l.Centurio. & in pluribus locis per Barba.ibi suprà allegatis:& ita illum text.in d.l.Lucius.intellexit ibi Alberic.volens opinionem, & dictum gl.ibi relatæ ad tex.& Iacob.de Are. ac cæterorum illam sequentium procedere quādo hæres scriptus ante aditam hæreditatem decessit cum liberis,& sic non transmittit ex persona ,cum non foret de liberis:nihilominus eius filij,vt proximiores ab intestato,veniunt ex mente & voluntate testantis,dum tex.dicit,prudens consilium testantis animaduertitur,&c.vt suprà dictum est , secundum Barba. & verum dicunt,& istud est clarum.& sic secundum Albe. & cæteros illa gloss.loquitur in substitutione vulgari, & non profecto in substitutione fideicommissaria.Ideo malè, vt inquit,allegatur illa gloss.per Docto.in substitutione fideicommissaria,cum loquatur in vulgari.Et similiter Barba.in d.consi.xxvij.ver.capio quartum.& in consi.lv. versi. plus dico.libr.ij.& in d.l.cum acutissimi.Et sic etiam intellexit Paul.de Cast.in præalleg.consil.cccciij.quia gl.secundum eum non dicit quòd non videantur tacitè substituti, sed quod videatur eos prætulisse ab intestato:hoc est dicere,quod si pater ab intestato decesserit,liberi succedent sibi ab intestato,in cuius hæreditate reperient hæreditatem , de qua facta est substitutio:& istud est clarū & negari non potest.Nā si alius ex testamēto succederet patri , reperiret in hæreditate sua dictā hæreditatē,in qua filij sunt instituti, quā tenetur dictis liberis restituere.l. præcibus.in fin.C.de impuber.& aliis substitut.idem ergo si dicti filij ab intestato succedunt:quia dictam hæreditatem reperient in hæreditate patris à principio, sed post aditionem vendicant sibi causam succedēdi,quia vbi primo inceperūt hæreditatē habere ab intestato,expost tāquā sibi ipsi restituēt,& incipiēt habere ex testamento primi testatoris.l.fundo.ff.ad l. Falc. & iste est verus intellectus illius gl.secūdū eū,sicut Euāgelium

lium.Et communis intellectus posset procedere, si poneremus,quod quis instituisset extraneum, & sibi substituisset, si decederet sine liberis,quia tunc posset dici quod non videretur apposuisse illam conditionem in fauorem filiorũ, quos nec diligit,nec diligere posset: cum fortè adhuc nati non essent:secus in suis,quos in infinitum diligere tenetur.

21 †Et ad id quod dictum est,quod illa quæ ponuntur in conditione non ponuntur in dispositione,respondet quòd hoc semper non procedit,vt patet in l.fideicommissa.§.cum esset.ff.de leg.iij.& quod no.in l.in ratione. ij. §. tametsi. ad l. Falci.& l.à testatore.de condit.& demonst. & ista limitatio seu intellectus videtur fuisse Nic.de Neapol.in d.l.Lucius. quod glos.ibi loquitur quando substitutio transuersalibus fuit facta,secus si descendentibus:quia tunc videntur positi in dispositione,& vocati ex testamento,vt in casu nostro, & magis in eo de Montepesato. Quare Alex.ob hoc voluit in con.lxiiij.incip.difficultas dubitationis præmissæ.versicul. corroborantur prædicta lib.v.limitare glos.prædictam, & Doctores eam sequentes in d.l.Lucius.& alibi debere intelligi,quando testator post gradum decedentium sine liberis non prouidit de alia substitutione in defectum omnium liberorum:sed simpliciter substituit testator vnum filium alteri decedenti sine liberis. Sed vbi in casu deficientium omnium liberorum prouidit de secũdo,tertio,& vlteriori substitutis:quoniam si voluit remotiores substituere post mortem filiorum,verisimile est quòd potius voluerit ipsos filios propinquiores substituere:tunc est vera conclusio:& notabilis limitatio ad prædictã communem opinionem primã, quòd isti liberi intelliguntur substituti. Et ita refert Anch. consuluisse consi.lxxiiij.contra Philip.faciunt,prout etiam factum fuit in casu nostro,& in alio de Montepesato de quo infrà dicam,prouisum fuit post mortem omnium descendentium de vlteriori substituto. Et istam limitationẽ sequitur Franc.Cur.iunior in d.l.j.de pact.nu.xiij.Quæ tamen limitatio Pet.fuit Bal.eius præceptoris in præall.consi. clxxxvj. vol.iij.& in d.l.vna.§.pro secundo.ver.& hoc facit ad quæ-

22 stionẽ.† Igitur non possumus negare quin liberi descendẽtes ex substitutis(quamuis de eis solum conditionaliter facta fuerit mentio)dicantur in substitutione vocati. Et fatetur idem Franc.de Curte iunior consi.feudorum.xj.thema tale proponitur.versi. Confirmo præmissam cõclusionem. vt Marius Salomo.in l.Gallus.in princ.num.xxvj. de lib.& post.Quare alij errauerunt,sequentes glo.in d.l Lucius.loquentem in vulgari,& non in fideicommissaria,vt dictũ est, quia vt dicit Bal.in præludiis feudo. deridendum id quod ratione non fundatur:alleg.l.sed vltrò.§.j.ibi,sed istam sententiam Celsus deridet.ff.de neg.gestis.& non mirum,quia plerunque leges aliud videntur velle quam velint.Ideò sæpè magistri & scholares decipiuntur, & maximè quando non ponderant verba testamentorum,quæ in se magnũ pondus habent ad cognoscendum quod est.vt dicit Bald. consi. cvij.in fine,quod inci.verba testamenti.vol.iij. Et ideo dicit Imperator in l.si quis hęredem.in fin.C.de instit.& substi.Nedum nimia vtimur circa huiusmodi sensus subtilitate, iudicia testantium defraudentur. Et sæpè accidit hoc Doctoribus legentibus in cursu lectionum,vt ait Bald. in l.cõparationes.versi.iuxta hoc quæro.C.de fide instru. ponens exemplum de Bar.in consi.clxxxix.incip.super alio.volu.ij. pro quo dicit Franci.de Aret.in l.qui patri.ver.& aduerte.

23 ff.de acq.hær.†quod qui confidũt memoriæ, sæpè & sæpius decipiuntur in ista maledicta legali scientia. Vidi enim, vt inquit,nudiustertius diligentissimè istum tex.& tamẽ vides, quod heri confisus de memoria aberrarem. Et fortiter ad hoc facit,quod dicit Abb.Sicul.in c.diuersis fallaciis.in primo,notab.de cleri.coniug.& Ferra.in procem.suæ praxi, in fi.& quod dicit Barb.in c.quod trãslationẽ.de of.leg.præstiti operã continuo huic martyrio atque tormento.Quare secundũ Bar.in l.si pater.quẽ ibi sequitur Iacobus de S.Geor

24 gio nu.xv.C.de institut.& substitu.† magis credendum est dicto doctoris in consulendo, quàm suo dicto in lectura. Quia,inquit Alex.con.clxxxv.viso titulo quæstio. volu. ij. versi.xv.est actus magis deliberatus:vbi respõdet ad quoddã dictum Roman.qui in lectura tenuerat vnum,& in con

25 sulendo tenuerat contrarium:† quia in hac sciẽtia quis nõ est perfectus,sicut in alia arte,in qua potest quis esse perfectus,vt dicit Angel.in l.ij. ibi, perfectæ artis. C. de vsucap. pro empt.facit l.ad bestias.de pœnis,ibi, sed si eius roboris vel artificij.&c.& An.Barb.in c.in præsentia. nu. lxxvij. de proba.Quoniam nullus,vt inquit Iurisconsultus,est qui nõ fuerit reprehensus in aliquibus responsis suis. de quo tamẽ vide amplè de Neuiza in Sylua.nup.versi.Sed quæro stante varietate vnius doctoris, quam eius opinionem magis amplectemur &c.vbi tenet contrarium secundũ Abb. id quod dicit de opinionẽ Paul.de Cast. quod fuit nimis promptus in consulendo.Ideo reuertendo ad intellectum gl. quam etiam intellexit mutans suum primum propositum Ludoui. Bolog.consi.ix.ver.non obstat etiam quod per aliquos, dicens etiam Raynu.hunc intellectum tenuisse.Et istam partem, derelinquens communẽ,tenuit Bart. Soci.con. ccxlix. in materia præsentis consultationis.vo.ij.Pau.de Cast.con. cccc.inci.super primo quæsito.vol.nouo. Et hoc quando secundum Paul.& Soci.testator prohibuit alienationem bonorum,vt ibi vide.& Cor.in d.consi.xxvij.in litera R,cum seq.litera A,vol.j.& in d.con.lix.& con.cccvj.vol.iiij.& idẽ Decius consi.cccxxij.nu.x.& consi.ccccxxv.nu.iiij. & consi.ccccxvj.nu.xj. & secundum istam partem cõsuluit Rom. consi.xxxij.visa municipali constitutione.versi. Item si qua persona.quòd idem Paul.de Cast.in consi. cxxxij. dubium facit.vol.nouo.& sic tenet alia vice Paul.& Ang.Aret. mutans pœnitentiam suam suprà relatam opi.in §. vel singulis. instit.de pupil.substi.& pariter Alex.consi. iij. versi. posset etiam referri inducium.incip.viso processu.volu.iiij.& Guido Pap.in quæst.clxxxiiij.quando est facta mentio de filiis masculis.Et idem dicit in con.xxviij.ver.nec obstat, l. j. C. de condit.inser.quod incipit,pro illustri domino duce Bauariæ.& in consil.cxxv.cum sequen.& eum sequitur Decius, consil.cxxv.cum sequen.& eum sequitur Decius,consil.cclxx.dominus Raymon.versicul.venio ad secundam conclusionem.volentes ambo.quod gloss.in d. l. Lucius. non habeat locum quando dictum fuit de filiis masculis.Et idem Decius consilio cccxviij.In causa istorum nobilium.& in d.l.de pactis.nu. xvj. quem ibi sequitur Francisc. Curt.iunior.numero xiiij.dicens secundũ istam opinion.multoties consuluisse in ciuitate Brixiæ,& etiam iudicatũ,& sententiã fuisse per illustrissimũ con.Venetorũ confirmatã.Et sic etiã tenet suo con. cxij. nu. iiij.& latius con.lxxxvij. Alb.in d.l.j.de cond.inser.volẽs,quod ista verba,sine liberis masculis dent de aliquo operari: alioquin nõ videtur quare testator hoc dixisset.Et ista opinio secundũ eũ est verior,& humanior, & magis secundũ voluntatẽ testatoris.& idẽ sentit Soci.l.hęredes mei.§.cum ita ver.secus si expressè.ad Trebell. quia videntur vocati masculi ab exclusione fœmina-

26 rum.Et gloss.in d.l.Lucius. † quæ erroneè intellecta vult filios,qui faciunt deficere fideicommissum venire ab intestato:quo casu fœminæ pariter cum masculis admittuntur. l.maximum vitium.C.de lib.præte.& l.ij.tabularum. C. de legit.hęred.non potest hbere locum, quando à testatore masculi solum sunt vocati: quia exclusę sunt fœminæ: ergo necessario concludendum est filios ex testamento esse vocatos:quoniam testator sic disposuit: & hanc inquit Iurecon.fuisse defuncti voluntate,& cogitationem, l.Caio.§. Imperator.ff.de ali.& cib. lega. & per istam & alias coniecturas tenet Ias.consil.lij.vol.iij.& in d.consi.cliiij.volu.iiij. & Ant.Rub.consi.xxvj.ante fi.& latius consil. cxx.nu.iij.licet in fi.videatur velle contrarium. Et istã videtur sequi Soci.con.vj nu.xix.vsque ad finem.Et idem con.xiiij.vo.iij. & Frãci.de Ripa in d.l.j.nu.ix.cũ sequẽti de pactis.& idẽFort. Gratia.in d.l.Gallus.in prin.ver.ex superioribus remaneat,

dicens, quod si ex testamento colligitur mens eius, ipse non videt quare non veniant ex testamento. facit secundum eũ text. in l. si pater impuberis. de vulg. & pu. vbi ex tacita voluntate eliciuntur substitutiones directæ. allegat Iaſ. ibi in fin. & sequitur Decius conſ. dclv. nu. xxxj. & sequen. Et pro ista parte consuluerunt Carolus Ruinus, Ioan. Maria. Frãc. Frondati, & Hugolenus de Viſpo, vt habetur in eorum consiliis nouiter impressis: & istam partem quasi maior pars dominorum sequuta fuit, quòd Ioann. de Duroforti pater non debebat succedere vna cum dicto Franc. secundogenito defuncto primogenito. Tum quia pater ipse approbando contractum matrimonij gesserat & administrauerat omnia nomine Francisci, vt clarè apparebat per inquestas. Tamen sine hac gestione, & administratione paterna ego hanc tenui partem, quam ferè omnes etiam contrariam tenentes dicunt veriorem, & magis voluntati defuncti consonam. Sed propter opin. gl. in d. l. Lucius malè intellectam non audent ab eius sententia recedere, quam etiam reprobat subtiliter Alci. in l. j. §. si quis ita. nu. x. ibi, quicquid dicat Iaſ. de verb. oblig.

27 † Et quamuis quando sunt magni viri in diuer. opin. adhærere vni nõ est peccatum, nec reputatur, vt dicit Inno. in c. ne innitaris. de consti. & in c. per tuas. de simo. & Bald. in l. ab eo. C. quom. & quan. iudex. & Bar. in l. ij. in princip. versi. & ideo dicit Inno. ff. de verb. obli. & amplè Ioan. Bapti. de sancto Seueri. in quæst. xij. & Decisi. Neapol. q. ccclxxxiiij. in fin. Tamen duobus amicis in duabus opin. contrariis existentibus sanctum est pro veritate pugnare, in quo bonus vir habebat habenas, vt dicit Bald. conſ. ccclxxx. aliàs cclix in causa vertente inter Blasinũ Mathæoli. volum. iiij. & latè Marius Salomo. in §. responsa prudentum. versicul. quid si inter Docto. institu. de iure natur. gent. & ciui.

28 † vbi ponit quid faciendum doctoribus in tres opiniones diuersas declinantibus, quæ opi. seruari debeat, & Sylua nupt. vbi suprà, versi. sed quæro. licet in ambiguis reb. absolutum non debeat esse iudicium. cap. fin. xxxiij. distinctio. & Matthæ. de Afflict. Deci. Neapol. xiij. nu. xxix. tamen tot variæ opinio. videntur reddere hunc passum dubium: iuxta illud Vergilij, huic atque huic Decision. fluctus geminique minantur in cœlum scopuli: & illud Lucani, magno se iudice quisque tuetur: atque illud Teren. dum animus est in dubio, paulo momento huc vel illuc impellitur. Ideo in tanto discrimine in opin. bona esset concordia partium, arg. c. fi. de proba. vt dicit Bal. consi. clxiiij. ante fi. exordien. quædam domina Catherina. vol. iij. & alibi. Et in hanc partem inclino per suprà adducta, quãdo facta extitit mentio de masculis, quæ sine scrupulo sequenda est. Et maximè quando sunt plures gradus substitutionem de masculis, vt voluit Iaſ. consi. cliij. versic. nam testator in testamento suo fecit tres gradus substitutionum. lib. iiij. volens plus in hoc casu, quòd si contingat substitutum ante hæredem premori, quod trãsmittat spem substitutionis ad suos filios, vt ibi vide. & vide similem casum per Ant. de But. cõ. lxxix. & Ancha. consi. cccliiij. & cccxcij. Guliel. Benedic. in rep. c. Raynutius. nu. lxiij. cum sequen. de test. prout fuit in quæst. mota in curia inter nobilem virum Antonium de Montepesato dominum Lhoniaco, & filios Petri de Montepesato actores, & nobilem dominam Franciscam de Montepesato filiam Guidonis de Montepesato primogeniti, vxorem illustris domini Alani de Fuxo, vicecomitis de Castellione, ratione substitutionum expressarum, & nominatarũ in testamento Ranfredi de Montepesato condito, Anno 1302. quinta die, exitus Maij: quia sic dies mensium olim computabantur, vt dicit gl. in l. j. §. æstas ad æquinoctium. in verb. refertur. & ibi Alber. ff. ne quid in flu. pub. Nec non etiam ratione contractus matrimonij. Raymundi, Bernardi de Montepesato, ac pariter ratione testamenti Caroli de Montepesato, ac patris Guidonis: per quæ apparebat non solum de expressa vocatione, sed etiam de mente & voluntate, ac consuetudine illorum dominorum de Montepesato, bona voluisse semper remanere in posse. & dominio, ac manibus agnatorum masculorum, & non profectò fœminarum, quas voluerunt esse datatas: quæ attendi debet, l. si seruus plurium. §. fin. in fin. ff. de leg. j.

29 † quia consuetudo patrisfamilias attenditur. l. vel vniuersorũ. ff. de pignora. actione. ob quod dicit Ioan. And. in additio. Spec. in tit. de instru. edit. §. compendiosè. versic. sed nunquid. quod in testamentis consuetudini alicuius progeniti in testamentis obseruatę est stãdum: & per consequens si aliqua magnifica casata cõsueuerit certo modo inter suos testari, & disponere de bonis, quæ ad solos masculos exclusis fœminis perueniant, quòd stabitur tali consuetud. quod reputant singulare Ang. & Ioã. de Imo. ac Moder. in l. iij. ff. de testamen. & Andre. Barb. in c. de probatio. & Guid. Pap. consil. cxxxj. nume. vj. quod est hic notandum, & idem Iaſ. in l. omnes populi. in ij. lectura versi. an autem vna progenies. ff. de iustitia & iure, & cõsi. xlvj. num. iij. vo. j. quod est singulare. & in lege à filio. §. si patri. versic. adde fortius quod vna progenies. ff. de legatis j. & Alber. Brunus in iij. volu. statu. in verb. parentela. in fine. licet Angel. in l. fi. C. de testamẽ. & Alex. in l. si non speciali. C. eo. dem titul. velint contrarium. tamen primũ tenet Ioan. Campez. in tracta. de dote in vltima parte, quæ. lxxix incipiente, quia dictum est suprà. & Alber. Brunus in consi. xj. versic. additio quorundam nouissimorum. cum aliis per eum allega. & Rochus in repetitio. c. fin. versic. viij. quæro de consuetu. Et maximè secundum Angel. in d. l. fin. & Alexan. in d. l. si non speciali. quando tales nobiles loci habent merum & mixtum imperium in illo loco & terra, & in hoc nullus discrepat. & sequitur Cuma. in d. leg. iij. de testa. & Franc. de Curt. Iunior. in tracta. feu. tertia parte quæst. j. viij. fallẽ. Tamen non interfui conclusioni. & decisioni, ob infirmitatem mihi superuenientẽ, quanuis relatorem & plures alios audiuerim ad num. x. vel xij. vsque opinari. Et istam quæstionem curia tunc non decidit, prout intellexi, quinimò reseruauit substitutis in petitorio actionem, & se arrestauit ad vnam exceptionem, seu finem non recipiendi, de quo facio quęstionem sequentem. Tamen cum hæc quæstio postea in curia euenisset inter nobilem virum magistrum Petrum Seguyer, in iuribus Doctorem actorem, contra Ioan. de Pellegone scutiferum, fuit ita conclusum, & dictum per arestum latum die xiiij. Augusti, Anno 1537.

SVMMAE.

1 *Fideicommissarius impedire non potest hæredem mitti in possessionem.*

2 *Fideicommissario iam possidente adhuc mitti debet hæres in possessionem, vt detrahat quartam & nu. 5.*

3 *Hæres filius detrahit duas quartas.*

4 *Hæres inhibere potest debitoribus ne soluant fideicommissario, donec ipse detraxerit quartam suam.*

6 *Substitutus an dicere possit se saisitum. & nume 7. & 11.*

8 *Petitiones hæreditatis an agat fideicommissarius, restitutione verbali ex Trebelliano non prius facta.*

9 *Fideicommissarius non est saisitus sicut hæres. & nu. 19.*

10 *Substitutus non succedit hæredi, sed primo testatori.*

12 *Saisina possessionis non transit ad substitutos, aut venientes ab intestato.*

13 *Dominum transit ipso iure in legatarium & fideicommissarium particularem, non tamen in fideicom. vniuersalem, nisi in casibus. & nu. 14.*

15 *Possessionem accipiendi propria authoritate, quando statuat testator in relictis, & an tũc requiratur authoritas iudicis. nume. 17. & 18.*

20 *Fideicommissarius in codicillis datus an habeat remedium l. fi. de edict. diui Adria. tol. & nu. 21. & 22.*

23 *Substituti primi filius an præferatur sequenti substituto. & numero 24.*

Quæstio CLVI.

An fideicommissarii & substituti possint se dicere saisitos, & concludere

cludere in materia possessoria, aut per viam rei vendicationis, vel petitionem hæreditatis petere restitutionem bonorum ab hæredibus defuncti grauati, quorum nullam bonorum possessionem prius habuerant de duobus centum annis, vel de alio minori tempore.

DECISIO CLVI.

1 ET † dic primò fideicõmissarium cui debet fieri restitutio, non posse impedire hæredem mitti in possessionem, si ipse fideicommissarius non possideat hæreditatem, vt tenet gl. in l. fin. in verb. ex parte. & latius in verbo legitimo. quam ibi Bart. Bal. Ang. Sali. Cor. & sing. Ias. sequũtur. C. de edict. diui Adria. tol.

2 † Quinimò etiam si possideat fideicommissarius totam hæreditatem sine vitio, vt quia hæres grauati spontè restituisset, hæres ipse adhuc mitti debet in possessionem, vt ex ea detrahere possit quartam Trebellianicam. l. filiam fratribus. ff. ad Treb. l. lineam Margaritam. ff. ad leg. Falc. & tenet Bar. consi. v. in princ. & latius consil. xcj. in quæstione vertente in curia capitaneæ ciuitatis. & Pau. de Cast. cõsi. ccclxxx. cuius initium est, pro declaratione primi dubij. ibi, si verò bonas. vol. anti.

3 † Aut si hæres sit filius, detrahet duas quartas, l. quãquam. C. ad l. Fal. & c. Rainaldus. & c. Raynutius. de testa. & c. j. eo. ti. lib. vj.

4 † Et etiam potest inhiberi facere debitoribus hæreditariis, ne soluere habeant fideicommissario, aut substituto, l. hæres cũ debuerat. ff. ad Trebel. & ita tenet Paul. de Cast. in d. l. fi. C. de edicto diui Adria. tol. quem ibi sequitur Ale.

5 † Et limitando hoc dictum, scilicet, quòd si fideicommissarius possideat, tunc vbi quarta Trebellianica est detrahenda, non obstante sua possessione non est legitimus contradictoria ad hæredem impediendum mitti in possessionẽ, sicut nec legatarius, vt ibi per eum. & in d. l. filiam. & Soci. in l. hæredes mei. §. cum ita ad Treb.

6 † Et sic ex prædictis cõcluditur substitutum vel fideicommissarium non posse querimoniam contra grauatum, aut eius hæredes intentare, nec ex testamento se saisitum dicere: sed solum procedere per viam petitionis, vt sing. decidit Ale. conf. xxxij. exor. perspectis his quæ in themate præsupposito. li. ij. quod est repetitum li. iij. conf. xl. conf. j. col. iij. ver. nõ obstat quòd d. tertia & vltima substitu. lib. j. Et Fulg. conf. ccxxx. & Decius consi. lxxxiiij. & Bar. consi. lj. ver. & si quispiam. vo. j. & glo. in l. j. §. sed & quoties. in verbo, actiones. ff. ad Treb. & Chassanæus consi. xix. nu. lvij & consi. lxvij. nu. lxj. & Decius consi. ccccxxiiij. nu. xiiij. ver. non obstant allegata. & Bertran. consi. lxxx. j. nu. iij. vol. ij. & Benedi. Capra. conf. ij. in fi. & Oldr. consi. cvij. exordien. circa ius municipale. q. vj. & Maria Soci. con. xxxiij. in vlti. dubio. & Ias. consi. cxlvj. in prin. & nu. j. & ij. vol. iiij. & Ale. consil. xxxij versi. præterea dato. lib. iij. Old. consi. cvij. & Dec. conf. cxliij. quamuis Guliel. Bened. in repe. d. c. Raynutius. in verbo, si absque liberis moreretur. in ij. vers. de æquitate autem.

7 † teneat, quòd de æquitate canonica fideicõmissarius possit intentare querimoniam, & possessorium contra restituere debentes. & idem & latius tenet in verbo, mortuo itaque testatore. in ij. ver. adde, quòd curia Parla. Tholo. & pro hac sua opi. alleg. vtrobique Bal. ita tenere in ca. in præsentia. vers. modo dubitatur quomodo substitu. de proba. inducendo tex. prout Bald. ibi inducit. Salua tamen pace non bene intellexit Bald. quia loquitur secũdum tex. ibi qui clarè loquitur in fideicõ. hæreditatis petitione, dum tex. post prin. dicit, Vnde illa quæ de bonis ipsius vestrum monasterium detinebat, sibi restitui postulabant: & sic petitoriè agebatur.

8 † Sed quia de iure ciuili hæc petitio hæreditatis non potest procedere, nisi prius verbo hæreditas ex Trebellia non fuerit restituta. l. j. in princ. & ibi gl. Bar. Bal. Ang. & Albe. ff. de fideicom. hær. peti. & Insti. eo. ti. & Pet. Iac. de Aureli. in sua praxi. eo. tit. quare ad hoc tollendum dicit Bal. in d. c. in præsentia. quòd de æquitate canonica potest agi. recta via ad petitionem restitutionis fideicõmisi, licet non sit verbo facta restitutio ex Trebelliano. casus est ibi, & verum dicit. & similis est tex. in d. c. Raynutius. ibi, coram quo Alterocha & filius eius bona quodam Raynutij tanquam ex causa fideicommissi, vel substitutionis sibi debita petierunt, &c. ad idem tex. in c. Rainaldus. ibi mouerunt q. petendo pro rata. Et sic per viam actionis, non facta verbo hæreditatis restitutione, & iudicio possessorio non intentato, quoniam in iuribus supradictis agebatur petitorio, & non profecto aliquo possessorio interdicto, vt clare intuenti patet. Secundo ipse Benedict. allegauit stylum & communem obseruantiam curiæ Parlamenti Tholosanæ, quæ sic obseruabat, & iudicabat, prout ipse vidit: quæ quidem hoc (vt ipse credit) fecit propter regni consuetudinẽ qua mortuus saisit viuum.

9 † Sed salua semper sua pace, ipse malè credidit, quia consuetu. prædicta generalis non se extendit, nec comprehendit fideicommissarios vel substitutos, nec comprehendere eos posset quouismodo, sed solum ipsius testatoris magis tũc proximiores parentes, ac eidẽ ab intestato habiles tantum, & capaces ad succedendum, non obstante per ipsum testatorem quacumque hæredis institutione, vel substitutione facta, & sine præiudicio illius. Et hoc si intra annum à tẽpore mortis defuncti cõputandũ venerint: quoniã post annũ non possent se dicere saisitos, & esse in possessione: cũ possessoria sint annalia. l. j. in fi. ff. de interd. cũ similibus: & latè dixi in §. vj. de test. lib. consuetu. Biturigum. Et sic non habet locum in hæredibus & substitutis venientibus ex testamento, & ita tenet Masuer. in sua praxi, tit. de possessorio. vers. item hæres qui successit ab intestato. cum versi. seq. item dato quod illi.

10 † Tum quia substitutus adueniente substitutione non dicitur succedere isti hæredi defũcto, sed primo testatori, l. cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulga. & pupil. Ideo non potest se dicere saisitum per mortem illius, & Alex. in d. consi. j. versi. non obstat.

11 † Quomodo ergo possunt substituti sub conditione, si hæres sine liberis masculis decesserit, prout communiter fit, intra annum se dicere saisitos, & turbari in possessione à morte primi testatoris, cum fortè post centum annos, vel vltra conditio non euenerit, prout in istis de Montepesato conquerentibus, qui post ducentos & xxiiij. annos venerunt, vt patet ex testamento condito Anno 1302. vsque ad annũ præsentẽ, 26. Et plerumque vltimus substitutus est ecclesia vel hospitale & pauperes Christi, vel alij extranei, quos consuetudo nullo saisit modo, nec comprehendit, sed tantum parentes plus propinquos, vt dictum est. Per quod est dare responsum ad Ioan. Berberium suo viatorio iuris, quem tertio loco pro sua opi. allegat Bened. quia in tit. quãdo petitur hæreditas in vim substitutionis, idem vt suprà concludit, quòd peti debet hæreditas restitui, licet ante finem intrando practicam legum regiarum querimoniæ nouitatis, & querelæ de nouis dissaisinis dicat stylum & practicam illarum animos rusticorum pulsasse, ac differri omnes vias ordinarias agendi & experiendi pro hæreditatibus substitutis, & fideicommisis, ac intentari remedia possessoria, ac si ipso facto essẽt aditæ, trãsmissæ aut restitutæ hæreditates. quod quidem est contra omnem iuris dispositionem, vt patet ex prædictis, quoniam substitutus extraneus non potest se dicere turbatũ in possessione, aut ab illa, quam nunquam etiam ex consue. habuit, spoliatum: quia priuatio præsupponit habitum. l. decem. ff. de verb. obliga. & sentit Signo. de Homed. consi. cxc. casus continens. & in con. cclxvj.

12 † quia consuetudo non saisit substitutos, sicut venientes intra annum ab intestato possessores. & istud tenet. Paul. de Castro & Alex. in l. restituta. per illum text. ff. ad Trebel.

13 † vbi dicunt, quod licet in legatarium, & pari rationem particularẽ fideicõmissariũ transeat dominiũ ipso iure, in legato & relicto per fideicõmissum, l. à Titio ff. de furt. tamẽ aliud est in fideicommissario vniuersali, quia requiritur restitutio saltẽ verbalis: p illũ tex. & in l. facta. in prin. eo. ti. Et ideo, vt aiũt, vehementer errant illi qui ante restitutionem fideicommissi intentant iura hæreditaria, vel possessionẽ rerum hæreditariarum apprehendunt, quod non possunt: quia adire spe-

4 & et ad hæredem, & hæredis, est † Fallit in multis casibus in quibus transit in fideicommissarium vniuersalem ius hæreditarium ipso iure, de quibus in l. j. §. sed & quoties eo. tit. & in l. pen. C. eo. & Guid. Pap. consi. cxlj. nu. vij. & consi.
5 cxciij. nu j. versi. causæ autem. † Et hoc etiam si testator dedisset eidem fideicommissario, vel substitut. adueniente conditione licentiam accipiendi possessionem propria authoritate, & quam post mortem hæredis accepisset, vt singu. voluit Bal. consi. ccccxxxv. veritas est ista, in fi. versi. sed vnum. vol. j. & hoc per tex celebrem in l. Titia cum testamento. §. Lucius Titius. in j. ff. de leg. ij. & ibi gl. Bar. Bal. & Moder.
19 cum nota. in l. iij. C. de pig. † & adhuc debet interuenire authoritas iudicis parte vocata secundum eum, & idem dicit Masuer. in d. titu. de possessorio. ver. Item testator secundum eum. & sequitur Ias. in d. consil. cxlvj. nu. j. in fi. & Ange. & Alexan. in l. Paulus. in j. ff. ad Trebel. Ang. & Alex. in d. l. filiam fratribus. & Rapha. Cuma. consil. lxj inchoan. Petrus hæres Ioannis. in fi. vers. ad tertium. per tex. in d. §.
17 Lucius Titius. in j. & Decius in d. cōsi. ccccxxiij nu. xv. † Et non solum habet locum, quando testator expresse dedit licentiam accipiendi possessionem, sed etiam si tacitè, scilicet faciendo fideicommissarium executorum: tunc à seipso potest fideicommissum accipere. allegat Ioan. And. in addi. Spe. tit. de instru. edit. §. nunc aliqua ver. sed pone, ver. xxix.
18 & Bal. Ang. & Sali. in l. non est dubium C. de lega. † Et eo modo, si testator, vt inquit Decius d. conf. 424. nu. xvj. legat vxori domum, inhibendo hæredi, ne illam in dicta domo impediat, quia videtur dare licentiā accipiendi propria authoritate. alleg. Ang. in l. hæc si res ff. de rei vend. & idem dicit Decius in d. l. fi. ver. Secus quando. & sing. Anto. Rubæus consi. xliij. incip. ex testamento magnifi. dom. Ian. nu. iij. vsque ad vij. Vel posset forte sustineri illa opi. Berberij. quando fideicommissum fuit purum sine diei aut conditionis appositione: quia hæres fuit grauatus statim restituere: sed adhuc per manus hæredis recipere tenetur, & in vim substitutionis ratione consuetudinis nō posset se dicere saisitum, vt dictum est.
19 † Igitur curia hanc sequens partem, ita iudicauit, & latum arestum diei xxiij. Iunij, Anno 1526. Et hæres fuit manutentus, actione in petitorio substitutis reseruata, insequendo alia aresta prius per ipsam in simili lata, videlicet in fauorem Margaritæ de Gramont hæredis ab intestato à Seneschallo Lemouicen. appellantis, contra Petrum Gramont substitutum appellatum, quod latum fuerat die xiiij. Augu. Anno 1521. Et pariter in fauorem Catherinæ de Lustaco, & Mariæ de Thoyosæ eius filiæ, cōtra Petrum de Thoyosæ scutiferum, à Seneschalo Agēnen. appel-
20 lātem latum die xxij. Februarij, Anno 1536. † Et aduerte, quod licet fideicommissarius vniuersalis possessor sine vitio posset intentare remediū dictæ l. fi. C. de edicto diui Adr. tollen. quando fuit datus in testamento, an idē in fideicommissario virtute codicillorum facto? Et breuiter dic quod non competat beneficium illius l. cum non ostendat testamentum, vt tenet Cin. d. l. fi. in quarta quæst. & Ang. vers. est & tertius. per glo. in l. fi. C. de codi. in verb. more. & ibi Ang. Sali. & Fulg. & Iac. de sanct. Georg. in d. l. fi. de edict.
21 diui. Adria. tollen. nu. xix. Sed Bal. † in d. l. fi. in ij. quęst. tenet contrarium. & ibi idem Corne. ver. idem in casibus. & latius Ale. ibi. ver. & dicit Bal. hic in ij. quęst. & idem Bal. in ad. Spec. tit. de testi. & Pau. de Cast. in d. l. fi. de codicil.
22 † Quid dicendum? Iason. in d. l. fi. de codicil. vers. gl. in ver. more. concordat istas opi. quod si nullum sit conditum testamentum, sed soli codicilli siue inscriptis, siue sine scriptis, & tunc procedit prima opi. quod d. l. fi de edict. diui Adria. non habeat locū, sed bene condito testamento & codicillis, cū codicilli pēdeāt ex testamēto: & tūc procedit opi. Bal. & ista distinctio fuit Fulgo. ibi, quē sequit. Corne. & ista quæstio fuit in processu dominæ Marg. de la Roche hæredis cōtra nobilem virum Ioan. Dautefore fideicommissarium co
23 dicillarem post testamentum factum. † Tertia quæstio principalis, si vnus ex substitutis ante euentum cōditionis decedat relictis filiis, sit locus sequēti in gradu substitutionis, vt sequēs in gradu præferatur liberis præmortui substituti. de qua per gl. in l. vna. C. de iis qui ante ap. tab. & Bar. moder. inchoā. ænigma in l. quād. in vlt. ff. de acq. hær. & latè dixi s. q. xxxviij. in aliud. Et aliàs super hoc cōsului, in ciuitate Agēnij, tēpore quo erā cōtra seditiosos & mutinos Agēnenses: & vide consil. xlix. exor. factum tale quondam vixit in hu-
24 manis. vbi recurre causa breuitatis. † Tamen in casu istorum de Mōtepesato, visa clausula testamenti in qua dicitur, quod fiat restitutio si tunc viuat, aut si tunc non viuat substitutus quod ad eius filium aut filios bona deueniant, &c. & non videtur dubium quin filii substituti præmortui præferantur superstiti substituto, vel fideicommissario, ex quo de illis restitutione bona expressam fecit mentionem. Et in hoc conueniunt Doct. suprà in præcedenti quæstione allegati: quia in incertis, & non certis locus est cōiecturis, l. continuus. §. cum ita. ff. de verbo. oblig. & vide in d. cō. xlix. quia illa verba, si tunc substitutus non viuebat, bona deueniant ad eius filios masculos, declarant, & ostendunt multum validè mentem testatoris expressam de filiis substitutorum, aut fideicommissariorum ad succedendum per eum vocatis in dispositione positis.

SVMMA.

1 *Institutio primi masculi facta per dictionem semper, an verificetur in primo masculo tantum.*

Quæstio CLVII.

Or nunc veniendo ad quæstionem quam policitus sum post præcedentē hic annectere de institutione primi masculi per dictionem semper, facta, an videatur ex voluntate expressa vel tacita testatoris mente vocatus, aut verificetur in primo masculo tantum.

DECISIO CLVII.

1 ET pro huius intelligentia videnda sunt verba institutionis † tam in incontractu quam testamento posita. In contractu matrimonij inter nobilem virum Ioan. de Pellegone. militem dominum de Aymeto, & nobilem domicellam Magdalenam de Rupe passato. Anno 1474. die penul. Octobris, fuit conuentum & accordatum quòd primogenitus masculus erit hæres &c. Et casu quo sint plures liberi masculi vel fœmellæ ex dicto matrimonio, quod primus erit semper hæres, reliqui verò dotabuntur iuxta facultatem bonorum &c. Et bis supradicta verba repetuntur, scilicet de vno & pluribus masculis, quòd masculus erit semper hæres. Modo dicti cōiuges habuerunt quatuor masculos, scilicet Ioann. dit, de Verdum, Guliermum, Betrandum, & Ioan. Deinde decessit vir condito testamento xxij. Nouembris, Anno quingentesimo, in quo prædictum Ioan. de Verdum hæredem instituit vniuersalem, & cæteros filios in duabus mille libris Turonē. instituit particulares hæredes: & si contigerit istos ante hæredem vniuersalem decedere, quòd omnia eorum bona veniant ad vniuersalem hæredem, & si hæres vniuersalis sine infantibus decedat, quòd Guliel. scilicet de vno ad alium, de secundo ad tertium, & de tertio ad quartum, dicendo, ei succedat. Et pariter eidē alij duo liberi omni tempore, scilicet, *tousiours de l'vn à l'autre, du second au tiers, & du tiers au quart.*

SVMMAE.

1 *Semper dictio. & nu. 2. & 3. & 6.*
4 *Institutio facta cum dictione semper, qui importet.*
7 *Instituens primum masculum semper hæredem, an de vno solo verificetur. & nume. 9. & 11.*
8 *Vniuersalis cum negatione præposita æquipollet suo contradictorio.*
10 *Semper dictio, potest verificari in x. vel xx. annis, & aliquādo in tribus. & nu. 12.*
13 *Testamentis intelligendis sunt septem obseruanda.*
14 *Omni tempore, dictio in substitutionibus posita quid operetur.*

Quæstio.

Quæstio CLVIII.

Quæritur quid iuris primò de substitutione cum dictione semper, facta. Secundo cum dictione omni tempore, & etiam infanti, an verificetur tam in masculo quam in fœmina.

DECISIO CLVIII.

1 ET † præsuppono quòd in pluribus non solum iuris vtriusque passibus fit de hac dictione semper, mentio, sed etiam in sacra pagina. & primo in sacra scriptura, Tu autem domine ne longè facias miserationes tuas à me: misericordia & veritas tua susceperunt me. Psalm. ac pariter Psalmo xviij. Et erunt vt cōplaceant eloquia oris mei, & meditatio cordis mei, in conspectu tuo semper. & Psalm. Benedicam domino in omni tempore, semper laus eius in ore meo. & Psalm. Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu tuo semper. & in Psalm. Et peccatum meum contra me est semper. & diuus Hiero. in c. nunquam. de cons. dist. v. semper aliquid boni facito, vt te diabolus inueniat occupatum: & alibi sæpè, vt per Ioan. de Montelon. in promptuario diuini iuris ac vtriusque humani pontificij & Cæsarei, in verbo,
2 semper. † Secundo in iure pontificio. in c. j. ibi, & ecclesia iure minoris debeat semper illæsa seruari. & ibi gl. in verb. iure. de in integ. resti. & in c. sacerdotibus. xxxj. distin. Cuius verba sunt hæc, sacerdotibus, vt semper valeant altari assistere, semper ab vxoribus est abstinendum, sempérque castitas obseruanda præcipitur. & c. si laicus. ea. distin. & si congruis horis. & in c. si quis voluntate. ibi, ad ianuā ecclesiæ catho-
3 licæ semper iaceat. 50. dist. cum aliis per gl. alleg. † Et in iure Cæsareo in infinitis locis, vt in l. semper. ff. quod vi aut clā. & l. semper. ff. de iureiurand. ad idem tex. in l. fi. ff. de testi. & in l. non est sine liberis. ibi, semper plurali nu. ff. de verbo. signifi. & in l. semper in obscuris. l. semper in dubiis. & l. semper qui non prohibet. ff. de reg. iur. cum aliis per Alb. in dictionario alleg. & in regula, semel malus, semper præsumitur malus. & in regula, plus semper in se continet quod est minus. de reg. iur. lib. vj. & in l. quia semper certa est mater.
4 ff. de in ius vocan. † Hoc habito, videtur primo institutionē masculi, per hanc dictionem semper factam, omne tempus & omnem casum mortis cuiuslibet filiorum comprehendere. l. j. in prin. ff. sol. mat. & hoc tenet ibi gl. subaudiēdo ferè, quia regulariter dos est priuilegiata omni tempore, & omni casu eorūdem temporum, scilicet ante matrimonium, & eo constante, & eo soluto: tamen fallit in casu l. maritū. eo. ti. Et sic hæc dictio semper, ponitur pro omni tempore, scilicet cæsu mortis sine masculis adueniente, prout infrà dicetur. & Luc. de Penna in l. j. verb. semper. de castren. omn. Palati. peculio. li. xij. per quā dicūt aliqui, ꝙ si res alicui concedatur, vt eā semper habeat intelligitur, vt ipse ait, tēpore perpetuo. d. l. j. sol. mat. & l. j. ff. de iure dot. & in. fi. de parrici. & l. præscriptionem. C. de præscrip. xxx. vel xl. annor. hinc est ꝙ monachus semper debet deferre habitū monachalē. ca. sanctimonialis. xxiij. distin. & ibi gl. Archi. & Card. Alex. e-
5 licientes etiam, secundū Luc. de Penn. vbi suprà. † Monachū Episcopū factū etiā debere deferre, & nō mutare habitū, vt ibi, & Bal. in l. falsa. §. sed si cui. ff. de cōdit. & demō. & Alex.
6 cō. xxxij. ver. & similiter dicit. li. v. † quia dictio sēper, donat secundū Card. Alex. vbi s. actū continuū, qñ iūgitur actui, qui cōtinuè fieri pōt, d. c. sacerdotibus. xxxj. dist. vbi dicitur castitas obseruāda, quia intelligitur cōtinuato tēpore. Si aūt adiūgitur actui interpellato, tūc intelligitur sēper fieri, qđ fit ex interuallo, & debito tēpore, vt no. gl. j. in d. c. si quis volūtate. 50. dist. & ibi idē Car. Ale. & Feli. in proœ. Greg. Rex pacificus. ver. sed & ista & similia. Et ita cōmuniter cōcludūt Doct. s. alleg. Et pro ista parte multū facit text. in l. Caio. §. Imperator. de alimē. & ciba. lega. ibi, itē cōsultus de tali scriptura, vt tecū sint sēper volo, &c. vbi dictio semper denotat cōtinuationē seu ꝑpetuitatē. qui tex. videtur decidere hāc quæst. licet loquatur in alimētis præstādis. si sēper cū hærede māserint: tamē si ob grauiorē seruitutē impositam eo discesserit, debet habere alimēta. Ergo idē videtur fauore agnationis ipsos masculos expressa testatoris volūtate sēper vocatos fuisse. facit text. in l. Aquilius Regulus. in prin. ibi, qui cū patre meo semper fuisti. ff. de dona. & in l. lex quæ tutores. §. ante oīa. ibi, sēper in hæreditate & in domo retineantur. de admi. tut. ad idē facit tex. in l. j. §. j. perenne est, quod semper fluit. ff. de flumi. & ibi gl. exponit semper, id est sine fine. alleg. l. ij. C. de diuer. rescrip. & sic exponit Nic. Perotus in Cornucop. nu. xx. in verb. semper. id est cōtinuè sine interuallo, à qua cōposita fuit semperuiua herba, & sempiternus, & sempiternè aduerbiū. & tex. in gl. in l. fi. ff. de parrici. cuius verba sunt hæc: Eorū qui parricidij pœna teneri possūt, sēper accusatio permittatur. & gl. exponit semper, id est, in perpetuū. Et ad hoc tex. in c. j. post prin. de sum. trini. ibi, pater à nullo, filius à patre solo, ac spiritus sanctus pariter ab vtroq;, absque initio, sēper, ac sine fine, &c. & ver. Et tandē ibi ex Maria semper virgine. & in §. & si post susceptionē. ibi, per verā pōt semper pœnitentiā reparari. & per Ant. Imol. Abb. Sic. & Feli. in ij. notab. in proœ. Decret. & in l. Arriani. circa mediū, ibi, semper pro viridi obseruantia. C. de hær. & in l. fi. in fi. C. de reuocā. dona. ibi, silentiū eius maneat semper &c. & in l. quisquis. §. filij verò eius ibi, infamia eos paterna semper comitetur, C. ad le. Iuliā maie.
7 † Ergo illa substitutio vult, ꝙ primus semper erit hæres, & si sint plures masculi, ꝙ vnus post aliū sine masculis decedēs sit hæres, quia hæc dictio de sui natura importat continuationē, secundū Alb. in l. fi. post prin. ver. & no. literā. C. de test. per gl. in d. l. j. so. mat. & idē per illū tex. tenet Soci. con. vj. ver. insuper. vo. j. vbi voluit, quod si testator voluerit vxorē sēper in executione esse præsentē, sine ea aliquid fieri nō posse, cum dictio semper, facit regulā, & æquipolleat vniuersali. d. l. j. & l. seruitutes prædiorū. ibi, nemo. ff. de seruitu. & l. humanitatis. C. de impub. & aliis substit. Et illud quod quotidie in sācta cātatur ecclesia, Sicut erat in principio, & nūc, & sēper, &c. & facit l. ij. quæ incipit, nō semper. iūcta glo. C.
8 quom. & quā. iud. † ꝙ dictio vniuersalis semper, præposita sibi negatione, facit æquipollere contradictorio suo. quod no. ibi Bar. in ij. not. & etiā Bal. qui alle. gl. in l. legitimos. §. in legitimis. ver. an igitur. in verb. nō satisdederit. cū aliis ibi per Alex. in addi. ad Bar. collectis. ff. de legiti. tuto. nisi secūdū Bal. ibi, aliud appareat de mēte testatoris, quia magis, vt inquit, ad sensum, quàm ad medullā verborum recurrendū est, l. iij. C. de libe. præte. vt infrà dicam. in sol. quæst. ad idem tex. in l. solent. §. fi. ver. neque omnino, neque semper, neque ab omnibus accipere debere. ff. de offi. procōsul. & lega. & in c. discretionē. ver. nā & si ibi, nō tamē semper. de eo qui cog. cōsangui. & in l. binas ædes. §. qui binas. ibi, nō autē semper simile est itineris argumentū. ff. de serui. vrba. prædio. & in l. quod si minor. §. non semper autem. ff. de minori. & in l. is qui in puteū. §. Aristo autē scribit possessori nō semper esse renunciandū. ff. quod vi aut clam. & in §. hæreditas. ver. nō autē vtique semper. insti. de hæredi. instit. & in l. j. §. quæstioni fidē non semper. & l. edictum. ibi, quæstio-
9 nes neque semper. ff. de quæstioni. † In contrarium videtur, ꝙ alij post primum masculum, in quo videtur verificata institutio, etiam si decedat sine masculis, nō sint expressè, nec tacitè vocati, propter illam dictionem semper adiectam, quod primus masculus erit semper heres: quoniam in isto casu videtur dictio semper tempus mortis contrahētium, aut testatoris solum importare, quod tunc masculus primus sit hæres & non in casum deficientium liberorum masculorū primi masculi, vocare alium masculum immediatū, vt sentit Ias. in d. l. j. ver. in eadem gl. ad fin. solu. matr. ibi, adde quod dictio semper videtur importare generalitatem quod ad tēpus, sed nō quo ad casus. dicens hanc esse regulā, quam nititur ex duabus ll. cōprobare. Primo ex l. fi. in prin. præalleg. C. de test. vbi dicitur & ab antiquis legi. & à diuersis retro principibus semper rusticitati fuit consultum, id est omni tempore, & sic importat interuallum. igitur &c. Secundò

ex l.fi.C.de iuris & facti igno.vbi non subuenitur rusticitati,nisi in casibus à lege expressis.pro quo facit melior text. in l.j.§.j.quæ incipit,Semper autem satisdare cogitur,cuiuscunque sit dignitatis,vel facultatum quarumcunque hæres. ff.vt leg.seu fideicom.nomine.cau.vbi glos.in versi. semper dicit:fallit in casibus,&c.& text.in l.scire oportet.§.fi. ff.de tuto.& curat.dat.ab his. Cuius verba sunt hæc,semper autem maximè obseruent magistratus non creare qui volunt iniicere,vel ingerere seipsos vt creentur,&c. Et ita annuūt omnia ferè suprà in præfatione allega.& in c.sint tibi quotidiana ieiunia.de consecrat.distin.v.& ibi gloss.versic.verbum quotidianum recepit interuallum temporis:quia ieiunium debet esse quotidianum,tamen diebus dominicis non ieiunamus. Et dictio semper,verificatur, licet quandoque non,dummodo communiter ita sit,l.non est sine liberis.ff. de verbor.signifi.vbi text.dicit,non habere liberos, vel habere liberos semper in plurali verificatur,& tamen in singulari ponitur,l.si quis.§.in illo.C.de secundis nupt. & in l.si quis in suo.ff.de inoffi.testamento.cum aliis adductis.dicēs semper verificari etiam in actibus temporis interuallum habentibus,dicta l.aduersus.& ibi Bald.C.de vsur. vt ibi per eum.& facit tex.& quæ no.ibi Bart.Bal.& Socin.in l.si quis ita legauerit, dum vxor mea.ff.de condit.& demonstrat.& Decis.Bart.in l.j.solut.matrim.de teste deponente Titium, xxx.annis semper possedisse, quod verificatur etiam si aliquo tempore fuerit absens.& ibi eum sequuntur Doctor.& alij per Ias.allega.& Alberi.in dictio.in ver.semper. & in c. si diligenti.ibi,semper in quasi possessione fuisse. de præscript.& in l.j.ff.de iure dot.ibi, vt semper apud maritū sit. & ibi Iacob.de sancto Georg.num.iiij.& in authent.de hæredi.& fal.§.semper.& ibi Ange.& Socin.consi.xlij. versic. & sic intelligamus.vol.j.& consi.liiij.num.x.vol.iiij. Et solum verificatur in iis quæ habent in se temporis interuallū, vt dicit Bald.in l.aduersus.in fine.C.de vsur.& in hoc vltimo cum sequitur Salic.ibi in fi.& Anchar.consil.ccxcvj.visis articulis pro parte Titij.& Rom.consi.cclxiij. & Fulgo.consi.cv.ante medium.vbi Doctor.volunt dictum testis deponentis Titium possedisse x.annis semper, id est continuè.& per Abb.Sicu.& canonistas in procœ.Grego.in versi. quotidie.& ibi Feli.versi.adde Ange.& per Signo. de Homed.consi.cxxix.vbi limitat Felin.versi. similiter prædicta de dicto testium. Alex.consi.clxxxij.nume.iij. post medium
10 volu.vij.† dicens ipsam dictionem semper posse verificari. & Ange.in l.minimè mutanda sunt.ff.de leg.text.in cap.ad honorem.ibi,pallio semper vtitur.& ibi Abb.in ij. nota.de autho.& vsu pallij.& in procœ.instit.& ibi glo.in versi. semper Augustus.& idem dicitur in procœ.ff.& ista tenet D.de Montelon,vbi suprà,& Corn.consi.xlj.in litera R,vsque ad fi.consi.vol.ij.volens, quod si testis dicat duos semper assistere,potest hoc intelligi non eodem tempore, sed diuersis. vnde si quis,vt ait,interrogatus,qui custodiunt castrum,respondeat,centum semper custodiunt,verū diceret si soli cētum essent,licet aliquando aliqui dormiant,vel aliqui vadāt extra pro eorum necessitatibus.Vnde verbū semper,debet (vt inquit)ciuiliter intelligi,licet aliquod interuallum temporis interueniat prout dicitur de verbo continuo,per glo. pen.in c.fi.de verb.signi.& aliis per ipsum alleg.Quid dicē-
11 dum cum videamus dictionem semper,aliquando †importare omne tempus,& omnem casum,d.l.j.sol.matri.& aliis iurib.pro prima parte alle. Aliquando omne tempus, & non omnem casum,vt iuribus pro secūda parte adductis.& ista est magis communis,aliquādo importat omnem casum & non omne tempus,d.c.j.de in integ.restitut. vt tenent ibi glo.& Ioan.de Imo.nu.iij.& Spec.eo.tit.§. intra quod tem-
12 pus.post medium.† Et aliquando verificatur triennio, aut saltem in decennio,vel vicennio,vt est tex.iuncta glo.in d.l. aduersus.& ibi Bal.& Sal.in fin.de vsur.dicentes secundum subiectā materiā importare perpetuitatē tēporis, & casuū, vel vnius tantū vel pluriū,vt dicit glo.in auth.vt determina.

sit nume.cleri.§.cum verò Deo amabiles Episcopi ad alienorum preces semper respiciētes,id est multoties dicit glo. Vnde in casu præsenti cum dictum sit primum inter plures masculos & fœmellas semper esse hæredem,& alios fore dotandos,importat tēpus mortis patris: quare illa dictio semper cēsetur verificata fuisse in primo filio,cum de aliis post mortem primi successoris nihil per contrahentes dispositum censeatur.Et illa dictio semper præsumitur potius viso pede literæ ex propria notarij ceruice inserta, & apposita,quam voluntate contrahentium. hoc enim clarè demonstratur,illam dictionem semper,in altero coniugum superuiuente vsufruente appositam,post cuius mortem nullus est vsumfructum habiturus,in vno tantum verificari. Tum etiam quia mater contrahens videtur sic intellexisse ab illo pacto recedendo,& aliàs faciendo de liberis substitutiones. l.licet.C.de pactis.de quo infrà dicam.Et pariter primus masculus Ioannes de Verdun facit hæredem Gulielmum, de cuius successione agitur contra duas relictas per eum filias. Quoniam in vim illius licet fuisset secundus masculus, cœpit hæreditatem,& non in vim pacti matrimonialis:quē pariter mater fecit suum hæredem. Et sic per illam dictionem semper, in institutione primi masculi appositam, non videntur alij expressa aut tacita voluntate contrahentium vocati,sed verificata in illo primo: & per consequens filiæ Gulielmi excludunt Bertrandum. Nam si dixisset, quòd post primum cæteri masculi vnus post alium sine masculis venientes semper essent hæredes, fortè secus esset, prout in alio casu fuit repetitum in testamento quondam Libati de Toyose domini dicti loci,qui fecit Petrum de Toyose primogenitum hæredem vniuersalem, & si decederet absque prole legitima,bona ipsius testatoris reuertantur,& eo casu faciebat hæredem suum vniuersalem Geraldum de Toyose eius filium,& semper in futurum primum filium descendētem in gradu,& deinde ad proximiorem masculum clari sanguinis seu generis dicti testatoris,iuncto testamento ipsius Petri,quod non fuit hic in contractu,sed quod tā masculi quàm fœminæ dotarentur. Et sic nullomodo vocati, sed bene in testamento patris.Nec huic obstare videtur tex. in dicta l.Caio.§.Imperator.de alimen.& cibar.legat.quia licet liberti semper manere debuissent cum hærede,iuxta ordinationem testatoris educandi,tamen per eos non stetit, sed per sæuitiam hæredis. ad hoc bon.text.in dicta l.si quis ita legauerit.& ibi Doctores.ff.de conditio.& demonstrat. præterea non dicit filios illorum esse per hęredem educandos,sed de primis liberis.Ideo in primis fuit extinctū morte illorum legatum.Et sic pro hac parte potius facit.Et in istam partem inclinarem,nisi quia illa dictio semper,viso testamento Ioann.de Pellegrue patris qui filio Ioan.de Verdū primogenito descendenti sine infantibus substituit Guliel.secundum,& illi secundo tertium.& tertio quartū, omni tempore vnum post alium successuros, declaratur pro omni casu, si decedat hæres sine infātibus masculis,de quibus ex voluntate testatoris expressa est intelligendum.quoniam ea quæ præcedūt,vel quæ sequuntur scripta sunt spe-
13 ctanda,l.si seruus plurium.§.fi.ff.de lega.j.† Vbi colligūtur septem quę in testamentis & dispositionibus testatorum attendi debent,consuetudo primò testatoris, secundò cōsuetudo regionis, tertiò mens, quæ colligitur ex præmissis vel sequentibus.pro quo tex.est in l.vtrum.in princ.ibi, & puto sequentem clausulam Senatusconsulti sequendam esse,ff.de petitio.hæredi.& Pau.de Cast.cōsi.vij.ver.non ergo est curandum.volu.nouor.Quartò,dignitas illorum quibus relinquitur.Quintò,dilectio.Sextò,necessitudo,id est,cōsanguinitas.Septimò,scripturarū vicinitas, ibi latius per Docto.Et sic se habet consuetudo testatorum, & cōsuetudo huius Aquitaniæ regionis.& communis vulgi infantiū nuncupatio comprehendere masculos infantes & filias infantes, quos & quas sic appellant ac vocant. Nam in materia testandi dictio semper,solet multum operari ad hoc, vt resul-

tet

tet simplex & absolutum fideicommis.vt dicit Soci.in consi.ccxxvij.vol.& in l.qui Romæ.§.cohæredes.versi.& hanc conclusionem fortius dicebam procedere.ff.de verb.obli. & Franc.Cur.iunior consi.clxj.nu.xj.versi.Cum igitur verba prohibitionis.& sic bona venire ad masculos gradatim substitutos.& ita dicit Socin.se consuluisse per Alex.Bentiuolis,in consi.quod incip.si illustrissimus dux Mediolani. & idem in consil.lvij. in causa filiorũ Caroli de de Baroucellis.vol.iij.nu.iij.versi confirmatur.Vnde Plinius,quadrupedes infantes suos cognoscunt.& idem lib.x.ca.vj. Vespertilio volucrũ sola lacte nntrit.vbera admouẽs,geminos volitat amplexa infantes.quãuis nomen infans sit cõmunis generis.substitutiones nãque præmissę factæ de primogenito ad secundum,& alios puberes, & econtra de illis ad primũ denotant mentem seu volũtatem testatoris claram voluisse masculos gradatim ad eius successionem per substitutionẽ obliquam seu fideicommissariam vocare,c.si pater.de testa. lib.vj.cum in substitutionibus semper plenior interpretatio sit facienda,vt ibi dicitur l.in testamentis.& ibi Decius. ff. ff.de regul.iur.& in c.cum dilecti.in fin.de dona.quia in cõtractibus plena,vt dicit ibi tex.in testamentis plenior,in be

14 neficiis quoque plenissima est interpretatio adhibenda.† Et signanter ob signum vniuersale omni tempore in prædicta substitutione adiectum.c.j.de censi.lib.vj.quod est in plurali collectiuum,vt not.in gl.in l.si pluribus.ff.de leg.ij. & in singulari nume.est distributiuum.vt per Bar.in l.monachis. ff.de iur.fisci.& Bar.& Moder.in l.hoc articulo.ff.de hæredi.institu.& in l.non distinguemus.§.cum in plures. de arbitr.& Guid.Pap.in d.regula,semper maius,&c.nume .j. & Luc.de Penna in l.omnes iudices.post princ.in ver.omnes. C.de decur.lib.x.& in l. in omnibus.in princ.de cursu.publi. l.xij.& Bertran.cõsi.lxxxvij.nu.xiij.vol.ij.quia qui omne dicit,nihil excludit.l.Iulianus. ff.de leg.iij.c.si Romanorum.xix.distinct.& Pau.de Castr.consi.xxviij.versic. Item verb.illa omnia bona.vol.nouo.Nam declarat mentem disponentis fuisse,velle masculum secundũ, tertium & quartum ad eius successionem,altero sine infante masculo decedente venire,vt voluit Alexand.consi.cxcv.num.iij.vol.vj. tamẽ ratione subiectæ materiæ aliquando restringitur, vt prędixit Bal.in l.à procuratore.C.manda.de quo per Purp. in l.lecta.nu.xlj.ff.si certũ pet.& Decius in l.omnia in j.no. eo.tit.& in cõsil.lxxvj.& in c.sedes.de rescript. & Francisc. de Are.consi.xij.& Purpura.in l.imperium nume.lxx.ff.de iurisd.omn.iud.vbi concludunt illam dictionem esse vniuersalem & integralem, quando ad diuersos, & non ad vnum refertur.& idem Corne.Consil.cclxxj.in litera B,volu.iiij allegat tex.in §.ius autem gentium omni humano generi.instit.de iu.natu.& Decius consil.lxix.versi.Cõfirmatur. Aliquando pro tempore aduerbialiter vsurpatur,id est, pro ratione temporis:aliquando dicitur cum tempore, id est,cum mora & spatio temporis: aliquando in tempore, id est, opportunè, hoc est casu adueniente, vt in casu nostro primo,aut secundo,aut aliis sine infantibus, scilicet masculis, descendentibus, omni tempore,vnus post alium vocatus succedat. Aliquando ex tempore, scilicet subito, quia si extra temporis cõmoditatẽ,vt in Cornucopia Peroti.& idẽ Pau.de Cast.cõsi.ccclj.inchoan.visis & diligenter consideratis omnibus ver.hæc verba si conditio.vol.antiq. tex.in d.l.non distinguemus.§.cum plures.& bonus text.& gl.in c.j.lxxv.distinctio.ibi,omni enim tempore. & c.omnipotẽte.de cõsecra.distinctio.iiij.& Feli.in proœm. Decret. in ij.nota.& pro hac Decisio.facit tex.in l.j.§.nuntiatio.ibi. Item nũtiatio omnibus diebus fieri potest.ff.de noui oper. nunt.vbi Barto.per illũ text.post Iaco.de Are.ponit an dispositio legis vel statuti cõcepta verbis vniuersalibus,restringat de habilitate.cum doctrina Bar.transeunt Albe.& alij. insuper Alexan.& idem Albe.in dictio.in verb.omnis homo.sed Ias.ibi,versi.glos.in verb. omnibus diebus.& ex dictis Bar.duas principales colligit cõclusiones:prima quòd dispositio legis,vel statuti concepta verbis vniuersalibus, iuncta futuro tempori,continens actus noui concessionem restringit de habilitate. Fallit secundum Bart.ratione quam fallentiam impugnat Ias.ibi,vt vide per ipsum.sed Barto.& Doct. loquũtur in dispositione legali,vel statutaria quæ restringat,& non in dispositione hominis, in qua secundum ibi,versi.tertio limita.videtur secus,vt non restringatur, vt voluit Bal.quem allegat in l.fi.ver.sed in regula.C.sine cẽsu vel rel.cum aliis per ipsum alleg.Ergo verificatur solum in masculis,& nõ fœminis,quæ in hoc casu propter dictionem semper in contractu matrimonij, & dictionem omni tempore,in testamento insertas,& per substitutos excludũtur,aliàs vbi simpliciter decedẽti sine infantibus substituisset secundum filium,sine expressione masculorum,cõprehẽderentur fœminę, quæ excluderent substitutos,per ea quæ dicta sunt suprà in præceden. quæst. tamen processus fuit per Regem ad suum consilium euocatus.

SVMMAE.

1 *Donatio fratri facta an reuocetur per legitimationem naturalium filiorum? & nume.2.& 12.*

3 *Naturales filij postea suscepti non reuocant factam donationẽ.*

4 *Matrimonio legitimatus potest esse Episcopus.*

5 *Legitimationem matrimonij extendi etiam in statutis.*

6 *Iuramentum non impedit reuocationem donationis legitimatis liberis.*

7 *Renuntiatio quæuis iurato non impedit reuocationem donationis susceptis liberis.*

8 *Donatio in contractu matrimonij facta,an reuocetur superuenientibus liberis.& nu.9. 10.& 11.*

15 *Donator habens liberos an reuocet donationem,si alij supernascantur? & nu.14.15.& 16.*

17 *Renuntiatio hæreditatis an reuocetur superuenientibus liberis, sicut donatio.& nu.18.& 19.*

20 *Legitimatus per subsequens matrimonium,an excludat substitutum.*

21 *Primogenitus naturalis legitimatus an præferatur secundo legitime nato?*

Quæstio CLIX.

Donatio iuris,& spei futuræ successionis in contractu matrimonii, & contemplatione ipsius iuramento vallata, facta fratrẽ habentẽ liberos naturales tãtum quos per sequens matrimoniũ legitimauit,an reuocetur per l.vnquã. C.de reuoc.dona.& l.si quis se desperauerit.de successione in Lombar.& cxvii.quęst.vlt.Et ista quęstio fuit pariter in dicto processu de Aymeto habita.

DECISIO CLIX.

1 ET † videtur dicendum donationem prius per fratrem factam posse reuocari propter liberos naturales postea susceptos,per sequens matrimonium legitimatos,vt decidit Bald.in c.innotuit.versi.quęritur.de elec.vbi loquitur de fratre,qui donauerat fratri baronatum: demum ex concubina nascitur ei filius:quod talis filius si est legitimatus per matrimonium,

2 rumpit donationem:† & nõ profectò per aliam etiam principis legitimationem. Et ipsum sequitur Ias.in rub. ff. de lib.& posthu.versi.secundo& fortius.nisi esset legitimatus per sequens matrimonium,per textum in c.quanta.qui filij sint legit. hanc dicens Decisio Bald. alibi non legisse: sed Bald.idem dicit in l.j.versi.vlterius quæritur, quidam habens filium spurium in fi.C.de inoffi.dona. quòd dicta l.si vnquam.habet locum in talibus filiis ex sequenti matrimonio,& ante donationem natis & legitimatis,vt infrà dicam. & idem Decius consilio ccclxv.nume.iij.& idem Ripa in d. l.vnquam.q.xxxij.cum aliis per nos alleg.in §.j.gloss.vlti. q.

3 pen.de consue.mat.lib.consuet Bituri. † Sed non per naturales tantum postea susceptos reuocatur.tex.in d.l.si quis se desperauerit.de successsion.in Lombard.& tenet Oldra. consilio cclxxviij.inchoan.licet quantum ad claustrales. in iij.dubio in fi.per text.in l.qui libertinus.§.penultimo. ibi, ex lege autẽ nati liberi prosunt.ff.de oper.lib.& de Ripa in

d.repetit.l.si vnquam.quæstio.xxv.& ibi nunc reperi Tiraquel.in verb. susceperit liberos.nu.xlv.cum pluribus seq.idem tenentem.& Socin.consi.lxiiij.in princ.vol. ij. etiam si fuerint per legitimationem principis legitimati.quod vltimũ nõ videtur verum,vt dictum est.† Et hæc decisio pro-
4 batur per glo.in d.c.innotuit.in verbo,coniugata. volẽtem legitimatum per sequens matrimonium posse in Episcopũ eligi:quia matrimonium omnia pręcedentia purgat:& eam
5 ibi sequitur Ant.de But.ver.quæro an filius.† Quod dicit esse singulare ad dispositionem statuti volentis legitimè natũ per successionem admitti,illúdque extendi ad legitimatũ per matrimoniũ:quia appellatione legitimè nati etiã in materia stricta comprehenditur legitimatus per sequens matrimoniũ.Et idẽ ibi Abb.Sic.versi.ex prędictis.& Alb. in rub.C.de nat.liber.num.vj.& Bal.Salice.& Pau.de Cast.in l.fi.ante fin.C.de iis qui veni.æta.impetra.& Decius. cõsil. clv.Io.Ant.Rub.in l.Gallus.§.quidam rectè.ver.vnum ta-
6 men.nota.ff.de liber.& posthu.† Ideo obstare non videtur iuramentũ in eadẽ donatione præstitũ,quòd eo non obstãte reuocetur,vt voluit Bar.in l.Titia.§.Imperator.q.vltim. ff.de leg.ij.dicens sic se consuluisse cũ dominis de Recuperio,de sancto Minato,& Frãc.de Pisis.& idẽ Bal.in d.l.j.de inoffi.don.q.vlt.& Old.in consi.278.exor.& in cõsi.238.cũ mulier.& Tiraque.in d.l.si vnquam.in verb.susceperit liberos.nu.lix. Alex.consi.lv.ver.nec prædictis obstat.li.j. Ripa in d.l.si vnquã.q.iij. Io.de Imo.& And.Bar.in c.fi.de donatio. & Socin.consil.liij.num.j.vol.iiij.& consi.ccxv. versic. nec obstat si diceretur.vol.ij.& consi.cxlvij.versi.circa tertiam & vltimã quæst. vol.j.quod videtur quasi.in terminis nostris factum de filio,aut filia,tamen quæ renuntiauit, &
7 donauit iura quę habebat,vel habere poterat,&c.†Et etiam si renũtiatum fuisset de non reuocando donationem,vt tenet Oldr.consi.clxxiij.in fin.versic.renuntiatio verò.& idẽ Alberi.in d.l.si vnquam.post princip.sequens Old. narrans de facto obtinuisse.& Socin.consi.xxij.n.vij.vo.iiij.& Ro. consil.cclxix.& Cor.consi.xxx.vol. iiij.& Alexan. consilio lxxj.versic.nec iuramentum appositum.lib.iiij & Francisc. de Aret.consi.xxiiij.inchoan.quatuor dubia. in primo dubio.& Francisc.Curt.consi.j.versic.sed istis non obstanti-
8 bus.& de ista renuntiatione,seu remissione infrà dicã.† Et etiam si talis donatio fuisset in contractu matrimonij facta, secundum ipsos.& idem Stepha.Bertran.consi.cccxij.exor. difficultas. circa medium.volumine iiij.& Thomas Parpa. in repetitio.l.ij. versic.iste articulus.ff.solu. matrimo. & de Ripa.in d.l.si vnquam.quæst.xxij.& Corne.consil.xj. lib. iij. Alexan.in d.consi.lxxj.volens dotem pro illa parte quæ
9 soluta fuerit,posse per dantem repeti.† Sed Soci.vult contrarium in dicto consil.liij.volumine iiij. scilicet d.l. si vnquam.non habere locum in donatione in contractu matrimonij facta,& in d.consi.cxlvij.versic.circa tertiam & vltimam quæst.vol.j.& in d.l.ij.in primo notabi.& ibi Moder. ff.solu.matri.referens do Ioannem de copulis, & quosdam alios Doct.Perusi.sic consuluisse.& dem Corne.consi.ccvj. inchoã. viso suprà scripto themate in litera Q.post mediũ. ibi,& d.l.si vnquam.non habet locum. vbi dicit dominum Bouem Perusinum pręceptorem suum, & dominum Angel.de Periglis ita consuluisse: quos sequitur Tiraquel. in d.l.si vnquam in verbo,prius.nu.lxvij.cum pluribus sequen-
10 tibus,dicens hanc magis communem. † Sed has opiniones cõcordant,& intelligunt Doct.suprà alleg.& Bertrãd. cõsi. clvij.incho.fine donatione.& consil. ccclxxxiij. incipiente. viso casu superius.vol.ij.scilicet istam partem,quando quis in suo matrimonii contractu donauit, quòd tunc non habeat locũ d.l.si vnquam.quia de libe.ex eo matrimonio pro
11 creãdis cogitasse videatur:† secus si aliquis donauerit alicui matrimonium contrahenti,vt in casu præsenti : tunc habet locũ d.l.si vnquã. Et sic intelligitur prima opinio,quòd reuocetur donatio in tali cõtractu matrimonij facta: de quo
12 ibi,per Tiraquel.†Sed de filiis naturalibus ante donationẽ natis,& per matrimonium sequens legitimatis,vt in casu nostro,dubitat ipse de Ripa:quoniam pater de ipsis natis cogitauit:quia si pater donaret extantibus filiis naturalibus & legitimis,nõ reuocatur talis donatio virtute dictę l.si vnquã. nisi tanquã inofficiosa:secundũ Bar.in d.l.Titia.§.Imperator.per text.in d.l.si vnquam.ibi,filios non habens,& postea suscepit liberos.& in d.c.fin.xviij.quęst.vlti.& idem Ias.cõsil.clxxj.versi.non obstat etiam si diceretur. cũ seq.volu.iiij. vbi etiã probat talem donationem in contractu matrimonij factam non posse reuocari,nisi vsque ad legitimam,vt infrà dicam.Ergo à fortiori non reuocabitur extantibus spuriis posteà legitimatis, quia de talibus filiis iam natis (vt dictum est) donator cogitauit. Et si dicatur, vt inquit de Ripa,ꝙ ipse pater non cogitauit de legitimatione per sequens matrimonium fienda:ipse ad hoc respondet, prout ipse dixit in q.xxx.de spuriis legitimatis per rescriptum principis in fin.versic.non obstat.quia si pater voluisset bona donata potius peruenire ad naturales, quàm ad donatarium, cogitasset tempore donationis de modo relinquendi bona suis liberis,& consequẽter cogitasset de illorum legitimatione. Tamen Bald.in d.l.j.versi.vlterius quæritur.in fin.tenet dispositionem dictæ l.si vnquam. habere locum in filiis natis, & post donationem per sequens matrimonium legitimatis. Et ita videtur loqui ferè omnes Doct.suprà alle.& Tiraq. in dicta l.si vnquam.in verb.susceperit liberos.nume.lx.Et duæ suprà prædictæ conclusiones,scilicet quando fit donatio nullis existentibus liberis,vel etiam existentibus,probãtur per text.in d.l.si quis se desperauerit.in Lombar.titu.de succes. Tum in casu nostro nobilis Durandus Daymetus, dominus de Caubis non poterat cogitare de donatione, & remissione bonorum & iurium præsentium , & futurorum sibi spectantium,facta fratri matrimonium contrahenti, & eum in successione pręcedenti , nec pariter de legitimatione filiorum ex matrimonio fienda:cum tunc protonotarius, beneficiatus,credẽs fratrem masculos suscepturum, & cum masculis decessurum:cuius contrarium euenit:quoniam decessit cum filiabus, quas à successione paterna & materna excludere prætendit : tam in vim contractus matrimonij, quàm ex testamento patris,vt dictum est in præcedẽti quęstio.Et nunquam cum concubina matrimonium contraxisset,si frater primogenitus masculos reliquisset, prout potest quilibet sibi persuadere secundum cõmuniter accidentia.ex quo argui potest l.j.C.de arbit.licet videatur de liberis sensisse, cum de eis mentionem fecerit in donatione, si frater decederet sine masculis nascendis. Ideo eadem ratione potuit de suis, & natis & nascituris cogitasse,vt volunt Doctores suprà allegat.insuper Socin.in d.consi.ccxv.vol. ij.& consi.cxlvij.versi.j.quia ipse.volu.j.quoniam qui cogitat de fine,cogitat de modo veniẽdi ad ipsum finem. Vnde videtur sufficere implicitè,vel in genere de liberis cogitasse,vt voluit Alexander consilio ij.nume.vij.libro vj. tamen de legitimatione non poterat certionaliter cogitare, viso tunc suo statu,cum esset clericus beneficiatus tempore donationis,& fortè in minoribus constitutus ordinibus : quo tempore non præsumitur cogitasse de matrimonio cum cõcubina contrahendo,nisi post mortem fratris sine masculis liberis decedentis,cuius bona videns ad se spectare,contraxit illud. Et ita in clerico tenet Ioã.de Ripa in d.l. si vnquã. quæst.50.licet maior videretur dubitatio de tali clerico matrimonium cum concubina contrahente, ante liberos ex ea susceptos habente:tamen idem dicendũ est, sicut in alio laico,de quo loquuti sunt Doct.suprà alleg.vt tenet Io. And. in regula,sine culpa. in mercuria.quem sequuntur Ant. de But.& Zabarel.in d.c.tanta.& etiam ibi Alex.num.xij.quæ est sexta quæstio eiusdem.vbi multum amplè disputat, & idem in cap.per venerabilem.§.quòd autem.versicul. prima quæst.eo.tit.& Marti.Laud.in tract.de legi.ver. an clericus beneficiatus.Nec in tali matrimonio secundum Docto.suprà requiritur instrumentum dotale.& idem Felin.in c.ecclesia

clesia sanctæ Mariæ.de constitutio.& Ioan. Fab.& Angel. Aret.in §.fi.instit.de nupt.& Abb.Sicu.in d.c.tanta.in j.no. & Alex.consi.lvj.versi..& valet sine dotalibus instrumẽtis. lib.iiij.& Ias.consi.clxviij.nume.vij.& viij.vol.iij.& Decius
13 consi.clv.igitur.† Sed an verũ sit,quòd pater habẽs ante donationẽ liberos naturales & legitimos,nõ possit ob liberos posteà susceptos reuocare donationem.Et sentit Iac. But.in d.l.j.ante fi.de inoffic.dona.nõ posse illam reuocare,quia satis videtur de liberis cogitasse,nec videtur maiorẽ habuisse affectionẽ ad nascituros,quã ad iam natos,sed minorem,vel saltem parem,quia sicut voluit filios natos fraudare:ita credendum est ipsum voluisse fraudare nascituros,vt d.l.si vn-
14 quam.†Quod Bal.non placet,nec credit esse verum,vt ipse dicit in d.l.j.col.iiij.in prin.versi.Sed quid si tempore donationis.quòd iam natus indiget querela, scilicet pro virili illorum qui posteà sunt nati.vnde rescinditur donatio vsque ad legitimã.quam habituri fuissent ab intestato: dicẽs hoc teneo per l.is qui.ff.de iur.codic.& idem Ange.in d.l.si vnquam.versic.hic autem.& Raph. Cuma.in d.l. Titia.§. Imperator.& And.Barb.in d.c.fi.versi.quid si pater de dona. & Soci.in d.consi.xxij.nu.iiij.& d.consi.ccxv.in j.versi.solũ
15 ergo.vol.ij.† Quid in hoc dicendum? Paul.de Cast.in d.l.j. distinguit,aut pater habebat filium natum exosum: tunc sit vera opinio Bal.& Ang.aut non habebat filium iam natum exosum,& tunc procedat opin.Iaco.Butrig.vt non reuocetur in aliquo.& sequitur Anto.Rubeus consi.xcix.inchoan.
16 viso casu mihi proposito.nu.ij.† Sed hæc distinctio nõ placet Ioann.de Ripa,qui aliter eos concordat, quia aut pater plus retinuit pro se,& filio iam nato, quam dederit donatario:& ex isto constat quòd prædilexit filium iam natum, & eadẽ ratione prædilexit nascituros,si de eis cogitasset. Aut plus donauit,quã reseruauerit pro se,& filio iam nato, tunc debet natiuitate alterius filij posteà nati reuocari.concludẽs donationem reuocari pro portionibus filiorũ superuenientium,si pater filiũ habebat exosum,arg.d.l.is qui. de iure codicil.Si verò exosum nõ habebat,donationem in totum reuocari:quia subest æquitas,& ratio d.l.si vnquam.& sua concordia solum declarat dictũ Pauli, quis dicatur filius exo-
17 sus,vel non.†Sed hic videtur nullum fore dubium,quod d. l.si vnquam.non habet locum nisi in donatione,& nõ in renuntiatione hæreditatis, in quo non habet locum d.l.si vnquam.vt tenet Socin.in l.j.versic.secunda conclusio est.post Bald.ibi,& Docto.C.de pactis.& sic consuluit Alex.consi. xxix.vol.iij.& Cornel.consi.ccvj.in litera, Q.cum pluribus seq.lib.iij.Et pariter Decius consi.clxxxj.vol.iij.& consi.liij.
18 vol.iiij.† Sed contrarium tenet Corne. consi.xj.in litera X, eod.lib.iij.& Anto.Rub.consi.xcix inchoan.viso casu mihi proposito.num.iij.cum aliis per eum allegat. & Socinusmet cõsi.xx.lib.iij.& Tiraquel.in d.l.si vnquam.in verbo,donatione largitus.quæst.viij.num.clxij.vbi finaliter concludit, nu.cxlvij.d.l.si vnquam habere locum in renuntiatione iuris futuri,& nondum quæsiti,per not.per Bald.in l.illud.in
19 iij.quæstio.C.de sacrosanct.eccle.prout hic.† Tum ista renuntiatio,seu remissio fuit gratuita,ideo habet locum d.l.si vnquam.secundum ipsum,num.clxij. vnde videtur in casu nostro cum in fauorem fratris,& eius matrimonij renuntiauerit spei futuræ gratis,& non iuxta d.l.j.de pactis. habere locum d.l.si vnquam.de quo vide Rip.in d.l. si vnquã.quæ-
20 stio.xj.num.xx.vbi distinguit.& vide per eum. † Sed an legitimatus per sequens matrimonium excludit substitutum. & Bald.consilio cccxxix.incipiente,punctus quidam substi-
21 tuit.volu.ij. tenet quod sic.† Sed stante consuetudine quòd primogenitus succedat,& primogenitus naturalis sit legitimatus per sequens matrimonium,an præferri debeat secundogenito legitimo & naturali.& Ioan.And.in d.regul. sine culpa.in ij dubio tenet quod non.de quo vide per Iaco.Butrig.Bal.Paul.de Cast.in l.quoties.C.de rei vendi.& Abbas Sicul.consi.lxxxiij.versicu.quartò principaliter. & in versi. vltimo,& Felin.in c.cum olim.versicu.primum exemplum.

de re iudi.cum aliis per eum allegatis.cogita, quia non est hæc vltima quęstio sine dubio,quia videtur contra tex.in l. cum quis à muliere.C.de natu.liber.& bonam rationem ponit imperator ibi,cum gratias agere debeant fratribus suis posteriores,quorum beneficio ipsi sunt iusti filij,& nomen & ordinem subsequuti,&c.

SVMMAE.

1 *Legitimatio per sequens matrimonium facta,an requirat liberorum consensum,nume.2.*

3 *Legitimatio requirit consensum legitimandi,nisi in casibus.& nu.4.5.& 6.*

Quæstio CLX.

Filii nati ex illicito coitu in eorum legitimatione,parentibus concordantibus,an consistere debeant.

DECISIO CLX.

SED CIRCA prædictum processum fuit aliud dubium non modicum,an ista legitimatione per sequens matrimonium facta, requiratur
1 liberorum consensus.† Et Salic.in quadam sua disputatione exordien. Mediolanen. quidam. in secundo dubio.in tertio articulo,seu argumento, tenet quod non, per text.in authen.quib.mod.natu.effic.legi.§.si quis ergo
2 non habens.† Sed Guliel.de Cug.in l.benignius.ff.de legi. tenuit contrarium,quod requiratur ipsorum cõsensus,quia habent iustam causam contradicendi,ne redigantur in patriam potestatem.l.fi.ff.de iis qui sui vel alie.iur.sunt.& per consequens patri in bonis aduẽtitiis acquireretur vsusfructus,l.cum oportet.C.de bon.quæ lib.& pro hac decisione est casus in authen.quib.mod.natur.effic.sui.§.generaliter.
3 † vbi inuiti non legitimantur.& ibi hoc tenet Iaco.de Belloui.quem sequuntur Alb.Bal.Ang.& Pau.de Cast.in d.l. benignius.& Anto.Rosellus in tracta.de legitima.c. venio ad examinandam ipsam causam formalem. versic sed iuxta hoc quæro,an sit opus consensu filij.& Ange.Aret. in d.§. fi.versicu. quæro ad hoc vt filius legitimetur.& Mar. Lau. in tracta legi.in versicu. An autem legitimatio quæ facta fuit filio absente.& hoc nisi filius ratificet:per textus in d.§. generaliter.Sed Bal.infrà allegandus dubitat de ista ratificatione,vt infra dicam. Et hanc partem tenet Roma.singu. ccxxix.tu habes.§.generaliter.& Bart.in l.inuiti, ff. de iis qui sunt sui vel alie.iur.& Car.Alex.in d.c.per venerabilẽ. §.quod autem.nu.lj.& Ang.in disputatio. inchoan. nobilis quidam.& Bald.consi.xiij.versi. quinto ad hoc attendendum est.vol.ij.Sicut nec filius potest legitimari, nisi pater consenserit,quia consequentia(vt inquit)est bona,quoniam par ratio est in vtroque ergo idem ius:vt latius ibi per eum & idem Barba.consi.xxxiiij.versi.quarto,requiritur.vol. ij. Ancha.consil.ccxlj.exordien.ex tenore priuilegij Apostolici.post prin.requiritur quartum, scilicet quod filius consentiat.& Bald.consi.ccccxlj.proponitur quod quidam in
4 prima quæst.vol.iiij.† Et prædicta conclusio vera, nisi sit infans,cuius consensus non requiritur, argu.l. iubemus. in fin.C.de emancip.lib.ita limitat Paul.de Castr.in d.l.benignius,& Bald.in consi.cxxxj, ver. Et aduerte quod habens. cum versi. seq.vol.iij.vbi in versic.consulo tamen, dicit de istis ratificationibus instrumenta debere fieri publica tam
5 per patrẽ,quàm per filios.† Et quod infans furiosus & absens possint legitimari, tenet ipse Bald.in consi.lxvij. super primo arti.quo quæritur vol.j.in prin.Doct.suprà. allega. & Alex.consi.xj.nu.xv.li.vij.dum tamen postea consentiãt, & ratificent.intellige de absentibus tantum,quia alij carent
6 sensu,nisi veniente ætate.† Secundo limitatur secundũ Ange.in d.sua disputatione,nobilis quidam.nisi filius naturalis occultaret,& latitaret matrem suam cõcubinam patris, quam libenter ipse pater in vxorem vellet ducere:tunc est patri permissum secundum modum per legem traditum legitimare,in §.nouimus.cum §.si quis vero.& ibi gl. in verb. quæ non appareat.& in §.seq. liceat igitur.& §.seq. inchoã. si igitur licentia.in auth.quib.mod.nat.filij effic.leg. & se-

quitur Rom.in d.singul.suo ccxxix.tu habes.§. generaliter. & idem Cardi.Alex.in d.c.per venerabilem.§. quod autē. numer.xv.vbi idem in vtraque limitatione tenet. Et pariter si sit præsens legitimationi non contradicens, quia tunc etiam videtur consentire glo.in l. in adoptionibus.in verbo, contradicendo.& ibi Doct.ff.de adoptio.

SVMMA.

3 *Litis pendentia, an impediat statutum querelæ, executionem aresti, & litis contestationem. & nu.2.3.& 4.*

Quæstio CLXI.

Margareta de Gousse spoliauit, & desaisiuit magistrū Petrū Rayer iuniorē in curia aduocatum. Et timens ipsum ne imperaret primo statutum querelæ, aut reintegrandam, prout fecit coram Seneschallo Basaten. aut eius locumtenente, impetrauit ante dictū Rayer à iudice ordinario de monte securo, regio tamen, literas Regias inhibitorias de non turbando & impediēdo ipsam in possessione: & obtinuit duos defectus & contumacias: nunc corā prędicto locumtenente dicta de Gousse opponit litis pēdentiam inter eosdem de eadem re, & modo agendi, & sic præuentionem causæ in possessorio coram dicto ordinario pendentem, de qua promptam fecit fidem. Qui locumtenens non obstante dicta litis pendētia declarauit fore super dicto statuto querelæ, & reintegranda procedendum, & ipsam debere respondere: à qua appellauit in curia: quæritur an bene.

DECISIO CLXI.

1 ET † videtur quod talis litis pendentiæ exceptio impediat primum caput, & executionem illius, cū sit extraordinarium iuris remedium, & solū quęritur in primo capitulo de statu possess. vt per totum. C. si per vim vel alio modo. & ita tenet Ioannes de Calagnerio in suo tractatu, & practica querelæ de nouis dissaisi. quem Aufrerius posuit in stylo Parlamenti, in prima parte. & hoc probat dum in principio dicitur: querelę super nouis dissaisinis ad parlamentum non veniant: ex quo dicit non veniāt,
2 &c.† Et secundū eū ista est manifestior & clarior via impediendi executionem aresti querelæ, si prompta fides fiat
3 de litis pendentia. † quæ impedit etiam litis contestationē, vt volunt Doctores in c.j.de litis contestatio.libro vj.& illa est potissima ratio quod statutum querelæ est auxilium extraordinariū: quia parte inaudita proceditur super dicto primo capite. Or implorato auxilio ordinario, & electo, & in iudicio inter partes procedēdo in figura iudicij non est recurrendū ad remedium extraordinariū. sicut est primū caput dicti aresti querelæ, de quo in l.etiā. C.si tutor vel curator interue.& ibi per Cin.& Docto.& in l.in causæ. in ij.ff. de mino.cū aliis per eū alleg.& idem Io.Berber. cōpatriota in suo tracta.legum regiarum de saisinis.ver. & tunc dictus impetratus potest deducere alterā trium exceptionū secundum stylū & practicam dictæ legis Regiæ admissibiliū, scilicet litis pendentiæ. Secūdò quod alias executa fuit similis querela, vel æqualis, scilicet querimonia nouitatis, quod secundū eū appellamus (& verū dicit) casum supra casum nō habere locū, quia executio vnius parit exceptionē rei iudicatæ in alio: & executio rei iudicatæ impedit cursum cuiuslibet litis, d.c.j.de litis cōtest. Et sic videmus practicari: quia expedito supra locū debati primo capite, partes super secundo capite coram Seneschallo processuræ remittūtur.
4 †Sed in casu præsenti fuit cōclusum in curia totū contrariū. Tū primo, quia nō fuit processum inter easdē partes in figura iudicij super possessorio, prout volūt iura & Doct. suprà alle.sed per defectus & cōtumacias. Et causa debet remanere corā Seneschallo ex priuilegio, cū casus priuilegiatus trahat ad se casum nō ita priuilegiatū, arg.l.si cui.§.fi. ff.de accusa.cum simi. Tum secundò, quia statim post spoliationem & desaisinam per ipsam de Gousse factā inhiberi fecit eidē Rayer, quia erat itinere impetratus dictum statutum querelæ: & sic dolosè & in fraudem ipsa præuenerat, impetrando ipsas literas inhibitorias. quibus est obuiandum, & tales viæ veniunt reprimendæ, l.in fundo.ff.de rei vendicatione. alias quis bonis suis expoliatus in grande sui præiudicium tenebitur litigare super possessorio sic intentato. Tum tertiò, quia talis violentus nullum potest interdictum, aut dictarum ll. Regiarum quærimoniæ, nouitatis, vel statuti querelæ remedium intentare, quoniam non possidet, l. fin. in princip.ff.quod vi aut clam.& tenet Berber.in d.tract. suo. & practi.ll.de saisinis.versi.vlti.restat. de non vera & impropria.& per Barto.& Doctores in l.si quis ad se fundum. C.ad l.Iul.de vi publi.remis. Vnde appellatio fuit annullata, & causa renuodiata coram Seneschallo in sua sede Basatensi, & latum fuit arestum die viij. Ianuarij, Anno 1521.

SVMMAE.

1 *Pensionis secunda constitutio in beneficio an valeat non facta mentione de prima. & nu.3.*

2 *Pedagij secundi impetratio non valet sine mentione primi.*

4 *Pensio vltra dimidiam fructuum nō est nulla, sed debet annullari.*

Quæstio CLXII.

Creatio & constitutio secundæ pensionis super vno beneficio, non facta in ipsa super eodem beneficio mentione de alia primo cōstituta pensione, an sit ipso iure nulla: vel ope exceptionis præcipuè si tempore secundæ constitutæ pensionis prima erat: extincta.

DECISIO CLXII.

1 ET † primo videtur quod non valeat, ex quo de prima creata pensione facta non extitit mentio. Quia Papa non intendit grauare ecclesiam pēsione duorum, nisi appareret de expressa volūtate Papæ. ca.mandatum cum duobus sequētibus, & ibi per omnes.de rescrip.& c.duobus.eo.tit.lib. vj. & bonus text. in l. Titia.§.qui inuita.ibi, Non est enim verisimile patrem duplici pręstatione dotis filium hęredem onerare voluisse, &c.ff.de leg.ij.& in l.qui dotem à matre.in fina.ff. de dote præleg.dum dicit nisi manifestè vxor docuisset eam testātis voluntatem fuisse vt onerare hæredes duplici pręstatione dotis vellet. per quæ iura dicit in simili Oldra.in consil.
2 xxij incip.ad quæstio.qua quæritur &c.in ij.quæst. † quod si fuerit impetratum priuilegium pedagij in aliquo loco, qui prius erat oneratus aliis pluribus pedagiis, non facta mentione de ipsis in hoc secundo cōcesso priuilegio, quod tale priuilegium est ex hoc subreptitium: quia nihil debet taceri quod potuisset principem in contrarium mouere, l. præscriptione.ibi, vel tacendi fraude. C.si contra ius vel vtil.publi.cum aliis per eum alleg.& c.super literis.§. si vero.& c.postulasti.in fi.de rescrip.& in fine dicit, quod hoc certè habet locum in concessionibus Papæ, nisi de mente Papæ appareat, per dictum capitul. mandatum. cum duobus sequen.cuius verba repetit, & etiam addit Ioan. And. in addi.Spec.in tit.de caus. possess.§.quia vero, in verb.super quibusdam.vbi idem tenet.nisi tamen proprio motu Papæ hoc expresso id cōcessisset.c.si motu proprio. de præbē.li. vj.& clemen.si Romanus.eo.tit.& ibi gloss.sing. & ad hoc allego tex.in l.nauis onustæ.§.cum autem.ibi, quia non debet duplici dāno onerari.& ibi, indubitatè vtrumque onus pati non debet.& ibi Gul.de Cug.& Alb ff.ad l.Rhod. de iact.& ita vidi decisum per dominum Gulielmum Cassadorem Rotæ auditorem in quadam causa Zamoren. pensionis & etiam per dictum Pau.de Capizuthis audi.in alia Cremonen.rationibus prædictis lata fuit sententia producta per ipsos qui dicebant talem secundam pensionem esse in ipso iure nullam ex defect.intentionis reseruātis. Et gratia est ab initio subreptitia per Purpur. Oldr.& Ioan. And. alleg. Et ratio differentię in hoc casu, à casu d.c.mandatum cum seq. potest esse: quia illud quo oneratur seu grauatur ecclesia in admissione duorum non est onerare vnum beneficium insupportabili onere. quinimo nullo: sed ordinariū tantum, quod est parui præiudicij. Ideo valent secundæ literæ, nisi ipse ordinarius de primis excipiat. Sed in casu nostro oneratur nimium beneficium ipsum, seu eius fructus & reditus. Et posset multiplicari onus super vna re iam grauata. Nec valet dicere, habens titulum beneficij non vult excipere,

pere,sed pari & soluere vtranque pensionem. Quoniam nō debet esse in eius potestate,quod onus remaneat, seu valeat, cum sit ecclesię procurator.c.ij.de dona.& debeat exonerare & nō onerare rem sibi commissam.Ideo rectè prouisum, quod ipso iure iudicatur nullitas,& non sit in potestate negligentis,aut maligni validitas,seu inualiditas in pręiudiciū successoris.cap.veniens.de transac.cum non deceat gratiam principis esse damnosam,l.nec auus.C.de emancipa.libe.& l.ij.§.merito.cum sequen.ff.ne quid in loco publico.& c.super eo.de offi.delega.ideo Compost.in d.c.mandatum dicit, quod impetrans secundo loco beneficium tenetur facere mentionem de pensione alterius, quam persequutus fuerat in vim literarum ad beneficium impetratarum.& ipsum se-
5 quitur And.Barbat.versi.ex iis casibus, Igitur &c.† In contrarium videtur,primò ex eo solùm,quod prima pensio euanuerat per obitum ipsius pensionarij,antequam in personā eius esset translata,& sibi de consensu beneficium possidentis constituta. Vnde cessante grauamine, cessare debet exceptio super eo fundata,arg.c.cum cessante. de appel. Prætereà licet quis priuatus sit beneficio propter pensionem non solutam,c.quia propter.de locat. & l.ij.C. de iure emphy.intelligitur tamen,si ipse dominus voluerit,cum recipiendo canonem seu pensionem possit sibi præiudicare, vt in dictis iurib.not.Item ponamus ipsum possessorem constituentem primam extinxisse pensionem, quia nolebat in ea grauare successorem,quomodo successor in beneficio possit ipsum onus extinctum annullare, quia non præstat impedimētū quod de iure non sortitur effectū,vt in regula iuris,nō præstat impedimentū,& quæ ibi dixi in addi.ad Din.de regu.iur.lib.vj.propter quod dixit Abb.Sicul.in c.cū in nostra.in verbo credo.& ibi Feli.de rescript.quod literæ gratiosæ sunt validæ,si de primis iā cassatis & renuntiatis non
4 faciat mētionē.† Tū & istud videtur perēptoriū, quia si reseruetur pensio,quæ excedat dimidiā fructuū beneficij nō est nulla,sed debet reduci & reformari ne excedat dimidiā, vt voluit sing.Roma.in consi.ccclxix.inci.circa primū &c. vbi consuluit pro abbate,& conuentu sancti Anto.Vienen. contra monasterium montis maioris prope Arelatā Et hoc probat ad instar contractus vēditionis, qui subiacet reformationi,quādo vltra dimidiam iusti pretij deceptio interuenit,l.ij.C.de rescind.vend.& in c.cum causam.de emp.& vendi.& ita reformationi subiacet pensio,cum illa vltra dimidiam iustæ pēsionis excedit.& de hoc est casus, prout ibi parificantur pretiū & pensio,in l.item si pretio.§.fi.cū l.seq. ff.locati,igitur &c.Idē est,quando secunda pensio iuncta cū prima non excedit hodie dimidiā,vsque ad quā cōmuniter solent grauari fructus beneficiorum,vt valeat vtraque.& si excedat,quatenus excedit reducatur,& præcipuè, quādo in secundis literis est inserta clausula,etiam si pro alio scripserimus,secundum omnes in dicto cap.mandatū.& d.c.duobus.& aliis iuribus suprà allega.aut alia clausula derogationem importans,vt erat hic in casu præsenti inter nobilē virum magistrū Raymundū de S. claro Protonotariū in materia possessoria perceptionis pensionis centū librarū Turonen.actorē,& nobilē etiam virū magistrū Dionysium de la Cassaigne Protonotariū reū,vbi Papa posuit clausulā sequentē: Necnō Gaufrido Episcopo,& successoribus præfatis quo ad præstationē vel solutionē pensionis alicuius minimè teneantur,& ad id compelli,aut quod interdici,suspēdi,vel excōmunicari non possint, quódque de huiusmodi beneficiis ecclesiasticis ad eorum collationem,prouisionē, præsentationem,seu quamuis aliam dispositionem coniunctim vel separatim spectantibus,nulli valeat prouideri, seu commenda fieri per literas apostolicas non facientem plenam & expressam,ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mentionem, & qualibet alia dictæ sedis indulgentia generali,vel speciali,cuiuscunque tenoris existat, per quam præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam effectus huiusmodi gratiæ impediri valeat quomodolibet,vel differri, de qua eiúsque toto tenore habenda sit in nostris literis mentio specialis &c. Tum per illam clausulā nō est intentionis Papæ velle grauare ecclesiam de duobus ratione facultatis conferendæ:cum prælatus possit prouidere suis,& maximè his qui seruiunt:sed nō intelligitur ratione redituum,vt voluit And.Barb.in c. Abbatem. in iij. no. de rescrip.

SVMMAE.

1 *Tortura quando & quibus detur.& nu.2.3.& 8.*
4 *Torqueri quando quis non possit præcedentibus indiciis.& nu.5.*
6 *Clericus quando, & à quibus supponatur torturæ & nu.7.*
9 *Tortus semel qui negauit,an possit amplius torqueri.nu.10.11.& 12.*
13 *Torqueri ad quis possit super probatis.& nu.14.*
15 *Tortus qui negauit non debet mox dimiti,sed cum fideiussoribus relaxari.& nu.16.*
17 *Tortus post plenam probationem,& negans,an debeat relaxari.Confessio torturæ,in qua non perseuerat,an cum aliis indicijs sufficiat.*
19 *Tortus,& confessus qui non perseuerat,an iterum torqueatur.*
20 *Torqueri quis potest ter.*
21 *Torqueri quis potest propter mendacium.*

Quæstio CLXIII.

An per torturam,& quæstionem datam sint purgata indicia, etiam probationes plenę,ita vt si non superueniant alia noua indicia,sit absoluendus & relexandus reus.

DECISIO CLXIII.

1 DICO.† præmittendo primò quòd ad torturā & quæstionem nūquam peruenitur,nisi in subsidium,quando aliter veritas plenè haberi non potest,vt not.Bar.in l.edictum.per illum tex.ff. de quæst.& in l.quoties.C.eod.titu. & Ang.in l.j.§.occisorū.ff.ad Sillania.& Ange. Are.in tracta.malefi.in glo.fama publica.q.ij.& Ang.in l.fi.C.de quæst.versic. quarto, vbi dicit quòd ita seruat consuetudo.& plenè per Docto. infrà allegandos.& And.Barbat.in consi.xliij..vol.j.& Signor.
2 de Homed.in cōsi.ciij.& in cōsi.cxj.† Secundò ꝙ quis nisi præcedētibus indiciis quæstionari & torqueri nō debet.l.j. in prin.& l.pen.& fi.& ibi per Bar. Alb. & Hippo de Marsil.ff.de quæ.& l.milites.& ibi Bald.& Sali.& l.fi. per Cin. & Docto.C.eod.& l.j.§.item illud secundum.& ibi gloss.ff.
3 ad Sillanian.† Et sic etiam per ordination.Beati Ludo. in tit.de quæst.statuitur,quòd honestæ personæ vel bonæ famæ etiam si sint pauperes,ad dictum vnius testis subiici tormentis non possint.& ita seruatur de stylo curiæ Francię:& reprobatur per hoc gloss.in l.si quis.C.ad leg. Iul. maiest. quæ vult sufficere vnum testem deponētem de visu ad torturam dandam.& Doct.communiter sequūtur gl.ibi,& in l.maritus.ff.de quæst.licet sit tex.ibi contra gl.quæ videtur habere locum in crimine læsæ maiestatis,& non in aliis criminibus,vt voluerūt quidam,vt tenet Ioan.Fab.in rub. C. de quæst.Sed licet glo.sit communiter approbata, de quo per Ang. Aret.in tract.malefi.in versi.fama publica. versic. an vnum.& Paris de Puteo in tracta.syndi.& Hippoly.post Barto.& Alber. in l.maritus. & in l.j.§.idem Cornelio.de quæst.& Alber.in d.l.si quis.ad leg.Iul.maiest. & Barto.& Hippoli.in l.fin.ff.de quæst.tamen opi.Ioan. Fab. approbatur per ordinat.prædictam diui Ludo.de stylo.curiarum ne obiectum falsum confiteri,vel suam vexationē redimere cōpellatur,nisi aliæ præsumptiones, & leuia indicia cū illo cōcurrāt,ad discretionē iudicis:aliàs quis non potest quæstionari,& torqueri,nisi pręcedentibus indiciis,vel vno te-
4 ste de veritate cum adminiculis.† Tamen fallit in pluribus casibus,in quibus non præcedentibus indiciis proceditur ad quæst.quos vide per Fran.Brunum in tract. de indic. & tortu.ver.quintò principaliter queritur.& Hippo.de Mar-
5 si.in l.j.in prin.versi.scias temen.ff.de quæ.† Inter alios est vnus casus, quando accusatus fuit condemnatus propter

contumaciam,& defectum,& posteà intra annum, iuxta for
mam iuris vult purgare contumaciam. quòd potest,vt dixi
suprà in quæst.lxiiij.incip.sed quid si condemnatus.tūc po-
terit ad torturam absque aliis indiciis poni,secūdum Nico-
laum de Matth.quem sequitur Bal.in l.j.C.de hæred.instit.
& Hippol.vbi suprà.& in singu.cxvij.sed videtur hoc dictū
non esse verū,quia ob defectū & cōtumaciā non cōparendi
condēnari nō potuit,nisi iudici de delicto constitisset prius
per informationes,& clarè apparuisset,vt l.j.§.itē illud.& l.
necessarios.§.non alias.ff.ad Silla.dixi in d.q.lxiiij. & in §.*
in gl.* de iurisdi.omniū iudi.cū aliis infrà quæst.inci.& per
rationes allega.Si ergo de delicto apparet,non est opus nisi
affrontare sibi testes in informationibus nominatos.Et si
perseuerent in conspectu,& facie delati criminosi,etiā sem-
per negantis,non restat nisi eum condemnare,l.qui senten-
tiam.C.de pœnis.nisi saluando dictum eorum dicamus in-
formationes esse perditas,prout sæpè accidit, & sic nullas
existere probationes,aut indicia contra contumaces, tūc vi-
sa sententia, vel aresto cōdemnationis poterit poni ad tor-
turam & quæstionem:sed adhuc curia non debet ponere eū
ad quæstionem,sed ipso audito ordinare instigantem venire
facere testes quos producere voluerit, & pariter reum pro
suis iustificationibus.Et istud verius mihi videtur. Et licet
in pluribus casibus quis possit torqueri, sine indiciis, vt di-
6 ctum est: † tamen hoc videtur non habere locum in cleri-
co,contra quem non potest procedi ad torturam,existenti-
bus etiam quibuscunque indiciis, nisi clericus aliàs sit infa-
mis,vt tenet Abb.anti.in capi.grauis. de deposi.& sequitur
Abb.Sicu.in c.cum in contemplatione.de regu.iur.& Ioan.
de Ana.in c.j.de cleri.percus.& Alex.in additio.ad Bart. in
l.fi.ff.de quæst.versic.veniamus ad indicia. & Felin.in c.ve-
niens.de testib.& c.vniuersitatis.de senten.excommunic.&
Ias.in l.magistratibus.de iurisd.& in aliis locis per Hippol.
de Marsil.in singu.lv.allegat.& Aufreri.in repetit.cle. j.de
offic.ordina. in iij.regula,versicu.aduerte tamen ad vnum,
pro quo facit text.in d.l.milites.& ibi Bal.in vers.in text.ibi
personarum cōditio.& in l.diuo Marco.ff.de quæst.& Bar-
ba.in consil.xlvij.ver.& si quispiam.vol.j. & pro hoc text.in
l.omnes iudices.& ibi Barto.& Iaco.Rebuf.C.de decurio.
lib.x.cum aliis per nos allegat.in repeti.l.consentaneum. in
iiij.oppo.in fi.C.quomo.& quando iud.& signanter in cri-
mine læsæ maiestatis.l.nullus.& ibi omnes.C.ad legē Iuliā
maiest.vt dixi in tract.de sedit.in vij. præsuppositione. post
princ.Et ita in curia nostra seruat,& in clerico ordinat Ar-
chiepiscopum constituere duos ex dominis clericis cōsilia-
riis vicarios,qui ponunt visis indiciis ad quæstionem. Sed
illa iura de stylo curiarum Franciæ non seruantur, quia mi-
les Baro, & Comes,in delictis quæstionantur,vt habetur in
arestis recollectis per Galliaulā. quæ.xlv. & etiam per Au-
8 frer.in iiij.parte de arest.articu.xvj.† Tertiò,quod antequā
etiam præcedētibus indiciis possit poni ad torturam,requi-
ritur quòd testes fuerint producti parte citata, seu in eius
præsentia,nisi in informationibus,vt moris est,fuerint prius
examinati:aliàs tales testes non faciunt indicium,vt no.Bar.
in l.fin.de quæstionibus.& Salice.in l.fin.in fine.C.eodem.
nec cōualidatur etiā si fuerint posteà re producti,& affron-
tati: quia indicia superuenientia post torturam non iusti-
ficant confessionem metu torturæ præcedentis factam, vt
voluit gloss.quam sequuntur ibi Barto. Alber.& Hippolyt.
in l.maritus.ff.eod.& plenè Corne.in consi.cxxxiiij.in lite-
ra ... eod.volum.iiij.& Ang.Are.in d.tracta.malefi. loco su
prà alleg.& Hippol.de Mar.in l.quæstionis.versi.visis mo-
do,& Thomas Grammati.vol.vj.nu.vij.viij.ix.x.& xij.† Et
9 his habitis dico, quòd vbi quis fuit semel tortus, & nega-
uit,tūnc amplius torqueri non potest,quia indicia sunt pur
gata,vt tenent Cin.& Iacob.in d.l.fi.de quæstionib.& Hip-
pol.in l.j.in prin.vers.secundò debent iterū repet. post Alb.
ibi vbi mod... operæpretiū est videre.& in l.vnius.§. reus.&
10 ibi Barto.ff.eod.titul.† Licet Barto.dicat de consuetudine

hoc non obseruari,sed repeti indistinctè cum iudici vide-
tur.Et idem Bald.in l.ij.C.quod metus causa.& Salic.ij.C.
11 de custo.reorum.† Sed primum verius,quod tenet Bald.in
d.l.milites.versi.item quæro an semel tortus.& Rom.in cō-
si.clxvij.versi.debent enim indicia.& Bald.in tract.de or-
din.iudi.tit.vtrum quis sit ad tormenta sæpius repetendus.
quæ est quæstio xx.& in consi.cclxxvj.volu.j.& Ange.Are.
in d.tracta malefi.in verba.fama publica.q.ij. & iij. Rapha.
Cum.in consi.cxxxviij.& Bald. in l.ij.C. quorum appella.
non recip.vbi dixit,quòd etiam tormenta non plenè impo-
sita non possunt repeti,nisi ex nouis indiciis.& idem in l.j.
C.de confessis.& in c.j.§.iniuria.de pace iur.fir.& Bonifa-
cius de Vital.in trac.malefi. tit.quæ debent præcedere tor-
turam.versi.sed quid si præcedentibus indiciis.arg.l.boues.
§.hoc sermone.ff.de verbo.signif.& l.socius pro filia.ff.pro
socio.& Cæpo.in consi.lxviij.post princip.& Bal.in tracta.
de quæstio.versic.sed quid si sit semel habita quæst.qui tra-
ctatus secundum Augustinum in additio.ad Ange.Aret.in
d.tractat.malefic.in verb.fama publica.non fuit Din. nec
Bart.Bal.nec etiam Ange. Et hoc quando sufficienter fuit
tortus.& idem tenet Ludo.de Roma.in consi.cccclj.in fin.
12 incip. quædam mulier.† Nec pariter potest repeti,etiam v-
bi essent plura vehementissima indicia,vel probationes, ex
quibus posset sequi condemnatio,quia sunt purgata, vt te-
net Salicetus in l.ea quidem. C.de accusationibus. & in l si
qui adulterij. C. de adulter. & in dicta l. si quis.in vltim.
quæstion.ad leg.Iul.maiest.vbi dicit quod debet dari abo-
litio,hoc est circunduci processus,vel absolui ab instantia.
Et Alex.in d.§.reus.in ij.additio.ad Bar.dicēs hoc dictum.
esse bene notandum:quia ex quo nihil confessus est,censetur
purgatus,quasi puram veritatem dixisse videatur,vt d.l.edi
ctum.& ibi tenet gl.ij.quę alleg.Tullium in Topicis,quam
faciunt ibi singu. Alberic.de Rosa.& Hippoly. de Marsil.
col.ij.versic.Et teneas menti.vbi dicit Alberi. quod com-
muniter totus mūdus ita tenet, & seruat:licet aliqui volu-
rint secundum eum intelligere quando contra tortum pre-
cedebant solum indicia:secus vbi sunt plenæ probationes:
quia tunc tortura ipsum non purgaret à plurimis probatio
nibus.& ita videtur innuere gloss.in l.j. C.eodem titulo. in
verbo,inuidiosa.circa med.sed certè loquitur de tortura te
stium,& non criminosi.Ideo non bene secundū ipsum Alb.
ad propositum. vnde concludit, quod dici potest malefa-
ctorem per tormenta personæ suę esse purgatum:cum tor-
tura sibi repeti non possit,nisi nouis indiciis superuenien-
13 tibus,vt d.l.repeti.† Vnde vt ait Albe.fatuus est iudex,qui
malefactorem torquet super plenè probatis, sed solum su-
per aliis.Et idem dicit in rub.C.eo. ver.est etiam notandū.
vbi dicit,quòd iudex debet protestari, quod non intendit
eum torquere super probatis. Quinimo secundum An.in l.
& si certus.ff.ad Silla.talis iudex qui torsit,& posuit malefa
ctorem ad torturam super liquidè probatis tenetur in syn-
14 dicatu.† Sed Bar.tenet contrarium secundum Doct.in l.j.
in fi.C.de iura calum.quòd iudex potest quæ torquere,etiā
stantibus probationibus,vt si fateatur non possit appellare,
tanquam conuictus,& confessus,iuxta d.l.ij.quorum appel.
non recip.hoc mihi non dicit, sed solum quod peruenitur
ad quæstio.quando omnes aliæ probationes deficiunt:& sic
sentit contrarium,quòd stantibus probationibus nō perue-
niatur ad torturam:sed bene hoc tenet ibi Bald.Sed primū
tenet Iaco.de Bellouisu in tract.crimin.tit de quæst. versi.
& sic ex prædictis collige:vbi dicit,quòd beatus est homo,
qui se omnino tenere potuit in tormentis,quoniam absol-
uetur, & melior quam ante accusa.reputabitur, cum pro-
sperè & feliciter se purgauerit à sibi impositis,ar.auth. quo
modo opor.Episc.& cler.§.Si verò nemo accusauerit.Si ve
rò non se tenuerit,sed confessus fuerit,& in sua confessione
perseuerauerit,maledictus homo ille,vt ibi, & idem Paul.
de Castr.in l.si quis in hoc genus.C.de epis.& cler.& Ale.
in addi.j.ad Bart.in d.§.reus.Ang.siue Bal.in tract.de quæ.
versi.

versi.quod si aliquis dum est in tormentis. & Ioan. And. in d.c.cum in contemplatione. de re. iur. & Bal. in d.l.milites vers.Item quæro, quid de notorio, & idem in versi.an tot & talia possunt esse indicia. quamuis secundum eum tutius sit, si iudex extorqueat confessionem per torturam, vt l.si accepta.in fin.C.de malefi.& Math.quod Bonif.de Vita.vbi suprà ver.Et si confitebitur.intelligit, nisi post torturam perseueret in cõfessione, tunc debeat cõdemnari, vel si per alios testes cõuicatur, aliàs debet absolui, l.negantes.C.de actio. & oblig.& l.qui accusare.C.de eden.& l.j.§.præterea.ff.de
15 quæ.Et ista opin.seruatur.† Tamen vt infrà dicam, non debet tortus statim absolui. pro hoc text. in l. diuus. Ibi post prin.potes de modo pœnæ eius dissimulare &c. ff. de offi. præsid.quam facit ibi sing. Albe.dum text. dicit, dissimulare, & nõ absoluere. Quod facit secundum eum pro eo quod faciebat dominus Becarius de Becaria in regionibus suis. cum inquirebat contra aliquos, & non inueniebat eos culpabiles: statim enim eos non absoluebat, ne fortè præiudicaret accusare & probare delictũ volẽtibus, sed super sedebat, & dissimulabat, vt ibi dicit tex.& si.regiminis sui faciebat absolutiones.& istam partem tenet sing.Hippol.de Marsi.in d.l. repeti.versi.quæro vlterius quando reus fuit tortus sufficien
16 ter.† Vbi dicit, quòd communis practica totius Italiæ apud peritos ius dicentes est, quòd in tali casu accipiuntur fideiussores à reo de se præsentando ad mandatum curiæ, & ipsum pro illo tunc elargiuntur.& Paris de Puteo. in tract.syndi. ver.& licet Bar.& idem Hippol.in d.l.edictum.versi.& teneas menti vnum.& Ange. Are.in dicto tracta.malefi.in gl. comparẽt dicti inquisiti.& Cæpol.in consi.xxxij.incipien. quidam rustici.ver.circa tertium dubium. pro quo est bon. tex.in d.l.qui sententiã.C. de pœnis.vbi licet quis non fuerit confessus crimen, tamẽ si de eodem fuerit superatus testibus, potest cõdẽnari absque aliqua quæstione, & tortura, licet possit appellare.& ita tenẽt ibi Do. & Bar. in c.ad nostrã.circa.fi.& ibi Fel.de probat.& Pet.Iac.in tit.interlocuto.pro tormentis.§.sententia pro reo.in fin.& Card. Alex.in c.j.§.publici latrones.de pace tenẽ. & dixi in §.xxiiij. in vlti.glo.fin.de iurisd.omn.iudicum.vbi allego Hippo.de Marsi. in sing.cviij. ita tenere.& hanc sententiam, quod sit relaxandus tenuit Iaco. de Rauen. in tracta.trinita.titu. de quæstio. & tortura. & Albe. de Candi. in tracta. de quæst. versi.quæro an possit repeti. & Alexan. consi.v. & Rapha. Comens.in consi. cxxxviij. & ita pluries conclusum fuit in curia, & etiam in magno Regio consil. contra les Billandes de Lugduno, contra Petr.Barrier, notarium etiam Lugdunẽ.& idem Bald.in dicto cap.j.§.iniuria. versi. vtrum semel tortus.de pace iura. fir. & in tracta. suo de ordi.iudic.quę.
17 xxiij.tit.an plena probatione posset quis torqueri.† Et sic tenẽt Docto.quòd si post plenam probationem quis torqueatur, & nihil fateatur, quòd debeat relaxari, nisi superueniãt noua indicia euidentiora primis: licet Alexan.in addition. ij.ad Bartolum in dicto §. reus. in fin. velit, quod non obstante tortura debet condemnari. pro hoc alleg. dictam l. qui sententiam & ibi per eum dicta in additionibus ad Baldum vbi nihil dicit, nec Bald.nec text. hoc dicit, sed solum, quòd potest quis puniri ex probationibus veris, licet non fuerit confessus: quia est conuictus, vel etiam ex confessione sua, & non dicit tortum, & quæstionatum, negasse, & condemnandum esse.facit Deci.s. Bal.in l.ij.& in l.milites.C.de quæst.& clarius in l.fin.vers.modo reuoco in dubium.C.de probat.sequendo Nicol. de Monte voleno, quando indicia nõ sunt ita indubitata, nec à lege sunt approbata, quod tunc secus, vt in sequen.quæstio.dicam: sed solum sunt iudicis religionis commissa: tamen simul collecta indicant indubitanter veritatem, vt est exemplum in confessione per tormenta extorta, quæ non per se, sed cum perseuerentia, vel fama, vel facti verisimilitudine, vel aliis adminiculis indubitanter indicat veritatem, l. sancimus.& d.l.qui sententiam.C.de pœn. & l.j.§. diuus. ff. de quęst. Ex quibus verbis colligit Baldus quod nihil prodest confitenti in tortura reuocare postea confessionem, si contra se sunt talia indicia, quæ coniuncta cum cõfessione, quamquam extorta per tormenta, inducunt indubitanter veritatem, nisi reuocans probaret contrarium per alia indicia contraria. Et ibi ipsum refert, & sequitur Pau.& Franc.Brunus in d.tracta. de indicijs, & tortura. versi. secundò quero quid sit indicium.& Hippol. vbi suprà Ias.in d.l.magistrat.& hoc per gl. in l. capite quinto. ff. ad leg. Iul.de adul.& Fel.in c.olim.in viij. fallen. de rescrip. qui allegat Tidarum in suo dialogo de testium varietate.cap. vj. de confessione extra iudicium. inci.dic valde quæso quid credis.vbi amplè vide. & Hippo. de Marsil.in sua praxi.§. quoniam. nu.xxxviij.quod tamen intelligunt, quando sunt plura indicia valde proxima vero facto: sicut est vnus testis de veritate facti, & duo testes de confessione extraiudiciali facta per delinquentem, cum confessione extorta per torturam: & sic pro pręcedentibus legitimis indiciis, quamuis postea confessio talis extorta & reuocata sit, posset sequi condemnatio, secundum ipsos, &c.
18 † Et quanquam eorum authoritas sit magna, tamen nulli nõ patet, per superius adducta satis esse responsum, ex quo est confessio metu tormentorum facta, si non perseuerauerit, non potest secundum communem opi.condemnari, d. l.ij.de cust.reo.licet possit iterum, & iterum quæstionari, & ad torturam poni, vt in aliqua ipsarum perseuerent, vt dictum est. Et ita sentit Bal.in l.vna.in iij.oppo.C.de confessis, dum dicit, præsertim si perseuerauerit, &c. Et Bonifa. de Vitali, vt supra dictum est, & Albe.in l.indicia.ver. sunt ergo quædam.C.de rei vendi.quia poni non debet ad quæstionem, nisi præcedentibus indiciis, d.l.fi.de quæstio.ergo si non perseuerauerit, haberi debet pro non habita. Quare si sit ter tortus, & non perseueret, eum condemnare non habet apparentiam, cum ipsa tortura non fiat sine membrorum dissolutione, quæ est grauior vtriusque manus abscisione, vt dicit textus in authentic. vt nulli iudici.§.qui verò nos oportet, & quæstio est res fragilis, & periculosa: & quæ veritatem falsat. vt inquit in l. prima. §. quæstio. vt
19 ibi Doctor. ff. de quæstionibus. † Sed quid si confessus fuit in tortura, postea negat ea quæ confessus est, & non perseuerat in confessione, an possit quæstio sibi repeti sine nouis indiciis. Et conclusum fuit pluries quòd sic, sequendo opinion. Barto.in l.vnius. §.j.versicul. quæro dicitur hic ff.de quæ.& Bal.in l.in bonæ. in fine. versiculo item quæro de confessione. C. de rebus credit. & quos sequitur Hippoly de Marsi.in l. repetitionib. versiculo stante ergo hac cõclusione.& versiculo liij.visis.ff.de quæstionibus & Sali. post Baldus in l.ij.in quęstione.penulti. C. de custo. reo.& Ale.in consil.v. versiculo. nec ad hoc obstat.volumin. j.& Paris de Puteo, in suo tracta.syndic.in verb.tortura.capit. viso de repetiti.torti semper in negatione perseuerantis. tenet quod propter variationem possit sæpè & sæpius repeti. & intellige secundum ipsum.& Doctores vsque ad tertiam vicem, vbi etiam ponit duos casus in quibus ita seruauit.& idem dicit Ange. Are.in tracta malefi.in verb. fama publica.in versiculo nonò quæro. ibi, ex quo pulchram & salubrem capias cautelam. & Franc. Brunus in tract. suo de indiciis & tortura. versiculo mihi autem in tanta variatione
20 videtur.† Et intellige secundum Doct. suprà allegationib. quòd possit repeti vsque ad tertiam vicem, vt sciatur veritas. Et ita seruatum fuit in curia contra Heliotum de Chiual de Riberaco appellantem à iudice de Riberaco, & Seneschallo Petragorien.qui trina vice ob variationem fuit sine nouis indicis positus in tortura, quia in tortura confitebatur, sed postea in crastinum negabat, dicendo formidine
21 tormentorum confessum fuisse. † Quinimo secundum Romanum in consilio viij.propter mendacium potest quis poni ad torturam: qui allegat Bartolum ita tenere in l.fina.ff.de quæstionibus.per l.vnius.§. testes eodem ti. per cap.literas. de pręsum.& Franc. Brunus in d.tracta.ver.quæro an men-

dacium.& Hippol.in dicta l.repeti.num.vj.& hoc propter exemplum,& consequentiam. Nam quilibet tortus fateretur in tortura, & extra torturam negaret,& sic liberaretur. Ideo potest poni iterum ad torturam,vt dictum est. Etsi sic variat,debet elargiri,& non statim absolui. Vnde curia con sueuit ordinare quod fiet amplior inquisitio super delicto intra tempus,& interim aliquando elargat prisonerium,faciendo penes graffarium summisiones. Et ista opinio benignior est,quæ in pœnis amplecti debet, regula pœnis. de regu.iur.lib.vj.

SVMMAE.

3 *Indicia plura vehementissima an habeāt vim probationis ad condemnationem,vel torturam?& nu.2.3.5.6.*
4 *Indicium duplex,vehemens,& non vehemens.*
7 *Homicidium si quis se defendendo commisisse fateatur,an debeat torqueri?& nu.12,13.14.15.16.*
8 *Delictum esse commissum debet prius iudici constare.*
6 *Iudex qui confitentem ad mortem damnauit, debet mori,si occisus nemo erat.*
10 *Confitens se occidisse,& in mare hominem proiecisse, qualiter puniatur,si de occiso aliter non constet.*
17 *Defendendo se homicidium commisisse dicēs,quomodo id probet.*

Quæstio CLXIIII.

Alia insuper orta fuit quæstio,an ex pluribus indiciis,coniecturis,& præsumptionibus vehementissimis & indubitatis, possit resultare plena delicti probatio,ex qua possit ad mortem fieri condēnatio,vel mitius puniri:& quando ex confessione,qua quis confitetur homicidium ad sui defensionem fecisse,constito de casu.

DECISIO CLXIIII.

1 VIDETVR † quod non, quia in criminibus & delictis probationes debent esse luce meridiana clariores,l.sciant cuncti.C.de probat.vbi glo.quam ibi sequitur Paul.de Castr.ponit hāc regu.& Hippol.de Marsil.in l.repeti.versicu. videamus ergo.ff.de quæstio.& Ioan.de Imo.in l.fin.ver.circa.ff.de hæredib.instit.vbi ita tenet in tribus quæsti.saltem quod debet poni ad torturam,vt habeatur eius confessio, aliàs nō esset tutum condemnare ex præsumptionibus & indiciis.l.absentem.in princip.ff. de pœnis.& Albe.de Gandi. in tract.malefic.titu.de præsump.& indiciis indubitatis,in j.quæst.vbi dicit,quod omnes Docto.Bononienses tempore suo † con
2 cluserunt quod ex indiciis indubitatis non possit sequi condemnatio. Et ita vidit practicari, quod talia indicia quantūcunque vrgentia non sufficiunt ad condemnationem pœnæ corporalis,sed solum pecuniariæ. Et ita consuluit Alexand. in consilio cxvj.in fin.volu.iij.& in consi.xv.versic.secundò quia.volumi.j.& Pau.de Castro in consilio cxcvij.incipien. visa inquisitione.ix.& Ang.in l.ij.ff.de fur.& Cæpol. in cōsilio vj.incipien.veritas.& Matthæ.de Mat.in suo singular. cxix.incipien.not. quod præsumptio: nisi talis præsumptio esset approbata à iure.& hanc sequi videtur Ias.in l.j.versi.j. ex regula.& in l.non hoc.versi.ista limitatio à multo magis C.vnde legitimi.& Oldra.consi.cxcij.incip.viso diligenter processu.vbi facit mentionem de lege Montepessulani, secundum quam extranei & ignoti non admittuntur in testes: quod est consonum iuri l.scimus.§. quod si ignarus. & ibi gloss.& Doctor.ff.de iure deliberan. & sic seruatur in hoc regno,vt per Old.Lud.xij.& idē tenet Cæpo.in cōsi.xxxij. col.vj.ver.præterea illa regula,& Rom.cōsi.cccclj. incipiē.
3 quædā mulier.† Contrariū tenet Bar.in l.licet Imperator. ff.de leg.j.& Sali.in l.ea quidem.C.de accus.& in l.si qui.de adulteriis,vbi est bonus tex.C.de adult.& in l.iij.ad leg. Iuliā maiest.& plenè d.l.sciant.per illū tex.vbi ponit exēplum de duobus rixantibus,dū tamen indicia sint indubitata,& luce clariora, per illum text.& quod probabilior non possit de contrario persuaderi,vel suspicari. Et idem Bal.& Paul. post Nico.de Matth.in l.fi.de proba.tenet Io.de Ana.in cō
4 sil.xlix.& ibi Ludo.Bolog.in addi.†& istud dicitur plenū, & indubitatum indicium,vt dicit Bal.in dicta l.ea quidem. versicu.indicium est duplex.de accusatio.aliud est semiplenum seu dubitatum.& idem in rubric.C.de proba.& sic etiā secundum eum adminiculum etiam est duplex, vehemens scilicet,& non vehemens:ac pariter præsumptio & suscicio: necnon coniectura,& in l.fin.C.famil.erciscun. & Ioannes Calder.in repetitio.cap.vestra.de cohabita.cleric.& mulie. & Alber.in l.siue possidetis.versicul.tertium ad quod. C.de probationibus.Et est etiam inter præsumptiones & indicia differentia,de quo per Baldum in l.ij.in princip.versicu.extra quæro hic.ff.de excusatio.tuto. Et etiam argumentum, quia illa dicitur euidens probatio,quæ resultat ex pluribus coniecturis,vt dicit textus.in l.si quis locuples.ff.de manu. testamen.& ibi Aene.de Plumbino, & ibi dixi in addition. ad eum.accedat text.in l.indicia.C.de rei vendicat.& gloss. in cap.tertio loco.de probatio.& text.cum gloss.in l.si creditor.C.de pignor.action.& in l.si tutor.C.de pericu. tuto. & in l.instrumenta.C.de probatio.& tenet Frāciscus Curt. in consilio lxxvij.versi.j.Tertia conclusio.qui alleg.gloss.in d.l.ij.in princip.de excusat.tutor.in verb.legitimis.& idem Bald.in l.quicunque.versicul.octauo not.C.de seruis fugit. vbi dicit,quod in secretis delictis, tractatibus, & consiliis probationis difficultatem peruenitur ad torturam:& quandoque ad condemnationem,& absolutionem ex solis indiciis,si sunt ita certa,quod vix denegare sufficiat.d.l.ij. de excusa.tuto.per Din.in l.milites.C.de quæst.& secreta delicta sunt furtum,adulterium,& similia,vt not.Hostiē.in summa de filiis presbyt.§.j.circa medium,qui allegat pulcherrimū tex.in l.non omnes.§.à Barbaris.ibi,quod enim liquidò probari non potest,argumentis probatum.ff.de re milita.quem refert & sequitur Alberic.in suo dictio.in verbo Argumē. j.indicia.& in d.l.indicia.post princip.de rei vend.ita quòd pro adult.potest dari pugna,& probari per pugnam, prout factum fuit contra Ioann.de Caronge,vt refert Gallus, & Aufre.in arestis.Sed pro furto non datur pugna in hoc regno,nec pro alio delicto,secundum Ioan.Fab.in §.per contrarium,institu.de hæredi.quæ ab intesta.deferunt. Et istam partem tenet Alexan.in consil.xv.ver.secundò quia.cū seq. vol.j.& Abb.Sicul.in consi.cxiij.& Ludo.Bolog.in suis primis interpreta.in l.cum probatio.ff.de proba.& Spec.& ibi Ioan.in addit.titu.de probatio.§.fi.versi.xxx. tamen secundum Ioan.And.tutius erit extorquere confessionem à reo per torturam accedat text.in cap.afferte.& cap. quia verisimile.& ibi Felin.in vlti.nota.de præsumpt. & tenet Bartol. in l.j.ff.de furt.& Ange.Aret.in tractat.malefi.in glo. comparuerunt dicti inquisiti,& totum negarunt.versic.& quòd dixi,& Francisc.Brunus in tractatu de indiciis & tortu.in iiij.princi.quæst.vbi etiam ponit plura exempla de indiciis indubitatis,& tenet Bal.in l.excipiuntur.quem ibi sequitur
5 Roma.ff.ad Sillania.† vbi singulariter dicit quòd ex pluribus indiciis resultat plena probatio ad condemnationē capitalem,etiam contra impuberem.& ibi Bal.in l.nō est verisimile.ff.quod metus causa.& in d.l.milites. C.de quæsti.licet dicat ꝙ tutius sit habere confessionem delati per quæstionem,sequendo Ioan. And.& idem Fran.Brunus, vbi supra,vers.notandum.& idem dicit Bal.in tract.de ordin.iudic.titu.de quæstio.circa materiam probationis, quæstion. xvij.inci.vtrum ex dicto vnius testis,& idem Ioan.de Imo. vt suprà in j.parte dixi.& idem Bald.in l.si quis ex argentariis.§.j.versic.quid enim.ff.de edend.& hoc fauore publico institutum est,ne facultas probandi restringatur,secundum Bald.post Dinum in l.spadonem.§.qui iura.ff.de excusa.tutor.& Ias.in authen.si verò contigerit.in iij.nota. C.de iudi.& in l.admonendi.ver.visis & plenè examinatis. ff.de iureiurand.& consuluit Alexā.in consil.xj.incipien.sentio in dubium reuocari.volu.iiij.& prædictam opin.tenet Abbas Sicul.in cap.accedens.de accusatio.& pro hac parte bonus text.in capi.pro humani.de homicid.lib.vj.in fin.dum dicit probabilius constiterit argumentis.& Felin. in capi.afferte.

te.versiculo quartò limita.& Albericus in rubr.C.de quæstionibus,& in l.edict.ff.eod. & Baldus in consi.cxxij.incip. proponitur.lib.j.& ideo singu.dicit Bal.in rubr.de controuer.inuesti.versi.ex his concluditur,quod iudex ex diuersis animi motibus,&ex variis suggestionibus partium,testium, & instrumentorum quandoque deuenit ad vnum animi finalem conceptum,non indigentem iuramenti adminiculo: quod dictum reputat singulare And.Barb.in consi.vij.vol. ij.& istud dicitur argumentum secundum Bal.in d.l.ea quidem.versicu.argumentum autem. & pro hoc dicto videtur text.in cap.præterea.ibi,etenim circunspectus iudex atque discretus motū animi sui ex argumentis & testimoniis, quæ rei aptiora esse comperierit,confirmabit.de resti. Secundū hanc partem latum fuit arestum iij. die Februarij. Anno 1519.contra quendam nomine Garreau loci de Burgo,contra quem erant indubitata indicia de prædatione piratica cuiusdam nauis Britonicæ, & homicidio hominum in eadem existentium,& etiam ratione fugæ, & confessionis extraiudicialis aliorum homicidiorum per ipsum perpetratorum, licet de illis gratiam & remissionem obtinuisset: quæ tamen aggrauant secundum Bartol.in l.si cui.ff.de accus.& sic in homine consueto talia facere.vnde ex illis indiciis tam indubitatis potest procedi ad condemnationem, secundum Roman. in l. j. §. hoc rescriptum.aliàs si quis in villa.ff.ad villa.ff.ad silla. & per Doctor. infrà alleg. in sequent. quæstion. & faciunt quæ dixi suprà proxima quæst. in fin. & pariter iudicatum fuit contra Ioann.Lauau, dictū Lasne,appellantem à Seneschallo Petrago. & procuratorē iurisdictionis Montis regalis,latum mense Decembri, An-
6 no.1529.† Quid dicendum?& videtur quod non debet puniri vera pœna delicti, sed alia mitiori arbitrio iudicantis, quando ex indiciis & præsumptionibus vehementissimis,etiam indubitatis, venit condemnandus, vt voluit Bald. & Doctor.Modern.in l.eius.§.j.ff.de testament.& ibi Francisc.de Aret.versicul.tertio dicit.& Andr. Barbat.consilio lxij.versicul.& quidam.Bald.volumin.j.& Ioann.de Imol. Cardinal.& Felin.post Abb.Sicul.in dict.cap.afferte.versicu.quartò.tex.& Docto.suprà.in j parte allegati, & Innoc. in ca.sicut.de simo.& Pau.de Cast. in dicto consil. cxvij. & singulariter Abbat.in capitul.auditis.versi.sed contra prædicta.& ibi Felin.de præscript.& Innoc.in capitu.quia versi simile.circa finem.& quem ibi sequitur Abba.Sicul.de præsumptioni.& Albe.in l.incidia.versic.Innoc.etiam dicit.C. de rei vendica & Abb.Sicul.in ca.tertio loco. versicul.vltimo nota,& ibi Felin. de probationi. Hippoly. de Marsil.in d.l.repeti.versic.& pro supradicta opinio. & versi. quæ autem sint indicia indubitata. & Francisc. Brunus in suo tractatu de tortura.in iiij.princip.quæstion.versicul. aduertendum tamen est.quamuis in hoc videatur esse dubium, quando sunt plura vehementissima indicia & indubitata, vt suprà dictum est in secunda parte, quod relinquendum dico
7 esse arbitrio iudicantium.†Sed maius atque etiam maius videtur esse dubium, quando quis probat vel confitetur ho-
8 micidium ad sui defensionē fecisse, †de quo delicto debet iudici prius cōstare,d.l.j.§.item illud.& l.necessarios.§.non aliàs.ff.ad Sillania.vt supra dictum est,& etiam de omni alio delicto,vel furto. de quo quis venit puniendus per illa iura, vt tenēt Docto.insuper Bal.Pau.de Cast. Cæpol.Veronēt. & Moder.in authē.sed nouo iure.C.de seruis fugiti.& Pau. de Cast.consil. cccxxx.incipien. si iste inquisitus fuisset.vol. nouo.& Ange. Aret.in tract.maleficio.in verbo & veste.col. v.versicul.quod si quis confitetur.de quo per Hippoly. de Marsi. in l. prima in princip. versicul. ego autem dico.ff. de questio.& per Iason.in lege error.versic.adde quod vult
9 not.Angel.C.de iuris & facti ignorantia.†Quare si quis confiteatur se occidisse talem hominem,& ipsum confitentem iudex de capitari fecerit, & postea occisor reperiatur,quod ipse debet mori,nec punitionem alterius liberatur,per text. singula.in leg. qui seruum. in princip. & ibi Bald. & Iacobus de sancto Georgio. ff.de interrogat.actio & Ias. in d.l. error.cum aliis per eum allegatis.& Alexan.in addi.ad Bartol.in d.l.qui seruum. & ista fuit opin.Hippol.consi.vij.nu. ij.& consi.xxxv.nume.iiij.& consi.xl.nume.vj.& consi.xlix. nume.xj.& consil. liij num.iij.& consil lxxvj.nume.iiij.vol. j.in omnibus locis per eadem verba alleg.Bald. in addition. Specul.tit. de sententiis. in fin.q. versic. tuus fuit confessus, contrarium, & non sufficere constare iudici de delicto per
10 confessionem rei tantum:† vbi ponit exemplum de reo confitente hominem se occidisse,& postea illum,seu corpus suum in mare proiecisse, quod tunc si non constat de corpore mortuo, saltem per famam, per quam potest probari mors,l.siquidē.C.solut.matri.& alibi dixi.Vnde non debet puniri ex tali confessione de homicidio. sed Alex. in consi. xix. incip. circa primum & tertium dubium. lib. vij. quod est singulare, videtur innuere contrarium,maximè ad excusationem cōsultoris, aut iudicis iudicātis ex cōfessione rei delati absque probatione delati, vt non teneatur in syndicatu.Et quod sola confessione rei possit,& debeat condemnari ad mortem, tenet Ang.in l. j. §.fin.per illum text.ff. si pars hæred.peta.quem ibi sequitur Pau.de Cast.idem Barto.in l. Aurelius.§.idem quęsiit.de liber leg. quia talis confessio qualificata potest scindi & diuidi,& cum sequitur Bal. & Docto.in l.vna. C. de confes.& Bal.in l.si quidem. C. de except.& singu.Francisc.de Aret.post Bald.& Imo.in l. decem.ff.de verbo.oblig.alleg.bonum tex. pro opin.Bar.in l. vis eius.C.de proba & hanc sequuntur Ang.Ioan.de Imo. & Rom.in l.j.§.si quis simpliciter.ff.de verbo oblig.& idem Ab. Sic. in c.cum venissent.de instit. & in c.bonæ. in ij. de postu.præla.post.Ant.de Butr.ibi.& Zabarel.in c.ex parte de cani.de rescrip.& Ang.Aret. in tracta. malefic.in verbo & se defendendo, & latius in vers. comparent dicti inquisiti,& partim negant, & partim confitentur,post princ.vbi dixit opi.Bar.seruari in practi.& plures ex dominis tāquam corrophio adhærebant illi. Et secundum istam partem dicebāt fuisse pluries per curiam iudicatum.& idem tenet Bal. in l.si præsidi. per illum text. C. de dona.ante nup. & est ratio secundum eum,& Bart. & Doct.suprà alleg.quia lex separat & diuidit istam confessionem,præsumendo dolum in homicidio.l.j.C.de sicar. & l.si non conuitij C.de iniur.secus est in separatione hominis,vt ibi per eum, & sic ad mortem.& idem tenet Barba.in d.§.si quis simpliciter.ver.vlterius circa hoc. & idem in consi. xl. vers. præterea accedat. vol. iij. & præcipuè quando est præsumptio aliqua contra confitentem. & latius in consi. liij.vers.& cum allegatur doctrina Bar. eo.vol. & Floren. de sancto Pet.in l.cum de indebito nu.vj.ff.de proba. & Alex.in d. §. si quis simpliciter. & Bal.in consi.ccxlv.inci.quidam Massiolus.& idem Lanfran.de Oria. in c. quoniam contra falsam. de probatio. & quamuis ista opinio Bart. sit communis,tamen contrarium tenuit Abb.Sicu. in d. c. auditis.ver. sed contra prædicta. quia talis confessio non debet scindi,cum sit pręsumpta probatio,sicut quando homicidium punitur ex indiciis & pręsumptionibus, vt dictum est. & hanc opinio. Abb. quam Doct. appellant limitationem,sequuntur Feli.in d. cap.auditis.versi.obstat.secundum dictum Bart.& latius in ca. significasti, versic. secunda conclusio.de homici. & in c.cum venerabilis.versicul.secundò not.de excep.& Iac.de sanct. Georg.in l.nec codicillos. C.de codicil.& Hippo.de Marsil.in d.l.repeti.versi.quartus casus.& in sing.clxxxv.& singula. Tho.Fer. caute.v.incip quotidie accidit. vbi allegat Bertachinū in suo repertorio,in versic.confessio quòd ad defensionem & etiam in vers.inquisitus respondit quòd oc-
11 cidit &c. ita tenere. vbi idem Tho.Ferra.†vult etiam plus, quod talis confitens ad sui defensionem fecisse homicidiū, non debet ad torturam poni. & hoc amplè nititur probare. de quo infrà dicā, & limitationē Abb. sequitur. And. Alciat.in d.§.si quis simpliciter. ver. sed quid si dicat, vide ibi, Galiaula,&idē Frācis.de Cur.in d.l j.§.si pars hęred.peta.in

additio.ad Paul.& Iaſ.in l.vt vim .ff.de iure,dicens, quod ſi
hęc limitatio eſſet vera,eſt ſingularis,quæ aliàs fecit ſibi in
praxi magnum honorem.& idem tenet ibi Claudi.de Fa-
cello,& decius nume.xx.remittens ſe ad per eum dicta in
d.c.cum venerabilis.de exceptio.& Hippoly.Marſil. conſi.
liij.nume.xxxvij.vol.j.cum aliis per eum allegatis.& in ſua
praxi.§.poſtquam.numero xxiij.cum ſequen.& §.ſecunda
quæſt.numero xiij.& de Neuizan.in ſylua nupt.verſicu.&
propterea infert.& Thomas Gra.voto.ij.& Matth. de Af-
flict.in conſtitutio Neapol.& Alex.in l.non ſolum. §. ſcien-
dum.ff.de noui.ope.nuntia.licet non auſus fuerit decidere.
& idem Feli.in d.c. auditis.ſuprà alleg.vbi tacitus tranſit
propter honeſtatem clericalem,& quia agitur de vita ho-
minis,licet ſecundum eum multa ſint, quæ adduci poſſunt
contra Abb.cuius opinionem multum impugnat Bartho.
Soci.in l.non vtique.verſicu.vnum tamen notabit.ff. de ex-
cept.dicens eam non eſſe veram, vt ibi per eum. Sed De-
cius in dicto cap.cum venerabilis.verſicu.& retenta iſta li-
mitatione.ſaluat Abba.& reſpondet omnibus motiuis per
Socin.adductis.& tamen in fin.concludit opin. Abba.poſſe.
habere locum, quando inquiſitus prius fatetur vnico ver-
bo homicidium feciſſe ad eius defenſionem,& in eodem
contractu verborum,quod non puniatur vera pœna,ſed mi
tiori. Et alia opinio Barto.procedere videtur, quãdo prius
explicitè non fatetur,vel fatetur homicidium,& poſtea ad-
dit ſe feciſſe illud ad eius defenſionem, tunc punitur ex illa
confeſſione,argumen.cap.præterea.in ij. de tranſactio.& i-
dem tenuerant Bald.in l.decem.& Angel.in conſilio xxvij.
incipien.quidam victor.& Barto.in conſilio ccxxviij.incip.
Catherina accuſauit Ritam.& Roman.in conſi.clxvij.inci-
pien. Anton.accuſatus.verſicu.quarto.& verſicu. præmiſſa
autem confirmantur. Et idem Iacob. Rebuf.in l.rura. in vl-
tima quæſtio.C.de omni agro deſerto.libr.xj.& etiam Bal.
in dicta l.nec codicillos.& Alexand.in conſil.j.verſicu.po-
ſito autem quod dictæ confeſſiones.libro iij.& Salicet.in l.
vna.C.de confeſſis.in iiij.oppoſitione. Et ita Docto. com-
12 muniter concludunt,† quia ſi ob metum probationum fa-
ctarum.vel fiendarum cõfeſſus fuerit feciſſe homicidium ad
defenſionem,tunc debet puniri capitaliter,niſi probet qua-
litatẽ defenſionis. Et pro dicta diſtinctione videtur gloſſa
in cap.fin.in verbo,confeſſi.quam ibi ſequitur Cardin. A-
lexan.xxiiij.diſtinctio.& tenet ſingul.Socin.in l.j.ff.de vul-
gar.& pupillar.quamuis ſecundum eum non ſit tutum, licet
13 in fin.commendet opi. Abb.† Vnde ex prædictis videntur
tres caſus pro opin.concordandis,diſtinguẽdi.Primò quòd
ſi accuſatus,vel inquiſitus ab initio confeſſus fuerit ſimpli-
citer homicidium commiſiſſe,& poſtea ante condemnatio-
nem dixerit illud ad ſui defenſionem feciſſe,quod poteſt fa
cere.text eſt ſingul.in l.ſi filius.§.exceptionibus.ff.de inter-
rog.action.quem ad hoc allegat ſingul. Alexan.in addit.ad
Barto.in d.l.cum de indebito.in princip.tenet Bal.in c.j.§.
item ſi vaſallus.de controuer.inueſtitu.& Felin.in c.cum di
lecti.in prin.de accuſatio.quia licet quis confeſſionem ſuã
ſemel ad commodum aduerſarij factam non poſſit perime-
re,tamen declarare,vel limitare poteſt,dicto c.cum dilecti.
& eſt ratio ſecundum Ioan.And.in regula,nullus pluribus.
quem ibi vide.Sed hoc pro nunc non decido,quia commu-
niter Docto.videntur contrarium tenere, confeſſum crimẽ
poſſe reuocare confeſionem,vt Anchar.conſil.xxiij.incipi.
viſa inquiſitione formata contra Philip.licet ſecũdum eum
in hoc iudices ſe reddãt difficiles & rigoroſos:cum aliis per
Thomam Grã.voto vij.nu.iiij.alleg.vnde poſt talem cõfeſ-
ſionem confitens ſolet dare extenuationem ad ſuam confeſ
ſionem factam,& hoc tã de iure,quàm ordinationibus Re-
gis. Aliud,eſt in confeſsione alia, quam quis fecit,quia ius
acquiſitum eſt aduerſario qui in ea conſenſit. Aliud verò in
negatione,ex qua non eſt acquiſitum ius aduerſario,quia in
ea non conſenſit.& idem Ioan.Fab.Bald.& Paul.de Caſt.
in authen.contra qui propriam.C.de non numera. pecu.&
dixi ſuprà in quæſt.xliij.incip.ſuper cuiuſqui dem areſti exe
14 cutione.& Bald.in l.ij.ante finem.C.de cuſto.reo. † Secun-
dò,aut à principio negat, & poſtea addit metu probationũ
factarum feciſſe ad ſui tutelam & defenſionem corporis.
quod etiam poteſt proponere,vt voluit Bart.in dicta l.cum
de indebito.& ibi Floria.de ſancto Georg.& tenent Bald.
Franciſ.de Are.in d.l.decem.& Bal.in l.ſi quidem.C.de ex-
ceptio. Barto.Bald.& Salicet.Pau.de Caſt.& Alberi.in di-
cta authen.contra qui propriam.de non nume.pecu.& ple-
nè Luc.de Penna in l.profeſſio & deſiderium.verſicu.accu-
ſatus.C.de munerib.patri.lib.x.& Iaſ.in l.j.verſicu.quid in
criminalibus.C.de furt.& idem Abb.Sicul.in c.is qui.de ſo
lutio.& Bald.in tractatu ſuo iudicio.titu. de quæſtion. circa
materiam probationis.quæſtion.xv.in vltima quæſtione.&
Decius in l.nemo.ff.de regu.iuris.& Ioann.de Anania.in d.
c.cum dilecti.verſicu.& ſic facit ad queſtionem illam.de ac-
cuſation.& Felin.verſicul.nota.viij.ibi,& ſic facit. pro quo
alleg. Docto.text.in l.electio.§.neque hæredi.ff. de noxali.
& in l.ij.§.ſi verò falſo.ff.ſi ex noxal.cauſa aga.& idem Al-
be.poſt Guido.de Suza.in l.proinde.§.ſi quis hominem. ff.
ad leg. Aquiliam.licet Ioan. And.in hoc voluerit contrariũ
in dicta regula,nullus pluribus.in mercur.de regul.iur.libro
vj.quem ſequitur Paul.de Caſtro in l.nemo. ff.de exceptio.
& idem Paul.conſi.x.verſic.& ideo in quæſtione.vol.nouo.
tamen primum tenet Bartholo.Socin.ibi,quod eſt commu
nius.& idem Din.in dicta regula,nullus.& in l.in laqueum.
quem ibi ſequuntur Guido de Suza.& Alber.ff. de acquir.
rerum domin.& Felin.in cap.paſtoralis.verſic.v.in medio.
verſicul.circa dicta Abb.de exceptio.& Paul. de Caſtro in
conſilio x.incipien.in caſu præſenti,ſi quæritur.volu.nouo.
& Maſue.in titu.de probatio.verſi.item ſi accuſatus. Et pro
hac deciſione eſt textus in l.vnius.§.fin.ibi,quamuis defen-
ſionem quocunque tempore poſtulante reo negari non o-
portet.ff.de quæſtionib.dum tamen ante ſententiam,ſecun-
dum gloſſam ibi,in verſicul.quocunque.& ibi Hippolyt.de
Marſi.& Thom.Gramma.voto.ij.nume.xiij.& in iſtis duo-
bus caſibus, niſi probet qualitatem defenſionis propoſitæ,
tunc ſecundum Bartol.& communem ſententiam Doctor.
debet mori,quia eſt præſumendum, quod mortis cauſa fu-
giẽdæ,vel ab aliquo conſultus fuit motus ad hoc allegandũ.
15 † Aut ab initio vnico verbo,ſeu in eodem conſtructu ver-
borum dicit ſe homicidium ad ſui defenſionẽ feciſſe: quod
tutius eſt,ſecundum Maſue.vbi ſuprà,iſtud ſimul propone-
re,& tunc ſecundum Abbat.Sicu.& Doct.ſuprà allega.non
debet mori,ſed mitius arbitrio iudicãtiũ puniri. Et hoc in-
tellige.ſi nõ ſint aliqua alia indicia, & præſumptiones præ-
cedẽtes,vt inimicitiæ,aut minæ,ad quas aduertere debẽt iu-
dices,ſi ad occidendum potius,quam ad ſe defendendum fe
cerit.l.j.§.diuus.ff.de Sicar.& plenè per Fran.de Are.in cõ
ſi.lxxx.& Cæpol.in conſi.xxix.quod eſt ſingul.& Franc.de
Are.in conſil.cxlvj.vbi etiam ponit quid de confeſſo ficto,
qui habetur talis ratione contumaciæ,an debeat condẽnari:
de quo dixi ſuprà in Deciſione lxiij.incipien.minor contu-
max. Et licet iſta limitatio Abbat.ſit magnæ conſequentiæ,
quæ dat occaſionem delinquendi,& homicidia perpetran-
di,quæ videretur reſpuenda,argum.c.ex parte.de conſuetu.
tamen in pœnis tanquam benignior eſt complectenda,vt re
gula in pœnis.de regu.iur.lib.vj.cum ſimilib.ibi adductis in
additio.ad Din.& potius iudex ſequi debet miſericordiam
quam iudicium,& ęquitatem potius quàm rigorem,c.licet.
xlv.diſtinction.& c.ponderet.50.diſtinctione.& melius eſt
redargui de miſericordia, quàm de crudelitate, vt dixit ibi
gl.& in c.veniam nunc.xxxv.quæſtio.ix.& potius de inno-
centia, quam vindicta quærere.l. ſi non defendantur. ff. de
pœnis.& l.nõ tantum.ff.de appella.& l.abſentem.ff.de pœ-
nis.ſed vt dicit Ancha.in ſuo conſi.xxiiij. incipien.viſa in-
quiſitione formata contra Philippum de Mantua.verſicul.
quia verò iudices &c.quòd ſunt nonnulli iudices maleficio
rũ,qui plurimũ anhelant ad condemnationem, cum per in-
quiſitio-

quiſitionem procedunt, & credunt vileſcere in conſpectũ
hominum, cum aliquem abſoluunt, cõtra l.abſentem. ſuprà
alleg. ideo difficiles, & rigoroſos ſe exhibent, ſi criminoſi re
uocent eorum confeſſiones, & non perſeuerent in illis: & ve
rum dicit, & plures vidi iudices, & etiam plures ex dominis
dicentes, quid dicet populus, ſi relaxetur? Certè de eorum
verbis, & rumore non eſt curandum, quia vanæ voces popu
li non ſunt audiendæ in condemnando vel relaxando cri-
minoſum, l. decurionum filij. C. de pœnis, dum tamen debi-
tè, vt decet, fiat iuſtitia. & idẽ dicit Frãc. Brunus in d. tract.
de indiciis & tortura, in vj. prin. quæſt. verſic. remedium er-
go eſt. referendo Anch. vbi ſuprà. idem de Neuiza. in Syl-
ua nupt. verſicu. prout dicimus, de eo qui damnatur ex vr-
gentiſſimis coniecturis. qui alleg. Ioann. Villemati. in repe
ti. l. final. ff. ad l. Cornel. de ſicar. in fin. Sed ſupradictam o-
pin. & limitationem Abb. reſtringit Alciatus vbi ſuprà, vo-
lens talem confitentem debere poni ad torturam ad verita-
tem eruendam, an fecerit ad ſui defenſionem. Et idem pri-
us dixerat Bald. in l. fina. quem ibi Paul. ſequitur. C. de pro-
batio. & Lanfranc. de Oria. in d. capit. quoniam contra fal-
ſam. verſi. cautela eſt, dicens quòd ſi virtute talis confeſſio-
nis poſitus ad quæſtionem, confeſſus fuerit occidiſſe ex pro
poſito, & non ad tutelam corporis ſui, erit plena probatio.
per glo. vulgatam in l. capite quinto, quam ibi ſequitur Bar-
to. ff. de adulter. contra Tho. Ferrat. in d. v. cautela. & iſtud
eſt clarum, ſi in eadem confeſſione perſeueret. Sed ſi non
perſeueret, & dicat ſe feciſſe ad defenſionem, tunc erit ab-
ſoluendus, nec in perſona, ob torturam paſſam erit con-
demnandus, vbi prius mitius erat puniendus: ſecundum do
ctrinam Abb. & omnium Moder. & idem Alber. in l. edi-
ctum. ff. de quæſt. quia quando ex indiciis, & præſumptioni
bus eſt tortus, & non perſeuerat, relaxandus eſt, vt dixi ſu-
prà in præceden. quæſtio. Vnde Tho. Ferra in d. v. cautela.
tenet contrarium, quod poni non debeat ad torturam, vbi
amplè hoc probat, vt ibi vide: nihilominus tamen vidi cu-
riam ſequendo hanc reſtrictionem, ſemel dare vni priſone
rio torturam, qui tamen perſeuerauit feciſſe ad defenſionẽ,
& obtinuit à regere miſſionem ſuam: ex eo quòd ſtylo curia
rum Franciæ, nunquam probans homicidium ad ſui defen-
ſionem feciſſe, liberatur per iudices, ſine remiſſione à prin-
cipe prius obtenta, licet de iure non requiratur, vt dict. l. vt
vim. l. j. C. vnde vi. & l. ſcientiam. §. qui cum aliter. ff. ad leg.
Aquiliam c. ſignificaſti. ij. de homicid. & clementi. j. eo. tit.
& poſtea vidi pluribus etiam vicibus dari quæſtionem, qui
perſeuerauerunt, quod ad defenſionem homicidia fecerãt:
ipſos tamen non relaxauit, ſed eos fuſtigari, & banniri cum
vna auricula, aliquando bis fuſtigari & bãniri ſine auricula
perdẽda, quãdo perſonæ erãt viles & male famatæ, cõtra o-
pin. Doct. quã ſequebar: quia vbi aliàs eſsẽt perſonę bene fa
matæ, ſiue bonæ famæ, & cõuerſationis honeſtæ, ad emendã
17 pecuniarũ puniri debẽt. † Sed quomodo probabit accuſat⁹,
quòd ad ſui defenſionem hoc fecit. dic quod per teſtes de-
ponentes de aggreſſione alterius. d. l. j. ij. & iij. C. de ſica. &
aliis iuribus ſuprà alleg. & plenè Feli. in d. c. ſignificaſti. in
ſecunda cõcluſione. & Bal. in cõſi. ij. ver. ſexto propter. vol.
iiij. vel per teſtes de credulitate deponentes, videlicet quod
talis occidit, vel vulnerauit talẽ ad ſui defenſionẽ ſuo crede-
re, vel videri, vt voluit Ale. in conſi. lxxvj. incipiẽte, viſa in-
quiſitione. li. j. vbi alleg. Bar. in conſi. inci. Raynutius Petri.
& idem eſt, ſi teſtis dicat, quod vidit, ſecundum Bal. & Sali.
in l. ſolam. C. de teſtibus, qui allegat Bart. in conſi. cx incip.
quidam Maſſiolus: licet Alex. in d. conſi. lxxvj. in fin. teneat
in hoc contrarium. allegat Bar. in d. conſi. Raynutius Petri,
aliàs Vanutius Petri. quem etiam Alexan. ſequitur in conſi.
cix. viſis, & vt oportet conſideratis. lib. j. quod conſilium
Bart. inuenire non potuit. Sed primum tenet Hippoly. de
Marſi. in ſing. xix. verſi. teneas tamen perpetuo. vel etiam ſe
cundum ipſum ibi, ſi per coniecturas, quæ iudicis arbitrio
committuntur, appareret, vt tenuit Bald. in d. l. vna, de con-
feſſis. & idem de Marſi. in l. vnius. §. cogniturum. nu. lxv. de
quæſtio. & Corneus in con. clxij. volu. j. & in conſi. cxxxiiij.
in litera D, lib. iiij. & Claud. de Seyſello in d. l. vt vim. in am
plia. verſi. illud & generaliter. de iuſti. & iure.

SVMMAE.

1 *Iudex inquirere debet de innocentia rei etiam non allegata.*
2 *Indicia qualiter elidantur per contraria. & numero 3.4.5.6. & 9.*
7 *Domeſtici admittuntur ad probandum innocentiam.*
8 *Miraculosè qui inuenti ſint in duobus locis.*
10 *Tortura non eſt danda ſtantibus indiciis pro & contra, ſed aliter reus abſolui.*

Quæſtio CLXV.

Et quia ſupra in præcedentibus duabus quæſt. dictum fuit, an quis poſſit ex indiciis condemnari & torqueri: an ad hoc euitãdum ſit aliquod remedium, ita quod illa poſſint per aduerſas contrarias, vel diuerſas probationes elidi & euacuari.

DECISIO CLXV.

ET dicendum eſt quod ſic. & tenet Bart. in l. fin.
ff. de quæſtio. & in ſuo tracta. de quęſtio. & Bal.
in l. fina. C. de proba. & in l. non hoc. C. vnde le
1 gitimi. † quia inquirendum eſt per iudicem de
innocentia etiam non allegata, l. ſi non defendantur. ff. de
pœn. & dictum eſt ſuprà in qu. præcedenti. Nihil eſt adeò
indubitatum, quin aduerſus illud non poſſit probari contra
riũ, vt voluit Alb. de Gacidi in ſua praxi, ti. de præſũp. & in
dubita. ex quibus condemnatio poſſet ſequi. in fi. ver. illud
tamen in ſumma, & prius quam ponatur ad quæſtionem, de
bet audiri in ſuis defenſionibus, l. ij. ff. de appell. recip. vel
non. ibi per Doctor. & Gandi. in d. tractat. criminali. tit. de
quæſt. verſi. ſed quid erit de quæſtione de facto. & in fi. tit.
& aliquando etiam poſt condemnationem, vt in caſu l. j. §. ſi
2 quis vltro. de quæſtion. † Vnde ſi diffamati de homicidio
inuentus fuerat enſis, vel cultellus in loco percuſſionis, &
fuerit recognitus eſſe illius inculpati, vt in aliis caſibus in
præcedenti quæſt. annotatis, tunc poterit probari, quod
alteri commodauit, vel quod eum perdiderat longè ante ho
3 micidium prætenſum. † Vel ſi fuerit quis viſus loqui cum a-
liqua ſola, quod eſt aliquale indicium, ſecundum glo. in l. j.
ff. de extraord. crimini. licet glo. in contrarium in c. abſit. xj.
quæſtion. iij. & Bald. in l. neque natales. C. de probatio. &
Angel. Aret. in tract. maleſi. verb. che me ha adulterato la
mia dona. verſi. ſi autem reperiatur clericus. Et illa fuit re-
perta ſtuprata, hoc in caſu poterit probari, quod illa erat
conſanguinea, per not. in l. quamuis. C. de adult. tamen ſi
poſtea contrahat matrimonium cum illa, erit præſumptio iu
ris & de iure, quod ipſe eam cognouerat, l. hi qui adulte-
rij. C. de adulter. & iſto caſu non admitteretur ad proban-
4 dum contrarium, vel dicere alium eam ſtupraſſe. Item † ſi a-
liquæ res ſubſtractæ, fuerint repertæ in domo ſua, tunc pro-
bari poterit, quod emit ab aliquo non tranſeunte, ſed auto-
re furti, per no. in l. inciuile. C. de furtis. & in l. maiorem. C.
5 de falſis. † Aut ſi fuerit litera proditionis inuenta in eius ar-
ca, ſimiliter probare poterit quod alius eam immiſit, vel
quod talis ſibi tradidit, & penes eum eo ignorante temerè
6 depoſuit. Aut † etiam ſi dicatur hominem nocte fuiſſe occi
ſum, & contra eum probetur illa iuiſſe nocte extra domum,
& iuiſſe & ambulaſſe per illam ſtratam cum armis: tunc
probare poterit illa nocte lunam non lucere, nec radios
mittere, & ſic obſcurum eſſe, & per conſequens non poſ-
ſe probari ipſum fuiſſe viſum, nec per quem fuerit com-
miſſum delictum, vt tenet gloſſ. in l. ſi cum exceptione.
§. in hac actione. ff. quod met. cau. per quam gloſſ. Oldr. vt
refert Bald. ibi, euaſit quendam clericum & idem Ang. A-
ret. in tractat. malefic. in verſicul. comparent dicti inquiſiti.
in vltim. quæſt. & Angel. conſi. cxciij. vel etiam ipſum fuiſſe
abſentem ab illo loco & tempore, & à quibuſdam ſociis vo-
catum iuiſſe, cum ipſis acceſsiſſe, & continuo tota illa fuiſſe

nocte:quia non sufficeret dicere non occidi,nec illo tempore & loco non proditoriè feci:sed certum diem & locũ absentiæ exprimere debet:aliàs non videtur omnino ad proposita respondisse,vt voluit Bart.in l.de ætate.§.quod autẽ. ff.de interrog.actio.& Ange. Are.in dicto tracta.malefi.in verb.comparent dicti inquisiti.quæst.penul. Vel si inculpatur de fractura domus facta de nocte,probare poterit suum alibi,quod ea nocte dormiuit cum sociis vsque ad mane, & quod tota illa nocte non surrexit de lecto per quæ dicit glo. in cap.clerici.lxxxj.distinction. quod si duo clerici dicant me commisisse fornicationem cum aliqua tali die, & duo laici dicant me fuisse secum tota illa nocte, & die in alio loco,quod præferantur laici. & hanc conclusionem sequitur Alexand.in l.hæredes palam.in princip.testament.& Hippo.singul.cccccljj.& Anto.Corset.in singul.in verb. testes. inchoan.dico testes. cum aliis per ipsos allegat. & prædicta
7 poterunt probari per domesticos domus suæ, qui † admittuntur ad probandam innocentiam,cap.tam literis.& capit. veniens.de testibus.& tenet Bald.in l.parentes.C.de testib. & Specu.in titu.de inquisi.§.j.versi.sed nunquid. & Paris de Put.in syndic.in verbo,tortura.c.officialis.versicul.& dicta indicia.& amplè Paul.Grillandus in tracta.suo de hæretic, lib.v.tit.de relaxat.carcer.quæstion.iij.& intellige quando negatiua absentiæ coarctatur loco & tempore.l. optimam. C.de contrahend.& committenda stipula.ita quod impossibile sit esse ibi in illis duobus locis,vt Mediolani cõtraxis-
8 se,& posteà Romæ fuisse, † quod esse non potest nisi miraculosè,vt in beato Ambrosio,qui eodem mane dixit missam Romæ,& Mediolani affuit,vt refert Bald.in d.l.optimam. & idẽ habetur de beato Fontone qui mane celebrabat missam Petragoræ,& eadẽ missa durante fuit Arelatæ in sepultura beatæ Marthæ virginis, in quo loco dimisit vnam ex suis chirothecis,quam ibi vidi. & idem dicitur de beato Isidoro in officio suo, in lectionibus officij matutinalis, qui nocte Dominicæ Natiuitatis,existens in horis matutinalibus apud Hispalensem ecclesiã,subitò Romã adiit, & beatum Gregorium qui eadem nocte eisdem horis insistebat, visitauit,& relatis beatissimis verbis Isidorus ad Hispalensem ecclesiam reuersus est,inueniens quos dimiserat idem matutinale celebrantes.& istud reperitur in tractatibus nouiter impressis.volum.iij.& idem Barba.consi.xlij.num.xj. vol.j.referens Hostien.nõ dicit vbi,de magistro Petro Baialardo,qui nocte natiuitatis Dominicæ fuit visus Parisis, Mediolani,& Romæ.& ideo (vt inquit Barba.) domini de Rot.dixerunt,quod ex appositione loci & temporis in contractu paratur via reo defendendi se ab eo:contra quam defensionem consuetudo non posset disponere. Ita dicũt domini de Rota Decisione cccxlix.cum aliis per Barba. alleg. Vnde historici dicunt de quodam Iacobo le Gris,qui vt refert Gaguinus in chronica Frãciæ, iuit cum vno equo bene currente è ciuitate Pisien.in qua tunc erat princeps Frãciæ,in cuius thalamo visus fuerat ad castrum quoddam causa adulterij committendi, distans ab ipsa ciuitate xxx.leucis,& reuersus fuit,pariter sero visus. Tamẽ dictus le Gris inculpatus de adulterio per vim cum vxore Ioãnis le Carrouge commisso,in eodem castro existente,non fuit,ad cui tandum duellum sibi super hoc oblatum, receptus ad probandum ipsum fuisse alibi continuè xv.diebus ante diem, & post diem prætensi adulterij commissi: & maximè de tota septimana,qua pars aduersa confitebatur ipsum adulteriũ fuisse commissum, fuerat in alio loco,& absens , vt habetur in arestis per Gallum recollectis lxiij.cum sequentib. quod fuit secundum Gallum mirabile,& verum dicit , cum tollat defensionem naturalem,cuius voti nunquam fuissem. Sed Gallus dicit , quod hoc fortè fuit propter aliqua quæ fuerunt per informationes reperta. Item vnum aliud refert,ipsum le Gris à propositione errorum aduersus dictum are-
9 stum repulsum,& non esse admissibilem.† Item si quis inculpatur accepisse violẽter aliquam mulierem, poterit probare ipsam (postea ea volente & patiẽte) carnaliter cognouisse,cap.significasti.de eo qui dux.in matrimo. quam polluit per adulte.vel ipsam misisse priapum intra vuluam. Ex
10 † prædictis patet,quòd vbi sunt aliqua indicia contra malefactorem ad torturam eum ponendum sufficiẽtia, & aliqua pariter pro eo sunt,quod non commisit maleficium,vt in casibus præceden. quod poni non potest vigore indiciorum contra eum existentium ad torturam:quinimo absolui debet:vt tenet Hippolyt. de Marsil.in sua praxi. §.diligenter. numer.cxc.& hoc duplici ratione , primò quia in obscuris semper debemus inclinare in benigniorem partem,l.semper in obscuris.de regulis iuris.& in regula,in pœnis. eodẽ titulo libro vj.Secundò,quia vnum indicium tollit aliud,vt tenet Alexand.consi.lxxvij.incho.in causa accusationis.lib. j.Quemadmodum vna præsumptio tollit aliam.diuus.ff.de in integ.resti.& Alex.consi.ciij.vol.j.cum aliis infinitis per Hippolyt.allega.vbi etiam ponit de bona fama alicuius quæ tollit indicium contra eum probandum , sequendo Bald.in l.final.C.de probationib.& Alexand.in addit.iij.& Bart.in l.fi.ff.de quæst.& idem Hippol.in l.de minore.§. plurium. nu.xij.ff.de quæst.Corn.consi.lviij.in litera R,vol.ij.& plu ries sic fuit iudicatum per curiam.

SVMMAE.

1 *Sanguis ex occiso fluens in præsentia accusati,an sit indicium sufficiens ad torturam.*
2 *Torturæ indicium an sit sufficiens,si quis cum gladio euaginato visus sit fugere de domo occisi.*
3 *Minæ sunt indicium ad torturam.*
4 *Torturæ varia indicia.& nu.5.*
9 *Caroli magni iudicium de homicidio.*
7 *Facinus Petri Regis detestabile in iudicando.*
8 *Confessio patris ob metum torturæ filij,non sibi nocet.*

Quæstio CLXVI.

Indicium an sit sufficiens ad ponendum quem ad torturam, si occisus supra quem reus transiuit, sanguinem ex vulneribus & plagis emiserit & fluxerit,vel visus est fugere cũ gladio sanguinolento.

DECISIO CLXVI.

1 ET † videtur quòd sic , quia sanguis de terra clamat,& exposcit vindictam,vt habetur Genes.iiij. cap.de sanguine Abel.& Paris de Put.in syndicat. in verbo,tortura.cap.an stetur dictio torti.versicul. & quia naturaliter, allegans quod scribitur in Apocalyp.Ecce,post hæc vidi animas interfectorum clamantes ad Deum,& dicentes, vsquequo Domine non das iudicium , & vindicas sanguinem nostrum de interfectoribus nostris qui sunt in terris.& idem ibi.cap.mandauit Rex.in fin.versicul.si occisus exhibeatur.& Hippolyt.consilio xxiiij.nume.ij. volum. j.& consilio xc.nume.iij.& consilio xcj.numer.iiij.& consi. 100.numer.iiij.& consilio cx.nume.iiij. volum.ij.& hæc experientia erit indicium magnum secundum Paridem de Puteo in syndic.in verb.tortura.dict.c.mandauit Rex.versicu. si occisus exhibeatur oculis occisorum,dicens ab ista experientia nõ esse per iudicem recedendum,cum sit rerum magistra.ca.quam sit.de electio.libro vj.etiam fuisse expertum Romę tempore quo fuit occisus Cardinalis sancti Marci, referens etiam Ange.in tractat.de homic.dicere hoc accidisse in quodam AEgyptiaco.& idem Ioannes de Neuiza. in sua Sylua nuptia.versi.sicut cadauer occisi.cum aliis per eum allega.& hippolyt.in sua praxi causarum criminalium. §.diligenter.versicu.& memini me aliàs tempore iuuentutis meæ,vbi dicit vidisse in ciuitate Albingana dum erat illius gubernator:attamen noluit sequi hoc iudicium , quia nullibi hoc dicit probari,eo fortè,quia prædictos Doct.& sequenti. non vidit. Et in curia nostra vidi processum , per quem apparebat puerum à matre interfectum octo diebus post (matre eum inspiciente) sanguinem ex naribus emisisse. Et pariter in alio processu alium mortuum duobus post mensibus exhumatum sanguinem ex plagis homicida supra eum transeunte emisisse. & istud aliquando contingit,

vt ait

vt ait Pet. de Apono. in suo commento super problematib. Aristote. in vij. parte, problemate vj. ver. deinde, aut quia ex vulnere recenter interfecti iam constricto sanguine, fluxus sanguinis demũ fit ab interfectoris præsentia ex illis: quod accidit ex motu impresso ab interfectore ad interfectum virtute suæ fortis imaginationis, & furiæ. dicunt enim impressisse eum spiritus inimicitiæ succensos in interfectum tempore interfectionis, qui ad præsentiam interfectoris moueantur, ex interfecto suo ad interfectorem suum, vnde exierũt: propter quod causatur motus in corpore interfecti, & vulnera sic sanguinem emittunt. Hæc ille. & ibi in
2 margine dicitur hoc in facto Venetiis vidisse.† Tum etiã indicium contra illum, qui visus est fugere cum gladio euaginato ex domo alicuius qui reperitur mortuus, est sufficiens ad quæstionem torturam, vt voluit Iaco. de Belloui. in tract. suo criminal. tit. de quæst. & Alb. de Gandi. titu. de præsumpt. & indiciis indubitatis. in quæstio. quamuis Bart. in l. fur est manifestus. ff. de furt. velit per illum tex. quod homicidium si tunc manifestum, quod talis fecerit. & ipsum sequitur Bal. in l. neque natales. ver. item in eo. qui visus est. C. de proba. & Paul. de Cast. in l. fi. versic. item quæro quæ dicantur indicia indubitata. eod. tit. & Bald. in l. addictos. versi. hoc fallit in notariis. C. de Episco. audi. sed primum verius, quod sequitur Ang. in d. l. fur. quia secundum eum est solum verissimum indicium ad ponendum quem ad torturam, & non profecto ad cõdemnandũ. Et idẽ Fran. Brunus in tracta. de indiciis & tortu. versi. item Barto. & versi. quero ad vnum indicium, & ita practicatur secundum Ange. vbi suprà etiam si concurreret aliud indicium, vt quia fugisset, aut esset inimicus, vel fama publica, quod ille ipsum interfecit: quoniam tunc etiam debet poni ad torturam. & idem Ange. in l. milites. C. de quæst. & Paris de Put. in syndica. in verbo, tortura. versi. est etiam indicium dubitatum, quando ex domo. cum versi. seq. & vsque ad finem. & ibi in
3 cap. & an si quis dixerit. versicu. nam quædam mulier.† vbi ponit de quadam muliere in fenestra existente, & minas cuidam, quem odio habebat, inferente, & sibi dicẽte, Io te fero tagliere la gãbe non sera longo tempo. quas minas audiens quidam etiam illius minati inimicus, cogitauit illum percutere sub spe, quod illa mulier fuisset infamata: quod sic fecit, & illum inimicum percussit, propter quod fama insurrexit contra illam mulierem: quæ cepta fuit, & torta propter minas, & confessa fuit illum mortuum percuti fecisse, & fuit punita, & posteà reperta innocens, & sic facta illi muli eri iniustitia, vt ibi vide. quamuis aliqui dicant eum condemnandum: quod arbitrio iudicantium relinquendum est, vt tradit singulariter Socin. consi. iiij. vol. iij. & ita pluries
4 iudicatum fuit per curiam.† Pro hoc facit quod dicit Alb. in l. indicia. versi. vidi etiam. C. de rei vendi. vidisse quẽdam iudicem maleficiorum inuestigare furtum, de quo quidam inculpabatur, scilicet subtraxisse vuas, seu racemos ex vinea, cuius terra tunc erat balneata, & humida, in qua apparebat effigies seu forma pedum illius qui inculpabatur, ac suspicabatur: & adduxit illum ad vineam, & reperit pedes eius concordare cum forma & effigie in terra existente: ex quo indicio quasi indubitato eum condemnauit. Et idem ponit de fure, cuius sotulares reperti sunt in domo, vt c. tua nos. §. fina. de homicid. vbi tex. hoc vlti. probat. Sed non solum præcedens, sed vtrunque potest esse fallax, & non sequerer illud ad condemnandum, sed ad quæstionem. & ibi Potestas, de quo tex. loquitur, nimis fuit rigorosus, secundũ
5 Docto. excepto Hostien. vt ibi vide.† Et de sotularibus vidi euenire in curia hoc Anno 1535. contra quendam lapicidam, seu redemptorem ad quæstionem ad condemnatum, qui iuxta vulneratum dimiserat vnum album sotularem & biretum, & dictum bene iudicatum, & latum arestum die xvij. Nouembris, nisi secundum Ant. de Butr. ibi sotulares fuissent pedibus suis cõformes, & culter, quem etiam dimiserat, vaginam haberet omnino conformem, quæ sunt duo intersignia sufficientia ad torturam. Vel si esset quæstio de duobus accusatis de homicidio, nolentibus aliquid etiam cum quæstione confiteri, habito pro constanti & probato, quod alter eorum verè homicidium perpetrauerat: quid
6 tunc fiendum? Opus esset facere iudicium quod † Carolus Magnus fecit, qui cum intellexisse patrem & filium de homicidio accusatos, nolentes aliquid etiam per quæstionem confiteri, iussit ambos suspendi, quod pater cum iam ad supplicium ductus, videret nullam redemptionis spem, cõfessus est delictum, & sic liberauit filiũ, prout refert Andr. de Iser. in c. j. §. publici latrones. in fi. de pace tenen. dicens ipsum Carolum idem fecisse, quod legitur de Salomone, i. j. Regum. c. iij & in c. afferte. de præsump. de mulieribus inuicem de filio certantibus. & idem gl. in l. j. in verbo, deseruiunt. ff. de dolo. cuiusquidem Caroli commendat cautelam Paris de Puteo in syndica. in verbo, tortura. versicul. sequitur modò notabilis quæstio. vbi etiam ponit simile exemplum de Rege Ladislao, & ibi vide, & etiam Andr. Barb. in l. cum acutissimi. versi. nec obstat dum dicebatur. C. de fideicommiss. & idem in Ioannam suam. in c. j. num. vij. de cõmoda. & Ias. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. & Hippoly. de Marsi. in l. de minore. in princi. nume. xix. ff. de quæstio. & Sylua nup. versicu. hinc sumpsit bonam cautelam. cũ aliis per eum alleg. & Doct. Palatios in repeti. c. per vestras nu. vj. versi. ex quibus infert. de donatio. inter vir. & vxor. vbi narrat Fede. Episcopum Paluitium in sua historia Hi-
7 spanica, de Petro Rege,† qui patrem senem rogantem fecit occidi pro filio ad mortem condemnato, quod est grande & detestabile facinus. & Iacob. Bonaudus de Sauceto in addit. ad Iacobum de terre Rubea in j. parte argum. ij. primi tractat. in verbo, thesaurisare. in princip. & Alber. rub. c. de questio. versi. quid si torquendus sit pater & filius. Quia iudici licitum est aliquid simulare causa veritatis indagandæ, d. cap. afferte. & ibi per omnes, insuper Felinum, in j. nota-
8 bili.† Tamen confessio per patrẽ facta ob metum torquendi filium non nocet sibi, vt ibi per Felin. in ij. notabili. allegat inter alia bonum tex. in §. si quis enim patiatur filiũ suũ. institutio. de noxali. cum aliis adductis per Doct. Palatios. vbi suprà.

SVMMAE.

1 *Opem ferre maleficio quibus modis quis dicatur, & qualiter puniatur.*
2 *Dans arma, an teneatur si ille cui arma dedit aliquem lædat.*
3 *Pœna pari quando puniuntur opem præstans & faciens.*
4 *Suadens, præsens & hortans dicitur opem ferre maleficio.*
5 *Consulens alicui aliàs facturo maleficium, quando teneatur.*

Quæstio CLXVII.

Sed quid? homicidium prætenditur fuisse cum balista Perri Boufferous per Ioannem presbyterum in personam Gulielmi Gouriõ commissum, an retineatur dictus Boufferous, qui negauit illam commodasse, & suam esse, neque profecto aliquid de dicto homicidio sciuisse: vel an saltem hoc sit indicium sufficiens ad torturã. Et qua pœna puniatur consilium, vel opem præstans.

DECISIO CLXVII.

1 ET † videtur, quod quando is quis præstitit, & commodauit arma, vel famulum ad homicidiũ, aut ferramenta vel scalam ad furtum faciendum, aut pecuniam causa inueniẽdi assassinum ad id committendum mutauerit, vel domum vbi stat ad talia, & similia faciendũ, & sciebat eum cui prædicta accommodauit commissurum, ac perpetraturum, quòd teneatur tanquam opem maleficio præstans, licet accomodauerit, vt voluit Barto. in l. is qui opem. in fi. quem ibi sequitur Ang. & idem Barto. in l. in furti. §. ope. versic. venio ad secundum ff. de fur. per tex. in l. si pignore. §. qui ferramenta. eod. tit. & in l. vtrum. cum l. seq. si sciente creditore. de parrici. & ibi Ang. & Hippoly. & in l. qui domum. ff. de adult. Et talis punitur secundum Bar. & Docto. suprà allega. eadem pœna, qua principalis delinquẽs, de quo infra dicam, an sit verum. & idem Ange. Aret. in tract. maleficio. in verb. dicto ma-

leficio semper astitit.versi.quærit Bar.& in verbo. Andreã auxiliatorem.versic.quæro quot modis dicatur præstari opem.& in §.interdum furti.versi.quæro quot modis.instit. de oblig.quæ ex deli.nascun. Et talis dicitur opem ante maleficium & in ipso maleficio præstare,secundum Bar. & Doct.o.suprà alleg.& Ange.in l.j.C.de Nili aggerib. non rumpen.

2 † Licet Bald.ibi in fine velit contrarium, quem sequitur Petrus Rauen.in suo Alphabeto aureo.versic.fuit à me quæsitum, quod minus puniatur. Sed vbi commodans & præstans arma,& ferramenta,aut similia alicui dicēti se velle ire foras,vel rus: & de facto iuit illo ignorante ad hominem occidendum,quod tunc ex tali præstatione non teneatur,nec aliquod contra eum faciat sufficiēs ad torturam indicium,vt volunt iura suprà allegata,quæ loquuntur in præstante arma scienter ad delictum committendum, & non ignoranter.& idem dicit Baldus in l.quicunque.versic. nota sextò.in versicu.quod si seruus.C.de seruis fugiti. per nota. in l.apud antiquos.in fi.C.de furt.& in l.Metrodorum.ff.de pœnis.& Felin.in ca.sicut dignum.versic.quartò limita de homicid.& idem Bald.in consi.ccxx.in q.domini Millanij. versicu.sequitur videre de opere.volu.iij.dicens, quòd si amicus me⁹ me insciọ fugit cum equis meis, vel famulo meo: non dicor opem præstare.allegat inter alia iura text.in d.l. quicunque.de seruis fugiti.& in Longobarda.in l.si quis arma alterius tollere præsumpserit,& cum eis malum fecerit, non sit illius culpa,cuius arma sunt,sed illius qui cũ eis malum fecit.titul.de eo qui cum armis alterius damnum fece.& de vtroque dicto est text.in l.j.eod.titul.quod si quis arma alicui simpliciter præstiterit, & ille qui acceperit, aliquod malum cum ipsis fecerit, non imputetur illi culpa qui præstiterit,sed tantùm ei qui cum eis malum perpetrauerit. Sed si ille qui præstiterit consensum ad malum adhibuit, collega sit illi ad ipsum maleficium sanandum. & idem Ludoui. Bolo.consi.v.versi.primo casu.& Alex.in addi.ad Barto.in d.§.ope. qui alleg.not.per Bar.in l.omnes.C.de agricol.& censi.lib.xj.& idem Salic.in l.j.versicu.nunc transeamus.C. de rapto.virgi. Vnde hic ex quo non fuit probatum contra dictum Boufferous commodasse scienter Balistam,fuit relaxatus,& extra processum sine expensis positus, & latum arestum die xv.aut xxj.Februarij, Anno 1531. De quo etiam vide per Abba.Sicu.in c.j.versicu.tertium membrum,& ibi Barba.versi.capio nunc tertium.de offic.deleg.Sed quo ad pœnam præstantis opem ante, vel in ipso homicidio infligẽdam, dic q̃ quamuis Bart.vbi suprà velit simpliciter eãdem ei pœnam infligendã,& imponendã, & pariter Boniac. de Vitali.in tracta.male.tit.de furib.nu.x.& in tit.de Nili agge.non rump.& Abb.Sicul.in c.si culpa.in secundo notab. de pœnis:tamen Din.in d.l.is qui opem.tenuit per illũ tex. cũ puniri media seu minori pœna eius qua puniretur principalis.& idem in regula,nullus ex consilio.de regulis iuris libro vj.

3 † Et hoc quãdo præstatio operis non dedit causam maleficio,secus si dedit causam maleficio : tunc opem præstans,& pariter faciens pari puniuntur pœna.l. nihil interest.& ibi Hippol.ff.ad leg.Cornel.de Sicar.& idem Albertus de Gandino in sua praxi crimin.titu.de homicid.quem sequitur Cin.in l.j.C.de Nili agge.non rumpen.& Bal.in l. non ideo minus.versi.ex hoc intereb at ipse.C.de accu. per tex.in l.moris.§.iste ferè.cũ ver.seq.ff.de pœn.& idem cõsilio ccccxxxvj.cuius initium est:videmus genus communis. volum.j.quod dicit procedere de æquitate. pro quo allegat text.in c.j.sicut dignum.versi.illi etiam qui vero.de homi. & Din.in d.l.is qui opem.Licet,vt inquit,aliqui multum rigorosi velint contrarium, præsertim vbi consilium cum ope coniungitur.l.sæpè.in fin.ff.de verbo.signifi.sed præcedentem de æquitate putat esse veriorem,sequens quoddã consilium domini Philippi de Regio,scilicet quod pœna citra mortem in hoc sit arbitraria.& idem sentit consilio cliij.cõsiderandum est.volu.secundo. sed opin.Bart.& Din. quando consilium cum ope interuenit,nõ videtur rigorosa, post quam causam dedit homicidio, vt ipsemet Bald. tenet in l.iudices.C.ad leg.Iul.pec. secus si ferat opem per actũ remotum,& idem Hyppo.in d.l.si sciente.in primo notab.de Sica.& And.Barb.in c.j & ibi Feli.versicu. tertium membrum.glos.de offi.deleg qui pro hac opi.alleg glo.in clem. j.in verbo, defensauerit. de pœnis.& Hippo.in l. fin. nu. xxx.vsque ad numerum xlix.ff.de Sicar & idem Sali.in d.l. j.versicu.quæro ad declarationem prędictorum. cum versi. seq.de raptu.& Ang.Arc.in locis suprà adductis.& Cępo. Veronen.in consi.j.& consi.xxvij.versic.sed tamen his non obstan.& consi.xxxiiij.versi.videndum est modo.& versic. Et tamen mihi necessarium esse videtur.vbi ponit sex exempla, quibus pręstans opem seu auxilium eadem cum principali teneatur pœna. & ibi vide causa breuitatis. & Hippo.consi. xxiiij. num.xvij.& cõs.xlvij.nu.xliij.vo.j.& consi. lxix.nu.vij.cod.volum.j.& Feli.in dicto c. sicut dignum de homicid.vbi ponit septem limitationes, quas etiam refert, & sequitur & Hippoly.in sua praxi. §. constante. versiculo item circa hanc materiam.numero lxxiij.qui allegat Bertachin.in reperto.in verbo.auxilium.in iiij.versiculo.& Paul. de Castr.consi.ccxxvij.vel nouo & Bald.in consil.ccxx.vol. iij.& Ludouic.Bologn.consi.v.versicul. Capio nunc secundum principale dubium.quamuis videatur tenere contrarium:tamen post innumerosos Doct.allegatos tenentes cõclusionem supradictam,in ipsam inclinat, declarando qui dicantur pręstare opem,& auxilium delicto.vt ibi per eum.

4 † Et secundum omnes quis dicitur opem dare maleficio, quando est præsens,suadens,& ad illud faciendum & committendum hortans,& sic in ipso act.dicta.l.j.de rap.virgi. & Alexan.consilio cxxxviij.numero iiij.lib.vj.& Socin.cõsilio xxxvj.visa bulla Pauli secundi.ver.Sed interim instari. versiculo.circa tertiam difficultatem. volu. ij.& Hippoly. sing.xv.statuta communiter.& in l.eiusdem.numero.iiij.& v.ff.de sicar.& in reper.d.l.j.de rap. virgi. nu. lxxx. cum sequent.vsque ad nu.lxxxvj.& Barbo.in d.c.j versi.tertio ad de quod do.de offi.de leg. Et post maleficium dicitur opem & auxilium præstare, quando fugienti auxilium ad deuiandum præsta.l.j. & ij.C.de his qui latro. & iste non punitur eadem pœna,d.l.vna.nu.lxxxiiij.in fin.de rap.virgi.

5 † Et licet consulens alicui aliàs facturo non teneatur.l.ij. in fi.ff.mãd.tamẽ fallit in enormibus,& atrocioribus delictis: quia in illis consulens punitur,quamuis principalis esset illud aliàs facturus,vt tenet Hipp.sin.cccccclxv.inchoan.nisi.me.vers.iij.etiam scias.allegat Bald.in l.quicunque.C.de ser.fugi.& Dec.in d.c.j.nu.xiij.de offic.deleg.& in l.consilij.nu.v.ff.de regu.iur.de quo vide Corn.consi.lvij.vol.iiij. vbi in litera E,ponit quando est par inimicitia faciente,mãdante & offenso,præsumatur potius consilium quam mandatum:ad quem recurre.

SVMMAE.

Quæstio

Quæstio CLXVIII.

Aliud quidem dubium ortum fuit:defunctus Douhet inimico suo Ioanni les Recluz de alio nomine Bureau associato obuiãs,& iuxta eum trãsiens tam cum humeris,quam cum spata seu ense,quã in vagina ad latus gestabat,in tibiis vel cossiis,eiusdem les Recluz, pulsauit seu hurtauit,& percussit:qui eidem Douhet ob hoc nihil dixit.Vnde idem Douhet suum sequendo iter,iuit super banchũ cuiusdam mercatoris loci sessum,& illic sedẽdo ante eum, idem les Recluz cum dicto Burello transitum faciens salutauit, & ad domum iuit suam,& paulo post reuersus est cum ense, deferens vestem in scarpam,& extra brachium habens ipsam,inuenit pręfatum Douhet adhuc in bancho sedentem & se ante eum applicui,& tenens manum ad ensem ei dixit,Sum ego bene? Cui prædictus Douhet descendens de bancho similem fecit responsionem,ponendo manum ad spatam,& ambo extraxerunt gladios suos.Quibus sic stantibus superuenit Burelus sine veste nudam deferens spatam,& cum eo plures alii eiusdem les Recluz parentes ac Guillotus Recluz frater, qui in simul eundem prosequentes retroire seu retrocedere fecerunt.Et quidam Heliotus Riuiere illic prope existens etiam parens cœpit iã dictum Douhet à tergo percutere,quem in terrã prostrauit:& quem ipse Riuiere,Ioannes,ac cæteri suprà nominati,sic prostratum existentẽ pluribus tam in capite & fundamento,quem cæteris suis corporis partibus percusserunt vulneribus,& ictibus:ex quibus intra vniusquartum horæ mortuus est.Quæritur an Ioannes prædictus les Recluz,ac cæteri dicantur fecisse ad defẽsionem,vel vindictã, vel culposè vel dolosè,& ex proposito homicidium fecisse,ita vt ad ædem fugientes sacrã gaudere illius debeant immunitate vel non,vel tanquam veri homicidiæ puniri.

DECISIO CLXVIII.

1 ET † licet in capitalibus causis periculosum sit
consulere,& votum suum exprimere:ob quod
Bald. nunquam voluit super illis consulere, vt
ipse attestatur,cons.ccclxxiij.quod inci.ad euidentiam præmittendum est.vo.ij & pariter Ang.vt ipse ait
cõsi.cxc.incho.Titius fuit inquisitus.in princ.& idem Paul.
de Castr.consi.ccv.Quantum ad primum dicendum est in
fi.vol.nouo.& idem dicit Lud.Bolog.consil. viij.in prin.&
And.Barb.in c.cum contingat.nu.xxix.de fo.compe.Quid
faciam ego in tam periculosa materia, postquam tales dij
lucernæ iuris timebant ob rei periculum consulere, & nostra quidẽ parua ingenia tam graues materia ferre nõ possunt:quantóque maius fuerit,quod dicendum est,tanto magis obruitur, qui magnitudinem rerum non potest expli-
2 care.† Sed Dei omnipotentis confisus gratia, dico primò
in maleficiis duo esse consideranda:scilicet ipsum rude factum,& iuris dispositionem diiudicantem,& super tali facto discernentem,an licitum sit vel illicitum homicidium:
vt in casu nostro est rude factum, id est interemptio seu interfectio hominis,quamuis non omnis extinctio sit illicita
si fiat ad defensionem,vt est dictum id precedenti quest. Est
ergo ibi quædam iuris dispositio discernẽs licitum ab illicito,quod est proprium iuris:l.j.in prin..ff.de iustit.& ita
dicit Oldr.quem refert Alberic.in l.sciant cũcti.ante fin.
C.de probationibus.& Bald.in capitu.tua.versic.addde ex
dictis Innocent.de cohabit.cleritor. & mulier. vnde hæc
3 quæstio clara videtur,† quando violentia est alicuĩ illata,
ísque incontinenti in ipso flagranti delicto, & non profecto ex interuallo se defenderit,maximè quando periculum
personæ,famæ seu honoris,vel rerum euitare non potest,l.
tertia.§.eum qui.& ibi Bartol.in fine & Alexand in addi.ff.
de vi & vi arma.& l.scientiam .§. qui cum aliter. & ibi Albericus.& in l.si ex plagis. §. tabernarius.& ibi Bartolus &
Bald.& Florin.& in l.quemadmodum.§.item Labeo.& ibi
Bald.& Florin.ff.ad leg. Aquil.& in l.prima.§.cum arietes.
ff.si quadrup.pauperi fecisse dicatur.& ita per illa iura tenet gloss.in l.j.in versicu.moderatione.& ibi Alberic.super
4 verbo inculpatæ tutelæ.C.vnde vi.† Quia in defensione
consideratur moderamen, quod in tribus consistit: primò
circa modum , secundò circa tempus, tertiò circa causam, quorum nullum seruauit dictus les Recluz, nec
alii complices sui. Non enim modum, quia aliter se
tueri poterant, & euadere iniuriam quæ violenta esse
debet, dicto §. qui cum aliter. quæ tamen non fuit, vt ex
thematis narratione patet, quia aliter manum vacuam, aliter ferrum vitare debet. Ferrum autem ferro licitum est
repellere:& non solum ictum,sed impetum in quo timor cõsistit salutis,dicto §.tabernarius : quando fuga est suspectas
quia aduersarius esset à tergo:quia tunc non tenetur fugere:sed si suspecta non esset, quia eligibilis apud graues, &
& sensatos viros,qui cessando dant locum & in noxium: tũc
fugiendum ac se abscondendum est,vt rumores euitet, vt dicit Bald.consil.ccij. versic. Quod autem scriptura dicit, Fuge à persecutoribus.vol.quarto. Et istud est (vt inquit) de
prudentia naturali.aut enim volando euadũt tenebras quas
quærunt:& sicut in homine excellentior est natura, ita debet esse prouidẽtia maior.quod ipse amplè probat ibi,quod
5 est singulare.† Et præcipuè clericus,vel rusticus qui fugere
tenentur,si commodè possunt,prout erant dicti les Recluz
& Burea clerici,vt dicunt Docto.in d.l.j.vnde vi.& ibi expressè Ias.de insti.& iur.tex.in c.suscepimus.& ibi gl.& Docto.de homicid.& Ioan.Fab.in §.ius autem gentium. versi.
6 Item nota quod de iure canonico. † Nec similiter tempus
seruauerunt,quia se in illo instanti quo in humero ictu ensis
pulsatum se sentit,non se defendit, sed suum vltimum fecit
transitum,quod requirebatur,d.l.j.§.eum qui.secus in recuperatione & vendicatione rei ablatæ. ex iuris enim interuallo eam repetere quis conuocatis amicis poterit,vt ibi,& gl.
in d.l.j.& l.vt vim. & ibi per omnes. Nec etiam post, ante
eum retranseundo,& passando:quinimo eum birretum assurgendo,salutauit,& abiit domum. Et statim reuersus deferens gladium, vestem habens in scarpam, more nunc nostrorum capas,& chlamides Hispanicas, vel pauperum vasconum mandillos deferentium,ac manum ad ensem tenẽs,
venit ad locum,& banchum seu sedille, super quo sedebat
dictus Douhet,& eum aggressus est dicẽdo: sum ego bene?
Et sic occasionem,vt lupus contra agnum de turbatione aquæ quærens,vt inquit glo.in authentic. de defens. ciui. in
princ.versi.paruissimum. & sic ad vindictam.& per consequens non seruabit tertium moderamen,scilicet causam defensionis.aliàs si aggressus percutit insultantem pręsumitur
fecisse caussa defensionis.d.§.cum arietes.& ibi Bald.cum aliis per Hieronym.de Tort.in suo eleganti consi.dicti Anto.de Butr.versi.nunc aggredior secundum. quia ad defensionem videtur tunc fieri, quod incontinenti in ipso flagrãti delicto fit,non diuertendo ad alios diuersos actus,& ante
consummatam iniuriam, etiam antequàm primus percussor de loco recesserit,d.§.tabernarius. & Bald.in dicto consilio ccij.colum.ij.versic.secundò vt defensio. libro quarto.
& Iacob.de Are.quem sequitur Iacobus de Rauen.Petr.de
Bellapertica.& Cyn.in d.l.j.versic.sed dubitatur quomodo
sciemus.& etiam Ioannes Fab.versi.circa tertium.Bal.in repetitio.& Salic.ibi.C.vnde vi.& Bar. Bal.& Moder. in d.l.
vt vim.& gloss.& Abb.Sicul.Ioan.de Anan.in c.significasti.in secundo.& ibi Felin.in secunda conclusione.de homicid.& tex.& ibi gloss.in c.si verò.in princip.de sentent. excommu.& celebris text.in l.quod ait lex. §. quod ait lex. ff.
de adulter.& gloss.in summa.in verbo,pulsandam.xxiij.qu.
prima,& text.& gloss.de Zabarel.Ioan.de Imo.& Petr. de
Ancha.in clem.j.de homicid.licet secundum Bart. in d.l.j.
vnde vi.non possit certa dari regula,quando ad defensionẽ,
vel ad vindictam videatur factum, tamen arbitrio iudicantis relinquitur:quia si incontinenti in ipso flagrãti delicto,
ad defensionem si autem ex interuallo, ad vindictam fieri
dicetur. & idem Angel.in tractat.malefi. in gloss.& dictus
Titius se defendendo. versi. & dicitur fieri incontinenti. &
singul.Ioann.Iac.in consil.xlij & magis apertè Francisc.de
capitibus listæ consil.xlij.col.j.versicu.secundus casus, quæ
consilia ponuntur inter consilia criminalia Cæpolæ Veronen.dicentes,quod quando iam percussus est ab alio insultante,& post ad inuicem sunt diuisi,& separati, & sedata est
omnis rixa,& calor vulneris & armorum remissus est, tũc
si is qui vulneratus fuit ex interuallo insultum fecerit inuul

perrntem, quod iste sine dubio fecisse videtur animo se vindicandi, & non profectò animo defendendi. & sic secundũ eum gl. & omnes doct. concludunt in d. l. j. vnde vi. Quare iste les Recluz dicitur insultũ dolosè fecisse, & tenetur lege Corne. de Sica. & idem tenet Laurus de Palazolis cõs. xliiij. & Fran. de Porralinis consi. xlv. vol.* cõsil. Cæpol. vbi Laurus ponit etiam casum nostrũ, quando percussus iuisset domum, coadunasset amicos, & postea iuisset repertum illum à quo aggressus fuerat, & qui primò percusserat: quod si occidat eũ tenetur leg. Corne. de sicar. & idem Ang. Are. in §. ius autem gẽtium. ver. in eadem gl. ibi, secundò requiritur. instit. de iure natu. gen. & ciuili. & idem ibi Christoph. porcus in §. ius autem ciuile. dicens, quod si tu hodie verberasti me cũ cultello, non debeo cras te aggredi cum gladio: quia hoc fieret ad vindictam, & non ad defensam: & idem Io. de
7 Pla. ibi. col. ij. & Bal. in d. cõs. ccij. co. iij. ver. † quinto est cõsiderandũ. vol. iiij. ponens exẽplum, quod si percussi Titiũ in capite, ita quod cecidit in terrã, & stetit ibi soporatus, & collisus per horã, tandẽ reuersus ad se illico me percussit: an dicatur fecisse ex interuallo: & videtur quod sic, propter interpositionem horę, veritas est secũdum eum, quod si timebat repercuti, dicetur fecisse incontinenti & ad defensionem suam: secus si non timebat repercuti: quia tunc nouam dicetur facere rixã. Effectus differentiæ, vt ipse ait, est magnus. nã priori casu, si ergo iterato eum repercussi, punior, licet metuendo fecerim: quia illicitè feci, & totus defectus mihi attribuitur. tanquã primo motori, & effectori. Secundo casu nequaquam, quia nouæ rixæ author non sum, & non dicor tunc ad vindictã fecisse, & aduersarius tunc non se licitè defendisse. Quare dicit Bald. ꝙ sopor inductus ex ictu seu mancho celebri non dicitur generare interuallum, nisi inchoator omnino diuertat se ab actu, & de loco discesserit, arg. l. antiquitas. C. de testa. Sed hic tã aggressor, quàm aggressi discesserant: vnde post ea aggressi redire non debebãt armati: sed in domo se claudere: prout dicũt Doct. suprà alleg. & idem Guliel. in d. clem. j. de homic. & Maria Soci. in capi. ad audientiam. quæstio. xv. de homici. & Alberi in d. l. j. in verbo, inculpatæ tutelæ. col. ij. versicu. Item cum violentia debeat pulsari &c. colum. iij. versiculo vltimò pro plena. ibi, secundo casu dicens, quod fieri dicitur incontinenti flagrante ipsa violentia personæ facta, & non ex interuallo perfecta, & consummata violenta iniuria. d. §. qui cum aliter. quoniam si incontinenti post pulsationem in humero, & percussionem cum spata in vagina ad latus existente in transitu sibi inuicem obuiando factam, se aduersus Douhet aggressorem irruissent prædicti les Recluz & Bureau, tunc posset eos dici ad defensionem fecisse, iuribus suprà allegat. vel etiam si ipsum euntem ad banchum sedendum sequuti fuissent vlciscendi gratia iniuriam factam, & eum occidissent, tunc his dicerentur casibus culposi, & nõ dolosi, & sic non venirent lege Cornel. de sica. puniendi, secundum communem Docto. sententiam in locis suprà allega. quia insultatus semper præsumitur fecisse ad sui defensionẽ. d. l. si ex plagis. §. tabernarius. & ibi Barto. & Flor. quia in ipso actu, vel fugientem prosequens, licet modum & causam defensionis excedat, id fecisse videtur. Et idem Phili. Corneus consi. cviij volu. j. quia verbera non dantur ad mensuram, vt dicit Bal. in d. vt vim. col. vj. & Cæpol. consi. j. col. iij. versicul. nam eo casu quando. & Hippoly. consilio iiij. num. xxiiij. & consi. xxv nume. xxxviij. & cansi. xxxj. nume. iiij. volumi. j. & consi. lxx: j. num. xviij. volu. ij. & Thomas Grammati. voto, xix. nu. xiiij. fol. xvj. & Ang. Are. in tracta. crimi. in ver. & dictus Titius. ver. quæritur. Titius verberauit. & Matthæ. de Afflict. in consti. Neapo. fol. xlix. nu. xij. ver. nonò quæro. & etiã si verbis aggressus solum fuerit, vt voluit pulchrè Alex. cõsi. cxix. inchoãte, viso processu inquisitionis formatę. lib. vij. Et occasio facit multoties excedere rationẽ, l. quãuis. ff. de conditio. & demonstratio. Et animus iracundia incensus se continere non potest, quin rationem excedat. Ideo propter iracundiæ calorem inconsultum, pœna legis Cornel. non irrogatur, sed mitius punitur: quoniam solum tenetur de illo excessu: tex. est celebris in l. si adulterium cum incestu. §. Imperatores. ibi, magis quia plus fecerit, quam quia se vindicare non debuerit, puniendus sit. ff. de adulter. & in l. j. §. quæri. post sit. ff. ad Turpillianum. & l. quicquid calore. de regulis iuris. & ibi Philippus Decius nume. vij. cum aliis per eum alleg. & dicam in sequen. quæstion ad idem text. in capitul. si quis natus. secunda quæstion. iii. & in d. ca. significasti. in fi. & l. Grachus. & ibi Sali. post Ang. C. de adul. & l. lege Cornelia. §. cum quidam. ff. ad leg. Corne. de Sica. & l. respiciendum. §. delinquunt. & ibi Bar. de pœnis. & ca. olim. in primo, & ibi Anto. de Butr. de rescrip. & Bald. consilio ccccxxx. incipiente qui mortem. col. ij. versicu. porro si excedatur modus. vol. j & ita per dicta iura tenet glo. fin. in l. nec ea. ff. de adulter. & idem Fracis. de Aret. consil. xxxiiij. & hoc quando incontinenti post actum, ex quo inducitur iustus dolor & iniuria: secus si ex interuallo factum sit, vt ibi per eum. & idem tenet Bald. in cap. primo in princip. col. ij. versi. vitam suam defendẽdo. de pace tenen. & eius viola. & Ludouicus de Roma. singul. iij. & cx. incipien. volo commẽtare. l. quicquid calore. & in l. cum mulier. colũna xxviij. solu. matrimo. & Ioan. de Ana. post Ioan. And. in c. significauit. de pœnitentia & remis. & Feli. in c. dilecti filij. in secũda declaratione post Abb. Sicu. in fi. de excep. & in d. c. significasti. de homici. & Lud. Bolo. consi. xxxvj. & latius in cõsi. sequẽ. xxxvij. ambo incipiunt; nobilis dominus Gomezius Carillo. & Ioan. And. in additio Spe. super rubri. de homicid. ante fin. dicit determinari, & tales puniri vidisse, tanquã culpabiles, & non tanquam dolosos. & idem Ange. Aret. in tract. malefi. in verb. Et dictus Titius se defendendo. ver. sic. addictos etiam. & in ver. sequen. quæro ergo. & in dicto §. ius gentium. versi. vnum addas. & ibi idem Ioan. Fab. versi. item credo, quòd si inuasus. & Franc. de Are. in preal. consi. xxxiiij. quod est singu. ad casum nostrum. in consi. lxxx. ver. ista conclusio. & Ancha. consil. cclxxxiij. quod incipit iure scripto. & Alex. in consil. xxiiij. aduersus. versicu. simili videamus. vol. ij. & singul. consil. lxxvj. visa inquisitione. vol. j. & Rapha. Cuma. consi. cxxxiiij. versic. ad secundum. & Alexan. consi. ij. nume. xiiij. & consi. cxix. nu. viij. li. vij. quod est totum singulare. & Hippoly. de Marsil. in l. de minore. nu. xxxij. cum seq. ff. de quæst. & Signor. de Homed. consil. lxiij & Paul. de Castr. consi. cclxxvij. in causa incarcerato-
8 rum. vo. nouo. dicens, nu. xv. † quod si vulneratus percussorem suum post ictum fugientem occidat, non debet mori, sed mitius puniri, sequendo Cin. in d. l. j. vol. vlti. versi. Item quia pone. C. vnde vi. & sequitur. Petr. Rauẽna in suo alphabeto aureo. in versi. homicidium. in princ. & ideo difficilè est secundum Bal. in d. l. vt vim. defendere & percutere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Sed hic tempore percussionis cum humero, & ense nõ euaginato factæ, les Recluz nihil dixit verbo vel facto, nec profectò transeũdo post ante ipsum aggressorem sedentem: quinimò eum salutauit, vt dictum est, & iuit domum, & statim contra eum reuersus est modo, & forma prædictis; quæ denotant quandam propositionẽ. Et sic ipsum & suos complices nemo excusare posset, attenta processura, qualitate, & magnitudine iniuriæ, & quantitate ictuum, & percussionum in prostratum humi, & iacẽtem factarum: ex quibus mors statim fuit sequuta. Quia flagranti crimine, vt requirebatur iurib. prædict. l. vna. §. j. ibi, & adhuc flagranti crimine, C. de raptoribus virginum. sed ex proposito & deliberatione eum occiderunt. vnde tenentur l. j. §. diuus Adrianus ibi, nam si gladium strinxerit. ad legem Cornel. de sica. Nam ex morte & fine rixæ præsumitur aggressio facta, vbi aliter non constaret expressè de ipsa aggressione, vt voluit Bar. in d. §. tabernarius. & Flo. in d. §. cum arietes. versi. tamen potes attentare. & Cæpol. consi. xxix. versi. vij. ibi, & licet dicat Flor. & in dicto consi. xxxiij. & Franc. de Are. in d. consi. xxxiiij. versi. secundò est præ-

præmittẽdum.cum aliis infrà quæst.ccxxxvij.incip.si vnus occidit.alleg. Nisi quis vellet eos excusare, eo quod ex processu apparebat dictum Douhet eadem die ante excessus minatum fuisse iam dictos les Recluz, in eorum tamen absentia occidere, & de capite vnius ipsorũ ad quillas ludere tanquam de cipa. Necnon aliquos fabros seu ferri fabricatores, quos appellamus forgeronos, ad ipsos occidendum conducere voluerat. Et ad id facinus etiam perpetrandum cuiusdam presbyteri (qui eadem die venire pollicitus fuerat) expectabat aduentum.
9 † Vnde secundum Bald.in d.repetit.d.l.j.versi.quid enim.vnde vi.quòd minatus potest illum qui minabatur socios expectantem venturos præuenire, & non expectare proximam per eum faciendam aggressionem: quoniam si expectaret fortè non posset se defendere, iuncta iã pulsatione eisdem per ipsum Douhet facta,
10 * quæ atrox iniuria dici potest, quamuis inter atroces iniurias sit aliquis gradus, l.prætor edixit.§.fin. & l. sed est quæstionis.versi.& ait Pomponius.& l.lex.Cornel.§.lex itaque.iuncta gloss.ibi posita.ff.de iniur.vbi patet iniuriam verberationis, & pulsationis esse grandem, licet sine dolore pulsatio fiat, vt dicit ibi tex. Accedat tex.in §. atrox iniuria. instit.eo.& tenet Franc.de Aret.in d. consilio xxxiiij.post
11 princ.versi.secundo verò iniuria. † Et iniusta causa etiam excusat à dolo, vt tenet gloss. communiter approbata in l. plag.j.in ij.C.ad leg.Flauian.de plag.ad hoc text.in l.j.in fi. ff.de abigeis.ibi, siue iustis siue iniustis rationibus motus, & maximè in delictis, in quibus attenditur in fauorem rei initium, & non finis, l.qui cum maior.in princ.versicu.sed si minor.ff.de bon.liber.& d.l.quod ait lex.§.quod ait.& ibi Bartol.de adulter.& Alex.consi.lxxvj.versic. quo ad aliud
12 dubium.lib.iij. † Pro quo facit quod dicit Ioan.Fab.in d.§. ius autem gentium, versic.sed quid dices, si potens qui continuè magnam dicit hominum comitiuam, minatus est mortem pauperi, qui talem non ducit comitiuam, & eum fortè diffidauit, quod pauper videns si expectet diuitem, qui si eum inuadat ipsum occidet, nec se poterit aduersus tantam comitiuam defendere, nec semper potest tenere comitiuã, quæ ipsum defendat, horam & locum captans occidit potẽtem, quod nõ teneatur, quamuis aliter euadere posset, quia pauper semper erat in mortis periculo, quia diues poterat eum interficere, vel interfici facere quando vellet: quoniam mortis metu, & eius timore fecit illud, l. sed si quenquã. in princ.ff.ad leg. Aquil.vt ibi per eum, & idem prius dixerat Pet.& Cin.in d.l.j.vnde vi.quos ibi sequitur Sali.ver. quæsiuit Pet.volentes etiam quod si maritus vxorem habens de adulterio suspectam, dicat seruitori suo, vt illam occidat, vel eum occideret, quod si seruitor timens mortem ipsam interfecit, quod impunè fecisse dicitur, quia ob tutelam sui corporis fecit, vt ibi per ipsos: quod intelligunt verum si seruitor manus mariti euadere aliter non poterat. Et idem respondet Bald.vbi suprà proximè, quod talis timens minantem cum sociis suis non debet præuenire & occidere, si alio modo potest euadere, nisi in ipso actu. Et idem Angel. Aret.in d.tract.& loco quibus suprà ver. quæritur ex solis minis.cum seq.quia licet minæ iustum inducant metum, quando talis consueuerat minas executioni demandare, tamen licitum non est occidere minantem, nisi statim ipso actu & tempore minarum, & non ex interuallo. ita loquitur Bald.vbi suprà & in l.j.ad fi.C.quando liceat se sine iudi. vindi.& Docto.Moder.in d.l.vt vim. insuper Claudi. de Seysello, in ampliatione quam fecit ad illam legem ver. sed adhuc circa probationem defensionis. dicens, non intelligas, quòd ex interuallo sit licitum talem inferentem minas occidere, etiam si solitus esset verba sua mandare executioni, sed solum in ipso actu, dum minas infert, & periculum imminet. Alleg. Augustin. Arimi.in addit.ad Angel. Aret. in dicto tractat.crimi.ver. Et dictus Titius se defendendo. in tertia postil.ita tenere.& idem Hippo.sing.dcxl. examinaui aliàs &c.cum aliis per eum alle.aliàs non diceretur periculum imminere, si non timet incontinenti offendi, sed ex
13 interuallo: † quoniam tunc potest ire ad iudicem, & petere sibi caueri, de non offendendo: vel à principe obtinere saluam gardiam, vt plenè per Bart.in l.illicitas.§. ne potentiores.ff.de offi.præsi.vnde hic euadere dictus les Recluz poterat: quia iuit domum, quam exire non debebat, vt dictum est: & in loco in quo iustitiæ complementum habere poterat contra dictum Douhet, cui erat in bonis & facultatibus similis, & æquè potens. Et sic ex illius se excusare non potest: nec etiam calore iracundiæ præcedentis ex impulsione ei in transitu facta illud fecerit: quamuis prima facie videãtur sui complices habere apparentiam, per ea quæ dicit Lucas de penna in l.omnes omnino curiales.versicu.Sed pone
14 Titius.C.de decu.lib.x.vbi quærit † intra quantum tempus ille qui alicui dicit, vel fecit iniuriam, possit se excusare: allegando illud dictum vel factum fuisse per iracundiam. Et refert varias opin.& residet, quòd intra xxx.dies hoc allegare possit.allegat.bon.text.in ca.cum apud Thessalonicam. xj. quæst.iij.& in l.si vindicari.C.de pœnis.Sed huic conclusioni responderi potest duobus modis.primò quòd illa iura loquuntur clarè in sententiam principis, super animaduersione alicuius lata intra xxx.dies non exequenda: sed differenda quousque locus misericordiæ vel pœnitentiæ non
15 appareat.& ita gloss.in dicto capitul.cum apud. † Secundo, quia prædicta regula locum non habet in delictis, in quibus quis calore iracundiæ non excusatur, l.& si non conuitij.C.de iniur.& ibi Bald.post Petrum & Cin. declarando istam materiam dicit, quod quædam sunt quæ iuris effectũ sortiuntur, vt repudium, vt l.diuortium.ff.de diuor.vel votum, & similia. Et in istis non valet quod factum est calore iracundiæ: quia non procedunt ex animo, sed potius ex quadam alteratione, iuxta illum vulgarẽ versum positum nũc in cap.ex transmissa.de renuntia.Dum fero languorem, fero religionis amorem. Expers languoris, non sum memor huius amoris. Et idem tenet Feli.in c. Matthæus. de simo. Quædam sunt quę non sortiũtur iuris effectum, prout sunt maleficia: & in illis non excusatur delinquens ob iracundiæ calorem, quo minus puniatur, si ex interuallo se vindicarit.d.l.& si non conuitij.aliàs raro propter homicidiũ quis puniretur.& idem Rom.in d. singu. cccccx.& Geminia. in cap.euphemium.§.notandum.ij.quæst.iij.& Ias.in l.si filiã. in secunda versi.secundo no.C.de inoffi.testa.& plenè Decius in d.l.quicquid calore iracundiæ.nu.vij.& Francisc. de Aret.in d.consi.xxxiiij.& Albe.in d.l.& si non conuitij.post
16 princ. † Tamen in d.l. quicquid calore.dicit, quod factum calore iracundię est sufficiens ad abolitionem impetrandã, seu remissionem obtinendam, l.ij C.de abolit.& pro hoc facit text.sing.in l.Iulia.§.hodie.ff.ad leg.Iul.repetun.quòd si iudex calore, & ex ira aliquem necauerit vel occiderit, quod pœna mitigabitur: quia in insulam deportatur.& illum tex. ad propositum nostrum facit singul. Roma.in dicta singul. cccccx.& in d.l.cum mulier.solu. matrimo. quod delictum commissum calore iracundiæ, qui etiam habuit ortum aliũde, quam ab eo qui offensus fuit, quod iusta causa erit, quod mitius puniatur: quoniam pro homicidio de iure imponitur pœna mortis naturalis, l.tertia.C.de episc.audien. quia quod fecit semper expectet, vt ibi.& tamẽ in d.§.hodie.pro tali homici.imponitur iudici pœna deportationis.& sequitur Alex.in additio.ad Bar.in d.§.hodie & Paris de Puteo in syndic.tit.de officio syndi.§.syndicantur etiam officiales habentes officium publicum.& Feli.in d.c.dilecti.versicu. secunda declaratio.de except.& aliquid dixi suprà. quæst. cliij.incip.iudex.pactus.& Cæpol.in d.consi.j.sed Alber.in d.§.hodie dicit, quod ibi loquitur in iudice tantum, qui in officio delinquit per calorem iracũdiæ, qui eum non excusat, quin puniatur, sed non ad mortem: aliàs ira non excusat, nisi perseuerauerit in ea, vt dicit text.in d.l.quicquid calore.ibi perseuerantia.& Doctores in d.l.& si non conuitij.
17 † Vnde conclude, quod si incontinẽti defensio vel aggres-

sio causa iræ facta sit,& moderamine inculpatæ tutelæ seruato,quod fieri debet ad defensionem necessariam, secundum Doct.suprà alleg.& Roma.in singu.xxviij. non punitur. Et si moderamen non seruet,tūc mitius ob inconsultū calorem,ac secundum qualitatem delicti & personarum punietur, d.l.qui cum maior.§.si libertus.ibi, ignoscendum est enim.de bo.liber.& Roma.sing.iij. incip. an si quis excesserit.& Hippol.de Marsil.sing.c. si verò ex interuallo (quale debeat esse iudicis arbitrio relinquendum est) tunc dicitur fieri ad vindictam,& tenetur lege Corne.de sicar.aliàs erit opus principis gratia & remissione,vt dictum est. Et sic videntur dicti les Recluz,& alij sui socij non gaudere immunitate ecclesiastica,cum dicantur volūtarij homicidæ c.j.de
18 homicid.cum aliis alleg.in quæstio.supradicta.† Et postea venit casus quod quidam ceperūt post rixam aggressorem reclusum,& retractum in domo quem volebant occidere: sed à domino domus repulsi,quod videntes non posse eum habere,promiserunt eidem hospiti domus dare securitatē non defendēdi: qua promissione sic facta,dominus domus ei illum tradidit,quem à domo lapidis iactu interfecerunt. Dubitabatur an sopita fuisset rixa, videtur per suprà dicta quòd sic,visa promissione.

SVMMA.

1 *Iniuriam verbis illatam an liceat armis repellere.& nu.2.*

Quæstio CLXIX.

Sed quid si quis verbis iniuriosis contra ipsum prolatis prouocatus, se non verbis aliis iniuriosis defendit,sed gladio quo iniuriantē occidit,an teneatur lege Cornel.de Sicar.vel mitius puniatur.

DECISIO CLXIX.

1 ET † primò videtur quod lege Corne.quia si violentia aut iniuria inferatur cum armis,armis repelli debet. Et si sine armis,simili modo debet repelli,l.iij.§.eum igit.& ibi gloss.prima.ff.de vi & vi arma. & in l.j.& ibi glo.in ver.moderatione.C.eod.& ibi Bal.versi.sed nunquid ex solis minis.dicens ꝙ verbis contra verba debet resisti,non autē ad manū & ferrū. Allegat Spe.tit.de accusa. ver.ꝙ si te vocaui latronem.& Ang.Are.in tract.suo malefi.in verbo,contumeliosa.ver.quid si aliquo dicto velfacto. & Guil.de Cug.Bal.Ang.Pau.& Moder.in l.fi.& ibi Iaco. de S.Geor.in vtraque lect.ff.quod quisque iur. Et pro hoc stat tritū prouerbium,Res dare pro rebus,pro verbis verba solemus.xiij.q.j.c.j.§.ad hæc.& ibi glos.in verb.verba.vnde tex.ibi.§.quibus autē.qui est ante dictū §.ad hæc.in fine ait, ne si pergitis dicere quæ vultis,audiatis quæ nō vultis:quòd est verbum,vt inquit gl.Terentianū.Quid dicit quod vult,
2 audiet quod nō vult,† Sed cōtrariū tenuit Ang. in l.si adulteriū cū incestu.§.Imperatores.ff.de adult.ꝙ mori non debeat,sed mitius si modū excessit puniri, per illū tex.Et eum seq.Hippo.de Marsil.in consi.xxv.nu.xxvj. allegās Augu. in addi.& Ang.Aret.in tract.malefi.in verbo,cōtumeliosa & iniuriosa.super verb.quid si aliquo dicto vel facto &c.& ibi nihil mihi dicit. Sed bene in verbo, & dictus Titius se defendendo.ver.quæritur an ex solis minis alle.per Hip. & fin.tenet Alex.cōsi.cxix.inchoāte,viso processu inquisitionis.per totū,signāter nu.iiij.vsque ad viij.inclusiuè libr.vij. vbi argumentatur ad vtrāque partē.& nu.viij. sequitur. An. in d.§.Imperat.& idē de Frā.de Curt.senior. cōsi.xx.incip. sæpenumero animo reuolui.ver.ex quibus hoc.& Alex.cōs. cxj.incip.videtur in casu proposito.lib.ij.vbi ver. & id dicit Ang.in d.§.Imperatores.volēs sequēdo Ang. per illū text. talem homicidā mitius esse puniendū,vel relaxandū, vel in exilium mittendum.& pulchrè Pau.de Cast.consil.cclxxvj. inch.In causa incarceratorum.ver.quartò prēmittendū est. vsque in fin.consi.vo.nouo.& Cuma.cōsil.cxxxiiij. & Ber-tran.consi.cclxxiij.vol.j.antiq.num.ij.vbi omnes allegāt Io. And.in additio.Specu.titu.de homicid.in rubrica.& ita secundum hanc partem cōclusum fuit in Tornella, & latum arestum die vij.Septembris, Anno 1537. pro Mingone Vachey à Submaiore & Iuratis huius Burdegal.villę appellante,contra procuratorem villæ & viduā & hæredes defuncti appellatos.

SVMMAE.

1 *Occidens nuntium seu ministrū qui capere reum volebat qualiter teneatur.& nu.3.*
2 *Criminosus an teneatur de homicidio sergentarij excedentis.*
4 *Sergentario dicēti se habere commissionem,an credatur,& nume.5.*
6 *Capiendum an liceat ministris percutere,& nu.7.*

Quæstio CLXX.

Quid si fugitiuus capiendus occidat seruientem seu sergentarium, quem talem esse ignorabat per iudicem commissum:vel contra, sergentarius occidat capiendum,an teneatur?

DECISIO CLXX.

1 ET † videtur, decidendo vtranque quæ. fugitiuum delinquentem per nuntium capiendum teneri de homicidio ipsius sergentarij ipsum insequentis,si eidem fugitiuo mandatum, aut iussum iudicis capiendi eundem declarauerit:quoniam resistere eidem prohibitum est,nisi in capiendo excederet modum,aut formam mandati.tex.cum gl.in l.prohibitum. C. de iur.fisci.quia tunc velamen iustitiæ eundem nuntium nō releuaret,per illum tex.& ibi Bal.in j.not.& in primo contrario.& in ver.iiij.circa mandatum.& Luc.de Penna vers.
2 & no.quod priuatus.& ver.sed pone.† Et sic criminosus nō tenetur de homicidio sergētarij excedētis:vt ibi.& per text. in l.deuotū.ibi,nec crimen aliquod pertimescat.C.de meta.& epidemet.li.xij.& in §.illud videlicet obseruandum.in authen.vt iudices si.quoquo suffra.aliàs tenetur,si in figura, & forma iudicij debita procedat:& debet se opponere vel appellare,l.non tantum.cum l.seq.ff.de appel.& non armis resistere:quia habens mandatum de capiendo aliquem non potest exequi,nisi doceat,& exhibeat illud. l.j. C. de man. princip.& Bald.in d.l.prohibitum.per illum tex.in fi.ibi,cū literis nostris.& ver.tertiò de mandato.cum ver.seq.& tex. in l.non solum.§.fin.cum l.seq.ff.de procura. Alexan.in ad-
3 ditio.Bar.in l.fi.C.de exhiben.reis.† Quod verum est secūdum Bart.& Ang.ibi,in d.l.prohibitum.in princ.& Iaco. Reb f.quando extra prouinciam & iurisdictionem citat, secus in eadem iurisdictione, quia tunc est præsumptio quod nuntius,seu sergētarius sit notus,per textum in §.eos. in authen.de colla.& sequitur Luc.de Penna in d. l. prohi-
4 bitum.versi.cognouerit.† Cum dicenti se habere commissionem citandi credi debet,vt not.Bartolus in extrauag.ad reprimendū in verbo pernuntium.& in l.fina.C.de exhibē-
5 dis reis.† Tamen fallit si citaretur illustris,l.quoties. C. de di.li.xij.qui non potest citari literis,secundum Bart. ibi, & Felin.in c.ij.de iu.cum aliis Purpura. de officio eius. num. cxlix.tamen vt Docto.aiunt tales officiales siue nuntij debent portare insignia,ex quibus cognoscantur,vt in hoc regno per ciuitates deferunt vestes ex rubeo & viridi dispartitas,sicut deferunt consules & iurati ciuitatum: vel portare birretum,vt in Italia,secundum Barto.& Rebuf.in d.l. prohibitum.& alibi virgam seu baculum depictum in manu,secundum Specu.titu.de citat.§.sequitur videre. versic. quandoque.cum seq.& sic deferunt seruientes ducatus Alēconien.vt dicit Guliel.Rouille in suo compendio iustitiæ. atque iniustitiæ.ti.de seruiētib.ver. cōsequenter de habitu. Vnde in casu nostro cum baillius & eius filius,ac alij prosequerentur fugitiuum,quem filius velocius præcurrens, arrestauit cum hasta iauelinæ,& fugitiuus retro respiciens,& illum cognoscens,de ense quem fugiendo gestabat in manu nudum,dedit ei in ventre,& duos alios ictus in brachio & manu:qui per ordinarium iudicem condemnatus fuit ad caput perdendum:cuius condemnatio per Senescallum extitit confirmata:sed per curiam moderata,ad bis diuersis diebus esse fustigandum. Et ad hoc mota fuit propter suspicionem cuiusdam eiusdem homicidæ inimici, quem eidem fugienti quædam mulier ibi esse dixerat dubitans esse

cum illis eum prosequentibus, dedit, & percussit illum. Quare si tunc talem fugitiuum se telo defendentem seruiens occidisset, non tenetur, vt voluit Bal. in l. si, vt allegas, in fin. C. ad leg. Cornel. de sica. & eum sequitur ibi Hippo. de Marsi. nu. ix. per quod limitatur secundum Alex. ibi in addi. aliud dictum Bal. in authen. sed omnino. versi. sed quæritur. C. ne
6 vxor pro marito. † quod vulnerans, vel occidens capiendũ tenetur: quod intelligi debet secundum præcedens dictum Bal. in d. l. si vt allegas. nisi se telo defendat, quia tunc seruiẽs non tenetur de vulnerato aut occiso. & ita Alex. in d. authẽ. sed omnino. & pro hoc text. in l. si seruus. C. de his qui ad eccle. confu. vers. quod si etiam illum configi in certatione pugnáque contigerit, nulla erit eius noxia. & in l. quemadmodum. §. magistratus. ff. ad l. Aquil. & hoc in vtraque quæst. confirmat Iacob. Butr. in l. ij. C. de his qui latro. occul. & Ludo. Bolog. consil. lxiij. versic. & hic aduerte. & Bald. in l. fin.
7 versic. ego addo quod vidi de facto. C. de exhi. reis. † quod vbicunque licet aliquem capere, si ille resistat, & in illa resistentia interuenerint vulnera, quòd ille qui ibat pro capiendo, non debet puniri, per tex. in d. l. si seruus. & istud dicit vidisse de facto Perusij, & audiuisse etiam Pisis, vbi fuit talis q. quidam malefactor fugiebat ante familiam, & familia currebat post eum, & ipsum non poterant iungere. & quidam vero armis eum percussit: credit quòd non debet puniri, per d. l. si seruus. quod dicit esse mente tenendum. & idem tenet Bal. in rep. l. j. ver. seq. quid si familia potestatis. C. vnde vi. & Ioan. de Ana. in c. iuramento. versi. & istam partem. de homicid. Paris de Puteo in syndic. in verbo resistentia. c. excedunt. ver. & ista resistentia debet fieri legitimè. qui allegat bonum tex. in l. ij. C. de deserto. li. xij. & idem Ioan. de Imo. in l. ex consensu. §. fi. ver. & adde etiam quòd interdum. ff. de appel. vbi hoc limitat fieri posse cum moderamine inculpatæ tutelæ. per not. in d. l. j. C. vnde vi. Et hanc limitationem approbat Alex. in additio. ad Bal. in d. l. fina. de exhibẽ reis.

SVMMAE.

1 *Canonicatus non requirit aliquem ordinem, sed tantum clericalem tonsuram.*
2 *Subdiaconum esse oportet, qui habet vocem in capitulo.*
3 *Curata beneficia requirunt clericaturam, & intra annum ordinem sacerdotalem.*
4 *Laicus potest præbendari, sed non canonicari.*
5 *Beneficij impetratio ante susceptum ordinem, an valeat, & nu. 6. 7. & 8.*
9 *Simulans se clericum, notariũ, comitem, vel doctorẽ, punitur.*
10 *Idoneus quiuis præsumitur ad beneficium, modò sit clericus.*
11 *Clericatum an teneatur probare litigans de beneficio, etiam si non opponatur. & nu. 15. & 16.*
12 *Clericum si nominet in literis Papa, an ex hoc sit probatus clericatus.*
13 *Clericatus possessio licet sufficiat quo ad fori priuilegium, non tamen quo ad beneficium obtinendum.*
14 *Sacerdotij probatio non sufficit, nisi de alijs etiam ordinibus doceatur.*
17 *Probare quis debeat ea quæ contra personam vel rescriptum opponuntur.*
18 *Clericum non esse aliquem quomodo probetur.*
19 *Personæ legitimitas in iudicio debet probari, licet iudex id non debeat opponere, sed pars. & num. 20.*
21 *Iudex an parte non opponente possit quem repellere. & nu. 22.*
23 *Clericalis tonsura quomodo probetur an per vnum testem, & per indicia. & nu. 24. & 25.*
26 *Prælati gesta sunt ipso iure nulla ante quàm sit in possessione.*

Quæstio CLXXI.

Si super præbenda & canonicatu, vel alio beneficio mouetur processus in materia possessoria, an partes teneantur docere de litera tonsuræ & clericatus, vel alterius ordinis de iure ad hoc requisiti, etiam si non opponatur.

DECISIO CLXXI.

PRAESVPPONO † quod in promouendo ad canonicatum non est à iure requisitus certus ordo, sed satis est quod sit clericus, vt capitul. secundo ibi, per ecclesiasticos ordines. & ibi Abb. Sicul. in vltim.
2 not. de institut. † dicens etiam quod solum in iure habemus expressum, si quis non est subdiaconus non potest interesse capitulo, nec in eo habere vocem, vt in clementin. vt qui de ætat. & qualitate. Ideo secundum indigentiam ecclesiæ & dispositionem superioris, debet postea promoueri ad ordines maiores. Nam ecclesia etiam collegiata indiget ad sui regimen presbyteris, diaconis, subdiaconis, & inferioribus ordinibus, & ob hanc causam fortè in quibusdam ecclesiis sunt præbendæ presbyterales, diaconales, & subdiaconales, ad hoc capitul. ei qui. & capitul. cui. de præbend. libr. vj.
3 †Sed beneficia curata requirunt clericaturam, & intra annum ordinem sacerdotalem. capitul. licet canon. de elect. libr. vj. & per Abb. & Doctor. in capitul. super inordinata.
4 de præben. cum simil. †Quare dico, quod ius canoniæ, vel alterius beneficij non cadit in laicum, dict. capitul. ij. licet possit præbendari, non tamen canonicari: quia præbenda consistit in temporalitate, vt not. in capi. cum M. de constitutio. & in capit. maioribus. de præben. & vtrobique per Abba. Sicul. & omnes Mod. & Cardina. Alex. in capitul. de his xxiij. distin. Sed ius canoniæ consistit in spiritualitate, quæ non cadit in laicum, vt c. causam. de præscrip. & in cap. Massana. de elect. cum sim. Et idem tenet Abb. Sicu. in ca. ex li-
5 teris, per illum tex. de transac. † Nec potest secundum eum impetrare beneficium antequam ordinetur, nisi fieret specialis mentio in rescripto, quod Papa mandaret prouideri alicui scholari perito cupienti ascribi militiæ clericali. Et tunc debet prius ordinari, & postea beneficium sibi conferri. & idem etiam in capitul. cum adeo. per illum text. de rescript. volens quod tenebatur de stylo Romanæ curiæ facere mentionem de clericatu: sed de iure non est necesse: quia intelligitur clausula, si est idoneus, secundum glos. in cap. fi. de præsumptio. & ibi Bal. & And. Barb. versi. not. ibi, imò
6 nec clericus†Licet videatur in contrarium text. in cap. constitutus. ibi, Petrus clericus. & ibi And. Barba. de rescript. nec sufficeret (secundum Abbat. quem Bald. And. Barb. & Doctor. in d. ca. cum adeo communiter sequuntur. de quo ibi per Decium in iiij. not. & plenissimè Felin. versic. de destinato) deferre tõsuram, gerendo se pro clerico, cum tamẽ non sit ordinatus: quia illa animi destinatio non facit eum clericum nec assumptum in sortem Dei, cum beneficium
7 non possit conferri nõ clerico iuris spiritualis incapaci. †Licet Compostel. voluerit ibi contrarium, quem And. Barba. vult saluare, & dictum eius intelligi debere in laico sanctæ vitæ, per tex. in cap. statuimus. §. his omnibus. lxj. distinctio.
8 †Sed hoc reprobat Felinus in fin. quia secundum Archidiaconum in d. §. his omnibus. illa fuerunt miracula diuina non trahenda in consequẽtiam. Quia qui spiritu Dei ducuntur non sunt sub lege, cap. duæ xix. quæstione secunda cap. licet. de regu. vel fuit cum illis dispẽsatum, vt ibi per eum. Tamẽ si tãquam clericus reputatus tenuerit beneficiũ longo tẽpore, ꝙ clericus præsumetur, & rector beneficij, secundũ Hostien. Anto. de But. & Abbas Sicul. & Felin. post alios in c. illud de pręsumptio. & Bal. in l. siue possidetis. in quarta oppositio. C. de probation. cũ aliis similib. adductis per Philippũ Deciũ in cõsi. cxviij. & Frãc. Balb. in tracta. suo præscript. in prima parte secundæ partis. ver. tertio præmissa. & per Bonũ de Curte in tracta. nobilita. in tertia parte. num. clxiiij. & And. Barba. in c. peruenit. nu. xj. de empt. vnde di-
9 cit Bald. in l. data opera. C. qui accusare nõ possunt, † quod nominans se notarium, comitem, doctorem, vel clericum, cum non sit, de tali simulatione punitur. & idem Anton. de Butr. in salutat. decret. & Geminia. etiam in saluta. sexti. & Ang. in l. j. C. de muta. nominis. & Cardina. Alexan. in cap. quod interrogasti. xxvij. distinctio. & Bart & Hippo. in l. fi.

ff.de falsis.& conclusionem supradictam tenet Abbas Si-
10 cul.in cap.final.in vltim.not.de præsumptio.† dicens,quod
quilibet præsumitur idoneus,etiam ad beneficium obtinẽ-
dum,dummodo sit clericus, aliàs non est idoneus, vt dicto
cap.secundo,de instit.& dicto cap.ex literis.de transactio.
Philippus Francus in cap.si iudex laicus.§.fin.versicu.in ea
gloss.ibi,cum sola possessio non sufficiat.de sententia excõ-
11 municationis.† Et sic videtur quod talis impetrans teneа-
tur probare clericaturam & tonsuram, etiam si ab alio ter-
tio secum litigante non opponatur, cum sit qualitas extrin-
seca.per ea quæ voluit Ioann.And.in mercurialib. in regu-
12 la,non licet actori.de regulis iuris.libro vj.† quod si etiam
Papa nominet quem clericum in collatione beneficij, non
tamen est sufficiens probatio pro clericatu, si vendicando
beneficium alleget se clericum,vel aliter agendo. Et idem
Petrus de Anchara.& Franciscus in dicto c. si iudex laicus.
versicu.in ea gloss.in fin.& in capit.si fortè.in verbo, scien-
tiæ.& ibi Philip.Francus.de electio.libr.vj.& idem Ioann.
And.quem sequitur ibi Bal.in ca.dudum.in prima de elect.
13 † dicentes,quod licet sufficiat sola possessio habitus,& cle-
ricalis tonsuræ quod ad fori priuilegium, non tamen quò
ad beneficium obtinendum, nisi litera doceatur. Et idem
Ioann.Galli in arestis,quæstion.lj.& hoc verum secundum
eum,quod clericatus possessio sufficit quãdo est regnico-
la:secus si est vltramontanus:quia illam debet docere,vt ibi
vide. Aliam limitationem ponunt domini de Rota in De-
cisione cccxij.aliàs decis.xiij.titu.de probation.in antiq.nisi
talis clericus existens in possessione clericatus esset posses-
sor beneficij: aliàs secus si non esset possessor. Allegant
Ioann.Modern.& Archidiaco.ita tenere in dicto cap. si iu-
dex.& idem Aegidius Bellamera,in Decision. dcxij.& idẽ
Dominicus de sancto Geminia.in consilio xcj.in princ.vo-
lens etiam talem existentem in possessione debere probare
possessionem & tolerantiam antiqui temporis xxx.annorũ,
secundum Innocentium in capi.super his.de accusationib.
14 Quare † si (vt inquit Domini.in dicto consi.xcj.) probaret
de sacerdotij possessione,non sufficeret nisi probaret de a-
liis inferioribus ordinibus:quia potuisset per saltum promo
ueri ad sacerdotium,quo casu esset inhabilis.capi.j.de cleri.
peregrin.& per totum de cleric.per saltum promotis, quia
non habet executionem sacerdotij,si fuerit per saltum pro-
motus,& non habens excusationem ordinis est incapax be
neficij ecclesiastici.c.fin.de cleric.excommu.ministran. Se-
cus videtur in dignitate vel officio seculari,in quo quis na-
sci potest, si ex priuilegio principis est concessum vt nasca-
tur miles,vel tabellio,per ea quæ not.Barto.& Ange.in l.j.
C.de munerib.& honorib.non continuan.& Pet.Rauen.in
compend.iuris,versicu.dum semel.Ergo à fortiori vbi Pa-
pa non nominauit eum clericum,debeat probare,cum qui-
libet nascatur laicus,& talis præsumitur, nisi clericũ se pro
bet,vt dicit Ioan.And.in regula scienti.de reg.iur. in mer-
curial.alleg.tex.in c.legũ.ij.quest.j.& ipsum sequitur Lucas
de Penna in l.quicunque.in lxij. præsumptione.C. de apo-
this publi.lib.x.& Aufred.in repeti.clement.j. de offic.or-
din.nume.v.& Bald.in d.c.si.versi.sed quæro nunquid præ-
sumatur quis clericus.de præsumptio.quia esse clericũ non
inest à natura,sicut nec esse cerdonem, vel peliparium, vel
esse in scientia expertũ:quia natura non fecit artem, sed di-
sponit ad artem,l.Stichus.& l.seruis legat.§.ornatricibus.ff.
de legat.iij.& c.ex studiis.de præsumption.& glo.in d.ca.si
fortè.& in l.si vero.§.j.in gl.penultim.& ibi Doct.ff.si quis
cautio.& sequitur Alberic.Brunus in consil.xxxviij.versic.
15 nec obstat si dicatur.& Bal.in l.Macedoniani.C. † ad Ma-
cedo.Et dicit Io.And.post Archid.in d.c.si iudex laicus,ꝙ
petẽs beneficiũ potest probare firmiter se fore clericũ,aliàs
nõ obtinebit. Alex.d.c.cũ adeo.& d.c.ex literis. Et ipsos se
quitur Phil.Francus in d.c.si iudex.ante si.dicens,quod ille
qui contendit de beneficio,semper debet probare se cleri-
cum per dicta iura,& tenet Zabarel.in repe.cap. perpendi-
mus.versi.vt autem præmissorum plenam notitiam habea-
mus.de sent.excommu.& Lucas de Penna in l.j.in xxv.præ-
sumptione.C.de quæstio.lib.xij.per notata in c.presbyteri.
lxviij.distinct.& idem Geminia.in dicto consilio xcj.in pri
ma quæst.& Decius in consil.cxxv.versicu.secus est in casu
nostro &c.& Barbat.in c.quoniam contra falsam.num. xlv.
16 cum sequen.de probatio.† Cõtrarium videtur tenere In-
no.in c.super his.de accusatio.quòd si obiiciatur contra ele
ctum,quod non est clericus,quod electus debet probare se
clericum,& incumbit sibi onus probandi, postquàm est ei
obiectum c.j.& c.vt circa.de electio.lib.vj.& d.c.legum.&
idem Francus post Ioan.And.in d.c.si fortè.& ipsos sequi-
tur Abb.Sicul.in cap.bonæ.in j.versi.hinc dicit Innocẽtius.
de electio.& idem Abb.in terminis in dicto capitu. final.de
præsumptio.versicu.in hac autem extrinseca.cui incumbit
17 onus probandi.† vbi dicit,quod aliquando opponũtur a-
liqua contra personam,quandoque cõtra rescriptũ seu gra-
tiam.Si contra personam,aut est tertius se opponens,& ille
habet probare.c.j.& c.vt circa.de election.lib.vj.aut nemo
se opposuit,& tunc iudex,vel is,qui prouidere seu electio-
nem confirmare debet, de omnibus inquirere etiam quæ
præsumuntur ratione qualitatis intrinsecæ debet, vt in ca.
cum delicti.& c.cum nobis.de electio.& sentit Cardina.de
Zabarel.in clementi.vna.in iiij.quæstion.de exceptionib.&
Abb.Sicul.in ca.j.de litis contestatio.& Ioann.de Imola &
Felinus in dicto cap.fin.de præsumption.versicu.in eadem
18 gloss.ibi vel regularitas.† Sed quomodo probat iste tertius
opponens illam negatiuam,quod aduersarius non est cleri
cus,dic secundum Innocentium in dicto c. super his.versi.
sed argumen.contra, quod illam probauit hoc ipso quod
contrarium non probatur. C.de non numer.pecunia.l.si ex
cautione.vel per confessionem partis.c.j.de confess. libr.vj.
& dicto c.si iudex laicus.§.idem esset.& ibi Philippus Fran
cus in ij.notabili.& bonus textus in dicto capi.ex literis. &
19 AEgid.Bellamera in Decision.cxiiij.cum sequenti.† Tum
quia licet in iudiciis etiam summariis personæ debeant ple
nè legitimari,vt voluit gloss.reputata singula.in l.ij.in glos.
penultima.& ibi Bartolus,Salicet.Alexand.& Modern.C.
de edicto diui Adriani.& Andræas Barbat.& Iason in ru-
brica.C.qui admitti.ad bonor.possessionem possunt. tamẽ
requiritur quod fuerit oppositum per aduersarium,vbi est
opponens,& non aliter,secundum Iasonem ibi, versic.præ-
20 terea,& quartò.† quia per iudicem non venit opponendũ
de legitimatione personarum, vt voluit Bartolus in l. quos
prohibet prætor.per illum textum. ff.de postula. Quemad-
modum dicimus in emptore agente ad traditionem rei vẽ-
ditæ,cui non fuit obiectum pretium non fore depositum,
& consignatum,quod est admissibilis,iuxta l. Iulianus.§.of
ferri.ff.de action.empti.& ibi per Alexandrum in additio.
ad Bartol.& in l.nam & postea.& ibi Iason.ff.de iureiuran-
do.& Bart.& Alexander in l.si duo patroni.§.si quis iuraue
rit.eodem titul.cum aliis infinitis per nos suprà in quæstio.
21 xviij.allegatis. † Sed an sit verum,quod iudex parte nõ op-
ponente possit repellere. Et videtur quod non, vt volunt
omnes Docto.in dicto cap.fina.de præsumptio. sed aliquo
opponente bene potest,vt dictum est.Sed tene contrarium
per textum in dicta l.quos prohibet.Nec Barto.ibi vult cõ-
trarium.imo tenet hanc opinionem.& ita per illum textum
tenent ibi Bal.Angel.& Paulus de Castro,vbi volunt,quod
sicut iudex repellit aduocatum, vt ibi, ita etiam procurato-
rem.l.filius.§.veterani.ff.de procurator.& l.ita demum.& l.
licet.C.eodem titulo.ita etiam testem. secundum Innocen-
tium in capit.intimauit.de testibus.sic etiam & partem. Pro
quo Angelus allegat textum in l. vbi pactum. C. de transa-
ction.& in l.fina.ff.de petit.hæredita.& in l. si vnus.§.& pa-
ctus.in gloss.opposi.ff.de pactis.& tenet Alexand.in l.iiij.§.
hoc autem iudiciũ.ff.de damno infecto, in d.l. ita demum.
& in l.licet.de procurator.& itam tenet Felinus post Imol.
in dicto ca.fina.versicul.fundans ergo se in negatiua,& di-
cens

cens quod iudex adhuc poterit ex offic. inquirere, si sumus in beneficialibus & aliis, in quibus potest officium suum interponere. cap. cupientes. §. denique. de electio. in vj. secus in aliis actibus, in quibus non supplet, vt ibi. Et in istam partem inclinauit Hostien. & Ioan. Andr. in cap. cum ecclesiasticæ. & ibi Abb. Sicul. versicul. sed contra hunc intellectum oppo. sic. de exceptio. vbi dicunt, quod quemadmodum iudex ex suo officio libellum lacerare debet, vt not. Innocent. in c. j. de offic. vicar. & xj. quæstio. j. sacerdotibus. & l. j. de offic. assess. ita & magis in istis spiritualibus, in quibus regulariter supplet ex officio, vt in dict. capit. cum nobis. & in capit.
22 cum dilecti. de ele. & c. cum venissent. in fin. de institut. † & licet ista vltima opinio videatur de iure communior, quod nisi obiiciatur, non repellatur, quando est tertius opponens, tamen præcedens seruatur in praxi, & de stylo curia-
23 rum Franciæ, quod iudex poterit reiicere. † Ideo tenetur pars producere literam clericatus, vel per testes illam probare, in l. si solennibus. C. de fide instrumen. vbi aliquem esse militia perfunctum, & per consequens habere priuilegia veteranorum, probari potest per instrumenta vel per testes. Ideo refert ibi Bald. per illum text. quod doctoratus non solum potest probari per instrumentũ, sed etiã per testes, qui interfuerunt actui. & idẽ tenet ibi Alex. sing. Ale. in consil. cvij. libr. vij. & Bald. in l. non ignorat. versicul. quæritur quis est eius effectus, & plenius versicul. si autem incidenter. & versicul. in tertio. C. qui accusa. non possunt. & Geminia in capitul. si iudex laicus. de sentent. excomm. libr. vij. Licet de iure ciuili videretur contrarium, quod non possit probari clericatus nisi per literam, vt l. si qua per calumniam. C. de Episcop. & cleric. tamen de iure canonico secundum Petrum & Cinum, Bald. & Salicet. ibi, potest probari per testes capitul. ij. & iij. de cleric. peregrin. & Alexand. in d. consil. cvij. versicul. non obstat id quod Cæpol. Veronen.
24 in consil. xj. versic. præterea ista quæstio. † Quinimo etiam per vnicum testem potest probari tonsura clericalis, secundum Bald. in cap. licet vniuersi. quem ibi sequitur Felin. in
25 fin. de testib. & Gerald. de Petr. sancta in singular. xlix. † Imo fortius potest probari per argumenta & indicia, capitu. inter quatuor. & ibi glos. in verbo, per argumenta. de cleri. peregr. Et de hac quæstione fuit grandis altercatio in causa officij Cancellariæ maioris Caturcen. ecclesię. contra magistrum Ioannem de Sorbonaio subrogatum, qui tamen postea produxit literam clericalis tonsuræ suæ dominis adhuc opinantibus: & nisi produxisset, erat in periculo perdendi. Sicut fuit in causa domini de Sabonieres Regis consiliarij in curia parlamenti Tholosæ, contra Garay Cochæ, contra quem obiiciebatur, quod Ioan. Francisci, à quo mediante morte cuiusdam Graulat obtinuerat beneficium de Caussade, non fuerat promotus intra triennium post recredentiam sibi per arestum adiudicatam, nec intra quindecim annos sequentes, quibus durantibus quietè & pacificè possederat beneficium de Caussade, & quousque fuit impetratum per eius non promotionem per quendam de Malocastro, qui cessit ius suum prædicto de Sabonieres: quare tenebatur se promoueri facere post triennium pacificũ, d. c. licet canon. & ibi. Doct. insuper in repeti. & c. commissa de elect. lib vj. Et ita cõclusum per omnes, exceptis duobus, qui dicebant pendere adhuc litem super possessorio, & sic nõ pacificè, quia salua pace non poterat in illa lite vel alia petitoria inquietari, per tit. de pacifi. possess. quia hic erant quinque triennia, sicut erant tria in Episcopatu Riuensi, vt alibi dixi. Et licet constaret de promotione, tamen illa fuerat facta à quodam antistite, qui tunc nõ erat Episcopus, prout ipse de Sabonieres probauit, quę nõ valuit arg. c. j. de ordin. ab Episc. qui renuntia. Episco. & qui non fuit Episcopus de quatuor annis post: ideo malè promotus. c. quanto. de consuetud. & ibi Abb. Sicul. & Docto. nec cõstabat de antiqua possessione Episcopi prædicti conferendi ordines, quod saltem requirebatur, vt per Abba. in c. cum venerabilis de exceptio. & Bald. post glo. in l. tutor. C. in quib. causis. in integrum restit. non est necessaria. Ang. ibi, & idem glos. in l. iusiurandum quod ex conuentione. §. j. in verbo, non competit. & ibi per omnes. ff. de iureiuran. Et ad omnia prædicta vide glos. in pragm. sanct. titu. de pacifi. possess. §. ordinarij
26 autem. in verbo, inquirant. † Quinimò dicit Balb. in d. l. si tutor. quòd si erat prælatus, & non in possessione prælaturæ, nec habebat adhuc exercitium, quod factum per eum est ipso iure nullum: quia paria sunt non esse, vel esse, & non habere administrationem, vt ibi per illum text. & per ea quæ not. Innoc. in c. nihil. de electio. Et pluries similis quæstio euenit in curia. Et sic no. quod habilitas impetrantis attenditur tempore impetrationis, d. c. cum adeo. & c. eam te de rescript. & ibi de Ripa. nu. * & gl. in c. dilectus de præbend. & plenius in c. post cessionem. de probationib. & c. si eo tẽpore. de rescript. lib. vj. & Abb. Sicul. in c. cum dilectus. per illum tex. ibi, tunc fuisse. de accusatio. quem ibi sequitur Frãcisc. de Aret. in ij. notab. & Ioan. de Ana. in ij. cum alijs ibi per Feli. in ij. not. alleg. & in iuribus suprà alleg. & alibi dixi.

SVMMAE.

1 *Sequestratio sub manu Regia neminem expoliat.*
2 *Sequestrationem potest opponens impedire, si in promptu doceat de iure suo.*
3 *Contractus non saisiunt, cum sint facti.*
4 *Filio nascituro potest donari, legari, & is hæres institui.*
5 *Notarius potest pro absentibus & nondum natis stipulari.*
6 *Donatio nascituro facta est in pendenti.*
7 *Spes rei vel personæ facit valere stipulationem.*
8 *Restituitur in integrum, qui est in vtero, licet non sit minor, nec absens.*
9 *Vsusfructus retentio transfert dominium, & æquiparatur traditioni. & nu. 10.*
11 *Pignus se habere constituens est vice traditionis, & transfert dominium.*
12 *Precarium æquipollet traditioni.*
13 *Vsufructuarius an naturaliter possideat.*
14 *Saisina intelligitur de bonis quæ possidebat tempore mortis.*
15 *Sequestrationem impedire non potest ille, qui de manu hæredis debet accipere.*
16 *Vsusfructus rei nascituro donatæ, ad quem interim spectet mortuo donante. & nu. 17. & 28.*
18 *Scriptura priuata quomodo fidem faciat, & quomodo eius manu scripta probetur.*
19 *Donationem probat scriptura priuata etiam sine die & cõsule.*
20 *Scriptura priuata non potest impugnari ob defectum solennitatis, sicut publica.*
21 *Donari sicut potest per epistolam, ita & donantis voluntas declarari.*
22 *Testamento etiam nullo declaratur præcedens testatoris voluntas.*
23 *Articulos post terminum non licet dare, sed bene iam datos declarare.*
24 *Statutarij ad edita statuta nihil addere possunt, sed bene illa declarare.*
25 *Confirmatio nihil noui dat.*
26 *Donatione declarata non agitur ex declaratione, sed ex donatione.*
27 *Donationum interpretatio latissima contra donantem.*
29 *Vsusfructus de sui natura non transit ad hæredem.*
30 *Pater an habeat vsumfructum in bonis filio nascituro relictis. & num. 31. & 32.*
33 *Pater post mortem filij naturalem, vel ciuilem non perdit vsumfructum in eius bonis sibi quæsitum, nec per emancipationem, aut ingressum religionis. & num. 34. & 35.*
36 *Declaratio per donatorem postea facta retrotrahitur ad tempus donationis.*

Quæstio CLXXII.

Dominus vita nunc functus præses de Torretes fauore matrimo

nii ineundi inter nobiles Arthus de Vinoye, dominũ de sancto
Gouhard suum ex sorore nepotem, & Catherinam de Bremont,
filiam domini de Balanzac, donauit ex nunc prout ex tũc primo
masculo ex dicto matrimonio, vel etiam ex secundo matrimo-
nio per dictum de sanct. Gouhard contrahendo nascituro, nota-
rio pro eo stipulanti, cum certis conditionibus in ipsa donatione
insertis, videlicet quod dictus masculus tenebitur portare nomẽ
& arma de Torretes, & alia de quibus non est quæstio, terras, &
seignorias de Pisam, & de Rabanieres, &c. retento sibi vsufructu.
Et etiam eidem de sanct. Gouhard, donauit terram, & seignoriam
de pulchro visu, retento etiam sibi vsufructu. Mortuo nunc præsi-
de vsufructuario, alii proximiores nepotes dicunt se saisitos, que-
rimoniam intentantes aduersus ipsum de sanct. Gouhard, oppo-
nentem, obstante donatione prædicta. Quæritur an visa donatio
ne prædicta sequestrum impediri possit, & an scriptura priuata
probetur per comparationem literarum.

DECISIO CLXXII.

1 ET † dico quòd licet per oppositionem res di-
catur contentiosa, & regi debeat sub manu Re-
gia, quæ tamen neminem spoliat, l. sequester. ff.
de verborum significatio. & l. propriè. & l. licet.
ff. depositi. & voluit Petr. de Bellapert. Cin. & Alberic. in l.
vna. C. de prohibi. seq. pecu. & Iacob. de Aret. Barto. Albe.
Ioannes de Imola & Franciscus de Aret. in l. interesse pu-
to. ff. de acquirenda possessione. & Abb Sicu. Barba. & Fe-
lin. in cap. examinata. de iudic. & dixi in §. iiij. in fine. de iu-
risdictio. omnium iudic. libr. consuetudin. Biturig. Et hoc
ne partes prosiliant ad arma. l. æquissimum. ff. de vsufructu.
2 † Tamen tam de iure potest reus opponẽs in rebus propha-
nis impedire sequestrationem, vt volunt omnes Doctores
in l. quamuis. & l. fina. C. de edicto diui Adria. tollend. & in
iuribus suprà allegatis. & per totum. de prohib. seq. pecu. &
de sequestratio. possess. & fruct. in antiq. & lib. vj. & clemen.
quam per vltim. ordinationes Regias Ludouici xij. articul.
liij. Et hoc docendo in promptu de iure suo. Sed quomodo
nunc reus opponens aduersus consuetudinem generalem,
quòd mortus saisit viuum proximum capacem & habilem,
de qua plenè dixi in dicto libra consuetudin. titul. de testa-
mẽ. §. vj. impedire potest, cum de manu hæredis capere de-
3 beat, l. filiam fratribus. ff. ad Trebellianum. † quoniam con-
tractus non saisiunt, cum sint facti, l. consilio. in fine. ff. de cu
rato. furio. vbi Bald. dicit, quòd cõtractus & distractus sunt
facti, & in facto consistunt, vt latius ibi Albericus versiculo
item allegatur sępè. §. iste. vbi enumerat ea quæ sunt facti &
non iuris. & notat Baldus in §. nos autem. versiculo. sed po-
ne quod mater accidit. institut. de attili. tuto. Et præcipuè
viso primo donationis articulo factæ masculo nascituro,
cum natus non sit: quem constat non esse in potestate pa-
tris, antequam nascatur. l. fina. ff. de collation. bonorum. & l.
4 fina. de assig. liber. † Quia licet filio nascituro possit dona-
ri, legari, & etiam hæres is institui. l. Gallus. §. ille casus. & i-
bi per Bartolum quem omnes ibi sequuntur. & in l. placet.
ff. de liberis & posthumis. & Bartol. in l. quod dicitur. ij. in
penultim. quæstio. & ibi Alberic. in fine. versicu. item si sti-
puletur. & Angel. in fine. ff. de verborum obligatio. & in l. si
quis operas. ff. de operis libe. & in l. seruos ad custodiam. &
vtrobique per Alberic. post Bartolum. ff. de aliment. legat.
& tenet Guido Papæ in quæstione cclxvij. & in quæstione
cccclvij. & in questio. ccccccv. cum sequen. & in singular. suo
xxiij. versicu. Pactum factum est in contractu matrimonij.
& text. in §. posthumo. & ibi Ioann. Fab. Ioann. de Plat. &
Ange. Aret. institut. de legat. & Ioann. Fab. in §. ei qui. ver-
sicu. Sed ante in nascituris. & versicu. sequen. institu. de inu-
til. stipulat. cum aliis suprà alleg. in quæsti. clxviij. incipien.
Comes de Ventadorio. & AEgidius Bellamera in consilio
xvij. incipiente. Contrahens matrimonium, vbi in terminis
ponit de illo qui donat in contractu matrimonij primo na-
scituro masculo omnia bona sua retento vsufructu, quando
5 notarius stipulatus est, aut pater pro eo, vt ibi, † vt fuit etiã
hic, quia notarius potest pro absentibus, & his qui nondum
nati sunt stipulari, vt no. gloss. in l. j. ff. de his qui sui vel alie-
ni iuris sunt. super verbo, acquiritur. & gloss. in capit. quan-
quam. in verbo, vt tabellio. de vsuris. li. vj. & aliàs super hoc
consului. & idem Masuer. in titul. de literis notis. versiculo
item notarius. & pro hoc bonus textus in l. cum cognatos.
ibi, stipulante seruo publico, C. de captiuis. & l. non aliter.
& l. his verbis. & ibi per Doctores. ff. de adoptio. & Guido
Papæ in consilio xij. & latius in consilio lx. in principio. &
versiculo ad tertium. & in hoc non est dubium, & quotidie
fiunt tales contractus, & donationes in matrimoniis inter
6 nobiles, & diuites contrahendis. †. Tamen secundum Do-
ctores suprà allegat. talis donatio erit in suspenso ex natura
rei, donec nascatur, sicut ex natura rei quærendæ ex stipu-
latione vel legato, si in stipulationem deducitur, quamuis
non sit in rerum natura, dum tamen speratur. tex. est singul.
in l. cum illud. §. fin. ff. quando dies legat. cedit. & l. interdũ.
& l. vbi autem non apparet. §. illud. & l. stipulatio ista. §. si
quis insulam. ff. de verborum obligatio. cum nota. in l. quo-
7 ties. C. de donatio. quæ sub modo. † Sicut ergo spes rei quę
speratur esse facit valere stipulationem, ita & spes personæ.
8 † Quia ei qui ex vtero nascitur, datur in integrum restitu-
tio, licet non sit minor, nec maior, nec absens. l. etiam ei. ff.
de minor. quæ non est alibi, secundum Baldum in rubrica.
extra de in integr. restitu. ante fin. in antiq. Quia spes repu-
tata multum operatur, l. mulier. §. non est dubitandum. ff. ad
Trebellian. & l. nuper. versic. sufficiat & enim. C. de natura.
9 lib. † Tamen respõdetur. Et primo respectu donationis ei-
dem de sanct Couhard de loco de pulchro visu retento vsu
fructu factæ, quòd dicti proximiores prætextu consuetudi
nis non possunt sequestrari facere ipsum locum, cum per re
tentionem vsusfructus translatum tunc fuerit dominium, &
possessio in ipsum donatariũ, ita quod non est opus alia post
10 mortem donantis traditione, † cum paria sint retinere v-
sumfructum, & rem tradere, vt est casus secundum omnes
in vulgata l. quisquis. & l. si quis argẽtum. §. sed si quidem. C.
de donatio. & per d. l. si quisquis. dicit gloss. multum singul.
11 in l. j. §. fin. ff. de rebus eorum, † quòd eo ipso quod quis ac-
cepit rem rem suã in pignus, videtur rem illam tradere. al-
leg. in argu. d. l. quisquis. de qua glos. facit ibi festum Nico.
de Neapol. & Barba. in consilio lxj. versicul. est etiam accu-
ratè considerandum. volumi. iiij. tenet Bartol. & Doctor. in
l. ab emptione. ff. de pactis. & Alexand. in consi. vij. volu. vj.
12 † Et idem etiam per constitutionem precarij, vt l. certè. §. j.
13 ff. de preca. vbi est bonus text. † super quo Alexand. Ioann.
de Imol. Francis. de Aret. Ias. & Bologni. in l. naturaliter. in
princ. se fundat contra communem opin. Ioann. glossatoris
ibi, quod vsufructuarius noturaliter non possideat, sed so-
lum detentor & possessor nomine domini dicatur. & Anto.
Corset. in singular. in verbo, vsusfructus. Tamen adhuc se-
cundum communem, illa naturalis possessio ex die dona-
tionis mortuo vsufructuario fingitur cum ciuili consolida-
ta, dicta l. quisquis. & §. finitur. Institut. de vsufruct. & tenet
Guido Papæ in quæstio. cclxviij. de quo vide quæ dixi in ti
14 tu. de donat. lib. consue. & Alex. in consi. clvj. libr. vj. † quia
consuetudo quæ saisit proximos, intelligitur de bonis per
eum tempore, & hora mortis relictis, de quibus erat verus
possessor vestitus, & saisitus, vt l. nihil aliud est hæreditas. ff.
de verbo. significa. & l. hæredem eiusdem potestatis iurisq;
esse, cuius fuit defunctus, constat. ff. de regulis iuris. & l. non
potest plus iuris in alium transferre, quam ipse habeat. eod.
titu. & tenet Bartol. Ange. & Moder. in rub. ff. de acquiren.
hæredi. & in l. hæres in omne ius. eod. tit. igitur, &c. Et istud
est clarum, & aliàs consului, vt videtur in cõsi. lvj. inci. Bre-
uiter dico quod dicta cõsuetudo. & ita vt ibi dixi, vidi iudi-
catum, & etiam per arestum curiæ, latum in fauorem magi-
stri Eliæ Sarrasin donatarij à domino, & magistro Ioanne
de Boussay Regis consiliario, executore appellantis contra
Martinum de Hamel, & Margaritam Sarrasinæ coniuges
15 appellatos. die* Ianuarij, Anno 1519. † Secus si per testamẽ-
tum, aut donationem causa mortis aliquis prætenderet bo-
na om-

na omnia vel aliqua, de quibus testator sine retentione vsusfructus erat saisitus: tunc non potest impedire sequestrationem, nec saisinam, nisi aliud obstet. Sed debet per manus hæredis, vel propinquorum saisitorum habere & petere, d.l. filiam fratribus. & ibi ita tenent Barto. Angel. Paul. & Alexand. ff. ad Trebellian. Et in isto vltimo casu, quando mortuus erat saisitus, fuit dictum per arestum in fauorem Margaritæ de Grammont ab Seneschallo Lemouicen. seu eius locumtenente appellantis, contra Petrum de Grammont appellatum, fideicommissarium seu substitutum, latum die xiiij. Augusti, Anno. 1521. Nec etiam profectò est dubium in donatione aliorum locorum de Pizani & de Rabanieres, facta masculis ex matrimonio prædictorum de sainct Gouhard, & Catherinæ de Bremond, vel ex aliis secundis nuptiis per ipsum de sainct Gouhard contrahendis nascituris: licet videatur esse in suspenso, quousque aliquis natus

16 fuerit, vt dictum est. † Ex quo in ipsa donatione tunc nihil fuit de vsufructu dictum, ad quem interim venire & spectare deberet: & sic per consequens ad hæredes vel proximos venire debeat. Tamen non verum est, nec transit ad ipsius vsusfructuarij hæredes. Tum quia licet multiplex intellectus possibilis pariat obscuritatem, quia intellectus agens non illuminat. vnde dicit Boetius, quòd multiplex exponitur eius virtus, tamen id accipi oportet, quod rei de qua quæritur aptius est. Aptitudinem autem duo generant, scilicet natura & ratio. Natura dat nobis sensum, & per consequens consensum, quia naturaliter sine consensu viuere impossibile est, etiam ad vitam hominum syluestrium: sed viuendi & contrahendi modum dat nobis ratio. Quia viuere sub ratione est viuere hominis, vt not. in authentica de monachis. in princip. collatio. j. & homo est magis intellectus, quam sensus, id est sensualitas, secundum Aristote. & ex multis scripturis sensus iustior accipiendus est: & verba quæ nõ possunt referri ad ius, referuntur ad factum. l. quidam cum filium. §. videamus. ff. de verbo. obligation. ideo circunspectè cernamus aptiorem sensum, secundum subiacentem materiam. Nam natura rationis quandam ad se trahit interpretationem sermonis, l. Proculus. ff. de vsufructu. l. si mater. ff. de vulgari & pupillari. Et considerandum est quod sermo conceptus ab vna tantum parte, interpretationem nullam habet, quia non habet virtutem. l. si repetendi. C. de condictio. ob turpem causam. Sed sermo prolatus recipit interpretationem à quatuor causis, scilicet à personis, à forma verborum, à facto siue materia, & ab intentione finali contrahentium: quia à quo fiat, & super quo, & qualiter, & ad

17 quem finem, animaduerti conuenit. † Videamus igitur à quo & ad quem finem fuerint verba prolata. Nam dictus donator sensit donando prædicta loca fauore matrimonij primo nascituro masculo, attentis clausulis in donatione contentis, quòd si decederet ante illius ortum, & natiuitatem aut conceptionem, quòd interim vsusfructus ad ipsum de sancto Gouhard, futurum spe patrem veniret. Quia magis debemus inspicere causam verborum ac mentem contrahentium, quàm corticem eorum, vt not. in l. si in venditione. in fi. ff. communia prædiorum. & causa procemialis ostendit vltimam intentionem, & mentem ipsius concedentis, vt dicit Bald. in capit. secundò requiris. de appellationi. text. in l. regula. §. licet. versicu. initium constitutionis demonstrat. ff. de iuris & facti ignorantia, & tenet Barba. in consil. lxxviij. colum. iiij. versi. Tertiò probatur. volum. iij.

18 † Et ita per eius conditum testamentum declarauit, ac post per epistolam eiusdem donatoris domino de Balagnier patri dictæ Catherinæ missam, per quam respondebat eidem conquerenti de vsufructu, quem pendente ortu, seu aduentu masculorum ad ipsum de sainct Gouhard volebat & intelligebat interim venire ac transire. Quæ epistola & testamentum fuerunt auerata fuisse manu prædicti de Torretes donatoris & testatoris subscripta per numerum decem testium, licet sufficiant duo, vt not. gloss. in l. final. C. familiæ erciscund. & gloss. in l. hæredes palam. §. j. in verb. posses. & ibi Bartol. & Francisc. de Aret. ff. de testamenr. & Bald. Alexand. & Ias. in l. errore. C. eod. titul. & aliqui deponebant quod viderant eum scribere, & etiam per comparationem literarum, & subscriptionum suarum, quòd sufficiebat, secũdum Cin. & Doctor. in l. comparationes. C. de fide instrument. & Alexand. consil. cxxiij. col. iij. versicul. Et sic non habet obstare. volum. j. & consil. cxviij. colum. ij. versic. Item obstaret. volum. iiij. & in consil. xc. lib. iij. & hoc in præiudicium scribentis, vel subscribentis & eius hæredum, vt ibi, & latius in consil. cxlviij. incipien. Ponderatis his de quibus in themate. volum. ij. & in consi. ccxxxix. nume. v. cum sequen. volum. vj. & Bartol. in l. admonendi. colum. vj. versicul. De tertio genere. quem ibi Moderni sequuntur. ff. de iureiurã. & Socin. consi. xlj. colum. ij. versicul. Sed ad hoc respondetur. volum. iij. Et dixi suprà in quæstio. cv. incip. An possessio & gaudentia, & singula. Pau. de Cast. in consil. cccxcix. aliàs cccciiij. incip. Satisfaciendo singulis dubiis. & præcipuè in versi. Tertiò probatur. volum. antiq. vbi ponit de Abbate sancti Andreæ volente probare donationem conuentui factam per Raymundum Comitem Tholosanum per

19 scripturam priuatam. † Et sic plenè probant donationem etiam sine die, & consule, secundum Bartol. Bald. Angel. & Ludoui. Bologni. in secundis interpretatio. in l. cum tabernam. §. j. per illum text. ff. de pigno. & ample Feli. in ca. scripta. col. v. circa medium. versi. Tangunt etiam hic Doctor. & in ver. item probatur per epistolam. de fide instrumen. & Ad. Corset. in sing. episto. cum iiij. sequentib. & dixi suprà

20 in consi. xxij. incip. Viso appellationis processu. col. vlt. † Et talis scriptura priuata secundum ipsos non potest impugnari ex defectu solennitatis, sed ex defectu veritatis. Pro quo allego. tex. in l. j. C. de contrahen. & committen. stipul. & ibi Bald. & Salic. Secus in publica scriptura: quia vtroque iure

21 laborat, vt ibi per eos. † Quia sicut donari potest per nuntiũ vel epistolam, vt l. j. in fi. ff. de contrahen. empt. & l. si donatio per epistolam. C. de donat. & l. consensu. ff. de action. & obligatio. & Barto. in l. etiam. ff. de donatio. & Franci. de Are. consi. xvij. & Specula. & ibi Ioan. Andr. in titu. de instrumen. edit. §. porro. versic. Hac forma. & l. fin. in princ. & §. j. ff. manda. ita & à fortiori declaratio voluntatis donantis potest fieri & probari per epistolam, vt l. j. §. fin. cum l. sequen. ff si mensor falsum modum dixerit. & etiam per testamentũ, vt dictum est, vt probat tex. in d. l. hæredes palam. §. j. ibi, literis. & ibi, vicinis scripturis. & ibi Francisc. de Aret. in iiij. notabi. & in l. si seruus plurium. §. fin. ff. de lega. & in l. pater. §. mutus pater. ibi, quod facilius explicari possit scientia literarum. ff. de acquiren. hæredita. & in l. si vnquam. ibi, totum quicquid largitus fuerat, renunciatur, in eiusdem donatoris arbitrio ac ditione mansurum. C. de reuocan. don. & ibi Bald. in versi. arbitrio. & bonus tex. in c. per tuas. & ibi gloss. Abba. Andr. Barbat. de donatio. & Bar. in l. si ventri. §. fin. ff. de priuil. credito. vbi dicit ꝙ mens partium, quæ fuerit à principio, declaratur per ea quæ sequuntur, & Alex. consil. clxxxiij. nu. iiij. vol. vij. posito etiam quod testamentum es-

22 set nullum. † Nam ex testamento nullo voluntas testatoris præcedens declaratur, vt l. fina. & ibi Bartol. seu Nicol. de Neapol. ff. de rebus. eorum. & in l. qui à patre. & ibi Bald. ff. de confirmatio. tut. & in l. in testamento. & ibi Benedict. de Plumb. & Ludo. Bologn. in secundis interpre. ff. de fideicõmissa. liberta. & Ludouic. de Roman. in consil. clxxix. col. ij. ante fin. versic. Quoniam respondetur. Tum hæc declaratio semper fieri potest per donatorem, & concedentem. ca. j. de summa trinita. & fide catholica. lib. vj. & ibi Dominic. di-

23 cit. col. iij. † quod si datur terminus ad producendum articulos in causa, quod post lapsum termini possũt antiqui articuli declarari. Et idem in procemio vj. in princip. ante finem. vbi allegat Old. in consi. clxv. quod est clxvj. incipiẽ. Ante omnia. & idẽ Feli. in c. qualiter & quãdo. in j. ver. Fallit primò. de accusari. & Bal. in l. j. §. huius studij. ff. de iust. & iure.

24 ideo dicit idem Bald.in prima constitu.C.§.quibus.† quòd licet statutarij non possint addere ad statuta postquam illa ediderint,tamen possunt illa declarare.& And.Barb.consi. xxix.columm.vj.versicul.ad tertium dubium.& in consilio lxxviij.colum.v.versicu.Quartò facit.vol.iij. nihil enim dat nunc:sed datum declarat,vt dicit text.singul.in d.l.hæredes palam.§.j.& ibi Barto.Ioan.de Imol.& Amplè Francis. de Aret.de testamen.in dicto c.per tuas.& in l.si donatæ res.§. si sponsus alienum ff.de donatio.inter virum & vxorem.accedat pro hoc text.in cap.inter dilectos.§.porro.& ibi Feli.
25 de fide instrumento.† vbi confirmatio nihil noui dat, sed prius habita & possessa confirmat. & idem Oldrad.consil. clxiiij.& Ludoui.de Roman.in consil.xlv.incipiente.Super eo.vbi dicit,quod sententia non dicitur noua per additio-
26 nem causæ statim additæ.† Et sic agitur ex donatione, quæ erat valida,& non ex declaratione vel cõfirmatione subsequuta,vt volũt Bald.& Francis.de Aret.in d.l.hæredes palam.§.j.Secus si de eadem donatione non constaret:tunc ageretur ex vltima voluntate siue donatione,vt dicta l.si donatio per epistolam,vt ibi per Doct.& infrà dicam, & idem Philippus Decius in consi.clxxxiiij.versicu. Modo in casu. vsque ad finem.Præterea vbi verba donationis essent dubia,debet fieri interpretatio contra donatorem & eius hæredes volentes se fundare ex verbis ipsius instrumenti donationis,iuxta notata in l.veteribus.ff.de pactis. & tenet Alexand.in consi.xij.incipiente.Viso themate ante scripto.col. iiij.versicu.Sextò fortificatur.cum versicul.sequenti. volu. ij.& bonus text.in ca.cum dilecti.de donationib.& ibi An-
27 dreas Barbat.† vbi dicitur quò d in contractibus plena, in testamentis plenior,in donationibus plenissima, siue latissima interpretatio contra donantem pro donatario fieri de-
28 bet.† Sed si intelligeremus quod mortuo ipso donatore vsufructuario,trãsiret vsusfructus ad eius hæredes, fieret interpretatio pro donante contra donatarium: quod non est dicendum.Postquàm enim valet donatio facta filio nascituro,vt iuribus suprà allegatis, vsusfructus mortuo ipso donatore vsufructuario, non venit ad hæredes ipsius vsufru-
29 ctuarij.ex quo tantum retinuit sibi vsumfructum, † qui de sui natura nunquam transit ad hæredes vsufructuarij.l.j.§. libertatibus.C.de caduc.tollend.& l.j.in princip.ff.quando dies legat.vsufruct.cedit.& ibi Alberic.de Rosat.& in rub. & in d.l.cũ illud.quando dies leg.cedit.quia cõsolidatur cũ proprietate.l.iij.§.morte.ff quib.mod.vsusfruct.amit.& d. §.finitur.institut.de vsufructu.& l.stipulatio ista.§.si quis ita.& ibi Rapha.Ioan de Imo.& Alexan.Francis.de Are.& Ias.ff.de verbo.obliga.cum aliis suprà allega.in cõsi. nostro xxxij.incipien Ecclesia domum quandam,&c. quod multũ facit ad plura hic adducta.ergo transit ad patrem spe futu-
30 rum,& non ad heredes vsufructuarij.† Et sic videtur quod pater futurus habet vsumfructũ in bonis filio nascituro relictis,quia habentur pro natis quando tractatur de eorum commodo,l.qui in vtero.ff.de statu hominum.Et pręcipuè in præsenti casu,in quo pater vel notarius stipulatus est pro filio nascituro dicta bona donata,per quam stipulationem
31 acquisiuit filio dominium, & sibi vsumfructum.† Et hoc quando descendit ex causa aduentitia,vt voluit gl.in l.ij. C. de contrahen.& committen.stipul.& melius in §.ei qui.institu.de inutil stipulat.& clarius in l.dominus seruo.& in l. quodcũque.& in l.quod dicitur.ff.de verb.obli.quas sic intelligunt ibi Bart.l.Pau.de Castr.Albe.de Rosa.Alexand. Fran.de Are.& Ias.col.iij.ver.in iij.parte contra &c.qui dicebat totum patri acquiri,vt olim: quia l.cum oportet. C. de bonis quæ liber.loquitur quãdo factum filij quęrẽdo interuenerit,sed hic non fuit.& hanc opinionẽ videtur sequi Bal.in d.l.ij.de contrahen.& committen.stipu.& idem Ange.& Ioan.de Imo.in d.l.quod dicitur.licet malè intellexerint gl.ibi,& illam glos.sequũtur Ioan.Fab.& Ang.Aret.in
32 d.§.ei qui.† vbi Io.Fab.col.iiij.dicit quod non solum pater ex aduentitiis per stipulationem per eum factam dari filiis iam natis,acquirit vsumfructum , sed etiam ex stipulatione facta in fauorem filiorum nasciturorum,siue nascãtur post mortem patris,siue etiã in vita,si ex natura rei apparet intentionem fuisse talem,vt hic fuit.Imò expresse dictum de nascituris in vita patris,qui deberent deferre nomen & arma donatoris:quod fieri potest,vt l.hoc iure.§. fin.ff.de donationib.& Benedict.in repetitione cap.Raynutius.fo.viij. colum.ij.numer.xliiij.cum sequen.colum.de testamen.& dixi suprà in quæstion.cxvj.incipiente,nobilis vir Francis.de Nohalis:quia postquàm dominium fuit translatum,& possessio per retentionem vsusfructus,ac etiam per stipulationem patris vel notarij ad masculum etiam nasciturum,vt dictum est,necessario concluditur quod in eis pater habeat vsumfructum,secundum Paul.de Castro & Doct. suprà allega.in dicta l.quod dicitur.per d.l.cum oportet.tamen iste passus aliquibus ex dominis visus fuit dubius,quia Doctor. non tangunt casum nostrum in specie,licet dicatur posse patrem filiis nasciturіs stipulari , sed non eo in casu vsumfructum patri acquiri.Sed ego idem fore dicendum in casu nostro putarem,propter retentionẽ vsusfructus & stipulationem subsequutam.Et ista fuit mens, & intẽtio tam donatoris quàm donatarij, & patris filiæ,cui ita per literam declarauit:aliàs matrimonium non fuisset celebratum.† Quia si
33 dictus de sancto Gouhart habuisset masculum, qui postea decessisset,quod vsumfructum nihilominus retinuisset. Et licet Placentinus voluerit contrarium, & malè, secundum glossam in l.ij C.de bonis mater.quia pater per mortem naturalem filij in potestate constituti nõ perdit vsumfructum, nisi concurrat in aliqua parte hæreditatis cum aliis , vt est textus in l.fina.§.fin vero.C.ad Trebellianum.& in l.finali. in fine.C.commu.de succes.& ibi per glossam. & vtrobique per Docto.& Francis.de Aret.in consilio lxxij.incipi.præsupponitur in facto.in princip.& text.in l.iiij.C.de bo.quæ liberis.& Gulielm.Benedict.in sua repeti. capit. Raynutius
34 fol.cxvj.numer.dcxxxv. de testa.† Nec etiam per mortem ciuilem filij perdit vsumfructum,vt voluit Bar.in l.si finita. §.si de vectigalibus.in vj.quæstione.quę ibi sequuntur Docto.ff.de damno infecto.de quo latè dixi suprà in quæst.vj.
35 inci.alia fuit orta quæstio.† Nec aliter per emancipationẽ, vel ingressum religionis pater perdit vsumfructum, l.de emãcipatis.C.de legi.hæred.& d.l.cum oportet.§.sancimus. de bon.quæ libe.& Philip.Corne.in consi.j.in litera K,vol. ij.& Alexan in consi.cxl.col.iij.lib.ij.Tum quia ista donatio fuit inter viuos.Nec ei reseruatio vsusfructus per dictũ donatorem facta obstat quominus dicatur perfecta donatio inter viuos,vt voluit Alex.in consi.clviij.inci. viso instrumento donationis.colũ.vlti.versicu non habet etiam dictæ donationi obstare.libr.ij.per textũ in dicta l.quisquis.& l.si quis argentum §.sed si quidem.cum illa reseruatio seu retẽtio habeat vim traditionis.idem tenet Bald.in consi.clxxxv. & latius consi.cclxxiij.volu.ij.etiam si in retentione vsusfructus donator dixerit & ordinauerit,quod post mortem suã bona donata venirent ad donatarium. Quia illa verba non alterãt donationem inter viuos.l.cum maritus.§.mulier.ff. de pact.dota.& Ange.in consi.cliij.incipiẽ.domina Antonia.vbi concludit verum esse quãdo interuenit traditio vera vel ficta per constitutionem precari, vel retentionẽ vsusfructus:aliàs esset donatio causa mortis in illo casu,d.l.si do
36 natio per epistolam.† Et sic declaratio per donatorem facta trahitur retro ad tempus donationis factæ.capi.cum tu. de vsur.& est gl.quam faciunt Doct.singu. in l.si mulier.in princi.in verbo si mortis causa ff de leg.iij. vbi dicit donationem inter viuos,quæ ab initio valet,sortiri statim suũ effectũ:quia nõ ex testamẽto,sed vi pacti,& idẽ si ab initio nõ tenet,vt est donatio inter virum & vxorem,quæ morte tantum confirmatur,l.donationes C.de dona.inter virum & vxorem,& per totum.ff.eo.titu.tamẽ dicitur obuenire ex iudicio inter viuos, non autem ex vltima voluntate. & hoc quando interuenit traditio vera vel ficta, secundum glos.&

Bart.

Bart.in l.Papinianus.ff.de dona. inter virum & vxorem.& Bart.in l.quod de suo.in fine.C.de dote caut.non numera. & Ange.in consi.v.incip. Ange.col.ij.& sing.Franc.de Are.in consi.lxxiiij.col.ij.vers.ij. moueor.& versic.ad secundum igitur venio.& Socin in consil.xxxvj.col.j.versic.ergo dictus Ioan.incip.viso testamento dominæ.lib.ij. cum aliis allega.per Ludoui.Bolog.in d.l.si mulier.de lega.iij. Concluditur ergo visis prædictis,præcipuè declaratione per ipsum donatorem de vsufructu facta, dictum defunctum de bonis modo prædicto donatis non fuisse tempore mortis saisitum,& per consequens nec eius hæredes in vim cõsuetudinis.Quia mal da chi ano ha la cãpana de san Petro, l.si vniuersæ.C.de leg.& per consequens non posse sequestrari facere bona inter viuos,eidem de san.Gouhard.& suis futuris masculis donata.& plures ex dominis ita tenebant, & alij contrarium:an bene ex prædictis colligitur.Quia idola non colimus, sed veritatem, & ad iudicandum pro iustitia arctamur,l.in sacris.& ibi Bar.per illũ text.C. de proxi. sac.scrin.lib.xj.& Bar.& Bal.in l proximè.ff.de iis quę in testa.delen.& pendente opi.& disputatione fuit causa per Regem & magnum eius consilium euocata.

SVMMAE.

1 *Effractorum furtum an sit pœna mortis.& nu.4 & 7.*
2 *Furantes in itineribus,& syluis qualiter puniendi.*
3 *Aperiens ianuam non animo furandi,an teneatur,si alij intrẽt & furentur.*
5 *Furtum vnum magnum æquipollet tribus.*
6 *Enorme delictum quod dicatur.*
8 *Turbam quot homines faciant.*
9 *Mori non debet quis pro vno delicto, quantumcunque enormi.*
10 *Iniuria à multis illata est maior.*

Quæstio CLXXIII.

Si plures ad numerum septem vsque de nocte armati aggressi fuerint,cum fractura ostii domum alicuius predę causa:& fractis ostiis,& portis,ac ruptis scriniis,seu coffris, quicquid in eis erat rapuerint, & importauerint,quænam esse debeant partes iudicãtis in condemnando.

DECISIO CLXXIII.

1 ET † primò videtur,quod pœna legis Iul.de vi publica,quæ est deportatio cum publicatione bonorum,l.qui dolo.in fin.ff.ad leg. Iul. de vi public.quia qui conuocata seditione villas expugnauerint,& cum telis & armis bona rapuerint ea lege, de vi publica tenentur,vel debent fustibus cædi,& in metallum damnari, vt l.prima.§. item & effractores. cum l.sequenti.ff.de effracto.& expilato. vbi dicitur, quod qui effracto pariete,vel secundum glo.ibi,perforato, pecuniam etiam ciuitatis Romanæ abstulerint,quod aut deportari,si sint nobiles,vel fustigari,& in metallum damnari debent,si plebeij.& ignobiles.E ita tenet Cæpol.Veronẽ.in repet. auth. sed nouo iure.fo.pen.col.j.versic. secundo casu principali. quando fures sunt improbiores,&c.ibi, si verò loquimur, quia licet crimen sit enorme,cum sit cum fractura ostij, vel capsæ,vel alterius rei,tamen siue diurni,siue nocturni, non debẽt condemnari ad mortem quod dicit esse bene notandum.Quia multi crederent de iure contrarium.
2 † Et idem dicit ibi,fo.vlti.co.ij.ver.secundo casu.quando aliqui furãtur in itineribus,vel in strata publica,vel in syluis,vel in domibus,vel in mari,per vim,& cum armis,vel sine, vt tunc pœnis legalibus debeant subiici,vt dicit tex.in d. auth. sed nouo iure.vnde si semel tantum id commiserint,dicuntur simplices latrones,& non debent furca suspendi propter furtum,vel spoliationem,l.capitalium.§.grassatores.& glo. in §.famosos.ff.de pœnis.& glo.in ca.si quis fortitudinem. xxiij.quæ.iij.Si verò interueniret homicidium,tunc pro homicidio deberent mori:& pro ista opi.facit bonus text.in l. si quis ex domo.cum l.seq.quæ incipit,qui iniurię.in princ. & ibi Angel.ff.de furt. vbi dicitur, quod si quis accessit ad domum alterius,& de domo rapuit bona nemine ibi existẽte, tenetur actione vi bonorum raptorum in quadruplum, si paratus erat vim facere, vbi resistentem inuenisset, & not. Bar.in l.j.ff.vi.bono.rap.& l.ij.§.damni.eod.titul.& Ange. Are.in §.ex maleficiis.col.ij.versi.vnde teneas quod omnis fur.de actio.& in dicta l.qui iniuriæ.in princ.dicit, quòd
3 † licet quis aperiat ianuam.& intret domum,nõ vt furetur, si alij intrant,& furantur,quod non tenetur,pro hoc est text. in l.verum.secus si animo furandi interuenerunt, quia tunc tenetur de furto aliorum.l.prætor.§. si quis non homines. ff.vi bono.rap. etiam talis non reperiens resistentem incidit in pœnam.l.si quis in tantam.C.vnde vi.secundum Philip.Corne.in consi.ccvij.in litera T,vol.ij.& in istam partem inclinat singu. Alex.in consi.ciij. incip. videtur prima consideratione.lib.vj.& in consi.cxxxv.in fi.eo.lib. per d. §.item & effractores.& pulchrè & amplè Rapha.Fulgo. in consi.clvij.incip.statuto tenoris qui sequitur.cui se subscripsit Rapha.Cuma.volentes etiam si sępius noctis tempore, ac effractis,seu perforatis foribus id fecerint,quod aut pœna relegationis,aut inferiore forẽt puniẽdi.Si verò sint honestiores,& natalibus nobiles, eóque mitius essent puniendi,vel quod minores annis xxv.& dicit ibi Cuma.in fi. ita alias consuluisse,& per iudicem ad bannum contra talem criminosum processum fuisse,& sic sæpius obseruatum audiuisse,vt in casu nostro aliqui erãt minores,vt Ludouicus,
4 & Henricus Angladez fratres. † In contrarium tamen est tex.in l.hi qui ædes alienas aut villas.ff.ad leg.Iul.de vi publi.vbi tales effractores atrociores dicũtur,& etiam improbiores fures.l.ij.§.damni. Bart.in d.§. item & effractores qui cum armis effregerint,expugnauerint,& expilauerint, debent capite puniri.& ita per illum tex.tenet Guid.Pap.in quæst.ccccxxij.& Iac.de Bellouisu in sua praxi,de criminibus,titu.de furt.& latro.fol.xxvj.col.iij.per tex.in d.authẽ. sed nouo iure.in fin.cum no.ibi,& in §.famosos.& istud te-
5 net Bal.in d.authen.sed nouo iure.† quando est furtum vnicum & magnum,per tex.ibi in fi.quia tale furtum æquipollet tribus arg.l.si is qui tres.ff.de excus. tuto.& propter enormitatem licitum est transgredi iura,vt voluit Inn.in c. j.de constit.cum aliis per nos alleg.in tract.de seditiosis. & idem dicit in c.j.§.iniuria.ver.furtum.de pace iura.firma.& Ang.in l.quod si nolit.§ qui assidua.& ibi Cępol.Veronen. post prin.versi.& adde secundum Angel.ff.de ędil edict.& Ab.Sicu.in c.inter alia.col.vlti.de immunita.ecclę.& Ang. Aret.in §.ex maleficiis.col.ij.de actio.& insti.vi bon. rapt.
6 in prin.& in tract.suo malefi.in verb.vestem cælestem.† Et dicitur enorme delictum quod fit cum effractura ostij, vel scrinij,secundum Fulgo.& Pau. de Castr.in d. authen. sed nouo iure.& Cæpol.in d.§.qui assidua.vt fuit in casu nostro. Et mirum,quod Doct.suprà allegati non respõdent ad illã
7 l.hi qui ædes alienas.Quid dicendum? † quod quando semel aut bis tantum plures aggressores nõ facientes turbam, id commiserint,quod non puniantur capitali pœna per dictum § famosos.iuncta gloss.& d.authen.sed nouo iure.& sic intelligitur per Docto.d.l.in eadem causa.§.in eadem causa.& §.fin.ff.ad leg.Iul.de vi public. igitur prima opinio est vera,& seruatur in curiis: nisi interuenerit homicidium:quia tunc capite puniuntur.Sed econtra illi qui resistunt violentiæ, etiam si homicidium commiserint,non tenentur,secundum glo.& Docto.in l. quoniam multa facinora.C.ad leg.Iul.de vi publi.& tenet Cæpol. Veronen.in consil.xxxvj.col.iij.versic.nec obstat vltimo. & Bonifa. de Vitalinis in suo tracta.criminum tit.ad leg.Iul.de vi publi-
8 ca.† Si vero cum turba & armis,quam faciunt x. aut xv. l. prætor.ff.vi bon.rap.tũc pœna capitis puniuntur.d.l.hi qui ædes alienas & ita intelligit illam legem Bonifacius de Vitalinis in d.tit.de vi public.& aliter iudicio meo non possunt intelligi iura suprà alleg.& ita tenui in dicto tracta. de seditin solutio quæst.fol.xxxiij.col.ij.versicu.& si in tali tur-
9 ba &c.† aliàs pro vno delicto quantuncunque enormi non debet quis mori,secundum Salic.Fulgosium.Pau.de Castr.

& Cæpol.in dicta authen.sed nouo iure.& idem tenet ibi Francisc. Are.vbi dicit,quod communiter multi non sequũtur illam decisionem Bald.& quod non seruetur in practica.& idem Ioan.de Ana.in c.fin.de fur.quia plus delictum aggrauatur ex frequentia,quã ex magnitudine rei substractæ.& idem tenet Ias.in d.§.ex maleficiis.col.ij.versi. dicebat etiam circa prædicta Bal.&c.& Alex.in additio.ad Bar. in verb.enormi.in dicta authen.sed nouo iure.& in consil. v.col.vlti.versi. Alię vero contrarietates.lib.j.& Ias.in l.j.in primo nota.versic.item per dictum Innocent.C.de precib. imperat.offe. vbi refert Ioannem Baptist. de Caccia lupis in l.cum seruus.ff.de condict.ob causam, euasisse quendam periculo mortis,qui comiserat furtum mille ducentum ducatorum,licet fuisset magnum:& solum fuit punitus pro vno furto,& quod ita consuluerunt quidã Docto. Perusini. & plerique Ferrarienses:licet magis puniri debeat, qui fecit magnum furtum,vel delictum,quàm paruum, secũdum Alberi.de Rosa.in l.j.§.j.per illum tex.ff.de abigeis.quia si publici latrones grassatores, qui non gaudẽt immunitate ecclesię,d.c.inter alia.pro primo latrocinio non suspendãtur.d.§.famosos.& §.grassatores.quia sæpè & sæpius requiritur quod id commiserint,vt ibi,& in l.seruos. C. ad leg. Iul.de vi public.ergo nec isti raptores bonorum, qui cum fractura ostij & scamni rapuerunt semel.Ideo in pœnis est interpretio benignior sequenda,vt in regula iuris, in pœnis,& tenet Guid.Pap.in d.authentic.sed nouo iure.col.vltim. Et fuit conclusum in curia contra Lud. & Henricum Anglades fratres,& alios duos eiusdem facinoris consocios Xantonien. scilicet quod fustigarentur,sed postea superuenerunt noui testes accusantes dictos violatores, effractores domorum,& raptores bonorum de aliis violationibus domorum,in quorum condemnatione capitali non interfui. Et pro supradicta conclusione facit quod dicit Bal.in l.iubemus.§.finautem.C.ad Trebel.quod si statutum velit accedentes ad domum alterius cum hominibus armatis puniri graui pœna: quidam accessit cum vno homine armato,
10 nunquid punitur illa pœna? & dicit quod non.† Et ratio est, quia grauior est iniuria quæ à pluribus fit,l. si plures serui.quæ est ad hoc no.& ibi Alex.in addi.quę soluit arg. d.l.ij.§.hominis.ver.sed si vnius.ff.vi bo.rap.quia ibi loquitur de damno,& non de iniuria personæ.

SVMMAE.

1 *Furtum factum perquirere an liceat in domo cuiussuis.*
2 *Seruum fugitiuum, vxorem, & monachum licet in domo cuiusuis latitantem perquirere.*
3 *Debitorem latitantem non tenetur quis exhibere.*
4 *Delinquentem an liceat in domo potentis latitantem perquirere.*
5 *Iniuriarum actione non tenetur, qui furem in domo mea quæsitum non inuenit.& nu.6.*

Quæstio CLXXIIII.

Licitũ an sit domino authoritate iudicis perquirere res subtractas, quas suspicatur esse penes aliquem in domo sua, siue præsidis, siue senatoris, seu cõsiliarii Regis:& si nõ inuenerit, teneatur actione iniuriarum.

DECISIO CLXXIIII.

1 ET † videtur quod non possit perquirere,per text. in §.conceptum,ibi,cum enim requisitio rei furtiuæ hodie secundum veterem obseruantiam non sit &c.& ibi tenent Ioan.Fab.Ioann.de Plat.& Ange. Are. insti.de oblig.quæ ex delict.nascũ.l.j.§.hoc autem senatus. & tenet glo.in verbo prædia.quam ibi sequuntur Bart.Bal. & Ang.ff.de ser.fugi.& idẽ tenet Alb.de Rosa.in l.diuus. eod.titu.& Cin.post Pet.de bella Pertica.ibi Bart. Bald. & Pau.de Cast.Ang.Alb.de Rosa.& de sancto Geor.& Moder.in l.requirendi.C.eo.tit.& Anch.& Ioan.de Ana.in ca.
2 qui cum fure.de furtis.† Fallit in seruo fugitiuo, vt dictis iuribus,& in vxore perdita,vel monacho,secũdum Io. Fab. in d.§.conceptum.& Pau.de Cast.& Iac.de sancto Geor.in d.l.requirendi.& Alber.in d.l.diuus.& in prædiis senatorũ etiã possunt inuestigari.d.§.hoc autẽ senatus. Vide bo.text.
3 in l.fi.§.fin.ff.de libe.homin.exhib. † Vbi quis non cogitur exhibere debitorem alicuius,qui aufugit in domũ alterius, per interdictum de homine exhibẽdo. Et ita per illum text. tenet Ioan.de Plat.in §.præterea.institu.de actio.& Bald.in c.generali.si de feud.defunct.conten. sit inter do.& agnat. tamen secundum eum potest agere actione iniuriarum. Sed hoc dictum Bald.limitat Geraldus de Petra sancta in sing. xvij.quando debitor non habet bona sufficientia,in quibus non possit mitti,per text.in d.l.fi.§.fina.& pro hac parte est text.singu.in l.j.versic.sin verò flagitiosa ignauia delitescat: per eum,in cuius domo fuerit, inuigilantibus extrinsecus
4 quoque officiis publicis &c.C.de deserto.li.xij. † vbi si in domo alicuius potẽtis domini delinquens latitet,quod seruiẽtes publici nõ debent intrare domũ potẽtis,sed extra debẽt stare. Sed intellige hoc verum esse, nisi cum authoritate & mandato iudicis fiat,vt d.§.hoc autem,& d.l.diuus.& d.l.requirendi.quod intelligunt Docto.verum si esset suspicio cõtra aliquem,vt apparerent leuia indicia,& iurando ꝙ suspicatur,quòd sint penes illum:tunc implorando officium iudicis,vt det sibi familiam,tunc potest requiri:quia cum quis possit capi & torqueri propter indicia,ergo à fortiori inquiri:aliàs nõ ad vtilitatem seu requisitionem priuati, secus ad vtilitatem publicam,quia sine talibus indiciis põtest concedi,secundum Docto.in l.omnes.de aquæ ductu.libr.xj.Tamen Ange. Aret.in tracta.suo criminum in verbo, cælestẽ vestem.tenet simpliciter posse requiri. Et licet præcedens sit de iure verior,tamen ista cum authoritate iudicis seruatur de stylo, de quo Alexan.in l.hoc amplius.§.de his.ff.de dam.infect.& tenet Specu.in titu.de instru.edit.§.videndũ. versicu.pone instrumenta patris.& Ancha.in clement.j.de vsuris.& Hippolyt.de Marsil. in l.j.versicu. quæro vlterius antequam transeam.ff.de quæstio.& Ancha.in d.c.qui cum fure.in ij.quæst.& ibi Ioan.de Ana.de furt.aliàs iudex punitur,vt in dictis iuribus.& Guido Papæ in dict.l.requirendi.
5 † Et per prædicta est soluta alia quæstio,quòd talis ingrediẽs domum alterius causa prædicta,licet res furtiua ibi nõ inueniatur,non teneatur actione iniuriarum,cum authoritas iudicis eum excuset,vt voluit Guido de Suza. d.l.diuus. quam ibi sequitur Alber.de Rosa.& gl.& Ioan.de Plat.in l. quosdam.C.de metal.& metal.libr.xj. aliàs tenetur actione iniuriarum,l.iniuriarũ.§.fi.& l.his qui domum.ff.de iniur. & l.iij.ff.de acquir.rer.domi.Et ita fuit conclusum in curia, in quadam causa contra magistrum Aymericum Martin.eiusdem curiæ aduocatum.

SVMMAE.

1 *Religiosus in hospitali mortuus an ad suum conuentum sepeliendus deferatur, & nu.6.& 7.*
2 *Sepeliri an debeat religiosus viator in ecclesia parochiali, vel cathedrali, vel suo monasterio.& nu.3.& 4.*
5 *Clericus peregrinus vbi sepeliatur.*

Quæstio CLXXV.

Quidam religiosus ordinis sancti Dominici exiens de conuentu cũ licentia prioris conuentus Iacobitarum Reolæ, in quo idem religiosus professionem non fecerat,pro ad suum conuentum reuertendo,licet per duos ante annos ibidem mansisset,se in hospitali eiusdem loci Reolæ propter infirmitatem retraxit, vbi decessit. Quæritur an debeat in conuentu sepeliri,aut in ecclesia parochiali,vel cœmeterio hospitalis.

DECISIO CLXXV.

1 DICO † quod si dictus religiosus fuisset eiusdẽ conuentus professus,non esset dubium quin in suo conuentu & monasterio deberet sepeliri, ex quo poterat ibi commodè portari,vt c.religio-
2 si.de sepultu.lib.vj.† Sed iste censetur viator & peregrinus. Vnde secundum Archi.in c.j.eo.titul.& lib.debet in ecclesia parochiali illius loci sepeliri,argu. c.ecclesias.xiij.q.j.& idem

idem tenent Archidia.& Ioan.de Turre cremata, & Lapus
3 in d.c.religiosi.& Pau.de Leaza.in cle.dudum.eo.tit.† Sed
gloss.in ca.in nostra. eod.tit.in antiq.quam sequuntur.In-
no.Ioan.And.& Zabarel.in c.j.eod.tit.tenet quòd apud ec
clesiam cathedralem,argu.c.vbicunque. xiij. q. ij. & idem
4 Cardi.in cle.dudum.§.verum.q.xx.de sepul.† Sed Ant.de
But.in d.c.j.dicit,quòd talis religiosus debet sepeliri in mo
nasterio sui ordinis,vt xvj.q.j.c.j. in fin. ibi mortuum non
sepeliat,nisi monachum in monasterio secum commoran-
tem,vel si fortuito quenquam aduentitium fratrum ibi mo-
ri contigerit,& ibi glo.quod dictum Ant.forte secundum
5 Abb.Sicu.non procedit,vt statim dicam †.Si verò sit cleri-
cus secularis peregrinus,tūc debet sepeliri in ecclesia cathe-
drali.Sed Abb.Sicu.in d.c.j.non facit differentiam inter re
ligiosos & seculares clericos,& ipsos laicos,argu.cap. atten
dendam.de consecrat.dist.j.& d.c. religiosi.in laicis tenet
ibi Ant.quòd si traxerunt moram in loco per aliquod tem-
pus,vel venerunt animo standi ibi per aliquod tempus,sicut
sunt scholares,tunc debent sepeliri in ecclesia parochiali in
qua degunt:quia illa dicitur eorum ecclesia parochialis, vt
no.in c.omnis vtriusque sexus. de pœnit. & remiss. & per
gloss.in cle.j.de priuilegiis.& ipsum in hoc sequitur Abb.
Sicul.in d.ca.j.& in d.c.in nostra.& idem tenet Calder. in
consil.iij.titu.de sepult.Et istud dictum facit multum pro
religiosis mendicantibus,& contra Abb.Sicu.iudicio meo:
quia religiosi mendicantes qui non habent proprium mo-
nasterium aut conuentum nisi illum in quo vltimo missi
sunt,& ex obedientia per tempus & tempora per omnes cō
uentus eorum ordinis transmittuntur. Ergo in ipsis con-
uentibus sepeliendi sunt,quia ibi causa moræ transmittun-
tur,& sacramenta recipiunt ecclesiastica,& sic non censen-
tur tales religiosi peregrini & trāseuntes,si portari possunt.
6 † Ideo in casu nostro religiosus exiens, vt dictum est de di-
cto cōuentu Reolæ intrans hospitale,& ibi decedēs, debet
sepeliri in conuentu sui ordinis,exquo exiuit,& moram tra
xit.Et illud dicitur propriè monasteriū ad quod commodè
portari potest,iuxta dictum ca.si religiosi.& cap. nimis. in
primo.& ibi Abb.Sicul.de excess.præla.vbi dicitur, quod
possunt eligere sepulturam,si sunt in remotis extra eorum
monasterium,vt tenet ibi Innoc. quem sequuntur Abb.&
Doct.ibi,& Hostien.in c.quod de vxore.de sepultu.& Ar-
chi.in d.c.j.xvj.quæ.j.& c.vt priuilegia. de priuileg.& ibi
Hosti.& Doct.& hodie est tex.in d.c.si religiosi.lib.vj. Sed
si commodè portari possunt in eorum conuentum, debent
ibi inhumari.vnde hic censentur,ac sic essent in ipso conuē
tu,quia præsens habetur qui in hortis est,l.præsens. cum l.
seq.& ibi Bal.& Alex.in addi.ad Bar.& Albe.de Rosa. ff.
de procura.& etiam bonus tex.in c.is qui in fi.de sepul.lib.
vj.& ita intelligit Philip.Franc.in d.c.si religiosi in penul.
quæst.& etiam de Anch.videlicet quod religiosus,qui in re
motis decessit,sepeliatur in ecclesia parochiali,si nō electa
sepultura decesserit:alias ī loco monasterij sui ordinis si cō
modè potest portari.& ita alleg.Abb Sicu.& tenet Henri.
Bohic.in d.c.j.& Ang.de claua.in sua summa,in iij.parte ti.
x.ca.v.in princ.quemadmodum dicitur de nouitio seu in-
gresso religionem, qui moritur intra annum probationis,
quod sepelietur in cōuentu seu monasterio,in quo habitum
recepit, & non in prima ecclesia,vnde prius erat parochia-
nus, ex quo fuit cōuersus,& mutauit seu mutare voluisse vi
deatur domicilium,& sic desinit esse parochianus primæ
ecclesiæ,c.fin.de parochia secūdum Goff.e.& Hosti.Ioan.
And & Anton.de But.in c.de his.quos sequūtur ibi Anch.
& Abb.Sic.de sepult.& Pet.de Perus.in tract.de canonica
portio.versi.xij.quæritur,& Abb.Sicu.in cap.ij.eod.titu.&
Philip Franc.in c.ij.in princ.eo.tit.lib.vj. licet ibi Archid.
7 Dominic.teneant contrarium,sequendo Tancred. † Sed
in vtroque casu præcedentem opinio Syluester de priera-
te in sua summa intitulata Syluestrina:in secunda parte.titu.
de sepul.§.viij.versi.secundum peregrini.& versi.septimum,
religiosi.vbi dicit in d.versic.secundum peregrini.quod stā
dum est consuetudini:quæ si non apparet stabitur distin-
ctioni domini Ant.de But.quia optimè iuribus iura cōcor-
dat.& opinioni distinguenti regulariter statur,vt ibi dicit.
& in versicu.septimum religiosi,quod nouitij debent vsu
& consuetudine sepeliri in illis monasteriis, in quibus as-
sumpserint habitum. Et ita cōclusum fuit in fauorem syndi-
ci fratrum prædicatorum conuentus Reolæ ab Seneschal-
lo Bazatanen.seu eius locumtenen.appellantis contra magi
strum Io.Virazel rectorem seu curatū parochialis ecclesiæ
Reolę.Et latum arestum die 21.Iulij,Anno.1522.

SVMMA.

1 *Sepulturæ legatum vni ecclesiæ factum an habeat alia ecclesia,*
in qua fuit sepultus.& nu.2.3.& 4.

Quæstio CLXXVI.

Testator elegit sepulturam in ecclesia collegiata sancti Ioannis de Medico,cui reliquit duos ducento Francos Burdegalen. pro vna missa quolibet de Mercurii septimanæ celebranda,& alia legata ibi fecit:qui quidē testator postea ob processus,vel alia sua negotia prosequenda,decessit Burdega.& ibi in ecclesia & conuentu beati Augustini sepeliri voluit.Quæritur an dicti fratres beati Augustini sint admissibiles ad petendum dicta legata prædictæ ecclesiæ sancti Ioannis relicta.

DECISIO CLXXVI.

1 ET † breuiter dico,quòd isti fratres beati Au-
gustini non possunt petere prædictum legatum
pro missa celebranda factum ecclesiæ beati Io.
nec legatum anniuersarium,per ea quæ decidit
C in.post Pet.de bella Pert.in l.j.versi.sextò quæro.C.de sa
c rosanc.ecclesi.vbi dicit quod quando reliquit ecclesiæ pa-
rochiali decem,& tempore testamenti habitabat in vna pa-
rochia,& tempore mortis habitabat in alia,in qua sepultus
fuit,recurrendum esse ad coniecturas. Et coniecturis ces-
santibus,si legatum erat modicum respiciens sumptus tantū
2 funeris,tunc debetur illi in qua est sepultus. † Si verò esset
magnum,tunc debetur ecclesiæ parochiali,in qua erat tem-
pore facti testamenti,cuius contemplatione fecisse videtur,
vt l.nec adiecit.ff.pro soc.Et eum sequuntur Guli.de Cug.
in vlt.q.Sali.& etiam Pau.de Cast.in d. l. j. vbi Guli.alleg.
tex.in l.alumnæ.§.Titia liberta.ff.de adi.leg.& tenet Barto.
Socin.in l.quæ conditio.§.fi.in iiij.q.ff.de condi.& demon.
& Rom.in auth.similiter.in xxxiij.priuileg.C. ad leg. Falc.
& Ias.in d.l.j.in lect.Papien.& in terminis consuluit Fed.
de Sen.in consi.x.inci.casus talis,quidam elegit sepulturā
apud fratres minores.Imò plus vult,quòd ecclesia in qua
prius elegerat sepulturam,non teneatur soluere canonicam
portionem de sibi relictis,sed ecclesia in qua fuit sepultus.
& tenent Ioan. And.& Dominic.Pet.de Anch.& Philip.
Frā.in c.ij.de sepul.lib.vj.& hoc verū secūdū Anch.& Phil.
Franc quando est expressum nomen sancti ipsius ecclesiæ,
prout factum fuit hic,vel etiam quando testator non muta
uit parochiam,sed tempore testamenti habitabat in vna, &
tempore mortis in alia,vt etiam fuit hic: quia venerat ad
hanc Burdegalam ciuitatem causa prosequendi certum pro
cessum.& sentit Abb.Sicul.in consi.xcix.ver.circa secundū
3 dubium.† Alias verò si mutauit in totum parochiam,debe
tur illi parochiæ quæ erat tempore mortis, cum illud tem-
pus sit cōsiderandum,arg.l.placet. cū seq.ff.de lib.& posth.
& l.quidam.ff.de vino & triti.leg.& l.si ita.ff.de aur. & arg.
4 leg.† Aduerte tamen,quòd Guli.de Cug.in d.l.j.loquitur,
quando testator mutauit domicilium & parochiam, quòd
prima ecclesia habeat legatum & idem Io.And.in d.c.ij.&
Albe.in d.l.quæ conditio.§.fi.Tamen opi.Pet.de Ancha.
videtur mihi magis æqua, & iuri consona, ex quo muta-
uit domicilium causa perpetuæ moræ,vt arg.c.is qui.de se-
pul.nisi aliud appareat de mēte testatoris.l.si seruus pluriū.
§.j.ff.de leg.j.Et ita cōclusum fuit in curia:& latum arestum
in fauorē Ant.de Cassebōne à Seneschallo Aquit.seu eius
locumtenente appellantis,contra syndicum dicti conuen-
tus fratrum Augustinorum intimatū die xij.Iul.Anno 1522.

& domino & magistro Pet. de Ciret. domino de sanct. Forti processum reportante. Sed quia hęc electio sepulturę per ipsum testatorem nouiter facta in ecclesia fratrū beati Aug. probata extitit per 4. testes singulares, dubium fuit an valeret probatio. Et conclusum fuit quòd sic, vt tenet Guid. Pa. in terminis in q. 544.

SVMMAE.

1 *Ligni appellatio quid contineat.*
2 *Frumenti appellatio non continet farinam, tamen prohibita venditio frumenti comprehendit farinam. & nu. 5.*
3 *Papyrus Aegypti, & quis eius inuentor. & nu. 4.*
6 *Nauium venditores, quando debent laudimia. & nu. 8.*
7 *Domus appellatio quid contineat.*
9 *Vinum ad vendendum portare prohibitus, non potest nec causa gustandi vasculum portare.*
10 *Vini appellatio.*
11 *Cupressus ex quo optimæ naues.*
12 *Libri Numæ.*
13 *Cupressi mons apud Burdegalam.*
14 *Cupressi proprietates.*
15 *Liburnia villa vnde apud Burdegalenses dicta.*
16 *Naues onerariæ, actuariæ, & aliæ. & nu. 17.*

Quæstio CLXXVII.

Ligni appellatione an contineantur naues, ita quod homines prohibiti vendere & extrahere lignum extra territorium, non possint vendere naues & galeas.

DECISIO CLXXVII.

1 Et † videtur primò, quod nō censeatur esse prohibitus, cum appellatione ligni solum cōtineatur lignum speciali nomine non submissum, vt l. ligni. ff. de legatis iij. quia aliud est lignum, quid est ad comburendum, & aliud materia, quę est apta ad ędificandum, vt ibi cum duabus ll. seq. & l. librorū. §. quod tamen Cassius. & §. chartis legatis eod. tit. & l. arboribus. in prin. ff. de vsufru. ita, quòd legans omnem materiam, non videtur legasse archam, nec armarium, vt dicitur in d. l. ligni. cum ll. seq. & l. quæsitum. §. illud eod. ti. & ibi Alb. de Rosa.
2 in ij. part. statu. q. v. † vbi tenet, quòd appellatione frumenti non continetur farina, quia mutata farina mutatur res, & hoc nisi consuetudo regionis & patriæ, aut voluntas concedentis aliud velit. l. carbonum ff. de verb. sig. & d. l. ligni. §. lignorum. vbi in quibusdam regionibus, vt in AEgypto, arū
3 dines & papyrū, † hoc est iuncum, ex quibus secundum glo. fit papyrus, & ad illuminari lampades faciēdum cōburunt. Et etiam ex iuncis vidi scriptum librum in insula Barbara
4 supra Arar, id est fluuium Saonæ prope Lugdunum. † Et inuentor papyri fuit Alexan. magnus, vt refert Plin. in natur. hist. lib. xiij. c. xj. tit. de gummi generibus & papyro. Et etiam in quibusdam prouincii egestione boum pro ligno vtuntur, vt est in Vngaria & Hispania, secundum. glo. ibi in verb. prouinciis. ideo dicit ibi text. quòd Gręci naues ligno rum ductrices appellāt lignum, aliàs ὕλην, quod significat materiam. Quapropter materia denotat omne lignum, siue quod ex his diuersa ædificia fiāt, seu quòd Græci ὕλην, pariter & syluam & materiam vocāt. Quare in casu isto prohibitus vendere & transportare lignum, censetur prohibitus etiam vendere & extrahere ligamina & naues & galeas extra territorium, & Seneschallia Aquita. pro quo tex. in c. ita quorundam de Iudæis. vbi prohibitus portare ligna Sarracenis, & Barbaris, non potest eis vendere ligamina galearum, nec etiam profecto galeas vel naues, vt est text. in c. ad liberandam. eod. titu. & ibi ita tenent & inferunt Anch. & Ioan. de Ana. & Fel. ad statuta. in quib. prohibetur vendi
5 materia, quod nō poterit vendi materiarum †. Vnde prohibitus vendere frumentum extra territorium, non poterit vēdere farinā aut panē, quia in talibus nō verborū sonus sed effectus attēditur. & tenet Bar. in d. l. quæsitū §. illud. & singu. Guid. Pap. in q. ccclxxiij. vbi dicit pluries per Parlamē. Delphin. iudicatū fuisse. idem tenet & magi amplè Alex. in consi. cxxx. incip. super eo de quo quæritur an fideles. volu. vj. præcipuè secundum eum tempore guerræ non licet hostibus fidem portare, vt dictis iuribus, & l. j. & ij. C. quæ res exportari non deb. & ibi per Docto. nec etiam hostibus sui principis, vt per Barto. in l. hostes. ff. de capti. & per Docto. in c significauit. & c. quòd olim. de Iudæis. vt dicam in seq.
6 quæstio. † Item ex venditione nauium, & galearum, secundū consuetudinem ciuitatis Burdegalę debentur domino nostro Regi vētæ & laudimia, sicut ex aliis immobilibus, quia magis accedit nauis vrbano quàm rustico prædio: secundū Bald. in l. certi iuris. C. loca. argument. l. j. §. si quis de naue. ff. de vi & vi arma. Rom. in l. j. §. domum. ff. ad Sillanianū. & Alex. in l. inter stipulantem. §. sacrā. & idem Ias. ibi, ff. de verbo. obliga. & Cæpol. in tracta. de seruitu. vrba. cap. xj. versi. quid de naui. Et hoc videtur probari in l. pen. §. fi. ff. de his
7 qui deie. vel effu. † quia appellatione domus non solum continentur facta ex lapidibus calce & cementis, sed etiam domus ex lignis facta, d. l. j. §. planè. in ij. de vi & vi armat. licet interdictum illud non competat, sicut nec contra deiectum de vehiculo. d. §. si quis de naue. Et fortè non immerito. Nā quidam dicunt maritima castra esse classem, dicúntque alij nauibus se vti, quasi aquatico elephanto, quem suis frenis moderentur, vt narrat Leo Bap. in opere suo de re ædificatoria, libr. v. titu. de singulorum operibus. c. xij. in princip.
8 † Et ideo fuit quæstio in curia inter magistrum Arnaldum Andrault, contabulariæ Burdegalæ commissum, & Heliam Guilhem, Laurentium Sauary, Francis. Mary, & suos consortes, an isti emptores certarum nauium, ab ipso Rege seu eius receptore venditarum tenerentur soluere ventas, seu laudimia ipsi contabulario. Et conclusum quod non: secus si ab alio, vt dictum est. Et ego allego textū in l. final. & ibi Ioann. de Plat. C. de fide instrumen. & iure hastæ fi. libr. x. & in l. fi. in prin. & ibi de Pla. C. de cēsib. li. xj. Et etiam Pet. Heliæ in tract. de cēsi. & in tract. de tribu. Et quod ita illos sequendo tenueram in libr. consuetu. titul. de consuet. feud. §. xvij. in fin. primæ glos. & idem Masuer. in sua praxi. tit. de iure emphy. in fin. vers. item si ille cui competit. &c. Et latum fuit arestū die xxv. Ianuarij, Anno 1522. & ordinationis seu edicti potuit esse ratio, propter vasa vinaria infinita causa vini graue suauis & delicati omnibus nationibus venundandi & portandi apta, quæ vocantur vasa vinaria, id est culpæ. l. Lucius. §. collegio. ff. de legat. iij. & secundum vulgare ipsorum Vasconum ibi, & per totam riperiā Garonæ ad Tholosam vsque vocantur baraquæ: & apud Bituriges cuuæ, & Aurelianenses pinsoni dicuntur, quæ cum vino venduntur, & cedunt vino. Et hoc fit, & seruatur in portibus maris, secundum Barto. in l. si cui. §. si vinum & Alber. de Rosa. ibi. ff. de vino, tritic. & oleo legat. in aliis verò locis attenditur consuetudo regionis, secundum ipsos ibi. & in l. vino & in l. vinum. §. illud. eo. titu. aliàs si permitterentur ligna per medium nauium extrahi, fieret fraus edicto & priuilegio, & vasa redderentur chariora: cum Burdegalenses, & ferè Aquitani non habeant alium reditum præter vinum quod vendunt Anglicis, Flandrensibus, Britonibus, Hispanis, Normanis & cæteris huiusmodi: vnde habent priuilegium quod nullus etiam ciuis vel alius cuiuscunque dignitatis sit intra eandem ciuitatem quocūque tempore, nec in suburbiis ante natiuitatem Domini vini vendendi causa portare & inducere
9 possit vinum etiā causa gustus. † Quia prohibitus portare vinum infra vel extra locum, non potest portare vnam fiolam causa gustus, quin incidat in pœnam, vt voluit Bald. in l. j. C. quæ res expor. non debent. & idem Ioan. de Anan. in d. capitu. ita quorundam. versi. adde etiam quod non solum de Iudæ. & And. Barbat. consi. lvij. nu. ix. volu. j. quod bene seruant Burdeg. quia in vineis plantandis & turribus ædificandis longè sunt Aquitani peritissimi, quàm alij Francigenæ, vt refert Cæsar in commentariis, libro iij. propterea quod multis in locis apud eos ærariæ secturæ sunt. Et simile priuilegium est Cremonę, quod nullus forensis ducat vi-

malefi

num forense sub pœna vini, vt refert Gandin. in suo tractat. malefi. tit. de reb. non portan. contra deuentum. versi. Sed pone statutum est. Et idem in ciuitate Tergesti, vt refert Bal. consil. lxj. statutū ciuitatis Tergesti. vo. j. Et facit quod
10 dicit Albe. de Rosa. in ij. parte statu. q. v. ante fi. versi. † Et idem dici potest, quòd si statuto contineatur, quòd pro quolibet quarto vini soluatur denarius vnus, quòd non extendatur ad vendentem stellentiam, quæ propriæ non est vinum. Et de triplici vino, seu genere vini vide Aul. Gel. in nocti. atti. lib. xiij. c. xxix. scilicet nigrum, album, & medium: & nouum, vetus & medium: ac de illorum virtute ibi, & alibi
11 dixi. † Vel certè ratio prohibitionis fuit, quia ex cupressis fiunt Liburnæ, id est optimæ naues ad bellum naualæ aptæ, vt dicit Veget. de re mili. lib. iiij. c. xxxiij. cum seq. Et de his nauibus Ptolomeus Philadelphus Rex AEgypti habuit mille quingentas, vt dicit diuus Hier. super Danie. Et sunt propriæ naues magnę secundum Macrob. in Saturnalibus, refert, & sequitur Luc. de Pen. in rubri. de cupres. li. xj. vnde Leo Bapt. in d. c. xij. narrat nauem Traiani ex lacu memorensi erutam, quo loci annos plus mille ccc. demersa & destituta iacuerat, in qua ipse aduertit pinum materiam, & cupressum egregiè durasse in tabulis extrinsecus duplicē super extensam & pice atra perfusam, vt ibi per eū. Sic Arca Noë fuit bitumine linita tam intrinsecus, quam extrinsecus, vt habetur Genes. vj. c. & hoc fuit secundum Nicol. de Lyra, propter magnum impetum aquarum, & etiam, quia
12 diu stetit in aqua. † Quid de libris Numæ Romani Regis in tumulo eius & intra lapidem quadratum circiter in medio tumulo existente repertos, qui à regno Numæ annis cccccxxxv. tot infossi durauerant: vt dicit Plin. de natu. histo. lib. xiij. cap. iij. titul. de libris Numæ. & Pet. Crinitus de honesta disciplina lib. ix. cap. j. idem de libris Dardani nar-
13 rans. † Hinc est, quòd Burdegalam est mons cupressorum vocatus de Siō, & tales arbores sine permissu principis, nō sunt scindendæ, nec alibi transportandæ. l. j. eod. titu. de cupres. quemadmodum arbor sicomorum, vt l. saccularij. §. si
14 quis arborem sicomorum. ff. de extraordi. crimi. † Et de proprietate cupressi vide amplè Leonē Baptist. in dicto suo opere, de re ædificatoria. tit. de materia. vbi etiam refert aliqua memoratu digna vltra prædicta. Et etiam Plin. in natu. histo. lib. xvj. cap. xxxiiij. titu. de cupres. vbi dicit quòd olim ante domos mortuorum cupressus in signum appendebatur, sicut hic in Burdegala, & Vasconia, & in Burdeg. patria spargitur palea ante fores domus, aliquem ibi denotans
15 mortuum fuisse. † Ex quibus olim poterant apud Burdegalos Luburnæ fieri, & forte villa Liburnię dicta fuit à Liburnis, id est nauibus construendis. Et est Liburnum maritimum oppidum, vbi Atruriæ grauissimis febribus singulas per caniculas vexabantur, obiecto ad mare muro acolæ bene se habuere, vt refert Leo Baptist. in dicto opere de re ędificatoria, lib. x. tit. de operū instauratione. Nescio tamē si loquatur de nostra villa Liburniæ, quæ bene est maritima. Et nō posiit propter fluxū maris quasi ambientis villā melius describi. Vel est Liburnia in Dalmatica, de cuius descriptione vide Plinium. ij. naturalis histor. li. iij. cap. xxj. Li-
16 burniæ finis. † Et istæ naues dicuntur onerariæ, de quibus loquitur Leo Bapt. in d. c. xij. vbi ponit nauium partes. & Iure cōsultus in l. nauibus logis, atque onerariis propter vsum belli. ff. de cap. & postli. reuer. & in l. j. §. igitur præpositio. ff. de exer. actio, ibi, quædam enim naues onerariæ, quædam, vt ipsi dicunt, embatæ sunt. & ita in cōmunib. ff. paruis hab. Sed debet esse emphratæ, quæ vndique clausæ sunt, à verbo Greco ἐμφράττω, quod significat obturo obcludóq;. Et Plinius tradit has naues à Tasiis inuentas esse ναῦς Græcè, nauis Latinè dicitur. Et in magno vol. impres. ff. epibatæ habetur, sed in tex. quem ponit Ludo. Bolog. in primis interpretationibus, legitur embatæ sunt: & melius secundū Gul. Budęū in suis annotationibus Pādectarū. Quod est vulgare verbū aut nauticū, quod ad hāc significationē attinet: & dicitur à verbo ἐμβαίνω quod est nauē conscendo. Sed si est epibatæ, dicuntur milites in nauibus merentes, quo verbo nōnulli Latinorū vsi sunt. Sed apud Græcos epibatæ, pro vectoribus accipiuntur, vt ibi per eum, & in l. j. ff. nau. cau.
17 † Et etiam narrat in d. c. igitur. naues actuarias à Latinis dici quæ remis aguntur non modo velis, vt hoc probatur in d. l. nauibus. ibi, aut si quas actuarias voluptatis causa parauerunt: quæ secundum gl. sunt agiles adducendum: vt sunt scaphæ, & apud Burdegalas anguillæ. Et idem Catelianus in suis memoralib. ex variis Doctorum lectionibus, in verbo Emphratę naues. Et ita cōclusum fuit propter suspicionem guerrę anni præsentis, 1522. de qua in seq. q. aliquid dicam. alias naues, & galeæ tempore pacis ibi venduntur, sed lignum ad comburendum extra Aquitaniam ad Rochellam seu Rupellam, nec ad alium locum extrahi, vel exportari potest.

SVMMAE.

1 *Hostes Regis & regni, dicuntur quibus est à Rege indictū bellum.*
2 *Captiuitatis & postliminij iura, nō seruantur hodie inter Christianos.*
3 *Ransōnem capti in bello quando habeat capiens, & quando Rex. & nu. 4.*
5 *Postliminij iura habent hodie locum quo ad bona, non quo ad personas.*
6 *Butinum an duci tradi debeat, vt diuidatur.*
7 *Papa quibus possit bellum indicere.*
8 *Bellum qui possint indicere.*
9 *Rex est in suo regno plus quàm Imperator in imperio.*
10 *Christus dictus est Rex, non imperator.*
11 *Merces ad Barbaros deferri prohibita, etiam iure canonico, & nume. 17.*
12 *Equos si de prouincia non licet educere, an liceat aliunde aduectos per illam prouinciam transducere.*
13 *Ecclesia immunitas non violatur, si iam captus per illam traducatur.*
14 *Aurum an liceat ad Barbaros deferre comparandis mercibus.*
15 *Lamech quas artes inuenit.*
16 *Auri & argenti massas non licet è regno educere.*
18 *Merces ad hostes quando deferantur & quando non, etiā pro redimendis captiuis. & nu. 19. 20. & 21.*
22 *Confiscantur non solum merces, sed & vasa & iumenta, quando ad hostes deferuntur.*
23 *Treuga an sit vt guerra, & merces non deferantur.*
24 *Merces prohibita si cum aliis prohibitis deferantur, an omnia confiscentur. & nu. 25. & 27.*
26 *Pedagio pro quibusdam non soluto, etiam aliæ merces quæ pedagium non debent confiscantur.*
28 *Confiscari quando debeat animal deferens merces prohibitas.*
29 *Confiscari an debeant merces in via ad hostes inuentæ. & nu. 30. 31. 32. 33.*
34 *Guerra an esse possit inter principes sine diffidatione præcedenti.*

Quæstio CLXXVIII.

An licitum sit Mercatoribus regni Franciæ ad Hispanos vel Anglos, aut alios etiam Barbaros, aut Sarracenos nauigare, & mercantias quascunque trāsferre tempore guerræ, vel pacis, ita quod perduantur, & confiscentur omnia tam prohibita, quam non prohibita, vna cum naui aut bestiis deferentibus. Et quid si reperiantur in itinere, qui nondum peruenerunt ad locum hostiū.

DECISIO CLXXVIII.

1 ET † primò præsuppono, quod si Rex Christianissimus Francorum inuictissimus dominus meus supremus, Hispano vel Anglo bellum, vel guerram indicat, vel econtra, dicuntur hodie hostes Regis & regni. per notata in l. si quis ingenuam. §. finali. & l. hostes. & ibi Bartol. circa fina. ff. de capti. & Baldus in l. cognatum tuum. C. de inge. manumis. & Marti. Lauden. in tract. de bello. §. y. & Bald. Ioan. Fab. de Pla. & Angel. Aret. & Christofo.

Porc.in §.si ab hostib.insti.quib.mod. ius patr. potest. soluit. quia non recognoscit Imperator.in superiorem secundum Bart.Bald.& Doct.supra alleg.cap.per venerabilem, qui filij sint legi.& ibi per Abb.& Moder.& in cap.nouit.& ibi Franc.de Aret.nume.vj.& And.Barb.& Feli.de iud. Et Angli qui sunt antiqui hostes regni Franciæ, ita quod tanto liuore atque odio Anglorum gens Francos omnes habet, vt lupum quis oui facilius quam Francis Anglum conciliet, vt ait Gagui.in Philip. Augusti Chronica.† Tamen
2 secundum Docto.hodie de consuetudine & communi obseruantia inter Christianos nõ seruantur quo ad personas hominum, iura captiuitatis & postliminij. Sed secundum Ange.in sua disputat.incip.renouata guerra. quæ est post lecturam Bal.super inst.versi.vnde concludo. obligantur ad certam quodam modo speciem homagij seu fidelitatis, secũdum diuersas consue.gentis armorum † Sed hodie ran-
3 sonem siue finantiam soluunt capienti. Et hoc verum secundum Bald.post Bart.in l.nam & Seruius.in princ.ff.de neg
4 gest.& Io.de Ana.ind.c.significauit.in j no. de Iudæis.† si ransonis pœna non excedit decem milia: quia si excedit, vt est quando quis cepit vnum Ducem, aut Comitem, vel aliũ Principem, aut Baronem, tunc est principis, & ita seruatur
5 in regno Franciæ, & Angliæ, & Hispaniæ † Sed quo ad res & bona capta in bello, bene habet locum ius postliminij: quia immobilia sunt, principis, l.si captiuus.§. fi. ff. de cap. Mobilia vero capientium, l.si quis in bello.& ibi Bar.& Alber.eod.titu.& Ang.in dicta sua disputa. renouata guerra. & Albe.in l.si quis pro redemptione.C.de dona & Soci.in
6 l.j.in princ.in ij.no.ff.de acquir.pos.† Nec hodie traduntur principi, aut duci ad diuidẽdum butinum rerum captarum inter milites secundum qualitatem personarum: sed qui potest capere capiat. Licet fieri deberet secundũ ipsos: de quo per Ang.in d.disputa.ver.venio igitur ad secũdum.& Luc. de Penna.in rubr.C.vt armor. vsus inscio prin.lib.xj. Et idem tenet Ang.Aret.in §.serui.institu. de iure persona.& Mar.Lauden.in d.tracta de Bello.§.iiij.& xix.& Inno Ioã. And. Anto.de But.Abb.Sicul.& Moder.in c.cum olim.de resti.spolia.& in c.sicut.in ij.de iureiuran.& Abb. Sicul. in c.j.de conuersi.infidel.& Ioan.Fab.& Ange.in §. item ea quæ ab hostibus.institut.de rerum diui.& Ioã.And.& Fel. in c.excommunicamus §.catholicæ, de senten. excommu. cum aliis per eum allegatis, & aliquid dixi in §.j.de consuetu.iurium.status personarum lib.de consuetu. Biturig. Et quod dictum est de principibus indicentibus guerram, idẽ
7 dicẽdum est de summo pontifice, † qui Sarracenis, Turcis, ac aliis infidelibus bellum indicere potest, maximè pro recuperatione terræ sanctæ, vt no.Inno.in c. quod super.de vot. Et etiam cõtra seculares sibi in temporalibus subditos rebellantes, vt dicit Ange.in d.sua disput.se vidisse multoties per Papam Vrbanum.v.& Gregorium xj.contra ciuitatem Perusinam, & etiam in Marcha Anchonæ Et tempestate nostra vidimus Alexan.vj. Iul.ij. contra Vennolhe & Regem dominum nostrum supremum & etiam de Leone
8 x.bellum faciente.† Alij verò inferiores, nõ Reges, nõ principes, nõ duces, nõ comites, nõ habẽt potestatẽ indicẽdi bellũ, vt ibi per Ang.& hoc seruatur in hoc regno per ordinationes Regias, quibus omnibus inhibitũ est vnum cõtra alium bellum & arma mouere, vt patet per ordinationem: ideo signanter dicit tex.in l.postliminium.in princ.de capt. postliminium, est ius amissæ rei recuperandæ ab extraneo, id est hoste, & in statũ pristinũ restituendæ, inter nos & liberos omnes populos, Regésq; moribus ac legibus cõstitutũ. Voluit ergo Imperator esse bellum inter eũ ex vna parte, & Reges & populos ex altera: quia, vt dicũt Guliel.de Cug.in l.j.§.qui magistratũ.ff.quod quisq; iur.& Bal.in procem.ff.
9 †quod Rex in suo regno æquiparatur Imperatori. Et tantã habet vel maiorẽ potestatẽ quã Imperator in imperio, qui ipsum non transmittit ad hæredes, sicut rex.c.licet.de voto, not. And.de Isernia in ca.j.de vasal.decrepit.æta.& Bald.in consi.cclxxvj.& seq.incip.pridie consului. vol.iij.vbi etiam
10 dicit † quod Christus benedictus appellatus est Rex, non autem Imperator, iuxta illud, Attollite portas, &c. Et probatur Io.xvij.j.vbi Christus Pilato dicenti ei: Ergo Rex es tu? Respondit, tu dicis, quia Rex sum, cum aliis infinitis allegatis per Franc.Curt.in consi.50.ver.ix. ostenditur negari nõ potest. Et per Alberic.Brunum in consil.xlv.& in terminis in consi.xix.& amplè per Barbat.in consi.xxxviij.volu.j.itẽ præsuppono illud quod dicit Bart.in d.l.hostes.dicit, quòd quidam sunt populi cum quibus habemus pacem, vt cum Tartaris, & mercatores nostri vadunt ad eos, & illi ad nostros. Quidam sunt cum quibus non habemus pacem, neque guerram, neque aliquid facere, vt cum illis de India multum à nobis remotis. Quidam sunt cum quibus habemus guerram indictam, vt cum Sarracenis & Turcis. & idem dicit Bald.in d.§.item ea quæ ab hostibus.& Alex.in consi. cxxx. libr.vj. Item & tertio præsuppono, quæ sunt merces prohi-
11 bitæ tam de iure ciuili, quàm de iure canonico.† Et sunt vinum aut oleum aut alia liquamina, vt l.j.& ij.C. quæ res expor.non poss.vbi ad Barbaros vinum, oleum, aut liquamen deferre nõ licet etiam causa negotiationis, vel commerciorum. Et idem dicit gloss.in d.l.j quam omnes sequuntur ibi esse in quibuscunque aridis, scilicet victualibus, cum sit eadem ratio, & l.cotem.in princip.ff.de publica.post expressè dicitur de frumento & sale, vt ibi per gloss.& Docto. & tenet Hosti.in summa de Iudæis & Sarrace.§.qualiter erga ipsos.versi.nedum autem.cum versi.seq.& idem est in ferro & in omni armorum genere, vt habetur in d.l.ij.& etiam in cotibus seu lapidibus, qui sunt ad ferrum acuendum apti. d.l.cotem.& contra facientibus capitis pœna cum bonorũ confiscatione imponitur.d.l.ij.& l.cotem.& in Lombardia, de brunicis & loricis extra regnum nõ vendendis.cum aliis allegat.in tractatu nostro de custod. clauium porta.ciuil.in procem.& istud etiam declaratur in l.j.cum glo.C. de litorum, & itiner.cust.lib.xij.& ibi Barto.Odofre.Ioan.de Pla. Iacob.Rebuf.& Luc.de Pen.vbi Luc.dicit, quod in regno Siciliæ pro expeditione reipublicæ est statutum quòd non extrahantur equi ad arma: fortè sunt equi de Apulia, & idẽ dicit Io.Lupus doctor Palacios ruuios in repe.rub.de dona.inter vir.& vxo.versi.per quem tex.dicebat, sicut dicitur esse in Hispania de equis iannetis, siue iannetariis, qui non possunt extrahi saltem sine licẽtia principis Hispani, vel equi Hermogeniani, siue palmati, vt l.vna.C.de grege dominico.lib.xj.& ibi Alciat.& est text.singu.quòd equi nõ possunt extrahi extra prouinciam sine licentia, in l.officium.§.
12 j.ff.de re milita.† Tamen secundum And.de Iser.in rubri. quæ sint regaliæ.si quis veniret vltra mare cum equis & armis, & transiret per regnum Siciliæ, ex quo arma & equi nõ possunt extrahi sine Regis mandato, liberè sine pœna poterit ipsos extra regnum sine licentia Regis ad locum domicilij conducere, per text.in l.si quis post hanc.versi. data similiter.C.de ædifi.priua.& ibi glos.vltim.Ioan.Fab. Cin. Al-
13 ber.& Ange.† Et per illum text.dicebat Archid. in c.sicut. xviij.q.iiij.quod si aliquis à iustitiario extra cœmeterium, vel ecclesiam capiatur, & ducatur per ecclesiam, quod inde violẽter extrahi potest, nec videtur immunitas ecclesiæ violari.& vtrunque dictũ sequitur Ioannes Lupus in d.repeti.
14 rubr.fol.xxij.col.j.† Ita quòd mercatoribus nostris aurum pro mancipiis, aut quibuscunque speciebus comparãdis ad Barbaras nationes transferre non licet.l.ij. C. de commer. & merca.nec animalia trãsducere in ipsos Barbaros, l.vsurpationem. C.de vect.& commis.& idem nos dicimus de telis quæ in vulgari aulonnes dicuntur, quæ solum fiunt & capiuntur in Britania minori, & præcipuè apud Nanneta vrbem: quæ quidem aulonnes seruiunt pro velis nauium & galearum, at tentis seu tentoriis in acie fiendis: quæ guerræ tempore sunt tantummodo prohibitæ, vt probatum fuit
15 inter personas infrà nominandas. † Et Lamech qui fuit ex generatione Cain, & penultimam generationem post Cain obtinuit

obtinuit, inuenit tres artes pro tribus filiis suis, scilicet artem faciendi tentoria, vt facilius de loco malo seu pestifero in locum alium conuenietem mouerentur, & istam exercuit Iohabel. Secundò artem faciendi musica instrumenta, vt iucundius tristitia mundi portaretur: & istam exercuit Tubal. Et tertiò artem ferrariam ad arma bellica fabricanda, vt tutius ab inimicis & bestiis viuere possit, & fuit Tubal, vt habetur Gene. 4. c. & latius Iosephus, & Ioan. Raymun. in l. ij. ff. de orig. iur. & ibi vide de primis Regibus, Imperatoribus, & rerum inuentoribus.
16 † Et idem est de billionis auri vel argenti, siue de cineribus in vulgari nostro vocatis *Cendres*, quæ prohibentur extrahi extra Regnum, vt tenet Guid. Pap. in quæst. ccccclxxij. & solent visitari exeuntes regni limites per magistros Portuum & custodes limitum.
17 † Et ista etiam videtur pariter statuta, ac prohibita de iure canonico, vt capit. ita quorundam. & capitu. significauit. & capit. quod olim. de Iudæis. & in extrauag. cle. vltim. inci. multa mentis amaritudine. sita inter communes, titul. de Iudæis, in quibus iuribus exprimitur idem in deferentibus ad Sarracenos ligamina galearum: & contra facientes vltra iam dictas pœnas sententiam excommunicationis incurrunt, & insuper capientium serui efficiuntur. & idem in vendentibus eis galeas vel naues, vt c. ad liberandam terrā. eo. tit. vt dixi suprà proxi. quæst. & in d. c. significauit. dicitur quòd nullæ res vel merces ad Sarracenos seu Alexandriam deferri possunt, ex quibus possit Sarracenis aliquod commodum, vel subsidium peruenire. Et pariter capite plectuntur qui docent facere naues hostibus. l. fin. C. de pœn. & tenet Io. de Ana. in d. c. ita quorundam. vers. adde prædictis. Nisi deferrent pro captiuis redimendis apud Barbaros existentibus.
18 † Ideo his habitis, pro solutione q. est distinguendum secundum Alex. in d. consi. cxxx. aut nos quærimus de Sarracenis, aut de illis Barbaris qui sunt hostes Romani Imperii, aut propter istos quærimus de aliis. Primo casu in Sarracenis & hostibus Romani Imperij, tunc putat Alex. esse verum, quod illa quæ specificè prohibita sunt in dictis legibus & iuribus deferri non possunt, etiam pro redemptione captiuorum, vt tenent glo. & Doct. in d. c. significauit. Nec etiam tempore guerræ inter nos & ipsos posse mus ad ipsos deferre vllas merces, aut res etiam causa mercimonij, vt habetur d. cap. quod olim. & aliis suprà allegat. Et hunc dicit Alexand. esse verum & communem intellectum, licet gloss. j. in princip. in d. cap. significauit. videatur restringere illum text. ad merces prohibitas tantum. Et sic velit quod tempore guerræ solum prohibitum sit deferre specificè prohibitas, & non aliàs: tamen secundum Goffr. Innoc. Abba. Sicu. Ioan. de Ana. & communiter Doct. in d. capit. quod olim. tempore guerræ nullæ merces deferri possunt. Sed cessante guerra, seu inita pace, vel treuga, licitum est indistinctè mercimonij causa simul habitare seu frequentare, & ad eos merces & res quascunque transferre, dummodo non sint de rebus specificè prohibitis, vt ibi per Alexand.
19 † Secundo vero casu principali, scilicet si deferuntur merces ad alios quàm ad Sarracenos, vel hostes Imperij Romani: & Alexan. distinguit, aut nos quærimus de mercibus, quas suprà diximus non prohibitas: & de illis secundum eum clarum videtur esse, quòd deferri possunt, postquam illæ deferri possunt tempore pacis vel treugæ, etiam apud Sarracenos.
20 † Aut nos quærimus de illis quas suprà diximus esse merces prohibitas: & tunc putat Alex. eas posse ad tales deferri, cum non reperiatur prohibitum, nisi quando deferuntur ad Sarracenos, vel hostes populi Romani. Nam de talibus loquuntur iura canonica suprà alleg. vt ibi plenè per ipsum in dicto consil. cxxx.
21 Sed † ego contrarium credo, quod non licet tam licitas quàm illicitas hostibus deferre tempore guerræ, etiam quando est guerra & bellum inter Christianos principes. Et ita seruatur inter præfatos Reges, ex quo non recognoscunt Imperatorem in dominum: quia inter eos si moueatur bellum, est verum bellum & guerra, vt dictum est. Et hoc ne alieni Regni (quod non conuenit) scrutentur arcana, vt dicit text. in l. mercatores. C. de commer. & merca. alias daretur occasio per talem modum explorandi secreta inimici sui, vt tenet Bal. in d. l. ij. quæ res exportari, dicens quod filius domini Logeri de passis fuit condemnatus Florentiæ, quia emera fundas seu remulas Comitis Nicolai, qui erat hostis Florentinorum in Crobo ria. Et idem Ioann. de Ana. in c. ita quorundam. versi. adde prædictis. de Iudæ. quia vbi commercium damnatur, pariter punitur emptor & vēditor. l. quia non. & ibi Sali. C. quæ res vendi non poss. & l. fina. C. de cupress. libr. xj. & alibi sæpè.
22 † Quare omnia tam prohibita quàm licita, siue sint deferentis, siue non, confiscantur, & etiam nauis, vel animal etiam, vel coffri siue bahuti, cum quibus res deferuntur, secundum eum. & ita habetur in ordi. Caroli viij. sita. in tit. de excessi. offic. §. viij. inci. prohibemus ne panni aurei. & statim dicam. Sed cessante guerra seu pace inter principes Christianos inita & proclamata, licitum est omnes res & mercantias deferre, nisi speciali statuto, aut consuetu. semper prohibitæ sint, vt dictum est de Sarracenis & Turcis, d. cap. significauit. & c. quòd olim.
23 † Licet Ioann. de Ana. ibi in prima conclusione teneat contrarium, quando est solum treuga facta, vel etiam quando timetur de guerra: & latius ibi in secundo notab. sequendo Anch. in consil. lxxxviij. incip. præmissa facti serie. quod tempus quo homines timēt guerram, & propter talem timorem non frequentat itinere, debet ascribi tempore guerræ: quia tempus suspectum de guerra iudicatur guerra, iuxta illud, Peior est bello, timor ipse belli, de quo feci mentionem suprà, in quæstio. incip. quæritur an impedito agere propter guerram, in princip.
24 † Sed si hoc vltimo casu scilicet cessante guerra cum non prohibitis portentur illicitæ & prohibitæ merces, an de iure, aut statuto, vel consue. omnia confiscantur. Et circa hoc sunt opiniones, quas recitat amplè Sali. post Cin. Bald. & Alberi. de Rosa. in l. cum proponas. C. de nauti. fœn. & Felin. post Ancha. & Io. de Ana. in d. capit. significauit. & Io. de Imo. Pau. de Cast. & Alber. de Rosa. post Bart. in d. l. cotem. §. dominus. de pub. & Albe. de Gandi. in tracta. malefi. titu. de rebus non portand. contra deuetum. vbi tenet, quòd non cōfiscantur licita, sed solum prohibita. idem Franc. Lucan. in tract. de priuileg. fisc. in q. ij. iiij. princ. q. & Alber. in ij. parte statuto. q. iiij. vbi dicit ita cōmuniter seruari. & Bertac. in tract. de gabel. in ix. parte prin. q. viij. cum seq. vsque ad xiij. inclusiuè.
25 † Tamen communis opi. est, quod omnia confiscantur, siue sint portantis vel alterius, tamen scientis & consen. aliàs nō, per tex. in d. §. dominus. & in d. l. cū proponas. ibi, vt auara, & inciuilis audacia eius compescatur. & ibi tenent Bal. & Sali. per illū tex. qui clarus est. vbi dicit cōmuniter ita seruari propter statuta, & cōsuetudines vbiq; vigētes. & idē Guid. Pa. in d. q. ccccclxxij. vbi dicit determinatū fuisse per curiā Delphinalem supremam.
26 † Et idē dicit per prædicta esse in mercatore transeunte, & non soluente pedagiū mercium, pro quibus solui solitum est, quòd etiam censentur confiscatæ aliæ, quas portabat, pro quibus non debebatur pedagium.
27 † Et ista communis opinion. approbatur per leges & ordinationes Regias, vt in dict. or. Caroli viij. ibi, sub pœna confiscationis illorum & animalium illos deferentium, aliarúmque mercium cum illis inuentarum, nec non emendæ arbitrariæ.
28 † Sed si res, aut nauis, vel animal esset alterius ignorantis, tunc non confiscatur, vt d. §. dominus. versi. quod si absente. & no. gl. vlt. & ibi Bart. & Doct. in l. iubemus. C. de nauib. nō excus. lib. xj Secus ergo si sciebat, vt ibi, & l. cum plures. §. penult. & ibi Albe. de Rosa. ff. de loca. nisi esset statutum aut consuetudo in contrarium, secundum Baldum in dict. l. cùm proponas. tamen in casu supradicto dominus recuperat æstimationem, & damnum à conductore nauis, vel animalis, vt l. finali, ff. de pignoratitia actione. & l. lectos. ff. de periculo & commodo rei venditæ. & glossa. & ibi Ioannes Butricarius, & Salicetus.

In l.j.C.vt nemo priua.& Fel.in d.c.significauit. Sed in casu nostro dominus nauis iam habuerat à domino mercium securitatem de naui sua,timens perditionem nauis: & benefecit,quia sciebat guerram iam motã, sicut domini merciũ
29 sciebant.†Sed aliud fuit dubium, an si nauis fuit reperta in itinere,& via,& non exierit mare nostrum,habeat locum cõfiscatio,& videtur quòd sic:per tex.in d.§.dominus. ibi,imposuerint.& in d.l.cùm proponas.ibi, non loco quidem nauigij seruato.& Bald. in capitul.'nam concupiscentiam.de consti.quia vbi aliquid prohibetur in termino, intelligitur etiam prohibitum in via. Ideo secundum eum prohibitus ex forma statuti exportare frumẽtum extra territorium sub
30 certa pœna,repertus in via puniri potest. † In contrarium facit tex.in l.si fugitiui.C.de ser.fugi. & ibi ita tenet Iacob. But.& Sali.in d.l.cum proponas. versic.sed circa ista deueta.& text.in d.l.si publicanus.§.j.ibi,& si quid illicitæ. de publi.& ita Ias.in l.quominus.versic.ix.allegatur. ff. de flu. & hoc quia in materia pœnali non procedit dicta regula, per glo.singu.in clemen.j.in verbo,contrahere. de consan.& af
31 fin.quam Abb.Sic.ibi reputat singu. † Sed Bald.in d.l.cum proponas.distinguit,aut statutum, vel consue. dicit, si quis portauerit extra comitatum: & tunc non incidit in pœnam, quia illud verbum cum sit præteriti temporis perfecti, requirit actum cõsummatum,l.Stichus seruus meus.ff.de manumis.test. Aut dicit,si quis repertus fuerit portare, vel dicit,quod portantes bladum,&c.& tunc sufficit,quod in itinere sit deprehensus,per gl.in l.arboris.§.de illo. ff. de vsufructu,dum dixit,quòd lupus exit syluam, sed nondum exiuit.Et ista fuit distinctio Alber.de Gandi. in d. titul.de re. non por.in vlti.& pen.quæ.& sequitur Paul.de Castr. in d. §.dominus & Franc.Luc.in d.tra.de priuile. fis.in iiij.quæ. princip.Sed secundum Gui.de Suza.in tracta.stat. quem refert & sequitur Albe.de Ros.in d.l. si fugitiui.C.de ser.fugit.si repertus confiteatur voluisse exportare contra formam statuti,vel consuet.quòd puniatur,per l.quis sit fugitiuus.§.idem Celsus in primo. & idem ibi Cæp. Vero. ff. de
32 ædil.edict.†Si autem neget,& dicat se velle portare ad molendinum,vel villam,aut alium locum, tunc iudex habet ex verisimilibus iudicare:quia si erat iuxta confines, ita quod verisimile est quod magis extra districtum,quam ad molendinum portaret,puniatur,vt l.pen.& ibi Alberi. C. quæ res vendi non pos. vel quando extra iter consuetum vel viam nauigationis publicam & rectam repertus fuerit,l. qui fiscales.& ibi Bar. Ange. Ioan. de Pla. Iac.Reb.Odof.& Luc. de Pen.C.de nauicu.lib.xj.& l.si quis per publicum.C.de cursu public.lib.xij.& tenet Bal.in d.l.si fugitiui.& Iaco.de sancto Georg.in l.rem non nouam.in tertio not.C.de iudi.per illum text.& Anto.Corse.in singula.gabella,in secundo.& text.in l.j.§.summa.post princip. ibi, cæterum si aliquando vulgus. ff. de iis qui deie. vel effude.& l.si putator.versicul. quod si nullum iter.ff.ad l.Aquil.& idem Bertach.in d.trac. de gabel.in ix.parte.q.xiiij.& Ioan.And.in addittio. Spec. tit.de consti.§.j.versi.sed incidit.& Guido Pap.in d.q. ccccclxxij.versic.iuxta hoc quæro. vel etiam secundum Alber. de Ros.in d.l.cum proponas.si tempore periculoso nauiget,puta tempore hyemis,& repertus sit cum rebus vetitis, vt l.ciuitas.& ibi Albe.C.de offic.rect.prouin.Si autem econtra,tunc non puniatur.arg.l.Pedius §.pen.in fi.ff. de incen.rui.& nauf.& ita dicit se pronuntiasse de facto. Et ista est satis æqua opi.secundum Alberi.& idem Sali.in d.l.cum proponas.in vltim.q.& idem Alberic.in d.q.iiij. in secunda parte statu.hoc limi.nisi iusta causa motus qui iuerit per viã inusitatam,& non rectam:quia via recta erat ab aquis inundinata,vel à latrunculis occupata, vel hostibus, secundum Salic.in d.l.cum proponas.aliàs si capiatur non potest pœnitere,quia non est amplius liber,& in suo arbitrio, postquam est captus.Idem si requiescebat in hospitio cum animalibus,& rebus extrahi prohibitis:fortè propter pluuiã, quia non creditur ei quod pœnituerit,sine aliis indiciis, vt tenet Ioan.And.in d.addi. & in d.quæst. xiiij. sed si spontè pœniteat,quia reuertebatur,cum fuit deprehensus, non te-
33 neatur ad pœnam. † Et licet in casu nostro reperti fuerint adhuc in mari nostro,tamen aliqui confessi sunt, quod ducebant merces tam licitas quàm illicitas ad Hispanos:& hoc tempore guerræ,quo omnes res sunt vehi inimicis prohibitæ,vt dictum est. Et hoc magis constabat per depositionem factoris nauem conducentis, & per epistolas missorias dominorum,quæ repertæ fuerunt in naui, & in quibusdam epistolis etiam narrantibus guerram tunc fuisse, ac per depositionem testium.Et sic per tales epistolas probabatur primo ipsos scire guerram inter ipsos principes fuisse ortam.
34 †Sed an guerra sine diffidatione præcedenti possit esse inter duos principes,vide Ioan.And.in c.j.de homicid.in nouel.& ibi per Moder.& per quandam constit. Imperatoris quàm Guid.Pap.glossauit in Deci.cxcj.sed non dicit cuius fuit illa consti.& And.Barb.in d.consi.xxxviij. versic.& sic apparet ex istis.volu.j. Secundo probatur, quod merces & mercantiæ in ipsa naui existentes erant, & pertinebant pro maiori parte Hispanis,& illis in Hispaniam deferebantur: & in hoc recurretur ad literas ligagiorum, quas sic vocat Sali.in d.l.cum proponas.ver.ita iuxta prædicta.& idem dicit Barto.in l.j.quem ibi sequitur Iacob.Rebuf.C.de nauicu.libr.xj.vel secundum Bald. & Sali.in d.l.cum proponas. ad alias coniecturas verisimiles, consideratis rebus quæ portantur,& personis eas deferentibus.d.l.cum plures.§. pe. ff. loca.Tertio,quod tam scribentes, quàm hi quibus scribebantur,erant Hispani originarij, licet scribentes seu aliqui eorum essent in ciuitate Nannetensi commorantes,& habitantes cum vxoribus,tamen habebant in ipsis mercibus cõmunitatem & societatem cum Hispanis in Hispania commorantibus. Ideo tales habitantes sic societatem habentes non censentur regnicolæ:quare gaudere non debebant priuilegio regnicolarum originariorum. Et ita fuit aliàs declaratum per arestum curiæ Parisien.vt refert Ioan. Galli. incip.cum mercatores transmontani.Ideo potuerunt capi,cũ etiam ab Hispanis nostri supra mare deprædantur. Quare vitandæ hostilitatis causa, & ad repercussionem hostium permissum fuit nostris eos capere, quia nihil est illaudabile in via defensionis,vt l.vt vim.ff. de iusti. & iur. & l. si ex plagis.§.tabernarius.ff.ad l.Aquil. Nam effusio sanguinis est permissa ex causa defensionis,vt ca.significasti.de homi. Et etiam bella sunt permissa ob eandem causam,vt l.ex hoc iure,& ibi per omnes.ff.de iusti.& iur.& c.noli æstimare.& c. quid inculpatur.& c.militare.& c.summa militiæ laus. xxiiij.quæst.j.& posito quod fuissent ciues originarij villæ Nãnetæ,vel haberentur pro ciuibus, attento tamen quod sciebant guerram ortam,& telas de aulonnes illo in tempore vehi & transportari hostibus prohibitas,debent cõfiscari omnes,& etiam non prohibitæ,vt dictum est.

SVMMAE.

1 *Saluum conductum solus princeps potest concedere.*
2 *Saluum conductum frangens, an & quando teneatur crimine læsæ maiestatis.& nu.4.*
3 *Saluo conductu abutens qualiter puniatur.*
5 *Socij qui dicantur vt saluus conductus vnius prosit alteri.*
6 *Societas esse potest cum Iudæo, sed non cum hoste, aut hæretico. & nume.7.*
8 *Hispanorum mos est non seruare fidem.*

Quæstio CLXXIX.

Iuxta præmissam quæstionem quæritur quia nonnulli mercatores Hispani à domino nostro Rege literas salui conductus,& securitatis mercantiæ causa in regno suo hoc belli tempore exercendæ obtinuerant,qui secum duxerunt nõnullos galliotas, qui mercatores nostros supra mare & riperiam Gerondæ cum nauibus suis existentes deprædati & furati fuerunt,an isti Hispani qui ob eam causam fuerant arrestati,teneantur pro deprædatione per istos maris galliotas & cursores facta,ac etiam crimine læsæ maiestatis,tanquam saluiconductus infractores,vel tanquam hostes, & inimici Regis & Regni capi potuerunt.

DECI-

DECISIO CLXXIX.

1 IT † primo præsuppono quod solus princeps concedere potest securitatem, quam hodie secundum Ang. appellamus saluum conductum, per tex. in l. j. ff. ad l. Iul. ma. & l. relegati. & ibi Bart. Alber. in fi. ff. de pœn. & idem Angel. in l. vtimur. de sepulch. vio. & in l. iiij. si quis mortis. ver. & allegatur hic tex.
2 ff. de inof. test. † vnde videtur secundum Bartol. & Angel. in d. l. j. quod frangens saluum conductum incidit in crimen læsæ maiestat. text. est ibi clarus. & idem Angel. in dict. l. vtimur. & Bartol. Iacob. Rebuff. Ioan. de Plat. & Luc. de Penna, in l. nullam vim. C. de nauicu. libr. xj. ideo si quis offendat secundum eos, scienter eum cui Rex concessit securitatem, incidit in illud crimen. & idem Mar. Laud. in tractat. de crimin. læsæ maiest. §. vj. & Felin. in capit. ego N. versi. item infert. de iureiur. & Ioann. Fabr. in l. denuntiamus. C. de iis qui ad eccle. confu. & ibi vide de frangente pacem, & tex. in
3 §. si quis hominem. & in sequen. de pa. te. & eius vio. † Et idem videtur dicendum de eo cui concessa fuit securitas, si eadem abutatur, quia carere primo debet eius effectu. ca. priuilegium omnino meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. xj. quæstio. iiij. & capi. cum accessissent. de consti. cum aliis ibi alle. Si enim hosti (cui saluus conductus fuit datus) debet fides seruari. capitul. noli. xxiij. quæstion. j. gloss. in capitu. offerebat. xxij. quæstio. v. ergo à contrario, si ipse non obseruat, mos non est sibi gerendus. l. cum proponas. C. de pac. quia frangenti fidem, fides frangatur eidem, vt est in casu nostro. ideo tanquam hostes capi potuerunt. l. hostes. & per totum. ff. & C. de cap. vt dixi in quæstio. præ-
4 ce. † Et hoc verum, quando saluus conductus infringitur contra ipsum principem vel rempubli. quod teneatur crimin. læsæ maiesta. secus si contra vnum priuatum, vt d. l. j. & Ioann. de Alta ripa in tract. suo, de saluo conduct. & Alber. de Rosa. in l. illicitas. versic. sed quæro, quid si talis securitas. ff. de offic. præsi. & Guid. Pap. in q. ccccvij. ideo extraordinariè puniri debent secundum casus exigentiam: quia si interuenit homicidium, vel membri mutilatio, aut alia realis vel verbalis iniuria, acrius puniatur, secundum Ioan. Fab. & doct. in d. l. denuntiamus. Quare dic, quod aliquando datur alicui securitas siue saluus conductus pro se & sociis suis ac
5 familia. † Et qui intelligãtur socij, Bart. in d. l. j. ad l. Iul. mat. dicit se dicturum in l. item apud Labeonem. §. tenetur. ff. de iniu. sed ibi nihil dicit. Sed secundum Ang. illi dicuntur socij, qui determinato proposito vt socij à principio socialiter venerunt cum ipso habente securitatem: quoniam non sufficit ab initio se associare pro eorum negotiis, nisi ad istum finem essent socij: pro quo Ange. alleg. tex. in l. j. C. de naui. non excusan. lib. xj. nec profectò dicuntur socij, qui in societate pariter incidissent, vt tota die (vt inquit Ang.) contingit. d. l. item apud Labeonem. §. si quis comiten. Sed requiritur quod fuerint ad aliũ finẽ negatiationis veri socij recepti, &
6 associati. † Quia propter, vt dicit Ang. in d. l. j. & d. l. vtimur. talis habens saluum conductum potest secum Iudæum seu Hebræum associare, quia eorum societas reprobata non est, l. quicunque. & l. Iudæi. C. de Iudæis. quoniam in humanis Iudæi nobiscum participant, vt not. Bartol. & Bal. in l. spadonem. §. iam autem. ff de excus. tutor. & plenè Barbat. in consil. lxiij. volum. iiij. & Feder. in d. capit. ego N. vers. item infert. & in c. sedes Apostolica. de rescript. & sic dicit Ang. vidisse de facto pronuntiari. & tenet Decius in cons. lj. ver. vnde videmus. & Alexan. consi. lxxv. lib. v. & Hippol. de Marsil. consil. lxxxiiij. nume. lxj. volum. ij. in sing. suo ccccxl. ho-
7 die fui interrogatus. † Secus si esset reprobata societas, vt hostium, vel hæreticorum, cum quibus nulla est participatio. Et idem de Sarracenis, per ea quæ voluit Inno. in c. quod super iis. de voto. Et Feli. in d. c. ego N. cum aliis suprà in proxima q. alleg. & plenè per Decium in d. con. lj. vbi vide. Vnde hic Hispani secum duxerãt Flandrenses & Anglos, qui erant tunc hostes Regis, fueruntque pro talibus capti, & ad financiam per capientes positi. Quare conclusum fuit dictos Hispanos, qui in eorum societate duxerant galiotas nostros deprædantes, & post eisdem Hispanis communicãtes, prædam restituere debere. Et merito: quia prætextu priuilegij saluægardiæ nos furari & deprædari non debebant. nec refert an per se vel per alium, vt in regula qui per alium facit. de reg. iur. & arg. l. stipulatio ista. §. j. ij. & iij. ff. de verbo. obl. & l. j. ff. loca. & tenet Cin. quem sequuntur Doct. in d. l. denuntiamus. & Guid. Pap. in d. q. ccccxvij. ante fin. & Alb. de Rosa. in l. j. in prin. ff. ad Silla, vbi adducit illud, Peior nõ poterit nec magis aspera dici, quàm quod clàm facit hostis
8 simulator amici. † Et non mirum cum mos eorum sit non seruare fidem, vt dicit Ioan. And. in proœ. decre. quem sequitur ibi Bald. versic. quæro si aliqua negantur. vbi dicit ibi Bald. caue ergo tibi à Cathelanis. sed Romani non sic facere consueuerant. Nam Fabricius vir Romanus cum sibi daretur consilium, quod naues hostium nocte perforari faceret, respondit consilium vtile esse, sed non honestum, dicens non esse moris ciuibus Romanis pugnare dolis, sed bellis. Nec voluit cum posset perforari facere, vt refert Albe. de Rosa in dictiona. suo, in litera bellum. versi. bello vitiorum. & ita reperitur secundum eum in historiis Romanis. Et fuerunt prædicti Hispani (benignè procedendo) cõdemnati ad reddendum omne id quod mercatores deprædati probarent, ac iurarent verè amisisse: & etiam in certas erga regem emendas, quamuis de iure tanquam hostes in personis & bonis debuissent condemnari suprà alleg. saltem in quadruplum, l. ab iis qui in naucleros prædas egerint. & ibi singu. Luc. de Pen. C. de nauicu. lib. xj.

SVMMAE.

1 *Pedagiorum violatorum pœnæ & emendæ, an debeantur firmario. & nu. 2. 3. & 6.*
4 *Maritus cui in dotem datum est castrum, an lucretur pœnas & emendas. & num. 5.*
7 *Pedagij collectæ si casu duplicentur, an sit vtilitas firmarij. & num. 8.*
9 *Firmarij an habeant ea, quæ dari solent pro iucundo aduentu, & alia xenia & spolia.*
10 *Firmarij iurium regalium, an habeant priuilegium fisci in exigendo.*

Quæstio CLXXX.

Vidi pluries in curia dubitari an pœnæ, vel mulctæ, seu emendæ, in quibus transgressores pedagiorum & guidagiorum in non soluendo, vel deprecando vbi sunt priuilegiati non soluendi iura pedagiorum, per curiam condemnantur, debeant receptori emendarum curiæ applicari, aut accensatori siue firmario iam dictorum pedagiorum, vel iuris grandis consuetudinis Burdegalensis.

DECISIO CLXXX.

1 DICO † quòd emendæ prædictæ spectant ad ipsum accensatorem seu firmarium, aut ad contabularium Burdegalen. & non profectò ad ipsorum receptorem emendarum curiæ, vt tenet Bald. in c. j. §. j. post prin. de cogni. feu. & per hoc tex. singul. in l. creditor. in princ. vbi alleg. Cin. ibi in addi. sic tenuisse. ff. de actio. empt. quia firmarius est loco fisci. & ibi idem tenet Bald. qui alleg. alium text. ad hoc sin. in l. fi. §. diui quoque fratres. ff. de publi. & in l. si quis. & ibi idem Bal.
2 & Sali. post Io. Fab. C. de vecti. & commi. † Et etiam, vt inquit Sali. ibi, si de hoc nihil fuerit actum in locatione seu cẽ
3 sa, cum sufficiat actum non esse in contrarium. † Et hoc quando pœna vel emenda secundum Bald. in d. l. creditor. nominatim est collata, & adiudicata fisco: & dicit ita consuluisse: Secus si pœna succederet loco rei, quia pœnæ malefactorum debent fisco applicari, & non priuatis. l. mulctarum. C. de modo mulctarum. cum aliis per eum alle. & idem Ang. in l. at vbi. ver. ex prædictis etiam decidi potest. ff. de pet. hær. sequendo Bal. quem dicit ita cõsuluisse de-

facto Perusij.& verum dicit,vt habetur in eius consi.clxij.inci.præmittendà sunt quædam euidentialia.vol.iiij. vbi tenet simpliciter pœnas ad firmarios spectare. & idem Bald. in l. j.versi.extra no.ibi,emptores enim gabellarum.C.de fruct.& lit.expen.& in rub.ff.de rer.diui.versi.sed ponamus quod aliqui.& Alexand.in addi.ad Bartol.in d. l. creditor. & ibi sentiunt Paulus de Castr.& Ludou.Bolog. in primis interpre.& Guid.Pap.in suo singul. ccccclv. incip. pone, aliquis emit seu accensauit &c.& Bertachin.in tracta. de Gabel. in ij.parte.quæstio.xix.& latius in vlti.parte quæ.iiij.cum aliis
4 per eum alle.†Et pro hac decisi.facit quod not.Barto.Bal. Alex.& Docto.in l.fi.ff. soluto matrimo. an maritus cui vxor dedit castrum in dotem, in quo habebat iurisdictionem omnimodam,habeat pœnas & emendas,& eas lucretur,vel vxor soluto matrimonio possit tales emendas repetere. & concludunt quòd maritus lucratur, & vxor repetere non potest.& idem Alberi.& Rosa.post.Petr.de Bellapertic.in l.si verum negotium.versic.vltim.secundum Din. collige argum.eod.tit.& Angel.in d.l.at vbi.versicul. expressè audiui Franc.Tig.præceptorem meum.& And.Barb.in cap. relatum.in ij.col.iij.circa medium versicul. & refert se audiuisse Franc. Tigr. de Pisis de testa. & idem Iacob. de sancto Georg.in tract.de feudo.in versicu.de castro rubei montis, col.ij.versic.quæro etiam mulier dedit viro.& Felin.in cap. ad audientiam.col.iij.versicu.dicit tamen Ang.de præscrip.
5 †Sed Iac.de Ra.quem refert & sequitur Alberi.de Rosa.in leg.vsufructu legato.ff.de vsufructu.distinguit,aut sunt bona mobilia,& maritus lucratur,aut sunt immobilia,& illa restituuntur vxori . Et respondet ad d. leg. vsufructu legato. quæ facit contra,vt ibi per eum.Quod Docto.suprà alleg. intelligunt si bo.immobilia confiscarentur, quòd remanere
6 debeant penes vxorem,vel eius hæredes.†Et idem Oldr.in consil. cxlviij. factum est tale, quidam Comes. vbi tenet quòd confiscatio bonorum non spectat ad firmarium. & Albe.de Rosa.in rub.de vsufruct.col.ij.versicu.Item quæritur. Quamuis in quæstion.nostra Ang.teneat contrarium, quòd emendæ non spectent ad firmarium, in l. si quis id quod.in princip. circa medium. ff. de iurisdi.omn.iudic.& sic est sibi contrarius. sed primum tenet ibi Alexand. col. vltim.versi.In quantum autem dicit.& Angel.Are.in §.pœnales col.iiij.ante fin. versic. Quæro igitur.de actio.vbi dicit se credere Ange.nunquam dixisse contrarium in dict. l. si quis id quod.sed potius vitio scriptorum fuisse scriptum. & idem tenet Iacob.de sancto Georg.ibi numer.xvij.in prima lectur.dicens ita consuluisse. Et idem tenet in ij.lectur. numer.xiiij.qui vtrobique allegat Bald.ita tenere in capitu. final.column.vltim.versicu.Et scias quòd cui competit exigere passagium,& amplissimè Socin.in cons.xxxvj. colum. iij.numer.xij.cum pluribus sequent.quod est singulare. volum.iiij.& Andr.Barba.in dict.capitul.relatum.in secundo, column.iij.numer.vj.de testam.Et pro hoc facit quod dicit Angel.in d.leg.at vbi.quòd si est vendita gabella pluribus emptoribus,& deinde ex causa duplicatur,quòd totum pertinet ad firmarios,non autem ad ipsum dominum.Et ita allegat Bald.tenere.Sed verum quòd Bald.in l.vtrum.eod.titu.cum qua legit dictam l.at vbi.
7 † ponit quæstio. de Rege aut Barone,qui potest imponere collectas, & eas duplicare, puta quando dat vxorem filio, & vendidit alicui mercatori collectas,contingit quòd Rex dedit vxorem filio: & sic debet duplicari collecta,cuius erit augmentum, an Regis, vel firmarij,seu mercatoris? Et videtur quòd mercatoris, quia illud augmentum respicit rem,& per nomina multiplicatiua ponitur,argument.illius l.& refert ita tenere Cin.ibi, & addit sequendo Petrum & Albertum de Salinis. Et allegat etiam Bartol.in l.prætor.§.quod de fructibus. ff.de bonorum author.iudic.possess.dicens Bartol. transportasse verba Feti.in illo loco.Et idem Barb.in d.cap.relatum. col.iij. numer.vij.qui allegat Bald.in dicta rubric.ff. de rerum diuisione.col.iij.†Quod tamen dicit esse verum Angel.si gabella,vel collecta fuisset simpliciter vendita,quod esset emptoris:secus si esset vendita colligenda sub certa forma,scilicet quòd ipsi emptores seu firmarij reciperent pro qualibet alna panni,ducatum vnum: tunc argumentum postea factum non pertinebit ad firmarios, quia in verbis contractus non comprehenditur, nec verba hoc patiuntur, vt l. quicquid astringendæ.ff.de verb.obligat.dicit tamen,quòd si ex hac duplicatione firmarij damnũ aliquod paterentur, quia tot mercantiæ modò non deferuntur , propter hanc duplicationem,sine dubio agerent contra dominum ad eorum interesse. Et ipsum sequitur Barbat.in dict.capitu. relatum.versicu.Et refert Bald.dicere.Et istud vltimum not.tu Burdegalen. grandis consuetudinis firmarius pro duobus scutis de nouo per Regem super quolibet tonello siue modio vini impositis:quæ tamen nunc sunt abolita: tamen de consuetudine talia iura non cedunt lucro firmariorum:quia sic est interpretatum & solitum,cum casuales existant. Et sic videtur per prædicta firmarios emendarum præpositurarum petere posse emendas, quas commissarij authoritate Regis ad procedendum in aliqua præpositura contra aliquos criminosos & seditiosos deputati adiudicant Regi. Sed certè non possunt, cum ipsi sint firmarij emendarum solum præpositurarum quæ proueniunt ex præposituris, & non aliunde. Et sic de emendis & mulctis iudicum ordinariorum,argument.capitu.generali.& quæ not. ibi Dominic.Anch.& Philip.Franc. de elect.libr. vj. quare spectant ad receptorem regium generalem Seneschalliæ. Hinc est quod dicit Oldra.in consi.cxxix.incip. in quæst. qua quæri-
9 tur.†quod in censa & firma seu donatione fructuum Archidiaconatus,vel Episcopatus non venit id quod ipsi Archidiacono,vel Episcopo in suo iucundo datur aduentu, argumen.l.j.§.pen.ff.si quid in fraud.patro.& l. debitor. in fi.ff. ad Treb.& idem tenet Ant.Corset.in tract.de potestate regia.quæstio.vltim.cum aliis per eum alleg.Bald.Paul.Ioan. de Imol.in l.diuortio.§.quod in annos.ff.solut. matri.& ibi Alexan.versi.vltim.Bald.& idem Ias.versicu. Vnde iste tex.videtur facere:quem Alexand.legit cum §.ob donationes,& glo.in prag.sanct.tit.de anna.§.voluit tamen. in verbo,fructibus,in fi. Et idem Alb.de Rosa. in d.l. vsufructu legato.de vsufruct.in vtil.q.vbi tenet,quod si clericus vendiderit,seu accensauerit omnes fructus suæ præbendæ, vel castri sui ad certum tempus,qui de consuetudine consueuerat certas recipere gallinas & alia xenia, cùm veniebat ad locum,firmarium recipere solum debere illa quæ ex necessitate debentur,sed non illa quæ ex mera liberalitate dantur. l.Seio amico.ff.de annu.lega.licet Bertrand. consil. ccij. in prin.volum.iij.teneat contrarium. Sed ipse loquitur in spolio mortui,quòd spectare debet ad renderium.Sed contrarium tenui,vt in quæsti.Abbas Meymatij accensauit : quoniam ad tales temporales,scilicet ad modicum tempus firmarios,ius patronatus non transit.capit.ex literis.& ibi Docto.de iure patro.& Bald.in consi.xxxij.inci.Quidam nobilis.volum.iij.vbi vide. Et idem Paul.de Cast.in consil. ccclxiij.cuius initium est: venerabilis viri, volum. antiq. quem sequitur Felin.in c.cum Bertoldus.de re iud. & Rochus de Curte in tractat.suo de iure patrona.in verb. ipse vel is à quo causam habuit.quæstion. xxvj. cum aliis per ipsos alle. quamuis Zaba.& Abb.Sicu.in d.c.ex literis.teneant contrarium per illum text.qui indistinctè loquitur in firma & locatione,& per aliàs rationes per Abb.adductas.Sed primũ communius,& aliàs consului,vt in consi.lxvij.inci.Videtur primò quòd firmarius.ideo prædicti firmarij præpositurarum villarum Marmandæ & Reolæ, non possunt condemnatorum emendas per nos domino nostro Regi adiudica-
10 tas petere,prout verè non habuerunt.†Sed an firmarij prædictæ magnæ consuet.& aliorum iurium regalium gaudeat priuilegio fisci in exigendis eorum debitis ad causam firmatũ.& Guid.Pap.in suo sing.cclxxxvij.tenet quod nõ,& hoc per id quod dicit Bar.in l.Paulus respondit per procuratorem in fine.

in fine.aliàs per procuratorem.ff.de acquir. hæred. quia ex mutatione personæ perditur priuilegium, vt ibi, cum aliis per nos alleg.j.q.ccxiij.dominus de Stiffaco in versic. Quo vero ad ipsum accipientem. Et hoc nisi per regem fuerit eis in traditione datum priuilegium.

SVMMAE.

1 *Seruitutem an possit constituere emphyteuta vel vasallus, & num.3.*
2 *Emphyteuta an possit impignorare rem emphyteuticatam.*
4 *Vasalli debita quando soluat dominus.*
5 *Scientia sola domini circa alienationem feudi non inducit consensum.*
6 *Seruitus ab emphyteuta constituta quãdo præiudicet domino, si res ad eum redeat. & nu.7.*
8 *Pignus vel hypotheca quando resoluatur per rei restitutionem. & num.10.11.& 12.*

Quæstio CLXXXI.

Si emphyteuta, aut vasallus seruitutem vel reditum super re feudali, aut emphyteuticaria constituerit, an valeat in præiudicium domini, si res ad eum reuertatur titulo donationis, cum hoc pacto, quod teneatur dominus acquitare, & satisfacere creditoribus. Et quid etiam si vult restituere pretium reditus empti cũ arreragiis.

DECISIO CLXXXI.

1 ET † videtur dicendum secundùm Pet.Iacob.in sua practica, titu.de action. in rem pro re emphyteuticaria.ver.Item est notandum, quod vasallus vel emphyteuta potest constituere seruitutem, & valet constitutio.l.iij.& ibi Flo.& Pau.de Castro
2 in prin.ff.de serui.& l.iij.C.eod.ti.† Et etiam pignorare seu hypothecare & reditũ constituere, l.ex vectigali.ff.de pign.& l.tutor.§.fi.ff.de pigno.act.& Ioan.Fab.Ang. Aretin.& Ias.in §.item Seruiana.insti.de act.& ita seruatur de consue. regni Franciæ, vt ibi per eos, & dixi li.consuet.Bituri. titul. de feu.§.j.siue sit emphyteuta priuati, siue ecclesiæ, secundũ Sali.in l.fi.quem ibi sequitur Ias.versic.in ead.gl.ibi, de pig. l.lex. C. de iure emphy. quia loquimur in emphyteuta, qui
3 ius suum tantum pignorat, & non alienum. † Et sic tenet in præiudicium vasalli vel emphyteutæ, & non domini. Quia si res postea reuertatur ad dominum, pignoris obligatio & seruitutis constitutio euanescit, vt d.l.ex vectigali.& ibi Bal. & Ang.& in c.j.§.quin si pretio.& §.econtrario.& §. fin. & ibi Bal. Alua.& Cardi. Alexand de inuesti. de re alien. fact. Quia resoluto iure datoris, resoluitur ius acceptoris, vt ibi. & l.si res.ff.qui.mo.pign.solui.& l.si ex duobus. fin.§.& ibi Bar.ff.de in diem addic.& l.Statius Florius. §. Cornelio. ff. de iure fisci.& Bar.in l.j.§.fi.ff.de superfic.& Cæpol.in tracta.de serui.vrb.prædi.ca.xiiij.ver. Item quid de vasallo. & And.Barba.in c.cum contra.nu.v.ff.de pignor. Et ibi omnes.& Bar.Sali.& Ioan.Fab.in d.l.iij.C.de serui.& Paul.in d.l.iij.ff.de seruit. Et in hoc conueniunt omnes, etiam si per longa tempora seruitus possessa fuerit, vt per Doct. in locis §.alleg.& in c.ij.extrà de feu.& in l.fin.§.penu.C.comm.de
4 leg.& in c.j.§.præterea de ca.Conra.† Vnde si vasallus tenebatur creditoribus, quod dominus non tenetur illis soluere.c.j.an agnat.vel filius hære.repudia. Et tenet Cardin. Alex.in d.c.j.§.quid ergo.ver. Quæro pone vasallus cõtraxit multa debita.&c. Et hoc verum, nisi dominus consenserit, secundũ Andr.de Iser.quem sequitur Cardi.in d.§.quid
5 ergo.ver.quæro † in super. & non solum si ab initio consensit, sed etiam ex post facto, secundum Docto.insuper Imol. & Paul.de Cast.in l.in diem.ff.de aqua pluu. arcen. & in l.si debitor.§.in venditione.quam l. Ange.legit, cum l. si res.ff. quib.modis pig.vel hypo.sol.vt hic videtur. Sed non expresse interuenit, quia sola scientia domini circa alienationem feudi, nec præsentia inducit cõsensum, de quo per Bertrãd. Capriol., & Ioan.Ray.in c. Imperialem.in prin. & ibi Cardi. Alex.post And.de Iser.de prohi.feu.alie.per Fede.& Iaco.de S.Geor.in tracta.feud.in gl.& cum pacto de non alienando.vers.Sed hic cadit pulchra dubitatio. per ea quæ no. in reg.cum qui certus est.& in l.j.in fi.ff.de actio.empt.& ista magis fundantur in æquitate, quàm contraria opi.glo.in c.j.in verbo, ipsorum permissu.de prohi.alie.feu.per Lota.
6 † Et hoc verum secundum Pet.Iac.vbi suprà, quando res redit ad dominum, vt dominum iure dominij, vt quia res cecidit in commissum propter canonem non solutum? tamen secũdum Bal.istud est voluntarium, vt infrà dicam: vel quia iure prælationis dominus vult rem venditam pro eodem
7 pretio retinere. † Secùs si res perueniat alio modo ad ipsum dominum, tanquam priuatum, quia emit eam ab emphyteuta, vel ex donatione aut legato, vel alio titulo eam ab ipso emphyteuta habuerit, & non iure prælationis vel iure commissi: quia tunc remanet seruitus, vel hypothecæ obligatio, vt l.traditio.§.j.ff.de acquir.rer.domin. & idem tenuit Petrus de Bellapertica in d.l.tertia.ff.de seruitu. & Guid. Pap. in quæstio.cccccclxxv.vbi dicit ita fuisse per curiam Grationopolitanam decisum.& Iac.de sanct.Geor.in tracta.feud. in glo.in verbo.ita etiam quod ipsi vasalli & eorum hæredes.versi. Vlterius est quærendum.& etiam in seq. quæstio. & in verbo, qui quidem inuestiti.versi. Item quæro de pulchra quæstio.& idem tenet Masuer.in sua practica, titul.de loca.& iure emphy.versi.item vtilis dominus scilicet emphyteuta.& Guli.Benedi.in repe.cap.Raynutius.in quarta Decisio.num.clx.de testamen.& sing.Bartol.quem sequitur ibi Ang.in d.l.si res.quibus modis pign.vel hypot. solut. & Bart.in d.l.in diem.& ibi Ange.& Paul de Cast. de contractu resoluto ex aliqua causa, quem dicit vidisse millies de fa
8 cto.† Ideo distinguit Barto.quod aut ex causa antecedenti necessaria resoluitur, aut ex causa voluntaria: si ex causa necessaria, vt est quando res fuit vendita cum pacto de retrouendendo, si interim pignoretur, & postea venditor recuperet, tunc resoluitur, cum necessario emptor teneatur reuendere.l.ij.C.de pact.inter empto. & vendito. & idem quando ex facto emptoris non directè ad hoc ordinato, tunc soluitur omne ius per emptorem constitutum, d.l.lex vectigali. Ibi enim licet non soluat canonem, tamen non fuit voluntatis directæ, quod ad auctorem rediret, d.l.in diem.de
9 aqua plu.† Idem si cum pacto addictionis in diem, d. l.si ex duobus.§.fi.quia resolutio fit ex necessitate facti præceden
10 tis. Et id secundum Pau.de Castr. in d.l.in diem.† vbi dicit in hærede grauato de restituendo post mortem, quia si in vita concedat alicui seruitutem, vel hypothecauit rem hæreditariam subiectam fideicommisso, adueniente die fideicommissi, ius seruitutis vel pignoris resoluitur: pro quo est tex. in d.l.Statius Florius.§.Cornelio Felici. Si verò ex voluntate vel facto emptoris ad hoc directè ordinato, & tunc nõ resoluitur, vt in casu præsenti, quando donauit eidem domino, vel quando emptor restituit venditori agenti conditione ex l.ij.C.de rescinden.vendi. cum posset supplere iustũ pretium, vt ibi.& in cap.cum causa.de empt. & vend. & tũc non resoluitur pignus, vel ius illius, qui habuit ab emptore causam, ne sit in potentia nocere illi, vt probatur in dict. l.si res, cum sequen.quib.mod.pignus, vel hypoth. sol. & tenet Ioan.And.in additio.Specu.in rub.de obligat.& solut.versic.proposito congruit quæstio. Thomæ de Piperata.& Fabi.de monte sancti Sauini in iiij.quæst.vij.princi. quæst.sui tract.de empt.& pro hac Decisio.est text.in authen.de aliena.& emphyt.§.si verò hypothecæ contra hoc detur creditor, quod ei debetur pdat, & res venerabili loco reddatur.
11 † Sed cõtra Bar.videtur qđ resoluto iure pignorãtis, resolutũ sit ius accipiẽtis, etiã si resoluatur ex actu merè volũtario. Nã sicut in potestate emphyteutæ est soluere canonẽ, & voluntariè nõ soluere, & hoc nocet creditori, & finitur eius hypotheca, ita etiam quando emptor restituit venditori vltra dimidiam iusti pretij decepto, potest supplere pretium. & ita voluit expressè Bal.in d.l.ij.in xiij.q.versi.iuxta hoc quæritur.de rescindend. venditio. quia secundum eum potius debemus considerare id quod est in natura actionis reuocatoriæ, quæ competit ad rem, quam illud quod est in nuda facultate soluendi pretium. Et eum sequitur ibi Alexan.

in addition.dicens quòd opinio Bald. est verior.& melius loquitur.Et idem dicit Alexand.in additio.ad Barto.in di-
12 cta l.si res.† Tamen opinio Bartol. est communior.& mirum quod Iacobus de sancto Georgio de theorico Bartol. nec Bal fecerit mentionem.Et opinionem Barto.tenet Benedict.de Plumbino post Oldradum in l.Iulia.aliàs Aelianus.ff. de manumis. & Decius in consilio ccxxxix.versicul. ad confirmationem.& Cin.& Bald.in l.ij.§.sed quia nostra. in vltima quæstion.C.commu.de lega. Vnde in casu nostro videtur ex quo res peruenit,& reuersa fuit ad dominum nõ iure dominij,sed ex voluntate mera emphyteutæ,scilicet titulo donationis,quod non resoluatur hypotheca seu reditus,sequendo Petrum,Iacob.& alios suprà allegat. Tum etiam hic propter promissionem domini factam emphyteutæ de ipsum immunem seu indemnem à debitis seruando, quod idem est text.cum gloss.in authen. item prædium. C. de sacrosan.eccle.& Alex.in cons.cl.ver.rursus videtur per text.lib.ij.vbi vult,quod promittens præstare indemnem aliquem à debitis,intelligitur de omnibus debitis.Et in hoc non esset dubium quando dominus solum se fundaret super resolutione hypothecæ reuerso ad eum feudo,vel re emphiteuticaria:quia dominus teneretur,etiam si feudum vel res emphiteuticaria ad dominum iure commissi aut prælationis reuersa fuerit: propter generalem consuetu.in hoc regno Franciæ obseruatam, quod feuda redacta sunt ad instar patrimoniorum,vt voluit Ioan.Fab.insti.de empt.& vend.in princ.& Alber.de Ros.in l.fin. C. de iurisd. omn. iudicum.& Ias.in l.de quibus.ff.de legibus.cum aliis in §.j.& ij de consuetud.feud.libr.consuetu.Biturig.allega. Ideo res debet transire cum onere suo, vt l.Caius.& ibi Benedictus de Plumbin.ff.de manumis. Ad hoc vltimum respondetur,quod hic prohibitum fuerat,quod emphyteuta non posset imponere aliquod onus,aut reditum cõstituere,ideo non valuit,vt plenè dixi in §.xxiij.in vltima quæstio.de con suetu.feud.lib.consuetudi.& post Benedictum de Plumb. in l.quidam testamento.ff.de fideicommis.liberta. Sed quia dominus hic obtulit iure prelationis creditori summã prin cipalem cum arreragiis ex ipso reditu debitis, & sic satisfecit promissioni:vnde super hoc faciebant aliqui ex dominis dubium,sed non est:quia tempore constituti reditus dominus poterat iure prælationis retinere, & habere illum reditum pro eodem pretio,vt l.iij.ibi, si quidẽ dominus maluerit.& ibi Albericus de Rosa.Salicetus & Iason. C.de iure emphyteutic.& in capit.j.§.j. & ibi Baldus & Cardina. Alexand.& Alua.qualiter olim feudum alien. pote.& dixi in consilio lx.incipiente,videtur viso casu.arguẽdo de toto ad partem.l.quæ de tota.ff.de rei vendication.& pro hoc text. in cap.Imperialem post princip.ibi, vt nulli liceat feudum totum, vel partem aliquam vendere,vel pignorare.de prohibita alienatione feud.per Federic. Ergo nũc potest idem facere dominus ex quo non fuerat requisitus per nouum emphyteutam eum inuestire.Et hoc ex capite suo,non tanquam donatarius vniuersalis:cum hoc ius sibi competeret, antequam esset hæres,aut donatarius vniuersalis.l. Seia.ff. de euiction.& pro hoc text.& ibi Bald.& Cardina. Alexã. versicul.no.casum singular.ibi in cap.j.§.rursus.de controuer.inuestit.& in cap.j.§.rursus.titu.seq. quibus modis feudum amitta.Quemadmodũ dicimus de hærede proximiore volente retrahere rem per defunctum venditam: qui hoc potest,vt est text.in ca.constitutus.ibi,cuius successores existunt.& ibi tenet Henric.Bohic. in princip.de in integrum restitut. & Roman.in consi.cclj.incip.charissime dicitur:& plenè dixi lib consuet.Bitur.titul.de consuetu.retract.§.iij. in q.pen.aliàs vasallus teneretur restituere emptori,aut creditori pretium,vt dicit tex.in d.c.Imperialẽ.in prin.ibi,emptori bonæ fidei,&c.& ibi Car.Alex.ver.no.ꝙ solus bonæ fidei emptor.& in ca.si vasallus feudum.si de feud.defuncti conten.sit.& in c.j.de controuers.inter dominum & empto. feudi.& ita conclusum fuit in curia in fauorem nobilis viri domini* retinere iure prælationis volentis, cõtra Ioannem de Camescasse à Seneschallo Xantonen.seu eius locumtenente appellantem.Et latum arestum die v.Augusti, Anno 1522.

SVMMAE.

1 *Retrouendendi pacto,an præscribatur xxx. annis numero 2.3 & 4.*

5 *Quandocunque dictio,non excludit præscriptionem xxx. annorum,etiam si adhibeatur iuramentum.& nu.7.*

6 *Perpetuum exponitur vsque ad triginta annos.*

8 *Præscribendi facultati non potest renuntiari,nisi vsque ad decem,vel viginti annos.& nu.9.*

10 *Præscribi an possit contractui simulato,& priuati pretij.& numero 11.*

12 *Præscriptibilia omnia xxx.annis præscribuntur in Gallia.*

13 *Emptor eius qui emerat cum pacto de retrouendendo,an præscribat x.vel xx.annis.& nu.14.*

15 *Venditor cum pacto de retrouendendo,an agat in secũdum possessorem.& nu.20.25.28.& 53.*

16 *Venditio quibus modis ipso iure resoluatur.& nu.17.*

18 *Pactum de retrouendendo,an transferat dominium en venditorem adueniente tempore.& nu.19.*

21 *Pactum de retrouendendo transit ad vtriusque partis hæredes.*

22 *Conditio implendi ius,an transeat ad hæredem.& numero 23. & 24.*

26 *Creditoris vendentis pactum de retrouendendo prodest debitori.*

27 *Procuratoris pactum quod domino reuendatur,valet*

29 *Reuendere obligatus,licet succedat obligatio ad interesse, condemnatur ad tradendum.*

30 *Filiusfa.emens an posteà possit se obligare ad illam reuendendam.& nu.31.33.34.& 36.*

32 *Contrahens cum seruo,vel filiofa.potest eidem soluere.*

35 *Tutor emens nomine pupilli,an possit facere pactum de retrouendendo.*

37 *Alienatam rem reuocare volens potest agere,& contra alienãtem,& contra possessorem.*

38 *Dominium in retractu reuertitur ad venditorem à tempore consignationis.*

39 *Venditio noua an sit in pacto de retrouendendo, vt debeantur laudimia.& nu.40.*

41 *Præscriptio qualis requiratur in eo qui emit à malæfidei possessore.& nu.43.44.45.& 46.*

42 *Mala fides actoris non nocet singulari successori, nisi in casibus.*

47 *Resoluto iure actoris quando resoluatur ius habentis causam ab eo.*

48 *Sententia lata contra aliquem,an executioni mandetur contra alium,ad quem res deuenit.& nu.51.*

49 *Sententia contra venditorem quando noceat emptori.& nume.50.*

52 *Retractio intra certum tempus agnatis concessa habet locum etiam si per mille manus res transierit.*

53 *Pactum de retrouendendo cum iuramẽto,& hypotheca omniũ bonorum impedit alienationem tertium factam.*

54 *Hypotheca omnium bonorum solita poni,censetur posita.*

55 *Constituti,vel præcarij clausula in pacto de retrouendendo impedit alienationem in tertium.*

56 *Hypotheca non præscribitur xxx.annis,sed xl.*

Quæstio CLXXXII.

Et per supradicta videtur soluta alia quæstio,quæ fuit in curia inter aliquas partes mota,videlicet an is qui emit ab emptore qui prius emerat cum pacto de retrouendendo,possit cum illo titulo,& bona fide præscribere decem annis inter præsentes,& xx.inter absentes,& illa se iuuare contra dominum primum venditorem agentem,licet in casu nostro egerit antequam præscriptio fuisset finita seu completa,& suam possit actionem contra possessorem experiri & dirigere,primo emptore non conuento,qui pactum fecerat de retrouendendo.

DECISIO CLXXXII.

1 DICO †primò quantum ad primum emptorem
qui emit cum prædicto pacto de retrouenden-
do, in perpetuum, vel ad certum tempus, esse ex
peditum, quòd non possit minori spatio xxx.
anno. cum illi facultati solum præscribatur dicto tempore,
vt tenet Paul. de Cast. in consi. ccccxxix. in princip. volumi.
nouo. & Signo. de Homed. in consil. cxl. & ac. de sanct.
2 Georg. in l. epistola. §. j. in fin. ff. de pact. †Licet Alb. de Ro
sa. in d. l. ij. de pac. inter empt. & ven. in vlti. q. sequendo V-
ber. de Bob. velit, quòd requirantur xl. anni ad initar credi-
toris posterioris offerentis priori. l. cum notissimi §. eodem
iure. C. de præscri. xxx. annor. & idem Bal. in consi inc. quæ
ritur vtrum possit dari curator. quod ad hoc alleg. Fabia. de
monte sanct. Sabini in suo tract. de empt. & vendi. in iij. q.
vij. princ. quod tamen non inueni, sed voluit ipsum allega-
re in iij. parte consi. ccliij. incip. ad euidentiam præmittendū
est. versi. quæro vtrum valeat pactum. Et ita fuit iudicatum
Parisiis, Anno Domini 1518. vt refert Ioannes de Monte-
lon, in suo iuris promptuario, in ver. emere. Licet secundum
eum contrarium fuerit iudicatum in Diuionensi Parlamen
3 to, vt statim dicam. Tamen †idem Fabi tenet, quòd illi fa-
cultati nunquam præscribatur, quando conuētum est quod
venditor possit quandocunque redimere, qua dictione vti-
tur Imperator in d. l. ij. & Papa in c. ad nostram. de empt. &
ven. & tex. in c. j. ibi, quandocunque. & ibi Aluar. & de Iser.
Bal. & Cardi. Alex. de feu. dato in vicem leg. commisso. vel
quando dictum est imperpetuum. l. quod si nolit. §. si quid
ita. versi. si verò conuenerit vt in perpetuum. & ibi Bald. &
Ang. Alb. & Cæpo. in iij. & iiij. nota. ff. de ædil. edict. & am-
plè An. Barba. in consi. lj. vo. j. & in consi. xviij. versiul. cir-
ca aliud dubium. lib. iij. quando est dictum non obstante ali
qua temporis præscriptione, & ad omnem petitionem, &
voluntatem venditoris, vel creditoris & Ang. in d. l. j de v-
sucap. vbi etiam dicit quod quotidie fiunt talia instrumen-
ta ad omnem petitionem, seu voluntatem & terminum con
trahentis: quam quidem clausulam solent notarij curiæ pri-
macialis & patriarchalis Bituricen. in obligationibus sub si-
gillo eiusdem curiæ confectis ponere. Quare post annum &
diem non possunt dici subannatæ: quia semper paratam ha-
bent executionem. & istam partem tenuit Chassa. lib. cōsue.
Burg. tit. *Des rentes vendues à rachapt.* § j. num. xv. dicens i-
ta fuisse per Parlamentum Burg. & melius quàm fuerit iu-
dicatum per Parisien. & de Montelon vbi sup à dicit con-
4 trarium. Quod †puto verius, quod præscribatur xxx. anno
rum spatio: & communiter in curiis seruatur, vt dixi in §. j.
in gl. j. q. vlti. de præscrip. lib. consue. Bituri. & in quodam
consil. xiiij. inci. duæ communitates. & sequitur Ias. in l. pe
tens. versi. circa ista. C. de pact. & in l. iij in fi de insti. & sub-
sti. & idem Alb. Bru. in consi. xcv. incip visis subtilibus alle-
gationibus. & Matth. de affli. in tracta. protomiseos in glo.
5 in verb. licet tantum. ver. item quæro de alia quæstio. †quia
dictio, quandocunque non excludit præscriptionem xxx.
anno. vt dicit Bal. in c. j. de feud. dato in vicem legis commis.
& pro hoc bo. tex. iuncta glo. in verb. perpetuò. in l. prætor.
6 §. hoc interdictum. ff. de ope. no. nun. †vbi glo. exponit per-
petuum. vsque ad xxx. annos. per text. Institut. de perpet. &
temp. actio. in prin. & Felin. in rub. de præscr. & Ant. Rub.
consi. iiij. inchoan. dicitur in contractu mihi exhibito. Etiā
7 † si iuramentum super eo interpositum fuerit, secundum
Doct. suprà alleg. sequendo Ang. consi. lv. Quamuis Alex.
in hoc teneat contrarium in l. nemo potest. ff. de leg. j. & Fe
li. in c. si diligenti. ver. secundum correlarium. de foro com-
pe. & in d. rub. de præscri. in iiij. fal. Sed præcedens opin. est
communior non obstante iuramento, cum qua transit Ioan.
Franc. Balb. in tract. suo de præscrip. in iiij. parte. v. partis
princi. versi. iij. quæro. & Albe. Bru. consi. lxvij. vers. sed ma
ior difficultas. & Philip. Decius in consil. cxliiij. incip. non
fuisset propositi mei. & Geral. de Petra sanct. in suo singul.
8 xviij. †Quoniam secundum Bal. Ang. Cæpol. & communi-
ter Docto. suprà alleg. in d. §. si quid ita facultati præscribē
di renuntiari non potest, quin possit præscribi xxx. annis,
quæ est odiosa, & currit sine titulo. l. si quis emptionis. C. de
præscri. xxx. vel xl. annor. & idem tenent Ludo. Roma. post
Bar. in d. l. j. ff. de vsucap. & Bart. in d. l. nemo potest. versic.
quærit Din. licet Din. Ioan. de Imol. & plures alij teneant
ibi contrarium. Sed opin. Bart. sequitur Alex. in d. l. nemo
potest. versi. & inducitur iste text. ad quæst. & idem etiam i-
bi Franc. de Are. versi. sed quæritur incontinenti. Secus est
in fauorabili, vt in vsucapione, vel mixta: vt est præscriptio
x. vel xx. annorum requirens titulum & bonam fidem, iux
ta leg. fina. cum sua gloss. in verbo, ex vna parte. cum sequē.
9 & ibi Bart. & Doct. C. de edi. diui. Adria. tol. †quia huic be
ne potest renuntiari, secundum Doctor. suprà allega. & te-
net Feli. in d. ca. si diligenti. col. v. versic. intellige secundò.
& Roffre. Beneuenta. in quæstionibus sabbati. quæstion. ix.
ante fin. & Ioan. And. in additio. Specu. super rub. de præ-
scrip. col. j. circa fin. ver. Roffre. sua quæ. ix. & idem Abb. Si
cul. in d. rub. de præscriptio. col. pen. versic. vltimò hic quæ-
ro. & ista conclusio est communis & vera, quod primus em
ptor potest (non obstante pacto etiam iuramento vallato, ac
expressè renuntiatione præscriptionis facta) præscribere
10 rem sibi venditam xxx. annis. †Si verò in tali contractu ven
ditionis cum pacto de retrouendendo facto interuenit mo-
dicitas pretij, ratione cuius redditur simulatus, iuxta not. in
c. illo vos. de pigno. tunc voluit Ioan. Francisc. Balbus. vbi
suprà in fin. quod non possit præscribi. alleg. Barb. in d. con
sil. lj. col. x. cum sequen. vol. j. ita tenere. & Cæpol. in tractat.
suo de contract. simulatis in vltim. parte. quod tenet singu-
lariter Alexand. in consil. xlvj. col. j. & ij. libro tertio, dicens
hanc esse communem opinio. vbi interuenit paruitas pretij,
& pactum de retrouendendo, etiam si non constet empto-
rem solitum fœnerari. Et ipsum refert & sequitur Gerald.
de Petra sancta, in dicto singu. xviij. vbi amplè prosequitur.
11 Hoc dictum habet apparentiam non modicam. †Nihilomi-
nus ergo crederem posse illi facultati etiam xxx. annis præ-
scribi, per nota. in l. ij. C. de rescind. vend. & per no. per Bal.
Ang. & Alb. de Rosa. in d. l. ij. de pact. inter emptor. & ven-
dit. & sentit Alexan. in d. consi. xlvj. in fin. ij. quæstio. dum di
cit, quòd in casu suo in quo consulebat, præscriptio xxx. an-
no. non erat completa. vel saltem dico pro maiori posse præ
scribi xl. annorum spatio, sequendo Vbert de Bobio. & Al-
beri. de Rosa. in d. l. ij. de pact. inter empto. & vend. per tex.
in d. l. cum notissimi. §. sed cum illud. & §. sequ. Tamen ad-
huc præcedens de consuetud. generali Franciæ seruaretur,
12 †per quam omnes res præscriptibiles dicto tempore xxx. an
nor. præscribuntur, vt dixi in d. §. j. de præscrip. lib. consuet.
& ita pluries per curiam fuit iudicatum. Et hæc de primo
13 emptore sufficiant. †Sed quò ad secundum emptorem vel a-
lium, qui habet causam immediate à dicto primo emptore:
Bart. in d. l. nemo potest. tenet quod etiam potest præscribe
re sicut primus, non obstante pacto facto authori: quia ha-
14 bet bonam fidem cum titulo. †Sed contrarium tenet Roffr.
& Ioan. And. vbi suprà scilicet quod non poterit præscribe
re x. vel xx. annis, cum pactum factum cum venditore no-
ceat emptori: & id quod obstat venditori obstabit emptori.
Sed ipsi Rof. Ioan. And. & Barb. loquuntur in hoc casu, &
sequenti in alio pacto quam de retrouendendo, vt infrà in
15 resolutione materiæ dicam. † Sed in pacto de retrouenden-
do, secundus emptor non potest x. vel xx. annis præscribe-
re, vt tenet Alexan. in d. consi. xlvj. col. vlti. versicu. quo autē
ad præscriptionem. & Bal. in consi. ccccxciiij. incipi. vendi-
tor constituit. volu. iiij. Si verò sit alius tertius emptor, vel
possidens cum titulo & bona fide, qui non habet causam ab
ipso primo emptore immediato, sed alio mediante, & tunc
bene præscribit secundum Roffre. & Ioann. And. vbi suprà
& in isto casu non videtur dubium, vt infrà dicam, per text.
in l. qui à debitore. ff. quæ in frau. credi. sed in casu nostro in

pacto resolutiuo idem tenet Pau.de Cast.tam in hoc præcedenti casu,in l.fi.§.sed quia nostra maiestas.versic. sed extra glo.C.commu.de leg.dicens hoc dictum fuisse Pet. & Cin. in l.fin.in vj.oppo.C.in quib.caus.in integr.restitut.non est necess.& idem Bartol.in l.Pomponius.§.j.quem sequuntur Alex.versicu.iij.Bart.limitat,& communiter Doctor.ff.de acquir.posses.& Philip.Cornel.consil.cxvij.in litera K,cum seq.vsque ad fi.lib.j.& sic debet iudicio meo intelligi dictū Bar.in d.l.nemo potest.ne sibi videatur contrariari,vt infrà dicam.Sed frustra disputaremus quanto tempore præscribant secundus,tertius, & deinceps emptores, ac singulares successores,si venditor non possit recta via suam intentare actionem vtilem rei vendicationis contra ipsos, non discus-

16 so primo emptore,qui fecit pactum de retrouendēdo. † Et circa hoc Doct.sunt varij & contrarij, vt ex infrà dicendis apparebit.Et circa hoc Paul.de Castr. in l.si à te.per illum textum.C.de pact.inter emp.& vend.dicit, quòd si pactum de retrouendendo fuerit factum ad instar,& similitudinem pacti legis commissoriæ, scilicet quod restituto pretio emptori res esset inempta, aut infecta, vel pro non habita, vt dicit ibi textus,aut pretio obligato, consignato, & deposito res ad ipsum venditorem reuertatur per legem commissoriam, quod tunc venditor primus poterit à quocunque possessore vendicare, cum translatum fuerit in eum dominium.& idem dicit in l.si cum venderet.per illum tex.ff.de pignorati.actio.quoniam nō potest transferri nisi cum sua causa.l.Iulianus.& ibi Benedict.de Plumb.& in l.Caius.& ibi Barto.& Ludouic.Bolog. & ibi dixi in additio.ad eum. ff.de manumis.testa.& tex.in d.l.Pomponius.§.j.& in l.vna

17 C.rem alien.geren.& in ca.ex literis.de pigno. † Et sic secundum Paulum oblato pretio emptori vsurario resoluitur ius ementis ab eo.d.l.lex vectigali.de pigno. & dicta l.Pōponius.§.præterea.& l.si ex duobus.§. sed & Marcellus. ff. de in diem addic. & verum dicit, quoniam hæc fuit opinio Bald.in l.ea lege.versicu.ad euidentiam.& ver. ego dico.C. de condi.ob caus.dato.vbi dicit,quòd non est adeo speciale in pacto legis commissoriæ, vel addictionis in diem,quin sit idem in omnibus pactis habentibus vim resolutiuā principij contractus & traditionis:vt si vendo hoc pacto, quod si ad actum venditionis & traditionis processum fuerit, res sit inempta,quod valet,vt tenet gloss.in l.j.ff.de donat.& sic impeditur alienatio.& idem tenent ibi Din.Petr.& Alberi. & Cin.in l.fi.de rebus alien.non alie.& Salice.in l.j.de pact. pigno.quia quod potest fieri per legem, potest fieri per pactum.l.non impossibile.ff.de pact.& no.glos.in rubr.C.de decre.decur.& ibi Luc. de Penna, & Iaco.Rebuf.li.x.aliàs secundum Bald.in dicta l.ea lege. si requireretur factum, scilicet quando dictum fuisset simpliciter,quòd res ad venditorem ipso facto quò ad proprietatem & possessionem reuertatur,& tunc non reuertitur,& ipsum sequitur Sali.in d.l.ea lege.& idem Pau.de Cast.in l.qui absenti.§.j. versic. tu potes.& etiam profecto ipsemet Alexan.ibi vers.alia traditur cautela secundum Bald.ff.de acquir.possessio. & idem tenet Bald.in l.ij.post princip.versic. sed quid in contractibus.C.communia de leg.& Ange.Barba.in d.consil.lj. ver. capio nunc alium articu.nu.xv.volu.j.vbi hoc singu.probat, & Paul.de Castro in l.si ita quis.§.ea lege.ff.de verbo. obli.

18 † Sed contrarium contra Pau.tenet Alexā.in cōsi.x.volu.j. quod per pactū de retrouendendo adueniēte tēpore,nō fit trāslatū dominiū in vēditorem ipso iure absq; retraditione, etiam si hoc pactū fuisset factum per modum legis cōmissoriæ.& hoc per gl.in l.j.C.de pact.inter emp.ita ꝙ nō potuerit agere cōtra alium possessorē,sed bene agere poterit cōtra primū emptorē cōdictione ob causam ad omne damnū, & interesse in pecunia tantum satisfaciendum: & sic nō poterit dominus consequi rem suam,nisi secundum eum tale pactum factum fuisset in eodem instrumento,vel alio incōtinenti:quia tunc sine retraditione reuertitur,vt ibi col.vlti.in tribus versic.quare non bene figit pedem, cum hodie talia pacta fiant singulariter in eodem instrumento, vel alio incontinenti,& eodem instanti:& sic inclinat in sententiam Pau.de Cast.tamen Fran. Curt.in consil.xij.incip. Lucius Titius Cremonens.sequitur Alexan.dicens ita etiam tenuisse Rapha.Fulgo.& quod in iudicando ad opinione ipsorum& Alexan.diabolicum esset recedere.Et sic Ange. in d.consi.lv.in fi.& etiam tenuit Ias.in l.ab emptione. versi. ex hoc confunditur noua.& singu.Deci.Paul. de Castr. ff. de pact.& hoc quando solum est factum pactum de retrouendendo.& idem Alexan.in consi.ccxxxij.versi.circa verò aliam obiectionem.lib.vj.& in cōsi.cvj.incip.super alio.lib. vij.vt statim dicam.& ipsum sequitur Antonius Rubæus consilio clix.& Decius in l.certi condictio. §. deposui. numero vj.ff.si certum petatur.& consil.clxxxvij. versicu. venio ad secundum,nisi tertius possessor fuerit in iudicio auditus.l. cum miles.§.si is qui.& ibi glo.& Bart.ff. ex quibus

19 caus.maio.cum simi. † Et pro hac parte facit quod dicit Bald.in l.j.versicu.& facit ad quæstionē statuti. C. comm. de leg.quòd instrumentum guarentigię ratione hypothecæ non potest contra singularem successorem,vel alium exequi,quia præceptum,vel confessio non sequitur fundum. l.j.§.hærede.ff.ad Treb.& Bene.de Bazis in suo tracta.garenti.in prima parte princip.q. ix. versicu. aliquando verò occurrit.Sed responderi potest ad gloss.in d. l. j. de pactis inter empto.super qua se fundauit Alexan.quæ dicit illud pactum de retrouendendo non esse pactum legis commissoriæ:verum dicit,quia verba sunt obliqua.Sed quando pactum istud est factum in venditione,& traditione per modum legis commissoriæ,scilicet quod restituto pretio, vel oblato & consignato quandocunque,vel intra certum tempus,res sit inempta.illa gloss.non dicit quòd non resoluatur: quia tenet contrarium in dicta l.j.de donat.& in dicta l.ab emptione.Vnde non solū resoluitur cōtractus in pactis legis commissoriæ,vel addictionis in diem,sed etiam in aliis eis similibus,vt est text. secundum vnum intellectum, scilicet secundum quem ponit Rapha. Fulgo. in dicta. l. si cum venderet.& hæc opin.fuit Bald.in tracta. suo de pact. quæ lxxxj.versiculo sed quid si esset actum, quòd res quæ fortè erat emptori tradita retradatur venditori, & à venditione recedatur.Hic,vt inquit,sunt duo de pacta, vnum vt retradatur:& hoc non rescindit contractum ipso iure: aliud est vt à venditione recedatur:& istud rescindit ipso iure re tradita.Et magis secundum eum si fuisset dictum, vt committeretur etiam ante rem reductam in pristinum statū vt ibi.Et opin.hanc magis firmat in q.lxxvij. quando pactum fuit per ablatiuum absolutum scilicet,re restituta venditori soluto pretio contractus rescindatur, per dicta. l.ab emptione.& opin.Paul.de Castro & aliorum sequa.sequitur Ias.consi.cxxviij.inchoan.videretur in præsenti dubio.volumine iiij.& Cæpol.in dicta tract. de contract. simulat.in princ.versicu.secundo casu.& Ioan.de Ana.in c. cōquestus.versi.facit,quia per pactū de retrouendēdo trāsfertur dominium.de vsur.& Ang.Aret.in §.fi.instit. quib. mod.tollitur obli.licet nullam de Pau.de Castr.faciat mentionem.& etiam Guid.Pap.practicus sing.in consil.xlix. & Ioan.Fab.in l.j.in fin.C.quando liceat ab emptio disced. & Masuerius in sua praxi,tit.de empt.fol. viij. col. iiij. versicu.item si venditor fuerit deceptus.per nota.per gloss. & Doct.in d.l.ij.de rescin.ven.vbi glos.magna circa medium ibi,item quid si ipse emptor rem iam alij vendiderat,& tradiderat,quod habeat locum illa lex contra primum emptorem,quoniam per eū factum fuit quominus habeat.Sed tamen non dicit quod agere possit contra primum emptorem.& Pet.ibi tenet quod sic officio iudicis,si primus non

20 est soluendo.† Et idem Salic.in xij.quæst.ver.sed iuxta prędictum thema,si secunda emptio laborat eodē morbo quo prima,& primus emptor non sit soluēdo,quod tunc in subsidium vtilem poterit intentare actionem ex æquitate: aliàs

21 si iusto pretio emit,quod non admittatur. † Tum non solum

lum istud pactum de retrouendendo transit ad hæredes vēditoris,etiam si de eo non sit facta mentio,l.si pactum.ff.de probatio.& ibi Flor.de sanct.Pet.sed etiam profecto cōtra hæredes & successores emptoris,d.l.j.& ibi Albe.de Rosa.
22 de pact.inter emp.† Et ita per illum textum tenuit Bar.in l. si decem cum petiero.quem ibi sequitur Bald. Imol. & Ias. ff.de verbo.obli.volens quod vbi ex implemento conditionis aliquid est perueniturum in futurum ad eum qui futurus est obligandus,tunc ius implendi talem conditionem transit ad hæredes tam implentis, quàm eius in cuius persona debet impleri.& idem Bartol.in l.si prædio.in princi.quem ibi sequitur Rapha.Fulgo.ff.de in diem addi.& in l.à testatore.& in l.cui fundus.ff.de conditio.& demonstrationi. & Salicet.in dicta l.ij.de pactis inter empt.& Docto. insuper Ias.& Iaco.de S.Georg.in d.l.epistola.§.j.ff.de pact.& Cin.
23 Bald.& Doct.in l.pen.de condi.inser.† Et idem Angel.in dicta l.ij.de pact.inter empt.ponens etiam aliam opi. sing. quod vbi ex dispositione conditionis resultat de per se alius contractus,vt est,& communiter fit ad partem, & per se instrumentum de retrouendendo quod traditur venditori, tunc ius implendi conditionem transit ad hæredem , & impleri potest hæredi,l.ij.& ratio est secundum eum, quia dispositio quantumcunque conditionalis trāsmittitur in hæredem,& ad hæredem.§.ex conditionali. Institu.de verbo. oblig.hoc intelligunt Doct.in conditione casuali,& non po
24 testatiua,d.l.qui Romæ.§.Auger.de verb.oblig.Sed † vbi ex appositione conditionis non resultat alius cōtractus,tūc ius implendi non transit ad hæredem , vt d.l.si decem cum petiero.& idem dico in successore particularis emptoris.d. §.Augerius.ibi, an si aduersus hæredem eius actum fuisset aliúmve successorē &c.hoc etiam habet locum si hæres emptoris esset minor,qui sine decreto tenetur retradere venditori,vt l.j.C.quando decr.opus non est.& hanc opi. Pauli sequutus fuit Chassan.consil.xxxiij.secundum quam dicit fuisse tam in Parlamento Parisien. quàm Diuionem. iudicatum.& consil.xlj.num.vij volens etiā posse intentare pos-
25 sessorium contra possessorem.† Quia opinio Alexan.in casu nostro,& minus in casu in quo consuluit seruatur , volens primum venditorem non posse agere contra secundū emptorem,etiam si iste secundus fecerit sibi de consensu primi emptoris simile pactum de retrouendendo. Contra quē ergo aget?contra primum certè, non visa venditione & delegatione per eum alteri de consensu ipsius venditoris domini facta.Necessariò igitur concludendum erit virtute secundi pacti posse agere contra istum secundum emptorem, qui succeßit in locum primi, dicta l.ij. de pactis inter empto.& bo.text.in d.l.si cum venderet.& in l.fundo in diem. ff.de in diem addi.ibi,obligatus non erit:quia secundū Albe.de Rosa.ibi,recessum à prima venditione, vt per totum. C.de noua.& delega.& per nota.in l.fin.C.de iure emphyteu.& pe Angel.in d.epistola.§.j.de pactis. quē ibi sequun-
26 tur Pau.de Cast.& Iaco.de Seor.j.volentes † q̄ si creditor vendidit alicui,& facit pactum cum emptore, q̄ si debitor reddat pecuniam eidem emptori,quòd teneatur sibi reuendere rem prędictam,quòd tale pactum valet,& prodest ipsi debitori absenti.dicta l.cùm venderet.quia hoc casu creditor vendendo pignus censetur procurator debitoris. tex-
27 tus in l.si pignori.in fin.ff.familiæ erciscund.† Sed si procurator vendidisset, & apposuisset pactum , quòd ipse emptor teneretur reuendere domino ipsius procuratoris, tale pactum valeret,per notata in l.rescriptum.§. final.ff.de pa-
28 ctis.† Et ista pars est multum æqua secundum Angelum & Doctores suprà allega.& tenuit ipsemet Alexand. in consi. lxvij.incipien.viso themate,& verbis instrumenti. versicul. potest respondere.libr.ij.vbi alle.Bar.in l. si pro re.§.i.ff.de euictio.& tale pactum est reale,vt voluit Bald.in c.j.§. rursus.versicul.not.hic duo.si de inuestit.feu.controuer. fuer. quia rei cohæret,vt ibi vide per eum, & tenet Ang. Aret. in §.adeo.in glo.propriam.vers.in eadem gloss.in fi.insti.loca.

quia iste secundus censetur rem habuisse à primo venditore, postquam emptor primus consensit,vt voluit Pau.de Cast. in consi.cccxxx.ver.super tertio quæsito cuius initium est, super primo quæsito, vol. antiq.arg.l.item eorum. §. decuriones.ff.quod cuiusque vni.& l.vnum ex familia.§.fi.ff. de leg.ij.& opin.Pau.de Cast.sequutus est Soci.consi.lxxx.vo. iij.allegans ita tenere Rapha.Cuma.in d.l.j.iij.fin.de donationi.& etiam respondet ad Alex.vt ibi vide causa breuitatis.Nec est secundum eum minus deferendum authoritati Pau.de Cast.& Cuma.quàm domini Alex.& melius refert ob veritatem opin.Cuma.quàm faciant Alex. & Francisc. de Curte.& idem tenet Salic.in l. prædium. C. de ædil. actio.quem tex.Bar.ibi inducebat contra Din.& minus bene secundum Sali.fatetur tamen Alex.in d.consi.ccxxij. ver.
29 Circa verò aliam obiectionem,† quòd dato quod obligatus ad reuendendum sit in mora, & succedat obligatio ad interesse , non tamen per hoc extinguitur principalis obligatio,qua quis tenetur ad faciendum:& potest ad ipsum factum præstandum condemnari,dato quòd post sētētiam liberari possit soluendo interesse,per glo.Doct.in l.j.ff. de actio empt. cum aliis per eum alleg.Tum etiam secundum eum iste primus emptor se iustè excusare non potest, cum fuerit in dolo vendendo rem quam promiserat reuendere, & sic faciendo quominus vendere & tradere possit, vt probatur in l.si verò cum l.seque.& l.qui petitorio.&.quod ibi not.ff.de rei vend.Tamen potest responderi ,quod parum est agere contra primum ad rem restituendam,& super hoc obtinere sententiam,si postea soluendo interesse liberaretur,cum sententia debeat secundum sui formam, & tenorē demandari executioni, & fortè contra secundum emptorem,vt infrà dicam.nihilominus cum ista transit Alex.& idem in consil.cvj.suprà alleg.volens ibi vnum aliud , quòd
30 † si filiusfamil.emerit sine consensu patris rem aliquam, quòd filius postea non potest facere pactum, & se obligare ad illam reuendendam eidem venditori,l.si filius.C.de pat. potesta.saltem in prǫiudicium vsufructus patri pertinentis. & fortius etiam,quòd si filius,aut eius nepos fuerit condēnatus quòd executio sententiæ fieri non poterit contra ipsum patrem,tam in peculio profectitio,quàm aduentitio, nisi concessissent eidem administrationem peculiorum. de quo dixi suprà in quæstio.vij.incip.alia fuit orta quæst. nec etiam contra ipsum tanquam administratorem , vt ibi per eum.& pro eius opin.facit text.in l.j.§. fin. ff. de rebus co-
31 rum.† Tamen in hoc dubito,quia videtur,quod ex quo filius emerat, quod potuerat facere pactum venditori de retrouendendo,quia si poterat emere & mercari , ita dare facultatem recobrij,argu. l. si voluntate. C. de rescinden. vend.& l.ij.& l.Macedoniani.& vtrobique Bald.& Salice. C.ad Macedo.& quæ dixi in §.iiij.in gloss.pro hac consuetu.de consuetu.iurium stat.perso.lib.consue.Bituri. & quæ no.And.Barba.in consi.lxxxvij.vol.iij. qui enim habet authoritatem in contractu,habet etiam in distractu,l.fin.& ibi.Bald.& Docto.C.pro socio.quia aliàs sine illo pacto dominus rei non erat distractus.Et ita reperi nunc Hiero.Cagnoli in repet.l.ij.nume.iij. & cxcj.C.de pact.inter empt.& vendi.tenentem:licet non viderit Alexan.in dicto consilio cvj.lib.vij.tamen sibi videtur non esse æquum,neque honestum & iustum , ipsum redimentem carere , & fructibus toto tempore vitæ patris,& filium pretio gaudere: & dicit esse cogitandum.Tamen mihi per prædicta videtur fortè
32 valere pactum.† Tum quia qui contrahit cum filio aut seruo potest ipsi filio aut seruo soluere.leg.quod seruus. ff. de solut.& est bona ratio ibi in fin.videtur enim voluntate domini eos qui cum seruo negotium contraherent , & ab eo recipere,& ei soluere.Et idem in leg.quod seruus.ff.depositi.& ibi Barto.& in leg.frater à fratre.ibi,si extraneo quid debuisset.& ibi Ias.in x.not.ff.de condic.indeb.& Doctor. in l.si filius paciscendo.C.de pact.& in leg.si non sortem.§. qui filio.& ibi Ias.qui cum legit cum §.adeo. de condic.in-

debit.& Iaſ.in l.non ſolum.verſicu.tertiò limita. cum verſi.
33 ſeq.ff.ſolut.matri.† Quamuis pro opin. Alexã. faciat quod
dicit Ange.in l.ſi vnus.in prin.verſi.ſequitur.ff.de pact.vbi
dicit illum text.eſſe diligenter notandum, quod licet poſiti
in poteſtate noſtra,vt ſunt filij & monachi,poſſint recipere
ſolutionem de iis quæ eis debentur ex contractu per eos ini
to,& de iis facere inſtrumenta quittationis,non tamen poſ-
ſunt liberare gratis,neque obligationem contractam noua-
34 re.& idem Iaſ.in d.l.filius paciſcendo.† Quare opin. Alex.
intelligitur,quando ex interuallo filius fecit pactum, ſecus
ſi ex promiſsione præcedenti dependeret, aut incontinenti
in die venditionis facta,vel tanquam publicus mercator fe-
ciſſet tale pactum:quia valeret,l.contra iuris.§.fi.ibi, ita pa
ctio eorum rata habenda erit aduerſus patrẽ dominúmve,
ac ſi liberam peculij adminiſtrationem habeant &c.l.ſeq. ff.
35 de pact.† vbi per illũ tex.Pau.de Caſt.dicit in ſimili de tu-
tore,qui tempore quo emit rẽ nomine pupilli poteſt facere
pactũ de retrouẽdendo,& tale pactũ nocebit pupillo. & idẽ
tenent ibi in d.l.ſeq.Ang.& Iaſ.in iiij.no.quam legit cum §.
ſi filius.& Fran.de Curt.iunior.conſi.cxlvj.cum ſeq.& in l.
ſi ſeruus.C.de pactis.vnde pater,aut dominus,vel alius cu-
ius nomine erat res acquiſita, debet acceptare contractum
cũ omnibus pactis,& qualitatibus in eo appoſitis.l. Caius,
ff.de manumiſ.& ibi dixi.in additio.ad Benedict.de Plum.
& Iac.de ſancto Georg.in d.l.ſi autem.vt voluit Bald.in d.
§.fi.in fi.per illum tex.quem ibi ſequitur Iaſ.in v.nota.& de
Curt.in d.conſi.cxlvj.numer.iiij.& Bald.in d.l. ſi ſeruus.&
ibi Franc.de Are.Iacob.de ſancto Georg. numer.v. & So-
cin.& Moder.& hoc ſi ante acceptationem pactum de re-
trouendendo fuerat factum. dicta l.ſi autem. quia ſi ex in-
teruallo poſt dominium acquiſitũ nulla prius de pacto re-
cobrij facta mentione,facultas redimendi venditori cõceſſa
fuerit,non valebit,ſecũdum omnes Doct.ſuprà alle. & Bar.
Alexand.& alios in l.qui Romæ.§.Callimachus.ff.de ver-
bor.obligat.niſi haberet liberam peculij adminiſtrationem
tanquam mercator publicus:vt ſunt filij mercatorũ hodier-
nis temporibus,& idem Paulus de Caſtro conſilio cccxvj.
j.verſic. nec dicitur factum.inchoante. conſiderandum eſt.
vol.antiq. Aliàs eſſet decipere homines, quod filius poſſet
acquirere,ſeu emere,ac negotiari,& non poſſet vendere res
per eum emptas. Et ita ſentit Alexan. dum dicit, niſi filius
36 haberet peculij adminiſtrationem.† Et ita ſe habet conſue
tudi. Franciæ,vt dixi in dicto §.iiij.& in ſententiam Pau.de
Caſtr.videtur inclinare Alexandermet in præallega.conſil.
xlvj.libr.i j dum vult quod iſte ſecundus emptor, aut poſſeſ
ſor non poſſit venditori obiicere præſcriptionem x. vel xx.
annorum. Et ſic primus venditor agebat contra ſecundum
emptorem in vim primi pacti: ſed ipſe narrat factum,quod
de iure tamen facere non poterat,prout ipſe tenet. Nihilo-
minus iſtam opinio.Pau.ſemper ſequutus ſum,vt in conſilio
iij.quod fuit primo in fine tracta.Din.de regul.iur. libr.vj.
impreſſum,quod incip.Iaquelina du Molin.ante fi.per tex.
in d.l.ſi à te.& in conſ.xiiij.ſuprà alleg.cum iſtud pactum ſit
vtroque iure approbatum, d.l.ij & l.qui fundũ.in ij.ff.de cõ-
37 trahenda emptio.dicto c.ad noſtram.† Et in poteſtate ſit
volentis reuocare rem alienatam, agere primò contra poſ-
ſeſſorem,vel alienantem,vt l.j.& ibi glo.& Doctores. C.de
38 reuocand.iis quæ in fraudem credi.† Et præcipuè cum re-
uerſum fuerit dominium ad venditorem à tempore conſi-
gnationis debito modo factæ, à quo tempore facit fructus
ſuos, dicta l.ij.de pactis inter emp.& tenet Guido Pap.in d.
conſilio xlix.verſicu.imò & dicti cenſus.cum verſic. ſequẽ.
& Philip.Decius in d.conſilio clxiiij.verſic.venio ad aliud.
Et etiam probatur per extrauagantem Marti.ſexti incipiẽ.
regimini. titul.de emptio. & venditio.§. & ſemper in ipſis
contractibus.ibi, quandocũque vellent liberè abſq; alicu-
ius requiſitione,contradictione, vel aſſenſu poſſent extin-
gui, ac ſe ab ipſius cenſus ſolutione extunc penitus libera-
re quæ conſtitutio approbatur per aliam Calixti.iij. extra-
trauagan.quæ etiam incipit,regimini.eod.titu. & iſta pars
eſt communior,humanior & æqua,ac rationabilis, ideo te-
nenda, l.pro hærede.§.ſi quid tamen.in fin. ff. de acquiren.
hæredita.quia venditor cõfidit de ipſo emptore, quòd poſ-
ſideat rem venditam,& illam eſſe apud eum,vt de credito-
re dicit Imperator,qui confidit de debitore, quod poſſi-
deat rem obligatam & hypothecę affectam, dicta l.cum no-
tiſſimi.§.ſed cum illud.aliàs priuaretur re ſua dolo & frau-
de emptoris:quod fieri non debet, l. fina. C. de acquiren.
poſſeſſio.ibi,ne ex aliena malignitate alienum damnum e-
mergat.& in hac ſententia fuit Bald.in d.c.j.§.rurſus. ſi de
inueſti.feu controuer.fuerit.in verſicu.ſed oppono. dicens
dominum poſſe agere contra ſuum vaſallum. licet Cardi-
na. Alexan.ibi cenſeat contrarium. Sed Bal.probat dictum
ſuum per gloſſ.in dicto §.adeo.in verbo,propriam. loca.&
in dicta.l.pro hærede.§.ſi quid tamen.quia ſecundum eum
remanet actio domino propter ſeruitia,& pacta per primũ
vaſallum facta.cap.ij.de exceſſibus prælat.pro hoc text. in
cap.j.§.rurſus.quibus mod.feud.amitta.vbi text.in fin. di-
cit,tunc ille qui ab eo acceperit,nullo iure aduerſus domi-
num ſe tueri poterit. Et ibi idem Bald. verſi. ſed reſpondeo
Nam inquit,qui cũ talibus contrahunt,ſcire hæc debuerũt,
l.qui cũ alio cõtrahit,vel eſt,vel eſſe debet nõ ignarus cõdi-
tionis eius.ff.de regu.iur.quæ eſt ſecundũ eum multum no
ta.& ibi Philippus Decius poſt Alber.de Roſa. Et ita ſecũ-
dum hanc opin. Bald.fuit iudicatum in curia pro domino
Ioanne de Puiolz milite,& Seneſchallo Landarum, contra
Guyotum Hebread emptorem,& latum areſtum die xxiij.
Nouembris, Anno 1527. Ne etiam melioris conditionis
emptor ſit,quam venditor.l.vltima §.ſi mulier.& ibi Alber.
de Roſa.Pau.de Caſt.& Sali.ff.ad Velleia.qui tex.vt inquit
Pau.de Caſt.pluries allegatur,quod quis non debet eſſe me
lioris conditionis,quam author ſuus, vel is à quo cauſam
habet, licet contingat aliquando contrarium,quod plus iu-
ris habet.l.non eſt nouum.ff.de acquiren.rerum domi. Ad
quod reſpondet Albe.de Roſa.in d.§ ſi mulier. & pro hoc
bon.tex.in l.fin.§.ſi autem ſub conditione.in fine.C. com
munia de ſucceſſ.& quod no.Paul.de Caſtr.in cõſi.cclxviij.
incip.videtur dicẽdum quod dictus creditor.volum. antiq.
39 † Tum quia deberentur duo laudimia,ſiue duæ ventæ do-
mino directo,vbi nullæ ex tali venditione debentur,vt dixi
in d.conſi.iij.& alibi ſæpè,& tenet Ange. Aret. in d.§.fin.
quib.mo.tol.oblig.& Bald.in .j.verſic.quid eſt ergo. & ibi
Salic.verſic.quærit glo.poſt Ioan.Fab.C.quando liceat ab
empt.diſce.& Bald. conſi.ccccluiij.incip.maritus fuit con-
feſſus.volum.ij.& Iaco.de ſancto Geor.in d.l.ab emptione.
nu.vj.& hoc per not.ibi per Bar.& Bal.de pact.& Bertach.
in tracta.Gabel.in v.parte principa.quæſt.v.cum ſeq. Et
pro hac Deciſ.facit tex.in l.Põponius,§.præterea.ibi, quia
venditionis reſolutio redhibitio eſt.ff.de acqui.poſſeſſ.& i-
bi gloſſ.ſuper verbo,reſolutio.dicit,quod perinde habetur
ac ſi non ad actum ventum ſit. Et ſic non videtur acceſſio,
quaſi non habuerit emptor,ſed venditor ſemper. & dixi in
conſilio iij. incipiente. Iaquelina. in fine. licet. de ſancto
Georgio in tracta.de rhodis.verſicu. per prædicta infer-
tur,velit contrarium. Sed Maſuer.in tit.de emp.verſic.Item
in caſu tenet,quod pro prima venditione debeantur ventę,
& non ex reſolutione. Et idem in tit.de locat. poſt princip.
Et quidam Hiero.Pauli Catalanus in lib.prouinciali eccle-
ſiæ cathedr.verſic.vendita fuerat,ſic tenet etiam quod ex re
ſolutione debeantur,ſicut ex venditione: quod verum non
videtur,quia pro eadem re non debet pluries ſolui gabella,
vt not.Barto.in l.interdum. §. quoties. quem ibi ſequuntur
Ludouic.de Roma.& Ioann.de Imo.ff.de publica.& Paul.
de Caſt.conſi.lxxxiiij.incip.punctus quæſtionis.& Cornel.
40 in conſi.cvj.incip.quanquam in litera F,volum.iiij.† Et in
Aquitania de conſuet.debentur ventæ ſtatim facta vẽditio-
ne,ſi pactum de retrouendendo excedat quinquennium,
ſed ex reuenditione nihil. Et idem ſi pactum recobrij fiat
ad annos

ad annos quinque, sed lapso termino tenebitur emptor sol-
uere. Igitur agere poterit etiam contra secundum emptorē
aut alium tertium, vt infrà amplius concludemus, nisi ob-
41 stet sibi pręscriptio.† Sed qualis erit, videamus, an iste se-
cundus emptor possit solum sibi obiicere præscriptionem
x. vel xx. anno. Et quæ opi. sit verior. an Bar. vel Roffred. in
casu ipsorum & nostro. Et Frā. de Are, in d. l. nemo potest,
dicit, quòd opin. Rofred. & Ioā. Andreæ, non videtur vera
simpliciter, quia iura per ipsos allegata loquuntur in iure
reali, quod comitatur rem, sed opin Bartol. procedit in
pacto de nō pręscribendo, quod obligat personā, ideo non
transit contra singularem successorem dicta l. fin. de contra
42 hen. empt. & l. j. §. si hæres percepto fundo. ff. ad Treb.† I-
tem regulariter mala fides authoris nō nocet successori sin
gulari, præterquam in casibus not. in authen. malæ fidei.
C. de præscript. long. temp. & in dicta l. Pomponius. §. j. de
acquir. possess. Et in illis casibus in quibus non nocet mala
fides authoris, opin. Barto. esset vera. Sed quando malo fi-
des authoris nocet successori, tunc procedit dictum Roffr.
& Ioann. And. Et sic eos concordat ita intelligendo Bar-
tol. licet Barto. non loquatur quod emptor secundus præ-
scribat x. vel xx. annis, sed solum dicit, quod sicut malę fidei
possessor potest non obstante pacto præscribere, ita is qui
ab eo emit. & nihil aliud dicit, de quo per gloss. & Doctor.
in dicta l. fina. C. de acquiren possess. & Abbat. Sicul. in ca-
pit. cum olim. in primo. colum. iiij. de restit. spol. & Alexan.
43 in l. peregrè. §. fina. ff. de acquiren. possess.† Sed vt habeas
claram in hac materia conclusionem, quando verus domi-
nus petit, & reuendicat rem ab alio possessam, dic quod aut
vendicat à malæ fidei possessore, & tunc ad eum dominum
repellendum, est necessaria xxx. annorum præscriptio, l. si
quis emptionis. & l. sicut. & l. omnes. C. de præscrip. xxx.
annorum, & iuribus suprà allega. Et hoc de iure ciuili, quod
seruatur de consuet. & stylo curiarum Regni, vt dixi post
Din. in regul. possessor malæ fidei. de regul. iur. lib. vj. & la-
tius in §. j. de præscrip. lib. consue. Biturig. Et idem quando
vendicat à primo emptore, qui emit ab ipso malę fidei pos-
sessore. quod etiam requiratur præscrip. xxx. anno. si domi-
nus est ignorans alienationem, dicta authent. malæ fidei.
44 † Aut vendicat à secundo emptore mediato bonæ fidei,
tunc sufficient x. vel xx. anni inter absentes, & in isto non
habet locum dicta authent. malæ fidei. sed in præcedenti-
bus casibus secundum Doctor. ibi, insuper Salicet. in iij. &
v. quæst. & Bald. ibi & Bartol. Alexand. Francisc. de Aret.
Ias. & moder. in dicta l. Pomponius §. j. & Angel. Areti. in
§. furtiuæ quoque res. Insti. de vsur. & latius in §. sed istæ
quidem actiones. colum. ix. versicul. addas tamen quod di-
cta authent. malæ fidei. & ibi Ias. nume. lxxviij. cum plurib.
seq. de actio. & Alexand. in consilio lxxxiij. incip. viso pro-
cessu agitato coram domino vicario castri. colum. vltim.
numero xv. lib. vj. & sic secundum Alexand. ibi Angel. &
doctor. suprà alleg. dicta authent. malæ fidei habet locum
in præscriptione dominii, & rei immobilis, non autem in
præscriptione pignoris, & hypothecæ, vel actionis, quia illa
est modici præiudicij, l. final. C. quæ res pign. oblig. Est e-
nim separata causa hypothecæ ab ipsa causa dominij. l. j. §.
45 cum prædium. ff. de pigno.† Aut agit in vim pacti realis,
hoc est super re facti, & tunc non sufficiunt x. vel xx. sed re-
quiruntur xxx. vel xl. anni, quia est vitium reale, quod nocet
emptori immediato, & non alij sequenti mediato, & sic de-
bet intelligi opin. Rofre. & Ioan. And. & iura per eos alle-
46 ga.† Aut agit ex pacto simplici personali, & tūc sufficiunt
secundo emptori x. vel xx. anni, cum tale pactum non trans-
grediatur personam pasciscentis d. l. fi. de contrah. empt.
Sed hoc limita, nisi tale pactum fuisset factum duobus, &
vnus alteri cessisset ius suum, quod iste socius qui nunc ha-
bet totam rem cum pacto, quod non posset præscribe-
re. x. vel xx. annorum quia vbi non mutatur persona, non
mutatur status rei venditæ, vt dicit textus in l. j. circa
medium ibi, nam cum personæ conditio. C. de imponend.
lucra. descrip. libr. x. quem Bart. facit singul. inducendo eum
ad quæstio. de duobus fratribus, qui acceperunt rem ab ec-
clesia in emphyteusim: vel pater accepit qui decessit duo-
bus relictis liberis, & vnus alteri vendidit partem suam: &
tenet quod valet. Nam ratio propter quam non licet alie-
nare, est, quia ille in quem alienatur, non est obligatus eccle
siæ actione personali. l. fina. C. de iure emphyt. Sed ratio ista
cessat hic, quia alter frater, cui facta est alienatio, est æquè
obligatus ecclesiæ actione personali: ergo licet sibi aliena-
nare. Et idem tenet ibi Io. de Plat & Iacob. Rebuf. & Bar-
to. & omnes in l. si mihi & Titio. ff. de verborum obligatio.
& in l. cum ij. §. si vni. ff. de transaction. accedant notata per
Barto. in l. & ideo. ff. de condiction. furt. quod ex diuisione
facta inter fratres, vel consortes, dominus non habet laudi-
mia seu ventas. & tenet Iacob. de sancto Georg. in tracta. de
rhodis seu operis. versic. de diui. & dixi in §. vj. & vij. de cō-
suetud. feud. lib. consuetud. Biturig. Quoniam agens ex pa-
cto & conuentione etiam personali antecedenti necessario
contractum resoluente, vt in casu & in terminis nostris, in
quibus loquitur d. l. ij. de pactis inter empto. tum Paulus de
Castro, Alexan. & Doctor. suprà allega videlicet quando
primus emptor (posito quod opin. Alexand. & sequacium
esset vera, quod dominium ipso iure ad venditorem in vim
pacti de retrouendendo sine traditione non reuertatur) te-
neretur ex iam dicta causa necessaria reuendere, & restitue-
re rem per eum emptam & alteri venditam, aut hypotheca-
tam: quia ius secundi emptoris resolutum censetur, resoluto
iure sui datoris, non obstante præscriptione x. vel xx. anno-
rum, quia contractus iste secundus, vel etiam vlterior cen-
setur retro non celebratus, secundum Barto. & communem
sententiam Docto. suprà in præcedenti quæstio. alleg. & in
47 d. l. fin. §. sed quia nostra. C. communia de lega.† Quinimo
voluit Alexand. in additionib. sequendo Bald. in l. ij. de re-
scinden. vend. & etiam in addit. ad Barto. in d. l. si res. quibus
modis pign. vel hypothe. solui. quòd si ex causa voluntaria
resoluatur ius datoris, quòd etiam resoluatur ius accepto-
ris: quod non est verum secundum communem, vt dixi in
quæstio. præceden. Et ita intelligit Paul. de Castr. in dicta l.
si cum venderet. allegando dictam l. lex vectigali fundo. &
singu. Francisc. de Aret. in dicta l. Pomponius. §. præterea.
quem legit cum §. j. in iij. nota. & etiam in fine. Vnde secun-
dum eum requiritur tempus xxx. annorū in quo poterit cō-
putare tam suum, quàm authoris sui tempus. quod dicit esse
mente tenendum: aliàs x. aut xx. annorum pręscriptio ex ca-
pite istius secundi vel etiam tertij emptoris non sufficeret.
Et hæc conclusio, vt dixi probatur per d. extrauagan. Mart.
v. §. Et semper in ipsis contractibus. & tamen Franc. Curr.
in additio. quas fecit ad d. consi. xij. inclinare videtur in hāc
sententiam, licet non totaliter. Et præcipuè quando per ver
ba directa pactum fuit factum, vt dictum est, & in fine faten
tur, quod bene resoluitur ius pignoris, vel seruitutis in & su-
per re vendita per emptorem facta, resoluto eius iure, & cō
tractu: sed non venditio per eum facta: in qua nō video per-
fectā rationem diuersitatis. Quinimo grande inconueniēs,
quia esset consilium frustrandi, & priuandi venditores re-
bus suis cum tali pacto de retrouendendo, sine quo non e-
rant distracturi. Quare videtur venditorem posse contra i-
psum secundum possessorem immediatum, vel etiam alium
mediatum ad annos triginta vsque agere. facit l. debitorē.
C. de pigno. & l. possessiones. C. si quis ignor. rem minor. &
bon. tex. in l. si nulla. secundum vnum intellectum glo. C. de
acquiren. possessio. & tenet Barto. in l. j. §. quod autem ait. ff.
de superfic. & Anch. in cōsil. cvj. & Geral. Bagoilly in qua-
dam sua quęstio. incip. principalis debitor bona sua obliga-
ta alienauit, & cōuentus excipiendo proposuit vt ceteri pos-
sessores ad solutionem contribuant, &c. & sentit Specul. in
titu. de iuramen. calum. §. si. versi. quid si emptor bona fide.
& Cin. Barto. & Docto. in l. ij. in prin. & in §. actor. C. eod.

tit.plene Maria.Soci.in c.fin.versi.tertio quæro.eod.titu.& Cæpo.in cautel.ccliij.incipen.si quis emit bona fide. Sed contra hanc conclusionem est tex.in d.authen.de fideiuss.§. sed neque.versi.& non solum hoc in creditore, sed etiam si quis emerit ab aliquo.Sed hoc est ratione pacti cum primo authore facti ab initio contractus,ex quo resoluitur ius omnium:quia res transit cum sua causa,& onere suo. l. alienatio.ff.de contrahen.emp.& aliis iurib.suprà alleg.Sed cõtra hanc rationem adhuc est tex.in d.§.sed neque.ibi,& mo ueatur in aliquo venditionis conuentio contra venditorem facta,&c.Sed ad illum text.potest responderi, quod nemo potest plus iuris in alium transferre,quam ipse habeat l.traditio .ff.de acqui.rerum do.cum aliis vulg.& magis agere poterit, in vim secundi pacti per secundum emptorem in fauorem venditoris facti,vt dictum est: vel etiam si egerit contra primum, poterit exequi facere sententiam contra possessorem,argu.not.in l.j.C.vbi in rem act.vt dixi suprà in quæst.lxxv.incip.dubitatum fuit,an sententia lata contra venditorem garendum, possit executioni demandari contra emptorem,vel alium possessorem,prout factum fuit hic.& ita tenet Rofred.Beneuen.in suis quæstio.sabbatinis.

48 questi.xviij.† vbi tenet,quod sententia lata contra emphyteutam aut alium,potest exequi contra eum, in quem alienatio facta fuit,etiam si longissimo empore possederit. Et sic fuit dictum per arestum in fauorem Stephani,& Catherinæ de la Chaussade appellatorum contra Bernardum de Capnegre à Gulielmo Girard curiæ hostiario appellantẽ,latum die x. Martij, Anno 1523. Cũ reseruatã habeant contra venditores actionem. Et idem singu. Din. in consi. iiij.incip.quæst.talis est, Titius & alij,&c.vbi dicit primò, quòd bona alienata post hypothecam possunt reuocari,l. qui balneum.§.amplius.ff.qui pot.in pig.hab.& l.potior.in

49 princ.versicu.videamus.eod.titu.† Secundò,quòd sententia lata & omnis processura facta contra venditorem nocet emptori,quando nocebant seu nocere poterant venditori ante venditionem,sed non ea quæ nocere cœperunt post contractum venditionis ipsi venditori, l.si præses prouinciæ.C.de pign.& l.si superatus.§.fi.ff.eod.titu.vt ibi per eũ. & idem Cin.in l.j.in viij.q. C. de alie. iudi. mut. causa fac. quem ibi sequitur Bald.in iij. quæst. quando sententia est lata in rei vend.in qua alienans & possessor tenẽtur eodem genere actionis,& censentur vna persona : dum tamen in ipso processu citatus fuerit,aliàs non, arg.eorum quæ not. in l.cum miles.§.j.ff.ex quib.cau.ma. & in l.si deserta. C. si propter pub.pensita.quamuis Barto.velit contrarium in l. creditores.de pigno. ad quem ipse respondet, vt ibi per

50 eum.† Et passus iste videtur dubius,si in iudicio non fuerit vocatus per text.in l.j.C.si vnus ex pluri.& ibi Angel.& in l.si binæ.& ibi Bald.& Ioannes de Imol. ff. de iniust. rup. testa.& idem Bald.in l.j.C.commu.de leg.in fin.j. column. vel.in princip.ij.& in l.executorem.C.de execu. rei iud. & in l.si prote.C.de dot.promiss.& Philippus Corn. in consi. ccxv.in litera S,lib.iiij.Et pro hoc bo. text. in l.iudicatæ.§. fin.de excep.rei iud.& tenet Philippus Corne. in consilio ccxix.lib.iiij.& Alberic.de Ros.in authen. sed hodie. versicu.item quæro si posterior creditor.C.de act. & oblig.Et ideo seruatur in praxi, quod primo conuenitur possessor, qui vocat in garendum venditorem suum, iuxta rubrum & nigrum, vbi in rem actio. & per totum de euict. qui aliquando capit causam & defensionem, vel ambo defendunt,l.si rem.§.j.ff.de euict.& ita tenet Rapha.Rom. in l.j.

51 §.j.column.ij.versicu.item executio fit. ff. de litig.† Et idem si res litigiosa alienatur,quia sententia poterit exequi contra possessorem,vt ibi per eum: quòd iudicium durat inter actorem & reum.l.ij.C.de litig. Et idem tenent domi.de Rot.in quest.vij.titulo de indi.in recollectis.per Bisignet & sæpè in fine executionis reperitur, quòd venditores non inueniuntur soluendo,ita quod emptor perdit rem & pretium. Ideo commune & vulgare tritum fine metrificatura extat prouerbium : emptores plus quàm venditores stulti reperiuntur, l.ij.ante fi.C.de defen.ciuita. lib.x.& singu.text.in l.planè si filium.§.j. versi.is autem ad quem.ff. de leg.j.quem ad hoc alleg.Paul.de Cast.in consi.xcv. inci. clarum est in iure.post princip. volu. antiq.& bon.text.in l. iij.in princip.ff.ad l.Falc.& in l.debitor.§.fi.in fi.ff.ad Trebel.Et aliquando econtrà venditores stulti reperiuntur.tex.

52 iuncta glo.vlti.in l.quidam.ff.de in rem vers.† Et idem dicimus de proximiore agnato, qui retrahere potest non solum à primo,vel secũdo,aut tertio,sed profectò à magis remotiori,etiam si per mille manus transierit,dum tamen fuerit intra tempus à iure vel consuetudine ad retrahendum concessum,voluit Ludo.Bolog.in cõsi.xxv.& Masue.in sua praxi,titu.de retrac.colum.ij.circa med.versic. & super hoc potest conueniri secundus emptor,vel qui alio titu. rem acquisiuit ab emptore.Pro quo inter alia alleg.text.in l.sed vt restitutio.ff.de mino.& l. postliminium.§. penultimo. ff.de capti.& postli.reuer.& dixi in §.ij.in penul.quæ. de consue. retracta.& suprà proxi.quæst.ante fi.& in q.lxxvj. incipien. proximiori.Pro vtroque dicto alle.text.in l.si quis sub hoc pacto.ibi,& si per plures emptores mancipium curreret, ei qui primo vendidit educendi potestas fuit.ff. de contrahẽ. emptio.& bonus text.in l.Titius.& ibi Bald.in prin.& Alber.in fi.ff.de ser.expor.& tenet Rofr.Beneuenta.in suis q. sabba.quæst.xlix.quamuis illi tex.loquantur in re Nobili,tamen idem erit in fundo vendito,prout ibi per Bald.& Alber.& in simili dicit Bar.consi.lxxiiij.incip.Petrus vẽdidit. vt dicam in seq.quæst.& in terminis nostris tenet Alexã. in d.consi.lxvij.incip.viso themate,& verbis instrumenti.& signanter in versi.nec obstat quòd instrumento. lib.ij.vbi allegat bon.text.in l.pro re.§.j.& ibi gloss.ff.de euiction. cum aliis per eum allega.Et facit pro hac Decis.cap.olim.ibi,detentore.de rescriptis.sed ibi loquitur in beneficialibus,pro quibus potest quis agere contra quemlibet beneficij sui detentorem,vt ibi per Doct.signanter per Barb.col. iiij.versi. no.ibi,detẽtore.Et idem tenet Masue.in sua praxi, tit.de re

53 iudi.in princ.† Præterea in talibus pactis communiter apponi,& fieri solet obligatio omnium bonorum cum iuramento.talis enim promissio impedit validitatem alienationis,l. si creditor.§.fin.secundum veram literam Florẽtinam,olim Pisanam.& ibi per Barto.& omnes.ff.de distra.pig. & Bar. Bald.Paul.Franc.de Aret.col.pen.& Ias.in d.l.si ita quis.§. ea lege.& in d.l.qui absenti.§.j.insuper Alexan.Fran.de Aret.& Ias.ibi.& in d.l.ea lege.C.de cõdi.ob caus.contra Sali.ibi,sed primum tenet Albe.Bru.in consi.lxvij.col.ij.vers. iij.cum seq.quamuis Doctor.intelligant,quando res tradita erat ad hoc specialiter hypothecata, quia tunc nullum esset dubium,per ea quæ not. Barto.Bald.& Salic.in l.emptorẽ. C.loca.& Abba.Sicu.in ca.fi.ne prælatus vices suas.in fine. Tamen idem erit si obligatio fuerit generalis, quæ est realis,etiam trãsiens vt dictum est in singularem successorem, l.pignoris.ff.de pigno.& l.pignoris.C.eod.& l.si cùm venditor.in princip.ff.de euict.& Bar.in l.filiusfamilias.§. diui. & ibi Paul.de Monte Pico,in repeti.ff.de leg.j.& Angel.in consi.ccvj.colum.ij.circa med.versi.ad hoc autem dicẽdum moueor.& gl.& Bar.in d.l.creditores.in iiij.quæstio.prin. versi.dubitatur quid de successore singulari. iuncto versic. sed pone quòd debitor non solum dedit licentiam ingrediẽdi &c.de pigno.vbi eum vide & Alexan.consi. lxxxv.lib.vj. & Bar.& Ias.in l.nemo paciscendo.ff.de pact.& Raph.Cuma.in consi.clv.col.iij.versi.ad secundum.& Alexand.in d. cõsi.lxvij.col.ij.vers.vel potest responderi secundum eum.

54 versic.seq.vol.ij.† Quinimo etiam si non esset per notarium hypotheca apposita per errorem aut simplicitatem, quod censeatur apposita,quia in omni instrumento semper est cõsuetum,& solitum apponi obligationem omnium bonorum præsentium & futurorum,vt voluit Cæpol.in l.quod si nolit.§.quia assidua.per illum text.colũ.iij.versi.vlti.per istum text.ff.de ædil.edict.alleg.tex.in l.& quæ nondum.§. quod dicitur

dicitur.ibi, non ad illam quæ inferri quotidie solet cautionibus.C.de pign.cum aliis per eum alleg. de quo per Bald. Paul.de Cast.in l.errore.& Ias.in j.notab.in fi.versic.& si di
55 cas.C.de testa.†Et idem etiam quando per constitutum simplex,vel cum clausula precariij fuit facta venditio cum pacto de retrouendendo,tunc omnis possessio censetur translata in primum venditorem l. quod meo.ff. de acquir. possess.quia nulla facta excussione principalis poterit reuocare ab extraneo possessoribus per remedium d. l. fi.de acquir. possess.Et ita tenet Iacob.Butr.in authen.hoc si debitor.C. de pign.& eum sequuntur Angel.& Ioan.de Imol. in l.exitus.ff.de acquiren.possess.& Bal.in l.j.col.vltim.versi.quæro quid si debitor constituit. C. de iis qui in frau. cred. & Lud.de Roma.con.clxxxix.incip. stante primo quæsito.in fin.& Ang.Aret.& Ias.in §.item si quis in fraudem. colum. xxv.& Ioan.Franc. Balbus in l.Celsus.fol.lxxxij.col.j.nume.lxxiij.de vsuca.Quare agere poterit ad reuocationem a-
56 lienationis,cui† non poterit propter hypothecam obiicere præscriptionem xxx.annorum,sed solum xl.anno.vt iuribus suprà alleg.& l.j.§.j.C.de anna.exceptio. Et tenet Alberic. Brunus in d.consi.lxvj.in quæst.vltim. Et Guido Papa.in quæst.cccccclxxix.col.ij.ante fin.& in d.consil.xlix.col.ij.versic.alia etiam ratione.& ita conclusum fuit in curia in causa Margaritæ de Lamande à Seneschallo vel eius locumtenēte appellantis,contra*.

SVMMAE.

1 *Pactum de retrouendendo qualiter probetur.*
2 *Iuramentum suppletiuum cum vno teste.*
3 *Testis vnius probatio ad quæ valeat.*
4 *Confessio de retrouendendo in absentia partis,nihil operatur.*
5 *Pactum de retrouendendo,cuius in temporis determinatio est in aliam conuentionem dilata,est sine efficacia.*
6 *Venditio certæ partis terræ assignandæ à quocunque latere volet emptor,est incerta:& quid assignatio operetur.& nu.7.*
8 *Contractus quando dicatur imperfectus.& nu.9,& 10.*
11 *Venditio an censeatur pura,si pacti de retrouendendo sit tempus non determinatum.& nu.12.*
13 *Promittens se obligare ad decem,an possit statim conueniri.*
14 *Promittens facere pactum de retrouendendo,an statim cogi possit ad retrouendendum.*
15 *Permutatio simulata loco venditionis,qualiter probetur.*
16 *Cōtractus vsurarius vel simulatus ex præcedentibus probatur.*

Quæstio CLXXXIII.

Alia insuper fuit per supradicta determinata quæstio, quia testes deponebant inter partes fuisse conuentum,quòd emptor teneretur reuendere pro simili pretio:sed de tempore recobrii fuit dictum,quod de illo,vxore venditoris contractum venditionis ratificante,conuenirent:An per hanc conuentionem sit probatū pactum purum,vel cum pacto de retrouendendo.

DECISIO CLXXXIII.

1 DICO,†quòd pactum de retrouendendo probatur,aut per instrumentum aut per testes, aut per famam cum vno teste,vt voluit Ioan.de Imo.in consi.xcij.incip.visis ac cōsideratis, quē refert & sequitur Hippoly.de Marsil.in l.de minore. §. plurimum.fol.xlv.num.lxxxiiij.ff.de quæst.& idem dicit Alex.
2 consi.cxx.viso processu vtriusque causæ.lib.ij.†Dicens cum vno teste sufficere iuramentum,& maximè si est adminiculum faciens simul plus quàm semiplenam.& idem Hieron. Cag.in l.ij.num.cv.C.de pact.inter empt. & vendi. & Pau. de Cast.in consi.cxliiij.secundum verum numerum, inci.viso processu & attestationibus.col.ij.versi.ij. vsque ad fi. vo.
3 nouo.†Volens plus posse probari per coniecturas & vehementes præsumptiones cum vno teste de cōfessione in præsentia partis facta.& idem Ioan.de Imol.in consil. cxxxviij. incip.in quæst.quæ vertitur.& Philip.Decius.in con. xviij. col.iij.post princ.versi.sed de tali pacto nulla scriptura producitur similiter per testes,&c.Et sic fuit conclusum in causa domini de Montguyon actoris,contra dominum de Romefort reum,& delatum iuramentum suppletiuum ipsi actori,qui habebat plus quàm semiplenam,& latum arestum die x.Iulij, Anno Domini, 1533. Sed reuertendo ad casum nostrum,& ad casum in quo consuluit Decius, vbi erant plures testes ad probandum pactum de retrouendendo, licet ad alium finem ad redarguendum contractum vsura-
4 rium, † ipse tenet quòd quamuis plures ex eis deponerent de confessione extraiudiciali per emptorem in absentia vēditoris facta,quòd non probant,l.certum §.si quis absente. ff.de confes.secus si in præsentia,secundum Paul.in d.consi. cxliiij.col.iij.post prin.versi.quia confessio. Et potuit fieri dicta confessio secundum Decium,vt venditor non videretur deceptus in pretio.Et fit sæpenumero,quando venditores inter loquendum,& confabulandum,cum suis & aliis,cōqueruntur in absentia ipsorum emptorum de ipsis emptoribus.Qui respondent referentibus sibi quærimoniam, se cōtentos fore pretium recipere,quandocunque venditores voluerint.Et videtur potius quædam pollicitatio quæ à pacto distinguitur,l.pactum.ff.de polli. Vel videtur tractatus de pacto futuro, ex quo tractatu conclusio pacti non probatur,quia multa dicuntur quæ non fiunt,vt dicit Bal.in l.cum allegas.col.ij.vers.scias etiam.C.de vsur.per text.in l.sciendum.§.dictum à promisso.& ibi Cæpol. Veronen. ff. de ædil.edict.& idem Bald.in l.multum interest colum. ij. circa med.C.si quis alteri vel sibi.& Alexan. in consil. xiij. quod incip.ex his quæ in themate.col.penult.lib.j.& in con.xviij. col.j.circa fin.eod.titul. & in dicto consil. cxxij. column. j. versic.secus si non in contractu.libr. ij.& Decius in consil. ccccxl.numer.xj.volumin.iij.& consil.cccclxiij.numer.j iij. volum.& plenè Ias.in l.si quis cùm aliter. co.j.& ij. versicul. aduerte tamen quòd tractatus.ff.de verbor.oblig.quoniam in emptis & venditis potius id quod actū est,quam id quod dictum est,sequendum est,vt l.sed Celsus. §.fundus.ff.de cōtrahend.emption.vnde tota vis in conclusione consistit. l. si voluntate.& ibi Bald.C.de rescind.vend.& bon.text. in l. si dominus.versicul.sed quæsitum.ibi,conclusum non fuisset. quem Bald.ibi facit singul.ff.de præscript.verbo.Quare illa verba non probant necessario,secundum Decium in d.consil.xviij.col.vlt.versic.vel tertio dici potest,&c. requiruntur
5 quòd tale pactū de retrouendendo legitimè probetur.† Et sic decidit casum nostrum ex quo in promissione & pacto de retrouendendo non extitit conclusum, & determinatum tempus, intra quod venditor redimere posset rem venditā: sed illius conclusionem pacti in tempus ratificationis per vxorem fiendæ fuisse remissam. Vnde nihil actum esse videtur,dum aliquid superest ad agendum & faciendum.l. cùm Silanianum.C.de his quib.vt indig.cum aliis per glo.& doctor.alleg.& per Andr.Barb. in consil.lxxiiij.col.viij.circa medium.versi.& si quispiam dixerit.vol.iij. quoniam certū est,contractum sub conditione factum illa pendente non esse perfectum,vt tenet Pau.de Cast.in l.petens.quē ibi sequi-
6 tur Decius.nu.xxij.C.de pactis.†Et pro hoc dicit Bart. in consil.lxxiiij.incip.Petrus vendidit,quòd si aliqua terræ petia vendita fuerit assignanda,& accipienda à quocunque latere emptor voluerit,quod venditio non est certa,sed posita in electione emptoris.Et si nec inde sequatur electio, erit nulla.l.iij.§.sed incertum.& l.locus.ff.de acquirend. pos
7 ses.†Et an per assignamentum rei transferatur dominium, vide And.Barb.in consi.xxv.col.vij.nu viij.vo.iiij.vbi tenet
8 quod sic.†Et idem secundum Bart.in d.consi.si ad mensurā fuerit vendita,quòd antequam mensuretur,venditio erit imperfecta.l.quod sæpè.§.in iis.ff.de contrahenda empt.licet ibi loquatur secundum eum in rebus mobilibus: tamen idem erit in fundo vendito ad mensuram.l. si in venditione. §.vbi verò.ff.de peric.rei vend.& l.Iulianus §.Titius.& ibi Alex.in additio.ad Bar.ff.de actio.empt.& dixi s. proxima q.col.vl.quamuis videatur text.in cōtrarium,si possessio esset tradita in l.ij.& ibi tenet Paul.de Cast.post Ang.C.de peric.& com.rei ven.Et ipsum sequitur Philip.Decius in cōs.

clxxix.viso eleganti consi.qui alle.Anto.Burgos ita consuluisse.& ideo dicit Pau.de Castro.in l.cum res. C. de prob. & in l.contractus.C. de fide instru. & in l. qui bis idem.de verb.oblig.

9 †quod si partes sint concordes de contractu, & conueniant,quod de tali contractu sit notarius rogatus, vi

10 dentur contulisse substantiam in illud tempus.†Preterea dicit Specul.in titul.empt.& vend.§. j. versic.sed si dictum sit, quod si venditor promittit emptori facere chartam ad consilium sapientis in limine contractus, siue in ipso contractu, tamen antequam fiat charta secundum sensum sapientis non dicitur contractus perfectus,per nota. in d. l. con-

11 tractus.& idem Socin.in consi.cxx.nu.xvij.vol.iiij. † Nihilominus venditio prædicta censetur pura absque pacto recobrij facta,cum tempus moderatum non fuerit, per not. per Bart.& Docto.in l.si stipulatus sim.in princ.quæst. pe. & per Bal.in c.Quintauallis colum.iiij.in fi.versi.modo restat quærere quando quis vẽdidit pro decem soluendis intra tempus,& terminum declarandum,saltem videtur,quod intra lx.dies debebat redimere,l.quod si nolit.§.si quid ita. ff.de ædil.edict.& ibi Bal.& Cæpo.& vltra illud non debe

12 ret recipi.†Et prædictis non obstantibus,licet plures ex dominis prædictam conclusionem tenuissent: conclusum fuit domino Franc.de Cardenet processum reportante, venditorem probasse pactum de retrouendendo factum,cum possit fieri sine temporis præfinitione.Et intelligitur in annos xxx.vsque ad datum,vt iuribus suprà in proxi.q.alleg. Nã primo partes fuerunt de pacto recobrij concordes. Et aliàs sine illo pacto venditor non erat distracturus, vt testes deponebant. Vnde si conclusio temporis redimendi, ac dandi & præfigendi venditori fuerit tunc per emptorem remissa, non arguit imperfectionem contractus,sed pacti,cum sine tempore aliquo determinato consistere possit. Tum imputandum est emptori rem venditam possidenti,quare ab initio,vel postea postquam conuentum fuerit,nõ dedit,& præfigit venditori terminum ad rem recuperandam, & protestari coram notario & testibus,quòd alias illo elapso nõ reciperet eum,arg.l.si conuenerit.in j.cum l.sequen. ff.de pig. actio.& ista est veritas,quia in contractibus mens & intentio partium attendi debet.l.fi.C.quæ res pignori oblig. possunt,ibi,cum sit iustum voluntates contrahentium, magis quàm verborum conceptionem inspicere.& in terminis tenet Franci.Purpu.in l.cum fundus.§.seruum tuum.nu.xiiij. in fi.ff.si certum petatur,sequendo Decisio.Io.Andr.in addi.Specul.in rub.col.j.de obli.& solu.quam ibi sequitur A-

13 lex.in j.nota.† quòd ille qui promisit se obligaturum ad x. potest statim ad x.conueniri absque alia obligatione, causa circuitus euitandi. Licet Decius in princip.conetur hoc dictum Ioan.impugnare,& fortè non malè,vt ibi.& ipsum videtur sequi ibi Franci.Curt.iunior,numer.vj. versiculo secundò principaliter. per quam dicit postea se consuluisse

14 & obtinuisse,†quòd promittens facere pactum de retrouẽdendo cogi potest immediatè ad retrouendendum absque alio pacto. Ergo à fortiori,vbi fuit pactum super hoc factũ, quamuis sine die.licet Hiero.Cagno.in dicta l.secunda, nume.ciij.C.de pact.inter empt.& vendi. velit contrarium verius esse de iure.Sed opin.Pur.videtur verior,postquã promisit facere pactum:aliàs esset decipere venditorem quando alias non esset distracturus.Et latum fuit arestum in fauorem Antonij Laurentij actoris originalis & appellantis contra Ioannem Coquart appellatum die x.mensis Octob. Anno Domini, 1522. Parlamento ex ordinatione sedente.

15 †Et similiter fuit in curia in alio casu ita decisο : vbi ab initio partes fuerant concordes de venditione facienda, & etiam cum pacto recobrij dando:sed emptor illic traxit venditorem ad partem:&postea fecit ipsum confiteri coram eisdem testibus,quod ipsi permutabant ad inuicem res eorũ. Et sic passatum fuit permutationis, & cambij instrumentũ: sed tractu temporis venditor egit contra emptorem ad sibi reuendendum in vim pacti,offerendo pretium: cui emptor obiiciebat permutationem verè factam, quamuis ab initio loquutum fuisset de vendendo, tamen postea ipsi conuenerant de inuicem permutando,prout constabat instrumento de eadem,& non de pacto recobrij:nisi modo & forma præ

16 dictis:† quia ad probandum contractum esse simulatum vel vsurarium sufficit probare præcedentia pacta ante firmata inter partes, licet postea tempore contractus illi testes qui hoc probant non interuenerint contractui, vt tenet Bald. in l.item quia.§.idem Iuliano.per illum textum. ff. de pact. Sed Bartol.distinguit secundum eum, an incontinenti vel ex interuallo : quia si incontinenti non valet, quod videtur communis:vt per Bartol.ibi,& omnes in l.pacta nouissima. insuper Ias.C.de pact.& Imo.in l.quoties.§. si cum primũ. ff.de hæreditat.instituend.& Angel. Iacob. de sancto. Georg.in dicta l.item quia.in versicu.item Iuliano.in vtraque lect.& aliquid per Ias.column.tertia. versicul. quinto nota. prout fuit hic factum incontinenti, vt dictum est. & tenent Petr.de Bellapert.& Bald.in l.per retentionem.C. de vsur. & Andr.Barba.in consil.v.in principio,volumin.j. & Alex. in d.consilio cxxij.column j.in fin. versicul. ideo prima facie.cum sequent volumin.ij. Et ideo aduocatus debet esse cautus in articulando, quia aliquando contractus potest esse de se validus,& tamen instrumentum quod caret solennitatib.erit inualidũ,& proderit validitas,si alio modo,quàm per illud instrumentum probari possit: quoniam substantia contractus non consistit in instrumentis,sed probatio, l.cõtrahitur.ff.de pig.& l.cum res.C.de probatio. Et similiter contra potest valere instrumentum, quia habet omnia solemnia,de quibus per gl.in l.generali.C.de tab.lib.x. & tamen contractus potest esse nullus,quia contra legem,vel statutum, vel contra bonos mores l. pacta quæ contra. C. de pact. Vnde hic etiam dicta permutatio sortita non fuerat suum effectum ex parte emptoris, qui semper incubuit possessioni vtriusque rei sibi datæ,& per eum tradendæ,ideo simulatus.l.sicut.§.superuacuum.ff.quib.mod.pig. vel hypo. solui.Et idem quando post permutationem vnus contrahentium recuperauit rem quam tradiderat,vt voluit Barto. in l.post contractum. ff. de donat. & Barb.in consil.xxxvj. col.vij.versic.cum ergo in casu nostro.vol.ij.& Ludo.Bologn.consi.xxv.& dixi suprà in quæstio.lxxiiij. colum. vlti. Tum etiam,quia hic in fraudem proximorum agnatorum, & domini directi(vt dicebant testes) dictæ permutationis fuit vẽditionis causa simulatus contractus factus,quare deficit in substantia. l. si donationis causa. C. de contrahend. empt.& l.imaginaria. ff. de regul. iur.& l.cum ea quæ.C.de transact.& l.si quis donationis.ff.de contrahen. empt.& l.si sponsus.§.circa.ff.de do.inter vir.& vxor.& l.emptione.C. plus valere quod agitur. Et ipsum processum rapportauit dominus Gabriel de Aliis, & latum arestum die Februarij, Anno Domini 1522.

SVMMAE.

1 *Renuntiatio per filiam patri facta an in commodum solius patris vel etiam fratrum censeatur,nume.2.& 4.*

3 *Renuntiatio per vnum fratrem alteri facta,an reliquis fratribus prosit.*

Quæstio CLXXXIIII.

Francisca pastoralis, vxor Baltasaris Douhet mercatoris Lemouicen.habens ex eo duos filios, & filias duas, veniens ad mortem filios instituit,& eos grauauit vnum alteri, si sine liberis decederent,restituere,ac voluit,quod administrationem ipsorum dictus Douhet pater haberet quousque ipsi filii ad ætatem perfectã peruenissent,& filiabus suis iure institutionis dedit cuilibet mille libras Turonen.Post quæ pater ad secundas conuolauit nuptias,ex quibus habuit nouem liberos.Et tandem maritauit prædictas ex primo matrimonio filias, & cuilibet donauit mille aureos, seu scuta solis,ac ipsas renuntiare fecit,vnam in sui fauorem de omni successioni paterna & materna,& alteram respectu successionis suæ in eiusdem patris fauorem , & respectu bonorum matris in fauorem fratrum.Post tandem moritur ab intestato vnus fratrum nomine Geraldus Douhet,nunc alter frater Morellus Douhet maior xxv annorum,petit à patre partem & portionem suã, ac successionem fratris præmortui cum restitutione fructuum, vna

vna cũ dote mille scutorũ, à patre vxoris suæ recepta. Ex quo mater iussit bona tradi eisdẽ, post quam ad legitimã peruenerint ætatem. Et sic prohibuerat vsumfructum sibi, iuxta authen. excipitur. C. de bon. quæ lib. & vnde sumitur, vt liceat matri & auiæ. Aduersus quem pater primo renuntiationum iura filiarum excipit. Secundò, quod ad eum successio dicti Geraldi filii pro parte. etiã in bonis eiusdem aliunde acquisitis spectabat. Tertiò, quod ipse habebat etiam in bonis ipsius Morelli actoris vsumfructum de iure sibi spectantem, licet ad secunda transierit vota, & etiam iure sibi concesso per Mariam Pastorem auiam maternam. Nec mater per illa verba, quod pater ipse teneret bona, ac haberet administrationem, vsquequo filii peruenissent ad perfectam ætatem, prohibuit vsumfructum. Et tamen si prohibuerit non videtur in parte, & debito iure naturali seu legitima prohibuisse. Et sic quartò, quod mater in legitima non potuit prohibere vsumfructum acquiri patri, sicut in aliis quæ sunt extra legitimam. Quæritur quid iuris in prædictis.

DECISIO CLXXXIIII.

1 ET †primò quò ad primam quæst. seu exceptionem respectu renuntiationum factarum simpliciter in fauorem patris tantum, an videatur in totum facta eius contemplatione, & successiue omnium hæredum in totum pro parentibus ad filias iam dictas spectantibus, an verò ad commodum filiorum, & fratrum ipsarum renuntiantium solum. Et videtur quod res ista sit hydra de qua præclari scripserunt vates, vt vno abscisso capite, aliud renasci videatur. Vnde Pau. de Cast. in consi. cclij. inci. viso puncto suprascripto & narratis, in eo. volu. antiq. consuluit in simili q. de patre qui transiuit ad secunda vota, & fecit quod filiæ suæ cum nuberent, renuntiarent ipsi patri pro se, & suis hæredibus, recipienti omne ius quod ipsæ filiæ habebant occasione successionis & hæreditatis maternæ: quærebatur an portiones hæreditatis maternæ quibus filiæ illæ renuntiauerant, spectarent ad patrem seu eius hæredes: an vero ad fratres illarum, quæ renuntiauerunt.
2 †Et idem Alex. in cons. cxlix. li. vij. vbi Ale. arguit primo, quod dicta renuntiatio cesserit ad commodum filiorũ eiusdem matrimonij & fratrum suorum: quia cum de iure communi delata esset hæreditas materna pariter filiis tam masculis quàm fœminis, l. fi. C. de lib. præte. & l. lege C. de legi. hæred. Ergo renuntiatio facta per filias debet augere portionem cohæredum, id est, filiorum masculorum non renuntiantium, l. iij. §. fi. cum duabus ll. sequen. ff. de bon. pos. & l. j. C. quando non pet. par. peten. accres. & l. vnica. §. his ita. C. de cadu. tol.
3 †Et ita dicit tenere Din in cons. vj incip. ex testamento domini Alberti de Lechapescis. vbi voluit in j. dubitatione, quod si vnus ex pluribus fratribus ante aditã à se hæreditatem renuntiat vni tantum ex fratribus portionem suã hæreditatis, quod talis renũtiatio prodest non solũ illi cui facta est renuntiatio, sed etiã cæteris fratribus cohæredibus: quia de natura iuris accrescendi est, quod portio accrescat portioni non personæ. l. si totam. & l. qui ex duabus. ff. de acquir. hæred. & ibi Din. & Bart. in l. hæc scriptura. §. fin ff. de cond. & dem. l. si ex pluribus. ff. de suis & legit. & notat. Bart. in l. re coniuncti. versic. quinto quæro an ius accrescendi transeat in singularem successorem &c. ff. de lega. iij. & Bal. in d. l. j. in iiij. quæst. quando non pet. & ibi Moder. & in hac conclusione domini Din. in consil. præalleg. transit Ioan. And. in additio. Speculato. titul. de testamen. §. j. in additio. incip. §. fin. quod de ver. præcedenti. circa fin. illius, & etiam eum sequitur Bald. in l. pactum. in viij. quæstio. C. de colla. & idem singu Francisc. de Aret. consi. xc. incip. viso themate ad me transmisso. in j. & ij. dubio. Et in fine primi dubij dicit, quod pater recipiendo hanc renuntiationem filiarum, magis videtur voluisse prouidere filio, vt acquireretur sibi portio repudiantis, quam quod donatio tacita celebraretur in personam ipsius. Pro hoc facit præsumptio charitatis paternæ, per quam lex præsumit, quod pater velit æqualitatem seruari inter filios, vt l. fin. C. communia vtriusque iudic. Sed non seruaretur æqualitas inter filios, si filij secundi matrimonij haberent dotem matris suæ præcipuam, quæ facto patris, vel alterius non potest diminui: filij autem primi matrimonij non haberẽt bona materna pro ipsis solis, sed ex facto patris haberent ea communicare cum filiis secundi matrimonij. Et ista pars habet secundum eum æquitatem, & remouet causam scandali inter filios. Vnde est amplectenda.
4 †In contrarium secundum Alexand. quod de iure portiones dictarum filiarũ, quæ sunt exclusæ, augent vniuersam patris hæreditatem, & sic cedant ad commodum patris, & successiuè omnium hæredum eius: quod probari potest ex tenore instrumentorum renuntiationum. Nam si dictæ filiæ voluerunt dictam renuntiationem facere contemplatione patris principaliter & immediatè, tunc aut verba instrumentorum dicunt, quod renuntiauerunt omni iuri, quod petere possent, vel habere deberent in, & super bonis, & hæreditate eorum patris & matris defunctorum, ipsi patri pro se, & suis hæredibus stipulanti, & recepienti, faciendo pactum perpetuum de vlterius non petendo &c. tunc hoc casu debet prodesse solum patri, & non cohæredibus dictarum filiarum. Et hanc partẽ tenuit Paul. de Cast. in d. consi. cclij. & de hoc est tex. secundum primam lectur. gloss. approbatam in l. si actionem. & ibi Bald. Paul. de Castro, Alexand. & Claudius de Seysello. C. de pactis. & idem tenet Bald. Paul. de Castr. & Lancelot Decius in l. duobus. ff. de legat. j. & latius Paul. in l. planè. §. si duobus. columa. iij. eod. titul. vbi dicit, quod renuntiatio prodest illi, cuius contemplatione est facta. Et illius contemplatione videtur facta, cui fit, per not. in d. l. si actionem. Concludens Alexand. quod vbi renuntiatio non est simpliciter facta, sed per viam pacti de non petendo: aut quando solum contemplatione vnius, magis quàm alterius appareret esse factam, vel quando filia recepit aliquid loco illius iuris renuntiati & remissi, vt fuit hic, quod tunc in his casibus renuntiatio prodest tantũ patri, vt ibi vide per eũ. Et idem Paul. de Castr. in l. j. §. inde Neratius. ff. ad Trebellian. & in l. sicut maior, & ibi Philip. Corneus. in princip. & Ias. column. ij. C. de repud. hæred. vbi Ias. post Paul. de Castro. not. illum text. pro puellis, quæ per fratres maritantur, in locis in quibus fœminæ succedunt, sicut masculi: qui faciunt eas repudiare hæreditatem paternam. Nam si talis filia prius adiuisset hæreditatem patris, illa repudiatio non valet, per illum text. ideo fratres non debent facere repudiari hæreditatem, quam adiuerat, seu in qua se immiscuerat, sed renuntiari facere omni iuri, quod habet in hæreditate patris, illam sibi donando, & pactum de non petendo faciendo. Licet Alexand. ibi hoc reprobet, sequendo intellectum Bartol. tamen valet secundum ipsos, de quo ibi per Ias. & in l. si stipulatio, hoc modo concepta. col. vj. versi. vltimò. ff. de verb. obligatio. & istam vltimam partem tanquam communem plures ex dominis sequuti sunt. Tamen maior pars tenuit primam partem, secũdum quam fuit conclusum & iudicatum, vt patet per arestum, latum die iij. Augusti. Anno Domini, 1524. De quo vide quæ dixi suprà in quæst. ciiij. incip. Si filia dote contenta &c. vbi amplè dixi: ideo amplius non me extendo. Tamen in isto casu prima pars videtur magis æqua, ne pater ditet liberos secundi matrimonij ex bonis filiorum primi matrimonii, vt infrà dicam. in quæst. cxc. an pater priuetur vsufructu in legitima filiorum propter prohibitionem vsusfructus per matrem factam.

SVMMAE.

1 *Pater succedit filio vna cum aliis fratribus & sororibus.*

2 *Fratres vel sorores ex altero latere tantum non succedunt fratri vnà cum patre.*

3 *Frater vterinus in bonis maternis præfertur fratri, qui est ex parte patris, & econtra.*

4 *Frater vterinus an succedat vnà cum matre.*

5 *Parentes qualiter filio succedant stantibus fratribus, si ad secũda transeant vota. & nume. 6.*

7 *Mater tranſiens ad ſecunda vota, perdit proprietatem omniũ lucrorum, & donationum primi matrimonij, ſed non vſum fructum. & num. 8.*
9 *Maritus ſi quid de conſuetudine lucretur, intelligitur quo ad ſolum vſumfructum, ſi extent liberi.*
10 *Mulier quando per ſecundas nuptias non perdat proprietatem acquiſitorum.*
11 *Vſumfructum quando non habeant parentes in bonis filiorum, & nu. 12. 13. 14. 15.*
16 *Parentes cum filiis inſtituti, an intelligantur pro virili.*
17 *Parentes quando ſuccedant in bonis filij pleno iure, nec per ſecunda vota priuentur. & nu. 19. 20. 21. 25. & 28.*
18 *Parentes an pleno iure ſuccedant filio habenti fratrem ex altero tantum latere.*
22 *Secundæ nuptiæ de conſenſu coniugis vel liberorum contractæ quale pariant præiudicium.*
23 *Renuntiationes liberorum in ſecundis nuptiis parentum qualiter præiudicent. & nu. 24.*
26 *Secundæ nuptiæ in pleriſque caſibus poſt annum permiſſæ, an etiam ante annum permittantur. & nume. 27.*

Quæſtio CLXXXV.

De parentum ſucceſſione ex linea paterna vel materna qui præferantur.

DECISIO CLXXXV.

QVO ad ſecundam quæſtionem principalem quæ clara eſt, an pater & mater ſuccedant filio ſine liberis defuncto, cum aliis exiſtentibus defuncti fra
1 tribus. † Et text. eſt quòd ſic, in authẽt. defuncto. C. ad Tertul. etiam illa authent. eſt ſing. quia magis practicatur, quàm alia, ſecundum Bar. ibi, & text. vnde ſumitur de hæred. quæ ab inteſt. defe. §. conſequens. etiam in omnibus bonis eidem defuncto filio ex aliorum fratrum ſucceſſione, vel aliunde obuentis in viriles portiones, omni differentia ſexus, & patriæ poteſtatis ſublata. & Angel. in conſil. cclxxxv. incipien. Super primo puncto. verſicul. Quicquid autem extra lucra. & Cornel. conſil. lxxxij. in litera E, vol. ij. vt infrà di-
2 cam. † Sed fratres vel ſorores coniuncti ex vno tantum latere, vt ex patre tantum, vel ex matre tantum, vel filii eorum, hodie nullo modo ſuccedunt ab inteſtato ſimul cum patre vel matre, aut cum aliquo de aſcendentibus per lineam paternam vel maternam. d. §. conſequens. & §. ſi igitur defunctus in j. & §. ſi verò eod. titu. & in §. j. in authent. vt fratrum filii. Olim tamen erat aliter, quia iſti ex vno latere ſuccedebant ipſi defuncto vnà cũ patre vel matre. l. fi. in prin. C. ad Tert. & l. de emãcipatis. C. de legit. hæred. quæ tamen corriguntur, vt ibi tenent Ange. & Paul. de Caſt. & Bald. in d. authent. defuncto. col. iij. verſi. Iuxta iſtum verſi. & Din. in tracta. de ſucceſſ. ab inteſta. col. iij. in princ. verſi. Alii ſunt fratres. & Bar. in l. ij. col. vij verſic. Vlterius quæro an tacita pupillaris excludat fratrem. ff. de vulga. & pupil. ſubſtit. & Barba. conſi. xxxvij. col. antepenul. num. xix. vol. ij. & Angel. in authent. de non eligen. ſecundo nuben. poſt princ. verſicul. Super text. ibi locauit ambas partes. colla. j. & Matthæ. de Matth. in tract. de ſucceſſ. ab inteſta. in ij princip. artic. verſic. Fratres autem vel ſorores. & cum ibi ſequitur Ludou. Bologn. in additio. Et hoc verum, quando extant mater & frater ex latere patris, qui non attinet matri defuncti: tunc præfertur & mater. Et idem Philip. Corne. conſil. ccxlij. volumin. ij. & Petr. de Ancha. conſil. cclxxviij. & infrà in j. limit. in fi. dicam. & Fulg. Paul. de Caſtr. in l. penult. quos ſequitur Iaco. de ſanct. Georg. nu. xj. verſic. Aliam limitationẽ C. de impub. & alii ſubſti. Et idem ecõuerſo, ſi extant pater & frater ex latere matris, qui non attinet patri, ſimiliter præfertur pater: & in hoc non eſt dubium, ſecundum Paul. de Caſt. in d. authen. defuncto. & ſic fuit iudicatum per Seneſchallum Aquitaniæ, & confirmatum per areſtum curiæ, in fauorem magiſtri Guli. Geneſte Regii ſecretarii, contra magiſtrum Innocentium, & Ioannam de Fontana, qui erant frater & ſoror defunctæ filiæ dicti Geneſte, qui de Fontana non attinebant eidem Geneſte patri defunctæ. Et latum areſtum, die vij. Septembris, Anno 1527. non obſtante conſuet. Burdegalen. per ipſos allegata. quia loquitur in patre, matre & fratribus vtrinque coniunctis, & non in fratribus ex vno latere tantùm coniunctis, qui non ſuccedunt cum aſcendentibus eiuſdem defuncti. Et tenet Rolandus Bononien. in lib. fforum. vlt. voluntatum. tit. de ſucceſ. ab inteſta. & Ange. Aret. inſti. ad Tertul. §. j. ver. Fratres autem vel ſorores. & Nico. de vbal. in tracta. de ſucceſ. ab inteſt. in ij. parte prin. q. iiij. & Chaſſaneus. lib. conſue. tit. de ſucceſ. §. vj. nu. iij. licet poſtea dicat ſe conſuluiſſe cõtra Bal. Ange. & Bar. prout in conſi. ſuo inci. Caſus ſic proponitur. quod non inueni. ſed primum tenet Bald. conſi. ix. incip. Præmiſſo ſtatuto ciuitatis Treuiſij. vol. iiij. & Bertran. conſil. cxxv. nu. iij. vol. ij. & Corn. conſi. cclxxvj in prin. vol. iiij. Et in vtroque caſu tenet Alex. conſi. v. nu. iij. lib. vj & conſil. lxxiiij. nu. iij. eo. lib. & in conſi. v. etiam ponit nu. vj. quando quis deceſſit ſuperſtitibus vno fratre conſanguineo tantum, id eſt coniũcto ex latere patris tantum, & vno fratre vterino tantum, id
3 eſt coniuncto ex latere matris tantum: † an iſte frater vterinus ſuccedat ſolus in omnibus bonis, quæ defunctus habuit à matre, puta in dote. alleg. Pau. de Caſt. conſil. ccclix. exordien. Statuto ciuitatis Caſtelli, quod non inuenire potui: qui arguit ad vtramque partem, & finaliter ſecundum Alex. cõcludit, quod ſic, quia de iure communi frater coniunctus ex latere matris tantum, præfertur fratri cõiuncto in latere patris tantum in bonis quæ obuenerunt defuncto à matre vel linea materna. Et econuerſo frater ex latere patris tantum, præfertur fratri ex latere matris tantum, in bonis quæ defuncto obuenerant à patre vel linea paterna, d. l. emancipatis. & authen. itaque. & idem Corn. conſil. vij. poſt princip. vol. iij. & conſi. xciiij. in litera M, vol. j. & in hoc etiam nõ eſt
4 dubium. † Sed ſi extant mater & frater ex latere materno, verbi gratia, Berta ex primo viro habuit Titium, & ex ſecundo habuit Caium, deceſſit Caius, vtrum Titius ſuccedat vna cum matre? Vel econuerſo extat pater, & frater ex latere patris tantum, qui attinet patri, & eſt eius filius: verbi gratia: Ioannes habuit ex prima vxore Caium, ex ſecunda Sempronium: deceſſit Sempronius, & eius mater, an Caius ſuccedat Sempronio ſimul cum patre? & Bald. in d. authen. defuncto. tenet per illum text. quòd non. alleg. gloſ. ij. in l. j. de iuris & facti ignoran. quæ dicit patrem & matrem præferri cõiunctis ex vno latere tãtum, & per tex. in d. §. conſequẽs. Et idem Ang. conſ. cclxxxij. ante fi. verſic. Remanet ꝙ ſolũ inter matrẽ & vterinum quod inchoatur. Subtiliter & diffuſè per Germanum meum dominum Bal. Sed Paul. de Caſt. in d. authen. defuncto. verſi. Circa ſecunda parte. ſentit contrarium, dicens iſtud bene conſiderando eſſe extraneum. Et ratio dictaret quod ille tex. reſtringeretur ad illum fratrem, qui non attinet patri vel matri, in quibus vult concurrere. Sed quando attineret patri videtur non debere repelli, quia quo iure pater, vel mater vult admitti propter iſtam ſolam coniunctionem, deberet ſecum admittere ſuum filium proprium propter æqualem coniunctionem. Et nullus ibi Moder. iſtud tangit, quod videtur habere apparentiam. cogita.
5 † Si verò parentes ſoli ſunt, pariter ſuccedunt ſalua grandus ſui prærogatiua, ſcilicet paternis dimidia, & alia dimidia maternis, licet ſint numero diſpares, vt ibi per Doct. Et in iſta quæ. & ſequen. conſuluit Socin. conſi. xxxiiij. in j. & ij. quæ. vol. j. & Fran. de Aret. conſil. lxxij. cuius initium eſt, præſuponitur in facto in j. & ij. dubio, & Matth. de Matth. in tracta. de ſucceſ. ab inteſta. in ij. princip. arti. verſic. Item omnia
6 prædicta procedunt. † Et hoc niſi pater vel mater trãſierint ad ſecunda vota, ſiue ante mortem filij, ſiue poſt: tunc exiſtẽtibus fratribus defũcti, nõ ſuccedũt ab inteſtato in proprietate etiã legitimæ, ſed ſolũ mater in vſufructu bonorũ, quæ prouenerũt ex ſubſtantia patris, ſed bene ambo ſuccedũt in bonis aliũde quæſitis. Et pariter ſuccedit mater in totũ ex

teſtamen

testamento,ficut quilibet extraneus, vt §.hinc nos. in authentic. de nupt.& transfumptiuè in authent. ex teftamento. C.de fecund.nupt.& Cæpol.cautel. ccxxxvj.incip. Si mater
7 transeat in princ. & Oldra.confi.xxxiij.vt infrà dicam.†Et non folum pater vel mater per transitum ad fecunda vota perdit proprietatem bonorum filij,fed etiam proprietatem omnium lucrorum,ac donationum,quæ vnus ab altero habuit,vt ibi.Quia iura (& probabiliter credi poteft) præfumunt maritum donantem,vel teftantem cogitaffe quicquid ipfi vxori reliquerat hæreditatis ad liberos fuos peruenturũ propter bonum transacti matrimonij,& fidem omnium liberorum,vt dicit Imperator in l.vnum ex familia. §.fi.ff.de lega.ij.& Ange.confi.præallega.cclxxxv.inci.Super primo puncto.poft prin.verfic.Defcendo nunc ad fecundum.& Roma.confi.ccccv.inci.præfuppofitis terminis.& Guid.Papæ confi.liij.& confi.ccxx.etiam fi lucrum procedat à ftatuto,aut confuetudine vel pacto,vt voluit Bal.in d.authen.ex teftamento.ver.Sed ftatim iuxta prædicta quæro.dicens iftud dictum fuiffe cuiufdã doctoris vltramontani, cuius nomen ignorat.Et fortè fuit Ioan.Fab.qui ita tenet in authen. in donatione.C.de fecun.nup.volens habere locum in conqueftis viri,in quibus mulier habet medietatem de confuetudine.Et ibi idem Ioan.de Garo.in ij.noi.ver. Item per iftum tex.pro quo videtur in tex.l.fœminæ. in prin. eod.tit. & ibi de Garo.in v.not.verfi.Præfuppofita prædicta opini. & tex.in §.fi verò expectet. verfi.Et hæc fancita.in authen. de nup.& idem Bald.in authen.vxore.in ij.quæft de fecun. nupt.& ibi idem de Garoni.& Roma.in l.fi cum dotem. in prin.folu.matri.& Guli.Benedict.in repeti.cap.Raynutius. ver.Quarta conclufio.de tefta.& Ang.confi.ccccxcvj.exordien.Doctor infignis.ver.Et propterea decidẽdo cõcludo. Quamuis ipfemet Bal.teneat contrarium in l.fi.C.de bonis mater.& ibi eum fequitur Philip.Corn.& Fran. de Aret.in l.fi ab hoftibus.§.j.ver.pro ifta declaratione facit ff.fol.matri.& Doctor Palatios.in repeti.rubri.extrà de donat.inter virum & vxorẽ.nu.xvij.verfi.ex quo infertur.& fic dicit cõfuluiffe,& obtinuiffe.Et idem tenuit Bal.in authen.præterea non eft verũ.C.vnde vir & vxor.& in l.cum multæ. verficul.ibi,inter donationes.C.de donatio.ante nuptias. & in confi.lxiiij.in fin.vol.iij.Sed primum verius & communius, vt dicit Decius confi.cclx.& confil.ccccclxxvij.numero xiij. vt infrà dicã.Et iftam tenet Paul.de Caftr.in d.l.fi.de bonis
8 mat.†quod pater vel mater perdit proprietatem lucrorum prouenientium ex confuetudine,fed non vfumfructũ.& idẽ Paul.de Caft.in l.ij.in prin.ff.fol.matri.& Ioan.de Garo.in d.authen.ex teftamento.in ix.not.& amplè in verfic.deinde quærit Bald.& Roma.confi.cxc.incip.clarum eft circa fi.& Franc.de Crema.in fingu.vlti.afferens ita confuluiffe fecũ-
9 dum opi.Pau. quia † confuetudo volens maritum dotẽ vel cõqueftus & mobilia,aut aliam partem lucrari,intelligi debet liberis non exantibus:fed ipfis extantibus nõn lucrãtur proprietatem,nec de ipfa poteft difponere, vt tenuit Iacob. Butr.Bald.& Salic.in l.hac edictali.C.de fecun.nupt.& ibi pˀenè de Garon.nifi confuetudo aliter difponeret, vt infrà dicã.& ita tenet Ioã.Nico.in l.generaliter.nu.xxxviij.de fecund.nup.& de Ripa in l.fœminæ.nu.xliij.& nu.xlv. Et fic conclufum in fauorẽ Sebaftiani de la Roche, cõtre les Philippons de Caunaco.& latum areftum,mẽfe Martio, Anno 1531.Et iterum cõclufum inter eafdem partes,& latum areftum die vij.Septembr.1534. Et pariter tertio loco.vij. Septembr.Anno 1537.Et iftam partem etiã tenet Corn.in authen.ex teftamento.num.ix.C.de collation.dicẽs dominum fuum ibi fic tenuiffe,non tamen fine dubio. Et quòd proprietatem lucri ex pacto prouenientis perdat trãfiens ad fecunda vota,tenet Corn.fibi contrarius confi.cccix.in litera I,cum fequentib.vol.iij.ita quòd vẽdicare poffunt filij proprietatem,etiã fi non fint hæredes parentum.auth.hæc res. C.de fecundis nuptiis,& vnde fumitur.Et fic etiam fuit iudicatum,& latum areftũ die prima Februarij. Anno 1532.in fauorem Magdelenæ Laigret,à Senefchallo Xantoniẽ. ap-
10 pellantis.†Et intellige prædicta,quando talia lucra proueniunt titulo lucratiuo,feu largitate vnius vel alterius coniugum,aut ex ftatuto vel confuetudine conqueftus:fecus fi ex titulis,& cõtractibus merè onerofis:quoniam omnes contractus qui poffunt inter alios fieri,poffunt celebrari inter virum & vxorem , excepto contractu donationis & fapiente donationem , vt voluit Baldus in l.quòd autem.§. fi tibi. per illum textum .ff. de donationibus .inter virum & vxorem,& l.fi fponfus,§.generaliter.& §.circa.eodem titulo. & fequitur Alexand.confi.lxxxvj. volum.v. cum aliis per nos allega.in §.j.in gl.j.col.ix.ver.& aduerte.lib.cõfue. Biturig. Vnde fi mulier emiffet aliquid à viro,vel cum eo permutaffet,aut ei locaffet,tunc de illis nõ perdit proprietatẽ, fed de eifdẽ difponere poterit,vt tenet Bal.in d.l.fœminæ.in antiq. lect.poft prin.verf item nota,quòd ifte pœnæ.& ibi idẽ de de Garon.in v.nota.princ.dicens præceptorem fuum de S. Georg.fequi Bal.& idem ibi de Ripa,nu.xxix.& idẽ voluit Bal.in d.l.hac edictali.col.ij.ver. Modò ftatim emergit talis queftio.& in §.his illud.poft princip.verficu.ibi deuolutas, fcilicet lucratiuo titulo.& Ludouicus de Roma.cõfi. ccxix. ver.vltimo pars ifta corroboratur.& Bertrã.de Carpen.in d.l.hac edictali.num.xxiij.& in confi.cclxxv.num.iij.vo.ij. volens l.hac edictali nõ habere locum in donatione mutua, nifi ex parte mulieris excederet donationem fibi per fecundum virum factũ,tunc illud plus reuertitur ad liberos primi matrimonij,vt ipfe tenet confi.cclxxx.num.x.cum duobus fequenti.volu.ij. Et fequitur de Ripa, vbi fuprà. nume. xxix.Sed fi iftud vltimum effet verum in mutua donatione, daretur confilium fraudandi liberos primi matrimonij,contra d.l.hac edictali.& §.optimè.in authenti.de nupt.Tamen hęc donatio in primis nuptiis bene valeret,l.pater puellę.C. de inoffi.tefta.vt latè dixi in §.j.col.ix.verfic.fed quæro de quæftione quæ fæpè de confue.mat.lib.confue.Biturig.fed non in fecundis in præiudicium filiorum,quibus minus fuiffet relictum.Sed an donatio propter nuptias,quę fit per virum vxori quę dotẽ dedit,fit mutua habito refpectu ad dotem?& videtur text.quod fic,in l.fina.§.fimili modo.cũ fua authẽ.C.de donatio.ante nup.quoniam fi fit mutua ratione dotis & donationis propter nuptias, nõ effet locus infinuationi:& tamen eft ibi tex.in contrarium.& in l.fi.in princ.& §.fimili modo.C.de iure dot. Et circa iftud dubiũ Lud.de Roma.in l.Aquilius.ff.de donatio.dicit tempore fuo hanc quæftionem fuiffe arduam,& nefcire refpondere ad d.§.fimili modo.nifi ꝙ iura loquentia de donatione propter nuptias,fint adeo exorbitantia quod non debẽt trahi ad alios cafus.Sed Iac.de fancto Geo.in l.licet inter priuatos. C.de pactis.& Iaf.ver.fecundò habes ibi, & per eã decidit quæft. & dicunt talem dotis,& donationis propter nuptias conftitutionem,non effe mutuam donationem,cum mutua donatio inter coniuges fiat fine infinuatione,vt voluit Paulus de Caft.& Iaf.in d.l.fi pater puellæ.& Cæp.caute.lxv.ver.prima cautela eft.& Bertran.confi.ccxxxiij.nume.ij.vo.j.Vnde in hoc cafu concludunt non effe mutuam donationem.Dos enim & donatio propter nuptias dantur,vt fecuta morte vtriufque reftituantur.de dote eft tex.in l. dos à patre profecta.C.folut.matri.de donatione propter nuptias,text. in l.fi liberis,C.de donatio.ante nuptias.& l.fin.C.communia vtriufque iudicij,& de vtraque in capi.fina.de donationibus inter virum.quamuis dos refpectu mariti,&dãtis fit titulus onerofus.l.ex promiffione.ff.de actio.& obli.& Bart.in l.fi. §.cum à focero ff.de his quæ in fraud.credit.& l.pro oneribus.C.de iure dotium.& Iacob.Rebuf.in l.vna.verficu.Secundò not.quòd dos.C de imponẽd.lucra.defcrip. libro x. Sed refpectu mulieris eft titulus lucratiuus,tam in dote,quã donatione propter nuptias,in d.l.fina.in principio.& §.j.de iure dotium.Sed fi donatio propter nuptias facta fuerit ab extraneo,tunc videtur titulus in perfona vtriufque lucratiuus.d.l.fin.§.fimili modo.& ibi Bald.in princ.Quare quo-

cunque titulo vir ſoluto matrimonio lucretur ex pacto,aut
conſuetudine dotē,dicitur titulus lucratiuus,vt volunt Do
ctores ſuprà allegat.& Decius dicto conſil. cclx.& conſilio
ccccclxxvij.num.xiij.& Franc.Curtius iunior, conſi.lxxxj.
nume.v.quāmuis Iaſ.in l.non tantum.C.de legatis.velit cō-
trarium,quod tale dotis lucrum ſit onerosum. Et idem in l.
donatarius.§.j.verſicu.Nota etiam ex eodem verſi. ibi hinc
eſt.ff.de condict.cauſa data.quamuis ibi videatur variare, &
pro ſua opinione allegat Angel.in §.aſcriptitio.in authent.
de nupt.ita tenere. Et idem in §.ſi quis in fraudem. numero
xxx.de actionib.coniugem lucrum proueniens ex conſue-
tudine vel ſtatuto perdere per tranſitum. Sed primum cre-
do verius & cōmunius:per text.in d.l.hac edictali.ibi, dotis
vel donationis propter nuptias.quod ſequitur ibi Ioannes
de Garonis,verſicu.pro hac parte facit.Et allegat in termi-
nis Bal.conſi.ccxxvj.incip.Verba ſtatutorum ſecūdum im-
preſſionem Mediolanen.vol.iij.quod in aliis impreſſis non
inuenitur.Et ſic concluſum per maiorem partem domino-
rum in cauſa Iſabellæ de ſancta Mora viduæ quondā Ioan-
nis de Rupe,domini de Soubrā:contra nobilem Ioannem
de Rupe fratrem defuncti reum.& iſtam communē ſequi-
tur Decius in l.in eo quod.num.vj.ff.de regul.iuris.Sed pa-
rentes vſumfructum illorum lucrorum ex titulo lucratiuo
procedentium,nunquam per tranſitū ad ſecunda vota per-
dunt,vt iurib.ſuprà alleg.& in auth.de nupt.§.ſi verò ſolum
vſumfructum.& in authent.hoc locum.C. ſi mulier ſecūdò
nupſ.& in auth.de non eligen.ſecundò nubē.§. cum igitur.
& d.l.fina.de bonis mater.& plenè Hippolit.de Marſil.ſin-
11 gu.† ccccclxxvij.niſi teſtator dixerit, & vitā vidualem ſer-
12 uauerit,vt ibi,& dicam in ſequenti quæſtione, † vel niſi ſe-
cundum eum tranſierit ad tertia vota,tunc perdit vſumfru-
ctum,vt voluit Ange.in § hoc ideo.in authent.quomodo o-
13 porteat epiſcopos.† Aut quando pater ſuccedit filio cum a-
liis filiis,quia tunc in parte & portione filiorum ſiue trāſeat,
ſiue non tranſeat ad ſecunda vota non habet habet vſumfr.
vt in authē.item hæreditas.C.de bonis quæ liberis.& vnde
ſumitur de hæredibus quæ ab inteſtato.§.cōſequens.& pro
batur in l.fin.in fine.C.ad Tertul.& in l.fina. C.commu.de
ſucceſſio.& ibi per gloſſ. quamuis Pla. voluerit, quod poſt
mortem filij pater perdat vſumfructum,& malè,ſecundum
gloſſ.& Doctores in l.ſecunda. C.de bonis mater. Et pro
hoc text.& gloſſ.& ibi Bald.in fin.in l.quod ſcitis.C.de bo-
nis quæ liberis.& Bald.in dicta l.fina.ad Tertul.& ibi Cor.
nu.ij.& in l.ſancimus.nu.ij.C.commu.de ſucceſ. Et Paul.de
Caſtr.conſil.ccccliiij.ad primum puto dicendum quod in-
ſtitutio facta.verſicu.læditur etiam enormiter.vol.nouo.&
Franciſ.de Aret.conſil.lxxj. & idem tenet de Ripa in l.fœ-
14 minæ.§.illud.num.iij.† Sed econtra ſi finita iam patria po-
teſtate eſſet delata hæreditas,non acquiritur vſuſfructus,vt
quia bannitus,etiam ſi poſtea reſtituatur, vt voluit Baldus
in authentic.excipitur.in princip.verſicul.modo quæro de
tali quæſtione.& ibi Paul.in fine. de bonis quæ liberis.per
tex.in l.fina.C.de ſenten.paſ.Et in vtroque dicto tenet do-
ctor Palatios Ruuios,dictus Lupus in rubri.de donation.
inter virum & vxor.in ſecunda addi.cum aliis per eum alle-
15 gatis.† Et idē ſi pariter ſimul inſtituatur ab extraneo hæres
cum filiis ſuis,non habebit vſumfructum,vt voluit ſingula.
Bald.in conſi.cccclx.incip.Omiſſis opin.vol.iiij. per illum
tex.in dicta authen.item hæreditas.in verſic. Et forſitan ſi
aliunde quæratur,vbi videtur caſus.ſi bene ponderetur tex.
ſecundum eum ſine glo. Accurſij ibi ſiue ratio,vbi hoc pro
bat:quoniam iſta fuit intentio Irnerij.& ſequitur Paulus de
C...ibi,quamuis contrarium teneant Iac.de Aret. Cin.Io.
Fab. Ange. Albe.Raph.& Philip.Corne. Tamen prima eſt
notabilior ſecundū Ange.ſi lege aliqua probaretur. Ad ꝙ
reſpondet Bal.in d.conſi. ꝙ licet iſte caſus non ſit omnino
expreſſus in corpore authenticorum, tamen eſt ſimillimus,
& indifferēs expreſſo. Et exceptiones legum & ſtatutorum
extenduntur ad caſus ſimiles expreſſis,imò caſus dicitur i-
dem eſſe quando eſt ratio & mens eadem,per not. per Din.
in regula vltima.de regul.iuris.libr.vj. Et idem in iſtis duo-
bus caſibus tenet Alex.in conſi.cxcviij.nu. xiij.libro vj.per
tex.in dicta authen.itē hæreditas.qui non diſtinguit,an bo-
na iſto caſu originem primæuam habuerint à matre vel ab
alio,cum in vtroque caſu ita ſtatuat. Et idem Rom. in dicto
16 conſi.ccccv. verſi.Quo ad ſecundum.† Et per illum text.ſi
mereatur dici text.decidit etiā quæſtio.in qua Do. ſunt va-
rij,ſcilicet quando pater & eius filij ſunt hæredes inſtituti
vel ſubſtituti,intelligūtur iure ſucceſſiuo,vel pro virili por-
tione vocati.De qua diſputat primo Bartolus,Paul. de Ca-
ſtro & Alexan.in l.Gallus.§.quidam rectè.& ibi Iaſ.& So-
cin.nu.viij.ff.de libe.& poſthu.& Alexan.in conſil.xxij.per
totum volum.iij. Et magis communis & vera opinio appro
bata eſt,ſecundum Alexand.ibi,quod ſi ab extraneo fuerint
inſtituti hæredes,quòd intelligantur pro ſuis ratis & parti-
bus vocati,poſtquam non ſunt de deſcendentibus teſtatoris
ab eo de neceſſitate vocandis,ſeu inſtituendis pro conſerua
tione ſui teſtamenti. Et hoc probat iuribus & rationibus,&
maximè per textum in capitu.Raynutius. & capitul. Ray-
naldus.de teſtamentis. Et ita dicit ſe pluries tam conſu-
lendo quàm legendo tenuiſſe,vt in conſilio xxiij. verſicul.
Et quamuis ex ſuperius.vol.iij & conſi.xiij.ver. Et ex præ-
miſſis præſens conſultatio. quod non eſt Alexand. vt patet
per initium.volumin.iiij.& per Angelum in conſ.cclxxxv.
incipiente.ſuper primo puncto.in princip.& Socin.in dicto
§.quidam rectè.vbi ponit v.concluſiones. Et Corn.in con-
ſilio cccxxj.incipien. De pluribus.volum.iij.& Iaſ.conſ.cvj.
num.ij.volum.ij. Et tamen pro iſta Deciſ.videtur mihi text.
in dicta authen.item hæreditas.verſicu. Et forſitan. quoniā
ſi pater ab extraneo inſtitutus fuerit vna cum filiis ſuis, ha-
bet ſolum partem ſuam:& in parte filiorum nihil iuris. Et
ſic pro portione virili ſuccedunt,ſicut quando ab inteſtato
pater & filij ſuccedunt fratri defuncto,vt dicta authent.de-
functo.ibi , viriles portiones faciant. Et hoc niſi pater vel
mater tranſierit ad ſecunda vota,vt dicit ibi text. ſecundum
verum intellectum gloſſæ,& Docto.ibi,& ſuprà in princip.
17 dictum eſt.† Limita omnia prędicta quinque modis. Primò
niſi filius defunctus eſſet vnicus,vel quia omnes alij eiuſdē
fratres mortui fuiſſent:tunc pater vel mater, aut ambo ſuc-
cedunt defuncto filio pleno iure etiam quo ad proprietatē,
ſiue parentes viuo filio ad ſecundas migrauerint nuptias,ſi-
ue poſt,vt eſt tex.in d.l.fœminæ.§.fin.in fina.de ſecun.nupt.
quāuis gloſſ.j.in d.authen.ex teſtamento.in verbo filij. velit
contrarium,quam ſequitur Corn.in conſ.ccxlij.in litera F,
G,& H,volum.ij.licet non audeat ſuper hoc figere pedem,
& idem Ange.in authenti.de non eligendo ſecun. nuben.in
prin.& Ioan.de Ana.in cōſi.lxxiij.inci. Ex his quę in facto.
ante finem,verſi. Eſt ergo videndum,dicens iſtam eſſe com-
munem opinio.& ibi eum ſequitur Ludoui.Bolog.in addi-
tio.& idem Roma.in conſi.cclxxix.inci. Viſis thematis nar-
ratione.in fine,vbi allegat pro hac Deciſ.tex.in §.hinc nos.
in authent.de nuptiis. Sed prima eſt verior,& communior,
quicquid dixerit Ioan.de Ana.& illam glo.in d.authent.ex
teſtamento reprobant ibi Cin.& Bartol.vbi dicit Bartol.ſe
quinque vicibus conſulendo & iudicando tenuiſſe contra
illam glo.& idem ibi Bal.Ang.Sali.& Alex.in addition.ad
Bal. Et ita conſuluit.Bart.vt in conſi.liiij.inci. Angelus Ma
riæ.in vltima quæſtio.vbi in finalibus verbis dicit ita de fa-
cto reſpōdiſſe.& ſequitur Rolan.Bononiē.in tracta.de ſuc-
ceſſionib.ab inteſtato.verſi. Aduerte.& idem tenet Matth.
de Matt.vbi ſuprà.& Ang. Are.in §.præferuntur.ver. Et i-
deo pro clariori.Inſti.de ſenatuſc. Tertu.& Bal.in l.cū aliis.
in fi.ver.iij.ex hoc nota caſum.de ſecun.nup.& Alex.in cō.
clxxxv.num.ij.lib.vj.& in con.cxj.incipien. Viſo themate.in
principio.lib. vij.quod quidem repetitur de verbo ad ver-
bum.in iiij.lib.cōſi.xlv.& idem Fran.de Are.in conſi.xl.in-
cip.Præſupponitur in facto,quod quidam Ang. verſi.circa
tertiū.& Guli.Benedict.in repe.dicti cap.Raynutius.ver.
prima

prima est.vbi ponit vj.conclusiones.& ista est prima in ordine. Et pro ista parte est text.in §.si verò expectet. in authen.de nupt. Et ita per illum tex.tenuit Ioannes de Garonis in d.authen.ex testamento.in viij.not.cum vers.sequen. & in versi.in gloss.in verbo filii. Et in repeti.rub.de secun. nupt.in tertio remedio,licet titubet. Et idem tenet Bert.de Carpen.consil.xviij.nu.iiij.vol.j.nouo & consi. cccxxxviij. num.iij.vol.j.antiq.siue primorum.& consi.ccxcj.nume. x. vol.eo.primorum. Et idem Petr.de Ancha.in cõsi.cclxxvij. inci. Præmittam casus indubitatos.in princip.& in versicu. Ego saluo consilio .& Nico.de Vbal.in tracta.de successio nib.ab intesta.versic.Item limita.& Ioan.de Ana.sibi contrarius in consi.cj.versic.circa secundum dubium. Et ibi idem Ludo.Bolog.& Alexan.in consi.iij.nume.iiij.volu. Et in consi.ccxj.nume.j.eod.lib.nisi esset secundum eum in dicto consilio tertio statutum priuans matrem etiam non transeuntem,à successione rerum immobilium filiorũ,sicut facit consuet.Biturig.vt dixi in §.iij.de testamen. lib. cõsue. Biturig.tunc mater non succedit in proprietate nec vsufructu.& idem de statuto dicit Alexan.in consi.lxviij. versicu. præterea expedit solum,volumi.iiij.vbi dicit, quod communiter damnatur illa glo.& amplè ibi,versic. Quia etiam fieri potest per statutum quod mater priuetur successione filij per transitum ad secunda vota,& sic vsufructu,vt infrà dicam in quæst.cxcvij.inci. Et pariter alia quæstio.& Chasneus lib.consuetu.Burgund.tit.*des enfans de plusieurs licts.* ver.euenit. Et hanc conclusionem tenet Bal.consi.ccij. incipien. quidam nomine Cola habens vxorem. in fine volumine.ij.& in consil.cccc.liij.incipien.ad euidentiam est præmittendum.vol.iiij. Et ista est vera & communis opin. quando nulli fratrum defuncti supersunt vtrinque coniũcti,quod pater vel mater ad secundas transiens nuptias succedunt pleno iure:nisi bona essent subiecta restitutioni ex fideicom.quia tunc mater tenetur restituere,vt tenet Bald.

18 in dicto consil.cccliij.† Sed si superessent ex alio matrimonio vterini,vel consanguinei tantum,an pater vel mater priuetur proprietate,& sic ab intestato non succedat, nisi in vsufructu.& Corneus in consil.ccxlij in litera F,& C, vol. ij.& tenet quod non priuatur.& succedit pleno iure. & Idẽ Alexand.in d.consi.iij.nume.iiij.volu.vij.& Anchar.in dicto consilio cclxxvij.& Alexand.in dicto consil.lxviij.ver. Præterea expedit.vol.iiij.quod est idem cum dicto cap. secundo,secus si super esset filia,quæ renuntiasset:qua non obstante succedit in illius bonis,quæ pater perdit conuolando ad secunda vota.tenet. Oldra.in consi.ccxciiij.vltra iam dicta.etiam secundum eum,si renuntiauerit cum iuramento. Et idem Guid. Pap.in Decisio.ccxxvij. Et Decius in

19 consi.ccvij.quæritur an diuisio.quod nor.† Secundò limita secundum Angel.in d.l.mater versicu.Quartò fallit,si filij sint ingrati:quia habentur perinde,ac si non existerent, vt §.quoniam infirmans.versicu.Vbique tamen. aliàs in §. & super his.qui est immediatè sequens. in authen. de nuptiis. Et tenet Ioan.de Garonis in dicta rubrica de secun-

20 dis nupt.in quarto remedio.† Tertia limita quòd pater aut mater non priuetur proprietate bonorũ filij per transitum ad secunda vota.si de expresso consensu filij secundo nubat, vt est gloss.singularis in dicta authentica de non eligendo secundo nubentes.§.j.in verbo copulatur inuita filia.& ibi Angelus & Iacobus de Bellouisu.& Ludouicus de Roma. singu.ccl.incipien. Tu scis quod si mulier.in fin. Angel. in consilio cccxcvj.incipien.Doctor.insignis.versicul.Secundo fallit,& Ludo.de Roma.consilio ccxix.incip. Ex themate consultationis.versicul.Quarto idem probatur. & Ioannes de Garonis.in d.repeti.rubri.de secundis nuptiis.in secundo remedio.cum aliis per eum allegatis: vbi etiam ponit,quid si aliqui consentiunt,& aliqui non:& alias plures quæstiones singulares:ad quem recurre.& Socinus idem in regulis suis,in verb.mulier.quæ est cclxxij.in prima fallentia.& Cæpola caut.ccciij.incipien. item est alia cautela. &

Decius in d.consil.191.vbi etiam vult,quòd non solum expressa filiorum volũtate sed tacita,vt si fiat diuisio bonorum filii inter matrem & fratres:quia ista iniuria quæ infertur filiis à iure per transitum ad secunda vota,tacitè remitti potest,pręcipuè si sciebant parentem transisse ad secunda vota,vt ibi per eum,vt infra dicam. & idem Decius in l.nemo fraudare.nu.v.ff.de reg.iuris.& Ioan de Neuiza.in sua Sylua nupt.ver. Aduertat secundo.& dixi in §.vij.addi. per gl. penul.de consuetud.iur.perso.lib.cõsuetut.Biturig.& Bertran.consilio lxxij.nume.iiij.volumi.nouorum.& de Ripa

21 in repet.l.fœminæ.nu.xxiij.de secun.nup.† Quartò limita idem esse si de consensu viri in testamento,aut alias dato nubat secundo,vt §.duo ergo.& §.vnum itaque.in authen.de nup.& ita Bald.in l.j.versic.Sed pone prior maritus. C. de secun.nup.dicens se consuluisse in causa domini Pandulphi de Malatestis. Et postea consultum vidisse per docto.Bononiens.sed ipse fuit primus inuentor. Et idem in l.filium quẽ habentem.versi.Vnde potest testator.C.famil.ercisc.& Io. de Garon.in dicta repetit.rubr.de secundis nuptiis,in primo remedio post Lud.Bolog.in primis interpre. Et pro hoc text.quem ibi Bald.Imol.& Docto.faciunt singula. in l.si vir vxori.cum l.sequen.ff.de condit.& demonstra. Sed Roma in d.sing.ccl.distinguit ibi,vt statim dicã. Et in præcedentibus casibus idẽ tenet Cæpo.in dicta caute.ccxxxvj. & Ias.in d.l.filium quem habentem.versi.Secundo principaliter pondera textum cum duob.ver.sequen.& Angel.in dicta l.mater versi.Primus est.& versi.Fallit in dictis tribus casibus.& versicu.Quod limitat & Socin.in dicta regula in ij fallentia.& dixi suprà in quæstio.* versic. primo quando mulier de licentia primi mariti.& Roma.consilio ccxix.in princ.& Decius consi.dcxx.nu.iiij.& v. Bertran.consi.clxxv. nu.j.vol.ij.& in rubr.de secundis nuptiis.& idem de Ripa. in repetit.d.l.fœminæ.nu.xvij.eo.tit.& Ang.consi.cccxcvj. suprà alleg.post prin.ver.prędicta autem regula.& Bertrã. consil.ccxlj.nu.xv.volu.iij.hinc est.quod mulier quę monasterium ingressa est de consensu mariti non perdit lucrum, vt voluit Lapus alleg.ciij.incip Factum super quo iuris consilium petitur.& eum sequitur de Bellenzi.in addi. Abb.Sicul.in c.in præsentia.incip.adde hic quod statutum. & istã quartam limi.intelligit Ias.consil.liij.nu.j.volu.j.si expressè vel tacitè appareat de licentia mariti,vel vxoris:secus si non appareat:aut si metu concessa fuerit, quòd tunc non valeat,

22 vt ibi per eum.† Et sic secundum prædictas has duas limitationes,quando de consensu mariti vel filij, pater vel mater secundò nubit,videtur filio præiudicare: quia per talem cõsensum, & permissionem ipsi patri, vel matri ad secundas nuptias transeunti,permittitur posse disponere de dote,aut donatione propter nuptias,& aliis lucris quo quomodo acquisitis in personam vitrici aut nouercæ, absque eo quòd filius ipse habeat beneficium l.hac edictali.vt voluit Roma. in allegato consil.ccix.versi.Quo ad secundum.vbi hoc probat,& corroborat.& Socin.in dicta regula, in prima fallen. & Ang.in d.consi.cccxcvj. vbi in casu suo interuenerat vtriusque tam mariti quam filij consensus. Quod intelligit verum Ioan.de Garon.in bonis prouenientibus ex substantia mariti,& non aliunde procedentibus,vt per ipsum in d. rub.de secundis nuptiis in primo remedio,versicu.Sed pulchrum dubium.Sed ibi de filio non loquitur, nisi allegan-

23 do Angelum in d.consil. cccxcvj. † Sed Angelus loquitur quando filius aut filia certificata est, postquam mater conuolauit ad secunda vota, de iuribus sibi spectantibus, quibus expressè renuntiauit: quoniam illis potuit renuntiare, vt ibi per Ange.col.j.versicu.Secundò fallit. cum versicul. Secundo fallit.cum versicu.sequ.& per Decium in d.consilio ccvj.& Betr.de Carpen.consil.xlvij.numer.iij & in isto casu non dubito:sed quando in contractu secundi matrimonij consensit expressè vel tacitè,quia in præsentia ipsius, aut quando mater & filia,vel pater & filius accipiunt matrem, & filiam,aut econtra. Et plerũque hoc casu filij & filiæ sunt

infantes,& impuberes cupientes vxorari vel non,tamen nõ certificati,imò ignorantes.l.j.C.de falsa moneta.& tales nõ possunt consentire secundis nuptiis parentum. Et si essent maiores forte nunquam consentirent certificati matri secũdo nubere volenti.Et in hanc sententiam videtur inclinare Ioannes de Garonis in d.rub.de secundis nuptiis.in secundo remedio in fin.qui me facit titubare: quoniam dictum suum non modicam habet apparentiam, quod crederem fortè verum in talibus impuberibus cum ipsis parentibus matrimonium contrahentibus etiam expresè consentientibus:secus in maioribus liberis certioratis expresè cõsẽtiẽtibus. Alias præsentia & taciturnitas ipsorum non eis præiudicaret.Et in hoc inclinat Ioannes de Garonis in dicto secundo remedio. allegat Paul.de Castr.ita tenere consilio cxlix.cum sequenti,volumine nouorum:aliàs(vt inquit)esset decipere liberos,quod prohibet dicta lex hac edictali. ibi,omni circunscriptione(si qua per interpositam personã,vel alio quocunque modo fuerit excogitata)cessante.Et idem dicitur in §.optimè.in authen.de nuptiis.& in l.si constante in fine,ibi,ne quid aduersus filios prioris matrimonij machinari videatur.C.de donationibus ante nupt. Et ad hoc facit secundum de Garonis quod dicit Pau.de Cast. consil.ccxlij.incip. Videndum est an fratres.col.j.numer.ij. vol antiq.Et fortè illi text.in dicta l.hac edictali.& in §. optimè.annullant hanc limitationem de simplici consensu filij,patri vel matri contrahere volenti secundas nuptias data antequam ius fuisset acquisitum,secus si post contractas nuptias filius maior expressè renuntiasset illi lucro, secundum Angel.in præallegato consil.cccxcvj.& in hanc sententiam videtur inclinare Bertran.de Carpen. in d. consil. clxxv.vol.ij.& in d.l.hac edict.in verbo,si vero plus. nume. xij.versicu. Vnde ex prædictis.alleg.Paul.de Cast. consilio cccxij.viso puncto.alias est mihi cclij.col. iij. versicu. Hoc præsupposito vsque ad finem,vol.antiq.nouiter impressorum.& idem in primis impressis,numero bene computato. & Bald.consi.ccccl v.incip.Quidam mœchus.col.j. versicu. Præterea nepos facit.volu.ij.Et hoc nisi fraus, & machinatio matris interuenerit,secundum Pau.in dicto consi. cxlix. & ita iudicarem.cogita tu,qui altius volas cum Baldo, cuius cerebrum continuo voluebatur,sicut auis in aere,vt refert Alexander consi.cxxxiij.exordiente.Verè crudelis videtur.col.ij.in fin.lib iiij.& alibi dixi. Vnde in casu & processu dominæ Franciscæ de Voisins,quę cum domina Antoneta de Rupeforti matre,fecerat articulos de contrahendo matrimonium cum domina Ianna,& eius filio, quod cũ filia,non cum matre sortitum fuit suum effectum, & alibi mater contraxit,videlicet cum domino de Gimellio, non videtur talis tacitus cõsensus eidẽ filiæ nocere,per supradicta,tum cum vno & non alio videtur præstitus: igitur qui de vno exprssit de alio negare videtur.l.maritus.C.de procurato.l. cum prætor.in principio.ff.de iudic.

24 † Tamen in casu renuntiationis per contractas nuptias factæ, fuit conclusum in causa dicti Sebastiani de la Roche,in cuius locum subrogatus extitit magister Ioannes Darerat curiæ aduocatus,& dictorum les Philippons, quamuis dictus de la Roche renuntiauerit in iudicio successioni Menardæ matris binubæ post eius mortem. Et sic lucro prouenienti tam ex patris donatione, quam ex consuetudine: tamen talis renuntiatio erat generalis, in qua non comprehendebantur lucra predicta,quod requirebantur vt voluit Paulus de Cast.& Bald.in consi.proximè allegato.& Bertrand. in d. l.hac edictali.& Ang.in d.consil.cccxcvj.ver.Secundò fallit,quoniam hic non erat tam generaliter facta,sicut in casu in casu in quo ipse consuluit,vt ibi. Et hoc hic apertè apparet ex processu dicti de la Roche, qui prius impetrauerat certas literas Regias,ad rescindendum quandam transactionem cum ipsa matre initam, in quibus mentionem faciebat de dictis bonis mobilibus, & conquestibus constãte matrimonio acquisitis. Quare non videbatur per dictã generalem bonorum renuntiationem prædictis conquestibus ad matrem patris largitate,& consuetudine prouenientibus renuntiasse: quia requirebatur expressa renuntiatio, vt sentit Ang.loco proximè allega.dum dicit,filiam renuntiasse,& quittantiam fecisse de omnibus etiam aliis in legatis contentis,& alio quolibet modo,tam in proprietate quã vsufructu,& de omni eo,& toto quod ipsa filia petere posset,vel in aliquo ius habere prætenderet: quia bene valet quittantia super toto,l.de his.ff.de transact.& l.j.ff.de quẽadmo.testam.aperian.& in hoc conueniunt omnes Docto. suprà allega.

25 † Quintò limita,secundum Angel.in d.l.mater.quando Imperator vel Rex Franciæ,dominus noster supremus,talem dedisset nubendi licentiam, quod tunc non perdat proprietatem,vt authent.de non eligen.secundò nuben.§.non tamen permittimus.& l.fœminæ.ff.de senat.Io. de Garon.in d.rubri.de secund.nuptiis.versic.Quarta pœna est.& latius ibi,in quinto remedio.Vnde vidi pluries illustrissimum Regem Ludoui.xij.suis officiciariis tolli,& leuare facere vestes lugubres ob mortem vxorum deferentibus.& idem potest suprema parlamenti curia,l. decreto. C. ex quib.causis infam.irroga.tamen per hoc non videtur dispensatum cum eis,quia non deferre luctum non infamat, sed festinanter nubere,d.l.decreto.nisi à principe expressè impetretur,secundum gl.ibi,& Doct.in verb. contrahere. per tex.in l.solet à principe.ff. de his qui not. infam. ibi est tex. pro hac limitatione.

26 † Et prædictæ limitationes vidẽtur procedere,quando mater ad secunda conuolauit vota post annum:secus si intra annum:quia maritus testator non potest remittere,nec super eo dispensare. §. disponat testator.in authen.de nupt.& ibi Iaco.de Bellouisu idem tenet, quia esset contra bonos mores,quod sequitur Bald.in d.l.j. de secundis nupt.& Ang.& Corneus in d.l.mater.ad Tertul.& Bald.in consil.ccxl.in princip.vol.j.& Roma.in d.cõsil.ccxix.& Ias.in d.l.filium quem habentem.versic. secundò principaliter.Præposi.in d.c.fin.in vltima quæ.& Roma.in dicta singu.ccl.& Socin.in d.regul.in secunda fallen.

27 † Sed contrarium tenuit Paulus de Cast.in d.l. filium quẽ habentem Et Ludouic.Bolong.in d.l.j.C.de secundis nup. in primis interpretatio.& etiam de Ripa ibi,numer.xxj. & etiam Ioan.de Garon.multum amplè in versic.vlterius circa istam partem quærit hic Baldus.& idem in rubrica in primo remedio. versicu.sed quia diuersitas est magna.Et istud videtur mihi verius,quòd siue ante annum luctus, vel post de licentia prædictorum,scilicet patris, vel filiorum, & principis secundò nubat,non perdat proprietatem: quia volenti non fit iniuri & l.j.ff.de iniur. & l.cum donationis. C.de transactio.Et ista pars coroboratur ac sustẽtatur per ius canonicum,per quod tolluntur omnes ferè pœnæ contra secundò intra annum nubentes iniectæ,ca. penultim. & fin.de secundis nup.Ideo maritus potest dare talem licentiam expressè vel tacitè,vt dicam in sequen.quæst.

18 † Fallit in matre minore xxv.annorum argumen.glo. fin. in l.j. C. si aduersus delict.vbi dicit,quòd tutæ sunt matres minores ipso iure,etiam non petentes tutores: per illum text. & ibi Bald.& docto.& per text.in l.penulti.C.de his qui not.infa.& ita Soci.in consi.cliij.versi.vj.mater minor.vol.ij.& dixi in §.ix.de consue.iur.stat.perso.lib.Consuetud.Biturig. & idem tenet Socin.in d.regula.cclxxij.in tertia fallen.& Io. de Garon.in authenti.eisdem pœnis.versi. secunda limitatio.post Baldum.C.de secundis nuptiis.cum aliis per eum allega.& idem Ange.in consi.cxviij.in fine & Angel.in l.illicitas.§.fina.ff.de offic.præsid.& Bertran. consil. ccclxxxj. nu.ij.vol.ij.

SVMMAE.

1 *Mulier intra annum luctus nubens,an priuetur hæreditate à primo viro sibi relicta.& nu.2.*

3 *Legata non perdit mulier nubens intra annum luctus, si non extant liberi.*

4 *Mulier quæ xxij. sepelierat viros nupsit victori, qui eam post xx. alias sepeliuit.*

Quæstio CLXXXVI.

Quæstio alia ex præcedenti oritur.

DECISIO CLXXXVI.

1 QVID † si maritus instituerit vxorem hæredē suam, quæ intra annum luctus accepit secundū virum, an priuetur hæreditate? Angel. in quodam suo consilio tenuit quod sic, incip. maritus veniens ad mortem. vbi hoc concludit, quod tāquam ingrata & offendens animam defuncti: non tamen quod durent pœna legales. Et idem Bald. in consi. incip. In Christi nomine, Amen. proponitur in factum, prout refert & sequitur Alexand. in additio. ad Barto. in d. l. j. de secundis nup. & idem facit Iac. de sancto Georgio, vt refert ibi Ioā. de Garō. qui dicit ista duo consilia, quamuis sæpè reuolueri t eorundem consiliorum volumina, non inuenisse, nec pariter ego, licet exactam fecerim diligentiam. Et in hanc sententiam inclinat Oldra. in consilio ccxiij. quod incipit ad quæstionem, qua requiritur quod est breue, vbi tenet, quod si legatum factum vxori sub his verbis, Lego vxori meæ victum & vestitum quandiu vixerit in, & super bonis, & in hospitio meo stare voluerit: quòd si ad secundas transierit nuptias, & secum habitare faciat secundum maritum, quod non debeatur tale legatum, per text. in l. qui concubinam. §. vxori. in ij. respon. & ibi est casus secundum eum. ff. de legat. iij. & ipsum sequitur præposit. Mediol. in d. c. fina. versicul. sed
2 quid si relinquat maritus. † Tamen Ioan. de Garon. dicit in d. l. j. se contrarium in quęstione facti consuluisse. & ista sua opinio habet apparentiam, quia pater & filius sunt vna identitas l. fin. C. de impube. & aliis substitut. Sed si filius instituat matrem quæ ad secunda transeat vota, non priuatur secundum veram & communem opinio. & Doctor. in dicta authenti. ex testamento. de secundis nupt. & d. l. mater. ad Tertul. vt plenius dicā infrà, in quæ. cxcj. inci. sed alia maior insurgit dubitatio. ergo idem in patre & marito instituente simpliciter vxorem, vel eam filio substituente, vt voluit singul. Bald. in consi. ccccxvj. incipien. casus talis est, statuto ciuitatis. vol. j. per text. in d. authen. do nup. §. disponat testator. & in d. l. fœminæ. in fin. de secundis nupt. & ibi de Ripa, nume. cxlvij. quia est testamentum patris quo ad alienationem, & etiam testamentum pupilli quò ad successionem. Et sic propriè & verè secundùm eum non vendicat sibi locum ius commune aut statutum, vt not. in l. Papinia. §. sed nec impuberis. ff. de inoffi. testam. & l. patris & filij. ff. de vulg. & pup. quanuis in casu. Bal. in quo consuluit mater substituta conuolasset pod annum ad secundas nuptias, vt ex facti narratione apparet, tamen videtur idem si intra annum secundò nupserit, cum videatur tanta licentia secundò nubenti sibi concessa, argumen. à contrario sensu, quod est validum in iure, l. j. & ibi Bartol. Baldus, Alexan. & Modern. ff. de officio eius cui mandata est iurisdictio. postquā maritus in prima vel secunda institutione vxori institutæ viduitatem non indicit, cui de iure indicere poterat. authenti. cui relictum. C. de indict. viduita. vt dixi suprà quæstio proxi. licet virgini non possit indici castitas, secundum glo. ibi cōmuniter approbatā, vt ibi per Philippū Corne. accedāt nota. suprà in quęstio. proxi. in iij. fallē. de tacito cōsēsu. Et hanc opinio. tenet Raphael Cuma in cons. xxij. incipien. testator legauit vxori. vbi vult quòd si maritus fecerit plura legata vxori, & ei ex legatis maritus adiecerit clausulam, scilicet ipsa viuente, & honorem cum honestate custodiente &c. quod vxor debet habere cętera legata in quibus dicta clausula ne ad secunda transiret vota, non fuit adiecta: quia cum in quibusdā prohibetur, in ceteris videtur permissum fuisse, & ecōtra, l. cū prętor. ff. de iud. & idem Raphael. Fulg. in consil. lxiij. quamuis loquatur quòd post annū ad secūdū cōuolauit virū. Sed in terminis nostris cōsuluit. Alexā. in d. cōsi. xlv. lib. iiij. maximè nō obstantibus liberis. & illud consilium reperitur in ij. lib. cxj. & magis in indiuiduo Philip. Corne. in consi. xxj. volu. j. & hoc propter dictum Apostoli & ius canonicum illud approbans. c. penul. & fi. de secundis nuptiis & in fine consilij dicit, quòd vxorata à viro nō perdit id quod honoratur, licet secūdò nubat, nisi nuberet minus properè, iuxta d. l. j. & authenti. ibi positam. de secundis nupt. & hoc propter sanguinis turbationem: quæ ratio non est efficax, cum post decem menses nubere possit sine timore, vt tenet Alber. in l. decreto. C. ex quibus causis infam. irroga. quinimò secundum Bal. ibi post tres aut quatuor mēses cessat timor turbationis sanguinis, insequendo Raynu. & Paulum de Leaza. qui ita consuluerunt, quia pœnæ impositæ mulieri non seruanti tempus luctus, sunt hodie secundū Bald. & Alb. ibi correctæ. sed aliæ quæ imponūtur, eo quòd transit ad secundas nuptias, non. Et idem Alberi. in d. l. j. in fi. dicens se obtinuisse coram magnis dominis, & opi. gloss. & Innocen. vidit communiter in praxi seruari, vel secūdum Corn. in præalleg. proximo consilio, nisi sit fauor liberorū primi matrimonij. d. l. fœminæ. cum ll. sequentib. & authenticis ibi positis eodem tit. Et istud considerant vtriusque cēsuræ interpretes. & idem Ioan. de Ana. in consi. ij. versi. non obstat. l. j. & ij. C. de secundis nuptiis. & idem ibi Ludouic. Bologni. in additionibus suis cum aliis per eum allegatis. & Alexan. in consi. cxxxiij. in prin. lib. iiij. vel nisi sit adiecta conditio viduitatis. d. authē. cui relictum, vt suprà dictum est. Et circa vltimum idem tenet Corneus in consilio lv. in
3 primo dubio. vol. j. † Et hanc sententiā, quod vxor intra annum luctus nubens, cui facta fuerint legata, nō perdat illa liberis non existentibus, tenet Corneus in consi. cccviij. in litera H, vol. iiij. Et ita de consuetudine generali Frāciæ obseruatur, vt dicit Odofred. quem sequitur Alberi. in d. l. j. de secūdis nuptiis, quod Bononiæ & in tota Italia seruatur ius ciuile, & in partibus vltramōtanis ius canonicum: & verum dicunt. Cum post mortem viri tribus aut quatuor mēsibus lapsis videamus viduas secundo nubere cum bonis sibi per virum relictis. & hoc si non sint liberi. Nam magis tunc cōgruit menti testatoris, post mortem coniugis eas res ei relictas ad liberos suos potius quàm ad extraneos pertinere, argumen l. generaliter. §. fi. C. de fideicom. & l. cum auus. ff. de condit. & demonstra. & l. vnum ex familia. §. fi. ff. de legat. vt dixi suprà in præceden. quęstion. post principium, quamuis Pau. de Cast. dicat in d. l. decreto. in fine, quod nō spectat ad Apostolicum nec ad cōditorem canonis corrigere leges ciuiles, vbi non est quæstio de peccato, sed de moribus. Et latius Lucas de Pen. in l. mulieres. vers. sed cum hæc sit mera pœna. C. de incolis. lib. x. dicens, leges, mulieres ad secundo vota intra annum luctus transeuntes puniētes, non esse correctas, nec possunt per iura canonica corrigi, vt ibi vidi multum amplè. nec reperi aliquem qui ita eleganter in hoc scripserit, vbi refert quęstionem suo tempore ortam, perlatámque ad sedem apostolicam de muliere quæ mortuo viro ītra dies quindecim alios duos viros superduxit, peperit inde filium intra ix. vel xj. mēses ab obitu primi viri: talis partus cuius iudicabitur esse filius? vide ibi, & per omnes in l. Gallus. in princi. super Marium Salomo. ff. de lib. & posthu. & Alberic. de Rosa. in rub. C. ad Orfic. in vltima quæstio.
4 ccxcix. incip. mulieri asserenti. Sed quid dices de viro, qui postquam xx. sepelisset vxores, accepit mulierem quæ xxij. habuerat maritos, & extremo sibi vt ipsi putabāt matrimonio copulatam: summa omnium expectatione virorum pariter ac fœminarum post tantas rudes, quis quem prius sepulturæ efferret. vicit maritus, & totius vrbis populo confluente coronatus & palmam tenēs, adoránsque per singulos sibi acclamantes, mulieris multinubæ feretrum præcedebat, vt refert diuus Hieronymus in iij. parte Epistolarum, tractat. vij. Episto. xxvj. in litera F, sic inquiens: Rem dicturus sum incredibilem: sed multorū testimoniis approbabo: ante annos plurimos cum in chartis ecclesiasticis iuuarem Damasum Romanæ vrbis Episcopū, & Oriētis atque Occidētis

synodicis consultationibus responderem,&c.

SVMMAE.

1 *Pater ad secunda transiens vota, an priuetur proprietate bonorum filiorum, & quid de alijs ascendentibus, & numero.2.*

Quæstio CLXXXVII.

Pater vel mater an æqualiter succedant etiam si ad secunda vota transierint.

DECISIO CLXXXVII.

1 EX † supra dicta conclusione ortum fuit aliud dubium, quia licet suprà in quęstio. secũda post principium loquutus fuerim promiscuè de patre & matre, ꝙ perdant per transitũ ad secũda vota proprietatem, non solum bonorum ex successione filiorum receptorum, sed etiam proprietatem omnium relictorum ab vno alteri quocunque titulo habitorum & de isto bene est tex. vt statim dicam, tamen iura in dicto §. hinc nos. & d. authen. ex testamento. l. fœminæ. in princ. & §. vlti. & in l. mater. ad Tertul. loquuntur in matre vidua tantum ad secundas migrante nuptias, quod perdat proprietatem illorum bonorum ex successione filiorum quocunque titulo habitorum (quod intelligendum est, vt infrà dicam quæ. cxcij. incip. sed alia ex dicto processu orta fuit quæst.)
2 & non profectò in patre. † Sed tamen idem est dicendum in patre sicut in matre, vt priuetur proprietate ipsorum, per notata in l. generaliter. C. de secund. nupt. in §. quoniam infirmas. in authen. de nupt. Et hoc ex identitate rationis, vt tenet gl. in d. l. fœminæ. §. vltimo. quæ allegat text. in auth neque virum quod ex dote. Et ibi idem gloss. in verbo. delata. qui text. loquitur de eo quod lucratur vir ex dote vel donatione, quod proprietatem illorum per transitum ad secundas nuptias non perdat. & illam gloss. in dicta l. fœminæ. §. fi. sequitur ibi Bart. versicu. venio ad §. illud. dicens istam quæstionem fuisse semel Bononiæ disputatam: in qua consuluit dominus Franciscus de Sala aduocatus egregius, qui in hoc secundum Bartolum multum bene dixerat, videlicet quòd verum erat, quod nullo iure reperiebatur cautum, quod pater proprietate illorum priuetur, secundum quod dixit textus in dicta authentica de non eligendo secundo nubentes. §. cum igitur. Ratio est, quia secundum illa tempora pater non succedebat filiis in proprietate l. fi. C. ad Tertul. ideo ex quo non succedebat, non poterat priuari proprietate. Sed cum hodie per dicta authent. defuncto. & vnde sumitur, de hæred. quæ ab intest. deferun. pater & mater æqualiter succedant, vt dictum est, ita quod etiam æqualiter priuentur. & allegat Barto. gloss. in dicta authen. de nupt. §. j. in verbo, siue vir. Et ista opi. gloss. fuit originalis Azo. in summa eodem titu. prope finem. versicu. quæcunque dicta sunt de muliere secundò nubente seruanda sunt in masculo accipiente secũdam vxorem. & idem Salic. in d. l. fœminæ. §. fi. dicens se obtinuisse etiam in casu fortiori, quãdo ex forma statuti solus pater succedere deberet filiis, exclusa penitus sorore à fratris successione, quod priuetur. & idem tenet Albe. de Rosa. post Cin. in iij. quæst. in authenti. si quis ex his. versic. si verò vir. nubat. C. de secundis nupt. & Oldr. consi. xxxiij. incipien. quidam habuit vxorem & Ioannes Andr. in additio. Specula. in rubri. de secundis nup. & Bald. & Angel. in d. l. fœminæ. in prin. & ibi Io. de Garon. in primo & secundo notab. & in fin. versic. quia iste. §. & latius in §. illud. versi. in eadem gl. ibi, idem in viro. & in l. generaliter. eo. tit. in secundo nota. & latius in x. & idem Bald. in d. l. generaliter. & in l. si quis prioris. §. finali. eo. tit. & Bart. Angel. & Paulus de Cast. in d. l. de emancipatis. C. de legiti. hæredi. & idẽ Pau. in d. l. mater. ad Tertullianum. & Bal. in authen. iisdem pœnis. versi. quæro pone pater. C. de secundis nuptiis, in quibus locis Doctores volunt, quod pœnæ transeuntium ad secunda vota sint communes viri & mulieris: de nupt. §. si vero expectet. ibi dũ dicit, Et hęc communis mulieris & viri mulcta, id est, pœna sit posita. qui textus est clarus, & tex. in authen. vt fratrum filij. ibi, & similes pœnas esse in viro & muliere. & idem tenet Baldus in authenti. si tamen. de secundis nuptiis. & eandem opinionem tenuerat Hostiensis in summa. eodem titulo. §. quare. versic. penultimo. & Gofred. in sua summa. eodem. & Præposi. Mediol. in rubri. eod. titu. ver. quęcunque dicta sunt. & singulariter Socin. in dicto consilio xxxvij. in secunda quæstio. & in consi. cclxij. volu. ij. continuando numerũ, consi. primi volum. aliàs est ciij. incipien. capio primum consultationis articulum. versicul. circa secundam est aduertẽdum. dicens istam esse communem. & idẽ in consilio cxiiij. cuius initium, præsens consultatio. versicul. tertia & vltima conclusio. volumin. iiij. & idem Francis. de Aret. in d. consi. lxxij. versi. ad secundum respondeo. & Guid. Pap. in quæst. ccxxviij. in principio. & Roma. in consilio clxxxij. incipien. in casu proposito. & in consili. cxc. cuius initium clarum est. versicu. superest dubitatio vna. Et Benedict. Capra. in consil. xciij. incip. cum viso & considerato. versi. nam cum dictus Ioannes. & idem Ioan. de Garo. in rubric. de secundis nuptiis, in prima pœna. & etiam in d. l. fœminæ. §. vlti. versi. in ea glo. ibi, idem in viro. & ibi de Ripa. nu. j. & Cæpol. in caute. ccxxxvj. aliàs cciij. incip. si mater. post princip. versic. & idem iuris est in patre, asserens istam esse communem, & sæpè ita consuluisse. & Angel. in d. l. mater. versi. punitur & nono. & de Ripa. libr. iij. interpreta. super l. fina. C. de reuocanda donation. nume. xcvj. & Stepha. Bertrand. in consilio ccxxiij. num. iij. libr. iij & Geral. Mulet. in addition. ad Roland. in tract. de succes. ab intesta. vers. secundo casu. Et amplè Ange. Aret. in §. præferuntur. versi. & ideo pro clariori doctrina. institu. ad Tertul. & Philip. Corne. in consi. ccxlij. vbi allegat Paul. de Castro ita consuluisse in consilio incip. Franciscus habuit vxorem. quod tamen inuenire non potui: sed credo quod voluit allegare Oldra. in d. cõs. xxxiij. quod incip. quidam habuit vxorem. & idem Corne. in cons. cxiij. in princi. volum. iiij. & Matthæ. de Mates. in d. tractatu. de successio. ab intesta. in secundo princi. artic. ver. secundo casu, quãdo nos loquimur in patre. & ibi Ludo. Bolog. in additio. & idem Decius consi. lxxxvij. versi. restat ergo tertius casus. & versicul. non obstat si dicatur. & Alber. Bru. in tract. statut. excludentium à successione fœminas. articu. xiij. quæst. v. & Io. de Neuizanus in Sylua nuptiali. vers. amplia primò hoc dictum. Et Guliel. Benedict. in d. ca. Raynutius,
3 versicu. quinta conclusio. † Et idem erit secundum Docto. suprà allegatos in aliis ascendentibus, tam maribus, quàm fœminis, vt sunt aui & auiæ, proaui & proauiæ, & cæteri deinceps ascendentes, per textũ, in dicta l. generaliter in principio. & ibi Doctores & Alexand. in dicta authentic. ex testamento. in addition ad Baldum in verbo consuetudo. & istud est de mente glos. j. ibi, & idem Matthæ. de Mate. in dicto tractatu de successione ab intestato. in ij. arti. principal. versi. tertio quæro an idem erit. & ibi Ludoui. Bolog. in additio. & Ioan. de Garonis in d. §. illud. in fin. versic. sed quia iste §. loquitur in matre. & Ange. Aret. in d. §. præferuntur. versi. tertio casu. & Nicolaus de Vbal. de successione ab intestato, & Ange. in d. l. mater. in fin. versi. ad vnum aduerte. C. ad Tertul. & Bald. in l. humanitatis. versi. quæro ergo an mater. C. de impub. & aliis substitut. volens tamen per illum tex. vnum aliud, de quo facio quæstion. scilicet an mater vel pater transiens ad secunda vota perdat facultatem faciendi substitutionem exemplarem filio mente capto vel furioso. Et antequam ad Decis. illius veniam, quæro an pœnæ transeuntium ad secunda vota intra annum luctus habeant locũ in viro. & Bald. in authen. eisdem quem sequitur ibi Ioann. de Garonis in secunda conclusio. C. de secundis nuptiis, tenet quod non, & idem Ludoui. de Roma. consil. clxxxij. inchoan. in casu proposito. de hoc est glo. reputa. singu. in l. ij. in verbo, aufertur. ff. de his quibus vt indig. & in additio. ad Barto. & Ludo. Bolog. & latius de Garo. in l. j. in primo notabi. de secundis nuptiis.

SVMMAE.

1 *Exemplarē substitutionem an facere possit pater vel mater ad secunda transiens vota ante vel post transitum, & numero 2. & 3.*

4 *Exemplaris facta ei cui minus legitima est relictum, non valet. & nu. 5.*

6 *Legitima per statutum vel consuetudinem potest augeri, vel minui, sed non in totum tolli.*

7 *Legitimæ supplementum quando non liceat petere.*

8 *Exemplaris substitutionis confirmatio requirit aditionem.*

Quæstio CLXXXVIII.

Et veniendo ad quæstionem nostram: an pater vel mater ad secūda transiens vota, perdat facultatem faciendi substitutionem exemplarem filio furioso, vel mente capto.

DECISIO CLXXXVIII.

1 ET † Bald. in d. l. humanitatis. versi. quæro ergo an mater. tenet quòd non. & magis si primò ante nuptias secundas contractas illam substitutionem fecerit. & ipsum ibi sequitur Salic. in vtroque dicto, in secunda & tertia questio. & Philip. Corne. in vij. notab. Et idem in matre, quòd non perdat illam facultatem substituendi per transitum ad secunda vota, tenuit Io. de Imo. in c. Raynutius. de testa. & in l. ex facto. ff. de vulga. & pupil. maximè si petiit tutorem: quem in hoc reprehendit Ias. in d. l. ex facto. versi. secundo mouetur. Quia secundum Bald. in d. l. humanitatis. & Cor. pœnæ secundò nubētium sunt communes patri & matri, vt in præcedenti q. di-
2 ctum est. † Sed Bar. in d. l. ex facto. q. iij. versic. quæro vtrum mater. cum seq. q. tenuit in vtroque casu contrarium in matre, siue ante vel post secundum matrimonium fecerit substitutionem exemplarem, quod perdiderit illam facultatem exēplariter substituendi per transitū ad secunda vota: quia auferret liberis, vt secundo daret viro. l. lex quæ tutores. §. lex enim. C. de admini. tut. & l. iij. ff. de inof. testa. & aliis rationibus per eum adductis. & eum ibi sequuntur Ange. Rapha. Paul. Alexan. & Franc. de Aret. & idem de Aret. in d. l. humanitatis. versi. vlterius circa illum artic. & Ias. in §. qua ratione. in additio. ad Christofo. Porcum insti. eod. titu. & Doctor. Palatios Ruuios in repet. rub. extra de don. inter vir. & vxo. nume. xiiij. versicu. ex istis aliqui audent dicere. Et idem Lance. Politus in tract. substitu. de exemplari substit. nu. iiij. secus in patre binubo, qui non perdit administrationem filiorum, l. fi. C. de bon. mater. nec facultatem eis exemplarem faciendi substitutionem, secundum Bar. & Docto. suprà allega. & in hoc omnes cōueniunt. & ꝙ in matre, siue ante, siue post secundū matrimoniū fecerit exemplarē substitutionē, non valeat, tenuit Ias. in d. l. ex facto. ver. circa
3 secundum casum Bart. † Quid dicendum in vtroque casu. quando ante vel post secundum contractum matrimonium mater fecit substitutionem exemplarem, cuius opin. Bal. an Bar. sit verior? Et Ang. Are. in d. §. qua ratione. dicit pro cōcordia harum opin. modum & formam substitutionis per matrem factæ esse inspiciendam, quia si substituit venientes ab intestato, vel alium quem verisimiliter furiosus instituisset hæredē, valebit substitutio: quoniā inducta fuit humanitate, & propterea fauorabilis furioso, vt habeat heredem. & ita debet intelligi opin. Bal. Sali. & Imol. aut mater substituit fuit furioso suum maritum, vel amasium suum, aut alterū, de quo nō est verisimile furiosum hoc fecisse, si sanæ mētis fuisset: & tunc non valet talis substitutio & ita intelligatur opin. Bartol. Nam hoc vltimo casu mater demonstrat clarè suum peruersum animum erga filium fauore secundi mariti. d. l. lex quæ tutores. sed in primo casu ostendit amorem ob transitum ad secunda vota non fuisse mutatum. & hæc distinctio videtur probari arg. illius. l. humanitatis. Et istam concordiam refert & sequitur Guliel. Benedict. in repeti. capitu. Raynutius. numero xv. de testa. dicens. Angel. suum valde saturasse intellectum. & sic auus maternus, qui ad secundas transiuit nuptias perdidit facultatem exēplariter furioso substituendi, sicut eius filia mater, secundum opin. Bar. communem, cùm mater ipsa præferatur auo tam in tutela, quàm in successione. in quo est maior ratio quàm in matre, nisi substituisset successuros ab intestato, vt de matre binuba dictum est. in quo habet locum d. l. humanitatis. Ideo Ioan. Sauin binubus auus Michaelis Chaloci nepotis mente capti, substituere eidem exemplariter in suo testamēto cum nouerca condito proximos parentes eius vxoris nō potuit, quia hoc instigatus à nouerca fecit. quod ferendum non est, vt ait Iureconsultus in d. l. iiij. incipien. Nō est enim consentiendum parentibus iniuriam aduersus liberos suos testamento inducere: quod plerunque faciunt, malignè circa sanguinem suum inferentes iudicium, nouercalibus delinimentis inuestigationibúsve corrupti, de inoffi. testamē. & ibi Ange. singu. not. illum text. contra nouercas quæ per falsas suggestiones maritos inducunt ad faciendum iniuriā sanguini proprio. & idem Probus in addi. ad Ioan. Monac. in c. nemo deinceps. de elect. lib. vj. Tum quia sibi nō relinquit legitimam portionem quam ad minus tenebatur relinquere, per tex. in d. l. humanitatis. iuncta gl. ibi quam sequitur Ioan. Fab. quæ dicit ad minus & in d. §. qua ratione. versi. sed quid si pater relinquit. & Ange. in d. l. humanitatis. & in d. l. ex facto. & idem ibi Ioan. de Imo. & Philip. Corn. in
4 d. l. humanitatis, in viij. nota. † Quia licet, vt ipsi aiunt, possit agi per curatores ad supplementum legitimæ, tamen substitutio non tenebit, & sequitur Cuma. in d. l. ex facto. Ex quo enim relicta non fuit legitima portio, id quod suppletur, ab eo non habetur, sed à lege, secundum Ange. & Doct. suprà allegat. & Guido Pap. idem in d. l. humanitatis. not. vlterius ex isto text. & versi. item est differentia, quoniam vt dixi. & pro hoc facit text. in c. j. §. insuper. in fin. ibi, aliàs autem per quinquennium consimiliter in aliqua vniuersitate priuilegiata ad minus &c. & sic hic concurrunt duo, scilicet bigamia, & minor portio. Sed contrariū tenuit Bar. in d. l. ex facto. ver. quęro quid si furiosus & similes, scilicet substitutio nē valere, & supplementū legitimę fieri debere. & ipsum ibi sequuntur Alex. & Ias. ver. vltimò. inquantum subdit Bart. & pariter Francis. de Aret. versi. Adde inquantum Barto. & idem Paul. de Cast. & Salicet. in l. humanitatis. & Deci. ibi, versi. & quod suprà dixi de legitima. & etiam Iaco. de sanct. Georg. versicu. not. vlterius ex ver. legitima dicentes opin. Bar. esse communem, & ibi idem Franci. de Are. versicu. secundò not. & Ang. Aret. in d. §. qua ratione. versi. quæritur an sufficiat. & Guliel. Benedict. in dicto ca. Raynutius. fol. cccxxxvij. num. xx. ante fin. & Anto. Rub. consi. cxv. & Lācelo. Politus in d. tracta. substit. titu. de exempla. substitutio. nume. xv. Sed Ange. in prædicta l. humanitatis. dicit Barto. fortè non habuisse illam glo. in verbo, legitima ad minus. & istud non sine dubio propter diuersas Doctorum opinion. Sed in casu nostro instante consuetud. Xantonien. quā testator tenetur duas partes ex tribus sui antiqui patrimonij relinquere, aliàs non valet, etiam per priuationem aut pœnæ adiectionem per ipsum testatorem hæredi impositam, vt tenet Ioan. Fab. in §. alteri. col. iiij. versi. glo. soluit. institūta. de inutilibus stipulationibus. opi. glo. Ange. & aliorum haberet locum. Vnde postquam hic auus hoc non fecit, sed in illis duabus partibus alios duos, quibus donauerat aliam tertiā, & omnia bona mobilia & immobilia conquesta cum eodem mēte capto instituit, & eosdem eidem substituit: & sic ex defectu legitimæ substitutio caret effectu. Vnde hic concurrit consuetud. cum iure communi, quæ debet aliquid vltra ius operari: lex enim prædicta humanitatis. vult patrem aut matrem vel auum teneri relinquere legitimam portionem ad minus secundum gloss. vt dictum est, volens innuere patrem testantem bene facere si maiorem portionem relinqueret, quia consuetu. requirit duas partes hæreditagiorum, etiam aliis non furiosis dimitti. & licet secundum Bart. & communem valeat substitutio exemplaris, quamuis minus legitima sit relictum, & per consequens posse agi ad supplemen-

tum:tamen propter consuetudinem prædictam, idem quod ius quò ad illas duas partes relinquendas statuentem, tenebatur relinquere:& aliter factum vt aliquid operetur vltra non valeat, per ea quæ notant Barto.& Alex.in addi. in l.iij. §.si rem.ff.de lega.iij.dicens, quòd si statutum velit victum victori esse in expensis condemnandum, vt vult lex properandum.§.sinautem alterutra.C. de iudic. à quarum tamen condemnatione ob iustam causam litigandi excusatur.l.qui solidum.§.etiam respubli.de lega.iij. Nihilominus propter statutum, vt aliquid vltra ius seu communem opinio. operetur, non excusabitur. Et idem Alberi.in d.§.sinautem alterutra.cum aliis per Iaso.col.ij versi.secundo limita. alleg. & idem Alexan.consi.clxxxiij.lib.v.& Ludo. Bolog. in authentic.de iudic.§.oportet.col.vj.in primis interpretation. & Felin.in c.j.col.iiij.versic.priuilegium.de rescrip. & alibi
5 dixi. Ergo† substitutio exẽplaris facta mente capto, cui minus legitima fuit relictum, non valet, vt aliquid vltra communem opi. operetur consuetudo. Et istud in terminis sentit Soci.consi.lxxviij.col.iij.ver. circa secundam dubitationem, vol.ij.quia si aucta, vt inquit, fuerit legitima iuris communis, ex forma statutorum vel consue.secundum quam tenetur relinquere:vt hic:tamen si minus legitima fuerit relictum, poterit agi ad supplementum. Et idem Ioann.Calde. consi.xxxij.tit.de testa.inci.an si statutum auget legitimam, volens quod si statutum augeat legitimam, habent tunc locum iura disponentia de legitima. Pro quo facit quod dicit Bald.in rubric.de causa possessionis & proprieta. quod vbi statutũ venit ampliatiuè ad ius commune, dicendũ est idem esse in ampliante quod in ampliato: licet secus videatur esse quando statutum dicit sufficere pro legitima quintam relinquere partem, etiam quo titulo, vt dicit Bald.in l.maximum vitium.col.pen.ver.vlterius quæritur de tali q.& ibi Alex. in addi.C.de libe.præter.cum aliis allega.per Alber.Bru.in tertio volu.statutorum.& consuetu.in verbo.legitima. colũ. pen.in prin.vers.legitima filiis, quoniam statutum derogãs seu veniens derogatiuè ad ius commune, non debet interpretari secundum ius commune, sed simpliciter prout iacet. & sequitur Pau.de Cast.in d.l.fin.§. in computatione.colũ. vlti.versi ad de aliam limitationem. C.de iure delib.& Alex. consi.xx.lib.j.sed Alex.in l.si quis priore.col.ij.versic.iuxta glo.dicit Roma.ff.ad Treb.sequendo ibi Roma. dicentem se apud Valentiam consuluisse contra Bal. scilicet statutum veniens derogatiuè recipiebat interpretationem à iure cõmuni passiuam, l.j.§.lex Falcid.& ibi Barto.& Doctores.ff. ad l.Falcidiam.& in vtroque dicto tenet Petr. de Rauen. in suo aureo alphabeto, in versic.legitima.circa medium, versi. statutum dicit.dicens hanc opinionem esse communem, & opin.Bald.esse reprobatam.& idem Ias.in authenti.nouissima.versicul.quartò fallit.de inoffi.testa.tamen cum Baldo tenet ipse Roma.sibi contrarius consi.cccxcix.& idem Bal. in c.cum non liceat.de præscript. Et pro opi.Roma. prima, quam Alexã.& de Rauena sequuti sunt, facit quod dicit Salicetus in l.j.C.de iure emphyt. non esse licitum arguere de iure non scripto ad materiam iuris scripti.& hoc dicit probari in l.de quibus.de leg. Sed quicquid sit, opinio Bald.videtur cõmunior.pro qua est Decisio.huius dubij, quia stante statuto, quòd liberis existentibus fœminæ non succedãt, sed dotentur arbitrio propinquorũ, non debent propinqui arbitrari minus legitima, quæ debetur filiæ, vt voluit Ang. consi.cccxj.incho.dominus Georg.& mouetur, quia legitima dicitur minuscula ipsius filij vel filiæ, l.si quis in suo.C. de inoffi.testam.& cum sit debita ipsi filiæ iure naturæ non potest auferri, imò debet deduci tanquam æs alienum, l.Papinianus.§.si quis impuberi.ff.de inoffi.testam.& idem consuluit Alexand.consi.lxxix.lib.j.& sequitur Iacob.de sancto Georgio.in l.quæro quantę.ff.de iure dotium.& ita disponendo non potuit tollere dispositionem consuetudin. cum per eam sit augmentata legitima filij, vt consuluit Federi. consi. xviij.quem refert & sequitur Dominic.in c.final. de rerum permut.& Bald.consi.lxxij exord.in q.quæ vertitur inter scholam sanctæ Mariæ. versic.sed pro intellectu huius puncti volu.v.& sic seruatur de vsu & consuet.Franciæ.
6 † Nam licet legitima per consuetud.aut statutum possit minui & tolli, nõ tamẽ in totum secũdum magis communem, de quo per Feli.in c.cum ex officij.de præscriptio. & Fab. de Giochis in d.authenti.nouissima.& Ias.& amplè Socin. consil.cl.vol.j.cum aliis per nos allegat.in additio.ad Din. in regu.indultum à iure beneficium.& dixi in lib.consuetu Biturig.titu.de testa.§.ij.versic.nam licet valeat consuetudo.& de Rauenna.vbi suprà & pariter potest augmentari, vt in casu nostro, & posset agere ad restitutionem residui deficientis.& opi.Bar.& aliorum intelligerem de alio filio, non mente capto vel furioso, per tex.iuncta glos.in d.l.humanitatis. Cogita, quia solus prædicta in hac quæst.adduxi.
7 † Limita hanc communem conclusionem volentem agere posse ad supplementum, nisi statutum aut consuetudo prohibeat filiam per patrem dotatam de bonis suis posse ratione supplementi legitimæ vltra id quod est eidem relictum petere:quia non potest agere ad supplementum, vt voluit Ludo.de Roma.consi.xvj.de quo per Pau.de Cast. consilio cxcvj.col.j.versi.secundo verò inspectio.vol. antiq.& Alber.Brunus in tracta.de stat.exclu.fœmi à successio.ix.artic.prin.quæsti.quod no.tu Burdega.pro tua consuetudine quæ sic disponit ti.de testa artic.lxiiij.quod intellige prout infrà dixi, quæst.cc.inchoã.Si pater aut mater transiens ad secunda vota col.penulti.versic. sed hanc opinionem Bald.
8 † Præterea ad confirmationem substitutionis exemplaris requiritur aditio hæreditatis, quam furiosus adire non potest, l.fin.§.sinautem perpetuo furiosus.C.de curat.furio.nisi suus, quia ex potentia suitatis efficeretur suus hæres, & cõfirmaret tabulas exemplares, vt ibi, pro quo Roma. allegat quod voluit Barto.in d.l.ex facto.col.v.versi. octauo quæritur. Et quando agitur de testamento materno, vel auito, vt hic, nisi datis cohæredibus, quorum aditio requiritur. l. apud Iulianum.ff.ad Trebellia.aut aditio curatoris, qui petat bono.poss.secundum tabulas, quæ confirmauit istam institutionem exemplarem.l.cum hęres institutus.ad Trebel. aliàs non.& cum Barto.transit ibi Imol.& Alexand.versic. quærit etiam Bart.an ad validitatem istius substitutionis.& Iason.versi.circa octauum requisitum, qui allegat Salice.ibi sic tenere. Sed contrarium tenet in d.l.humanitatis versi. ad octauam igitur quæstionem.ibi & ex hoc patet.sed in octauo contrario sequitur Bartolus. tamen substitutus, secundum eum, & Baldus, Alexander, & Imola. vbi suprà potest venire ex tacita vulgari, & omnia capere bona testatoris. Sed de bonis furiosi vel mentecapti, vide Bartolum & Docto.suprà allega.qui videntur tenere, quod sic, cùm possit sibi facere testamentum.d.l.humanitatis.quamuis Bald.in bonis pupilli quæ ad eum extrinsecus peruenerunt videtur tenere, quòd non veniant ad substitutum, secundum communem interpretationem, vt ipse not.in consi. ccclxxvj.incho.quidam nõmine A, vol.j.sed contrarium tenent Bal. Ang. Pau.& omnes in l.sed si plures.§.ad substitutos.ff.de vulga.& pupill.& Alex.consi.ccxlij.lib.vj.& cons. xxxvj.nu.ij.lib.vij. Et de bonis tam pupilli quàm furiosi, vide Benedicti.in d.c.Raynutius nu.xxxix.de testamen.& Lãcel.Poli.in d.tracta.substitutionum.nu.xix.versic.secundus effectus.

SVMMAE.

1 *Legitimam an habeat mater à filio instituta in duabus tertiis hæreditatis, quas consuetudo dat agnatis.& nu.2.*

Quæstio CLXXXIX.

Quid econtra, si filius aut filia instituat matrem hæredem, cui secũdum consuetudin.Xantonien.non poterat relinquere nisi bona mobilia & immobilia acquisita & tertiam partem suorum antiquorum hæreditagiorum:vtrum in aliis duabus partibus delatis ex prædicta consuetu.aliis proximioribus, habeat legitimam.

DECISIO CLXXXIX.

1 ET † videtur quòd non, arg. l. filio. §. matri. ff. de adi. lega. quoniam consuetudo ademit sibi duas partes hæreditagiorum, in quibus nihil ab intestato succedens prætendere potest cum proximioribus parentibus, à quibus hæreditagia descenderunt, reseruata sint: & ita per illum text. tenuit in simili casu Socin. in consi. cl. versi. primum est. vol. j. volens in casu quo mater fuit hæres in certa portione instituta, in qua poterat virtute statuti ab intestato solum succedere (licet illa portio non fuisset pro sua legitima sufficiens) non posse agere ad supplementum legitimæ. allegans Anch. ita tenere in quodam suo consi. incip. super casu nuper proposito & transmisso. quod est numer. meorũ ccccxxviij. & idem tenet Albert. Brunus. in iij. vol. statutorum, in verb. legitima versic. si per statutum mater non succedit. & And. Bart. consil. 50. versi. capio nunc secundam dubitationem. vol. iij. vbi amplè ad vtramque partem disputat hanc quæst. & versic. & licet ista sint colorata. sic determinat allegans Ange. in quodam consil. inchoan. In Christi nomine, Amen. Statuto cauetur, quod si aliquis decesserit. quod est cv. & ita eos sequens tenui li. consue. Biturig. tit. de testa. §. quarto in addit. Petr.
2 † Et sic in curia conclusum extitit in causa dictorum Dareyrat & Saluaige contra les Philippons, qui prætendebāt respectu matris eorum hæredis per suam filiam sororem ipsorum vterinam in omnibus bonis institutæ, legitimam super duabus partibus hæreditagiorum antiquorum fratri legitimo & naturali eius ex consuetu. prædicta pertinentium, non posse petere: quia mater instituta fuerat vltra tertiam partem in bonis mobilibus immobilibus acquisitis. Et vbi profecto non fuissent alia bona præter antiqua non potuissent petere legitimam ab intestato, nisi super tertia parte, cū aliæ duæ partes remanere debeant fratri vel aliis proximioribus, à quorum parentibus illa antiqua hæreditagia, secundum consuetu. iam dictam, prout dictum est, proueniunt. Et idem tenuit Bal. consi. cccxiiij. aliàs cccxxiiij. exod. Statuto cauetur quod mater transiens ad secunda vota. volu. iiij. & Fabia. de Giochiis in repe. authent. nouissima. versicul. v. quæritur.

SVMMAE.

1 *Pater succedens filio vnà cum illius fratre post transitum ad secunda vota, an habeat vsumfructum in medietate fratris defuncti delata. & nu. 2. & 4.*

5 *Mater post secunda vota succedens filio cum aliis filiis, an solius partis vsufructus sit hæres.*

Quæstio CXC.

Sed quia suprà diximus, quòd nisi pater ad secunda transiuisset vota dimidiam partem habuisset hæreditatis filii defuncti pleno iure quò ad proprietatem, & in alia parte dicto Morelli fratri prædicti defuncti delata nullum habuisset vsumfructum. dicta authē. item hæreditas. sed illam proprietatem per transitum ad secunda vota perdidit, & non habebit nisi illius partis vsumfructum: Quæritur an in recompensam illius proprietatis pater habeat vsumfructum in illa parte qua successit frater, quem ante mortem filii & successionem bonorum ipsius habeat.

DECISIO CXC.

1 ET † Francisc. de Aret. in d. consil. lxxij. versic. circa tertium. dicit istud dubium esse sibi nouum, quia non inuenit decisum in terminis. & indistinctè tenet quod non: quia sicut in parte dicti secum succedentis non habet vsumfructum, etiamsi non accepisset secundam vxorem. d. authen. item hęreditas. Ita nunc similiter non habeat, ad secundum transeundo matrimonium. & hoc probat tribus rationibus, vt ibi per eum causa breuitatis. & idem Ioan. Bapt. in repe. l. frater à fratre. de condi. indeb. & Ioan. de Garon. in d. l. fœminæ. in fi. versi. dubitari hic incidenter potest. vbi vltra Bapt. alle. Oldr. consi. xxxiiij. incho. quidam habuit vxorem. & Bene. Capr. consi. xlvj.
2 Et † idem Soci. in d. consil. xxxiiij. versic. circa tertiam quæstionem, dicit in fi. illius quæstionis: nullibi istam quæstio. legisse, nec tactam fuisse à doctoribus, ac multum sibi esse dubiam. Tandem distinguit post plura verba defectuosa vitio impressorum. Aut pater primò successit quò ad plenam proprietatem pro sua virili portione cum filiis, & postea ad secundas transiuit nuptias, ob quas est effectus de proprietario vsufructuarius: & in hoc casu secundùm eū non debet habere vsumfructum in portione in qua alius filius successit quo ad proprietatem & vsumfructum. Et ratio est in promptu, vt inquit, quia ex quo illi filio fuit quæsitum plenum ius in portione sua, non debet sine facto, aut voluntate sua tali iure priuari, vt in regula, id quod nostrū est. ff. de reg. iur. & aliis iuribus & rationibus per eum adductis. Si verò primo transiuit ad secundam vxorem ante mortem filij, & delatam sibi ab intestato successionem eiusdem filij: & istud membrum videtur sibi satis difficilè, ac notabile, ex eo quod pater propter transitum ad secundas nuptias, non potest in bonis filii postea morientis, fratre eiusdem filij præmortui superstite, consequi nisi vsumfructum: secundum communem opi. de qua suprà dictum est. Et ideo Socin. quod cùm cessat ratio proprietatis, videtur etiam eidem patri ius antiquum fore seruandum, vt eidem integer vsusfructus debeatur, d. l. fi. ad Tertu. & d. l. fi. comm. de succes. & hoc nititur pluribus probare rationibus. Et maximè, quod pater transiens ad secundas nuptias, quo ad portiones hæreditarias filiorum priuetur proprietate, non habemus, nisi ex authoritate glo. in d. l. fœminæ. §. vlti. & Doct. sequētiū, contra assertionem Imperatoris, in auth. de non eligē. secundo nuben. §. optimum. vt suprà proxima. q. dictum est. Vnde non procedit secundum eum sine dubitatione, vt ibi videt. Tamen arbitratur, quod tota istius rei difficultas dependat in videndo vtrum mater quæ prius transiuit ad secūdas nuptias succedat filio postea morienti simul cum aliis superstitibus in vsufructu pro sua virili portione, & proprietate priuetur. Et ante istius solutionem dicit quòd indubitāter teneret, quod pater eodem modo videtur succedere retenta communi opin. quod in virili alterius filij non possit consequi vsumfructum per rationes quas deduxit, quando pater ad secundas transiuit nuptias post successionem filij, quamuis videatur aliqua dubitatio. Quare decidit quæst. vtrum mater succedat filio in solo vsufructu si prius transiuit. Et iste articulus videtur sibi dubius: quia glo. & Iaco. de Bellouisu, & Ange. in §. quoniam. in fin. in authen. de nupt. tenent, quod succedat solum in vsufructu. & idem Sali. in d. l. fœminæ. in vlt. q. per text. in §. si vero expectet. eod. titul. Tamen in contrarium ipse adduxit quatuor, quæ videtur fortiter astringere, quod succedat in proprietate, vt ibi, videlicet, in fi. dicat in effectu, quod mater, aut pater fiat vsufructuarius.
4 † Et hæc opi. est verior quod ambo succedant in vsufructu tantùm eorum portionis, siue ante, siue post successionem filij ad secunda transierint vota, quoniam tex. est clarus in matre in d. authen. ex testamento. versi. ab intestato. de secund. nupt. & vnde sumitur. & ibi omnes ita tenēt tam antiqui, quàm moderni, insuper Ioann. de Garon. in vj. not. & dixi suprà in ij. quæst. huius materiæ. aliàs non diceretur vsufructuaria, si non careret proprietate, vt l. vti. frui. ff. si vsusfruct. pet. & tenet Paul. de Cast. in d. l. mater. ad Tertul. & ibi Philip. Corne. versi. in ea ibi reddit. Et pro vtroque videtur tex. in d. authent. defuncto. in fin. iuncta secunda oppositione glo. si. quamuis Pau. de Cast. in d. l. mater. voluerit, quòd in acquisitis aliūde quàm à patre, si nubat post mortē filij, non perdet proprietatem, secus si primò nubat, & postea succedat, quod perdit, per tex. in d. l. mater. sed cōmunis est in cōtrarium, quod nūquam perdat proprietatē, siue nubat in vita filij, siue post mortem, & pleno iure succedat in bonis aliunde quæsitis, vt dixi in d. ij. q. & tenet Ioan. Fabr. in d. authen. ex testamento. & Matth. de Mat. in d. tracta. de succe. ab intesta. artic. secundo princ. versi. item omnia prædi. & ibi Ludo. Bolog. & Guliel. Bened. in d. repe. c.

Raynutius.verſ.tertia concluſio.& Ioan.de Ana.in d. conſil.lxxiij.in fi.& aliquid dicam de hoc in ſequen.quæſtio.

SVMMAE.

1 *Mater à filio inſtituta, an per ſecundas nuptias perdat proprietatem.& nu.2.*

Quæſtio CXCI.

Mater non perdit proprietatem filii, quando teſtamento ſuccedit, licet ad ſecunda vota tranſierit.

DECISIO CXCI.

1 SED alia maior inſurgit dubitatio. † Si mater poſt mortem filij, qui eam exiſtentem viduam in ſuo teſtamento inſtituerat hæredem, ad ſecundas tranſeat nuptias, an perdat proprietatem: Quia ſi ante mortem nupſiſſet ſecundo loco, filius inſtituendo matrem hæredem ſciens eam ad ſecundum trãſiuiſſe virum, tunc videtur ei pœnam tacite remiſiſſe, vt §.diſponat teſtator.in authen.de nupt.& in hoc nõ eſt dubium. Et tunc ſi in minus legitima eam inſtituerit, poſſit mater agere ad ſupplementum legitimæ, vt dixi ſuprà in quæſt.clxxxix. incip. Quid econtra, quod non, ſed in q. noſtra quando poſt teſtamentum & mortem filij mater tranſiuit ad ſecunda vota, tunc ſecundum Bald.in d.l.mater.ad Tertul. non videtur ei hanc pœnam remiſiſſe, quia nondum contracta erat culpa per matrem, & dolus futurus non videtur remitti.l.actione.C.de tranſact. Et idem tenet Ang.in authen. ex teſtamẽto.dicens, quod per illam authent. mater. ſuccedit ex teſtamento cuilibet filiorum ſicut extraneus. Quod dictum limitat, & dicit eſſe verum, quando poſt tranſitum ſuccedit filio ex teſtamento, vt dictum eſt: ſed ſi poſt ſucceſſionem tranſiſſet ad ſecundas nuptias, tunc lex Cod. remaneret incorrecta: quia prouenta ex paterna ſubſtantia debent fratribus defuncti reſeruari. Alia vero vniuerſa pleno iure ſibi quæruntur, d.l.mater. Tamen contrarium eſt verius, quod mater ſuccedat ex teſtamẽto, ſiue prius, ſiue poſtea tranſeat ad ſecunda vota, vt tenet Sali.in d.authen.ex teſtamento. in princip.& etiam Alberic. Et idem Alberic. Rapha. Fulgo. Paul.de Caſt.& Philip.Cor.in d.l.mater.& Barto.in §.hinc nos.in authen.de nup.& in §.cum igitur.in authen. de non eligen.ſecundo nuben. dum refert tertiũ ius. & idem Ang. ibi verſic.& in hoc no.quatuor iura.& idem Ioann.Fabr.& Ioan.de Garon.in d.authent. ex teſtamento. in primo not. verſi.aduertendum vlterius eſt, &c.vbi eum vide, qui mihi miſit duplum lecturæ ſuper toto titu.de ſecund.nupt. Et idem Guli.Bened.in repet.d.c.Raynutius.ver.an autem ma-
2 ter. † Ideo concludo, quod ſi ex teſtamento ſuccedit mater, non perdidit proprietatem, ſiue ante mortem ſiue poſt mortem filij nubat. Et in omnibus ſuccedit, quæ filius habuit vigore teſtamenti ipſius filij pleno iure, & cum plena facultate libere diſponendi. Nec ſit hodie aliqua diſtinctio iſto caſu temporum vel bonorum. Nec etiam an ſuperſint alij filij, & fratres defuncti: quia plenius ſuccedit ex teſtamento cũ ex voluntate, quam ab inteſtato, vt patet ex ſupradictis.& idem Matth.de Afflic.Deciſ.lxxv.nu.iij.& iiij.

SVMMAE.

1 *Mater ſecundo nubens, an ſuccedat pleno iure filio in portionibus paternis, quas ille habuerat ab aliis fratribus & nume.2.& 3.*

4 *Aduentitia cenſentur aui bona, quæ perueniũt ad nepotem, & non paterna.*

5 *Mater tranſiens ad ſecunda vota, habet proprietatem in bonis filij auitis, non paternis.*

Quæſtio CXCII.

An pater aut mater ſuccedentes filio ab inteſtato, cum aliis ſuis filiis, & ad ſecundas tranſeuntes nuptias, pleno iure ſuccedãt in iis bonis filii quæ habuit ex ſucceſſione alterius prædefuncti fratris, qui ſuam habuerat legitimam.

DECISIO CXCII.

SED alia ex dicto proceſſu orta fuit quæſtio, quia ſupra dictum fuit ſecundum communem opinio. quod pater vel mater ſuccedit ab inteſtato filio defuncto tam in bonis aliunde acquiſitis & habitis, quam ex ſubſtantia patris pleno iure, ſiue nu-
1 bat in vita filij, ſiue poſt mortem. † Quid ſi filius nunc mortuus, cui pater aut mater ſucceſſit ab inteſtato cum aliis ſuis filiis, iam ſucceſſerat alicui prædefuncto fratri ſuo, qui habuerat à patre vel matre reſpectiuè ſuam legitimæ portionem, vel filia dote contenta renuntiauerat doti paternæ & maternæ, vt in caſu noſtro an in illis bonis fraternis, quæ origine fuerant paterna, ipſe pater aut mater ad ſecundas
2 tranſiens nuptias ſuccedat pleno iure? † Et dominus Saluatus de Pomiers relator proceſſus in iure ſubtilis & profundus, ac bonæ conſcientiæ, tenebat quòd non, ſed ſolum in vſufructu, per dictum Baldum in dicta authentic. ex teſtamento.verſic.ibi ex paterna ſubſtantia, vbi Bald. dicit originem bonorum conſiderandum. Vnde licet hic bona origine fuerint paterna, tamen fuerunt fratris prædefuncti effecta. Et ſic origo illius eſt ſolum attendenda, & non vlterius progrediendum. Et pro hoc bon.tex.in l. ſi auia veſtra. C. de donat.vbi non attenditur origo bonorum patris. ad quã
3 tamen reſpondit Bald. pluribus modis, vt ibi per eum. † Tamen contrarium tenuerunt cæteri domini per illud dictum Bald.generale, quod origo bonorum paternorum, quæ ratione ſuæ perſonæ immediatè, & nõ mediatè ad filium peruenerunt, attendatur. Et ita videtur loqui text. in d.authen. ex teſtamento. Et ita intelligit Sal.ibi, ver.peruenerunt. dicens, cætera verò quæ de paterna ſubſtantia fuerunt pleno iure percipit, nec tenetur ea reſeruare. Fallit in donatione propter nuptias, per text.in d. authent. ex teſtamento. quia in illa non habet niſi vſumfructum, vt ibi. & idem Ioann. Fab.ibi in fi.& ſing. Ioann. de Garon. ſed quia text.hic, & in corpore dicit &c.dicens aliàs hanc quæſt.de facto habuiſſe, & conſuluiſſe pro iſta parte, quòd pater aut mater ſuccedat pleno iure in illis bonis quæ defuncto fratri ex alterius ſucceſſione fratris euenerant: & hoc per text.in §. Gregoria enim ſupplicaui.in authen.de non eligen.ſecun.nub.à contrario ſenſu, vel ſumendo ibi argumentum ab ſpeciali in donatione propter nuptias.& illũ text.ad hoc allegauit Socin.in d.conſi.cxiij.ante fin.verſ.ſed ad hanc obiectionem reſpondetur.vol.iiij. Et etiam dictus de Garonis, vbi ſuprà, proximè allegat ad hoc tex.iuncta glo.in §.cum igitur.in prin. in verbo poſt ante nuptialem.in d.authen.de non eligend. ſecund.nub.per text.in d.glo.allegatum.& bene facit tex. ſecundum eum in d.§.hinc nos.vnde ſumitur d.auth. ex teſtamento.in verſ.& hoc dicimus: quæ eſt de nupt. adducens illud quod dicit de filia renuntiante bonis paternis & maternis, vt non excludatur à ſucceſſione fraterna, quamuis habuiſſet dona paterna vel materna, vt not.in l.pactum. C. de colla.& vult Franciſc.de Are.in l.Paulus reſpondit per procuratorem.ff.de acquir.hære.poſt Pau.de Caſt.ibi, & Iaſon. in l.eius qui in prouincia.§.quod ſi ſtipulatus.ff.ſi cert. peta. de qua amplè vide ſuprà in q.incip. viſo caſu ſupradicto videtur. Et ſic pro hac parte dicit Ioan.de Garon.fuiſſe iudicatum, ac multos doctores Auenionen. ſuæ adhæſiſſe opi.& pro iſta Deciſ.adduco tex.in l.cum oportet. in princi. ibi, ex eius ſubſtantia in cuius poteſtate ſit, ſed ab aliis quibuſcunque cauſis quæ ex liberalitate fortunæ, vel laboribus ad eum perueniat, &c.& ibi Bart.Bald.Ange.Sali.& Philip.Cor.C.de bonis quæ libe.vbi Corn.dicit in verſicul.in text.ibi, ſed aliis quibuſcunque cauſis, quod omnia quæ nõ proficiſcuntur ex ſubſtantia patris cenſentur eſſe aduentitia, adeo quod patri quò ad proprietatem non quæruntur. Et idem videtur ſi aliqua bona peruenerint ad filium ex linea paterna, vel ab auo, vel auia paterna, vt mater in eis habeat vſumfructum, vt voluit Bartol.in dicta authenti.ex teſtamento, per illum textum. dum dicit ex ſubſtãtia paterna, & non

4 & non ex substantia auita.† Quoniam id quod filius habet ab auo, videtur aduentitium, quo ad patrem.l. quæsitum.in prin.ff.de leg.j.cũ aliis pro hac parte alleg. tamen in cõtrariũ videtur casus in l.dedit dotem.ff.de colla.bo. Nam auus videtur velle, quod pertineat ad nepotem, ideo quia nolebat pertinere ad filium.& contraria loquuntur quando cõstat auum contemplatione nepotis magis quàm contemplatione filij dedisse, ideo hic succedit nepos, quia in locum fi-
5 lij.† Et licet mater transiens ad secunda vota priuetur nuda solũ proprietate substantiæ paternæ, quæ peruenit ad filiũ, nõ tamẽ priuatur proprietate substãtiæ auitæ, vt dicit Bart. in dicta authenti.ex testamento.& eum sequitur Matthæ.de Matte.in d.tractat.suo de succes.ab intesta.in secũdo princip.articu.versic.quid autem. Et idem ibi Ludo. Bologn.in addit.qui ad hoc ponderat text.in d.§.hinc nos.in ver.si autem intestatus.vbi tex.non solum dicit ex substantia paterna, sed etiam repetit præter paternam successionẽ, de quo ibi per Mathæ.& Ludo.in eo.ij.art.versi. ex prædictis ergo infero.& Ange.Aret.in §.præferuntur.versic. & ex prædictis ergo infertur.instit.ad Tertul.& in §.si plures. insti.de leg.agna.succes.& Alex.& Doct. Moder.in l.sed si plures. §.in arrogato.ff.de vulg.& pup.substi.& Ioann.de Garo.in d.auth.ex testamento.ver.sed iterum quæro.& Oldra.cõsil. cx.incip.pro examinatione veritatis.& Guli.Benedict.in d. ca.Raynutius.versicul.secundum quod ius. Sed contra hãc communẽ sententiam, & pro opin.Bal.& Ange.suprà relatam videtur tex.in l.si quis prioris.§.fi.vers.illius etiam patris.& ibi maternam substãtiam eis, vel ex materna linea ad eos deuolutam.C.de secun.nup. Et illa bona, quæ eis ex materna substantia, vel linea materna prouenerint, pater reseruare tenetur: ergo in illis non succederet pater, licet aliunde quæsita: sicut nec in bonis quæ recta via, & immediatè filiis ex substãtia materna prouenerunt. pro hoc etiam tex.in l.ij. & ibi Doct.C.de bonis maternis. Sed ad illa iura potest respõderi, quia quamuis pater teneatur reseruare filiis omnia prædicta bona aduentitia, siue ad secundã vxorem transeat, siue non, vt dictũ est, tamẽ non prohibetur quid succedat filio in illis bonis à matre & à genere materno prouenientibus, pro sua virili portione, d.authen.defuncto. Licet quò ad materna proprietatem illorum per transitum ad secundam vxorem perdat: non sic in fraternis, vel auitis bonis, vel aliũde filio defuncto obuentis, vt dictum est. Et ita conclusum in quadam causa per appellationem ad curiã deuoluta inter.* Ergo à fortiori videtur quod pater vel mater pleno iure succedat filio defuncto, etiam fratribus & sororibus eiusdem omnino exclusis, in bonis prouenientibus à patre vel linea paterna: vt in filio, qui cum peculio profectitio decessit: vel filia cui pater dotem profectitiã reddi stipulatus fuisset, si decedat sine liberis, matre, fratribus & sororibus, ꝙ tunc solus pater succedit. Et idem in matre in bonis ab ea, vel linea materna prouenientibus. Et hoc per text.quem ibi Bar.dicit esse ad hoc singularẽ & nõ reperiri alibi, in l.quod scitis.§.finautem.C.de bon.quæ lib.& idem ibi Bal.& Angel.& Ludo.Bolo.in primis interpreta.& idem Bartol.in l. post dotem.in fi.ff.sol.matr.dicẽs nuper fuisse super hoc interrogatũ.& nihil plus dicit, & est ratio, quia in bonis prouentis à patre, vel linea paterna, pater præfertur omnibus in successione ab intestato, per illum textum secundum vnam lecturam.& idem Bar.in d.authẽ.itaque.C.commu.de succes.& in consi.xviij.viso testamento condito per Benedictũ Iulij.in fin.quod reperitur in consil.ccxv.an si testamentum sit nullum.& Roma.in cõsi.xl.visis ac discussis.ver.ij principaliter.& sentit Bal.consi.cxij.æqua opi.esset.vo.ij. Et sic isto casu d.auth.defuncto.nõ habet locum, disponẽs, quod ambo parentes, fratres, sorores, filij vel filiæ alterius fratris prædefuncti simul & pariter admittãtur in illis bonis. & opin.Bar.in hoc sequuntur Ioan.de Imol.Roma.& Alex.in d.l.post dotem.& ibi plenè Ias.versic.circa illud ꝙ Bart. cũ aliis per eum alleg.licet Bal.& Sali.& Fulgo.in d.auth.defuncto.velint contrarium per illũ tex.& in d.§.consequens. & Cin.Albe.de Rosa.Sali.Rapha.& sing. Philip.Corne.in in d.l.quod scitis.§.finautẽ.vbi Albe.dicit ita vidisse consultum.quod cons.sequutus fuit.& idem Lud.Bolo.ibi in primis interpret.& idem Raph.Cuma.in consi.cxxij. Qualiter admittantur auus.cui se subscripserunt Fulg.& Autaldus de Autaldis. Et hoc probant per text.in d.authen.defuncto.& in §.consequens.vnde sumitur ibi, dum dicit paternis quidẽ dimidia, maternis quo ad alia dimidia delata: vbi solum considератur differentia graduum, & non bonorum, an ex linea paterna, vel materna, dos vel alia bona processerint: sed seruatur per omnia æquitas: & sic non obstat d.l.quod scitis.§. finautem.in qua sola fundat Bar.quæ corrigitur in hoc per ius authenticorum.tamen opi.Bar.videtur communior.secundum Ias.vbi suprà pro qua faciunt omnia iura in præcedenti quæst.alleg.vbi pariter præfertur omnibus in successione bonorum filij, quæ ad ipsum ex successione alterius fratris prẽmortui ex bonis patris, aut matris prouenerint, igitur.&c. Et idem Masuer.in tractatu, de dote.versicul.item quando pater dedit dotem.

SVMMA.

1 *Vsusfructus an censeatur patri prohibitus eo quod fuit à matre grauatus hæreditatem filij xxv.anno restituere.*
2 *Falcidiæ prohibitio an debeat esse expressa.*
3 *Vsusfructus an expresse sit à testatore ne patri acquiratur prohibendus: aut quæ prohibitio requiritur.*

Quæstio CXCIII.

Quando mater grauãdo restituere hæreditatem filiis, cum ad xxv. annum peruenerint, censeri possit expressè vel tacitè vsumfructũ prohibuisse.

DECISIO CXCIII.

1 NVNC restat aliud dubium, † an mater grauando restituere hæreditatem filiis postquã ad xxv. peruenerit annum, videatur expressè vel tacitè vsumfructũ prohibuisse: quoniam expressè potest prohibere: d.auth.excipitur.de bonis quæ libe. & quod expressa requiratur ademptio vsusfructus, tenet Alexã.in l. cũ filiofamilias.ff.de leg.j.per tex.in d. auth.excipitur. & in corpore vnde sumitur.& idem Lãcel.Decius in d.l.cum filiofamilias.ver.nunc quæritur an fideicõmissum, quia secũdum Alex.illa prohibitio, quæ sufficit in falcidia prohibẽda, etiã sufficiet in prohibitione vsusfructus patri acquirẽdi: sed in falcidiæ prohibitione requiritur, quod expressè prohibeatur, vt §.si verò expressim.& in auth.de hæredi.& Fal.tamẽ illa opi.in prohibitione Falcidię non est cõmunis, quod requiratur specialis prohibitio, vt plenè suprà dixi in q.xliiij.inci.quo ad secundam quæstionem, an summæ. versi.licet Ludo.de Roma.& Anto.Marc.Bauarius in d.l.cum filio.& ita ibi in casu nostro, tenent Doct.Mod.quia secundum eos, quando lex requirit aliquid expressim fieri, requiritur singularis & indiuidua expressio. allegant tex.in l.si quando.§.& generaliter.dum loquitur de renuntiatione legitimæ.C.de inof.test.& ibi Bal.& Sali.& amplè Ias.& Feli.in c.translato.de cõsti.& Ias.in l.j.ff.si quis in ius voc.non ierit, cum aliis per Bauarium alleg.qui ad omnia in contra-
2 rium allegata respondet.† Sed Pau.de Castr.in d.l. cum filiofamilias.tenuit contrarium, quòd videatur per grauamẽ de restituendo filio, vsusfructus prohibitus, cùm verbũ restituere, significet plenãrestitutionẽ, per l.videamus.§.in Fauia.ff.de vsur.iuncta d.authen.excipitur.& idẽ tenet Raph. Cuma.Frãcis.de Aret.& Bartho.Soci.in d.l.cum filiofamilias.quoniam secundũ eos tex.in d.auth.excipitur & in corpore vnde sumitur, non probat ꝙ requiratur expressa ademptio vsusfructus, & sufficiat: quòd tacitè constet de voluntate testatoris: quia satis est, quòd ex coniecturata mente colligi possit, argu.l.in conditionibus primum locum.ff.de cõditionib.& demonstratio. Et pro hac decisio.est text.iuncta gloss.in l.si vsusfructus.§.si ita quis.ff.quando dies legat.cedit, vbi dicitur, quod si testator legauerit filiofami.& mãda-

uerit ei soli legatum, quod ex hoc videtur voluisse patri nihil acquiri, ac si nominatim expressisset. Et dicit glos. quod nec vsusfructus acquiritur patri. & ibi ita tenent Bart. & Alberic. de Ros. Sicut enim pater potest exprese remittere filio vsumfructum, l. cum oportet. §. non autem. & ibi Bald. & Ludou. Bologn. in primis interpreta. C. de bon. quæ liber. ita tacitè permittendo eum vti & frui bonis aduentitiis, vt tenet Bald. Nouel. in tracta. de dote, versicul. & maximè, quia etiam circunscriptio. quæ verba repetuntur versicu. & pro hoc bo. text. in l. cum filij. ibi, quod patre volente possidet. &c. C. qui bo. ced. pos. & sequuntur Bartol. & Alexan. in l. si finita. si de vectigalibus. ff. de damn. infect. cum aliis supra alleg. in quæstion. vij. incipien. Alia fuit orta quæstio in suprema Burdegalæ curia. Sed an permissio, aut remissio vsusfructus possit reuocari per patrem, infrà dicam quęstio. cxcvj. & idem Bauarius in d. l. cum filiofamilias. vbi in versi. pro dilucidatione huius passus prosequitur ambas partes.

3 †Primo quærit, quæ expressio sufficiat ad hoc, vt testator dicatur prohibuisse vsumfructum patri acquiri, an generalis, specialis, vel indiuidua. Secundo quærit quæstio. quam vide per eum causa breuitatis. Et circa primam ex doctrina Bartol. in d. l. si vsusfructus. §. si ita quis elicit duo: primum quod non requiritur singularis prohibitio, sed sufficit, ex verbis suis hoc colligi possit. Secundum quod per illa verba per quæ colligebamus de iure antiquo fideicommissum relictum esse collatum in tempus, quo sui iuris esset: per illa eadem verba, hodie dicemus testatorem sufficienter prohibuisse vsumfructum patri, ex quo secundum eum directo videtur decidi quæstio, de qua in d. l. cum filiofamilias. quia quando de iure antiquo quis instituebat filium, & postmodum rogabat patrem de restituendo filio, ex hac geminatione honoris colligitur fideicommissum collatum in casum, quo filius sui iuris esset: quod similiter hodie ex hac geminatione colligemus, testatorem sufficienter vsumfructum prohibuisse acquiri patri, vt ibi per eum. Nec obstat secundum eum text. in authen. vt liceat matri & auiæ: quia si rectè inspiciamus illa verba, sunt verba legis enuntiatiua: quod si quis relinquere vel donare sub hac definitione, & conditione, vt ad patrem vsusfructus non perueniat, quod ei liceat: non autem sunt verba dispositiua, vt testator debeat vti illa singulari expressione, vt ibi hoc probat Ant. Baua. & quamuis text. in d. authen. excipitur. videatur sonare quod testator debeat vti illa verborum forma, tamen secundũ ipsum Bauarium debet intelligi secundum quod prohibetur in corpore, nec Irnerius habuit potestatem legis condendæ, vt ibi per eum. Et ita conclusum fuit in curia.

SVMMAE.

1 *Vsusfructus prohibitio ne patri acquiratur, an extendatur ad vsumfructum legitimæ. & nu. 2.*

3 *Vsusfructus legitimæ filij non potest matri vel alij extraneo dari.*

4 *Alimentaria quando solum intelligatur mater qua relicta est vsufructuaria.*

5 *Vsufructuarius maritus relictus, quando habeat solum alimẽta.*

Quæstio CXCIIII.

Parentibus non datur vsusfructus legitimæ.

DECISIO CXCIIII.

SED ex hac orta fuit alia quæstio, quòd quamuis mater aut alius superior testator possit prohibere vsumfructum patri acquiri, an hæc prohibitio extendatur ad legitimam filio debitam, in qua pater non habeat vsumfructum, sicut habet in reliquis bonis, quæ excedunt legitimam. Et quid in rebus feu-

1 dalibus. †Et Bar. in d. aut. excipitur. tenet, quòd non extenditur ad legitimam, quin pater non obstante matris prohibitione habeat in ipsa legitima vsumfructum: & hoc per tex. in d. auth. vt liceat matri & auiæ, tam in rubro quam in nigro, & ipsum sequuntur Pau. de Cast. Rapha. & Corneus in d. auth. excipitur. & sentit Alex. in l. cùm ex filio. in fin. ff. de vulg. & pup. nisi pater sit delapidator bonorũ, quia tunc perdit vsumfructum. l. Imperator. ff. ad Trebel. de quo plenè dixi suprà in quæst. lxj. incip. pater cui per eius vxorem. Et in sententiam Bart. inclinat Fab. de Giochiis in repet. authent. nouissima. ver. sed an mater possit relinquere filio. Et Paul. de Cast. in l. filius matrem. in fin. C. de inoffi. testa. Et istud dicit esse verum Bar. in tract. de duob. fratri. in vij. quæstio. quando filius instituitur purè, & per modum pręcepti prohibeatur vsusfructus, quia tunc filio adeunte patri quæritur vsusfructus. nemo enim potest facere quin leges in suo testamento locum habeant. l. nemo potest. de legat. j. secus si per modum conditionis relictum fuerit, quod pater renuntiet

2 filio vsumfructum, d. authen. excipitur. †Sed contrarium tenuit glo. in d. authent. vt liceat matri & auiæ. in princ. quam ibi sequũtur Iaco. de Bellouisu, & Ang. quòd pater non habeat vsumfructum. & idem Ang. in d. auth. excipitur. & Bal. in l. filiæ cuius. in vlt. quæst. in fi. C. fam. erciscun. vbi respondet ad Bar. & vltra eum potest respõderi ad tex. dictæ auth. vt liceat matri. prout suprà in prox. q. in fi. dictũ est secundũ Bauarium in d. l. cum filiofamil. de leg. j. quòd sunt verba enuntiatiua, & nõ dispositiua. Et idem tenet Bald. in d. l. filiis matrem. in pen. quæ. & Ias. in ij. fallen. & sentit Alexã. in addi. ad Bart. in d. authen. excipitur. quia secundum gl. & Doc. suprà allegatos, hæc cõditio est apposita ad commodum, & prouisionem filii instituti, quæ valet. & idem gl. in l. quoniam in prioribus. & ibi Doct. insuper Ioan. Fab. & Ias. in j. limi. C. de ino. testa. & Ang. in l. fin. ver. in text. ibi fructúsque. ff. de pet. hæred. Tamen verum est, ꝙ si solum legitima in proprietate filio relinqueretur per matrẽ vel patrẽ, & alteri extraneo vsusfructus illius, non valeret d. auth. nouissima. & tenet gl. in l. vxori meæ vsumfructũ lego. ff. de vsufr. le. & Fran. de Cur. in con. xv. in fi. & Alex. in con. ccxiiij. in

3 fi. lib. vj. † Etiã si vsusfr. relinqueretur matri filiis institutis, vt not. glo. Bar. Bal. Ang. Sa. & Moder. in authẽ. hoc locum. C. si mulier secundò nu. & in l. Titia cum testamento. §. Ti-

4 tia. ff. de leg. ij. & in d. authẽ. nouissima. † Et hoc casu mater vsufructuaria interpretatur fauore liberorũ alimentaria, vt habeat solùm alimenta secundùm stylum & consuet. curiæ vulga. quæ vbique communiter obseruatur, secũdum Doc. suprà alleg. & Ludo. de Roma. in consi. cxviij. incip. quo ad primum. in primo dubio. & Phil. Corn. in consi. v. volu. j. & dixi suprà in quæst. inci. præsuppono pro istius quæst. intellectu. & Bar. in consi. ix. incip. super eo quod quæritur. cum aliis per Bern. Landr. in addi. ibi alleg. & Alex. in consil. xl. versi. dicit tamen Bar. vol. j. & Ang. in consil. cccxxxviij. inci. imperitia notariorum. & And. Barb. in c. fin. versic. quid si testator relinquat. & Ancha. in consi. ccxxxvij. cuius initium, quia in primo quęsito. ver. Ex quibus. vbi etiã ponit, an dicta consuetudo curiæ Biturig. quæ fauore liberorum interpretatur legatum vsusfructus vxori relictum pro alimentis, ita non interpretetur non superstantibus filiis testatoris, sed matre vel sorore hæredibus institutis. & tenet

5 quod sic, & ibi vide. † Et idem econtra si vxor relinquat maritum vsufructuarium, & massarium, non habet pater nisi alimenta, propter identitatem rationis: vt voluit Bald. in authen. hoc locum. in vltima quæst. C. si mulier secundò nup. & pro singula. commendat Ias. in l. vlt. versic. vj. C. de indic. viduit. tollen. & idem Bal. & Doct. in d. l. Titia. cum testamento. §. Titia. Sed quid dubij habet hæc vltima quæstio in matre relinquente vsumfructum, cum extantibus liberis totus vsusfructus spectet patri, vt l. iiij. & per totum. C. de bonis quæ liber. Cogita, nisi propter liberos emancipatos, vt §. hoc quoque à nobis. insti. per quas pers. nobis acqui. vel etiam propter consuetudinem Franciæ, præcipuè Biturig. Burgundiæ, Turoniæ, quæ vult patrem non habere vsumfructum in bonis filij, vt dixi in §. iij. de consuet. iurium status persona. & in d. q. lxj. in princip. & in aliis casibus ibi notat. in quibus pater non habet vsumfructũ: & dicitur esse Xã-

ctonię,

ctoniæ,quod per transitum ad secunda vota pater perdit vsumfructum, vt infrà dicam. Et vltra illos.pater etiam non habet vsumfructum in bonis feudalibus filio ex materna successione delatis, vt voluit Andr.de Isern.in prima rub. lib. feudo.super quo distinguit Iaco.Alua.in d.c.j.versi. quæro ab extra,& vide per eum in cap.j. de natur. success.in feud.
6 vt infrà dicam quæst.cxcix. † Sed reuertendo ad quæstionẽ nostram Sali.tenet opinio.glo.in d.l.filiis matrem.in vltim. quæst.per illum tex.ibi,atque eo pacto:vbi dicit,quod communiter approbatur gl.per Doctores, dicẽs vltra teneo gl. quam nostri maiores tenuerunt. Et idem Salic. in authent. non licet.C.de liber.præter.vel exhæred. & Fran. de Aret. in d.l. filiis matrem. quam legit cum l.testamenti. dicens quod quando est certum quòd conditio apponitur in fauorem liberorum,testamentum olim nec hodie est nullum, vt ibi,& d.l.cum ex filio.de vulg.& pupilla. Et signãter ego tenui istam partem,ex eo quod pater conuolauerat ad secundam vxorem iuuenem,ex qua plures habuerat liberos,propter quos præsumendum erat filios primi matrimonij male tractari,tam in bonis quàm in personis eorum. Ideo lugebunt quæ sibi possessa sunt ad alios transferenda aspiciẽtes, vel ad extraneos,vel ad fratres suos:quod etiam grauius multis esse videtur,vt dicit text.in l.cum oportet.in princ.C.de bon.quæ lib. Et pro hoc dixi suprà in prima q.huius materiæ allegando Francisc.de Aret.in consi.xc.quoniam gaudet in afflictos sæuire nouerca potestas,vt dicit gl. in clem. pastora.de re iudic. Et pro hoc dicit Paul. de Castr. in consil.clxxv.incipien.contra superius consulta.versic.præterea vnusquisque.vol.antiq.quod licet matres soleant confortare ac beneuolentiam patris in liberos prouocare, tamen ecõtra nouerca potius liberos primi matrimonij terrere solet, & in odio patris ponere.l.iiij.& ibi not. Ange.ff.de inof.testa.& præsumptio semper est contra nouercam,vt rixari velit:secundum Pau.de Cast.in consil.clxxx.incipien. in causa quam. in iiij.dubio.volu. antiq. Et istud probari videtur, quoniam pater vsumfructum,quem habet in bonis filiorũ, non potest secundæ vxori cõmunicare,arg.dictæ l.fi.§.fin. ad Tertul. vbi mater non potest prætendere vsumfructum in bonis filii viuẽtis. Ergo à fortiori nouerca non debet sentire commodum vsusfructus, quẽ pater in bonis filii habet, vt tenet Docto.Palatios Ruuios, aliàs Lupus in repertio. rubricæ.de donatio.inter virum & vxo. versic.ex prædictis infertur ad duo.veruntamen dico, quòd vbi patri non fuit prohibitus acquiri vsusfructus, tunc possit vxori secundæ communicare,& aliàs ad libitum disponere,inuitis etiam filiis,cum non possint eidem de fructibus facere quęstionem. d.l.fi.de bon.mater.& in l.cum oportet.§.non autem.ver. & si quid.de bonis quæ liber.& in l.si quis prioris.§.fin. de secũd.nupt. Nihilominus parentes ad secunda transeuntes vota sunt suspecti in rebus liberorum primi matrimonii, siue sint fœminæ,de quibus non est dubitatio,quia censetur suspectæ,etiam de vita eorum,l.lex quæ tutores. circa finem. C.de administ.tuto.siue sint masculi, vt l.iubemus.& ibi ita dicit Cor.ver.item not.fin.C.ad Trebel. Et super ista quæ. fuimus partiti in magna camera, & dispartita in camera inquæstarum. Et conclusum fuit secundum opin. Bart.quamuis opi.glo.sit communis.& magis filiis fauorabilis. Et latũ fuit arestum die iij. Augusti, Anno 1523. Tam super prædictis quam sequentibus quæstionibus.

SVMMAE.

1 *Dotem filij acceptam,quando teneatur pater restituere, & nu. 2.4.& 9.*
3 *Pater an habeat vsumfructum in dote filij.*
5 *Pater an ob patriam potestatem compellere possit filios secum habitare.*
6 *Vxor cui relicta sunt alimenta in domo testatoris, an ibi cogatur habitare.*
7 *Vxor ob viri sæuitiam fugiens, an ab eo debeat ali.*
8 *Pater an dotem filio restituat de consensu nurus.*
10 *Pater habens dotem tenetur alere filium & vxorem,& omnia eorum onera supportare.*

Quæstio CXCV.

Si dos filii sit acceptata,an de consensu nurus pater restituere teneatur.

DECISIO CXCV.

Vltimo determinata fuit quæstio, si filius duxit vxorem,& pater recepit dotẽ,cum quo filius vel nurus incœpit esse in discordia,& seorsum habitare ab eodẽ,à quo petit sibi dotẽ assignari aut solui: Quæritur an pater cõpel-
1 latur dare & soluere dotem. †Et videtur quod pater & eius bona obligantur pro dote nurus,scilicet vxoris filij, si dotẽ receperit,vel filio eam recipiẽti cõsenserit,vt est text. in l. si cũ dotẽ.§.transgrediamur.& ibi Bar. Bal. Alb. de Rosa. Ange.Pau.de Cast.Io.de Imol.Ale.& Mo.ff.so.ma.& Bar.& latius Sali.in l.vna.§.vt plenius.C.de rei vxo.act.Soci. in con. cix.inc.pro inuestigatione veritatis. ver. tertiò declarãdum est quando bona.volu.ij.ideo secundum Ang.in d.§.trãsgrediamur,pater tenetur filio seorsum habitanti dotẽ restituere,vt l.si filia.§.j.ff.fami.ersci.& l.si is qui.§.j.ibi dos.& eum ibi sequitur Iacob.de sancto Geor.ff.de iure dot. dum tex. ibi dicit: vbi sunt onera matrimonij. & l. pro oneribus. C.
2 eod.titul. † Sed Roman.in d.§.transgrediamur.tenet contrarium,quòd pater non teneatur filio reddere dotem, filio seorsum etiam propter sæuitiam patris aut nouercæ habitanti:cum talis dos dicatur aduentitia,l.j.ij.& iij. cum ibi not. C. de bo.quæ lib. Et in ea pater habeat vsumfructum,
3 si pater sustineat onera matrimonii:igitur, &c. † Sed in hoc vltimo,an pater habeat vsumfructum in dote: Bartol. tenet quod non,in l.contra nurum. §. quoties, ff. rerum amot. & hoc quando dos consistit in specie,secus si in quantitate:de qua distinctione admiratur Rom. in d. §. transgrediamur: quia secundùm eum lege non probatur.de quo per Doc. in locis suprà & infrà allegat.quia hoc pro nunc non expedio.
4 †Vnde circa quæst. nostram breuiter distinguendum est, secundùm Bal.Ioan.de Imol.Pau.de Cast. & Alex. versic. quæsiuit etiam in d.§.trãsgrediamur.& in §.sin autem,quòd aut loquimur in filio emancipato, & tunc pater tenetur dotem reddere,quoniam pater emancipando videtur eum posuisse in libertate alibi morandi,& vxor non debet separari à cohabitatione eius,l.iij.C. com. vtriusq; iud.ac dos debet deseruire oneribus matrimonii.d.l.pro oneribus. de iu.do. Quare tenetur reddere filio,& in isto casu conueniunt omnes. Tum quia emancipatio etiam æquiparatur morti patris. l. ij. ff. quod cum eo. Et post mortem patris debet sibi solui & reddi.l.si socer.in prin.ff.solu.matri. Si verò loquimur in filio in potestate constituto, & tunc si cum voluntate patris seorsum habitet, idem est dicendum eadem ratione.Si verò absque patris voluntate, si tamẽ aliquam ob causam iustam, vt propter sæuitiam patris,aut quia habet nouercam more nouercarum, vt suprà proxima quæst. dictũ est, sibi rixantem. & tunc idem, vt in præcedenti casu. Pro quo dicit Ang.in con.lxxv.incip.pater habens plures filios.
5 versi.hinc descendit &c. † quod pater exercendo ius patriæ potestatis compellere potest filios ad habitandum secum, nisi propter sæuitiam patris non possint voluntati eius obedire,l.j.in fin.& l.iij.§.etiam si maximè.ff.de liber. exibend. Et idem si ob aliam iustam causam, quæ relinquitur iudi-
6 cantis arbitrio,filius seorsum habitet, † per ea quæ in simili not.de vxore,cui maritus relinquit alimenta in domo ipsius testatoris, quæ non valet ibi pacificè, vel honestè viuere, quod petere potest alimenta sibi ministrari extra domum.l. Caio.§.Imperator.ff.de alimen.& ciba. leg. Et in vtroque casu dixi post Din.in regul.imputari. in iiij. postil. vbi re-
7 curre,de re.iur.lib.vj.†Vbi etiam ponit Ang.quid in vxore quæ ob sæuitiam viri aufugit à domo eius,an debeat ali. & Ale.post Bart.in l.libertis.§.Lucius.ff.de ali.& ciba.lega.& quæ not.Bar.in consi.ccxj.inc. quidã sibi filios hæredes.ver. super secũdo videtur.& Bal.in consi.cl.incip.casus talis est.

volumin.ij.& Bald.in consi.clxj.incipien.Cæcilia recessit à Francisco.lib.iij.& Raph.Cuma.in consi.clxxv.& Docto. in d.l.si cum dotem.§.si autem.& Ioann.de Anan.in capit. salubriter.versi.extra gloss.quæritur.de vsuris. Alias est filio imputandum,ex quo sine causa à patre seorsum habitat, quia innititur contra pietatem paternam. Et idem vt suprà sentiunt Nicol.de Matarel.Bart.Bal.Sali.& Iacob.de sanct. Georg.in l.sanè videndum est.quam legunt cum l.debitor. ff.de iure dot.& Albe.de Rosa.Bald.& Sali.post Iaco.de Are.in l.ij.C.famil.ercifcund.& Alex.in d.§.transgrediamur. & Ioan.Campez.in tracta.de dote.in iij.parte.quæst.xvj.& referunt Doct.Din.ita consuluisse,prout in consi.xij.incip. factum tale est, & sic proponitur.ver. Item pater dotauit vxorem filii sui.& Pau.de Cast.in l.quidam cum filium. versi. not.ergo ex prædictis.ff.de verb.obligatio.& Bald.Nouel. in tra.de dote.versi.imò etiam posset dici. & chart. xxxiiij. col.ij.ante fi.quòd si dos.& Bal.consi.xix.veritas est.vol.iiij. & Anch.con. 237. cuius initium est, regulariter constante
8 matrimon.†Tamen aduerte, quòd si pater restituat dotem filio,bonum erit quod faciat de voluntate nurus,aut eius patris.Et sic faciendo liberabitur perpetuò ab eadem obligatione dotis,secundum Bal.in d.l.sanè.& per alios in locis su-
9 prà alleg.†Vnde putat Ioan.de Imo.in d.§.trãsgrediamur. quem Alex.& communiter Doct.ibi sequuntur,quod in casu in quo filius habet iustam causam seorsum habitandi à patre,si tamen est suspectus de dilapidatione,quòd tunc pater non teneatur ei dotem restituere, sed solum alimẽta præstare,nisi filius velit præstare patri cautionem de dote conseruanda,l.ij.versi.nec cogitur.ff.sol.mat. Et idem Iacob.de sanct.Georg.in d.l.si is qui.§.ibi dos restituatur. de expresso vxoris filii consensu. Et istos casus ponit Cæpol.cautel. clix.multi sunt filii,vbi etiam ponit; quid si pater non vult eum emancipare,an cogatur? & pariter teneatur restituere filio expulso bona materna, & bagas & donaria eius vxori
10 facta. Et tenet quòd sic in omnibus prędictis.†Et no.quod pater tenetur alere filium & vxorem, & omnia onera eorũ supportare,vt voluit Ang.in d.consi.lxxxv. versi. sufficit enim quòd pater.per tex.in l.si quis à liberis.§.fi.ff. de liber. agnoscen.& idem Bal.in l.versic. ibi, alienandi. & in iiij. not.& versi.quartò oppono.C.de iure dot.

SVMMAE.

1 *Vsusfructus an per patrem possit filio donari,ita vt reuocare nõ possit.& nu.2.& 3.*
4 *Vir tacendo videtur remittere interesse dotis non soluta.*
5 *Pater volens adire perdit vsumfructum filio adeunte.*

Quæstio CXCVI.

Sed an pater possit expressè vel tacitè vsumfructum, quem habet in bonis filii, donare filio vel filiæ,ita quod postea eundem reuocare non possit.

DECISIO CXCVI.

1 IT † circa hanc quæst.Doctores variauerunt, circa quam primò videtur quòd non valeat statim cum effectu,nisi post mortem, per quã confirmatur.l.donationes.C.de dona.inter virum & vxor.& l.ij.C.de inoffi.donat. Et ita tenuit Azo in sua summa.C.de bon.quæ liber.post princ. & idem glo. in l.cùm oportet.§.fin autem.per illum tex. ibi causa intelligitur,vt eundem vsumfructum post obitum patris ipse lucretur.eod.tit.& ibi eum sequitur Iacob. Butrig. Cin. Ioann. Fabr.& Rapha.& Ancha.consi.cvj.versic.dubitatur. qui etiam all.glo.in d.l.ij.de inof. donat.quæ videtur secundũ eũ
2 in opin. Azon.vltimo loco recitata residere.†Sed Bar.in d. §.si autem.intelligit gl.ibi,ꝙ statim valeat,& duret talis donatio,quatenus patris voluntas viuentis durat,argu.l.ex animo.ff.de dona.inter vir.& vxo. Ideo secundum eum dicitur morte confirmari, quia postea reuocari non potest. Et eum sequitur Salic.in d.§.si autem.in fin.& idem Bart. in l. frater à fratre.versic. sextò quæro. ibi, si verò donat.& idẽ Ias.ibi in repet.versi.circa quartam fallen. Iacob. de sancto Georg.nume.xxxj.ff.de condi.indeb. Et in hanc partem videtur inclinare Ange.in d.§.si autem,qui post plures intellectus ad illum text.datos dicit,quòd pater remittere potest vsumfructum, quo ad commoditatem ipsius vsusfructus, sed non quò ad ius ipsius vsusfructus, quod est quid incorporale:& tamen si velit poterit pater reuocare. Et hanc partem sequitur Albe.de Rosa.in d.§.si autem.& Alexan. cõsil.cxxxviij.versic.nec possunt hæredes.vol.v.in contrarium videtur,quod statim valuerit talis donatio,aut remissio,nec requiritur quod morte patris cõfirmetur: & sic per patrem reuocari non poterit. pro hoc est text.in l. cum filij. C. qui bo.cede.poss.ibi,quod patre volente possidet. vt voluit glo. in §.agitur.in verbo,vsufructu.insti.per quas pers.nobi.acqui.& Guliel.de Cug.in d.l.cum oportet.§.si autem.quem legit cum §.non autem.dicens hanc vsusfructus donationẽ non esse proprie donationem, sed quandam remissionem: quemadmodum in donatione fructuum vxori per virum facta,quæ tenet.l.si sponsus.§.si quis rogatus.ff.de don. inter vir.& vxor.& l.pro oneribus.C.de iure dotium.quia pater in hoc casu nihil videtur dare de suo,sed solum desinit lucrũ habere,& pro hac gl.in authen.idem ibi,est & sextus si pater remittat.de bon.quæ liber.& idem Bal.in d.§.si autem. versic.in text.ibi, apud filium, allegans pro eo Azo. in summa illius tit.sic tenentem.& tamen non sic tenet, vt dictum est, & ipsemet Bal.fatetur in d.l.ij. vers. tertio oppo. de inoffic. dona.hanc etiam partem sequendo, quia intelligit dictum Azo.quando pater relinquit filio ob alimenta: sed non in vsufructu,qui per renuntiationem consideratur aduentitię proprietatis,& sic est quid aduentitium. & ibi idem tenent Ioann.Fabr.& Salicet. Et sic ambo contrarij, & idem ibi Ang.per glo.ibi,quam tamen aliter intelligit Anchar. vt supra pro parte contraria dictum est, quod cõfirmatione indigeat.& ita etiam intelligunt Rapha.& Philip. Corn.in d. §.si autem.& pariter Bal.ibi, ver.iuxta materiam.&in auth. excipitur.in vlt.q.eod.ti.& similiter Lud.Bolog.in d.§.si autem.in primis interpreta.& Io.de Imo.in c.fin.de donat. vbi ponit regulam,quod donatio facta inter patrem & filiũ non valet, d.l.ij.de dona. fallit in ix. casibus. & tertius est in vsufructu. Et idem Bal.nouellus,in tracta.de dote.versicu. & maximè etiam. Et pro ista parte videtur bon. text.in l. cum filij.C.qui bon.cede.pos. & quæ dixi suprà quæst. vij.
3 ver.hoc verum quod aduentitium secundum Bartol. †Quid dicendum? Et Paul.de Cast.in d.§.si autem.versi.quid si viuebat.distinguit, aut pater tacitè aut expressè patiebatur filium fructus percipere:si tacitè, tunc videatur nolle habere. Et hæc patiẽtia seu permissio durat quousque patitur,quia si postea non patiatur,recuperat. Et ita intellexit tex. in d.§. si autem.dum dicit,sed quasi diurna donatione. Et sic donare videtur de die in diem. Et præsumptio donationis, quæ resultat ex patientia non extenditur vltra quam patientia interueniat, ar.l.j.§.Iulianus.ff.de itine.actúque priua. Aut pater expressè donauit,& remisit filio vsumfructum aduentitiorum,& tunc videtur remisisse in perpetuum: & talis remissio semper valet, nec potest per pœnitentiam reuocari: allegat Bald.in d.authent.excipitur.& not. per glos. in clement.vna.circa fin.de verb.signifi. Sed Philip. Corn. in d. §.si autem.aliter distinguit, & quasi totum in contrarium. Quia si pater ab initio recusat vsumfructum, tunc procedit opin.Bartol. quod filio quæratur statim,nõ expectata mortis confirmatione.l.non solum.in princi. ibi,siue ecõtrario. eodem titulo,& sic in hoc membro conueniunt Bart. Paul. & Corne.& pro hoc facit tex.in l.vir vsuras.& ibi gl. in ver
4 bo:& donationibus.ff.de donat.inter virum & vxorem:†vbi si vir per totum tempus matrimonij tacendo non petiit vsuras seu interesse dotis sibi nõ solutæ, videtur per tale continuum silentium inducere tacitam ipsarum vsurarum, seu interesse remissionem: vbi gloss. pro hoc alleg.tex.in d.§. si autem. Et idem Roma.consil.ccccccxvij. ver. vnum tamẽ dico,& Alexan.consil.cxxxviij.vers.Et per hoc.ibi, an talis

tacita

tacita donatio teneat. libro quinto.& Franc. Balbus in tracta.de præscrip. prima parte.iij.partis princi. nume. xxviij.
5 † Sed hoc membrum seu pars distinctionis Corn. videtur habere locum, quando pater ab initio delatam filio hæreditatem noluit adire,& filius adiuit: tunc pater perdit vsumfructum,& meritò, l.fi.§.sinautem patre.de bon.quæ liber. & gloss.in d.authen.ibi, item septimus. nec illum reuocare potest, d.l.non solum.versicu.siue econtrario. Sed vbi pater ipsam adiuit hæreditatem,& tamen recusat vsumfructum, quod videtur idem, vt in sequen.casu. Et licet opinio. Bart. diuersis modis intelligatur per Doct. suprà allega. tamen vult, vt mihi videtur, talem remissionem valere, quatenus patris viuentis voluntas durat: ergo reuocabilem esse annuit, aliàs esset contra text. illius §.sinautem. qui est clarus, nihil supplendo aut intelligendo. Aut pater acceptauit vsumfructum,& postea donat filio expresse, vel tacitè permittendo eum percipere fructus: & tunc est proprie donatio, quæ requirit confirmationem per mortem patris, secundum Ange. qui (vt inquit Corne.) ex his in effectu sequitur gl. ibi, tamen tenebit quousque pater reuocauerit. d.§.sinautem. Et sic secundum primam partem, quæ est magis communis,& amica literæ nihil subaudiendo. Et ista quæstio venit in processu domini de Salinaco patris, se aduersus dominos de Grinaulx,& de Riberac eius generos ad causam vsusfructus successionis matris eorum vxorum reintegrari petentis.

SVMMAE.

1 *Patria potestas de iure non cessat per filij matrimonium, secus de consuetudine Franciæ.& nu.3.*
2 *Patria potestas præsumitur, nisi contrarium probetur.*
4 *Filia vidua an redeat in patris potestatem.*
5 *Vsumfructum an perdat pater per filij matrimonium, per quod egreditur patriam potestatem.& nu.8.*
6 *Filij de iure ciuili non possunt contrahere matrimonium sine consensu patris: secus de iure canonico.& nu.7.*
9 *Dominus perdit seruitia ancillæ, si de eius consensu contrahat.*
10 *Pater factus monachus an perdat vsumfructum quem habebat in bonis filij.*

Quæstio CXCVII.

Et pariter alia quæstio mota fuit, an filii vel filiæ vxorati, vel vxoratæ, quæ de consuetu. non sunt in potestate patris, aut alii proximiores ad succedendum capaces in vim generalis consuetudinis ipsos saisientis, sint non solum aduersus patrem vsufructuarium tam bonorum feudaliũ, quam paganorum seu patrimoniorum filiis ex successione materna prouenientium, qui ad secunda transiuit vota, sed etiam aduersus alium vsufructuarium, saisiti. Et ex ista quæst. tres aliæ veniunt prius decidendæ. Prima an filii per contractum matrimonii desinant esse in potestate patris: & per consequens, pater perdat vsumfructum. Secũda erit, an pater tam de iure, quam de consuet. per transitum ad secunda vota perdat vsumfructum. Tertia, an pater habeat vsumfructum in bonis feudalibus filio ex successione materna delatis.

DECISIO CXCVII.

1 ET pro Decisione primæ quæstio. dico,† quod licet de iure pater non perdat patriam potestatem filiorum maritatorum, vel filiarum coniugatarum l.si vxor.& ibi Bal. Salicetus & Cor-
2 ne.C.de condi.inser.† quia quilibet filius præsumitur esse in patria potestate.instit.de pat.potesta.tamen si velit dicere esse sui iuris per emancipationem, debet probare. l. si filius.& ibi Flor.& Iaco.de sancto Georg.ff.de prob. Et idẽ si per præscriptionem & lapsum temporis, vt l.j.& ibi gloss. Bartolus Angelus & Salicetus C.de patria potestate. Et similiter si per consuetudinem, secundum quam illam potestatem perdit, vt dicit Ioan. Fab.in l.j.C.de bonis maternis. & in l.non sine.C.de bon.quæ libe.& Baldus in j.l. eodem titulo & Masuer.in sua praxi, titulo de dote & mat. versiculo item de consuetudine.& Bartolus in l.si maritus.§. legis Cornel.ff.de adult. dicens statutum, aut consuetu. aut legem hoc posse facere, vt authentic.constitu. quæ de digni. per totum.& in authent.sed Episcopalis dignitas.C. de Episcop.& cleric.& Lupus in repetitio.rubri. de donatio.inter virum & vxo.versic.sed quamuis secundum iura ciuilia. & Bar.in l.si is qui pro emptore.& ibi Ias.ver. per istam no-
3 ta.doctrinam.ff.de vsucap.† Hæc consuetu. in filiis vxoratis, aut maioribus xxv.annis, est in hoc regno Franciæ,& ducatu Britanniæ generalis, vt plenè dixi in §.ij & in additio. de consuetud.iurium status perso.lib.consuetu. Bitur. Et idem de filiabus maritatis, vt dixi in §.iiij.eod.titu. & libr. &
4 And.de Isern.in constit.incip.iura minorum.num.ix.† Sed dubium est, an mortuo marito filia reuertatur iterum in potestatem patris. Et Bartho. Chassan.lib.consuetu. Burgundio.tit. *Des droicts appartenants à gens mariez.*§.j.in verbo, *en puissance de son mary.* circa fi.tenet quòd sic. Et idẽ Neapolit. in quadam consuetud.regni Neapolit.inchoan.sed & mulier. Contra quem tenet Matthę. de Afflict.in constitut. Siciliæ, exordien. prosequens.quæstio.ij.versic.pridie fuit interrogatus. Et hanc tenuit Masuer.in sua praxi, in d.titul. de dote.& matri.versi.suprà alleg.item de consuetudine.& Tiraquel.in tractat.de legib.connubialibus.versi.sed illud quoque.& hæc vltima seruatur vbique.& idem sentit de Iser.vbi suprà in fine.de filia, quæ est tam in potestate patris, quàm balij sui,& desinit esse in eorum potestate per contra-
5 ctum matrimonij.† Sed stante hac consuetudine, vel statuto, quod filius vel filia à patria potestate per contractum matrimonij liberetur, vtrum pater perdit vsumfructum, quem habeat in bonis aduentitiis filij? & videtur quòd non, quia patria potestas quæ requiritur ad acquisitionẽ vsusfructus, sufficit quod interueniat ab initio, licet postea cesset, l.ij.& ibi glo.& Albe.de Rosa.de bon.mat.in l.quod scitis.§. fina. de bon.quæ libe.cum aliis suprà alleg.in quæst.cxcv.in contrarium videtur quod pater perdat vsumfructum, saltẽ partem dimidiam illius, cũ filius desiit esse in potestate patris, sicut in emancipato: in cuius bonis nõ habet nisi dimidium vsumfructum, vt §.hoc quoque.instit.per quas perso.nobis acqui.& ibi Ioann.Fab.& Ange. Are.& in l.cum oportet.§. cum autem.de bon.quæ lib. Quid dicendũ est? Doctor Palatios ruuios dictus Lupus, in loco suprà proximè alle.dicit esse cogitandum. Et postea distinguit sequendo doctrinam Ba.in auth.idem est.C.de bon.quæ liber.& idem facit.nu. xxvj.quòd aut pater non consensit in matrimonio filij, sed ipse filius sine patris consensu contraxit, prout plures filij,&
6 filiæ hodie faciunt,†quod de iure ciuili non possunt, nisi ad xxv.annum vsque peruenerint, authen.sed si post.C.de inoffi.testa.quamuis loquatur in filia, idem in filio, cui magis atque etiam magis sanguis quàm filiæ feruet & bullit, vt insti. de nupt.§.j.versi.cunque, quamuis glo.in verbo filij, (quam ibi sequitur Ioan.de Plat.) velit contrarium, quod calidior sit sanguis in fœmina: quos sequitur Tiraq.in tractat. de legi.connub.versic.quas rationes tamen. Ioan. Fab.tenet primum, quia inquit. frigidior enim homo de mundo calidior est calidissima muliere, secundum naturales. Et idem dicit Auicenna prima primi c.de ætatibus, vt refert ille Gabriel de Taragna medicinæ doctor insignis in text. Auicenn. in versicu.fœminæ.& in dubio xix.in litera M,& hoc seruata paritate in complexione,& regimine, vt ibi per eũ. Et quæ dixi in consi.iiij.incip.si quis animo iurandi.licet mulier ratione adulterij minus punietur.auth.sed hodie. C.de adult. in illa enim ætate præsumuntur filij prudentes, l.j.C.qui æ-
7 tate.lib.x.† Tamen consensus patris non requiritur de iure canonico, vt dicit glo.in l.Paulus.ff.de statu homin.& in d.§.j.de nuptiis.in verbo, secũdum datum.& ibi Ang. Ioan. de Plat.& Ioan.Fab.& Ias.in addi.j. ad Christophor. Porcum per tex.in c.videtur.qui matrimo.accusa. non possunt. & ita ex facto suo proprio filius à patris potestate est libera-
8 tus.† Et hoc casu pater nõ perdit vsumfructũ, quẽ habet iure patriæ potestatis, vt l.fi.C.de vsufruct.& d.l.ij.de bo. mater. Sinautem pater consensit matrimonio filij, & sic ex patris facto fuit filius patriæ potestatis nexu liberatus: & per consequens perdit totum vsumfructum sine reseruatione

partis dimidiæ vſusfructus, prout reſeruatur per d.l.cum oportet.§.cum autem.& d.§.hoc quoque.quoniam ibi reſeruatur patri in premium emancipationis, licet Lupus vbi ſuprà velit hoc caſu etiã patrem ſolam dimidiam vſusfructus perdere. Sed primũ tenet Alex.in addi.ad Bart.in l.placet.in iij.limitatio.ff.de acqui.hære. quòd perdat totum vſumfructum.per textũ in l.patre furioſo.ibi, ius patriæ poteſta. moribus receptum eſt.ff.de iis qui alien.iur.ſunt.& iſtud eſt cõmunius per no.Bar.in d.§.auth.idem eſt.quẽ ibi ſequuntur Ange.Paul.de Caſtr.Salice.& Corne.& pro iſta Deciſ. facit text.in authen.ad hoc.C.de latina libert.tollend.quem allegant Ange.Are.& Iaſ.in addi.ad Porcum.vbi ſuprà in
9 in ij.addi.quòd ſi † ſerua, ſeu ancilla contrahat matrimoniũ de conſenſu domini, quod ipſe perdit ſeruitia ancillæ: ſecus ſi non cõſenſit expreſsè nec tacitè, vt ibi.ideo etiã ſi abſque cõſenſu patris cõtrahat, pater (attenta cõſuetu. eum patria poteſtate priuante) perdit totum vſumfructum, vt dixi in §.iij.de conſuetu.iurium ſtatus perſo.lib.conſuetu.Biturig.in prima Fallen.& in aliis caſibus ibi no.& per glo.in d.authẽ.
10 idem.aliàs non, vt dixi ſuprà quæſt.lxj.& in ſeq.q.dicã.† Et quid de tali patre effecto monacho, an in totum, vel in parte perdat vſumfructum, vide gl.& ibi Bart.Bald.& Salic.in d.auth.idem.& Abb.Sicu.in c.in præſentia.verſicul.ſed circa hoc cadit alia quæſt.de proba.& Sali.in auth.ingreſſi.quæſt.vij & ibi Iaſ.in fi.verſi.limita in vſufructu.C.de ſacroſanct.eccle.tenentes quòd ſic.

SVMMAE.

2 *Vſumfructum an perdat pater per tranſitum ad ſecunda vota, & nume.4.*

2 *Vſumfructum non perdit mater ſecundo nubẽs, etiam intra annum luctus.& nu.3.*

5 *Pater qui de conſuetudine perditurus erat vſumfructum, non perdit illum, ſi ei per matrem fuit relictus.*

Quæſtio CXCVIII.

Pater, ſi per matrem illi fuerit relictus vſusfructus, nõ perdit illum etiam ſi ad ſecunda vota tranſierit.

DECISIO CXCVIII.

1 CIRCA ſecundam quæſtio.an † pater tam de iure quàm cõſuetudine priuetur vſufructu per tranſitũ ad ſecunda vota: videtur primo dicendum quod de iure non perdat vſumfructum, cum patriam poteſtatem non amittat, l.fin.de bon.mater.cũ aliis in præceden.quæſtio.alleg.& latius dixi ſuprà.q.lxj.& quæſtio.clxxij.inchoan.dominus nũc vita functus.verſi.&
2 pro hoc facit.† Hinc dicit Franc.Aret.in conſi.xl.verſi.circa ſecundum, matrem per tranſitum ad ſecunda vota vſumfructum ſibi à marito relictum non perdere: & de hoc caſum eſſe in authen.de nup.§.ſi vero ſolum vſusfru. & in authen.hoc locum.C.ſi ſecundo nup.mulier. Sicut enim vſusfructus non perditur, ita nec aliud ius, quod ſit ei ſimile, quod finiatur cum vita, & maximè quando participet de natura vſusfructus: quia in omnibus eſt eadem ratio, & ſequitur Hippoly. ſingu.ccccclxxvij.contrahendo ſecundũ matrimonium.in fin.vt ſatis dictum eſt in præceden.quæſtion.
3 † etiam ſi intra annum luctus contrahat, vt voluit Fede.de Senis, cõſi.xxxvj.exordien.caſus talis, maritus vxori ſuæ re-
4 liquit vſumfructũ.† Tamen per ſtatutum, aut cõſuetu. ciuitatis, vel patriæ, bene poteſt vſumfructum perdere: prout allegata fuit eſſe in patria Xãtonien.ad quam, & etiam præcedentem, quod per contractum matrimonij filius à patris poteſtate liberatur, fuerunt dicti de Grinaulx, & de Riberac ad probandum admiſſi: Quia non ſolum poteſt cõſuetudine, aut ſtatuto introduci, quod pater per tranſitum ad ſecundas nuptias perdat vſumfructũ, ſed etiã proprietatem, & omnẽ ſucceſſionem filiorum, vt voluit Alex.conſi. lxviij. verſicu.præterea expedit.ibi, ſed inſpecta diſpoſitione.& in ver.præterea ſtatutum.& verſi.quia etiam poteſt. Et vſque ad finem conſilij.lib.iiij. quod quidem inuenitur repetitum lib.vij.cõſi.iij.vbi hoc probat.& dixi ſuprà in quæſtio.195.
& in §.iij.de conſuet.iur.ſtatus perſ.lib.conſuetu. Biturig. vbi Bituris eſt conſuetudo, quod pater etiam ad ſecunda nõ tranſiens vota non habet vſumfructum bonorum aduentitiorum: nec fructus illorum facit ſuos, licet adminiſtrationẽ habeat, quamuis de iure ſecus, vt per totum C.de bon.mat. & de bon.quæ libe.ſicut enim ius ſcriptum in pluribus caſibus aufert patri vſumfructum vt no.per gloſſ.& Docto. in authen.idem eſt.C.de bon.quæ liber.ita ius non ſcriptum ſeu conſuetudo poteſt patri ad ſecundas nup.tranſeunti tollere vſumfructum, vt dixi.in d.§.iij. Adde aliũ caſum quando pater diſſipat bona aduentitia, vt latè dixi ſuprà in dicta
5 quæſt.lxj.pater cui per vxorem.† & ibi vide alium caſum in quo pater, qui per conſuetudi. perdit vſumfructum, illum non perdit, ſi ſibi per matrem fuerit relictus: quod tamen intellige ſecundum quod ibi in præſuppoſitione dixi, ſcilicet quod pater habebit alimẽta, vt ibi: vt ſuprà de matre dictum eſt.

SVMMAE.

1 *Pater ſecundo nubens, an habeat vſumfrructum in feudis filij. nu.2.5.& 7.*

3 *Vſusfructus rei feudalis, an poſſit vxori relinqui.*

4 *Alienationis prohibitio comprehendit conſtitutionem vſusfructus.*

6 *Filius adiens etiam cum inuentario, tenetur creditoribus ſatisfacere de fructibus feudi.*

8 *Filij, an aduerſus patrem vſufructuarium dicantur ſaiſiti. & nume.11.*

9 *Vſumfructum in bonis filij poteſt capere pater propria authoritate, ſecus in alio vſufructu legatario.& nu.10.*

12 *Marito ſi ex conſuetudine quærantur requiſita per vxorem, & ille ſit filiusfamiliàs, an omnia quærantur patri.*

Quæſtio CXCIX.

Quo ad tertiam quæſtionem, an pater binubus in bonis feudalibus filio ex ſucceſſione materna aut alias delatis vſumfructũ habeat, ſicut in paganicis & allodialibus, & ſuccedat filio in illis.

DECISIO CXCIX.

1 ET † videtur quod ſic, arg.l.ſi in poteſtate.ibi Luc. de Pen.verſicu.item not.C. de caſtren.pecu. lib. xij.& text.in d.l. cum oportet.§.j.& in c.j.§.j.ibi, fructus de duobus fratrib.de no.benedic.inueſti.& in l.his
2 verbis.in fi.ff.d lega.iij.& in l.fin.C.de vſufruc. † in contrarium, quod in feudis pater vſumfructum non habeat, tenuit And.de Iſer.in j.rubri. lib.feud.de his qui feud. dare poſ.poſt princip. Pro quo facit tex.in l.ſerui quod.ff.de manumiſ.& idem Bald.in d.l.ſi vxorem.in vlti.quæſt. de condit.inſer.dicens, quod ſiue talia feuda ſint regalia ſiue non, pater nihil habet: quoniam feudum eſt ſeruitus quædam, l.ſi cuius.in princ.ff.de vſufruct.voluit allegare l.ſi vſusfructus legatus ſit.quæ eſt immediatè ſequens, in princ. & ibi gloſſ.in verbo, oportet.& ſi acquireretur patri eſſet ſeruitus, quod eſt ſecũdũ eum impoſſibile, l.j.ff.de vſufruct.lega. Præterea pater in feuda ſuccedit filio, c.j.de nat. ſucc. feud. & Maſuer.in ſua praxi, tit.de ſucceſ.ver.& de natura feud. & Alexã. conſi.lxviij.lib.iiij.& Matthæ..de Afflict.in conſtit.Neapol.de ſucceſ.nobilium.num.xxix. cum ſequen. & Franc.de Curte in tract.feud.iij.parte.verſi.expedito primo tracta.& ibi vide rationem diuerſitatis, quare aſcendentes magis in allodialibus ſeu ruſticis, quàm in feudis ſuccedant filiis: tamen hanc regulam limitat ibi tribus modis, vt ibi per eũ. Et quod ei nõ acquiratur vſusfructus, probatur conſequentia per l.quæ legata.ff.de reg.iur. & tenet Iec.de ſancto Georg.in l.ſi pater filium.nu.vj.ff.de inoffi.teſta. & idẽ Bal.poſt Iaco.de Belloniſu in d.c.j.§.j.verſ.ſi verò filius. de duob.fratrib.de nouo benefi.inueſtit.aliam ponens rationẽ.quod ſub ea cõditione feudũ videatur cõceſſum, ne alius vſumfructũ, ſed ipſe filius tantùm, vt inde feudo ſeruiro poſſit.allegat tex.in l.iij.§.ſi quid minori.ff.de mino.& arg. l.quod dicitur patrem.ff.de verb.obliga. & ſequitur Ioan, Baptiſt. in dict c.j.verſi.x.de feudi cognitio.idem Decius conſi.

consi.ccccclx.incip.visq; puncto & dubiis.nu.xxiij.& Luc.de Penna in l.j.versi.item not.hic argu.C.de castren.pecu.mili.lib.xij.& Ias.consi.lxxxix.num.iij.inci.Aggredior itaque.
3 volum.j.† volens virum in testamento, vel alia dispositione non posse in re feudali vxorem relinquere vsufructuariam, per text.in l.fina.in verbo,sed & vsusfructus dationem.C.
4 de rebus alien.non alie.†vbi appellatione alienationis prohibitæ continetur constitutio vsusfructus, &c. pro quo dicit Bald.in dicto §.si qui minori.patrem in fructibus præbendæ filij non habere vsumfructum,quia in his quæ cohærent personæ filij,pater nihil iuris habet: per illum textum clarum.& idem Bald.in l.sacrosanctæ per illum textũ.C.de Episcop.&cleri.& Matthæ.de Afflict.Decisio.Neapolita. ccxlj.nu.j.ij.& iij.& ibi vide,an filius possit agere contra patrem ad restitutionem fructuum beneficij per ipsum patrem perceptorum.& concludit quod sic.& Barto.in l.litis.§.fin. ff.de negotiis gest.& Barba.in rubri.de pecu.cler. cum aliis per Docto.Pala.ruuios.dict.Lupus,in repeti.rubr.de dona.inter virum & vxorem.nume.ix.quod non seruãt patres, qui beneficiari faciũt filios,vt bene nouit ille qui nihil ignorat:non dico quòd malè faciant,quãdo eos beneficiari procurant si mereantur,dum tamen nihil accipiant nisi pro sororibus maritandis tertiam partem,vt alibi dixi.Quid dicẽ-
5 dum? †Iaco.Aluaro.in d.c.j.qui feud.dare.& in d.cap.j. de natura success.feud.distinguit:quem sequitur Cardi.Alex. in d.c.j.§.j.versicul.quæro ab extra.de duob.fratrib. de nouo benefi.sequendo Iaco.de Bellouisu,quod aut pater vult habere vsumfructũ rerum feudaliũ ex priuilegio, & iure paterno,prout habet in cæteris bonis aduentitiis filij,& tunc habere nõ potest.& ita intelligũtur iura & rationes per vltimo Doctores allegata. Aut pater & filius simul stant in eadem domo in mensa,& petit communicari fructus feudi acquisiti pro suo victu,& tũc bene admittitur, sicut dicitur in text.d.c.j.& §.j.de duobus fratribus simul commorantibus,quod inter se teneantur cõmunicare fructus feudi per alterũ quæsiti,quò ad victũ:de quo per Alex.cõsil.xlviij.li. ij.à fortiori magis patri tenetur communicare, inter quos est maior coniunctio & ratio, vt filius quærat patri quo ad commoditatem,per d.l.cũ oportet.& §.sequitur Alexan.in addi.ad Bal.in d.l.si vxorem.in verbo,seruitus.& Paulus de Cast.consi.ccccliij.ad primum puto.ver.ad tertium quæsitum.vol.nouo.cum aliis per nos allega.in d.§.iij.ver.sed li-
6 mita hanc consuetudinem,† quia filius etiam adiens hæreditatẽ patris cum beneficio inuentarij,tenetur creditoribus patris satisfacere de commoditate feudi, vt voluit Andr.de Iser.in c.j.an agnatus vel filius.Et Franc.de Curte,consil.j.
7 versi.adeo.† Sed Bald.in dicta l.cum oportet.in prin.versi. quæst.est de feudo.aliter dicit:quod aut feudum fuit concessum à principe,& tunc non habet vsumfructum,l. cum multa.eod.titu.cum aliis allega.in d.§.iij.versic.fallit secundo.de consuetu.stat.perso.lib.consuetu.Biturig. & idem in aliis dignitatum feudis,quæ cohærent ossibus feudatarij.d. l.iij.§.si quid.& pariter in aliis feudis virtute armorũ quæsitis.& in istis casibus non videtur dubium.Si verò sunt paganica,id est iure aliquo acquisita, tunc talium bonorum vsusfructus acquiritur patri saluo iure seruitiorũ, quæ debentur dominò.Et in hanc videtur inclinare Baldus.cuius opin.videtur de generali consuetudine regni Franciæ esse approbata, vt infrà dicam, quia in materia feudali seruatur ius commune,vbi non est Decisio in feudis expressa. ca.j.de feud.cogni.sed hic non est Decisio:ergo statur regulæ,dicta l.cum oportet.quod patri quæratur vsusfructus,licet in fine dicat hoc pendere ex intentione feudum concedentis. Cum enim (vt dictum est) feudum detur propter operam & seruitium,ideo inuestitura facta filio non porrigitur ad patrem.c.j.de gradi.succes. in feud.aliàs patri quæritur. & sequendo Iac.de Bellouī.respondet ad consequentiã, scilicet quòd mortuo filio pater nõ retinet vsumfructum, sicut retinet in aliis bonis aduentitiis ex dispositione legis: quia ista argumentatio non est vera,quoniam alia ratio reformat pactum & statutum.Nam perempta substãtia feudi, reuersa ad dominum,eius qualitas,id est, vsusfructus apud patrem mora non potest:quia quod caret substantia,caret accidentibus,l.lex vectigalis ff.de pigno.cum aliis per eum alleg.& istam vltimam opin.Bald.sequutus est Franc.de Cur.in tracta.feudo in iij.parte.versi.quartò circa intelligentiam, per rationem,quod fructus feudi postquam sunt separati, amplius non dicuntur feudales,sed allodiarij,seu allodiales:vt inquit Bald.consi.xxxiij.ad euidentiam.post med. versi. nã fructus.vol.j.alleg.tex.optimè probantem in d.c.j.an agnatus vel filius.si enim sunt allodiales,ergo nihil est quod impediat quominus patri quærantur.Et præcipuè in hoc regno Franciæ,in quo feuda ad instar patrimoniorum sunt redacta,vt dicit Bald.in c.j.circa fin.principij.in penul.quæstio.de success.feud.& Albe.de Rosa.in l.fi.ff.de iurisd.om. iudi.& in procem.ff.§.discipuli.versi. sed quia in partibus vltramontanis.& dixi in §.j.& ij.de consuetu.feud.lib. consuet.Bitur.& alibi sæpè per discursum harum Decisionum. Igitur,&c.Quare ad Decisionem quæst.nostræ veniendo, an filij vel filiæ possint aduersus patrem vsufructuarium in
7 vim generalis cõsuetudinis se dicere saisitos?† Et dic quod licet consuetudo proximiores etiam non apprehensa possessione defuncti saisiat,vt latè dixi in §.vj.de testa.lib.cõsue. Bitur.tamen in hoc casu non videntur aduersus patrem saisiti,nec interdictum vti poss.eis competere.l. j. §. interdictũ hoc quia atrocitatẽ.ff.de vi,& vi arm.& l.honori.& l.licet. ff.de obseq.præst.sed bene econtra pater aduersus filios.Vnde si alius etiam vsufructuarius rem naturaliter possideat,l. naturaliter.ff. de acquir.poss. (Et etiam ius vsusfructus quasi naturaliter & ciuiliter possidetur,adeo quod dicitur quasi iuris possessor, vt dicit glo.in l.si plures.§.deiactum.ff.de vi,& vi arm.& in l.ait pretor.§.item si.ff.ex qui. cau. maio. quam Bar.& Doct.faciunt sing.in d.l.naturaliter.& Ant. Corse.in singu.) vsusfructus esset turbatus, posset se saisitũ dicere & manuteneri,magis à fortiori pater: quia quicquid filius olim iure profectitij, vel etiam hodie aduentitij peculij apprehendit,id statim pater possidet.l.j.in princ. ff. si à paren.quis fuerit manumis.& l.placet.ibi,cõfestim acquiri.& ibi,neque momento aliquo subsistere.&c.ff.de acq.hære.& in l.quicquid filius.ibi statim.& l. possessio. §. j.& ibi Ange.& Imol.ff.de acquir.poss.vbi dicit gl.quod hodie nihil est immutatum præterquàm in sola proprietate aduentitiorum,vt per totum,C.de bon.mater.& de bo. quæ libe. & sic filius statim naturalem possessionem vsusfructus acquirendo perdit,vt tenet Ang.in d.l.cum oportet.§. finautem.de bon.quæ lib.& Alb.de Ros.in princ.d.l. versic. sed nunquid pater.Quamuis in casibus quibus patri nihil quæritur iuris,quos gloss.recitat in d.authen.idem est. & alios plures vltra ibi Alb.de Rosa.tamen commoditas illius acquiritur patri,vt ibi tenet gloss.& Cin.& Ang.& dixi suprà in præce.q.& tenet Alex.in d.l.possessio. in princ.& clarè probatur in d.l.placet.& l.quicquid.propter dictionem cõfestim,iuncto versi.neque momento aliquo.quæ de sui proprietate idem importat quod sine vlla temporis intermissione vadit ad patrem,secundum Franc.de Are.in d.l. placet in j.not.licet aliquando dictio confectim, diuersimodè capiatur secundum subiectam materiam, vt patet in l.j.§. confestim.& ibi Barto.ff.ad Tertul.& de momento quo patri vsusfructus quæritur,est bon.tex.in l.fi.ibi, qualis enim vsusfructus.& ibi gloss.vlti.& Doctor.de bo.quæ lib. sicut de dictione statim in princ.& ibi per omnes.ff.de verbo.o-
8 blig.& idem glos.in l.Gallus.§.j.quam ibi Bal.& docto.sequuntur.ff.de lib.& posth.† Secus est in alio cui relicta via legatus est vsusfructus,quòd non possit propria authoritate accipere legatum & ingredi rem vsufructuariam: quoniam non inuenitur iure cautum,vt dicit Sali.in l.j. versicu. aut fructus percepit proprietario ignorante.C.de vsufruct. alle.l.j.§.quod autem.ff.quor.leg.refert & sequitur Alexan.

consi.50.num.v.lib.vij.& Soci.consi.cxxxj.versi.nec obstat quod vltimo loco.vol.j.sed Bart.hoc declarando in d.l.placet.dicit quod prius quæritur filio quàm patri.l.qui liberis. §.hæc verba.ff.de vulg.& pupil.& idem in seruo,vt ibi, tamen hoc secundum eum in vno instanti vadit ad patrem,ita quod vix percipi potest.Hoc per exemplum probat, quia quando tu intras cameram obscuram cum lumine quod est prius,an prius secedat obscuritas,& postea lumen dicatur venire:vel econtra,quando exiit lumen & obscuritas remanet,quod dicatur prius.quod dicit esse notabilius,quam aliud quod ad probandum adduci posset, & dicens vidisse quendam doctorem disputantem quandam quest.& adducentem prædictum exemplum.facit quod dicit Barto.in simili de nocte in l.qui duos. §. j. ff. de manumis. test. quod nox mori dicitur adueniente aurora diei,quia est noctis morientis. Et econtra dies moritur adueniente nocte.& sic sero erit die.& ibi Benedic.de Plumb.& in addit.ad eum dixi.Et istud dicit ibi Bartol.equitando practicasse.& etiam Feli.in c.perfodiens.in ij.no.post Ioan. Andr.de homicid. Sed hoc vltimum reprehendit Marius Salomon in l. Gallus.§.quid si is.nume.xxxvj versi.illud tamen non præteribo.ff.de libe.& posth.quia neque dies, neque nox moritur agente nocte,sed solis agentis est per vices lucis, & tenebrarum ex nostro hemisphærio in alium polum redeuntis,agitque in lucem pellendo tenebras noctis, quoniam nox aliud nõ est quàm lucis defectus,vt ibi latius per eum, & Bal.& Pau.de Cast.in l.Titius.§.Lucius.& ibi per Mod. ff.de lib. & posth. tamen iudicari non possit quis prius.
10 † Quinimo pater propria authoritate sibi à iure attributa capere potest bona,& administrare & vsufructuare:& si filius aut nepos,vel neptis ei resistere velit, patriam potestatem in eum exercere poterit,dicta l.cum oportet.§.non autem.versi.& nullo modo audeat.imo si potens non est pater,aut auus,vt possit eum verberare,nec ad sui libitũ coërcere,tunc potest adire prætorem qui eum cogere poterit, prout pater voluerit,& dictauerit castigare, l.iij. C. de patria potest.qui filium compescat,& sententiam seu dictamẽ patris aut aui exequatur. Et idem Barto.in l.lis nulla.in fi. ff. de iudi.& sequitur Bal.& Lud.Bolog.in primis interpre.in d.l.iij.de patria potest.& Raph. Cuma.consi.lxxxviij.ver-
11 sic.ad tertium respondetur.† Et hæc Decisio per prædicta remanet vera quòd in vsufructu filius non potest aduersus patrem possidentem dicere se saisitum in vim consuetudinis prædictæ,vt voluit Corn.consi.clxxvj. in hac consultatione.in litera C,volu.iij.vbi fortius vult, quòd proximiores in vim talis consuetudinis,vel statuti eos saisientis de bonis defuncti parentis, non sunt aduersus hæredes vsufructuarij admissibiles,quando est dubium quo iure hæredes possidebant. Et facit quod dixi de hærede etiam locatoris in consi.xxxij.ecclesia domum quandam.Præterea filius nõ potest petere in integrum restitutionem aduersus patrem, & factum patris.l.ij.C.qui & aduersus quos in integ. resti. nõ pos.& ibi Bar.quẽ ibi sequuntur Doct.insuper Iac.de S. Georg.nume.j.& ita conclusum pro dicto patre domino de Salmaco, sine restitutione fructuum pro tunc (nisi factis inquestis super consuetudinibus prædictis) facienda.
12 † Quid si dictante cõsue.aut statuto,quòd acquisita per vxorem constante matrimonio in totum quærantur marito, & maritus sit filiusfamilias,an habeat locum cõsuetu.in eo, vel acquiratur patri?& Ias.consi.cxcviij. inchoan. consului superioribus diebus.volum.ij.tenet quòd acquiritur marito,saltem quò ad proprietatem, & patri quò ad vsumfructum,vt ibi,& pro hac Decisio.videtur tex.in l.cũ oportet. in prin ibi,ad exemplum tam maternarum quàm ex nuptialibus causis filiisfamilias acquisitarum rerum.C.de bo.quæ liber & l.quæcunque.& in l.non sine ratione.iuncta glo. in verbo,acquiri.eod.titu.quod intellige nisi esset consuetudo vetans patri aliquid acquiri,vt dixi suprà in ij.præceden. quæst.

SVMMAE.

1 *Mulier secundò nubens,& dotem à primis liberis recipiens,an teneatur cauere de dote illa eis seruanda.*

2 *Vitrici bona sunt tacitè hypothecata pro administratione matris pupilli.*

3 *Dotem totam potest mulier dare secundo viro.*

4 *Mulier in quibus casibus possit omnia bona donare secundo viro.*

5 *Mulier secundò nubens potest liberis matrimonij nascituris omnia dare,excepta priorum legitima, sed viro dabit vt vni ex liberis primis.& nu.6.*

7 *Mulier binuba si ex statuto teneatur seruare dotem,quæ cautio sit danda.& nu.8.*

Quæstio CC.

Sed quid si mulier secundò nubens,dotem à filiis primi matrimonij repetat,an teneatur ipsis filiis cauere de dote conseruanda & restituenda in casibus à iure expressis,iuxta l.hac edictali. §. his illud.C.de secund.nupt.aut saltem maritus secundus teneatur.

DECISIO CC.

1 ET † reperio Bal.consi.xix.inchoan.factum tale est,maritus obligatus.volum.v.tenere matrẽ non teneri præstare cautionem pro restitutione dotis,quia ipsa viuente,filij primi matrimonij vel secundi,nullum habent ius in dotem:nec eius maritus cogitur alij se obligare ad restitutionem dotis quàm vxori. Et hæc dicit probari in l.fi.ff.de liber.agno. & in authen.de hære.& Falc.§.si verò.& l.nõ vsque adeo.ff.si à paren.quis fuerit manumiss.& l.j.& ij.C.ne fideiuss.do.dentur. & l.ij.post princ.ff.solu.matr. Nec debent,vt inquit,esse soliciti de hæreditate matris viuentis, super qua non potest interponi aliqua pactio.l.fin. C.de pact.Nec obstat l.hac edictali.§.his illud.C.de secun.nupt.quia loquitur in lucris primi matrimonij,pro quibus habent tacitam hypothecam. l.si quis prioris.§.fin.C.de secun.nup.& l.cùm oportet.§.fi. C.de bo.quæ libe.& vtrobique per Bart.Bald.Salice.& Io. de Garon.& per Anto. Negusantium de fano in tract. de pign.& hypothe.ij.parte membro iiij.nu.xix.cum duobus
2 sequent.† Et similiter habent liberi tacitam hypothecam in bonis vitrici pro administratione matris, l.pen. C.in quib.cau. pig. tacitè contraha.cum aliis per nos.alleg.in §. fi.de consue.iur.stat.perso.lib consue.Biturig.& in addit.& per Anton.Negusan.in tracta.de pig.ij.parte membro.iiij.
3 num.clviij.& non in dote mulieris,† & quam potest totam dare simpliciter secundo viro,vt not.gloss.in d.l.hac edictali.in verbo,diuidi.ibi,item not.quã ibi Bar.& Alexan.in ad di Bald.& Sali.sequuntur & Rom.consil.cccxlvij.inchoan. in quæst.& Decius consi.ccxlvj.exordien.requisitus ab illustri gubernatore Delphina.domino sancti Valerij.licet Sylua nup.versi.caue tamen quia si vidua.conetur velle contrarium,quod non possit dare omnia bona sua in dotem, quod est contra communem & generalem consuetudinem mundi,dũ tamen fiat sine aliquo lucrandi pacto.d.l.hac edictali. & ibi Bal.& Io.de Garo.ambo.in ver.in tex. ibi,nec dotis.
4 & Bald.consi.cxlvj.quædam nobilis.volu.iij.† Et sic est vnus casus secundum gl.Bald.Bart.& Decium in quo mulier potest dare secundo viro omnia bona quæ habet, quibus fruetur donec ipsa viuat,per text.in l.vna C.de inofficio. dotib.& ibi per omnes post gloss.j.& in l.si liberis.C.de donatio.ante nupt.& Pau.de Cast.consi.clxxxviij.aliàs cxciij. incip.verba apposita in statuto.volu.antiq.Secundus casus quod reseruata legitima filiis primi matrimonij potest dare residuum bonorum omnium præsentium secundo marito recipienti pro filiis ex ipso secundo matrimonio nascituris,vt ipse probat nume.iij.qui allegat Bald.in d.l.hac edictali.versic.decimo formatur his talis quæstio.& in consil. xxij.quædam domina.libro v.quod ibi non reperi. sed est volumine iiij.incipien.quædam domina Nicolina,aliàs est ccxcvij.& idem Alexand. in additio. ad Bartolum in d.l. hac edictali.post medium.ibi, item adde an dispositio. Et idem

idem Bal.post Odofred.quem ibi sequuntur Paul.de Cast. in auth.vnde si parens.ver.in tex.quenquã liberorum.C.de inoffi.testam.& Bal.in l.vna.in ij.q.C.de inoffic.dotib.licet plures alij cõsuluerint cõtrariũ,scilicet dominus Frã.de Albergo.Io.de Ligna.& Richard.de Sali.quos refert Bald.& etiã Sali.in d.l.hac edictali.q.viij.& Bal.consi. cxlvj.inchoã. quædam nobilis domina Agnesina.vol.iij.vbi in fine dicit, quod hæc quæstio fuit de facto in ciuitate Cortonæ, & ibi esse cõsilia ipsius,& prędictorũ Frã.de Albergotis,de Ligna.& de Salice.sed illa cõsilia reperies inter cõsilia Pau.de Cast.vol.antiq.cclxj.quod est Fran.de Albergotis.Secundũ est Bal.inchoans,Visis puncto & instrumento prędicto. Tertium Ioan.de Lignano incip.vnum est supponendum. postea sequitur aliud consi.Bal.exordiens,Ego.Bal. vbi miratur de aliis,qui contrarium cõsuluerunt.& inde sequitur consi.Richardi de Sali.& eos sequitur.& ibi Bal.dicit tunc defendisse contrarium: tamen ita fuit iudicatum secundum consilia supradictorum. Et ita Stephan. Bertrand.consilio clxxxvj.inchoan.cùm tempore.volu.ij.& consil.lxiij.nu.iij. vol.j.& Pau.de Cast.consi.cxl.cũ seq.incip.sine disputatione.vol.nouo.referẽtes sic esse secundum eorum opi.iudica-
5 tum.† Ego tamen crederem opi.Bal.prima facie veriorem, & virum,vel mulierem binubã,relicta legitima filiis primi matrimonij,posse residuũ filiis secundi matrimonii, siue ab initio cõtract⁹ nomine filiorũ secũdi matrimonij, aut post, relinquere,per tex.quẽ Bal.alle.in auth.de nup.§.fi. qui incipit, illud quoq;.licet Doct.suprà alleg.dicãt illum text.nõ probare opi.Bal.quem tex.tamen,vt inquit,Paul.in d.auth. vnde si parens.non bene considerauerunt,nec intellectum Odofred.quia isti filij ex isto secundo matrimonio non ita exosi sunt liberis primi matrimonij, cum sint fratres eorũ, ideo non tantum,vt dicit Pau.habent indignari,quia vt inquit Bald.in consil.ego Bald.in fine.id quod mater nõ potest donare viro, donare potest filio, sicut extraneo,l.Seia.
6 de dote prælegat.cum aliis per eum allega.† Et hoc quando recta via,& non in fraudem,prout in casu Bald.in dicto cõsilio cxlvj.libro iij.vt infrà dicam in sequenti quæstion. sed illud consilium Bald.est in v.volumi.num.xj.inchoans,Casus talis est,quædam domina Mimicia,aliàs quęstio.quærit de tribus.Et idem Bald.consil.xij.incip. quæstio formatur. volum.iiij.Sed ipse loquitur in statuto,de quo latè per Ioan. de Garon.in d.l.hac edictali.Sed Salic.ibi, q.viij.ausus non fuit vnam vel aliã opi.approbare,vel reprobare. licet Ias.in dicta authen.vnde si parens.versi.quarto pondera text.dicat Salic.tenere contrarium,& fortè melius,vt ipse ait:sed ipse Ias.non se extendit vltra.& hanc communem tenet Bertran.in dicta l.hac edictali.versi.ita tamen.nu.vij.cum seq.& sic sibi contrarius,vbi alleg.plures Doctor.istam tenentes. & idem consi.xix.nu.iiij.vo.iij.& idem Ioan.Nico.in secũdo respon.in fin.nu.xij.Et hoc si filij ex illo nascantur matrimonio: aliàs non habebit maritus plus quàm vnus ex filiis prioris matrimonij:si sint quatuor filij ex primo matrimonio,maritus vitricus habebit quintã partem, vt singuli filij quintam,vt sit ęqualitas inter eos,vt ibi latius per Decium. Sed an hoc sit verum,in sequẽ.q.dicam. & alios duos casus
7 quos ipse ponit,qui videntur parũ vtiles vide ibi.† Et ita vt suprà reuertendo ad quæst.concludit Bal.nisi aliter per statutum loci mulier teneretur dotem filiis primi matrimonij reseruare,tunc tenetur cauere de dote conseruanda secundum formam statuti,sine tamẽ fideiussore,aut traditione pignorum,vt ipse voluit consil.lxxv.aliàs lxv.incip. an ille qui post mortẽ.vol.v. quia solũ cauebit generaliter mulieri sub hypotheca bonorũ & iurium suorum.Et sic erit nomen mariti obligatum:ipse autẽ maritus non cogetur cauere liberis primi matrimonij,quia cum eis non contraxit,l.sicut.C. de act.& oblig.& hoc verum,nisi vxor mallet quòd in persona liberorũ formaretur promissio & obligatio restitutionis l. ij.§.ij.ff.sol.matrim.& idem sentit glos. in d.l.j.ne fideiusso. dotium dentur.& Bar.& Docto.in l.si constante.§. quoties ff.sol.matri.vt maritus teneatur dare pignora vxori,vel patri dotem danti. Et idem Bald.nouell.in tracta.de dote,parte vj.priuilegio lxviij.& parte viij.priuileg.xxix.& Ant.Ne-
8 gus.in tract.de pigno.parte ij.membro iiij.nu.lxxxiij.† Sed Sali. in dicta l.j.tenet contrarium,quòd tantum teneatur hypothecare bona sua pro restitutione dotis,nec aliter secundum eum tenetur se obligare cum pacto constituti aut precarij.Sed Iaco.de sanct.Georg.credit de iure contrariũ verius,in l.profectitia.§.j.nu.xj.ff.de iur.dot.quod est, vt inquit,mulieribus multum vtile,quia si contingat maritũ postea alienare bona sua eidem mulieri hypothecata,& quæ cõstituerat se tenere,& possidere nomine mulieris, poterit soluto.matri.agere contra extraneos possessores beneficio l.fina.C.de acquir.possess.& hoc casu non erit necesse prius facere executi bona mariti: secus si ageret hypothecaria. Alleg.Iaco.Butr.& Ang.ita tenere in d.l.fina.de acquiren. possess.& Iacob.But.in auth.hoc si debitor.C.de pign & ita reperi postea Alex.tenẽtẽ cõsi.lxxx.nu.ij.li.vj. dicentem cautelã esse,quod in pacto de dote restituẽda apponatur precariũ,quo casu poterit mulier absque alia solennitate propria authoritate possessionem ingredi,per l.seruus.C.quod cum eo alleg.Salic.in l.iij.C.de pigno,sic tenentem per glo. in l.cum creditorem.ff.de furt.vbi Salic. dicit aliàs publicè Bononiæ disputando sic tenuisse. Et istud non videtur in dote tantũ speciale,quia in omnibus obligationibus in quibus est factum constitutum,aut precarium,non est prius facienda excussio bonorum principalis debitoris,vt volunt Imo.Roma.& Alex.in l.exitus.ff.de acqui.posses.& Anto. Negusan.in d.tracta.de pigno. parte viij.membro primo nu.xvij.versi.quartò fallit.& dixi quæst.cxiij.sed est alia opinio,quod etiam in dote requiratur excussio, ante quàm possit agi contra tertios bonorum possessores mariti, aut alterius sic obligati,vt tenet gl.in l.vbi adhuc.in verbo, qui potiora iura.C.de iure dotium.& ibi eam sequitur Cin.in xj.quæ.& similiter Bald.& Sali.quæ.xij.& Bar.in d.l.si constante.in ij.quæ.tertiæ quæ.principa. quem ibi sequuntur Alex.ver.item circa ea quæ Bart.& sic tenuit Specu.in titu.de dote post diuor.restit.§.fin.versi.sed quo iure.& Ioã. Campez.in tracta.de dote parte iiij.q.xlvj.& Corn.consil. ccxlvij.inchoan.quanquam.vol.iij. & Ant. Negusan. in d. tracta.de pign.viij.parte membro.j.nu.xxiij.& in hoc Roma.in d.l.si constante.dicit consuluisse contrarium. & postea fatetur se malè consuluisse.& eum sequitur Bald.nouel. in d.tract.de dote.parte viij.priuile.xxxvij.si tamẽ notoriè, vt inquit,maritus,aut eius hęredes nõ sint soluẽdo,bene posset fieri executio contra tertios possessores. Et istud est commune in aliis creditoribus,vt voluit Bart.& omnes in l.decem.ff.de verbo.oblig.sed prima videtur verior,cũ per constitutionem precarij ista mulier,aut alius emptor sit statim factus dominus,& quasi possessor,vt tenet Doctor. suprà alleg.& Bal.consi.ccccxciiij. exordien. venditor constituit vol.iiij.per tex.in l.quod meo in prin.ff.de acquir.poss.& dixi in d.quæst.cxiiij.Ideo tu qui cõtractum matrimonij, aut alterius naturæ celebras,apponi facias prædictam precarij, aut constituti clausulam.

SVMMAE.

1 *Mulier omnia bona sua in dotem dare potest & primo & secundo viro.*
2 *Mulier secundò nubẽs non reddita tutela,an perdat lucra prioris viri.*
3 *Mulier an liberos secundi viri possit instituere,vel eis donare.*
4 *Mulier si det omnia filio secundi viri & primo nihil, quid iuris,nu.5.& 6*
7 *Legitima non debetur repudianti.*

Quæstio CCI.

Si pater,aut mater transiens ad secunda vota,possit in dotem secundo dare viro omnia bona sua.Et si illa(excepta quingentarum librarum summa filiæ iure institutionis relicta)viro,aut eius ex alia vxore filio,aut aliis cognatis,& parentibus eiusdẽ viri donauerit,an valeat:Et qualiter inter eos de iure fiet bonorum diuisio.

DECISIO CCI.

1 ET † quò ad primum dubium dico mulierem non
solum omnia bona sua primo, sed etiam secundo
viro in dotem dare posse. De primo viro est text.
in l.nulla leg. C.de iure dot.& l.mulier bona.ff.eo. & Bart.
latè.in l.si constante.sol.matr.& in q.per eum disputata, in-
chant.Mulier habens amplum.& Abb.Sicu.cōsi.xlvj.col.j.
ver.venio ad secundum dubium.volu.De secundo viro est
tex.in l.hac edictali.in princi.iuncta gloss.in verbo, diuidi-
tur C.de secund.nup & ibi omnes ita tenent, insuper Ioan.
de Garon.ver.in tex.ibi, nec dotis.& ibi idē Bertrā.de Car-
pen.nu.xvij.& tex.in l.si liberis.C.de dona.ante nup.& in l.
vna.& ibi gl.j.C.de inof.dona.& ibi scribē.& tex.in §. opti
mè.& ibi Iac.de Bellouisu in primo contrario.& etiā Bart.
& idem in §.nec illud quoque nobis relinquendum. & ibi
gloss.in authen.de nupt.& Alex.consi.cxxij. & consi.cxlij.
lib.vj.& dixi suprà q.xiiij.inchoan.Stante consuetudine ci
uitatis Burdegalæ, in prin.& Ang.consi.cccxcvj.versic.pri-
mitiuam autem dotem.& Socin.consi.lxxxj.num.vj. vol.iij.
& Bertrand.consi.xix.nume.j.volum.j.& infrà dicam. Fallit
in tribus casibus, in quibus mulier non potest secundo dare
viro, nisi tertiam partem bonorum, vt notat.in l j.cum sua
authentic.eisdem pœnis.C. de secundis nuptiis. qui tamen
casus de consuetudi.non seruantur: quia siue intra, siue post
annum luctus contrahat, & dare potest totam dotem, vt o-
2 mnia sua bona, vt dictum est: † quamuis in vltimo casu, quā-
do post annum luctus non reddita tutelæ administratione,
nec petito tutore, instat multum Ioann.de Garon. in dicta
l.in tertio notabi.& in dicta authentic.eisdem. in verbo, pa-
rit.versicu.subiicit, & in dicta l.hac edictali.quòd non possit
dare, nisi tertiam, quæ soluto matrim.redire debet ad filios
primi matrimonij.& idem Bertrand.in dicta l.hac edictali.
numero xviij.pariter lucrum, quod ab ipso viro prouenit,
perdit, secundum Doctor.in d.l.j.per text.sing. in §.sui au-
tem tutelam.in authen.de nupt.& ibi Angel.& Ioann. Fab.
& Albe.in dicta authent.eisdem.& Ioan. Nicol.in respon.
3 primi dubij cogitata. † Et quò ad secundam quæst.an titulo
donationis, aut institutionis possit secundo viro, aut eius fi-
lio ex alia vxore nato donare. Et videtur quod non,
cum vna & eadem persona reputentur pater & filius, l.fi.
C.de impuberibus & aliis substitutionibus.& in l.in suis.
ff.de liber.& posthum.& text.in terminis in dicta l.hac edi-
ctali.ibi omni circūscriptione, si qua per interpositam per-
sonam, vel alio quocunque modo fuerit excogitata, cessan-
te. Ad idem text.in d.§.optimè.ibi, nulla machinatione, ne-
que per suppositas personas, neque aliquam causam inter-
doni valente, &c.& in l.si constante. in fin.C. de donation.
ante nupt. Et tenet Paul.de Cast.in authent.vnde si parens.
versic.Et sic quando ex eo non habebat filios, tunc siue re-
linquat ipsi viro, siue liberis suis ex alia vxore, habet locum
dispositio d.l.hac edictali.& idem Florianus de sancto Pe-
tro, in sua quæstione per eum disputata exordiē. Mulier pri
mo viduitatis.in tertio dubio.& Ioan.de Garon. in dicta l.
hac edictali.in princip.versic.in textu.ibi, seu vitrico.quam-
uis aliàs vitricus, & etiam nouerca possit donare priuigno.l.
censualis.& ibi Bald.& Docto.C.de donatio.& idem tenet
Bertran.in d.l.hac edictali.nu.xj.cum sequen. Et idem si fiat
talis donatio, secundum Cin.ibi, q.vltima. fratri mariti se-
cundi, vel eius cognatis, argu.l.si per impressionem. in fine
ibi, si qui vel coniugis vel amici nominibus abutentes. C.de
his quæ vi metúsve causa fiūt.& in l.vna.ibi, illud etiam ad-
iicientes, vt nec per interpositam personam. C de contract.
iudi.& ipsum sequitur Bal.ibi, ver.omni circūscriptione. Et
Alex.in additio.ad Bar.in fine primę additio.qui alle. Bald.
ita consuluisse, & idem Bal.in d.l.vna in iiij.quæst. de inoffi.
dot.per text.in l.quidam cum filium.ff.de hæredib. institueē.
vbi gloss.j.& ij.notat filium nō posse inuenire meliorē ami-
cum, quàm patrem l.fin.in principio.C.de curatore furio.
Et tamen credebat contrarium, quod nō inuenit, prout sę-
pè euenit clericis infirmis timore mortis renuntiantibus eo
rum beneficia amicis, conditione sanitate eis data restituen-
di: quod minimè faciunt, vt sæpè vidi.& idem tenet Bald.
consi.cxlvj.exordien. Quædam nobilis domina Agnessina.
vol.iij.cuius consilij ponam infrà casum. Secus videtur es-
se in alio donante mulieri contemplatione viri, aut viro cō-
templatione mulieris, vt voluit Roma consi.ccccv.quem se
quitur Bertran.consilio cccvj.volumine ij.per not.in l. sed
si plures.§.in arrogato.ff.de vulg.& pupil. Sed de Ripa.in
4 dicta l.fœminę.numero xxvj.tenet opini. Roma. † Ideo si
mulier omnia bona sua secundo viro, vel eius filio, & nihil
filio, aut filiæ ex primo thoro, vel etiam aliquid donauerit,
quantum debeat habere filius, duæ sunt opiniones: quarum
prima est, quòd si nihil dedit, illa bona debent inter libe-
ros & vitricum, aut nouercam, vel eius filios diuidi, &
hanc opin.tenuit gloss.in d.l.hac edictali.in verbo, diuidi.
quam ibi sequuntur. Ioan.Fab.Iaco.de Rauen.Petr.de Bel
la pertica.& Alber.& Salicet.quæst.ij.& iij. Si verò aliquid
minus legitima reliquerit, tūc totum vltra legitimam quam
filius præcipuam habebit, diuidetur inter filium & vitricū,
vt tenet ibi Cin.quæ.ij.& iij & iiij.& Bald.versic.ibi, por-
tio.& versic.Modò statim occurrit aliud dubium.& quæ.
sequen.& latius Salicet.quæst.iij.& Ange.in l.quoniam prę
teritæ.C.de secund.nup.sequendo etiam gloss. in authen.
ad eos solos.eod.titu.& idem Angel consil.cclxxxv.incho.
super primo puncto. versiculo descendo nunc ad secun-
dum.& Ancha.consil.cj.Rapha.Cuma.consil.cix.& A-
lex.consil.clviij.lib.v.& Bald.consil.clij.aliàs clxj.incipien.
Secundæ vxori nullo titulo largitatis volum.iiij.& Decius
consilio ccxlvj.exordien.requisitus ab illustri gubernatore
Delphina.& idem Ioan.de Ana.consi.lxvij.inchoante, Vi-
so puncto, in quo dicitur.quem ibi sequitur Ludo.Bolo.in
5 addit.ad finem. † Contrarium quò ad primum, scilicet, quā
do nihil reliquit, tenuit gloss.in dicto §.optimè. in verbo,
quippè hic manifestè colligitur, quod filius vel filia debet
prius debitum iuris subsidium habere, hoc est legitimam, &
postea beneficium iuris illius §.& l.hac edictali.& ibi idem
Bartol.summando text.illius §.optimè ita quòd vnum non
tollitur per aliud, cum ad diuersa tendant. Et eam ibi etiam
sequuntur Iaco.de Bellouisu, & Angel.& Barto. in dicta l.
vna.de inoffic.dotibus.& ibi Bald.in tertio contrario. &
Pau.de Castr.versi.in alia gloss.quæ incipit, & amplè Ioan-
nes de Garon.in dicta l.hac edictali.& Azo. in summa eo-
dem titu.§.Quare & qualiter.versi.sic vidistis de pœna. cū
sequen.quem sequitur Henric.Bohic.in cap.fin.de secund.
nupt.& Fabian.de Giochis, in repetition. authent. nouissi-
ma.versicul.Vtrum in casu l.hac edictali.& Socin. consilio
lij. numero ij.volumine tertio.& latius consilio xxxv. nu-
mero xix.cum sequen.volumine iiij.& Signo. de Homed.
consil.clxxix.inchoan.quædam mulier transiuit ad secunda
vota.& Petrus de Ferra.for.libel.quo vxor agit ad dotem.
in verbo, dictæ dominæ.versi.deinde quæritur.& Bal.con-
sil.clxxxviij.incipiente quædam domina Nicolina. in fine.
vol. iij.& amplè Bertran.in d.l.hac edictali. ver.ita tamen.
nume.x.vbi enumerat xviij.Doct.tenentes opi.gloss.in d.
§.optimè.& respondet ad motiua Salice.Petr.de Ancha. &
aliorū pro prima parte allegata. Vnde legitima venit prius
detrahenda remedio inoffi.donationis vel dotis. quæ est ter
tia totius hæreditatis. Et residuum beneficio dictæ l.hac e-
dictali.quòd inter filium & vitricum vel nouercam diuide
tur, scilicet quòd ipse vitricus vel nouerca percipiet tātum
quantum filij legitima ascendit, & sic aliam tertiam partem.
Aliud verò totum restans (quæ sunt duæ tertiæ) dabitur fi-
lio vel filię, aut liberis, si fuerint duo, & diuidetur inter ipsos
solos filios. Et sic vnus vel duo filij habebunt tres quartas
totius dotis, vel rerū donatarū. Et vir secūdus aliā quartam.
Et idē Bertran.in dicta l.hac edictali. versic. ita tamen.nu.
xj.& xij. Et hoc quādo nihil relictū fuit filio vel filiæ, aut li-
beris quod rarò accidit, nisi propter ingratitudinē, ob quam
perdit

perdit legitimã,& beneficium dictæ l.hac edictali.per text. ibi,& in dicto §.optimè.in verbo, ingratitudine. & ibi Ange.& Bertrand.in d.l.hac edictali.in fine,numer.xxij. Et ibi latè vide, an filia dotata per statutum à successione exclusa, perdat beneficium dictæ l.hac edictali.quod nota per consuetudinem Burdegalen. per quam filia cum terra & pecunia dotata,aut quæ renuntiauit successioni paternæ,est ex-
6 clusa à successione,vt suprà dixi quæstio.ciiij. †Secundo verò casu,quando pater vel mater donauit,aut reliquit certum quid filio vel filiæ,vt in casu nostro, in quo mater donauit filiæ (donatione inter viuos omnium bonorum facta filio vitrici ex alia suo prima vxore) quingentas libras Turonen. & postea similem summam quingentarum librarum suo in testamento eodem die facto eidem reliquit iure restitutionis pro omni iure,vt infrà dicam: & tamen non videtur nisi vna summa & quantitas, & non plures vel diuersæ relictæ, cum eodem & non diuersis temporibus relictæ fuerint, vt tenent Florent.de sancto Petro, Bald. & Iacob. de sancto. Georgio.in l.quinquaginta.ff.de probationibus.& Barto. & Doctores in l.si pluribus.§.j.ff.de legat.j.de quo per Alexand.consi.iiij.volumin.j. Et tunc isto casu secundum veram opinionem decisam,per textum in dicta leg.hac edicta li.& §. optimè. & dicta leg. quoniam præteritæ. volentem vtrobique illud plus datum haberi tanquam non scriptum, neque relictum aut datum vel donatum,& dari debere filiis primi matrimonij, & inter eos solos diuidi. Et ita intelligunt Doctor.suprà pro hac parte allegati. Et sic totum illud quod plus fuit datum vel relictum vitrico vel nouercæ, aut eorum filiis deuoluitur ad filium vel filios primi matrimonij,vt ipsi plus consequantur,quàm vitricus vel nouerca. Igitur cùm hic mater dederit quingentas libras filiæ suæ ex primo matrimonio, & vitrico & eius filio totum residuum bonorum, quod illud totum vltra datum dari debet & deuolui ad ipsam filiam, etiam quantumcunque datum filiæ, aut filio fuerit minimum,dum text.dicit in d.§.optimè.versic.si verò inæqualia quæ relinquuntur &c.ibi,inquantum, qui minus habet filius ex illius substantia percepit. & idem dicitur in d.l.hac edictali.in versi.sinautem non æquis. ibi, quàm filius vel filia habet,cui minor portio &c.& ibi Salice. nume.v.& Ioan.de Ana.in d.c.fin. versic. Ex his concludit hic. Et sic confundũtur opiniones contrariæ aliorum Doctorum legentium illam legem velle ęquari vitricum aut nouercam filio,aut filiis primi matrimonij in illo pluri: quem intellectũ non patitur,salua eorum dixerim pace, quia textus ibi clarè dicit,ad liberorũ personas deferri. Vnde si mulier binuba habebat in bonis quatuor centum, & de illis donauerit aut reliquerit filio, centum, & reliqua trecenta suo secundo viro vel eius filio,reuocantur ducenta, quæ dabuntur filio primi matrimonij. Et sic consuluit Benedictus Capra.in eius consilio lj.& Bertrand.consil.x.num.j.& consil. lxiij.nu.j.& iiij.volu.j.& consilio cclxxxvj.nu. v. volum.ij. antiquo.& consilio ccviij. volum. j. nouorum & singulariter consi.cij.volu.iij.& etiam Capra, consi. lxxxj. volens etiam habere locum, si donatio bonorum facta fuisset ante contractum matrimonium illi,cum quo secundò contraxit matrimonium. Et istam partem tenuit etiam Corneus. consilio xxxiij.inchoante,Memini me bis aliàs consuluisse. Et singulariter consil.xliiij.& cxviij.volum.j. narrans Baldum de Bartolinis,& plures alios Doctores peritissimos pro hac parte consuluisse,insuper dominum Flor. de sancto Petro, deridentes decisio.Cin.Bald.& aliorum contrarium tenentium in locis suprà pro parte prima allegatorum,loquentiũ tãquam sine ratione,& contra literã expressam d.l. hac edictali.& dicti §.optimè.& pariter istam partem tenuit Roma.consil.ccccxlvij.& sequenti,& Fulgo.consil. xcvij.& etiam in d.l.hac edictali.& ibi idem Bertrand.in verbo, si verò plus numero xviij.ver.in text.ibi,ad liberorum.& Anto.de Cana.in tract.de insinuatione.& in secũda parte principali.quæ.vij.& Bald.in d.consil.cxlvj.incipiente,quędam dam nobilis domina Agnessina.volu.iij. volens quòd si mater habens filium & filiam ex primo,&ex secundo matrimonio tres filios,instituat filiam in centum,& filium primi, & filios secundi matrimonij in omnibus bonis, pro medietate æquis portionibus,& in alia medietate secundum virum instituerit hæredes,hoc addito,quod si dictus secundus vir totam medietatem capere non posset, illud plus quod ipse capere non posset de dicta medietate,relinquebat iure legati dictis filiis secundi matrimonij omnimodo, via, iure, & forma quibus melius posset,&c. quod illud plus, supradicta clausula non obstante, debet dari filiis primi matrimonij,dicens hanc esse veritatem: quia videtur fecisse in fraudem liberorũ primi matrimonij,vt ibi vide. Et facit quod in simili decidit Bertand.de Carpent. in d.l.hac edictali.in verbo,si verò plus.nume.xix.de matre plus relinquente secundo coniugi,quàm vni ex liberis primi matrimonij,&instituente hæredem vniuersalem filium secundi matrimonij. Quod si vitricus videns liberos primi matrimonij velle illud plus auferre,repudiauit tale relictum quod accrescebat filio suo hæredi vniuersali, cuius erat legitimus administrator,non nocere talem repudiationem filiis primi matrimonij:& ita consuluisse, vt dicit constare in eius consil.lvj. Et secundum istam veram decisionem textualem fuit conclusum,& iudicatum per arestum Curiæ,in fauorem dominæ Franciscæ de Voisins, Vicecomitissæ de Chaillano actricis, Contra dominum Esmundum de Gimel, eiusdem actricis vitricum, & Petrum Gimel dicti Esmundi filium reos,quibus nobilis Antoneta de Rupeforti,matérque præfatæ actricis omnia sua,& illa quæ non poterat donare, bona tam inter viuos,quam in vltima voluntate donauerat, ad quæ restituenda condemnati fuerunt eidem actrici,excepta quingentarum librarum summa,cum tantum summam donasset actrici filiæ suæ. Latum arestum die xv. Maij.vigilia Pentecostes,Anno Domini 1535. Licet plures tenuissent opinionem Cin.& aliorum suprà in prima parte allegatorũ. Tamen, vt inquit Azo, in summa C.de bonis quæ liberis. col.ij.versic. quod si hodie in modio radi non est vola plena sciendi.Et reliqua pars dominorum (de quorum numero tanquam præsidens in illo processu eram)tenuit textualem decisionem,quam limitaui esse veram, nisi pater, aut mater simpliciter reliquerit filio, aut filiæ vel liberis minus legitima iure institutionis: quia tunc legitima debet suppleri filio,aut filię,& tantum dari vitrico vel nouercę,& residuum dari filio,vt voluit Bal.in d.l.hac edictali. col.iij.ver.ita tamen.& col.pen.ver.amplius circa istam materiã,cum sequẽti.& in d.l.vna.ver. Quartò quæro. de inofficiosis dotibus. & in d.consi.clij.inci.Secũdæ vxori,&c.volu.quarto. Et sic secundum Bald.vbi solum decem solidi fuissent relicti, qui pro legitima non sufficiũt, debet suppleri per legem vsque ad legitimã.cum ipso iure fiat.l.scimus.in prin.& ibi Doct.& in l.omnimodo.in prin.& ibi Ang.Pau.de Cast.& Ias.C.de inof.test.Et quamuis ista repletio legitimæ fiat ipso iure.nõ tamen tamen ex testamento, sed ex tacita patris aut matris voluntate,fictione iuris:quia præsumitur hæres in legitima instituta:ergo vitricus,aut nouerca debet habere quantum est in isto relicto facto filiæ suppleto per legem, & ipsum sequitur Ioannes de Ana.in d.consi.lxviij.& Bertrand.de Carpen.in d.consi.v.nume.iiij.vsque ad numerum vij.volu.j.& Ioannes de Garonis in d.l.hac edictali.col.vlt.versi.Si vero relictum est minus legitima.& Franc.de Aret.in l. ex facto. col.xvj.ver. Adde etiam inquantum Bar.cum sequen.col.de vulg.& pupilla.& Decius in l.humanitatis.col.v.de impub. & aliis substitu.& Ioan.Rub.consi.cxv. in quibus locis Frã. Decius & Rub.adducunt simile de substitutione exemplari, de qua in d.l.humanitatis. patrem ita demum posse substituere filio furioso exemplariter, si ei legitimam reliquerit. Et tamen si minus legitima fuerit relictum, debet suppleri, & valebit secundum Bartol.in d.l. ex facto. & communiter Doct.ibi,& in d.l.humanitatis,& dixi suprà quæ. clxxxviij.

incip. Et veniendo ad dec. Sali. in d. l. hac edictali, quæstio. vij. tenet contrarium: quem ibi sequitur Iacob. de sanct. Georg. vt refert ibi Ioan. de Garon. versi. ita tamen. colom. ij. versi. Et dubitatur stante hoc, qui videtur sequi hanc opin. dicens plures prouinciales doct. consuluisse Arelatæ. & idem Corne. in d. consi. xliij. col. iij. in princip. versicul. Idem etiam Bald. volu. j. & consi. præallegato cxviij. Et quãuis ista opinio videatur apparentiam habere, per text. illius l. hac edictali. in versic. si autem ibi, quàm filius vel filia habet, cui minor portio vltima voluntate derelicta vel data. & ibi glos. & idem dicitur in d. §. optimè. tamen per text. qui vtrobique ibi sequitur. Ita tamen vt quarta, id est tertia, quę eisdem liberis debetur ex legibus nullo modo minuatur, &c. Ergo sequitur, si in vltima voluntate minus legitima fuerit relictum, repletionem debere fieri: & per consequens tantum vitrico dari. Sed hanc Bald. opinio, communem intellige primo, nisi pater aut mater expressè vetuisset repletionem fieri, & filium vel filiam esse contentum, vel contentam sibi iure institutionis relicto, & plus non posse petere de bonis suis, tunc cum constet de voluntate. non debet fieri supplementum legitimæ, vt voluit Pau. de Cast. in d. l. omnimodo. col. ij. versic. vltimò quæro. & Francisc. de Curte consil vlti. col. pen. & Ioannes de Ana. consil. lxvij. & Ioan. de Garonis, vbi suprà qui allegat Florianum de sancto Petro, in sua quæstio. disputata incip. Mulier primo viduata. in vj. col. ver. Et ex prædictis. ita tenere. Et sic erat in casu nostro, in quo mater tam in contractu donationis factæ filio vitrici, quàm in testamento prohibuit non posse plus petere. Tamen Bald. in l. si adulta. C. de hæredit. actio. videtur tenere contrarium, quando reliquit filiæ cẽtum, & prohibuit eam plus petere, quamuis non iure institutionis, tamen valebit: quia videtur reliquisse animo compensandi cum legitima. Et pariter consi. ccccclv. inchoante, Quidam mœchus. volu. ij. sed Alex. tenet contrarium in d. nam quod. §. non omnis. ff. ad Trebellianum. & Ias. in authen. nouissima. col. vj. ante finem. versic. Quartò singulariter limita. de inofficio. testamento. de hoc dixi quæst. cclxvij. incipiente, Pater inter liberos testando. Sed tam ipsi, quàm Bald. loquuntur in alio patre, quàm binubo. de quo ipse loquitur in dicto consi. ccccclv. quoniam pater binubus, aut mater binuba relinquẽs filio aut filiæ etiam iure institutionis, cum prohibitione de non plus petendo, tamen suppletur legitima filio vel filia non petente, vt in sequen. dicam limitatione: & sic legitimã habebit, & beneficium dictæ l. hac edictali. Secundò intellige & limita supplementum legitimæ non fieri, nisi volenti: ergo nolenti legitima non suppletur, vt tenet glos. in d. l. scimus. in verbo, ipso iure. cum sequenti. quam ibi sequuntur
7 Bart. Bald. & Doctor. †quia repudianti non debetur legitima, vt voluit Bald. consil. lxxiij. inchoante, Tres personæ. col. ij. versiculo, huic quæstioni alia incidit, vtrum. volumine primo & consilio lxxv. incipiẽ. refutatio. vol. iiij. Sed actrix declarauit non esse hæredem eius matris, nec acceptare relictum sibi factum, quia filius vel filia hæres vel non hæres habet beneficium d. l. hac edictali. vt tenet ibi Bald. in noua lectu. versicu. modò sequitur. Bertrand. de Carpen. in versi. si verò plus. numer. xx. qui allegat Bald. in consil. cclxvj. exordien. verba statutorum. col. j. li. iiij secundum impressionem Mediolan. quia in aliis non reperi sic inchoans. cum aliis pluribus per eum adductis: & idem voluit Bald. in d. cõsil. ccccclv. in princip. volum. ij. Quare illa acceptatio dispositionis matris non facit perdere beneficium dictæ l. hac edictali, secundum Bald. ibi dicentem se consuluisse, quem ibi refert & sequitur Iac. de sanct. Georgio. & Bertrandus de Carpen. in versi. si verò plus. nume. v. & idem Bald. in præallega. consilio. ccccclv. col. j. versic. præterea non potest. volu. ij. vnde vitricus non potest plus consequi, nisi tantum quantum de facto relictum fuit filio vel filiæ ex voluntate disponentis. quod sequitur Antonius Rubeus in d. consilio cxv. nume. iij. ver. verum ab opinione communi.

SVMMAE.

1 *Et copula coniungit, & aliquando disiungit. & nu. 2.*
3 *Feuda in Gallia in quo sint instar patrimoniorum.*

Quæstio CCII.

Alia quæstio ex dicto processu orta est, quia in contractu matrimonii dominæ Antoniæ de Rupeforti, & Masfre de Voisins coniugum, fuit dictum quòd dominus Gulielmus de Rupeforti pater faciebat ipsam Antoniam suam hæredem vniuersalem, & sibi dabat omnia sua bona, & illa in dotem constituebat pro ipsa & suis ex eodem matrimonio descendentibus, & omnibus causam ab ea habentibus. Dubitabatur an præfata domina Antonia mater extante præfata Francisca filia sua, posset in vim prædictæ clausulæ, & ab omnibus ab ea causam habentibus, donare secundo viro, vel eius filio aut alteri dicta sua bona: quia tunc nulla esset legitima.

DECISIO CCII.

ET videtur quòd donare potuerit visa dicta dispondendi facultate, & ab omnibus ab ea causam
1 habentibus: quia †copula & coniungit: vt voluit glo. ab omnibus reputata singularis. in rubrica. de iuris & facti ignorantia. & istud probatur per text. clarũ in capit. vno. de feud non habentibus naturam feudi. volentem eum, cui datum fuit feudum cum facultate, quòd ipse & sui hæredes, & cui ipse dare voluerit, posset donare, vendere, & alteri prout voluerit disponere. quem text. ad hoc commendant Bald. Aluaro. Isernia, & Alexand. & latè Frãcisc. Curtius iunior consil. j. & iiij. & Bald. consil. cclv. inci. verba instrumenti. volumine ij. & hanc partem plures ex dominis tenuerunt. Contrariam verò partem reliqua pars & maior dominorum, non obstante clausula prædicta, & omnibus ab ea causam habentibus, tenuit ipsam non potuisse
2 donare: †quoniam copula &, non semper coniungit, imò aliquando disiungit, l. sæpè ita comparatum est. & l. triplici modo intelligi coniunctio potest. ff. de verbor. significat. quod est in casu præsenti ordine successiuo, id est liberis non existentibus intelligendum: quia de illis prius voluit auus intelligere, dum dicit, & suis ex eodem matrimonio descendentibus, vt expressè in simili voluit Alex. consil. clviij. in ij. dubio. vol. v. per text. in l. Caius Seius. & ibi Bart. Imo. & Moder. ff. solut. matri. in l. vxorem. §. testamento. in vltima. ff. de leg. iij. & hoc fauore nuptiarum, propter affectionem personarum, vt dicit text. in d. l. Caius Seius. & pro hoc bonus text. in l. ex facto. §. fina. ff. ad Trebellia. vbi conditio, si sine hærede decesserit, intelligitur de liberis prius sensisse: quod inducit ibi glos. in argument. ad quæ. de feudo alicui concesso, & eius hæredibus, quod de filiis videatur intellectum. & melior text. in l. generaliter. §. j. C. de instit. & substit. sub condi. factis. in quo dicitur, si pater grauauerit filium restituere post mortem suam, nulla etiam liberorum ex huiusmodi procreandorum adiectione habita, optimo intellectu interpretandum est, & intelligendum non esse verisimile patrem (si de nepotibus cogitauerit) talem fecisse substitutionem, vt dicit text. & hoc ne videatur testator alienas successiones propriis anteponere. l. cum acutissimi ingenij. C. de fideicõmis. & l. cũ auus. ff. de condit. & demonstra. Et ita voluisset & ordinasset dictus Gulielmus si de hoc interrogatus fuisset: ideo seruandum, vt dicit gloss. in l. tale pactum. §. pater qui dotem promisit. in fi. ff. de pactis. Quinimo sic voluit, & expressè intellexit, vt de eius expressa voluntate per contractum matrimonij apparet, in quo in duobus aliis locis de ipsis liberis fecit mentionem: prout demonstraui ex tenore etiam testamenti, quæ causa breuitatis non refero. Et sic per hanc disponendi licentiam de bonis sibi relictis, non videtur in præiudicium liberorum consuluisse, vt tenet Cumanus consil. cxxv. & Fulg. consil. lxiij. incipien. Blasius, consil. ccccj. volumin. iij. & Socin. consil. xxiij. inchoan. circa prædictam consultationem. versicul. verùm prædictis non obstantibus arbitror. volum. j. & Bertran. consi. cccviij. & cccvj. quoniam non debet radicitus ad literam, sed ad sensum fieri interpretatio, quæ præfertur l. iij. C.

iij.C.de libe.præter.vt inquit Apostolus,litera occidit, spiritus viuificat.Ideo lõge melius est sensum quàm verba amplecti,l.iij.§.conditio.ff.de adimen.lega. cum similibus per glo.ibi allegat.Et ita tenet de Ripa. in l.fœmina.nu.xx. C. de secund.nup.per quod est dare responsum ad cap. vnum, de feud.non haben. nat.feudi. quod virtute dictæ clausulæ, & quibus voluerit &c.potuit in alium transferri,scilicet, nõ existentibus liberis:quia talis est natura feudi non habentis naturam veri feudi, quod alienari possit in quemcunque etiã irrequisito domino.† Et sic sunt omnia feuda regni Frãciæ,quæ de consuetu. sunt redacta ad instar patrimoniorũ,
3 quo ad ius disponendi tam inter viuos quàm in vltima volũtate,vt dicit Ioan.Fabr.insti.de contrah.emptio. in princi. & in authen.ingressi.versicul. quid si vasallus. C. de sacrosanc.eccles.cum aliis per nos alleg.in §.j.de consuetud.feud. lib.consuetud.Biturig.non tamen per hanc facultatem à cõsue.concessam,potest pater priuare filios feudo in totum, quin suam habeant legitimam, licet æqualiter in eodem feudo tam filii primi quàm secundi matrimonij succedere debeant.cap.primo.§.& quia vidimus.qui feud. dare possunt. & in c.j.in princ.de succe. feu. & ibi tenent Doctor. & Iac. de sanct.Georg.in tracta.feu.gl,quæ.fi. nisi sit consuetudo contraria aliud dispones. Et idem in allodialibus bonis, de quibus potest disponere relicta legitima. l.j.& per totum. C.de inof.dona.authen.nouissima.C.de inoffic.testament. Et ita cõclusum fuit in prædicta causa dominæ de Voisins.

SVMMAE.

1 *Mulier quæ viro donauit omnes acquestus præsentes & futuros,an intelligatur constanti illo matrimonio factos.*

2 *Filij primi matrimonij,an habeant partem lucrorum tempore secundi matrimonij factorum.*

Quæstio CCIII.

Sed quid si mater,quæ donauerit primo suo marito existente communi filio omnia bona sua mobilia , & alia constante matrimonio acquisita(quæ vocantur quæstus)præsentia & futura, ac tertiam etiam partem antiquorum hæreditagiorum suorum iuxta, & secundum consuetudinem Xantonien. iterum donauit secundo viro ex quo susceperat etiam liberos,omnia prædicta bona & acquisita,à quo secundo patre filius primi matrimonii virtute donationis eius patri factæ petit medietatem bonorum mobilium & conquæstuum,etiam durante isto secundo matrimonio acquisitorum: qui pater virque secundus consensit, quòd conquæstus accipiat factos durante primo,& nõn secũdo matrimonio. Quid iuris,an bene dicat?

DECISIO CCIII.

1 ET † videtur quo ad bona mobilia & conquæstus in primo matrimonio factos cum tertia parte bonorum immobilium esse & spectare filiis eiusdem matrimonij, & in hoc non est dubium:quia donatio valuit cum primo facta:tum illa lucra etiam ex consuetudine prouenientia per transitum ad secunda vota perdidit,vt infrà dicam.Et licet bona mobilia & cõquæstus constante secundo matrimonio acquisiti,deberent de iure spectare & remanere liberis secundi matrimonij, vt vnicuique acquisita in matrimonio,in quo natus est tradantur, l.quæcunque.C.de bonis quæ liberis.ibi, eo videlicet obseruando.cum versicu.omnibus autem.vbi glo.in verbo, ex eodem matrimonio,ex quo lucrum peruenit ad filios,& in l.cum aliis sanctionibus.C.de secun.nup.& ibi Bal. ver. no.ex ista lege,& no.in l.fœminæ.cum authent. in donatione.& l.hac edictali.§.his illud.C.de secund.nup.Et vtrobique per Bal.& Sali.eod.tit.& Bald.in l.fin. C.de bonis maternis.vbi vide,quomodo filij vtriusque matrimonij succedere debeant.& in consi.clxxxiij. exordien. filia primi matrimonij.vol. j.& per nos in quæstio. præceden.in fin.& in §.ij.de testa.lib.consue.Bitur.Et est bona ratio,quatenus in omni pace inter se successio eius permaneat, ne altercationis cuiusdam,maximè inter fratres, oriatur occasio, l. cùm oportet.§.si autem res.in fin.C.de bo.quæ lib. Tamen nõ quò ad tertiam partem hæreditagiorum antiquorum iam donatorum.& hoc de consuet.Xantonien.vt patet per text. illius,de qua facit mentionem Ioan.Fab.in §.alteri. vers.gl. soluit.Insti.de inutilib.stipulationib. quam dicit etiam seruari in partibus Angolismen.& vt dixi lib.consuet. Biturigum.tit.de consuet.matrimo.§.primo ver.sed quid si maritus.per quam non potest quis vltra tertiam partem hæreditagiorum relinquere.& sic decidit hanc quæstionem,scilicet,prædictam secundam donationem non valere in præiudicium primæ,& filiorum primi matrimonij : quia duæ tertiæ partes debent ipsis liberis,vel aliis proximioribus remanere saluæ & integræ:aliàs circa conquæstus vnum sequeretur absurdum , filiũ primi matrimonij in bonis industria & labore secundi viri acquisitis partem & portionem mediã habere & consequi,& virum prædictum suas fortunas ad alios translatas videntem lugere : & cum planctu (non sine causa)dolere,l.fi. C.de præsc.xxx.anno.& l.lex quę tutores. §.nec verò domũ.C.de admin. tut. d. l.cũ oportet.in prin. ibi,& filij non lugebunt quæ ex suis laboribus sibi possessa sunt ad alios transferẽda aspiciẽtes, vel ad extraneos,vel ad fratres suos,quod etiam grauius multis esse videtur,&c.Per quem tex.dicit glo.in authen.de trien.& semisse.§.& quod sępè nobis.& in verbo,adducunt,quod tanta generatur inuidia inter fratres propter disparitatem portionum, quòd mallet frater extraneum habiturum quam fratrem suum, cũ aliis per Ange.allegatis,consi.ccccxciij. inchoan. testator. ante finem ver.ex prædictis quidem patet. Et quamuis prædicta videantur habere apparentiam non modicam , quòd filij secundi matrimonij debeant habere conquæstus constante matrimonio secundo factos, tamen videtur posse responderi prædictis & huic secundo viro sic sua bona plangenti,esse sibi imputandum,quare partagium & diuisionem bonorum inter matrem & filium primi matrimonij fieri non fecit,cùm communitas & societas primæua bonorum ad ipsum filium etiam soluto matrimonio ipso iure trãseat, l.actione.§.fi.cum l.sequen.ff.pro socio. & dixi in §. secundo,in gloss.versic.Secunda clausula.libro consuetud.Biturigum.de consuetu.matrimonio. Et si hic tristis ad id respondere conetur,se firmiter credere iure prædicto consuetudinario tutum fore,& ignorasse donationem per suam vxorem eius primo viro factam , & per consequens esse deceptum:quia curare debebat cautius negotiari, cum lucra etiam ex consuetudine alteri coniugum prouenientia quò ad proprietatem filiis primi matrimonij reseruari debeant, vt tenet Ioan.Fab.& Doct.in dicta authent. in donatione. vt suprà in præcedenti quæstione dictum est.quod est contra ipsum retorquendum. Tum etiam prima donatio facta primo viro fuerat morte ipsius confirmata, l.fina. C. de donationib.inter virum & vxorem. Ergo ante diuisionem bonorum,remansit semper communitas bonorum,ex quibus secundus vir longo mercatus est tempore,ac negotiatus, & lucratus forte fuit conquæstus, & maiores quam fecisset , si ante matrimonium suum & donationem sibi factam tradi fecisset partem & portionem bonorum filio primi matrimonij:quamuis allegasset ipsam secundam donationem conquæstum & bonorum mobilium durante eorum matrimonio acquisitorum etiam extantibus liberis primi matrimonij,de consuetudine in comitatu Xantoniens. semper (vt prætendebat) obseruata,fieri potuisse, & ipsam consuetudinem diu obseruatam fuisse, & sic interpretatam probaturum se obtulisset:tamen non erat admissibilis, nisi ipse fuisset pro liberis ex eodem matrimonio nascituris stipulatus : vt dixi suprà quæst.cc.inchoan.Sed quid si mulier secundò nubens. Adhuc etiam facit pro isto secundo vnũ quod non videtur modicũ,quòd bona donata tradi filio primi matrimonij ante mortẽ matris non debebant, cùm tam in contractu donationis primæ ipsa quidẽ mater retinuisset sibi in illis bonis donatis vsũfructũ,sine cuius reseruatione sibi de iure spectabat,d.l.fœminę.§.fi.& d.auth.in donatione.vt latius in aliis præcedẽtib.quæst.exaratũ est : ex quibus bonis

& vsufructu illorum lucrari poterat, d.l.cùm opportet.§. non autem.ibi,& si quis ex vsu.& de illis lucris ex vsufructu prouenientibus disponere ad libitum, etiam profectò in extraneos,vt ibi dicitur:quoniam de illis in prima donatione cum fuerat cogitatum, nec cogitari poterat, quia primum virum ante eam moriturum non credebat: sed potius viso donationis tenore cum filio suo permansuram, & sic cum secundo viro non contracturam. Quare de istis secundis lucris seu conquæstibus ex vsufructu, & eius industria prouenientibus (cùm de primis iam disposuisset) potuit tam de consuetudine prædicta Xanton. quàm de iure donare,vt volunt domini de Rota,Decisi.dcccxlij. aliàs decisio. xij.de consuetud.incip.consuetudo.in antiq.cum aliis suprà in præced.quæstio.allegatis. Igitur filij ex vtroque matrimonio & eadem matre nati, & sic fratres vterini succedere debent in conquæstibus prouenientibus durante matrimonio,in quo procreati fuerunt:& hoc si prius diuisio bono-
2 rum facta fuisset,vt dictum est. † Aliàs filij primi matrimonij ratione communionis & societatis debent de istis secundis conquæstibus habere eorum partem, & æqualiter inter omnes diuidere omnia bona mobilia & conquæstus tam in primo quàm secundo matrimonio factos. Et in hanc sententiam inclinaui, nihilominus cùm processus super hoc fuisset in magna came. diuisus,& partitus, fuit tamen in camera Tornellæ dispartitus. Et factum illud vsus interpretationis consuetudinis iam per nos in scriptis redactæ fuit ad probandum receptum in causa de Chauuin in curia procuratoris contra nostram opinion. Nam consuetudo aut statutum permittens patrem vel matrem posse disponere,aut donare bona mobilia, & conquæstus, & tertiam partem hæreditagiorum antiquorum, intelligitur de primis nuptiis,hoc est durante primo matrimonio,l.boues. §.hoc sermone.ff.de verb.signific. Et si consuetudo prædicta permittat transeunti ad secunda vota posse donare secundo viro, aut secundi vxori, intelligi debet non stantibus liberis primi matrimonij:& si adhuc consuetudo se extendat,vt etiam possit donare liberis stantibus, requiritur, quòd expresse & nominatim dicat posse donare, etiam existentibus liberis, prout hic, & in casu des Philippons de Caunaco in Xantonia,contra magistrum Ioann. Dayrerat allegata fuit. Aut dicat quòd omni vel quocunque possit donare,& sic derogat iuri communi,l.hac edictali. & l. fœminæ.suprà allegat.& Doctor.in authent.præterea. C. vnde vir & vxor. vt latè dixi suprà quæstion. cxiij. exordien. Stante consuetudine ciuitatis Burdegalæ. Aliter non valet prædicta consuetudo contra ius commune, nec tunc extendi nec ampliari potest,l.quod non ratione.& ibi Docto. ff.de legib.& in l.de quibus.eod.titul. & Bald. in l. ij. C. de patrib.qui filios distra.& per Docto.in cap. fin.& ibi singul. Rochus Curtius.versic.Secunda est conclusio. de consuet.nisi expresè,vel per verba generalia,vt dictum est,derogetur illi legi,hac edictali.vel l.fœminæ. Et signanter in præiudicium filiorum,quibus iam de iure fuerat ius acquisitum:vt voluit Felin.in capit.auditis. de præscript. & Rochus vbi suprà versi.limitatur tamen primo conclusio ista, quam ex priori etiam donatione per matrem facta in casu prædicti Chauuin. Tamen illa consuetudo similiter per dictos les Philippons contra dictum Dayrerat allegata non fuit plenè probata,quinimo magis contrà, ex quo curia in qua eramus xv. nullum habuit respectum, & dictus Chauuin timens non posse illam probare, appunctauit, & latum arestum contra prædictos les Philippons, die vij. Septembris, Anno 1537. Et si aliquando contingit ferri sententiam pro consuetudine, & pariter contra consuetudinem,prout videbantur per testes vtriusque patris diuersæ latæ sententiæ, tunc ex illis sententiis non inducitur aliqua consuetudo,l.quæsitum,§. si quis eodem.& ibi per illũ tex. tenet Alber.ff.de fundo instru.leg.& latius per eum & alios in d l.de quibus.

SVMMAE.

1 *Primogenitus quis.*
2 *Pactum quod hæreditas futura sit primogeniti, an in matrimonio valeat.& nu.3.& 31.*
4 *Miles potest hæreditatem donare.*
5 *Hæreditatem si det pater filiæ nubenti an valeat.*
6 *Pactum futuræ successionis valet in feudis.*
7 *Feudi alienationi an interuenire oporteat domini authoritatem.*
8 *Pactum etiam iuratum non tantum operatur, quantum consuetudo vel statutum.& nu.9.*
10 *Testandi libertas est fauorabilior, quàm causa dotis.*
11 *Dos & vltima voluntas æquiparentur.*
12 *Legitima potest statuto vel consuetudine minui, sed non in totum tolli.*
13 *Legitima quando de corporibus hæreditariis, & quando de pecunia soluatur.& nume.14.*
15 *Pactum de successione inter milites quando non valeat.*
16 *Pactum de futura successione reciprocum inter fratres, licet valeat, est tamen reuocabile.*
17 *Iuramẽto contrauenient licet sit periurus, valet tamen actus.*
18 *Iuramentum contra bonos mores non obligat.*
19 *Codicillos quis potest mutare, etiam si oppositum promiserit.*
20 *Iuramentum potest reuocare qui consensit pacto futuræ successionis.*
21 *Iuramentum intelligitur rebus sic perseuerantibus.*
22 *Pactum quod primogenitus succedat etiam iuratum, est reuocabile in casibus.32.*
23 *Soror vnde dicatur.*
24 *Iurans sumere gradũ Bononiæ, qui alibi sumat, an licitè possit.*
25 *Iuramento ex noua causa contrahitur.& nu.26.& 27.*
28 *Pater non obstante pacto vel cõsuetudine de successione primogeniti, potest aliis filiis castra quædam legare.*
29 *Ducatus, marchionatus, & aliæ similes dignitates licet sint indiuisibiles, tamen loca in eis contenta possunt diuidi.*
32 *Filij secundi matrimonij quando succedant etiam stante pacto pro filijs primi matrimonij.*
33 *Filio primogenito in contractu matrimonij facto hærede, an possit postea alijs substitui.*
34 *Primogenitus quando in regno non succedat.*
35 *Cæcus potest succedere in iurisdictione, licet ei de nouo nequeat conferri.*
36 *Pactum in contractu matrimonij quomodo bona primogenito dentur, non intelligitur de bonis acquirendis.*
37 *Donatio bonorum an reseruet vsumfructum, & quid de præsentibus & futuris.*
40 *Primogenitus qui secundogenito renuntiauit, an eo mortuo recuperet ius primogenituræ.*
41 *Hæredis loco succedens an teneatur soluere debita.*
42 *Imperator an teneatur ad debita sui prædecessoris.*
43 *Donatarius an satisfaciat creditoribus donatoris.*
44 *Legitima retenta an possit hæreditas repudiari.*
45 *Iurisdictionis successor an sit vniuersalis.*
46 *Disponere verbum propriè intelligitur in vltima voluntate.*
47 *Exequutores habentur loco hæredum.*
48 *Prælatus an teneatur ad sui prædecessoris debita, & fructus malè perceptos.*
49 *Debita clerici translati an soluat, qui in eius locum subrogatur.*
50 *Prælato condemnato & in aliam dignitatem translato in cuius fructibus fiat exequutio.*

Quæstio CCIIII.

Quæritur, vtrum valeat pactum in contractu matrimonii nobilium initum, quod primogenitus succedat,& sit hæres. Secundò an pater possit postea in testamento grauare primogenitum fideicommisso de restituendo aliis suis fratribus, si decedat sine masculis &c. Et si primogenitus non habet masculos, sed tantùm filias, an sit substitutioni locus,&c.

DECI-

DECISIO CCIIII.

1 PRAESVPPONO † quòd ordo liberorum quadripartitus est. Primogenitus, ante quem nullus est: de quo in Euangelio Matthæi. Peperit filiũ primogenitum. & no. xxvij. quæst. ij. in fine vnigenitus, post quem nullus sequitur. c. Ioseph. de verbo. significa. Medius inter omnes. Nouissimus, post omnes. Idem & minimus. Ita Alberic. in dictio suo. in litera, Filij hominum dentes eorũ.
2 † Prædictas duas quæstiones reperio fuisse disputatas per AEgidiũ de Bellamera, in consil. xvij. incip. cõtrahens matrimonium cũ Berta, dedit omnia bona sua præsentia & futura filio primogenito ex prædicto matrimonio nascituro, notario pro prædicto filio stipulante, reseruato sibi vsufructu, & legitimis filiorũ. Et quod ipse dabat donatione mera & simplici, quæ dicitur ĩter viuos: & hoc donabat iure feudi ad morganaticã cõtracti: & ista donatio fuit iurata, ĩsinuata, & iudicis decreto vallata. vbi arguit ad vtrãque partem, sed finaliter cõcludit dictam donationẽ & pactum non valere, maximè quò ad bona futura. & gl. pragm. sanctio. in titu. de
3 sublatis clericorũ literis. in verb. cuicunq;. † Et similiter cõperio dominũ Stephanũ Aufre. in Deci. capellæ Thol. quæstio. ccccclij. sequen. hanc quæstionem mouentẽ, & ad ambas partes amplè arguentem multum, & in vtraque quæstio. cõcludentem tale pactum de iure communi non valere: tamen de consuetudine generali tale pactum inter nobiles regni seruari, & quod primogenitus non possit grauari fideicommisso: quę consuetudo est sequenda, in l. si de interpretatione. ff. de legibus. asserens arestaquã plura pro hac parte fuisse per curiã Parlamenti Tholosę lata. Et hanc partẽ multis etiam corroborat iuribus, & argumentis, vt ibi per eum. licet dicat sæpenumero se consuluisse & tenuisse contrariũ. Et pro hac sua opinione facit quod dicit Iacobus de Belouisu in procem. feud. in decima diuisione. versic. fallit in his quæ vtuntur iure Francorum &c. quod feudum de consuetudine transit ad primogenitum, quam in regno Franciæ, Siciliæ, & Angliæ seruari dicit. & idem dixit Albericus in procem. ff. §. discipuli. versicu. sed quia in partibus vltramontanis. Et probatur, quia non minori aliquando vtitur priuilegio mulier in dote, quàm miles in testando, vt habetur notabi. in l. dotalem fundum. ff. de testamento militari.
4 † Et tamen fauore militiæ valet donatio hęreditatis collata post mortem, etiam quando miles donauit tanquam hæreditatem. l. licet inter priuatos. C. de pactis. Ergo debet valere multomagis fauore matrimonij & dotis. Et in hanc partem inclinare videtur Bald. nouel. in suo tractatu de dote. in sexta parte. in xliiij. priuilegio. vers.
5 † Sed pone quod pater non habẽs nisi vnicam filiam, & vt eam bene collocaret, dicit quod habeat hæreditates suas post eius mortem, &c. vbi dicit valere, si exprefsè non apparet quòd tãquam propriam hæreditatem donauerit, sed aliàs voluerit bona sua concedere post mortem suam: per notata in l. finali. C. de pactis. Sed si voluit quod haberet ius hæreditarium, & esset hæres, quòd non valeat: ergo hic nõ valeret, cùm expressè de intentione partium, & institutione hæredis appareat. Et ego tenui aliàs non valere tale pactum inter paganos seu priuatos, in §. fina. in vltima quæstion. de consuet. matri. lib. consuetud. Biturig. tamen est clarum inter nobiles. Remitto me ibi, in addi. ad d. Decisio. Capellæ, & ad notata per Bald. in c. j. §. filij. si de feud. fuerit contro. & ad per nos dicta in §. ij. de testamentis eod. libro consuet. vbi tenui valere consuetudinem Francię, quòd primogenitus habeat annagium seu dominium loci principalis patris, secundùm Io. Fab. in §. cæterum. institu. de legit. agnat. succes. cũ aliis ibi allega. & istud est multum rationabile. Et etiam dixi valere consuetudinẽ certorum locorũ, ꝙ filij primi matrimonij succedãt vel habeant hæreditagia, vt est in loco de Lori.
6 † Sed quòd valeat pactum in feudis, tenet Ioan. Fab. in d. l. fin. C. de pactis. per tex. in cap. j. de filiis natis ex matrimo. ad morga. contracto. vbi textus loquitur de nobilibus. Sed ibi secundùm Bald. loquitur gratia exempli, quia virtus illius capituli stat in consuetudine generali, vt patet in fine capituli. Et idem dicit Cardi. Alex. ibi. quod ille textus habet locum etiam in non nobilibus. Et hodiernis temporibus ignobiles habentes aliqua bona, & accipientes vxores etiam nobiles faciunt talia pacta, vt dicam. Et tunc donare possunt tali vxori, l. si voluntate. & ibi gloss. Bartol. Bald. Salicet. C. de dotis promissione. & Socinus in l. j. ff. soluto matrimonio. & de hoc aliàs dixi liber consuetudinum. Biturigum titu. de consuetudin. matrimo. §. j. versic. & maximè cum aliis ibi, & in additione allega. nisi sit consuetudo loquens etiam de nobilibus, prout est apud linguam Occitanam, & totam Aquitaniam, vt voluit dominus Aufre. suprà. & per textum in dicto capit. primo. §. mulier. & §. filij. vbi Baldus, quem ibi sequitur Cardinalis Alexander. dicit consuetudinem habere aliquod motiuum æquitatis, scilicet propter fauorem & honorem matrimonij: quia sub tali conditione nobiles & ignobiles inueniunt nobiliores, per quos nobilitas crescit: vt si marchio qui tenet feudum ab Imperatore accipit filiam eiusdem, quæ ei non nuberet, nisi hac conditione, quòd filij succedãt, & non alij: & sic voluit quòd ille textus licet loquatur de pacto facto ad excludendum liberos secundi matrimonij, habet etiam locum quando est factum pro excludendo filios ex eodem matrimonio: vel quando etiam simpliciter est factum. & pro hoc Bald. & Cardinalis Alexander in dicto capitul. j. de filiis natis ex matrimon. ad morg. adducunt argumentum de successione regni Siciliæ, quòd ex pacto defertur primogenito, quòd secũdogenitus nõ succedat etiam primogenito sine hærede mortuo. Nam de primogenito loquitur pactum, & nõ de secundogenito. Ideo mortuo primogenito sine hærede, ad Papã deuoluetur, & aperietur feudũ. Ergo videtur, quod pater nõ potuit venire contra pactum, & facere quod bona sua veniant ad secũdogenitum, si primogenitus sine hærede masculo decederet, secundum ipsos, etiam Aluarotus in dicto §. filij. tamen fuit intentio contrahentium in contrarium. Et sic se habet consuetudo in hoc regno: vt ex infrà dicendis apparebit. Super hoc dubio ortæ fuerunt contentiones & lites. Nã Marchio Mantuæ tradidit nuptui vnam filiam filio Marchionis Ferrariæ cum hac conditione, quod primus filius succedat in Marchionatu, & non alij de alio matrimonio: quia aliàs ei dictam filiam non tradidisset: euenit, quod ipse Marchio Ferrariensis accepit in vxorẽ Marchionissam Salutiarum, cum pacto & conditione, vt filij oriundi non succedant in Marchionatu suo Ferrariæ: in qua videtur cõcludere valere pactum existente consuetudine, sed cessante tali consuetudine non valeat. Et idem dicit Albericus de Rege Arragonum, in l. fina. post principium. C. de donationi. inter vir. & vxo. & in §. discipuli. versi. & prædictis subiicio. in procœ. ff. & in j. parte statutorum, q. cxliiij. & pro eodem facto consuluit Osdrad. consilio xcv. inchoan. ex forma istius statuti, & Abbas Siculus consilio iij. versicu. vltra quæsita. & Anton. Corse. in tractatu de potestate Regia. quæstio. lxxv. vt infrà dicam. & Decius consi. ccccclxxxiij. nume. iiij. cum pluribus sequen. & aliis per eum allegat. idem tenet Iacob. de sancto Georgio in tracta. suo feudo. in glo. & vnus ex dictis vasallis &c. per tex. in l. si quando. §. j. C. de inoffic. testa. & l. fi. ff. de suis & legitim. quia si cessat consuetudo, non potest præcipuè in feudo antiquo pater prouidere in præiudicium filiorum nasciturorum. quoniam omnes tã primi, quã secundi matrimonij succedunt ęqualiter, nec valet prouisio paterna in contrariũ. ca. j. §. & quia vidimus. qui feudũ dare possunt. & c. j. in prin. de succes. feu. & c. j. de gradi. succes. & c. j. de nat. succes. feu. nisi dominus feudi cõsensisset, tũc propter authoritatẽ domini interpositã valeret, vt notat Bald. in consi. cxxxiij. versicu. sed in feudis. vol. iij. per tex. in d. ca. j. de filiis natis ex matr. ad morga. & in consi. ccclxix. versic. sequitur itaque tertium dubium. eod. lib. quæ consilia allegauit Aufre. pro sua opinione, quæ tamen potius faciũt cõ-

7 tra.† Tamen de generali consuetudine Franciæ in alienatione,aut alia feudi dispositione non requiritur domini autoritas,vt infrà dicam.Et istam partem sequuti sunt Bart. Bald.Ludouic.de Roma.Alexand.& Ias.in l.pactum. C.de collatio.tenentes contra gloss.ibi,quæ voluit, quòd non valeat pactum factum ab vxore cum marito,ne liberi ex eo nati succedant:imò valeat tale pactum,si est talis consuetudo, etiam sine iuramento,præcipuè in feudo,per textum in cap. j.de filiis natis ex matrimonio ad morg.contract.in dicto c.j.§.filii.& idem Paul.de Castro in d.l.pactum.in versicu. in glo.ibi,l.imperialem. Et hoc potest secundùm eum contingere,cùm aliquis nobilis habeat liberos ex prima vxore nobili,& in senectute contrahit matrimonium cum ignobili, & non velit quòd liberi ex sua succedant cum primis. Nam videtur hoc tolerandum de consuetudine, si apparet eam esse in loco. Sed ipsi loquuntur in pacto de non succedendo,quod potest de consuetudine approbari:sed nos loquimur in pacto de succedendo,& alios à bonis priuando. Et ideo dicit Bald in dicto c.filij.quòd ille textus habet locum in feudo tantùm,& non in emphyteusi,& aliis bonis propriis ruralibus.Sed contra videtur tale pactnm non habere locum etiam in feudo, cùm in hoc Regno Franciæ feuda sint redacta ad instar patrimoniorum , quò ad ius succedendi,vendendi,& transferendi sine authoritate & consensu domini, vt dicit Ioannes Fab. authentica ingressi. C. de sacrosanctis ecclesiis,& instit.de emptione & vendition.super quo se fundat Bellamera in dicto consi.xvij.de quo plenè dixi in §.j.& ij.de consue.feudorum.& in quæstio.de custo.clauium portarum.& Alberic.de Rosa.in l.fin.versicu. in partibus vltra mõtanis.C.de iurisd.omn.iudicum. igitur &c.Sed respõderi potest,quod potest habere locum tale pactum,stante consuetudine & permittente tam in feudo , quã aliis bonis allodialibus :quia in illis allodialibus pater emãcipare potest liberos,& dare vni omnia bona sua,salua tantũ legitima filiis,l.j.& ij.& l.si totas.& l.si liqueat.C.de inoffic.donation.ita expressè tenet Aluar.in d.ca.j.§.filij.& Iacob.de sancto Georgio,vbi suprà in vltima quęstio.Et pro opinione prædicta facit secundum Ias.in l.pactũ quod dotali.in iiij.limitatione.C.de pactis.argumentum , quod fuit primo domini Alexãdri, ibi,scilicet sicut lex scripta voluit pactũ de succedendo valere inter milites,l.licet inter priuatos.C.de pact.ita potest consuetudo vel statutum inter priuatos hoc introducere fauore matrimonij, vel nobilitatis.

8 † Quia plus operaretur consuetudo vel statutum quàm pactum iuratum quia pactũ de succedendo non firmatur iuramento,vt in regula non est obligatorium.& quæ ibi dixi in additio.ad Din.de regulis iuris libro vj.& omnes in iuribus suprà allegatis.sed bene consuetudine vel statuto. Et in hanc partem videtur inclinare Bartholomæus Socin. in d. l.pactum.C.de pactis.& Guido Pap.in quæstio.cclxij.allegat text.in l.diui.in princip.versicu.pactis quæ matrimonij tempore.C.de naturalibus liber.& ita dicit fuisse iudicatũ in curia Parlamenti Delphinatus. & idem in quæstione cccccv.cum sequenti.& in singulari suo cccccxxiij.& Martinus Laudensis in tractatu suo de primogenitura , versiculo quero an valeat consuetudo,quod primogenitus succedat, siue loquamur in regno & aliis dignitatibus indiuisibilibus, & in istis non est dubium,quia illa non diuiduntur secundũ omnes in capitul.j §. præterea ducatus.de prohibita feudi alienatione per Federicum.de cuius intellectu infrà dicam. & tenet Bald.in consilio cxlij.incipiente. quod pro regula. volum.j.& Ange.in consi.cclxxxvij.incipiente pro clariori Decisione.ver.viso de allodio. Accedat tex.in c.licet.& quę no.ibi Abb.Sicu.de regu.vbi Abb.adducit illud dictũ beati Bernardi in hac materia singulare in epistola de cura & regimine rei familaris.in fine.Siue etiam loquamur in hæreditariis & patrimonialibus tantũ,de istis poterit pater prouidere aliis.& idem tenet Masuer. in tit.de societate. versi. item licet institutio testamẽtaria.& idem in tit.de successio. ver.item quod dictum est de institutione testamẽtaria. Sed contrariũ est verius,secũdum Alex.& Ias.in d.l.pactum. &

9 Doct.suprà in locis alleg. † quia quãdo aliquid non potest fieri per pactum,quia sit contra bonos mores, illud nõ potest fieri per statutũ , vel cõsuetudinẽ,aut legem,quę debet esse sacrosancta & honesta.c.erit autẽ lex.j.distinctio.& dixi in terminis in §.vltimo.ver.sed quæro de quęstione,de consuetu.matrimo.lib.consuet.sequendo Baldum in l.ij.C. quę sit longa consuetudo.& Alex.in additio. Bal.in l.cum Archimedoram.C.vt in posses.lega.& opinionem istam cõtrariam tenet Ias.post Alexan.in l.stipulatio hoc modo concepta.in quinto & vltimo notabili.ff.de verbo. obligatio.& Georgius Nat.in d.c.quamuis pactum. versic.fallit primò.

10 †Quia fauorabilior est causa liberi arbitrii ĩ testatore, quã sit causa dotis,vt tenet Bald.Salicet.& Ias.in d.l. pacta nouis-

11 sima.C.de pactis.† Licet Bald.nouellus in tractatu suo de dote.in octaua parte versic. xxix. priuilegium,&c. æquiparet fauorem dotis & vltimæ voluntatis,vt suprà dictum est. Et ideo istud facit prædictam conclusionem domini Aufre.& aliorum multum dubiam, & ꝙ tale pactum nõ valeat, ista vltima opinio videtur verior de iure , si pater aut mater paciscentes ab eodem recesserint pacto,& mutauerint volũtatem grauando primogenitum de restituendo aliis eorum liberis,si sine masculis decederet,cum sit vltima voluntas,vt voluit glos.vltima in d.l.licet. quam ibi cõmuniter tenent Doct.& infrà dicam.secus si in eadẽ voluntate pater permansisset,& decessisset ab intestato,tunc tale pactum de succedendo videtur valere loco vltimæ voluntatis patris.l. fin. C.fam.ercis.secundum Alex.in d.l.pactum.de pactis.vers. in textu ibi,nec libertatẽ.& ibi Ias.in j.limitatione , quod tamen nõ valeret inter priuatos,d.l.licet in principio. vbi idẽ tenet Alex.qui pro hoc allegat tex.& Bart.in l.tale.§.fin.ff. eodem,vbi dicit quod si quis in cõtractu appellat aliquem suum hæredem,videtur in eum iudicium suum conferre,& eum facere hæredem,quod dicit procedere in milite,vt d.l. hac consultissima.§.ex imperfecto.iuncta auth.hoc inter liberos.C.de testa.Et etiam ad pias causas,per c.fi. de success. ab intestat.quæ tamen reprehendunt Ange.Paul.de Castr. & Iacob.de sancto Georgio.ibi,duabus rationibus. Primo quia realiter & essentialiter actus contrahendi differt ab actu testandi.l.verba contraxerunt.ff.de verborum signification.Secundò,quod iure non reperitur cautum, per actũ inter viuos,quem posse fieri hæredem.talis enim conuentio est reprobata,dicta l.fina.de pactis.& l.hæreditas. C.de pactis conuen.super dote. sed Alexander ibi sequitur Bartol. in istis tribus casibus.& Iason plenè,vt ibi, & in dicta l.fin. vide per eos. & Alexander in dicta l.licet. & istud videtur mihi verius.Sed istam communem sentẽtiam intelligerem, aliquo aliis liberis dato pro naturali subsidio, iure debito filiis,vt voluit Cardinalis Alexander in d.c.j.§.filij. & Alex. consilio xij.libr.v.quia filiæ dotantur,& dos loco legitimæ succedit.l.sancimus.C.de nupt.& l.quoniam nouella. C.de inoffic.testa.& masculi non debent esse deterioris conditionis quàm fœminæ.l.in multis.ff.de statu hominũ, quemadmodum pater instituens vnum relicta legitima aliis, secundum numerum liberorum,quatuor aut infrà dãt iura trientem,quinque aut sex,semissem,&c.vt in authentic. nouissi-

12 ma.C.de inoffi.testamen.cum similibus.† quia licet statutum vel consuetudo valeat per quod minuatur legitima filiorum,vt notat Din.in regul. indultum.& ibi plenè dixi in additio.de regulis iuris,& in d.§.ij.de testamentis. & amplè Bartholomæus Socinus in consilio xxx.& in consilio cl.volu.j.non tamen valet vt in totum minuatur seu tollatur,&c.

13 † Ideo filii debent habere legitimam ex bonis & substantia defuncti patris,& non in pecunia,vt l.scimus.§. repletionem.& ibi Baldus,Salicetus, Paulus & Iason. C.de inofficioso testamen.etiam profecto si pater ei certam pecuniam pro sua legitima legasset , vt tenet ibi Baldus.& commu-

14 niter Doctores cõtra Salicetum.† Secus est in regno, Ducatu,

catu,Marchionatu & Comitatu,ac similibus dignitatē habentibus,vt c.j.§.j.de feudo Marchiæ,Duca. quia tunc legitima nō debet de ipsis Regno,Ducatu,vel Comitatu detrahi,sed in pecunia solui,vt tenent Doctores in dicto. §. prætere a Ducatus.& tenet Petr.Iacobus de Aurialiaco in sua praxi,titu.de successione Regni Franciæ.circa principium. in quæstione,Sed quid dum decessit ille Carolus.& Guido Pap.in q.cccclxxvj.& q.cccclxxvij.tamē si Rex,vel Dux haberet alias Signorias,teneretur in illis dare legitimā: sed an hoc sit verum,infrà dicam,& filias in pecuniā dotare.Sed si pater in testamento instituit primogenitum,insequēdo pactum in contractu matrimonij appositum, & vltra solum grauauit primogenitum, quòd si decederet sine masculis, quòd hæreditas veniret ad alios filios masculos suos, & sic quasi permansit in eodem pacto, quod plerunque fit in ipso pacto:quia licet tale pactum & conuentio regulariter non valeat de iure,nisi in militibus siue nobilibus,vt dictum est, tamen sic in testamento instituendo primogenitum, facit ipsum pactum valere secundum Iasonem in d.l. licet versic. vij.per illum text.& plenè in l.cum donationis.C.de transactionibus.& sic voluit quòd eius successio non veniret ad fœminas,prout natura feudi requirit,in quo nō succedunt. sed venit ad agnatos.c.j.§.j.Episcopum vel Abbatem,& c. j §.filia.de successio.feudorum.cum similibus.& plenè per Alexandrum in consi.ix.libro v.& Ang.in consi.cccxxj. & dixi in §.vij.& viij de consuetudi.feudorum.lib.consuetudinum Bitur.nisi esset consuetudo.c.significauit, de rescri.& c.dilecti,de arbitriis.prout etiam in hoc regno non seruatur,nec succedit,nec habet annagium,seu ius primogenituræ,stantibus masculis etiam remotioribus,vt tenet Ioannes Fab.in d.§.cæterum.versic.Et hanc materiam. vsque ad finem,institut.de legitima agnatorum successione. Et hoc probant Doctor.quod licet tale pactum factum fauore matrimonij,dotis,& nobilitatis,consuetudine approbante valeret,tamen non debet retorqueri in eorum odium, l. quod fauore. C.de legibus.& in regula,quod fauore.de regu. iuris.lib.vj.quod ita esset si tales paciscentes non possent contrauenire,hoc esset contra rationem, quia pactum de succedendo inter milites initum,valet fauore ipsorum militum in discrimine belli existentium.d.l.licet.& idem si sint in tentorio vel pergentes ad bellum,vt ibi per illū text.volunt Do-
15 cto.insuper Alexand.& Iason.† Licet Georg Nata.in dicto c.quamuis pactum.versi.secūdo fallit in militibus teneat quod non valeat in tentorio. etenim possunt non obstante tali pacto alios instituere hæredes, nec cogi possunt ad instituendum illos quibus per pactum promiserant: quia auferrent liberam testādi facultatem militibus.igitur, & c.secus est in aliis armigeris,secundum Angel.in d.l.licet.ver. octauo per istum text. Et istud tenet singulariter Francisc.
16 de Curt.in consil.feud xv.ante fin.† vbi concludit,quod dato & posito quod pactum de futura successione reciprocū valeret inter fratres,tamen necessarium est fateri esse reuocabile,prout in casu d.l.licet,quando constat de reuocatione.& idem Alua.in terminis,quem sequitur Cardina. Alex. in d.§.filii in vltima quæst.quod tales cōtrahentes possunt mutare voluntatem,per gl.singularem in §.si facta.in verb. dominium possessionem &c.eodē titu.quæ vult quod facta inuestitura,& præstito iuramento fidelitatis,potest dominus per contrarium consensum dissoluere,vt vasallus non teneretur ad dictam fidelitatē. Pro hoc facit tex.in c.j.de iureiu.vbi Papa potest remittere iuramentum,& tex.in c.prę terea.& ibi Abb.Sicu. de sponsalib.& in c. significauit.de censibus.l.fina.ff.qui & à quibus.& Barto.in l.Labeo.ff.de iureiurando.Et quod istud pactum reuocari possit, tenet Roma.in consi.clxxj.& in cons.ccxcij. & pulchrè Alexan. in consi.xxviij.versi.item probatur per id quod habetur in l. licet.C.de pactis. &c.lib.iij.& Abbas Sicu.consi.xlviij. vol. ij.vbi voluit,quòd pactum factum inter coniuges,vt bona perueniant ad superuiuentem,cum conditione,quòd illud quod restaret post mortem vxoris perueniret, & esset Angeli fratris mariti,quòd tale pactum & conuentio non valet.& esto sine veritatis præiudicio quod valuisset, potest reuocari in præiudicium dicti Angeli:qui, vel eius hæres non poterit aliquid petere,vt ibi per eum,non obstante e-
17 tiam iuramento.† Primò,quia actus gestus contra iuramentum regulariter tenet,licet contraueniens sit periurus,vt in c.sicut.de sponsal.not.Innoc.in c.dilecto.de præbendis.& Ioan.And.in regula,quod semel placuit.de regu.iur.lib.vj. in mercuria.vbi dicit,quod si quis iurauit non mutare testamentum,tamen potest iuramento non obstante illud muta-
18 re,licet incidat in periurium.† Secundò,quia secundū Abba.iuramentum, cùm sit contra bonos mores, non habuit ligare iurantes,vt dicta regula,non est obligatorium quia aufert saltem indirectè liberam testamenti factionem, seu supremum iudicium,vt d.l.stipulatio hoc modo concepta. Idem consuluit Pau.de Cast.eius consil. clxxv. incipiente,
19 super primo puncto.vol.antiq.†vbi dicit quod quis potest mutare codicillos,non obstante promissione per eum facta alicui præsenti,& acceptanti de soluendo & pagando legatum,quia illa promissio intelligitur secundum naturam legati super quo facta fuit:& sic habebat in se conditionem,scilicet si in eadem volūtate permanserit.l.cum quis decedens. §.j.ff.de legatis iij.& exprefsè Bar.in l.legatum est donatio. circa finem.ff.de legat.ij.cum aliis per eum allegatis.& idē singulariter Bald.in c.j.si autem.versi. quæritur si faciens testamentum.de pace iuramento firmanda.& consuluit idē Pau.cōsi.ccccxxxix.vol.antiquo.incipiente,non est dubiū
20 quod si iuramentum,&c.† vbi tenet,quod ille qui consenserat iuramento medio,duobus de hæreditate eiusdem paciscentibus,vt l.fina.C.de pactis.liberè potest reuocare tale pactum & consensum præstitum,per text.in d.l.finali.versi. & vsque ad extremum,&c. & ibi omnes ita tenent. & Anchar.in consil.cccciij.incip viso diligenter tenore donationis,&c.& Bald.consi.ccclxix.incip.quædam puella.vol. iij. cum talis consensus non sit obligatorius. ff. de condict. ob cau.l.si pecuniam.in princip.& l.iij.§. cum ibidem notatis. eo.tit.Et reuocatione facta per iudicem est secundū ipsum Paulum,ac si nunquam iuramentum præstitum fuisset.l. si mihi & tibi.§.in legatis.ff.de lega. j.& l.si quis in principio.
21 de legatis.iij.† Præterea (vt inquit) posito quòd iuramentū valeret,& esset seruandum, tamen debet intelligi rebus sic se habentibus,& sic sub conditione,si res perseuerarent in eodem statu Talis enim conditio in iuramento subintelligitur,arg.l.cum quis in princ.ff.de solutio.l.fi.qui satisd.cogan.vt not.glo.in c.ij.de rescriptis.& in c. quemadmodum. de iureiurā.facit.l.quòd Seruius.& quod ibi not.ff.de con-
22 di.ob causam.†Cùm igitur tale pactum & consensus,quòd primogenitus succedat,sit de se mutabilis,certè in ipso iuramento subintelligitur ista conditio, si alter paciscentium perseuerauit in eodem consensu,per dicta iura suprà alleg. Cùm ergo consensus fuerit grauando primogenitum reuocatus,certè enim dictum iuramentum etiam si fuisset licitū, & de se validum,tamen nunc tanquam deficiente conditione,sub qua factum esse censetur,non obligat l.fina.C.de nō num.pecunia.& idem Pau.de Cast.in consi.ccccxl.inci. viso puncto & allegationibus supradictis, &c. post princip. volu.nouo. Et maximè in casu pręsenti,vbi institutio de primo filio nascituro in ipso matrimonij contractu facta, quæ de iure tamen fieri poterat.l.hereditas.C.de pactis conuētis.& l.j.de hæred.vel act.vendita. reuocari potuit iuribus suprà alleg.& fortè eum pater videns vel cogitans primogenitum habere,vel posse habere solum filias,& hæreditatem ad extraneas venire manus,& nomen agnationis perire sine causa,cùm h.beret :: nc plures masculos in quibus & per quos eius agnationem videbat seruandam,vt l. liberorum.& l.nepos.ff.de verbo significatio.& bonus text. in l.cum filius.§.cum filia.ibi,nepoti meo plus tribuas in honorem nominis mei, &c.ff.de legatis ij.vbi gloss.dicit, quia

vocabatur vt testator:quia fœminę agnationes & familiam
minimè conseruant,cum sint caput & finis familiæ suæ l.
pronuntiatio. §.fina.ff.de verb.significatio.& eo ipso quod
traduntur nuptui transeunt in alienam familiam,vt l.cum in
adoptiuis.C.de adopt.& not.gloss.in l.origine.de muncipi-
bus & orig.lib.x.& Bartholo.Socin.in dicto consilio xxx.
vo.j.vbi allegat Aulum Gellium de noctibus Atticis,quod
23 †soror appellata est,quod quasi seorsum nascitur,separatur
que ab ea domo,in qua nata est,& in aliam familiam trans-
greditur.Et frater dictus est quasi ferè alter,& verum dicit:
quia ita reperi Aulum Gellium in c.x.lib.xiij. scribentem.
Ideo mutare potuit & recedere à dicto pacto, quia quæ de
nouo emergunt,non indigent auxilio.c.insinuante.de offic.
deleg. & l.de ætate.§.ex causa.ff.de interr.action. Ideo in-
telligitur illa conuentio stantibus terminis tunc vigetibus,
& non mutatis. Et facit quòd multum eleganter dicit An-
24 to.in c. cum inter.de renuntiat.quòd † si iuraui non accipe-
re gradū nisi Bononię,& posteà superuenit pestis aut guer-
ra,ratione cuius commodè non possum accedere Bononiā,
quod tunc non obstante illo iuramento licitè possum cape-
re gradum alibi.Et idem voluit Bald.in d. c. debitores. de
iureiuran.& Geor.Nata.in c.quamuis pactum. versic.vlti.
facit de pactis.lib.vj.facit quod voluit Hostiens.in c.j. qui
matrimo.accusa.pos.quod si maritus promisit semper stare
Bononiæ,deinde occidit hominem, quod non incidat in
pœnam,si non stat cum vxore Bononiæ.Et idē voluit Car
dinalis ibi per illum tex.facit quod voluit Angelus in l.di-
uus.ff.de peti.hereditatis.statuto cauetur.quod si quis in cō-
silio proponat imponi collectam,puniatur,quod intelligi-
gitur rebus sic stantibus tunc temporis: quia si superuene-
rit guerra,tunc poterit imponi collecta.Facit quod singu-
lariter voluit Baldus in rubri.C.qui admitti ad bono. pos-
25 sess.possunt.vbi dicit,† quod potestas poterit recedere à sta
tuto iurato propter causam superuenientem.allegat in argu
men.textus valde singular.in l.si hominem. ff. mandati. Et
facit quod voluit Bart.in prima constitutione Cod.§. qui-
bus.vbi allegat d.l.si hominem.& quod ipse voluit in l.am-
bitiosa.ff.de decret.ab ordine faciendis.& quod voluit Bal.
in l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his qui notant. infami.
& quæ dixi in tracta.de offic.lega.in Francia.in prima quę
stio.facit quod not.Bartol.in l.si seruus.ff.de verbo. obliga-
26 tio.† vbi si feci pacem cum inimico, & promisi sub pœna
illum non offendere,si postea propter sua facinora est ban-
nitus,& ex forma statuti potest bannitus offendi, quòd tūc
nō obstante illo pacto potero impunè illum offendere.vo-
luit Angel.in l.iurisgētium.§.si paciscar.ff.de pact.Et ideo
dicit Salicet.in d.l.fin.C.de pactis.& in l.pactum quod dota
li.C.de colla.quem etiam refert & sequitur Roma.in l.qui
27 superstitis.ff.de acquirend.hæredit.†quod si filia renuntia-
uit cum iuramento hæreditati paternæ,iuxta dispositionem
c.quamuis pactum.de pac.lib.vj.ex eo.quod pater habebat
filios masculos,decidunt quòd mortuis filiis masculis, po-
terit illa filia venire ad hæreditatem paternam,non obstan
te pacto iurato.Et sic receditur ab illo pacto iurato.& idē
voluit Bal.in consi.xxxviij.vol.j.& cō.xx.vo.ij. & in consi.
lxx.versic.& si dicatur.volumine ij.& domini de Rota De
cisio dcccl.aliàs est decis.iiij.incip.vtrū filia dotata. de pact.
in antiquis,quæ repetitur per Bernardum de Bisigneto in
suis collectis Decisio tertia,eod.titu.de pac. & dixi in §.in
additio.magna incipiente per quæ dico.de testamen.lib. cō
suetud.Biturig.Nam tacita pacta etiam valent in pactis do-
talibus,& etiam profecto in donatione dotis valent tacitæ
conuentiones,vt cadat interpretatio verisimilis,& argumē.
l.inter socerum.ff.de pact.dotalib.vnde verisimile est secū-
dum Docto.suprà allega.quòd contrahentes ita intellexe-
runt,quod ad filium primo natum , deinde ad alios mascu-
los:quia si nata fuisset primo filia,quod masculus nō potuis
set ex tenore,siue verbis contractus,& mente partium pe-
tere successionem,seu ius primogenitæ,vt infrà dicam: per

28 quæ satis est responsum ad primo adducta.† Quinimo vi-
detur quod pater non obstante pacto matrimoniali,vel cō-
suetudine in d.c.j.§.præterea ducatus.& d. c. licet. de voto
possit in testamēto suo,aut inter viuos legare & relinquere
etiam cuilibet ex aliis suis filiis aliqua castra,& loca parti-
cularia,à dignitate Comitatus,Ducatus,vel Marchionatus
dependentia,vt singulariter consuluit Albe.de Ros.& Ray
nerius de Forliuio,& plures alij,vt ipse refert in dictiona-
rio suo,in verbo feudum.versi.iuramentum.Ibi, quæro pul
chram & subtilem quæstionem quam vidi, &c.vbi dicit i-
ta in facti contingentia inter Marciones de Correcto, seu
Sauonenses fratres, qui erant in numero tres, quibus pa-
ter in testamento prælegauerat plura castra, licet illa prę-
legata essent inæqualia: quę dicit esse valida. Nam ille.
§.præterea ducatus, est(vt inquit) largè intelligendus,
vt sonat prima facie,cuius verba quæ videntur mihi singu-
laria in secunda col.posita solum referam ad longum. ver-
sic.licet fortè aliquibus nouum videretur, ad finem vsque,
& præcedentia relinquam,licet multum elegantissima sint.
29 † Ille enim §.dicit,quòd Ducatus,Marchionatus,& Comi
tatus sunt indiuisibiles,& ad vnum deueniunt, scilicet pri-
mogenitū,vt de iuribus.sed si rectè aduertatur,illud capit.li
cet & ille §.præterea ducatus,loquūtur & intelligi debēt so
lum de ipsis dignitatibus & titulis dignitatum, non autem
de particularibus bonis temporalibus earum,puta ciuitati-
bus,castris,locis & aliis immobilibus & mobilibus pertinē
tib⁹ ad ipsas dignitates.illa enim bene sunt diuisibilia,nec de
illis loquuntur dicta iura.quod patet:quia verba in eis posi
ta sunt Regnū ,Ducatus, Marchionatus,& Comitatus,quę
sunt nomina dignatum.l.à proconsulibus.& l.si quando.C.
de appellationi. & C.de comitibus rei milita.& de comiti-
bus & archiatris.lib.xij.& in lib. feud. quis dicatur Dux,
Marchio,& Comes.& in c.fundamēta.§.proinde.& ibi per
Io.And.super verbo,Marchio.Vnde(vt Albe.inquit)confi-
teor dictas dignitates indiuisibiles,& ad primogenitū tran
sire:sed res temporales diuidi non reperitur prohibitum:i-
mò sicut dixi,continuè diuiduntur.& pro hoc eodem facit
c.si omnes filij.si de feud.controuer.fue.& quod not.ff. de
vsufru.l.si cuius.& hoc vide in summa feud. quibus modis
feud.amit.§.domini tamen.aliàs incipit,sed an diuidi. & §.
sequen.Nec obstat gloss.secunda quę est in l.communi di-
uidundo.ff.communi diuidund. in princi. vbi in fine assu-
mit argumentum, sed non decidit. & intelligi debet cum
distinctione prædicta. quam quidem gl.etiam reprobat i-
bi Albericus,quia regulariter feuda sunt diuisibilia,vt su-
prà dictum est. Et quod iste sit verus intellectus dicti.§.præ
terea ducatus.cum concord.clarè sentiebant dictus Raynu
tius de Forliuio,& plures alij Doctor. qui allegauerunt in
30 quæstione prædicta.† Et ratio diuersitatis,quare dignita-
tes sint indiuisibiles,& bona temporalia earum diuisibilia,
reddi potest,quia si iurisdictiones & ius personale dignita-
tis diuideretur in plures,plus grauarentur subditi:& hoc si-
gnanter dicitur in d.§.præterea ducatus.quod subditi plu-
res dominos pro vno feudo habere nō cōpelluntur, & quia
commodius est exercere per vnum quàm plures.ff.de origi.
iur.l.secunda.§.his legibus.& nouissimè l.si plures.§. fin. ff.
de administratio.tut.& ita per illa iura tenet Ias. consilio
cxxxvj.exordiē.an Rex Romanorum.vo.ij.quod princeps
potest primogenito ex pluribus fratribus adiudicare comi-
tatū,& aliis dare fructus reditus.Et hoc etiam est in serui-
tutibus,& aliis iuribus incorporalibus,quæ in se sunt indiui
sibilia,vt ff.de seruitu.rustic.prædio.l.ergo. & l.seq.& l.ru-
sticorum.§.primo.Et idem in iure patronatus,vt c.j.& ij.de
iure patr.& no.per Gofr.in summa eo.ti.§.in summa notā-
dū.Et tamē liberti recipiūt assignationē seu diuisionē.ff.de
assigna.libe.& insti.de assigna.liber.Et ex prædictis & aliis
cōcludebātur prælegata valere:sed quęstio nō fuit termina-
ta,quia partes concordauerunt se.hæc ille.Et similiter ma-
gis amplè ponit Albe.hanc quæstio.in l.fin.C.de dona in-
ter

ter virum & vxorem.vbi post princi.quærit de quæstione quæ multum fuit notata in Romana curia. Et idem facit in prima parte statu.quæstio.cxliiij.inci.de statuto Regis, sed non ita amplè sicut in dicta l.fin.& in prima constitu.§. discipuli.versi. Et ex prædictis subiicio.quæ talis est: Rex Aragonum deliberato consilio statutum edidit, quod non liceret sibi donare res immobiles regni, nisi in casu vtilitatis & & necessitatis regni, exceptis inclitis infantibus natis: quod statutũ iuramẽto firmauit, & solenni stipulatione promisit (notario stipulanti nomine hæredum, & quorum interesse posset) inuiolabiliter obseruare, & tunc habebat filium primogenitum qui ex consuetudine, & pacto partium succedere debebat in regno. Demum Rex ipse secundo loco accepit filiam Regis Castellæ in vxorem, & ex ea liberos procreauit: & ipsi vxori secundæ in contractu matrimonij, & filiis multa donauit. Ex quibus orta fuit quæstio inter filiũ primogenitũ ex prima vxore, & istã vxorẽ & eius filiũ: asserẽte primogenito istas donationes nõ valere: Regina autẽ contrariũ asserente, & allegante etiam quandam sententiam fore inter ipsam & Regem latam super hoc, quod dictæ donationes valebant, & plenissimè arguit. & finaliter idem tenet, & dicit audiuisse dici pro Regina & filiis in curia Romana determinatũ fuisse. Et sequitur Ias. in authen. res quę. versi. pro qua facit quod in fortioribus terminis decidit Alber. C. comm. de lega. & l. filiusfami. §. diui. versic. Secundo quærit Bart. ibi pro ista opi. communi. ff. de leg. j. & vtrobique allegat Albe. in d. quæst. cxlviij. & vide quæ dixi in quęstio. cclv. inchoan. Quęritur an quis possit cogere. in fin.

31 † Ex prædictis videtur dicendum tale pactum valere si parentes in eadem migrauerint voluntate. Sed si ab ea recesserint, aut alter eorum, tunc elicio quinque casus, qui nobis videntur pro conseruatione agnationis & armorum domus (quàm omnes etiam ignobiles cõseruare optant) iusti & æqui ac rationabiles, in quibus paciscentes poterunt à tali recedere pacto.

32 † Primus, quando ex prædicto primo matrimonio extãt solũ filiæ, quo casu poterit pater filios ex secũdo matrimonio procreatos, vel etiam ex fratre nepotes instituere hæredes, legitimã relinquẽdo filiabus, quæ de vsu feudorũ in feudis non succedũt. d.c.j.§. filia. de success. feud. & pręcipuè dignitatũ. d.§. præterea ducatus. quãuis de consuetu. Frãciæ in illis succedãt, vt per Abb. Sicul. in d.c. significauit. de rescriptis. cum aliis per nos in §. vj. & vij. de consuetud. Biturigũ. & alibi sæpè allegatis. Quinimo etiã si primogenitus vnam iam habuisset filiam viuentem, pater posset eidem filio, si absque masculis decederet, substituere, per ea quæ no. Io. Fab. in d.§. cæterum. de legit. agna. success. volẽs tale pactum in cõtractu matrimonij, vt primogenitus succedat, initũ, nõ porrigi ad filias primogenitas, sed filios masculos etiam secundogenitos, qui (vt ipse ait) præferũtur filiabus ante se genitis. Et idẽ profecto videtur, si ex secũdo nati sunt matrimonio, pro quibus habendis secundum sępè contrahunt matrimonium. Et sic se habet consuet. secundũ Guid. Pap. in suo singul. cccccxxij. inchoan. In contractu matrimonij. & in quæst. ccccccv. & latius in seq. q. ccccccvj. licet Pet. de Bellapertica in l. pater. §. quindecim. ff. de leg. iij. velit contrarium per illum tex. scilicet filiam ex primogenito natam non obstante consuetu. præferendam in successione secũdogenito. & ipsũ refert & sequitur Ioã. Lupus Doctor Palatios Ruuios in repet. rub. de donat. inter virum & vxorẽ. vers. lex etiam regni. qui allegat Bal. in l. in multis. in princ. ff. de statu homi. ita tenere: quãuis Bal. & Pet. de Bellapertica nullã faciant mentionem. & pariter allegat Roma. consi. j. & xcvij. ver. Quo autem ad secundum quo quęritur, cum aliis pluribus. Sed salua pace Bal. non loquitur in casu nostro, nec etiam Roma. qui sequitur Bal. quoniam ipsi loquuntur in casu consuetudinis conferentis regnum aut feudum primogenito, quæ ad filiam primogenitam nullo existẽte masculo extenditur: quod hic seruatur in feudis, vt supra dixi, præterquam in regno, in quo filię neque earum filij succedunt, etiam nullis masculis existentibus, vt Bal. tenet in l. j. ff. de senato. & Iaco. de sancto Georgio in l. cum antiquioribus. nu. xix. C. de iure deliber. & Pet. de Ferra. in For. lib. quo agitur ad reuocã. feu. in verb. ac nomine recti feud. versicul. xj. diuisio. & alibi dixi, quos si Lupus vidisset, non ita fortè affirmasset & corroborasset. Quare extãte masculo secundogenito aut tertio, primogenita, vel ex primogenito descendens non habet annagium, seu non succedit in feudo, sed maritatur, nisi esset consuetudo contraria. Et sic tenet Guid. Pap. in dicta quæstione. ccccccvj. Et ideo in casu de Cancon, in quo solùm erant quatuor filiæ, & dictum fuerat per contractum matrimonij, quòd vnus ex masculis quem ipse dominus de Cancon elegisset, esset hæres, & dominus omnium bonorum, & in defectu ipsorum vnam filiã eligendo, pariter esset hæres, modo ipse elegit & hæredẽ instituit secundogenitam, quoniã etiam simpliciter instituendo videtur eligere, l. vnum ex familia. §. si duos. & ibi Bart. & Bald. ambo in iij. notab. tenent per illum textum. ff. de legat. ij. quod intelligit etiam Ioan. de Imol. ibi, quando aliàs non facit, vt specificam electionem, sed hic vtrunque fecit, vt patet per testamentum, in quo fieri potest electio, quę tamen non vitiat testamentum, vt tenet ibi Bald. per illum tex. versi. vlterius habes. quẽ ibi sequitur Imol. versi. Item nota. quòd electio. Et ille tex. vult. (vt dicit Bart. in primo not.) vnum aliud mirandum, quod habens ab aliquo testatore eligendi potestatem vnum ex pluribus, vel vni ex pluribus restituere bona possit ex illis plures eligere. Et eũ ibi sequuntur Bal. & Imol. & hęc ex præsumpta mẽte testantis. ex quo inferunt ibi Bald. & Imol. licitum esse aliqualiter recedere à forma per testatorem data, dummodo non recedatur à mente. Ergo hic à fortiori, dominus & pater qui sibi hanc reseruauit electionem, & non alij dedit, potest à forma per eum apposita recedere, & mentem suam declarare: quia cuius est condere, eius est interpretari, l. leges. in fine. C. de legi. Vnde hic dominus de Cancon vnã ex filiabus elegit, & instituit hæredẽ, & cæteris reliquit tã in contractu carũ matrimonij, quàm testamento certa bona: quam quidem institutionem & legata per patrem relicta, hęres electa acceptauit & approbauit: per quod est dare responsum ad id quod per primogenitum obiicitur, scilicet prædictam institutionem de dicta secũdogenita factam fore nullam, ex eo quod pater à forma in contractu matrimonij contenta recessit, & contemplatione illius & facta electione de hærede sua, ipse donauit extunc eidem omnia bona sua, stipulatione per notarium pro illa hęrede electa interposita, quia hoc est in fauorem hæredis electæ, acceptantis & approbantis (vt dictum est) testamentum patris. Ideo quod fauore illius introductũ est, in eius lęsionem non debet retorqueri, l. quod fauore. C. de legib. Et etiam respicit fauorem primogenitæ, cui per contractum matrimonij dederat castrũ de Cancon. quod si simpliciter elegisset hæredem, reuocata esset illa dõnatio cũ suis pertinen. & venisset dotanda pecunia sequẽdo cõtractũ matrimonij. Et sic cõclusum extitit in magna camera. Tamẽ dominus Carolus de mõte Ferrãdo miles, dominus de Girõda vir dominæ Mariæ de Verdũ, proposuit defunctum de Cancõ prius de ea electionem fecisse: quare ad illud probandum fuit admissus. & interim gaudentia fuit domino Antonio de Monte Pesato, & dominæ Frãcisiæ de Verdum eius coniugi adiudicata, prout in dicto aresto continetur: Lato die xxiiij. Martij, Anno 1535. Secundus

33 † casus, quod pater possit filio primogenito hæredi instituto, in casum si sine liberis masculis decederet, substituere secundogenitum, aut ex fratre nepotes, vel alios proximos cognomen & arma domus ex antiquo deferentes, etiã si in contractu matrimonij dictum non foret, quamuis crebro fiat de secundo & tertiogenito, ac oliis succedere vni alteri debentibus: tamen hoc poterit facere, quia instituendo primogenitum confirmat pactum prædictum & agnationẽ suam, sequẽdo naturam feudi antiqui, quod debetur omni-

bus filiis,nisi in regalibus,vt dictum est,conseruat,vt tenent Doct.suprà alleg.& Pau.de Cast.consi.ccxlv.incip. viso & examinato suprascripto.versi.Super quinto & sexto quæsito.vol.nouorũ.& Masuerius in sua praxi.tit. de testamen. ver.Itẽ vt dictũ est:aliàs esset multũ absurdũ,& ab omni ratione alienum,patrẽ non posse talem facere compendiosam substitutionẽ vel fideicommissariã,ac sua videre bona exclusis masculis ad extraneã trãsire agnationem:quod extraneum videtur,l.lex quæ tutores.C.de administrat.tutor. vt patet in illis de Montepesato. Vnde si contrahentes fuissent tũc de hoc interrogati,ita velle & sensisse declarassent, vt dicit gl.in d.l.tale pactum.§.fin.

34 † Tertius casus est, quando primogenitus erat furiosus,prodigus,& vnus bonorum dissipator:aut aliàs inutilis: tunc tale pactum aut consuetudo primogenitũ,præferẽs interpretari nõ debet cõtra vtilitatem Regni,aut feudi,l.quod fauore.C.de legib.& pro hoc casu text.in c.alius xv.quæstione sexta.vbi habetur de Childerico Francorum Rege inutili,qui ob hoc,& alia fuit per Papam Zachariam depositus,& in eius locum substituit Pipinum Caroli Imperatoris patrem.& idem Cardi. Alexan. in c.j.versi.nono adducitur.de feud marchi.Quoniam propter insufficentiam primogeniti potest secundogenito sufficienti feudum vel regnum concedi,vt dicit Bald.in authẽ. hoc amplius.C.de fideicommis.& Martinus Laud.in tract. de princ.§.xxij.& idem Lucas de Penna in l.Tyrones.ver. qui autem in hoc sui debitum.C de tyroni. lib. xij. & talis primogenitus tenetur restituere fratri suo secundogenito, vt probat singu.Socin.consi.xlvij.versi.Confirmatur etiam vol.iij.& Cardin.Alex.in c.j.§.mutus.versi.quæro quid Episco.vel Abb.& Bald.in c.j.de suc.feu.in princ.& in cap. vno,an mutus vel alias imperfect. & Fel.in c. prudentiam. versi.vbi verò dignitas.de offic.leg.& Anto.Corf.in tract. de potest.regia.q,x.cum aliis per eum allegatis.Pro hoc facit quod elegãter adducit Andræ.Barba.consi.xx.ver. legi aliàs in vita obseruandæ memoriæ Ducis Philippi Mariæ, vol.ij.quòd cũ ipse Philip.& eius frater Ioan.maior adducerẽtur coram Ioan.Galeazo Duce Mediolanen.eorum genitore,quos cũ oculo cordis intueretur suspirans aiebat, iniquam pro certo esse consuet.vt primogenitus in regno succederet.nõ enim videbatur sibi primogenitum suum dignũ Ducali fuisse Imperio:quia dolor patris filius stultus.Prouerb.ix.pro hoc facit singula.Decisio.Ioan. And. in addi. Spec.tit.de feu.§.j.versi.vber.xxj.Din.& Bart.in l.cæcus.ff.

35 de iudic.volentes † cæcum posse succedere Baroni,vel alteri habenti iurisdictionem,licet de nouo talis dignitas ei conferri non possit.& ibi eum sequitur Iaco. de sanct. Georg. nu.ij.& Abbas Sicul.consi.xlvij.ver. Secundò ad idẽ facit.

36 † Quartus casus,quod de bonis futuris eius industria,vel ex vsufructu retento post contractũ seu pactũ in ipso appositũ acquisitis,possit disponere.quia tale pactũ nõ porrigitur, nec se extẽdit ad illa post quæsita.l.cũ ita. ff. de auro & argen.lega.vt tenet Ias.in l.stipulatio hoc mod o cõcepta.ff.de verb.oblig.& Aegid.Bellamera.in d.cõsi.xvij.& Masuerius in sua praxi,tit.de succes.ver.Itẽ vt dictũ est superius.Et idẽ Pau.de Cast.cõsi.cccxxxvj.aliàs cccxlj.inchoã.dico nõ obstãte iuramento.& signanter versi.iiij.prædictis obstat. vol.

37 antiq.nisi donasset præsentia & futura,vt infrà dicam. † Et hoc etiam quando sine retẽsione vsusfructus donat omnia bona post mortem suam:quia tunc tacitè videtur reseruatio vsusfructus facta,vt voluit etiam glo.prag.sanctio in d.tit. de sublat.cle.literis.in verbo,cuicunque.quæ alleg. Pau. in consi.xcix.alias cj.quod pariter allegauit Alex.in additio. ad Bart.in l.vbi ita donatur.in magna postil.circa medium. ibi,dubito tamen.ff.de dona.cau.mor.& idem Ias.in d.l.fina.de pactis.in antepen.additio.& incipit secũdum eum in ista donatione:sed tamen est vo.nouorum lxxvij. exordien. notandum est quòd præfatum statutum.versi. Nec videtur obstare.quamuis secundum eum si expressè videretur sibi reseruasse vsumfructum,de illo posset disponere,& habere hæredem:sed hoc non placet sibi,quia nec de vsufructu posset testari,cum morte eius finiatur,l.vxor patrui.C.de legibus.Nec de fructibus,qui ex eo superessent si donauerit futura, quia comprehenderentur appellatione bonorum fu-

38 turorum:& sic cederent in donatione,vt ibi. † Sed si non donasset nisi præsentia,& non futura, tunc secus,vt dictum est,& per ipsum in dicto consilio cccxlj.versic.quartò prædictis obstat.Et isto respectu valeret donatio omnium bonorum præsentium.Sed primum videtur verius,per textum in l.cum oportet.§.non autem.versicul.si quid.C.de bonis quæ liberis.quod tenet Alexand.in dicta l.stipulatio hoc modo.& Angel.consilio cj.incipien.quædam mulier donauit.Et hanc tenendo communem,tale pactum de succedendo,aut donationem quò ad futura acquisita non valere:quę magis videtur æqua,ne iste pater donator videatur,nec cẽseatur ex sua liberalitate esse inutilis, & limitatus, ac omni dispositione & commercio tam inter viuos,quàm in vltima voluntate interdictus,vt dicunt Doctores suprà allega.quia in acquirendis potest quis præiudicare ei cui acquirere debet.l.penul.C.de acquiren.posses.Et de ipsis fructibus, vel ex illis acquisitis,aut de supellectili,vel vestibus,vel libris & equis,quæ non veniũt in generali obligatione vel donatione l.obligatione,cum l.sequen.ff.de pignor.vt tenet Matth. de Matesil.in singul. suo cxxxvij.& Calderi.consilio vij.titul.de donatio.de quibus poterit disponere, vt ibi.& tenet gloss.in l.seruus creditoris.& ibi Doctor. insuper Ias.& in l.filius paciscendo.C.de pactis,vbi Ias.confirmat illam glossam per tres textus notabiles,primò in l.qui autem.in princip.ff.quæ in fraudem credi.& in l.si sponsus.§. si maritus. in secundo.ff.de donation.inter virum & vxorem.& in l.j.§. confertur.ff.de collatio.bonorum,& idem facit Iason in d. l.fin.de pactis.versi.tenet indistinctè opinio.Bartol.cum aliis per nos allega.in quæstion.cclv.incip. Quæritur an quis possit cogere.& sentit Bald.in rubr.C.de contrahen.empti. quæstio.xxij In donatore aut venditore omnium bonorum suorum pręsentium & futurorum, se illa nomine precarij possidere constituente,quòd si aliqua deinde acquirat bona non censebuntur virtute precarij esse donatarij,nec in possessione illorum,nisi donator ipse ea intẽtione acquieuisset, vel donatorem faceret possessorẽ.per textum,quem dicit esse singul.in l.actione.§ si post.ff.pro socio.& per illũ textũ ita tenuit,vt ipse refert Franc.Tigri.de Pisis,& Felin.in ca. postulasti.versicu.Item dum inferunt prædicti.de foro cõpet en.volens statutum inhabilitans fœminas ad successionẽ

39 non nocere in bonis alibi quęsitis. † Quintus casus est,quãdo de expresso ipsius primogeniti consensu,vel filiorũ primi matrimonij,in fauorem quorum tale pactum fuerat factum,disposuit aut grauamen imposuit.d.l.licet.& l.fin.C. de pactis.& l.iij.ff.de seruis exportand.& l.j.si mancipium fuerit ita alienata.& l.Papinianus.§.si conditioni.ff.de inof. testa.& l.non dubium.versi.illud.C.de testamen.& l.ij.& l. veritas.C.de fideicõmis.cum notatis in l.quoties.eo.tit.& in l.j.C.de pactis.& in l.qui Romæ.§.duo fratres.de verbo. oblig.& in d.c.licet.de voto.Ibi,nec si onus tibi à patre iniũctũ,& à te spontè susceptum.& tenet Ange.in d.l.stipulatio hoc modo:vbi adducit de Esau,qui renũtiauit fratri suo Iacob,qui vendidit ius primogenitureę.c.quàm periculosum. vij.q.j.& c.j.§.præterea.& ibi Bal.quibus mod.feud.amitt. & Lucas de Pẽna in l.j.ver.viij.ius primogenituræ.C.de pri

40 uileg.eorum quæ in sacro palatio.lib.xij. † Sed quid si talis secundogenitus,cui primogenitus renuntiauit,decedat, an primogenitus resumat iura primogenituræ?& Barba.in addi.ad Bald.in d.§.præterea.dicit,quòd si primogenitus passus fuerat secundogenitum inuestiri,tanquam de nouo feudo,quod perdiderit totum,& sic nihil recuperat.Si verò tãquam de veteri,tunc inducitur præposteratio,vt mortuo secundogenito,non resumat iura primogenituræ,tamen succedit vt agnatus,per l.sicut in annos.ff. quibus modis vsusfructus amittatur.prout ĩ Domino de Mõte Acuto primogenito

genito, qui renuntiauit iura primogenituræ secundogenito, qui in bello decessit. Et nūc ipse de Mōte Acuto vult vti iure primogenituræ, hoc scilicet pacto, q hæreditas ei debita non possit in parte per matrem alteri donari, prout donauerat fauore matrimonij. quod nō potest impedire, cū ille primogenituræ iura amiserit: & non solū hic expresso, sed etiā tacito consensu approbauerit testamentum patris, soluendo legata & alia debita, l.ij.C.de iure deliberan.& l.parentibus.§.j.C.de inof.testa.& ibi.Sali.& l.penul.& fi.ff.eo.tit. Et bonū & vtile ac necessariū esset in casibus prædictis principē prouidere, aut patrē ad se filiū vocare, & ei cōsentire cum iuramento facere, vt dictis iurib. & l.si quando.§.illud.in fi.ibi, in quibus apertissimè iudiciū patris agnouerit.C.de inof.testa.& tenent Bal.Rom.Paul.de Castr.& Alex.in l.posthumo.C.de bo.pos.cōtra tabul.& Ang.in l.qui se patris.C.vnde libe. quia filius potest de eius cōsensu præteriri. Quamuis Ias.in d.l.posthumo.ver.secundo istam conclusionem limita.&c. teneat contrarium.& consi.lxxxj.nu.iij.volu.iij.cum aliis per eum allegat. Tamen præcedens est

41 verior & communior. † Et fuit pluries dubitatum an tales filij vocati vel non vocati, successores tamen, teneantur soluere debita prędecessorum suorum. & decisum extitit ipsos teneri: quamuis essent successores vniuersales aut singulares ex natura vel cōsuetudine feudi, aut ex contractu matrimonij, aut donatione rei feudalis, vel allodialis, aut alterius hæreditatis, signāter vbi pater, vel alius donator nō habet hæredem, nec aliud in bonis, quamuis primogenitus succedens non sit verè hæres, tamen est effectu, & loco hæredis, & successoris habetur.l.successores.C.de solution. Et istud probat Alberic.in d.l.fin.vers.pro parte filiorum. de donatio.inter virum & vxorē.per plura iura, & casus similes, in quibus licet quis non sit verè hæres, tamen loco hæredis habetur.l.ij.§.fin.ibi, vicem hæredis.ff.de hæreditate vendita. Et sic actiuè & passiuè sibi competunt actiones, vt patet in Episcopo.cap.j.de solutionib.de quo in sequen.dicam.quæstio.cum aliis per Albe.alleg.& Lucam de Penna latius disputātem hanc quæstionem in l.hi quos.versi.onerari.C.de fundo rei priuat.lib.xj. Et idem Oldrad.consilio xciiij. versicu.sed quantum ad stipulationem. vsque ad fin. vbi consuluit in eadem Regis quæstio.vt credo, vt patet ex tenore illius, & seq.consi.quasi similes sunt in iuribus & rationibus, volentes ambo primogenitum teneri, etiam si habeat successionem contra voluntatem prædecessorum.nō enim (vt inquit Oldradus) à patre regnum habere videtur. Licet contra hoc faciat fortiter l.iij.ff.de interdic.& releg.ibi, quæ vero non à patre, sed à genere, à ciuitate, à rerum natura tribuerentur, ea remanere eis incolumia: & dicto capitu significauit.de rescriptis. Et ideo non videtur (vt ait Oldradus) quod ipsi patri de ipso regno gratias habeat referre. Sed ab hæc respondent Alberic. & Oldradus, quod hoc non obstante est re vera hæres: vt ipsi probant, vt per eos causa breuitatis.& idem tenet Abbas Sicul.consil.iij.versicu. Tamen vltra quæsitum.volumin.ij. Quinimo princeps obligatur ex contractu prædecessorum, quando continet iustitiam naturalem & æquitatem, vt voluit Guido de Suza. Cinus, Bald.

42 & Albericus in l.digna vox.C.de legibus. † Ex quo inferunt Imperatorem successorem, ex pace cū subditis per suū prædecessorem habita, propter guerram & bonum publicum, ad obseruationem illius teneri, & obligatum esse, nisi dolus vel fraus ex parte subditorum interuenisset, l.dolū.C.de dolo. quia tunc non teneretur obseruare. & tenet Bald.in l.j.in princip.ff.de constit.princi. Et ratio est secundum eum, quia imperium non transit ad successorē proximū, sed ad illud per electionem peruenitur.ca.venerabilem.de electio. Et sic successor non habet causam à prædecessore. Et idem Bal.in c.j.§.donare.qui feud.dare pos.& in c.j.qui successor.tenean.& consi.ccclix.exor.Super eo quod quæritur.vol.j quod intelligit Ias.in d.l.j.de constitu. princip. versic. Subdit tamē Bal.esse verum in l.Imperatore vel Papa, quoniam tales dignitates non successione, sed electione deferūtur.dicto cap.venerabilem.sed in Regibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, & similibus est secus, cum prædictæ dignitates ex successione primogenito deferantur. capitu.licet.de voto, cap.j.§.præterea ducatus.de prohib.feud.alie.& d.c.significauit.& Bald.in l.ex hoc iure.ff de iustit.& iur.saltem, quod ipse successor attenta generali cōsuetudine, vt ait Ias.in d.l.j.teneatur seruare omnem contractū, & quamcunque conuentionem, sicut quilibet successor priuati, per regulam l.cum à matre.& l.iij.C.de rebus alien. Sed hoc videtur esse contra tex.d.c.j.de solutio. vbi prælatus, qui per electionē eligitur, nec habet causam à prędecessore.cap.quia Guli.de iudi.tenetur soluere debita, sicut filius. ergo idem videtur in Imperatore & Papa, ideo tenebitur seruare contractum æquitatem & iustitiā cōtinentē.& tenet Io.de Neuiza.consil.xij.cum aliis per eum alleg. quod ponitur inter consi.Alb.Bruni, inferentes etiam valere pacta, si fierent hodie inter Regem Franciæ & Regem Angliæ, quæ seruari deberent per eorum successores.cap.nouit de iudi.& sequitur Iacob.de sanct.Georg.in tract.feud.in verbo. princeps. Et non solum contractum, sed etiam sententiam cōtra prædecessorem latam, vt tenet Alber.de Ros.in d.l.fin.& Oldr.in d.consi.xciiij.vbi pro hoc allegant ambo text.in c.cum inter vos.de re iudi.& in c.cum olim.de præscrip. Et idem Anto.de Butr.consi.iiij.& per eadem iura Alex.tenet idem consi.xxx.versi.circa secundum verò dubium.lib.v.cū aliis per nos alleg.in quæst.cclv.inci. Quæritur an quis cogere possit.circa fin. Et sic eum fuisset quęst.inter domi.Io.de Fuxo, Comitem de Carmagno, & Vincentium de Casentem ratione terræ de Nassiet, tanquam de pertin.loci, & Seignoriæ de Marpas, qui Comes dicebat se successorē Io. ex contractu matrimonij illius, & Isabellis de Fuxo, & non Gastonis de Fuxo eius patris condemnati: cōclusum fuit, & per Arestum condemnatus ad fructus per eum, & suos prędecessores perceptos eidem de Casantem restituendos, qui fuerunt ad tres mille libras Turonen.vel circa liquidati, & æstimati. Et ità conclusio probatur per gl.quando quis vēdidit, aut donauit hęreditatē in l.ij.in verbo, tu respondeas.C.de hære.vel actio.vendit. quam ibi sequuntur Bal.in primo contrario.& Salic.in secundo, & Alber.in verb. In glo.ij.ar.l.planè si filium.§.qui rogatus.ff.de leg.j.& ibi Ioā.de Imo.& Lancel.Decius, & etiam ar.l.si maritus fundum.ff.de fundo dotali.& facit tex.in l.fin.in princ.ver.planè.ff.de eo per quem factum est & gl.in l.æris alieni.C.de donat.& idem Alex.in l.j.§.si hæres.in j.notab.versi. Et licet hæc sit regula.ff.ad Trebel.qui alleg. Ang.ibi ita tenere: sed in meo non inueni. Et sic tenet Pau.de Cast.consi.cvj.vol.antiq.& Ias.in l.quoties.in vltim.not.C.de hęred.insti.volens, quod licet institutus in re certa dato alio cohærede non teneatur creditoribus, vt ibi: & l.fin.C.de hæred.actio.hoc verū quādo hæreditas est soluendo, aliàs secus.l.si vniuersæ.C.de lega.& idem Alex.consi.vj.nu.j.& ij.lib.vj.& Salic.post Cin.in l.ij.versi. Item fallit.C.ad legat.Iul.de vi pub.& in l.si paterna hæreditate.C.de reuo.his quæ in frau.credi. Et secūdū hāc Decisio.gl.fuit iudicatū, tā per curiā Grationopolitanam, seu Delphinalem, prout refert Guid.Pap.quæst.cv.ad longum referens arestum, & idē in quæst.cccclxx. quàm per curiam Parisien.secundum Gallum, quæst.xxxviij.nisi donator adhuc viueret.& illam Decisio.redegit domi.Aufrer.in parte de arestis.§.xij.& pariter Tholosæ, vt refert Bened.in c.Raynutius.nu.xlvj.de testa. Et idem Aufrer.in decisione capellæ Tholosanæ.quæst.ccclxxxvij. Et idem dicendum est in fisco, vendente hæreditatem sibi delatam, vt emptor illius teneatur creditoribus l.j.C.de hæredita.vel actio.vendi. Et idem videtur in alio, si ex pacto expresso, vel tacita actū & cōuētū sit, successorē satisfacere, & teneri creditoribus.de tacito habetur in l.hæreditatem & ibi Bal.& Albe.ff.de dona. Et de expresso in l.cū res.C.de donat.quod intelligūt Doct.donatariū à creditoribus posse com-

pelli, nō tamen præcisè, nisi velit. Sed per donatorem sic, vt
43 iurib. prædictis, & l. debitori. C. de pactis.† Tamen credo curiam supremam, aut alium æquum iudicem talem videntē donationem cum pacto expresso factam de soluendo, & satisfaciendo creditoribus donatoris ad euitandum circuitum, qui euitari debet, l. dominus. ff. de condi. indebit. & etiam anfractus. (& ex bono & æquo procedendo) condemnaturā donatariū ad satisfaciendū creditoribus, nō expectato quod à donatore prius conueniatur, quia non solum vniuersalis successor tenetur satisfacere creditoribus, l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraud. creditor. & in aliis pluribus casibus no. per Alexā. in d. l. j. §. si hæres. sed pariter singularis, si in donatione donator sibi certā reseruauit summā super bonis donatis, de qua disponere posset, quia tunc alio nō existēte, & apparente hærede petēte, vel aduoente prædictā summam retentam, donatarius tenetur de illa soluere creditoribus: & vbi etiā aliquā pecuniæ summā non retinuisset, nullo existente hærede, teneretur soluere vt dictum est: ergo magis in hoc casu. Et ita dictum fuit per curiam contra dominum Daubiioux donatarium, in fauorem domini capitanei Baionę viri quondā Ioannæ de Lescung. eius vxoris donatricis, quę sibi certā pecuniarū summā reseruauerat, & nullus alius (præter dictum dominum Daubiioux) repertus fuit hæres. Et si alia via non potest creditori ad recuperandum debitū esse consultū, & prouisum contra aliū cohæredē, vel bonorum possessorem, tunc successor in certa re (nullo alio dato cohærede, vel dato, sed repudiante) tenetur iuribus suprà allegat. l. j. §. si ex fundo. & l. quoties. §. si duo, & l. ex facto. & vtrobique per Bar. & Doct. ff. de hæred. instit. & Ange. sing. consi. lxxxiij. Secus si sibi posset aliter prouideri. & ibidem Alex. consi. cviij. versicu. Item fortius vsque ad finē. volu. v. vbi donator tenuisset vsumfructum, de quo poterat disponere, quia successor tenetur ad debita defuncti ad valorem dictorum fructuum vsque concurrentem. Et latum arestum circa finem mensis Iunij, aut principium Iulij, Anno 1531. Et si dicatur successorem abstinuisse ab hæreditate & successione paterna, & illam repudiasse: ad hoc respōsum ex prædictis patet. Et vbi nō sufficiet, tamē ex quo nō docet quo iure, & qua causa illā summā, aut rē ī donatione p̄ patrē retentā detinet, vel possidet, quod facere tenetur: aliàs filius cēsetur hæres, posito ꝙ nihil etiam à patre bonorū habuerit. l. j. & ij. C. de repud. hæred. & ibi Pau. de Cast. & Corn. & l. pro hærede. in princ. & in l. si quis extraneus. in princip. ff. de acquir. hæredi. & §. fina. instit. de hæred. qualit. & differ. & Bald. consi. lj. vol. j. incip. Creditor. cum no. in l. j. C. si minor ab hæred. absti. & Soci. in consi. viij. num. j. vol. iiij. volens idem esse in minore. & idem Masuer. in sua praxi, titu. de successio. & vlti. volun. versi. Item si reperiatur filium possidere domum, vel aliam rem. Cum donatio inter patrē & filium non valet, tamen morte confirmatur, & vim relicti habet, l. donationes. in j. C. de dona. inter virum & vxor. Quia in his rebus & bonis nō donatis, & per eum possessis immiscuisse videtur, dictis iurib. & l. si seruū. §. prętor ait. & §. ait pretor. ff. de acqui. hære. & tenet Bertrā. cōsi. xciiij. nu. vij. volu. ij. & Bald. consi. clxxvij. exordien. Quæritur vtrum domicilium. ver. quæritur insuper. volu. iij. ergo tenetur creditoribus. Et si dicatur quòd illa bona non donata possidet loco legitimæ, quam filius debet habere, & eligere, & residuum hæreditatis repudiare, etiam profecto alio non dato cohærede aut substituto, vt voluit Bald. in authen. si quas ruinas. C. de sancrosanct. ecclesi. per textum in l. si libertus patrono. ff. de bonis liber. & in l. ij. de acqui. hære. dicēs hoc audiuisse à Bar. qui sic tenebat. & ipsum sequitur Ang. Are. in §. fi. ver. Quid autem si filius dicat dictam domum paternam retinuisse pro sua legitima. institu. de hæred. qualita. & different. sing. Rom. in l. j. ff. de acquirend. hæredita. & in l. vna. C. quando non petentium partes petentibus accrescunt. Quia in ipsa legitima potest post mortem patris dici creditor. l. si quis legatum. ff. ad legem Cornel. de falsis. & l. j. de his qui ante aper. tabul. Sed contrarium tenet Barto. etiam quando non habet substitutum vel cohęredem, quia nō potest eligendo legitimam repudiare hæreditatem, vt ipse tenet in l. pro hærede. de acquiren. hæred. & in l. quia poterat. in princip. ad Trebellia. quem ibi sequuntur Ang. Ioan. de Imo. & Alex. versi. postremò. & etiam Bal. in d. l. vna. quando non peten. partes. versi. quo ad primum. & Francisc. de Aret. in d. l. j. de acquiren. hęre. vbi eum vide. versi. Tu verò aduerte. & Ias. ver. Circa septimā. & ista est communis & verior, quam examinat Soci. ibi, ver. Secūdus casus. & Salic. Iac. de sanct. Georg. & Moder. post Cin. in l. hæres instituta. C. de impube. & aliis substitut. & Bart. Paul. de Castr. & Moder. in d. l. j. de acquiren. hæred. & Bal. in l. gerit. quæst. iij. eo. tit. & Socin. consil. cl. incip. & nos introducere. versi. Et profecto. vol. j. & Alex. consi. lxxv. lib. j. & Ange. consil. lxxxj. versi. Secundo. & consi. lxxxiij. non obstante. l. si libertus patrono. de bon. libe. ad quam respondent Doct. suprà alleg. & Francisc. de Aret. consi. clx. & Paul. de Castr. consil. cclxxxvj. incip. Quoniam fundamentum. ver. Si vero sit exclusus. vol. j. & Abb. Sicu. in cap. Raynut. ad fin. & ibi idem Bened. in sua repetit. nu. xlviij. cum pluri. sequē. de testa. Et ratio principalis est, quia filius legitimam habere debet iure institutionis, & sic iure hæreditario. §. aliud quoque capitulum. in authen. vt cum de appella. cogno. sed institutus non potest pro parte acceptare & pro parte repudiare. l. j. & ij. & l. si ex asse. ff. de acquirend. hæred. Quoniam hæreditas accressit pro parte adeunti etiā inuito. l. vna. §. his ita. C. de cadu. tollen. Et hoc nō solū habet locum in filio instituto hæreditatē repudiāte, qui perdit legitimam, sed etiam in succedēte ab intestato, vt voluit Abb. Sicul. in d. c. Raynu. prope fin. quē ibi sequitur Bene. nu. xlviij. & Alex. in d. l. quia poterat. versi. Tertio fallit dicta conclusio. & Soci. in d. l. j. ver. Septimus & vltimus casus est. & Iac. de sanct. Georg. in d. l. hęres instituta. dicentes alibi non legisse, nisi ab ipso Abb. & Ias. idem in d. l. j. versi. Secunda conclusio. de vulga. & pu-
44 pil. & Alex. in d. consi. lxxv.† Sed quomodo priuetur legitima non adeundo, & repudiando hæreditatem? Bal. in d. l. hæres instituta, quem ibi sequuntur Rapha. Paul. de Cast. Corn. & Iaco. de sanct. Georg. vult repudiationē filij repudiantis hæreditatē salua legitima nō valere, & nihilominus ipsum remanere hęredē & sequitur Alex. ibi, & ī d. l. j. vers. extra gl. de acquir. hęredita. & in d. l. quia poterat. in vltima quæst. ergo eo repudiante erit inuitus obnoxius creditoribus & cæteris legatariis, velit aut nolit, vt per totū. C. de hę rædi. action. Dic primum dictum intelligi in filio simpliciter repudiante, vt non possit legitimam postea petere: sed quādo repudiauit retenta sibi legitima, secus videtur, si grauatus esset legatis & fideicommissis debitis. & alterum non sufficit: sed vtrumque requiritur, quòd si substitutus, & granatus, l. si solus. ff. de acquiren. hæred. & sic loquitur d. l. si libertus patrono. de bonis libert. Vnde his concurrentibus potest legitimam consequi, & reliquum repudiare, secūdum Bart. & Docto. suprà alleg. in d. l. j. de vulg. & pupillari. & Paul. de Cast. & Docto. in d. l. hæres instituta. de impub. & aliis substitut. aliàs non existente substituto, si repudiat hæreditatem retenta legitima, tūc hoc facere non potest, quia talis repudiatio, est priuatio, non retentio, quæ est habitus & ius. vnde remanet hæres in totum, secūdum gl. magnam
45 in fin. de acquirend. hæredita. Præterea† successor in iurisdictione, & territorio censetur vniuersalis, & non particularis successor, quoniam succedit ei cum sua causa, & qualitatibus & vitiis: quia hæc est natura successionis vniuersalis siue directæ siue obliquæ, vt voluit Bal. cōs. lxv. exordiē. Ad euidentiā pręmitēdum est quod dictum pactum. versi. Amplius & subtilius, vo. j. per tex. in d. l. j. C. de hęred. vel actio. vendi. Et quod castrum, & eius iurisdictio sint quid vniuersale, apparet secundum eum in delegato, qui dicitur delegatus ad vniuersitatem causarum. l. solet. & l. Prætor. ff. de iurisd. omn. iudi. quoniam castrum appellatur vniuersitas, vt

nota.

nota.in l.j.ff.quod cuiusque vniuer.nomi. Et iurisdictio est quædã collectio, quæ ex vniuerso sumitur, quę in iure cõsistit, sicut hæreditas & peculium. Ideo iura eius actiuè & passiuè transeunt cum ipsa, & pro ipsis iuribus agunt, & conueniuntur domini earundem, vt notat Bart. in l.si publicanus. §.fi.ff.de public. Quare in causa domini Aegidij de Turre, dominus de Limolio, qui in titulo donationis successit in tã nobili castro de Limolio, tenetur occasione illius respõdere nobili viro Petro de Sirel. assessatario, ratione firmæ loci depẽdentis à prædicto castro de Limolio sibi à patre donato, saltem vsque ad dictam summam quinque mille librarum Turonen. in ipsa donatione retentam, cuius donatoris nullus alius reperitur hæres, vel bonorũ possessor. Cũ primogenitus dominus Vicecomes, prætendat Vicecomitatũ de Turena particulari donationis titulo, prout in curia declarauit, & pariter prædictus Aegidius, tamẽ ratione summæ prædictæ, quã tenet & possidet, cẽsetur hæres, & per cõsequens tenetur creditoribus, iuribus crebro allegat. & l. vltima. ibi, si neque successistis patri vestro, neque quicquam ex bonis eius tenetis, cõsequens est à paternis creditoribus vos non conueniri. C. de primipil. lib. xij. & Barba. in d.c. in præsentia. nu. ix. qui pro hoc alleg. tex. in ca. ex præsentiũ. in verbo, obtinet seu obtinere. cum similibus. quem etiam vide in d.c. ex præsentium. & in d.c.j. de solu. Et similiter teneretur vsque ad valorem fructuum, quos tempore sui decessus pater habebat, de quibus poterat (vt dictum est) disponere. l. defuncta vsufructuaria. ff. de vsufruct. quoniam tales qui supersunt fructus, spectant ad hæredẽ donatoris, non autem ad donatarium, vt ibi: & Docto. in d.l.fin. de pactis. Et sic fuit dictum præfatũ dominum de Limolio super summa in donatione retenta teneri, eidem de Sirel. soluere debitum, & latum arestũ die ij. Augusti Anno 1531. Sequẽdo arestũ suprà narratum. Ideo quæstio inter istos duos fratres super donatione vni facta, an possit dici inofficiosa per alium etiam habentẽ à patre donationem, quam acceptauit: de qua vide causa breuitatis Baldus, Angelus, Paulus de Castro & Salicetus in l. cum donationibus. super gloss. C. de inofficiosis donationibus. & plenè Socinus consilio xviij. volumine tertio. & Calderin. consilio iiij. titulo donationis. & Bal. consi. lxxxiij. versicu. super quarto. volumi. j. Præterea videtur donationẽ dicto domino Aegidio factã de prædicto loco de Limolio retento vsufructu & summa prædicta quinque mille librarũ Turonen. de qua disponere posset, non valere, vt voluit singulariter Decius cõsi. xxx. & cclj. & consi. cciij. cũ aliis per eum alle. & ipsum sequitur Io. de Ripa in suis respon. lib. iij. tit. de donatio. versicul. Ad quartũ, quia de fructibus ex vsufructu perceptis non potest testari. vt voluit Bar. cõsi. lxxvj. inchoan. Pater filio emãcipato. Et hoc quando reseruauit posse in vita de illi fructibus disponere. & idem Aquen. in d.l. stipulatio hoc modo concepta. & Ias. consi. cxxx. num. j vol iiij. & Paul. de Castr. consi. lxxvj. exord. Notandum est quòd præfatum statutũ. versi. Nec videtur obstare. vol. nouo. & dixi suprà hac quæstio. ver. Quartus casus. vbi teneo contrariũ, etiã quando reseruauit fructus ex vsufructu percipiẽdos, de quibus posset disponere. & Paulusmet ita tenet, vt ibi dixi: & vltra idẽ tenet, & concludit de Ripa. vbi suprà. & Ias. in d. cõsil. cxxx. & Iac. de S. Georg. in d l.fi. nu. xxxviij. cum sequen. de pactis. qui allegat Francis. de Aret. ita tenentem consi. liiij. inchoã. In causa magistri Blasij. versi. Circa secũdum sequẽdo Bar. in d.l. stipulatio hoc modo concepta. quem ibi sequitur Alex. col. vj. versi. Quid si in casu prædicto. & etiã Deciusmet cõsi. ccccxvj. nu. xvij. Et istud primò videtur verius, quãdo vsumfructũ solum reseruauit, de quo potest testari: & hoc si fructus sint magni, & nõ tenues, ita quod aliquid vltra alimenta supersit. Secundò quãdo certã pecuniæ summam præter vsumfructũ sibi reseruauit, vt in casu præsenti, quoniã quinque mille librarum summã cũ vsufructu sibi retinuit. Et hãc partem in iudicando & consulendo dicit Alexand. in dicta l. stipulatio. semper tenuisse. & idem Ias. ibi in iij. quæstione Bart. & pariter Alexan. consi. xxix. in iiij. dubio, versi. videtur etiam valere. & consi. lix. libro v. & consi. xxv. in fin. vol. iij. quod repetitur vol. vij. consi. clvj. in fine. & Ange. consi. v. exordien. Visis instrumentis & iuribus. versicu. nec etiam dicat quis. & Franciscus Curtius consilio j. feud. ver. Et dicta transactio valuit. & Alberi. brunus, seu Ioann. de Neuiza. in consi. xj. in fine. versicu. Additio quorundam nouissimorum. dicens bonum esse vltra vsumfructum aliquam denariorum summam reseruare pro disponendo & testando. Et idem tenet Vital. de Cabanis in tractatu clausu. titul. de renuntiation. success. futurarum versicul. Idem puto si donauit omnia bona sua præsentia, & futura. reseruata sibi certa quantitate, vel re aliqua. Et singulariter Socinus consilio cj. num. j. vol. iij. dicens istud clarum. Et idem Ludo. de Roma. consi. xxvj. incip. Pro decisio. eorum de quibus dubitatur. & Bald. consi. cccccvj. ex ordien. Quædam mulier donauit. volum. iiij. & Dominic. de sancto Geminia. con. cxxxix. versic. non enim dicitur. Et Hierony. Cagno. in repetition. dictæ l. fina. C. de pactis. nume. cciiij. cum pluribus sequen. Nec obstat alia opinio Decij contraria, & sequacium, quia intelligi debet, quãdo sibi reseruauit posse in vita solùm disponere, & non in morte. & ita loquitur Baldus in dicto cõsilio lxxvj. licet Decius velit etiam idem esse, quando reseruauit de illis posse in vita, & in morte disponere & testari, quòd tunc etiam non valeat talis donatio. Tamen in vtroque casu contrarium de iure & æquitate est verius & communius, quia nõ est vis in verbis facienda, vbi de voluntate donatoris reseruantis apparet. l. fina. C. de donati. quoniam potest disponere in vita propter retentionẽ rei, aut vsusfructus ad disponendum reseruati, licet mentionem de vita, aut morte nullam fecerit: ergo magis si de illis mentionem di-
46 sponendi fecerit: † quia verbum disponere, propriè intelligitur in morte per testamẽtum & vltimam voluntatem. §. cùm autem. institut. quibus ex causis manumit. non licet. §. disponat testator. in authentic. de nuptiis. & §. exhæredatos. in authentic. de hæredi. & Falcid. ibi, vna est enim legis intentio. Nam libera disponendi de rebus suis facultas censetur concessa, siue per testamentum, siue per pactum, pollicitationem, donationem inter viuos, vel causa mortis, vt patet per totum titu. ff. & C. de institu. de testamen. & de donatio. & de pactis. ac de pollicita. Quoniam actus debet interpretari, vt potius valeat, quàm pereat, l. quoties. ff. de rebus dubiis. & tenet Ias. in d.l. stipulatio hoc modo. versic. Secundò per istam doctrinam infertur. Et post hæc scripta reperi (vt Deus me adiuuet) præfatum Hieronymum Cagnoli, in dicta l. fin. de pactis. nume. ccj. cum duobus sequen. sic tenentem, ac ipsum Decium singulariter reprehendentem, vt ibi per eum, dicentem etiam dictum Decij (vbi verum esset) nimis rigorosum. Et idem videretur dicendum in donatione omnium bonorum retento vsufructu, nisi post haberet filios vel filias ab vxore cum clausula, quòd per dictam donationem non posset præiudicare suæ vltimæ voluntati fiendæ. Nam si contingat nullis habitis liberis testamentum facere, valebit testamentum, & non venditio, si de facto vendiderit, quamuis Ioan. Calde. consi. viij. titu. de donat. velit vtrunque non valere, nisi habuerit liberos. Quod ergo fateor verum in venditione, & non profectò in testamento, & etiã si liberos non susceperit: quia si susceperit, nullum est dubium, vt ipse fatetur. Sed eo casu, quò liberos non habuit, dicere donatorem non posse testari, æquum non videtur: quia illa verba non præiudicando suæ vltimæ voluntati fiendæ in ipsa donatione apposita, de aliquo non prodessent ad casum susceptorum liberorum: quia tunc posset testari. Et ideo debent habere locum, & operari effectum in casu liberorum ex vxore non susceptorum, licet ad hoc Caldericus conetur respondere, & ibi vide: tamen intellectus præcedens magis placet quàm suus, quamuis loquatur in donatione facta ecclesiæ. postquam enim certum est donato-

rem sibi reseruasse vsumfructum, de quo potest (vt dictum est) testari, & propter existentiam liberorum, quæ de iure intelligitur, l. si vnquam. C. de reuocan. donatio. & tenet Old r. consil. cxxxix. exordien. Ad habendam aliqualem notitiam. versicul. Quintum quando vt ipse Calderin. fatetur. sed non profectò reseruasse testamenti factionem, quam tamen expressè sibi quocunque casu reseruauit, & ita plures alij secum consulentes, vt ipse refert, tenuerũt contra eum, quia non solùm ipsius donatoris tacita, sed expressa fuit voluntas reseruandi facultatem & licentiam testandi, nõ obstante donatione etiam si liberos habuerit, siue non. Et pro Decision. quæstion. nostræ facit, quòd in simili dicit Paul. de Castr. consil. cclxxij. aliàs ccxc. incip. Ad primum respondetur quòd testator. versicul. Ad secundum respondetur. volumi. nouor. †quod si Episcopo concessa fuerit licentia disponendi ad quinque mille vsque, & dati per eum fuerint commissarij, seu executores habentes bona ipsius summam prædictam valentia, nec alij appareant hæredes instituti, tales executores habentur loco hæredum. cap. cum tibi. cum ibi not. de testament. & idem tenuit Rofred. in titu. de actionib. ex testamen. versicul. quid si erit. & Spec. de instrument. edit. §. nunc aliqua. versicul. item pone quod aliquis. & ibi Ioann. And. in additionib. incipient. constat. & Bar. in l. Centurio. in ij. quæstion. principa. de compendiosa facta per verba merè obliqua. ff. de vulga. & pupilla. & Angel. Areti. institut. de eo cui libert. causa bona addit. in princip. versic. in glo. hæreditatis. per text. in l. si quis ad declinandam. & ibi Bald. versicul. vlterius nota in §. licentiam. cum seq. & in l. nulli. C. de Episcop. & cleric. & Bartol. in l. alio. ff. de aliment. & cibar. legat. Sed quotiescunque hæredes, aut possessores rerum hæreditarium possunt ex illis satisfacere creditoribus & legatariis, ipsi tenentur etiã si causam prætendant lucratiuam. l. fin. C. de hæred. actio. & glos. in l. fin. §. & si præfatam. versic. licentia creditoribus. in verbo, accommodare prius ergo. in fine. C. de iure deliberan. cum similibus per Paul. de Castr. alleg. & sentit Ancha. consi. v. inci. Pro parte nobilis viri domini Roberti. Et ista est regula, quod successor vniuersalis, nec singularis ex contractu defuncti tenetur creditoribus, sed hæredes defuncti aut donatoris, si soluendo esse reperiantur, vt iurib. suprà allegat. & d. l. æris alien. & l. si patri. C. de donat. & l. de rebus. C. de donat. ante nupt. & ibi Salicet. & Modern. & in l. mulier bona. & ibi Bartol. Bald. & Iaco. de sanct. Georg. ff. de iure dotium. plenè Alexand. in d. con. vij. lib. vj. quoniam actiones personales non transeunt contra rerum possessores. l. fina. §. fin. ff. de contrahen. emptio. & Bartol. in l. quædam. §. nihil interest. ff. de eden. & ibi Ias. in iij. & iiij. not. & Decius in l. qui in ius dominiúmve. nu. iij. ff. de regul. iuris. & AEgidius Bellamera Decision. xxxj. Philip. Corneus consil. cclxxxix. volum. iiij. & consi. cclij. in litera H, & l. vol. iij. & Decius cõsi. ccxxxvij & Bartol. in l. j. §. si hæres. & ibi. Ange. Imo. Alexand. de Socin. in secundo notab. ad Trebellian. Ex quo infertur, secundum Ange. fatuos esse causidicos petentes executionem sententiarum, & instrumentorum garentigiatorum sine hypotheca contra singulares possidẽtes aliqua bona debitoris obligati, aut condemnati: quia hoc facere non possunt, per iura supra dicta. & idem dicit Bald. in l. ij. C. si aduersus creditorem. allegans gloss. in l. ea lege. C. de condictione ob causam, dicens esse notandum contra ignorantes procuratores & aduocatos. Et idem Alexander, & Soci. in d. §. si hæres. & Ias. in d. l. quædã. §. nihil, in tertio nota. Hinc est, quod aduersus eum cui per decretum fuerunt adiudicata bona, cum onere certi debiti, non trãsit, nec intentari potest actio personalis, sed solum hypothecaria: & ita decisum refert Gallus fuisse Parisiis. clx. Sed vbi essent obligata, bene tenetur respõdere & satisfacere creditoribus, vt tenet gl. in d. §. si hæres. & in l. venditor. in princ. ff. de euict. & l. pignoris. ff. de pign. & l. pignoris. C. eo. Et idẽ dicendum de instrumento garentigiato, secundum Barbatiam in ca. licet causam. versicul. & ideo dicit Bald. & c. de probat. & Felin. in c. ij. Idem dicit Bald. in l. j. C. communia de legat. & Alex. consil. lxxxiiij. versicu. non obstat etiam additio. cum tribus sequen. lib. iij. Et idem econtra singularis successor non potest tale instrumentum confectum in personam donatoris petere exequi contra debitorem, ex quo ipse non est nominatus in instrumento, nisi prius probet se hæredem, vel habere causam ab eo qui est nominatus, vt voluit Bald. in l. si binæ. quem ibi sequitur Ioannes de Imo. ff. de iniusto, rupto testamẽto. & Soci. in d. §. si hæres. in secundo notab. & Bal. in l. si pro te. C. de dot. promissio. de quo dixi suprà quæst. viij. Et prædicta procedere videntur, quando post debita contracta quis donauit, aut vendidit, vt successor singularis in subsidium teneatur. Secus videtur quando post donationem fecit illa debita, d. l. de rebus. de dona. ante nup. & aliis iurib. suprà alle. & signãter d. l. omni. §. Lucius Titius cùm haberet creditores, & ibi, tamen quia creditores habere se scit, &c. Sed adhuc videtur dicendum eum teneri, si donator in eadem remanserit possessione bonorum, tanquam dominus, & creditores ignorabant donationem, & sic bona fide decepti. ad hoc tex. in l. si domum. §. j ff. loca. & l. sicut. §. superuacaneũ. ff. quib. modis. pignus vel hypothe. soluitur, de quo per Francisc. Curt. consi. lxxiiij. & Bartol. Salicet. & Ias. in auth. res quæ. C. comm. de legat. dum tamẽ prædicta debita nõ fuerint in fraudẽ, & odiũ donatarii facta, sed ob donantis necessitatẽ, vt notat Bar. & Doct. in l. hæreditariũ. ff. de bonis authoritate iudicis possidendis. Et maximè si supersint aliqua ex fructibus bona, vel ex pecunia retenta & reseruata, vt singulariter Ioann. Fabric. in §. pœnales. quæ. vltim. institut. de perpe. & tempo. actio. vel etiam si ex delicto aliquid vltra peruenerit ad ipsum, quando delictum afficit dignitatem, vel rem, vt tenet singulariter Bald. consil. ccxlj. incip. Casus consilii talis est: dominus Ferrãdus Rex Portugaliæ. vol. iij. ad quem recurre, quando successor ex cõtractu vel delicto prædecessoris teneatur, & ad alios suprà & in sequen. quæ. alleg. Ac pariter per iura in præced. quæ.
48 deducta, fuit alia quæst. decisa, de prælato, † quod teneatur soluere debita prædecessoris sui realia, de quo per Abb. Sicu. & Imo. in d. c. j. solu. qui tex. hoc probat. & in c. quod quibusdã. de fideiussori. & in c. dilecti. de foro cõpeten, & Ioã. Andr. Abb. Imo. & Cardi. de Zabarel. in c. ex præsentium. de pigno. & Abb. in c. per tuas. de donatio. & in c. cum esses. ver. quartò principaliter quæro, de testamentis & Aufre. in stylo curiæ Parlamenti. in tit. de adiornando hæred. & in ti. de adiorn. in causis appel. & Lucas de Pẽna, in l. ij. quos. col. pen. versic. item non obstat. C. de fund. rei priuatæ. lib. xj. & tex. in c. fin. §. porrò. & ibi Petrum de Anchar. Domini. & Philip. Fran. de offi. ord. li. vj. & Bertrand. de Carpẽt. consi. xxj. nu. j. vol. iij. & quo ad hanc & præcedent. quæstio. idem Petr. de Belluga. in Spec. prin. nu. xix. & Domin. consi. xvij. incip. Pro declaratione clariori. & sing. Calde. consil. j. & ij. titu. de solutio. & Blas. Aurio. in addit. ad Guliel. de Monte
49 Laud. in c. si hi contra quos. vt lit. penden. libr. vj. † Necnon etiam ad restitutionem fructuum per suos prædecessores à tempore spoliationis factæ ex castro, vel alio feudo perceptorum, per not. in c. cũ dilectus. de ordi. cogni. & in c. j. de dolo & contuma. & in c. grauis. de restit. spol. cùm succedet in vitium, quòd non multùm interfit quò ad periculum animæ iniustè detinere, aut inuadere alienum. c. sæpè. eod. titul. & ibi Abb. Sicul. & Ioã. de Ripa. cum not. in l. iubemus nullam nauem. C. de sacros. eccl. & amplè Barbat. in c. ad hoc. nume. iiij. cum sequen. de solutio. & Oldrad. consil. ccxlix. exod. quæritur vtrum mortuo Episcopo. & sentit Paul. de Cast. in l. deducta. §. qui post. per illum text. in lect. Bonon. prout refert Alexand. ibi, quam non habeo. ff. ad Trebel. volens, quòd si clericus beneficiatus non soluit ex fructibus debita ecclesiæ, cùm soluere potuisset, & ipse postea ad aliam transferatur ecclesiam, & demum alius in illa ecclesia subrogetur, quòd onus soluendi dicta debita trãsit in illum suc-

successorem,qui illi imputare debet quare nõ soluit, nec ab eo repetere poterit.& ita seruat curia Franciæ,vt infrà dicã.
50 †Et hoc si debita non fuerint contracta per illum translatum:alias secus,secundùm Alexand.cum aliis suprà allegat. Non tamen teneretur ad restitutionem fructuum per prædecessores perceptorum,vt volunt Doct.in d.c.fin. de offi. ordi.& Imol.in l.si filiofamil.§.si vir.ff.solu.matri.cum aliis per Auriolum alleg.in d.cap.si hi contra quos. nisi ad sumptus reparationum in ecclesia per prædecessorem non factos.& ita fuit dictum per curiam supremam Tholosanam, contra Abbatem sancti Aegidii prouinciæ : vel etiam cogi potest de fructibus beneficii soluere sua propria debita, secundum Abba.Sicu.in d.c.cum esses.alias si clerici non soluerent de fructibus beneficii, non inuenirent qui eis vnum denarium crederent. Et quasi essent inter Christianos Iudæi, & sic (vt ait Abb.) quandam saperet iniquitatem. pro quo dicit Bal.in l.quod minor.§.non semper.ff.de mino. ꝙ nostra interest nobis non interdici commercium directè vel indirectè:quia esset quædam pœna,non prouisio in homine sanę mentis. Et ad hoc facit quod in simili dicit Ludoui.de Roma.consil.ccclij.incip.quæritur primò ad fin. ꝙ si resolutio contractus initi cum principe esset in ipsius potestate,non inueniretur quis contrahere vellet cum ipso principe,& sic careret omni commercio.quod esset valde graue. l.hi qui.C.de aposta.ibi,nisi pœnę visum fuisset esse maioris versari inter homines, & hominum carere suffragiis, &c. quem no.Albe.ibi, contra aduocatos ignorantes nihil lucrantes,& alios multa lucrari videntes,esse eis pœnam.& idem de principe dicit Felin.sequendo Ludouic.in ca. quæ in ecclesiarum.versicu.limita secundò.de constitut. & idem concludit Ioan.Fab.in d.§.pœnales.quæst.vltim.de perpe. & temp.acti.in viris ecclesiasticis, sicut in tẽporalibus, qui debent reputare æquum in personis suis, quod in personis aliorum reputauerunt, dicens curiam Franciæ huic adhærere opinioni:quia si lis fuerit contestata contra prælatum delinquentem,cogit successorem procedere,& capit temporale ecclesiæ:nec prosequitur delinquẽtem, si se transferat: quod est secundum eum plus quàm iniquum. & istud vltimum tenet Guido.Pap.quæst.ccccxlvij.& Ioann.Berberius in suo iuris viatorio,titu.de rerum permu.quæst. vlti. & ad hoc vide Pau.de Cast.con.cccxxxix.aliàs cccxxxiiij.incho.
51 Primò quæritur. vo.antiquorum.† facientem mẽtionem de quodam aresto Parisiis lato contra Abbatem Cluniacen. postea in Episcopum translatum, an possit exequi in fructibus & temporali ipsius Abbatiæ, & tenet quod non,nisi tẽpore quo condemnatus fuit,tenuisset Abbatiam.aliàs secundum Abbatem in d. c.cùm esses.clerici non inuenirent, qui eis vnum crederent denarium, & quasi reputarentur Iudæi inter Christianos,si non possent soluere creditoribus de fructibus beneficiorum,& sic(vt ait)quandam saperet iniquitatem. Et idem de aliis nobilibus dicendum est, vt dixi suprà in quæst.vbi posui an filius teneatur ad legata patris. Et in qu. nostra ita conclusum fuit in causa Ioannis Caminade mercatoris Caturci actoris, contra dominum de Carre-
52 to Episcopum Caturensem. † Et hoc si hæredes ipsorum prædecessorum ipsius non reperirentur esse soluendo,quos prius tenetur adiornari facere:quia ipsi tenentur,vt plenè tenet Dominic.consi.iij.exord.super dubio præmisso. Et latum arestum die xiiij.mensis Iunij,aut iiij.Iulij, Anno Domini,1531.

SVMMAE.

1 *Permutandi tractatus quando valeat,& quando non, nisi approbante Papa.nu.2.& 3.*
4 *Resignatio beneficij nondum collati an valeat.*
5 *Permutans an docere debeat de iure compermutantis.& nu.6.*
7 *Permutationes beneficiorum quibus ex causis fieri debeant.*
8 *Resignatio beneficij ab alio impetrati,vel ante condemnationẽ, quando valeat.*

Quæstio CCV.

Tractatus de permutandis beneficiis inter aliquos medio iuramento initus,qui ratione obligationis,& pactorum transiuit in obligationem,scilicet,cum alter compermutantium beneficium obtineret,an sit de iure licitus,etiam si per Papam tractatus, & pacta prædicta laudata,& approbata,ac authorisata nũ fuerint: ita quod per alterum ipsorum non possit reuocari. Et an notificatio reuocationis parti tantùm facta valeat.

DECISIO CCV.

SIC videntur duæ esse quæstiones, Prima, an tractatus de permutandis beneficiis sit permissus. Secunda,an iurans, aut bona fide promittens permutare vel constituere procuratorem ad permutandũ & resignandum, & ipsum non reuocare,ni-
1 hilominus possit eũ reuocare.†Et circa primam q.dico breuiter tractatum simplicem de beneficiis inuicem permutandis inter aliquos promittentes procuratore dictam permutationẽ apud illos,qui admittere possunt,nõ esse prohibitũ,vt voluit collect.in c.cùm olim.in vlti.q.de rer.permu. per tex.in c.olim.de resti.spolia.& in clemen.vna in verb.volẽtibus.eod.ti.cum aliis simili.& Fede.de Senis in tract.permuta.quæst.xxxviij.vbi ponit istam quæst. tenens posse renuentẽ per superiorẽ cõpelli,& ꝙ talis tractatus valeat, tenet Ioan.Berber.in suo iuris viato.tit.de re.perm.ver.Quę-
2 ro de quotidiana q. †Secus quãdo promissio transit in obligationẽ,& vnus eorum ex parte sua illam de facto adimpleuit:tunc de iure(vt Collecta ait)non valet.c. cùm vniuersorum.ibi,sicut promiserat resignare.de rea.perm. & sic ibi tenent Doct.insuper And.Barba.in gl.j.&Decisi.capel.Tholo.q.cclxj.& Fede.de Senis in suo permu.tracta.q. xxxviij.
3 †Tamen si Papa talẽ compermutantium conuentionẽ & tractatũ probauerit, tollitur omnis simoniæ labes, vt latè per Feli.in c.ad audientiã.in ij.de rescrip.cum aliis per nos allega.in tract.de offic.lega.in Francia.in ij.q.Hierony.Pauli.lib.prouinciali omniũ ecclesiasticorum.versi. duo tractauerunt de beneficiis,&c.Vbi etiam ponit hanc quæstion.narrans quòd cùm petitæ fuissent literæ Cancellariæ super hac promissione facta de curando, ac dando operam contra partem:quæ pœnitebat & renuebat, denegatæ fuerunt. sed in casu nostro tempore resignationis vnus ipsorum non habebat beneficium,quod tenebatur alteri tradere. Vnde ante iuxta pacta non poterat subrepticiè, & sub falso dato intelligi obtinere beneficium alterius.c.cum venerabilis. ibi, nec cum alio,quàm cum domino:vel cum eo qui habebatur loco domini, permutatio legitimè valeat celebrari : & ibi Abb.Sicul.ver.quæro quare permutatio. de except.& pro hoc stat regula Cancellariæ apostolicæ.xxxviij.ibi,ꝙ neutri permutantium ius acquiratur : nisi quilibet ipsorum ius habuerit in beneficio per ipsum resignato. Et ibi glo.& idẽ text.in c.j.ibi,sua beneficia.de rerum permu.lib.vj. Vbi ad hoc vt permutatio beneficiorum locũ habeat,requiritur ꝙ beneficia sint tunc illorum compermutantium. & tenet Ancha.ibi,& Dominic.& Philip.Francus. Et facit tex.in l.j.& quod ibi not.Bar.& Ias.j.ff.de re.perm.& Alex.con.xvj.incho.Viso dicto themate.li.vj.vbi tenet,ꝙ in profanis in simplici stipulatione nõ est locus pœnitẽtiæ.pro quo vide Paul. de Cast.con.cclxj.incipiente, in quæstione quæ vertitur in ciuitate Castelli.vol.antiquo.Idem Guido Pap. consil. lxxj. ver.secundò præsuppono.& in suo singula.consil.dcccxxx. incipiente,Quid si vnus.& And.Barba.in d.c.ad audientiã. versi.Sed quò ad secundum.& c.cum aliis per eum allegat. de rescrip.& Federic.de Senis in tracta.permutat. quæst.x. & xiij.Dominic.consi.xxj.in fine.& Bartholo.Socin.consi. clviij.continuando primum numerum.aliàs est xvj.inchoãte,in primis determinanda est quæstio.versic.nec præmissa. volu.ij.& domini de Rota.Decis.ccxlij. & ccccccxxix. aliàs
4 decision.xvij.de decisi.xxvj.de procu.in antiq.† Et ego vidi dubitare in simplici resignante nondum sibi pertinenti nec sibi collato,an valeat:videtur quòd sic, vt tenet Rota in prædicta Decisione ccccccxxix.aliàs d. decis. xxvj. de pro-

curat.in fin. Sed contrariũ est verius, vt infrà dicã q.cccviij. inci. vtrum quis possit. Et ob hoc fuit per aliquos ex dominis cõclusum in curia contra magistrum Petrum de Larmãdie sedis Apostolicæ prothonotarium actorem, in fauorem magistri Alani de fratris, & Anthonij de Ferrieres reorum. Et nondum opinionibus finitis prædictus de Larmandie producit collationem beneficij sibi collati per vicarium Episcopi Lemouicen. quamuis de vicariatu non constaret. † Quia secundùm Abba. in dicto cap. cùm venerabilis. versicu. an autem agens pro beneficio permutato, licet non habeat necesse probare secum permutantem ius in beneficio habuisse, tamen habet probare illum habitum, & reputatum pro tali, & fuisse in possessione illius beneficij pacifica. allegat Decisi. Rotæ. cccciiij. aliàs decis. x. de rerum permut. in antiquis. & in nouis est cix. incipiẽs, Agenti & petenti, aliàs deci. iiij. de rer. permutat. & idem gloss. pragmatic. sanctio. tit. de pacific. possess. §. ordinarij autẽ. in verbo, inquirãt & Decisio. capel. Tholosæ, quæst. cccclxxvij. & idem Ab. in c. illud. de præsumptio. cum aliis per nos alleg. in quæst. xxxviij. versic. Secus videtur in beneficialibus. & in q. cl. incipiẽ. Sed quia suprà dictum est. versicu. Secunda, quod licet sufficiat.
6 † Tamen contra hanc conclusionem Abb. & sequacium, facit quod dicit Calderinus consi. ix. de rerũ permu. quòd si quis nullum habeat titulum, seu ius in beneficio ob eius incapacitatem, illud permutare non potest, quamuis illud longo possederit tempore: quoniam longa beneficij detentio non iustificat titulum aliàs inualidum. c. de dilecto. de præben. & c. iij. & dixi in quæst. cxxiij. in fin. Vnde sequitur talem permutationem nullo subsistere iure, quia ex quo ius in eo nullum habet, non potest in alium transferre. cap. Daygobertum. j. quæst. vij. & c. quod autem. de iure patro. Et sic videtur. quòd iustificare teneatur de titulo secũ permutantis. Et si iustificare non valeat, pars aduersa poterit de contrario, scilicet de non titulo ac incapacitate docere, prout fecit dominus de Sauonieres, vt statim dicam. Et not. permutationẽ in casu præcedẽ. de nõ beneficio factam non solùm esse nullam, ac nullius momenti, & firmitatis subsistere: sed etiam si facta fuerit pendente lite super beneficio ob eius crimen & maleficium, quo veniebat priuãdus impetrator, quia impetranti (qui habet ius ad illud) est debitum, quare reus illud permutare non potest, ne ius excludat impetrantis, vt singulariter tenet Dominic. consi. cv. versicu. Ad secundum dico. hanc quæstionem asserens fuisse per Alex. de Antilia. terminatam in rep. c. licet. de rerum permut. lib. vj. Quia si Papa (vt inquit) mandat prouideri de certo beneficio cùm vacabit, obtinens tale beneficiũ poterit illud per
7 mutare, vt ibi hic probat, & eum vide. † Cum permutationes beneficiorum fieri debeant propter necessitatem, & vtilitatem vtriusque ecclesiæ. c. quæsitum de rerum permutat. & c. mutationes. vij. quæ. j. Sed hic ex parte accusati vtilitas & necessitas (quòd promoueatur ad illam secundam ecclesiã, cum ab ipsa etiam propter delictum remoueri debeat) esse nõ potest: quia in permutatione cessant causæ permutationis finales. Et per consequens caret virib. c. cũ cessante. de appellatio. & cap. post translationem. de renunt. & idem Bald. in consil. cxcviij. incipien. in causa domini Guliel. volum. i. j. volens plus Dominic. in præallega. consil. talem accusatum non posse per pœnitentiam rehabilitari, nisi per solum Papam, qui de præmissis mentionem faceret expressam, vt ibi. Quamuis secundùm eum ibi in principio versic. quò ad primum. talis accusatus possit illud beneficium simpliciter resignare, etiam vsque ad cõclusionem causæ vsque. c. dudum. in ij. de election. c. per tuas. in fine. de simo. c. ex literis. & capit. fina. de excess. prælato. & plenè Tho. Ferra. in suo singu. xliiij. cum aliis per eum allega. & per nos suprà q. ij. exordien. Beneficia. & idem Probus in additio. ad monachum. in c. ad apostolicę. num x. incip. Clemens. de re iudi. lib. vj. Sed an post conclusionem in causa, dicam in sequent. quæst. Imo per iura supradicta patet cautelam tali accusato esse vtilem, scilicet renuntiationem facere, & non profectò super crimine sentẽtiam expectare, vt euitet infamiam, quam si condemnaretur ex illo incurret. c. cum te. de re iudica. Et hanc cautelam ponit etiam Feli. in c. inquisitionis. versicu. Et ideo cautela est. de accusa. & Anto. de Butr. in d. c. dudum. ver. not. consilium. & Ioann. de Selua in tertia parte tract. beneficiorum. quæstio. ij. & glo. pragma. sanct. titu. de collatio. §. item insuper, in verbo, disponere. versic. poterunt ergo. Tamen ob talem renuntiationem simpliciter factam nõ cessabit iudex procedere contra eum, propter interesse impetrantis, ad sciendum à quo, & de quo sit ecclesiæ prouidendum. c. si hi contra quos. vt lite pendente. libr. vj. Quia in certis casibus etiam post mortem litigatoris proceditur. C. si reus vel accusator mortuus fuerit. C. si pendente appellatione mors interue. d. c. si hi. & c. sequen. vt lite pendente. & cap. si electio. de elec. lib. vj. dicens hanc conclusionem fuisse Ioann. Andr. post Hostien. in d. c. per tuas. super glo. fina. & glo. in d. c. si hi contra quos. in verbo, finita.
8 † Limita hoc vltimum, nisi is contra quem mãdatum Papæ impetratum fuerit, prius resignasset bona fide, ignorans impetrationem prædictam, vt voluit Anto. de Butr. consil. xliij. incipiẽ. Aggredior secundum principale. Secus ergo, vt inquit, si sciuisset impetrationem propter clausulam Decreti irritantis, vt ibi per eum. Item secus si erat ipso iure ob non promotionem ad sacros priuatus. c. licet canon. & c. cõmissa. de electione. li. vj. tunc resignare non potest, vt tenet Deci. Rotæ. v. titu. de re iudi. inci. Accusatus coram ordinario. in antiquiorib. recollect. per Bisignetum. & Felin. in ca. nostra. xxxvij. correlatio. versi. Fallit quinto. in fine. ibi, item mandatum Papæ de prouidendo. de rescrip. & in c. cæterũ. versi. Octaua restrictio. circa medium. ibi, sed caue quia nõ sufficit. eod. titu. & vtrobique alleg. Rot. in d. v. Decisio. & idem Decisi. capel. Tholosa. quæst. ccccxxxvj. & Probus in addit. ad monachum. in c. præsenti nume. xvj. versi. vnum tamen teneas. & num. xxiij. versi. Alex. vj. de offi. leg. lib. vj. Et sic conclusum in curia in processu domini Ioannis de Sauonieres Regis Consiliarij curiæ Tholosæ, contra Ioannem de Gareycoche, qui successerat in locũ cuiusdam Graulat, qui pariter à Ioanne Francisci accusato ob non promotionem ad sacros ordines ex causa permutationis beneficium de Caussade, pendente super illo lite, obtinuerat.

SVMMAE.

1 *Resignare beneficium an possit accusatus postquam conclusum est in causa. & nu. 2. & 3.*
4 *Infamiam euitat qui soluit ante condemnationem.*
5 *Beneficium potest impetrari lite pendente super accusatione.*
6 *Fugitiuus an sit amplius citandus.*
7 *Citari an debeat, qui dixit se nolle venire.*
8 *Electio an spectet ad collegium vacante ecclesia per priuationem prælati.*
9 *Contumax non auditur appellans, nec per viam restitutionis in integrum, aut appellationis.*
10 *Priuatus per sententiam an ex tunc perdat locum in capitulo, & stallum in choro sine alia remotione.*
11 *Appellatione deserta, an possit prior sententia exequutioni mãdari, sine alia sententia.*
12 *Iudex appellationis non debet condemnare vel absoluere.*
13 *Beneficium vacare censetur, & impetrari potest post desertam appellationem à sententia priuationis.*

Quæstio CCVI.

Et quia suprà diximus accusatum posse pendente lite suum resignare beneficium vsque ad conclusionem causæ: sed an post conclusionem in causa?

DECISIO CCVI.

1 ET † videtur quòd non, vt tenet Feli. in dicto c. per tuas. col. ij. in fin. versiculo Fallit. limitans præcedens dictum in præcedenti quæstione, accusatum renuntiare posse beneficio suo lite pendente

pendente super crimine ex quo veniebat priuandus, vsque ad conclusionem causæ, sed non post conclusionem in causa. & hoc per tex. in l. qui pœnæ. Ibi, quia iam lege Cornelia damnatus esset, vel cum futurum prospiceret vt damnaretur. ff. de manumiss. per quem tex. (vt ipse refert) consuluit Bald. consil. exord. Quæstio proposita, quod inuenire non potui. &, vt Felin. ait, ita sensisse Innoc. in ca. veniens. de renun. & Dominic. in d. consi. cv. in primo dubio. & alios suprà proxima quæst. in fin. allegat. Et ratio alia Bal. per Felin. relata erat, quia paria sunt finitum vel conclusum in causa. & idem Bald. dicit in l. error. in ij. quæst. vers. aduerte. & in iij. quæst. C. de iur. & facti ignoran. Nam cõclusio, vt inquit, est terminus disceptationis, alleg. Ioan. Mon. in c. fin. & ibi Philip. Probus, nu. x. & seq. post Ioan. And. in nouel. de in integ. restit. & Ias. in d. l. error. in ij. notab. versic. quid autem. & Roma. consil. ccxlvj. & Bartol. in l. mater. §. eandem. in fi. ff. de excep. rei iudic. qui pro hoc alleg. text. in l. si rem quam mihi alienam. §. fi. ff. de euict. ibi, dum tamen ne prope ipsam condemnationem id fiat, iuncta glo. quæ exponit, id est, dum non sit renũtiatum allegationibus, vel testes aperti, cum aliis per Alex. ibi alleg. Ad idem text. cum glo. in c. significauerunt, in verbo, liquere. de testib. & text. in c.
2 cùm dilectus. de fide instru. & vtrobique per Docto. † Vnde quando quis videns se statim condemnandum & priuandum, renuntiat, tunc in fraudem nominati vel graduati, aut superioris collatoris fecisse videtur: ideo non valet, vt etiam voluit And. Barba. cons. xj. versi. ad claram & indubitatam Decisionem. volu. j. & hoc per text. in c. ij. de renuntiat. libr. vj. vbi renuntiatio in fraudem expectantis primam vacaturã facta de pingui beneficio, nõ valet. Et pro hac Decisione est tex. in c. pastoralis. versic. si verò renuntiatum fuerit, vel conclusum, vt iam possit causa proprietatis diffinitiuæ sententiæ calculo terminari, ne lites litibus inculcentur, & via possit fraudibus aperiri, causa non decisa, possessorio nõ
3 erit vtendum de causa possessio. & proprieta. † Et tamẽ mihi videtur tex. in contrarium de corpore iuris melior. in d. c. dudum. in ij. in fi. de elect. dum ibi dicitur, Tandem cum non restaret nisi proferenda sentẽtia, idem tam iuri (si quod ei competere videbatur) quàm liti cessit spontanea voluntate: cuius cessionem ducimus admittendam: contrarium volẽs per illa verba, cum non restaret. nisi proferenda sententia. & sic conclusum erat in causa, post cuius cõclusionem Papa resignationem admisit, & ante sententiam super priuatione proferendam. Et ibi hoc tenet Anto. de Butr. versi. Not. cõsilium, ibi, vel aliter not. cautelam, vt in causa ex cuius causa venit quis condemnandus & sigillandus facta conclusione in causa, & visis allegationibus, si se in causa videat succumbere, cautela est, vt cedat liti, & non expectet sententiam sigillantem. allegat tex. quem dicit esse similem in ca. ij. de in integ. restitu. & idem Abb. Sicu. in d. c. dudum. versic. nota. penult. ibi, cùm non restaret nisi sententia. & ibi idem Ancha. in xxij. notab. & mirum, quod Felin. non viderit ipsos, nec Bart. in l. si reus. quem ibi sequitur Bal. in iij. notab. &
4 Paul. de Cast. versi. In tex. si famosa. ff. de procurato. † volẽtes consilium illius l. esse, quod quis, vt euitet infamiam, ante condemnationẽ soluat. & dicunt hoc habere locum tam in ciuili, quàm criminali. & istud vltimum videtur verius. Sed hic in casu nostro renuntiatio fuit post cõclusionem in causa, & sententiã priuationis, ac electionem seu collationẽ capituli: quia vigilia sententiæ priuationis passatũ fuit procuratorium per magistrum Franciscum Ferronum ad resignandum, quæ longè post per summum Pontificem fuit recepta, quamuis interim per alium fuisset beneficium im-
4 petratum, † quod impetrari, etiam lite pendente super accusatione, potuit, vt voluit Dominic. in d. consil. cv. & Ant. de Butr. consi. xliij. cum aliis in præcedenti quæst. allegatis. Tamen ab ista priuationis sententia lata contra dictum Ferronum fugitiuum contumacem lite contestata, & termino ad affrontamentum sibi fiendum præfixo, binis duabus citationibus adiornatum, appellatum extitit per fratrem illius Frãcisci Ferroni condemnati: dubitatum fuit multum an esset verus coutumax, & appellare potuerit, de cuius fuga, & eius citationibus dixi in q. ccxv. incip. Incarceratus. quibus visis plures ex dominis, de quo numero erat primus præses & ego, fundantes primo per dictum Oldrad. consil. lxv. e-
6 xord. Hic agitur de duobus. versi. venio ad secundum. † volentis talem fugitiuum non esse amplius citandum, cùm cõstet de vera contumacia: imò, vt inquit, de verissima, quia dicit se nolle venire non est quare citetur: cùm in incertis non certis sit locus coniecturis. l. continuus. ff. de verbo. obli. dicens ad hoc facere l. cessante. secundum vnum intellectum gloss. C. quomodo & quando iudex. Et hoc expressè not. in l. tres denuntiationes. eod. titu. allegans Innoc. ita tenere in cap. ad petitionem. versi. si autem inueniatur. de accusa. & idem tenuit Ioan. Andr. (qui ab illo multa accepit) in addit. Speculat. titul. de præsumpt. versicu. vnica. in ij. per text. in cap. venerabilibus. §. secus. de senten. excomm. lib. vj. quia plus est, facto demonstrare, quam verbo dicere. ca. dilecti. in ij. & in gloss. j. de appellatio. l. reprehenda. C. de institut. & substitu. ergo dicens se sine appellatione nolle venire, est manifestus contumax, ita quòd amplius non est citandus. d. §. secus. fortius dicendum est in isto fugiente, qui facto declarat nolle amplius comparere, vt infrà dicetur. & sequitur Paris de Puteo in syndicatu. in verbo, fuga officialis, ante fin. licet in casu dicti Ferroni aliter fuit processum. Nam ad conuincendam malitiam & contumaciam suam tribus edictis, & quarto ad audiendam sententiam extitit adiornatus,
7 vt dixi in dicta quæstion. ccxv. incip. incarceratus. † Quamuis Ioann. Andr. in addit. Specu. titu. de contuma. §. j. in magna postil. versicu. de sexto. velit quem non fore citandum, siue verbo, siue facto (quod plus est, vt dictum est) si dixerit se nolle venire. Et Felin. in d. capit. ad petitionem. versicul. Item circa prædicta. Sed huic opinioni satisfactum fuit, vt dictum est. Nec potest processus impugnari ex defectu vnius citationis minus legitimè factæ, & sic propter iudiciarium ordinem non obseruatũ, quoniam ordo iudiciarius fuit obseruatus: & posito quod non, tamen ob hoc sententia priuationis, etiam prætextu restitutionis in integrum, rescindi non potest. Quinimo summus Pontifex, ad quem visus fuit appellare, debet eum de nouo priuare, quẽadmodum ipse fecit contra Galterum Abbatem Corbiensem, vt patet per dictum c. ad petitionem Galteri. quem tex. Abbat. Sicul. Ioann. de Ana. & Feli. faciunt singul. etiam ad
8 aliud, † quod ad collegium spectat electio, non solum vacante ecclesia per mortem prælati, sed etiam per priuationem ipsius iudicialiter factam, vt ibi Abbat. in ij. notabil. & Ioann. de Ana. post princip. versicul. Et probat ista litera. Et Felin. in j. notab. cum aliis allega. Et sic talis contumax, non solum per viam appell. vel restitutionis in integrum nõ auditur. d. cap. ad petitionem. sed nec etiam per viam supplicationis, vt voluit glo. reputata singu. in l. fin. C. vt lite pendente. quam sequuntur Innoc. & Doctor. in ca. ex literis de integr. restit. & Ioan. de Imo. in l. ex consensu. §. fin. versicul. Vnum tamen non omitto. ff. de appel. dicens vidisse magnũ de hoc dubium in curia Regis Aragoniæ. & idem Ias. in l. penulti. ante finem. versicul. Item adde quòd ista regula. C.
9 vt lite penden. † Hinc est, quòd Barba. con. lxxxij. incipien. Circa primum dubium. volum. iiij. dicit Cardinales habere priuilegium, vt beneficia vacantia per obitum suorum familiarium non possint impetrari, nisi de consensu dominorũ Cardinaliũ. Tamẽ non extenditur ad casum, quo vacat per
10 priuationem exigentibus ipsorũ meritis. † Et an canonicus iste, & decanus priuatus illis per sententiam, perdiderit ipso iure stallum in choro, & locum in capitulo, vel requiratur distallatio, & remotio ab illis per superiorem fienda. Et Bal. in l. ij. ver. Sed hic quæritur. C. de seruit. & aqua. refert Inno. in c. in literis, de restitu. spol. tenere distallationem esse necessariam. Sed ipse tenet contrariũ, & illum esse priua-

tum stallo,& loco prædictis,vt ibi per eum,quem sequitur Felin.in d.c.inquisitionis.versi. Adde Bal.de accusa. & pro hac opin.facit Decisio Rotæ,j.tit. de accusat. in recollectis per Bernard.de Bisigneto, quod priuatus ecclesia per sententiam simpliciter,censetur per consequens priuatus prioratu,qui est pars in ecclesia,quæ est totum. Ergo sic citatus post fugā cēsetur verus contumax,ita quod appellare nō possit.clement.si ante.de dolo &contu.l.j.C.quorum appel.nō recip.l.properandum.§.cum autem.de iudic.& ibi Felin.§. sinautem reus.& l.& post edictum.§.fina.ff.eod.titul.& ibi de sancto Georg.& Socin.in tracta.fallen.regula lxxiij. vbi ponit regulam negatiuā,cum pluribus Fallē. per quod dicit Bal.in l.prætor ait.§.ait prætor.quem legit cum §. sinautem.ff.de noui oper.nuntia.quòd si verus contumax appellat,tamen non potest per aliquas probationes super appellatione factas purgare contemptū iudicis, propter quē punitur,vt repellatur ab appellando.& ipsum sequitur Ias.in d.l. prætor ait.in princ.in iiij.notabi.qui allegat glos.in l. ex cōsensu.§.fi.& ibi Bart.ff.de appellat,& idem dicit Anton. de Butr.in c.j.in ix.notab.per illum tex.de iudi. ibi,id promiserat,& altera die respondit hoc sibi non placere, atque discessit.quē sequuntur Doct.volentes per illū textum talē esse verum contumacē,postquam se præsentauerat in tribunali publico:quia notoriè constito de comparitione, notoriè constat de recessu nimis tēpestiuo,signanter contra promissionem de respondendo,prout fuit ibi, & in casu nostro de prædicto Decano,qui die per eum capta ad confrontamētum sibi fiedum fugit,& abiit, quia talia iudicialia, vt inquit Butr.non possunt esse nisi manifesta.allegat gloss.in d.ca.venerabilibus.§.secus.in verbo,in iudicio. Sed Barba. ibi, nu. xxxvij.intelligit hoc esse verū, quādo discessit nulla facta responsione,prout facta fuerat per Episcopum Centurien.de quo in text.fit mētio,qui die præfixa respondit hoc sibi non placere,quo casu non recedendo sine licentia non dicitur verus contumax,sicut ille qui dicit,nolo respondere. Et sentit Felin.in d.c.j.verbo,vtrum recedens à iudicio sine licen. dicatur contumax.quod videtur cōtra illum tex. si post terminum ad respondendum,siue responderit,siue non, illicentiatus recesserit:quia paria sūt dicere, nō placet respōdere, vel dicere,nolo respondere: aliàs esset facere vim in verbis. Or ponamus,quod fuerit cōtumax fictus,& nō verus,quod appellare potuerit,prout fecit, & releuauit coram certis iudicibus,Anno 1524.qui vsque nunc prosequutus nō fuit diffinitionem appellationis, & sic cecidit in desertionem, ita

11 †q non requiritur sententia super desertione ferenda, antè quā sententia diffinitiua trāseat in rem iudicatā,vt voluit gl. in l.eos.in prin.in verbo, iniustā. C.de appel.quia perinde habetur ac si appellatū non fuisset,l.quoniam.& l. si contra maiorem.C.de appellatio.& l.fina.§.illud. C. de tempo.appella.& authenti.ei qui.eod.titu.& in cap.cum sit Romana. & cap.ex ratione.de appellation.& Abba.Felin.& Decius in d.c.cùm sit Romana. in glo.ante litis.Et sententia potest exequi appellante non vocato.& Imol.in d.cap.ex ratione. quem ibi sequuntur Abba. Sicul. versicul. in vltima quæst. & in versicul.sequen.& not.ex dictis Innocen.& Dec. versicu.Sexta & vltima quæstio.& Felin.versicu. Sextò & vltimò.vt infrà dicam.& tex.in clement. si appellationem.eod.

12 titu.Sed Bartol.in hoc dicit gloss.verum dicere,† quod iudex ad quem,non debet pronuntiare diffinitiuè absoluovel condemno, sed pronuntiare appellationem esse desertam, & sic absoluere ab obseruatione iudicij,per tex.in l. si præses. C.quomodo & quando iudex. & idem Paul.de Castr. in dicta l.eos. versiculo. In secunda quæstion. Tamen secundum eum si non pronuntiet elapso termino prosecutionis, iudex à quo poterit exequi suam sententiam, non obstante pendentia appellationis,& idem ibi Salicet. versicul. reuertor ad glos.& Bald.in authent.si quis litigantium.versic.Quartus & vltimus casus. C.de Episc.audien. & in consil.xx.volum.iij.& consil.ccclxx.volum.iiij. volens ibi plus, iudicem ad quem non posse (appellatione iam deserta) cognoscere de causa nullitatis sententiæ, sed oportere denuo agi,& ibi vide.& idem Abbat.Sicul.in d.c.cum sit Romana. quamuis Decius ibi velit contrarium,versicu. An autem remoto isto tex.Sed Bald.concccxxxviij.inc. Reparatio appellationis desertę.volum.iij.quod non reperitur in primis im

31 pressis, sed in nouis, † volens fortius quem posse impetrare beneficium per priuationem vacans post desertionem appella.etiam si pronuntiatum non fuerit super desertione, super qua dicit non esse pronuntiandum,sequendo glos. in d. l.eos.referens plures Doct.sic consuluisse,quos sequitur,etiam si gratiosè,seu mera principis gratia reseruatus fuerit ab illa desertione.Secus si ex mera iustitia,puta propter iuridicū impedimentū,tūc retrotrahitur. c. quāuis.de rescr.lib. vj.l.in causæ.§.interdū.ff.de mino.& istud tenuit Inno.in d. c.ex ratione.quē ibi sequitur Abba Sicu.ver.Fatetur tamē, quod licet appellās.& latè Decius cōsi.ccccxxxvj.incipiēte, Visa instructione casus.quāuis Ancha.in clemē.j.de appel. post Lapum ibi,velit lapsum termini in beneficialibus non operari desertionem.quod intelligunt Cardi. Imol.ibi,quādo parte inuita statutus fuit terminus,secus si parte cōsentiēte.Sed primū tenet Fel.in d.c.cū sit Romana.versic. postremo limita,quia illud dictum(vt ipse ait)non habet locum in omni causa beneficiali,sed solum in causis electionū,de quibus loquuntur iura per ipsos Petr.& Lapum alleg.

SVMMAE.

1 *Procuratorem ad resignandum constitutum cum iuramento de non reuocando an liceat reuocare.nu.2.3.&4.*

5 *Procuratore ad resignandum in manibus Papæ constituto, non licet in manibus ordinarij resignare.nu.6.*

Quæstio CCVII.

Ad secundam veniendo quæstionem,an iurans non reuocare procuratorem ad resignandum constitutum,possit non obstante iuramento reuocare.

DECISIO CCVII.

1 CIRCA †hanc quæstionem Doct. varij sunt, quoniam dominiui de Rot.Deci.ciiij.aliàs decis. viij.de procu.in anti.tenent non posse ipsum reuocare,quando ex causa permutationis, secus si ex causa simplicis resignationis rationem ibi reddentes,quia aliud est procuratorem ad simpliciter resignandū, & aliud ad resignandum ex causa permutationis constituere,vt ibi per eos,quos sequi videtur Felin.in ca.ex parte decani.versi.Considera primò,cum versicu.sequen.de rescri. & idem Collect.in d.cap.cum olim.quæst. vltim. de rerum permut.Quinimo potest per superiorem,si velit,ad id cōpelli.Et idem Alberic.in l.si procuratorem.versicul.quid si in literis.ff.de procurat.dicens ita obtinuisse : quia quod ab initio est voluntatis,ex post facto est necessitatis. l. sicut. C. de acti.& oblig. nisi iustissima causa secundum eum superuenisset,tunc reuocare posset,argu.l.post litem. cum sequē. de procurator.vt ibi latius per eum.& in l.item ad litem.eodem titu.& Decision.capel. Tholosæ,in præalleg. quæstio. cclxj.dicens sic conclusum fuisse in capella.cum aliis alleg.

2 per Felin.in d.cap.ex parte decani.in v. ampliatione. † Sed contrarium quod possit eum reuocare,tenuit glos. in c.fin. in verbo,reuocatus.de procura.lib. vj. quam ibi sequuntur Lapus,Domin.Anch.& Philip.Francisc. & Bartol.in l.cū precario. ff. de precar. & Angel. in l. & in perpetuum.ff.de procur.& in l.Stichum.§.vsumfructum.& ibi Ioan.de Imo. ff.de solut.volentes etiam si pœna esset adiecta,posse ipsum reuocare.& sic consuluit Paul.de Castr.consil.ccxxv.exordien. punctus talis,Martinus de Flor. & pariter cōsil.cxxij. inc.Quod dicta domina.vol.antiq.& Alex.consil.xviij.incip.Visis capitulis. dicens opin.gloss.in d.c. fin. communiter.à Docto.sequi.& idem in l.stipulatio hoc modo concepta.de verbo.obliga.& Dec.consil.ccccLxxv.nume.xviij. & Henri.de Bouerio in suo sing. xxij. tit.procurator cōiunct. persona

persona & syndicus:quia ista promissio de nõ cõtraueniendo,est cõtra naturam procurationis,& actus procuratoris, secundũ Bart.& Doct.suprà alleg. Ideo non transit in obligationem,quare non tenet facta reuocatione, licet ex parte alterius sit adimpleta,d.c.cũ vniuersorum.vt dictum est.& ita tenet Feli.post Abba.Sicul.in c.edoceri.versic.& domi. Abb.de rescri.& Feder.de Senis in tractatu permu.q.xxxv. & Felin.in cap.cum accessissent.versicu.& aduerte quia vbi non possunt.de constitu.& in cap.si diligenti.ver.nono fallit,cum sequen.correlario.de foro compe.& Decius in cap. ad nostram.versicu.Successiuè Abb.hic dicit.de confirma. vtil.vel inutil.& Feli.in cap.si diligenti.vers.ad illud de validitate actus contra iuramentum de præscript.vbi pro hac opinione infinitas adducit cottas, quòd valeat talis reuo

3 catio.† Quid dicendum?Bald.in rubric.extra de procurato. versic.Periurium non impedit,tenet posse reuocari per cõstituentem,quando simpliciter iurauit: & non quando promisit aduersario cum iuramento de non reuocando talem procuratorem:quia ex tali iuramento licito & honesto (ne ei illudatur) oritur obligatio.l.si quis maior.C.de transact. & eo casu non poterit reuocare.tamen ista Decisio Bald.est ardua,vt inquit Ias.in l.si non sortem.§.si centum.de condictio.indebi.quia iura per quæ mouetur gl.d.c.fi. de procu. ei refragantur.Et idem ait Felin.in d.ca. ex parte decani.in fin.v.ampliationis.dicens,quòd si opi.dominorum de Rot. & quæ dicta sunt pro illa parte haberẽt locũ, totaliter ener uaretur glo.in d.c.fi.de procu.quæ propter tot Doct.qui il lam extollunt,& seruatur in praxi, & non in scholis, per ea quæ ipse adducit,signanter opi. Alb.de Rosa.dicentis se de facto obtinuisse.& sic de facto glo.illa seruatur: siue loquamur in procuratore ad simpliciter,vel causa permutationis resignandum cum iuramento constituto.& ita Franc. Curt. cõsi.liij.incip.Super art.versi.Primo quia idem videmus.& consi.lxix.cuius initium est.dominus Ioan. versi.solum restat respondere.& Ioan.de Selua,in tracta.suo benefi.parte iij.q.xvj.& xvij.in illa q.an valeat collatio facta contra iuramentũ,sequẽdo gl.prag.sanctio.tit.de elect.in ver.vtiliorẽ, quæ idem tenet. Tamen aduertendum est,quod licet glossa fin.præalleg.& Docto.velint talem reuocantem esse periurum,tamen non est,si ex aliqua iusta causa eum reuocauerit, tunc nullum incurrit periurium,vt tenent Domini.& Philip.Franc.in d.c.fin.allegantes Feder.de Sen. ita tenere cõs. cvij.in fi.quod incipit,factum tale est:aliàs est nu.100.& sic sentit Albe.in dicta l.si procuratorem.dum vult id quod sũ prà dictum est,reuocari procuratorem posse,si aliqua iusta superuenerit causa,prout hic interuenit. Et ide Gulielmus de mõte Lauduno in d.cap.final.§.Auriolus.ibi,in addit.& ibi Probus,in additio.ad Mona.numer.iiij.vsque ad finem. Quemadmodum quis (vt volunt Dominic.& Docto.in ca. ij.de renun.lib.vj.) potest pœnitere & reuocare beneficium præsentialiter resignatum,quamuis per superiorem resigna tio beneficij fuisset admissa: ex quo enim statim eũ pœnituit:actus non videtur esse perfectus, tanquã inconsultè factus.allegant l.diuortium.ff.de repudi.licet Archi.tenuerit contrariũ.ibi,& Pau.de Liaza.& Zabar.in d.cle.j.ver.Quæ ro quia hic dicit.& Anch.in d.c.ij.de renun. Tamen,vt inquit Dominic.ibi,primũ est æquius. ne lubricũ linguæ inconsultè de facili noceat.l.famosi.ff.ad leg.Iul.maiest.& sequitur Barba.consi.xliiij.versi.præterea adduco quod voluit.vol.ij.quod tamen intelligendum est secundũ Io.Andr. quãdo calore iracũdiæ resignauit,& statim pœnituit,quod reuocare poterit,aliàs secus.& idem Philip.Franc.ibi,& ad hoc facit quod dixi in quæst.cccl.inchoan.Minor quatuor

4 decim.† Et istud verum,quãdo quis per se renuntiat,nullo ad resignandũ constituto procuratore: secus videtur si per nuntium vel procuratorem.d.cle.j.per quę est dare responsum ad authorizationem,& manus Papæ appositionem super tractatu permutationis fiendæ,ex quo inferior nõ potest se intromittere.c.cum inferior.de maio.& obedien.ca. vt nostrum.vt eccles.benefi.& c.licet.de offi.ordi.& cap.licet.& cap.statutum.de prębẽ.lib.vj.cum simili.Vnde postquam licentia cedendi fuit obtenta,nõ potuit reuocare,cap. quidam.& ibi Ant.de But.de renun.& gl.in d.cle.j. in verbo,cedendum.& sic etiam tenet Ioan.de Selua, in d.tract. suo benefic.parte iij.q.xvj.volens post iter curiæ Romanæ arreptum seu inceptum,inferiorem se intromittere non pos se,vt vidit in senatu Tholosano obseruari.& pro hoc dicta ponderat text.in dicta cle.j.de renuntiat.& idem prius di

5 xerat Barbar.consilio xlviij.volum.iiij.† tenens, dominum post constitutionem procuratoris ad resignandum in manibus Papæ, non posse resignare in manibus ordinarij etiam procuratore prius reuocato:vocans quendam aduocatum,qui tenuerat contrarium,obstinatum. Tamen Feli. tenuit contrarium,in dicto c.ex parte decani.versi.limita secundo,volens resignationem domini coram ordinario, &

6 non procuratoris coram Papa post factam valere. † Et contra suam & secundum opin. Barba.fuit iudicatum per Seneschallũ Petragoricen.die secũda Martij, Anno1533.Cu ius sententia extitit per curiã cõfirmata,die xxiij.Maij,Anno 1514. In fauorem magistri Raymundi Beron appellati contra magistrum Antonium de Rochai,à prædicto Seneschallo appellantem.Quod intelligunt quidam,quando no tificatio reuocationis fuit procuratori aut superiori expressè facta:secus si expressè reuocatio non fuerit intimata.Ta men intimata,aut non,fuit interum secundum opin. Barba. & de Selua,per curiam iudicatum,in fauorem magistri Gulielmi de la Fargue,contra magistrum Ioannem de Cropte.Et latum arestum die j.Februarij.Anno 1532. Pro qua decisione facit quod adducit Barb.consi.xj.num. xxvij. volu.j.vbi eam ferè iura allegat.Sed in casu nostro non obstant:primò,quia non fuit vera licentia cedendi facta per procuratorem habentem potestatem sub cõditione,seu mo do ad authorizationem,& renuntiationem constitutum:& non profectò ad licentiam cedendi petendam,scilicet,dum & quando ius fuisset eidem Larmandiæ quæsitum, & non aliter neque aliàs.Quare ante nõ potuit nec cõsentire autorizationi pactorum per Papam fiendæ,vt voluit gloss.in d.clemen.j.de renun.in verbo, liberè, quem ibi sequuntur Zenzeli.& Ioan.de Imo.Quia contra formam mandati cẽsetur esse facta:ideo nulla.cap.cum dilecta.de rescript. l. diligenter.ff.manda.Secus si dies acquisiti iuris, aut conditio venisset tempore quo procurator vult cedere:quia nunc idem esset ac si in princi.purè fuisset constitutus.l.potiores. ff.qui potio.in pig.hab.& no.in c.si pro te.de rescrip.lib.vj. Nisi ante diem procurator fuisset reuocatus,vel etiam ante renuntiationem:vt fuit huic.Quia renũtiatio facta per pro curatorem fuisset admissa penult.Septembr. Et reuocatio fuerat ix.eiusdem mensis,vt statim dicam. Tum cessio est pe tenda aut propter commodum ecclesiæ,aut ob salutem personæ,& altera ex prædictis causis referenda est, secundum Ancha.in d.c.quidam.de renun.Et ista est vna ratio, vt inquit,quare non licet resilire.Ideo erat necesse procuratorẽ ad hoc fuisse constitutum,vt dicit glo.in d.clemen.j.in verbo,cedendum.quàm ibi faciunt sing.Ioan.de Imo. & Docto.Et posito quod fuisset bene facta,& obtenta cedendi licentia,tamen reuocari potuit,cum ex parte præfati de Larmandie à promissione dandi beneficium accordatum fuisset recessum,aut saltem recedere vellet,& dare aliud loco promissi,merito potuit reuocare & recedere.l.cum proponas. C.de pac. Tum tertiò,quia prius fuit hic,vt dictum est, facta reuocatio,& parti notificata, quàm autorizatio & approbatio Papalis:vt constat per literam missoriam dicti de Larmandie.Et illud etiã beneficiũ resignauerat antequam procurator suus fuisset reuocatus:vnde sua,& non procura toris etiam reuocati,ignorantis reuocationem,valet,secundum Feli.in d.c.ex parte decani.versi.limita secundo.& ista Felin.opin.videtur prius fuisse glo.in clemen.literis. in verbo, fecisse.ibi, pone.de probatio.dicens, quod si Papa

narrat aliquod beneficium contulisse per renuntiationem, quòd bene poterit probari cedentem prius in manibus ordinarij renuntiasse:& illam ibi sequuntur Ancha. Ioann. de Imol. vers. idem si volo. & ipsemet Barba.& idem Aurio. in additio. ad Guliel. de monte Laud. in d.c. fi. de procurato.& ibi videtur sequi Probus numer. iij. ambo etiam allegantes Roman. consilio cccxlij. incip. Quò ad primum. quod vacatio beneficij non potest ex vnius persona dupliciter contingere, non superueniẽte post primam vacationẽ nouo titulo. Et pro ista opi. Feli. facit quod dicit Soci. cõsi. lxxxvij. inci. Præsentis consultationis difficultas. versicu. succedit omnino alia dubitatio. volum. ij. venditionem per dominum factã præualere venditioni per procuratorem factæ,& quod notat Barto. in l. si sine. ff. rem ratam habe.& ista opinio Felin. seruatur in curia Tholosana, vt patet per arestum Tholosæ latum die xiiij. Februarij, Anno 1527. in fauorem Gulielmi Filioli ab ordinario prouisi, Contra magistrum Petr. de Tholza, à Papa prouisum de ecclesia sancti Mauricij. Tamen præcedens opinio Barba. videtur verior, quia notificatio resignationis per dominum factæ non fuit sibi, aut superiori facta, pro qua fuit bis, vt dictum est, iudicatum.& istam sequitur Philippus Probus in rubric. de renuntiat. in clemen. num. xxxiij. in fin. vsque ad fin. Tum quarto, posito enim quod possit per superiorem in casu nostro cogi cedere, vt voluit etiam Collectan. post Federi. in dicto c. cum olim. in vltim. quæst. hoc verum in materia petitoria, & non profecto possessoria, in qua nos sumus. Ideo erat opus impetrare à Papa literas Episcopo diœcesano dirigendas, ad ipsum cedendum compelli faciendum, vt Ant. de But. in d. c. quidam sunt igitur,&c. Et iste processus fuit per Regem, eius magnum consilium euocatus.

SVMMAE.

1 *Pactum quod dos, aut pars dotis mulieris non restituatur, an valeat.*

2 *Dotẽ mulieris non restitui, si paciscatur pater, vel extraneus, an valeat.*

Quæstio CCVIII.

Pactum factum in contractu matrimonii, vt eo soluto morte viri hæredes eius nõ teneantur vxori sic paciscenti restituere dotem, vel partem dotis mediam, aut duas eius partes, an valeat. Et quid in patre aut extraneo tale faciente pactum.

DECISIO CCVIII.

1 ET † Barto. in l. ij. in princip. ff. solut. matrimo. tenet tale pactum à muliere factum non valere, per textũ in l. ij.& ibi idem Bald. in noua lectura. ff. de pactis dotali.& in l. j. ff. de dote præleg.& ibi Bart.& eum sequuntur Pau. de Cast. Alex. Franc. de Aret.& Ias. d. l. ij. solu. mat. versicul. adde circa illam fallent.& idem ibi Socin. versicul. secundo limita.& Barto. consilio cxxvj. incipien. Titius maritauit suam sororem.& Angel. Aret. in §. fuerat. ver. quæro vidimus. Institut. de action.& Bald. consi. vij. inchoan. Petrus maritauit filiam. volu. iij.& Bal. nouel. in tract. de dote. versi. xj priuilegium. vbi hanc ponit regulam negatiuam per text. in dicta l. ij.& l. Attilicinus.& l. de die. de pact. dota.& xij. fallen. vt ibi vide.& Ioann. Campezium in tracta. etiam de dote iiij. parte. quæstio. ij. Aliàs pactum factum de dote lucranda habet locum quãdo mulier ante virum decederet extantibus,& relictis liberis:& idem in statuto au consuetudine idem volente, quòd tunc valeat tale pactum, vt probat text. iuncta gloss. in l. j. C. si dos constan. matri.& omnes suprà allega.& Alexan.& Imol. in l. si socer. §. Lucius. ff. solu. mat.& dixi in §. j. ver. nam inter vir.& vxo. de consue. mat. Et supradicta conclusio clarè procedit in pacto per mulierẽ facto, licet videretur tex. annuẽs contrarium in l. debitor. §. fi.
2 ff. ad Treb. ad quem tex. non aduertunt ibi Docto. † Sed in patre aut alio extraneo simile faciẽte pactũ, quod hæredes mariti superuiuente muliere lucrentur dotẽ, videtur dubiũ: sed idem est in patre sic paciscente, vt est textus clarus in l. quamuis.& ibi omnes. C. de pactis conuen.& gloss. ibi dicit in extraneo non valere.& eam sequitur Bar. in d. consilio cxxvj. quòd illa l. quamuis. procedat generaliter, tam in patre quàm extraneo, vt nõ valeat tale pactum, etiam si interueniat stipulatio incontinenti, vel ex interuallo. licet Roma. in d. l. ij. §. quod si in patris. dicat valere pactũ in vtroq; scilicet patre & extraneo. Sed omnes Doct. suprà allegati, tenent cum Bar. in patre, ꝙ non valeat.& Bal. in d. l. ij. de pact. dota.& in antiq. lect. sed in extraneo bene valeat, vt ibi latè per Soci.& Ias. Vnde dic(quicquid sit de iure) valere hodie tale pactum tam à filia sola, quam à patre solo, vel ab vtroque simul, per text. in d. l. debitor. §. fi. maximè stante generali consuetudine Franciæ, approbante tale pactum in cõtractu matrimonij initum, quod filia sit in bonis mobilibus & conquæstibus durante & constante matrimonio factis, cõmunis, si tũc de dote reddẽda soluto matrimonio morte viri actũ sit, erit seruãdũ, Et si nihil actum, aut conuentũ sit, dũ tamen se cõmunem in bonis teneat, in vim pacti aut consuetudinis confunditur dos, si sit in pecunia, aut alia re mobili,& tenetur ad debita pro parte eam contingente, nec valeret pactum quòd esset communis,& perciperet medietatem bonorum mobilium & conquæstuum, & non teneretur ad solutionem debitorum, vt tenet Chassa. lib. consuetu. Burgun. titulo *Des droicts appartenans à gens mariez*. §. ix. numero j. vt dixi in §. iiij. in vltima. gloss. de consuetud. matrimon. Et ratio est bona, quòd tale pactum valeat de tota aut certa parte dotis casum mortis viri reddenda, & restituenda mulieri: quia est in electione mulieris eligere communitatem aut dotem,& respicere illud quod erit sibi magi vtilius. Et sic fuit conclusum in causa,& processu nobilis viri Ioann. de la Roche, contra nobilem domicellam Isabellam de sancta Mora, viduam quondam Ioan. de la Roche, actricem, communem in bonis se tenentem. Et dictum fuit ipsum de la Roche teneri reddere eidem viduæ duas de quinque milibus & quingentis libris Turonensibus partes: & latum arestum die xiij. Septemb. Anno 1536.

SVMMAE.

1 *Pecuniæ ad prædiorum & redituum comparationem destinata an computentur inter immobilia.& nu. 2.& 5.*

3 *Pecunia ad prædiorum comparationem destinata an possit in alios vsus per tutores conuerti.*

4 *Pecunia est de rebus quæ seruando seruari non possunt.*

Quæstio CCIX.

Additio ad consilium nostrum post opus Din. de reg. iur. lib. vi. secũdũ in ordine situm, inquantum concernit tertiũ dubium inchoãs, venio ad tertium: motus hanc facere additionẽ ob casum in curia occurrentẽ, vt de eo, an pecuniæ ad emptionẽ prædiorũ aut reditũ cõparationẽ destinatæ & præparatæ, inter mobilia aut immobilia connumerentur,& computentur: decisionem facerẽ certã.

DECISIO CCIX.

1 ET † illam quam ibi tenuimus conclusionem, videlicet pecunias ad comparationem prædiorũ vel redituum destinatas fore inter mobilia, & non profectò inter immobilia computandas, attestamur esse veram, quam communiter tenent Doctor. in l. cætera. §. sed si parauerit.& singulariter Ias. versi. Circa istam materiam. de lega. primo dicẽs bis, imò ter & plus hãc esse cõmunem: primo in ver. sed caue quia text. Secundo in versicu. secundo contra istam communem Decisi. Tertio in versicu. Sed tenendo primam opinio, quæ est communis. Et quarto versi. tu tene Decisi. Bald.& communem. Quamuis
2 quidem ex nostris iuuenis circiter xxiij. aut quatuor annorum, in suo cõmentario particularium consuet. Burdegalen. tit. de locat. §. vj pagin. cv. versi. Maius hoc loco superest dubium. teneat contrarium,& dicat sic semper tenuisse, ac si annis lx. vel plus studuisset & practicasset, qui nullam ante senatoriam adeptam dignitatem consuluerat causam, protestans etiam à cætero illam velle tenere: volens præterea Iaso. asserentem hanc quam tenuimus decisionem esse communem, non bene attendisse ac enumerasse Doctores per ipsum

ipsum allegatos. Et si id fecisset contrariã huic potius asseruisset esse communem. Sed ipse iuuenis non bene attendit, vt ex sequentibus apparebit. Et illud nõ faciũt boni doctores ac scholares, qui non transitorio studio vti debent tanquam desides & pigri suas lectiones recordari negligentes, authen. de quæstore. §. fi. & ibi glo. in verbo transitorio. vnde quis docere non potest quod nescit. l. omnes vetitæ. & ibi Albe. C. de hæreti. prius enim (vt inquit) debet esse quis discipulus, quàm magister. c. officium. de elect. cum similib. per eum allega. & ex longiori studio homo efficitur perfectior, teste diuo Hier. in prologo Bibliç, quem citat Probus in c. super eo. numer. xxxvj. de hære. libr. vj. Docti ergo viri cautela magna nobis debet esse instructio. ca. legitur. lxxxj. distinct. Vnum est & verum, quod nullũ in hac quest. habet scribentem præter eum, asserentem illam quam sequi conatur esse communem, prout nec est. Nam Iac. de Ra. in d. §. si parauerit. tenuit primò per illum tex. deci. quam sequuti sumus. & ibi idẽ Raynu. Cin. Bal. An. Flo. Io. de Imol. Pau. de Cast. Fran. de Are. Raph. Fulgo. Alex. & Ias. vt dictũ est. & Lãc. Deci. versi. ex qua infertur. vbi de Are. pro hac Decis. alleg. text. in l. iij. §. quid ergo. ff. de contr. iudic. tutel. quem omnes & ipse pro contraria opi. solum allegant, quia licet il

3 le text. velit, † pecuniam ad comparationem prędiorum destinatam, ac depositam, posse de licentia iudicis in aliã causam conuerti, scilicet in solutionem debiti ipsi tutori fiendam, tamen non requiruntur in ea tot solennitates, quot in alienatione rei immobilis ipsius minoris. & illum tex. etiam Alex. pro hac parte, & alia media adducit, & pariter in l. j. §. fuit quæsitum. & in l. à diuo pio. §. fi. versi. iij. nota ex vltima parte. §. nostri. de re iudic. & pariter Ias. in d. §. sed si parauerit. dicens bene facere glossam, quam ipse post Bart. facit singularem. & ibi Baldus dicit eam in iure vnicam in l. si curatorem C. de in integr. restitut ac etiam dicit esse peregrinam in l. j. in prin. ff. de rebus eor. qui sub tute. cum aliis per Philip. Probum. in additio. ad Ioan. Monac. in capi. hoc nu. iiij. versi. idem de alienatione pecuniæ. de rebus ecclesi. non

4 alien. libro vj. adductis. † quæ vult pecuniam esse de rebus quæ seruando seruari non possunt, propter perditionis periculum. Ideo in alienatione eius non sunt necessariæ solennitates, quæ in alienatione rerum immobilium requirũtur. Sed illa gl. habet sociam in l. interdum. & ibi expressè Bart. ff. de condi. indebit. quam allegat Alexan. in d. §. quæsitum. versicu. in in gloss. cum aliis per ipsum allegatis. & ita ibi cõcludit sequendo Bar. allegantem tex. singu. in l. librorum. §. sed neque cœpti libri. ff. de legat. iij. & idem tenet Alexand. consi. xciij. inchoan. aliàs de facto consultus respondi. volu. iij. & Fran. de Are. consi. vj. & Feli. in c. cum adeo. de rescri. & Bal. in l. hac edictali. §. his illud. de secundis nupt. & Alex. in additio. ad Bart. in l. mouentium. ff. de verbo. significat. & Cardina. Alexand. in c. j. versicu. in annuis præstationibus. de feu. cog. vnde destinatio pecuniæ, aut alterius rei non est consideranda nec attendenda. d. §. quid ergo. & d. §. sed si parauerit. Cùm pecunia non fuerit ad aliud inuenta nec disposita, nisi ad emptionem & comparationem omnium rerum mobilium & immobilium. l. igitur. ff. de iure deliberand. & cap. eiiciens dominus. lxxxviij. distinct. & l. j & ibi Bald. & Alber. ff. de contrahend. emptio. & l. vxorem. §. legauerat. & ibi Docto. ff. de legat. iij. & ita per illum text. dicit Bald. in l. final. versicu. Quærunt hic Doctores. C. de compens. & Ias. in §. item Seruiana. num. xlvij. de actio. & Anto. de Fano. in tract. de pigno. ij. parte. iiij. membri. nu. clxvj. omnia per pecuniam facta sunt, & ad pecuniam possunt reduci. l. ita fideiussorem. ff. de fideiusso. Ang. Aret. in §. si familiæ ercíscun. in princip. insti. de offic. iud. Quoniam, vt inquit Philo. v. Ethico. Nummi inuenti sunt propter rerum commutationem. & idẽ Probus in addi. ad Mona. tit. de vsur. nu. vj. li. vj. aliàs pecunia censeretur & reputaretur semper immobilis, cum destinata sit non solum ad emptionem, sed etiam ad debitorum solutionem, d. §. quid ergo. & l. iiij. §. melior. ff. de in diem addict. Quia, vt inquit gl. ibi magni campsores præsumuntur habere pecunias paratas. & Guid. Pap. in in l. si ex pretio nume. iiij. C. si cert. petatur. & bonus text. in §. constituitur. insti. de vsufruct. cum aliis per Andræ. Barbat. in cap. nonnulli. nu. x. de reb. ecclesi. non alienan. Alexan. & Corne. consi. xlix. in litera D, lib. iij. & Iaco. Bonandus in addi. Io. de terra Rubea. in ver. pecunias. Et istud posset generaliter intelligi ĩ pecunia quę est semper parata & deputata ad prędiorũ cõparationem. d. §. quid ergo. Certè imò in aliis. & idem quando tutor creditor pupilli potest sibi satisfacere de licentia seu permissione iudicis, sine tamen eius decreto, & aliis solennitatibus in alienatione rerum minorum, vt dictum est, requisitis. & tenet Salic. in l. tutores & cura. in ij. nota. versi. ex quibus collige. C. de admi. tuto. Vel potest dici speciale in pecunia pupilli, in qua sunt quædam singularia, quæ nõ sunt in aliis personis, nec in aliis rebus, vt dicit Bal. consi. liij. vo. iij inch. remanentibus. per not. in l. singularia. ff. si cer. pet. sed nõ est. & pro hac Decis. videtur bonus text. in l. si vxori. §. j. ff. de aur. & argen. vbi in legat. pecuniæ venit pecunia deposita. & etiam secundum glos. in versi. Thesaurus omnis pecunia quæ non perpetuò alibi sit, sed ad tẽpus: per illum tex. & alios per eam allegatos. & tex. in clem. prima. in fine, de reb. eccl. non alie. & idem in pecunia pupilli, vt in d. l. tutores & curatores. C. de administratio. tutorum. cum sua authen. nouissimè. quæ est prima illius tituli. quàm tamen Cin. legit super d. l. tutores. de reditu ad modicum tempus vendito. tenet Andr. Barba. consi. xxij. versi. tertio vol. iij. & Alberi. de Rosa. in prima parte statut. quæstio. xciij. incip. Quid de statuto. & idem in l. ea demum. & ibi Bald. & Corne. & amplè Decius. versi. extra gl. volentes idem esse etiam si pecunia esset iam redacta ex venditione rei immobilis. C. de collatio. Et hanc partem firmat Bertachi. in tract. de Episco. iiij. parte, lib. iiij. quæst. xliiij. versicu. de re empta. & Matthæ. de Afflict. in constitu. Neap. de rebus stabilibus non alienan. nu. v. Et isti omnes loquuntur in statuto consuetudine loquẽte de viro lucrãte rẽ immobilẽ, vel de alio habere debente mobilem secundum consuetudinem quæ strictè accipi debet, cum sit contra ius, scilicet talem pecuniam mobilem esse reputatam. & istam partem approbat Alber. Brunus, tertio vol. statutorum. tit. de statut. & consuetud. in verbo bona. §. penul. & Angel. de Cla. & Siluester in sua summa, in verbo alienatio. §. viij. & Ioan. de Selua, parte iij. sui tracta. beneficiorum. q. vj. versi. facit lex cætera. §. sed si parauerit. & idem sentit Masuer. in sua praxi, tit. de societate. versi. item nomina seu debita in casu præhibato censeantur esse mobilia. & sic refert Ioan. Gallus fuisse contra eius opi. per curiam supremam Parisiẽ. iudicatum in quæst. j. in fin. Et pariter hic fuit conclusum in causa magistri Ioan. de Podio Rigandi, & Ioannæ Garnieræ eius matris, & aliorum consortium à Seneschallo Xantoniensi appellantium: contra Arthemium de Crur. appellatum. & latum arestum die xxij. Martij, Anno 1536. non obstante eiusdem iuuenis opin. voce & in scriptis data. Et pro hac etiam Dec. allegant Ray. Bald. & cæteri suprà alleg. text. mirabilem in l. cum in fundo. §. si fundus communis. ff. de iure dotium. licet Roma. illum alleget in contrarium, in singul. suo. ccxxvij. exordien. Tu habes l. vnicam Et pro hoc dicit Bart. in l. libertus. §. Lucius. ff. de annuis legat. pecuniam ad vnum vsum deputatam, posse de volũtate domini ad alium vsum conuerti, l. legatum. & ibi idem Barto. ff. de vsufruct. legat. & l. legatum. ff. administ. rerum ad ciuit. pertinen. & idem Decius cons. ccccccvj. nu. v. & sic etiam consuetudo patrię, & patrisfamil. & de vtroque est tex. in l. nũmis. ibi, neque ex consuetudine patrifamilias, neque ex regione. ff. de

5 legatis iij. † Contrarium verò tenuit Rom. in l. si ex legati causa. num. xiij. ff. de verbo. obliga. & in consil. clxxxviij. ante fi. ver. quò ad tertium. & in sing. ccxxvij. & Ludo. Gomesius in d. §. item Seruiana. nume. xxj. instit. de actio. remittẽs tamen se ad per eum dicta in l. Quintus. ff. de auro & argen.

lega & Anto.Corse.sing.in verb.pecunia.& Fran.de Crem.singu.lix.exord.pecunia est. Andr. Barb.in c.si quorũdam.nu.xj.de sol.& in d.c.nulli.& in c.possessiones.de reb. eccle.non alienandis.& latius in repe.illius rubricæ. numer. cxcij.& in l.sed si stipulatu.ver.in glos.l.sed si ex stipulatu.in verb.mora.& versi.adde etiam inquantum.ff.de verb.oblig. & Alber.de Rosa.in ij.parte stat.q.ciiij.inchoan.item quæro duas pulchras q.tamen in ista nostra q.se remittit in alphabeto seu dictionario suo,in versi.destinatione sola.vbi nihil dicit,nec in ver.sequen.& idem Soci.in l.j.§.fuit quæsitum.num.xix.versi.limita tamen suprà alle.de quo se remittit ad Alex.in d.l.à diuo pio.§ fi.de re iudi.vbi tenet contrariũ,vt dictũ est. Et istam partem tenet Chassa.lib.consue.Burgun. tit.de iurib.& perti.fœmi.marit.numer. xvj.& Rapha. Cuma.in d.§.sed si parauerit.quem legit cum §.sed si quis. imò potius videtur sequi primam.licet dicat dictum Bald.posse impugnari de d.l.à diuo pio.§.fi.& ibi etiam non figit pedẽ. dum allegat Bald.in dicto §.sed si parauerit tenere contrarium.quòd non ad paria iudicantur tales pecuniæ. & idem tenet Ludouicus Bologn.consilio xxxix.versicul.præterea & secundo.& in dicta l.tertia.§.quid ergo.in primis suis interpretation.remittens se ad per eum dicta in dicto §.fuit quæsitum.& idem Ioannes Gallus in Decision.Parlamenti Parisien.quæstione lxxxiiij.incipien.Videtur quod non.sed ipse loquitur in pecunia data conuertenda pro hæreditagio proprio ipsius mulieris,quæ si fuerit conuersa,aut non, debet reddi & restitui patri ipsius nullis stantibus liberis.l.dos à patre profecta.C.soluto matrimo.Et idem tenet Doctor Palatios Ruuios dictus Lupus,in repetition. rubri.de donation.inter virum & vxorem.versicu.& pecunia deposita. tamen in repertorio suo est quædam additio in verbo, pecunia,quæ sequitur opinion. Alexand.& idem sequi videtur Ioann.de Anania in c.licet Eli.versic.Et pondera. de simo. quando pecunia est magna quod reputetur immobilis:per illum textum.& per gloss.in cap.de his. quæ fiunt à prælat. quæ existimat rem pretiosam esse immobilem. idem Barb. in dicto cap.nulli.versicu.conceperam animo,sic dicere. Et idem Angelus de Claua.vbi suprà.sed Siluester in sua summa reprehendit eos, quia licet malè exponens magnam pecuniam ecclesiæ sit reprehensibilis tanquam dilapidator, non tamen contra iura de alienatione rerum immobilium loquentia,alioquin (vt inquit) ecclesiæ competeret repetitio,quod non videtur.& verum dicit.quemadmodum diximus suprà in pecunia minoris.Et pariter allegauit glossator pro ista sua opinione Socinum & Thomam Parpaliam in l.j.soluto matrimo.qui non loquuntur in casu nostro cõsuetudinis,& similiter Decium consi.ccclxxxj. vbi nihil de quæsti.nostra,sed de legato auri & argenti,& de legato bonorum mobilium,an contineatur pecunia.& idem Io.Barbat.in suo iuris viatorio.titu.de legat.ver.quæro testator legat.Et etiam allegauit Corne.consi.xlix.in litera D,vol.iij. & Bertran.consi.100 nu.xiij.vol.j.vbi pariter non loquunin casu nostro.Et alleg.per Alberic.in d.q. cciij. respondet Bartol.in dicto §.sed si parauerit.& ad l.granaria.in fin. de actio.empt.& ad l.si non sunt.§.quid ergo si cœptum sit,de auro & argent.legato.respondet Alexan.in dicto l.à diuo pio.§.fi.& ad l.si chorus.§.j.de leg.iij. Et pariter ad l.Quintus.la secunda.§.argento. quòd pecunia quandiu est penes debitorem per modum mutui,vel redditus non perpetui,licet interim reputetur immobilis,tamen illa restituta est vere mobilis,vt volunt Docto.suprà allega.& Decius in dict. consilio nostro. Et tamen tenentes hanc partem,nõ respondent ad dictum §.sed si parauerit. Ex supradictis patet numerus (qui maior fuit) doctorum tenentium vnam vel aliam partem. Et fretus exemplo Socin.in consi. cl.vol.j.qui in fine enumerat Doctores qui tenuerunt statutum minuẽs legitimam non valere, & pariter illos qui tenuerunt valere. Ideo sequuntur Doctores qui tenuerunt secũdum primam communem partem,pecuniam destinatam esse mobilem.

Iacobus de Rauenna.
Raynerius de Forliuio.
Cinus de Pistorio.
Baldus de Perusio.
Angelus de Perusio.
Florianus de sancto Petro.
Ioannes de Imola.
Paulus de Castro.
Franciscus de Aretio.
Raphael Fulgosius.
Alexand.de Imola.
Iason de Mayno.
Lancelotus Decius.
Felinus Sandæus.
Carbinalis Alexandrinus.
Albericus de Rosate,quamuis contrarius.
Philippus Corneus.
Philippus Decius.(ambo.in l.ea demum.)
Bartolinus de Firmo.
Matthæus de Afflictis.
Albertus Brunus.
Angelus de Clauasio.
Siluester in sua summa.
Ioannes de Selua.
Masuerius.
Duo aresta,vnum Parisien.& aliud Burdegalen.

Sequuntur Doctores tenentes contra communem,pecuniam destinatam esse immobilem.

Ludouicus de Roma.
Ludouicus Gomesius.
Ludouicus Bolognius.
Antonius Corsetus.
Franciscus de Crema.
Andræas Barbatia.
Albericus de Rosate.
Bartholomæus Socinus.
Bartholomæus Chassanæus.
Ioannes de Anania.
Thomas Parpalia.
Philippus Decius.
Corneus.
Bertrandus de Carpentareto.

Qui sunt xiiij. Et primi vltra duo aresta,nisi fallor, vigintiquinque.

SVMMAE.

1 *Propria vel communis causa quæ dicatur.& nu.2.*
2 *Aduocatus qui propriam conduxit causam,& vicit, an petat salarium.& nu.4.*
5 *Aduocatus qui in communi causa alium aduocatum gratis sibi seruientem habuit,an à socio salarium petat.*

Quæstio CCX.

Aduocatus in causa communi an possit petere in condemnatione expen.salarium,quod ipse & socius alteri aduocato dedissent,vel etiam si gratis habuerint aduocatum,aut procuratorem,vel grassarium.

DECISIO CCX.

1 ET † primò præsuppono quæ dicatur causa propria.Et Bald.in l.omnibus.in prin.C.de testi. dicit quatuor modis dici posse quantum ad testem in re propria ferre testimonium, scilicet ratione vtilitatis in toto vel in parte.Secundò rationis iuris rei.Tertiò ratione iuris instantiæ.Quartò ratione iuris officij,vt ibi,& in l. 2 dictantibus.C.de test.† Sed tex.in l.j.§.in propria causa. ff. quãdo appel.sit.vult propriam esse causam,cuius emolumẽtum,vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet,& ibi in versi.atsi in partem proprio nomine,& in partem alieno litigat.& glo.in verbo,exponit vt hæres,& sic pro re communi.& Irnerius exponit,id est pro dimidia,vt in casu nostro. Et sic per illum tex.communis causa pro parte dicitur propria

3 pria,& pro parte aliena. Et ibi idem Bar.& Ang. Are.†Vnde prima facie videretur quò ad ipsum aduocatum qui propriam conduxit causam,& vicit, dicendum non posse eum pro salario aliquid petere ratione postulationis,sicut pro aliena causa petere posset,vt voluit Ia.de Are,in tract.de expen.ver.Sed quid si ipsemet erat aduocatus,& Bald. Ange. Pau.de Cast.Salic.& Ludo.Bolog.in suis interpreta.in l.fi. C.de fruct.& lit.expen.& latius Bald.Alberi.& Imo.in l.si stipulatus es.ff.de fideius.& Alb.in l.properandum.§.finautem alterutra parte.versi.Sed quid si victor erat aduocatus. & ibidem Ias.versi.adde etiam quod ille.C.de iudi.& Ant. to.de But.in cap.finem litibus.& ibi Abb.Sicul.versi.Quid autem si iste victor.& Ancha.num.xxxviij.de dolo & contu.& domini de Rota. Decisio. cccccxxxiiij. aliàs decis.xlj. tit.de sentent.& re iudic.in antiq.inchoan.inducens causam sua propriam in antiq.& Lã.de Oria.in repe.cap. quoniam contra falsam.nu.xv.de proba.& Hipp. Marsi.in l.patre vel marito.nu.lxx.ff.de quæstio.quamuis Specu.in tit.de expẽ. §.postremò.ver.quid si ab emptore velit contrarium.per l. sed & si lex.§.quòd autem quis.ver.& nunc igitur.ff.de pet. hære.ad quem respondet Barto.in d.l.si stipulatus.& Doct. supra alleg.quia ibi expensæ erant factæ:in quæst.verò nostra non erant factæ,ideo illa coniectura nõ habet locũ.Sed Spec.sequitur Henri.de Bouerio in suo sing.in verbo, Expensæ & fructus.nu.ix.Hęc tamen communis cõclusio fallit in aduocato,qui causam propriam conduxit,petente tãquã interesse& damnũ,quia in aliis causis nõ potuit interesse,vt tenent Bar.& omnes tam legistæ quam canonistæ suprà allegati.excepto Bald.in d.l.fi.de fructi.& lit.expen.tenente non posse etiã per modum damni petere salarium.Et contra Bal.reddit rationem Ias.in d. §. finautem alterutra patre.vers.ego teneo eius sententiam contra Bald.vt ibi vide causa breuitatis.

4 † Et sic restat conclusio, aduocatum in causa propria salarium petere non posse,nisi per modum interesse & damni.Sed in casu nostro,scilicet in causa communi,in qua magister Ioannes Dayrerat famosus curiæ aduocatus,postulationem præstitit tam pro se, quàm cohærede Benedicto Siluestro,petens salarium & expensas executionis arresti in eorum fauorem prolati.Et quidam ex dominis dicebãt ipsum nõ posse illas petere expensas per supradicta.Tum quia quod commune est,meum est.l.serui electione.§.Labeo ait.cum §.seqũẽ.ff.de leg.j.Et vasallus pro parte in totum dicitur vasallus,vt dicit Alb.in l.marito. in princ.in fin.ff.de adulte.sed aliis annuebant contrarium, & illum §.Labeo.non obstare,imò pro hac parte facere, cum dicat communem rem inesse dispositione socij,& per consequẽs,portionem socij esse alienam,vt clarè probat tex.decidẽs hanc quęstionem in d.l.prima.§.in propria causa. ver. at si in partem nomine proprio,& in parte pro alio litigat, tanquam cohæres,vt dicit ibi gl.& Doct. suprà in præfatione allegati,& tex.in argul.in l.ex parte hæres.ff. famil.ercifcun.& in l.si in rem communem.C.si cer.pe.Et sic fuit cõclusum pro dicto Dayrerat cohærede in causa communi aduocato,vt pro parte cohæredis tantum deberet habere & percipere expensas. Et latũ arestũ die xxvj.Iannuarij. Anno 1535. Et si Rex alicui parti contra se aut alium litiganti pręstitisset expen.litis.an debeãt taxari,& videtur quod nõ, vt dixi in quæst.cccxxiiij.inchoã. Et quia plerunque vulnerati ante finẽ.

5 †Sed quãtũ ad eũ,qui aduocatũ gratis habuit, vel etiã procuratorẽ:Et videtur dicendũ secũdũ Guido.de Suza.in d.l.properandũ §.finautem alterutra parte. quem ibi refert Alber.ver.quęrit etiam Guido de Suza. expensas non posse petere,quę communiter fiunt in aduocato & pro curatore,si animo donandi præstiterint & seruierint.& ibi cõmuniter tenetur per Doct.tales expen.nõ venire,ex quo nihil soluit,& ibi sequitur Albe.& do.de Rota. in d.Dec. cccccxxxviij.aliàs decis.xlj.ti.de sentent.& re iudi.in antiq. & Bar.in l.quod si domus.in fi.ff.locat. & omnes Doct. tam iuris ciuilis quam canonici, tot quot sunt allegati:quoniam omnes tangunt istas duas quæstio.& Bald.in additio. Spec. titu.de senten.verficu.quidam nobilis habuit aduocatũ gratis.Sed hanc conclusionem limitant Doctor.suprà allegati, nisi præstiterint in remunerationem seruitiorum,& beneficiorum præteritorum vel futurorum,tunc bene veniunt in condemnationẽ expensarum,cum tales expensæ nõ sint sibi omnino ad lucrum.

SVMMAE.

1 Feudorum materia subtilis & lucrosa,& vbi frequens.

2 Feudum ad se reuersum an præscribat dominus contra vasallũ. & nu.7.& 8.

3 Feudi dominus propter delictum in vasallũ priuatur iure suo, sicut econtrà.

4 Malæ fidei possessor potest præscribere confirmationem domini.

5 Feudatarius possidet naturaliter,& dominus ciuiliter.

6 Inuestitura secundi præfertur primo per annum tacenti.

9 Manus Regia neminem spoliat.

10 Præscribere non potest dominus contra vasallum, nec vasallus contra dominum:sed bene tertium contra vtrunque.& numero 12.

11 Vasallus & feudi dominus se habent correlatiuè,excepto homagio,& ex eisdem causis priuantur.

13 Feudi dominus ritè præscribens an sine peccato rem retineat, nu.14.& 15.

16 Testis vnius dictum an inducat malam fidem in præscribẽte. & nume.20.

17 Præscriptio an impediat præscriptionem malæ fidei.

18 Præsumptio quando inducat malam fidem.

19 Præscriptio xxx.annorum,an sufficiat contra contractum iuratum.

21 Solennitas requisita ad actum conficiendum,non requiritur ad reficiendum.

22 Vasallum priuatum defectu inuestituræ,si dominus recipiat ad obedientiam,an censeatur caducitatem remittere.

23 Feudum non potest princeps auferre sine causæ cognitione.

24 Feudalis res an probetur per solam vasalli cognitionem.

25 Dominij translationem non operatur confessio,sed bene sententia,& nu.26.

Quæstio CCXI.

Feudum reuersum ad dominum, etiam sine causa,an possit dominus spatio xxx. annorum & plus præscribere contra vasallum: Et an talis dominus præscribens sciens,& debitè certificatus per informationem & inquisitionem plurium testium, teneatur vasallo restituere feudum: & si restituerit, an successor post xxvi. annos poterit intentare possessorium aut petitorium?

DECISIO CCXI.

1 ET † ista materia feudorum est subtilis & lucrosa,maximè in partibus Pedemontanis,vltramõtanis,& Alemaniæ,ex quibus oriuntur arduæ quæstiones inter Reges,Barones, & Principes, & Pręlatos contra eorum vasallos,vt inquit Alberi.de Rosa.in tractatu suo feudorum,quem posuit in dictionario suo in verbo,feudum. Et licet aliàs sicco pede & vnico verbo transierim,vt infrà dicam,tamen nunc hæc prima quæstio videtur mihi satis dubia,quæ est in curia inter reuerendissimum in Christo patrem dominum Carolum de Agromõte Archiepiscopum Burdegalen. actorem, & nobilem domicellam Ioannam de Luz viduam administratricem liberorum defuncti Ioannis Dieu ayde ream.Vnde nolens errare,fretus exemplo & consilio Alberici,vbi suprà, studui totum librum feudo.summistas,Spe.& alios materiam feudorum tractantes.

2 † Et pauci tangunt istam quæstio.in qua videtur primò dominum potuisse præscribere,vt tenet Bal. in c.j.§.si quis per triginta annos.versicu.Et ista quæstio.est vtilis.si de feud.defuncti contentio sit inter dominum & agna.volens feudum ad dominum reuersum,& bona fide sine contradictione vasalli possessum, posse ratione directi dominij,quod habet in feudo,præscribere titulo pro suo spatio xxx.anno.nec esse necessarium habere alium titulũ.Non

enim præscribit,vt inquit,vtile dominiũ, sed eius amotio-
nem & consolidationem proprietatis. allegat l. si hæres.in
secundo ff.ad Trebell.& authoritatem Guliel.de Cugn.in
l.si quis emptionis.in ij.quæst.C.de præscrip.xxx.annor. I-
deo dicit ipse Bal.in c.j.de for.fidel.quem ibi sequitur Car-
3 di. Alexand.ver si.Et dicit Bald.† quòd sicut vasallus pro-
pter delictum commissum in dominum priuatur feudo, ita
dominus per delictum commissum in vasallum,priuatur iu
re suo in proprietate quam habet in ipso feudo: hoc est di-
cere vsumfructum consolidari proprietati, ita vtile domi-
nium consolidetur cum directo.Et idem dicit Abb.Sicu.c.
j.de feud.& Chassanæus lib.consuet.Burgund. tit. de feud.
in tex.*Faire les fruicts siens.*numero j.& latius in titulo *Des
fieds.*§.j.in text.*Dedans l'an & iour*, nume. xiij. cum pluri-
bus sequen.pro quo facit idem Bald.consil. ccliiij. in vlti-
4 mo dubio.volumine iij.† quod licet malæ fidei possessor nõ
possit præscribere dominium, potest tamen præscribere
confirmationem dominij,per l.in bello.§. si quis seruum.
ff.de capti.cum ibi nota.& sequitur Frãci.Balbus in tracta.
de præscri.in iiij.parte v.partis princip.quæstio. tertiæ. nu-
me.ix.Et ipsum Bald.sequitur etiam Cardina. Alexand. in
d.§.si quis per triginte annos.versic.idem dicit Bal.& Mat
thæ.de Afflict.in præludiis cõstitut. Neapolita.quæst.xxij.
in fin.& Zasius in tracta.feud.versi.is est consequens.dicẽs
de facto nunc habuisse casum in quodam nobili,qui tãquam
dominus quietè tenuerat feudum,idque vt rem suam plus-
quam per annos xxx.possederat. Nunc alij nobiles vene-
runt,agnatos esse se iactãtes eorum vasallorum qui ante de-
functi fuere,qui feudum petunt:decisio,vt inquit, per præ-
5 dicta patet.† Nam dominus ciuilem habet possessionẽ, &
feudatarius naturalem,quæ facilius redit ad ciuilem, magis
quàm si nullam haberet,aliquo etiam non præcedente con
tractu,vt voluit And.de Iser.in sua lectu.peregrina super cõ
sti.iij.Neapoli.incip.si vasallus.nume.ix.ad hoc allegat tex.
in l.si vnus.§.ꝙ & in specie .ff.de pact. tum si dominus post
inuestituram primò factam, & possessionem per vasallum
adeptam,alteri secundo dederit, & possessionem tradide-
6 rit,† præfertur secundus primo,ipso sciente,& per annum
tacente:quia prima inuestitura pro nulla reputatur,vt tenet
Iac.de Adiz.in titu.quibus mod.feudum acquiratur.in ru-
bricella,quando duo inuestiti sunt separati.Et in tit.de cõ-
ten.feu.§.fina.& eum sequitur Aluaro.in capit.si facta, ad
finem.si de feud.defuncti contentio sit adducens bonos tex.
in cap.Titius.ad fin.eo.tit. Et idem Francis.de Curte iu-
nior in tracta.feudorum.versic.tertio pro limitatione aduer
te,tum bona est ratio,quòd pro religione facit.l.sunt perso
næ.ff.de religio.& sumptib.funerũ. quia fauendum est ec-
7 clesiæ.† Et hanc partem tenet Pau.de Cast. consilio cccxj.
versicu.circa vltimum quæsitum.incipien. Circa id quod
primo.volum.antiquo.quem tam ẽ videtur intelligere & li-
mitare,ꝙ licet lapsus triginta annorum nõ solum præiudi-
cet vasallo,sed etiam lapsus anni & diei,intra quem non pe-
tierit inuestituram,vt §.præterea si quis.de prohib. feudi
alienatio.per Fede.esse veram,primo quò ad annũ ipso va-
sallo possidente,secus ipso non possidente feudum,quia il-
lud tempus datur duntaxat,& assignatur ei qui est in posses-
sione feudi,non ei qui non est,qui non arctatur ad peten-
dam inuestituram, secundùm Guli.de Cugn.& Bald. qui
hoc eleganter notat in l.solennibus.C.de rei. vendicat. Et
Alexand.consi.lxxj.lib.v.& sing.Bertrand.consi.xv.nume-
ro xj.cum ij.sequen.vol.j.nouo.Et secundò quò ad lapsum
xxx.annorum,quòd debeant debeant deduci ætates pupil
lares,intra quas ipso iure non currit præscriptio longissimi
temporis,l.sicut.C.de præscrip.xxx.anno.& sic facta dedu-
ctione remaneat adhuc tempus sufficiens ad præscriptio-
nem,si tamen fuerit aliqua iusta ignorantiè causa quare non
egerit pro recuperatione dicti feudi,tunc ratione illius po
test peti in integrum restitutio ex clausula generali , si qua
mihi iusta causa.l.j.in fin.ff.quib.ex causis maio.Ita not.Bar
tol.in l.j.§.si quis propter innundationem.ff.de itine. actũ-
8 que priuato. cum aliis per eum alleg.† Contrarium verò
quòd dominus non possit præscribere, tenet Abba.Sicul.
consi.iij.quęst.cxlv.volumine ij.dicens quod Rex Francię,
& sui successores quamuis tenuerint & possederint comita
tum Bigorre longissimo tempore. & non potuerunt præ-
scribere contra vasallos litigantes in eius curia parlamenti:
9 quia † res fuerat posita sub manu Regia,quæ neminem spo-
liat,l.interesse puto.& ibi Bartol. Alberi.& Alexand. ff. de
acqui.possessio.Abba.Sicul. Barba.& Henricus Bohic.&
Feli.in ca.examinatã.de iudic. cum aliis per nos alleg.in.§.
iiij.in fine.de iurisdictione omnium iudicum.& in additio
lib.consuetudinum Biturig.ergo erant in mala fide.Et hæc
opinio conuenit cum sententia Baldi,& aliorum suprà al-
lega.Et ipsum Abbatem sequutus sum lib.consuetudinum
Biturig.titu.de præscriptio.§.ij.in gloss.prima.in fine.& in
§.xv.titu.de feud.& idem Masue.magnus Franciæ practi-
cus,qui indistinctè tenet dominum feudi possidentem rem
feudalem,& fructus eius percipientem & per plures annos
leuantem,non acquirere possessionem,nec dominum, ar-
gum.l.si duo.§.creditores.ff.vti possidetis.& Alexand.con-
silio xj.libr.vj.Et ideo restat prouerbium Gallorum. *Tant
que le seigneur dort, le vassal veille*,& econtra.Vnde dominus
videbatur esse in mala fide,quare præscribere de iure cano
nico non poterat,vt voluit Paul.de Castro.in l.neque fru-
ctuarium.C.de vsufru.Et Franciscus Balbus in tracta.de
præscri.in iiij.part.iiij.part.prin. nu. xxxix. vt dicam in se-
quen.quæstione.Et ita seruatur de consuetudine Biturig.
vt habetur in d.§.ij.de præscriptio.& idem de consuetudine
præpositatus,& vicecomitatus Parisien.vt habetur in titu.
de feud.§.vij.& pariter in baliuatu Meldensi.titulo de saisi-
na feudi.§.cciij.etiam si dominus tenuisset rem feudalem
centum annis.Et similiter in baliuatu Senonensi,titulo, de
feud.§.ccxiiij.& idem in baliuatu Caluimontis en Bassi-
gny.titulo de iuribus feudorum.§.lij.pariter in baliuatu de
Vitriaco en Partoys.titulo de feudis.§.xlix.& etiam in ba-
liuatu Ambien.titu.de præscriptio.§.lxiiij.& similiter in ba
liuatu Carnoten.titulo de seruitu.& præscriptio. §. lxxxij.
& similiter in baliuatu Aurelianen.titulo.de feud. §. x. Et
ibi Pyrrhus hoc tenet.& corroborat remittendo se ad titu-
lo de præscript.& ibi in §.tertio se remittit ad dicto titulo
de feudis.more plurium Doctorum.& etiam per consuetu-
dinem comitatus Cenomanen. titulo. de præscriptio. §.
ccccl.quia sine titulo non potest præscribere. & idem ser-
uatur in ducatu Andegauen.titulo de præscriptio. articu.
ccccxxxviij.& pariter non habet locum præscriptio allega-
ta per dominum contra vasallum in patria Pictauiensi, titu.
de præscript.§.j.in fin.& similiter in Aluernia.titu.de præ-
scriptio.xij.& etiam in ducatu Borbonensi, titulo de præ-
scriptio.§.xxxj.& Chassanæus in titulo,de feud.§.j. & idem
seruatur in comitatu Narciæ,titu.de præscriptio.§. penul.
& generaliter quasi per Regnum Franciæ.vt potest videri
per consuetudines in vnum volumen redactas, quod erit
10 magis laboriosum quàm sit vtile, † Ideo dominus contra
vasallum,& vasallus contra dominum non potest præscri-
bere,quia non potest alterare naturam antiqui feudi, igno-
11 rante vasallo,vt dicam in sequenti quæstione.† Correlati-
uè enim se habent,nisi in homagio & fidelitate,quam præ-
stat vasall⁹ domino,quia ex causis quibus vasallus priuatur
feudo,& eisdem similiter causis priuatur dominus proprie
tate,vt plenè dixi in d.§.xv.in glo.vlti.& in addit. de con-
12 suet.feu. † Tamen tertius potest præscribere tam contra
vasallum,quàm contra dominum,vt per glo.& Doctor. in
ca.j.§.præterea.de Capitu. Conradi.& in d. §. si quis per
xxx.annos.& in d.l.si quis emptionis.C.de præscri.xxx.an-
nor.& alibi dixi.Et ita secundùm istam partem conclusum
fuit cõtra dictum dominum Archiepi.Burdega.ad causam
suæ seigneuriæ de Monte Rauello, in fauorem dominæ de
Mõtebadato reæ,quæ fuit absoluta ratione terræ vocatæ la
Lan-

de. Et latum arestum, die xx. Septembris, Anno 1536. Et idem refert Ioann. Gallus in arrest. curiæ Parlam. Parisi. quæst. xvj. incip. Dominus Nicolaus de Arterio. fuisse dictum contra Episcopum Antisiod. in fauorem hæredum vasalli, non obstante præscriptione per ipsum Episcopum
13 allegata. †Quò ad secundam quæstio. dico, Dominum directum præscriptione xxx. anno. bona fide sine interruptione completa esse tutum, c. sanctorum. de præscription. & ideo non teneri restituere vasallo rem feudalem, vt voluit gloss. ij. in cap. vigilanti. & latius c. fina. de præscript. quæ recitat tres opiniones, quarum prima est, quòd tenetur restituere, aliàs peccat non restituendo. Et hanc tenuit Hugo, vt refert Ioann. Andr. infrà allegat. quam tenent Theologi, quos sequitur Anto. de Butrio, ibi referens hunc articulũ
14 disputasse, & tenuisse opinionem Theologorum. † Secunda opinio, quòd non tenetur restituere. & in ista residet gl. quam ibi sequuntur Ioann. Vincentius, Tancredus, Goffre. Hostien. in summa, titu. de præscrip. §. verum quicquid dicant legistæ. versi. sed quid si iam cõpleta præscriptione. Et idem Io. And. in regula possessor, in mercur. de reg. iur. lib. vj. & Andr. de Isern. in sua peregrina lectu. super j. constitu. Neapolit. nume. x. cum sequent. & Zabarel. in d. c. vigilanti. Abbas Sicul. ver. glo. ij. hic & in c. fin. & idem Bald. in cap. vigilanti. qui tamen inter alia iura allegat textum meliorem qui sit in mundo, & glossam incognitam, in l. j §. fi. cum l. sequent. ff. de itine. actúque priuato. vbi tex. in l. sequent. inci. nec corrumpi aut mutari superueniẽte delicto potest, quod rectè transactum est. & ipsos sequitur Fel. ibi, versi. superuenientia malæ fidei. cum aliis per eum allegatis. & Card. Alex. in dicto §. si quis per triginta. in fi. & Rapha. Cuma. consil. lxvij. & ista est vera & communis, quam sequitur Bald. in tracta. præscri. in ij. parte. iiij. partis prin. q. ix. cum aliis per ipsum alleg. & in tit. de præscript. nu. xix. & Bal. cons. cclxix. incip. Quæritur an sciens se debere. vol. iij. & cons. ccxlviij. versicul. nunc sequitur secundus articulus. quod incip. hæc materia. eodem volu. & consi. cclxxvij. in fin. inchoant. licet non sit opus. eod. lib. & amplissimè Petr. Rebuf. in repet. ca. postulastis. in glo. nume. xxxviij. vsque ad lxij. & Corne. consil. clxxvj. vol. j. & Bartol. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo, videbitur in fin. & in verbo, denuntiationem. cum aliis per Corn. consil. clxxvij. volum. ij. allegat. & in consil.
15 cclij. volu. iij. † Tertia fuit opinio Alani distinguentis & cõcordantis, aut ex causa lucratiua, & tenetur restituere, aut onerosa, & non tenetur. Et hoc verum, si in bona fide ipse Archiepiscopus aut sui antecessores fuerint, quia si probatum fuisset esse in mala fide, clarum est præscriptionem non prodesse, d. cap. sanctorum. & d. c. vigilanti. cum similib. nec ad hoc sufficeret vnus testis deponens vidisse & legisse in archiuis ipsius Archiepiscopi literam homagij, & fidelitatis,
16 & sibi illud dixisse: † quia ex vno teste non potest habere conscientiam læsam, cum vnus testis solum inducat dubietatem, sed dubius in conscientia non videtur habere læsam conscientiam ita dicit Bald. in d. capit. vigilanti. versic. item non tenetur credere. ibi, vnde nec ex vno teste, &c. Et idem consil. ccxlv. ante finem, incipiente, fama viciniæ. volum. iij. & per Alexand. in l. iij. §. genera. & ibi Ias. in vj. notab. ff. de acquirend. possessio. & Francis. Balbus in tractat. præscriptio parte ij. iij partis princip. nume. viij. & sic præ-
17 sumptiuè tantum: † quare talis præsumptio malæ fidei quæ præsumitur affuisse in cursu præscriptionis non turbat eam completam, vt videtur casus in l. fin. & ibi Bart. in fin. C. vnde vi. tamen secundum Felin. in d. ca. vigilanti. in fin. ver. & non debet intelligi secundum qualitatem præsumptionis.
18 quæ attendi debet. † si enim est leuis, nõ: si verò fortior, tum inducit malã fidẽ. & idem Bald. consi. ccxlix. ante finem. vel scias, quod mala fides. quod incip. dicunt Pet. & Cin. vol. iij. facit quod dicit Abb. Sic. in d. c. fi. in pen. & vlti. not. quòd ille non dicitur in bona fide qui habet conscientiam rei alienæ, & quod bona fides interuenerit toto tempore præscri-
19 ptionis. & idem Brunus consi. xxxvij. † volens etiam non sufficere præscriptionem xxx. annorum contra contractum iuratum, in quo interuenit sacramentum, sed xl. annorum. Vnde in hoc casu præsenti idem videtur, in quo interuenit fidelitatis sacramentum. c. j. in fi. de for. fideli. & reciprocè se habuit, vt ibi. & cap. primo. de noua for. fideli. ad idem cap. de forma. xxij. quæst. v. quia inter iuramentum & fidem præstitam non est differentia. capit. ad aures. quod metus causa. & cap. peruenit. in fine, de fideiuss. quæ est grandis limitatio, dicto capit. sanctorum. & dictum Bald. & aliorum suprà in prima parte allega. qui ad hanc sacramenti fidelitatem ad-
20 uerterũt. † Quare cõclusum fuit in dicto processu habuisse malã fidẽ, quia etiam ex dicto vnius boni viri causatur bona fides, id est, iusta credulitas, vt dicit gloss. in l. Titio fundus. ff. de conditionib. & demonstrationib. & idem Bald. in d. capitu. sanctorum de præscrip. & idem in cap. veniens. in j. ad finem. de testibus. & Francisc. de Curte iunior consi. feudo. xix. versicu. & ideo succedit firma conclusio. & Franc. Balbus, in l. celsus. nume. xlv. de vsu. capit. cum aliis infinitis per nos allegat. infrà quæstion. ccxvij. incipient. Quo ad tertiã quæstionem qualiter puniatur. versiculo tertio, limitatur &c. Ergo vnus testis etiam malam causat fidem, cum de vero eius constat dicto, per literam quasi similem fidelitatis & homagij, per ipsam ream productam, & per ipsum testem agnitam: & sic habuit præscribens conscientiam rei alienæ, d. cap. fin. de præscript. aliàs ridiculum est (vt dicit text. in d. l. fina. vnde vi.) dicere, vel audire, quod per ignorantiam alienam rem aliquis quasi propriam occupauerit, & quæ sequuntur, & aliis iurib. suprà allegatis. & Bert. consil. clxxiij. volum. j. quia oportet præscribentem in nulla parte temporis habuisse scientiam rei alienæ. d. c. sanctorum. & ca. vigilanti, quod probatur visis litera prædicta homagij & fidelitatis, & aliis productionibus plurium instrumẽtorum de limitibus loquentium. Præterea defunctus dominus Archiepiscopus Ioannes de Fuxo inquisitione bina facta de dicta terra spectante & pertinente præfacto Dieu-aide, ex quibus bene informatus pro sua exoneranda conscientia, quam magis atque magis quàm laicus exonerare debuit, & illam agnoscens restituit eidem terram prædictam, qua vasallus fuit vsus xxv. annis, & plus. Vnde Bal. in d. cõs. cclxxix. dicit semper dubitasse de cõscientiali æquitate, secundum quam debeant bonam fidem agnoscere: volẽs in d. cõsi. ccxv. in vlti. versi. quòd si adeo scrupulosam habeat conscientiam, quòd eam deponere nõ posset, tutius est quòd illã restituat quàm retineat. & idem Guido Pap. in sing. dcccxxxvj. allegans magistrum Ioãnem Lectoris in sua summa confessio. lib. ij. ti. j. quæst. xxxj. Tum probationes factæ contra authorẽ nocent singulari successori, vt voluit Bart. in l. si supe ratus. de pignorib. & Ioan. And. in add. Specula. titu. de tutel. §. nunc & tractemus. in addi. magna. & Socin. consil. cvj. versic. præterea qua ratione. cum seq. vol. ij. Vnde nunc ipse Modernus Archiepiscopus non potest auferre vtile dominium post restitutionem prædictam, quam facere potuit in præiudicium omnium, vt voluit Cardin. Alexan. in c. j. ver. vltimò, quæro vasal. decr. ætatis. & sing. quasi in terminis nostris And. Barb. consi. lv. versi. modo in casu nostro. vo. iiij. vt ibi per eum. nec enim potuit post tale xxv. anno. tempus intentare possessorium. iuribus de interdi. & vti possid. vulgaribus, cùm sint annalia. Et bene processit dictus Dieu aide petendo perviam querelæ. & non per interdictum, quod aduersus dominum spoliantem intentare non potest. & vide Aluar. de Iser. & Cardin. Alexand. in c. j. versic. quæro post Alua. de mili. vasal. qui contumax est, quia pronunc nõ decido. & latè per Iac. de S. Georg. in tracta. feud. in glos. & dicti vasalli pro dictis rebus feud. versic. quæro vlterius quid si agatur possessorio. & per Imol. vtrunque Sicul. Fel. & Decium in c. cæterum. de iudic. & in c. verum. de foro competenti. Tum in vim prædictæ restitutionis vasallo factæ potuit dicto spatio xxv. annorũ prescribere, vt in simili voluit

Alexand.consil.clxx.incip.viso themate suprascripto.versicu.vel etiam potest dici quod possessores.lib.secundo. per quæ est dare responsum,quod dictus dominus Ioannes de Fuxo non potuit restituere eidem vasallo sine consensu capituli:quia hoc non obstat,cùm solennitas quæ ab initio requiritur in traditione rei ecclesiasticæ,non requiratur in eius restitutione domino vtili fiēda,cùm agatur de iure perdito recuperādo.argumento c.j.de pactis.libr.vj.Antonius de But.in c.ij.de transactio.cum aliis per nos allega.in §.xij. cum quæst.in addit.inchoan.Nam subditi de consuetudine prædiorum.lib.consuetudinum Biturigum.pro hoc est tex. in c.ij.de feud.& gloss.fina.in terminis,in cap.cùm accessissent.de cōsti.quam ibi communiter tenēt canonistæ,& post
21 omnes Feli.† volens solennitatem requisitam,in actu conficiendo non requiri in actu reficiendo. & in c.consuluit. de Iudæ.& Sarra.& latius Fran.de Curte iunior in tract.feud. vbi dicit hanc esse cōmunem conclusionē,quia dominus potest vasallo parcere,& remittere feudū adse reuersum,quod ei remanebit ex veteri concessione, vt voluit Bald. consilio xviij.in fi.incipien.ad euidentiam.volu j.per glos.singula.in l.peculium.§.si ære alieno.ff.de pecu.& l.fin.de reuocanda donatio.& idem Baldus in l.cum post diuortium.ff.de iure dot.& Gulielm.de Cugn.& Bald.in l.cum hi.§.eam transactionē.ff.de trāsactionibus.& ibi Iacobus de sancto Georgio in ij.lectura,numer.vj.de quo dixi.suprà quæst.lxxviij. inchoante.sed an proximior qui non retraxit.pro hoc dicit Bald.in capitul.j.in princip.versicu.sed pone.quo tempore
22 miles.† quòd si vasallus fuerit priuatus feudo ex defectu inuestituræ non petitæ,& dominus recipiat eum ad obedientiam,videtur caducitatem remittere,nisi protestetur.& sequitur Decius consilio ccclx.num.x. per quod est dare responsum,quod si ecclesiæ fauendum est,debet intelligi sine iniuria aliorum,argumen.c.ex tenore.de foro comp.& d.l. impuberi filio.de administration.tuto.& l. Papinianus.§.si Imperator. & quo ibi not.ff.de inoffi.testamē.nam ecclesia quæ est cultrix iustitiæ,nō debet pati in se,vel in alio aliquid iniustè fieri ca.j.de alienatione feudi.& l.si quis presbyter. & ibi Bald.in iij.notabili.C.de Episcopis & clericis. & cap. suam.versic.quia igitur.de pœnis.& ita in simili tenet Paul. de Castro consi.cccccj.versic.licet enim debeamus. volumi. j.Tum idem Archiepiscopus prædictum feudum alij concessit in firmam seu emphyteusim perpetuam sine consensu capituli.Vnde ipse tanquam dominus non potuit prædictā concessionem in emphyteusim factam alterare & mutare feudum antiquitus constitutum in præiudiciū vasalli ignorantis,vt tenet Socinus consilio xxxviij.numer.ij. volumine iij.allegans Bald.ita tenere in l.vnica quæst.xj.versicul. sed quid si dominus.sed non allegat vbi,sed est.C. quando non petentium partes.& hoc argu.d.l.impuberi filio.ff.de administ.tuto.quia reuocatio fieri videtur cum sua causa,suísque vitiis l.lex vectigali fundo.ff.de pigno.ergo per solā concessionem seu reuocationem factam in personam alterius non potuit vasallo præiudicare.pro hac Decisione alleg.tex.in l. quæ quisque aliena.& ibi Albe.de Rosa.& alij.ff.de acquir. rerum dominio,per quem ita decidit Bald. in l.solennibus. in princ.versi.item facit,& probat,& in vers.sed ponamus, quòd habet.de rei vendicat.& ibi Alber. ad idem text.in l.si functiones,& l.censualis.& vtrobique per Bald.& Doctor. C.de dona.& postea inueni Francis.de Cur.iuniorem cōsil.j.feud.sic tenere,& etiam in alio volum.consil.cviij.num. xx.& Francis.Curtius antiq.consil.xlix.versicu.viij.probatur.quibus adde Bald.idem dicentem,cons.cxc.incho.proponitur ꝙ dominus.versi.tertio est præmittendum.vo.j.ꝙ de feudo nō aperto nō possunt alij inuestiri,nisi de volūtate primi feudatarij.c.j.§.rursus.quibus.modis feudum amitta.& cap.j.qui successo.teneant.& in cap.secundo.de feudo dato in vicem leg.commisso.quia beneficium non vacans non potest conferri. Et est maximè contra bonos mores,quia inducit votum captandæ mortis,l.fin.C.de pactis. & idem Bald.consi.vj.exordiente,thema.volum.j.versic.ex aduerso.& consilio ccccxxxvj.inchoante, Rex Romanorū. versicul.etiam dictum est.eodem volu.primo, allegans bonum tex.in l.quidam decedens in principio.ff.de administ. tuto.quia,vt inquit in d.consi.in additio.versicu. item feudum.non potest adimi nisi ex natura feudi amittatur.Et idē dicit Fulgo.consi.x.& Felin.post Abbatem Sicul.in c.quæ
23 in ecclesiarum.versicu.limita secundò.de constitutio.† volētes principem non posse suo vasallo,sine causæ cognitione tollere feudum,quia in feudo est quidam contractus, in quo vltro citróque nascitur obligatio.dicto capi. de forma. xxij.quæstio.v.l.liber homo.ff.de verbo.obliga. Et istud est dictū de natura feudi,vt nō auferatur nisi cū causæ cognitione,dicto capit.vnico.de feudo sine culpa non amit. cum aliis per Felin.allega.& per nos in quæstione inchoante. an vasallus ecclesiæ.Alexand.in d.consil.xj. volumi.vj. volens quod si Imperator concesserit castra vni in terris imperij, & Papa postea alteri,qui per se aut suos successores longissimo tenuerunt tempore, quòd non potuerunt præscribere: vt ibi per totum.Sed Sic non apparebat nisi de vno homa-
24 gio,& fidelitate præstita,antiqua tamen.† Quia an per illā solam recognitionem seu fidelitatem per vasallum factam, res probetur feudalis:& Zenzelinus in clementina prima.de iureiurando.quem ibi refert Ioann.de Imo. nume.lxvij.tenet quòd non, alio non apparente. allegat l. traditionibus. C.de pactis.& l.cum falsa. & ibi per Cinum & Bartolū.C. de iuris & facti ignoran.tamen fatetur per illam cognitionem bene probari esse talem,l. Publia.§.fi.ff. depositi. Sed Cin.in dict.l.cùm falsa.nihil dicit de confessione vasalli vel censatarij,sed de confessione in reali,confitendo meum feudum tuum esse,quæ tunc præiudicat confitenti etiam sine causa facta quantum ad probationem,dicta l. Publia.§.fin.
25 † Sed non quò ad translationem dominij,quod nuda voluntate partium absque traditione non transfertur, dicta l.traditionibus,cùm sit extraiudicialis,tamen statur illi quousque
26 que confitens probauerit contrarium.† Secus si in iudicio super ea sententia secuta fuit:tunc ex eadem transfertur dominium:nec postea admitteretur ad probandum contrariū. Et ibi idem Baldus versicul. modo contra secundam . sed Bartolus in secunda quæstione sic,& idem in effectu tenet. fallit secundum eum in ecclesia,item hac simplici confessione extraiudiciali.Sed Paul.de Castro ibi,versi. breuiter sequendo Baldum versicu.super hoc quæro.dicit hanc fallentiam procedere,quando talis recognoscens dicit rem suam tenere à me,vel ecclesia in feudum,tunc talis recognitio est dispositio,quæ includit aliam dispositionem,id est,tacitam donationem,prout est homagium & fidelitas hic præstita, quia non est simplex confessio.Et idem Alexā.ibi in additio.ad Bal.in versi.in formis.

SVMMAE.

1 *Domini non possunt cogere subditos ad custodiam nocturnam.*
2 *Custodire turrim quando debeat dominus,& quando communitas.*
3 *Excubiarum seu guieti ius an sit reale.*
4 *Focagia quomodo numerentur per domos.*
5 *Vasallorum ius est diuisibile.*
6 *Excubias agere etiam clerici debent.*
7 *Custodiam castri an etiam aduenæ facere debeant.*
8 *Excubiarum ius an possit dominus vendere.*
9 *Excubias agendi coercitio est inferioris iurisdictionis.*
10 *Feudi dominus potest inuito vasallo ponere custodes.*
11 *Capitaneum potest dominus in castro ponere inuitis hominibus suis.*
12 *Custodes murorum vel castri non debent ab illo loco aduocari.*
14 *Castro cui excubiæ debebantur diruto, an subrogato debeantur.*

15 *Castro*

15 *Castro concessa priuilegia an debeantur alteri in quod habitantes se conferunt.*
16 *Castrum nouum ædificans an habeat iurisdictionem super populum ibi congregatum.*
17 *Ius excubiarum castro debitarum, aut ius castellaniæ, an sine castro possit alienari.*
18 *Excubias loci facere obligati non tenentur eas alibi facere iubente domino. & nu. 19.*
20 *Operas sibi debitas an possit quis alteri legare, & numero 21.*
22 *Seruitutes sine prædio acquiri non possunt.*
23 *Vendita curia non transit beneficium feudi.*
24 *Furcarum erectio facit locum publicum.*
25 *Fructuum concessio non comprehendit vectigalia & pedagia.*
26 *Castrum quid, & vnde dicatur. & nu. 27. 28. & 29.*
30 *Castrum, castellum & castellulum quomodo differant.*
31 *Castellanus quis.*
32 *Curia rustica quid.*

Quæstio CCXII.

Sed quid de quæstione, quæ nobis euenit in vicecomitatu nostro de Pomeriis, olim spectante potenti ac illustri viro domino Alano de Fuxo, Vicecomiti de Castellione, qui inter alia iura ex obligatione & priuilegio habitantium percipere consueuerat pro iure excubiarum seu guyeti à quolibet larem seu focum viuum particulariter tenente, vnum frumenti bucellum, & alium auenæ, ac vnum etiam par gallinarum, & totidẽ hominum operarum seu coruearum: qui quidem dominus Vicecomes de Castellione super eodem de Pomeriis vicecomitatu trecentas & viginti libras Turonen. censuales & redituales, cum iurisdictione villa & Castro ac iurib. superioritatis ipsius exceptis, pretio octo mille & ducentarum librarum Turonen. vendidit domino de Gironda, & ei bucellos frumenti & auenæ, gallinas, & operas ratione guyeti eidem castro debitos & pertinentes ad certum pretium æstimatos assignauit, licet nominatim illud ius excubiarum non vendidisset. Et residuum castri & villæ cum iuribus & pertinen. tradidit domino Amanio de Fuxo fratri suo, pro parte suæ legitimæ. quod quidem ego postea ab eodem emi duodecim mille librarum Turonen. summo. Modo viso antedicto priuilegio, dico prædictum excubiarum seu guyeti ius ad causam castri & villæ nostræ de Pomeriis, in qua guyetum fieri & præstari debet, & non alibi, ad nos spectare & pertinere. Quæritur quid iuris? Et exemplo Bal. fretus, qui in propria causa scripsit, & ab aliis consilium habuit, quia de se solo confidentiam habere noluit: quoniam sæpè rapitur homo propria voluntate & carnali desiderio: vt ipse ait eius consilio ccxlviii. in fin. volumine tertio. Et rationem ipse reddit in cap. quia propter. versic. ibi collatione. de electio. quod conferre cum sapientibus multum prodest. l. sicuti. ff. de arbitr. c. cum in veteri. de electio. Et text. in l. placet rationibus consilii. C. de sacrosanct. eccles. vbi primò notat Baldus imperatorem omnia ponderosa cum consilio facere, licet consilium (vt inquit) sequendo Gulielmum ibi haberi non debeat, nisi sit dubium. l. diuus. ff. de bon. dam. & Ias. Thom. Parpalia. versicu. in textu. in l. finali. & ibi Hieron. Cagno. numero xviii, & xix. C. de pactis. Et videtur singula. text. in l. diui fratres. ibi, sed & cum Metiano, & aliis amicis nostris, iurisperitis adhibitis plenius tractaremus. ff. de iure patrona. & in capitulo Imperialem. in princip. ibi, habito ergo consilio Episcoporum, Ducum, Marchionum, & comitum, simul etiam & Palatinorum iudicum & aliorum procerum &c. de prohib. feud. alie. per Federic. Tamen Bald. ipse videtur Bartol. irridere, qui cum mercatoribus conferebat, vt dixi in §. xiiii. de cõsuetu. feud. lib. consuetud. Biturig. cui addo Ludouicum Gomesium in § quædam. numero xxvi. instit. de actio. Et idem fecit Ias. (à quo feudum sibi à Rege concessum fuerat per dominium de Carchu ablatum) de quo conquerebatur tunc domino Cancellario de Rupeforti, vt patet eius cõsilio xciii. licet. Et idem fecit dominus Philip. Culpalate Placentinus iuris vtriusque Doctor, qui à dicto domino Ias. petebat consilium, vt apparet consilio Ias. xciii. eodem lib. & idem pro se scripsit Ias. cõsilio ccxvi. incho. Gabriel, volum. secundo.

DECISIO CCXII.

Et videtur ius prædictum excubiarum in dicto castro de Pomeriis faciendarum ad nos non spectare, nec illi fore de iure debitum:
1 †quoniã domini castrorum seu fortalitiorum non possunt cogere subditos suos ad custodiam nocturnam castro faciendam, vt tenet Ias. in l. diuortio. §. impendia. versic. itẽ aduerte. ff. solu. matrimon. vbi dicit ita consuluisse in quæstsibi transmissa ex pedemontibus, qui pro hoc allegat Ange. ita tenere in l. turres. C. de operis public. dicens se alibi nõ legisse. Et sequitur Sanxon. lib consuet. Turonen. titul. de iuribus Castella. articu. primo. in fine. & in titu. de Doherio nobilis fœminæ, articu. v. Et Chassanæus. lib. consuet. Burgun. titu. de feud. numero. xxv. & Iacob. de S. Georg. tit. de homagiis. vers. cum autem domini terrarum. qui tamen nõ allegat Angel. qui re vera, vt mihi videtur, nõ dicit hoc, nec tex. in l. tutores sentit illud: sed solum Ange. not. illum textum contra habentes turres, & alia fortalitia in ciuitate vel in comitatu, quod illa cedunt vsibus propriis ipsorum, ad securitatem tamen ciuitatis. Et sic in iurisdictione ciuitatis & comitatus, & non ædificantis permanentia, licet tempore guerræ teneatur suo sumptu custodire, ratio enim hoc suadet postquam vsum turris habet. Et hoc declarat Ange. ibi, ante finem versi. Si tamen contra dominum degeneraret aliqua sinistra suspitio, tunc turres habitandæ & custodiẽdæ
2 sunt per commune, seu dominum. †Sed nos loquimur in domino castrum & fortalitium cum iurisdictione habente, & non in priuato fortalitium aut turrim in iurisdictione sui domini possidente: quia tũc talis dominus particularis tenetur custodire locum suum, vt tenet Barto. in l. j. ff. de incen. ruina, naufra. & Paris de Puteo in syndica. in verbo robaria. post prin. versi. hoc ideo. per tex. in l. j. §. j. C. de falsa. monet. & in l. j. §. j: ff. de his qui deie. vt latius dicemus in secunda
3 contraria parte. †Tum pro hac parte facit, quia dominus illud ius excubiarum loco reditus (licet illud non vendiderit cum alio reditu & censu vendito) assignauit, quod ius guyeti quasi reale censeatur: quoniam plerumque in hac Aquitaniæ prouincia consuetũ est in bailleta, seu inuestitura terrarum rusticis facta, tale aut simile ius pro guyeto cuilibet focũ particulariter faciẽti (vulgariter focagiũ appellatum) vltra reditum pro quolibet terræ iornali solui consuetum imponi: quod fieri potest, vt voluit Lucas in l. cum scimus. versicu. item an vasallus possit iuramento ad præstationem operarum domino obligari, &c. C. de agrico. & censitis. lib. xij. Contractus enim legem ex conuentione accipiunt, l. j. si conueniat. ff. deposit. & facit quod dixi suprà quæstion. cxxvj. inchoant. & in dicto processu aliud fuit ortum dubium. Quod quidem focagij ius à principe Gallarum, & in ducatu Aquitaniæ & villa Niorti existente nouiter impositum fuit, vt refert Froissardus in sua chronica. Et sic talis reditus pars fundi censetur, argumen. l. fructus. ff. de rei vendicatio, quia vasallus obligatus de persona est pars fundi, vt dicit Paris de Puteo in syndicatu, tit. de excess. Baronum. §. excedunt. in ij. pro quo allegat Andr. de Isern. in constitut. regni, pro quo facit in argumento l. quemadmodum. C. de agrico. & censit prout habitantes de Pomeriis acceperunt, ac etiam comitatus de Benanges domino de Candala pertinentis, in cuius fauorem latum fuit arestum contra habitantes prædicti comitatus, vigesimaprima die Augusti, Anno 1515. qui eidem domino (prætextu ordinationum defunctorum bonæ memoriæ Ludouici xj. die xx. Aprilis, Anno 1479. & pariter Ludo. xij. vltim. Decembris, Anno 1504. super Guyeto & iure ipsius vltra quinque solidos Turonen. à quolibet habitatore focum tenente prohibentium editarum) soluere renuebant. Quod quidem excubiarum siue vigiliarum ius si non foret in inuestitura terræ, aut alias ex obligatione (vt sunt prædicti homines de Pomeriis ex inuestitura & priuilegio) solui promissum, redactum foret iuxta ordinationes prædictas tanquam personale ad prædictam quinque solidorum Turonen. summam, igitur, &c.
4 Præterea † priuilegium & obligatio hominum de Pomeriis est reciproca: quoniam si vnus tenens focum alium, vel plures acquirat focos seu lares, non nisi pro vno tenetur. Et econtra, si vnius foci diuisio fiat in plures focum tenentes, quilibet tenetur vnum focagium soluere. Et isto modo valet, vt contrariorum eadem sit disciplina, instit. de

his qui sui sunt vel alieni iuris.in prin.& ll.j.C.de cupressis.lib.xj.vt voluit Antibo.in tracta.suo nume.iiij.vers.versa autem vice.pro quo facit gloss.in l.ij.C.qui ætate.libr.x. & quod ibi post eam dicunt Ioan.de Plat.& Iacob. Rebuf. & Bald.in additio.Specula.titu.de feud.versic.nono volentes,quod plures fratres seorsum habitantes teneātur facere factiones cōmunis,aut alterius domini pro pluribus fumātibus,quamuis eorum pater & fratres simul habitantes pro vna tantum fumante tenerentur. Quos sequitur Albertus Brunus in suo eleganti tractatu de augmento.concu.xj.versicu.& prædicta faciunt ad quæstionem quam anno elapso habui in facto in loco vallis fœnariç Marchionatus Salutiarum. Et ratio est (vt inquit) quia causa obligationis quæ à iure,vel consuetudine descendit,& respicit fumantes,est pariformiter vniuersalis pluribus diuisim habitantibus, sicut vni,vt ibi cum aliis per eum allegatis:quamuis Specul. loco proximè allegato ponat plures distinctiones, tam Martini de Fano, quàm aliorum,in quibus tamen non figit pedem. & idem Guido Papæ quæstion.ccccl xxij.illas distinctiones persequitur Iocobus de sancto Georgio.in suo tractatu de Roydis,seu operis.versicu.nunc formo vobis quæstionem. tandem ex illis concludit,quòd aut Roydæ seu operæ debentur ratione alicuius mansi,seu ratione aliquorū prædiorum,puta,quia certæ operæ sunt super ipso manso vel super prædiis in inuestitura impositæ & assignatæ, & tunc is ad quem transeunt prædia,ad illas tenebitur operas. Aut illæ operæ seu Roydæ debentur ratione homagij, seu ratione personæ ad homagium obligatæ: & tunc quilibet filiorum diuisim & separatim habitantium tenebitur insolidum ad focagium.pro quo allego textum in l.diximus.§.si pater. ibi cum onus vni domui,non separatis attingit:& ibi Baldus & Albericus de Rosat.ff.de excusatione tutorum, & dixi infrà quæstio.ccxiij.Dominus de Stissaco dedit, & ipsum sequitur Chassanæus libro consuetu.Burgund.in titu.de gen tib.cond.§.xviij.numero xxx.Sed in his partibus communiter homines feudatarij sunt tam ratione prædiorū, quam obligationis ad id adstricti.Vnde ad focagium tenetur quilibet particularem tenens focum & larem,cum à pari procedat obligatio domini erga vasallum, & vasalli erga dominum.ca.domino.si de feudo fuerit controuersia. Sed si non esset tale priuilegium,dubium foret, quòd omnes sic diuisi ad vnum solum tenerentur focagium,vt dictum fuit per arestum suprà allegatum contra dominum de Candala. Sed aliter fuit per aliud arestum dictum,& fortè melius.vt in dicta quæstione ccxiij.dominus de Stissaco dedit. Quinimo dicit Albericus de Rosat.in l.cum ratio. §.si plures. argumento illius textus de bonis damnatorum. quod si fratres remaneant simul post mortem patris, quòd non dicantur vna familia, sed plures: quod dicit facere pro impositione collectarum,vt eis debeant imponi diuisim. Et pro hac parte facit textus hanc decidens quæstionem in capit.j. de capit.qui curiam vendit.in principio.vbi dominus primo donauerat vendiderat feuda,seu vasallos quos infrà currē habebat,& postea ipsam curtem vendidit: quod emptor curtis non potest prætendere vasallos aut feuda prius vendita, tanquam de pertinentiis curtis,ad se pertinere,licet de ipsis nulla fuerit facta mētio aut exceptio:cum aliis iuribus per glossam ibi adductis.& Baldus in l. monumenta.C.de lega. & in l.prima.in fine.ff.de rerum diuisione.& Matthæus de Afflictis in Decision.Neapolita.cccxxiiij. & Decisi. ccclxj. nume.xix.& istud videtur decidere Bald.in l.si plures.versi. valet nunquid.C.de conditio.inser. volens castrum aut curiam castri non esse indiuiduum aut indiuiduam:quia talem non habent significationem,per quā non possent diuidi, vt
5 intuenti patet: quia diuiduntur inter plures hæredes.†Item ius (vt inquit) vasallorum est diuisibile, quoniam vnus potest esse vasallus plurium cuiuslibet pro parte, sicut seruus ascriptitius est.Et hæc diuisio vasallorum fieri debet cum gleba,argumento l,quemadmodum.de agricolis & censit. lib.xj.quia ex pacto (vt ipse ait) omne dominium potest concedi feudatario.allegat Ioan.Monach.in capi.Abbate. de re iudic.& idem Bald.in l.vni.versicu.idem in perpetuo feudatario & emphyteuta.C.de confessis. Et idem de Afflictis in dicta Decisione Neapolitana,cccxxxiiij. & Francis. de Curt.iunior consilio * & istam partem tenet Guliel.Benedict.in sua repet.cap.Raynutius. numer.1028. ibi,neque etiam tenetur pro ipso excubias facere.de testamētis, nisi ad hoc essent adstricti conuentione aut consuetudine immemoriali,vel imminēti periculo guerrę aut latronum patriam vastantium,& discurrentium, dicens latum fuisse Tholosæ arestum secundum ordinationem Ludouici xj.¶In contrarium videtur primò prædictum excubiarum ius ad nos prætextu castri,& vicecomitatus de Pomeriis pertinere, & spectare, & homines recusantes coërcere ad guyetum, vel ad solutionem iuris ob id debiti posse compellere.l.iij.§.sciēdum est autem præfectum vigilum per totam noctem vigilare debere,& oberrare, &c.ff.de officio præfecti vigilum. & textus in capitulo peruenit.& ibi Abba.Sicul.& Docto-
6 res.de immunitate ecclesiarum.† à quibus vigiliis nullus etiam excusari potest,vt ibi.& idem Ioānes Lupus in tractatu de libertate ecclesi.prima parte,quæstione quarta, versiculo,licet ad necessitatem.& Bertrandus consi.liij. numero x.volumin.nouorum primo impressorum.Et hoc probatur de iure diuino.numero iij.cum aliis per Ioannem de Montholono in suo iuris promptuario,in verbo,excubiæ,alleg. & Lucam de Penna in rubric.de litorum & itinerum custodia.libro xij.& facit text.in argumen.in l.nullius.C.de cursu public.libr.xij.& idem Alexand.consilio lxviij.Lucas de Penna in l.secunda.C.quibus mune.vel præsta.& in l.iij.C. de incolis.libr.x.vbi dicit quod omnes qui morantur in castro vel ciuitate siue aduenæ,siue relegati,compelli possunt tempore belli,& etiam mulieres,vt alibi dixi. Et idē Lucas in l.iiij.eodem titu.de incolis.post Bar.ver.super hoc dominus Bar.aliàs non,vt voluit Bald.in l.non tantum.§.fi.C.de
7 excusatio.tuto.† scilicet aduenas non teneri ad custodiā castri,nec ad alias functiones personales.& ibi Alber.qui exponit tex.inquilini castrorū,id est,illi qui deputati erāt per Imperatores ad custodiam castri,nom compelluntur subire tutelam eorum qui non sunt de dicto castro,ne impediātur circa custodiam ipsius castri.Et ad hoc text. in l.j.§.personalia.& §.illud.ibi,cum labore & solicitudine animi ac vigilātia.& §.sed & cura custodiēdi aquæductus.& §.hi quoquæ qui custodes ædium.ff.de muneribus & honoribus,vbi glo.hos custodes appellat nocturnos fortes vigiles. & idem Antib.in tractat.munerum.versic.excipè vigilias. & ver. nocturni vigiles. pro hoc allego textum in l.sed & milites.§. qui autem inter nocturnos custodes qui sunt Romæ.ff.de excusatio.tutorum.in quibus iuribus etiā probatur talia iura per homines facienda,esse mere personalia, quæ gratia vtilitatis publicæ indicuntur ipsis hominibus, & ab aliis exigi non posse, nisi ex inuestitura astricti fuerint,vt capit. j.ibi,vel de munitionibus suis per quas tutus esse potest.de forma fidelitatis. Et sic ea quæ ad fauorem, statum & publicam vtilitatem pertinēt ciuitatis, sunt inseparabilia,vt dicit Bald.in rubrica.de officio delegati,quæsti.vltim.l.j.§.publicum.ff.de iuditia & iure.quæ quidem iura præscribi nō possunt.capit.potest. ad finem.xvj. quæstion.iiij.l.præscriptio. C.de operis public. Alexand.consilio lxx.princip. versicul. fortius dicit Ioannes Andr.volumin.iiij.& sic nullo modo sunt in fructu vel redditu,vt infrà dicam,vt possint alienari. & in terminis nostris tenet Guid.Pap.quæst. dcxxxj.versic. ad quintum dubium.allegat notata per Bartol.in l. placet. versic.circa tertium.& versic.circa quartum.C.de sacrosan. eccle.& not.per Doctores in capit.nos minus.de immunit. eccle.sed Bartol.meus ibi nihi dicit,sed Masuer.in sua praxi,titulo de taleis & excubiis. signanter versicul.item dominus habens castrum, seu fortalitium.& magis quando ex pacto vel consuetudine præstare & facere consueuerūt, vt suprà

vt suprà pro contraria parte dictum est. Et in simili tenet Lucas de Penna in l.j.quæstione prima.C.vt nemo ad suum patro.suscip.rustica.lib.xj. vel etiam in imminenti periculo guerræ. Et in hoc non est dubium, vt dictum est. Et idem Iac.de sancto Georgio, in tract.de homagiis.quæstion.vlti. cum aliis rationibus pro hac parte adductis. Et ideo dicitur, Nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Et circa hoc amplius non insisto, quia homi-
8 nes nostri non denegant ius excubiarum soluere? † Sed an tale ius possit sine castro expresse vendi, vel tacitè, vt in casu nostro, loco reditus venditi assignari. Et nobis videtur omni affectione submota, quod non, per supradicta. Nam erat, vt ait Iurisconsultus in l.prima, de officio præfecti vigilum, familia publica circa portas & muros custodiendos disposita: vnde si opus esset, ad custodiam reuocabatur. Et sic officium excubiarum est in illo loco cui debetur publicum & necessarium. tenet Franciscus Purpura. in l. prima, in princi.numer.secundò. ff.de iurisdictione omnium iudicum. Et idem Vdalricus Zasius in suis iuris intellectibus super §.libertus.l.si non sortem ff.de conditione indebi.
9 circa finem, versiculo aliæ autem sunt certæ operæ.†quamuis hoc ius & potestas ad excubias, seu guyetum coërcendi non sit de mero & mixto Imperio, tamen est de bassa iurisdictione, vt voluit Pet.Iacob. compatriota in sua aurea practica, titulo, de iurisdict.§.de bassa iurisdictione, per textum in l.tertia.§.sciendum est autem præfectum vigilum per totam noctem vigilare debere, & oberrare, &c.de officio præfecti vigilum. facit l.itaque si fullo. ibi, præstare enim semper custodiam debet.ff.de furtis. sicut enim sunt in pluribus locis & ciuitatibus villici propter fructus agrorum custodiendos l.si cum villico.ff.de institor. act. vbi Alber.sequendo Gulielmum, colligit ex illo textu, quod bailliui & gardiatores, qui præponuntur per dominos ad percipiendum fructus alicuius castri vel loci, non possunt de iure dare in emphyteusim prædia illius loci, sine expresso consensu domini, quia non sunt ad hoc præpositi, nec ad illa prædia castro debita alienanda. Idem Paul. de Castr.ibi, & in l. sed si pupillus.§.conditio.in fine. vers.facit etiam. eod. tit.& pro hoc bonus tex.in l. si ita testamento. §. mulier villæ custos perpetua fundo, qui cum instrumento legatus est, aut instructo, continebitur, vt saltuarius: par enim ratio est. Nã desiderant tam villæ, quàm agri custodiam: illic, ne quid vicini aut agri, aut fructuum occupent: hic ne quid ceterarum rerum, quæ in villa continentur: villa autem sine vlla dubitatione pars fundi habetur. ff.de fundo instructo, & instrumẽ. leg. quem textum etiam allegat Zasius in l.ij. versi. acriori. ff.de origine iuris, quem tamen ab eo non didici, & bene notandus est tex. dum dicit illic, & hîc occupent: quę verba important custodiam in loco præstari, & fieri solito, & nõ profecto alibi, licet maius periculum sit in custodia personæ, quàm in custodia rerum.l.in eo.§.j.ff.de re mili. And.de Isfer.in secunda constit. Neapol.nu.vj. Et pro hoc text. in l. si ita.§.dominus proprietatis.ff. de vsu & habit. vbi dominus potest custodire fundum suũ per saltuarios & insularios. Et ita fit, vt dicit ibi Alber.quotidie: quia domini eligunt custodes, qui vocantur Caprarij ad custodiendos agros, aquas, & fructus agrorum. De hoc etiã est tex.in l.quarundã rerum. ff.de acquir.posse. & faciunt ad plures quæstiones secundũ
10 eum.† Prima est, quòd dominus feudi inuito vasallo potest ponere custodes ad custodiã castri feudalis. Et ibi idẽ Bald. vt latius dixi in trac.nostro, de custodibus clauium portarũ ciuitatis, & suprà q.cxlix. inchoan. An rex Franciæ. in fine. Vnde in sacro scribitur Euangelio Lucæ secundo: Et pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigi-
11 lias noctis super gregem suũ.† Et ideo potest dominus ponere capitaneum in castro suo inuitis hominibus suis, vt dicit Guid.Pap.in singulari ccclxvj.per illum tex.& in l.ij.§ in Sardinia.C.de of.præfecti prær. Africæ. dũ tamen expẽsis ipsius domini fiat, & nõ subditorũ.l.fi.C.de statuis & magi

12 †Propter quòd tales murorum castri custodes obligati, vt ait Spec.tit.de accusationib.§.quinto, circa finẽ. nõ possunt ab illo officio & seruitio remoueri, nec ab illo loco auocari, per tex.singularem in l.quamuis.in fine.ibi, non putamus ab excubiis limitis reuocandum. C. de adulteriis. sicut nec clerici à matutinarum vigiliis euocandi sunt. capi.fi.lxxxiij. distinct.& capit. Cyprianus.xxj.quæst.iij.& l.quisquis. C.
13 de episco.& cleri.†Sunt enim plures ob deuotionem in vigiliis festorum beatæ Mariæ, vt in valle viridi prope Lunellum, aut beati Ioannis Baptistæ, vt Lugduni in Ecclesia sancti Ioannis, aut alterius sancti vigilantes, maximè in hac ciuitate, & patria Burdegalen. quæ tolerari possunt: vt notat Archidiaco.& vterque Cardina.in capi.non oportet. lo ij. xlij.distinct.& de Turre cremata.in cap. irreligiosa.de consecratio.distinct.iij.& glo.in l.illud.ff.de offi.præsidis. licet ibi text. prima facie in contrarium videatur. vnde Diuus Hiero.in epi.x.& xj.in prima parte tracta.ij. rescribẽs S.Ripario reprehendit Vigilantium, qui vigilias & pernoctationes in Basilicis martyrum sæpè celebrandas dicebat esse dãnandas, & pariter martyrum & aliorum sanctorũ sepulchra negabat veneranda, & alia Luteriana prædicabat circa continentiam & pudicitiam, vt ibi vide per eum, quæ sunt singulares epistolæ contra ipsos, has dicens hæreses mulierum iuuamine surrexisse, quæ aliàs vix, aut nũquam surrexissent, quarum nomina in epistola xiij.in litera T, enumerat. Nescio si aliqua in hoc regno fuerit mulier hos sustinens Luterianos: & etiam reperitur tempore Gregorij Papæ secundi Leonem Imperatorem tertium, omnium sanctorum martyrum & Angelorum Statuas atque imagines è templis iussisse abradere & auferre, cui ipse Gregorius Papa restitit, & vide per Platinam in Vitis pontificum. Tamen propter multa inhonesta & lasciua quæ in illis vigiliis fiunt, possunt prohiberi. His diebus in ecclesia beatæ Eulaliæ vigilia sancti Clarifactum extitit, pro quo bonus text.in l.ij.quæ exorditur, Sub prætextu religionis, vel sub specie soluendi voti cœtus illicitos, nec à veteranis tentari oportet.ff.de variis & extraord.crim.& quod not.ibi Bart.& Alexand.in addit.& Ange.ibi notat illam legem contra illos qui faciũt istas fraternitates. Nam si sub religionis prætextu in dictis collegiis aliqua illicita committantur, rector loci debet tale collegium dissoluere. ad idem bonus & singularis tex. in d.cap. irreligiosa consuetudo.& ibi singulariter de Turre Crema. de consecra.distinct.iij.& Bald.in §. conuenticulas. de pace tenend.& iuramen.firman.de quo per Henric. de Bottis in tract.de Synod.Episcop.& statutis Synodalybus, parte tertia, artic.j.num.cxciij.vsque ad numerum cxcvij. vbi inserit quoddam statutum prohibitiuum domini Claudij de Seysello Archiepiscopi Taurinensis. Vnde homines rustici ab illo ministerio vigiliarum pro custodia castri debito, siue castro ipso separari, aut transferri non possunt, nec alibi facere guyetum, quod ab initio fuit pro illo castro inuentum, & impositum, vel iura illius aliis, quàm domino castri soluere.l.qui excubias.ff.de re militari. quinimo vt dixit ibi text. aliter facientes veniunt puniendi. Hoc etiam probatur per iam dictam ordinationem diui Ludouici xj.maximè versic.
14 Insuper castellaniarum quarum plateæ, &c.†Volens etiam, quod si castrum cui debetur guyetum fuerit omnino diruptum, quòd ibi, vel alibi prætextu etiam priuilegij à principe concessi guyetum fieri, nec præstari possit, nisi idem dominus illud reædificauerit, aut simile castrum prope dirutũ cõstruxerit, tunc homines qui ex pacto, aut consuetudine tenebantur antiquũ custodire, tenentur nouum custodire & non alibi guyetum facere, vt eleganter decidit Alber.in l. si vsusfructus. versi.ex prædictis etiã potest decidi quæstio.ff. quib.mod.vsusfruct. amitta. Et Iac.de sanct.Georg.in tractatu de Roydis seu operis.versic.vltimo quæro. vbi Alberic.dicit hanc quæstionem fuisse disputatam in studio Paduano. Et sic conclusum fuisse, quoniam nouum iuxta antiquum locum cẽsetur idem castrum subrogatũ in locum pri-

mi, sapiens illius naturam. l. si eum. §. qui iniuriarũ. ff. si quis cautioni. cum aliis per ipsos allegatis. Et idem Petr. Anticbol. in tracta. suo muner. in prima parte. vers. Bononienses.
15 † Iuxta hoc pone, quòd si Rex concessit multa priuilegia habitantibus in hoc castro, & habitantes castrum mutant se ad alium locum, nunquid habebunt eadem priuilegia? Et omissis argumentis pro vtraque parte factis concludit, quòd si affectione loci, & non personarũ indulsit: & tunc non transfeunt, l. hoc iure. §. si aquam. ff. de aqua quotid. & æstiua. Vnde hic certum est ius excubiarum esse concessum castro, &
16 ei debitum: igitur &c. † Et quid de eo, qui reparauit castrũ desertum, vel de nouo ædificat, in quo se congregat populus, an habeat iurisdictionem suprà illum populum. vide nota. per Hostien. Ioan. And. & Abb. Sicu. in cap. quid per nouale. de verbo. significa. Pro quo dicit Lucas de Penna in l. quicunque. de agrico. & censit. lib. xj. versic. sic etiam Comites, & Barones, qui tam ex forma priuilegiorum, quàm etiã ex vetusta consuetudine habent in castris, & terris eorum nonnulla præcipua domonialia, puta iurisdictiones, aquas & cursus aquarum, montes, nemora, pascua, fortalitia, clibana, & alia huiusmodi, quæ alienari non possunt. alleg. And. de Isern. in c. j. de controuer. feud. apud pares terminan. Et idem Bald. in consil. ccxcv. inchoan. Proponitur quod domini Viscarij volum. j. per text. in l. si aquæductus. ff. de contrahen. empt. cum similibus. & Corn. consil. cccxxj. volum. iiij. & Bald. in d. c. j. versic. Modo hic quæritur. de cap. qui curiam vendidit. & Decius consi. cccccxvj. nume. xxiij. cum a-
17 liis per eum allega. † Ergo minus ius guyeti (quod est castro innatum) poterit idem dominus sine castro alienare, vt voluit Corn. consil. cclvij. volum. iiij. dicens ius castellaniæ nõ
18 posse alienari. † Et sic clarè apparet homines subditos ad excubias obligatos, alibi quàm in castro fieri solitas non teneri facere, aut soluere, etiam voluntate domini, vt ex infrà dicendis magis ac etiam magis apparebit. Et hoc per decisionem claram, quam fecit Albert. Brun. consil. lxxxvij. inchoan. circa primum videndum est de pluribus recipientibus castrum ad custodiendum cum reditu, quod pars illius alienari non possit per principem, vt ibi latè per eum breuitatis causa. pro quo bon. text. in l. fi. C. de erog. milita. anno. lib. xij. vbi si antiqui milites ex quocũque ordine curiis, vel quibusdam corporalibus, vel sacrosanctis ecclesiis vel aliis personis ad custodiam deputati fuerint, non debent recedere de suis locis, & si ab eis recesserint, sine quadam mora ad ea redire. Nam certæ sunt operæ quæ concesso castro nominatim indicuntur, vt comitari dominam, custodire arces, claues portarum, castrum adseruare, collustrare septa, & tueri territorium, vt dicunt Docto. insuper Zasius in d. l. si non sortem. §. libertus. Volens etiam ibi in expositione glos. talem vassallum non posse per dominum alteri delegari. Tum quia ratione feudi seruit, l. iiij. in fi. ff. de noua. Tum quia seruitia sua officialia sunt, & non fabrilia, vt infrà dicã. Et Martinus Bascoletus in arbore diuidui & indiuidui. Secus si cũ castro (cuius ratione ad illa tenetur seruitia) alienaretur: ideo sine castro in parte, vel in totum transferri ad alium nõ possunt. Operæ enim eo loco edi debent vbi patronus moratur. d. l. operæ. & l. duorum. eod. titu. de oper. liberto. Ibi, operas custodiæ domus ei indixerit. Per quæ iura patet subditum posse se obligare ad custodiam castri, aut certũ quid pro ea quotannis soluendum, vt sentit etiam Bart. in d. §. libertus, quæst. j. Et idem ibi Ias. per illum tex. clarum. vers. secundò præmitte. Et in xiiij. & xv. not. & ver. Limita istã conclusionem, quoniam si princeps, aut statutum vel consuetudo velit, quòd magistratus studeant ad custodiam ciuitatis, videtur eis dare potestatem & iurisdictionẽ ad hoc compellendi, vt custodia semper ibi fiat, & non alibi, vt authen. iusiur. quod præstatur ab his. in prin. vt ibi per illum text. not. Ang. quem sequitur Paris de Puteo in Syndicatu. in verbo, pœna. ca. quid si per statutum. ver. si princeps. quamuis Masuerius loco quo suprà versi. etiam præalleg. Item dominus habens castrum velit quod si habitantes loci essent à castro multum distantes, ita quod accessus esset eis in eminẽti periculo, quasi impossibilis, quod tunc in propinquiori castro possunt habere refugiũ, & in illo facere excubias, & etiã reparationes, quas ibi describit faciendas. Tamen hoc nõ probat, nec habet apparentiam: quoniam subditi expectare nõ debent tam arctam necessitatem periculi, aliàs esset in præiudiciũ castri, & per consequens domini, qui non posset sine illis custodire, vt infrà dicã. Vnde habitantes castri, & iurisdictionis de Pomeriis aliud plus propinquum nõ possent reperire castrũ aut fortalitium magis eis tutum aut securum. Quoniã adhuc in ipso ex ruina remansit vnum portale altũ, & densum, duas habens cameras voltatas, & aliud in alia parte villæ simile ante diruptionẽ, & destructionẽ per Anglos de eodem factam, & infra domum domini erat fortalitium habens intra, & iuxta muros villę vnam fortem turrim quadratam octo magnorum pedum omni latere densam, aliisque paruis turribus vndique vallatam & circundatam, & in loco ipsarum incepi vnam construere domum, quam ob defectum solutionis vadiorum & stipendiorum nostrorum perficere commodè non valemus: & tamen de fortitudine & resistentia, aut obsidione castri de Pomeriis non inueni Froissardum, nec Terceletum aut Gaguinum facientes mẽtionem in eorum Chronicis. & est Prima Baroniarum in Bazatensi Seneschalia dignitas, vt reperi apud contabulariam Burdegalẽsem, lib. cottato F, fo. xcvij. pag. j. Et secũda post sequitur Rupis, seu Rota scisa. Et tunc erat dominus de Pomeriis, Gulielmus de Pomeriis, qui fidem & homagium fecit Regi Angliæ in personam Edoardi eius filij. igitur ali-
19 bi melius in tuto esse non possent. † Ergo dominus non posset suos homines alibi extra territorium ad Roydas, seu operas, siue Guyetum fieri consuetum cogere: & videtur bonus text. in l. si cui. in argum. ff. de seruit. & etiam argumen. l. quædam mulier. ff. famil. erciscund. & l. Carmelia pia. ff. de iure patr. Et promissum in vno loco quis non tenetur soluere in alio. l. j. de eo quod certo loco. & l. vsuras. & ibi glo. fin. C. de solu. Et quod debetur Titio non debet solui Seio. l. qui hominem. §. si nullo. ff. de solut. Et ita per illa iura tenet Bald. in l. j. in fin. C. de oper. liberto. quem sequitur Iacob. de sanct. Georg. in tracta. de homagiis. versicul. Septimò homo tenetur. & latius in dicto tractat. de Roydis seu operis. versic. An autem dominus possit hominem suum cogere. alleg. text. in l. quod nisi. cum l. seq. quæ incipit. operæ. ff. de oper. liberto. & in l. liberti. nu. vij. C. de oper. liberto. & in l. liberti. nu. vij. C. de oper. liber. & in l. quoties. in prin.
20 numero etiam vij. † Licet intra iurisdictionem & non extra possit secundum Barto. & aliquos alteri delegare operas præstandas, per text. in dicto §. libertus. Quoniam contrarium in hoc est veritas, vt suprà dictum est, per illum text. met, quia artificiales siue fabriles, quas aliqui corueas vocant, vt per Guid. Pap. quæst. cccclxxij. & non profecto officiales delegantur. Ibi in versicu. fina. quod etiam intelligit Iacob. de sanct. Georg. in dicto tractatu de Roydis, in secũda quæstio. vt obsequiales operæ quæ personæ domini cohærent non possint alteri delegari, cùm sint indiuiduæ, per d. l. operæ in rerum natura. in princ. ff. de operis liberto. alleg. Alexand. ita tenere in l. in stipulationibus. §. operarum. de verbor. obligat. Et idem Bartol. in l. ij. §. primo. & ibi omnes. eodem titul. & Lucas de Penna, in l. j. versicul. Tertiò quia. C. de agric. & censi. & Chassa. lib. consue. Burg. ti. *Des mainsmortes*. §. xviij. q. iij. Et Martin. Bascoletus in d. arbo. diuidui & indiuidui. Et Ias. in l. stipulationes. de verb. obl.
21 & in d. §. libertus. † Vnde concluditur vigilias, nec operas officiales, aut ius earum posse alij concedi nec delegari: quia hoc in casu sunt partes castri, vt suprà dictum est: & latius infrà dicetur. Tum & peremptoriè, quia in venditione censuus & reditus prædictarum trecentarum & viginti librarum Turonen. nulla de iure guyeti, & operarum ipsi castro debito & ptinẽti, & ab eo inseparabili facta fuit mentio:

mentio: ideo comprehendi non potuit, & minus in assieta loco reditus dari,& deputari seu assignari,d.cap.j.de capit. qui cur.védidit.& vbi facta fuisset de eo iure mentio, quod non,nec de territorio certo,aut parochia vna,vel de pluribus,sed de certo reditu,& censu védito super seignoria de Pomeriis assignando: Tamen adhuc nullo modo alienari potuit,cùm ius guyeti sit ad vsum,defẽsionem,& tuitionem castri necessariam deputatum,ad alium sine castro transferri non potuit,l.quædam.ff.de acquiren.rerum domi. & argumen.l.obligatione generali.ibi,quæ in communi vsu habebat.& ibi,proinde de ministeriis per quàm necessariis, cum legibus sequentib.ff.de pignorib.Quædam enim sunt, quæ etiam specialiter vendi nec cedi possunt, quæ tamen cum tota vniuersitate(vt ius patronatus,& alia à solo insepa rabilia) transeunt, vt ibi gloss. & Doctor.& Angel.in l.si monumento.C.quæ res pignor.obligari possunt.& in l.si a-
22 liena.§.j.ff.de vsucapion.vbi seruitutes.† sine prædio rustico vel vrbano acquiri,vel præscribi non possunt.Ad hoc etiam cap.ex literis de iure patrona. Et ibi Inno.& Abba. Bald.consil.ccccxlvj.inci.Villa vel castrum.volumine j.& & Andræas Barbatia.in capitulo ad quæstiones. numero j. de rerum permutat.& l.quia perinde.ff. ad Trebellianum. quoniam ius guyeti non est eiusdẽ rationis.& conditionis cum ipsis tertis datis:quod in speciebus etiam dinumerandis non potest dinumerari. Quare non includitur in ipsa venditione,d.l.obligatione.de pignoribus,sed est singulari prærogatiua reseruatum, quòd per quamcunque concessionem non potest quis se ab illo expropriare, argument. l.legatus.ff.de offic.præsid.sicut videmus alia in castro existentia,quæ cum ipso & non sine ipso transeunt, vt tenent Doctor.in locis suprà allegatis,& Barthol.Brixien.in quæstio.veneriali vlt.& Bald.in dicta l.j.versiculo & est hic argumen.de oper.liber.& in l.fina.quæst.ix. versic. sed nunquid si iudex.& versicu.idem si vendo castrum.C.de edict. diui.Adria.tollen.& in sua Margar.ad Innoc.in verbo, castrum,versiculo j.Quædam etiam sunt,quæ personæ repræsentationem requirunt: Et tamen non transeũt etiam cum vniuersitate,vt dicit Bald.in l.si quis prioris.§. certum. C. de secund.nupt. & in consi.xxxij.quidam nobilis.volumine iij.& Barto.in l.hanc legem.ff.de contrahen. emptio.& ibi Alexand.in addit. Et etiam in l.in modicis.eodem titulo
23 † vbi Alber.de Rosa.ponit quæstio.quasi in terminis de domino,qui vendidit curiam,in qua erat beneficium seu feudum vasallorum,quod non transit ad emptorem,postquàm de eodem beneficio nulla extitit facta mentio.allegat tex.in dicto cap.j.in princip.de cap.qui curiam vendidit. Ergo à fortiori vbi castrum vel curia nõ fuit vendita,imò excepta cum superioritate,non transit ius guyeti, quod est accessorium & impartibile seu indiuisibile à castro,quod alibi sine eo tam de iure communi, quàm ordinationibus regiis expressa etiam domini voluntate præstari non potest, ar. dicta l.operæ in rerum.de ope.liber.vt crebrò dictum est. Et illud ius est pars ipsius castri,& solo cedit,dicta l. in modicis.quia cui competit signum,competit & signatum.l.eos.§. & enim.ff.de falsis.& l.Stigmata.de fabricen.lib.xj. C. & l. hæc autem iura.ff.de serui.vrb.præd. vbi qui retinet fenestram, retinet seruitutem:sic qui longo tempore tenuit fur-
24 cas erectas habet imperium, & viam signi.† Quinimo locus,in quo sunt furcæ erectæ est factus publicus, & dominus patiens sibi præiudicat,secundum Andr.de Pisi.vbi ponit Barto in l.si prius.§.si proprius.de mortuo inferen.& sequitur Petr.de Bellu.in Specu.princ.titu.de iuris. & vtroque imperio.numero.xxxvij.Et pro clara decis.huius quæstionis videtur text.celebris in l.alio hærede.§.j.de alimen. & cibar.lega.vbi.legato mancipio non venit custos prædiorum,qui remanet in domo domini,cum teneatur ei quocunque tempore alimenta,& locum præstare.Et ita tenet glos. in d.c.j.& Bald.in solut.primi contra.de capit.qui curiam vendidit.vbi ponit plures quæ.decidentes præsentem quæ-

quam Car.Alex.ibi sequitur,dicens,quod si quis concesserit castrum cum pertinen.vel castrum, & omnia iura quæ ibi concedens habebat,licet non sint specificatæ pertinẽtiæ, vel iura:tamen illa veniunt quæ de iure vel de consuetudine erant castro assignata.& idem Bald.in l. à procuratore. C. manda.& Ioan.de Imol.quem ibi sequitur Alexan. in l.iij. in fin.principij.ff.de acquir.possess.iunctis not. per Inno. in c.cum ad sedem.de restit.spol.& Alexan.consi.cv.numer.ij. lib.vj.& Corne.in d.consi.cccxxj.vol.iiij.Ergo ad nos spectat,& nõ ad emptorem reditus,& minus ius pedagij, quod nititur leuare:per ea quæ dicit Bald.in d.l.à procuratore.& Alex.in d.l.iij.in fi.prin.versi.Quærit Bald.& singulariter Bald.consi.xj.ad euidentiam est præmittendum.j.versi.In-
25 terdum conceditur alicui.volu.iiij.† vbi tenet,quòd in cõcessione,& datione fructuũ,non censentur data vel remissa pedagia,aut vectigalia.Et est ratio secundum eum,quia licet vectigal vel pedagium cohæreat solo,non tamen cohæret ad vtilitatem soli,sed fisci aut alterius domini,vt no.Bar. in l.locare.ff.de loca.& vide per eos,& per alios suprà alleg. & Bal.in l.si plures.versi. Sed nunquid vendita curia.C.de condi.insert.quia est, vt inquit, indiuiduum à castro, sicut corda à balista,per quæ est dare responsum ad omnia superius in contrarium adducta. Censentur enim homines rustici quasi ascriptitij,qui licet liberi sint,sine solo tamen separari non possunt.l.ne diutius.§.si quis autem.& l. cum scimus.C.de agrico.& censit.lib.xj.& in ca.multarum.de Iudæis.& Bar.in l.j.C.de hæred.decurionum.& Iaco.de sancto Georg.in tracta.de homagiis.versicul. Circa præmissa addite.cum aliis per ipsum allegatis.quia bona ad quemcũque vadant ad successorem, ipse ad illud tenetur,vt voluit Specu.titu.de feud.§.quoniam.vers.xxiij.quia res transit ad cũ onere suo l.alienato.ff.de cõtrahẽ.emp.& l.ij.l.fi.sine cẽsu.vel reli.Tũ omne id quod respicit,aut includit principale,includit omne id quod depẽdet ab illo, l.j. C. de codicil. Sed excubię omnino depẽdet ex castro,tãquã à capite,sicut aqua ex castello.ff.de aqua quoti.& æstiua.ergo guyetũ, sicut etiam in naue omnia,quæ cõiuncta naui sunt,veluti gubernacula,malus,antennæ, velum quasi membra nauis esse. l.Scapham.ff.de euict.Sunt enim idem,& quid incorporale,& per consequens indiuisibilia.l.stipulationes non diuiduntur.in prin.de verbo.oblig.l.vna est via.ff.de serui.rusti. prędi. Sic etiam castro debentur munitiones,& alia ad eius defensionem ibi posita perpetua patris destinatione, quanquam non sint affixa,vt tormenta, trabuchelli, manganelli, balistæ,& simili,vt notat Bal.in c.j.§.si quis de manso.versi. Certè & hic.de controuer.inuestit.& Ias.in prælud. feudo. versi.Alibi Bal.in l.si quando.C.de bon.vacan.lib.x.& Catelli.in suis memora.in versi.castro.& Decius in d.consilio ccccxvj.num.xxv.alleg.Bal.in l.fi.in j.lectu.ff.de constitu. princ.versic.Item not.quòd si princeps.cum seq.vbi ambo allegant d.l.si quando.de bon.vacan.& idem Anchar. in ca. cùm dilecti.in fin.versi.vlti.quæro.de dona.volens,quòd castro legato veniant arma,quæ erant ibi ad defensionem castri.l.generali.§.vxori.ff.de vsufruc.lega.alleg. Oldrad.cõsi.cxix.Et omnia quæ deputata sunt pro defensione,& tuitione castri comprehenduntur,argu.l.Seiæ.§.tyrannæ. & ibi Bar.ff.de fund.instru.lega.Ergo homines ad vigilias pro custodia castri subditi & obnoxij sunt, & pertinet omnino
26 & integrè ipsi castro:† quoniam castrum à custodia dictum est,vt dicit Guido Pap in singu.cccccxxvij.versi. Castrum. & Bar.in l.j.§.si quis ædificium.ff.de noui oper.nuntia.Sed est in §.sequenti.qui incipit,sin autem & tex.in l.ij.§.Pro limitaneis verò ordinandis,necessarium nobis esse videtur, vt extra comitatenses milites per castra milites limitanei cõstituantur,qui possint & castra & ciuitates limitis defendere,& terras colere,&c.C.de officio præfect.prætor.Africę.
27 † Vel castrum appellatur,secundum Bald.in d.c.j.de capi. qui curiam vendi.versic.Secundò,quod muro tenus cingitur.& Bar.in l.si hæres.§.vicis.ff.de lega.j. & in extrauagan.

qui sint rebel.in verbo, Lombardiæ, ver. castrum dicitur.& in d.l.quicunque.& ibi Lucas de Penna.ver. Vtrum appellatione ciuitatis. C.de fun.limit.lib.xj.& Bald.in cap.generali.quæst.pen.si de feud.defunc.conten.sit inter do. & a-
28 gna. Et est propriè fortalitium.† Et dicitur castrum, quasi casa arcta: quia fortalitium non debet esse nimis spatiosum, vt paucis indigeat ad custodiam, vt dicit Abb.Sicul.in cap. tuæ.in ij.not.de clericis non resi.pro quo alleg.tex.in d.l.ij. §.interea verò si aliquas ciuitates seu castella per limites cōstituta prçuiderit tua magnitudo nimię esse magnitudinis, & propter hoc non bene posse custodiri, ad talem modum ea construi disponat, vt possint per paucos bene seruari. C. de offic.præfec.præto.Afric.& facit text.& quod not. ibi
29 Bart.in l.j.in princ.ff.de via publi. † Vel dicitur castrum, quia in alto loco situm est, à casa alta dictum, vt dixit Lucas
30 de Penna, & in l.sicut.C.de erog.mili.anno.lib.xij.& ibi† & in locis suprà alleg. vide differentiam inter castrū, castellum
31 & castellulum, & vltima ambo diminutiua.† Et inde(vt ait Lucas ibi) castellanus, na, num, qui habitat castrum. & hinc castellanus, dominus castri dicitur. Et de his vide Castellia. in suis memoralib.ex variis lec.in verbo, castellum. & Nico.Perotum in Cornucopia. & quæ dixi infrà quæ. cccxx.
32 incipié. Si quis proprio fundo.in princ.† Sed curia seu curtis est tam intra castrum, quàm locus iuxta castrum, qui ab ipso castro defenditur, & in qua habitātes defendunt ipsum castrum, vt dicit Bald.in d.l.si plures.& Cardi. Alex.in d.c. j.de capit.qui curiam.ven.in prin.& in c.j.50.distin. Et Zagus, de origine iuris scholia.in verbo, curias.vsque ad fin.vbi multa de curiis dicit. Sed hic curia nec castrum, nec villa fuit vendita, sed expresè cum suis iurib.& superioritate excepta. Ergo ius excubiarum ipsi villæ & castro debitum, de quo nulla fuit facta mentio in venditione, videtur omnino esse exceptum, & inalienabile ac inseparabile, aliàs essemus duo domini insimul eadē habentes iura castro debita, in quo nihil iuris habet ipse emptor, vnus scilicet intra castrum, alius extra sine castro, sinequo excubiarū ius habere nemo potest, arg.l.si vt certo.§.si duobus.ff.cōmo.l.vna.C.de metropoli.Beryto.lib.xj. Et secūdum hanc partem fuit per arestū dictum in fauorem capitanei castri villæ, Blaye, contra habitantes locorum & parœciarū de Marciliaco, de sancto Crapasio, de sancto Palatio, de sancto Aubino, de Cuthiaco, de sancto Ciergio, & de Beraudo defensores: Cuius quidem aresti tenor sequitur, & est talis:

ENTRE Philippes du Moulin, au nom, & comme Capitaine du Chasteau, & ville de Blaye demandeur, & requerant l'interinement de certaine requeste d'vne part, Et le Syndic, ou Syndics des manans & habitans des paroisses de Marcillac, de sainct Crapays, de S. Palays, de sainct Aulbin, de Cuthiac, de sainct Ciers, & de Berauld defendeurs à ladite requeste d'autre. Dict a esté, que ouy le rapport du cōmissaire, & veu l'Arrest, & autres pieces produites par deuers ledit cōmissaire. La court a ordōné & ordōne que les manās & habitans desdites paroisses, comme estās de ladite Chastellenie de Blaye, & subiects d'icelle, feront guet, bans, reparations, & coruees, cōme les autres habitās de ladite Chastellenie de Blaye. Ou pour ce faire payeront les deuoirs accoustumez. Et à ce faire seront contraincts par toutes voyes deues & raisonnables, nonobstant oppositions, ou appellations quelconques faites ou à faire, releuees ou à releuer, & sans preiudice d'icelles. Et aussi les habitans desdites paroisses iouyront de mesmes priuileges, que font les autres habitans de ladite terre, & Seigneurie de Blaye. Et sans despens: & pource cause. Prononcé à Bourdeaulx en Parlemēt le xiiij.iour d'Aoust, l'An Mil quatre cēs quatrevingts quatorze.

ET sic faciunt adhuc homines nostri debētes guyetum, qui gaudent priuilegiis castri, & pariter soluunt, & tribuunt ad reparationes murorum, pontium, & portarum castri. Et per istas solutiones & contributiones probantur rei esse de Castro, vt voluit Bal.in l.si quis.per illum textum.C. de emend.liber.& latius in l.data opera.C.qui accusa. non poss.& Iac.de sancto Georg.in l.insulæ.num.iiij.versic.Ergo addo Bald.ff.de iudic. Et pariter per aliud Arestum latū in fauorem domini Alanij de Monte-Pesato actoris, Contra præfatum dominum Vicecomitem de Castellione, & dominum Franciscum de Monte-pesato coniuges, & dominam Margaritam de Maureul, reos condemnatos ad furniendam etiam asiziam eidem actori, quatuor centum librarum Turonen.in reditu & reuenuto faciendam: per quod dictum fuit dictum actorem guyetum loco reditus & reuenuti non teneri recipere: cùm appellatione fructus, seu reditus non comprehendantur, nec contineantur iura guyeti: die xj.mensis Martij, Anno Domini, 1534.

SVMMAE.

1 *Gabellam an soluat communitas si ipsamet eam priuato vendidit.& num.2.*
3 *Exceptionem si concedat princeps vni de loco, an eius onus accrescat aliys, vel decrescat principi.nu.4.*
5 *Familia an intelligatur exempta exempto domino. numero 6.& 8.*
7 *Cardinalium familiares eximuntur à vectigalibus.*
9 *Familia coquere obligatus, an teneatur, si ea sit nimis aucta. numero 11.& 12.*
10 *Molendini conductor, si nouam addat rotam, an pro rota augeat mercedem.*
13 *Familiæ appellatio quid contineat.nu.15.*
14 *Domus quomodo intelligitur.*
16 *Vasalli fily si separatim habitent, an quiuis teneatur domino ad operas.*
17 *Taleas ex priuilegio non soluens, an aucta postea familia soluat.*
18 *Molendino impedito, & reparatione ad egente quid cōductor teneatur.*
19 *Ecclesiæ firmarius vel colonus an soluat gabellam, vel taleis vel decimas, quas solueret ecclesia.nu.20.*

Quæstio CCXIII.

Dominus de Stissaco dedit quoddam suum molendinum quibusdā vocatis de Serrez, cum pacto quòd tenerentur dare eidem domino quotannis quinque solidos Turonen.& tertiam partem moturæ farinæ in eodem molendino molitæ, in ea non comprehensa motura bladorum accipientium, nec domini dantis, cui & eius familiæ tenerentur gratis bladum molere. Qui quidem accipientes vendiderunt matellino Bardot prædictum molendinum, qui propter pensionem moturæ, & pecuniarum non solutam, fuit conuentus. Quæritur an motura bladorum ipsius domini, ac prædicti Bardot, qui successit in locum primi accipiētis debeat deduci, per cuius bailletam deducenda, nec computanda erat in ipsa tertia parte eidem domino soluenda. Cùm solùm per depositionem testium appareret tertiam moturæ valere, ab ascēdere ad duas pipas pro parte domini.

DECISIO CCXIII.

ET videtur quò ad dominum, quòd in illa tertia parte moturæ per ipsum recipientem soluenda non debeat computari, cum ipse dominus tam ex contractu seu pacto, quàm de iure nō tenea-
1 tur soluere, per text.in l.licitatio.§.fiscus.ff.de public.† vbi Din.quem ibi sequitur Barto.dicit, quod si commune alicuius ciuitatis, aut loci habebat priuilegium leuādi gabellam salis, vel vini, aut frumenti, & illam gabellam, seu ius illius vendiderit & cesserit, seu in firmam dederit certis emptoribus, quòd dicti emptores & firmari nō poterunt exigere gabellam à communi postea sal, vel vinum, aut frumētum ementi: quia non potest dici, quod vendiderit, nisi ius quod habebat, l.traditio.ff.de acquirend.rerum domin. sed non habebat ius exigendi gabellam à semetipso: ergo non intelligitur illud vendidisse. Et ipsos sequuntur Pau.de Castro & Alberic.in d.§.fiscus.vbi dicit Alber.hanc quæstion. vidisse ventilatam Pergami, vbi impositum fuerat vnum datium, quod quilibet recipiens pecuniam de camera cōmunis Pergami, teneretur soluere denarium vnum pro solido:

commune

commune recipiebat pro laboreriis,vel aliis necessariis cōmunibus:petebat conductor,quòd commune solueret: determinatū fuit secundū ipsum quòd cōmune nō teneretur. & idem tenent Bald.& Sali.in l.emptor.C.de hæred.vel actio.vend.& Iaco.Rebuf.in l.j.ver.Circa hoc quia hic. C. de nauicula.lib.xj.& Bald.in consi.xj.versi.Tertiò præmitto.volu.iiij.veruntamen fatetur pactum super hoc initum
2 esse validum:licet † contrarium teneat ipsemet Barto.in d. l.j.de nauicula.argumen.notat.in l.j.§.ad municipum.ff. ad leg.Falcidi.& singulariter in consil.ccxxvj.incip. Cauetur statuto montis Policiani.quia posito,quòd commune de iuris rigore esset exemptum à solutione gabellæ,tamen solue re debet,& se legi submittere, sicut Imperator.l. digna vxor.C.de legi.& instit.de inofficio.testamen.in fine.Et respondet Barto.ad argumenta suprà adducta,& ad §.fiscus. dupliciter,vt ibi per eum.Sed præcedens est verior,& communior. Accedat quod not.Guliel.de Cugneo,& Ange.in l.si vnus.§.item si pactus.& Bald.ibi in §.sed si generaliter.
3 ff.de pactis.† volentes,quod si Rex Francorum, seu alius Princeps,Comes,Bart. vel alius inferior dominus,qui singulis annis consueuit percipere ab omnibus loci sui cētum annua,concessit immunitatem & exemptionem cuidam ex suis hominibus,qui quotannis de illa quantitate soluebat decem,quod talis immunitas seu exemptio non præiudicat aliis de illo loco,sed solum ipsi domino terræ,ita quod tanto minus capiet de dicta summa & quantitate. Et idē Iacob. de sancto Georgio.in d.§.item si pactus.num.v.& in tracta. de homag.in penul.quæ incip.Pone,serenissimus Rex,&c. cum seq.quæst.vsque ad finem,& idem Pau.in d.§.fiscus.& Socin.in d.consi.lxxij.versi.circa vltimam dubitationem.
4 vol.iiij.† Quamuis Barto.in l.ij.C.de apochis publ.lib. x. velit contrarium,quod reliqui de ciuitate teneantur & Io. Andr.& Abb.Sicul. in c.peruenit.de immunita.eccle.quādo ab Imperatore aliis immunitas fuit concessa.Et idem dico in Rege Franciæ domino nostro:secus si ab alio principe inferiore.Vide Lucam de Penna,in l.actores.versi.vnde inducitur hæc lex.C.de exacto.tribu.lib.x.& ibi Iacob.Rebuf.in princ.& Masuer.in sua praxi,titu.de taleis seu collectis.versi.item dominus potest concedere.& Dec.f.capellæ Tholosa.quæstio.cccxlix.& And.Barba.consi.xiij.in prin
5 cip.lib.ij.† Sed de familia domini videtur maius dubium,si de ea facta non fuerit mētio,quod non debeat molere, per ea quę notabiliter dicit Albe.de Rosa,in l.hoc legatum.ff. de leg.iij.vbi per illū tex.dicit,quod si statuto cauetur,quod potestas non teneatur soluere datium de his quæ pertinent ad vsum suum,l.omnium.C.de vectigalib.teneatur soluere de his,quæ pertinent ad vsum familiæ suæ.Et ita,& magis in specie idem dicit in ij.parte statut.quæ.ccx. & ipsum sequitur Socin.in d.consil.lxxij.in prima dubitat.& idem Iacob.de Are.in d.l.vniuersi.quem sequitur ibi Albe.de Ro
6 sa ex quo text.non loquitur de familia.† contra gloss.in d.l. vniuersi.quæ(vt in l.censoria.§.j.ff.de verbo signifi.& ibi idem tenet Alber.)tenet contrarium,quod nō teneatur pro familia soluere.in verbo,proprium.quam ibi sequitur Ioā. Fab.per tex.in l.ij.§.j.& l.penulti.§.j.ff.de vsu & habit.& ibi idem tenet Albe.inducens ad plures quæ.& idem gl. in l.si publicanus.§.j.in gl.vlti.ff.de public Tamē Alb.de Rosa.ibi tenet contra gl.volēs tamē in principio,quod ille tex. manifestè faciat contra id quod vidit cōmuniter fieri in curia Romana.Nam Cardinales mittunt familiares suos ad faciēdū prouisionem,& emendum bladum,vinum,& alia necessaria pro eorum vsu:& ob eorum reuerentiam communiter nullus dominus exigit de talib.vectiga.Vnde familiares volētes lucrari nō solū necessaria pro vsu Cardinalium, & eorū familia,sed multo plus emunt & exportāt.Tamē si de tali fraude appareret,locus esset pœnę illius.§. Et honorificū foret secundum Alber.dominis Cardinalibus si scriberent eorum epistolā,in qua quantitas contineretur, vt dicitur in d.§.Et hic ego vidi pluries quæstio.inter firmarios grandis cōsuetudinis Burdegalæ,& dominum Cardinalem de Albreto,se exemptum à solutione vectigalis vinorum & alia-
7 rum rerum vsus sui causa emptarum,dicencem:† & per arestum fuit dictum non teneri.Et sic tenet Berth.de Firm.in tracta.suo de gabellis,septima parte quæst.xj.qui alleg.Bal. ita tenentem in l.vsurpationem.C.de vectigali.& commiss. per text.in l.si quis pro vxore sua.ff.de dona.inter virum &
8 vxorem,qui magis pungis,quàm in l.lege cēsoria.† Tamen opinio.glo.approbata per Ioann. Fab. quæ videtur mihi magis æqua,quod emens pro vsu suo,& totius familiæ suæ, iuxta l.pronūtiatio.§.familiæ.& l. familię.ff.de verbo.sign. cum aliis infrà allega. non teneatur. Et ita se habet generalis consuetudo,quæ in vectigalibus soluēdis attenditur,dicta l.si publicanus.§.fina.& l.licitatio earum.& l. fin. C. eo.
9 † Et non solùm in vim pacti prædicti tenetur molere gratis ipsi domino & familiæ suæ, quæ tunc erat, sed etiam si postea eius familia magis aucta fuerit: quia fortè habuit decem filios,& quilibet eorum alios decem:quamuis etiam si omnibus molat,ipsi emphyteutę expediat magis non habere,quàm habere. Et idem in clibanario,seu furnerio,seu pistore,qui accepit furnum,& coquere panē promisit. Et hoc de stricto iure,vt dicunt Petrus de Sanso.& Abb.antiquus in c.quanto.de censib.Tamen secundum ipsos est ibi prouidendum officio iudicis,vt non vltra primam mēsuram teneatur,& ad eam reducatur,per tex.in d. c. quanto. vbi est Decisio mutatis vestibus literę,secundum Anto.de But.& ibi,& in c.cum canonicis.eod. titul.& c.suggestum.de deci. Et istam quęstionem disputauit primò Pileus in quæstionibus suis,quæstio.xlviij. quæ incipit,paterfamil.& Iacob. Butr.in l.fina.versi.vltimò hæc lex.C.de sacrosan. eccle. & Bartho.Brix.in quæstionibus dominicis,quæst. lj. aliàs 50. incip.quidam paterfamiliàs.vbi tenet, quòd non teneatur vltra numerum familiæ antiquæ.Pro quorum opinione facit text.singu.secundum Alberic.in authenti. hoc ius porrectum.in l.non modus.C.de serui.& aqua.& quod not. ibi Cin.Angel.Alberic.& idem tenet Host.in d.c. quanto. dicens reduci ad primęuum statum,nisi præscriptum sit.c. olim.eod.titulo & Ioan.de Imo.in clemen.fin.ver.item quòd promittens coquere panem, & latè Ias. in l. quominus. in xxij.quæst.ff.de fluminib.vbi dicit hāc partem vltimam esse æquiorem. & in iudicio seruandam, quamuis prima in stricto iure possit defendi. Et idem beatus Ant.in sua summa in iij parte titu.xxij.c.iiij.§.ij.in fi.& quod not.Bal.& Salice.in d.l.non modus.vbi etiam ponit de ponte, quem nobilis promisit intertenere.& quod not.Alber. in l. Rutilia
10 Polla.ff de contrahen.emptio.† ponens etiam,quod si quis conduceret vnum molendinum cum quatuor rotis, & pro qualibet ipsarum promisit decem modios,& postea conductor ibi aliam construxit rotam,quod non teneatur. Sed in hoc contra Alberi.tenet Ias. in d.l. quominus. quæ. xxiij. quod imo teneatur conductor ratione quintæ rotæ de nouo constructæ:tamen poterit repetere expensas à domino, per l.colonus.ff.locati.Vterque posset dicere verum:quia si loquamur in conductore ad tempus,opin. Ias.est vera: per tex.in d.l.colonus.aliàs si dominus non soluat expensas nō tenebitur soluere.Si vero in emphyteuta & conductore perpetuo,opin. Alber.est vera, quia est vtilis dominus. Et simi lē distinctionem facit Ias.ibi,in xxiiij.quæ.in alio tamen casu,quādo molēdinū est omnino dirutū,ac impetu fluminis destructum. de qua infrà dicā. Et pro ista opinio.Iasonis facir decisio.Ioā.And.in additio Specu.tit.de loca.ver. quid si colonus promisit in fundo conducto plantare vineas, & dare quartam partē de vineis:& si plātauerit alias arbores, tenetur etiam dare quartam. Et sequitur Ias.in l.j.versic. Et per illam regulam.ff.solu.matri.Sed ibi ex obligatione,& in nouo molendino,siue promissione:quoniā ratione frequentioris vsus fuerat expressum de vineis,ideo aliæ arbores cō-
11 prehenduntur.† Et quo ad quæst. nostram hanc vltimam partem tenet etiam Ioann.And.in d.ca.quanto.& Guliel.

Benedict.in repetit.c.Raynutius.in verbo,& soboles quam
gestabat in vtero.ver.similiter si quis furnarius nume.lv. de
testamentis. sequendo.Cæpol.& Ias.in locis infrà allegatis,
12 qui tamen contrarium tenent,vt infrà dicam.† Sed Ancha-
ra.in d.c.quanto.tenet primam partem,dicens quod iura su
prà allegata loquuntur, quando ex liberalitate siue dona-
tione tenetur molere,aut coquere panem.Sed quæstio no-
stra est,cùm ex causa onerosa, scilicet aliquo dato vel pro-
misso obligatio est cõtracta. & ista fuit ibi limitatio Inno-
cen.Vnde sibi imputandum,qui familiæ se obligauit.Natu
raliter enim secundum Anchara.familia,populus,collegiũ,
& similia recipiunt diminutionem & augmentum.& ibi idẽ
Abb.Sic.Vnde promissor quod naturaliter contingit, co-
gitare debuit hoc euenire posse:aliàs sibi imputet, l. si quis
domum.ff.locat.& Alexand.in consil.clxxviij.in occurren-
ti casu.ver.ad idem,vsque ad finem.lib.ij.& Iacob.Rebuf.
in l.vna.C.de priuileg.corpora.vrb.Roma.lib.xj.versi.Fa-
cit quod si concessum est hominibus alicuius castri vel ciui-
tatis,quod possint recipere, vel scindere ligna in nemore
domini,& deinde veniant ibi multi habitantes,quod possint
capere.l.forma.§.quanquam.ff.de censib.l.j.§. permittitur.
ff.de aqua.quotid.& æstiua.quia hic dominus poterat cogi-
tare quod cresceret,l.cum vnus.§.fin.ff.de alimen.& cibar.
leg.& l.si seruitus imposita.ff.de seruit.vrba.præd.cum aliis
13 per eum allegatis.† Vnũ tamen dicit super hoc casu Anch.
quod familia dicatur respectu omnium,qui morantur in v-
na domo.Vnde si tales filij se diuiserint,& ad habitandum
in aliis domibus se contulerint,non tenebitur promissor
talibus molere vel coquere.argumen.l.tria onera.ff.de excu
sa.tut.Licet nomen familiæ habeat multas significationes,
l.pronuntiatio.§.familię.ff.de verbo.signifi.Ideo in casu no
stro in quo de molendo & coquendo panem agitur,ad ha-
bitantes de eadem domo,& sub gubernatione eiusdem pa-
trisfamiliàs refertur.& facit secundum eum l.fina.C.de ver
bo.signifi.& ibi Ias.Et quod nota.Bar.in l.j.ff.de cloacis.v-
14 bi dicit,† quod si aliquid fit in ostio intra clausurã domus,
dicitur factum in domo,l.j.§.in flumine.ff.de flumi.& l.j.§.
inspiciendo.ff.de ventre inspi.c.mulieres.de iudi.lib.vj.& c.
j.de stat.regu.eod.li.& idẽ Alex.in d.§.j.de cloacis.in addi-
tio.& sing.And.Barb.in clemen.causam.ver.ex ista gl. po-
test.decidi quæst.vbi alleg.tex.in l.quid si fugitiuus.§. apud
Celsum.& ibi Bald.& Cæpol.ff.de ędil.edict.in verbo,sub
vna claue tota eius esset habitatio. & alleg. etiam Angel.in
d.§.j.qui secundum eum dicit ibi esse casum singula.non põ
15 deratum ab aliquo,† quod habitantes sub eadem clausura
dicuntur de eadem familia,quod dicit esse notandum pro
fratribus habitantibus sub eadem claue,vt dicantur de ea-
dem familia.sed Angel.meus non legit illum titu.nec librũ
v.ff.Noui.sed fortè voluit eum allega.in l.satis,in fin.ff.de in
ius voc.vbi ad hoc alleg.tex.& gloss.in l.statuæ.ff.de verbo.
signifi.& §.sed si ab hostibus.instit.quib.mod.ius patrię po
test.solui.prout Barba.dicit eum allegare.Vnde dicit etiam
Bald.in additioni.Spec.tit.de censib.versi. In ęstimo.quod
sequitur Thomas Parpa.in l. placet.versicul.istam decisio-
nẽ magis..C.de sacrosanct.eccle.ꝙ filij,siue simul,siue seor
sum habitant,habentur pro vno fumante tantum. quod di-
cit Bald.in l.ij.versi.Et est hic argu.C.deliber.& eorum li-
ber.procedere etiam si pater habitet in rure,& & filij in ci-
uitate:sed hæc vnitas prouenit secundum Bald.in d.§.si pa-
ter.ex patria potestate:ergo secus mortuo patre, de quo la-
tius dixi in quæst.incip.Sed quid de quæstione quæ nobis
16 euenit.Et † circa vltimum dictũ Pet.& Bal.quando filij ali-
cuius vasalli,vel alterius subditi, qui tenebatur domino ad
certa seruitia & operas sũt separati,an quilibet teneatur,po-
nit Specula.in tit.de feud.§.quoniã.in ix.quęst.plures distin
ctiones,aliter nõ cõcludendo.& ibi idẽ Bal.transit cum eo.
Sed Iacob.de sancto Georg.in tracta.de Roydis seu ope.
versicu.nunc formo vobis quæstio. quæ sæpè contingit in
terris nobilium distinguit aliter:aut operæ seu Roydæ de-
bentur ratione alicuius mansi, vel aliquorum prædiorum,
quia certæ operæ sunt assignatæ super ipso manso,vel præ-
diis,& tunc ille ad quem transeunt prædia tenebitur ad i-
psas operas.Aut operæ,vel corueæ apud nos appellatæ,de-
bentur ratione homagij, seu ratione personæ abligatæ ad
homagium,& tunc quilibet filiorum tenebitur insolidum,
etiam quando habitant diuisim & separatim. pro quo alle-
go text.singular.in l.diximus.§. si pater.ibi, cum onus vni
domui non separatis attingit.ff.de excusa.tuto.& ibi Albe.
& Bald.Sed quomodo cognoscatur, an operæ debeantur
ratione prædiorũ,an verò ratione homagij deprehendi po
test,secundũ eum ex inspectione consignamentorũ seu de-
numbrationum,quę fiunt in manibus domini.Et per istud
vltimum dictum Petri de Anch.Ias.& Iac.de S. Georgio.
fuit decisa alia quæstio in curia de rectore seu vicario per-
petuo sancti Asterij Petragoricẽ.diœcesis,qui cõtra quos-
dã suos parochianos petebat se manuteneri in vim certę trãs
actionis,& laudabilis præscriptæ consuetudinis in præce-
ptione vnius bucelli frumenti,quod vnusquisque habens &
tenens domum & familiam quantumcunque amplam sibi
soluere tenebatur.Contra quem rei opponebant,quòd fue
rãt separati & seorsum ab antiqua domo & familia (quæ sol
uebat tantùm dictum bucellum frumenti) habitãtes:quare
ipsi soluere non tenebantur:& imò tenentur, d.§. si pater.
ex quo secundùm morem & consuetudinem super hoc ob-
seruatam diuisim & separatim partem & portionem haben
tes viuunt,& aliàs consului.pro quo facit quod dicit Bartol.
in l.cùm ratio.§.si plures.ibi,tot possessores.& ibi Alber.de.
bonis damnatorum.& Bartolus in l.qui fundum.§. cohære-
des.in fine.ff.ad l.Falcidiam.& Hippolyt. in singu.cxxxiiij.
& Cæpola in tractatu de seruitu.titul.de furno. Vnde per
Seneschallum seu eius locumtenentem fuit eidem rectori
adiudicata recredentia,quæ tandem per arestum latum die
xx.Septembris,aut Octobris, Anno 1511.Parlamento ex or-
dinatione Regia sedente confirmata extitit:licet Iacob.Re-
buf.in l.hac nostræ mansuetudinis.C.de præposit. sacri cu-
biculi.libro duodecimo.velit quod si rex cõcessit alicui mi-
liti capere de lignis forestæ ad vsum domus suæ,quod qui-
libet hæredum poterit capere pro sui indigentia, vt ibi per
eum.Sed dictum Petri est verius,& ita tenent Dinus & Al-
bericus in l.cui fundus.ff.de conditionibus & demonstra.&
Ias.in d.l.quominus.in d.quęstio.xxij.versicul.v.& in d.l.fi.
C.de verb.signifi.& conclusionem Ancha.tenuit Albe.de
Rosa.in d.authentic.hoc ius porrectum.versicu.Vnam aliã
puchram quæstio.de sacrosan. ecclesi.qui pro hac parte al-
leg. text.in l.si seruitus ita imposita.ff.de serui.vrba.prædio.
& Abb.Sicul.in d.c.quanto.in fine.& latè ibi Ant. de But.
post princip.vers.Declaremus Decretales,vbi etiam ponit
de capiente feudum,& promittente modo & forma prædi-
ctis.& idem tenent ibi Ioan.Andr.& Zabarel. in quæstio.
vltima.& Hippolyt.de Marsi.in singu.cxxxiiij.inci. Tu scis
quod propter sterilitatem.circa medium. latissimè Cæpol.
in tit.de seruit.vrba.prædio.c.50.in quæst.v. vt ibi pro vtra-
que parte argumentatus est.Postea distinguit quando pro-
missio fuit facta sub nomine vniuersali,vt pro me & familia
mea,& tunc in omnibus sequitur Pet.de Anch.Et idẽ quã-
do eadem promissio fuit facta sub nomine generali, scilicet
mihi,& omnibus liberis meis:siue in perpetum,siue ad tem-
pus fuerit facta.Si verò sub nomine particulari, puta mihi
& duobus filiis meis,& tunc etiam non habet dubium secũ-
dum eum,quia non egreditur personas nominatas: quia li-
mitata dispositio limitatum producit effectum,l.in agris. ff.
de acquirend.rerum domin. & hanc conclusionem dicit es-
se veram, quando fit augmentum vel diminutio, l. libero-
rum per natiuitatem, vel mortem eorum: secus si cresce-
ret familia ex aliquo casu accidenti: puta, quia quis creatus
fuit miles,vel superuenit sibi hæreditas opulenta, & istud
bonum est: sed fieri miles, aut doctor, est parum vtili-
tatis, licet multum sit honoris: & propter illam pinguem
hæredi-

hęreditatem inceperit tenere maiores, siue ampliores serui tores & ancillas, iuxta l. sed si lege. §. si quis re sua latius v- sus sit contemplatione delatæ sibi hæreditatis. ff. de petit. hę redita. Et quod not. gl. in authẽtica, vt iudices sine quoquo suffragio. §. cogitatio. in verbo largioris, quia de isto nõ po- tuit pistor, seu furnarius, nec molitor seu monerius, verisi- militer cogitare, ergo non tenetur, l. cum Aquiliana. & l. qui cum tutoribus. ff. de transaction. cum aliis per eum allega- tis. sed in hoc Alber. videtur tenere contrarium in l. si opus quod quis. ff. quod vi aut clam. quòd si tempore priuilegij quis non erat multum diues, & postea locupletatus est, quòd pro eo quo fuit locupletatus non teneatur: sed gaudeat eodẽ priuilegio: quia ad ipsum augmentatum priuilegium exten-
17 ditur secundum ipsum, per ilum text. sed ipse loquitur † in immunitate alicui concessa non soluendi collectas, vt ob augmentum non teneatur. quod multum facit pro scholari- bus, & doctoribus vtriusque iuris, & etiam facultatis medi- cinæ Montispessulani, immunitatem non soluendi taleas ex priuilegio principis habentibus, quòd propter augmentum & acquisitiones bonorũ non teneãtur aliquid soluere. Sin- autem simpliciter sub modo indefinito, quia promisit mihi & filiis, tunc credit Cæpola, quòd censeatur tacitè a- ctum de filiis, qui erant tempore promissionis & cõtractus, quia de futuris in dubio non videtur actum, secundum pro priam significationem verborum, d. l. si seruitus. ibi huma- nius est. ff. de seruitu. vrba. prædio. Sed videtur idem esse quando indefinitè, sicut si vniuersaliter aut generaliter esset promissum, cum indefinita æquipolleat vniuersali. l. si plu- ribus. ff. de lega ij. & Din. in rubr. de regu. iur. versic. Circa secundum. cum aliis infinitis ibi allegat in addi. lib. vj. cogi- ta. Et idem Iacob. de sancto Georg. in tracta. feudo. in ver- bo, & cũ molendinis, in vlti. quæst. incip. Vlterius quæro. se quitur Cæpol. vbi partim argumen. Cæpol. pro vtraque parte adducit cum distinctione sua de verbo ad verbum. I- tem ex parte rei allegabatur molendinũ fuisse ob causam & impedimẽtum inundationis seu diluuionis aquarũ molere per certum tẽpus impeditum, ratione cuius dicebat se nõ te neri pensionem soluere: licet clarè non probasset, nihilomi nus tenebatur soluere. Et voluit Io. And. in additio. Spec. in ti. de loca. §. postquã. versi. Sed quæritur. in addit. magna. incip. Habitat. &c. sequitur si non cõstruant. circa medium. ibi, propter quoddã verbum, vbi refert Bar. Brix. in quæst. xxj. ponentem hanc quęstio. quam non inueni, & arguit pro vtraque parte, & tande soluit sequendo Brix. qui etiam se- quutus fuit Pileum in quadam quæstio. quæ est xx. incip. Quidam Parisien. quod teneatur soluere pensionem domi- no, cùm iste cõtractus fuerit factus gratia vtriusque. sed cõ- trarium sentit Roma. in consi. ccccxvij. in castro diruto. & respondet ad Io. And. vt ibi, licet authoritas Io. And. sit ma xima, imo suprema secundum eum: & verum dicit: tamẽ nõ fuit originalis opinio Ioannis Andræ. vt patet intuenti ea quę dici possunt cum Abbat. Sicul. in capitu. vergentis. de hæret. circa finem. quòd Ioann. Andr. raro habet. opin. sal- tem non probabilem. Sed hic sua opinio habet proba- bilitatem, vt infrà dicam, & contrarium eius quod adducit Abb. de Io. And. tenuit Lapus in disputatione incip. Papa specialem, &c. dicens Ioan. And. habuisse mirabilem graui- tatem ingenij, & redarguit doctorem quendam dicentem in ca. potuit. de locat. Ioan. Andr. habuisse erroneam opin. cum opin. Ioan. And. procedat ex fonte iuris. Et ideo secun dum Angel. in l. si certis annis. C. de pactis. Ioan. est deferẽ dum, quoniam iuris Speculum fuit. Et Bald. in c. cùm olim. de re iudica. dicit, quod vbi habet opin. Ioã. And. non vult recedere à fundamento iuris. ita etiã refert Franc isc. Curt. in consi. j. versicu. Et antequam vlterius progrediar. & latè
18 de Ripa. c, inter cæteras. in princip. de rescrip. † Ideo Ias. in in d. l. quominus in xxiiij. quæstio distinguit, vt suprà dixi- mus, aut loquimur in conductore, aut in emphyteuta. Pri- mo casu si quis conduxerit molendinum, quod postea est destructum, & indiget reparatione, & magna impensa: cer- tè iste conductor non tenetur ad pensionem nec ad talem impensam, sed ipse dominus, & singulariter tenet Bald. in consi. ciiij. incipiente, verba dicunt. volu. iij. Et si cõductor talem impensam fecerit, repetit eam à domino. tex. est in d. l. colonus. in princip. & ibi gloss. & Bartol. ff. loca. cum aliis per eum allegat. Aut loquimur in emphyteuta, & tunc aut molendinum non est in totum destructum, sed quidem eget magna reparatione, aliàs molere non posset, & tunc clarum est, quòd ad talem impensam tenetur emphyteuta, cùm ha- beat vtile dominium in re. ita tenet Bald. in l. j. in v. differen- tia. & ibi Ias. C. de iure emphy. & Albe. in l. ij. eod. tit. Et in tracta. statu. in j. parte quęst. ccxxxvj. Si autem molendinum esset penitus, & in totum destructum, ita quòd esset opus aliud de nouo, an tunc teneatur emphyteuta facere, & si nõ faciat, an saltem teneatur soluere pensionem solitam: & iste passus est secundùm eum magis dubitabilis: & concludit quòd teneatur, vt ibi per eum. vbi ponit de domo diruta, li- cet non alleget Roma. in consi. suprà alleg. hæc fuit opin. Io. And. qui loquitur in illo qui accepit pensione annua vel censu ecclesiæ soluendis, sed aliud membrum distinctionis Ias. de conductore ad tempus non attingit. Et hęc sufficiant de primo membro quò ad dominum. Quo verò ad ipsum accipientem, & eius successorem particularem, videtur etiã debere deduci, & non computari in ipsa tertia parte motu- ræ, ex quo ita conuentum est tempore bailletæ & traditio- nis, tamen testes qui illud molendinum tenuerant, commu niter deponebant, quòd tertia pars moturæ eidem domino competens pro nouem annis proximè præteritis bene quo- libet anno ad duas pippas ascendebat, considerato tempo- re bailletæ, & viso tempore præsenti, quo magis creuit, & auctus est populus. Et sic sunt maiores molẽtes. Igitur aliàs si non fuisset dictum, forte computaretur eius motura in il la tertia parte, per ea qua supradicta sunt. Tum quia per- sona loquentis in generali sermone continetur: l. Paulus. §. fin. & ibi Bart. ff. de pigno. nisi alia causa impediat, l. inquisi- tio veritatis. C. de solutioni. Et tnet Bart. & Alberi. in dicta l. j. ff. de senat. vt si quis concesserit turrim tenendam contra omnes, quod non intelligitur contra ipsum concedentem. & idem Alber. in l. frater à fratre. versic. ex prædictis po- test colligi. cum seq. ff. de condi. indeb. & ibi idem Bald. in l. j. quæstione. xxiiij. ff. de rerum diuisione. & Iacob. de sanct. Georg. in quæst. xxj. & in tractatu de feudis, vel secundum ipsum, licet in generali sermone non contineatur persona loquentis, verum in lucratiuis titulis, secus in onerosis, l. vindicanti. ff. de euiction. quia verba intelligenda sunt secũ- dum verba contractus, l. inter stipulantẽ. in prin. ff. de verb. obli. quod facit, vt inquit Bar. ad multas quæst. & idem. Al- beri. in d. l. inquisitio. & Iason in d. l. frater à fratre. in lect. versi. Inducitur iste text. cum aliis per eum allega. & ibi Frã- cisc. de Areti. in ij. nota. in fin. & Specu. & Bald. in titul. de immuni. eccle. in fin. & idem Iason. consilio xx. in præsenti consultatione. volum. j. & Alexand. in l. quia tale. versiculo ex prædictis. ff. solu. matrimo. vbi alleg. Federi. de Sen. in cõ silio cxj. incipiente. Quæritur an rustici. quod non potui in uenire. & Decius in l. in omnibus. nume. ij. ff. de reg. iur. qui se remittat ad eius consil. xlviij. & Bertachi. vbi suprà quæ- stione viij. vbi hoc intelligit in ordinariis gabellis, & non in extraordinariis, ad quas non tenerentur firmarij: quia ha- bent priuilegium aliquid non soluendi, si illud cedat alteri, non transit, vt tenet Dyn. quem ibi sequũtur Bart. Alberic. & Pau. de Castr. & Modernis. in dicta l. licitatio. §. fiscus. cũ
19 §. mercatores. † Vbi volunt, quod si ecclesia Romana, quæ habet salinas in Romandiola, illas vendiderit, seu in firmam & censam dederit, & illi firmarij postea portent sal per ciui tates Bononiæ, vel Fauentiæ, in quibus exigebatur gabel- la de his quæ portabantur, & ipsi recusent soluere gabelas, dicentes se emisse ab ecclesia, quæ soluere non tenebatur. clementina præsenti. & ibi gloss. & Doctor. de censibus. er-

go nec ipsi qui succedunt loco eius: tamen decidunt quod tenentur soluere: per illũ text. qui est singularis, quãdo quis emit seu accensauit à fisco, licet fiscus, vel ecclesia non teneatur talibus firmariis ad vectigal, tamen emptor siue firmarius tenetur, vt ibi, & plenè per Bertach. in tractat. gabel. in septima partæ, questionis viij. & Socin. in dicto. consi. lxxij. versic. circa secundam dubitationem, & de Ripa. libr. ij. respon. cap. xxij. nu. xij. vsque ad fi. vt videtur tex. in l. vna. C. quib. mune excu. hi qui post impletam militiam. lib. x. & ibi Ioan. de Pla. & Iaco. Rebuf. vbi conducens rem à fisco, licet ei competat immunitas, l. semper. §. conductores. ff. de iure 1 immun. tamen non competit conductori, qui non vtitur eodem iure: sed ibi loquitur in conductore, qui non habet excusationem à muneribus personalibus & realibus, quia istud est priuilegium personale, quod non transit in emptorem vel firmarium. l. j. §. quod si ante. ff. de collatione bono. & tenet Bart. in d. consi. cxxvj. in fin. & in l. Paulus per procuratorem. in fin. per illum tex. ff. de acquir. hered. & Ang. in l. vectigalia. C. noua vectigal impo. non pos. cum aliis alleg. per Alex. in addit. ad Bar. in dicto §. mercatores. & Salice. in d. l. vniuersi. de vectigal. & commis. Tamen secus videtur secundum Bal. in consil. xxxj incipiente statuto ciuitatis Astensis cauetur, vol. iij. in contractibus celebratis cum ecclesia: quia per indirectum esset contra libertatem ecclesiæ. Nam tantominus ecclesia venderet rem suam, quantum est illud onus pluris enim venditur res libera, quàm res onerata, l. si venditor. in fine. ff. de seruis exportandis. tamen alia opinio est communior, quam sequitur Iason in auth. quas actiones. versi. quid autem econtra. de sacrosan. eccle. Francisc. Lucani. in trac. de priuil. fisc. in xvij. quæst. iiij. principalis quæst. & Lucas de Penna in l. j. vers. non mutetur. C. de imponen. lucrati. descrip. libr. x. & Guido. Pap. in singulari cclxxiij. §. laicus, & pro ista decisione facit, quòd licet ecclesia sit exempta, & non teneatur soluere decimas de terris, quas propriis manibus excolit, tamen coloni & conductores eius non sunt exempti, vt per Imo. in Clemen. j. de decimis. per Abb. in c. tua nobis. de decimis, & Socin. in consi. xciiij vol. iij. nisi secundum eum habeant priuilegiũ. quòd de terris & possessionibus domus eorũ, quas aliis traderẽt excolendas possẽt decimas percipere & habere, quas coloni qui eas excolent, soluere aliis tenerentur: quia tunc essent exempti, vt ibi per eum. Sed quando princeps gratiam & immunitatem à solutione gabellarum facit aliquibus, quod princeps tenetur firmariis deducere, vt singulariter tenet Pau. de Cast. in d. l. licitatio. §. res exercitui. & Soci. in d. consi. lxxij. in vltimo vol. iij. & ita vidi hoc Anno 1526. Et ita fuit conclusum in curia pro dicto domino, contra præfatum Bardot, visa depositione testium duas pipas pro tertia parte domini cõcludentiũ. Et latum fuit arestũ mense Iulij, Anno 1522. Processum reportante domino Rogerio de Candeley, Iurium peritissimo, ac bonæ conscientiæ viro, & recto iudice.

SVMMAE.

1 *Communi nomine, seu communibus pecuniis empta res, an sit semper communis nu. 2.*

3 *Feudũ si duo fratres pro se & liberis suis accipiant, pars vnius accressit liberis alterius.*

4 *Donans Titio, aut Mæuio, videtur vtrique donare.*

Quæstio CCXIIII.

Rex illustris & Regina Nauarræ, pro gratuitis seruitiis eis per Nicolaum & Iannotum dè Lartigau fratres, & in bonis communes factis, donauerunt mediante xii. centum scutorum paruorum summe, eisdem fratribus, & eorum, superuiuẽti, videlicet notariatum seu graffariatum curiarũ de villa Noua, de Quercu, & de Perquerio, ac etiam graffum seu tabulariũ Seneschallię, & iudicis de Marsan, quæ summa & pretium bene valebat prouentus & reuenuũ ipsorum. Et voluerunt domini Rex & Regina præfati, post eorundem fratrum mortem, prædictos notariatus & graffariatus venire debere ad filium prædicti Nicolai, & postea ad filium ipsius Iannoti successionis ordine inter eos seruato. Contingit dictum Nicolaum decessisse, relicto Bernardo eius filio, qui tandem venit ad diuisionem & partagium bonorum cum præfato Iannoto eius patruo. Et de dictis graffariis conuentum & inter eos accordatum fuit, quòd eosdem greffos & notariatus alternis annis gauderent & possiderent. Euenit quod Bernardus prædictus etiã ab humanis decessit, filio nũc actore relicto. Quod videns Iannotus prædictus, & ad eum graffariatum & notariatum iam dictos in vim donationis, aut venditionis, ordine successiuo tãquam vltimum denominatum in ipsa donatione, peruenisset: eosdẽ greffos & notariatus domino de Albreto nongentis paruis scutis vendidit. Quorum partem mediam filius Bernardi, nepósque Nicolai petiit: & prædictus Iannotus dicit non teneri. Quæritur quid iuris?

DECISIO CCXIIII.

1 ET † videtur, quòd nepos Nicolai actor habere debeat medietatem dictorum nongentorum scutorũ. Primò quia dicti graffariatus & notariatus fuerint communi eorum nomine empti ex communibus pecuniis, & durante communitate, ergo communes: nam quod commune est, meum est. l. serui electione. §. Labeo ait. & ibi Barto. & Alexan. Socin. Iason, & Lancelot. Decius. ff. de legat. j. & de natura & substantia diuisionis est, quòd res sit communis. l. j. ff. commu. diuidun. aliàs diuidi nõ potest. argum. l. decem. ff. de verbo. oblig. l. manumissiones. de iusti. & iure. Posito etiam quòd per vnum ex ipsis fratribus pretium de propria pecunia, solutum, & numeratum fuisset, postquam fuerunt communiter & nomine communi ipsorũ empti, & ambo in possessionem missi, text. est quẽ faciũt ibi Barto. & Docto. singu. in l. j. C. pro socio. & Roma. in sing. ccccxxxvij. & text. in l. traditio. ff. fin. de acquir. rerum domi. & no. Bart. Bald. & Sali. in l. si in l. si patruus. C. commu. vtriusq. iudi. & Bar. & Floria. in l. communi diuidun. in princ. ff. communi diuidun. & Bar. in l. Titium aut Mæuium. §. altero. ff. de administra. tuto. & Bal. in l. si vt proponis. ad fin. C. de rei vendi. & dixi §. iij. de consue. matri. lib. consuetud. Biturig. & And. Barba. in consi. xxij. volu. j. & Alex. in consil. lxxvij. in prin. libr. vj. Et de iure Lombardorum, quando quis fratrum emit feudum tenetur communicare aliis, vt in Lombar. de succes. l. si fratres. & ibi dixi. quam l. allegat Accur. in c. j. de benefi. fratris, & facit l. fundus ille. ff. de cõtrahen. empt. & Bal. in consi. ccxc. incip. Domina Agath. volu. ij. Alber. in d. l. cum duobus. §. si fratres. ff. pro socio. & Andræ. Barba. in consi. x. versi. Capio tertiam hæsitationem. libro iiij. quare illud diuidendum est, vt d. l. si patruus, & per totum. C. & ff. commu. diuidund. & famil. ercis. Et ita propter non facilem diuisionem conuenerunt. vt alternis fruerentur annis, & gauderent dictis graffariatibus. l. huiusmodi. §. fi. ff. de lega. j. & ibi per Docto. suprà alleg. & Francisc. Curt. in consi. cxv. cum aliis plenè per eos allegat. in tracta. clauium. ergo non potuerunt alienari, nisi pro parte. l. j. C. si commu. res pigno. data sit. & l. ij. C. communi diuidund. & l. si fratres. C. commu. vtriusque iudi. & l. falso. C. de commu. rerum alie. Et sic per hoc pactum in diuisione factum censetur recessum à primo pacto & conuentione in ipso contractu inter venditores, & emptores habita, l. tempore contractus. & ibi per Bald. & Salic. C. de pact. inter empt. & vend. & l. pacta nouissima. C. de pact. quod videtur peremptoriũ hic esse. pro quo faciunt nota. per Docto. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbo. obliga. Tum quia si in diuisione dictum fuisset, quòd aliquid remaneat commune, & quod nõ debeat diuidi, quod tale pactum non valet, secundùm Corne. in consi. xiij. volu. iiij. & illud erit commune, & si vendatur pretium erit commune, vt voluit Alex. in consil. lxxxviij. nume. xvj. volu. vj. Et hoc etiam, quia per antea fructus seu prouentus ipsorum erant communes, & in cõmunitate bonorum ipsa durante reponebantur & cõmunicabantur. Ergo pretium, quo fuerant empti, vel saltem illud quo fuerunt nunc venditi, cum remanserint adhuc diuidendi, erit commune, & sic diuidendum. l. si soror. & ibi per omnes. C. de collat. & l. j. & l. filiæ. C. famil. erciscund. vnde cohæres qui vendidit rem hæreditariam, tenetur ad partem pretij recepti, vt tenet gloss. & Docto. in l. hęredes. §. si vnus. in verbo, non possunt. ff. eo. titu. pro quo tex. & ibi amplè glo. & Bar.

Bal. Ang. Pau. de Cast. & Salic. in d. l. in familiæ. postquam enim hæc officia graffarij, aut alia officia etiam à patre vni ex filiis empta sunt, debet eorum pretium communicari. l. omnimodo. §. imputari. & ibi per Cin. Bart. Bald. Ang. Sali. Pau. de Cast. & Iason. C. de inoffi. test. & l. fin. versi. De aliis verò personis, ibi memorialibus. eo. titu. secus in dignitate silētiarij seu senatoris, siue consiliarij parlamenti, vt d. §. imputari. & dixi suprà in quæst. x. incip. Ioan. Raph. Nec obstat, quod dicitur præfatos regē, & reginā fecisse ob grata seruitia eis per ipsos fratres impensa donationem, vel vēditionem: quia illa verba non alterant venditionem seu naturam venditionis veræ, per no. per Doct. in l. si donatione. C. de colla. argum. l. emptor. C. plus valere quod agi. & l. si donationis causa. C. de contrahen. empt. & l. cū eam. C. de transact. & vtrobique per Bald. & Sali. & Iason in d. l. cum ea. quemadmodum dicimus in permutatione, in qua interuenit aliquod pretium, quod ratione maioris pretij erit vēditio, vt per Bart. Alberic. & Ioan. de Imo. in l. Aristo. ff. de donat. & per Ioan. And. & vtrunque Sicul. in c. ad quæstionem. de rerū permutat. & latè dixi in §. xviij. de consue. feud. lib. consue. Biturigum. & Iacobus de sancto Georgio, in tracta. de Roydis seu operis. versi. Sed an præsupposito statuto. Et hic pretium correspondebat valori seu prouentibus graffariorum & notariatus, vt probatum fuit: ideo censetur vera emptio, vt est gl. singul. in l. j. §. j. in verbo, agendo. ff. de superficieb. quam allegant pro singul. Bald. Sali. & Iason in l. ex conuentione. C. de pact. quia vbicunque fit mentio de pretio, intelligitur in dubio ꝙ sit emptio. l. fin. C. de præd. curialium. lib. x. & tenet Cardin. Alexand. in d. c. j. de benefic. frat. sed vbi graffaria fuissent concessa eis tanquam benemeritis: tamē essent in eisdē tuendi & defendendi, vt not. Bal. in l. ij. per illū tex. C. de legi. & per gl. in l. ij. C. de fund. & salti. rei domi. lib. xj. & Alexand. in consi. xj. nu. xj. vol. vj.
2 igitur† ex aduerso videtur, ꝙ nihil habere debeat dictus actor, & ꝙ totum lucro eiusdem Iannoti cedere debeat, viso emptionis dictorum graffariorum instrumento, posito ꝙ prædicta in cōtrarium allegata fuissent vera: quoniam quilibet est moderator rei suæ. l. in re mandata. C. mandat. & in traditione potuerunt donatores, aut venditores quam voluerunt imponere legem, vt l. legem. C. de dona. & in l. legē quam dixisti. & ibi Bart. Bald. Angel. Salic. Alex. & Ias. C. de pact. Contractus enim ex conuentione partium vim accipiunt. l. j. §. si conuenerit. ff. deposit. Sed clarum est, quòd ex ipso contractu emptionis, in quo facta extitit substitutio, seu potius conditio apposita succedendi in officio notariatus & graffariorum, scilicet de Nicolao fratre in dictum Iannotum fratrem, & de filio Nicolai in filium ipsius Iannoti duntaxat, ius ipsorum graffariorum fuit quæsitum Iannoto tanquam vltimo ex nominatis superuiuenti. l. j. & ij. & l. quoties. C. de dona. quæ sub modo. & iuribus suprà alleg. cum aliis infinitis per me alleg. in consi. xcij. incip. Visis donationis instrumento. quia talis conuentio potuisset fieri inter ipsos fratres etiam de alienis bonis quæ ad superuiuentē venirent, aut aliud simile pactum, de consensu tamen illius domini. l. fin. C. de pact. & ibi per omnes. Ergo nepos Nicolai filius Bernardi, nihil iuris in prædictis graffariis & notariatibus vel pretio eorum prætendere potest, aliàs verba, quòd veniant ad superuiuentem, de nihilo operarentur, & frustrà apposita essent, quod esse non debet. l. si quando. ff. de legat. j. & capit. si Papa. de priuileg. lib. vj. quia si in contractu societatis fuerit conuentum, quòd superuiuens succedat præmorienti, intelligitur si decedat sine liberis. l. cum acutissimi. C. de fideicommis. & l. generaliter. C. de institut. & substituti. sub conditi. fact. Et tenet Masuer. in titu. de so-
3 cietate, & alibi dixi per discursum harum quæstio. † Et pro hac Decisio. videtur text. ponens securim ad radicem in capit. vno, de duobus fratribus à cap. inuestitu. & ibi Bald. Aluar. & Cardin. Alexan. vbi duo fratres acceperunt feudum à domino ex pacto, vt quandiu ipsi, vel eorum hæredes masculi viuerent, & masculis deficientibus, fœminæ, si superessent, feudum haberent: quòd si vnus fratrum sine masculo vel fœmina decesserit, propter pactum in inuestitura factū, eius pars fratri superstiti, & non domino, est quæsita: vbi verò secundum gloss. ibi non fuisset pactum expressum, non venisset portio ad fratrem. capitu. j. de duobus fratribus. de nouo benefi. inuesti. vbi est bonus text. quando vnus fratrū emit de communi pecunia, vt hic in eo casu nostro, & factū fuerit pactum super successione illius, quòd tale pactum est seruandum, vt in capitul. j. §. si duo fratres. de feud. marchi. duca. & in dicto capitul. vno. de benefi. fra. & ibi Bald. sing. in j. nota. qui ponit quatuor casus, quos colligit ex illo text. in quibus frater succedit etiam in nouo feu. Primus quando dictum est inuestitura. Secundus, quando de bonis communibus est emptum. Tertius, quando communi nomine. Quartus, quando rex voluit remunerare vtrunque. & omnes isti casus hic interuenerunt, quia rex & regina volentes eos remunerare, dederunt & vendiderunt eisdem communiter, & ex communi pecunia, prædicta graffaria, & quod succederent modo & forma prædictis. & ibi eum sequuntur Aluaro. & Car. Alexan. Et istud est verum, nisi per contrarium pactum fuisset derogatum, dicta l. pacta nouissima. & aliis supra allega. quod non fuit, vt statim dicam. Aliquādo enim feudum, vel alia res datur in emphyteusim mediante pecunia, vt per Bal. & Cardin. Alexand. in d. c. j. de benefi. fra. aliquando vsque ad primam vel secundam, aut tertiam vel quartam generationem, aut in perpetuum, prout domino concedenti placuerit, finiendam: & illi veniunt ordine successionis, argument. l. ita legatum. §. fina. & l. peto. §. fratre. cum concordantiis ibi in gloss. allega. ff. de lega. ij. & per Doctor. in l. Gallus. §. quidam rectè. ff. de liber. & posthu. & Ioann. de Imol. & And. Barba. in cap. potuit. de locat. & per Specul. eod. titul. §. nunc aliqua. versi. lxix. & per Bald. & Sali. in auth. si quas ruinas. & authent. perpetua. C. de sacro-
4 sanc. eccle. † Aduerte tamen, quòd quando princeps donauit Titio aut Mæuio castrum, vel aliud officium, intelligitur vtrique donasse: quia disiunctiua resoluitur in copulatiuam, vt notat Bartol. l. penult. C. de verbo. signifi. & Martinus Lauden. in tracta. de castel. & castris. §. vltim. Nec enim huic cōclusioni obstat, ꝙ in diuisione aliorum bonorū communium fuerat dictum, ꝙ ipsi possiderēt graffaria alternis annis, & sic pactum primo facientes contrariū: quia ad hoc potest responderi primò, quod hoc non est contrarium facere per præfatum Iannotum, volendo Bernardum nepotē suum cum eo frui: quia comprehensus erat in conditione apposita in contractu emptionis, qui debebat post mortem suam gaudere dictis graffariis insolidum, & non ante. Et pro hoc facit quod dicit Bald. in l. fin. C. de collatio. quod licet frater aliquando communicet fructus bonorum à se acquisitorum: tamen pro hoc videtur communicasse proprietatem illorum bonorum & idem Barb. in dicto consi. xxij. nu. xj. & ita censetur hic fecisse præfatus Iannotus, quod communicando fructus nepoti suo, prout facere tenebatur, vita eius comite: tamen non proprietatem, sequēdo tenorem pacti, vt dicit text. in d. c. j. §. j. ibi fructus tamen erūt communes. de duob. fratr. de nouo benefi. inuesti. qui decidit formaliter hanc quæstion. iuncta gloss. & not. ibi per Bald. Aluaro. & Cardina. Alexand. Cùm econtra præfatus Bernardus nepos, qui secundum cursum naturæ magis viuere debebat, communicasse non videatur proprietatem in casum, in quem ipse Iannotus patruus ante eum decessisset. Et hoc idem tenet Salice. in dicta l. si patruus. versicul. pone enim duo fratres. vbi decidit, quod sicut communicatio lucrorum non infert communicationem capitalis: sic communicatio fructuum non infert communicationem feudi, vt ibi in casibus per eum positis. quod magis prosequitur. Andr. Barba. in dicto consil. xvij. Vnde dicunt Sali. & Barbatia. istud probari per tex. in d. l. cum duobus. § si fratres. & ibi idem Salic. Vnde postquàm ex latere prædictorū Nicolai &

Bernardi eius filij defunctorum conditio est extincta, ipsa graffaria & notariatus ad ipsum Iannotum venire debent, dicta l. quoties. de donatio. quæ sub modo. Secūdò, quia sic faciendo non renūtiauit primo pacto in ipso emptionis cō tractu inito, nec expressè nec tacitè, saltem quin possit post mortem iam dicti Bernardi sui nepotis disponere: quia certum est quòd per transactionem vel diuisionem rei restitutioni subiectæ simpliciter factam, quis renūtiare iuri suo non intelligitur, secundum veram & communem sententiā Barto. Alexand. Francisc. de Aret. & Ias. in d. l. qui Romæ. §. duo fratres. de verbo. obliga. & in l. j. C. de pactis. secus si expressè, & ex certa scientia renuntiasset suo iuri, faciendo certioratus mentionem de eodem suo iure, secūdum ipsos, & in l. de his. ff. de transaction. & Francis. Curt. in consilio lxxv. versic. & fortius peccauit. & latè dixi suprà in Decisio. cxlvij. incip. testator primus Ioan. de Nohalli. quod hic factum non fuit: sed simpliciter, nulla habita neq; facta de prædicto iure ex ipso contractu sib competenti mētione. & talis simplex consensus nihil habet obstare, vt cōcludunt Doct. in locis suprà allegatis. Et plures ex dominis tenuerunt hāc partem, de quorum numero ego eram: sed maior pars tenuit primam. Et dictum fuit per arestum, quod nepos Nicolai mediam prædictorum nongētorum scutorum paruorum haberet partem, Latum die xij. Octobris, Anno 1522. Domino de Tricart dictum processum reportante.

SVMMAE.

1 *Fugere an sit maleficium.*
2 *Fugitiuus quis dicatur.*
3 *Fugam alicui consulens qualiter delinquat. & nu. 4. & 16.*
5 *Fugiens an habeatur pro conuicto & confesso. & nu. 9. 10. 11. 15. 20. 21. 24. & 29.*
6 *Banquerij falliti non habent beneficium cessionis, nec immunitatis ecclesiasticæ. & nu. 7.*
8 *Pactum cum banca à fallitis non seruandum.*
12 *Carcerem exire volens deprehensus tenetur ac si exiuisset.*
15 *Carcerem apertum exiens non habetur pro cōfesso, sed arbitrio iudicis punitur.*
17 *Carcerem exiens animo redeundi, an dicatur fractor carceris. & nu. 18. & nu. 19.*
20 *Carcerem fugiens, an habeatur pro confesso. & numero 21. & 24.*
22 *Fugientes à carcere vel arestatione an sint denuo citandi.*
23 *Sanctum quid dicatur.*
25 *Fuga nocet soli fugienti, & non sociis.*
26 *Fuga quomodo purgetur per reuersionem. & nu. 27.*
28 *Fugere non dicitur qui vadit ad superiorem.*
30 *Fuga ante inquisitionem vel informationes, an faciat indiciū ad torturam.*
31 *Carceres quacunque via an quis fugiat sine peccato.*
32 *Condemnatus ad mortem an sine peccato se possit armis tueri.*
33 *Carceratio quando dicatur iusta, etiā ab inferiori iudice facta.*

Quæstio CCXV.

Incarceratus pro delicto vel debito fugiens de carcere, an habeatur pro confesso & conuicto, ita quod nō sit opus alia delicti probatione. Item an fuga ipsius carcerati inducat probationem contra commentariensem, vel alium custodem, quod eius negligentia incarceratus fugerit, & qualiter pro illius fuga, tam pro delicto aut debito fiscalis quàm priuato teneatur.

DECISIO CCXV.

Et antequam veniam ad decisionē quæstionū, præsuppono primò, † an fugere sit maleficium. 1 Et dic secundum Baldum in consi. ccxx. in quæstio. domini Millani. volumi. iij. quod etiam reperitur in quinto volu. in nouiter impressis, consi. ccclxxxij. quod aut fugiens est seruus, vel seruili macula aspersus, & est malum l. j. C. de seruis fugi. & l. fi. C. de oper. libert. Aut est ingenuus, & tunc aut fugit cum re, & est malum ratione rei, quia contrectando facit furtum: & idem si cum re quæ aliquando fuit aliena, vt quia cum pecunia ad numerum deposita, vt faciunt nummularij secundum veritatem de Caba. in tracta. clausu. quod dictum fuit Bal. in l. à procuratore. in fina. C. mandati. dicens no. vlti. gloss. quæ dicit, quod nihil est melius quàm bona fides, & tene menti: & nota pro mercatoribus bonis, & etiam contra falsos mercatores, qui arripiunt fugam cum pecuniis alienis: licet propriè non sit furtum. argum. l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in fraud. credi. & isti dicuntur in Tuscia & tota Italia mercatores falliti: quos Bartol. vocat cedentes foro. in l. singularia. in secunda conclusione. & ibi Francisc. Purpu. nu. xciij. ff. si cert. peta. & nos banqua ruptos seu banquam ruptam facientes, de quibus infrà dicam. Aut fugit absque rerum alienarum vel quasi exportatione, & ista fuga non mala est, sed quædam latitatio l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. ex quibus cau. in poss. eat. † Secundò præsuppono, quis dicitur fugitiuus, & est qui in actu fugæ deprehenditur, ita statim quod vnum ad fugiendum mouerit pedem. l. fugitiuus. ff. de verborum significat. & l. si quis sit fugitiuus. §. j. iuncta gloss. in verbo fugitiuum fuisset. ff. de ædilitio edicto. & Bald. in dicto consilio ccxx. versicu. Et primo. & Socin. consi. xcix. numero j. volum. iiij. & Ioann. Baptist. in tractatu. de debit. suspect. & fugi. quæstione prima princip. & Francis. Purpurat. in l. quæcunque. nume. ccccxix. ff. de officio eius. & Cattellia. in memorali. in verbo, fugitiuus. & Hippol. in sua praxi, §. diligenter. numero 50. † Tertiò an alius quàm commentariensis consulens alicui etiam prisonerio ad fugam faciendam & arripiendam, videatur consulere ad malum? & Baldus in dicto consilio ccxx. tenet quod non, vbi aliàs erat facturus. gloss. in §. ope. institut. de obligationib. quæ ex delicto nascuntur. & in l. sępè. ff. de verborum significatio. & dixi in quæstione cclxij. incipiente, quid de vxore. quia regulariter non imputatur alicui, vt maleficium, sed inducit suspicionem contra eum, vt notat Cin. in l. j. C. de raptu virginum. Et ibi Salicet. & latius infrà dicam, & nōn solùm est consilij, sed facti fugere, dicta l. quis sit fugitiuus. & gloss. in l. j. in verbo, abest. C. de ædili. actionibus. Tamen † videtur textus contra hanc determinationem Baldi in l. si consiliarios. ibi, huiusmodi personam subtraxerit. C. de assessori. & l. quoties. C. de exacto. tribu. lib. xi. & in l. sed eximedi. §. j. & ibi Angelus, Baldus, Alexan. & Iason. ff. ne quis eum qui in ius voca. est vi exi. tenentes contrarium. & Ioan. de Ana. cō silio lv. ad finem. & Bald. in l. eleganter. §. Item Labeo. ff. de dolo. & in capitu. dilectis. versicu. contra eximentem. de appellationib. & Bartol. in l. iiij. ff. ad legem Iuliam maiesta. & aliquid in extrauagan. ad reprimendum. in verbo, tangat. & in dicta l. j. §. pœnas. de raptorib. virginum. & idem Salicet. Ludoui. de Roma. l. admonendi. & ibi Franciscus Curtius, versicu. sicut etiam faciens aliquem aufugere. de iureiurando. & ibi Iason in repetitione. versiculo vltimo pro complemento. Sed potest dici quòd Decisio Bald. in præallegato consilio & in dicto capitulo dilectis loquitur de consilio alicui banquerio seu mercatori fallito volenti fugere præstito & dato quod non teneatur, vt infrà dicam, & non prisonerio. † His pręmissis videtur dicendum quòd aut loquimur in istis mercatoribus fallitis cessantibus, & fugitiuis, & ipsi habentur pro confessis, & nihilominus possunt torqueri, vt indicent pecunias eis ad mercandum datas, quas nunc habere denegant, & illas perdidisse, & subtractas per institorem fuisse, vt tenet Paris de Puteo in tractatu syndicat. in verbo, tortura. capitul. an in causa pecuniaria. versiculo tamen principalis in ciuili causa. & Hippolytus de Marsil. in l. diuus. ff. de quæstionibus. & in sua crimi. praxi. §. expedita. numero lxij. & Franciscus Purpur. in d. l. singularia. numero. xciiij. si certum petatur. quia omnis cōiectura crescit contra fallitos, qui ad mentiendum faciles sunt, & infamissimi, vt inquit Ioan. Baptista in tracta. de debito. suspect. & fug. quæst. j. versic. illud scia. qui, vt ait, deberent more legis antiquissimæ dari creditoribus lacerādi, vt aliàs dixi in dicta quæst. cclxij. incipien. quid de vxore. & questiōn. cxix. incipiente, percutiens. † Adeo quod propter eorum dolum non

Right-column margin numbers: 2 (Secundò), 3 (Tertiò), 4 (Tamen), 5 (His pręmissis), 6 (Adeo).

non debent habere beneficium cessionis bonorum, quod est miserorum subsidium, non præsidium dolosorum. allegat. Bald. in consil. incip. insuper libris Thesaurariæ. quod est ccxix. volum. iij. versicul. quia isti falliti faciles sunt, vt dixi quæst. cccxlix. incip. quæritur an ciuiliter ex crimine. Et est bona cõsequentia (vt inquit Bapt.) fallitus, ergo fraudator. sic enim appellat eum lex. Stat enim edictum fraudatorum: quia est communiter accidentibus falliti sunt fraudatores. allegat Bald. in dicto consil. cxx. in quæstione domini Milani. volum. iij. Et similes his sunt librorum scriptores, qui communiter sunt baratores & fidem fallentes, vt dicit Alberic. in l. stipulatio. §. siue autem. ff. de noui operis nuntiatio.

7 †Nec pariter habent isti falliti beneficium immunitatis ecclesiasticæ. argument. §. publicorum verò tributorum. Ibi, quoniam fiscalium ratio & militibus & priuatis ipsisque templis, & cunctæ republic. vtilis, necessaria. in authentica de manda. princip. l. pœnæ. C. de exact. tri. Quod tamen videtur habere locum in alio pro debito ciuili ad ecclesiam fugiente, vt non possit ab ea extrahi, nisi ex consuetut. vel statuto municipali posset capit. l. præsenti. §. sane enim si seruus. C. de his qui ad eccle. confu. quia cedendo bonis euadit carceres. l. j. C. qui bon. cedere possunt, tamen non possunt cedere bonis, vt dictum est. Ideo regula est, quòd in casibus in quibus quis pro debito licitè capitur, & extrahitur ab ecclesia. d. §. publicorum, vt dicit Oldradus consil. liiij. & Alber. in prima parte statuto. quæstione xxxix. & in rubric. C. de his qui ad eccles. confugiunt. cum aliis per nos allega. in §. xiij. in addition. de consue. iur. statu. lib. consuetud. Biturig. Et sic prouisio extrahendi concessa fuit cuidam Lemouicen. mercatori nomine Petiot, contra quendam eius factorem, qui ad ecclesiam sancti Martialis aufugerat,

8 die v. Augusti, Anno 1535. †Quinimo pacta facta cum istis fallitis super pecunia ablata non valent, quibus non obstantibus possunt creditores totum exigere, si appareat ipsos esse soluendo, vt voluit Lupus in repetit. rubric. de donat. extrà in antiqui. nu. xv. in add. His habitis videtur dicendum

9 quòd †aut loquimur in prisoneriis à carcere fugientibus, tunc videtur quòd habeantur pro confessis & conuictis. text. ad literam secundum communem doctorum sententiam in l. in eos. iuncta gloss. super verb. puniendi sunt. ff. de custo. reor. vbi dicitur, quòd si aliqui carcerati conspirauerunt ad inuicem, vt fractis carceribus euadant, si postea reacipiantur, possunt statim puniri tanquam confessi de crimine & conuicti, pro quo primo fuerant incarcerati, quamuis innocentes ex eo crimine sint reperti. quem textum faciunt ibi singularem Bartolus. & communiter doctores. & Ioannes. Andr. in add. ad Speculatorem titul. de præsumptionibus. §. secundo. in verb. super l. vnica. & idem Oldr. consil. lxv. hic agitur de duobus. & Ioan. de Ana. consil. j. versicu. sed omnia iura allegata. & Cæpol. consil. xx. versi. item quia ex quo fugit de carceribus. & Gulielm. de Ludo. in singula. suo incip. lex est, quod si incarceratus. de cuius tamen intellectu in solutione huius quæstionis dicam. ad idem textus in l. j. in principio. ff. de effracto. carcer. & ibi gloss. in verbo capite. & in l. si quis aliquid. §. miles. el. j. ff. de pœnis. & in l. milites agrum. §. eius fugam, versicul. eum tamen qui carcere. ff. de re militari. glossa allegat pro concordia prædicta iura. Et pro hac parte videtur bonus textus etiam in carcerato fugiente habito pro conuicto, in authentic. vt nulli iudicum. §. si quis vero accusatus de adulterio. de quo infrà dicam. & idem Ludouicus Bolognin. in lege Cornelia. in suis interpretationibus. ff. ad Silla. & in l. admonendi. ff. de iureiurando. & Angelus Aretinus in tractatu maleficiorum. in verbo, fama publica. versicul. sed si quis fuerit positus in carce. & Hippolitus in sua praxi criminum. §. diligenter numer. xlvj. & est melior textus qui in toto sit iuris vtriusque corpore. in capitul. nullus. de præsumpt. secundum Zabarel. Imol. Abba. Sicul. & Felinum ibi cum aliis infrà alleg. & idem Francisc. Brunus in tracta. de indic. & tort. quæstio. iij. princip. versiculo. qui etiam limitat tertio. & Guido Pap.

10 in singular. ccvj. †¶In contrarium videtur quod non habeantur pro confessis & conuictis, per textum. in §. si vero etiam quidam. in authentica. de exibendis reis. v. & Iacobus de Bellouisu. & Ludouicus Bologni. in su[illegible] ta. & textus in dicta l. lege Cornelia. in princip. ibi, [illegible] rat. & ibi Bartolus, Baldus, Angel. ad Sill. & idem Bartol. Ang. & Fulgosius in l. si quis ex argẽtariis. §. fi. & ibi Iason, versicul. quarto adde. ff. de edendo. & tenet glo. in l. in bonæ fidei. C. de reb. credi. de iureiu. & in l. admonendi. ff. de iure volens fugam semiplenam & non plenam facere probationem. & ibi doctores vtrobique communiter tenent, signanter Franciscus de Curte. versicu. in ea. gl. & Iason. Idem Speculator in ti. de probat. §. vlt. versi. vlt. no. vel facit indicium, ꝙ cum aliis præsumptionibus esset ad torturam sufficiens, secundum Doctores & Bald. consi. suprà alleg. ccxx. lib. iij. versi. sequitur videre an consulere ad fugam. & cõsi. ccxxij. volu. j. & Petr. Iaco. in sua praxi, titul. pro tormentis. & Pet. de Ferr. tit. forma. inquisitionis. in addi. inci. fuga. & Felin. in d. c. nullus. ver. fallit quartò. & Ange. Are. in tracta. malefi. in verbo, quod fama publica. versic. an fama sit. cũ aliis in nouo addi. alleg. & Ci. Ia. de Are. & Sali. in d. l. j. de rap. virg. per illum text. in prin. post legitimas & iuri cognitas probationes. & similis tex. in l. raptores. C. de episco. & cleric. Sed ad ista videtur clara responsio, quòd loquantur in eo qui non fuit incarceratus, sed ante accusationem aufugit. Et sic in eo casu sola fuga præsumptionem seu indicium facit, & nõ probationem. & idem Bal. consi. cccxxx. vo. j. primus quæ. articu. est. Cæpol. consi. xxix. versi. Tum etiam propter fugam. & Soci. in suis regu. in verbo, fuga. in secundo. secus si post accusationẽ aufugiat, quia tũc nullum facit indicium, vt infrà dicam in cõclusione. Et ista est regula tam per legistas in locis. suprà & infrà alleg. quã per canonistas. in d. c. nullus. de præsumptio. Quæ tamẽ fallit in pluribus casibus secundũ Doct. insuper Feli. ibi, & Hippo. in repe. rub. C. de probat. ver. alio modo sit probatio. vbi vltra Fel. addit duos

11 casus fal. †Quid dicendum? Et Bald. in præallegato consil. ccxxx. volumin. j. alij habent in tertio volum. xxxij. in princ. distinguit, aut quis detinebatur ex generali inquisitione facta, & tũc fugiens non habetur pro confesso, quia confessio sicut vera debet cadere super certo, & crimen certum probari debet, l. j. vt omn. tam ciuil, quàm crimin. & in authent. vt iud. sine quoq. suffragio. §. necessitas. Aut vero detinebatur pro speciali inquisitione, & tunc aut fugit cum effractione, vel conspiratione, & effractione simul: & sic habet locum prima pars cum considerationibus infrà dicendis. Et idem dicunt quidam esse in effractore seu rumpente arestum sibi per principem de certo loco non recedendo factum, & ita secundum Bald. loquitur dicta l. in eos. vt infrà

12 dicam. †Et idem videtur si cum vellet exire carcerem fuit repertus, quod perinde teneatur ac si exiuisset. secundum Iacob. de Bellouisu in tracta. crimin. titu. de quæstio. pro quo allegat dictam l. quis sit fugitiuus. §. idem Celsus. cum aliis

13 per eum allegat. †Aut aliter sine effractione euasit, & tunc non habetur pro confesso, sed pro motu iudicis punitur. & idem Iacob. de Bellouisu in d. titu. de quæstionibus. & Gulielm. de Cugne. in l. succurritur. ff. ex quibus causis ma. & Alexan. in addi. ad Bar. in d. l. in eos. & sequitur Bal. in d. cõsi. ccxxx. & Ioan. de Imol. in d. c. nullus. & Paris de Puteo in tract. syndicatus. in verbo carcer. c. qualiter autem probatur. versicu. tamen talis fuga probabit. & in eodem verb. fuga officialis. post medium versic. & melius in d. l. in eos. & Ange. Areti. in tracta. maleficio. in verbo, quòd fama publica. versicu. tertio, quid si quis. Et idem si extra carceris muros se proiecit, secundum Augustinum. ibi in addit. pro quo tex. in l. fina. ff. de rerum diuisione. & Socin. in suis regulis in verbo fuga. in primo, versicul. tertia fallen. & idem Bonifacius de Vitali in tracta. criminum. titulo de carcere priuaro. nu. xij. Et istud vltimũ quando sine effractione aufugit

intelligitur secundum Gulielmum de Cug. Bald. in d. l. succurritur. si carceratus in publico carcere inuenerit ostium apertum, quòd puniatur iudicis arbitrio: quia non debet exire, etiam si potest, vt dicit glo. in d. l. succurritur. per text. in l. si captiuus. in fin. ff. de captiuis. & idem Bal. & Lud. de Roma in d. l. admonendi. quos ibi sequitur Francisc. de Curte, versicu. si autem fuga non obiiciatur. & ibi Ias. in repe. versic. secus si aufugeret. & Hippol. de Marsil. in sua praxi crimi. §. diligenter. numer. xlvj. versicul. & idem in fugiente. sed non punitur, si exeat de priuato carcere, à quo potest exire, vt tenet gloss. in d. l. succurritur. & Docto. ibi, & Soci. in d. regula, in verbo, fuga. in prima fallen. vlt. cum not. per Doctores in l. j. C. de priuat. carcer. & hoc si vltra xx horas fuisset detentus sine ranuodio seu remissione ad suum iudicem facta, per notata per Bart. in l. capite quinto. ff. de adulteriis, & in l. j. ff. de exhibendis reis. & in d. l. j. de priuat. carcer. & vtrobique per Alber. & Doctor. & per Innoc. Abbat. Sicul. & Felin. in capit. vt famæ. de sententia excommunica. cum aliis infrà alleg.

14 † Et quòd non habeatur pro confesso, quando ostio carceris aperto exiuit, tenuit Angel. in l. verũ. ff. de furt. & in d. l. j. post Irner. de effracto. & Frãcisc. Brunus in tract. de indi. & tort. iij. q. prin. ver. Quod est verum. & Rapha. Cuma. consi. cv. casus talis, Titius incarceratus. in vltimis verbis. & Feli. in d. c. nullus. versi. si ista, fallẽ. & Hippo. in d. repetitio. rubr. de proba. ver. item alius est casus. & Augusti. in addit. ad Angelum in tractat. malefi. loco proxi. alleg. nisi ruptis & fractis compedibus exiuerit per ostium apertum secundum eum: quia tunc bene punitur ac si effracto carceris muro, vt infrà dicam.

15 † Et hæc locum etiã habẽt nõ solũ quando erat carceribus mancipatus, & fracto carcere fugit, sed etiam si positus fuerat in aliquo hospitio, aut palatio, vel camera alicuius ostiarij curiæ, aut seruiẽtis custodiẽdus, à qua recessisset ianua nõ aperta, sed scissa & fracta, quod habeatur pro confesso: secus si ianua aperta, secundum Iac. But. in d. l. succurritur. quẽ ibi refert & sequitur Alberi. dicens ita vidisse de facto terminari. & idem Felin. in d. cap. nullus in quarta fal. versicu. item hanc fallen. & Guid. Pap. in quæstio. ccliij. pro quibus videtur textus singularis in l. nemo carcerem. Ibi, aperta & libera, & in vsum hominum instituta custodia militari. & ibi Ang. & Ioan. de Pla. C. de exacto. tribu. lib. x. & sic per illum textum tenuit Bal. in d. l. admonendi. in antiqua lectu. & eum ibi sequitur Ludoui. de Rom. & Frãci. de Curte, ibi, & pari modo. & idem ibi Iaso. versicu. quid autem esset. tamen in contrariũ videtur textus in d. l. succurritur, dum dicit, quia nihil interfit parietibus an compedibus teneatur, cum l. sequent. & in l. si quis in graui. §. subuenitur. ibi, clausos accipere debemus, & si sunt vincti. ff. ad Sillan. Sed ad illum tex. l. succurritur. respondent ibi Alber. & Iason in d. l. admonendi. in repet. versicu. nõ obstat d. l. succurritur. quorum responsio nõ videtur mihi sufficiens, si iustè detinebatur, sicut si ex carcere ostio aperto exiuisset, vt dictum est. pro quo allego text. in d. l. milites. argumen. §. eius fugam. de re militari. Vbi dicitur, eius fugam qui cum sub custodia vel in carcere esset, discesserit: & in l. capitalium. §. ad statuas. ibi, nisi quis ex vinculis aut custodias detentus. ff. de pœnis. & in clemen. j. §. j. ibi, arestare, siue capere, ac tutè custodire. & ibi Doctores, signãter Bonif. de Vital. in nono not. de hæretic. Et sic non facit differentiã siue exeat ex custodia, vel carcere, quo ad eius punitionem per iudicem arbitrandam: quamuis aliud sit sub custodia esse, & aliud in carcere: quoniam carceratus dicitur omnis is qui non potest ad sui libitum ex loco recedere: vt dicit tex. in d. clementina j. §. sanè. de hæred. & Angel. in l. vna. C. de priuatis carceribus. & idem Angel. in l. qui in carcerem. ff quod metus causa. Vnde si iudex præcipiat aliquem ... sub custodia, non debet mitti in carcerem, vt dicit ... lis in l. agentes. in vltima. C. de curiosi. & statio. lib. x. ij. quam faciunt ibi singularem Bar. Ioan. de Plat. Iacob. Rebuf. & Lucas de Penna. quia aliud est mitti in carcerem, & aliud sub custodia detineri: & pro illa glo. Barto. allegat tex. quem dicit ad hoc singularem in d. l. nemo carcerem. de exacto. tribu. lib. x. & idem Anto. Corset. in singu. in ver. custodia, & ita solet obseruari in nobilibus & dignitate constitutis, vt sub custodia militari, & non carcerali tradantur. l. si grauius. C. de dignitatibus. lib. xij. & d. l. nemo carcerem. & ibi Ang. & Bonus de Curtili in tractatu suo nobili. v. parte. nume. xij. Nihilominus tamen si exeat ianua aperta puniri debet iudicis arbitrio. & idem Francisc. de Curte in d. l. admonendi. versic. solutio potest in hac. facit quod dicam in sequenti quæstione.

16 Quare † cum curia Parisien. Parlamenti ordinasset quendam aduocatum esset cuidam prisonerio distribuendum ad illum cõsulendum, & vidisset portam consurgeriæ apertam, consuluit eidem quòd recederet, & vocatus in curia cõfessus fuit sic cõsuluisse, & fuit excusatus: prout dici audiui. & tamen illud consilium non fuit bonum, quamuis cousulere ad fugam alteri quam prisonerio nõ sit malum, vt dixi in tertia præsuppositione.

17 † Sed si carceratus animo redeundi exeat de carcere aliqua de causa motus, non dicitur fractor carceris, vt tenet Bal. in l. j. C. de seruis fugitiuis. & ibi idem Iac. de sanct. Georg. nu. x. & Paris de Puteo in syndicatu. in verbo, fuga officia. capit. an iudex. & Alex. in additio. ad Bar. in d. l. in eos. & in d. l. j. de effracto. quod dicit esse notandum pro retentis seu arestatis per Palatium, vel ciuitatem recedẽtibus, ꝙ non incidant in pœnam. nihil tamen allegat. sed pro hoc facit l. diuortium. in fin. ff. de diuortiis. ibi, in breui reuersa est vxor: nec diuertisse videtur, canonizata in c. vulgaris. §. diuortium. de pœnitent. distin. j. l. ad idem plerique. in princ. ff. de ritu nuptiarum. & in l. si quis ita legauerit. ibi, dum vxor mea. ff. de condit. & demonstrat. & institu. de rer. diuisio. §. pauonum. versic. in his autem animalibus. & in l. nihil interest. ff. de captiu. ibi, neque enim corpore domum quem rediisse, si mente alienus est: quem Barto. commendat ibi, quòd quis ibi esse creditur, vbi habet animum reuertendi. & Corn. consi. ccxliij. vol. ij.

18 † Sed in contrarium est text. in terminis, quod talis dicatur fractor carceris, vel aresti brisator, & non excusetur seu purgetur per pœnitentiam, seu reuersionem ad carceres. in d. l. quis sit fugitiuus. post princi. ibi, nemo tali pacto inquit pœnitentia sua innocens esse desinit. & nota Bal. ibi in §. si quis talis in antiq. lectu. dicens quòd licet apostata reuertatur ad claustrum, nõ tamen purgat peccatum suum: quia semper remanent reliquiæ. & idem Cæpol. ibi in vj. nota. Et ad idem tex. in l. desertorem. §. emansor est qui diu vagatur, & ad castra reuertitur. cum versic. sequen. incipiente, desertorem. ff. de re milit. & sic vitium non purgatur. Et pro hoc facit quod dicit Bal. in l. j. C. de ædil. actio. quòd quando sunt duo carceres, vnus masculorum, & alter fœminarum sub vna custodia & clausura, prout esse debẽt, l. quoniam. C. de custod. reorum. & mulier aufugit de carcere earum ad carceres virorum, quod dicitur exiuisse de carcere, quia erant distinctæ habitationes per domos, licet sub vno conclaui, communionem tamen habentes, quæ inducunt diuersitatem domorum, secus fierãt distinctæ per cellas & cameras. d. l. quis sit fugitiuus. §. apud Celsũ. dicens tamẽ quod erit excusata, si causa libidinis fugiendæ fugerit. au th. nouo iure. ibi, ne castitati iniurietur. de custo. reo. sed nõ qđ nõ fugit causa libidinis fugiẽdæ à carcere ipsarũ ad carceres virorum, imò potius causa implendæ præsumendum est, nisi quòd custos aut alius vellet eam cognoscere. Et idẽ si custos permiserit eam abire causa accedendi ad ecclesiam cum proposito reuertendi (quam licentiam custos concedere non debet) si reuertatur, non tenetur. Et si noluit reuerti, potest extrahi ab ecclesia, si iustè detinebatur, secundum Bartholo. Brixen. in quæstio. dominicali. xxxvij. incipi. carceratus. quem sequitur Alberic. in l. secunda. C. de his qui ad ecclesi. confugi. & Cardina. in cap. ius gentium. versic. & facit quod pulchrè dicit Alber. & Paris de Puteo in sindicatu, in verbo, carcer. capit. qualiter autem. circa medium. versicu.

versicu.adde Bald.& idem Iaco.de Bellouis.in d.tracta malefic.tit.de quæstionib.versicul. sed nunquid incarceratus. & Hippo. de Marsi.in singula.cxlix. vbi ponit quando causa adimplendi votum exit. Sed istud videtur nimis rigorosum & strictè sumptum in vtroque dicto, scilicet quòd recedens & rediens, vel vadens de vna domo ad aliam carceralem domum sub eadem clausura existentem puniatur. quare primum videtur communius: quod probat Cæpol.in d.l.quis sit fugitiuus. §. si quis talis. in vij. nota.per text.ibi, versicu.item nec eum ibi,fugisset, & ad dominum venisset, vbi dicit ita fuisse de facto decisum.pro quo dicit facere tex. in d.l.milites agrum.§.desertorem.& §.fina.& idem Ioann. Baptis.in d.tracta.de debit.suspect.&fug.quæstio.j. versic. ex prædictis.qui allegat Flor.ita tenere in sua disput. quam ipsemet Flo.meminit in l.liber homo.ff.ad leg. Aquil.& idē Bapti.vbi suprà versi.si verò ideo latuisset.& Frācis.de Curte in d.l.admonendi.ver. ni fortè statim rediisset.& versi. secundò limitatur.vbi in prima limitatione ponit illud vulgare Italorum prouerbium, Non fuge qui torne à casa. & idē Iac. de S. Georg.in d.l.j.nume.v. de seruis fugit.qui allegat gloss.in cap.si postquam.in verbo, mente. de elect.libr.vj.

19 † Tamen Ioan.Baptist.videtur limitare hanc communem, quod licet non iustè detentus sine iudicis permissu recedat, & statim reuertatur, non sit pœna fugitiui, fracti carceris, vel brisati aresti puniēdus: tamen alia pœna leuiori pro carceris exitu,& modo culpæ plectendus. per text.quem facit singu.in l.si adulterium cum incestu. §. Imperatores. ff. de adulter.cum aliis per ipsum alleg.& ille tex. est solùm in argument.& hanc partem tenuerat prius Martin.de Fano, in quæst.de milite vel custode ciuitatis qui dicit se nolle ire ad custodiam,& nihilominus postea iuit, quod non capite sed castigatione sit plectendus,scilicet ad satisdationem damnorum & expensarum.refert & sequitur Alberi. de Gaudi. in tractat.cri.titu.de furibus & latronibus.num.xviij. Et istam limitationem vidi plerunque propter audaciam & temeritatem prisoneriorum reprimendam per curiam obseruare, argumen.l.si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. Et aliquando secundam opin.quod non puniatur,sed quod strictius detineatur, & restringatur: & ita dicit esse faciendum Iacob de Bellouis.in d.tracta.de malefi.tit.de quæstio. versicul.quæritur.& infrà dicam. Ergo videtur quod si tales carcerati vel arestati per curiam, vel alium iudicem fugiant totaliter animo reuertendi, non habeantur pro confessis,nec puniantur tanquam effractores carcerum: quia nihil effregerunt, per suprà in princip.adducta. Sed in contrarium facit quod adducit Ioann. Andr.in d.addit. Specul. titul.de præsumptio.§.secundo.versic.est sciendum.dicens, quod cum ipse esset in curia Roma. nonnulli fuerant per Papam Ioannem arestati qui aufugerunt:quo scito hora prandij curia fuit tota in motu, & multi prælati & nobiles statim equitauerunt ad locum quo fugisse putabant, & manu armata inuenti,sed non capti fuerunt: tum secundum eum certa fuerunt examinata dubia. Et istud erat primum, an fractio arestationis seu aresti dati & fuga inducerent veram probationem eorum propter quæ fuerant arestati, ita quòd posset ferri contra eos vt confessos & conuictos diffinitiua sententia.Secundum vero erat,an ad illam audiendam sententiam essent citandi. Cuius rationes in vtroque dubio fuerunt prius Oldrad.in consil.lxv. hic agitur. de duobus super quibus ipse consuluit. potest tamen esse ipsum Ioann. Andr.fuisse tunc Romæ,& postea apostillando Specul. rationes Oldrad.narrauerit eo tacito. Et quo ad primum dicit Oldrad.quod tales à Papa vel Principe arrestati fugientes pro confessis & conuictis haberi censentur,cum arestum legis & principis æquiparetur: vt authentic. de consului. §. final. sed si est in aresto legis, vt fugientes habeantur pro confessis.l.consiliarios.C.de assesso. & l. j. versicul. quod si quis.C.vt omnes tam milita.quàm ciuiles. Et frangendo

20 arestum videntur frangere carcerem: † sed carcerem frangentes confiteri videntur,d.l.j.de effract.ergo,&c.Sed contrarium tenet,vt ibi vide,& idem (vt mihi videtur) Ioann. Andr. sed non ita clarè. & liber meus est modicum in hoc defectuosus.tamen Paris de Puteo in sindicatu,in verbo, fuga official.post medium intelligit eum velle, quòd sententia ferri possit contra eos, vt in confessos & conuictos. pro hoc alleg. Angel.in d.l.j.de priua.carce.& sentit Guid.Pap. in d.q.ccliij.& etiam Franciſc.de Curte.in d.l.admonendi. versicu.Quid autem si princeps arestasset.vbi se remittit ad Ioann.And.& idem Ial.in repetit.& Hippol. de Marsil. in sua praxi.§.attingam.numero xliiij.& sic sunt Oldr.& Ioā.

21 Andræ.quæ habet sequellam contrarij.†Sed opin. Oldrad. videtur mihi æqua, & de iure verior, quod tales arestati fugitiui,si recapiantur non habeantur pro conuictis, sed aliter arbitrio principis, aut eius curiæ puniantur, vltra pœnam delicti de quo accusati fuerant. Quemadmodum de fugiente ex carcere ostio aperto diximus: quia non est ratio diuersitatis magis in vno quàm in alio, cum vtroque casu possint si velint fugere,licet non debeant,vt suprà dictū est. Tū etiā paria sunt non cōparere,& cōparere & illicētiatus recedere, vt not. Bar.in l.consentaneum.circa finē.

22 & ibi dixi in repetiti.C.quom.& quan.iudex. † Quo autem ad secundum dubium quando fugientes prædicti non recapiuntur:& ambo,scilicet Oldrad.& Ioann.Andr. tenent non fore amplius citandos tales fugientes à carceribus, vel arrestationibus. & ipsos sequitur Paris de Puteo vbi suprà proximè,per doctrinam d.l.in eos.tamen cōtrarium de stylo curiarum Franciæ,maximè nunc in curia seruatur: quoniam adiornantur ad tres breues dies per quadriuia ciuitatis,à qua recesserunt,& fugerunt,& visis contumaciis & defectibus ac casibus in informationibus contentis, tam pro eisdem,& fuga ad pœnam de iure condignam condemnantur,vt latius dixi suprà quæstion.lxiij. minor contumax. aliquid infrà. & sic vidi per quosdam iudices per capitulum Burdegalen. deputatos obseruatum, quod trina vice fecerunt citare eorum decanum fugitiuum arrestatum sub pœna conuicti:licet tales decanum sic arestatum fugientem citare non debuerint, per text. in capitul. ex literis. ibi,idem Episcopus à nostra discessit præsentia, & perquisitus non potuit inueniri.de excessioni. prælat. quia talis perquisitio, vt inquit glo.in verbo,perquisitus. habet vim peremptorij: licet illud ad eius non peruenerit notitiam: & habetur pro vero contumace,secundum glos.quam sequuntur Imol. in verbo,inueniri.qui allegat tex.in ca.certum.xj.q.iij. & Ioā. Andræ. Anton.de But. Abb.Sicul.& Ancha. in octauo notab.& Zabarel.in vers.nota non esse necessarium.quia est in culpa recedendo à præsentia iudicis. vnde habetur pro latitante,vel tali qui impedit ad eum peruenire citationem.quā uis Paulus Grelādus in tractat. de sortileg.velit fugientem fore citandum, per text. in l.si apparitor.C.de cohort.libr. xij.sed ille text.loquitur quando nunquā cōparuit. Quinimo apparitor absens nō citatus potest cōdemnari, l.ne diu. C.de pœnis.sed est casus specialis,de quo dixi suprà quæst. ix.inchoan.Sed an Barones.sed decanus ipse fuit vltra perquisitionem per iudices factam trina vice citatus: & quarta ad sententiam audiendam. Tamen aliqui dubitabant de prima citatione, ex eo quòd nō dicebatur eum perquisiuisse,nec citasse ad domum,sed generaliter fecisse prout mandabatur.sed respondebatur sufficere etiam sine illa,cum essent aliæ tres.cap.ex tuæ.de cleri.non residen.& ca.causam. de dolo & cont. & l.properandum.§.& si quidē.ibi,& si per tres vices. C. de iudi.Sed in illo processu decani fugitiui sic citati fuerunt dubia.Primum,an fuerit verus contumax,ita quod appellare non potuerit.Secundum dubiū,& si appellauerit & releuauerit,& prosequutus per tredecim annos non fuerit,ita quod appellatio remansit deserta,an sententia priuationis transeat in rem iudicatam, dixi suprà quæstione. Sed an post conclusionē in causa.Sed si tales arestati fugiāt

ad ecclesiam, debeant gaudere immunitate, dixi supra, & latius quæ.cx.incip.sed an consuetus blasphemator. Sed quò ad intellectum glo. Bar. Bal. & communem Doct. suprà alleg. circa d.l.in eos. ꝙ loquatur generaliter quando cōspirauerunt, vt prius ruptis vinculis ac carcere effracto recederent, & ipsos euaderēt, prout de facto fecerunt, ꝙ absque alia vocatione & defectu seu contumacia capitaliter puniantur. licet ista cōclusio sit in severa, p d.l.j. de effra. & alia iura pro prima parte allegata & latius dicam infrà: non tamē per d.l.in eos. quæ sic secūdum Alber. ibi, non intelligitur. quoniam cum prudētius, vt inquit, illam ruminasset, ex eo quòd sæpè occurrisset sibi in practica: & post plures opiniones per eum relatas, sibi autē studiosè illam legē ruminanti pro certo visum fuit, quod loquatur quando carcerati conspirauerunt de carcere ipso frangendo & aufugiendo: tamen cōspirationem vel fracturam non perfecerunt: quia vel detecta fuit conspiratio, vt in fine illius l. dicitur. & hoc per alios quam per prisonerios, quia si per prisonerios fuerit detecta, veniam merentur: vt ibi dicitur cum aliis per glos. alleg. & per Hippol. in praxi sua. §. attingam. nume. 50. accedat pro hoc tex. in l. qui falsam. in prin. ff. de fal. & per Bonifa. de Vitali. in d. tracta. crimi. tit. de priuatis carceri. nume. xiij. vel quia aliàs non potuerunt vel noluerunt, & sic non effregerunt carcerem: & iste est verus intellectus d.l. in eos. quam primò sic intellexit Rayner. de Forli. ibi, & etiam Angel. in versic. & nota hanc l. qui mihi videtur verior, ipsa lege bene inspecta, quia text. profecto non dicit quod post conspirationem euaserint: sed solum deliberauerant vt ruptis vinculis carcerem euaderent. hoc probant illa verba ibi, propter quod pacti sunt, non dicit fuerunt. & sic etiam intellexit illum text. Raphael Cum. in dicto consil. cv. post princip. & idem Felin. in dicto cap. nullus. versi. fallit in eo qui. sed non audacter, quia non meminit (vt ait) hoc motiuum ab alio tactum. Ideo transit cum Bartol. & mirum quod non viderit Rayn. Alber. Angel. & Cuma. qui sic ante intellexerunt. Et pariter mirandum de aliis Modern. signāter de Ias. qui transiuit etiam cum opinion. Bartol. in repet. l. admonendi. & idem in lectura. versicul. adde tamen vnum casum. & similiter Hippol. qui in sua praxi, transit cum Bartol. & Felin. in §. diligenter. numer. xlvj. & pro isto intellectu facit tex. iūcta gl. in d.l. quoties. C. de exact. tributo. li. x. dum text. dicit, crediderit. & gloss. exponit, subtraxerit: quia secundum Ioan. de Platea ibi non sufficit sola cogitatio eximendi, nisi effectum habuerit l. si per alium. §. docere. ff. ne quis eum qui in ius voca. & vbi potest capi duplex intellectus, & capiendo vnum quis dicitur delinquere, & capiendo alium non dicitur delinquere: tunc semper in dubio sumitur intellectus, per quem quis non dicatur delinquere, vt dicit Bartol. in l. non solùm. §. sed vt probari. ff. de noui ope. nuntia. & sequitur Ab. Sicu. in ca. auditis. de præscript. cum aliis alleg. per Hippo. in sua repeti. rubric. ff. de fideiussori. nume. xlvij. & Cornel. consil. ccv. volum. ij. facit text. in l. quoties nihil sine captione inuestigari potest, eligēdum est, quod minimum habeat iniquitatis. ff. de regulis iuris, cum aliis per Hippol. de Marsil. in consil. ij. nume. j. & ij. vol. j. allegat. Sed intellectus Alber. & aliorum clarus apparet ex illo text. l. in eos. dum ibi dicitur, sit custodiendum, secundum quod gl. dicit fuisse in libro Rogerij, & tunc secundum Alberic. debet exponi verbum custodiendum, scilicet arctius, quàm prius: & hoc propter suspitionem fugæ, & conspirationem quam fecerant. Et pro hoc dicit bene facere d.l. lege Cornelia. §. præterea. & ibi gloss. in verbo, in vinculis. ad Sillani. quam faciunt ibi singula. Bald. Roma. & Ludo. Bologn. in suis interpræ. & l. iij. §. quæri potest. versicul. si autem ipse tutor. ff. de suspect. tuto. accedat gloss. in l. fin. in verbo, fideiussionis. C. de feriis. & text. cum gloss. in l. fina. in verbo, sequestro. C. quib. ad liber. procla. non licet. & idem Bald. in l. iij. de Episcopal. audiend. in quibus locis habetur, quod qui semel fugit, debet strictius detineri, & nunquam fideiussoribus relaxari. idem Ioann. Baptist. in di. tractat. de debito. suspe. & fugiti. quæstion. j. versic. pro quo opportunè. & Hippol. de Marsil. in l. maritus. numer. xliiij. de quæstio. & in sua praxi, §. attingam. nume. vij. & in repetit. rubric. de fideiussorib. ff. numer. clxxiiij. & idem Bonus de Curuili. in tractat. de nobilibus v. parte. numer. xij. & Angel. Areti. in tractatu maleficio. in verbo, quod fama publica. versic. quartò notandum est. & ibi Augustin. in addit. & Paris de Puteo in syndicatu, in verbo, carcer. cap. an potestas qui aliquem. post princ. vbi inter alia allegat text. in l. item apud Labeonem. §. quæstionem. ff. de iniuriis. & idem in verbo, fideiussor. cap. si iudex maleficiorum. versicul. & adde quod si quis semel. & Ioann. de Anan. consil. j. ibi Ludo. Bologni. in addition. Et ad textum dicta l. in eos. volentem innocentes esse puniendos, respondet ibi Alberic. quod quamuis innocentes puniendi sint, tamen litera non determinat pœnam: quare credit eam arbitrariam, arbitrio iudicis imponendam, & determinandam, licet gloss. aliter ibi determinet, & minus bene, vt dictum est. Et expositionem Albe. sequitur Raph. Cum in d. consi. cv. post prin. nulla facta de ipso mētione. Si, vt īquit Cuma. innocētes vt vult gl. & cōmunis, puniātur pœna eiusdē criminis, pro quo fuerint incarcerati, tunc innocentes venirent maiori plectendi pœna quàm nocentes, vt ibi latius per eum: quod esset contra omne ius: quoniā scriptum est, sanctius esset impunitum relinqui facinus nocētis, quàm innocentē damnare. l. absentem. in prin. ff. de pœn. & decretal. dicit, tolerabilius esse aliquos cōtra statuta hominum dimittere copulatos, quàm cōiunctos legitimè contra statuta domini separare. capit. licet ex quadam. de testib. Præterea si erant ab imposito crimine innocentes, ergo indebitè & iniustè detinebantur, & sic fas, & permissum eis fuit, etiam cum machinatione ruptis vinculis & carcere ac custodibus (si aliter fieri non possit) occisis euadere, secundùm Luc. de Penna in l. prohibitum. C. de iure fisci lib. x. de quo infrà dicam, an sit licitum occidere custodes, vnde innocentia istorum fugientium quò ad punitionem per iudicem est multum consideranda. Tum non punitur effectus seu conatus nisi sequatur effectus, secundum opinionem Specu. quam communiter contra Barto. sequuntur Doct. in l. j. §. fi. ff. de iurisdict. omn. iud. & plenè Feli. in tracta. de cona. & Ioann. Fabr. Salic. & Hippol. in l. is qui cum telo. C. ad leg. Cornel. de sica. & dixi in tracta. de sedit. & alibi sæpè. & pro hac opinione Spec. est text. secundum istum verum intellectum in d. l. in eos. qui non est ad hoc solitus allegari. Et pariter procedit iste intellectus etiam si in textu sit statuendum: sicut erat in libro Bulgar. secundum gloss. ibi, de quo ibi vide per Albe. causa breuitatis. Quamuis Iacob. de Bellouisu velit intelligere d.l. in eos. quando exiuit carcerem ob necessitatem, vel timorem ignis, vel aquæ, quòd non puniatur si fugiat: cùm iustus timor ipsum excuset. l. habitatores. §. fi. ff. locati. aliàs sic: & ita dicit in d. tracta. crimi. titu. de quæstionib. versi. sed quæritur nunquid si exiuerit. in fine illius quæstio. dum dicit, sic intelligo. ff. de custo. reo. l. in eos. quamuis communem intellectum sequutus fuerit. Sed iste intellectus non bene conuenit literæ, vt patet intuenti. Sin autem non tantum conspirauerunt, sed conspirationem ad effectum perduxerunt, & effracto carcere & vinculis ruptis fugerunt, tunc, vt dictum est, puniuntur pœna capitali, seu vltimo supplicio, non per text. illius l. in eos. sed per d. l. j. de effra. & tenet Ioann. And. in d. additio. versicul. item leges & Oldrad. in d. consil. lxv. & Felin. in d. cap. nullus. versicul. fallit in eo qui aufugit. de præsumpt. Et idem si sine conspiratione aut consilio inito fugerunt carcere effracto. d. l. j. de effract. & aliis pro prima parte allegatis, & plenè Cuma. in d. consil. cv. sola enim ruptura seu effractura carceris importat pœnam capitis: quia carceres sunt loca sacra, quæ sunt publicè dedicata. Et sanctum est, quod ab iniuria hominum sit defensum atque munitum, l. sacra. & l. sanctum. ff. de rerum diui-

diuisione. Et sic muri & fores carcerũ quæ publicis vsibus ad custodiam & non pœnam destinantur sancti sunt, sicut
23 muri ciuitatum.† Nam propriè dicitur sanctum quod neque sacrum, neque prophanum est: sed sanctione quadã con firmatum, l.sanctum.§.propriè.ff.de rerum diuisione. rumpẽs ergo (vt inquit Cuma.) vel violans sanctũ capite punitur, d.l.fi.eo.tit. Sed de stylo curiæ nostræ non ita proceditur, quia si recapiãtur proceditur ad verificationẽ criminũ, etiam si spontè cõfiteantur delictum: quia nisi de illo prius appareat, non possunt condẽnari.l.j.§.illud. & l.necessarios. §.non aliàs. ad Sillanianum.& bonus tex.in authenti. vt iudices sine quoquo suffragio.§.necessitatem.ibi, fugientes capiantur.& in §.sequenti. Si verò non capiantur, tunc contra eos proceditur, vt suprà dictum est, vel etiam per fictionem solent fugitiui suspendi, prout faciebat quidam iudex, vt refert Paris de Puteo, in syndicatu. in verbo, contumacia. & nunc anno præsenti quingentesimo trigesimoquinto supra mille, mense Augusto: quo duo fuerunt per figuram suspensi ante palatium. Aduerte tamen secundum Albericum in l. in eos. quod in fuga talium carceratorum debet haberi consideratio, vtrum culpa custodum, vel sine culpa euaserint. d. l.j.ibi, per negligẽtiam custodum euaserint, mitius puniendos. de effract. quem multum commendat Ang. ibi, & Cuma.in d.consi.cv.in princip. Et etiam vtrum violentia fuerit illata custodibus vel nõ, per textum in l.milites.ff.de custodia reorum.& in l.ad commẽtariensem. C. eodem & in-
24 frà dicam in tertia quæstione.† Quare breuiter concludendum est, quòd fuga ante inquisitionem vel accusationẽ criminis, id est ante informationes factas, (quia in hoc regno non proceditur per accusationem ad instantiam partis sine procuratore regio) non facit quem haberi pro confesso, sed præsumptionem siue indicium facit: quod est sufficiens in criminalibus ad torturam & quæstionem, secundum Barto. in l.fin.ff.de quæstionibus.& Ioan. Andræ.in additio. Spec. titu.de præsumptionib.§.ij.super verbo, violentia.& Iason. in repetitione dictæ l.admonendi.de iureiurando. & in lectura j.versi.adde quod regulariter.& in versi.secundo no-
25 tabiliter limita.† Et solum facit indicium contra ipsum fugientem, & non profectò contra alios in eodem delicto socios, per l.ij.C.de fide instrumentorum.& l.fin.C.de fals.& Iason in lectura d.l.admonẽdi. folio xviij. versicul. quartò limita. facit quod dixi in quæstio.cclv.in fin.incipien. quæritur, an quis cogere possit.& sic fuga facit semiplenam probationem: & cum alia semiplena probatione, vt volunt Ange.& Imol.in l.interesse.ff.de acquirenda possessione.& Iason in dicta l.admonendi.folio xxvj.versicu.item not. quòd si reus. Et sic duæ semiplenæ probationes iunguntur: de quo per Bart.in l.j.§.eidem Cornelio.& ibi Hippolyt.ff.de quęstionibus.cum aliis infinitis per me allegatis in §.x.in gl. j.quæstione vltima. de iurisdictione omnium iudicum.li-
26 bro consuetudinum Biturigum.† Tamen reuersus purgatur fuga per iuramentum ipsius dicentis ob aliquam fugisse causam, vt voluit Cin.in l.fina.C.de requirendis reis.quod reputat singulare Corneus consi.lviij.vol.ij.& Francis. Brunus in tractat.de indic.& tortura.in finalibus verbis.& Ias. vbi suprà.& Hippol.in sing.cxv.versic.ad vnum aduerte.& in l.qui falsarum.num.xcix.ff.de falsis.& in sua praxi.§. diligenter.nume.xliiij.cum aliis per eùm allegatis.in rubric.C. de probationibus.folio xvij.in fine.versic.attamen isto casu,
27 † vel etiam si dicat secundum Bartolum in l.j.§.sicuti.de ædili.edicto, quòd fugisset furore & timore familiæ seu seruientium iudicis, vnde nunc citatus comparet: quia tunc illa non dicitur fuga, quæ contra eum inducat præsumptionem. quod etiam reputat singulare Corneus in d.consil.lviij.volu.ij.& Guido Pap.in sing.suo dcclx. Et à fortiori si iudicis furore fugiat, vt voluit Paris de Puteo, in syndicatu, in verbo, fideiussor.capit. suo vitio.versicu.tenetur autem iudex, & in verbo, tortura.cap.an iudex.& Socinus in suis regulis. in verbo, fuga. in secunda fallentia.j.& Franciscus de Curte, in dicta.l.admonendi.versic.tamen ista materia.& in versiculo secundò limitatur.& idem Iason.ibi, & Cæpol.consi. xxxj.versiculo decimo & vltimo, volens quòd fugiens & se in carcere ponens causa suam probandi innocentiam, tollit suspitionem primam. facit quod dixi suprà de fugiente ex carcere & cito reuertente. vel etiam essent alia indicia & prę sumptiones tollentes præsumptionem fugæ. secũdũ Corn. in dicto consilio lviij.& Hippolyt.in sua praxi §.diligenter.fol.xlix.nume.cxcij.cum sequen.cum aliis per eum allega.& idem de Penna in l.si coloni.C.de agricolis & censit.lib.xj.dicens etiam quòd si timens sæuitiam iudicis, in quo nulla est iustitia, sed omnino impietas, fugiat, quòd nõ habetur pro confesso. quia licet in iudice cesset metus, l.penulti.C.de his qui per metum iudicis.& l.fin. C. quod metus causa. vt ibi per eum, quem sequitur Paris de Puteo loco proxi. Tamen plures fugiunt talem sæuitiam, & aliquando appellant, & allegantes iustas suspitionum causas, vel impetrant literas à principe remissionum in eisdem narran
28 tes ob iustitiæ rigorem se absentasse:† quia qui vadit ad ipsum superiorem, non dicitur fugere, per notata per Hostiẽsem in c.vt debitus honor.de appellationibus. quoniam itineris arreptio ad iudicem ad quem habetur loco appellationis.& pro hoc dicto est tex.quem ad hoc citat Bald. ibi in l.sed si per prætorem.§. fi. ff. ex quib. causis maiores.
29 † Fallit prædicta regula in famulo seu seruitore fugiente, quòd præsumatur res amissas subtraxisse, & puniri posse, vt tenet gloss.in d. authenti. de exhibend.reis.§.si verò etiam quidam.in verbo.factum quam ibi faciunt singula. Iacob. de Bellouisu.& Ludo.Bologn.in suis interpretationibus, vbi ipse hoc limitat, vt ibi per eum.& idem de Bellouisu in tractatu criminum.titul.de criminoso.& Felin.in dicto c. nullus.versiculo tertio fallit.de præsum.& Hippo. in rep. dictæ rub.C.de probatio.versicu.item alius est casus.in secunda. quoniam contra famulum fugientem plenam facit probationem.& tenet Socin.in dicta regula in verbo fuga. in prima fallen.iij.in fi.pro quo facit tex.in l. Iulianus. in principio.ff.de actioni.empt.& idem Hippo. in sua praxi. §.diligenter.nume.xlvj. Si post accusationem seu decretum post informationes contra eum factum ante captionem & incarcerationem fugiat, tunc nullũ facit indicium, iuribus suprà allegatis, & tenet Barto.in l.j.in principio.ff.de bonis eorum.& in d.l.admonendi.& idem ibi Iason fol. xxvj. & Franciscus de Curte.folio 50.versiculo limitatur tertiò. & Matthæ.de Matthæ.in singula.cxlvj.& Iason.in l.ij. versicu.item considera.C.qui testamentum facere possunt. & Cuma.consilio clxxv. domina Andriola.circa medium.& Corne.in dicto.consi.lviij.in consil.cxcviij. volumi. ij. nec profecto aliquam facit præsumptionem secundum ipsos, & Bald.in dicta l.j. de rebus eorum.& Soci.in regu.clxj.quia præsumptio est minus quàm indicium, vt colligitur ex dictis Baldi in l.ea quidem.C.de accusatio. cum aliis alleg. per Hippoly. in sua praxi.§.diligenter.nume.cxiiij.& dixi suprà in quæstione, & non solum in casu prædicto quando post decretum & accusationem aufugit, non facit indicium, sed nec etiam quando habet fugiens suspitionẽ, quòd contra eum fiat inquisitio siue informatio, facit indicium ad torturam, vt voluit Roma.in d.l lege Cornelia.ad Sillani.quod dictum refert & sequitur Decius consil.ccxxxiij.in effectu & Hippo.in singula.cccccxvij.& in sua praxi.§. diligenter.
30 nu.xlij.† Tamẽ ego teneo in hoc cõtrariũ, quia hæc est cõtra communẽ, quòd fuga ante inquisitionẽ seu in formationes facit indiciũ ad torturã, vt dictũ est: & semper criminosus solitus est fugere statim delicto coram aliquib. commisso. Si vero post incarcerationem ostio aperto carceris, vel camerę aut hospitij tunc nõn habetur pro confesso, sed aliter pro motu iudicis punitur. Et pariter si inito consilio seu conspiratione habita de carcere frangendo, & ab eo inde fugiendo, ad effectum tamen non deducta, per d.l.in eos.vt suprà dictum est.& idem in arestatione seu aresto brisato.

quod iudicis arbitrio etiam puniatur. Fallit si propter necessitatem vel timorem ignis vel aquæ aut pestis fugerit, licet de Bellouisu velit contrarium, si in totum aufugiat. per text. in d. l. habitatores. §. fi. Sed text. ibi loquitur quando timor migrandi fuit iustus, quanuis nullum inde sequatur periculum, vt ibi, & in l. si quis fumo. §. fi. ad l. Aquiliam. Et idẽ in eo qui ex carcere vel aresto recessit causa missæ audiendæ vel confessionis fiendæ, aut voti complẽdi, vel pecunias habendi, vt pluries vidi: dum tamen in assignatione ei data compareat, vel statim post: quod non puniatur: nec talis recessus facit indicium: si vero cũ effractione carcerum tãtum, vel vinculorum tantum, tunc fuga illa cum effractione alterius istorum, licet plerunque vtrũq; concurrat, facit eum haberi pro confesso, vt credo exatarũ est habita super hoc consideratione negligentiæ custodis seu commentariensis. Sed Parisiis mitius processum fuit contra dominum des Cars prisonerium fugientem processu de eo suprà butellum existente, vt intellexi. Et istud vltimum verum si iustè & debitè detinebatur, secus si indebitè & sine causa detentus erat, tunc fugiens non tenetur pœna mortis, vt voluit Barto. in l. vis eius, quem ibi Salice. sequitur. C. de probationib. & Alex. in l. sed eximendi. §. si quis. circa finem, & ibi Iacobus de sancto Georgio nu. iij. ff. ne quis eum qui in ius vocat. & Alexan. consil. ccxlj. nu. viij. lib. vj & Iacob. de sancto Georg. in dicta l. prima. de seruis fugitiuis. nume. x. & Paris in syndi. in verbo carcer. capit. qualiter autem. in fine. & Hippol. de Marsi. in singu. clxxvij. col. ij. versi. pro quo facit. & in sua praxi. §. attingam. nu. xl. & in §. diligenter. num. 50. cum pluribus sequen. folio xxxiij. cum aliis per eum allega. Quinimo videtur quod si exire aut aliter euadere non posset nisi carcerum custodes occidat, quod licitum sit ei eos occidere, vt dicit de Penna in d. l. prohibitum. versic. sed pone dum ageretur. C. de iure fisci. li. x. & ipsum sequitur Paris de Puteo, in syndica. in verbo resistentia. versi. & scias. allegat textum in l. nihil interest. ff. de captiuis. & in l. capitalium. §. ad statutas. ff. de pœnis. & gloss. in ca. iusgentium. j. distinction. & in l. j. ff. de bonis eo. qui ante senten. mortem sibi consciue. vbi dicitur licitum esse quomodolibet suum redimere sanguinem. & tenet Iason. consi. xx. versi. circa secundum crimen. volumine iij. & consil. lxxxvj. numero. vj. eodem volumine & idem de Penna in l. quoties. circa medium. versic. item & quando. de exacto. trib. & idem Hippo. in l. j. nume. xxviij. ff. de quæstio. & in sua praxi. §. attingam. numero xl. quia per fas & nefas hoc est sibi permissum. & idem Hippoly. in l. prima. ff. ad l. Cornel. de sica. & Abb. Sicu. in ca. si vero. de iureiu. cum licitum si de facto resistere iudici iniustè exequenti, dicta l. prohibitum. & ibi Barto. Bald. Ioannes de Plat. & Rebuff. & Abb. Sibul. post Inno. in c. si quando. de offi. delegat. & aliquid dicam in sequen. quæstio. tamẽ dicta l. prohibitum. non seruatur de stylo curiarum Franciȩ propter delicta quæ sunt criminalia: sed oportet per viã appellationis & iustitiæ procedere. & allegat etiam Paris vbi suprà gloss. in cle. pastoralis. in verbo, per violentiam. & ibi Abb. Sicu. de re iud. ad idem de Curte. in d. l. admonendi. allegari tamen non potest, quòd fugiens non habens iustam causam fugiendi. Vnde gloss. non dicit ibi captum pro causa (vbi etiam ingeri potest pœna sanguinis) relaxatum iuramento de redeundo ad carceres præstito debere redire, si iustè carceratus fuerat: secus si iniustè. & Barto. in l. relegati. ff. de pœnis. Abba. Sicul. in capit. j. de testibus cogen. in c. sicut in tertio. de iureiuran. & Idem Ioan. Andr. in add. Specu. super rub. eodem titu. versic. iterum quæro. de eo qui iurauit redire. quem sequitur Abb. Sicu. in capitu. inter alia. in fine. de immunitate ecclesiæ & Hippo. in præleg. singu. clxxvij. col. ij. in princip. versicu. & dicit Ioannes And. & Cardi. Alexan. in dicto capitulo ius gentium. versiculo simile est quod dicit. & ista fuit quæstio dominicalis Barto. Brixien. q. xxxvij. qui primò ita tenuerat. Vnde de Curte vbi suprà refert quẽdam docto. vltramon. dicẽtẽ. dũ legeret illam cle. quod potius vellet decies periurare, quàm semel redire ad carceres, imminente mortis periculo, sequẽdo Ioan. de Imo. ibi quem tamen reprehendit, & meritò, quia omnia mala potius pati debemus quàm malo consentire & periurare. capitul. sacris. quod metus causa. & c. ita ne. xxxij. quæstio. j. & l. palam. §. non est ignoscendum. ff. de ritu nup. & sequitur Pet. de Bullegá. in spe. prin. titul. de offi. incarcer. milites. versi. Sed nunquid ille. cum seq. & Sylua. nuptia. fol. lx. & Iason in l. duo patroni. §. fin. colum. penulti. ff. de iureiurando. & legitur de diuo Paulo Apostolo & Sila eius socio carceribus mancipatis, Actuum xvj. ante finem, quod cum magistratus lictores custodi misissent ei dicẽtes, Dimitte homines illos. Quod cum nuntiauit custos carceris Paulo dicendo. Miserunt magistratus vt dimittamini: exite, & ite in pace. Paulus dixit eis, Cȩsos nos publicè indemnatos homines Romanos miserunt in carcerem, & nunc occultè nos eiiciunt: non ita: sed veniant ipsi & nos eiiciãt. Nũtiauerunt autem magistratibus lictores verba hæc: timuerúntque audito quod Romani essent: & venientes deprecati sunt eos, & educentes rogabant vt egrederentur de vrbe: & exeuntes de carcere introierũt ad Lidiam. Et ad hoc textus cum glo. in verb. potiantur. in c. fundamenta. §. vt autem ciues Romanorum. de elect. libr. vj.

31 † Et pro dicta Decisio. facit quod dicit gloss. in l. nam & Seruius. in princip. ff. de nego. gest. volens quod si erant tres debitè incarcerati, aut aliàs detenti, & is qui eos detinebat, vt eos liberaret, ab omnibus certam petebat pecuniam. Et antequã pro illa pecuniæ summa se obligarent, vnus vinctorũ dimissus est sub iuramento eundi causa pecuniã prædictam pro redemptione ipsorum omnium quæsitum. quod fieri potest, vt vnus ex malefactoribus fideiubeat pro aliis sociis, vt voluit Barto. in l. Roma. per illum text. ff. de tuto. & cura. datis ab his. & Ange. in l. reos. ff. de duob. reis. & Ange. Aret. in tracta. malefi. in glo. in verb. pro quibus Antonius fideiussit. versi. quæro an vnus ex malefactoribus. & Hippo. in repetitione rubricæ. ff. de fideiussoribus. nu. ccclxviij. & in sua praxi. §. pro cõplemento. num. xxx. & ita consueuit curia facere. Euenit illo dimisso non reuertente, duo qui in vinculis detinebantur coacti sunt soluere etiam pro illo tertio dimisso: accidit quòd iste tertius non tenebitur illis quò ad partem suam, quia inutiliter soluerunt, cum licitè euaserit, quam gloss. sequuntur ibi Barto. Bald. & Angelus. Sed Albericus distinguit, cuius distinctio videtur nobis æqua tamen glossam sequitur Cardinalis Alexand. in dicto capitulo ius gentium. & Bald. consilio cxv. proponitur quòd Ioannes fuit captiuatus. li. j. Sed credo quòd opinio glossȩ non seruaretur in iudicãdo. & aliam ponit opinionem Albericus, vt ibi per eũ. & idem sequitur Franciscus de sancto Nazario in tractatu de peste. Ergo per contrariũ si licitè detinebatur, redire tenebatur, pro hoc adducit Cardinalis Alexandri. illud quod dicit Archidiaconus in §. quod dicitur. xxij. quæst. secunda, de reo qui per iudicem interrogabatur, an deliquisset, quia veritatem respõdere tenetur, etiam si tractaretur de periculo mortis, ex quo per viam est iustitiæ interrogatus. & ita in proposito ibi adducit Abb. Sicu. glo. in verbo, legatorũ. Ad idem quod not. Floria. in l. cum autem. versic. nota quod iste text. ff. de his qui deiecerunt.

32 † Et facit quod dicit Albericus in l. addictos. C. de episcopali audien. iniustè ad mortem condemnatum manu armata posse se tueri. Alleg. Archidiaconum ita voluisse in capitul. cum homo. xxiiij. quæstio. v. melius in capi. non inferenda. xxiiij. quæst. iij. Et non solũparentes & amici possunt de facto resistere, ne talis fiat executio, signanter si appellatum fuerit, vt voluit Bal. in d. l. addictos. & Ang. Areti. in tracta. malefi. in ver. præsente dicto Caio. versi. quid autem si non obstante appellatione. & ibi plenè Augustin. in additio. & Bar. in tracta. carcer. colũ. iij. versicul. circa secundum videlicet, ibi, vnum tamen dico quod si debitum, & extrauagan. ad reprimendum. in verbis rebellando.

bellando.post principium.sed etiam clerici secundum Alb. vbi suprà allegat textum in capit.hi qui.cum gloss.xiij. quæst. vj. Tamen Lucas de Penna in d.l.quoties.in fi.versic.vtrum autem.de exactor.tribut. tenet contrarium, quod eripiens consanguineum vel affinem,punitur,nec excusatur sicut receptator parentum.l.secunda.de receptat. quia illud de receptatore non habet locum in eripiente:secundùm Andræ. de Isern.in §.receptatoribus.de pace iuramen.firmanda. & Ange.in l.j.ff.ne quis eum qui in ius voc.est vi exi. sed Alexan.in d.l.si eximendi.§.item si quis.ver.vltimo.eodem titu. tenet præcedentem, quia potest resisti de facto iudici. cum aliis infinitis per eum allegatis.& idem Iason ibi versicu.vltimo quærit Barto.vnde si iniustè carceratus confiteatur, talis confessio non dicitur legitima,vt voluit Petrus de Ancha.consi.xxiij.visa inquisitione.nec ex ea venit condénandus,vt ibi per eum,& sequuntur Doct. in l.qui in aliena.§. Celsus.ff.de acquir.hære.& Roma consil.cxlix.& Augu. in addi.ad Ange.Are.in verb.q fama publica.versi. tu autem in hac materia,pro quo facit quod dicam infrà.in iij.q. Et hoc nisi talis confessio spontè fuisset facta, vt voluit Baldus in l.secunda,in fin.C. de re iudic.& Felin.,in ca.qualiter & quando.§.licet autem de accus.& Hippo.in sua praxi,§. cō-
33 stante.nume.xxxj.fol.xj.† Et pro hoc dicit beatus Thomas secunda secundæ,quod si damnatus ad pœnā capitis,ductus ad locum iustitiæ potest fugere, si fugiat non peccat:& respondet ad l.relegati.præallegatam cum similibus,quòd ibi damnatus erat ad standum in certo loco.hic non refert,& sequitur Rayneri.de Forli.in d.l.relegati.tamē damnatus ad patibulum & furcas,est condemnatus ad stādum in eis perpetuo: cogita propter dictum sancti viri: de quo vide Felin.in c.j.versicu.limitatur secundo.de constit.qui intelligit de iniustè condemnato,vt dictum est.& idem Alberi.in suo dictio.in ver.accusatus.in ij.vbi ambo allegāt Beat. Thom. vbi suprà q.lxix.arg.iiij.facit quod dicūt j.q.iij. Quare præcedens opin.videtur nimis larga,q permittatur prisonerio autoritate iudicis detēto cognoscere, an bene vel malè fuerit carceribus mācipatus,& occidere custodes.Nec hoc vidētur (sub correctione) probare iura prædicta.primo,d.l. nihil.cū loquatur in capto ab hostibus,quorū vi vel fallacia potestatē euadere permissum est,vt ibi dicitur. Nec pariter tex.in d.l.ad statuas.qui videtur prima fronte multum astringere.ibi,nisi quis ex vinculis vel custodia detentus à potentioribus,&c.tamen loquitur in priuatis,à quibus licitum est aufugere,vt ibi gl.& Doct.in d.l.succurritur.ex quibus causis maio.& l.j.de priua.carcer. vt dictum est suprà.his enim venia tribuēda est,vt dicit tex.in d.§.ad statuas.Nec similiter obstat d.l.j.de bonis eorum qui mortem ante sentē.quia verum est vnicuique esse permissum qualitercunque suum redimere sanguinem,per pecuniam,aut fallatiā, vel alio subtili ingenio,& non profectò per homicidium,vt ibi dicitur, & in l.transigere.& ibi omnes. C.de transactio. & ita tenet Angel.de Clauasio in sua summa,in verbo,fugere.§.j. quia custodes vbi pro certo scirent prisonerios sine causa fuisse incarceratos,eosdē sine iudicis præcepto & cōgedio elargiri non possent,vt infrà dicā in iij.q.in fi.cū aliis per Hipp.in sua praxi.§.opportunè.nu.xix.allegat vbi allegat Petrum de
34 Ancha.ita teneri in consi..cccxlij.viso themate.in fin. † Sed quando dicatur iusta & legitima carceratio, vide Bal.consi.xl.in ista captura.& consilio sequenti.vo.j.vbi dicit quod quatuor requirūtur,scilicet causa,iurisdictio,ordo & forma carcerationis.vt ibi,& Hipp.in l.j.in prin.de quæstionibus. & in sua praxi.§.attinguā.nu.xliij.Ideo imperiū seu iurisdictionē altam non habentes,nō possunt aliquē carcerari facere.vt ibi.& idem Paul.de Castr.in l.cùm proponas. C.de bo.auth.iudi.poss.Et idē dicit esse in iudice delegato,quòd non possit capi facere aliquē,vt ibi allegat sing.tex.in auth. ei qui iurat.eo.titu.vbi Bald.idem voluit.versicu. item not. quod siue quis.cum versi.seq.& Bal.in authen.omnino.ver. circa personā iudicis.C.ne vxor pro marito.& Hipp.in sua praxi criminal.§.attingam.nu. lxxvij. cum sequenti. & pro vtroque dicto videtur tex.in l.ij.§.fina.secundum vlt.lectu. gl.ff.de iudic.accedat.quod dicit Baldus in sua margarita in verbo,factum.ver.facta,& cōsi.ccccxxxviij. Non licuit.vol. j.& Purpu.in l.imperium.nu.ccxxvj. ff.de iurisdictione omnium iudicum.& de iudice delegato idem Alexan.in l.iubere.& Purp.in l. cui iurisdictio.nu.vj.eo.ti.Et sic dominus de Castellario in Agenen.qui habet iurisdictionem solùm bassam & communem cum condominis, scilicet de Monte Pesato,& de la Morela,non potest capi facere aliquem personaliter,nisi in flagranti cimine & rixa,vel etiā extra quādocunque ad fines remittendi dictis dominis iurisdictionē altam & mediam habentibus: quia magistratus municipalis potest delinquentes maiori pœna dignos incarcere, & ad maiorem mittere iudicem,vt voluit Bartolus in l.magistratibus.in j.quæst.ff.de iurisdictione omniū iudicū,quem ibi sequuntur Doctor.insuper Purpura.nu.viij.per textum in §.audient.in authēt.de defenso.ciuita.quamuis loquatur in defensoribus,tamen iudex incōpetens potest delinquentem capere,vt captum repręsentet competēti,vt tenet Bart. in l.si quis in seruitute,ff.de furt.& Purpura,vbi suprà proximè,etiam sine periculo fugæ,vt ibi vide nu.ix.pro quo allego textum in l.fin.ibi,eos autem qui dolo fecisse incendiū conuincuntur ad Fabium Cilionem præfectum vrbis amicum nostrum remittere.ff.de offi.præfect. vigil. Sed qua pœna puniatur accusans & faciens aliquem iniuste carcerari:& Bald.in consi.ccccxij.quidam prætenso vol.j.cōcludit quod tenetur ad damna,interesse,& expensas, ac etiam debet in aliqua pœna seu emenda arbitraria condemnari.& Abb.Sicul.consi.lij.vo.ij.& sic pluries vidi fieri in curia.Et aliquando pro omnibus,scilicet iniuria,damnis,& interesse ac expensis in certa summa condemnari. Et ideo dicit Alexand.consi.xj.versi.super secūdo dubio cum seq.lib.j.quòd accusans iniustè de crimine publico,quod eadem pœna teneatur,l.fin.C.de collusio,& in l.fin.C.de accusatio. & l.j. in prin.ff.ad Turpillia.Si de aliis criminibus,extraordinariè est puniendus,l.si priuatur.& ibi not.ad Turpillia.& tenetur actione iniuriarum.l.iniuriarum actio.§. si quis per iniuriam.& l.apud Labeonem.§.si quis libello.ff. de iniuriis.in qua veniunt damna & interesse.l.damnum.C. de iniuriis.& in consi.xvij.versi.Nam etiam Bald.eo.vol.j.tamen si ex decreto iudiciis fecerit eum incarcerare, videtur non teneri.l.si vnius.§.si quis decreto.ff.de iniuriis.& in regula, quod quisque mandato iudicis facit.de regulis iuris, quòd not.ad modificandū emendam,sed non damna & interesse & expensas,ex quo indebitè prosequutus est.

SVMMAE.

1 *Carcerem fugiens,aut ibi mortuus an ex culpa carcerari præsumatur.& nu.6.*
2 *Speciem dare obligatus quando per interitum liberetur.*
3 *Carcerari quando sint ferreis vinculis ligandi.*
4 *Carcerato dans venenum,vt se interficiat, qualiter puniatur.*
5 *Amatorium dantis poculum quæ sit pœna.*

Quæstio CCXVI.

Ad secundam veniendo quæstionem,vtrū fuga sit sufficiens probatio contra commentariensem seu custodem carceris,quòd eius negligentia in carceratus fugerit,aut mortuus fuerit.

DECISIO CCXVI.

1 ET † videtur quòd sic,vt tenet gl.in l.cum ita.§. species nominatim.ff.de legat.ij.quę dicit custodem carceris probare debere non suo dolo, sed casu prisonerium mortuum fuisse,aut carceribus fugisse,per tex.in l.fi.§.fi.& ibi Ang.& Alber.ante finē. ff.de custo.reorum.& in l.in conditione.ff.ad Sill.& in l.j.§.illud.C.de custo.reorum.& sing.de Bellouisu in tract. crimi.ti.de quæst.versi.Sed nunquid reperiatur. præsumitur enim quod eius dolo aut negligentia aufugit,vt ibi,& sequitur Ludouicus Bolog.in d.§.species nominatim, in secundis interpretationibus.& Cardin.de Zaba.in d.c.nul-

lus.de præsumptio.Hipp.de Marsil.in l.qui falsam. nume. cxvij.ff.de fals.& Aret.in dicto tract.malefi.in verbo,quod fama publica.vers.secundo quæro.& ibi August.in additio & in verbo,qui iudex dictum Gaium.versic. quæro aliquis carceratus.& Iason consi.xxvij. exordien. custodes carcerum.in princ.vol.iij. Alexand.consil.clvij.lib.ij.dicens Bal. in d.§.species,voluisse quod obligatio ad speciem sufficiat probare interitum,quamuis casum non probet fortuitum,
8 per d.gloss.† Tamen hoc fallit in eo qui tenetur ad custodiam ratione officij publici vel priuati:quia tunc non sufficit ei probare interitum,nisi probet casum,per d.glo.quod dicit Baldus ibi esse in custode carceris,& in armentario,& in caprario portãte domino pelles animalium mortuorum. Nam quantuncunque constet de interitu,nisi probet casum mortalitatis,aut alium similem casum,non releuatur.ita dicit Alexander in præallegato consi.clvij.quem refert & sequitur Hipp.in sua praxi,§.attingam.nu.ij. Tamen Bartolus in tractatu testimo.in verbo,cura carnium.videtur velle quòd si sit verisimile animalia fuisse perempta,quemadmodũ de hominis morte per verisimilia probatur,quòd multo fortius pastoribus est credendum. sicut enim duci belli de morte militis creditur,sic pastori de morte animaliũ est credendum.& Barto.& de Penna.in l.quod ad præsens.C. de murilegulis.lib.xj.& Feli.in ca.quoniam frequenter.§. porro.versi.vlti.dum tangit:vt lite non contesta. Tamen primum videtur mihi verius,de quo dixi in tracta.de seditio.& de morte hominis vide textum in l.vxor.cum sua authent. hodie.C.de repud.& in c.in pręsentia.de spon.& Alex.consil.iiij.versi.fortius dicit Bart.vol.ij.& dixi in quæst.clxxiij. inchoante,Sed hic videtur dubium.& idem Frãci.de Are. consi.xxxviij.versi.secundo præmitto.vbi dicit,quòd regulariter de iure custos carceris non dicitur diligens,si non teneat duos secum custodes ad carcerem obseruandum, per tex.in d.l.fi.in prin.& in fi.& in d.l.milites.in fin.& in d.l.j. §.illud.ibi,neque ministris eorum.& aliquid per Bal.& Sal. in l.de pecoribus.C.ad l. Aquil.& in clemen.j.§. sanè.& in §.porro.versi.& idem iuramentum.de hæreti.licet l.ad commentariensem.in prin.& in fi.permittat ei vnum posse cõmittere seruitorem:tamen non prohibet quin plures committere possit.& idem Bart.in tracta.carcerum.versi.ad vltimum quæro.& dixi in tract.de custodia clauium portarũ ciuitatis,versi.nec obstat. Et in ipsis committendis non requiritur authoritas iudicis,vt probatur dictis iuribus.& tenet gloss.in d.clemen.j.§.sanè.in verbo,subdelegare: quam ibi sequitur Bonifacius de Vital.nu.ciij.& idem Abb.Sic. ibi,quia ipse tenetur de facto eorum,nec liberatur exhibendo & trahendo ipsos,d.l.ad commẽtariensem. sed punitur. vt dicam in sequenti quæstione in secunda limitatione.& di
9 xi in tractatu de custod.clauium porta.† Et etiam tenentur prisonerios in compedibus vel manicis ferreis, aut alio ligamine competente tenere ligatos,secundum Angelum in d.l.milites.in prin.de custod.reorum.Nã omnis(vt inquit) custodiens captiuatum cum ligamine,intelligitur diligenter custodire.allegat gl.in l.j.§.fi.ff.de seruis fugitiuis.& idẽ Paris in syndicatu.in verbo carcer.capitu. an potestas qui aliquem.& in capitu.an si plures.in principio.ad hoc optimus textus in dicta l.succurritur.ex quib. causis maio.sed illa gl.est in l.secunda.in verbo,permittit.imò est textus ibi singula.secundum Albericum,dum dicit diligens custodia, etiã vincere permittit.qui textus ponit duo.Primũ quid sit in publicum deducere,& quid sit diligẽter custodire.& exponendo text.in l.prima.§.penultimo ibi,& merito admonentur magistratus eos diligenter custodire ne euadant. & tex.in d.l.ij.dicit vincire,id est vinculare.pro quo est etiam tex.in l.iij.ibi,omnium vincula.& ibi,nullam accipiat vinculorum requiem.C.de episc.audien. prout de beato Paulo & Sila apud Macedonas captis legitur Actuũ xvj.fuisse factũ.Nam magistratibus pręcipientibus custodi carcerum,vt diligenter custodiret eos:qui cùm tale præceptũ accepisset, misit in interiorem carcerem,& pedes eorũ strinxit ligno. pro hoc dicitur capitulo super eodem,versic.retineri facias diligenter.de crimine falsi.cùm ibi nota.per Doctor.Vnde attendenda sunt verba,quę interuenerunt quando captiuus custodiendus assignatur, vt dictum est suprà in præcedenti quæst.& dicitur iij.Regum capit.xx. Custodi virum istum, quòd si lapsus fuerit,erit anima tua pro anima eius, aut talentum argenti appendes.Tamen tex.in d.l.prima.C.de custodia reorum,benignius loquitur, dum vult solum habere catenas prolixiores,& non ferreas manicas,& inhærentes ossibus.Et si criminis qualitas etiam catenarum acerbitatẽ requirat,hoc fiat vt cruciatio desit,& permaneat sub fida custodia,& quæ sequuntur ibi. & in l.j. & l.diuus. ff.eodem. Vnde Ioan.Fab.in d.l.j.C.de custo.reorum.dicit, quòd nõ debet ligari strictè,& istud in iudicis arbitrio consistit, secundum qualitatem delicti personæ, vt ibi dicitur. & in dicta clemen.j.§.j.de hæret.vbi glo.allegat illud Psal. Ad alligandos reges eorum in compedibus,& nobiles eorũ in manicis ferreis.& ibi per Bonifa.de Vital.& Barto.in l.j.ff.de custod.reorum & Ioan.de Ana.in cap.fin.de accusa.& in c. à nobis.in ij.notab.de aposta.& Guliel.Rouille in suo iustitiæ compendio.libr.iij.cap.viij.titul.de commentariensi,& Thomas Gramma.voto xxix.num.v.cum sequen. Ideo dicit Bald.in l.ij.C. de exhibend. reis,manicas ferreas imponentem formam excedere custodiæ,& genus est tormenti, per d.l.j.& ij.ff.de custo.reorum.ac pariter carceratum ligare,ad simplicem non pertinere custodiam,sed potius ad pœnam,quoniam carcer ad custodiam, & non ad pœnam datur l.aut damnum.§. solent.ff.de pœnis.& capit.quamuis.in princip.eodem titulo.libr.vj.licet aliquando ad pœnam vt ibi.& Barto.in d.tracta.carce.post princi. Quare sine ligamine custodiri valeant,ligari non debent, vt plenè per Paridem in dicto cap.an si plures.Idcirco caueant,vt ait Ang. in dicta l.milites.omnes siue sint magistratus,siue custodes, siue alij pagani nullum habentes officium, gardiam, & custodiam alicuius in se recipientes diligenter custodire,aliàs pœnis in l.prædicta milites,contentis subiacebunt, de quibus in sequen.dicemus quæstione. Caueant pariter ne in eos pauperes prisonerios aliquo sæuiant modo, eisdem denegantes panem & aquam,quoniam tenebuntur,secundum Iacob.de Bellouisu in dicto tracta.malefi.versic.Et hoc verum.vbi dicit præsumptionem esse contra custodem,si mulier carcerata reperiatur imprægnata hoc fecisse, & qua ob puniatur pœna,vide ibi,& in consilio per nos edito, incipi. Iuuenis.& dixi suprà quæstio.ccxviij.incipien.Quid de iudice. Et similiter tenebitur, si portantes alimenta carceratis impediat.l.quemadmodum.§.fi.& ibi Docto.ff.ad l. Aquiliam.l. si victum vel stratum. ff. de re iudicata.cum similibus.& clementi.j.§.porrò.ibi. Et illud quòd à parentibus & amicis vel aliis personis fidelibus offeretur eisdem, &c. de hæreti.& tex.in l.nemo carcerem.C.de exacto.tribu. lib. x.quem ibi notat Barto.contra eos iudices, qui prohibent dari incarceratis cibũ & potum donec soluerint.quod putat Pyrrhus paucos facere.Tum etiam contra ipsum custodem præsumitur quando ferrum,aut venenum,vel cordã in carcerem ex culpa & negligentia eiusdem sunt illata, secũdum Franciscum de Aret.in d.consi.xxxviij.per text.in l.carceri. Et ibi Bar.Ange.& Alber.ff. de custod.reorum. & idem de Bellouisu.vbi suprà versic. sed qualiter est puniendus. Et is quicunque fuerit dãs poculum veneni,tenetur vltimo supplicio.l.fi.C.de malefi.& mathe.duplici ratione ibi posita. & l.final.§.quod si ipse custos.ff.de custo. reor.& l.quarta. C.de quæsti. Et idem de Bellouisu, vbi suprà ponit de quodam,qui suo proximo parenti ad mortem condẽnato.dedit poculum,vt mortem ignominiosam euitaret,& parẽtes verecundiam,iuxta notata in authentic. de incest.nupt. §.j.super verbo,& generi.& in l.ij.§.iuitum.ibi,vt morte virginis cõtumeliã stupri arceret.ff. de orig.iuris. quem §.legit. Anber.de Rosate,Hieron.Cagnoli cum §.& si cum placuisset.

& ibi

&ibi in tertio & quarto notab.post Zasium ibi quem no.
contra matres & alias proximas consanguineas dantes im-
prægnatis filiabus poculum ob pudorem earum seruãdum
vt abortum faciant. Et licet ibi de pœnis ipsarum matris,&
aliorum parentum non loquatur, sed de aliis intoxicanti-
4 bus:† tamen relegatione punientur per rationem legum
de adul.l.Gracchus.& d.l.j.ff.de bonis eorum qui ante sen-
tentiam mortem sibi consciuerunt,& l.j. & ij. de receptat.
cum aliis per eum,& in præcedentibus quæstionibus allega.
Nec obstat secundum eum,d.l.fin. de maleficiis & mathe.
quia in hoc casu cessant illæ duæ rationes seu suspiciones,
vt ibi per eum,maximè propter iustum dolorem,&c.l. si à-
dulterium cum incestu.§.Imperatores.ff.de adulteriis. Et
idem Dec.consi.ccccc xxxv.nu.j.secundo:in secunda parte.
iij.vol.& Barb.consi.xxiij.nu.xvij.vol.ij. tamen secundum
Bal.in l.libertas.ff.de statu hominum,sequendo Cin.& Ia-
cob.de Are.tales intoxicãtes carceratos tenentur de parri
cid.& idẽ Io.de Ana.in c.iuramento.ver.adde etiam prædi-
ctis,de homicid. & Hipp.de Marsil.in l.prima,in prin.nu.
sexto.ff.de sicar.cum aliis per eum allegatis.licet Din. con-
tra in l.in laqueum.ff.de acquirendo rerum domini. & sic
cum Iac.de Bellouisu, quorum opinio videtur benignior,
&c.Secus in aliis mulieribus extraneis ministrantibus pocu
lum.l.si mulierem:& ibi Hippoly.ff.de sicariis.& l. Cicero.
ff.de pœnis:& Io.de Anania consil.j. & ibi Bologninus in
add.Sed idem videtur in matre secundum Decium in dicto
consi.cccccxxxv.prout accidit cuidam mulieri,quæ Libur-
niæ ad mortem condemnata extitit in mense Augustij, An
no Dominij 528. Et idem tenet Bonifacius de Vital.in tra-
ctatu maleficiorum.titulo,de priuatione carcer.num. xiiij.
& de pœna dantis poculum amatorium,vide tex. in l.si quis
aliquid.§.qui abortionis.ff.de pœnis.& in l.iij.§.j.versic.sed
& hic ad l.Corneliam de sicar.& And.de Isern.in sua lectu
ra peregrina titu.de poculum amatoriũ porrigentis pœna.
5 Et † secũdum eum dicitur amatorium,quia est amarum ab
amaritudine,vel dicitur ab amo amas:sicut mulieres ma-
læ,quę propter luxuriã infatuantur.l.j.§.penultimo.ff.de ę-
6 dil.edct.¶ † In contrarium videtur fugam non esse proba-
tionem sufficientem ad ipsum commentariensem condem
nandum,vt concludit Bald.dicto consilio ccxxx. volumine
j.quia fuga & contumacia vnius alteri non debet nocere,
nisi fortè secundum eum custos fuisset in dolo,vel lata cul-
pa,dicta l.quoties.de exact.trib.lib x.& quod no. Din.in l.
prima.ff.quando ex facto tutor.quam quidem negligentiã
seu latam culpam tenetur allegans probare.l.quoties §.qui
dolo.ff.de probationibus cum aliis per ipsum alleg.& Ale-
xand.ipsum sequitur in additio.ad Bartol.in dicta l.fin. de
custodia reorum.& Hippoly.in sua praxi,§.attingam. nu-
mero xlvj.remittendo se ad illud consilium Bald.& in l.ob-
seruare.§.proficisci.ff.de officio proconsul.& legati. cum
aliis per eum allegatis.& Paris in syndicatu.in verbo car-
cer.capitul.qualiter autem probabitur.Et dixi suprà in con
clusione quæstionis præceden.Vnde custos per Seneschal-
los,Baillivos,& alios subalternos vocatur Geolerius, & in
supremis Parlamentorum curiis Consurgerius,vel deposita
rius personarum carceratarum:quia sicut depositario rei
committitur custodia l.j.in prin. ff. depositi.ita commenta-
riensi & custodi carcerũ custodia cõmittitur personarum,
dicta l.ad commentariensem:& l.fin.eodem titulo & dicta
l.milites.ita dicit Barto.in q.vj.Lappus fuit captus. versic.
ix.sic probatur,&c.& Thomas Gramma.volum.xxix.tene-
bitur probare casum, id est mortem,aut fugam & recessum
à carceribus ac locum,& passagium ostendere, vel modum
alium per quem decessisset,eius tamen culpa non euenisse.
& ita tenet Bald.in dicta l.cum ita.§.species.in secundo no
tabi.per gloss.penultimam in §.fin. institut. quibus modis
re contrahitur obligati. & in l. si creditor. C.de pigno-
rat.acti. Et nisi de hoc apparere faciat, erit tunc præsum-
ptio contra eum, ex qua poterit condemnari. Et si ap-
parere faciat pars instigans & interesse prætendens, si velit
poterit dolum, culpam & negligentiam commentariensis
probare,vt volunt Doctores suprà alleg.& Barto. Angel.
Fulgo.in l.si quis ex argentariis.§.fin.& ibi Iason.versi.Ve
nio ad secundam principalem quæstionem Bart.ff.de eden.
quos vide ibi,& Abb.Sicu.in capitulo secundo.de deposit.
& sic conclusum fuit in curia,vt sequen. quæstione dicam.
& videtur,quòd si custos prisonerium fugitiuum reduxerit
ad carceres,non poterit repetere expensas,si eius culpa fu-
gerit,iuribus suprà allega.In contrarium,quod possit, quia
fugere non debebat,vt dictum est supra in pręcedẽti quęst.
ergo ad expensas tenetur prisonerius.Et hoc tenet Alber.
de Gandi.in tracta.crimi.titu.de furib.& latronibus, num.
viij & Ioan.Baptist.in suo tracta.de debito.fugiti. q.j. dixi.
suprà in præcedenti quæstione.versic.Tamen Ioannes Ba-
ptista.

SVMMAE.

1 *Carceris custos,qua pœna puniatur fugientibus vinctis, numero 3.*
2 *Capitaliter quando quis puniatur ex sola lata culpa.*
4 *Custos carceris vel arcis,qualis esse debeat.*
5 *Carceris custos quando non tenetur de fuga reorum, nume. 16. 17.& 21.*
6 *Expressa reputantur,quæ solita sunt.*
7 *Socius custodis si vna fugerit cum carcerato custos non tenetur de fuga.*
8 *Socius quando non teneatur de proditione socij.*
9 *Nobilis bonæ opinionis si aufugerit, non custodi,neque iudici aut potestati imputatur.*
10 *Satisdare non tenetur vir honestus.*
Creditoris voluntas potius attendenda,quàm fides debitoris. numero eodem.
Senes ita strictè in carcere custodiri non debent sicut iuuenes. numero eodem.
11 *Carceris custos tenetur pro culpa filij,& vxoris.*
12 *Fugere debitorem consulens tenetur etiam si debitor postea capiatur.nu.15.*
Fideiussor quare non liberatur exhibendo illum qui aufugit, pro quo fideiusserat.numero eodem.
13 *Fideiussor fictus potest æquè cito conueniri sicut principalis.*
14 *Prisonerius quid si animo reuertendi carcerem exeat?*
18 *Condemnatus miraculosè semel euadens an liberetur.*
19 *Miracula varia de carceratis & condemnatis.*
20 *Condemnatus si pro matrimonio à muliere postuletur, an liberetur.*
22 *Principis introitu an liberentur,qui crimina geminarunt.*
23 *Falsarij an habeant remissionem in ingressu principis.*
24 *Carceratus pro debito,an statim quod soluit possit exire sine alia licentia.*

Quæstio CCXVII.

Quod ad tertiam quæstionem,qualiter puniatur cõmentariẽsis seu custos carcerum ob fugam carceratorum,tam pro debito priuati vel fisci,quàm pro delicto non docto per eum de casu,vel docto, & ex aduerso probata lata ipsius culpa.

DECISIO CCXVII.

1 ET † videtur dicẽdum ipsum(si pro crimine fu-
gitiuus erat detentus)eadem pœna qua puniri
debebat(vt si capitali,aut alia simili pœna, quã-
uis non eadem lege)esse puniendum, per text.
cum sua glo.in d.l.ad commentariensem.de custodia reorũ.
& hoc si fuerit in nimia negligentia,quæ lata culpa dicitur,
l.magna negligentia.ff.de verbo.sign.licet text. in l.milites.
ff.de cust.reorũ,in sui prin.dicat simpliciter eũ vltimo sup-
plicio puniendum.Et idem in l.fin.eod.titu.quod intelligẽ
dum est quando est in lata culpa.& sic exponit gl.in d.l.mi-
lites.& idẽ Bart.in tracta.de carcere.ver. quæro vlterius.in
cõsi.Neapo.de custo.capti.incip.Custodes.& Thom. Gra
ma.voto xxix.nume.ij.iij.& iiij.cũ seq.& Matth.de Afflict.
2 in consti.Neapo.de offic.castel.versi.sexto nota.† Et sic est

casus, in quo ex lata culpa quis ad mortem punitur, & ibi idem Bar. Ange. & Albe. & glo. Bal. Salice. & Doct. in d.l. ad cõmentariensem. Et etiam in aliis pluribus casibus per Angel. in dicta l. milites. recollectis. & in d.l. in lege Cornelia. & amplè Hippolyt. ibi ff. ad l. Corneliam. de sicar. Et vtrobique Ange. reprehendit Barto. qui voluit in d.l. in l. Cornelia. nullum sine dolo Cornelia. de sicar. esse puniendum. Et tamen Barto. met tenet contrarium magis consultus, in l. actionibus. ff. de iureiurand. per l. fi. ad l. Iuliam. de vi publi. & per tex. in l. excipiuntur. ff. ad Sillania. qui sunt casus secũdũ ipsos speciales, in quibus ex culpa lata sine dolo quis punitur capitaliter, quia lex sic statuit, aliàs non punitur d.l. in lege Cornelia. & idem dicit Paris de Puteo in syndicatu. in verbo pœna capita. quia multa. versi. vnde si statutum puniret. & ita est Barto. intelligendus, per l. milites. & l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœnis. quas allegat. & ita etiã intelligit Bonifa. de Vital. in tract. crimini. de carcer. priua. nume. vij. & Ludoui. de Roma. in d.l. in actionibus. & Mod. & hoc probatur iij. Regum. xx. cap. ibi, Hæc dicit dominus, quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima illius. & Io. And. in c. à nobis. & ibi Io. de Ana. versi. Quid autem si carceratus. de aposta. Et ille text. in d.l. milites. intelligitur secundũ l. ad cõmentariẽsem. prout gl. in vtraque l. & Doct. cõmuniter intelligunt, scilicet, q̃ eadẽ pœna custos, & non profectò maiori, quàm fugitiuus pu-
3 niatur, † nisi secundùm aliquos, vt refert gl. vbi suprà, custos esset vrilis: quia tunc posset maiori pœna puniri, licet regulariter debeat custos esse nobilis, prudẽs, fidelis, & optimè notus per integritatẽ meriti. tex. ad hoc sing. in l. j. C. de conditis in publi. horreis. lib. x. & in d.l. ad cõmentariẽsem. ibi, nec putet hominẽ abiectũ, atque vilẽ. & Bar. in d. tracta. carcer.
4 ver. restat modo videre. † quia custodia tyroni nõ debet cõmitti. d.l. fi. eo. tit. Et idẽ in custode castri vel arcis, secundũ Bal. in d.l. ad comentariensem, allegat quod habetur in c. cũ homo. xxiij. q. v. quãdo custos carceris vel arcis dicitur habere officium & non dignitatẽ, vt dicit de Anch. in c. j. de cõsue. lib. vj. & rub. de offi. delegat. & de Curte consi. lxxx. incip. Super artic. & Thomas Gramma. voto xxix. nu. xiij. & seq. vbi allegat A modo. instit. in tracta. de syndicatu. versic. Item in eo q̃ dicti socij, qui dicebãt in vulgari, Non te fidare de prigione ser gaspare, si non volue che te sia moza la testa. aliàs si custos non sit in tanta negligentia, tunc pro modo culpæ punitur tantùm, vt dicit tex. in d.l. milites. & in d.l. fi. & l. carceri. eo. tit. & sic super illos tex. tenet Bal. in præallegato consi. ccxxx. ver. secundus articulus. vol. j. Et Aquitani carcerũ custodes soliti erant magis, atq; magis quã alij in prisoneriis custodiendis negligentes esse, propter quos facta extitit lex illa, milites. quam perpetua debent tenere mente. Nam cum Saluius in Aquitania legatus de pœna hæsitaret custodibus carcerum malam custodiam facientibus imponenda, diuus Adrianus ei rescripsit, eos (vt refert ibi Callistratus Iuriscõ.) pro negligẽtia, & modo culpę esse
5 puniẽdos. & ista est vera cõclusio. † Quã limitat primò Bal. in d. consi. ccxxx. nisi custos eodẽ custodiuisset modo, & forma quibus homines carcerati in eodẽ soliti erãt custodiri loco: tunc excusatur à culpa, argumento notatorũ in l. si vero. §. sed etiam homines. ff. cõmoda. & in l. si negotia. ff. de neg. gestis. in quo casu relinquitur iudicis arbitrio d.l. fin. de custodia reor. quia si in custodiẽdis prisoneriis fecerit id quod in loco tã de die, quàm nocte solitũ est fieri, secundũ ipsius exigẽtiam delicti, ætatẽ, & robusticitatem: iuxta d.l. j. C. de custo. reo. & l. iij. de episcopa. audien, tunc non tenebitur, vt tenet Paris in syndicatu. in verbo carcer. cap. an si plures carcerati. vbi ad vtramque partem argumentatur. Et tandem distinguit quod si adhibuit diligentiam, quam debet, non teneatur per dictam l. si negotia. & per ea quæ dicit Bald. in d.l. j. de seruis fug. & idẽ Philippus Corneus consi. xciij. vo lu. j. & Thom. Gramma. in voto xxix. num. xv. & ita fuit in casu nostro, de quodam Hispano vocato de Santyago Dory, ad requestam Raymundi de Macquanant scutiferi per partem per eum formatam ob prædam seu æstimationem cuiusdam nauiculæ deprædatæ capto, & carceribus domus ciuitatis Burdegalæ (in quibus homines pro interesse ciuili soliti erant poni) intruso, & tandem se ex fenestra altitudinis à terra sex brassarum seu canarum in profundum fossatorum proiiciente, quod verisimile non erat præsumendum, d.l. in l. Cornelio, ibi, quare si quis ex alto se pręcipitauerit. & d.l. fi. versic. Sed si custodia se interfecerit vel præcipitauerit, &c. Et cõclusum in fauorẽ Arnaudi de Lauyn, portarij domus Burdegalæ, vt infrà dicam. Et pro hac decisio. est bonus tex. cum ibi not. per Bart. Baldum, Alber. & Sali. in l. pignus. C. de pign. actio. in d.l. quis sit fugitiuus. §. apud Labeonem. in fin. ibi, quia id fecit quod publice facere licere arbitratur, de ædilitio edicto. & ibi Cæpola in primo notabili. & sic tenet de Are. in d. consi. xxxviij. versi. nã sicut. & Paris in d.c. an si plures carcerati. ver. est verum, nisi aliter curia obseruet. allegat Bal. in l. j. versicu. sed pone. C. de ædi. actio. Nam custodia est (vt inquit de Puteo) facienda secundum morem & consue. ciuitatis, vel regionis:
6 quia quod est cõsuetum tacitè videtur inesse. † Et quæ sunt ex vsu quotidiano habentur pro expressis. l. fi. C. de fideiusso. ita per illum text. dicit Bald. in l. error. C. de testa. in l. si creditor. C. si de pig. act. cũ aliis per ipsum de Puteo, vbi supra. col. iij. alle. & Corneus consi. xxviij. vol. iij. quem Catellia. Cotta in memoral. ex variis lectu. in verbo, consuetudo,
7 facit licitum. † Secundo limitatur prædicta cõclusio, quòd non teneatur custos de fuga carcerati, si eisdem custodis socius vna cum prisonerio fugerit, & recesserit. est text. in d.l. fin. versicu. interdum de custodia reorum. quem ibi facit singu. Ang. & pariter Ludou. Bolog. in primis interpre. & Alexan. in add. ad Bart. ibi, & Ange. Are. in tract. malefi. in verbo, fama publica. versi. & aduertas. & Bald. in l. filio exheredato. §. eius qui. ff. de iniusto rupto testamen. & Hipp. in sua
8 praxi. §. attingam. † Quod dictum extendunt doctores ad proditionem castri per socium factam, quod non teneatur alius socius secundum ipsos ibi, & Roma. in singul. xxx. incipiẽ. Si dicat statutum. & Francis. de Crema. in sing. xcix. & est ratio secundum Angelum & doctores supra dictos, quia nemo potest à proditione præcauere. & idem & amplè de Puteo in d. capitulo an si perplures carcerati. versi. Et nõ videtur esse in culpa. & in c. carceratus aufugit cum notario potestatis. & in c. licet dicatur. ver. Nam etiã tenebitur custos. quod dicit esse verum, quando princeps aut iudex illos deputauit socios, quod tunc non teneatur. & idem Barto. in dicta l. commentariensem. secus si ipsemet custos apposuerit ipsos, quia in eo casu tenebitur, quoniam malos apposui custodes. l. eum qui rem. §. fina. & l. qui non tandiu idoneum. ff. commodati. & l. si vt certo. §. si de me petiisses. eod. tit. & ibi Bar. Bal. & Albe. mala enim electio est in culpa. l. eum. eod. titu. & dixi in præcedenti quæstio. & in tractatu de custo. clauium portarum ciuitatis. versic. Tamen socius non tenetur. & idem Lauden. in tracta. de Castel. §. x. & aliquid in sequenti limitatione dicam, nec liberaretur exhibendo eos d.l. ad commentariensem. & dixi in præcedenti quæstio. & idem Thomas Gram. voto xxix. nume. x. xj. xij. cum aliis per eum allegatis. Et idem si socij deputati ad custodiam etiam castri diuiserint inter se custodiã nocturnã, quòd vnus cum certis ad mediam noctem vsque vigilaret, & alius dormiret: si interim castrum occupetur, vel prisonerius fugiat, quod socius dormiens non teneatur, vt valuit Albericus in secunda parte statutorum q. clviij. & Geraldus de Petra sãcta in sing. xxxvij. ad quod facit quod dicit galdus, quòd si amicus meus me inscio fugiat cum equis meis, vel cum famulo meo, non dicor opem sibi præstare. Nam sciẽtia & non profecto ignorantia punienda est, l. cum ancillis. C. de incest. nupt. ita dicit Bald. in dicto consi. ccxx. volum. iij. & illud aliqui habent volu. v. ccclxxxij. vbi alleg. l. j. & vltimam. de eo qui cum armis alterius damnum fecerit, in Lombar-

Lombarda.& idem Bald.clxxiij. præsuppositо statuto versi.Scientiam non ignorantiam.vol.iiij. alias quilibet sociorum tenetur insolidum,vt tenet Bald.consil.ccxxxvj.proponitur quod quidam Antonius.volu.iij. dicens quòd si vnus cum certis sociis emit datium custodiæ carcerum, & aliqui carceratorum fugerint,quòd quilibet tenetur, etiam si aliqui sociorum vltimo loco dederint suos fideiussores. Et quod contra primitus obligatos, & eorum fideiussores potest prius agi:in electione tamen Reipublicæ erit, à quo incipere & exigere,si renuntiauerint, (prout fieri consuetum est beneficio nouæ constitutionis plurium reorum debẽdi) voluerit. Tamen soluentibus datur regressus contra alios.& ibi vide per tres quæstio.Sed qua pœna puniatur talis socius recedens vel eximens carceratum,vide Bart.Ang.& Alber. in l.cuius.in fine.ff.ad l.Iuliam maiestatis. & Guido Pap.q. ccccxxxvij. versi.vj.incipiente, Relaxans de carcere. seu in hoc casu puniretur eadem pœna,qua tenebatur prisonerius,
9 vt suprà dictum est.† Tertiò limitatur quòd non teneatur, si carceratus qui aufugit erat nobilis & bonæ opinionis,ob quod eum non carcerauit custos,nec in tuto,sed laxatis habentis tenuit. Et est ratio, quia de eo non erat præsumptio fugæ. Ideo si aufugit, illius fuga non est custodi aut iudici vel potestati imputanda,quoniam credidit viro integræ opinionis,de quo erat confidendum. Et sic tenet Ange.in l. si à bonæ fidei.cum l.sequen.per illum textum, quem celebrem facit. ff. de rei vẽdicatione.& ipsum sequitur de Puteo in syndica.in verbo carcer.cap.an potestas qui aliquem.versi.Et adde quod idem Ang.& similiter Andr.Barb. consil. xcj.versi.facit lex.si à bonæ fidei.volu. iij. qui inter alia iura allegat text.in l. si res pupillares.ibi, vel argentarius cui tutor pecuniam dedit,cùm fuisset celeberrimus.& idem in capitulo vno.commoda. & in capitulo accedens. vt lite non contestat.& in consil.lxij.illud in medium volum.j. & Feli. in capit.cùm contingat.versic.Prima conclusio.& Iason in authentic.iubemus.versic.sexto facit.C. de iud. & in l.si pecuniam.§.vltim.ad finem.ff.de condict.ob caus.pro quo alleg.textum.in l.actioni redhibitoriæ.ibi,bonis conditionibus emptum fugerit.ff.de ædil.edi.& And. Barba.con.xlvj. nu.iij.& consil.lj num.v.& consil.ij.volumine iiij.& Geral. de Pet.sanct.singula.xxx.& Ias.in l.sciendum.versicu.Quintò vltra Alexan.de verborum oblig.vbi allegat text. in d.l. si res pupillares.& Alberi.in d.l.fin.de custod. reorum, per gloss.j.ibi,& de Curte in d.l.admonẽdi.versi.Et ideo, quia in nobilibus cessat omnis sinistra suspicio,vt dicit gl. in c.illud.xl.distinctione,&c.& ibi Iason in repe.versic. ad quod vltimũ.pro quo facit secundum ipsos,quod in simili Ioann. And.in additio.Specul.tit.de loca.dicit de illo,qui loco sui in castro posuerat quendam nobilem donec rediret, qui nobilis prodidit castrum,quia ex quo habuit confidentiam in personam illius nobilis non fuit in culpa,vt dicit glos. sing. in l. Titio fundus.& ibi Soci.ff.de condi.& demon.& idem Bal.in l.indicia.C.de rei vendic.& Bal.& Ange.in l.j.de eo per quem factum est.& And.Barba.consi.xxxv. nu. ij.& idem in vtroque de Aret.in dicta l.admonendi.Doctor palatios Ruuios appellatus Lupus in repetit.rub. de donatio. inter vir.& vxo.ver.ex his etiam infertur.cum aliis per eum alleg.& Francisc.Curt.in consi.feud.xix.versi.Et ideo succedit firma conclusio.cum aliis per Hippo.consi.lxij. num. x.volu.j.alleg.& Oldr. consil.xcij. Rex habebat castrum.& Pet.de Bellug.in Spe.princ.titu.de officio incarcerantis milites.fo.cxlix.nu.vj.& Catellia.in memora.in verbo nobilitatis.Et pro hoc facit quod dicit gl.in l.j.in verbo quantitatẽ.
10 de ripa munienda.†quòd vir honestæ vitæ ac laudabilis & probatæ fidei non tenetur satisdare.de quo per Feli.in c.ad hæc.in vlt. notabili.de simo.& in cap.cùm contingat.versic. prima conclusio.de rescript.& Balb.in l.Celsus.nu.xlv.ff.de vsucapionib.& Angel.Aret.in §.si quis in fraud.de actio.& de Castro consil.xxxviij.& Roma.cons.cccxx.& Hippolyt. in sua repetitio.rubric.ff.de fideiuss. nu. clxxx. cum aliis per ipsum allegat.Sed ista limitatio non est(vt mihi videtur)sine scrupulo,vt ipsemet Ang.fatetur in d. l. si à bonæ fidei. quia cum hæc quæstio fuisset de facto contra potestatẽ qui de homine confidebat & aufugerat,in magno fuit periculo: non enim videtur quod ob custodis confidentiam de illo nobili habentis maiorem,quam interesse prætendens & incarcerari faciens habuerit,ipse ius suum perdat: quia interdum & hominis custodia præstanda est, si vinctus est commodatus,vel etiam si eius ætatis, vt custodia indigeret, &c. text.in d.l.si vt certo.§.custodiam.versic. Sed an etiam homines.& ibi gloss.dicit consuetudinem dantis inspiciendã esse,& sic intentio seu mens & voluntas creditoris potius attendenda quàm fides & probitas debitoris,per illum tex. & in d.l.j.de custodia reorum & in l.vel vniuersorum.ff. de pigno.actio.quia fronti nulla fides,vt inquit Iuuenalis.& bonus tex.in d.l.si vt certò.§.si de me petiisses,ibi, verum custodiam eum præstare debere penes quem res relictæ sunt. & tenet Lappus allega.c.versi.itẽ credulitas nõ est probabilis.qui alleg.glos.in cap.quam magnũ.in xxiij.quæst. iiij.& in capitul.si quid. lxxxvj. distinct. quia credulitas illius, vt inquit,non debet alteri præiudicium afferre:cum aliis in fine alle.& idem Iason consi.xxvij.incipiente,custodes carcerum.versicu.Nam iste incarceratus,volumine iij. Et sic contra istam Angel.limitationem vidi per curiam iudicari aduersus consurgerium eiusdem vocatum Beaunoel, propter fugam nonnullorum prisoneriorum pro magnis summis & emendis detentorum, quos in libertate ob eorum probitatem & fidelitatem per villam ire permittebat,aut saltem cõniuentibus oculis sinebat poni in carceribus,quousque eosdem in consurgeria reposuisset, aut debitum persoluissent: per l.quoties.ibi auellendum subtrahẽdúmque crediderit, id est secundum Lucam de Penna.ibi in fine confiderit. Fateor tamen quòd non ita strictè debet nobilis detineri & custodiri sicut dicitur de sene & infirmo,qui non debent ita strictè custodiri, sicut iuuenes & sani,dicta l. si vt certo. § custodiam.iuncta glossa,nec pariter is qui est de proximo relaxandus,vt tenet glossa in l.si pecuniam.§.si acceperit. in verbo,carcere.& ibi Iason.ff. de condictione ob causam.& Hippolytus in sua praxi.§.attingam, numero xiiij. cum sequenti.nihilominus custos debet esse de ipsis tutus & securus, vt infrà dicam in quarta limitatione. Et quamuis dictus Noel fuerit condemnatus, tamen habuit suum recursum contra Ioannem du boys de omnibus etiam damnis, in quibus fuerat condemnatus erga patrem dicti du Boys, vt patet per arestum latum die xvj.Septembris, Anno Domini 1531. Tamen videtur hanc tertiam limitationẽ posse defendi & sustineri,si carceratus nobilis, & bonæ æstimationis pro modico debito fugeret:pro quo non erat verisimile eum fugere, si eum in loco etiam largo assueto homines talis conditionis poni, intrusisset, per text.in d. l. si à bonæ fidei.quia suspitio fugæ non causatur ex modico debito, vt ait Roman.in consilio cccxx.versicul. vltimo necessarium. & Ioannes Baptista in tractat. de debito. suspect. & fugit. quæstio.iij.versicul. Tertio vtrum. cum aliis per ipsos allegatis. Et ibi in fine dicit Baptist. quid sit paruum vel magnum debitum,quod iudicis arbitrio relinquitur, & ibi vide, & sequitur de Puteo in dicto capitulo, an si plures carcerati.versicul.etiam debet considerari qualitas.versicu. & non videtur esse in culpa carcerarius, nec hoc casu tenetur, etiam si fuisset secundum eum in leui culpa.& latè Hippolitus in l.furem.numer. xxxij. ff. ad legem Corneliam de sicar.Sed dicit Baldus in l.si eius rei.§.denique.ff. de vsufructu quod quamuis culpa leuissima in omittendo non sit malum, quoniam leuius est omittere, quàm committere, ob quod dicat syndicos ex leuissima culpa in omittendo non teneri, si non denuntiauerint delictum, per ea quæ notat Cynus in l. si quis non dicam rapere . de episcopis & clericis. volens leuissimam culpam non esse criminaliter puniendam: tamen speciale est secundum Bal-

dum in dicto §.denique.in custode carceris:putans eum teneri ad damna& interesse creditoris.& idem Thom.Gram. voto xxix.num.j.Ideo ego relinquo iudicãtis arbitrio, quia si ex arce seu turri ita alta se in terram proiicit, vt in casu nostro:& in alio, qui fuit etiam in curia de quodam Italo nomine de la Lande banquerio, qui per arestum condemnatus extiterat erga Sebastianum Syluestrum etiam Italum, in summa trium milium librarum, qui à consurgeria inscio consurgerio per fenestram altam valde in terrã se proiecit, quo casu non tenetur: quamuis Iason velit contrarium in præallegato consi.xxvij.versic.item iste incarceratus aufugit de dicto castro.sed primum tenet Decius consi.ccccxxiij.nume.xij.parte secunda.volu.iij. vbi ponit quãdo muro rupto vel ostio fracto aufugit, quod non teneatur custos: alias autem vbi esset in notabili negligentia, ostiũ dimittẽdo apertum, aut more solito, non claudendo ipsum, tenebitur parti totum soluere debitum,& damnũ quod passus fuit, d. l.si vt certo.§.si me rogaueris.ibi,nisi fugę præstiterit culpã. & d.l.fi.in fi.de custo.reor.& d.l. ad cõmentariensem. & Io. Fab.in §.item aduersus.vers.Sed quæro si quis.de actio.& Doct.in l.si peræquatorẽ.C.de cẽsib.lib.x.& bonus tex.in l. si quis vxori.§.si fugitiuum.& ibi Bar.Ange.& Alber. ff.de furt.& Bonifacius de Vitall.in dicto tracta.malefic.titul.de priuat.carce.& de Ana.in consil.lv.versic.vltimo.& ibi Ludouic.Bologn.versicu.condescẽdo ad aliam dubitationem. vbi tenent, quod ille qui est causa, quòd debitor alicuius fugiat, tenetur sibi ad omne interesse: dicentes vidisse dominos Salice.& de Ancha.simul cõsuluisse: allegantes inter alia iura tex.in d.l.si vt certo.§.custodiam.cum ibi no.per gl. & ibi vide per ipsos.Hippolyt. de Marsil.in singul. cxxxvij. qui allegat.de Anchara.in consil.cccxl.incipien. Viso themate.in fine & pro hoc tex.sing.in d.l.quoties. C.de exacto tribu.libr.x.& idem Iason in dicto consi.xxvij.incipiẽ. Custodes carcerum.vol.iij.vbi in fine dicit,†patrem custodẽ teneri pro filio, pro custodia carceris loco sui dimisso & relicto, quia in officiis publicis pater pro filio tanquam fideiussor tenetur, vt est text.in l.ij.ff.ad municip. cum aliis ibi allegat. Et idem conclusum fuit in curia contra maritum custodem carcerum de Nantron, qui loco sui dimiserat vxo-
12 rem suam.†Et etiam vult ille text.in dicta l. quoties. vnum aliud quod est fortius, quod si talis debitor fugitiuus capiatur,& ad carceres reducatur, per hoc non liberatur is, qui eũ fugere fecerat, aut suggesserat, quin teneatur soluere pro eo totum debitum.& ita illum tex. ad hoc allegat Salicet. in l.in bonæ fidei.versicul.Tene tamen menti.C.de rebus creditis.& in dicta l.admonendi.versicu. Tene tamen cordi.& ibi eum sequuntur Roman.& Iason.fol.xxvj.dicentes illum text.esse mirabilem secundum vnam lectu & expositionem gloss.fin. & idem Iason post Bartol.Bald. Angel.& Paul. in l.sed eximendi.§.item si quis.versicu.Imò probat.ff.ne quis eum qui in ius voca.vi exi.Vnde Bald.in dicta l.quoties.in verbo,coërceatur. vult quod statim soluere teneatur, sine nouo iudicio, quod est notandum secundum eum, quia cen-
13 setur fideiussor fictus: † sed contra fideiussorem fictum est eadem,& ita prompta executio, sicut contra principalem. Et ratio quare non liberatur ipsum exhibendo est, quia nõ est iudicij gratia, id est de iudicio sisti fideiussor, sed est actionis fideiussor,& quasi fideiussor iudicialis, ac si in iudicio fideiuberet, contra quem est prompta executio. Nec putat speciale esse fauore fisci, sed esse idem in priuato contra priuatum, si interueniat per tale factum, scilicet curando, quod debitor priuati exeat de custodia. Ideo ex suo quasi delicto obligatur, non gratia principalis, cuius non est propriè fideiussor:quare principalem prius excuti non oportet.& idem tenet de Puteo in syndicatu.in verbo, probatio.c.probatio.in syndicatu.ante finem.Hippol.in repet. rub.ff de fideiuss.nume.xvj.cum aliis per eum allegat.Quin imo vult etiam non solum illum, qui de facto eximit rectè captũ de familia vel de carcere, teneri creditori ad solutionem sui debiti, ac si pro eo fideiussisset, per d.l. quoties. sed etiã is qui notificauit debitori, quod fugeret, quia creditor eius volebat eum capi facere.allegat ita tenere de Anchara. in d.consi.cccxlj.Quinimo etiã tenetur liberans prędictus, etiam vbi vellet probare, quod carcerari faciens nõ erat creditor, aut alius qui eũ capi fecit, hoc facere nõ poterat, quia non auditur, vt voluit Ang.quem ibi sequitur Alexan.in d. l.sed eximendi.§.item si quis.& Cæpol.Veronen.cõsi. xiiij. versic.Quia ad hoc vt illa pœna.& Hippol.de Marsil. in sua repet.rub.ff.de fideiuss.num.cxxxvij.& Petr.de Anchar.cõ-
14 sil.prædicto cccxl.† Tamen contra determinationem prædictam videtur text.multum facere in d.l.fi. de custod.reorum.versi. Solet præterea si amissa culpa custodia est, id est custodita persona:si tamen intersit eam apprehendi, tempus causa cognita militi, id est, custodi dari ad eam requirendã solet:applicato ei alio milite, vt secum vadat, vel pluribus, prout expediens fuerit:ne, vt inquit Ange.ille custos fugiat. & idem ibi Alber.in ij.notab. ergo frustra daretur custodi tempus requirendi & reducendi fugitiuum ad carceres: & in vanum laborasset, si teneretur & non liberaretur, illum exhibendo. Et ita in simili tenet Bald.consi. clxxiij.incipiẽ. Præsupposito statuto quo cauetur, quod villa teneatur.versicu.Sed posito quod omnia ista cessarent: vsque ad finem. volum.iij.nisi pro suo interesse hanc faceret diligentiam reducendi ad carceres. Et si quispiam dicat d.l.quoties. loqui in eximente prisonerium,& sic in doloso.& d.l.fi. pariter loqui in custode, cuius negligentia & lata culpa prisonerius aufugit:respondetur, quod hoc in casu, magna seu lata culpa,& dolus æquiparantur.d.l.milites.& l. ad cõmentariensem.cum no.in l.quod Nerua.ff.depo sit.vt suprà dictũ est. in prin.prout loquitur d.l.quoties.secundum Alexã.in d.l. fi.& Alber.ibi,super gl.j.cum quæstionibus ibi positis. Et tex.in alleg.l.quoties.potest intelligi dum dicit coerceatur, id est astringatur, secundum Luc.de Penna ibi, vel compellatur ad eum in carceribus reponendũ, vt ex fine illius videtur probari, dum dicit, Ac totius summæ exactionẽ in se suscipiat, qui eundem auellendum subtrahendumque credide rit.argument.l.nimis properè Marcelle. C. de executione rei iudica.quia vt suprà in præceden.quęstion.dictum est, si prisonerius animo reuertendi exeat carcerẽ, non tenetur tã quàm fractor carceris. Et pro hac parte videtur text.in l.peculatus nequaquã.ff.ad l.Iuliam pecula.& melior in terminis in l.si per alium.§.docere autem debet quis per hãc exceptionem factum, quominus in ius produceretur:cęterum si nihilominus productus est, cessat pœna:quoniam verba cũ effectu sunt accipienda.ff.ne quis eum qui in ius voca. est, vi exi.accedat tex.in l.sancimus.C.de fideiusso.Et hoc secũdum Paulum, quando re integra:quia nihil iuris deperit creditori, argum.l.mancipiorum.ff.de optio.lega.& ibi idem Alexan.qui allegat pro eo glos.in d.§.docere.& text. videtur singular. in l.eum pro quo. ff.de in ius voca.& ibi glos. vltima.& Doct.& ita per illum tex.tenet Bal.in con. xl.in fi.
15 verbis.& in consilio sequen.in fi.volum.j.† Et istam partem in adiudicando sequerer, ex quo statim post pœniuit,& ipsum prisonerium restituit fisco, vel creditori cui ob hoc nihil periit. Tamen propter temeritatẽ veniret puniendus pro interesse temporis quo prisonerius fuit à carceribus absẽs, & sic pro tempore retardato, quo non fuit expeditus.cogita
16 quod videatur æquius.†Quartò limitatur, quod custos nõ teneatur si carceratus qui aufugit, erat de proximo liberandus, vt tenet gl.fin.in d.l.si pecuniam.§.si seruum.versi. Sed si acceperit. in verbo carcere. ff. de condict. ob causam.vbi Bar.in fi.multũ cõmendat pro carceratis.qui sunt in via absolutionis, quod non sit necesse ita diligenter eos custodire. & ibi idem Alber.Bald.Angel.Salic.de Cast.Ludou. Alexand.& Iason.& Hippo.consi.xciiij.nume.xvij.volumin.ij. cum aliis per eum allegat.& in sua praxi.§. attingam. numero xiiij.cum sequent. Et sic etiam excusabitur, si non bene custodiuit senem, sicut iuuenem, vel eum qui traditus fuit li

gandus

gandus, secundum Bartol. Alberic. Ludouic. & alios ibi, & in d.l. si vt certo. §. custodiam. post glos. vt suprà dictum est in præceden. limitat. & idem de Puteo in d. cap. an si plures. versicu. Debet etiam attendi in tali custodia. & idem in cap. pone quod carceratus. in fi. Et similiter ecõtrario is qui est in casu condemnationis debet diligentius & strictius detineri, & custodiri, dicta l. si quis filio. §. eius qui. ibi, diligentiores. & ibi Bald. & Imol. de iniusto rupto testamen. vnde curia quando videt in raportu processus criminosum elargitum fore condemnandum, ordinat eum in consurgeria retrudendum & restringendum: sed custos carceris hæc ignorat: ideo si talis fugiat, non est ex toto ob consequentiam excusandus. Ideo antequam custos vel fugitiuus condemnari posit, processus eius (si completus & perfectus fuerit) vidẽdus esset: alias esset perficiendus, ad sciendum, an condemnãdus, vel absoluendus veniret, vt dicit de Puteo, vbi suprà in verbo, carcer. capit. licet dicatur. versicu. plus dica. & Bald. in l. nullus. in fin. C. de exhiben. reis. Et si non posset fine eius præsentia perfici, quia sola essent indicia ad torturã, & non ad condemnandum sufficientia, tunc recurrendum foret ad culpam latam, aut leuẽ vel dolum ipsius custodis, vel ad eiusdem excusationes, de quibus suprà in præcedent. q. dictum est, & latius per Paridem in d. c. an si plures. & pro hac decisio. facit quod dicit Angel. Aretin. in tractat. malefic. in verbo, Et ibi caput à spatulis. versi. Quæro quid si statuto cauetur, quòd officialis vltimo mense sui regiminis nõ possit aliquem absoluere vel cancellare de banno. Et tamen si inquisitus veniebat absoluendus, quòd poterit pronuntiare dicto durante mense illum esse absoluẽdum. allegat Bal. Rapha. & Imo. ita tenere in d. l. si filio. §. eius qui. de iniusto, rupt. testamen. sed Augusti. ibi, in additio. ad Angel. allegat Bald. & plures Doctor. in contrarium, de quo ibi causa

17 breuitatis.† Quintò etiam videtur custodem non teneri, si carcerati miraculosè euaserint de carcere, vt de beato Petro vincto sacrosancta cantat ecclesia, & de diuo Paulo d. c. xvj. ibi, subito vero terræmotus factus est magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & vniuersorum vincula soluta sunt. Quia quæ Dei spiritu aguntur non sunt sub lege. c. duæ sunt. versicu. Spiritus quidem Dei lex est. xxix. quæst. ij. & sic tenet de Puteo in d.

18 c. an si plures. in fine.† Et huic concordat quæstio de condemnato ad furcas & suspenso, qui rupta & scissa miraculosè reti, in terram cecidit viuus, quod liberatur: tamen princeps consulendus est, de quo amplè per Luc. de Pen. in l. j. versi. Sed pone damnatus. C. de desertoribus. libro xij. vbi vide de pluribus exemplis. & idem de Puteo in Syndicatu in verbo, pœna. c. an si iudex post medium. vers. Si tamen iste damnatus. & Dec. in l. fauorabiliores rei. nu. viij. ff. de reg. iur. quem sequitur Chassanæus, lib. de consuetud. tit. de iustit. folio xlix. in additio. & Ioan. de Neuiza. in sylua nuptia. versi. Decimum octauum: licet contrarium teneat Gulielm. Rouille in descriptio. iustitiæ, atque iniustitiæ. lib. iij. de executo. criminalium. versic. Adhuc quæro damnatus. & aliud vide exemplum, de quodam qui ab igne solutus exiliuit, in sermone Discipuli, de visitatione beatæ Mariæ sermo. xxv. versic. Exemplum de hoc. & aliud simile de puella ab igne liberata, & vide in exemplis Discipuli in litera confessio xx.

19 exemplo:† aliud grande exemplum in sermone xliij. in fine. vbi narrat suspensum fune fracto meritis beatæ Elizabeth liberatum: iudicem iterum suspendi facere noluisse, dicẽdo, quem Deus liberauit, denuò suspendi non permittam. Et similiter aliud meritis Hierony. quod vide in iij. parte tractatus xv. Epist. lxxxvj. c. vj. quod est singulare miraculum: & aliud miraculũ quod diuus recitat Hierony. in ead. iij. parte tractatus vj. epist. xxiij. fuisse in Vercellẽsi vrbe hinc procul à radicibus alpium sita, de muliere falso de adulterio accusata, quæ illo qui dicebatur adulter confitente, tormentis superari nõ potuit, & capite vix septimo ictu truncato diuinitus vitæ reddita, & imperiali tandem rescripto restituta est libertati. Et pariter aliud exemplum, de quodam milite suspenso, qui per triduum vixit in patibulo, & postea depositus recepto eucharistiæ sacramento migrauit, & in cœmeterio sepultus est, vt ibi in sermone Discipuli lxxx. Et aliud in curia venit exemplum in persona Gulielmi Roulandeu appellantis à iudice ordinario loci de Corme Real, qui eũ & Clemente Vrien. ob sex personas in eodẽ loco per eos, & alios secum socios ex concepta machinatione & conspiratione occisas, & ipsas cum infantibus viuis in lecto existentibus, & domum combustas, condemnauit pariter viuos esse igne cõburendos, prius fustigatos, & auricula eis scissa: quod iudicium ob enormitatẽ delicti curia annullauit, & eos per suũ arestum, quod nos in publica audientia Beati Georgij xxiij. Aprilis, Anno Domini 1534. pronuntiauimus, condemnauit vnum ex his, scilicet Roulandeu per quadriuia ciuitatis Burdega. & alium in loco prædicto de Corne Real. remissiuè, similiter forcipibus calidis & ardentibus per executorẽ in carne forcicapiendos. Or euenit, quod dicta die beati Georgij. fuit ductus d. Rolandeu per vnum tantum executorem seu speculatorẽ, vbi plures debebant esse: qui postea eum posuit ad rogum seu piram comburendum, qui tandẽ post binam in igne missionem, ab ipso euasit: & ductus per communitatem, & carmelitas confessores ad eorum ecclesiam, à qua fuit extractus, & in carcere, in quo illa nocte migrauit positus: & in crastinum fuit in curia dubitatum, an ille mortuus deberet sequẽdo arestum exequi inchoatum cõburi. & cõclusum fuit tribus ex dominis exceptis, quod sic: quia non factũ fuit miraculosè, & non intactus, imò in pluribus sui corporis partibus exustus exiuerat, sed ex defectu solius tortoris, qui nõ habebat seruitores. licet enim iustitia non soleat exerceri, nisi in corpus animatũ, & non in corpus exanimatum, l. defuncto. ff. de publi. iudi. & corpus mortuum pœnã non sentit, nec emẽdari potest homo mortuus, l. si pœna alicui. ff. de pœnis. & Bal. consi. cclxxiij. incipient. præsupposito statuto, quo cauetur, quòd villa teneatur. vertamen hic fuit satisfactum. volum. iij. quod est contra iudices maleficiorum, qui faciunt suspendere corpora in carcere mortuorum, vt per Iason. in l. ij. C. qui testamẽ. face. poss. & Angel. Aret. in §. interdum. instit. de hæredum qualitat. & differen. & Hippolyt. Marsil. in l. fi. C. de quæst. tamen aliquãdo exercetur propter immanitatẽ criminis in tale corpus exanimatum, prout iudici videbitur faciendum, vt declarat Bal. in d. l. ij. & Purpurat. in l. imperium: *folio* lv. num. xxx. de iurisdict. omniũ Iudi. & alibi dixi. & sequitur Chassanæus, lib. cõsue. Burgund. tit. *Des iustices*. §. v. folio lv. nu.

20 xcvj. † Et aliquando liberatur condemnatus ad mortem, ad alicuius puellæ petitionẽ, & requisitionẽ etiam meretricis, & ipsum habere in virum postulantis, secundum Masuer. in sua praxi, tit. de pœnis, quem refert Benedict. in sua repetitio. capi. Raynutius. folio. cccc viij. num. cclxix. per no. in capit. inter opera charitatis. de sponsa. quod dicit non procedere de iure. Et idem Iacob. de Belloui. in sua praxi, titu. de lenonibus. versi. xxvj. quia crimen. Sed de Neuizanis in sylua nupt. versi. Decimumnonum tenet primum. & idem de Puteo in syndica. in verbo, pœna. capi. an si iudex. ante finẽ versi. & aliam quæstionem non mitto. & Hispani ita practicãt, & ita pluries vidi in puella rapta desponsante raptorẽ, fieri in curia, seruando ius canonicum. c. pen. & fina. de rapto. contra ius ciuile. l. vna. C. eo. sed in homine ad mortem condemnato vidi denegari vni puellæ, quæ petebat Vincen

21 tium de Corretz de Castellione. † Sexto videtur pariter cõmentariensem non teneri, si ex generali criminum remissione per principẽ in noua alicuius ciuitatis intrata, seu nouo suo ingressu facta, excarcerauit siue liberauit, & extra carceres posuit etiam sine iudicis aut curię autoritate, vt tenet de Puteo in syndi. in verbo, carcer. c. licet dicatur. versi. posset denique. & hoc per not. in l. Domitianus. & in l. Lucius. & ibi Bart. & Albe. ff. ad Turpil. & in l. ij. ff. de custo. reo. Quæ quidem remissio generalis non se extendit, secundũ Bartol.

ibi,ad carceratos pro crimine falsi, imò est text. pro hoc in d.l.Lucius.& idem de Puteo.in verbo pœna.ca. quia multa.
22 in fin.† Et quod similiter sub tali remissione non comprehenduntur criminosi, qui pluries reiterauerunt delicta, de quibus alias fuerant per principem liberati, & in remissione vltima nullam fecit mentionē,vt volunt Guliel. de Cug. & Paul.de Castr.in l.nemo.ante fin.versic.item est argum. iste text.C.de episcop.audien.& Andr.Barbat.in c. ex literis.de rescript. vbi dicit vidisse Bononiæ hominem decapitari,qui habuerat gratiam de homicidio, quia non fecerat mentionem de alio homicidio,de quo similem habuerat gratiam. sequitur Iason in l. nec damnosa. C. de preci.imper.offer.& l.ij.in fine.C.si contra ius vel vtil.publi.& Purpur.in l.certi condict.§.si nummos.nume. xix.ff.si cert. peta.intellige quando nullam penitus facit mentionem: secus
23 si in genere.† Sed in contrarium,quòd remissio hęc generalis extendatur ad omnes falsitatis criminosos,tenet Ange. consil.ccliiij.quia consultatio est multum generalis, dicens quod capitula pacis remittentia delicta,extenduntur ad carceratos pro falsitatis causa,quia alias non haberet effectū. & hæc videtur benignior, l. j. C.de generali abolit. quo ad vindictam publicam,& non quo ad interesse partis,pro quo adhuc retineri debet in carceribus,l.diuus.& ibi post Doct. Ioann.Rebuff.in sua repet.ff.ad Silla.& Bar.in consi.clxvij. quod minister fratrum. Tamen de stylo curiarum Franciæ custos carcerū in vim talis generalis remissionis (sine vnius ex magistris requestarum domus Regiæ licentia & ordinatione) liberare,& elargiri prisonerios non poterit. Nec minus in vim particularis remissionis per carceratos obtentæ sine illius verificatione,& super eiusdem interinatione partibus auditis,aut in defectum & contumaciam alterius sententia inde secuta, aut arestum latum fuerit: & sentit Paris de Puteo in d.c.quia multa.versic.si tamen carceratus impetrauerit literas cessionis bonorum.& Hippol. de Marsil. in l.circūcidere.§.seruo.nu.xxij.& xxiiij.ff.de sica.& in sua praxi,opportunè numer.xix.& in §.attingam.numer.xviij.vbi vtrobique dicit,quòd si carceratus sit indebitè,vel sine causa carceratus, quod non debet relaxari per custodem sine autoritate iudicis, allegat primò Petrum de Ancharan. in consil.cccxij. in fine suprà allegat. secundo allegat Angel. Aret.in tractatu maleficio.in verbo,fama publica. versicul. & aduertas.tu alleg. Bartol. in consi. lxxxiiij. in causa Statij procuratoris,de quo per Roma.consil.cclj.& facit quod dicit Barto.in l.j.§.& post operis.versic. inducitur in argumē. ff.de noui oper.nunc.quando ad instantiam creditoris debitor est positus in banno, an possit sine autoritate iudicis per partem reuocari, vide ibi: quem sequitur Alexand. & Iason cum aliis suprà in tertia limitatio.allegat. Et facit quod dicit Bald.in cap.sicut.versic. extra not.argument.de
24 cohabit.cle.& mul.† quod licet carceratus pro debito, statim quòd soluit debitum, si inuenit ostium carceris apertū, possit sua libertate,& propria autoritate exire carceribus: tamen melius & securius est, quòd iudicis autoritate faciat. l.si stipulatus.§.si lancem ff.de solut. & quòd etiam nec de consensu creditorum à carceribus sine licentia iudicis debeat relaxari,est text.in l.neque impuberes.§.qui in ius, ibi dimittendus. ff. de in ius vocan.exponendo text. prout ibi Docto.insuper Angel. & Iacob. de sancto Georg.numer. iiij.qui dicit custodem carceris esse bene aduisatum, vt ad solam licentiam creditorum non relaxet debitorem incarceratum, nisi prius habita bulleta iudicis, dicens hoc esse quotidianum. Tamen nostri consurgerij aliquando, vt dictum est suprà in j.limitat.per villam permittunt ire, & aliquando cum ipsis vadunt,aut de eis se seruiunt in consurgeria,quod curia non tolerat, imo quam primum scit eos punit,quod sic fieri debet,vt dicit Bald.in d. l. j. de ædil.actio & Iacob. de Bellouisu in dicto tractat. malefic.titul.de quæst.versicu.sed nunquid incarceratus exit.ibi,& sic valet licentia talis in præiudiciū concedentis,sed prisonerius ob hoc non punietur: quia maius peccatum habet custos. &c. Tamen secundum Bart.in l.qui in carcerem.ff. quod metus causa.nō sufficit aliquem ducere extra carcerem, vt dicatur in libertate,si custodem habeat,quia qui non potest ire quo velit,dicitur esse in carcere.l.qui neque.§.j.ff. de verbor.significationibus.& Dec.consi.ccxix.nu.ix.Deo refero gratias immortales,quas non est opis nostræ persoluere tantas.

SVMMAE.

1 *Fur an vbi deprehensus fuerit cogatur respondere, vel an ad suum iudicem remittatur.num.2.4.& 5.*

3 *Furatam rem quando liceat propria autoritate recuperare.*

6 *Auferens rem suam violenter,putans hoc sibi licere, non punitur criminaliter.*

7 *Dominium eiusdem rei & possessionem si duo æqualiter probent,cui adiudicabitur.*

8 *Equum alens an expensas compenset cum operis.*

9 *Equi appellatione non continetur pullus.*

10 *Vituli sugentes lac non debent portorium vel gabellam sicut boues.*

11 *Equum in pascuis dimissum si occidat Lupus qui soluat.*

Quæstio CCXVIII.

Si quis transiens per hanc ciuitatem ducat equum, aut mulum vel aliam rem mobilem,mihi pertinētem,& furto substractam, quā recognoui per signum meum quod deferebat,an possim eum capere & vendicare,& talis transiens teneatur hic respondere, aut debeat ad suum remitti forum. Item an ablata animalia possim propria autoritate recuperare,& etiam in foro alieno prosequi.

DECISIO CCXVIII.

1 ET † Spec.tit.de competen.iudi.adit. §.j.versic. quid si aliquis per locum meum transiens,&c. mouet hanc quæstionem. vbi videtur tenere, quòd non possum ibi vendicare, sed sequi debeo forum eius. Tamen tenebitur prius satisdare,argum. l. senatus.ff.de offic.præsi.& si non potest satisdare fiet sequestrum.cum sit suspectus de recessu,vt ibi dicitur. Fallit in legato,qui non dicitur suspectus,& ne à legationis officio auocetur.l.non alias.§.fina.ff.de iudic. Et ista fuit opinio Hugo.quem sequitur Accursius gloss. in l. fina. C. vbi in rem actio.& Bald. ibi,& Ioann.in additio.Specu.vbi suprà.& in cap.final.de foro compet. super verbo contra possessorem. & ibi Felin.sequitur.versic. Adde istis Ang.& idem Ange. in l.si fideiussor.§.fina.Et hanc opin. Hugo.sequitur Guido de Suza,& pariter Rofred.in titu.de rei vendicat. circa
2 finem,versicul.vltimo quæratur. † Alia fuit opinio Azon. contraria in dicto titu.vbi in rem actio.in summa,quod indistinctè teneatur ibi respondere,per text.in d.l.fi.ff.eod.etiam si nihil ibi possideat.Pro quo allego bonum text. in l. j.ibi,à iudice.qui in locis aditus fuerat,audiatur.& ibi gl.in verbo à iudice.C.vbi quis decurial. aliáue condit. & idē gl. in dicto cap.fin.in verbo,contra possessorem.& in ca.ex parte.in glo.penulti.de foro compe. & idem Goffred. Hostiē. & Innoc.in dicto cap.fina.& ista videtur de iure verior, secundum Cinum in dicta l.fi.per textum in l.non aliàs.§. vltimo.& l.quod legatur.§.fin autem.ff.de iudic.vbi dicitur in dicto §.vltimo.quod actio seu vendicatio est ex presenti possessione.& idem Compostel.& Innocen.in c.dilectus filius. de rescript.Et hanc sequitur Francisc. Accurs.Iacob. Butriga.in dicta l.fina.& Oldrad.in authentic.qua in prouincia. versic.Item quærit Dominus Odofre. vbi de crimine agi oportet.Idem Salic.in dicta l.fina.per text.in dicta l. non aliàs.§.vltimo.& hoc suadet secundum eum ratio æquitatis, quæ magna est,vt forensis respondeat ibi:ex quo rem ibi habet,quam quòd actor, qui rem suam præsentem ibi videt, vadat ad domum illius forensis expensas & sumptus facturus.Et idem Petrus de Anchar.consil. cxl. dicens hanc esse communem,quæ mihi placet: nec etiam in Hispaniam quis cogatur furem sequi:aliàs secundum Angel. in dicta. l.non aliàs.daretur occasio transportandi res alienas, quod fieri non debet,vt ipse collegit ex illo textu. & idem in l. sed & si susce.

si susceperit.§.fin.ff.de iudiciis.& idem tenet Alberic.ibi, dicens,quòd communiter ita tenent Doctores.& ita vidit seruari in practica,& eum ibi sequitur Iacob.de sancto Georgio.& idem dicit Alberi.in d.l.fi.vbi in rem actio.
3 † Et pro hac parte facit quod dicit Barto.in l.si aliàs.§.bellissimè.in fi.ff.quod vi aut clam.se putare, quod si aliquis per vim raperet animalia tua,quæ facilius pereunt,quod illa tua autoritate recuperare possis,licet in aliis rebus non sic permitteretur.& sequitur Iason consilio xx. versicu. Circa primũ crimen.volum.iij.
4 † Alia & tertia opinio fuit Placen. quem sequitur Petrus,distinguentis,aut res mobilis erat ibi in loco mansura,& tunc debet respondere,& sic procedit opin. Azo.vel non erat mãsura,sed transitoria per viatorem adducta,& tunc non,per tex.in l.debitor.ff.de pign. vbi dicitur quod res inuectæ sũt obligatæ domino pro pensione domus conducta, si ibi sint mansuræ,aliàs non.& sic concordat has opin.& sequitur Fab.& Cin.in d.l.fi.Guli.de Cug. Bart.Bal.Ang.ibi,& Guid.Pap.singul.ccccccxlij.vbi omnes loquuntur de conductore & transeunte cum equo vel mulo per dominum recognito.Idem de mercibus,quæ de loco ad locum deferuntur, prout fuit hic de facto processus de quibusdam mercibus captis & arestatis per iudicẽ seu locũ tenentem Petragorarum,in sede Sarlaten.Et idem Paul.de Castro in d.l.fin.versi. In glo.super verbo,res.& ibi clarius distinguit.& idem Cardin.de Zabarel.versic.gloss.penultima.& Abbas Siculus in dicto c.fina.versicul. Et idem per omnia.dicens hanc esse communem opinio. Et idem dicit Barbat.num.lxxxiij.versic.Idem est dicendum.& sing.Maria.Socin.in dicto c.sanè.versic. Secunda declaratio. de foro competenti.Tamen in hoc secundo mẽbro quando non est permansura,& ille non possidet immobilia, & est suspectus,debet satisdare de iudicio sisti,& de re exhibẽda,& nõ baratanda,secundum Doctores suprà allegatos pro prima opi.Et si non est suspectus,debet satisdare,secundum Marianũ de re exhibenda,& non baratanda.Quia licet sit soluẽdo,tamen non est plenè cautũ actori,si res nõ exhiberetur, propter difficultatẽ probationis.& istud tenet Feli.in d.ca. fi.de foro competen.& idem de sancto Georg.in l.ij.in ij.lectu.ff.de iurisdict.omnium iudi. Licet Francisc.de Arct.in hoc contrarium teneat consi.xcv.incip.Respondeo breuiter dubiis.versic.Pro ista conclusione.& respondet ad Petrum,& vocat eum somniatorẽ.Vnde Marianus vbi suprà in fin.limitat hanc cõmunẽ, vbi res est transitoria, quã quis furatus fuerat,ꝙ ibi possit conueniri,cum ratione nouæ cõtrectationis videatur nouum committere furtum,secũdum Bartolum in l.si dominium.ff.de furtis.& in l.si abducta.& vtrobique per Doctores. C.eo.quoniam rem mihi subtractam,sine iudice & propria autoritate,si sine scandalo fieri potest,recuperare possum,secundum Doctoresibi & Ioan. de Bla.in §.quia tamen.institu.vi bonorum rapto.& Ioã.de Ana. in ca. ad deliberandum. versi.ex quibus iuribus dubitatur.de Iudæ.& Archi.in c.dominus.xxiij.q.ij.
5 Vnde opinio Azon.seruatur in praxi. Et ita fuit dictum per arestum in causa mota inter Stephanum Moreau mercatorem ciuitatis Lemouicen.à Seneschallo Petragorarũ in sede Sarlati appellantem,& certas mercantias prætendentem,& Ioann. Bontault & Ioan.Fauier,appellatos. Et latum arestum die v.Augusti,1529.Pro quo dicunt Baldus, Angel. & Floria. in l.si cum exceptionẽ.§.in hac.ff.quod metus causa.quod si gentes armigeræ auferant alicui equum suum,si postea illum inter manus tertij reperiat,quòd possit equum suum recuperare,licet non dicat nominatim, per quem equus fuerat sibi ablatus.Et ibi etiam sequuntur Ange. Are.& Iason in §.quadrupli.nu.xlviij.instit.de actio. Et licet in casu nostro tam dominus equi,quàm illũ ducens essent eiusdẽ iurisdictionis,tum cum dominus fuisset arestatus,ex eo quod in itinere publico propria autoritate violenter illum acceperat,fuit remissus seu renuodiatus per Seneschallum ad suum ordinarium, vt compareret per procuratorem, & non in statu,in quo erat.Quare appellationem à dicto renuodio curia annullauit,remittendo ipsum dominum equi in statu in quo erat,coram ordinario,sine tamen expensis. Cuius opinionis non eram,quod remitteretur in statu,in quo erat,sed quod bene fuerat iudicatum, attento quod constabat ambas partes esse eiusdem iurisdictionis.
6 † Quia secũdum Ange.in l, ij §.hac actione in princi.per illum tex.ff. vi bonorũ raptorum auferentes equum suum de manu ducentis putantes hoc de iure sibi licere,nõ tenentur criminaliter: quia illa pœna infertur aduersus dolosos.
7 † Sed si ambo probant equum ad se pertinere per æqualem numerum testium, & sic ambo probant dominium & possessionem equi, & quisque probat equum natum esse ex equa quam domi habebat,prout vidi in curia de quodam equo per Cornier in eadem curia procuratorem prætenso,contra nõnullos equorum mercatores prisonerios:cuius erit in tali casu probatio dominij sufficiens, vt adiudicetur,iuxta l.partum ancillę.C. de rei vendi.& l.item quæ ex animalibus.ff.de acquiren.rerum domin.& l.si frumentum si equam.ff.de rei vendica.Et istam quæstio.ponit Paris de Puteo in verbo,probatio,quia dicitur post princip.versi.Ex quibus infero.vbi dicit hanc quæstio.à nemine hucusque tactã.& ibi duobus modis decidit,vt ibi per eum causa breuitatis.
8 † Sed in istis casibus, an succumbens repetat expensas,quas in equo alendo fecit, dic quod si talis furatus fuerat equum,non repetit, vt tenet Baldus in l.j.per illum textum in verbo, fure. C.de infant. expos.si non erat furatus,tunc repetit,vt ibi.
9 † At si equo vsus est,nonne debent expensæ cum opera equi compensari? prima fronte videretur dicẽdum quod sic:secus si non se illo iuuit:quia fortè iuuenis, vt pullus, qui appellatione equi non continetur,l.sed addes.§. si quis mulierem. ff.locati. & ibi Alberic.de Rosa.dicens, quod si edicto cauetur, vt qui equum ad bellum duxerit,singulis diebus habeat decem, si pullum duxerit:non habebit decem.Et Pirrhus in consuetudine Aurelianen.titul.de feud.c.lxxiij. vide Bald.in dicto §.si quis mulierem.
10 † inducit illũ tex.pro vitulis,qui sugunt lac,quod ex eis non debeatur portoriũ vel gabella, quia censentur pars matris.allegat Cin.in l.j.C.de part.pigno.& idẽ ibi Angel.in fine versicu.Fallit. dicens etiam in versicu. Et hæc lex. Creditorem qui præstat,vel locat equum pignoratum ad vecturam,teneri omnes mercedes computare in sortem,& vsuras, deductis tamen sumptibus.
11 † Sed quid de equo in pascuis dimisso,quem Lupus comedit,an teneatur domino is qui dimisit.& hanc quæstionẽ disputauit Marti. de Fano.vt referunt Ioannes Andræ. Alber.& Doctor.infrà allegat.& Cin.in l.iij.post Pet.C.de episcopali audientia,dicentes,quod aut erat consuetudo communis, & tunc excusatur dimittens.glo.in l.si negotia.versic.si solitus.ff.de negotiis gestis.secus si non erat consue. quod verum intelligit Bald.ibi,nisi ratione causæ nouæ debuisset adhiberi maior custodia.

SVMMAE.

1 *Furtum vnum vel plura, quomodo discernantur. & nu.2.*

Quæstio CCXIX.

Si tria aut plura furta in vna nocte vel die per aliquem fuerint facta, an reputentur vnum furtum vel plura:vel requiratur quod diuersis temporibus,ad hoc vt puniatur tanquam fur,vel latro,& grassator publicus & famosus,si in itineribus publicis,vel in syluis,vel mari,vt sunt piratę,fecerint,debeat mori,iuxta l.capitaliũ §.famosos.& §.grassatores.

DECISIO CCXIX.

1 ET † videtur ꝙ quis dicatur cõmittere plura furta, si vna nocte vel die & diuersis locis illa fecerit,argumen.l.primæ.ibi,nec diuersitate factorum.C.si vnus ex pluribus appellationib. quoniam paria sunt plura simul fieri vel successiuè.l.quid ergo.§.quod ait prætor.ff. de his qui notan. infamia.quem ibi Bald.inducit ad plures quæst.Primo,de testibus qui successiuè viderũt per quoddã foramen adulterantes,vt periude sit ac si simul vidissent:

quia de eodem facto testificantur. pro quo est gloss. iij. qu. ix. in c. nihilominus. & Barba. consi. liiij. vol. j. Secundo, ad statutum dicens, ꝙ si quis occiderit plures, capite puniatur, quod intelligatur siue simul occiderit, siue diuersis tēporibus, & sic secundū maleficiū aggrauat primū eiusdem generis. & idem Ang. in d. §. quod ait prætor. Tertiò, ad statutū dicēs, quod quis debeat intelligi latro publicus & famosus, eo ipso quod fecerit tria furta: hoc intelligi debet siue simul, siue successiuè: dum tamē tria furta sint distincta. sufficit ergo siue sint distincta re tantum, siue re & tempore. & ista est
2 quæstio nostra. †In cōtrarium facit, quod licet de facto plura videantur furta: tamen vnum propter continuationem reputari debeat, argu. eorum quæ dicit glo. & Doct. in l. nunquam actiones. ff. de actio. & obligat. nisi diuersa facta pro vno computentur ratione continuationis, per text. in l. eum qui. §. idem Pomponius dicit. ff. de furt. vbi gl. Bart. & Ange. & Ludouic. Bologni. in ij. interpretatio. ita tenent: dicentes, quod licet per statutum quis pro primo furto debeat fustigari, pro secundo auricula amputari, & pro tertio suspendi: tamen si quis simul plures res surripiat quod totum hoc dicatur vnum furtum, vt tenet ibi Butrig. idem Bald. consil. cclxxiij. ad euidentiam præmittendum est. volum. ij. quia requiritur interuallum temporis, scilicet hodie vnum, cras aliud, post cras aliud, & tunc dicuntur plura distincta rebus & temporibus l. agraria. ff. de termino amoto. & tamen pro illis tribus non potest condemnari ad mortē, nisi fuerit pro aliis præcedentibus condemnatus. & ita tenēt omnes in d. authen. sed nouo iure. quia etiā pro x. furtis, aut xx. sine violentia non puniretur ad mortem. de quo vide per Fulgo. Salia. Angel. Paul. & Cæpol. in repetitio. dictæ authentic. sed nouo iure. & ita seruatur in curia nostra, nisi essent latrones in itineribus, & syluis aut mari, & illa tria diuersis temporibus fecerint latrocinia, l. capitalium. §. famosos. & §. grassatores. & text. glo. & Doctor. in d. authent. sed nouo iure. & singul. de Puteo in Syndicat. in verbo, latro. capit. j & ij. & Ioan. de Anan. in d. cap. fin. versicul. quis autem dicatur fur famosus. & pro conclusio. quæstio. nostræ facit text. in l. nunquam, & ibi Alber. & Ioan. de Imo. ff. de priua. delict. & Alberic. in l. eos. versicul. Consueuit etiam quæri. cum plurib. quæstio. vsque ad fin. C. de modo mulcta. bon. text. in l. illud. §. fi. & ibi Bart. Alber. Bald. Ange. & Flor. ff. ad leg. Aquil. vbi ponunt quando plura vulnera tendunt ad homicidium, quòd puniatur de homicidio. & ita tenet Bald. in d. l. quid ergo. §. quod ait prætor. per text. in d. l. eum qui. §. fin. dicens ita communiter teneri. & idem in consil. ccxlvj. super vnitate furtorum, vol. j. dicens etiam, quod si receptator plures simul fures aut latrones recipit, dicitur vnam receptatio, per dictam gloss. in d. l. nunquam de action. & oblig. & singul. Cæpol. in dicta authen. sed nouo iure. versic. Sed dubitari potest de casu. alleg. gloss. in d. l. nunquam. de actio. & oblig. & in l. j. in gloss. fin. in fin. C. vnde vi. in fin. quæ est expressa in furto. cum aliis per Cæpol. allega. dicens ita fuisse Veronæ iudicatum. & idem tenet versic. Item ad de prædictis, quòd si pro tertio furto. & Socin. consil. xxxiij. versic. Item facit quod in simili. volumi. j. & idem Hippol. de Marsil. in l. fin. in rixa. numer. xx. ff. ad leg. Corne. de sicar. & pro hac decis. facit bon. text. in l. visitando. §. infans. & ibi Bart. Ange. & Doctor. ff. de furt. & idem Iacob. de sancto Geor. in d. l. si familia. in ij. lect. & in vltim. not. & pro hac decis. facit gl. sing. in l. in operis duobus simul locatis. ff. loc. vbi glo. vult quod illud dicitur esse factum simul, quod est factum vno eodémque die: quod inducit Bartol. ibi, quod si testes deponunt duo simul facta fuisse: postea appareat vnum factum fuisse mane, & aliud in sero, quod testes isti sunt concordandi, vt dicantur simul facta fuisse, id est, eodem die. & idem Anton. Bauarius. institut. de testa. in princip. numer. xxij. in fin. pariter Ludouic. Gomesius in dicto §. ex maleficiis. numer. xij. idem dicit Bald. in l. j. circa fin. versicul. extra no. in glo. j. eum sequen. versi. C. de oper. liber. & in l. petens. C. de pact. & de Curt. consil. lv. versic. ante versicu. Et fortius vbi eodem die. vt dixi suprà quæst. lxx. incip. Falsificans sigillum domini nostri. Et quod dictū est de furto facto vno die, vel vna nocte in tribus domibus, idem dicendum si in eadem domo factum fuerit tribus continuatis vicibus, secundum Bald. in d. consi. cclxxiij. & Cæpol. in d. authent. sed nouo iure. loco proxi. alleg. & Gomesium in d. §. ex maleficiis. vt ibi per eum causa breuitatis.

SVMMAE.

1 *Natus sexto vel octauo mense, qui viuere non potest, an habeatur pro nō nato ad rumpendū testamentū. & alia. nu. 2.*

Quæstio CCVI.

Puer nascitur in sexto, qui non tetigit de septimo, aut natus in bene computato, quæritur an rumpat testamentum patris, aut si mater decedat superstite prædicto filio, dos debeat remanere ipsi filio, & eius patri, aut restitui, & reddi debeat patri filię.

DECISIO CCIX.

ET †Pau. de Cast. in l. penult. incip. quod certarum. C. de posthum. hæred. instit. mouet hanc quæst. & tenet quod non rumpit testamentum: quia talis natus in sexto, aut octauo mense censetur non posse viuere. §. fi. ff. de suis & legit. & per text. in l. septimo mense. ff. de statu homin. quia paria sunt non nasci viuum, vel viuere nō posse, cum nō sit natus secundum cursum naturalem. Et ita de facto dicit se consuluisse. aliàs partus paritus, dummodo per momentum fuerit viuus natus rumpit testamentum, dato quod illico decesserit, & non emiserit vocem, si nascatur in vij. ix. vel xj. secus si nascatur v. vj. vel viij. mense. d. l. septimo mense. licet tamen quidam, vt ait, tenuissent talem viij. mense natum indistinctè rumpere testamentum, allegantes dictum Ange. ibi, quod tamē dictum dicit Pau. nunquam potuisse reperire. sed illud dictum est in l. quod dicitur. ff. de liber. & posthu. in princip. ibi, & intelligo non integrum. versic. fortè propter tempus: quia non est adhuc vij. mensium, non intelligo non integrum, id est in terram non ceciderit, nec in manibus obstetricis. nam opus est vt viuum & perfectum appareat exiuisse eum de ventre, vt rumpat testamentum, secundum Cuma. qui tenet ibi prædictam Pau. opin. quam etiam sequitur Ale. in vlt. q. per tex. in l. vxoris abortu. C. eod. vbi natus abortiuus indistinctè non rumpit, dato quod iam excessisset tempus, quo effectus est animatus: ergo eadem ratione in nato viuere nō valente. & hoc firmat Bal. in d. l. vxoris abortu. quoniam idem de eo iudicari debet, quod de vero abortiuo. Et hæc opi. ex eo est maximè amplectenda, vt inquit Ale. quia per eam fauemus validitati testamenti, arg. l. si pars. ff. de inoffi. testa. & per eandem rationem idem tenet Iacob. de sanct. Georg. in d. l. penul. & Soci. in l. cum auus. ver. sed quæritur, quid si grauatus. ff. de cond. & demon. vbi dicit in ciuitate Lucana se consuluisse talem sic natum filium nō facere deficere conditionem fideicommissi, & secundum istā partē (vt refert Matthæ. de Afflict.) fuit iudicatum Neapoli. Decis. xxvj. dicens tales natos in vj. vel viij. mēse secundū medicos, quorum iudicium Neapolitanum consiliū habuit, viuere nō posse. & sic peritis in arte credendum est, d. l. septimo mense. & facit quod dicit Petr. Iacob. in sua Praxi, titul. de condi. ex l. omnimodo pro legitimo filio. folio lxvij. co. j. tit. de generatio. vbi dicit versicu. si autem in hoc septimo mense partus distulerit nasci, & nascatur in octauo, tunc partus moritur: quia Saturnus redit super eo, qui frigiditate & siccitate sua partum mortificat. vbi vide de generatione secundum constellationem septem planetarum. & per Alber. in l. qui in vtero. de statu homin. Et per istam rationem & plures alias domin. Gabriel de Terraga. medicus doctor in sua summa diuersarum quæstionum medicinalium in litera N, quæstio. v. hoc probat triplici via & ratione, scilicet naturali, Astrologica, & Arithmetica, vt ibi per eum. Nisi secundum eum in quibusdam terris Aegypti calidis, in quibus mulieres fortes & viragines existūt, vt refert secūdum

dum eum consiliator differentia ccccix.alias est xlix.incip.
2 Quod natus octimensis viuat. Sed contrarium tenuit † Angel. vt suprà dictum est in d.l. quod dicitur.& idem Bald. consi.cxiij.incip.ad euidentiam quorundam dubiorum.ante fi.volumine iij.dicens quòd licet natus octauo mense viuere non possit, secundum Physicos, tamen sufficit momento vixisse, per tex.in d.l.vxoris abortu.& in d.l.penult. & idem consi.ccccvij.in fi.incip.Proponitur quod quidam ser. Symon. volumine ij.& sequitur Philipus Cornel. in dicta l.penul.in princip.& hoc per generalitatem illius legis. & dicta.l.vxoris abortu.dum text.in dicta l. penult. dicit hoc tantummodo requirendo, &c.qui text.est secundum eum multum præcisus contra opin. Paul.quia solum consideratur si nascatur viuus.& illud non requiritur nec consideratur an sit victurus, vel non. Nec obstat dicta l. septimo mense.quia contrarius sensus debet ibi sumi. quando nuptiæ non plus durassent quàm per sex menses, vel non stetisset cum viro, nisi tali tempore, quod ex eo nasci posset solũ mense vj.vel viij. Nã tũc partus perfectè natus non diceretur iustus, id est natus ex iusto coitu, vt ibi à contrario literæ, vt ibi latius per eũ.& Deci.consi.dcxxiij.nu.iij.vol.iij. vbi respondet latius ad d.l.septimo mense.& videtur tenere Alb.de Rosa.in d.l.septimo mense nu.iij.dum dicit, item no.quod legitimus partus est in iij.mense, se remittendo ad tracta.fratris Egidij de formatione corporis humani.c.xvj. Et istam partem videtur tenere Pet.Iaco.in d.sua praxi, folio.lxvij.col.iij.ver.si autẽ prædicta Berta pariat in viij.mense partum perfectũ, & statim moriatur, pręsumitur esse mariti.sed si ille partus est vitalis præsumetur etiam mariti, tamẽ iudicabitur ille partus postquam vitalis est, non esse de octo mẽsibus, sed de septem, vt in dubio fiat interpretatio seu cõputatio in meliorem partem, quamuis ille partus potuit esse cõceptus ante prædictum cõcubitum per vnum vel duos menses; & sic ab alio viro, vt ibi, & in seq.col.post prin. quod dicit facere ad quæstiones supradictas & plures alias. vt ibi vide.& sic videtur fuisse malè iudicatum per cõsilium Neapo.cum partus septem mensium iudicari possit cũ mulieres non sentiant illius conceptionem, vt dictum est q.in ci.Mulieri afferenti.post prin.

SVMMAE.

1 *Filius non cogitur obligare pro patre sicut nec econtra, nisi in casu.& nu.2.*
3 *Patris obligatio pro filio in quo differat à fideiussore.*
4 *Obligatio filij non habet executionem paratam contra patrẽ.*
5 *Pater pro filio obligatus, an possit conueniri non discusso filio.& nu.6.*
7 *Pater quando obligetur ex gestis per filium, & quomodo discutiatur.& nu.8.9.10.12.13.& 14.*
11 *Pater soluens pro filio quando non habeat beneficium cedẽdarum actionum, aut actionem nego.gesto.contra eum.*
15 *Excussionis ordo non habet locum inter mercatores.*
16 *Exceptio ordinis excussionis debet allegari ante litis cõtestat.*
17 *Confessio filij an noceat patri.*

Quæstio CCXXI.

Si pater expressè fideiusserit pro filio iam obligato cabale seu capitale mercantiarum patris tenente, an possit conueniri & discuti in bonis filio non discusso Ita quod authen. præsente.de fideiussorib.non habeat locum in eo sicut in aliis fideiussoribus. Secundo an confessio filii literas missorias siue missiuas patris manu scriptas confitentis noceat patri.

DECISIO CCXXI.

1 ET † primò præsuppono, quòd sicut pater non cogitur se obligare pro filio, l.j.& l.filios.& ibi Io. de Plat.C.de decurion.libr.x.cum aliis infrà allegandis: ita nec filius pro patre, l.iij.§.si filius.secundum vltimã lecturã.& l.æstimationẽ.§. inuitus.ff.de mune.& hono. & in l.iiij.§.filiũ.ff.de administra.rerum ad ciui.perti.& ita dicit ibi gl.in ver.nõ oportet.& tex.in l.patris.C.ne fil. pro
2 patre. † Fallit in causa redẽptionis à carcere captiuitatis, quo casu filius recusãs priuatur hæreditate, & potest exhæredari.authen.captiui.C.de episco.& cleri. Et filia hoc etiam casu suam poterit alienare dotem.l.quamuis.ff.solu.matr.& in
3 aliis casibus not.per Cæpol.in cautel.cccx. † Secundò illud quod Barto.in hac materia tradit in l.cùm filiusfamiliàs.in princi.ff.de verbo.obliga.quem ibi Bal. Ange. Socin.& Iason sequuntur.vbi Barto.ponit quinque differẽtias inter patrem & fideiussorem, & duas conuenientias. Prima differẽtia est in modo constituendi: secunda in modo conueniendi: tertia in modo exequendi: quarta in modo recuperandi: quinta in modo restitutionis in integrum. Et vltra Iason. ibi ponit alias quatuor differentias. ego insistam circa duas primas differentias. Vnde circa primam differentiam in modo constituendi pater obligatur de peculio, si eidem peculium concesserat.& hoc ex edicto prætoris, & sic ex iuris dispositione, & ideo dicitur legalis fideiussor filij in omnibus contractibus per ipsum filium absque etiam patris scitu initis: quia ex generali peculij administratione sibi per patrem data, est in contrahendo sibi concessa facultas, vt l.iij. §.idem scribit.& per totum titu.ff.de peculio. Sed fideiussor obligatur verbis, & ex suo contractu, quoniam non potest obligari nisi mediãte stipulatione.l.v.§.satis acceptio.& ibi Iason.ff.de verbo.oblig.& l.blanditus.C.de fideiusso. Et ex hoc sequitur magna in practica vtilitas, secundum Doctor.
4 insuper Soci.& Iason in d.l.cùm filiusfamiliàs. † quòd stãte statuto, quòd instrumenta cõfessionata habeant executionem paratam contra debitores, sicut sententiæ, quòd tale instrumentum in quo filius se obligauit, non habebit executionem paratam contra patrem de peculio, ex quo pater nõ est nominatus in isto instrumento facto per filium super peculio profectitio. Et ita dicunt se vidisse consultum in facti contingentia, per dictum Ange.in simili, in l.reos.§.cùm in tabulis.ff.de duobus reis. quod dictum secundum Ias. nihil facit ad propositum. secus est in fideiussore, qui est nominatus in isto instrumento, & sic contra eum potest peti executio talis instrumenti. Et respondet ad l.& si condemnatus. ff.de noxal.quod procedit de iure communi, secus in dicto statuto ita exorbitanti.quod est strictè intelligendum. Vnde non debet extendi ad patrem tacitè subintellectum, ac tacitè per l.obligatum de peculio. Faciunt nota per Bald.in l. ad probationem.in j.C.de probationi.vbi inquit, quòd ille qui nõ est nominatus in instrumento, nõ iuuatur eo.& istud est secundum Baldum quod sæpè dicunt aduocati, instrumẽtum non loquitur de te.& iste est nouus & pulcher passus. secundum Iaso.in d.l.cum filiusfamiliàs. Et ad istud vltimũ addit Iason, id quod Bal.dicit in c.venerabilem.de electio. quòd non cantat instrumentum, nec ego cantabo more Venetorum, & idem Bal.in c.Rodolphus.de rescript.& Bal.& Angel.in l.si binæ.ff.de iniusto, rupto testam. vbi per illum tex.dicunt, quod quis non potest vti beneficio scripturę, qui non est nominatus in ea. Et ideo secundum eos & Iasonem, ista vtuntur cautela aduocati contra petentes executionem instrumentorum. Nam dicunt, tu non es in instrumẽto descriptus, vnde instrumentum non te iuuat. Idem Benedict. de Bazis, in suo tract: Guarentigiarum.in prima parte principalis quæstio.ix.versi.hoc modo expedito.venio ad secundum casum, vbi alleg.Bal.ita tenere in l.si pro te.C. de dotis promissione.in proposito contra patrem nõ descriptum in instrumento guarentagio per filium celebrato, non iuuat.& dicit Iason non meminisse alibi legisse tactum.& vide aliquid per Deci.in consi.cclxviij.num.ij.vsque ad finẽ.
5 quando pater dicatur principalis, vel fideiussor. ¶ † Sed in contrarium videntur secundum Iasonem tria fortiter facere, vt ibi per eũ, cuius rationibus adhæreo, quòd pater possit etiam in vim prędicti statuti prius conueniri, nõ discusso filio, quatenus est in peculio: quoniam statutum videtur idẽ statuere, quod ius commune, secundum quod pater potest prius conueniri, vt in secunda dicetur differentia, etiam patre non nominato in contractu ipsius filij. Imò debet talis statutum aliquid vltra ius operari, vt in simili not. Bartol.in

l.iij.§.si rem.ff.de leg.iij.& Barba.in conf.xij.& in cõsi.lj.& in conf.xviij.vo.j.& Feli.in c.j.ver.priuilegiũ.de rescrip. & quę dixi in consi. xxv.in j.q.circa fi.& in consi. lxix. incipien.Venerabilis domini thesaurarius. Et vbi non operaretur vltra non impedit dispositionem iuris, cum non deroget illi, igitur &c.† Vnde secunda differentia est secundum Bart.quod fideiussor non potest conueniri ante principalem debitorem non discussum.authen.præsente.de fideiussor.sed pater non potest statim de peculio cõueniri, filio nõ excusso.l.j.& per totum.ff.de peculio. & l.iij.§.sed vtrũ.ff.de minorib.Et cum Bartolo transeunt omnes in d.l.cum filiusfami.& Bald.in l.j.& Sal.in l.si filius. C.ne filius pro patre.Alias differentias vide per Bart.& Iaso.in d.l.cum filiusfami.

6

7 † Quare distingue pro clara intelligẽtia, quod aut filiusfamil.non contradixit:sed officium authoritate & vtilitate publicum, vt decurionatus seu consulatus, aut capitaniæ, vel consiliarij, aut procurationis vel aduocati regij, vel aliud accepit:& tunc aut sine expressa patris voluntate, sed tacita, quia sciuit & non contradixit, & tenetur pater insolidũ tanquã fideiussor filij, prius tamen ipso excusso.l.ij.& ibi gl.sing.& l.libertus.§.filium.ff.ad muncipales.& l.j.& ibi glo. Odofre.& Ioan.de Plat.amplè.C.de decurio lib.x.& l.si filia.aliàs si vni.§.idem scribit.& ibi Floria.ff. familiæ erciscundæ.& l.filiusfamil.ff.de administratione rerum ad ciuitatem pertinentium.& l.j. & ibi Bald. C. de conueniendis fisci debitoribus.libr.x.Alex.in consi.xxxij.versi. secundo principaliter.lib.iiij.Martin.Lauden.in tracta.de offi.prin.§.xcviij & §.cvj.Et etiã post mortẽ patris cæteri cohæredes tenebũtur.d.§.idẽ scribit, & in l.Lucius.§.idẽ scribit.ĩ prin.ff.ad munici.quãuis Soc.velit cõtrariũ in cõs.xxxj.ver.quãuis vol.j. Et vtrumque dictum tenent Socin.& Iason in d.l.cũ filiusfamil.& Sali.in d.l.filius pro parte.& in l.j C.quod cum eo qui in alie.quia pater secundum gloss.ibi, & Salic. obligatur reipublicæ de administratione filii:nõ tamen tenetur priuatis hominibus, quos in eodem officio læsit filius. Et idem ibi Bald.& Ludo.ibi Bolog.in primis interpretat. post glo.C.de filiisfamil.& quemadmod. pro eis pater teneatur.lib.x.& idem gloss.& Barto.in d.l.ij.in vltimo notabili.ad municipa.& l.libertus.§.fin.eod.tit.& glossa, & Barto. in d.l.j.de decurioni.Et hoc nisi de peculio.& pro hoc bonus text.in l.vna.C.de periculo eorum qui pro magistra. interuene.lib.xj.

8 † Item hoc est intelligendum, quòd pater teneatur ratione officij filij, scilicet de officiis quę deferũtur filio de iure communi, secus si deferantur de iure speciali, quia tunc pater tenebitur, vt l.j.in fin.C.de muner.& honori.& ibi Ludou.Bologn.in primis interpretatio.quem tex. secundũ eũ allegat Bal.in l.j.C.de discu.eo.li.sed voluit allegare in d.l.j.de decurioni.in fin.pro hoc faciũt not.in d.l.fi. C.de testa.milit.Itẽ secus est in filio emancipato accipiente officium publicum, vt pater ex tacita voluntate non teneatur, d.l.j.in prin.de filiisfamil.& quemadmodum pro eis pater teneatur.& tenet Marti.Lauden.in d.tract.de offi.princip.§.cxxxvj.& in hoc non est sublata differentia patrię potestatis & emancipationis, secundum eum.

9 †Item falllit si pater in acceptatione officij per filiũ cõtradixerit:tunc etiã nõ tenetur d.l.secunda, ad municipales.& l.spurii.§.si pater. & l.honores.§.final.ff.de decurio.& d.l.si filius. ne filius pro patre.& l.filios.C.de decurio.& dicta l.j. de filiisfamil. & quemadmodum.nisi de peculio.vt ibi, & l.si quis seruum.§. etiam ff.de pecul.& idem si statim pro creationem & ante administrationem filius decessit, quòd pater nõ teneatur, l. j.C.si post creationem quis decesserit libro x.

10 † Aut acccepit filius officium quod erat publicum authoritate, sed vtilitate priuatũ, vt tutela vel curatela, tũc aut est testamẽtaria, & tunc pater sciens non tenetur nisi de peculio, aut de, in rẽ verso, vt l.Lucius.in prima.& ibi Bart.ff.de administra. tuto.Et ideo secundum doctores suprà alleg.& Ioannes de Pla.in d.l.j.de decurio.non sufficit dicere in instrumento patre præsente & consentiente, nisi etiam dicatur, & expresse se obligante.d.l.Lucius.Quia quando fit contractus per filiũ præsente & cõsentiente patre, per hæc verba nõ obligatur pater insolidum, nisi expressè se obligauerit, secundũ Bartol.vbi in vlti.not.& Soci.in consi.xx.versi. aliquando, & quinto.Et hoc tenuit gl.magna.in d.l.j.§.si raptum.quod iussu. & Aretinus in consilio xcj.post principium, versiculo, in secundo verò capite.quod factum fuit hîc, vt infrà dicam.Aut est datiua à iudice data, & tunc videtur tacitè fideiubere & promittere indemnitatem pro filio, & non potest conueniri, nisi excusso filio, dicta l.j.quod cũ eodem licet glossa quam omnes reprobant in l.tria onera. in secunda.ff.de excussa.tutorum velit contrarium, nisi expresse agnouerit & consenserit seu approbauerit, l.si filius.ff.de tutelis.de quo per Salicetum & Paul.de Cast.in dicta l.quod cum eo.Ioannes de Plat.in d.l.j.C.de decurio. & per Bald. & Iaco.Rebuf.in d.l.j.C.de filiisfamil. & quemadmodum pro eis.quod approbare non videtur Bald.in d.l.j.versi.pater qui cõsẽsit filio.de cõueniẽ.fisci debito etiã secũdũ eũ si renũtiauerit beneficio de fideiuf.secus si omni legũ auxilio, vt ibi per eũ.& Alex.in d.consi.xxxij.ver.ij.sed primũ communius.Et rationem differẽtiæ quare pater tenetur pro filio tutore datiuo potius quàm testamentario, vide per Bart. & Bal.in d.l.Lucius.Si verò iussu vel mãdato patris expresso filiusfamil. acceptauerit quodcunque officium vtilitate publicum vel priuatum, vel alium quemcunque fecerit contractum, habens peculium vel non pater, tunc tenetur tanquam principalis, & tanquam legalis fideiussor.l.j.§.quid ergo.ff.quòd iussu.d.l.iij.§. sed virum.ver.proinde.de minor. & d.l.j.C.de muneribus & honoribus, lib.x.& dicta l.si filia.§.idem scribit.ver.Neratius.& ibi Floria.in primo not. post Bald.& in §.finali.insti.quod cum eo.& tenet Cor.in consil.ccciij.volum.iiij.& Dec.in dicto consi. cclxviij. nu. vj.& Areti.in consi.xcj.Nec hoc casu habebit beneficium fideiussoris.ita voluit Bart.post Ia.de Are.in l.si seruum.§. an filius.& ibi Alber.quos ibi sequuntur Ang.Imo.& Moder.ff.de ver.obligatio.vbi Bar.& Alb.dicunt quòd Iac.de Are.ibi mouet dubium propter authen.præsente. de fideiussori.quod prius cõueniatur principalis quàm fideiussor, an habeat locum in patre, qui est vt intercessor, quãdo iubet filiũ cõtrahere, vel teneatur de peculio, quãdo fideiubet.Et tenet quod nõ est idẽ in patre quod in fideiussore, quia pater principaliter conuenitur, dicta l.j.quod iussu & cũ Bart. transeunt omnes vt dictum est.Sed quantum ad fundamentum Bart.volentis illam authen.præsente.loqui in fideiussore:& sic aliud esse iubere, & aliud fideiubere, nõ videtur bonum secundum Iaso.in d.§.an filius, quem legit.cum §.nũc videamus, quia text.vnde sumitur dicta authen.loquitur in fideiussore, mandatore, constitutore, & sponsore:& in omnibus istis habet locum, vt tenet glo.in d.authen.de fideiuf.§. j.& tamen mandator dicitur iubere, d.l.j.§. quid ergo. quod iussu.Et differentiam inter istos vide per glo.in d.§.primo. de fideiusso.& gl.& Doct.in l.in personam.§.j.ff.de pact.& in l.Stichum aut Pamphilum §.additio.ff.de sol.& in l.si nõ remunerandi.§.si post.ff.manda.& per Ange.Are.insti. de de fideiussor.in prin.vbi sequitur gl.in d.auth.de fideiuf.§. j.quæ tenet quòd omnes isti habeant priuilegiũ de fideiussoribus, excepto ex promissore.Sed videtur quod idem dici potest de fideiussore, quod in iubente, quoniam fideiussor dictus est à fide, & iubeo, quasi iubens siue dicens suæ fidei standum:vel quasi iussus suam fidem interponere in aliquo contractu.Sed ad istud potest responderi quod pater fideiubendo pro filio non iubet nec præcipit filio contrahere, sed pro ipso respõdet, quasi iussus vel rogatus à filio.Vnde primum communius, & in hoc Iason non figit pedem.& idem tenet Bart.in d.l.libertus.§.filium.ad municipales.vbi dicit, quod si pater expressè iussit filium suscipere officium, vel alium contractum facere, quod non debet filius prius discuti, secundum Areti.in d.l.si seruum.§.an filius.

11 † Nec etiam profectò habebit pater hoc casu quãdo iussit, beneficiũ cedendarum

dendarum actionum, vel actionem negotiorum gestorum ad repetendum à filio illud quod pro eo soluit, vt tenent Bar. & omnes in d. l. cùm filiusfamiliàs. & Corneus in d. cõsi. ccclij. quia secundum eum non reperitur iure cautum. Et ista est vna ex differentiis inter patrem & fideiussorem, & ibi vide. Et idem videtur si in eodem contractu pater fideiussit pro filio non habente peculium, quod ipse pater teneatur, vt voluit Bald. in l. filiusfamilias. versi. vlti. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. vbi dicit not. quod paria sunt patrem cõsentire filio, vel se simul obligare cum filio. & sic facit ad statutum Perusi. alle. Bar. in l. cũ pater. §. libertis. ff. de legat. ij. vbi Bar. in ver. ego induco ad quęstionẽ. dicit quod si pater & filius simul agãt, quod alter alteri cõsentire videtur, arg. illius §. cũ pluribus. per Alex. ibi, in addi. alle. & Soci. in cõsi. xlviij. ver. ad hoc idẽ. vol. ij. & Cor. in consi. cclij. vo. iij. & per Doct. in l. si cũ dotẽ. §. trãsgrediamur. ff. so. ma. quicquid voluerit Lud. Bolo. in consi. xliiij. vbi dicit, ꝙ in isto casu filius videtur fideiubere pro patre, quoniã contrarium tenet Bar. in d. §. transgrediamur, distinguẽdo vt ibi per eum, & Doct. & Abb. Sicu. in c. cũ in veteri. de elect. cũ aliis per me alle. in §. ij. & in addi. de consuetudine iuriũ status perso. libro consue. Bitur. Et præcipuè quando quilibet se obligauit principaliter, quia tunc videntur renuntiasse beneficio de fideiuss. vt infrà dicam.

12 † Si verò post contractum filiifamiliàs non habentis peculium, vel emancipati, pater fideiubeat: & in hoc est dubiũ: & primò videtur ꝙ fili' debeat tãquam principalis cõueniri quã pater, secundũ Bar. & Doct. in d. l. cum filiusfa. & aliis locis suprà alle. & per d. auth. pręsente. & vnde sumitur. & videtur esse de mente glo. in d. l. libertus. §. filiũ, & in d. l. j. de decurio. li. x. & in d. l. j. de conuenien. fisci debito. & vbique tenet gl. ꝙ hodie idẽ est ꝙ in casibus in dictis iuribus contentis per dictam authẽ. præsente. Sed facilis est responsio, quia illa iura statuerunt prius filiũ acceptantẽ officiũ sine expresso consensu patris debere cõueniri, quod obseruatur hodie per authent. de fideiussorib. §. j. Et hoc vt officiarij facilius reperiant fideiussores. Sed nõ dicit quòd si expresso patris iussu, aut mandato, vel respondente pro filio: ipse filius cõueniatur prius, sed cõtrariũ, vt dictum est. Tamen adhuc remanet opi. Bar. & aliorũ, quam sequitur Sali. in d. l. j. quod cum eo. ver. sed vt prædicta clarius: vbi distinguit ꝙ interdum quis fideiubet expresſè, interdum tacitè mediante legis dispositione. primo casu, aut est fideiussor indemnitatis, tunc principalis prius conueniri debet. l. fin. C. de fidu. tutel. in fine. & d. l. j. de conuenien. fisci. debito. Aut est simplex fideiussor, & tunc aut est fideiussor contractus, officij. primo casu poterat olim prius cõueniri, l. iure nostro. C. de fideiussoribus. hodie secus, vt authenti. ibi posita. & ita tenet Bald. in l. diximus. §. finali. cum quo legit d. l. tria onera. de excusa. tutorum. dicens, quòd de iure authenticorum omnis fideiussor habet beneficium excussionis. d. §. j. in authentic. de fideiussor. ergo & pater. In

13 contrarium † videtur quòd pater isto casu teneatur etiam non discusso filio, per tex. in l. si mandator. C. quòd cum eo. vbi pater tenetur insolidum ex cõtractu filij, si iussit vel mãdauit fieri, aut fideiussit pro eo: aliàs non tenetur, nisi de peculio, vel de in rem verso, vbi ista tria iussus, mandatum, & fideiussio in personam patris æquiparantur, secundum Bal. Castr. & Salicet. Sed in duobus primis quando pater iussit vel mandauit contractum fieri, nullum est dubium, quod pater non gaudet beneficio de fideiussoribus: ergo idem in tertio casu, quando fideiussit per illum text. licet gloss. vltima intelligat quòd pater teneatur tanquam extraneus ex stipulatu, & sic quòd in eo locũ habeat d. auth. præsente. vnde aliàs si pater nõ teneretur, esset illaqueare & decipere homines contrahentes cum filiis nihil habẽtibus, pro quibus patre se obligauerunt: ideo tenentur secundum Bar. & Docto. in d. l. Lucius. vt suprà dictum est. Quoniam si filij habe rent peculium, pater quatenus esset in eo nõ posset se iuuare beneficio de fideiusso. secundum Bar. & Docto. in d. l. cùm filiusfamiliàs. & pro hac decisione videtur textus in d. l. j. §. quid ergo. quod iussu. & ibi glo. magna in verbo, ex causa fideiussionis. vbi dominus vt pater fideiubens pro seruo aut filio habenti peculium tenetur ex causa fideiussionis, non tamen quod iussu: quia aliud est iubere, & aliud fideiubere. Et ita intelligit Albe. illum text. ibi, & in l. penultima. §. tabernæ. ff. de instito. actio. Et in hanc partem videtur inclinare gl. j. in d. l. j. de filiisfamil. & quemadmodum pro eis pater teneatur, vbi pater pro filio emancipato non tenetur, vt dictum est. hoc verum dicit gl. nisi pater fideiusserit pro eodem. & pro ista parte videtur esse textus clarus in l. j. C. ne filius pro patre, vbi dicitur quod pater non tenetur ex filij contractu emancipati, vel in potestate constituti, si non habeat peculium, & istud est verissimũ, vt crebro dictũ est, & per totum titulũ, ne filius pro patre. & l. pater qui castrense. ff. de castren. pecu. quæ est singularis & ampla gl. melior de corpore iuris vtriusque. & ibi Bart. & Iason post Ioan. Fab. & Aretin. in §. actiones. autem. in prin. institu. de actio. vbi ponunt quando pater teneatur viuo vel mortuo filio, tam de iure ff. quàm nouo. & Pet. Iac. de Aurelia. in sua praxi, titu. de action. ex vendi. de pecul. Hoc fallit nisi pater suã astrinxerit fidem, aut iusserit, vt dicit textus in d. l. j. ne filius pro patre, quia tunc tenetur insolidum. & ibi ista duo iussus, & fideiussio adæquantur. & etiam non distinguit text. an ante contractum vel in ipso contractu, aut post contractum pater fideiubeat. cum fideiussor possit pręcedere & sequitur obligationem, vt §. fideiussor. & præcedere, institutio. de fideiuss. & istam opinionem tenet Barbat. in capit. peruenit. de fideiussor. vbi ponit xj. casus, in quibus fideiussor potest ante conueniri debitore prius non excusso. & octauus casus est iste, vbi pater intercessit pro filio, per text. in d. l. iij. Sed vtrum versi. si igitur filius. de minoribus. & idem & latè Hippo. de Marsi. in repeti. rub. ff. de fideiuss. Aufre. in decisio. capellæ Tholosæ. q. cxcvj. vbi illos etiam refert casus, & sequitur. & idem videtur tenere Alexan. consilio clxxxiij. in fin. lib. vij. quando apparet de promissione & obligatione patris, quòd tunc teneatur ex dicto contractu. Sed vbi non promisit, non tenetur nisi de peculio, vt ibi. Tum etiam quia hic interuenit iuramentum, ideo non potest se iuuare beneficio dictæ Authenticæ. de fideiussor. vim enim clausulæ expresse renuntiationis habet iuramentum. l. cùm pater. §. filius matrem. ff. de leg. ij. Bald. in l. iiij. C. deposit. & plenè Iason in l. sed si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. & in l. si quando. C. de inoffi. testa. & Corneus in consi. ccxiij. in litero G, volum. ij. & decisio. capellæ Tholosę. quæstione cxxx. & quæstione cxxxix. Et hæc vltima magis mihi placet propter etiam ratione sequentes, licet ferè omnes tunc assistentes domini tenuerint primam. Tum primo & præcipuè, quia in casu nostro pater post contractum promisit creditor. soluere, & ipsum debitum sibi Parisiis expensis suis portari facere, quæ videtur nouatio facta. Vnde tanquam principalis potest conueniri, vt tenet Barto. Bald. Ang. & Ia. de sancto Georgio. in l. in personam. §. qui pecuniam. ff. de pactis. ideo secundum eos non habet locum id quod est statutum de fideiusso. per illum text. & signãter quando talis promissio fit inter mercatores, vt hic fuit, & infrà dicã. & idem voluit singulariter notare dominus Dec. in suo eleganti consi. vij. versi. sed prędictis minimè obstantibus. versic. non obstant allegata: & ideo ad cognoscendum quando fideiussionis aut nouationis causa quis interuenit, est distinguendum secundũ Bal. in l. antiquę. §. sed si minus. C. ad Velle. in ij. oppo. quia ibi est casus in quo fideiussor excutitur prius quam principalis: contra quod ipse opponit de d. authen. de fideiuss. quia aut quis intercessit accessoriè, & tunc habet locum d. auth. de fideiuss. aut animo nouandi, & tunc habet locum quod dicitur in d. §. sed si minus. aut dubitatur: tũc si plures se cõstituunt principales in eodẽ instrumẽto, non fit nouatio iure veteri vel nouo: & est ratio, quia in eodẽ instanti sumit robur. nouatio verò fieri debet à po-

steriori vel successiuè, & tunc de iure veteri præsumebatur nouatio. hodie tamen non præsumitur, sed est adiectio tantum: quia vterque principaliter quò ad creditorem obligatur, & cessat beneficium de fideiusso. Modo ista doctrina decidit casum nostrum, quia pater obligauit se principaliter, vt dictum est, ergo tanquam principaliter obligatus nõ habet beneficium authen. de fideiuss. quia illi renuntiasse videtur se principaliter obligando. Et ita tenet Castr. in l. iij. §. j. vers. quod autem dixi post mediũ. ff. de duobus reis. vbi alleg. Guli. de Cug & Rap. ibi ita tenere. & magis latè hoc prosequitur Barba. in consi. lxxxvj. nu. vj. versi. capio modo secundũ articul. vol. iiij. & idem in d. c. peruenit. in vj. casu. in quo non habet locum d. authen. præsente. & ad istud non
14 video responsum, & pauci aduocati aduertunt. † Tũ si pater à creditore recipiat literas, per quas sibi petet pecunias filio suo mutuatas, & ipse pater recipiendo non contradicat, quod pater ex illo tacito cõsensu tenetur, vt l. si filius. & ibi Paul. de Cast. & Salicetus. ff. ad Maced. & Bar. in l. quo enim §. j. ff. rẽ ratã haberi. cũ aliis per Cæpo. in cautela xxiiij. alle. facit cle. j. de procurato. ergo à fortiori vbi pater expressè soluere promisit pro ipso filio. d. l. Lucius. Tũ tertiò pater etiam non potest se iuuare beneficio authen. de fideius. quoniam præposuerat filium suum, & sibi suum cabale seu capitale mercantiæ ad tẽpus gubernandũ constituerat: qui post plures accepit mercantias tã hic quã Parisiis, & alibi à pluribus mercatoribus, quibus pater promisit soluere, & sic in causam mercãtiæ in qua erat institor & præpositus: quare tenetur tanquam principalis, & nõ tanquam fideiussor, per tex. singu. & vnicũ in iure, in d. l. pen. quæ incipit, in eum. §. tabernæ præpositus. & ibi Bar. Ang. Salic. & Alb. ff. de insti to actio quicquid voluerit ibi Lud. Bolog. in primis interpret. & idẽ tenẽt Bal. & Sal. in d. l. si mandator. quod cũ eo. Quinimo etiam si filius receperit (secundum Albericum ibi cõtra gl. j. quã sequitur Sali.) in causam ad quã nõ erat principaliter præpositus, sed in alia in qua pater fideiussit, ꝙ propter fideiussionem patris videtur tacitè præpositus etiã in illa causa & re particulari, vt indicat illa litera secundũ eum. quod est profectò multũ notãdũ: & sic in isto casu non habebit locum d. authen. præsente. in parte, ex quo filius censetur in re, in qua pater fideiubet, præpositus, si in alia negotiatione prius fuerat præpositus, per illũ textũ. Et respõdet Alb. ad argumẽ. gl. factum de d. l. j. §. quid ergo. quòd iussu, quod ibi seruus nulli erat præpositus negotiationi. & ideo ibi dominus tenetur ex fideiussione, non autem quod iussu. sed in §. tabernæ, erat præpositus vni negotiationi: ex quo sumitur tacita coniectura, quòd fideiubẽdo pro eo videatur tacitè præponere etiã illi negotio pro quo fideiubet. argumen. l. vniuersorum. ff. de pigno. acti. alle. Iac. de Belloui. ita tenere, quia colligitur consuetudo patrisfamil. in hoc. & idẽ Alber. in d. l. j. §. quid ergo. quem legit cum §. & si mandauit. remittendo se ad dictum §. tabernæ. Nam si in causa in qua erat præpositus fide iubeat, tũc nullum est dubiũ, quin teneatur institoria, etiã sine fideiussione. d. §. tabernæ. & l. j. §. non autem. ff. de exercito. acti. & ibi gl. in l. cuicũque. §. nõ tamen. ff. de instito. actio. & in §. exercitoria. & §. institoria. instit. quod cum eo. Et mirum quòd nullus modernorum de hoc dicto vsque nũc animaduerterit. & in hanc sententiã inclinat Socin. in consi. xcij. ver. circa secundam dubitationem. ibi vnde articulus est quotidianus. cum ver. sequentibus. vol. j. Præterea inter mercatores attenditur æquitas, & nõ iuris ordo vel subtilitas, vt no. Bar. in l. Quintus Mutius. ff. mand. & sicut constituẽdo hoc fit etiam nudo pacto, vt ita dicit Bar. Ita etiam promittendo. cum qualibet promissio quę fit inter absentes per nuntium vel literas, sicut faciũt mercatores, pręsumatur cõtractus, ex quo possunt cõueniri, secundum Bal. in d. l. in personam. §. qui pecunia. de pact. & Barb. in d. c. peruenit. versi. quartò limitata. & iste est quartus casus in quo Authen. præsente. non habet locũ secundũ eũ. & dicit ita se consuluisse Bononiæ per d. Bal. in l. si mãci piũ. §. si cõmuni. in apostillis. ff. de eui. vbi exceptio excussionis est de apicibus iuris, de quibus inter mercatores non disputatur, & vide per glo. ibi quod est notandũ, & in terminis tenet Guid. Pap. in consi. ciij. ver. ij. quia licet. & in consilio
15 clxiiij. versic. vlterius etiam. † vbi dicit quòd dicta exceptio excussionis ordinis, quòd prius principalis quã fideiussor exæquatur, inter mercatores non attenditur. & ita in Delphinatu seruatur de consuetudine illius. Et idem dicit Doc. Palatios Ruuios in tit. de donatio. versi. ex his apparet: dicens, quod hodie secundum iura regni poterit conueniri fideiussor non discusso principali. & sic corrigitur dicta Authen. præsente. & ibi vide. quod idem apud Venetos seruatur. quod pater teneatur soluere sine aliqua contradictione aut exceptione, vt refert Fulgo. in consi. cix. versic. considerandum est. Et idem apud Florentinos secundũ statuta eorum, vt dicit Socin. in cons. cxj. volu. ij. vbi pater Florẽtinus habẽns domiciliũ, sciens filium negotiari, & exercere mercantiam in ipsa ciuitate, tenetur, nisi prohibeat, prout dispo nit dictum statutum. Et simile statutum est in ciuitate Lucana, vt ipse refert in consi. xxxj. versi. vnde quamuis pater & filius. cum versi. sequenti. lib. j. Quia talis consuetudo aut statutum valet, secundum glo. in Rub. C. de decre. decurio. li. quã Doct. ibi, & in d. l. cum filiusfa. & aliis locis suprà allega. communiter sequuntur. & amplè Barba. in consilio xcj. versi. capio sextam dubitationem. volu. iij. volens, quod tale statutum non emanauit principaliter in fauorem mercatorum seu mercantium, nec etiam in odium ipsorum patrũ, sed potius & principaliter emanauit in fauorem filiorum, vt habilius possent se exercere in aliqua negotiatione aut trafico. Quia cum sint in patria potestate constituti, homines se retraherent à mercando cum ipsis. Ideo statutum ita disponit, vt filiifamil. possint se exercere negotiando & traficando, & sic censetur fauorabile: quia attenditur eius fauor, cuius respectu principaliter illud statutum aut consuetudo emanauit, vt ibi per eam vsque ad finem, & latè consi. v. lib. iiij. & Aret. in d. consi. xcj. vbi versi. iij. confirmatur, &c. nititur probare tale statutum esse contrarium æquitati naturali. Sed primum verius, vt tenet Albe. in Rubri. ne filius pro pa
16 tre. in j. quæstio. † Tum etiam & quinto, quòd hĩc non fuit dicta exceptio ordinis allegata, quæ tamen ab initio ante litis contestatio. allegari & opponi debuit, secundum Cinum, Baldum. Salicet. & Moder. in d. authen. præsente. & Docto. in d. c. peruenit. & Guid. Pap. in d. consi. ciij. versi. præterea & tertio. Ideo si non opponatur tenet processus, d. l. si mancipium. §. si de communi. de euictio. Peruersio enim ordinis causę ad aliam non irritat processum. l. prolatam. C. de senten. & interloc. & l. i. C. de appella. & licet sit iuris non debet suppleri per iudicem: tamen creditor posset secundum An. in d. auth. præsente. contra exceptionem ordinis sibi oppositam replicare quod fideiussori non interest eandem exceptionem opponere, eo quod reus soluendo non est: & pendente iudicio potest fieri discussio, si ita replicatio opponatur. l. nisi hoc actum. ff. de pact. vbi est gloss. singu. & ibi per omnes. & in l. si. ff. certum petatur. & in l. decem. de verborũ obligat. & idem Angel. in l. licet. ff. si quis omissa causa testa. & Cæpo. in cautel. clxxxv. & Bald. in d. l. j. de conuenien. fisci debit. & Alex. sing. in consi. xxxij. lib. iiij. & Decisi. capellæ Tholosæ. quæstio. lxxxj. & quæst. clxv. & Bart. & Bald. in l. si probatum. C. communi diuidun. & Salic. in authent. hoc si debitor. in xj. quæstio. C. de pigno. & Alex. in consi. lxviij. circa finem. volu. j. & Ange. Aret. in §. si quis in fraudem. institu. de actio. Guid. Pap. Decis. Parlamẽ. Delphi. q. xciiij. in Abb. Sicu. in consi. lx. & in consi. lxxxij. in fi. vol. j. & Feli. in
17 c. exceptionem. ver. & ista exceptio. de except. † Quò ad secundam quęst. an confessio filij noceat patri, Bar. in d. l. cùm filiusfamil. quem omnes sequuntur ibi nemine discrepante, æquiparat verã probationem & spontaneam cõfessionem ipsius filij, cùm deponat de facto suo, & vtrũque æque pręiudicat patri, vt vigore statuti possit fieri cõtra patrem executio,

cutio, vt ibi vide per Socin. & Iaso. versi. vltra scribentes tu pondera. Et ad istud roborandum inducunt illud quod singulariter dicit Paul. de Cast. in l. quicunque. ad finem. C. de seruis fugitiuis, quòd statur dicto vnius solius testis, quādo deponit de facto proprio, de eo quod ipse testis fecit, & sufficit vnus testis concurrentibus aliis indiciis. per l. quæro. §. fi. ff. de ædil. ædict. & idem Paul. de Cast. in in l. seruos. C. de testi. secundum Iaso. qui tamen nihil ibi dicit, & etiam eum allegat in pluribus consiliis. Et etiam Salic. in l. si quis decurio. C. de falsis, in iiij. opposi. Sed communiter istud dictum Castr. reprobatur. Et vide per Iaso. in d. l. eùm filiusfamil. & in additio. tamen ego in iudicando, si essent alia indicia, haberem iuramentum à parte suppletiuum, iuxta nota. in l. in bonæ fidei. C. de rebus credit. & iureiuran. & in l. admonēdi. ff. de iureiuran. & in c. mulieri. & in c. fin. eodem titu. quia est plusquam semiplena probatio. & quæ dixi suprà in quæstio. xj. incipien. an in curia seculari. Quare filius confitendo & cognoscendo cedullas manu patris scriptas ac signatas nocet patri, ac si verè per testes (qui vidissent eum scribere) essent probatæ. & ita tenet Castr. consilio ccccxxxiiij. viso pūcto suprà dicto, quòd pater dicti Bartholomæi. volumine antiquo.

SVMMAE.

1 *Secretarij regij an præferantur iudicibus. & num. 4. 5. 16. & 17.*
2 *Iudicem esse an sit potius onus quàm honor. & nu. 3.*
6 *Presbyteri non possunt esse notarij in Francia.*
7 *Infames possunt esse notarij. & nu. 9.*
8 *Tabellionis officium vile.*
12 *Coquum esse an & quando sit ars.*
11 *Medici dignitas qualis.*
12 *Principis officiarij etiam coqui habent dignitatem.*
13 *Notariorum principis qualis sit dignitas.*
14 *Chartularius quis & eius dignitas.*
15 *Secretariorum prærogatiuæ.*

Quæstio CCXXII.

Secretarii siue Notarii domini nostri Franciæ regis, de quorum numero & collegio est ipse princeps, & primus, an præcedant in honoribus & pompis iudices regios, & Seneschallorum & Bailliuorum locum tenentes.

DECISIO CCXXII.

1 ET † videtur quòd nō præcedant iudices regios administrationem & iurisdictionem prouinciæ habentes, l. iij. & l. potioris gradus ab inferioribus competens reuerentia tribuatur. C. de offi. recto. prouinciæ. & idem text. in l. j. in fi. ita vt inferior gradus meritum superioris agnoscat, &c. C. de offi. præfec. vrb. Sunt enim clarissimi. authēt. si verò contigerit. ibi, vna cum clarissimo iudice. C. de iudi. & vnde sumitur, vt differ. iud. §. si verò contigerit. & sic ab omnibus honor est eis impendēdus. l. omnē honorem. C. quando prouoc. non est necess. quē tex. Bal. & Sali. ibi commendat. ad idē tex. in l. iudices. & ibi Luc. de Pen. & in l. penulti. C. de vetera. lib. xij. cum aliis per nos allega. in tractat. de autorita. magni consil. & Parlamēti regij. & tex. singu. in §. prætorū quoque edicta. ibi, qui honores gerūt: id est magistratus, instit. de iure natu. gen. & ciui. & in authēt. de consuli. §. pen. vbi dicitur dignos iudices esse honorandos. & ibi gl. in verbo d. gl. cum aliis per Dec. in c. vt debitus honor. de appellationibus. vbi glo. dicit, iudices ob eorum dignitatem honorādos esse. & idem ibi Siculus in primo notabili. inferens per illum textum, quod iudicare est honor, allegans text. pro hoc notabi. in l. cui muneris. ff. de muneri. & honoribus. vbi concessa alicui muneris publici vacatione, cōcessum ei non videtur ne fiat iudex seu magistratus, quoniam potius ad honorē pertinet, quàm ad publica munera. & idem Siculus in c. aduersus. versi. nota vltimò, ibi, honore, de immunitate ecclesiarum. † Licet in
2 contrarium videatur textus in c. pastoralis. in principio ibi, exonerare. de offic. lega. innuens onus potius esse quàm honorem, sed ad Abbatem glos. in c. si contra vnum. in verbo, probari. de offic. leg. lib. vj. respondet, quòd esse iudicem est honor & onus, per text. in l. munerum. §. iudicandi. ff. de muneribus & honoribus, quia in qualibet dignitate (vt inquit Abbas) principaliter versatur onus, & ad expellendum & supportandum onus & munus publicum defertur dignitas d. §. iudicandi. & bonus textus in l. iij. §. primo. & ibi glo. ff. quod metus causa, & in capitu. dilectus. ibi, ne iudicialis euanescat authoritas. de pœnis. c. qui episcopatum. viij. quæstio. j. quare ratione eorū quæ administrat, debetur sibi honor. & ita intellegit Abb. text. in dicto c. vt debitus honor. & alia iura quæ innuere videntur honorē esse habere prælaturam aut officiū iudicandi, se remittens ad no. per Arch.
3 in præalleg. cap. qui episcopatum, qui sic sentit. † Sed prædicta dicit Car. Alex. præpositus Mediolanen. in d. c. vt debitus. versic. not. ex tex. ibi honor: vera esse in iudicibus ordinariis, & non profectò in delegatis, per d. §. iudicandi. quem in delegato intelligit solum loqui. Et bonam reddit rationem: nā potissimū insigne dignitatis est præeminentia cum iurisdictione, c. de multa. & ibi Inn. Io. And. & alij. de præben. quā ordinarij iure suo habēt, delegati verò iurisdictionē iure suo nō habēt, sed iure alterius, l. more. & l. quia. ff. de iurisdictione omniū iudicū. latius per Præposit. vbi suprà & in fi. dicit quòd licet iudices positi sint tanquam signum ad sagittā: per hoc tamē non negatur quin sint in dignitate & honore maximo. & idem voluit ibi Dec. ver. in gl. j. & Hierony. Cagnolus in l. ij. ff. de origine iuris. & Luc. de Pen. in l. vniuersos. C. de decurionib. libr. x. ibi decurionatus offi-
4 ciū onus est, quamuis annexum habeat honorem. † Item alia & potissima ratione. iudices enim habere videntur cognitionē causarum secretariorum, & aliorum dignitatē habentium. l. fin. versi. ita tamen vt apud talē. C. vbi sena. vel clari. Et sic per illū tex. probatur ipsos maiores: & dominos secretarios inferiores esse, cū ibi etiā dicitur in ver. sedendi quoque. quod licet possint iudicibus causas expedientibus sedere in aliqua secretarij parte, tamē iudicibus inferiori, & nō superiori, in qua iudex sedet, vt infra dicā. Nā & ipsi iudices ab omnibus salutari debent, l. quarta. ibi, in salutatione iudicū. C. de principibus agētiū in rebus. libro duodecimo & tex. celebris in authē. de cōsulibus. §. sin autē mediocrè. col
5 latio. iiij. ¶ † In cōtrariū videtur notarios seu regis secretarios debere præcedere iudices ordinarios Regios, ac generales & particulares locum tenentes. primò quod licet tabellionis seu notarij officiū sit vtile d. l. vniuersos. de decurionib. ratione cuius Imperator prohibet omnibus decurionibus, consiliariis, siue consulibus, aut scabinis, seu iuratis ciuitatū, tale notariatus officiū eo tempore exercere, & ibi gl. Bar. Bal. Io. de Pla. Iac. Rebuf. & Luc. de Pen. super rub. versic. à tabellionum debent officiis temperare. & idem de doctoribus, religiosis, & presbyteris, vt notat glo. & doctor. in c. vt officium. de hæreticis. lib. vj. & per Abbatem in c. sen-
6 tentiam sanguinis. ne clerici vel monach. † De presbyteris, qui in hoc Franciæ regno non possunt esse notarii regales, habemus ordinationes & constitutiones regni, vt alibi dixi.
7 † Et sic infamia laborantes illud exercere possunt, vt voluit Bar. in l. eadē hac leg. ff. ad l. Iuliā repetundarum. dicēs notarium cōmunē seu publicū acta solū & gesta inter priuatos recipientē ac infamia notatū, à notariatu non repelli, signāter si erat in possessione illius. Tamen secus dicit esse in notario seu secretario principis, qui habet dignitatem, quā infamis exercere nō potest. l. secūda. C. de dignitatibus. li. duodecimo. vel (vt inquit) si ad bancū tanquam graffarius iudicis exercendum fuerit deputatus: & magis si à principe cōmissus, vt in supremis curiis, ve Seneschallorum, & eius conclusio probatur per l. j. & ij. C. de primicerio & secūdicerio. lib. xij. & l. j. C. de mandatis principum. ibi secretis, & inde secretarius, vt infrà dicā. & ibi eū sequuntur Bal. Cast. & Salice. & idē Bo. de Curtili in tracta. nobilitatis, nu. 143. aliàs notariatus officium non est dignitas, sed munes, d. l. fin. cum sua gloss. qui militare non possunt. & tales dicuntur serui

publici.l.non aliter.ff.de adoptioni.& gl.in §.serui.institut. de iure persona.& ibi Ange. Aretinus idem tenet, & Lucas Mat.in d.rubri.de primicerio,in principio versi.& no.ibi, non autem est accipiendum.& Bal.in l.Cassius.versi.& nota.quòd officium tabellionis.ff.de senatoribus.dicens sequẽdo Barto.quòd † licet tabellionis officium dicatur vile.d.l.
8 vniuersos.tamen si transeat in speciale nomen maioris officij est dignitas,d.l.j.de primicerio.Et idem dicit in procuratore,vt dixi in præcedenti quæstione.& idem Bald.in ca. post cessionem.& ibi Barba.numero lvij.de probationibus. & Sicul.in capit.cùm dilectus.& etiam Felin.ver. tertia declaratio.de fide instrumento.vbi allegat Calde.idem tenere consi.ij.tit.de fide instrumentorum.& Ang.Are.in §.fi.de exceptio.& Iaco.Rebuf.in d.l.j.& ij.versi.quæro vtrum notarij nostri.de primicerio.& idem Lupus in repetitione ca. per vestras.num.vj.cum sequẽti.de donationibus inter virum & vxorem.Licet † Lucas de Penna in d.l.vniuersis.te-
9 neat contra Barto.& alios iuris professores eum sequentes, quòd infamis non potest esse tabellio,cum sit dignitas. & idem dicit in l.neque famosis.in vers.dignitates.dicens Bartol.maximam dixisse falsitatem.& idem Ioann.de Grassis in tract.de substantia lib.procuratorij,in verb.in quorum. numer.iij.quia notarij debent esse periti,vt sibi & partibus consulere valeant,pro quo est glo.in l.fina.& ibi Docto.C. de tabula.libr.x.& alibi dixi.Sed opinio Barto. est communior.Quemadmodum dicimus de coquo,cuius officium est vile, l.legatis seruis.§.si ex officio.& l.seruis vrbanis.§.seruis lecticariis.ff.de leg.iij.& glos.in l.cui balnei. quibus modis vsusfructus amittatur.& Iac.de sancto Geor.in l.j nu.ij. ff.de iurisdi.omnium iudi.& Franc.de Pauinis in tractat.de offic.& potesta.cap.in præludio.versicu.secundò promitto imò artificium,& sic ars dici potest,l.quid venditor.§.venditor.qui optimum coquum esse dixerit,optimum in eo artificio præstare debet &c.ff.de ædilit.edict.& ibi Bal.in ij.not. dicit facere pro statuto gabellam imponente exercenti artẽ: vt coquus soluere teneatur.Idem Ro.sing.dclj.incho. Nũquid esse coquum.& Francis.de Crema.singu.xcviij. statu-
10 to cauetur.† Circa quod Cæpol.in §.venditur. distinguit sequendo glo.in præalleg.§.si ex officio. Aut est coquus ciborum grossorum vel communium,veluti coqui scholariũ & religiosorum qui faciunt grosso modo coquinam.ca.neque tales.ibi,& facilior apparatus est.& arte impendiisque coquorum non indiget.de consecrat.distin.v.& isti non cõprehenduntur sub statuto.d.§.ex officio.qui iuncta glos.videtur loqui in præpositis coquinæ: dum ibi dicit coquum nomẽ officij,cum erat visitator cibariorum. Aut est coquus subtilium & lautissimorum ciborum, vt coquus Papæ, Imperatoris,Regis,& similium,vel episcoporũ:quos vix cautela diuersorum coquorũ potest satiare,vt attestatur glos.in c.cùm Apostolus.in verbo,sumptuosas.de censi.& Probus in c.nemo deinceps.nu.xxxvj.de electioni.libr.vj.& isti dicuntur secundum Cæpolam dignitatem habere,& non ofcium,& etiam Bal.in rub.de feud.gardiæ.& est additio,quę non est in originali inserta:& non cõprehenduntur sub statuto.Si verò sunt communes coqui lautissimi, qui per villã in nuptiis,conuiuiis & festiuis coquinam faciunt, isti bene comprehenduntur in statuto,quoniam artem facere dicuntur d.§.venditor.& idem Ioann.And.in ca.j.de sagitta.per text.in d.c.neque tales.de consecra.distin.v.& Feli.in rubr. de offic.deleg.ver.tribus modis.& Dec.in rub.de offi.eius. nume.vij.Si verò loquimur in coquis præsidũ & cõsiliariorũ,ac cæterorũ nobiliũ,qui hodie magnã tenẽt mẽsam duorum vasorum escariorũ plenã,de quo gloriãtur valde, vt dixi suprà.q.cxvij.exordiente,Iudex depastus est. versicu.sed Deus nouit.& isti etiam cum meliores sint,non comprehẽduntur,per textum in d.c.ex officio.ibi mediocrem coquum
11 &c. † Et idem probatur in medico, cuius status non est dignitas, cùm æquiparetur obstetricibus,l. si duobus. primo respon.C.communia de legatis,& gloss. in c.non sanè. xiiij. quæstio.v. Tamen si principis fuerit medicus,secus,cũ tunc Comiti æquiparetur.l.j.C.de comitibus archiatr.libro xij. & ibi Alciatus.& Ant.Corset.in tract.de potestate Regia. quæstio.xcv.post prin.& Iacob.Bonardi de Sanceto in apostil.tracta.Io.de terra rubea.artic.x.in verbo,officia.& dixi regula,infamibus.in vltima additione.de reg.iur.lib. vj. Vnde notarij Principis aut Papæ appellantur prothonotarij,secundum Bald.& Barba.in d.c.post cessionẽ.& Luc. de Penna in allegata rub.de primice.ver.& no.quòd quidã.
12 † Quare concludunt Doct.notarium,seu secretarium,procuratorem,medicum & coquum principis vel Reginæ dignitatem habere:idem in aliis officiariis seruitio principis deseruientibus,vt dicit Luc.de Penna in prædicta rub. ver.
13 & nota.† Et quòd notarij Principis habeãt dignitatẽ,probatur in d.l.secũda,ibi nobilem.vbi Luc.de Pẽna allegat.pro hoc Ecclesi.x.cap.In Manu Dei potestas hominis.& super faciem scribę imponet honorem. Et idem Guli. Rouille in suo iustitiæ atque iniustitiæ cõpẽdio.li.iij.c.iiij.ti. de notario.ver.itẽ dicitur habere officiũ honoris & spectabilis.d.l. j.de primicerio.& Luc.de Pẽna post gl.super rub.eo.ti.quãuis intelligat de primicerio notariorũ,qui scilicet primo est scriptus in notariorum matricula.l.penul.§.comites. C. metatis & epideme.lib.xij. Et etiã clarissimi,vt auth scriptũ exemplar.ibi,primicerio clarissimorũ tribunorũ notariorũ. vbi eadem verba xij.repetuntur vicibus:& per illũ tex.probãtur clarissimi. Ad idẽ tex.in auth.vt iudices sine quoquo suffragia.§.sic igitur.& in l.laudabilem.ver.& post quã.ibi, eos clarissimorũ virorũ inseri consortio, tribunorũ sacras solitas epistolas &c. & in l.restituendæ.§.sacras.ibi,viri clarissimi tribuni prætoriani & notarij C.de aduocatis diuersorum iudicum.quod est contra Purpu.in l.quęcunque.nu. 299.ff de offi.eius cui man,est iurisdi.dicentem ipsos habere dignitatẽ,non tamen probari aliquo tex.esse clarissimos, imo fortius probatur per text. in dict.authent. scriptum exemplar.quòd quamuis sint principis scriptores,tamen eis permissum est pro scripturis priuilegiorum & rescriptorũ seu literarum à principe vel eius cancellaria emanatarum petere salarium.& tenet Luc.de Penna in d.rubric. de primicerio.ver.scias.& de Puteo in syndicatu,in verbo iuramentum officiale,quod bene obseruant secretarij,vt vidi in curia.Quinimo notarius principis primicerius dicitur, qui primum tenet locum seu honorem inter notarios primus, vt dicit Alciatus super iã dicta rubr.de primicerio.& Iac.Bonard.in apostil.ad opus Io.de terra Rubea.in procemio,in verb.custodiunt.Et sequens dicitur secundicerius, qui secundum locum tenet,& sic de aliis per ordinem descriptis. Vnde si in hoc loquamur regno de primicerio notariorũ, intelligitur de domino nostro rege,qui est caput,& de ordine centum numero notariorum suorum primus, vt audiui semper in magno existente consilio, ratione cuius omnes secretarij dignitatem & honorem consequuntur,& proximi sacrorum scriniorum appellantur,quia dispositiones,epistolas,& mandata recipiunt.l.prima.C.de proximis sacrorum scriniorum.libro duodecimo.vbi Luc.de Penna dicit, tales proximos hodie esse in Regno notarios cancellarię.& eos vocari dispositionum comites,l.proximos. eodem titu. Aut secundùm eum in rubric.Codi.de præpositis sacri cubiculi.libro duodecimo.dici possunt cubicularii, quia in cubiculo principis erat quidam magnificentissimus ferens
14 officium, qui chartularius vocatur.† Et huius fortè inter cætera erat officium,vt codicilli,id est,literæ commissionis officiorum,quæ diuersis mandabãtur magistratibus,& quę manu principis erant subscribendæ,expedirentur,l.penultima,& finali.C.de diuersis officiis.libro duodecimo.cum aliis per eum allegat. Et hoc probat text.in prædicta authen. vt iudices sine quoquo suffragio.§.sic igitur.ibi, post prin. præsente quoque magnificentissimo chartulario sacrorum nostrorum cubiculorum,qui codicillis his apud nos ministrat &c. Ex eo, vt ait, chartularij sacri cubiculi dicti,

quia

quia ipsius penetralia frequenter intrabant, vel sunt hodie secretarij qui secretiora scribunt commissa, dictant, & explicant quæ princeps in secreto, puta in cubiculo, iubet & ordinat, & hi prothonotarij erant (vt patet in dicta authentic. scriptum exem.) maiores primicerio notariorum. Et idem Chassanæus in noua consideratione. vj. partis cathalogi gloriæ mundi. Ideo eorum dignitas non modica, de qua se remittit Purpura. vbi suprà, ad Pyrrum. libro primo magistratuum. ad Budæum in l. vnica. de officio præfecti prætoris. & in l. nec quicquam. ff. de officio. proconsulis. & etiam ad Alciatum citata maximè epistola, quã Athalaricus Gothorũ Rex scripsit ad senatores Romanos &c. credo quod voluit allegare Alciatum in dicta rubric. de primicerio, illius memor ac plurium aliorum, signanter Cassiodori epist. libro sexto. in forma comitiuæ sacrarum largit. & primiceriatus, vbi ad publicæ, inquit, festiuitatis indicium locũ quoque primiceriatus adiungimus. parum est autem quod prouinciarum iudices tuæ subiaceant dignitati &c. & quæ sequuntur, vt ibi per eum, & latius longè & latè Luc. de Penna in rubric. prædicta. versic. nota quod primiceriatus. vbi totam Cassiodori epistolam sextam variè inserit. & idẽ Vdalricus Zazius in l. secund. pag. lxxix. in verbo, scriba. ff. de orig. iuris, scholia. (mirum quod ambo non viderint Lucã) vbi Zazius primò ponit qualis esse debeat, qui ad hanc admittitur dignitatem, quoniam apud Græcos honorificum scribæ munus erat. Secundò plures regum & Romanorum Imperatorum scribas seu secretarios & eorum laudes enumerat, qui maximo in honore apud dominos fuere: & ipsos pariter Alciatum & Zazium refert, & sequitur Hieronym. Cagno. in dicta l. secunda. numero 107. de origine iuris. Tertiò Zazius priuilegia, ac ipsorum prærogatiuas enarrat: & certè quicquid (vt ipse ait) Romana vetustas statuerit, principum scribas, siue eos cancellarios, l. consiliarios iudicum & cancellarios. C. de assesso. & domesti. & cancellariis iudicum, siue secretarios, dicta l. vnica. de mandatis principum. siue sacri scrinij proximos, d. l. j. de proxi. sacrorũ scriniorum, siue libellorum magistros, scilicet nominet, l. præcipimus. versicul. Nostri verò libellenses. C. de appellation. & authenti. de iudiciis. §. de vnoquoque. siue aliis etiam nominibus, vt per gloss. & Ioann. de Plat. in rub. C. de tabulariis. libr. x. & Gulielmus Rouille in suo iustitiæ atque iniustitiæ compend. lib. iij. titu. de notariis. cap. iiij. Tamen magni semper apud principes momenti fuisse manifestum est: constitutiones quoque principũ multis eos qui sacri scrinij sunt, ornauerunt priuilegiis. Nam ea dignitate funguntur quavicarij principis: accessus ad principem eis semper conceditur, & est eis potestas sedendi cum iudicibus, vt dictum est per tex. in d. l. fi. versi. ita tamen. ibi, sedendi quoque. & versic. quoties autem viri illustres. & ibi, sedendi cùm celebratur cognitio. vbi senat. vel clarissi. Et hoc quando contra eos ex principis commissione cognoscunt, aliàs non, sed per principem cognosci debet: quoniam ordinarij non sunt in criminibus iudices secretariorũ, vt ibi probatur: & aliud etiam probatur, constitutos in dignitate sedere debere cum iudice pendente de eo accusatione, & quando contra eosdẽ causa placitatur, sed non sedent quando se defendunt & loquuntur, vt tenet glos. ibi in verbo sedendi. per illum tex. in versi. ita tamen vt huiusmodi viri sedendi quidem in cognitionibus dicendis minimè sibi vẽdicent facultatem. Ad hoc est bonus tex. in l. j. C. de offic. ciuilium iudic. vbi Doctores aduocati, dum causæ merita vel facta panduntur, non habẽt sedendi cum iudice facultatem. & idem in l. quisquis. C. de postulan. secus est quando non postulant, l. fin. vbi est text. celebris. C. de officio diuersorum iudicum. ibi, aut sedendi cum iudice societas denegata. ad idem text. de verbo ad verbum in l. ij. C. de proximis sacrorum scrinio. libro xij. & Feli. super Rubri. de magistra. tamen Bald. in d. l. fi. vbi senat. vel clarissi. sumit argu. pro episcopis accusatis, quòd sedere & non stare debeant aliquantulum inferius à cognitore causæ. & idem Sali. ibi & Feli. in rub. de maioritate & obedientia. ver. & qui sedet. vbi etiam extendit ad omnes consistoriales principis in verbo, & adde. sed Purpu. in d. l. quęcunque. nu. clxv. de officio eius, reprehendit Bald. ibi, & nu. clxvj. de quo vide Anton. Corset. in tractat. de potestate regia. quæstio. lvij. qui allegat Barba. in c. ad falsariorum, de crimine falsi, quem ibi non habeo. sed prædicta intelligit Paul. de Cast. in d. l. fi. vbi senat. vel claris. quando conueniuntur in prouinciis, vbi nõ sunt magni iudices, secus si conueniantur in curia Romana, vel Constantinopolitana, vbi sunt magni iudices: tunc cum iudicibus accusatione pendẽte sedebũt. & sic (vt inquit) intelligi debet tex. in d. l. fi. ver. ita tamẽ. & alij suprà allegati. & tex. in authent. vt ab illustribus. & quæ super eã ibi, ne cogãtur aut sedere cum iudicibus, aut stare rursus tanquam litigantes &c. & gloss. in authentic. hoc ius. C. de procurator. in verb. vsque. & idem Bald. in l. iubemus. §. fi. C. de episcop. & cleri. dicens per illum tex. Cardi. debere comparere coram citante, quia semper citans est maior citato, & venerabilior eo in causa quæ agitur coram ipso. Et ita seruatur in curiis supremis huius Regni, quia tales accusati iuxta eorum aduocatos cooperto stant capite: nisi quando aduocati, aut procurator regius contra eos proponit, quia tunc capite extant discooperto: nisi quando agitur de crimine læsæ maiesta. diuinæ aut temporalis, cùm reatus tunc omnem honorem excludat. l. prima. in fine. vbi senato. vel claris. sedebũt tũc super scabellũ & sellam paruam: aliàs secretarij non accusati audientiam curiæ intrant, & in scamnis inferioribus post Seneschallos, & ante eorum locum tenentes, & iudices regios sedent: ergo nulla contra eos existente accusatione æqualiter cum ordinariis inferius parũ sedebũt: extra verò curiam ipsorum, & sedem iudiciariam præcede-
15 re eos debent: arg. iurium prædictorum. † Alia etiam ratione, quia ad extraordinaria munera vel tributa nec ipsi, nec liberi, neque alij de familia subeunda cogũtur, & alias de iure prærogatiuas & priuilegia sortiuntur, quæ ex d. l. j. & ij. de primicerio colliguntur, & aliis iuribus per ipsum Zaziũ vbi suprà ante finem adductis. Præterea notarij (vt ait Inno. in c. cùm nobis. de testibus.) dicuntur iure communi iudices, quamuis iurisdictionem non habeant contentiosam, sed solùm voluntariam. Et hi aliquibus in locis, vt in Thuscia, Chartularij iudices vocantur, vt not. Bar. in l. iubemus. §. sanè. circa finem. versicu. non obstat. C. de sacrosanctis ecclesiis. cum aliis per Alexan. ibi in addi. alleg. & per nos in §. vj. in glos. j. de iurisd. omnium iudicum. libro consuetudi. Bitur. Quinimo secundùm Bart. & Paul. de Cast. in dicto §. sanè. ante finem. versi. vltimo, habent contentiosam in breuibus causis, in quibus sicut creditur verbo suo, & ita eorũ scripturæ. per not. in auth. nisi breuiores. C. de sentent. ex breui. reci. & Matthæ. de Matesil. in suo primo no. siue sin-
16 gu. † Quid dicendum? & videtur secretarios debere iudices præcedere, vt voluit ille Pet. de Belluga in tracta. de forma & ordine sedendi. nu. 7. vbi dicit eos ad latus principis dextrum, & ante præsides prouinciarum collocãdos fore. Sed ipse loquitur de principali & vnico Regis Arragonum secretario, cui arcana principis committuntur, de quo videtur tex. in l. proximos. in fi. C. de proxim. sacro. scrinio. & glo. j. quæ fuit Pla. in l. prima. eodem titu. & ille præfertur omnibus aliis, & sic intelligitur Lucas de Penna in rubr. de præposi. sacri cubicul. & Chassan. in catalo. gloriæ mundi. in noua consideratione vj. partis. dicens tales apud nos appellari secretarios mandatorum, qui sunt quatuor, vt ibi per eum, & hi sunt maiores omnibus aliis secretariis & præferendi. Sed ipsi non loquuntur de aliis secretariis domini nostri Regis, qui centum (vt dictum est) habet, quos alii mundi principes in tanto non habent numero æquè principales, eiusdem potestatis & dignitatis, quoniam primo secretario præsenti princeps officia commendat recipienda, vt pluries vidi. Et illos Petr. de Bellug. vbi suprà numer. x. prothonotarios vocat: quos in ordine post præsides & magi-

stros rationales ponit & collocat: vel possunt appellari apocrisarij, c. significasti. de election. quia secundum eum tales prothonotarij præferendos se credunt prædictis magistris rationalibus, de quorum potestate dixi quæstio ccxcv. inci. compotus. Sed in hoc, & in aliis officiariis dicit seruandam esse consuetudinem & stylum curiæ regiæ. l. prima. ff. de albo. scriben. quia ipsi (vt inquit) quodammodo videntur regiæ maiestati assidere. allegat l. vnicam. C. de magistra. scriben. quæ est constitutio Græca. libro xij. quoniam tales notarij siue secretarij Regum solent ad, & super negligentia & accusatione iudicum informandum, & principi referendum destinari & deputari. l. vna. C. de off. comi. sacra largit. Et post notarios subnectit ipse de Belluga baillivos & generales prouinciarum rectores: ergo magis præcedent eorum locum tenentes & cæteros iudices regios. pro hoc videtur tex. in §. super hoc autem iubemus. in auth. vt nulli iudicum.
17 ibi, neque scrinarij, neque iudices, neque alij &c. † Ex quibus omnibus elicienda videtur conclusio, secretarios si constat in aliqua prouincia aut ciuitate ab ipso principe commissarios ob causam prædictam, aut aliam peragẽdam fuisse deputatos, & destinatos, aut ibi statum suum & cancellariam cum domino cancellario, vel alio sigilli custode exercere, & sequi illum, præcedere debere locum tenentes & alios iudices, prout faciunt hic Burdeg. qui in audientia & sedibus curiæ præcedunt omnes, exceptis Seneschallis, qui priorem scamni partem habent. Si verò sint alterius solùm ciuitatis habitatores, & commorantes, vt in casu nostro, quòd ambo sine alti loci mutatione in via facienda pari ambulẽt passu, iudex scilicet ad dextram primo, & secretarius ad sinistram, ar. dictæ. l. j. C. de offi. præfecti vrbis. & c. j. de offi. delega. sic enim Rex dominus noster cum Imperatore incedebat, ac pari incessu per vnam portam simul transibant, vt refert Guido Pap. q. ccxxix. & dixi in trac. de authoritate magni consilii. in addi. magna. nu. xlvij. versi. sed de Imperatore. & idem Franc. Purp. in l. quæcunque. nume. cxx. de offi. eius cui mãd. est iurisdi. quia licet ambo clarissimi sint, iudex tamen in territorio suo maior, vt dicit in simili gl. in l. apud eum ff. de manumissio. & ibi Bened. de Plumb. cum aliis per nos in addi. allegatis. & in d. tracta. de authori. magni cõsi. Nisi aliter de consuetudine seruaretur, quæ in hoc attendi debet. In qua se fundauit curia in causa & processu moto inter Segonda Regis secretarium ex vna, & iudicem maiorem, ac locum tenentem Seneschalli Agenen. Quare partes super consuetudine & modo incedendi, ac vnum alium præcedendi appunctauit.

SVMMAE.

1 *Promoueri qui intra annum debent, si non promoueantur, quæ sit pœna.*
2 *Inhabilium ad electionem cum protestatione admissio.*
3 *Ordinis defectus maior quàm ætatis.*
4 *Inhabilis si ad electionem cum protestatione admittatur, an valeat. nu. 5. & 6.*

Quæstio CCXXIII.

Sed quid, singuli canonici ecclesiæ secularis & collegiatæ sancti AEmiliani de sancto AEmiliano Burdegalen, diœces. tenentur ex institutione & electione illius per Clementem quintum facta, ad sacrum ordinem eidem annexum intra annum à tempore Pacificæ possessionis adeptæ temporibus statutis promoueri, & suscipere impedimento cessante: alioquin eisdem præbendis sint ipso facto priuati: nec interim vocem in capitulo habent quoquo modo, ac in locum illorum capitulum habet intra xxx. dies alios subrogare, & in negligentiam dominus Burdeg. Archiepiscopus. Quæ quidem verba repetuntur, vt in ipsa electione latius continetur. Modò certi canonici de eorum præbenda pacifici, & quieti non fuerunt intra annum ad sacros ordines, sed aliqui post vnum, & alii post plures annos promoti. Contigit longè post promotionem decanatum (qui caput est, & prima ipsius ecclesiæ dignitas) vacare. Quæritur, an tales canonici sic post annum promoti, & per decanum & capitulum, qui habent conferre, & in casu præmisso destituere, tolerati in omnibus actibus capitularibus electionem præcedentibus, possint eligere, & vox eorum computari.

DECISIO CCXXIII.

1 ET † quasi videtur per eundem Clementem sic fuisse in Clemen. vt hi qui. de ætate & qualitat. ordinatum: nisi quod eos non priuat beneficio, vt ibi patet, iuncta glossa, super verbo, in posterum, quæ vult quòd licet per illam Clementinam non priuantur beneficio intra annum non promoti, tamen si ecclesiæ fuerit expediens ad sacros ordines (etiam si non sint annexi) promoueri: possunt (si renuerint) beneficio priuari. ca pit. quæris. eodem titul. in antiqu. & ibi idem Ioann. Andr. quem sequitur Abb. Sicul. in tertia opposit. & glo. in c. cùm in cunctis. §. inferiora. in verbo, remoueantur. & ibi Abb. Sicul. de elect. de quo latius per gloss. in capitul. licet canon. in verbo, priuatus. eodem titul. libro vj. vbi distinguit an beneficiatus possit compelli ad sacros ordines suscipiendos suo beneficio annexos: quoniam si sine iusta impedimenti causa intra annum non promoueatur, eo tunc elapso est ipso iure (si parochialis fuerit ecclesia) priuatus. d. c. licet canon. circa fi. Si verò fuerit aliud beneficium, & nolit monitus promoueri, priuandus est d. §. inferiora. & ibi Abb. in vltimo no. d. clem. vt hi qui. in fine, versi. pœnis aliis. & interim perdit vocem in capitulo, & partem dimidiam distributionum quotidianarum cle. vt hi qui. §. illi verò qui dignitates. cum ver. seq. & in clemen. ne in agro. §. cæterum. de statu monacho. quamuis in casu dicti §. cæterum. scilicet in prioratibus conuentualibus, non requiratur aliqua præcedens monitio. de quo vidi consultum per dominum & præceptorem meum Anton. Ray. in vulgari paruum Papam appellatum, pro priore conuentus nostræ dominæ de Lespinasse ciuitatis Amillani Ruthenen. diœces. nec etiam in ecclesiis parochialibus collegiatis cap. statutum. de elect. libr. vj. tenet Abba. in d. § inferiora. in vltimo not. quem sequuntur Domi. Anch. & Francus, in d. c. licet canon. Tamen si tales ex defectu ordinum inhabiles voce carentes per alios habiles admittantur, cùm protestatione quòd non admittunt eos ad eligendum &c. vox tamen eorum non augebit numerum, nec vitiabit electionem, vt tenet gl. in d. clemen. vt hi qui. in verbo, non concedatur. quam ibi sequuntur Doct. suprà alleg. & idem Ioan. Andr. in regula quod alicui suo nomine. de regu. iur. & Abb. Sic. in d. c. illa. de elect. cum aliis per nos. allega. in addi. ad Mandago. in tracta. de elec. c. xx. super ver
2 bo, non admittuntur. † & ibi amplè de admissione aliorum inhabilium ad electionem cum protestatione, ita quod episcopus vel archiepiscopus cum eis dispensare non posset, vt tenet gl. in d. clemen. vt hi qui. in verbo, concedatur. & hoc per illum text. in versicu. nullo modo. & sequitur Abba. in
3 d. §. inferiora. versic. in glo. super verbo, vicesimum. † dicens respondendo ad capitulum præterea. de ætate & qualita. maiorem esse defectum ordinis quàm ætatis, & sic debet intelligi bulla erectionis: quæ nec Doctores dicunt in casu nostro, quando tales canonici post annum promoti, & sic ipso iure per statutum seu priuilegium erectionis beneficio priuati, ad electionem cum protestatione fuerunt admissi, quòd valeat electio, & quod eorum vox computetur, vel
4 non. † Et videtur quòd non valeat, per ea quæ not. gl. in d. clemen. vt hi qui. in verbo, in posterum. dum per illam dicit tales non promotos non priuari beneficio, sed solùm voce: ergo secus videtur, si eos (vt facit priuilegium) priuasset beneficio, quòd in posterum nihil validum agere posset. vnde electio prædicta facta contra priuilegium ecclesiæ & tenorem illius expressum, licet non sit ipso iure nulla, venit tamẽ retractanda. vt dicit text. in c. considerauimus. quem ad hoc not. Abb. Sicul. in secundo nota. de electio. & Bart. in tractatu suo de episcopo. parte tertia. Signanter cùm in possessione eligendi decanum nunquam antea fuerint, quamuis in aliis actibus capitularibus fuissent tolerati, & sine protestatione admissi, vt volunt Doctores, insuper Abba. in cap. Cumana. de election. Et quod ab initio non valuit, tractu temporis non firmatur. l. quod ab initio. ff. de regu. iur. & ibi

Decius.

Decius. quoniam hic tempore collationis præbendæ non erant in sacris, nec longè post annum: & sic magis inhabiles: quia ipso facto per priuilegium priuari fuerunt canonia & voce in capitu. Vnde legitimatio personæ & vocis per receptionem ordinum eosdem non habilitat, nec ad electionem capaces reddit. pro hoc facit quod in simili tradit Decius ibi, nume.5.& 6. quòd electio facta de bannito, qui non potest esse de prioribus (statuto ita disponente) est nulla, quæ non confirmatur, quamuis postea rehabilitatus sit, al leg. Bald. in rub. C. de condi. ob turpem causam. circa finẽ. quem ibi, nec in ff. inueni. & etiam c. si eo tempore. de rescr.
5 lib.vj.† In contrarium videtur ipsos non fore beneficio priuatos absque monitione præceden. vt dictum est suprà. & tenent domini de Rota in terminis Decisio cviij. alias decis.j. exordiente, Nota quòd vbi aliquis permutauit. & Decisio. cccccxx. alias decisio.iij. tit. de pœn. inchoante, Nota quod tenent capellaniam requirentem sacerdotium in antiq. & gl. in pragma. sanctione. titu. de collatio. §. ordinat hæc sancta. in verbo, residentiæ. quia d.c. licet. est pœnale, & nõ debet extendi extra casum suum. argument. capitul. statutum. eo. titulo. & lib. & idem Abbas Sicul. in capit. dudum. de elect. Et minus absque declaratoria sententia interuenire, non quidem super priuatione præbendæ expressa (viso priuilegio) sed super subrogatione aliorum, seu collatione prębendarum aliis facienda, quam non fecerunt decanus & canonici, & quam anno promotionis elapso intra xxx. dies facere tenebantur, & in eorum negligentia Burdegal. archiepiscopus: prout per priuilegium prædictum fieri mandabatur. Vnde ante monitionem & subrogationem aliorum in locum ipsorum factam, non censentur priuati, vt Doct. suprà allegat. & pro hoc faciunt nota. per Barto. & amplè Alex. in l. Imperator. ff. de iure fisci. per tex. in ca. cùm secundum leges. de hær. lib.vj. & in l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiestatis. & plenè Fel in c. Rodulphus. in versi. Sed declaratoria sententia. de rescri. & in c. si diligenti. post Andr. Barb. de foro competen. cum aliis per nos in quæstio. cclxiiij. inchoante, an soror alicuius incestas nuptias. allegatis. Et sic remanserunt longo tempore in eodem beneficio & possessione post promotionem ad ordines, & eadem tolerati in ecclesia & capitulo, tanquam veri canonici, proprio vtentes iure & possessione vocis ad electionem vsque inclusiuè: de cuius confirmatione agitatur coram egregio & peritissimo viro domino Ioan. de Barola secum adiuncto & collega, domino Bertrando de Barsac Regiis consiliariis, ac dominis de Briando de Vallee, Bertrando de Mõcaup, etiam in eadem curia consiliariis, & nobis Boerio præside de consensu
6 partium vocatis.† Vnde votum eorum in electione iam dicta præstitum (nisi aliud eis crimen aut excommunicationis impedimentum obstet) valet, per ea quæ not. Hosti. Cardin. Abb. Galen. & Felin. in c. illud. de præsumptio. volentes rectorem diu in ecclesia toleratum fuisse legitimè institutum, vt ibi, & per nos in regula beneficium. in ij. add. ad Din. de reg. iur. lib.vj. Nam canonicus non elegitur de iure communi, sed recipitur. c. cum in ecclesiis. de præbend. lib.vj. c. cùm M. Ferrariensis. de constit & Cardin. consil. ciij. casus super quo. versi. vij. in canonicalibus. & Felin. in c. in nostra. corre. xxxij. & de Ripa. lib.ij. respon. cxxxiiij. num.iiij. & Cardina. consi. cviij. dicens quòd si canonici tolerauerint in eorum ecclesia aliquem in canonicum, & ipsum ad actus admiserint capitulares per longum tempus, licet non acquirat titulum, vel aliquod ius in canonicatu, tamen tanquam possessor facit fructus suos, per tex. in capitu. relatum. & capitu. dilecto. de præbend. nec corruit eorum vox prætextu protestationis aliorum ante electionem factæ, vt concludit Abb. in d.c. Cumana. versi. ego tamẽ aliter dicerem. ex quo enim actus eis competebat iure eorum proprio dandi vocem, licet ex permissione aliarum restringatur, tamen in dubio non videtur cõtemnere eius proprium: nec tacẽdo acquiescere protestationi, sed potius intrare capitulum, suam continuando possessionem, vt ibi per eum. Præterea illud priuilegium à tempore cõcessionis in hoc casu nunquam obseruatum, nec ad priuationem ob defectum sacrorum ordinum non susceptorum (quod appareat) processum: ideo per non vsum fuit amissum, l. rem non nouam. & ibi Iason. C. de iudiciis. & l.j. C. de nund. & c. cùm accessissent. & ibi post omnes Fel. de constitu. ad hoc glo. in c. fi. de consuetu. libr. vj. cum aliis per nos allegatis in §.j. in gloss. penul. exordiẽ. Et nota quòd non solùm de præscrip. libro consue. Bitur. Tum licet canonicus non sit in sacris tempore vacationis ecclesiæ, sufficit tamen quod tempore electionis fiendæ reperiatur in sacris, vt electioni interesse, & vocem dare possit, vt tenet glo. in d. clem. vt hi qui. in verbo, constitutus. in princi. quam ibi approbant Zabarel. q. xiij. Imò. & Abb. Sicul. alleg. bonum tex. in c. ei qui. de præben. libro xj. Et secũdùm hanc partem nos conclusimus. Præterea iuxta bullam prædictam erectionis debent esse xiij. præbendæ, v. scilicet sacerdotales, iiij. diaconales, & iiij. subdiaconales. Et tamen non sunt nisi ix. & sic bullæ fuit derogatum ex voluntate canonicorum expressa aut tacita. c. constitutus. & ibi per Abba. & Fel. de rescri. cùm de alia superioris authoritate super hoc nõ appareat: quod fieri potest ex lõga consuetudine, vt in simili dicit Bal. in d. l. rem nõ nouam. per illum tex. iuncta gl. quod stante statuto, quod non valeat sententia mercatorum, nisi iiij. cõsules intersint in diffinitiua, si tamẽ consuetudo seruat valere trium sentẽtiam sine quarto: ex quo consuetudini derogatum est statuto, non attenditur illud statutum, & sequitur ibi Iason. versic. Secundo nota generalis ex ista glo. & Iacob. de sancto Georg. cum aliis per Ias. allegat. Prętereà hunc nostrum processum decidit in terminis quasi propriis Bal. consi. ccccxl. Quidam in minoribus constitutus. volu. iij. volens minorẽ, qui tenuit propositura m annis septẽ sine aliqua dispensatione, nec ad ordines sacros promotione, nõ esse absque hominis monitione pręcedente priuandũ: requirebatur enim monitio, quia in ecclesia collegiata non eminet pœna dicti c. cùm in cunctis. nisi interueniat monitio, vt no. in c. cùm ex eo. eo. tit. lib.vj. ergo hic (licet non esset necessaria, vt prætenditur, monitio) opus tamen erat facti priuatione, aliis illorum prębendas intra tempus prædictum non promotorum conferendo, iuxta ipsius priuilegij tenorem, & potestatem capitulo concessam. Et per prædicta videtur respõsum ad clausulam irritantẽ in fi. bullæ erectionis insertam, & maximè per ea, quæ suprà diximus in q. ccxix. exordiente. Quidã renũtiauit beneficium. ante finem.

SVMMAE.

1 *Fructuum naturalium, & industrialium differentiæ.*
2 *Beneficium accensari non debet vltra triennium, olim tamen poterat ad septennium.*
3 *Monachorum spolia, an habeat abbas, vel eius firmarius, & num.7.& 10.*
4 *Fructus appellatione quid veniat.*
5 *Obuentionis vocabulo quid contineatur.*
6 *Emolumenti appellatio quid comprehendat.*
8 *Monachi debita quando soluat monasterium vel Abbas.*
9 *Thesaurus est in fructu, & tamen non cedit fructuario.*

Quæstio CCXXIIII.

Abbas Meymacii accensauit, & ad firmam dedit eius Abbatiam, cuidam nomine Petro Germain, Tutelen. mercatori, sub hac forma, *C'est assauoir les fruicts profits, reuenus & emolumens d'icelle, tant dismes de bled, seigle, froment, auoyne, staings, lins, charbes agneaux, cochons, cheureaux, laines, argent, poulailles, poulets, œufs, cire, droict d'inuestir, & diuestir. Et aussi tous les cens, deuoirs, rentes, droits, prerogatiues & preeminences, que luy sont deues. Et ce par l'espace de quatre ans, pour le pris & somme de dixhuit cens liures tournoys.* Interim moritur vnus monachus bonorum plenus: Quæritur cuius debeant esse bona, an Abbatis prædictis an verò firmarii. Et quid de bonis monasterium ingredienti?

1 ET† primò præsuppono illud quod præmittit Baldus in cap. cùm M. Ferrariensis. de constitu. quòd quidam sunt fructus, qui natura percipiuntur, vt

fructus terræ. Quidam qui percipiuntur iure, vt ex contractu, ex quo oritur ius, vt pensiones, l. si nauis. ff. de rei vendi. Quidam ex sola arte, & industria hominis, puta scriptoris vel pictoris. Quidam qui percipiuntur mixta ratione: quia & persona operatur & terra producit. & isti appellantur fructus industriales, potius quam naturales, quoniam terra dat materiam, & industria formam. Nisi enim quis seminaret frumentum, non nasceretur frumentum: aut seminaret speltam, non nasceretur granum. Idem Corneus in cōsi. centesimo vigesimonono, in prin. vol. iiij. Sed poma bene dicuntur fructus merè naturales, quia parum in iis de ingenio hominis ponitur, ac parū de sumptu & labore. Et virtus naturæ præponderat arti: quia non requiritur hominis apparatus ad necessitatem fruendi. Et semper generat fructus eiusdem speciei, donec viuit arbor, ex qua producuntur, quia arbor semper generat talequale ipsa est, tam specie,

2 quàm natura, vt ibi. †Secundò, quod olim licitum erat dare beneficium ad firmam ad septennium, & etiam ad mortem beneficiati vsque, vt cap. fina. iuncta gloss. secunda. quā commendat ibi Abb. Sicul. versicu. in gloss. ij. ne prælati vices suas. & gloss. in capit. fin. xvj. quæstion. j. in verbo, non licere. & sentit Federic. de Senis in consilio cxxiij. & Hosti. in summa, de his quæ fiunt à præla. §. fin. Tamen hodie per extrauagan. Pauli Veneti sitam in tit. de rebus ecclesiæ non alienan. quæ incipit, ambitiosæ cupiditati, &c. est prohibitū locare fructus vltra triennium sub pœna excommunicationis, vt ibi, quod malè seruatur. Caueant ergo tam tradens, quàm accipiens, à censuris. Et hoc verum, si rector det in firmam clerico, quoniam laico concedere non potest. c. secundum. in fine. ne clerici vel monachi, nisi secundùm Abb. ibi, versi. Circa iij. partē, ex magna instante necessitate: quia tunc fieri potest talis vel consimilis concessio laico, non tamen vt ipse regat ecclesiam, sed vt per alium eam gubernet. sed idem Ioann. Andr. ante tenuerat in capit. ex ratione. de ætate & qualit. & infrà, aliquid dicā. Sed tene quod indistinctè possunt fructus locari, & in censam tradi laico ad tempus tantum. capit. vestra. & ibi Abb. Sicul. & Andr. Consiculus in primo notabili. de loc. & in capitul. decernimus. de iudic. & ibi Abb. & Decius, & Bal. in consil. clxv. an locatio. libro quinto. Et ibi, si interim moriatur rector, an teneat censa in præiudicium successoris. & per Ioann. de Anan. in dicto capitul. fin. ne prælatus vices suas. & Bald. in l. si filiofamiliàs. §. si vir soluto matrimo. & in l. emptorem. C. locati. & plenius in l. iubemus. secunda. C. de sacrosanct. eccle. & Roman. in d. §. si vir. numer. 22. & per Archidiac. in capitul. in

3 alienationes. xij. q. ij. His habitis. †Et videtur primò, ꝙ mortualia seu spolia monachorum pertinere debeant firmario siue arrendatori, visa prædicta clausula generali firmæ, per tex. in d. c. fi. ne prælati vices suas, iūcta gl. fi. circa. med. ibi, ipsæ obuentiones ecclesiasticæ. quæ vult quòd non solùm possunt locari prædia ipsius ecclesiæ, sed etiā profectò obuentiones ecclesiæ, & sic quicquid obuenit cedat conductori: & ipsam sequuntur ibi Hostien. Abb. Sicul. in fin. dum tamen talis concessio fiat clerico, & non laico, prout dictum est in præsuppositione: & intelligendum est de omnibus oblationibus, quamuis sint miseræ siue exiguæ, quas Romani filum, fabam, vel similes facere consueuerunt miseras, & dicit Oldrad. in consil. lxij. Et circa hæc. versi. præterea sanctissime pater. ponit de pluribus Roma. pontificibus ab vrbe expulsis, sicut hoc accidit Anno M. D. xxxvij. Clemente Papa. Et firmarij semper volunt locupletari ex firma, vt dicit Petrus de Lesnaudiere, in opusculo de docto. iiij. parte. Et prædictam gloss. etiam sequitur Ioann. de Anan. in dicto capitul. final. & tenet Zenzel. in extrauagan. Ioann. xxij. suscepti regiminis. §. in illi. ibi, quod fructus & obuentiones.

4 in verbo fructus. titulo, de electio. † vbi dicit quòd licet in fructu cedant regulariter omnia, quę ex terra nascuntur, vel ex ipsa alimentantur. l. in pecudum. & l. fructus. ff. de vsur. qui tamen semel tantùm recolliguntur, & non renascuntur, quamuis si semel perciperentur, & non renascerentur, non dicerentur fructus, vt voluit Barto. in l. quædam. §. nihil interest. ff. de eden. & in l. diuortio. §. si vir in fundo. ff. soluto matrimonio, & ibi Alexand. versicul. Quid de fructibus præbendarum. cum aliis per eum allegat. Socin. in consil. 10 . incipiente. in causa Baptistæ. volumi. j. ideo si notarius, secundum Bartol. in d. §. si vir relinquat vxori fructus omnium bonorum, quod in tali legato non venit id quod ex exemplatione protocolorum ipsius notarij percipitur: quia non dicitur propriè fructus, sed reditus. & sequitur Ange. in Rubric. ff. de vsuris. Quare si vis secundum eum quod vxor tua post mortem tuam habeat omnia ista, sis cautus dicere relinquo vxori fructum, vsumfructum, reditum, & prouentum omnium & singulorum bonorum meorum. & pro hoc tex. in c. grandi. ibi, de reditibus & prouentibus. & ibi, gl. in verb. reditib. de supplen. negl. prelato. & in c. generali. de elect. lib. vj. & dixi suprà in q. xxvij. inc. Quo ad se

5 cundam quæstionem. †Tamen obuentionis verbo, omnia, quæ ex facto hominis proueniunt, vt oblationes, funeraria, vel quæ ex sigillo aut alio emolumento curiæ beneficij, vel ex reditu magno, aut paruo, & similia cōprehēduntur. ar. c. vbi maius. §. prouisionis. de electio. lib. vj. Clem. statutū. eod. titu. l. obuenire. ff. de verbo. signifi. & glo. in l. j. §. exercitorem. ff. de exerc. act. & in c. præsenti. §. porrò. de officio or

6 din. vbi est bonus tex. †Et idem quando dictum est, quòd omnia emolumenta, &c. quod verbum est generalissimum pro omni vtilitate ex re locata proueniente. l. j. C. qui admi. & c. j. de testi. libr. vj. Et idem appellatione frugum. l. frugē. ff. de verb. significat. & plenè Pau. de Castro in consi. xl. istud nomen graffia. volu. antiq. quod quidem reperitur inter cōsilia Fulgo. cxvj. & tex. in d. c. cùm M. Ferrariensis. in princip. ibi, reditus augmentarent, quo prouentus. & ibi Bald. & vterque consicul. Et de his omnibus verbis, quæ apponi solent in firmis & arrendamentis ponit Rapha. Cuma. in cō sil. clxij. visa copia. quod est multum singulare. & idem Albe. de Rosa. in d. §. exercitorem. & in l. vsufructu legato. ff. de vsufruct. & in l. si vrbano. & ibi Barto. & Iason. ff. de condi. indebiti. & Abb. Sicul. in capitul. ad audientiam. de eccl. ædific. Ergo spolia seu successiones monachorum pertinere debent huic firmario, cum post verbum fructus ponantur verba reditus, prouentus, emolumenta, & omnia alia iura, prærogatiuæ & præeminentiæ eidem Abbati pertinentes. & ista videntur esse de spolio. & idem Bertrā. consi. xxj. numero 1. & 2. volumine tertio. & istam partem tenet in terminis nostris. & idem Bertran. consil. ccij. eod. volumin. iij. quando in censa & firma dicitur, cum omnibus fructibus

7 quibuscūque, &c. †In contrariū videtur, quod spolia monachorum non pertineant accensatori, nisi specialiter de ipsis facta fuerit mentio, cum non sint fructus naturales aut industriales, vel ex sola hominis arte prouenientes, de quibus in præfatione dictum est, nec prouentus vel reditus, sed potius dicuntur causales & accidentales ac incerti, quia licet mors quocunque modo accidat, naturalis dicitur: quoniam Dei dispositione euenit, vt dicit gl. Instit. de capitis dimini. in prin. in verbo, commutatio. tamen non dicuntur naturales, nec appellatione fructuum veniunt. vt voluit Oldrad. in consil. cxviij. ex virtute gratiæ, dicens, quòd in valore præbendarum distributiones quotidianæ non computentur. idem glo. pragma. sancti. in §. voluit. titu. de anna. in verbo fructibus. & Felin. in capitul. ad aures. in xij. & xiij. conclusionibus. de rescript. & domini de Rota in Decisione ccccvij. aliàs decis. ccccvij. inci. nota, non sufficit. ti. de sent. & re iudic. antiq. quia ista non rediguntur ad certā summā, cum aliis per me allegatis. in dicta. questione. xxviij. quoniā futura iura & insolita in generali obligatione iurium omnium non veniunt in locatione, & firma. l. finali. C. quæ res pign. obliga. possunt. tenet Bald. in consilio. cccxx. magnifica & illustris domina. volumi. tertio. Ita quòd mortuaria seu anniuersaria in tali firma non includuntur, secundùm Io. And.

And.in addit. Spec.titu.de concessione præb.ver. demũ
erebatur de distributionibus. ibi, fortius in mortuariis
ent locum, quæ adhuc fortius sunt incerta & fortunæ
missa. Et hoc maximè secundùm eum, si dicamus mor-
ria anniuersaria, quod tunc est distinguendum, aut sunt
untaria, & tunc non, vt suprà dictum est. l. solent. in fine.
e offi. proconsulis, & l. Seio. §. j. ff. de annuis leg. Aut ab
itis exigi possunt: quia sunt in testamento relicta, vel per
entes ordinata. Et tunc licet sint ecclesiæ, tamen non ve
nt, vt ibi per eum: & ista fuit distinctio Oldradi in con-
ccxvj. circa primum articulum. in princip. & idem Fe-
in d. capit. ad aures. versiculo. Aliquando ibi procedit i-
cõclusio. & ibi distinguit tres casus. Quia laici profectò
possent aliquid circa ista mortuaria statuere. capitul. fi-
. ibi, sed etiam de mortuariis. & ibi vterque Sicul. de re-
ecclesiasticis non alienan. Ergo idem dicendum in istis
iis per monachos beneficiatos relictis, quod cedi nõ de-
nt firmario, sed monasterio & Abbati, quibus de iure
ipetunt. capitul. cùm ad monasterium. in fine. de statu
iachorum, & capitulo vno. xviij. quæstione j. & capitul.
olim. in secundo. & ibi Innocentius. de priuilegiis. au-
nt. ingressi. authent. si qua mulier. C. de sacrosanct. eccle
anonizata. decimanona. quæstione tertia. si qua mulier.
nunc autem. ea causa. & plenè per Spec. in titulo. de sta-
onachorum. §. qualiter. & quod notat ibi Baldus. in ad
onibus. versicu. Sed quid de monacho. & Barbat. in cap.
8 a de testament. numero 9. cum sequentibus. † Nam si
iachi successio esset debitorum plena, & pluribus obno-
creditoribus, ad quæ tenetur monasterium vel Abba. re
igens successionem, quamuis absorbeat totam succes-
iem, vt per Innocent. & Doctor. suprà allegatos in capi.
præsentia, de probatio. & Specul. vbi suprà, & Innocent.
ij. de obliga. ad ratiocinia. & Roma. in consi. ccxcij. pro
enda substantia. & Alber. de Rosa. in l. si peculium. ff. de
pl. leg. & in l. pertinet. ff. de capitis diminut. talis firma-
nollet profectò talem acceptare successionem & spo-
honachi, vt ibi in simili notat Alberic. in l. iure nostro.
e testamen. tutel. Quinimo in concessione & firma de le
do & percipiendo fructus, reditus, & emendas, non ve-
nt bona quæ confiscantur, vt voluit Oldrad. in consil.
cij. factum est tale: quidam Comes. & Paris de Puteo in
t. de Syndica. c. prouentus princeps. Ideo dicit Bald. in
d Aemilius. versicul. Vnde cùm impetrans. ff. de minorib.
qd impetrans à principe primas excandentias non porri
gr ad feuda de nouo citata. & non mirum. Euenire enim
pot talis successio, quæ in duplo, aut triplo censam & fir-
nm ascenderet: vt spolia monachorum Cluniacens. esse so
let, maximè (vt communiter dicitur) spolia Anglorum: a-
is per hanc firmam censeretur licentia Abbati bona im-
obilia per monachum beneficiatum, aut officium ecclesia
tum, & monachalem habentem acquisita, eidem monaste
r. debita & pertinentia, sine iuris solennitate alienandi cõ
cẽa, quod de directo non potest. c. j. de reb. eccles. non alie.
lib. vj. ca. nulli. eod. titul. & magis ac etiam magis est sibi in-
hibitum per Paulinam extrauagantem suprà alleg. Præter-
ea in locatione, & firma fructuum non venit id quod datur
episcopo, aut Archidiacono in suo iocundo ad episcopatũ
vel Archidiaconatus officium aduentu, quin potius debe-
tur personæ Episcopi vel Archidiaconi, aut alterius domi-
ni, quàm episcopatui, aut Archidiaconatui vel Signoriæ tẽ
porali, vt voluit Old. in cõs. ccxxix. quę sequitur gl. in prag.
sanct. in d. §. voluit. in verbo, fructibus. & Domin. in ca. ge-
nerali. in prin. vers. Nota pro cõsuetudine antiqua. & etiam
in fine, dixi in d. q. xxviij. & Roma. post Bal. in d. l. diuortio.
§. ob donationes. nume. 7. soluto matrimon. Quare in simili
Alb. de Rosa. dicit in l. vsufructu legato. ff. de vsufructu. in
vltima quæst. quòd si clericus vendiderit, seu accensauerit
ad tempus omnes fructus suæ præbendę vel castri sui, qui de
cõnsuetudine consueuerat certas recipere gallinas & alia xe
nia, cùm & quando veniebat ad locum, quod talis firmarius
non recipiet illa, cùm ex liberalitate dentur, sed solum reci-
pit illa, quæ ex necessitate debentur, vt suprà dixi in quæst.
clxxx. incipi. Vidi pluries. cum aliis ibi allegatis. Pariter i-
9 stud probatur, † quod quamuis thesaurus sit in fructu, argu
ment. l. in lege. ff. de contrahen. empt. tamen non cedit fru-
ctuario. l. diuortio. §. si fundum. & ibi per Doctor. ff. soluto
matri. & tenet Alber. de Rosa. in rubri. C. de vsufruct. ante
fin. versicul. multo enim magis. Tum ad talem arrendatorẽ
seu firmarium non spectant collationes vel præsentationes
beneficiorum. vt c. ex literis. & ibi Abb. Sicul. de iure pa-
tronatus cum aliis ibi per de Bellenzi. in addi. alleg. & idem
Abb. in sua disputa. Augerio & Bal. in consi. xxxij. lib. iij.
& Paul. de Castr. in consil. ccclxiij. cuius initium, venerabi
lis vir. volum. antiquorum. & idem Ioann. Franc. de Pauinis
in tracta. de potestate capituli sede vacante. in parte. quæ-
stio. v. & dixi in regula beneficium. in addi. ad Dinum. inci-
piente. Adde gl. de regu. iuris libr. vj. & in §. v. in gloss. do-
tis. versicul. Vnum tamen not. de consue. iur. stat. libro con-
suetud. Biturig. & in consil. lxvij. videtur. Primò quod fir-
marius. Et pro ista parte videtur textus celebris in l. diuus.
§. pannicularia. ibi spolia. ff. de bonis damn. vbi spolia ad
mortem condemnati pretiosa, quib. cum ad supplicium du
citur quis indutus spoliatur, quæ excedunt quinque aureos,
ad speculatorem seu altę iustitię executorem non spectant,
sed ad fiscum: & hodie ad parentes, sed nec pannicularia seu
vilia indumenta speculatores siue tortores sibi vltro vendi-
care possunt. quod malè seruatur secundum Bar. ibi, & non
reperitur alibi ita melior in toto corpore iuris ciuilis textus
loquens de spoliis aliorum mortuorum ad aliquem spectan
tibus (non loquor de successione ab intestato, quamuis idẽ
sit) sed bene viuorum, vt l. j. ibi, ne mutuo amore inuicẽ spo-
liarentur. ff. de dona. inter vir. & vxo. & in c. sciant cuncti. i-
bi siue aliis bonis per se, vel per alios spoliando. de elect. lib.
vj. & ibi singulariter Archi. ponit quid verbo spoliationis
comprehendatur. quem sequũtur ibi Ioan. And. Domin. &
Philip. Fran. & per totum de resti. spolia. in antiq. & lib. vj.
10 † Igitur concludendum videtur spolia monachorum spe-
ctare & pertinere debere ad Abbatem & monasterium, &
non profectò ad firmarium, seu arrendatorem fructuum, ar.
d. l. diuus. Sic nec etiam bona ingredientium monasterium,
iuxta d. auth. ingressi. & aut. si qua mulier. de sacrosan. eccle.
& vt suprà conclusum in curia.

SVMMAE.

1 *Apostolicus præfertur graduatis & theologis.*
2 *Theologus præfertur canonistæ, canonista grammatico & Philosopho.*

Quæstio CCXXV.

Apostolicus habens mandatum ad primam vacaturam præbendam duntaxat vnius ecclesiæ cathedralis, an præferatur Theologo, si debitè illud insinuauerit ante vacationem, etiam posito quòd mãdatum prædictum non fuerit secundum formam concordati obtentum, an Papa possit concordatum in præiudicium ipsius concordati & Regis declarare, & rex in contrarium mãdare per suas literas concordatum esse iuxta sui formam obseruandum.

DECISIO CCXXV.

1 IT † quò ad primam quæstionem videtur dicendum vnico verbo, quòd sicut apostolicus præfertur graduatis vel nominatis, vt tenet gl. in capitul. j. §. non tamen intendit. in verbo effectum. de collatio. quam sequitur Ioann. de Selua in sua trac. benef. parte iij. q. xv. & q. xxix. & istud est etiam hodie determinatum per ipsum concordatum. tit. de manda. apostol. in prin. ibi, declarantes, prosequentes huiusmodi mandata. quò ad beneficia sub illis comprehensa ordinariis collatoribus & graduatis simplicibus & nominatis præferendos esse, & ita præferatur Theologo, vt patet ex ordine literæ tex. sacri cõci. Basi. vbi primo reseruatũ est sũmo Põtifici pro tẽpore suo vnũ vbi sũt decẽ: & duo vbi sũt quinquaginta posse disponere. Secundò etiã collationes per præuẽtio-

nem faciendas:& postea ordo & qualificationes in conferẽdis beneficiis sequuntur. Et primo Theologalis, &c. ergo prouisus à Papa, tam in vim mandati facti secundùm tenorẽ formæ concordati, quàm collationis per præuẽtionem factæ præferri debet Theologo & graduatis simplicibus & nominatis. Et hoc melius probatur per concordatum, vbi suprà ibi, Nósque & successores nostros iure præuentionis dignitates, personatus, administrationes, & officia cæteráque beneficia ecclesiastica secularia, & quorumuis ordinum regularia quęcunque & quomodocunque qualificata, tam in mensibus graduatis, simplicibus & nominatis, quàm ordinariis collatoribus præfatis assignatis vacantia, ac etiã sub dictis mandatis comprehensa liberè conferre. Quinimo magis vult, quòd si Papa præueniat ordinarium in conferendo mandatario ante requisitionem per eum factam, ꝙ prouisus ab eo præferatur illi mandatario, dum dicit, ac etiã sub dictis mandatis comprehensa, ergo à fortiori Theologo. Et ita cõclusum fuit in curia pro Apostolico. sed maius fuit dubium: quia apostolicus impetrauerat mandatum ad præbendas solùm contra formam concordati, fuit conclusum illud, per maiorem partem dominorũ ex isto capite fore nullum, non obstante declaratione postea per Papam facta, licet reliqua pars dominorum teneret contrarium. Primò, quòd præbenda & canonica Theologo debita est multum priuilegiata tam de iure communi, vt c. quia nõnullis. §. sanè. de magist. quàm per sacrum concil. Basil. d. §. sequũtur. & concordatum loco prællegato, cum aliis per Ioann. de Selua in suo trac. benefi. parte iij. q. liiij. versi. Et hinc est, quòd sicut scientia Theologiæ, vsque ad finem per vtrunque consi. & Fel. in c. Henrici de iudiciis. & quæ dixi in tractatu, de authoritate magni consilii & Parlamẽtorum in prima magna postilla, & alibi sæpe. Vnde dicit Bald. in c. cùm
2 in cunctis. in princ. versic. Sed nunquid sufficit de elect. ꝙ canonista præfertur magno grammatico & Philosopho: & Theologus præferatur canonistæ, licet Theologus non studuerit iuri canonico. Et ideo per mandatum non intelligitur collationi de eadẽ Theologali alicui magistro fiendæ derogatũ, arg. c. cum in ecclesia. de præbendis li. vj. & signãter visa declaratione facta per summum pontificẽ conditorem cõcordati, iuxta illud generale, eius est interpretari, cuius est condere. l. j. C. de legi. & tenet Ang. quasi in terminis consil. ccxxiiij. Bonifacius episcopus seruus seruorum. Sed glos. fin. in d. c. cùm in ecclesi. respondet ad illum textum, quia intendit illi prouideri de prima vacatura, ad quemcunque spectet collatio siue de iure, siue consuetudine, siue priuilegio, c. dudum. eod. titu. & li. Sed in casu d. c. cùm in ecclesia concurrebant duo, quia infringebatur consuetudo, & augebatur numerus: & ratione connexitatis illa præbenda debebatur Episcopo. c. quia sæpè. eod. tit. & li. & ibi idem Archid. Domini. & Philip. Francus satis amplè & multum singulariter. Præterea, vt inquit Io. de Selua. in suo tractat. beneficiorum, tertia parte quæ. liiij. non putarem vnam præbendam semel collatam Theologo ita inseparabiliter esse affectam ad Theologum, quin collator possit eam alteri cõferre: dum modo immediatè aliam conferat Theologo, ita quòd ecclesia non remaneat Theologo viduata: sed hic in ecclesia Baionensi nulla fuit præbenda antea Theologalis alicui Theologo collata, sed in odium mãdati, prout est præsumendum contulerunt cuidam Theologo melius enim tardè, quàm nunquam. Tum dicebat mandatum contra formam concordati attenta declaratione Papæ postea facta reo validum, quia potest declarare & interpretari non solũ ius commune positiuum, sed concilia etiã ad singularis personæ postulationem, quæ facta ius generale inter omnes cõstituunt. casus est in l. fi. C. de legibus, & quod habetur in c. in causis. cum ibi notatis. de re iud. & Bald. in c. j. in prin. ibi, nullum præiudicium vt lite pendẽte. alle. l. ex facto. in prin. ff de vulg. & pup. & ita dicit Ro. in consi. cclx. in proposito casu breuiter dicendum. cum aliis per eum alleg. glo. in cle. attendẽtes, de statu. regu. Abb. Sicu. in c. pastoralis. in j. not & ibi Feli. in prin. de excepti. & Abb. in c. j. vers. Secundò etiam. de dolo & cont. Sed respondetur quod illud non potest Papa sine causa iusta, per quod status totius ecclesiæ Gallicanæ immutatur, iuxta notata per gl. in ca. proposuit. de conc. præben. & in cap. literas. de restit. spoli. & notat in simili Roma. in consil. ccclxxx. Quæstio est. cum aliis per eum allegatis. & in fine allegat text. in ca. videtur. xxxv. quæstio. vj. quod enim contra interdictum & ordinem ecclesiæ factum est, si perpetuò causam prohibitionis habet constitutum non haberi ratum, tam diuinæ quam humanæ legis proclamat authoritas: & per Felin. in c. quæ in ecclesiarum versi. prima. & versi. secunda conclusio. cum aliis ibi allegatis, de constitu. & maximè secundum Rom. in consil. ccclij Quæritur primo. vnde canon seu constitutio ipsa in contractum transit, quia concordatum in locum sacri concilij Basilien. succedens, vt Papa attestatur in ipso in primis literi circa finem, fuit per viam mutuæ conuentionis inter ipsum de consilio Cardinalium, & principem nostrum, de omni etiam prælatorum regni Franciæ, ac curiarum supremar Parlamentorum consensu initum & confirmatum. Merit dicit, succedit doctrina, volens constitutionem in contractum transeuntem reuocari non posse in eorum præiudicium, quibus ius ex eadem est quæsitum: hoc est quod no Inn. in c. nouit. & ibi Abb. Sicul. versi. Et nota. de iudic. Io. And. in additio. Specul. titu. de censib. §. nunc dicendum versi. Quid si vniuersitas fecit pactum. & Bar. in l. omnes populi. ff. de iusti. & iur. & Bal. in l. qui se patris. versi. Scias. C. vnde liber. & plenè Anton. in c. cum M. de constit. & Alba. Sicu. in consi. xlj. ante fi. vol. j. & Andr. Barb. consil. j. n 4. Et huius ratio est, quia tunc assumit constitutio ipsa naturã contractus, quo non est dubium principẽ ligari, vt quilibet priuatũ, vt est casus in c. j. de probat. & ibi Bal. Abb. Sicul. Felin. Franci. de Are. & Decius. & in c. relatum. nu. 1. præb. imo, vt inquit, ipse Deus ex cõuentione obligatur. allegat. Bal. in l. j. in princ. ff. de pact. allegans Magistrum sententiarum ita dicentem. & in c. j. & ibi Bal. Cardi. Alex. de natura feu. c. post quàm xxv. quæ. ij. Bal. in l. principes. ff. de le cum similibus. per Roma. in dicto consi. ccclij. alleg. ve Aduertendum. & idem consi. ccccxxv. in proposita consultatione. ver. Hoc antem dupliciter limitatur. & sentit Ba in l. ex placito. versi. Et hæc faciunt. C. de rerum permu. quod si statuta alicuius ciuitatis per Papam specificè cor mentur, dicuntur Papalia. Et idem tenet Bald. in l. final fin. C. de transaction. & in l. ex imperfecto. C. de testamo lentes Doctor. suprà allega. signanter Barto. in d. l. omnis populi. & in l. eos qui. ff. de vacat. & excusatio. mune. & Anton. de Butr. in cap. cum M. de consti. & Barbat. in præal consil. j. numer. 4. priuilegium subdito concessum transiens in contractum non posse reuocari, cum aliis per Barba. allega. & vltra latè per Luc. de Penna in l. prædia. C. de lo. prædio. ciuilium vel fisca. libro xj. ponentem quæstionem de donatione castri per principem duobus facta diuersis tẽporibus, quis eorum sit potior, & ibi vide: & præcipuè versic. xv. princeps Deum imitari tenetur &c. Et istud vltimũ ponit securim ad radicem. Ideo si princeps dominus noster per suas mandauerit literas seruari formam concordati nihil de nouo mandauit, sed id quod primo suis supremi Parlamentorum curiis de ea obseruanda mandauerat, qui quãdo Papa mandat capitulo recipere aliquem in canonium, & capitulum paret mandato Papæ, quod ille dicitur receptus authoritate capituli, & non Papæ, vt dicit Bald. in l. vbi absunt. §. fi. ff. de tuto. & curat. datis ab his. licet enim iursdictiones Imperatorũ & summorum pontificum ne dum sint separatæ, imo etiam obstatiuæ, nec sunt vsurpabiles, vt dicit Baldus consilio lxxxj. in feudis non habemus. tamen mandata fuerunt modo prædicto per Papam & sedem apostolicam approbata. vnde potius debemus vtilitatem ecclesiarum, & totius Regni, quàm formã mandati domini Papæ

in con-

in contrarium reſcribentis obſeruare,arg.l.vtilitatem. ff.de
confirma.tuto.vbi Bal.ita ſumit argumẽ.pro epiſcopo, qui
potius debet ſequi vtilitatem eccleſiæ,quàm formam man-
dati domini Papæ reſcribentis per errorem.& videtur text.
glo.dicit bonum eſſe argumen.pro epiſcopo, quod liceat
ei reclamare à literis domini Papæ,vt in authenti. vt deter-
mi.ſit nume.cleri.quo miſeri prælati non audent reclamare
ob timorem Papæ,vt dicit gloſſ.in authenti.de mand.prin-
cip.§.ſi quis autem.in verbo,nuntians.quod facere non de-
bet,vt ibi dicitur.& ſic faciendo,vt inquit glo. ſeruiunt Pa
pæ vel principi.l.fin.in fi.C.de appella. Quare fuit conclu-
ſum,quod remonſtraretur principi,& interim negotium re
maneret indeciſum.Et idem de aliis pluribus contra noſtrã
& plurium aliorum dominorum ſentẽtiam.Sed vidi dubiũ
quando dicatur mandatum debitè inſinuatum,& præſenta-
tum epiſcopo vel capitulo.Et glo.in c.ſi capitulo.in verbo,
illorum.de conceſ.pręben.libro vj.dicit ſufficere literas ri-
goroſas ſiue executoriales præſentatas & inſinuatas fuiſſe,
aut etiam gratioſas,dum tamen ex ipſis cõſtet executorem
in negligẽtiam capituli vel epiſcopi ad conferendum datũ,
licet (vt inquit) cautius ſit ambas præſentari,prout quoti-
die fit,& deci.gloſſ.ſequuntur Dominic.& Philip.Franc.i-
bi,& Federic.de Senis in repet.capitu.dilectus.de præben.
quæ ponitur inter conſilia ſua ccxc.incipiente,Quia in præ
ſenti capit.fit mentio.& Abb.Sicul.in cap.propoſuit.in pri-
mo notab.de conceſſio.præben.Sed in dubio an præſumã-
tur litere tam gratioſæ quàm rigoroſæ executoriales præ-
ſentatæ quando ſimpliciter dicitur,ſuas præſentauit literas
apoſtolicas plumbatas,&c.ſuper iſto dubio fuimus in came-
ra inquæſtarum partiti.Nonnulli dicebant, quòd non, niſi
conſtaret.Cæteri verò,de quorum numero eram, quod ve-
rè præſumebantur fuiſſe præſentatæ & notificatæ cum tam
gratioſæ quàm executoriales fuiſſent eadẽ die in curia Ro-
mana per iudices delegatos expeditæ:quia illud quòd incõ-
tinenti fit,præſumitur in eſſe.l.lecta ff.ſi certum petatur.l.
iuriſgentium.§.quinimo.ff.de pactis.maximè hoc diceba-
mus ad obtinendum recredentiam ſufficere,cùm impetrãs
ſe hoc probaturum obtuliſſet.

SVMMAE.

1 *Penſionem ſuper theologali præbenda an poſſit Papa aſſignare non theologo.*
2 *Obligare quando poſſit clericus præbendam ſeu diſtributiones.*
5 *Præbenda non poteſt capi pro exequutione rei iudicatæ.*

Quæſtio CCXXVI.

Penſio ſuper præbenda Theologali an per Papam aſsignari poſsit alteri non Theologo ius in eadem non prætendenti, de voluntate tamẽ prætendentis ſeu habentis ius in eadem,licet de ipſa nulla facta fuerit mentio.

DECISIO CCXXVI.

1 ET † concluſum fuit in curia, & latum areſtum,
die tertia Iunij. Anno M.D.XXIX.Contra
magiſtrum Franciſcum de Molendino Regio,
quòd non,propter onera quę Theologo impo
nuntur facere in eccleſia,ſecundum ſacrum conciliũ Baſiliẽ.
titu.de collat.§.ordinat hæc ſancta ſynodus.& ibi gl.in ver.
reſidẽtiæ,& aliis in ipſo §.cõtentis.Io.de Selua in tracta.de
beneficio.in tertia parte quæ.xx.quia talis Theologalis pre
benda non poteſt permutari cum alio non Theologo, qui
eſt incapax.per tex.in d.§.ordinat.verſicu.quoties.& ibi gl.
in verbo,alio.& Io.de Selua.in tertia parte dicti trac.q.liiij.
in princip.Et ſignanter,quia in ipſa penſionis cõſtitutione
nulla fuit de præbenda Theologali facta mẽtio,aut deroga
tio,iuxta no.in d.§.ordina.& in c.quamuis.in j.de præben.
lib.vj.& aliàs ego vidi proceſſum ſuper penſione per quẽ-
dam prætenſa in eccleſia collegiata beatæ Mariæ de Sallis
Bituris,contra magiſtrum Ioan.de Cameraco, vbi nõ ſunt
niſi diſtributiones quotidianæ,quæ reſidentibus tãtùm mo-
do diſtribui ſolitæ ſunt,quòd aſſignari & obligari nõ poſ-
ſunt,argu.l.ſpem eorum præmiorum. C.quæ res pignor.
obliga.poſ.& pro hoc cap.peruenit.de arbit. vbi quis non
poteſt fructum decimarum obligare.Et hoc ſecundũ Bald.
ibi,ſi à ſeruitio diuino vel reipublicę(cuius commodũ præ
2 ferendum eſt commodo priuatorum)detrahitur:† aliàs ſecũ
dùm eũ clericus bene poteſt ſe obligare ad perditionẽ præ-
bendæ,ac ad pœnam ordinis vel anathematis.alle. Inno. in
c.cùm dilecti.in fin.de elect.in glo.ad hanc pœnam.Et mi-
hi videtur dictum fuiſſe ipſum dominum de Cameraco nõ
teneri ad ſolutionem penſionis,ſed perfectè pro nunc non
recordor.Et pro hac Deciſio.facit gloſſ.j.in l.ſtipendia. C.
3 de execu.rei iud.quòd † præbendæ canonicorum non poſ-
ſunt capi pro executione rei iudica.& glo.ſecunda ibi dicit
Barto.Bald.Ange.& Sali.in d.l.ſtipendia.Bart.Pau.& A-
lex.in l.commodis præmiorum.ff.de re iudica.quod niſi in
ſubſidium:quia tunc poteſt etiam capi,& iſtud procedit e-
tiam de iure canonico,in capit peruenit.& ibi gl.in verbo,
reditibus. de fideiuſ. & ibi idem Inno.Tamen ſecundùm
Cin.& Sali.in d.l.ſpem.debet canonico,aut militi tantum
dimitti, quod victus non deſit,ita quod ſeruire reipublicæ
vel eccleſię poſſit.Vnde concluſio eſt iuris vtriuſque,quod
licet clericus non poſſit obligare reditus futuros ſui benefi
cij,niſi ſecundum Abb.Sicul.in d.c.peruenit.verſi.In gloſſ.
in verbo,reditibus.pro vtilitate ſuæ eccleſiæ.argumen. cap.
nulli.de rebus eccle.non alie.vel etiam quandoque pro ſua
ſuſtentatione.cap.olim ij.de reſtitutio.ſpoliat.tamen hodie
poſſunt capi fructus præbendarum & reditus beneficiorũ,
& dari creditoribus,vt per Abbatem in d.c. peruenit. quia
ſunt temporales,dum tamen aliquid pro victu eorum hone
ſto dimittatur,vt dictum eſt,quia habent priuilegium ne cõ
ueniantur niſi in quantum facere poſſunt, quemadmodum
milites armatæ militiæ,vt dicit gl.à Doct.approbata in l.mi
les.ff.de re iudica.& Docto. in c.Odoardus.de ſolut.Et ſic
ſeruatur in curia metropolitana,& primaciali Bituricẽ.quia
admittuntur ad diſtributionem ſuorum beneficiorum, quo
rum valorem dant creditoribus per declarationem prius
agnito debito,per dictum capitu.Odoardus.& alibi ſæpè
dixi.

SVMMAE.

1 *Territorium an cenſeatur venditum vẽdito reditu cum iuriſdictione.nu.5.& 13.*
2 *Iuriſdictionem plerique habent,qui non habent territorium.*
3 *Archidiaconus non habet territorium,tamen iuriſdictionẽ habet,& poteſt cognoſcere tam ratione delicti, quàm contractus.*
4 *Iuriſdictio ex titulo principis ſi exercetur contra annum, extenditur ad alios,ſecus ſi ex præſcriptione.*
5 *Iuriſdictio contentioſa an poſſit eſſe ſine territorio. & nume.6.*
7 *Territorium quid.*
8 *Iuriſdictione cõceſſa non cenſetur conceſſum territorium,ſed bene econtra.*
9 *Iuriſdictio præſcribitur eo tempore,quo territorium.*
10 *Iuriſdictio an proprio cohæreat territorio.*
11 *Iudex eccleſiaſticus non poteſt laicum etiam ſuæ iuriſdictionis capere,niſi in caſibus priuilegiatis.*
12 *Iuriſdictio cum reditibus ſine territorio vendita, quid contineat.*
14 *Iuriſdictionem etiam ordinariam quis habere poteſt,ſine territorio.*
15 *Ordinarius dicitur cui princeps committit iuriſdictionem cauſarum certi caſtri.*
16 *Doctor qualem iuriſdictionem habeat in ſcholares.*
17 *Iuriſdictio quando videatur conceſſa loco, & quando perſonæ.*
18 *Priuilegium videtur in dubio conceſſum perſonæ & non loco.*

Quæſtio CCXXVII.

An vendito reditu certo cum iuriſdictione,cenſeatur territoriũ ſibi venditum.

DECISIO CCXXVII.

1 ET † videtur primò habere territorium ratione iurisdictionis sibi concessæ in omnes homines redituales & censuales. Et non solum ratione census,& reditus debiti,sed etiam ratione alterius actionis inter ipsos cuiusuis existat personalis, scilicet & realis ac criminalis contractæ,vt concessio prædicta iurisdictionis cum mero & mixto imperio de aliquo opere-
2 tur.† Multi enim habent iurisdictionem, qui non habent territorium,vt Episcopi, Archidiaconi,& notarij. De episcopo patet in ca.cùm Episcopus.de officio.ordi.li.vj.& tota diœcesis est sibi sedes,vt ibi.& Ioan.Bapti.in l.imperium q.viij.& Purpura.nu.134.ff.de iuris.om. iudicum. volentes ipsum habere merum imperium.cum aliis per eum alleg.de Archidiacono,Specu.tit.de iuri.om.iudicum. Et ita tenet Inno.in d.c.ad hæc.& in c.cùm contingat.de foro competẽti.& ibi per Moder.De notario per Doct.in l. duũ virũ. signãter per Lucã de Penna.C.de decurio.li.x.pro quo dicit Ang.in l.extra territoriũ.in primo nota.ff.de iuris. omniũ iudicũ.quòd licet iurisdictio territorio terminetur , vt ibi, nõ tamẽ adhęret ei,sed personæ eam habenti.l.more.eo.tit. & d.c.cùm contingat.in fi.de foro competen.& idem Bart. consi.cxcix.quæritur.& Fel.in c.post cessionem.primo no. de proba.& Alex,Iason & Purpura.in l.j.nu.43.cum tribus sequẽ.ff.de iuris.omnium iudicum.quære Inno.in d.c.cùm
3 contingat.† Et in d.c.ad hæc dicit Archidiaconum non habentem territorium,sed tantum iurisdictionem posse de iure canonico cognoscere tam ratione delicti quam contractus.Et ipsum sequitur Anto.de But.in d.c.ad hæc.Bal.cõsi.cix.Archipresbyter.vol.iij.qui loquitur in Archiepiscopo habente iurisdictionẽ,ac in omni prælato,& plenè Petr. à Bellug.in Specu.prin.tit.de iuris.& vtroque imperio. nu. 44.cum pluribus sequen.vsque ad nu.52.& Io.Lõgouallius in sua noua declaratione ad l.imperiũ.quarta parte ver. sequitur tertiũ quod scriptores aiũt.de iuris.omniũ iudi.vbi etiã exẽplificat in præpositis Marescallorũ.& sic etiã videtur tenere Lucas de Penna in d.l.duũvirũ.ver.vtrũ archi
4 diaconus.† Itẽ quãdo quis habet à principe titulũ super iurisdictione,tunc exercendo illam cõtra vnum vel duos, retinet iurisdictionẽ quò ad omnes alios in eadem specie iurisdictionis:secus videtur quando fit fundamentum super præscriptione in acquisitione iurisdictionis,scilicet per longum tempus decẽ annorũ inter pręsentes,& viginti inter absentes exercuit iurisdictionem contra tertiũ,quòd sufficiũt l.viros. C.de diuersis officiis.li. xij. Ioannes Longouallius in d.l.imperium parte iiij.ver.circa primum.cũ aliis per nos allegatis.quæ.cclxxvij.incipiente,an substitutus per contractũ matrimonij.& infrà dicam.tunc habet locum regula,eatenus præscriptum,quatenus possessum,hoc est,quòd contra alios non potest dicere se præscripsisse iurisdictionẽ, vt voluit Bar.in l.j.§.si quis hoc interdicto.ff.de itine.actũque priuato.& Ang.in l.vna est via.ff.de seruitu.rustico.prædio. Et Iacob.de sanct. Georg.in l.more maiorum in secunda lectura.nu.10.ff.de iuris.om.iudicum.sed hic habet à domino iurisdictionem,qui ita consensit & permisit,& per consequens præscriptionem:igitur iurisdictio potest per priuilegium augeri & ampliari.c.dilecti filij.de foro compe.& etiam arctari & minui.c.j.de priuilegiis.li.vj. aut etiam per pactum,vt no.in l.hæres absens.§.j.ff.de iudicis.quoniam istud pactum appositum fuit in ipsa rei traditione, ergo seruandum.l.in traditionibus.ff.de pact.ita dicit Bal.cõsi.cccc-xxxix.magnificus dominus Marchio.post principium. vol.
5 iij.† In contrarium videtur iurisdictionẽ contentiosam nõ posse exerceri per non habentem territoriũ, cùm cohæreat territorio.l.iiij.ff.de offi.procõsulis & leg & l.fi.& ibi Bar. Bal.Ang.& Doct.C.vbi & apud quem cogn. in integrum restitutio agitan.sit,& capitulo vt animarum periculis. de constitutio.libr.vj.& Pet.de Belluga.in Specu.princip. ti. de iuris.& vtroque imperio.num.xxxvj.& Doctores in d.l. fi.de iurisd.omnium iudicum.& l.iij.de officio præsidis.vbi gl.dicit,quod Vascones dicunt se non teneri sub Rege Anglię, nisi ipse sit in Vasconia:aliàs nolunt ei seruire,dicentes eum esse priuatũ,& non regem.Sed malè,vt inquit gl. dicere videntur.Sed salua eius pace,bene dicunt,quãuis ibi eã sequatur Baldus cùm Vasconia sit per se ducatus iurisdictionem habens,non pars regni Angliæ. Quia si pars Angliæ esset, tũc Rex ipse in quacunque regni parte pro tribunali sedere posset,& iudicare,d.c.cùm episcopus.de offi.ord.lib.vj.Vnde non potest per ipsum,sed vicarios seu locum tenentes in Vasconia existentes & residẽtes,vt voluit ibi gl.quã dicit etiã esse notandã Bal.pro Rege Apuleię,qui est Comes quarundam prouinciarũ,quarũ iurisdictio esset separata à iurisdictione regni. Et quælibet desiderat suũ territoriũ.d.l.fi. vbi & apud quẽ cogni.in integ.resti.Quẽadmodũ seruitus desiderat fundũ,ita iurisdictio territoriũ,vt patet,& ĩfrà dicã.Quoniã vt ait Bal.à iurisdictione & à terrendo dictũ est, quãdo iurisdictionẽ inhærentẽ glebę ex vi sermonis habet. & idem Feli.in c.Rodolphus.in vers.territoriũ,de rescript.
6 † Tamen quicquid sit,ego vidi pluries dominum nostrum Regem,& Ducẽ Mediolani cognoscere in hoc regno inter ciues & nobiles Mediolanẽses,& in duabus interfui causis per eum,& eius consilium excelsum decisis. Et ista est communis opinio secundum Iacobum de sanct.Georgio in d.l. fin.in primo notabi.lectura ij.volens iurisdictionem cohęrere territorio:quia terminantur in eo, vt per eum in l.more maiorum.in j.lectu.nu.iiij.& v.eo.tit. quia iudex non potest,nisi in illos de suo territorio exercere iurisdictionem,
7 † quoniam territorium non est aliud ,quàm terræ spatium munitum & armatum iurisdictione,vt dicit Bal. super rub. quæ sunt regaliæ.Et idem Pau.de Cast.cõsi.xcix.circa primum quæsitum.nu.j.vol.ij.& Deci.cõsi.dcxlix. nu.511.cum seq.& Bar.consi.clxxxix.exord.Primò quæritur vtrum iurisdict. Et tenet Abb.Sicu.in c.cùm contingat.versic. Hæc dicta,&c.de foro competenti.& Alex.consi.xxxv.ver.bene verum est,quod merũ & mixtũ.vol.iiij.& in cõsi.xxiiij.ver. Nec obstat quod fœminæ.& consi.lxxxviij.volu.v. Nam iurisdictio est in territorio tanquam in re inanimata, sicut seruitus in fundo seruiente vel dominante,vt dicit Baldus in §. ad hæc.versi.Modo quæro.de pace iuramen.firman. aliàs in in titu.de allodiis.c.j & Andræ.de Isernia in c.j. quid sit inuesti.& Matthæ.de Afflict.Decisi.Neapo.lxx.num.4.Sed in magistratu est tanquam in subiecto animato,sine quo iurisdict. per se nihil agit.l.ij. post originem.ff. de origine iuris.cum aliis per eum allegatis.Semper enim,vt inquit, debet iurisdictio præcedere officium ius dicentis.allegat Ioã. Mona.in c.statutum de rescrip.libr.vj.prius nascitur,quàm exercitetur ad actum.& patet C.qui pro sua iurisdi.l.j. Et idem tenet Francis.Curtius consi.lvij.super eo.vers.sed nos. & Purpura.in d.l.j.nume.cliiij.volens sequendo Baldum in d.§.ad hæc.versic.imaginetis etiã.& in l.imperium.in prin. de iurisdictione omnium iudicum.iurisdictionem se haberi in territorio sicut nebula se habet super palude solis calore generata,refert Socin.consi.lxxiiij.ver.primo quia ex quo. volu.j.& Purpura.in dicta l.j.num.clvj.dicens tamen paludem posse sine nebula.l.fi. C.de alluuio.& palude. cum aliis alleg.suprà quæsti.xliij.inchoante. Et prædicta faciunt ad Decisionem alterius quæstionis sæpè occurrentis,quod intelligendum est nebulam aliquando & sæpè,& non cõtinuo
8 esse suprà paludẽ.† Quoniam certum est, quòd cõcessa iurisdictione non censetur territorium concessum , vt tenet Purpura.in d.l.j.num.clxiij.alleg.Bal.ita tenere in capi.generali.si de feud.defunct.contentio sit inter domi. & agnatum.Sicut econtra territorio vniuersaliter & simpliciter cõcesso,videtur concessa omnis iurisdictio , vt dicit Bartol.in d.l.j.in vj. conclusione. quem ibi sequitur Alexan.in l.fina. Ias.& Purpura.numero clx.& Felin.in ca.licet causam. primo nota.de probatio.& in cap.quod sedes. in fin.de rescri. vt ibi latius per eos.& Ioan. Longoual.in dict.l. imperium,

versicu.

versicu.quarto.pro quo dicit Bal.in quæstio.sua, Apuleius. quem refert Maria.Soci.in d.c.cùm contingat. versi.Circa
9 quintum principalem articulum.† quod quis potest præscribere iurisdictionem tanto temporis spatio,quanto præscriberet ipsum territorium: & sic spatio longi temporis,l. fin.& ibi Bal.C.de præscrip.vt suprà dictum est.Sicut enim præscribens fundum præscribit quicquid est ibi plantatum, vel radicatum,ita præscribens territoriũ præscribit iurisdi. tanquam plantatam & annexam territorio,à quo euelli non potest.ff.de contrahen.emptio.in modicis.& capi.ex literis, de iure patro.iuncto tex.l.j.§.cum vrbem.ff.de officio præsidis.& l.fi.ff.de iurisdict.omn.iudicum. in quib.dicitur secundum eum,quod iurisdictio cohæret territorio.ad idem d.c. vt animarum periculis.& d.l.final.C.vbi & apud quem cogni.& l.pupillus.§.territorium.ff. de ver.signi.cum aliis per eum allega.& Lupus in repetitione cap.per vestras.& Barbat.consi.xxxiij.nu.vj.volu.ij.allegat Bart.in consi. clxxxix. incipien.Primo quæro an iurisdictio.Et istud dicit esse verissimum idem Ioannes Longauallius in d.l.imperiũ.Quod est dare responsum ad id quod suprà dictum est pro contra
10 ria parte,† quòd iurisdictio non cohæret propriè territorio:tamen dicitur cohærere, quia territorio terminatur, vt voluit Bar.in d.l.j.in viij.cõclusione.quem sequitur Purpura.num.clxix.qui alleg.Bald.in l.j.§.in initio.versicu. sed quòd in donatione.ff.de offic.Præfect.vrb.Nec obstant allegata in prima parte,quòd episcopi & archidiaconi,& alij habentes iurisdictionem in certas personas vel parochias, censentur habere territorium in illis,vt volunt Inno.& Doctores in dicto cap.ad hæc.& ca.cùm contingat. insuper ibi Ioan.Andr.versicu.vel potest dici & melius,quem sequitur Alex.in addit.ad Bar.in d.l.pupillus.§. territorium.ff.de ver bo.signi.& Chassanæus tit.consuet.Burgundiorum. ti.*Des iustices*.nume.xvj.Hoc videtur procedere & habere locum de iure cano.& non de iure ciuili,secundum Inn.& Doct. suprà alle.arg.defensorum ciuitatum, quibus si est concessa iurisdictio simpliciter,videtur concessa ad trecẽtos aureos, §.iudicare.de defenso.ciuita.quia non sunt ordinatæ dignitates ecclesiasticæ secundum iura ciuilia, sed secundũ constitutiones ecclesiasticas.Et secundum illas debent exercere iurisdictionem,& non secundũ ciuiles. Et distinctæ sunt de iure ciuili iurisdictiones clericorum & laicorum.authen. clericus.& auth.statuimus.C.de epis.& cleri. & Iac.de sancto Georg.in l.si quis in conscribendo.num.10.C. de pact.
11 † Quia episcopus vel alius iudex ecclesiasticus non potest procedere ad captionem vel arestationem alicuius laici,siue sit iurisdictionis spiritualis tantum, siue temporalis, nisi in casibus priuilegiatis,vt dicit Masuerius in sua praxi.titu.de iudicib.& eorum iurisdictione versi.item episcopus. Et ita per plura aresta fuit declaratũ,vt habetur in stylo Parlamen. iiij.parte de arestis.§.xxvj.& seq.& §.xxix.in fin.& §.xlvj.in fin.& dixi lib.consuet.Biturigum.tit.de iurisdi.in gl.j.circa medium.& suprà in q.lxix.inchoante, Super quæstione, an
12 episcopus.& alibi sæpè.† Et ideo videtur iurisdictionẽ datam arctari debere,& intelligi esse concessam ad coercendum tantum debitores census & reditus refutantes soluere, & non profectò ad cognoscendum de aliis actionibus personalibus,aut realibus,nec criminalibus ex personis seu cõtractibus,obligationibus,ac forfactis siue delictis ipsorum debentium census & reditus descendentibus: cum solũ census & reditus super seignoriam de Pomeriis assignandi fuerint venditi,& non certũ territorium in vna parochia,duabus,vel pluribus existens,sine quo iurisdictio cõsistere non potest.vt dictum est igitur,&c.Verũ quod ipse ratione census in venditione mentionati & expressi debet habere directum dominium,postquam de eo facta est mentio, quod de se & ex propria verbi significatione importat directum dominium & actionem solùm, vt voluit Masuer.in sua praxi. tit.de obligatio.& remissio.versic.& in casu proximè dicto. Tamen non posset in vim illius iuris directi præsentare,cũ aliud sit perceptio pẽsionis,& aliud quasi possessio iuris præsentendi.cap.inter dilectos.in fine,de fide instr.& gl.in ca. cùm Bertoldus.in verbo.iure.de re iudicata. & Paulus de Citadinis in tractatu suo de iure patrona.vj.parte num.131. Nec tale ius directi dominii importat aliquam iurisdictionem.Et si fuerit concessus census reditus,regulari debet solùm ad cognoscendum inter debentes census,& reditus ratione illorum,& non contractuum,aut excessuum. & sentit Bart.in l.ij.ff.de verbo.signifi.& Roma.l.iiij.ad fi.ff.de acquiren.pos.vbi tenet,quod concesso castro non facta mentione de territorio,non venit territorium, & Iason. consil. clxj.incipien.in causa quam habet.nu.j.vol.ij.Et nisi ex concessione aliud,vt inquit,appareat,vt infrà dicam:& pro hoc facit decisio Bal.in d. consil.ccccxxxix.vo.iij.volentis,quòd si quis emerit castra,villas,& homines cum iurisdictione,ac expresso pacto:quòd emens seu acquirens & sui descendẽtes coram venditore non cõueniri, nec respondere tenerẽtur,quod nihilominus poterit emptor & eius successores,si cõtra iustitiã homines & bona eorũ malè tractẽt, poterunt habere recursũ ad vẽditorẽ,& eius successores,quibus ante venditionẽ subditi erãt,vt ibi per eum. Hoc videtur verum quando conuentum est,vel quando apud dominum venditorem aliquid remansisset superioritatis, vt appellationis: quo casu poterit dominus per appellationem,aut querelam cognoscere de impressione & mala tractatione.Quid dicẽ-
13 dum?† Et hæc quæ.videtur dubia:tamen primam partem puto esse veriorẽ tã per ibi adducta,quam in secunda parte, per notata per Ioan.And.& Doct. in d.c.cum contingat. & per ea quæ no.Abb.Sicu.consi.xx,incipiẽte.super quæst. vertente inter cõmune.post principiũ.vol.j.vbi dicit, quòd vbicũque quis habet potestatem terrendi seu distringendi, totum illud dicitur de territorio seu districtu suo,l.pupillus. §.territorium.de ver.sig.Et illa verba,cum toto iure iustitiæ & iurisdictionis alte.mediæ & bassæ,siue superioritate modo & forma quibus dominus vendens tenet dictam seignoriam de Pomeriis,debẽt de aliquo operari.l.si quando.ff.de leg.j.c.si Papa.de priui.lib.vj.& idem Iason in præallegato
14 consi.clxj.† Nam iurisdictionem etiam ordinatam quis habere potest sine territorio,vt voluit Barto.in d.l.j.de iuris. om.iudicum.quem Docto.ibi sequuntur.Socin.consi. xv. nu.vj.lib.iij.& Ale.in l.solet.ver.Sed dubium est quomodo cognoscatur an quis sit delegatus ad vniuersitatem causarũ an verò ordinarius.ff.de iuris.om. iudicum,vbi dicit sequẽdo Bart.in l.more. eod.titu.quòd ille cui committitur vniuersitas negotiorum,dicitur ordinarius.& plus volunt Ho-
15 stien.& Ioan.And.in c.quoniam Abb.de offi.de le.† quòd si princeps committat alicui iurisdictio. in omnibus causis vertentibus in tali castro,vel villa,ille dicitur ordinarius, vt latius vide per Alex.& Iaco.de sancto Geor.in ij.lect.nu.ix. & x.& in d.l.solet.pro quo Alex.ibi & Soci.cõs.xv.nu.j.ver. infertur & iij.vol.iij.alle.Bar.in d.consi.clxxxix.& Alex.in d.l.solet.in verbo,sed tu tene communem.dicit hoc probari etiam per doctorem,qui est iudex ordinarius scholarium, vt in procemio ff.§.penul.in verbo,professores.& in auth. habita.C.ne filius pro patre.Et tamen non est præpositus ad regimen loci,aut territorij.& sequitur Feli.in d. c. Rodolphus.in verb.territorium, ibi,quomodo tamen iurisdictio ordinaria. Tamen Bal.videtur in hoc sentire contrariũ
16 in c.significasti.in fi.ver.† Quid de doctore.de officio delegati quòd licet doctor habeat in scholares iurisdictionem per iura proximè allegata,non tamen poterit suam sententiam exequendo alicui dare possessionem corporalem,quia ei nullum est assignatum territorium,licet sint sibi assignati homines,id est,personę scholarium,cum aliis per ipsos alle.nec putat Bal.doctorem posse scholares personaliter sua authoritate capere,sed ad superiorem seu ordinarium iudicem recurrere.& idẽ Card.ibi & Lupus in repet.ca.per vestras.nu.xxvj.& Hierony.Cagn.in l.ij.num.xc.cum duobus sequen.ff.de origine iuris.quamuis Zazius ibi velit contra-

rium, scilicet doctorem non ordinarium sed innominatum esse. Sed primum tenuit idem Bal. in l. episcopali. C. de episco. & cleri. & Alex. in l. iubere. & etiam Purpur. nu. xxix. de iurisd. omn. iud. & Bal. in sua crimi. praxi. q. j. vers. Item si est in loco sui territorij, quia iuris. territorij separabilis est à ciuitate, & ad dominum pertinebat diuidere & venire. l. si eadem. ff. de offi. assessorum. not. in l. j. C. de metro. Beryto. lib. xj. ac ad eum spectat assignare territoria, & eius pertinentias, vt tenet Innocen. in capi. cum ad sedem. de restitutione spoliatorum. quem sequitur Baldus consilio cclxxvij. versiculo. Deo gratias nostro. volu. iij. quamuis loquatur in Imperatore, tamen idem videtur de consuetudine regni in alio domino iurisdictionem habente. & idem in capitul. primo. §. præterea ducatus. de prohibita feudi alienatione. per Federicum. dicẽs iurisdictionem posse diuidi per species, capitula, gradus, & regiones. Et idem Albertus Brunus consilio xciij. & latius Francisc. de Curte. consi. lxix. Item vt inquit Oldrad. consi. clxxvj. factum tale est in vertice cuiusdã montis. versic. Ad secũdam quæst. videtur appellatione territorij, & district. propriè tales non contineri, quia ista verba sonant superioritatem correctionis, d. l. pupillus. §. territorium. & c. licet causam. de proba. proprietatis verò appellatio dicit dominium nudum à formali vsufructu separatũ. l. proprietatis. C. de probatio. & idem Alberi. de Rosa. in l. imperium. nu. xxvij. versi. Item quæro vtrum recognoscens castrum. ibi, item pro hoc quia castrum, territorium, & iurisdictio sunt diuersa nomina, & non eadẽ. l. si idem codicilli. C. de codicil. vnde in isto casu nostro viso contractu venditionis census & reditus cum pacto de retrouendendo, videtur iurisdictionẽ personæ, & nõ loco cõcessam fuisse, vt voluit Bar. in præal. consi. clxxxix. ver. † In casu igitur nostro. 17

dicẽs, aut quis allegat habere iurisdictionem & imperiũ in aliquo castro aut loco ex concessione, aut priuilegio principis, aut alterius concedentis. Et tunc si verba priuilegij sunt clara, ꝙ princeps concessit personæ vel loco, stamus certo. Si verò verba sunt dubia, & ipse interpretatum fuisse concessam personis, cùm per eorum fidem & industriam illã concesserat, l. j. ff. de officio præfect. præto. & persona fuit causa priuilegij: ergo personæ concessum. l. in omnibus causis. ff. de regulis iuris. Et pro hoc in specie alle. l. pater filiæ. ff. de serui. leg. vbi ius quod potest concedi rei & personæ in dubio videtur esse concessum personæ. sic ff. de legat. j. l. apud Iulianum §. si quis alicui. licet glo. videatur hoc intelligere verũ, si agatur à cõcedente, quòd sit personale, quasi dicat præsumitur beneficium reale. l. forma. §. quanquam. & quod ibi no. ff. de censi. tamen debet intelligi secundũ Bar. quòd concedens videtur hoc in dubio agere. & ita intelligebat ibi Old. per d. l. in omnibus. de reg. iur. & ita dicit tene-

18 re, † quòd in dubio videtur concessum personę. & sic tenet Decius in d. l. in omnibus. nu. iij. Anchar. in regula, priuilegium. de regu. iuris. lib. vj. ver. In tertio casu. & ibi Phil. Frã. Sed secundũ Ang cõs. cxvij. inci. an canonica. ver. Præterea ista canonica iurisdictio est realis, & in omnes personas datur: quia solo cohæret. d. l. fi. vbi & apud quem cogni. Vnde concessa iurisdi. videtur omnis iurisdictio & nomen generis, ac omnes reditus causarũ ciuiliũ & criminaliũ concessi videtur, vt dicit Bal. in l. fi. in j. lect. ver. Item nota ꝙ si princeps. ff. de cõst. prin. & Ioan. Fab. in §. item si quis. ver. Quid ergo si quis habens reditus. instit. de rerum diuisi. volens ꝙ vendens reditus portantes dominium, si eos assignet, transferat dominium in emptorem, qui erit dominus fundorum, super quibus assignati sunt, si missus fuerit in possessionem. Tum iurisdictio est in patrimonio, & fructu, sicut alij reditus, clementin. statutum. & ibi Cardi. & Bonifa. de Vital. de electio. & Petr. Iacob. de Aurelia. in sua praxi, tit. de success. regni Franc. versi. Sed dico quòd iurisdictiones sunt hodie in patrimonio nostro, sicut asinus in patrimonio rustici. vt ibi, Et isti fructus tribunales vel sigilli dicũtur cuitales, qui percipiuntur ex consuetudine vel statuto, vt dicit Baldus in c. sicut. ver. Quartò quæro. ibi considera, quòd fructum de cohibita. cleric. & mulierum. quod est notandum pro dominis. & no. Doct. in l. diuortio. & in l. fi. & ibi Bal. ff. soluto matri. & in l. fi. de fruct. & lit. expẽ. & Paris de Puteo, in syndic. in verbo pœna. c. iuxta prædicta. ante finẽ. ver. Et ideo cum successor. & certũ est iurisdictionem, ius decimæ, & alia iura incorporalia posse sine possessione in feudum dari & concedi. cum non possideantur, vt per Bald. in capi. j. in principio. versiculo. Sed quæritur quid in iurisdictione. de consuetu. recti feu. Sed non sic in castro cum iurisdictione concesso, quia tunc iurisdictionis possessio non acquiritur sine apprehẽsione territorij. Et sic secũdum eum necesse est quòd prius de ipso castro & territorio fiat corporalis inuestitura, tanquam de principaliori & fundamento iurisdictionis. d. l. fin. vbi & apud quem cogni. rest. Et si emptor valeat iurisdictionem exercere, non tamen iura leuare pædagiorũ, quæ debentur iure & ratione castri & territorij, vt voluit Pau. de Cast. consi. lxiij. inchoãte, Quod dicti reditus. vers. Tertiũ patet. ver. Sextũ & vltimum. vo. ij. Tum quia reditus assignatus super aliqua re verisimiliter duratura seu perpetua, cẽsetur & habetur pro re immobilia data, vt volũt Barba. cõsi. xxij. vol. iij. Sed hic est facta assignatio nõ in perpetuum, sed ad tempus, quia cum facultate recobrij, seu pacto de retrouendendo: tamen finito recuperij tempore translatum fuit dominiũ, vt suprà dixi quæst. lxvj. exordiente, Dominus de Albreto. in fine. & in quæst. clxxxij. incipiente, & per suprà dicta videtur soluta.

SVMMAE.

1 *Testes in testamento quando septem aut octo requirantur.*

2 *Testamentum in quibus casibus valeat cum minori numero testium. & nu. 3. 4. & 6.*

5 *Consuetudo conficiendi testamenta coram quinque aut paucioribus testibus, an valeat.*

8 *Pestis tempore testamentum valet cum pauco numero testium. & nu. 9. 10. & 11.*

8 *Tempus guerræ & mortalitatis æquiparantur.*

12 *Testamentum tempore pestis cum paucis testibus factum, an si sanetur æger, valeat.*

Quæstio CCXXVIII.

Testamentum tempore pestis factum cum quinque testibus masculis fœminis, aut alio minori testium numero, an valeat.

DECISIO CCXXVIII.

1 PRAESVPPONO † illud quod dicit gl. in §. fin. instit. de testamen. quòd in testamento siue in scriptis seu sine scriptis, & per nuncupationem conditio regulariter requiruntur septem testes, vt seruatur Parisiis de consuetudine, vt habetur lib. consuetu. titulo de testamentis. §. fi. institu. de testamen. & l. hæredes palã. in princi. ff. eo. tit. & l. hac consultissima. in principio. & §. per nũcupationem. C. eo. tit. Sed si solẽne fiat, & testator scribere nesciat, tunc octo testes rquiruntur, vt ibi. Et idẽ in testamento cæci, l. hac consultissima. C. qui testamen. facere possunt.

2 † Hoc fallit primo in testamento militis in expeditione belli degentis, & illud scribentis, quòd valeat sine aliquo teste, aut si est sub tentorio, duo testes sufficiunt, vt insti. de test. mili. in prin. & l. Lucius. ff. eo. & l. milites. C. eo. tit. si verò est in ciuitate, requiruntur septem testes, sicut in testamento pagani. l. pe. C. eo. ti. & insti. eo. ti. in prin. † Secundò fallit in te- 3

stamento coram Imperatore aut Rege Frãciæ facto, aut insinuato, dũ tamen hoc probetur, quod valet sine alio teste, l. omnium. C. de testamen. ratio, quia non est præsumendum Imperatorem vel Regem Franciæ solùm incedere cũ duobus tãtũ. & hoc dicit Bal. in l. sancimus. in prin. ver. ibi Imperiales. C. de donationibus. quod hodie inductũ est: quod in bullis Papæ & literis episcoporum nunquam apponuntur testes: quia tot proceres coram eis semper esse præsumũtur, quod nihil occultè coram eis fieri potest. & sequitur Marcus Anto. Bauerius in §. fin. nu. xv. instit. de testa. tamen litere collationis beneficiorum sine testibus in prǽiudicium

apostolici

apostolici nō faciunt fidem, vt tenet Rota. Decisi. xxij. aliàs Decis. inci. fuit dubitatum vtrum credatur. de proba. in nouis. de quæst. per Abba. Feli. Andr. Barbat. & Decium in c. post cessionem. de proba. & gloss. in titul. de subl. cle. lite. in verbo, quibuscunque. & in versi. testes. & ita pluries cōclusum fuit in curia, & idem est in ipso Imperatore testante, vt infrà dicam. Et idem si coram quocunque iudice aut magistratu, si in actis redigatur. d. l. omnium. & l. sancimus. eo. & Bald. in d. l. pacta nouissima. & ibi Iaco. de sancto Georg. nu. 9. C. de pact. vel si in præsentia episcopi, vel eius officialis, vt est de cōsuetudine in regno Nauarræ, vt refert Bonifa. de Vita. in clemen. sæpè. §. si tamen. nu. 12. ff. de verbo. signi. Et idem dico si fiat coram Regina, aut alia principissa, sicut coram principe, vt voluit Bald. consil. cciij. factum tale est: domina Auerana. versiculo. Et dicendum est, volumin. j. argum. d. l. omnium. & aliorum iurium. Nam si princeps in territorio suo vices Cæsaris gerit: ergo & principissa Augusta, quæ non eadē priuilegia habet. l. princeps. ff. de legib. Item ipsa secundùm eum omnem magistratum sub se cū authoritate pręcellit. sic olim dicebatur de comitissa Matilda, vt no. in l. fi. C. de arbi. ergo eodem modo, imò multo magis
4 debet valere factū coram eadē domina. † Tertiò fallit in testamento inter liberos facto, in quo sufficiunt duo testes masculi, vel fœminæ. d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. cū authen. quod sine. iuncta glo. ibi, & l. si C. famil. ercis. & alibi dixi. Et idem quando quis testatur ad pias causas cap. relatum. de testa. vt infrà de istis duobus vltimis casibus dicam. Item fallit, quando ex priuilegio tres, aut consuetudine duo, vel quatuor tantùm testes requiruntur, l. si non speciali. & ibi Ludo. Bolog. in secundis interpretatio. post Ale
5 xan. & Ias. C. de testam. † Vltimò etiam fallit in testamento rustici ruri commorantis, in quo sufficiunt quinque. l. fi. eo.
6 titulo. † Et ibi vide Alber. de Rosa. Cornel. Paulum de Castro & Modern. an valeat consuetudo, quod coram quinque, aut minori numera testium quis possit facere testamētum, vt est Venetiis, secundum ipsos & Felin. in capitul. secundo. versicu. vltimo propter istam conclusionem. de probationibus. cum aliis per eum allegatis & Roch. de Curt. in capit. finali, versicul. quarto infertur. & Marcus Anton. Bauerius. §. fin. nu. xxij. institu. de testamen. & in ciuitate Lucana, vt dicit Ioā. de Imo. consilio cxiiij. & Tholosæ, vt refert Bonifa. de Vital. in dicta clemen. sæpè. §. si tamen. nume. xij. de verborum significatione. Et idem si in terris ecclesiæ. vt voluit Caldericus cōsilio vij. inci. Testato. de temporali iurisdictione ecclesiæ. tit. de testa. & Ioan. fab. in l. si vnus. C. de test. & Rom. in repe. auth. similiter. in xxxiiij. speciali piæ causæ. C. ad leg. Falc. & Bertran. consi. xcix. exordien Notoriū est, quod Auenionēsis ciuitas. parte iij. & Ioā. Rubeus, nu. xvij. ff. de testa. & amplè Albe. in j. parte statu. q. xlvj. ver. Modo tāgamus, vbi post argumentationē ad vtranq; partē, & solutionē dicit, quod quicquid fit de iure, cōmuniter vbique seruatur, quod statuta & consuetudines circa testa. tam circa grauia, quàm circa leuia valeant, & seruētur. Et idē tenet in l. iij. ff. de testa. vbi dicit Moder. cōmuniter ita tenere, quia cū solēnitas testamentorū introducta sit de iure ciuili, alio iure ciuili tolli potest. §. quod autē. insti de leg. agna. tute. Et idē tenēt in d. l. iij. And. de Pisis, Ci. Bar. Ang. & Pau. de Cast. & Bar. in l. j. C. de sum. Trini. quos seq. sing. Franc. Are. in d. l. iij. & in d. l. j. de sum. tri. ver. cir. iij. q. & ibi Iason. vers. Tertia principalis quæ. in lect. ij. & idem Bartol. Bald. Sali. & Alexand. in d. l. si non speciali. & ista est vera, & communis sententia: quòd per statutum, aut consuetudinem ciuitatis etiam recognoscentis superiorem, potest diminui solennitas numeri testium in testamentis. & idem Alex. in cōsilio xlj. versi. Quintò quin in dicto testamento. lib. j. & Spe. in titu. de instru. edi. §. compendiosè. versic. Sed nunquid de consuetu. Et hanc tenet Ange. in consilio cxxvj. inci. Testamenti factio. & Paul. de Castr. consilio ccclxvj. incipi. Viso. volum. antiq. & Bauerius post Ange. Aret. in d. §. fin. versic.

In eadem ibi, in l. si non speciali num. xviij. institut. de testamen. nu. xvi. j amplè disputat, quamuis Iacob. de Aret. in d. l. iij. de testament. secundùm Bart. Alberi. & Doct. suprà allega. ibi, velint contrarium: per tex. in d. l. fi. de testament. & ipsum ibi sequitur Ioan. Fab. & pariter Io. And. in addi. ad Spe. in d. §. compendiosè. ver sicu. Sed nunquid. volens tamen quod in testamentis stetur cōsuetudini alicuius primogeniti, quod est no. dignum, & per consequens si aliqua magnifica casata consueuit certo modo testari, quod stabitur tali consuetudini. quod dictum reputant singul. Ange. & Imo. in dicta l. iij. de testamen. Barba. in cap. ij. de proba. & Guido. Pap. in consi. cxxxj. nu. vj. & dixi supra quæst. clv. incipien. Gaillardus. nu. xx. Et istam opinionem Aretin. tenuit Oldrad. consi. cclviij. versi. Ad secundam quæst. & sentit Bald. consi. clxiij. cum sequen. vol. iiij. & Anto. de But. & Abb. Sicu. in d. c. ij. de proba. & Imo. in d. l. iij. de testament. & Barba. in d. cap. ij versi. Sed quæstio nostra est. nume. x. sed ibi opin. Barto. tanquam communem sequuntur. Aret. & versiculo Venio ad tertium dubium. & Angel. consi. lxxxviij. incipien. Item statuimus. & in cōsi. ccxxxviij. incipien. Per pactum. vbi ait ita in scholis teneri ac practicari in palatijs. & Petrus de Ferrarijs in sua praxi, titul. forma libel quo petitur hæred. ex testamento, in verbo, vallatum. versic. Pro declaratione autem prædictorum. & idem Petr. Rauen. in suo aureo alphabeto, in versiculo testamentum. in p inci. Ideo ab ista communi opin. non est discedendum.
7 † Hoc habito videtur idem esse in testamento illius, qui peste erat percussus, sicut in testamento rustici, quod valeat coram quinque testibus factum, vt tenuit Bald. post Nicol. de Marth in d. l. fin. argumen. illius, de testamen. volētes, quòd si quis esset in loco pestifero, vel in carcere tyranni, vbi non posset habere copiā testiū, quod possit facere testamentum corā quinque testibus, & idem dicit Bal. de eo qui est in castro ad quod non patebat accessus, vt ipse tenet in consilio cclxxxvj. cuius initium, si quis iuris ciuilis. libr. iij. pro quo de Ripa in suo tracta. de peste. versicu. Venio. ad secundam particulam. allegat text. in l. si quis in dolo. in princip. ff. si quis aliquem testa. prohib & idem dicit Marti. Lauden. in tractatu de castella. §. xxvij. Et vltra adduco quod dicit Bald. in l. sancimus. versi. ibi, exceptis. cum versicu. sequen. recordor, quod Bart. C. de donatio. vbi refert Bart. & Francis. de Pisis consuluisse, valere testamentū quod fecerat quidam de Visinis in quodam suo castro, in quo ipse habebat merum & mixtum imperium, & omnimodam iurisdictionem, licet careret solēnitatibus iuris, & illud dicit esse validum, cum aliis per Alex. in additio. allegat. & per Cornerū in consi. cc. vol. j. & idem Iason in d. l. omnium. versi. Ad idem fallit illud, & Soci. in cōs. lxxxv. nu. v. & nu. ix. vo. iiij. & Cast. in l. si quis Imperatorem. C. qui testamen. facere possunt. vbi idem tenet valere testamentum principis sine iuris solennitate, sicut pręsentia eius reddit testamentum alterius solenne d. l. omnium. vt suprà dictum est: ita & fortius proprium suum testamentum. pro quo dicit Ioan. Fabr. instit. de fideicommis. hære. in principio per illum textum ibi, vel quia per ipsius salutem rogatus quis diceretur, vt ob insignem quorundam &c. quod princeps potest vltra iuris communis dispositionem in eo, quod suam tangit personam facere valere, quod alias non valeret. facit quod in simili dicit Bal. consi. ccxxxij. recolo me consuluisse volu. iij. quòd licet miles non possit donare concubinæ, l. j. C. de donatio. inter virum & vxorem. & l. miles. §. mulier. ff. de testamen. milit. tamen princeps hoc potest facere: quia derogare videtur iuri, vt ibi vide in prin qui dicit ausum se non fuisse nisi dicere contrarium: ne, vt inquit, odium tam concubinarū, quàm filiorū incurreret: & frustra niti, nec aliud se fatigando quā odium generare, quod extrema dementia est. & idem dicit consi. ccxxxvij. ad euidentiam præmitto, quod concubinatus. eo. volu. iij. quem sequitur Doct. palatios. alias Lupus in repet. de donatio. inter virum & vxorem. vers. Ex quo in-

fertur, vel etiã dicit habere locum in magnatibus allega. Oldra. consi. ccxxxj. hinc est, quòd dicit Ang. in authen. de nõ alie. §. quod autem. peregrinos pro indulgentiis Romã eũtes posse in itinere descendentes testari corã duobus testibus, quia plures haberi non possunt: quia si milites in expeditione degentes possint coram duobus testibus testari, tãto magis debent posse in peregrinatione ad salutem animę, & ad seruitium Dei, cùm Deus sit superior princeps principum in re publica. authen. quomod. oportet episcop. Et non solum in peregrinis Roma. sed etiam in omnibus similibus, vt de euntibus ad sanctum Iacobum, vel ad nostrã dominam Anicien. seu de Podio, vt voluit Ang. in authen. peregrini. cõmu. de successiõ. & Pau. de Cast. in l. nutritoribus eo. ti. & Soc. in d. consi. dcccliiij. vol. iiij. quod no. quia sæpè contingit. & Bauerius in d. §. fi. nu. xix. de testamen. & opin. Bald. quod sufficiant quinque testes in l. fi. sequitur ibi Salice. & amplè Iason qui dicit quod si habere consulere, pro ista parte consuleret. & idem Cuma. post Ange. in l. conficiũtur. §. codicilli. ff. de iure codicillorũ, vbi dixit hanc partem esse æquiorem. & idem Flor. de sancto Petro, in d. l. milites. de testamento militis. & Ang. Are. in d. §. fin. in ver. in eadẽ gl. in fin. institut. de testamẽtis. licet Bauerius ibi nihil concludat. & idẽ Ang. Are. in tracta. suo de testa. in verbo nũcupatiuum. in fine. dicens idẽ velle Bar. in l. prima. ff. de bono. possess. ex testa. mili. istud esse ęquum, inducendo l. casus. C. de testamen. & idem ibi Alex. in additio. sed & Christophorus Porcus instit. de testa. milit. §. j. dicens, quòd pestiferatus possit etiam testari coram duobus testibus etiam nõ rogatis. Et ista fuit opinio Flor. vbi suprà, & etiam sanum existentem in loco contagioso posse testari cum duobus testibus rogatis: extra verò locum expedimiæ, tunc teneatur iure communi testari. & istam opinionẽ tenet Geraldus Mulere in additio. ad Rolan. in tracta, florum vltimarum voluntatum. tit. de testibus in testamento adhibendis. in prima additi. & Guid. Pap. in q. ccccxliij incip. vltimarũ volũtatum. in fin. dicens se vidisse ita seruari in testamento in rure vel alibi tempore pestis cõdito, vbi non reperitur copia testium, quibus casibus talia testamẽta corã curato, & duobus testibus facta vidit in iudiciis tolerari: & iudicari iuxta dispositionẽ c. cũ esses. de testamẽtis. Et idẽ Abb. Sicu. & Barbatia in d. c. cùm esses. versic. Et inquantum dominus Abb. dicit. & idem Barbat. consi. lxxxvij. versi. præmitto etiam. vol. iiij. vbi confirmat pluribus dictis Ang. & aliorum & idem Pet. Rauenna in suo alphabeto aureo, in verbo, testamentum. versiculo an valeat testamentum. Et secundum hanc opinio. fuit iudicatum, vt infrà dicam. Sed in primam videtur inclinare partem Socin. in consil. lxxxiij. versicu. & hoc maximè ex quo tale testamentum fuit conditum tempore pestis. volum j. & Hippoly. de Marsi. in l. j. §. præterea. versic. facit etiam, nam licet. ff. de quæstionib. vbi plura adduxit pro hac parte. versiculo, sed vltra prædicta. circa hanc materiam se refert ad quoddam suum consilium incipiens, Vocem meam exaudi. Et idem Iason in d. l. fin. & Franciscus de sancto Nazario in dicto tractatu de peste, loco suprà allegato. & Alexand. in l. scrinarios. versiculo in gloss. fi. C. de testamento militis. licet non figat pedem, quia se remittit ad Angel. in d. l. conficiuntur. §. codicilli. & per eum in dicta l. finali. vbi tenet contrarium. & in aliis locis infrà allegandis. & idem dicit in additio. ad Bartolum in d. l. j. de bonorum possessio. ex testamen. milita. & in hanc sententiam videtur inclinare Capra. consi. cxiiij. versiculo circa secundum dubium. tamen non est (vt inquit) sine dubio: quia in casu suo testamentum fuerat factum in rure tempore mortalitatis, & inter liberos. Sed tunc quãdo fit inter liberos, non est dubium quin valeat quocunque loco aut tempore fiat, etiam cum duobus maribus aut fœminis. d. §. ex imperfecto. cum sua authentic. iuncta gl. de testamentis. & vt suprà dixi, & latius suprà in quæstione cxxiiij. incipiẽ. Et processu moto & pendẽte in curia inter Ludouicum Bruetũ. & vltra ibi allegata, vide Petrum de Ferra. in sua praxi. titul. forma libelli quo petitur hæreditas ex testamento. in verbo vallatum. & Alexan. in consilio infrà allegato. & Curtius in consi. lxxiij. Et mouentur Doctores tenentes hanc partem, argumen. d.

8 l. j. de bonorum possess. ex testamento militar. † quia tempus guerræ, & tempus mortalitatis æquiparentur, vt dicit ibi Barto. & in l. naturaliter ff de vsucapio. & Bald. in l. cùm notissimi. §. imò. C. de præscript. xxx. annorum. & Abb. Sicul. in c. cùm dilecti. de dolo & contumacia. & in capi. ex transmissa. & per omnes. de præscrip. & in l. de ætate. ff. ad Trebellianum. & in l. ij. §. si quis in iudicio. & §. quod dicimus. ff. si quis caut. & Abbas Siculus, consilio xciij. cuius initium est in quęstione hæredum. volumi. ij. Sed existens in guerra seu bello potest testari coram duobus testibus. d. l. Lucius. & finali. ff. de testamento milit. vt suprà dictum est in præsuppositione. Ergo idem dicendum quando quis testatur tempore pestis, quia illo tempore dicitur esse bellum inter Deũ & homines, vt dicit Bart. in dicta l. j. & dicta l. naturaliter. cũ aliis latius per Iasonem & Marc. Antonium de Bauerio. in locis suprà allegatis. adducentes plura dicta Angel. pro hac parte: pro qua facit text. in c. negotiatorem. lxxxviij. distinctio. quod locum pestis quis licitè fugit. & l. si prædium. C. de ædilit. action. Barto. in l. de pupillo. §. si quis riuos. & ibi Mode. ff. de noui operis nuntiatione. Bald. in capit. ex parte. de appellation. & textus in capit. ex primo. in verbo, pestis. & ibi glo. de authoritate sacri concil. & glos. in ca. j. §. excepto hostilitatis casu. in verbo, Impediti. de pacificis possessoribus. in pragmatica sanctione. licet hæc argumentatio in parte & non in totum sit vera, quoniam miles vltra periculum mortis in quo se exponit, pro re publica pugnat: quod non facit pauper remanens tempore pestis in loco pestifero, vt infrà dicam de medico vel alio iudice, aut in capitaneo pro republica gubernanda in ciuitate relicto. Et istam opinionem sequutus est Decius cõsi. cclxxxiiij. viso puncto & diligenter consideratis, vbi allegat Floria. tenere in d. l. fin. de testamentis. Et in dubio in fauorem testamenti iudicandum est. l. si pars iudicantium. ff. de inofficio. testamento. Et l. negare. ff. quemadmodum testamenta ape-

9 riantur. † Et communiter intelligunt Doctores suprà alleg. quando tempore pestis in testamento interueniunt quinque testes, quia minor numerus quinquennario non sufficeret. & idem tenet Bertran. de Carpen. consi. ccxij. num. iij. cum

10 pluribus sequenti. & consi. cclxx. vol. j. nouorum. † Sed contrarium quòd non valet testamentum tẽpore pestis conditum, nisi interueniant septem testes, prout in alio tempore requiruntur, tenent Fulgo. Paul. de Cast. Francis. de Aret. Alexan. & Corne. in dicta l. fi. de testament. vbi patet, quòd solennitas relaxatur rusticis tantùm testantibus in rure. Sed aliis hoc denegatur, signanter secundùm Baldum si locus ruris est prope locum iuris, vt ipse voluit consilio ccxxiij. incipiente, mater. volumi. iiij. per nota. in d. l. final. sed ipsemet Bald. in l. j. C. de summa Trinitate. videtur velle oppositum, quem refert & sequitur Anchar. eius discipulus, in repetit. c. canonum statuta. quæstio. xiij. principali. versic. Sed iuxta prædicta quæro. dicens quòd priuilegium particulariter loquens seu loco concessum, videtur nõ solùm loco, sed etiam personis concessum. vnde si priuilegium sit concessum alicui patriæ, sub nomine loci, quòd in testamentis sufficiant duo testes, quod tale priuilegium prodest ciuibus testamentum extra patriam facientibus. & ipsos sequitur Socin. in cõsilio xxxv. versi. vij probatur. volumi. j. & pro hac opinione facit tex. in c. j. in fin. ibi, cæterum in villis quæ foris sunt propter inopiam hominum indulgeatur. xxj. quæstio. j. Sed primum videtur verius, quod sit speciale in rusticis, ergo in aliis in cõtrarium est ius commune, l. ius singulare. ff. de regulis iuris. & tenet Bar. in l. conficiuntur. §. codicilli. in prima quæstione, etiam si ibi per spatium temporis manserunt, siue rus vel villa sit prope vel longè, secundùm communem sententiam Doctorum, ibi: & tenet Matthæus in Decisione Neapolita.

& pro hoc text.in l.j.§.finali.ibi, vt si per rusticitatē aliquid fuerit omissum.ff.de ventre inspicien.& quod nota. voluit ipse Baldus in consilio xcvj.quæritur qui intelligantur laboratores continui.in principio volumin.iij. volens quod priuilegium concessum laboratoribus & habitatoribus, intelligatur de continuis laboratoribus & habitatoribus, nisi tunc in rure vigeret pestis, vt infrà in fine dicam.& idē Barba.in rubrica.extra de testamen.ver. capio secūdum casum. & Alex.consi.lxx.& consi.clxxvj.libr.ij. adducentes Doct. pro hac parte exemplum dominæ Aquiliæ vxoris domini Signorelli de Homodeis Mediolanensis doctoris insignis, quæ peste percussa non volens habere testes, fecit se portare in viam publicam, vt haberet testes audientes suam volūtatem.& sequitur Barbatia consi.lviij.versi.& pręsuppono. versi.& si dicatur.vol.j.dicens ita Bononiæ. Nam testatores se ponunt in aliqua fenestra,& testes stant inferius, vt audiant voluntatem eius. & sic bene reperiuntur testes in numero sufficienti, quò ad confectionem testamenti. Et ego vidi in loco nostræ Dominæ de alta Faya testamentum sic conditum tempore pestis vigentis, Anno Domini xxij. supra quingentesimum & millesimum, per Ioānem de la Garrige, dit de la Mothe: qui in via publica in præsentia notarii & septem testium parum ab eo longe existentium, ordinauit testamentum. Et pro hoc facit textus in l. est differentia.ibi, per fenestram.ff.in quibus causis pignus tacitè contrahitur.& ibi Bald.in antiquis lecturis: nota pro contractibus, qui fiunt cum monialibus ad cratem ferream. ad idem textus in l.si quasi. ibi, per fenestram. ff. de pignoratitia actione. Et istam opinionem sequitur Angelus secundum ipsos in dicta l.conficiuntur,§. codicilli. per illum textum, de codicillis, cuius lecturam non habeo ibi. & idem Ludouicus de Rosate in repetitione Authenticæ, similiter. in xxxiiij.specia.versi.Cæterùm pone quòd testator. C.ad legem Falcidiam. & Raphael Commen. in l. fi.C. de testamento milit.& Francis.de Aret.in l. hæredes palam. versicul.vnde super hoc cogitandum. ff. de testamentis. & Alexander in consilio lxx.incipiente, viso consilio, versicul.& licet factum esset.& in consilio clxxvij. viso themate. versiculo præterea communiter tenetur. volumin. ij. & vtrobique dicit hanc esse communem opinionem. Et tenet Lucas de Penna in l. j. versiculo item pone cum tempore vniuersalis epidemiæ. C. de his qui in exilium dati. libro decimo, ita quòd tale testamentum non possit confirmari per principem re non integra. vbi post argumentationem ad vtranque partem, hoc singulariter probat. Hanc partem tenet Bauerius in dicto §.finali. numero xxxiiij. institutio. de testamentis. vbi celebrè disputat hanc quæstionem.& idem Bertach.in tractatu de gabel.in secunda parte, quæstione xxiij. in fi.& Barba.in rubrica.de testamentis.versi. capio secundum casum. Et omnes se fundant super illo tex.in di.§. codicilli.ibi, quid enim si sufficientem testium facultatem non habuerit,&c.& in dicta l.casus. C. de testamentis. vbi propter morbum vni ex testibus superuenientem non remittitur solennitas numeri vij.testium. Et per authoritatem Barto.in d.l.j.de bonorum possessio.ex testam.milit. dum Bartol.ibi dicit bonum esse prouidere, quòd testamentum valeret eo casu, quo impossibile est testatorem habere perfectum numerum testium: volendo innuere quòd si noua lege non validetur, quòd sit nullum. cum aliis per Doct. allegatis. Ad quod tenentes primam partem respondent, vt per ipsos in locis suprà allegatis. Et hæc opinio est vera secundum Alexandrum in d.l.fina.de testamentis.quem ibi sequitur Iason.nisi ille de cuius testamento agitur, tempore mortalitatis in ciuitate remansisset causa administrandi rempublicam in absentia & fuga aliorum: quoniam eo tunc gaudere debet priuilegio d.l.fi.cùm militet ratio illius legis primæ.de bonorum possessione ex testament. milit. & ipsos etiam sequitur de Ripa. in tractatu suo de peste. loco suprà dicto, versiculo, illud autem scias, vbi in fine dicit se credere idem esse dicendum in medicis remanentibus ad curandum infirmos, quòd habeāt hoc priuilegium, vt ibi per eū. Et istam partem secutus est Guliel. Bened. in sua repet.cap. Raynutius.in verbo.testamentū primò.ver.fallit si testator. de testamē.& hæc opinio est de iure verior. quam tenet Bellamera, in consil.j. versic. quarto quæri potest pro tempore mortalitatis: allegans Gaufrid. ita tenere.& respōdet ad Bal
11 dum,& alia in contrarium allegata. † Quid dicendum? & præfatus Franc. de sancto Nazario in dicto suo tractatu de peste. versi. venio ad secundam particulam. post aliquas prędictarum Doct. pro vtraque parte adductas opinio. pro illis concordandis distinguit, aut pestis non est magna, & valde sęuit in loco. Et ista sua distinctio paucis additis mihi placet, quæ colligūtur ex dictis Abb. Sic. in d.c. cùm dilecti. de dolo & contumacia, volētis ꝙ vbi aeris corruptio est vehemēs in loco, ita quod verisimiliter ex accessu dubitaretur de morte, quod excusaret quē à cōparitione. facit quod ipse no. post Ioan. Andr. in c.si verò. de iureiurand.& quod not. in c.quorundam.lxxiiij. distin.& per Hostien. in summa titulo, de clericis non residentib.§.fi.in fi.& Henricus Bohic in c.quoniam frequenter. vt lite non contest. quòd vbi aer est infirmus & pestifer. potest beneficiatus se absentare à beneficio, nec debet procedi ad priuationem, sed debet expectari quousque cessauerit impedimētum pestis. Et pro hoc bonus text.in clementina, in agro.§.sane.in secundo, iuncta gl.in verbo rationabili.de statu monachorum. Aut ergo pestis non est magna in loco,& tunc non valeat, nisi in eo interuenerint septem testes & ita procedit secunda opi.& sic debet intelligi secundum eum tex.in d.l.casus. Et generaliter omnia alia iura loquentia de specialitate pestis, de peste notabili intelliguntur, quia leuis contagio non excusat, secundum Abb. Sicul.& Doctor. suprà in locis alle. & Card. Alex.in c.peruenit.xviij. distinctio. Et pro hoc facit secundū prædictū de S. Nazario, quia leuicula febris non facit seruū morbosum.l.j.§.proinde leuis.ff.de ædi.edicto. nec leuis aut vetus quartana, vt ibi excusat à contumacia. l. quæsitum. ff. de re iudica.& secundum istam partem fuit iudicatum in fauorem Ioannis le Gendre contra Ioannē Amil, in ipsa curia procuratorē: quia pestis non erat in ciuitate magna,& curia tūc sedebat.& latū arestū die xvij. Martij, Anno 1525. Et hoc verum, nisi testamentū esset inter liberos, quia tunc valet coram duobus testibus quocunque factum tempore. d.§. ex imperfecto. vt suprà dictū est. Aut pestis est magna,& valde sęuit in loco,& tunc sufficiunt duo testes cum parochiali curato, etiā tēpore sanitatis. c. cum esses. de testamentis.& ista est communis ibi opi. canonistarum, quamuis aliquid contradicant, secundum Corneum in consi. xxxj. vol.ij. & in consil. cxlix. eod. libr.& in consi. clxviij. etiam eod. vol. & in consil. lxxvij. volumine primo,& in consilio cclxj. libro secundo & Zabarel. consilio lxxiij. vbi consuluit contra testamentū receptum per rectorem cum vno teste, quod factum erat per quandam Dominam tempore pestis in portu Gruatio de tēporali ecclesiæ existente: & idem in casu dicti Bertrandi in dicto consilio ccxij. vel requiruntur quatuor testes cum rectore, secundum Abb. Sicu.& Barba. in d. capit. cùm esses.& Calderinum in consil. viij. titul. de testamentis. & Ludouicum de Roma, in d. authent. similiter & Alexand. in consiliis suprà allegatis,& in consi. clxxvj. versi. potest etiam ex alio capite. lib. x. quæ incipit, In primam partem. vt inquit de Zabarel. validior est vox duorū testium quàm vnius quātuncunque authorisabilis personę. l. iusiurandi. C. de testib. & ca. cùm à nobis. c. licet ex quadam. & c. licet vniuersis. de testib.& amplè Corneus in dicto consi. cclxj. Et videtur necessariū ꝙ fiat per parochialē rectorem seu vicarium perpetuum,& non profectò per alium presbyterum etiam habentem commissionem ad id faciendum per ipsum curatum concessam, vt voluit Corneus in dicto consilio lxxvij. libro primo. quoniam licet videatur eadem ratio de commisso & committente, quòd tamen secundum eum negatur: quia

à paritate rationis non fit extentio in correctiuis, & maximè cum non sit descripta dicta ratio in ipsa decretali, vt ibi per eum cum versiculo sequenti. Et pro hoc facit quod dicit Alber. in l.secunda.versiculo dubitatum fuit.C.de officio eius qui vicē alterius. quòd in curia Romana fuit dubitatū tēpore quo Ioan.xxij.fecit extrauag.execrabilis.super pluralitate beneficiorum, vtrum vicem gerens alterius in beneficio curato diceretur curam habere.& determinatum fuit quòd non: quia cura est inseparabilis à persona, sicut actiones directæ,l.ij.ff.pro socio.vt ibi latius per eum.& istud tenet Barbaria in d.ca.cùm esses.ver.nota quòd ad validitatem testamenti.vbi per eum.& idem Abb.Sicul.in ca.j. ver. Et faciunt hæc ad quæstionem de raptorib.& Barbaria in capit.postulasti.nu.18.de foro competen. Et idem sentit Bertrand.de Carpentareto, consilio lxxxiij.nu.xij.vo.j.nouiter impresso, dicens valere testamentum per notarium simplum tempore pestis, prout fuit in casu nostro, quia in præsentia commissi per rectorem ad confitendum, seu audiendum peste percussos coram quinque testibus, quorum duæ erant mulieres, in quo casu secundum Alexan. Barba. & alios suprà alle.requiritur quòd sint masculi: quāuis Ias.in d. l.fi.de testa.teneat cōtrarium. & de Ripa in dict.tract.de peste.xliiij.col.ij.versi.tertiò quæro. Sed ego multum dubito de hoc dicto, quia tempore pestis pauci reperiuntur curati seu rectores qui regant eorum curam, sed habent suos firmarios vicarios, qui ab Episcopo habet regimen ecclesiæ, quod sufficere videtur, quoniam etiam sufficit quòd tempore testamēti presbyter esset rector, licet tempore mortis testatoris non esset amplius, vt voluit Corn.in consil.liij.versi. vel ponamus, volumi.iiij. vnde in hoc casu duo masculi cū rectore aut alio presbytero adhoc commisso sufficiunt. Aut sumus in terris imperij, & tunc secundum de sancto Nazario valet testamentum tempore pestis corā quinque testibus factum, per tex.in d.l.fi.de testam.quia tempore pestis vehemētis non de facili inueniri, neque haberi possunt, qui velint accedere ad personas peste infirmas in loco pestifero existētes, maximè illi qui existunt extra ipsum locum pestiferum. & ita tenet Corne.in consi.cxxxj.vo.iiij vbi consuluit valere testamentū factum tempore pestis à muliere sine consensu proximorum consanguineorum, prout requirebat statutum ciuitatis Anconæ.& idem in dicto con.liij.eo. vol. iiij. Et Fran.de.Ripa.fo.cxiiij.versi.tertiò quæro quāuis Christophorus Porcus in d.§.j.de testamento milit.& Ioan.Ber. compatriota in suo iuris viatorio.titu.de testament.versi.& ex eo ꝙ frequens ibidē viget pestis,&c.velit hoc casu quando percussus peste facit testamentū, sufficere duos vel tres testes cum rectore, quemadmodū in testamēto militis in castris facto, cum sit bellum cæleste, vt suprà in prima parte dictum fuit. Et secūdum hanc tertiam opi.fuit iudicatum per curiam ex eo quòd in ciuitate erat tunc magna pestis vigēs: sed non fuit per viam spiritussancti: & latum arestum die xiij. Februarij, Anno 1530.in fauorem Catharinæ de L'esperance appellatam, & Annam Iean nomine quo procedit à Seneschallo Aquitaniæ appellantem. Si verò fiat per alium dicto morbo non infirmum, tunc requiruntur septē testes. & hoc casu procedit secunda pars: nisi fieret in campestris & villagiis siue metariis: quia tunc tali tēpore pestis sufficiūt quinque testes, d.l.fi.de testamētis, & plenè Socin. d.consi. lxxx.vo.iiij.aliàs secus, si alio tempore sano quis ruri pro tēpore existens faciat testamentum, tunc septem requiruntur
12 testes, vt suprà in principio secūdæ partis dictū est.† Et aduerte ꝙ si talis peste percussus fecerit testamentū cū quinque testibus, & superuiuat, & periculū pestis euadat, ꝙ tale testamentum non rumpitur, etiam si ille potuit ad libitum cū nu.7.testium reficere, si in eadē volūtate perseuerauerit, vt voluit Cor.in d.consi.liij.vo.iiij.& Francis.de Ripa vbi suprà ver.quæro quarto.cū aliis per ipsum allegatis. Et nota quod illi qui tēpore pestis aliqua in persona alterius exhibēt seruitia, dicūtur singulares amici, & necessario eis talia seruitia sunt remunerāda, & magnificāda ac æstimanda, vt voluit singulariter Barba.cōsi.liiij. vo.ij.per tex.in l.si pater.§.si quis aliquē à latrūculis.ibi, merces enim laboris eximij appellanda est.& ibi gl.ff.de donat. cum aliis similibus per eū alleg.& gl.in c.si quis nos.xij.q.ij. quæ dicit ꝙ ille dicitur bene meritus qui aliquod in fine seruitiū fecerat.sequitur Alex.consi.lv.versi.& dicitur bene meritus.l. ij. vnde si ex hac causa fiat donatio, cū sit remuneratoria, est irreuocabilis, per illū tex.in d.§.si quis aliquē à latrūculis.nec per ingratitudinē, secundū gl. ibi, quam sequūtur ibi Doct.& Roma.in suo singul. cccccxvj. incip. donatio reuocatur. Et ideo non obstant cōsuet.Burdega.titu.de testa.& succes. art. lxxv.quia non loquitur in donatione remuneratoria, sed in simplici donatione.licet idem voluerit Ale.in d.consi. lv. & ita Ias.in l.si ita quis.§.ea lege.ver.*ff.de verb.obl.sequendo Petr.de Ancha.in consi.& sic sentit Barba. in consi. præall. liiij.vo.ij.quòd habeat etiā locū, nisi apparet de meritis. sequendo Io. And.in additio.Spe.in rubr.de rebus eccles.nō alienā.& idem Ale.consi.xliiij.versi.nec obstat.vol.iiij. Tū etiam quia consuetud.loquitur, quod non possit in testamēto tertiam partem bonorum suorum (de qua potest disponere) alicui extraneo existentibus liberis, donare: inter viuos potest per text.in d.l.viuus.& l.viuus libertus donare bene merentibus amicis potest: legare verò nec bene merentibus amicis potest, quo patroni partem minuat. ff.si quid in fraud.patron.text.in capitul.de his. de sepultu. sentit Barba.in dicto consil.liiij. Tum quia bona donata sunt conquestus & acquisita, de quibus quis potest disponere non obstante consuetudine prohibente alienationem, vt volunt domini de Rota, Decis.dccclxlij.aliàs decis. xij. incip. consuetudo tit.de consuetudini antiq. & in collectis per Bernard.de Bisgneto.titul.de pac.Decision. ij.& idem Nicol. de Vbal.in tract.de succes.ab intest.in iiij.parte. quæst. vlti. & sentit gloss.in capit.significauit.in verbo non est aliud.& ibi Anton.de Butric. de donation. inter virum & vxorem. & Castr.consil.clxxij.in capi.su.præsenti.volum. nouorum. & dixi in §.ij.in addit.in verbo, & intellige de consuetudine matrim. Tamen quia donatrix quæ donationem fecerat sibi vsumfructum retinuerat, sic possessio in donatarium translata fuerat.l.quisquis.& l.si quis argentum.§.si quidem C.de donationibus, cum aliis per nos alleg.in §. j. de donationibus.lib.consuetudin. Biturigum. per quæ fuit decisus processus in curia motus, inter magistrum Iacobum Bonnet, à Seneschallo Aquitaniæ appellantem: & Gregorium Pognet, & eiusdem vxorem ac filiam intimatos donatarios.

SVMMAE.

1 *Laudimia an de toto pretio debeantur, si cum domo vel feudo vendantur simul aliæ res mobiles.nu.2.& 3.*

Quæstio CCXXIX.

Aliquis vendidit domum cum mobilibus, aut fundum cum fructibus vno tantum pretio, an debeantur Laudimia pro toto pretio, vel solum pro valore,& æstimatione domus aut fundi?

DECISIO CCXXIX.

1 ET † quo ad fundum cum fructibus venditū videtur laudimiū pro integro pretio esse soluendū, vt tradit Aretin.in l.concubinam.§.si fundum per illum tex.ibi, quia idē pretium ad totam causam fundi pertinet.ff.de lega.iij.& glos. ibi exponit tam ad fundum quàm ad fructus.& per tex.in l.fin.§.nō solùm.ff.quæ in fraud.credi.& idem Guido Pap.in sing.ccccxcij.versi.si vēditur fundus. quoniā fundo vendico fructus solo cohærentes veniūt in venditione, cum sint vna res cum fundo, & pars eiusdē, vt ibi.& l.fructus pendentes.& ibi Alberi.& l.solum.ff.de rei vendi.& l.Iulianus. §. si fructibus. ff.de act.emp.& vendi.†
2 Et idem videtur dicendum in domo cum vtensilibus & aliis rebus mobilibus in ea existētib. vno pretio vēdita, si talia parietibus affixa fuerint, vel vt ibi perpetuò essent, licet affixa non essent, in l.cætera. §.hoc senatus-

senatusconsultum. in secunda.& ibi Albe.post Din.& Iaco.
de Aretin.& in §.sed si parauerit.ff.de legatis j.& d.l.Iulia-
nus.§.fi.cum ll.sequen.vsque ad l.fundi.inclusiuè: secus vi-
detur in aliis vtensilibus & mobilibus non affixis nec per-
petuò annexis,quia cum nõ sint pars domus,pretium illorũ
mobiliũ debet deduci:prout vidi in quadam causa mota in-
ter syndicum ecclesiæ sancti Seuerini Burdegal. laudimia
ex domo cum mobilibus vendita petentem solum secundũ
æstimationem domus & non mobilium, contra Ioannem
Nulet emptorem sine vtensilibus domus. & ita de consue-
tudine Aurelianen.habetur.vt in titu.de contrahen. vendi-
tio.cap.xxiiij.& ibi Pyrrhus,& de ipsis facit text. mẽtionem
in l.quæsitum.§.sed si fundus.ff.de fundo instruc. & instru-
mento legato,& ibi Alb.allegat alium tex.in l.ij.ff. de nũ-
dinis,& in l.eos.C.de decurion.lib.xj.Quod verbum dicit
esse multum in vsu Pergamensium.& facit quod dixi in cõ
silio incipiente, *La Iaqueline du Moulin*.& per Alber. in d.
l.fructus pendentes dicẽtem solum esse partem fundi, dicta
l.solum.& pariter aream esse partem insulę,l.qui res.§.areã.
ff.de solutionibus.& similiter villam esse partem fundi. Et
quid fundi appellatione contineatur,vide tex.in l.cum fun-
dus.de fundo instruc.& instru.legato.in l.fundi.ff. de actio.
emp.& vend.& aqua viua quæ oritur in fundo est pars fun-
di,l.is qui in puteum.circa principium.ff.quod vi aut clam.
& vsusfructus est etiam pars dominij fundi.l.iiij. ff.de vsuf.
Quia qui promittit dare fundum, videtur promittere cum
vsufructu.l.si à reo.§.si reo.ff.de fideiusso.& ostium domus
est etiã pars domus.d.l.cætera.§. hoc senatus.ver.item non
prohibetur.ibi,hostiis.quẽ Bal.legit separatim.& ibi Alex.
allegat tex.in l.j.§.j.versi.cloacæ.in verbo tribus.ff. de cloa-
cis,vbi appellatione cloacæ venit ostium cloacæ.& idem i-
bi Barto & Alexan.in addit.vbi Bar.alleg.tex.in l.j.§.in flu-
mine.ff.de flu.cum aliis per nos allegat. suprà in q.ccxiij.in-
choan.dominus de Stissaco.ver.& quod no.Bar.& idem te
net Ias.in d.§.senatusconsultum.versi.Sextò not. Et ibi vide
per Bal. Alex.& Iaso.Guid.de porticu an veniat appellatio-
ne domus:& an sicut quis citari non potest in domo etiam
non possit in ostio.& Decius in l.nemo de domo.num.ij.ff.
de regulis iur.cum aliis per glo.pragmati.tit.de concubi.§.
j.in verb.ecclesiis.Vnde vendita domo,aut fundo simplici-
ter,videntur prædicta pariter esse vendita,per iura prædi-
cta.& Alberic.in d.§.senatusconsultum.versic.& facit iste §.
& Bald.& Alexand.in fine.& Iason in versicu.septimò no-
ta.& pariter serę & claues censentur tanquã portio domus
vẽditæ,d.l.quæsitum.& ibi Bar.& Alex.de fund.instruct.le
ga.& dicta l. fundi.& Bald.& Doct.in l.iij.C.de verborum
5 significa.† Vnde ex toto pretio fundi cum fructibus pen-
dentibus,vel domus venditæ cum vtensilibus parieti affixis
debentur laudimia:sed non si fructus à solo,vel vtẽsilia à pa
riete separata fuerint,non debentur ex illis fructibus, vel
mobilibus,sed eorũ æstimatio debet deduci,vt in causa di-
cti syndici sancti Seuerini fuit dictum, quod facit pro De-
cision.quæstio.sequen.Tamen videtur Decisio in contra-
rium:quam ponunt Bal. Ang. & Alberic.in l. Iulianus.quã
legunt cum l.non solum.§.final.ff.de minoribus, sequendo
Andræam,quòd si statutum velit quòd de omni sextario
frumenti quod venditur,vel de omni plaustro vini soluatur
certum quid pro datio,modò quis vendidit fundum in quo
erat frumentum vel vuæ maturæ, nunquid tenetur soluere
datiũ. Videtur quod sic, argu.l.fistulas.§. quæ frumenta. ff.
de cõtrahen.emptio.l.frugem.ff.de verb.signi.quia frumẽ-
tum cedit in venditione,d.l.Iulianus.§.si fructibus maturis.
contrarium tamen tenent per tex.in l.Iulianus.de in integ.
restit.quòd principale tantum attenditur, & non accessoriũ
vel consecutiuum,& ibi vide.

SVMMAE.

1 *Domum deformare aut discooperire, an propter debita vel delicta liceat, & nu. 2. & 9.*
3 *Dieta quid, & quot modis dicatur, & num.5.*
4 *Domus appellatione an veniat capana pecorum.*

Quæstio CCXXX.

Quid econtra,si quis vendat primo mobilia,etiam affixa, & postea regulas,ligna & trabes domus, ita quòd non restat nisi fundus & solum,quòd posteà alio pretio venditur:An pretium dictorũ mobilium prius venditorum debeat computari in solutione laudimiorum.

DECISIO CCXXX.

ET istam quæstionem mouet Iacobus de sancto
Georgio.in tractatu de Roydis seu operis.ver.
adhuc formo vobis aliam quæstio. vbi præsup-
1 ponit primò,† quòd ædificia domorum causa
discooperiendi,vel demoliendi alienari prohibentur. Ergo
licitum non est vendere tigna,nec trabes, ne vrbs seu locus
publicus deformetur,l.fin.ff.ne quid in loco publico. & l.ij.
C.de ædifi.priuat.& textus in l.senatus.ff.de contrahenda
emptio.& in d.l.cætera.& ibi Ias.versi.quarto no.& §.si duo
bus.versi.& quid si quis.& ibi Pau.de Castro. & text. in §.
sed & siquis.& §.hoc senatusconsultum.in j.& ij.& in dicta
l.senatus.quæ ibi sequitur.de leg.j.& ibi Bar. Bal. Ang. Al-
ber.& Ioan.de Imo.Pau.de Cast. Alex. Aret. Ias.& Lance.
Decius in ij.notab.dicentes tex.esse ibi contra consuetudi-
nem Italiæ, vbi destruuntur domus eorum qui propter pau
pertatem collectas & taleas soluere nequeunt:quod est con-
tra dictam l.ij.de ædific.priuat.& iura suprà allegat.& idem
Bar.in l.nutu.§.fin.de lega.iij.& Cæpol.in tracta.de seruit.
vrba.prædio.quæst.xl.& quęst.xlj.& quæst.vij.vbi dicunt,quòd
malè faciunt officiales,qui propter pignora discooperiunt
domum debitoris.quam quidem consuetudinem vidi in ci-
uitate Lugd.seruari,vbi propter censum nõ solutum aufer
tur primò ostium domus,& postea discooperitur, quod be
ne non fit,vt ipsi dicunt.& idem Alberi.in l.extat.ver.Item
quæro si inquilinus.ff.quod metus causa. vbi idem dicit de
clausura fundi per executiones auferenda,cũ sit eadẽ ratio.
pro qua cõsuetudine facit(vt inquit Bal.) tex.in d.§.hoc sẽ-
natusconsultum.quẽ legit cũ §.sed & si quis.& melior in l.si
is cum quo.ff.cõmuni diuidun.vbi propter inobedientiã &
contumaciam potest dirui domus.& d.l.nutu.§.fin.in l.quo-
niam.& ibi,eius sella in frusta cædatur.cum aliis per Lucam
2 de Penna allegatis.C.de cursu publico.lib.xij.† Sed primũ
est de iure verius.& tenet Barto.Bald.Albe.Ange.Alexan,
Iason.& Iac.de S.Georg.vbi suprà dicentes domũ non esse
ob debitum publicum vel priuatum diruendam, sed inte-
graliter seruatis,solẽnnitatibus alienandam, l.creditor.ff.de
actio.empt.& ven.& ad illã l.si is cum quo.cõmuni diuidũ.
respondent Iaco.de sancto Georg.vbi suprà.Quòd licet iu
dex ibi iusserit dirui domum propter inobedientiã & rebel-
lionẽ partis,tamen hoc iniustè fecit,secundũ gl.ibi.Sed illã
responsionem Alexan.ibi.dixerat,& Iason.versicu.nec ob-
stat tex.Et prius Alb.in tertia parte statutorũ.q.xlvj.ante fi.
versi.& ad l.si is cum quo.& in prima parte statut.q.lxiij.sed
secundum Ludoui.Bolog.in d.l.si is cum quo.in primis in-
terpretatio,ille tex.loquitur in rustico pędio.dũ dicit fun-
dũ & villa dirupta,& arbusta subcisa.& sic illa ratio,ne vrbs
deformetur,cessat in rure & non in ciuitate, vt ibi per eum.
Tamen Doctor.tenent,quòd domus siue sit in ciuitate,siue
in villa,seu rure,propriè dicitur prædiũ vrbanum. materia
enim non locus distinguit,l.j.in prin.ff.communia pędio.
& l.vrbana prædia.ff.de verbo.signifi.& Alber. in d.l.sena-
tus.§.Marcellus.de leg.j.per l.si prædium.C.de præd.mi-
no.Veruntamen vbi esset aliqua domuncula seu tuguriũ in
rure,senatusconsultum prohibens quem eximi à domibus,
non se extendit ad illam domunculam,per tex.in d.§. Mar-
cellus.ita intelligunt Doct.in d.§.sed & siquis.insuper Lan-
ce.Deci.in secundo no.& ista est tertia limitatio. Iasonis in
d.l.cætera.ver.tertio limita.& idẽ Imo. Alexã.& Iason in d.
3 §.Marcellus.in quarto no.† Et exponunt ibi dietã in vxoris
hortis fecerat &c.id est domunculam ibi factam gratia fru-
ctuum,quam etiam intelligunt Alber.ibi,& Alexã. & Ias.si

in ciuitate esset illa domuncula, quæ possit dirui. Sed aliter
Iason ibi exponit dietam, secundum gl. in l. æquissimum. §.
sed ædium. versi. sed neque dietas, id est locum in quo pater
familias in die moratur. Et sequitur Alberi. in dictionario,
in verbo, dieta, vel est locus vbi stant domini ad ignem cale-
facientes. l. ligni. §. lignis. & ibi glo. de legat. iij. quam allegat
Iason vbi suprà, quamuis Din. in dicto §. Marcellus, dicat
dietam appellari pannum vel cortinam, quod non congruit
literæ, vt patet etiam per tex. in dicta l. æquissimum. §. item
si domus. ibi, vel inter dietas amœnas. Sed potest capi pro
cœnaculo, in quo æstate cœnatur ad vmbram & hyeme ad
solem. Et postea reperi Nicol. Perotum in cornucopia, vbi
dicit cœnaculum cœnationem, seu dietam, idem esse: & nu-
mer. 8. & 9. dicit in inferioribus hortis dietas esse, quæ sunt
modò paruæ, modò maiusculæ, in quibus etiam cubicula
fiunt. Et pro ista expositione videtur clarus text. in prin. ibi,
item qui dietarij appellantur, hoc est, qui in aliena cœnacu
la se dirigunt. ff. de extraord. crim. quem etiam Iason allega
uit. & sic secundum eum dieta non est parua domuncula. &
verum videtur, quia appellatione domus non venit domun
cula, vt dictum est per text. in d. §. Marcellus. Et idem Cor-
4 ne. consilio ccv. volum. iij. † Nec secundum eum capana de-
putata ad vsum bestiarum venit appellatione domus, vt vo-
luit Bal. in c. ij. de duob. fratrib. de nouo benefi. inuest. & A-
lexan. in dicto §. senatusconsultum. sed bene si ad vsum ho-
minum, vt ibi per eos, & tenet Capol. in tracta. seruitut. vr-
ban. præd. cap. xj. versi. Quid de capana, quia quicquid dici
tur de domibus, intelligitur etiam in capanis, secundum Do
cto. suprà dictos. & Angel. in l. j. versi. & quicquid hic dici-
tur. ff. de tigno iniuncto & Matthæ. de Afflict. in constitut.
Neapolit. titul. de malefi. numero ix. versiculo. limita secun
dò. vbi vocat hanc capanam paleare, vbi stant bestiæ, quod
apud nos communiter appellatur grangia. Sed ipsi viden-
tur loqui de capana pastoris, vel piscatoris casa §. litorum.
institut. de rerum diuisio. & non de campana, qua ecclesia
vtitur. De quo per Iaco. de sancto Georgio in l. plerique, nu
mero iiij. ff. de in ius vocan. Sed credo quod si campana sit
ibi perpetuo affixa causa pulsandi existentes in domo, quę
fortè multum distabat à via, vt sunt in domibus plurium, cō
tineatur appellatione immobilium: per iura suprà dicta. &
quare campanæ in concitatione tempestatis pulsentur, vide
Bertran. consi. liij. nu. v. volu. primo nouiter impressorum.
5 † Sed aliter capitur dieta, quando dicitur aliquem non pos-
se trahi ad iudicium vltra vnam dietam, in capi. nonnulli. &
ibi per Felin. versicul. collige etiam. & in c. dilectus. de re-
scrip. & aliquando dicitur vltra duas dietas. cap. statutū. eo.
titu. lib. vj. & per Bart. & Alber. & Alex. in l. j. ff. si quis cau-
tio. & Cardin. de Zabarel. consi. lxxj. & de vtraque dieta po
nit Decius in c. olim. de exceptio. sed cœnaculum alio mo-
do capitur, secundum Budæum in suis annotat. in d. l. æquis
simum. §. item si domus. quem intitulat. item ex §. j. quòd sit
locus altus domus, ad quem scalis aut cochleis ascenditur,
& hoc cœnaculum, vt inquit, incolunt tenuiores inquilini.
& cœnatio est potentiorum, vt ibi hoc probat, dicens Ac-
cursium hoc non intelligere vocabulum ibi, nec in l. si verò.
in prin. ff. de his qui deiecerunt. & in l. solutum. §. solutam. ff.
de pigno. actio. Ad idem allego tex. in l. iij. §. fina. ff. de offic.
præfect. vigilum. & in l. tabernam. ff. de fundo instruc. & in
strumen. legato. vbi glos. in verbo cœnaculum. exponit lo-
cum esse in quo paterfamilias cœnat, vel vbi fit cœna, ex quo
frequenter aqua proiicitur, dicta l. si verò. de his qui deiece
runt. Et sic Accur. vt Budæus prætendit, quem non viderat
in loco proximo allega. non ignorauit vocabulum. Et ta-
men de dieta, de qua in textu dictæ l. æquissimum. §. sed si
ædium & §. item domus. nihil dixerat, licet in vtroque anno
tauerit. tamen idem sunt: & pro hoc est text. ad literam in l.
prima. §. eo tecto. ibi intra dietam. ff. ad Silla. & in l. cœnati-
corum nomine. C. de eroga. mili. anno. libr. xij. & ibi Lucas
de Penna exponit secundum Aug. cœnam dici à κοινὸ: Grę
cè, quod est commune, quasi à communione vescendi. Ali-
qui enim (vt inquit) publicè & in propatulo comedebant,
nec solitarij & priuatè, sicut modo, ne singularitas delitiarū
luxuriam generaret. & idem de cœnaculo dicit Alberic. in
d. l. si vero. ad hoc text. in l. Aquilius regulus. & in l. Lucius.
ibi, hospitio illo quādiu volueris vtaris superioribus dietis.
ff. de donat. qui facit pro dicto Budæi, quòd superiores ho-
spitii partes dicantur dietæ, in quibus consueuit die quis
morari. Sed cui opinioni magis adhærendum sit, relinquo
pertinacibus, secundum Tullium in Topicis, quem glo. al-
leg. in l. ij. in verbo, vocabula. C. de consti. pecunia. Ideo Pyr
rhus in rub. publicæ lætitiæ. lib. xij. contra Alciatum repre
hendentem Accursium ait, non vsque adeo sit fuste plectē
dus, neque adeo tanta sit gloria de Accursio in Latina lin-
gua triumphum egisse, cui non contigit bonum præcepto-
6 rem sua tempestate nancisci. † Et reuertendo ad prædictā
consuetudinem, diruendi domum ob debitum vel delictum
concedentem, an sit valida validitate: allego tex. in authen.
de manda. prin. §. oportet autem. & in l. fin. C. de modo mul
ctarum. Signor. de Homed. eius consil. ccxlj. ideo inducunt
Bar. Bal. Alber. Florianus & Alexand. in d. l. si is cum quo.
ad q. de habente turrim communem cum fratre, quorum al
ter superiorem, alter verò inferiorem partem habet: & is de
lictum commisit, qui partem habebat inferiorem, propter
quod ex forma statuti eius bona debebant destrui. De quo
ibi per ipsos: quia diuersæ sunt opiniones. & plenè Bart. in
l. Athenis. §. de hoc tempore. ff. de aqua pluuia arcend. & i-
bi Ange. & Alber. in d. q. xlvj. incip. sed quæro, duo fratres
vel socii. & c. cum aliis per Alex. in addit. ad Bart. in d. §. de
hoc tempore. Et de Puteo in syndicatu, in verbo contuma-
cia. an iudex. Archidia. & Dominicus in cap. Felicis, de pœ-
nis. lib. vj. versicu. sed quid si iste & Philippus Francus, ver-
sicul. vltimo nota ibi ædificia. & Ioan. And. in additio. Spe
cu. in rubri. de pœnis. & Brixi. in quęst. dominicali. xliiij. in-
choan. duo communem domum habebant. & Luc. de Pen-
na in d. l. vna. & in d. l. quoniam. de cursu public. lib. xij. &
Angel. Aret. in tract. malefi. in verbo, & eius bona publica
mus. versic. quid si pignorati sunt. & Alber. de Gandino in
tract. criminum tit. de bo. malefact. ver. item quæro aliquis
commisit. Tamē quicquid sit de iure, vt inquit Alber. in d. l.
extat. cōsuetudo tamen seruatur. & in d. §. hoc senatuscōsul
tum, dicit ita seruari Bononiæ, & in Lōbardia. & idē in d. l.
nutu. §. fideicommissum. quia consuetudo vel statutum po-
test tollere in hoc ius commune. l. omnes populi. ff. de iustit.
& iure. & l. de quibus. ff. de legibus. & maximè vt delicta pu
niantur. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aquiliam. & idē dicit in pri
ma parte statuti. q. lxiij. exordiente. Item quæritur an valeat
statutum, quod est in multis partibus. & in iij. parte quæstio.
iij. & quæstio. vij. cum tribus quæstioni. sequent. & Paris de
Puteo in Syndicatu. in verbo, contumacia. capit. an iudex. &
Lucas de Penna in l. vna. C. si curialis relicta ciuitate. lib. x.
Et pro hac parte bonus est tex. in c. j. §. receptatoribus. in fi.
ibi, & domus eius destruatur. de pace tenen. & iur. firm. & i-
bi per Andr. de Isern. & etiam de iure canonico approba-
tur talis consuetudo in d. ca. felicis. post princip. ibi, fiant ha-
bitationes eius desertæ, & vt non sit qui eas inhabitet, den-
tur cuncta eius ædificia in ruinam. & quæ sequuntur. Et ibi
Archidia. Domini. & Phili. Franc. de pœnis. Et idem Paul.
in d. §. hoc senatusconsultum. dicens sic seruari in ciuitate
Romana, vbi illæ leges fuerunt conditæ, quia contra contu-
maces mittunt baiulos cum instrumentis ferreis, & faciunt
angulos domus cauare, tecta destrui, & quasi per totam vr-
bem videntur esse deformitates: quod est valde mirandum,
quod de tantis moribus venerint ad tantam verecūdiam, &
tales baiuli vocantur lipichioni, & vt inquit, si ibis Romam,
videbis hoc, & Ang. ibi ait per vsum seruari, sed non Florē
tiæ. Tamen Iason in secundo nota. dicit etiā seruari Romæ
& Florentiæ. Vnde ista possunt sine deformitate domus de-
strui in quocūque loco sint. Et idem Flo. de sanc. Pet. in d. l.
si is cum

si is cum quo.in j.nota.plura alia pones remedia contra rebelles & inobedientes sparsim in iure tradita,quæ alibi non reperies sic in vnum recollecta: & ita aliàs fuit dictum per arestum curiæ supremæ Parisi.contra comitissam Valentinian.cuius portæ suæ ciuitatis, ob rebelliones gentibus regis factas sublatæ fuerunt ad beneplacitum principis vsque, vt refert Gallus in Decis.eiusdem curiæ.§. item *Celuy iour, &c.*& vltra hanc limitationem consuetudinis vel statuti res domui affixæ non possunt destrui,capi, vel legari vltra prohibitiones senatusconsulti,vt iurib.suprà allega.pariter etiã in aliis quatuor casibus per Iaso.in d.l.cætera.versic.quartò no.quos ibi vide causa breuitatis.& pro solutione huius q. Iac.de sanc. Georg. suprà. præsupponit etiam & secundò, quòd fraus committitur de re ad rem, de persona ad personam,de contractu ad contractum,& sic de aliis:vbi vide amplè. Ex quibus elicio conclusionem,quòd si in fraudem domini quis vendiderit tecta,trabes, tigna, & lapides, ꝙ pretium illorum cum solo postea vendito debeat pro vno computari, ex quo poterunt percipi laudimia, vt dictum est in præcedenti q.in fi.Ideo cogita aliam solutionem,si non cõstet de fraude.

SVMMAE.

1 *Retractus non habet locum quando ecclesia vẽdit, sed bene quã do emit.& nu.2.*

3 *Laudimia quæ ex priuilegio non debet clericus emẽs, an postea reuendendo retineat,& emens iterum directo domino soluat.& num.4.& 5.*

Quæstio CCXXXI.

Certa inter canonicos sancti Frontonis ciuitatis Petragoricen. & ciues eiusdem ciuitatis inita fuit transactio,in qua inter alia fuit cõuentum & concordatum ; quòd canonici præfati non tenerentur de rebus immobilibus per ipsos emptis & acquisitis durante triẽnio soluere laudimia.Modo venerabilis vir magister Franciscus de Caluimonte eiusdem ecclesiæ canonicus emit domum,quam domi.Ioan.Petit tanquam agnatus proximior voluit retrahere: à quo idem de Caluimonte petit tantum laudimiorum, quãtum solui debuisset ciuibus prædictis.Quæritur vtrum possit.

DECISIO CCXXXI.

1 ET† antequam veniam ad solutionem præsuppono vnam q.an ius retractus habeat locum in rebus ecclesiasticis,tam per ecclesiam venditis,quàm etiam in aliis per ecclesiã& clericos emptis. Et videtur primo quo ad ecclesiam vendentem in casu à iure permisso res ecclesiæ immobiles, non teneri ad laudimia soluenda, nec retractui subiiciuntur: quia ecclesia non habet proximos:& consuetudo laicorum nihil de rebus ecclesiæ disponere potest. capi. quæ in ecclesiarum.& cap.ecclesia sanctæ Mariæ.de consti. Ita tenet Matth.de Afflict.in tract.prothomiseos. versicul. quæro an istud ius congrui. imò potius spectare ad ecclesiam, si rei erat domina directa.

2 † Sed quo ad ecclesiam & clericos emptores bene habet locum consuetudo retractus & laudimiorum, quoniam ab ipsis poterunt proximiores retrahere,& dominus directus ius laudimij secundũ cõsue.exigere,vt ipse de Afflict.tenet ibi alle. Abb. Sicul.ita tenere in c.constitutus.per illum text.de in integ.resti. cũ aliis per eum alleg.insuper Cin.& Bal.in l.neque per se. C. de hæred.instit.& idem tenet Chassanæus.lib.consuet. Burgun.tit.de retrac.versi.quæro quid si ecclesia.& ita se habet consuetudo Franciæ,quam ecclesia tenetur seruare, vt decidit Raph.Fulg.consi.vj.cum aliis per nos allegat.in §. xviij. & per totum de consuetudine reten.rerum feud.§.j.lib.consue.Biturig.vbi vide,an prælatus possit retinere iure prælationis.Et vide quæ in tit.de consuetur. etract.iiij.in §.v.dixi proximiorem præferri domino etiam ecclesiastico, licet sit de iure,vt ibi.

3 †Et quo ad q. nostram videtur clericũ posse petere ius laudimorum quod aliis emptor soluere debuisset,vt voluit Cin.in d.l.neque per se.C.de hær.insti.argu. illius l.& eum ibi sequitur Alber.in j.parte statu. q. xcv. Nihil addito. aliàs iste proximior retrahens à clerico priuilegiato videretur exemptus,& immunitus erga dominum vel dominos ciues concedentes, qui possent ab isto proximiore agnato petere iura laudimiorum,si ista opinio non seruaretur,vt statim dicam. Ideo proximior soluẽdo eidem de Caluimonte erit liberatus à domino directo, erga quem tenebitur idem de Caluimonte garentisare & indemnem releuare. Quoniam si clericus exemptus à solutione huius iuris soluisset rechaptus seu laudimia,ipse agnatus teneretur illa eidem soluere, & ipsum remborsare. & in hoc non est du-

4 bium,vt dixi,in §.iiij. † Quinimo ipse etiam iterum teneretur soluere domino pro retractu & noua acquisitione invim illius facta,vt voluit Alber.de Rosa.in d.q. xciiij. cum seq. q.per tex.in l.si seruus.§.cùm igitur.cum versicul.sequ. ff.de euict.& dixi in §.v.versicul. sed quid emptor soluit, igitur,

5 &c.†Sed contrarium tenet Bal.in d.l.neque.quod talis clericus non possit aliquid petere,per tex.in l. fina. secundum secundam lecturam.C.de fructib.& litium expensis.Quem ibi Alexand.in addi.Cin.j.ad Barto.in fin. dicit facere pro quæstione Bald.posita in d.l.neque pro se. vbi habens priuilegium non soluendi sportulas, nec sumptus litis obtineat in causa,non potest repetere id quod præstaturus erat,quia priuilegium illius alteri prodest per quandam consequentiam. Et idem tenet Bald. in tractat. de iure prothomiseos. versicu.sed pone quod res fuit vendita alicui clerico.dicens ita consuluisse contra clericũ.& ipsum sequi videtur Chassanæus in d.q.Quæro quid si ecclesia.in fine.dum dicit Bal. de Vbaldis in commento prothomiseos, consuluisse illo anno contra clericum.& idem Ioan. Igneus in repetit. l. dudum.C.de contrahen.emp. & mirum quòd nullus Modernorum in d.l.neque pro se.hanc tetigerit q. & ipsam posuit in d.§.iiij.versicu.sed quid clericus.de consuetudin. retract. narrando opinio.Cyn.& Alber.& Bald.pro qua facit text. in l.cum autem.§.fi.ff.de ædil.ædict.& ita per illum text.tenet Angel.in d.l. neque.quia in hoc videtur clericis aut canonicis iuris laudimij non soluendi solùm durante eorum tempore immunitas & exemptio, & non profectò facultas exigendi,nec leuandi ab illis qui ab eis rem emptam retrahunt,concessa.Et si canonici tunc sic intellexissent,ciues tamen non intellexerunt,facultatem illam à retrahentibus leuandi iura eis debita concessisse.vnde in dubio non præsumuntur eisdem cõcessisse, sed exemptionem pro ipsis solũmet non soluendi:& sic proximior nõ tenebitur ad duo laudimia ad quæ teneretur,vt suprà dictũ est si ipse soluere teneretur tali clerico priuilegiato:&postea domino:tamẽ partes se concordauerunt. Et ista opin.videtur magis æqua & communior,licet præcedens sit magis ecclesiæ & eius seruitoribus fauorabilis,cum iactura tamen partis,quæ locupletari non debet,l.iubemus. La grande. C. de sacrosanct. ecclesiis.aduerte quod clericus si vult vti & stare statuto laicorum,debet illo vti cum omnibus pactis: & oneribus venientibus ex eodem, licet alias non sit subiectus statorum, vt voluit Bald.in l.si autem.quem ibi sequuntur Iacob. de sancto Georgio,& Iason in quinto notabi. quam ipse legis cum l.contra iuris ciuilis regulas.§.fin.ff.de pactis.

SVMMAE.

1 *Muros ciuitatis transcendens qualiter puniatur.& num.3.*

2 *Remus à Romulo occisus.*

4 *Muros nec perforare,nec eis aliquid immittere licet.*

Quæstio CCXXXII.

Transcendens ob punitionem delicti fugiendam, & mortem fortè euadendam muros alterius castri vel ciuitatis quàm Romanæ, an puniatur pœna capitali,iuxta l.fin.ff.de rerum diuisio.

DECISIO CCXXXII.

1 ET†videtur quod non.Pro hoc gloss.in §. sanctæ quoque res.in verbo muti.institu.de rer.diuisio.quæ format hanc q. Tamen non dicit pœnam capitalem esse ei imponendam. & ita tenuit Martinus Silleia.in dicta l.finali.& Azo.in summa eo. titu.quos sequuntur Bartol.& Alber. ibi,in princi.dicẽtes

pœnam capitis transcendentibus aliarum ciuitatum muros non esse infligendam, sed extraordinariam arbitrio iudicis imponendam, quia pœnæ sunt potius moliendæ, quàm exasperandæ, l. interpretatione. ff. de pœnis. & pro hac Decisione allegat Albe. tex. in l. j. de fur. in Lombarda. & refert tamen vidisse de facto in ciuitate Pergami dominum Guliel. de castro Baco fecisse (ipso tamẽ reclamante) trãseuntẽ decapitari. Et istam etiam partem tenent Porcus. & Ange. Are. in d. §. sanctæ quoque res. & Guliel. de Cug. & Bald. in l. sacra. §. muros. ff. eod. & pro Decis. videtur tex. iuncta. glo. in §. lex Iulia peculatus. institu. de public. iudi. vbi qui publicam pecuniam ciuitatis Roman. furatus fuerit, tenetur: sed non si alterius ciuitatis, vt dicit gloss. Tum quia hic ob necẽ euitandam, & non voluntariè: sicut Remus transcenderat, vt dicit glo. vlti. in d. l. fi. & dixi suprà q. inchoan. an actor dicens. Et sic ex iusta causa, vt voluit Barto. in tract. de tyrannia. versicu. primum excedentes. & probat text. iuncta gl. in d. l. fi. de rerum diuisio. dum dicit in fine, transcẽdere voluerit. & Abbat. exponit, id est, voluntariè ascenderit. ad idem tex. cum gl. in l. desertorem. §. is qui ad hostes. versi. & is qui volens. de re milit. quamuis Ludo. in sing. dccxxxix. inchoan. quæstio est de facto. velit contrarium, etiam si transcendat castrum habens muros, vel valla etiam lignea, per text. in d. l. desertorem. §. in bello. versicul. nec non. cum sequ. de re milita. secus si habeat fossas tantum: quia tunc non punitur capite, sed sibi amputantur crura, vt ibi not. in versicul.
2 si quis verò fossam. † tamen de Romulo sunt opiniones, quas breuitatis causa vide per Ioan. Reynau in l. ij. versicul. prædicti ergo Remus & Romulus. ff. de origi. iur. vbi concludit Remum per inuidiam fuisse à Romulo fratre interfectum, vt ipse solus regnaret, vt ibi, & occisus à celere primo duce celerum seu equitum ipsius Romuli, qui trecentos celeres siue equites habebat ad custodiam corporis electos, vt refert Zazius in d. l. ij. ibi, tribunum celerum. Numa, vt ait, Pompilius secundus Rex celerum custodiam deposuit. Idem Hierony. Cagn. ibi. numer. cclvij. & idem dicit Cornelius nepos, cap. j. de Proca Albanorum Rege. † Et sic e-
3 tiam limitatur hæc conclusio in casu in quo pœna capitalis transeuntibus muros imponatur, quod intelligitur si tempore guerræ, & non tempore pacis transcẽderint, vt voluit gl. pen. in fi. in constitutione Neapoli. inchoan. cùm satis. titulo, à pœna vniuersitatis teneantur. lib. j. qui alleg. Carolum seu Rogerium in d. l. j. de furt. in Lombar. sic limitasse. Et idem Andr. de Isern. in sua peregri. lect. vt per dictam constitutionem Neapol. cùm satis nu. 2. & ita conclusum in causa syndici villæ Montis regalis ex vna, & Xanti de Benqueto ex alia. & latum arestum die vltima Aprili. Anno Domi-
4 ni, 1530. † Sed an licitũ sit perforare muros ciuitatis aut villæ: dic quod non l. qui per forauerit. ff. ad legem Iuliam peculatus. Nec aliquid eis iungere vel supponere, l. sacra. §. muros. ff. de rerum diuisio. nisi in vniuersitate quæ hoc potest, vt dicit gl. in d. §. muros. per tex. in l. omnes. in ij. C. de operis publi. & ita tenet Bart. in d. §. muros. & sic non licet priuato in muris villę facere fenestram, aut aliquid aliud cõstruere sine licẽtia domini, vt tenet Gui. Pap. in sin. ccccclxxxvij.

SVMMAE.

1 *Mulier an mariti occisores accuset. & nu. 2.*
3 *Occisi mortem & interesse qui prosequantur, & quo ordine.*
4 *Commater an occisores compatris accuset.*

Quæstio CCXXXIII.

Vxor an possit nomine suo accusare occisorem mariti sui, siue habeat liberos ex eo, siue non.

DECISIO CCXXXIII.

1 E †videtur primo quod non, per regulam generalem l. qui accusare. ff. de accu. & ca. prohibeatur. ij. q. j. quia mulier non valet de publico crimine (nisi suam vel suorum prosequatur iniuriam) accusare. l. de crimine. C. qui accu. non poss. Canonizata xv. q. iij. de crimine. vel nisi in aliis casibus ibi notatis per gl. & Doct. insuper Sali. & in d. l. qui accusare. ff. de accusationi. & in l. in quæstionibus. ff. ad l. Iul. maiestat. & per Spe. ti. de accusatore. §. j. versi. item quod est mulier. & Alber. de Gandi. in sua praxi, tit. qui accu. poss. post prin. versicu. item repellitur mulier. Sed maritus non continetur appellatione suorum, quoniam sui dicuntur, contra quos inuiti testimonium dicere non coguntur, d. l. ij. de accu. ff. & l. lege Iulia. ff. de testib. & gloss. in l. si fœmina. C. ad turpil. quæ dicit quod quis dicitur prosequi iniuriam suorum coniunctorum vsque ad septimũ gradum, quam ibi facit sing. Angel. quia coniuncti vsque ad dictum gradum non coguntur dicere testimonium, sed bene pro eis si volunt. Et idem ibi Sali. in j. q. Imo illa verba, sua vel suorum iniuriam, sunt strictè intelligenda, & interpretanda, vt dicit gloss. in l. neganda. in verb. suorum. C. qui accu. non poss. cum aliis per Ange. alleg. in tractat. malefic. in verbo, necnon ad quærelã Titij. versicul. quæro igitur qui contineantur. Et pro hac decisio. videtur text. in l. ij. ff. de iniur. & hanc partem tenent quidam Moderni, vt referunt Cin. & Alber. in d. l. de crimine. sic intelligentes l. sororem. C. de his quib. vt indig.
2 † In contrarium videtur quod possit accusare, ar. l. iij. §. cùm vero. ibi, vel etiam vxori adire prætorem. & ibi Benedi. de Plumbi. ff. de liber. cau. vbi vxor vendicat maritum in libertatem, quæ est opposita seruituti, & morti æquiparatur. l. seruitutem. ff. de regu. iur. & vxor est coniuncta persona, l. fi. §. cum autem in confinio. versicul. si in personas ita sibi coniunctas, & ibi Bald. & Salic. & Francisc. de Aret. & Moder. C. de fur. & tenet Andr. de Isern. in constitut. Neapolitan. exordien. Summo periculo. nume. 2. & Odofred. in d. l. sororem. ff. de his quib. vt indign. & idem ibi Albe. etiam si non sit mariti hæres, & Iacob. de Rauen. in d. l. de crimine. quem ibi sequuntur Cin. & Ioan. Fab. Bald. Angel. & Albe. dicentes hanc partem esse veriorem. & idem Bald. in l. j. versic. super tertio. C. qui accusa. non poss. & Alberi. in l. j. ff. de accus. vbi etiam dicit idem esse in sponsa de præsenti. l. non sine ratione. C. de bonis quæ liber. & l. iiij. ff. de fundo dot. Si enim accusare possunt occisores & homicidas sui soceri, d. l. ij. de accu. magis de morte viri, cũ quo dicitur esse vna caro. & idem Barto. in l. ij. versi. quæro vtrum mulier. de accu. & Masuer. in sua praxi, tit. de expen. interesse & damnis. versicul. item propter homicidium, narrans eos qui pro homi-
3 cidio possunt petere interesse ciuile. † Primò, scilicet, vxor, secundò pater, maximè si filius occisus non erat emancipatus. Tertiò liberi si qui sint. Alij vero consanguinei non admittuntur, intellige cum prædictis. quia omnes tam fratres, in d. l. sororem. & ibi Cin. Cor. Alex. & Iason, quàm alij ab intestato venientes pro eorum interesse admittuntur, vt dixi suprà. q. cxx. incip. pater an remittere. Item, vt inquit Masuerius, socius bonorum vel alicuius artificij seu mercantiæ: & primò taxatur interesse animæ defuncti, vt pro ea fiat fundatio perpetua vel eleemosyna secundum facultates homicidæ, de quibus solet, vt ait, inquiri de facultatibus per commissarium, & vt per Bartol. & Alberic. in l. iniuriarum æstimatio. ff. de iniuriis. & debet haberi consideratio tam ad industriam personæ delinquentis, quam occisi. Et prædicta bene seruat curia nostra, vt dixi q. cxxiij. inchoan. & quia plerunque vulnerati. & pro hac parte facit quod ho. Cæpol. consil. xx. versi. quarto casu. cum versicul. sequ. & idem tenet Ange. Are. vbi suprà in d. quæ. quæro igitur de versi. ex quibus Bartol. &c. & Sali. in d. l. fœmina. ad Turpi. & respondent Doctor. ad d. l. ij. de iniuriis, quæ loquitur in priuato delicto: & vbi ciuiliter agitur. & idem in compatre, vel commatre, quòd possit accusare occisorem sui compatris, vt tenet Bald. in l. j. in fin. versi. sed hanc commater, qui accus. non possunt. cum spiritualis affinitas sit carnali maior, vt voluit gl. j. ante fi. in cap. qui dormierit. xxij. q. ij. licet Bald. de hoc dicat non inueniri casum legis vel decretalis. & Ale. in addi. ad eum alle. no. per ipsum Bal. in l. generaliter. ff. de

ff.de in ius vocan.vbi compater seu patronus non potest esse testis,& iudex tanquam suspectus potest recusari, & sequitur Iason in l.apertissimi.versicu.vj.causa.C.de iud. Tamen hodie secundùm eum non admittitur talis recusatio de com
4 patre & commatre.& ita seruat curia. † Et quod commater possit accusare occisorem,tenet ibi Iason versic.facit, quòd singulariter.& Bertran.consi.clxxvij.num.xiiij.vol.ij.& idē Catellianus in suis memoralibus:in verbo, commater. vbi etiam dicit idē in filiotio seu filiolo,pro quo alle.Bal.in authen.nisi rogati.ad vlti.versi.sed tunc quæro.C.ad Trebel. vbi decidit,quod sicut filio adoptiuo debentur alimenta,ita etiam filio spirituali in subsidium.& pro hoc dicto facit bonus textus in l.si quis alumnam.C.de nupt.Sed de iure Lōgobardorum talis filiolus non admitteretur ad accusandū, cum filia naturalis & legitima hoc non posset,vt voluit glos. j.in c.j.§.hoc autem notandum.in fi.de his qui feudum dare possunt.sed hoc est de iure Longobardorum,& non de iure communi,dicta l.ij.ff.de accus.De quo latè dixi suprà. q. incip.sed dubium fuit quando pater & Abb.&c.

SVMMAE.

1 *Locatio ad decennium,an videatur alienatio ex qua debeantur laudimia.& nu. 4.& 5.*

2 *Locatio ad longum tempus transfert vtile dominium.*

3 *Locator longi temporis non soluta pensione cadit à iure suo ad exemplum emphyteotæ.*

Quæstio CCXXXIIII.

Quæritur an ex locatione ad longum tempus x.anno. facta debeantur domino laudimia,seu accordamenta.

DECISIO CCXXXIIII.

1 ET † primò videtur quod sic, quia de tali locatione ad longum tempus idem iudicatur,quòd de alienatione vel venditione , cum prohibita alienatione talis locatio prohibita censeatur,vt voluit Baldus in authentic.ei qui.versic.vlterius quæro. C. de bonis authorita.iudi.possi.d.quem refert & sequitur Alexander in consilio j.libr.iiij.& quod ipse nota. in consilio lvij.lib.ij.vbi vult, quod prohibitus alienare sine consensu vxoris,non possit locare sine eius consensu.& idem Baldus in capit.j.versicu.& an nomine alienationis. qui feudum dare poss.& Ange.in c.fin.de eccle.ædifi.& idem Ias.consilio xxix.inchoante,nūquam putaui laudabile,scripta prius per alios iterum referre.ergo sicut de vēditione facta solui debent accordamenta.l.fi.C.de iure emphy.& dixi in ti. de cōsuetu.feud.lib.consue.Biturigum signanter in §.xviij.ita etiam de loca.ad longum tempus,vt in terminis voluit Alex. in consi.clxv.incip.Visis duobus elegantibus consiliis celeberrimorum iurisconsultorum dominorum Francisci de Are.& And.Consicu.&c.lib.ij.versic.sed ita est in proposito.allegat Io.de Imo.ita tenere in c.potuit.de loca.Hoc idē
2 sentit Imo.in eius consi.lxviij.dum vult.†quod per contractum locationis factæ ad longum tempus in dubio transeat vtile dominium,per no.in l.j.& ij.ff.si ager.vecti.vel emphy. petatur,nisi expresse contrarium esset inter partes conuentum,q̄ non transiret.alleg.Bal. in l.codicillis §.pe.ff.de leg. ij.& ita tenet Ang. Are.in §.ideo.post Ioan.Fab.ibi,inst.de loca.dicens ibi Ioā.Fab.idem esse iudicandum de locatione ad longum tempus quod de emphyteusi, per nota. ibi, & in fin.C.de collat.fund.ciuili.libro xj. Et pro hoc facit quod voluit Barto.in l.j §.quod autem.ff.de superficie.& singula. Bald.in rubr.C.de iure emphy.in verbo,locatio.& Ang.in l.j.si ager vectiga.vel emphy.& Iaco.de sancto Georg.tracta.feud.in gl.& cū pacto de non alienando.ver. quæro vlterius.& Bartho.Soci.consi.clxvij.incip.non inutilis sed ne-
3 cessaria.volu.ij.vbi versicu.quibus iam declaratis, &c.† cōcludit quod ob cessionem solutionis pensionis per triennium aut biennium , conductor ad longum tempus priuetur:quemadmodum emphyteuta priuati vel ecclesię. & pro hac sua opinio.allego Bald.in c.querelam.in vlti.quæstion. de iureiuran. tex. cum sua gl.in verbo biēnii.in l.quæro.§.inter locatorem.ff.de locati.vbi vult gl.in fin.quòd ille tex. habeat locum in locatore ad decennium,qui tamen habet ius in re.hoc idem tenet Alex.in consi.cxvij.incip.viso processu & sententia.vol.v.dicens quod locatio facta per tutorem ad longum tempus sine iudicis decreto non valet, tanquam alienatio sine decreto facta,per no.cle.j.de reb. eccle. non alie.vbi est bon.tex.cum gl.in versi.eius.pro Decis.huius quæst.& singul.no.Corn.in consi.ccxliij.vol.iij.vbi dicit quod prohibitus per testatorem alienare,non potest concedere ad vitam alicuius hominis.& in hanc sententiam inclinat Bald.in consi.ccclvij.incip.præmittendum,seu ad euidentiam lib.iij.volens emphyteutam posse ad modicum tempus alteri locare, quemadmodum vsufructuarius hoc facere potest:quia in casu non est alienatio.l.si quis domū. ff.de locati.& l.necessario.§.fin.de peri.& cōmo.rei vē. Sed ad longū tēpus locare nō posset,etiam si verba diceret se locasse titulo simplicis locationis,vt no.Din.cum gl.in d.l.codicillis.§.pen.de legat.ij.aliàs si emphyteuta ita locaret irrequisito domino,caderet à iure suo:debet enim requirere dominū an velit conducere pro pari mercede.Nec dicitur cōducere rem suam,sed ius emphyteuticum,l.si aliquam rem ff.de acqui.posses. tamen de consue.Franciæ nō requiritur consensus,vt tenet Io.Fab.in d.§.adeò.& plenè dixi in §.ij. de consue.feu.& prædictam sententiam sequitur Angel. in consi.ij.versi.item actio præscri.verb.vbi tenet quod locator nō potest expellere conductorem ad longum tempus, etiam pro suis necessitatibus,vbi aliàs licitum est,vt l.ædem quam.C.loca.& idem dicit Cast.in consi.ccxxix.secundùm verum numerum.aliàs ccxxiij.incip.visis & cōsideratis.vo. antiq.Nec etiam habet locum l.emptorem.C.eo.in tali conductore ad longum tempus,quod emptor & successor singularis,qui non tenetur stare colono,vt ibi,tamen in hoc casu tenetur stare,ex quo ad non modicum tempus cōduxit: quia ius quęsitum est conductori.Et tenet Franc.de Are.in consil.lv.in causa mihi præposita,quod locatio quæ ad longum tempus vel ad vitam hominis,quod idem est dicta cle. j.de reb.eccl.non alie.transfert dominium vtile,licet secundū eū debeat fieri remissio mercedis in casu tempestatis.Et in terminis huius q.de verbo ad verbū cōsuluit etiā Deci.in
4 consi.cciiij.vbi sequendo Alex.in d.consi.clxv.†concludit pro Archiepiscopo Lugdunen.quòd sibi ex tali locatione ad lōgum tempus debeatur laudimium.Idem sequi videtur Pet.Iaco.de Auriliaco.in tit.de acti.in rem pro re emphy. versi.& ita videtur quod lex.ista,& c.vbi dicit quod nedum lex finalis C.de iur.emphyteuti.habet locum in emptione, sed etiam in locatione ad lōgum tempus decem annorum, etiam secundum eum habet locum si locatio facta esset ad modicum tempus de loco publico fruendo.d.l.j.§.quod ait prætor.de superfic.& idem tenet Iason in d.l.fi.in iiij.q. de iure emphy.& dicitur secundum Doct.suprà alleg. locatio ad longum tempus,quando facta fuit vsque ad x.annos vel vltra.idem Castr.in consi.iiij.incip.circa primum dubium. vol.antiq.& Bal.in d.rub.de iur.emphy.in princip.per tex. in dicto §.quod ait prętor.de quo per Lapum in alleg.lxxx.
5 ¶† In contrarium videtur quòd non debeatur laudimium ex locatione etiam in centum aut mille annos facta, vt voluit gloss.in d.l.codicillis.§.institutio.in verbo,nō extitisse. quam licet Docto.ibi,& in locis suprà alleg.non approbēt, tamen Bal.ibi eam veram dicit,quando inter partes actum est:quod per talem locationem nullum acquiratur dominium,& talis conuentio valet l.quod si noluit.§.fin.ff.de ædil.ędict.& idē tenet domi.de sancto Gemi.in c.abbatibus. xij.q.ij.& Bald.in l.domus.§.fin.ff.de leg.ij.& Socin.in reg. xj.& in iiij.fal.Cùm ergo secundum Bald.& Doct. prædictos nullum ius quæratur in re,iste contractus non est speciesalienationis:pro quo adduxit vnum dictum Bart.qui dicit, quòd si quis promittit fructus centum vel mille annorum,quod ex tali cōtractu sola nascitur personalis obliga-

gatio & actio, nec est species alienationis, nec facit aliquem incidere in prohibitionem legalem vel testatoris, quia contractus emptionis & locationis sunt difformes & separati. mala ergo est illatio in taliter separatis arguere de vno ad alium, l. Papinianus. ff. de minori. & idem dicit Abb. in ca. quæ in ecclesiarum. quem sequitur ibi Fel. versi. sexta declaratio. de constit. aliàs si non fuerit facta reseruatio vtilis dominij, secus esset: vt ibi per eum. Et idem tenet Iaco. de sancto Georg. in dicto trac. feud. & loco suprà allega. nec mirum si quò ad casum præsentem disponamus de contractu locationis, & contractu emptionis separatim: nam ex contractu locationis non est ordinatum transire dominium, l. non solet. ff. locati. & l. non solum. §. quod vulgo. ff. de vsufruct. sed solum transit possibilitas seu facultas fruendi rebus conductis. l. ex conducto. in prin. ff. loca. quæ est repetibilis, vt l. repeti. ff. quib. mod. vsusfruct. amit. sed ex natura emptionis (si venditor est dominus) transfertur dominium. l. ex empto. in princ. ff. de actio. emp. licet ad hoc posset responderi quod habent locum in locatione ad modicum tẽpus, per quam non transfertur dominium nec possessio: vt volunt Doct. suprà allega. & Specul. in titu. de locat. & emphy. versicu. cxxiij. cum seq. Ange. in d. consil. ij. vel quando constat ex voluntate contrahentium quod non transferatur, vt dictum est, & voluit Alex. in consi. clvj. versi. iij. vo. ij. Sed dici potest quod licet non expressè agatur, tamen tacitè videtur actum quod dominium vtile non transferatur. & tenet Ang. in cons. xix. qui alleg. tex. in d. l. non solum. §. quod vulg. ff. de vsufruct. quia actus & contractus nostri debent adaptari rebus sensatis & intellectu fruentibus: & verificari in communem opi. hominum habentiũ intellectũ. Ita maximè voluerunt Aristoteles & Auerroys, quos refert Bal. in rub. C. de prob. & in l. j. C. de seruis fugit. & in aliis locis relatis per Barb. consi. lvj. versi. itẽ præmitto vol. ij. sed omnes homines per locationem ad annos x. factam intelligunt non tranferre dominium nec possessionem, cum attendatur quod principaliter actum est inter partes: aliàs si opi. Doct. volentium talem cõductorẽ teneri ad laudimia soluenda haberet locũ, sequeretur quòd finita tali locatione & extincto ac consolidato vtili cum directo dominio, ipse dominus teneretur soluere alia laudimia, quia censeretur noua acquisitio. §. si cui. & ibi Ioan. Fab. & Ang. Aret. instit. de lega. & idem esset dicendum in venditione facta cum pacto de retrouendẽdo vsque ad x. vel xx. annos. ex qua tamen nihil de iure debetur, vt dixi in §. xviij. de consue. feu. & istam partẽ tenuit Pet. de Anch. consi. lxxij. dicens, quem non teneri ad solutionem gabellæ ex locatione & datione animalium bonum, & equorum etiam ad certum pretium æstimatorum. nec pariter ex locatione prædiorũ occasione laborãdi ipsa prædia datorũ, vt ibi per eũ. Et ita seruatur de cõsuetu. Frãciæ, quæ est optima legum interpres. c. cùm dilectus de cõsue. l. si de interpretatione. ff. de legibus.

SVMMAE.

1 *Citatio sine die an valeat: & nu. 2. 3.*

Quæstio CCXXXV.

Adiornamentum seu citatio sine termino, seu assignatione, & præfixione diei facta, an valeat.

DECISIO CCXXXV.

1 ET †videtur primo quòd non, vt tenet Cin. in l. fi. ad finem. C. de feriis. & ipsum sequitur ibi Alber. & Bart. in l. liber homo. §. decem. de verb. obli. & hanc opi. dicit ibi Ang. esse veram, licet postea concordet, vt infrà dicam. & idem Pau. de Castr. qui alleg. tex. in l. fi. §. fi. verò, ibi, quatenus ille eũ requisierit certo tempore super hoc ab eo statuendo. C. de iure domi. impet. & in l. ij. ibi, certo dierum spatio à iudice finiẽdo, eóque ad notionem eius producendo. C. vbi in rẽ actio. Et idẽ Ias. in d. §. decẽ. in fi. & fecit tex. in l. de dic ponẽda. in prin. ibi, moderato spatio de hoc à iudice statuendo. ff. qui satis. cog. & pro hac decis. videtur cas⁹ in l. aut qui aliter. §. j. ibi, & diẽ & horã denuntiatione complecti. ff. quod vi aut clam. & ibi Bar. & Ange. & tex. in l. consentaneũ. ibi, temporibus. & ibi Bal. & Salic. in j. no. & latius in j. q. cũ aliis ibi, pro hac parte alle. causa breuitatis. & idẽ sing. Bar. in trac. ad reprimendũ. in verb. per edictum, ver. Sed quis terminus. & Bal. in l. j. §. si ea. C. qui accusa. non pos. & in c. fi. de feriis. quoniã regulariter videmus in citatione inseri nomen citati, & nomẽ eius ad cuius instantiã & requestã citatur, & causam ob quam, locum & diem, ad quos ac corã quo citatur, vt no. in c. olim. & in c. fi. de rescri. cum aliis alleg. per Bonifa. de Vital. in tracta. malefic. titu. forma citatio. nu. xxij. & bonus text. in clemen. j. de iudi. ibi, atque arctẽt citatos post lapsum terminũ, quẽ considerata distantia locorum citationibus ipsis apponi cõuenit cõpetentẽ. & ibi Bonifac. de Vital. in vj. notab. ob quod dicit Bal. consi. ccxxxviij. factũ tale est ad instantiã appellantis. volum. iij. citationem, qua quis compareat singulis diebus, & horis tota instantia durante, & ad sententiam audiendã factã non valere: quia non habet debitum temporis spatiũ, quod requiritur inter dilationẽ & dilationẽ, cũ terminus assignetur momẽtũ horũ horę. l. pen. ff. de pub. iud. & idẽ Spec. in tit. de citat. §. j. & §. iam de citatione. & Bonifac. de Vital. in sua praxi, malefi. tit. forma citationis. & Præposit. Mediolanen. & Philip. Fran. in c. cùm parati. de appella. & ita seruant iudices ecclesiastici, siue ordinarij, siue delegati, vt infrà dicam. & idem Bart. in tractatu. de ritu iudicio. in verbo, citationem, in verbo, Item quod super quocunque. cum duobus seq. & pariter in tracta. ordi. iudicio. versi. circa secundum. Vnde videtur contra talem citatum non comparentem procedi non posse, signanter per tertium opponentem ad instantiam cuius non fuit citatus: quia talis citatio non inducit litis pendentiam, vt voluit Card. de Zabar. post Lapum in cle. ij. vt lite penden. quos sequitur Fel. in c. si duobus. versi. Et ideo dicit Cardi. de appel. & Alex. consil. ix. libr. iiij. Quare Martialis Voysim se opponens liti, & causæ, non debuit recipi in contumaciam magistri Ioannis Thibaut non comparentis, in vim citationis prædictæ ad requestam magistri Renati Chesneau factę, posito quod citatio fuisset valida, cùm nulla inter ipsos penderet lis. Quare Seneschallus Aquitaniæ, seu eius locum tenens ante receptionem oppositionis registrari facere debebat requisitionem oppositionis prædicti Voysim, & ordinare eundẽ Thibault tam requestam ipsius, quàm iam dicti Renati fore citandum ad defendendum, & aliàs super dicta requisitione
2 procedẽdum, prout iuris: igitur, &c. ¶ †In cõtrarium quod valeat talis citatio sine die est tex. in d. c. cũ parati. de appel. qui hoc quotidie solet allegari, secundum Ioan. And. & Abba. Sicul. ibi, in vlti. no. & Anto. in quarto no. & idem Præposi. Mediolanen. Ioan. de Imo. & Philip. Fran. quem tex. faciũt ibi singularem, & non esse obliuioni tradẽdum: quoniam taliter citatus comparere debet quàm citius potest, cum quodam temperamento, scilicet quòd non teneatur ilico currere, arg. l. quod dicimus. & l. ratum. ff. de solu. & idem Innoc. in c. fi. qui matri. accusare possunt. vbi etiã dicit idem esse in citatione generali, vt valeat sine termino modo prædicto. pro quo Doct. allegant text. in c. cum dilecti. de dolo & cõtumacia. vbi non valens aliquo casu comparere in termino præfixo, debet tamen postmodum, quam citius potest, comparere: & ibi Abb. Sicul. versicu. Nota. & tenementi. & latius. versi. Nunc glo. suppletis. & quò ad istum arti. vide ibi, & tex. in c. cupientes. primo respon. de electio. lib. vj. & in clemen. causam. eo. tit. Et ista fuit prima opi. Spec. in titu. de citatio. §. sequitur. ver. Quid si non præfixeris. vbi dicit seruari in curia Romana, dum resideret in ipsa. quem sequitur Bal. in l. vt perfectius. vers. Secundo, quod vbi in citatione. C. de anna. excep. qui allegat tex. in c. eos. §. fi. & ibi Philip. Fran. de senten. excom. lib. vj. Et respondet Bald. ad iura suprà pro prima parte adducta, quod non loquantur in citatione simpliciter, sed in expectatoria, & idem Ang. in l. post edictum. §. sciendum. & Iacob. de sancto Georg. ff. de iudic. dicentes

dicentes quemlibet citatum debere comparere quam primum poterit.l.ij.ff.si quis in ius voca.non ierit.& Feli.in ca. consuluit.post Abb.Sicu.ver.Notab.in tex.ea hora.de offi. delega.& per And.Bar.consi.viij.volu.j.& consi.iij.volu.ij. & Ioan.de Imo.consi.xcvij.& tenet Aufre.in addit.Decis. Capellæ Tholosæ.q.cccij.in fi.& Bal.& Bartho.Socin.in l. hæc conditio.in ij.ff.de condit.& demonstra.& Roma.in l. si ex legati causa.ff.de verbo.obligat.& Angel.in d.l.vt perfectius.& in l.interuallum.ff.de iudi.& Roma.in l.j.§.nuntiatio.ff.de noui operis nun.& Bald.in l.fin.C.de iure dom. impet.& in sua Margarita in verb.citatio.ver.xxviij.& Nicol.de Milis in suo reper.in verb.citatio.in iiij.& idẽ Bart. in l.circa.ff.de hæred.instit.dicens valere citationẽ non habentem tempus expressum.& aliquid per Feli.in c.quod ad cõsultationẽ.ver.Obstat secundò tex.de re iudi.& ita tenet Bonifa.de Vital.in d.tract.de crimi.tit.de form.cita.numero xix.cum sequen.alleg.in arg.l.Nepos Proculo.ff.de verb. sign.& pro hoc clemen.ij.§.similiter.& §.quod si iudex.de appellatio.vbi si iudex appellanti petenti apostolos responderit se eos nullo termino certo sibi præfixo vel intra iuris terminum daturum,quod appellans nihilominus comparere tenetur loco & tempore & sæpius,&c.Et idem est in hora,quæ licet non ponatur in citatione,tamen intelligitur quod citatus debeat hora teneri consueta comparere,secũdum Innocentium in c.cùm olim.de electio.quem refert & sequitur Bald.in l.j.versicu.Alij dicunt.C.quomo.& quando iudex.& in l.si vt proponis.in secundo.eo.tit.& in cap.j. versi.Quæro vtrum.de vasallo qui contu.est.& ibi idẽ Cardin.Alex.cum aliis per Alexan.in addi.ad Bal.in d.l.j.quomodo & quando iudex.alleg.Iaco.de sancto Georgio in l. more Romano.nu.viij.ff.de feriis.& Felin.in c.cùm M.Ferrarien.versi.Et hic videmus.ibi,& si episcopus citauit.de cõstit.Et hoc intellige in citato corã seculari.secus fiat coram iudice ecclesiastico authoritate apostolica delegato,qui nõ habet sedem,& dies ordinarios:quia tunc hora & locus habẽt in citatione vel relatione seruiẽtis seu nuntij poni,vt dictum est suprà in j.parte.& latius dixi in d.l.consentaneum. in expositione literali.& in j.q.in addi.de quo per Alex.in l. qui ante Calendas.ver.Inducuntur hic.de verb.obliga per Bar.Bal.Ang.in d.l.si vt proponis.quomod.& quan.iud.& Alex.consi.lxxxiiij.nu.xiij.lib.vij.Et ideo valet citatio,licet nomen seruientis non sit in eius relatione descriptũ,nec positum,sed sigillatum duntaxat,vt tenet Roma.in cõsi.ccxlvj. clarissime assessor.in fi.quia hęc est leuis solennitas.ideo nõ refert à quo nuntio pars sit citata.per no.in l.cùm seruus.ff. de verb.obliga.& Bar.in extrauag.ad reprimendũ.in verb. per literas.in prin.quemadmodum dicunt Doct.de omittente signum crucis in confectione inuentarij.in l.fin.C.de iure deliberan.tamen nõ caret scrupulo falsitatis.vnde hoc per ordinationem curiæ fuit correctum:quòd non valeret relatio,ad adiornamẽtum sine subscriptione nominis & cognominis seruientis:quia qui facit fieri falsam relationem notario,licet non dicatur fecisse fieri falsum instrumẽtum, punitur tamen de falso:quia iudici obrepsit non veram relationem ostendendo,licet fals.m nõ commiserit,vt voluit Bar.consilio cxcix.Tudertinus quidam.Tamen in suo casu est sine dubio in parte & nuntio,in cuius præsentia pars fecit fieri notario relationem,& tacuit,& sic conscius doli,& sic tenentur.sed in hoc quod dicit notarium non teneri,bene dicit:quia dolo caruit.l.nec exemplum.C.de falsis.& qua puniantur nuntij falsam facientes relationem,vide Bartolũ
3 in l.qui nomine.ff.de falsis.& Hippolyt.ibi.† Quid dicendum?& Angel.quem sequuntur Castr.& Cuman.in dicta l.liber homo.§.decem.concordat istas opinio.Cin.& Bart. & aliorum suprà in j.parte alle.esse veram,ad hoc vt nullum fieri possit eidem citato ad instantiam partis præiudicium. Et etiam opi.Spe.esse veram,quãtum ad hoc,vt citatus possit de contẽptu si nõ comparet puniri.& idem dicit Ang.in d.l.interuallũ.& in d.l.fi.de iure dom.impe.& Roman.in d. l.j.§.nũtiatio,& Iac.de sanct.Geor.in d.l.per interuallum. nu.x.quam legit cum l.ad peremptoriũ.Sed Alex.in d.§.decem.reiecta hac Ang.concordia dicit opi.Spe.indistinctè esse veram,& respondet ad iura per Ang.pro opi.Bart.alle. Et dixi in d.l.consentaneum.in j.q.& idem Franc.de Are. in d.§.decem dicens concordiã Ang.confundi per tex.in d. c.cùm parati.qui loquitur quando quis citatur,vt in causa veniret processurus,& tamen citatio sine termino valuit licet:Dec.in d.c.cum parati.alio modo distinguat,quòd quã do est facta citatio,vt aliquid fiat determinatè contra citatum,quod tunc dies certa requiritur,prout loquuntur iura ciuilia,& isto casu opi.Cin.Bar.& aliorum procedit.Tamẽ non videtur procedere cùm communiter in citatione non exprimatur causa,pro qua quis citatur,vt dicit Alb.in d.l. fi.de fer.ibi,cautius puto.sed secũdũ ordi.regias bene exprimitur causa quando laicus citatur corã iudice ecclesiastico. Sed quãdo simpliciter est facta citatio ad cõparẽdũ,tũc licet secũdũ Deciũ talis citatio ordinata sit ad finem vlterius procedẽdi,tamẽ iste finis vlterius in causa procedẽdi est indeterminatus:vnde citatus pro contumacia simpliciter punitur,dicto c.cùm parati.& dicto c.cum dilecti.Et hoc modo declarando,distinctio Ang.bene procedit,quem etiam limitat(secundum eum)Socin.in titul.de dila.arti.xix.q.vj. nisi citatio sit facta ad actum,qui certo tempore solet expediri,quia de illo tempore citatio intelligitur secundum subiectã materiam,argu.l.si vno.in princ.ff.loca.& actus valet, ca.Abbate sane de verb.signif.& ista fuit distinctio Pau.de Cast.in consi.cclv.incip.Videtur dicendum dictam sentẽtiam.vers.Item secundo obiicitur.vol.ix.Et ita est respectu loci,vt citatio facta intelligatur in loco solito.l.si locus.ff.de de iud.& per glo.& Docto.in d.c.fin.de rescrip.& mirum, quod Decius non viderit Alex.& Franc.de Aret.in d.§.& Feli.in d.cũ M.Ferrarien.versi.alle.sicut decimus de citatione ad diẽ feriatam,quod intelligitur,quòd die sequenti nõ feriata cõparere teneatur,tex.in c.meminimus.& ibi Abb. Sicul.Io.de Ana.& Feli.ver.not.ibi,ad festum resurrectionis.de accusa.& idem Bar.in d.tract.de cita.in vij.q.dicens ita seruari de consue.& stylo curiæ Romanę.Quia fortè motus non fuisset ad discedẽdũ à communi opin.Et signanter quãdo adiornamentum seu citatio fuit in personam citati facta.Vnde talis citatio,quamuis esset illegitima ligat eum,sicut si legitimè facta fuisset,vt voluit Roma.in consi.ccccx.incip.vt clarior reddatur.vbi dicit,quòd quamuis erratum sit in modo citandi,seu in forma à iure tradita:nihilominus si ille cuius interest notitiam habuit eiusdem citationis,per quam non legitimè citabatur,ita eum ligat,sicut citatio legitimè executa.Allegat ad hoc casum in d.cle.causam in fine. ad idem text.in d.l.ij.vbi in rem actio.& in l.quidam decedens.§.ex quo.ff.de admi.tut.& sequitur Hippoly.de Marsi.in fin.cclix.incip.Generalis citatio.& in repe.rub.de probat.C.versi.teneas tamen menti.& idem Abb.Sicul.in consi.xxxvij.casus in effectu.versi.non obstat aliud motiuũ.vo. j.prout hic fuerat.& idem Matthæus de Mate.in fin.cxxxj. in fi.& Bonifa.de Vita.in cle.j.de dolo & contu.nu.xlij.cũ ver.seq.& in cle.j.de fo.compet.num.xlj.& Felin.in c.cùm contingat.versicu.& pro ista prima limitatione.de resc. vel etiam si in vim talis citationis nullæ,comparuisset per se vel procuratorẽ.quod per talem comparationem validatur citatio,vt dicit glo.in l.j.in verbo,sentẽtia,quam ibi sequũtur Bal.Ang.Alber.Alex.& Iason.ff.de feriis.& Alex.in consi. cxxiij.viso processu.vo.secun.& Hippolyt.de Marsi.in repetit.dictæ l.de vnoquoque.nu.lviij.cum aliis per ipsos allegat.& pariter Iacobus de sancto Georgio in d.l.j.num.iij. de feriis.& idem Francis.de Aretin.in consil.xxx.prout etiam hic in facto proponebatur prædictum Thibault citatũ misisse procuratori suo expleta ad pro eo comparendum. Et idem Feli.in capitu.cùm sit Romana.versiculo.secundò limita.de appella.Allegat Rotam tit.de dolo & contu.in Decis.xj.in nouis,ita tenere.Aduerte tamẽ,quod onus pro-

bandi citationem legitimam,& debitam præcessisse incũbit parti instanti pro defectu in vim talis citationis obtento:& non verò parti neganti:quia non præsumitur cùm sit contumacia,vel aliud appunctamentum in absentia partis concessum,& in hoc iudici non est credendum, capi. quoniam contra falsam.de probatio.vt voluit Feder.in cons.clxv.quẽ refert & sequitur Abb.Sicu.in consilio xxxiiij. casus super quo.versi.corruit denique ex tertio ca.volumi.ij.& idẽ Bonifa.de Vital.in tract.malefi.tit.forma citationis.nume.xvj. Et visis prædictis ita conclusum,& latum est arestum apud sanctum Aemilianum,die v.Decembris,Anno 1528. Nam de stylo & communi obseruantia curiarum Franciæ,& non solet in literis citatoriis apponi dies,neque hora,quibus citatus comparere debeat,sed per ipsas mandatur nuntio seu seruienti adiornari ad certam & competentem diem. Et ipse seruiens ad requestam partis impetrantis eidem citato assignat diẽ corã iudice mãdante,loco,& hora curiã teneri,& causas expediri cõsuetis cõparere. Et si per errorẽ nõ expresserit in ipsa assignatione diẽ certã, nihilominus quàm citius cõparere tenetur loco,& hora curiam teneri& causas expediri consuetis,ne in defectum & contumaciam cadat: quia nuntius credens certam reo citato assignasse diem con suetam,illam in relatione expletorum insertam deliberat,& tradit actori. Et nota quod licet nuntio circa citationem seu relationem credatur,non tamen creditur contra suam relationem quam antea retulit fecisse,vt dicit gl.in d.c. cùm parati.in verbo,suus nuntius.ad fi.& in cap. quoniam contra falsam.super verb.citatione.in fi.quia tam in iudicio,quam extra iudicium statur primo d.c.literas.& ibi gl.in verbo,cũ primo.de præsump.ita Bar.consi.lxxxvj.non creditur nuntio. Et Castr.consi.liij.& cclxxv.& idem secundum Barto. in secundo dicto testis,cui non statur contra primum capi. cùm causam.de testi.& ibi glo.in verbo.ratas. ibi sed quid si testis.tellige,quòd secundũ Fel.ibi,si primum fuerit cum iuramento factum,per quod limitatur dictum Bar.ibi , & in l.eos.ff.de falsis. Vnde si in citatione vel relatione apposita fuerit hora vel locus,quod causa vel actus debet fieri hora & loca assignatis:aliàs si fiat alia hora actus corruit, vt est tex.in d.l.aut qui aliter.& in l.fin.quod vi aut clam. & vtrobique Bar.& Hipp.in sing.xlviij.& per Fel.in d.c.cõsuluit. de offi.deleg.& in c.j.vers.not.etiam quod si citatio.de iudi. & aliàs dixi in q.suprà alleg. Et hoc verũ,nisi iudex ex gratia in alio die & hora,ac loco expectando contumacem continuasset assignationem,parti tamen intimandam, secũdum Abb.Sicu.in d.c.cõsuluit.ver.item not.& Fel.ibi. Et in hoc stylus curiæ est attendendus,l.Labeo.§.& si quæratur. ibi, more agentium sequi debemus.ibi gl.ff.de statu liber. aliàs si non fierat secundum stylum curię,citatus non comparẽs, non diceretur contumax,vt no.Ang.in l.fi.C.de cano.præsta.lib.x.& Feli.in c.quoniam contra falsam.de proba.& in capi. ad hæc.de sentent.excommu.& Hippolytus in singu. cxviij.

SVMMAE.

1 *Primitiæ quid.*
2 *Primitiæ an sint de præcepto.*
3 *Primitiarum nomine quantum debeatur.& nu.4.& 5.*

Quæstio CCXXVI.

Pro iure primitiæ,quãtum & quo tempore solui debeat,rectori seu curatori,& an sint de præcepto.

DECISIO CCXXXVI.

1 ET ✝ præsuppono primò,quæ sit primitia. Et secũdũ Alex.de Aliis in iij.parte summæ,prima pars frugum siue fructuum domino offerenda. refert & sequitur Ange.de Claua.in summa sua.in verbo, primitia.& dicitur prima,id est dignitate præcipua.& dum dicit domino,id est diuino cultui. Et ipsa est parua quantitas,ca. reuertimini.ibi,pro decimis & primitiis,quæ parua erant. xvj.q.j.& est de mente glo.vlti.in c.j.de deci.sed ibi est text. quod prima pars frugũ non soluatur, sed qui plus dabãt xl. dabãt partẽ,qui minus lx.& sic licitum erat dare intra xl.& lx.partẽ,quantum quisque volebat,& hoc in aridis & liquidis,sed in primitiis animalium dabant vnum de ducentis. Sed ibi ille soluẽdi modus fuit ob sacerdotum auaritiam sic definit⁹ qui nimis à populo in primitiis offerẽdis exigebãt,
2 vt infrà dicam in solu.q.✝ Secundo an sit de præcepto? & gl.in d.c.j.quem ibi faciũt sing. Goffre.Inn. Io.And. Host. Henric.Bohic.& Abb.Sicu.dicit quòd sic,sicut & decimę. & hoc probatur secundum Abba.super rub.eo. Exod.xxij. ca.vbi dicitur,decimas,& primitias non tardabis offerre. & idem gl.in l.fi.§.patrimoniorum.in verb.potifex.de muneri.& hono.quæ dicit ius decimationis hoc à lege Dei esse. & Petrus de Anchara.consilio cxcvj.magnifice & illustris princeps.in primo dubio & Bertrã.consi.lxiiij. incip. illud est indubitatum.vol.j.nouiter(præter tria) impresso. Et sic præceptum prohibitorium non conditionatum,quod obligat semper & ad semper,id est omni tempore.ad idem habetur Leui.xxvij.ca.& Deu. xiij. & xiiij.& ij. Paralip. xxij. nu.xviij. In quibus locis mãdatur omnibus laicis,vt de frugibus & de cũctis soluãt decimas & primitias:ne prætextu decimarũ ecclesiæ debeãt laici subtrahere ei debita.c.decimas quas.xvj.q.vij.de quo latius per Abb.Sicu.in d.rub. & gl. Arch.& de Turre crema.in c.j.xiij.q j. super verbo , & primitias,& in d.c.reuertimini.& istud secundum Alex. de Aliis,& de Claua.vbi suprà verum in duobus casibus. Primus quando est consuetudo. Secundus quando ministri indigent,& ipsas petunt,vt infrà dicam,quæ quidem & primitia statim solui non debet,sed granum debet manere ix.diebus apud spicã matrem,quę est mater agri,quod tempus est gratia,& fauore sacerdotis insertum,vt dicit gloss.in l.stipulatio.§.inter certam incertámque. quã ibi faciunt Docto. singu.ff.de ver.obli. Tamen legatum vini & grani debetur ab initio anni,vt voluit Bar.consi.ccxvj. Adelandus condidit.versic.super secundo puncto.per tex. in l. singulos. ff. de ann.lega.& l.j.C.quando dies leg.ced.& glo.singu. in l. nec semel.§.habitationem.ff.quando dies.leg.ced. Sed decima agnorum & vitulorum debet præstari cùm nascuntur, & non debet rusticus diem sancti Ioan.Bapt.expectare,sed solùm debẽt talia animalia esse apud matrem aliquibus diebus,ne pereãt,vt voluit Oldra.cõsi.ccxxxvj. Circa propositã quæ est attẽdẽdum.sequendo gl.in d.l.stipulatio.§. inter certam.& Cor.in l.eadem quam.vers.quo tempore sint sol-
3 uendæ decimæ animalium.C.loc.✝ Sed veniendo ad q. qualis primitiarum quota sit soluẽda. Et per prædicta videtur, quòd illa quæ secundum loci cõsuetudinem est solita solui, vt voluerunt Goffred.& Inn.in d.c.j.de deci.aliàs si non sit consuetudo certam soluendi quantitatem, tunc secundùm Inn.erit arbitrio offerentis soluenda.licet Goffre.dicat tũc esse ad consuetudinem aliorum vicinorum locorum recurrendũ,c.cùm olim,de consue.& c.quanto.& c.ex parte Cõpostellani.& c.super eo.de censi.cum aliis suprà in q.ccij.in cip.quid sit pactum inuestiturę.alle.& hoc quando est consuetudo vna,secũdùm Henri.sed si sint diuersę,tunc illa est sequenda,quæ magis tendit ad mediocritatẽ,c.hoc ius porrectum.x.q.ij. Et hanc opi. Inn.sequitur Ang.de Clau. vbi suprà §.iij.ex quo non inuenitur expressum in iure canonico,relinquitur arbitrio offerentium,vt dent quãtum velint, nisi cõsuetudo regionis aliud inducat,secundùm quã tenebũtur soluere,vt dicit beatus Ant.in sua summa, parte ij.tit. iiij.c.ij.§.iij.& idẽ in effectu Zabarel.in d.c.j.in vij.no.& in vlti.q.de decimis.& Io.de Montolon in prõptuario. in verbo,primitiæ.& cũ tẽpore Clementis Papę vij. Auinione agentis,& existentis,iudex Biterẽ.inhiberi fecisset,iuxta ordinationem Philippi Regis huius nominis quarti. quæ est prima tit.de decimis,de non petẽdo nouas decimas,aut primitias, vel nouam seruitutem,domino Aegidio de Curtibus sacri palatii causarũ auditori iudici delegato,qui citari fecerat coram eo,ad requestam domini Io.Sabaterii Rectoris cuiusdã parochialis ecclesiæ eiusdem parochianos prodictis

dictis iuribus eidem Sabaterij persoluendis. Tamen dictus
auditor cum cæteris Rotæ auditoribus cõsuluerunt Roma-
no pontifici,tunc ibi existẽti,nuntium,& notarium, ac alios
prædictas inhibitiones portantes,& facientes declarari ex-
communicatos,per c.grauem.de sent.excom.vt refert Aegi
dius Bellamera consi.xl.vbi sigillatim ponit opinio. omniũ
dominorum auditorum.Et sic Papa declarabat primitias es
se debitas.Tamen indebitè extra regnum volebat retrahe-
re regnicolas tam contra leges regni,quàm nunc contra sa
crũ Basil.conci.titu.de causis,& sancta,& ritè concordata.
4 † Sed contrarium tenet Host.in d.j.de deci. quod primitiæ
quãtitas solui debeat indistinctè intra xl.vel lx. partem : per
illum tex.ibi,in fi.quia vltra quadragesimam sacerdotes exi-
gere,vel minus sexagesimam laici offerre non possunt,&c.
Et hoc dicit verum esse Henric.Bohic ibi,in fi.nisi aliud sit
de cõsuet.Et maximè cùm in casu præsenti cõsuetudo per-
cipiendi ius primitiæ in certo quota, & portione non sit
præscripta,vt infrà dicã.vnde videntur non teneri,iuxta or-
dinationem Regis Philippi quarti , aliquid de nouo solue-
re,vt habetur in eius prima ordinatione,ti.de decimis in re-
5 collectis per dominum Aufreriũ.†Quid dicendũ?& Abbas
Sicul.in d.c.j tenet opi.Inn.quia quantitas expressa non ha
betur in l.sed fuit interpretatio magistrorum,cui prævalere
debet communis consuetudo,quæ est optima legum inter-
pres,l.si de interpretatione.ff.de legibus. & c.cum dilectus.
de consuetu.quamuis nonnulli(vt ipse dicit) antiqui Do-
ctores voluerint primitias esse soluendas non ex necessita-
te,sed ex voluntate offerentium, vt suprà dictum est,quorũ
quidem concertatio & opinionum diuersitas valet secũdum
eum non excusandum non soluentes à peccato.argu. not.in
c.j.de postul.præla.lib.vj.quòd crederem verum,si petitæ
non fuerint,& pro tempore preterito excusatos fuisse:aliàs
petitas non soluentes in futurum peccarent, per notata per
Hostiẽ.in c.à nobis.de deci.& per tex.in l.de decimis. & l.fi.
de decimis.in Lombarda.quos ad hoc alleg. beatus Anton.
Floria.in sua summa parte ij.titu.iij.c.iij.§.iij.& §.vj.prout
dixi in d.l.de decimis.& idem Alberi.in dictiona.in verbo,
primitiæ.& Fel.in c.si autem.vers.& dicit Rota.de rescrip.
& idem beatus Tho.ij.ij.q.lxxxviij.& Abb.met.Sic. sic in-
telligit in c.aliquibus.de decim.& latè Franc. Balbus in tra
ctatu prescrip.nu.xliiij.& quãuis de iure magis placeat ipsi
Abb.Sicul.opin.Inn.primo per dictum Hierony.ibi vide
tur esse cõtra Abb.dum primo ibi dicit:quia mihi nõ reddi-
distis decimas & primitias,idcirco in penuria & fame male
dicti estis:ergo integraliter intra xl. & lx.quia vt dicit de
Zabarel.in d.c.j.in vij.no.& in vltima quæst.primitiæ & de-
cimæ sunt in præcepto,iuxta illam quantitatem, non quod
per hoc tollatur,quin possit plus à volẽte solui.Secũdo pro-
bat Abbat.per text.in dicto ca.j.de decim.dum dicit,quod
quantitas fuit sic determinata propter sacerdotum auaritiã,
ne amplius à populo exigerẽt. Nam verbum exigere,est ne
cessitatis:& exigere est ab initio extorquere.argu.l.fideicõ-
missa.§.si rem.ff.de legat.iij.Sed hæc ratio videtur etiam fa-
cere contra Abba.postquam text.sequitur opinionẽ & de-
terminationem magistrorum:dũ dicit, Traditionem quoq;
accepimus Hebræorum non lege perceptam, sed arbitrio
magistrorum inolitam:id est introductam secundum Abb.
antiq.quod qui plurimum quadragesimam partem dabant
sacerdotibus, qui verò minimum inter xl. & lx.soluebant.
Quoniam illa interpretatio seu declaratio magistrorũ circa
solutionẽ quantitatis primitiæ factam transiuit in vsum, &
consuetudinem ac communem obseruantiam per ecclesiam
approbatã,dũ dicit inolitã quæ non tollit nec mutat naturã
& solutionem primitiæ,quin semper esse censeatur de præ-
cepto.c.statuto perpetuo declaramus.in princ.& ibi glossa
in verb. declaramus.de deci.lib.vj.& l.hæredes palam.§.j.ff.
de testamen.& l.ij.§. hæc igitur omnia scientes.C. de veteri
iure enucle.ergo à iure imposita,quod potest distinguere &
modificare legem diuinam,sed non in totum tollere,dicto
c.à nobis.& ibi Doct.& gl.& Doct.in l.fin.C.si contra ius
vel vtili publi.pro quo facit quod dicit Bal.in c.j.§.& quia
vidimus.de his qui feu.dare poss.quod feudorum consuetu
dines introductæ sunt secundum vsum ab antiquis sapien-
tibus institutum.Ideo sileant bestiæ dicente vsum feudorũ
in se sapientiam non habere,& dixi in præfatione legũ Lõ-
gobardorum.ergo integraliter iuxta illam taxam (sic loco
primorum fructuũ)inolitam est soluenda,argu.l. si eum. §.
qui iniuriarum.ff.si quis cauti.vt statim dicam.Et facit in si-
mili tex.in l.si idẽ cũ eodẽ.ff.de iurisdictione omnium iudi-
cum,vbi Angelus dicit per illũ textũ.quod vbi nõ est casus
legis,licitũ est allegare authoritatẽ maiorum,vt l.Aquilia
na.in fine ibi , liberalitatem enim captiosam interpretatio
prudentum fregit.ff.de transactio.pro quo dicit Hostien.
in c.inquirendum.de pecu.clerico.nõ esse iure cautũ,quod
res empta de pecunia ecclesiæ,sit, & acquiratur dominio ec
clesiæ Sed hæc voluit interpretatio magistrorum.& sequi-
tur Barba.in quodam suo consilio posito inter consilia A-
lexandri.lx.ver.dato non tamen concesso.libro quarto, qui
allegat dictum c.primo de deci.Et in consi.vicesimotertio,
& consi.xxxvij.volumine secundo & in capitulo in præsen-
tia numero lxv.de proba.& consilio secundo.numero xj.vo
lumine primo. Et illa interpretatio quæ ad ius commune
reducit,pia censetur & fauorabilis,vt dicit Anton.Rubeus
consi.viij.nu.vj. per illum tex.& in c.ad audiẽtiam.de cleric.
non resid. Et vbi lex deficit,sufficit pro decisi.allegare com
munem sententiam maiorum in d.l.si idem cum eodem. in
principio.& ibi no.Angel.de iurisdictione omnium iudicũ,
& Curt.iunior consilio lxiij.num.j.in fi.ad idem tex.in l.di-
cere.§.j.ibi,Casus sententiã magistri sui bene excusat & in-
terpretatur illam.ff.de arbit.& pariter textus in l.ædibus.in
fin.ibi,& est planè nostrorum præceptorum sententia.ff.de
damno infecto & tex.cum glo.in c.cum beatissimus.xxiiij.
quæstione j.& latè Henric.Bohic in d.c.j.versi. Super eod.
c.& tex. in c.nouimus.ibi,cùm enim quidam antecessorum
nostrorum super hoc consulti diuersa respõderunt,& quo-
rundam sit opinio à pluribus approbata de verb.signi.& i-
dem Sicu.in primo notab. quia Papa non vult derogare o-
pinionibus magistrorum:c.literas.§.nõ autem.de restit.spo.
& Albe.in l.septimo mẽse.de sta.ho.Hiero.lib.prouin.ver.
Et ad hoc facit tex.in l.si pœna.ff.de pœnis.ibi commenti-
tio iure,id est opinione sapientũ.Et in aliis multis iuris pas-
sibus.vt in l.dos à patre profecta.C.soluto matri. vbi opi.
Martini vsu præualet contra ius commune.Bart.consi.cxc.
Gilbertus dedit dotem ante finem.versi.Illa filia.licet videa
tur tex.in contrarium in c.neque quorumlibet. ix. dist. ibi,
quòd salua reuerentia quæ eis debetur possumus eorũ scri-
pta improbare,atque respuere.cum aliis per Albe.de Rosa
te,in l.septimo mense.de statu ho.alle.Et ideo quamuis iu-
re naturali,& communi probetur decimas & primitias esse
debitas,tamen eis interpretari permissum est,vt dicit tex. in
d.c.reuertimini.& in c.j.§.quibus autem.ibi,honesta ista in-
terpretatio est xiij.q.j.Et sic opi.Hosti.quæ super illo text.
fundatur videtur de iure verior,quia text. ibi diffinit illam
quam tenẽtur soluere quãtitatem,ob clericorum auaritiã &
exactionem reprimẽdam,quorum genus est(vt mulierum)
auarissimum,vt dicit gl.in c.si pluribus.in ver.maior.de pre-
ben.& in c.nonnulli.de cle.non resid. ratione cuius illum
tex.in d.c.j.de deci.in vlti. no.Abb.Sicul.contra clericos in
solutione temporalium esse semper interpretationem faciẽ
dam,& hoc ne notentur auaritia in exactione temporaliũ.
pro quo facit secundũ eum d.c.quanto.de censi.& de auari
tia clericorum est bo.tex.in capitu.diaconi sunt.§.hũc autẽ.
in xc.dist.quæ dicit ꝙ ex quo in ecclesiis, sicut in Romano
imperio creuit auaritia,periit lex de sacerdote , & visio de
propheta.Tamen vbi esset in certo loco consuetudo prescri
pta,quæ talis debet esse c.fin.de consue.ꝙ aliquid pro iure
primitiæ seruatur:tunc sicut in decimis,esset obseruanda,d.
c.in aliquib.§.fi.ibi,vel loci cõsuetudine approbata , vt te-

net Hostien.in summa.eo.titul.licet glo.in d.§.fin.quam sequuntur Abb.& cōmuniter Docto. velit quod ad hoc vt in vim cōsue.quota decimæ minor præscribi possit requiritur quod à Papa fuerit approbata,cum de iure integraliter solui debeat.& idem gl.in c.quicunque.xvj.q.vij.& glo.in cap.j.& ibi per omnes de deci.lib.vj.tamē sic se habet consuetudo in pluribus locis,vt in toto Delphinatu, vt refert Guido Papæ.in q.cclxxxiiij.& etiam Bituris & aliis partibus Franciæ, vt in §.xij.de consuetudine prædior.& ibi dixi ad quæ nunc remitto,vbi in decimis non sequor opi.Hosti.nisi cōtra laicos decimatores,contra quos quota præscribi potest, vt voluit singu.de Zabarel.consi.cxlvj.cum aliis per nos ibi allegatis,imò in totum potest contra tales laicos præscribi secundum Cuma.consi.lxxxiij.quia causa decimalis. & Frā. Balbus in d.tract.de prescrip.nu.xlvj.Sed quanto tempore, vide ibi per ipsos. Vnde in casu nostro allegabatur consuetudinem esse percipiendi pro iure primitiæ, vnam pugnatam bladi ex triginta,& vna,quæ tamen non erat prout requirebatur præscripta,vt dictū est,& l.cùm de in rē verso. ibi, quod pater longo tempore præstitisset.ff.de vsuris.& l.si certis annis.C.de pact.& Inn.in ca.cum ecclesia.de causa poss.& proprieta.& tex.iuncta gl.in l.aduersus. in verb.per certos annos.& ibi Bald.& Salic.C.de vsuris.& l.j. C.de fideicom.& Bertran.in dicto consilio lxiiij.versicu. Præterea etiam dico.licet illa l.j.de fideicommis.loquatur in alimentis, in quibus præscribendis triennalis sufficiat præstatio ad futuram obligationem inducendam:tamen idem videtur dicendum in decimis & primitiis,sufficere triennalem solutionem:cum sint tributa egentium animarum,c. decimæ tributa sunt.xvj.q.j.& alimenta etiam dicuntur cleri. de ca.reuertimini,versiculo. Vt autem sciatis.ibi, vt habeant sacerdotes & leuitę,qui mihi ministrant cibos,& ibi ante finē:& in horreū Dei intulerit cibos.& c.decimas.quas in vsum pietatis.ibi,vt sit cibus in domo mea.xvj. q.vij. & latius in ca.j. xiij.q.ibi,comedis eas,& ibi epulamini,& ibi,corā Deo tuo comedas eas,quia qui altari seruit,de altari viuere debet, vt inquit Apostolus ij.Corin.ix.c.cū secundū Apostolum. de præbē.& in c.ex his.xij.q.j.quæ est singularis ampliatio ad d.l.j.de fideicom.vt locū habeat in solutione triennali decimarum & primitiarum.de quibus antea nusquā fuerat aliquid solutū:quia sicut ibi fauore vltimæ volūtatis, & alimētorum inducitur obligatio, sic profectò hic fauore diuini præcepti seu volūtatis diuinæ,& cult⁹ ac seruitij Dei primitiam & decimam solui in alimoniā clericorum,& sic magis in piam causam,præcipictis:vt iuribus suprà allegatis.Tum quia,vt dictum est,sunt tributa debita clericis. Or quitribus soluit annis proximè præteritis tributum, vel censum aut canonem, præsumitur anteriori semper soluisse tempore,l.pen.& ibi Bar.C.de apochis publ.lib.x.& gl.in l.ij.in verb. repellere.circa medium.& ibi omnes,insuper Felin. & Ias. C.de iure emphy.& Ias.in l.j.ff.de offi.eius cui mand.est iurisdict.& dixi in §.iiij.in gl.ij.de præscrip.lib.consue.Bitu. & Ant.Corset.in tract.de potest.regia.tit.de Gemi.in verbo,versi.xxxij.& Fran.de Cret.in sing.lxxviij. cū aliis ibi in addi.alleg.quia bona est argumentatio de tributis ad decimas.Bar.in l.j.C.de anno.& tributis.li.x.& Sylua nuptialis. ver.De tributis.& Bal.in l.inter debitorem.ver. Extra quæro.ff.de pactis.& sic etiam in prestatione triennali rei dotalis fauore dotis,secundum Bar.in sua quæstione, mulier habens magnum patrimonium.& Ioan.Campezi.in tracta.de dote prima parte quæst.lxxx.in fine versi.xxij. priuilegium cum aliis per eum allegat. Et sic solutio triennalis nedū inducit obligationem,& pariter liberationē,& quittantiā pro omni tempore præterito,sed etiam probat summā & quantitatem reditus debiti talem fuisse sic huc vsque solutam. dum textum in dicta l.penultima dicit ibi ad illationem functionis tributariæ.faciunt notata per Felin.in c. ad apostolicam.de symonia,qui allegat Paulum de Leaza in capit.in literis.versicul.Modo quæritur.de restitu.spoli. quod diuturna præstatio facta ex mera liberalitate non producit obligationem,vt iuribus suprà allegatis:tamen fallit in præstatione quæ fit in piā causam,vt ibi,& in c.suam.eo.tit.& idem Hippolytus de Marsil.in singu.clxij.& alibi dixi.& facit quod dicit Sicu.in dicto capitulo fina. de consuetu. vbi querit,nunquid consuetudo probetur per vnum actum vel duos,vbi dicit,quòd licet probetur communiter per duos, vt ibi, & l.de quibus. de legibus. & §. ex non scripto. institutio. de iure naturali gentium & ciuili: tamen si est actus successiuus & continuus quòd erit sufficiens ad probationem consuetudinis & sequitur Socin.in l.j.nume.xiij. ff.si certum petatur. Tum hic etiam allegabatur circa solutionē primitiæ consuetudo aliorū locorum vicinorum, in quibus ex vna tricesima prima pugnata soluebatur. Vnde secūdū illam debebat solui.c.cū olim.de cōsuetudine.& ca. Catholica.xj.dist.& c.j.& c.illa.xij.dist.& ca.ex parte Cōpostellani & c.super eo.de censi.& tenet Soci.consil.lxxxj. versi.His tamen non obstantibus,cum vers.sequen.vol.j.cū aliis in d.q.ccij.quid pactum inuestituræ.& in §.x.in glo.fi. ver.& an deficiente speciali consuetu.loci de iurisdictio.omnium iudicum.lib.consue.Biturig. Et omnibus attentis supradictis sic fuit conclusum apud sanctum Aemilianum in fauorem magistri Arnaldi de Basterot ecclesiæ maioris Bazatensis cantoris ad causam ecclesię parochialis ad Trazis,rectoris eiusdem appellati:cōtra Ioannem de Lartigau, Guyraudum de Spanel,& alios litis consortes loci prędicti de Trazis habitatores,à Seneschallo Bazaten.seu eius locū tenente appellantes. Et latum arestū die ij.Decembris, Anno domini,1528.

SVMMAE.

1 *Occiso altero rixantium quis præsumatur aggressor.*

2 *Aggressor an præsumatur qui interfectus est.nu.3.& 4.*

Quæstio CCXXXVII.

Si vnus occidit alium,nec apparet per testes quis eorum fuerit aggressor:quis eorū de iure præsumatur aliū aggressum fuisse, vel ad defensionem fecisse.

DECISIO CCXXXVII.

1 ET † gloss.vulgaris in l.j.cùm arietes.in verbo sibi.ff.si quadrup.pauperi fecisse.dic. dicit quòd neuter hoc casu alteri tenetur,quantum ad interesse priuatum,arg.l.scientiam.§.cùm stramenta.ff.ad l.legem Aquil.qui multum facit pro sua opi.& hāc opi.glo.sequutus fuit Iaco.de Rauen.ibi,tamen Albe. ibi,
2 dicit † esse præsumptionem contra mortuum, quod primo fecerit aggressionē,& in hoc quādo sunt cōiecturæ vicinæ præcedētes cōtra insultatū,scilicet delatio armorū, & cōplexio robustior minātis.& idē Alex.consil.xiiij.pōderatis narratis,ver.ad defensionē.li.iij.& Feli.in c. dilecti filij.ver. voluit etiā Alex.de exce.& Cæpol. cōsi.xxviij.ver.Octauo quia.cum versic.seq.Et econtra præsumitur contra superstitem fuisse aggressorem, ex coniecturis, vt quia interfectus erat bonus homo & mansuetus, qui non consueuerat facere rixas,& superstes rixosus:& illo casu contra superstitem presumitur,secundum Albe.& Doc.suprà alleg.tex.in l.non omnes §.à Barbaris.ff.de re milita.& idem Albe.in l. vt vim.num.viij.de iustitia & iure.& sequitur Tho. Grammati.voto xxiij.nu.x.cum pluribus sequen.vsque ad fin.& Bar.in d.§.cùm arietes.inducens ad quæsti. quam dicit semel habuisse de facto,inter duos, qui fecerant pacem simul de quibusdam iniuriis:postea se inuicē percusserūt, quod si non apparet quis primò se mouerit,neuter tenetur de pace rupta.Sed si apparet quis primò rupit,ille tenetur,per illum tex.& in l.qui fidē.ff.de transf.c.& sequitur Ale.ibi,in addi.& idem tenet Bar.in l.si seruū.§.sequitur.& ibi ampliè Pau. de Cast.& Alex.in fi.ff.de verb.obli.vbi Alex.dicit hoc cōmuniter teneri.& ibi Iason.ver.Vltimò per istū tex.Et hāc partē tenet Bal.in l.vt vim,ver. Item.no.quòd si duo inimici.dicens,quod ratione interesse partis nullus punitur, sed bene respectu reipublicę,quia vterque delinquit, & isto respectu

ſpectu dolus cũ dolo nõ cõpenſatur.& idẽ Bald. in l.j.q.xij. C.vnde vi.& ipſum ſequitur Ioã.de Ana.in c.ſignifi.verſi. Quærit circa prædicta.de homici.& Feli.poſt Abb. in ca.j. ver. Dũ dicit Abb. quod vbi nõ apparet. de treuga & pace. Et idẽ Ang.in ſua diſputatione renouata guerra. & in l. fi. §.j.& ibi Roma.ff.de eo per quẽ factũ erit,& Hippo. in rep. rub.de prob.verſi. Adde etiã quod ſi duo.vbi pro hac concluſione adducit ea quæ Feli.ponit in d.c.j.& in c.capitulũ. circa fi.de reſcrip.vbi plene ſcripſit.& in d.c.dilecti filij. de except.& idem Aret.in tracta.malefi.in verbo, Et dictus Titius ſe defendendo.verſi. Quærit gl.in d.l.j.& ibi Auguſti.
3 Ari.& Landi ia.in addi.†Sed cõtrarium tenuit Malumbra. in dicto §.cum arietes.quem Baldus & Flo.ibi referunt, & idem Flo.in dicto §.cum ſtramenta, quod is qui ſuperauit, præſumatur aggreſſor,niſi contrariũ probetur,arg.l.j.C.de Sicar.& Cæpol.Veronen.in dicto conſilio xxviij.verſi.Decimo & vltimo.Ludo.Bolog.conſilio xxxvij.verſiculo.Corroboro hoc.cum verſi.ſequen.& ſecundum hoc reſponderi poteſt ad d.§.cum ſtramẽta.quod ibi fuit caſus fortuitus, quia cum duo homines ad ſtramenta ardentia currendo trãſilirent,ambo ceciderunt,& alter ipſorum fuit flãma cõſumptus,quod alius non teneatur, niſi intelligitur vter ab vtro euerſus ſit:quia ſtramenta dicuntur, quæ gratia quieſcendi ſternantur,vt lectus & lectica à colligendis ſtramẽtis,& herbis ex quibus fierent. quod eſt notandum pro illis qui circumeunt ignem ad honorem beati Ioãnis Baptiſtæ eius vigilia factum cum cantilenis,& ex pluribus faſciculis lignorum,& ſtramentorum compoſitum ſe per manus tenẽtibus, quòd ſi currendo vnus cadit in igne, quòd alius ſibi proximus non teneatur,per illum textũ, quia magis ludo vel cauſa ſui,quàm culpæ aſcribitur,ſecundum Bal.& Alberic.ibi. Et ſic in dicto §.cùm ſtramenta.non conſtabat, quod vnus euerterit alium:ideo qui euertit, præſumitur alium offendiſſe. Et ſecundum hoc oportebit in caſu iſto probare factũ ad defenſionem,aliàs punietur ſuperſtes.Quare ſi duo mutuò ſe percuſſerunt,in dubio non fiet abſolutio,ſed vterque condemnabitur.l.quemadmodum. §. ſi nauis alteram. ff.ad legem Aquiliam.& ſequitur Bald.in dicto.§.cum arietes. & in d.§.cùm ſtramenta. quoniam operam dabant rei illicitæ. & idem tenuit Corne. conſilio lj. volumine primo. dicens, quod ſi vnus ex rixantibus reperitur vulneratus, licet teſtes non viderint vulnerare,quòd ab alio conrixante præſumitur vulneratus ex vicinitate temporis, ſi teſtes dicant illum ante rixam non fuiſſe vulneratum.& idem Salic.in l.fina.C. de proba.& Hippolyt. in ſua practica crim.§.quoniam. nume.xxx.qui allegat Franc. Brunum in tractat. de indicijs & torturis. verſi. Aliud exemplum.& in conſi. cviij. num.iiij. volu.ij. Nam ex fine rixæ præſumitur aggreſſio facta,vbi aliter expreſsè non conſtat de aggreſſione,vt voluit Bar.in l. ſi ex plagis.§.tabernarius.& Floren.in d.§.cum arietes. verſiculo.Tamen potes attentare,cum aliis ſuprà q.cxxj.incip. aliud quidem dubium.pro quo facit dictum domi. de ſancto Geminia.in tracta.de teſti publi.ca.teſtibus examinatis. verſi.Circa coniunctionem dubita. nunc in nouiter impreſſis.numero.clix.quod ſi accuſa Petrum & Seium , quod intulerunt in Ioan.vulnera ex quibus mortuus eſt, & nõ probo de Seio.ſed de Petro,quod Petrus condemnabitur, vt ibi.
4 †Sed concordando has opi.Primo,quando nullus mortuus eſt,nec apparet ex coniecturis ſupra dictis quis fuerit aggreſſor,tũc neuter tenetur reſpectu alterius partis,ſed bene reſpectu fiſci:quia tunc dolus cum dolo non compenſatur,& etiam propter malum exemplum,l.ſi quis aliquid.§.ſi abortionis.ff.de pœnis. Et ſępè fit quod duo ſe diffidãt ad dandum vnum ictum,vel ſe occidendum, tales debent condemnari ad emendam erga regem aut alium dominum, ſed non vnus erga alium:quia volenti non fit iniuria neque dolus,l.j.§.vſque adeo. ff. de iniuriis.& l. cum donationis. C. de tranſactionibus, & vtrobique per Doctor.& Alberic. in d.l.vt vim.nu.viij.in fi. Et pro hoc facit illa deciſio.Bart. Bal.& Doc.ſuprà alle. de duobus qui fecerũt pacẽ cum pœna de non cõtraueniẽdo.Et vnus venit primo contra pacẽ, & alius poſtea:quòd non teneantur:quia primo frangẽti pacem non debet ei obſeruari pax,l.cum proponas.C.de trãſ. ſed iudex bene poterit illum punire de offenſa illata,non autem de pace rupta: quoniam maleficia non debent remanere impunita,l.ita vulneratus.ff.ad l. Aquil.& idem Bonifa. de Vital.in tracta.cri.titu.de pace.verſi. Sed nunquid ſi plures.& Alexan.in addi.ad Bar.in l.aut facta.§.cauſa.ibi, dicebat etiam ſignanter Bar.ff.de pœnis.cum aliis per eum alle. Secundo,quando vnus mortuus eſt, ſi non apparet ex indiciis,& coniecturis ſuprà dictis, qui fuerit aggreſſor , vel in culpa,tutius & benignius erit, quod ſuperuiuens abſoluatur:quia non eſſet iuſtitia,ſi propter peccatorem puniretur nocens.Melius eſt ergo in dubio nocẽtem abſoluere, quàm innocentem condemnare l.abſentem.ff.de pœnis. pro quo facit ſecũdum Bal.in d.l.j.C.vti poſſi.in verbo, prohibebit. verſic. Secundò caſu.vbi ratione dubij nemo damnatur.l.ſi duo.in prin.ff.eod.tit.& d.l.ſcientiam. §. cùm ſtramenta.ob quod dicit Roma.conſil.ccc j. quod ſi incendium oriatur in domo,in qua duo habitant,& ignoratur cuius culpa proceſſerit,quod propter incertitudinem ambo abſolui debent:& iſtã partẽ ſequitur Iac.de Bellovi.in trac.cri.tit. de q. verſi. Doct.tamẽ Bononiẽ.Et Cæpol.in præall.cõſi.xxviij. Et vbi ſunt indicia,& cõiecturæ cõtra ſuperſtitẽ, tunc debet poni ad quæſtionẽ & torturam ſuper aggreſſione, poſtquam conſtat de mortuo per eum occiſo. Et ſi illam confiteatur, condemnabitur:ſin autem non fateatur,abſoluetur.

SVMMAE.

1 *Dominij exceptio an obſtet ſpoliato,& nu.2.& 5.*
3 *Spoliatus quid probare debeat,vt reſtituatur.*
4 *Spoliatus etiam à iudice non ſeruato ordine iuris, eſt ante omnia reſtituendus.*

Quæſtio CCXXXVIII.

Expoliato poſſeſſione,vel turbato in eadem,an opponi poſſit exceptio dominii vel contraria poſſeſſio.

DECISIO CCXXXVIII.

ET†videtur quod ſic,vt voluit gloſ. in l.ſi de vi. ff. de iudic. quod in omni interdicto opponi poſſit exceptio dominij,ſi incontinenti per ſpoliatorem vel turbatorem offeratur probatio.
2 †In contrarium videtur quod nõ , quia ſpoliatus ante omnia venit reſtituendus non admiſſa exceptione proprietatis, etiam ſi offeratur probatio in promptu.l.j.§.j.& ibi gloſ.in verbo,ad recuperandam.ff.de vi & vi arma. & l. ſi maritus. C.de do.inter virum & vxo.l.ſi quis ad ſe fundũ.C.ad l.Iulia.de vi publi.& in l.j.C.ſi per vim vel alio.ibi,ſine vlla cunctatione reſtituant:& ibi,reformato ſtatu.& c.j.& ibi gl.j.de reſtitu.ſpo.& in c.literas.& c.itẽ cùm quis.& ibi Abb. in fi. & in c.in literis,eo.ti.vbi etiã prædo ante omnia eſt reſtituẽdus,vt d.l.j.§.qui à me.& l.momentaneæ.C.vnde vi. & cap. reintegrãda,iij.q.& Din.in regula dolo petit.& Caſt. in cõſi.ccxv.viſo puncto ſupraſcripto confuſè.in princip.vol.ix. & idem Hipp.de Marſi.in ſingu.x.& cxcix.& Socin. in conſi.cvj.verſi.Præterea dicit.ibi,nam ſpoliator.vol.ij.& Caſt. in conſi.xliij.videtur dicendũ.vol.antiq.& ſing.Bal.in cõſi. lxxxiiij.verba libelli.verſi.Porro ſpoliatus.vo.j. Et ratio eſt ſecundum eum,quia ſpoliator ſemper delinquit, donec reſtituat rem.& ideo niſi purget vitium & delictum ſuum, nõ debet audiri ſuper proprietate vel alio iure ſuo,vt not. ij.q. j.in primis.& in c.frequens.de reſtitu.ſpoli.lib.vj. vel ſecundum Abba.Sicul.in d.c.j.hoc eſt propter priuilegium inter dicti,& fauorem ſpoliati ac odium ſpoliatoris, vt latius per eum,& idem Lucas de Penna in l.ſi coloni.in v.& xxij.q.&
3 Bal.in conſi.ccc j.in cauſa egregij volumi.ij. † Dum tamen ſecundum Bal.præalleg.conſ. lxxxiiij. tempus poſſeſſionis & deiectionis allegetur,& poſtea probetur . Quoniam illa duo,ſcilicet poſſeſſio tẽpore ſpoliationis , & ipſa ſpoliatio probari debent,d.l.j.§.rectiſſimè.& ibi Bar.& Alber.de vi.

& vi arma.& tex.in c.cōſultationibus.de offi.de lega.& ca. olim cauſam.de reſtitutio.ſpoliat.& Curt.in conſil.lxxiij. verſi.Aduertat etiam dignitas veſtra.in ij.cum aliis per eū alleg.& latius per eum in conſi.lxxj.verſicul.Sed præmiſſis omnibus.ibi,non ſic, vbi addit alia duo in hoc ſpolij interdicto probanda:& ſic quatuor,vt ibi per eum, alias non obtineres,quamuis prius ante ſpoliationem poſſediſſet, vt eſt text.in d.l.§.interdictum autem hoc,ibi,niſi ei qui tūc cùm diceretur poſſidebat.Et idem Old.in conſil.j.& Corne.in conſi.clxxj.vol.iij.& in conſil.viij.& xviij.libr.j.& Curt.in d.conſi.lxxj.verſic.Quartū etiam.& Bal.in d.conſi.lxxxiij. verſic.in contrarium,volumine primo.& Inno.in capitulo qualiter & quando.in ſecunda.de accuſ.& hoc propter illam dictionem tunc extremitatem ſignificantem.l.quarta. ff.de conditio.& demonſt.de qua dixi ſuprà in q.xxxiij.ænigma aliud.& idem Curt.in dicto conſi.lxxiij.loco proxi. allega.ibi,& plus valuit Inno.& Ioan.de Ripa.in c.cum eccleſia Sutrina.num.32.de cauſa poſſ.& proprie.& Iac.de ſancto.Georgio in d.l.ſi de vi.verſ.Addo vobis.& Ang.Aret. in §.quadrupli.verſiculo.Et aduertas quia dixi.& in verſiculo poſtea dixi in libello,& verſiculo,Item dixi in libello,& me de dicto fundo.inſtitutio.de actio.tamen in interdicto vti poſſidetis ſiue retinendæ,quod querimoniam in caſu nouitatis appellamus,ſufficit,ſecundum Doctor.ſuprà allega. probare ſe poſſidere tempore turbationis, vel ſaltem tempore conteſtationis litis,vt §.hodie.inſtitutio.de interdi.& idem Bal.in ſua quæſtione, accuſatus de vi turbatiua.verſiculo.& ad euidentiam.Et non ſolum in prophanis, ſed etiam in beneficialibus,vt voluit Inno.in d.capit.in literis.in glo.magna.& idem ibi Sicu.& in capitulo ex parte.de reſtitutio.ſpolia.& Io.And.in addi.Specu.ſuper rub.eo.tit.quia poſſeſſio beneficij habita authoritate ordinarij, cauſat poſſeſſorium recuperandæ, vt illo probato cum deiectione reſtituatur ad poſſeſſorium ſine probatione tituli.& idem Domi.de ſancto Gemin.in conſilio cxxxvj.ſuper iſto dubio.verſiculo.Sed eſt dubium.& Soc.in ſuis regulis in verbo.ſpoliatus.licet in fallen.xj.cenſeat contrarium, quando eſt notorium.& Oldr.in conſi.j.& Hipp.in ſing.xj.& Calcan.in conſi.j.ti.de cauſa poſſ.& proprie.& Alber.in d.l.prima.§.interdictū autem hoc.verſi.ſed quid.& Alexan.in l.naturaliter.§.nihil commune.verſi.Octauo fallit.ff.de acquiren.poſſe.& plenè Decius in l.finali.verſiculo.Nono no.C. de edi.diui.Adria.tol.& Ang.in d.l.momentaneæ.

4 †Quinimo ſpoliatus à iudice iuris ordine non ſeruato ante omnia eſt reſtituendus.l.meminerint.C.vnde vi.& c.cōquerente. & ibi per Sicu.& doctor.de reſtitu.ſpoliat.& in ca.referente.& ibi Decius nu.ij.de præbend.& Bald.conſil.cccxxxv. Copioſè eſt allegatum,volum.j.& in conſi.cccxlviij.ſpoliatus virtute ſententiæ.& in con.cccl.proponitur quod quædam tutela.verſiculo.Item per textum.volumine eod.& de Zaba.in conſi.liiij.& lxxv.& Lucas de Penna.in d.l.ſi colo ni.ver.Vnde ſi quis ſpolietur.& in xxiij.q.& Lauren.Calca. in conſi.cxx.nu.ij.& Domini.de ſancto Gemi.in conſi.v.in princi.& Socin.dicta regu.ix.fallent.& de Zaba.in conſil. lxxi.& Socin.in conſ.xij ver.Circa ſecundam quæſtio.vo. j.& Oldra.in conſilio cxxiiij.iſtæ ſunt allegationes.& idem Deci.in conſilio cxcj.verſ.Quintò hoc comprobatur.aliàs ſpoliatus à iudice regulariter non reſtituitur,vt per Docto. ſuprà alleg.& glo.vlti.& in c.præſentium & ibi Archid.vij. quæſtio.prima.& Albe.de roſa.in d.l.ſi de vi.nu.xix.de iud. & Sicu.in c.dilectus.in primo,de reſcrip.& in c.ſi conſtiterit.de accuſ.quem refert & ſequitur Iacob.de ſancto.Georgio.in d.l.ſi de vi.verſic.Vltimo quæro.de iud.

5 †Vnde ſub paucis videtur dicendum,quòd aut loquimur in interdicto ſeu poſſeſſorio adipiſcendæ,aut in interdicto vti poſſidetis, ſiue retinendæ,ſeu quærimoniæ caſus nouitatis, aut in interdicto recuperandæ. Si in interdicto adipiſcendæ, aut reus offert incontinenti ſe de dominio ſuo probaturum, & tunc admittitur:& talis exceptio dominii obſtabit agēti poſſeſſorio adipiſcendæ,quia dolo petit quod reſtituturus eſt, regula dolo petit. Aut non offert incontinenti ſe probaturum,& tunc nō obſtat,vt notat in l.ij.C.de edi.diui Adri. tol. Aut loquimur in poſſeſſorio retinendæ, & ſuper hoc ſunt opinio.nam gl.in d.l.ſi de vi.& Din.in regula, qui ad agendum.tenent quòd exceptio dominij oppoſita per reum habet obſtare āgēti poſſeſſorio retinēdæ,ſi in promptu doceat de dominio & ſequitur Angel.in l.ſi de eo fundo.§.ſi. ff.de acquiren.poſſeſſio.Sed glo.Raynu.Bar.Imola.& communiter Moder.ibi,& in d.l.naturaliter.§.nihil commune. tenent contrarium, quod nō habet obſtare exceptio dominii agenti poſſeſſorio retinendę,& idem Caſt.in d.l.ſi de vi. & ib.Iac.de ſancto Georgio.& de iſto aliquid dicā in aliis quæſtionibus.& Ioan.Fab.in d.§.retinendæ.verſic.Quid ergo.Aut loquimur in interdicto recuperandæ,& tunc regulariter contra agētem nōn poteſt opponi exceptio dominii ſeu proprietatis,d.l.ſi maritus,de dona.inter vir.& vxo.cū aliis ſuprà alle.Hęc regula tamen fallit in multis caſibus, & dicit gl.in c.in nomine domini.in verbo,audientia.hic habes.xxiiij.diſtin.& c.gaudemus.in verbo, negaretur.de diuor.cum aliis infinitis per Luc.de Penna.in d.l.ſi coloni.q. xxxiij.& per Ant.Corſet.in tract.de poteſtate regia.q.lxxij. vbi ponit 5..caſus fallen.& Socin.in ſuis regul.in verbo ſpoliatus.ponit xij.tantùm.& Alex.in d.l.naturaliter.§.nihil cōmune.ponit xvj.& Spe.in ti.de petito.& poſſeſſo.§.quoniā. in prin.ponit xxvj.caſus.& Iac.de ſancto Geor.in d.l.ſi de vi.xxv.& Guido Pap.in ſuo cōmento ſuper ſtatuto, ſi quis per literas.in verbo,in tex.ibi omnium allegatione.verſiculo vlterius quæro.ponit xvij.quibus non obſtant.debet ſpoliatus reintegrari.ſed hoc eſſe videtur ratione dicti ſtatuti, vt aliquid vltra ius commune operetur. Et quando dicatur offerri probatio incontinenti,vide tex.in c.literas.& ibi Sicu.verſi.no.tex.opti.de reſtit.ſpolia. Et in caſu noſtro duos ſolū,aut tres caſus per Doctores nominatos tangam.Primò fallit ſi ſpoliator proponat & alleget contrariam poſſeſſionem,& in illa eſſe, & gauiſum ſemper fuiſſe, illi incubuiſſe, fructus,prouentus & reditus leuando & percipiendo,illóſque accenſando tanquàm verus poſſeſſor longe ante tēpus ſpoliationis prætenſæ, quia talis articulus concludit contrarium poſſeſſorium.Et in eſſe negat agentem poſſediſſe tēpore ſpoliationis,& per cōſequens nō fuiſſe ſpoliatū. Ita ſing. voluit Abb.Sic.in d.c.j.verſi.Oppo.vlterius.de reſtit.ſpol. qui pro hoc allegat Rotā in Deciſio.cclix.alias deciſ.xj.ti.de reſt.ſpol.inci.ſi rector alicuius parochiæ.in nouis.dicentē, quod qui poſſeſſionem ſuam continuat,non ſpoliat.c.olim. & c.cum veniſſet.de reſtitu.ſpolia.& idem Imo.in d.c.j.verſic.item etiam aduerte.& ipſos refert & ſequitur Ant.Corſet.in d.q.lxxij.fallen.vlt.& Soci.in dicta regula.fallent.vj. & vij.& Cur.in dicto conſil.lxxiij.per totum.& ſignanter. verſi.aduertat etiam dignitas veſtra.& ſingul.Iacob.de ſancto Georg.in d.l.ſi de vi.in xxv.fallēt.allegādo Domin.de Rot.Sicu.& Imo.in d.c.j.de reſtitutio.ſpoliat.& tenet Soc. conſi.cvj.verſi.ſecundò eadem concluſio probatur.volum. ſecundo,& hoc ſentit Bal.in q.ſua accuſatus de vi turbatiua. verſi.præterea ſi quis putat.& verſiculo ſecundo, quando ambo poſſident.& verſi.ſi enim aduerſarium ad compoſſidendū nō admitto.& melius verſic.circa interdictum recuperandæ,allegat tex.in l.colonus,in fine.ff.de vi.& vi arma. & Bal.conſi.cccxxxj.caſus ſuper quo.volumine j.& Bartol. conſi.cxij.quidam accuſatus de turbata poſſeſſione.& Paul. de Caſtr.conſil.ccxxxvij.alias ccxv.viſo puncto.volu.ix.& idem Alex.conſi.ccxxxiij.Viſo proceſſu cauſæ.vol j.& Deci.conſi.cxcj.ver.ix.etiam quia allegat Aegidiū Bellamera Deciſ.xlvj.ver.Secūdo caſu principali.& Soci.in l.rem quæ nobis.in ix.q.circa fin.ff.de acqui.poſſeſſ.& Alber.in l.qui cœtu.§.ſi de vi.verſi.ſi autem intentatur ſuper poſſeſſione, vt quia accuſatus de vi dicit ſe poſſidere.ff.ad legem Iul.de vi public.Et iſtud ſæpe contingit inter nobiles,qui ſe inuicem turbāt,quia vnus rapit fructus ex vna parte,& alter ex

altera,ita quod quis eorum possideat nõ facilè scitur. tamẽ proposito interdicto, vnde possidetis. tẽpore probationũ scietur. Nam vt eleganter ait gl. magna in l. extat. ff. quod metus causa. actus turbatiui difficilẽ reddunt probationẽ possessionis. ita Bal. in cap. j. versic. sed nunquid istud. apud quẽ vel quos controuer. feu. defin. remittendo se ad gl. in c. cæterum. de iudi. Et istud videtur esse in effectu cõsilium Rogerij: quod sequitur Abb. Antiq. & cæteri in ca. licet causam. de proba. & Specu. in titu. de petito. & possess. §. j. ver. not. tamen diligẽter cautelam. & Docto. in l. j. C. vti possidetis, de quo dicam in sequenti quæstione. Et sic seruatur in quolibet interdicto, in quo quisque asserit se possidere & possedisse à x. xx. xxx. & xl. annis. & ita sentit Domi. de sancto Geminiano. in consil. xxiiij. quia diffusè sunt examinata. dicẽs, quod contra agentem possessorio recuperandæ admittitur exceptio detractatiua possessionis, licet loquatur in possessorio recuperandæ in causa matrimoniali, quod ab aliis possessoriis discrepat, vt ibi per eum, & Bal. in dicto consi. cccj. versi. Tertiò tamẽ sciendum est. libro secundo. per textum in l. prima. §. si qui ideo. ff. ne vis fiat ei qui in possessionem missus est. pro quo facit quod dicit Bald. in l. arboribus. §. nam & si agrum. ff. de vsufruct. quòd si vnus probat se arasse, quia arando retinet possessionem. per text. ibi, & alius se fructum collegisse & reportasse, quod vterque probat de possessione, cùm actus sit sufficiens ad possidẽdum. l. si quis super. ff. finium regun. ille enim melius secundum eum probat, qui de antiquiori facto probat, quia posterior possessio præsumitur clandestina, vt no. in l. si duo. in princi. vti possidetis. Quinimo plus vult Iaco. de sancto Georgio. in d. l. si de vi. quod non solùm in casu prædicto, sed etiam si reus conuentus possessorio recuperandæ per Titium spoliatum, qui in libello deducit suo, quod ego eum spoliaui de mense Februarij, possum facere articulos, quòd illo mense Februarij ipse Titius actor non possidebat, sed tertius. Et tales articuli sunt admittendi, dicens istud esse dictum Bald. in l. j. versi. vel dic plenius casum, quæstio mouebatur ista. C. de appel. & Alexand. in d. §. nihil commune. versi. sexto decimò fallit. vbi dicit, quòd etiam si non apponatur à spoliante, sed ab illo tertiò, qui dicit rem restitui non debere, quia est sua, audienda erit illa exceptio: quoniam ratio quæ militat contra spoliantem, non militat contra tertium opponentem. l. bona fides. & ibi Bart. ff. depositi. etiam si iste tertius assisteret spolianti, vt tenet Cin. & Bald. in l. si quis. C. loca. & Guid. Pap. in singul. cclxxvj. & in dicto commento statuti si quis per literas. in verbo, in tex. omnium allegatione, versic. quæro vlterius. & idem in hoc Ant. Corf. in dicto tractatu de potestate regia quæst. lxx. ij. fallen. cum aliis per eum alle. & Felin. in c. j. de præscript. quod intellige spoliatorem respectu tituli non esse tertio opponenti similem. Sed adhuc videtur idem per tex. in c. sæpè. de rest. tu. spol. vbi spoliatus aduersus tertium, qui possessionem à spoliatore adeptus est scienter, restituitur, vt ibi per Sicul. & Ioan. de Ripa. nu. xl. secus si ignorat spolium, vt ibi per eos, post gl. & Bar. Alber. in l. cùm à te. ff. de vi. & vi ar. & Lauren. Calca. in consi. cxv. numer. v. & Corn. in consil. lvj. volumin. secundo. & Albert. Brun. in consi. xix. versi. item non potuit. & Io. Fabr. in §. recuperandæ. versic. contra tertium. & ibi rationẽ ponit quare non datur interdictum: & in aliis datur. vide etiam per Doctores suprà allegatos. Tamẽ respectu possessionis cõtrariæ per spoliantem prætensæ & allegatæ, bene est similis tertiò, vt dictum est. Et aduerte, quòd si in isto interdicto agens proponat vnam causam dominij, & probat aliam, nihilominus sententia est pro eo ferenda, licet secus in petitorio, vt volunt Baldus, & Angel. in l. fin. C. de annali except. vbi ambo allegant ita tenere Innocẽ. in capitulo querelam. in fine. de election. & Angel. etiam dicit esse casum in capit. peruenit. de censibus. vbi etiam glo. & Abb. Sicul. & idem Alexand. in additio. ad Bald. in dicta l. fina. & in addit. ad Bart. in l. j. §. idem scribit Neratius. in fin. ff. depositi. & dixi suprà. in q. xlij. incipien. alia insuper ex dicto processu orta fuit q. & idẽ Dec. in consi. cxxxvj. versi. imò quod est. Et sic videtur, quòd istud possessorium possit confortari & corroborari titulo, tam ex parte spoliati, quàm spoliantis, vt dicit Sicu. in d. c. in literis. de restitut. spol. & Zaba. consi. cxiiij. & Dec. in consi. lvj. versic. quintò & vltimò. & Ioan. Berberis in suo iuris viat. tit. de prac. legum regiarum. & Guid. Pap. in dicta quæst. lxxj. Et hoc cum protestatione, quod non intendit deducere petitorium, nisi ad confortationem possessorij, quæ protestatio sumpta est ex capi. secundo. de ordin. cog. aliàs videretur parere sibi præiudiciũ in petitorio, lata contra eum sententia super ipso possessorio, vt volunt Doctor. suprà allegati in l. naturaliter. §. nihil commune. de acquirend. posse. vt dicitur in §. iiij. de iurisf. omn. iudic. lib. consuet. Biturig. Tamen consuetudo debet attendi in hoc, vt voluit Anton. de Butr. in ca. fi. in v. nota de iud. & Alexã. in consi. cxvij. ver. & licet in libello. cum sequen. ver. lib. secundo. Secundò etiam fallit, quod agenti interdicto recuperandæ opponi possit exceptio dominij, quando res occupata esset, puta quoddam fortalitium, quod sine scandalo facilè recuperari non posset, vt voluit Castr. in l. secunda. in fin. C. de edicto diui Adria. tollend. & eum ibi sequitur Ias. arg. c. literas. ver. horum autem assertionem incestus videtur periculum oppugnare, &c. & ibi Sicul. versi. ex hoc vltimo collige. de restitu. spoliat. & etiam Iac. de sancto Georgio in d. l. secunda. & idem Castr. in d. l. si de vi. versic. iiij. fallit. ff. de iud. & idem ibi Iac. versi. vj. fallit. & Alex. in d. §. nihil commune. versic. v. fallit. & idem Lud. Bolo. & pariter Claudius de Seysello, versi. item adduco tex. in cap. literas. & singu. Cæpol. Veronen. consil. lx. omissa facti serie. ver. iij. probatur. & idem Ioan. de Neuiza. in consil. xij. posito inter cõsi. Alberti Brun. versi. Tacetur octauò cum aliis per eum al leg. & idem Ias. consi. xxxviij. nu. j. vo. iiij. & consi. lx. in quæstione quæ vertitur. nu. iiij. vo. j. & Bal. & Alex. in addi. in l. j. C. de in integ. restit. postu. cum aliis suprà q. lxv. incip. Sed aliud in dicto processu dubium erat. Tamen Iacob. in d. l. si de vi. versi. sextò fallit. limitat hoc dictum Pauli esse verum, nisi actor & reus essent sub eodem principe ita potente, qui de facili posset fortalitium expugnare. puta (vt inquit) quod essent sub serenissimo Rege Francorum. & hoc probat perno. per Ange. in l. ij. ff. qui satisda. cogan. dicentem, quod si nobiles habentes arces munitissimas non sunt idonei facultate conueniendi. & ideo contra eorum fideiussores potest creditor agere etiam non facta executione debitoris principalis, vt per omnes in l. decem. ff. de verb. obligar. & idem Petr. de Ancha. in c. cùm loci. num. ix. de spon. & aliquid dixi. suprà in ij. q. benefici. versi. Secundus casus est. quod limitat Ange. nisi tales nobiles essent sub regimine talis principis, qui de facili posset eos expugnare. & istud dictum Ange. dicit Iaco. facere pro sua prædicta limitatione. Sed quidam in lectura domini Iacob. in d. l. secunda, de edicto diui Adria. ver. not. tamen, &c. sic narrat, quod clarissimus præceptor noster dominus Iacobinus limitauit in d. l. si de vi. vt procedat dictum Pauli, nisi vterque, scilicet spolians & spoliatus essent sub eodem principe. per ea quæ volunt Guliel. de Cugn. Cinus, & Angelus in d. l. ij. qui satisdare cogantur. Sed limitatio sua procedere potest, si dictum ipsorum Guliel. Cin. & Angel. esset verum. Sed illud in specie reprobãt Bart. Paul. de Castro, Alexand. & communiter Docto. ibi, ergo limitatio non est vera. Sunt qui dicunt, quod limitatio supradicta saltem procederet, quando ageretur coram ipso principe, à quo peteretur restitutio: quia tunc videtur cessare ratio, propter quam reprehenditur dictum Gul. Cin. & Ange. & ista responsio ad hanc limitationẽ fuit Domini Claudij de Seysello in dicto §. nihil communi. vt ipse dicit ibi se disceptasse, cum ipso Iacob. de sancto Georgio, præceptore suo. quare videtur istud in dicta l. secunda apparuisse, quod credo. Aut quod ipsemet Iacob. hanc suam limitationem in dicta l. si de vi. satagat in dicta l. secunda

sub tertia persona loquendo corrigere, dicens in veritate adhuc nõ credere, quod hæc limitatio procedat: quia licet spectet ad ipsum principem facere talem executionem, & sit verisimile, quòd ipse possit, tale castrum vel fortalitium expugnare, tamẽ hoc facere nõ poterit, nisi cum magna difficultate: quo casu sicut dicimus quod fideiussor, qui est difficilis conuentionis non est fideiussor, vt tenent communiter doctores in d.l.ij. per glossam ibi, qui satisda. cogan. ita iste spoliatus (à quo difficulter poterit recuperari tale castrum vel fortalitium) non debet restitui. ecce quomodo suam limitationem corrigit. & idem Iason in dicto consil. xxxviij. nume.j. ver. Nec obstat si diceretur, volu. tertio. Tamen re vera quicquid dicat dominus Claud. sua limitatio seruatur in hoc regno Franciæ, siue agatur coram eodem principe in suo maiore consilio, siue in supremis eius curiis seu parlamentis, pro quorum arestis exequendis pro restitutis in possessione, vel etiam pro obtinentibus in petitorio solet Rex post manum fortem per ipsas curias datam cõcedere manũ armatã siue militarẽ, iuxta legẽ, qui restituere. ff. de rei vẽdi. & hoc probat, secundũ Gulie. quem sequitur Bal. in d.l.ij. volẽtes quod si tale castrum sit iurisdictioni iudicis subditũ nõ debet differri executio. & ista est veritas, secundũ Bartolũ: prout vidi dare cõtra Regẽ Nauarræ ad exequendum arestum latum Tholosæ pro comitatu Bigorræ, maximè iungendo sequentem limitationem, quam secũdùm Iacobum ponit Panor. in ca. veniens in secundo. de testi. respondendo ad dictum Paul. de Castr. videlicet quod procedat illud dictum, nisi petens restitutionem vellet præstare cautionem idoneam de restituendo tali fortalitio, si cõdẽnetur in iudicio petitorio. pro qua limitatione facit text. in ca. j. de dolo & contu. & in l. si fideiussor. §. fi. ff. qui satisda. cogan. Et istã limitationem ad dictum Pau. fecit etiã domi. Claud. vbi suprà, cui tunc secundùm eum respondebat Iaco. quod quis non debebat se submittere fragilitati cautionis, per l. qui ita. §. j. ff. ad Trebel. tamen respondebat Claud. quod illa lex, vt ipse putat, procedit quando per cautionẽ non plenè potest esse cautum. prout in casu illo, per l. quia poterat. eo. tit. & quando mediante cautione quis vult cogere aliũ ad id, ad quod de iure communi nõ tenetur. sed ista cessant in casu nostro. Quinimo ille qui vult præstare cautionem habet ius commune pro se, quod est fauorabile. Bene fatetur dom. Claud. quod quando immineret periculũ scandali, posset res sequestrari, arg. l. æquissimum. ff. de vsufru. vt tradunt plenè Moder. in d.l. si fideiussor. §. fin. & in l. vnica. C. de sequestr. pec. cum aliis in quæstio. sequen. allega. quod not. in l. litibus. C. de agricol. & cẽsi. libr. xj. & in l. Imperatores. §. fi. per Bar. & Imo. de appel. Et hanc respon. fecit Iac. in d.l. ij. de edicto diui Adri. tol. de verbo ad verbũ. Et fortè vt dixi, domi. Clau. met, cum quo habui, eo magistro requestarum, & me consiliario in magno Regis consistorio existẽtibus, familiaritatẽ, addidit. vel alius ad lecturã dicti domini Iac. præceptoris omnia in d. §. nihil cõmune scripsit. Ego in hoc sequar limitationẽ Sicul. quod sentẽtia vel aresto per principẽ aut eius curiã suã supremã lato in causa restitutionis seu redintegrationis alicuius castri, quãtuncunque ad recuperandum parti, & non profectò principi difficilis, spoliatus debeat in pristinã possessionẽ data cautione idonea restitui, & poni antequã spoliator super quæstione dominij audiatur, etiam in promptu de ipso probare offerat: quoniam petitorium non est summarium, sed tractũ habet longum. Tertiò fallit in possessione ficta, quæ in vim statuti vel consuetudinis non apprehensa, in hæredem est cõtinuata, quia hæres non potest ad illam possessionem recuperandam restitui & redintegrari, cum illa pariat adipiscendam, vt voluit Baldus in authenti. defuncto. versicu. Tamen non credas. C. ad Tertul. cũ aliis per Alex. ibi in addi. alle. & in con. xxxvij. ver. sed alia insuper ratione, vo. j. Tamẽ de stylo curiæ Franciæ hæres potest se dicere saisitum, & turbari in possessione, & cõcludere in casu nouitatis, quamuis nõ fuerit adeptus possessionem realem, vt dicit Ioan. Fab. in §. j. & in §. retinendæ. versi. Ad hoc potest dici institut. de interdict. & alibi sæpè dixi.

SVMMAE.

1 *Possessionem duobus æqualiter probantibus quid iuris, & nume. 3.*

2 *Probationum stante æqualitate an res debeat diuidi.*

4 *Fauorabiles causæ.*

5 *Possessio quando probetur per locationem & pensionis solutionem.*

6 *Possessio antiqua præsumitur continuata.*

Quæstio CCXXXIX.

Et in prædicta reintegrationis seu recuperandę materia, & etiam retinendæ quis obtinere debeat, data paritate probationum vtriusque partis, in numero testium, dignitate, ac tempore possessionis insolidum, & si pariter in dictis, & rationibus testium reddẽdis æquales, an reus debeat absolui, vel res inter eos diuidi, quãdo neuter de titulo docet, vel ambo ostendunt æqualem titulum.

DECISIO CCXXXIX.

1 ET † circa hoc fuerunt plures opinion. vt refert gloss. in d.l. vna, vti pos. & in capitul. licet causam. de proba. quoniam nonnulli dicebant quod iudex debebat confusè pronuntiare, scilicet vti possidetis, ita possideatis, cum satisdatione vicissim facienda de non molestando in sua portione. quos reprehẽdit glossa vbique, quia partes quotidie venirent ad arma, quod permittendum non est, dicta l. æquissimum. de vsufr. & l. si qui ingenuam. §. quæ in ciuilibus. ff. de cap. & istam opinionem glos. sequuntur cõmuniter docto. licet Angel. sequatur primam in d.l. vna, versic. Quando autem vnus. ver. Cæterum si inter eos. & etiam versi. Et si testes sunt per omnia pares. & pariter Ioannes Fab. in §. retinendæ. versic. Et in omnibus cessantibus. & in §. qui autem. in vlt. quæstio. de interdi. vbi etiã vult, si neuter probauit quod res censeatur vacans, & hoc tenebitur in manu regia quousque alter agat: sed hoc est contra ius commune, etiam in interdictis, quia actore non probante reus absoluitur, d. §. retinẽdæ. versicu. commodum autem. & l. fin. C. de rei ven. vt infrà dicam. Alii dicebant, quod res sequestrari debebat propter prædictum periculum, & etiam ad hoc vt partes citius veniant ad concordiam, & arbitros eligendum. & istam tenuit Butri. & circa hoc dictum nota quod vbi de possessione per alium præuenta seu prius habita apparet, nunquam debet fieri sequestratio, sed ab eo debet per petitorium aduocari, vt voluit Inno. in c. in præsentia. de probationi. quem sequitur Bal. in consi. ccccxlv. modo tangendo. volu. j. Alij. & tertio loco dicebant, quod sorte dirimatur. quos sequitur gloss. in d.c. licet causam. & Ioan. Andr. ibi. Sed gloss. in d.l. vna, vti possid. reprehendit hanc opin. quia vbi factum est dubium, nunquam recurritur ad sortem, cùm factum semper incertum sit, ergo &c. & omnes tam canonistæ, quam legistæ dicunt gl. in d. ca. licet. malè in hoc dixisse. & de iudicio sortis habetur in l. fin. C. communia de lega. vbi Bald. dicit, quòd Deus est dux illius iudicij. allegat Senecam in epistola xv. Alij vt Spe. quod iudex debet supersedere, & sic dimittere partes, vt ipse dicit in titu. de peti. & possess. §. j. versi. Not. vt infrà dicam. Alij, vt Rogerius Mutinensis, quem refert ibi Specul. voluit quod si potens videat se æqualiter possidere, quod possessionem de qua est cõtrouersia manu armata ingrediatur, & quod denuntiet aduersario, vt veniat ad possessionem, si audeat: qui si non veniat, & suspicatur se posse repelli, statim perdit possessionem, quam dicebat habere, l. si id quod. ff. de acquir. possess. Et si taliter eiectus eat ad iudicem, dicens se ab aduersario suo deiectum à possessione, & eam propria authoritate violẽter ingressum fuisse, & ipsum priuari debere iure suo, iuxta l. si quis in tantam. C. vnde vi. & capitu. placuit. xvj. quæstio. sexta. ipse respondere poterit, quòd pro se sententia est ferenda. æquè enim probauerat se possidere, sicut ipse. vnde ei suam possessionem retinuerat,

rat,& non alienam ingressus fuerat, & eius aduersarius, si quam habebat, perdidit, dicta l. si id quod. Tamen secundũ Speculatorem vbi suprà, hæc opinio de stylo Franciæ non seruaretur, quin possessor restituatur in suã possessionẽ. Et istud consilium reprobat Albe. de rosa. in d. l. vna, vti possidetis. quia generare posset periculum & scandalum. Et idẽ Cæpol. in cautela cxxxvij. incipiente, Nota diligenter. aliàs vbi non esset scandalum, esset optimum, secundùm eum. Et hoc vbi timeret se posse repelli à possessione, & non vbi timeret solùm de sua persona: tunc non perdit possessionem suam, tex. cum gloss. in l. licet. C. de acquirend. posses. & ibi per Doctores. & idem Corneus in consil. xlviij. quod facit pro prima fallent. in præcedenti quæstione adducta. Alia fuit opinio, quod res diuidi debebat, vt tenuit Din. in l. Titiæ textores. per illum textum. ff. de legatis primo. & ita de facto fuit Bononiæ determinatum, prout refert ibi Alberi. & per text. in l. si duo. ff. vti posside. & ita tenet ibi Bart. ver. & sic mihi videtur. & idem in d. l. vna. versi. ego cõsueui dicere. C. eod. tit. & ibidem tenet Sali. versi. nunc reuertor ad gl. Et hoc probat Bar. per l. fi. ff. vti possi. vbi si duo fructuarij sunt in fundo, quia cuilibet fuerat vsusfructus in testamento insolidum relictus, certè isti faciunt sibi partes per cõcursum, & vterque erit in possessione pro medietate. Et idem est dicendum secundum eum in duobus legatariis, argu. l. si pluribus. ff. de lega. j. ergo idem in casu nostro, vt ibi per eum: & ipsum sequitur Ange. Are. in §. quadrupli. insti. de actio. & Pet. de Fer. in libel. pro turbata posses. in verbo, ad cessandum & desistendum. versicu. sed quid erit. & idem Bal. in c. in nostra. versi. ex ista gl. sume arg. de testim. & hoc quando testes vtriusque partis deponunt de possessione insolidum, & idem tenuit in iure canonico Vincen. in d. c. licet causam. que refert & sequitur ibi Sicul. versic. extra gl. ponit Vincen. quãdo vtraque pars vel altera ad hoc instabat: aliàs non debet iudex super non petito tacitè vel expressè se impedire, arg. l. fi. C. de fideicom. libert. & idem tenet ibi Francisc. de Are. nume. lxxxij. cum sequen. & etiam Doct. versi. extra gl. vbi ambo inducunt text. in l. quæsitum §. si quis. in fine. ff. de fundo instruct. & instru. leg. & in l. si fundus. §. si duo pariter. ff. de pignoribus. Et ad id quod dicit Abb. Siculus quando petitum non fuit, ipsi respondent, vt ibi per eos: & pro hac parte adducit etiam Dec. bonum text. in l. si paterfamil. in fin. ff. de hæredi. institu. vbi in casu dubio res æqualiter diuiditur: vt infrà dicam in solutione huius quæ-

2 stionis. ¶† Sed contrarium, quod in casu res diuidi non debeat, sed reus absolui, tenuit Alberic. in dicta l. Titiæ textores. Et idem ibi Lancel. Dec. versicul. secundò inducit ista lex. & argument. d. capitul. in nostra. de test. & cap. inter dilectos. in fin. de fide instrumento. referens Speculato. in d. titu. de petito. & possesso. §. j. ver. & not. quod cùm agitur. dicere, quòd iudex pronuntiare debet partibus ita æqualiter probantibus: Ite in nòmine diaboli. Sed hoc non dixit: sed melius dicit Bald. in l. præses. C. de sentent. & interlocuto. omnium iudic. quod iudex partibus dicere debet, Ite cum Deo, vnus vestrum mentitus est, nescio quis sit l. duobus. §. fin. ff. de iureiuran. asserens opinionem Bartol. esse falsam: quia possessiones sunt hic aduersatiuę & non compatibiles, quoniam quilibet probat de possessione insolidum. Et idem tenet in consil. ccclxxxiij. sententia quam tulimus. ver. licet Bartol. volum. iiij. dicẽs quod istud est vna truffa, quod res diuidatur, vbi neutra pars hoc intendit. Et ideo (vt inquit) opinioni Doctoris mei non consensi, l. non possumus. ff. si pars hæredi. pet. & idem in dicta quæst. accusatus de vi turbatiua. versi. iij. cum sequen. & Ioan. Fab. Cin. Iac. de Are. & Alberi. in d. l. vna, vti posside. quando constat quem esse actorem, tunc reus absoluetur. & pariter Hostien. in d. capitu. licet causam. versi. ita possideatis. per tex. in capi. ex literis. eod. tit. & Anto. de Butr. in d. c. licet. versicu. venio ad vltimum. ibi, dic si constat quem esse actorem. & ibi idem Zabarel. quia secundum eum facile apparere potest quis sit actor, quoniam est prouocans alium ad iudiciũ, l. in tribus. & l. inter litigantes. ff. de iud. Et hanc partem tenuit singu. Imola. in c. licet causam. nu. xxiiij. allegans Franc. de Rampo. tenuisse. & idem tenet ibi Feli. versi. gl. in verbo, vti possidetis. dicens hanc opinionem esse probabiliorem, quam opi. Bar. & Sicul. eum sequentis. Et pro hac parte facit text. l. inter pares. ff. de re iudica. vbi si inter pares iudices sentẽtiæ proferantur diuersæ, illa semper pro reo lata est præferenda. Ad idem bonus textus. in l. Iulia Petronia. ff. de manumis. vbi idem est in testibus numero non dispari deponentibus, sicut in sententiis paribus prolatis, præter quam in libertate, vt ibi, & in querela inofficiosi testamenti. l. si pars. ff. de inofficio. testa. quia fauorabiliores sunt rei quàm actores, l. Arrianus. ff. de action. & obliga. ad hoc regula, cùm iura partium sunt obscura. cum aliis ibi per me in add. ad Din. allegat. & idem per illa iura tenet Cornel. in consil. cclxxxij. vol. iiij. pro hoc l. siue autem §. si duobus. ibi, quod

3 si aduersis. ff. de pub. in rem actio. † Quid dicendum? Et videtur quod opinio illorum dicẽtium rem debere diuidi habeat grandem apparentiam in tanta Doctorum varietate, per tex. in d. l. si pater. de hæredibus instituen. vbi Bal. dicit in secundo notabi. quod iudex vel arbiter propter conflictum rationum quæ sunt hincinde, potest rem diuidere inter partes, nec erit secundum eum iudicium rusticorum, l. Nesennius. ff. de negot. gest. nam ibi erat ideo, quia potior ratio vincebat. & etiam per tex. in l. Titius. ff. ad Trebel. vbi etiã Ale. idẽ decidit: & in simili consuluit sic fieri debere Petrus de Anchara. in consi. ccx. inter contraria & varia consilia excellentissimorum virorum. quod quidam pro singulari allegat Feli. in c. j. versi. secundo no. quod quando sunt opi. de constitutio. & ibi similiter Dec. in prima lectura. versic. quarto & idem in c. j. in quarto & vltimo notabil. versi. illud vtiliter not. de proba. & etiam in dicto ca. licet causam. versi. extra gl. Et signanter in cõsistorio principis istud deberet seruari. prout factum fuit in processu de Stiffaco de locis de Gauanduno & Pauliaco, vt dixi suprà. in q. xxxviij. & pro hac Decisione tex. in §. si seruum. & Ioannes de Platea, instit. de vulga. substitut. & ibi Marcus Anto. Bauer. in

4 primo. not. † Fallit primò in libertate, pro qua est paribus probationibus existentibus iudicandum, d. l. si inter pares. & d. l. lege Iulia Petronia. Fallit secundo in querela inofficiosi testamenti: quia pro testamento iudicãdum est, d. l. si pars iudicantium. & c. vltima voluntas. xiij. quæ. ij. & in c. fin. de re iudic. Item in dote, & etiam matrimonio, vt in d. c. fi. dicitur. quod intelligendum est secundũ Matthæ. de Mate. in tracta. electionis opi. ver. prædicta autẽ intelligo. qui tractatus ponitur per Ioan. Baptist. in tract. de modo studẽdi. quãdo dubitatio habuit originem in propria persona talium fauorabilium. Fallit tertio in eo possessore cui ius commune fauet: quia cum eo est iuris adminiculum, vt voluit Innocen. & omnes canonistæ in ca. auditis. de præscript. & Bald. in authent. omnes peregrini. C. communia de succes. & in c. j. de controuer. inue. & in l. si quis diuturno. ff. si seruitus vend. cum aliis alleg. per Fran. de Curte in consi. xxiiij. & Andr. Barba. in consilio v. nu. ij. vo. ij. & in consi. clxviij. ver. quarto casu. volu. iij. & Iaco. de sancto Georgio in dicta l. si de vi. versi. vij. fallit. Tamen maior pars dominorum, scilicet decem contra octo inclinauit in secundam partem, quod reus absolui & relaxari debebat. & ego eram de minori parte, non profectò ob rationes & iura in prima parte, & in hac conclusione adducta: quia alio non apparente iure vel constante, secunda pars est magis ęqua, quod reus debet absolui. & ita seruat curia Franciæ, secundum Ioann. Fabr. in dicto §. qui autem. in vlti. quæstion. quia in istis interdictis, sicut in aliis actionibus, vtroque æqualiter, vel actore non probante reus debet absolui. dicto §. retinendæ. versicul. commodum autem. Et idem de Puteo. in Syndicatu. in verbo, probatio. sequendo Rofred. in libel. iuris. titul. de bonorum posses. secundum tab. & Andr. de Iser. in ca. si inter

duos.de prohi.feu.alien.per Federi.cum aliis suprà q.cx.an Rex Franciæ.dominus noster supremus.& Mat.de Mat. in in d.tract.electio.opinio.ver.si verò non potest commodè. consulit.& Tindarus in tract.de testibus,in fi.versic. si autē sunt probationes pares.Sed quia hic dominus de Caumōt, produxerat ad confortandum possessorium quendam titulum emptionis,per quem apparebat habuisse omnem partem & portionem quam domini de Classaco venditores in ipso loco & seignoria de Pertica habere poterant:& sic erat incerta,ideo possideri non poterat l.tertia.§.incertam. & l. locus.§.incerta autem pars.ff.de acquirend.posses. & vtrobique per Doct.& Dec.in consi.ccxxvj.ver.ad hoc in quo. versicu.nec obstat quod & Corn.in consi.cx.volu.ij. & vbi haberi posset partis possessio tamen non poterat verificari nisi in dimidia,quando aliqua pars non fuit ei expressè adiecta,quæ minus restringat,vel augmentet,l.etiam partis. ff.de vsufruc.& l.non filiarum.§. portionis. ff.de verborum significatione.cum aliis per Alberic.ibi allega.& in l.fina.§. Lucius.ff.de lega.ij.& per Sicul.in capit.super eo.de eo qui cogno.consang.vxo.& Doct.in cap.ij.§.j.de decim.libr.vj. & glo.in clemen.vna.in verbo,aut earum parte.de foro cōpeten.& Anto.Corset.in singu.in verbo,pars.quod locum habet etiam in materia feudali.tex.est in ca j.& ibi Bal.de aliena.feud.& Ioann.Baptist.in repeti.cap.j.de feud.cognit, versicu.quinta concordantia.& Lancelot.Deci.in l.j.C. de pactis.Occasione cuius dicebam,quod probans possessionem intelligebatur ex causa & titulo præambulo seu præcedenti,& sic pro media parte tituli,& per glos.expressam, & ibi Doct.insuper Ange.in l.quædam mulier.ff.de rei vendicat.& minus instructus esset, qui contrarium dicere vellet.l.minus instructus.& ibi Docto.C.de acquiren.possess. ita Bal. cōsi.cclxxxv.lib.iiij.& Bar.in l.ij.§.si sub conditione.ff.de vsuc.pro emp.& idem Cæpol.consi. xxij.versic.iij. obseruantia.& Bald.in consi.cccxxviij.vol.iij.& idem Soci. cōsi.xiij.nu.xxviij.lib.iiij.& in cōsi.xv.nu.vij.eo.li. & Ant. Corset.in sing.possessio.cum aliis suprà alle.q.lxij.& Cor. in cōsi xiiij.vo.iij.& consi.cclxj.& pariter in cōsi.cxiij. vo.j. & in cōsi.cv.vo.ij.& Albertus Bru.in consi.j.ver.& est certū. & Curt.iunior consi.lxxxiij.nu.vj.licet velit contrarium in consi.xx.versic.iiij.ratione defectus. Sed primum verius, vt infra dicam.& hoc vt incomparabilitas euitaretur,scilicet quod duo simul insolidum eādem rem longissimo tempore possedissent.dicto c.licet causam.& d.l.iij.§.ex cōtrario. de acquirend.poss.& l.si vt certo.§.si duobus vehiculum.ff. commoda.& singu.Lauren.Calca.consi.xxxvj.nu. xvj.cum sequen.Sed ad hoc nobis respondebatur, quod non obstat, quia si non produxisset,ita obtinuisset,quoniā actor dominus de Caumont de aliquo titulo saltem in forma probante existente non docebat.& non erat necesse reo titulum suum producere,l.fi.de rei vēd.Quinimò facilius obtinere debebat secundum Doct.in c.licet causam.etiam si idē reus iniustè possidebat,vt tenet Roma.consi.clxvj.Tū quia per possessionem partis acquiritur possessio totius l.si stillicidij.§. fi.ff.queādmodum seruitus amitta.& d.l.iij.in princi.de acquiren.poss.& Signo.de Homed.in consi.lxx.ver. venio ad quartum.si signanter in materia feudali,vt in c.j.§.cùm autem.ibi,si fuerit in possessione medietatis,vel alicuius partis &c.si de inuestitura seu controuer.fuerit.& ibi Cardina. Alex.post Bal.versi.item oppo.nam dicitur hic. Sed nos replicamus primò,quod ipsi reo erat imputandum,quare illū produxerat.c.imputari.de fide instru.& l.scripturæ. C.eo. tit.Secundò quod ex possessione lōgissima præsumitur dominium,quando possessio est de præsenti.l.fi.de rei vendic. quando illud dominium deducitur in iudicium per modū excipiendi,vel etiam per modum agendi , non principaliter propter se,sed in consequentiam,vt dictū est:quod nunc non decido.sed vide quæ dixi suprà in quæstio.xxxviij.alia insuper ex dicto processu orta fuit quæstio:tamen ita tenet Castr.in consil.ccxxxiij.incipien.à secundo quæsito.versic. item ex possessione.volum.nouorum.quæ ratio licet facia pro vtraque parte,cùm ambæ possederint longissimo tempore:tamē ex quo altera docet de titulo quæ rei partem solùm importat,præsumitur pro illa parte possedisse,vt dicta testium saluari possint. Tum quia licet dicta clausula , quicquid iuris habebat venditor,operatur quod res tota præscribi possit quā emptor possidet,licet titulum habeat in parte, & non in toto:tamen requiritur præscriptio longissimi tēporis,ex quo deficit titulus in parte rei,vt tenent Bart.Pau. de Cast.Alex.& Moder.in l. si sic.§.si mihi.de leg.j. Alex.in l.emptor.ff.de ēmpto.& in consil.cv.libr.vj.vbi vide,quando quis vendidit quicquid iuris habebat.& in consil. cxviij. eodem lib.vj.Bene tamen verū erat,quod data paritate probationum,probans possessionem cum titulo præfertur non habenti titulum, d.cap.licet causam. & ibi omnes tenent.& in dicta l.vna,vti possid.& Barto.in dicta l.si duo.ff.codē.& Bal.in dicta sua quæst.accusatus de vi turbatiua. & in dicta l.siue.§.si duobus.de publi.in rem acti.& Alber.in d.l.si de vi.de iudic.& Barba.in consi.xc.versiculo.secundo assumo. volu.iiij.& Bal.in consil.ccclxj.inccipien.proponitur quod commmune.volu.j.& Iacob.de sancto Georgio.in l.ob car mē.§.fi.nu.ij.ff.de testib.Nā possessio titulata fortior est possessione non titulata.& idem Bal.in l.qui accusare.in fine.de edend.& Socin.in l.naturaliter.§.nihil commune. versicul. quarta conclusio.de acquir.posses.& Bal.in l.data opera. in fin.C.qui accusa.non possunt.& Soci.in cons.xcviij.volum. iiij.& Deci.in consi.lvj.num.xvij.volu.j.& Bald.in capitu.si diligenti.de præscript.& Alexan.in consilio lxxvj.& per totum.libr.ij.& Bal.in consi.cccxcvij.in fine.incipien.comparuerunt.lib.ij.& Ioan.Fab.in §.retinendæ. versi.quid si alter probet titulum.institu.de interdict.cum aliis per nos al leg.iiij.versic.data paritate.de iurisdic.omnium iudic.libro consuet.Biturig.nisi habens possessionem tantùm, haberet possessionem antiquiorem,secundùm Bart.Imo.& Alex.in l.si de eo fundo.§.fi.circa fi.ver.ex quo habes.de acqui.possessio.& Bar.in d.l.si duo. vti possi.& Feli. in d.ca.licet causam.Curt.iunior, cōsi.clxviij.nu.xxxij.Dum tamen iste habens antiquiorem obiiciat,& excipiat habēti titulum, quod clàm possedit respectu possessionis. Aliàs si diceret simpliciter ipsum clàm possedisse, intelligeretur in dubio respectu proprietatis,secundùm gloss.Bartol.& omnes ibi,argu. l.si aliquam rem.& quod not.ibi Barto.eod.titu. Quod dicunt esse perpetuò notandum in practica pro intellectu & limitatione eorum quæ not.Bart.in d.l.si duo.& in d.l.vna. & pro limitatione dicti ca.licet causam.pro quo Alex.allegat Bald.in d.sua quæst.accusatus de vi turbatiua, ver.tertio modo.qui tamen simpliciter vult,quod dominium acquisitum vni ex litigatoribus in interdicto vti possidetis, post possessionem ante acquisitam,aduersario nihil opituletur. allegat in argumen.l.si fundum.ff.de fundo dota. à primordio enim possessionis posterior formatur euentus.l. clàm possidere.in princip.de acquirenda possessio. l.prima.C. de vsucapio.transfor.Bal.in consilio ccclxxvj.visis duobus statutis.volumin.secundo,& sic remedium possessorium datur contra titulo possidentem,secundùm magis communem in dicta l.rem quæ nobis.de acquirend.posses.Innocē.& Moder.in capitu.sæpè.& Alexand.in consilio lxxxix.vers.accedo ad possessionem.& in consi.xj.in causa & lite.versi.non obstat.libr.v.& in locis suprà allega.in consi.cxxx.visa facti narratione.in principio.& consilio clix. versiculo secundò præsuppono.& in consilio quinquagesimoquarto. versiculo ex his apparet.libro quinto. Et sic sine allegatione exceptionis,quod possessio habētis titulum sit clandestina respectu possessionis antiquæ,& pro hoc bonus tex.in c.cùm ecclesia.de election.circa medium,ibi , cùm per testes longè melius sit probatum , quod canonici prædicti hoc iure vsi fuerunt,ante quàm episcopus. Et idem Alexander in consilio cx.versicu.porro vbi quis vult.libr.j.& etiam Bal.in d. l.data opera.in fin.versicul.apparet.qui accusa.non poss.declarans,

clarans,quod titulus nihil patrocinatur, quando possessio alterius est antiquior. Et sequitur Alex.in consi.lxxxviij.lib. v.& Dec.in consi.ccccij.nu.viij.versi.& ista conclusio.& Alexan.in consi.lxxvj.ver.circa primum cum sequen.ver.fortius etiam vult libr.ij.vbi dicit istam esse veram, tamen iudex debet secundum eum pronunciare super vtroque,si liquet:& in possessorio pronuntiabit pro illo qui melius probauit de possessione,quam pronuntiationem super possessione facere tenetur,vt sciatur quis teneatur ad expensas, l. vtrique.ff.de rei vendi.Et in petitorio etiam iudex pronunciabit pro illo qui probauit de dominio vel quasi deducto in iudicium.Et ille qui obtinuit in petitorio,non tenebitur restituere possessionem illi,qui obtinuit in possessorio,quia ei qui obtinuit in possessorio obstaret exceptio,dolo facis, quia petis quod restituturus es l.dolo facis.ff.de excep. dicens esse verba Cin.communiter approbata in l.incerti. q. ij.versi.primo casu quando econtra.C.de interdi.quem sequuntur Abb.Sicu.Ioan.And.& alij.in c.pastoralis.de causa possessio.& proprie.& idem Bar.in d.l.naturaliter.§. nihil commune.penult.quæst.& pro hoc videtur bon.text. in cap.cum dilectus de cau.poss.& proprieta. & ibi omnes.& Io.de Ripa.lib.ij.respon.cap.vij.nume.v.& Alex.in consi. cxvij.versi.& si constat.libr.secundo,& Ioan.Fab.in §.retinendæ.ver.sed contra ista videtur.insti.de interdic. A fortiori ergo debet quis vbi habet cũ antiquiori possessione titulũ,obtinere,& præferri habenti iuniorem possessionem & titulatam:qui prima præsumitur iustior,& possessio secũda & noua censetur clandestina,& ipse possessor inuasor. dicto capitulo licet causam.ibi,cùm ergo constet,& ibi per omnes.& Barto. Ange.& Sali.in l.fin. C.vnde vi.& Bald. in dicto consi.ccclxxxiij.sententia quam tulimus.consi.cxij. ver.& probant testes.lib.v.& Bart.in dicta l.si duo.& Bart. Bald.& omnes.in dicta l.vna,vti possi.ad idem Soci.in præallega.consi.xcix.numero xiij.volumi.iiij. Lauren. Calca.in consi.xxxij.nume.ij.cum duobus sequen.cum aliis per ipsum & Socin.allegatis.& idem Albe.in dicta l.si de vi.nu. xvj.& Abb.Sicu.consi.lv.versi.in tertio membro. vol.ij. & Ias.consi.xcj.nume.iij.volumi.iij.& de Ripa libro.ij. respõ. cap.xxxv.nu.vj.Barto.consi.cxij.quidam accusatus de turbata possessione.& Dec.in dicto consil.lvj.versic.& possessio.& Pau.de Castro consil.iij.in.causa quæ vertitur coram domino vicario.ver.secundo principaliter.versicul. quinto loco videndum.volu.nouorum.Corneus consilio xxxiij.vo. iiij.& cclxxxij.eo.lib.& in cõsi.clxxij. vol.iij. quoniã possessio probatur ex ti.antiquo,vt suprà dictum est, & tenet Dec. consi.xxxvj.versi.primo igitur.qui allegat Cast.in consilio xlviij.in causa quæ vertitur.versi.patet etiam ex instrumento.quod quidem non inueni.& idem Alexand.consil. lxxj. num.ix.libr.vj.& Curt.consi.lxxxvij.versi.primo quod censetur.cum versi.sequent.& idem in d.consi.xxiiij.& Alexã. consi.xxxvj.lib.j.& consil.cvij.versicu.& non mirum. cum versi.seq.& in consi.seq.libr.secundo,& consi.lxxviij.in fin. & in consi.seq.ver.non obstat quod testes.lib.iij.& consi.iij. & consi.lj.versi.& præsertim quando.lib.j.aliàs nouus possessor non docens de titulo pręsumitur prædo.cap.sæpè.& Bald.consilio cxxxv.quæst.potest esse ante finem.libr.j.& Socin.consi.cclxvj.versicu.secundo eadem conclusio. volumine ij.& Bald.consil. ccclij. versicul. item præmittendum est libro tertio, & consi.ccccxlij. versicu. porro per legitimam.eo.libr.& in consilio.liij. versi.sequitur videre de possessione.vol.iiij.Præterea per nos etiam alio modo replicabatur ad id,quod reus non habeat titulum de toto loco, & seignoria de Pertica,sed de parte & portione, & quod per possessionem partis illius acquisiuerat totum:hoc esse verũ, nisi alius fuisset dominus,vel possessor,qui tantum possederit quod ius acquisiuerit,vt voluit gloss,reputata sing.in verbo,qualibet.ibi,vel ratione causæ.de acquiren.poss.& pro hoc videtur tex.in l.nam satis.§.sed si is fundus.ff. quemad-
5 mo.seruitutes amitta.† Et hoc facit, quod licet per locatio-
& solutionem pensionis probetur possessio,hoc verum, nisi alius etiam possideat,secundum Bar.in l.quamuis.§. si conductor.ff.de acquir. poss.de quo infrà dicam. Ita consuluit Laur.Calca.consi.lv.nume.xix.sed in proposito nostro actor possidebat,vt dictum est,ergo &c.Et ista erant quę me magis tenere vrgebant,quod res diuidi debebat viso titulo rei,iuncta quadam arbitrali sententia(licet non signata)per actorem producta,quæ adminiculabatur ob antiquitatem, saltem inducebat verisimilem præsumptionem,quia si fuis-
6 set in forma, res erat pro hac parte clara.† Et nota quod probans antiquam possessionem, licet non probet continuam,præsumitur tamen eius possessio continuata:quia qui allegat se possidere,præsumitur possidere,probando possessionem de præterito,vt no.Bartol.in l.Celsus.& ibi omnes Moder.insuper Fran.Baldus ff.de vsucapio.Baldus in leg. non ignorat.C.ad exhib.& in l.siue possidetis.C.de probationibus.& Moder.in capitulo cum ad sedem. de restitu. spolia.& Fran.de Are.consilio.lxviij.versi. non obstat. vbi dicit hoc probari per tex.in cap.olim.de resti.spolia.hoc verum nisi eius possessio fuerit per possessionem alterius interrupta eo sciente.Tamen si ipse primus possessor non obstãte interruptione,aliquando vsus fuerit,vel expulerit secundum possessorem,dicetur tunc continuare suam possessionem,& illam conseruare, secundùm Doctor.suprà allega. prout vidi in quodam processu domini de Stissaco, contra domin.Daymet ratione aliquarum terrarum: quia qui est in possessione alicuius rei,vel eius vsus,habet ius prohibendi alios,l.diuus.ff.de ser.rustic.præd.& tunc sufficit vnius anni possessio,vt voluit de Zabar.consi.xxxviij.ver.iiij.& sic ex parte domini Daymet & suorum tenentiariorum grandis Mayni siti in territorio de Rossaco,non probatur præscriptio continua xxx.annorum,quæ requiritur,l.sicut & l. omnes.C.de præscription.xxx.annorum.cùm per istos actus prohibitorios & gagiatorios tenẽtiarij præfati de Stissaco suam cõseruauerint,& alterius interruperint possessionem,l.naturaliter.ff.de vsuca.& ca.illud.de præscrip. vt tenet de Zabarel.consi.cxviij. ver.venio ad secundum. Eo enim ipso quod possessio eius est antiquior,ille præualere debet in possessorio,d.c. licet causam. quia possessio alterius posterior cẽsetur vitiosa & ĩproba,l.improba.C.de acquirẽ.poss.vt suprà dictum est.Et in istis actibus possessorij testes singulares probant & iunguntur,quia tendũt ad vnum finem probandi facultatem percipiendi fructus, secundum Doctores suprà allegatos.& gl.sing.in d.l.ob carmen.§.fina.in verbo assistit.de testibus.& ibi Bar.Flor.& Iaco.de sãcto Geor & Inn.& Doct.in c.qualiter & quãdo.in secũdo. de accusatio.& in c.cum oporteat.per Fran.de Are.eo.tit. & Curt.iunior consilio.clxviij.nume.xiij.parte secunda. & Socin.consilio.xcij.nume.xix.volumine.iij.& Spec.in titu. de testib.§.nunc vidẽdum.in rub.forma interrogatorij.versicu.item de tempore & Ioann.Fab.in dict.§.retinendę.versicu.de isto quæri non oportet.institu.de interdi. & singul. Alexand.consilio liiij.versicul.ij.respondeo.libr.v.Quamuis enim videatur,quod possessio per negligentiã possessoris decẽnio continuatam perdatur,argu.l.furtum.§.prim.ff. de vsucapioni.& §.quod autem.institu.eodem titulo.& Io. Fab.& in dicta l.si de eo fundo.§.si fortè.de acquiren. poss. & per gloss.magnam,in fine.in l.j.C.de seruis fugit.& l.licet.C.de acquiren.possess.& Bald.consilio xiiij.versicu. capio tertium.volumine primo.tamen in isto vltimo casu domi.Daymet visis dictis prohibitoriis actibus,nõ potest per ipsum possessio causari,vt in simili decidit Bald. consilio cclxxx.versicu.quò ad secundum volu.iij.& latius consilio cccxx.super primo.versicu.illud est sciendum.lib.iiij. Nam illud (vt inquit,sciendum est,quod lõgissima possessio nunquam præsumitur clandestina,quamuis alius alio antiquiori tempore possederit,quia illa possessio antiquior etiam iusta,abolita videtur,dicta l.furtum.§.j de vsucap.cũ aliis per eum allegat.nisi talis antiquior possessio fuisset continuata.

per actus supradictos, quia tunc secus, vt dictum est. & tenet Iason consilio vj. numero j. volumine j. Et licet textus in dicta l. furtum. §. j. dicat longum tempus requiri ad perdendam possessionem, tamen glo. ibi tenet quod arbitrio iudicis relinquendum sit, & ipsum sequitur Bald. consilio cxv. sciendum est, quod quis inquietatur. versicul. secunda quæstio. volumin. v. quia iura quæ dicunt non præsumi ex veteri possessione in præsenti tempore, vt l. siue possidetis. C. de probationib. loquuntur vbi possessor antiquus negat modo possidere: secus autem si asserat se possidere. & idem Inno. in cap. querelam. de elect. Sed gloss. in dicto §. quod autem. institut. de vsucap. & in dicta l. licet. de acquirend. possessio. dicit quod tempus sit arbitrarium: tamen iudex debebit arbitrari de tempore longo. & sequitur Dyn. in regula, sine possessione. & Raynu. & Bartol. in dicta l. furtum. §. j. & ibi plenè ponit tres limitationes. Et idem Alexan. consilio xc. viso processu causæ. versicu. præterea ex sola obliuione. lib. v. Sed Imo. in d. l. furtum, §. j. tenet opin. gl. ibi per rationem Innoc. quia absurdum videretur, quod tantum tempus requiratur ad perdendam possessionem, quantum requiritur ad perdendum dominium. hoc etiam in effectu secundum eum sequitur Iaco. de Rauen. & sequi videtur Angel. ibi qui simpliciter tenet glossam. ibi positam, quod arbitrarium sit iudici: quia debebit considerare conditionem possessoris & qualitatem rei. In hoc non potest secundum eum & Imol. dari certa doctrina. Et idem Angelus dicta l. licet. & Albe. in dicta l. furtum. §. primo. vbi hanc dicit esse communem. & sic iudex poterit arbitrari de minori tempore decem annorum. cum dominium perdatur spatio decem annorum. vt per totum titulum Codic. de præscriptione longi temporis. Sed prima opinio, quod requiratur tempus decem annorum ad possessionem perdendam, videtur verior, secundum Alexãdrum in dicta l. si de eo fundo. §. si fortè. per tex. in dicta l. furtum. §. j. in verbo, longum tempus, quod est x. annorum. & respondet ad rationem Imol. & aliorum, & ibi eum vide. & idem Socin. consi. xxxviij. versicu. vij. principaliter. volum. j. Et istæ duæ opinio. possunt concordari, scilicet quod opin. glos. in d. l. furtum. §. j. Imo. & sequen. habeat locum in materia possessoria, quæ est modici præiudicij. l. vnica. si à momenta. possessio. fuerit appellat. & l. momentaneæ. C. vnde vi. & opin. gl. in d. l. licet. & in §. quod autem. & sequen. habeat locum in materia petitoria, in qua requiruntur cum titulo decem anni, vt per totum. C. de præscriptio. longi tẽporis. Et sine titulo requiruntur triginta, vt l. si quis emptionis. §. fin. C. de præscriptio. xxx. annor. Sed quia hic etiam allegabatur receptio solutionis pensionum, an sit verũ, quod probetur possessio rei. & regulariter per solã simplicem locationem possessio nõ probatur, dicta l. quamuis. §. si conductor. & capitul. inter dilectos. de fide instrumentorum, nisi contra conductorem, secũdum Doctores. & ibi Angel. in d. l. quædam mulier. & Socin. in consi. xj. numer. v. volu. iij. Tamen per receptionem mercedis bene probatur possessio etiam in præiudicium tertij. Et hoc verum si eo tempore non probetur illum tertium possedisse secundum Bar. in d. §. si conductor. & ibi Claudi. de Seissello, & Ange. in d. l. quædam mulier. vt suprà dictum est. & idem Bartol. Imo. & Alexand. in l. qui vniuersas. §. quod per colonum. de acqui. pos. quamuis Alexan. fortiter arguat contra prædict. Tamen Francisc. de Are. ibi tenet conclusionem præcedentem, quam dicit esse communem, & in practica seruari, & ita tenet Bald. in auth. quas actiones. C. de sacrosanct. eccles. & Bar. Io. de Pla. & Luc. de Pen. in l. litibus. C. de agri. & censi. lib. xj. & Socin. in consi. cvj. nu. j. ij. & iij. vol. iij. & consi. liij. ver. quinimo omne exercitium. lib. ij. Pau. de Castr. consilio cxxiiij. viso processu causæ. vol. nouo. Corne. cõsi. vj. & cõsi. clxxxv. volu. iij. & Alex. cõsi. x. lib. iiij. & Cur. consil. lxxj. & Bal. consi. cclxxx. ver. idem ponit ibi Bar. vol. iij. & in d. cõsi. ccclxxxiij. versic. idem dico quod per solutionem. & Doct. in l. Pomponius. ff. quib. mod. vsusfru. amit. & Deci. in cõsil. cccij. nu. xvj. Et vnum no. quod accidit in curia, quod si filius habitat in domo matris simul cum ea, vel vadit ad fundum patris vel matris, & laborat simul cum patre, & percipit fructus, quod per hoc non dicitur filius possedisse, quoniam præsumitur nomine patris vel matris, & iure familiaritatis hoc fecisse. l. qui iure familiaritatis & ibi tenet Alexãder. post Barto. Paul. & Ioann. de Imola. versiculo item dicunt. ff. de acquiren. possess. & bon. text. in l. & habet. §. hospites. & ibi Bar. ff. de præcario. & Bald. in l. ob maritorum. C. ne vxor pro mari. Et per hoc limitatur secundum Alex. ibi, quod dictũ est, quòd probãs fructus percepisse dicitur probare possessionem, l. Titia. ff. de solutionibus. & l. iij. cum gl. C. finium regun. cum aliis per eum alleg. hoc verum nisi appareat quòd iure familiaritatis fecerit, vt quando res spectat ad patrem aut matrem vel similes. & idem cõcludit Iason consi. vj. num. ij. volum. j. suprà alle. etiam si filij per xx. annos fructus perceperint. Et ita conclusum in causa des Cathemisie fratrum, in locũ vnius ipsorum do. Bernardus de Laborio olim cõsiliarius curiæ fuerat subrogatus. Et latum arestum die penultima Decembris, aut secunda Ianuarii. Anno Domini, 1531.

SVMMAE.

1 *Testamentum inter liberos minus solenne extraneo admixto, an valeat.*

2 *Testamentum inter liberos etiam sine sigillo testium valet.*

3 *Sigillo alieno licet vti, etiam signando testamentum.*

4 *Testamentum imperfectum ratione voluntatis, aut solennitatis quando valeat. & nu. 5.*

6 *Testamentum in scriptis imperfectè factum, an sustineri possit vt nuncupatiuum.*

7 *Testamentum primum quando non tollatur per secundum, nisi in eo fiat mentio de primo. & nu. 11.*

8 *Testamentum inter liberos an intelligatur priuilegiatum, quando sit in odium vnius & fauorem alterius. & num. 9. & 10.*

12 *Testamentum inter liberos imperfectum, an valeat inter naturales tantùm. & nu. 13. & 14.*

15 *Legitimati censentur naturales, eo quòd pater eos ita in testamento vocauit.*

16 *Matrimonium quando intelligitur cum amasia contractum, eo quòd filios in testamento nominat pater. & numero 17. & 18.*

19 *Legitimatio extantibus aliis legitimis liberis quando fiat.*

20 *Cæci testamentum inter liberos, quam solennitatem requirat.*

21 *Cæcus an transigere possit super testamento.*

22 *Testamentum filij inter ascẽdẽtes an imperfectum valeat, sicut econtra.*

Quæstio CCXL.

Ex processu moto, & pendente in curia inter Ludouicũ Bruet actorem ex vna, & Bernardum de la Mote reum, ac dominam Catherinam de Causade, Franciscũ de Stuer, & Ioannem de la Mote opponentes ex alia partibus: orta fuere nonnulla dubia: quoniã vita functus Fortissans de Sentraille habuit duos filios, & vnicam filiam, & per eius testamentum per notarium imperialem receptum filiis inuicem substitutis, nasciturũ ex filia maritata, sororéque dictorũ filiorum nepotem substituit: in quo quidẽ testamẽto duo fuerunt tantum adhibiti testes, qui non se subscripserunt, nec eorum sigillo signauerunt. Quæritur primò an tale testamentũ in scriptis inter liberos cõditũ, in quo testes etiam vbi fuissent septem non se subscripserunt, nec suo aut alieno annullo, sed solum sigillo Seneschalli Aquitaniæ signauerunt, valet, & de intellectu. §. ex imperfecto. l. hac consultissima. C. de testamẽtis, & an habet locum in omni parente etiã inter liberos testãte. Et an cæcus possit donare tam inter viuos, quam causa mortis non seruata solẽnitate. l. hac consultissima. C. qui testamẽ. facere possunt. Et si quis se arctauerit ad viam testandi in scriptis, & non perfecit, an valeat in vim testamenti nuncupatiui. Secundò an sit pariter nullum ex quo persona (vt prætenditur) extranea fuit in substitutione aut in institutione admixta, ita quòd nepos substitutus, vel etiam institutus ex filia testatoris natus vel nasciturus dicatur & cẽseatur extraneus. Et similes quæstiones euenerunt in curia ex testamento defuncti magistri Ioannis Guerin: ideo ampliaui prædictas quæstiones. Tertio an testamẽtum per notarium imperialem in hoc regno Franciæ receptum, valeat.

DECISIO CCXL.

1 Et primo ponam regulam pro primis duabus quæstio. † quòd testamentũ solenne seu in scriptis, aut nũcupatiuũ minus solenne, respectu solennitatis omissæ, à iure ciuili introductę, inter liberos factum, valet: sed si cũ eis est extranea admixta persona, respectu illius non valebit. Et de vtraque est text. in dicta l. hac consultissima. §. ex imperfecto. & in l. fina. C. famil. erciscund. nec requiritur in tali testamẽto inter liberos condito septem esse testes aut rogatos, nec pariter ipsorum subscriptiones & signacula: sed tantùm duo requiruntur pu beres mares aut fœminæ, quia solennitates iuris sunt omnino remissę & redactę ad solennitatẽ iurisgẽtium: scilicet, in ore duorũ vel triũ stat omne verbũ, prout tenent Cin. Bart. Cast. Corneus, omnes Moderni ibi, Bal. consi. cccxxij. licet regulariter. vol. ij. Et Curt. consi. lxxvj. versi. Nec huic vltimo testamento. Quamuis Cast. velit sequendo Fulg. ibi illũ §. ex imperfecto. intelligere solum loqui in testamẽto in scriptis (& non profecto in testamento nuncupatiuo) minus solenniter inter liberos facto. & idem ibi Franc. de Aret. in j. nota. & Fulgo. consil. xlj. casus talis proponitur. Francis. de Treuis. versic. quin etiam sunt. & Salice. in dicta l. final. ver. similiter videtur mihi. C. famil. erciscund. tamẽ communis opin. est ibi in contrarium, sequendo gloss. j. & in authenti. quod sine. eodem titulo & plenè Barbat. consilio xxix. versi. capio nunc aliam dubitationem. volumi. j. vbi voluit Raph. & Pau. somniatores & cæcos oculos habentes. & non videntes. & idem Alexand. consilio ciiij. versicul. principaliter. libro secundo. & consi. cv. super his. libro septimo. & Andr. Barba. consilio xliij. versicu. restat modo videre. volumi. iij. & in consilio lviij. volumi. iiij. vbi etiam vult, quòd si testamentum est sine die & anno valeat, licet ex defectu voluntatis, per tex. in dicta l. fina. C. famil. erciscundę Et Alexand. consil. iiij. libro vij. & consilio cxxviij. nume. ij. lib. eodem. & consilio cxxiij. versicul. sed præmissis non obstantibus. libro. j. & late consilio lxxvj. lib. iij. & Corneus consi. cxviij. libro iij. vnde §. ex imperfecto. haberet locùm non solum in testamento in scriptis minus solenniter inter liberos condito, sed etiam in testamento nuncupatiuo. quia dictus §. potest extendi ad testamentum nuncupatiuũ ex identitate rationis: & à fortiori, cùm in testamento nuncupatiuo talis nõ requiratur solennitas, qualis requiritur in testamento in scriptis, vt patet de vtroque in dicta l. hac consultissima. & in §. per nuncupationem. & insti. eod. in princip. & §. final. quoniam Imperator continuando dictum §. ex imperfecto. ad princ. l. istud dealarat. Nã in princip. ponuntur solennitates testamenti in scriptis, & in versi. non subscriptum autẽ testibus ac non signatum testamentum pro infecto haberi conuenit. Et postea sequitur. §. ex imperfecto autẽ testamento voluntatem tenere defuncti, nisi inter solos liberos à parentibus vtriusque sexus habeatur, non volumus. & ibi Cin. sequitur hanc continuationem, dicens Imperatorem in dicto versi. non subscriptum, velle testamentum non subscriptum à testibus nec subsignatum pro infecto haberi: modo in §. ex imperfecto. dicit esse verum, nisi inter liberos, & idẽ Alberic. ibi, & Curtius iunior. nume. iiij. versi. secundò moueor. allegat Barto. in l. si constante. q. ix. primæ partis principalis. ff. soluto matrimonio. & idem glo. & Docto. in l. si is qui. ff. de testa. & Barbatia met in d. consil. xxix. longè post medium. ver. & licet Pau. & idem Ludo. Bologni. in d. §. ex imperfecto. in primis interpreta. & similiter Fulg. in dicto cons. xlj. ver. nã ille. §. ex imperfecto. & pariter in cõsi. xcj. super eo quod primo. ver. nec me mouet. quia quale est principiũ, tale (secũdũ eum) debet intelligi medium. l. regula. §. fina. ff. de iuris & facti ignorã. cũ aliis per eum alle. & idẽ primo tenuerat Azo in sũma. C. de testa. versi. itẽ testamẽtum. & Corne. in dicto §. ex imperfecto dicens Docto. ibi illum text. intelligere de imperfectione defectus solennitatum, de quibus in ea l. & similibus, quòd scilicet non requirantur vij. testes, nec quòd rogati sunt, nec eorum subscriptiones & signacula, & idem Iason ibi, & in l. hac consultissima. versic. contrarium. C. qui testamenta facere pos. Et sic verè ille §. ex imperfecto. loquitur in testamento in scriptis inter liberos minus solenniter secundum prin. illius l. hac consultissima. condito. Tamen habet etiam locum in testamento nuncupatiuo (secundum gl. communiter approbatam) respectu numeri testiũ imperfecto. & latius Corneus ibi. versicu. item aduerte. vt ibi vide. quia cum duobus etiam fœminis valet, vt tenet gloss. in authen. quod sine. eodem tit. quem sequũtur ibi omnes. & tamẽ tex. nõ loquitur de fœminis. Et contra istud tenet Curt. iunior in d. §. ex imperfecto nume. x. quoniam lex noua derogatoria legi antiquæ debet strictè intelligi, & quamprimum est aliquid operata debet restringi, l. si serui vestri. C. de noxa. Cùm ergo in l. hac consultissima. requirantur septem testes masculi, satis est quod §. ex imperfecto. deroget ad numerum testium, absque eo quòd deroget quo ad qualitatem masculinam. Sed tene communẽ, secundum quam semper vbique etiã in curia iudicare vidi.

2 † Ideo siue loquamur in testamento solenni, seu in scriptis, siue nuncupatiuo minus solenniter respectu numeri testiũ, aut subscriptionum vel sigillorum inter liberos condito, tale testamentum valet per dictum §. ex imperfecto. & hæc cõclusio clarè etiam probatur per textum in authenti. de testamento imperfecto. iuncta glossa in verbo, obseru tionem. dum text. dicit nihilo minuenda eo quòd in charta scripta videantur, reliquam obseruationem testamentorum non sufficientia. & gloss. exponit, id est subscriptionem testium & signaculorum. & idem Cast. consi. xciiij. viso dicto testamẽto & quæsito. versicu. nec obstat l. hac consultissima versic. finem autem volu. antiq. Quare testamentum defuncti magistri Ioan. Guerin in scriptis inchoatum, trium tamen notariorum ac septem testium subscriptione munitum, licet eorum annulo non signatum, sed solum sigillo curiæ Seneschalli Aquitaniæ sigillatum, in quo non erat tantum dubium, sicut in testamento domini de Sentraille, in quo erant duo tantum testes non subscripti, & tamen vtrunque inter liberos bonum & validum: quia testamẽtum sigillo alicuius curiæ sigillatum valet, secundum Ioannem Fabr. in §. sed cũ quis. versicu. quid ergo dices. in titu. de testamen. qui loquitur generaliter in quolibet testatore, etiam inter extraneos disponente, licet ipse velit in l. omnium. C. eodem tit. quod credi non debeat literæ sigillatæ testamentum continenti. per l. fin. C. eodem titul. sed ibi non loquitur de sigillo alicuius curiæ, licet idem si annulo testatoris fuerit signatum. Vnde in dubio sigillum curiæ Seneschalliæ appositum in testamento præsumitur ex certa scientia & mandato testatoris fuisse appositum, licet non dicatur, vt voluit Petr. de Anch. in cap. ij. numer. de fide instrumen. Et tractu temporis vidi in curia testamentum Petri de la Garde scutiferi inter liberos conditum, die ij. Augusti, Anno domini M.D. datum, & sub sigillo curiæ bailliuatus de saint Pierre cogins, in quo erant tres aut quatuor testes tantum. Non enim est necesse testem signantem alieno sigillo hoc exprimere & attestari, vt voluit ipse Fab. in §. possunt. institut. de testamentis. contra communem ibi, & in dicta l. ad testium. §. si ab ipso. ff. eodem & in c. ij. de fide instrumen. quia secundum eũ non reperitur iure cautum, & ipsum sequitur Alexand. in l. si vnus. C. eodem. & Francis. de Areti. in dicto §. si ab ipso. pro quo ipse alleg. bonum textum in c. ij. de officio ordina.

3 lib. vj. † vbi dicitur quod sigillo alterius authentico ad corrobarandum scripturã meam possum vti simpliciter & absolutè sine aliqua declaratione vsus huius sigilli alieni. Accedant notata in cap. significauit. de appellationib. licet Alexan. consi. lxxxvij. num. ix. volu. vij. & Archid. Dominic. & Philip. Franc. in dicto ca. ij. velint contrarium, & Marcus Bauerius in dicto §. possunt. versi. sed an sit necesse. Tamen opin. Fabri, & aliorum sequacium videtur mihi verior: quoniam appositio sigillorum testium fit ad solam testamenti

recognitionem,& non ad plenam ei fidem adhibendam:secundum Alexand.Francisc.de Aret.vbi supra.& alios in l.j. ff.quemadmodum testamen.aperiantur. Vnde ergo satis erit in recognitione signi,seu sigilli;dicere se alieno sigillo signasse:quinimo dato quòd illud nō diceret, tamen sufficiet secundum Aretinum, quòd attestetur se illud sigillum apposuisse. Igitur si actum capitularem habent sigillare singuli canonici,tutius tamen erit secundum Philip. Franc.ibi in ij.notab.in fi.quòd sigillum interueniat collegij, quàm singulorum de collegio:ergo idem videretur in testamēto,sufficere sigillum alicuius curiæ authenticum, & non singulorum testium.& ita seruatur de consuetudine Franciæ,vt dixi in §.j.versi.& not.quod licet.de testa.lib.consuetu. Biturigum. Fallit in vno casu, in quo testamentum patris debet esse trium testium subscriptione notatum,etiam quādo testatur inter liberos naturales tantū.§.ad hoc autē.in authen. vt liceat matri & auiæ.collat.ix. & dicam infrà latius. Et in hanc sententiam videtur inclinare Riminaldus in l.ij.num. iiij.C.de testamen.ꝙ si supplicatio testamenti in scriptis fiat ad instantiam testatoris, quæ fieri potest secundum Doct. ibi post Cin.& Bar.in l.ij.§.si dubitetur. quemadmod.testa. aperiantur. quòd in illa publicatione non requiritur fortè testium citatio,nec venientium ab intestato, vt recognoscant sua signacula & subscriptiones: quia testator tūc videtur apud acta testari,vbi solennitates non sunt necessariæ,l. omnium.eodem titul.ergo idem videtur operari appositio sigilli eiusdem curiæ,vt infrà dicetur. Quamuis Guid.Pap. consi.xxviij.ver.preterea.d.§.ex imperfecto. velit intelligere ipsum,vbi est imperfectū ratione defectus numeri testiū tantùm,vt dicit apparere ex continuatione literæ d.§.ex imperfecto.ad præcedentia,& hoc propter dictionem autem, quæ ibi ponitur,ex imperfecto autem, quæ est aduersatiua, vt volunt secundum eū Doct.ibi in solutione cōtrarij,quod ibi fit de d.l.si is qui.de testa.aliàs secus, vbi testamentū solenne est imperfectū ratione alterius solēnitatis omissæ, vt quia tale testamentū nō fuit corā iudice publicatū, nec subscriptiones,vel sigilla apposita aut recognita, ꝙ non valeat etiam si fuerit inter liberos conditū,& hoc ex defectu probationis voluntatis testātis. Sed Doct.in d.§.ex imperfecto. & d.l.si is qui.tenent cōtrarium,& Iason consilio viij. incipien.super duobus vltimis.volu.iij.nume.j. & consilio clv. exordiente,in causa & lite inter hospitale.nume.j.volu.iiij.

4 † Quia secundum Imo.in d.l.si is qui,quem sequitur Fran. de Are.& communiter alij,in hoc sunt considerandi duo casus.Primus est,quando testator scripsit totam voluntatē suā in scedula,sed eam non fecit legi & publicari corā testibus & notario.Secundus casus est,quando incepit conficere vltimam voluntatem,& eam nō compleuit superueniente impedimento.& iste est propè casus d.l.si is qui.& l.ex ea,eodem tit. In primo verò casu secundum ipsos,ex quo volūtas non est imperfecta,sed minus solennis ratione solennitatis non volūtariæ deficientis,dicitur imperfecta,quæ tamē valet inter liberos,& ad pias causas:siue scedula testamentaria fuerit manu testatoris aut notarij scripta,cōtra Bal.in d.authen.quod sine.de test.dicentē esse verum,si manu testatoris fuerit scripta, & non per alium. & hoc dicit esse tenendum quicquid Bar.scripserit ī l.fideicōmissa.§.quoties. ff.de leg. iij.& ipsum sequuntur plures Moder.in d.l.is qui.& in d.§. ex imperfecto. quod tamen est secundum Franciscum de Aret.contra mentem d.l.fina.famil. ercisc. & etiam authen. & non obseruato.de testa.& vnde sumitur. Quæ quidē iura generaliter dicunt sufficere quibuscūque probari indiciis volūtatem testatoris:ergo satis erit signo probari scripturā manu alterius de volūtate testatoris fuisse factam.& hæc est veritas,quæ de consue.Franciæ obseruatur,vt infrà dicā.& idem Cast.in l.hac consultissima.ver.quid si testator de cuius voluntate constat.C.qui testa.face.possunt.

5 †Secundo casu quando voluntas est imperfecta,quia testator non habuit testamentum pro completo & absoluto,sed cùm plus vellet disponere,fuit impeditus,communis opi.est secundū Fran. de Aret.in d.l.si is qui.cum gloss.ibi per Bartol.approbata. quòd illa dispositio non valet etiam ad pias causas,vel inter liberos.Et iura quæ videntur dicere voluntatem imperfectam valere inter liberos, intelliguntur de imperfectione solennitatis,& non profectò de imperfectione voluntatis. & sic tenuit Guliel.de Cugn.in d.l.final. famil.ercíscundæ. quem ibi sequuntur cōmuniter Doct.& in d.§.ex imperfecto.insuper Iason.vers.limita istum text.Bal.consi.cccxxij. vol.ij.Siculus consi.cx.volu.ij.Alexan.consi.lxxiij.& consi. sequen.lib.j.& Soci.consi.xxx.lib.ij.Corneus consi.xlix.vo. ij.& Guido Pap.met consi.lv.& consi.ccxxxiiij.num.viij.& Decius in c.iij.nu.xv.de fide instrumēt.& idem Pet.de Belluga.in suo Specul.principum.nu.xxxvj.cum sequen. quamuis Curtius iunior in dicto §.ex imperfecto.in princip. numero j,velit dictum §.habere locū etiā in testamēto minus solēni ratione volūtatis,per tex.in d.l. fina. famil. ercíscun. ibi,siue cœptum neque impletum testamentum:intelligēdo tamen quādo pater institutis omnibus filiis disposuisset aliqua esse inter ipsos filios obseruanda, licet in animo concepisset velle quædam alia disponere,quæ morte præuentus disponere non potuit.Erit tamen seruanda voluntas in illis quæ declarē disposuit:in quibus terminis non loquitur l.si is qui.vt latius ibi vide per eum,tamen in fine dicit durū esse in iudicando discedere à communi:tamen vbi tale inter liberos testamentum non fuisset lectum coram testibus, secundum Iasonem,in dicto §.ex imperfecto. quem etiam sequitur Curtius iunior.ibi,numero xij.valeret.per text. in dicta l.final.famil ercíscun.versi.siue cœptum neque impletū.Per quę est dare responsum ad id quod dicebatur,Guerinum testatorem incepisse solenniter in scriptis testari, & nuncupatiuè perfecisse,cum non adhibuerit omnes solennitates requisitas,cum testes se subscripserunt tantum, & non eorum signis sigillauerunt:quoniam satis est testatorem coram testibus de clarare quòd illud erat suum testamentū. ibi,scriptum & clausum,cui testes se subscripserunt. Et sic implicitè & propriè videtur nominasse & nuncupasse hæredes descriptos in eodem per relationem, vt voluit Bart. & alij.post eum signanter Socin.in l.si ita scripsero.per illū tex.ff.de condit.& demonstr.& in l.asse toto.ff.de hæred. instit.& Barto.& Docto.in l.fin.in fin. C.de fideicommis.& in l.quem hęredi.in princ.& ibi Soci.ff.de reb.dub.Bal.in l. captatorias.q.v.C.de testam.milit.& Imol. in l.j.§.finautē. post Ang.ibi & in l.illa institutio. de hære.instit.& Imol. in capitulo cùm tibi.de testamentis. Castr. in l.vbi autem non apparet.§.sed qui vinum.ff.de verbo.obliga.& Ange. in l.pluribus.eo.tit.per eum tex.dum dixit ea omnia quæ suprascripta sunt.Et pro hac communi Decis.videtur tex. in l.hæredes palam.in princ.ibi, vel hæredes nuncupare vel scribere.quem ad hoc ibi notant Cuma.& Castr. de testament.& idem Cin.post Iac.de Aret.in dicta l.hanc consultissima.§.per nuncupationem. quos ibi sequuntur Alber. Fulg. Alexan.& Iason.in fine cum aliis per ipsos alleg.& idem Alexan.in consi.clxxvj.versicu.nec ad hoc obstat. lib. v.cum aliis per Carol.Ruinum in repetitio.§.& quid si tantum. l.Gallus.numero lxxxvij.versicu. sed in contrarium. de libe.& posthu.vbi distinguit triplicē expressionem,vt ibi,licet Matthæus de Afflictis in Decis.Neapol .cxliij. numero ix.velit contrarium.Tamen in casu suo testator non dixerat illud fuisse suum testamentum,vt ibi nu.j. versicul. secundo probatum.quia posito quòd dicta vltima voluntas non posset valere tanquàm vltima voluntas in scriptis condita,tamen valet tanquàm vltima volūtas nuncupatiua,postquam probatur per vij.testes subscriptos vel non subscriptos,prout hic verè erant subscripti, & tres notarij regij.

6 † Nā vbicūque quis incepit facere testamentum in scriptis etiā inter extraneos, & apparet ipsum voluisse se arctare ad illā in scriptis testādi viā,in qua licet non omnes adhibuerit solennitates iuris, nihilominus tale testamentum sustineri po-

ri potest in vim nuncupatiui testamenti, si interuenerunt in eo solennia ad vltimam voluntatem nuncupatiuam requisita.l.si miles destinauerat.ff.de testamen.mil.& l.j.& ibi Bar. ff.de iure codicil.& Soci.consi.xxj.volum.ij.& Pet. Rauen. in suo iuris alphabeto in verbo testamentum.versic.& si testamentum facit.& Bal.consi.cclj. quoniam ex facto ius oritur.vol.iiij.& latius in consi.lxx.quando sapiens.eod. volu. dicens quòd quando aliquis asserit coram testibus se certo modo inter liberos testatum, quòd per illa verba apparet eũ fecisse testamentum. Quia illa verba principaliter & absolutè prolata habent vim dispositionis,l. ex hac scriptura. ff. de donatio.maximè inter liberos,in quibus sufficiunt indicia voluntatis extremæ.dicta l.fin.fami.erciscund.vt ibi latius per eum,& in consi. cccxvj. quod scedula debeat relaxari antè si.versi.nec omitto quòd testes referentes.eodem volumin.& Cast.consilio cccxiij.viso & examinato. versiculo,nec obstat prædictis.& versicul.secundo potest defendi.volumin.nouo.quod est singulare.& pariter consi.xciij. viso dicto testamento & quæsito.versic.secundò principaliter moueor.vol.antiq.quod est etiam multum celebre. Vnde postquam text.in d.§.ex imperfecto.habet locum tam in testamento solenni,quàm nuncupatiuo minus solẽniter inter liberos cõdito,vt dictũ est,potest habere locũ quãdo partim scriptis,& partim nũcupatiuè est factũ:dũ modò voluntas sit omnino perfecta & cõpleta. Et si non valeat iure testamenti,valebit iure codicillorum,etiam inter extraneos,si clausula fuerit apposita: quoniam aliàs etiam in testamento inter liberos condito illa clausula codicillaris semper subintelligitur,vt dicit glo.ab omnibus approbata in l.cohæredi. §.cùm filiæ.in verbo,non valuit ff.de vulg.& pup.& Alexã. in dicto consi.clxxvj.vers.nec obstat.lib.v.quod est formale ad casum nostrum.& idem Alexan.in d.§.ex imperfecto. in fi.versi.item adde.& idem Iason ibi versi. adde quod vltra.& etiã Curt.iunior,nu.xv.& Iason cons.xxxvj.nu.ij.ver. illud etiam puto esse.volu.j.imò secundum Imo.in d.§.cùm filię.subintelligitur alia clausula,si non valet quod ago,vt ago,valeat alio meliori modo quo potest,& idem Anton.de But.& Imo.in dicto cap.Raynutius.& ibi Benedi. in verbo,testamentum primò.nu.82.& Socin.consi.xxj.versic.sed tamen non obstan.volu.ij.& Curt.consi.lxxvj.versic.& plus quia in testamento.& Hippoly.de Marsil.in singula.xxxvj. clausula omni meliori modo.& gloss.ibi Ful.in l.si.j.C.famil.ercisc.& Pet.de Rauen.in d.suo alphabet.in verbo,testamentum.ver.testamẽtum factum inter liberos. Quinimò tale testamentum intelligitur tertio habere etiam aliam à lege clausulam derogatoriam ad sequentia testamenta, adeò quòd per secundum testamẽtum reuocetur primum, etiam non facta mentione de primo,l.si quis priore.ff.ad Trebel. & §.posterior.& §.sequen.institu.de inofficio.testam.& dicta l.hac consultissima.§.si quis autem.& ibi Corn.in j.no. & est ratio secundum eum,quia quis non potest decedere cũ duobus testamẽtis,l.posthumus.§.si paganus.de iniusto rupto testa.vt ibi per eum etiam pater non potest decedere cũ duobus testamentis,vel pro parte testatus, & pro parte intestatus:licet secus in milite,vt tenent Angel.& Imol.in l.ij.ff. de iniusto rupt.testam.Corne.in d.l.hac consultissima.§.si quis autem.Tamen testamentum primum inter liberos per sequens testamentum non tollitur,nisi in sequenti testamẽto fiat mentio primi, illud nominatim reuocando,dicta authen.inter liberos.& ibi Castr.Corne.& Iason.versicul.secundo principaliter no.& Alexand.cons.clxiij.num.v.cum sequen.lib.vij.cum aliis per eum alle. Et signanter vbi in primo testamento filij erant equaliter instituti.& in secũdo inequaliter,quia vnũ solũ instituit,& alios fecit legatarios,tũc primũ non rumpitur per secundum,in quo ipsos non instituit.& Alex.alleg.Specul.in titu.de instru.edit.§.compendiosæ.versicu.quid si pater habens tres filios.C.famil.ercis. vbi hæreditas patris debet æqualiter inter liberos diuidi, aliàs secundum Bal.omnia statuta in hoc contraria sunt cõtra ius commune & naturalem æquitatem.& Roma.consil. clxxix.amplissimè doct.versi.secundo quòd & posito.& in consi.ccclxxxv.versi.secundo principaliter.& vtrobique alleg.Spec.vbi suprà Sed Soci.consi.v.nu.x.versiculo j. quia tex.volum.iij.& Dec.consil.cv.versic.non obstat quòd sit testamentum inter liberos.ibi secundo etiã responderi potest.volunt per decisionem Specul.& Ludoui.eum sequentis idem esse in vno testamento per patrem inter liberos solum condito,in quo inæqualiter fuerunt instituti,quòd tũc dictus §.ex imperfecto.non habeat locum, nisi interuene-
7 rint septem testes,aliàs testamentum erit nullũ.† Quia quæcunque priuilegia(vt inquit Roma.)quæ à iure communi tribuũtur testamẽto facto inter liberos, habent locũ quãdo pater in omnium fauorem disposuit:secus si dispositio facta sit in fauorem vnius,& in odiũ alterius.& idem Albertus in repetitione l.si pater.numero lxxxvij.C.de institu.& substitutioni.quod tamen videtur esse contra dictum §.ex imperfecto.& contra ius nouum.aliàs ille §.esset frustratorius & nullius vtilitatis.Si enim ex testamento æqualiter & eodem modo succedere debeant, quo succedere ab intestato possunt, frustra est facere quò ad ipsos testamentum, si tantum percipere possint ex testamento, sicut nullo condito testamento.Vnde Cast.ibi ad istud respondet, quòd imo magna est illius §.vtilitas.quid enim(vt ipse ait)si
8 pater † fuit inæqualiter inter liberos testatus,quia plus vni, quam alteri relinquit:certè tendit in præiudicium aliorum quibus minus relinquit:& tamen tale testamentum valet:licet ab intestato æqualiter essent successuri, & nihilominus valet,nec possunt cõqueri,per illum tex.notabilem.& eum ibi sequitur Areti.etiam in fortioribus terminis,vt ibi: & idem tenuit Pau.in l.hac consultissima.§.j.C.qui testamen. face.pos.& ibi eum sequitur Ias.& Cuma.consi.cxiij. versi.
9 pro parte affirmatiua.† Sed istas opinio. concordat distinguendo Curt.iunior.in dicto §.ex imperfecto.nu.ij.aut est magna inter liberos inæqualitas per patrẽ obseruata, & tũc procedit opi.Specul.aut est modica inæqualitas,quia pater omnibus institutis diuisisset suum patrimonium inter liberos,assignãdo bona forte aliqualiter meliora vni quàm alte-
10 ri, considerata qualitate personarum,vt ibi per eum.† Sed opinio Specu.ac istius domini concordantis videtur esse cõtra iura noua,quæ quatuor aut infrà dant natis trientem:semissem verò dant natis quinque,vel vltra arbitrium sequitur substantia cætera patris.authentic.nouissima,de inofficioso testamen.aliàs sequeretur patrem secundùm iura non posse inter liberos in conspectu duorum testium disponere: quod non videtur verum,licet æquum sit liberos æqualiter diligere & instituere. Et dictum Specul.Ludo.& Alexan. debet intelligi secundùm casum, in quo ipsi loquuntur, scilicet in secundo testamento minus solẽniter,vel solenniter, vel solenniter condito,institutis tamen in extraneis hæredibus,vel vno ex liberis tantum,& cæteris legatariis relictis, & in primo testamento liberi erant fortè æqualiter instituti.Vnde per secũdum non reuocatur primum propter clausulam derogatoriam à lege requisitam in ipso secundo testamento non insertã,quæ si non expressè coram septem testibus ponatur,primum remanet firmum d.authent.hoc inter liberos.& sic videntur Docto.suprà prædict.text.in dicto §.ex imperfecto.& l.vltima.famil.erciscund.intelligere iudicio meo.Nam secundum communem opinio.testamentũ primum siue manu testatoris scriptum,aut solùm subscriptum,siue sit nuucupatiuũ coram duobus testibus viua voce inter liberos factum,nunquam per secundum solenniter factũ reuocatur,nec aliquo modo censetur reuocatum, nisi nominatum reuocatum fuerit:ita tenent in dicta authẽ.hoc inter liberos.Iaco.de Aret.Cin.Ioan.Fab.Bal.Salic.Felin. Corne.& Alexan.licet in testamento nuncupatiuo Ang.ibi: quem sequitur Iason.in ij.limit.& Alexan.consil.cxlvj.lib. ij.& Barbat.consil.ij.vol.j.velint,quòd illud reuocetur per secũdum sine reuocatione expressa,& ipsos sequitur Bene-

dict.in dicto c.Raynutius.nume.xj.sed prima videtur mihi verior,quia prædicta authen.hoc inter liberos.est post §.ex imperfecto.& authentic.quod sine.& §.ex imperfecto. loquitur etiam in testamento nuncupatiuo, & authenti.quod sine.in testamento manu testatoris scripto vel subscripto.

11 Facit quod dicam in ij.quæstio.† Bene verum est quòd primum testamentum inter extraneos solenniter factum,per secundum inter liberos minus solenniter factum, reuocatur absque speciali reuocatione,vt volūt ibi Doctores suprà alleg.vt dicam in sequenti dubio de testamento cæci.& singu la.Iason consilio ccxxiij.inchoan. testamentum istud secūdum.volum.ij.vbi hoc probat per quinque rationes,& quia etiam si ambo testamenta essent inter liberos, & secundum esset magis fauorabile filiis:nō est opus expressa reuocatione primi,vt voluit glo in authentic.de imperfect. test §.j.in verbo,perfecta,quam faciunt sing.ibi Iaco.de Bellovi.in disputa.sua inserta,etiam ibi Bar.ver.quæro.hic dicitur quòd duo requiruntur.& Cin.Ange.& Docto.in d.auth.hoc inter liberos.cum aliis per Iaso.ibi allega.in prima ampliatio. Sed si testamentum esset imperfectum ratione præteritionis,tunc ille §.ex imperfecto.non habet locum,quia non dicitur testamentum inter liberos,vt voluit glo.fi.in l.si filius in potestate.ff.de libe.& posthu.& ibi eam sequuntur Bart. Bald.Imol.& communiter Docto.& idem Ange.Bald.Pau. de Cast.Alexand.& Iaf.in d.§.ex imperfecto.in vj limit. & Deci.in præalleg.consi cv.versi.non obstat.& est nullum etiam quò ad alios filios.l.j.§.fin.ff si testa.tabu.nullæ extab. & Guid.Pap.sing.dcccxcviij.Et sic videtur decidi dubium, quòd pater inter liberos testando teneatur relinquere iure institutionis,iuxta §.aliud quoque,vt in auth.vt cùm de appellatio,cogno.& non quocunque relicti titu.iuxta authen. nouissima de inoffi.testa,vt voluit Ange.cōsi.xciij & Dec. consi.cccxxviij.& consi.dccxxj.nu.vj.de quo dicam infrà

12 q.incip.pater inter liberos.† Sed an habeat locū d.§ ex imperfecto.in liberis naturalibus tantū, quando pater habeat naturales tantùm.& Ioan.Fab.ibi tenet quòd sic.& idē Alber.& etiam Castr.ibi,& in l.fi.famil.ercif. sequendo Spec. in tit.de instru.edi.§.compēdiosè.ver.quid si pater naturalis,per tex.in l.ij.& in l.humanitatis.ibi, liberā similiter naturalibus eorum patribus damus potestatem.C. de natural. lib.& per tex.in l.fi.C.de confir.tuto.& idem Rom.consilio clxx x.versi.secundo respōdetur ad dictum eorum. & Soci. in l.ij.ver.circa sextum requisitū.in q.Bar.ff.de vulg.& pup. & sing.Maria.in d.§.ex imperfecto.nu v.vbi hoc probat.& Benedi.in repe.ca.Raynu.nu.579.de testa.& sentit Bal.in l.

13 parentes.ver.sed quid dicemus.ff.de in ius vocā.† Sed contrarium tenet Bal. Ang.& Sali.in d.l.fi.famil.ercif.vbi Bar. refert plures Doct.sic consuluisse,quos nominat.& idē Bal. Imo.& Fran.de Are,in l.qui testamento.§.mulier.ff.de test. & Bal.& Ange.in d.§.ex imperfecto.vbi A ge.dicit, ꝙ ista quæst.fuit de facto Perusij.& omnes Docto. consuluērunt, quod ille §.non haberet locum in patre testante inter liberos naturales tantum,& idem tenet Bal.in d.l.humanitatis. alle. per Spec.ad quem respondet ibi,& in l.si qua illustris. ver. quæro,habeo filium,cum sequen.quæst.ad Orfic.& Alexā. post Imo.in l.ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad Trebel.& idē Alex.& Iaf.in d.§.ex imperfecto. versi.secundo limi. quem sequitur ibi Curt.iunior.nu.vij.& idē Deci.cōsi.dcx. nu.iij. vol.iiij vbi dicunt hanc sentētiam esse cōmunem:sed in ma-

14 tre testāte inter liberos naturales bene habebit locū †Quid dicendū? Corn.in d.§.ex imperfecto.ver.in tex.ibi,liberos à parētibus vtriusque sexus.dicit postquam argumentatus est ad vtranq; partem,articulum istum esse respectu matris: & omnes in ea conueniunt,nisi sit illustris:quia mater tunc nō habet legitimos,dicta l.si qua illustris.& in §.nouissimè.insti.eo.titu.& idem in patre erga spurios & natos ex damnato coitu,vt ibi per Docto.& authen ex complexu.C.de incest.nupt.cum similibus. Tamen si tales filij naturales essent legitimati,bene haberet locum dictus §.ex imperfecto. secundum Iaf.ibi,versi.secundò extende allegat Bald.in c.de causis.versi.not.quod obseruans interdictum.de offic.delegat.& ibi vide per Barb.& de Curte in d.§. ex imperfecto. nu.v.& in consi.lxxiiij.versi.facit quia licet priuilegium cōcessum patri,cum aliis per Iaso.& Cur.alleg.licet Dec.contra in d.consi.dcx.nu.iij.ver.in hoc tamen nō videtur laboriosum.qui respondet ad Bald.duobus modis,vt ibi per eū: qui malè de eo loquitur,quod non fecisset si Barba.& Iasō. vidisset quos poterat videre,& etiam Curtium, si voluisset, sed in casu suo erat legitimatio facta absque præiudicio venientium ab intestato,qui in hoc posset saluari: tamen præcedens est communior.Sed quod dispositio.§.ex imperfecto.habeat locum in liberis naturalibus sequendo opi.Spec. & aliorum,videtur maiorē habere apparentiam.Sed hodie in modio in rendi nō est vola plena sciendi vt dicit Azo in

15 summa C.de bonis quæ liber.† Quia pater testando inter naturales filios tantum,eosdémque nominando hęredes legitimat eos,dum tamen ipsos nō appellet naturales,& testamentum sit trium testium subscriptione notatum. idem si in alio instrumēto publico id actum fuerit.tex.est ad literā in §.j incip.ad hoc autem in authen.vt liceat matri & auiæ. collatio.ix.& no.gloss.in §.si verò is. qui solum in verbo, principis in authē quib.mod.natu.effic.sui.& in c.per tuas. & ibi gl.in verbo,filium.quam ibi Io.And.Anto.de Butr. Abb.Sicul.& Cardina.Alex.olim præpositus Mediolanen. numero xv.sequuntur,qui filij sunt legiti.& tenet Io. Fab. in l.cum quis.ver.quartus si pater.C.ne natura.libe.& Martin.Laudē.in tract.de legitimatio.in Decis.q.ver. septimus modus est ex nominatione facta per patrem in testamento, siue in alio instrumento.& versic.vlterius fui interrogatus. & idem Ant.de Rosellis,in tracta,de legitima.versicul.vltimò est videndum.in j.quæst.& gloss.in l. benignius. in fin. & ibi Guliel.de Cug.Bald Angel.Alberic.& Ludoui. Bologn.in secundis interpretat.ff.de legi.& Franc.de Crema singu.clxj & Ioann.Thieri Ligon.in quodam suo consilio posito ante comprehenso. feuda. Ioann. Raynaudi: quod incip.quia his dierum interluniis.& Angel.in §. final quibus modis natura.effici.sui.versiculo ego dico.& versiculo quarto modo.& in § illud.eodem titulo.& Iacob.de sancto Georg.in l.imperatores, numer.viij ff.de proba.& Luc.de Penna in l si cohortalis.vers.quinto si pater.C.de cohorta. libro duodecimo.& Castr.consilio ccccxxx. præsupposito quod iste pater.vol.nouo.Et istum legitimandi modum dicunt esse mirabilem Iacob de Bellouisu in dicto §.ad hoc autem.& Salice. in dicta authentic.si quis liberos. quæ est

16 extracta ex dicto §.ad hoc alij supra allega.† Quinimò mirabilius est,quia per talem sic factam in testamento,vel alio actu publico nominationem filiorum,matrimonium fingitur,& præsumitur retro fuisse cum amasia seu concubina ex qua nati sine aliqua expressa verborum ad matrimonium aptorum prolatione contractum,propter tacitum mulieris consensum,vt ibi dicitur.ergo per hoc sequens matrimoniū videntur legitimati facti:& ita tenet Ludouic. de Sardis in tractatu suo de legitimat.versiculo primo quæritur quo modo fiat.Et hoc si talis mulier erat viuens,quæ viro tunc tēporis quo testamentum vel nominationem fecit filiorum, poterat esse vxor,secundum Bartol. in d.sua disputatione, habeo filium naturalem.in solutione illius. in princi. cum versicul.seq.per text.in d.§.ad hoc quem ibi sequitur Ange.& etiam in dicta authen.si quis liberos.& idem Bar.consil.cxx. Verutius coraducij de Captilio.versi.ad cuius declarationem.& Bald.in l.ij.versic.nono oppo.C.quib.res. iudi.non nocet.& Cæpol.in caute.cccxxij. vbi dicit Veronæ ita obseruari vidisse. Et idem Martinus Lauden.in d.tract. de legi.versicu.item quæro,cum aliis infinitis per eum allegat.& Ioan.And.in d.c.per tuas.Quamuis Anto.de Butr. ibi teneat contrarium:quia tex.in authen. loquitur indistinctè,& idē ibi Car.Alex.nu.xvij.vbi amplè disputat.& pariter Ant.de Rosellis in d.tract.de legit.vltimo est vidēdum de ma-

de matrimonio præsumptiuo.in q.ij.versic.sed post modum
superuenit.&c.quòd non requiratur quod concubina fue-
rit tunc viuens vel mortua:prout latius ibi breuitatis causa
vide.& etiam amplè Cast.in d.consil.ccccxxx. dicens dictũ
Bartoli non sibi placere,nec credit quòd sit de mente illius
text.sed quod solum potuerint esse nuptiæ, tempore quo na
tus fuit puer,qui nunc legitimatur:nec requiritur concubi-
nam esse in vita tempore quo dicta verba proferuntur,vt i-
bi per eum.vbi limitat dictum Bart.Host.& Ioann. Andr.
posito quod esset verũ, debere intelligi quando extarent fi-
lii legitimè nati,& sic in potiori significato. l. j.§.in perpe-
tuam.ff.si ager vectig.non quando legitimati per sequens
matrimoniũ,vt in casu suo.& idem Decius in d. consil.dcx.
nu.6.Quinimo secundum Abbatem Sicul.in c.innotuit.de
ele.sufficit quod tempore conceptionis poterat esse matri-
monium inter virum & mulierem. Præcedẽs est cõmunior
propter tacitum consensum mulieris,quẽ nõ præsumeretur
præstare,si iã erat mortua,vel alibi nupta, vel monacha effe
cta, ratione cuius matrimonij præsumpti filii legitimi facti
sunt. Et ita Ang.in d.§.fi.quibus mod.nat.versi. ego dico.
ibi,sed non legitimantur.& Bald.consi. ccclxxx.mortuo fi-
lio.versi.venio ad tertium.vol.j.& pro hac Decis.Bart.facit
quod dicit Guliel.de Cugn.in d.l.benignius.ff.de legib.quẽ
ibi sequuntur Bal.Ang.Albe.& Castr. quod si pater velit le
gitimare nepotem natum ex filio naturali præmortuo, con
trahendo matrimonium cum concubina sua matre defun-
cti filij,quod non potest:quia ista legitimatio debet profici
sci ad nepotem mediante filio,qui erat in medio: sed hoc fie
ri non potest,postquã mortuus est;ergo &c.allegant tex. in
l.qui libertina.§.posthumus.ff.de ope. liberto.& l.diuo Mar
co.C.de quæst.& Castr.in l.ambigua.de legi.& idem Bald.
in d.consi.ccclxxx.mortuo filio.versi.venio ad secundum.cũ
sequen.volum.j.Hippol.de Marsi.in sing.cxxj.credo te sci-
re.cum aliis per eum alleg.& idem Ias.in l.si is qui pro em-
ptore.versi.ista conclusio.Bar.ff.de vsucap.qui in addi. alle.
ga Ludouici.de feudis in suo tract.legi.versi.quinto quæri
tur.& idẽ Alciatus in Paradoxis. c. xvj.tamen per rescriptũ
principis posset nepos mortuo patre per auum legitimari,
vt voluit Bal.consi.ccccxxj casus talis est,quidam A.versic.
modo videamus.ibi,sed posito quod essent naturales. vol.j.
& supra dictam conclu.tenet Cremẽ.singul. xxxij. Sed hæc
communis opi. Bart.volens mulierẽ tempore quo verba no
minationis filii proferuntur esse viuentem, intelligitur si ta
lis mulier erat cum qua pater potuisset honestè contrahere
matrimoniũ:aliàs secus,vt quia meretrix,& pater nobilis&
honestus.tunc non valet,ita Bartol.in dicto consil.cxx. Ve-
rutius Coraducii.versiculo secundo. videndum quid ope-
ratur nominatio. omnino enim, vt ait possumus de iure
quod honestè possumus.l.filius.ff.de conditionibus institu-
tionũ.pro quo dicit esse casum in l.iij.§. si emãcipatus filius.
ff.de bon.posses.cõtra tab.& sequitur Aug.in d.§.ad hoc.in
authen.vt liceat matri & auiæ & in §.j.quib.mod.natur.effi.
legi.& idẽ Geral.de Petra sancta,in sing.lx.&Soc.in l.sed &
quæsitũ.versi.tertiò limita.ff.de liber.& posthu.& Ludo. de
Sardis in tract.de legitimat.versi.sexto quæritur per tex.in
l.nuper.C.de natural.liber.versi.secũdò quæritur quot &
quæ requirãtur.versi.tertiò quæritur.& q.sequen. Sed præ
posit.Mediolan.in d.c.per tuas.tenet cõtrariũ,cùm sit opus
charitatis capere vxorẽ indigam.c.inter opera charitatis.de
spon.potest enim esse ꝙ matrem filiorum ante corrupisset,
& per cõsequens iniquũ tales filios nõ fieri legitimos, quia
esset dare materiam peccandi:vt ibi quẽ sequitur Ber.Lãdr.
in addit.ad Bar.in d.consil.cxx.& in hanc inclinarem iudicã
do,si constaret eam prius corrupisse per iuramentũ illius.
17 †Et licet matrimonium prædictum sit præsumptum,tamen
admittitur probatio in contrarium,secundum Bar.in d. sua
disputa.in solutione q.ver.secundo sciẽdum est:ante finem.
& Salic.in d.authent.si quis liberos.sed Iacob.de Belu.in d.
§.ad hoc. in ij.op.quem ibi Bartol.sequi videtur, tenet con
trarium.Sed primam opin.Barto.tenet And.de Rosel.in d.
tract.de legit.versi.sed hic quæro an contra istam præsum-
ptionem per tex.in d.c.per tuas.& ibi vide per eũ,qui post-
ea limitat Iaco.vt ibi:tamen alius erat casus in d.c. per tuas.
quia promissio de accipiendo mulierem præcesserat copu-
lam,ex qua habuit filium.& sic matrimonium præsumptum
quod transit in verum,vt ibi,& ca.is qui fidem.de sponsal. lã
cet illa muliere dimissa aliam acceperit,à qua fuit separatus:
& probata promissione primæ facta cum copula ac testamẽ
to ipsius fuit matrimonium declaratum verum,& filius le-
gitimus.& sic intellexit Abb.Sicul.versic.sed ego clarius.&
18 Cardi.Alex.nu.17.†Tum etiam requiritur, quòd tempore
testamenti & prolationis verborum pater nullos alios legi-
timos habuisset filios,vt authen.quib.mod.natu.effic.leg.§.
si igitur licentia.versi.si verò solummodo.& authent. quib.
mo.natu.effic.sui.§.si verò is.& tenet gl.j. dubitatiuè tamẽ
in d.authen.si quis liberos.Bart. tamen in sua dicta dispu.
in solu.illius versi.quinto est sciendum,tenet indistinctè na
turales non legitimari aliis legitimis stantibus, sequendo
Hostien.in summa.§.fi.qui filii sint legi.& Io.And. in d. ca.
per tuas.vbi gl.etiam hoc tenet, & pariter Sicul. & Cæpol.
in d.cautel.cccxvij.versi.item aduerte etiam.& Bar.in d. §.
ad hoc.licet Iacob de Bello.ibi velit idem, siue extent legiti
mi,siue non,& ipsum sequitur Cardi. Alex.in d.ca.per tuas.
nu.xviij.versi.quartò dicit Bart.& similiter Anton. de Ro-
sel.in d.tracta.de legit. sed quæro an dispositio.& Castr.in
præallega.consi.ccccxxx.versi.quarto dicit Bart. & Ioann.
Anth.Rubei.in l.Gallus.§.quidam rectè.ff.de liber. & post
hu.Sed præcedens est communior,quando extant legitimè
nati,quod non possint legitimari.vt Ange.in d.§. fin. quib.
19 mod.natu.versi.item nec quarto nec quinto†.pro quo facit
quia extãtibus liberis legitimis & naturalibus nõ fit legiti-
matio,nisi in duobus casibus,scilicet per oblationem curię,
& per sequens matrimonium d.Authen.quib.mod.natu.ef
fic.sui.§.generaliter.tex.& glo.cũ nota.in §.fi.instit.de nup.
quia scriptũ est, Non erit hæres filius ancillæ cum filio libe
ræ:id est,filius concubinæ non erit hęres cum filio ex matri
monio genito.& Bal.in l.cunctos populos.ver.sed ego cre-
do.C.de sum.trini.quia etiam princeps non legitimat extã-
tibus legitimis.§.si quis igitur.& §. illud autem. in authenti.
quib.mod.natu.effic.sui.quoniam,vt inquit Bal.in c.filii na
ti,si de feu.fue.contr. Imperator legitimans naturales extã-
tibus legitimis,est vnum pecus non habens præoculis iusti-
tiam publicæ honestatis.& Felin.in c.j versi. quinta declara
tio.de consti.& tenet Castr. consil. xxij. visis omnibus quæ
narrantur.vol.ix.& Ale.consi.clxxxvij.lib.v.& Tho.Ferra-
ri.in cautel.prima,cum aliis per eum alleg. Et licet pater no
minando in testamẽto vel alio actu publico filium simplici-
ter,nõ vocãdo eum naturalem legitimet illum, etiam alios
quamuis illos nõ nominauerit:quoniam nominando vnum,
cæteros nominasse videtur,& illius nominatio prodest aliis
nõ nominatis.d.§.ad hoc.& ibi per Ange. in authen. si quis
liberos.& Alexand.in l.sæpè.versicul.alium insuper casum
vltimo loco.ff.de re iudica.qui alleg.gl. j.in l.ij.& ibi.Bal.&
Rapha.C.quib.res iudi.non nocet.Ex quo secundum An-
ge.in d.§.ad hoc.colligitur optimum arg.ꝙ si plures fuerint
fratres ex eodẽ patre nati,quorũ vnus fuerit pronũtiatus Pe
rusinus,ꝙ per talẽ sententiã intelligitur pronuntiatum esse
omnes ciues Perusinos, quod dicit esse mente tenendum.
Tamen non econtra,amasia seu cõcubina in testamẽto etiã
triũ subscriptione testiũ subscripto legitimare nõ potest, vt
voluit Ang.in d.authẽ.si quis liberos & Cæpol.in pręalleg.
cautel.vltra mediũ versi.Sed quid erit de amasia.ratione di
uersitatis.vide per ipsos & Frã.de Crema.in d.sing.clxj. Et
tamen in ea testante habet locum d.§.ex imperfecto.secun-
dum omnes, nisi sit illustris, vt suprà dictum est. Et sic ta-
le testamentum patris naturalis est validum,ex quo filii au-
thorite iuris sunt facti viri descendentes ex matrimonio,
qui omni fruuntur iure, quod leges concedunt filiis legiti-

mis.d.§.ad hoc.Et ſic poſſunt ſecundum Bar.ibi, ſuccedere agnatis & cognatis,ſicut legitimi & naturales,dũ tamen teſtamentum ſit (vt dictum eſt) trium teſtium ſubſcriptione ſubſignatum,ſiue ſit manu patris ſcriptum,ſiue alterius etiã notarii.& per conſequens opinio Spec.Ioann.Fab.& aliorum,quòd §.ex imperfecto habeat locum in filiis naturalibus,maiorem habet apparentiam,quàm opi. Bald. Ange.& ſequacium: quia in iſto teſtamento per quod matrimonium retro præſumitur contractum,& filii ex eo nati:non requiruntur niſi tres ſubſcripti teſtes,& non alia teſtium & ſigillorum ſollennitas:à fortiori nec in teſtamẽto ſolenni,ſeu in ſcriptis inter liberos legitimos condito.per d. §. ex imperfecto.vt ſuprà ſatis dictum eſt. Et peccat mortaliter impugnans teſtamentum ex defectu numeri teſtium. vt dicit Sicu.in rep.c.cùm eſſes.per illum tex.verſi.Nota nonò.& ibi Barb.nu.viij.de teſt.& Sylua nupt.verſi.Hinc dicimus.cum aliis per eum alleg. Et pro prædicta noſtra Deciſio. ſcilicet quòd filii legitimantur,& matrimoniũ contrahitur ſeu contractum præſumitur per nominationem in teſtamento, aut alio publico inſtrumẽto factã,facit,quod ſimul decidit Bal. in l.ſi quis.verſi.Et ſi filiam naturalem. C. de natura.liber. quod ſi mulier naturalis tãtùm nubat viro naturali & legitimo,efficitur legitima ratione qualitatis viri cum quo matrimoniũ cõtraxit.capacitas enim viri ad vxorẽ porrigitur.idẽ Ang.in §.quod verò.in fi.in authẽ.qui.mod.natu.effi.ſui.& Deci.in l.fœminæ.nu.ix.ff.de reg.iur.& Hippoly.de Marſi. ſing.ſuo.cj. Tritũ eſt in iure,quod dicit eſſe mente tenendũ,& ſine fallacia eſſe mirabile & ſingulare verbũ,& magnę importãtiæ,nec meminit ſe alibi legiſſe:ergo talis naturalis ſic effecta legitima ſuccedere poterit parẽtibus,ſed hoc nõ vidi ſeruari,ſed contentatur dote ſibi data,vt dixi in q.incip. Ad ſecundã veniẽdo quæſtionẽ,an pro filia naturali, &c. Et ex præcedẽtibus videtur decidi quæſtio, quam de facto vidi inter Gabrielẽ de Boſqueto naturalẽ filium defuncti domini Ioannis de Boſqueto Cancellarij regis Nauarræ,& oãnẽ de Boſqueto reũ nepotẽ ex filio Cancellarii,qui in teſtamẽto inter liberos naturales,& legitimos cõdito, legauerat dicto Gabrieli baſtardo ducẽta ſcuta parua, quæ petebat eidem reo;contra quæ verò actor dicebat teſtamentũ nullum reſpectu legati eidem baſtardo facti: cùm cẽſeatur penitus extranea perſona,d.§.ex imperfecto.nec ſit de domo, vt plenè Bal.in l.generaliter.§.fi.C.de inſtit.& ſubſti.ſub.condit. fact.cùm aliis ſuprà,q.ciiij.alleg.inci. Ad ſecundam veniendo quæſtionem,an pro filia naturali,& ſic cẽſuerunt omnes Docto.ſuprà allegati in q.præcedenti de teſtamento inter naturales tantum cõdito.ergo ſi naturales ſint admixti legitimis & naturalibus,ꝙ non valeat reſpectu naturalium tantùm,cùm cenſeantur extranei.d.§.ex imperfecto. Tamẽ cõtrarium fuit concluſum in magna camera me præſidente, quòd dictum legatum cenſeatur fauore alimẽtorum factũ, cum pater teneatur eos alere.c.cùm haberet. de eo qui duxit in matrimoniũ quam polluit. cum ſimili.in prædicta q. ciiij.adductis,vbi dixi patrẽ poſſe pro filia naturali tantum maritanda,ſubſidium,& talliam ſubditis hominibus imponere:quia ſit de liberis,vt ibi gl.quod not.pro ampliatione dicti §.ex imperfecto.Et latum fuit areſtum,die vij Septem
20 bris,Anno Domini M.D. XXXII. † Sed an habeat d. §. ex imperfecto. locum etiam in teſtamento imperfecto patris cæci inter liberos cõdito non ſeruata ſolennitate. l.hac conſultiſſima.C.qui teſtam.facere poſſunt.vbi Bart.dicit illã legẽ mente tenendam:quia poterit quis multũ de honore ex ea habere:quia ſæpè homines excæcantur propter infirmitatẽ vel alia accidentia, tamen faciunt teſtamentum ſecundùm ius commune,ideo non valet, nec inter liberos, vt tenet Fulgo.& Roma.& idem Marian.nu.ij.& idẽ Fulgo.conſi.xlj.& conſi.xcj.& Caſtr.conſil.cclxj. ſuper primo dubio præſuppoſita cæcitate.vol.x.quoniam illam ſolennitatem in teſtamento cæci ſeruãdam Imperator adhibuit ad fraudes & falſitates (quæ de facili hominibus non videntibus fieri poſſent)euitãdas,vt ibi dicitur in fine.& in l.fi.§.cũ enim res.C.de fideicõ. Sed contrariũ tenet Bald.in d.l.hac conſultiſſima.& eum ſequuntur ibi Ang.verſi. ſed quid erit in patre.& Caſtr.verſi.itẽ quæro an ſolennitas. & ſic ſibi cõtrarius.& Corne.verſi.ſed dubitatur.& Alex.verſi. extra gl.eſt dubiũ.& idẽ Sali.q.vlti.& Iaſon verſi. ſed pone quòd pater ſit cæcus.& ipſum ſequitur Curt. iunior in d.§.ex imperfecto.nu.viij.& iſta eſt communis opinio,quam tenet Ange. Aret.in §.cæcus.in fin.inſti.eo.& Iaſ.conſi.xxvj.num.ij. verſi.ſed quando prædicta.volu.j.& Zabarel conſil. cxlix. ſer.Franc.& Socin.conſi.xj. Non fuiſſet opus vlteriori diſcuſſione.cum verſi.ſeq.& quaſi per totum.vol.ij.vbi ponit etiam quando primum pręceſſit teſtamentum ſolenne clauſulam habẽs derogatoriã,per quam apparet ratione conſeruandæ agnationis,teſtatorem cæcum magis dilexiſſe agnatos,quàm filias in ſecundo teſtamẽto minus ſolẽni hæredes inſtitutas:qui tenet primum non rumpi,nec tolli per ſecundum inter liberos factum,de quo ibi per eũ, ſequẽdo Fulg. in d.l.hac conſultiſſima.§.ſi quis autem.& tenet Oldr. cõſi. cxix.quod incipit,Titius cõdidit teſtamẽtũ.& Ioan. Andr. in addi.Spe.tit.de teſta. §.j. & in ſuis terminis conſuluerat Fulgo.in d.conſi.xlj.& xcij. ipſum ſequitur Benedict. in d. cap. Raynu.num.79.Et ſe fundant Doctores ſupradicti tenentes communem,quia quando teſtatur inter liberos, ceſſat omnis ſiniſtra ſuſpicio fraudis & falſitatis, & ſic ceſſat ratio,propter quã fuit hęc ſolẽnitas à lege introducta.¶Quid dicendum?& Mart. de Fano. qui primo hanc diſputauit q. ipſam dimiſit indiſcuſſam,prout referunt Docto. ſuprà alleg.quam etiam Alberi.auſus non fuit decidere in d.l.hac cõſultiſſima.nec Barb.in c.relatum.num.xxiij.de teſta. Et pro parte quam tenet Fulg.& ſequa. facit, quia licet inter liberos ceſſet ſuſpicio falſitatis,quando vult æqualiter eos inſtituere hæredes,tamen quando pater vult eos inæqualiter inſtituere,quod poteſt,vt ſuprà dictum eſt,non minor videtur ratio ſuſpicionis,quam inter alios, vt legitur Geneſ. xxvij. de Iſaac qui ob nimiam ſenectutem fuit effectus non vidẽs, quia in illa ætate caligãt oculi, prout contigit pluribus antiquis patribus Veteris teſta.quos recitat Luc. de Penna in l. j.C.qui morbo ſe excuſ.lib.x.vnde conſilio & machinatione Rebeccæ vxori Iacob ſubmiſſũ loco Eſau primogeniti benedixit,& ſucceſſionem ei dedit. Et ſi ita cõperta fraude occurreret mihi caſus,iudicarẽ teſtamentũ nullũ:alias in dubio cõmunis opi.quæ pro teſtamento facit,eſt ſequenda l.ſi pars ff.de inoffi.teſt.ſiue teſtamentũ cæci ſit vnicum, ſiue ſecundum inter liberos factum,quod ſemper valeat,& primũ ſolenne reuocetur,vt dictũ de alio patre non cæco. pro hoc facit quod no.Bart.in l.militis.§.veteranus.ff.de teſt. milit. & Barba.conſi.lx.nu.xj.xij.vo.ij.Et ſic d.§. ex imperfecto. habebit locum in omni paterno teſtamento inter liberos etiam naturales tantum,& non ſpurios condito, alias cæcus non poteſt,etiam ſi eſſet conſuetudo,aut ſtatutum loci volẽs ſimpliciter valere teſtamentum minori teſtium numero factũ:quia non intelligitur cõprehendere teſtamentum cæci, vt voluit Bal.in l.ſi quæramus.quẽ ibi ſequitur Fran.de Aret.verſi.Vltimò inquantum Bal.de teſtam. & Maria.in d.l. hac cõſultiſſima.nu.ij.verſi.Item dicũt no.& Iaſ.cõſi. lxxxj. incip.Viſo teſtamento.volu.iij.& conſil.xxvj.nu.ij.volumi. j.Et pariter cæcus poteſt donare & facere omnes cõtractus inter viuos,ſicut quilibet alius, cùm non reperiatur prohibitus,vt voluit Alex.conſilio vij.verſic.Item dato.volum.j eũ ſequitur Iaſ.in d.l.hac cõſultiſſima.verſic. Adde quòd licet cæcus.& per Doct.inſuper Iaco.de S.Georg.in l.cæcus. ff. de iudi. Et ſimiliter cauſa mortis poteſt donare non ſeruata ſolennitate.d.l.hac conſultiſſima.vt conſuluerunt Petr.& Aluiſius de Peruſio,quorum conſilium reperitur in iiij.parte conſiliorum Bald. nu.ccclxxx.quia donatio cauſa mortis magis accedit cõtractui,quàm vltimæ voluntati.per not.in l.ij.de dote præleg. cum aliis per ipſos alleg. de quo vide amplè Bald.& Lancel.Decium,& Soci.in l.ij. verſic. In gl.ff.

gl. de leg. j. vbi ponit quatuor conclusiones, cui magis donatio causa mortis, æquipararetur, an cõtractui vel vltimæ voluntati. & istã partem tenet Ang. Aret. in d. §. cæcus. versic. Quid si velit. Et etiam q possit codicillari: sequẽdo ij. opin. gl. in d.l. hac consultissima. in verbo, codicillis. quam etiam sequitur ibi Sali. & Cast. & idem Ias. ibi, versi. Quæro pone quòd cæcus. dum tamen vltra numerum quinque testium adhibeat notariũ, aut loco illius vnum testẽ, & istud probat per illũ te. opti. vt ibi per eum. Sed primã opi. gl. q in codicillis requirantur octo testes, vel septem cum notario, tenẽt Iac. But. Bal. Ang. Fulg. Roma. & Alex. Corne. ibi, dicentes hanc esse communem, quã tenet Ioan. de Plat. in d. §. cæcus. & Cast. in d. consi. ccclxj. versi. Nec iuuaretur. vol. ix. sed aliæ opi. mihi magis placent per rationes Ias. ibi, & in d. cons. xxvj. nu. ij. versi. Illud etiam puto esse, volum. j. licet Ias. in d. consilio lxxxj. velit contrarium in donatione causa mortis. Sed an testamentum cæci sit nullum ob præposterationem legatorum ante institutionem hæredis factam, & videtur q sic: tenet Richar. Malum. Cin. Bart. & Fulg. in d. l. hac consultissima. & Ange. Are. in d. §. cæcus. & in §. ante hæredis institutionem. instit. de lega. & Cæpol. cautel. cxxviij. incip. In testamẽtis. Contrarium tamen & melius ita Bald. Castr. Roma. Alexand. & Ias. in d.l. hac consultissima. & idem Ias.
21 in d. consil. xxvj. num. j. & ij. volu. j. †Sed an transigere possit super contentis in testamento, est dubiũ, quia tex. in l. de his. ff. de transact. dicit inspectis cognitisque verbis testamẽti: sed cæcus non potest legere, & verba testamenti inspicere. Contrarium tamen tenet Ang. consi. cxcviij. versi. Dicet quis secundum prædicta, & respondet sufficere cæcum intelligere vim verborum vltimæ voluntatis per alium habentem iuris peritiam. l. in bonorum. ff. de bona possess. Et hæc
22 de primo. †Sed quæro an econtra testamentum filii imperfectum respectu numeri testium inter patrem, & alios ascendẽtes factum in casu, in quo potest testari, valeat. dic quòd non, vt voluit Specul. in titul. de instrum. edit. §. compendiosè. versi. Quid si filius in minus solenni testamento. quem sequuntur Bal. in l. fi. versi. Præterea liberi. & ibi Sal. versicul. Quæro tertio. C. famil. erciscund. & Ale. in d. §. ex imperfecto. ver. Quæro vtrum econtra. & Ias. ibi, in iiij. fallent. & in l. filium quem habentem. versi. Cõfirmo. C. fami. erciscun. & Hippolyt. de Marsil. sing. cccclxxix. correlatiuorum eadem est censura. & Bertran. de Carpen. consi. cxvj. nu. ij. vo. j. nouorum. Sed contrariam opi. dicit Cur. iunior in d. §. ex imperfecto. nu. iiij. posse teneri & defendi duabus rationib. Primò, quia pater & filius correlatiuè se habent, quo casu succedit regula, quod dispositum in vno ex correlatiuis intelligitur dispositum in alio, l. fin. C. de indict. vidui. tollen. etiã in materia correctionis. Secundò, quia materia §. ex imperfecto, non est correctoria, sed potius limitatoria: patet, quia in totum non corrigit regulam traditam in prin. illius l. sed solùm limitat procedere in patre testãte inter liberos, iuxta Doct. Bar. in d.l. si constante. q. ix. j. partis prin. vt suprà dictum est. in prin: ergo succedit communis conclusio, quòd in materia limitatoria ex identitate rationis licita est extensio, iuxta doctrinam Bart. loco præalleg. vt per ipsum Curtium, & hæc opinio non caret ratione: tamen præcedẽs est communis, quæ non habet nisi istum repugnantem.

SVMMAE.

1 *Testamentum inter liberos imperfectum annullatur, si extraneus sit admixtus etiam in substitutione, & tutoris datione. & numero 4.*

2 *Codicillo facto à patre substitutio pupillaris quando valeat iure directo.*

3 *Nepos ex filia an censeatur extranea persona respectu testantis inter liberos.*

5 *Testamentum inter liberos imperfectum, quando valeat, etiam substituto extraneo.*

6 *Christus de generatione Dauid ex matre.*

7 *Mater in generatione præbet materiam, & pater formam.*

8 *Semen mulieris an requiratur in generatione.*

9 *Filia statuto exclusa, an censeantur extranea ad inualidandũ testamentum patris inter liberos factum.*

Quæstio CCXLI.

Quo ad secundam quæstionem, an testamẽtum, in quo nepos ex filia viuente, aut mortua fuit hæres institutus, vel substitutus etiam nasciturus, sit nullum respectu illius, ita quòd censeatur persona extranea, vt in ea habeat locum §. ex imperfecto. crebro allegatus. & d.l. finalis, c. famil. erciscun. & quid de matre.

DECISIO CCXLI.

1 ET†pro ista quæstio. posuimus regulam in præceden. q. quod testamentum sit nullũ respectu personæ merè extraneæ cum liberis admixtæ, per tex. in d. §. ex imperfecto. & d.l. fi. famil. erciscun. qui habet locum non solùm, quando extranea persona est admixta in institutione, sed etiam in substitutione, vt ibi dicitur, vel etiã in tutoris datione, vt voluit Barto. in l. ij. versiculo. Sextò dixi q requiritur. ibi, sed quæro quid si testamentum. ff. de vulg. & pup. secus si talis persona admixta non sit extranea, vt quia pater (vt inquit Bar.) in testamento suo minus solenni substituit pupillo, vel ei dedit tutorem vnum ex liberis etiam in secũdo loco existen. quia tunc valet testamentum, & idẽ in d. §. ex imperfecto. & Curt. iunior. num. xxvj. & Bertran. de Carpen. consi. xxix. num. v. volu. ij. nouorũ. Vnde si omnino extraneus fuerit substitutus, cùm sit testamentum pupilli, qui nõ potest instituere extraneum in testamento imperfecto, ita nec pater: & eum ibi sequitur Rapha. & communiter Moder. & Sali. dubitatiuè tamen in l. in testamẽto. versic. Item quæro quia dixi. C. de impuber. & aliis substit. licet Capra. velit contrarium consilio cxiiij. in secundo dubio. quod talis substitutio de extraneo facta valeat. Sed opi. Bar. sequitur Soci. cõsi. v. nu. xj. vo. iij. & Bal. consi. cclxxv. factum tale est. Nicolaus Cechi. versi. Testamentum dicti Nicolai. vo. ij. & Alex. in d.l. j. versi. Requiritur. vbi respondet ad dubium Sal. vt ibi per eum. & idem Imol. in cap. Ray. in materia pup. substit. versi. Circa sextum ibi, quid autem si in testamento. de testa. & Ias. in d. §. ex imperfecto. & idem ibi Corne. versicul. In ea. ibi, corrigi. cum versi. sequen. Et prædicta faciunt, &c. Iason in d.l. ij. versic. Circa sextum, licet Franc. de Are. ibi teneat contra Bar. cui tamen respõdet Ias. & Soci. vt infrà dicam. Quinimo Bar. te-
2 net fortius in d.l. hac consultissima. §. si quis autem. † quòd pater potest in codicillis pupillariter substituere fratrem pupilli aut sororẽ, & reuocare substitutionem pupillarẽ in primo testamento de extraneo factam: quæ substitutio valebit iure directo, quamuis in codicillis hæreditas dari vel adimi non possit. l. Scæuola. ff. ad Trebel. & §. fi. institu. de codicil. & l. hæreditatem. C. eo. ti. & idem dicit Bar. in l. ij. quem ibi sequitur Cuma. ff. de iniusto rup. testa. & in l. militis codicillis. ff. de test. mil. & eum etiam sequuntur Pau. de Castr. Fulgo. in d. §. si quis. & etiam Alex. & plenè Ias. versic. Vltimò, vbi ambo respondent ad Bal. Ange. Sali. & Corne. qui tenent contrarium in d. §. ex imperfecto. & etiam Imo. in d.l. ij. de iniusto, rupto testa. & Rom. consi. clxxix. versicu. Quo ad secundum, an institutio. vbi hanc dicit esse communem contra Bar. Sed opin. Bart. sequitur Franci. de Areti. in d.
2 authentica, hoc inter liberos. & Guliel. Bened. in d.c. Raynutius. in verbo, Testamentum primo. versic. Ex præmissis decidit Bart. & Alex. consi. cxlvj. versic. Nec hoc etiam obstat. cum sequen. vo. ij. & in d. consi. ciiij. versi. Secũdò principaliter. cum seq. eodem volum. Et ista opinio Bart. videtur verior & magis sustentabilis, quam alia opinio Bal. & sequa. secundùm Fulgo. in d. §. si quis autem. quem ibi vide-
3 tur sequi Corne. in fine. †Et licet in casu nostro Barba. velit quòd nepos ex filia hæres institutus vel substitutus dicatur respectu filiorũ extranea persona, ita quòd testamẽtum ratione illius sit nullum, vt ipse ample tenet in consilio lxxxviij. versicul. Capio modò secundum. volumine iiij. dicens auum non posse nepotem ex filia aliis superstitibus fi-

liis vel filiabus substituere. Hoc probans inter alia per ius nouum authen. de testamento imperfecto. colla. viij. ex quo authentic. quod sine. & authentic. hoc inter liberos. fuere sumptæ, loquens tantum de filiis in in pluribus locis, & non profectò de liberis, & sic appellatione filiorum secundum eum non comprehenduntur nepotes, quod est cõtra text. in l. j. C. de condit. insert. vt latius infrà dicitur. Et sic secundũ eum dictæ authen. fuerunt malè extractæ. & per consequẽs dictus §. ex imperfecto. in hoc corrigitur, vt ibi latius per eum. cui infrà respondebo. Tamen secundum veram & cõmunem opinionem §. ex imperfecto. habet locum in nepote hærede instituto vel substituto, vt tenet singu. Albe. ibi. vers. Item quia hic dicit tenere inter solos liberos, & c. volens ibi parentes, & liberos vtriusque sexus accipi in infinitum, per text. in l. quinque. §. parentes. & l. sed si hac. §. liberos. in j. ff. de in ius voca. & si vxor mater est instituta in certa parte bonorum, media aut tertia, & liberi in aliis, non censetur extranea persona. & idem Paul. in dicto §. ex imperfecto. & ibi Alexand. dicens, quod per illum textum facta est ampliatio ad omnes liberos etiam non suos, sed emancipatos, dicta l. finali, familiæ erciscund. & iuncta glo. j. & etiam exhæredatos propter ingratitudinem. & idem Benedi. in dicto capitulo Raynuti. in verbo, Testamentum primo. fol. clxxxiiij. nume. lxxij. & etiam nu. lxxiiij. ibi. & præmissa. Et per ista Alex. soluit quæstio. quòd si pater testatus est inter liberos & filias, quæ dotatæ ex forma statuti, non succedant ab intestato: & sic propter statutum desierant esse suæ, vt not. Bart. in l. j. §. sciendum. per illum tex. ff. de suis & legit. & Bald. in l. fina. C. de liber. præter. & tamen secundum Alexã. quò ad filias habet locum d. §. ex imperfecto. sequendo Fulgo. in d. l. hac consultissima. § per nuncupationem. vt est hic Burdegalæ, quòd filia maritata cum certa terræ, & pecuniæ parte & portione, vel etiam vbi renuntiauit medio iuramento, vt dixi lib. consue. Biturigum. §. vj. tit. de testa. & istam partem tenuit Corne. consi. ccxxxviij. volu. iiij. & in consi. ccxcvij. & consi. xxxj. volu. ij. vnde patet filios filiæ aut filij nascituros posse institui vel substitui in casum, in quem hæres sine liberis decederet. Et hanc sententiam sequutus est Andræ. met. Barba. consilio ij. nu. vj. versi. Præterea nos non sumus, ver. Quinimo plus dico. volumine j. dicens, quòd omnes dicuntur extranei præterquam filij, & eorum descendentes, vt habetur in l. j. C. de impo. lucra. descript. & ibi Barto. in ij. no. lib. x. & infrà dicam. & idem Barbat. in dicto consi. xxix. eodem libro & in cõsilio lviij. vol. iiij. quod est formale ad Decis. quæst. de Sentraille, quoniam in casu instituit posthumũ, & ei substituit nepotem ex filia. Et opinio. Bart. & communem sequitur Socin. in dicta l. ij. versicul. Circa sextum requisitum respondens ad Franciscum de Areti. & consequẽter ad Barbatiam quamuis eum non viderit, qui præsupponunt textum in dicto §. ex imperfecto. locum non habere, nisi in liberis in primo loco existentibus, quod est contra illum textum generaliter loquentem, vt dicit ibi Corne. nu. ij. & in dicto consilio tricesimoprimo, volumine secundo, & Alexãder in dicto consilio clxxvj. versiculo non obstat. libro quinto, & Curt. iunior, in dicto §. ex imperfecto. num. xvj. quicquid dixerit gloss. in dicta l. final. in verbo, parens. famil. erciscund. quia de hac disparitate succedendi non curatur, secundùm Doctores suprà & infrà allegati. Secundo Socin. probat nam dicta l. fina. famil. erciscund. loquitur in patre testante inter liberos suos tantùm. Imperator tamẽ in dicta §. ex imperfecto. extendit etiam illum ad matrem. Vnde secundùm Socin. cùm dispositio illius §. sit iuris iã cõcessi extensiua, nõ debet in sui generalitate restringi, iuxta no. doctrinam in l. j. § nuntiatione. ff. de noui ope. nuntia. & latius per Socin. qui aliis duabus peremptoriis rationibus adductis, cæteris omissis confirmat istam cõmunem. Primò, quia ex quo testamentũ valet, quò ad institutionem, videtur etiã valere quò ad substitutionem, & alia accessoria, cũ pupillaris substitutio sit sequela testamenti. §. liberis. institut. de pup. substi. Secundò, quia pro ista opi. videtur tex. in d. § ex imperfecto. sic inducendo. Nã dicitur ibi, ꝙ relicta facta extraneis habentur pro non factis, & accrescũt liberis: & sic secundũ eum annullatio relictorũ eo casu inducitur in fauorem liberorũ: ergo à contrario, vt ne quod inductũ est in fauorem retorqueatur in odiũ, quod esset quando annullatio dispositionis extranei non tenderet in fauorẽ, sed potius in præiudiciũ liberorum, & esset potius fauor: quia valere debet per illum tex. igitur. Ex quibus infert duas cõclusiones,

4 quarum prima est, † quando substitutio pupillaris facta valeret, & tenderet in præiudicium liberorum, qui bus relicta extraneo accrescerent, tunc non valet substitutio, puta quãdo esset facta vni ex liberis, vel quando esset substituta persona extranea cum vno ex liberis, per d. §. ex imperfecto. &

5 ita procedit opinio Bar. & communis. † Secunda conclusio est, ꝙ quando validitas substitutionis extranei non tẽderet in præiudicium alicuius ex liberis, vt puta si vnicus esset impubes tantũ, cui facta esset pupillaris substitutio, & tunc valet: quia validitas respicit fauorẽ, & non præiudiciũ liberorum. quod est singularis limitatio ad d. §. ex imperfecto. Et pro ista secunda conclusione facit quod dicit singulariter Castr. in consil. j. volu. ix. vt suprà dixi in quæst. cvj. incipien. alia fuit quæstio. & not. per Bal. & Doct. in l. quoties ab omnibus. C. de fideicom. Sed in hoc multum dubito, quia licet text. in d. §. ex imperfecto. loquatur, in plurali de testamento inter liberos minus solenniter condito, in quo est liberis permixta persona extranea, quòd non valeat respectu illius extraneæ personæ, tamen non loquitur in casu conclusionis secundæ, si extraneus sit vnico filio substitutus, quòd valeat, cum nõ fiat præiudicium aliis filiis qui non sunt. Quinimo videtur respectu illius extranei substitutionem non valere, & hæc videtur mens Bart. & Doct. ibi, quia numerus pluralis tam verificatur in singulari, cum sit tantum in vno, quàm in pluribus. l. j. & ibi Castr. C. de condit. insert. & in l. cum vxori. C. quando dies legat. cedit, aliàs esset in præiudicium filij, qui potuerit disponere de omnibus bonis, & si valeret, non posset nisi de duabus quartis, iuxta d. c. Raynutius. & l. quanquam. C. ad legem Falci. cogit. Et ꝙ potuit fieri substitutio de liberis extantibus tam in primo loco quàm remotiori, contra Franc. de Are. & Barba. vt in casu de Sentraille, nepote ex filia nascituro suis auunculis substituto, si decederent sine liberis, videtur text. in dicto ca. Raynu. ibi, vt Alterocha, & sobol. quam gest. in vtero eidem impuberi si absque liberis moreretur. & ibi Barba. num. xvj. vers. Et inquantum iste text. dicit, quã gestabat in vtero. & latius Guliel. Benedict. in verbo, soboles. & per omnes in l. Gallus. ff. de libe. & posthu. cum aliis suprà alleg. in q. incip. Dominus vita nunc functus præses de Torretes. Sed ad hoc potest responderi, quòd iam erat conceptus: sed in casu de Sentraille nõ apparebat, quòd tempore testamenti vel mortis aui fuisset conceptus, vt infrà dicam. Tamen non est censendus aut habendus in hoc casu pro extraneo, ex quo secundùm Doctores suprà allega. tex. in dicto §. ex imperfecto. habet locum in omnibus liberis primi vel remotioris gradus in infinitum. d. l. quinque. §. parentes. & d. l. sed si hac. §. liberos. & in dicta authenti. quod sine. & authen. hoc inter liberos, de testamen. per quæ est dare responsum ad Barba. in d. cõsi. lxxxviij. quoniã si Imperator Iustinianus corrigere voluisset referendo ibi constitutiones Constantini in l. fin. famil. erciscun. & Theodosij in d. §. ex imperfecto, loquẽtes de liberis, ad filios tantum, mẽtionem fecisset expressam de subscriptione patris & filiorũ, ideo ibi filios pro liberis capit. & ita intelligit ibi Ang. summãdo §. j. quia inquit Iurisconsultus, iusta interpretatione recipiendũ est appellatione filij sicuti filiamfamil. contineri sæpè respondimus, ita & nepos videatur comprehendi. Et patris nomine auus quoque demonstrari intelligatur. l. iusta interpretatione. ff. de verborũ signification. & l. filij appellatione omnes liberos intelligimus. eodem titulo. imò ex propria significatione, l. senatusconsulto.

consulto.& ibi etiam nepos significatur.ff.de ritu nup. quẽ Bald.ibi reputat singula.& si non ex verbi significatione, tamen ex iuris interpretatione, vt l.filium habeo.ff. ad Macedonia.& l.filius tuus.C. eodem titulo. dum in fine dicitur, ad nepotes & pronepotes porrigitur. Et si quispiam diceret, text.in dicto §.ex imperfecto loqui inter solos liberos, & sic comprehendi liberos primi solùm gradus, & etiã nepotes, qui in succedendo sint æquales.iuxta glo. ij. in d.l.fina.famil.ercisc und. Et Francisc. de Areti. in dicta l. ij. de vulg.& pupilla. Cùm hæc dictio, solùm, sit taxatiua & exclusiua, l.aduersus.C.si aduer.rem iudicatam.& l.j.ibi, solis parentibus & liberis. C. de bonorum possess. contra tabul.& l.his solis. C. de reuocand.donation. & l.his solis.ff.de condiction.indebi.& Socin.consilio lxxxvij.numero v.volumine tertio.& in capit. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solùm.ij.q.j.& capitu. si solus.v.ij. distinctio.& c.nouit.de iudi. Sed ad hoc respondetur, quod illud non est semper verum, cùm de natura illius dictionis solum, solùmodo sit includere filios & eorum liberos, & excludere personam merè extraneam, clement.exiui de paradiso.§.cum autem natura termini restrictiui. de verborum significatione, & sic sentit clarè tex.in d.§.ex imperfecto.qui ait, in principio testamentum omni solennitate imperfectũ inter solos liberos valere, & non profectò inter extraneos liberis mixtos. Et in fine dicit dictionem solum nõ semper excludere.& ita voluit Bald.in d.l.j.in prima oppositio. de bonorum possess.contra tabul.per text.in l j. ff de cõdictio furt.& in l.fin.C.de legit. Quinimo includit id quod est sibi proximum & connexum. Quia (vt inquit) per hæc verba, solus Episcopus, non excludit capitulum suæ ecclesiæ. c.ij. de accusa.lib.vj.& ibi Archidiaco.& idem Alber.in dictio. in verbo, solus Episcopus.& pro hoc tex.cum glo.in l.cum notissimi.ibi solam conuentionem. C.de præscription.xxx. vel xl.annorum.& ibi Angelus versiculo.in gloss. iiij dicit, do tibi doctrinam, quòd licet hoc verbum, solus vel sola sit exclusiuum quorundam, tamen non omnium, si resultaret prauus intellectus.& plenè Iason in d.l.j.versicu. Tertio nota.de bonorum possess.contra tabu. cum aliis per eum alle.& latius ibi per Ioann.Mariam Riminal. numero ij.& per Francisc. Cur. consilio septuagesimo sexto. versiculo, & si quispiam dixerit.& idem glo.in dicto cap. Si peccauerit. ibi, Sed isti opponitur, qui dicit, quòd solus non excludit paucos, sed multitudinem.& alleg.illud, Quomodo sedet sola ciuitas, id est, cum paucis. Et sic intelligunt Doctores text.illius §.ex imperfecto.vt dictũ est. Præterea Barbat. loquitur quando communis vsus loquendi erat in illo loco, quòd nepos appellatione filiorum non comprehẽdebatur, vt ibi patet per eum. Cùm ergo appareat nepotem, vel neptem ex filia esse de liberis, ergo de generatione aui etiam materni. tex.est clarus in l.cognoscere.§.liberorum appellatione. ff. de verb.sign.& in d.l.j.de condit.insert.ibi, vsque nepotem quem ex filia susceperat.& ibi Bal. & Corne. versiculo not. quod conditio. Et hoc est clarum secundum eum quòd verbum liberorum, est latissimum, & de propria vi trahitur ad nepotes.l.liberorum. de verb.sig, ibi, qui ex eodẽ genere orti sunt. Et in fine dicitur: Etenim idcirco filios filiásve concipimus atque edimus, vt ex prole eorum earúmve diuturnitatis nobis memoriam in æuum relinquamus.& Paulus ait: Neque enim dulciori nomine nepotes nostros, quàm filii nomine appellare solemus. ad idẽ tex.in d.c.nouit.ver. Nec sic illud.ibi, ex cuius genere Rex ipse noscitur descendisse. de iud.& ibi Fel.& per Bar.Bal.Flo.& Iaco.de S. Geor. in l.j.de probation.& in d.l.j.de imponẽ. lucra descriptio. ibi, & si curiales non sint, maiores ac posteros liberamus, vt si pater, auus, proauus, filio, nepoti, pronepoti, vel filiæ, nepti, proneptíve, nec interest nuptæ sint curialibus, nécne. Et naturalis ratio inducit parentes propter filiæ personã ad diligendũ nepotes ex filia, l. dedit dote. ff. de collatio.bono.ad idẽ tex.in §.cùm filius.instit.de hæreditatibus quæ ab intest.deferuntur.& ibi Ioan.Faber. Ang.de Plat.& in authẽ. eo.tit.§.j.collat.ix. Et nugatorium est dubitare an nepos ex filia, sit de liberis & generatione aui materni, vt dicit Castr. consi.cccxiiij.suprascriptus dominus consultor.volu.ix.vbi
6 hoc singulariter probat, vt ibi per eum: † aliàs si aliud diceremus, sequeretur secundũ eum quòd Christus Benedictus non fuisset de generatione Dauid, quia natus ex intacta beata virgine Maria quæ ex stirpe Dauid fuit: cuius contrariũ demonstrat Euangelista Matthæus in Euangelio Matthæi primo. dum dicitur, Liber generationis Iesu Christi filii Dauid. Et si dicatur ibi non demonstrari generationem Dauid, sed Christi: quia dicitur liber generationis Iesu Christi, respondetur secundùm eum, quod cum generatio sit nomẽ verbale, & sic comprehendat generatum & generantẽ, iuxta notata in l.j.C.de procuratorib. & in l. j. ff. de duobus reis. necesse est dicere, quod si ostenderetur generatio Christi generati secundum carnem, ergo etiam ostendatur generatio generationis, vt ipse fuit: & tamen Dauid non generauit Christum per masculinum, sed per fœminam, quæ fuit de stirpe sua. Sequeretur etiam, quòd si fœmina non dicatur generare, quia est parens extremum, sed masculus, quod Christus nõ esset generatus ex beatissima virgine, & sic non fuisset homo, sed purus Deus, quod est hæreticum, quoniam vt purus Deus fuisset crucifixus, quod non est dicendum, quia diuina natura passa nõ fuit, licet nõ separata nec mixta, quoniam erat vnus in vnitate personæ Christus Benedictus nõ cõfusione tamẽ substãtiæ, vt habetur secundũ Castr.in sermone Leonis Papæ, quẽ etiã refert Robertus de Elicio in sermone Sabbati Paschæ, lxx.cap.j.& ij.& in symbolo Athanasij.
7 † Præterea, vt dicũt Physici, mulier præbet materiã, & pater formã in actu generandi, Philosophus in secundo de generatione Animalium. Et cum alterũ sine altero non sufficiat, dicendum est, quòd pariter operentur. Vnde generatus ita potest dici fore de generatione matris, sicut & patris, & similiter descendentiũ eorundem eis mediantibus. & idẽ dicit Cast.in d.l.j.de conditionibus insertis. vbi eadẽ iura &
8 rationes adducit, dicẽs ita cõsuluisse in d.consi.cccxiij. † Et licet Hostien. Inno. Ioan. And.& Pet.de Ancha.in c.fraternitati tuæ. de eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ. velint, ꝙ ad generationẽ prolis requiratur necessariò, ꝙ semẽ vtriusque cõcurrat, & ita aliqui medici tenẽt, vt refert ibi Sicu.& etiam ille summus in medicina doctor Gabriel de Terrega in suo opere Theorico & Practico medicinali quæstio.xxvj.& in lib.textuali Auicennæ, in litera S.q.xxvj. & in lib.textuali Auicennæ in litera sperma.in iij.c.sperma mulieris.& in vtroque loco concludit vt suprà. veruntamen dicit semẽ mulieris magis cõcurrere passiuè quàm actiuè, & esse magis necessarium ad perficiendum generationẽ, quàm si non interueniret. Tamen Sicul.in d. ca. fraternitati, tenet contrarium, dicens hanc esse communem medicorum, pro qua alle. Fede.de Senis in consi.ccxc. velle ad causandam affinitatem seu matrimonium consummandũ, necessariò non requiri semen mulieris, seu quòd emittat: sed satis est ꝙ viri semen sit naturæ vxoris commixtum.& in hoc eum sequitur contra Hostiẽ.& alios. aliàs (vt inquit) sequeretur magna absurditas, si mulier per annum non emiserit, & tamen conceperit ex semine viri, dicere non fuisse matrimonium consummatum, vel affinitatem non contractam, quia non bene diceret.& ista fuit opin.Card.Flor.ibi per illum text. & sequitur Præpo.Mediolanen.ibi, post lõgam disputationem. Sed quò ad generationem sequitur Auicennam, vt requiratur vtriusque semen. Et istud est de mẽte Bald.in l. fin. C.de seruis fugitiuis.dicẽtis filium esse quoddã mixtũ, quia omne cõpositum participat de forma & materia: & in hoc non est secundùm eum dubiũ, licet secundum eum & Cast. vbi suprà, quantum ad nobilitatis statum filii potius patris quàm matris cõditionem sequuntur.l.exemplo. C.de decurionibus.lib.x.& idem Bonifa.de Curtili in tract. de nobilita.in tertia parte.nu. xxiij. cũ duabus sequentib. & Iason. in

l.j.versicu. Tertiò facit.ff.de verborum obligatio. & idem Bal.consilio cccxxxj.dubium super quo.versicu. Quod vltimo apertè.volu.ij. Tamen ad immunitatem filiis concessam nepotes non continentur, l.j.ff.de iure immu. Nec etiam in pœnis infligendis, capitulo, vbicunque.de pœnis.libro sexto: in omnibus aliis bene comprehenduntur. Et idem vult Ioannes. Fab.in rubrica institu.de nupt.dicens, quem debere nubere mulieri formosæ magnitudine & pulchritudine, quia vt plurimum pueri matrizant in corpore.& magis amplè Benedict.in d.c.Raynu.in verbo, Mortuo itaque testatore.nu.xxiij.cum pluribus seq.vbi vltra adducta per Paulum in d.l.j.multa alia adducit singularia dicta, ad quę causa breuitatis recurre: & quod nepotes sint de generatione aui tenet Ioan.de Imo.consi.lxij.& Gui.Pap.cõsi.clxvj.ver. Ad quartum quæsitũ.& Soci.consi.xxv.versi. Secundo præsupposito.vol.j.& Alex consi.liij.lib.vj. per quæ satis clarè patet nepotem ex filia non esse extraneũ, licet auus superstite filia hęrede in legitima instituta nõ teneatur ipsum nepotē instituere. l.posthumo. & l.si quis filio.& l.filio præterito.& ibi Bar.& Imo.de iniusto rupto testam & l.Gallus.§. idem credendum & § quid si tantum.& ibi per omnes. de liberis & posthumis.& Cast.consi.xxix.volumine antiquo. & Alexander consilio ciij.libro tertio cum aliis per me allegatis.in consi.lv.inci. Et primò videtur liberos ex filia, aliàs secus si mortua esset filia aut filius mortuus, quia tunc tenetur eos instituere, vt dictis iurib.& Bald.in l.penulti.C. de adoptiuis.& pariter si filia mediante iuramento, iuxta capitulum quamuis pactum.de pactis.libro sexto, renuntiasset successioni paternæ & maternæ, vel etiã stãte statuto aut cõsuetudine, q͂ filia dotata non succedat, vt tenet Bald.in l.pactum.in secunda quæst.& q.xviij.C. de collationibus. & ibi idem Paul.versiculo. Tertiò dubitatur. Bartol.& Franciscus de Are.in l.qui superstitis.ff.de acqui. hæred.& dixi in dicto consilio lv.& latius in consilio incip. Viso casu supradicto videtur primò.& Alc. post Imol.in l. si quis posthumos.§.filium.versicul. Adhuc circa prædicta.de liberis &
9 posthumis.†Vnde licet filia in his casibus mediante renuntiatione vel statuto eam excludente desierit esse sua, & facta extranea, tamen pater testando minus solenniter inter ipsas & earum filios,& alios suos liberos instituendo, vel legando iure institutionis, aut substituẽdo ipsas, vel illarum filios aliis suis liberis, q͂ valeat, quia habent voluntatẽ patris,& non tractantur vt extranei, per text.argumen.l.non putauit. §.in adoptionem.ff.de bonorum possession.contra tabulas. & tenet Cumanus consi.cxix.in fine versic. Nec obstat.vbi per testatorem fuit institutus nepos, & ei soror substituta, qui non dicuntur extranei, secundum eum. & idem Paul.in dicto consil.ccclxj.volumine ix.idem Alexan.consi.clxxvj. versi.Non obstat etiam. lib. quinto. vbi tenet in simili casu de nepote ex filia instituto, quia est de liberis.& in hoc secũdum eum non est dubium.& idem in consilio cxxviij. num. ij.libro.vij.& sic d.§.ex imperfecto.habet in nepotibus locum, vt tenet ibi Corneus versicul. Et prædicta faciunt. & Roma.in consi.allega.clxxix.versi. Non refragatur secunda ratio.qui allegat text.in authen.de testam.impefect.in prin. ibi, natura eos frequẽter inuitans. & idem Iason in d. §. ex imperfecto.versi. Et ista communis opinio, est valde vtilis: quoniam pater eas & filios earum vocare potest, vt volunt Bart. Alexand. & Iason in l.stipulatio hoc modo concepta. versi. Vltimò pro complemento istius ij.quæstio. de verbo. obliga.& dixi in §.vj.versi. per quæ dico, quòd si filia dote contenta renuntiauit, & in prima, & in secunda additione de testamen.libro consuetudinum Biturigum. & Gulielm. Benedict.in d.c.Raynu.numero lxxxj. vbi dicit ita communiter teneri, vt ibi per eum Quamuis nepos conceptus post mortem aui nihil ei attineat, l.Lucius.& l.item prætor.& vtrobique per Barto.ff.de suis & legitimis hæredibus. Nec etiam succedat ex persona sua, sed ex persona patris vel matris, vt not.glo.& ibi Barto, Bald.& Sali.& Cor.in l.fina.C.

ad Officia.& Roma.singu.ccxlvij. conceptus post mortem aui.& sing. Ang.consi.cccxxj.dominus Iordanus.tamen ex substitutione vocatus bene ea adueniẽte succedit ei: iuribus suprà allegat.& in q.dominus vita functus. Et licet d.§.ex imperfecto. loquatur quãdo testamentum est imperfectũ, etiam respectu numeri testium: quia duo tantum interuenerunt testes, vel etiam si quinque aut sex, quòd non valeat quo ad institutionem vel substitutionem extranei. Secus tamen est in legatis & relictis extraneis, si in tali testamento inter liberos facto interuenerint quinque testes, qui requiruntur in legatis faciendis extraneis.l.fina.§. fina. C.de codicillis, & idem in donatione causa mortis. l. final. C. de donationibus causa mortis. quia tunc nihil habet obstare, quominus legata vel donationes factæ extraneis valeant. Nec possunt talia legata dici nulla ex defectu capitis, scilicet institutionis: cum illa non deficiat. vnde valet, licet iure speciali, quo valet testamẽtum, non voluntas intestati, saltem per illum §.ex imperfecto. Nec pariter dici potest nulla ratione defectu solennitatis, quia tanta solennitas fuit adhibita, quãta sufficit pro legatis, argumen.eorum quę not.Bart. in l.hæredes palam.§.quid si post.ff.de testam. ita eleganter dicit Castr. consilio xciij. viso dicto testamento & quæsito. versicu. Quinimo probabiliter dici potest. volumine antiq. hoc, vt inquit, probatur. Nam si separatim facta esset institutio liberorum coram quinque testibus, & alia die coram eisdem essent facta legata extraneis, sine dubio valerent etiam iure codicillorum, cùm habeant dependentiam à dicta institutione.pro quo videtur text.singu.in l.si pater.§.final. ff.de fideicommiss.liber. Ergo idem si simul fiant. Quid prohibet enim dicere, quòd non valeant ambo, scilicet institutio iure speciali,& legata iure communi? non videtur quãdo tot testes ad hoc requisiti fuerunt adhibiti: secus si pauciores.puta duo, qui licet sufficiãt quò ad institutionem inter liberos, non tamen sufficiunt quò ad legata, nisi quinque simul interuenerint, vt dictum est: & ita intelligit illum §.ex imperfecto.& idem ipse Paul.in consil.xcvij.super primo quæsito versiculo super secundo & tertio quæsito.eodẽ volumine. Et idem dicit locum habere in testamẽto in scriptis non solenniter facto, in quo tamen septem interuenerint testes: in consilio ccclxj.super primo dubio.volumin.nouorum. Et probatur per text.in authen. de testamento imperfecto.& ita per illum textum tenet Petr. Iacob.compatriota in sua praxi, titulo de actione ex testamento. versiculo. Et tunc in tali voluntate vltima in scriptis & cum solennitate facta, licet non intersint nisi duo testes, poterit parens libertates relinquere,& fideicommittere extraneis, cum solennitate tamen, quæ quantum ad extraneos traditur in corpore de testamentis imperfectis.incip. Et sic sentit Signo. de Homedeis consilio lxvj.versic. Hoc etiam tangitur quod est singulare. Et hæc quæstio vltima venit in curia.

SVMMAE.

1 *Notarius apostolicus, aut imperialis, an in Gallia possit instrumentum facere, & econtra, & nu.3.& 4.*

2 *Notarios an creare possint Barones & domini terrarum.*

Quæstio CCXLII.

Ad tertiam quæstionem veniendo, scilicet an tabellio siue notarius Imperialis vel Apostolicus, aut episcopalis, cor ficere & recipere possit testamenta,& alia instrumenta in hoc Franciæ regno. Et contra Francigena vel Apostolicus possit in terris imperii recipere,& sic extra territorium constituentis.

DECISIO CCXLII.

1 ET †videtur primò quòd sic, vt voluit Ioann.de Imo.in c.cum P.tabellio. de fide instrumentorum.& Ant.de Butr. in c.per venerabilem. qui filij sint legit. Barto.& Benedict.de Plumb. in l.apud proconsulem ff.de manumis.vindict.& Bar.in l.ij.ff. de offi.procõs.& idẽ Sic.in c.sicut ne clerici vel monachi.vbi refert ita tenere Gasp.Cal.& ibi idẽ tenẽt Anch.& Car. de Zabarel. & Paulus de Cast. consilio ccxxxvij. secundũ verũ numerum, super primo quo quæritur, an dicta instrumenta

menta volumine ix. Et hoc verum si partes secundum ipsos consenserint in eos. Et mouetur, quia isti sunt actus voluntariæ iurisdictionis, & potestas notarij est prorogabilis, & solum agitur de præiudicio ipsorum prorogantium. §. j. in authen. de tabel. & idem præposi. Mediola. in d. c. per venerabilem. §. quod autem num. xij. & Bald. consi. cccxxxvj. vol. j. & Feli. in d. c. cùm P. tabellio. q. xiij. & ita secundum eum se habet consuetudo, quæ in talibus multum sustentatur. ca. cum dilectus eo. ti. & ibi Bald. idem dicit in tabellione creato secundũ cõsuetudinem aut statutum vniuersitatis vel per

2 rectorem aut dominum alicuius territorij. † Sed videtur in hoc regno rectores & Seneschallos prouinciarũ hoc nõ posse facere, obstãtibus regiis ordinationibus: nec comites aut Barones creare notarios: quibus tamen se opposuerunt Inn. & Doc. in d. c. cũ P. & A Egid. Bellamera in decisi. xxj. Iac. Rebuff. dicit Barones posse notarios creare, in l. duos. C. de suscepto. & arca. lib. x. quia quilibet ordinarius dominus in territorio suo potest creare notarios, vt voluit Old. consi. lxxv. incip. Quis possit & Purpu. in l. quæcunque. numero ccclxxxvij. cum seq. quod intelligit Abb. quando tales tabelliones conficiunt instrumenta inter subditos illius loci extra territorium, in d. c. sicut. & Præposi. aliàs Cardi. Alex. in d. §. quod autem nu. cxxxj. & Feli. in d. c. cũ P. q. xiij. & Paul. de Cast. cõsi. xxxiiij. super primo dubio videtur dicendum, & consi. ccxxvj. incip. super primo quæro. eo. vol. nouor. & Bald. & Moder. in l. cunctos populos. C. de summa trini. Sed Feli. in d. c. cum P. ponit in xv. quæ. an possit extra territorium conficere inter non subditos loci, in quo morã trahit, & cõcludit quod non, vt ibi latè per eum. Et intellige hanc Feli. conclusionem, si partes ignorant illum esse notarium alterius, secus si scirent & expressè in eum consentirent, vt tenet Bal. in d. consi. cxxxvj. aliàs videretur supradictæ eorum conclusioni repugnare. Et communem opin. supra dictam sequitur Bellamera consi. xlij. incip. Dominus de Hugo de Cambilione. versi. sed his non obstan. dicens, quod hodie in omnibus terris Regis Franciæ notarius Imperialis cõsueuit recipere instrumẽta, nõ obstãte communi obseruantia Parisien. imperfecta, vt ibi singulariter probat. Et idem Bertrã. de Carpen. consi. xxxiiij. nu. x. & xj. volu. j. nouiter impresso. quã dicit procedere Albe. in rub. C. de fi. de instru. versi. non putarem ineptè dictum in notario Imperatoris, sed non ab alio inferiore creato. & idem A Egid. de Bellamera in Deci. cclxviij. & Iason. consi. clviij. nu. 11. & 12.

5 vol. quarto ¶ † Sed contrarium quod non possit notarius extra imperium, aut teritorium cõstituentis recipere instrumenta, tenent Hostien. Butri. Sicul. in d. c. cum P. tabel. & Butri. in d. c. sicut. ne cle. vel mona. per no. in d. c. per venerabilem, vbi ita in simili de legitimatione, quæ fieri nõ potest per Papã in terris Imperij, vel Regni Frãciæ: quia interdum fit legitimatio sine cõsensu eorũ quos tangit, & per Bart. & & Doct. in l. Gallus. §. & quid si tantũ ff. de lib. & posthum. de hoc plenè dixi suprà in quæ. incip. An in concessione & interinatione de legitimationis. cum aliis alleg. per Hippo. in repe. l. fi. nu. ix. ff. de iurisdictione omni iudi. & Pet. de Belluga. in Spec. prin. ti. de iurisdi. nu. lxxix. cũ seq. & Ias. consi. lxx. nu. j. vo. iij. volẽs comitẽ Palatinũ ab Imperatore creatũ nõ posse in terris Venetorũ sine cõsensu ipsorum legitimare. Et istam partẽ tenet Ioan. Fab. in l. secundum diui. C. de donatio. volens etiam, quod sicut notarius Regius non potest conficere instrumentum in causis spiritualibus, nec Apostolicus in causis temporalibus. & Domin. in c. Romana. §. fin. per illum tex. de foro cõpeten. lib. vj. & amplè Luc. de Penna in l. duumvirum. C. de decurio. lib. x. quamuis in l. fi. ver. ex his infertur ad quartam quæsti. C. de locat. prædi. ciuilium vel fisca. lib. xj. velit apostolicum notarium in posse in regno Neapolitano (quod dependet à Papa) conficere instrumenta de bonis temporalibus, quia secundùm eum maiorem in eo Siciliæ regno habet potestatem, quàm Imperio & aliis regni exemptis. Hanc etiam partem tenet Doctor Palatios Ruuios in repeti. rubri. extra de donatio. inter virum & vxor. nume. xviij. & Bonifac. de Vital. in cle. dudũ. §. ad honorem. nume. lxxiij. cum tribus sequen. de sepultur.

4 † Quid dicendum? Dico primam opinionem esse de iure communiorem, & secundam in hoc Franciæ regno seruari, & vsu præualere notariũ Imperialem aut apostolicũ vel alium ecclesiasticum nõ posse extra territorium recipere instrumẽtum: quoniam sic stabilitum & ordinatum est per ordinationes regias, vt in Caroli octaui ordinationibus. scilicet quarta in ordine, Anno Domini M.cccc xc. factis, & per Aufred. recollectis, ac situatis in tit. de fide instru. per quas est inhibitum omnibus subiectis regni laicis, ne habeãt passari vel recipi facere contractus eorum per notarios Imperiales, vel Episcopales in materiis temporalibus & prophanis: alioquin nulla fides adhibebitur, reputabunturque nulli, nullius efficaciæ, & momenti: item ecclesiasticas personas fieri notarios regios vel curiæ secularis pariter sub pœna ante dicta est inhibitum. & idẽ habetur in moderni Frãcisci Regis ordinationibus. Et idem est in ducatu Sabaudiæ (qui nunc est, vt dicitur, in regnum erectus) quod truffa est, vt refert Ioan. de Crassis in tracta. suo de substantia procuratorij. in verbo, & iuratus domini nostri ducis. Vnde tales ordinationes vel statuta locorum disponẽtia circa notarios forenses instrumenta vel testamenta subditorum recipere non debere, sunt seruanda, vt voluit Corne. consil. ccxxvij. Circa primum consultationis articulum. volum. iiij. nisi (vt inquit) tale instrumentum vel testamentum fuisset receptũ & passatum extra territorium domini statuentis, vt ibi. & sic tenet primam opinionẽ. tamen secundùm hanc secundam fuit Parisiis per arestum dictum & pronuntiatum quoddã procuratorium sub sigillo curiæ ecclesiasticæ confectũ nullum, & non sufficiens ad comparendum in curia. Et pariter quoddam aliud appellatorium instrumentum non esse receptibile per notarium Apostolicum receptum, vt habetur in §. cxxvij. titul. de arestis per Aufred. recolle. Et similiter per aliud arestum latum Tholosæ, die xxv. Maij, Anno Domini 1462. Fuit dictũ contra Io. Nauar. militem comitẽmque Palatinum instigãte regio procuratore, quòd quatenus processerat ad creationem notariorum & legitimationes in hoc regno temporalia tangendo, abusus fuerat, ac interceperat contra iura Regis, declarãdo omnia per eum in hac parte facta esse nulla: nec non ad veniam Regi & iustitiæ petendam, vt in §. cclj. in titu. de arestis. & sequitur Benedict. in d. c. Raynu. ver. Præterea dicunt officiarij. & dixi in quæstione incip. Quidam hostiarius curiæ nostræ. & in tractatu de authoritate magni concilij, & Parlamento regni. in prima magna addit. fol. xxv. vers. Sed quid de Comitibus Palatinis. Et idem Matthæ. de Afflict. in consti. Neapoli. de fide instrument. num. xxj. vbi idem tenet de notariis ab Imperatore vel Comite Palatino creatis. & in sequen. nu. xxij. Idem tenet de notario à Papa facto, sequẽdo ibi And. de Iser. & Bart. de Capua, dicens, sic fuisse per consil. Neap. iudicatum, & hoc quò ad contractus. Sed quò ad testamentum in quo interuenerunt septem testes, dicit Apostolicum posse recipere, maximè ad pias causas, quòd faciat fidem coram iudice ecclesiastico: quia, sicut potest recipere cõtractũ super rebus spiritualibus, ita testamentum, quia iudicis ecclesiastici interest, vt testamenta tam ad pias causas, quàm ad non pias causas exequantur, secundùm Innocen. Anton. de Butr. Imo. & Felin. in c. fi. de fide instrumen. Sed tamen coram iudice seculari non faciet fidem, nec vigore illius agens poterit aliquid consequi, nisi septem testes numerati essent examinati, & deponerent in iudicio formaliter de voluntate & solennitate. Et ibi vide quæstionem secundam nu. iij. an testamẽtum sub appellatione contractus contineatur. Et sequendo hanc Afflicti decisionem, ordinatum fuit in causa nobilis viri Bardet appellati, cõtra domicellã à Seneschallo Petragoricen. appellantem, testes numerarios in ipso testamento descriptos, venire examinãdos, & latum arestum die

xix. Ianuarij, Anno Domini, M.D.xxxvij. Et tamen in alia causa Io. de la Roche domi. de Subran, fuit dictum & conclusum, testamentum Parisiis per dominum Ioan. de Monte Agrerio presbyterum cōditum, & per notarium Apostolicum coram tribus testibus, iuxta consue. Parisien. receptū, esse bonum & validum, licet non constaret prædictum notarium esse rectorem aut vicarium, prout de consuetu. illius requirebatur. Et latum arestum, die Septembris, Anno domini, M.cccccxxxviij. Tamē licet in casu de Sentraille testamentum eius fuisset in hoc regno passatum per notarium Imperialem hoc fuit longè ante ordinationem prædictam, anni lxxix. quia testamētum fuerat passatum die x. Ianuarij, Anno domini, M.ccccxj. Quare dicta ordinatio vires non extendit suas ad præterita, c. cognoscentes. & c. fi. de consti. & in l. leges & cōstitutiones. C. de leg. nisi de preteritis fuisset dictum, vt dictis iuribus. Et similis fuit quæstio in curia inter dominum Carolum de Caumōt actorem, & illustrem Regē Nauarræ, quæ fuit per compositionem decisa. Aduerte quòd si pars non opponat contra instrumentum notarij imperialis, erit ei standum, l. cum precibus. C. de probationibus, nec iudex debet requirere probationem notariatus literæ signi, postquam pars non opponit, nec excipit. ita tenet Bellamera Decisio. cccccxl. quæ incipit, Si pars. & nihil allegat vltra, nec tantum: quia dictam l. cum precibus. non allegat. facit quod no. Bar. Alex. & Iason in l. nam & postea. & in l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. cū aliis suprà in quæst. cj. Ex prædictis apparet. versi. Præterea est aliud peremptorium. allegatis. Sed vidi dubitare, an notarius regius posset ad coerctionem ecclesiasticam contrahentes clericos obligare. Et conclusum fuit quod non, cùm solùm fuisset regis, & non episcopalis notarius, & sic ex defectu potestatis: secus si fuisset notarius vtriusque, scilicet Regis & Episcopi, prout plures vidi in ciuitate Bituricē. & alibi regia, & ecclesiastica authoritatibus notarios. Et latum fuit arestū in fauorem nobilis viri Frācisci du Barri. Contra Ludouicum & Martialem Rogiers fratres ciuitatis Lemouicen. habitatores. iiij. aut v. die Februarij, Anno 1534.

SVMMAE.

1 *Iuramentum deferens alteri, debet prius iurare de calumnia.*
2 *Iuramento delato datur reo terminus, & interim potest deferēs pœnitere.*
3 *Confessionem rei an possit actor pro parte acceptare.*
4 *Iuramentum an pro parte acceptare liceat. & nu. 5. 6. 7. & 9.*
8 *Confessio vnde dicatur.*
10 *Iurare an quis possit sibi nihil esse mutuatum postquam soluit.*
11 *Confitēs mutuū cum solutione, & non aliter, an sibi præiudicet.*
12 *Debitor mutuum negans, & si appareat, dicit se soluisse, an admittatur.*
14 *Responsio si ex ex statuto debet esse pura, quas conditiones admittat.*
14 *Mutuum frumenti si probet actor, & non qualitatem, an sit de ea ei credendum.*

Quæstio CCXLIII.

Confessio per debitorem mediante iuramento sibi per creditorem iudicialiter delato, vel in responsione ad articulos seu positiones per verbum credit, aut aliàs in epistola siue litera missiua tacta, qua bonam fidem agnoscendo confessus est decem libras, aut decem frumenti sextarios ab ipso creditore habuisse & recepisse: sed quod tunc dedit sibi terminum ad soluendum, qui nondum venerat, vel appreciauit ad certum valorem frumentum, aut postea sibi soluerat, aut cum eo computum fecerat, ex quo remansit erga eum quittus: an possit & debeat in totum per actorem tam pro se, quàm contra se, aut in parte pro se, & non contra se acceptari, maximè si iuramentū non fuerit super tota rei veritate, sed simpliciter delatum.

DECISIO CCXLIII.

1 ET circa hanc quæstionem sunt varij, vt ex infra dicendis apparebit. † Pro cuius solutione præsuppono primò, quòd deferens iuramentum debet prius iurare de calumnia, quod illud calumniosè non defert. l. iusiurādum ad pecunias. §. qui iusiurandum. ff. de iureiurand. & l. ad quæstionem. C. de fideicommis. & gloss. & Doctor. in c. fin. super verbo, famosa. in fin. de iureiuran. quamuis hodie in initio causæ generale calumniæ sacramentum præstetur. l. secunda in princi. tamen quando defertur iuramentum ante litem cōtestatam, est necessarium speciale calumniæ iuramētum, quoniam generale defertur ante litem contestatam, d. l. ij. Si verò iuramentum deferatur post litem contestatam, tunc sufficit generale iuramentum prius præstitum. ita dicit Corneus in dicta l. ad quæstionem. numer. iij. ideo cautus debet esse reus cui delatum est ab initio iuramentum, quod actorem iurare faciat de calumnia. Et idem ait Petr. de Ferrariis in sua praxi. tit. forma iura. quod præstatur à parte parti. in verbo dicit. Et ad illud iuramentum calumniæ prestandū terminus non datur, vt notant Doctores. insuper Sicul. in c. cum causa. de
2 iura. calumniæ. & Soci. in suis regulis, regu. ccviij. † Sed bene ad iusiurandum præstandum est danda reo dilatio, si petatur, dicta l. iusiurandum. Tamen interim actor pœnitere poterit, & delationem iuramenti reuocare. l. non erit. §. fina. cum legib. seq. ff. de iureiur. Sed cautela erit secūdùm Bart. ibi, quem sequuntur Doctores insuper Iason in principio. quod reus incontinenti, & super illo ad deliberandum dilationem petat. Nam post talem acceptationem deferens non poterit, nisi ex iusta causa, reuocare, vt ibi per Iaso. & Doct.
3 in l. si quis iusiurandum. C. eod. titu. † Hoc habito glos. prima in l. si quidem. C. de except. hanc mouet quæstio. & arguit ad vtranque partem, & est quædam additio noua secundùm Barto. & Alberic. ibi. quam additionem ponit de verbo ad verbum. Specu. in titu. deposi. §. x. versic. Sed pone lite contesta. Et illam ibi pariter dicit Ioann. Andr. in additi. in verbo, extitisse exeq. esse nouam vsque ad verbum Odofred. Quæ glossa primò tribus probat rationibus, reum purè esse confessum, si non probet conditionem, aut pactum, vel solutionem allegatam. Et sic in totum non debet sibi stari, nisi probet. Et in contrarium probat sex rationibus, reum sic respondentem negasse, nisi actor probet purè & simpliciter, mutuum sine pacto, aut conditione factum. Et tandem distinguit, aut reus confitetur promissionem de soluendo sub conditione simul & semel factam. Et tunc actor non potest de ista confessione rei partem approbare & partem reprobare, dicendo, accipio, quod promisisti, & nego conditionū, cum sit sub vna verborū cōceptione vnica responsio responsio. Quare in totum illam tenetur acceptare: sicut in casu fuerat nostro. quia iurauerat restituere bladum sibi mutuatum in messibus, aut decem solidos pro qualibet mensura. Si verò, vt inquit gloss. confiteatur promisisse decem, sed illa postea soluisse, vel pactum de non soluendo sibi factum fuisse: tunc hanc cōfessionem dicit duos continere articulos, quorum vnum actor potest approbare, & alium reprobare. l. perfecta. C. de donatio. quę sub mod. Et hanc distinctionem glo. sequuntur Odofre. Bart. Ange. & Salice. ibi. per text. in l. publia. §. final. ff. deposit. dicentes hanc partem esse communem. Et pariter Sicul. in c. cum venissent. ver. Item not. quod licet confessio. de instit. latius in c. bonæ memoriæ. in secunda. versi. Extra gl. opponi tur. de postula. præla. & Butri. consi. lxv. incip. Primo aspectu. vers. Et dico probatum mutuum. & etiam Cæpo. caute. clxxxiiij. incipien. Sed debitor soluat. & latius caute lxxxix. ex ord. Si mutuauit tibi centum. Reprobans alios contrarium tenentes stari debere in toto sacramento delato, & iuramentū esse indiuisibile. Et sicut potuisset negare totum & non negauit, præsumitur in omnibus dixisse veritatē, vt infrà dicam in solutione quæst. Nam hæc opinio, vt ait, non est vera, per text. in l. iij. §. j. de iureiuran. Quoniam licet iuramentum sit indiuisibile, verum est super vna re tātum & de eodē tempore fuerit præstitum: secus si super diuersis rebus & factis vel temporibus, & signanter vbi iuramentum fuerit super vno tantum, scilicet super mutuo delatum, aliàs nec (vt inquit) obstat

obstat quod totum negare potuisset ad hoc enim respondetur, quòd fortè ausus non fuit mutuum negare, quia dubitabat ne sibi probaretur contrarium. Et sic apparere posse ipsum falsò iurasse: quoniã fortè confessus fuerat mutuũ sibi factum, quamuis bene sciret solutionem debiti eidẽ creditori factam. Quare potius voluit confiteri mutuum, sicut ipsa erat rei veritas: & dicere se restituisse, quod falsum erat, quàm simpliciter negare mutuum. Vnde talis super mutuo responsio potest secundùm eum diuidi, & pro parte deferẽtis acceptari: ergo cautus erit reus non sic iurare. Et hanc partem tenuit Bal. in l. vna. ver. secundo pone. C. de confes. quia vt dicunt Doct. cùm hæc quæstio fuisset de facto vltra montes, & sic in partibus Gallicanis mota, fuit iudicatum & determinatum contra quendam scholarem, à quo certa petebatur pecunia mutuata, qui cõfitebatur sibi numeratã, si repeteret actori lectiones. Et sic vnum pro se, aliud contra se dicebat, & sic diuidi poterat per tex. in d. l. publia. in fi. vt refert Iac. de Rauen. secũdũ Cin. & Pet. in d. l. vna. in xiij. q. de confes. quod dicũt Doc. nõ fore bene iudicatum, cum sit contra theoricam gl. communiter approbatam. in d. l. si quidem. vt latius infrà dicam. Et pro hac parte videtur tex. in l. de ætate. §. si qui cum hæres. ff. de interro. actio. vbi dicit Iac. de sanct. Georg. quòd licet confessio alicuius probet contra ipsum, non tamen probat pro ipso. Et aliud Signo. de Homed. cõsi. ccxxv. cum aliis infinitis per Feli. allegat. in c. cum dilecti. versic. in glos. fin. de accu. Et idem tenet Iasõ. in l. manifestè turpitudinis. versic. circa ista moueo pulcher-
4 rimum dubium. ff. de iureiur. † dicens actorem posse pro parte iuramentum rei iurantis sibi mutuum factum accepta re: & pro parte, scilicet solutionem eidem postea factam, re-
5 pudiare, vt ibi. † Contrarium videtur actorem iuramẽtum deferentem debere in totum & non in parte, id est tam pro se, quam contra se faciens acceptare, vt voluit Io. Fab. in §. item si quis postulante. in prin. inst. de actio. Etiam si actor super illo, quod pro eo ipso iurante facit, non detulerit iuramentum. Et idem dicit in d. l. vna, ver. contra se. de confes. per text. in d. l. publia. §. fi. & ibi idem tenet Lud. Bolog. in secundis interpre. pro quibus facit tex. in l. si filius. §. fin. ff. de interrog. actio. & idem Cin. in l. ij. q. vlti. C. de dona. ante nup. dicens quòd si actor petat decem, & reus conuentus confiteatur illa decem, si actor daret sibi librum, tenetur in totum acceptare, ex quo confessio continet connexa. Et idẽ Iac. de Rauen. Pet. de Bellapertica Borbonien. & Cin. in d. l. vna. q. xiij. & Alb. ibi quæst. x. de confes. & de Zabarel. cõsi. xxxvij. ver. Sed quæritur, an magister Nico & consil. xcij. ver. item ex illis verbis. Et hoc intelligunt quãdo iuramẽtũ, aut confessio est facta tam super vno ca. aut connexo vel dependenti, vt erat in casu de scholari supra narrato: quam super diuersis capitulis ex eadem re dependentibus, argu. l. etiam. §. j. de minorib. & idem Alex. consi. ccxxij. ver. prætereà dicta tacita confessio, li. secundo, & Bald. & Ange. in d. l. ij. de dona. ante nup. Et idem Bart. in d. l. publia. §. fin. in ij. no. & gloss. ibi, ex quo in tex. ibi dicitur, quod si in eius fauorem epistolam pro se facientem acceptauit, quod pariter teneatur contra se acceptare. & idem Pau. de Castr. quando capitula erant connexa, & dependentia. & idem Bald. in l. suus. per illum tex. versi. secundo no. de repud. here. volens, quod qui non acceptat verba aduersarii, non possit se ex illis verbis iuuare. Et idem si dissimulat, cum aliis per Alex. ibi in addi. allegat. Et idem Hippo. consi. cxxxv. nu. v. & in consi. seq. nu. xviij. vol. ij. & Socin. in consi. cxxxiiij. versi. tertio & vltimo. vol. ij. & plenè Bar. in l. Aurelius. §. idem quæsiit. ff. de lib. leg. & ipsum sequuntur communiter Doct. supra alle. & sign. de Homed. & Ful. in quodam eorum consi. quod primum inueni insertum in fi. tract. malefic. domini Bonifa. de Vital. cuius initiũ est, Supposito statuto ciuitatis Mediolani. quod inseri feci. ad finem lib. consue. Biturigum cum aliquibus nostris additionibus, volentes pactũ de non petẽdo, aut solutionẽ allegatã esse de depẽdẽtiis. Secus verò si iuraret actorem esse sibi ex alia causa debitorem. Quare si quis iurauerit schedulam de certa fecisse summa, etiam cum iuramento firmatam, sub spe tamen futuræ numerationis, quod in totũ debet acceptari, l. fin. C. de non numerata pecunia, quia sunt cum petitione actoris cõpatibilia secundùm ipsos, & Doct. in l. bonæ fidei. C. de iureiur. & l. admonendi. ff. eod. Et idem Sign. de Homed. quem refert & sequitur Alb. in l. prima. §. si quis simpliciter. versic. & facit in argumentum. ff. de verbo. obliga. Quoniam confiteri debitum & solutionem inde sequutã, sunt coniuncta & connexa, quæ ex continentia factorum separationem non recipiunt. Et vnum est principale, & aliud secundarium. Et si à primo incipiatur, illud est factum separatum. Si verò à secundo, tunc illud per se non stat. Nam solutio præsupponit debitum, leg. decem. de verbo. obliga. Ita tenet Barto. in dicto §. idem quæsiit. & Signo. & Rapha. in præallegatis consilio & in dicto §. si quis simpliciter. & Bald. in l. ampliorem. versiculo sed quæro quæ dicantur capitula. & ibi idem Sali. quæstio. vltima cum aliis per Alexand. ibi in addi. ad Bald. al. leg. C. de appel. & Bal. in l. ij. versiculo sed hic dubitatur. C. de re iud. & Abb. Sicu. in dicto capitulo bonę memorię. de postu. præla. & Lapus allega. ciij. versic. iiij. iterum non fuit confessus. versic. iste ergo qui dicit. Secus si secundum capitulum possit stare per se, vt si reus iuraret mutuum sibi per actorem factum, ac etiam ipsum actorem ex alia causa, quã ex illo mutuo dependente esse debitorem: quia sunt, vt dictũ est, separata ac omnino distincta, tunc reus non admitteretur ad illa compensandum, cum vnum sit liquidum, & aliud non nisi intra tempus iuris liquidari posset: secundum Bar. in l. offertur. §. qui compensationem. ff. de iur. fis. & per Ioã. Fab. Ange. Are. Ias. & Ludo. Gome. in §. bonæ fidei. instit. de actio. Tamen de consuetu. ac stylo curiarum Franciæ compensatio locum nõ habet, & vnusquisque pro sua summa agit, vt dixi in §. viij. de iurisd. omnium iudi. libro consuetu. Biturig. Sicut in actione iniuriarum compensatio allegari non potest, vt voluit Spec. in titu. de accusa. §. j. versic. quid si te vocaui latronem. & Luc. de Penna in l. errat. versi. iiij. quæritur. C. de Castren. pec. lib. xij. & dixi in consil. iiij. inci. Si quis animo iniuriãdi. vers. alias duas declarationes. quod posui in fi. cõsuetu. Biturig. Et pro hac decisio. facit quod dicit Bald. in l. perẽptoria. C. de sentẽ. rescin. non pos. quòd si testes fuerũt producti super mutuo, seu super articulo mutui, deponentes illud esse verum, adiicientes se postea interfuisse solutioni de eo mutuo factæ, aut quando factum fuit pactum de non petendo, videtur probata defensio rei, licet super illa non fuerũt producti nec iurati: quia actor videtur illos producere super præsenti obligatione. Allegat Inn. ita tenere in c. pastoralis. de except. & sequitur Hippo. de Marsi. in l. j. §. diuus Ad. nu. iiij. & v. vsque ad finem. ff. de quæstioni. cõnexa enim sicut principale iuramẽtũ secũdùm ipsos cõprehendit. de quo latius per Hipp. ibi & idẽ Signo. de Homed. cõsi. lxxviij. ver. prætereà d. cõfessio, quia, vt inquit Bal. in l. etiã iure ciui. ver. sed reuoco. C. de testi. fides testimonij diuidi nõ potest, quãdo partim deponit pro vno, & partim pro alio. & sequitur de Puteo in syndi. in verb. testis. ver. Tamẽ an isti familiares. vnde Ias. in d. §. item si quis postulãte. nume. xxj. dicit opi. Bart. in d. §. idem quesiit. esse cõmunem, nisi quando ius præsumit contra confitentem, veluti in homicidio facto ad defensionem, & confessato. Tamen in isto dicto Bar. communiter tenetur contrarium, vt ibi per Ias. & in addi. & Soci. in l. j. ver. & prædicta etiam. ff. de vulg. & pu. & Ias. in l. vt vim. ff. de iustitia & iu. & Tho. Gram. voto ij. nu. ij. & iij. cum aliis per nos allegat suprà q. cxxj. incip. & per rationes & iura. aliàs si reo iuranti super tota rei veritate non crederetur, ipse profectò nõ esset, prout est, iudex in sua propria causa. l. j. ff. quarum rerum actio non datur. Nam iuramentum etiam vim habet iudicati. l. qui iurasse. §. fin. ff. de iureiuran. & l. ij. eod. titu. Et præstito iuramento nihil vltra quærendum est. l. non erit. §. diuus. vers. dato. de iu-

reiur.volens ibi glo.iuramento nihil præter debiti quæstio
6 nem excludi. † Quemadmodum enim sententia lata super
vno cap..vel pluribus cõnexis potest pro parte valere,& pro
parte non,vt voluit Bald.in l.in hoc iudicio.per illum textũ.
& ibi idem Floren.ff.familiæ ercifcundæ.& per textum,in l.
Carmelia pia.ff.de iure patrona Et idem Bald.in l.ij.in fine.
versi.quid econtra.C.de re iudi.& plenè Felin.in capi.cùm
inter.ver.sed sententia.in j.fallentia.de re iud.Sic est in iu-
ramento,quod est indiuiduum & qualificatum,vt dictũ est.
Tum iuramentum est quasi probatio,quæ ab onere releuat
probandi.l.iij.§.fina.cum legibus sequent.ff.de iureiurã. &
ibi per illum text.tenent Salic.Ioan. Alex.Fran.de Are.So-
cin.Ias.& amplè Hippol.in repe.rubric.C.de proba.fo.xvj.
versic.capio modo aliam speciem probationis.& Geral.de
petra sancta in suo singul.lxxxvj & Sicu.in ca.forus.de ver-
bo.significa.ad hoc etiam text.in l.sed & si possessori.§.fina.
ff.de iureiurand.Quoniam iurãs super principali dicere ve-
ritatem,tenetur etiam iurare super accessoriis & connexis,
vt voluit Innoc.in c.cùm super in gl.j. ad fi.de conce.quem
ibi sequitur Sicul.versic.venio ad tertiam lecturam.& Flo-
ria.in l.item sic.§.qui habet.numero j.ff.de seruitut.vrbano.
prædio.& opin.Ioan.Fab.& aliorum suprà allega.sequitur
Lud.Gomes.in d.§.item si postulante.nu.xv.cum seq.con-
tra Ang.ibi,& Ias.sequitur opi.Bart.vt dictũ est, vtrũ quod
ipse recitat opi.Ang.quẽ non impugnat.& respondet Go-
mesius ad l.publia.§ fi.& l.per Ang.alle. quæ in diuerso lo-
quitur casu,vt ibi per eũ breuitatis causa.Et de illa opinione
Ang.tanquam singulari faciam infrà mentionem:& in hãc
sententiam inclinat Alexan.consi.xiij.quod reperitur in cõ-
sil.xcvj.libr.j.& in consi.xix.libr.iiij. volens valere respon-
sionem sic factam : non credo vt ponitur : sic præcisè super
mutuo non tenetur respondere tantùm.Et idẽ Pet. de Fer-
ra.in sua praxi,titu.forma excipi.contra positio. in verbo,
primo quod publica vxor.quæsti.v. Et sic pluries vidi ser-
uatum fuisse in curia Metropolitana primatiali Bituricẽ.in
qua habui officium positionarij ad respõderi faciendũ om-
nes respõdere positionibus debentes, tempore quo eramus
dominus Gulielmus.Tournoyer Tholosanus præses,& ego
in eadem aduocati. Et istam etiam partem tenuit Corneus
consilio cxiiij.volum.iij.& Ange.consi.ccxlv.ver.Cum ego
dictam confessionem.& Stepha.Bertran.cons.lxxxvj. num.
iiij.volu.j.& Ias.in l.iusiurandum & ad pecunias. §.ait Præ-
7 tor.versic. Vltimo not.ff.de iureiuran. ¶† Quid dicendum?
Et videtur distinguendum: quia aut reus allegat conditio-
nem,aut terminum,aut aliud pactum sibi tẽpore mutui, aut
rei traditæ factum,vt erat in casu nostro, quod reus promi-
serat restituere bladum in mensibus, aut pro quolibet bu-
cello decem Solidos Turonen.vt suprà dictum est.Et tunc
tale iuramentum secundùm glos.in dicta l.si quidem. quam
omnes ibi & in locis suprà alle.sequuntur , est omnino & in
totum acceptandum ac seruandum,cum sit super eadem re,
& eodem tempore præstitum.Tamen fuit contra hanc com
munem & veram per curiam iudicatum , & dictum , quod
reus probare teneretur,iuramento nòn obstante, æstimatio
nem & appretiationem bladi per eũ allegat.prout aliàs fuit
in his partibus iudicatum,vt refert Iacob.de Rauen.Pet.de
Bellapertica,& Cin.in dicta l.vna.q.xiij.& de cõfes.& ma-
8 lè secũdùm ipsos,vt dictum est suprà in prima parte: † quia
confessio idem est,quòd simul facio.& deriuatur à fare, fa-
ris,& dictio con,secum iũcta denotat simultatem loquutio
nis,l.j.§ j.ff.de pact.& l.consensu.ff.de actio.& oblig.ita A-
lexan.consi.ccxij.nu,xxxij.lib.* & Iac.Rebuf.in l.rura.in fi,
C.de omni agro deserto.libr.x.Et istam cõmunem senten-
tiam tenuit Barba.consi.xxxiiij.vers.Ex eo quia confessio.
volumine * quam etiam dominus præses de Caluimõte post
sequutus fuit opi.gl.tanquam communem. Et idem dicen-
dum,si iurauerit promisisse decem si actor daret sibi librũ,
vel si repeteret suas lectiones , aut legeret sibi aliquem li-
brũ.Et in istis casibus & similibus pactis simul & semel fa-
ctis nullũ faciunt doctores sequendo gl.dubiũ.& idẽ sequi-
tur Alex.consi.lxxxvij volu.j.Quoniam actor in totum, &
nõ pro parte sua faciens acceptare tenetur.& idem Abb.in
c.ad hæc.quẽ ibi sequitur Deci.nu.xiiij.de postul.prælato-
9 rum.† Si verò reus iurauerit mutuum sibi factum:sed quia
postea actor fecit sibi pactũ de nõ petẽdo,quod aut soluit ei
dem totum vel partem debiti,vel ad inuicẽ cõputũ fecerunt
finalẽ,ex quo remansit erga actorem quittus. Et in hoc do-
cto.sunt in duabus principalibus opi.Prima secundum gl.
in d.l.si quidem.quòd potest diuidi, & stabitur iuramento
& confessioni contra eũ,& pro eo factę:& ex eadem confes
sione condemnabitur:nisi ipse reus probet pactum aut so-
lutionem vel computum fuisse factum. Et licet istam opi-
nionem primam Doct.ibi supra in locis allegatis sequãtur,
tamen dant,& ipsamet gl.plura remedia ad ipsum reum iu-
rari debentem iurãdum,& esse prudentẽ in iurãdo, & pro-
uidum,vt infra,dicam. Alia & secunda opi.est,quod pactũ
de non petendo vel solutio aut quittantia & remissio allega
ta,sunt de principali seu de eiusdem dependen. & cõnexis:
quia vnũ venit ad determinationẽ vltimi.quod quidẽ à pri-
ma traditione seu à causa primæ traditionis procedit. Ideo
connexa dicuntur,& consequenter iuramentum super eidẽ
præstitum in omnibus est seruandum,vt voluerunt Signo.
de Homed. Raph.Bar.Bald.Albe.& cæteri suprà in ij.par-
te alleg.quia nulla est præsumptio contra confitentem , sed
pro eo,cum vtrumque confessus fuerit,& sic veritatem. Et
hæc pars in grandi iacet æquitate,quoniam plerunque mu-
tuum fit,& eius restitutio in secreto,ne quis paupertatẽ suæ
rei familiaris detegat. l.ij.C.quando & quibus quarta pars
debeatur.lib.x.& ista secunda opin.videtur reincidere cum
prima,quando super eadem re & tempore,licet hic diuerso
tempore sit pactum allegatum & solutio facta, postquam
sunt connexa & non diuersa,vt infrà dicam. Vnde contra
primam opin.Pet.Ancha.in c.cupientes.in prin.de elect.li.
v.per glos.ibi in verbo,malignãtium.dat vnum remedium,
arguẽdo primò reum,quia habet ius in principali,posse ca-
uillationes & malitias sui aduersarij per alias similes, repel
lere,vt tenet ibi gl.per tex.in c.dominus.xxij.q.ij.& ibi gl.&
per alias rationes vt ibi,de quibus per Ancha.& latius in re
gula,possessor malæ fidei.versicu.iuxta prædicta quæro.de
quæst.de regulis iuris lib.vj.quia non videtur committere
dolum,qui dolum excludit.l.cùm pater.§.Titio.ff.de leg.ij.
cum aliis per Iaso.alleg.in l.cùm proponas.in ij.C.de pact.
& Hipp.sing.clxxvij.& Gera.de Pet.san. sing.xxvj.& Syl-
ua nuptialis. & sic videtur reum posse securè iurare nihil ab
10 ipso actore habuisse.† Sed contra hoc remedium Anchara.
argumentatur,quod reus sic negando mutuum sibi factum
mentitur,quod facere non debet,c.primum.& c.seq.xxij.q.
ij.quoniam potius debet omnia mala pati,quàm malo con-
sentire,c.sactis.quod metus causa.Tum quia sacramentum
præstatur Deo,cui non est mentiendum:& tamen si cõfitea
tur debitum & solutionem inde per eũ factam iam sibi prę-
iudicat,& condemnabitur iniustè,nisi probet : quod facere
non potest,cum in secreto actum sit,& si reus referat iura-
mentum actori ipse peierabit,& sic referendo peccat, c.ille
qui hominem.cum seq.xxij.q.v.Quare super hoc concluen
do dicit se habuisse verbũ cum vno fratre magnę scientiæ,
& conscientiæ quia,vt inquit Ang.conscientiæ puritas vi-
get in fratribus mendicantibus consi.cccxliij.versi.moueor
autem,qui religiosus tenebat hanc vltimam partem,quæ est
tutior quo ad Deum.Si tamen veritatem dicẽdo enormiter
læderetur,quia quantitas quæ est iam restituta,& dolo repe
titur,esset multum magna:& tunc credit Anchara. in dicta
regula possessor. reũ posse iurare nihil sibi fuisse mutuatũ,
etiam quo ad Deum,qui scrutatur corda hominum,& non
ea quæ foris sunt.c.vigilati.de vsuris.& l.ij. de inter. act. à
quo facilè veniã obtinebit.c.qui peierare paratus.ibi, quia
Deus non ex operibus iudicat,sed ex cogitationibus & ex
corde.& xxij.q.v.& per totum illum cano.quia mitius agi-
tur cum

tur cum Deo, quàm cum hominis ministro.l.Celsus.ff.de arb.& idem Din.in regula, exceptionē.cum aliis ibi per nos in addi.allega. Et sic potest iurare absque timore periurij: de quo accusari non poterit, vt in q.cccv.inchoante, periurus an possit per iudicē secularē. Et sequitur Ang.Bar.amplè consi.xij.vol.ij.& Feli.in c.ex tenore.in j.no. de test.vbi ambo.alleg Anchar.in dicta regula possessor malæ fidei.& Sicu.in c.olim.de resti.spo.& idem But.& Imo.in c.primo, de mutuis peti.Bald.in rubrica.C.de fide instru. versic. incidenter etiam quæro.cum aliis ibi per Alex.alleg. quos sequitur Deci.in l.ea est natura.nume.iij.de reg.iur.& Iason in d.§.malæ fidei.de accusa.& Alexand.in l.qui ratam.ff.ad Trebellia.& Ias.in l.fi.§.sed & si stipulator. ff.de eo per quē factum est.& Anto.de Tremolis in addi.ad Vbert.de bono Curtio in tract.de exce.titu.de recusa.in verbo,per calumniam.& istud remedium est singulare iuncto secundo reme

11 dio gl.infrà declarabo.† Vnde alia remedia & consilia quæ glo.ponit in d.l.si quidem.referam:quare gl.ibi in prin.dat primo vnum consilium, videlicet quod in responsione adiiciat cōfitendo mutuum & solutionem,aut pactum factum vel remissionem:hoc modo & non aliter nec alio modo cōfiteor.prout quotidie practicatur,secundū Bal.& Ange.ibi quamuis Ang.dicat talem confessionem nihil plus importare,quam si non esset facta cum prædicta clausula, dum gl. ibi dicit,vel non adiiciens:tamen contrarium est secundum Bald.ibi verius,quod talis responsio clausulam prædictam continens importat reum ex illa condemnari non posse. Et in hoc dicit Bald.illam glo.singularem, & non esse alibi,& ipsum sequitur Ias.in d.§.itē si quis postulante. nu.lxviij. de actio.qui etiam allegat Bal.idem tenentem in c.j.§.denique. ver.sed pone pater.quæ fuit prima causa beneficij amittendi.in vsi.feu. Et idem Ias.in l.iij.q.xxiiij.cum seq. C.de iure emphy.& in consi.clxij.exor.in causa contradictionis. nu.v. vol.secundo dicens electionem esse conditionalem factam per verba prædicta,nec alio modo. Et idem Ias.cōs.lxxxvj. nu.xvj.inchoāte,in causa reuerendi domini gentilis,vol.iij. vbi ponit de renuntiatione beneficij cum clausula prędicta, & non aliter nec alio modo:de quo dixi in tractatu de potestate & offi.lega.in Franci.& idem tenet Alexan. consilio iij.volumine primo,& consi.cxj.in fin.volum.vj.& Sicul.in cap.fina.versicul.vltimo hic quæro.de feud.& Curtius consilio viij.vbi alleg Bald.in capi.Cuma versicu.prædicta faciunt ad quæstionem.de electio.& in j.§ hoc quoque. versi. sed pone quod vendidi sub ista conditione. de succes.feud. Et Cæpol.caut.xl.incipiente:consilium vel caute.vers.quid si adiiciat ista verba.& Decius consi.lxj.versic.& illa clausula & consilio ccxxxj.nu.iiij.& Bal.in authen.ingressi.versic. idem si protestor quod volo profiteri sub tali pacto, & non aliter,nec alio modo.C.de sacrosanct.eccle.quia illa clausula, & non aliter,importat quandam formam,vt ipse voluit in l.de his.de transactionib.per illum text. dum dicit quod non aliter potest transigi,nisi &c.quem ibi sequitur Iason. versiculo.nota regulam quam tradit Bart.vbi etiam allegat Bal.idem tenentem in l.fin.per illum text.ibi non aliter nisi Imperiali.C.de vendendis rebus ciuitatum. lib.xj.ad quod allegat etiam Iason textum in l.comparationes.ibi,ideo sancimus non aliter licere:etenim aliter fieri nullo modo concedimus.& etiam ibi, omnes autem comparationes non aliter fieri concedimus,&c.C.de fide instrumentorum Et idē Carolus Ruinus in repetitione §.& quid si tantū.l.Gallus.versi.item contra prædictam limitationem.ff de liberis & posthumis.& idem si diceret,& nō aliàs quouismodo, vt voluit Curt.consi xl.inchoante,cùm in præsentiarum.versi. sed in vltima voluntate.vbi alleg.gl.in cle.j.in verb.vel alio quouismodo.de elec.& in cle.ij.in verbo,quouis.de reb.ecclesię non alienandi.& idē Dominicus de sancto Geminia. consi xxix.versi.item addit.& consi.cxv.& Chassaneus consilio lxxij.& Cæpol.con.xiiij.versiculo.nec obstat vel etiam quocunque modo: vt voluit Socinus consilio cclxxvj.aliàs cxvj. versic.sed si appareret.volum.secundo per not. in c.quorundam.de elect.libr.sexto.in capitu.fina.eo.ti.& lib. Quod facit ad quæstio.quid comprehendat clausula, reseruās sibi omne ius quod sibi aliàs & alio modo competebat & competit:quia comprehendit alia iura & actiones quam contenta & expressa in instrumento,vt voluit Signorol. de Homed.consi.lxxv.versicu.venio ad decennium principale.& Barba.consi.xxj.num.xvj.volumine.ij. non tamen, vt inquit,comprehendit insolita & inaudita,& quid si reus responderit,non autem animo litem cōtestandi,vide Cuma. consil.lxxj.& pro hoc facit quod no. Innocen.in d.c.Cuma. de electio.vers.sed ecce aliquis fatuus aduocatus dicit quod non intendit consentire in iurisdictionem iudicis tanquam delegatam,vel subdelegatam vel ordinariam, & saluis suis protestationibus,à quibus propter aliqua quæ dicit vel dicet recedere non intendit,nisi si,& in quātum de re iure necesse fuerit,quod pars tunc debeat reputari contumax. Et ipsum sequitur ibi Sicul.cum limitatione But.versic. prædicta faciunt.& idem Sali.in authen.hac perpetua.ver.ex quo collige C.vbi quis de cohorta. vel curi.conueniatur. Nam eius iurisdictionem nō declinat pertinaciter,licet submittat se cōditionaliter cōditione intrinseca & non extrinseca vel extranea. Et ita, vt inquit Sal. practicāt aduocati, quod venit notandū.& idē Ang.cōsi.ccxvij.vers.vnde sicut Imperator. & ibi idem dicit in respōsione per iudicē à quo,ipsi appellanti facta,scilicet,quod non admittit,nisi si & inquantum erat admittenda.de quo per Bartolum,Imol.& doct. in l.si quando.ff.de leg.j.& Corne.consi.lxxx.volu.j.cum aliis per

12 eum alleg.† Quare secundùm gl.aliud dat consilium, & istud est magis in practica,quod reus iuret actorem nullum fecisse sibi mutuum,& si quod reperietur, quod ipse soluit & satisfecit actori.& idem dicit glo.in l.exceptionem. C.de proba.& Spe.vbi suprà versicu Sed pone lite contestata. & Din.in d.regu.exceptionem.& ibi dixi in iij. addi. & isto consilio(vt aiunt Bal.& Ang.in d.l.si quidem.)vtuntur aduocati eorum,qui primo negant:deinde sub conditione exceptionem opponunt.Et hoc verum nisi statutū,stylus aut consuetudo vellet reum teneri respondere positioni,vel iurare simpliciter affirmando vel negando aliàs habeatur pro confesso.Et si tunc reus iurauerit pecuniam non habuisse & si appareret eum habuisse, dicit sibi soluisse:vel illam in negotiis actoris exposuisse: tunc talis reus sic respondens habetur pro confesso,vt voluit Bar.in l.j.§.si quis simpliciter.in fi.ff.de verbo.obli.quoniam simpliciter non respondit,quia simpliciter intelligitur purè & sine duplicitate, vt ibi & l.coiri.ff.pro socio.& l.j ff de vul. & pup.& idem ibi Bartol.Castr.Bald.Imo.Alexan.in principio.& Socinus in quinto notabili.& Bald.consilio ccxxxix.incip.quidam nomine I.volumin.iij.& in l.j.C.de ædil.act.& idem Imo.Angel.Roman. Alexan.& Are.in d.§.si quis simpliciter.singula.Iason.versi.extra glossam.qui hoc quadruplici corroborat fundamēto, & ista est communis opinio secūdum ipsos. Et idem Pet.de Ferra.in sua praxi,titulo forma excipiendi contra positio.ver.primo,quod publica vox.q.iiij.Bald. & Salice.in l.intestato.C.de suis & legi.& Ias.in d.l.j.in quarto no.de vulg.& pup.& pro hoc allegant doct.tex.in cap.is qui contra electionis formam.de elect.lib.vj.& ibi idem tenet Philip.Franc.in ij.not.& pariter in capit.j. de scruti. & Alexand.consi.xxj.vol.ij.quamuis Castr.& Cuma.in d.§.si quis simpliciter.teneant contrarium,quòd illa adiectio est superflua & superabundās.quæ nocere non habet,ar.l. qui mutuā.ff.manda. Et ita in contingentia facti dicit Castr. se cōsuluisse.& istam Pauli opi.corroborat multū Barba.vers. tertio superest.& Alciatus ibi ver.extra glossam. Tamen Signorol.de Homed.quem sequitur Albe. vult etiam in hoc casu totam responsionem admittendam.& Bald.in dicta l. iusiurandum.§.non semper.de quo per Feli.in c. nam concupiscentiam.de constitut.& Deci.in regula.non potest videri improbus,qui ignorat quantum soluere debeat.& ibi

Hierony. Caucalon. in addi. ff. de regu. iu. Et hanc opi. Barto. communem limitat de Matthæ. in suo singula. xxxvij. & similiter Socin. in d. l. j. vers. hanc tamen. de vulg. & pup. vbi limitat tribus modis. & prima & tertia limitationes multum
13 faciunt ad decis. q. nostræ, secundùm secundam partē. † Prima quidem est quam ponit Bald. in l. Gallus §. j. versic. nota etiam relata gloss. ad tex. ff. de liber. & posthu. nisi reus respondeat sub conditione quæ tacitè inest ex natura rei, per text. in l. qui liberis. eo. titu. quē ibi sequuntur Ang. & Imo. & Hippol. in repe. rubr. de proba. fo. v. ver. pro quibus facit. & Bald. in d. l. j. C. de ædil. act. vbi ponit exemplum, quod si ponatur, quòd actor vendidit, & reus medio iuramento respondit, quod vēdidit, sed pro decē: quia pretiū est de substantia actus. & idem Alex. in d. l. j. versic. secundo limita. & Francis. de Are. versic. ex infert Bart. & idem Ias. & pariter Barbat. in d. l. j. §. si quis simpliciter. versicu. tertio vbi exceptio. Igitur solutio aut deliberatio debiti dicetur simplex, & non duplex responsio, & per consequens in totum acceptanda, d. l. Gallus. §. j. & tenet Lance. Galiaula, in dicta l. j. §. si quis simpliciter. versicul. limita modò. remittendo se ad per eum dicta in d. l. j. & in d. l. Gallus. §. j. de vulga. & pupil. Secus tamen est vbi statutum requireret responsionem puram & claram, quia tunc reus adducere non posset aliquam conditionem, quæ tacitè etiam inesset ex coniecturis, vt voluit Bal. in c. quia propter. versi. vnde ex hoc not. de elect. & Marius Salom. in d. l. Gallus. §. j. nu. xxviij. & per Alex. cōsi. xij. ver. secundo corroboratur, cum pluribus seq. vol. ij. vbi vide, quando dicitur purè, merè, liberè & simpliciter. Vnde limitatio prædicta est multum attendenda, & per iudices cōsideranda, quando est talis responsio facta per simplicē personam & idiotā vel rusticam, qui confessus est mutuū & solutionē factā, aut pactū aut accordiū, quod iudex ex hoc potest hāc duplicē respōsionē admittere, vbi statutū aut stylus simplicē requirit respōsionē. Et tenuit Bal. in d. l. j. C. de ædil. act. & Barb. in d. §. si quis simpliciter. versicul. vel posset concordari hoc modo. Ergo multo magis, vbi nōn est statutum talem simplicem requirens responsionem, stari debet tali responsioni, mutuum factum & solutionem inde sequutam. Ideo Angelus Areti. in dicto §. item si quis postulante. versic. in gloss. postulante, dicit iudicem hoc arbitrari debere ex qualitate personarum rei iurantis, & actoris deferentis, per tex. in d. l. Publia. §. fin. in fi. ibi, iudicem æstimaturum. facit text. in l. iusiurandū & ad pecunias. §. si de qualitate iuramenti fuerit inter partes dubitatum, conceptio eius in arbitrio iudicantis est. ff. de ireiuran. & ista opinio est per iudices seruāda. Vnde de Ancha. vbi suprà. & c. cupiētes. quē ibi sequuntur Imo. & Dom. dat alia remedia & cōsilia scilicet ꝙ reus nō teneatur respondere positioni, aut iurare præcisè, an actor mutuauerit vel receperit pecuniā, sed sufficit iurare se non teneri nec obligatum esse, prout dictum est: vel secundum Imo. sufficit iurare, quòd debet, vel quòd nihil debet. & in hoc æquitas iudicis statuere debet ac suadere, vt calumniis malitiis obuietur hominū l. in fundo. ff. de rei vendicatio. Et idem Bald. in d. l. j. in princip. de ædili. actio. per text. in d. l. iusiurandum. & istud fuerat prius dictum Specu. in dicto titu. depositi. §. decimo, versicu. quid si debes mihi. volens sufficere simpliciter confiteri, debeo, vel non debeo. Aut aliter, vt inquit Imola iurare sub conditione, quòd si fortè mutuasti mihi, tibi restitui: quia sic iurando purè non fatetur intentionem actoris, vt possit ex illa se fundare, sicut de opponente exceptionem, vt dicta regula, exceptionem. de regul. iur. libr. vj. Quinimo si iudex secundum eum vellet artare reum ad purè super mutuo respondendum, posset respondere, iuro, quod non mutuasti mihi aliquid, per quod sim tibi obligatus: & tunc verum dicit ad cauillationem aduersarij euitandam. Et sic fuit in curia iudicatum in fauorem domini Isarny rei contra magistrum Martialem Belcier actorem: & latum arestum
14 die xiij. Februarij. Anno Domini 1531. † Sed quid si creditor probat mutuum frumenti, sed non quantitatem, an sit ei deferendum iuramentum? Et Cæpol. tenet quod sic, in cautel. cclxxij. inchoan. aliquis mutuauit vni frumentum allegās Rayn. de Forl. in l. j. ff. de in litem iuran. ita tenere, quē etiam refert Philip. Decius consi. clj. volētes ambo, & etiam Barto. in l. admonendi. de iureiuran. requiri alias coniecturas & indicia, ad hoc vt possit deferri iuramentum. Et idem Hippoly. de Marsil. singul. cccccIxxxix. nuper interrogatus fui.

SVMMAE.

1 *Pactum de dote aut eius parte lucranda, valet.*
2 *Mulier constante matrimonio licet donare nō possit viro, potest tamen ei remittere partem conquæstuum ei debitam.*
3 *Maritus qui promisit exequi testamentum vxoris non tenetur in eo quod vltra debitum ipsa reliquit.*
4 *Testandi licentia vxori data an præiudicet viro. & numero 6. 7. & 10.*
5 *Testandi licentiam vxori datam non potest maritus reuocare.*
8 *Dotem integram si promisit maritus restituere, an partem ex statuto sibi delatam retinere possit.*
9 *Dotem lucrans maritus, an pro rata teneatur ad funus.*
11 *Maritus lucrans partem dotis, an teneatur ad legata vxoris soluenda.*
12 *Maritus malè tractans vxorem, an perdat lucra dotis.*

Quæstio CCXLIIII.

Conuentum & accordatum fuit in contractu matrimonii, quod maritus in casum soluti matrimonii morte vxoris teneretur restituere hæredibus suæ vxoris ex dote recepta ducentarū librarū, summam xxv. librarum tantùm, exequendo tamen & adimplendo testamentum vxoris, quod ita post pluries de cōsensu fratrum & sororum mulieris, ac aliorum proximiorum hæredum ab intestato venientium, accordatū & ratificatum fuit: modo testata fuit vxor vsque ad dictam summam ducentarum librarum. Quæritur primò, an potuerit non obstante tali pacto, vel an pactum valeat, ita quod nihil aliud de dote ac acquisit[9] & cōquestibus teneatur restituere. Secundò an teneatur exequi testamentum vxoris, attento quod ita conuentum fuit in ipso contractu matrimonii, etiam si excedat prædictam summam xxv. librarum.

DECISIO CCXLIIII.

1 QVO † ad primum dubium videtur dicendum de iure & consuetu. tale pactum de non reddēdo & restituendo aliud etiam ex dote esse validum, cùm etiam inter virum & vxorem possit fieri pactum in contractu matrimonij de tota dote lucranda, si vxor præmoriatur, nullis superstitibus liberis, vt tenēt doct. insuper Imol. & Alexan. in l. si socer. §. Lucius. ff. soluto matrimo. & gloss. & Bart. in l. j. ff. de dote præleg. & plenè dixi in §. primo. versi. sed quæro. de consuetud. matri. lib. cōsuetu. Biturig. idem etiam si ex statuto aut consuetud. maritus lucretur dotem aut partem dotis, vt dicam in secunda quęstione, cùm apertè procedat l. nō impossibile. ff. de pact. Et per hanc conuentionem & pactum fuerunt, & sunt exclusi non solum mulier, sed etiam extranei hęredes mulieris ab omnibus conquæstibus & bonis durante & constante matrimonio acquisitis, ac dote data: & ideo bene egit maritus qui talem fecit conuentionem, quia nihil vltra summā reddi conuentam tenetur restituere, vt tenet Fab. in rub. instit. de nuptiis. dicens maritum debere esse cautum in contrahendo matrimonium, vt sciat quantum habeat vxor, per optimam rationem per eum adductam. & hæc opinio probatur per text. in l. fin. §. fi. ff. de pact. dota. & dixi in d. §. ij. versic. & intellige hanc consuetu. de consuet. mat. eod. libr.
2 consu. vbi refero ita de facto fuisse iudicatum. † Et ibi dixi in addi. quòd etiam si ratione consuetudinis vel in contractu matrimonij fuisset expresse dictum & cōuentum, quòd vxor esset communis in bonis, si tamen constante matrimonio fuerit contrarium postea conuentum, quod vxor nihil haberet de conquęstibus, vel remiserit & quittauerit, ac donauerit ipsi marito omne ius quod prætendit in ipsis acquisitis & conquæstibus, hæredes nihil poterunt petere, & illa donatio seu quittatio & remissio dictorum conquæstuum

ftuum cenfetur & reputatur bona & valida: non obftante confuetudi. Franciæ generali, donationem durante matrimonio fieri inter virum & vxorem prohibẽte, vt tenent domini de Rota in Decifi.dcccxlij.aliàs decif.xij.tit. de cõfue. inci.confuetudo in antiquis,& in antiquioribus. Decif. ij.titul.de pactis in recollectis per Bernard.de Bifneto.& tenet Nicola.de Vbal.in trac.fuo de fucceffio.ab inteft. in quarta parte quæftione vlt.& de Caft.cõfi.clxxij. incip. in cafu prefenti.vo.nouo.& in cõfi.lxxxij.inc.in hoc negotio tria videntur.vo.antiq.&Brun.in trac.fuo de ftatut.fœminas à fucce. exclud.in x.art.princ.in ij.q.& gl.in c.fignificauit.in verbo, non eft aliud, de donatione inter virum & vxor.& ibi tenet Butr.& idẽ Doc.Palatios Ruuios in repe.rubr.eo.ti.chart. xxvij.ver.& ex his infero,& idẽ ver.imò fortius. Licet enim donatio fit prohibita inter virũ &vxo.quando donãs fit pauperior, nõ autem fi lucrũ remittitur,l.fed & fi vir.§. fi quod legaturus.& l.cùm hic ftatus.§.fi maritus.in ij.verfi.fimiles. ff.de do.inter vir.& vxo.tamen tale lucrũ remitti poteft per vxorẽ marito,aut per maritum vxori,quæ caufam habet lucratiuam,vt concludit Andr.Cõficu.confi.lix.vo.ij. & Ale. in l.fi focer.§.Lucius.fuprà fol.mat.& Soci.cõfi.cxiiij.vifo teftamento.ver.ad fecundã rationem. & fequitur Dec. in l. in eo quod.nu.vij.ff.de reg.iur.& cõfi.cclx. Quæritur breuiter an lucrum dotis tamen fi talis mulier trãfeat ad fecunda vota,illa bona acquifita fibi donata referuat filiis primi matrimonij,vt latius dixi in pluribus quæft.& pro hac Deci.facit text.in l.etiam conftante matri.iuncta glo.vlt.& ibi doc. C.ad Velleia. Tum quia maritus poteft de cõfuet. de illis in vita ob neceffitatẽ difponere inuita vxore, vt voluit Ancha. in con.cij.& plenè dixi in d.§.ij.in gl.vlt.de cõfuet.matrim. non tamẽ in morte,vt aliàs dixi fuprà in q.clvj. quæritur an maritus poffit.ergo illis bonis acquifitis poteft vxor aut vir renuntiare.tum quia hìc de confenfu fratrum & aliorũ parentum proximiorum ita factum & conuentum extitit, quare non poffunt reprobare,l.quoties.& ibi Bal.Sal. Ale. Ang. & Iaf.C.de fideicomm.cum fimilib.&c. & pro hac parte faciũt quæ dicã in feq.q.& hęc de primo fufficiãt.

3 † Quo verò ad fecundũ dubiũ videtur primo,quod licet per conuentionẽ & pactũ prædictũ, videlicet ꝙ maritus teneretur exequi teftamentũ eius vxoris,in contractu matrimonij initũ & factũ,& etiã ipfo cõftante corroboratũ,videatur ex eo tẽpore liberã vxori teftãdi facultatẽ & licentiã dediffe: nõ tamẽ in plus ꝗ illud quod ipfe maritus ex dicta cõuentione reddere & reftituere hæredib.vxoris tenebatur,per ea quæ notabiliter dicit Bal.in l.fi quãdo.C.de inoff.teft.& in l. fi. C. de fideic.dicẽs, ꝙ fi vir ex ftatuto vel cõfue.debet habere dimidiã partẽ in bonis vxoris,vel ecõtra vxor in bonis viri,& imperator concefferit viro vel vxori, vt poffit liberè teftari &c.quod vir vel vxor debet teftari fecundum ius municipale feu confuetudin. per id quod legitur in l. Gallus. §. quidam rectè.ff.de liber.& pofthum.videlicet vt dimidiam teneatur relinquere viro vel vxori, & non vltra teftari in præiudiciũ partis & portionis viri:aliàs effet donare vxori, cõtra cõfuetud.&ius cõmune,fecundũ quod debet regulari priuilegiũ aut licẽtia data:vt dixi in d.§.ij.de cõfuet. mat.& pro hac Decif.facit quod dicit Albe.authẽ.licẽtiã. ver.ij.q. C.de epifc.& cle.ꝙ fi in ecclefia cathedrali eft ftatutũ ꝙ Epifcopus poffit teftari vfq; ad certã fummã,& Papa ei cõceffit liberã facultatẽ teftãdi ex priuilegio,ĩ quo nulla eft facta mẽtio de ftatuto,ꝙ poffit teftari vfque ad fummã ftatuto cõtentã,fequẽdo,quia quatenus cõcurrit priuilegiũ cũ ftatuto nõ impediũt fe ad inuicẽ,fed quatenus vltra ftatutũ impediũtur teftari,vt ibi.& idẽ in fecũda parte ftatu.q.clxxxix. inci. In ecclefia cathedrali.& idem dicitur in d.l.fi quando.ibi,fe remittit ad per eũ dicta in d.authẽ.licentiã.verfi.ij.q.cũ aliis per Andr.Bar.in c.j.nu.xj.verfi.not.ibi liberã poteftatẽ. de offi.ord. Et hãc opi.Bal.fequutus eft Barba.in rep.c. Raynaldus.ver.ego autẽ cùm repetifsẽ.de teft.& Frãcif.de Cre.in

4 fuo fing.cliij. Tamẽ † contrariũ tenet in terminis noftris Socin.in confi.cxxxix.vo.ij.quod per hanc licentiam teftandi vxori datã maritus fibi præiudicauit in lucro dotis,ita ꝙ potuit vxor teftari de tota dote & parte quã maritus ex forma

5 ftatuti vel cõfuet.lucrari debebat: † volens plus quòd maritus nõ poterit reuocare illã licentiã femel vxori datã. quod eft fing.& idem Alex.in cõfil.cclxvj.placet ad modũ conclufio domini.vol.vj. Et refpondet Soci. ad donationem præfumptam,ꝙ nõ videatur donatio.& ratio eft fecundum eũ: quia maritus retinet eam tanquã fuã,ex quo dos iã viri erat, & pro illa parte fegregata à fubftãtia mulieris,vt ibi,idẽ videtur tenere Alb.in fecunda parte ftatu.q.lvij.allegãdo Din. dixiffe ita determinatũ fuiffe per dictã l.fi. §. de pactis dot. licet Ioã.Cãmpezi.in trac.fuo de dote.in iiij.parte q.xij.allega.Alb.tenere ibi oppofitum,ꝙ per pactum & licentiam

6 non videtur renuntiaffe lucro fuo. † Sed fuperiorem opin. Bal.tenet Ang.in confi.ccclx.incip.dubium huius q. dicens quod ftante ftatuto, quod vir lucretur mortua vxore fine prole tertiã partem,& vxor inftituat pro media parte omniũ bonorũ virum fuum,& alium pro alia media, quòd non videtur animo cõpẽfandi inftituiffe maritũ: fed debet habere partẽ tertiã ante diuifionem inter eũ & cohæredẽ faciendã. Et hoc quando dos iã erat foluta:fecus fi erat folum promiffa,per ea quæ no.Iac.de Aret.& Bar.in l.fi cũ dotem.§.fi pater.ff.fol.mat. Sed in hoc vltimo quãdo maritus ex pacto vel ex forma ftatuti debeat dotem vel partem dotis lucrari, & dos ipfa non fuit foluta:tenet Bar.ꝙ nõ lucratur, in l. iubemus.§.fanè.C.de facrof.eccl.& Cin.Bar.& omnes in l. vxorẽ.C.de neg.geft.fed Sali.in l.fi conftante.verfi.C.de dona. ante nuptias,tenet contrarium quod eft verum, quod maritus lucretur partẽ dotis etiã non folutæ iuxta formã ftatuti vel pacti,vt per omnes Moder.in l.de diuifione.& l.fi maritus,ff.folut.matrim.& fecundùm iftã opi. Bal. vidi iudicatũ

7 fuiffe,& idẽ tenet Dec.in cõfil.cxcv. † Et mirũ ꝙ Soci.non viderit Bal.Ang.in dictis locis,tũ quia in cafu quo cõfuluit ipfe Soci.maritus exprefsè renũtiauerat iuri & lucro, quod fperabatur habere ex dote,& fic obftare nõ videtur,quia potuit renuntiare iuri futuro fecundũ eũ.ideo pręiudicat.& idẽ Iafon confi.xc.dubitatur an fpectabilis dominus Godofr.vol.iij.& hoc quãdo renũtiauit omnib. beneficiis iuris canonici ciuilis & municipalis,&c.vt ibi vide. Et inde eft ꝙ fi vir,& vxor authorizata ab eo,rẽ dotalẽ quam ipfe maritus de confuetudine vel ex pacto in totũ vel in parte debebat lucrari,alienauerint,vel fi ipfam dotẽ loco pio& religiofo obtulerint,ꝙ tunc teneat alienatio,vel donatio etiã partis & iuris qđ maritus fpe habebat in re dotali, vt ipfemet Soci. tenet in cõfi.lxj.ver.circa fextã q vol.j.pro quo videtur tex.in l.Lucius Titius.ff. quibus modis pign. vel hypo. foluitur. cum aliis per nos allega.in §.j.vltim.quæftione. de confuet. matrimon.liber.confuetudin. Biturig. fi vxor de viri licentia & confenfu ingreffa fuerit religionem, quòd per talem licentiam in monafterium non fuit tranflata pars dotis quam maritus lucratur, vt tenet Lapus allegat. ciij.verficul.ad fecundam quæftionem, arguo. Et idem quod per folam licentiam teftandi vxori datam, non videtur renuntiare iuri fuo. & prædicta Bald. opinio corroboratur per

8 ea,quæ adducit Francif.de Cre.in fing.xxxiiij.vbi dicit, † ꝙ fi maritus ftante ftatuto debeat mortua vxore lucrari tertiã partem dotis,& ipfe in cõtractu matrimonij promiferit reftituere integram dotem,quòd nihilominus poterit retinere portionem ftatutariam.allegat Bal.in l.neratius.ver.quid tamen.cum glo.in verbo.conferre.ff.de reli.& fumpti. fune.vbi Bald.meus nihil ibi fcripfit,fed text.dicit, ꝙ maritus qui debet reftituere dotem integram, poteft deducere iuftam retentionem, puta expenfas funeris: fed portio ftatuti eft iufta retentio,ergo fed bene dixerat Bald.in l.quod nomine.verfic.fed quid fi ex confuetudine.ff.de condic.indebit.& in l.fin.verfi.& argu.C.ad legem Falcid.cum aliis per Alex.in fecunda additio.alleg.& idem Alex. in l.poft dotẽ. foluto matrimo.Deci. confil.cccclj.num.iiij,iij.volu. An.

ge.in l.damni.§.cum parietem.quem ibi Ioann. de Imola & Roma,sequuntur.ff.de dam.infect.nisi secundùm Ang.maritus promisisset scienter & expressè,& nõ per errorem dotem restituere &c.quod sequitur Cast. in consilio ccxxxiij. incipien.pro pleniori responsione.versicul.secundo videndum est.volu.nouo.& Barba.in consi.xxiiij.c.libr.j.& Deci.in d.consil.cxv.versic.sed tamen prædictis.cum aliis per eum alleg.& Barba.in consi.lxiij.nu.vj.volu.ij. & Alexã. in consi.ccj.perspectis verbis.nu.viij.libr.vj.& Bal.in d.l.quod nomine versi.sed quid si ex consuetu.de cõdi.indebi. & Alex.in cõsi.v.circa primum.in vltimo dubio.lib.iij.& Iason post Bal.& in l.centurio.ff.de vulga.& pup.& Purpura.in l. cunctos populos.nu. cxxix.cum sequenti. C.de summa trinitate.& hoc procedit secundum eos quando simpliciter tẽpore renuntiationis & promissionis de restituendo dotem totam iam euenerat casus lucrandæ dotis, sed communiter ista pacta & promissiones de tota dote restituenda fiunt cõtract.mat.ante solutionem dotis promissæ. Et idem videtur vbi esset statutum,quòd instrumẽta mandẽtur executioni:si filius dat dotem sorori sibi relictam in testamento cõmunis patris,cum hac conditione, quod etiam dicto suo fratri restitueret in casu restitutionis,si postea adueniente restitutionis casu,quòd filius prædictus poterit agere contra maritũ vigore dicti instrumenti,non obstante statuto volente mulierem præmorientem viro lucrari tertiam partem dotis, vt voluit singular. Corne.in consilio cccxx. videtur respondendum.volumin.j.Sed ego multum dubito quando promisit integram dotẽ,quòd maritus non possit retinere partem & portionem statutariam,per tex. in d.l. fi.ad l. Falcid. quæ non facit differentiam inter promissionẽ de tota & insolidum,vel de dote integra soluẽda,imo sunt paria, vt ibi, cum aliis,per gl.allega.cum dictio,integraliter siue integrè, importet sine aliqua diminutione, prout latiꝰ dixi suprà q. xlj.incip.quò ad secundam quæstio.an summæ pecuniarũ. ver.tum quia quando in dispositione hominis: secus si simpliciter promiserit restituere dotem secundum Cin.& Alber.& Docto.in d.l.fi.ad legem Falcid.in j.q.& idem Hippo.de Marsil.in suo sing.dclxxxvij.in verb integrè. & istud in iudicando sequerer, nisi allegaretur error.ad idẽ tex.in l. carbonum.ibi.integri strobyli.ff.de verb.sign.

9 † Et aduerte quod licet Bal.& sequa.velint,ꝙ maritus ex pacto de cõsuetudi.lucrans dotem vel partem dotis, non teneatur ad impensam funebrem vxoris,postquàm vxor tenetur ipsi viro relinquere partem suam saluam, de qua ipsa non potest disponere.tamen text.in l.in eum ad quem.& ibi glo.& Albe. in dicta l.Neratius.§.si imperitus.cum ll.sequen.de relig.& sump.fune.vult ꝙ secundùm partem, quam maritus ex pacto vel statuto lucratur,ipse teneatur ad impensam funeris, etiam si ex pacto expresso teneretur,si alius quàm paciscens impẽsam fecisset,vt dicit tex.in d.l.Neratius. quia si tertiã, pro tertia: si mediam,pro media:si verò totam, quòd in totum teneatur,vt ibi,& bonus text.in l.sic pro rata,& maritũ & hæredem conferre in funus oportet.eodem titulo.Si verò ad testamentum vxoris exequendum, seu ad impensam funeris soluendam,dos vel pars, quam ipse maritus lucratur non sufficiat,maritus non tenetur vltra: sed pater, aut vxoris hæredes.textus est clarus in dicta l.Neratius §.si maritus lucratur dotem.& dicta l.sic pro rata.in fine. & ibi gl. fina.dicit maritum funeraria conueniri,& non vltra.Sinautem nulla dos esset,tunc maritus tenetur in subsidium (patre vel mulieris hæredibus soluendo non existentibus) inquantum tamen facere potest:ne iniuria eius videatur quõdam vxorem eius insepultam relinqui.l. quod si nulla dos. eodem titulo.

10 ¶ † Quid dicendum? Videtur mihi opinio Bal.& sequacium esse de iure verior,& quam sequutus sum, quòd per hanc simplicem licentiam vxori datam, maritus iuri & lucro quod ex pacto vel consuetudine habere debet, renuntiasse nõ videatur:ita quod vxor testando non potuit ei in ipso præiudicare, vt dixi in dicto §.ij.de consuetudin. ma. Nisi maritus consensisset expressè quòd etiam de omni dote vel portione,quam ex pacto.consuet.aut statuto, lucrari debebat, vxor posset testari: vel si tale lucrum expressè donasset,vt in prima quæstione dictum est:vel nisi in impensa funeris,ad quam ipse maritus pro rata lucri solum tenetur,& hæredes vxoris pro alia portione & rata,vt dicta l. Neratius.§.si maritus.& tenet glossa singularis in l.ij.C. de hæred.actio.versicul.sextus in funeraria.& tenet Alexand. in dicto consi.ccj.nume.xiiij.

11 † Sed ad alia relicta,vel legata,vel donationes per vxorem factas in testamento,vel codicillis,non tenetur maritus licet lucri dotem faciat,sed hæredes vxoris tenentur,vt tenet gloss.singularis in dicta l.sic pro rata in fine.quæ allegat bonum textũ in l.licet.C. de iure dotium.& ibi tenent Bald. & Salicet. & in casu præsenti licet maritus promiserit exequi testamentum,debet intelligi quò ad funeris impensam solùm, & vsque ad summam ascendentem partem dotis,quam lucratus fuit, & non vltra, vt dictum est per dictum §.si maritus. Et pro hoc decisione facit textus cum sua gloss.& quæ ibi notat Bartol.Bal.Cast. Alex.& omnes Moder.in l.ab hostibus.§.si vir.ff.soluto matri. quòd vir qui debet lucrari ex pacto, aut statuto vel cõsuetudi.dotem.debet adhibere bonum medicum vxori infirmæ:aliàs si malum aut nullum ob negligentiã adhibeat, quòd non debet lucrari dotem, vt ibi, & per Baldum in l. quod in vxorem.C.de nego.gest. & sic ad illam expẽsam tenetur.Sed qui sint funeris sumptus,tex.est in l.funeris sumptus.& in l.at si quis.§.funeris.de religio.& sumpti.funerũ.

12 † Sed quid stante prædicto pacto vel consuetudin. aut statu.quòd maritus lucretur dotem aut partem illius,an si fuerit ingratus, vt plures sunt, quorum numerus est infinitus, erga vxorem,illam verberando, & malè tractando, & aliquãdo occidẽdo,vel alimenta & alia necessaria denegãdo, ob quorum defectum moriatur: & pauci periti aduertunt. Et dic quod non debet lucrari,sed perdere,vt tenet Bartol. quẽ sequuntur Bal.Paul.Alex.& Ias. ibi in l.ab hostibus.ff. soluto matrimo.& de Ripa in sua interpreta.l.fina.nu.xiiij. C.de reuocand.donatio.Et idem videtur si expellat eam de domo sua sine causa,non prouidendo sibi de alimentis, ex quo mulier decessit,quòd priuetur lucro dotis, sicut si eam occidisset,vt voluit Baldus in authentic.dos data.C.de donation.ante nuptias.& l.vnica.§.sed scimus.de latin.liberta. tollend.& idem Cast.in dicta l.ab hostibus. versicu.& nota ex ista glo.dicens hunc habuisse casum Florentiæ,& ita consuluisse per textum ibi,cum gloss.& in l.necare, de liber.agnos.quod non inueni,licet aliqui eum allegent in consilio ccclxxxv. Tamen in hoc contrarium tenet Alexand.quem sequitur Iason in dicta l.si ab hostibus.§.j. sed ipsi non dicunt si post expulsionem fame mortua fuerit,prout intelligit Bar.Pau.& alij:quod est notandum contra nonnullos filios nobiles,succedere parentibus ex pacto matrimonij debentes,patres eorum malè tractantes,quòd priuari debeãt. Cogita tu,quia ego eos priuarem.

SVMMAE.

1 *Teste ab vna parte producto potest altera pars vti.*
2 *Testem quem produxi an reprobare postea possum.nu.3.& 4.*
5 *Teste quem reprobaui,an postea vti possim.& num.6.*
7 *Minor an restituatur ob testium obiectiones omissas.*
8 *Testes improbans protestari debet, quod non iniuriandi causa id faciat.*

Quæstio CCXLV.

Sed quid si quis in iudicio ad suam fundandam intentionem plures produxerit testes,quos per iudicem aut commissarium recipi & iurare fecit,tamen omnes examinari non fecit, vel examinari, sed illis vti noluit,quibus pars aduersa producendo vsa fuit, nunc is qui illos prius produxerat,& iurare deponere veritatem in causa fecerat,vult eos obiectare & obiicere, & obiectus contra personas dare,an possit,etiam si sit minor, & per principem ab illa productione duntaxat facta releuatus:& an talis minor possit petere in integrum restitutionem aduersus obiectos & contra testes omissos.

DECISIO CCXLV.

1 ET † præſuppono quòd teſtes quos vna pars produxit,& iurare ac examinari fecit, illos altera pars aduerſa poterit producere & examinari facere:quando pars iurauerit ſimpliciter, licet non expreſsè,ſuper tota cauſa,vel iurauerint dicere veritatem in præſenti cauſa: quia teſtis iurare debet veritatem dicere ſuper tota cauſa pro vtraque parte, ſecundum glo. in c.fraternitatis.de teſtib.& eſt caſus in c.per tuas,eod.titu.& in authen.ſed iudex.cum l. ſequen. presbyteri. C. de ſacroſanct.eccleſ.& ibi per Doct.vt voluit Are.conſ.cxl.inchoāte,factum ita proponitur,mouit litem dominus Ioan.de Valentia.per ea quæ not.Inno.quem ibi ſequitur Butr.& omnes Moderni in c.præſentium.de teſtib.in antiq.vbi dicūt, quòd ſi ad reprobādos teſtes partis aduerſæ ſunt producti & iurati teſtes in iudicio,& poſtea pars producens velit renuntiare illis teſtibus & eorum productioni,vt non examinentur,non poteſt facere altera parte inuita,quia per productionem illi teſtes ſunt effecti cōmunes. ex quo patet quòd licet pars quæ tales producit teſtes nullo modo velit eos examinari facere,tamen altera pars poterit facere eos examinari.ſi ergo teſtes producti ſunt adeo communes, vt quando producens nullo modo eis vtitur,altera pars poſſit eis vti:fortius & multo magis idem erit,ſi altera pars ad ſui cōmodum eſt ipſis vſa:quoniam per vſum ſunt adhuc facti cōmuniores,quàm eſſent ante vſum perſonarum ſola productione,vbi per eum, vbi dicit de ſtylo curiarum ita obſeruari.& verum dicit.& idem tenet Alexand. conſil. cxcj. libro vij. Secus videretur ſi eadem pars produxit & iurare fecit teſtes dicere veritatem , non poterit in cauſa appellationis eoſdem teſtes examinari facere ſuper eodem facto, vt voluit Angel.conſil.clv.incip.in hac quæſtion.

2 † Hoc habito videtur quòd ſic poſſit obiicere,per text.in l.ſi quis teſtibus vſus fuerit.C.de teſtib.qui requirit partem quòd vſus fuiſſet depoſitionibus illorum,ſed hic vſus non fuit illis,& examinari facere noluit.& facit in argumentum l. qui falſam. ff. ad legem Corn.de fal.l.ſi falſos. C. eodem titul.& iſtud tenuit Guido de Suza.in d.l.ſi quis teſtibus. & Specul.in titul.de teſte.§.ſæpè.verſicul.Sed quid ſi eum produxi. dicēs, quòd quando non fuit vſus,quia noluit facere examinari, & tunc poterit ſi ex aduerſo producantur dare obiectus contra eos.Si verò viſis eorum depoſitionibus nihil pro eo facientibus declarauerit illis nolle vti, tunc nō poterit reprobare.& iſta diſtinctio fuit Iacob.Balduini prout refert Ioan.Andr.ibi in additionib. & ipſum ſequitur Fab. in d.l.ſi quis teſtibus.& Henrich. Bohic.in d.ca.præſentium. de teſtib.

3 † Sed contrariū tenuit Iac.de Rauē. quē ibi ſequuntur Pet.de Bellaper.Ci.Bal.Ang.Caſt.& Sal.in ij.q.in d.l.ſi q̄s teſtib.& ibi Ale.in addi.ſiue in eadē cā ſiue in alia ꝓducatur ꝑ partē aduerſā qđ videtur fortius ſecūdū gl.quā ibi ſequūtur cōmuniter doc.& ēt Alb.licet Odof.cōtra in alia īſtātia,q̄ eſt cōtra illū tex.vbi hāc q. multū amplè diſputat, & ita tenet:quē ibi ſequitur Alb.dicēs opinio. Odof.in iudicio cōmuniter obſeruari.& illa lex eſt canonizata. iiij. q. iij. c.iij.§.vlt.ſi q̄s teſtib.vbi gl.in verbo,producātur. idē tenet & Archi.Domin & Card.Ale.ibi.& Hipp.in rep. rub. ff.de fideiu.nu.lxix.& in l.ſi q̄s percuſſorē.nu. vj. C.ad leg. Corn.de ſicar.& idē Iac.de Bellou.in ſuo trac.cri.tit.de teſt. fo.xlj.ver.ſed nūquid idē erit ſi producit,& non fuit vſus.& Maſue.in ſua prax.ti.de teſt.ver.itē cōtra teſtē quē produxi nō poſſū obiicere.& Lāfr.de Oriano in rep.c. quoniā contra falſā.nu.lvj.Io.And.Bal.Anch.Sic.& Frā. de Are. in c. præſentiū &ibi Feli.ver.& habet locū iſta cōcluſio. de teſt. & Ioā.And.in add.Spec.in d.§.ſæpè.& Petr.de Ferra.īſua practic.tit.de forma iuramē.teſtiū.in verb.proteſtāte.cū q. ſeq.vbi volūt iſtud habere locū nedū quādo quis vſus eſt teſtib iā ꝓductis& receptis& examinatis,verū etiā ſi poſt ꝓductionē eis nō vtatur,quia ſatis eſt ꝙ vti poterit.l.iij. ff.qđ quiſque iuris. & l.ſi poſt mortē.§.ſi.ff.de bono.poſſe. cōtra tabul.& l.j.§.beſtias.ff.de poſtulādo:quia eſt eadē ratio quò ad hoc vt videatur approbata ꝑſona.& Feli.in c.nulli.verſi. Vnde dicit alibi Bar.de accuſ.vbi allegat & Bart. in l.iij.C. de edict.diui Adria.tollen.& idē Ale.conſi.cxcj.nu.iij. lib. vij.& Aufrer.in ſuo tract.reprobatio.teſtiū. in verbo, productus per me.& Flo.de S.Petr in l.ꝓduci.ff. de probat.& Bar.in l.nihil.§.ſi cùm filius.ff.de inoff. teſt. & Bald. conſil. ccclj.inchoante,quidā Gaſparonus.in fine.volu.j.& in l.data opera.C.qui accuſ.nō poſſ. & in l. ad teſtiū. §. conditionem.ff.de teſta.& Bal.in l.data opera.verſic. itē qui vocatur ad teſtimoniū.C.qui accuſa.non poſſ. dicēs, ꝙ ex quo quis vocatur ad teſtimoniū, eo ipſo videtur approbatus per eū qui fecit ipſum vocari,& examinari debet,vt not.xviij. q.ij. in decima actione & Anto.Bauerius in §.pater.nu.xxj.inſti. de teſta.

4 † Et iſtud dicunt Doc. eſſe verū, quòd producens non poteſt reprobare ex cauſa quæ procedit ab ipſo producente:ſecus ſi ex cauſa quæ procedit ab alio, tunc bene poteſt:vt ſi patrem tuū produxi in teſtem cōtra aliū tertiū,&tu in cauſa quam habeo contra te producis illum contra me, quòd poſſum illum reprobare , ſcilicet quia pater tuus eſt, vt tenent Doc.in d.c.præſentium.& d.l.ſi quis teſtibus. & Dominic.poſt Archi.in d.c.ſi quis teſtibus.iiij.q.iij. vel etiā ex cauſa ſuperueniente,quia tunc poterit reprobari,d. l. ſi quis teſtibus.vel ſecundùm Doc.ibi,& in d. c. præſentiū, ex cauſa antiqua , quam tempore productionis ignorabat. & ſecundum hanc partem concluſum fuit in curia vbi eramus xiiij.in cauſa domi.de Caſtro Bucheto ex vna,& Ioannem de Boſco & de Montrochier.

5 † Quid ſi is contra quem producuntur non conſentit productioni teſtium, ſed proteſtatus fuit de obiiciendo & reprobando,quòd(ne eos approbet)tenetur facere d.c.præſentium.& authent. ſi teſtis productus dicatur.C.de teſtibus.& in authen.vnde ſumitur, an poſtea poſſit ab illa proteſtatione recedere, & illa non obſtante poſſit eoſdem teſtes producere. Et videtur quod non per text.in d.c.præſentium.quem ad hoc not.Bal.in iij. not. quòd quis non debet vti teſte,quem nixus impugnare extitit.& ibi gl.in verb.proteſtatus.dicens in princ. per hāc proteſtationem videri nolle fidem dictis illorum teſtium adhibere:ergo non debet habere pro ſe,xix.diſt.capit.ſi Roman. cum aliis ibi alleg. Roma.ſing.dcxc.hic eſt ſecundum Frāc. de Aret.in d.c.præſentium.in primo:non quod hæc exceptio quæ opponitur contra perſonas teſtium non eſt omnino declinatoria,neque omnino peremptoria:dilatoria enim non eſt,quia non opponitur ante litem conteſtatam nec retardat proceſſum, ſicut exceptio declinatoria, vt patet ex not.in capitul.ex parte Adæ.de teſtibus. Et pariter peremptoria non eſt , quia neque perimit de directo negotium principale,vt patet in c.de teſti.eod.titul. tamen dicitur peremptoria indirectè in quantum perimit probationem , & per probationem perimit negotium principale, ſecundùm gloſſ.in d.capitul.ex parte Adæ.cum aliis per eum allegat.

6 †Sed contrarium tenet gloſſ.in d. capitul. præſentium dicens,quòd ſic poteſt ab ea recedere re integra.& intelligitur recedere eo ipſo quòd eos producit,& petiit pro ſe examinari,vt dicunt ibi Inno.& Bald.& communiter Doct.& ita in curiis ſeruatur. & hoc intellige quando proteſtatus fuit in genere,ſecus in ſpecie,ſecundum Io. Collect. & Doc.ibi,quoniam ſi diceret talem teſtem criminoſum. ideo caueant aduocati & procuratores coram præſide conſiliario, aut alio commiſſario ad inqueſtas deputato ne in ſpecie cōtra teſtes producendos aliquod obiiciant crimen, ſed generaliter proteſtentur dare contra eos loco & tempore obiectus, vt dicit text.in d.auth.ſi teſtis productus. Aduerte ad vnum tu iudex , quòd prima fronte diceres contrarium ſeruari in praxi , quòd licet pars contra quam teſtis fuit productus opponat aliquod crimen in affrontamento, quamuis crimen ſit notorium , tamen non tenetur teſtis de eo reſpondere,vt dicit Feli.in ca. cum cauſam. verſicul. in ea gloſſ.ibi,non tenetur reſpondere,de teſtim.etiam alij per

eum allegati.& Io.de Cuzanis in sua sylua nuptiali.versicul. hinc si testis.
7 †Sed quò ad secundam quæsti. an minor possit in integ.restitui aduersus obiectus testium omissos. & videtur quòd non, vt voluit decisio. capellæ Tholo. liij. tamen curia consueuit recipere, quando illis non receptis & probatis minor suam perderet causam, vt dictum fuit in causa de Beaupoil contra de Grinault:sed quando processus potest sine obiectibus decidi, à quocunque produci petantur, non recipiuntur. l. ad probationem dominij. C. de probationib.cum similib.vt conclusum fuit in dicta causa de Castro boucheto contra de Montrochier: & pariter in processu domini de la Rocque petentis restitui aduersus solam productionem & obiectuum omissionem: qui debebat obtinere in petia terræ & nemoris prope sanctum Cyprianum existente & contigua, vt dixi in qu. xlvj. inchoan. sed quid si per dominum. Sed dubium fuit, an obiiciens per modum obiectus aliquibus testibus crimen aliquod teneatur, si testis reuocauerit ad animum. Et istam quæstio. determinaui in consilio nostro in ordine iiij. inchoante, si quis animo iniuriandi.versi.si verò contra testes. quod quidem reperitur impressum in fine consu. Biturigun. vbi tenui proponentem & obiicientem teneri de iure, & vltra ibi allegata idem tenuit Masuerius in sua praxi, titul. de iniur. versicul. item si aliquis in suis obiectibus. & si hoc fuerit per iudicem ad probandum admissus,& non probauit. & idem Iacob.de sancto Georg.in l. final. in ij.lect. numer.ij. quod quisque iur. Secus secundum Masue.si non fuerit admissus ad probandum, quòd videtur contra text. in argum. l.si quidem auiam.C.de iniur.sed ibi infamandi causa proposuit, cuius finis est spectandi iudicij: hic verò non, sed causa repellendi testem. protestetur igitur quòd id non facit animo iniuriandi,sed causa sui iuris conseruandi. Sed istam protestationem non admittit. Alexan. Iason,nec Iaco. de sanct.Georg.
8 †Tamen ista oppositio criminis contra testem cum protestatione est multum vtilis,quæ excusat proponentem ab actione & à calumnia iniuriarum, secundum Specul.titul.de accusa.§.j.versicul.quod & Barto.in l.eum. ff.de iniur.quem sequitur Roman.in dicta l.final.quod quisque iur.& Vbert. de Bonaccursio in sua summa. quem refert Oldr.consil.liij. & sequitur de Puteo in syndicatu.in verbo,iniuria officialis.c.an si contra officialem.

SVMMAE.

1 *Vectigal pro vino quando cœpit Parisiis solui.*
2 *Taleas an soluant officiarij regij,consules,secretarij,&c.& numero 3.*
4 *Ecclesiæ an etiam soluant quid pro vino,quod vendunt.*
5 *Feudum nobile tenens quando non soluat taleas.*

Quæstio CCXLVI.

Iudices Regii ac locum tenentes tam generales quàm particulares & eorum consiliarii nouiter creati,ac consules seu iurati, nec nō gubernatores ciuitatum,ac alii huiusmodi,an teneantur soluere taleas,cartonagium vini,seu ius socheti siue reuæ, quod vectigal appellatur,quod quidem per alios etiam ecclesiasticos pro vino minutatim & ad mensurā paruā vendito solui cōsueuit, si in possessione & libertate non soluendi à contractionis tempore se esse dicant.Secundo an priuilegiū faciens mētionem de alio prius concesso,faciat fidem,si de illo primo non cōstet:& princeps possit ab onere probandi & producendi illud,releuare partem. Tertio an tempora tam primæ quàm secundæ instantiarum tam ex parte seu negligentia iudicum,quàm ambarum partium vel aliquo casu fortuito prolongata & defluxa,reparentur ipso iure,vel per restitutionem in integrum per principem ex clausula generali,si qua iusta causa mihi esse videbitur,faciendam.

DECISIO CCXLVI.

1 ET †primò præsuppono, quando primò in Frācia vectigal vænali vino fuit impositum. Gaguynus in diui Caroli v. Chronica refert, quòd Parisiis tēpore eiusdē Caroli,vt de integro vini dolio(quod Frāci caudā, Aquitani Barricā, vt alibi dixi, vocāt)dū veniret solidos Turonen.tredecim emptor:de eo verò quòd mensuratim seu minutatim quisque vænale promeret,quartum regi denarium venditor pendere cogeretur:& si ad Parisios vinum importaretur,si francum esset, solidos duodecim:si Belése,duplicatum ex singulis cadis, id est caudis portitores pēsum exigerent, & id vectigalis genus apud Aquitanos, & prouinciales ius socheti siue reuæ nuncupatur,vt dixi in tract.de sedit.& alibi.
2 †Hoc habito videtur officiarios regios & cæteros suprà nominatos non teneri, vt dicit Masuerius in sua praxi titul. de talleis seu collectis. versicul.item consules.vbi primò ponit de cōsulibus quòd ad collectas siue taleas non teneantur:quia eodem tempore non debent duplici affligi onere,per glo.quæ ita tenet in l. honorem.ff.de munerib.& honorib.pro hoc text.in l.Titia. §.qui inuita filia.ff.de lega.ij.Oldra.in consil. cclxxxiiij. factum est,quidam miles.ante fin.ibi,me vno & eodem tempore:cum aliis per eum alleg.Secundò ponit quòd nec etiā officiarij regij teneantur de consuetud. plurium locorum, quamuis de iure teneantur.l.actores.C.de exacto.tribu.libro x.Contrarium verò in omnibus tenet Guido Pap. primò quò ad consules,vt in quæstion.cccxviij.incipiē. an autem consules.sed ibi malè refert glos. in dicta l.honorem.vt infrà dicam secundò quò ad iudices,vt in quæst. ccclxxviij. incipien.Sed quid de iudicibus,quòd ipsi de iure non teneātur:quia eo ipso, quòd talia officia eis conferuntur, plebeij esse desinunt.l.iudices.C.de dign.libr.xij.Sed in fin. contrarium dicit seruari in subsidiis Delphinalibus,in quibus tenentur contribuere: & nihil aliud dicit:ac pariter refert secretarios curiæ teneri.in quæstio.cccxciij.incip.sed quid dicemus de secretariis.& eum sequitur Benedic. quò ad consules,in sua repet.capit.Raynu.numer. 593. de testament.& hoc verum,nisi tempore suæ administrationis,quò durante non teneantur,secundum Guid.Pap in d.q.ccclxxviij.& idem Luc.de Penna in l.præcipit. C. de cano. largit. titul. libr.x.& idem dicit Benedic.seruari in dominis de capitulo Tholosæ,qui ex consulari dignitate cum sua posteritate fiunt nobiles.& istud de iure communi,vt l.spurij. in princip.ff.de decurio.& ibi Bartol.& in l.j.versicu.nam de iure. C.de dignit.libr.xij.vt seruatur apud Venetos,& non apud Perusinos,secundùm eum ibi,& alibi dixi: tamen anno sui capitulatus elapso contribuere tenentur, sicut per antea tenebantur,licet anno capitulatus durante sint excepti. alleg. Bartol.ita velle in dicta l.honorem. non obstante gloss. ibi contrarium tenente.sed salua sua pace, cuius anima requiescat in pace,Bartol.in dicta l. honorem. non dicit consules à taleis excusari officio consulatus durante: sed gloss. bene hoc dicit,quæ posset secundùm Masuer.in aliquibus seruari locis ob eius rationem suprà adductam,& sic quò ad consules conueniunt cum gloss. Masuer.Guid.Pap.&Benedic. & pro isto articul.facit text.in l.semper.§. negotiatores. ibi immunitatem à muneribus publicis consequuntur, quandiu in huiusmodi actu sunt. ff. de iure. immunita. & sic solum durante officio,secundum glo.ibi,& Alberic. vt infrà dicam.Fallit secundum aliquos nisi decuriones seu consules scabini seu iurati haberent xij.liberos,quia tunc excusarentur à muneribus patrimonialibus siue realibus. l. si quis decurion.in ij.secundùm gloss.C.de decurioni.libr.x.& ibi Bald.& Ioan.de Pla.& Rebuff.& tenet Ioann. Andr. in regul.decret.de regul.iur.in Mercuria.& Ale.in consi. cxxiij. versi.circa secundum dubium lib.v.Sed in alio,non consiliario requiritur numerus sexdecim librorum d.l.semper.§.demonstratur variè,sed d.l.si quis decurio.loqui videtur in decurionibus perpetuis,& non profectò in annalibus.
3 † Quo verò ad officiarios regios,dominis de parlamento inferiores,Guid.Pap.tenet. quem sequitur Masuer. quòd de iure soluere teneantur.alleg gl.& Ang.in d.l.actores. vbi est etiam text.clarus.de exact.trib.quæ secundum Benedict. vbi suprà in aliquibus locis non seruatur,vt Caturci,& ita vbique seruari secundùm Masuer.sed ipse hoc non dicit, sed solùm in pluribus seruari locis,vt suprà dictū est de cōsulib. Quicquid sit,verū est,quòd soluunt.pro quo videtur text. in l. vniuersi.

vniuersi.C.de legation.libr. x. & ista est vera & communis opin.secundum Raynerium de Forli.in d.l.honorem.Bar. & Alexand.ibi,quòd teneantur consules & officiarij ad collectas & alia realia,ordinaria, seu patrimonialia, ac etiam mixta, quæ imponuntur personæ pro rebus persoluenda. per text. in l.final.patrimoniorum. & §. sequent. ff. de muner.& hono.quinimò pontifex, miles, veteranus, aut alius priuilegiatus vt ecclesia tenetur,vt ibi,& l.secunda,& l.fina. C.de muner.patri.& ibi gloss.& Doctor.suprà allegat. libr. xj.& l. final.C.de exact.trib. Et etiam ad solutionem vectigalis vini quod est octaua pars pretij quod venditur, à quo nullus excusatur l. ex præstatione. & l. à legatis. C. de vectigal. & l. vniuersi. & l.omnium. eodem titul. quæ iura volunt omnes etiam priuilegiatos tam à lege, qui à principe ad solutionem eius teneri,& dicta l.actores. & ibi Bartol.Bald. Angel.Ioann. de Platt. Iacob. Rebuf. & Luc. de Penna,& latius Bartol.& Angel.in l. prima, de immunita.nemini conceden.vbi etiam tenent officiales & consiliarios præter extraordinaria, & etiam personalia munera in quibus labor personæ consistit,si per illa ab officio auocarentur,teneri dicta l.præcipit.in princip.C. de canone largi.libr.x.aliàs non excusantur, si per illud onus personale non amouentur ab officio.l.curiales.C.de decurion.libr.x. & Bartol.se remittit ad per eum dicta in l.j. C. de mulier. & in quo loco.libr.x.& sequitur Petr.de Vbal.in tractat.collectarum.numero xviij.quæ est xiiij. quæstion. & ibi in addition.Felic.de Rubeis.de Canino. Et idem Petr. Iacob. in sua praxi.titul.de consuli.versicul.item non debet.& Odofred.in l.j.C.de muner.part.& Albert.in rub.ff. de muner. & homo.ver.itē munus.in quib.locis Doc.ponūt q̃ à muneribus excusantur:& ibi sentit Alberi. quòd fortè officiales excusantur: tamen in decurionibus tenet ibi, numero xvj. quòd non excusantur ab ordinariis muneribus,per text.in dicta l.actores.sed bene ab extraordinariis, ne publica vacillet vtilitas.l.humilioribus.C.de suscepto.& arcan.libr.x.& l.ij.C.de silen.li.xij. Et communem Doctor. sententiam sequitur Martin.Lauden.in tractat.de offic.§.cv.incipien. officiales tenentur.& Thom.Parpalia.in l. placet. versicul. item poterit imponi etiam officiali.C.de sacr.sanct.eccle. & idem Petr.de Antibol. in tractat.munerum. in tertia parte.
4 versicul.posset dubitari vtrum officiales.†Et quod ad hanc vini solutionem,quod ecclesiæ & clerici ex suis vineis colligunt minutatim venditi compellantur,tenet singul. Sicul. in capitul. non minus.versicul.vltimò quæritur. & hoc quādo hæc gabella extitit pro oneribus,ad quę ecclesia tenetur imposita:tunc cùm succedat loco illorum munerum, vt est hic in casu nostro pro reparatione murorum & viarum,seu carieriarum & pontium ciuitatis Burdegalæ, excusari non potest.l.ad instructionem.C.de sacr.sanct.eccle.& etiam ibi tenent Iacob.Butr.& Bald.& Mod.& Ias.in dicta l. placet.& Bertrand.consil.liij quod est singul.volumin.j.nouiter impresso.& consil.cxxv.numer.v.eod.volumin aliàs non capitul.quanquàm. de censib.libr.vj. & clement. præsenti. eo. titu. vt est quando gabella applicatur fisco vel ciuitati, sed non ad illum vsum conuertendum, vt consuluit etiam Abb.in cons.vj.casus su.p quo vo.j qđ est sing.& idē Fede. de senis.in con.ccvij. Nos Griffolus Iac.& Barthol. de Firmo.in tracta.de Gabel.in vij.q.vij.partis prin.ver.an autem possint.& sing.de Ripa. in suis interpreta. & respon. libr.ij. respon.cap.xxij.versi.ad secundū videtur.alle.not. per Bar. in d.l.j.de mulier.& in quo loco.& aliquid dixi suprà.in q. ccxiij.dominus de Stissaco. Et idem tenet Ale.in cons.lxviij. per totum,signanter versi.præterea etiam qui ad onera.vol. ij.& Bal.in addi.Spe.tit.de cler.coniuga. vbi tenet q̄ clericus tabernarius ab huiusmodi vini solutione nō excusatur: sed ratione artis suæ tenetur, secundùm legem ciuilem. Et idem Alber.in dictiona.suo in verbo,pedagium.versic.pedagia.& guydagia.Corne.in consi.lxxij.vol. iiij. & Thom. Parpalia.in d.l.placet.versi.fallit tertiò.& Fel.in c. ecclesia sanctæ Mariæ.versic.de gabellis autem.de constitu. Sed in his casibus in quibus tenentur clerici, an possint compelli ad contribuendum per iudicem secularem, vide Bertrand. cōs.clx.inchoan.ponitur in facto quod dudū.nu.v.vo.j.nouiter impresso.vbi tenet q̄ nō.& quod dixi suprà q. exord. Quarta & quinta q.an archiepiscopus.tamē quicquid sit,cōpelluntur per iudices seculares &c. Et ego alias per defunctum bonæ memoriæ Ludoui.xij. fui ad cōpellendū clericos & episcopos ad sibi soluendum charitatiuum subsidiū per consiliū Pisanū concessum. Anno Dom.1522. Et hęc cōclusio in officiariis,& aliis supradictis vera est, nisi in ciuitate esset consuetudo non soluendi,vt dicit text.in authent. de mādat.princi.§.coges autē.& ita per illū text.tenet Iac. Rebu.in d.l.actores.vers.& hoc credo verum. quæ consuetudo in non soluendo gabellam seu vectigal,attendi debet,vt ibi,& in l.missi opinatores.ibi,consuetudine seruata regionū.& ibi Ioan.de Plat. Ang.Iac.Rebu.& Luc.de Penna. eo. tit.vbi Lucas ponit virtutem & authoritatem quam habet in hoc consuetudo magis atque etiā magis quàm alius ibi, vel alibi scribens.Ideoque dicit ibi Ang.in addi.ad Bart.& non in lectura,q̄ si consuetudo sit quòd incolæ ciuitatis nō soluāt tributa neque collectas, talis cōsuetudo erit seruanda per illū tex.quem ad hoc facit singu. pro quo allegat l.j. C.quæ sit longa consuet.& etiam est bonus text. in l. si sine hærede.§.Lucius.& ibi Bar.& doc.ff.de administrat. tuto. & in l.licitatio.§.earum.& in l.si publicanus. §. in omnibus vectigalibus.& vtrobique per Docto.ff. de publica. & in l. fin.C.noua vectigal.imponi non poss.& l.j.C. de auro corō.li.x.& in l.semper.§.legem quoque respici cuiusque loci oportet,an aliquas immunitates nominatim complecteretur &c.de iure immunita.& gloss.ibi dicit,legem,id est,cōsuetudinem.accedat text.in d.l.fi.ver.hoc etiā.C.de fund.patri.lib.xj.& ibi per Bartol.Iacob.Rebuf.de Plat. & Luc.de Penna.vbi non soluens censum vel canonem per xl.annos, est tutus.& in terminis tenet Bald. in consilio cxxv. quæstio vertens.versic.secundò præmittendum est. volumin.j. & etiam in versicul.tertiò præmittendum est, quòd consuetudo vel præscriptio non arctat illos qui præscribentes vel consuetudinarij nunquàm sunt vsi præscriptione vel consuetud.cap.dilecto. de offic. archid. quia isti officiarij sunt immunes, quia immunitatem præscripserint: quòd etiam contra eos non fuit leuata muneris impositio. l. j. §. Iulianus.ff.de itinere actúque priuat.vt per Bald.in dicto consilio,quod est singul.vbi etiam in fin.dicit quòd libertas præscribitur,etiam ab eo qui scit se teneri.l. sequitur. §. si verò. ff.de vsucap.& gloss.in l.si publicanus.§.j.in versicul.municipij.quam ibi facit singul. Albert. ff.de publica. & latius Albert.in l. competit.C.de præscription. xxx. annor. Et ita per illa iura tenet Alexand.in consil.cxlviij.numer.vj. libr. vj.quia quando huiusmodi ius exigendi vectigal competit fisco vel reipublic.vt hic,tunc libertas seu immunitas illud non soluendi præscribitur xl.annis, vt omnes. C. de præscri.xxx.vel xl.annor.Si verò competit priuato ex priuilegio,aut consue.tunc sufficit cessatum esse decem annis, vt dit Bartol.in dicta l. licitatio.§.earum.quem ibi sequuntur Angel.& Castr.& Imol.Quinimo secundùm Bartol. in dicto §.earum.si omnes ciues soluerint excepto vno, qui non soluit per dictum tempus, quòd erit præscripta immunitas non soluendi. & ibi sequuntur communiter Doctor. & Franc.Balbus in tractat. præscript. numer. xix. cum sequent. Quare hîc Aquitaniæ locum tenentes generalis & particularis, consiliarii,procurator & aduocatus regii dicebant nullam vnquam soluisse gabellam, ac esse in libertate, & quasi possessione non soluendi vectigal vini in destallo venditi à tempore contradictionis præscripta. Et sic pendente interim processu & litigio (antequam ad eorum libertatem seu quasi possessionem non soluendi probandam,quam in promptu docere offerebant, admissi fuissent) cōpelli non debebant: cùm procurator villæ non

esset contra ipsos in cōtraria, vel quasi possessione illud percipiendi. Et per curiam ante prouisionem pendente processu eidem procuratori villæ faciendam admissi fuerūt ad probandam eorum possessionē libertatis. Per quæ in simili decidit Signo. de Homed. in consi. cviij. versic. circa secūdum breuiter. per text. in l. si de via. quem ibi etiam facit sin. Albe. de aqua quotidia. & æstiua. & in l. cuiuscunque. §. si fundus. ff. de vsur. Et facit quod not. Specu. in tit. de emphyt. §. nunc aliqua. versi. lxiij. & sequen. cum aliis per me alle. §. xij. in glo. j. versi. quid si vasallus. de iurisdi. omn. iudi. lib. consue. Bitur. & quod dicit Castr. consil. iij. in causa quæ vertitur. volumin. nouorum. & Alber. Brunus in consi. j. versic. hoc sic præmisso. de generali verò Aquitaniæ locumtenēte pro constanti tenebatur, quòd nūquam de vino aliquam soluerat gabellam, & sic consiliarij eiusdem nouiter creati cùm iidem censeantur, pari modo soluere non tenebantur, per textum in l. ne parum assessoribus. C. de assessor. & in l. binos. C. de aduoca. diuer. iudicio. & gl. in rubric. C. de decuri. & ibi Luc. de Penna. lib. x. & Alex. consil. xl. num. j. lib. vij. quia priuilegia eidem locumtenenti (quādo solus prius præsidialem regebat sedem & iustitiam ministrabat) concessa ad istos nouos in eadē curia consiliarios extendi debēt, vt dicitur in dictis iuribus. & ad hoc bonus textus in l. quicquid animi largitate. C. de aduocat. diuer. iudic. pro quo facit quod dicit Gabriel de Osselletis, quem refert & sequitur Albe. in ij. parte statutorum q. clvij. quòd si statuto ciuitatis caueatur, quòd consules artium habeāt aliquod priuilegiū, quòd consules collegij iudicum non gaudebunt ipso priuilegio, cum nō sint de artibus mechanicis & actiuis. Sed hîc consiliari, sunt pars locumtenen. iudicis. Et prædicta faciunt pro gubernatore inclyti castri Montispessulani, qui, & sui in officio & dignitate antecessores fuerunt semper in posse sione & libertate non soluendi taleas & alia subsidiaria munera pro bonis & hæreditagis ibi possessis, quòd intelligendum est de bonis, quæ tempore adepti officij gubernatoris possidebunt: quia si durāte postea officio multa acquirerent bona, ab illis non debent esse immunes, seu à talea illorum, vt voluit Baldus consilio xcvj. quæritur qui intelligantur laboratores. versicul. tertio quæritur. & versicu. quarto quæritur. volumine tertio. quia illa talearum exemptio seu immunitas ab omnibus angariis & perangariis, ac ab omnibus oneribus, taleis & aliis subsidiis concessa gubernatori, doctoribus vtriusque iuris & medicinæ, continuè per totum annum legentibus, & veris etiam scholaribus, nō extenditur ad bona postea per eos acquisita, vt tenet ibi Baldus in versicu. quarto quæritur, quod est singulare contra nonnullos Modernos medicos Montispessulani: tamen per ordinationem Caroli vj. artic. xij. etiam de acquisitis nō tenentur, vt infrà dicam de nobilibus. & sic tenet Iason consilio xxv. nume. j. volum. iij. & Alexand. consil. cccxxxviij. inchoante. ex themate præmisso. versicu. nunc attingo. & consi. ccclxxj. versi. ad idem lib. ij. Quinimo videtur quòd si desineret esse gubernatur, nō teneretur in futurum soluere de iure: quoniam hæc immunitas ea ratione ac contemplatione videtur gubernatoribus concessa, quæ cum persona, & non profectò cùm dignitate ipsa deposita extinguitur. l. maximarum. & l. sordidorum. & l. eā legem. & vtrobique pe Doctor. suprà allega. C. de excusa. mune. lib. x. & Albe. in dicta l. semper. §. negotiatores. & Guid. Pap. q. ccclxxij. & Monto. in promptuario in verbo, tributum. in glossa reddite. loquens de consiliario principis voluntate eius priuato officio, quòd non possit collectari in memoriam pristinæ dignitatis. l. vna. de comitibus qui prouincias regunt. libro xij. vt ibi per eum. & in fine dicam, licet Guido Papæ in iudicibus dicat seruari contrarium, quòd in patria Delphinali teneantur contribuere. Tamen non transit ad liberos vel alios hæredes, vt ibi, & quàmuis officia regia tam administrationis quàm iudicaturæ, nobilitent hominem, dicta l. iudices. & ibi Barto. Iacob. Rebuf. Ioan. de Plat. & Lucas de Penna, de dignita. quemadmodum scientia nobilitat, l. prouidendum. & ibi Cin. Baldus, Albericus & Salicet. C. de postulat. cum aliis per nos allegatis in §. vj. de consuetu. stat. iurium personarum, libr. consuetu. Biturig. ita quòd excusantur à muneribus. l. redditur, C. de profess. & medi. libr. x. & de Monto. vbi suprà. versicu. sexto professores. Sic & pariter nobile feudum nobilitat possessorem suum, vt tenet Alber. in l. j. §. penultima. ff. de aqua quotidiana & æstiua. Bald. & Iason in prælud. feudorum. versiculo alia diuisio feudorum. Aliud nobile, quod nobilitat possessorem, sed non rusticum, vt dicit Lucas de Penna, in l. cum neque. in fin. C. de incolis. lib. x. res enim à persona sumit conditionem & honorem, non econtra. l. iustissimè. ff. de ædilit. edict. sed primum tenet Isernia titu. per quos fiat inuestitu. ibi, dum dicit infeudatio confert nobilitatem. & Guido Pap. in singula. cccclxxxvj. §. infeudatio. & qui non tenentur secundùm ipsum Guido. cōtribuere in taleis & aliis subsidiis, vt in q. ccclxxxv. de rusticis contemnere feudum, vt dicit Bald. in capi. j. §. ex eadē lege. de lege Coradi. & ibi Aluarot. cum aliis suprà allegat. de quo per Anto. Raynaud. in comprehensorio feudali. tractatu de nobilita. & Montolonus vbi suprà. versicu. quintò exempti sunt. & idem Iacobus de Aluarotis consi. quod reperitur inter consilia Alberti Bruni. num. lx. inchoante, dilecte nepos. & latè Bonus de Curtili in tractatu suo de nobilita. in iij. parte. nu. ccij. cum seq. Sed opi. Lucæ de Penna approbatur per ordinationes & cōstitutiones Regni, vt statim dicam, ita quòd tenentur contribuere in taleis, vt decidit Guido Papæ q. ccclxxxvj. Et per consequens tanquàm nobiles nobiliter viuentes videntur non teneri ad contributionem talearum aliorum vectigalium. l. iij. §. j. ff. de muneri. & honori. idem Montolo. vbi suprà in versi. quare collectam. sequendo Guid. Pap. q. ccclxxxv. & ita tenet Lucas de Penna in l. fin. C. de mancip. & colo. patri. lib. xj. per ordinationem diui Caroli sexti. etiam pro rebus immobilibus quocunque modo per nobiles postea acquisitis: quandiu illas in suis tenebunt manibus. Quinimò censentur nobiles, vt habetur in ordinatio. per Aufrerium recollectis. tit. de taleis. articul. xiij. & de iudicibus & aliis officiariis regiis ab eo stipendiatis & salariatis exemptis, vide ibi articu. ij. quæ ordinationes fuerunt per dominum nostrum Franciscum Modernum Regem confirmatæ. & ita per curiam fuit pro domino nostro Petro de la Vergne locumtenente generali Basaten. iudicatum contra Syndicum de la Saluetat, & latum

5 arestum die xxiiij. Maij, Anno 1534. † Tamen prædicta in aliquibus personis de consuetudin. Franciæ, & constitutionibus & ordinationibus regiis non seruantur: primò in ignobilibus, quia ignobiles de feudis nobilibus emptis soluere tenentur Regi iura, occasione illius debita, vt similiter habetur in d. ordinatione titul. de frācis feud. & nouis acquisitis. per totum: nisi tales fuissent per Regem nobiles facti ac creati. Et ita fuit per curiam conclusum in causa & processu Francisci de Bonnail iunioris actoris: contra Frācis cum de Bonnail fratrem primogenitum, qui in vim pacti tam in cōtractu matrimonij eorum patris se nobilem asserētis appositi, quàm in omnibus aliis suis cōtractibus & actibus per ipsum patrem & auum pro tali (certo tamen tempore tentū siue reputatum) celebratis, prætendebat totam successionē, quæ nobilium filiis primogenitis debetur. Nam nobilitas illius per documenta ex genere paterno (quamuis ex genere materno sit) probata non extitit, cùm nobilitas non ex genere materno, sed ex paterno procedat, l. liberos. & ibi Baldus, Alberi. & Moderni. ff. de senatorib. Et ideo dicit glos. pragma. tit. de collation. §. insuper. in verbo, vtroque, quod impropriè appellatur quis ex vtroque parente nobilis: quia in hoc non curatur de conditione matris, sed patris tātùm, & Stephanus Bertran. consil. xxiiij. num. iij. volum. ij. Et latum fuit arestum apud Liburniam die vij. Septembris, Anno 1528. Secundò non seruatur in doctoribus, nisi actu legentibus, secundùm ordinationes Regias, titulo de taleis. vt dixi

dixi suprà in d. quæstione cliiij. dominus de Stissaco, vel nisi essent presidentes & cōsiliarij curiarum parlamentorum, qui non solum de iure nobiles sunt & reputantur, l. senatorum. l. nemo. & l. ius senatorum. & ibi per Doctor. suprà allega. de dignita. libr. xij & in l. j. & ij. C. de comitib. consistoria. eod. libr. & l. iij. & fin. C. de silent. eodem. libr. & l. fin. C. de senato. quia sicut ecclesia Roma. sanctum recipit aut sanctum facit Papam. c. non nos. ibi, quis enim sanctum. xl. distin. sic senatus siue curiæ supremæ parlamentorum nobiles recipiunt præsidentes & consiliarios, aut nobiles faciunt: quos Deus sua velit gratia rectos facere iudices. & idem de Montolono in suo iuris promptuario, in verbo tributum. in glossa reddite. circa medium. vbi dicit ita seruari de consuetudine immemoriali, sed etiam per ordinationes regias. primò Caroli vij. secundò Ludouici. xj. tertiò Caroli viij. quæ habetur in titulo de priuilegiis Regiis & Burdegalen. capitulo ex parte dilectorum. cum duobus sequen. sic etiam reperitur iisdem præsidentibus & consiliariis datum fuisse à diuis Regni Franciæ principibus speciale super nobilitate priuilegium iuris confirmatorium: quod per plures in Camera computorum, vt iam intellexi, visum fuit & lectum. ita quod non tenentur aliquid pro emptione rerum feudalium soluere, nec pro taleis vel pro pedagiis aut sigillis Regiis, vt refert Gallus in Decisi. lxxj. & de taleis ponit Guido Papæ quæstione ccclxxvj. & de Montolo vbi suprà versiculo secundo senatores. & per ipsos vide plures decisiones, qui de iure teneantur contribuere, vel non. Nec pariter ex priuilegio speciali Caroli viij. concesso, tenentur ire vel mittere hominem ad guerram, bannum, aut reprobannum, Anno 1487. Nec viduæ vel filij eorum durante minori ætate illorum: quod quidē extitit per dominum nostrum supremum Franciscum Regem confirmatum, Anno 1521. Et sic de iure & priuilegio sunt cum eorum liberis nobiles: alii vero officiarij tenētur soluere iura feudorum, ire ad exercitium, sicut alij, vt voluit Ang. in d. l. actores. per illum text. in addit. ad Bart. quamuis nobiles tenentur de iure ad munera sordida in ciuitatibus & locis in quibus habitant, vt §. si quis verò. in authen. de defen. ciuit. collat. iiij. ita per illum text. tenet Guliel. de Laudu. in suo singul. text. inci. est quòd nobilis. & idem Bonus de Curtili in tractatu nobi. parte v. numero xliij. cum duobus sequentibus.

SVMMAE.

1 *Priuilegium de alio faciens mentionem, an probet, si de illo non constet.*

2 *Feudo à principe concesso, vt sui prædecessores fecerunt, an de concessione prædecessorum sit facta fides.*

3 *Instrumentum faciens mentionem de alio non facit fidem, nisi illud exhibeatur.*

4 *Probationem plenam alicuius rei, an Papa vel Imperator per suas literas facere possint.*

5 *Citationem an possit princeps tollere, nu. 6. & 7.*

8 *Iuramentum non potest princeps secularis tollere.*

9 *Minor aduersus arestum non restituitur.*

10 *Instantiam perditam etiam post appellationem potest princeps restituere, & cuius expensis id fiat. & nu. 11. & 12.*

13 *Tempora instantiæ defluxa, an reparentur ope restitutionis, vel ipso iure. nu. 14. & 15.*

16 *Appellationem qui ob paupertatem nō potuit releuare, & prosequi, an postquàm transiuit in rem iudicatam audiatur.*

Quæstio CCXLVII.

Nunc ad secundam veniendo quæstionem, an priuilegium faciens mentionem de alio prius concesso faciat fidem, si de illo non cōstet, & an princeps possit ab onere probandi illud releuare partē. Item an instantia tam principali, quàm appellationis perempta, reparetur ipso iure vel ope restitutionis ex clausula generali, si qua iusta causa &c.

DECISIO CCXLVII.

1 Et † videtur quòd sic, & quòd eidem procuratori villæ Burdegalę docenti de confirmatione priuilegij, & non profectò de ipso priuilegio, vel de priori concessione & facultate ab ipso principe leuandi gabellam seu vectigal vini minutatim venditi data, obiici non possit. Cùm constet de mēte principis expressim, maiori, & iuratis villæ illud ius vini venditi ab omnibus ex causis in eisdem literis confirmatoriis contentis percipiendum concedentis, quæ considerari & attendi debet. Cum confirmatio prædicta ad priuilegium olim super hoc concessum se casualiter & non conditionaliter referat text. est sing. in c. Abbate sancti Syluani. & ibi Doctor. de verb. signi. Et idem est in sententia, aut aresto per quod quis est cōdemnatus ad vnum per caponum quotannis soluendum secundum quod sui antecessores soluere consueuerunt: quoniam intelligitur simpliciter condemnatus absque eo, quod teneatur in executione illius docere de fruitione & gaudentia prædecessorū, vt voluit Bart. in l. cū qui. §. Iulianus. ff. de cōsti. pecu. & de hoc plenè dixi suprà in q. xiiij. dubiū fuit ortum.
2 † Et ita tenuit Oldr. consi. cxxj. incip. ad primam quęst. versi. ad secundam. quæst. dicēs, quòd si fuerit feudi cōcessio per principem his verbis facta: Nec concedimus sicut venerandę memorię genitor noster concessit, quòd is cui facta fuit talis concessio, aliter non tenetur probare de priori concessione. Inter alia quæ allegat iura, tex. in d.c. Abbate. Et prædictam Oldr. Decis. ponit & sequitur Ioan. And. eo tamen tacito in adi. Spec. tit. de feudi. §. primo. versiculo porro in verbo, instrumentum. & idem Alexander in consilio cxlv. quoniam abundè. versicu. circa tertium quæsitum. libro secundo. & Castr. consilio. ccclij. visis. & diligenter examinatis. versi. nunc videndum. cum seq. volu. antiq. & Dec. in consi. clxix. versi. vltimò non obstat. Et hoc verum secundum Alb. in l. j. C. de episc. & cleri. quando datio & confirmatio pertinent ad eundem principem, vt hîc quia tunc qui confirmat dat vel datum confirmat. l. lege obuenire. ff. de verb. signific. & ibi idē Alb. & Sicul. & Feli. post In. in c. inter dilectos. ver. in glos. in verbo, confirmari. in iij. & iiij. fallen. de fide instrumen.
3 † Tum etiā quia licet regulariter instrumentum publicum faciens mentionem de alio instrumento non faciat fidem, nisi illud exhibeatur, authentic. si quis in aliquo documento. C. de edendo. Fallit in priuilegio, vel rescripto principis faciēte mētionem de alio, quòd ei creditur, licet illud non producatur vt tenet gl. in c. si Romanorum. super verbo, definit. xix. distin. quam ibi faciunt fin. Dominic. & Card. Alex. & Iaco. de sancto Georg. in d. auth. si quis in aliquo. versic. secundò fallit, & Fel. post Inn. in d. c. inter dilectos. versi. & iuxta hęc subdit, cum aliis per eum alle. Et est ratio secundum glo. & Doctor. alleg. quia si in vna lege, aut decretali fiat mentio de alia, statur illi, quantuncunque de illa alia lege, aut decretali relata non appareat. ergo &c. & idem dicit gloss. in lege obuenire. & Bal. in d. l. j. de episc. & cler dum tamen secūdùm ipsum, & Alb. ibi & Cardi. in d. c. si Romanorū. tenor priuilegij, aut eius substantia narretur in eodē, vt ibi, & quæ dixi suprà in quæstio. incipien. venditio aut debiti receptio, prout hic. Tum etiam (& intro secundam hæsitationem) princeps eosdem ab onere probandi producendi illud priuilegium à suis predecessoribus ciuitati concessum releuauit. quod videtur posse facere visis prædictis, per notata in clem. literis. de probatio. Cum enim probationes non sint de ordine & substantia iudiciali, vt voluit Bart. in l. prolatā. in vltima quæstio. quem ibi Bald. Ange. & Alex. in addi. ad Bart. sequūtur. de sen. & interlo. omnium iudi. & omnes in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti reprobata ibi gloss. & in d. l. prolatam. & idem Alexand. in consi. cv. versiculo accedat ad confirmationem. libr. v. cùm aliis vtrobique per eum allega. tamen pro gloss. vtriusque iuris est text. in capitulo quoniam contra falsam. de probationi. ibi, testium de-

positiones,instrumentorum productiones &c.& in rubro. & tit.ff.& C.& extra de probatio.de testi.& de fide instru• aliàs essent superflui.& hoc tenet Bald.in l.iij.ver.Circa tertium,ff.de iureiur.quia illa cle.literis.est hodie sublata per concilium Basil.tit.de subla.cle.lite.& ibi gl.in verbo non
4 præiudicent.cum duob.seq.† Ideo si Papa (cuius grandis est potestas) per suas non possit literas facere plenam alicuius rei probationem:sed necessarium est quòd de contentis in eiusdem literis per testes,aut alia legitima appareat documenta, vt ibi:ergo nec Imperator aut alius princeps, cùm probatio sit de iure diuino,& in ore duorum vel trium stet omne verbũ.c.releuatum,& c.cùm esses.de testamentis.l.vbi numerus.de testibus.& istud videtur verius,quoniã cõtra partem inauditam nihil diffiniendum.c.j.de causa posses.& proprie.& l.digna vxor.C.de legi.& per Do.insuper Feli.in c.dilectus.de excep.solũ enim creditur principi in his quæ ex sua depẽdẽt potestate,& nõ in aliis quæ cedũt in præiudiciũ tertij,vt iuribus suprà alle.& per Doct.in c.cùm
5 à nobis.de testi.vbi ita cõmuniter cõcluditur.† Quia princeps nec citationem,nec defensionem tollere potest clem. pastoralis.§.cæterum.de re iud.de quo per Bar.in extrauag. ad reprimẽdum.in verbo,figura.& per Doct.antiq.& Moder.in l.vt vim.insuper Claud.de Seissello ff.de iusti.& iure. & Hipp.de Marsi.insing.lxxix.Sicul.& Feli.c.ea quæ.de re iud.cum aliis alleg.per Alb.Bru.in consi.xij.versicu. Ter-
6 tia ratio † Tamen videtur,quòd de citatione sit gl.in contrarium,quòd eam tollere possit causa subsistente,in l.in fi. ff.ex quib.cau.maio.& tenet Bal.in l.fin.versi.Extra oppo. quòd nõ valeat.C.de fruct.& lit.expẽs.& l.cessante.C. quomo.& quãdo iudex.& in l.nec causas.C.de app.& ibi respõdet.ad cle.pastoralis.& idẽ Alex.in in cõsi.ij.ver.Et nõ du-
7 bium.cũ pluribus seq.lib.j.† Sed de citatione primum est verius secundum communem sententiam Doct.suprà alle. & d.l.prolatam.de sent.& interloc.om.iud.Et sic nec exceptionem peremptoriã,quę est defensio.c.ex parte.C.de foro cõpe.& ibi per omnes.& Iason.in l.quoties.C.de preci.
8 imper.offe.† Sicut etiam iuramẽtũ non valet tolllere (quod est probationis species.l.in bonæ fidei.C.de reb.cred.& iureiur.& c.fin.eo.tit.& c.sicut consuetudo.de probat.si defe ratur:aliàs nõ est species probationis,l.iij.ff.de iureiur.& ibi Alex.& Ias.& ambo.in j.no.& Roma.in consil.cij. super eo quo.ver.Secundo principaliter.& dixi in quæst.incip.Confessio per debitorem,&c.in solutione illius, nisi ex statuto hoc induceretur , quòd iuramentum debitoris plenam faceret probationem.de quo ibi per eum & Bal. Alb.& Iasõ in d.l.iij.)vt expresè tenent Cin.& Sali.in l.fina.C.si contra ius vel vtil.pub.& Alb.in l.ij.de precib. imper. offer. & Alex.in consi.xxxviij.ver.Secundo pro hoc,vol.iij.vbi cõcludunt,quòd principes seculares non possunt tollere iuramentum.c.nouit.de iudi.& plenè Albe.Brunus in consil. xlvj.& Alex.in cons.cxxxij.nu.vij.& xj.lib.vj.licet princeps vim habeat apostolici,l.adigere.§.fin.ff. de iure patro. Ad quã respõdet Alex.in cõsi.proximè alle.& tenet Ias.in d.l. quoties.in ij.no.vbi alle.etiã illud.cõsi.xxxviij.cum aliis etiã per eum.& in apostil.alle.& idẽ Alex.in cõsi.cij.lib.iiij. Et prædicta vera,quãdo agitur de præiudicio iuris tertij,quòd nõ possit tollere,secundum communes & veras doctorum sententias.& per glo.in d.decreto Basi.in j.& ij.secus quando dependet ex sua mera potestate:vt in gabellis,& vectigalibus ac aliis muneribus ciuilibus seu publicis imponẽdis:vt per totũ ff.& C.de muneribus,& aliis iuribus suprà allega. Vnde hîc de nouo per hãc cõfirmationẽ faciẽtẽ mẽtionẽ de priuilegio seu illius cõcessione(de quo docere nõ tenẽtur) donare videtur,vt dictũ est.Tũ quia prædictæ literæ cõfirmatoriæ fuerũt per Seneschallũ Aquitaniç regio procuratore vocato interinatæ, Anno Domini 1455.& sic lxxiij. anni iã fluxere.Quia princeps potest suũ concedere priuilegiũ nemine vocato,sicut in condenda lege,l. fin. C. de legibus Socin.in consil.xcix.versicu.Secunda ratio.volu.ij.Et circa hoc vltimum iterum venit in curia dubium inter comitissã de Taillebourg in materia propositionum errorum actricem,& nobilem domicellam Ioannam L'hermite nomine quo conuentam ream: quam quidem comitissam domina regens, & postea princeps dominus noster releuauerant eorum rescripto ex certa scientia & de plenitudine potestatis.quod non obstantibus cõsignatione emendæ sex xx. librarum Parisien.non facta, in qua nullus, præter ipsum principem,ad quem emenda spectat,potest interesse prætẽdere,nec cautione de dãnis & interesse soluendis præstita: in qua etiam parti victrici(si pendente processu præstetur) nihil deperit:licet enim de iure pars victrix sit astricta præstare cautionem de restituendo in eodem statu rem cum fructibus perceptis,vt auth.quę supplicatio.& ibi Io.Fab.Bar. Bal.Salice.C.de preci.imper.offe.& Guido Pap.in q. Delphil.&q.clxxxix.saltem iuratoriam secundũ ipsum,si nõ reperiat fideiuss.& d.authen.quæ supplicatio.seruatur in parlamẽto Delphinali,vt ipse refert ibi,& etiam in q.ccccxxx. tamen ordinatio.seu lex nostra Franciæ est magis æqua, quę partẽ victricẽ ad aliquid præstãdũ vel faciẽdũ nõ astringit,quoniam habet arestum pro se,pro quo est præsumendum.l.ingenium.ff.de statu homi.l.res iudicata.ff.de regu. iur. ac pariter nõ obstante lapsu instantiæ triẽnalis ad prosequendum errores prædictos institutæ & ordinatæ secundum ordinationes Ludouici xj.& aliorum suorum prædecessorum regum posset ex causis in literis expressis in eadẽ errorum causa procedere,scilicet ratione furoris, minoris ætatis,& absentiæ causa reipublicæ,quarum quælibet non
9 videtur esse sufficiens.† De minore patet,quòd restitui aduersus sentẽtiã seu arestũ senatorum vel præfectorum prætorio non potest,vt tenet Spe.in tit.de iurisdi.omnium iudi. & Guido Pap.in d.q.l.per text.in l.in causæ.§.fin.cum l.sequen.ff.de minoribus.vbi princeps rarò restituit.& idem in l.properandum.§.fi.C.de iudi.& l.decreto.ff.de administratio.tuto.vbi in subsidium restituitur ad instãtiam peremptã tutore aut curatore non existẽte soluẽdo:licet videatur tex. in contrarium in l.interdum.ff.de minoribus.& in l.ea quę. C.de tẽpo.in integrũ restit.pet.quòd hæc præscriptio triẽnalis nõ currat minoribus.& idem per alia iura tenet gl. in pragma.sanct.ti.de pacifi.posses.super verbo,impedimenti. vers.Sed an contra minorem etiam in beneficialibus.vt ibi, & plenè dixi suprà in quæst.an aliquis teneat.tamen hoc secundùm seruatur in regno,vt infrà dicam.Nec etiã ex causa absentiæ tutoris vel curatoris,l.j.& ij.C.si tutor vel curator causa reipubli.absit,vbi tutor tunc ab administratione tutelę se excusare debet,& in eius locum alium subrogari facere:aliàs periculum ad eum spectat.& idem in §.item qui reipublicæ.instita.de excusa.tuto.quamuis in cõtrarium sit tex.in l.etiam in his.& in l.fin.si tutor vel curator.& in §.pupillus.in authen.de hære.& Falci.sed ista intelligũtur tutoribus vel curatoribus soluendo non existentibus, maximè in iudiciis propter iudiciariam authoritatem. Nec pariter videtur ex causa furoris:quia non constitit quando furere cœperit,quoniam Carolus de la Trimouille, & Ludouica de Cretini vir & vxor prosequuti fuere propositionem errorum ab Anno Domini,1511.Quo arestum fuit cõtra eos latũ ad annũ quartũ decimum inde sequentem,à quo vsque ad xvij.nihil extitit in eadẽ causa actũ,nisi quædam literę releuaminis interruptionis impetratæ primæ,scilicet de quinque annis datæ xxx.Ioanuarij,1522.Secũdæ pariter datæ de Anno 1522.Per quas quidem princeps narrat dominum de la Trimouille dedisse eidẽ de Cretini in curatorem, quod fecere potest in quocunque regni sui loco sint personæ & bona sita,l.j. C.de tutor.& curat.illust.vel clariss. perso.& eodẽ anno xxij.& die xxv.Octobr.ipsa de Cretini sola sine suo curatore aliàs,& tertio impetrauit literas super reprisia eiusdem processus contra hæredes prædicti de Montberon,quæ omnia arguunt ipsam tempore instantiæ huiusmodi propositionis errorum furiosam,aut mẽte alienatam profe-

profectò non fore. Tamen his non obstantibus, siue loquamur in prima principali instantia, siue in secunda appellationis causa, cum supplicatio seu errorum propositio aduersus sententiam vel arestum præfectorum prætorio apud nos proponatur, in expeditione seu terminatione temporis de iure cõmuni, sed de iure nostro Franciæ magis primæ, licet de iure tempus ad terminandum non sit statutum, conuenit & assimulatur, vt vult glos. in l. vna. C. de sententia præfecti prætorio. quam ibi, & in d. authent. quæ supplicatio. sequuntur Doctor. & Bald. in tractatu suo statu. in verbo, statutum. in vj. versicu. Statutum quod permittit. quem refert & sequitur Hippol. de Marsil. in singul. lxxxviij. ante finem. versi. Sed operæpretium est, quod dicit se alibi nõ legisse, quod non credo, tantum doctorem non vidisse illam gl. & idem gloss. in conclusione pragma. sanci. super verbo parlamenta. quæ dicit quòd hodie per ordinationem Lud. xj. debet proponi intra biennium. & tamen ad eius ponendum errores, vt dictum est, cuius ordinationis tenor in fine
10 inseritur, Princeps potest releuare & restituere partem. † Et primò quò ad instantiam principalem per lapsum triennij (quod est tempus vitæ instantiæ) si ex toto sit peremptum, & sic vita eius finita, dico posse, vt ei spiritum vitæ insufflet, & spiritum vitæ concedat liti, vt dicit glos. in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. ff. ex quibus causis maiores. quam faciunt ibi singularem Bald. & Alberic. & Bal. in l. sed & si per prætorem. §. quoties. in fin. eo. titu. & Bart. & Doct. in l. si ab hostibus. C. eo. titu. dicens quòd finita vita actionis prætor insufflat spiraculum vitæ, vt naturales dicunt, ponens miraculum Christi Benedicti, qui suscitauit filium viduæ iam mortuum. & ita singulariter refert, & sequitur Paris de Puteo in syndicatu, in verb. sententia. c. restat vnum aliud. ver. Tamẽ practica est. quem succinctè referam paucis additis. & Ange. consi. liij. in q. proposita. versi. Quod autem insufflare. cum aliis per eum allegatis. Et hoc verum, si ista suscitatio instantiæ iã mortuæ ex causa concedatur, vt si lite causæ principalis pẽdente superueniat pestis in ciuitate vel terræmotus, aut alia impedimenta publica vel priuata, vt legatio, & ante procuratorem dimisit, sed mortuus fuit, vel propter ferias repentinas à principe indictas, propter quæ ius non fuit redditum, quo casu non stetit per partem, sed potius per iudicem & casum, de quibus in d. l. sed & si per prætorem. & l. necnon. eod. titu. & glo. in l. senatusconsul. quam ibi facit singu. Ang. ff. de offic. præsid. quando facto iudicis instantia perit. cum aliis per Antonium Corset. in singulari, iudex. in ij. & per me suprà in quæstio. alleg. vel etiam secundum de Puteo ex aliis causis iustis principi visis & reputatis, quæ sigillatim enumerari non possunt, vt dicit text. in d. l. sed & si per prætorẽ. §. item inquit. vbi declaratur clausula, si qua iusta causa videbitur. de qua in l. j. eo. ti. in quibus casibus princeps solet cõcedere restaurationẽ instantiæ. Tamen in casibus quibus stetit per iudicem, vel quia iudex est mutatus, vel per partem (ex causa quæ principi videtur iusta) impeditam impetrans restaurationem instantiæ non tenetur secundùm eum ad expensas retardati processus, argu. l. properãdum. §. sin autem vtraque. de iudic. & l. eum quem temere. ff. eod. & l. qui solidum. §. j. de legat. ij. quia sui negli
11 gentia non periit. † Sed vbi fuisset instantia non ex causis prædictis, sed ex negligentia actoris perẽpta, tunc ipsa pars impetrans instantiam restaurari, soluere debet expẽsas parti contrariæ, argu. d. l. properandum. & l. eum quẽ. allegat Andræ. de Iser. in quadam cõstitutione Regni Neapolitani ita tenere. Et sic secundùm eum consueuit Regia curia, quando impetrantur restaurationes instantiæ ex aliqua causa colorata permittere hac conditione, quòd expensæ reficiantur, quia propter lapsum instantiæ videtur succubuisse, & aliter (nisi illis refusis) agere non posset, iuribus prædictis. & l. sancimus. de iudic. Sed vbi protractione vel dolo aduersarij instantia periit, tenetur soluere etiam expensas, secundũ Innoc. in c. venerabilis. de iudi. & ibi Soci. in d. c. per text. in l. non ignorat. C. de fruct. & lit. expens. quia dolus aduersarij culpæ actoris præponderat l. arbitrio. §. si dolo. ff. de dolo. & tenet Bal. in d. l. properandum. & in d. §. si dolo. vbi etiam dicit, quòd si periit facto tertij, quòd cõtra ipsum agi potest ad expensas. tenet glo. in l. iij. in vltima quæstione. C. de tẽ-
12 po. appellatio. † Secundò, aut loquimur in secunda appellationis instantia ob defectum debitæ persecutionis desertæ & dicit, quòd fieri solet prorogatio, non solùm primæ instantiæ causæ principalis per supra dicta cum aliis allega. in §. xxiiij. & in addit. de iurisdict. omnium iudicum. libro consuetudinum Biturigum. sed etiam causæ appellationis desertæ per ipsum principem ex eius certa scientia. allegat Bald. ita tenere in l. peremptorias. C. sententiam rescindi nõ posse. & in l. fina. versi. vlterius oppo. eod. titu. vbi dicit quòd licet rescripta principum in causa appellationis desertæ regulariter impetrata non valeant, d. l. fi. Tamen si in ipso rescripto expressè dicatur, non obstante quòd appellatio fuerit deserta, vel alia clausula æquipollẽs: vt quia vtatur princeps in prædictis plenitudine potestatis: quia in omni sententia intelligitur salua principis suprema potestate, l. fin. C. de legibus. vel nisi ex certa scientia, vt nota. gl. in c. ad hæc. in fi. gl. magnæ. de rescrip. Nam talis clausula tollit legem cõtrariam, per not. per Iser. in c. naturales. si de feudo fuer. controuer. Et etiam habet clausula prædicta vim dispensationis specificæ: secundùm gl. in c. causa. de ætate & qualitate. & dixi suprà in quæstio. Et pro hoc facit secundum eũ quod dicit Ang. in l. j. C. de sentent. passis & resti. quòd princeps sententias iudicum rectè latas vno verbo extra ordinem procedẽdo cassare videtur, arg. l. apud. ff. de manumis. vind. & in l. j. C. de crimine sacrileg. & quod etiam dicunt domini de Rota in Decisio. lxxxvij. aliàs decis. v. de restitu. in integ. in no. incip. Non sufficit petenti. quòd princeps potest restituere ad appellandum contra sententiam, quæ iam transiuit in rem iudicatam. & ita tenet Inno. in c. ex literis. in fin. & Abb. in vlt. notat. de restitu. in integrum. Et pro hac Decisio. est tex. in l. ij, quòd si ita contigerit. ibi à nostro nomine reparationem peti præcipimus. & in authen. ei qui. & ibi gloss. C. de tempo. appellatio. canoniza. ij questio. vj. ei qui. & in l. fin. eod. titu. vbi gloss. in d. authen. ei qui, dicit. quòd si secũdo anno ex causa etiam iniusta fuerit impeditus, quòd restituitur ea clausula generali, si qua iusta causa, &c. ff. ex quibus causis. l. j. & in authen. de his qui ingredi. ad appella. §. j. ibi, quid enim agere oporteat, quia secundùm gloss. primus & secundus annus datur à lege, tertius & alij per restitutionem, & sic vltra biennium extenditur. & ita tenet Azo. in dicto §. quòd si ita contigerit. & Guido Pap. in q. clxxxv. & singu. de Curt. in consi. xxiiij. versicu. Sed istis non obstan. Ergo pariter in ista reuisione processus seu errorum propositione (quæ appellationi æquiparatur, vt dictum est) poterit princeps cõcedere restitutionem & restaurationem ex aliqua causa sibi iusta apparente. Et illam gloss. in dicta authentic. ei qui. sequitur ibi Bald. versic. Item quæro quid. & Salic. & communiter Doctor. Vnde hic cùm princeps prædictam de Cretini cognatam seu consobrinam suã ex causa furoris ipsius de Cretini, & minoris ætatis eius filij, ac absentiæ tã eius mariti, quàm ipsius domini de la Trimouille aui curatoris, ex sua certa scientia & plenitudine potestatis restituisset, ac etiã attestatus fuisset causas prædictas per suas restitutionis literas veras, easdẽmque ab onere probandi ipsam releuasset, quod potuisset, attẽta communi opinione gloss. & Doctor. quòd ex causa etiam profectò iniusta, visa tamẽ sibi iusta, restituere potuit: aduersus quas pars aduersa nihil in cõtrarium allegauit: quod curia multũ considerauit. Et licet cognati & parentes præsumãtur scire facta proximorum & cognatorum. l. Octauiani. ff. vnde cognati. & l. de tutela. C. de in integrum restitutione, tamen verum est in his quæ sunt iuris & non facti, vt dicit Baldus in l. filius. C. de iure deliberan & Feli. in c. Petrus. de homicid. Et mihi visum fuit, quòd ob quorundam negligentiam, vt ex

facti narratione colligitur, condẽnari debebat in certa summa pro processu retardato: tamen conclusum fuit literas fore interinendas sine expnesis. & latum arestum Liburniæ, die xxviij. Iulij. Anno Domini M.D.xxviij. Et in simili causa quondam domini de Soubire fuit per magnum consilium ratione minoris ætatis releuatus & restitutus contra prædictum dominum de la Trimouille apud Bangensartum, in quo tunc consilium erat, & interfui. quia in his casibus non restituuntur aduersus arestum principis per eius curiã prolatum, sed profectò aduersus instantiam peremptam, quoniam arestum demandatur realiter & de facto executioni. secundum sui formam, & tenorem, dicta authenti. quæ supplicatio. & cap. suscitata. de in integrum restitution. & Guido Papæ in quæstio. 50. & in q. ccccxx. ita quòd per rescriptum seu literas principis patentes prædicta aresti executio impediri, aut suspendi (quousque de meritis causa propositionis errorum fuerit cognitum) non potest, vt ibi per Guido. Pap. Nec etiam profectò per nullitatem contra arestum oppositam impediri potest, vt per Guid. in d. q. 50. versi. Sed iuxta hanc materiam. Et aduerte, quòd minore, aut ecclesia vel furioso, aut milite vel absente causa reipublicæ non solùm aduersus instantiam peaemptã, vt hic, sed etiam aduersus aliquam omissionem in processu factã integrum restituto, quòd censetur etiam pars aduersa in contrariũ restituta, vt tenent Barto. Bal. Sali. Alber. & Moder. in dicta l. petendæ. C. de tempo. restitu. in integrum. & Bart. Alexan. & Iason in l. j. §. nuntiatio. ff. de noui operis nuntia. & in decisi. capel. Tholosæ. quæstio. ccxlix. hoc vt æqualitas in iudiciis seruetur l. final. C. de fruct. & litium expen. & de milite, Bar. in l. admonendi. ff. iureiurando. & Iason in l. j. ver.

13 Adde ad hanc legem. C. de iur. & fact. igno. † Et circa vltimam dubitationem sunt duæ opiniones, an tempora tã primæ principalis, quã secũdæ instantiarũ, tam ex iudicũ, quàm ambarum partium negligentia, vel ex aliquo casu fortuito prolõgata & defluxa reparẽtur ipso iure, vel per restitutionem per principem ex clausula generali, si qua iusta causa mihi esse videbitur, fiendam: quia frustra precibus imploratur, quod iure communi conceditur. l. j. ff. ad municip. Et gl. in l. arbitro. §. si dolo. ff. de dol. tenet, quod per restitutionẽ: & clarius in authen. item si appellatione, & ibi Decius in c. j. versi. Idem Bal. in l. ij. de proba. Bar. in auth. ei qui. C. de tẽpo. appellation. & vnde sumitur. de his qui ingrediuntur ad appella. §. j. ibi, quid ergo agere oporteat. & gl. in verb. iuuaret. quam ibi sequitur Ang. & Cin. in l. quod tempor. C. de restitu. mili. aliàs in l. si cùm ipse. de excusa. tuto. & Paris de Puteo, vbi suprà in verbo, sententia. c. restat vnum. & sentit expressè gloss. in d. authen. ei qui. & in d. titu. de pacifi. possess. in verbo, impedimenti. & Cin. & Salic. in l. præses. per illum text. C. de appellat. & pro hoc tex. in d. l. ij. §. quod si ita contigerit, ibi, à nostro numine reparationem peti præcipimus. de tempo. appellatio. & Felin. in c. ex ratione. ver. Quintò dum intricate. & versi. limita primò. de appel. & Spec. tit. de in integrum restitut. §. j. versi. Hoc autem notandum est.

14 † Sed contrarium voluit glo. in d. l. properandum. §. sin autem vtraque. quod imò ipso iure reparentur. & hanc sequitur Bald. in d. authen. item si appellatione. in primo nota. & idem in authen. ei qui. versi. Item quæro. per text. in d. auth. item si appellatione, secundùm verum intellectum. & idem Ioann. Fab. in dicta authen. ei qui. & Bald. in dicta l. præses. & hoc quando ex proprio facto fuit impeditus. c. cũ sit Romana. de appel. vel ex persona principis. & ita communiter tenet secundùm Sicu. in d. c. ex ratione. per text. in c. ex insinuatione. ibi, lis intacta permaneat, & in authen. sed si lis. C. de tempo. appella. & Curt. in dicto consilio xxiiij. versi. Sed istis. & idem fortè secundũ Bal. si dolo aduersarij fuerit impeditus, d. l. petẽdæ. de tempo. in integrum restitutio. & ibi Barto. Bald. & Sali. & d. l. si cùm ipse. & ibi Bald. & in l. intra vtilem. ff. de minorib. Et etiam videtur idem si fuerit impeditus ad prosequendam appellationem propter paupertatem, ob quam de iure releuatur, vt est tex. & ibi gloss. in l. si procuratorem. §. ignorantes. quem ibi faciunt singula. Bar. & Alexan. in addit. & ibi Bald. Angel. Alber. Salic. & Franc. de Aret. ff. manda. & Bald. in l. acceptam. q. xxxiij. C. de vsur. allegat tex. in l. eos. §. super his. C. de appell. & melior est tex. in authen. de his qui ingrediuntur ad appellala. §. j. ibi, per terram verò venire non volentes propter inopiam. & Bald. in capitulo si qui testium. & ibi Feli. de testib. & Felin. in c. nihil. de præscript. & Card. in consil. lxxxviij. incipien. A sententia quod est singu. & Bald. in l. fi. C. de cõdi. insert. & in consi. cxxj. volu. iij. & in l. ij. §. si quis in iudicio. in vlti. quæstio. & ibi Alexan. & Iason. ff. si quis cautio. & Innocen. Ioann. Andr. Sicu. versicu. Et inter cœtum. Præposit. Mediolan. Philip. Franc. & Dec. in d. c. & text. in primo notab. ex ratione. de appella. & Matth. in singul. vlti. quod Francis. de Crema. allegat in suo etiam singu. cxxj. sta tuto cauetur. & Hippol. de Marsi. in l. vnica. C. de raptu virgi. numero clij. in l. j. §. præterea. ff. de quæstio. & Guliel. de Cug. in d. l. eos. §. super. C. de appella. & Decis. capel. Tholosanæ. quæstio. clxxvij. & magis amplè in quæst. cccxxj. vbi allegat Calde. in consil. x. eodem titulo. & Castr. in consil. cccxxviij. ita tenere. Et idem si facto iudicis inferioris à principe, secundum Doctor. suprà allegatos, & Alexand. in consi. lxxij. volumine ij. & Cast. in dicto consi. xxj. volum. j. & idem in consistorio principis, si appellatio releuata vel prosequuta non fuerit, ad ius vsque recepta secundum ordina. regias, & stylum curiarum Franciæ, vt dixi in §. xxiij. in addit. & in authen. sed si lis. C. de tempo. appella. canoniza. ij. quæst. vj. capitulo anteriorum. & in cap. ex insinuatione. de appell. non seruatur, quicquid ibi in prima glo. dixerim,

15 sequendo illa iura. † Et quamuis ista pars sit communior, tamen in omnibus casibus suprà enarratis, & aliis impedimẽtis prima opinio seruatur de stylo curiarum Franciæ, vt dicit Azo. in d. l. ij. §. quòd si ita contigerit. quem refert & sequitur Guido Pap. in d. q. clxxxv. & verum dicit, quòd tam aduersus primam eremodiciatam instantiam, quàm secundam desertam, restitutio & restauratio per principem con-

16 cedatur. † Et non solùm in prædictis opus est principis restitutione, sed etiam in omnibus releuaminibus cõtractuum, vt alibi sepè dixi: quas quidem in integrum restitutiones debent iudices, maximè in casibus à iure communi permissis, & ipsis probatis admittere seu interinare. l. qui metus. ff. de re milita. vbi impedimentum est plenè probandum. & aliis iuribus suprà allega. nisi longissimum xxx. annorum, vel aliud maius post peremptam lite contestata instantiam, aut appellationem desertam effluxisset tempus: quia tũc admitti non debẽt, l. final. & ibi Doct. C. de præscri. xxx. annorũ. & Sic. in c. illud. & ibi Felin. licet communis opiñ. sit, quod intra quadriennium de iure restitutio peti debeat, d. l. fina. & c. j. & ij. de in integ. restitut. & clement. vna. eo. & decis. capell. in d. q. clxxvij. vt plenè dixi in d. q. Et no. tu latrunculator, vel qui vadis ad tornellam, vnum dictum Guliel. de Cug. in d. l. eos. singulare, si esset verum, quòd quando delatus ad mortem ob crimen condemnatus, non valuit propter eius paupertatem appellationem releuare & prosequi, ratione cuius sententia in rem transiuit iudicatam: quòd relaxari & non exequi debet: dicens quendam à furcarum pœna euasisse. quod quidem dictũ Bal. Felin. & Doct. suprà alleg. referunt & sequuntur. & idem Angel. Aretin. in §. item propter paupertatẽ. institut. de excusat. tuto. tamen contra hoc dictum Guliel. & docto. videtur tex. in contrarium in d. l. eos. §. super his. secundum lect. Iaco. But. & Bal. & communiter Doct. vbi iudex causæ criminalis, à quo appellatum fuit, transmittere debet reum condemnatum ad iudicem appellationnis cum toto eulogio, seu actis, & sub fida custodia, & ita seruatur de stylo curiarum Franciæ, quia pauper vel diues condemnatus ad mortem, vel quæstionem, seu torturam, aut aliam pœnam corporalem, vel bannum perpetuum, aut ad tempus, appellans solet per ipsum iudicem

à quo,

à quo,tam ſubalternũ quàm regiũ ſine releuamine,aut aliqua proſequutione(licet ſi velit poſſit) ad iudicem ad quẽ, aut ad curiam,ſi immediatè ad eam deuoluatur,mitti. Et ipſo in ſua appellationis cauſa ad longum audito iudicatur, an bene vel malè fuerit condemnatus,cum vel ſine expenſis. Et iſtud probatur,ſecundùm Bald.in d.§.ſuper his.in prin. in Actibus Apoſtolorum xxv.capitulo de diuo Paulo Apoſtolo ad Cæſarem appellante. Cui iudex reſpondit: Ad Cæſarem appellaſti, ad Cæſarem ibis: quia ſi appellans (vt inquit Bald.)petit tranſmitti ad iudicem ad quem, ipſe perſonaliter aranſmittendus eſt.allegat notata per Ioannẽ Monach.in c.j.de appellatio.lib.vj & tenet Ang.Are.in tractatu maleficiorum.in verbo, præſente dicto Caio.verſic. Quæro quando appellatur à ſententia in criminali,ante finem.Et iſta eſt veritas,& ſiç non habet locum dictum Guliel.quia ſic in cauſa criminali,quando tractatur de morte ciuili vel naturali,vel membri mutilatione , non poteſt per condemnatum vel condemnandum expreſsè appellationi ſuæ,vel per quemlibet alium interpoſitæ vel interponendæ renuntiari,per text.in l.non tantùm. ff. de appellationibus. & tenet Bald.in d.l.fi.§.fin.de temporib.appellation.& Angel.Are.in ttactatu. maleficiorum in verbo,pręſente dicto Caio,verſi.Et tene menti.& ver.an valeat ſtatutum.& vtrobique Augu.in additio.quamuis tex.& glo.in d.l.fin.§.fin. de temporib.appellatione .velit contrarium,quia loquitur ibi in ciuili,ſecus in criminali,vbi maius imminet periculũ. & ibi Sali.in primo & tertio contra. licet Alb. in iiij. parte ſtatuto.q.inci. Sed quid ſi ex verbis ſtatuti expreſsè caueatur &c. vbi dicit ita obſeruari,ſed ipſe ibi loquitur in ſtatuto diſponente appellationem condemnati non fore recipiẽdam,prout faciunt iura,quæ in certis caſibus reſpuunt appellationes condemnatorum.l.ij.C.quorum appellatio. nõ recipiuntur.& l.conſtitutiones.ff.de appellationi.vt dixi in d.q.iudex qui condemnauit.cum aliis per Augu,& Bernar. ibi in addit.alleg.ergo nec tacitè poteſt ob paupertatẽ non proſequẹndo renuntiare appellationi de ſtylo curiarũ Pariſiorum & Burdegalæ,niſi in caſibus per ordinationes exceptis,vt dixi ſuprà in d.quæſtio Iudex depactus eſt. & in quæſtione,iudex qui condemnauit.tenet gl.prag.in titu. de friuo.app.§.quòdque ante.ſuper verbo,iniuſtè.in fine. igitur adducendus ad iudicem ad quem,quia in criminali ſicut in ciuili defertur omnino.Sed ſi abſens per contumaciã cõdemnatus appellauerit,& illam appellationem ob paupertatem non releuauerit,nec proſequutus fuerit,bene reſtituitur per principem,etiam poſt annum,quia intra annum venire & ſe purgare poteſt,vt per totum.C.& ff. de requiren. reis.& plenè dixi ſuprà in quæſtione xliiij.incipien. minor contumax.tamen emendam parti applicatam,ſecũdùm prędictas ordinationes Regias pendente proceſſu ſoluere tenetur.

SEQVITVR TENOR ORDINAtionum Regiarum.

LOYS XI.

LOys par la grace de Dieu Roy de Frãce:Scauoir faiſõs à tous preſẽs & aduenir.Cõme pour le biẽ de nous,& de nos ſuiets, & mettre fins és proces qui de iour en iour aduiennent en noſtre Royaume,touchãt les queſtions des droits,terres, ſeigneuries,crimes,& delits,& autres pluſieurs matieres,qui ſe menent les vns contre les autres, ait eſté inſtituée & eſtablie noſtre Court de Parlement ſouueraine & capitale, pour faire & adminiſtrer iuſtice, & iuger en dernier reſſort ſoit en cauſes d'appel ou autres,qui en premiere inſtance ſõt introduites en icelle Cour:les terminer & y donner iugemẽt final,& arreſt:ſans ce que apres ou ailleurs on puiſſe reclamer ne venir à l'encõtre de ce qui y eſt finablemẽt decidé,ne le retracter,plus en conoiſtre,ne remettre en autre iugement par quelque voye ou maniere,ſinon de grace ſpeciale, & de certaine ſcience par lettres,ſoit,ou ait eſté octroyé par nous, ou nos predeceſſeurs à nos ſuiets les vns contre les autres eſtre reçeus à propoſer erreur où il chet, & ou telle voye doit auoir lieu & eſtre receuë & nõ autrement.Et parce que pluſieurs par importunité du tẽps de nos predeceſſeurs, s'efforçoyent d'obtenir lettres pour reuoir les procés,& remettre en queſtion,& reiteratiue cognoiſſance,ce qui auoit eſté terminé & arreſté,ſe multiplioyẽt procés,& ſuruenoyẽt infinies queſtions, dont les ſuiets eſtoyẽt en grand trouble & fort trauaillez, & les iuges de noſtre Court tellement occupez,qu'ils ne pouuoyẽt vacquer n'entẽdre à l'expedition des cauſes d'appel,& autres, qui ſont de l'ordinaire cognoiſſance d'icelle,dont les cauſes deuenoyẽt immortelles.Pour y obuier, & releuer leſdits ſuiets deſdits trauaux, miſes, & deſpens, & pour y mettre deuë fin, furent faites pluſieurs,ordõnãces par noſdits predeceſſeurs en diuers temps,par leſquelles entre autre choſes fut dit,& ordonné,que nul ne ſeroit receu à propoſer contre les iugemens,& arreſts de noſtre dite Cour,ſinon que preallablement il euſt lettres de noſdits predeceſſeurs de grace ſpeciale, & de certaine ſcience.Et qu'apres icelle grace obtenue,la partie qui auroit eu iugement contre elle, ſeroit tenue de bailler cautiõ de payer double amende:& auſſi cautiõ de refondre les deſpens,dommages,& intereſts à la partie qui auroit obtenu.Et encores par autre ordonnance furent introduites pluſieurs autres ſolennitez eſtre gardees pour receuoir les ſuiets,& auant que leur octroyer grace à propoſer,& faire iuger par noſtre Cour

l'erreur,ou erreurs par eux pretẽduz:&tout pour restraĩdre lesdits suiets par telles voyes de proposition d'erreur,de trauailler les vns les autres apres les arrests donnez par nostre dite Cour,& faire cesser telles reiterations de querelles & poursuites. Et outre fut statué & ordonné, que de quelconques iugemens interlocutoires ,aucun par quelque grace qu'il obtint ne fut receu à propo ser erreur:pour aussi obuier à ce que les causes ne fussent immortelles. Mais depuis soubs couleur que esdites ordonnances n'y a temps limité de proposer erreur,& d'obtenir pour ce l'esdites lettres de grace, & de garder les solennitez , faire & accomplir ce qui est contenu en icelles ordonnances, plusieurs se sont efforcez le temps passé, & s'efforcent chacun iour de faire arrester les pieces des procés,sur lesquelles lesdits arrests & iugemens ont esté donnez contre eux:sous couleur qu'ils dient auoir intention de proposer erreur,auant qu'ils ayent obtenu lettres de nous,ou de nos predecesseurs,commandees de grace speciale,& de certaine science,de faire ladite propositiõ d'erreur,& n'en font poursuite ne diligence de long temps, & sinon quand bon leur semble,esperans d'y estre receus iusqu'à trẽte ans:dedans lequeltemps aucuns veulent dire ladite proposition d'erreur auoir lieu: en attendant souuentesfois,qu'il y ayt mutations de parties,des iuges,greffiers, aduocats & procureurs , par mort ou autremẽt: & qu'il y aye nouuelles parties,qui souuẽt ne sont & ne peuuent estre instruites des matieres,qui ont esté vuydées par arrest du temps de leur predecesseur,& qu'il n'y ayt conseil qui les puisse conseiller ne aduertir du demené des causes, & procés vuydez par arrest, que les pieces, qui ont esté laissées au greffe soyent adirees & perdues: & qu'il y ait tous nouueaux Cõseillers en nostre dite Cour,qui n'ayent ouy ne entendu les motifs de ceux,qui ont donné lesdits iugemens & arrests.Lesquelles choses peuuẽt aduenir en si long temps,comme de trente ans,& an moindre temps,dont s'en pourroyent ensuyuir plusieurs pertes à nosdits suiets:& les iugemens & arrests,qui sont ordonnez pour donner fin, pleine seureté & certaineté, estre subuertis,& chãgez:& par tels laps de tẽps demeurer les faits & droits d'vn chacun en incertaineté, qui pourroit estre cause de mettre la chose publique de nostredit Royaume en grand confusion, dont à nous & à nosdits suiets pourroyent aduenir plusieurs grans & irreparables dõmages & incõueniens,si par nous n'y estoit sur ce pourueu de bon & conuenable remede,& par bonne & meure deliberation sur ce eue. Parquoy nous ces choses considerées,voulãt obuier & pourueoir ausdits inconueniens,releuer nosdits suiets de vexations,mise & despense,abbreger les questions & procés,& les faire mettre à bonne & brieue fin,en maniere que par longueur de temps nosdits suiets ne soyent tenus en suspens,& ne demeurẽt incertains de leur droits,seigneuries,questions, & querelles ainsi vuidées par arrest,&dernier ressort:& aussi pourueoir aux superflus delais & longueurs,qui par ladite voye de proposition d'erreur aduiendroyent & pourroyent aduenir de iour en iour, sous ombre que tẽps limité n'est exprimé esdites ordonnãces de nosdits predecesseurs: en ensuyuant leur vray-semblable intention, qui tousiours à esté de faire cesser multiplication de questions & proces,& resequer toute lõgueur superflue,& les terminer & limiter à temps suffisant par droit & raisõ,par l'aduis & deliberatiõ de plusieurs des Seigneurs de nostre sang & lignage,& autres grãds & notables personnages,tãt de nostre grand Conseil,de nostre Cour de Parlement,que autres:Auons declairé,decerné & ordõné,voulons,declarons,decernõs & ordonnõs, par ordõnance,loy,& edit general & irreuocable,de nostre certaine science,pleine puissance & authorité Royal, que le tẽps d'impetrer lettres de grace pour estre receu à proposer erreur,& de les obtenir de nous, & de nos successeurs de grace speciale & certaine sciẽce,ainsi que faire ce doit:& de faire faire,& accomplir les solennitez,& ce qui est contenu & declairé esdites ordonnances de nosdits predecesseurs requises à proposition d'erreur,soit de deux ans cõtinuels,

nuels, & prochainement ensuyuans les arrests prononcez en nostredite Cour: dedãs lequel temps les parties qui voudront proposer erreur soyent tenues d'impetrer lesdites lettres de nous, ou de nosdits successeurs commandées de grace speciale & certaine science, pour estre receus à proposer erreur: de faire & accomplir le contenu esdites ordonnances, introduire la maniere & cognoissance desdits erreurs en nostre dite Cour: & dedans vn an prochain ensuyuant faire en icelles Cours toute diligence & poursuytte de faire bailler defenses, repliques & dupliques: & faire faire tout ce qu'il appartient: en telle maniere que le procés desdits erreurs soit en estat de iuger dedans ledit temps. Et si par importunité, ou autremẽt lettres estoyẽt obtenues de nous, ou de nos successeurs, pour auoir outre ledit temps lettres de grace pour estre receus à proposer erreur, ou plus long delay, pour faire & accomplir lesdittes solennitez requises, & tout ce que dit est: Nous icelles lettres & toutes graces depuis obtenues, en quelque forme, & sous quelque couleur que ce soit, Auons declaré & declarons nulles, & de nul effet & valeur: & voulons, qu'il n'y soit aucunemẽt obtemperé, & toute poursuite par ladite voye d'erreur estre deserte: & celuy, qui ainsi se seroit efforcé de proposer erreur, & d'obtenir les lettres, & intenter ladite voye de proposition d'erreur apres ledit temps, soit condamné en ladite double amẽde, & à refondre tous dommages & interests à partie, qui aura obtenu ledit arrest. Si donnons en mandement à nostre amé & feal Chancelier, & à nos amez & feaux les gens tenans, & qui tiendrõt nos Parlemens presens & aduenir, que nosdites presentes ordonnances, loy & edit general, ils facent lire, publier, & enregistrer en nostre Chãcellerie, & en nostredite Cour de Parlement, interiner, garder & entretenir de poinct en poinct, sans enfraindre, selon sa forme & teneur. Et à fin que ce soit chose ferme, & stable à tousiours, nous auons fait mettre nostre séel à ces presentes. Dõné au Plessis du Parc, au mois de Nouembre, L'an de grace mil quatre cens soixante dixneuf. Et de nostre regne, le xix. Sic signatum supra plicã, Par le Roy en son Conseil, I. Dubã. visa. Et est scriptũ: Leuées, publiées & enregistrées au grand Conseil du Roy, A Tours, le xxvi. iour de Nouẽbre, L'an mil quatre cens soixante dixneuf. Sic signatum I. de Moulins. Lecta publicata & registrata Parisiis in parlamento xvii. Ianuarii, Anno Domini, millesimo quadringentesimo septuagesimonono. Sic signatũ Chartelier. Collatio facta est cum originali sic signato Chartelier. Extractum à registris ordinationum Regiarum. Sic signatum Pichon.

SVMMAE.

1 *Licitator primus an liberetur alio plus offerente, si ille aufugiat. & num. 2. & 3.*

Quæstio CCXLVIII.

Ecclesia aut alius dominus temporalis vel communitas proclamare fecit suas decimas, aut census fructus & reditus, ad ipsos plus offerenti, & vltimo incariatori deliberandos & tradendos: & aliqui creditores fecerunt aliqua ponere bona immobilia ad incãtum, subhastationes & cridas publicas. Nunc vnus primò obtulit, licitauit & posuit certam summam, videlicet centum: alius secundus centum & quinquaginta: iste secundus pœnituit, & non vult acceptare, vel aufugit. Quæritur an primus fuerit liberatus per licitationẽ secundi, ita quod non possit cogi accipere pro summa per eum tantùm licitata: vel si primo fuerint deliberata, an secundus admittatur propter nouam licitationem.

DECISIO CCXLVIII.

ISTA quæstio semel accidit Bald. in ciuitate Aretina, prout refert Paul. de Cast. in l. licitatio. ff. de publica. & etiam Franc. de Crema. in suo singul. xl. dum quidam princeps mala testa de Arimino incantaret omnia sua datia, & secũdus qui plus obtulerat aufugit, qui fortè fuerat in licitando indiscretus.

1 †Et circa hanc quæstionem Barto. primò in d. l. licitatio. in princ. & in quæst. j. tenet, primum licitatorem cogi posse, & non esse deliberatum per oblationem factam à secundo. & hoc probat per text. in argu. l. Sabinus. in princ. ff. de in diẽ addictio. vbi dicitur, ꝙ si res fuerit vendita cum pacto addictionis in diem, & melior conditio fuerit per secundũ allata, ꝙ vẽditor potest istam secundam addictionẽ abiicere, & seq. primã, quasi meliorẽ. Et sic prim' nolẽte dño nõ erit liberat'. Et idẽ tenet Bal. cõ. cxciiij. mod' & forma licitationis, vo. j. vbi cõsuluit ꝓ ciuitate Anconæ, & cõcludit ꝙ in fauorẽ fisci, & reipubl. prim' nõ sit liberat' ꝑ oblationẽ secũdi. Et ꝓ hac p̄te facit tex. ĩ l. sed si ꝓponebat̃. vers. Quid ergo est. de in diẽ addicti. vbi si vltimus emptor est inops, põt vẽditor primũ acceptare q̃a ad hoc vt dicat̃ pl' offerri, req̃rit̃ ꝙ ille q̃ offert, sit idone' ad soluẽdũ, vt ibi dicit̃, & in l. eũ q̃ emit. §. cũ igit̃. & §. seq. e. ti. q̃ tex. est sing. & idẽ tenet Ioã. de Plat. ĩ l. si tẽpora. ver. Intellige ꝙ ex sola oblatione maioris p̄tij &c. C. de fid. instr. & iure hastę fisca. lib. x. ¶†Sed cõtrariũ tenuit Bal. in cõs. Peru. inc. Quidã Titi' de Arimino, vt referũt P. de Cast. Fr. de Crema vbi s̃. sed illud ĩuenire nõ potuit, q̃d prim' sit liberat' ꝑ secũdã licitationẽ ab alio factã. Et respõdet secũdũ ipsos ad d. l. Sabin'. ꝙ loquat̃ ĩ actu ꝑfecto, & iã cõsũmato: q̃a vẽditore ĩuito, ꝑ oblationẽ postea à secũdò factã, prim' act' vẽditionis ꝑfectæ nõ rescinditur: sec' in casu isto, vbi vẽditio nõ erat ꝑfecta, sed stabat in suspẽso, donec pl' offerret̃ ab alio. Et ita dicũt tenere Bal. quẽ sequit̃ Cremẽs. in dicto suo singu. xl. tu scis ꝙ forma incãti, & cætara qui pro hac Deci. allegat tres textus, scilicet in l. Valerianus. ff. de præto. stipul. & in l. stipulatus est opus. ff. de fideiussor. & in l. cum plures. §. j. ff. loca. vbi probatur quòd per ij. actũ ante rẽ perfectã videtur recessum à primo actu, quos tamen textus allegauit Bald. in consil. infrà allegando. pro quo allego text. in l. penes illum. C. de vectiga-

lib.& commiss. & in hanc partem videtur inclinare Ioann. Baptista de Castillino in addi. Fran. de Crema. in d. singul. xl. & conatur adducere pro ista parte aliquos textus iuris canonici, vt in c. nostri. de electio. & plura alia, vt ibi per eum. sed Paul. de Castr. in d. l. licitatio. videtur Bartol. & Bal. concordare. Quia aut gabella, vel res quæ subhastatur, fuit iam adiudicata secundo expressè vel tacitè: vt quia secundum eum lapsi sunt termini appositi in bannimentis, vel extinctum lumen, quando ad extinctionem luminis candelæ deliberatur, ita quod non speratur, quòd alius superueniat: & per consequens censetur remanere secundo plus offerenti: quia ita dicit bannimentum & proclamatio, quòd tunc procedat opinio Bal. Et in hanc inclinat Bartol. in d. l. si tempora. quia sic dictum est, quòd plus offerenti deliberabitur, quòd illa verba secundum eum inducunt obligationē præcisè: ita quòd non est locus gratificationi. & sic vltimò incantatori deliberabitur. Et sequitur Rom. in singu. dcclvj. incip. tu scis. Aut nondum fuit adiudicata secundo offerenti, tunc procedat opinio Bartol. in d. l. licitatio. quia tunc est in potestate tradentis addicere cui vult. Nam licet secundus plus offerat, potest tamen oblatio primi esse melior, quia facilior efficitur solutio. §. melior autem. Et hæc opinio & distinctio Pauli fuit prius Baldi in consil. cccxcj. factum super quo consilium petitur. volumin. j. vbi consuluit pro ciuitate Pensauri Marchæ Anchonæ, dicens quòd ex quo dictum fuit, quòd plus offerenti daretur, & secundus fuerit acceptatus per commissarium, & terminus à domino, vel à iure communi, aut municipali datus, fuerit lapsus. primus erit liberatus, aliàs non. Et satis secundum eum videtur in hoc casu acceptatus & idoneus, si tanquam talis fuerit admissus ad licitationem, & non repulsus. l. qui satisdare. ff. de fideiuss. & in l. inter causas. §. abesse. ff. mandati. Et ideo præualet quod nouissimè factum est, argumē. l. si quis ante. ff. de acquir. poss. & l. pacta nouissima. C. de pactis. Et pro hac decisione allegat text. in l. si venditor. in princip. versic. Sed & si neuter. & ibi gloss. in verb. comprobauit. ff. de in diem addict. & ibi sic decidit Alberic. dicens se obtinuisse per illum textum in quadam quæstion. de quodam qui à cōmuni Pergami acceperat quoddam teloneum, qui dubitabat multum perdere: postea apparuit quidam qui plus obtulit, tamen pauper & non soluendo admissus fuit ad licitationem, & non repulsus per præsidētes & officiarios: quod primus post tempora sit liberatus, quamuis iste secundus non sit soluendo. Et idem consuluit Angel. consil. cccxxiiij. inci. Datium pannorum coloris in ciuitate Pensauri, &c. in j. & ij. fallen. Et idem dicit ibi esse si ab alio officiario & administratore publico vel ecclesiæ, aut minoris subhastatio fuerit facta, qui ex necessitate officij tenebatur rem plus offerenti dare: & tunc cum cogatur acceptare meliorem conditionem, primus erit liberatus, quamuis Lud. de Rom. in d. sing. dcclviij. velit in hoc contrarium, maximè in reb. ecclesiæ. quia licet plus offeratur, tamen compellitur dare offerēti iustum pretium, & non profectò illi, qui obtulit plus, per gloss. quam facit sing. in c. hoc ius porrectum. x. q. ij. in versi. & plus. Et quando in fructib. beneficiorum sit permissa subhastatio & proclamatio, & quando non, vide text. in extrauag. Ioan. xxij. suscepti regiminis. & Zenz. in verb. nulla subhastatione. de elect. Et hæc vltim. opin. Bart. in d. l. si tēpora. Bal. Ang. & Paul. est verior iunctis infra dicendis, quę probantur per tex. in d. l. Sabinus. versi. Quid tamen si hoc. cum l. quod autem Sabinus. eod. titu. qui videtur formaliter decidere hanc quæst. & ista est virtus doctorum scire ad casum inducere leges, vt inquit Bald. in l. non solùm. §. qui primipilum. ff. de excusa. tutor. qui tex. probant, quòd si actum sit vt liceret emptori resilire meliori conditione allata, tunc prima emptio erit obsequentem dissoluta, etiam si dominus secundum non admittat, cùm nominatim actum videatur propter factā iā publicationē & præconizationē omnibus talem gabellam, aut decimariam, aut rem in licitatione descriptam habere volentibus talib. tali die deliberandam, quæ & plus offerenti, & vltimo incantatori tradetur. Et ad hanc finem semper fit licitatio, dicta l. si tempora. & authentic. hoc ius porrectum. & Bart. in d. l. licitatio. in ij. q. & in l. si quos. & ibi Ioann. Fabr. C. de rescind. vendi. & sic primus licitator erit liberatus per aliam oblationem meliorem admissam per ipsum dominum vel officiarios, vt dicit in dicto consi. cccxcj. ante fin. versicul. Cùm igitur. & Ange. etiam in d. cōsi. cccxxiiij. in secunda fallen. Et bene facit ad hanc decision. dicta l. si tempora. cum sua gloss. vltima. & nota. per Bal. Ange. Iac. Reb. Odofred. & Lucam de Penna. Ideo debet esse cautus commissarius quòd non recipiat vltimum incantatorem, si cognoscat eum non esse soluendo, vel difficilem in exigendo: quia per talem receptionem expressam, & lapsum temporis in cridis præfixis, primus erit de iure deliberatus & quittus. Sed consuetudo, aut stylus loci vel patriæ circa hoc si aliqua sit, est attendenda. d. l. si tempora. & l. quòd si nolit. §. restitui. ff. de ædil. edic. & Doctor. in locis suprà allega. & idem tenet Guido Pap. in

3 deci. ccccxxxvj. †Vnde hic, & quasi per totum regnum Frāciæ obseruatur, quòd si intra tempus licitationis vltimus incariator renuntiet, aut non possit dare plegios seu fideiussores suos, liberatur soluendo summam per eum super additam, quam appellamus stultam incariationem, & prior offerens remanet obligatus, quousque alius plus obtulerit intra dictum terminum præfixum. Et malè accidit de Salinaco mercatori Burdegalæ ob stultam incariationem: de quo in sequen. quæstion. dicam. Et si nemo superuenerit, tunc firma sibi remanet: & hoc quando res seu firma datur plus offerenti, cum temporis præfixione & assignatione, aut extinctione candelæ vt dictum est: tunc lapso tempore, vel etiam illo ad confirmandum & ad probandum ipsam per superiorem aut iudicem præfixo candela extincta primus sit liberatus: nec ad licitandum amplius quis admittitur. Secus videtur, quando res per cridas & subhastationes ad instantiam creditorum datur, tunc omnes admittuntur, donec decretum fuerit interpositum, & vltimo incariatori traditum, licet non sigillatum: videtur text. in l. j. iuncta gl. C. de feud. rei priua. & saltib. diuinæ domus. lib. xj. cum no. in l. j. & ij. ac fi. C. de vend. reb. ciui. eod. lib. tunc vsque ad dictum decretum quis per oblationem factam admissam & receptam admittitur, & antè primus non erit liberatus. Et vt suprà cōclusum fuit in curia in firma tractæ magnæ consuetudinis Burdegalæ, quæ per Submaiorem & Iuratos eiusdem ciuitatis fuerat Ioan. de Aldo tanquam vltimo incariatori deliberata pro certa summa: quam quidem censam & firmam idē de Aldo petit per curiam confirmari: tamen per eam ordinatum fuit prius vnam cridam & licitationem fieri in qua Nicolaus de Ride eiusdē ciuitatis Thesaurarius superaddidit. Et sibi tanquam vltimo incariatori per arestum fuit adiudicata. Et latum Arestū, die xxix. Martij Anno. M.D. xxx. Et quinque mensib. nunc lapsis super dicta firma eidē Ridel per arestum adiudicata, addiderunt & incantauerunt scilicet Ioan. Ioly, & plures alij, qui fuerunt per arestum repulsi. Et latum die septima Septembris, anno prædicto.

SVMMAE.

1 *Fisci vectigalia non debent pro minori tempore quàm triennio locari.*

2 *Firmarius qui lucratus est, an pro eodem pretio teneatur conducere, si alius non inueniatur.*

3 *Bellum numeratur inter casus fortuitos.*

4 *Bello superueniente an fiat remissio conductionis pedagiorum & aliarum rerum. & nu. 5. 10. & 11.*

6 *Belli timor idem operatur quod bellū, quò ad remissionem pretij rei locatæ. & nu. 7. & 8.*

9 *Firmarij vel accensatores an ob bellum, pestem, vel aliam causam possint renuntiare.*

Quæstio CCXLIX.

Princeps dominus noster supremus affirmare fecit, & in censam dare tra-

tractam magnæ consue. seu ius pro eo in ciuitate Burdegala leua
ri ex mercantiis consuetum, & plus offerenti, & vltimo incariato
ri tradi, & deliberari pro octo annis, quæ fuit Anno 1520. Ioanni
Guille, & aliis suis sociis, iuxt. l. penes. C. de vectigal. & commis.
pro xlvi. mille libris Turonen. quolibet anno soluendis. Accidit,
quòd circa vltimum primi anni carterium seu terminum guerra
inter dominum nostrum, & Hispanum reges de facto mota fuit,
quæ toto prædictorum octo annorum tempore durauit. Post cu
ius quidem guerræ motionem dictus Guille, & sui voluerunt pre
dictam firmam regi quittare, soluendo tamen omne quicquid
ex prædicta firma, sequendo super hoc consuetudinem obserua-
tam leuauerant: quos dominus noster ad renuntiationem firmæ
admittere noluit, sed quod illam vti incœperant, ad finem vsque
leuarent, tradendo nihilominus, quæ ex ipsa firma perciperent:
& id quod deficeret de summa xlvi. millium librarum, pro anno
quolibet interim in suspenso remaneret. Quæritur an propter
guerram vel timorem guerræ sit facienda diminutio. Secundò
an firmarius, qui habet ad annos octo vel aliud tempus firmam,
possit ab initio illam quittare & dimittere, nulla super hoc stante
consuetudi. Ita quod ob illam causam non teneatur ad pensionẽ
& mercedem futuram persoluendam.

DECISIO CCXLIX.

1 PRAESVPPONO, †quòd vectigal fisci non
debet pro minori spatio triennij locari. l. pe. C. de
vectiga. & commi. & ibi Bald. & Sali. & Ang. Barb.
2 in prooem. clemen. ver. item dicit Bald. † Secundò præsup-
pono, quòd firmarij qui tempore conductionis consequuti
sunt aliquod lucrum, tenentur post tempus conductionis,
si tanti non possit alteri, sub eisdem pactis & conuentioni-
bus reconducere. l. cotem ferro. §. qui maximos. & ibi per
doct. ff. de publica. quod limita, nisi finita dicta conductio-
ne subesset pestis vel guerra: secundum Bertachin. in tract.
de gabel. parte ij. quæstion. v. & de Ripa in tractat. de peste.
3 quæstio. xxj. † Præsuppono etiam quòd bellum seu guerra
connumeratur inter casus fortuitos, l. ex conducto. §. si vis
tempestatis. ibi, aut si incursu hostium fiat. & ibi Bal. Salice.
ff. locat. & instit. quib. modis re contrahi. obligatio. §. item is
cui. ibi, aut latronum hostiúmve incursu. & in cap. in causis.
§. vasal. qui tempore guerræ vel treugæ. & ibi pulchrè Bald.
de pace Constant. vbi probatur etiam tempus treugæ esse
idem cum bello. de quo vide quæ dixi suprà quæst. xl. inci.
4 quæritur an impedito agere propter guerram. † Ideo quò
ad primum dubium non videtur difficultas aut dubitatio,
quin fiat diminutio, ex quo hic non est fructuum venditio
ad certum tempus pro vno pretio, l. nec emptio. ff. de con-
trahend. emptio. sed est vera locatio pro certo pretio quoli-
bet anno soluendo. l. si vno. in princip. ff. loca. & l. excepto
tempore. C. eod. titul. & singulariter Bartol. in l. cotem. §.
qui maximos. quem ibi sequuntur Ioann. de Imol. & Paul.
de Cast. ff. de publica. & latius Bartol. in sua iiij. disputa. pu-
blicanus quidam emit. & in l. interdum. §. quod ex malefi-
cio. & Roma. & Alexand. & Moder. ff. de acquir. possess. &
Socin. consil. lxxxviij. vol. j. & consi. iiij. volumin. ij. aliàs cõ-
putando secundum nume. primi volumin. est clvj. & quod
in vectigali, locatione & censa sit remissio facienda, est tex.
in d. l. si vno. in princip. ibi, hoc idem in vectigali damno
respondeo, & ibi Bald. Sali. quamuis Bald. dicat in l. si ea le-
ge. C. de vsuris. quòd non habemus legem de remissione in
locatione pedagij ob guerram faciendam, nisi propter simi
litudinem, & instar aliorum contractuum. l. item pretio. §.
quemadmodum. ff. loca. Sed videtur text. in d. l. si vno. & te-
net Franc. de Are. consi. cxxxix. quia consultatio. & Bald.
in d. l. si ea lege. versi. Sed dubitatur. & in l. licet. in quæstio.
iij. C. loca. & Anchar. consil. cccxv. & consil. cccciiij. & in c.
quia propter. & ibi idem Io. de Imol. de loca. & Guid. Pap.
dcxxx. vbi dicit sic vidisse seruari in curia parlamenti Del-
phi. quacunque thesaurarij oppositione nõ obstante. & Ias.
in l. j. versi. Quid si res emphyteutica. C. de iure emphyteut.
& Ange. consi. cccxj. incip. Et Paul. de Castr. consi. ij. vide-
tur dicendum. & idem Bar. in l. cùm in plures. in princip. ff.
5 loca. † vbi de conducente tempore pacis magnas domos ani
mo tenendi ibi hospitium, & propter guerram superuenien
tem mercatores & aliæ personæ non veniebant: & decidit
quod ei remissio fieri debet. & sic formaliter decidit quæ.
nostram: & alias istam opinio. tenui in §. xviij. in glo. ij. versi.
etiam propter guerram. de iurisd. omni. judic. libro consue
6 tud. Biturigun. † & non solùm propter bellum est facienda
remissio, sed etiam ob timorem belli, vt voluit Anchar. con
si. lxxxviij. præmissa facti serie. & Hippol. de Marsil. in sua
praxi. in versi. Enuntia. numer. 5. & dixi in dicta quæstio. xl.
quoniam timor belli peior est ipso bello, vt dicit Bald. in ca-
pitul. j. in princip. de pace tenenda. & pro hoc text. in l. ha-
bitatores. §. j. ibi, timoris causa. & ibi Paul. de Castr. ff. loca.
& text. in argum. in l. diuortio. versicul. Neque. ff. solut. ma-
trimon. vbi dicitur, quòd illud dicitur factum tempore vin
demiæ quod fit parum ante videmias. Ex quo inferunt ibi
Bal. Alexand. & Socin. in iij. notabil. numer. 5. quod illud di
citur factum tempore guerræ, quod fit parum ante guerrã,
instante tamen discordia, & belli trepidatione. allegant tex.
in l. Pedius. ibi, trepidatione naufragij. ff. de incendi. ruin.
7 naufrag. † Quod inducunt etiam Alexand. & Socin. ad plu-
res quæstion. inter alias ad istam de conductore seu em-
ptore gabellarum, qui conuenit quod tempore guerræ fie-
ret remissio mercedis. Nam idem dicendum est de tempo-
re parum ante guerram: quia suspicio belli erat orta, sequen-
do. Ancharan. in dicto consil. lxxxviij. pro hoc allegat So-
cin. duas optimas leges, vnam in l. postliminij. in princip.
versicul. Circa bellum. & alteram in l. in bello. in princip.
versicul. Cum bellum subito. ff. de capt. Et non solùm est re
missio mercedis facienda quando est locatio, sed quãdo est
pura fructuum venditio, si ab illo domino vel ciuitate fue-
rit alteri mota guerra, vel alius princeps, aut ciuitas sibi ob
aliquas inimicitias mouerit bellum, vt voluit Bartol. in di-
cta l. cotem. §. qui maximos. versicul. Ad vnum tamen volo
te sollicitè. per text. in l. si merces. §. culpæ. & ibi Barto. ver
si. Et per istum tex. & idem Paul. in eodem versicul. ff. lo-
cat. & in l. final. ff. solut. matrimo. & sequuntur suprà alleg. &
Socin. in d. consi. lxxxviij. volum. j. & Bal. in c. j. §. ad hæc. de
pace iura. fir. & Signo. de Homed. consil. cclxj. in quæstion.
vertente. versicul. Item esto sine præiudicio, vsque ad fin. &
Francisc. de Aret. consi. lij. & Corn. consil. xxiij. & consil.
xxxviij. vol. secundo. & sing. Signor. de Homed. con. clxxx-
vij. & consil. cclxj. quia guerra principis non debet nocere
subditis, vt dicit Cin. in l. neminem. C. de sacrosanct. eccle.
8 † Venio nunc ad secundum dubium, antequam ad contrariã
veniam opi. & videtur dicendum conductores & firmarios
seu accensatores, ob bellũ, pestem vel aliam causam quitta-
re & dimittere posse firmam, & illi pro futuro tempore renũ
tiare, soluendo pensionem pro rata temporis præteriti, etiã
si ad decem vel octo annos (vt hic) habebant, per text. in l.
habitatores. §. j. & ibi Bal. Salice. Paul. de Castr. Alex. in ad-
ditio. ad Bartol. ff. locat. & idem Bal. in d. l. ædem quam. cir
9 circa fin. versi. Sed contra. C. eod. tit. † vbi vult, quod si do-
minus inuito inquilino intromittat in domum conductam
meretrices, inquilinus migrare poterit: & etiã si eidẽ super-
ueniat necessitas conducendi ampliorẽ domũ propter vxo-
rẽ quam ducere debet, soluẽdo pretium pro rata temporis:
licet in hoc casu Nicol. de Matthe. velit cõtrarium, quia in-
quilinus poterit alteri rem locare, & sic damnum euitare, &
nõ possit pœnitere, cùm sit contractus nominatus. Sed pri-
mũ verius, vt tenet glo. singula. in l. si in lege. §. si domus. in
verbo, statim agere. quã ibi sequũtur Bar. Bal. Paul. de Ca.
& Salicetus. ff. locati. Nã si dominus ex necessitate potest in-
quilinũ inuitum expellere, d. l. ædem quã. & d. cap. quia pro-
pter sterilitatem. & l. qui in suã. in prin. ff. eo. Ergo eadẽ ra-
tione & æquitate colonus vel inquilinus ex necessaria causa
interueniẽte poterit migrare. Et idem dicit glo. in l. j. §. si pẽ
sio. ver. ita tamẽ. ff. de migrã. & ibi Alber. siue dictum fuerit,
quod dimittere aut recedere non possit ante tẽpus, siue di-
ctum fuerit quod possit: quia tacitè videtur actũ, quod sine
iusta causa recedere non possit: sed cũ causa bene, vt ibi per
doct. & sequi. Ioã. And. post Vincẽt. in d. c. quia propter ste

rilitatem. dicens per iura supradicta, inquilinum ex iusta causa posse dimittere domum inuito domino. & ibi eum sequitur Abb.Sicul.versi.quid autem econtra.& Barba. cùm pestis sit bellum inter deum & homines, vt dicit Bartol.in l.j.ff.de bono.possess.ex testam.milit.& ibi Alexand. in additio.vbi tempora guerræ, & pestis æquiparantur. & idem Bartol.& omnes Modern.in l. naturaliter. ff. de vsucapion. cum aliis alleg.q.ccxxviij. incipien. testamentum tempore pestis factum. & vltra vbi allegata, vide Ioann. de Ripa in

10 tract.de peste.in præludiis,nu.x.cum sequent. ¶†In contrarium videtur in vtroque dubio, ob guerram vel pestem remissionem pensionis non esse fiendam, & per consequens firmam & censam maximam ad plures annos factam, nó posse quittari, vt voluit Bald.in d. l. licet.q.iij.ff.loca. quoniam conducens pedagium aut vectigal à communi, aut ab alio domino, videtur casum & fortunam conduxisse: ideo tenetur (& si gentes transitum per locum illum non faciant) soluere id quod promisit, quamuis nihil percipiat, per l.iactū retis.ff.de act.emp.& ista est secundùm eum veritas. Et hæc opin.secundùm Abb.Sicu.in d.c.quia propter versic. Sed est dubium. seruaretur in practica, quamuis de iure deberet remissio mercedis fieri: per iura suprà pro contraria parte allegata. Et idem dicit Iac.de sancto Georgio in l.mutuum. in prin.nu.vj.ff.si cert.pet.& quod pariter non possit conductor & firmarius quittare, videtur tex.in d.l.penes.ibi, nec vllo modo interrumpatur tempus exigendis vectigalibus præstitum.de vectig.& cōmiss.& Hieron. Cagn. in l.diem

11 functo.nu.clv.ff.de officio assess. Quid dicendum? †Et Ioā. Franc.in dicto suo tract.de peste.nu.xxxj.post multa, distinguit quatuor casus, quos ex Bar.& Alexan.consi.iij.lib.j.& ciiij.& consi.pen.suprà versi.pro hoc facit.volu.iij.& aliis in locis alle.colligit, & illos paucis recitabo. Primus casus est, quando contrahentes non sunt vsi verbo locationis & conductionis, neque verbo venditionis & emptionis, puta si fuerit dictum quòd Rex aut communitas concessit Ioanni Guille gabellam seu tractam magnæ consuetudinis ad annos octo vsque pro xlvj. mille libris Turonen. quolibet anno soluendis.& in hoc casu omnes Doctor. concludunt contractum esse locationis, quoniam pretiū pro fructibus percipiendis in singulos annos reperitur constitutum, secundùm gloss.in l.ij.C.de iure emphyteut. Et hunc tradendi modum nos vocamus firmam, quæ vltimo offerenti & incariatori deliberatur, vt in præceden. diximus quæstion. Et sic nos Boerius Saluatus de Pomiers, & Francis. de Caldenet in ipsa curia consiliarij habito consilio dominorum Thomæ de Cuisinier, eiusdem curiæ aduocati, & le Conte procuratoris Regij iudicauimus in hac causa per ipsum dominum nostrum Regem cōmissi & deputati.& lata fuit sententia xxj. Aprilis, Anno M. D. xxx. Secundus casus est, quando vsi sunt verbo locationis & conductionis, tunc etiam censetur locatio. Tertius casus quando vsi sunt verbo, venditionis & emptionis, tunc est distinguendum. Aut Rex vendidit reditus & prouentus datiorum certo constituto pretio in singulos annos vel menses: aut vnico pretio in singulos annos vel menses, aut vnico pretio pro omnibus annis soluendo. Primo casu Bartol.in d. sua disputatione.& in d.§.qui maximos.tenet quod talis contractus iudicari debet locatio, & consequenter quòd facienda sit remissio: & sequuntur communiter doct.suprà alle. cum aliis per ipsum de Ripa.vt suprà versi.circa tertiū.adductis. & Cor. cōsi.xxiij.vo.ij.quod est amplū, quod videtur repetitum cōsi.xxxviij.eo.lib. Secundò casu, quando pro vno pretio pro omnibus, tunc vera reputatur venditio, & consequenter dānum ad emptorem spectabit tenet Alex.consil.cviij. vol.iij. quem sequitur de Rip.vbi suprà, & in quæ.seq. Sed pone ꝙ sit vēditum datium.& Gerald.de Petra sanct.in sing. xciiij. Et hoc verum, nisi guerra fuisset ab ipso domino mota, vel alius sibi mouerit, vt dictū est suprà in j parte ante fin. Quartus casus est, quando vsi sunt simul, & promiscuè verbo locationis & venditionis, tunc si solutio sit vniformiter diuisa in singulos annos, vel menses, est locatio per prædicta, & firmat Ioan.de Imol.in d.§.qui maximos.& Alex.in in d.consi.cviij. Si verò constitutum sit pretium pro toto tēpore, & licet in hoc casu Imo.& Alexan.nihil dicant, tamē de Ripa arbitratur contrahentes hoc casu voluisse facere cōtractum locationis, potius quàm venditionis: & hoc dicit expressè, quia subiecta materia magis, atque etiam magis cōuenit locationi quàm venditioni, vt per Signorol. de Homed. consil.clxxxvij.ver.redeo.ad primum. Et etiam quod in casibus supradictis, in quibus est de iure remissio pensionis facienda, est verum: nisi conductor vel emptor periculū casus fortuiti aduersæque fortunæ in se susceperit, l. sed si quis.§.quæsitum.& ibi per omnes.ff.si quis caution.cum aliis per ipsum de Ripa.num.xlviij.cum pluribus quæstionibus sequenti. allega. ad quem recurre causa breuitatis. Et not.quod conductori petenti remissionem ex duabus causis, quarum vna est per se sufficiens ad obtinendum, sufficit vnam probare causam, vt voluit Bart.consi.cxcij. versic. super quarto dico, quando sunt plures rationes & orationes per se separatæ: secus si in vna eadémque oratione ponantur secundum eum vnum qualificatum ipsius.vt in capitul.licet. causam.de probationibus, & alibi dixi.

SVMMAE.

1 *Præscribi iuri agendi ad supplementum legitimæ, an possit minori xxx.annorum tempore.& num.2.3.4.*

3 *Ius legitimæ & Trebellianicæ transmittitur ad hæredes etiam extraneos.& num.6.*

4 *Legitimæ supplementum, qua forma petatur.*

Quæstio CCL.

Vtrum iuri agendi ad supplementū legitimæ præscribatur, & quāto tempore. Et an transeat tale ius ad hæredes extraneos, & quomodo supplementum peti debeat.

DECISIO CCL.

1 Breuiter † dico, quod iuri agendi ad supplementum legitimæ non præscribitur minori xxx.anno.spatio, secundum Bald. Ang. Salic. Paul. de Cast. Alb.& communiter Modern. insuper Ias.

2 in l.si quis filium.C.de inoffi.testament. † Quamuis Bartol. ibi, & in consi.xiiij.an ius agendi ad supplementum. teneat contrarium, quod quinquennio præscribatur, quemadmodum querela inofficiosi testamenti, in cuius locum est ius agendi ad supplementum subrogatum. & ipsum sequitur Roman.in l. certi condictio.in princip. ff. si cert. petatur. Et Guido Pap.consilio lxx.& Barthol.Socin.consil.cl.versicul.septimo firmatur, volumin.j.vbi vult, quod sola legitima non transmittatur ex potentia suitatis.allegat Bald.in l.

3 si arrogator.ff.de adoptio. † Tamen alia contra Bartol.est verior & communior, quia secundum Doctor. ius agendi ad supplementum descendit ex testamento, aut ex constitutione, & agitur condictione ex l.omnimodo. C. de inoffic. testament.& ibi idem tenet Angel. & sic actione personali, quæ annis xxx.durat.l.j.§. ad hæc.C.de ann. except. & l.ij. C.de constitut.pecu.& idem tenuit Bald.in authentic. presbyteros.C.de episcop.& cleric. & in repet.l. pater filium. col.vj.versicul.an iure agendi ad supplementum.ff.de inoffi.testament.& in l.tam is.§.huius autem.eod.tit.& Ang. in l.si à domino.in prin.ff.de pet.hær.& in d.l.certi condictio. in prin.& ibi Ias.versicul.& istam suam limitationem.& ibi idem Franc.Purpu.& Ang.in l.si eum.§.qui iniuriarum.& idem Ias.versiculo primo per istam regulam. ff. si quis cautio.& in authent.de trienn. & semisse. Et Paulus de Castr. consil.cix.dubia de quibus queritur.volum.antiq.vbi etiam dicit hanc esse communem opin.antiquorum & modernorum Doct.& idem Bald.in l.ij.q.vltim. C. de liberis præterit.& Bened.Capra.cōsil.lxxvj.& sing. Alex.consil.cxxviij. vbi similiter dicit istam esse communem contra Bart.& idē in consi.

in consi.viij.versi.vltima dubitatio est.vo.iij.& pulchrè Bertran.Landri.in addi.ad Bar.in d.consil.xiiij. & Cor.consil. cclxiiij.vol.j.dicens fundamentum Bart. non esse verum, ꝙ ius agendi ad supplementum subrogetur loco querelæ, quoniam secundum communem sententiam Doct. supplementum legitimæ datur ad excludendū querelam, ergo nō subrogatur loco illius,nec sapit naturam eius: & ita pluries dicit se obtinuisse contra Bar. & hãc partem tenet Io. de Imo. post Franc. de Rampo.in l.id quod.in princi. ff.de donat.& Ange.Aret.instit.de inoffi.test.in prin.&Guid.Pap.sibi cōtrarius in Deci.lxxxij.dicens istam vidisse semper per dominos parlamenti Delphi.teneri.& Raph.Fulg.cōsi. lxxxiiij.versi.in secundo videtur. Quinimo vult plus, ꝙ sibi cōpetat pro supplemento legitimę hypothecaria,quæ sola annorum xl.curriculis vacuatur,l.intelligere.C.de luit.pig.& ipsum sequitur Anto.Rubeus consi.clvj.nu.2.Et hanc conclusio.tenet Fran.de Crema.in singu.cxxviij.incip.antiqua est quæstio.vbi dicit quòd præsupposita opin. Bart. pro vera,tamen quinquennium non currit minori filio pro tota minori ætate,vt voluit sing.Bal.in l.ij.C.in quibus causis in integ.restit.non est necesse. Et sic incipiet præscriptio ipso iam facto adulto,per l.fi.C eo.tit.idem secundum Paul. de Cast.in d.consi.cix.versi.postremo si neptis aut nepos erat in sui patris potestate,ꝙ interim non currit,per tex.in l. j. in fi.C.de anna.except.Ideo ab ista communi &vera in consulendo & iudicando non est discedēdum. & idem tenet Bal. consi.cxxv.versi.super alio puncto.vol.iiij.quando ab instituto petitur supplementum,secus si præteritus ex linea materna petit illud:quia tūc succedit loco querelę,per tex.in d.

4 l.si quis filium.in fi.†Et prædictam conclusionem videtur limitare Ang.in l.Papinianus.§.conditioni.ff. de inofficio.testamen.si filius aut filia viuat,quòd duret, & non præscribatur nisi xxx.annis:secus in eius hærede, quia tunc quinquennio finiatur,per d.l.si quis filium. quia, inquit, si filius tacuit per quinquennium,& decedat, intelligitur tacitè renuntiasse:secus si viuat.Sed hoc reprehendit Iason in d.l. si quis filium.& multum bene,quia si istud ius agendi ad supplementum duret xxx.annis,vt ipsemet tenet in locis suprà allega.quomodo intelligitur renuntiasse per lapsum quinquennij, & mortē filij: ex quo enim semel ius factū est transmissibile,perpetuò durat,arg.l. cùm pater.§.quindecim.ff. de leg.iij.no.Bal.in l.cū antiquioribus.§.ita tamen.in iiij.q. & Salic.in v.C.de iure delib.& Bar.in l.j.ff.quod metus causa.Per qđ soluitur secunda quæstio,ꝙ hoc ius agēdi ad supplemētum legitimæ transmittatur ad hæredes, quemadmodum querela etiam non præparata:& de vtroque est tex. in d.l.si quis filium.& in l.scimus.§.fi.eo.tit.& istum tenet Ange.in d.l.si quis filium.in iij.not.& etiā transit ad extraneos hæredes,vt vult ibi Pau.de Cast.si hæredes est de descendētibus:quia ad transmittendum sufficit ius in habitu habere, vt dicitur in d.l.si quis filiū.Et istud ius est in bonis nostris, secundūPau.ibi,& sic per illū tex.tenet Sign.de Homed.cōsi.ccxxxiiij.& idē Pau.de Cast.consi.xxxiiij.versic. similiter & ius petēdi supplementū.vo.antiq.vbi vult ꝙ hoc ius transeat ad monasteriū ex persona mortui filii facti monachi etiā ignorantis,& non agnoscentis legatū sibi in testamento relictū.& idem Sali.in d.l.scimus.in princ.in j.q.de inoff.testa. Alex.consi.clj.versi.idē videmus in legitima.lib.ij.Et ista est cōclusio ꝙ ad quoscunque nulla habita differētia,ius petendi supplementū transit:siue sint de descendentibus,siue non.& idem Ange. Are.insti.de inoff.test.in prin.versi. quæro an hoc ius sit necesse. vbi dicit obtinuisse de facto Bononiæ.& idem Corne.consi.xl.vo.iij.& Soci.consi. xcij. versi.circa secundam dubitationem.vo.j. Et facit ꝙ dicunt Bart. Ang.& Moder.in l. Titio cētum.§. Titio genero.ibi, sed si aliàs legitimam non reliquerat.ff.de condi.&demon. quòd legatum dotis nomine vel pro dote à patre filiæ factum,qui dotare necessariò tenebatur,sit purum& transmissibile ad hæredes.ita consuluit Pet.de Anc.consi. cccxxxij.

5 †quia sicut ius legitimæ transmittitur,ita & ius petendi eius supplementū,etiā ad extraneos,vt voluit Ang. cōsil. ccxlij. punctus talis est,dominus Comes Robertus.qui allegat tex.

6 in l.quanquam.& ibi glos.& Cin.C.ad leg.Falcid.† Quinimo ius detrahendi legitimam & trebellianicam competēs defuncto transmittitur ad hæredes,vt dicit etiā Ang.in consi.cxvij.qui pro nepote dedit dotem allegat d. l. quanquā. & l.Papinianus.§.quarta.de inoffic.testa. & illud etiam firmat eius consil.ccxxiiij.Iolus Domini Dalmacij de Tuderto.versi.ad secundùm.quòd ius deducendi duas quartas,legitimam scilicet,& Trebellianicam,transit ad heredes.& istam partem tenuit Corn.consi.cxvj.vo.ij. Et in istis duabus quæst.idem Pau.de Ca.consi.clxxij. visa & ponderata. volumine antiquo.Et est notandum quòd non solum transmittitur ad liberos tēpore mortis patris vel aui conceptos,sed etiam& post eius mortem,vt volunt communiter doctores in d.l.si quis filium.sed hoc videtur limitare Paulus de Cast.nisi filia renuntiasset, & sit exclusa : quia tunc ad tales liberos post mortem patris aut auunculi, dē cuius successione agitur conceptos,non transmittitur, vt voluit Pau.de Castro consi.ccccxviij.volum.nouo.& Bald.in l.si quando.§.illud. C.de inoffi.testam.quia non possunt venire ex persona matris,quæ ratione renuntiationis & iuramenti erat exclusa,& sic non potuit,d.l.si quis filium.in fi.ibi,nisi pater adhuc est superstes,vel repudiauit querelā &c. neque ex persona sua tanquam fuerint illi coniuncti,in cuius vita non fuerant in rerum natura:ideò non possunt dici quòd fuerint ei coniūcti.l.j.§.si quis proximior.ff.vnde cognati.& l. Titius. cum l.sequent. ff. de suis & leg. sed hoc non videtur obstare,ex quo Doctor.suprà allega. volunt quod hoc ius transeat ad extraneos non attinentes seu coniunctos defuncto. Et eius opinio posset habere locū,si tales nepotes cōcepti post mortē aui vellent succedere ab intestato ex persona matris renuntiantis,quæ superuixit patri suo,quod tunc non possint: neque ex persona eorum.& sic loquitur Paulus in d.consil. proximè allegato.& non quando agitur de iure agendi ad supplementum transmittendo.& aliàs super dicto puncto, an nepotes succedant auo &c.vide in consilio infrà inserto. incip.viso casu suprà dicto & sentit Batholomæus Socinus. in consilio j. versiculo postea posito.volumine ij. vbi tenet quòd filius transmittat non solum hæreditatem patris aut sororis etiam non aditam,sed etiam in integrum restitutio-

7 nem ob immixtionem non factam,vt ibi per eum.† Et circa hanc tertiam quæstionem est dicendum secundum Bartolum consilio decimoseptimo. forma petendi supplementū legitimæ,&c.quòd debet proponere & allegare quòd in bonis defuncti tot erant bona tanti reditus & valoris. Secundo,ꝙ sibi fuit relicta talis summa. Tertiò,quòd summa prędicta sibi non sufficit pro sua legitima portione.Quartò,ꝙ deficit tantùm pro sua legitima.Quare petat & concludat sibi suppleri iuxta formam dictæ l.omnimodo.& l. scimus.§. repletionem & ibi ita omnes dicunt.de inoffi.testa.& Ang. Are.in §.tam autem.instit.eo.ti.& Fabia.de Giochiis, in repet.authent.nouissima. versi. sextò,quæritur.& ibi Moder.

SVMMAE.

1 *Reemere rem totam an possit vnus hæredum venditoris, vel vnus venditorum.*

2 *Vendentium rem communem cum pacto recobrij, si vnus offerat partem pretij,an audiatur.*

Quæstio CCLI.

Duo simul vendiderunt terræ petiam certo pretio cum pacto de retrouendendo ad annos decem vsque.Nunc vnus ipsorum vult totam rem habere soluendo integrum pretium,an possit: & an idē in vno ex cohæredibus venditoris totam terram redimere volente.

DECISIO CCLI.

1 ET †videtur quod vnus venditorum aut hæredum sine alio,aut de eius certo mandato totam redimere non possit, vt voluit Bald.in l.ij ante fi.versi.sed quid si vnus ex venditoribus. C.

de pactis inter emptorem & venditorem.& Bartol.Paul.de Castr.in l.si quis aliam.ff.de solutionib.quoniam in iure indiuiduo (vt inquit Paulus) vt hic rem dari, vnus sine alio non admittitur ad petendum insolidum.l.ij.§.ex his. ff. de verb. obligation.quia licet alius socius vel cohæres nunc non curet reemere partem rei venditæ, tamen in futurum posset: & mutare propositum,l.deberi.C.de fideicomm. libertatibus. Et vnus non debet ius alterius sine eius voluntate præoccupare.l.si stipulatus.§.lancem. ff. de soluti. cum aliis adductis pro hac parte per Socin.consil.xvj.numer.j.& ij.cum pluribus sequent.volumin.iiij.& hanc Pauli sententiam sequitur Alciatus in l.iiij.§.Cato.numer.lvij.cum sequent. ff. de verbor.obligationib.quam confirmat reprobata opinione Socin. ipsum asserens pauca bona iudicio suo dixisse in dicta consil. xvj. volumin. iiij.imò multa dicit bona circa hanc quęstionem iudicio,& sententia plurium dominorum & mea,vt infrà. Et concludit Alciatus, quod emptor non tenetur retrouendere vni tantùm,ex quo in obligatione est rem dari,vt ibi per eum. Fallit in tribus casibus secundùm eum.Primo,quando tenetur ad tradendam rem tantùm: ex quo enim obligatio est rem tradi,est indiuidua, & vnus tūc potest in totum redimere.l.sistulas.§.qu fundum.ff.de contrahenda empti. Et sic facit differentiam inter rem tradi, quod possit in totum per vnum redimi:tamen secundùm cōmunem non est differentia, vt infrà dicam pro parte contraria.Secundò fallit quando quis tenetur ex dispositione legis vendere:quia tunc verba legis verificantur in vno Tertiò fallit in eo qui tenetur vendere rem aliquam mobilem indiuiduam, secundum Fulgo. in l. quod si nolit. §.idem Marcellus.quem ibi in hoc sequitur Cæpol. in secundo notabili,quando retrahens vult dare cautionem de eo quod est vltra parte suam. Et ista pars probatur:quemadmodū enim vnus venditorū ad partē rei venditæ, recuperandā, soluēdo partem pretij non admittitur, vt voluit Bar.in l. cui vsusfructus.ff.de vsufruct.de lega.& in consil.cxv. Ang.& in d.l. si quis aliam.& etiam Paul.de Castr.ibi,& Ioann.de Plat.in l. quoties.versicul.quid autem.C.de agric.& censi.libr. xj.& idem Bald.in l.ij.ante fin.C.de pact.inter empt. & vend. cū aliis per nos allega.in § v.de consuet.retract.libr. consuetu. Bituri.& Decius in l.eius qui in prouincia §.quas vero. numer.viij.ff.si certum pet. Ita nec vnus sociorum sine alio admittetur ad totum:licet Fulgo. in d.l.quòd si nolit.§. idem Marcellus velit in hoc contrarium,& Albertus de Cremona in l.si legato.§.si Stichus.ff.de manumiss.testa.vt infrà dicam. Tamen Fulgo.vbi suprà,argumento d.§.idem Marcellus.vult quòd vnus venditorum totam offerendo pecuniā, non poterit compellere emptorem ad rem sibi totam retrouendendam. Et similiter tenet vnum ex sociis esse admissibilem ad petendum solùm partem rei,soluēdo totum pretium:quia emptor lucratur partem illius rei gratis sine aliquo pretio:& ipsum in hoc sequitur Cæpola ibi in ij. notabi.& Socin in d.consil.xvj.in isto dicit esse verum:quia communio & societas est gratuita & rei lucratiua, quòd non est sic soluendo partem prætij.Sed quantum ad secundum dictum Bartoli non bene dicit,quia non admittitur ad partem rei soluendo partem pretij, & ista est vera & communis,quam tenet Socin.in consi.cc.versi.secundo dicitur.volum.ij.& Baldus consi cxcviij.incip.præsupponatur.libr.ij. & consil.cccxxxij.volum.iij.& probat text.in d. §. idē Marcellus.& in l.cùm eiusdem.eod.tit.si emptio facta sit de pluribus rebus vno pretio, vitiatur in totū respectu vnius morbosæ rei.& tenet Cæpol.in d. §. idem Marcellus. in primo notabi.dicens vnum ex hæredibus non posse offerendo partem pretij ipsum tangētem,consequi partem rei inuita parte.allegat Paul.de Cast.in l.Iulianus.§.offerti.ff.de act.emp. & Signorol.de Homed.consi.liij.in princip.incip.super prima quæst.& Decius consi.ccccxxj.num.iij.& iiij volens ibi plus,quod si in vno instrumento fuerint plures res diuersis pretiis venditæ,tamen omnes reputantur pro vno contractu siue pretio,quia vnam ex dictis rebus sine aliis nō emissent dicta l.cum eiusdem. Alias emptor inuitus incideret in communionem, quod est inconueniens. l. si non sortem. §. si centum.ff. de condiction. indebiti. & l. cum pater. §.dulcissimis.ff.de legat.ij.& d.l. quod si nolit.§. si plures. & ibi, versicu.inter.ibi Cæpol.in iiij. notab. & tenet Alex. consil. cxliij.in princip.lib.vj. Cum sit quid indiuiduum, secundū Bartol.quia venditio continet rem tradi, quod est indiuiduum,d.l.stipulationes non diuiduntur. in princ. iuncta l.j. & l.ex empto.in prin.ff.de act.empti.Hoc enim probat etiā esse indiuiduum,quia non affert tantam vtilitatem in parte respectu partis,quantam in toto respectu totius, d. l. si quis alium.de quo aliquid infrà dicam. aliàs emptor non fuisset empturus,l.si duos quis seruos.& ibi glo.Bald.& Alb.ff.de contrah.empt. Tum etiam proximior non potest vnam ex pluribus venundatis rebus retrahere, nec pariter dominus iure prælationis retinere.vt tenet Masuer.in praxi.tit.de retract.versi.item vna vel pluribus.cum aliis per nos allegatis, li.consue.Bitu.eo.tit.§.v.& idem Bald.in trac. de iure prothomiseos.versi.sed pone quòd dominus.& Alberic.in l.si duo patroni.ff.de iureiur.& Martinus Bascoletus in arbo.diuidui vel indiuidui. versiculo pro hoc facit. ¶In contrariū videtur quòd vnus venditorum,aut hæredum possit sine voluntate alterius redimere,vt voluit Baldus in l.quod si vno. per illum tex.ff.de in diem addictione.& in l. fistulas. §. qui fundum.& ibi Bal.ff.de contrah.emp.& per text. in l. tutor vrgentibus.§.j ff.de minorib.& etiam per illos text. in d. l. stipulationes non diuiduntur.versiculo expedita theorica. & respondet ad id quod dictum est,quòd in materia indiuidua vnus non possit in solidum agere sine aliis,dicta lege secunda.§.ex his.de verborum obligation. quia illud procedit in materia omnino,& totaliter indiuidua, vt est stipulatio seruitutum,quæ non potest à principio pro parte imponi,l.pro parte.ff.de seruitutibus.secus est in obligatione rē tradi,l.locus.ff.de acq.posse.& idem in hoc Bened.de Plūb. in l.si ita fuerit.versic.tertiò oppo.ff.de manumiss.testamēt. quia secundum eum non est reddere rationem diuersitatis inter alia facta diuidua & dationem:aliàs esset contra text. in l.v.§.fi.de verb.obliga.Et præsertim secundum Ias.præstita cautione de dando partem aliis sociis, si voluerint rem habere,l.j.§.si pecuniam in sacculo.ff.deposit.alleg. Paul.de Cast.consil.ccxxj.incip.in hoc passu duo sunt,volu.antiq.& istam partem sequutus sum.in §. v. in vltima quæstione de consuetu.retract.lib.consuet.Biturig.allegando Bal.& Pau. vbi suprà.& idem tenet Fab. de monte sancti Sauini in tracta.de emp.& vendi.in vij.princip.quæst.ij. & pro hac parte facit text.in d.l.j.§.sed quoties.& ibi tenet Socin. ad Trebel.& gloss.singu.in l.vxorem.§.agri plagam.in verb.petere.ff.de leg.iij.& l.si vno ff.de actio.empt. Et idē si constaret alios nolle reemere,q̄a sic declauerūt, vt voluit Albert. de Crem.in d.l.si legato.§.si Stichus.ff.de manum. test. quē refert & sequitur Bertach.in suo rep.in ver.obligatus reuēdere,cuius lecturā dicit se vidisse in ciuitate Senarū (cum ibi tanquā vicarius assisteret pretori) in lib.dom.Ioan.Bapt. Caccialupi de S.Seuerino,qui idē Bertach. tunc iudicaturo de facto in causa Achillis Petrucii ciuis Senensis allegauit:& de dicto Albreto de Cremona facit mentionem Bal. in l.si noxale.ff.de noxa. actio.& alibi sæpè.Sed quia (vt inquit) lectura præfati domini Albreti rara habetur, ipse voluit inserere verba punctualia, videlicet: quæritur si aliquis vēdit feudum, & paciscatur cum emptore, q̄ reddito sibi pretio fundus restituatur venditori:& decedat venditor relictis pluribus hæredib. & vnus velit restituere partē fundi,& alii nolint recolligere,nūquid audiatur? & videtur argu.huius literæ quòd sic,& l.legatarios.in prin.ff. de lega.j.
2 & l.si cui fundus.de condi.& demon.†Sed contrariū in hoc est verius, vt dictum est suprà. Sed nunquid si iste vult soluere partē suā & cohæredū,& totum consequi, audiatur? & videtur q̄ sic.ff.de contrahen.emptio.l.fistulas.§. qui fundū. & l. se-

& l.ij.ff.de manumiss.& l.ne in plures.de exercit. actio. & l. si ita fuerit de manumiss.testa.& l.si quis legata.de conditio. & demonstra. In contrarium videtur quòd non, argum.l.si vxorem.§.agri plagam.de lega.iij.& l.si plures.de condi.insert.Sed videtur distinguendum,an cohæredes repudiauerint expressè,& tunc habent locum primæ allegationes: aut non,& tunc secus:& idem Bertach.in dicto repertorio, in verbo emptor retrouendens ex pacto.dicens se in dicta causa sic iudicasse.sed Alexan.in d.l.cui vsusfructus.de vsufruc. legat. tenet simpliciter vnum ex hæredibus posse (si velit) totum reemere,siue alij expressè repudiauerint, siue non.al legat Rapha.in d.l.cui fundus.de conditio.& demonstratio. & in l.si mihi & Titio.de verborum obligat. vt dixi in d.§. de consue.retract.in fin.& pro hac Decisio.glo. in d.l.legatarius.de legat.j.& latè Socin.in dicto consi.xvj.volu.iiij.& idem in l.j.§.sed quoties.ad Treb.& Marti.Bascoletus in d. arbo.diuidui & indiuidui.ver.sed quæritur.cum seque. Sed si alij infra tempus recuperandi vellet venire, admitteretur vnà cum alio primo agente. Et ista conclusio est vera, non solùm etiam quando vnus egit pro se ad totam rẽ, soluendo integrum pretium, sed etiam profectò quando tam nomine suo,quàm cæterorum sociorum vel cohæredum egerit, quamuis de eorum voluntate & consensu intra tempus ad retrahendum præstito non appareat:quia si tempus est elapsum non nocet dissensus,vt voluit Socin.in prælleg.consi.xvj.num.xxvij.quoniam per lapsum temporis est locus iuri accrescendi,vt dicit Bart.in l.si mihi & Titio.& ibi omnes sequuntur.de verbo.obligat.cum aliis per Socin.allegat. Et signanter, vbi talis agens concludit insolidum ius cuilibet competere,quod fortius est secundùm eum. Et ita conclusum in curia nobilis domicellæ Iacquetę de Constantin,viduæ defuncti quarti præsidis Carle appellatæ, contra Mariam de Lespan & Fransquinam de Sarrault à Seneschallo Aquitaniæ appellantes. Sed ipse appellantes obtinuerũt ex causis in q.sequen.contentis. Et latum fuit arestũ die quarta Martij, Anno 1529.

SVMMAE.

1 *Contrarietas in eodem vel diuersis instrumentis, quid efficiat. num.2.& 9.*

3 *Instrumenta contraria producens non potest postea illa retrahere.*

4 *Instrumentum producens videtur illud & personam notarij approbare.*

5 *Instrumenta duo si sint contraria,cui potius credatur.& num. 7.8.10.& 11.*

6 *Scriptura priuata quando præferatur publicæ.*

Quæstio CCLII.

Sed alia in dicto processu orta fuerunt dubia,quoniã appellans produxit instrumẽtum seu exemplum venditionis cum pacto de retrouendendo grossatum per collationarium commissum, qui in formam redegit publicam quoddam extensum manu de Mestreau notarii qui receperat,scriptum, nõ tamen signatum: quod quidem appellans prætendit appellantes produxisse,per duas docens sententias, scilicet sub maioris & iuratorum ac Seneschalli Aquitaniæ latas,& per arestum curiæ confirmatas. Et pariter appellatæ aliud produxerant instrumentum puræ & simplicis venditionis sine aliquo pacto de retrouendendo manu eiusdem notarii scriptum & signatum. Et sic hæc instrumenta ab ipsis partibus producta sunt directè contraria saltem vnum plus continens quàm aliud:quæritur primò cuius partis instrumẽto stari debeat, ita quòd probatio valeat.Secundò,an notarius ex vno instrumento plura & diuersa capitula quamlibet partem respicientia continente,possit plura facere instrumenta, & cuilibet contrahenti illa debere & tradere.

DECISIO CCLII.

QVO ad primam quæstionem dic quòd aliquãdo instrumenta vel scripturæ sibi inuicem cõtradicunt. Et tunc aut est contrarietas in eodẽ instrumẽto,vel in eadem scriptura,aut in diuer-
1 sis ab . na,vel vtraque parte productis.† Si in eadẽ scriptura vel instrumento,tunc si potest aliqua diuisione coadiuuari, vt non sit scriptura sibi cõtraria,sed diuersa, tunc in sua remanet firmitate,vt patet in prima constitutione. C. §.quibus.& sic iura iuribus concordantur.l.vna.C.de inof.testa. c.cùm expediat.de elect.lib.vj.Idem etiam si possint aliqua iuuari interpretatione humana & verisimili secundum naturam contractus,l.si vno.§.j.ff.locat. Aliàs non adhibetur fides,l.vbi repugnantia.ff.de regu.iur.& ibi Decius nu.v.cum aliis per eum allega.& Ange.consi.ccclxxvj. philosophice. versi.sed si salua ratione.quia etiam testi sibi contrario non creditur,vt ibi not.& in l.scripturæ.per Barto.Bald. & Do. C.de fide instrum & c.imputari. & ibi Felin.post Abbatẽ Sicul.in vj.declaratione.& in prima & secunda limitatione.
2 eodem titulo.† Secundò casu quando est contrarietas in diuersis scripturis vel instrumentis, tũc aut eodem producuntur,& non possunt aliqua cõcordari diuisione vel interpretatione,& vtrunque reiicitur:& sibi qui contraria produxit instrumenta imputandum est,d.l.scripturæ. quam intelligit ibi Iacob.de Are.habere locum, siue ambæ scripturæ sint priuatæ,siue publicæ,siue vna publica & alia priuata:quamuis glo.velit contrarium in l.scripturas.C.qui potio. in pig. habe.quoniam text.in d.l.scripturæ.& in c.imputari. vtuntur verbo scripturę,quod verificatur in omnibus prędictis. & sequitur Salic.in dicta l.scripturæ.& in c. imputari.in iij.
3 declaratione.† Quinimo pars illa producens instrumenta non potest illa retrahere seu reuocare,quasi erroneè facta: quia imputatur sibi,cùm prouidere potuerit, & iam sit acquisitum aduersario,cui præiudicatur,vt dicit Spec.in titu. de instru.edit.§.postremò.in fin.versi.vltimò no.& Ant.de But.& Imo.in c.G.perpetuus.de fide instru.& gl.magna in l.j.§.editio.& ibi Ias.ver.ij.conclu.& ver.iij.cõclu.ff.de edẽ. alleg.Bal.in c.præsentium.de testi.& idem Lau.Calca.cõsi. cxv.nu.xxvij.cum aliis per Fel.in d.c.imputari. ver.septima & vltima declaratio.allega.quoniã cõfitetur omnia contenta in instrumentis, vt inquit Inno.in c.cùm venerabilis.de exceptio.& Bartol.in l.post legatum.ff.de his quibus vt indig.& Andr.Barba.con.xviij.nu.xxiiij.& xxvj.vol.ij.& cõsi.liij.versicu.præterea consideret.volu.iij. & Alex.consilio clxxxv.nu.xij.lib.vj.& Socin.consi.xcvij.nu.xix. volu.iiij.& Bal.consilio clxxxj.omnis assessor.volu.ij.cum aliis allegat. per Deci.in c.cùm venerabilis.in gl.in verbo.vitium. versi. successiuè Abb.& talis cõfessio reuocari nõ potest,vt tenet
4 Abb.Sicu.in c.fi.ad fi.de confe.† Et non solùm cõtenta in instrumentis,sed etiam personam notarij illa recipiẽtis habilem (quamuis non esset) approbare videtur:ita ꝙ postea alia instrumenta eiusdẽ notarij cõtra ipsum producta reprobare (respectu personæ ipsius notarij) nõ poterit, vt voluit Bal.in l.si quis testib⁹.C.de testib.iuxta illud,Quod approbo non reprobo,vt ibi,& l.Nesennius.ff.de nego. gest.& sequitur Ia.in d.l.j.§.editiones.ver.tertia declaratio.ibi,adde. & Hippolyt.de Marsil.in l.qui ignorans.nu. 10.ff.ad legem Cor.de falsis.& in l.si quis ne quæstio.ff.de quæstio.& Alec.consi.cxxxiij.nu.viij.lib.vij.& Guid.Pap.q.cccccviij.in prin. Limita regulam,quòd producens reuocare non potest instrumentũ productum,nisi pars aduersa impugnasset talem productionem,per ea quæ no.Inn.in c.mulieri.de iureiur. cum aliis per Feli.ibi alle.& no.Bal.in d.c.fi.versicu. quæro produxi.de confes.& idem Felin.in d.c.imputari.versic.septima & vltima declaratio. Limita secũdò,nisi statim re integra renũtiat productioni,l.si aduersarius.(quę est ad hoc singu.) C.de fide instru.& l.quæ familiæ.& ibi Floria.ff.fami.ersciss.& Bal.in d.c.præsentiũ.& Roma.cõsi. ccccxxxiij. quo ad primum quod sufficiat.in vlti.dubio.& Iason in d. §.editiones.ante fi.versi.istam gloss.ita enucleatam.accedat
5 tex.in l.si falsos codicillos.C.de fal.de hoc alibi dixi.† Si verò ab vtraque parte producãtur instrumenta eiusdem temporis,tunc considerari debet quæ scriptura sit dignior,l.cũ de ætate.ff.de probatio.vt quia vna scriptura est publica, & alia priuata,& publica prefertur,d.l.scripturas.qui potio.in
6 pign habe.† nisi illa priuata esset pluribus notata testibus,vt dicit ibi glo.& Sali.& idem Salic.in d.l.scripturę.& Feli.in

d.cap.imputari.in prima limitatione.& tunc de istis dicitur prout de casu sequenti. Si verò ambæ scripturæ sint publicæ, tunc authoritates notariorum cōsiderandæ sunt, quæ dignior sit.l.ij.& iij.§.j.ff.de fide instru.& Alex.consi. cxc.nu. xvij.libro sexto.† Et idem si vnum instrumentum melioribus adiuuetur adminiculis quàm aliud, secundum Bal.post glo.in l.optimam.C.de contrahend.& committen.stipul.& Alexā.consi.cxc.num.xxij.lib.vj.vel etiam si saluari possint (vt dictum est) aliqua interpretatione.& idem Domini.cō sil.lxxvj.versicu.præterea quando producuntur.& Alexan. consilio clxx.num.j.lib.vj. Et idem quādo ab vno & eodem notario sunt emanata, vt erat in casu nostro, in quo per reos producebatur instrumētum puræ & simplicis venditionis, & actrix produxit instrumentum venditionis conditionalis, id est, cum pacto de retrouendendo: quia istud non contradicit primo, sed addit pactum, & sic possunt saluari cap. cùm Ioan.eremita, & ibi Innocen.in fi.& omnes, de fide instru.& hoc si hoc instrumentum addens esset in forma probante, vt statim dicam.& idem Aegid.Bellamera in Decisi. ccclxxxij.incip.si producantur. Vel quando vnum instrumentum est in forma authentica per notarium redactum, & protocollum notarij, & reperitur repugnantia, tunc statur protocollo, quia est originalis & matrix scriptura.l.si quis ex argentariis.§.penul.ff.de eden.& in authen.de tabel. per totū.& in authent.si quis in aliquo.C.de eden.& tenet Bar. in l.Sempronius proculo.& ibi Bald.ff.de legatis ij.& idem Bald.in l.cum proponebatur.in vltim.q ff.de legat.ij.& in consilio lxx.aliàs lxj.quidam nomine Cicholis.volumi.v.& Cornel.consilio xxviij.volumine primo, & Decius in dicto c.cùm venerabilis.in xj.not.& Ang.de But.in c.dudum de
8 conuer.coniug.† Et idem quando sunt duo instrumenta originalia, quorum vnum est magis originale quàm aliud, & tunc statur magis originali, d.authen.de tabellio.§.fi. in fin. & Bald.in d.l.Sempronius.vt hic videtur fuisse: quia productum fuit originale instrumentū per notariū qui receperat grossatum, & aliud per cōmissariū qui extensum magis amplum manu notarij recipientis scriptum (licet non signatū) grossauit, & in formam publicam redegit: quod stetur instrumento per notarium met recepto & signato, quia talis abbreuiatura seu extensio non signata est imperfecta, cum non fuerit in protocollo reperta, sed quædam per se chartula carēs signo notarij.ideo penitus vitiosa, d.auth. de tabel. §.penultim.plenè Barba.consi.ix.numer.x.volumine iiij.& Corne.consilio ccxxvi.volu.iij. Quinimo huiusmodi transumptum per commissarium fuit sine authoritate iudicis, & partis vocatione factum: ideo non est alicuius roboris.c. cum P.tabellio.de fide instrumen.quicquid voluerit ibi Abbas Sicul. Sed primum tenet Corne.consi.xxiiij.volum.iiij. cum aliis suprà alleg.in Decisio.xxxvij.incip.quia suprà in præcedenti q.nu.vij.& viij.multa enim requiruntur ad hoc, vt instrumentum possit per alium exemplari & grossari, vt ibi dixi.& per Corne.consilio cxxxij.volumine quarto.& Felin.in dicto c.imputari.in princip. Bene verum est, quòd exemplum manu eiusdem notarij qui scripsit authenticum, probat: quia eadem authoritate nititur, qua primū, vt tenent Barto.& Doctor.in authen.si quis in aliquo.C.de edend.& Barto.in l.in fraudem.§.neque instrumenta. versiculo venio
9 ad secundum.ff.de iure fisci.† Si verò non appareat quæ sit dignior, & præferri debeat, quoniam sunt æquales, tunc cæteris paribus (cùm se inuicem elidant) reus est absoluendus, quia actor qui probare tenetur, non probauit, saltem eius probatio per contrarium instrumentum fuit elisa, vt dicit Specul.in dicto titu.de instrum.edit.§.postremò. versic. sed pone produco.& Bal.& Imo.in l.cum proponebatur.de
10 legat.ij.† Nisi in causa libertatis, fauorabili, & pia: tunc illi statur, quod liberationem, aut libertatem, aut causam piam continet.cap.fin.de re iudicata.& l.inter pares.ff.eo.titul.& plenè Lauren.Calca.consi.cvij.nu.vj.cum ij.seq.& Bal. cōsi.xlij.ad euidentiam.& consi.cxliij.licet allegationes sint notabiles, volu.j.& consi.cccxliij.viso instrumento. volu.ij. &
11 Alex.cōsi.cxc.nu.xiiij.lib.vj. Et † idē in summis si discrepēt: quia tunc minor summa debetur, d.l.Sempronius Proculo. cū no.in l.quinquaginta.ff.de proba. Quoniam instrumentum quod continet plus trahitur ad illud quod cōtinet minus, & sic error præsumitur in pluri, & non in pauciori, vt ibi: quod est singulare, secūdum Bal.in d.l.Sempronius. cum nota.in regula, plus semper in se cōtinet quod est minus.de regu.iur.lib.vj.& in l.in eo quod plus.& ibi Decius.ff.eod. tit.& idē Alex.consi.lxiiij.ver.corroborantur.lib.v.& Iac. de sancto Georg.in l.ob carmen.§.si testes.nu.xiiij.de testi. & Floria.in d.l.cum de ætate.versi.sequitur modò.quos ad omnia ferè prædicta vide, & Bal.in l.Imperator.versicu.sed nunquid vnum instrumentum.ff.de statu hominum.vbi cōcludit, ꝙ si vnum continet plus quam aliud, & illud potest probari & reduci ad minus, vt in summis, & valet in minori summa, arg.l.diem proferre.§.si plures.ff. de arbi. Et ideo si reperiantur duo instrumenta mandati seu procuratorij eadem die confecta, nec appareat quòd vnum fuerit prius altero, quòd illud præfertur, in quo datur minor potestas, vt voluit Bal.in l.falsus.C.de furt.& Ale.consi.xlviij.li.vij. Aut non potest reduci, vt quia vna scriptura est plenior altera. vt quia continet plura capitula, & tunc dicit pleniori scripturę standum esse, argu.l.si ita scriptum fuerit Titius, imò Seius. ff.de hæredi.instit.& in l.si quis ex argentariis.§.si initium. de edend.prout in casu nostro. Sed vnum non erat legitimum (vt dictum est) & sic non faciebat fidem. & sequitur Alex.consi.cv.versi.Secundò principali fundamento.libro v.& Dominic.in d.consilio lxxvj.versi.præterea ista instrumēta, & Corne.consi.ccxliij.volu.iij.& plenè Baldus consi. cvj, aliàs xcvj.casus talis est, producuntur duo instrumenta. vol.v.vbi vide & Soci.consi.xciiij.inci.prestantissimi & iustissimi.ver.concordat quod no.voluit Bal.

SVMMAE.

1 *Instrumenti plura capita an possint seorsim in publicam formā redigi.& nu.2.& 3.*

4 *Deceptio vltra dimidiam in vna plurium rerum simul venditarum solum rescindit contractum pro illa parte.*

5. 7 *stamenta duorum an possint vno instrumento & coram eisdem testibus confici.& nu.7.*

6 *Falsitas vnius in vno instrumēti articulo commissa, an reliqua omnia vitiet.* *Quæstio* CCLIII.

Quo ad secundam quæstionem, an notarius possit ex vno instrumēto plura capitula diuersa, & quamlibet partem particulariter respicientia continente facere plura instrumenta, & cuilibet delibe rare in forma publica.

DECISIO CCLIII.

ET istam quæstionem facit Albe.in l.fi.vers.an autē tabellio de eodem contractu possit perficere plu-
1 ra instrumenta.C.de precib.Impera.offeren. † Et primo arguit, quòd sic.l.j.§.proinde si & plures.& l.cum.§. j.& ibi Alberic.ff.de tabul.exhiben.& §.nihil.institu.de testa.& l.vnum testamentum.ff.eo.tit.& l.j.§.si quis duobus.ff. de bonorum possess.secundum tabu. Et istam partem tenet
2 Hosti.in c.contingit.de fide instru.¶ † In contrariū videtur ꝙ non possit per tex.in l.si quis ex argentariis.§.vlt.ff de eden.& in l.inciuile.ff.de legi.vbi gl.dicit cōuentionē scriptā totā esse legendam, si tota loquatur de eadem materia.l.argentarius.§.edi.ff.de edendo.& ibi Bal.& Albe. quia plerūque principiū per finē corrigitur.l.si tibi.ff.si certū petatur. ad hoc bo.tex.de emēdat.C.Iustinia.§.his igitur omnibus. ver.eū ex integro conscribi.& Bar.in rub.ff.de noui operis nuntia.ver.sed an sufficiat producere vnā particulā. dicit totum vnum statutum ex libro statutorū, & non partē, edendū.& ipsum sequitur Guido Pap.in quæstion. Delphinal. cccccclxxxij.in fi.& singulariter Bal.consi.xxxviij.aliàs xlix. duo instrumēta sunt ista.volu.v.& hoc propter clausulas generales quæ respiciūt vtrūque instrumētū in fine positas, dicens hanc partē esse veriorem. Præterea instrumenta & cōtractus

tractus confici debent secundum quòd consuetũ est, vt plenè notat Bar. in l. si prius. §. placuit. ff. de aqua pluui. arcẽda, cum similibus per Alexan. alleg. in consi. xv. Sed per plures notarios ad hoc vocatos compertum fuit de vno instrumento non fieri duo, igitur. Et istam partem maior pars dominorum secuta fuit. ¶

3 † Quid dicendum? Odofred. quem refert Alber. in d. l. fi. de precib. Impera. offeren. tenet quod si tempore rogationis dictum fuerit, quod inde plura instrumenta confici possint, tunc plura confici poterunt, quia voluntas cõtrahentium seruari debet. l. j. ff. de administra. tut. & l. iudicem. ff. communi diuidun. aliàs non. Sed contrarium tenet Alb. in d. l. fin. siue dictum fuerit plura posse confici instrumenta, dicens ita de consuetudine seruari, quando cõtractus sunt communes vtriusque partis: vt contractus vẽditionis vel locationis. Nec est secũdum eum in d. l. locum §. j. necessaria illa declaratio partium, quam aliqui tabellionum tempore confectionis & passationis fieri faciunt, scilicet quòd possint exinde vnũ & plura conficere instrumenta, & partibus illa tradere, & deliberare: quoniam hoc de iure facere possũt: & sic loquũtur iura pro prima parte allegata. Si verò contractus esset in fauorem vnius partis tantùm, vt stipulatio vel obligatio, tunc si semel fuit redactus in formam publicam, & creditori traditus, tunc non reficitur, nisi citato debitore, & amissione illius probata saltem per sacramentum. & pro hoc dicto est glo. in l. prætor. in principio. in verbo, meum. ff. de eden. & ibi eam sequuntur Bar. Bald. Ang. Alb. Iason & Ludo. Bologni. in primis interpreta. & Bar. in l. instrumenta in fin. & ibi Pau. de Cast. Fulg. & Iaso. C. de fideicommis. Et sic secundum Alber. sentit Specu. in §. postquàm. de instrumentorum publicatione. per totum, & maximè in vers. vt autem instrumentum. de instru. edi. Et an perditio instrumenti probetur iuramẽto, vid notata per Doct. in l. huiusmodi. §. si ita legatum. ff. de leg. j. & Guido Pap. quæstio ccxliiij. & alibi sæpè. Et quamuis hæc Decisio Alberici, quòd notarius possit vtrique parti facere ex eodẽ contractu & vno facto gesto vnum instrumentum eiusdem tenoris, & sic plura exemplaria, tamen cẽsetur vnũ & idem, & non plura diuersa. Quoniam licet de eodem facto plura conficiantur instrumenta, tamen ista pluralitas scripturarũ non facit censeri pluralitatem factorum. d. §. nihil. & d. l. vnũ. vt dicit Bal. in d. l. Sempronius Proculo. de leg. ij. & Alber. in d. l. vnum. dicens idem esse in delegatione & cõmissione iudicum, quæ scribi possunt in duobus & pluribus rescriptis eiusdem formæ. c. olim. de rescipt. & talem dicit esse consuetudinem ecclesiæ Romanæ, secundum Goffredũ in sua summa, titulo de rescriptis. §. item tollũtur rescripta. cum versi. sequent. Et sic creditor potest habere secundum Alb. de Rosa. binas tabulas. sui crediti. l. qui tabulas. §. inde quæri potest. ff. de furtis. cum similibus per eum adductis. pro quo dicebat Bald. in l. finali. §. præterea, versiculo ibi, pro singulis. C. de iure dotium. quòd licet in eodem instrumento contineantur plures res, si tamen habeant pretia distincta, quælibet res censetur per se, & plures intelliguntur esse contractus. Ex quo infert primò, quòd si pro vna fuerit soluta gabella, licet non pro toto, quòd continetur in instrumẽto, quòd valeat eatenus quatenus sit solutum, l. si plura mancip. ff. de ædil. edic.

4 † Secundò infert, quòd si in vna re deceptus sit emptor vel venditor vltra dimidiam iusti pretij, in illa tantùm re habebit locum, rescissio, & non in aliis, & idem Decius consi. ccccxxj. nume. iij. & iiij. Et facit quod dicit Bald. in d. l. vnum. quem ibi sequuntur Franc. de Aret. & Moder. & Porcus, & Anto. Bauerius in d. §. nihil, in tertio notabili, quod si notarius plura confecerit instrumenta falsa de eodem facto, non tamen dicetur nisi semel falsum commisisse: quia intellectualiter non dicitur nisi vnum instrumentum, licet de eodem plures conficiantur scripturæ. & idem dicebat Bal. esse in teste, quòd si vnus & idem testis pluries super eodem articulo fuerit falso testificatus, quòd tantum semel dicatur falsarius, cum aliis. per Cæpol. in consil. lxxviij. versi. item ex eo quod reiterauit, allegatis. quod not. quia plures iudices prima facie dicerent contrarium. Quod tamen intelligendum est secundum Ioannẽ de Imol. in d. l. vnum. esse verum nisi ex reiteratione scripturæ falsæ, vel dicti testis sit sequutum nouum præiudicium partibus: quia tunc propter pluralitatem offensæ, pluries pœna falsi puniri posset, argumen. l. nonnunquam. ff. de priuat. delict. & idem Bauerius in d. §. nihil. in tertio & quarto no.

5 † Tamen in q. nostra idem videtur dicendũ, notariũ posse plura cõficere instrumẽta ex vno instrumẽto plura, diuersa & separata capitula quẽlibet cõtrahentẽ respicientia cõtinẽte, scilicet instrumentum venditionis puræ in forma emptori tradendum, & instrumentum pacti & conuentionis de retrouendendo venditori deliberandum, licet in eodem instrumento recepto sint renũtiationes iurium, & obligationes ac submissiones rigorum & virium curiarum & sigillorum, quas in quolibet illorum poterit apponere, vt voluit Albe. de Ros. in l. j. §. editiones. versic. si instrumentum habet plura capitula ff. de eden. dicens tot esse instrumenta quod capitula. l. si ex falsis. C. de transact. & d. l. fin. de precib. impera. offer. & tot sententiæ quot articuli. l. etiam §. ex causa. ff. de minori. & gl. in c. in verbo, eadẽ sententia. de ordi. cogni, quia separatorum separata est natura. l. fin. ff. de cal. & in his quæ separari possunt vtile per inutile non vitiatur. l. sancimus. C. de dona. Et pro hac decisio tex. in d. l. argentarius. §. edi. autem ratio. ff. de eden. Et ibi Barto. ita tenet, & etiam Alber. versi. vltimò colligit. gl. probans in simili, quod si legatarius petat sibi edi testamentum, non debet totum edi, sed solum id quod ad eum pertinet, scilicet prooemium testamenti, vt sciatur an sit factum in scriptis vel non, dies & annus. hæredis institutio, sine quibus non valeret testamentum. Item testes & capitulum continens illud quod sibi legatum est, & conclusio testamenti, vbi communiter apponitur clausula, si non valet iure testamenti &c. Et idem si petatur secundum Alb. copia inuentarij, vel alterius instrumenti continens plura capitula. allegat text. & glo. in d. c. contingit. & ibi idem tenet Inno. & Feli. versi. vltimo. & Spe. in titu. de instrumen. edit. §. restat. versi. porro. & versic. quid si produco. & Azo in summa de eden. §. est autem facienda. & Archi. Ioan. Andr. Ancha. Domi. & Philip. Frãcus in c. cùm personæ, per illum textum ibi, nec non de articulis, de quibus cõtrouersia fuerit tradere teneatur. de priuileg. libro sexto. & Fel. in c. primo versicu. tertia conclusio principalis. de proba. cum aliis per eum allegatis. & ibi idẽ Decius versi. prædicta conclusio. & Angel. consil. clxiiij. & Cin. Bar. Bald. Alb. & Sali. in d. l. fi. & ibi Ias. versi. item per illum textum. C. de precib. impera. offeren. Ideo pactum de retrouendendo est separatum omnino à venditione: quare potest de eo fieri instrumentum. & idem sentit Bar. & communiter omnes in d. rubric. de noui operis nutiatio. volentes quod vnus articulus libri statutorum, & non cæteri, est edendus. & idem ibi Ias. vers. glos. in rub. ibi, vltimo inquãtum Bald. & pro hac Decisi. facit text. in l. ex conuentione. ibi, ita, vt pars instrumenti significat. & ibi Bal. Sal. & Mod. C. de pactis, & l. eo quòd à multis. C. si certum petatur. & est casus pro hoc in l. si duobus. secundùm Ange. ibi. ff. quemadmodum testamenta aperiantur. vbi Ang. ait. Item est hic casus, quòd si notarius rogatur de instrumento, & plura instrumenta de eodem conficit, omnia dicuntur publica authoritate: si tamẽ inter ista duo exemplaria est varietas, recurritur ad imbreuiaturam, vt ibi per eum. Et idem tenet Bald. consi. ccccxlviij. proponitur quod quidam. vol. ij. sed hic non est in istis contrarietas, vt dictum est præced. q. & idem Porcus, quem ibi sequitur Bauerius in d. §. nihil. versi. quartò no. ibi, Sed nunquid in vna & eadem charta possint confici plura instrumenta diuersorum testamentorum à diuersis personis factorum per eundem tabellionem cum eisdem testibus, sigillis, & subscriptionibus, & tenet quòd sic, & tradere poterit vnicuique hæredum: qui allegat Bexutiũ

ita tenere in d.l.vnum.& idem tenet ibi Francisc.de Aret. in primo notab.dicens quòd sicut testamentum fieri potest in pluribus codicibus,seu in pluribus tabulis, siue chartis, & tamen est vnum,vt dictum est:Ita etiam quando vna scriptura plures diuersas dispositiones continet,quòd tunc tot dicantur contractus quot sunt dispositiones,licet sint in vna scriptura,alle.Bar.in l.j.§.si plura.ff.ad Turp.& Bald.in l.ordinarij.C.de rei vendi.cum aliis per eum allegatis.& idem Oldr.consil.clxxiiij.Thema tale est,vir.& vxor volens alterum testatorem reuocare illud.& aliud facere posse inquantum eum concernit,vt ibi vide & Ioan.Rube.in rub. ff.de testamentis.nu.iiij.& Bal.in l.licet.in penult.no.& ibi Sali.& Pau.de Cast.C.de pact.vbi Bald.& Pau. dicunt vidisse de facto.& ibi Decius nu.iij.& Bald.consil.ccxcj.si in eodem instrumento.vol.j.vbi vult quod in eodem instrumento possunt constitui duo procuratores,vnus ad negotia,alius ad iudicia:& diuisa est administratio inter eos per negotia & iudicia.vt dicta l.si procuratorem.§.j.ff. manda. & singul.Paul.de Castr.consil.ccclxiij.incipiendo, ab vltimo quæsito.versic.nam & si testamentum.volumine nouorum.igitur,&c.

6 † Præterea si falsitas esset commissa in vno capitulo vel articulo tantum,talis falsitas non vitiat reliqua capitula omnino diuersa à falso,vt not.Bald.in l. iubemus. C.de testa.& Feli.in c.fraternitatis.ver.fallit ista conclusio de hær.& ibi idem Ioan.de Ana.& Deci.in dicto capitulo primo circa quæst.de proba.& Domini.in c.si is cui.in iij. notab.de præben.libro sexto & Bal.consi.xcvij.in quodam instrumento.versic.secundo quæritur vol.j.& Pau.de Cast. consi.ccv.quantum ad primum,volu.nouo.& Iacob.de sancto Georg.in d.l.si ex falsis.nu.xvij.& xix.vbi limitat.num. xx.xxj.xxij.& xxiij.C.de transac.& ibi idē Riminaldus.ver. infert etiam Barto.Licet sit in contrarium tex.in argumen. in c.quid ergo.& ibi gloss.in verbo,falsum.xxiij.quæst.v.& in c.si ad scripturas sacras ix.distin.& ibi bona glo.& Alex. consi.xliij.libro quarto & Bartho.Brixien.in quæst.veneria li,sed primum communius. Et istam partem reliqua pars dominorum,de quorum numero ego eram, sequuta fuit, quæ videtur verior,vt patet ex prædictis.

7 Et aduerte,† quia suprà proximè dictum est,dispositionem & ordinationem duorum posse in vno instrumento fieri cum eisdem testibus,sigillis & subscriptionibus,hoc esse intelligendum secundum Bart.in l.patris & filij testamentum.ff.de vulga. & pupil.de vna subscriptione notarij & testium.arg.l.scire debemus,de verbo.oblig.quia videntur tot esse testamenta & subscriptiones,quot sunt testatores.& cum Barto. ita transeunt Albert.Bald.Ang.Pau.& cæteri,vt Iason,versic.circa primam quæstio. Quinimo vult plus Bald.ibi subscriptionem notarij sufficere in principio instrumenti appositā,quę ad omnia sequentia extenditur.Sed Rapha.Cuma.ibi hoc reprobat per l.penulti.ff.de testa. quia oportet quòd testes faciant mentionem de quo testamento se subscribunt:& ideo signatura primò facta simpliciter non potest referri ad sequentia:& pariter ne detur materia falsum fabricādi,quia notarius postea posset plura scribere testamenta,de quibus testes non habuissent notitiam:& ipsum sequuntur Ang.& Iason.Sed vtranque opini.saluat Ange. Aret.in §.igitur in pupillari.versic.& aduertas.instit.de pupil.substit.Nam aut loquimur in testamento nuncupatiuo,in quo testes non se subscribunt, & tunc sufficit vna signatura, & subscriptio notarij,siue in fine ponatur,secundùm Bart.siue in principio apponatur, secundùm Bal.per tex.in l.si quis ex argentariis.§.si initium tabularum.ff.de edend. Sed secundùm Iaso.etiam in testamento nūcupatiuo posset habere locum ratio suspicionis:tamen non est de more & stylo notariorū se subscribere in principio testamēti,aut contractu celebrādi,nec pariter testes antequam intellexerint voluntatem testatoris,vel partiū contrahentium in testamento: probatur per l.fideicōmissa.§.quoties.ff.de leg.iij.& in contractibus, per l.si.C.plus valere quod agitur.ibi,subscribere te nō relecto.In testamento verò in scriptis aut loquimur in notario, & tūc sufficit vnica subscriptio,siue in prin.vt voluit Bal.siue in fi.fuerit apposita.secundùm Bar.& idem Bart. consil. clxiiij.& Bald.consi.xxij.volu.j.de quo vide suprà q.xxxvij. inchoan.Quia suprà in præced.q.diximus.ver.tum quia signum:sed in subscriptione testium,an sufficiat quòd dicant fuisse præsentes in isto testamento,vel in supradictis testamentis,vel simpliciter dicere præsentes fuisse.& in istis casibus Ange.Are.dicit non sufficere, nec probarent, quia debent specificè nominare nomen testatoris,d.l.pen.de testa.& ita intelligatur opi.Rapha.Sed sequitur quòd in subscriptione dicant fuisse præsentes dicto testamento Titii,& etiam prædicto testamento Sempronij,tunc nominatim dicendo,valet.l.nominatim.& l.Titius.ff.de liber.& postu. & clarum est quòd talis subscriptio valet,& ad alia specificata refertur.Et ita etiam opi.Bartol.& Bald.potest intelligi. hæc ille.

SVMMAE.

1 *Sacrilegium quid iure canonico & ciuili.& nu.2.*
3 *Pœnæ quæ sint capitales,& quæ non capitales iure canonico & ciuili.nu.4.*
5 *Sacrilegij pœna an sit capitalis.& nu.7.& 9.*
6 *Pœna ordinaria quæ dicatur.*
8 *Sacrilegium est maius crimen quàm furtum.*
10 *Capitalis pœna in dubio intelligitur exilium.& nu.11.*
12 *Monetam falsam cudens est deportandus.*
13 *Extradinariam pœnam an possit iudex arbitrari mortem.*
14 *Sacrilegij crimen quæ augeant vel minuant. nume. 15.16.18. 19.& 21*
17 *Vesperi factum delictum an dicatur de die vel de nocte factū.*
20 *Impuberes pro delicto puniri.*
22 *Pœnæ omnes sunt principi arbitrariæ.*
23 *Extraordinariè condemnati an sint infames.*

Quæstio CCLIIII.

Sacrilegi qua pœna de iure puniatur.

DECISIO CCLIIII.

1 ET † presuppono primò quid sit sacrilegium,& in quibus committatur.& gloss.in c. sacrilegiū xvij. q.iiij.describit duobus modis,vt ibi per Archi.& Pet.Hosti.in summa.tit.de pœnis.§.præpēsa igitur.& Bal. in l.iij.C.de furtis. Et committitur tribus modis,scilicet cū sacrum de sacro,vel sacrum de non sacro,vel nō sacrum de sacro aufertur,c.quisquis.in fin.xvij.quæst.iiij.& gl.in d.c. sacrilegium.& in l.sacrilegij pœnam.& l.sacrilegij capite.& ibi gl.& in l.diuus.& ibi Bar.ff.ad legem Iuliam peculatus. & Abb.Sicul.in c.cæterum.de iudic.

2 † Et verum sacrilegiū de iure ciuili,est quando aufertur res sacra de loco sacro, vt no.in d.l.sacrilegij pœnam.& sacrilegij capite.& l.diuus. & ibi Din.Bart.& Alber.quamuis de iure canonico sufficiat alterum,dicto c.quisquis.& glo.& Docto.in cap. conquesti.de sententia excommunicat.& Dominic.Archidiaco.& Philip.Franc. in c.fœlicis.de pœn.lib.vj.& Ioan. Faber.in §.item lex Iulia peculat.instit.de public.iudi.& Bar. Bal.Ang.Pau.de Cast.Sali.& Franc.de Are.in d.l. iij. quæ incipit si mundum.de furt.vbi Bal.Salic.& Doct.ponunt requisita ad hoc,vt puniantur sacrilegi.& Pau.Grilandus in suo tracta.de pœnis.omnifariam de sacrilegiis.in j. quæstione.nu.j.& xxvij.Et quasi sacrilegium est ignorare vel negligere præcepta legis diuinæ.l.j.C.de crimi.sacrileg.& l.j.C. vt dignitatū ordo seruetur,& ibi plenè Luc.de Penna,& Zabarel.in clem.j.in j.quæstio.de pœnis.

3 † Secundò quòd pœnæ regulariter sunt capitales,vt not.gl.in l.imperiū.ff.de iurisdict.omnium iudic.& in legibus statutæ sunt plusquam centū,quas enumerat Iaco.de Bellouisu in sua praxi,de crimi.tit.de pœna ignis.& titu.de pœnis capita.cū ritu.seq.de diuersis pœnis capita.& Bal.in l.data.opera.versi.vltimò in l.not.C.qui accusare non possunt,& Ioan.de Montolon in promptua,in verbo,mori,& mortuus. versicu.qui percusserit.

4 † Licet canonistæ dicant in capit.qualiter & quando.de accusa-

accusa.quod sint septem tãtùm,scilicet tres capitales, mors, damnatio in metallũ, & deportatio,siue in exilium missio, l.ij.ff.de publi.iudic.& glo.ij.in l.transigere.& ibi omnes.C. de transactio.& l. capitalium.ff.de pœnis,& Alexan.in cõsilio cxxj.lib.vij.& Feli.in d.c.qualiter & quando.§.ad corrigendos.versicu.circa secundum.& Hippol.in sua praxi.§. opportunè. nume.xxxix.vsque ad numerum 50.Et quatuor non capitales,vt relegatio,infamia,dignitatis amissio , officij priuatio,seu interdictio.& idem Hostien. in summa,tit. de pœnis.§.perpensa igitur.& Cæpol.in consil.lxiij. versi. præmitto.vbi vide & Cuma.in consilio cxxxviij.versic.sed constat.& aliquid dicam.& dixi suprà in quæstio. incipien.
5 † veniẽdo ad aliam quæstionem. Hoc habito videtur quod pœna sacrilegij vel quasi sit capitalis.& sic debet mori sacrilegus d.l.sacrilegi capite puniũtur. & d.§.item lex Iulia peculatus.ibi,capitali animaduersione.de publi.iudi. quæ notat ibi Angel. Aret.contra istos ribaldos, qui aliquando furantur vnam patenam, vel aliud leue sacrum,quod debeant mori,per illum tex.cum in fine dicatur,etiam pœnæ deportationis subiicientur,si aliter committant sacrilegium. Pro hac parte facit textus.in l.iij.C.de episcopali audientia.ibi, quis enim sacrilego diebus sãctis indulgeat : quod est ibi primum inter capitalia delicta numerata:& sic est pœna or
6 dinaria.† Nam illa est pœna ordinaria quæ pro delicto apponi consueuit,vt notat Barto.in l.si quis vna.ff.de priuatis delictis.& in l.hodie.ff.de pœnis.& Paris in Syndicatu, in versicu.compositio.cap.an si delinquens.Et hoc quando sacrum de sacro:quia istud est verum proprium sacrilegium. l.aut facta.ff.de pœnis &c.homicidas.xxiij. quæstione v.& quæstio.viij.cap.qui percutit.& tenet Innocen.in cap.cùm pro causa.de senten.excommu.& Barto.in tractatu suo differentiarum iuris ciuilis & canonici.versi.item differunt secundùm canones sacrilegi.& Paulus Grilandus in d.tract. suo de pœnis,q.j.num.vij.aliis verò quasi sacrilegis, minor
7 imponitur pœna,vt ibi per ipsos.¶ † In contrarium,quòd sit pœna extraordinaria,textus in l.lege.§.mandatis.ibi,sacrilegi extra ordinem digna pœna puniãtur.ff.ad legem Iuliam peculatus.ad idem tex.in d.l.sacrilegij pœnam.ibi,debebit proconsul pro qualitate personæ,próque rei cõditione,& temporis,& ætatis,& sexus,vel seuerius,vel clemẽtius statuere.Et scio multos etiam ad bestias damnasse sacrilegos:nonnullos etiam viuos exussisse:alios verò in furca suspendisse.Sed moderanda est pœna vsque ad condemnationem bestiarum,eorum qui manufacta templa effregerunt,
8 & dona Dei noctu tulerunt,eodem titulo. † Et est hoc crimen furto maius:& omnis pœna quæ in furto per legẽ municipalem statuitur,multo magis locum habet in sacrilegio: quia quod pluris est,vtique tanti est,l.cum furti.ff.de in litem iurando.tenet Bald.in dicta l.si nondum.versi.sed nunquid sacrilegium.Vnde dicit Bald.quòd quando delictum est informe,pœna est arbitraria. Sed quando est vniforme, pœna est declarata à lege:ita dicit in lege qui crimen.C.qui accusa.non pos.vnde gloss.in c.à crapula. quam ibi Bald.facit singu.de vita & honesta.cleri.dicit,quòd per alternatiuã inter pœnas datur arbitrium iudici , quàm pœnam eligat. Et est ratio secundum Bald.quia alternatiua generat obscuritatem,& in obscuris declaratio pertinet ad iudicem.l.continuus.§.cum ita.de verbo.obliga.ibi, dum dicit.in incertis non certis est locus coniecturis : & calamus iudicis supplet pro calamo legis,l.expilatores.ff.de effracto. & expilato.& l.Seio.ff.de testibus.remittens se ad dicta per eum in dicta l.si fugitiui serui. C.de seruis fugitiuis.& vide Ioan.& Ana. & ibi Felin.in ca.accedens.de accusatio.& aliud dixi suprà quæstio.cxvij.incipien.an collatio beneficij. qua pœna pu-
9 niantur sacrilegi.¶ † Quid dicendum est? glossatores variant. Nam Accursius in dicta l.sacrilegi capite.tenet, quod pœna veri sacrilegij sit extraordinaria , vt dicta l.sacrilegij pœnam.Sed Azo in summa tenet,quod pœna sit in vtraque extraordinaria ex qualitate rei,personæ,temporis &c. Et tamen pœnæ sunt semper capitales,vt patet in exemplis in d.
10 l.sacrilegij pœnam.positis.† quia quando fit mentio in iure de pœna capitali,seu capitis simpliciter, intelligitur de pœna exilij,vt tenet gloss.in l.j.C.ne mancipi.Christ.& idẽ in l.C.ad l.Iul.pecul.& in l.hoc accusare.§.omnibus.in verbo, capitis.ff.de accusatio.& in l.eum patronum. ff.de iure patro.cum aliis allegatis per Iacob.de Bellouisu in praxi,criminal.titul.de pœna capitali. Ideo in dubio intelligitur de mitiori pœna.l.præses.ff.de pœnis.& pro hoc bonus tex.in l.præsenti.in principio. C.qui ad ecclesi.confu.vbi Imperator dicit capitali,& vltimi supplicij animaduersione plectẽdis &c.videns non sufficere factam esse expressionẽ de pœna capitali,subiecit illa verba,& vltimi supplicii. Ad idẽ tex. in l.vbi.in fin.ibi, supplicio capitali, vel deportatione. C.de fals.& in l.j.§.fina.de extraordin.crimi.ibi, perfecto flagitio, punitur capite:imperfecto in insulam deportatur. & in lege.§.hodie.in fine.ibi,capite plecti,vel certè insulam deportari.ff.ad legem Iul.repetun.& in l.qui ædes alienas.ibi, capite punitur.ad legem Iuliam de vi publica.cum aliis infinitis per Felin.allega.in c.ex literis.versi.pœna autem capitis. de consti.& in d.c.qualiter & quando.§.ad corrigendos.de
11 accusa.† Et ista fuit opin.Odofred.quem ibi sequitur Fulgo.& And.Barba.in consil.lxxj.num.xix.volu. & Alexã.in consi.cxxj.cum aliis per Hippoly.in sua praxi.§.opportunè. nu.xxix.cum iij seq.alleg.vbi allegat Gaspar.de Aremphe-ria doct.Bono.præceptorem Alexan.ita tenere in quodam suo consil.incip.statutum loquens.quod fecit apud Ferrariã. in materia falsæ monetæ. Et hoc probatur de stylo & cõsuetudine generali,quæ apud omnes iudices inoleuit, secundũ Odofred.& Fulgo.in d.l.præsenti.qui in eorum sententiis, quando reum condemnant ad pœnam capitis vel in furcis & patibulo suspendendum,subiungũt ista verba,videlicet. quòd anima separetur à corpore.& idem dicit Iaco. de Bellouisu,in praxi,cri.tit.de sententiis criminalibus.in princ.& Alex.latius in d.consil.cxxj.versi.vnde timore iurium : aliàs non sequeretur mors.& idem Cæpo.in consilio xj.& Ioan. Andræ.in c.quanto.de iureiuran.& Angelus Are. in tract. malefi.in verbo,& ibi caput à spatulis.versicu.quid si statutum dicat cum aliis per Augustin.ibi in addition. allegat.& Hippo.vbi suprà.num xl.& Alex.consi.ciiij.lib.j.& in consil.cxvj.versi.tertiò principaliter.lib.iij.& Cardi. Alex.in c. j.in princ.versi.qualiter autem talis pœna. de pace tenen.& Rapha.Cuma.in d.consil.cxxxviij.& Iason in l.j.§.hæc verba.ff.quòd quisque iur.& in l.trãsigere.C.de transa.& Ange.Are.in §.in summa.institu.de iniur.& etiam intelligitur
12 text.in l.j.ibi,supplicio capitali.C.de falsa moneta. † quòd fabricans monetã falsam non imperialem,seu alterius principis,vel ciuitatis,aut Baronis,punitur pœna capitis,nõ naturalis,sed ciuilis,scilicet,deportationis pœna. Et ita intelligit illum tex.Sal.in l.ij.in iij.opposi.eo.tit. & sing. de Seisfello. Aquen.in l.vt vim.ff.de iustitia & iure.cum aliis allegatis per Franc.Purpu.in d.l.imperium.nu. ccxxiiij.& Hippo.consi.lj.nu.xxxix.& Ioan.de Ana.in c.ad falsariorum.de falsis.& idem tenet Ioan.Berbe.in viato.suo.tit. de sacrilegiis,& Matth.de Afflictis in consil.Neapo.titu. de sacrilegiis.nu.j.secus est quando dicitur vltimo,vel supremo supplicio,vel capitis amputatio.l. capitalium. in princi.& in l.si quis aliquis.§.qui abortionis.ff.de pœnis,quoniam vltimũ supplicium mortem interpretatur.l. qui vltimo supplicio. eo.titu. & institu.de publicis iudic.§. idem lex Cornelia, de falsis.& ampliè Iac.de Bellouisu in d.praxi.crimi.tit. de pœnis.c.vel quando imponit pœnam grauissimam , tunc venit pœna mortis,secundum glos.quæ singu. reputatur in l.ij.in verbo,pœna.C.de eunuchis.cum aliis allegatis per Andræ. Barba.in c.prudentiam.§.adiicimus.de offic.deleg.& Cor-
13 set.in † singu.suis,in verbo,pœna arbitrio iudicis imponẽda.l.j.ff.de furibus balneato.& l.j.§.expilatores.ff.de effrac. l.hodie.ff.de pœnis.quam tamen non poterit ad mortẽ vsque naturalem extendere,vt dictis iuribus.& tenet Alexã.

in d.consi.cxx.nu.vj.& Andr.Barba.in consi.xj.nu.x.volu. j.& in cõsi.xxiiij.nu.13.vol.ij.quãuis gl.in §.in summa.inst. de iniuriis,velit iudicem posse arbitrari pœnã mortis.& sequitur Alex.in cõsi.v.& in consi.lxxij.ver.nec obstat si dicatur.& Signo.de Homed.in con.clxx.& Hippo.de Ma sil.in l.de minore,versi.qua autẽ pœna.ff.de quæstionib.cũ aliis similibus.in §.xxx.in vltima q.iurisd.omnium iudi. per nos allega.lib.lib.consuet. Bitur.& Cæpol.in l.si fugitiui. C.de seruis fugiti.tamẽ in hoc sacrilegij crimine (cuius pœna est arbitraria) bene imponi potest aliquando pœna mortis,d. l.sacrilegij pœnam,per quam Doct.corroborant opi. gl.signanter Fel.in c.inquisitionis.de accus.& etiam in l.quamuis.ibi,sacrilegos autem nuptiarum gladio puniri oportet. C.de adulter.licet ibi non sit verũ sacrilegiũ,sed quasi,secũdùm glo.ibi,tamen adhuc de consue.non seruatur, vt dixi supra.& ꝙ sit in arbitrio iudicantis,sequũtur Din. Irnerius, Bar.& Ang.in d.l.sacrilegi capite.& Sali.in rub.C.eo.titu. q.vlti.vbi dixit hanc esse communem.& idem Io.de Plat.in l.doctrij.C.de decur.lib.x.& Alber.in diction.suo, in verbo,sacrilegium.vers.quę sit pœna.& in d.l.sacrilegij pœnã, vbi exponit tex.post Din.ibi,qui quinque enumerat quæ faciunt pœnas à iudice alleuiari vel augeri,vt infrà dicam. Et idem Bonifa.de Vital.in tracta.suo maleficio.titul.de pœna committen.sacrilegiũ:& pro hac parte tex.in l.placet.in fin. C.de sacrosanct.ecclesi.vbi potest excommunicari, & etiam in exilium mitti,quem not.ibi Bald.in versicu. vltimò not. quantum ad tex.& ad idem text.in l.aut facta.§.locus.ibi,capite luendum,vel minore supplicio,ff.de pœnis.& Lucas de Penna in dicta l.j.vt dignita.ordo.vbi ponit de multiplici pœna sacrilegij.Et quod in Regno Neapolitan.secundùm constitut.de crimine sacrilegij,l.multæ leges.pœna est arbitraria in omni sacrilegio,præterquàm in ecclesiis violenter factis,& sacris inde vasis nocte subtractis: quia tunc est talis pœna ad mortem naturalẽ,& illa l.fuit extracta ex dicta l. sacrilegij pœnam.ibi,eorũmque manufacta templa effregerunt,& dona Dei noctu tulerunt.& idem Ioann.de Anan. in c.significasti.in ij.in princip.de homicid.& Hostiensis in summa.titul.de crimine sacrilegij.in fine.& Innocentius & Doctores in c.cum pro causa.de sententia excommunic. & Iacobus de Bellouisu in dicto tract.criminum.tit.de pœna

14 capitali.† Et dum text. in dicta l. sacrilegij pœnam. ponit quinque in hoc puniendo delicto esse consideranda, sicut profectò in aliis septem considerantur,dicta l.aut. facta.§. j. Et primò dum dicit pro qualitate personæ, scilicet inspiciendo an sit solita committere vel non: vel inspiciendo an fuerit in dolo vel non,& istud magis prosequitur Paris de Puteo in Syndicatu.in verbo,pœna cap.quinque sunt. vnde beatus Thom.ij.ij.quæst.xcix.quem refert Albe.de Rosat. in dictio.suo.in verbo,sacrilegium.versic.quo suprà dixit, quòd tanto sacrilegium grauius est quanto res sacra in qua quis peccat maiorem obtinet sanctitatem. Quare si sacrilegium committitur contra personam vel locũ,cùm grauius sit contra personam,quàm contra locũ,l.sancimus.C.de sacrosan.eccle.& arg.l.in seruorũ.ff.de pœnis: quia sanctitas loci ordinatur ad sanctitatẽ personæ.xl.dist.per totũ.Et tãto sunt grauiora,quanto persona vel locus sunt sanctiora,l. si quis in hoc genus sacrilegij.C.de episco.& cleri.& capit. felicis.de pœnis.libr. vj.& illa lex siquis in hoc genus.est canonizata ij.quæstio.j.c.in primis.§.si quis in hoc.vbi glo.in verbo,ministris,comparat hoc crimen crimini lęsę maiesta. allegat bon.tex.in c.si quis suadẽte diabolo.§.qui autem de ecclesia.xvij.q.iiij.& Bart.in tracta.differ.inter ius canon. & ciuile.versi.nota.aliam differentiã.quia iure ciuili imponi-

15 tur pœna sacrilego.† Secũdò pro rei cõditione quæ est multiplex,secundũ Parid.de Puteo.vbi suprà videlicet pietatis. l.ij.ff.de termino mot.vel ratione pietatis etiã futuræ,vt propter liberos nutriendos.ca.ij. de his qui filios occide.& l. quis in prouincia.§.j.ff.de ritu nup.& aliis causis per ipsum de Puteo nota.quia secundùm beatum Thom.& Albe.vbi suprà,si sacrilegium committitur circa res sacras, tunc diuersos habet gradus secundùm diuersitatem rerum sacrarũ: inter quas quidem summum gradum obtinent sacramenta: quibus homo sanctificatur, quorũ primus est eucharistia, quia continet ipsum Christum benedictum : ideo sacrilegium quod cõtra hoc sacramentum committitur, est inter omnia sacramenta grauissimum.capit.j.de custo. eucharist. ibi,ne possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia,vel nepharia exercenda.& ca.nihil.de consecra.dist. ij.& latius per Alb.de Rosa.vbi suprà.& quæ dixi in quęst. cccj.incipien.qua pœna puniantur blasphematores.Quare contra vnum sacrilegum,qui vas seu custodiam, in qua corpus Christi sanctissimum reponebatur custodiendum, acceperat,& ad illud rumpendum & frãgendum posuerat subtus eius pedem,Christo benedicto in ea existẽte,sotulari ligneo calciatũ,vulgari nostro dicto,sabost seu sclopt,& percusserat,processum fuit:quoniam ad mortem condemnatus extitit, & meritò,vt patet per arestum latũ die xvij. Martij. Anno 1527.Et idem per aliud arestum latum die x.Septem. Anno 1525.cõtra Palamidem de poy,à iudice ordinario de

16 pontibus ad curiam appellantem.† Tertiò ratione temporis.nam aliter punitur si de die,& aliter si de nocte.d.l.sacrilegij pœnam.& in Lõbarda de homine in curte aliena no-

17 ctis tempore inuento.l.j.† Et pro hoc facit quod dicit Alberic.de Rosat.in ij.parte statuto.qua stio. xix.incip. deinde quæro,statuto cauetur,quod si quis fecerit de nocte, puniatur in centum,si de die in 50.& si ita fiat de sero,an dicatur factum de die vel de nocte: vide ibi.& per omnes Modernos in l.non minorem.C.de transactio. & Barto.in l.qui duos.§.primo.& ibi Benedict.de Plumbi.& ibi in addition. dixi.ff.de manumiss.testamen.& Bal. Angel.& Albe.in l.more Romano ff.de feriis.& Ange. Aret.amplè in tractat.crimi.in verbo,de nocte.versicu.quero.an manè.& ibi Augusti.in additio.singulariter & per canoni.in capitulo. perfodiens.signanter per Abbatem Sicu.post Ioan.And. de furtis.& Alex.in consi.lxxvij.lib.j.& Barto.in l.aut facta. §.tẽpus.& Federicus de Senis. in consil.xliiij. & consil.cclvj.&

18 Barto.in quæstio.xvij.† Item propter antiquitatem temporis delicti pœna aggrauatur vel minuitur, secundum distin. Barto.in l.si diuturno.ff.de pœn.& per Abbat. Sicul.in ca. fin.de consuetudi.& aliter si tempore quadragesimæ com-

19 mittitur,vt in sequenti membro dicam.† Quartò ratione ætatis,quia iuuenis grauius quàm senex punitur.l.ij.& ibi Alberi.ff.de termin.mot.quia impunitas delicti non datur propter ætatem,l.impunitas.ff.de pœnis. Malorum enim mores infirmitas animi nõ excusat.l.j.C. si aduersus delict. innocentia purgari crimen,non adulta ætate defendi con-

20 uenit,l.si quis te reum.C.ad legem Corne.de sicar. † Quia quandoque impuberes proximi pubertati puniuntur.l. incipiuntur.& ibi per Doct.ff.ad Silla.& in l.infans.& l.impuberem.ff.de furt.cum aliis per Gandi.in tract.malefi.tit. de pœn.reorum.nu.xxx.allegatis.Tamẽ mitius agitur cum eis,l.auxilium.§.in delictis.& in l.si ex causa.§.nunc videndum.ff.de mino cum not.in l.quid ergo.§ pœna grauior.ff. de his qui no.infa.& l.& si seuerior.C.eo.Et cum duo iuuenes die Iouis sancta patenã,& calicem in quo fuerat ad adorandum sacrosanctum Christi corpus de more & ritu ecclesiæ repositum, hoc ibi suprà altare dimissum cepissent, curia eosdem mitius agendo ratione ætatis,licet tali die hoc commiserint, condemnauit esse duobus sabbatinis diebus per quadriuia & loca publica parochiæ in qua sacrilegium commiserant prædictum fustigandos: & quolibet die dominico proximo in camisia nudos cum face seu teda (dum ibi magna celebraretur missa) restim seu chordam in collo gestantes alta & clamosa voce tempore eleuationis corporis Christi benedicti veniam & misericordiam ei petendum:ad calicem fractum vna argenti marcha ei addita, reficiendum,eosdémque iuxta cap.vlti.de furt.à Seneschallia Basatensi banniuit perpetuò.Latum arestum die xj.Maij. Anno

Anno 1528. Vnde postillator siue additionarius ad Salic. in d. rub. de crimi. sacril. dicit fuisse in capitolio vrbis iudicatũ contra minorem, qui ratione ætatis fuit punitus in membri amputatione. Et quidam alius ratione publicati sacrilegij, quem ætas non excusabat, vnà cum alio furto quod cõmiserat, fuit furca suspensus, nihil tamen allegat: pro quo videtur tex. in l. hac lege. §. diuus. ff. ad leg. Iu. pecu. quòd cùm quidam iuuenis clarissimus inuentus esset arcam in templũ ponere, ibique hominem includere, qui post clusum templũ de arca exiret, & de templo multa subtraheret, & se in arca iterum referret: quòd ille iuuenis in insulam deportatus extitit. Et text. illo primum viso, memor fui Danaum doli, qui contra Troianos:

Instar montis equum, diuina Palladis arte,
Aedificant, sectáque intexunt abiete costas.
Votum pro reditu simulant, ea fama vagatur.
Huc delecta virum sortiti corpora furtim
Includunt cæco lateri, penitúsque cauernas
Ingenteis, vterúmque armato milite complent, &c.

21 Et quæ sequuntur in Virgilij Aene. † Quintò ratione sexus, quia mulier mitius quàm vir punitur, l. quisquis. §. ad filias. C. ad leg. Iul. maie. & Oldrad. in consil. ccxcj. ante fin. & in Lombar. de aggres. in vico facta. l. relatum. & sequent. & ibi in annotationibus nostris. & in Authent. sed hodie. C. de adul. Nec obstat text. in d. §. item lex Iulia peculatus. institu. de pub. iudi. super quo se fundat Angel. Aret. quia principium videtur loqui in officiario committente sacrilegium aut crimen peculatus, & finis eiusdem, §. in alio priuato. vel dic quòd ille text. debet exponi, prout glo. in d. l. C. eod. titu.
22 vbi est idem, exponit vt suprà dictum est. † Et not. quòd omnes pœnæ in Rege sunt sibi arbitrariæ, vt not. Bald. in l. eos. C. de furt. & in l. j. C. vt quæ desunt aduocat. quia princeps mouetur nutu Dei, & habet cœleste arbitrium, vt inquit glo. super rub. in auth. de hære. & falcid. per text. in d. l. eos. & idem Andr. Barb. in c. licet causam. de probat. sic erit in suis supremis curiis Parlamentis, secundùm Paridem de
23 Puteo in tract. Syn. tit. † quòd condemnati pœna extraordinaria non sunt infames, vt tenet Iaco. de Bellouisu in tract. crimin. titu. de diuersis pœnis. versic. Et not. bonum argumentum. & hoc per no. in l. j. C. de modo mulcta. vbi gloss. dicit not. pro condemnatis Bononiæ bonum argumentum, quòd non sunt infames, cum extraordinariè condemnentur. Sed in casu nostro dicerem condemnatum ex crimine sacrilegij esse infamem: & idem de aliis criminibus extraordinariis condemnatis, cùm hodie censeantur pœnæ omnes ferè arbitrariæ, vt suprà dictum est.

SVMMAE.

1 *Cogi an & quando quis possit agere vel accusare, & num. 2. 3. 4. & 6.*
5 *Fideiussor qui pecuniam accepit à debitore, debet prius excuti.*
8 *Termino à iudice malè assignato, an sit opus appellare.*
9 *Diffamatus ab aliquo qualiter in eum agat.*
10 *Silentium de re petita aduersario imponi non potest petere, qui non possidet.*
11 *Citationes quot requirantur antequàm absens condemnetur.*
12 *Silentio alicui per sententiam diffinitiuam imposito, an postea ipse, vel eius hæres audiantur.*
15 *Notarij fuga an probet contra producentem instrumentum.*

Quæstio CCLV.

Quæritur an quis cogere possit aliquem ad agendum vel accusandum, & petere à iudice statui ei terminum, intra quem experiri & agere debeat tam in reali quam personali, ac etiam in petitorio & possessorio. Secundò, si per iudicem & eius sententiam diffinitiuam silentium impositum fuerit perpetuum, de cætero non agere, impedire, vel perturbare ipsum in bonis & rebus suis, an si post talem latam sententiam tractu temporis veniat aut eius hæres, audiatur. Tertio an fuga notarii, qui fecit instrumẽtum quod redarguitur de falso, faciat contra ipsum & producentem aliquã fidem.

DECISIO CCLV.

1 ET † circa primam quæst. dic secundùm, Angel. Aret. in rub. instit. de except. versic. Circa hoc principaliter esset quærendum. qui ex pluribus factis in vnum hanc congerit materiam, tamen nõn prosequar nisi quæstiones nostras: cætera membra quãtum ad producendum testes vel instrumentum aut exceptiones probandas, si post terminum præfixum admittatur vide ibi, & per Doctor. ibi allegat. Primò, quòd aliquando reo imponitur necessitas agendi vel deducendi ius suum antequam actor contra eũ agat. Secundò, quòd aliquando potest si vult, sed non cogitur. Primò casu, quod reus arctatur ad suas exceptiones proponendas, vt in exceptione non numeratæ pecuniæ, l. si ex cautione. & ibi per omnes. C. de non nume. pecu. & instit. de lite obli. in princip. & in §. j. & etiam econtra, creditor qui confessus est sibi satisfactũ à debitore, (& pauci sunt, aliàs, fatui, qui hoc faciant) debet intra triginta dies proponere, & vltra non potest. l. in cõtractibus. in prin. & §. j. & ibi Cin. Bart. & Doct. C. eo. tit. Et eodem modo in dote confessata. Et istud fit quotidie, vt suprà in quadam q. dixi, cuius exceptio est intra annũ, si intra biennium soluatur matrimoniũ: si autem vltra bienniũ & ad decimum annum vsque duret, intra tres mẽses admitti debet: sed si vltra decenniũ transcurrerit matrimoniũ, tũc nõ admittitur talis exceptio: nisi vir esset minor: quia tunc restituitur, vt hæc probantur in l. fi. cum sua auth. quod locũ. C. de dote cauta non nu. & ibi per Doct. Sed in casibus prædictis, & similibus solent de stylo Curiarũ à Cancellaria impetrari literæ ad tales cõtractus cassari & annullari faciendum: ideo non erit necesse prædictam super hoc facere instantiam, quia reus erit in cassatione & annullatione obligationis & confessionis de habito & recepto, actor. Secundo
2 † vero casu, quando potest si vult, sed non cogitur: & regula est quòd non potest cogere alium inuitum agere vel accusare, vt in rubro & nigro. C. vt nemo inuitus agere vel accu. cog. & in c. frequens. §. solet. de restit. spol. libr. vj. & l. diui. ff. de accu. & Iacob. de Bellouisu in tract. malefi. tit. de q. versicul. sed nunquid iudex. & Bald. in Margarita ad Inno.
3 in verbo, silentium nunquam imponitur. † Tamen prædicta regula secundũ gl. ibi primo fallit, si sunt administratores, & negotiorum gestores, vt procurator, tutor, & similes. Nã ij aliquando causatiuè coguntur agere. Et ibi eã sequũtur Bart. Bald. Ang. Alb. de Rosat. Pau. de Castr. & Sali. & Barto. & Imo. in l. Titia. ff. de accusatio. & vltra illos casus ponunt alios Host. & Ioan. And. in d. cap. frequens. §. solet.
4 † Fallit secundo secundùm glo. ibi, & in l. diffamari. C. de inge. manumi. quando scholares de necessitate sunt recessuri, fortè quia effecti licentiati aut Doctores, tunc potest petere à iudice, quòd cum ipsi finierint eorum militiã, proprios velint repetere lares, statuat talibus creditoribus terminũ intra quem agant, & vtrobique sequuntur doc. suprà alle. & iste est decimusseptimus casus Ioan. And. in d. §. solet. quem ibi Domini. & Anch. sequuntur. & Spe. in titu. de actore. in fi. versi. item excipere potest. & Ro. in l. quandiu. in magna. num. ij. ff. de acq. hæ. & Ang. Are. in d. rub. de exceptio. ver. ij. fallit. quod dicit esse notandum pro potestate Ferrariæ, quando finem imponit officio suo, quòd potest petere à iudice terminum statui intra quem contra eum agatur, si quis agere intendat. Et istud de stipendiario & potestate à loco discessuris prius dixerat Bald. in d. l. vna. vt nemo inuitus. Et per hoc dicit ibi Guliel. de Cugn. quòd si scholaris esset obligatus alicui mercatori in centum, pro quo duos dederat fideiussores: deinde volens recedere, tradidit pecuniam vni ex fideiussoribus vel post recessum misit illi: & nunc creditor vult conuenire alium fideiussorem, qui pecuniam non receperat, contra quem fideiussor excipit,
5 quod primò agat contra alium qui receperat: † & dicit, quòd bene se opponit, quia primò debet excuti facere illum ad cuius manus pecunia peruenit, per gloss. in

l.vnde quærit.ff.commo.& idem in pluribus sociis. vt ille
apud quem res alterius socii debitoris peruenit à creditore
conueniatur.& ipsum sequitur ibi Paul.de Castr.super rub.
alias si nó probaret illum pecuniam recepisse, posset credi
tor eligere quẽ vellet, si renuntiassent beneficio ordinis &
diuisionis,iuxta authent.præsente.de fideiussor.quod Paul.
dicit esse menti tenendũ, & pluries illud dictũ Guliel. alle-
gasse. Et per d.cõsi.cccccij.aliàs ccccvij. cõsiderada sunt ver
instrumenti.post princ.ver.hinc est,quòd se conueniret.vo
lumin.antiquo.& in consil.cclxxxiiij. non reperio iure cau
tum.eod.lib.& Doct.Palatios.in repetitio.capitul. per ve-
stras.versicul.per quem etiam iure. de donationibus inter
virum.& idem Paul.de Castr. in l. si vt certo. §.si duob.ff.
commo.& idem in simili no.Rom. in consil. cxxij. visis su-
prà consultis.& Anton.Barb.in consil.xliiij.versic.& addu
co elegans con.cum sequen.versi.li.ij.& Sal.in auth.hoc ita
versic.quæro decimò.C.de duob.reis,post Bart.ibi, non ta
tum habent locum.secundum Angel. Are.in d.rubr. de ex-
cep.quando certo creditori in specie terminus assignari po
test.clem.j.de iudi.& bonus tex.in l.si pater.& ibi Bar. Bal.
& Sal.C.qui bo.ced.poss. Sed in aliis creditoribus incertis
contra quos fieri possunt proclamationes publicæ, vt intra
certum tempus habeant agere,alias non audiantur. Et hoc
vt obuietur malitiis,l.si eo tempore & ibi Bald.& Doct.C.
de pig.& authentic.si omnes.& ibi Cin.Bart.Bald. Salic. si
minor ab hære.se absti.& in l.sed & si pupillus. §. proscri-
bere.ff.de instit.action.& tenet Innoc.in c.cum in tua, quẽ
ibi sequitur Abb.Sicul.versi.dicit etiam Innocent. qui ma-
tr.accusa.poss.& ibi etiam Card.Alexand.versi.Panorm.&
Rom.in consil. liij.viso themate prænarrato. & Bald. in d.
l.diffamari.versic.vltim.not.dicens,ita communiter per to-
tam Italiam seruari. Et idem seruatur in toto regno Fran-
ciæ in bonis subhastatis & cridis publicis positis, vt dixi in
quæst.cclxxvij.incipien.an substitutus.& in qu.qualiter da-
6 tur per curiam.† Sed in hoc melior cautela,quam ponit Cæ
pol.in cautel.ccxlij.si possideo.quòd vbi quis de aliquo ti-
met sibi quęstionem dominij post mortem suam vel testium
moueri,non tamen eum de hoc diffamat, nec sentit iactan-
tiam, quòd ipse per interpositam personam faciat se diffa-
mari,tunc cum diffametur potest fundare iudicium,& occa
sione illius potest citari facere cæteros de quibus suspica-
tur prætendentes ius in dictis bonis, per dictam authentic.
si omnes.allegat.Bald.hanc cautelam ponentem in authen.
sed & si quis ab aliquo.versi. sed hic dubitatum de tali quæ.
C.de test.cum quo transit Salic. ibi, in ij.quæstion.& sentit
Bald.in capitul.debitores.versicu.extra. de iureiur. dicens,
7 quòd istud est valde no.per d.l.diffamari. † Tertiò fallit,
quod quis compellatur ad agendum,quando vadit diffamã
do quem de aliquo delicto, vel dicendo quòd habet ius in
fundo meo & bonis,& quòd loco & tempore intendit age-
re:tunc tali casu potest talis diffamatus petere à iudice,vt sta
tuat terminum intra quem agat,vel accuset, d.l.diffamari.&
idem tenet Innoc.in c.conquerente.super ij.gloss.de off.or.
dicens d.l.diffamari locum habere in diffamatione ciuili,
vt dicam & ipsum ibi sequuntur vterque Consicul.& Fel.
& Ioann.Fabr.in d.l.diffamari.Bal.& Paul.de Castr.in d.l.
vna.vt nemo inuitus.& Bart.in d.l.Titia versic.quæro vtrũ
ibi,est autem iusta eam.& Rom.in d.consi.liiij.& Ancha.in
c.licet in beato Petro.versic. habet hic incidenter.de accus.
quem ibi sequitur Ioan.de Ana. in fin. & Paris de Puteo,in
Syndi,in verbo,iudex.c.an si iudex. versicul. iudex cum cau
sæ cognitione.& Cæpol.in Caut.cx.incipient.Quando ali-
quis diffamat.& Aquensis in l. & quæ à diuo Pio. versic. in
q.C.de eden.& ibi Purp.num.xxviij. alle. Alex. consi. ciij.
consideratis lib.v.& Socin.consi.xlj.ver. subiunxit tamen i-
bi notabile. Quia remedium d.l.diffamari. non solum ha-
bet locum in actionibus personalibus,sed & in realibus, &
non solum in petitore,sed in possessore,vt volunt Doct. su-
prà allegati.& Franc.Are.& Felin.in c.in præsentia. versic.
& ex isto text.& in istis verbis.de probat. quos refert & se-
quitur Ripa lib.j.respon.cap.viij.num. viij. Sed non habet
locum in excommunicato,vt voluit Paul.de Castr.in liber-
tus.la ij.ff.de in ius vocan.quia esset reus voluntarius. Opor
tet enim ad hoc vt excommunicatus audiatur, vt reus sit ne
cessarius, & coactus necessitate indicante periculum pericli
tationis iustitię suæ.Et eum sequitur Fel.in c.cum inter.ver.
tamen sustentabiliore.de exce.reprobata opi.Io. de Ana. in
c.dura.versi.ex quo ergo.de crimi.fal.& idem Deci. Neap.
cclviij vnde concludunt Do.quod ille dicitur actor in mate
ria l.diffamari.qui primò agit,licet Decius in d. ca. cum in
ter.versic.secundò Abb.quærit.post Anton.de Butr.ibi, te
neat contrarium. Et iste est casus noster, quoniam nobiles
Iaco.de sancto Asterio,& Ioan.de Lioncet eius gener fece-
runt adiornare defunctum Michaelem de la Porte, coram
Seneschallo Petragoricen.qui de la Porte se iactauerat ha-
bere quendam contractum transactio. factum in loco da-
tas,ad illum in iudicio afferendum & nullum declarari vi-
dendum,& alias etiam intentandum,si quas in bonis ipsorũ
prætenderet actiones, quod facere potuerunt per prædi.
quia diffamare aliquem est illum tacitè ad iudicium prouo
care.te.hoc probat in d.l.diffamari,vt vult singul. ibi Bald.
versi.Deinde oppono.ac etiam in fi.versicu. Item in l. nost.
ad idem text.in l.si ea.C.qui accu.non poss.& Ange. Aret.
vbi suprà ver.ratio,quia. Et illa lex generaliter loquitur in
quolibet diffamante,vt dicit etiam Ioan.de Imo. in l.de pu
pil.§.si is cui.ff.de nou.oper.nuntia.& ibi Moder. & Spec.
in tit.de empt.& vend.§.videndum restat.ver. Vltimo not.
cum duobus sequent.& Alexan.in addit.ad Bald.in d.l. v-
na.vt nemo inuitus. Et ista diffamatio importat, quòd in e-
ius præsentia dixerit,vel coram paucis, secundum Bald. in
d.l.diffamari.in princip.qui allegat text.in l.item apud La-
beonem.ff.de iniust.& sequitur Angel. Are.in d.rubric. de
except.versi.aduertas.Quæ probatio fieri potest coram iu-
dice existenti,etiam non in figura iudicii,per text.in d. l.dif
famari.in prin.& sic prædicta termini assignatio ad agen-
dum fit cum quadam causæ cognitione, cum prius summa-
riè debeat iudici constare de diffamatione, vel de recessu
schol.aut peregrinantis.Hoc tenet Host.in summa tit.de li-
belli ob.§.vtrum possit actor.& Ioan.Fabr.in d.l.diffamari.
ver.cau.& Ange.Are.in tracta.cri.in verb. necnon ad que-
relam Titii.versi.Quæro an iudex possit.quamuis Cardin.
& Alexan.in d.cap.cùm in tua.versi.Quæro.in fine,velit cõ
trarium.Sed primum tenet Ancha.in d. cap. licet in beato
Petro.versi.Prædicto.& Nicol.Millis in reperto.in verbo,
actor agens.& Bartol.in l.mancipiorum.versicu.Quæro v-
trum istud officium.ff.de oper.leg.vbi alleg.Din.sic tenere
in d.l.Titia.& etiam in regula,indultum,de regul. iur. lib.
8 vj.& idem Bartol.in d.l.Titia.ante fin.aliàs † secundùm eũ
à tali assignatione termini potest appellari, & per appella-
tionem rescindi,licet Abb.Sicul.in d.capit.cùm in tua.ver.
vt suam.velit Bartol.intelligere, quando in iudicio iudex
præfixit terminum,quod non debeat audiri, nisi appellet:
quia actus iudiciales transeunt in rem iudicatam,nisi appel-
letur.capitul.cum inter.de re iudic. etiam si sit interlocuto-
ria.capitul.dilecti.in fin.de elect.secus si extra iudicium iu
dex præfixit terminum hunc,tunc debet adiri ante appella
tionem: quia grauamina illata extra iudicium non transeũt
in rem iudicatam,vt cap.legitima.de appellationib.libr.vj.
& Card. Alexand.in d.capit.cum in tua.sequitur Abb.ver-
sicu.v. Tamen mihi non videtur Bartol.ita sensisse,sed solũ
quòd si sine causæ cognitione iudex terminũ assignauerit,
ꝙ à tali assignatione termini poterit appellari. & ita intelli-
git Angel. Are.in d.rub.de excep.versicu.ex quibus no. Et
Barto. non negat,quin talis adiornatus post assignationem
termini comparendo audiatur intra appellationem,vt infrà
dicam de modo procedendi in casu isto. Et talis terminus
non debet esse breuis,aliàs potest appellari,vt voluit Bal.in
l.sed & si per prætorem.§. ait prætor.versi.Itẽ no.in eo ver.
ff.ex

6 ff.ex quibus cau.maio.per text.in d.l.Titia.† ideo forma petitionis & conclusionis libelli sic diffamati erit talis, secundùm Ioan.Fab.& Bald.in d.l.diffamari.vers. Modò quæro, s.quòd petat aduersario suo statui certum terminum, intra quem agere vel accusare ipsum debeat, si quòd ius habeat, vel delictum aliquod contra eum prætendat commisisse, cum de hoc vbique diffamet eum:& quòd eo nō agente vel accusante intra terminum prædictum, pronuntiari à cætero non fore audiendum. Quinimo per vos & officiū, quod benignè implorat, vestrum perpetuum super his imponi silentium. Et hæc conclusio inseri debet in citatione seu adiornamento per iudicem concedendo cōtra diffamatorem super conclusione prædicta responsurum, & aliàs vt iuris processurum. Allegat Innocen.in dicto capi.cum in tua.qui matrimonium accusa.poss.& in d.c.conquerente.de offici.ordi.Et idem dicit An.in d.l.quandiu.ver. Et ideo sit semper cautus aduocatus rei.de acquir.hære.& ibi idem Ioā.de Imo.& Sali.in d.l.diffamari.& Ang.Are.in d.rub.de exce.ver.Et erit ista forma.& plenè Bart.in d.c. in præsentia.nu.37.Et aduerte ꝙ etiam si in conclusione libelli & petitionis prædictæ non concluderetur, quòd silentium imponeretur perpetuum, tamen iudex potest supplere, quia silentium venit de natura litis: quare necesse non est quòd specificè petatur vt voluit Bald.in quæstione per eum disputata, incipi.accusatus de vi turbatiua.versi.Silentium enim quòd venit. Quia ad iudicem pertinet firmare sententiā secundū ius.allegat.tex.in c.cum dilectus.de.ele.cum aliis.& si iudex secundum eum vellet imponere silētiū, nisi per partē peteretur, potest hæc additio fieri libello etiā post contestationē, quia potius est declaratio, quàm noua petitio.& sic non obstat l.edita actio.C.de eden.Nam licet, vt inquit, sit verum, ꝙ libello nō possit addi vel detrahi in tribus substantialibus partibus libelli, facti scilicet narratione, obligationis, vel iuris suppositione, & conclusione pòst litem contestatam.tamen secus est in his quæ incidenter petuntur, in quibus pars potest petendo, & iudex decernēdo supplere, donec sit impositus ter-
10 minus liti &c.† Et nota quòd quis nō potest facere talem conclusionem, silentium perpetuum imponatur aduersario de cuius molestia timet, nisi possideat rem super qua petit silentium imponi, vt singulariter probat text. in l.iij.secundùm Bal.in l.j.versi.quòd vt fiat implorare æquitatem prædis debes.C.qui bonis ced. poss.Quod alibi nō reperitur secundum eum ita expressum, sicut in simili videmus, quòd tertius qui non possidet rem non potest impedire executionem suam.l.si is à quo.& ibi per Doctores.ff.de rei vendic.& not.Barto.in l.à diuo Pio.§.si super rebus.de re iudicata.& Ioan.Andr.Abb.& Fel.in c.veniens.in ij.de test.& Fran.de Aret.consi.lj.viij.versi.Not.quòd antequam iudex procedat ad suam sententiam, requiritur, quòd si non compareat diffamator adiornatus iterum adiornetur, vt tenet glos.quam fecit ibi singularem An.in authen.de hæred.& falci.§.si quis artem non implens.in verbo, admonitus.quęstion.vltim.quòd hęc admonitio seu termini assignatio fuerit bina.Et idem Ange.Aret.in d.rub.de excep.ver.vnum tamen tene menti.Ex quo secundum eum tu sis cautus quòd bis facias admonere, vel bis statuere terminū actori, quòd agat: quia non sufficit semel fieri.idem dicit in suo tractatu malefi.in gloss.necnon ad querelam Titij.versi.Vnum tamen singu.no.& Francis.de Are.post Roman.in d.l.quandiu.& Hierony.Tortus, Dec.& Iason, quos refert & sequitur Frā.Purpura.in l.is apud quem.nu.liij.C.de edend.& idem Feli.in c.ex literis.versi.Fallit.ix.de constitut.& Card.Alexan.in d.c.cum in tua.ver.Not.primam partem glo.& Alex.in additio.ad Bart.in d.l.Titia.in prima apostil.& idem Cap.in dicta cautela cx.aliàs est in clij.& Ia.in l.rem quæ nobis.in vltimis verbis.ff.de acquir.posses.& Hip.in singul.dxcvj.solent sæpè iudices &c.Et ita fuit decisum per consiliū Neapol.vt refert Matthę.de Afflict.in Dec.cclxiiij.nu.3.quāuis Roma.in d.l.quandiu.nu.xij.conetur impugnare gl.& An. in dicto §.si quis autem non implens.Sed in fine dicit quòd ipso iudicante sequutus fuit hanc partem propter authori-
11 tatem An.† Sed Bald.in cap.quoniam frequenter.in principio.in versicu.Non obstat.vt lite non contestata, vult, quòd requiratur trina citatio quando agitur de grauamine absenti inferendo, aliàs vna sufficit.Et idem dicit in dicta l.diffamari.versic.& not.& sequi videtur Abbas Siculus in dicto capitu.licet in beato Petro.versicu.in gloss.in fine, de accusatio.volens, quòd antequam imponatur perpetuum silentium, debet iterum citari: quod intelligitur ad audiendam sententiam.Et sic requiritur vltra duos defectus seu contumacias vna citatio ad imponendum silentium perpetuum secundum vltimos, licet secundùm primos non requiratur: quæ est magis communis.Tamen de stylo curiarum Franciæ, vbi quis nunquam comparuit & agitur reali, personali, vel criminali, requiruntur quatuor defectus seu contumaciæ, & sic quarta citatio ad audiendum sententiam, vt suprà dixi in pluribus quæstionibus.sed hic comparuit vt infrà di-
12 cam.& hæc de prima quæstione.† Quo verò ad secundam quæstio.an post latam sententiam, qua impositum fuerit silentium, condemnatus vel eius hæres audiatur. Vt quòd talis ad agendum bis aut ter, cùm temporis præfinitione admonitus, & citatus comparens ante sententiam semper auditur, etiam citra appellationem, quia pro actione conseruanda habet locum moræ purgatio.l.ita quis.§.Seia.ff.de verborum obligatio.& l.& si post tres.ff.si quis cau.non autem pro acquirenda.l.Thais.§.intra.ff.de fideicommiss.libertati.Sed dic quòd in quacunque actione prædictarum ad sententiam vsque semper auditur refundēdo expen.defectuum, vt dixi suprà signanter in quæstion.lj.incip.Mundo.nisi ius rei tunc fuisset factum deterius, secundum Iaco.de Aret.& Cinum in dicta l.si ea.C.qui accusar.non poss.vt pendente processu sibi probationes contra instrumenta ob longa ipsius actoris non comparentis subterfugia perierunt.& ibi idem tenet Bald.versi.denuo gl.& Ro.in dicta l.vna, vt nemo inuitus.in fine.quamuis Barto.in dicta l.mancipiorum.versicul.Vltimò ista l.facit.velit, quòd nō audiatur, nisi iurauerit ad se de nouo peruenisse per textum in c.pastoralis.de exceptio.Sed ipse loquitur quando dilatio petitur ad producendum institu.vel testes.Sed si post sententiam, quia visis defectibus ritè & debitè obtentis iudex per suam sententiam, à qua nō fuit appellatum, quia ab ipsa appellatione potest, vt infrà dicam, silētiū sibi imposuerit perpetuum, tunc non auditur, d.l.Titia.tenet Bald.in d.l.diffamari.ver.modò hic quæro vnum.& Ang.in d.l.vna.qui alleg.Inno.in d.c.cum in tua.& idem Bal.An.& Sali.in d.l.si ea.Iaco.de Aret.ver.casu.& An.in d.l.quandiu.ver.Et adde quæ not.in c.lator.quem ibi Io.de Imo.sequitur.versic.Vltimò tangunt hic Bal.& Ange.de Are.in d.rubri.de exceptio.versic.quid si in termino prędicto.& idem Baldus in authen.ad hæc.versi.Quæro si ego.C.de vsuris.& Abb.Sicu.in d.c.cum in tua.ver.Et in fine glo.& Angel.in l.si quis libertatem.in fine, versi.Inter.ibi, aut finem.ff.de petit.hæred.Et videtur prima facie text.in contrarium in d.l.sed & si per prætorem.§.prętor.cum sua gl.Sed ibi loquitur quādo ratione inobedientiæ denegatur audientia, quòd postea parendo audietur, quia ob cōtemptum nō auditur.Sed pro cōclusione suprà.d.videtur textus in dicto c.licet in beato.& ibi Abbas Sicul.versi.in glo.in dicto text ibi dicit: nos igitur super prædictis silentium duximus imponendum, ne de cetero eis super his accusare liceat, vel etiam infamare, & cætera.& idem tenet Bald.in d.c.debitores.quia omnis abligatio est sublata secundum eum, magis quàm per simplicē pręscrip.& idem Ioan.Fab.in d.l.diffamari.ver.& dic ꝙ quāuis.& Ange.Are.in d.tract.malefi.in gl.necnon tantum, secundum Io.Fab.quem seq.Are.vbi suprà.ab ista sententia poterit appellari.d.l.Titia.& Bal.& Doc.suprà alle.& Ab.Sicu.in c.cū in tua.ver.Et in fi.gl.& Ang.in d.l.si ea.dicēs, sis cautus aduocate, vt sēper dictā sententiā interlocutoriā

Pp.ij.

ferri facias. Et sic tenet quòd hæc sententia est interlocutoria, & idem Angel. Aret. vbi suprà quæ videtur diffinitiua, cum nulla alia post eam speretur, nec valet nisi per appellation, rescindi, vt per supradi. patet. Et ipsemet Angel. fatetur in dicta l. si ea. & tenet Cardinal. Alexand. in dicto capitulo cum in tua. versicul. Quæro secundò Anton. de Butr. in capitul. cum olim. de test. & tenet Bald. in l. præses. in vltim. quæstio. C. de sent. & interlo. per not. in l. Aurel. §. centum. ff. de li. leg. item secundum eum sentent. fertur per etiã verb. assigno, l. de modo. ff. finium regund. Si verò in iudicio post primam citationem actor & diffamator comparuit, & petitionem de contentis in diffamatione fecerit, iudiciũ ventilabitur super eius petitione. Et si reus absoluatur ab impetitione eiusdem action. ex defectu probationis iuris, l. final. C. de rei vendicat. vel declarauerit in iudicio nullum super his contractum fecisse cum ipso reo citari faciente, tunc vt suprà silentium eidem actori perpetuum est imponendum. Et aduerte quòd iudex in ipsa sententia nihil de iure reo competente, de quo erat per actorem diffamatus debet pronuntiare, secund. Bald. in dicta l. diffam. versicul. Sed nunquid iudex. sufficit ei adiudicare conclusionem in princip. causæ captam, nisi in replica allegauerit ad se pertinere, & in se onus illud probandi assumpserit: tunc sententia iuris declaratoria ferri posset. l. circa. in fin. & ibi gloss. vltim. ibi, iterum quæro, an in omni casu. & ibi Florian. & Iacobus de sancto Georgio. post Barto. ff. de probationibus. Et si appellatum non fuerit, ipse, vel eius hæres amplius ratione illius iuris agere non poterit contra reum sic per sententiam diffinitiuam absolutum, secundum iura, & Doctores suprà allegat. & in capitul. j. in fin. de concess. præbend. libro vj. prout hîc factum fuit: quia prædict. Michael de la Porte adiornatus ad requestam iam dictarum de sancto Asterio, & Lioncet comparuit, die xxij. Iunij. M. D. X I. Et pendente processu annis tribus & plus ipse de la Porte declarauit in eorum præsentia, nullum contractum transactionis, vel alium præter contract. transactionis inter eos passatæ, die vij. Iunij. 155. Et ad sic declarandum coram dicto Seneschallo passauit procuratorium, quod postea confirmauit per aliud instrumentum seu pateat: & etiam per quadam literam missiuam manu scribæ, seu not. qui procuratorium & pateat receperat, scriptam: quorum omnium virtute procurator prædict. de la Porte in iudicio prædictam fecit declarationem: qua sic facta, & viso per locumtenentem processu ad ius super his clauso imposuit eidem de la Portę perpetuum silentium, & aliàs prout in dicta sententia continetur, lata xxiiij. Maij. Anno Domini M. D. X V I. à qua non fuit appell. Sed tractu temporis post dictorum Michaelis de la Porte, ac de sancto Asterio obitum, Ioann. de la Porte eiusdem Michaelis de la Porte filius & successor, Anno Domini. M. D. X X. & sic annis quatuor post latam sententiam, vigore cuiusdam donationis in contract. matrimonij primo filio masculo nasciturо factæ, petiuit certa bona eidem de Lioncet genero. Qui tamen eidẽ de la Porte obiecit renuntiationem & ratificationem inde anno. x. post factam per auiam eiusdem de la Porte, necnon approbationem testimonij patris & matris auiæ præd. de la Porte act. qui replicat patrem eius non potuisse, obstat. donatione omnium bonorum præsentium & futurorum in contractu matrimonij sibi facta, facere dictas renuntiationes in præiudicium ipsius. Et quòd post dictam renuntiationem defun. de sanct. Aste. & Michael de la Porte eius pater fecerant aliam transact. in loco, data die ix. mensis Augusti. Anno 105. Quæ quidem transactio fuerat per ipsas partes ratificata die xxviij. Ianuarij, Anno 1513. signata Robichon. Aduersus quam transactionem & ratificationem replicando dicebat falsas, ex eo quòd apparebat illas factas pendente processu super iactantia & diffamatione facta per dictum defun. Michaelem de dicta transactione, ad quam in iudicio afferendã fuerat adiornatus d. die xxij. Iunij, Anno Domini 1511. Et non erat verisimile, quòd si dicta transactio & ratificatio fuissent veræ, quin illas dictus Michael produxisset, nec contra se sententiam ferri passus fuisset: quæ inde fuit lata. Quinimo procuratorij passati per dictũ defunc. Michaelem in mensem Ianuarij xxix. aut xxvj. non fuit bene memor. Sed quicquid sit, aut præcedit procuratorium ratificationem, & adhuc non est verisimile, quòd de sancto Asterio, qui citari fecerat prædi. Michaelem de la Porte ad afferendum transactionem de qua ipse iactabat, & procuratorium ipsius de la Porte ad consentiendum finibus & conclusionib. ipsius iam habebat, quòd fecisset dictam transactionem die sequenti, aut procuratorium passatum fuit post ratificationem transactionis. Et hoc minus iuuat dictum de la Porte, quinimo confundit, quòd post trãsactionem ratificatam passauerit procuratorium ad declarandum nullam trãsactionem fecisse præter primam, quod postea ratificauerat per aliud instrumentum publicum & literam missiuam: quia nemo ita resupinus est, quòd suum iactare velit, l. cum de indebito. §. j. ff. de probat. & post sententiam latam non appellare, nec conqueri. Et quantum ad donationem in contractu matrimonij factam, dicebant, quòd illa non obst. pater disponere poterat de futuris bonis, secundum omnes Doctor. in l. final. C. de pac. & in l. stipul. hoc modo concepta. ff. de verbor. obligationib. cum aliis suprà allegat. in quæstion. cciiij. incipien. Quæritur vtrum valeat pac. quia circa futura acquirenda potuit præiudicare filio, cui debet acquirere vt tenet singul. Bald. super rubric. C. de contrahend. emption. quæstion. xxj. per text. in l. final. C. de acquir. possession. & tenet Ias. in d. l. fina. versic. Tene indistinctè opin. Bartol. & singul. Aegid. Bellamera in consil. xvij. quia in multis casibus facilius permittitur quòd ius quærendum non quæratur, quam quòd ius quæsitum alicui auferatur, sicut dicitur de prælato, qui præiudicat ecclesiæ in quærendis, non autem in quęsitis, secundùm Innocent. capit. fraternitatis de donat. & gloss. in §. fina. xlj. quæstion. vj. cum aliis allegat. per Felin. in cap. quæ in ecclesiarum. versicul. Et ista declaratio. de constit. pro quo stare dixit vulgatum consilium vndecimum Fede. quòd prælatus potest repudiare legatum quęrendum ecclesię. Ex quo consil. infert Abba. Sicul. in consil. xxxj. incipien. In ciuitate Messana. in princip. volum. j. quod episcopus potest remittere partem, & successor non potest illam reuocare: secus si iã facta esset. similiter secundum Felin. consuluit Paul. de Castr. in consil. xj. aliàs est 172. incip. In casu præsenti, visis omnib. volum. nouo. Quòd statutum prohibens mulierem vel alium alienare, non extenditur ad repudiationem donationis non acceptatæ: quia est perdere ius non quæsitum, argument. capit. si tibi absenti. de præb. libr. vj. Et similia colligi possũt ex dictis Abb. in capit. omnipotens. in ij. not. de accu. in consil. xlv. volum. j. & per doctor. in l. iubemus nullam. C. de sacrosan. eccle. & ideo sententia prædicta contra patrem lata nocet filio, vt tenet singula. Alberic. in simili materia in l. final. C. de donationib. inter vir. & vxorem. & etiam in prima parte statutorum quæstion. cxliiij. incipient. De statuto regis regni Aragoniæ per ipsum regem iurato, &c. Sed non ita amplè sicut in d. l. final. vt dixi suprà in dicta quæstion. cciiij. incipient. quæritur vtrum valeat pactũ in contractu matrimonij. dicens vtrobique ita fuisse determinatum in curia Ro. pro Regina vxore secunda, & eius filiis, contra primogenitum ex prima vxore procreatum, qui impugnabat quandam donationem factam eidem reginæ nouercæ, & eius filiis. Et contra ipsum primogenitum obiicebatur per dictam Reginam, & filios eius inter alia, sententiam prædictam contra patrem super hoc latam, vt ibi vide. ver. Pro parte filiorũ contra primogenitum &c. Et etiã, quod sententia quæ transiuit in rem iudicatam nocet talib. successorib. & Alb. alle. bonũ tex. in c. cùm inter vos. de re iudi. & in c. cùm olim. de præscr. & idẽ cõcludit Ant. de Butr. in consi. xliiij. & pariter per dicta iura tenet sing. Ale. in cõs. xxx. ver.

xxx.versi.Circa secundum verò dubium.vol.v.ita quòd per in integrum restitutionẽ non potest rescindi aduersus prædictam sententiam, licet lata contra priuilegium: per dicta iura, An quilibet iudex possit imponere silentium: & videtur quòd non, vt tenet Barbatia.in dicto capit. in præsentia, num.xxxvij.Sed dic, quòd quilibet iudex ordinarius, aut præses prouinciæ, per text.in dicta l.diffamari.ibi, cũ affirmes diu præsidem vnum vel alterũ.& ibi, vnde constat merito rectorem prouinciæ, iuncto, si aditus præses.
13 † Quo ad iij.quæstion.dico Ioann.Andræ.in additio.Specu.in titu.de præsumptio.§.ij.in magna additio.concludere, quòd fuga notarij contra producentem nihil probet, per l.ij.C. de fide instrumento.& l.fin.C.de falsis.& sequitur Iason.in repetitione l.admonendi.versi.Quid autem de reo conuento.ff.de iureiurand.nisi ad suggestionem & mãdatum producentis aufugisset, prout hic dicebatur factum, argument. l.milites.& l.fina.ff. de custodia reorum.& l.consiliarios.ff. de officio assesso.vt suprà dixi quæstion.ccxv. post princip. incipiente.carceratus pro delicto.& facit quod dixi suprà quæstion.cxvij.incipien.an collatio beneficij.in fine. quod dicit Specul.in titu.de teste.§.j.versic.Sed pone, ecce iudex de teste qui deposuerat falsum, quòd an excusetur ex eo quòd dicit notarium aliter scripsisse, quam ipse deposuerit. vide ibi, & quod dixi in consilio. Et quid de notario asserẽte falsum esse instrumentum an sibi credatur in præiudicium. vide Baldum consilio cxlj. postquàm notarius. volumi.iiij. qui dicit quod de rigore iuris non creditur in præiudicium partis, sed bene sui.& idem in authen.si testis productus.C. de testibus.& idem Angelus & Modern. in l.Lucius.ff. de infami.& in l. Imperator.in j.versicul.vltimo.ff.de statu hominum, & per Alexandrum in l.sæpè. versicu. Ex his infert Bartolus in l.denunciasse.ff.de iudiciis. pro hoc facit text. in l.miles.§.defuncto.ibi, nam non vtique crimẽ adulterij, quod mulier obiicit, infanti præiudicat.ff. de adulteriis. & Felin.in c.exhibita.titu.de homicidiis.

SVMMAE.

1 *Apostolos an petere liceat postquam processum est in causa appellationis. & nu.4.*
2 *Iudex reuocans grauamen post appellationem ab interlocutoria, an remaneat iudex. & nu.3. & 5.*
6 *Appellationem si præcedant literæ releuaminis, an valeant.*
7 *Acta iudicis à quo pendente termino ad dandum apostolos an valeant.*

Quæstio CCLVI.

Vtrum appellans à grauamine, vel interlocutoria, possit pendente termino ad dandum apostolos per iudicem à quo præfixo, releuare interim eius appellationem, ac post inhibitiones in vim literarum releuaminis eidem iudici factas, & processuram coram iudice ad quem factam, eosdem apostolos in termino petere.

DECISIO CCLVI.

1 DICO † vnico verbo, quod sic. Et vbi terminus non fuit sibi præfixus ab homine, sufficit quod intra tempus iuris, scilicet xxx. dierum petat, qui non debent sibi auferri, & interim releuare, & prosequi appellationem, vt voluit Lapus, quem refert & sequitur Dominic.in cap.ab eo.§.illum.de appellationi. lib.vj.& idem Philip. Franc.in princi.c.q. vltim. allegantes dominos de Rota in Decisi.cccccclxiiij.aliàs decisi.liij.titul. de appellat.in antiq.incip. Vtrum si appelletur à grauamine. Nec obstat secundum ipsos de Rota, & Doctores præallega.si dicatur quod primus iudex à quo, remanet adhuc iudex, si reuocat grauamen, quia ante reuocationem eius iurisdictio est per appellationem suspensa, capitul. venientes. de iureiurand.
2 † Bene tamen fatẽtur, quod si præfatus iudex à quo, reuocet grauamen, & ponat partes in priori statu, quod acta & gesta per iudicem ad quem, erunt nulla: licet secundum de Rota aliqui eorum tenuissent cõrrariũ, quòd appellans pendente termino nõ posset releuare propter malitiam ita subitam ipsius appellantis, & literas releuaminis impetrantis, & cito inhiberi facientis iudici à quo. Et quòd cancellaria apostolica non daret auditorem super appellatione, si eidem expressum esset quòd terminus pro apostolis petendis assignatus penderet.
3 † Et pro ista secunda opinio facit quòd processus factus per iudicem à quo, post inhibitiones est nullus, etiam si appellans postea appellationi renuntiet tacitè vel expressè, vt tenẽt domini de Rota Decisione cxxx. aliàs decisio xx.titul.de appellationib.incipiẽ. Si post inhibitionẽ.in nouis, quia in literis continetur clausula irritans, videlicet reuocando in irritum quicquid &c. de cuius veritate vide Deci.in c.accep.in fi.de app.& istam secundam opi.tenuit Felin in c.personas. versi. Non sufficit.de appellatio.dicens, quòd nõ sufficit quòd habens terminum ad petendum apostolos impetret interim causam committi: cum huiusmodi diligentia ignauus sit: quia pendente hoc termino nihil debuit innouari, & si eos non petierit, non reputatur nec censetur appellans: ergo super eo ante nihil fieri potuit, cum apostoli sint pars appellationis, ca. j.& cap.super eo.de appellatio.in decis.xlj.de appel.in nouis. Sed secundum numerum meum est ccclvij fuit dubitatum si appel. à diffini.& est profectò illa (vt credo) quam voluit alleg. vbi tamen Rota tenet contrarium, quòd potest ante dationem apostolorum, impetrari commissio seu rescriptum super appellatione iam interposita à diffinitiua, secus si ab interlocutoria, vt in noua cõstitut. Domini Gregorij xj. & ita omnes de Rota tenuerunt excepto redigente, cuius rationes Felin.in parte accepit. Sed præcedens est communior.& idem tenent domini de Rota Decis.cxxviij. aliàs decisio.xix.titu.de appella.si iudex procedat.in nouis. volens etiam quòd valet processus interim factus per iudicem à quo, vt infrà dicam.
4 † Ideo conclude, quòd si appellans & appellatus pendente apostolorum termino procedant coram iudice ad quem, & appellatus non opponit corã eo de pendentia termini, tunc valet processus secundũ Dominicum, & si appellãs postea petat apostolos, quia pars potest omittere exceptionem subreptionis, cum subreptio nõ vitiet actus contentiosos ipso iure, iuxta nota.in c.ad audiẽtiam.de rescriptis.& idem dicit Rota in Decision.ccx. aliàs decisi.ij.de except.si immediatè post appellat.in nouis post medium versicu.idcirco.
5 † Tamen si iudex à quo reparaiet grauamen, omnia per iudicem ad quem erunt nulla, vt dictum est. Sed si appellatus opponat contra iudicem ad quẽ, ꝙ non procedat propter terminum ad dandum apostolos pendentem, de quo appellans nullam fecit in eius releuamine mentionem, & tunc iudex ad quem nõ poterit vltrà procedere, quia literæ sunt surreptitię, si mentionem non faciãt de pendentia termini prædicti, argumen.ca.sæpè.de appellatio.& Feli.in c.ex parte.in ij.versicu.si eum appellationẽ. de rescriptis.sed hodie referendarij cancellarię Franciæ faciunt in literis releuaminis mentionem de apostolis nõ obtentis, super quib. princeps dispensat. Et ita vt suprà cõclusum fuit in curia per omnes dominos excepto vno, in quadã appellationis causa mota inter Marum Baldare, tam iudice ordinario villæ Martelli, quam à Senes.Caturc.appellantẽ, Et Petr.de Laubespin appellatum. Et latum arestum, die xxiiij.Ianuarij, Anno 1527.pluries vidi practicare in curia metropolitana & primatiali Biturig.& aliàs consului, vt in cõsilio lxxv.incipien. Appellans à grauamine dedit.
6 † Quid si impetratio literarum releuaminis appellati sint obtenta ante appellationem interpositam, timens fortè de proximo grauari? Et Domi.de Rota.in Decision.prædicta ccx. aliàs decisio.ij de excep.in nouis.in princip.tenent quòd nõ valet, quia rescripta super futuris appellationibus impetrata non valent.c.fin.de rescrip.& c.ij.de appellatio. Quid si nõ apparet, ꝙ prius pręcedat appellatio interposita, vel releuamen, quoniam eadem die vel hora appellatio, & releuamen fuerunt expedita, & Rota in d.Decisio.ccx. aliàs d.decisio. ij.de except.post medium.versi.idem dicebant domi.dicit, quòd valet impetratio literarum releuaminis appellat. quæ

præsumitur præcessisse releuamen ratione naturæ suæ. Et hoc quoniam in eodem loco poterat haberi recursus addo. cancellarium, aut alios tenentes sigillum app. Tamen quando eadem hora procederent, esset q. magis dubia, nisi quia pro maiori parte temporis vota & oppositiones iudicum à iure per cameram consilij transeunte releuantur, & tunc om-
7 nia possent compati: cogita tu iudex ad quem. † Sed quia in prima quæstion. diximus, quòd processus pendente termino ad dandum apostolos per iudicem à quo interim factus, valet, an sit verum, vide gloss. in capit. vt super. & ibi Ioann. Andr. Anchar. & Doctor. de app. libr. vj. & Cardi. Alexan. in cap. vt debitus. nume. xlviij. versic. circa apostolos. de appel. Et concluditur communiter per Doctor. quod sic. & idem Rota in d. Dec. cxxviij. aliàs decision. xix. titul. de appel. in nouis, quamuis velit contrarium in dec. iij. titul. de appel. in recollectis per Bern. de Bisgneto. Et pro hac conclusione communiter videtur text. in d. capit. vt super. hanc cõclusionem sequitur decis. capel. Tholosanæ, quæstion. cccxxij. Et hoc quando iudex petenti apostolos nihil respondit, sed postea processit. & per Alexand. in consilio lxxxix. vel secus si iudex terminum ad dandum apostolos seu ad dandum danda, vt officiales in responsione communiter solent dicere, præfixerit, quia tunc non valet, secundùm Doct. suprà allega. vel etiam post inhibitiones in vim releuaminis factas processerit, vt suprà dictum est.

SVMMAE.

1 *Appellans ab interlocutoria, an supplicare possit, vt tota causa retineatur, appellationi suæ renuntiando. & nu. 3.*
2 *Iudex à quo post appel. ab interlocutoria non potest etiam ex prorogatione partium cognoscere de causa principali.*

Quæstio CCLVII.

Ab interlocutoria fit supplicatio in tota causa renunciando appellationi, & an Iudex à quo poterit cognoscere de principali causa.

DECISIO CCLVII.

SVprà tactum fuit quod appellans à grauamine vel interlocutoria danda apostolos, per iudicem à quo potest appellationem releuare. Nunc vero dicendum quid si appellatur à grauamine, & impetrantur literæ Regiæ, vel Curiæ porrigitur requesta ad appellationem annullandam, & cognitionem causæ principalis retinenda: an primò retinere eam debeat, quam super appellatione, an bene vel malè pronuntia-
1 re, vel annullare? † Et dic, quod primò est pronuntiandum super appellatione vel eius annullatione, antequam super negotio principali, aut grauamine prætenso procedatur. ita tenet glo. in cap. vt debitus honor. in verbo, alioquin. & Ioan. de Imol. Abba. Sicu. versicul. ex his no. & ibi etiam Cardin. Alexand. versi. habes etiam ex glo. quòd iudex, &c. & Phili. Franc. num. xl. & xliij. versic. vltim. pro intelligentia. de ap-
2 pel. † Quinimo nõ posset ex prorogatione partium cognoscere de causa principali, antequam pronuntiet bene appellatum fuisse, secundum quod tenet Anton. de But. in cap. penul. de offi. deleg. & idem Bartol. in l. eius in vltim. quæst. ff. de app. reci. & Ioann. de Imo. in l. iudex posteaquam. & ibi Moder. ff. de re iud. & Bart. in l. intra vtile. in prin. in vlti. q. ff. de mi. per text. in l. si quis prouocatione, secundum lecturam Plac. C. de app. quam ibi approbant Ioann. Fabr. Bar. Bald. & Sali. Et idem tenet Rom. consil. ccclxij. versic. quò ad secundùm. qui allegat vltra gloss. in d. capi. vt debitus. aliam in capitul. ex tenore. in verbo, terminetis. de for. competent. & idem dom. de Ro. Dec. ccxxxvij. aliàs dec. xxiij. titul. de rescript. ordinauerunt & voluerunt, in nouis. & idem in colle. per Bernan. de Bisgneto. titul. de appellation. Dec.
3 xj. † Et ita quotidie pronuntiatur per curiam interinãdo literas, aut requestam: annullat appellationem, & id à quo appellatum extitit, & appunctuat partes secundum subiectam materiam, & vltima appunctamenta.

SVMMAE.

1 *Notarium deputatum, an cogitur habere iudex. num. 11. & 14.*
2 *Notarius qui ex priuilegio scribere debet omnes sententias episcopi, an etiam sententias vicarij scribat.*
3 *Notarius etiam de consensu partium non potest recipere testes nec iuramenta eorum sine iudicis commissione.*
4 *Notario causæ si iudex aliquid committat, an debeat commissio per alium notarium recipi. nu. 5.*
6 *Sententia an contineatur appellatione actorum, & processus.*
7 *Recusari facile possunt notarij, aduocati, consiliarij & procuratores, secus de aduocato & procuratore Regis. nu. 8.*
9 *Notarij causarum ciuilium non debent scribere criminalia, nec econtra, nisi in casu nu. 10.*
12 *Iudex non debet participare lucrum cum notario.*
13 *Iudex quando sit citandus in appellatione à sententia eius locum tenentis.*
15 *Iudex quando sibi possit notarium deligere. nu. 16.*

Quæstio CCLVIII.

Graffarius Seneschalli Agenensis in sede Agenii impetrauit à domino nostro Rege literas contra magistrum Iacobum Seuyn iudicem maiorem, & eidem iudici à cætero accipere alium in scribã præter eum vel ab eo commissum, tam in causis ordinariis, quam extraordinariis seu delegatis quocunque modo procedenti consistentibus, tam in inquæstarum factione, quàm executione sententiarum, aut arestorum per curiam sibi commissa, inhiberetur. Contra quem præfatus iudex allegabat esse in possessione suum clericum, aut ab eo deputandum scribi facere processus extraordinarios, ac etiam executiones sententiarum per eum prolatarũ, & arestorum etiam sibi commissas. Quid iuris?

DECISIO CCLVIII.

1 ET † Bald. in l. fina. versicu. in text. vt videatur ipse. C. vbi & apud quem cognitio restit. in integr. egen. sit. induxit illum text. in argument. ad hanc quæstion. scilicet † notarius quidam debebat ex priuilegio sibi dato ab episcopo, scribere omnes sententias ipsius episcopi: modò Episcopus commisit causam suo vicario terminandam: quæritur, an in hac causa scribet sententiam ille tabellio. Et videtur secundum eum, quòd sic, per illum text. vt tenuit ibi Iacob. Butr. prout ipse habet super libro suo. Sed non est in littera, & verum dicit. Vnde cum notarij ad scribendum acta ordinariorum deputati, scribere debeant acta delegatorum & vicariorum, & ipsi debent habere salaria scripturarum, quod dicit esse menti tenendum. & sic vidi seruari in Curia metropolitana, & primatiali Bituricen. inter notarios eiusdem curiæ, qui sunt non solum notarij seu graffarij coram ordinario, & primatiali officialib. sed etiam in causis appellationum per Papam delegatis, iuxta capitul. statutum. de rescript. libro vj. commissis & deputatis, si partes velint, vt infrà dicam, præterquam in requestis per officialem foris commissis, quòd scribantur per commissarium: quia ea quæ iudex delegatus facit à delegante censentur fieri, vt dicit text. in dicta l. fina. & in l. solet. & ibi Alexand. in j. nota. ff. de iurisdi. omn. iudic. & ibi Lancel. Dec. vt etiam si delegatus esset aliàs ordinarius. Et in causis appellationum est text. in l. præcipimus, vt in his authentic. ibi, nostros epistolares & scribas & notarios. & ibi Bald. Angel. & in versicul. nostri verò libellenses. C. de appellation. ibi iudex appellationum non potest sibi adhibere seu deputare alium proprium notarium. Et hoc fuit introductum, secundùm Angel. ibi, cupiditate lucri eorum, vt infrà dicam pro parte contraria. Et idem Angel. consil. ccclj. do. Libertina. Ergo à fortiori debet graffarius in causa iudici ordinario delegata scribere. Tamen in curiis secularibus alius est graffarius coram iudice à quo, & alius coram iudice appellationum. Et Paulus de Castro sequitur Bald. in dicta l. final. in versicul. vt videatur. Et idem videtur tenere Bald. in authent. sed iudex. quã legit cum l. ne honore. C. de episcop. & cle. vbi in seruo nota. dicit, quòd vbi iudex mittit ad aliquem in dignitate positũ pro iuramento recipiendo, iuxta l. ad egregias. ff. de iureiur. debet mittere de ministris suis, vt dicit ibi text. puta no-

tā notarium causæ. Et idem dicō si alium aduocatum suæ curiæ mittat, quòd notarius qui incœpit scribere acta, debet etiam scribere acta, & omne id quod fiet per ipsum commissum. allegat bonum tex. in l. j. C. desport. ibi idem tenēt Ia. But. Bal. Ang. Pau. de Cast. & Franc. de Aret. & maximè si fuerit per principem positus, prout sunt graffarij in hoc regno, per ea quæ dicit ibi Guli. de Cug. in in ij. q. de executore per Regem posito. vbi in fin. idem dicit in notario. Sed Bald. & Docto. suprà allegat. videntur loqui, quando in eadem causa fit delegatio aut subdelegatio, quod idem graffarius scribat omnia per delegatum facienda. Et in hoc non est dubium, l. in fraudem. §. quoties. in primo. ibi, manu cōmentariensis. ff. de iure fisc. Sed vt suprà generaliter tenet Bar. in d. l. fi. & in l. fi. & in l. j. versi. item ex hac lege collige. ibi, in notario autem. ff. de offi. proconsu. vbi ipse incepit iā scribere tam corā ordinario, quàm delegato, cum aliis per Felin. allega. in ca. quoniam contra falsam. in ij. notab. & ibi per Petr. Pau. Parisien nu. xxvj. de proba. & sic nō potest committere, & si fiat non valet, ita quod non potest ex partium consensu validari, vt voluit Alexand. in cons. cxxxviij. versi. aliud obstat. lib. ij. Alleg. Bal. in l. testamenta. C. de testa. & in l. repetita. C. de epi. & cle. quia licet mutatio personæ scribæ fieri possit de consensu partium, tamen sine causa in eius preiudicium fieri non debet, vt tenet Bal. in consi. cxlvij. versicu. ad hoc dicendum. lib. ij. & Docto. suprà & in proximè alle. & si sine causa infrà dicam.

3 † Nam notarius causæ non potest recipere testes, nec iuramenta illorum etiam de consensu partium, sine iudicis voluntate & commissione, vt dicit Bald. de pace Const. in versi. secundùm mores & leges illius ciuitatis. & in aliis locis per Hippol. allega. in sua praxi. §. postquàm. nu. xvij. per gl. in l. iubemus. C. de libe. cau.

4 † Sed aduerte ad casum, in quo iudex committit notario causæ aliquid faciendum de dicta causa, vel alia delegata, quod illa commissio debet per alium scribi, & non per seipsum, secundùm magis communem Doctor. opin. in d. c. quoniam contra Bart. in l. sententia. ff. de testamen. tutel. & etiam Bald. qui eum sequitur in l. præsbyteri. ver. quæro an ille notarius C. de epi. & cleri. & Ana. in consi. xlix. & idem ibi Ludo. Bolog. in additio. contra quos tenet etiam singu. Alexand. in consi. xlvj. num. ix. cum sequen. qui alleg. Fede. de Senis in consi. cxcix. incip. Quæritur an domina Margarita. Et idem Alexand. in consil. cj. nume. xvj. eod. libr. & in consi. cxx. versi. tertiò obuiat volumi. vij. & Bald. in l. iusiurandi. & idem ibi Sali. C. de test. & plenius Bal. in l. iudices. eod. titu. & Ange. & Sali. in auth. apud eloquentissimum. C. de fide instrumen. & Alex. in consi. ccxij. nu. xxj. eod. lib. vj. & de consi. ciiij. ver. Tertiò quia de iure & ciuili. cum ver. seq libr. v. & Ange. in consi. cxcvj. & Guido Pap. in decisio. cxxvj. & in consi. xxviij. versicu. ad quartum. & istud probat textus in d. c. quoniam & Felin. in versic. secundò quæro. & idem Francisc de Aretio in consi. xxxiij. versicu. Tertio est præmittendum. & Hippo. de Marsi. in l. de munere. §. plurimum numer. xxxii. de quæst. Tamen Bald. videtur postea huic inhærere, dicens, quod tutius erit, quod alius scribat hanc commissionem.

5 † Sed hoc dictum limita, nisi talis cōmissio scripta manu graffarij esset etiam signo iudicis manuali signata, vt tenēt Doctores suprà allegati. & Guido Pap. in Deci. cxxvj. Et per ista videtur etiam alia sententia Bart. in l. ij. ff. de stipulat. seruo. posse destrui. Et istam opinionē Bald. sequitur Ludouicus Bolog. in consi. xlvj. versi. Præterea ex alio. pro hac opi. tex. in dicto capi. quoniam. ibi, vniuersa iudicij acta conscribant & c. & quæ sequuntur. & ibi Io. And. & in Addi. Spec. titu. de sententiæ prolatione. super rubr. pro quo bonus tex. in l. iubemus, in medio. ibi, eorum nomen scribere non differāt ad certam rei memoriam. C. de testibus. quem facit Bart. singul. in tractat. de ritu. iudic. in princip. pro quo facit quod dicit Bart. in l. j. §. quod ab initio. ff. quemadmodum testamenta aperiantur, vbi dicit quod si testes sunt in eius territorio, debet iudex mittere suum notarium ad recipiendum testes, & eorum iuramēta. & idem Bald. in d. l. presbyteri. versi. suprà dicto quæro an ille notarius.

6 † Quia appellatione actorum seu processus venit sententia, quamuis secundùm Ioan. vbi suprà de sētent. diffinitiua illo textu nulla fiat mentio. Et idem Ant. de But. ibi, Sed Abbas Siculus & consicul. Barb. vers. idem dicitur in text. vniuersa. iudicij, quòd imo videtur satis loqui de diffinitiua, cum dicat inter locutiones esse de actis, ergo fortius de diffinitiua. & allegant tex. in c. j. de re iudi. lib. vj. & Bart. in l. actorum. in fine. & ibi Doct. ff. de re iud. & Bar. in l. si in fraudem. §. neque. ff. de iure fisc. Bald. consi. cclxxj. vol. ij. & Cin. Bald. in l. ij. C. vt lite pendente. & in aliis pluribus locis, vt ibi per eos. & Dec. in d. c. quoniam. ver. Vndecimò nota. & ista communis secundùm eū. & Franc. de Are. ibi, in versi. Nota nono. Et hanc Bald. opin. etiam sequutus est Iaco. de sancto Georg. in d. l. solet, vbi loquitur in secretario Episcopi, dicens non esse in iudicando ab ista opi. discedendum. & idem Luc. de Penna in l. hac parte versicu. Imo videtur quod C. de proxi. sacro scrin. libr. xij. dum generaliter loquitur, quod scripturæ agendæ super his quæ fiunt coram iudice nequeunt per alium scribi, quam per eū qui ad acta scribendum statutus est, vt colligitur secundùm eum ex l. nolli. §. cùm autem vir. iuncto. versic. Ita tamen. C. de episc. & cleri. faciunt notata per Paulum de Cast. in consilio lxxxiii. ver si. Ex his sequitur. volum. antiq. Sed ex causa potest alius subrogari, vt si esset absens, secundùm docto. suprà alleg. per text. in §. si vero absunt. & ibi gloss. in. verb. inuentarium. vbi Ange. & Iaco. de Bellouisu in authen. de hæredi. & Fal. & Ioan. de Plat. in l. monēdæ. vers. An autem vnus notarius. C. de delatoribus. lib. x. qui alle. tex. in authē. de tabel. §. nos autem. & ibi glo. in ver. ipsis per se. & vide ibi. & idem Bald. in d. c. quoniam. versicu. Quæro vtrum vnus notarius. & l. Imperator. in j. lectu. ver. Sed nunquid notarius. ff. de state hominum. & in d. l. j. ver.

7 † Decimò quærit de offi. procon. vel etiam si alteri partium esset suspectus, quia tunc recusari potest, vt tenet gl. in auth. de trien. & semisse. §. & quod sæpè. in verb. artificis. Et illam gl. facit sing. Bal. post Bart. in l. scire. §. semper autem. ff. de tut. & curada ab his. & Bal. in d. c. quoniam contra falsam. versicul. Et scias, quod isti debent esse. & Luc. de Penna in dicta l. hac parte. ver. Præterea scias. C. de proximis sacro. scrin. li. xij. Et ibi ponit rationem, quare talis notarius seu graffarius potest recusari, quia qui suspectus est, testis esse non potest. ca. suspectus. iij q. v. sed notarius habetur loco testis l. Domitius. ff. de testamen. vt ibi per eum, tenet Barb. in d. ca. quoniam. versic. Item dicit hic Bald. & idem ibi Dec. in ix. notabi. cū aliis per Hip. de Marsi. in l. j. §. preterea. nu. cxxx. ff. dequest. & idem Dominicus de S. Geminia. in ca. statutū. §. notariū. in j. q. de rescriptis. li. vj. & Anchara. in cōsi. cclxiij. subtiliter & ad plenum vbi dicit, quod recusatio graffarij, aduocatorum siue consiliariorum & procuratorum probatur per solum iuramentum partis, quia de facili potest alius subrogari, & in istis sufficiat pro ratione voluntas. l. quia poterat. ff. ad Trebellia. & ipsum sequitur Ale. cons. ciiij. ver. circa secundum dubium. lib. v. & plerunque videmus graffarium curiæ ex aliqua leui causa recusari.

8 † De procuratore & aduocato regis non ita facili. nisi quando sunt de consil. partis aduersæ, cui possent secreta instrumentorum & omnium productionum pādere & reuelare. Et non solum notarius causæ potest recusari, sed etiam alius notarius familiaris alterius contrahentium, vt non possit recipere instrumentum. Et si post receperit, non valeat, vt tenet Signo. de Home. in consi. ccliij. in quæ. vertentibus. versicu. præterea quoddam instrumentum. Quia oportet, quod si ab vtraque parte rogatus, nec vnius rogitus sufficeret, vt d. §. nos autē. & ibi gloss. in authen. de tabellio. Ideo dic quod si ab initio recepit de consensu partium, quod propter familiaritatem & amicitiam vel inimicitiam superuenientem vel præcedētem, aut etiam consanguinitatem non vitiatur instrumentū.

cũ ipse fuerit approbatus,l.si quis testibus.C.de testi.& bo-
nus text.in l.si pater.& l.vxori.& vtrobique per Bart.Ang.
Alb.& Hippo de Marsi.ff.de falsis.& Bald.in consi.lxj.in-
9 cip.vsque ad quingentos.volumi.ij.† Et nota,quod notarij
deputati ad causas ciuiles non possunt scribere acta crimina
lia,nec econtra,& hoc propter commixtionem officiorum
quæ prohibita est,vt l.duos.ibi,nihil cum arcæ ratiociniis
habere commune.& ibi Ang.in addi.ad Bart.C.de susce.
& arca.libr.x.& facit l.solennis.§.latrunculator.ff.de iudic.
10 † Nisi ex causa necessitatis secundum Ange.vt plenè notat
Guil.de Cug.in l.vna ff.de officio consulis.vel nisi ex dispẽ
satione principis,vt patet in graffario causarum ciuilium &
11 criminalium curiæ nostræ Burdegalen.¶ † Contrarium ve
ro tenet Sali.in d.l.fina.vbi & apud quem.per illũ text.met.
in dicto versicul.videatur,quod denotat fictionem & im-
proprietatem.l.non videtur.C.de in integr.restitutio.& l.
j.§.deieciße.ff.de vi & vi ar.& cum ipso transit Alex.in d.l.
solet.post princ.ver.item facit ad quem.Et pro ista opinio.
adducit,quod sententia delegati,non est sententia delegan-
tis:quod patet,quoniam appellatur ad delegantem.l.j.quis
& à quo appelletur.ergo non est sententia delegantis.l.eos.
C.de app.Et in priuilegiis non fit extensio vltra verba.cap.
porro.de priuilegiis.& ipsos sequitur Phili.in d.l.solet.ver.
Tertiò infert Alex.& Francisc.Cur.iunior,nume.&c.qui
pro ista parte allegat textũ in c.ij.de iud.aliàs est de Iudæis.
Et pro hac sententia melius facit text.in d.c.quoniam cõtra
falsam.de probatio.ibi,statuimus,vt tam in ordinario iudi-
cio,quam extraordinario iudex semper adhibeat,aut publi
cã,si habere potest,personã,aut duos viros idoneos,qui fi-
deliter vniuersa iudicij acta conscribant,& quę sequuntur:
ergo ad ipsum iudicem spectat,& non profecto ad alium,
ponere scribam,vt tenent ibi Bald.Abba.Siculus Felin.&
& Dec.in ix.notab.& Pet.Parisien.nume.xxvj.per text.in
authentica,de iudi.§.vnoquoque tamen iudice,licet cano-
nistæ hanc quoque in specie non tangant.Et signanter vi-
detur in istis commissionibus & executionibus particulari
bus arestorum sibi directis & delegatis.Et pro hoc bonus
tex.in d.c.statutum.§.notariũ.& ibi Domi.in secundo no-
tabili,& Francus in j.nota.de rescript.lib.vj.& idem Frãc.
12 de Aret.in consi.xxxiij.ver.Tertiò est præmittẽdum.† Dũ
tamen lucrum,vt dicit text.non participent aliquo modo
cum ipsis notariis,vel potius cum suis clericis: quem indu-
cunt Domi.& Francus ibi contra auditores Rotæ,qui par-
ticipiãt cum notariis,quod est etiam contra plures nostros
iudices,qui ab eorum clericis inquæstas,& executiones are-
storum sub eis scribentibus certum quid capiunt & partici-
pant,prout pluries à fide dignis dici audiui.caueant ergo à
cætero.Iuxta etiam ea quæ dicit Angel.in dicta l.præcipi-
mus,vt suprà dictum est in prima parte.Et pro ista opinio-
de facit decisio.Parla.Parisien.redacta per Gallum,q.cxix.
13 vidi dici.†vbi refert non sufficere adiornare aliquem iudicẽ
in causa appellationis,cuius locumtenens vt commissarius
regius virtute literarum regiarum eidem iudici vel eius lo
cumtenenti directarum, grauauit partem, & non ipse iu-
dex:quia ille fecit vt commissarius regius,non locumtenens
qui grauauit partem, ideo adiornari debet, & non profecto
iudex,per ea quæ suprà adducit Alexand.& pro hac bonus
textus in c.fi.ibi,eam fideliter conscribentes,&c.de accusa.
& ibi Hostien.& Ioan.de Ana.ver.Not.conscribentes. vbi
ad iudicem spectat scribere,vel secundùm Doct.ibi per no
tarium scribi facere.dicto cap. quoniam. quod videtur li-
mitari per d.cap.fi.secundum Ioan.de Ana.quando manda
tur fideliter inquestam etiam scriptam transmitti clausam,
& si ferant, mandatum est obseruandum,argu.eorum quę
habentur in c.statuimus,de offi.delegat.lib.vj.quare opor
tet ipsum iudicem scribere.Tamen hoc in Francia non ser-
uatur,licet talis clausula in inquisitionib.secretè fiendis in-
14 seri sit consueta.Quid dicendum? † Dic primam partem es
se veram non obstantibus iuribus pro secunda parte allega
tis,quia c.prædictum,quoniam cõtra falsam loquitur quã-
do non est notarius seu graffarius per dominum iurisdi-
15 ctionis deputatus:quia † Iudex potest adhibere notarium.
Sed vbi est persuperiorem constitutus,illum accipere tene-
tur in omnibus causis coram eo ventilandis,& non aliũ de-
putare,secundùm docto.in d.l.j.de sportu.quia nomine a-
ctorum continetur quicquid factũ est in iudicis præsentia,
etiam si non figura iudicij,vt no.Bal.in l.interrogatam.per
illum tex.C.de liberali causa. quoniam hodie ad ipsum iu-
dicem ordinarium non spectat,sed ad principem, episco-
pum,vel ad alium quemuis dominum iustitiarium,vt per In
no.& Docto.in c.cùm P.tabellio.de fid.instrumen.& Alb.
in d.l.præcipimus.§.hinc saluberrimè.& per Iaco.Rebu.in
l.duos tabellarios.versi.Not.quod authoritate principis.C.
de suscep.& arca.lib.x.quamuis velit in fi.quod iudex hoc
possit.sed primum verius,vt dixi suprà in Decisio.ccxlij.in
16 cipien.ad tertiam quæstionem veniendo.† Nec pariter ob
stat d.c.statutum.§.notarium.quia habet locum in casu suo,
quando causa committitur alicui in dignitate constituto nõ
habenti aliàs iurisdictionem,quod possit sibi deputare scri-
bam, & graffarium, qui acta sub eo in scriptis redigat, ni-
si de consensu partium aliter fieret : quia procuratores
partium facerent processum , prout dixi suprà in prima
parte de stylo & more notariorum curiæ metropolitanæ-
Biturig.Sed vbi rescriptum vel commissio Papę,aut prin-
cipis episcopo,aut offic.vel iudici ordinario dirigeretur,
tunc non potest talis commissus & delegatus alium præter
notarium causę committere,vt dictum est.Quia quando fit
mentio in lege aut statuto de iurisdictione nedum venit or-
dinaria,sed etiam delegata,vt colligit Alexan.ex glo.super
rub.ff.de iuris.omnium iudicum.ibi,vel dic apertius.de quo
ibi per Lance.Dec.& Purpura.versicu.Tertio gloss.Et sic
fuit conclusum in d.causa mota inter ipsum graffarium cau
sarum ciuilium & criminalium actorem,interinationem li
terarum prædictarum seu edicti & ordinationis ac declara
tionis regiæ petentem ex vna,& procuratorem Regium &
magistrum Iaco.Seuyn.iudicem eiusdem Agenen.Sene-
schalliæ maiorẽ ex altera.Et latum arestum die iij.Maij An-
no Domini,M.D.xxvij.Per quod interinando literas iam
dictas dictũ extitit: prædictum iudicem à cætero teneri in
omnibus commissionib.tam ordinariis,quam extraordina-
riis,per eundem in eadem Seneschallia,quam etiam extra
fiendis,accipere graffarium aut eius commissum,& non a-
lios,vt in ipso conti.aresto. Et similiter aliud fuerat prius
latum arestum contra eundem Seuyn iudicem in fauorem
Arnaldi de Chart,etiam graffarij eiusdem Seneschalliæ in
sede Condonij,die xx.Februarij,Anno 1525.Et pariter an-
tea aliud fuerat latum arestum in fauorem Petri Fabre graf-
farij iudicis ordinarij Agennij,contra magistrum Guliel-
mum Torrentis iudicem ordinarium,die xij Martij,Anno
1527.Necnon etiam aliud longè ante simile prolatum are-
stum fuerat in fauorem magistri Ioannis Seguin graffarij
Seneschalliæ Caturcen.in sede Martelli,à magistr.Ioan.de
Liuars locumtenen.Seneschalli appellãtis,& contra prædi
ctum de Liuars appellatũ,die xxvij.Maij,Anno 1508.Et si-
militer fauorẽ magistri Petri le Gay, graffarij Seneschalliæ
Petragoricen.actoris contra magistrum Eliam le Marle lo
cumtenen.prædictę Seneschalliæ.& latum arestum.die prĩ
ma Augusti.Anno 1531.

SVMMAE.

1 *Condemnans ad mortem antequàm bene constaret,an excuse-tur,si postea bene constet.nu.4.7.& 9.*
2 *Testes qui deponunt antequam iurent non valent.*
3 *Confitens crimen de quo non constat,an possit condemnari.*
5 *Puniri quis potest antequàm eius processus scribatur,non obstante appellatione.*
6 *Leges transgredi licet in casibus.*
8 *Feriatis diebus quando liceat sententiam exequi.*
9 *Syndicatus tempore an aliter quàm ex processu possit iudex ostendere*

stendere partem bene condemnatam.
10 *Setentia si prius feratur, quàm scribatur, non valet.*
11 *Mortuus in quibus casibus possit accusari & condemnari.*
12 *Accusatoris loco est, qui ex officio inquirit.*
13 *Iudex quando citetur in reuocatione suæ sententiæ.*

Quæstio CCLIX.

Iudex qui cōdemnauit hominem ad mortem, eum exequi fecit die dominico: de cuius tamen crimine plenè sibi nec per confessionem condemnati spontaneam, aut aliàs constitit, an excusari possit ex informationibus, & testium depositionibus postea factis, prout quandoque accidit istis Mareschallorum prępositis, seu eorum locumtenen. & maximè Guidoni de Seruile locumtenen. se afferenti prisonerio in consurgeria detento.

DECISIO CCLIX.

1 ET † videtur primò quod non, quia indicia sequentia non confirmant tortùram pręcedentē, nec confessionem ex ea extortam, etiam si in eadem pluries perseuerauerit, vt tenet Bald. in l. final. versicu. in glo. fallit. C. de accu. Et est ratio secundùm eum, quia fuit ordo peruersus, quoniam indicia præcedere debent ipsam torturam & quęstionem, vt dicit ibi gloss. per tex. in l. j. C. de quæstio. & in l. j. ff. eo. Quare Bald. per istam Decisio. alleg. gl. ita tenere in l. maritus. in secunda lectur. quam sequitur ibi Bar. versi. Item soluit gl. alio modo. ff. eo. & Ang. Are. in tract. male. in verbo, fama publica. versicu. Quintò quæro, iudex extorsit. cum aliis ibi in addi. per Augu st. allega. & idem Franc. Brunus in tract. suo de indiciis & tortu. & Hippo. de Marsi. in l. penult. nu. xxxj. ff. de quæstio. vbi pro hoc adducit Cin. in l. iusiurandi. C. de testi.
2 † quòd si testes primò deponunt, & postea iurent, non valet eorum depositio, quia de natura & ordine iudiciorum est, vt primò testes iurent, postea deponant, l. si quādo. cum authen. si seruilis conditionis. C. eo. & quod dicit Roma. in consi. ccxlj. versi. Igitur est dicendum, quod captura non iustificabitur per superuenientem probationem legitimā. Ideo dicit Bal. in repe. l. Aemilius. in vltimis verbis. ver. Vltima cōclusi. ff. de minori. quod ordo datus à causa, nō mutatur ab organis, id est, instrumentalibus causis. l. tutores nō ab hærede. ff. de testa. tutel. ad istud facit id quod dicitur de testamēto vsurarij, qui prius debebat præstare cautionem, & post testamentum præstitit, quod non reconualescit, cap. quanquam. de vsur. libr. vj. tenet Bar. in l. filio præterito. ff. de iniusto. rup. testa. circa fi. & in l. si filius. ff. testam. & Guido Pap. in quæstio. l. ver. Sed pone. vbi hoc inducit ad quæstio. de cautione præstita post executionem sententiæ præfect. pretorio, quæ cautio prius præstari debuerat, iuxta authen. quæ supplicatio. C. de precib. impe. offe. non reconualidatur, si præstetur post executionem. de quo dixi suprà in quadam quæstio. Et circa secundam hæsitationem. Et hanc nostram quæst. decidit Imol. in l. si quis filio. §. hi autem. ff. de iniusto, rup. testa. per illum tex. quem multum nota contra illos, qui quandoque faciunt executionem pœnæ, & postea volunt videre an bene fecerint: quod non est secundùm eum fiendū, quia debet prius iudici constare de delicto per delatum commisso, quodcunque illud sit, etiam profecto si illud fuerit confessatum l. j. §. item illud. & l. necessarios. §. non aliàs. & ibi per Bart. Alb. & Roma. ff. ad Silla. & Bal. Pau. de Cast. Cæpol. & Moder. in authent. sed nouo iure. C. de seruis fug. & dixi suprà in quæstio. clxiiij. incip. alia insu per orta fuit quæstio. nu. x. Quamuis Alex. in consil. xix. incip. Circa primum & tertium dubium. li. vij. velit quòd talis spontanea delicti confessio, licet de eodem non appareat, excuset iudicem aut consultorem à mortis condemnatione, vt ibi amplè per eum. pro quo facit quod dicit Ioan. Andræ. in addi. Spec. tit. de accusa. §. fi. versicu. sed pone quòd fuit accusatus, quòd licet primum si sit de iure verius, tamē secundum eum ita seruatur de facto, † quòd ex sola confes-
3 sione spontanea, quamuis non cōstet de crimine, potest quis condemnari. & allegat Guido. de Suza. ita dicere. quod verò reprobat Hippolytus, vbi suprà & verum dixit, quia debet de delicto constare, vt dixit, in d. quæstione clxiiij. & in §. xx. de iurisdictione omnium iudi. lib. consuet. Biturig. Et vltra adde bon. tex. in l. raptores. C. de episcop. & cler. & in l. vna. C. de rap. virgi. vbi est eadem litera in versicu. post legitimas & iuri cognitas probationes, &c. in fin. legis. vers. reperti & coniuncti fuerint. & Hippo. de Marsi. in d. l. vna. vers. Not. etiam ex isto tex. cum aliis per eum alleg. & in l. ij. ibi, argumentis conuictus, testibus superatus. C. quorū app.
4 non recipi. ¶ † In contrarium videtur quod possit iustificari sentētia iudicis, & executio illius, ex post agitatis & productis, per id quod dicit Bal. in l. bello amissi. de excusa. tut. quod si potestatas videns aliquem vulneratum ad mortem, decapitauit vulnerantem, & postea secuta est mors percussi, quod fingitur cōdēnatio iustè lata. de hoc alibi dixi, & ipsum sequitur de Puteo in tract. Syndica. in verbo, condemnatio. in prin. & istud probatur per text. sing. in d. l. si quis filio. §.
5 hi autem. in fin. ibi, sed præueniendi periculi causa. † Tunc enim punire permittitur, deinde scribere. vbi Barto. notat quomodo primo iudex punit non obstante appellatione, deinde scribit. Sed illum tex. aliter intelligunt ibi Bal. Pau. de Cast. & Ioan. de Imo. quando post sententiam latam nō admittit appellationem propter futurum periculum vitan-
6 dum, vt in casibus ibi in text. specificatis, † in quibus licitū est transgredi leges, vt not. Innoc. in c. j. consti. & Bald. in l. sed & si seuerior. C. de his qui no. infa. & Pet. de Anchar. in in consil. ccccxxxix. ex prædicta facti narratione. versi. Venio ad tertium. & Paris de Puteo in Sindica. in verbo, iude ca. an si iudex. versi. licitum est iudici. & in l. j. C. de falsa moneta. & in l. cōstitutionis. ff. de app. & ī casu d. l. ij. quorū appel. nō recip. Et signanter cōtra istos ribaldos vagabundos pullas seu gallinas, ac aucam siue ancerem Iac. boni hominis comedentes, & campos tenentes, l. j. C. vbi de crimi. agi op. quia præpositi Mareschallorum cùm ab eis non appelletur, appellationem talium vagabundorum non admittunt. Et faciunt eis processum summariè, & de plano, l. leuia communia audire & discutere de plano proconsulem oportet. ff. de accusa. & ibi gl. Bar. & Docto. in l. ne quicquam. §. de plano. ff. de offic. proconsul. & Paris de Puteo in Syndica. in verbo, iudex. cap. an si iudex. ver. iudex qui in crimi-
7 nalibus. ¶ † Quid dicendum? quoniam sunt quidam iudices, qui ex crudelitate famam acquirūt & capiunt, quorum sæuitiæ est occurendum, vt dicit Bal. super rub. extra, de his quæ vi metúsve causa fiunt, versi. sunt enim quidam. accedat gl. in c. j. de concessi. præben. in fin lib. vj. ideo dic, quòd prius constare debet verè & plenè de delicto, aliter quàm per confessionem, vt delictum est: quia non auditur perire volens. l. non tantùm. ff. de appella. & l. . §. si quis vltro. ff. de quæst. Sed quando ex præsumptionibus & indiciis indubitatis venit condemnandus, dixi in dicta quæst. clxiiij. & pręcedenti illam, quoniam licet regum & principum sit solùm de causis etiam arduis summariè cognoscere, vt dicit Bart. in commento suo quomodo in læsæ maiestat. cri. procedatur. in verbo, de plano. post princ. tamen secus est in iudicibus ordinariis etiam regiis, vt per ordina. regias, qui appellationem talium & similium in duobus casibus admittunt. Quinimo si renuntiarent eorum appellationi, non potest iudex à quo suam exequi sententiam. l. non tantum. de appel. sed debet eum remittere ad curiam processurum super appe. aliàs esset puniend9, vt dixi suprà in q. clij. iudex pactus. & infrà in quæst. Et circa vltimam dubitationem ante fin. Ideo dicit Bald. in auth. hodie. C. de iudic. quòd maioribus magistratibus licitum est transgredi leges ratione emergentium criminum, argum. l. hodie. de pœnis. Secus in minoribus magistratibus, qui iurant seruare legem. authē. de iud.
8 §. exceptis. & iuribus suprà alleg. † Nec pariter debent procedere ad quæstionem & torturam. nec ad executionem sanguinis, aut alterius sententiæ capitalis tempore feriato in honorem Dei introducto: etiam in causis summariis. clemen. sæpè. de verborum significa. nec profecto in crimine

læsæ maiestatis.in verbo,& figura.versic. Item an procedi possit tẽpore feriato.& tex.in l.omnes dies.& l.quadraginta.& l.dies festos,ibi,dominicum itaque diem, ita semper honorabilem decernimus venerandum,vt à cunctis executionibus excusetur.C.de feriis.& capi.die dominico.lxxv. distin.& l.iij.C.de epicop.audi.& in cap.non oportet,de cõsec.distin.iij.tenet. Ang.in l.pen..ff.de feriis: licet videatur text. in contrarium in l.prouinciarum præsides.C.eod.sed ibi est casus specialis in illis Isaurorum latronibus, propter enormitatem criminis,in quo solum est permissum, secundum Albe.Bal.& Salic.in d.l.quadraginta.quæ tamen secũdum gloss.ibi quam approbant Bal.& Alber.non seruatur de consue.quin tempore quadragesimali procedi possit cõtra criminosos,iuxta illud Dauid Psal.cv. Beati qui custodiunt iudcium,& faciunt iustitiam in omni tempore.sed nõ diebus dominicis. Et idem dicit gl. in c.placita secularia.in verbo,à quinquagesima.xv.q.iiij.ibi est idẽ tex.& gl. dicit curiam Roma.hodie non obseruare.& ita Guid.Pap.in q. ccxv.& dicunt Alber.& Doc.suprà in locis alle.& probatur in Lõbarda.tit.de feriis.l.ij.licet Spe.in tit.de feriis.§.j.ver. item.non dicat valere consuetudinem parlamẽtorum regni Franciæ,vt omnibus diebus etiam feriatis reddatur ius,maximè venientibus de longinquis partibus:quia nulla lex potest coarctare curiam principis quò ad ferias. Tamen hoc dictum in parlamentis non seruatur diebus dominicis, aut diuæ virginis Mariæ,aut Apostolorum,& aliorum pluriũ festis martyrum & confessorum: quamuis Gui.Pap.in d.q. ccxv.velit quod executiones quæ consistunt in pignoratione quæ fit sine causæ cognitione fieri possint,secus est in iurantibus publicis, vt ibi. Vnde Iaco.de Bellouisu exclamat contra capitularios Tholosanos,qui ratione tumultus populi,clericũ nihil nocentem,ad manus dextræ amputationẽ, caudæ equi tractionem,capitis decollationem, & furcæ suspensionem iudicauerunt tempore feriato. Et in hoc etiam errauit secundùm eum ille maledictus Pilatus.& ita dixit in sua praxi.crimi.tit.de quæst.Et tamen captura personæ fieri potest die feriata,& pariter tortura, propter immanitatẽ criminis.in tract.Carce.qui tribuitur Barth. cuius non est. ver.& prędicta locũ habẽt.& Bal.in l.iiij.C.de epi.aud.& carceratũ die feriata relaxat Bar.in d.tract.carcere.ver.Secũdò principaliter.ibi ideo dico.in l.minor.in princ.ff.de euicti.

9 † In hanc secundã partem inclinat Bal.in d.l. Aemilius.ver. iiij.conclusio quòd iudex in Syndicatu potest se iuuare ex nouis allegationibus,ex quibus ostendit partem non esse læsam,dicens Bar.ita colligere.& ipsum sequitur de Puteo in Syndicatu tit.de offic.Sindyc.c.an si potestas.ver.iudex sine Syndicatu potest.vbi etiam allegat Bal.in c.j.§.iudices.de pace.iura.fir.& latius idem Paris in verbo,sentẽtia.c. penul. ver.an si iudex in Syndicatu,& Alex.consi.cxcij.nu.xv.vol. vj.quia potest interpretari & declarare sententiam suã.Fel. in c.qualiter & quãdo.in primo ver.fallit primo ista regula. de accusa.& hoc quando processit ex officio, rgu.not.per Inno.in c.in nostra.in gl.qualiter recipiãtur.secus vbi processit ad partis instãtiam,quia vt euitet infamiam ad pudorem suum admittitur ad hoc interesse,argu.l.quę omnibus. ver.nisi.& versi.sequen.ff.de procura.cum aliis per eũ alleg. vnde circa hanc quæstionem Bald.in l. per hanc, versicul. quæro nunquid inquisitor. C.de tempo.appell.dici, quòd triplex est iustitia,scilicet personæ,causę & mixta.& prima & tertia pertinent ad inquisitorẽ:secunda verò scilicet causę non. Et ideo nisi merita causæ tangant merita suæ personæ non auditur qua propter nõ potest nouas inducere probationes,quia ex ipsis non iustificaret se,sed solum his quę gesta sunt coram se,vt no.in l.eos.C.de appel.in gl.nota formam.promotor autem inquisitionis potest omnia quæ potest accusator.Ratio enim est,quia iudex nõ potest se facere aduersarium principalẽ, sed promotor.sic d.l.j.§.incidit ad Turpi.nota.Inn.in c.cùm clamor.de testib.Bar.& Doct. in auth.qui semel.C.de proba.& Alex.in consi.lxiij. versi.

& pro hoc bene facit.cũ ij.seq.li.j.& ista est regula pro quã facit etiã quod dicit gl.in l. prolatã.C.de sent. & interlocu.

10 omniũ iudicũ,quã facit ibi Bal.sing.ver. † Quartũ exẽplũ, ꝙ si primo sentẽtia sit lata,& postea in cõtinẽti per tabellionẽ scriptis redacta,iudicis etiã mãdato,ꝙ propterea nõ cõualescit,cùm debuerit prius in scriptis ferri.l.statutis. C.de sen.ex breuic.recitã. Tũ quia talis ad mortẽ sic repẽte cõdẽnatus,si viueret,posset se defendere & iustificare,ac probare se alibi tũc fuisse,& pariter dare contra testes obiectus,& illos reprobare.& sic ꝓ cõsequẽs est sibi totaliter tollere defensionem,quod fieri nõ debet clem.pastoralis.de re iudicata & per omnes in l.quoties.& in l.fi.C.de precib.imper. offeren. & ff.de const.princip.l.j.& dixi in q.ccxlvj.incip.iudices Regij ac locum tenẽtes.ver.circa secũdã hæsitationẽ. & albi sæpè.Ideo puniri debent iudices tales innocentes cõdẽnantes,secundũ Bal.in l.j.C.si ex dilec.defun. iuxta text. in l.lege Iulia.§.fi.ad legem Iuliam repet.& idem per illum tex.dicit delsern.in tit.quæ sint rega.in verbo,committentiũ crimen læsæ maiest.& Aret.in tract.crimi.in ver.præsente d.Gayo.ver.quid autẽ si non obstan.appellatione. & ibi Augusti.in addit.ad Ang.ibi,in verbo,& ibi caput à spatulis.in princ.& de Puteo in Syndica.in verbo, cõdemnatio, & in c.quidam iudex fuit delatus.tamen secundum eum iuriscõsultus in d.§.fi.vacillat,quia iudicis arbitrio relinquit pœnam imponendam, quãdo ex proposito occiderit innocẽtem, vel quãdo prouocatus ira,furore,vel mala vita illius suspensi,vt dixi in d.q.iudex. Et ita conclusum fuit in curia tra prædictũ Guidonem de Seruile, qui per curiam fuerat admissus ad probandum,quòd tempore condemnationum per eum factarum,sibi de casibus seu criminibus pro quibus infantes quasi innocẽtes suspẽdi fecerat, apparuerat & constiterat, quòd minimè probauit. ideo decapitatus fuit Liburniæ.xiiij.August. Anno 1528.Secꝰ videretur,si vnũ tãtũ(de cuius delicto per solam eius confessionẽ apparuisset) suspendi fecisset:tunc sequenda esset opinio Alex.in d.cõsi.

11 xix.† Tamen fallit regula prædicta in crimine læsæ maiestatis,repetũdarũ, & aliorũ taliũ delictorum,in quibus post mortẽ naturalẽ fieri potest processus, & eorũ memoria dãnari,ac illorum bona fisco applicari.l.ex iudiciorũ.ff.de accusationibus vbi gl.enumerat illos casus.& idem in §.per cõtrariũ.institu.de hęredita.quę ab intestat.deferũtur.sed illa iura non dicunt ꝙ post pœnæ corporalis mortis impositionem,sed post mortem naturalem,vt quã quis sibi etiã cõsciuit,de nouo posse fieri processus,nec hoc dicto tit. quomodo crimen læsę maiestat.dicitur. Et not.quod vbi agitur de reuocatione sententiæ ad pœnam iudici qui malè iudicauit imponẽdã,requiritur quòd iudex citetur defendẽdũ honorem suum, vt dicit gl.in c.sacro.in vers. constiterit.in fi.quã ibi faciunt sing.Sicul.& Feli.de sentẽtia excommunicatio. & Inn.in c.cũ speciali.in gl.quæ incipit hic habes, argu. de appel.& hoc secundum ipsos, quando processit ex officio sine parte.licet Salic.velit cõtrariũ,in l.fi.Cod.si reus vel accusa.mortuus fuerit. Tamẽ præcedẽs est cõmunis,secũdum Felin.qui respõdet ad motiuũ Salicet.ex l.eos. §. super his. C.de appellatio.scilicet quòd loquitur,quando ad instãtiã partis processit,tũc non debet citari iudex,cũ habeat vel habere possit aliquẽ qui defendat scilicet accusatorẽ seu instigatorẽ,quẽ habemus in Frãcia,pro interesse suo priuato:& procuratorem regis vel alterius domini,qui est principalis pro interesse publico:& vulneratus vel hæres occisi,qui est secũ adiunctus,impẽdia fecit oĩa,si habet vnde. Et prędictã opi.tenuit Roma.in consi.cccxliij.& Bart.in l.j.§.fi.ad Turpillia,quẽ ibi intelligit Aret.in tract.malefi.in verbo,d. Gayo præsente.ver.quæro quando appellatur à sentẽtia in cri

12 minali.† quia iudex procedens ex officio succedit in locum accusatoris,vt voluit Bar.in l.ij.§.si publico.ff.de adulteriis. & idem Sicul.in dicto capitulo, cum speciali.& But. post Innocentium in capit.in nostra.de procurato. & Augusti. Ariminẽ.in additio.ad Ang.Aret. in dicto tractatu criminis,vbi

nis, vbi suprà, vbi agitur ad reparationem sententiæ tãtum, tunc non requiritur secundum glo. in d. capi. sacro. pro qua omnes allegant textum in c. venerabilibus. §. j. & ij. & ibi Archidia. Ioan. And. Domin. & Ancha. de senten. excom. lib. vj. vbi dicit Ancha. quòd ille tex. est melior qui in hac mate
3 ria posset allegari. † quod iudex non debet citari quando tractatur de reuocatione simplici eius sententiæ, sed solùm quando agitur de pœna infligenda iudici, vel pro interesse & expensis parti soluendis: quia in casu iudex debet defendere sententiam per se latam. c. hoc etiam, ij. quæstione sexta, ibi, si conuici non potuerint. per notata per Ioan. And. in ca. dilectus. de rescriptis. Et ista est communis, quod in pœna iudici imponenda vel interesse partis est citãdus, vbi ex officio sine parte processit, aliàs non. Sed contrarium seruatur de stylo curiarum Franciæ, quia iudex qui malè & iniquè processit, si stante procuratore domini sine parte adiuncta, siue cum adiuncta, vel etiam in causa ciuili si in partem fuerit acceptus processerit, adiornatur: & etiam si in partem nõ fuerit captus, sed viso processu curia plerunq; ordinat ipsum fore citandum: vt factum fuit contra dictum de Seruile, & alios iudices perperam iudicantes, vt dixi in d. q. iudex depactus est, quoniam semper & generaliter in omni sententia appellatione interposita, iudex à quo si est in patria consuetudinaria adiornatur: & parti intimatur: si verò est in patria quæ iure scripto seu ratione vtitur scripta, pars adiornatur & iudici intimatur releuamen appellationis, secundũ ordinationes Regias.

SVMMAE.

1 *Ciues nouitij dicuntur qui annum in ciuitate nondum egerunt.*
2 *Ciues nouitij, an excusantur si transgrediantur statuta ciuitatis.*
3 *Peregrini an seruare debeant statuta loci.*
4 *Burgensis quis dicatur.*
5 *Burgundi vnde.*
6 *Burdegalensis ciuitas vnde dicta.*
7 *Burgenses non sunt nobiles.*
8 *Burgenses quando possint inter se facere syndicum.*
9 *Burgensiam ciuitatis an acquirat aliquis ex diuturno domicilio sine literis. & 12. 13. 16. 18. & 33.*
10 *Ciuis an dicatur qui onera soluit pro rebus quas habet in ciuitate, si alibi agat.*
11 *Collecta an imponatur forensibus pro rebus quas habent in ciuitate.*
14 *Ciuem vrbis propinquæ, an se facere possit homo alicuius Baronis, & ab eius potestate eximi.*
15 *Eximi potest filius à potestate patris & seruus à potestate domini propter eius sæuitiam.*
17 *Forensis non reputatur ciuis, nisi expresse recipiatur, aut ad officia vocetur. & nu. 18.*
19 *Doctor est ciuis loci in quo legit.*
20 *Beneficium habens in ciuitate, an sit ciuis, & nu. 21.*
22 *Paulus habebat penulam in signum Romani ciuis.*
23 *Ciuis propriè dicitur etiam ex priuilegio factus.*
24 *Penula quid, & nu. 25.*
26 *Ciuis quis efficitur per confœderationem.*
28 *Monachus an quis intelligatur factus ex diuturna habitatione.*
29 *Monachum an possit recipere Abbas sine consensu capituli.*
30 *Monachus non desinit esse ciuis.*
31 *Ciuium priuilegiis an gaudeant religiosi.*
34 *Ciuis esse desinit quis eo ipso quo ciuitatem deserit.*

Quæstio CCLX.

Ad hoc quod quis gaudere possit priuilegiis, iuribus & libertatibus Burgensiæ ciuitatis Burdegalæ vel alterius, requiritur quod in ea fuerit natus, aut prius domum habuerit, & literas seu instrumentũ Burgensiæ à maiore vel submaiore & iuratis obtinuerit. Modo aliquis non in ea, sed alibi natus, moram trahẽs in ea emit domum & alia hæreditagia, & in eadem ciuitate annis xxii. onera veris originariis ciuibus incumbentia soluendo, ac excubias faciendo, absque tamen literis Burgensiæ ab ipsis ciuibus obtentis mansit. Quæritur an per talem sic factam moram videatur Burgensiam acquisiuisse, vt debeat tanquam Burgensis priuilegiis Burgensium eiusdem ciuitatis gaudere.

DECISIO CCLX.

1 PRAESVPPONO † primò, quod illi dicũtur ciues nouitij, qui per annum integrum in loco aut ciuitate non steterunt, l. fi. §. quoties. & ibi Bartol. Albe. Paul. de Castr. & Moder. ff. de publicat. & Alexan. in consi. liiij. libr. iiij. Et tales qui non præsumũtur adhuc scire consuetu. & statuta. & ideo dicit Bohic in l. data opera.
2 ver. qui de iure. C. qui accu. non possunt. † quod ciues nouelli contrauenientes statutis ciuitatis excusantur propter eorum præsumptam ignorantiam. & mouetur per text. in l. qui cum vno. §. fina. l. commeatus. §. tyroni. ff. de re milit. & l. adulterium cum incestu. ff. de adulte. vbi dicitur quod parcitur nouo militi tanquam iustè ignoranti leges militares. Et Feli. in c. à nobis. de excep. & Rom. in cõsi. ccxxviij. & Hippol. de Marsil. in l. qui falsam monetam. numer. lxxxiij. ff. de fals. & Ias. in l. j. C. de summa Trinit. Roma. singu. lxxiij. & idem Roch. in c. si. q. xij. in ij. limitatio. versic. & not. illud de consuetu. & Ioan. le Cirier in suo tractatu de iure primogeniture, qui reprehendit Rochum dicentem Ludoui. prædicta decis. allegantem text. in d. l. cui cum vno. §. fi. sing. quòd non facit. Imo reprehendit eos qui singul. illam faciunt. sed ego nec Ludo. in dicto singu. nec in locis suprà allega. reperi, pariter nec Rochum illum reprehendentem, sed solùm Bal. referẽtem in d. l. data opera. qui allegat dictã l. qui cum vno. §. final. & vltra dicentem: habes consimilem text. in dicta l. commeatus. §. tyroni. & idem Ludoui. consi. ccccxcj. in casu propositę consultationis. versicu. accedat etiam ad hoc, ob quæ dicit glo. in l. Mela. in princ super verb. quæri deberet. quam ibi faciunt singul. Bald. & Floria. ad legem Aquiliam. quòd peregrini ignorant consuetudines locorum. & Ange. consi. quidam viator. & consi. xxv. incipiente, pro de-
3 cisione quæstionis prædictæ. † Tamen Alberic. in prima parte statutorum, quæstione xv. versi. ex quibus colligitur. tenet peregrinos & transeuntes seruare debere statuta & cõsuetudines locorum per quæ transeunt. l. j. §. habitare. ff. de his qui deiece. & eius opinio probatur Leuiti. xxiiij. ibi, Siue
4 ille ciuis, siue peregrinus fuerit. † Secũdò quis dicatur Burgensis, & dicitur à Burgo, id est castro: quia Burgi sunt castra, id est crebra per limites habitacula constituta, quæ Burgos vulgus vocat, secundùm Orosium & Hugo. & Papian. quos refert Lucas de Penna in l. eum qui curiæ. in princ. ibi Burgis. C. de fund. rei priuatæ lib. xj. qui dicit hoc colligi ex l. ij. versi. in Sardinia. C. de offic. præfecti prætor. Afri. &
5 ibi Alber. † Et inde Burgundionum genti nomen inhęsit, quos quondam subacta Germania vlteriori à Druso & Tiberio adoptiuis filiis Cæsaris, per castra dispositos in magnam creuisse gentẽ, atque ita etiam nomen ex opere sumpsisse. † Et idem Burdegalen. ciuitate à Burgo aquarum di-
6 cta. Ex hoc enim dicitur Burgus nouus. capi. suggestum. ibi canonico de nouo Burgo. de iure patrona. vel Burgæ in Flãdria. vel Mariæ Burgus apud Pontenicos, vt refert Pius Papa in parte de incõpa. & de Burgo à Burdegala quatuor distans leucis. Et sic id nomen ex his assumpsit, vt inquit Isidorus & Himo. ob quod fortè dicitur Episcopus Burgẽ. & de Burgundorum origine. Idem scribit Guaguin. in Chronica Clodouei Regis. De Burgensibus fit mentio in iure, vt in c.
7 ij. quod met. cau. ibi milites & Burgẽses. † Et sic Burgenses non sunt nobiles, licet sint potẽtes, & tamẽ nõ omnis nobilis est potens, c. j. eo. tit. ibi nobilis & potens. quod ibi cõmẽdat Abb. Sicu. in tertio no. licet id quod cõstituitur & statuitur in nobilibus videatur statutũ in aliis popularibus, diuitibus, & honestioribus secũdum Bart. in l. capitalium. §. serui. ff. de pœnis, de quo per Alexand. ibi in additio. & per Abb. Sicul. in clemen. grauis. de senten. excommu. & Barto. in l. j. ff. de legat. ij. in sua distinctione. & Alexand. in consilio cvij. versicul. sed prędictis non obstantibus. libro tertio. & etiam

in capitulo literis.ibi,& quosdam Burgenses de charitate.de præsumption.& in cap.proposuit.de cleric. excommunic.
8 ministran.ibi,clericos.† Et Burgenses possunt secundùm Lucam de Penna,per se facere syndicum, cum sit quædam vniuersitas per se dicta.l.eum qui curiæ. verum est quando sunt in Burgis,secus si in ciuitatibus,quia vnà cum cætero populo consistere debent,nec sunt ab eo secũdum communem vulgi vsum (qui attendi debet, l. Labeo.§.sed de his. ff.de supellecti.legat.) distincti, nisi ratione diuitiarum & bonorum plurium. & communiter dicitur,hic est vnus antiquus Burgensis,id est potens & diues,vt dicit Anto. Raynau.in suo comprehensorio feuda.tractatu de nobi. de quo per Guli.Benedict.in sua repeti.capituli Raynutius. nume. ccxcviij.cum quatuor sequentibus. Et ibi vide etiã de cau-
9 tionibus burgensibus.Hoc habito,† videtur quòd per tale tempus in propria habitanda domo,& soluẽdo onera ac cętera,quæ vero ciui incumbunt facienda,ex tacita voluntate acquisierit ciuilitatem & burgensiam l.ij. iuncta glos.ij.C. de incolis.libro decimo,& ibi Bart.Ioan de Plat.Iaco.Rebu.& Lucas de Pẽna,vbi scholaris qui decennio stetit in ciuitate,qui studij causa emit ibi domum,constituisse videtur domicilium,cum constet de animo & tẽpore seu transcursu decem annorum.Et tenent Ange.& Salicet.in l.ij C.de vbi de crimi.agi oportet.ergo multo magis alius non scholaris qui habitat in ciuitate & domo propria per decennium,videtur constituisse domicilium.secundum glos.ij.ibi,in fine quam sequuntur Doctores suprà alleg. vt iste qui soluit onera & chargias,ac excubias fecit annorum spatio xxij.reputari enim debet ciuis seu burgensis,argument.l.cum satis.§.j.& ibi gloss. C.de agricolis & censit.libro vndecimo.& per illam legem ac alia iura consuluit Bartolus in consilio xlij. visa inquisitione facta contra Franciscũ:quia idem est dicere aliquem de afiscuo vt afiscuatem, idẽ est dicere ipsum esse municipem alicuius loci,id est ciuem vel incolam.l. secũda.ibi,Campanos Puteolanos.ff.ad municipa.& l.sed & reprobari.§.amplius.ibi,si eum existens Comaneus.ff. de excusat.tutor.& gloss.exponit,id est Comaneo. & in consilio clxxij.incip.dubia occurrentia.versic.sextum dubium.volẽs aliquem posse præscribere libertatem à conditione ne sit comitatensis,sicut cæteri homines conditionati. & talem dicit currere præscriptionem à die quo eum ciuitas desiit possidere,& ipse cœpit se pro ciue gerere,l.iij. & l.si seruus.ff. de acquirend.possessione. & idem Socinus in consilio centesimodecimo volumine primo , vbi etiam allegat Bald.in consilio ccccxxvj.quod quidem nõ inueni.& idem Socinus in consilio cxj.immediatè sequen.& Pau.de Cast. in consil.
10 viij.ista bona.volumine antiq.† Quinimo forensis qui non habitat in ciuitate potest dici ciuis, si soluit onera quæ imponuntur pro rebus quas habet in loco.ita Feli. in capitulo quoniam.versiculo & adde quod est de officio ordinarij.
11 † Ergo videtur secundùm Feli.quòd forensibus possessoribus possit imponi collecta quòd est contra opinionẽ Bart. in l.libertus.§.sola.ff.ad municipalem.vbi dicit,quòd collecta imponi non potest possessoribus forẽsibus,quia collecta imponitur personæ pro rebus:ergo si persona nõ sit subdita ratione domicilij vel originis,nõ potest ei imponi.ita ibi, & in l.rescripto.§.fi.ff.de mune.& ho.& ibi Abb.& Bald.in l.non tãtum.§.fi.ff.de excusa.tut.vbi dicit aduenasnõ teneri ad custodiam castri,nec ad alias functiones personales: nisi saluando Felin.dicamus,quod per statutum imponi potest collecta forensibus possessoribus,vt tenet Bal.in l.fi.C.si sine cẽsu.& l.j C.de senten.quæ pro eo quod. & Alex.in addi.ad Bar.in d.l.rescripto.& istam partem tenet Rubeus cõ
12 sil.ix.& cõsilio lxxij.nu.ij.† Et pro hac parte fuit dictum & iudicatũ per arestũ per modũ prouisionis latũ in fauorẽ Iacobi Angier mercatoris Cathelani,volẽtis gaudere priuilegiis burgensium ciuitatis Burdegalæ, contra Petrum Doscens grandis consuetudinis receptorem, die xxvij. Ianuarij, Anno 1512. Et nunc similiter fuit lata sententia per Seneschallũ in fauorẽ Maturini de la Borie,cõtra procuratorẽ regis prædictæ villæ,super qua pendet ad decidendum in curia appellantem.Et pro hac Decisio.videtur tex.in l.vna. C.de priuilegiis corp.vrb.Ro.lib.xj.vbi quis eo ipso, quod est incola,gaudet omnibus priuilegiis ciuium. Sed ibi loquitur de incolis & venientibus ad vrbem Rom. commorandum:secus in aliis ciuitatibus,vt ibi per Iacob.Reb.Ioã
13 nem de Platea & Lucam de Penna.¶ † In cõtrarium quòd non faciat eum ciuem & burgensem,quia sola habitatio cũ non facit,l.est verum.C.de incol.libro x.nec pariter domũ solam vel possessionem in ciuitate habere.l.cùm neque. eodem titulo,& libro,& l. libertus. §. sola. ad municipalem. Sed eum quidem ciuem faciunt origo,manumissio,electio, vel adoptio:incolas verò domicilium.l.ciues,eodem titulo. & ibi gloss.magna & doctores,qui ponunt differentiam inter incolam & ciuem.& in l.prima,& ibi Bart.ff.ad municipalem.& plenè Albe.in rubrica ff.de muneribus & honoribus.nec pariter mora seu tempus decem annorum vel alterius maioris,cùm tempus nõ sit modus tollendæ aut inducendæ obligationis.l.obligationum ferè.§. placet. ff. de actionibus & obligationibus.nisi ex priuilegio aut statuto ordinatum esset l.ædificia.iuncta gl.ff.de verborum significatione.Et ideo bene dicit textus in d.l.ciues secundùm Luc. de Penna.ibi electio,id est assumptio,quæ est vera expositio,quamuis intellectus glossæ sit in se bonus,quia nisi per vniuersitatem ciuitatis quis fuerit assumptus, id est receptꝰ expresse,vt esset ciuis,& ciuitatis frueretur priuilegiis,
14 dici non potest ciuis,per textum in dicta l.ædificia. Et † isto modo homo alicuius Baronis potest secundùm Iacob. Rebufi.in d.l.ciues.ver.faciũt argumen.ad quæstio.se facere burgensem alicuius bastidiæ regiæ pro libito voluntatis, si non eidem Baroni in aliquo astrictus fuerit.Idem Corne.in consi.clv.quanquam videatur.& Bar.consi. primo d. q.primò quæritur.versi.quartò an per submissionem.in fi. vo.etiam secundùm Rebu.vbi esset astrictus:sed eum Baro malè in dies opprimat:quia tunc eximi potest à iurisdictio
15 ne illius.† Nam propter sæuitiam domini eximitur seruus à potestate domini,quæ est maior quàm sit Baronis in subditum.l.ij.ff de his qui sui vel alieni iuris.† Pariter filius e-
16 ximitur à potestate patris propter eius sæuitiã.l.fi.ff.si quis à parente fuerit manumissus.& l.si lenones.C.de episcopali audientia.ergo & subdita,vt est vxor,ob sæuitiam mariti. c.ex transmissa.de resti.spolia.& alibi sæpè per discursum
17 harum quęstionum.† Et quod forensis non reputetur ciuis,nisi expresse receptus fuerit per ciues,tex.in d.l.j.ibi,Et propriè quidam municipes appellantur muneris participes recepti in ciuitate,vt munera nobiscum facerent,&c.& ibi per illum textum tenet Bar.ver.secundo nota.dicens hoc sibi placere,quòd receptione propria & contractu habito ciuitas eum faciat ciuem.Et videmus ita secundum eum seruari de consuetudine.pro quo allegat textum in d. §. ædificia.cum sua gl.& per illa iura consuluit Bar.in consi.lxij.pũctus talis est:quidã est effectus ciuis alicuius ciuitatis.& pro hac parte est text.celebris in l.diuus Commodus.cum l. sequen.inci.sed si accepto vsu togæ Romanæ,vt ciues Romani semper egerunt.ff.de iure fisci.& ibi Bar.post.Ray.& singulariter Alb.& Lud.Bolog.in secundis interpreta.& Bal. in consi.cxxiij.cum sequent.libro tertio,dicẽs idẽ esse in ciuitate Brixię.& Ant.Rubeus cõsi.ix.exordien.in causa quę vertitur.dicit esse in sua ciuitate Alexãdriæ, & esse singulare in cõsi.ccccxvj.Io.de Albingana.ver.& ideo obsides.eodẽ volu.iij.& aliqui habent in primo vo.ccccl x.& idem Socinus in consi.cxxix.ver.circa secundã dubitationem. vol.j. & Pau.de Cast.in consi.xxj.incipien.primum dubium.& in consi.cccxix.viso & examinato puncto suprascripto. versi. sed isti ciues Paduani.volumine antiquo.& Francisc.de Are.in consi.lxxvij.& ratio scriben.eodem circa primum di-
18 co.Et † isto modo intelligi debet dicta lex.ciues,quod cõuentione vel constitutione ciuitatis facta cum aliquo (licet gl.ibi

gl.ibi aliter intelligat,& est in se verus)quod forensis si vo-
catur ad dignitatem vel officium efficitur ciuis, & gaudet
priuilegiis ciuium,per illum tex.sic per glossam expositum,
& etiam in l.sequenti municeps.ff. ad municipalem. & Al-
beri.in d.rubric.de muneribus & honoribus.versic. intelli
gendum est qui municeps.& glossa in d.l.ciues,ponit exem
19 plum de Rufino Gosco potestate Bononiæ.† Et Bart. in d.
l.municeps.§.finali.dicit quod Doctores sunt ciues loci in
quo legunt.& Felin. in rubrica de magistratibus. & tenet
Bartolus in tract.repræsaliarum in quinta quæstione, quin
tæ quæstionis principalis,vbi ponit de potestate, stipendia
riis scholaribus,& similibus & plenè Roma.in consi.ccxvj.
electio dicti domini capitanei.ver.nec præmissæ rationi.al-
legat Bart.in l.ij.§.si emancipatus.in j.ff. de bonorum pos-
sessione contra tab.& ibi Alexan.in add.quamuis Iacob.de
Bellouisu voluerit contrarium in quæstione per eum dispu
tata.incip. Rex ex statuto seu priuilegio. quem refert & se-
quitur Albe.in secunda parte statu.q.clxxvij.in vltima quæ.
sed primum tenet Angel. in consilio vicesimo tertio nulla
persona.in fi.versi.prædicta autem vera.† Vbi idem dicit in
beneficiato ratione beneficij,quod ciuis efficiatur quandiu
20 prælaturam tenet & beneficium. Et in vtroque idem tenet
de Puteo in syndicatu.in verbo,ciuilitas officialis.& in ver
bo,potestas pro delicto,& in capitulo, statutum ciuitatis im
mediatè sequenti,quod est notandum,secus in monachatu,
21 vt infrà dicam.Sed † & in beneficiato Luc.de Penna videtur
tenere contrarium in l.cùm neque.ante finem.versic.ex hac
l.c.de incolis.libro decimo.Sed primum verius,quod etiam
tenet Albe.in l.prima. versic. vidi etiam dubitari. ff. quod
cuiusque vniuer.nomi.volens etiam quod rector habeat ius
vtendi & fruendi in rebus communibus vniuersitatis, sicut
alij,l.testatoris.§.j.ff. si seruitus vendicetur.& alibi dixi: se-
cus si statuto diceretur,quod omnes stipendiarii tractaren-
tur sicut ciues,& aliquis est scriptus in libro stipendiariorũ
vltra numerum determinatum,quod talis non gaudebit be
neficio statuti,vt tenet Albe.in secunda parte statutorum.q.
cxc.statuto cauetur quod stipendiarij.per text. in l. eos C.
de officio magistra.militis.& l.qui sub prætextu. C. de sa-
crosanct.eccle.Et hanc partem tenet Odofr.Barto.& Luc.
de Penna in d.l.ciues.& Alexand. in consil. cxlv. quoniam
abundè.libr.ij.& Bald. in l. siue possidetis. versicu. vlterius
quæro.C.de proba.& Pet. de Bellaperti. in l. quod fauore.
in vij.op.C.de lega.quem etiam allegat Tho.Parpalia in re
peti.l.placet.fo.vij.versicul. & an tunc appellatione ciuium.
C.de sacr.sanc.eccle.& Barb.in consilio xiij.vol. ij. & Pau.
de Cast.in l.si duo.per illum textum versicul. vltimo not.ff.
de acquir.hæred. & Alexã. in consil.clvij.viso instrumento
donationis.versi.adeo quod etiam.cum sequen.lib.& singu
lariter Lau.Calca.in consi.100.num.j.& ij.Corne.in consi-
lio clxxxix.num.j.& ij volu.ij.& in consil. cclxxxj. volu. iij.
& Ioan.And.in quodam suo consilio posito inter consilia
Bruni,cix.& Bald.in consi.ccclxix. statuto Placentiæ caue-
tur,quod nulla persona audeat.versi.venio ad secundum.vo
lu.j.secundùm nouiter impressio.quod est in iij.volu. Alio-
rum ccxcix.volens etiam quod talis extraneus possit in eius
absentia nemine pro eo recipiente in ciuem & Burgensem re
cipi ipso postea ratificante & acceptante.& in consil. cccx.
ad euidentiam præmittendum est, quod quædam sunt de
corpore.eo.vol.iij.in nouiter impressis.versi.sed hic occur
rit dubium.& in consi.cxj.quatuor ad propositum.versicu.
sed ciuilitas.volu.ij.in primis impressis & in nouiter impres
sis in quarta parte,ccccxlv. & in consilio cccxxxix. Pun-
ctus, Pallutius & Ioanues libro quarto in primis impres-
sionibus,& in nouis lxiiij.vol.v.& in consi. cccix. Quod di
ctus Serrolandus vo.v.in nouiter impressis.quia in antiquis
non inueni,cum aliis per Fel.alle.in c.Rodulphus.in x. con
clusione de rescr.& Bar.in consi.lix.commune Spoleti con
cessit.& in consi.lxij.punctus talis est: quidam est effectus
22 ciuis.† Vnde diuus Paulus Apostolus se ciuem Romanũ
appellauit,quia pater eius societatem cum Romanis contra
xerat.& Alcia.in secunda Dispunctio.c.xxj.circa fin. & in
signum huius data fuit ei penula.capitulo si in adiutorium.
& ibi gloss.x.distin.& in cap.fundamenta.§.vltim. de elect.
lib.vj.Et secundùm Cardin.Alexand.in d.c.si adiutorium.
de ista penula facit idem Pau.mentionem. ij. ad Timo. iiij.
Quæ penula, vt inquit Nico.de Lyra ibi erat vestis quam
Romani dederunt patri Pauli apostoli in signum, quod es-
set Romanus ciuis. & Paulus in memoriam mortuo patre
retinuit eam,& sibi reseruauit.& in d.ca.in adiutorium. te-
23 nent idem Archidi.& Ioan.de Turre crema.& Gemi.† Et
ex illa glo.ita declarata colligunt Gemin.& Cardi.Alex.i-
bi,quod appellatione ciuis comprehenditur ciuis ex priui-
legio factus.ita quòd pœna per statutum irrogata offenden
ti ciuem extenditur etiã ad istum ciuem ex priuilegio crea-
tum.de quo ibi per Ioan.de Turre crema.& Cardin.Alex.
24 & Roma.consi.lxij.ver.ꝙ autem cessant.† Quid sit penula,
& vnde deriuetur,vide ibi Archidiac.& Gemin. & dicunt
quòd erat genus vestis longæ,quæ vtebantur ciues senato
res Romani senatum ingredientes: vel erat vestis consula-
ris,secundum de Lyra & de Turre crema.Aut secundum I-
sidorum,quem refert Archi. penula erat cum fimbriis lon-
gis.text.iuncta glo.in d.l.Labeo.§.sed de his.ibi,penulas &
togas.de supellectili legat.& in l.penul. ff.de præscri. verb.
& idem Luc.de Penna in d.l.vna,nulli licere in frænis. ver.
25 post glo.chlamys. † Alij verò dicunt penulam esse vilem ca
pam,quasi penè nulla,vt ponitur iudicum primo. & in legẽ
da beati Martini:vt latius per Archidiac. & Luc. de Penna
in l. vna. & ibi vide de multiplici veste. Vel etiam dabatur
ad quem Romanum ciuem faciendũ toga.d.l.sed si accepto
vsu togæ Romanæ.Sed aliter describit Nico.Pero.in cornu
copia,linea xxxv. dicens esse genus indumenti quod suprà
tunicam sumebatur.allegat Pomponium.Penulam in caput
induce ne te noscat.& Quin. Galba, penulam roganti non
potest commodare,inquit: domi maneo, cùm cœnaculum
eius perplueret.Idem Galba penulam roganti respondit nõ
pluit,non est opus tibi:si pluit ipse vtar. Et hęc penula apud
nos dici posset chlamys,licet chlamis sit vestis militaris,secũ
dum Perotum ibi,quæ potest dici capa,qua Hispani & nũc
omnes Galli ad minimum vsque vtuntur.Et etiam de illa ca
pa,qua Vascones capetæ vocati vtuntur:& de chlamyde fa
cit tex.mentionẽ in d.l.vna.nulli licere in frænis.& ibi Lu-
cas versi.post glossam chlamys.Vel etiam erat penula gau-
sapina candida ac pilosa;qua per æstum vtebantur,vel abusi
26 uè pro omni eo quod tegit.† Sic est vnus modus secundùm
Geminianum in d.c.si in adiutorium.acquirendi ciuilitatẽ,
scilicet per confederationem & societatem expresè contra
ctam,quod intelligit quando hoc habet lex vel modus con-
fiderationis,vt ciuilis intelligatur,aliàs non.l. assumptus. ff.
ad municipa. Vnde apud Romanos antiquitus secundùm
Archidiaconum Geminia.& de Turre.ibi,erat lex,quod si
quis spontè se confœderebat cum eis,efficiebatur ciuis Ro
manus,d.l.ædificia,de verbor.signifi.licet non valeat con-
sequentia quòd genitores mei fuerunt ciues ergo ego sum,
vt dicit Felin.in d.cap.quoniam.de offic.ordinat. Brunus in
27 consilio xxxv. nisi probet. † Ergo de iure & consuetudine
requiritur, vt quis alterius ciuitatis efficiatur Burgensis,
quod per gubernatores secundum morem & ritum ciuita-
tis fuerit receptus:nec sufficit domum propriam ibi habi-
tare,& alia hominis veri ciuis opera facere.l.fina.C.de mu
28 nicip.& origin.libr.x.† sicut dicimus de monacho,qui effi-
citur monachus alicuius monasterij,si in eo fuerit receptus.
capitu.primo.§.sanè.in verbo recipiantur.de statu. mon. li
bro sexto,& in cap.puellæ.xx.quæst.j.& in ca.nullam.xviij.
quæst.ij.vbi text.dicit,quod tota monasterij dispositio con
sistit penes Abbatem,& in c.sanè.in verbo,à quodam Abba
te recepto.& c.ad apostolicam,ibi Abbate per se vel per a-
lium de regula.& ibi Docto.& facit c.non solùm.ver.quan-
quam recipere præsumpseritis.& in versi:cum qui taliter re

ceptus fuerit.de regula.lib.ſexto,quia ſola profeſſio & rece
ptio facit quem monachum,capitulo,beneficium,eodem ti
tulo & libr.& c.porrectum.& ibi Abb. Sicul. eodem titul.
in v.notab. Et ſi aliquis non eligitur in monachum, ſed re-
cipitur,licet primò velit contrarium in c.officij. de elect.&
plures alij etiam eum ſequantur,quos reprobat Barb.in clè-
men.j.de elect.verſicul.in authentica dicit iſtam gloſ. & c.
29 per iura ſuprà allegat. † Et ideo vidi dubitari in Curia,an
quis poſsit per Abbatem ſolum ſine conuentu ac conſenſu
religioſorum in monachum recipi : quia per iura ſuprà alle
gata videtur quod poſſit,tamen glo.in capitulo finali in ver
bo,pertineat.de regula. libr. ſexto,dicit quod de iure ad v-
trunque ſpectat,per text.in cap.ea noſcitur.de his quæ fiunt
à præla.niſi ex priuilegio aut conſuetudine ad alterum per
tineat. & idem ibi Abbas Siculus,tamen licet cap. ea noſci-
tur.non multum faciat ſecundum Abbatem Sicul. in dicto
capitulo,ad apoſtolicam.verſi.ſed vltra glo.quæ loquitur in
præſentatione quæ ſpectat ad collegium:tamen Archidiac.
& Io.Mona.in dicto capitulo, & ſequuntur Ioann. Andr.
& Lap.& pariter Philip.Franc.niſi in iſtis caſibus,vt ibi per
eum.& Anchar.in capitul.porrectum. numero vj. de regu-
la.& Oldrad. conſilio xcvij. factum tale, quidem alibi. &
Calde. conſilio v. & xvij. & xxiiij. alias ſecundum ipſos in
defectum,abbas cum conuentu poterit creare, & non ſolus
conuentus per ſe,vt ibi.& pro hac opinio.eſt text.in c. quo
niam.ibi,moniales.& ibi Felin.tenet primo not.de ſimo.v-
bi dicit iſtam eſſe regulam,quæ fallit,niſi ſit conſuetudo in
contrarium,per text.in dicto capitulo finali,de regul. libro
ſextó.Secundò fallit, quando requiritur conſilium mona-
chorum, & eo non ſequuto recipit, quod valet, ſecundùm
Abb.Sicul.in dicto capitulo ad apoſtolicam.In hâc partem
inclinat Lap.alleg.xxxij.& Domini.in d.capitulo,finali. &
Specul.titul.de ſtat.monacho.§.j.verſiculo xx.quæritur. &
de Zabarel. in dicto capitulo porrectum. q. iij. & de Rota
Deciſio.cclxviij.aliàs eſt deciſ.iiij tit.de regularibus,in an-
tiqu.quamuis ſecundum eum regula beati Benedicti velit
profeſſionem debere fieri in communi,præſente conuentu:
hoc ipſo requiſito,& eius deliberatione ſequuta, ſecundũ
Doctores. Et etiam ſecundum eum vbi ſpectaret ad vtrun-
que,ſi conuentus non contradicat talis enim receptio vale-
bit,prout in caſu noſtro,in quo Abbas Vſarchiæ receperat
in monachum fratrem Oliuerium Pillet alterius monaſte-
rij religioſum,eiuſdem tamen ordinis,in præſentia trium re
ligioſorum eiuſdem monaſterij officiariorum non contra-
dicentium,xxv.anni ſunt elapſi. & ita fuit concluſum in fa-
uorem dicti Pillet contra magiſtrum Bertrandum Pruuc-
ret actorem. Quia ſecundum Collect.in dicto capitulo, ad
Apoſtolicam. verſicul.quid ſi monachus vnius monaſterij
transfertur ad aliud de religione alterius, quòd non tene-
tur illam religionem profiteri, cum ſubſtantia religionis ſit
eadem penes omnes,capitul.per tuas. de voto. quod intelli-
gendum eſt, ſi per abbatem aut per conuentum fuerat rece-
ptus,& conſenſus capituli præſumitur ex diuturnitate, l. fi-
30 lius.C.de petition.hæred. † Tamen per hanc receptionem
non deſinit monachus eſſe ciuis ciuitatis ſuæ originis vel pa
ternæ,ſecundùm Bartol.in dicta l.prima.ad munici. & Iac.
de ſancto Georgio in l.hæres abſens. §. ſi quis tutelam. nu-
mer. xxxix. Et ſi non conſtaret de receptione per alterum,
cenſeretur incapax beneficij alterius monaſterij, cuius non
eſt profeſſus nec receptus. Et ſic cõcluſum fuit in cauſa ma-
giſtri Anto.Sapientis à Seneſchallo Lemouicen. ſeu eius lo
cumtenen.contra magiſtrum Anto. Foudion appellantem,
quòd à quodam monacho,cui per epiſcopum Tutelen.fue
rat prioratus de Rupe collatus, habuerat dictum prioratũ
monachalem conſuetum conferri religioſis eiuſdem eccle-
ſiæ Tutel. Et latum areſtũ die vij. Septembris, Anno 1504.
Et idem dicimus de medico, vt l.ne intra numerum præſti-
tutum ordine,inuitos medicos immunitatem habere, ſæpè
conſtitutum eſt,cùm oporteat eis decreto decurionum im-
munitatem tribui.C.de profeſ.& medi.lib.x. & idem cano
nico alicuius eccleſiæ,l.qui ſub prætextu. ibi, qui prædicto
muneri ſufficiens approbetur.C.de ſacr.ſanct.eccleſ.& bo.
text.in l.ex eo.& ibi Bart.Bald.Ange.Alber.& Inno. ff. de
teſta. milit.& in c.ſi capit.ibi, vt te in canonicum iam reci-
peret,& in ca.ſi ſoli, ibi,eſſes in canonicum iam receptus. &
31 per totum,de conceſ.præb.lib.vj.† Sed an prædicti religioſi
& canonici gaudeant priuilegiis habitatoribus ciuitatis cõ
ceſſis:vide Decium conſil.cxiiij.qui tenet quod ſic,vt ibi:er
go à ciuibus recipi debent,vt per Bald.conſilio ccccxvj. Io.
de Abbigana.verſi.& ideo obſides.volum. tertio, cum aliis
per Anton. Rubeum conſilio ducenteſimodecimoſexto
32 per totum. † Non obſtantibus rationibus pro prima parte
adductis,quoniam locum habent quò ad incolatum aut li-
bertatem aſcriptitiam,quæ poteſt præſcribi longo tempo-
re, & non profectò quò ad ciuilitatem burgenſiam præ-
ſcribendam vt intuenti patet,niſi in locis eſſet conſuetu.ſine
præſcriptione,quod intrantes vrbem ſtatim fiant liberi, vt
Romæ,vt in authent.de cætero liberti fiant liberi.§.fina. &
idem in ciuitate Bituricen.vt dixi etiam in §.primo. in gloſ.
ij.ff.de conſue.iur.perſo.libro conſuetu.Biturigum.&Bal.
in conſilio ccciiij.ordinatum eſt in ciuitate Tuderti.volumi
ne quarto,ſecundùm primam ſtampam. ſed ſecundùm vlti-
33 mam eſt in v.parte.xxix. † Vel niſi vſus eſſet iuribus & priui
legiis ciuitatis : quia tunc præſcribit ciuilitatem & priuile-
gia,excepta origine,quæ præſcribi non poteſt, ſed bene cõ
modo originis. Et talis erit ciuis verus, & fictus origina-
rius,id eſt in hac ſpecie ciuilitatis,quę naturalis ſiue in natu
rali eſt:& verus in vero iure ciuilitatis in genere,vt no.Bar.
in l.ſi is qui pro emptore ff.de vſuca.quem ſequitur Bal. in
rubr.extra de præſcr.ver.dubitatur,an quis poſſit pręſcribe
re.& Frã.Balb.in tract.præſcr.nu.54.& dixi,& ſtatim dicã.
& ita per leges ſeu conſtitutiones regum Franciæ ſtabilitũ
eſt. Primò per conſtitutionem ſeu ordinationem Philippi
pulchri per ipſum editam die Lunæ poſt mediam quadra-
geſimam, Anno 1402.quæ incipit, hæc eſt ordinatio facta
per nos & conſilium noſtrum,& c.cum xj.articulis ſequenti-
bus,quæ ſic intitulatur per Aufred.tit.de priuilegiis & bur-
genſiis,quæ duo vult,primo quod vnuſquiſque ciuitatis,vil
læ,aut loci regij originarius ſit burgenſis. Secundò quod
vnicuique volenti ſuum mutare domicilium cum ſua vxore,
vel ſine vxore, & aliam ciuitatem vel villam ingredi ſit per-
miſſum,& poterit in præſentia duorum aut trium eiuſdem
villæ burgenſium,& offerre facere quæ cæteris incumbunt
ad hæc facienda, cautionémque dare intra annum & diem
domum facere,vel emere, & aliàs prout in d. ordinat. latius
continetur. Quæ quidem ordinatio poſtea fuit per diuos
Ioann. Carolum quintum,ſextum,& ſeptimum Francorum
reges confirmata,vt patet in ſubſcriptione dictę ordinatio.
& amplè per Benedict.in dicta ſua repet.numero 321. Ideo
talis qui ſic mediante fictione ſtatutaria & legali habetur
pro ciue,conſequitur omnia priuilegia,vtilitates,& commo
da,quæ veri conſequuntur ciues per ſuas leges municipales
ac priuilegia eis conceſſa,& non aliunde, vt voluit ſingula.
Bartol.in l. ſi maritus ſit in magiſtratu. §. primo. quem ibi
ſequitur Angel.ff.de adult.cum aliis per Alexand.ibi in ad-
di.alleg.& idem Corn.in conſil.cclxxxj.in volu. iij. & Ro-
ma.in conſi.lxij.Florentina conſtitutio. verſicul. quod au-
tem ceſſant.cum aliis per eum allega.& etiam in conſil. xcij.
verſic.tertio illud.& Bald.in d.conſil.cccxlix. verſiculo ve-
nio ad tertium.& in verſic.ſed hic occurrit dubium & Ale.
in conſi.clx.verſicul.plus dicit.lib.v.& Imo. conſilio tertio.
verſiculo.& etiam illi.& Bart.conſil.lxij.talis eſt.quidam eſt
effectus ciuis & Franc.de Aret.conſil.lxxviij.& Barba.con
ſilio lxxxvij.verſicul.ad ſecundam dubitationem. volumi-
ne tertio.& pręcipuè ſi dicatur quod in omnibus & per om
nia habeatur pro ciue,vt dicit Ang.in l.ſecunda. §. furioſus.
per illum textum ſingulariter.ff.de iure codic.& amplè Frã.
Curtius in conſil.xlix.verſicu. Nam illa verba in omnibus
& Bar-

& Barbat.in consilio xiij. numero xxj. volumine j.& in iij. volumi. consil.lxxxiiij.& Angel. Aret.in tractat. malefic.in verb.de Bononia. versi.quæro stante statuto. quem ad omnia prædicta vide.& per Augusti. in addi. & Alexã.in l.j.ff. de legatis primo.& Corne.in l. Ruffinus.in prima & secunda cum aliis in apostil.allegat.C.de testament. milit. & Alexand.in consilio xcix.numer.viij.lib.xj.& in consi.cxlviij. numer.v.eodem lib.& consil.xx.versicul.& constat.& consil.clviij.& consil.clxxxj.lib.j.& Barba.consil.v.nume. viij. volumin. iiij. & Bald. in consil. cxxxv.lata fuit sententia.in singul.volumin.v.& in aliis.est ccccvj. vbi dicit, quòd ciuitas francha à superis,concedere potest franchisiam inferis: quia vicem principis in suo gerit solio.l.pro hærede. §. planè.ff.quod vi aut clam. Vnde secundùm Roman.in singul. cccccclxxij. sunt communiter statuta in ciuitatibus, quod qui steterit in ciuitate per tot annos efficiatur ciuis:quòd illa seruanda sunt:.& si non steterit continuè per idem tempus,sed pro maiori parte illius temporis non efficitur ciuis,per text.singul.in l.cùm de lanionis.§.Sabinus.ff.de fundo instruct.& instrum.lega.quem ibi ad Bartol.& Alb. ponderauit,quòd aliàs,non per quantumcunque tempus, nisi pro tali fuisset per ciues tentus & reputatus in fruitione & gaudentia priuilegiorum. & Angel. in consil. clxxviij. &
34 Ange. Aret.vbi suprà.† Et no.econtrario,quod talis factus ciuis deserens ciuitatem perdit ciuilitatem,quia desinit esse ciuis. Ita singulariter dicit Bal.in l.ij.C.de infan.expo. per illum text.refert & sequitur Ias.in l.j.§.huius studii.ff.de iustitia & iure.& Pet.Geral.in singu.ij.& Ioann. de Neuiza. in consil.xij.inter consilia Alberti Bruni existente. Et an ad probandum quem esse municipem alicuius loci stetur dispositioni hominum dicti loci,vide Bald.in consil. ccclviij. casus,homines & commune.volum.iiij. qui tenet quod sic.

SVMMAE.

1 *Mulier noctu interfecta, an à marito censeatur occisa.*

2 *Maritus an priuetur lucro dotis, eo quòd vxor reperitur noctu occisa.*

Quæstio CCLXI.

Vxor si reperiatur mortua manè, cuius serò erat sana, ex quibusdã percussionibus sibi illatis,an præsumatur à marito interfecta cum ea cubante,nullis in camera aut domo præter eum existentibus, si prius ab eodem malè tractabatur.

DECISIO CCLXI.

1 ET† Bald.hanc narrans quæst. in consilio cxxij. incipien. proponitur quod vxor Petri Ferrarij,qui dicitur Petrus Merlinus.volumine primo,argumentatur an vtranque partem. Et tandem concludit,quod ex pluribus præsumptionibus & indiciis iuncta fama,si ibi vigebat, aut fuga eiusdem, vel minis de eam occidendo,aut de confessione extraiudiciali, vel ex mala tractatione,vel ictidus diris.& per vicinos fortè auditis, vt in casu eiusdem Barbitonsoris Bernardi Commere, quia audierunt ictus & vxorem clamantem, ô Bernarde tu me occidis,potest perpendi & iudicari quod fecerit, vt ibi per eum.& Signo.de Homed.in consil.lxiij. incho. Titius calce percussit vxorem.& in consil. cxv. vbi ponit quando confessus est percussisse,& inde decessisse, si noceat ei, si in remissione illud confessus fuerit:& tenet quod non, quando interuallo longo vixit.& pro hac Decisio.videtur bonus tex.in l.si quis in graui.§.si maritus vxorem noctu intra cubiculum secum cubantem necauerit,vel vxor maritum. & ibi per Roman.ff.ad Silla.& in l.j.prima. §. si vir aut vxor, eodem titul. quia si in domo nulli serui sint, maritus per illum textum fecisse videtur. Sed si serui fuerint audientes, & non adiuuantes,tenentur: aliàs non audientes non tenentur:quia de marito vel vxore interficiente, non erat ibi dubium,sed de seruis non succurrentibus.& l. finali. C. de sica.per quem not. ibi Sali. delictum in domo factum præsumi per illos qui domi sunt fuisse factum.& Bald. ibi notat, quod quando crimen nõ potest probari per regularem modum probandi, procedit probatio quodam modo irregularis,& dicit illam legem esse notandam contra mulier necantem maritum.& idem Hippo.ibi numero j. cum pluc rib.sequent.vbi amplè probat per eas præsumptiones velimentissimas probari occisionem per maritum vel per vxo
2 rem factam,de qua in sequent.quæstion. dicam. † Et pariter ponit Bald.in dicto consilio,an prædicta sunt sufficientia ad eundum maritum à lucro dotis ratione statuti vel pacti excludendum. Et concludit quod sic,per nota. in l. si ab hostibus.§.si vir.ff.soluto matrimonio. Et not. Luc.de Pena.in l.finali. versic. idem not. quod maritus. C. de incolis. lib.x.& in sequent.quæsti.aliquid dicam. Ideo stat in discretione & arbitrio iudicis,qui debet in hoc esse bene discretus & aduisatus, vt dicit iurisconsul. in l. respiciendum est iudiciali.ff.de pœn.cum malè agentibus occasio aliqua peccandi in promptu suffragatur. Est enim omni peccanti præsens semper aliqua ratio, quam suo prætendat errori. Sed hæc consuetudo peccantis est, vt inquit diuus Hierony. iij. parte epistolarum, tractat. xij. in epistola lxj. loquens ad Cain,& eum increpans de homicidio fratris sui Abel,vt malum semper velit negando geminare,& dicere, aut se non fecisse quod fecit, aut bonum operatum esse zelo, quod eum constat malo gessisse liuore tantùm,secundùm Anton. Abba.& Imo.in cap.vestra.de coha.clerico.quod nullum malum potest esse ita notorium,quòd nõ præsumatur quin possit aliqua competere excusatio. Et sequitur Hiero. de Trotis in suo consilio posito post consilium Ant.de Butr. versi. & dicunt.cum aliis per eum allegat.& signanter in tali casu: quia viri proniores sunt ad vxores occidendum.capitu.admone.& ibi gloss.in verbo,existimes. xxxiiij. q. ij. probatio difficilis,de quo vide Hippo.de Marsi.& in l. prima. C. ad leg.Cornel de sicar.& in l. infans. versicu.& aliàs dum ego essem potestas.ff.ad leg.Cornel. de sicar. vbi dicit se conuicisse quendam maritum, qui vxorem haurientem aquam in puteum proiecerat,per duos infantes suos.& ibi vide. Et alius quasi in effectu accidit casus in tornella, de quodam prisonerio iurisdictionis.Marmandę appellante ad curiam de quæstione & tortura, contra quem deponebant veraciter duo sui infantes,fuit dictum bene iudicatum,& latum arestum die xxvj. Februarij,anno 1528. Quid si agitur de intoxicatione seu venenatione viri contra vxorem, vel econtra,quæ indicia sunt sufficientia,vide Pau.de Cast. consilio cxcv.quod pro singula.de Puteo allegat in Syndica.in verbo tortura.c.mandauit.versicu.mulier inquiritur &c. Alex. in consilio cxv.in causa inquisitionis.volum.xxxix.conatur pauperculam mulierem à morte liberare,quæ confessa fuerat virum veneno intoxicatum mortuum. Non sic fecit Cæpo.in consilio v.& stante statuto,quod bannitus possit impunè occidi,& ibi etiam vide quòd grauius deliquit,qui interfecit vxorem quàm alium,c.decenter.lxxxix.distinctio. per gloss.& in d.c.admone.& Ioann. Fab. in §.alia deinde in finali.institu.de pub.iud.& de Neuiza.in sua Sylua. versiculo & tamen vxoricidium est detestabilius. Et ibi vide de præbente poculum venenosum,licet non moriatur venenatus.& Felin.in tractatu, de conatu.circa fin. Et in casu præsenti fuit maritus ad torturam quam sustinuit positus, iuxta d.l.fin.ad leg. Corneliam de sicar.ideo relaxatus. Et ita fuit contra dominum Bernardum Commere latum arestum confirmatoriũ sententiæ super tortura per Seneschallum Aquitaniæ latæ die xxiij. Anno 1534.

SVMMAE.

1 *Clericale perdit quis priuilegium ex inualidato matrimonio cũ adultera,cuius priorem virum interfecit.*

2 *Donatio facta vxori reuocatur,si ipsa postea virum percuti procurauit.*

3 *Mulier conspirans in necem viri tenetur.& nume.5.& etiam si maritus non sit occisus.& num.6.*

4 *Consuetudo quòd percutiens se ponat in manibus percussi, an valeat.*

7 *Sepeliendo interfecto opem præstans tenetur de occiso.*
8 *Mulier adultera præsumitur conscia de morte viri.*
9 *Mulier quæ sciuit necem viri, & non reuelauit, tenetur eadem pœna.*
10 *Correlatiuè quando non se habent vir & vxor.*
11 *Consilium homicidij qui dedit qualiter impedire debeat.*
12 *Mandans homicidium qualiter pœnitere possit.*
13 *Maritus vxorem defendens, si quem occidat, perinde est ac si seipsum defenderet.*

Quæstio CCLXII.

Quid de vxore carnaliter cognita ab aliquo, qui de assensu ac consilio eiusdem vxoris interfecit eius maritũ, quæ ita confessa fuit, an ipsa debeat homicida eadem puniri pœna.

DECISIO. CCLXII.

1 ET† dico, quod Ioann. Galli in q. clxxvj. accidit casus, mouet quæst. quando murtrarius, si e homicida, qui vxorem murtrati seu occisi ante & post occisionem carnaliter (data fide de ea in vxorem capienda) cognouerat: & per curiã Parisien. decisum talem homicidam priuilegio non debere gaudere clericali, & esse in patibulis suspendendum: quoniam matrimonium cum adultera sua consiliata in necem viri non valebat, vt tenet Hosti. contra Goffre. de trauo. in capi. primo de diuortiis. quem ibi sequuntur Anchara. Abba. Sicul. & præposi. Mediolan. & bonus text. in §. si quis verò accusatus de adulterio. in authent. vt nulli iudices. collation. ix. & idem dicit Aufrer. in clemen. prima. in prima regul. & fallentia. xix. de quodam filio domini de Lautario, qui per inuidias occiderat virum, cuius vxor erat eius adultera, vt dixi suprà in quæstione lxix. super quæstione. versic. sed fuit dubium, an clericus, sed non dicunt quid factum extitit de vxoribus occisorum: fortè homicidium de earum consilio & machinatione expressè, quamuis sit præsumptio, vt infrà dicam, 2 commissum non fuerat. † Et pariter Doctor Palatios Ruuios, alias Lupus, in repetitione Rubricæ, de donationibus inter virum & vxorem. versicul. ex istis potest inferri. ponit de marito qui fecit donationem vxori, quæ postea procurauit, quod pater vel frater eius aut alius consanguineus maritum percuteret & vulneraret: quòd ex hoc inducitur tacita reuocatio donationis, se remittendo ad Iacob. de sancto Georg. in tracta. feud. sed ipse loquitur in vasallo, qui vitæ domini insidiatus veneno, gladio, aut alio modo, quod est iusta causa eum priuandi feudo, vt capit. j. §. porrò, in fin. in quibus causis feud. amitta. & alibi dixi, hoc verum, si vasallus ad hoc laborauit. cap. primo. §. si voluerit. de capita. qui curiam vendi. & vltra non procedit. Nam verum est si vxor occidat aut occidere faciat, quod ipsa tenetur lege Corne. de sicariis. l. final. C. ad leg. Corne. de sicariis. & ibi Hippo. & perdit etiam dotem & donationem. l. si ab hostibus. §. finali. versicul. & ibi per omnes, soluto matrimonio. & gloss. & Doctor. in l. si maritus. in prima. C. de donationib. inter virum & vxorem, vt dictum fuit suprà in præced. quæstion. Sed si ex consilio est dubium, quando is cui datur erat aliàs facturus, vt tunc non teneatur tanquam verus homicida, secundùm communem sententiam Doct. in l. secunda. ff. manda. & glo. Ioan. Fabr. de Plat. & Are. in §. ope. instit. de obligatio. quæ ex delicto nascunt. & gloss. in l. sæpè. ff. de verborum. significati. & text. in capitu. periculosè. de pœn. distin. j. & l. j. §. persuadere. ff. de seruo corrupto. & Barto. consilio clxxv. in quæstione qua quæritur. & in l. consilij. & ibi Decius. ff. de regul. iur. & plenè Felin. in capitul. primo. de officio delegat. & Cæpola in consilio. xxvij. & Felin. in capitul. sicut dignum. versicu. nota. ibi animum Regis inflammasse. de homicid. & Din. in regula, nullus ex consilio, cum aliis ibi per nos in additio. allega. & Socin. in capit. ad audientiã, in vij. princip. quæstione versicu. xlij. quæro, de homicid. & in tract. suo de cita. articul. xxxiiij. quæst. ij. & idem in mandante aliquid mandatario illud aliàs facturo, secũdùm Bar. in d. consilio clxv. & Doct. suprà. alleg. Sed in dies videmus vxores adulteras in mortem virorum consiliari & machinari, d. capitu. primo. de diuortiis. l. iij. C. de quæst. ibi, neque enim ægrè feret si torqueatur quæ venenis suis viscera hominis extinxit, id est extinxisse dicitur, secundùm gloss. ibi, & capitul. super hoc. & capitul. significasti. de eo qui duxit in matrimon. quam polluit per adulter. & in capitul. si qua mulier. xxxj. præsti. ij. cum quibusdam mors virorum sit lætitia & solatium, vt dicit gloss. in l. final. in princip. C. de iure dotium. & alibi dixi, vt liberius cum suis ribaldis adulterium continuare valeant: sed poto seu vase discooperto, non cogitantes quid poterat ex illo euenire casu, quod teneantur. l. final. ff. de iurisdictione omnium iudicum. cum aliis ibi alle-
3 gat. eis postea malè accidit. † Sed vbi sunt homicidii viri mediatrices, tunc secundùm Anton. de Butri. in d. capitul. primo. de diuort. ipsæ tenentur, quia est plusquam consilium nudum, vt tenent ibi Doctor. Facit text. in l. si quis vxori. in princip. ff. de furt. Et secundùm legem Longobardorum punitur tam in persona quam in bonis, secundum quod voluerit maritus in cuius traditur potestate: & hoc si fatetur, vt in casu nostro fuit. Sed si negat, purgare se debet iuramento medio, aut per pugnam per campionem faciendam, vt in Lombarda. de consil. mortis. l. final. & ad hoc illam legem allegauit Petrus Iacobus in sua praxi. titul. de duello. versicul. quinto si mulier. & concordat text. in capitul. placuit. xxxij. quæst. ij. vbi dicitur, quòd si vxores clericorum peccant committendo adulterium, quòd mariti habent potestatem (præter necem) custodiendi & ligandi in domo, ne vxores licentiam habeant vlterius peccandi, & in capit. final. quod verius. in fine, ea. causa & quæstio. & ita per illa iura dicunt Abb. Sicul. & Anan. in cap. ij. in secundo notabili. post Ioann. And. ibi, de cleric. percuss. vbi est text. de muliere quæ per episcopum fuit ob suum delictum fustiga
4 ta. † Sed quòd offendens ponat se in manibus offensi, vt eum verberet vel vulneret ad libitum suum, vt erat de more & consuetudine Longobardorum, & erat Romanorum, vt dicunt Bart. & Angel. l. j. §. vsque adeo. ff. de iniuriis. & pariter Hispanorum, vt refert Ioann. Neuiza. in sua sylua. versic. & in Hispania. dicens in Hispania esse Decreta per quæ mulier & adulter traduntur in manibus mariti, qui de eorum bonis potest facere quod vult. allegat Ioann. Lup. in Rubr. prædicta. de donatione. inter virum & vxorem. versiculo habet alium & quartum. & pro hoc textu. in capitul. reum ad ecclesiam. xvij. quæstion. iiij. Et aliquid dixi suprà in q. lxxxj. incip. percutiens. Tamen sunt directè contra ius commune secundum Bartol. & Ange. in d. l. j. §. vsqueadeo. & Alexand. in addit. quia quis non est dominus membrorum suorum, l. liber homo. ff. ad legem Aquil. & talis consuetudo reprobatur, vt ibi per eos, qui pro hoc allegant bonum tex. in ca. contingit. de sententia excommunicationis. & ibi Abb. Sicul. & Felin. vterque in primo notabili. pro quo facit text. in d. l. si idem. §. j. ibi ne in potestate calumniosa aduersarij mei sit, an apud eundem litigare possim. Et ibi glo. ff. de iurisdictione omnium iudicum & l. penult. ff. de arbit.
5 † Et quod vxor teneatur ex suo consilio ac consensu amasio seu amico carnali dato & inito: quia agentes & consentientes pari pœna puniuntur. l. iubemus nulli. §. œconomus. C. de sacrosanct. ecclesiis. & iuribus suprà allega. & l. vnica. C. de rapto. virginum. & nihil interest vtrum occidat quis, an causam mortis præbeat. l. nihil interest. ff. ad legem Corne. de sicariis. & l. qui occidit. §. penulti. ff. ad legem Aquil. & in c. de cætero. & ibi Ioan. de Ana. in ij. not. de homicid. & in c. si vir sciens. de adul. cum aliis per Hippoly. de Marsil. in l. si quis viduam. numero ix. de quæstio. quamuis videatur differentia inter occidentem & causam mortis præbentem. l. qua actione. §. Celsus autem multum. ad legem Aquiliam. Sed non est nisi quantum ad subtilitatem, & non quantum ad effectum respectu leg. Corneliæ, secundum gloss. ibi: & Barto. quoniam tenetur lege Cornelia. Sed quantum ad le-

ad legem Aquiliam multum interest, vt per Bar. Ang. Alb.
etiam Hippo. de Marsi. in d. l. nihil interest. & Anan. in d. c.
6 de cętero. †Quinimò si maritus non fuerit occisus, sed is cui
ipsa consuluit, occisus fuerit per maritum, qui se optimè de-
fendit, quod ipsa teneatur, vt tenent Doct. in d. c. j. de diuor.
insuper Anch. Et ratio est, quia auctor delicti non solum te
netur de delictis & dãnis datis & perpetratis contra alios, l.
quoniam multa. C. ad leg. Iuliam. de vi public. & plenius di-
xi suprà quæstion. incip. non enim possunt ista delicta solo
consilio regulari, secundum Ancha. in d. capit. j. Ideo de eo
quòd vltra mandatum vel consilium delinquit, tenetur ille
qui consuluit, alleg. text. in c. is qui. de homicid. libr. vj. &
Feli. de sententi. excommuni. & idem Socin. in d. cap. ad au-
dientiam, quæstio. vij. princip. versic. lxxj. versicu. xcj. & Fe-
lin. in d. cap. sicut dignum. versic. not. ex. §. illi. Et verisimile
erat hic, quòd iste ribaldus ex mulieris suggestione fuerit
motus, cùm bis conuenissent de eum occidendo. Sicut enim
fornicaria seu concubina solet insidiari vitæ vxoris, vt dixit
Ioannes Lupus in repetit. capitu. vestras. versicul. & inde e-
nim. pro quo est d. capitu. super hoc. ita etiam isti ribaldi a-
matores solent insidiari vitis maritorum. ca. si quis viuente
marito. xxxj. quæst. ij. Mulieres enim sunt nimium crude-
les, vt inquit Alb. de Ros. in l. filia in orbitate. C. de inoffic.
testamen. & ibi plura contra mulieres dicit. Vnde Virgil. se
cundo Aeneid.

Notum quid furens, quid fœmina possit.

Si enim ipsa ab initio non consensisset, homicidium ama-
sius nunquam fecisset: quoniam impietati fauere videtur,
qui obuiare potest & non obuiat capitul. qui potest. xxiij. &
cap. error. lxxxiij. dist. glo. in clemen. j. in verbo defensauer-
rit. versicu. circa tertium. de pœn. quicquid est causa causæ,
est causa causati. l. manumissiones. ff. de iustit. Et pro hoc fa-
cit ratio iurisconsulti in l. excipiuntur. ff. ad Sillanian. ibi, ad
pedes domini cubuerat cùm occideretur, nec postea necem
eius prodiderat. vt enim opem ferre eum non potuisse con-
stabat, ita silentium præstitisse eum postea certum erat, & i-
bi Bald. post Din. dicit esse argumentum contra vxorem,
quæ tacet de morte viri in domo interfecti, quòd præsuma-
tur culpabilis vel conscia de morte eius vel præsumptiuè.
Per quod de Puteo refert se vidisse quandam mulierem fuis
se, quæ diu tacuerat de morte viri, quæ non reperiebatur:
& quadam die clamauit plorans in stabulo, vbi erat fœtor
mariti. Et vicini occurrerunt, & repertus est vir sepul-
tus, & torta confessa fuit quod occidi fecerat virum à quo-
dam adultero, & inde suspensa: vt ipse dicit in syndicatu,
in verbo, tortura. versiculo. & dicit Bald. & ad hoc textus,
in l. prima §. eodem. titulo. ad Sillanianum. †Facit quod di-
7 cit Cæpola in dict. consilio xxvij. versicu. in contrarium fa-
cit quod præstans opem, id est, sepeliendo occisum, vt cela-
retur & occultaretur, teneatur tanquam præstans auxilium.
Et sic vidimus de quadam matre: cuius filia pepererat infan
tem, quem dicebat fuisse mortuum, & iuxta vitem parum
profundam in terra sepelierat: cui mater respondit, quare
profundius non posuerat: ob quæ iudex & alia expressè re-
sultantia indicia ambas condemnauit ad quæstionem seu
torturam. Et Seneschallus Bazatensis infirmauit respectu
matris: & curia opinata est, quod procurator regius videret
processum, vt posset ab illa sententia appellare, & latum are
stum die xxx. Octobris, Anno 1536. Et postea ambæ fuerũt
in consurgeria in qua mater decessit, & filia in patibulo su-
8 spensa. †Et in dubio ita præsumendum est, illam esse con-
sciam, secundùm Bald. in l. data opera. C. de accusa. & in
cap. primo. §. iniuria. versicu. quæro si Titius. de Pace iura-
ment. firman. & Felin. in d. cap. sicut dignum. versicul. tertia
conclusio & Cæpol. consilio xxix. Et hic de hoc apparebat,
quia post homicidium ipsa fauit amasio præstando & com
modando equum defuncti mariti ad fugiendum & punitio
nem euadendum: ex quo teneretur, gloss. in dicta. clementi.
prima. & omnes in d. capit. primo. de officio. delegati. & in

9 d. c. sicut dignum. † Et tenetur etiã eadem pœna, postquã
sciuit futurum homicidium in personam mariti committen
dum non sibi reuelando, & sic per consequens delicto ob-
uiare poterat, per notata per Barto. in l. verum. & ibi Hip-
polyt. de Marsi. ff. de parricid. & plenè Felin. in dicto. capi.
primo. versicul. secundo fallit in subdito. de officio delega-
ti. & gloss. in l. culpa caret. ff. de regulis iuris. & ibi Decius
post Albericum, cum aliis per nos allegat. post Dinum
in regul. culpa caret qui scit. eodem titul. libr. vj. quod intel-
lige prout dixi. Et nulli nõ paret ipsam viro subditam esse,
Genesis iij. cap. & ad Ephes. v. & xv. q. iij. §. his itaque. & am
plè dixi in §. iiij. in prima glossa. de consuet. iur. sta. per. libr.
consuetu. Biturig. & Fel. in dicto capi. mulieres. de sentent.
excommu. & in cap. ex parte. de sponsa. non potest esse magis
coniuncta quàm duo esse in carne vna, Genesis ij. & capitu.
gaudemus. de diuor. & socia diuinæ & humanæ domus l. ad
uersus. C. de crimi. expila. hæred. & Signorolus de Homed.
in consil. lxiij. Titius calce percussit vxorem. versicu. ex ma-
xima. & singul. Alber. de Rosat. in l. secunda. ff. de iniuriis.
& in l. si filij. C. de donatio. inter virum & vxorem, ac etiam
domestica argumento l. quicunque. C. de re milit. li. xij. &
in l. præsenti. §. sanè. C. de his qui ad eccl. confu. & in l. sed
10 & si quis. §. illud. ff. si quis cau. † Correlatiuè enim se habet
vt dispositum in vno habeat locum in alio, vt dixi in di-
cto §. ij. de consuet. matrimo. & hoc præter quam in pœna
adulterij. l. quamuis. cum sua authentic. sed hodie. C. de adul
ter. & etiam iniuria propulsanda. dicta l. ij. de iniuriis. de
quo per Baptist. de sancto Blasio. in tractat. correla. & Curt.
in consil. vj. feudorum. & Iason in l. final. C. de indicta vidui
11 ta. tollen. † Et sic potius auxiliari & denuntiare quàm par-
tem corporis occidi facere: quia quis volens exonerare suã
conscientiam de malo consilio nondum adimpleto, non so-
lùm tenetur dissuadere, ne id fiat: sed etiam prudenter notifi
care ei contra quem dirigitur, vt caueat, vt dicit Inno. in d.
c. ad audientiam. quem ibi sequitur Ana. & Socin. in quæ. vj.
principali. versic. lxxviij. ibi, sed quęro quæ sit ratio. & Spe.
in tit. de leg. §. iuxta. versi. sed quæritur, quando occasione.
& Bar. in l. non solùm. §. si mandato. ff. de iniur. & Sali. in l. j.
versi. de simo. quæro. C. de raptu virginum. & Felin. in d. c.
12 sicut dignum. versicu. vltima conclusio. † Secus est in man-
dante, quia sufficit quòd mandatario notificet ante manda-
tum exequutum, quod non exequetur, iuxta glo. ij. in c. cum
quis. de senten. excommunica. libr. vj. & Fel. in d. capi. sicut.
versicu. fallit verò in mandante. Signanter vxor requisita
de adulterio potest fingere amorem & nuntiare marito, vt i-
pse prouisus illum requirentem verberari faceret, vt not.
Paul. de Castro. & Iacob. de sancto Georgio in l. si quis ser
uo. C. de furt. quemadmodum secundum eos, & etiam An-
ge. ibi, custos castri requisitus de proditione potest facere
duplicem tractatum, id est annuere eum requirenti prodi-
tionem: & nihilominus reuelare hoc domino castri, à quo
habet in custodiam, vt dixi in tracta. clauium portarum ciui
tatum. in præfatio. fol. vj. in additio. versicul. item quando.
Tamen sunt nonnullæ malæ mulieres secundum Ioann. de
Neuiza. in sua sylua. versicu. vidi aliàs dubitari, vtrum de-
beat statim notificare marito eum qui ipsam de amore ro-
gauit, vel an melius sit tacere. Et pro hoc vltimò videtur
text. in l. vim passam. in princ. ff. de adulte. tamen dicit se co-
gnouisse plures mulieres, quæ & amatorem & literas eorũ
marito ostendebant, fingentes se denegasse, & eum habere
pro inimico ad finem, ne maritus suspicaretur, seu ad aufe-
rendam zelotypiam: & tamen libidinem cum eo explebant.
Hoc aliquando contingit, quando eis non satisfit de vesti-
bus & carnibus, quia inquit carnibus vlciscuntur, & adhi-
bent alium qui formabit duos clauos in vna calida, vt ipse
dicit. fo. lxxv. circa medium. versicu. & enim si mulieri. † Ta
13 men si vxor alicuius passa fuerit aggressuram ab aliquibus,
& maritus eam defendens aliquos vulnerauerit vel oc-
ciderit, est excusatus, ac si ad defensionẽ fecisset. l. prima. §.

si vir.ff.ad Sillanianum.& ibi dicit Alberi.ita fuisse determi
natum per illum text.& facit ad hoc text. in d. l. item apud
Labeonem.§.j.& Bal.in l.j.C.vnde vi.versicu.secundò quæ
re an maritus.& Ange. Aret.in tractat. maleficio.in verbo.
& latius se defendendo.nume.xxxij.nihilominus tamen mi-
sericorditer procedendo die Mercurij hebdomadæ sanctæ
in honorem passionis Christi benedicti, contra quandam
Ioannam Dandurã vxorem Petri de Comps à Seneschal
lo Agenen.confirmante sententiam iudicis de Damazano,
qui eam ad perdendum caput, & corpus suum in patibulo
ponendum condemnauerat,appellantem. fuit per arestum
dictum esse duabus vicibus in diuersis diebus per loca eius-
dem loci consueta fustigandam.& latum fuit vj.die Aprilis,
Anno 1527. Pro isto aresto facit decisio Cæpollæ. in consi-
lio lxxxj. quod est vltimo deciden. mulierem adulteram ac
venificam, licet mors mariti ex eo sequuta non fuerit, nec
pro furto bonorum eius mariti esse ad mortem, neque eius
adulterum condemnandos. Sed tamen postea curia videns
aliam similiter ob necem viri ad mortem per Seneschallum
Lauday condemnatam, confirmauit sententiam die v. Iu-
nij, Anno 1528. Et pariter dictum fuit contra quandam a-
liam mulierem die *mensis Augusti.anno prædicto,curia a-
pud Liburniam sedente. Et pariter contra quandam aliam
die xvij. Maij, Anno 1531. Et similiter contra quandam A-
gnetam *du Solier*, à Seneschallo Perragori.appellantem die
xviij. Nouembris, Anno prædicto proximo. Et etiam con
tra quandam Alisiam à dicto Seneschallo Petragori. appel
lantem, & latum arestum die Martij, Anno. 1536. Et nunc
contra Mariam Amigande:& Ioannem de Treues eius a-
matorem,& latum arestum die pen.aut vltima Augusti, vel
prima Septembris. Anno 1537.

SVMMAE.

1 *Permutatio non debet laudimia.*
2 *Feudi dominus an à nouo vasallo exigere possit nouum laudi-
mium.& num.*12.*&* 13.
3 *Vasalli per dominum affrancatio quid operetur.& nu.*4.
5 *Feudum permutans an debeat domino laudimium.& numer.*
6.*&* 14.
7 *Præscribi non possunt ea cuius casus non euenit.*
8 *Consuetudo allegata intelligitur de posteriori.*
9 *Consuetudo vicini loci attendenda.*
10 *Manus mortua quot modis dicatur.& nu.*11.

Quæstio CCLXIII.

Quid si per pactum inuestituræ dicatur vasallum tenere feudum
ab aliquo domino ad fidem & homagium ligium,ac etiam deue
rium gratię seu de mercede,alias appellatum rachaptum, & etiã
plures recognitiones & præstationes fidelitatis idem dicant:& va
sallus permutet feudum,ac rachaptus visis verbis prædictæ inuę
stituræ, ac recognitiones debeantur domino signanter cum in
vna fidelitatis præstatione dicatur vltra prædicta verba ad mor-
tuam manum,aliàs appellatum rachaptum.

DECISIO CCLXIII.

1 IT †videtur quòd de iure ex permutatione ra-
chaptus vel laudimia non debeantur, vt tenet
Alber.in prima parte statuto.quæst.cx.statuto
Parmæ cauetur. cum aliis per nos allegatis in
§.xvij.versi.& an ex permutatione.de consuetudi.feudi.lib.
consue.Biturig.quia verbo venditionis non comprehendi
tur permutatio, aut donatio, vel datio insolutum, nec diui
sio feudi inter fratres facta.vt ibi per Alberic. & Iacob. de
sanct.Georgio.in tract.de Roydis seu operis. versi. an præ
supposito statuto vel consuet.& Bal.in l.si domus.§.fin. & i-
bi Moder.ff.de legibus. Vnde verba inuestituræ prædictæ
videntur solum modum vacationis per mortem comprehen
dere, vt filius aut alius hæres vasalli extranei vel ab inte-
stato, teneatur soluere rachaptum, prout est de consue-
tudin. loci de Thonayo Borono, de cuius directitate
seu dominio directo dependet feudum vocatum Dusic:
prout petitur rachaptus à vasallo.ac etiam de consue. comi
tatus Pictauien.& pariter vice comitatus Parisien.quod ra-
chaptus ex successione collaterali tantum debentur, & non
profecto ex venditione vel permutatione,vt habetur in ma
gno consuetudinario Fráciæ titulo de rachaptu feudorum,
articul.secundo & tertio.ac fin.& artic. xij.incipien.*Item en
autre cas de succession,comme de vendition ou deschange, ra-
chapt n'a point de lieu.*& dixi in d. §. xviij. ver.suprà.alle.in
fin.de loco ad locum,nec de persona ad personam, vt de v-
no casu ad alium. Tum quia consuetudo est stricti iuris: I-
deo extendi non debet in regno Neapolitano in capit.post
mortem.titul.de renunt.morte Baronis.& ibi gloss.& And.
de Isern.in sua peregrina lectu.c.j.de feudi.cog.& ibi Car-
di. Alexan.post Bald.alle.Innocen.& Abb.Sicul.ij. de cõ-
sue.& plenè Socin.in consil.clxv.incip.visis inuestituris.vo
lu.ij.versic. tertio præmittendum.& Franc.de Aret. consil.
cxxxj.in causa quæ vertitur.versic. non obstat secunda ra-
tio.& Decius consil.cccclxxxiij.nu.xxij.& quæ dicam. Vn-
de cùm hic in vna fidelitatis præstatione de manu mortua
fiat mentio casum mortis deberi rachaptum videtur solùm
includere, & non alios vacationis seu mutuationis vasalli
modos comprehendi:quia qui de vno dicit, de alio negare
videtur.l. maritus.C.de procurato. & l. cùm ita.in fin.ff.de
condi.& demonstra.cum no.in l.prætor.ff.de iudi.& cap.su
sceptum de rescript.lib.vj.vt intrà pro parte contraria dicã.
Vnde exceptio in casu facta in aliis casibus contrarium di-
sponere videtur.l j.ff.de reg.iur.& Din.in rub.eo. lib. vj. &
ibi dixi in princip.& nunquam hic fuit aliquid solutum ra-
tione venditionis vel permutationis per ipsum vel suos prę
decessores vasallos,vt statim dicam. Facit pro hac parte.tex.
in capitul.cùm olim,de censib.ibi,quò ad modum soluen-
di censum in vna pecunia non potest in alia compelli. ad
hoc l.si communem.§.si is qui.ff.quemadmodum ser. amit.
2 †Tum alia ratione,quia de iure & vsu seu consue.generali
feudorum dominus directus non potest à nouo vasallo pro
iure inuestituræ aliquid exigere laudimij aut rachaptum,ni
si ea quæ continentur in fidelitatis forma,& ad ea quæ sunt
de noua forma fidelitatis,vt tenuit primo Vber.de Bobio in
l.si quis alia aqua.§.final.ff.quemadmod.ser.amit. quem re-
fert Ioann.Andr.in addit. Specul.super rubric.de præscri.
ver.fuit alia quæstio Vber. quod latè prosequitur, ibi. ver-
sicul. vidisti dictum Vber. vsque ad fin. Et idem Floren. in
dicta l.si quis alia aqua §.final.& Martin.Lauden.in capit.
j.qui feud.dare poss.& Iacob. Aluar. in ij.diuis. feu. & Iser.
in tit.per quos fiat inuesti.capit.fin.§.sed & Rex.& in sua le
ctu.peregrina titu.de renuntian.morte Baronis.cùm hic vi
deatur esse feudum honorificum:quia in omnibus inuestitu
ris dicitur ad fidem & homagium ligium. Et sic videtur in-
telligi de feudo gentili seu nobili libero & franco. Accedat
clement.pastoralis.§.cursus.& ibi gloss.in verbo,homóque
ligius.& ibi Cardin.de Zabarel. de re iudic. sublata distin-
ctione,secundùm Ioann. Andr.vbi suprà, à quo concessio
feudi, an ab Imperatore vel ab alio inferiore fuerit facta,
quamuis de feudo franco nonnulla in iure fiat mentio. se-
3 cundùm Bald.in l.j.C.si à non competen.iudic.†Sed an af-
francatio per dominum facta de vasallis, operetur libera-
tionem & remissionem seruitiorum, tributorum, & alio-
rum obsequiorum,ad quæ ipsi vasalli tenebantur. Et Bar-
tol.consil.clxxxix.versicul.quarto,an per submissionem. te
net quod sic, sicut patronus remittit libertis ius patrona-
tus.l.fina.C.de bon.liber.non tamen per hanc remissionem
videtur dominus imperium & iurisdictionem remisisse, vt
ibi per eum. Et ista opin.Ioann. Andr.fuit original. Oldra.
de Laude,in consil.ccxxiiij.factum tale est:quidam miles.
Quia,vt inquit vterque,nos quærimus nobilitatem, liber-
tatem,& franchisiam ex vi illorum verborum: quæ verba
tamen possunt non esse etiam in infeudatione, quam alius
dominus faceret. Et Alexan.sequitur Ioan.Andr. in consi.
ij.versicul.ad septimum argu.& consil.v.& in consi.x.versi.
Secundo casu.lib.v.& idem Alex.in cõsi.xcviij.nu.xvj.& So
cin.

cin.in consi.cvij.versi.præterea.cum seq.volu.ij.& Petr.Iacob.in titu.de action.in rem.quæ pro re feuda.competit. & Guido Pap.in quæst.ccccxv.ante finem.versi. sed an dominus.& Sicul.in ca.ad audientiam.de præscript.cum aliis per nos allega.in §.v.& in §.viij.de consue.feud.lib.consuet.Biturig.& vltra idem tenet Guido Pap.consi.ccxiij. num.5.& sentit Iacob.de sancto Georgio in tracta.de Roydis. versi. habent etiam domini terrarum.& Alber.in sua summa feu. quam posuit in dictionario.in verbo,feudum.versicul. Vasallus tenetur ad duo,scilicet ad debitum fidelitatis & seruitium promissum pro feudo cap.j.§.beneficium.quib.modis feud.amit. & si non potest ire cum domino in expeditione, tenetur ibi ad certam partem fructuum feudi illius anni ca. primo.§.in hostem.de capitul.Corra. & hodie est medietas cap.imperialem §.firmiter.de prohibi.feud.alie.per Fede.
4 † Et vltra non potest eum dominus grauare.allegat Spec. in tit.de feud.§.quoniam.ver.Et no.quod vasallh.& dixi supra quæst.ccxj.& ccxij.idem Curt.in tract.feud.q.viij.vers.Secunda principalis species.& Francis.de Cre.consi.xiiij.glo. in prœmi.prag.sanctio.super verbo, Francorum.& Bart. in consilio lix.commune Spol.vbi ponit etiam,quando datur feudum cum omni libertate & franchisia. & idem Masuerius in sua praxi,titu.de feud.quamuis gloss.in cap. j.§.illud quoque.in verbo,nisi requisitus.de prohib.feud alien. per Feder.censeat laudimium ex hoc esse debitum.& ipsum sequitur Cur.c.j.in fin.quæ fuit prima causa beneficij amit. & Bertran.Caprioli,prout refert Ioan.Raymun.in suo feudali Cat.& idem ipse Raymund.si consuetum est solui,& illam glo.intelligit Aluar.in d.§.illud si erat consuetudo soluendi. Et istam partem tenet Chassaneus lib.consuetu. Burgund.titu.de feud.§.j.versi.item quæro.& in titu.
5 † Sed præcedens est secundum quam fuit conclusum pro domino de Ligniraco Vasallo,contra dominum Francis.de Turre dominum de Turena dominum directum actorem laudimia petentem ad consuetudinem leuandi probandam per turbas admissum. Et latum arestū,die xiiij.Martij.Anno 1529. Præterea hic est pactum generale saltem indefinitum,quòd vasallus soluet rachaptum, quod quidē debet dominus moderari,argumen.cap cùm Apostolus.de censi.x.quæstio.ij. capi.vltimo.saltem moderanda arbitrio boni viri. Et istam partem tenuerunt plures ex dominis grandis cameræ, & etiam inquæstarum.¶
6 † In contrarium videtur, quòd rachaptus non debeantur ex permutatione attento inuestituræ tenore,qui nullam facit mentionem specialem mortis, aut alterius vacationis,seu mutationis feudi in alium quocunque modo,etiā ex permutatione facta.c.j.& idē est in omnibus alienationibus.de controuer.inter dominū,vt tenet gl.sing. in c.si propter tua debita.in verbo,vocabuntur empto.quā ibi sequuntur Anchar.Archidiacon.& Philip.Francisc.de rescript.libro vj.Quia generaliter est intelligendum, & vbi lex non distinguit,nec nos, &c.l.de pretio. ff.de pud.& l.j. §.generaliter.ff.de legatis præstan.& argum.l.pluribus stipulationibus.ff.de acceptila.aliàs secus, si inuestitura, aut consuetudo exprimeret vnum casum seu modum, scilicet venditionis aut mortis tantùm,ex quo vasallus minus teneretur soluere rachaptum, tunc ad alium vacationis seu mutationis vasalli modum extendi non debet,dicto cap.surreptum.& plenè Felin.in cap.in nostra.eod.in antiquis.prout dixi in d.§.xviij. Et pactū & cōsuetudo ītelligi debet,prout sonant,nec vltra casum suum extēdi oportet. De pacto inuestituræ ad quā semper est recurrendū,est tex.in c.de duobus fratr.à cap.inuesti.ibi,nisi facta fuerit īuestitura ea lege. & ibi Bal.ī l.j.§.si cōuenerit.ff.deposit.cū no.in l.semper in stipulationibus.de reg.iur.cū aliis per nos alle.in §.vj. & vij. de consue.feu.& Ias.consi.lxxviij.nu.j.vol.j.& cōs.cxiiij.nu. iiij.consi.clxxx.nu.iij vol.ij.& latè cōsi.cxxxvj.nu.ij.lib.iiij. qui feudi materia semper suū respicit prīcipiū, & dixit Bal. in cons.cccxcviij.volu.j.& Iason in l.ij.C.de iure emphy.& Alex.in cōsi.cccxiiij.lib. & Ludo.de Rom.in sing.ccccclxxj.

cum aliis allegat.in §.ij.versicul. Et idem est de consuet.feu. quoniam in quæstionibus feudalibus volens rectè examinare & decidere principaliter & subtiliter habet attendere formam & qualitatē feudi,vt dicit Alb.in d.sua summa feud. ver.similes quidam.& Anan.in consi.vij.j.versic. Secundo ponitur.& Cuma.consi.clxj.versi.Ad generale quæsitum. Et de consuetudine probatur etiam,quòd non debeat extendi vltra suprà allegata Salic.& Docto.in l.si serui vestri. C.de noxa.& Bald.consi.vij.versi.Vnde nō absque dubio. vol iij.& in consi.ccccxvj.versic.Sciendum est enim,eodem vo.dicens,simile esse statutū in regula fratrum minorum.c. exiui de paradiso.quia text.dicit.quòd non potest glossari, sed debet ad literam seruari,sicut iacet.Idem prohibuit Imperator de legibus non glossandis in l.j.§.nostram autem.de veteri iure enuclean.vt latius dixi in §.xiiij.versi.Et sic dicatur.de consue.feudo. Quinimo consuetudo dici potest quoddam pactum,vt not.in l.ij.C.quæ sit lōga consue.& in l.de quibus.ff.de legib.Et licet casus non euenerit in ipso vasallo,& aliis suis antecessoribus dominis du Fye,quia feudū nō fuit alienatum aut permutatum,nihilominus debentur rachaptus,vt volūt Abb.Sicu.Imo.& Feli.in d.c.ad audientiam.versic.Inquantum Abb.cum aliis suprà in quæst.
7 ccxj.alleg.† Et quia vasallus non prescribit contra dominum iura sibi debita,quæ non consistunt in annua præstatione,de quibus casus vel tempus præstandi & soluendi nō euenit,vt ibi.& per Doct.in l.rem non nouam.C. de iudi. vbi volunt,quòd licet casus alicuius legis nō euenerit, non sequitur quin eo adueniente locum habeat,& Iason in l. fi. ff de cōstitutio. Et præcipuè,quia sic dominus de Thonayo Botono dominus directus vsusfructus,& est adiectum, vtitur contra alios suos feudatarios seu vasallos ab eo tenentes, quando casus occurrit,à quibus exigit rachaptum,vel cum eo vassalli de ipso rachaptu componunt. Et sic consuetudo curiæ sine curtis dominæ decidit hanc quæstionem, quæ consuet.in hoc attendi debet.d.cap.j.de feu cogn.vbi dicitur primo,quod particularis & localis consuetudo est in causis feudalibus decidendis semper attendenda, ac etiam præfertur.& postea generalis cōstitutio feudorum, quibus deficientibus,ius commune Romanorum Et ideo dicit ibi te t.strenuus legisperitus rigidas feudorum consuetudines sic in suis retineat terminis,quod nō egrediatur vlterius:sed vbi est casus,qui consuetudine feudi non fuerit comprehēsus,absque calumnia vtatur lege scripta.quem text. faciunt sing.ibi Bal.& Cardi.Alexan.in d.consi.v.volum.v.& Cardi. Alexād.in c.j.qualiter feud.olim.alic.pote. magni enim faciunt prouinciales seruari sibi cōsuetudinem.& huiusmodi prærogatiuas.l.obseruare,§.ingressus.quem ibi commēdant Bald.& Albe.ff.de offic.proconsul.& legat.vnde dicit gl.in d.c.j.de feud cogn.in verbo, comprehensus.quod in materia consuetudinis argui potest per similitudinem consuetudinis,id est de similibus ad similia.& ibi sequuntur Iacob.de Bellouisu,Bal.Aluar.& Cardi.Alexan.quia consuetudines locales sunt, & dicuntur in eo loco ius commune, d.l.de quibus.de legib.& Bal.in c.j.§.Imperiales.versi.Quæro vtrum.de pace Constan.dicens,etiam vnamquamque ciuitatem suas proprias habere consuetudines.l.neminem.in fi.ibi,nisi aut consuetudo ciuitatis.C.de suscept.& arca.lib. x.& in l.vt iudex.ante finē.ibi,ita & eorum lex. de testib. in Lombard.& in l.si seruus plurium.§.fin.ff.de leg.j.quod est hic multum notandum,aliàs vna & eadem res inter plures per dominum à quo dependet diuisa,diuerso censeretur iure:quod fieri non debet,l.cum qui ædes.ff.de vsucap.Et inconueniens sequeretur,quòd particula suo non conueniret vniuerso.cap.quæ contra.viij.distinctio.ergo dicere oportet,quòd omnia quæ ab ipso domino dependent feuda esse huiusmodi naturæ,c.omnes.xvj.quæst.vij.cum aliis per Luc.de Penna in l.fi.versi.præterea constat Barones & Comites.C.de exactio.tribu.li.x. Ideo iste soluendis modus inter vasallos antiquitus obseruari consuetus,est attenden-

Q q.iiij.

dus, vt iuribus suprà allegat. & l.j.C.de pascuis pub. & in l. domini prædiorum. C.de agrico.& censitis, lib.xj.& sequuntur Ioan.de Plat.& Iaco.Rebuf.casum illius l.& dicunt singu.esse notandũ, quod si consuetudo est, quod colonus soluat certum quid, quòd tenetur ad præstationem illius, licet pactum super hoc factum non fuerit. Ratio, quia res intelligitur concessa secundum morem solitum. & ibi idem Odofre.& Bar.in l.nemo est.ff.de duobus reis.& gl. vltim.in l.ex ipso tempore.& Cin. Albe. Angel.Bald.& Salic.C.locat.& text.in l.fin.& ibi Bald.C.de fideius.& Felin.in c.ex literis. ver.septima & vltima declaratio.de fide instrum. & text.in l. semper in stipulationibus, & in cæteris.de regu.iur. Cæpo. in l.quod si nolit. §.qui assidua.versicu.item alleg.iste tex.ff. de ædili.edict.& tex.in l.si pluribus.§.j.& ibi Barto. Angel. Alber.& Paul.de Cast.ff.de aqua pluuia arcen. & plenè per Alex.in l.huiusmodi.in prin.& ibi Moder.ff.de leg.j.& amplè Iason.post Alberi.in l.vt liberis.ver.item ex vltima parte.tex.no.C.de collatio.& Abb.Feli.in c.cùm M Ferrariẽsis.versic. Nota.quarto & decimo.versicu.quinto nota.post Anto.Imo.& Bal.ibi, versi.ibi, vel esse debuerit.de constitutio.dicens ibi meliorem tex.in iure non esse. ad idem tex. in c.ij.de rescript.ibi, etiam si non apponatur.& ibi Cardin. & Imol.in d.consilio.& Alexan.in additio.ad Barto. in d.l. nemo.in verbo, consuetudo.& Ange.consi.xxvij.& consil. cvij.lib.ij.& consilio xxxvij.lib.iij.& Barbat.in c.translationem.nu.lxx.cum pluribus sequentibus.de offic.lega.& consil.v.numer.vj.lib.j.& consi.vij.nu.x.& xiiij.num.xv.& cõsilio xxxvij.& nume.ij.& latius consi.lj.nume.v. volum.ij.& Roma.consi.xciiij.versicu.quò ad secundum quæritur. Et ita in hoc conclusum fuit pro domino de Tonensi contra subditos eiusdẽ loci, contra quos petebat accaptamenta sibi solui secundùm consuetudinem loci, & aliorum locorũ non compositorum, quamuis in subditorum censu & firma perpetua nihil de accaptamentis dictũ fuisset.& latum arestum die xvij. Aprilis, Anno 1357.& in dicto processu erat aliud dubium, quia in aliquibus inuestituris erat dictũ quòd media acceptamenta essent per tenẽtiarium soluenda secundũ consuetudinem de Tonensio, quæ erat redacta in scriptis de consensu omniũ habitantium & tenentiariorũ, sunt 237. anni lapsi, secundùm quam integra debebant solui. per d.l. domini prædiorum. quia quamuis nõ fuisset dictum vel aliter in contractu inuestituræ, quã in ipsa consuetudine continebatur, debebat regulari & intelligi secundum consuetudinem, ad quam se remittit, vt voluit Roma.in l.post dotem. versi.iij.dubitatur.ff.sol.mat.& ipsum sequitur Feli.in c. ius generale.ante fi.cum pluri.distinct.per tex.in l.meta.§.si ali-
8 mento.ff.de annuis lega.† vbi si quis se refert ad consuetudinem, & sunt duæ, intelligitur se referre ad posteriorem derogantẽ priori, & hoc nisi vltima essent præscripta, vt dictũ est: ergo vbi nõ est nisi vna, ad illam solam videtur se referre.& idem Rochus super Rubr.de consuetu.q.vj.versic. opinio.igitur primam.cum aliis per Alex.consi.cxxvij. inci. Viso testamento.lib j.concludens, ꝙ eadem est ratio in parte respectu partis, quæ est in toto respectu totius l.quæ de tota.ff.de rei vendi.l.qui scit.in princ.ff.de vsur.& facit tex. in l.an in totum.C.de ædific.priuat.nisi illi fuisset expresso pacto, aut pręscriptione derogatum, c.ex parte Cõpostellani.& ibi Abb.Sicul.de censi.& Imol.in d.l.domini prædiorum.& Alex.consi.v.lib.v.quod est sing.in hoc. & Doct.in locis suprà allega.quod hic non fuit. Et ita solus tenui.quia videtur fuisse error in notario exprimendo media acceptamenta, postquã se referebat ad consue. & etiã vbi nõ retulis-
6 set, vt dictũ est.† Et etiã in casu nostro particulari si localis nõ est consuetudo in Curte domini, certè recurrendũ est ad aliorum circũ vicinorum locorum consuetudinem.d.c.j.de feud.cog.& c.catholica.xj.dist.& c.j.& c.illa.& c.de his.xij. distinctio.quia in iuribus realibus perpetuis, & in dubiis vicinorum consuetudo locorum est seruanda.capitu.ex parte Compostellani.& ibi bona glo.de censib. & singul. text. in c.super eo.tit.ibi, quòd illud obseruare tenetur, quod in vicinis prouinciis obseruatur.& idem in c.cùm olim.de consuetudine.& vtrobique per Abb.Sicul.& Doctor.in gloss. & Docto.in l.ex ea.ff.de postul.& dixi in §.x.de iurisdi.om. iudi.libr.consue.Biturig.& vltra tenet Paul.de Cast.in consi.clxv.in præsenti causa que vocatur maiore Hypolen.volu.nouo.& Socin.in consi.lxxx.versicu.his tamen non obstan.cum versicu.seq.volum.j. Sed sic seruatur in comitatu Pictauiensi. vt habetur libr.eiusdem consuetudin. articul. cliiij.vbi exponitur manus mortua, de qua in vna solum recognitione fidelitatis, vt dictum est, fit mentio, scilicet per mortem aut aliam mutationem vassalli rachaptum solui debere: & sic omnem mutationis personæ vassalli comprehendens modum. Et pariter per inuestituram prædictam, posito quod in forma esset probatẽ, de manu mortua loquẽ-
10 tem,† exponere manum mortuam, rachaptum esse appellatam. Et sic non solum casum mortis, sed aliam vassalli mutationem ad solutationem rachaptus faciendam comprehẽdere: quamuis manus mortua aliter sumatur, scilicet, quãdo trãsfertur in ecclesiã, c.j.de immut.eccl.li.vj. quæ nũquã moritur, imò est perpetua.l.iubemus nulli.C.de sacr.sanct.eccle.& c.si gratiæ.de rescrip.in vj.& tenet Masuerius in sua praxi, tit.de loca.versi.item si res data fuit.& Docto.in l.vt vbicũque.& ibi dixi, quando liceat rectoribus ecclesiæ acta antecessorum suorum rescindere in Lombard.quoniam sine principis permissu, seu eius amortizatione non potest in ecclesiam, aut aliam mortuam manum transferri, l.fin.& ibi Alb.ff.vt in posses.lega, & per illum tex.tenet Bal.in rubri. ff.de rerum diuis.versi.sed quid.& Abb.Sicul.in consi.iij.in fi.vol.ij.& Guliel.Benedictus in sua repet.num.ccccxciiij. cum seq.cũ aliis per nos allega.in §.xxj.& in addit.in verb.a-
11 mortizatione.de iurisd.om.iudi.lib.consue.† Vel aliter manus mortua appellatur, secundum loci consuetudinem, quãdo aliquis dominus homine suo sine liberis defuncto c.bona illius, secundum Iac.de Aret.& Cin.in aut.sed episcopalis dignitas.C.de epis.& cler.& idem Cin.in l.voluntariè.in q.vlti.C.de excusa.tuto.cum aliis per nos alleg.in §.vj.de testa.lib.consuet. Biturig.& hic per discursum Guido.Pap.in
12 consi.ccxliiij.ideo. Et ista pars est verior, †quia certũ est de iure ac vsu feudorum dominũ nihil à nouo vasallo ratione fidelitatis & mutationis personarum exigere posse, vt suprà j.parte dictum est, nisi secundum Io. And.in d.tit.de pręscr. & Ale.in d.consi.ij fuerit deductum in pactum speciale in prima feudi cõcessione, l.vt iurisiu.ff.de oper.libe. quoniã quilibet in traditione rei suæ talia potest apponere pacta, qualia vult.vt iurib.suprà alle.& c.verum.de cõd appo.& c.
13 Eleuterius.xviij.q.ij.& l.in re manda.C.mand.† Vel nisi sit consuetudo in patria.quæ sic interpretatur nouum vassallũ in omni casu mutationis rachaptum soluere debere: quia tunc tenetur per suprà alle.& dixi in § de consue.feud. lib. consuetudinum Biturig. Vnde cùm hic ambo sint, pactũ scilicet, & cõsuetudo particularis inter alios vassallos eiusdem domini cuius est, & depẽdet feudum prædictum, ac pariter
14 generalis consuetudo in vicino comitatu Pictauien. † quare tenetur rachaptũ soluere. Et ita fuit conclusum in Tornella, & ibi dispartitus nemine discrepãte, quia fuerat quippe in grandi camera primò, & etiam secundò in camera inquæstarum partitus.

SVMMAE.

1 *Confiscatio duplex, à quo fiat.& nu.2.3.& 5.*
4 *Episcopi qui habent territorium & iurisdictionem temporalem.*
6 *Confiscata bona an fisco Regis vel dominis locorum applicentur.*
7 *Feudum confiscatum an fisco vel domino applicetur, & nu. 8. & 9.*
10 *Confiscatio quando fiat ipso iure, & quando ope exceptionis.& nu.11.& 12.*

13 *Confiscatio quando fiat ob incestas nuptias.*
14 *Nuptias illicitas scienter contrahentis, an bona deferantur ad proximiores, vel ad fiscum. & nu. 16.*
15 *Confiscatio non fit nisi in crimine hæresis, & læsæ maiestatis.*
17 *Consanguinei intra quod tempus petere debeant bona contrahentis incestas nuptias.*
18 *Matrimonium nec præscribi, nec contra id præscribi potest.*
19 *Præscriptio iurium principis, quando habeat locum. & nu. 20.*
21 *Præscriptio contra fiscum quando locum habet. & num. 22. 23. 24. & 25.*
26 *Matrimonium nullum, an ex superuenienti dispensatione confirmetur.*
27 *Matrimonium an contrahi possit sub conditione, si summus pontifex dispenset.*
28 *Dispensatio matrimonij, in qua fit solùm mentio de affinitate, & non de publica honestate, quando valeat.*

Quæstio CCLXIIII.

An soror alicuius incestas nuptias, vel alio modo illicitas scienter contrahentis possit post mortem taliter contrahentis (qui in talibus illicitis nuptiis duobus aut tribus mãserat annis, ac duas quas habuerat filias hæredes instituerat) petere eius bona, & se tanquã proximiorem dicere saisitam, & manuteneri facere, vel pertineant ad fiscum. Secundo si dicta soror, aut alii parentes sint admissibiles, intra quod tempus ad eorum actionem intentandam venire & experiri debeant.

DECISIO CCLXIIII.

1 ET † primo præsuppono duplicem esse confiscationem, vnam scilicet extraordinariam, quam in casibus à iure non expressis solus princeps facit aut alij iudices iurisdict. habẽtes supremam: & non profectò alij inferiores sine principis iussu. l. vna & ibi Io. Fab. Bal. Ang. & Sal. C. ne sine iussu prin. certis iud. liceat confisca. & Iason. cõsi. xlvj. anci. Pro fisco regio facere
2 videtur, nu. j. vo. iij. † Aliã ordinariam, quam similiter in casibus à iure, statuto, vel consuetudine permissis omnes iudices merum imperium ratione territorij habentes, & non alij, facere possunt, vt ibi per Doct. & Alb. in iij. parte statuto. q. xxviij. ver. Est etiã aduertẽdũ. & Paris de Puteo in Syndica. ti. de excessib. baronũ. ver. & aduertẽdũ. vsque ad fi. Et aliquid per Bal. in l. illicitas. §. qui vniuersas. ff. de offi. præsid. Io. And. in addi. Spec. tit. de feud. §. quoniam. vers. xl. in verbo, c. j. §. domus. ibi, item sciendum duplicem esse cõfiscationem, cuius verba sunt Oldra. consi. xvij. versi. & sciendũ. & idem Mart. Lauden. in tract. de fisco. §. j. & iij. & Iacob. de sanct. Geor. in tract. feud. in verbo, cum mero & mixto imperio. ver. sed an inuestitus. & in tract. de Roydis seu operis. versi. sed circa hoc dubitatur. & Rapha. Fulgo. consi. j. incip. illustris dominus Comes Papiæ, & Feli. in c. ex literis. ver. tertia declaratio. de consti. & Iason. in l. imperium. ff. de iurisdi. om. iudic. & Franc. Purpur. in l. quęcunque. nu.
3 cccccxlvj. ff. de officio eius cui. † Quia confiscatio, vt inquit Albe. ac cæteri suprà allegat. fit ratione iurisdictionis territorio cohærentis. l. final. C. vbi & apud quos in integ. resti. postul. & ob illius territorij defectum episcopi non possent confiscare. quod patet, quia sententias suas (licet diœcesim habeãt) non exequuntur, sed iudices seculares, vt auth. de sancti. episcopi. §. si quis autẽ litigãtiũ, quæ est signata super l. episcopale. C. de episcop. audiẽ. & ibi gl. & Doct. si enim territoriũ haberẽt per cõsequẽs iurisdi. in laicos in eorũ vel ecclesię territorio delinquẽtes: quã tamẽ nõ habẽt. Et idẽ dicit Sicu. in c. cùm sit generale. de foro cõpet. & Aufre.
4 in repetitio. c. ij. in iiij. reg. & fallẽ. xviij. † Tamẽ sunt plures episcopi, qui secũdũ Alb. de Rosat. habẽt ab Imperatore & Rege Franciæ territorium & iurisdictionẽ, & vocantur duces & comites, vt sunt sex ex xij. paribus Franciæ, & multi alij in regno, & Abbates & Priores habentes iurisdictionẽ, & illam per officiarios exercentes, c. vlt. ne clerici vel monachi. lib. vj. aliàs Albe. putat eos nullam habere iurisdictionem territorio contrahente, licet ratione diœcesis in spirituali, & rebus ecclesiasticis habeant iurisdictionẽ & executionem ca. cum episcopus. de offic. ordin. eod. lib. vt dixi in §. xv. de iurisdict. omn. iudic. libr. consue. & per Domini. & Philip. Franc. in c. j. §. Et cum iuxta Parisien. de cleric. coniug. lib. vj. & ita pluries dictum fuit per aresta tam Parisiis, Tholosæ, quàm Burdegalæ lata, vt habetur in stylo Parlamenti in iiij. parte de arestis. §. xxvj. & sequen. & §. xxix. & §.
5 xlvj. † Credit tamen Alber. esse in crimine hæresis speciale, in inquisitore hæreticæ prauitatis, & episcopo: qui non habet territorium, & tamen confiscare possunt bona hæreticorum. c. cùm secundum leges. de hæreti. lib. vj. de quo per Alex. in additio. ad Barto. in rubr. C. de iure fisc. libr. x. & Bal. in rub. C. de priuileg. fisc. qui licet non habeant (vt inquit) fiscum, tamen de consuetudine cõtrarium seruatur. Et idem Guido Papæ quæstione lxxvj. & Abb. Siculus in capitu. vt clericorum. de vita & honesta. cleri. & in ca. licet. de pœnis. aliquid infrà dicam in ij. q. & Aufre. in d. clemen. j. nu. iij. & Guid. Benedictus in sua repeti. capi. Raynutius. nu. cclxliij. Aduerte tamen ꝙ de consuetu. & stylo curiarũ Franciæ domini temporales etiã alti iustitiarij merũ imperium habẽtes non confiscant, seu non declarant bona esse confiscata, sed solum Rex dominus noster supremus & iudices & offi-
6 ciarij sui. † Sed an tunc bona confiscata applicẽtur fisco vel dominis à quibus dependent, siue sint feudalia, siue emphyteuticaria, quoniam cætera fisco applicantur, l. quisque. C. ad legem Iuliam maiesta. & l. fin. ff. eod. titu. & in his nullus
7 discrepat. † Sed in feudo sunt opiniones. Specu. enim in tit. de feudis. §. quoniã. versi. xl. dicit quòd in crimine læsæ maiestatis etiam feudatalia fisco applicantur, quæ per ipsum vẽdi debent, & pretium inter eos diuidi, vt princeps pro æstimatione vtilis dominij, & dominus aliam partem pro æstimatione directi capiat, per l. qui solidum. §. j. ff. de legat. ij. cũ aliis per eum allegatis. Et idem seruatur secundum eum in crimine incestus & hæresis, & aliis quòd in crimine læsæ maiesta. Nec interest (vt inquit) siue res sit feudalis, siue emphyteuticaria, siue libellariæ conditionis. cap. vno. de feudo non habente propriam feudi naturam. Nam huiusmodi contractus eiusdem sunt naturæ, vt per glo. & Doctores in authen. ingressi. C. de sacrosanct. eccle. & glo. in l. si finita. §. de vectigalibus. ff. de damno infecto. Et Petrus Elias in repeti. §. les itaque. titu. de feudis. quæstio. vlt. & ibi dixi in additione in authen. de non alienan. aut permutan. rebus eccl. quam impressoribus imprimendã dedi. Et ista fuit opinio Guidonis de Suza. in suis statutis. versicu. Sed pone quæsti. de facto, quem sequitur Albertus de Gandino in sua crimi. praxi, titu. de pœnis reorum. versi. Item pone quòd in statuto contineatur. & pariter Alberi. in tertia parte statutorum q. xvj. & in authenti. si verò dominus temporalis. C. de hære. & tenet Masuer. in titu. de pœn. in casibus tamen priuilegiatis, quibus bona fisco adiiciuntur, sed non in alio crimine non priuilegiato: quia tunc bona ad domino in quorum iurisdictione sunt sita spectant, dato etiam quod processus fuerit coram iudice regio agitatus, & sententia confiscationis per eum lata, l. fin. C. de exacto. tribut. libr. x. & idem Aegidius Bellamera consil. xv. exordiente, factum est tale, Ecce Petrus. vbi recitat primo opinionem. & in versicu. Quartò quæritur. Sed opinionem Speculatoris sequutus est Collect. in c. ex parte. ver. Quid si vassallus meus committat crimen læsæ maiestatis. & Ange. Aret. in tractat. maleficio. in glo. Et eius bona publicamus. Et pro hac parte videtur tex. in c. j. & ibi Card. Alex. versic. Nota quod condemnationes pecuniariæ. & in §. rusticus. de pace tenenda & eius violatione. sed illum textum intelligit, quando feudum confiscatum erat proprium delinquentis: secus si erat dependens à feudo domini particularis, tunc ad ipsum dominum & nõ ad principem pertinet, d. §. illud. de prohibita feudi alienatione per Feder. Sed Bart. in d. l. si finita. §. si de vectigalibus. de damno infecto. in ij. quæsti. tenet contrarium, quod feudum non confiscatur in præiudicium domini directi. ca. j. si vassallus feudo priuetur. & c. si vassallus culpa. si de feudo fuerit cõ-

trouer.& in ca j.de eo qui interfecit fratrem domini sui.& d.§.illud.de prohibita feudi aliena.& idem Bart. in d.auth. de non alienan.aut permut.rebus eccle.§.j. Et ipsum sequitur Baldus in l.j.C.de bonis libertorum.& idem tenet Ioānes Faber in authen.bona damnatorum.quęst.penul.C.de bonis damnat.per textum in clement.j.de pœnis.& in ca. Felicis.eodem titu.libr.vj.& bonus textus in clementi.ij.de hæreti.& text.in d.authen.si verò dominus temporalis,ibi, saluo iure domini principalis.& ad idem text.in capitu. excommunicamus.§.moneātur.de hæreti.& in l.si quis presbyter.ibi,exceptis his facultatibus.& ibi,neque enim iustū est bona &c.C.de episco.& cleri.& in l.cum ratio.§.si in libertinum.ff.de bonis damnatorum.& in l.eū qui.ff.de interdictis & relegatis.& l.via cōstitui.§.si fundus.& ibi Flo. §.de seruituti.rustico.prędio.nisi dominus secundùm Ioan. Fabr.fuerit negligens in corrigendo,tunc ad superiorē deuoluitur cognitio cum sua causa ca.Romana.§.notoria.de censib.libro vj.& idem Felin.in d.§.moueantur.ibi, Nota. ibi saluo iure.sed in crimine læsæ maistatis,dominus cognitionem non habet,sed captionem.& ista opinio Barto.videtur communis secundùm Imo.Ludo.& Alexan.in d §.si de vectigalibus.& idem tenuit Cæpola.consi.lxxx.& Iaco. de sancto Georgio in quæstio.feud.q.xviij.& Doct.in c.cùm secundum leges.& Bald.& Aluar.in d.c.j.§.illud.de prohi
8 bita feud.aliena.per Feder. ¶† Quid dicendum est tam de iure quàm consue.Franciæ.De iure enim Lud.de Rom.& Imo.in dicto §.si de vectigalibus.quos ibi sequitur Alexan. versi.Sed puto.versi.item addit hic vnum:distinguūt: aut enim feudum est tale,quod non sit trāsmissibile in hæredem extraneum,& tunc non deuoluitur in fiscum: quia illa quæ non trāseunt in talem extraneum hæredem, in bonorum publicatione non veniunt,l.j.cum ibi notatis per gl.Bart.Bal. & Sali.C.de bonis liber.Sin autem feudum est in hæredem extraneum transitorium,quoniam tali fuisset pacto concessum,iuxta cap.feudum.si de feudo fuerit contro.inter Domin.& agna.tunc feudum in fiscum transire poterit,ad quē etiam transeunt ea quæ ad extraneos hæredes transire possunt,per nota. in dicta l.j.de bonis libert. Et hoc feudum apud fiscum durabit,quantum penes vassallum fuisset duraturum.argum.l.lex vectigali.ff.de pigno.& cap.primo.§.si.
9 de cap.Corra.†De consuetudine verò regni Franciæ(cum feuda & iura emphyteuticaria sint ad instar patrimoniorū redacta,vt tenet Alberi.in l.fi.C.de iurisdictione omnium iudicum.& plenè dixi in §.j.de consuetudine feudorum.libro consuetudinum Biturigum.& suprà in pluribus quæstio.)transiet in fiscum,si ab eo dependet, & pro hac parte est decisio Oldradi formalis in d.consi.xvij.dicens hanc cōsuetudinem esse in regno Franciæ generalem, quod bona mobilia clericorum applicantur episcopis: immobilia verò dominis temporalibus,à quibus tenentur,habentibus tamē omnimodam iurisdictionē.Et idem refert Io.Andr.in additio.Specu.in titu.de feudis.§.quoniam.versicu.xl.& Petr. de Ancha.in regula iuris,ea quæ fiunt.quæst.xxij.& Aufr. in repetition.clemēt.j.regula quarta.ij.fallen.de officio ordina.& Bellamera.in Decision.dccxxv.incipien.pro introductione quæstionis. Et secundum hanc consuetudinem fuit iudicatum,vt patet per arestum in magno consilio latū, vt habetur in stylo Parlamenti,quarta parte.§.50,cum aliis per nos allegatis in §.xj.de iurisdictione omnium iudicum. Et sic econuerso,quando laicus tenet feudum aut emphyteusim ab ecclesia, & eius bona ob delictum publicantur, tale feudum ad ecclesiam,à qua dependet,reuertitur.capitu. in quibusdam.& ibi Henric.Bohic,de pœnis & d.c.Felicis. eod.titu.libr.vj.& tenet Alexand.consi.lxxxix. lib.iiij.quod quidem de verbo ad verbū repetitur.li.ij.nu. xxiij.licet decisio capellæ Tholosanæ quæsti.cccxcv.velit in hoc casu etiam quando ex consuetudine aut constitutione transitorium est feudū ad extraneum,quod non transeat in fiscum: sed ad dominum,vel ad illos qui admitti debēt excluso feudatario,de quibus in d.l.eum qui.de interdictis & relegatis.sequendo Bar.in d.§.si de vectigalibus.& in l.iurisiurandi.§.si liberi.ff.de oper.liber.& in consi.lv.exordiente, Dominus amatus,& ibi de Bellenzinis in additioni.& Guido Pap.in d.quæstio.lxxvj.quæst.cccxlj.& Bald. in l. j. quæst. xl.ff.de rerum diuisio.& Aegid.Bellamera consil.xxiij. incip.Quidam bastardus.Et hanc opinio.Bart.sequutus fuit Angelus in d.l.j.de bonis libertorum.& in l.eorum. ff. ad legem Iuliam maiesta.& Alexand.consil.lxxxviij.volu. iij. & Cur.consi.feudorum .iiij.versi.Fortificatur hæc opin.cōtra Bald.& idem in tract.feudo.in viij.& vltimo tract.& Iason.in l.ij.ver.sed si alias delinqueret C.de iure emphy. & Bru.consi.xxxj.versi.circa secundum.& hæc opi. consulen. videtur limitare opin.Specu.suprà relatam.Vnde eius opin. nec opinio Barto.(quæ communis est) in hoc seruatur regno,prout intellexi:quoniam iura & capitula feudorum super quibus Bar.se fundat loquuntur(vt dicit Alber.in prę alleg.q.xvj.) in domino vel vassallo contra dominum , vel econtra,committente offensam & feloniam:sed non profecto in delicto,ex quo bonorum sequi debet publicatio: & verum dicit,vt intuenti patet.Tum appellatione bonorum fuit feudum & emphyteusis,vt tenet Speculator in titul. de loca.§.nunc aliqua versiculo clviij. Ergo omnia & quæcunque bona (vt fieri solet) publicata fuerint , & fisco applicata , venit feudum absque dubio , maximè in hoc læsæ maiestatis crimine & aliis priuilegiatis, vt clarè decidit text.in l.quisquis.in prin.ibi bonis eius omnibus fisco nostro additis.& in §.filij.vbi clarus est text. licet ibi Sal.in primo cōtrario sequatur distinctionem prędictorum Lud. & vtriusque Imo.remittens se ad per eum dicta in d. l. j. de bonis libertorum.Et idem dicitur in falsificante monetam aureā,vel argēteam regis domini nostri,vt in l.ij.C.de falsa moneta.in prin. vniuersas eius facultates fisco nostro præcipimus addici &c.Et sic videtur de stylo curiarū Franciæ seruari,vt refert(vt dixi)Gallus in arestis per eum recollectis.versi.iura regia consuetudinaria & cætera.vbi loquitur
10 generaliter,non tamen in indiuiduo de feudo.† Et aduertendum est,quòd hæc bonorum confiscatio,quæ fit secundum Alb.& Doct.suprà allegatos in casibus à iure permissis,quandoque fit ipso iura,quandoque per sententiā:& tūc aut quis delinquit circa res extra deuectum exportari prohibitas,de quo dixi suprà in quæst.incipiente,an licitum sit mercatoribus,aut circa personas.Et subdistinguit,quia aut delinquit circa seipsum,vt se interficiendo, alicuius tamen sceleris conscientia obstrictus:& lite super eo cōtestata, tūc bona non ipso iure,sed per sententiā pubicantur.l. in fraudā.§.eius bona.& §.seq.ff.de iure fisci.de quo per gl.& omnes insuper Lud.Bolog.in secundis interpreta.in l.ij.C.qui testamenta facere poss.& Bar.in l.iij. §.fi.ff.de bonis eorum
11 qui mor.sibi,† Aut delinquit in se & in alios,vt in Deum & principē.In Deum,errando in fide,vel credendo,vel fauendo hæreticis:vel etiam si de Christiano fiat Paganus vel Iudæus:vel in principem committendo crimen læsæ maiestatis:tunc in his casibus necessaria est sententia , & ea lata, bona sunt ipso iure confiscata.d.l. quisquis. ad legem Iuliam maiest.& l.ex iudiciorum.ff.de accusat.& l. post contractum.ff.de donationi.& l.j.C.de apostat.& tenuit Din. quem sequuntur Barto.& Alber.de Rosat.in l.j.§.an bona. ff.de iure fisci.Hodie tamen in crimine hæresis ex die commissi criminis bona sunt ipso iure confiscata, licet non fiat eorum apprehensio,nisi lata demum sententia super crimine.d.capitulo cum secundum leges. Et etiam de iure ciuili in crimine læsæ maiestatis perdit bonorum administrationem.dicta l.quisquis.§.pe.vbi Buynard.in repetitio.& d.l. ex iudiciorum.& l.donationes.§.fin.ff.de donationibus. & l.Imperator.ff.de iure fis.& Alber.de Rosat.in l.commissa ff.de publica,& Socin.consil.lvij.nume.xviij.volumine iiij.
12 † Aut delinquit in se & in alium,vt in Deum & legem,accipiendo in vxorem filiam sororis vel neptem,aut aliam consanguineam

sanguineã prohibitam, vt in casu nostro, & tunc secũdum eũ ipso iure bona publicantur, in authen. de incestis nupt. §. sancimus. dum textus ibi dicit, mox. & idem in authen. incestas nuptias. C. eod. tit. & vtrobique per gloss. & Doctor. insuper Angelus & Ludouicus Bologninus in secũdis interpretationibus in dicto §. sancimus. & in d. c. cùm secundùm leges. Alios casus distinctionis, vide per Alberic. vbi supra. Et quòd in hoc casu bona tales contrahentis nuptias sint ipso iure confiscata, tenet Alber. in d. auth. incestas. & gl. & Doctor. in l. criminali. C. de iurisdictione omnium iudicum. & in l. ij. C. de bonorum petitio. subla. lib. x. quæ opinio communiter approbatur, per Dominic. Anchara. & Philippum Francum in verbo confiscationis. in d. c. cùm secundùm leges. & Bru. in cõsi. xxxj. incipien. In casu dominorum priochæ. versicu. cæterum obiicitur. & magis amplè Franciscus Curt. in consi. lx. incip. Dux Maria. versicu. venio ad secundum. cum duobus sequen. & Aegid. Bellamera in consilio ix. versic. Ad primam igitur. & idem Fran. Lucanus in tractatu de priuilegio fisci. in ij. quæstio. principa. versicul. cùm verò dicantur bona publicari. & Felin. in cap. Rodulphus. versic. Vltimò quia tex. hic de rescript. insuper in versic. sed declarato. vbi ponit quæ verba sunt latæ sententiæ vel ferendæ. & tenet Corneus in consi. lxxxix. volu. iij. & Petr. Iacob. in suo opere, titu. de actio. in factum Paulia. & Bartol. in l. Imperator. & in l. j. §. an bona. ff. de iure fisci. & Abb. Sicul. in cap. cùm nobis. & ibi Fel. versicu. Dum etiam Dominic. de præscrip. & glo. pragma. sanctio. tit. de pacifi. possesso. §. ordinari. in verbo, declarent. & ita habetur in ordinationibus regiis. Sed aduerte, quòd possessio nullo modo quæritur fisco nisi apprehendat eam, vt voluit Angellus in additio. ad Barto. in l. j. C. de bonis vacan. lib. x. & dixi in quæstio. incip. Quia hæc quæstio.

13 ¶ † Secundò præsuppono an dicta authẽt. incestas. de incestis nup. quæ vult bona nuptias incestas scienter contrahentium, debere fisco ipso iure (nisi haberent liberos ex alio matrimonio legitimos, qui tenebũtur alere ipsum patrem) applicari & confiscari: habeat locũ in contrahentibus incestas nuptias ratione generis tantùm, & non in aliis nuptiis alio modo de iure ciuili prohibitis. Et Iacob. de Are. Cin. Bald. & Salicet. in d. authen. incestas. tenent, quòd non, quia pœnæ sunt restringendæ, l. interpretatione. ff. de pœnis. licet glo. ibi, quam sequuntur Bartol. & Ioan. Fab. teneat contrarium, quod imò etiã in aliis, & Ange. post gloss. in authentic. de incest. nupt. §. j. vnde sumitur dicta auth. incestas. C. eodem. in verbo illicitas: & secũdùm Angelum hæc opinio est vera, quòd ille titulus locũ habeat in nuptiis generaliter illicitis. & idẽ tenuit Azo. in summa. pro quibus facit tex. in clementina prima in fin. de consang. & affinita. Sed pro prima communi opinion. vltra iura per ipsos allegata contra glo. & sequaces facit tex. in ca. cum secundùm leges. in princip. & in dicta clementina vna. de cõsangui. & affini. ibi, consanguinitatis & affinitatis, aut cum monialibus contrahere, nec non religiosos & moniales ac clericos. &c. vbi enumerantur sex casus. Vnde si vltra illos aliquis contrahat matrimonium, non comprehenditur, secundùm glo. j. ibi, exemplum, vt si quis contrahat cum aliàs maritata, vel Iudæa, aut Pagana vel cognata spirituali, in quibus casibus non tenet matrimonium, tamen cùm constitutio illa sit pœnalis, non est extendenda vltra suos casus: & illam glossam sequuntur ibi Paulus de Leaza. Guliel. Matthæ. Card. & Imol. & ista est communis secundùm Salicetũ & Alex. in additio ad Bal. in dicta authen. incestas. & idem Albe. ibi. & Ioan. Fab. in §. si aduersus. sibi contrarius. instit. de nup. & etiam Barto. sibi contrarius in l. si gener. versi. Quæro & reuoco in dubium. ff. de his quibus vt indignis, referens Richar. Malum. & Oldra. ita tenere. & idem Paul. de Castro in consilio ccccl vij. inci. Viso dicto puncto occurrunt dubia. versi. Nec obstat opin. illarum gloss. volumi. nouorum. & Iacob. de Bellouisu in dicta authent. de incest. nupt. §. j. in j. quæstio. Nec obstat ille text, super quo se fundat glo. quia litera est copulatiua quæ requirit vtrunque: vel exponitur, secundùm Cin. Albe. & Doct. pro id est. Et istam partem tenet singul. Alexan. in consi. ccxxix. nu. vj. volu. vj. qui allegat Anchara. in consi. ccclxxiij. incip. In Christi nomine. videtur prima facie dicendum, quod ista pœna incesti. sed est secundum numerũ meorum. cccxcj. quod est singulare dicẽs in ver. Postremò, quod quò ad pœnam incestus debemus distinguere inter matrimonia prohibita iure positiuo, puta iure canonico vel ciuili, vt not. in l. fin. ff. de ritu nupt. & in l. qui contra legum. C. de incest. nupt. Sed in prohibitis iure diuino non admittitur excusatio vel allegario erroris ad euitationem pœnæ: secus in prohibitis iure positiuo quò ad pœnam corporalem vel quo ad bona, vt not. Cin. in d. l. qui contra. & Barto. in l. si adulterium cum incestu. ff. de adulter. Sed in casu, de quo infrà dicam, habuit dispensationem super consanguinitatis gradibus, quæ fuit per episcopum vel eius officialem interinata, & postea publicè cõtraxerunt: ergo præsumitur quòd errore iuris canonici positiui ad hoc prosilierint, vt voluit Bar. ĩ d. l. si adulterium. & est tex. in d. l. fin. de ritu nupt. quia error iuris est lata culpa, vt not. in l. liberorum. ff. de his qui not. infa. Hæc autẽ non punitur pœna corporali, vt not. in l. in actionibus ff. de in litem iurand. & tenet Bal. in consi. ciij. incipien. Verba matrimonij. volum. iij. & Cæpol. in consi. xxxix. versicu. Secundo veritas. & Alexand. in consi. lxxv. volu. j. Et ad euitandum pœnam sufficit quancunque ratione ductus fuerit quis iusta vel iniusta ad gerendum actum licitum de genere permissorum, vt est matrimoniũ, & ita matrimonij prohibitionibus iure canonico introductis sentiendum est, vt ibi per eum: quia in casu suo vnus cognouerat sæpius vnam ex sororibus, & cum alia postea contraxit publicè matrimonium. Vnde non debet puniri pœna dictæ auth. incestas nuptias. Et ipsum sequitur Decius in consi. cclxviij. nu. v. qui allegat Dominic. de sancto Gemin. in consilio lxxj. qui respondet ad dictam clemen. j. quæ perseuerat pœnas legales. quia intelliguntur reseruatæ in casibus, in quibus sunt positæ. & idem tenet Cardi. Alex. olim Præpositus in tit. de consang. & affini. nu. lij. vt ibi per ipsum. Item in pœnalibus de vno casu expresso ad alium non expressum non fit extẽsio, capit. primo. de homicid. libro sexto. & capi. statutum. de elect. eo. lib. & tenet Cur. in consi. xxj. versicul. Quod autem iste casus. & Albe. Brun. in consi. xlj. versicu. Mouetur, quia in pœnalibus. & Socin. in consi. cclxxv. versicu. confirmatur & secundo. & Cæpol. in consil. lxxij. & Hippoly. de Marsi. in l. si quis viduam. versicu. Sed posset quis subtiliter instare. ff. de quæst. cum aliis per ipsum alleg. in terminis pulchrè Rapha. Cuma. in consi. cliiij. incip. Visis inquisition. Et iuris ignorantia excusat in hoc à pœna confiscationis bonorum, secundum Bar. & Doc. suprà alleg. & Roma. in consi. ccccvj. versicu. ij. quia. Et hoc quando palam & publicè contractum & celebratum fuit, vt hic. Tamen etiam propter clandestinitatem matrimonium non esset nullum, vt tenet Abbas Sicu. in c. j. de clandestin. despon. & Decius in consi. ccxxxj. nu. vj. Et supradictam conclusionem tenent Docto. in l. fin. ff. de condi. sine causa. & ibi videtur esse tex. in vtroque casu. Nam propriè incestus est consanguineorũ vel affinium abusus. l. incestæ nuptiæ. ff. de ritu nup. & Doc. in locis suprà alleg. & in cap. consanguineorum. iij. q. iiij. & ibi Dominic. & de Turre Crema. Et sic constitutio pœnalis non videtur habere locum in contrahentibus matrimonium, etiam in gradibus de iure canonico, & nõ ciuili prohibitis, secundum Calde. in consi. ij. tit. de consang. & Bald. nouel. in tracta. de dote. in xj. parte versi. Si autem essemus in alio impedimento. tamen Card. de Zabarel. in capit. & si necesse. quem ibi sequuntur Abb. Sicul. in fin. vlti. quæst. & proposit. Mediola. de donat. inter virum & vxo. tenent cõtrarium. & idem Signor. de Homed. in consi. xxv. incip. Factum sic proponitur. nunquid pro nuptiis alias concessis de iure ciuili. Et sic in casu nostro posset habere locum tamen

pœna dictæ authent.incestas non habebit locum in matrimonio contracto & prohibito ratione affinitatis, quæ oritur ex copula illicita,ca.discretionem.& c.fraternitati.& per totum.de eo qui cogno.consangui.vxo.suæ.& Abb.Sicu.in c.sponsam.de sponsa,etiam si de ea non fecit mentionem in dispensatione consanguinitatis,vt bona confiscari debeant, cum affinitas de iure ciuili ex tali illicita copula sit incognita,vt tenet glos.quem sequitur Ioan.Fab.in §.affinitatis. ante finem.& etiam Christopho.Porcus.institut.de nupt.& idem Ioan.Fab.in l.iiij.C.eodem titu.& Corne.in consilio cxiiij.& Ancha.in dicto c.discretionem.in vij.notabili.per text.in l.non facilè.§.affines.& §.sciendum.de gradib.quã uis glos.ibi dicat contrarium,per textum in l.& nihil interest.& in l.adoptiuus.§.seruiles.ff.de ritu nuptiarũ.& Ange. Aret.in dicto §.affinitatis.& Felin.in capit.per tuas.in secundo notab.de probat.Et hoc ad causandum impedimẽtum matrimonij,non tamen quò ad pœnam dictæ authent. incestas. quæ non habet locum nisi contra matrimonium scienter contrahentes ratione sanguinis,secundum commu nem sententiam,vt dictum est, licet per fornicarium coitum quò ad matrimonium prohibendum inter ipsos fornicatores & ipsorum coniunctos oriatur affinitas,vt dicto §.sciendum.Et ista est communis opinio. Et vbi profectò non esset,tamen adhuc est tenenda,quia in causa matrimoniali opinio vnius doctoris authentici præualet communi opinioni,quę est contra matrimonium,vt voluit Hostiensis in cap.contracto.de cogna.spirituali.& ibi idem Abb.Sicul.versicu.Et circa hoc.Et Feli.in rubri.de spon.versicul. Nonò in causa matrimoniali.cum aliis per nos allegatis in consil.xl.incip.Viso processu moto & pendente. Et contra fiscum omnis mala interpretatio est facienda,l.non puto.ff. de iure fisci.Et ita conclusum in curia contra procuratorem generalem regium,vt infrà dicam, & pariter contra magistrum Ioannem du Roy actorem & appellantem tam ab or dinario villæ Brinæ, quàm Seneschallo Lemouicensi, qui petebat bona Antoniæ de Albatreæ appellatæ, ratione incestus commissi, contrahendo scienter matrimonium cum Vielban consanguineo quondam eius mariti,Et latum arestum,die xv.Ianuarij,Anno 1537.

14 † Vnde veniendo ad primam quæstionem videtur primò,quòd soror vel cæteri parentes possint bona talium illicitas nuptias scienter contrahentium prætendere,per textum in authenti.bona damnatorum.C.de bonis damna.& vnde sumitur,vt nulli iudic.fi. collation.ix.& in authenti.de manda.princip.§.oportet.col latio.iij.vbi hodie bona non nisi in crimine læsæ maiestatis confiscantur,sed ascendentibus vel descendentibus, & à latere venientibus reseruantur,corrigendo omnes veteres leges,& iura bona damnatorũ fisco applicantia.Et ita in terminis quæstionis nostræ sentit glossa in dicta authen. incestas nuptias.in verbo,confiscatio.& idem in authenti. vnde sumpta est,volens dicta authen.incestas.quæ confiscat fisco bona contrahentium illicitas aut incestas nuptias, corrigi per iam dictam authenti. bona damnato. ergo ascendentes & descendentes ac collaterales poterunt succedere.Pro hoc text.in l.si quis incesti.ibi,si qui fortè ex iusto. eodem titul. & idem tenet glossa in l.j.in verbo,aduersus.ff. de iure fisci. & in l.j ff.de bonis damnato.& Azo in sua summa.C. eodẽ titulo.& idem Salicet.in dicta authent. bona damnatorum. quò ad ascendentes vsque ad tertium gradum, vel ad liberos tantùm,& non vltra.Et in hoc quò ad alios descendẽtes vltra liberos & collaterales remanet dicta authent. incestas nuptias.incorrecta.

5 † Et ideo dicit Albericus in dicto opere statut.in iij.parte.q.xviij.circa finem. quòd quicquid sit de iure communiter totus mundus seruat, quod bona non confiscantur in aliquo casu,excepto crimine hæresis & læsæ maistatis.nisi hoc fiat de consuc.vel statuto. Et ipsum refert & sequitur Cæpol.in consilio xvij.in versiculo,Circa tertium,posito quod in fine.& Guido Papæ in Decisione cccccxxxvij.versi.Sed quod dixi.& in terminis text. in cap.& si necesse.de donatio.inter virum & vxo. vbi contrahentes illicitas & incestas nuptias nõ puniuntur.& idẽ tenet Gandi.in d.tit.de bonis malera.& Spe.in tit.de accusa. §.vij.ver. Sed qualiter fiet hoc.in fi.& Cuma.in consil.xxxviij.Sed cõtrarium,quod non corrigatur,tenet gloss.in d.§.fi. vt nulli iudi.cum non perdat vitam,sed bona,alias non. & idem in dicta authen.bona damnatorum.quæ fuit opi.Aldrici.& idem gloss.& ibi Bart.Ange.& Doct.in authen. nouo iure in verbo,confiscatis.C.de pœna iudi.qui malè iudi. & glo. in d.§.si aduersus.in verb.continenter.& tenet Ioan.Fab.in d.authen.incestas nuptias.quòd non corrigatur.per d.authen.bona damnatorum.& confiscatio bonorum in casu nostro habeat locum,cùm contrahentes incestas nuptias scienter,non damnentur ad mortem,nec perdant libertatem, licet in exilium mittantur,& bona sua publicentur,& si sunt viles verberatur.idem tenet Mart.Lauden.in tracta.de fisco §.v.incipien. Authent. bona damnato. & idem voluit Alber.in d.tract.statu.in iij.parte quæst. xviij. & Io. Fab.in d. authen.bona damnatorum.& ibi Cin.& Alberic. in l.eius §.j.ff.de testament.& idem Pet.de Bella pert.in dicta auth. bona damnatorum.dicens clarius,quod ex quo per legem expresè quis punitur in corpore, & etiam in ademptione omnium bonorum,vt in casu dictæ authent.incestas. vel ademptione partis bonorum.vt in crimine,l.multæ.de vi publica.& in pœna falsi:non corrigantur illa iura antiqua. & ibi eum sequuntur Baldus Angelus & Albericus, & ita (vt dicit Bartolus in dicta l.j.de bon. damnato.) communiter tenetur,quia secundum eum in illis casibus in quibus imponitur pœna ademptionis bonorum expresè,non in consequentiam alterius pœnæ,sed expresse & per se, iura antiqua non corriguntur & pro hoc text.in ca.vno.quæ sunt regaliæ.ibi,& bona contrahentium incestas nuptias.& ibi Bal. post Iser.& idem tenet Iaco.de Bellouisu in d.§.in auth.de incest.nup.in versic.Opponitur.in d.§.fi.vt nulli iudi.& vtrobique idem tenet Ange.Are.in tract.malefi.in verbo,& eius bona publicamus.& plenè Bald.in capitul. j.in verbo, & eius bona publicamus,& plenè Bald.in capit.j.in verbo, pro tali excessu.de pace tenen,vbi ponit plures casus,in qui bus habet locum confiscatio bonorum,& signanter in casu nostro,vt ibi versicu.Adde tamen,quòd not.in authent. de incest.nupt.& idem Car.Alexan.in d.c.j.versiculo Oppo. quòd homicida.& Bald.& Imol.in dicta l. eius.§. j. & ibi Franc.de Aret.versi.vlti.not.de testa. licet conetur impugnare communem opin.supradictam,dicens quòd si in cõdemnatione personæ sequatur publicatio bonorum tacita, illa accessoria ademptio bonorum sit pœna in cõdemnato, quando solum deportatur, ita quòd non efficiatur seruus pœnæ,vt ibi per eum.Sed prædictam communem sententiam sequitur Paul.de Castr.in d.l.ij.C.qui testament. face. pos.& Cæpol.in præalleg.consi.xvij.versicu.Circa quartũ & vltimum dubium.& decisio. capel. Tholosanæ.q. cl. & Bart.in d.l.fin.de condict.sine causa.& in l.si adulterium cũ incestu,in vlti.oppo.suæ dist.de adul.Et hoc quando scienter & dolosè incestas contrahunt nuptias.quod refert & sequitur Angel.Aret.in d.§.si aduersus.Et hoc quo ad pœnã corporalem & confiscationem bonorum:nisi ætate, vel sexu,aut errore facti acerrimi fuissent decepti:aut pœnitentia postquam peruenerint ad annos,resipuerint,d.l.qui con tra.& ibi per omnes in d.l.si adulterium cum incestu.§.fratres denique.vsque ad §.imperatores Marcus. Tamen per curiam quædam Anna Andier de Lemouicis minor condemnata extitit,propter clandestinitatem,vt iuribus alleg. & etiam ob mali exempli consequentiam,arg.l. si quis aliquid.§.abortionis.de pœnis.& infrà dicam in sequen. quæstio.& sic tenet Roma.consilio cccccvj.in re præsenti breuiter.& sequitur Card. Ale. olim Præposit.in capi.non debet.quæst.vlti.de consanguinit.& affinit.sed quò ad pœnã legis Iuliæ de adul.& de stupro,ac incestu & perditione donationis propter nuptias,aut etiam dotis,vide per Bar. Ange.&

ge.& Doct.in locis suprà alle.& Bar.& Salic.in d.l.fi. de cōdic.sine causa.quia de ipsis pro nunc non loquor. Et solùm errore & ignorantia facti vtriusque vel alterius tantum excusari possunt,per text.in d.l.si adulterium.& ibi Bar. Ang. Alb.& Doct.in d.l.qui contra leges.de incest.nup.& Doc. in d.c.& si necesse. Et idem in quæstio.nostra.tenet Ioann. de Plat.in d.§.si aduersarius.in iij.nota.& Luc. de Penna in l.fi.C.de exact.& execu.& in l.defunctorum.C.de re milit. lib.xij.Et sic ipsorum actorum non interest. Vnde hæc exceptio,tua non interest,repellit agentem & excipientem.l.ille à quo.§.si de testamento.& ibi Ale. ad saturitatem. ff. ad Trebellia.& Curt.consi.50.versi.ad decimum argum.quæ quidem ad litis contestationem vsque admittitur,secundum Inno.& Ancharan.in c.super his q.iiij.de accusat.de quo ibi per Moder.Et hoc seu simile crimen & delictum fuit comiti Armanatij oppositum,quod sororem duxerat in vxorem,quamuis à Calisto Papa dispensationem obtinuisset,& postea eam dimisisset,vt refert Socin.consi.xij.versi.nec obstat si diceretur.vsque ad finem consilij,vbi tenet,quòd bona ob incestas contractas nuptias fisco applicantur,sed non in casu suo,propter supradicta.Et quod d.authen.bona dānato.non corrigat iura antiqua,tenet Ioan,Berber.compatriota in sua praxi.tit.de bon.damnato.& Masuerius etiam in tit.de pœnis item in casibus pro quibus dicit ius antiquū seruari.& idem Abb.Sicul.Butr.Hēri.Bohi.& Card.de Zabarel.in d.c.& si necesse.Nec obstat ille text. quia Papa pro bono pacis ex officio prouidit, vt in fi. vel etiam secundum aliam solutionem ibi non poterat habere locum pœna confiscationis,quoniam illi Reges superiorem non recognoscebant.de quo per Abb.in c.per venerabilē. qui filij sint legiti.ex qua solutione colligit Abb.quòd in non recognoscentibus superiorem de facto, Papa non vendicat sibi pœnam à lege impositam,vt ibi per ipsum.versi. Not.hanc solution. sing. Quinimo hodie pœna d.auth. incestas. approbatur de iure canonico,d.clemen.j.de consang.& affin.ibi, per prædicta quoque iuribus, quæ sic contrahentibus alias pœnas imponunt,in nullo volumus derogari.& tenet Signorol.de Homed.consi.xxv.vt in seq.dicam q.& Guliel.Bene.in repe.c. Raynu.de testam. vltra dicens,quòd hodie in præsenti Regno ex illius consuetudine bona propter quodcunque delictum etiam non priuilegiatum, ex quo mors aut membri,mutilatio est secuta,vel reus perpetuò bannitus,sunt cōfiscata:& confiscatio fit eo modo,quo iure antiquo fiebat,l. j.& fi.ff.de bon.damnat.Ita quod secundum eum,locum nō habet in regno isto ius nouum,nec dicta authent.bona damnatorum.& ad hoc allegat Masuerium loco suprà allegato, & in tit.de obligat.& remis.ibi,idem in bannito. & in versi. Item aliqui consiliarij.& idem dicit Benedi. vbi suprà versicul.& in præsenti Regno.pro quo facit gloss.in capitul.si quis rapuit.xxvij. quæstion. ij. in verbo, in quoquam pro singul.allegat Alber.in tractatu statuto.quæst. xviij.in fi. & Marti.Lauden.in tractatu.de fisc.§. v. in fine. volens dicta authent.bona damn.de iure canonico habere locum.Tamē hoc mihi sic nō dicit Masuerius,vt patet intuenti, & nimis (salua pace dixerim)aperto loquutus est ore de toto Regno: quia in pluribus Regni partibus bona delinquentium ratione tam consuetu.priuilegij,statuti, quàm iuris noui non cōfiscantur.de consuetud.apud Bituriges,quæ est ex patria cōsuetudinaria,in qua bonorum pro quocunque delicto etiā priuilegiato confiscatio non fit,quæ consuetud. de iure valet,vt tenet Bartol.in d.l.j.de bon.damnato.& dixi in §.x.& xij.de iurisdictio.omnium iudicum.lib.consuetud.Biturig. pro qua bonus text.in l.j.ibi, plectendi consuetudo criminis habet.C.de petit.bon.sub.lib.x.& glo. in §. cum autem. in verbo,relegati. ibi. sed bannitos nostri temporis. instit. quibus modis ius patr.potest. sol. & Cæpol. in consil. xvij. Tum de iure in pœna furcarum non veniunt bona, tenet gloss.in l.ij.C.qui testa.fac.pos. quem Bald. facit singul. in consilio cclviij. præmittendum est ad audientiam, quod pœna furcarum.Cùm prædicta pœna furcarum descendat ex delicto priuato.& non publico,vt voluit gloss.in l.penul. ff.de condic.ob causam.& ibi per Docto.& etiam hic in ducatu Aquitaniæ bona pro quocunque delicto (solo maiestatis crimine excepto)non confiscantur. Et hoc ex priuilegio eis à Ioanne Franciæ Rege concesso, prout ipsemet Benedict. vbi suprà fatetur: quod fuit concessum (vt ait) anno 337.in mense Maij. Cuius quidem priuilegij duplum dicit se habuisse & vidisse grossatum, & signatum in protocollis magistri Raymundi Comberti ciuitatis Caturci,quondam notarij. Et secundum illud fuit per arestum curiæ iudicatum in causa cuiusdam Ioann. Regis, cuius bona fuerant per Seneschallum Agenensem confiscata. & eius sententiam curia ob illam causam annullauit, & per edictum Regis in certa summa valorem bonorum eius excedente condemnauit.latum die xiiij.Maij.Anno. 1522. Tum nec apud Turonenses,nisi in casibus priuilegiatis, vt habetur lib. eorum consuet.tit.vltim. Et etiam iure scripto, quo tertia regni pars vtitur & regitur, secundùm quod & communem sententiam dicta authen.bona damnatorum. locum habet: quæ tamen non corrigit antiqua iura in casibus, in quibus imponunt pœnam corporalem, & expressam bonorum ademptionem per se, & non profectò in consequentiam alterius pœnæ,vt suprà dictum est. Veruntamen illa auth.bona damnatorum locum non habet, quando expresè per sententiam bona ob enorme delictum fisco applicantur,vt voluit Angel. Aret.in dicto tracta. malefic.& eius bona publicamus.in princip.& Decisio.capel. Tholosanæ.quæstio. cl.facit pro hoc l.relegati.& l.relegatorum.§.ad tempus. & ibi Din.& Alberic.ff.de interdic.& relega.aliàs non publicantur,nisi vt suprà dictum est:cum aliis per nos allegat. in tract.de seditio.& in hoc casu opin.do.Gulielm.Benedict. posset saluari,quia plerunque per sententiam, & aresta ratione enormitatis delicti bona fisco etiam extra casus priuilegiatos applicantur, vt suprà dixi. & vidi per Seneschallum Agenen. sic procedentem contrà militem de Lusiano (qui interfecerat quendam nobilem in domo sua eum visitantem) publicare bona, cuius sententia fuit per arestum Curiæ confirmata:de quo suprà feci in vj.quæstion.mentionem.aliàs regulariter,vbi ex priuilegio aut consuetudine patriæ confiscatio bonorum locum non habet, iudex per suā non debet sententia bona confiscare, sed condemnare in emendam,quæ videbitur ei suorum bonorum excedere valo-
16 rem.† Igitur videtur (attenta communi opinio.& vera,quod authen.incestas nuptias,non corrigitur) sororem & ceteros parentes nullum posse prætendere ius aut interesse, & hoc de iure communi clarum. Et minus si de eorum assensu expresso ac consilio dictum prohibitum matrimonium fuisset contractum, d.l.si quis incesti. ibi, cōsilium inisse monstrabitur.& ibi Bald.in fi.& Alberic.de incest.nupt. Etiam si esset filius qui consensisset,non posset(secundum Bald.ibi,in antiq.lect.)contrauenire.& pro hoc tex.in capitul. cōsanguineorum.& ibi gloss.& Ioan.de Turre Crema. in verbo,consentientes, & etiam Dominic. & Cardin. Alexand. iiij.quæstion.iiij.vbi gloss.exponit consentientes.approbando,defendendo,patrocinium præstando: quo casu non minus peccant, quàm facientes. capitul.notum. ij. quæstione j.imò magis secundum gloss.per text.in capit. qui aliorum. xxiiij.q.iij. Vnde Doct.in præallegato cap. consanguineorum tales consentientes non posse in causa postea separationis dicti matrimonij esse testes, cum sint criminosi & infames. Et idem ibi Ludouic.Bolognin. in primis interpretationibus: quinimo puniri debent, vt tenet Cardin. Alexand.in capitul.quia sunt. per illum text. xxviij. distinction. dicens tradentem nuptui aliquam in casibus à iure prohibitis,esse(sicut contrahentes)puniendum, quod ante ibi dixerant Are.& Dom.& Ioan.Fab.& Ang.Are.in d.§. si aduersus.in verbo,continentur.insti.de nup.ergo cōmodū reportare nō debēt.Nec pariter illi,qui tēpore matrimonij

& bannorũ in ecclesia publicatorum præsentes erãt in diœcesi ætatis competentis, nec in infirmitate detenti, sunt admissibiles propter taciturnitatem & negligentiam in nõ accusando, cap. fin. & ibi Abb. Sicu. But. & Cardi. Alexã. qui matr. accusa. non possunt. & beatus Anto. in sua summa. tit. ix. cap. viij. §. iiij. illa enim taciturnitas habetur pro consensu, vt tenet gloss. & ibi expresse Archid. & Cardin. Alexan. in d. c. quia sunt. quoniam bannis terminus ad impediendũ præfigitur, quare post talem terminum nullo modo audiuntur, præcipuè longè post dictum contractum, vel solutum matrimonium. Et si semper durasset fortè cõquesti nõ fuissent: sed ob pinguem successionem id præsumendum est fecisse, vt infrà in sequen. q. dicam. & in omnibus supradictis. idem tenet Azo in summa eod. titu. & Barth. Brixien. in suis quæstio. venerialib. q. lxxij. facit quod not. in simili Alberi. in l. licet. §. fin. in vltima quæstio. ff. nautæ, caupo. & bonus textus. & quod ibi not. Bald. & Angel. in l. j. C. de falsa moneta.

17 † Quòd ad secundam quæst. (quæ videtur per supradicta soluta) non est insistendum. Non enim est disputandũ intra quod tempus intentare debeant remedium possessorium, aut aliam eius competentem actionem, nec quanto tempore illi præscribatur, ex quo non sunt de iure admissibiles ad bona iam dicti incestas contrahentes nuptias petendum. Sed vbi profectò essent de consue. vel stylo vel priuilegio recipiendi, videtur ꝙ intra duos proximos menses venire, & eorum debebant intentare actionem, l. j. C. de natura. lib. vbi senatores, & alij in dignitate positi nuptias cum mulieribus vilissimis contrahentes efficiuntur infames, nec eorum tenet matrimonium. l. filiam senatoris. ff. de senato. Et donatio si qua liberis ex illo coniugio, aut prædictis vxoribus facta fuerit, reuocatur per personas in d. l. j. §. nominatas. & illis bona donata intra duos menses non petentibus venit fiscus, vt ibi. & sic tenet Barto. Bal. Angel. & Salic. Sed parentes dicti contrahentis incestas nuptias non petierunt eius bona intra duos, nec intra sex menses: ideo nunc non sunt admissibiles, sed fiscus. Et sic licet reo allegare ius tertij exclusiuum iuris agentis, de quo per Bart. & Alberic. in l. ij. ff. de excep. rei iudica. & in l. cùm seruum. & ibi Salicet. & amplè Fran. de Are. C. de seruis fugiti. & Albericus in l. Carbonianum. §. cùm extaret. ff. de Carbo. edict. & Corne. consi. lxv. volu. j. consi. cij. in ij. volu. in contrarium videtur, cùm pœna & constitutio illius l. j. sit hodie per authenti. sed nouo iure. eo. tit. correcta. Nam cum talibus concubinis & scortis mulieribus nuptiæ contrahi possunt per nobiles, & in dignitate constitutos, solennitatibus dictæ authentic. hoc est instrumentis dotalibus interuenientibus. Ad idem authenti. maximis. C. de nupt. cum nota. per glossam Ioann. Fab. & Angel. Aret. in dicto §. si aduersus. in titu. eodem. & idem Ange. consil. xx. incipiente. Simon de Quarara. Ergo cessante prohibitione, cessat eius effectus. text. in terminis, in capit. non debet. post princip. de consanguini. & affinit. Prætereà dicta l. j. loquitur in contrahentibus nuptias cum personis prædictis, non tamen ratione sanguinis aut affinitatis incestas & nepharias vtroque iure prohibitas: contra quos maior pœna corporalis & confiscationis bonorum omnium imponitur, vt prædictum est, & non profectò contra tales, in d. l. j. nominatos. nec profectò de fisco ad confiscationem bonorum veniente loquitur, nisi in rebus tantùm donatis, vel eorum nomine emptis. Et illis res donatas, quibus repetendi ius permittitur, intra duo menses petere negligentibus. Et de illius l. primæ intellectu, vide Corneũ consilio ccxxxvj. volu. ij. ob quod dicit Calderinus in d. cõsil. ij. post medium. titulo de consanguinitate & affinita. pœnam in vno casu nuptiarum vetitarum appositam non propterea se extendere, nec locum habere in alio non expresso iure ciuili, imò permisso, cum illa pœna suo casu speciali sit determinata. Vnde generis illius speciei determinationem non facit, nec ad generalem prorogationem generis intelligitur repetita, l. sanctio. ff. de pœnis. & l. doli clausula. ff. de verborũ obligationibus. ca. commissarius. §. restringitur. de election. lib. vj. Et pro decisione huius quæstionis videtur tex. in dicto c. non debet. in fin. ibi, vt si quis contra prohibitionem huiusmodi præsumpserit copulari, nulla lõginquitate defendatur annorum. & in l. qui in prouincia. §. diuus Marcus. & ibi Bal. in penult. not. ff. de ritu nuptia. & in d. l. si quis adulterium. §. iidem Pollioni. ibi, confirmari solent. & ibi, quod nullius temporis cursu aut auhoritate Cæsarea possint confirmari. & ibi not. Angel. igitur coniuges accusati incestas nuptias intra quartum gradum consanguinitatis vel affinitatis contraxisse, non possunt etiam longissimi temporis præscriptione se tueri. Et tenet Angel. de Cla. in sua summa in verbo matrimonium. §. impedimẽtum sextum quæstio. j. & And. Barba. consi. xxvij. versicu. Et si quispiam. volumi. j. vbi alleg. Bald. in l. j. C. de emancipan. liber.

18 † volentem contra matrimonium, cùm sit quid sacrum, neminem prescribere posse. & idem Ioan. Franc. Bald. in tract. prescriptionum. in prima parte. vj. partis versicul. Quintus casus nume. iij. tamen Bald. in d. l. j. de emancipat. liber. non inueni, sed in titu. de iure liberor. qui est vlti. titul. & l. final. octaui lib. Cod. & idem Anto. de Rosel. in tracta. de legiti. lib. ij. versicu. Sicut ergo Papa. ad finem vsque. & ad hoc bonus text. in cap. cum haberet. de eo qui duxit in matri. quam polluit per adulter. & ibi Abb. Sicul. in iij. nota. quoniam in spiritualibus, vbi agitur de peccato, & sic in cõcernentibus animam nulla currit præscriptio: quia temporis diuturnitas, vt inquit text. non minuit, sed auget peccatum. Et idem in capit. fina. & ibi in repetitione. de consuetu. & capi. quanto. eodem titu. Et ibi gl. super verbo, consuetudinem, ponit versum:

Compositio lacte fœtenti quæso cibate,
Qui putas exclusum crimen per temporis vsum.

Tamen secundùm Abba. Sicul. in dicto cap. non debet. aduersus quodlibet delictum procedit præscriptio. xx. annor. vt post lapsum talis temporis xx. annorum non possit quis quò ad pœnam corporalem & ademptionem bonorum accusari, per l. querelam. C. de falsis. de quo plenè dixi suprà quæstione xxvj. incipiente. Contra quandam nomine Peronellam. & idem Docto. d. c. fi. qui matrimo. accus. poss. Et aduersus fiscum bonorum confiscationem mortui petentem (vt volunt Abb. & Doctor.) præscribitur quinquennio, si intra illud accusatio non fuerit intentata, vt tenet glos. in l. in cognitione. ff. ad Syllania. quòd dicit Ange. esse mirabile. & sequitur Roma. versic. Nota tamen. secus si post perfectam accusationem, vt ibi, & idem Alberi. in l. ij. C. de apostat. & in l. Manichæos. ibi, fortè in omnibus prædictis. & ibi per Doctores. C. de hære. & per Abbatem Sicul. in capitu. cum nobis. & ibi Felin. versicul. Item inquantum Abb. declarat. de præscrip. & Roma. singu. ccccxxxiij. incipien. de crimine læsæ maiestatis. ita ꝙ non potest peti restitutio ex capite ignorantiæ ad prosequendum crimen prescriptione sopitũ, vt tenet Ang. in l. fi. ff. si quis testamẽ. liber esse iussus fuerit. Et Felin. in c. vigilanti. ver. limita quartò de præscrip. Et similes quæstiones fuerunt etiã habitæ inter procuratorẽ regium generalem actorẽ confiscationem bonorum petẽtem instigãte domino de Bellauilla: & nobiles Bonauentura de Polinac, maritum Bonauenturæ de Poqueren, & Anton. de Lesse maritum Margaritæ de Poqueren, ad causam vxorum reos: & hoc prætextu matrimonij inter nũc defunctos And. de Codum, & Prigentium de Poqueren. patrem, & matrem rearum prædictarum contracti: qui quidem scilicet pater, erat in secundo, & mater in tertio consanguinitatis gradibus coniuncti, de & super quibus erant legitimè dispensati, sed non profectò de affinitate contracta & descendente ex illicita copula per patrem cum Catharina de Bellauilla auia rearum habita. Aduersus quem regium procuratorem reæ prædictæ, & earum mariti iam dicti opponebant exceptiones, quæ fuerunt per dominos disputatæ, signanter hæc vltima de talium contrahentium bonis præscriptione

ſcriptione xx. annorum obſtante non confiſcandis, de qua
per Ioan. Fab. Bald. & Ang. in l. ij. C. com. de vſuc. & Ang.
& Salicet. in l. j. C. de quadr. præſcript. & per Bartol. in l. in
omnibus. & in l. intra quatuor. ff. de diuerſis & tempor. præ-
ſcription. & Ioann. Fabr. Angel. Aret. Chriſtophor. Porc.
& ibi in addi. Iaſ. in §. res fiſci. inſtit. eod. titul. & Franciſc.
de Aret. conſilio ciiij. mihi conſultatio propoſita. Ioann.
Franciſc. Balb. in tractat. præſcript. parte ij. quintæ partis.
& Bald. Paul. de Caſtr. & aliquid per Iaſ. in l. fina. C. de ſa-
croſanct. eccleſ. & Bald. conſil. cccviij. quidam Lucanus.
verſicul. & tunc an præſcriptio. volum. iij. & Paul. de Caſtr.
conſil. cccxv. aliàs cccxij. poſtremo res iſta ſatis clara vide-
tur. volumin. antiq. & Alexan. conſil. lxxxiij. & Deciſio par-
lamenti Delphina. quæſtion. cccxvj. cum aliis per nos alle
gatis in addit. ad Din. in regula poſſeſſor. verſicul. Quanto
tempore res fiſcales. de regul. iur. libr. vj. & ſæpè per diſcur-
ſum harum quæſtion. & per Abb. & Felin. in dicto capitu.
cum nobis. de præſcrip. & Maſuerius in ſua praxi, titul. de
ſucceſ. & vltimis voluntatib. verſicul. Item & illius qui mor-
19 tuus eſt. † Ex quorum dictis diſtingue, quia aut quæri-
tur de bonis ſeu iuribus principi in ſignum ſubiectionis
reſeruatis, vt in tributo vel cenſu, & in his præſcriptio nul-
lo currit tẽpore, l. competit. C. de præſcriptione xxx. anno-
rum. & c. cùm non liceat. & in cap. ad audientiam. & ibi Fel.
in iij. iiij. v. & vj. limitationibus. eo. tit. Aut quæritur de iuri
bus reſeruatis principi in ſignum ſingularis priuilegij, vt
legitimare ſpurios, creare tabelliones, exigere vectigalia, &
pedagia, iuriſdict. concedere, & ſimilia: & in iſtis ſciente &
patiente principe currit præſcriptio, cap. ſuper quibuſdam.
§. præterea. de verb. ſigni. Et Abb. Sicu. conſilio xviij. volu.
ij. Et intellige, principe ſciente aut eius procuratore vel ali-
is officiariis videntibus, & non contradicẽtibus, per ea quę
not. Bart. in l. licitatio. §. fi. de publicanis. & ſic intelligi de-
bet dictum Bald. in l. arrogationes. C. de adop. qui vult per
illum text. non poſſe ea quæ ſunt principi reſeruata eo ab-
ſente vſurpari, de quo latius dixi in quæſtion. cclxxvij. inci-
20 pien. An ſubſtitutus. † Aut quæritur de bonis iam fiſco quæ
ſitis & incorporatis: & tunc aut ſunt vſui publico deputata,
aut non. Si vſui ſunt publico deputata, nullo tempore præ-
ſcribi poſſunt, ſicut via publica, palatia, & ſimilia, l. vſuca-
21 pionem. ff. de vſucap. & l. viam publ. ff. de via publi. † Si verò
non ſunt ad vſum publicum deſtinata, tamẽ in patrimonio
fiſci ſunt incorporata, & hæc xl. annor. ſpatio præſcribun-
tur, l. omnes. & d. l. competit. C. de præſcript. xxx. annor. &
d. §. res fiſci. verſi. Hodie & ſic debet intelligi Ioan. Fabr. &
text. in c. fin. de præſcrip. lib. vj. Et hoc modo ius ciuile con
22 cordat cum iure canonico. † Fallit ſecundum Barto. in d. l. in
omnibus. & Alberic. in d. l. quamuis. & Ioan. Fabr. Abb. Si
cu. & Doct. in locis ſuprà alleg. in caſibus poſitis in d. l. fin.
de ſacroſan. eccle. qui ſunt quatuor, in quibus ſola currit cen
tum annorum præſcriptio, prout etiam declarat Socin. con
ſilio lxxxvj. verſicu. quinto hæc concluſio. volumin. j. quod
quidem repetitur volum. ij. num. clxvj. Tamen illi caſus, vt
vult Salicet. in dicta l. j. de quadr. præſcrip. & in authẽ. quas
actiones. ſunt hodie ad præſcriptionem xl. annorum reda-
cti, & ibi communiter tenent Doct. & præcipuè Iaſ. in viij.
not. vt infrà dicam. Si verò talia bona non ſunt incorpora-
ta, tamen (licet ſint in patrimonio fiſci) vendi poſſunt, l. pa-
cta. §. vltim. & ibi glo. & per conſequens præſcribi, vt dictis
iuribus & idem Bru. conſi. xxiij. incipiẽ. Vexanda non ſunt.
Si autem ſunt fiſco delata tanquam vacantia & ob vectigal
non ſolutum commiſſa, poſt quinquennium lapſum ab eo
peti non poſſunt, l. ij. C. de vectigalibus. & ibi Bal. Alber. Sa-
lic. & Roma. ſingul. cccclxxix. cum aliis adductis per Ioann.
Balb. in tract. de præſcript. loco. ſuprà alleg. & idem in bo-
nis fiſco tam ob crimen læſæ maieſt. diuinæ, quam tempo-
ralis delatis. d. l. ij. de apoſta. & gl. & doct. in d. l. Manichæos.
& Abb. Sicul. in d. c. cum haberet. & in d. c. cum nobis. In a-
liis verò vacantib. ratione delicti, vel ſine hærede deceden-
tis: hoc in caſu aut ſunt nuntiata, ſed non per procuratorem
fiſci agnita, tunc quadriennio à tempore nuntiationis fiſco
factæ computando præſcribuntur, ſiue vſucapiens habeat
titulum ſiue non, d. l. j. de quadr. præſcriptio. & l. j. §. diuus.
ff. de iure fiſci. & l. intra quatuor. ſuprà alleg. niſi denuntia-
tor fuiſſet cum poſſeſſore præuaricatus, quoniam tunc non
23 nocet ſecundo nuntiare volenti, d. l. intra quatuor. † Aut bo
na non fuerunt fiſco delata nec agnita, & tunc ſi vſucapiens
non habet titulum, nec bonam fidem, requiritur tempus xx.
annorum à die vacationis computandorum, vt voluit Sali.
vbi ſuprà cæteri tamen volunt eum bonam habere fidem,
d. l. in omnibus. & l. ij. & iij. ff. de requir. reis, & l. j. §. præſcri-
ptio. ff. de iure fiſci. & hoc ſiue per accuſationem, ſiue ex no-
bili aut mercenario officio procedatur, vt tenent Bart. Sali.
& Mode. poſt Cin. in d. l. querelam. contra gloſſ. ibi, vt ple-
nè dixi in d. quæſtio. xxvj. contra quandam nomine Pero-
nellam. Aut verò titulum habet, & bonam etiam fidem, &
hoc caſu communi præſcribuntur iure ſcilicet mobilia triẽ
nio, immobilia verò x. annorum ſpatio. d. l. quamuis. in fine.
& d. §. res fiſci. & Socin. conſi. cxvj. incipien. Non poteſt ne
gari. ver. Faciunt notata per Bartol. vol. j. quia fiſcus ſemper
eſt præſens, vt dicit gloſſ. quam faciunt ibi ſing. Iacob de Ra
ue. Cin. Ange. & Alber. in d. l. j. de quadr. præſcrip. & Ioan.
Fab. & Salic. in d. l. ij. communia de vſucap. & Ioan. Fabr. &
Ang. Aret. in d. §. res fiſci. quòd intelligit Salicet. in d. l. j. de
quadr. præſcript. eſſe verum. ſi procurator fiſcalis fuerit
præſens, vt ſuprà dictum eſt. ſecus ſi non fuerit præſens, ſed
à loco abſens: tunc hoc caſu tempus xx. annorum. requiri-
tur. Et iſtud poſſet habere locum in eccleſia quæ tempora
lem habet iuriſdictionem, quam, & non Imperator, exercet.
clementina paſtoralis. de re iudicata. & ſic homines de terri-
torio eccleſiæ non præſcribunt contra fiſcum Cæſaris mi-
nori xx. annorum ſpatio. ergo extra territorium eccleſiæ, in
quo Imperator habet fiſcum, communis Doctor. opinio ex
tat vera, ſiue loquamur in fiſco imperiali, ſiue alio tempora-
li principe, quòd contra eum (officiali eius præſente) annis
decem præſcribatur, vt latius dixi in d. quæſtio. cclxxij. inci
pien. An ſubſtitutus. licet plures velint contrarium, vt infrà
24 dicam. † Sed contra fiſcum eccleſiæ diſtinguitur ſecundùm
Bald. & Paul. de Caſtr. in d. l. fin. de ſacroſanc. eccle. inter ec
cleſiam Roman. & aliam: quoniam contra eccleſiam Roma-
nam centum anni requiruntur etiam in bonis nondùm in-
corporatis, vt ibi & in authent. quas actiones. & capi. ad au-
dientiam. de præſcrip. & ibi Fel. verſi. Vltimò facias. Et re-
quiritur etiam quòd illa ad eccleſiam Rom. immediatè per
tineant, ſecus ſi ad ſubditos ipſius eccleſiæ Roman. pertine-
rent. tunc commune ſufficit tempus, ſecundum gl. & Doct.
in ca. ad audientiam. & Abb. in præallegato conſil. xviij. in
cauſa & queſtione. & Iaſon in d. l. fin. de ſacroſanc. eccl. ver.
Ego intelligo verum. Et aliam limitationem vide ibi per eũ
in viij. notab. verſic. Limita multum. Contra verò aliam ec-
cleſiam ſufficiunt xl. anni, vt eſt caſus in capit. ij. de præſcri-
ptio. lib. vj. & ibi Arch. Petr. de Anchar. Domini. & Philip.
Franc. & idẽ Din. in d. regula. poſſeſſor. & Salic. in d. l. j. in
25 ſexto dubio. de quadrien. præſcript. † Et iſta eſt communis
& vera. licet Ang. in d. l. ij. cõmunia de vſucapioni. velit idẽ
eſſe in fiſco Imperiali, ſicut in fiſco Romanæ eccleſiæ, ſcili-
cet præſcriptionem centum annorum minorem contra eũ
non currere. Et idem Alex. conſi. prædicto lxxxiiij. ſed cõ-
munis eſt verior. Vnde in cauſa prædictarum mulierum de
Pocqueres præſcriptio xxiij. annorum à tempore diſpenſa
tionum per officialem Pictauen. interinatarum computan-
dorum, & ante proceſſum inchoatũ finitorum reperta fuit.
Quare ex tali tẽporis diuturnitate iura deferunt matrimo-
nio, & liberorũ legitimationi ac diſpenſationi, vt plenè vo-
luit And. Barb. conſilio ix. verſicu. ſecundò præmitto. vo-
lumin. ij. per text. quem dicit literis aureis ſcribendum, in
d. l. qui in prouincia. in verbo, ex temporis diuturnitate. de
ritu nuptiarum, quem in caſu ſuo extollit valde: quia inter

prohibito matrimonium extiterat contractu sine dispensatione per tempus & tempora, id est per triennium cum dimidio, l. vsuræ. C. de vsuris. quo simul in matrimonio coniugaliter permanentes filium habuerant: contra quos Papa tunc Paulus (qui de nocte faciebat diem & econtra) rescriptum ad matrem in monasterio recludendam concesserat &c. Et tenet Barb. tale rescriptum non valere, attento quòd in ipso nulla de prædictis facta fuit mentio, scilicet de prolis procreatione & temporis diuturnitate: quoniam si facta fuisset mentio, Papa non sic ordinasset. pro hoc bonus textus in capit. j. & ibi gloss. in ij. & iij. in verbo, indulgentiam. xxxv. quæst. viij. & idem tenuit Ange. in d. l. si adulterium. §. idem Pollioni. dicens Cæsarem ex certa scientia posse tales confirmare nuptias, quando iure ciuili interdictæ sunt. argum. l. adoptio non iure facta. ff. de adoptio. sed non profectò vbi nuptiæ iure gentium incestæ reperiuntur, licet prolem ex talibus nuptiis procreata possit duobus concurrentibus confirmare: scilicet longissimi cursu temporis, & errore iusto, quantumcunque tamen non iustissimo. & hoc per illum text. in d. l. qui in prouincia. Et idem dicit Angel. in d. l. si adulterium. §. incestum. in fine. & idem Dec. cõsilio cliij. vt propter etiam scandalum graue euitandum. capitul. quia circa. de consanguinitate & affinitate idem Romanus consil. cccvij. incipiente in casu propositę consultationis. sed hic ante matrimonium contractum legitima interuenit Papæ dispensatio, illius facta per iudicem interinatio: dato Papæ intelligi secundum in quo vnus ipsorum, & tertium gradũ in quo alter erat, iuxta notata in c. quod dilecto. de cõsang. & affini. Et hac contrahendi matrimonium licentia eis data, illud palam & publicè contraxerunt, & in eodem certo permanserunt tempore, quò durante duas h buerunt filias, scilicet reas nunc vxoratas, quę plures genuerunt liberos: & post mortem iam dictorum contrahentium parentum rearum annis tribus & xx. completis, procurator generalis instigante domino de Bellauilla, & de Gaimaco (licet partem non se reddidisset) petit bonorum illarum confiscationem. qui visis prędictis ad id faciendi non habet apparentiam. Et sic etiam tenuit Din. consi. vj. inchoante: ex testamento domini Alberti. in quarta dubitatione. Sed vbi prius (vt crebro fit) matrimonium contraxissent, & dispensationẽ postea obtinuissent, maius esset dubium. Et adhuc videtur valere, quia liberi censentur legitimè concepti ex diuturnitate temporis, cùm legitimatio trahatur retrò ad tempus conceptionis. d. l. qui in prouincia. §. j. & ibi sic tenet Bald. in noua lect. Ita quod (vt inquit) legitimatio nihil aliud est, quàm natalium restitutio, vt Authen. quib. mo. nat. effi. legi. §. illud tamen. & §. seq. Vnde sicut restitutio retro trahitur, l. j. & ij. ff. de nata. resti. ita legitimatio, per text. in d. l. qui in prouincia. §. j. & idem vult Bar. in l. si serua. per illum tex. quem ibi sequitur Sal. ff. de iure dotium. Sed idem Bart. tenet contrarium, sequendo Guliel. de Cugn. in l. eam qui aliàs incipit, Paulus respondit. ff. de stat. homin. quòd filij antè nati non sunt ex legitimatione Papæ superuenienti. & idem Ias. in l. si is qui pro emptore. versi. item adde quòd si matrimoniũ. ff. de vsucapioni. nisi coniuges hoc ignorassent, tunc ipsi excusarentur, & filij essent legitimi, vt not. in d. l. qui contra de incest. nupt. vel nisi (vt inquit Cin. ibi) facta fuisset mẽtio de ipsis liberis. & sequuntur ibi Ang. & Alexan. in addi. ad Bart. & Bald. in c. j §. naturales. si de feudo fuerit controuer. inter do. & agna. & Hippo. de Marsi. in l. penul. nu. xlj. versic. sed vltra adducta per eum. ff. de quæst. & Bald. in d. l. Paulus. num. ij. lect. j. dicens ipsos ante natos de iure etiam canonico non legitimari per legitimationem seu dispensationem subsecutam, nisi nominati in ea fuissent. & ibi idem Alberic. dicens pluries apponi fecisse in dispensatione super matrimonio obtinenda, quòd filij ex illo antè nati forent de plenitudine potestatis papalis legitimi. Sed in casu nostro antè fuerant dispensati. & ad dictam l. qui in prouincia. §. j. respondent Bald. & Angel. in d. l. Paulus. quod loquatur in dispensatione habita super prole, id est super legitimatione. & quòd prædicta l. Paulus. loquitur in dispensatione super matrimonio tantùm facta. Et idem quò ad confiscationem bonorum (cùm dos & bona statim sint ipso iure confiscata) non intelligatur super dote & bonis dispensatum, vt voluit Bald. in authent. ex complexu. de incest. nupt. & in l. j. q. lj. ff. de rerum diuisio. vbi dicit vasallum incestum committentem, perdere feudum, & nunquam recuperare, quamuis Papa postea super matrimonio dispenset, argum. c. quãuis. de rescript. libr. vj. cum not. in l. Gallus. §. & si tantum. ff. de liber. & posthum. & idem Iacob. de sancto Georgio in d. l. si serua. de iure dotium. & in suis quæstionibus feuda.

26 quæstion. xvij. † ¶ Sed quid dicendum? Dico pro prima opinione (quæ maiorem videtur habere æquitatem) esse glo. in d. capitul. non debet. in verbo, de cætero. quam ibi sequuntur Ioann. Andr. Anchar. & Abb. Sicul. volentes habilitatem ex dispensatione superuenientem confirmare matrimonium quod nullum erat, & hoc fauore matrimoniorum. & magis amplè Anch. consi. cccix. viso & diligenter inspecto, &c. vbi etiam tenet posse post mortem alterius coniugum dispensari, & ibi vide: quia dispensatio est rigoris mitigatio, vel pœnalitatis moderatio facta per habentem authoritatem ex publico, vel vtilitate publica, vel alia rationabili æquitate: quam lex ciuilis indulgentiam vocat. Ita Bal. in addi. Spe. tit. de dispensat. §. j. versi. item est: quia prohibiti contrahere sæpè ante dispensationem contrahunt, & copula il-

27 lud consummant, vt facilius ipsam obtineant. † Sed an sub conditione, si summus pontifex dispẽsauerit, contrahi possit? Et Innoc. quem sequitur Abb. in d. cap. super eo. de conditio. apposi. tenet quòd non. & ipsos refert & sequitur Francisc. de Aret. consilio cxlij. ex facto proponitur, quòd illustris & excellent. princeps. versicul. sed est aduertẽdum. Sed contrarium tenet Anton. de Butr. in dict. capitul. super eod. cuius opinio. de consuetud. seruatur. quoniam omnes ferè contractus (in quibus superioris confirmatio est necessaria) solent fieri sub beneplacito Papæ aut principis, vel eius curiæ supremæ. Et in hanc sententiam inclinant Gaspard. de Cald. & Cardin. Alexand. olim præposit. in dicto capitul. super eod. in vltima quæstione. & pro antecedenti quæstion. facit quod dicit Innocent. in capitul. nisi cùm pridem. de renuntiation. quem sequitur Butri. in capitul. at si clerici. §. de adulteriis. de iudic. quòd dispensatio superueniens ratificat collationem nullam, dummodo illa inhabilitas sit per inferiorem à principe dispensabilis. quod dictum non procedit in foro contentioso, secundùm Felin. in capitul. cùm dilectus. versicul. item adde. de accusationib. Tamen verum est, vt ipse ait, quòd si illa inhabilitas personæ esset omnino occulta, per quam actus redderetur nullus, tunc quò ad Deum & conscientiam habilitas superueniens confirmat actum nullum. Et sic dicit Innocent. Hostien. & Anton. tenere in capitul. innotuit. de electión. de quo vide Francisc. de Aret. consilio vij. versicu. quia quando inhabilitas. & Cardinal. Alexand. in capitul. quicunque. versicul. & ex isto text. 50. distinction. quamuis idem Francisc. de Aret. in dicto consil. cxlij. versicul. tantum in matrimonio carnali: velit contrarium, intelligens prædicta esse vera in beneficialibus: quoniam licet electio reperiatur nulliter facta defectu personæ inhabilis, tamen ex superuenienti dispensatione ratificatur, quia non tam videtur nulla fuisse, quàm in pendenti extitisse, vt dicit Innocent. in dicto capitul. nisi cùm pridem. & aliis per eum allegatis. & speciale videtur in electione: ne diutius ecclesiæ vacent, vt dixi suprà quæstion. j. sed in matrimonio carnali aliud reperitur. Nam si matrimonium fuerit simpliciter inter inhabiles contractum, licet inhabilitas seu impedimentum postea cesset, non tamen ratificatur matrimonium ex priori consensu, sed ex nouo, propter quod nouum contrahitur matrimonium, vt probatur in cap. penul. de eo qui cognouit consang. vxor. suæ. & gloss. & Doctor. in capit. j. eodem titu. Sed

quando

quando in eadem perseuerant voluntate, post habitam dispensationem, tunc secundum doct. post gloss. in dicto capi. non debet. vt suprà dictum est, confirmatur, quoniā dispensatio quæ fit super matrimonio seu radice matrimonij valet, non solùm quò ad legitimationem liberorum, sed etiam quò ad bona quæ sunt consequutiua, & personam sequuntur. Quid enim prodest legitimum fieri, & bonis priuari paternis, cum dispensatio ista sit fauorabilis & pia? ideo ad bona est extendenda, vt not. gloss. & Doctores in capitul. quia in tantam. de præben. & Socin. consi. ccxxvj. versic. adduco etiam. volum. ij. & Abb. in dicto §. de adulteriis. & hoc per text. in cap. per venerabilem. qui filij sunt legitimi. & ibi tenuit Innoc. & Docto. & sequitur Felin. in dicto §. de adulteriis. versi. episcopus potest. versi. dispensatus pro crimine. in prima fallentia. qui allegat text. in capitu. final. de simo. & in capitu. ex parte. in vlti. de decimis. & idem Calder. in consil. primo. & consilio xxx. incipien. in hac dubia quæstio. titulo de election. & And. Barbat. in dicto §. de adulteriis. versicul. an poterit episcopus. & Felin. in capitul. postulasti. versiculo considera duo. de rescriptis. & idem Anton. de Rosellis in tracta. legi. libro secundo. quæstio. prima. & Marti. Lauden. eo. tracta. quæstio. etiam prima. Accedant not. per Iaso. in repeti. l. quo minus. quæstion. xxj. ff. de flumi. vbi quærit si quis fecerit molendinū in flumine publico nauigabili sine principis licetia, & sic illicitè, & postea à principe licentiam illud in flumine publico & nauigabili construendi & faciēdi impetrauerit, quòd talis licentia & permissio extenditur ad molendinum prius illicitè fabricatum. & plura ibi adducit pro hac parte notabilia. Et idem Paulus de Castro in l. si quis filio. §. irritum. ff. de iniusto rupto testamento. & quod notat idem Paulus in l. filiæ meæ. §. si sic. ff. de cōditio. & demonstra. vbi si Papa concesserit licentiam episcopo testandi de fructibus suorum beneficiorum, quod talis licētia extenditur ad fructus antea perceptos. & sequitur Alexand. in l. ex militibus. C. de testamen. milita. & in additio. ad Barto. in dicto §. irritum. tamen in causa Leonardi Causade domini de Bobio, & Balthasaris eius filij & procuratoris Regis secum adiuncti, contra Ioannem Lamy & Guichardam du Peyrat eius vxorem, ac Annam Audier reos, fuit aliter conclusum: quoniam præfati Lamy, & Guicharda tradiderant prædictam Annam in vxorem cuidam nomine de Quars consanguineo simul & affini, sine præcedenti dispensatione, licet eam pendente processu obtinuerint: & fuerūt dicti Lamy in ducentis libris, Guicharda in centum, & Anna in quinquaginta libris Turonen. condemnati. & latum arestū die septima Maij, anno 1027. Sed in casu prædictarū de Poqueriez fuerat dispensatio prius obtenta, & (vt dictum est) interinata. & per prædicta est dare responsum quod præfati coniuges tacuerant in eorum dispensatione affinitatem ex coitu fornicario inductam, quæ impedit contrahendum, & contractum dirimit matrimonium: cuius taciturnitas impedimenti vitiat dispositionem, etiam si alia sublata fuerint impedimenta, vt probat tex. in c. ij. de filiis presbyte. lib. vj. & capitu. non potest. de præbend. eodem lib. & gloss. in arbore affinita. quæ expresse determinat, quòd si ex eodem contractu matrimonij insurgant affinitas & publica honestas, & in dispensatione non fiat de publica honestate mentio, sed de affinitate tantum: nihilominus dispensatio est nullius momenti. Et tenet amplè Dominicus de sancto Geminia. consi. xxxiij. exordiente, pro examinatione dictorum dubiorum. dicens quasi in terminis nostris, quod si in dispēsatione cōtrahentes dicāt esse in secūdo cōsanguinitatis gradu, & in tertio affinitatis, non tamē quo genere affinitatis essent coniuncti, cùm affinitas distinguatur in gradibus & generibus. d. c. non debet. & tertius affinitatis gradus impedimentum inducat, & non induceret secundum genus illi adiunctum. Nam si adest primum affinitatis genus, & illi adiungatur tertius, tunc cum ibi sit prohibitio, prout in casu suo, non valet: secus si esset secundum affinitatis genus, licet tertio distaret gradu: quia in isto casu hodie non est prohibitio. d. c. non debet. Vnde in alio præcedencasu Papa nullo modo dispensasset, saltem non sic de facili, quoniam difficilius tollit duo impedimenta quàm vnum, c. ex tuarum. de auth. & vsu pallij. & c. j. de treuga & pace. & c. pastoralis. de priuil. cum aliis per eum alleg. ponēs in princip. regulā, quòd surreptio causata siue ex vero tacito quod exprimendum erat, siue ex falso expresso, vitiat ipso iure priuilegium & dispensationem, sequendo Inno. in capit. cum dilect. de rescri. per text. in d. c. ij. de filiis presbyt. & in dicto capitulo non potest. & etiam in materia matrimoniali. est tex. in præal. c. quod dilecto. & idem Ioan. Andr. in ad-
28 ditio. Spe. in rub. de clan. de spo. † Tamen cōtra prædictam Decis. videtur gloss. in dicto capitulo non debet. in verb. affinitas. ibi, publica honestas. quæ tenet sufficere tamen mētionem facere de affinitate, quia in consequentiam fit de publica honestate. & sequitur glossator in regu. cancel. apost. xlvij. & Nicola. de Milis in suo repertorio. in verbo dispensatio. in primo & latius in verb. dispensatio facta super impedimento affinitatis, sequendo Guli. de monte Laudu. in suo sacramentali. ad fi. & Fel. in d. c. postulasti. versi. considera secundò. & expressius. versicu. adde etiam septimam limitationem. & ambo pro hac Dec. allegant extrauag. Clemēt. vj. incip. nuper proposito coram nobis. quam tamen non inueni inter communes nec inter extrauagan. Io. xxij. & idem tenet Hierony. Pauli. in suis memoralib. quæ intitulantur prouinciale. versi. dispensatio facta super impedimento affinitatis. Pro cuius concordia. Sicu. ibi dicit, quòd si publica honestas necessariò comprehenditur sub affinitate, satis est de affinitate fecisse mentionem. & sic procedit gloss. Exemplum, si impetro dispensationem vt liceat mihi ducere vxorem consanguinei mihi defuncti, non obstante affinitate in tertio gradu. Nam ex quo mentionem feci illam fuisse vxorem consanguinei mei: consequenter feci mentionem de publica honestate. Et sic per consequentiam virtute dispensationis videtur sublata. Si verò ex verborum narratione non comprehenditur, vt quia impetraui dispensationē, vt liceret mihi ducere in vxorem Titiam, non obstāte quòd mihi in tertio sit gradu affinis: tunc dispensatio non valet, si vltra affinitatem erat publica honestas, ex quo de ea expressè vel tacitè facta non est mentio, d. c. ex tuarum. Nam affinitas contrahitur sine matrimonio. c. discretionem. de consanguinitate & affinitate. cum aliis suprà allegatis. & istud vltimum conuenit cum Gemi. tamen. secundùm opinionem gl. fuit bis conclusum in processibus supradictis. Sed opin. Abb. sequitur Præposi. Mediola. in arbo. affi. nu. iiij. & in d. c. non debet. nu. viij. & summa Ange. in verbo, dispensatio. §. x. & idem summa Syluestri. in verbo, matrimonium. viij. q. xiiij. ver. tertium. ibi, affinitas. Et pro opin. gl. facit quòd posito pro constanti quod matrimonium ratione taciturnitatis gradus & generis affinitatis esset nullum, cùm leges ciuiles in hac materia sequantur canones, c. j. pe. & fi. de secun. nup. de cōsangui. & affini. per totū. & gl. instit. de gradi. affi. & in ti. de nupt. Quare fatēdū est (vt inquit Domini. in præal. consi. lxxj.) nuptias de iure ciuili in isto casu ex generali canonū approbatione esse prohibitas. Vnde pœna per legem apposita in vno casu nuptiarū prohibito, scilicet generis, non habet locum, secundùm communem sententiam. in alio non expresso iure ciuili, imò permisso, cùm pœna illa suo speciali casu sit determinata. Vnde ad generalē prorogationem generis non intelligitur illa prohibitio specialis restricta esse prorogata. l. sanctio legum. ff. de pœnis. capitul. compromissarius. §. restringitur. de electionibus. libro vj. Igitur ob taciturnitatem illius affinitatis non veniunt puniendi. Et ita tenēt docto. suprà in secunda præsuppositione allegati. Et sic fuit in curia conclusum contra procuratorē propter tria. Primò, quia confiscatio bonorum in hac patria Aquitaniæ locum non habet, vt dictum est. Secūdò, quòd pœna dictæ authen. incestas. non vēdicat sibi locum,

nisi in incestis nuptiis ratione sanguinis conceptis, & nõ ra
tione coitus fornicarij incestuosi, quem iura simpliciter nõ
puniunt, sed incestum secundum suam prohibitionem, de
quo etiam dictum est. Tertiò, propter præscriptionem xx.
annorum completam. Et latum fuit arestum die vij. Septem
bris. Anno 1522. Post hæc autem procurator prædictus a-
restari cœpit processum & saccos ad finem proponendi er-
rores.

S V M M AE.

1 *Restitui an possit Regis procurator aduersus contractum. & nu*
mero 2.

Quæstio CCLXV.

In contractu Regis procurator potest restitutionem petere.

DECISIO CCLXV.

1 QVAERITVR † an Rex seu eius procura-
tor vbi agitur de bonis acquirendis, possit resti
tui, & errorem proponere: quoniam in iam ac-
quisitis non est dubium. Et videtur quòd quã-
uis nulla caueatur lege fiscum aduersus contractus per eum
celebratos, fore restituendũ, sed solùm de repub. Romano-
rum, tamen vt inquit Pet. quem refert Cin. in l. respublica.
q.j. C. ex quib. causis maio. dum ipse super hoc consultus, v-
trum Rex Franciæ in causa sua vel regni restitui posset: con
suluit non posse. Et eos sequitur ibi Albe. versic. quæro er-
go. & idem Io. Fab. & idem Petr. de bella perti. in §. rursus.
insti. de acti. & Inno. in c. j. de in integ. resti. & sentit Lucas
de Pen. in l. in prouinciis. versi. verum autem fiscus. C. de nu
mer. & actua. lib. xij. reprobans ibi gl. quæ voluit fiscum &
rem publici imperij idem esse, & pariter Bart. & Doctor. in
rubr. C. de iure fis. tamen secundum eum non sunt, sed pars
reipublicæ: ergo siue fiscus siue alia respub. quàm Romana,
2 restitui non potest. † Sed ipse tenet contrarium in l. rempu-
plicam. C. de iure reipublicæ. lib. xj. & communiter Docto.
in prædicta l. respublica. & insuper Pau. de Castr. & Mart.
Lauden. in tractat. de fisco. §. ccxix. & pro ista opinione est
gloss. in l. ij. C. comm. de vsuc. Sed Rex Franciæ est in regno
suo Imperator, ideo si læsus fuerit, vel alia res ciuitatis pu-
blica ex contractu, poterit restitutionem in integr. petere.
& ita tenet Ioann. Fab. in d. §. rusus. versicul. vnum tangit
Pet. & versicul. sed consueuit queri de fisco. Licet profectò
non sit decens, nec principi honestum, imò verecundia con
tra factum suum venire, & suos irritare & annullare contra
ctus: quoniam nullos aut paucos inueniet princeps aut res-
pub. homines secum contrahere volentes. Et in hoc posset
periculum imminere rebellionum, vt dicit Felin. in d. capi.
ad audientiam. in fine. qui alleg. AEgid. de Bellam. in consi
lio xij. ad fin. incipien. quæritur si castra recognita. quod ta-
men in toto consi. volumi. non inueni. Sed aduersus senten
tias & aresta contra eum lata potest vsque ad triennium ex
aliqua iusta causa restitui, constitutione principum permit-
tente, puta ob instrumenta de nouo reperta. Sed si sententia
gratia aut ambitione lata fuerit, ad quadriennium vsque. Si
verò fraude & præuaricatione pecunia interueniente, tunc
perpetuò retractari poterit: text. cum gl. in l. vna. C. de sen-
ten. aduersus fis. latis. lib. x. & ibi Bart. Odofre. Bald. Ioann.
de Platea. Iaco. Rebuf. & Lucas de Penn. & Bal. in l. quid er
go. §. pœna grauior. in secunda lectura. ff. de his qui notan.
infamia. & Paris de Puteo in Syndica. in verbo, condemna-
tio. versicul. iudex condemnauit. argument. l. j. §. pro qua. ff.
de postulan. Sed hodie errores aduersus aresta intra bien-
niũ proponere, ac processum ponere & claudere ad ius &
alia contenta in ordinatione diui Ludouici xj. facere tenen
tur, cuius tenor superius in qu. ccxlvij. incip. nunc ad secun-
dam. est insertus.

S V M M AE.

1 *Mater quare per secunda vota perdat tutelam, etiam si sit tu-*
trix testamentaria: & secus in patre. & nu. 2.
3 *Vitrico potest dari tutela.*
4 *Mater quæ mortuo secundo viro vult recuperare tutelam prio*
rum liberorum, an possit. & nu. 6.
5 *Mater quæ volens nubere deposuit tutelam, an si non nubat,*
eam recuperet.

Quæstio CCLXVI.

Alia quæstio fuit coram nobis pendente prædicto processu mota,
quoniam mater quæ ad secundas conuolauerat nuptias cum nũc
defuncto domino Fabiano de Bondet regis consiliario, perdidit
tutelam: quæ tamen de consensu tutorum testamentariorum per
iudicem fuerat eidem de Bondet data & decreta: nunc mater so
luto matrimonio morte ipsius, vult ipsam reassumere tutelam,
quæritur an possit.

DECISIO CCLXVI.

1 IT † primò dico quòd ratio quare transiens ad se-
cunda vota sit remota de iure à tutela tanquam su
specta, triplex est. Prima ratione morum inhone-
starum. Secunda, ratione mutatæ affectionis in liberos. Ter
tia, ratione præsumptæ dilapidationis, vt authen. de nupt. §.
si autem tutela. & l. lex quæ tutores. C. de administrat. tut.
& Corne. consi. cxiij. vo. iiij. & Angel. consil. cliiij. prope fi-
2 nem. ibi, moueor secundò, quia dicta mulier. † Secus videtur
in patre, qui ob transitum ad secunda vota non perdit libe-
rorum administrationem, l. generaliter. in princ. vbi est text.
clarus in versi. negotia verò liberorum. & ibi Ang. C. de se-
cund. nuptiis. & in §. sed quod sancitum est. in authent. de
3 nupt. † Tamen tutela dari potest vitrico per iudicem de con
sensu tutorum, iuxta l. mater. C. de interdi. ma. inter pupill.
& tutor. vt voluit Bal. in authen. iisdem pœnis. versi. sed po-
ne quòd ista mater vult excludere. C. de secundis nuptiis. in
4 l. omnẽ. versi. sed nunquid ista nubens. C. ad Tertulli. † Sed
quæstionem nostram, quòd mater binuba possit reassumere
tutelam, ponit Spe. in tit. de tuto. §. nunc videndum. ver. quid
si mater. & arguit ad vtranque partem. Et soluit distinguen
do, aut res est integra, quoniam liberi nullum habẽt tutorẽ,
nec habere possunt: tunc mater admittitur: secus si alium ha
bent tutorem legitimum, vel habere possunt: eo casu nõ ad
mittatur. & ipsum sequitur Ang. in authent. matri & auiæ.
C. quando mulier. offic. tut. fung. & Io. Fab. in authen. sacra
mentum. eo. tit. & Alex. in add. ad Bar. in l. sciant. C. ad Ter
tulli. Sed in contrarium videtur quòd mater quæ per transitũ
ad secunda vota perdidit tutelam, d. auth. sacramentum. e-
tiam si in testamento data fuisset tutrix, secundùm magis cõ
munem Doct. opi. in d. auth. matris. de quo amplè dixi su-
prà. in q. xciiij. inci. quò ad secundã quæstion. quòd illa post
mortem secundi viri reassumere non possit tenet Pet. quem
sequitur Cin. in d. authen. matri. in viij. & vltim. q. quia cum
suspecta abierit à tutela filiorum, adhuc durat secundum i-
psos ipsa suspicionis causa, propter sobolem ex posteriori vi
ri susceptam quam verisimile est prædiligere: & in crastinũ
poterit ad alia conuolare vota. Nam in eadem specie deli-
cti, semel malus præsumitur malus. l. si cui. §. fi. ff. de accusa-
tio. in regula, semel malus. & ipsos sequitur Hippol. de Mar
sil. in l. etiam si redhibitus. versi. patet etiam hoc nu. vj. ff. de
quæstionibus. & Masuer. in sua praxi, titu. de tuto. versic. i-
tem si mater habens tutelam. & Bald. in §. nos autem. versi-
cul. sed pone quòd mater sit data tutrix in testamento. de At
tilia. tutore. & latius versi. sed pone quòd mater per transi-
tum ad secunda vota perdidit tutelam. Et idem in dicta au-
then. sacramentum, in vltim. q. & in l. cum ancillis. versicul.
item collige. argu. de incest. nup. dicens, quòd si mater erat
tutrix liberorum, & asseruit se velle nubere, & facit aliũ tu-
torem dare liberis, & postea pœnitet, & nõ vult nubere, sed
reassumere tutelam, quòd non possit. & idem dicit in l. im-
perialis. in prin. versi. ibi, sed & si tales. in fin. C. de nupt. &
tenuit Bar. & Bal. in d. authent. sacramentum. & Bar. consi-
lio. cxlv. exordiente, factum sic se habet. in vj. dubio, etiam
si non fecerit dari tutorem in l. si quis sub conditione. ver-
sicu. quæro an statim. ff. de testament. tutel. & Angel. Aret.
inst. de legi. patr. tute. quod est fortius. & Nico. de Vbal. in
trac. de succes. ab intesta. ij. parte. & Deci. in capit. ex parte.
versicul. in gloss. ibi, soluta est. de appella. Ergo multo mi-
nus

nus quando de facto nupsit secundò, non posset reassumere.
5 † Tamen in hoc vltimo quando non nupsit, sed solum declarauit velle contrahere, Salicet. in d. authentic. sacramentum. versic. quero ab extra. tenet contrarium. sequendo glo. ibi, quod non priuetur: quia primi motus non sunt in potestate nostra, glo. in l. si quis non dicam rapere. C. de episco. & cleri. & nec pœnam meretur. l. cogitationis pœnam. ff de pœnis. Tum quia d. authen. sacramentum. & vnde sumitur. & alii iura de hac materia loquentia dicũt ipsam nuptiis cõtractis perdere, & non cum animum tantum habuerit nubendi, vt ibi latius per eum. Et ista opinio videtur magis æqua, & magis placet. Quinimò nec per sponsalia de præsenti non cognita perdit tutelam iam susceptam, vt tenet Specula. in d. titu. de tutoribus. §. nũc dicendum. ver. quid si tutelã habebat. & ipsum sequitur Ioan. Fab. Sali. Ludo. Bolog. in j. interpreta. in d. authen. sacramentũ. & Bald. Ange. & Ab. in l. solet. per illum text. ff de his qui not. infa. & Rom. in singu. suo ccxxj. inchoant. Tu habes quod mater. & amplè Ioã. Andræ. de Garonis. in authen. eisdem pœnis. versicu. quid si mater. cum seq. vbi ponit iiij. conclusiones. Mat. de Affli. in quæst. Neapolit. ccclviij. dicens, sic fuisse conclusum per eorum consilium & de Neoiza. in sua sylua nuptiali. versic. aduertat & tertiò. vbi dicit de facto Mediolani. allegat text. in l. iij. §. penul. ff. de sepulchro violato. iuncta solutione Dini, quam ponit Barto. in l. huiusmodi. §. Stichum. ff. de lega. j. licet Bar. velit contrarium in d. authentic. sacramentum. & Bald. in d. l. omnem. vers. quæro quid si ista mulier. ad Tertu. & in c. ex parte M. de appel. versi. quæro si mater. & Ias. in l. vbi pactum. ver. secundò ad idem. C. de transac. & Bald. consi. cclxvj. exor mater quæ transit ad secunda vota. vo. iiij. vbi etiam tenet priuari successione filiorum, etiã si petierit tutorem ante copulam carnalem, & traductionẽ ad domũ, & idem Gali. Benedic. in repe. c. Raynutius. versi. circa quã, sequendo Spec. vbi suprà. sed malè eum vidit. Vnde est benignior, & de iure verior, eam non perdere tutelã nec successionem, si ante matrimonij consummationem petierit tutorem, siue sit intra annũ siue post, cum d. auth. sacramentũ. iũcta l. sancimus. C. de nu. consideret veram traductionem & cõsummationẽ matrimonij, ad hoc vt nuptiæ dicantur contractæ, vt dictum est, secundùm Doctor. suprà allegatos, & Bald. in d. §. nos. versicu. sed pone quòd mater accedit ad iudicem. de Attil. tu. Sed ego profecto non considero traductionem ad domum viri, si copula fuerit subsecuta in domo vxoris, vt voluit Imol. in l. si socer. §. Lucius. versi. & attende bene quia Azo solut. matrimo. dixi suprà q. xxi. inchoã. an bona mobilia. & alibi sæpè. igitur siue cõtraxerit sponsalia, etiam per verba de præsenti, non perdit tutelam, secundùm veram opinionem, si copula secuta non fuerit. Sed in casu nostro quid dicendum? cuius opinio an Petri vel Speculatoris sit tenenda. Et Raymundus concordando ipsos dicit opinionem Petri esse veram, si filios habet ex secundo viro, aliàs si non habet, opinio. Specu. esse veriorem, quod mater recuperet: sed hæc Ray. dist. nõ placet Sali. in d. auth. sacramentũ. ver. quæro etiã ab extra, quod propter filios quos ex secũdo habet viro nõ impediatur mater esse tutrix illorum, propter liberos primi viri: sicut nec econtra, liberi secundi matrimonij impediũt eã esse tutricẽ natorũ ex priore matrimonio. Sed impedimẽtũ secundũ ipsum est solus ad secũda vota trãsitus, qui impedire habet siue ipsa habeat liberos ex secũdo viro, aut nõ. Quare alio modo cõcordat ipsos, & bene capit: quia Spec. vult matrẽ admitti in subsidiũ, vbi alium non habet tutorẽ, nec habere potest: & hoc probãt leges per eũ allegatæ. & sic intelligendo ipsum non contradicit Petr. sed potius limitat ipsum. Et illud quod Petrus dicit matrem nunquam admitti, intelligi debet, nisi in subsidium, cum alium idoneũ habere non possit: quod rarò euenit, tamen in casu nostro euenit, quoniam legitimos nec cognatos (nisi suspectos) habebat, qui petunt eorum successionem, vt dictum est in præcedenti q. Tũ quia potius redirent ad testamentarios tutores, omnib. legitimis, & datiuis præferentes, vt volunt omnes in d. authẽ. matri. & in aliis locis suprà alleg. licet de eorum consensu tutela data fuisset dicto de Bondet. Quia quando transit ad secunda vota, & est sola, tenetur petere tutorem, aliàs priuatur successione, l. omnem. C. de Tertullianum. & formam petitionis Speculator ponit titulo de Tuto. §. si autem ver. accedens domina. Ab. & Bal. qui Speculatorem refert consi. lxxj. incipiẽ. casus super duo. vol. j. Secus si alij erant contutores, quia tũc nõ tenetur petere alium subrogari, sed solum iudici notificare se velle ad secunda transire vota & renuntiare tutelæ, ac reddere rationem administrationis contutori, vt dicit Bald. consi. cccclxxxix. inchoante, punctus quæ. vol. iiij. quod Decius allegat cons. ccxlvj. exordiente, Requisitus ab illustri gubernatore. in fi. num. vij. quòd habeo. vol. ij. nu. clv. Quinimo isto casu, quando est cum aliis data tutrix, quamuis perdat tutelam per transitum ad secunda vota, alij contutores remanẽtes administrare possunt etiam matre non petente, si illi superstites sunt sufficientes, secundum Doc. suprà allegat. de quo per gl. in l. j. C. de testamentaria tut. & in d. l. si quis sub conditione. per Bar. & Bal. ff eo. ti. & Bal. in d. cõsil. clv. incipiente punctus quæstionis. vol. ij. & in d. l. omnem. versic. quæro quid si mater habet contutorẽ. & Matth. de Afflict. Decisio Neapoli. lxxv. nu. ij. Sed hic mater non erat tutrix testamentaria. sed Bernardus de la Vignirie dit Teste, & & Petr. de Noyeres, qui reassumpserunt ex ordinatione nostra processum coram nobis pendentem. Ex quibus concluditur matrem (quæ per transitum ad secunda vota tutelam perdiderat liberorum primi matrimonij) reassumere illam posse in subsidium, si alium idoneum non habent, vel habere non possunt, tutorem, simul cum tutela liberorum secundi matrimonij.

SVMMAE.

1 *Pater an teneatur filiis relinquere iure institutionis. & nume. 2. & 3.*

Quæstio CCLXVII.

Pater inter liberos testando, aliquibus hæredibus vniuersalibus institutis, an teneatur aliis liberis relinquere iure institutionis, iuxta § aliud quoque capitulum, in authentic. vt cum de appellatio. cognos.

DECISIO CCLXVII.

1 ET † glos. in d. §. aliud quoque capitulum. tenet quod sic, per illum text. quod iure institutionis & non titulo legati relinquere teneatur. & ibi eam sequuntur Iac. de Bellouisu Bart. & Ang. & idem tenuit gl. in l. Papinianus §. si quis mortis. de inoffi. testamen. & ibi Barto. Bald. & Ange. cum aliis suprà ccxl. inchoan. & processu moto. alleg. Et ista est regula secundũ Docto. vtriusque censuræ, quod iure institutionis teneatur hodie relinquere legitimam aut certum quid etiam testando inter solos liberos. Et tenent Pet. Iaco. Cin. Albe. Sal. & Fulgo in authen. nouissima. Alex. & alii per Iasonem ibi allegati. & Pet. Ghiensis de Eugubio in consi. suo. cliij. posito inter consi. Bart. inci. quamuis maximi doct. & idem Bertr. Landri. in add. & Bertran. de Carpen. consil. lxx. nu. iij. vol. ij. nisi esset clausula codicillaris in testamento secundum eũ, inserta, & prædictam regulam tenet Barb. in l. acutissimi. de fideicommis. & Ludo Gomes. in §. actiones. num. viij. de actio. & Alex consil. cxiiij. nu. vij. lib. vij. & in authen. non licet. de libe. præte. vel exhere. & Ioan. Nico. in respon. ij. dubij. nume. ij. ¶ Sed contrarium tenuit gl. in d. authen. nouissima. quæ intelligit tex. in d. §. aliud quoque capitulum. habere locum in testamento solenni, & non in testamento minus solenni, vt inter liberos facto, quia tunc sufficit quoquo titulo relinquatur. Et idem gl. in §. tam autem. in verbo testa. institu. de inoffi. testa. per tex. §. j. in authen. de triente & semisse. & ista fuit opinio Azo. in summa de inoffi. testamẽ. in fi. ver. per aliam auth. nouissima autem. in d. authent. cum de appellatio. cognos. §. cæterum si qui. & ita Iac. de Aree.

in l. illa institutio. ff. de hære. insti. quē refert & sequitur Io. And. in addi. Spe. tit. de instrumen. editione. §. instrumentū. ver. quid si à contrahentibus. in vera substitutio. & singulariter Fabia. de Gioch. in d. auth. nouissima. in xviij. q. principali. vers. iiij. quæritur. cum sequen. & Alex. in additio. ad Bar. ibi. in prin. sequendo gl. ibi, & Iac. But. in §. ex imperfecto. l. hac consultissima. C. de testam. & But. in c. Raynutius vers. tertia fuit opinio. de testa. & ibi Hostien. in summa. eo. titu. & Domini. de sancto Geminia. in c. si pater. post gloss. ibi, in verbo, instituit. eo. lib. vj. & Masuerius in sua praxi, tit. de succes. & vltim. volunta. versi. vnde quocunque modo. & idem Matthæ. de Mathesi. singu. ciiij. inchoante, nota quod illa vulgaris. & Ias. in dicta authen. nouissima. in prin. versi. ego teneo primam. vbi alios septem casus ponit fallentiales, hanc opinionem dicens esse veram, sicut euāgeliū. & idem in d. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. ver. & per prædicta ego aliàs tenui. ex eo quod defectus solennitatis requisitæ à iure ciuili inter liberos sunt relaxati per illum tex. ibi, & eum sequitur Geral. Albe. de Berberano in repeti. l. si pater. num. xliij. C. de institut. & substit. attestans hanc communem esse veriorem, per tex. in d. §. ex imperfecto. iūcto principio. Et istam etiam partē tenet Lauren. Calca. consi. lxxiij. nume. j. Licet enim principaliter causa honoris fiat institutio: de quo tamen honore, non debemus, sed de volūtate patris inter liberos disponentis curare. l. fin. C. famil. erciscun. signanter quādo masculos relinquit hæredes, & filiabus dotem, vel pro ea certum quid. In quo casu vtilitas iuris accrescendi potest aliis deficientibus locum habere, saltem ab intestato, vt plures docto. suprà allegati, hanc opinionem seu limitationem tenentes sentiunt, & Barb. consi. lxxj. vers. nec obstat quòd filius debet habere iure restitutionis, vol. iij. & eidem voluit gl. ij. in l. quoties. C. famil. erciscū. Nā quilibet testator, vt ait, nescit dicere hæredes instituo, nec profecto notarius, vt dicit Angel. Aret. in §. fi. versi. adde quòd fortè. insti. de inoffi. testa. & idem tenuit Bar. consi. clj, exor. Marsilius. si ratione debiti iure naturæ relictum fuerit. & ipsum sequitur Francis. Tigrin. ibi in sequen. consilio inchoant. & & ego Franc. Tigrin. legum doct. de Pisis. & idem Bar. Bal. in auth. vnde si parens. & Bal. in l. quoties. & eum vbi sequitur Iac. de sancto Geor. nu. viij. C. de hære. insti. & Deci. cōsi. ccxxviij. nu. j. & ij. & Bal. & Pau. de Cast. in l. humanitatis. C. de impube. & aliis substi. volentes idem esse quando relictū foret filio pro legitima, vel falcidia pro parte sua, quod intelligatur iure institutionis relictum. quos ibi sequitur Alexan. versic. in textu ibi legitimam portionem. cum aliis ibi per eum allegatis. dicens hanc partem esse communem, quamuis Salicetus in dicta authentica nouissima. & Ioann. de Imo. in ca. Raynutius. velint cōtrarium, per text. in dicto §. aliud quoque capitulum. ad quem respondet Alexand. in d. l. humanitatis. volēs eū loqui in relicto facto filio pro parte sua titulo specifico legati fideicommissi, vel donationis causa mortis, aut simili: & tunc quoquo relicti titulo seu institutionis. & ita vult ille text. Sed vbi, vt inquit, non specificatur alius titulus, sed simpliciter relinquitur pro legitima, aut pro parte suā, tūc non dicitur ibi quod requiratur esse relictū iure institutionis, quia tantundē est dicere relinquo tertiam, aut relinquo legitimam. l. in testamentis. C. de testamentis. & Bal. consi. x. inchoante, super primo puncto. versicul. sed videndum vtrum. volum. iiij. & Benedict. in sua repetitio. d. ca. Raynutius. numero xxxv. cum aliis per eum allegatis causa breuitatis. & idem Alexan. in l. nam quod. §. non omnis. ad Trebellia. versic. primò limita. & in consi. lxx. lib. ij. & Deci. in d. l. humanitatis. in ij. notab. dicens hanc opini. Bart. esse communem. & hoc per rationem quam inter alias adducit Franciscus Tigri. in d. consi. quia testator quando aliquid disponit in suo testamento, videtur disponere prout necessitas requirit, l. Gallus. §. j. & ibi Bartol. & Doctores. ff. de liberis & posthumis. ergo relictum pro legitima videtur relictum iure institutionis, prout relinqui debet.

Et idem Paulus de Castro consilio cccxxxiij. nume. iij. versiculo confirmatur etiam conclusio. volum. antiquo. & Corneus consilio xxxv. volumi. ij. consilio. ccxcviij. volumine. j. volens valere si pro sua dote relictum fuerit. pro quo allegat in dicto consi. xxxv. gloss. in dicta l. quoties fami erciscun, & si esset maritata, sufficit illam instituere in xij. imperialibus vnà cum dote, vt dicit gloss. in l. iij. §. sed vtrum. & ibi Bartolus Bald. Angel. & Albericus. ff. de minor. & Imo. in l. suus quoque. versicu. idem dicit si filia instituta in dotę. ff. de hære. institu. Bert. de Carpenta. consilio. j. numero xix. & consi. ciij. numero xv. & consilio xj. numero ix. volumin. iij. & Benedict. in dicto cap. Raynutius. numero lxj. & Anto. de Butr. ibi versicu. tertiò nota. argumen. & Alexand. in rubri. ff. soluto matrimonio. Vel etiā si esset consuetudo aut statutum loci volens sufficere quoquo relictum titu. vt erat de iure codicis l. omnimodo. C. de inoffi. testamen. vt dicit Bald. consilio. cccvij. inchoante. proponitur quod quidam miser Symon. volum. ij. & in l. maximum vitium. versicu. vlterius quæritur de tali quæstione. C. de liber præteri. cum aliis per Ias. alleg. in authen. nouissima. versiculo quarto fallit. & Benedict. vbi suprà nu. viij. Et inter aliàs limitationes

2 Doctorum videtur vna esse singularis, † quando pater vno aut duobus ex liberis iam institutis hæredibus subiungit: Item aliis seu cuilibet ipsorum relinquo decem, licet dixerit iure institutionis, valebit tamen propter titulum institutionis præcedentem filio aut filiis adiectum, qui videtur tacitè in aliis (ratione dictionis item, adiectæ orationi imperfectæ) repetitus: quæ dictio inducit repetitionē præcedentis qualitatis, vt oratio sequens ex præcedenti suppleatur. & ita consuluit Bar. consi. xxviij. incipiē. visa facti narratione prędicta & sequitur Benedict. in d. c. Raynutius. nume. lxxvij. & idem si vsus fuerit dictione etiam, similiter vel pariter re

3 linquo &c. † Vnde conclusum fuit testamentū inter liberos cōditū, in quo vno, vel pluribus hæredibus institutis, pater reliquit aliis liberis certū qui simpliciter, valere iure institutionis. Et latum arestum in fauorem filiorum hæredum cōtra sorores de Madronem de Liburnia. die iij. mensis Maij. Anno, 1536. Et pariter per aliud arestum fuit dictum valere testamentum in quo post certorum liberorum institutionem factam pariter donauit vni filiæ certum quid vltra dotem habitam. & in final. voluit testamentum valere iure codicillorum, aut alterius vltimæ voluntatis. & latum arestum die Aprilis Anno, 1537. Domino de Valee relatore existente.

SVMMAE.

1 *Fructus restituere cōdemnatus, an quos actor percipere potuisset restituat, & nu. 2. & 3.*

Quæstio CCLXVIII.

Reus possessor condemnatus per sententiam aut arestum de restitutionem fructuum perceptorum & percipiendorum, ad quos tenetur malæ fidei possessor, an intelligatur de percipiendis, quos ipse possessor condemnatus percipere potuisset & non percepit: aut de illis quos actor dominus percipere potuisset, si fundū possedisset.

DECISIO CCLXVIII.

1 ET † videtur esse intelligendum de fructibus quos possessor ipse & non actor percipere potuisset, vt l. domum. C. de rei ven. & ibi hoc tenet Cin. in primo not. per illum tex. dū dicit, percepit: & verbum percipere poterat, refertur ad possessorem, remittens se ad l. certū. eodem. titu. vbi versicu. primo quæro argumentatur ad vtranque partem. Primo vt dictum est. Secundò in cōtrariū, quòd intelligēdum sit de fructibus percipiēdis, quos actor ipse honestè percipere potuisset l. fructus. & ibi gl. & l. ex diuerso. cum ibi not. ff. eo. tit. & videtur expressus ad hoc tex. in l. si nauis, §. generaliter. eodem titu. & gloss. in l. ij. C. de fructi. & litium expens. & pro solutione dicit hoc esse multum necessariū scire. Nam posset esse quod petitor esset vnus agricola, & possessor vnus scholaris vel econtra: quare concludit debere intelligi de percipiendis ab ipso possessore,

2 fore,per d.l.domũ.† Et hoc verum,quando ipse possessor nõ fuisset in mora:sed si fuisset ĩ mora:quia interpellatus nõ restituit,tunc à tempore moræ tenebitur de illis qui percipi potuerunt à petitore,aliàs eius conditio fieret deterior. & sic intelligit dictum §.generaliter.& idem tenuit Din. in l. apud Iulianum.§.fundus.aliàs est §.fructus. ff. de leg. j. & Alber.ibi.& in dicta l.fructus. versiculo gloss. communiter videtur.de rei ven.idem Barto.in dicta l. ij. de fruct. & litium expen.& ista fuit opin.Pet.de Bellapertica in dicta l. domum. quem refert ibi Bartol.Bald.& Salic. Tamen ista distinctio non placet Bartol.quoniam qui non iure occupat,dicitur semper esse in mora.l.j. C. quod metus causa.
3 † Vnde Guliel.de Cug.in dicta l.domum.& in dicta l.certum.quem Barto.(quamuis eum non alleget) sequitur,vult quod si quis velit se referre ad illud quod percipi posset,singulariter referri debet ad personam petitoris,dicta l. si nauis. §. generaliter. licet persona possessoris plus percipere potuisset propter suam diligentiam & personæ industriam: tamen non tenetur illud restituere,cum illud percepisset potius ex sua negociatione quam ex re.l.iij.§.si hæres.ff.ad l. Fal.Sed si quis velit se referre ad id quod percipi cõmuniter potuisset,tunc siue dicas quantum percipi potuisset per petitorem,siue quantum percipi potuisset per possessorem, quod idem est dicere, quia te refers ad id quod communi æstimatione percipi potest, argumento.l.ij. C. de rescindenda vend.Et sic non habetur consideratio aut respectus ad singularẽ industriam vnius plus quam alterius. Et istud probatur in d.l. apud Iul.§.fructus & ita tenet Fab.in d.l. domum.& Ang.ibi,in fin.& pariter Pau.de Cast.ver. circa primum.& in d.§.fructus.vbi idẽ dicit.quem ipse sequitur Imo.& idem Ant.de But.in c.grauis.de resti.spo. Et hanc Bar.opi.credit Bal.in d.l.domum.ver.modò quæritur. esse veriorẽ.& est cõmunis,vt ait Ale.ibi ĩ addi.ad Bar.& in d. §.fructus.Et vtrobique limitat duobus modis quos ibi vide per eum,& Iason post Cuma.quem refert Lance.Dec.in d. §.fructus.cùm industria vnius attendi nõ debeat, sed quod communiter percipi potest per quemcunque diligentem patrẽfamiliàs,d.§.fruct⁹.
4 † Et sic habetur in praxi,& seruatur in curiis,in quibus cõmuniter concluditur ad fructus quos ipse actor communiter ab aliis percipere potuisset.Et nota tu iudex, ꝙ fructus fuisse perceptos probatur per solum iuramentum,quod actori vel reo qui melius nouerit veritatẽ, & legalior erit sine dolo deferendum est,vt dicit gl reputata singularis in authent.de nupt.§.vnde sancimus.versicul. sed si quidem aliquid.in verbo,iureiurando.quam magnificat Bald.in d.c.grauis ver.& not. quod ideo hic iuratur de fructibus.de resti.spoli.& Iason in dicto §.fructus.ver. addeetiam.& in l.admonendi.in lectu.super gl.magna ad fin. de iureiurand.

SVMMAE.

1 *Recusari an possit totum parlamentum.& nu.4.*
2 *Recusari an possit vniuersitas,eo quod caput est suspectum.*
3 *Recusari potest Synodus,sed non generale concilium.*
5 *Cardinales an possint recusari.*

Quæstio CCLXIX.

An curia suprema tota, tam præsidentes quàm consiliarii recusari possint:quod plerunque fit per malam fouẽtes causam,& fugientes iustitiam.

DECISIO CCLXIX.

1 ET † videtur quod non possit totus senatus per aliquem recusari,vt in simili tenet glo.de tota synodo in c.j.in verbo,interrogatus.de iudi.quam ibi sequitur And.Barb.vt infra dicã.Cõtrariũ verò tenent doctores reprehẽdẽtes gl.prædictã,& hoc per tex.in cle.pastoralis.ver.notoriũ quippe.ibi,Pisanáque ciuitas,in qua lata fuit memorata sentẽtia,regem capitali habebat odio notorio & antiquo.cũ pluribus ver.seq.& signãter in verbo.quis enim audiret:vel qua ratione aliquis teneretur cõsistorij talis subire iudiciũ & c.de re iudi.vbi ciuitas & consistorium imperatoris erat recusandum, & sic per illum textum tenet Ancha.in dicto ca.j.ad idem text.quod suspecti. iij.q.v.per quem Vincen.dicebat synodum recusari posse, quãdo metropolitanus vel maiores,qui præsunt,suspecti sunt. Et illud consilium fuerat ibi principaliter contra Ioan.Chrysostomum congregatum.& idem in ca.licet ex susceptæ. de foro compet.pro quo Sicul.in d.c.j.de iudi.allegat glos. in ca.in singulis.in verb.appellatione.in fine.de stat.regu. quæ vult vniuersitatis iudicium posse ex causa recusari.& ibi Abb.& Butri.in dicto c.j.dicit in hoc considerandum esse qualitatem capitis,an de facili moueatur ad dicta aliorum vel non,
2 & sic Bald.ibi intelligitur,† quãuis in in l.j.C.si rector prouinciæ, dicat, quod propter caput suspectum possit totum collegium recusari.Tamen Felin.in dicto ca.j.versic.gloss. in verbo,interrogatus.intelligit primum dictum Bal.& Anton.ibi,si caput sit tale, cui vniuersitas non auderet contradicere.Secundò intelligit quando vniuersitas subest ei: secus si non subest.allegat Ioan.And.in addi.Spec.titu.de iudic.delega.§.fina.versicu.item quod ex pluribus iudicibus. Concludit tamen Abb. quod si remotis suspectis remanet synodus in perfecto numero,qui requiritur secundùm qualitatem causæ,quod propter suspitionem quorundam non poterit recusari tota synodus.argumen.ca.fin. de procurat. cum aliis per eum alleg.quod intelligit in inferiori synodo. Secus in concilio generali, in quo præest Papa, quod non possit recusari,vt ibi sentit Cardina.& Docto.& Philippus Franc.in c.postremo.numero xiiij.versi.octauò & vltimò. de appella.qui sequitur hanc communem.Tamen secũdùm Bald.in dicto ca.j.concilium potest recusari in tribus casibus,vt ibi per eum. Subdens concilium cui commissa est causa,posset recusari tanquam suspectum, sicut singularis persona:& ita practicari & probari per textum in dicto ca. & rationem vide ibi per eum. Quod vltimum reprehendit Barba.num.lxxviij.versicu.tu pondera.qui sequitur glo.dicens non obstare tex.in d.cle.pastoralis.ver.Pisana.contra
3 glo.communiter allegatam.† Sed ibi Feli.versi.glos.in verbo, interrogatus. sequitur communem. quia à pari procedunt,appellatio & recusatio,ca.super eodem.de app.& à synodo appellari potest.c.multis.xvij.distinctio.ergo recusari.Sed non concilium generale,allegans Calderic.consilio vj.tit.de app.& ibi vide per Feli.post secundam limitationẽ, vbi omnia ista limitat.Et istam communem opini. sequitur Decius in d.c.j.qui respondet ad Barb.quem dicit communem tenuisse opin.in tracta.de præst.Car.in ij.q.iij.& idem Card. Alex.olim præpositus in ca.cùm speciali.num. xxvij.
4 de appella.† Et sic de facto nunc nonnulli conantur totam curiam recusare, vt non supersit numerus ad iudicandum tam recusationes friuolas,quàm principale,sufficiens, & nõ expectata super recusatione responsione per curiam fienda,obtinent euocationem,quod fieri non debet, nisi prius eidem magno consilio de dictis recusationibus,an sint legitimæ,constito:& si videant illas non probasse in totũ, & remanere sufficientem numerum ad iudicandum,illos fugitiuos condemnare debent erga regem dominum nostrum in grossis & magnis emendis. Et sic vidi seruari tempore meo quo eram in eodem excelso consilio ordinarius,quando domini Tholosani recusabantur,ac pariter domini curiæ no-
5 stræ Burdegalen.† Sed quid de dominis Cardinalibus,an posint recusari,textus videtur quod non,capit. nouit.& ibi per Doctores.& Cardi. Alexan.in dicto c. postremo.num. xiij.ver.septimò quæritur.de app.& in contrarium videtur text.in c.ad petitionem.& ibi Host.& Card.de Zabarel.ac cæteri.de appellatio.

SVMMAE.

1 *Iudex an possit de delicto inquirere in loco originis,& numero. 3.& 4.*
2 *Delinquens in quot locis possit puniri.*
5 *Iudex an extra territorium possit inter homines sui territorij cognoscere,& delinquentem punire.*

Quæstio CCLXX.

Ratione originis iudex an possit ex delicto alibi commisso inquirere ex officio suo, vel aliqua instante parte, & procedere ad punitionem.

DECISIO CCLXX.

1 ET † Placen. quem sequitur Cin. Bartol. & Bal.
in l. j. C. vbi de cri. agi. tenent quòd sic. & idem
Bartol. in l. prima. q. viij. versicul. aliquando ciuis delinquit. C. de summa trinitat. & ibi Bald.
versi. viso an forensis. & Alb. Gandi. in tract. malefi. titu. vbi
2 puniatur delinquens. in princ. † vbi dicit in tribus locis delinquentem posse puniri. Primò in loco commissi delicti, l.
si cui. §. idem imperatores. & l. final. ff. de accusa. Secundò in
loco in quo lis fuit contestata, l. j. C. de iurisdictio. omnium
iudicũ. Tertiò in loco originis vel domicilij, dicta l. prima.
vbi de crimine agi. opor. Et idem tenuit Ange. Are. in trac.
maleficio. in verbo, hæc est quædam inquisitio. q. v. versicu.
quæro an de delictis commissis, & Ioan. de l ignia. in clem.
pastoralis. versi. rursus. de re iudi. & Abb. Sicul. consi. xxiiij.
incip. Rodulp. in primo dubio. volumi. j. qui allegat dictam
l. primam. vbi de crimi. & cap. cùm contingat. de foro competen. vbi idem Barbat. numero xviij. post Anto. & Abbatẽ
Sicul. dicens Barbat. numero xxviij. mirari de Abbate Sicul. quod in causa criminali cõsuluerit, & nihil vltra quàm
in lectura diceret, cõsulendo, quamuis in ista nõ resideat, vt
infrà dicam. Sed in hanc videtur inclinare Guido Papæ in
3 q. ccij. versicu. quæro vlterius. † Et contrarium tenẽt Odofre. & Iaco. de Bellouisu in dicta l. prima. vbi de crimine agi oport. & Spec. & ibi Io. And. in titul. de compe. iudi. adi.
§. primo. in verbo, & si antequam. & ibi Bal. in l. prima. C. de
ædil. actio. & Albe. in ij. parte statutorum. q. xxxvj. & Salic.
in l. seruos. C. ad legem Iul. de publi. & Ludo. Bolog. consi.
viij. versi. capio igitur fundamentum primum. & etiã consi.
lvij. & Bald. in tracta. suo crimi. q. iiij. & Barto. & Imo. d. l. si
cui. §. idem Imperatores. & Hippol. consi. xiiij. numero ix. &
consi. lvij. numero xv. & consi. lxij. numero xxxvj. & Bal. cõsil. cxxxix. inchoan. proponitur quod quidam soci. volu. iij.
& consi. ccccxviij. exord. quidam Cagnus. volumin. ij. sed in
consilio xcj. aliàs 100. incipiente, punctus talis est, Titius ciuis Senensis. volu. v. dicit tutius esse procedendum in loco
originis, & domicilij, si ibi accusetur, & procedatur per accusationem, & non per inquisitionem officio iudicis, prout
quotidie fit instante procuratore domini loci domicilij.
Quòd dictum fuit Ioan. And. in addi. Spec. in d. titul. de cõpet. iudi. adi. §. primo. in verbo, & si antequam. & idem Abbas Sicu. in d. consilio xiiij. licet in eadem non resideat, sed
sequitur opin. Cin. Bar. & Bal. vt suprà dictum est, quẽ reprobat Barba. in dicto ca. cùm contingat. nu. xxvj. vsque ad
4 nume. xxxiij. inclusiuè. † Quia iudex domicilij aut originis
procedere non potest ex officio, seu per viam inquisitionis
de delicto extra suum territorium commisso, l. fin. ff. de iurisdictione omnium iudi. vbi hoc multum probat. & sic tenent Augu. & Bertrã. Landr. in addit. ad Ang. Are. vbi suprà, in verbo, sequacium. & Alex. cons. cxj. versi. fortius. lib.
j. & Hippo. de Marsi. in d. l. fi. de iurisd. om. iud. nu. cxxxiiij.
cum plurib. seq. vbi plenè concludit pro ista secunda parte,
iudicem originis vel domicilij nõ posse per inquisitionem
ex officio procedere contra subditum de delicto extra eius
territorium commisso, dicens se aliàs pro hac parte consuluisse, consilio cx. numero xv. & hoc per textum, glo. Barto.
in l. hæres absens. §. proinde. ff. de iudi. & per text. in l. ij. C.
vbi senato. vel. clarissi. prout ibi habetur in fine copulatiuè.
quæ est vera litera secundùm eum, vt firmauit Iaco. Butri. &
Bald. in d. l. prima. vbi de crimine agi opor. & Ioan. And. in
in c. ex parte. de fo. compe. & hoc nisi ibi per decẽ annos cõuersatus fuerit, vt volunt Doctores in d. l. prima, & fina. vbi
de crimi. agi oport. Nec sufficeret, vt ipse ait, quod in loco
conuersaretur, sed requiritur quod ibi habitaret, ad hoc
vt possit conueniri dẽ his quæ alibi gessit, & ibi vide per
eum, qui allegat Imo. in c. dilectus. in secundo. de rescri. &
Alex. consi. clxvj. nu. iiij. & per totum. lib. vij. & istam partẽ
sequitur Ludo. Bologn. in d. consi. viij. nisi tractatus delicti
alibi committendi fuisset in loco originis habitus. c. j. de homi. lib. vj. & Fulgo. consi. cxlviij. infrà alleg. consi. j. versi. super primis. Sed in casu nostro quidam oriundus loci de Seruieres spectantis vice comiti Turonię, in quo habebat bona
aliqua, & domicilium in loco Duriac, commisit homicidiũ
in loco de Pleux, à iudice cuius fuit requisitus per iudicem
de Seruieres loci originis, & sibi remissus & traditus qui tenebatur sic facere, vt voluit Ludo. Bologninus, cons. lvij. versicu. plus dico allegat tex. in §. si quis verò. in authen. vt nul.
iudi. & Fulgo. in d. cõsi. cxlviij. incip. delictum commissum
in vna ciuitate. sed est suprasciptio. sed secundum numerum
nostrum est cxlix. incip. super inquisitione formata. qui hoc
tamen mihi non dixit: qui homicida postea petit se remitti
coram suo iudice domicilij Dauriac, cui denegatum fuit,
& per Seneschallum Lemouicen. ad quem appellatum fuerat, confirmatum, & ad Curiam inde appellatum: tandẽ conclusum extitit bene iudicatum, quia non solùm ratione cõuersationis & bonorum, quæ in dicto loco originis de Seruieres possidebat, sed remissionis sibi per iudicem loci delicti factæ cognoscere debebat, dicta clementina pastoralis. §. quod si punitio criminis. ibi, inuentus, vel ad illum de
more remissus. aliàs sola conuersatio in loco in quo quis nõ
deliquit, aut non contraxit, non debet sortiri forum, vt voluit Alex. in consiliis suprà alleg. & bonus tex. in d. clemen.
pastoralis. §. denique licet Rex ipse, & domini de Rota Decis. ccccxliiij. in nouis. aliàs Decis. xv. de iudic. incip. si quęritur vtrum iudex. Sed propter nonnullam suspitionem iudicis & procuratoris fratrum fuit renuodiatus coram dicto
Seneschallo, & latum arestum die decima Martij, Anno
5 1539. † Sed dubium an iudex domicilij extra territorium
possit cognoscere & punire delinquentem sui domicilij, vide Bart. in l. cunctos populos. & Barba. in dicto c. cùm contingat, numero xxiiij. vbi se remittit ad capit. postulati. eodem. tit. vbi post Pet. de Anch. in repeti. disputat hanc quęstionem.

SVMMAE.

1 *Monachus an pro beneficio possit Abbatem in ius vocare venia non petita. & nu. 3.*

2 *Venia à quibus petenda antequam in ius vocentur.*

4 *Monachorum correctio quando spectet ad episcopum. & numero. 5.*

Quæstio CCLXXI.

Monachus ratione officii aut beneficii quod à suo dependet monasterio, an possit & valeat agere pro iuribus eiusdem contra Abbatem suum venia seu licentia ab eo nõ petita. Et an correctio monachorum spectet ad Abbatem vel priorem monasterii, aut episcopum etiam, si episcopus sit caput monachorum vel canonicorum regularium.

DECISIO CCLXXI.

1 ET † Roma. in sing. suo ccccclj. inchoante Quid
de monacho. dicit quod non, sequẽdo Io. And.
in additio. Speculat. titul. de inquisitio. §. fi. incipien. tex. dicit necessario. Sed istud prius tenuerat Spe. in tit. de actio. §. j. versi. item excipitur contra actorem, quod est monachus, per tex. in c. vno. de syndi. in c.
monachi. xvj. q. j. & cle. religiosus. de procurato. & Bald. in
2 sua Margarita. in verbo, monachus versi. ix. † Sed Alexã. in
in l. j. ff. de in ius vocã. probabiliter dubitat de socero, socru,
patrino, defensore ciuitatis, Imperatore Papa, patrono ecclesiæ, receptore, Abbate, & marito: an possint in ius vocari
sine veniæ petitione. Et de his & sacerdote ponit Iason in
§. pœnales. insti. de act. & idem Iac. de sancto Georg. in l. generaliter. ff. de in ius vocan. vbi sequitur Ioan. And. in addi.
3 Spec. loco suprà alle. † Sed Bartho. Chassanęus consi. xlij. tenet contrarium, quod ratione beneficij ab Abbate obtenti
possit esse in iudicio contra alium sibi litem mouentem sine licentia Abbatis. Quinimo etiam contra suum Abbatem, vt

tem, vt tenet Abb. Sicu. consi. lxxxviij. volu. j. Et sic conclusum fuit in curia pro religioso monasterij de Solaico, cōtra Abbatem eiusdem. Quoniam vassallus potest dominum sine venia conuenire, per text. in c. j. & glo. in verbo, salua reuerentia. de milite vassal. qui contumax est. glo. ibi sequuntur Bal. & Card. Alex. & Purpu. in rub. de ius voc. numero xij. cum aliis per eum alleg & Iaco. de san. Georg. in d. l. generaliter. Et etiam principem, voluit Bal. in d. c. j. de milite vassallo. Quem tamen reprehendit Alex. ibi, per notata per gl. in l. fina. & ibi Bal. C. de quadrien. præscript. Et de monacho quando possit agere, vide Felin. in c. cum delicta ver. monachus. de rescrip. vbi ponit regulam quod non possit, & octo casus fallen. & quartus casus fallentias est casus noster. & inter Doct. allegat Rotam in nouis Deci. vj. titu. de restitu. spolia. quæ mihi est lxxx. quod intellige prout ipse allegat ibi Rotam, quando religiosus habet beneficium perpetuum, quod possit intentare interdictum directum, etiam contra suum prelatum. Secus verò si habet manuale vel claustrale, per capit. cùm ad monasterium. §. tales. de statu mona. & ad idem allegat Rotam decis. j. de restitu. spolia. in antiq. cum aliis per eum allegat. Et in hoc amplius nō insisto. Sed correctio monachorum ad Abbatē vel priorem ipsius monasterij, an spectare debeat, vide per glo. Anto. Abba. Sicu. & Docto. in c. quanto. in verbo, si prælati. de officio ordinarij. & Innocē in c. fin. quem ibi sequitur Anto. de Butr. versi. oppono secundò. de offi. archi. & Doct. insuper Abb. Sicul. in c. cum. contingat. & ibi Barba num. cccccxxiij. de foro competē. & Decis. capel. Tholosanæ. q. cccix. & Guido Pap. Decis. cccccliх. vbi concludunt quod sic, etiam ad Abbatem, vel priorem secularem commendatarium perpetuum, cùm sit titularis, per no. in capit. dudum, ij. de elect. & Doctor. in c. nemo deinceps. de elect. lib. vj. & ibi Probus in addi. monachi. nume. xij. cum pluribus sequē. vbi dicit Gallos ita tenere, & Domini. dic ibi pariter Italicos. & ad hoc probandum Probus inserit quandam prouisionem beneficij commendati in diœcesi Agenensi. Quinimo secundum ipsum num. xx. talis commendatarius, vt verus Abbas & verus prælatus potest esse iudex delegatus, iuxta formam ca. statutum de rescrip. eodem. lib. vj. Et pariter ibi num. xxxv. confutat & reprehendit And. Alciatum in eo quod dicit in l. pactum curatoris. C. de pact. commendatarium à sede apostolica deputatum habere omnimodam & liberam fructuū dispensationem, & eorum dominum potius quam administratorem esse, & ibi vide in c. apisi constiterit. de accusationibus, & ibi præceptor meus dominus Anto. Ray. in vulgari appellatus Paruus Papa. vide Ioan. de Anan. in c. de cleri. percusso. Et hanc corrigendi potestatem specialem habēt à sede apostolica, & vnā formam inserit Probus in d. c. nemo.

4 † Et quid si episcopus caput existat monachorum vel canonicorū regularium ecclesiæ suæ cathedralis, an ad eum spectet vel priorem conuentus, aut subpriorem vel hebdomadarium, prout religiosi ecclesiæ cathedralis Condomien. ex statuto prætendunt, & etiam ex consuetudine immemoriali, vide Docto. in d. c. cum contingat. & latè Corne. consil. cxciij. exordien. pro decisione primi dubij, vo. ij. vnde episcopus & religiosi prędicti fuerunt per Curiam appunctati in eorum factis contrarij, & latum arestum die * mensis Septēbris, Anno 1536. Et ad prædicta aduerte, quod pendente lite inter monachos & Abbatem vel prælatum, monachi debent interim obedire prælato & abbati, sine tamen ipsius litis impedimento. c. olim. & ibi Felin. versi. no. quod quæstio quæ pendet. de accusatio.

SVMMAE.

1 *Rusticus in quo differat à ciue ascriptitio, & censito.*
2 *Ciuis vt quis dicatur, quid requiratur.*
3 *Consules in ciuitate an esse possint qui suburbia colunt. & numero 4.*
5 *Consules an possint sibi castrum creare inuito domino.*

Quæstio CCLXXII.

Habitātes extra villam & ciuitatem, siue nobiles siue burgenses vel rustici, si sint de iurisdictione illius ciuitatis aut villæ, an possint esse consules illius.

DECISIO CCLXXII.

1 ET † præsuppono rusticos esse, qui extra habitāt ciuitatem, & ciues illos esse qui nascuntur in ciuitate, & in ea habitant, vt authen. quibus mod. natura effic. §. si quis igitur fuerit naturalium. collatione viij. & l. j. C. ne rusti. ad vllum obsequi. deuocentur. lib. xj. ibi Iaco. Rebuf. in j. no. & Luc. de Penna latius, & & idem Ioan. de Plat. dicens tales rusticos liberos & insolidūm dominos esse prædiorum suorū, & in hoc differre ab ascriptitiis & censitis: vt ipse etiam ait in rub. C. de agri. & cēsi. Et isti rusticani (vt inquit) sunt illi quibus datū est priuilegium faciendi testamentum in rure coram quinque testibus, l. fi. C. de test. & dixi in quęst. incho. testamentū tēpore pestis. Sed Cin. ibi dicit in fi. quod aliqui vocant illos agricultores: & alij dicunt omnes illos morantes in rure. & Benedict. in repeti. c. Raynu. nu. 25. cū sequēti. de testa. & Isern. in c. j. §. si quis rusticus. de pace tenē. & eius violat. alleg. tex. in l. eius qui ff. ad municip. & in constitu. Neapol. tit. de armis, & ibi Matthę. de Afflict. nu. xxiiij. cū seq. & latius in cōsti. de pugnis subla. nu. ix. & in constitu. de reuo. transeunti. ad alien. habitationem. nu. ij. vbi ponit priuilegia eorū post gl. in authen. nullum credentem agric. in verbo, omnes. col

2 la. iiij. † Et est necessarium vt quis gaudeat priuilegio ciuiū, stare in ciuitate maiori parte anni, vt l. cum de lanionis. §. Sabinus. & ibi Alber. & Bar. ff. de fundo instr. & instrument. leg. vbi etiam Alber. dicit ex hoc processisse interpretationem collegii iudicum ciuitatis Bergami, qui interpretando & declarando statuta loquentia de ciuibus & rusticis, interpretati fuerunt ciues esse qui starēt ad ciuitatem per maiorē partē anni, vel etiam absentes à ciuitate in qua habēt patrē vel fratres, sorores vel cognatos, supportātes onera ciuiū, & quæ illi absenti incumbebant, si erat ciuis gaudere debet priuilegiis, vt tenēt Bar. & Ioan. de Plat. in l. cum scimus. de agricolis & censi. lib. xj. secus in extraneis, & rusticis, vt voluit Bertran. de Carpentaret. consi. lj. nume. iij. & iiij. vo-

3 lum. j. nouorum. † Hoc habito, videtur primò, quod sic, cum appellatione ciuitatis suburbia contineatur, l. ij. ff. de verbo. signifi. cum aliis per nos alle. de consue. iurium stat. per so. & etiam in addi. lib. consue. Bitur. & quæ not. Bar. cxcvj. exord. ciuitati Cameracen. versi. super quinto. pro hac sententia tex. de pace Constan. §. nos Romanorum Imperator. dum text. dicit regalia & consuetudines nostras tam in ciuitate quam extra ciuitatem, videlicet Veronę, & castro eius, etiam suburbiis locis & personis in perpetuum, videlicet vt in ipsa ciuitate omnia habeatis sicut hactenus habuistis, vel habetis. Extra verò omnes cōsuetudines sine cōtradictione nostra exerceatis, quas ab antiquo exercuistis vel exercetis, & quę sequuntur. Et paulo post dicitur, & homines tā de episcopatu quàm de ciuitate eligantur, viri bonæ opinionis & cætera. Et maximè si sit in ciuitate, in qua non facilè sufficiētes viri publicis muneribus inueniantur, l. semper. post prin. ff. de iure immunitatis. ideo dicit Imperator in d. l. fin. de testamentis: Et ab antiquis legibus, & à diuersis retro principibus semper rusticitati consultum est, & in multis legum subtilitatibus stricta obseruatio eis remissa est. Quoniam ipsi, sicut ciues, supportant onera & taleas ac alia munera eis imposita, forte non æqualiter per ciues cotizantes æquata. & ita de facto cōpertum extitit in causa syndici hominum extra villam nouam Agēnij habitantium: & ob causam hanc petebant ad cōsulatum duos ex eis quotannis admitti. Vnde hæc ratio est multum consideranda, & pariter quod amore culturæ (quæ totum nutrit mundum) facti sunt à ciuitate exules & ab armigeris & lacaiis, & quotidie videmus eorum bona inuadi & inuolari, & corporales iniurias in personam, quod grauiter ferendum est & dolendum, nō

tam ipsorum quàm mulierum, & filiarum stupratarum, pati. Quis ergo eorum non misereatur? argumento authenticę habita. C. ne filius pro patre. tum in pluribus huius ressorti ciuitatibus & villis multi reperiuntur habitantes extra villam esse cum aliis ciuibus villę consules, in quibus consuetudo rusticorum erit attendenda. l. si chorus. ff. de legatis iij.

4 ¶ † In contrarium videtur pro decisione quæstionis nostræ tex. in authen. de defen. ciuita. §. j. ibi, sed secundùm circulũ habitatoribus ciuitatis. Et sic per illum text. tenet ibi Ang. dicens notandum illum text. contra ciues habitantes in rure, & contra rusticos, qui non debent assumi ad ea quæ intra ciuitatem explicantur. & ideo non debent (vt inquit) decuriones assumi. Et probat idem tex. ibi, dicto versi. ibi, sed inuicem vniuersi nobiliores ciuitatum habitatores hoc ministerium eis adimpleant. & gloss. in verbo, eis exponit, id est ciuitatibus, vt rependant præmium habitationis. allegat §. penulti. eo. & est optima ratio propter residentiam quam in ciuitate faciunt. Et ibi probat text. quomodo, id est defensores ciuitatum debent eligi per circulum, id est circuitum, sic quòd quilibet suo loco tale onus subeat. de quo per Guido. Pap. q. ccccliij. inchoan. de modo eligendi: quia gradatim debent honores deferri, vt l. gradatim. ff. de muner. & hono. & dixi in tracta. de aucto. magni consi. & alibi sæpè. & probat etiam aliud ille tex. nobiliores debere eligi tantũ, & non rusticos. Et sic per illa iura tenet Ang. consi. ccxxj. inchoan. circunscripto dicto statuto. versi. quoniam diuites soli. Dum tamen isti nobiles & burgenses habitatores ciuitatũ maneant & resideãt in illis, d. §. j. de defen. ciuita. saltem pro maiore parte anni d. §. Sabinus. vt suprà dictum est in præfat. in fi. & l. maiore parte anni, ff. de verb. signi. tex. iũcta gl. in cle. causam. §. quòd si forsitã. de electio. & tex. in l. legatis. §. si vnus. ibi, dicendum est cui legati sunt, in quo artificio plerunque versabatur. & ibi Albe. qui eũ legit cũ §. si ex officio. de lega. iij. aliàs non possunt vti beneficio seu priuilegio ciuium. accedat tex. in l. iij. in prin. ibi, & hoc dũ in prouincia est. Nã si excesserit priuatus est. ff. de offi. præsi. & text. in l. seruus. C. de epis. & cler. quem inducunt Gul. de Cugn. & Bal. in arg. ad priuilegium concessum studentibus vel aliis habitantibus in certo loco, puta, vt inquit Bal. in consilio Perusino, quod non duret nisi perseuerante studio vel habitatione. Nam causa finalis commensurata tempori, commensurat sibi effectum, secundùm illud tẽpus: secus autem esset in causa instantanea, l. ij. §. j. ff. de excusationibus tutorum. Tum sola habitatio non facit aliquem esse ciuem, nec de iurisdictione alicuius, vt dicit gl. fin. in c. vbicunque. xiij. q. ij. Aliàs isti nobiles & burgenses, qui toto tẽpore aut pro maiori parte habitant rus, reputantur rustici, secundùm Doct. suprà alle. & Ange. Salic. Pau. de Cast. & Ias. in d. l. fi. de testa. & Bar. in l. conficiuntur. § codicilli. ff. de iure codi. quod est contra nobiles & burgenses ciuitatis Burdegalæ habitantes rus, qui prætextu eorum domus quam in eadem ciuitate habent iurati esse volũt, & de facto sunt & eligũtur, quod fieri non debet. Quin in hoc & aliis deterioris sunt conditionis, l. nobiliores. C. de commer. & mercato. & in simili dicit glo. in c. j. §. si miles. in verbo, diuino, ante finem. de pace tenenda & eius violato. Et in quibus sint deterioris conditionis, vide Matthæum de Afflictis in constitu. Neapo. de renuocandis transeunti. ad alienam habitationem. numero ij. & hoc ne à cultura extrahantur necessaria. Authentica, agricultores circa rem rusticam occupari. C. quæ res obligari non possunt. & vnde sumitur. de statu. & consue. contra liber. eccle. §. agricultores. & ibi And. de Iser. qui alle. tex. l. ij. C. de feriis. & in authẽ. de quæst. §. j. & ij. & rub. & nigrũ. C. vt nemo ad suum patrocinium suscipiat rustican. & titulo ne rusticani ad vllum obsequium deuocentur, quæ iura videntur hanc decidere quæstionem, maximè in l. ne rusticani ad vllum obsequium. libr. x j. per quem ibi Ioan. de Plate. dicit istis rusticanis esse fauẽdum, vt operis rusticanis & frugibus ferendis ac colligẽdis intendant. & l. j. & l. colonos. & l. litibus. C. de agricolis & censitis. & lege vnica. C. ne operę

5 à collato. exigan. † Et pro hoc facit etiam decisio Iacobi Rebuf. quam ponit in l. nominationum. in prima quæst. exordiente, quæro vtrum habitatores alicuius castri. C. de decutionib. lib. x. an habitatores alicuius castri, qui nunquam habuerunt consules possint sibi consules de nouo creare domino illius castri contradicente. Qui post argumẽtationem ad vtramque partem concludit, quod non: postquam ab initio non fuerant creati, ex post facto non possunt de nouo constitui: quia super creandis officialibus cõsuetudo attendenda est, l. super creandis. C. de iure fisci. lib. x. & l. constitutionibus. in fi. ff. ad municipalem. de incolis. & Paul. de Cast. consi. cxcvj. incip. Visis & consideratis omnibus volu. antiq. Et pro hoc alleg. Rebuf. tex. in ratione, in ca. Felix. & in c. multum. xvj. quæst. j. vbi dicitur episcopum non posse eligi in loco in quo nunquam fuerat aliàs, tamẽ credit cum cõsensu superioris vel præsidis posse creari, ar. l. j. §. solet, ff. quãdo app. sit. quoniã inter regalia non cõnumerantur, c. j. quæ sint regaliæ. Consuleret tamen posse fieri iure principis saluo, arg. §. si vero dominus tẽporalis requisitus. de statu. & cõsu cõtra lib. eccl. Sed ad repellẽdum rusticos, aut alios à consultatu extra villam moram trahentes, allegabatur priuilegium & consuetudo super ordinandis & eligendis consulibus ex villa, & non extra villam, immemorialis & & inconcussè obseruata, & per curiam fuit ordinatum afferri dictum priuilegium per habitantes villæ nouæ Agennij. Et aduerte, quod non solum habitantes in ciuitate, & tenentes domum possunt eligi consules, sed etiam alij ciues, qui sunt & manent in seruitio aliorum ciuium, vt voluit Bar. consi. xlij. inci. Visa inquisitione facta contra Franciscũ Nazarium. & priuilegio Alfunsi comitis Pictauien. & Tholosæ filij regis Franciæ eisdem ciuibus villæ nouæ, Anno 1270. concesso viso, fuit per arestum dictũ habitantes extra villam non esse admissibiles. Latum die vij. vel xiij. Septembris. Anno 1536.

SVMMAE.

1 *Procurator qui suo & domini nomine se obligauit, an finito officio possit domino non excusso conueniri. & numero 2.3. & 4.*

Quæstio CCLXXIII.

Procurator ad obligandum dominũ constitutus, tam nomine suo proprio, quam domini requirente creditore se obligauit. Quæritur an insolidum possit conueniri ante dominũ suum præsentem vel mortuum, & sic finito officio, vel obiicere possit beneficium diuisionis, vt correus debẽdi, aut beneficium ordinis, si fideiussor censeatur.

DECISIO CCLXXIII.

1 ET † primò videtur talem procuratorem sic constitutum non esse fideiussorem, quia fideiussor dicitur, qui alienam obligationem in suum suscepit fidem, principali tamen debitore remanente obligato, vt in stitut. de fideiuss. & Hostiẽ. in summa eo. ti. in prin. & Hippo. de Marsi. in repet. rub. ff. eo. ver. Quæro ego solus. & Ludo. Bolog. consi. xliiij. versi. Aut quæritur, cum duobus se-
2 quen. † vnde dominus in totum tenetur, cuius contemplatione se obligauit, & ad quem negotium habẽdi bulas à creditore banquerio pertinebat. Vnde expressio causę habetur perinde, ac si dictũ fuisset procuratorio nomine, seu nomine domini hoc facere, etiã si in obligatione nõ foret dictũ, prout re vera dictũ erat. & ita tenet Bar. ĩ l. post mortẽ. §. tutor. ver. idẽ in procuratore. ff. quãdo ex facto tuto. & hoc p tex. in l. si pupilli. §. j. ibi, vt pignus, vel vt debitorẽ liberet. & in l. fi. Bar. Bal. Ang. & Alb. ff. de nego. gest. & quæ dixi in quæst. lxxx. incip. Tutor vendidit. & Decis. capel. Tholosa. quæst. lxx. cum aliis ibi alleg. Et idem dicendũ in institore, secundum Barto. ibi, per text. in l. j. §. nunc autem versiculo quod si in pretiis. de exer. act. Et pariter in tutore & curatore, per tex. in d. §. tutor. in fi. Et hoc potest intelligi, quando tutor, procurator vel institor simpliciter contrahit super re ad pupillũ vel dominũ pertinente, & noluit expresse teneri,

teneri, sicut voluit hic nomine proprio. Et nonnulli ex do-
3 minis istud tenebant.† Et alij etiam dicebant eosdem esse duos reos debendi, visa obligatione facta tam nomine suo proprio, quam nomine domini, vt voluit Ang. in l. procurator qui de euictione, ff. de procur. quare pro parte quilibet tenebatur. auth hoc ita. de duobus reis. & vnde sumitur. Praeterea vbi quis facit nomine suo, illud quod sibi mandatur facere nomine alieno non valet. l. Cassius. ff. de solut. Sed ad omnia hæc responderi potest, quòd hic vtroque nomine ad maiorem creditoris cautelam se obligauit. Et pro hac parte faciunt ea quæ adducit Bart. in sua v. quæstio. per eum disputata. incipient. Adimentia generalis communis Perusii, & in l. ij. §. creditum. & ibi Alexand. Ias. Decius. & Fran. Purp. nu. vij. ff. de reb. cred. & Felin. in c. cùm olim. versic. si procurator confessus est. de offic. deleg. Et pro hac Deci. facit quod dicit Pau. de Cast. consi. ccccij aliàs ccccvij. incip.
4 Considerāda sunt verba instrumenti. volu. antiq.† vbi narrat Titium constituisse Seium procuratorem ad manuleuandum, seu mutuo recipiendum nomine ipsius constituentis, aut nomine dicti procuratoris proprio quascunque pecuniarum summas eidem procuratori necessarias, & pro ipsis pecuniis manuleuatis per ipsum procuratorem nomine constituentis, aut nomine ipsius procuratoris reddendis, & restituendis, dedit eidem potestatem obligandi omnia bona ipsius constituentis. Modò ipse procurator suo, & pariter constituentis nomine, & Caius simul cum eo mutuò acceperunt quandam pecuniæ summam, dubitatur, an tota summa possit peti ab ipso constituente, vel ab ipso procuratore, aut Caio. Et distinguit quantum ad procuratorem, & Caium qui mutuum acceperāt, quòd quilibet teneatur pro parte, nisi constet alium in totum pecuniam recepisse, per tex. in l. si mutuaui. de exceptio. in d. l. si pupillo. §. j. Et quātum ad dominum constituentem dicit non teneri, nisi pro parte, nisi dominus iurauerit in procuratorio gratum & ratum habiturum, & impleturum, & obseruaturum quicquid per procuratorem factum fuerit, tunc tenetur insolidum. Sed hic videtur facta obligatio gratia vtriusque, ideo vterque tenetur, l. si literas. C. manda. & Ioan. Fab. in l. ei qui seruo. C. quod cum eo qui in aliena. Et pariter facit quod dicit Bart. in l. si seruus communis ita. versic. Et ista faciunt ad quæst. ff. de stipu. seruo. quòd si in instrumento dicatur, Titius & socii talis societatis, prout inter mercatores dici solet, habetur perinde ac si simpliciter dictum fuisset, quòd socii talis societatis se obligauerunt, ita quòd ipse Titius nominatus non videtur plus obligatus, aut quòd plus sibi acquirat, quàm aliis quæratur: & eum ibi sequitur Ange. & Imo. versi. Et inducit materiam istam. & Decius cxxij versic. Et ad hoc specialiter facit. Et pro hac etiam parte facit quod dicit Din. consi. xviij. exordiē. Quæstio talis est, quidam nomine Francis. volens quòd procurator qui pro se & vice & nomine societatis obligauit, finito officio societas teneatur, vt ibi per eum.
5 ¶† In contrarium facit quòd procurator teneatur insolidum viso obligationis tenore, quia recipiens mandatum de fideiubendo videtur recepisse mandatum de soluendo, l. furti. §. mandati. & ibi per illum tex. tenet Bar. ff. de furt. ac l. indebitum. ff. de condi. indebi. & l. tribus. ff. de vsufr. earum rerum. Et pro ista parte videtur tex. in l. procurator qui de euictione. de procura. volens procuratorē qui rē domini vendit, & de euictione & de nomine proprio promisit, teneri in totum, etiam finito officio, & maximè in contractibus, secundū gl. ibi. Secus dicit esse in iudiciis, per tex. in l. Plautius. eo. ti. & rationem diuersitatis assignat glo. ibi mirabilē secundū Bar. & Do. & ibi vide. Sed secus dicit esse in tutore & curatore, vt officio finito non teneantur ex contractu super re pupilli facto, dicta l. post mortem. §. tutor quando ex facto tuto. vel curato. & l. j. C. eodem. titulo. Quoniam ipsi sunt necessarij administratores, & procurator est administrator voluntarius. & sequitur Bonifa. de Vital. in clem. vnica, nu. xlij. de offi. vica. quāuis Iac. de Are. in d. §. tutor. velit idem esse in procuratore promittente nomine procuratorio, quòd in tutore, vt non teneatur finito officio, per l. fi. ff. de institu. actio. prout refert Cyn. in l. ei qui seruo. versi. Vltimo quæro. C. quod cum eo qui in alie. po. & ipsum de Are. sequutus fuit Iac. de But. Et respondent ambo ad d. l. procurator qui de euictione. dicentes illam habere locūm in procuratore se proprio nomine obligāte, dum text. dicit fidem suam astrinxit. & etiam in fi. qui pro domino vinculum obligationis suscepit. & idem Cor. cons. vj. & per totum. vol. ij. secus si procuratorio nomine, d. §. tutor. & d. l. fin. de institu. actio. Sed quando simpliciter promisit, nō exprimendo vtrum procuratorio nomine vel [illegible], tunc dicunt procedere distinctionem gloss. quæ facit differentiam inter administratores necessarios & voluntarios. d. §. tutor. Tamen secundum Bart. isti domini non bene dicunt, quia loquuntur contra casum l. seruum Titij. ff. mandati. vbi procurator, qui vendidit procuratorio & non proprio nomine, tenetur de euictione, etiam si non promiserit, quod est plus. & l. si quis prohibuerit. Quinimo etiam procurator nomine domini emens, tenetur ad pretium, l. cùm vendente. C. vbi causæ fiscales. nec est ibi speciale in fisco, imò habet locum quando cum priuato procurator contrahit, secundum Bald. Ang. & Sali. ibi, q. iiij. Tum enim quando ad perfectionem vnius actus concurrunt duæ causæ, quarum vna est potentior altera, potentior inspici debet, l. quæritur. ff. de statu. homi. Bar. in sua xv. quæst. per eum disputata. post princ. versi. Secundo sic. Sed hic est obligatio procuratorio nomine suo, quæ est potentior ratione facilioris conuētionis, quia facilius poterit conueniri, quàm dominus in o-
6 bligatione comprehensus, aut eius hæres.† Quid dicendū? Et Bart. in d. l. procurator qui de euictione. dicit, aut est certum procuratorem velle se obligare tantùm, aut dominum suum, vel vtrunque tam se quàm dominum: & iste vltimus videtur casus noster: quia tam nomine domini, quàm proprio se obligauit, & promisit se soluturum: & tunc in istis casibus secundum eum stamus certo, quoniam isti casus sunt certi & indubitati. Et eum ibi sequitur Ang. versi. Vnde concludo. & pariter Bald. & Alberi. contractus enim ex conuētione legem accipiunt, l. contractus. ff. de regu. iur. Et istos casus magis in specie declarat Bar. in l. cum post mortem. §. qui cùm esset. ff. de administra. tuto. post prin. ver. Venio ad secundam partem. & similiter Albe. Ang. & Bal. in vtraque lectura in d. l. procurator qui de euictio. sequendo distinctionem in d. l. si pupilli. §. j. super verbo, stipulationem. & etiam per ipsos. quos sequitur Soci. consi. ij. vol. ij. vbi ponit quinque casus, in quibus procurator non tenetur finito officio: & decem casus in quibus ipse tenetur. Quia procurator, aut tutor vel curator promiserit nomine proprio tantū, & sic vltra nomen officij ipse indubitanter tenetur, quia egressus est naturam officij. Nam ex illius natura non incūbebat se obligare: & ideo ex tali obligatione perpetuò tenetur, d. l. procurator qui de euictione. & d. l. seruum Titij. & sic habent locum iura pro secunda parte allegata. Et iste est primus casus, secundum Socin. ex decem in quibus tenetur procurator: & hæc est secundum eum communis opin. & idem Abb. Sic. consil. xvj. incip. Ad claram decision. in prin. alleg. gl. in c. sicut. xlvj. dist. Sed quando promisit procuratorio, aut curatorio nomine tantum, & sic nomine officij, & tunc non tenetur finito officio, l. ij. d. l. cū post mortē, §. j. de administratio. tuto. & d. l. post mortē. §. tutor. quando ex facto tut. & l. eū qui mutuā. C. si cer. pet. Sed vbi promisit tā nomine proprio, quā appellatiuo, id est ꝓcuratorio vel tutorio, & tūc secundū Bar. aut in obligatione præcessit, & exprimitur primo nomē propriū procuratoris, & tūc nomine proprio promisisse videtur, arg. l. si seruus cōmunis. de stip. seru. ibi, sed cùm ad nomina prius decursum est. Et signāter si in obligatione promiserit (vt inquit Bar.) se soluturū, quia tunc habuit animum se in totum obligandi, & non dominum aut pupillum: quamuis possit à domino vel pupillo re-

petere ſolum, ibi, in verb. Quæro pro huius declaratione. Ergo vult Bar. vbi ſuprà quòd vbi nomen ipſius procuratoris appellatiuum præcedit nomen eius proprium, & ſic nomen domini, id eſt, cum promiſit tam nomine procuratorio, quàm nomine proprio, ipſum non teneri nomine proprio: quia ſic voluit dominum ſolum obligare, argument. dicta l. ſi ſeruus communis ita. qui multum ſtringit. & ibi gloſſ. in verbo, ſtipulatione. hoc tamen intelligitur ſecundum Bar. Ange. & Imo. ibi, in dubio, non quando ſunt aliæ coniecturatæ ex quibus aliud præſumatur de intentione contrahentium. & idem Abb. Sicul. conſi. xciij. verſi. vij. & vlt. volum. j. aliàs conſiderari non debet nomen appellatiuum, l. qui habebat. ff. de rebus dubiis. & ibi Soci. in ij. no. & Feli. in c. mandata. verſic. in text. ibi, ſed perſonæ de præſumpt. Tamen hæc ratio diuerſitatis non videtur prima facie bona, nec hunc ordinem in vno ſuppoſito fore attendẽdum & obſeruandum, ad ipſum procuratorem teneri faciendum vel non. ſiue enim nomen proprium præcedat appellatiuum, ſiue appellatiuũ præcedat propriũ, ꝙ teneatur, quia tex. in d. l. ſi ſeruus cõmunis ita. loquitur in acquiſitione dominis per ſeruum facienda inter eos, qui diuerſas in ſocietate habebant partes. & quæſtio noſtra in obligatione facta nominibus propriis procuratoris & domini. Et ideo ſine cauſa, & abſque alio miniſterio non fuerunt poſita, quia gratia vtriuſque. quare debent de aliquo contra procuratorem ſic obligatum operari. l. ſi quando. C. de inoffic. teſta. & c. ſi Papa. de priuile. lib. vj. Quoniam notarij non ſemper reſpiciunt vim verborum, ſed intẽtionem contrahentium: & imperitia ipſorum plerunque hoc accidit, vt dicit Socin. in d. conſi. ij. in vlt. verbis. pro quo gl. in l. fi. C. de fideiuſſ. & alibi dixi, quia fortè creditor obligationem ſub nomine procuratorio tantum noluit paſſare, nec illam facere, niſi procurator etiam ſuo proprio nomine ſe obligaret, vt vtrunque haberet obligatum, & in eius electione eſſet aut dominum aut procuratorem exequi prius facere, arg. l. creditoris. ff. de diſtrac. pignor. & ex abundanti cautela illam procuratoris ſtipulationem & obligationem ſuo proprio nomine interpoſuit, vt dicit tex. in d. l. ſi pupilli. §. j. aliàs prout præſumendum eſt non contracturus, vt in ſimili not. Paul de Caſt. conſil. xv. verſi. Sextò. vol. antiq. ad hoc text. in l. ſi creditor. C. ſi tutor vel curator interue. & l. ſi literas. & ibi glo. & in d. l. ei qui ſeruo. §. alioquin. & ibi gl. in verb. & eius perſona. & Cin. in iij. not. & in verſi. Alij dicunt. ibi, verbi gratia. & ibi Ioan. Fabr. & Alber. & ita tenet Socin. in d. conſi. ij. verſic. Quintus caſus eſt. in quo procurator cuius contemplatione celebratus eſt contractus, vel contemplatione vtriuſque, teneatur per dicta iura. & idem verſi. Secundò quia dicitur. Et caſus noſter videtur quaſi caſus, in quo ipſe conſuluit, licet loquatur in mutuo, tamẽ reſpectu obligationis, & promiſſionis de ſoluendo, idem in effectu. Et circa hoc dicit Guliel. de Cug. vnum ſingulare verbum in d. l. cum vendente. vbi cauſæ fiſca. illum eſſe ſtultum, qui emit aut contrahit cũ procuratore vel alio adminiſtratore, niſi ille vendat aut promittat duplici nomine. quod multum commendant Angel. & Bal. in vtraque lectu. in d. l. procurator qui de euictione tamen in meo lib. non reperi hoc dictum Gulielm. & idem not. Socin. in prælleg. conſil. ij. in verſi. Quartò confirmatur. Et iſtud dictum procuratorem teneri, quando vtroque nomine promiſit, ita ſimpliciter intelligunt tã gloſſæ, quàm Bart. Bald. Ang. & Albe. in d. l. ſi pupilli. §. j. & in d. l. procurator qui de euictione. & Bal. conſi. ccccxx. inci. Caſus talis eſt, nobilis vir. volum. iiij. & ſignanter quando procurator, prout hic, habebat mandatum ad contrahendum cum certa perſona, tunc vterque tenetur, ſcilicet procurator ex contractu, & dominus mandati. ſecundùm glo. Iac. de Aret. & Docto. ſuprà alleg. in d. l. ſi pupilli. §. j. ergo procurator in caſu noſtro, qui mandatum ad eum certa perſona contrahendũ, ſe & dominum nominatim obligauit, tenebitur. Et idẽ Bal. in l. j. §. eſt autem. verſi. no. arg. ff. de exerci. actio. & hoc quã do contractus fuit cũ procuratore à domino abſente conſtituto celebratus, vt eſt etiam in caſu noſtro, quòd tunc ipſe teneatur: quia contrahentes habuerunt reſpectum ad procuratorem, cum quo contrahebant, magis quam ad dominum conſtituentem, vt voluit Paul. de Caſt. in d. l. j. §. exercitorẽ. de exercit. actio. & Socin. in dict. conſi. ij. & plures ex dominis ita tenuerunt. & ego cum illis. Et ſic concluſum in cauſa cuiuſdam Tholoſani, contra quendam magiſtrũ domus quondam domini Archiepiſcopi de Fuxo: & latum areſtũ, die vij. Septembris, Anno 1531. Ad vnum aduerte, quòd creditor poteſt agere contra notarium ad ſibi tradẽdum in forma inſtrumentum procuratorij, vt voluit Din. in dicto conſil. xviij. & Feder. de Senis conſi. cxiij. incipien. Titius conſtituit Mæuium procuratorem.

SVMMAE.

1 *Procuratorium inſtrumentum an valeat nemine nominato, ſed albo relicto ad nominandum. & nu. 3. & 7.*

2 *Procuratoris geſta ante ſuſceptum mandatum valent.*

4 *Notarius ſigillans literas vacuas, ſuperſcripto tantum citationis titulo, an committat falſum.*

5 *Sigillum ſi cui prælatus committat, quid ille poſſit.*

6 *Procurator falſus quis proprie dicatur.*

Quæſtio CCLXXIIII.

An valeat procuratorium, in quo nullus fuit nominatus procurator, licet album fuiſſet in eo relictum ad ponendum & ſcribendum nomen plurium.

DECISIO CCLXXIIII.

1 ET † videtur quòd non, cùm procurator non dicatur ante mandatum ſibi præſentatum. capitu. is. qui de procurator. libr. vj. & ibi per omnes, & ſignanter Domini de ſancto Gemin. & glo. in clementina prima. eo. tit. Spec. in tit. de procurat. §. j. ver. Sed quid. in ij. & Bart. conſi. incip. An procurator conſtitutus. aliàs incho. Quæritur vtrum procurator. ordine meorũ lxxiij. & idem Bar. in l. ſi pupilli. §. item ſi procuratori. verſi. Sed quæro an ſit neceſſe. ff. de negot. geſt. & Areti. conſil. lxviij. & hoc per text. in c. ſuper eo. in ſecundo. de appel. etiam Bonifac. de Vital. in titul. de procurat. num. xxv. in clemen. & Bald. in l. finali. & ibi de ſancto Georgio numero xix. C. de furt. vbi de ſancto Georgio. & in l. cùm furioſus. ff. de iudi. limitat pluribus limitatio. Et idem tenet Roman. ſingu. lxvij. exordien. Neſcio ſi magiſter tuus. & Philip. Probus in addi. ad Ioan. monachum in rubri. de procura. libro ſexto numero j. qui allegat Bertrand. idem tenere conſilio. lxj. incipien. Viſo proceſſu. volumine primo, quem antea allegaui in conſilio lxv. numero j. & vide infrà queſtione cccxlviij. inchoan. Queritur an ad validitatem reſignationis. & Corneus conſilio cclix. cum ſeq. volum. j. & Calde. conſilio j. titu. de procura. & latè Alex. conſil. cxlvj. libro v. Bertran. conſilio ccclviij. numero vj. volum. j. & Roma. in conſi. cxlv. & Bald. Ang. Paul. Fulg. Alex. & Iaſon in l. Iulianus. per illum textum. ff. qui ſatiſdare cogantur. & ibi Ludou. Bolognì. & in primis interpretat. & in lectura. vbi dicunt eſſe verum, ſi procurator ſciebat fuiſſe conſtitutum, & etiam ſcientia domini interueniente: vt dicit Ioann. Andr. in addi. Specu. titul. de procurat. §. j. Et vtrunque impugnat Curt. iunior. conſilio lxiij. numero vj. cum ſequent. quod eſt amplũ. & Hippol. de Marſil. ſingul. dcxxxvij. cum limitatione Gemi. in d. c. is qui. de procura. & idem tenuerunt domini de Rota. deci. cxlv. in nouis. aliàs deci. vij. de procu. dicentes in addi. contrarium ſeruari in Rota, & actus geſtos per procuratorem certificatum ante receptionẽ procuratorii valere, ac ſufficere ante ſententiam in iudicio producere, & idẽ in deciſ. ccxlviij. aliàs deciſ. xix. de procura. exordiẽ. No. quod
2 vbi ad requeſtam alicuius. in antiq. † Et ſic communiter ſeruatur de conſuet. & ſignanter in beneficialibus, in quibus procurator ante ſuſceptum mandatum poteſt renuntiare & omnia agere, vt dicit Alexand. conſil. cxlvj. verſic. præterea vt dicit Bald. libro quinto, cum aliis per nos allegat. in dicta quæſt.

quæst.cccxlviij.incip.Quæritur an ad validitatem. Sed supradicta intelliguntur, quando in procuratorio erat nominatus: sed † quæstio nostra loquitur, quando tunc gestor nō erat nominatus, quod de iure requirebatur ipsum in eodē procuratorio fuisse nominatum, cùm certus constitui debeat, & non incertus, l.ij. & ibi Bal. & Ang. ff. de procurato. & in l. tutor incertus. ff. de testamen. tutel. & ibi glo. & Azo in summa titu. de procura. numer. ij. & ita tenet Io. de Grassis in tracta. de substantia. procuratorij. in verbo, certos. nu. j. dicens dubitasse de constitutione procuratoris, quā plerūque vidit fieri per aliquos constituentes generaliter omnes procuratores, qui sunt in Gebenis in curia domini, vel omnes qui sunt Taurini in curia consilij: quia ista constitutio generalis, videtur esse incerta per relationem ad aliud, quod sufficit, l. certi condictio. ff. si certum peta. pro quo facit tex. in l. si stipulatus. §. Chrysogonus. de verborum obligationi. cum ibi not. per Docto. & idem Chassanæus libro consuet. Burgun. titu. de iuribus maritatis perti. §. v. num. viij. volens tales procurationes quæ fiūt in albo, vbi dimittitur album ad ponendum, & describendum plura nomina procuratorum etiam incognitorum, esse reprobandas, & non recipiendas, & hoc propter plures falsitates committēdas. nihil allegat, sed pollicetur plenius alibi dicere. tamē pro hac Decisione videtur textus celebris in l. si binæ tabulæ. ff. de iniusto, rupto testamento, cuius tenor sequitur, Si binæ tabulæ proferantur diuersis temporibus, vnæ prius, aliæ postea, vtræque tamen septem testium signis signatæ, & apertæ, posteriores vacuæ inuentæ sint, id est nihil scriptum habentes omnino: superius testamentum non est ruptum, quia sequēs nullum est, vbi Baldus & Angel. dicunt illam legem facere pro exceptione aduocatorum, quam semper opponunt aduersus instrumentum per agentem productum, in quo non est nominatus: ideo nō potest se iuuare. eo enim quòd in instrumento nihil reperitur scriptum, nō probatur per illud instrumentum, nisi talis producens velit probare se esse talē. & sequitur ibi Imo. item etiā no. Io. de Imo. illū tex. in argu. ad literas, quòd nihil importent si reperiantur vacuæ, de quo se remittit ad Inn. in c. ij. de fide instru. & pariter ex hoc no. post Ange. quòd pœna dissigillantis literas nō vendicet sibi locum in dissigillante vacuas, si fortè per statutum alicui imposita pœna. & sic tenet Aegidius Bellamera decisio. dclxxxj. in fortioribus terminis. quòd si duo de principalibus procuratoribus Curiæ Romanæ fuissent nominati, & alius non nominatus comparuerit, & produxit illud in iudicio, tamen processus factus contra talem constituentē valet: ex quo nullo modo apparet aliquem ex nominatis suscepisse onus, vt ibi: quod videtur intelligendum, quando non erat album ad ponendum nomen cōparentis relictum: secus si erat spatium scribendi illud, vt infrà dicam. † Hinc ... quod dicit Inno. in d. c. ij. versi. de his autem quos cōstat. ... um sigillantem literam vacuam, cui demum superscri... citatio, non committere falsum: licet alij dicant cōtra... scilicet authoritatē debere ante factū interuenire ex certa scientia, & cū causæ cognitione. Sed Bal. ibi, ver. Quæro notarius, sequitur Inno. & pariter Abb. Sicul. quæstion. vlti. volentes talem scribentem à vitio falsitatis excusari, sed nō à vitio nullitatis, nisi sibi data fuisset ... forma scribendi, ita quòd committi potest fraus, quia ... (vt ipsi aiunt) qui talem dat chartam vacuam, dedisse videtur potestatē quicquid voluerit scribendi, licet re vera nihil scriptum est, dicta l. si binę tabulæ. & c. ad audientiam. de eccle. ædifi. † Tamen Innocen. in dicto c. ij. fatetur ibi, in fine. vnum quod est secundùm Bal. & Abba. versi. venio ad quartam quæstionē no. dignum, scilicet episcopū posse committere fideli personæ sigillum suum, & secundùm potestatem sibi datam posse illo sigillo scripturas de his quæ spectant ad ipsum episcopum facere, puta commissiones causarum, citationes, cōfirmationes, & generaliter omnia, quæ ei commissa sunt sigillare, etiam si prælatus ille non videat literas, sicut Papam & alios prælatos, & principes suis Cancellariis hoc committere videmus. capit. dura. de crimine falsi. & idem Felin. in dicto c. ij. versicu. secunda conclusio. & versic. seq. cum aliis per eum allega. Sed illæ non sunt vacuæ: imò commissiones & alia acta sunt repleta. Ex prædictis subdit Baldus quòd quando vna ciuitas submittit se alicui principi, mittit chartam albā, quæ est sicut tabula rasa, in qua nihil est depictū, cum sigillo communitatis & notario, qui cum illo sigillo potest scribere quicquid est de natura negotij, & de voluntate domini. & idem Abb. & Felin. versi. secus est quando datur cedula, in fin. Sed nos loquimur in procuratorio pleno, seu de potestote domini aliquid constituentis repleto, excepto modico albo, scilicet vnius lineæ, ad ponendum nomen proprium procuratoris dimisso, quod de stylo & generali consuetudine omnium curiarum tam secularium, quàm spiritualium approbatur, sicut gesta & acta per procuratorem nominatum de potestate sua certificatū ante illius receptionem, valent, vt suprà dictum est, dum tamē postea doceat de mandato, vt voluit Rota, vbi suprà, & singulariter Barba. in cap. ex parte decani. de rescri. & Corse. singulariter. in verbo, procurator. & Bart. in l. si quis inficiatus. in prin. ff. depositi. & Alex. consi. xxxvj. & consi. cj. volum. v. & Barto. in l. j. quam dicit ad hoc propositum se pluries quàm millies allegasse. C. credi. euictio. pigno. non deb. cum aliis per Corneum alleg. consi. lxxij. vol. iiij. & Bald. consi. cxciij. vol. i. aliàs mandatum ex diuturnitate temporis etiam mille annorum non præsumitur. l. fi. ff. pro empto. & l. qui fundum §. procurator. eo. tit. Bar. in l. cùm vir. ff de vsuc. & Ale. consil. xxxv. nu. iiij. vol. vij. & Bal. in l. ij. C. si ex falsis instru. & in l. penulti. C. de rebus alie. & Alex. in l. sciendum. ff. de verb. obli. & Curti. iunior consil. xlix. versicul. ex hoc maximè. Et tunc si non constet de mandato dicetur propriissimè falsus procurator. d. c. ex parte decani. † Sed propriè falsus procurator dicitur is cuius mandatum apparet, sed postea legitimè reuocatum, licet non sit falsus origine, sed perseuerantia, quia mandatum est caducum siue reuocatum, aliàs annihilatum expressè vel tacitè, l. cùm quis. in princip. & §. primo. ff. de solutio. & l. eius qui in prouincia. ff. si certum petatur. ita Barbat consi. xv. numero ij. volumi. ij. & Ana. consi. xcvj. & consilio ciiij. † Et quòd valeat tale procuratorium cùm substitui possit incertus procurator, si data fuerit substituendi potestas. capi. j. §. licet. & ibi glo. in verbo, certa. & in d. c. is qui. de procura. lib. vj. & Alber. in d. l. j. numer. iiij. de procurato. dicens istam esse communē. & idem Domini de Rota. Deci. cxlvj. aliàs decis. viij. instip. substitutus. titulo de procura. in nouis. Et pro hoc facit quod dicunt Hostien. & Ioan. Andræ. in c. petitio. de procurat. quòd si quis constituat aliquem asinum suum vel dilapidatorem suum ad talem causam agendam, videtur constitutus procurator ad illam causam. Et eos sequitur Bal. in l. testamentum. C. de testa. & Alex. consi. xxviij. num. ij. volum. vj. cum aliis per eum alleg. & in consi. xliiij. versi. item dato. volu. iiij. ex quo enim ex eo erat spatium ponendi nomen acceptātis mandatum, sufficit, siue ante, siue post explicationem seu expeditionem actus fuerit nomē ipsius descriptum, & procuratorium de ipso repletū, prout vidi semper fieri, & vti in vtraque curia spirituali & temporali: & talia procuratoria, vt aiunt curialistæ, accepit & approbat curia Romana, & generaliter omnes, quamuis videatur de prima facie cōtrarium decidi per regulam Cancellariæ apostolicæ Innocen. octaui. xliij. quæ vult renuntiationem beneficij non admitti, nisi præsens fuerit in curia ipsa Romana, aut aliàs per procuratorem ad hoc specialiter constitutum. Tamen videtur specialiter constitutus si in albo ponatur nomen procuratoris resignantis nomine constituentis & mandantis. Pro quo videtur facere, quod eleganter dicit Ange. in l. prætor §. j. versi. in text. ibi, si dicatur homo. ff. de iniuriis. quòd licet vbi agitur de maleficio exprimendum sit nomen proprium hominis occisi, per illum textum cum aliis suprà allegatis. quæstion. clxiiij.

incip.alia insuper orta fuit quæstio,an ex pluribus indiciis, versic.quid dicendum.& l.libellorum.ff.de accusa.tamen si illud nomen sciri non potest,quia erat incognitum, vt Romipeta & peregrinus, tunc sufficit hominem dicere occisum,quamuis non exprimatur nomen proprium,arg. l.con fessionibus,in princip.& l.qui seruum.ff.de interrog. actio. & idem Bald.in l.si cum exceptione.§.in hac.ff.quod metus causa.& glo.in verbo, Caio Seio.& ibi Archi.Domin.&Cardinal. Alexand.in c.fin.§.libellorum.ij.quæst.viij.& de Put. in syndicatu,in verbo,confessi.cum aliis per eum allegatis. Et ideo tale procuratorium valebit, maximè si procurator constituendus erat alterius loci distantis à loco constituentis,ꝙ verisimiliter constitues ignorare nomen ipsius procuratoris, nec aliter certiorari ab alio poterat.& pro hac Decisione facit text. in l. nominatim legatum.accipiendum est quòd à quo legatum sit intelligitur, licet nomen pronuntiatum non sit.ff.de lega.iij.cum not.per Bartol.Bal. Ange. Ale. Alber. & Iason.in l.prima, &.ij.ff.de liberis & posthu.

SVMMAE.

1 *Carcere priuato,qui vti possint.*
2 *Maritus potest vxorem incarcerare.& nu.3.*
4 *Adulterum an liceat in carcere detinere priuato ad viginti horas.*
5 *Capiendi alium propria authoritate,an possit ius cedi.*

Quæstio CCLXXV.

Dominus an possit ex aliqua causa seruitorem seu famulum includere & mancipare carceribus castri Regis vel alterius domini, & eum ibi per aliquod temporis spatium detinere,taliter quod non incurrat pœnam priuati carceris,quæ est capitalis,l.vna.C. de priuat.carcer.

DECISIO CCLXXV.

1 ET † glo.fin.in præallega.l.vna tenet quòd non committit illud crimen detinendo seruum in domo suo sua.quæ tamen pro suo Deci.nihil allegat.quam ibi sequitur Cin. dicens patrem & dominum non incidere in crimen priuati carceris. per text. in l. ex facto.§.proinde si seruus.ff.de hæredib.institu.& in l.ij.ff de liber.homin.exhiben.& in l. Mæuia. ff. de manumis.testamen.& idem Ioan.Fabr.in d.l. vna. allegans etiam text.in l.j.§.quod tamen.ff.si quis test. liber esse iussus fuer. & in l.si percussor.ff.ad Sillanian. & in l. serui aut filii.ff.de furt.& in l.penul.C.de agricol.& censit.lib.xj.& pariter Albe.in d.l.vna.& Ang.& Sali.ibi,dicentes aliquos habere ius capiendi & retinendi,vt pater filium, & dominus seruum. & hos dicunt non committere carcerem priuatum.

2 † Et idē in marito vxorem detinente,cùm pro ea habeat interdictū de vxore reducenda.l.fi.C.de liber.homine exhi.& Ioan.de Platea in l.generali.ver.sic & marito.C.de decur.libr.x. Et idem dicendum est in abbate incarcerante monachum,vt voluit Barto.in l.j.per illum tex.C.vbi quis decurio vel cohorta.& ibi Salic.allegantes ambo Specu.in titulo.de accusa. §. j.versi.Hoc tamen fallit in quibusdam.& ibi Ioann.And.in additio.quem non inueni.& Iason institu.de actio.num 68.

3 † Et etiam parentibus & consanguineis permissum est furiosum ligare & incarcerare,l.congruit.§.furiosi.& ibi Bald. in j.& ij.notabili.ff.de offic.pręsid.Et de istis omnibus est tex. in capitul.duo ista nomina.xxiij.quæstion. iiij. Et pro hac parte facit dictum Bart.in d.l.ex facto. de hæredibus instituen. volētis patrem relegantem filium in certo loco nō incidere in tit.de priuatis carceribus.idem Anton. de Butr. in c.cùm contingat.de foro competen. & Felin. dicens filium posse aliquandiu recludi in camera, vt dicitur fieri à Florētinis,quia(vt inquit) aliud est retrudere in carcerem,&aliud detinere sub custodia,vt dicit glo.fi.in l.fina.de decurion.li. xij.& de ipso patre est tex.in l.iij.ibi obligaturus.C.de pat. potestat.& ibi per illū text.dicit Bal.patrem corrigere posse filium,non tamen per viam iurisdictionis.& idem de Abbate,per not.in d.c.cùm contingat.& in ca. quanto. de offi. ordi.& de ipso Abbate dixi suprà quæstion.incipient. Monachus. Sed quò ad dominū respectu famuli se remittit ad text.in l.respiciendum.§.furta domestica.ff. de pœnis. & idē Petr.de Ancha.in d.c.cùm contingat.& ibi Barb.num. xiij. cum pluribus sequen.& latius.nu.lxxix.dicit quòd licet supradicti habeant aliquam potestatem,non tamen illam habent tanquā personæ publicæ.& ista est ratio formalis,quare huiusmodi personæ non habent iurisdictionem ordinariam supra eos quos habent in potestate.& refert ibi num. lxxxij.Sal.in l.item quæritur.§.idem Iulianus.ff.locati.narrantem vidisse magistrum Zanerum grammaticum fuisse Paduæ decapitatum ob nimiam verberationem pueri, qui ex illa decesserat. Et non solum in magistro,sed etiam in domino aut domina habet locum,vt est text.in l.ij.§.fi.ff.de his qui sunt sui.vbi diuus Adrianus Vmbritiam quandam matronam in quinquēnium relegauit,quòd ex leuissimis causis ancillas atrocissimè tractasset.& ibi Bald. Ang. & Albe. qui in prin.illius,dicit illam l.refrenare potestatem dominorum in seruos.& pro hoc adducit Apostolum ad Ephesios vlti.& ad Colossenses vltimo.& pariter Senecam,vbi vide.

4 † Quidam alij sunt qui habent ius capiendi, sed non retinendi,& ista carcerem detinendo committunt priuatū,si vltra xx.horas captum retineant.l.capite quinto.& ibi Barto. idem dicit.ff.de adulter.& pariter Ange.dicens hanc captionem ab initio licitam,sed post xx.horas illicitam.& idem Sali.in l.fin.C.de exhiben.reis.& Ioan.de Platea in l.j. ante finem. versiculo, Et nota quod tenens aliquem.C.de cohor. princip.libr.xij.& Petr.de Rauen.in suo iuris compendio. versiculo. Nota quod priuatus carcer.& Ioannes Baptista in tractatu de debito.fugit.quæstion.xij. Quidam sunt qui non sunt ius capiendi,nec retinendi habent:& tunc aut isti captum dumtaxat retinent, & committunt etiam priuatum carcerem:aut ipsos captos occidunt, vel vulneratos dimittunt,& tunc si immediatè eos capiendi hoc faciant,& tenentur de occiso vel vulnerato.argument.l.illud.ff.ad legem Aquil. Aut ex interuallo hoc fecerunt : & isto casu vtrunque crimen committūt,& de vtroque tenentur,l. nonnunquam plura delicta.ff.de priuatis delictis. Vnde alia ratione hic dominus propter adulterij suspicionem,quam habeat de ipso seruitore cum vxore sua in secretis locis & obscuris sæpè loquente, incarcerari fecerat, quod ei magis videbatur permissum,cùm ei adulterum cum vxore inuentum occidere fas esset,maximè vilem,l.marito.l.si adulterium.§. penultimo ff.de adulter.& l.j.§.finali. & ibi Bartol. & Hippol.de Marsil.ff.ad legem Cornel.de sicar. & ibi in princi.numero xxj.& l.Gracchus.C.de adulter.& text.cum glo.in l.qui seruum.& ibi per Doctores.ff.de verborum obligatio.& Gulielm.de Cugn.in l.j.& ij.quæst.vltim. quem ibi Bartol. sequitur.ff.de his qui sunt sui vel alieni iur.& istud argumen. de fortiori seu maiori ad minus est de iure validum.a[illegible] multo magis.C.de sacrosanc.eccle.glos.in l.j.& ibi A[illegible] de nego.gest.& glo.in c.cùm in cunctis.de conces.pr[illegible]dæ.Quod dicit ibi Bald.ad Decision.quæstion.facere de statuto permittente impunè occidi bānitum, quòd illum à fortiori incarcerare & detinere poterit.& ibi eum sequitur Salic.si dominus non potest seruum occidere, & tamen potest in perpetuis vincu[illegible]m detinere,vt dicit Bald.in l. in ipsius.versi. item ne[illegible]minus.C.famil.ercisc. Non enim videbatur carcerem priuatum,incarcerando illum vilem sibi in laboragio & cultura seruientem committere, quia vilis in hoc casu dicitur seruus, vt voluit Alberic. in d. l. Gracchus.allegans tex.d.l.marito. versiculo. Quíve libertus,ibi, quíve seruus erit.de adul.& in l.humilem.C.de incest.nupt. & in l.j.de natura.lib.& idē Sali. in d.l Gracchus. in prima oppositione. & Bald.in c.sedes.versicul.Ibi minores & viliores. de rescript. licet quandoque dicatur (vt ait Bald. versiculo. Item seruus) maior & pretiosior. l. finali. ff. de offi.præsid.& Bonus de Curtili in tract.de nobili.parte vij.nu.viij.tamen non potest vilior esse q̄ seruus,vt dicit Bal. in l.

in l.iniuriarum.C.ex quibus causis infam.irroge. Et secundùm eius qualitatem debet fieri æstimatio incarcerationis: quia de vili persona, vilis & modica fit æstimatio iniuriæ, & si incarceratio esset iniustè facta, vt eleganter dicit Bal. consilio ccccxij.incipien.quidam prætenso, quod ad eius.in fin. libro primo.& Alexand.consilio xvij. versicul. Nam etiam Bald.volumine primo.qui allegat textum in l.finali.C. qui bon.cede pos.& dixi suprà. ccxj. quæstion.incip. Quid de vxore.per quod est dare responsum ad d.l.cap. quinto.quæ vult, maritum & patrem non posse adulterum retinere, aut incarcerare vltra xx. horas, loquitur in alio marito alium inueniente, quàm domino in dignitate constituto inueniente famulum. vilem in loco obscuro, licet ob similem causam tam grauem, l.codicillis.§.matre, de legat.tertio, qui in hoc casu retinere possit vltra xx.horas sine incursione pœnæ priuati carceris, vt tenet gloss. in d.l.vna. ab omnibus approbata. vel posset dici illam glo. esse intelligendam secundùm illam.l.capite quinto. vel tali etiam domino licitum non sit vltra xx.horas detinere seruitorem sic cum vxore inuentum. Tamen dictum glo.simpliciter, & indistinctè loquentis puto verius esse, & locum habere, etiam si longiori tempore famulum detinuerit.& sic tenet Angel. in d.l.j.de priuatis carceribus.versicul.Sed hic restat.ibi, exemplum cũ carceratur filius.& Salic.& omnes alii suprà allega. quoniã post capturam & incarcerationem non tenentur pater, dominus, nec alii, ducere ad iudicem, sicut alii qui ius solum habent capiendi, qui tenentur si vltra xx.horas eos detineant, & nõ ducãt ad iudicẽ. Ergo in domino, patre, marito, & abbate qui ius habẽt capiendi & detinẽdi, nõ habet locũ tit.de priuat.carce. Et in domino tenuit Hippol. consil. cxxxvj. volumin.& latius Stephan.Bertrand.consil.clxxxj.nu. viij. volumine primo nouo.volens patrem & dominum non solùm incarcerare, sed incarcerari & detineri facere per officiarios temporales, argum. d.l. Gracchus.& alibi dixi. Sed de alio incarcerari faciente aliquem & iniustè detineri per iudicem qualiter puniatur, vide ordinationem Philip. iiij. articu.ij.in princip.titu.de obliga. & solu. volentem puniri in expensis reddendis prisonerio, & pro eo soluere prisonagium. Quia ille qui aliquem detinet in vinculis præsumitur inimicus & odiosus, vt dicit Bal.in l.in ipsius.in princip.ver
5 sic.In textu vinculis.C.famil.ercis. † Sed an hoc ius capiendi propria authoritate aliquem possit cedi, seu exerceri per alium, vide Ioann.Andr.in addi. Specu. titu. de cessione actio.& Bal.in l.per diuersas, in simili quæstio. C. mandati.& Aret.in d.l.j.vbi quis decuria.vel cohor.& ibi Alexan.in addit.ad Bartol.qui tenet per gloss.ibi in verbo, ab his vel procuratoribus eorum.quod sic, dicens hoc esse perpetuò notandum. Sed in casu nostro ob longam seruitoris in cauerna castri de Penna detentionem, fuit dominus erga ipsum seruitorem in quingentis libris, & totidem erga regem condemnatus, & alii fautores in ducentis libris erga dictum seruitorem. Et latum arestum die xij. Aprilis 1536. ante Pascha.

SVMMAE.

1 *Testator vxori si sine liberis decedat substituens, an intelligat de liberis ex seipso natis.& num.2.*

Quæstio CCLXXVI.

Testator in testamento suo vxorem suam, cum qua xii. aut xiii. annis sine aliqua liberorum procreatione manserat, hæredem instituit. Et sibi si ipsa absque prole legitima ex eius matrimonio procreanda decederet, substituit Gulielmum de la Fon, eiusdem testatoris nepotem, aut sorores dicti Gulielmi, si ipse Gulielmus ad hoc seculo absque legitima prole migraret. Euenit quod vxor post mortem viri & hæreditatem aditam ad secundas conuolauit nuptias: & ex isto secundo marito vnum habuit filium Franciscũ Fabri nuncupatum, & illo relicto decessit, & pariter Gulielmus de la Fon superstitibus sororibus hæreditatem contra dictum Fabri filium secundi matrimonii petentibus. Et prædicto Fabri contra rium dicentẽ testatore de eo intellexisse, nato ex vxore sua & viro secundo, & non profectò ex se, Quid iuris?

DECISIO CCLXXVI.

1 ET † primo videtur istum filium ex secundo matrimonio per eius matrem hæredem procreatum succedere, & substitutionem nepotum deficere debere, per text. prima fronte hãc deciden.quæstio.in l.solemus dicere eum, qui in tempus liberorum vxori legat, de his non sensisse, quos iam tunc vxor habuit, cùm testaretur maritus.ff.de condi.& demon. ergo de aliis intellexit nasciturís.& idem in l.si vir vxori ad tempus liberorum.cum sequen.eod.titu.dum tex.ibi dicit, siue viuo marito siue post mortem nascantur: quia hic testator ita attento longo tempore, quo cum vxore sine liberis procreatis manserat, intellexisse videtur. Et sic testes numerarij intelligebant de prole ex alio viro suscipienda testatorem intellexisse: pro quo videtur etiam text. in d.l.sequenti. quæ incipit, sed si hoc specialiter expressit testator. & text.in l.placet.in fi.ibi, verum is quoque, qui ex quacunque vxore nascitur.ff.de liber.& posthu.& sic per illum tex. tenuit Alex. consi.clxj.exordien.viso processu causæ vertẽtis inter dominam Antoniam vxorem, versi.Est videndum primo, an ius
2 petendi.& versi.superest modo lib.ij. † Et hanc partem tenebant plures ex cameræ inquæstarum dominis: tamen minus bene, quia text. in allegatis legibus non sic: sed contrarium expressè dicunt, testatorem intellexisse de prole ex se durante illo matrimonio procreanda, nisi specialiter expresserit contrarium, d.l.sed si hoc specialiter. vbi Bald. not. illum text.in verbo, ex alio, quem ibi sequitur Imo.contra illos, qui faciunt testamenta in quibus relinquunt vxoribus sub conditione nubendi post certum tempus post mortem ipsorum, quòd non valeat. Tamen valet ista licentia nubendi, vt ipsa non perdat lucra sibi ex pacto vel largitate mariti, aut consuetudine prouenientia.§.duo ergo.& §. vnum itaque.in authentic. de nu pt.& latius dixi suprà quæstion. clxxxv.incip.quò ad secundam quæst.princip.versic.Quartò limita. Et hanc conclusionem tenent Bart. Ang. & Paul. de Castr.in d.l.sed si hoc specialiter.& in l.cum vir.eo.titul. vbi est clarus tex.etiam si testator vsus fuerit dictione quandoque liberos habuerit, vt intelligatur de natis ex eisdem.& Imo.ibi dicit illa verba quantuncumque generalia esse restringenda ad verisimilitudinem mentis testantis.& latius ibi Socin.post Cuman.quod liberi ex alio matrimonio post mortem testantis nati non includuntur, nisi hoc specialiter à testatore dictum fuerit. Per quod est dare responsum ad declarationem testium sic intelligere testatorem volentium, ex lapsu temporis, quo simul ambo sine procreatione liberorum permanserant: quia nisi specialiter de liberis ex alio secundo post mortem suam nasciturís dixerit, non includuntur tales postea sic nati per iura supradicta, vt ibi per Socin. in ij.not.quoniam non sufficit hic mens testatoris præsumpta, & coniecturata. Et illum tex.inter alias quæst.inducunt Paul.de Cast.& Socin.ad quæst.quam ponit Bald.in authẽt. qui rem.versic.Quæro vlterius vir vxor. C. de sacrosanct. eccles.qui ambo acceperant pro se & eorum liberis rem in emphyteusim, & vxor iam habebat ex alio matrimonio filium, an intelligatur de communibus eorum liberis.& videbatur quòd sic, per illum text.in d.l.cùm vir.& in l.si vir. cum legibus.seq.Contrarium tamen determinat Bald.vt ibi per eum.& in l.vna.C.de priuil.dot.ver. simile dicam in emphyteusi.& idem Thom.Parpalia in repet. dictæ auth. qui rem.& reliqua para dominorum tenuit istam vltimam, & processus partitus fuit in magna camera, pro hac parte dispartitus, & latum arestum die Februarij, Anno 1535.

SVMMAE.

1 *Iudicis decretum an requiratur ad agendum contra fideiussores, vel an credatur nuntio dicenti non subesse bona rei principalis.*

2 *Debitore se abscondente aut nolente aperire, potest executio fieri contra fideiussores.*

3 *Fideiuſſores de iudicato ſoluendo poſſunt diſcuti non diſcuſſo principali.*

4 *Fideiuſſor qui ſoluit poteſt petere executionem ſententiæ contra reum ſine alio proceſſu.*

5 *Subhaſtationes & cridæ non vocato Regio procuratore, ſi eius intereſt, ſunt ipſo iure nullæ. & num. 6.*

7 *Fiſcus quid & vnde.*

8 *Subhaſtationibus faciendis, qui debeant citari.*

9 *Poſſeſſor an dicatur fiſcus, ſi ab initio ſit ſaiſitus, & poſtea ſequitur ſententia confiſcationis. & nu. 4.*

10 *Dominium transfertur in fiſcum per ſententiam confiſcationis, ſed non poſſeſſio.*

11 *Poſſeſſionem ſiue tenutam habens ex primo decreto, debet iterũ in poſſeſſionem mitti tempore ſecundi decreti.*

12 *Confiſcata ſunt bona à tempore hæreſis, vel læſæ maieſtatis, licet non apprehendantur, niſi lata ſententia.*

13 *Accuſatione pendente non admittitur bonorum adminiſtratio accuſato.*

Quæſtio CCLXXVII.

An ſubſtitutus per contractũ matrimonii in caſum, in quem primogenitus eſſet inhabilis, aut decederet ſine liberis, qui ſe oppoſuit cridis, & ſubhaſtationibus bonorum primogeniti ad certam emẽdam ob homicidium condemnati factis, & vnam tantùm allegauit exceptionem, qua non obſtante interpoſitum fuit decretum, poſſit poſtea ſe opponere ad executionem confiſcationis factæ, de qua in dictis cridis nulla extitit facta mentio, & proponere ac allegare dictam ſubſtitutionem, nec non priuilegium patriæ, & ducatus Aquitaniæ bona damnatorum confiſcari prohibens. Et an procurator Regius, qui in ipſis cridis vocatus non fuerat, poſſit illas impugnare, & diſtractionem vili pretio factam allegare.

DECISIO CCLXXVII.

ET quia hæc quæſtio fuit poſt dictum reſtum longè habita: primò tangam, an prædictæ ſubhaſtationes procuratore Regio nominatim nõ
1 vocato dicantur ritè factæ. † Et præſuppono, quòd non eſt neceſſaria citatio, aut iudicis pronũtiatio, qua deueniatur ad rerum & pignorum poſſeſſores, ſed creditur nuntio ſeu ſeruienti referenti nulla debitoris reperiſſe bona, vt voluit But. vt refert Bartol. in l. ſtipulatio. §. habet. ff. de noui oper. nuntia. per l. ſancimus. §. fin. ſecundum vnum intellectum gloſſ. C. ad Trebel. & in hoc tenet Butr. in l. emptorem. ff. de actio. empt. & idem Iac. de Are. in tract. ſuo executionum, quem refert & ſequitur Bart. in l. perſecutione. cùm ſua authen. hoc ſi debitor. verſic. Dicitur hic. C. de pigno. Quamuis Bart. in d. §. habet. teneat contrarium. tamẽ opin. Butr. poteſt de iure ſuſtineri, ſecundùm Imol. in d. §. habet. & latius in l. decem. verſi. Circa primum. ff. de verbo. oblig. & in l. exitus controuerſiæ. ff. de acqui. poſſeſſ. & Bal. in authen. ſed hodie in ij. quæſtione. & ibi Sali. C. de actio. & oblig. Opi. tamen Bart. videtur tutior quantum ad pronũtiationem, quia ſemper poſſet dici diſcuſſionem non fuiſſe legitimè factam, quam ſequuntur Roma. & Alex. in d. §. habet & Iaſon. ibi, Alex. & Iaſon. in d. l. decem. verſicul. Ego autem teneo. & Bald. in dicta authent. ſed hodie. in penult. quæſt. & Alber. in prima. vbi dicunt opin. Bartol. eſſe communem. & idem Guid. Pap. q. cccccxxxij. in prima. vbi dicit ſic ſeruari in curia Pictauienſi, & aliis curiis patriæ Delphi. ſequendo But. in d. authent. hoc ſi debitor. & Ang. in authẽtic. de fideiuſſ. Sed opin. Butric. in d. §. habet. ſequitur Bart. in d. l. perſecutione. item quæro. & ſic mutauit ſententiam, quæ etiam ſeruatur in praxi de ſtylo curiarum Frãciæ, quãdo ſeruiens facta cùm vicinis ſummaria apriſia, & inquiſitione, per quam apparet debitorem nulla bona poſſidere, tunc permittitur creditori procedere ad detentionem perſonæ, aut cõtra poſſeſſores, aut plegios, ſiue fideiuſſores, vt infrà dicam, nulla pronuntiatione per iudicem fienda. Quinimo hoc ita obſeruatur vbique de conſuetudine generali, vt dicit Paul. de Caſt. in d. l. decem. quia ſufficit perquirere de bonis debitoris, de quibus nũtius poterit ſe informare per debitorem met vel vicinos, cuius relationi ſtabitur. Et idem dicit in d. §. habet. aut per famam, ſecundùm Bald. in d. authent. ſed hodie. tenet ſing. Socin. in tract. de citat. in verbo. princip. arti. quæſt. vj. verſi. Circa primum, aliàs fruſtra crederetur nuntio, ſi pronuntiatio iudicis ſuper non idoneitate & inſufficientia bonorum debitoris requireretur. Et idẽ Maſuer. in ſua praxi, tit. de execu. & ſubhaſtatio. verſi. Quanquam de iure. Et ſi nuntius ſecundùm eum referat, quòd debitor renuit aperire caſtrum, domum, aut fortalitium, & munire ſibi manum de bonis mobilibus, quòd poterit fieri executio vltra menſuram debiti declarati, vt not. in l. à diuo Pio. §. in venditione. & ibi per Bar. ff. de re iudi. Et per-
2 pluries cõcluſum fuit in curia. † Quinimo hoc facto poteſt procedi contra plegios & fideiuſſores, cùm alia executio cõtra principalem fieri non poſſit in ſuis bonis mobilibus & immobilibus, viſa relatione nuntii, vt volunt Doct. in locis ſuprà alleg. Et hoc verum, quando creditor proceſſit in vim & virtutem obligationis. Et idem ſi in vim ſententiæ, aut areſti: tunc viſa executione commiſſarij iudex, aut curia permittit poſſe procedere contra fideiuſſorem viis & modis prædictis. Et latius dixi in q. cccxlix. incipien. Quæritur an ciuiliter ex crimine ad emendam condemnatus. & Alexan.
3 conſil. cxxxj. verſicul. Si ergo. volumin. ij. † Secus ſi tales fideiuſſores fuerint iudiciales de iudicato ſoluendo, vt in criminalibus quotidie fit. Tunc etiam principali non diſcuſſo, nec conſtito ipſum non eſſe ſoluendo, recta via poterunt exequi in bonis eorum. gloſſ. eſt ſingul. in l. final. §. final. in verſicul. perſoluere. quam ibi ſequuntur Martin. & Odofred. Cin. Ioann. Fabr. Bartol. Bald. Angel. Alberic. Paul. de Caſtro, & Salicet. C. de vſur. rei iudic. & Bartol. in l. j. & ibi Angel. & Paul. & Alberic. ff. de iud. ſolui. & Ioann. Fabr. inſtit. de ſatiſda. §. fin. & Ioann. Andr. in capitul. j. gloſſ. ij. de iniuriis. & damn. dato lib. vj. & idem Philip. Franciſc. & Spec. in titul. de execu. ſentent. §. ſequitur. verſic. Quid ſi ſententia lata eſt. & Bartol. & Alber. in l. ſi quis pro eo. §. ſi nummos. ff. de fideiuſſ. & Socin. in cõſ. xcj. nume. xiij. volum. iiij. & Iacob. de ſancto Georg. in l. & poſt rem. §. ſi fideiuſſor. numero iiij. ff. de tranſact. & A Egid. de Bellamera conſil. iij. Et ita de facto fuit determinatum Bononiæ inter duos ſcholares, ſecundùm Odofred. in d. l. fina. §. fin. Et ſic in curia fuit pluries concluſum, maximè in cauſa Ioann. du Noyer contra Petrum Nauclaire. & idem tenet Alberic. in l. ij. §. final. verſicul. Sed quando. & verſicul. aut loquimur in fideiuſſore. ff. qui ſatiſda. cogan. Secus eſt ſi ex contractu ſint fideiuſſores, vt per Docto. in dictis locis. & Alexan. conſi. cxj. vo-
4 lu. Et poſtea fideiuſſor, † qui ſoluit ex d. cauſa, poterit executionem ſententiæ contra principalem latæ petere contra ipſum ſine alio proceſſu, & ſententia, ſecundùm Bal. in d. l. ſi. de vſur. rei iudi. & Doct. in locis ſuprà alle. & Hipp. de Mar
5 ſil. in repeti. rubr. ff. de fideiuſſor. num. ccclxij. † Hoc habito, & videtur primò, quòd prædictæ ſubhaſtationes & cridæ factæ, Regio procuratore nominatim, & expreſsè non vocato, ſint nullius momenti. Quoniam regula eſt, quòd illi quorum intereſt debent nominatim, & non per proclama generale vocari, vt tenet Barto. in l. ſi eo tempore. quem ſequitur Salic. C. de remiſ. pigno. & Bald. in l. creditor. in ſecunda. C. de diſtra. pigno. per text. in l. j. §. pen. ff. de ventre inſpic. Et præcipuè vbi quis erat certus, vt hic volunt Petr. de Ancha. & Domini. in c. fi. in fi. de electio. lib. vj. & Alex. in addi. & Barto. in d l. ſi eo tempore. & hoc ſi ſecundũ eos de facili poſſet certiorari. Vnde hic regius procurator cẽſebatur dominus & poſſeſſor: quoniã dominium bonorum per ſententiam areſto confirmatam conſequutus fuerat, vt nota in §. fi. inſtit. de offi. iudi. & poſſeſſionem hàbuerat ex ſaiſina bonorũ prius ad eius requeſtã facta, ar. §. interdũ. inſtit. de rerũ diui. vnde ſecuto areſto confirmatorio, effectus fuit dominus & poſſeſſor. ergo nominatim in ipſis cridis faciendis vocari & citari debeat, tam de iure, quàm ſtylo generali curiarum Franciæ. De iure, text. in l. ſi deſerta. & ibi Barto. Bald. Angel. Paul. de Caſtr. & Salicet. C. ſi propter publi. penſi.

pen fi.& Bal.in l.fi.in iiij.quæstion.C. de edict.diui Adria. & idem Bald.in d.l.decem.& ibi Pau.de Cast.versic. Dicit autem Bar.& Imo.& ibi Iason.vers.Secundò principaliter. ex quo est certus & in eadem præsentia. Pro quo facit text. iuncta gl.in l.de vnoquoque.ff.de re iudi.& tex.in l.cùm verò.§.euocari autem à prætore oportet eos.ff.de fideicommis.liber.& tenet Innocen.in ca.in nostra.de procura. Et ita de consuetudine & stylo seruatur,& tenet Soci.in d. tracta.de citat.art.xxv.quæst.iij.& Bar. in consi.xcj.incipiē.In quæstione vertente.versi.Quarto videndum.& Bal.in l. fi. C.de iure dominij impetr. Faciunt not.per gl.& Doct.in l. venditor.ff.de iudi.ad idem Bal.in consi.ccccxlij. incipien. Præmitto ad euidentiam,quòd fiscus,versi.Porrò.vol. iiij. vbi dicit,quòd licet fiscus sit in iudicio nominatus, & non fuerit citatus in processu,valeat iudicium inter litigatores: sed fisco non præiudicat ipso iure.l.j.& ij.C.vbi in rem actio.& d.l.venditor.sicut valet sententia inter emptorem & & euicentem non citato venditore, tamen venditori ipso iure non præiudicat. Et ista opinio videtur communis in
6 possessore vocando.¶† In cōtrarium videtur, quòd ex defectu vocationis procuratoris Regis prędictę cridæ,& subhastationes non sint nullæ,si secundùm vsum stylum & cōsuetudinem generalē loci,vbi res sita est,factæ fuerint:quia talis cōsuetudo ligat omnes,etiā clericos & ecclesias, vt voluit Io.Fab.in d.l.si eo tempore.per illum tex.& sic se habet consuetudo Hebræorum,secundùm Bal.in d.l. creditor.in ij.de distrac.pign. Et etiam ligat minores & impuberes l. & si fine.§.Lucius.ff.de administrat.tuto.cum aliis alle.in §.primo.in gloss.vlti.de præscrip.lib.consuetu.Biturigū.ac profectò ignorantes,vt per Bart.Bald.& Ang.in l.genero.ff.de de infa.& dixi plenè in q.cxij.incipien. An tempus consuetudinarium,& in q.cxl.incipē.Sed alia insuper quæstio fuit in prędicta causa. Et licet de iure tales restituantur aduersus subhastationes & decreti interpositionem, præcipuè si vili pretio fuerit facta distractio,vbi dixi in vers.Sed quidā minor aduersus cridas. Et ibi per curiā fuit iudicatum,vt ibi vide.& tex.in l.si minori pretio.& ibi Bart.Bal.Ang.Odofre.Io.de Pla.& Iac.Reb.C. de iure fisci.& ī l.si quos.C. de rescin.vend.& ibi Ioā.Fab.& in l.ij.& ibi per omnes,eo.ti.& in l.j.C.de iure hastæ fisca.lib.x.& in d.l.cùm verò. §. subuentu m.versic.Proinde.ff.de fideicom.libert.cum aliis per nos alleg.in consi.lxx.incipien.Caius vendidit,aut permutauit.& per Guid.Pap.in decis.xxij.item de parte procuratoris Regis allegata etiam fuit deceptio vltra dimidiā iusti pretij. Ideo fuit receptus ex isto cap.ad faciendum duas cridas,& non ex defectu solennitatis in non vocādo ipsum specialiter,& nominatim in ipsis cridis faciendis. Tum primò,quia ipse fiscus est semper pręsens,& sic sciens,vt notat gl.in l.j.C.de quadrien.præscriptio.quam sequuntur Iaco. de Are.Cin.Alb.Bal.Ang.& Sali.ibi,& Bal.in l.fi.versic.Item in dubio temporis.C.de hæred.vel act. vend.Sed Bar. in l.si publicanus.§.in omnibus vectigalibus.ff.de pub.vult scientiam principis vel eius præsidis in vectigali præscribendo certam,& Alexan.in l.j.ff.de iurisdi.& Iason consil. xcv.versiculo xij.volumine v.& consil.cxxxvj.libr.ij. & Iason in l.imperium.versicu.Circa præcedentem materiam. & ibi Purpu.numero clxxvij.de iurisd.om.iud.& Lupus in repet.cap.per vestras.versicu.Dixi autem.de donat.int.vir. & vxor cum aliis per Alexan.alleg.consi.xvj.versi. Insuper respondeo,volu.v.Licet Bald.in cap.j.quæ sint rega.per c. j.§.illicita.de pace iura.fir. teneat contrarium, quia per il-
7 lū tex.non constat Imperatorem scire illos abusus.† Et nō immeritò fiscus dictus est,quasi fixus,quia semper durat, vt dicit Bal.in d.l.fi.de hæred.vel act.vend.& in consi.cccxiij. ver.Si res corporalis.vo.iij.& paulò ante dicit, quòd fiscus est per se quoddam corpus inanimatū cōsensum nō habēs, sed simpliciter repræsentans. Nam erat in Seneschallia Agenensi,in qua fuerat lata confiscationis sententia,& etiā in curia:qui parti facienti cridas vocatus, Respondit, nullum habere interesse.quod est notandum. Tum etiam potest dici sciētiam præsumi principis ex vicinitate locorum.l. præsens.ff.de procurator.& argum. eorum quæ habentur in l.j. ff.si certum petatur.ita tenet Alex.in dicto cōsi.xvj.& xiiij. & consilio.xxiij.libro.v.& Purpura.in d.l. Imperium.num. clxxviij.quia existentes in diœcesi vel prouincia, censentur præsentes in hoc casu,vt tenet glos.in d.l.si ex tempore.per tex.in cap.fi.qui matr.accusa.non poss.in l.final.C.de bonis auto.iudi.pos. Aut secundùm gl.in d.l.si eo tempore.remittitur iudicis arbitrio. & istud sequitur ibi Ioan.Fab. vel ex actis in eadem iurisdictione loci gestis communiter & palā factis,prout fuit inter Regem seu eius bailliuum,& condominos loci de sancta Liberata eiusdem Seneschallię Agenensis.l.pupillus.§.proscribere.ff.de exer.actio.& tunc sciētia principis præsumitur, vt tenet Ias.in dicta l.Imperium. ver.Circa aliud.in quo etiam dubitat Barto. quem ibi sequitur Purpura.num.clxxxij.& tum sufficiunt decem anni, vt per eos.& hoc per tex.in l.viros.ibi ex longo tempore.C.de diuer.offic.lib.xij.& singul.Bald.consil.cccxxix. incipien. In territorio rotarum.volu.ij. Et quòd sufficit scientia officiariorum,sentit Barto.in l.ne quid.versi.Quæro & reuoco in dubium.de incen.ruina & naufrag.ibi,& intelligo,& Anto.de But.in c.j.de restit.spolia. Et sic princeps præsumitur sciuisse illud quod sui officiarij faciunt.idem Bart.in d. §.in omnibus vectigalibus.quod Alexan.non admittit in cō silio lxxxiiij.versi.nec prædictis obstat.volu.j.quia Bart.nec Anto.hoc dicunt,sed contrarium probatur in c.cùm ad sedem. cum glo.in verbo,interdictum.de restitu.spoliat.quia dominus habet probabilem causam ignorādi factum procuratoris l.quod vulgò.ff.de vsucapio.pro empto. Sed bene hoc dicit Bart.in l.j.§.denique.ff.de aqua pluuia arcen.& in l.si publicanus.§.fi.de publica. Sed in casu, in quo consuluit Alexan.non constabat officiales principis scientiā habuisse,sed bene in casu de sancta Liberata.& sic tenet Alexand. consilio vj.versic.est enim verum.eod. lib.j. & idem Fran. Balb.in tractatu præscri.in ij.parte quintæ partis.num.xix. secus si interuenerit præscriptio centum annorum:tunc in illa non requiritur scientia principis vel eius officiariorum, & vide per Ias.& Purpur.in d.l.imperium.per Balbum vbi suprà nu.xix.& Abb.Sicu.in c.cùm contingat.versic.venio ad primum.de foro compe.& ibi Feli.versi.tertiò adde.vbi limitat duobus modis.& Iaco.de sancto Georg.in tractat. feudo.in gl.cum mero & mixto imperio ideo dicit Bart.in d.l.si eo tēpore.per illum tex.quòd in casu illius legis quando proceditur principaliter contra debitorē,& consequenter cōtra alios creditores,tūc possunt citari per proclama.& idē Bar.in d.l.decem.de verb.oblig.ꝙ sufficit pignorū possessores citari generaliter per tubam.per tex.in d.l.si eo tēpore.& in authenti.si omnes.C.si minor ab hæred.se abstineat. Sed cōtra Bar.est cōmunis opinio per tex. in d.l.si deserta. quòd possessor debet semper citari,de cuius præiudicio agitur.& ad hoc illa l.semper allegatur, secundùm Bal. Ange.Pau.de Cast.& Salic.ibi,& etiam tex.in l.ij.C.vbi in rem act.& in l.cùm miles.§.j.ff.ex quib.cau.maio.& ibi no. Bald.& Doct.in c.licet episcopus.de præbend.lib.vj.& l.fi. C.si per vim vel alio mod.& in l.meminerint.ibi,conueniēdos dominos locorum. C.vnde vi.& in l.j.§. si quis ideo.ff. ne vis fiat ei.& Inno.in c.j.de conces.præben.lib.vj.& Docto.insuper Feli.in c.fi.in ij.no.de præsump.& Pet.de Ancha.in c.fi.de elect.lib.vj.& Benedict.de Plumb.in d.l.cùm verò.§.subuentum.in v.no.& ibi dixi in addit.ff.de fideicōmis.liber.& per illa iura ita tenet Socin.in dicto tractatu de citat.artic.v.quæstio.iij.& idem secundùm eum in detentore,qui nominatim citari debet,per l.officium.C.de rei vendicatio.& in dicta l.ij.vbi in rem actio.quia qui detinet,præsumitur possidere, vt nota.in l.stipulatio ista.§. hi quos. de verborum obligatio.& per Innocen.& Hostien.in capitul. cum olim. de priuileg. cum aliis per ipsum Maria allegatis.
8 † Hoc verum secundum eum,si detentor haberet aliquod

ius, secus si pro alio tantùm detineret: quia tunc sufficit, ex quo de nullo iure suo agitur, citari dominũ, per notata per Innocen.& de Zabarel.in cap. quoniam frequenter.§.quòd si super.vt lite non cõtestata.& in l.à diuo Pio.§.si super rebus.ff.de re iudicata.& in authenti.qua in prouincia. vbi de crimine agi opor.& in l.ij.C.vbi in rem actio. Et in hoc nõ est dubium. Et ita seruatur de stylo curiarum Franciæ, vt di xi aliàs cridæ & subhastationes essent respectu illius minus debitè factæ,& tenet Baldus in consilio cliiij.incipien. Dicta tenuta, volum.iiij.per textum in dicta l.si deserta. & in dicta l.cùm miles.§.j.& Soci.consilio.videamus ergo duas impugnationes. volumin.secundo. vbi loquitur in decreto facto non citato possessore, vt eum vide.& in consil.xij.versicu.item prædicta theorica.volumi.j.& Bald.consil.cxlvj. incipien.factum sic proponitur, Francisc.donauit. volum.iij. secundum nouiter impress.tamen in meis non habeo aliud. num.ccclxij.incip.in ciuitate Perusij.eod.lib.& sing. Alexã. in consi.v.incipien.in causa & lite.volu.ij.cum aliis per eum allegatis.nisi per sententiam dictum fuisset, rem aliquam esse hypothecatam, & illam fore vendendam & subhastandã pro certa summa, tunc non requiritur citatio domini, sed significatio sententiæ secundùm stylum curiæ Frãciæ, quia prius fuerat citatus ante sententiam, vt habetur in libr.magni consuetudinarij, tit. *des criees des maisons*.

9 † Sed est dubium, an Regius procurator propter saisinam ab initio pro cessus factam de bonis accusati, ac sententiam cõfiscationis inde secutam, fuerit effectus possessor. Certè non, quia manus Regia neminem sua spoliat possessione, nec profectò etiam saisit, l.interesse puto.& ibi per omnes.ff.de acqui.poss. & Cin.& Alb.in l.vna.C.de sequest.Pet.& Abb.Sicu. Barba.& Feli.in c.examinatam.de iudi.& Luc.de Penna in l.li-

30 tibus.ibi, ac sequester.C.de agrico.& censi.lib.xj.† Et licet ex sententia vel aresto postea sequuto habuerat dominium, non tamen possessionem sine illius apprehensione, vt tenet gl.in d.§.fi.de offi.iud.quã ibi sequuntur Io.Fab.de Plat.& Ange. Aret.ver.venio nunc ad secundũ principale. & istud probatur per taxt.in l.qui vniuersas.§.item cùm prætor. & ibi Bar.Ang.& Imol. Alber. Alex.& Francisc.de Aret.ff.de acqui.pos.& Bar.in l.exceptio.ff.de except.& Inn.in c.cùm

31 dilectus.de elect.† Quinimo vbi secundùm Ang. Are. in d. §.fi.de offi.iud.fuisset in possessionem, & tenutam ex primo decreto missus, nihilominus quando postea deuẽtum est ad secundùm decretum, iterum mittendus est in possessionem realem, cùm tunc acquirat dominium, & non ex primo decreto, sed virtute sententiæ secundi decreti, secundùm gl.fi. ibi in princi.dicens etiam Angel.quòd vidit multos se ponere in dubio, quando habẽt primum decretum, & sic sunt in tenuta, sed post quando veniunt ad secundum decretum nunquam iterum faciunt se mitti in possessionem: sed non bene secundùm eum. Sed hic procurator regius nunquam

32 fuit missus in tenutam, igitur.† Tũ quia licet in casibus hæresis, aut læsæ maiestatis ex die commissi criminis bona sint ipso iure confiscata, non tamen fit executio seu apprehensio illorũ, nisi demum lata sententia.c.cũ secundũ leges. de hæreticis.lib.vj.& l.fi.C.eo.tit.& l.quisquis.C.ad legẽ Iul.maiest.& plenè Alberi.de Rosa.in opere statutorũ.in iij.parte. quæ.xviij.& dixi in quæst.cclxiiij.inci.an soror alicuius. Et sic post sententiam necessaria erat bonorum apprehensio, cũ filij pater & cæteri hæredes possiderẽt ipsa bona, & possidere debebãt, dictis iurib.vt dixi amplè in d.q.cclxiiij. an soror.& pro hoc tex.in l.donationes.§.fi.ibi, cum hæredes quoque teneãt.ff.de dona. & in l.quæsitum.ff.qui & à quibus.& gloss.in § per contrarium.in verbo, desinere.& ibi Ioan.Fab.& Ange. Aret.instit.de hære.quæ ab intesta. defer. Et idem in vectigali.vt l.commissa.ff.de publica. Ergo à fortiori in aliis criminibus, in quibus de iure scripto & non scripto confiscatio bonorũ non habet locum, vt in casu præsenti, vbi agebatur solũ de homicidio, ob quod bona de iure non confiscantur.auth.bona damnatorum.C.de bon.dãna.

13 † Nec enim accusatione pendente est ei interdicta bonorũ suorum administratio, vt volunt iura, & Doct. suprà alleg. & in l.post contractũ capitale crimen.& ibi Bar. Ang.Imo. Alb.& Pau.de Cast.ff.de dona.& Bal.& Sali.in l.res vxoris.C.de dona.inter vir.& vxo.& in l.fi.C.de iur.fis.lib.x.& in l.licet.§.idem scribit.ff.de pecu.& Per.Ias.in sua praxi.ti. de act.in factum Pauli. Tũ quia bona filiorum fa.nõ cõfiscãtur de iure qualiacũque fuerint, vt suprà dixi in q.vj. incip. alia fuit orta quæstio.nec de iure non scripto, vt plenè dixi

14 in d.q.soror.† Et ita cõclusum per maiorẽ partẽ dominorũ, quòd procurator Regius nõ erat possessor bonorũ ob saisinã factã, nec tribus annis post arestũ sententiæ confiscationis cõfirmatoriũ latũ, aliquam apprehendẽdi bonorũ possessionẽ fecit diligentiam, quam ipsemet potuisset capere, & omnem hæreditatem fisco colatam agnoscere, vt l.j.& ij. ff. de offi.procurato.Cæsa. Ideo nominatim vocari in subhastationibus non debebat: quia vt dicit Bal.in l. quicunque. ver.deinde not.gl.ibi, itẽ ibi nota.C.de seruis fugi.quod ius fisci facilius remittitur, quàm ius priuatorũ. Quare post triẽnium conqueri de iuris & decreti interpositione, non est diligenter gerere negotium Cæsaris nomine, vt dicit text. in d.l.j.de officio procurato. Cæsa. Vnde debebat agnoscere bona, vt dicit glos.in l.j.§.an bona. ff.de iure fisci. dicens quod bona deferuntur fisco iure hæreditario: quia institutus hæres debet agnoscere, & illi necessaria est additio, dicta l.j.in fi.de offi.procu.Cæsa.hoc plus est in fisco: quia additione secuta si bona non sunt soluendo, fisco non quæritur hæreditas.pro hoc bo.text.in l.si seruus plurium. §. si quis ante.ff.de lega.primo.& ita dicit Bar.in d.§.an bona.& l.j. C.de bono.vac.contra gloss.ibi, & in l.vacantia. eodem titulo lib.x. Sed quãdo bona veniunt publicãda occasione alicuius criminis, & publicatio fit etiam ipso iure, vel per sententiam bona statim fisco acquiruntur, sine aliqua additione, secundum Din.quem Bart.& Alber.sequuntur in dicto §.an bona, per d.l.quisquis.& idem tenuit Bartol. in consil. clvij.incip.Super his quæ suprà dicta sunt ratio est secundũ Ang.in additio.ad Barto.in d.l.j.de bon.vacan. quòd cum dominium debeat applicari fisco, ex causa delicti inter fiscum & delinquentem ex maleficio oritur contracta est obligatio.l.ex maleficiis.ff.de actionibus & obligationibus. Et sic ratione obligationis dominium quæritur fisco ipso iure.l. cum duobus.§.idem respondet.ff.pro socio.& dicta l.commissa. de publicanis.sed possessio nullo modo quæritur fisco, nisi eam apprehendat, vt d.iuribus, signanter in dicta.l.commissa, ibi quemlibet possessorem.& ibi idem tenent Bart. Ange.& Alber.vbi Barto.allegat Din.in l.Imperator.de iure fisci volentem, quòd licet ipso iure dominium acquiratur fisco, non tamen possessio. Hoc tenuit glo. secundum eum in d.§.idem respõdet.in verbo dominium, quod dicit esse mente tenendum ad multas leges, & statuta, quæ inducunt rem ipso iure perdi, vt non porrigantur ad rei possessores. Pro quo facit secundum Alex.ibi, in addi. tex.in d.l.cum hæredes.in prin.ff.de acquirend.posse.& in l.in suis.ff.de liberis & posthumis, cum aliis per nos alle. in §.vj.de testam.lib.consuetud.Biturig.quòd mortuus saisit de consuetudine viuum proximum, & alibi sæpè & idem tenet Io.de Imo.in d.l.commissa.per gl.in d.§.idem respondet, quem ibi faciunt singularẽ Alb.Bar.& Bal.vbi Bal.allegat tex.in l.sciẽdũ.§.si fundũ ff.qui satisdare cogãtur.& quæ ibi volunt Bal.& Pau.de Cast.post gl. Vnde vxor & alij fratres qui remanserunt in possessione pro dote & legitima, retinere bona ad satisfactionem vsque potuerunt, c.ex literis. & ibi vterque Conficu.de pig.& Bal.in cons.clvj.incip.Cõdẽnatus fuit.vol.iij. Quia eis non nocet sentẽtia vel arestum. confiscationis bonorũ ipsis nõ vocatis.l.nã ita diuus.cũ sua materia.ff.de adopt.& d.l.de vnquoque.& l.fi.& ibi Bald. C.de legi.& in clemen.pastoralis.& ibi per omnes.de re iudicata.& Abb.Sicu.in c.de maiori.& obediẽtia, & singula. Soci.in cõs.cxxj.nu.xij.vo.iiij.& licet possessor aut detẽtor

debeat nominatim vocari,& hoc verũ de naturali & actuali,& non de ficto possessore ignoto,secũdum Docto. in d. l.si deserta.& aliis suprà allega. Vnde si creditor proclamari fecit bona sui debitoris in possessione semper existen.etiam nomine alterius cui illa vẽdiderat possidẽtis, & sic precario & constituti nomine:& tamen emptor pręsens in prouincia post decretum in vim cridarum interpositum non auditur in vim suæ fictæ possessionis,vt dixi suprà quæstio.cxij. incip. An tempus consuetudinarium.

SVMMAE.

Quæstio CCLXXVIII.

1 *Capitale crimen quod dicatur.*
2 *Serui pœnæ qui efficiantur.& nu.4.& 11.*
3 *Substitutus quando impediat confiscationem bonorum ob delictum instituti.& nu.5.*
6 *Alienari prohibita dan possunt transire ad fiscum.*
7 *Feudalia an possint in fiscum transire.*
8 *Substitutioni quando facit locum condemnatio capitalis instituti.*

DECISIO CCLXXVIII.

Et veniendo ad aliam quęstionem,an substitutus possit impedire executionem confiscationis fiendam in bonis condemnati hæredis,cuius bona ob delictum fuerunt fisco applicata. Et præsuppono vnum quod Paul.de Cast.pro huius quæstionis clariore intelligẽtia tradit in l.eius.§.si cui.ff.de testamen.† quòd crimen capitale,dicitur quando pœna quæ imponitur perimit statũ hominis,qui status hominis consistit in vita naturali & ciuili, in libertate & ciuilitate. Siue ergo imponatur pœna mortis,siue per quam perdatur libertas,siue sola ciuitas,dicitur crimen capitale, l.edicto.§. rei capitalis.ff.de bonorũ possessione. Et idem Angelus in l.absentem. C.de accusation.& Innocẽtius in capit.qualiter.§.ad corrigendos.& ibi Felin.versicu.circa secundum.de accusation.vbi ponunt de septem generibus pœnarum, trium capitalium, & quatuor non capitalium.dixi in quæstione ccliiij. incipiente,Sacrilegi qua pœna.Et in primo casu statim lata sententia super morte naturali perditur ciuitas & libertas, etiã antequã sententia mittatur executioni,& etiã intra decẽ dies ad appellandum concessos:quia trahit secum executionem, sicut excommunicatio quantum ad hoc, vt l.quod ad statutum.& l.qui vltimo supplicio.& ibi idem Bartol.ff.de pœna.vt infrà dicam,& tenent Abb.Sicul.& Felin.in c. de his. de accusation.Et intellige de condemnato ad mortem, siue gladio vel ferro,securi,aut fuste,vel laqueo occidatur,vt volunt Alexand.Francisc.de Areti.& Modern. in l.si quis mihi bona.§.si quis planè.ff.de acquiren.hæredita.& Francisc. de Are.in d.§.si cui.in fi.reprobata glo.in d.§.si quis planè. quam Ang.dicit ibi vnicam in iure ; quæ vult secundũ eum
2 quod † solùm damnatus ad gladium efficiatur seruus pœnæ:secus si occidatur securi aut laqueo,vel fuste:alleg.textũ celebrem in l.aut damnum. §. vita adimitur. ff. de pœnis. Sed primum verius per tex.in dicto §.si cui.qui generaliter loquitur de his qui damnantur ad ferrum, quòd efficiantur serui pœnæ,vt ibi per Francisc.de Are.in fin.& anee.De-
3 ci.† Hoc habito,est dicendum,quòd si erat substitutus sub cõditione,si hæres decederet sine liberis:vel post eius mortem hæreditatem restitueret:tunc aut est solum deportatus siue bannitus,vel relegatus,aut in metallum damnatus, vel in galeis ad remigandum, vel in aliam pœnam, per quam non perdit vitam:& in istis casibus cùm hodie nemo bene natus seruus pœnæ efficiatur,vt authen.sed hodie.C.de do natio.inter vir.& vxorem.& vnde sumitur,licet ante euentum conditionis bona publicentur:etiam si non venerit casus substitutionis,bona transeunt in fiscum,ex quo ipse hæres institutus adhuc naturaliter non decessit,vt est textus in l.Statius Florus.§.Cornelio Felici.& ibi Barto.& Alberi. ff.de iure fisci. & in l.ex facto.§. ex facto.& §.si quis rogatus.& ibi Alexan.contra Ang.ibi.ff.ad Treb.& gl.in l.cum
4 pater.§.hæreditatem.ff.de leg.ij.qui † volunt damnatum in metallum seruum fieri pœnæ,d.§.si quis rogatus.Sed pri
5 mum tenet Pau.de Cast.in d.§.si cui.vers.ij.quæro.† Tamẽ ista executio in bonis facta non præiudicabit eidem substituto quin possit recurrere ad prędicta bona publicata adueniente substitutionis casu, vt d.§. Cornelio.& d.§.ex facto.quia res transit in fiscum cum suo onere,vt ibi,& in l. fin.§.sinautem.C.communia de leg.in l.vnica.§. sinautem. C.de cad.tollen.& ita tenet Bar.in q.de exbãnitis.per eum disputata.& Benedi.Capra.in consi.cxxv.incip.defensio dictorum bonorum.& bo.tex.ad hoc in l.substitutio.cum ibi no.ff.de acqui.rerum do.& doctor. in l.ex facto.§.si.ff.de vulg.& pup.& Socin.in consi.cxv.versiculo sed præmissis non obstantibus,lib.ij.& in consi.xxij.versi.circa secundam q.vol.j.sing. Alex.in consi.lxxxviij.inci. opportunè consider tis.vol.iij.vbi vult etiam idem esse si dispositione testa
6 toris bona debent remanere in familia. † Et sic prohibita alienari non possunt transire in fiscum occasione confiscationis,quia iura quæ non possunt in extraneum transire hæredem,non possunt transire in fiscum,qui habetur loco extranei successoris,l.iura libertorum.& ibi Bar.ff.de iure patro.Et hic idem dicitur de hæreditate,quæ ex pacto in cõtractu matrimonij inito(quod habet vim vltimæ voluntatis,l.tale pactum.§.pater qui dotem.& ibi Bart.& omnes.ff. de pact.& gloss.in l.licet.& ibi Ale.C.eod.) debet venire ad primogenitum & alios liberos successiuè,si decedant sine liberis,& non ad extraneos hæredes.l.peto.§.fratre.l.filiusf.§.diui.ff.de leg j.ergo talis prohibitio impedit d. successionem posse fisco quæri saltem efficaciter: vt per Alex. consi.lxxxvij.& Bar.Bal.& Sali.& Ludo.Bolo.in secundis interpretat.post gl.in l.j.C.de bonis liber.& Socin.in consi.
7 cxxj.nu.xxij.vol.ij.† Ideo feudalia & emphyteuticaria de iure non transeunt in fiscum, nec in extraneos hæredes, vt §. emphyteusim.& §.alienationis.& §.si verò perpetuam. in authen.de non alienando.& hoc secundum magis communem,quam approbat glo.& doctores in l.etiam.ff. soluto matrimonio.& Ioan.And.& omnes in cap.in præsentia. de proba.& Bar.in l. iurisiurand.§.si liberi.ff.de operis libertorum. Tamen istud de consuetudine Franciæ non seruatur:quoniam emphyteuticaria,ac feudalia quæ in ipso regno ad instar patrimoniorum sunt redacta,transeunt ad extraneos,& confiscantur,vt tenet Ioan.Fab.instit.de empt. & vẽd.& dixi ĩ q.cclxiiij.inci.an soror.& §.j.& ij.de cõsue. feud.lib.cõsue.& Ias.in l. stipulationes nõ diuiduntur.vers. vltimo.ff.de verb.obli.& Albe.in l.fi.ver.in partibus vltramont.C.de iurisdi.omn.iudic.Et hoc ex quodam abusu secundum eum,nisi sit specialis consuetudo, quod non confiscãtur,vt dixi in d.q.soror.& in §.xx.de iurisdictione om.
8 iud.& alibi sæpè.†Secus si fuerit damnatus ad mortem,tũc cùm statim & libertatem & ciuitatem perdat etiam antequã interficiatur vel moriatur,vel euaserit periculum mortis,d. l.qui vltimo supplicio.& ibi gl.j.& iij.& Bart.Alber. in d.l. quod ad statum,de pœ.& in l.si quis filio exhæredato. §. irritum.ibi Bar.Bald.Ang.Ioan.de Imol.& Alex.in additio. ad Bart.ff.de iniusto,rupto testam.& in d.l.si quis mihi bona.§.si quis planè:& isto casu erit locus substitutioni,vt iuribus suprà alleg.quod etiam intelligunt Bar.& Doctor. suprà allegati,si tales condemnati fugiendo euaserint, vel abrepti de manibus familiæ iustitiæ & idem Bar.in l.cunctos populos.Cod. de summa.Trinitate.& Paul.de Castr.in dicto §.si cui.versicu.sed quid si eripiatur,& tenet Alberi. in
9 tertia parte statutor. quæstio.xij. Et hoc quando sententia fuit lata in præsentes,non tamen sic in bannitis qui damnãtur absentes,vt videtur fuisse in casu nostro,quia fuit absens per quatuor defectus & contumacias damnatus ad mortem cum publicatione bonorum. Et ita de stylo & consuetudine curiarum Franciæ proceditur,vt refert Ioann.Faber.in dicta l.cũctos populos.& dixi in d.§.vicesimo.de iurisdi. om. iudi.libr.consuet.Bitur.& suprà in quæst.lxiij.incip. minor

contumax. Quare videtur quod transeant in fiscū, ac si præ-
10 sentialiter fuissent condemnati.† Quod dicit verum Ange, in d.§.irritum.in princ, esse, etiam quando absentes venerūt in forciam seu manibus iustitiæ: quia sufficit secundum eum euenisse casum in quo potuerit sententia executioni mandari.d.l.si quis filio, §.eius, ver.hunc eius.ibi, priusquam princeps. Et idem in d.§.si cui.& ibi amplè Bald. Sed Imo. ibi,
11 in d.§.irritum, tenet contrariū, si venerit in forciā.¶† Quid dicendum? Et Franc.de Are.in d.§.si cui.ver.sed relinquitur pulchra dubitatio, quam tangunt hic Bal. Ange.& moderni, dicit quòd in duobus casibus non est dubiū quòd nō efficiantur serui pœnæ. Primus est quando antequam capiatur se reddunt in potestate iudicis, quia tunc non perdūt nisi iura ciuitatis suæ, vt plenè tractatur in l.j.C.de hære.institu.& in hoc secundum eum concordant omnes. Secundus casus est quādo post bānū datū deberet ferri sententia diffinitiua & antequam secuta & lata esset duceretur cōdēnatus: quia tūc bannū esset sententia interlocutoria, nec mutaret statum rei ante diffinitiuam, vt est casus expressus in d.l. si quis filio.§.eius.& ibi Bal.&in l.fi.C.si à non competēti
12 iudice.† Sed dubium est in tertio casu, quando sententia diffinitiua lata esset pro crimine capitali ex forma statuti vel styli vel consuetudinis ad pœnam mortis, si venirent in potestatem iudicis. Et Bal.& Ang.in d.§.si cui.tenet quòd efficiuntur serui pœnæ, cum tandem sit sibi imponenda pœna mortis, per l.qui vltimo.sæpè alle.& ipsos sequitur ibi Frā. de Are.licet Imo, teneat contrarium, vt dictum est.& Salic. in d.l.j.in v.q.de hæred.institu.& Corneus in consi.lv. vol. secundo, vbi dicit istam esse communē opinionem, & idem dicit in l.j.versi.item absens, quia sententia fertur sub conditione, quòd decapitetur si venerit in forciam iudicis. Ideo sententia non operatur suum effectum pendente cōditione. Sed Raph.ibi tenet primum, quòd etiam efficiatur seruus pœnæ, quia l.qui vltimo.de pœnis, loquitur generaliter, siue damnetur absens seu præsens, siue ex forma iuris communis, siue iuris municipalis, cum non distinguat, & semper loquatur, & sic in viridi.l. Arriani.C.de her. Et istud seruatur in hoc regno, quando absens ob crimen damnatur ad mortem, & non quādo bānitur, quod statim efficitur seruus pœnæ, & vbicunque inuentus fuerit, puniri poterit: quia contumax non debet esse melioris conditionis quàm præsens non contumax, l.non solum.ff.de noxalibus.& l. Seruius.ff. quod vi aut clam.& idem tenet Fulg.in consi.lxxj. incipiēte, mulier maritum suum. ver.nec rursum refragatur. Tum quia non ex sola fulga, & contumacia in non comparendo, sed constito de delicto & crimine per informationes super eodem legitimè factas, punitur.l.j.§.illud.& l.necessarios.§. non aliàs .ff. ad Sillanianum.& sic tanquam verè & non fictè conuictus condemnatur: alias non condemnaretur, vt capitu. eueniens de accusat.& idem Cæpol.in consil.xlj. cum aliis per nos alleg.in d.§.xx. in glo.ij.& ita sentit Corne.in consi.clx.vol.j. Et sic non obstat communis opin.quę loquitur, quando sub conditione est lata sentētia vltimi supplicij, si venerit in fortiam, quod morti tradatur, sed interim bannitur. quoniam, vt dictum est, de stylo curiarum Franciæ, purè ad mortem condemnatur, & vbique in regno inuentus potest puniri.& in hoc conueniunt Doctor. suprà allegati, quando statutum permittit bannitum impunè offendi, quod efficiatur seruus pœnæ. Bald. & Doctor. insuper Franc.de Are.in l.qui à latronibus.§.fin.ff.de testam. & Bar.in l.iij.§.si seruus.de acquiren.possess.& Alex.in consi. lxxvij.volumine iij.& in consil.xxxvj.versicu. istud etiam probatur volum.iiij.& in consi.lxxv.ver.fortificantur prædicta.& etiam in consi.cxiij.& in consi.ij.volu.ij & in consi. lxv.volum.iij.cum aliis per nos allegat.post Benedic. de Plumbi.in d.l.cùm verò.in prin.de fideic.libr.& Signorol. de homed.in consi.clxxj.& licet in hæredum sit communi opin.tamen non procedit quotiescunque alia opinio esset consuetudini vel stylo approbata.quia tunc tali minori opinioni contra crimen standum esset, l. minimè & l. de interpretatione.ff.de legibus.& capit.dilectus.de consuet.ita tenet Ioan.de Neuizanis in sua sylua nuptiali.versic.limita modo &c, Aliam limitationem habes, quod non statur communi opinioni scilicet in matrimonio, vt dixi in dicta quæstione an soror. & in consilio liiij. incipient. viso processu moto & pendente. & ista est ix. limitatio Ioannis de Neuizanis in sylua nuptiali, vbi decem limitationes ponit.

SVMMAE.

Quæstio CCLXXIX.

1 *Retractus an habeat locum in rebus fisco delatis.*
2 *Fiscus an soluat gabellam pro bonis confiscatis.*
3 *Laudimia an soluat condēnatus, & per principem restitutus.*

DECISIO CCLXXIX.

1 SED quid † an in rebus fisco delatis habeat locum retractus, textus est in l. seu constitutione extrauaganti Federici Imperatoris incipiē.sancimus.§.nisi quis.ver.fiscus.& ibi Matthæ. de Affl.versi.ix.tota ex textu singulari.de iure prothomiseos, volens in rebus retractui subiectis ad fiscum per contractum transeuntibus habere locum contra fiscum. Sed si alio modo ad fiscum propter delictum, videlicet tanquam vacantia bona veniant, tunc videtur non habere locum ius cōgrui siue retractus, per textum in dicta extrauaganti.§. fin. Tamen vbi dominus vel fiscus vult concurrere cum proximiori, non est sine dubio: quia tunc dominus directus nō præfertur de consuetudine, imò agnatus, vt cap.j.§. porrò. qualiter feud.alie.pote.& Bal.in consilio ccccl j.volu.iiij.& ista approbantur de consuetudine Franciæ: licet communis opinio sit in contrarium, vt dixi in §.v.de consuetudine retractus.& vltra vide Iacob.de sancto Georgio.in tract.feudorum in gl.quidam inuestiti.versic.quæro nunc nunquid. vbi tenet quòd proximiores præferantur, nisi fuissent per refutationem, vel lapsum temporis exclusi, d.cap.j.§.porrò. & cap.Titius.si de feudo fuerit controuersi. & Bal.in c.j.§. hoc quoque.vers.vij.cōclusione.de succes.feud.& Felin. in cap.quæ in ecclesiarum.versi.vij.declaratio est, de constitu. & per Alexan.in consi.xxvij.num.v.libro vj.& Cardin. Alexan.in d.capitulo Titius.versicu.aduerte simpliciter. & idem Masuer.in sua praxi, tit.de locato.versicu.item proximior. Sed vbi res cadit in commissum propter canonem aut tributum non solutum, l.absistere. Cod.de anno.& tribut. libro decimo, tunc proximior potest soluere, & in familiam retinere, per textum in l.formal.§.si cum ego.ff.de censib.& ita per illum tex.tenuit Roma.in singul.cccclviij.qui allegat text.in l.arboribus.§.quid tamen.de vsufruct.vbi Bald. tenet quòd si quis nomine emphyteutæ soluat domino canonem, quod euitat commissum: secus si soluit nomine suo: quia tunc repetet per condictionem indebiti. & idem tenet ibi Alber. §. vsufructuarius.& quidam Doctores.in trac.retrac.quem fecit super l.j.C.de fund.rei priuatæ. lib. xj.in viij.questio.quod nota. Sed in confiscatione dominus
3 directus præfertur fisco, vt alibi sæpè dixi.† Sed an fiscus teneatur pro bonis confiscatis soluere gabellam, vide Pet. de Vbald.in tract.collectatum.q.xxxj.& Bertachi.in tract.Gabel.& Bar.consi.ccxxvj.inchoan.cauetur statuto montis.&
4 quæ dixi in quæst.in c.dominus de Stissaco.† Sed an condēnatus, & ad bona per principē restitutus, teneatur soluere laudimia, vide Phili. Probum in add.Ioan.Monachi. in capitulo j.nu.vij.de in integr.restit.libr.vj.qui tenet. quòd non.

SVMMAE.

1 *Prælegata hæredi grauato an & quando veniant restituenda. & nu.2.4.5.6.7.& 10.*
3 *Substitutis inuicem pluribus, an secundus restituat id quod habuit à primo.*
9 *Hæreditas si ab indigno auferatur, an etiam auferantur prælegata.*

Quæstio

Quæstio CCLXXX.

Pater in testamēto suo duobus filiis suis prælegauit,& postea in reliquis bonis hęredes vniuersales æquis portionibus instituit:& si iidem vel alter eorum sine liberis decederet, proximiorem, vel proximiores substituebat:euenit quod vnus filiorum post mortem patris cum filia,quæ aliam habuit filiam relicta decessit: & etiā filia filiæ sine liberis,relicto patre & patruo. Quæritur vtrū pater filiæ habeat præter legitimā:& quartā Trebellianicā prælegata,vel teneatur illa prælegata restituere patruo substituto.

DECISIO CCLXXX.

CIRCA hanc quæstionem gloss.in l.cum virum.quam ibi sequuntur Ioannes Fab. Bald. Angel. Alberic. Salicetus, Paulus de Castro, Corne. Alexand.& Iason. C.de fideicommis. distinguit,& idem glo. facit in l.Marcellus. §. quidam liberis.& ibi Bartolus, Albericus,Paulus de Castro, Imol. Alexand.& Socin.ff.ad Treb.& idem Salicet.in l.filium quē.
1 versicu.circa secundam quæstio.C. fami. ercifcund. † Sed doct.suprà alle.latius distinguūt,quod aut cōstat de voluntate testatoris,& illa seruanda est,d.l.cum virum. Aut aliter non constat , & tūc aut fideicōmissum est factum per verba futurū significantia, & vniuersaliter collectiua,vt quicquid ad eum peruenerit ex bonis vel hæreditate restituat,& tunc prælegata veniunt in restitutione fideicommissi , etiam sequentia & facta post fideicommissum,d.l.cum virum,& l.pater.§.fidei tuę committo.ff.de leg.ij.quoniam verbum,quicquid est vniuersaliter collectiuum. Et verbum peruenerit, est futurum indicatiuum.vt not.glo.& Doct.insuper Alberi.in d.§.fidei tuæ committo.& Salice in d.l.filium quem.de quo vide Iason.consilio.clxxv.egregius artium & medicinę Doctor.volu.iiij.qui tenet in hoc prælegata facta post substitutionem fideicommissariam non venire in restitutione: per textum in l. Titia.ff.ad legem Falcidiam dicens, istam esse communem gloss.& Doctor.sententiam ; vt attestatur Ale.in d.§.quidam liberis.tamē fructus iam percepti ex hęreditate non veniunt.l.in fideicommissaria.ff.ad Trebel.secus si dixisset quamcunque pecuniam,tunc secundum Ange.& Cor.in dicta l.cùm virum.venirent fructus,per l. balista.ff. ad Treb.& idem tenet Ange.in consil.cccxxxj.versiculo quinimo & hoc signanter est notandum &c. vsque ad finem. Et idem si testator rogauit restituere omnia bona, quòd tunc etiam tam prælegata quàm post fideicommissum facta veniant in restitutione,quia totum dicit nihil excludit.l.Iulianus.ff.de leg.iij.Sed si indefinitè dixisset,rogo vt restituas bona,quod non comprehenderentur prælegata etiam postea facta,nec veniunt,licet Cuma. teneat contrarium in d.§.quidam liberis.quia indefinita æquipollet vniuersali. Vnde omnia bona videntur venire,l.si legatus.§.j.ff. ad Trebellianum.quod est verum secundum Socinum quo ad effectum illius legis, sed non quò ad verum effectum, quia non æquipollet vniuersali,cùm diuersa sit ratio prælegatorum & hæreditatis,vt ipse in d.§.quidam liberis. versi.
2 iiij.contra communem.† Et non solum prælegata in substitutione fideicommis. veniunt, sed etiam in substitutione simplici,vt si testator simpliciter substituisset, dicendo, substituo Sempronium Titio.licet quidam dicant, quòd tunc censetur facta substitutio personæ,& non rebus: quod nō est verū,secundum Salicetum in d.l.cum virum.quem ibi sequitur Corne.versicu.& prædicta.† Quinimo etiam i-
3 dem esset dicendum, secundum eundem Philip. si testator plures instituisset, & post inuicem substituisset, vt in casu nostro,si ambo vel alter eorum decederet sine liberis, substituebat &c. tūnc in tali fideicommisso venit quod secundò moriens percepit est substitutione præmorientis,vt voluit Bart.quem docto.sequuntur in d.§. quidam liberis. & in l.Scæuola.eod.titu.& ibi Ange.Imo.Pau.de Cast.& Ale. & singulariter Capra. in consilio cxiij. propriis terminis quæst.nostræ,volens plus,quòd is cui factum est prælegatum,si de eodem disposuerit legādo illud,valeat legatum de re aliena tanquam coniunctæ personæ,l.cùm rem alienam. C.delegat.tamen ex & super quarta sua erit deducendum & defalcandum seu computandum.& ibi vide. Quāuis Oldrad.Lauden.teneat contrarium in consilio cvij.versic.cir-
4 ca secundam quæst.† Sed præcedens est verior, quam amplè sequitur Corne.in consilio xx.volumi.iij.vbi magis formaliter decidit hanc quæstio.quòd quando simpliciter est facta substitutio non facta mentione hæreditatis,prælegata veniunt,per d.§.quidam liberis.& l.cùm virum.nec substitutio refertur ad proxima,nec vis fit vtrum prælegata fiant immediatè ante substitutionem,an vero sint aliqua vel plura intermedia,secundùm eum,& communiter Docto.in locis suprà alleg.& idem dicit Socin.in consilio cij.versic. superest postremò.lib.iij. Et pro hoc facit quod dicit Old.in consi clviij.ibi,non obstat.volens, quòd institutio facta per illa verba,& in cæteris vel in suis bonis fecit hæredem vniuersalem,videtur esse facta,& hæres institutus ex vniuerso, l.j.C.de hæredib. institu.& l.cæterorum.ff.de verbo.signifi. & l.cum optio.ff.de opti.leg. Modus enim sic loquendi secundum Oldr.in proxi.consi.apud testatores irrepsit,vt cætera præter legata extraneis relicta velint apud hæredem irreuocabiliter remanere:legata verò capi,sed restitui,l.penes te.ff.de verbo.signification. Et idem censetur dicendum in substitutione compendiosa,secundùm Imo.in d.§.quidā liberis Quemadmodum enim habet locum in pupillari substitutione,l.cū pater.ff.ad l.Fal.& l.sed si plures.§. substitutos. ff.de vulga.& pup.sed Alex.in d.§.quidam liberis.tenet cōtrarium,q͞ de tali cōpendiosa nō iudicatur vt de vulgari,vt colligitur ex no.per Iac.But.in l.precibus.C.de impube.&
5 per Cin.in l.in testamento.de testa.milit.cum aliis per eum allegat.† Nec obstat secundū eum quòd prælegata veniunt in substitutione pupillari : quia illud ideo est, quia substitutus pupillaris succedit nedum in bonis defuncti testatoris,sed etiam in bonis pupilli:& per consequens in prælegatis ipsi pupillo,dicto §.ad substitutos. Secus in vulgari & compendiosa,per quas solum succeditur in bonis testatoris.Licet Soci.ibi.vers.circa quæstio.Barto.in qua dat tertiam opin.quòd veniant secundùm distinctionem quam faciunt Docto.in substitutione fideicommissaria, vt ibi per
6 eum.† Tamen quòd in vulgari substitutione non veniant præceptiones seu prælegata,est tex.in l.miles.§.pro parte.ff. de lega.ij.& in l.Sextiliam.ff.de lega.iij. & tenet Ioan. Fab. in l.cum virum.& ibi Bar.& communiter Doct.& Cornel. in d.consi.xx.& Salic.in l.cùm responsio.C.de leg.quod limitat Gul.de Cug.in d.l.precibus.quem refert & sequitur Alex.in d.§.quidam liberis.vers. hoc limitat solus Guli.&
7 ibi vide.† Item secus etiam esset si prælegata essent facta vniuersali hæredi instituto,cui testator substituisset : quia licet talia legata non valeant,quia à seipso legari non potest. l.legatum est delibatio.§.j.& in l.plenè.§.si duobus.ff.de lega.j.& dixi in §.vj.versi.aduerte tamen.de testa.lib. cōsue. Biturig.& per signo.de Homed.in consi.cxij.ver.præterea hæres censetur. Tamen prædicta legata non venient in restitutione fideicommissi,nisi aliter ex verbis aut mente testantis appareret,vt voluit Fulgo.in consi.100.incipiē.quidam A.veniens.& sentit Bald.in consi.ccccliiij.incipi. proponitur quod solus filius. Nec pariter bona hęredis veniūt, nec etiam profectò bona testatoris,quæ ad hæredem ex cōtractu inter viuos,& aliter quàm ex vltima voluntate peruenerunt,etiam si non valeat, nisi morte confirmetur,vt est in l.sequens quæstio.ff.de legatis primo.& tenet Bartol.in dicto §.quidam liberis.& idem Socin.ibi.versicul. circa aliam quæst.Bar.& glo.Docto.suprà alle.& in d.l.cum virum.& in d.l.filium quem.& idem Cor.in consi.ccxxviij.quasi per totum.vbi vult,quod si pater vita comite fecerit inter liberos diuisionem tam suorum bonorum,quàm etiam filiorū, & tractu temporis in testamento eos in portionibus hæredes instituerit,& substituerit,q͞ in restitutione fideicōmissi non veniunt prædicta bona prius diuisa,cū actualiter, licet non effectualiter exiuerint bona testatoris: ideo rogādo ge

neraliter de restituẽdo non veniũt prędictæ res donatę, quę sunt extra hęreditatem & bona ipsius testatoris. d.l.frequẽs quæst. Licet Sal.in d.l.filium quem.velit limitare hoc dictũ: tamen Soci.ibi respondet in d.§.quidam liberis.versic.circa aliam quæst.Bar.aliàs si in testamento illam bonorum fecisset diuisionem inter liberos,& eos simpliciter substituisset, bene venirent,vt est tex.in dict.§.quidam liberis. & iste est proprius casus noster.& ita conclusum fuit, & latum arestũ in casu appellationis inter Petrum de Mineau à Seneschallo Lemouicen.appellantem,& Leonardum Dardene appel
8 latum.die xiiij.mensis Iulij. Anno 1520.aut 1521.† Aut non sunt verba vniuersalia, & tunc recurrendum est ad distinctionem gl.in d.l.cum virum.& in d.§.quidam liberis. Aut primò secundùm gloss.rogauit,& postea prelegauit,& tunc non veniunt in fideicommisso,l. Titia.ff.ad legem Falcidiã. & ista est cõmunis opinio.licet vterque Rapha.scilicet Fulgo.in d.l.cùm virum.& Cuma.in d.§.quidam liberis.& pariter Alber.in d.§.fidei tuæ committo.teneāt contrariũ per aliqua fundamenta,ad quæ respondet Alex. & latius Socin. in quarta limitatione.& idem Socin.in consi.xxxj.nume.iiij. lib.ix.tamen portio quam habuit iure hæreditario venit im putanda in quartam,quandoque in totum, quandoque pro quarta parte,distinguendo, vt in d.l. Titia.quia aut quarta deducitur contra aut præter voluntatem testatoris, & tunc talem portionem hæreditariã imputat,aut ex voluntate testatoris,& tunc solum quartam ipsius portionis hęreditatis. Aut econtra,quia primò legauit,& postea rogauit: & tunc aut fecit mentionẽ hæreditatis,vt quia dixit quod restitueret portionem hæreditariam, siue portionem hæreditatis. & tunc prælegata non veniunt in fideicommisso.d.§. quidam liberis.& l.si Titius.in fin.ff.de lega.iij. Sed solum portionem quam iure hæreditario percepit restituere tenebitur,d.l.in fideicõmissaria.in fi.Sed istud limitatur, nisi præceptiones siue prælegata essent tota distributa vel quasi hæreditas:nam tunc præceptiones siue prælegata veniunt in fideicommisso,licet in eo sit facta hæreditatis mentio,secundùm Bal.Pau.de Cast.& Corn.in d.l.cum virum.per text.in l.si sequens gradus.§.j.ff.ad Sillanianum. & in l.quid ergo. ff.de lega.j.& ibi Bart. Ang.& Moder.insuper Lance. Decius,& Bar.Cuma.Alexan in d.§.quidam liberis. & ibi Socin.versicu.iiij.limita quando testator.† Quod facit secun-
9 dùm Alex.ibi,si hæreditas auferatur ab indigno, & applicetur fisco, an auferantur etiam prælegata: pro quo allegat casum singularem, quod non,in l.eum qui.§. pro parte.ff. de his quib.vt indign.& idem Bald.in d.l.cum virum. quod putat verum Alexand.in casu illius §. in quo delictum non concernebat nisi partem hæreditatis: aliàs autem videtur, quod vbi propter delictum hæres veniret priuandus, tunc etiam prælegata auferantur sibi per fiscũ.dicta l.si frequens gradus.§.j. Item limitatur nisi rogatus esset extraneus, & substitutus esset filius:quia tunc veniunt per text.in l.libertos.§.filiũ.ff.de annuis lega.& ibi per Barto.& Pau.de Castro & Cor.in d.l.cùm virum. & in d.§.quidam liberis. Licet Socin.ibi contra istam limitationem multum instet, & Curt.iunior in consi.feud.xiij.qui totum contrarium tenet etiã in filio ponẽs tres cõclusiones,vt ibi.¶ Si verò nõ sit facta mentio hæreditatis,sed simpliciter dixit,portionẽ tuam restituas,tunc veniunt prælegata in fideicommisso restituẽdo,d.§.quidam liberis. & ita tenet Oldrad.in consilio xxj. incip.thema tale est.sed sequentia & facta post fideicommiss. non veniunt,argum.dictæ l. Titia.& voluit gloss.in d.l.cum virum.quam sequuntur ibi Doct.& præcipuè Cor.& Do-
10 cto.in d.§.quidam liberis,post glo.¶ † Sed hæc decisio fallit in duobus casibus,primo si rogatus fuisset prohibitus alienare fauore cohæredum, tunc prælegata non veniunt, vt est casus in l.Lucius.§.pluribus.& ibi Bart.ff.ad Trebellia. & ita tenent Paul.de Cast.Alex.& Socin.in dicto §.quidam liberis.& idem Pau.de Cast.Cor.in d.l.cum virum.Secundo fallit quando prælegatum est factum tanquam de debito,vt puta quia testator relinquit vxori centum, quæ dicebat ab eadem in dotem recepisse. Nam licet talis confessio absente vxore facta nõ probet debitum,l.certum.§.si quis absente.ff.de confes.& etiam vt non præfaretur aliis legatariis,argum.l.qui vxori.ff.de auro & argento leg.tamen non venit in restitutione vniuersali fideicommissi,vt est casus singula.mente tenendus in l.cum hæres deduct is legatis.ff. ad Trebellia.& idem in alio debito prælegato, d. l. Lucius. §. meritus.& tenet Alex.in d.§.quidam liberis.& Socin. ibi in tertia limitatio.

SVMMAE.

1 *Procuratoris mandatum quibus modis probetur.& nu.2.*
3 *Mandatum procuratoris si originaliter non producatur,sed alibi transcriptum,an probet & nu.4.& 6.*
5 *Instrumentum faciens mentionem de alio quando probet alio non inspecto.& nu.8.9.10.& 13.*
7 *Instrumentum debiti alicui tradens videtur dare mandatum de exigendo.*
11 *Procuratorem me non esse si quis opponat, cui incumbat onus probandi.*
12 *Procurator actoris vel rei, vter primus doceat de mandato.*
14 *Procuratoris falsi gesta in auditorio principis,non possunt ratificari.*
15 *Temporis antiquitas facit præsumptionem pro actis.*
16 *Malæ fidei præsumitur qui emit à procuratore,de cuius mandato non constat.*
17 *Mandatum ex longinquitate temporis præsumitur legitimum.*
18 *Quittandi potestas in procuratore qualiter intelligatur.*

Quæstio CCLXXXI.

Vẽditio,aut debiti receptio,vel comparatio in iudicio per procuratorem facta,cuius procurationis seu mandati tenor est in ipso vẽditionis,vel quittãtiæ instrumẽto,aut acto iudiciario de verbo ad verbum insertus,an valeat,licet aliter de originali non appareat.

DECISIO CCLXXXI.

1 PRAESVPPONO † primò quòd mandatum procuratoris non solũ potest probari per instrumẽta vel literas domini missas ad iudicẽ vel aduersariũ,vt dicit gl.quã sequitur Salic.ibi,& Doct.in l.j.C.de satisdãdo.& in l.ver.constituitur autem.ff.de procura.& probat tex.in l.ne satisdatio.ff.rẽ ratã habe.vbi per confessionẽ partis asserẽtis quẽ suũ cõstituisse procuratorẽ,probatur in præiudiciũ ipsius,& non alterius,vt tenet Roma.in consil. lxiij.& idem in sing.ccclvj.& Decisiones capel.Tholosanę, quæst.cclxxvj.(licet cõtrariũ teneat Signoro.de Homed.in consi.cxviij.ver.venio ad secũdũ,sed nõ recordatur de tex. in d.l.ne satisdatio.) Sed etiam probari potest per testes, vt tenet gl.vlti.cõmuniter approbata in l.maritus.C.de procurat.& idem Bart.Bal.Sali.& Iacob.de sancto Georgio.l. j.cod.tit.& in c.j.Insuper Abb.Sicu.eod.tit.& Alberic. de Rosa.in dicta l.prima.& in l.non solum.§.qui alieno.& latius in l.si procuratorem.versi.ex quibus videtur posse. ff. eod.tit & Spec.in tit. de procura.§.iij.versi.porrò vbi quis. Licet Ioan.Andr.ibi in add.voluerit contrarium.& etiam in d.c.primo.& Pet.de Bella pertica in d.l.prima.Sed pręcedens est communis,quam sequitur Ang.in consil.ccxcij. incipien.visis omnibus.versi.super secundo.quamuis circa hoc sint aliæ quatuor opiniones.& hoc quando in promptu vult docere de mandato:aliàs non est sibi dandadilatio, secundùm Cin.in dicta l.j.in v.& vj.q.& ibi Doct.& idem Lucas de Pen.in l.super seruis.versicu.sic & ei qui se asserit alicuius procuratorem.C.qui.mi.nõ pos.lib.xij.Sed ista opinio prima,est secunda in ordine Ias.infrà allegandi, quæ
2 est,vt dictum est,communis.† Tamen fallit in mandato ad solutionem recipiendam, in qua requiritur probatio per instrumentum publicum,vt singula.tenet Bald.in l. falsus. versicu.vtrum autem mandatum.C.de furt. quod dictum reputat singu.Ale.in d.l.j.versi.limita tamen.de procuratori.& cum dicto Bal.dicit se trãsire potius propter eius authoritatem,

thoritatem, cum neminem sibi contra dicentem inueniat, quàm ob eius rationem. Et idem Iason ibi, versi. limita communem sententiam. & etiam Iac. de sancto Georgio versic. secundo fallit in procuratore constituto ad recipiendum, & Franc. de Crema in singul. cxxxviij. incip. si procurator ad exigendum & Bal. in rub. extra de procura. versicul & pro hoc dico quod si procurator. quod intellige, vt infrà dicam. Et idem Catellia. in memora. in verbo, mandatum procuratoris, & Petr. Rauenn. in suo alphabetico in litera mandatum. & Bartol. Alexand. & Iason & Moder. in l. non solum. ff. soluto matrimon. † Hoc habito videtur dicendum
3 per id quod Doctor. in authentic. si quis in aliquo documento. C. de edend. & in l. quicunque. quæstion. ij. ff. de fide instrument. & in capitul. j. eod titul. & in capitul. cùm in iure peritus. de offic. delega. & in capitul. quoniam contra falsam. de proba. & in l. sciendum. de verbor. obligation. dicunt, exemplum regulariter plenam non facere fidem, tamē talem qualem præsumptionem & probationem facit, secundum Doct. suprà alle. & ista est vna de fallentiis à d. regula. Vnde videtur, quòd si in instrumento publico sit scriptum hoc modo, Titius procurator, vt de suo mandato procuratorio apparet instrumento per talem notarium recepto, cōfessus fuit accepisse & recepisse à Sempronio mille nomine ipsius Seii. quod per ista verba non probabitur ipsum Titium fuisse procuratorem, nisi constet de mandato, secundum Iac. de sancto Georgio in d. auth. si quis in aliquo. post princ. ver. & per istam auth deciditur, volens plus sequendo Bal. & Ang. in l. si donatio. C. de dona. quod si idemmet notarius dicat, Titius procurator Seii, vt de ipso procuratorio constat publico instrumento per me eundem notarium recepto & fieri rogato, quòd per talia verba non probabitur ipsum Titium fuisse procuratorem Seii: sed oportebit producere illud instrumentum mandati. licet Bald. ibi nihil dicat: sed Ang. & idem Barb. in consi. xxxviij. vol. iiij. & Corne. in consi. cclxiij. vo. ij Tamen si fuisset exemplatum eiusdem notarij manu, bene faceret fidem, secundum omnes Doct. suprà allegat. per nota. in l. Sempronio Proculo. ff. de lega. ij. & ista est vna etiam fallentia à dicta regul. & idem tenet Lapus in alleg. lxxvij. incip. tabellio publicus. cui se subscripserunt Francisc. de Aret. & Richar. de Sali. & idem Ange. Aret. in §. nihil. insti. de testamen. & in tit. de legit. parē. tutel. & Franc. de Are. in l. vnum testamentum. ff. de testamē.
4 † Et secundum hanc partem fuit Parisiis per sententiam Præpositi dictum, & postea per arestum confirmatum, venditionem factam per procuratorem de cuius potestate non constabat originaliter, sed erat inserta in instrumento venditionis, esse nullam, vt habetur in arestis per Aufrer. recollect s. §. cxxix. de quo vide Felin. in capit. nonnulli. §. sunt & alij. versicul. & ideo in assertione, quæ fit in scriptura aliorum. de rescript. Sed Specul. in titul. de instrument. edi. §. restat. versi. penul. sequendo Vber. de Bobio, tenet contrariū, dicens quod quando instrumentum facit mentionem de alio instrumento: quia notarius dicit vidisse & legisse sine aliquo vitio, cancellatione, aut rasura: iuxta l. fi. C. de edic. diui. Adria. tollen. quod probet, & ipsum sequitur Ang. Aret. in d. tit. de legiti. agnato. tutel. in fi. Tamen Bar. Ange. Alber. Alex. & Ias. in d. authen. si quis in aliquo. tenent contrariū, insuper Paul. de Castr. qui dicit, quod semper fuit de hoc d. Spec. miratus, quia est contra generalitatem illius authent. & rationem gl. licet notarij sic seruent: tamen Albe. dicit se in quæst. facti obtinuisse contra opinionem Spec. Vnde etiā si essent tres aut quatuor notarij ita attestantes non crederetur tali instrumento. & ibi vide per Socinum & Iasonem, versi. secundo notabiliter extende. & versi. prima est pone singulariter Socinus in consilio lxxix. incipient. cum in præsenti volumine ij. & Alexan. in consi. lxxxj. libro tertio. & in consi. vj. versicu. nec obstat id quod no. Speculator lib. quarto. Quia vt dicit Baldus in cap. venerabilem. versicul. quid si expressum, de electio. quod ibi non cantat instrumentum, nec ego cantabo more Venetorum. l. Lucius. ff. de instito. actio. ibi etiam ponit de eo qui tanquam Titius & procurator Seii promittit, quod ex tali promissione non teneatur. Et idem dicit Bald. in capitul. Rodulphus. versicu. & ego dico. de rescript quia secundum eum scriptura probat suos milites. l. fideiussores magistratuum §. primo. ff. de fideiuss. Sed Cardina. & Zabarel. in d. c. fin. de fide instrumen. reprehendit Doctor. allegantes Spec. ita tenere, quia hoc non dicit, sed aliter loquitur, scilicet cùm quæritur an faciat fidem inter partes inter quas conficitur secundum instrumentum vt si notarius dicat, Talis fuit confessus se debitorem Titij ipso præsente & confessionem recipiente ex causa venditionis, de qua in tali instrumento à me viso & lecto: & tunc nō expedit producere instrumentum venditionis: quoniam etiam si causa esset falsa, teneret obligatio: potuit enim pars sibi in hoc præiudicare. Et quod prius secundum eum dictum est, quod non credatur quando notarius dicit de alio instrumento, de quo si non fecisset mentionem, opus fuisset illud producere: tunc enim non statur secundum eum: & sequitur Geraldus de Petra sancta singul. xxxix. Nam regula est vulgata, sed in casu suo erat nouum originale, licet descendat ex veteri: quod de nouo pars se obligauit per nouum instrumentum originale ad id quod prius debebat, super quo partes poterant disponere & sibi præiudicare. Quo casu omnes fatentur valere, vt est casus in l. optimam. C. de contrahenda & committenda stipula. & Bartol. omnes Modern. in dicta l. sciendum. & in l. admonendi. ff. de iureiurando. & Alexand. in dicta authent. si quis in aliquo. & Socin. ibi in vltima limitatione. & in d. consil. lxxix. Et ex hoc dicit de Zabarel. in dicto capitul. final. sequendo Speculato. vt suprà. quod si procurator alium substituit aduersario consentiente, non expedit producere originale. & idem Felinus in dicto capitul final. versicul. sed dicit hîc Cardinal. & Alexand. in dicta authent. si quis. & ibi Iac. de sancto Georgio. versic quartò fallit & in hoc non est dubium, quin inter ipsas partes facit fidem: quando ipse de nouo contrahit. Et
5 idem Angel. ibi & in dicta l. sciendum. Ideo † dicit Bald in dict. l. si donatio. quod quando in instrumento fit mentio de alio instrumento, non est necesse de primo constare, quando secundum potest per se principaliter disponere. Quare Iaco de sancto Georgio in dicta aut. en. si quis in aliquo. dicit vidisse consilia valentissimorum doctorum, qui in quæstio. facti consuluerunt secundum opinionem Speculatoris, prout communiter allegatur secundum casum nostrum. Et mouebantur secundum eum, quia mandatum procuratorium est quoddam antecedens necessarium ad instrumentum principale per notarium conficiendum, sine quo ipsum principale instrumentum non potest habere effectum: & ideo notarius rogatus de principali instrumento, intelligitur etiam tacitè rogatus de videndo & inspiciendo omne id quod facit ad fidem instrumenti, de quo principaliter rogatur. argumento. l. secunda. ff. de iurisdictione omnium iudic. & l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de procur. Ergo à fortiori, quando viso & palpato inseritur ipsum mandatū ad longū in ipso instrumento corā partibus
6 exhibito. † Vnde inter alios casus fallentiales doctores ponunt istum quando in ipso instrumento passando vel alio actu iudiciario tenor procuratorij vel alterius instrumenti aut rescripti est omnino insertus: tunc probat & fidem facit absque originali producendo. Ita tenent Bartol. Bald. Angel. Paul. de Cast. Salicet. Alex. in vij. fallent. & Ias. in vj. in d. authen. si quis in aliquo. & Innoc. in dicto capi. cum in iure peritus. quem ibi sequuntur Ioan. de Imo Cardi. de Zabarel. Barbat numer. xvij & Felin. in ij. fallen. & idem Angel. in authen. vt spon. largi. §. & hoc insuper. & Bartol. in l. fin. per illum tex. C. de fide instrumen. & per glo. in l. chirographis. ff. de administra. tut. quam ibi sequitur Bart. & Inn. in d. cap. fin. & ibi Felin. versi. secundò limita, dummodo totus tenor. versi. fallit vij. & Felinus post Abb. Sicu. in d. cap.

quoniam contra falsam.in vj. qu. & in prima limitatione.& Iacob.de sancto Georgio,in d.l.ij.in secunda fallentia.de fide instrumentor.& Alexand.in consil.vj.volu.iiij. & in consil.cxcj.vol.vj.& pro hoc text.in authentic. vt fratrum filij. §.illud quoque.& ibi gloss.in verbo,monumento.& Nico. Millis in suo repertorio, in verbo præsumi non debet pro iurisdictione iudicis,cùm sequent.& Lanfran. de Orian.in d.cap.quoniam contra.versic.attendite.& Bartho.Brixi. in quæstionibus vener.q.xlix.incip.sæpè contingit. Et prædictam limitationem seu fallentiam tenet Alber.in d.authen. si quis in aliquo.versicul.prædicta vera sunt.& idem Spe. in titul.de instru.edi.§.ostenso.versi.& vt plenè intelligas, ibi, similique modo.& in §.nunc dicamus.versi.& sentit Guid. Pap.in consil.lxj.versicul.vlterius contra præmissa.& Petr. de Ancharano in consil.xlj.& pro hac Decisio.videtur tex. singul.in cap.penulti.ibi,& ad maiorem rei euidentiam literis confirmationis tenor compositionis insertus &c. de confirm.vltim.vel inulti.Et in hanc sententiam inclinat Lucan.de Pen.in l.hac factione.versi.sed quid in procuratore. C.de diuersis offi.lib.xij.vbi tenet per illum textum in verbo reseruandis.quod exemplum procuratorij mandati siue generalis siue specialis remaneat apud actam,& originale eidem procuratori restituatur. Et ratio secundum eum est,quod cum intersit procuratoris docere de mandato, siue aduersus constituentem,siue contra alium,& si fortè cōtra ipsum procuratorem ex causa aliqua lis nasceretur, æquum est procuratorium penes eum remanere, vt si expediret probare, valeat de mandato docere.Facit l.eum qui.§. penul.& in.fi.ff.de furt. quia quando quis facit aliquem actum vel obligationem tanquam mandatarius vel procurator Titij,tenetur ostendere se habuisse mandatum: alias ipse obligabitur,l.prima.C.credito.euict. pig. non debe. & ibi Iac.But.Bar.Bal.& Salic.& Bartol. in l. procurator qui pro euictione.ff.de procura.& Alexand.in consil.xxxij.numer.vij.lib.vj.& Paulus de Cast.consi.ccxxxv.incipien.dubium facit volumin.nouo.& istud motiuum multum placet. Nam quotidie videmus dominos ac mercatores mittentes seruitores cum mandato ad eorum debita per campos & loca exigenda & leuanda. Et si tenerentur cuilibet debitori dimittere vnum originale instrumentum, necessarium foret multa habere originalia: licet possint per eundem notarium vel authoritate iudicis plura fieri exemplaria, secundùm doctores suprà alleg.in d.l.vnum.de test.& §. nihil.& ibi Aret. insti.eo. Quare sufficit ostendere originale debitori & notario qui habet videre & palpare, & ipsum in instrumento quittantiæ in præsentia testium & authoritate iudicis si haberi possit inserere ad longum. Quia in hoc regno Franciæ,quando debitor se obligat & promittit soluere ipsi creditori vel eius procuratori aut nuntio literas obligatorias deferenti,tunc sufficit,quòd alteri illorum soluat, secundùm Masuerium in tit.de solutionibus.versi.Item sæpè in partibus Franciæ: sed tutum est secundum eum,quod debitor soluens custodiat literas prædictas obligatorias, & constet de mandato,iuxta not.in l.ad probationem.in j. C. de probationibus.& ibi vide Pet. & Cin. & Gerald. de Petra sancta singula.lxxxvij. Et pro hoc est gl.in l. fi. in verbo ratihabitione.& ibi Bar. & Docto. C. de pactis conuentis

7 tam super dot. †volens quod tradendo instrumentum debiti videtur dare mandatum exigendi debitum in ipso instrumento contentum. Et idem Guido.Pap.in quæst.xiij. in fine.appareat.& bonus tex.in l.j. C.de dona. Et ita in quæst. nostra videtur sentire Paul.de Cast.in d.authen.si quis in aliquo.in prin. dū dicit illā loqui de quodā alio simili quod vocatur mētio seu narratio:quia notarius de aliquo rogatus inter te & me facit mentionem de tenore cuiusdam alterius instrumenti,non tamen de scribēdo tenorem de verbo ad verbū,sed ponendo effectum:quoniam dicit aliquē procuratorem ab aliquo constitutum, prout constat in instrumento manu talis confecto. Vel dicit se debitorem meum, prout constat in alio instrumento confecto manu talis: & huic narrationi non statur.& idem Baldus in rubrica. C. de fide instrumentorum.ver.in his ergo præsumitur.& Felin. in dicto cap.cùm in iure peritus. vers. sententia enuntians. Tamen secundum eum cauti notarij in instrumento apponunt dicta verba se vidisse instrumentum à tali notario rogato,volens idem esse in sententia narrante procuratorem ta-

8 lis,vt ibi.†Vbi ergo totus tenor instrumenti vel procuratorij inseritur,videtur secus secundum doctores & Barbat. in dicto consil.xxviij.versic.& est verisimile, quod potius apposuisset totum tenorem illius instrumenti &c. volu. iiij. & Speculator in titul.de rescrip.præsentat.§.j.versi.sed obiicitur.& signanter in hoc casu in quo fuerant solutiones plurium annorum eidem domino de summa sibi debita factæ. & sic approbauit solutiones procurationis postea factas: quod sufficit,vt latè per Innocen. Abbatem. Et Feli. in cap. ex parte decani.de rescript.& in capitu.in nostra. de procura.& Barba.in consil.xlv.versi.& idem allego. libr.iiij.& in terminis nostris Fulg.consi.clxxxvj.ibi, Et cùm super hoc non fiat hæsitatio. Angel.in dicto consil.ccxcij.versic.posito igitur miles. Licet Cor.in allegato consi. ccxliij.velit cōtrarium,quòd quamuis tenor sit insertus, non tamen facit fidem.alleg.Inno.& Abb.Sicu.in capit. Abbate. de verborum signifi.Sed Abb.ibi tenet, quod si instrumentum publicum faciat mentionem de alio,si non est insertus totus tenor per tabellionem,non facit fidem,etiam si fuissent plures alij tabelliones,vt dictum est. Et idem Lud.Bologni. in consil.lxxvj. Ergo vult Abbas quod si est insertus tenor faciat fidem. Sed pro opin.Inno.facit quòd dicit Ludo. Roma.in consi.cccxxxvj.quòd si Papa mandat alicui, vt iuxta tenorem sententiæ executionem faciat, quarum tenor est insertus in bulla, quod per hoc non visa originali sententia, non potest exequi sententiam. Et idem Ioan And. in addit. Specul.in d.tit.de rescri.præsentat. §.j. versi. sed obiicitur.

9 †Sed præcedens est cōmunis,vbi totus tenor est insertus in actu iudiciario.tenet Ancha.in consi.xlj. incip. prima facie. & Bal.in d.l.fin.versi.sed pone quòd testamentum. de edi. diui.Adria.tol.& Guido Pap. in singula. lij. Imo videtur quod sufficiat mandatum fuisse actis insinuatum, & coram iudice demonstratum.tex.est singularis cum sua gl.in §.fin. autem procurator. ibi neque mandatum actis insinuatum est gloss.in verbo,insinuatum coram iudice demonstratum. institut.de satisda. Ioann.Fab.ibi,versicul.vnde potes dicere. intelligit sufficere ab initio facere fidem de mandato,& quod actis insinuetur, id est copia seu probatio in actis inserta:tūc nō tenetur amplius exhibere mandatū. Alleg.Innocent.in capit. Albericus, de testib. & Speculator,

10 in titul.de procuratore.§.ratione.versic.fina.†Ideo videtur per hoc sufficere,si in processu vel actu iudiciario fiat mētio,quod Titius tanquam procurator Seij produxit & exhibuit mandatum suum, & faciat mentionem de principio & fine illius cum clausulis substantialibus, quod non teneatur illud postea,si opponatur illum Titium non fuisse procuratorem,producere,secundùm Innocent.& Imol. in dicto capitul.cùm in iure.& Feli.ibi in ij.fallentia. qui allegat Bartol.in l.chirographis.ff.de administrat.tutor. licet Alexand.contra in d.consi.vj.versi.non obst.quod in actis. lib. iiij. Sed præcedens videtur verior,quam sequi videtur Paulus de Cast.in consil.xciij. incip. circa primum quæsitum. versicul.nec fuerunt instrumenta mandatorum in actis registrata.volumine nouor.& ipsemet Alexand.consil.cxlvij. versicul.præterea illa verba enuntiatiua notarij. volumin. vj.quando pars fuit præsens & tacens,per dictam l. j. C. de rela.& ibi Bartol.& hæc fuit opinio Hostiensis in dicto capitu.quoniam,quem refert & sequitur Andr. Barba. in dicta l.sciendum.versicu.sed contrarium communiter. versicu.capio modo præcedens dubium.& Francisc. de Are. in dicto capitulo quoniam.versicul.sed reuocatur dubium.& Angel. in dicta authentic. si quis in aliquo versicul. dico

etiam

etiam.allegat l.final.C.de fide instrumento. Alexand.in dicta authenti.si quis.& ibi Decius numer. xxv. Sed in curia in causa nobilis Gerald. de Segnio actoris contra dominū Franciscum de Telleram dominum de Griuaulx, ac Mortaine principem reum: hæc opinio non fuit obseruata, sed ordinatum quod idem actor doceret, quomodo quidam cōparentes pro eodem reo coram commissario ad examen ad testes futuros & valitudinarios commisso, erant tunc procuratores, aut alter eorum. Et omnibus placuit hæc ordinatio, exceptis præside inquæstarum & me, vt vtar verbis iuris in l.prima.ff.de senatoribus. prædictis attentis, & etiam quod adiunctus commissarij asseruerat & affirmauerat eidem illum Titium fuisse eiusdem rei procuratorem & etiā nuntium. Et præcipuè quod post xxx. annos obiiciebatur.

11 Vnde non erant admissibiles, vt infrà dicam. † Quia opponenti quem non esse procuratorem incumbit onus probandi, secundum gloss. quem sequitur ibi Angel. in l.Pomponius.§.rati.ff.de procuratorib.& gloss.Bald.& Salice.in l.licet.C.de procuratorib. Et licet Bart.ibi dicat, quod incumbit procuratori dicenti habere mandatum. Sed præcedens est verior, secundum Felinum in dicto capitul. cùm in iure. versicu.quando post litem contestatam negatur mādatum. Sed hæc opiniones possunt concordari, quod opinio Bartol.habeat locum, quādo ab initio fundatur iudicium, quod comparens pro absente doceat de mandato, vt l. prima. C. de procuratorib.& gloss.in l.ita demum.eodem titul. tenet Paulus de Castr.in consil.xij.incipien.tota disputatio.versicul.nunc videndum est.& in consil.xvj.volumin. antiq. & Hippol.de Marsil.in l.si quis ne quæstio.versicul.item & vltra.ff.de quæstionib.& ad hoc etiam per iudicem cogi potest, etiam parte altera non petente.gloss.in capitul.j.in verbo, absentia, de electionibus.libr.vj.& ibi Ludouicus Bolo. in primis interpretationibus. cum aliis per Hippol. allegatis. Cùm ab initio debeat in sua prima comparitione procurator illud producere, secundum Ange.consi.ccxix.& Masuerium in sua praxi.titul. de procurato. & Ioann. Petr. de Ferrariis in sua praxi. tit. for. respon.rei.conuenti.in versicul.symonius.in princ. Secus quando post litem contestatam.& est ratio secundum Felin. quia admissus vsque ad litem contestatam inclusiuè, videtur positus in quasi possessione officij, & talis quasi possessio transfert onus probandi in admittentem eum, vt ibi per eum. Hoc verum quando procurationem alterius impugnauit: sed quando dominus dicit eum qui pro eo comparuerat, non fuisse eius procuratorem, nec ab eo habuisse mandatum, quod nō præsumitur, nisi ex tempore, vt infrà dicam, tunc semper per dominum cuius nomine ipse comparuit, potest opponi, vt notat Bart. in dict.l.Pomponius.§.rati.de procurator.& in d.l. licet.& Ioann. Andr.in capi.super literis.de rescript.& tunc incumbit onus probandi aduersario talem admittenti, nisi dominus scisset suum procuratorem suo nomine agere, & non cōtradixit, quo casu præsumitur dominum habuisse ratum, secundum Innocentium, in d.cap.cùm in iure.& in cap. ex parte decani.de rescript.& Doct.suprà allegant bon. text. in l.qui patitur.manda. & in l. semper qui non prohibet. ff. de regul.iur.& Barba.consil.xlv.versi.ad hoc allego.& in consil.xlvj.num.v.& consil.lxij.num.ij.volum.iiij.cum aliis vtrobique per eum alleg.& idem in consi.xviij.vo.iij.quod est singu.

12 †Et not.circa hoc quod si opponatur contra procuratorem actoris de defectu mandati, & ipse opponat idē contra procuratorem rei, quòd primò debet discuti de mandato procuratoris rei, vt tenet Cardinal. Alex. in capi.illud per text.xxiij.dist.allegat Archid.in capit.nullus.iiij. q.iiij. tamen in praxi de vtroque simul discutitur: & procuratori solet ad exhibendum & producendum mandatum suum dari dilatio. Et latum fuit inter supradictos de Sugur arestum die quinta Augusti, Anno 1525. Ideo eleganter dicit Felin. in d.c.cum in iure.in verb.& not.quòd vbi esset productum instrumentum mandati, & data copia parti, quæ nihil opposuit, tunc etiam ante lit.contest. releuatur procurator ab onere probandi, dummodo fuerit in actis productum, licet non registratum.alleg.Innocen.& Hostien.in d.capitu.qui contra falsam.per l.fi.§.j.C.arb.tutelæ, ibi, neque enim homo sic simplex, imò magis stultus inuenitur, qui contra se aliquid patiatur. ergo si passus est, imputatur sibi, vt ibi gl. Idem tenet Anton.de Butr.in dicto capitul. cùm in iure. & Angel.in authen.vt sponsali.largitas.§.& hoc insuper. versicul.attende tamen. & idem quando apud acta est per partem constitutus aduersario præsente.l. vna. C. de satisdando.& l.siue apud acta.C.de transact.& Bauerius in §. nihil. numer. xxvj. institut. de testa. tunc etiam postea ei aliquid opponi non poterit.secundùm Cin.Bald.& Salicet. in d.l.j. & Ioann.Fabr.in dicto §.sinautem procurator. & ibi Ang. Aret.in primo notab.& Doctor.in dicta l.j. C. de relat. & Felin.in d.capitul.cùm in iure.versicul. secunda conclusio. & Paul.de Cast.in consil. clix.incip.pro euidentia eius quo quæritur.volum.antiq.& Abb.Sicu.in consi.lx.versic.duo. volumin.secundo, licet Masueri.in tit.de procurato. versi. item potest velle, quòd procuratoris constitutio apud acta valet, dum tamen actum sit grossatum & sigillatum: quia sufficit, quod fuerit in acta insertis per notarium seu graffariū causæ: veruntamen dicit, quòd si per acta processus constet, quod talis vt procurator rei vel actoris comparuit in iudicio, & litem contestatus est, illud quòd per eum actum est, valet in præiudicium domini constituentis, dato quòd non appareat in præsenti de procuratorio, & non fuerit procuratorium in actis & processu insertum, sicut solet fieri in curia spirituali.& verum dicit, quia ita seruatur in curia metropolitana & primatiali Bitur.vbi sunt duo notarij in qualibet causa, vnus scilicet pro actore, & alius pro reo, & vnusquisque facit processum pro sua parte, & sic bis inserunt vnum procuratorium vel aliud instrumentum ab altera ipsarum productum. Et ideo pars soluit tribus vicibus vnum instrumentum cum duobus processibus in grande dispendium partium.de quo vidi plures conqueri. Sed in curia seculari sufficit quòd procurator ponat illud in sacco suo, & ipsum inuentorizet, vt ipse Masueri.dicit in titul. de literis, notis &c. Tamen de stylo curiarum Franciæ sufficit se præsentare in vim illius, & illud ponere penes graffarium. & ita tenet Ioann. Andr. in dicto capitul. quoniam contra. & ibi Francisc.de Aret.in xij. & sic habetur in ordin. regis Luc. xij.§.cxxxv. & etiam graffarius ad requestam partium tenetur registrare, alias in grammatophylacio ponere ipsa procuratoria.

13 ¶ †Sed in alio instrumento quittationis per notarium recepto, in quo procuratorium vel aliud instrumentum totum inseritur, de expresso ipsius procuratoris ac debitoris soluentis consensu, est maius dubium, si sine iudicis authoritate factum sit. Sed si cum eius authoritate factum sit, valet, vt dictum est, & tenet Hostien. in d.capi. Abbate.in gl.in verbo, fiat fides, vbi glo.ponit tres opinio. quarum prima est, quòd in instrumento publico, in quo est facta mentio alterius, non est necesse illud exhibere: secus in priuato. Secunda est, quòd quando in ipso instrumento inseritur per solum notarium, quod nōn valeat. Tertia quando authoritate iudicis instrumentum renouatum siue publicatum vel insertum ad longum, vocatis quorum interest, quòd valeat. & istam vltimam opinio.gloss. sequuntur ibi Ioann. Andr. Henric. Bohic. & Cardin. de Zabarel. in §.ad hæc.& Butr.versic.oppono.& communiter Docto. in locis suprà alle. non est enim tanta authoritas tabellionis quāta est iudicis, quia authoritas iudicis, facit valere quod alias nō valeret, vt ibi per ipsos.& idē gl.pragmat.sanctio. in tit. de authori.sacri consil.cap.ij §.in verbo, tenor. Tamē communiter etiam tenetur secunda opin.quando per notarium fuit totus instrumenti tenor insertus ad instantiam partium, vt dictum est. Et secundum ipsam fuit conclusum in curia, quia in pluribus locis iudicis copia haberi non potest. Et rustici ac alij debitores non aduertūt authoritatem

adhibere iudicis, sed solum quittantiam cum duplo procuratorij, & aliquando obligationis in eadem per notarium inserto, quod sufficit: & præcipuè vbi ex aduerso non obiicitur aliqua in procuratorio vel persona procuratoris falsitas, vt sentit Angel. in consil. ccclxxxvij. incipient. Sempronius olim Caij de Florentia. cum sequent. consil. vbi in instrumento venditionis per procuratorem factæ insertum fuerat procuratorium. & idem Bartho. Brixien. in suis quæstionibus venerialib. quæstio. xlix. vbi loquitur in priuilegio confirmato per principem, & ad longum in ipsa confirmatione inserto. Et ita solitum est fieri per dominum nostrum Christianissimum regem & eius cancellarium confirmantem priuilegia ciuitatum. Et idem tenent Doct. in d. authen. si quis in aliquo. in d. c. penultimo. & in cap. examinata. de confirma. vti. vel inutili. & in capitu. si Romanorum. & ibi Car. Alex. Domini. & de Turrecremata. xix. distin. & Doct. in d. l. admonendi. & idem Campesi. in suo quodam consilio inserto inter consi. Alberti. Bruni, consil. xj. incip. viso themate. versic. ij. respondetur. & gl. singu. in l. vt liberis. in versic. consequuntur. & ibi per Doct. C. de colla.

14 † Aduerte quòd licet gesta per falsum procuratorem possint ratificari per dominum, l. licet. ff. de iudic. & l. iij. §. j. ff. rem ratam haberi. Tamen gesta per ipsum filium procuratorem in auditorio seu consistorio principis ratificari non possunt, vt dicit Bald. in l. falsus. C. de furt. allegat Innocen. in ca. ex parte decani. de rescript. & sequitur Iacob. de sancto Georg. in tract. feud. in verbo, princeps. ver. sed an princeps. ibi, sexta specialitas. de quo vide Felin. in c. nonnulli. §. sunt & alij. in iij. ampliatione per totum de rescrip. & ibi Barba. in num. xxxix. in fin. Tum etiam, quia hic exemplatio erat antiqua, quæ probat & fidem facit, secundùm Francis. de Are. in consi. xxxvj. versi. ad secundum. dico breuiter: & Iason. in d. authen. si quis in aliquo. in nona fallen. & Cuma. in consil. clviij. in primo dubio. vbi in mandato potestatis exemplato loquitur, & in procuratoris mandato ad iudicia. plenissimè Franc. Curtius in consi. lxxvij. vers. sed præmissis non obstantibus, vt infrà dicam. & per Doct. insuper Felin. in c. Albe. de testi. quoniam hic procuratorium fuerat totum insertum in instrumento quittantiæ passato. xl. anni

15 lapsi sunt. † Vnde ex tali antiquitate temporis lõgissimi xxx. anno. vel xl. præsumitur solennitas extrinseca, etiam si principaliter tractaretur de præiudicio alterius. tex. est in c. peruenit, secundum intellectum gl. quem ad hoc extollit Imol. ibi. de contrahen. empt. & Cur. in d. consi. lxxvij. & Alex. in consi. cj. nu. vij. & viij. lib. vij. vbi dicit istam partem esse communem. etiam in procuratorio ad lites. & idem in addi. vlti. ad Bald. in l. ij. C. de legiti. hæredib. per tex. in d. c. peruenit. & istam opinionem tenet Iac. de sancto Georg. in d. l. ij. de fide instrument. & idem ibi Flo. de sanct. Pet. vers. vnum nota. & Iac. But. in d. l. optimam. Licet in hoc Pau. de Cast. in d. consi. xcv. incipien. circa primum quæsitum. versi. super secundo vo. ix. & in consi. ccij. incip. in causa Confinium. teneat contrarium, vt dixi suprà in q. xxxvj. incipient. sed hic fuit vnum aliud dubium. & Felin. in c. sicut. versi. vj. aduerte, de re iudi. & Hippo. de Marsil. in d. l. si quis. de quæstio. nu. ciij. & Socin. in consilio lxviij. versic. sed ad hoc fuit responsum. vol. iij. & Barba. in consil. xiiij. lib. tertio & Alex. in consil. 50. versicu. non obstat prædictis. vol. v. nisi inter easdem partes, vt dictum est, per d. l. optimam, vel quando essent plura instrumenta vltra duo, quia probarent hominum communem opin. ita quod inducerent in antiquis præsumptionem, & transferrent onus probandi contrarium in aduersarium, vt Cin. in d. l. optimam. & Bal. in l. cùm quis, in iiij. notab. C. de iure deliberan. & Ale. in d. consi. cxcj. versi. respondeo etiam aliter. Et sic videtur secundum istos quòd tempus mille annorum non faceret præsumi solennitatem mandati requisiti ad aliquem actum, vt voluit Bal. in l. ij. C. si ex fal. instrumen. & idem in l. j. C. de rebus alie. non alie. & ibi Sali. & sequitur Alex. in l. qui in aliena. versicu. itẽ adde. ff. de acquiren. hæredi. & in d. l. sciendum. versi. vnum tamen sciatis. & Alex. in consi. j. versic. non obstat quod post tempus. volumine quarto. & latius in consi. cxcj. versicul. nec obstat, cum sequent. volumi. sexto, quia mandatum in iudicio non præsumitur præcessisse, vt tenet Ludouicus Bologni. in capit. cum ad sedem. per illum textum. de restitu. spoli. dicens Baldum ibi ita tenere. sed non habeo ibi Bald. nisi vsque ad capit. grauis. Vnde Barto. in l. qui fundum. §. fi. ff. pro empt.

16 dicit, † quod qui emit ab aliquo tanquam procuratore alicuius, præsumitur malæ fidei, nisi appareat de mandato illius saluo, nisi ipse procurator faciat apparere per fide dignos se esse procuratorem, & idem Hippo. de Marsil. in d. l. si quis ne quæstio. numero ciij. versic. vlterius hic habemus regulam. de quæst. & idem Bart. in l. cùm vir. in fi. ff. de vsucapio. & Alex. in d. l. qui in aliena. versi. plus dicit. de acquiren. hæredita. vt ex verbis suis elici potest, dum vult, quod talis venditio non causat Publicianam, vel causam præscribẽdi rem venditam, nisi firmetur ratihabitione vel successione, quæ quasi trahitur retrò quò ad dominum, si ille cuius nomine vendidit, & cui iste qui vendidit, tanquam procurator successit, erat dominus. Tamen in hoc contrarium firmant Angel. & Imo. in d. l. cum vir. quia quando contraxi cum aliquo vt procuratore, qui talem se asseruit, fui ductus iusto errore, & sic videor esse in bona fide, & per consequẽs habere vsucapiendi potentiam, per nota. in l. Celsus. ff. de vsucapio. & dicit Imo. quod hoc etiam satis videtur fuisse de mente Bart. si ponderetur. Idem Franc. Balbus in tractatu suo de præscrip. in secunda parte tertiæ partis principa. q. j. versi. & dicit no. Bar. item Bar. in d. l. qui fundum. §. fina. de diuturnitate temporis longissimi non loquitur: quia hoc esset contra text. in l. si filius. C. de pe. hæ. quem omnes doctores suprà allegati ad hoc allegant. & ipsemet Barto. Angel. Imol. & Roma. in d. l. qui qui in aliena, ibi, quod si non adie

17 rit. & tenent omnes in d. c. Albericus. de testi. † Ideo istud est verius, quòd ex longinquitate longissimi temporis mandatum præsumitur legitimum, vt ipsemet Bald. tenuit in terminis de instrumento mandati procuratorij in consil. cclxxxvij. incipien. in primis videndum est. versicu. item quia inter dictas partes. & versicul. quò ad secundum punctum de instrumentis antiquis. & sic de directo Bald. secundùm Curt. in dicto consilio lxxvij. versicul. sed non obstantibus. contradicit dicto suo in dicta l. secunda, si ex fal. instrumen. vbi loquutus fuit de mille annis, & (vt inquit Francis.) sine lege & iure: quoniam erubescimus sine lege loqui. l. illam. C. de colla. Quis enim, vt ipse ait, reuelauit Bald. ibi, quòd tempus mille annorum nihil faciat ad probationem mandati narrati in instrumento publico antiquissimo? loquutus igitur fuit ex suo capite sine iure, prout sæpenumero facit. ideo sibi credendum non est. Et ita in simili de eo adduxit Anton. dicentem in capitul. consultationibus. de iure patrona. vt latius hoc amplissimè probat Curt. & idem tenet Dec. in consilio xxxvj. Non obstat quòd mandatum nunquam probatur, quia secundum eum dictum Bald. posset habere locum, quando simpliciter allegatur mandatum, quod nulla ratione iustificatur: secus vero quando instrumentum narrat, & dicit aliquem habuisse mandatum, vt in casu suo & nostro: quia tunc licet talia verba de se non probent, tamen coadiuuantur ex antiquitate temporis, & per antiquitatem facilius probatio potest coadiuuari, & suppleri ex toto iudici, vel etiam ex aliquibus indicijs, vt Baldusmet declarat in dicta l. j. de rebus alienis non alienam. & Alexand. in dicto consil. centesimo nonagesimoprimo. libro vj. volentes Bald. & Alexand. ibi, quod licet mandatum non præsumatur ex diuturnitate temporis, sed bene quo ad inducendam bonam fidem illius qui acquisiuit rem ab aliquo tanquam procuratore, vt possit rem dictam præscribere: & sufficeret quod ex coniecturis probaretur illum habuisse iustam causam putandi illum esse procuratorem: quia tunc titulus & bona fides causata à iusto errore sufficeret ad præ-

ad præscribendum ipsam rem, per tex. in l. fin. ff. pro empto. allegat Bal. in d. l. j. de rebus alienis non alienan. & idem Salice. ibi, & istam partem contra Bald. & Alexand. tenet Iason in d. l. sciendum. versic. limitat Alex. cum versi. sequenti. per tex. in d. l. si filius. C. de peti. hæredi. vbi ad hoc vt (inquit) filiusfamiliàs posit adire hæreditatem sibi delatam, oportet quòd præcedat mādatum patris, l. si quis mihi bona. §. iussu. ff. de acqu. hæredi. & tamen ex diuturnitate temporis decem annorum præsumitur mandatum præcessisse, per d. l. si filius. & idem de Curte in consil. xx. feud. incip. præsupponitur in facto. quando est præscriptio tanti temporis, cuius initij memoria non extat in contrarium, quòd omnia solemniter gesta fuisse præsumuntur, per not. in d. c. peruenit. per quæ etiam dicebam in causa dicti Geraldi de signo contra præfatum de Grinhaux, quod licet ab initio citatio non fuerit debitè executa, postquam sic tamen citatus constituerat procuratorem ad illam causam prosequendam, præsumatur sciuisse se citatum & citationis prædictæ habuisse indubitatam notitiam, intantum quod processura facta contra ipsum valebat & tenebat, vt tenēt domini de Rota in Decisi. cclxxj. aliàs deci. xj. de dol. & contumac. inci. si de mandato speciali Papæ, in nouis. & idem Aegi. Bellam.
18 in Decisi. cxlv. † Aduerte quod quittantia facta per procuratorem habentem speciale mandatum, non sufficit aduersus dominum postea experiri volentem, nisi ipsa contineat cessionem actionum, cùm data sit ei potestas quittandi facta solutione, & non aliàs, vt tenet Ioan. And. in addi. Spec. tit. de testib. §. primo in verbo, fundus huic. versi. in vltima q. & Bart. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. propè finē. ff. de verb. oblig. & ibi per Docto. Moder. & idem Masuer. in sua praxi. tit. de solu. versicu. item est bene notandum. & Corne. in consil. cxciiij. volum. quarto. cum aliis per eum allegatis. Fallit in Papa qui in literis narrat, renuntiationem beneficiorum per procuratorem talis fuisse factam, quia probatur illum fuisse procuratorem, licet non constet parti de procuratorio opponenti, de quo non tenetur impetrans & obtinens beneficium sic per illum resignatum docere, vt voluit glo. in c. ad aures. de rescriptis. & latius in c. nonnulli. §. sunt alii. eo. tit. quem sequitur Imo. in c. ex parte. eod. titu. quia talia verba Papæ narratiua, ex quibus fundatur eius intentio, licet sint ex facto alieno, videntur probare, donec cōtrarium probetur, clementina vnica. de probationibus. Aliàs in his super quibus non fundatur intētio Papæ non faciunt fidem, capitul. si Papa. de priuilegiis. Et idem tenet Abb. Sicul. in d. §. sunt & alij. versic. in quarta parte. ibi sed ego distinguerem, siue per verba assertiua, siue per verba narratiua, seu enuntiatiua, ad hoc vt transferat onus probandi in aduersarium: quia agitur de modico præiudicio, per glo. in c. cùm olim. de censib. Idem tenet Barbatia ibi, numero 50. cum pluribus vsque ad numero 55. & per text. in capit. cùm pridem de pactis. & idem Felin. ibi, in versic. amplia quartò. & idem in dicto capitul. cum in iure peritus. ver. sunt duo casus, in quibus verba enuntiatiua probant mandatum. Et secundus casus est vbi Papa in suis literis appellat quem procuratorem, illa verba probant. & vtrobique allegat Fede. consil. cxvij. incip. casus talis est, Ioannes impetrauit. & idem Aquen. in auth. si quis in aliquo documento. versicul. tertio. & versic. quarto post Alberic. & faciunt pro determinatione similis quæstionis. & versic. & quod suprà dixi de verbis narratiuis. & ibi Purpur. nume. v. cum sequēti, per text. in d. clement. j. de probatio. de cuius intellectu vide Ale. consi. xv. versi. præterea gl. lib. v. & Felin. in c. cùm à nobis. de testib. Et sic in casu nostro illa clementin. prima non videtur esse sublata, vbi agitur de modico præiudicio, secus si de graui, vt ibi per gloss. in verbo, non præiudicet. Ideo incumbit opponenti onus probandi non fuisse constitutum vel reuocatum, & illius reuocationem ad eum peruenisse, volunt Doctor. suprà allegati. & Vitalis de Cabanis, quem etiam Felin. in d. §. sunt & alij. allegat in tractatu clausularum. versi. si verò verba enuntiatiua. & in d. l. licet. & in l. Pomponius. §. rati. de procurato. vt suprà diximus, & alibi dixi.

SVMMAE.

Quæstio CCLXXXII.

1 *Debitor soluens famulo an liberetur.*
2 *Literæ commendatitiæ vel credentiæ quando obligent.*
3 *Non omni loquitur est credendum.*
4 *Seruitori ex parte domini aliquid nuntianti non facile credendum.*
5 *Danti imputari debet si quid mali accidat, quando aliquid nomine alicuius dedit, non viso expresso mandato.*
6 *Epistolæ missiuæ quando probent.*
7 *Literæ cambij an probent contra scribentem.*

DECISIO CCLXXXII.

SED quid, tu scis quod creditores plerunque mittunt suis debitoribus literas missiuas commendatitias, vel credentiæ per eorum seruitores sine alio mandato in forma probante existente, quod mittant pecunias debitas, vel tradant dicto seruitori, aut alicui fide digno aliquas mutuo pecunias: & aliquando seruitores met sine literis, & domino ignorante, vel cum literis manu domini non scriptis nec signatis, sed per ipsos seruitores fortè congediatos, & à domo & seruitio domini licentiatos ac expulsos, signo manuali domini aut dominæ supposito, falsificatis, petunt. † An debitores soluentes vel mutuantes talibus seruitoribus in vim dictarum literarum sint liberati & quitti, vel domino obligati. Vnde Bartol. in l. Lucius Titius. & ibi Paul. de Cast. ff. de fideiuss. & Bald. & Salic. in l. fin. C. quod cum eo qui in aliena. & in l. si verò non remunerandi. §. eorum quidam. ff. manda. & Bal. in rub. C. de consti. pecu. versi. venio nunc ad personam. & in versic. deinde quæritur. & singul. in consi. ccccxxvj. Franc. domi. Bartho. vol. ij. † Et concludunt Doct. quod ex literis tam commendatitiis quam credentiæ non obligantur domini, nisi esset multum ad hoc speciales, vt dictis iuribus, & l. si literas. C. de manda. Ideo caueant hi ad quos tales mittuntur literæ, vt videant quid sonant literæ. Aut enim sunt de aliquid generaliter aut specialiter tradendo vel contrahendo, & etiam si epistolæ sunt veræ ab ipsò mittēte scriptæ, vel subscriptæ & sigillatæ: & magis, ac etiam magis exquirere, quando seruitores domini qui longo tempore seruierant, fortè expulsi, dicunt verbo se à dominis pecuniarum causa petendarum missos. Quia, vt dicit Bald. in d. versic. deinde quæritur. quod non † omni qui loquitur credendum est. Bartol. in l. eum qui. cum l. sequenti. ff. commodat. sed si ad bonam spectat fidem, id creditur. Pro hoc text. in capitul. cùm ex iniuncto, de hæretic. ibi, non sufficit cuidam nudè tantum asserere, sed oportet quòd astruat & c. † Et etiam si seruitor dicat aliquid, quod est verisimile, vel vtile mittenti, quod credi posset, argument. l. argentum. ff. commodat. & l. qui hominem. §. si nullo mandato. ff. de solutioni. Sin autem pertinet ad spoliandum vel furandum dominum, tūc non debet credi. l. creditor. ff. manda. aliàs perdunt datum, d. l. final. quod cum eo. vbi vide & in aliis locis per Alexan. alleg. & Bald. in d. l. si literas. & But. Anch. & Imo. in ca. fraternitatis. de clericis non residen. & in c. tam in literis. in fi. versi. archipresbyterum autem. de testibus, & facit text. in l. si quis vxori. §. apud Labeonem. ff. de furt. vbi dicitur, quòd si quis diceret alicui, quòd ei qui nomine eius aliquid peteret decē daret: & vnus eius nomine petierit, non debet dare nisi expresè constet de mandato illius, † cuius nomine fit petitio: aliàs imputabitur danti, si postea aliquid mali accidat. Et illum tex. faciunt singu. Din. Bar. Ang. & Alber. ibi, & ponunt de bidello qui librum tradidit cuidam asserēti se esse famulum scholaris, quod non liberetur, an sit verum vide ibi per ipsos. † Sed quando alias epistolæ seu literę missiuæ subscriptæ, probent, dic q̄ si sunt per partē cōfessatæ, & agnitæ, q̄ probāt, l. Publia. §. fi. ff. deposi. & plenè dixi in cō

sil.xxij.incip.appellationis processu. Aut non sunt confessatæ, tunc si habent sigillum illius, qui eas misit, probant, l. si per calumniam.C.de episco.& cleri. Et si epistolæ negatæ non habent sigillum, tunc per comparationem dabitur plena fides, vt tenet Bart.in d.c.admonendi. versi. de tertio genere, quem ibi Moder.sequuntur.de iureiu. Licet Abb. Sicul.in c.ij.de fide instrum. teneat contrarium. de quo vide ibi Felin.versi.tangunt etiam hic. Sed opinio Bart.seruatur de stylo curiarum Franciæ, & latum fuit arestum secundum hanc partem, vt vide suprà in q.clxxij. incip. Dominus vita nunc functus. Et idem tenet Ange.consi. ccclxx. Creditor volens.& Bal.in consi.ccliij.incip. Literis responsalibus volum.iiij.& dixi infrà in quæst.ccxcv.incip. Compotus fin.& idem Barb.in l.nuda ratio.ff.de dona.& ibi Alber.& Anto. de Butr.in c.post cessionem de probatio.& Bald. in dicta l. si qua per calumniam.C.de episco.& cler.& Bal.in l.falsus. C.de furt.& Specu.in tit.de citatio.§.iam de citatione.vesic. literis.& Roma.in d.l.admonendi.& ibi Ias.in secundis locis primo loco, quando loquitur de apocha priuata, versic. de hoc tamē vltimo, scilicet de literis.& versi. Tertiò & vltimo principaliter est videndum de epistola, quæ ad absentes
7 tes scribitur.† De literis verò cābij, quæ quotidiè fiunt per mercatores, videlicet quod talis soluat tali centum, pro totidem quod recepit ab eodem, an probent receptionem aduersus scribentem literam prædictam: vide Specul.in tit.de probatio.§.prænotandū.versic.pone mercator quidā.& ibi Bal.in addi.multū cōmendat.& Bald. in consi.liij.inc. Sempronius Maufre.vo.j.& in cōsi.ccxcviij.inc. Factæ fuerunt. vo.iij.& in rubr.de fide instr.C.ver.quero de literis trāsmissis, & in d.rubrica.de constitut.pecu.versi modo quæro circa literas mercatorum, & Ange.in d.consil.ccclxx. Et quæ sunt literæ, & vnde dicantur literæ, vide Lucam de Penna.in l.j.C.de superindicto, libro x.

SVMMAE.

1 *Compromissi dies statim incipit currere, cum factum est præsentibus arbitris, & etiam id acceptantibus.*
2 *Arbitrum acceptare oportet, aliàs cogi non potest.*
3 *Arbitri nescientis se esse arbitrum non tenet pronuntiatio.*
4 *Compromissum factum sine termino quantum duret, & nu.5.*
6 *Arbitratoris potestas quantum duret.& nu.9.*
7 *Instantia coram arbitro, an expiret sicut coram iudice.*
8 *Potestas arbitri & arbitratoris ante litem contestatam non potest terminari triennio.*
10 *Prorogatio à non procuratore facta, quam dominus tacitè prosequitur, an valeat.*
11 *Prorogatio faciliùs inducitur, quàm de nouo concessio.*
12 *Prorogatio potest fieri per nuntium, epistolam, vel nuda conuētione.*
13 *Prorogatio si fiat super certo, & postea litigetur super aliis, valet super eis laudum.& nu.14.*
15 *Compromissum vbi fit, non est opus petitione, aut libello.*
16 *Procurator quando possit compromittere sine speciali mandato.*
17 *Procurator vt possit compromittere, non sufficit mandatum generale cum clausula de rato.*
18 *Arbitrum aliquem esse si quis putet, an valeat coram eo acta.*
19 *Prorogatio post terminum facta per partes simul an valeat.*
20 *Prorogatio potest tacite fieri, nisi à minore.& nu.22.& 23.*
21 *Minor quando compromittat.*
24 *Arbiter non potest sententiam ferre de prorogando, vel in aliū compromittendo.& nu.25.*
26 *Prorogare non potest arbiter non consentientibus partibus, etiam si de prorogando antea conuenerint.& nu.27.*
28 *Parte altera dissentiente tantum, an possit arbiter prorogare.*
29 *Prorogare quoties poterit arbiter, si ei sit data potestas pluries prorogandi.& nu.31.*
30 *Instantia an possit de consensu partium prorogari.*
32 *Prorogatio partibus absentibus facta debet ei intimari, & quare.& nu.33.& 35.*
34 *Laudo ferendo, an sint partes citandæ.*
38 *Citatio quando requiratur in arbitramentis.*
39 *Arbiter an possit citare.*
40 *Tacitus partium consensus facit sententiam arbitri valere, sed non delegati.*

Quæstio CCLXXXIII.

De prorogatione compromissi seu arbitragii, si procuratores non habentes ad id speciale mandatum, vel etiam non procuratores, qui cōpromiserunt vel prorogauerunt, intra tamen tēpus, prout faciunt aliquando clerici procurauerunt, pro quibus comparent, licet per curiam non admittantur, nisi substituti sint procuratores:& partes aut altera ipsarum non approbauerint expresè, sed tacitè procedendo coram tali tanquam arbitro. Quæritur an valeat tale compromissum, & laudum inde sequutum.

DECISIO CCLXXXIII.

1 ET † præsuppono quòd dies compromissi incipit currere, cùm factum fuerit præsentibus arbitris & acceptantibus, vt concludit Bald. in l. si cum dies.in principio. ff. de arbit.quē refert & sequitur Socin.consil.lxxxvij.volu.iiij.Sed pro hoc tex.in l.iij.§.tametsi.& ibi Bald.& singu. Alber.ff.de arbit. & in l. si de meis.§.recepisse.eod.tit.& Ioann.Petr. de Ferra.in sua praxi.tit.forma libel.quo agitur ad pœnam ex compromisso.in verbo, intra duos menses.versi. Aduerte, quod istud tēpus.& Ioann.de Anan.in consil.xix.versic.Præterea alio respectu.& ibi Ludo. Bologn.in addi.versi.Præterea poterit. Allegat Fran.Tigr.in l.multa.ff.de conditio.& demonstra.
2 †Et necesse est, quòd arbiter acceptauerit, vt not.Bald. in dicta l.si cum dies.in princ.de arbit.& Alex.in consil. xxxiiij. versi Ex quibus omnibus.cum versic. sequen.volu.j.& Angel.consi.cccciiij.incip. Hinc solum est videndum.aliàs cogi non potest, vt dicitur in dictis iuribus: Lanfranc. de Oriano in tractatu de arbitriis, versicul. Subiicitur in diffinitione.& Petr.Iacob.de Auria.in sua praxi.tit.de recursu ad
3 arbitrium boni viri.†Et nisi sciat se esse arbitrum, non tenet pronuntiatio, quia ignorantis nullus est certus effectus, vt dicit Bald.in l.dicere.in princip.ff.de arbitris. & Vitalis de Cabanis in tractatu clausula. titul. quo iure petatur reductio ad arbitrium boni viri.versic. Attende secundum Bald. Fulgo.in consi.clviij.incip.Lata sententia.& Iacob.de sancto Georg.in l.tali facta. nu.ij.ff.de iure dotium.& Bal.in l. fin.versicu. Quæro nunquid arbitrator.C.de contrahend. empt.Et glo.secundum eum dicit quod sunt simplices homines, quasi dicat bestiales, qui cupiunt in se compromitti, vt not.in authent.vt differen.iudi.§.j. Et durat ad terminum
4 & tempus in ipso compromisso præfinitum vsque.† Sed si factum esset simpliciter sine die & termino, quod fieri potest, cap. Quintauallis.& ibi Bal.versicu. Deinde non in nostro.C.de iureiuran.& in l.sed si compromissum sine die. ff. de arbi.& idem Sali.in l.societatem, versic.Sed ab extra quæro tertio.ff.pro socio.(& intelligo prosequi, quando fit compromissum in tertium solùm, & non profectò quando confertur in alterum contrahentium) tunc si est simplex arbiter, durat vsque ad triennium, vt tenet Spe.in tit. de arbit.§. differt.versi.Itē vt intra trienniū.licet non bene figat pedē.
5 †Sed ibi Ioann.in addit.alleg. Martin.de Fan.in disputatione sua tenuisse, si lis erat contestata, aliàs non: & idem Bald. in l.ij.C.de diuersis rescriptis.& istud fuit dictum glo. in l. item si vnus.§.si multò.de arbit.& ibi Bartol.& illam distinctionem Martin.sequutus est Bal.in consi.cccclxxvj.incip. Verba compromissi.vol.iiij.& idem in consi.cxlj. incip. Vtrum præsupposita valitura compromissi.volum.ij.& Guid. Pap.in Decisio.Gratianopol.ccxl.allegando Azon.ita tenere.& idem Bal.in consil.cclxij.incipien. Nunquid arbiter. versic.Secundò nunquid. volumine primo, & Lanfran.de Oria.in tract.de arbit.in verbo, compromissum.in xix.quæstion.& Bald.in l.fina.versicul. Secundò quæro. C.de con-
6 trahenda emptione. † Sed secus in arbitratore, cuius potestas arbitrandi non expirat triennio. l. non distinguemus.

mus.§.compromisso soluto.de arbit.Licet secundùm Bart. in l.si quis arbitratu.quem sequitur ibi Angel.ff.de verborum oblig.potestas arbitratoris duret vsque ad annum solum,argum.l.fi.§.sed si quis.C.commu.de lega.& idem Bartol.& Bal.in dicta l.si de meis.§.ex compromisso. cum lege sequen.quæ est lex suprà allegat.sed si compromissum.& idem Barto.in consi.clxj.incip.Calamanus de Spoleto vendidit.versic.super alio puncto.& Baptista de sancto Blasio in suo tracta.de arbitrio,vbi ponit centum differentias inter arbitrum & arbitratorem per centum quæstiones.& in lxix.quæstio.tenet istam opinionem. sed Bal.in d.§.ex compromisso distinguit:aut per viam voluntatis est collatum in arbitratorem sine appositione diei,& non est perpetuũ, vt l.cum quidam.ff.de lega.ij.aut per viã contractus,& tunc compromissum est perpetuum,donec viuit arbitrator.l.fin. C.de contrahen.empt.Et ibi Bal.Et est secundùm eum ratio diuersitatis,quia actus viuentium possunt magis stare in pendenti,quàm actus morientium.l.receptum. ff.communia prædio.& idem Bald.in dicto c.Quintauallis.versi.quæro igitur.& ibi Imol.& Abb.Sicu.versi.Quæro intra quantum & Bald.in repetitio.d.l.si quis arbitratu. Et prædictis opin.antiq.refert Alberi.in d.l.sed si compromissum.quas
7 non sequitur,sed opin.Iaco.de Rauenna † volentis instantiam coram arbitrio finiri,sicut in iudicio,sed non compromissum nec potestatem arbitri. Quinimo posset perpetuò cognoscere & ponuntiare,sicut & iudex ordinarius nõ perdit iurisdictionem finito triennio, sed potest apud eum instantia renouari.l.properandum.§.sinautem in medio.& ibi Paul.de Cast.C.de iudic.& Bal.in dicta l.sed si quis.& Paulus de Castro in dicta l.si quis arbitratu.quia potest fieri inter aliquos compromissum perpetuò duraturũ,id est quandiu viuent arbitri,vt dicit Baldus in authentic. si tamen. per
8 illum textum.C.de tempo.appellatio.† Ideo concludẽdum est secundùm Doctor.suprà allega.& Alexan.Socin.& Ias. in dicta l.si quis arbitratu.in iiij quæst.Bar. & in tertio mẽbro illius, tam in arbitratore quàm arbitro sine termino & ante litem contesta.potestatem eorum triennio non terminari,sed perpetuò durare.Sed post litem contestatam in arbitro instantiam finiri triennio,in arbitratore verò non, quia in eo eius officium est perpetuum.Et idem tenet Ioan. Pet.de Ferra.in d.tit.for.libel.quo agitur ad pœnam ex cõpromisso.versic.intra duos menses.in vlti.quæst.& Salic.in
9 d.l.societatem.versi. Quartò quæro.ff.pro socio.† Sed hoc restringit Bald.in d.c.Quintauallis.versic. Reuertamur nũc ad quæst.propositam.nisi res esset tempore peritura, vel magnum damnum allatura:tunc inesse videtur tantum tempus arbitrio boni viri moderandũ,argumen.l. continuus actus. §.item qui insulam.ff.de verborum obligat.& est text. in d. l.sed si compromissum. & d.l.item si vnus.§. finali.ibi, quia res ferè sine exitu futura est.Non enim differendarum litiũ causa,sed tollerandarum ad arbitros itur,l.quãuis.ff.eo. titu. & in l.non distinguemus.§.fi.ibi,ne finis non sit.eo. titul.& prædictam conclusionẽ tenet de Ana.consi.xix.ver. Circa verò secundũ.& ibi Lud.Bolog.in addi.Et fortè secundùm d.Io.de Ana.coloratè dici posset, ꝙ saltem duret decennio, per text.in l.siue præfinito tempore.ff.de pœnis. Sed dictũ Bald.est verius,quod iudex præfigat arbitro vel arbitratori tempus ad decidendum & determinandum compromis-
10 sum,si liquet sibi de causa, vt infrà dicam. † Vnde in quæstion.nostra dico quòd valet tale compromissum vel prorogatio,vt decidit pulchrè Ancha.consi.cclxj.incipien.Videtur prima facie dicendum,quod istud laudum fuerit absque compromisso,&c.vbi dicit, quod si apparet Titium coram Sempronio tanquam coram arbitro petitionem produxisse suam,petendo reum per ipsum condemnari,&c.ꝙ ex hoc videatur satis eum elegisse,vt arbitrum: quia aliter condemnare non posset. Tum quia qui vult cõsequens videtur velle antecedens, sine quo ad illud consequens deueniri non potest.argumen.l.istud.ff.de acquirenda hæreditate. & l.ad rem.& l.ad legatum.ff.de procura.& dixi in regula cũ quid prohibetur.in addi.ad Cyn.de regu.iur.li.sexto.Et sic in simili qui cõfitetur vnũ,videtur etiã cõfiteri illud,quod ex eo sequitur,c.quo iure viij.dist.c.super.de offi.deleg.& Soci.in repet.c.venerabilis.post prin.ver.Primo not.de iudi.Et ille Sempronius admittendo talem petitionem,& alias procedendo,videtur compromissum acceptasse. quod etiam secundum eum magis patet ex laudo subsecuto. Non minus enim facta quam verbis datur intelligi voluntas.l. Paulus respondet non tantum verbis.ff.rem ratam haberi.& l.certum.ff.si certum peta. & c.dilecti filij.Ioan.& H.de appel. & l.reprehẽdenda tu magis es.C.de impuber.& aliis substi.Nec enim poterit qui illam petitionem produxit dicere quod non processit compromissum.Multominus in proposito nostro debet admitti, cùm post inquestas factas ad dãdum obiectus partes fuerint appunctatæ: quarum vna expressè prorogationem factam ratificauit,& alia tacitè procedendo & comparendo coram arbitris, eisque petendo ius & iustitiam dici & ministrari,ac pecunias pro speciebus
11 sententiæ consignãdo & deponendo.† facilius enim iudicatur prorogatio,quàm totalis de nouo concessio.ca. cùm olim Abb.de offi.deleg.& tenet Inno.in c.prudentiam. eod. tit.& Io.Baptista.in trac.suo de arbit.li.vj.c.j.vbi hoc probat tribus rationibus.Primò per regulam l.qui patitur. ff. mandat.cum aliis per eum alleg.Secundò quod partes cõparentes coram talibus in scriptis dederunt:& in principio scripturarum,prout fieri consueuit,dicunt,Corã vobis domino Petro arbitro vel arbitratore,&c. Et ex hac sola cõfessione præsumitur cõpromissum expressum, aut saltem tacitum præcisè,cum non sit arbiter,aut arbitrator sine compromisso. Tertiò,quia contractus compromissi non requirit verba de necessitate,sed sufficiũt actus ex quibus confessus deprehendatur,vt ibi.& in seq.c.ij.Nec etiam profectò exigit scripturam,secundum eum in c.iiij.v.& x.eodem lib.
12 † vbi tenet,quod etiam per nuntium,aut per epistolam, vel nudo pacto,aut conuentione potest fieri & prorogari.l.diẽ proferre.ff.de arbit.& idem Socinus.in consi.xxvij.versicu. Et quia sicut.vol.j.& per text.in c.per tuas.de arbi. cum aliis per ipsos alleg.& idem etiam Baptist.libr.vij.c.ij. Et in terminis nostris consuluit Alex.in consi.lxxxiiij.incip.si fa-
13 ctum sit compromissum.volu.v.sequendo Ancha.† volens plus, quod si compromissum fuerit super certo,& litigatũ super alio,super quo latũ fuerit laudum,quod valeat, cum partes spontè litigauerint coram eis vt arbitratoribus, & videntur consensisse,quod super eo arbitrari possent.& idem Dec.in ca. prudentiam.versicu.Notandum tamen est.cum versi.seq.Ex quo ibi notabiliter infert. allegando Ale.in d. consi.lxxxiiij.sicut dicimus secũdum ipsos,quando aliquis habuit mandatum limitatum,& postea me sciente & patiẽte excessit limites mandati,quod tunc videor prorogasse potestatem sibi datam,vt not.in d.c.cùm olim Abb.& in c.fi. de iureiur.cum aliis per eum alleg.& idem Imo.in d.capit.
14 Quintauallis.in xxj.differentia.† Quamuis Alex.videatur limitare hoc dictum in consi.xlviij.nu.ix volu.vij.quod nisi super re super qua fuerat passatum compromissum,& litigatum non possit arbiter super alia de qua non fuit compromissum iudicare.l.de his rebus.ff.de arbit.& d.l.si cum dies. §.plenum compromissum.Quoniam verum est quod arbiter tenetur sequi formam compromissi,l.nõ distinguemus. §.de officio.& §.arbiter.de arbi.& c. cum dilectus. eod. tit. & c.Raynutius.& ibi Barba.de testa.Tamen si partes alia in compromisso non deducta allegauerint,super eis litigauerint,super eisdẽ laudum ferri potest, vt tenet Socin.consi. xcix.versic. Secundò respondeo. vol.iij.de quo vide Barba. in consil.iij.vol.iiij.vbi amplè ponit.& Ang.consi.lxvj. inci. In nomine domini visis dictis compromisso, prorogatione,laudo,& emologatione.versi.Videndum est.& Iason.in l.si super possessione.versi.Et per istum text.C.de transac. & Iac.de sanct.Geor.post Bar.in l.cum Aquiliana. tam in

j.lectu.quam secūda.ff.eo.ante fi. vtriusque cum aliis ibi in addi.alle.& Cardi.de Zabar.cōsi.xxix.inci.Iudex & Rom. in consi.cxv.incip.Viso cōpromisso,& Cæpol.in caute.ccxviij.Si vis facere cōpromissum.& Baptist.de S.Blasio in d.tract.de arbi.q.lxxij.& Soci.in consi.lxviij.incip.Visis cōpromisso,laudo & statutis.in prin.& versi.confirmatur ista conclusio.vol.ij.& in consi.xx.incip.Visis actis.in prin.li.j. & Ang.consi.xlij.incipiē.Porrecta fuit quædam petitio. & Flor.de sancto Petr.in l.arbor.§.de vestibulo. ff. communi diuidū,& Abb.Sicu.in d.c.Quintallis.in xvij. differētia,& ibi de Bellezinis in addit.& Ant.Corset.in suo sing.in verbo,arbiter.& Corn.consil.lvij.volu.iij.

15 † Et aduerte, quod vbi procedit cōpromissum,nō est opus petitione,aut libello,quia cōpromissum ipsum habetur & succedit loco petitionis,vt tenet Bal.in c.fi.versi quæro quare aliud in arbitris.in fi.de re iudi.& Baptist.de sancto Blasio in suo trac. de arbit.q.lxx.circa medium.ver,mihi autem videtur quod opi.& quæstio.xxix.de quo vide vibi,& Roma.ibi repe.l.j. ver,an ergo libellus,in fi.ver.& an dum causa summaria. de arbit.& Cardi.de Zabar.in d.consi.xxix. Et pro cōclusione nostra accedat tex.in d.c.per tuas.Et no.per Anch.in cōsil. cxxiij.inci. Vnus ex procuratoribus.

16 † Quia alias sine speciali mandato procurator ad lites non potest cōpromittere, d.c.per tuas.& Spec.in tit.de procura.§.j.versi.xv.& Socin. in consi.xviij.ver.secundum sequitur.vol.j. nisi esset procurator generalis cum libera,l.transactione.C.de transac. vel procurator in rem suam,vt no.Io. And.in c.qui ad agendū. in vlti.glo.de procu.lib.vj.& Calde.in consi.iij.tit.de procurat.

17 † Nec sufficeret generale mandatū cum clausula de rato,vt not.glo.in c.cum tempore.quam ibi sequuntur cōmuniter Doctor.de arbit.& Socin.in d.consi.xviij.quia nō intelligitur per hoc secūdū ipsum habere liberā, vt voluit gl.in c.dilectus.de relig.domi.cum aliis per eum allegat.& Bal.in l.licet.§.si seruus.in antiq.lectu.ff.de pecu.vbi autem aliquid prædictorum non interuenit,non valet,nisi subsequuta fuerit ratihabitio expressa vel tacita,vt dictum est,& pro hoc text.in l.certè.§.si procurator meus me mandante. vel ratum habente.ff.de preca.& idem Lanfran.de Oria.in tractatu suo de arbitr.in verbo, iuxta pollicitum.versiculo tertiò quæro.ideo secundùm Alex.in dicto consi. lxxxiiij. ad faciendum arbitrium statur verbis enuntiatiuis,& cōsensui tacita vel expresso partium, à quarum potestate dependet.l.optimam.C.de contrahen.& commit.stipula.& l.cùm aliquis.cum ibi no.C.de iure deliberan.& Soci.in d.consil. xcix.versi.Secundò respondeo.qui allegat Bal.ita tenere in l.Sed & si in seruum.in prin.de arbit.Sed hoc dicit Bal.in l. Pedius.§.in seruū.per text.tamen in d.l.sed & si seruum.vbi reperi Alber.ponentem hanc quæstion.in qua refert Fran.

18 Accursium tenuisse, quòd per solam processuram coram aliquo,vt arbitro factam,non videtur eum approbare tanquam talem,sed esse necessarium expressum consensum,per text.in dicta l.sed & si seruū.& idem tenuisse ibi Iac.de Rauen.Sed contrarium allegat Gulielm.de Cug..tenuisse primum,quod imò valebat:quia producendo videtur de nouo constituere,argu.l.j.ff.de iud.& l.iij.§.falsus procurator. ff.rem ratam haberi.& l.tribunum.§.cum aliquis.ff.de testa. milita.ad idem Iaco.de Are.propter quod tacitus consensus probatur,iuxta no.in l.si conuenerit.ff.de iurisd.omniū iudic.& in c.de iudi.

19 † Et pro ista parte facit quod notabiliter decidit Io.de Imo.in l.iiij.ff.de dāno infect.quod prorogatio post terminū facta per partes valeat,vt prorogatio, & cum ibi sequuntur Roma.& Alex. qui allegant ita Bal.in l.Titio centum.in parua.tenere per illum tex.ff.de leg.ij.vbi dicit,ego dico,quod dicitur prorogari id quod non habet diem neque terminum. Deinde si lapso termino iudex diceret,prorogo tibi terminum ad octo dies, haberet per octo dies,licet propriè non dicatur prorogatio. Sic in partibus coram arbitro post terminum prorogantibus dicendum est.& cum ibi sequitur Imo.& idem Bald.in dicto ca. Quintauallis.versiculo. Sed in finito compromisso.& Lanfran. de Oria.in d.tract.de arbit.in verbo,prorogatio.vers. Quartò quòd prorogatio.& idem Bal.in l.j. C. de tempo. appel.dicens,quod si iudex post lapsum terminū dicat,prorogo ad talem diem,valet,quia adhuc superest litis materia,quæ prorogari potest , quāuis dilatio quò ad temporalem secūdum formam sit sopita,imò fortius secundū eum, si iudex nulla prius data dilatione vteretur hoc sermone: prorogamus tibi terminum ad probādum ad octo dies,valeret dilatio inspecta mente ipsius iudicis,ad quem verba debēt trahi,l.iij.C.de liber.præter.vel exhære.& ipsum sequitur Romanus in consi.cccxliiij.incipien.Quò ad primum.versiculo. Quò ad vltimum. Quoniam verba debent impropriari secundum mentem proferentium, cap.in his.de verb. signi.& l.puto.§.j.in gloss.non communicari.ff. fami. ercis. & tenet Socin.in d.consi.xcix.ver. Ex quibus clarè infertur. cum versi.seq.Et signanter si interuenit iuramentum in illa prorogatione secundum Imo.& Ale.quia illud habet vim clausulæ,quod actus valeat eo meliori modo quo potest. l. cum pater.§.filiis matrem.ff.de leg.ij.Et quo ad instantiam nondum finitam,etiam tenet Bald.in d.l. properandum. de iudi.& in c.de causis.& ibi Felin.versi.Sexta declaratio. de offi.deleg.vbi alleg.Inno.in d.c.prudentiam.eodem titulo.

20 † Vnde non solùm compromissum,aut prorogatio eius expresè intra vel post terminum ipsius fieri potest,sed etiam profectò tacitè,procedendo coram aliquo tanquam arbitro, cùm partium mens in hoc sit attendenda.

21 † Hoc fallit in minore,secundum Ang.in d.consi.lxvj.versi.& licet sententia arbitri.Et Bal.in consi.ccclxxxviij.viso statuto.vo.ij. & quando minor vel eius tutor possit compromittere, vide Ale.consi. ccliiij.inci.abundè satis.vol.vj.& Baptist.de sancto Blasio.in d.tract.de arbit.quæstio.lxj.& Rom. in d.l.j. versi.Adde tamen quod vbi.Et pro supradicta cōclusione facit quod not.Alex.in consi.lxxxviij.volu.v.& tex.in quo ibi not.Doct.in l.Iulianus.ff.qui satisd.cogā.& in l.licet.C. de procu.& in l.licet.C.de iud.in quibus locis probatur idē esse in iudicibus seu iurisdictione,scilicet prorogationē tacitè fieri:& tenent domini de Rota in Decis.j.x. & xxj. de procur.& deci.lvj.de appella.in antiq.& deci.xiij.de cōcess. præben.in nouis.& deci.xxxix.per prædictam conclusionem.de procurat.in nouis.& plenè Maria.Soci.in d.c.venerabilis.in xvj.arti.principali.

22 ¶ † Sed videtur ad prædicta posse vnico responderi verbo , quòd compromissum licet possit ab initio expresè & tacitè fieri,tamē compromissum expresè factū,etiam cum potestate prorogandi,iam finitū, sine expressa vtriusque partis prorogatione vel alterius tātum partis cum ipso arbitro,non censetur prorogatum,nec etiam tacita per processuram facta prorogatio. tex.cum sua glo.in d.l.non distinguemus.§.dies compromissi.& ita per illum tex.tenet Soci.in suis reg.in verbo,arbiter.ver. Fallit quia iurisdictio iudicis potest prorogari tacitè, l.j.& ij. ff. de iudi.secus autem in arbitro. & idem dicit Ang.Are.in §. omnium autem actionum.versi.Quintò iurisdictio iudicis. insti.de actio.Et idem si solus arbiter post tempus prorogādi fecisset prorogationē:quoniā nō valeret,d.l.si cū dies.§. infrà.& tenet Bar.in l.si in lege.ff.locat.& Roma. in d. sua repeti.rub.de arbi.ver.item an vigore dicti arbitri.Ang.in consi.ccxxxj.

23 †Sed ad istud videtur dicendū,secundū Alb. de Rosa.in d.§.dies compromissi.prout ex duabus suis distinctionibus colligitur:primò,quod aut cōuētio aliqua de prorogando per arbitrum nō præcessit,& tunc nec arbiter nec partes coguntur prorogare.Sed si omnes volūt concorditer,bene possunt,l.arbiter ex compromisso.de arbit.& d. l.sed si compromissum.Hinc est , quòd dicit Baldus in l.si quis sub conditione.per illum tex.ff.de cōditio instit.quòd illud quod non potest fieri per modum dispositum,non potest fieri per modum conditionis : ideóque arbiter iubere denuo in compromitti non potest,nisi actum sit de prorogando in eū.d.l.nō distinguemus.§.quæsitū.per quod decidit quæ-

24 dit quæstio.in quā dicit se consuluisse. † Pone quod arbiter non fecit per viā pręcepti,sed conditionis hoc modo: Condemno talem in centum,saluo quod si in me denuo compromiserit,dico quòd non teneatur. Quæritur an valeat istud laudum. Et probatur per illam legem secundum eum quod non,quia conditio est adiecta in fraudem legis. Secundò cōtra naturam actus,id est cōtra naturam laudi, & ideo vitiat, vt cap.fi.de condi.apposi.& l.j.ff.de conditio.insti. Tertiò, quia istud laudum continet perplexitatem & repugnātiam sibiipsi. Nam si iam laudum sit latum,non potest denuo cōpromitti,sic nec transigi de re certa & liquida, l.elegāter.§.si post.ff.de condi.indeb.& consuluit tale laudum non valere,& ibi eum sequitur Angel. dicens esse addendum istud dictum Bald. dictis per ipsum in l.Seius & Augerius. ff.ad legem Falcid.vbi in simili dicit se consuluisse, vt statim dicam,& cum Bal.etiam transeunt Rapha.& Paul.de Castro in dicta l.si quis sub conditione.& Alex. in d.l.Seius & Augerius.versi.Item per istam l.dicit Ange. vbi Ang.narrat se consuluisse super quodam laudo lato per dominum Anton. Adurnum ducem Ianuæ inter comitem virtutū ex vna parte,& Ligam ex alia,quod quæ partium non prorogaret cōpromissum ad mensem vsque, incideret in pœnam centum millium ducatorū,dicens illud laudum non tenere, & impu-
25 nè poterat illi non pareri,per illum tex.† Quia sicut arbiter non potest laudare vt prorogetur dies cōpromissi,vel quòd etiam compromittatur in alium, dicta l.si cum dies.§. intra.& dicta l.non distinguemus.§.quęsitum.& in §.fi. & bonus text.in l.arbiter ex compromisso.& in l. quid tantum.§. fin.eodem titu.& ibi Bald.in l.non distinguemus.§. de offi. vbi Bald.in iij.nota.vbi non potest hic in modum conditionis inducere pronuntiando,quòd nisi partes compromittāt in alium,aut prorogent diem,incidant in pœnam. Et eum ibi sequitur Imol.& Socin.in consi.cxxiiij.ver.secunda conclusio.ibi,faciunt not.volu.j. Sed illa consilia Bald.& Ang. inuenire non potui. Ad idem consuluit Anchara.in consil. ccvij.incipien.in quæstione supradicta.& mirum quod non allegauerit Bald.eius præceptorem.& idem consuluit Guido Papæ in consi.cxcvj.incip. Arbitri.& Paul.de Castro in consil.ccccxxj.aliàs ccccxiiij.incipiente. Pro confirmatione duorum.in princi.vsque ad versic.Quantum ad secundum. volum.antiq.& Fulgo.in consi.cxliij.incip. Syndici cōmu-
26 nis & hominum villæ.in primo dubio.† Si verò secundùm Alber.præcessit conuentio de prorogando,tunc attendenda sunt verba compromissi. Quia si dictum est simpliciter, quod dies possit prorogari,tunc si vterque compromittentium dissentiat,quòd non fiat prorogatio,fieri non poterit, etiā si arbiter velit:quia per illa verba videtur data potestas arbitro prorogandi cū consensu partium, & non aliter, dicto §.dies compromissi, & ibi gloss. & vnus alteri non incidet in pœnam,quia non est dare cui quis incidat in pœnam, ex quo omnes sunt concordes,vt est textus cum glossa in l. arbiter ita sumptus.ff.de arbitr.& idem Lanfran.in dicto tractatu.de arbitr.in verbo,prorogatio.versicul. Et quando
27 apparet potestas.† Si verò vnus compromittentium consentiret cum arbitro, quòd prorogatur, & alter dissentiat, quidam dicunt quòd prorogatio fieri potest. Nec etiam in hoc casu altera pars incidit in pœnam,ex eo quòd nō consentit prorogationi, sed ex eo quòd postea non patet præceptis arbitri, Alij verò dicunt, quod non potest fieri: sed dissentiens cadit in pœnam. Et istud magis secundùm Albe.conuenit literæ illius §.dies. Quare has concordat opin.
28 dicens verba compromissi semper esse consideranda.† Nā si diceretur,quòd arbiter sine cōsensu partium posset prorogare,teneret prorogatio etiam inuito altero : & hoc casu est vera prima opinio,& idem tenet Baldus in dicto capit. Quintauallis.versicu.vidi dubitari,volens etiam extra territorium,& partibus non citatis fieri posse. & sic secundùm cum intelligitur dictus §.dies.& idem in authentica ei qui. versi.Sed dubitatur vtrum.C.de tempo.appella.& Fulg.in consi.cxiij.incip.Arbitrator tulit laudū.versi.Tertiò quæritur.vbi vide,in quo loco debet ferri laudum. & text. & Doct.in d.l.si cum dies.§.si arbiter. Et idem tenet Lanfran. vbi suprà in verbo,prorogatio. versic.Nec est absurdum.& Bal.in consi.ccxcix.inci. Nobiles viri dominus Henricus de aduocatis.in fina.versi.Modo est videndum.vers.Venio ad
29 tertium volum.j.† vbi etiam ponit quando est data potestas arbitro vel arbitratori semel,& pluribus vicibus prorogādi causam,quòd non poterit nisi duabus vicibus prorogare. Sed vbi simpliciter data fuisset potestas prorogandi,non poterit nisi semel prorogare.bonus tex.in l.fideicommissa. §. quis decē.ff.de legatione iij.& in l.boues.§.hoc sermone.ff. de verbo.significatio.tenet Specul.tit.de arbitr.§.excipitur. versi.Quid si dictum est.Bald.in consilio.ccclxxvj.inci. Verba compromissi.vol.iiij.& Lanfrā.vbi suprà in verbo, prorogatio.& Ang.in consi.ccxxxj.incipien. Visis themate & & visis prorogationibus.& Bald.in l. prima. versiculo. Et hic est argument.C.vt in possessio.legat.cum aliis per Alexandrum.ibi,in additio.allega.& Henricus de Bouerio in suo singul.in litera compromissum.versicu. secundo.& Collect.in capitu.compromissum.numero iiij.de arbit. & Decius in cap.sua nobis.post Bal.ibi,in verbo,in gloss.j.de appellatio.& Alexan.in l.qui bona.§.finali.ff.de dam. infect. & Ias.in l.duobus.§.si ei qui.ff.de iureiur.cū aliis per ipsos alleg. Et prorogatio termini non poterit fieri per iudicem, qui habet potestatem prorogādi,de maiore tempore quàm sit expressum in compromisso,vt voluit Bald.in d. consilio cclxix.& in capitulo.fin.versic. Dubitat insuper dicta consuetu.& Decius in d.c.sua. Et hoc nisi de consensu partium, vel quod ipsæ partesmet facerent prorogationem maioris
30 temporis,quia tunc nullum est dubiū:† licet per expressum partium pactum non possit terminus instantiæ prorogari, secundùm gl.ordinariam in d.l.properandum.& amplè,Licet implicitè idem in arbitro,vt voluit Roman.in dicta repet.de arbi.versiculo.Pone quòd adiectum sit. Barbat. in addit.ad Bal.in c.j.Sed hoc non obstat,quia partes possent de nouo facere compromissum:& ipse loquitur in arbitro, qui propter verba prædicta posset prorogare pluribus vicibus.de quo ibi vide per eum,& Alex.in consil.lxx. incip. Viso consilio.volum.ij.Barba.in addit.& Bald.in c.j.apud
31 quem vel quos controuer.deci.debet.¶† Quid si dictū fuerit,quòd toties quoties velit possit prorogare, vide Iason. consil.xxx.volu.j.incip.Punctus præsentis dubitationis.vbi idem tenet de duabus vicibus. quod intelligit Lanfran. in vers.poterit quoq; prorogatio fieri partibus absentibus: dum tamen intimetur partibus per nuntium,aut epistolam
32 dicta l.diem proferre.& ibi Bal.† aliàs ipsis ignorantibus non valeret prorogatio,nec per consequens sententia inde lata:etiam profectò si esset dictum in compromisso, quod posset prorogare partibus absentibus & ignorantibus,quoniam pro hoc non excusaretur arbiter ab intimatione prorogationis per eum non factæ,vt singulari.tenet Bald. in l. eos.§.apostolos.versicu.quæro nunquid iudex possit.C. de appella.& ibi idem Salic.in v. quæst.& hoc per gloss. penult.in clemen.j.de appella.& in l.ij.C.de decurio.libr.x.cū aliis per Alexand.in addit.ibi ad Bald. & ipsum sequitur Hieron.de Tortis.in suo consilio in fauorem Floren. edito.fol.vltim.post princip.versicu. Et ideo dicit singu. Bald. quod quidem reperitur in fi.consiliorum domini Antonij de Butrio.& etiam Alex.in consilio. xxxiiij. suprà allegat. versicu.super eo autem.ibi,hoc probat & amplè Curt. in consi.xxxj.incipi.Vertente quadam controuersia,& in cōsilio sequenti. incipien. Concurro in sententiam . quod est ipsius Francisc.sed non primum.& Felin.in c.non olim.versi.Nota tertiò,quod ibi actus de re iudica.cum aliis per ipsum allegat.& Bald.in authentic.ei qui.versicu. idem dico.C.de tempo.appellat.& in l.j.versicu.quæro an interlocutoria.de senten.ex breui.recitan.& Roman.in repet. rub. de arbit.questio.xvij.ita vt inquit Lanfran.vbi suprà est no-

tificanda prorogatio,quod si partes in compromisso intimationi sibi fiendæ de dicta prorogatione renuntiauerint,
33 quod talis renuntiatio non valet.† Et ratio quare sit necessaria intimatio,est,quia si illa prætermitteretur , arbitratores viderentur dolosè agere, secundùm Baldum in dicto §. apostolos.vel quia fortè ambæ partes non approbarent , vt dictum est suprà.Et ideo dicit Bald.in dicta l.prima. de tépo.appella.versicu.Et no.quod dilatio ad probandum absenti data est ei intimanda.& idem Barto.in l.Labeo. per illum textum iuncta gloss.ff.de iureiur. Et è tempore notificationis incipiet currere dilatio,secundùm eum,quem sequuntur ibi Alexand.& Iason cum aliis per ipsos allegatis. & Feli.in loco proximè allegato.Et in prorogatione idem tenet Iason in §.in bonæ fidei.numer.xxviij.institut.de actio.& Lanfran.de Oria.in repetitio.capi.quoniam contra falsam.numero xlvj.de probatio.& Luc.de Penna.in l.fina. versic.non obstat.C.de censibus,& censit.libro xj. Quæ rationes sunt cósiderandæ,propter diuersitatem eorum, quæ
34 inferius dicentur,† quòd citatio non requiratur ad audiédum ius,si in compromisso sit dictum , quod partibus absentibus & non citatis arbiter possit procedere. Aliàs illa cessante,an in laudo ferendo requiratur partium citatio, est dubium,quoniam Bartol.in dicta l.si quis arbitratu.in iij. quæstion.tenet quòd sic.& idem in dicto consilio clxvj. in primo dubio. sequendo Petrum & Cinum in l.finali.C.de contrahenda emptione.& Speculator in dicto §. excipitur. versicul.penultimo.& idem Alexander consilio . xlvij. numero vj. & vij. & libro vj. Angelus consilio cccxj. & Lucas de Penna in d.l.fin.& Henricus de Bouerio in suis singu.in
35 litera compromissum.versicu.v.¶ † Sed contrarium tenent Paul.de Cast. Alexan.& Iason in d.l.si quis arbitratu. in iij. quæstio.& tertio membro illius.quod intelligunt,si partes fuerint ad plenum auditæ super contentis in compromisso: quia tunc non requiritur alia citatio:secus si partes non fuerint auditæ. Et hanc partem sequitur Imol.in consil. vlti.& de Anan.consil.lxxxiij.incip.Visis hic.versicu.præterea est ponderandum.& ibi Ludoui.Bologni.in additio.& Barbat. consilio xviij.num.xvij.vol.j.& mouentur Docto. per textú l.quamuis indubitati.C.de adulte.& idem Cæpo.in l.quod si nolit.§.quid si ita.versic.vltimò no. istum text.ff.de ædili. edict.sequendo dominum Flor.de sancto Petr.præceptoré suum,fretus exemplo Cassij iurisconsulti.l.dicere.ff.de arbitris.qui i ta tenuit in l.j.§.fi.cum legibus sequenti.ff.si mésor falsum modum dixerit.vbi Florentin.refert diuersa vidisse consilia in quadam causa sibi in hoc puncto commissa, & in illa sic consuluisse Florentiæ pro concordia illarum. Et idé tenuit Bald.in dicta l.fin.versi.tertiò quæro.de contrahen. emptione.& Vital.de Caba.in tracta.clausularum.titul. intra quantum tempus petitur recursus.versic.quid si arbitrator.& fo.seq.ver.super secundò.in fin.ver. Bald.tamen in l. fi.& idem tenet Bal.in consilio cclxij.inci.núquid arbiter. in j.dubio.lib.j.& Socin.in d.l.si quis arbitratu.& etiam hęc fuit opinio Anto.de But.quem refert & sequitur Abb.Sicul.in d.c. Quintauallis.versi.vltimò vt nihil boni in materia desit,quæ tamen originaliter fuit Guliel.de Cugn.in l. episcopale.in vltimo quæstio.C.de episco.audien.quem sequitur Bal.in l.si qui ex consensu.vers.sed incidenter quæro.eo.titu.verum in arbitratore,secus videtur in arbitrio,vt ibi tenet Bal.in ver.præcedenti.incip.collige quartum nota.sequendo Petr.ibi.Et idem Albe.in d.l.si cópromissum. de arbit.& in d.l.fi.ver.ité quærit.de cótrahen.emp. & Baptista de sancto Blasio in suo tracta.de arbit.in quæst.lxx.& Roma.in repe.l.j.ver.Veniamus ad materiam citationis.ff.
36 de arbit.† Sed idem videtur in arbitro,secundùm Iaco.de Are.& Cin.in d.l.si qui ex consensu.& hoc maximè cùm in hodiernis compromissis detur arbitris plena & ampla potestas procedendi etiam de iure,vt infrà dicam,vt sentit Bald. in consil.cccxcvij.incipié. Arbiter & arbitrator amicabilis. volum.iij.vel tanquam arbitrator,& amicabilis compositor simul.Licet Doct.in ordine,quem in procedendo tenuit, vim faciant ad hoc,& videatur tanquá arbiter,aut arbitrator processisse.Sed de hoc non est curandú,vt tenent Doct. suprà alle.& Anch.in consi.cclxix.in incip.Pro dubitatione primi dubij.ver.restat ergo.& etiam in repeti.d.l.si quis arbitratu.& Cuma.in consi.vij.cuius initiú, visis compromisso Ioannis.cui se subscripsit Fulg.in princip. cuius Cuma.narrat,quia excellentissimi Doct.consulendo in varias sententias se diuiserunt:dominus scilicet Florianus,& Imo. ex vna parte,& Pau.de Cast.& Alex.ex alia parte.Et ibi etiam reperientur nonnullorum consilia,primum consilium domini Christophori de Castelliono,cui se subscripserunt Franc.de Castelliono,Thadeus de Vicomercato,Thomas de Cambiantoribus,Petrus de Mattessalanis , & Ziliolus de Canutellis de Cremona:nec non consil.Iac.de Cali. cui se etiam subscripserunt Antonius de Albergatis,Bartholomæus de Bosco.& Marcus de Cauetulo,ac pariter consiliú Floria.sed nó est illud de quo ipse dicit se consuluisse in d. l.j.§.fi.si mensor fal.mod.dixerit.quia super isto puncto,dicit tátú vnú verbú,licet hác parté sequatur. & vltimo loco cósiliú Imo.quod incip.in quæstione & differentia, quæ iá diu versa est,quod inter sua nó reperitur,aliàs partibus inauditis super contentis in compromisso,nec ad hoc citatis, esset nulla processura:secundùm Doct.suprà alleg.& Rapha.consi.50.incipien.Stante statuto.ver.ad tertium respódetur.per Roma.in repet.rubri.de arbi.ff.vers.ix.vbi dicit:
37 † quod stante statuto,quòd arbiter possit cognoscere non obstante aliqua iuris necessitate,quòd tamen non poterit procedere absque partis citatione. ad quod allegat Bart. in extrauagan.ad reprimendum.in verbo,videbitur. & idem Hippolyt.de Marsi.in singu.lxxv.Roma.in sing.cclxxj. incip.compromissum est in arbitrum.& in consil. incip. Hæc sententia duplici respectu nulla est.& idem Anch. consilio cccix.cuius initium est,Videtur prima facie,etiam si secundùm eum latum esset laudum in fauorem ecclesiæ parte inaudita.& Franc.de Curte.in consi.xxiij.ver.tertiò ex alio. & Bal.in l.nec quicquam.§.de plano.quæstio. vltim. quòd licet enim statutum.de offic. proconsu.& legat.& Henric. de Bouer.in suis sing.in verbo,cópromissum.versi.xviij. &
38 ista est communis contra Bart.†Et vbi sua procederet opi. illam tamen Doct.insuper Ale.& Soci.pluribus modis limitant,& plenè Baptist.de sancto Blasio in d.tract.de arbi. q. lxx.vbi ponit decem conclusiones siue limitationes affirmatiuas,quòd possit sine partium citatione ferre laudum:& alias decem negatiuas,quòd non possit.Quarum prima Ias. limitatio est,nisi dictú fuerit,quòd arbiter partibus absentibus,& non citatis possit procedere:tunc non est dubium quin possit ferre sententiam,d.l.diem proferre.§.si quis litigatorum.& §.sequent.& ibi gloss.in verbo promatur.& ibi Alb.& Bal.in ij.notab.de arbit.Alex.in d.l.si quis arbitratu.in iiij.limitatione,& Hippol.de Marsi.in sing. clxxiij. & Fel.in d.c.cum olim.versi.facit dictum per Cu. & Imo. in d.c.cùm dilectus.de arbitr.& Iason in d.§.in bonæ fidei. num.xxvij.& consilio xij.numero vij & sequen.volu.j.Bap. de sancto Blasio.vbi suprà proximè in ij.conclusione affirmatiua.Tertia limitatio,aliis pro nunc omissis est,quia facit ad deci.nostram quando arbitrator ferret sententiam vltima die compromissi,quia illa dies operatur primò vim peremptorii,secundò assignationem termini ad probandum, tertiò ad essendum laudi probationi, quoniam non solum censetur data arbitratoribus ad arbitrádum,sed etiam profectò ad interessendum arbitramento,vt voluit Bar. in d.l. si de meis.§.recepisse.& §.fin.cum legibus sequentibus. & Bald.in authen.ei qui.versicu.ex hac theorica.C.de tempo. app.& Paul.de Cast.in d.l.si quis arbitratu.& ibi Alex. ver. Retenta opinione Bartol. & idem Roma.post Bartol.in l. qui ante calendas.& Roma.in dicta repetit.rubr. de arbitr. quæstio. x.& Cæpol.in cautela lxiiij.incip.Sæpè contingit, quòd de lite. vbi allegat Baldum ita consuluisse,& etiam contra

contra eius consilium iudicatum fuisse, sed malè, quia contra communem sentẽtiam. Quare hic iudicatum fuit die vltima prorogationis factæ in absentia partis, quod est idem ac si vltima die compromissi latum fuisset laudum, secũdùm Bal. in d. authen. ei qui. versi. Idem dico si tempus compromissi. & Socin. in dicto consilio cxxiiij. versicu. Item quod not. Bald. Et istud intellige, si sibi liquebat de meritis causæ, quia aliàs non arctatur per terminum pacti vel statuti ad aliquam pœnam, si non pronuntiet, vt tenet Bal. in d. l. si de meis. §. finali. Et hodie tam in curiis secularibus, quàm ecclesiasticis, maximè supremis Parlamentorum Regiis seruatur, quòd partibus auditis, & ad ius appũctatis, nullus alius ipsis partibus ad sentẽtiam vel arestum audiendum dari solet terminus: cum curiæ prædictæ habeant procuratores, & aduocatos ordinarios singulis diebus & horis expeditionũ causarum pro suis partibus comparentes. Et si in aliqua curiarum prædictarum esset stylus assignandi diem certum ad id faciendum, & interim quandocunque iudex erit præsto seruare illud capit. quod graui. de crimine falsi. ita dicit Baldus in dicta l. diem proferre. §. si quis litigatorum. vbi dicit, quòd quotidie datur iudicibus licentia expediendi processus sine alia citatione, vt videmus practicari in causis criminalibus. Et idem Masuerius in sua praxi, tit. de re iudi. vers. Item in Parlamento. & Felin. in d. c. cùm olim. ver. Tertius casus. de re iudi. dicens, quod quando stylus curiæ se habet de non vocando etiam præsentem, vel de certo alio vocandi modo, quòd illi statur secundùm Docto. ibi per dictum capitulum quàm graui. Cæteras limitationes vide latius per
39 Iasonem in dicta l. si quis arbitratu. † Et sic innuunt Doct. suprà allegati, quòd arbiter vel arbitrator potest citare, de quo per Bald. & Alberi. in l. sed interpelatur. §. j. vbi est tex. clarus. ff. de arbit. & Docto. in l. sancimus. C. de iudi. & amplè Soci. in tracta. suo de citatione. in quarto principali arti. versic. Quartò infertur. & Baptista de sancto Blasio in tract. 1. de arbit. in d. q. lxx. ver. Quid igitur dicemus. Si verò datur in compromisso, ꝙ partes tenerentur prorogare: tunc arbiter non potest inuita altera prorogationem facere. Sed ille qui prorogationi non consentit incidit in pœnam: & sic est vera secunda opinio. pro qua est text. legendo ipsum planè prout iacet, in l. non ex omnibus. §. fina. ff. de arbitris. Et sic etiam distinguit Bald. in consi. ccxcix. incipi. Nobiles viri, dominus Henricus. venio ad secundum vol. j. Et idẽ Spe. & Hosti. in summa. §. qualiter constituatur. vers. constituatur. Igitur cùm in casu nostro dictum fuerit, quod partes prorogare possent, & licet vnà cũ arbitris ac clerico procuratoris pro altera parte absente cõparẽte, & pro ea prorogãte, ac ratificare eam facere promittente, non valuerit prorogatio, tamen ex quo postea coram arbitris processit, vt dictum est, ratificasse videtur prorogationem sic factam, nec non etiam per procuratorium per ipsam super hoc passatũ. Et in terminis ita decidit Ioãnes Petrus de Ferrar. in dicto titu. forma libel. quo agitur ad pœnam ex compromisso, in verbo, intra duos, post princip. versi. Deinde circa hoc quæritur de eo quod de facto vidi. Ecce, vt inquit, partes fecerunt compromissum hoc pacto, quòd arbiter non possit prorogare terminum, nisi de voluntate partium: contingit quod altera pars per se consensit prorogationi: alia verò pars non, quia tunc erat absens, sed altera eius nomine prorogauit, & prorogationi consensit, promittens de rato habendo, posteáque arbiter tulit sententiam ambabus partibus præsentibus emologantibus, & expresè sententiam cõfirmantibus: quam quidem sententiam pars quę erat absens præsens tempore sententiæ nititur impugnare tanquã nullem ex defectu potestatis & consensus per eam non præstiti in dicta prorogatione: quæritur quid iuris. Et videtur secundùm eum, quod sententia sit nulla, cùm non fuerit lata in termino, nec prorogationi consenserit, neque ratam habuerit: & hanc partem tenuit Bald. quem ipse non alleg. in d. consilio ccxcix. vbi ita cõcludit. Sed Floria. contrarium putat verius, quia ratificando sententia videtur ratificasse prorogationẽ, quia qui vult consequens, videtur velle antecedẽs. d. l. illud. & l. de his. de acqui. hæredit. vt dictum est. Et semel approbatum reprobari non potest, l. Pomponius scribit. ff. de neg. gest. Ad quod facit quod not. gloss. in l. ij. C. communia. vtriusque Iudicij. Imo fortius secundùm eũ, quod lata sententia post terminum possit tanquam transactio approbari, d. l. ij. Et ista magis mihi placet, per iura & rationes suprà per Doct. adductas. & ita sentit Anania. in consi. xvj. versi. Primò tacita emologatio, nisi Laudum esse iniquum & peccati nutriuum. & ibi Ludoui. Bologni. in addi. & singul. Ange. in l. sciendum. versicu. Et ex his infert. ff. de verb. oblig. vbi vult, quod licet non appareat de compromisso, si tamen appareat laudum latũ præsentibus partibus & non contradicentibus, ex quo partes possunt de nouo compromittere tempore laudi, quòd vi cuiusdam taciti cõpromissi laudum ipsum sustẽtatur. & ibi eum sequũtur Moder. & Soci in consi. lxviij. incip. Visis compromisso, laudo & statutis. versic. confirmatur ex his. lib. ij. Pro cuius dicto allegat tex. in cap. nisi essent viri prouidi. de præbe. & ibi tenent Abb. Sicul. & Imol. quòd laudum corroboratur, quasi ex nouo compromisso, dum tex. dicit ibi, quia igitur hæc ordinatio ab omnibus est recepta. Et idem Ang. in cõsil. cxcviij. cuius initium est. testator quidam nomine. & Abba. Sicul. in c. examinata. de confir. vtilit. & Felin. in ca. cùm dilecta. versi. Amplia octauò etiam in sententia arbitri. de rescriptis. & in c. significasti. col. iiij. ver. Secundo declara ex dictis. de foro. compe. & Doct. palatio ruuios in repeti. cap. per vestras. versi. Ad idem facit. de donationi. int. vir. & Roma. in consi. cliij. incip. Præmissum laudum. & sing. Corn. in consi. cxxv. incip. primo aspectu videtur. per totum. vol. ij. & in d. consi. lvij. volu. iij. & Ioannes Fab. in d. l. j. in prin-
40 cip. de arbi. & Fulg. in d. consi. cxliiij. in vlt. dubio. † Et sic stat clara conclusio, quòd non solũ compromissum vel prorogatio eiusdem intra tempus vel post, fieri potest expresè sed etiam tacitè. Sed secus videtur in iudice delegato, qui extra locum cognouit, in quo partes comparuerunt, litem cõtestatæ fuerunt, ac testes produxerunt, quòd processus non valeat: quia tacitus consensus non sufficit, sed expressus: vt capitulo statutum. §. in nullo. & ibi Ioan. And. Archi. Domini. Pet. de Ancha. & Philip. Francus. de rescri. libr. vj. & Domini. de Rota. in decisio. ccclxxx. in nouis incipient. Si iudex delegatus. alias est decis. xv. sub titulo. de offic. deleg.

SVMMAE.

1 *Prorogatione facta an cẽseatur idem compromissum, & eadem pœna. & nu. 2. 5. 7. 8. 9. 10. & 13.*

3 *Additio statuto facta an censeatur pars statuti. & nu. 4.*

6 *Arbiter qui secundùm ius dicere debet, an dicere possit secundum ius consuetudinis vel statuti. & nu. 7.*

11 *Iuramentum an censeatur in prorogatione repetitum.*

12 *Officium prorogatum an censeatur idem.*

14 *Locatio tacita post lapsum terminum, an retineat conditiones prioris.*

15 *Arbitri sententia an habeat executionem paratam.*

16 *Appellari an possit à sententia iudicis reducentis ad arbitriũ boni viri. & nu. 17.*

18 *Renuntiari an possit appellationi, nullitati, & reductioni ad arbitrium boni viri.*

19 *Arbitro alio sumpto in causa appellationis primi, an iterum ab eo liceat appellare.*

20 *Pœna appellantis aut recurrentis ad arbitrium boni viri, quando ex compromisso petatur. & nu. 21. 22. & 23.*

24 *Laudi executio suspenditur per recursum ad arbitrium, boni viri.*

25 *Recursus ad arbitrium boni viri, in quibus habeat vim appellationis.*

26 *Arbitri sententia, quando pariat actionem etiam non apposita pœna.*

27 *Pœna non parentis sententiæ arbitri, cui debeatur.*
28 *Fisco quando quæratur actio ex contractibus priuatorum.*

Quæstio CCLXXXIIII.

Sed maius dubium est profectò, an siue expressè & simpliciter, siue tacitè facta fuerit prorogatio, videatur facta sub eiusdem primi qualitatibus pœnis ac pactis, & conditionibus in compromisso contentis, ita quòd dicatur idem cum compromisso prius facto.

DECISIO CCLXXXIIII.

1 ET † dic secundùm Pet. de Bella Pertica. quem refert & sequitur Alb. in d. l. Labeo ait si arbiter. quòd aut prorogatio ista fit primo cõpromisso finito, & tũc sunt duo, & prorogatio hæc dicetur secundùm eum esse nouum compromissum. l. sed & si manente. ff. de prec. ita quòd secũdùm Alb. in d. l. sed & si manente. si pœna erat adiecta in primo compromisso, quòd repetenda erit in secundo, aliàs non valeret, nec comprehẽsa in eo videretur. † Aut prorogatio fuit facta durãte cõpromisso, & tunc aut in forma cõpromissi actũ nõ fuit de promissione facienda, & tunc est nouum compromissum in veritate non iuris fictione, dicta l. si cum dies. de arbitr. aut fuit actum de prorogando, & tunc in veritate sunt duo, sed iuris fictione vnum, dicta l. si cum dies. §. si quis ex litigatoribus. & dicta l. si de meis. §. finali. eodem titulo. & idem Baldus in capitulo j. §. inter pares. versicul. Sed pone compromissum. de l. Corradi. & ibi Barb. in addit. & Bald. in d. l. si cùm dies. qui alleg. Lambertum de Salinis. & Cin. ibi ita tenere, sicut videmus in actione subrogata in locum alterius, quæ efficitur eiusdem naturæ cum prima l. si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cau. † Et hinc est quod si alicui statuto fiat aliqua additio, idem iuris intelligitur repetitum in additione quod erat in statuto quò ad pœnam, & quò ad alia, vt not. Lapus in clemen. statutum. super verbo consuetudine. de electio. quod Card. de Zabarel. ibi dicit esse singulariter notandum. Et est ratio secundũ eum: quia id quod venit per modum addendi seu additionis, est pars illius qui additur, d. l. sed & si manente. de prec. & idem dicit esse in iurisdictione prorogata, quod habeat naturam primæ, vt tenent ibi Paulus de Genzelinis, vt notatur. de offi. deleg. volunt allegare dictum c. de causis. Et idem in prorogatione compromissi. † Tamen quò ad additionem statuti contrarium tenet Soci. in d. l. multa. in primo & secundo notabili. de conditio. & demonstra. quia qualitas quæ inest dispositioni principali ex prouisione legis vel statuti, nõ censetur repetita in dispositione pœnali accessoria per illũ tex. Quod intelligit verum Anto. Corset. in sing. suis. in verbo, additio. nisi sit aliquod verbum in additione positum, quod esset repetitiuum omnium existentium in statuto. ad hoc alle. bon. tex. in c. de multa. in verbo, hoc idem in personalibus de præb. † Et pro hoc notanter dicit Alb. in d. l. Labeo ait. quod talis prorogatio fieri debet sub eadem forma, qua factum fuit compromissum: quia si primo actum erat in compromisso, quòd arbiter deberet pronuntiare de iure tãtum, & in prorogatione dictum, quod possit de iure & de facto, tunc discessum esset à pactis primi compromissi. Et idem tenuit gl. in c. hi qui. in verb. specialiter. quã ibi faciunt sing. Domini. & Philip. lib. vj. & Fel. in d. c. de causis. ij. limitatione primæ declarationis. & Soci. in consi. lxxxvij. vers. Secũda ratio. lib. iiij. & Alex. in d. l. iiij. ver. Hoc tamẽ est verum, de dam. infe. & Bal. in d. l. si qui ex consensu. ver. Ego dico, † Tamen aduerte ad dictum Alb. qui vult quod si arbiter possit pronuntiare secũdùm ius, secundùm quod, etiã si dictum non fuerit, tenetur, l. qualem. & ibi Bal. & Alb. in primo contrario. ff. de arbit. quòd non poterit pronuntiare de facto, id est secundùm ius consuetudinarium vel statutorium: dic tamen quod poterit secundum ius consuetudinarium aut statutarium (quod consistit in facto, l. de quibus. ff. de legib.) pronuntiare, vt singular. tenet Bal. in d. l. qualem. alias grauaret partẽ ex quo illud statutum vel consuetudo seruatur, & tollit ius commune in illo loco: ergo subrogatur loco iuris cõmunis, quod pariter seruari debet, l. an in totum. C. de ædific. priuat. & no. Bald. in l. quicunque. versic. Sed pone statuto cauetur. C. de seruis fugitiuis. idem Bald. in l. illa institutio. versi. Sed pone quòd fuit compromissum. ff. de hæred. instit. & Sicul. in capi. licet causam. in ij. nota. de proba. & in rubr. de consuetu. & ibi Barb. & Curt. in consilio xlvij. vel sicu. ad vltimum respondemus. & Corn. in consi. cxxiiij. cuius initium: ardua primo respectu. versic. inquantum. volum. ij. vbi alleg. Imo. in d. ca. Quintauallis. de iureiuran. ita tenere. & etiam Abb. Sicul. in rub. de consuet. & Roman. in l. post dotem. ff. soluto matrimo. & idem Philip. Corn. in consil. ccxxxix. libr. iij. & Iacobus de S. Georg. in l. iure succursum est. nume. ij. ff. de iure dotium. & Bald. in l. constitutionis. C. de bonis quæ libe. & ibi Alexand. in addit. Quamuis Paul. de Cast. ibi teneat contra Bald. sed primum est verius. quod tenuit Ioan. And. in addi. Specu. titul. de arbit. §. excipitur. versic. Item quod corruptus. quem refert & sequitur Cardi. Floren. in c. fin. de consuet. & Angel. in sua disputatione, quæ incipit. duo litigantes. vbi allegat idem tenuisse Guidonem de Suza. per tex. in §. quoties. institu. de iure natura. & idem Roman. in consil. ccv. in verbo, quamobrem. & Bar. singu. vbi Alexan. in d. l. societatem. §. arbitrorum. ver. Quarto quid sit dictum. cum seq. & Io. Baptist. Seuerin. in repetit. l. omnes populi. in ij. notab. versic. Hinc sumpta occasione. ff. de iustitia & iur. & Baptista de S. Blasio in d. suo tracta. de arbitr. in q. xxxvij. cum sequenti. & q. xciiij. & Roma. in repet. rubri. de arbit. in quæstion. xv. & Felin. amplissimè in ca. ius generale. per iiij. distinct. post Abb. Sicul. ibi, vbi Felin. limitat hanc conclusionem, nisi tales compromittentes ignorarent verisimiliter consuetudines vel statuta: vt quia Papa, vel Imperator, aut forensis, qui censentur cogitare, & loqui de iure communi, & nõ de municipali, cuius notitiam nõ habent: quod intellige, vt ibi per eum. Ideo intelligendùm est de mero facto, & de iure municipali consuetudinario non scripto siue in scriptis redacto, secundum quod iudicare debet, sicut iudex, l. iubemus. & ibi Bald. Paul. de Cast. & Iason. C. de iudi. & in cap. cùm ibi, secundùm ius & bonam terrę consuetudinem. de eo qui
7 mitti. in possessio. † Item prædicta vera, quando in compromisso de iure simpliciter, sine dictione taxatiua dictum est: aliàs si dictum fuerit de iure tantum, vt in exemplo Albe. tũc esset secus, sicut plerunque solet in arbitrum compromitti, vt pronuntiet secundùm leges tantùm, vel secundùm canones tantùm, vel secundùm statuta, aut consuetudines tantũ, vt voluit Alber. in dicta l. qualem. quia tunc forma & potestas arbitro data est seruãda, d. l. nõ distinguemus. §. de officio. cum aliis suprà allega. Et nota, quod arbitri habentes facultatem iudicandi de iure, & de facto, vel similia verba, nõ possunt lædere partem, secundùm Lapum in allegatione cxxviij. nec tollere defensionem reo, vt tenet Roma. in l. filiusfami. ff. de dona. alleg. c. presbyterum, iuncta glo. in verbo, de facto. de rebus ecclesi. non alienan. & sing. Corne. in
8 consi. clxx. li. iij. † Secundò aduerte, quòd si prorogatio fuerit facta intra tempus, etiam si in compromisso de prorogando tempore nihil dictum fuerit, nõ videtur dubium, secundùm Ioan. Baptist. in d. tract. de arbitr. lib. vij. c. ij. versi. Ad vnum attende, cùm omnia hinc inde præstentur, & eædẽ securitates, quæ prius præstitę fuerant, siue sint pignora, siue fideiussiones. Quod videtur æquius & iuri consonum, vt est tex. in dicta l. Labeo ait si arbiter. §. j. & fin. & ibi Bar. & Doctor. verum, quòd si iidem fideiussores nolint interuenire, noui tamen non dissimiles adhibendi sunt, vt ibi dicitur: & tunc dicetur nouum compromissum respectu nouorum fideiussorum qui interuenerunt: non verò sic respectu partiũ compromittentium ac prorogantium, quarum respectu dicetur vnum & idem, quanquam prorogatum, d. l. si cũ dies. quæ lex, secundùm Baptist. sic debet intelligi. & ita censent Imo. Roman. & Alexan. in d. l. iiij. de damno infect. & sing. Henri. de Bouerio in suis singular. in verbo, prorogatio. in princ.

princi. dicens, quòd facta tali prorogatione non censentur plura compromissa, imò vnum tantùm. Nam prorogatio intelligitur fieri cum omnibus qualitatibus & circunstantiis appositis in priore termino compromissi. d. l. Labeo ait. §. fin. Vnde Bar. in l. j. §. & post operis. in j. quæstio. ff. de noui
9 oper. nunt. quem sequútur ibi Ale. † Et Iason, ponit pro hac vnam regulam, quod prorogatio termini intelligitur facta cum omnibus qualitatibus suis, etiam ad bannum, & consequenter quò ad pœnam. Pro qua quidem regula alle. tex. in l. ij. §. sed si iudex. ff. de iudi. & Alex. alle. text. in d. l. Labeo ait. §. fi. cum l. seq. & in l. quæritur. §. qui impletæ. ff. locat. & in d. l. sed & si manente. & Iason addit duos text. primum in l. lecta est. versicu. dicebam. & ibi Paul. de Castr. & melius Ale. in v. notab. cui addo Socin. in viij. & ix. notab. ff. si cert. pet. vbi prorogatio termini facta debitori super mutuo, intelligitur cum vsuris: sed vsura est pœna, l. qui sine. ff. de neg. gest. imò videtur text. in d. l. lecta. ibi, pœnæ nomine. iuncta glo. & ibi Iason in ij. no. sed Franc. de Are. ibi, versicu. in glo. in verbo pœnæ. dicit hoc esse falsum, quòd pœna & vsura sint idem. Vnde ipse distinguit, vt ibi per eum, cum aliis in addi. Benedi. de Vadis. Et verum est, quod est differentia inter pœnam & vsuram, vt ibi per Iason. & Bar. in d. l. si sine de neg. gest. Secundò alleg. Iaso. text. in l. Celsus. §.
10 idem ait. de arbi. † Et quòd pœna censeatúr secundùm Iason. prorogata, alle. Bald. in c. venerabilem de elect. & in l. acceptam. in vij. quæstio. C. de vsur. ac pariter ipsum Bar. & Paul. de Cast. in pluribus locis ita tenere. & idem Alexan. in addit. ad Bald. in d. l. acceptam. vbi in fi. & in d. l. lecta. allegat gl. in l. Aemilius. in verbo, restitui. ibi, quo transacto. ff.
11 de minorib. † Et vltra Docto. sentit Iaſ. Bart. in d. §. & post operis. velle prorogationem intelligi esse factam, etiam cũ repetitione iuraměti, quod erat in primo termino, ita quod si non soluat in secundo termino prorogato, incidat in periurium, & possit conueniri coram iudice ecclesiastico. Et idem & magis amplè in d. l. lecta. in v. notab. cum ij. quæst. sequen. quod clarius tenent Bart. Pau. de Cast. & Alexan. in d. l. cùm stipulatus sum mihi à Proculo. de verb. & oblig. & ibi Ludo. Bologni. in suis primis interpreta. Sed contra istã conclusionem adduxit Iason tex. in c. penult. de iureiuran. vbi iuramentum non extenditur etiam expresso consensu, sed requiritur expressa iuratio: per quem text. dicunt Ant. de But. & Abb. Sicul. ꝙ si partes dederint licẽtiam notario extendendi instrumentũ prout voluerit, tamen non poterit notarius addere iuramentum, si formaliter non intercessit. Sed pro defensione decisionis Bart. allegat vnam singularẽ limitationem ipsiusmet Bart. ad text. in d. c. pen. quem ponit in l. fi. C. de vend. reb. ciuit. li. xj. volentis tex. in d. c. penult. procedere, quando iuramentum præteritum continebat illud de quo nunc non agitur, tunc non extenditur ad istud quod est aliud. & ita loquitur ille tex. secus si contineret idẽ. & gl. est ibi sing. in verbo, scriptis. Et eum sequuntur ibi Ang. Ioan. de Plat. Iac. Rebuf. & Luc. de Penna, versi. Et ibi ad memoriam. Et pro ista parte facit quod eleganter decidit Fulg. in consi. cxxx. inci. Mattheus Cunator, quod per nouam dilationis prorogationem factam debitori, non est nouata prior obligatio, & ibi vide, etiam quò ad fideiussorẽ.
12 & Imo. in consi. xj. † Quare si facta fuerit prorogatio officij non dicetur nouum, sed idem officium numero, vt voluit Bal. in l. eum qui. §. j. versi. In ea gl. ibi, meminisse. ff. de iurisdi. omn. iudi. & Mart. Laud. in tract. de offi. princip. §. lxvij. & idem Bart. in d. l. iiij. in vlti. quæstio. quando prorogatio officij est facta per verbum, prorogamus, secus si per verbũ eligimus: vel secundùm Ange. ibi, per verbũ renouamus ꝓ aliis sex mensibus, tunc esset nouum officium, & non cõprehenderentur qualitates eidem in prima electione concessæ, & idem Alex. ibi, versi. Item inducitur per Bartol. cum aliis per ipsum alleg. & Alber. in l. meminisse. versic. Item not. ꝙ secundùm Iacob. de Rauen. ff. de officio proconsul. & lega.
13 † Vnde in isto puncto concludẽdo videtur mihi in vtraque prorogatio intra tempus, aut etiam post tẽpus compromissi facta, siue actum fuerit de prorogãdo, siue non: quoniam si intra tempus, omnia veniunt, etiam si nihil dictum fuerit. Et idem quãdo post terminum facta fuit prorogatio, quòd omnia in compromisso contenta etiam videantur comprehensa, vt tenuit illustris inter nostros Doct. Pet. de Bella pertica. in l. pen. §. vxor. arg. illius tex. ff. soluto matrimo. quem ibi refert & sequitur Alb. vbi etiam alle. Din. ibi, Quamuis Bald. ibi, contra, dubitando tamen propter quandam opin. Din. in alia materia, de qua infrà dicam. Et Bald. ibi sequuntur Imo. & Alex. qui allegant Rapha. & Paul. de Castr. ibi Bal. sequi. Sed salua pace Pau. nihil dicit ibi, neque vterque Raph. legit primam partem, quod ego repererim. Et hæc conclusio Pet. vera est quam tenet Bal. magis amplè in l. vna, versic. Sed quid si dominus. C. quando non pet. part. per text. in d. §. vxor. & §. qui impleto. & d. l. Labeo ait. & de Curte. in primo consi. feud. nisi in vtraque prorogatione in contrarium aliquid fuerit additum, cuius respectu erit tantummodo nouum, quia partes ita intelliguntur prorogasse, per nota. in d. l. si cùm dies. in princ. & in d. l. Labeo ait. §. fina. & per not. per Bal. Imol. & Doct. in d. l. Titio centum. & in d. l. j. de temp. app. cum aliis in præced. quæst. allegat. Tãtum ergo valet prorogatio post terminum, quantum intra terminum facta: pro quo allego illud vulgare Gallicorum prouerbium, *Tant vaut pain mouillé, que soupe:* vel, *Verd ius, & ius verd.* quorum sequitur distichon,

Sunt panis madidi similes offæq; liquores,
Vua idem & viridis omphaciiq; sapit.

Et idem videretur dicendum, quando prorogatio fuit tacita, quod videatur sub eisdem pœnis & pactis in ipso compromisso contentis facta, postquam coram arbitris procedendo nihil in contrarium dixerunt, aut protestatæ fuerunt: quia qui non contradicit, pro consentiente habetur: & qui non improbat, approbat l. si sine. C. ad Velleian. & in ca. j. §. præterea. quib. mod. feud. amit. & in d. l. an in totum. de ædific. priuat. Et præcipuè in casu præsenti, cum prius duabus simpliciter prorogassent vicibus intra tempus, & in vltima pars absens post passauerit procuratorium ad prorogandũ ad festum beatæ Mariæ Magdalenæ, vsque ad quem terminum extiterat prorogatio intra tempus per solicitatorem seu clericum sui procuratoris facta tam expresse approbando illã prorogationem, quàm tacitè postea procedendo. Et pro ista deci. est tex. in d. l. itẽ queritur. §. qui impleto. ibi, sed etiã pignorũ videtur durare obligatio. & ibi Bal. in antiq.
14 lect. & Sali. † Idẽ vbi in tacita recõductione siue relocatione veniũt omnia, quæ erãt in locatione cõtenta: nisi in præiudiciũ tertij, vt fideiussoris, vt dictũ est, & in l. si cùm hermes. & ibi Bal. in j. no. & Ale. in addit. & in l. legẽ. C. locat. & d. l. Labeo ait §. j. & fi. & plenè Feli. in d. c. de causis. in iij. limitatione primæ declarationis, cũ aliis ꝑ eũ alle. & bon. est tex. in l. pe. §. vxor. ibi, quoniã prioris dotis cã in sequentẽ dotis obligationẽ esset trãslata, s̃ alle. quãquã Bal. in d. §. qui impleto. censeat contrarium: quòd si pœna esset apposita in prima locatione, quòd in secunda conductione tacitè facta, nõ videatur repetita, secũdùm Din. in l. cùm pater. §. pater certã. ff. de leg. ij. vbi idẽ tenẽt Bald. & Imo. Cuius ratione dicunt Bal. & Sali. in d. l. legẽ. de loca. ꝙ renouatio tacitè intelligitur fieri quò ad ea quæ tacitè renouari possũt per solũ hominis intellectum: secus si aliquid requiratur ab extra, vt scriptura, quæ tacitè fieri nõ potest: quia tacitè nõ scribitur, nec tacitè fit præceptũ guarentigiæ, cùm non sit in potestate partium. Et idem Anton. de Cauario in tractã. de execut. instï. q. xliiij. & Ang. in l. quicquid astringendæ. ff. de verb. oblig. tamen illud verum, quòd scriptura primæ obligationis quò ad pœnam, & alia cõtenta in eadem remanet sine noua scriptura, vt ex infrà dicendis apparebit. & ita dicit text. in d. §. qui impleto. & ibi Bal. in antiq. lect. in vj. no. post glo. in l. qui ad certum. super verbo, contractus, eodem tit. Præter-

ea pro opin. Bal. videtur glo. in l. in proposita. in vlti. quæst. ff. pro socio. quam ibi sequuntur Iaco. Butric. & Rayn. quæ vult in prorogatione personæ ad personam pignora primo loco data retineri non posse pro secunda sententia. Et idem est secundùm Albe. ibi, versi. Item quærit glo. an pignora, quando fit prorogatio temporis ad tempus, vt non teneatur pro secundo tempore, d. l. Labeo ait. §. fin. & d. §. qui impleto. cum istæ prorogationes personarum & temporum pacificentur. Et in hanc partem videtur inclinare Io. Bapt. in dicto. tracta. de arbit. lib. vj. cap. v. versicu. facit etiam hoc vltimum, quòd compromissum possit fieri per actus tacitos, tamen hoc compromissum tacitum non comprehendetur sub dispositione statuti loquentis de compromisso, quia nõ comprehendit actum præsumptum, sed verum, l. iij. §. hæc verba. ff. de negot. gest. Arbiter tamen vel arbitrator ex eo resultans est verus & proprius. & idem sentit Soci. in d. l. lecta. in v. no. versicul. Ex quo infertur. Sed istud non obstat, quia hic fuit ab initio verum compromissum, & prærogationis tacitæ confirmatio, quæ valet, vt dictum est. Tum Bal. tenuit etiam in tacita prorogatione priora non venire pacta, vt in consilio ccccl vij. inci. Verba compromissi. cum seq. vol. iiij. & singu. Rom. in d. consil. clij. volens, quod licet laudum latum vltra compromissi tempus transeat in pactum propter approbationem partium, tamen pœna apposita in compromisso in casu, quòd non pareretur laudo, non committitur in casu, quo laudum nullum à partibus approbaretur, vt ibi latius per eum, & ipsum sequitur Cornel. in consil. suprà alleg. cxxv. ibi, ex quo infert. Sed hoc non obstare videtur, quoniam in casu eorum laudum erat nullum, tanquam latum post tempus compromissi absque prorogatione expressa vel tacita. Sed nostro in casu videntur partes super eisdem pactis in eodem compromisso specificatis prosecutæ expeditionem causæ. Et ita tenet Bal. sibi contrarius in d. l. legem. ver. Et not. quod ista reuocatio intelligitur fieri sub eisdem pignoribus, pœnis, ac renuntiationibus & clausulis: & hoc (vt dicit) tene menti. Et idem tenet in d. l. acceptam. in vij. q. de vsur. quia quod potest fieri expresè, potest fieri tacitè: sic & econtra quod non potest expresse, nec etiam tacitè, vt in l. qui ad certum. ff. locati. & ibi Bal. in anti. lect. & in l. certè. & ibi Alb. ff. de precar. ac in eadem voluntate, & proposito compromissi permansisse videntur, quod mutasse non præsumuntur, l. cùm tacitum. & l. quingenta. ff de prob. & l. sancimus. C. de testamen. Et non solùm in vltimis voluntatibus, sed etiam in contractibus qui verbis aut re & consensu fiunt, tacitum tantum operatur, quantum expressum, circa tamen accessoria, secundùm theoricam Bart. communiter approbatam per omnes Modern. in d. l. quicquid astringendæ. de verb. oblig. & in l. cum quid. & ibi latè Alb. ff. si cert. petatur. Vnde firma est iuris conclusio, quòd in quacunque dispositione siue statutaria, siue loquamur in vltima voluntate, siue in rescriptis, aut contractibus, validũ est argumentum à tacita mente disponentium, adeo quòd dispositum in vno casu censetur etiam dispositum in alio: quia si disponentes fuissent interrogati, idem verisimiliter disposuissent, vel sic intelligere declarassent, vt tenet gl. cõmuniter approbata in l. tale pactum. §. fi. ff. de pact. & ita dicit ibi Bald. in ij. not. & in l. j. C. quæ res pignor. obliga. poss. & Curt. in consi. xix. feu. & dixi suprà in q. xxxviij. inc. Aenigma aliud. & alibi sæpè. Et super isto vltimo dubio fuimus contrarij in camera Tornellæ. Et verè non est sine dubio, quamuis ista in vera æquitate sit sustentabilis positio, quòd dies compromissi sine prorogatione lapsus esset, tamẽ si sibi liquebat de causa, cogitur arbiter pronuntiare, d. l. si de meis. §. fi. & tenet Spec. in d. titu. de arbi. §. excipitur. versic. item quod lapsa die. quod tamen intelligit glo. in d. §. fi. quòd denuo partes in eum compromittent. Sed erit idem, si scientes & certioratæ de lapsu diei procedant, & petant laudum ferri, vt in casu nostro, in quo iudicio meo non est dubium, quoniam vltima prorogatio expressè fuit intra terminum facta per vnam ex partibus, & per clericum procuratoris alterius partis absentis, eam tamen ratificari facere promittentem: quam quidem arbitri dilationem vtrique ad probandum, obiectus dantes approbarunt: per quod videntur prorogasse compromissum, vt voluit etiam in simili Bald. in consilio ccccxxxij. incip. Dominus meus dom. Patiens. volumin. j. Et signanter, quia pars absens postea approbauit primò procuratorium, super hac prorogatione, vsque ad terminum per illum clericum facta, passando, & sic tanquam sciens: aliàs si non sciuisset illam prorogationem vsque ad dictum terminum factam, iam dictum procuratorium non passasset, argument. l. final. in fin. C. de dot. promis. Quare per istam omnes præcedentes prorogationes confirmatæ videntur. l. fundum. ff. de seruitut. rustic. prædio, & l. final. ff. commu. prædio. & ita per illa iura tenet Specu. in d. §. excipitur. versicul. item nunquid diuersis temporibus. Secundò approbauit procedendo coram arbitris, iustitiam sibi ministrari petendo, ac species pro consiliariis ponendo & consignando, vt dictum est. pro quo dicit Bal. in l. ij. versicul. nunquid iudex potest cogere. C. de sentent. ex breui. recitan. quòd idiotæ iudices & arbitri super puncto iuris possunt mandare partibus, quòd dent consultores. & pro ipsis salarium deponant. l. iiij. §. ij. ff. finium regundorum, & ita secundum eum seruat cõsuetudo. & idem in l. nõ distinguemus. §. quidam suprà allega. vbi dicit, quòd partes eligunt sapientes in causa. Tertiò, quòd cùm pars absens petierit per appellationem annullari, vel nullum declarari, ex causis in ipsius petitione aut libello contentis, censetur ratificasse prorogationem, vt tenet Paul. de Cast. in cõsil. xcv. incip. Considerandum est quòd dictus Spinellus. volu. antiq. aliàs secundum eum non esset ei expediens illud petere: quia si nolebat ratificare, non poterat sibi nocere: etiam si causæ nullitatis intentatæ cessassent. l. in causæ. post principium. ibi, quæ inuito te acta sunt, tibi non præiudicant. ff. de procuratorib. & l. j. C. quibus res iudica. non nocet. & idem Baptista de sancto Blasio in suo tracta. de arbi. quæst. lxxvj. in prima fallen. pro quo allego bonum text. in l. in dubium. C. de tutor. & curator. qui non satisda. Et non solùm videtur ratificasse compromissum, sed etiam laudum tanquam latum ab electis de sua voluntate: non tantum tanquam sic latum, nec tanquam ab electis validè, argument. ff. rem ratam haberi. l. iij. §. falsus. & ibi per eum post Bartol. igitur, &c. Et sic videtur sententiam arbitrorum interim quò ad gaudentiam rei, non quò ad pœnam posse exequi, cùm ita per easdem partes in compromisso conuentum fuisset, vt tenet Pet. Iaco. compatriota in d. tit. de recursu ad arbit. boni viri. tenens talem conuentionem valere, cùm talis seu similis potestas ingrediendi possessionem concedi posit priuato l. iiij. C. de pigno. & l. si Titius. ff. de seruis expor. & insti-
15 tu. quib. alien. licet. §. j. † Sicut plerunque ex forma statuti aut styli vel consu. laudum seu sententia arbitri habet executionem paratam, vt dicit Abba. Sicul. in dicto capitulo. Quintauallis. versicul. sed ego limito prout & Anchar. in cõsil. xxxv. cuius initium, apud intelligentes. & idem Imol. in consil. cxxx. incipient. in casu præmisso. versicul. nec obstat. cum versicul. sequent. & Paul. de Castr. in consil. ccliiij. aliàs cclxj. incip. visis compromisso, laudo, puncto & aliis. versic. circa secundum dubium. volum. antiq. & Cu. in d. consi. vij. & reliqui. Docto. quorum consi. sunt ibi inserta. Sed apud nos est in contrarium ordinatio æternæ recordationis Ludouici xij. Francorum Regis, Lex enim dicit æternæ recordationis, l. j. C. de offi. comitis sacri pal. & canon dicit, bonæ memoriæ, c. bonæ. de elect. quod idẽ est secundùm Alb. in d. l. j. quæ quidem ordinatio vult, quòd à sentẽtia arbitri vel amicabilis compositoris posit appellari, vel ad iudicem recurri. Et si per iudicem ordinarium fuerit confirmata, non audietur appellans, nisi interim parti soluat integram pœnam seu emendam: saluo de ipsam (si in finibus dictum fuerit) repetendo. Et nota quod per istam ordinationem, quæ

quæ fuit bene composita, videntur decidi quatuor vel quinque notabiles quæstiones, in quibus Doctor. vtriusque censuræ sunt varij & contrarij: quarum prima continet duas, quòd scilicet à sententia tam arbitri, vel arbitratoris, quàm etiam à sententia iudicis reducentis arbitramentum seu laudum ad æquitatem, potest recurri & appellari. & promiscue
16 ipsas causa breuitatis prosequar. † Et ita tenuit primò in sententia iudicis reducentis & confirmantis, in qua est maius dubium Anton. de Butrio in dicto cap. Quintauallis. in xxiij. differentia. quia à commissis ad arbitrium iudicis appellari potest, capit. super his. de accusatio. & idem Bald. in l. j. versicul. extra quæritur. C. ne liceat in vna eadémque causa tertiò prouocare. & Paul. de Castro in dicto consil. ccliiij. circa primum dubium. & cum ista opinione transeunt Cumanus, Ioan. de Imol. in l. j. & ibi singulariter Alexand. versi. deinde Barto. hic. ff. de leg. ij. cum aliis per eum allegatis.
17 † Contrarium tamen secundùm aliquos tenuit Iac. de But. in l. societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio, ꝙ non possit appellari. idem Ioann. Andr. in additio. Spec. tit. de appel. §. in quibus. versic. xvj. in verbo, priuatorum. vbi allegat Rusticanũ antiquũ Doctorem disputasse hanc quæstionem, cuius initium, Petitum fuit à iudice: qui tenuit ꝙ appellari non possit, & eius principale motiuum fuit, quod ab arbitramento non appellatur, nec ergo à sententia quæ super eo fertur: antecedens est per se notum, quia solum potest peti, si sit iniquum, ad arbitrium boni viri reduci d. §. arbitrorum. consequens probatur, quia subrogatum in alterius locum illius naturam sortitur, d. l. si eum. §. qui iniuriarum. & idẽ Bart. in l. j. ff. de lega. ij. per notata per Innocen. in ca. statutum. de rescriptis lib. vj. & in suo tractatu de arbit. versic. quæro de quæstione quæ fuit in ciuitate Brixiæ. qui non solet ibi allegari, quos sequitur Abb. Sicu. in d. ca. Quintauallis. versicu. nunc quæro de notabi. & quotidiana quæstione. vbi dicit se sic consuluisse. & verum dicit, quia ita consuluit in consil. ij. incipiente, Consilium quod iudex. versic. his præmissis. & latius in consil. xxxviij. incipiente, Tria sunt versic. condescẽdo ad secundum articulum. volu. j. cum aliis per Bellenz in additio. Abbatis. in d. c. Quintauallis. alleg. & idem Cardin. Floren. in capitu. exposita. de arbit. & Ludouicus in repetitione versi. sed an sicut. & Anchara. in consilio incip. cui incumbat onus probandi. versicu. pro isto dubio. quod ponitur inter consilia Calderi. titul. de arbitr. numer. v. & Salic. in dicta l. societatem. quæst. xx. vbi dicit ita tenuisse in publica disputatione. & idem in dict. l. & in maioribus. C. de appellationib. & Fulg. in consi. cxj. incipiente, Supponitur ex facto. & in consilio cxij. initium cuius est, Arbitrator in ij. & iij. & sequen. dubiis. sed Paulus de Castro in dicto consi-
18 lio ccliiij. in primo dubio tenet præcedentem, † nisi renunciatum fuisset appellationi & nullitati ac reductioni ad arbitrium boni viri, quibus videtur renuntiari posse, d. l. non distinguemus. §. cum quidem. vt plenè per eum in dicto consilio, & Bart. Bald. & Salice. in dicta l. societatem. Tamen Alber. ibi, versi. item quæro an renuntiari possit. dicit, quòd cõmuniter tenetur quòd non possit, siue sit iniquum re ipsa, siue dolo arbitratoris, etiam iuramento non obstante, de quo plenè per ipsum in dicta l. si quis arbitratu. versic. item quæro nunquid renuntiari. & ibi per Moder. & Albe. in l. nemo videtur fraudare. ff. de regul. iuris. & Din. in regula, scienti. præallegat. cum aliis ibi per me in addi. alleg. & Paul. de Castr. in consi. cxxij. versi. secundo videndum est. vol. nouorũ, & per Spec. in d. ti. de arbi. §. sequitur versi. item quid si compromissum est, & ibi Ioann. Andr. in verbo, viri clarius. & Bart. & Ioan. Fabr. in l. j. C. de arbitr. & Bar. in d. tracta. suo de arbitr. in vlti. quæst. & decis. capel. Tholosa. cclxxviij. & Guido Pap. quæst. cccccxix. & Cæpol. in cautela, cxcix. inc. Difficile est dare modum per quem possit peti reductio ad arbitrium boni viri. & amplè Dec. in cap. ad hæc in ij. de appel. & Bapt. de sancto Blasio in d. q. pen. & quæ. lxx. vbi ponit in arbitrio regulam negatiuam, quòd non fallit tamẽ in decem casib. & per Rom. in d. repe. rubr. versi. subsequenter quæritur. cum aliis ibi per Bern. Land. in addit. ad eum alle. & per Thomam Ferra. in cautel. viij. & supradictam opinionem latius tenet Pau. de Cast. in d. l. j. versic. vltim. quando recurritur. de leg. ij. vbi dicit istã partẽ esse tutiorem. & Imol. in d. Quintauallis. in xxiiij. differentia. referens Iaco. Butr. ita sentire in d. §. arbitrorũ. quamuis Doct. allegent ibi tenere contrarium, vt dictum est. Tamen Bal. in l. vnica. versic. non obstat. C. de his quæ pœnæ nomine. distinguit, aut iudex recursus grauat in modico, & tunc ab eius sententia non appellatur: aut enormiter, & tunc sic: & idem Card. Alexand. in rub. de ap. Roman. in consil. cclxj. incip. super eo quod quæritur. vbi hoc proba. quod intelligit Bal. si grauamen & læsionem exprimat appellans, quod tunc non debet recipi, si in modico fuerit læsus: verum dicit, si esset interlocutoria cle. appellanti. de ap. sed nos loquimur in diffinitiua, per quam confirmauit laudũ: quare nõ potest sciri, an talis iudex modicum aut enormiter grauauerit, nisi processus per viam appellationis per superiorem videatur. Ideo opus est appellatione, d. l. & in maioribus. de appellationib. Et si in modico læserit, declarabitur per ipsum iudicem ad quem in admissibilis. & ista opin. est de iure æquior & verior, quæ à maiore parte scribentium comprobatur, secundùm Ale. in consi. cvij. incip. viso themate antepósito. libr. iij. & Corne. in consi. clxxxviij. li. iij. tenet Paul. de Cast. in consi. cxxij. versi. Circa tertium quæsitum volu. nouo. qui non fuit ausus figere pedem supra petram firmam, quam firmauit Pet. de Ancha. sibi contrarius in sua disputatione incipiente C. Laicus. & Bap. de S. Blasio in dicto suo tract. de arb. q. xcix. quæ est Petr. dicens aliàs istam q. disputasse, & ita tenuisse: ad quem se remittit, quæ incipit, à sententia in causa redu-
19 ctionis &c. † Veruntamen fatetur Bald. in d. l. j. ne liceat tertio prouoca. post princip. versi. sed si arbitrator. quod si in causa appellationis arbitrator alius esset assumptus, & appellans succumbat, non poterit postea appellare, cum non possit nisi semel peti reductio. & eum ibi sequitur Salicetus in penulti. quæst. de quo dubito: quia si iudex appellationis cõfirmasset laudum posset appellari, quia tantum habetur loco arbitratoris. d. l. non distinguimus. §. cum quidam. in fin. vt tenent doctores pro contraria parte. suprà alleg. Et credo quod istud dictum Baldi in curiis parlamentorum supremis non seruaretur, tamen interim visa ordinatione supradicta teneretur soluere pœnam, cum possit appellari non solum à iudice arbitramentum seu laudum ad æquitatem reducente, vt supra conclusum est, sed etiam ab arbitro vel arbitratore: vt volunt Doctor. suprà alleg. quod probatur de iure canonico in d. c. ij. & ca. cum specie. de arbi. & ij. q. vj. c. à iudicibus. & ibi no gl. & Domi. de sanct. Gemi. Bar. Bal. & Salicet. in dicta l. j. & fin. de arbit. & gloss. in cap. ab arbitris. & ibi per Doct. de offic. de leg. lib. vj. & tenet Alexan. in dicto consi. ccliiij. num. vij. & signanter in loco, vbi est statutum hoc permittens, vt est nostra ordinatio. & idem Roma. in consilio xxvij. & Henric. de Bouer. in suis singu. in verb. appella. versicul. xxvij. & per doctores in capitul. ad petitionem. de accus. & præcipuè si secundum docto. data sit potestas arbitro procedendi de iure: quia tunc potest laudum peti ad arbitrium boni viri reduci, vel ab eo appellari, vt supra dictum est. & tenet Ioann. Bap. de sancto Seuerino in rep. d. l. omnes populi. in ij. notab. versi. sed aduertendum circa hoc, vbi allegat Baldum ita tenere in quodam suo consilio, incipiente, quidam secus. quod non inueni in quibusque suis vol. consi. quamuis tabula capitum consiliorum vltimæ partis describat caput seu initium consilii, quidam cæcus de Aretio. tamen non inuenitur in libro. & idem tenet Aegid. Bellamera. in Decisione ccxcix. incipiente, petens laudum. & Ioan. Fab. in d. l. j. de arb. etiam si nudæ voluntati se submiserint, prout in arbitris solet apponi clausula, quorum ordinationi ac nudæ voluntati de alto & basso supponunt se partes, vt tenet gl. in l. pen. & ibi Bar. Bal. & Alb. post

Guid.de Cugn.ff.de arbitr. aliàs vix in regno Franciæ poſ
ſet reclamari vel appellari, vt ipſe Ioan. Fab. bene dicit in
§.pretium.ver.& hæc procedunt.inſti. de contrahen. empt.
20 ¶†Tertia quæſtio, quod pœna in compromiſſo adiecta cõ
tra recurrentem vel appellantem non poteſt ilico peti, ſed
cum ſententia erit lata contra petentem,& ſic confirmata,vt
tenet Dinus in conſil.xix.incipiente. Ptolomæus reſponſio
ne primi capituli,quia ſi per reductionem appareat iniquè
prolatum eſſe,tunc pœna cum effectu non committitur. &
ſic ex primo facto declarabitur vtrũ pœnæ commiſſio pro-
cedat vel non,licet Din.in iij.cap.velit quòd incidat in pœ
nam dando petitionem,& litem ſuper eadem conteſtando.
Sed primum verius, vt ipſemet tenet in d.regula ſcienti. de
reg.iur.& pro iſta opinione eſt caſus in l.qui Romæ.§.duo
fratres.ſecundum vnam lecturam,quam tenet ibi Bar.ff. de
verb.obliga.de quo ibi per Imo. Alex.& Moder.& de Ca-
banis,& Paul.de Caſtr.in d.conſi.ccliiij.ver. ſecundum du-
bium.& Bald.in l.vnde ſi Neruæ.quæ eſt poſt dictum §.ar
bitrorum.ff.pro ſocio.ver.quæro vtrum. & Bal. in additio.
Spec.in d.tit.de arbi.& in l.nã poſtea.in princ.verſi. quid ſi
petitur reductio.ff.de iureiuran.vbi diſtinguit. & Ro. in d.
repe.rub. de arbit.verſicul.qui tamen dicis,&c.cum aliis per
Bernard.Landri.in addi.vbi vide. ideo ſi non eſt ſententia
arbitri vel arbitratoris cõfirmata,ſed infirmata, & ab ea ap
pelletur,quòd interim pœna non debetur,vt voluit Bart.in
l.licet.§.ſi ſeruus.in fi.ff.de pecul.& Sal.ibi,quia ſecundùm
Bal.in d.l.j.ne liceat in vna eadémque cauſa tertio prouoca.
ibi, ex quo apparet,quod ſententia arbitratoris.confirmata
aſſumit robur veræ ſententiæ,tanquam latæ in prima cau-
ſa.& idem in d.l.fi.in xj.quæſt.de contrahenda emp.&Bar,
& Bald.in d.l.multa.de condit. & demonſtrat. quos ibi ſe-
quuntur Paul.de Caſtr.Cuma.& Socin. qui facit duas con-
21 cluſiones.†Et etiam vide ibi quid ſi ſententia ſeu laudũ fue-
rit confirmatum,& iudex vltra in maiori ſumma ipſum ap-
pellantem condemnauerit. Et Bar.& Docto. in hoc tenent
quòd non debetur pœna,& Bald.in l.fi.verſi.circa ſecundã
partem.C.de arb.ſed idem Bald. quamuis ſibi contrarius, te
net oppoſitum in d.l.fin.q. xj. quia non fuit innouatio, vel
informatio laudi in præiudicium victoris facta, cum fuerit
confirmatum,l.fin.C.de vſur.rei iudi.de quo per Socin. in
d.l.multa.in ſecunda concluſione.& iſta opinio magis con-
uenit ordinationi regiæ,quod teneatur interim ſoluere pœ
22 nam.†Si verò eſſet pro parte confirmata, & pro parte infir
mata,Bal.adhuc in d.l.fi.in vltim.q.C.de arbit. tenet quòd
pœna debeatur. Sed contrarium tenuit ipſe Bald.in d.l.eos.
§.cautione.verſic.quid ſi hoc faceret iudex. C. de appell.&
in cap.j.§.inter partes.verſi. ſed quid ſi arbitrator.de l.Cor
radi.& ipſum ſequitur Rom.in d.repe.rub.de arbi. in pen.
q.& iſta eſt verior, quia ſententia non eſt in totum confir-
mata,vt requirit ordinatio noſtra, ſicut in præcedentibus
32 caſibus:ideo non tenetur vt dictum eſt. † Et aduerte quòd
ſi appellans habeat iuſtam cauſam recurrendi vel appellan-
di,licet non obtineat in cauſa,excuſatur tamen à pœna cõ-
promiſſi,propter probabilem ignorantiam, vt tenet Bal. in
l.tres fratres.verſi.dicunt tamen docto. quem ibi ſequuntur
Ange.Paul.& Iacob.de ſanct.Geor.ibi in fi.ff.de pactis, &
omnes alleg. Ioan. And.in addit.ad Spec.tit.de arb.§.ſequi
tur.de quibuſdam.ver.in prin.Din.reg.& c. & idem Ange.
& Alexand.in dicta l.qui Romæ.§.duo fratres.de verbor.
obli.& Alexan.in d.conſilio xxxij.verſi. pro hoc facit,quia
iuſta cauſa.vol.ſecundo,& Hẽricus de Bouerio in ver.com
promiſſum.ver.xv.& Bal.in l.de rebus.verſi.idem no.quòd
ignorans.ibi,& eſt arg.quod iuſta cauſa litigandi.ff.de arbi.
& Roma in d.rep.de arb.verſicul.ſed an iuſta cauſa,cũ aliis
per Bernar.Land.in additione allegat. ibi,quod eſt notan-
dum quia ſæpè contingit. iuxta l. legaui. ff. de libe. legat.
24 ¶†Quarta quæſtio quod per petitionẽ iſtius reductionis aut
appellatione debet executio laudi quò ad principalem rem
adiudicatam ſuſpẽdi:quamuis ordinatio noſtra expreſsè ni
hil dicat:niſi de pœna ſoluenda poſt laudum per iudicẽ con
firmatum, ſi ab eo appellatur: niſi quod qui de vno dicit ac
exprimit,de alio negare videtur,l.cũ prætor. ff. de iudiciis.
& ita tenuit Abb.Sicu.in d.c.Quintauallis.in medio verſic.
ſed hîc annecto dubiũ notabile. Et hoc quo ad effectum diſ
ferẽdi executionem, quoniam dicta petitio habet effectum
ſuſpenſiuum,& ſic vim appellationis,dicto §. cum quidam.
vt ſuprà dixi.& idẽ Imol.in d.conſi.cxxx.verſ.circa tertiũ.
& Ant.de But.in conſi.inci.puto iudicem aditũ.& Cuman.
in d.conſi.vj.cum aliis ſequen.ſuprà allegatis. Sed contra-
rium tenuit Car.Florẽ.in d.c.expoſita. quòd nõ debet ſu-
ſpendi executio laudi. Allega. not.in c.ex literis.de in inte-
grum reſtit.in gl.ſupplicauit.& ſufficit ſecũdum eum, cùm
25 hoc iure non probetur. † Nec obſtat, vt inquit ipſe, quòd
hæc petitio recurſus habet vim appellationis d.§. cum qui-
dã.quia non per omnia,vt ibi not.quo recurſu aduerſus a-
reſta vtuntur Delfinales & Prouinciales,vt per Guidonem
pap. Deciſ.nam iudex hoc caſu non aditur per viam appel-
lationis.ſed per querelam.& iſta inter ſe differunt,vt in cap.
concertationi.de appellatio.lib.vj. Ad quẽ tamẽ reſpondẽt
Abb.Sicu.in d.c.Quintauallis.& Imo.in d.cõſi.cxxx. ſed vl
tra dixi,quòd imo probatur de iure. Quoniam olim ſenten-
tia ſimplicis arbitri nullã de ſe merebatur executionẽ, nec
producebat actionem,per not.in d. l.j. C. de arbitr.ideo e-
rat neceſſe pœnam adiicere, vt pœnæ metu, quæ per ſtipu-
lationem promittebatur, pareatur ſententiæ, alter non co-
gebatur arbiter ſententiam ferre,dicta l. nõ diſtinguemus.
26 §.in ſumma.l.litigator. §. reo. Sed † hodie ſiue ſit appoſita
pœna,ſiue non ſit,datur actio, & ſententia demandatur exe
cutioni in duobus caſibus, ſcilicet ſi fuerit per pares emo-
logata expreſsè l.ne in arbitris.§.quis autem.C. eodem, vel
tacitè per lapſum decem dierum,vt ibi, & l. cum antea. eo-
dem titulo,vel ſi ſit iuratum in compromiſſo,dicta l.ne in ar
bitris. & iſtud vltimum videtur corrigi per authentic. de-
cernit.de arbitr.& vnde ſumitur,authentic.de iudic.§.quia
verò multæ. vbi hodie non fiunt arbitria cum iuramento.
quod intelligunt gl.vtriuſque iuris in ſacramento per arbi-
trum non præſtando, & non profecto de ſacramento par-
tium,vt ibi per gloſſam & Doctores, & in capitulo non ſa-
nè.& in capitulo non tempore.eodem titulo. Licet enim in-
teruenirè non debeat,tamen ſi interueniat per partes, præ-
ſtitum,erit per iura ſuprà dicta ſeruandum, & tenet Ioan-
nes Fabr.in dicta authentic.decernit. & in dicta l. cum an-
tea.& plenè Baptiſta de ſancto Blaſio in dicto tractatu, de
arbitr.quæſtione trigeſimaquinta, cum ſequent. & in quæ-
ſtione ſeptuageſimaſeptima, cum ſequent. & Cumanus in
dicto conſilio ſeptimo,& in conſilio quinquageſimo, & in
conſilio centeſimotrigeſimotertio, verſiculo quantum ve-
ro ad ſecundam partem.& Lanfran.de Oriano in dicto ca
pitulo,quoniam contra falſam.uumero ſexto, verſiculo ſed
in arbitratore,& Abba.Sicul.in capitulo primo, de arbitr.
& Iaſon in repetitione legis admonendi. de iureiurand. ta-
men ſi fuerit appellatum,interim non exequetur. Et ita ſer-
uatur in iſto caſu in praxi, & ſtylo curiarum, niſi quo ad
pœnam, vel niſi actum eſſet in compromiſſo, quod lau-
dum exequentur. Quod intelligo ſi per viam recurſus vel
appellationis fuerit confirmatum, quòd pendente ſecunda
appellatione interim mandari debet executioni. Contra-
ctus enim vel quaſi contractus ex conuentione partium le-
gem accipiunt,l.j.§.ſi conueniat.ff.depoſiti.& ſuprà dictum
eſt in verſiculo, & ſic videtur ſententiam arbitrorum.
27 ¶†Quinta quæſtione quæ videtur per præcedentes ſoluta,
eſt,cui debet applicari talis pœna,ſi non pareatur per vnum
ex litigatoribus ſententiæ arbitri aut arbitratoris. Et cla-
rum eſt,quòd parti ſeruanti,& non fiſco, vt canit ſupradi-
cta ordinatio regia. & tenuit etiam Bartolus in tractatu ſuo
de arbitris,verſiculo ſed quid ſi arbiter eſt ſolus. & pro hoc
textus in l.arbiter intra.& ibi Baldus ff.de arbitris, vbi per
illum textum, Baldus not. quòd licet in compromiſſo ſit

data

data potestas arbitro condemnandi in aliqua pœna tam fisco quam parti applicanda, quod solum debetur illa pars, quæ venit applicanda parti, nec est locus iuri accrescendi in pœnis. Quod inducit ibi ad quæstion. statuti, vt ibi per eum, & Albericus, & Baldus in l. non ex omnibus. in principio, eodem titulo, licet secus in iudice dicta l. secunda, §. finali, de iudicis. & est ratio, quia arbiter etiam cum potestate non potest, quoniam partes quæ sunt priuatæ non possunt quærere actionem fisco, per text. in dicta l. arbiter intra. & l. prima, in principio. & ibi Albericus, versiculo iste
28 text. multum facit pro quæstion. ff. de iure fisci. † Vbi tamen distinguit an ex contractibus priuatorum acquiratur fisco actio: quòd per pactum nudum non, siue etiam sit persona publica, sed bene per stipulationem factam per personam publicam, vt tabellionem, & non per partem priuatam: tamen pro casu nostro, scilicet in arbitro & partibus compromittentibus est text. in dicta l. arbiter. infrà, quòd non vt dictum est, nisi interueniret stipulatio notarij recipientis compromissum, secundum opinionem Alberici, tamen adhuc non debetur, attentata ordinatione regia.

SVMMAE.

1 *Procuratore litem contestante, an ipse vel eius dominus debeat postea ad testes, & alia acta citari.*
2 *Sententia an in personam procuratoris vel domini sit ferenda. & num. 3.*
4 *Procurator post litem contestatam non potest inuitus reuocari.*
5 *Procurator si post litem à domino contestatam aliquando compareat, an ipse vel dominus ad alia acta sit citandus.*
6 *Expensarum taxationi requiritur noua citatio partis.*
7 *Citari debet dominus procuratoris ad inquestas, & testium obiectus.*
8 *Procurator in quibus casibus efficitur dominus litis, etiam vbi lis non contestatur.*
9 *Procurator an remaneat in causa appellationis & euocationis, &c. & nu. 10.*
11 *Aduocatus an teneatur postulare in causa appellationis.*

Quæstio CCLXXXV.

Quæritur, nunquid lite contestata per procuratorem, sufficiat citare dominum ad testes producendos, & iurari videndum, vel actus qui fieri possunt, & requiruntur in iudicio, vel debeat idem procurator citari & adiornari ad prædicta faciendum, siue coram eodem iudice, siue coram alio, siue causa euocetur aut per appellationem deuoluatur, in eadem tamen ciuitate.

DECISIO CCLXXXV.

1 ET † istam quæstionem primò disputauit Lambertinus de Ramp. Bononiens. doctores, & egregius aduocatus, vt refert Bartolus in l. furioso. ff. de re iudicata, qui tenuit quòd procurator debet citari, & non dominus: primò quia procurator post litem contestatam, effectus est dominus litis & instantiæ, & potest constituere vel substituere procuratorem, l. quòd quis & l. procuratoribus. & l. nulla. C. de procurator. & idem amplè Fulgosius in consilio centesimooctuagesimosecundo, incipient. Titius fecit testamentum. ergo postquam est dominus, debet citari, quoniam ab initio dominus constituendo procuratorem se exgueraüit de consilio, l. prima. §. vsus. ff. de procuratoribus, & capitulo primo, de iudicis, libro sexto. cum non cogatur quis comparere personaliter inuitus nisi ex causa, l. penultima. C. de procurato-
2 ribus. † Secundum quia in personam procuratoris ferenda est sententia, l. prima. C. de sententiis & interlocutoriis omnium iudicum. igitur ipse citandus, & non dominus, quòd intellige de iure ciuili, quòd sententia debeat concipi in personam procuratoris, tamen iure canonico potest ferri in dominum: secundùm Ioannem Andræam, in regula præ sumitur. de regulis iuris, libro sexto, quamuis citatio non possit fieri de domino omisso procuratore, secundum eum. Et idem dicit Baldus in dicto capitulo, in nomine domini. versiculo quæro nunquid. de testibus. Roman. in suo singulari xx. incipient. quòd lex. j. capit. de sentent. vel etiam quando est causa in qua proceditur simpliciter & de plano sine strepitu, vt voluit Bartolus secundum eum in extrauagant. ad reprimendum. in verbo figura. licet gloss. in capitulo querelam in verbo, œconomi. de electionibus. teneat quòd in personam vtriusque debeat concipi. & ita dicit seruari.
3 † Tamen contrarium seruatur in hoc regno tam in curiis spiritualibus quàm secularibus, quòd dominus condemnatur vel absoluitur, nisi in procuratore vel syndico ciuitatis vel vniuersitatis: de quo vide per Doctores, & idem videtur in criminalibus. quod procurator non efficiatur dominus litis, nec verba sententiæ debent concipi in personam ipsius procuratoris, sed in personam domini, vt volunt Iacob. de Rauen. & Cin. in dicta l. prima, C. de sentent. & Lucas de Penn. in l. multis. C. de princip. agentium in rebus. libro duodecimo. & Roman. in singulari suo incipient. accusatus. in j. prout refert Ludouic. Bologni. in l. final. C. de iniur. quod singul. Roman. non inueni. & etiam Bologni. reprobat illud dictum, quia text. in dicta l. fin. loquitur in personis illustribus, qui possunt agere & conueniri per procuratorem, dicta l. penu. de procuratorib. cum sua authentic. & idem Socin. in suis regul. in verbo, pro quod fallit quoties, & versicul. fallit in illustribus personis. per dicta l. final. de iniur. & pro hoc text. cum gloss. in l. prima. ff. an per alium causæ appel. & ideo etiam in criminalibus, in quibus potest interuenire procurator, efficitur dominus litis, sicut in ciuilibus, tamen dominus condemnabitur, nisi ob infamiam euitandam procurator condemnetur, l. furti. §. si quis
4 alieno. ff. de his qui notantur infamia. infrà dicam. † Tertiò quòd ipse dominus non potest post litis contestationem reuocare procuratorem ipso inuito sine causa superueniente, dicta l. procuratoribus. & l. post litem. ff. eodem. & capitulo secundo. eodem titul. libro sexto. quamuis dominus adesse possit causæ vel citatus spontè comparere ipso procuratore patiente & non contradicente: & nihilominus valebit processus, secundùm Bartolum. & Alexandrum. in dicto l. furioso. pro quo est text. secundùm Abbatem, Siculum, in dicto capitulo, in nomine domini. in capitulo si quem. iuncta gloss. in verbo post litem. de procuratorib. libr. sexto, vbi text. dicit, quòd si dominus constituit procuratorem simpliciter, & postea ipse compareat, videtur eo ipso reuocasse ipsum, nisi protestatus fuerit, vel aliud per coniecturas appareat. Probat ergo ille text. dominum posse validè per se comparere, & tacite reuocare procuratorem: sed satis erit quòd procuratori non contradicat, vt dicit ibi gloss. & idem Socin. & Doctores in locis infrà allegandis. Aliàs si dominus deberet citari, sequeretur quòd frustra esset consilium, l. furti. §. qui alieno. ff. de his qui notantur infamia. quia dominus cogeretur inuitus pati sententiam, & per cōsequens infamiam: & hoc in priuatis debitis, secus in publicis, in quibus procurator non interuenit, secundùm gloss. in l. seruum quoque. §. publicè. quam ibi sequuntur Doctores. ff. de procuratoribus. & gloss. Bald. & Salicet. in l. reos. C. de accusationib. & ista est communis opinio, vt dicit Socin. in capitul. veniens. in secunda princip. quæstion. versicul. octauò quæro, de accusa. & ipsum de Rampo. sequuntur Bartol. Angel. Imol. Roman. & Alexand. in dicta l. furioso. & Bald. & Salicet. & Iacob. de sancto Georgio. & Paul. de Castr. in dicta l. procuratoribus. & Bald. in l. si quando. in vij. quæstion. C. de testib. & in capit. j. versicu. sed Ber. vt lite non contesta. & Bar. in d. l. j. de sentent. & interlocut. omniū iud, & Io. And. Bal. Abb. Sicu. But. Imo. & Fran. de Are. in secunda quæst. in d. c. in nomine domini. & ibi idē Fel. in vj. q. vbi ponit & distinguit tres casus, de quibus doct. præallegati fecerant tres q. Et idem tenet Domini. de sancto Ge-

min.c.si quem.§.secus.in vj.not. & Philip.Francus in vlti. not.de procura.lib.vj.& singu.Soci.in tractatu.de cita.in v. prin.arti.q.iiij.ver. circa secũdum membrũ.vbi dicit idem
5 tenuisse in clem.causam.de electio.† Sed vbi aliquando secũdùm eum dominus comparuisset per procuratorem, qui nunquam litem fuit contestatus, sed ipse dominus, & hoc casu posito quòd per comparitionem domini procurator non esset reuocatus, per notat.in d.c.si quem.& licet etiam dominus de necessitate amplius non sit citandus, vt dicit Bar.in l.j.C.de iure reipub.lib.x.Tamen arbitratur dominũ posse citari:& sic secundũ eum isto casu potest citari tam procurator quàm dominus.Sed in præcedenti casu procuratore lit.contesta.ipse procurator,& nõ profectò dominus citandus erit,vt dictum est.Et ista est omniũ opinio nemine discrepante.sed limita illam conclusionem secundũ Bal. in d.c.in nomine domini.versic.quæro nunquid.nisi procurator esset absens,vel aliter impeditus:aut si etiam declarauerit nolle comparere:& tunc debet dominus citari.allegat text.in §.si verò aliquis.institut.de satisda.& in c.j.vt lite nõ contestat.& istam limitationem ibi bis ponit. & eum ibi sequitur Felin.nihil vltra allegando.Sed idem tenent Domi. de sancto Gemini.& Philip.Franc.in dicto ca.si quem.§.j. per illum text.iuncto fine,cum casibus exceptis,dum dicit, si sit præsentia opportuna.& Iac.de sancto Geor.in dicta l. procuratoribus.sequendo Dominic.& idẽ ibi dixerat Bal. dum vult quòd si procurator sit monitus,vt faceret comparere principalem ad sententiam audiendam,quòd valet sententia neutro comparente,d.§.si verò aliquis.de satisdat.Et hæc opinio seruatur in curia,quando alicuius procurator respondet super aliqua requesta pendente processu, vel eo finito intra annum tamen porrecta,contra dominum & magistrum suum,non habere super hoc mãdatum nec memoralia:quia probabiliter potest ignorare defensiones ipsius domini,argu.l.qui in alterius.ff.de regu.iur.datur ei competens dilatio ad super ipso incidenti deliberandũ,& suæ parti notificandum.& not.Inno.c.dilectus.& ibi Bal.& Abb. Sicul.de procurator.& in c.pertractandis.de iura.calum.& Ioan.And.in c.ij.in glo.magna.in fi.de cõces.lib.vj.& quod no.Cin.in l.ij.quinta q.C.vbi in rem actio.& in authen.qua in prouincia.vbi de crimine agi opor.& Spec.in tit.de dilat.§.vlti.ver.seq.quæritur.& Luc.de Pen.in l.multis.versi. procuratores.C.de princ.agentiũ in reb.lib.xij.dicẽs etiam ꝙ hodie cauti & astuti procuratores in curia Romana, ne valeãt vigore generalis mandati pro absente domino cõueniri,protestantur testimonio publico, quãdo recipiũt procuratorium,quon non recipiunt nisi in causis deuolutis, & quæ sui natura in curia sunt tractandæ, nec ad alia adstringere se intendunt,d.l.inuitus. & clementi.in eod.titul.aliàs cùm sit eadem causa & idẽ forus,d.l.qui proprio.§.itẽ quęritur ff.de procura.tenetur comparere, vt infrà dicã in alio
6 membro de appellatione prosequenda.† Nisi in taxatione expensarũ,vbi requiritur citatio partis,quia est alia & diuersa instantia,cum fiat post tempus primæ instãtiæ statutæ super facto principali:quod non esset si esset eadem causa, vt voluit Paul.de Castr.in consil.xij.incipien.tota disputatio istius processus,& in consi.xvj.incipien.si ponderetur.volu.
7 antiq.† Et idem etiam seruatur ad faciendum inquestas: quòd partes citantur coram iudice aut commissario: quia si procurator tanquam dominus litis ad hoc citaretur, tamen non cognosceret testes contra dominum suum productos, & per consequens non poterit bonos & sufficiẽtes obiectus dare.Quare per ordinationes regias ordinatum est dominũ fore citandum,vt in ordinatio.Carol.vij.artic.cxvij.& Ludouic.xij.arti.Et idem si altera partium pendente processu moriatur,quòd hæredes vel possessores citantur , quamuis morte domini non expiret mandatum, tanquam re non integra,dicta l.procuratoribus.& l.nulla.& ita habetur in stylo parlamenti.titu.de adiorna. Nota tamen quòd vbi in executione sententiæ aut aresti aliquis tanquam procurator comparuit, efficitur dominus litis quamprimùm incipiunt litigantes tractare de meritis causæ, vt voluit Cardi.in l.ab executore.ff.de appellat.& Alex.in consi.clvij.nu.x.libr.vj.
8 † Quia in hoc casu & aliis casibus summariis clem.sæpè.de verborum significa.in quibus lis non contestatur, procurator efficitur dominus litis.& idem dixit Bart.in dicta l.nulla.per illum text.quem ibi sequuntur Bal.Salice.Paulus de Castr.Francis.de Are.in vltim.nota.quam legunt cum d.l. procuratoribus.& Iaco.de sancto Georgio in principio.& Iason in primo not.post Abb.& idem Bal.& Fran.de Are. in l.arbitramur.eod.titu.& Felin.in c.exceptione. versi.iij. intellige nisi esset causa,in qua.de except.& in c.insinuante. post Abba.Sicul.de offic.delegat.cum aliis per eum allega. Dicit tamen Iason in d.l.nulla.quòd regula prædicta quãuis sit in se vera,tamen non probatur per textum in d.l.nulla.Et sic nota , quod instantia his casibus currit in die quo partes cœperunt litigare,quæ habetur loco contestationis, vt ibi,& gloss.& Doct.in c.j.in verbo assentiat.de electiõn.
9 lib.vij.† Sed si per euocationem, vt l.iudicium soluitur.ff. de iudi.& capi.vt nostrum.de appel.aut per appellationem ad alium superiorem iudicem,ad quem eadem causa deuoluatur,an tunc teneatur procurator comparêre.Et circa hoc membrum gloss.sunt contrariæ.nam in d.l.inuitus. de procuratoribus.in verbo,extendere.dicit quòd non,sed in d.l. secunda.an per alium causæ appella.tenet quòd sic,si vult dicens quòd sub iudice lis est.¶ Vnde concludendo dicẽdum est secundum communem opinionem in d.l.inuitus.& in d. l.ij.& in cap.non iniustè.quòd non tenetur inuitus prosequi appellationem à diffinitiua interpositam,vt est tex.in dicto ca.non iniustè.& ita concludunt Odofred.Cin.Ioann.Fab. Alberic.Barto.Bald.Ange.Salice.Paul.de Castr.Alexand. Iac.de sancto Georg.& Iason in d.l.inuitus.& in l.si actor. C.de app.& Inn.Colle.Io.And.Car.de Zab.Henr.Bohic. Imo.& Abb.Sicu.in dicto c.non iniustè.& Bal.in d.ca.primo.versicu.quæro ecce procurator.& Paul.de Cast.in consil.xij.quamuis teneatur appellare,nemo negat, vt dicit glo. in d.l.inuitus.Quod vltimum limitant Doct.suprà allegati, nisi ad vnũ actum fuisset procurator constitutus,puta ad audiendam sententiam , quia tunc non tenetur appellare,l.liberto.§.litem.ff.de negotiis gestis. & tenẽt domini de Rota in Decisio.lxiij.aliàs est decis.v.incip.nota ꝙ vbi procurator.de procura.in antiq.licet in recollectis per Ber.de Bisgneto teneãt contrarium.in tit.de procura.in ij.quia hoc est vicinum mandato.Quos sequitur Felin.in ca.causam quæ. versi.sic etiam dicit Rota.de re iudicata.& incip.cum olim. & in versic.fallit quartò.de offic.delega. vel etiam nisi procurator iustè succubuisset,cùm debeat bonam fidem agnoscere,exemplo tutoris,l.quoties.§. sicut.de administratione tutor.tenent Cin.Ray.Bal.Ange.Salic.& Alexã.in dicta l. inuitus.& ibi Iac.de sancto Georgio.ver.no.secundo.& in dubio præsumitur iustè succubuisse.cap.in præsentia.de renuntiatio.& l.Herennius.§.Gaia.ff.de euictio.quãuis Butr.
10 & Imol.in dicto capit.non iniustè.teneant cõtrarium.† Sed primum quod non teneatur prosequi appellationem, limitant quatuor modis.Primò in appellatione ab interlocutoria,quæ intermediis causæ fertur,quæ nondum finem imponit,quia tunc tenetur prosequi, secundùm Cinum, Bartol. Francisc.de Are.Paul.de Castro,& alios suprà allega. in dicta.l.inuitus.& Bartol.in l.non cogendum.§.primo. in fine. ff.de procura.& in l.cum procurator.in.fin.prin.& ibi Paul. de Castro.Alexand.& Iason.ff.de noui operis nuntia.& pro hoc l.ad rem mobilem.& l.ad legatum.ff.de procurat. quia est de appendẽtiis primæ causę.l.qui proprio.§.item queritur.eodem titul.Et istud est verum,si in eodem loco appellatio interposita ab interlocutoria veniret tractãda,secus si in alio loco remoto:quia tunc non tenetur prosequi,vt l.sed hæ.§.non solum.ibi,in eadem prouincia,cum versiculo sequen.& ibi Bald.in vltimo nota.ff.de procurato. & l.sancimus.ibi,in eodem duntaxat loco.C.de aduoca.diuer.iudic.

& tenet

& tenet Cin.Ioan.Fab.Salice.Fulgo.Iaſ.Alex.& de ſanct. Georg.in d.l.inuitus.allegantes Spec.in titul.de appel.§.j. ver.illud autem notandum eſt.& Iaſon.d.l. cùm procurator.in fin.prin.& Imo.§.primo.quod dicunt Docto.eſſe notandũ pro appellationibus ab interlocutoriis,quæ quotidie ad curam Rom.interponuntur.& idem Innocen.in d.capi. non iniuſtè.& ibi Collect.verſicu.ſed nunquid.& idem Abba.Sicu.ibi, verſicu.item intellige text.vbi refert Hoſtien. dicere curiam Romanam ita ſeruare:& idem ſeruatur vbique.

11 † Et idem eſt in aduocato,quòd non tenetur poſtulare in cauſa appellationis extra locum vel prouincium,ſecũdum gloſſ.Bar.& Alberic.in d.l.ſed & hæ.§. non ſolum & Docto.in locis.ſuprà alleg.& Alberic.in d.l. qui proprio. §.item quæritur.in vltima quæſtio.& Ioã.Fab.in d.l. inuitus.Igitur tenebatur hîc procurator comparere,cum in eadem ciuitate cauſa & proceſſus coram iudice Admiralis ſeu Admirati fuiſſet euocatus,niſi declaraſſet nolle comparere, quia tunc dominus tenetur comparere,vt dictum eſt. Ideo per areſtũ fuit dictum in cauſa cuiuſdã Io. Bienuenu cõtra Gulielmum Roux, & Stephanum Rouſſeau,ex quo procurator ipſorum ſic declarauerat, quòd partes non habito ad proceſſuram Seneſc.ſeu eius locumtenen.reſpectu venirent in curiam,iuxta & ſecundum vltima dicti Admirati iudicis arrementa proceſſuræ.Et latum fuit areſt.die xj.aut xij.Martij, Anno 1523.Secundò fallit & limitatur dicta regula,ſecundum Doct.in dicta l.inuitus.in procuratore cõſtituto ad omnes cauſas.Tertiò fallit in tutore & curatore, vt l.prima.C.vt cauſæ poſt puberta.tutor adſit.& dicta l.ſi actor.& eſt ratio,quia mandatũ eorum eſt generale ad omnes res,& ad omnia loca,ſecundùm Cin.Ioan.Fab.Paul. de Caſtr.Iac.de ſancto Georgio.& Iaſo.in dicta l.inuitus.niſi reddiderint rationem & reſtituerint inſtrumenta minorum,quia tũc non tenentur proſequi proceſſus inchoatos, l.negotiorum.§.j.& l.tutor.& ibi Barto.& Alberi.ff.de appellatio.Quartò fallit in cauſa reſtitutionis in integrum,quã procurator proſequi & defendere tenetur dicta l. qui propria.§.item quæritur.reliqua vide per Doctores ſuprà allegatos.

SVMMAE.

1 *Archidiaconi plures in eadem eccleſia eſſe poſſunt.*
2 *Dignitas eccleſiaſtica quibus ſignis dignoſcatur. & nume.4. 7.& 9.*
3 *Dignitatem de iure communi ſonant ſolummodo Archidiaconatus & Archipresbyteratus.*
5 *Archidiaconatus eſt prima dignitas.*
6 *Dignitas aliquando eſt ſine cura adminiſtratione ſpiritualium.*
8 *Dignitas quæ dicatur maior.*
10 *Perſonatus incompatibilitas eſt ſicut beneficij curati.*
11 *Dignitates plures habere diſpenſatus,non intelligitur in eadem eccleſia.*
12 *Dignitatis & perſonatus differentia.*
13 *Perſonatus quid.*
14 *Archidiaconatus eſt incompatibilis cum beneficio curato.*

Quæſtio CCLXXXVI.

Magiſter Ioan.Terrenii duo habens beneficia curata,ad quę duntaxat legitimè extiterat diſpenſatus:& tandem in eccleſia collegiata Manſii Agenenſis diœceſis.Condonenſis obtinuit Archidiaconatum,quem cum curis prædictis annis quinque alia diſpenſatione tenuit: vſqueque prioratus iam dictæ eccleſiæ collegiatæ (qui eſt prima & principalis dignitas) fuit ſibi collatus: ad quem vnà cum prædictis curis per Papam tenendum fuit diſpenſatus, veniendo eadem beneficia, nulla facta mentione de tempore quo prædictum tenuit Archidiaconatum. Et nunc obiicitur ſibi per Io.Careſmentrant actorem conquerentem, & Ioannem Dulcis reum opponentem,quòd Archidiaconatus prædictus erat, & eſt dignitas,& per conſequens incompatibilis:illo in contrarium reluctante.& maximè quòd non eſt in eccleſia cathedrali,ſed collegiata,nullam habens curam animarum: licet præeminentiam poſt priorem in choro & capitulo habeat ſedẽdi. Quæritur quid iuris.

DECISIO CCLXXXVI.

1 PRAESVPPONO † quòd in eccleſia cathedrali aut collegiata poſſunt eſſe plures Archidiaconatus & aliæ dignitates,& tamen non erit niſi vnus qui habeat nomen eccleſiæ, & cæteri ſingularia habebunt nomina,vt c.quoniam Abbas.& ibi Hoſt. Abba. Sicul. & Conſic.Barb.& Feli.de offi.deleg.& cle. vt hi. de æta. & qualita.vt latè dixi in conſi.lxx.incip.& primo quantum ad primam quæſtio.vbi vide.& etiam quæ ad eiuſdem Archidiaconatus officium ſpectant.

2 †Hoc habito circa hanc quę. decidendam, Archidia.in c.j.de conſuetu.li.vj quem ibi ſequuntur Ioan.And.Domi.& Phili.Franc.& Car.de Zabarel.in capitu.de multa.verſicul.hoc idem,& ibi Anchara.& Abb.Sicul.verſiculo extra gl.de præben.& alij Doct.infrà allegandi ponunt tria ſigna,per quæ cognoſcitur quem habere eccleſiaſticam dignitatem.Et idem Fran.de Are.in cõſi.xxiij.incip.in præſenti conſultatione.non ſequendo ordinem.dicens hanc quæſtio.eſſe clarã.Et ſecundũ eos primũ ſignum eſt,quòd ſi is qui habet officium præeſt adminiſtrationi cũ iuriſdictione,dicitur habere dignitatem in c. volumus.lxxxix.diſt.& c.epiſcopus gubernationem.lxxxviij. di. cum aliis per ipſos alleg.& bo.tex.in capitulo literas.de reſtitu.ſpol. vbi loquitur de Archidiacono eccleſiæ maioris Bituricen.qui habet iuriſdictionem,& concurrit cum Archiepiſcopo in cognitione cauſarum ciuilium & criminalium,vt hoc vidi ibi practicans.

3 † Quia ſecundum Franc. de Are.in d.conſi.xxiij.verſic.ſecundo præmitto.nulla nomina officii eccleſiaſtici de iure communi ſonant in dignitatem,niſi archidiaconatus & Archipresbiteratus. allegat Rotam in deciſ.ccccl xij.quam non inueni.Sed Feli.in rub. de maio.& obe.allegat Rotam in nouis,titu.de elect.in iiij. Deciſ.ſed eſt ccccl j.incipien.fuit dubitatum vtrum præpoſitura,& dixi in tractatu. de authoritate magni conſilij & parlamenti regni,in prima magna additio. quod tamen ipſe Fran.intelligit de officiis eccleſiaſticis citra epiſcopũ, quia in illis duobus ſolis de iure communi poſt epiſcopum competit præeminentia iuriſdictionis: ſed non loquimur in Archidiacono eccleſiæ collegiatę,vt infrà dicam.¶

4 † Secundum ſignum eſt,quando officium,de quo quæritur, habet nomen quod de iure communi ſonat in dignitatẽ:quia vocatur Archidiaconus,& ſic de aliis:licet de more & conſuetudine eccleſiæ nullam habeat adminiſtrationem neque iuriſdictionem. Exemplum ſecundum ipſos Archidiaconatu Parmẽſi,qui ſecundum Inn.in d.c.de multa.quaſi nullum officium Archidiaconi facit in eccleſia. Et idem dicit ibi Hoſtien.in verſicu.hoc idem eſſe archidiacono eccleſię Ebrudunen.quem primò in quadam inſtituit eccleſia,dum curam illius eccleſiæ teneret.& idẽ tenet de Zabarel.in dicto verſi.hoc idem.in v.quæſt.& in clemen.vt hi.§.j.in primo no.de ætate & qualitate.& ſingulariter in conſi.xxx. incipiente,in hac dubia quæſt.verſi.item eſt dare talem dignitatem.& idem Feli.in ca.ex literis verſicu.& de illo dicto. de conſtitutio.& dixi in d.conſi.lxx.& idem Abbas Sicu. in d.c.de multa.ver.ſecũda concluſio.vbi idem dicit eſſe in archidiacono Senẽſi.Et ibi ponit ſeptem. concluſiones ad cognoſcendum dignitates:quamuis ſecundum de Zaba. in d.conſi.xxx.videatur mirum,quòd quis tanquam maior ſit in collegio,ſeu principalis,& non habeat iuriſdictionem & curam collegij:ſed optimè ſtare poteſt per ſigna hic deſignata.Vnde ſecundum eum in d.c.de multa.verſicu.hoc idem.in v.q.multum circa hoc debet ponderari nuncupatio & communis reputatio,vt ſtatim dicam.Quare Inno.ibi dicit,quem ibi ſequuntur Hoſt.Ioann.Andr.de Zabarel. Anchar.in quarta queſtion.& Abba.Sicul.quòd ſi conſtitutus in aliquo beneficio multa miniſteria faciat alicuius dignitatis,& tamen non reputetur dignitas,non cadit in pœnã cõſtitutionis capi. de multa ſicut ſunt præpoſiti. Turonenſes & Carnotenſes.Et idem in præpoſito eccleſiæ Tarrachonen:licet ſede vacante habeat adminiſtrationem archiepi-

ſcopatus,cuius adminiſtratio nō arguit præpoſiturā curatā eſſe,ſecundū Old.in cōſi.ccxxj.incip.de toto themate. verſ. quarto obiicit pars.vſque ad finē,quē ſequitur Albe.in prima parte ſtatu.q.cxlviij.inci.Eccleſiæ cuiuſdā archiepiſcopalis ſtatuto cauetur,quia poteſt eſſe dignitas tenuis in eccleſia,vt dicit tex.in c.vlti.ibi,dignitatē tenuē,de renun.lib.vj. aliàs autē ex quo reputatur dignitas,eſt incōpatibilis.Quin-
5 imo† archidiaconatus eſt prima dignitas habēs iuriſdictionē,& tenēs vicē Epiſcopi,vt in c.j.& c.ad hæc.de offi.archidiaco.& gl.in d.c.de liberatione,de offi.leg.li.vj.Et ſi de cōſuetudine dignitas perpetua archidiaconatus nō habeat iuriſdictionē,tamen illud nomen eſt de iure cōmuni dignitatis nomē,vt dictū eſt,ſi cum illo nomine habeat ſedēdi prærogatiuas,tā in choro,quàm in capitulo cū aliquo tempo-
6 rali:quia,† vt dictum eſt, dignitas bene reperitur ſine cura & adminiſtratione ſpiritualium.d.c.j.de conſuetu.& in ca.j. de ætate & qualita.& c.ſuper eo.& c.cum in illis.in princ.de præben.li.vj.& in cle.j.& cle.ſi plures.de præben.in c.dudū. in ſecundo.de electionib.& idem domini de Rota in Deci. cccclij.aliàs deciſ.xvij.de conceſ.præben.incip.fuit dubitatum vtrum ſi habens gratiam.in nouis.loquentes de Decanatu eccleſiæ collegiatæ, & etiam de archidiacono eiuſ-
7 dem.¶† Tertiū ſignum eſt,quando de cōſuetudine vel cōſtitutione eccleſiæ habetur pro dignitate cap. conſuetudo. xij.diſtin.& c.cùm olim.de conſuetu.& Bal.in effectu.in cōſi.cccxxxv.inci.archidiaco.volu.iij.vbi ponit de archidiacono,qui habet maiorem dignitatem,qui præfertur propoſito, dicens,inter alia dicta ſua ſingularia,ꝙ quando ſunt duæ dignitates diuerſæ ſpeciei,vt eſt archidiaconatus & præpoſi-
8 tura,tunc † ſi quæratur,quæ ſit maior dignitas hominis, dicit,ꝙ faceret comparationem.Nā maior is dicitur, qui plurimum poteſt,maior enim ab honore & excellentia dicitur cui ſecundùm ſtatum dignitatis,maior debetur, & exhibetur honor in ſedendo,in ſcribendo,& ſimilibus, vt l.j. ff.de arbo.cæden.Itaque gradus excellentiam oſtendit,& cōſuetudo nobilem & eximium facit,l.honor.§.j.ff.de muneribus & honoribus.Item illa eſt maior dignitas, quæ pro magno beneficio datur,& quam generaliter homines exiſtimant eſſe maiorem.l.athletas.verſi.Celſus.ff.de his qui notan.infamia.& idem Alexan.in conſi.cxlij.incipiente,viſo proceſſu cauſæ.lib.vj.vbi ponit de archipresbytero & archidiacono eccleſiæ Paduanæ.& idem ponunt Docto.ſuprà allegati in eccleſia Pictauien.& beatus Anto.in ſua ſumma.tertia parte.titu.xv.ca.j.§.xj.& Ioan.de Selua in tractatu beneficiorū. in prima parte quæſt.ij. verſi.& ſigna tria.& idem dicūt domini de Rota in Deciſio.ccccl j.aliàs deci.iiij.tit.de electio. incipiente,fuit dubitatum,vtrum præpoſitura alicuius ec-
9 cleſiæ collegiatæ.in nouis.† dicentes illam eſſe dignitatem in qua concurrunt tria.Primò,quòd ſit electiua.Secūdò,ꝙ habeat adminiſtrationem bonorum temporalium,Tertiò, quòd habeat prærogatiuam in ſtallo chori,& loco ac voce capitulari:concludentes rationibus prædictis decanatum & propoſituram eccleſię collegiatæ eſſe dignitates, ſed decanatum eſſe maiorem & principaliorem in dignitate prædictæ eccleſiæ:præſertim propter iuriſdictionem & curam, quam habet in canonicos, & cæteros clericos eiuſdem eccleſiæ.Et in illis duabus deciſionibus loquuntur in eccleſia collegiata,pro quibus eſt textus in capitu.ad aures noſtras. ibi decani,archidiaconi,præcentores & c.de reſcriptis.& ibi Barbatia in ſecundo notabili.& Dominic.de ſancto Geminiano in conſilio centeſimoprimo incipiente, quo ad primum.quod quidem reperitur in conſi.cxxx.incipien. de verbo ad verbum.& aliquid dixi in tractatu,de authoritate magni conſilij & parlamentorum regni.in ſecunda additione magna.& idem beatus Anton.in dicta ſua ſumma.parte iij. titu.xix.cap.vj.§.j.& in capitu.ſequent.vij.§.j.vbi in dicto c.vj.§.primo.dicit ſecundū Auguſt.de Anto.quòd ſi archidiaconus eligitur à collegio vel vniuerſitate, & confirmatur per epiſcopum, tunc habet iuriſdictionem ordinariam de iure,vt probatur in c.j.& ca.per lectis.& capit.vlti.xxv. diſtinctio.Quorum quidem ſignorum duo vltima in caſu noſtro habet archidiaconatus dicti Terreni.Primò,quia vltra nomen iuris habet prærogatiuam,ſedendi tam in choro quàm in cap.Secundo habetur & reputatur de conſuetudine dignitas,& conferri cōſueuit vt dignitas,vt probatum
10 fuit:ergo faciebat incōpatibilitatem,vt dictis iuribus.†Et poſito quod archidiaconatus eſſet ſine iuriſdi. & adminiſtratione,& quod non eſſet dignitas, tamen eſſet perſonatus,& ſic incompatibilis,vt dixit in text.in d.c.dudum.ver. ſed cùm in iure confeſſus.ibi,quam ſi non haberet negare non poteſt,quin perſonatus exiſtat.Cum idem de perſonatibus quod & de beneficiis curam animarum habentibus iudicium ſit habendum,&c.Licet aliqui libri habeant tex.aliter loquentem,ſed iſte eſt verus tex.ſecundùm gl.& Doct. ibi,inſuper Abbas Sicul.ver.no.ibi,negarē nō poteſt,& omnes in d.capit.de multa.§.vlti.& ibi glo.in verbo,in eadem eccleſia:ita quòd pœna illius cap.& extrauagan.Ioan. xxij. execrabilis.habet locum in iſto talem poſſidente perſonatum,ſicut ſi curatum haberet beneficium.& illam gloſſ.ſequūtur ibi Hoſtien.Zaba.poſt Tanc.in dicto verſic.hoc idem in j.& ij.q.& idem Anto.de But.& Imol.per tex.in dicto c.dudum.non cauillando text.& etiam Petr.de Anch.
11 in octauo no.& maximè in eadem.Ideo† ſecundùm Ioan. And.& Doct.ibi ſi quis diſpenſatus fuerit ad plures dignitates obtinendas non intelligitur de dignitatib.eiuſdem eccleſiæ,niſi exprimatur.& illam gl.ſequitur Abba.Sicu. ibi, ver.in gl.de Zabar.in d.conſi.xxx.& omnes in c.ad hæc.de præb.& Domi.de ſancto Gemi.in d.conſi.cj.ver.ad ſecundum.Quia dignitas officium,& perſonatus ſunt idem & ſynonyma idem ſignificantia d.c.dudum.c.de multa.& d.cap. ad aures.& ibi Barb.in ij.notab.& Decius in primo. & idē in c.cùm acceſſiſſent.de conſtitutio.& ibi latius Barba.verſ. not.ibi,illius perſonatus.& Decius in primo notabi. & hoc etiam probatur per tex.in d.c.j.de conſuetu.lib. vj. & aliis iuribus ſuprà allegatis.& de Zabar.in d.c.de multa. verſic. hoc idē in v.q.& Io.And.ver.dignitates.Collecta.verſ.ſed quæ eſt differentia.& Henric.Bohic.verſi.ſuper c.qui ponit,quæ ſunt beneficia.quæ de iure ſimul teneri poſſunt, & quæ non.& idem Imol.ibi,verſicu.& ex prædictis habes. & text.pro hoc in d.clemen.vt hi.§.j.& ibi de Zabar. & text.
12 in d.c.ad hæc.& in cap.ex parte.d reſc.ibi Bal.† Quamuis ſecundùm aliquos doctores ſuprà allegatos ſit differentia inter dignitatem & perſonatum,quia dignitas eſt quædam præeminentia cum adminiſtratione,d.l. honor. Perſonatus verò,eſt quidam honor ſine adminiſtratione, vt l.ad rēpublicam.ff.de munerib.& honoribus.& ita dicit Oldra.cōſilio cl.incipiente,in eccleſia Valentina. verſicu.ſecundò attendēdum quòd,& pro iſtis eſt tex.in dicto capitu.dudum. & aliis iuribus ſuprà alleg.Tamen quicquid ſit,quò ad incompatibilitatem ſunt idem dignitas,perſonatus,officium, & cura animarum,vt ibi & dicta extrauaganti.execrabilis.
13 † Quia perſonatus(vt inquit Bald.in dicto cap.dudum.verſ. item nota.)eſt quædam excellentia in eccleſia cum adminiſtratione annexa gradui,& quod ſecūdùm Magiſtrum ſententiarum perſona eſt idem quòd per ſe ſonens:quia comparatione ad alias eccleſię perſonas dicitur,quæ plus ſonat. & idem Bald.in dicto capitu.cùm acceſſiſſent. verſicu. ibi, primicerius. vbi dicit quòd in hoc debet attendi conſuetudo cleri.largè tamen quilibet curatus poteſt dici perſona eccleſiaſtica,ſed impropriè:quia officium perſonatus poteſt eſſe ſine cura populi.dicto cap.dudum & cap.de multa.Vnde recurrimus ſecundum eum quem ſequitur Barba.ad vulgare locorum idioma.Quamobrem dicit textus in d.capitu. primo de conſuetud.lib.vj.ibi,quocunque nomine cenſeatur,ad denotandum, quòd ſecundùm diuerſas prouincias diuerſimode denominantur.& idem dicit glo.in re.iij.cancellariæ apoſtolicæ.in princ.& hoc modo ſecundum Bald. & Barb.in d.capitulo cum acceſſiſſent.primiceriatus eſt dignitas,

gnitas, si in cap. & conuentu, in quo præest primicerius, habeat prærogatiuam. Et idem Alexan. in consil. lxxvij. incipiente, in causa & lite. ver. & ad istud ostendendũ lib. ij. Vnde omnes habentes authoritatem aliquam supra capitulum ecclesiæ collegiatæ, dicũtur habere dignitatem. Ideo dignitas secundum eos dicitur in habendo, & officium dicitur in exequẽdo. & cura in ecclesia, & cura possessionum. & quot dignitates sunt temporales, & totidem spirituales, vide per Bald. & Barba. in d. c. cùm accessissent. Et circa personatũ Barb. alleg. Guli. de Monte Laudu. in dicta extraua. Ioan. xxj. execrabilis. super ver. personatus & Dominicus. in d.
54 ca. j. de consuetu. † Et sic iste archidiaconatus ecclesiæ Mãsi prædicti Agenensis non potest canonicè teneri cum alio beneficio curato, licet non habeat curã animarum propriè vel impropriè, sed solũ nomen iuris. Cũ cõmuniter talis reputetur & nuncupetur, ac tanquã dignitas cõferatur. Et idẽ Barb. in consi. lviij. versi. capio nunc vltimam dubitationẽ, vol. primo, vbi vult consuetudinem non posse disponere, quod personatus qui reputatur dignitas in ecclesia sit de numero beneficiorum compatibilium quin semper sit incompatibile, quod est fortius, & notandum. Vbi verò in ipsa ecclesia collegiata essent prior aut decanus, & duo intitulati qui ministrant populo sacramenta, & exercent curam animarum, vt est Bononiæ in ecclesia sanctæ Mariæ maioris, tunc in istis duobus non habet locũ d. ca. de multa. & capitulum, licet canon. de elec. & similia. cùm non sint ibi vt prælati, sed vt perpetuò beneficiati, vt no. in c. cùm non ignores. de præb. & ibi Host. & tenet Arch. in d. c. licet cano. Old. in consi. lxij. & Anch. in consi. lix. incip. in publicis, ver. pro confirmatione. & ita per maiorem partem conclusum fuit. Sed quia iste Terreni collato sibi prioratu prædicto Mansi Agen. obtinuit à Papa dispensationem de vniẽdo, & admittendo, seu incorporando beneficia curata prædictis dignitatibus quò ad vitam: & ad istud probandum produxit solam signaturam, quæ nullam faciebat mẽtionem de tempore quinquennij, quod tenuit tria beneficia incompatibilia sine dispensatione: & sic debebat poni extra processum, & dictus Dulcis manuteneri respectus illius. Et ego solus fui in illa opinione: aut quod saltem recredẽria debebat adiudicari prædicto Terreni: quia licet eius dispẽsatio vnionis nullam facit mentionem de tempore quo prædicta duo beneficia tenuit cum archidiaconatu: tamẽ quòd in expeditione & grossatione bullarum in vim clausulæ generalis Papa eum rehabilitaret, & ad lõgum illam insereret &c. pro quibus facit decisio formalis Feli. in rubrica. de cõstitutio. & rationem dicit esse, quòd licet supplicatio signata habeat fundamentum necessarium, tamen ante confectas literas est quædam res informis, quæ postea eis confectis reducitur ad suum vsum perfectum per adiectionem clausularum. Et hinc est secundum eum, quòd ante confectas literas nulla dispensatio prodest, vt in regula cancellariæ Romanæ. quæ incipit, item cùm concessiones: quia multa petũtur, quæ postea ex stylo limitantur, quando reducitur signatura ad formam, vt ibi dicitur. Sed ad hoc respõdebã, quòd Papa Leo qui concesserat mortuus erat, & quòd licet consuetum fuerit per modernum Papam expediri facere tales bullas sub forma, rationi congruit vt ea quæ à prædecessoribus suis concessa fuerant, prętextu tamen obitus non fuerãt expedita, expediantur, c. ex literis. de rescrip. & in regula eiusdẽ apostolicę cãcellariæ viij. in ordine. & ibi gl. Et sic licet sine noua cõcess. aut signatura per cãcellariã expediãtur, tamen in isto casu non poterant expediri, sub dicta, vt rationi cõgruit, forma: quoniã post Leonẽ cõcedentẽ interuenerent Adrianus, & nũc Clemens septimus: & sic fuit cõcessio prædecessoris sui mediati, &c. quare sub illa forma expediri nõ poterat, vt tenet gl. in d. regula viij. per tex. illius regulæ, qui tantum loquitur in singulari, scilicet per prædecessorem nostrum nostrũ, & non dicit prædecessores, quorũ cõcessiones per iã dictã formã expediri nõ possunt, sed est necesse habere commissionem vel mandatum super hoc à Papa expressum. & ita secundùm glo. ibi practicatur in cãcellaria. Quinimò secundùm glos. ibi, quæ respondet motiuo duorum, si vnus malitiosus tempore Sixti expediuit vnam bullam, sed non placuit sibi in aliquo, & tempore Innocentij expediuit iterum in forma, rationi congruit, vbi erant ea quæ ipse voluit, quòd non valeat. Et minus etiam secũdum glo. si tales binæ expeditiones fierent etiam tempore eiusdẽ pontificis, quod est fortius. Et quam maximè in præiudiciũ patium quibus iam ius quæsitum fuit, hæc declaratio fieri non debet. & idem tenuit glo. in regula xxv. versi. & ponas exemplum. & ver. nam ex hoc videtur. ibi dicit, quod supplicatio non concordat cum bulla, quòd potest aduersarius supplicare Papæ quòd corrigatur secundùm tenorem supplicationis, & solet concedi commissio ad eam signandum per placet. Quinimò potest Iudex qui cognoscit de causa beneficiali secundùm glo. ibi, in fi. mittere bullam malè formatam ad cancellariam corrigendam. Quia in causa beneficiali iudex potest supplere ex officio suo, c. olim. de rescrip. & glo. in c. bonæ. in prima, de postula. prælato. & hoc si iudex vult, sed non astringitur, secundũ glos. in d. regula xxv. & idem dicitur in regula Inno. iiij. non iudicetur iuxta formam supplicationis, sed literarum expeditarum. ibi, & si literæ ipsæ minus bene &c. & nũquam ego adhiberem fidem eisdẽ cùm in supplicatione seu in narratiua illius iam in iudicio producta, nulla facta fuerit mentio de tempore alio defectu, vt in simili tenet Ancha. in consi. cccxcviij. incip. pręmitto pro clariori. versi. sed videndum est. dicens, quòd Papa declarando & habilitando quem non præiudicat tertiò: imò talis declaratio est iniqua, & contra iura, & in præiudicium iuris alteri iam quæsiti, & tanquã talis debet ab omnibus iudicibus refutari & reiici, l. quoties. & l. rescripta. C. de precib. impe. offer. canonizatis. xxv. q. j. c. fi. vt ipse ibi prob. Item quia non est intentionis Papæ tollere ius quæsitum, l. j. §. si quis à principe. & §. merito. ff. ne quid in loco publico. & c. ex tuarum. de authorit. & vsu pal. & l. nec auus. C. de emancip. liberorum. & c. quamuis. de rescrip. lib. vj. & ita Papa declarauit per regulam apostolicam xvj. quod per quancunque signaturam seu concessionem per ipsum vel de eius mandato factam, nulli tollatur ius quomodolibet quæsitum. & signanter dicit gloss. ibi: Papam hoc non posse etiam vbi verba sunt dubia, & non clara, prout hic de detentione seu vsurpatione quinquẽnali prædicti archidiaconatus, de qua nulla fuit facta mentio, vt dictum est in signatura. Ideo in præiudicium partium, quibus fuit ius iam quæsitum ex signaturis productis ampliatio & extensio aut reformatio illi fieri non potest: vt dicit regula cancellariæ aposto. xlij. q. & ibi glo. quia tenebatur facere mentionem de sua illicita possessione: aliàs, impetratio aut dispensatio non valet, vt tenent Docto. in c. cùm iamdudum. de præbendis, & in c. ad aures. & in c. eum qui. de præbend. lib. vj. & Cald. in consi. xj. titu. de præbendis. & consil. xiij. titu. de rescriptis. etiam si motu proprio facta fuisset. Ait etiam Nicolaus Milis in repert. in verbo, gratia. incipiente, gratiam. quod licet quis non possit allegare defectum surreptionis, quando est inserta clausula motu proprio, c. si motu proprio. & c. non potest. de præben. libr. vj. tamen potest allegari defectus intentionis Papæ, vt notat Lapus in c. fi. de offi. delega. lib. vj. & Felin. in d. c. ad aures. & non solum est facienda mentio de iniusta detentione, sed etiam de fructibus perceptis. Nam ex perceptione fructuum fuit factus inhabilis ad beneficia, vt notat Speculator in titu. de legatis. videndum restat de dispẽsatione. versi. sed pone aliquis. & ibi. Ioan. Andr. in addition. & Hostien. in dicto c. dudum. in verbo, canonicè. & Feli. in c. in nostra. ver. secundum correlarium. de rescrip. in capi. veniẽs. de accusationib. & de sancto Geminiano in c. propter. xix. distinctio. Præterea vltima hæc dispensatio seu incorporatio ac annexio beneficiorum obtenta est fraudulẽta, cùm sit vnus modus de tribus aut quatuor incompatibilibus ad

fraudandum d.c.de multa.extrauagan.execrabilis.vt dicit gloss.in regula cancellariæ apostolicæ.xj.in ordine. versic. vnum tamen dicam.vbi etiam dicit,quòd vnio non habet locum in beneficio vnico,c.super eod.de præbendis li.vj.alius modus obtinendi beneficia plura est per administrationem,& per commendam d.c.dudum.& cap.qui plures.xxj. q.j.dicens:Væ vobis cum istis fraudib.Dum enim steterimus ante tribunal Christi,qui est scrutator cordium cognitor secretorum.&c.capit.tua.de simo.& capitu.in ciuitate. de vsuris.& l.ij.ff.de interrogato.act.& sic secundùm dictā glossam se excusant Cardinales, qui habent tres ecclesias cathedrales in administrationem vel commendam,vel vnitas.Ad idē de episcop.& aliis beneficiatis.& ita in alia causa magistri de Saffere cōtra magistrum Gastonem Ydroim fuit conclusum,& latum arestum die Aprilis xxiiij. Anno 527.& alibi dixi, relatore domino Goffrido de la Chassaigne existente.

SVMMAE.

1 *Sepulturam differens an fraudem cōmittat in obtinendo beneficio.& nu.7.*
2 *Mortuum sepeliri impediens,quibus pœnis puniatur.*
3 *Hæres non sepeliens defunctum,priuatur hæreditate.*
4 *Rogus,exequiæ & funus quid.*
5 *Testatori iubenti cadauer insepultum obiici, an hæres obediat.*
6 *Anatomiam facere an sit permissum.*
8 *Renuntiatio in fraudem facta non valet,& quando id præsumatur.& nu.9.*
10 *Celans testamentum aut aliud instrumentum tenetur crimine falsi.*
11 *Abscondens hominem ne à iustitia capiatur,tenetur eodem crimine.*

Quæstio CCLXXXVII.

De sepulchro violato ff.habetur hæc quæstio vbi impediens inhumationem defuncti indebitè quouismodo pœna corporali plectitur. vide tamen quę habentur ff.de cadaue.punitorum.& ff.eo.de his qui mortem sibi consciuerunt.

DECISIO CCLXXXVII.

1 ET in dicto †processu de Terrēnij fuit alia quęstio,quoniā ex aduerso obiiciebatur dicto Dulci,quòd impetratio per eum à Papa de dicto prioratu non electiuo obtenta, erat nulla nec debebat sibi in aliquo opitulari,licet pręuenisset ordinariū, ex eo quòd defunctum priorem qui sibi resignauerat,mortuum post recelauerat,& sic sine exenteratione viscerum custodierat dieb.octo,ipsumque viuere capitulo collatori ordinario de sanitate eius,aut morte petenti asseruerat. Quia licet præuentiones habeant locum;verum,nisi frauduleter essent ad ordinarium præueniendum factæ,vt tenet gl.in §. neque enim collationes per præuentionē faciendas.in verbo faciēdas cessante fraude.Quoniam fraus & dolus alicui patrocinari non debent.ca.sedis apostolicæ.& c.ex tenore immediatè sequenti.& ibi Decius in iiij.no.de rescrip.& c. sicut tuis literis.de simo.& c.auariciæ.ibi,exquisitis fraudibus vsurpare conentur.de elect.lib.vj.& l.nec ex dolo.ff.de dolo.& c.super literis.ibi,suę peruersitatis pœnam nullū ex illis literis commodum consequetur,de rescrip.& vt malitiis hominū sit obuiandū.l.in fundo.ff.de rei vend.& plus il lis hominib. qui magis atque etiam magis ad malitiam dediti,nihil mali sit quod nō inueniant,vt auth,vt hi qui obli. se habere perhi.& in §.mitiores.in auth.de nup.Et pro hac Deci.facit tex.in arg.in cle.vna,ibi,nisi fortè per ipsos aut alios malitiosè factū fuerit.de renūtia.& in l.j.§.pen. C. de lati.liber.tol.vbi dicitur ꝙ occasio fraudi nūquā est dāda. & quod no.Guli.Cug.& Bar.in l.cōtra legē.ff.de legi.& Bar. in l.quęro.ff.de actio.empt.& Pau.de Cast.in l.j.§.fi.in fi.eo. ti.quos sequit. Cæp.Veronē.in l.quæritur.§.fi.versi.quæro iuxta istā materiā.vsque ad fi.ff.de ædil.edic.qui allegat no. per Bar.in l.cū satis.& in l.omnes profugi.C.de agri.& cēsi. li.xj.quæ multū faciūt ad hāc Dec.quæ causa breuitatis vide.& bonus text.in l.fi.cum auth.ibi posita.C.de sepulchro
2 violat.† vbi impediēs inhumationem defuncti ob eius debita, punitur pœnis ibi contentis, maximè debito prætenso priuatur.& authen.vt defuncti seu funera eorum.in prin. colla.v.& Angel.in l.j.§.quoties.ff.de iniuriis,vbi dicit illū text.facere contra sequestrantes cadauera mortuorum, etiā prætextu vsurariæ prauitatis.& idem Ioan.de Ana. in c.si-
3 cut.in ij.in fi.de ho.† Quinimo secundùm glo.j.in dicta l.finali.de sepulch.viola.hæres custodiens,& non sepeliens defunctum perdit hæreditatem:ergo beneficium.Pro quo Alber.ibi alleg.tex.in l.si quis sepulchrum.§.funus.ff.de relig. & sumpti.funer.& in l.ac si quis impediat.§.si cui funeris. & §.idem Labeo ait.& §.diuus autem.ff.eodem titul. Sed hic non incidit in pœnam extrauagantis Bonifa.viij. detestandæ feritatis de sepultu.quoniam non exenterauit intestina, nec in frusta diuisit,vt alibi tumulanda deferret.quod plerūque faciūt parentes defunctorum in acie,vt ad domicilium facilius adducāt,vt ibi. Et aliquando ipsimet defuncti per anteà sic ordinauerant,vt dicit textus in l.alumnæ.§.Seia liberta.ibi,peto à vobis,vt siue in prouincia siue ī via aliquid mihi humanitus acciderit,corpus meum curetis,& in Campaniam & in monumentum filiorum reportare &c. ff.de aliment.legat. Aufred.in repetitione clementin.j. de officio ordina.titul.de potestate ecclesiæ,casu cxxxviij.Sed corpus vnguentis & aromatibus.cōditum octo custodiuit diebus, &celauit mortem,vt ordinarium frustraret collatione illius prioratus,eum à sede apostolica præueniendo. Olim námque comburebantur corpora in rogo,hodie sepeliuntur,vt inquit glossa in l.pro hærede.in verbo.iusta.ff.de acquiren. hæreditate.& patet,C.& ff.de religio.& sumptib.funerum. & de sepul.viola.per totum.& in aliis iuribus suprà allegatis,& de sepul.extra in antiq.& li.vj.& in l.ij.& ibi gl. vlt.ff.
4 de in ius vocand.† Est enim rogus strues lignorum ad cremanda cadauera,in qua simulátque imposita corpora sunt, & ignis adhibitus comprehendit pyram, quæ cōgeries dicitur lignorum ad comburēdum.Exequiæ verò sunt celebratio funeris dum corpus effertur.Funus dicitur dum vritur cadauer,seu pompa ipsa exequiarum deducitur. Bustum est postquam cadauer crematum est,quasi bene vstum.gloss.in c.conuenior,in verbo,busto.xxiij.q.viij.& ibi Archid. Sepulchrū est vbi corpus mortui ossáue hominis condita sunt, l.ij.versicu.sepulchrum.ff.de religi.& sumpti.fune.Et antequam quis fuerit ibi sepultus dicitur monumentum,eodem titu.vt in passione Domi.Ioan.xix.Erat in horto monumētum nouum,in quo nōdum quisquam positus fuerat. & hęc probantur magis Matthęi xxvj.& posuit illud in monumēto nouo.& ibi:Iube ergo custodiri sepulchrum,quòd Grecè dicitur Cenotaphium,quod dicitur locus paratus ad sepeliendum.l.in tantum.§.fi.ff.de rerum diuisio.Monumentum propriè dicitur quicquid ad defuncti memoriam ædificatur,d.l.ij.§.monumentum.& dicitur proprię à moneo, monens homines de morte recordari, vt abstineant à peccato.Vnde Salomon, Memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis. Et reperitur in chronicis, quòd olim quando Imperator erat electus statim præsentabantur sibi lapides marmorei,vt eligeret de quo sibi fieret sepulchrum suum,& statim fiebat in memoriam mortis,vt refert Albe. in l.quidam.ff.de condi.institu.vel etiam dicitur sarcophagum.l.libertis.§.fi.ff.de alimen.& cibar.lega.& l.funeris.ff. de relig.& sumpti.fune.& de istis vide text.glos.& Doct.in l.si sepulchrum.C.de reli. Tumulus est cōgestio terræ super sepulchrum,c.licet.ibi,in eccle.tumulandi.de sepul. lib. vj.& in cap.sacris.eod.titu.in antiq.ibi in cœmeterio ecclesiast.tumulentur.& ibi vide glo. vnde dicitur cœmiterium, vt ibi extumulentur,& dicta extrauaganti, detestādæ.in verbo tumulanda.ibi Ioann.Mona.de sepul.vbi ponit versum. Sed funera semper fuerunt pro cultu Gallorum magnifica & sumptuosa,vt refert Iulius Cæsar in commentariis suis,li. vj.de bello Gallico. omnia etiam quæ viuis cordi fuisse arbitraban-

bitrantur,in ignem inferebant,etiam animalia,ac paulo supra hanc memoriam serui & clientes quos ab his dilectos esse constabat,iustis funerib . confectis vnà cremabantur. Et libitina est sepulchrum nobile seu nobilium: & subgradatū est sepulchrum infantium,& qui nedum.x.dies impleuerūt dicitur sandapila.Sed feretrum est plebeiorum & damnatorum:& pollinctores vel poluitores sunt instituti ad hoc vt funera morientium curent:quasi pollutorum vectores, curatores & vnctores,vt dicit glo.in l.cuicunque.§.idem ait si libitinarius.ff.de instito.actio.Et de priuilegiis sepulturæ vide Ioan.And.in rubric.de sepultu.vbi amplè ponit.& ibi eum sequentur Docto.& Guliel.Benedict.in repetitio.
5 cap.Raynu.nu.lj.de testam.per iiij.aut quicunque.† Quinimò testatori iubenti exenterari,& corpus custodiri suum, aut cremari,vel in mare proiici,hæres non debet obtemperare,sed in memoriam humanæ conditionis,sepulturæ tradere.in d.l.quidam.de condi.institu.& ibi Barto.Bal.Ang. Imo.& Angel.in l.prætor.§.si quis.ff.de sepulchro violato. & in d.extrauagā.detestandæ.de sepul.tamen corpora bene possunt deferri aromatibus cōdita,ad loca in quibus viuētes elegerint sepeliri,vt ibi per gl.quæ ponit de Iacob & Ioseph,qui præceperunt eorum corpora ad sepulturā paternam portari xiiij.q.ij.c.Ebron.& c.vnaqueque.versic.item Ioseph.& in c.j.de sepul.& Io.Vital.in Spec.mort. in verb.
6 mors,vt dictum est.† Et non immeritò dubitauit Bar. in l. si.ff.de cada.punitor.an corpora damnatorum tradi de iure possint medicis & chirurgis pro anatomia facienda.Et ratio dubitandi potuisset esse secundū Fran.de Ripa.in tract. de peste.nu.cxxiiij.quia corpora dānatorum dilaniari per frusta non possunt,nisi in quibusdā casib.propter atrocissimum facinus,l.capitalium.§.famosos.ff.de pœnis. & in l.ij. ff.arbo.fur.cæsa.tamen Curt.in l.imperium.quem refert & sequitur Lancel.Dec.ver.in eadem gl.ff.de iurisd.omnium iudic.dicit,quod in hoc versatur publica vtilitas, vt medici pro cōseruandis corporibus nostris fiant peritiores.Et hoc non potest imputari ad iniuriam.argum.optimo.in l. quòd reipublicæ.ff.de iniuriis.& idem Franc.de Ripa.vbi suprà.
7 † Et mirum,quòd hæc quæstio non reperitur à iure decisa,nec à doctoribus in specie (cum quotidie accidat) quod ego legerim tac.Et in curia nostra est alius processus similis ratione ecclesiæ parochialis de Almenia,nisi dicam quod pro decisa habeatur.Quoniā esset viā aperire frustrandi ordinarios,& priuandi collat.beneficiorū.& posset dici quod dicit gl.in cl.j.in verbo,sepelire in prin.de sepul.quod istud principis declarationē plus quàm glossantis opinionē exposcit:licet aliquando hoc procedat ex bono initio,quia plerūque custodientes defunctorum cadauera, ab ipsis eorum vita durante procuratorium sæpenumero ad resignandum obtinent,in vim cuius faciunt diligentias à superiore obtinēdi:& quousq; de expeditione certificati, si interim decedat (propter regulam de viginti diebus) custodiunt. † Et
8 pro hac Decis.facit ꝙ si statutum dicat,quod beneficia vacantia per vxorationem conferat archidiaconus, sed vacātia per renuntiationē cōferet episcopus:modò vxorandus renuntiat,quæritur ad quē pertinet collatio.Et dic,ꝙ si renuntiat in fraudē,vt communiter fit,tunc pertinet ad archidiaconū,argu.l.filiæ meæ.& ibi per Doct.ff.solu.mat.Sin autem bona fide,tunc quia immediata causa vacationis est ipsa renuntiatio tituli, & species vacationis est ipsa renuntiatio: quare pertinet ad episcopum.non enim debemus attēdere causam remotam,scilicet matrimonium, sed causam immediatam & proximam, qua posita ponitur effectus, & ea remota remouetur effectus. Ad hoc facit l.si mulier.ff.rerum amotarum.& ita dicit Bal.in l.si cum dotem.ver.Induuntur.ff soluto matrimo.† Quia renuntiatio facta in frau-
9 dem seu fraudulenta in præiudicium ordinarij vel Romani pontificis,aut primam vacaturam expectantis,non valet, vt tenent Bal.& Doct.in d.l.filiæ meæ.& c.si.de renuntia.lib. vj.qui text.est multum sing.pro decis.huius quæstion. & ibi

Phili.Franc.in ij.notab.iij.& iiij.& versic.Quintò renuntiatio.Quoniam celare est secundum gl.ij.in l.j.ff.de seruis fugitiuis.quòd velis ignorare eum ad quem ea res pertinet alicuius tui emolumenti causa. Vnde secundum Nico. de Lyra suprà Iob.x.in tertia parte.Deus celare dicitur in corde suo,ea quæ pertinent ad hominem,quando non ostendit erga eū benefi.exteriora,dimittens eū in afflictione magna, Et nihil aliud profecto est quā priuare quem iure suo.l.si cōcubina.§.res amotas.ff.rerum amotar. Quare ex dolo suo
10 reportare non debet commodum. † Hoc etiam probatur, quia celans testamentum vel aliud instru. tenetur crimine falsi,l.eum qui.l.Paulus.& l.testa.& ibi Bar.& Ale.in addi. ff.de falsis,& l.sub prætextu.C.de transact.& Bar.in l.ij. §. si quis dolo malo.& ibi Lud.Bolo.in j.interp.ff.de tabu. exhib.& idē in celante viuū hominem seruum,ꝙ puniatur pœnis contentis in d.l.j.de ser.fugit.& in l.iij.§.si quisquam eo-
11 rum.ff.ad Sill.† Ac idem in celante hominem liberum,ne à iustitia capiatur,quòd puniatur eadem pœna l.j.ff.de recep. Ergo à fortiori celans mortem alicuius beneficiati resignātis,vt beneficium eius liberè sine aliquo impedimēto,ac præuentione valeat impetrare,priuari debet,argumento. l. si à te.ibi,sed si se subtrahat,vt iure dominij eam rem retineat, denuntiationis consignationis que remedio cōtra fraudem potes iuri tuo consulere,& quæ not.ibi Bald.& Docto.C. de pactis inter empt.& vend.& fraus ac dolus præsumuntur hic ex varietate responsionis ipsius Dulcis c.factæ.Pro hoc c.vt nomen.vt ecclesi.benefi.Nam committit dolū non solùm,qui fallendi causa obscurè loquitur,sed etiā qui studiosè dissimulat l.ea quæ commendandi.§.vlti.ff. de contrahen.empt.quoniam in beneficiis omnis dolus debet abesse,c.cùm dilectus.de electio.igitur debet sortiri suum effectum collatio ordinarij,non obstante fraudulenta & dolosa præuentione. Et ita fuit in hoc casu conclusum.Sed quia idē Dulcis post obtinuerat quoddam ius deuolutum, ratione cuius plures domini tenuerunt recredentiam,imò possessorium fore eidem adiudicandum:alii verò quòd partes hinc inde producerent intra certum tēpus &c. Et secundùm hæc prolatum fuit arestum die xj.aut xij.mensis Martij, Anno. 523.suprà mille.

SVMMAE.

Quæstio CCLXXXVIII.

1 *Mors alicuius qualiter probetur.*
2 *Probationes in criminalibus exactissimæ requiruntur.*

DECISIO CCLXXXVIII.

1 SED hic videtur dubium qualiter probabitur mors talis recelati rectoris. Dic,† quòd si allegatur ipsum fuisse mortuum de tempore recenti,& in loco propinquo, in quo probatio vera haberi potest:& tunc si agitur de magno præiudicio,vt quia de hæreditate,aut beneficio consequendo,vt in casu nostro, debet apertè & rectè probari,& nō per famam & rumorem viciniæ,aut fœtorem sepulti custoditi redolentis, vt tenuit Rogerius,quem refert gl.in l.si quidem.C. sol.matri .per illum tex.ibi,qui mori eum viderit:quia testis sic debet deponere:quamuis Ang.velit ibi,testē deponentē eū mori vidisse non probare mortem,sed solum eum in extremis laborantē. Allegat glo.instit.de legat.idem secundùm glossam in d. l.si quidem.si testis dicat interfuisse eius sepulturæ. Tamen glo.approbatur in his exemplis ab omnibus ibi,& idē Bart. & Ang.in l.ij.§.si dubitetur.versicu.Quid autem si testis.ff. quemadmodum testamenta aperiantur.& Angel.in l. iij. §. hæc verba.ff.de negotiis gestis.& Felin.in c.quoniam frequenter.§.porrò.ver.vltimo,vt lite non contestata.& Corneus in consi.x.vol.j. Et quòd communiter secundùm eum cadauera mortuorū maximè tanto tempore non custodiuntur in domo infectorum. Vnde argumen.à communiter accidentibus est bonum etiam in materia probationum,secūdùm glossā Bal.in l.neque natales.C.de probat.& per gl.&

Docto.in l.non hoc.C.vnde cog.Tamen si sepeliretur in loco,in quo velati & reclusi in casa portantur,ita quòd minimè videri vel recognosci possunt,certè secundùm Salicetũ in dicta l.si quidem.tunc erit ad coniecturas & communem vulgi opinionem,& rumorem vicinorum recurrendum,vt vidi probata in causa domini Ioseph de Briãte.Et istud fuit dictum Barto.in tractatu suo,quomodo & qualiter probetur mors.versi.& pone testem.& versic. si quis testis.quia in probanda morte sufficit ratio hæc, quia vicinus, secundùm Barto.in l.qui duos.ff.de rebus dub.& Alex.in l.j.& Purpu. ibi,num. xcvij ff.si certum petatur. vt dicemus in sequenti membro.Si verò agatur de modico præiudicio,vt de apertura tabularum,quæ aperiendæ non sunt in mortuo testatore,& tunc ad eius mortem probandam sufficit semiplena probatio,tex.cum gl.in d.l.ij.§.si dubitetur.ff. quemadmo. testamenta aperiantur.& ibi Bartol. Angelus, & Docto.in d. l.si quidem.soluto matrimonio. & idem videtur si agatur de muliere iterum nubenda ,& sic de maiori præiudicio: quia licet communiter dicatur maritum in acie & conflictu,vel in peregrinatione mortuum, non credetur: tamen sufficit vnus testis de veritate,vt in authentica, hodie. & ibi Cynus,Bartolus, singulariter Angelus C.de repudiis. ponens exemplum de Penelope , vt haberet notitiam vitæ Vlyssis,tam eo viuente,quàm mortuo, idem Vlysses, vt testatur Homerus,transmisit eidem lectum auro & argento ornatum,secundùm quod habemus text.& glo.in l.legata supellectili.§.primo.ff.de supellect.lega. Attestatur etiam Angelus vidisse casum dictæ authenticæ,hodie de facto Perusij,vt ibi vide,& etiam Alber.& Abbas in d.§. porrò.& ibi Feli.& Card. Alex.in d.c.præsentia.nu.iiij.vbi ponit quinque modos probandi mortem mariti,quos benè seruant vxores.† Si verò allegetur ipsum nõ de recenti tẽpore mortuum,sed de longissimo,vt de morte Caroli magni,aut secundũ Cin.de morte Rolandi,aut secundùm Ang.de morte Regis Vngariæ,vel Regis Vberti.vel secundùm Alberi. in d.authenti.hodie.C.de repu.de morte Iustiniani, & tunc per communem famam probatur.& Bal.idem consi.ccccciiij. versicu.item sicut mors.volu.j.& Bar.in l.de minore.§.plurimum.& ibi Hippo.nu.lxxxvj.cum aliis per eum alle.ff.de quæst.& Ale.consi.cxvij.ver.Nec ad hoc obstat.vol.iiij. Et hoc quando testes deponunt dici audiuisse,& teneri à maiori parte personarum loci vel ciuitatis, vt ibi per eum, qui sequitur hanc distinctionem.versi.secundò etiam responderi potest.& Alexan.consi.clxxxvij.nu.v.vol.vj. & Corneus in consi.x.quod est amplum in hac materia. Tamen mors talium virorum melius probaretur per chronicas,quæ de iure probant,vt notat Bartolus in l.j.ff.si certum petatur.ibi per Doctores.per Felin.in c.ij.versicu.aliæ scripturæ. & in sequenti.ante finem.versi.& dum suprà dictum est.de chronicis:de rescript. Aut etiam per inscriptiones monumentorum,prout fieri vidi,per l.ad monumentorum.C. de religi. & sumpt.fune.in c.cùm causam.de probationib.& ibi Docto.insuper Felin.Et idem si agatur de morte alicuius, qui in lõginquo & remoto loco decessit,quòd per communem famam probetur, vel cùm quis est mortuus in mari,tunc mors probari potest,etiam per illos,qui non interfuerunt.l. quoties.C.de naufrag.libro xj.& ibi Barto.Lucas de Penna.& etiam per coniecturas, quando inter consanguineos & amicos habebatur pro mortuo, luctum pro eo facientes & lugentes & vestes assumentes lugubres seu luctuosas. Et hoc potest explorari à notis, & his qui verisimiliter scire possunt,vt dicit Barto.in d.l.genero.& Angel.in dicta l.prima.§.si dubitetur.& Felinus in dicto §.porrò.versic. idem si vxor.& Corneus consilio xcvj.volumine iiij.& Angelus in l.quoties.C.de naufrag.libro xj. & Alexander in dicto consilio suprà allega.& latius consilio clxxij.nu.viij.libr.vj. & consi.xxvij libro septimo.quod est celebre,dicens,sufficere probare,quem viuum , seu viuere tempore testamenti vel certo die prætenso:& præsumptio iuris est pro eo, quia quis præsumitur viuere vsque ad centum annos, l. fi. C. de sacrosanctis ecclesiis.& ideo aduersario dicenti eum mortuum incumbit onus probandi mortem plenè, & non per famã:quia fundamentum petitionis à principio fuit mors, cuius probatio est difficilis,cùm sit negatiua & priuatiua, secundùm Bartol.in d.l.ij.§.si dubitetur.& in tractatu suo, quo modo & quali. prob.mors.incip. Mortuum hominem dicit.in princ.& idem in tracta.testimoniorum.versi.mortuum hominem dicit.vbi eundem repetit tractatum de verbo ad verbum.& idem Purpu.in l.ij.§.creditum.nu. xliiij.si certum peta.& Bonifacius de Vital.in cle.j.de pœniten. & remissio.nume.xxviij.& lxiij. Et si alius in vita se fundaret, illã teneretur probare.igitur qui mortem allegat tenetur modo & forma prædictis probare,per l.si quidẽ.post princip.quòd reperitur inter consilia Alber.& Cornei consi. cxix.& in vol.j.Et si dicatur,quòd parẽtes nõ permittũt intrare,quia etiã tẽpore pestis,quo nõ solẽt infirmi visitari, & homines funeri ex dicto cõtagio morboso ĩteresse:tamẽ solẽt deputari medici chirurgi,& alij qui curã habẽt talium infirmorum,& sepeliendi cadauera mortuorum,per quos mors illorum,& tempus mortis reprobari possunt,vt tenet Corn.in dicto consi.x.& Alex.consi.iiij. versi.si verò possit probari.& ver.plus dicit Barto.lib.ij.& istam communem tenent Odofred.Guid.de Suza.Cin.Ioan.Fab.Barto. Angel.& Salic.in d.l.si quidem.intelligentes sic gloss. ibi, volentem simpliciter mortem per famam probari posse. Et idem Specu.& Ioan.Andr.in titul.de noto .cri.§.fama. versicu.quid si agenti.Et idem tenuerat gloss.in capi. quoniam frequenter.§.si autem.in verbo,præsumatur.vt lite non cõtestata.quem Docto.legunt cum §.porrò.sed in casu illius capituli,non agebatur de maximo præiudicio, secundùm Abbat.ibi versi.venio ad gloss.in versicu.si autem. & Felin. versi.vltra dum tangit.& prædictam distinctionem sequutus fuit Albe.in authẽ.hodie.C.de repudiis. dicens illam vidisse communiter seruari, dicens etiam esse statutum super morte alicuius,extra districtum Bergami mortui,sufficere probare per famam:licet secundùm eum dominus Gabriel de Oseletis,in quodam subtili tractatu de fama.§.nunc superest vt ad portum.versiculo an autem sufficiat fama ad probandum mortem alicuius.hanc quæstionem plenè tractet:vbi reprobat prædictam opinio.gl.Odofred. & sequacium,dicens prædictam distinctionem iure aliquo non fulciri,ac concludens solam fama non sufficere, nisi interuenientibus aliquibus aliis indiciis, vel adminiculis , scilicet, quia ille de cuius morte probanda agitur,erat antiquus vel infirmus.tunc enim talib.præsumptionib.naturæ, vel qualitatis morbi concurrentib.cum fama.dicit mortem probari,non autem per solam famam:ad hoc inducit tex.in l.iij.§. eiusdem.ibi,consentiens fama,id est,cum aliis sentiens.secũdum glos.ibi.ff.de testib.Et fortè secundum Alberic. cuius opinio.esset stricto iure vera,licet opinio.Odofred. & aliorum viderit obseruari.& Bal.& Imol.in d.l.ij.§.si dubitetur. & Bal.consi.xxiij.ad euidentiam premittẽdum est,quòd de rebus.versic. non præsumuntur mortui.& Hippolytus in l.de minore.§.plurimum nu.lxxxvj.ff.de quęstioni.cum aliis per eum alleg.Pro qua facit tex.in c.vbi periculum.§.fi.ibi, de memorati pontificis obitu certitudo claruerit. de electionib.lbr.vj.Et maximè in beneficiis conferendis,quòd dicantur vacare,quando fama est in loco vel ecclesia clericum fore mortuum.clementina vna.§.fi.de concess.præbẽd. Sed in hoc est vnum singulare consilium Bar.quando dubitatur de morte alicuius fortè recelati per parentes,& de hoc est ibi rumor,quod ordinarius collator,vel alius habens interesse potest à iudice loci petere,vt ipse vel alius eius mandato se informet de morte & vicia illius,& visitare locum vbi dicitur viuus vel mortuus esse:quemadmodum in aliis casibus in quib.probari debet aliquid non esse vel non reperiri,auth.si debitor.C.de pign.& l.requirẽdi.C.de seruis fugitiuis.ita Barto.in dicto §. si dubitetur.quem ibi sequitur

Imol.& Salice.in d.l.si quidem,soluto matrimonio.& Alexand.in d.consi.iiij.versi.plus subdit.Bart.in tractatu de testibus.seu tracta.testimoniorum.dum dicit quia Bart.ibi.& pariter Bartol.in d.tractatu, quomodo & qualiter probetur mors.versi.in prædictis autem punctis. vbi est idem de verbo ad verbum, nihil mutato vel addito, & ambo incipiunt, Mortuum hominem dicit: nisi quòd in præcedenti versi.vnum hominem dicit,ponit de probatione hominis vi ui.& idem tenet Bal.in d.§.porrò.& ibi Felin. Anton. de Butr.& Cardinal.Alexand.in dicto c.in præsentia.versicul. subiicit dominus Anton.Quinimo iudex partib. ad mortẽ vel vitam alicuius per ipsum probandam appunctatis, potest ex officio probationes sine partium citatione recipere, vt voluit Card.Alex.in d.cap.in præsentia. versic. vnum tenete menti:qui alle.Bald.in d.§.porrò, qui tamen mihi ibi, nec in ver.sequent.si verò.non dicit.Si verò agitur de maximo præiudicio, scilicet de morte accusati de homicidio, qui dicitur aliquem interfecisse vltra mare: vt fuit in curia contra Bursat iuniorem,qui accusabatur hominem in Italia occidisse,quòd tunc probationes exactissimæ requirun-
3 tur:quia in †criminalibus tales probationes requiruntur, l.sciant.C.de probationi.vt tenet Angel.in d.l.siquidem.& Salic.ibi in ver.& prædicta habent locum,nisi criminaliter, per text.in l.inde Neratius.ff.ad leg.Aquil.& l. j.& ij ff.de religiosis & sumpt.funerum.& idẽ Bart.& Imol.in d.l.ij. §. si dubitetur. & Ang.Bald.in l.fi.§.fi.ff.de his qui notan. infam.& Alex.in d.consi.xxvij.lib.vij.& Ant.de Butr.in d. c. præsentia.& ibi Card.Alex.& Iaso.in repet. l. admonendi. ver.Prædicta procedunt in causis ciuilibus.de iureiuran.& sic videtur mortem alicuius per recelationem probari, hoc est,quem mortuum fuisse certa die,per d.l.si quidem.per famam in vicinia laborantem & vigentem,vt voluit Bar.in d. l.de minore.§.plurimum.ij.quæst.& ibi Hippolyt.de Marsil.num.lxxxvij.ff.de quæst.& Bart.& Salic.post glo.sing.in l.si quidem.soluto matrimo.

SVMMAE.

1 *Pœna si minor delicto sit alicui inflicta,an possit denuo puniri. & nu.10.& 11.*
2 *Iudici non licet mutare in sententia,quod petitur in libello.*
3 *Adulterium cum incestu vno facto,quando committatur.*
4 *Parricidium homicidij species.*
5 *Punitus criminaliter per iudicem ecclesiasticum,an possit etiam per secularem puniri.*
6 *Actum vno modo,alia non potest experiri via.*
7 *Iudex potest pœnam ex causa minuere.*
8 *Confessus & absolutus,an vi illius confessioni possit alibi conueniri.*
9 *De delicto hominis non debet sæpius disceptari.*

Quæstio CCLXXXIX.

Quæritur an condemnatus semel per ordinarium secularem vel ecclesiasticum,minori tamen pœna delicto secundùm iura conueniente, possit iterum condemnari & puniri de eodem crimine per eundem aut alium secularem.

DECISIO CCLXXXIX.

1 ET †videtur primò quod sic, quia iudex non imposuit pœnam delicto conuenientem, & minorare non potuit pœnam legalem,l.j. §. calumniatoribus.ff.ad Turpillianum.ibi, Pœnæ verò persecutio non eius(iudicis) voluntati mandatur: sed legis authoritati reseruatur.& ibi singulariter Alber. Præterea iudex iurauit seruare leges,l.rem non nouam.C. de iu
2 diciis.ergo.&c.Et ita videmus in ciuilibus.nam † non licet iudici mutare in sententia quod petitum est in libello, l. vt fundus.ff.commu.diuid.Et similiter mutare non potest pœnam descendentem ex delicto,nec etiam minorare, præcipuè in isto casu,vbi socer vxoratus cognouit carnaliter nurum filio nuptam.†&sic vno facto adulterium cum incestu.
3 l.si adulterium.in prin.ff.de adulter. & sic de vtroque delicto debebat puniri,vt in d.l.si adulterium dicitur.& tenent gloss.Bar.Ang.& Albe.in l.Senatus censuit.ff.de accusatio. & in l.nonnunquam.ff.de priuat. delic. cùm sint species separatæ & distinctæ.secundùm Barto.& Doctor.in d. l. Senatus.secus quando duo crimina ex eodem facto resultant, quæ se habent vt genus & species, vt homicidium quod ge
4 nus.&†parricidium quod est species homicidij.& non punitur nisi vna lege.Ergo Seneschallus potuit eum condemnare,prout eum condemnauit,ad mortem,l.qui crimine publico.& ibi per Bal.& Sali.C.de accusationi.quare dicit gl. quam sequitur ibi Bal.in l.nullum.C.de testib.quod si non est imposita integra pœna,potest iterato puniri. Et pro ista parte est bonus tex.in c.Felicis. §. per hoc quoque. de pœnis.lib.vj.vbi Papa post multas pœnas capientibus Cardinales impositas, non intendit per illas pœnas adimere potestatẽ iudici seculari,quo minus possit procedere & imponere pœnam legalem.Accedat text.in cle.j.in fi.de cõsangui-
5 nitate & affinitate.† Et sic videtur probare, ꝙ punitus criminaliter per iudicem ecclesiasticum, possit puniri etiam criminaliter per iudicẽ secularem ex quo crimẽ est mixti fori,
6 vt infrà dicam.¶†Sed contrarium est verius,quod non possit,ex quo tendit ad vindictam,& vno modo actum, alia nõ potest expediri via:secus si non tendit ad vindictam, sed solùm ad interesse proprium, vt tenet Bart. in d. l. Senatus. &
7 Cin.Bar.& Sali.in d.l.nullum. quia † iudex potest pœnam ex causa minuere,l.hodie.& l.præses.ff.de pœnis.& l.& si seuerior. C. ex qui cau. infam. irroge.& l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.eo.& ita Bald.singu.in consi.xxxiiij.incip. Casus talis,Guido de publica inquisitus.versic. Circa secundum dubium.volu.iij.concludens damnatum non posse amplius de iure puniri seu molestari.& ita quotidie, secundùm eum, de facto videmus practicari.arg.l.saccularij.§. sunt quædã. ff.de extraordina.criminibus.& est expressum etiam in causa læsæ maiestatis: vt si minori pœna quis fuerit punitus, quia relegatus,non punietur vera,l.eorum.ff.de pœnis. & idem tenet Bartholomæus Brixien. in quæstione veneriali. lxxxj.cum sequen. Et magis profectò,vbi fuisset per sententiam diffinitiuam absolutus.& idem Bald.in l.si quis in hoc genus.versicul.Quæro vnum.C.de episcopis & cleric. Vo-
8 lens plus,†ꝙ si quis spõtè cõfessus fuerit maleficiũ,& iudex eum absoluerit de facto,ꝙ amodo ex illa cõfessione nõ poterit condẽnari,quia non tenetur stare confessioni,postquã iudicatum est in contrarium,vt tenet Innoc.secundùm eum in c.mulieri.de iureiurando.& ita etiam tenuit Iac. Butr.in additione ad Albertum de Gandino in tractatu crimin. tit. de filiofamilias vtrum possit accusari.ver.adde vnum tamẽ. vbi alleg.tex.in l.fi.§.quando verò.C.de re milita.lib.xij.& plenè Alber.& Moder.in l.licet.§.possumus.per illum text.
9 ff.nautæ,caup.stabul.†quoniam de delicta eiusdem hominis non debet sæpius disceptari,vt ibi,& d.l. Senatus censuit.& ibi tenet Alberic.Ang.& Alex.in addit.j.ad Bartol. & idem Bartol.in l.cui.§.eisdem.per illum tex.& glo. ibi.ff. de accusationi.& pulchrè Albe.in l.sepulchri violati actio. per illum text.ff.de sepulc.viola. & præcipuè vbi fuit punitus.& idem Flor.de sanct.Pet.in l.si detracta.versic. Et sic not.ex ista gl.ff.de noxa.actio.sequendo Specu.in tit.de accusatio.§.j.Et idem Florianus in l.si vulnerato.versi.Item videtur facere iste tex.ff.ad leg.Aquil.& Ioan. And.in addit. Specu.super rubr.de accusat.& glo.in c.per hoc.in verb.sententiam.& ibi Archi.Domini.& Philip.Franc.de hære.lib. vj.& Paris de Puteo in tracta.Syndi.tit.de offi.syndica. §.officialis finito officio.& in verbo,compositio. §. an si compositio.cum §.sequenti,incipiẽ. An facta compositione. & Abb.Sicul.Anan.& Felin.in ca. de his.de accusat.vbi vide. plenè Barba.in cap.j.versic.Capio tertium. de offic. ordin. vbi alleg.Bald.in l.cunctos populos.C.de summa Trinitat. vbi ponit quid de condemnato per episcopum, an possit iterum puniri per iudicem secularem. & ibi tenet Barbat. quòd non, licet videatur tenere contrarium, quod possit,in c.postulasti.versi.Modò aggreditur. de foro compet.

& per Guliel.de Cugn.in l.placet.C.de sacrosan.eccles. & amplè Ioan.Baptist.in d.l.cunctos populos. vbi disputat, & postea distingui tres casus. Et vbi posset illo casu punire per ipsum iudicem secularem, mitius esset puniẽdus, secundùm Doctor.suprà allegat.& Ioann.Andr.in addit.Specu.titul. de offic.ordin.§.j.in princi.& Ioann.Monach.in c.accusatus.§.sanè.de hæretic.libr. vj. & Masuer. in sua praxi, titul. de remiss. Tamen in contrarium facit text.in d.c. Felicis.§. per hoc quoque.quòd non obstante punitione facta per iudicem ecclesiasticum, iudex secularis punire potest. quem text. dicit esse notandum Abb.Sicu.in cap.tuæ.versi. Vnde in proposito.de procuratorib.nesciens alium æquè bonum in hac materia, sequens distinctionem Ioannis Andr. in d.c.Felicis.in nouella. vbi refert fuisse disputatum Bononiæ.

10 †Et conclusum, quod aut per diuersas leges imponuntur diuersæ pœnæ pro eodem delicto omnino separatæ, tunc impositio vnius non tollit aliam.text.in l.qui sepulchra. C. de sepul.viol.& in l.iij.ff.de liber.homi exhiben.& in l.quoties.ff.de actio.& obligation.& d.c.Felicis. Aut pœnæ non sunt omnino diuersæ, puta vna lex apponit pœnam centum Florenorum, alia mille, & tunc procedit opinio legistarum, quàm suprà dixi. Aut pœnæ sunt omnino similes, puta quia quælibet lex imponit pœnam cẽtum Florenorũ, tũc non refert quæ pœna imponatur, cùm sit eadem. de quo per Felin.in d.c.de his.in duodecim fallen. Tamen secundùm conclusionem legistarum fuit conclusum in Tornella me præsidente. Et latum arestũ in fauorem cuiusdam Eliæ Carier, die xvj.Iunij. Anno 1523. Aduerte tamẽ quod cõsilium est, vt delinquẽs, qui pluribus venit legibus vel pœnis diuersis condẽnandus habeat iudicem amicum, qui præueniat & puniat mitiori pœna: vel quod accusetur corã curiæ iudice, qui mitiorem consueuit pœnam pro delictis imponere. Nã tũc sic punitus nulla alia poterit inde puniri pœna, dict. l.qui de crimine.& ita tenet ibi Ang.in verbo plura. & eũ ibi sequitur Sali.& idẽ Ang.in d.l.Senatus.versicu. In gl.tertij dicũt. & Cæpol.in cautela xix.incip. Quando quis delinquit. Sed hoc consilium non posset delinquenti patrocinari, si ipse delinquens procurasset inquiri vel accusari coram mitiori iudice. Nam tunc talis præuentio minoris curiæ seu iudicis nihil operabitur, vt tenet Angel.in l.si seruus plurium.§.penultim.versic.si quis ante.ff.de legatis primo. & Cæpola in d.cautela.xix.& pro hoc facit in argumentum.§.tria onera tutelæ non affectatæ, insti.de excusationibus tutorum. cum

11 aliis per glo.ibi, & Ange.& Are.allegatis.†Quid si per iudicem fuit processum contra aliquem, qui alium vulnerauerat, & fuit punitus: postea duobus aut tribus elapsis annis vulneratus vult agere pro iniuria sibi illata & interesse suo, quod descendit ex lege Cornelia: & videtur quod non possit, vt tenet Iacob.Butrigar.in l.& si non conuitij C. de iniuriis.quia finitur anno, vt ibi. Contrarium tenuit Martin. cũ quo transit Accursius, & Iacob.de Rauen.ibi, & communiter omnes, & Petrus, Iacob.de Aureliaco in sua praxi, titul. de actione iniuriarum ex l.Cornelia.ver. Sed pone aliquis. & gloss.Ioann.Fabr. Angel.Areti.& Ioann.de Plat.in §.sed lex Cornelia.instit.de iniuriis.& istud est verius, quia actio iniuriarum descendens ex lege Cornelia non finitur anno, cum sit perpetua: de quo per Bart.Angel.& Albe.de Rosa.in l.ij.§.fin.& l.sequen.§.si autem extraneus.ff.de adul. & ibi Alex.in addit.& in.d.l.Senatus, & d.l.qui de crimine.

SVMMAE.

1 *Excommunicatione facta collatio cum clausula absolutionis quando valeat.& nu.3.& 4.*

2 *Papa absentem potest absoluere, & reddere beneficij capacem.*

Quæstio CCXC.

Duo permutauerunt adinuicem, vnus videlicet magister Ioannes de Monasteriis, ius quod in beneficio litigioso inter eum, & quẽdam tertium prætendebat, in cuius possessione per sententiam manutentus extiterat: & alius scilicet prothonotarius de Scãdallaco in recompensam iuris prædicti resignare promisit, & dare certum beneficium. Qui tamen in vim iuris sibi resignati adeptus est possessionem beneficii, quo gauisus est: aduersus quem de Scandallaco petentẽ se subrogari in locum resignantis contra illum tertium idem resignans se opposuit, dicens ex parte illius de Scandallaco permutationẽ effectum sortitam non fore: & sic repellendum, prout fuit repulsus per arestum curiæ, addita subrogatione: quo peracto, & ipso de Scandallaco in possessionẽ inuim beneficii sic sibi resignati, ac etiam cuiusdam iuris deuoluti, pendente super dicta subrogatione processu impetrati existente & permanente: idem de Monasteriis iterum resignauit cuidam Gordon, qui per curiam subrogatus fuit: & etiam iam dictus de Scandallaco, in vim iuris noui impetrari ad oppositionẽ admissus. Et tandem opposuit contra dictum Gordon, quòd prædictus de Monasteriis, à quo ius habuerat tempore collati sibi beneficii, erat incapax, quia excommunicatus: & tanquam talis duorum annorum spatio, palam & publicè extiterat publicatus, & tentus. Et istud obiicit post mortem iam dicti de Monasteriis, annis septem, docens de facto de excommunicatione & aggrauatione, ac absolutione longo tempore post per ipsum de Monasteriis obtenta. Quæritur primò an collatio beneficii facta tali excommunicato sit nulla, licet Papa in literis eum generaliter absoluerit à censuris ecclesiasticis, quibus innondatus extiterat, ad effectum literarum consequendum. Secundò, an falsificans instrumentum collationis perdat causam. Tertiò, an per confessionem & approbationem tituli prædicti de Monasteriis factam per iam dictum de Scãdallaco, videatur ab impugnatione & exceptione excommunicationis repulsus.

DECISIO CCXC.

1 ET † quo ad primam quæstionem dico collationem fuisse nullam, quoniam excommunicatus publicus & notorius est omnino incapax beneficij actiuè & passiuè, vt volunt Doctor. in capitul.illa quotidiana, de elect. & in capitul. constitutus.in primo.de appel.& pro hoc text.in capitul.postulasti. & capitul.sequent.& capitu.si celebrat.& ibi per Doctor. insuper Anan.de cleri. excommuni. ministrant. & tenet Bertachin.in tract.de epi.in iij.parte.lib.j.q.xxxj.& in j.parte. lij.q.iiij.& Guli.Mandago.in tract.de elect.capitu.vj. & ca.xx.cum aliis vtrobique per nos in addit.alleg.& amplè per Ioann.de Selua.in tracta.suo beneficiali in iij.parte. quæsti.

2 iiij.†Sed illa clausula, te à censuris & pœnis, quauis authoritate & à quocunque latis, quibus innondatus existis ad effectum literarum consequendum, duntaxat absoluimus, absolutúmque fore censentes. & capitul. quæ est apponi solita per Papam in impetrationibus beneficiorum, quam potest etiam absenti & non petenti facere, eum reddit capacem, vt volunt Doctor. signanter Decius in capitul. Apostolicæ. versicul.Vltimò prædicta regu.de exception. qui allegat ita tenere Alberic.in l.à procedente.C.de dilat.vbi Alberi. dicit ita obtinuisse à Papa Benedicto xij. eo existente Romæ ambassiatore dominorum Mediolanensium, licet apud maiores peritos Romanæ curiæ dubitaretur. Tamen finaliter (vt ipse inquit) maiores prudentes in hac opinion.concordabant, tam Cardinal.quàm alij. Quia illa clausula debet de aliquo operari, l.si quando.ff.de legat.j.& capitul. si

3 Papa.de priuileg.libr.vj. † Et hoc verum, nisi per annum vel vltra extiterit excommunicatus, per not. in capitul. bonæ.de ætate & qualitate. Aut hæreticus, aut inobediens mãdatis Papæ, vt voluit Felin.in dicto capitul. apostolicæ. de except.& hoc per regulam apostolicam Innocentij. viij. quæ circa hos & alios casus vtiliter secundùm eum prouidit per rationem ibi contentam, quæ est nu.lxxiiij.quę tamẽ non inuenitur in communibus glossatis, sed post decisiones Rotæ, cuius tenor sequitur: Sanctissimus in Christo pater, & dominus noster dominus Innocent. diuina prouidentia Papa viij. Ne personarum, de quibus literæ suæ emanabunt, generalem absolutionem à censuris ecclesiasticis, quibus ligati forent ad effectum literarum earundem, indifferenter concedi, & in literis Apostolicis apponi solitam, præstetur alicui occasio censuras vilipendendi, & insordescendi in illis, statuit & ordinauit huiusmodi absolutionem & clausulam in literis, quas in futurum cum illa concedi continget, non suffragari non parentibus rei iudicatæ, incendiariis, violatoribus ecclesiarũ, falsif-

falsificantibus & falsificari procurantibus literas apostolicas,& illis vtentibus,& hereticorum receptatoribus & fautoribus,& res vetitas ad infideles deferentibus, violatoribus ecclesiasticæ libertatis,via, facto, ausu temerario, apostolicis mandatis non obtemperantibus,& nuntios vel executores apostolicæ sedis,& eius officiales, eis commissa exequentes impedientibus, qui propter præmissa vel aliquod eorum excommunicati iure vel ab homine per quatuor menses scienter excommunicationis sententiam huiusmodi sustinuerint. Et generaliter quibuscunque aliis,qui censuris aliquibus etiam,quàm vt præfertur quomodolibet ligari in illis,per annum continuum insorduerint. Ergo si per annum continuum fuerint excommunicati, talis generalis absolutio eis non proderit.vt ibi,& aduerte,quod illam absolutionem poterit facere episcopus, si sua authoritate quis tempore collationis erat excommunicatus.d. c. postulasti.ibi, forsitan cum eis misericorditer dispensatum. sed per episcopum, secundùm lecturam quam sequuntur ibi Abb.Sicul.& Ana.& Inn.in c.dilectus.de temp. ordi. post quam text.non dicit,per quem debeat fieri dispensatio prædicta. Et si dicatur,quòd dicta clausula, nisi forsitan cum eis &c.refertur ad proximum dictum,scilicet quod illud beneficium excommunicatus retinere non possit nisi forsitan, & c.quia si potest dispensari post collationem excommunicato factam,vt ibi dicit text.sic etiam à fortiori in ipso actu collationis potest dispensari ad illud acceptandum: quia tales absoluti in vim & ad effectum litterarum, sunt tantummodo verbaliter absoluti,& non realiter, & expedito actu, propter quem absoluuntur,statim reincidunt, quemadmodum de ambassiatoribus excommunicatis, qui absoluuntur quousque funguntur apud pontificem legationis officio,secundùm Hostien.in d.c.apostolicæ.& in capit.veniēs. in secundo.& ibi Abb. Sicul.Butr.de test. Et idem in testibus excommunicatis, qui absoluuntur ad actum deponendi,& ita fit in curia metropolitana & primitiali Bituricen. vt pluries vidi in commissionibus ad testes examinandos datis:quamuis Franc.de Are.in d.cap.veniens. circa finem teneat contrarium,quòd imò tales censentur omnino absoluti,nisi reducantur in excommunicationem.Sed opi.Host. Anton.& Abb.sequuntur Felin.in d.capit.apostolicæ,& in capitul.ad reprimendam.versi.Reducere non omittas.de offic.ordin.sicut dicitur secundùm eos de absoluto vel suspenso ad tempus, vt elapso tempore remaneat excommunicatus vel suspensus.& idem tenet Dec.in d.c. apostolicæ.versi. Et etiam de consuetudine Romanæ ecclesiæ, quæ alleg. Oldrad.in consil.cclxxviij.incip.Licet in tertio dubio.& Innoc.in d.cap.bonæ.& latè idem Dec.consi.cxlv.incip. Quæritur in effectu per totum.signanter. versicul. Quartò bene facit. Et circa hanc quæstio.processus fuit partitus in camera inquæstarum,& etiam in magna camera,& dispartitus in
4 Tornella.& ibi soluta quæst,†quòd collatio existenti in excommunicatione per annum continuum,& absoluto modo & forma prædictis,erat nulla. Quia sæpè quæritur de iure defuncti,vt sciatur de iure superstitis. Et licet appareat beneficium non fuisse defuncto debitum, non sequitur propter hoc superstiti esse debitum,vt dicit Feli.in c.olim.versic.Limita prædicta in fine.ibi,ad de etiam prædictis.de rescript.alle.de Ro.in Decis.viij.in lit.pendē.in nouis, quam non inueni:quamuis in Decis.ccccxj.aliàs Decis.x. ti.vt lite pend.versic. Tum quia non fuit lis & c. aliquid tangant Accedat tex.in c.si hi contra quos.vt lite penden.lib. vj. Tamē multi ex dominis hæsitabant,ex eo quòd illæ excommunicationes non fuerant iudicialiter productæ vita comite prædicti de Monasteriis; sed post eius mortem annis septem, quamuis longo tempore litigassent. Et si eo viuēte illas produxissent excommunicationes, fortè ipse absolutiones produxissent. Ideo nō fuit profecto sine dubio, quoniam Gordon subrogatus non debet arctari, ad quæ arctaretur eius auctor,si viueret,præcipuè de habilitatibus,promotione ad ordines,ac legitimitate ipsius auctoris: quia facilius fuisset ipsi auctori ista probare,quàm subrogato, secundùm Aegi. Bellameram in Decis.cxij.

SVMMAE.

1 *Falsitatem in causa committens an perdat eam. & an ipso iure vel per sententiam. & nu.2.*

Quæstio CCXCI.

Quò ad secundam quæstionem an propter aliquas falsitates per producentem circa vnam collationē beneficii factas, perdat causam. Et quid de subtrahente instrumentum.

DECISIO. CCXCI.

1 AT †videtur quòd sic,sicut falsificans acta, perdit commodum causæ principalis, l.in fraudē. §.quoties apud fiscum.ff.de iure fisci.& ibi glo. hoc tenet in verbo,cadat.dicens,quod qui falsitatem facit in causa,perdit eam. Et ibi eam sequitur Ludouic.Bologn.in secundis interpreta. non ex illo text.qui solùm loquitur in eo qui produxit acta, sed manu notarii seu graffarij ad hoc deputati signata. Et iste est verus sensus secundùm eum,& Deciū in c.cùm venerabilis.vers.Præterea text.in d.§ quoties.de except.post glo.ibi. Quoniam si falsificasset acta punietur etiam maiori pœna, vt infrà dicam, & idem Barba.in consil.liij.volumin.iij.sequendo glosl. in d.§.quoties.& in c.ex literis.de in integ.restit.tamen secundùm Barto.ibi,text.illius §.non habet locum in falsificante testes vel instrumenta,vt perdat causam, sed in corrumpente acta,vt l.qui agnitis.ff.de excep.& l.diuus. ff. de re iudic. & idem Alex.in addit.ad Bart.in d.§.quoties.& Barto. in l. j.§.ij.in penult.quæst.ff.de falsis.& Bald.in l. qui testamento.versi.Quæro quæ est ratio.ff.de excusa.tuto. quod intel
2 ligit Bald.in cap.olim.de rescript. †quod falsificās acta perdat causam per sententiam,& non ipso iure, per text.in l. si non obrepserit.ff.de falsis.sed in hoc contra Bald.tenet Barba.in d.c.olim.versi.Not.ibi,perpetuum silentium. per tex. in dicto §.quoties.versi.à causa cadat.quod est verbum præsentis temporis,inducens canonem latæ sententiæ. l.j.C.de secundis nupt.secus si esset futuris temporis, quia tunc induceret canonem ferendæ sententiæ.capitu. si diligenti. de foro compet.& l.in criminali. C. de iurisdict. omnium iudicum.quod videtur verius tamen erit opus declaratione, vt ex infrà dicendis apparebit. Et ipsum Barto. sequitur Imol.in consilio cxix.versicul. Ad secundum. quod falsificans instrumentum,per textum. in dicto §. quoties. & in dicto capi.olim.vbi est text.sing. Et hoc si aduersarius de iure suo probauerit,vt ibi Feli.versic. Vltimò gusta vltra omnes scribentes. Et hoc verum secundùm Imol.in dicto consilio, nisi in priuilegio clericali per clericum falsificato, quia illo poterit vti,hoc non obstante.& idem Alexand.in addit.ad Bartol.in dicto §.quoties.circa medium.sed an hoc dictum sit verum,pro præsenti non discutio.& ista opinio.Bartol. fuit glosl.vltim.in cap.cùm venerabilis. de relig. domi. per text.in d.capit.olim. Sed Cardin.de Zabar.in d.capitul.olim.in xj.notab.dicit,quòd non solùm falsarius priuatur beneficio,sed grauius etiam punitur:quia si ageretur criminaliter super hoc vitio falsitatis,talis clericus deberet deponi, etiam ab ordine,& priuari omnibus beneficiis, & detrudi in monasterium ad peragendum pœnitentiam, capitul. si quis episcopus.50.distinctio. Et grauius puniretur, si falsificaret literas Papæ,vt cap.ad falsariorum.de crimine falsi. Et ista Decisio,secundùm Cardi.in d.capit.olim.in xij. notab. est vera,quòd qui committit falsum in causa, cadit à causa: & hoc in causa beneficiali.per illum tex.& idem, & latius in d.c.cum venerabilis.de exce.ver. In fi.gl. vbi refert dubitari vidisse,an §.quoties. loquēs in fisco habeat locum in aliis personis. Et vidit quosdam consuluisse, ꝙ sic, hac ratione, quia quæ dicuntur ibi de fisco,habent locum in aliis personis,quoniam intelliguntur dicta de iure communi, l.j.C.de pet.hæred.nisi appareat,ꝙ in aliis personis contrarium de-

iure sit dispositum,vt no.in d.§.quoties.in prin. istam partē tenet Abb.Sicu.in d.c.cùm venerabilis.quamuis secundùm eum primum videatur ęquius,tamen casus non est secūdùm ipsos valde dubius. Sed communis opinio est secundùm Cardin.quòd cadat à causa etiam in aliis causis & instrumētis falsitatis,per d.§.quoties.& per gl.in ca.cùm venerabilis. per illum tex.à contrario sensu: quia ideo ibi non punitur ecclesia,ne delictum prælati noceat ecclesiæ, vt in regula de lictum personæ.li.vj. Ergo secus in alio. Sed in causis beneficialibus dicit hoc esse clarum,quod eo ipso quòd committitur falsum in causa,imponitur silentium falsario super beneficio,per dictum cap.olim.& sic requiritur sententia declaratoria. Et pro eius opin. Barb.in d.ca.olim.adduxit gl. in l.j.C.de formul.& in d.§.quoties.dicens istam partem esse de iure veriorem,sed nihilominus opin.Barto. est magis
3 communis,quam ipse etiam sequitur, † quòd committens falsum in causa, seu acta causæ falsificans, perdat causam, quæcunque causæ vel personæ sint. Sed falsificans instrumentum,vel corrumpens testes,non perdit causam,per tex. in d.§.quoties.& verum dicit: quæ de stylo curiarum Franciæ approbatur.& tenet Ancha. consil.ccclxxxviij.incip.in casu præmisso.versicul.Item non obstat prædictis.& versic. Præterea.& Alberic.in l.qui testamentum.versic.Sed in eo quod dicit.ff.de falsis.& Ang.in l.satis apertè.per illum tex. C.de falsis.dicens, hanc esse regulam quæ fallit in pluribus casibus,vt ibi per eum.& Bartol.in l.j.§.sed & si constitutio. ff.de constit.& Isern.in sua peregrin.lectur.titul.de falsita. testium.vbi vult eum teneri pœna falsi, qui testes vt falsum dicant instruit.l.j.ff.de falsis.& qui vtitur falsis testibus non perdit causam,nisi in causa fisci.§.quoties.quia pœna priuationis à iure suo nunquam imponitur,secundùm Bartol.nisi sit expressum in lege.& de hoc communiter allegatur gl. in capitul.fina.de iure patron.quæ alleg. text. in authentic. de non eligendo secundo nuben.§.cùm igitur.in verbo,nec est lex tale quid dicens.quem text.ad hoc ponderauit Bald. in authentic.ex testamento.C.de secund.nupt. & per Feli. & Decium in capitul.j.de rescrip. Et ideo fallit in hærede cancellante vel delente testamentum, vt perdat hæreditatē, l.j.§.& cùm hæreditatis.ff.de his quæ in testament.delen.& gl.j.in l.penultim.& ibi Ias.post Bald.& Salice. licet Pet.de Bella Pertica contra. Item fallit in pluribus casibus not.per Angel.in dicta l. satis apertè.de falsis.& Felin. in d. capitul. sicut.versicul.quarta declaratio.& in d. cùm venerabilis. & Hippol.in d.rub.de probatio.& istam partem tenet Ioā. de Selua.in tract.benefici.in iij.parte.quæst.ij. versicul.tamen ad ista respondetur. Et hanc communem opinion.sequitur Felin.in d.c.cùm venerabilis.versi.vtrum sicut falsificans testes.de except.cum aliis per eum allegat. Et idem ibi Dec. versi.in glo.in versicu. per vitium, quamuis secundùm eum opinio. Abb.sit de iure verior.Sed istam Bartoli opinionem tanquam magis communem tenet Alexand.in l.diuus.versi.item not.& Ancha.in d.consi.ccclxxxviij.incipiē. In casu præmisso.versi.præterea licet esset probatum.& Socin.in cōsil.lx.volu. iiij. Vnde in casu nostro,& materia beneficiali possessoria:qua pendente falsificauit collationem.& illa vsus fuit,& clarè probatum fuit: quæ falsitas sola est sufficiens ad sibi imponendum perpetuum silentiū,prout vult text.in d.c.olim.dūmodo pars aduersa doceat de titulo suo, prout fecit.& idem tenet Cardi. Alex.in c.memoriam.xxx.distin.

SVMMAE.

1 *Instrumentum occultans, an falsum vel furtum committat. & num.2.4.8.& 9.*
3 *Probationem aduersario subtrahens, an perdat causam.*
5 *Notarij instrumentum celantis pœna.& nu.7.*
6 *Notarius senex iurans se non recepisse instrumentum, quod iuuenis receperat, an sit periurus.*

Quæstio CCXCII.

Si sunt nonnulli tabelliones celantes malitiosè,aut falsantes instrumenta,pro quibus pars aduersa condemnatur aut patitur detrimentum,qua pœna puniendi.

DECISIO. CCXCII.

SED vidi dubitari,quid de occultante seu recelante ac subtrahente instrumenta aduersario, quorum appellatione testes continentur,c. per uenit.de testi.cog.& clement.j.de except.& ibi Barb.qui alleg.vltra text.in l. notionem. §. instrumentorū.
1 ff.de verbor.significatio.† Et videtur,quòd si hoc faciat animo, vt veritas omnino non appareat omnibus, quod non perdat causam,sed pœna falsi teneatur, text. cùm gloss.in l. eum qui.& ibi.Ioann.Fabr.Bald.Angel.& Salic.C. de falsis.& Bartol.in l.j.§.qui rationibus.& in l.Paulus.& in l. qui testamentum.ff.de falsis.& idem gl.in l.si quis affirmauerit.
2 §.j.ff.de dolo.† Aliàs secus secundùm ipsos,si solùm celauerit,non vt veritas non appareat,quia fortè erat latro qui credens subtrahere saccum pecuniæ, subtraxit saccum in quo erat instrumentum,quod non vult exhibere, vt furtum non manifestet suum,tunc tenetur furti,& non falsi, l. qui tabulas.& l.qui tabularum.ff.de furt.& sic debet intelligi glo.iij. in l.j.ff.de publi.iudi.quam ibi sequitur Bart. & Cin.in d.l. eum qui.Et prædictam conclusionem tenuit Ange.& Imo. in d.l.j.& vtrobique Ang.dicit ita practicasse.& idem Feli. in c.accepimus.versic.& subtrahente instrumentum.de fide
3 instru.remittendo se ad Bald.& Salicet.in d.l.eum qui. † Et quod subtrahens probationem aduersario non perdat causam,tenuit Bald.in c.intimauit.per illum tex.post glo.fin.de testib.& idem in l.prouidendum.C.de postu.post gl. vltim. ibi,& Odof.& tex.iuncta gl.in d.c.peruenit.& ibi Anto. de Butr.post Vin.& idem Perusin.quem sequitur Abb.Sicul. in c.cùm causam.ver.ergo dicerem.de testib.& Feli.in d.c. cùm venerabilis.ver. Fortius dicit Innoc. de except.dicens hanc communem.qui alle. Ancha.ita tenere consi.ccclxxxj. alias est ccclxxxviij.in casu præmisso.& Bar.in l.si quis obresperit.in duabus quæstioni. ff.de falsis. & idem Iacob. de sanct.Georg.in l.sub prætextu.in j.nume.ix.C.de transact. & idem Imo.in d.c.peruenit.num.iij.& Bar.in l.ij.§. si quis dolo.per illum text.ff.de tabul.exhib. quem ibi sequitur Ludo.Bolo.in suis primis interpret.quod intelligit habere locum,etiam siue vni celet,siue omnibus, dum tamen perpetuò vni celare & abscondere velit, per illum text. qui melius hoc probat, quàm dictum Bartol. Et hanc partem tenuit Felin.in capitul.peruenit.post Bald.& Doctor. ibi, de testib.secus in teste per vim in domo retento & recelato,secundùm Baldum & Felinum ibi.& Felin. in dicto capitul. intimauit.versic.vltimò dicit hic & de Isern.in sua peregrina lectu.tit.de celante testamenta.insuper Socin.in l.qui ac-
4 cusare.num.iij.de edend.† Si verò quis celaret suum ad se pertinens instrumentum nondum productum, quod nummis suis à tabellione redemerat, ab actore petitum exhiberi.Et dic,quod hoc in casu recusans in nullam cadit pœnā, vt dicit Bal.in d.l.eum qui.argu.l.præses. C. ad legem. Fauiam. de plagi. quia non tenetur de suo beneficium facere, nec tenetur instrumentum suum contra se producere, l. qui accusare.vbi idem Bald. Alex.Socin.Salic. & Purpu. C. de edend.& c.j.de probat.& Matthæ.de Afflict.in consti. Neapol.titu.de malefic.clande.num. xxx. Præterea,& vt inquit Bald.si casus esset,quod teneretur contra se producere, tamen non producendo,non teneretur de falso,per text. clarum in l.fi.C.de fide instrum.& glo.in cap.G.perpetuus.in
5 verb.instrumentorum.de fide instrum. † Hoc fallit secundùm eum in tabellione,aut parte celāte prothocollum suū, & negante instrumentum de quo rogatus fuerat, se fecisse, quod teneatur pœna falsi,si conuincatur. l. si quis decurio. C.de falsis.& idem tenuerat Ioan. And.in addi.Spec.tit.de instrumen.edi.§.instrumentum.in prin.super verbo, vt dicebat Odof.in ij.quæst.& idem Bal.in l.qui accusare.quem ibi Alexand.& Purpur.numero j.& viij.sequuntur.& idem Bald.& Iac.de sancto Georgio.in l.prætor ait.§.prætor ait. numero

numero xix.ff.eo.titu.& Paul.de Castr.in l.non idcirco.C. de testamen.& Feder.de Senis consil.cxiij.incipien. Credo quòd tabellio.& Alex.consil.lxxiiij.incipien. Viso testamẽ eo.versic.fortificantur,volumin.j.& Hippolyt.de Marsil.in repeti.rub.C.de proba.versicu.limita ibi, fallit in notario. & Matthæ.de Afflict.vbi suprà.numer.xxx. & hoc verum, secundùm Ioan.And.vbi suprà,nisi excusaretur, quia processisset diuturnitas temporis,& notarius esset bonæ famæ: tunc non tenetur.Et sequitur Alexã.in l.qui accusare.in ij. notab.& idem Socin.in v.notab.pro quo allegat tex.& Bar. in l.quoties.§.j.ff.de hæred.insti.& idem Purpu.numer.vij. pro quo ibi sequen.adducit.quod dicit Angel.in §.si autem.
6 in authentic. de trien. & semis.† de notario in senectute cõstituto,qui iurauit se non recepisse instrumentum,quod tamen verè in sua receperat iuuentute, vt non teneatur de falso.Quo casu etiam putat Purpur.talem notarium senem esse excusandum,nec esse lapsum temporis exigendum, sicut ab alio notario iuuene,quia in ea senili ætate memoria est labilis,vt voluit Barba.consil.lxxxix.vol.iiij.quamuis secũdum Purp.hoc iudicis arbitrio sit relinquendum: quoniam multi sunt senes quos memoria destituit: cum aliis per eum
7 allegat.†Secundò prodiderit conclusio prædicta, vt inquit Purpu.cùm notarius celat omnibus,secus si soli aduersario, & aliis in publicum exhibet,vt tenet Barto.& Ang.in d.l.ij. §.si quis dolo.de tabul.exhib.Quod dicit Angel.esse notandum in practica.& Deci.in cap.j.versicu.secundùm,de proba.quod intellige,vt dixi suprà in præced.quæst.in j.parte. vnde in causa domini Nicolai Lacourt notarij appellati, cõtra Ioãnem Geoffroy à Seneschallo Xantonen. appellantẽ, & petentem scedam testamenti, quondam domini Ioannis Tasseron,quam idem notarius exhibuerat parti aduersę dicti Geoffroy,& in formam publicam & probantem tradiderat,& in iudicio produxerat,& super verificatione illius testes numerarios produxerat,testificantes testamentũ grossatum & productum esse verum,& continere veritatem: & si nunc dicit se perdidisse,quòd non teneatur de falso.Tum posito casu pro constanti notarium scedam originalem,& etiam instrumentum grossatum perdidisse. probando enim amissionem & tenorem, consequitur idem quod consecutus fuisset, si illud instrumentum produceret, secundùm Bartol.Bald.& Salicet. in l.sicut. C. de fide instrument. & per Abba.Sicul.in capitul. cùm olim. de priuileg. & Alexand.in additio.ad Bartol.in l.ij.§.diuus.ff.de iure fisci.& in l.si vnus. C.de testament.cum aliis per Hippol.de Marsil.in dict.repeti.rubric.de probatio.versicul.circa secundùm casum.Et ita fuit conclusum in d.causa Et latum arestum. Si verò productum fuerat per partem,& illud occultet,vel lacerauit statim,tunc terminum certum intra quem exhibeat, iudex debet sibi præfigere, aliàs eidem declarabitur nullam fidem de cætero adhibendam forè,vt tenet Innocen.in dicto capitu.G.perpetuus.& Barto.in l.j.§.edenda. ff. de edend.& Guido Pap.Decision.ccxlv. Et idem si post productionem statim,tanquam de falso redargueretur, lacerauit: quia potuit pœnitere,vt voluit Ancharan. consilio clxxiij. incipient. Circa primum tamen. in causa illorum de sancta Liberata, contra eorum dominum fuit quidam consul, qui statim post productionem instrumenti pro eorum domino facientis lacerauit, condemnatus in certa emenda. Vel etiam præsumendum est, quòd dilacerauit instrumentum: fortè, quòd in ipso esset aliquod falsitatis vitium latens, quod potuisset apparere facta diligenti inuestigatione, vt voluit Felin.in dicto capitul.sicut. versicul. Quarta declaratio. allegat. Socin. in capitul. cùm olim. in primo versicul.item aduerte. de priuilegiis. Et nota,quòd si aduersarius retinet instrumentum,quod credo.& dico falsum,possum ipsum vi eripere & dilaniare: sed melius erit ad iudicem referre.text.in l.iij. quem gloss.in hoc multum notat.C.de paganis.quod credit ibi Alberic.esse verum, si talis vtebatur illo instrumento falso: aliàs non: & ita dicit de facto dixisse,contra quendam rectorem,vt ibi. Et istud est verius,quia si non produxerit,non potest compelli producere,vt dictum est,nec ab eo auelli. Si verò postquam de falso redarguebatur dilacerauit,aut in ignem proiecit, & tunc tenetur de falso, & etiam perdit causam, quia corrumpit acta causæ, eo ipso quod instrumentum productum arripuit & combussit, per dictum §.quoties. Et idem secundùm eum,si post productionem & protestationem aduersarij illud volentis de falso redarguere, idem producens declarauerit se velle vti,& post dilacerauit. Accedat text. in l. si falsos codicillos.C.de falsis.Et ipsum sequitur Feli. in d. capitu.sicut.in quarta declaratione. & ibi vide de instrumẽ-
8 tis coram iudice laceratis.† Sed contrarium tenet Innocen. in d.capitul.intimauit.de testibus.talem subtrahentem perdere causam.& eum sequitur Angel.in l.j.§.si reus. ff. de eo per quem factum est.Quod tenuit Cin.in dicta l. prouidendum.per illum text.in fin.quem bis ibi Paul.de Castr. commendat mente tenendum.reprobando ibi gloss. & idem Alberic.& Francisc.de Aret.ibi,dicens illam gloss. communiter esse per Doctor. reprobatam.Ad quod dicit videndum Bar.& Legistas in l.si de possessione.C. de probationi. qui text.præsumit subtrahentem instrumentum habere malam causam,idem Guid.Pap.ibi,Butr.in d.c.cùm causam.versicul.quæro quid si propter impedimentum partis. de testib. & in istam partem inclinat de Zabarel.in d. capi.peruenit. & hanc prius ibi tenuerat Hostien. Et pro hac parte videtur text.in l.penult.C.de legatis.& idem Ang.in l.satis apertè.versiculo.idem in eo qui operatus est.de fals. vbi dicit aduocatos in hoc esse cautos contra illos, qui minantur testibus aduersari.Et Felin.in c.olim.versiculo.nota,quòd quandoque superior de accusationi.& in cap.sicut.versicul.quarta declaratio.ante fin.de re iudica.& Hippol.in repet. rubr. de probat.versi.ergo circa hanc speciem. Tamen in fin.dicit istud non esse sine dubio,propter opinio.Docto. primã partem tenentium. Et sequitur Andr.Barb.consilio liij. versiculo.& idem dicit esse. volumi. viij.& Guido Pap.in sin-
9 gula.xlix.Quid dicendum?† Et Henricus Bohic.in d.capit. peruenit.de testi.cog.distinguit,cuius distinctio videtur ęqua. Aut quæritur vtrum talis sit ad plenum conuictus de huiusmodi subtractione callida vel malitiosa,aut non: si nõ, tunc non habetur pro conuicto, nec præsumitur contra ipsum. Nam licet præsumptionem probare non oporteat, quoniam ius ipsam inducit: tamen bene factum ipsum subtractionis,ex quo resultat præsumptio,probare oportet.ca. cùm inter R.seniorem.de electione.& ca.tertio loco.de probationibus,& capitulo.illud.de præsumptioni.Aut est conuictus ad plenum, vt videtur in casu nostro, vbi syndicus deuoti conuentus de Cadunio,qui non furto, sed authoritate iustitiæ Parlamenti Parisien.post compositionem & acquisitionem iurium partiũ secum ratione loci, & Signoriæ de Badofolio litigantium, retento & remanente penes ipsam curiam Parisien.inuentario,recuperauerat petias & instrumenta,ac alia acta in eodem inuentario contenta, & sic sine vitio.quod quidem actum seu acquittum siue recepisse manu graffarij de Marcillac de repositione & restitutione instrumentorum & petiarum in curia nostra signatum produxit,& sic satisfecit appunctamento curiæ. Vnde sic conclusum & dictum fuit.Sed si cum vitio, & tunc aut quæritur an sit præsumptio contra ipsum quòd foueat malam causam,& tenet quòd sic. Et ita intelligit opin.glo.& Inno. in d.capitu.peruenit. Aut quæritur an habeatur pro conuicto,& tunc aut ipse non ostendit claris & euidentibus documentis innocentiam suam & iustitiam suæ causæ,& tunc tenet,quòd sic.Et ita intelligit opinio. Hostiens.aut ostendit claris & euidentibus documentis iustitiam causæ suæ, & tunc credit quòd non habetur pro conuicto,sed in sua iustitia audiri debet. Et sic intelligit opinion. Vincentij, quod non perdit causam pro tali substractione,tamen debet(vt ait)pro motu iudicis extraordinariè puniri,per text.

in d.c.peruenit.ibi,& experiri.&c.& ibi Abb. iniquū enim esset ipsum alia pœna,scilicet amissionis causæ,& sic duplici pœna puniri, in capitul.at si clerici.de iudiciis.& l.diuus. ff.de offi.præsi.& istud (vt inquit) videtur æquius, quicquid dicat Hostien.sed in casu nostro nō subtraxit,nec malitiosè detinet:ideo,&c.Quę etiam ita mihi videtur,per tex. in d.l.qui testamentum.de falsis. vbi text.æquiparat testamentum deleri, vel occultari,dum dicit, Qui testamentum amouerit,celauerit,rapuerit,deleuerit,interleuerit,subiecerit,&c.& idem dicit tex.in d.l.Paulus. eo.tit.secundùm cōmunem opinio. falsificans instrumentum productum non perdit causam,vt suprà in præceden.quæst.dictum est. Ergo nec occultans & celans,cùm idem sit. Vnde inter prædictum dominum de Badofolio,& syndicum de Cadunio sic fuit dictum.

SVMMAE.

1 *Confiteri quando quis dicatur titulum aduersarij.*

2 *Confessio aduersarij,nisi de titulo beneficij doceatur, non sufficit, nisi in casibus.& nu.3.& 4.*

Quæstio CCXCIII.

Confiteri instrumenta aduersarii (nisi impedimentum præstent)an sit licitum.

Quæstio CCXCIII.

1 ET antequam veniam ad tertiam quæstionem præsuppono,† quando quis videatur confiteri titulum aduersarij sui bonum,seu ipsum aduersarium fuisse capacem. Et est,quando cōfitetur ipsum ab eo qui de iure aut consuetudine habet potestatem ponendi inductum in possessionē,vel per approbationē expressam acceptando ius suum,& eo vtendo, vt volunt Barb. & Felin.in d.c.olim.& per Abb.& Doct.in c.ex ore.de his quæ fiunt à maiori parte capituli.& Din.in regula beneficium.in ix.quæstio.& ibi Ioan. And.& Philip. Fran. & quæ ibi dixi in additio.ad Din.de regu.iur.lib.vj. Et ex infrà di-
2 cendis magis apparebit.† Et circa hanc quæstio. Feli. in d. c.olim.versi. Dicit etiam Domini.post Boatium,& Ioann. And.in c.j.de eo qui mit.in posses. lib.vj.ponit regulam negatiuam sequendo ipsos,quod quando agitur de beneficiali titulo,confessio aduersarij non prodest agenti, sed habet probare aliter titulum suum beneficialem,dicto capit.olim. in fin.vbi sola probatio canonicæ institutionis iuuat, aliud non,per cap.dilecto.de præbend.& capit.ex frequentibus. de institut.sicut dicitur in simili de matrimonio carnali, in quo non statur confessioni coniugis super eorum impedimento.cap.super eo.de eo qui cogno.consangu.& vide per Felin.in d.capi.olim.qui limitat regulam prædictam quinque modis. Et prima omissa, secundam tertiam & reliquas
3 ad propositum nostrum facientes adducam.† Et in secunda limitatione, & tertia, dicit regulam prædictam procedere, quando agitur petitorio,& nō profectò possessorio, in quo ad colorandam possessionem spoliati sufficit confessio sola spoliatoris probans illum colorem,puta si confitetur eū inductum in possessionem ab eo qui de iure vel cōsuetudine habet potestatem ponendi. Nam talis confessio sufficit ad effectum restitutionis consequendæ.alleg.Decis. Rotæ,titul. de restit.spol.xvij.& xix.in nouis.olim. ccccviij. & ccccxxj. & iste numerus vltim.est secundùm meas. Et idem dicendū est in casu nostro nouitatis,& saisinæ,scilicet retinendæ possessionis,secundùm Federicum in dicto ca.olim.in iij.limitat. Et hic vltra confessionem seu approbationē tituli ipsius de Monasteriis,in vim cuius possessionem acceperat, & in locū eius subrogari petierat,vt dictum est,constabat & ap-
4 parebat de titulo ipsius, vt statim dicam. † Quartò limitat Felin.regulam volentem confessionem rei non prodesse actori,verum quando ex toto vult actor inducere probationem tituli ex confessione aduersarij: sed si ex toto non velit causare suum titulum ex illa confessione,quinimo probat illum,ex cuius probatione sua probatio efficitur dubia, tunc confessio aduersarij detrahit suæ propriæ probationi, & cōfirmat probationem actoris,quasi leuando obstaculū, & illo modo tunc prodest ipsi actori, vt voluit Dominic. in ca. duobus.ibi,ex vltima solutione nota. de rescript.libr.vj.per glo.in verbo,si non appareat. Et istud est secundùm Dominic.& Feli.summè notandum,nec de facili similis glo. reperitur alibi. Et idē tenet Feli.in c.causam quæ.ver.fallit ij.de testib.cū aliis per eum alle.& in c.lator.ver.si duceretur cōtra.de re iudi.& Hippo.de Marsil.in l.vnius.§.in ea causa.ff. de quæst. Et Deci.in c.dilecto.vers. Ex prædictis.de appel. & Abb.Sicul.in c.in literis.vers. Sed tenendo communē.de resti.spo.& Rot.Deci.xliiij.in antiquo.& Barba.in cons.x. & consi.xl.vo.iij.& Decis.capel. Tholos.q.ccccl xxiij.& gl. pragma.sanct.tit.de pacific.posses.in verb.triennio.& aliàs dixi in cons.liiij.incipi.Viso processu.ideo postquā accepit beneficiū à dicto de Monasteriis per eius renuntiationē, & illud tenuit per spatiū tēporis,& subrogari se in locū illius petiit,& sic eū capacē approbauit,nunc nō potest ipsum incapacem dicere,per regulā,quod approbo, non reprobo, l. Pōponius.ff.de neg.gest.& c.accepimus.de ætate & qualit. cū aliis ibi alle.& in d.c.ex ore.& c.dilecto.versi.quorū.ibi, post mediū approbauit.& ibi,ad osculum recepisti.de pręben.quia qui à non legitimè instituto accepit beneficium, non potest dicere prælatum fore priuandum,quando defectus institutionis prælati depēdet ex facto & volūtate: quia scienter recepit. Secus si non ab eo dependeat,secundū Din. Ioan. And.& Philip. Franc.in dicta regula beneficium. Sed in casu præsenti iam dictus de Scandallaco,qui sciebat prędictum de Monasteriis incapacem:sciēter accepit ab eo ius quod habebat in beneficio,prout est præsumendum, cùm ipse postea excommunicationes,post mortem tamen illius, vt dictum est, ad reddēdum eius titulum nullum produxit, argu.l.scripturæ. C.de fide instru.& in c.imputari.eo.tit.& no.per Doct.insuper Felin.& Deci.post Abba.Sicu.in d.c. cum venerabilis.de exceptio.vbi Felin.ponit quinque conclusiones,an producens instrumenta præsumatur scire contenta,& illa approbare. Et circa has quæst.processus fuit vt dixi partitus in camera inquæstarum:quia quidam ex dominis tenebant beneficium esse sequestrandum,& alij recredentiam actori adiudicandam:& idem fuit in magna camera. Et tandē dispartitus in camera Tornellæ,vbi omnes fuerūt opi.quòd sequestraretur,me excepto,qui visis omnibus prædictis tenui non solùm recredentiam actori adiudicari debere,sed profectò diffinitiuè manuteneri, contra ipsum de Scandallaco. Et latum fuit arestum,die xxvij. Iunij. Anno Domini 1523.

SVMMAE.

1 *Dilatio à quo, & an cum causæ cognitione & parte citata sit danda.& nu.3.6.7.10.11.12.& 13.*

2 *Prorogatio quid,& quando fiat.*

4 *Dilationem ex officio,an potest dare iudex parte non petente. & nume.5.*

8 *Prorogatio facilius fit,quàm de nouo concessio.*

9 *Prorogatio impropriè dicitur post terminum.*

14 *Dilationi concedendæ quæ causæ cognitio requiratur. & numero 15.*

16 *Iuramentum de impedimento,an sufficiat ad obtinendum nouam dilationem.*

17 *Compromisso pendente non currit tempus.*

18 *Dilatio non detur ad id solum,in quo fuit quis impeditus.*

19 *Testes intra tempus datum iurantes,an possint postea deponere,& numero 20.*

21 *Dilatio vt iustè concedatur,quæ requirantur.*

Quæstio CCXCIIII.

Plerunque per alteram partium in curia litigantium porriguntur eidem plures requestæ ad dilationem ad probandum eisdem datam nondum finitam,prorogandā. Quæritur an curia possit hoc sine alterius partis vocatione facere.

DECISIO CCXCIIII.

1 ET istam quæstion. ponit Socin. in consil. xlviij. num. xij. cum seq. volu. iiij.† Et primò videtur secundum eum quòd sic, arg. l. sed si manente. ff. de precar. & l. si cùm dies. ff. de arbi. & l. iiij.
2 ff. de dam infec. quibus iuribus etiam probatur † quod prorogatio dicitur fieri, quando nondum est finitum tempus, vt per Ale. & Iason. in d. l. iiij. & glo. in l. Labeo ait. §. fi. ff. de arbit. & Lanfran. de Oria. in tracta. suo de arbit. versi. Prorogatio. quia nihil aliud est, quam prioris termini extensio. & Soci. consi. xcix. versi. Ex quibus clarè infertur. vol. iij. &
3 Bald. in c. Quintauallis. Sed an finito. de iureiuran.† Tandem Soci. distinguit quòd aut talis prorogatio fuit facta parte non petente, quòd fieri nõ potuit. l. j. ibi, postulatum, & in verbo poscentur. C. de dilatio. quæ est canonizata. iiij. q. iij. §. spatium. Et ita tenent Bal. & Bar. in j. & iij. notab. & Sali. Paul. & Alb. in d. l. j. bonus text. in l. ij. ibi, necessariis, si petantur, dilationibus non negandis. si cer. peta. Et nisi enim petatur dilatio, iudex non tenetur eã assignare. Faciũnt
4 no. in l. j. C. de furt. vt infrà dicam.† Igitur iudex nõ potest, secundùm Soci. ex officio talem dilationem prorogare, nemine petẽte, prout est casus in d. l. j. & Iacobus Butr. & Bal. in l. in pecuniariis. versi. Iuxta prædicta quæro. ff. de feriis.
5 † Quamuis Bart. in d. l. iiij. §. hoc autem. in ij. quæst. & in d. l. j. de dilatio. teneat quòd iudex possit etiã non petenti concedere dilationem. Et idem Franci. de Areti. in d. l. j. in fin. & Signorol. de Homed. in consil. centesimoquinquagesimosexto. versiculo. Nec obstat si dicatur. & Petr. Rauen. in suo aureo alphabet. in litera D, ver. in rub. C. de dilatio. Tamen ipsi loquuntur de dilationibus ad abbreuiandũ litem, & non prorogandum, vt ipsemet Bar. declarat in d. l. j. de dilatio. Et pro hoc facit tex. in pragma. sanct. titu. de authoritate sacri conci. §. quem terminum. ibi abbreuiare, sed nullatenus prorogetur, & ibi gloss. Barto. nec sequaces loquuntur de secunda dilatione, sed prima: ideo secundùm Socin. stat regulariter dispositio d. l. j. & l. iiij. de dam. infec. Sed in abbreuiatione contrarium tenet Alex. in additi. ij. ad Bald. in d. l. j. quòd in illa requiritur causę cognitio, potius quàm in ampliatione, per text. in l. iiij. §. si quis condemnatus. & ibi gloss. vlt. de re iudi. Sed ad hoc potest responderi, quod ille text. loquitur in dilatione & termino maiori vel minori à iudice ad soluendum data condemnato, & non profectò in dilatione ad probandum, vt l. j. ij. & fi. C. de vsur. rei. iudi. cum nota. in l. ij. ff. de re iudi. & ibi per Bart. Pau. & Alex.
6 versi. additio dicebat Iacob, de Aret.† vbi communiter tenetur, quòd requiratur causæ cognitio tam in abbreuiatione, quam prorogatione. Vnde stat communis opi. quòd di-
7 latio peti debet, vt infrà dicam.† Aut enim dicta prorogatio per partem petitur altera absente, & non citata, & licet in hoc casu Soci. non arguat ad partem affirmatiuam, quòd iudex hoc possit: sed negatiuè solum, quod non possit, videtur tamen primò, quod iudex prorogare possit, vt tenet Ange. sub dubio fortè in d. l. in pecuniariis. ver. in glo. forsitan autẽ potest prorogari, dicẽs istã prorogationẽ non esse nouã dilationẽ, sed cõcessam prolongare. Et iste modus secundũ eũ est valde tutus, quãdo impedimentũ non posset probari, de quo infrà dicam, quod ante finitam dilationem pars compareat, & petat sibi terminum prorogari. Facit capitulo consuluit. & quòd not. ibi Innocen. de offic. deleg. & ipsum Angel. sequitur Paul. de Castr. in dicta l. in pecuniariis. versicu. sed vtrum iudex. vbi alleg. Specu. ita tenere in titu. de dilatio. §. nunc videamus. versicul. & hæc sunt in argumen. cum versicu. præcedenti, sed pone iudex. Et verum dicit, quamuis in fine videatur tenere, quòd non debet prorogare, nisi subsistẽte aliqua causa, non tamen tanta quan-
8 ta requireretur in noua dilatione:† quia facilius inducitur prorogatio, quam totalis de nouo concessio. capitulo cùm olim Abb. de offi. dele. Alex. consi. lxxxiiij. vol. v. Et etiam dicit, Specul. quod finitam dilationem iudex nõ potest prorogare, quia quòd non est, prorogari nõ potest, l. cum stipulatus sum mihi à Proculo. in princ. de verborum obligatio. quia tũc esset renouellare commissionem, ac dilationem nouam concedere, vt Imo. & Alex. in d. l. iiij. in primo notabil.
9 de damno infecto.† Quod intelligunt propriè, sed impropriè bene dicitur prorogatio post terminum, l. Titio centũ, in parua, & ibi Bald. & Imo. ff. de legatis secundo. & reprobato Specu. vt dicam in sequen. quæst. & tex. in d. l. iiij. hoc bene probat, dum dicit, renouare vel protelare: quia renouatio fit per diem, & protelatio durante die. Et cum renouatur est noua dilatio, cum protelatur est vna, sed prorogata, secundum Angelum & Cuma. ibi. Et idem in quæst. nostra tenuit Paul. de Castr. & magis amplè in dicta l. j. versiculo. Item iudex bene posset: allegans Bald. pro se in l. j. C. quomodo & quando iudex. Et finaliter Paulus de Castro refert vidisse semel bonam memoriam domini Prodocimi facere magnum festum de isto dicto, qui tamen non allegabat nisi Angelum. Sed ego Paulus, vt ipse inquit, allego Specul. & Bald. quos Ange. non allegauit. Et idem tenet Paul. de Castr. in d. l. iiij. versiculo. Et aduertendum quòd si dies non erat adhuc elapsus. de damno infecto. idem Iason. in d. l. in pecuniariis. versicu. Quintò notabiliter limita, vbi allegat Cæpol. ita tenere in caute. xxviij. aliàs est. xxix. incip. Quia sumus. in c. vltra tertiam. Et pro ista parte ego allego vltra Lanfran. de Oria. idem tenentem in repet. c. quoniam contra falsam. de probati. versi. Finaliter vnum non omitto. qui allegat gloss. in d. l. in pecuniariis. quæ nihil dicit. & etiam Ioan. Fab. in l. à procedente. C. de dilatio. sequendo Spec. in d. §. nunc videamus. versi. Sed pone. & Luc. de Penna in l. apud eum. in iij. quæst. C. de omni agr. desert. libro xj. qui pro hoc alleg. tex. in capitu. significare. de appella. & Feli. in d. c. vltra tertiam. versi. item si ante lapsum terminũ, vbi etiam allegat Bal. & Imo. ibi ita tenere, & neuter mihi hoc dicit, & mirum, quod Feli. non allegauerit Specu. Ange. Pau. nec alios Doct. suprà allega. & etiam allega. Alber.
10 in d. l. iiij. ¶ † Sed contrarium, vt dixi, tenet Socin. in præalleg. consi. xlvij. quod hæc prorogatio fieri non debeat sine partis vocatione, & si facta fuerit, nullius erit momenti. Et istud probatur secundum ipsum, ratione & authoritate. Primò quia talis prorogatio non potest fieri, nisi causa cognita, vt concludit Bar. & Doct. in d. l. ij. de re iud ergo si requiritur causæ cognitio, requiritur citatio, l. in causæ. §. causa cognita. ff. de minor. & consequenter ex defectu citationis prorogatio erit nulla, iuxta not. in l. nam ita diuus. ff. de adopti. & l. de vnoquoque. ff. de re iudi. Secundò probatur secundum Socin. authoritate Bald. in d. l. j. versi. modò quæro. in fi. quomodo & quando iudex. vbi dicit, quòd sicut in danda dilatione requiritur causæ cognitio, ita etiam in ea alteranda. d. l. j. & l. à procedente. de dilat. & sic non facit pro Pau. de Cast. qui eum in d. l. j. pro sua allegauerat opin. confirmanda. Et ita eum redarguit Iason in d. l. in pecuniariis. & istam partem tenet Roma. in consi. ccxxvj. versicu. secundò idem probatur & Alex. in d. l. j. in additio. ij. ad Bal. per tex. in l. hæredes palam. §. si quis post. ff. de test. & in d. l.
11 ij. de re iudicat.† Licet Innocen. in c. ij. de dilatio. & Spec. eo. ti. §. fi. versi. vltimò no. velint diminui vel augeri posse dilationem sine causæ cognitione. Sed dictum eorum secundum Ale. potest procedere & esse verum, quò ad hoc quòd non sit nulla, tamen iniustè facit iudex, vt voluit Barto. in d. l. ij. versicu. item quæro quid si iudex. de re iudi. Sal. in d. l. j. versi. sinautem non dixerit. Vel alio modo secundum Alex. quod ipsi loquuntur in dilationibus arbitrariis. d. l. j. Quare circa hoc ipse in d. l. ij. recitat sex opin. vt ibi per eum, & quãuis simus in dilatione ad probandum data nondum finita proroganda, tamen circa istud videtur generalis conclusio Doctor. esse, quòd sicut coarctatio termini iuris non potest fieri sine causæ cognitione, ita nec illius prorogatio: aliàs est nulla, vt tenet Paul. & gloss. pragma. in locis suprà allega. & Imol. Alex. & Modern. in dicto §. si quis condemnatus cõ-

gra glo.fin.ibi,volentem dilationem prorogari, sed non arctari sine causa. Et supradictam conclusionem tenet Abb. Sicul.in c.quod ad consultationem,& ibi Felin. versic.quadrimestre.de re iudi.quia secundum Doct.suprà alleg.prorogatio & coarctatio æquiparantur d.l.ij.de re iudica. vel si velimus secundùm Alex.in d.§.si quis condemnatus, saluare gloss.ibi tenentem prorogationem fieri posse sine causa, debere intelligi,quando iudex in prorogatione expressit aliquam causam,quæ quamuis nõ sit iusta,tenet tamen prorogatio,si non appelletur. Aliter enim,vt inquit Alexander non potest saluari. Deinde conclusio præcedens est verior, secundùm eum in d.l.in pecuniariis.versic.item inquantum Bart.concludit,& idem Abb.Sicu.& Felin.in d.c.quod ad consultationem. Quod siue loquamur in termino iuris ad soluendum per sentẽtiam,aut præceptum iudicis à quo,potest appellari,dato quod non posset prorogari vel coarctari:sed per curiam supremam illud tempus ex aliqua causa ipsam mouente solet coarctari vel prorogari, vt suprà dixi in quæstione incipiente. alia quædam quæstio orta fuit,an fructus.Siue etiam loquamur in terminis quæst.nostræ,scilicet in dilatione probatoria proroganda, quæ non potest fieri absque partis vocatione:aliàs si fiat per iudicẽ inferiorem potest appellari.& ista erit secunda conclusio,quam sequitur Alexan.in d.l.in pecuniariis.ver.item adde quòd licet.ibi,tamen dicebat sing.Ang.allegans ibi ita tenere Fulgo.& quòd in puncto iuris opi.est verior:aliàs si opin. Angel.esset vera,d.l.oratione.& in l.in pecuniariis. essent impositæ verbis,& non rebus,contra l.ij.in fin.C.communia de leg.& contra d.l.à procedente.& l.siue pars.eodem titu. & idem Iacob.de sancto Georgio in d.l.in pecuniariis.versic.aduerte etiam.vbi idẽ dicit,quod Alexan.quamuis dicat dictũ Ang. mente tenendũ propter eius authoritatem,quę est maxima,& Bald.in capitul. Quintauallis,quem refert & & sequitur Lanfran.de Oria.in tractatu suo de arbitr.in d.

12 versicu.prorogatio.in vlti.verbis.† Quia in prorogatione quæ fit per iudicem est necessaria citatio:secus in prorogatione quæ fit per arbitrum ex potestate compromissi sibi data. Et hanc partem tenet gl.in l.diem proferre.in princi. ff.de arbitr.vbi licet dies compromissi possit per epistolam vel nuntium prorogari, vt ibi:secus est in dilatione,secundùm gloss.quam sequitur Alberi.& Baldus ibi.& idem videtur tenere Innocentius in dicto capitulo vltra tertiam. versiculo,si autem propter pericula viarum,quem ibi sequitur Franciscus de Aret.versic.circa tertium dubium.quãdo impedimentum non est diutius duraturum,quod assignari potest secunda vel tertia dilatio, vel prima prorogari causa cognita. Et dicit Franciscus ibi,Modernos ita tenere. & idem tenet Lucas de Penna in dicta l.apud eum. in quarta quęstione.C.de omni agro deserto.libro vndecimo. dicens quòd subsistente causa,prorogatio debet fieri parte præsente,vel vocata, & non comparente: aliàs secus est in non contumace,dicta l.de vnoquoque.de re iudicata.& in istam opinionem inclinare videtur Angelus met.in consilio clxxvj.incipiente, super primo dico.in principio.vbi dicit quod licet de iure communi à principio possint inculcari plures dilationes,quarum vna sumat initium post finem alterius.l.nonnunquam.ff.de iudiciis.& not.in l.tres denuntiationes.C.quomodo & quando iudex.& Angelus in dicta l.quandiu.la grãde.ver.ex qua habes quòd iudex,& ibi per Moder.ff.de acqui.hære.vbi Ang.dicit sic seruari in curia Romana,quãdo citat.Statuit enim dies vj. duos pro primo,duos pro secundo,duos pro tertio, & perẽptorio termino. Et pro hoc tex.in c.constitutionem. de senten.excõmu. lib.vj.dixi in repetit.l.consentaneum.in iij.& iiij.conclusio. C.quomo.& quando iudex.& Pau.de Ca.in d.l.siue pars.& Felin.i c.de causis.vers.in quarta declaratione.versi. secundò probat.de offic.delega.& dixi in quæstio.incipien.quare datur per curiam,si datur vna dilatio, quod ea pendente super eodem, alia non debet dari, nisi detur inchoanda post illam finitam:aliàs interim iudicis officium nõ conquiescit,d.l.siue pars.& ibi Bar.& Bal.post gl.in d.l.quandiu.vel nisi causa dilationis finita fuisset,l.à filia.§.alumno. & ibi Bar.ff.ad Trebellia.& ita per illum tex.tenet Curt.in consi.xxxvij.versi.quarto. Et hanc etiam partem tenet Abba.Sicu.in d.ca.significante.versicu.in glo. pręuenire. post Baldum ibi,de appellationibus. & idem ibi Philipp. Francus in v.notab.& in versi.vltimò limita. & etiam Cardina. Alex.ibi vide per ipsos,quando iudex possit reuocare dilationem. Et supradictam sententiam tenuit singu. Abb.Sicu. in consi.lxiiij.incipi.casus in effectu talis. Quodam Senensi statuto cauetur.versi.præterea etiam prorogari.vol.ij.vbi sequitur Bal.in d.l.quomodo & quando iudex. reprobando Ang.in d.l.in pecuniariis.& idem Decius in d.c. significãte.in iiij.nota.& in ij.& iiij.conclusionibus.† Et ista opi.

13 approbatur de stylo curiæ,quæ non consueuit dare dilationẽ vel illã prorogare sine partis vocatione,vt infrà dicã.& maximè secũdã dilationẽ,insequẽdo iura & communẽ sententiam Doct,ac ordinationes regias. Et pro ista conclusione facit tex.in d.l.in pecuniariis.ibi, sed vtrique causa cognita.& ibi per omnes Doc.suprà allegat.qui text.loquitur in dilationibus tam in ciuilibus quam criminalibus conce-

14 dendis,igitur.† Sed quæ causæ cognitio,tam in prima, quã in aliis successiuis dilationib⁹ requiratur?gl.ibi dicit,quòd in prima dilatione leuis causæ cognitio sufficit,quæ consistit in moderando spatio temporis, secundum distantiam locorum,& secundum facilitatem & difficultatem probationis.d.l.oratione.ibi,causa cognita.& etiam in fi.idem dicitur.& in d.l.j.de dilat. Ita quòd secundum Paul.de Cast.ibi potest dari à iudice non sedente pro tribunali.arg.l. voluit.§.j.ff.de interroga.actio. Quod dictum fuit Bar.in d.l. à procedente.& idem tenet Francis.de Are.in d.c.vltra tertiam.ver.quæro vtrum.& Iason.in d.l.in pecuniariis. versi. & dicit Pau.de Cast.& idem Alex.in cõsi.xlj.ver.vnde suc-

15 cedit.lib.ij.† In secunda verò dilatione & aliis successiuis dilationibus requiritur plena cognitio,in qua allegatio & probatio impedimẽti requiritur,cum vna tatum dilatio dari debeat.d.l.in pecuniariis. Et idem per ordinationes regias Ludo.xij.art.xxvij. Nec sufficit allegare impedimentum,nisi probetur.l.excusare se.ff.de excusa.tuto. item nec etiam profectò probare,si nõ allegetur. Quia petitio nouæ dilationis non debet esse incolorata,sed iustificata per causam,argu.l.si adulterium cum incestu.ff.de adult.ibi, dum dicit,vtique si error allegetur,vt tenent Bar.in d.l.in pecuniariis.& Alex.versi.item adde quod quando.& Iason.ver. quartò pondera tex.licet Bal.ibi.versi.iuxta hoc,quia secũda dilatio &c.teneat contrarium. Sed præcedens est verior & communior,quod talis secunda dilatio sine causa vel allegata & non probata est nulla, Et hoc probat amplè Iason, qui limitat istud duobus modis,vt ibi,& idem Roma.in cõsil.ccccxcij.& tenet Imo.in d.c.vltra tertiam.versic.& an aliqua causæ cognitio,& Alex.& in consi.lj.versicu.secundò præsuppono lib.v.& Iacob.de sancto Georgio in d.l.ora-

16 tione.& in l.in pecuniariis.† Vnde secundum Cin.in d.l.j. tale impedimentum probari potest per iuramentum partis.

16 Idem Spec.eodem titulo.§.finali,versiculo in summa.& Sali.in d.l.j.ver.quæro in ciuilibus. Dummodo secundum eũ persona de periurio non sit suspecta.& idem Imo.in d.cap. vltra tertiam,in duobus locis.& in finalibus verbis dicit vidisse deferri iuramentum. Et istud confirmatur de iure canonico.ca.pastoralis.de exceptio.& capi.quia propter.§. illud.de electio.& idem tenet Fede.de Senis in consil.cxiiij. & Ludo.Bolog.in l.si cui.§.j.in primis interpretat.ff. de accusatio.& Bald.in consi.cccviij.incip.statuto cauetur. libro quarto,præcipuè vbi non agitur de grandi præiudicio, vt quia petitur secunda vel tertia dilatio,quòd tunc possit per sacramentum probari. Idem secundum eum dico, si ageretur de magno, & impedimentum est difficilis probationis. Et idem tenet Signo.de Homed. in consilio xix. versicu.

versicu.& si hoc quæritur.& Abb.Sicul.in d.consilio lxiiij. & Ioan. And.in additio.Specul.titul.de appellatio.§. nunc breuiter.versic.quid ergo.& Barto.in extrauagã. ad reprimendum.in verbo summariè.ver. quomodo cognoscemus. & Angel.Aret.in §.si minus.versi. hinc sumpta occasione. de action.vel etiam secundùm Alberi.in d.l.in pecuniariis. versicu.quæro quomodo probatur impedimentum &c.potest probari ex actis, si appareat quod fecerit in dilatione quicquid potuerit,ita quod non appareat negligens.Et hoc approbatur per ordinationem prædicti Ludouici regis,artic. xxvij.quæ in praxi seruatur. Quia leuauit commissionem quam præsentauit commissario,rogando eũ quatenus procedere dignaretur,qui sibi dedit literas annexæ,quas in vulgari vocamus *d'attache*,ac illas tam contra partem,quàm cõ
7 tra testes exequi fecit.† Vel quod pendente dilatione fuerunt in cõpromisso, quo durante non currit tempus, vt tenent domini de Rota in Decisio.ccclx.aliàs decis.ij de dilatio.incip.fuit dubitatum vtrum cursus illorum.argu. authē. si tamen.C.de tempo.appella.& clemen.quandiu.de appellationib.& hoc si communis erat dilatio, secus si vnius tantum partis,secundùm ipsos.Sed dic idem siue sit data vtrique parti siue vni tantùm: quia semper censetur communis
8 dilatio l.petendæ.C.de tempo.in integ.restitu.peten.† Tamen circa istud Iac.But.& Bar.in d.l.in pecuniariis.dicunt, quod pars in eo tantum,in quo fuit impedita in prima dilatione debet restaurari per dilationem secundam. Exemplum:omnes enim testes fecit iurare in prima dilatione, excepto vno solo,quẽ habere nõ potuit,quamuis citatus:certè secunda dilatio dabitur sibi ad illum solũ testem producendum.l.admonendi.ff.de iureiurand.ibi,quibus vsurus sit.& ibi Bar.& Iason in lectu.& in d.l.in pecuniariis.versi.venio ad secundã.& Baldus in d.l.admonendi.dicit istud esse verum de iure,sed non seruari de consuetudine. & idem dicit Albericus de Rosat.in dicta l.in pecuniariis.versiculo item vidi dubitari.Sed apud nos opinio.Bartol. seruatur, vt statim dicam.Et idem Baldus in dicto capitulo vltra tertiam versicul.quæro.tenet simpliciter dandam esse dilationem secundam, in eo quod tantùm restat faciendum. & idem ibi Felinus.versicu.not.sextò quod impeditus.& Lanfran. de Oria.in dicto capitulo. quoniam contra falsam. versiculo quæro vlterius qualiter. & Angelus Aretinus.in §.si minus.versicul.aduertas tamen.institutio.de action. Et idem secundùm Bartolum in dicta l.in pecuniariis.in tempore, si doceat se impeditum in duobus diebus vltimis, quod illi soli dies sibi restitui debent,argumen.l.diuus.ff. de in integrum restitutione. & idem Paulus de Castro in dicta l.prima.versiculo,notandum tamen.Sed in hoc Salicetus tenet contrarium ibi,questiõn.penultima.ad quem & eius motiua respondet Alexander in d.l.in pecuniariis. versiculo in glo.sequendo Bart.vt ibi per eum.qui etiam limitat dictum Bartol. & idem Iason. versiculo,eodem modo, secundum Barto.& Anto.de Butr.in dicto capitu.vltra tertium. Et in quantum Innocen.ibi voluit, quòd possit dari secunda dilatio,si prima non fuit integra, quia prima debet esse trium mensium,d.l.j.de dilatio.quare si non fuerit integra, tũc de facili iudex potest dare secundam: quod non est verum secundùm Bart.in d.l.in pecuniariis.Nam dilationes sunt arbitrariæ vt per Doctor.suprà allegat.& gloss.pragmat.sanctio.vbi suprà quæ tamen non possunt excedere tempus trium mensium,d.l.j.ibi,non amplius quam tres menses.minus ergo suo potest arbitrio dare.ita dicit de consuetudine seruari in partibus suis.Sed ipsemet Bartolus est sibi in hoc contrarius,quia in d.l.j.sequitur Innocen.& idem Paul.de Cast.ibi.& Fran.de Aret.in tertio notabi.& etiam in d.c.vltra tertiam.in vltimo not.& idem ibi Abb.Sicu.& in d.cõsil.lxiiij.Sed dic,quòd opin.Bart.posita in d.l.in pecuniariis.secundùm Alex.ibi,versi.adde inquantum Bart.est verior,quam Bart.in d.l.j.sequutus fuit.Et illam primã etiam sequuntur Anto.de Butri.& Imo.in d.c.vltra.vers.idem dicere videtur Innocen.& idem Iacob.de sancto Georgio in d.l.in pecuniariis.nu.xj.& licet Alex.ibi,versi.inquantũ tamen dixi.velit opi.Innocen.corroborare,finaliter tamẽ tenet opinio.Bar.Et idem Iason versi.limita secundo.& ista prorogatio solet dari & fieri de octo diebus.& per eundem commissarium in vim primæ commissionis.& prædicta seruantur de stylo curiæ.Vnde si solum restet parti examinari facere vnum aut duos vel tres testes,& petat dilationem ad illos examinari faciendum,curia recipit inquestas saluis obiectibus intra certum tempus dandis,parti nihilominus reseruando,intra illud tempus posse illos testes examinari fa-
19 cere.†Sed si testes iurauerint intra dilationem,tunc sine dilatione possunt testes examinari,quia ex quo testes sunt iurati ante terminum,post terminum non videtur aliquid de nouo fieri,sed quod incœptum est continuari,argumen.d.l. sed & si manente ita tenent domini de Rota in Decisio. cccxlv.aliàs decis.iij.de dilatio.& in Decisio. cccccLxxxvij. aliàs decis.xxvj.de probatio.in antiq.& vtrobique respondẽt ad no.per Archidia.& Doct.in c.pia.super verbo probauerit.de exceptio.lib.vj.vbi notatur, quod intra tempus ibi præfixum ad probandum excommunicationem nõ sufficit testes produxisse,nisi intra illud tempus etiam deposuerint.Et Rota in Decisio.ccccLxv.aliàs decis. xiij. de probatio.incip.Extra Rotam.in nouis.& idem Ang. in consi. cccxcviij.inci.de primo dicendum est,dum tamen pars semel iuramenti præstiti tempore petierit illos examinari facere.& Bar.in l.damni.§.Sabini..in fi.ff.de damno infecto. & Spec.in titul.de teste.§.qualiter autem.ver.is quoque cui datus est terminus.& ibi Ioan.And.in ij.postil.allegat opinionem,& in prima parua dicit,quod hodie datur terminus ad probandum & probatum habendum:& tunc non sufficit iurari facere intra terminum. Et idem Ange.& Bal. & Franci.de Aretio,in l. Aufidius.ff.de acquirenda hęreditate.& Ang.in d.cõsi.sed iste stylus hodie non seruatur in curiis secularibus Regni,vt dictum est. Quinimo secundùm Bal.in consi.cccviij.incip.statuto cauetur,quod lite contestata.volumi.iiij.etiam si fuerit data dilatio ad probandũ & probatum habendum,si pars habeat aliquod impedimentum,quod per eius iuramentum probabitur,vt dictum est.
20 & ita seruatur.†Vnde communis est opinio,quod valeat depositio facta post terminum, si testes iurauerint in termino,vt tenet Bal.in l.si quando.C.de testib. & in rub.si ex fals.instrumẽ.C.& Anto.de Butr.in c.licet causam.de probatio.& singula.Ludoui.de Roma.in singula.ccccLxxj.& ibi dicit ita tenere Ioan.Calderi.in consi.primo,in titul. de
21 testi.†Sed secundum Iac.de Butri.quem sequitur Bal.in d. l.in pecuniariis.quinque vertũtur in illa causę cognitione, quamuis Ange.ibi dicat quatuor sufficere & idem Paul. de Cast.in d l.oratione.sequendo Specu.in tit.de dilatio.§.videndum.versi.in summa.Sed in d.l.in pecuniariis. Paulus addit quintum.idem ibi Iacob.de sanct Georg.nu. xxij.& & Angel.Aret.in d.§.si minus.vers.aduertas.Primò,quòd si dilatio per alteram partium petatur,dari non debet.Et idem Federi.in consi.cclxxxix.& Ludouicus Bologninus in l.Labeo.ff.de iureiurand.in secundis interpretationibus.& Abb.Sicul.in c.secundo.versicu.item quærit qualiter sunt. de dilationibus & Ale.in cõsi.clxxj.nu.iiij.li.vj.& in consil. ccccLxxvj.incip.verba compromissi.versi.sed ego dico. li-
22 bro quarto.† Secũdò requiritur,quòd ille qui petit, non sit in euidenti calumnia.Vnde in notoriis non arctatur iudex ad assignandum dilationem.Et hoc probatur,quia ille qui petit dilationem(vt inquit Bald.)petit eam sub iura cal. l.j.C.de iura cal.Quare si iudex videt eum calumniari, non debet illud iuramentum admittere.Et de hoc est gl.ordinaria in d.l.in pecuniariis.cum aliis per ipsum allegatis. Ter-
23 tiò † requiritur,quòd petatur ad probandum articulum,cuius probatio non excludebatur per legem,vt l.in contracti bus.§.illo.C.de nõ numerata pecunia.†Quartò requiritur,
24 quòd petatur ad probandum articulũ,vel capitulum quod

faciat ad causam. Nam super impertinentibus non datur dilatio: & si data esset per errorem, nõ reciperetur probatio, l. si quis libertatem. §. fi. ff. de petitione hæredi. & l. si duo. §. idem Iulianus. ff. de iureiurando. & articulus secundũ Baldum dicitur impertinens, quando nullo modo tangit causam, nec directè neque indirectè, sine adminiculando. Id verò quod aliquod affert adminiculum, non dicitur imperti-
25 nens, l. ad probationem. C. de probationibus. † Quintò & vltimò requiritur quod dilatio petatur ad probandum id quod probatum releuet: & incidit in idem cum præcedenti: quia superuacuis probationibus non est vtendum, cùm non intersit petentis, ex quo eum non releuat. Facit l. satis apertè. secundùm vnum intellectum. C. de fal. & capitu. cùm contingat. de officio delegat. pro quo dicit Baldus in d. l. in pecuniariis. in septimo notabili. quod in omni dilatione probatoria per iudicem assignanda ipse debet esse circunspectus & discretus: ita quod istas dilationes det cum quodam grano salis, scilicet discretionis, & iustæ sibi causæ assignari debent. Et idem Bald. in l. j. & ibi Ludouic. Bologn. in secundis interpretationibus. ff. si quis cau. Et istud quintum tenet Pau. de Cast. in dicta l. in pecuniariis. & idem Romanus in dicto consilio ducentesimovicesimosexto. versic. quarto idem ostenditur. Et non solùm prędicta quinque in actore dilationem petente sunt examinanda, sed profectò etiam ex parte aduersarij reluctante, circa hoc aliqua vertitur causæ cognitio, secundùm Salicet. in dicta l. j. versiculo ego puto. Quoniam poterit ipse allegare & probare, quod ille minus se arctauit. l. ij. §. si quis tamen. ff. si quis cautio. vel etiam quod ipse fuit causa illius impedimenti, vel aliquid aliud. d. l. §. simili modo. Ideo sine causæ cognitione dilatio dari aut prorogari non debet. Sed vbi iudex concederet secundã dilationẽ parte vtraque præsente, & nõ cõtradicẽte, tunc secũdùm Baldum in dicta l. in pecuniariis. valet etiam, non docto de impedimento quod in prima dilatione passus est. Et sequitur Iason ibi, versic. quod notabiliter limita. & item est secundùm Barto. ibi, versic. puto etiam. Si iudex videat ius aduersarij non esse factum deterius, & omnia sunt sibi integra, quod potest facere suam inquestam & probationes, sicut antea poterat, ex ista causa, quæ iusta censetur, concedere poterit, absque impedimento vel causa probanda. Et ibi eum sequitur Bald. Angel. Ioan. de Imol. Alberic. Alex. & Iacob. de sancto Georg. excepto Iasone qui in septima col. versic. tertio. limitat singulariter Bart. tenet contrariũ, cùm ipsemet Bar. videtur tenere contra suam prædictam opinionem in l. mancipiorum. ff. de option. legat. Sed vterque Imol. saluat Barto. quam quidem saluationem Iason nititur impugnare, vt ibi per eum. Sed opinio Barto. est communis, quam sequitur Ange. Aret. in dicto §. si minus. versi. requiritur & aliud secundùm Bart. Quinimò vult plus Alberic. in d. l. in pecuniariis. quod non solùm quarta, quinta, sexta, sed etiam centesima dilatio dari poterit, si testes nõ fuerint producti. Et idem dicit versicul. si verò testes non sunt. Et idem Lapus allegat. lxxxviij. & Anto. de But. in d. c. vltra tertiam. & ibi Fran. de Aret. in princip. Sed hæc opinio non seruatur, secundùm ordinationem prædictam Regiam, nec profectò secundùm stylum curiarum Franciæ, ne lites fiant immortales. l. properandũ. C. de iudic. & hoc nisi ex æquitate, si ageretur de magno casu & refusis expẽs. processretardati. Quare concludendũ est, vt suprà, prorogationem sine partis vocatione fieri non debere. Et ita seruat curia nostra, quę aliquando propter multitudinẽ causarum & abbreuiationem illarũ, dat requestas dilationis prorogationem petentium graffario ad concodandum, si possit, partes super prorogatione vel dilatione ac etiam super commissario pro inquestis faciendis deputando. Aliàs partibus, seu eorum procuratoribus coram eo non conuenientibus, curia audit partes, & ipsis in diligentiis factis circa inquestam faciendam auditis, prout iuris est, ordinat. Et etiam plerunque committere solet aliquem ex dominis, qui super tali dilatione nondum finita proroganda prouidere habeat. Aliàs quando aliquem committit ad audiendum seu cognoscendũ, & referendum curiæ, non potest determinare. Nec reperi aliquem nisi Sali. ita dicentem, in authenti. qui semel. versiculo. vidi tamen dubitari. C. quomodo & quando iudex. & postea reperi in repertorio Felin. in titul. de rescriptis. ad eius lectu. antiq. in versicu. signatura simplex.

SVMMAE.

1 *Computus quid.*
2 *Computorum auditores in variis locis.*
3 *Raciocinari quid.*
4 *Computorum exemplar vnum debet penes dominum remanere.*
5 *Instrumentum nullum de iure habet executionem paratam.*
6 *Garentigiæ instrumenta qua ratione habent executionem paratam.*
7 *Depositum quando habet executionem paratam. & nu. 8.*
9 *E[illegible]nem paratam habent sententia, iuramentum, cõfessio, &c. & nu. 10. 11. 13. & 14.*
12 *Testamentum quando habeat executionem paratam.*
15 *Scriptura priuata qualem habeat executionem.*
16 *Computus finalis non recognitus, non habet executionem*
17 *Hypotheca cum personali obligatione quando in personam, & quando in bona habeat executionem.*
18 *Pacto an fieri possit vt priuata scriptura sicut publica credatur.*
19 *Cedulam recogniturus si non compareat, quid iuris.*

Quæstio CCXCV.

Computus finalis inter dominum & receptorem factus, clausus, & affinatus, ac per ipsum dominum solum in calce signatus, an habeat executionem cõtra bona specialiter non obligata paratam, absque alterius signi domini approbatione & verificatione prius in iudicio facta.

DECISIO CCXCV.

1 ET † primo pręsuppono, quid sit computus finalis seu calculus quo discutitur eius computus, Et de iure sunt rationes in quibus accepta & data seu soluta continentur, vt l. quamuis. & l. cum seruus & l. antepenult. ibi per Doct. ff. de conditionib. & demonstrati. & l. si ita fuerit. §. quæst. hæc. ff. de manumiss. testament. & l. iiij. C. eo. titu. Quas quidem rationes nos receptam vocamus, quę missam continet, & inde receptor appellatur, qui de eis tenetur reddere rationem seu cõputũ, & reliqua soluere. & alibi dicitur introitus, & exitus, id est recepta & expensæ talis anni, vt l. Thais. §. libertus enim. & ibi glossa. in verbo, fuerũt. & Benedict. de Plũbino. ff. de fideicommissariis libertatibus, quibus vtuntur Italici, qui vocant intratam. & idem gl. in l. prima. ver. quod descri-
2 batur in breuibus. in fine. C. de aprochis publi. † Et sunt nonnulli super his audiendis & calculandis iudices & officiarij deputati, quorum idem est officium, licet diuersis nũcupentur nominibus. Vocantur enim magistri rationales, quibus prouinciales vtuntur, prout ego vidi in prouincia Prouinciæ, vbi sunt quatuor ad hoc cum vno pręside deputati. Et cum eis audiui ex commissione regia computum & rationes cuiusdam receptoris iuriũ latarũ, & ibi vocãtur magistri cameræ: & in curia Romana vocantur clerici cameræ apostolicæ: & in capitibus Seneschalliarum, seu in qualibet Seneschalliæ sede vocantur clerici thesaurariæ. Et idem in Montepessulano, vt refert Iacob. Rebuf. in l. instar. nu. j. C. de iure fisci. Sed hodie sunt ibi in hac camera cõputorũ, qui dicãtur generales, ad instar cameræ cõputorũ Parisiẽsis, corã quibus receptores & alij thesaurarij Regij, quotãnis reddũt cõputũ, & reliqua, de quibus loquitur tex. in l. si quãdo. & ibi Luc. de Penna in verbo rationales. C. de honis vacantibus lib. x. & in l. officiales & rationales, & in aliis locis per ipsum de Penna allegatis. Tales enim magistri rationales, seu generales computorum dicuntur à ratione, quia in eis debet ratio intelligendi versari, & haberi iudicium quo

quo quidque discernatur. Et qui habet, vt inquit, cuncta gesta per magistratus & officiales regios plena ratione discutere, sicut damna fiscalia abhorrere tenentur: & sic pro fisci commodo nihil agant quod videatur à ratione deuiare iu-
3 stitiæ, vt ibi latius per eum. † Nam ratiocinari nihil aliud est quàm rationabiliter subtiliterque disputare, à certis ad incertorum indaginem niti, vt dicit Lucas de Penna in l. percipit. §. quadrimestris. in verbo, ratiociniis. C. de canone largitionalium titulorum. libro decimo. & rationes seu computi per aliquem facti debent continere & scribere nominatim, ex qua causa, l. apparitores. C. de exactoribus tributorum, libro decimo, & etiam specialiter cui dederunt, l. neminem. de suscepto. eodem libro, ac pariter diem receptionis & traditionis. l. ij. C. de nauicula. & ibi Bartolus & Lucas de Penna. libro vndecimo. Non enim, vt aiunt, videtur perfectè ratio reddi nisi omnia præmissa clarè scribantur: quia aliter bono modo comprehendi non potest, an aliquid sit fraudis vel machinationis admissum: nec videtur reddi ratio quæ non potest intelligi, l. argentarius. §. j. ff. de edendo. & Lucas de Penna in l. ordinariorum. in verbo, expenderit. C. de cohorta. libr. xij. & hoc verum secundùm Doct. suprà allega. nisi in expensis valde minutis, in quibus statur iuramento ipsius administratoris. l. scimus. §. in computatione. & ibi Iason post Corn. & Docto. C. de iure deliberandi. & l. si quis pro redemptione. C. de donationibus. & l. diuus. ff. si cui plusquam per l. Falcid. cum aliis per nos allega. suprà in quæstion. xliiij. incipiente quò ad secundam quæstionem, an summæ pecuniarum. & in quodam nostro cõsilio lxv. in-
4 cipiente, consummatissimo viro. † Et non vnum, quod semper apud cameram computorum, vel etiam alium priuatum dominum debet remanere vnus rationum seu computorũ liber, saltem vnum duplum libri rationum per receptorem signatum, & originale apud illum receptorem remanẽtem. textus est singula, in d. l. si ita fuerit. §. quæst. hæc. in fi. ibi, in reliquis accipere debemus. & text. in d. l. cum seruus. ibi, legendas offerre primum, deinde computandas. Et idem Lucas de Penna in d. l. ordinatorium, qui vltra iura prædicta allegat textum in l. j. § officium. ff. de tutelis & rationibus distrahendis. & in l. si cui. ff. de conditionibus & demonstrat.
5 † Secundò etiam præsuppono ponendo regulam, quod instrumenta de iure quantumcunque authẽtica executionem non habent paratam: textus in l. minor xxv. annis cui fideicommissum. & ibi Bartol. Bal. Ange. & Albericus. ff. de minoribus. & Angel. quem ibi sequuntur Paul. de Cast. & Alex. in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iudica. ideo, vt inquit Ang. ibi, statuta Italiæ simpliciter disponentia instrumenta publica habere executionem paratam sunt iuri cõtraria, per
6 d. l. minor xxv. annis. † Secus putat in statutis disponentibus instrumẽta garẽtigię habere executionẽ paratam. Nam garentigia secundũ eum, nihil aliud est nisi quoddam præceptum quod fit per notarium de instrumẽto rogatum, parti roganti vt obseruet incontinenti in instrumento contentã. Et tale præceptum fit in volentem & acceptantem authoritatem statutorum, potentiam notario concedentium. Sicut enim præceptum iudicis factum in confessum habet executionem paratã, l. si debitori. ff. de iudi. ita tale notariorum præceptũ. Et idem Ang. in l. iiij. §. condemnatum. versicu. & pro hoc dico tibi pro quo videtur text. in c. j. §. si inter partes. de lege Corradi. & Barto. in l. cùm quis. C. de iureiurando. & Paul. de Castr. in l. fi. C. de edicto diui Adriani tollendo. Sed dè consuetudi. & stylo Franciæ fit condemnatio in literis seu instrumentis contractuũ, quasi quis iudicialiter sit condẽnatus, vt dicunt Cin. & Ioã. Fab. in l. si certum. C. fami. ercisc. & Bened. de Barzis in tractatu suo garẽtigiarum. in prima parte, quæsti. tertia in prin. cum aliis per nos allegatis in §. xxvij. de iurisdictione omnium iudicum. lib. consuet. Bitur. & Guido Papæ in quæstione cxvij. dicit istud seruari Lugduni, & in aliis locis regni Franciæ, in quibus de stylo & consuetudine talia instrumenta publica garẽtigiata habent vim sententiæ, & parata executionem. Sed in patria Delphinali dicit non habere locum [illegible] instrumenta publica de stylo illius prouinciæ [illegible] sam executionem paratam, sed cum oppositione [illegible] in hoc regno Franciæ fit taliter executio cum oppositione diei, manu tamen regia realiter & de facto sasita & gar-
7 nita. † Fallit in instrumento publico depositi, quia habet executionem paratam, ita quod non valet aliquo modo impediri. text. in l. penulti. ibi, ilico reddere omnibus modis compellatur. & ibi, quam celerrimè. & ibi, quam citius. & ibi Bartolus Baldus & Paul. de Castr. C. depositi. & sic secundùm Bartolum & Doctores ibi, exceptiones quæ requirunt altiorem indaginem, non possunt opponi aduersus tale instrumentum depositi, sed in ordinario reseruantur iudicio: quod est verum, si per instrumentum constet publicum: aliàs secus, vbi opus esset probatione per testes, vt voluit Angel. in l. si deposita. C. eodem titulo. testes non possunt recipi nisi lite contestata. Et tenuit etiam Bartolus in l. tertia. in quarta quæstion. principali. C. de pigno-
8 ribus. Limita † hanc fallentiam esse veram in deposito vero, secus in deposito seu instrumento depositionis confessionato: quia confessus fuit aliquam rem habere depositam. Vnde cùm sit confessio extraiudicialis ad obligãdum, non habet executionem paratam, l. certum. §. si quis absente. ff. de confess. vt voluit Bald. consil. clxxxj. vol. iij. & Paulus de Castr. in d. l. penultima. depositi. Item fallit in aresto vel sententia, quæ transiuit in rem iudicatam, l. post rem. & & ibi Paulus & Alexan. ff. de iudic. & l. secunda. C. de execut. rei iudica. Barto. & Bald. & Doctores in dicta l. penult.
9 Item † fallit quando interuenit iuramentum, l. secunda. & ibi Barto. de iureiurand. vel quando per confessionem in iudicio factam res fuit decisa, l. debitoribus. de iudi. & l. Iulianus. ff. de confess. & de prædictis tribus, scilicet sententia, iuramento & confessione, est textus in dicta l. post rem. & ibi Bartol. Paul. & Alexand. Et circa obligationem factã cum iuramento vidi dubitari, in vim cuius creditor ob defectum solutionis saisiri & subhastari fecit immobilia debitoris, qui cassari petiit talem obligationem tanquam nullam, & sine causa factam, offerens probare in promptu. qua rescisione pendente creditor petiit summam consignari, & sibi cautione mediãte tradi & deliberari. Et per Seneschallum Aquitaniæ fuit dictum creditorem non fore admissibilem, à cuius sententia ad curiam appellatum extitit. Quæ per arestum confirmata fuit, primò, quia iam creditor eum cõstabat bona debitoris saisiri & incantari fecisse: & maior pars dominorum super hac se fundabat. Tum quia exceptio nullitatis causæ in obligatione deductæ impedit executionem, l. j. §. parui refert. ff. quod vi aut clam. ita tenet Barto. in l. iiij. § condemnatum. & ibi eum sequũtur omnes scriben. ff. de re iudica. & in l. fin. C. si ex falso instrumen. vbi est text. clarus & idem Bartol. & Iason. in l. [illegible] C. de iuris & facti ignoran. & Benedict. de Barzis in dicto suo tracta. garentigiarum. parte iij. quæstione. xix. & Antonius de Cana. in tractat. de execu. instrument. quæstio v. xj. & lj. & aliàs sic consului. vt in consi. lxvj. inchoan. an pendente lite cred tor. & etiam libro consuetudinum. in d. §. xxvij. Et in hoc multum facit officium iudicis per debitorem implere, vt dicit Angelus in l. finali. ff. de petitione hæreditatis. tum quia statutum, aut est contra ius commune, vt suprà dictum est: ergo restringendum, & non ampliandum. Tum quia erat minor, qui aduersus talem obligationem restituitur, d. l. minor xxv. annis cui fideicommissum, &c. Et ita fuit dictum, & latum arestum die xxv. Iunij. Anno 1525. contra do-
10 minum de Planis Abbatẽ. † Item fallit regula, nisi debitor expressè consenserit velle exequi, & executionem in bonis suis fieri, vt tenet Bald. in d. l. minor xxv. annis. prout quotidie fit etiam in persona debitoris, qui ad prisionem & carcerem tenendum vna executione inchoata aliam non impediente se obligat, vt dixi in repeti. titul. l. consentaneum. C.

81 quomodo & quando iudex.& alibi sæpè.Item fallit† in dictis & depositionibus testium in publicam formam & ad perpetuam rei memoriam redactis,vt tradit Angelus in dicta l.fina.in glossa in verbo,depositionibus.ad finem.de edicto diui Adriani tollend.pro quo cap.significauit.de testibus. Ex quo videtur singulariter innuere quod statutum disponens instrumentum publicum habere executionem paratam procedit etiam in illis depositionibus taliter ad publicam scripturam redactis.† Item fallit secundùm Angelum ibi in testamento, quod habeat executionem paratam, & sola inspectione quò ad tuitionem regressus in possessionem. Et sequitur Gulielmus Benedictus in capitul. Raynutius.versicul. præterea non habent legata.de testamentis. Sed quò ad legata & fideicommissa, idem voluit Angelus in §.illud.in authentica,de hæredib.& Falcidia.per textum ibi iuncta glossa.in verbo decreto,dicens instrumētum vltimæ voluntatis paratam habere executionem, & eum sequitur Iason in dicta l.fina.de edicto diui Adriani tollend. dicens hoc non inuenisse decisum in specie. Sed Guliem.Benedict.in repetit.cap. Raynutius.dicit in hoc non facere dubium,si in testamento vel alia vltima voluntate per testatorem fuisset iuramentum præstitum, quod sui natura paratam habeat executionem & vim garentigiæ,vt dictū est secundùm Bar.in d.l.ij.de iureiuran. Quare distinguit,aut agitur via ordinaria agendo vna trium actionum, personali, reali,vel hypothecaria pro legatis & fideicommis. competētium,vt l.secunda. C. communia de legatis.tunc legata & fideiommissa paratam non habent executionem,imò est lis cōtestanda. Alio modo agi potest via executiua, scilicet per viam monitionis fiendæ hæredi, vel per viam præcepti de legato soluēdo,& de implēdis in testamēto cōtentis: & tales fieri cōsueuerūt monitiones seu præcepta per iudices locorum:in quo casu si hæres se opponat,audiendus est, si iustas allegauerit causas ad illa non teneri. Et si nihil alleget, viso testamento nō raso,vitiato,nec cancellato, condemnabitur per iudicem, vt ibi per eū. Et tales legatarij fideicōmissarij, vel substituti non possunt se dicere saisitos, & esse de facto possessores,iuxta nota.per Doct.in l.filiam fratribus. ff.ad legem Falcid.vt dixi suprà q.clvj.exordien. an fideicōmissarij,& substituti.vbi teneo contra ipsum Bened. qui tenet fideicommissarios & substitutos esse saisitos.† Item etiā fallit secundùm Iac.But.& Cin. si scriptura priuata adiuuetur testibus in eā descriptis,cùm eadem sit vis testium & instrumentorum.& l.in exercendis.C.de fide instrumen. & ipsos sequitur Ange.ibi,versi.sed si per testes.& in finalibus verbis.pro quo videtur tex.in l.scripturas,cum sua auth.C. qui potiores in pigno.habean. Ergo oportet quod fuerit agnita,aut per testes probata.& hæc fallen.non est sine dubio,vt infrà dicam.† Item fallit in casu l.si ergo.§. dotis.ff. de iure dotium.quem pro singulari ponit Roma.in l.qui iure.ff.de acquir.poss.per quæ videtur dicendum computum finalem signatum per debitorem,& non per notarium regium,dico Regium,quia imperialis vel ecclesiasticus,seu apostolicus, vel alterius episcopi tabellio non potest in hoc regno recipere instrumenta obligatoria,vel alia inter laicos etiam volentes,vt dixi suprà q.ccxlij.incip.ad tertiam quęstionē veniendo,vtrum tabellio:non habere executionē,quia est tanquam cautio seu scriptura priuata, non iudicialiter agnita, vt dicit Baldus in consi.cxxxiiij.inchoan. proponitur ꝙ ex causa depositi.vol.iij.Si enim virtute literarum cōcessarum sub sigillo officialis vel alterius curiæ spiritualis nunquam fiat, nec fieri consueuit executio contra obligatum, cum non habeat hypothecam,secundùm Bar.in d.conf. cxxxiiij. & tenet Masue.in sua praxi,tit.de execu.ver.item virtute literarum concessarum.dicens, quod illud important literæ de debitis.& Pyrrhus lib.consue. Aurelianen.tit.de execut. instrumen c. xiiij. & c.xviij.qui vtrobique allegat Paul.de Cast consi.lxiij.quod nō inueni, fortè voluit allegare in cōsil.cclx.nu.x.vol.antiq.sed ibi non loquitur de notariis curiæ spiritualis:de quo plenè per Felin.in c.post cessionem. de proba.vbi ponit duas conclusiones,tenens signanter in secunda conclusione,tales literas non facere fidem etiam sigillatas,nisi in casibus per eum recollectis:aliàs esset executio in vim illarum facta nulla & abusiua, prout fuit dictū & declaratum per arestum latum die xxvj.Iannuarij, Anno. 1522.in causa cuiusdam appellantis à Seneschallo Petragoricen.eius locum tenente,& ordinatum,quòd tam seruiens qui in vim literarum de debitis executus primò fuerat literas officialis,quam locum tenens prædictus qui post interloquutus fuerat iam dictas literas officialis exequēdas, personaliter in Curia comparerent. Et idem per aliud arestum per nos prolatum die x.mensis Maij, Anno 1524.in fauore cuiusdam appellantis à Seneschallo etiam Petragoricen. & pariter aliud arestum latum die ix.Februarij. Anno 1525.in fauorem cuiusdam.appellantis à Seneschallo Xātonien.Sed oportet secundùm Masuerium,creditorem agere via actionis coram iudice laico,& sententiam inde obtentam facere exequi in forma. Dicens in titu.de dote & matrimo.quòd si mulieri competat restitutio vel dotis promissio,de quo constet per literas,maritus non auditur procedendo per viam executionis,quia oportet constare prius de iure cesso. Ideo necesse est, quod veniat via actionis:nisi ostendat literas matrimonij,per quas appareat illud in speciali vel generali fuisse sibi in dotem constitutum.de quo dixi suprà quęst. x. incipien.cessionarius,& aliquid infrà dicam. ergo à fortiori virtute talis scripturæ priuatæ computorum minus poterit à saisina & executione inchoari, & procedi per cridas & subhastationes:ita quod si bona alicuius debitoris in cridis & subhastationibus posita,& creditores quorum literæ seu instrumenta sunt confecta sub sigillo alicuius curiæ spiritualis se in processu opposuerint,vel habentes cedulas priuatas agnitas,tamen in vltimo loco collocātur,vt dicit Masuerius in d.tit.de execut.fol.lxxvij.versicu.& si quid est residui.vocantur creditores. Quia habētes authēticas literas præferuntur habentibus cedulas priuatas,vel literas obligatoria episcopi.per d.l.scripturas,qui potio.in pign.habeātur. Hoc videtur fallere in literis obligatoriis vel sententiis per Archiepiscopum Bituricen.latis,& ipsius sigillo munitis,quæ faciunt in Bituria fidem,& probant in curiis secularibus,vt fuit dictum per arestum, vt refert Gallus, quæstione incipiente, Literæ sigillatæ. Tamen non habent in bonis condemnati paratam executionem,vt dictum est. Ergo oportet quòd prius & antequam tales cedulæ priuatæ executionem habeant paratam,& sic vim publici instrumenti,vel quod tanquam opponens quis admittatur quod fuerint per debitorem in iudicio seculari,aut eius successorem agnitæ. Nisi tales cedulæ priuatæ fuissent trino teste notatæ: iuxta dictam legem scripturas,vbi glossa fina. ponit versiculum:

Cautio priuata,trino teste notata,
Hoc ius est nacta,quod cautio publicè facta.

De quo ibi per Bartol. Ange.Bald.& Salice. Tamen de stylo non seruatur quò ad executionem,nisi signa fuerint recognita,& ad hoc non præiudicaret tertiis possessoribus, vt ibi tenet cōsi.xij.numero.xxxiij.volum.iiij. Et si eorum scripturam vel signū negauerint,requiritur quod per testes in eisdem nominatos probetur,vel per cōparationē literarū,iuxta auth.si quis vult cautè.C.qui potiores in pignore habeantur.quæ est post dictas l.scripturas.& l.comparationes.& ibi Bal.C.de fide instrumentorum. cum not.in l.fin. cum sua authenti.C.si certū petatur.& dixi suprà in quæst. clxxij.inci.dominus nūc functus præses de Torretes. & in quæst.cclxxxj.inci.vēditio aut debiti receptio. ver. aduerte quod creditores. Nā de cōsuetu.& stylo Franciæ oportet literas sub sigillo regio aut authen.fuisse confectas,vt volunt Doct.suprà alleg. Et prius Pet. De Bellapertica in l.si procuratorē.quem ibi refert Albe.ver.quid dicemus.ff.de procura.&ibi paulo ante refert Pet.dixisse, Bononiē.reputasse

tasse non vltramontanos esse fatuos, qui vtimur literis & sigillis loco instrumentorum. Sed salua pace ipsi Itali errant: quoniam nos instrumenta sigillata appellamus literas, & econtra literas appellamus instrumēta sigillata. Sed inquantum Alber. dicit de literis episcopi nō seruatur vt suprà dictū est. Et vide ibi plenè per Alb. quādo credatur literis priuatis per Bal. in rub. C. de fide instru. vers. viso de scripturis
15 confectis. †Vnde requiritur vt cedulæ priuatæ possint exequi, quòd citentur & adiornentur omnes debitores qui prædictas scripserunt cedulas, siue sint laici siue clerici etiā episcopi, coram iudice seculari agnituri eorum cedulas vel nomen, & signum in eis appositum, quibus agnitis tenentur saisire & garnire manum regiā. Et in hoc casu clerici tenentur respondere, & tenet Masuerus in suo iudiciorum tracta tu. tit. de iudic. fol. xviij. versi. item sciendū est quod clericus solutus. Et idem sentit in tit. de remissionibus. versi. item cùm agitur de agnitione cedulæ. Et idē Aufre. Decisi. cap. Tholosæ. q. cxxvj. & in clement. j. in ij. regula. & iiij. fallē. & xviij. xix. & xx. Et dixi suprà in q. xlij. inci. super cuius quidem aresti. & Guli. Bene. in sua repe. in d. c. Raynutius. versi. plus seruatur in curia. & pro deci. huius q. est tex. in d. l. scripturas. cuius principij tenor sequitur: Scripturas quæ sæpe solēt à quibusdā secretè fieri interuenientibus amicis, necne, transigēdi, vel paciscēdi, seu fœnerandi, vel societatis coeūdæ gratia, seu de aliis quibuscunque causis vel contractibus conficiuntur, quæ ἰδιόχειρα Græcè appellantur, siue tota series earum manu contrahentium, vel notarij, vel cuiuslibet alterius scripta fuerint, ipsorum tamen habeant subscriptiones, siue testibus adhibitis, siue non, licet conditionales sint, quos vulgo tabellarios appellant, &c. Quæ verba comprehēdunt etiam computum finalem, & generaliter omnem contractum ex quacunque causa celebratum, scriptum vel signatum manu contrahentium, vel notarij, non tamen in forma publica, quia tunc secus, secundùm gl. Bart. Bal. & Sali. ibi, vel si constaret partes inscripsisse, vel subscripsisse per confessionem vel probationem in iudicio factam, vt volunt gl. & Doct. suprà alleg. & in l. si ex cautione. C. de non numer. pec. & c. si cautio. cum ibi notatis per Feli. post Doct. de fide instru. Præterea liber rationum scriptus & factus per receptorem alicuius domini temporalis vel spiritualis nō probat contra tertium vel successorē, l. rationes. & ibi Bal. & Sali. & Pau. de Cast. quam ipse Pau. legit simul cum l. exemplo. C. de fide instr. & l. nuda ratio. & ibi Bart. & Alber. ff. de dona. vt Guid. Pap. consi. ciij. versi. similiter. & in Deci. Delphi. q. ccccxlj. nisi sex interuenientibus, vt ibi per eum & Ioann. de Ferrar. in tit. for. oppo. contra instrumentum. in gl. vltim. cum aliis suprà per nos alleg. q. v. inchoan. An possessio & gaudentia fructuū ac redituum probetur per librum rationum. Tum etiam non probatur in fauorem fisci, vt ibi dixi, per tex. in l. inter chartulas. C. de conueniēdis fisci debitoribus, & in d. l. rationes. nisi quando reperiuntur in archiuis, authen. ad hęc. C. de fide instrum. ca. ad audientiam. de præscrip. & tunc libri computorum faciunt fidem cōtra emphyteutas, debitores, & censuarios, nisi consuetudo loci vellet fidem contra omnes adhibere, secundùm Ancha. consil. xxxix. exordien. primo de iuribus. latè dixi in d. q. cv. non tamen reperi aliquem in iure vel praxi, dicentem computum finalem, arestum finatum, & scriptum manu alicuius domini, executionem paratam ac saisinam habere bonorum, oppositione non obstante debitoris scribentis, antequam illud prius agnouerit in iudicio, aut per testes negetur, probetur, vt prædictum est. Ergo minus habet contra successorem vel hæredem executionem paratam, vt in casu nostro, de Ioanne de Touteuille receptore religiosorum Diforotorum, conuentus Reolæ, qui in vim computi finalis arrestati per ipsum & gardianum eiusdem conuentus, & eius manus signati, fecit saisire bona & reditus ipsius conuentus, nunc inter manus religiosorum regularis obseruantiæ existentes, ac subastari & cridari seu incantari, non agnito nec constito de signo & contentis ipso computo. Et vbi fuisset agnitum, vel essent instrumenta etiam publica, non haberent executionem, nec saisinam bonorum, nisi prius constito an sint hæredes successores, vt voluit Bald. quem sequitur Salice. in l. per diuersas. in q. x. & sequen. C. manda. & Socin. consil. cxvj. nume. xj. volum. iiij. & Alex. consi. xcv. lib. j. & Hipp. de Marsil. sing. ccl. & dixi suprà in dicta q. x. incipien. cessionarius. & consilio nostro lxviij. incipi. Caius vendit. & ita dictum fuit contra regem illustrem Nauarræ in fauorem hæredum cuiusdam receptoris castri Gelosij. Et licet in casu nostro constaret euidenter ipsos religiosos esse successores dicti conuentus, vnde videbatur executionem fieri posse. Et ita aliàs fuit dictum per arestum curiæ Parisien. contra priorem sancti Martini de Campis, literam obligatoriam prioris conuentus eorum sigillis sigillatam, post mortem prioris habere executionem super bonis conuentus paratam, vt patet in stylo, quarta parte de arestis per Aufreri. recollectis. §. clxxij. Sed hic nō erat sigillum, nec charta publica, nec signum recognitum: quare non exequendū. Pro quo dicit Bald. in d. l. ij. de execu. rei iudica. versicu. modò quæro de alia quæstio. &c. Sed quando petitur executio sententiæ vel instrumenti secundum formam statutorum, & debitum non est purum & liquidum, debet dici in libello dictum instrumentum liquidari, & eo liquidato liquidū pronuntiari, deinde exequi facere, secundùm dictorū statutorū formā. Quod dictum reputat Ange. Aret. in §. curare debet iudex. versi. sed tu aduertas in actu practico. instit. de actio. singulare. & notandū in praxi. & per Bart. & Doct. in l. j. ff. de eden. & in l. proinde. ff. ad l. Aquil. & Bart. Bal. & Moder. in l. j ff. de leg. ij. & licet ex forma statutorum possit ad capturam procedi vel tenutam, & post dictam capturam fieri liquidationem, vt probat Socin. in consil. xcj. numer. viij. volu. quarto. Tamen hic rationes primi computi non erant productę nec liquidatæ, nec liquidari possent, vt ipse de Touteuille dixit corā nobis iudice & executore Papæ ad bona ipsius conuētus & aliorū authoritate Papæ & domini nostri regis suo instante procuratore ad vendendum seu authori-
16 zandū eum ipso deputato. †Et ita seruatur de stylo curiarū Franciæ, vt etiam intellexi à viris multum practicis nūc cōsiliariis, computum finalem non recognitum nō habere executionem paratam, quia communiter rationes sunt intricatæ & non liquidæ, vt dicit Ang. in d. l. quarto. §. ait prætor. versi. dicat. & dixi in §. iiij. & sequent. de consuet. retract. & Ioan. de Plat. in l. apparitores. C. de exactori. tribu. libr. x. & Cæpol. in cautel. lj. Et pro hac Decisio. est text. in Lomba. qualiter quisque se defenderit. l. omnibus. ibi, aut manum
17 posuerint, & manifestauerint in ipsa charta, &c. †Et not. vnam regulam, quòd quando debitum est pro vna vice soluendum, & in eo inest hypotheca, tunc personalis obligatio est principalis. Et hoc casu prius conueniendi sunt principales debitores, quam perueniatur ad rei detentores. Ideo virtute talis hypothecæ non proceditur ad saisinam nec ad cridas & subhastationes, nisi excussis debitoribus, sed in aliis hypothecis perpetuò duraturis vbi res est obligata & hypothecæ expressæ affecta, tunc ipsa principalis, & personalis obligatio est accessoria, vt est in istis, & proceditur ad cridas & subhastationes virtute illius hypothecæ per modum executionis. Et hæc conclusio probatur, quoniam licet conuentio facta inter partes non possit introducere actionem iudicati, nisi in materia in qua iura eam inducunt: tamen si partes conueniant quod sententia arbitri vel arbitratoris possit mandari executioni procedendo ad captionem & venditionem bonorum nulla alia sententia seu solennitate subsequuta, nec expectata, tunc talis conuentio valere poterit, vt voluit Petr. Iaco. in titu. de recursu ad arbitrium boni viri, quæstio. vltim. & talis potestas secundum eum priuato dari potest. l. tertia. de pigno. & institut. quibus modis alie. licet. §. j. & l. si Titius. ff. de seruis exportan. pro quo dicta allego text. & gloss. in l. ij. C. communia vtriusque iudicij.

18 † Tamen pacto non potest fieri quòd credatur scripturæ priuatæ tanquam publico instrumento, vt dicit Bald. in l. Imperator.ff.de statu hominum, post Inno. in capitul. cùm P. tabellio. post medium. de fide instrumen. Et idem Ange. in l. pactum inter hæredem. & ibi Iaco. de sancto Georgio. nu.xv.ff.de pact. & Barba. in repe. rubric. de fide instrumen torum, versic. quarto præmitto. versicu. sed tamen valeat. & Iason in l. iusiurandum quod ex conuentione. versic. aduer te tamen, & latissimè in repeti. l. admonendi. versi. nunquid autem partes, de iureiuran. cui obstare non videtur gloss. in regula, cancella. apostolicæ. xxv. tenentes contrarium, scilicet partes posse tantū facere ꝙ stetur simplici signaturæ, ex qua possit pensio peti, & ex illa exequi siue excommunicari, ac si bullæ essent in forma publica expeditæ, licet videatur contra tenorem illius regulæ, tamen facit fidem, vt alibi dixi: quia vt inquit Bald. in l. humanum. quæstione vltima. C. de legi. non requiritur litera seu bulla ad esse expeditionis, sed ad probationem. capitu. institutionis. xxv. q. ij. Tum quia prædicta regula est bursalis, tum signatura prædicta non est priuata scriptura, sed cedula originalis beneficij, vel iuris alicui concessi, ad quam pro expeditione formali, vel etiam in dubio, si quod super ea expeditione oriretur, recurritur, l. contractus. C. de fide instrumento. & in authē ti. de tabel. Sed talis conuentio vt possit exequi nō facta scripturæ vel signi agnitione & recognitione, hic non interuenit: ideo paratam non habet executionem, vt dicit Masuer.
19 in titu. de contumacia, versicu. item si quis. † Volens, quod si adiornatus & apprehensus personaliter super cognitione cedulæ manu sua scriptæ vel signatæ, & ad diem non comparuerit, datur actori defectus: virtute cuius munienda est manus regia: quia cedula habetur pro agnita. Secus autem si actor dicat cedulam esse signatam, vel scriptam manu prę decessoris ipsius rei: tunc necessarius est secundus defectus: quia non constat ipsum esse hæredem defuncti. Sed si compareat prima die per se vel procuratorem, & petat diem aui samenti, aut demum facta petitione ad diem assignatam nō compareat, quod actori dabitur defectus, cuius virtute cedula habebitur pro agnita & verificata, & condemnabitur ad soluendum per captionem bonorum. Sed post agnitionem auditur ad proponendum cedulam cancellandam fore, manu tamen Regia munitam, vt ibi per eum in titu. de di la. ver. item cùm quis. Et prædicta limita, nisi esset consuetudo, statutum aut stylus disponens scripturam factam propria debitoris manu ad creditoris voluntatem esse exequendam, hic non esset dubium, secundùm Angelum in l. ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verbor. obligat. vbi dicit tale statutum esse Florentiæ: dicens etiam idem esse in cedula scripta manu tertij, & subscripta manu debitoris asserentis omnia singula suprascripta fore vera. Et illa approbat, quod etiam locum habeat dictum statutum, vt idem ibi Imo. & cæteri, & Barba. in c. si quis presbyterorum. num. iiij. & v. de reb. eccle. non alienan. quamuis Angel. met teneat contrarium, in hoc vltimo in terminis dicti statuti Florentini, in l. cùm antiquitas. C. de testament. ex eo quòd subscribens censetur totum scripsisse per fictionem, vt probat tex. in l. diuus. §. scribere. versi. videri. ff. de fal. de quo per Alexandrum in dicto §. Chrysogonus. & Iason post Paul. de Cast. in l. emptor. §. Lucius. versic. quinto adde. ff. de pact. & Barba. in d. c. si quis presbyterorum.

SVMMAE.

Quæstio CCXCVI.

1 *Annalium & quinquennalium literarum differentia. & nu. 3.*
2 *Cautionem an dare debeat annales literas obtinens.*
4 *Annalium literarum impetratio in quibus debitis locum non habeat. & num. 5. & 6.*
7 *Reuenditores non debent emere à rusticis victualia ad vrbem deferentibus.*

DECISIO CCXCVI.

PRinceps potest concedere debitori dilationē annalem seu respittum ad annum interim non soluendi debitum, l. quoties. C. de precib. imperat. offer. Ac etiam dilationem quinquenna
1 lem, l. fin. C. qui bo. ced. pos. † Tamen est differentia inter istas dilationes in modo procedendi, quia in prima ad annum sufficit iurare ipsum debitorem impetrasse pro vrgenti necessitate sine fraude, & non erit opus alia probatione, nec audiri debent creditores oppositum probare volentes, nec etiam secundùm aliquos petentes agnitionem fieri debiti, vel cautionem sibi pari: quia in mora modici temporis non fit præiudicium, argument. l. si debitori. ff. de iudic. & quòd differtur, non aufertur, dicta l. quoties. & l. quamuis. ff. de arbit. & cap. ancillam. xxxij. quæstion. ij. & capitul. ne
2 mo desperandus. † Sed Iason in dicta l. quoties. & in secunda limitat. & in l. vniuersa. eo. titu. in primo nota. tenet per illum tex. quod etiam in annali dilatione teneatur dare cautionem. Et idem Iaco. de sancto Georgio in d. l. si debitori. numer. xj. allegat. Abb. Sicul. in cap. quod ad cōsultationem. de re iudic. & ista est communis. Tamen seruat stylū
3 curiæ, si aliquis sit in contrarium. † Sed in dilatione quinquē nali videtur secus, quia requiruntur. suprà dicta fieri prius per debitorem, d. l. vniuersa. & quod maior creditorū pars consenserit, d. l. fina. qui bo. ced. poss. Ita tenet Masue. in sua praxi, titulo de obligation. versicul. item debitor ad impe
4 diendam. Tamen dilationes † prædictæ locum non habent nec extenduntur ad debita priuilegiata, videlicet depositi, l. si quis vel pecunias. C. depositi. & suprà proxima. q. dictū est. Et sic per arestum dictum per nos prolatū die iij. Maij, Anno 1524. in fauorem cuiusdā Hispani prisonerij à Seneschallo Aquitaniæ appellātis, contra quendā depositarium
5 appellatum siue intimatum. † Nec etiam secundùm Doct. habent locum dilationes prædictæ ad debitum iuratum, vt voluit Cin. & Salic. in l. fina. C. si contra ius vel vtilit. publ. & Alexand. consil. xxxviij. inchoant. visa petitione Antonij de Roma. lib. iij. & Gulielm. Bene. in sua repet. capitul. Raynutius. nume. xix. de testamen. & amplè Thom. Fer. in sua cautel. lv. vbi amplè hoc probat. Hipp. de Marsi. singul. ccccxv. exordien. contingit sæpius. Sed Iason in d. l. final. si contra ius vel vtil. pub. versi. v. Facit quod dixi in l. quoties. istud duobus modis limitat. & idem in d. l. quoties. versic. & isto casu, vt ibi per eum. Et secundò quando in eisdem literis est duplex clausula inserta, &c. & signanter quādo hæc clausula motu proprio, quæ in prædictis solent de stylo poni. Tamen non seruatur hoc dictum de iuramento, quod in & super omnibus debitis imponitur, aut promissio fidei, quod idem est. c. primo, de pact. Ideo vidi magnam altercationem in camera Tornellæ de incarceratione in vim literarum obligatoriarum sub rigoribus sigilli Castri Lumbreriæ Burdegalæ confectarum facta post impetrationem literarum respitti, & executionem illarum: an esset bona, vel tāquam attentatum reparari deberet. Et aliqui ex dominis dicebant illam iuridice factam, attento & viso literarum rigore: quoniam oportebat ad euitandum carceres consignare argentum vel aurum, & ipsarum literarum respitti executarum, nondum impetrans interinationem petierat: & sic executionem non impediebant. Alij verò domini attentatum fuisse aiebant, ob authoritatem principis concedentis, qui tum illis clausullis prædictum concesserat respitum seu dilationem annalem: & ita dicebant ex stylo curiæ Aquitaniæ seruari. & pro ista opinio. allegauit prædictam Decisi. Ias. & tex. in d. l. fina. qui bo. ced. pos. vbi text. iuncta gloss. videtur velle impetrantem à principe ad miserabile cessionis bonorum remedium admitti petentem, vel quinquennale spatiū à creditoribus indulgeri, interim post cessionem non posse incarcerari. Idem illud quod dicebat Bald. in l. per diuersas. quæstio. xv. C. mandati, personam debitoris pendentibus exceptionibus debitoris non debere capi, quia nimis præpo

præposterè esset procedere, l.j.C. de re iudic. & quod not. Iac.de Are.in d.l.quoties.quem refert ibi Alber.versi.quæ rit etiam Iaco.de Areti.&c.quod si princeps concesserit ali cui dilatoriam, pendente illa dilatione, vsuræ non currunt, per l.non solum.in ij.§.illud.ff.de liber.leg.tamen Alber. in hoc distinguit, aut vsuræ debentur propter moram tardæ so lutionis, & tunc non currunt: aut propter beneficium con cessæ dilationis, & tunc currant, l. item quia conuentiones. §.si.ff de pact. quamuis ad hoc posset responderi, quòd literæ respitti non erant tunc executioni demandatæ. Tamẽ sic conclusum fuit in Tornella, in causa cuiusdem Pet. Feli. à Seneschallo Aquitaniæ appellan.ex vna, & Iaquetæ Bru
6 næ appellatæ seu intimatæ ex alia. † Tertiò non habent locum dictæ literæ in debito regio, dicta l. lex damnosa, & ibi Ioann. Fab. Cin. & omnes. Nec etiam in debito minoris, nec profectò in pensionibus locationum domorum, nec in venditione rerum comestibilum, cæterorum animalium, vini ac piscium, & similium in pleno mercato seu foro facta. Et maximè si absque termino soluendi per venditorem ipsis emptoribus dato, quia statim eis venditione facta debeat solui, l.ij.ff.de nund. Et dicuntur epulæ forenses. l. eos.iuncta gloss.j.& ibi Alber.ff.de decur.in quibus priuilegiatis casibus prædicta dilatio non cadit, sed ea non obstante ab eius effectu repelluntur & condemnantur emptores. Sed si creditor dederit debitori ad soluendum terminum, & ad hoc ipsum obligari fecerit, tunc talis creditor priuilegiatus se separat, & à suo recedit priuilegio, ac suum facit debitum commune & ordinarium. ita quod regulatur secũdum alia communia debita. Tamen in curia nostra Burdegalen. siue cum termino, siue absque, prædicta fuerint vendita, idem seruatur, quod non censeatur à suo priuilegio discessisse, & emptor ad soluendum pretium annali non obstante dilatione sibi per Regem concessa, condemnabitur. Et sic per plura aresta fuit dictum: & monetur curia, quia si emptores tali gauderent respitto & annali dilatione: à cætero vectores mercatores ad ferendum & portandum in ciuitate victualia retraherentur. Et semper præsente pecunia sine termino solutioni præfigendo venderent: quod cederet & redundaret in grande ipsius ciuitatis incolarum & habitantium damnum, & præiudicium non modicum, quod euitari debet, dicta l.quoties.ibi, sine graui alterius præiudicio, per quem Bart. & Doct. insuper Ias. in iij not. dicunt rescripta priuilegia principum debere intelligi absque graui præiudicio alterius partis, l.j.§.meritò.& §.si quis à principe. ff. ne quis in loco publico. cum aliis per Iasonem allegatis. & pro hoc tex. in terminis. in d.l.ij.cum glo.ij. secundum primum intellectum. de nundi. vbi tex. quem Albericus commendat, dicit tales mercatores seu negotiatores rerum comestibilium & aliorum esse in bonis ciuitatibus necessarios. & tales secundùm Albericum posse ad portandum & vehẽdum victualia in ciuitate compelli. Et illud dicit seruari in Italia: & idem Ange. de Claua. in sua summa, in verbo, excõmunicatio quinto. §.casus xxij. vbi ponit de inuadentibus victualia, quæ ad curiam Romanam apportantur. & idem Aufre. in repetitio clemen. primæ, de officio ordinarij. titul. de potestate ecclesiastica. versic. cxxxij. pro quo videtur tex. in l.j. in verbo. præstat. & ibi hoc per illum text. tenet Luc. de Penna. C. ne rustic. ad vllum obsequi. deuocentur. lib. xj. & idem glossa in d.l. secunda, in verbo, distrahuntur. licet velit quòd distrahere ibi non compellantur, sed sufficere in vrbe ferri ad vendendum. ferri enim est suo corpore baiulare: portari vero est quæ quis iumento secum ducit, l.ferri.ff. de verbo. signi. & appellatione victualium continentur omnia comestibilia, tam pro hominibus quam equis & animalibus. l. verbo. victus. ff. de verborum signifi. & l. legatis alimẽtis. ff. de alimen. lega. & Bald. consil. cccxviij. inchoante, quidam nomine vicus. vol. ij. sed non possent compelli ad ferendum in ciuitate victualia: nisi secundùm Luc. de Penna tempore guerræ seu belli, vt iudicum iiij. Congregauerunt frumẽta in præparationem pugnæ. & Salustius in Iugurthino: Quocunque ratum fuerat, iussu Regis in loca munita transtulerunt, vt ibi per ipsum de Penna. Et hoc bene seruatur in Francia: quoniam tempore belli omnia victualia deferri & certo pretio æstimato vendere per commissarios compelluntur. Quod licitum est fieri, secundùm de Penna vbi suprà. & Doctores in capit. secundo de treuga & pace. licet vtilius sit ferri & portari in ciuitate, in qua citius quàm extra ciuitatem inueniant emptores, quibus sua victualia & artificiola vendunt, nec ita conuenienti foro habent omnia, sicut illi qui sunt in ciuitate, vt dicit gloss. vltim. in capitulo primo. xxj. quæstio. j. licet in acie ita cito inueniant qui eos expediant, cum pauca fortè recompensatione: sed caueãt à pœna iuris, iuxta §.si quis quinque solidos. de pace tenen. Sed nonnulli qui hoc tempore habuerunt huius rei curam & administrationem desrobauerunt & furati sunt in grande incolarum damnum plures pecunias ex ipsis victualibus venditis redactas, & aliqui eorum fuerunt per aresta, & non fortè pœnis condecentibus, condemnati. Aliàs regulariter nemo compellitur vendere, l. nec emere. C. de iure deliberandi. & ibi Iason ponit plures casus fallen. quos ex dicta regula elicit, & in tertio casu idem tenet, de quo per Matth. de Afflict. in prælud. feud. numero vij. vsque ad fin. & aduerte quòd de consuetudine generali nemo debet emere in globo à rusticis frumentum, & cætera victualia in ciuitatem deferentibus, maximè mercatores bladorum, vsquequo venerint ad forum seu mercatum publicum, quod vocatur Parisiis, Cossonaria, vt dicit gloss. in l.j.§.cura carnis. ff. de officio præfecti vrb. Nec profecto ante meridiem vel aliam horam diei, secundum diuersas locorum consuetudines. & sic dicit gloss. in dicta l.ij. in verbo, tradere, seruari Bononiæ in tricolis circa fructus suos (vt inquit gl.) rustici minutatim
7 omnibus vendunt. † Quia victualia portantibus non debent obuiare in itinere reuenditores, l.ij. versicul. ea lege. ff. ad l. Iuliam de annona. Et sic per ordinationem Ludouici Regis xj. prohibetur bladum emi in herba, quod est iuri consonum, capitul. in ciuitate. & c. nauiganti. §. ille quoque. de vsur. de quo ibi per Doctor. & Bald. in rub. C. de vsur. in iij. quæstion. & in l. cum non frumentum. in fin. eod. titu. quod malè seruatur hic Burdegalæ, quoniam mercatores propolæ seu reuenditores anticipant, & in fluminibus Garonæ & Dordonæ, vel in aliquo portu illarum naues frumenta & alia victualia deferentes, emunt & retinent, & per consequens annonam reddunt cariorem: cuius legis de annonæ pœna est honestioribus, negotiationis interdictio & aliquando relegatio, & humilioribus, ad opus publicum damnatio, l. annonam. §. pœna autem. ff. de extraordinariis crimi. & etiam tenentur pœna viginti aureorum, dicta l. secunda, versicul. eadem leg. ad l. Iul. de annona. Et no. quod iudices & officiarij super victualibus & abundantia deputati, possunt (si subest suspitio caristiæ propter inundationem aquarum vel aliam sterilitatem) statuere, vt deferentes sint salui & securi in ære & persona, & ab omni subsidio gabellarum & pedagiorum, vt dicunt Bart. Ang. & Paul. in l.j. in prin. quod quisque iuris. quos ibi sequitur Iacob. de sancto Georgio. & ideo non debent domini ciuitatis Burdegalæ, vel alij suprà riperias Garonæ & Dordonæ, domini victualia & alia pedagiorum iura percipientes & leuantes, conqueri de ordinatione curiæ, ob prædictam causam portare volentibus facta.

SVMMAE.

1 *Clericus coram iudice seculari respondet in criminibus priuilegiatis. & num. 4. & 5.*
2 *Papa non potest quò ad successionem in Gallia legitimare.*
3 *Abusus quid.*
6 *Saluægardiæ infractæ cognitio quid exigat, & ad quem spectet.*
7 *Saluagardia generalis quantum tempus duret. & num. 8.*
9 *Adulterans vxorem an videatur facere iniuriam, & rumpere saluamgardiam.*

10 *Curia an cognoscat de adulterio commisso in vxorem ostiarij. & num.11.*
12 *Adulteræ mulieris pœnæ.& num.13.& 16.*
14 *Vir qui à muliere verberari se patitur qualiter puniatur.*
15 *Adultera mulier non punitur quando vir non facit ei debitum.*
17 *Nuptiarum consuetudines variæ nephandæ.*
18 *Sensualitas quid.*
19 *Pudicitia triplex.*

Quæstio CCXCVII.

Vxor vnius ex octo ostiariis curiæ nostræ iuuenis & pulchra passa fuit se pluries ab vno ex clericis sui mariti carnaliter cognosci, prout ipsa in plena curia instante marito confessa extitit. Dubiũ fuit, an curia cognoscere posset in prima instantia de dicto clerico seruitore, quia erat clericus solutus prætextu infractæ seu ruptæ saluægardiæ generalis, quam habent omnes officiarii Regii, dum in principio eorum committimus dicitur, Leur femme & famille, &c.

DECISIO CCXCVII.

1 ET † videtur dicendum quòd sic. Nam Rex Fraciæ Christianissimus consueuit, & eius curiæ supremę, ac cæteri officiarij cognoscere de pluribus casibus & criminibus priuilegiatis per clericos & personas ecclesiasticas commissis, videlicet de saluagardia infracta, & crimine læsæ maiestatis, falsæ monetæ, vel de assecuramento brisato, de manu regia apposita violata: quorum aliqua recitantur in stylo parlamenti, titulo quorum cognitio ad regem pertinet.& titulo sequenti.& ibi per Aufre. pariter de portu armorum, si in forma guerræ arma moueantur ad minus vsque ad numerum decem, vt quando vnus dominus contra alium, vt sæpè fit in Gasconia & Bearnia, vel si in ciuitate aliqua fiat seditio. & tenet Benedict. in repet. c. Raynutius. prout experti fuimus, tam consiliarius in excelso regio consilio, quàm præses curiæ supremæ Burdegalen. in seditione ciuitatis Agennij, Anno 1520. facta. Et anno 1522. in ciuitate Marmandæ. & anno præsenti xxiij. in ciuitate Reolæ siue de regula: in quibus fuimus per dominum nostrum Regem ad procedẽdum contra seditiosos commissi. Quarum duarum vltimarum seditionum clerici fuerunt principales authores: & etiam cognoscunt secundùm Benedic. vbi suprà versicu. prę terea dicunt officiarij. de infractione ordinationum regiarum, inter quæ sunt decreta Basiliensia, & nunc sancta concordata, quia infringere concordata & ordinationes regias nihil aliud est (vt inquit) quàm temerè præsumere, seu interponere super authoritate & iurisdictione regia & regis, sicut cuiuslibet alterius iudicis interest suam tueri authoritatem & iurisdictionem, imò cognoscere si sua sit, l. secunda. ff. si quis in ius vocatus non ierit. Et tales etiam infringentes, licet clericos, pœnali cohibere iudicio, l. j. ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit.& l. sed si per prætorem. §. fin. ff. ex quibus causis maiores in integr. restitu. Allegat Dominum Laurentium præsidentem in suo tractatu. casus in quibus iudex secularis. versicu. sextus & vltimus casus est. & ibi
2 vide per ipsos. † Nam si Papa, vt ait Benedictus, nunc vellet spurios & bastardos in regno legitimare, quo ad succedendum in temporalibus, vel alio modo iurisdictionem temporalem vsurpare vel occupare, aut quouismodo impedire vel turbare, Rex & officiarij sui talem interprisiam (cum legitimare in temporalibus soli Regi pertineat) repellerent authoritate sua, vel etiam aliam actum ecclesiæ iurisdictioni non pertinente expeditum: & ad illum nullum haberent respectum, imò impetrantem, vel ius & authoritatem re-
3 giam interuertentem punirent. † Talia enim attentare, vel alia contra authoritatem & regias ordinationes & sanctorum patrum decreta, libertates, & priuilegia regni & regnicolarum, vocatur abusus in Francia. Et notorius abusus est, qui propriè committitur in actu qui geritur, cuius vsus nullus est, l. ob quæ vitia. §. idem Pomponius. ff. de ædilit. edicto. vel vbi contra naturam actus fit, l. j. §. sed sciendum. eod. titul. Or secundum eum nulla potest maior esse vsus nullitas, quàm illa quæ à non habente potestatem procedit, vt dicunt Inno. Abb. Sicul. & Doct. in c. cùm olim. de causa pos. & proprie.& l. extra territorium. ff. de iurisdictio. om. iud. & c. fi. de consti. lib. vj. vt ibi per eum.& hanc conclusionem tenet Masuer. in titul. de iud. versi. item sciendum est, quòd clericus solutus.& in titu. de iniuriis. §. j. in fin.& in tit. de remis. versi. item in saluagardia, & versi. item in causa iniuriarum.& in titu. de securita.& Odofre. in repeti. clement. j. de offi. ordinarij. vbi ponit de saluagardia in xij. fallen. j. regulæ.& latius in decis. capel. Tholo. qu. cccclxxxix. vbi ambo ponunt alios plures casus, de quibus cognoscunt iudices seculares. De quibus aliquid dixi suprà. q. xliij. incip. Super cuius quidem.& in §. xxj. de iurisd. omn. iudic. lib. cousuetud. Bituri. Et pro hac parte est textus singularis in l. ij. C. vt nemo priuatus tit. prædiis suis. ibi, miles vel clericus.& per
4 Doct. ibi. ¶ † In contrarium videtur quod non possunt in vim saluægardiæ etiam specialis impetratæ & debitè notificatæ cognoscere, vt tenet Petrus Iacob. de Aureliaco, tit. de condictione ex leg. instit. de actioni. §. quadrupli. versi. hodie verò in multis. vsque ad fin. Et idem Guid. Pap. quæ. lxxvij. versi. sed an iudex temporalis. dicens quod iudices tẽporales Franciæ cognitionem huius materiæ suscipientes sunt excommunicati. Et si suprà sint tres Franciæ doctores primam partem tenentes, & similiter hîc duo hanc secundam partem tenentes. Et pro opinione istorum vltimorum dominorum, latum fuit Parisi. arestum, vt refert Gallus in tertia q. per quod dictum fuit clericos non coniugatos non teneri cõparere nec respondere personaliter pro infractione saluægardiæ, sed per procuratorem, vt ibi: referens plu-
5 ra aresta super hoc fuisse lata. ¶ † Quid dicendũ? dico primã partem esse veriorem, regem & suos officiarios posse & solitos esse cognoscere & non solùm de saluagardia speciali infracta, sed de aliis omnibus prædictis casibus priuilegiatis, atque aliis per Doctor. suprà allegatos recollectis, ac punire clericos pœna seu emenda pecuniaria corporali, & pro casu communi remittere eos iudicibus suis puniendos, ac in carcere eiusdem episcopi pro emenda indicta quousque satisfecerint tenendos sub pœna & onere soluendi prędictam emendam, si contrarium fecerint: prout pluries fuit dictum per aresta Pari.& Tholosæ lata, vt in arestis per Rofr. coadunatis in §. cxlj. clij. clxiiij.& ccxxxiij.& Galli. in dicta quæstione. iij.& etiam in curia nostra Burdegal. Contra quendam clericum in causa curæ de valle, qui fuit remissus episcopo Xanton. pro casu communi, vt ibi teneret prisionem pro emenda, vsque ad satisfactionem. Et nos pariter condemnauimus aliquos clericos Marmandæ & Reolæ, & eos
6 remisimus episcopo Agen. † Sed an rex & sui officiarij possint cognoscere de saluagardia generali, quæ omnibus suis officiariis in eorum committimus datur, dubium videtur: primo quia de iure & ordinatione Regis Philip. sexti requiritur, vt quis teneatur de infractione saluægardiæ, ipsam saluamgardiam fuisse publicè & debitè publicatam, vel parti specialiter intimatam, vt patet in ordinatione per Ofre. recollecta. titul. de rescriptis. §. v. cum duobus sequentib. nisi in ecclesiis cathedralibus & monasteriis in aliquibus, quæ ab antiquo notoriè sunt in gardia regia, vt dicitur. Et tenet Masuerius titul. de possessionib. versicul. Item requiritur quod dicta insinuatio. aliàs sequeretur securitatem & saluagardiam esse sine publicatione aut intimatione perpetuam, quod voluit Ioann. Fabr. in l. denuntiamus. C. de his qui ad ecclesi. confug. alleg. l. si postulauerit. §. iussit.& §. ratio. ff. de adulter. & l. ij. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.& institut. eodem. §. final. Sed contrarium in hoc tenent Gulielm. de Cugn. & Bartol. in l. illicitas. §. ne pòtentiores. ff. de offic. præsid. dicentes hoc tempus non esse perpetuum, sed arbitrio iudicis esse moderandum. Et idem Angel.& Imol. in l. iij. ff. de damno. infect.& Imo. & Roman. in l. qui bona. §. fin.& §. si quis iuxta. eodem. titu.
7 † Quia iudex potest illud tempus arbitrari ad annos decẽ vsque

que,vt dicunt Angel.& Imol.in l.penultima.ff. de prætor. stipulatio. & idem in l.ita stipulatus.ff.de verborum obligatio. Accedat pro hoc bonus textus in l.fine præfinito tempore.ff.de pœnis. Et istud est verum assecuramento præstito.
8 † Sed in saluagardia generali, de qua loquimur, quam quis prætextu officij habet annexam, distinguit Ioann.Fab. aut est data per modum gratiæ, tunc si in ea adiicerentur verba gratiam importantia, eo casu esset perpetua, & non reuocaretur morte concedentis, capitu.si super gratia.de officio delegati.libro sexto. Et hoc ex multis percipi potest, quando adiiciuntur verba, quæ non sunt de simplici iustitia, vt si hoc adiiciatur verbum concessum de gratia speciali, vel dicatur in perpetuum, aut similia. Secus in saluisgardiis simplicis iustitiæ, vt quis conseruetur à vi, potentia & iniuriis manifestis. Et prædicta refert & sequitur gloss.pragmati.sanctio.titul.de authoritate generalis concilij.in verbo, reformat Aufred. in dicta quæstione ccccLxxxix. prout sunt istæ saluegardiæ, quas princeps concedit suis consiliariis & officiariis, ac stipẽdiariis ordinariis, quæ sunt de simplici iustitia, nullum post annum, nisi fuerint exequutæ, habentes robur & vigorem, vt §.fina.institut.de perpe.& tem por.actio. quamuis consiliarij & ostiarij officiando sint in protectione & saluagardia Regis: vt dicit Aufred.in dicta clementina j.fallent.ij.j.regulæ.& Masue.in titu.de iniuriis, versicul. Item si seruiens offenditur officiando.
9 † Veruntamen licet clericus prædictus cognoscendo vxorem sui magistri ei officiando nullam fecerit iniuriam, quamuis maiorem facere non posset, l. codicillis.§.matre.ff.de legatis secundo.& l.Caij.ibi, vel tãtum delictum est, vt vltimo remittenda non esset.ff.de fideicommissaria libertate. vbi glossa prima dicit: quit iacuit cum vxore eius, & glossa solet allegari, quod paria sunt dicere, quem iacuisse cum vxore domini, vel illam adulterasse: ad hoc allegat Bald.in l.illam. in capitul.primo.versicul. Quæro quid sit idem.quibus modis feudum amittatur.& Petrus de Rauenna in suo iuris compendio.versicul.paria sunt & vane.in §.est autem. numero xij.institu.de hæredibus institu.& Ludouic.Gome.in §.fuerat.numero xliiij.institut.de actio.licet videatur text.in cõtrarium, in l.interdum.ff.de publica.quæ iura Paul.ibi concordat, scilicet hoc esse æstimandum secundùm qualitatem personarum, quia quidam parum curant si eorum vxores corrumpantur, vt infrà dicam, vt sunt viles homines: quidam econuerso.& sequitur Petr.de Rauen.in dicto suo iuris compendio.versicul. Quæro aliquis corrupit vxorem. Tamen videtur saluamgardiam & securitatem sibi datam rupisse, sic cognoscendo & cucurbitando vxorem, aut filiam vel sororem assecurati, & siti in saluagardia, vt tenet Io.Fab.in l.denuntiamus.nec in hoc eorum consensus eum excusat.l.raptores.C.de rapto.virgin. Et idem Aufre.in dicto quæstione ccccLxxxix.ante finem. Et latè Lucas de Penna in l.prima.C.publi.læti.lib.xij.versicul.xxiiij. Sed hic ostiarius illam saluamgardiam non habuerat nec leuauerat.
10 † Vnde aliqui ex dominis tenuerunt curiam non posse cognoscere, cum officiando eum ostiarium non offendisset: & signanter ratione dictæ saluægardiæ non impetratæ, per consequens non intimatæ, quod curiæ constitisset. Præterea faciens pacem cum inimico, de non offendendo sub pœna, qui postea adulterauit vel filiam aut sororem eius, non dicitur rumpere pacem, vel pactum, nec in pœnam incidit, vt voluit Bartolus in l.verum.per illum textum.ff.de furtis. Quia non dicitur fecisse animo iniuriandi, nec inimicitiam sopitam restaurandi. Et ipsum sequitur ibi Ange.quando causa libidinis fecit. Et idem Anani.in rubric.de adulter. versi. iuxta prædicta quæro.& Floria.de sancto Petro, post Guidonem de Suza.in l.si quis testamentum.§. interdum. ff.ad legem Aquiliam.& Alexan.consilio cxiij.volumine secundo.& Hippolyt.de Marsil.in repetit.rubric.ff.de fideiusso. numero xl.& Roma.consilio cix.& consilio cclv.& Angel. Aret.in tractat.malefic.in gloss.*que che me ai adulterato la mia donna*.versi.Quid autem si pax erat.& Barbat. consilio lxiij.numero vj.volumine quarto.
11 † Sed maior pars dominorum tenuit contrarium, quòd curia prætextu saluægardiæ prædictæ sic infractæ cognoscere poterat. Vnde condemnatus fuit in emenda erga regem 50.librarum Turonen. Et erga ipsum ostiarium in centum libris: pro quibus teneret prisionem ad satisfactionem vsque. Et pro casu cõmuni ordinatum Archiepiscopum dare & creare vicarios duos ex dominis clericos ad procedendum, & ipsum puniẽdum.
12 † Et quò ad præfatam eius vxorem, esse in aula palatij per seruientes vapulandam & fustigandam, ac in conuentu postea sororum beatæ Mariæ Magdalenæ Burdegalen. biennio permansuram, & absque exitu recludendam, ac eius dotem & donationem propter nuptias ei factam præfato eius viro applicandam & adiudicandam. Ordinauit eidem nihilominus facultatem interim reconciliandi & reducendi, si sibi (quamuis opus non esset) placuerit, & bonum videretur concedendum, & elapso vero tempore habitum religiosarum accipere teneretur, & vitam toto tempore ducere monachalem. Et latum arestum die septima
13 Decembris, Anno 1523.† Licet verò arestum prædictum sit secundùm ius commune latum, tamen in quibusdam locis Franciæ est consuetudo mulieri adulteræ capillos incidere, & vestes antè & retrò in eius ignominiam scindere, & sic per totam villam ducere, vt dicit gloss.in capitul.de benedi.in verbo, & caluatos.xxxij.quæstione prima.& Petrus de Rauenna in suo iuris compendio. Quidam formosus, dicens consuetudinem esse in ciuitate Coloniæ, quod mulier adultera adducatur igniminiosè per ciuitatem cum candelis in manu ad ecclesiam. Sed alio fit modo, secundùm Gulielm.de monte Lauduno in tota Cathalonia, & in multis aliis partibus. Nam vir per vxorem cucurbitatus, licet hoc inuitus & ignorans patiatur, soluit fisco quadraginta solidos de proprio. Parisiis verò, vt ipse ait, ducitur vir sedens super asinum facie ad caudam versa per totam villam, vxore asinum per capistrum trahente, & præcone ante eos proclamante: Qui sic faciet, sic accipiet. ita dicit in clement.cum ex eo.§.continentes.quem ibi etiam refert & sequitur de Zabarel.versicul. Oppon. in eo.de sententia excommunicationis.& Gulielm.Benedict.in repetitio.capi.Raynutius. in verb.lxij.de testamentis.& Ioannes Montaigne in tractatu de bigamia.quæstione secunda & Sylua nupt. Tamen de illius consuetudinis Parisiens.obseruatione nunquam intellexi, & abiit fortè in dissuetudinem. Et idẽ dicit Tiruquellus in tractatu de legibus connubia.versic.cum ergo plerũque.
14 † Sed bene vidi quasi vbique, quando maritus ab vxore vapulatur, quod eo in casu ducitur supra asinum per proximum vicinũ: qui si hoc facere reluctetur, soluere tenetur pœnã seu emendã centũ solidorum, aut x.librarũ Turonen. prout dicit audiuisse factũ Burdegalę in persona domini Io. de Haut Court regis in eius curia cõsiliarij, qui recusauerat vicinũ maritũ ab vxore vapulatũ supra asinũ ducere: & prędictã soluit emendã decẽ librarũ, ꝓut pluries ob eo in plena curia audiui: & cæteri domini hoc cõfirmabãt. Sed in ciuitate Brixię mulier adultera pœna punitur mortis, vt refert de
15 Zabar.consi.lxix.incip.cõtra Bartolũ de Gobbis.† Tamẽ prædicta limitat Petr.de Rauenna.vbi suprà, nisi vir suum non faceret erga vxorem debitum, quod tunc nõ puniatur vxor adultera. Et si esset iudex, & probatum esset, liberaret illam, per textum celebrem in capitulo si tu abstines. vigesimaseptima quæstione secunda. cuius verba sunt Augustini: At si tu abstines sine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiam, & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ. Sed hanc Petr.de Rauen.opinio.prius tenuerat Ioan. Fauẽtinus: quia qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur.l.qui occidit.§.in hac.ff.ad legem Aquiliam.& idem de Zaba.in d.clemen.cum ex eo.ver sicu.Oppo.post Guliel.de Mõte Laudu.ibi ne aliis parent locũ. Tamen hoc per vxorem fieri non debet, ob non præstitum naturæ per virũ de-

bitum, vt tenet gloss. & bene, in dicto capitul. si tum abstines. per text. in capitul. significasti. de diuor. & ibi tenet gloss. Licet enim vir occasionem dederit, in sacramenti fidem debuit seruare castitatem. & sequitur Archid. in d. capitul. si tu abstines. qui allegat. text. in capitul. si quis coniugatus. ibi, proculdubio adulterauerit. ea. causa & quæstione, dicens ibi Hug. tenuisse, allegans text. in argu. in capit. puto. xxxij. q. v. vbi idem tenet. & pariter glo. & Ioann. Andr. & Abb. Sicu. in d. c. significasti. in ij. no. de quo latius ibi per ipsum Sicul. super gloss. & in capitul. discretionem. de eo
16 qui cogn. consang. vxor suæ. † Et prædicta decision. curiæ videretur prima facie derogare consuetudini regni Franciæ volenti adulteria non puniri, vt dicit Ioann. Fabr. in §. ex non scripto. instit. de iure natur. gentium & ciuili. & in l. prima. C. quæ sit longa consuetu. & Alexan. consilio clvij. libr. v. Fulg. consilio cxxxvj. exordien. in causa criminationis. versi. & hanc sententiam & interpret. & Bald. consi. xvj. incipien. Punctus, tali statuto cauetur. volumin. v. volens statutum de adulterio, stupro, vel incestu nō posse cognosci vel inquiri, nisi ad requestam certarum personarum in ipso statuto nominatarum, valere, prout in regno seruatur, & statim dicam, quia tamen Bald. vbi suprà, vult dicta statut. extendi ad attentatum super dictis criminibus: quia secundùm eū, si ad instigationem procuratoris, vel syndici villæ, non possit procedi super adulterio vel stupro consummato, multo minus potest inquiri de eo attentato, vt ibi per eum: quia consuetudo in delictis puniendis vel non puniendis attenditur, vt dominica dicitur in passione Ioann. xxviij. Est autem consuetudo vobis vt vnum dimittam vobis in pascha. & l. aut facta. §. euentus. versicul. euenit. ff. de pœn. cum aliis per nos alleg. in §. xxiiij. de iurisdict. omnium iudic. lib. consuet. Bitur. & similem habent consuetu. decanus & capitulum ecclesiæ maioris Rothom. Qui vnum ex vinctis in die Ascensionis Domini à morte liberāt, vt ibi vidi. Et simile etiam habent priuilegium minister, & fratres de præsentia Perusi, qui possunt extrahere & liberare de carceribus ciuitatis Perusi, quinque captiuos in die veneris sancta, & duos in festo Natiuit. Domini, vt refert Barto. consi. clxvij. incipien. Quod minister de præsentia. Tamen bonū esset adulteria puniri secundùm Ioann. Berbe. in suo iuris viato. titu. de adulter. & Guliem. Benedict. in d. cap. Raynutius. numero lxiij. vbi eum vide, qui multa adducit. Nam hodie adulterium pro industria reputatur, vt dicit Ioan. Fabr. in §. item lex Iulia. institut. de public. iudic. Ideo Valer. refert libr. nono. titul. de luxuria. c. de Volsiniensibus, quorū vrbs erat opulenta, & moribus etiam & legibus ornata, & Hetruriæ caput habebatur. Sed postquam luxuria prolapsa est, in profundum iniuriarum & turpitudinis decidit, vt seruorum, se insolentissimæ dominationi subiiceret, qui primū admodum pauci senatorium ordinem intrare ausi, & mox vniuersam rempublicam occuparunt. Testamenta ad arbitrium suum scribi iubebant, conuiuia cœtúsque ingenuorū fieri vetabant, filias dominorum in matrimonium ducebāt. Postremò leges sanxerunt, vt stupra sua in viduis pariter, atque nuptis impunita essent, ac ne qua virgo ingenuo nuberet, cuius castitatem non ante ex numero ipsorum aliquis delibasset, Hæc ille. De pluribus aliis locis, in quibus talia erat permissa adulteria, vide Tiraquel. in tracta. de leg. connubia. versic. ancillarum. Et reges enim olim in hoc versabantur, vt habetur Reg. j. capit. viij. vbi dicitur hoc erat ius Regis: filios vestros faciet seruos suos, equites & præcursores, agricolas, & fabros armorum, filias vestras faciet vnguentarias & quæstuarias & panificas &c. refert Paris de Puteo in tractat. Syndi. titu. de Regum & Principum excess. ca. excedunt. in princip. quod iura considerantia, ad cōuiuia principum mulieres ire prohibuerunt, vt voluit Bald. in l. quod ex liberta. per illum textum. C. de oper. liber. Nam ab omni superioritate ius honestatis videtur exceptū, iuxta l. retractare. C. ne fiscus rem quam vendidit euincat. Et idem Martin. Lauden. in tracta. de princip. §. xvj. sed bene, vt inquit,
7 ad tripudia Reginæ ire tenentur. † Et circa prædicta idem dicit Benedict. vbi suprà esse in partibus Siciliæ, quòd die nuptiarum, vltimus qui sponsam cognoscebat, erat ipse spōsus. De quo allegat Diodorum libro sexto. de antiquorum gestis ita dicere. Et ego vidi in curia Bituricens. coram metropolitano processum appellationis, in quo rector seu curatus parochialis prætendebat ex consuetudin. primam habere carnalem sponsæ cognitionem, quæ consuetudo fuit annullata, & in emendam condemnatus. Et pariter dici audiui, & pro certo teneri, nonnullos Vasconiæ dominos habere facultatem prima nocte nuptiarum suorū subditorum ponendi vnam tibiam nudam ad latus neogamæ cubantis, aut componendi cum ipsis. Et similiter reperi Ambienen. Episcopum pro licentia ad per eum seu oratorem neogamis seu nouiter maritatis cubandum prima, secunda, & tertia noctibus danda, solitum in ciuitate de Bellauilla certum quid exigere, quod alibi solitum reperi fuisse factum, vt narrat Imperator in authentic. vt nulli iudi. §. & hoc peruenit ad nos. ibi, nec nuptias aliqua facere. quod ibi corrigit, & abusiuum declarat. Sicut per arestum curiæ Parisiensis fuit pro dicto Episcopo Ambienensi, cui à cætero inhibitum fuit nihil pro dicta licentia exigere. Et pariter, quòd omnes mortui possent inhumari & sepeliri sine eius & suorum congedio, nisi impedimentum staret canonicum: & etiam quòd hæredes ac executores defunctorum non tenerentur obedire ordinationibus per eundem Episcopum, & eius ordinarios factis circa executionem bonorum decedentium: quæ prædicta etiam per Imperatotorem correcta & prohibita, dicto §. & hoc peruenit ad nos. Et latum fuit arestum prædictum, die decimanona Martij. Anno Domini millesimo quadringētesimonono. Quod vltimum nota pro his quæ dixi suprà, Decisio. tricesimanona incipient. Præscriptio centum annorum. Vnde ait Iustinus historicus libro decimooctauo, quòd mos erat Cypris virgines ante nuptias statutis diebus dotalem pecuniam quæsituras in quæstum ad litus maris mittere, pro reliqua pudicitia libamenta veneris soluturas. quamuis pudicitia sit quædam honestas, & honestas sit honoris statum conseruans, vt inquit Impera. in l. ita nobis cordi pudor est. C. ad legem Iuliam de Adulter. Et ibi Sali. & in l. si qua illustris. C. ad Orfi. & authentic. quibus modis naturales efficiā. leg.
18 §. final. & Archid. in capit. erit quarta distinctio. † Sed sensualitas eam deprauat & rapit, cum sensualitas carnalis sit appetitus sine regula seu fræno æquitatis, vt not. in capitul. ius autem. prima distinctione. natura autem idem statuit, quę propriè est status, qui ante peccatum erat, vt notat Archidia. vbi suprà. Sed ratio nunquam consentit peccato, licet interdum non resistat: vt dicit Archidia. in capitul. sed pensandum. sexta distinctio. & interdum sui ipsius oblita sorbetur.
19 † Et duplex est pudicitia, maior scilicet, media, & minor, id est, virginitatis, viduitatis, & matrimonii. cap. firmiter. §. fina. de summa trinitate. l. mulier. §. cùm proponeretur. ff. ad Trebellia. & huic pudicitiæ opponitur adulterium: quod quandoque est sceleratius fratricidio, vt dicit Archidi. in capit an non. vicesimaquarta quæstione tertia. & prædicta refert Bal. in proœ. Decret. versi. not. etiam ꝗ pudicitia. de ea vide plenissimè per Gulielm. Benedict. in dicto capit. Raynutius. Quare mulieres ab omnibus fugiendæ sunt, vt plenè diuus Hieronymus in tertia parte Epistol. xlj. Epistol. capitulo quarto titul. de castitate. & eodem lib. Epistol. decimaquarta cap. xviij. titul. de ordine seruando inter episcopum & sorores. & Etiam Epistol. lxxxv. eodem libro quæ est Eusebij de transla. Hierony. & vbique dicitur, quòd nihil est periculosius viro, quam mulier: mulieri, quā vir: vtérque palea, & vterque ignis, & diabolus nunquam insufflare cessat, vt inuicem accendantur, & huius prælij nunquam fiet victor, nisi fugiās. Et ad hoc non immeritò ait Cato Vticen. Si absque fœmina posset esse mundus, cōuersatio nostra

ſtra non eſſet abſque diis. Verè iſte bonus vir, non niſi vera & cognita loquebatur, nec quiſquam fœminarum execratur ludibria, niſi certus & expertus ac conſcius pœnæ. De quibus fugiendis dicitur in Epiſtola Valerij ad Ruphi. inter Epiſtol. diui Hieronymi lxxxix. exordien. Loqui prohiberi, & tacere non poſſum. & Cæpol. in l. quæritur. ff. de ædilitio edicto. Tandem conſuetudo non puniendi adulterium ſeruatur, vt ipſemet Benedictus refert vt ſuprà, dicens eam ſeruari in ciuitate Carturcenſ. quamuis peſſima: excuſat tamen à pœna forenſi fori contentioſi, vt voluit gl. in capitulo cùm venerabilis. & ibi Abbas Sicul. de conſuetudin. Ideo non puniuntur, niſi marito conquerente, quia officiarij Regij, vel alij epiſcoporum procuratores fiſcales non poſſunt facere aliquam inquiſitionem & condemnationem. Et ſi fecerint, illi impunè paretur. Et ita per areſtū latum Pariſiis fuit dictum, vt refert Ioannes Gall. in areſtis. verſicul. not. quòd Archidiacon Pariſi. Et hoc ne inter coniuges odium generetur, vt plenè per Fulgoſium in præallegato conſilio cxxxvj. Sed marito accuſante bene poſſunt, ſecundùm gloſſam penultimam in pragma. titul. de concubi. vbi refert plura areſta ſic fuiſſe lata. & idem Ludouic. Bolognínus conſilio xxiij. Et reperi duas ordinationes per ipſam regiam curiam fuiſſe ſuper hoc contra prædictum epiſcopum Ambien. & eius officiales, & cæteros Regni epiſcopos factas. Primam tempore diui Philippi Regis, Anno 1336. die Iulij, regiſtratam in ipſa curia. libr. ordinationū Regiarum. numero 9. Secundam, tempore Caroli contra eundem etiam epiſcopum, & eius officiarios, Anno 1388. & regni ſui octauo, & regiſtratam eodem libro. Et etiam in libro cameræ procuratoris Regij. Sic etiam per curiam noſtram latum fuit areſtum die xxij. Aprilis, Anno 1524. Et ita in caſu noſtro concluſum fuit: pro qua concluſione videtur textus in authentica de nuptiis. §. mitiores. ibi, aut ita luxurioſè viuentem, vt inſpiciente vxore cum aliis corrumpantur, quòd maximè mulieres nuptas circa cubile ſtimulatas exaſperat, & præcipuè iſtas. Et propter hoc ſeparari poteſt, & non aliter punitur: quia vxor de eo non poteſt delicto accuſari. l. prima. C. de adulter. Et pro hoc facit quod ſingulariter tradit Baldus in l. data opera. verſic. item notandum eſt, quod ſi ſtatutum aut conſuetudo loci delicti pœnam ordine non imponit capitalem, receſſum eſt à pœna capitali, l. qui cum vno. §. qui poſt deſertionem, receſſum à pœna capitis eſt. ff. de re militari. & in authentica ſed hodie. C. de adulter. Et econtra ſi ſtatutum pœnam non capitalem mutet in capitalem, receſſum eſt à minori pœna, & crimen factum eſt capitale. l. ſaccularij. §. ſunt quædam. & ibi Barto. de extraordin. crimin. & latius per Baldum in dicta l. data opera. & idē ſecundū hanc conſuetudinem concludit Alexander in conſilio clvij. libro quinto. & Paulus de Caſtro conſilio cclxxvij. incipiente, in cauſa incarceratorum. volumine nouo. & Sylua nupt. cum aliis per eum allegat. Et vnum eſt in hoc notandum vltra conſuetudin. prædictam, quod licet pœna etiam mortis, iuxta l. quamuis. C. de adult. marito imponeretur: fallit in viris in dignitate vel nobilitate conſtitutis, in quibus pœna legis prædictæ non habet locum, ſed deportatio ſeu bannimentum, vt voluit gloſſa in l. ſi quis viduam. ff. de quæſtionib. & hoc argumento l. eiuſdem. §. legis. ff. de ſicar. quia de iure Digeſtorū non erat pœna mortis ſimplici adultero, vt dicit gloſ. in l. ij. §. miles. ff. de his qui notan. infamia, & idem in l. Claudius. ff. de bis quib. vt indign. & Tiraquel. vbi ſuprà.

SVMMAE.

Quæſtio CCXCVIII.

1 *Maritus non debet de vxoris adulterio conqueri, ſed vindicare. & nume. 2.*

3 *Maritus adulteræ condemnatæ ad fuſtigationem, an reconciliando liberet eam à pœna. & nu. 4.*

DECISIO CCXCVIII.

SED alia poſt areſti prædicti prolationem & ante illius executionem orta fuit quæſtio: quia maritus porrexit curiæ requeſtam, qua petebat velle vxori reconciliari, & ei parcere, per quam videtur ipſum fuiſſe malè conſultum, patiendo areſtum ferri: quia ſi ſeruaſſet quod tradit Paul. de Caſtro in dicto conſilio cclxxvij. incipien. in cauſa incarceratorum. volumine nouo. verſiculo. item quod fecerunt iuſtam habuerūt excuſationem, &c. Loquēdo de talibus iniuriis, quales ſeruitor iſte fecerat, appellādo pudicitiam dominæ ſuæ, ſectādo ipſam, attentando de facto, quod de hoc non debet nec ſolet fieri aut proponi querela coram iudice, niſi ſuper viles homines & impotentes, qui de verecundia penes homines & vulgus non curant, cum ſecundum iudicium vulgarium non parua ſequeretur ex hoc verecundia, quod reputentur viles & cornuti, qui propriis manibus de talibus non ſe vindicant: ſed expectant dicem vindicari. Sed iudices de talibus non ſolent ius reddere, ſed truffari & cachinari, ac ridere.

1 †Vnde iuſtā habet occaſionem maritus, ſi ad iudicem non habeat recurſum, ſed propria authoritate diſponat iniuriam repellere & propulſare. Et ſequitur Ludo. Bologn. conſilio ciij. & ſylua nup. verſiculo vnde qui accuſando. & Bert. de car. conſilio cccxlj. numero vndecimo volumine primo, & Salicet. in l. quamuis. in ſecunda, verſiculo quinto. de adulteriis. dicens maritos noſtris temporis errare, qui diſſimulando tranſeunt, ne iuſtitia ſuper talibus redundet in eorum ignominiam. & Felinus in capitulo. dilectus. verſiculo fallit quintò. de calumniis. dicit ſapientes portare cornua in pectore, & factum in fronte, qui hoc probat. & ibi vide. Sed quid iſtius videatur, videt Tiraquel. in tractatu de legib. connubi. verſiculo cæterùm nonnullos. vbi refert plures ſilentio vxorum adulteria diſſimulaſſe, & blandè correxiſſe. vt ibi.

2 † Sed ſātius eſt iudicis authoritate quàm propria manu ſe vindicare, cū ſibi de iure permiſſum non ſit, etiam inuentum cum vxore in actu venereo occidere, l. nec in ea. cum l. ſequenti. ff. de adulter. & l. Gracchus. C. eodem titulo. & l. j. §. finali. ff. ad l. Cor. de ſic.

3 † Hoc habito videtur dicendum, maritum poſt ſententiam vel areſtum, vt euitet pœnæ condemnationem reuocare & reconciliare vxorem per text. in l. ſi vxor. §. ſed & ſi qua. & ibi tenent Barto. Angel. & Alber. de Roſ. & in l. quæſitum. §. j. ff. de adulter. & l. abolitionem. C. eodem titulo. dum tamen fiat iudicis authoritate, aliàs non, vt ibi: & tenet Guid. Pap. in ſuo tractatu. de pœn. iur. in princip. vbi alleg. Din. ita tenere. in l. reſpiciendum. §. furta. ff. de pœn. pro quo facit text. in capitulo quemadmodum. §. fin. cum ibi no. per gloſſ. & Doctor. de iureiurand. & ſing. Fulg. in dicto conſil. cxxxvj. & Lud. Bolog. in dicto conſilio xxiij. verſi. ſi mulier. in fi. Et ſic aliàs id eadem curia fuit latum areſtum eodem anno, quo ſuprà in præced. quæſt. in menſe Iulij, aut Auguſti, in cauſa magiſtri Ioan. Batur, notarij accuſantis vxorem, & quendā nobilem eandem in caſtro ſuo intertenentem. Et idem videtur ante ſententiam vel areſtum, quòd maritus poſſit, ſi per reconciliationem euitare poſſit condemnationem, d. l. ſi vxor. §. ſed & ſi qua. & d. l. quæſitum. §. j. Ergo eo modo poſt areſtum ſtatim latum, & ante executionem, poterit reconciliando pœnam euitare fuſtigationis & detruſionis in monaſterium.

4 ¶ † In contrarium videtur, quod ipſe hoc facere non poſſit, per tex. in authent. ſed hodie. C. de adulte. vbi dicitur hodie adulteram verberatam in monaſterium mitti, quam intra biennium viro recipere licet, & non dicit ante verberationem eidem licitum eſſe recipere: aliàs ſentētia vel areſtum eſſet ludibrio & illuſorium, quod eſſe non debet, l. ſi prætor. ff. de iud. Tum quia, qui de vno caſu dicit, de alio negare videtur. l. cùm prætor. eodem titulo. quamuis enim marito permiſſum ſit pendente accuſatione ad ſententiam vel areſtum vſque pœnitere, tamen poſt ad fuſtigationis executionem impediendam non eſt permiſ-

sum,nec vxorem ad se reuocare,nec reconciliare,nisi castigatam.Poterit tamen ante,& post intrusionem, postquam ius intra biennium ipsam permittit reuocare.dicta authen. sed hodie.& tenet Alb.in dictio in verbo,adulterium.versicu.an fornicaria.aliàs mulier sic condemnata & castigata cogitur inuita monasterium intrare.dicta authent. sed hodie.secus si actum sit ad separationem tori tantum, & tunc non tenetur intrare monasterium inuita, sed tantum causa continentiæ obseruandæ,dicto capitulo gaudemus. & capitulo de Benedicto.& tenet Præposit.in dicto capitulo ex parte.& pro hac Decisi.est text. in l.castitati. C. de adulteriis. ibi damnatam in pœnis legitimis perseuerare. & idem Alber. in dicto dictio. vbi suprà proximè.Et ita conclusum fuit, quòd statim post verberationem recuperare posset.

SVMMAE.

1 *Mulieri se ex aliquo prægnantem asserenti, an credatur. num. 3.& 13.*

2 *Natus domi ex ancilla non præsumitur esse domini.*

4 *Matri asserenti filium non esse mariti,an credatur. numero 5. 7.& 8.*

6 *Filius an credere debeat matri dicenti ipsum illegitimum.*

9 *Filium non esse mariti si quis probare velit,an admittatur.*

10 *Filius alterius duorum parentum,de quo dubitatur,cuius hæbebit hæreditatem,nu.11.*

Quæstio CCXCIX.

Mulieri asserenti se ex operibus alicuius prægnantem,an credi debeat etiam si hoc medio affirmet iuramento.

DECISIO CCXCIX.

1 ET † videtur quòd non,per tex.in l.filium.ff.de his qui sui vel alien.iur.sunt.qui loquitur in vxore honestè viuente: pro qua fauore matrimonij præsumitur,l.sed si miles.§.defuncto.ff. de adulte.Sed in concubina totum videtur cōtrarium,cum inhonestè viuat.& ita tenet ibi Alb.ver.itē vidi sæpè dubitari.dicēs sic de facto tenuisse,quòd talis nō præsumatur filius,nisi probetur.Et latè Ludo.de Sard.in tractat.de legit. ver.quia natis huiusmodi liberis tā naturalibus,quàm spuriis.in prima quæstione.& maximè si alij habebant ad eam accessum.Nam matris asseueratio plerunque fallax est. Raræ enim aut nullæ mulieres sunt ex ipso coitu cōceptionem sentientes.l.j.§.si mulier.ff.de lib.agn.gl.distin.v.in verb.xl & Bald. in ca.per tuas.vers.Item not.quòd nemo potest.de prob.dicens diem natiuitatis esse certam & conceptionis incertam.Et certum trahit ad se incertum,& rationem diuersitatis vide ibi.& eum ibi sequitur Barb.nume.x.& Iacob.de Bellouisu.in quadam quæstio. per eum disputata. quem refert,& sequitur Alb.in l.septimo mense.versi. Vltimo quæro.ff.de statu homi.& Marius Salo.in l.Gallus.numero lxxij.ff.de liberis & posthu.& sic cessare videtur illa disputatio doctorū tam iuris vtriusque quàm Philosophorum & medicinæ de puerperiis mulieris, quanto tempore, an septimo,octauo,nono,decimo,ac vndecimo mense,partus edi possit,de quo per doctor. insuper Alber.in dicta l. septimo mense.ff.de statu homi.& in authen.de restit.& ea quæ parit in xj.mense. & in l.intestato.§.post decem menses.ff.de suis & legit.hære.& per Aulum Gell.lib.iij.noctiū Atticarum.c.xvj.& latè Marius in dicta l.Gallus.numer. lj. vsque ad nu.lxxij.inclusiuè.Nisi ex versu.seq.cognoscatur, Sex in lacte dies,ter sunt in sanguine terni:Bis seni carnem: ter seni membra figurant.quem ponit Gabriel de Osseletis in l.qui in vtero.ff.de statu homi.vt refert ibi Albert.quem vide ad cognoscendum partum fuisse organizatum, & in ventre formatum.Et istam partem tenet Bald.in dicta l.filium.

2 versiculo. Sed pone quidam puer natus est: † volens natum pedissequæ alicuius in domo sua filium non præsumi,nisi probetur suam fuisse pellicem siue concubinam:quia indigna est illa præsumptio,argu.illius l.responso.j.capitu. Michael.de fil.presbyter.Et Barbat.in suo eleganti consil. xxvij.numero vj.volumine j.cum aliis per Hippolyt.consi. cxvj.numero ix.libr.ij.allega.Et idem tenet Bertrand. de Carpen.consil.cxlvij.volumine iij.incipio.Etiam si verum esset,adducens plures rationes,quòd credi non debeat tali ancillæ , sic ad sui exonerationem deponenti,vt se à nutritione & alimētatione sui partus liberet,l.omnibus.C.de proba.pro quo tex.in l.Lucius Titius.ff.de cōdi.& demonstra.vbi ex parte patris filiatio est incerta,& respectu matris semper certa,l.qui semper certa est mater,etiam si vulgo conceperit.ff.de in ius vocan.Nam & in multorum dominorum prædiis lupanaria exercentur,l.ancillarum. ff.de petiti.hæredit.Propterea tamen non tollitur vxoris honestas,secundū Alber.in capitulo tolerabilis.xxxij.q.v. Et lupanaria(vt ipse ait)dicta sunt à quadā nomine Lupana,quę fuit maxima meretrix,vt in Martinia. habetur chronica.& istæ ribaldæ ancillæ semper suis dant magistris, tanquam magis pro se & nato apparentioribus , quamuis ab alio seruitore clerico vel stabulario cocó ve,qui sibi de offa dat, & iure pingui sæpè ad comedendum.Ideo nisi de eo constet non præsumitur fuisse magistri:& tenet Bald.in capit.j. versicu.Quid si cognouit concubinam.quib.mo.feu.amit. & Barb.in rub.de proba.nume.xvj.ibi,item dicit Bald. & latius in d.c.per tuas.eod.tit. vtrobique reprobans dictum Abbat.ibi,& aliorum Mod.eum sequentium, quòd sicut natus ex vxore in domo mariti præsumatur filius ipsius mariti:quamuis cōstet ipsam ab alio cognitam fuisse,d.l.miles. §.defuncto.de adult.vt infrà dicam.Ita etiam natus concubina per tex.in d.c.per tuas.Tamen non est sic dicendum in concubina in domo retenta,& ab alio cognita,vt filius ex ea natus dicatur filius domini,quia,vt inquit Barb. non est eiusdem fauoris status concubinarius & matrimonialis, vt ibi latius per eum.Et idem Bald.consi.ccxcv.inci. Factum proponitur in terminis.ver.Circa secundùm sciendū.vo.ij. aliàs secūdū eū de facili possent mulieres fingere se liberos ex aliquo magno & nobili viro habere,vt successiones eorū ad illos extraneos & alienos venire possint:quamuis tales naturales contra patris testamētum,& si nihil ex eo relictū fuerit,querelare non possint,l.humanitatis.& authen.licet. C.de natu.libe.& gl.in l.j.in prin.in verbo,naturales, quā ibi sequūtur Bar.Alb.ff.de bo.pos.cōtra tab.& Ancha. in c.quia ingredientibus.nu.xxvj. de testamen.& Alex.consi. lxxiij.ver.Præterea vo.ij.& Barba.cōsi.lviij.nume.ij.vol. ij. nisi illud quod eis relictum fuerit in testamento patris , aut per contractum inter viuos,vt tenet gl.ij.in l.qui testamentum.ff.de probat.Nec præsumitur in hoc casu secundum aliquos Doc.fraus.idē voluit Spe.tit.de succes.ab intest.ver. Quid si inter se.& Bal.in l.si is qui.& ibi Pau.de Cast.ff.de vulg.& pup.& Guido Pap.consi.xvij.nu.ij. ibi, nam licet, sed illam gl.in d.l.qui testamentum.reprobat Ia.de Bellouisu,quem ibi sequuntur Bar.Bal.& Sali.& Iac. de sancto Georgio.nu.v.& viij.per tex. in l.j.C.de natur.lib.vbi eo ipso quòd aliquid reperitur apud talem filium de bonis patris,præsumitur dolosè factum.& idem Bar.Bald.& Sali.& Imol.in d.l.si is qui.& Iason.ver. Circa tertiam quæst. Bar. quam dicit procedere quatuor interuenientibus,vt ibi,& di

3 xi in quæstio. exordiente.† Ad secundam veniendo quæstionem an pro filia naturali.si enim matri non creditur asserenti filium in matrimonio natum esse alterius quàm viri,d.l.filium.vt infrà,parte contraria statim dicam à fortiori minus tali debet credi ancillæ,ne plus in se habeat luxuria quàm castitas.authen.quib.mo.natur.effic.legit.§.illud. & Alb.in l.quæ in concubinatu. ff.de concubi.

4 ¶ † In cōtrarium quod credi sibi debeat,tenet gl.in d.c.Michael.de filiis presbyterorum.quando sicut natus ex vxore in domo mariti præsumitur filius,d.l.filium.& ibi Bar.Bal. Alb.& l. si vicinis scietibus.& ibi Cin. Ang. Alb.& Sal.C.de nup. & Ale.cōsi.lv.vol.j.etiā si constaret eam cum alio habuisse viro copulam,tempore conceptionis nō absente,aut infirmo, vel à copula inhabili,d.l.miles.§.defuncto.ibi,non vtrique crimen

crimen adulterij quod mulieri obiicitur, infanti præiudicat, cùm possit & illa adultera esse, & impubes defunctum patrem habuisse. & ibi Ange. & Alexan. in additio. ad Bart. & Ludoui. Bolog. in primis interpreta. cum aliis per ipsum allegat. & Ang. in d. l. vij. mense. de statu homi. & Alex. cõsi. clvij. incip. circa primum. in secundo dubio. lib. v. & Bal. consi. xxxix. incip. Punctus talis. volum. v. & Abb. Sicul. in dicto capitulo per tuas. & ibi Barbat. versiculo. Et plus. & Felin. in j. notabi. post Bald. & Decius. versicu. Et subiicit Abb. hic. de proba. & Hippolyt. in l. j. §. ad quæstionem. numero xxxiij. ff. de quæstioni. cum aliis per eum allegat. Et idem Pau. de Cast. in l. iij. ff. de liber. & posthum. & Bonifacius de Vita. in tracta. maleficiorum. titu. forma accusa. in notorio facti. numero xiiij. cum sequen. & Franc. de Arc. Alexand. & Iason in dicta l. Gallus. in princip. & Franc. de Crema. singu. cxxvj. & Barbat. in dicto consilio xxij. numero 4. volumi. j. & consilio liij. numero j. volumi. ij. & Curt. consilio lxxix. versicu. Et bene facit text. Et sic filiatio præsumptiuè probatur, vt per Bartol. & Docto. in l. j. C. quorũ bono. Tamen secundùm eum est dare casum, in quis potest rectè probari etiam filius alicuius, vt si vir & vxor fuerint incarcerati, & per annum reclusi, ad quorũ custodiam duo fuerunt deputati, qui claues tenebant carceris, quem nemo, nisi ipsi custodes vidissent, intrare poterat. Et sic probant illam negatiuam, quòd nemo alius intrauit, nec intrare potuisset, quin ipsi vidissent. Quo casu directè probant natum ibi esse filium illius viri. Et idem & latè Barba. consilio iij. versiculo. Facit singulariter. volumi. iij. & Ludo. de Sardis in d. tracta. de legit. parte ij. versicu. Quintò quæritur. quia inter absentes & inhabiles non fit generatio, vt voluit Bal. in d. l. filium. ita etiam sic probatur filium natum ex concubina, aut ancilla in domo retenta, vt volunt docto. prællegati in d. l. filium. & in d. c. Michael. & singula. Abba. Sicul. Barba. & Decius in d. c. per tuas. Et ita per illum tex. tenet Barba. ibi, & in rubri. de probat. numero xvj. & Anchara. consilio cvj. exordien. videtur prima facie dicendum. versiculo super alio dubio. versicu. Accedit iis testimoniũ matris. Alex. consi. lxxiiij. lib. ij. & Barba. in d. consilio xxvij. numero v. qui allegat Bald. in d. capitulo. per tuas. & in capitu. j. quibus mod. feud. amitta. & in rubric. C. de probat. & idem Hippol. in dicto §. ad quæstio. nume. xxxiij. Ioan. Lupus. in repet. rubric. extra de donationib. inter vir. & vxorem ver. Ampliabit prædicta, etiam si probetur concubinam ab alio cognitam, ita si pater aut mater diceret illum non esse filium non staretur eis l. final. §. final. vbi est text. celebris. & ibi Bald. Florianus & Iaco. de sancto Georgio. ff. de probatio. etiam profecto cum iuramento, vt l. iij. §. penult. ibi, sed & an iusiurandum. ff. de iureiuran. & ibi Ang. Paul. de Cast. & Iason. vterque in vlti. not. & illam legem legunt ad §. iurari. & text. in capitulo officij. de pœniten. & remissio. & Abb. Sicul. in dicto capitulo per tuas. de probat. cum not. in capi. transmissæ. & cap. per tuas. qui fil. sunt legit. & idem Abb. in capitulo primo. versicul. Secundus casus. de adulte.

5 † Quod ipse limitat in dicto capitulo per tuas. de probationib. in secundo notabili. & quem sequitur Felin. in primo notabili. vt non procedat in muliere diu sterili, quæ aliquando diuertisset à marito, vel concubina à cõcubinario, & reperiatur prægnans, quòd non præsumatur mariti, aut domini, nisi ipsi approbauerint & tractauerint, ac nominauerint eum tanquam filium, propter quod Barto. in d. l. filium. quæstione vltima.

6 † refert Cin. in dicta l. si vicinis. dixisse in quæstio. cuiusdam reginæ, quæ ex milite habuerat filium, quem pater primogenitum eius filiũ credebat, post cuius mortẽ Regina declarauit illum nõ esse filium Regis, sed militis, & ipsius matris assertionem filius sequens renũtiauit regno: illum non bene fecisse: quia talis asseueratio matris ei non præiudicabat. Iacob. de Rauen. dicit quod idem fecisset, vt ipse ait in l. filium. sed opin. Cin. & Barto. sequitur Bald. in dicta l. filium. in prima lectura. versic. Sed pone quòd pater aut mater. & Angel. Alberi. & Salicetus in dicta l. si vicinis. & Abb. Sicul. in dicto capitul. officij. versicul. In gloss. secunda. de pœniten. & remis. & Barbat. in dicto consilio xxvij. numer. & versicul. Modo si quispiam. & Iacob. de sancto Georgio in l. j. ff. de probationibus. & Barbat. in dicto cap. per tuas. numero viij. & Hippoly. in dicto §. ad quæstio. numer. xxxv. & Franc. Crem. singul. cxxvj. incipien. Mortuo marito. & Bertrand. de Carp. consil. cxxj. numer. iij. volu. ij. & in dicta l. Gallus. versicul. Adde quod alibi decidit Barto. & Signo. de Homed. consi. lv. exordien. Si quæratur, nunquid confessio. & Iaco. de sancto Georgio in dicta l. fina. §. fin. versi. Not. tamen. versicu. Aduertite. at id limitat, nisi mater declarauerit filio. Nã si ex tali dicto matris, filius conscientiam habeat læsam, quod dimittere teneatur bona defuncti, aliàs ædificat sibi ad gehennam, cap. literas. de restitu. spol. allegat Hostien. & Abb. Sicul. ita tenere in c. officij. de pœniten. & remis. Sed si non habet conscientiam læsam, quod tunc non tenetur ad restitutionem. Et idẽ Abb. Sicul. & Præposit. in cap. veniens. quæsti. penultim. de eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulter. Et fortè hæc limitatio posset procedere, iuncta limitat. Abb. supra relata in dicto ca. per tuas. si mulier diu sterilis cum viro extiterit. Tamen communis opinio est, quod non debet sibi credi, siue filio, siue alteri dixerit & declarauerit. Et istud videtur verius, attenta iuris præsumptione, etiam si sterilis

7 longo manserit tempore. † Tamen ex aliisquã ex dicto matris informare se debet, & non suam perdere possessionem, secundùm Salicet. in d. l. si vicinis. & plenè de Neuiza. in sua

8 sylua. versicu. Sextum inconuenien. cum duabus. † Et hoc etiam verum, si in mortis articulo confessa fuit proprio sacerdoti, vt voluit Lapus allega. xlvij. incip. Quidam presbyter. Et sacerdos ex tali reuelatione confessionis ex mulieris licentia per eum facta non tenetur, & ibi vide. Aliud tamen fuit factum iudicium, prout in quadam legitur historia de muliere quadam tres habente filios, quorum vnus erat solũ legitimus, quæ fertur declarasse in mortis articulo marito suo, vnum ex illis esse tantum filium suum, nullum tamen sibi nominando: pater verò inscius, quis eorum esse filius, moriens dedit hæreditatem primogenito. Orta denique est lis inter ipsos fratres, quis eorum esset hæres, quod iudex vidẽs, corpus patris à sepulchro iubet extrahi, & cuilibet illorum trium arcum dedit & sagittas, & qui propinquius & rectius iret, & sagittaret ad cor patris, ille esset hæres. Duo primi sagittarunt contra patrem, tertius verò, qui verus erat filius, sagittare noluit, quia commota fuerunt eius viscera, dicens iudici se malle priuari hæreditate, quàm contra patrem sagittare. Quod videns iudex declarauit illum esse hæredem, dicens: Date illi hæreditatem. capi. afferte mihi gladium. de præsumpt. vt refert deuotus frater Oliuerius Maillardus in opere quadragesimali. sermo. xxxiiij. versicu. leuate pectora. Tamen istud iudicium sic factum non videtur iuridicũ, quia matri non erat credendum, vt dictum est, tum quia pater iam vniuersalem hæredem instituens, etiam alios legatarios in matrimonio natos approbauerat: & sic erant in possessione filiationis, vt voluit Baldus in dicto capit. per tuas. versi. sed quid dices? Pater instituit aliquem ex vxore natum tanquam verum filium: postea mutauit testamentum, & eũ in modica re instituit, non vt filium, sed tanquam in domo nutritum: nunquid ille possit tanquam præteritus rumpere testamentum: & argumentatur ad vtranque partem. Sed cũ esset quæstio multum ardua de facto tunc pendens, noluit decidere, dicens inter alia sufficere ipsum in modico instituisse: per Decis. gloss. singul. in l. iij. §. vtrum. ff. de minorib. dicentis sufficere in quinque imperialibus instituisse. Sed illam decidit Barbat. ibi, quæstion. vltim. volens, quòd si pater nutriuit ipsum, & tanquam verum filium hæredem instituerit vniuersalem, dicetur esse in quasi possessione filiationis. Et ideo oportet intelligere hunc casum, scilicet patrem ab intestato decessisse, filiis declarationem matris sciẽtibus.

Ratione cuius post mortem eius orta fuit cōtentio, quis eorum esset legitimus, & tunc etiam aliud non poterit forte dirimi, cùm non credatur sibi, dicta l. filium. de his qui sui vel alieni iuris sunt. & dicta l. fina. §. final. ff. de probation. & d. c. per tuas. eo. titu. quia liberi sunt (vt dictum est) in quasi possessione. & idem Lancelotus Galliaula in repetition. l. Centurio. nume. cclxviij. Et Decius consi. liiij. & latius cōsi.

9 cclxxij. † Quinimo si in casibus prædictis quis talem vellet probare filium non esse mariti aut concubinarij filium, non debet ad illud probandū admitti: quia est præsumptio iuris & de iure, quòd ille sit filius mariti vel concubinarij, d. l. miles. §. defuncto. sed contra præsumptionem iuris & de iure non admittitur probatio in contrarium, ca. is qui. de spon. l. fi. C. arbit. tutel. ita dicit Hippol. in d. §. ad quęstionem. nu. xxxvj. nisi per confessionem partis, vt voluit glo. in auth. de æqualit. dot. §. illud. & in l. in contractibus. in verbo, nullorum. C. de non numer. pecu. cum aliis ibi per eum. & nu. xij. alle. Et ibi dicit ita consuluisse, prout habetur consil. xxj. nu. xv. & consi. lj. nu. xxxvij. & idem Ludo. de Sardis in d. tract. de legit. parte ij. quæst. j. & quæstio. vj. Sed in hoc, quod de filio concubinæ dicit, non est iuris, nec de iure præsumptio, quin contrarium probari possit, vt dictum est. Vnde Pileus

10 † in quæstio. clviij. ponit aliam quæstio. in soluendo fortiorem, quem refert Alb. in dicta l. si vicinis. quæst. vltim. Duo erant fratres eodem nomine nuncupati, qui duos habebant filios adeo similes, q̄ vnus non cognoscebatur ab altero (vt dicitur de diuo Iacobo simili domino Iesu Christo) & quilibet eos, vt filios diligebat, ac vt filios appellabat, quorum vnus in studio mortuus est, alter rediit, & hæreditatem vtriusque defuncti tanquam filius vendicat. Quæritur an alterius tantùm, an neutrius hæreditatem habere debuerat. Dicit quod de rigore, secundùm Ioan. quod neutrius, cum se filium non probet, sed ex æquitate habebit illam, quæ sibi magis verisimiliter debebatur. Albe. verò tenet primam, scilicet rigorem, quia vtrunque petendo est sibi cōtrarius, quod non possit vtriusque esse filius, ideo repellendus. l. j. vt ibi gloss. j. versi. dicuntur. C. si seruus extero. Tamen filius fuit vnius & nepos alterius, ideo si fuisset iudex sibi vnam tanquam filio, & alteram patrui hæreditatem tanquam nepo-

11 ti, aut simpliciter adiudicasset. † Et aliam quæstion. huic similem ponit Pileus. lxxix. incipi. Cùm duæ mulieres. quam etiam ponit Bartho. Brixi. in suis quæstion. domini. lvj. quæ eo modo incipit, Cùm duæ mulieres essent in vna domo, vna peperit viuum, alia abortiuum, & hæc quæ abortiuum habuit eum dedit alteri, & sibi abstulit viuum: illa filium petebat, altera suum negabat, lite pendente ambæ decesserunt. Quæritur vtrum nomine pueri hæreditas vtriusque peti possit. Et dicunt Pileus & Brixi. quòd si vna earū erat in quasi possessione illius filij, quod hæreditas illius petetur. Si neutra erat in quasi possessione, nullius hæreditas peti poterit, quousque constet de filiatione: refert & sequitur Alberi. in rub. C. ad Orfic. & hoc iuxta determinationē gl. fi. d. c. afferte. versic. sed pone quod vtraque. vbi mouet istam q. quam sequuntur Vincen. Lauren. Hostien. Henri. Bohic. & Abb. Sicul. versi. Glos. omnes sunt claræ. Aliam quæst. similē decidit Iaco. de Bellouisu, prout refert Albe. in in d. rubri. ad Orfic. quam ibi vide causa breuitatis. & per omnes, insuper Mariū Solomo. in d. l. Gallus. in prin. ff. de libe. & posthu. & Luc. de Pen. in l. mulieres. C. de incolis. lib. x. & dixi suprà q. cxlviij. incip. Quæstio alia ex præcedentib. oritur. Et istam partem tenet Pet. de Bellapertica, instit. de ingenuis, dicens natū ex milite & ancilla esse filiū militis, l. fœminæ. ff. de sena-

12 tuscō. ¶ † Quid dicendū? Ex prædictis colligi potest cōclusio, q̄ aut eā in domo tenet tanquā concubinā, vel nō. Si eam tenet vt concubinam, licet constet eam illo tempore ab aliis fuisse cognitam: tunc standum erit dicto mulieris, & præsumitur eiusdem domini filius, vt decidunt Abbas. Barbat. Decius & Felin. in d. c. per tuas. & Alexan. Ancha. & alij suprà allegati. Et sic decisio. secundùm Alberi. in d. l. filiū. nō est vera: etiam si alibi extra domum eam tenuisset, cum qua tamen conuersationem assiduè habebat, si non probetur alios ad ipsam accessum habuisse. Secus verò si aliquādo accedebat ad eam, quam tamen pro arbitrio suo habere non poterat: quia erat fortè quantonaria, ad quam in aliquo ciuitatis vico bancam & apothecam aliquibus & non omnibus venientibus tenentem accessum habebat. quæ secundùm Angel. consilio xcj. versiculo. Nunc descendo. dicuntur casalinguæ, quæ sunt viles, ad quas fortè licet non publicè neque palam, tamen de facili in occulto habetur accessus, vel dicuntur quantilæ seu puellæ, quæ per ciuitatem ad viros discurrunt, & nati (vt inquit) ex istis mulieribus ad quas per diuersos habetur accessus, sunt propriè vulgo concepti, l. vulgo. ff. de stat. homi. & §. si aduersus instit. de nup. eo quod patrem certum propter diuersitatem virorum demonstrare non possunt tales carnaliter. Et etiam secundùm eum, si quis tanquam pater illum aduoauerit, & pro suo bastardo eum tenuerit, & sit in quasi possessione filiationis: quia illa quasi possessio non consideratur in filiis spuriis, sed tantum in legitimis vel naturalibus ex concubina, vel alia in domo retenta. Sed istud dictum (vt inquit Decius, vbi suprà) procedere potest inspecto iure ciuili, quòd tales filij nihil penitus habere debent. Secus videtur de æquitate canonica, quæ illis tribuit alimenta, capit. cùm haberet, de eo qui duxit in matrimonium, & isto respectu dicit etiam in filiis spuriis quasi possessionem esse considerandā, vt suprà dictum est, & per Docto. in authen. ex complexu. C. de incestis nupt. & per Barto. & Ange. in l. fi. §. j. in fin. C. de his quæ in frau. credit. Et Bart. consi. cxix. incip. Dominus Dominicus magister. & ibi Landr. in addi. & Alex. consil. lxxiiij. exor. Vno processu causæ. volum. ij. vbi etiam vult, quòd non dicatur in quasi possessione, si declarauerit amore Dei fecisse, & filium eius nō esse: quia multi sunt, qui malunt nutrire quàm campanisari & publicari, quamuis tales dati non sint ex eorum operibus geniti, & ibi vide. Et aliàs non est credendum illi, cùm præsumptio sit contra eam, vt dicit Alexan. in d. consi. clviij. cui pater est populus, pater est sibi nullus: & omnis cui pater est populus, non habet ille patrem, vt ait gloss. in d. §. si aduersus. de nupt. Tamen si confiteretur tales cognouisse mulieres, licet eas dicat publicas, is bene teneretur interim pendente processu prouisionem facere de alimentis. Et ita pluries per curiam fuit dictum tēpore carnispriuij, quo tales materiæ solent recreationis & risus gratia plebiscitandæ & litigandæ remitti.

SVMMAE.

1 *Socius non debentis gabellam, an teneatur in iuribus communibus. & nu. 5. & 6.*

2 *Clericus & laicus si simul delinquant, an debeant simul remitti ad iudicem ecclesiasticum.*

3 *Feudatarij si filius alter fugiat, altero dominum defendente, nō perditur feudum.*

4 *Mercator falsò asserens merces esse alterius non soluentis gabellam, an perdat merces.*

Quæstio CCC.

Ciues Baionenses habent priuilegium non soluendi pedagium vel gabellam, quam appellant consuetudinem, de eorum mercibus & rebus propriis quas per territorium ciuitatis Aquē. deferunt & portari faciunt. Et econtra Aquen. pariter de eorum mercantiis non soluunt in ciuitate Baionen. Modo quidam Baionen. defert per agrum Aquen. vinum & merces aliquas communes, tamen cum alio non priuilegiato. Quæritur an teneatur soluere totam gabellam, vel nihil, ratione suæ immunitatis & priuilegii, aut solum pro parte socium cōtingēte: vel perdat omnes merces propter mendacium ipsius asserentis illas esse suas.

DECISIO CCC.

1 ET † videtur dicendum ipsum priuilegiatum esse, & in totum exemptum à solutione vectigalis siue consuetudinis etiam pro parte socij, arg. l. si cōmunē fundum. ff. quemad. ser. amit. vbi probatur priuilegiū aliqui cōpetēs prodesse eius con-

forti, vt ibi per Ange. Paul. de Castr. & Floria. in l. fin. C. de fruct. & lit. impen. † Et facit quod dicitur de clerico & laico delinquentibus, remitti se coram iudice ecclesiastico petentibus, prout de iure fieri debet, vt plenè per Felin. in capit. placuit. de præscript. cũ aliis per nos allegatis in §. x. de iurisdict. omnium iudi. † Pro hoc facit quod dicit Bald. in c. j. quib. mod. feu. amit. quòd si duo fratres habent feudum à domino, quem vnus ipsorum viriliter in bello defendit, alter verò aufugit, quòd fuga illius excusatur propter virilitatẽ alterius fratris, adeo quòd non perdit feudum. allegat textũ in l. si is qui duos. ff. de liber. lega. ibi, quòd si socij sint, propter eum qui capax est. Et ille qui capit per consequentiam liberato illo per acceptilationẽ, &c. quia paria sunt aliquid esse tale per se, vel coniunctum cum alio, l. si autem. §. si flumen. & ibi not. Bal. ff. de aqua pluuia arcen. & accedat quod not. gloss. in l. j. §. dolum. in verbo, deseruiunt. ibi, item de eo quod faciunt mercatores. ff. de dolo. † vbi dicit mercatores, qui asserunt mercantias delatas esse suas, vel eius alterius priuilegiati, vt non teneantur soluere gabellam, aut non deprędentur ab aliquo. Sicut fit quotidie Florentiæ, secundùm Baldum ibi, & est, (vt ait Angelus) in vsu omnium quotidiano: quod propter mendacium non perdant merces, cùm lex talem permittat dolum, vt ibi per Ange. & per Doctor. in l. fin. §. si quis professus. ff. de publica. & quod not. Baldus consi. cccxj. incip. Proponitur quod Perrinus. vol. iij. ¶ † In contrarium videtur, quòd pro omnibus illis rebus communibus, saltem pro parte socij, teneatur integram soluere gabellam seu consuetudinem, argu. l. eos. ff. de aquæductu. lib. xj. & ibi Bart. & Doctor. vbi habens priuilegium ducendi aquam debet illam ducere secundum communem ducendi formam, aliàs perdit nõ solum ius suum, sed etiam punitur: quia fraudandi animo fecisse videtur. Vnde priuilegiũ meretur amittere, qui contra formã iuris scripti vel nonscripti eo abutuntur. l. Iudæos. C. de Iudæis. Et sic probat ille tex. secundùm Ioan. de Plat. & Rebuf. qui totum vult, totũ perdit, iuxta versum quem ponit Rebuf. Toto priuatur, qui totum solicitatur, vt ibi per eum. & facit l. vna. versicul. Sin autem. C. de plus petit. quod inducit ad quęstio. statuti disponẽtis, vt nemo possit extra ciuitatem portare vinum, nisi pro suo vsu, alioquin fisco applicetur, & aliquis cui sufficiebant quatuor dolia pro suo vsu, portauit viginti. ille enim fecit quod totum amittat. Et istam quæst. ponit Bald. post Barto. per eum relatum in l. fi. circa medium. C. de naut. fœno. decidens, visa consue. generali, res delatas per fraudantem gabellam, distinctè debere cõfiscari, non habita cõsideratione cuius sint res, sed illum deferentem teneri ad interesse domino rerum. & sequitur Rochus de Curte in repetitio. cap. fi. de consue. & tenet Guido Papæ con. ccccclxxij. contra eũ tamen tenet Guliel. de Cug. in l. præsidis. ff. si cert. peta. nec obstat tex. in d. l. eos. quia loquitur vbi priuilegium est cõtra ius commune, sed in hac quæstio. priuilegium reducitur ad ius commune, arg. l. si vnus. §. quid si in specie. ff. de pac. nec pariter obstat d. l. fi. de naut. fœno. quia ibi amittit merces licitas, non ex consequentia illicitarũ, sed ratione delicti, propter quod omnia bona veniũt publicãda. de quo ibi per Sal. & Bar. in l. cotem. §. dominus. ff. de publica. cum aliis suprà allegatis. quæstio. clxxviij. incipien. An licitum sit mercatoribus. † Et ista est veritas, quòd solùm pro parte socij soluere teneatur, vt sentit Bald. in l. iij. in iiij. nota. & ibi Salice. C. de naut. fœno. dum tamen veritatem, & non in fraudem dicat in transitu, vt ibi, pro quo allego tex. in l. si publicanus. §. j. ibi. Et si quid amplius. ff. de publi. & vectiga. & ibi Ange. not. Et idem Bertach. in tracta. gabel. parte vj. q. xx. & latius ix. parte princ. q. xxx. tenens quòd potius rem communem portans non soluendo gabellam pro parte socij inscij non facit incidere in commissum, sed solùm partem ipsius fraudantis, vt ibi per eum. & facit quod dixi in d. quæstione clxxviij. exord. An licitum sit mercatoribus. ver. Quare omnia. & vers. sed si hoc casu. & quæst. ccxiij. inci. Dominus de Stiffaco. & nec obstat d. l. si communem fundum. quia loquitur in rebus immobilibus indiuisibilibus. hic verò in rebus mobilibus, quæ diuidi possunt. Et facit quòd dicit Bal. cõsilio lxj. incipi. Statutum ciuitatis Tergesti. versicu. Nam si presbyteri contra prohibitionem statuti, tenetur ipse, licet erant presbiteri. volumine primo. quod conducens vinum presbyter non teneatur: nec talis profectò conductor prætextu priuilegij ecclesiastici releuatur, nec excusatur, si pro sua non soluerit parte. Et pro hac decis. est tex. in ar. iuncta glo. in l. j. §. Idem Pomponius. ibi, etenim nobis magis, quàm quorum sunt, debent solui. ff. nau. caup. stabu. & gloss. intelligit soluendo contrarium. l. bona fides. ff. deposit. quando habet ius in re. Et sequitur in tex. & ideo si pignori merces accepto &c. Quod est idẽm in parte quod in toto, l. quæ de tota. ff. de rei vendi. Pro quo facit quod dicit in simili Abb. Sicul. consi. xxxiij. vol. ij. Et sic vt suprà conclusum & iudicatum in fauorem Stephani du Charrey dicti Limpo. Baionen. intimati. Cõtra Frãciscum de Haudebert à Seneschallo Laudarum, seu eius locum tenente appellantem. Et latũ arestum die xxvj. Maij, Anno 1531.

SVMMAE.

1 *Blasphemia quot modis fiat, & nu. 2. & 3.*
4 *Blasphemia criminis grauitas tripliciter ostenditur.*
5 *Blasphemorum exempla. & nu. 8.*
6 *Galli gallinacei portentum.*
7 *Monstra varia.*
9 *Blasphemorum pœna canonica, & ciuilis consuetudinaria. & nu. 10. & 15.*
11 *Iurans per membra Dei, an sit blasphemia pœna puniendus. & nu. 14.*
12 *Testium obiectionibus faciendis an detur terminus.*
13 *Blasphemus repellitur à testimonio.*
16 *Blasphemus an toties accusari possit quoties blasphemauit.*

Quæstio CCCI.

Qua pœna blasphematores nominis Dei, & perpetuæ Virginis & genitricis veniant tam de iure, quàm ordinationibus, siue constitutionibus regiis plectendi.

DECISIO. CCCI.

1 PRAESVPPONO † quot modis sit blasphemia, id est, maledicentia in Deum, inquãtum Deus. & Luc. de Penna. in l. omnes iudices, versiculo. Et not. C. de delator. lib. x. dicit, quòd hoc potest contingere decem modis. Et summa siluestrina in verbo, blasphemia. §. ij. dicit duob. fieri modis, corde scilicet, & ore, & vterque illorum modorum duiditur in sex modos. Primò affirmatiuè, si affirmatur de Deo falsum, vt quòd Deus est iniustus, improuidus. Secũdò negatiuè, si negatur verũ, vt Deus nõ est iust⁹, nõ est prouidus, nõ potest hoc vel illud (quod tamẽ est possibile) facere. Et idẽ si dicatur, vt plerũque fit per aliquos ribaldos dicentes, in despectũ Dei hoc sit factum, acsi diceret, Deũ ei prohibere non posse, licet Bal. consil. clviij. aliàs. clj. incip. Ille, qui dicit, de la ne sia Dio, ad despetto de Dio. volumine v. teneat simpliciter non esse blasphemiam aut maledictionem, sed potius verba iniuriosa & contumeliosa. l. quoties. §. si quis nomen. secundùm intellectum Roge. ff. de hære. insti. & ipsum sequitur Alex. in addi. ad Bar. in l. apud Labeonem. §. ait prætor. ff. de iniur. Sed primum tenet Socin. consi. clj. exordien. In præsenti. volumine j. dicens Bald. verum non dixisse, ac reperisse Petrum fratrem Bald. contrarium in eodem facto tenuisse contra Baldum, nec Bald. in d. consi. probare eius dictum, & verum dicit: & hæc opi. est verior, secundùm tam Theologos quam Canonistas & Legistas, vt ex infrà dicendis apparebit. Tertiò si appetitus, id est immoderata cupiditas detestetur diuinam maiestatem: vt maledictus sit Deus, vel hoc veniat Deo, quasi si Deus esset creatura subiecta huiusmodi imprecationib. quia hæc imprecatio, dicitur vulgaris plasphemia, licet propriè sit maledictio, de qua plenè per diuũ Anto. in sua summa. ij. partis, titul. vij. capitulo v. §. ij. & quæ in his sit differẽ-

tia,vide ibi,& Bart.in d,l.apud Labeonem.§.ait prætor.de
iniur.& ibi Alexan.in addi.Quartò affirmando,vel etiã ne-
gando,siue renegando,vel desauoyando Deum, vt dicunt
isti lusores,Ie desauoue Dieu:vel detestando,modo prædi-
cto in sanctis Dei,in quibus ipse contemnitur& honoratur.
Quintò,si Deo vel sanctis eius attribuatur aliquod verum,
sed tamen inhonestum,& cum irreuerentia magna, sicut fa-
ciunt ribaldi iurantes per culum Dei,aut per sexum fœmi-
neum virginis & sanctarum. Sextò vltimò quando attri-
buitur Deo,vel sanctis eius aliquod verum,tamẽ irreueren
ter,iurãdo per corpus & sanguinem Christi,per caput vel
ventrem Dei,& huiusmodi ex consuetudine vel passione,&
in istis duob.vltimis casibus est prohibitum.Licet enim Dei
filius tanquàm homo ista habeat membra,tamen per ista
iurare non licet,sicut per creaturas,ca.si quis per capillum.
xij.q.j.& ibi Archidia.& Docto.qui etiam refert quosdam
dicentes blasphemiam esse quando quis iurat per membra
Dei,quæ in aliis nominibus reputantur inhonesta, vt dictũ
est,quia tunc iurare sine peccato mortali non potest, vt ibi,
& per Anan.post Ioannem de Fanc.in cap.ij. ver.in eadem
gl.de maledi.qui etiam quærit,quid si vnus iurat falsum per
Deum,& alius per oculum Dei,quis istorum duorum dica
tur maius committere peccatum,& cõcludit illum esse qui
iurat per oculum Dei,vt ibi.& infrà dicam, & Bald.in l.ac-
cusationem.l.iij.in prin.C.qui accusa.non possunt.dicit iu-
rantem animo indurato per mẽbra pudibunda Christi in-
cidere in speciem hæresis,vt no.in l.ij.C.ad leg.Iul.maiest.
vbi etiam eum vide.& in l.ij.C.de reb.credit. & iureiurand.
& l.j.C.si quis imperatori maledixerit.& ipsum sequitur Ia
son in §.item si quis postulante,insti.de actio. Et ideo quã-
tum scelus committit ille,qui iura per verba pudibũda bea
tæ Mariæ,& quanta pœna sit plectendus, nõ sine mysterio
Papa posuit in d.c.ij.de maledictis.verba,& maximè beatã
2 virginem &c.vt ibi per Ana.ver.ex prædictis collige.†Sed
Ang.de Clauasio in sua summa in eo.verbo.§.ij. dicit duas
species esse blasphemiæ, secundùm beatum Ambrosium.
Prima est,cum Deo attribuitur,quod ei non conuenit. Se-
cunda,cùm ab eo remouetur quod ei conuenit, & addit e-
tiam aliam quam ponit beatus Tho.ij.secundę.q.xj.j.articu.
j.cùm creaturæ attribuitur quod conuenit creatori soli, vt
ibi,& idem refert Alber.in suo dictionario,in verbo, bla-
sphemia.& Corne.consilio clxxxj.volu.j.& Soci.in prælle.
3 consi.cij.versicu.nam ex indiciis.volum.j.Sed beatus† An-
to.in dicta sua summa, parte ij.titu.viij.§.ij. decidit ad tres
species, scilicet quando quis blasphemat Dei prouidẽtiam,
dicens Deum non habere prouidentiam de rebus seu acti-
bus humanis,sed omnia euenire & accidere hominibus à
fortuna & casu,vt ipse ibi probat: vel secundò quando di-
cunt Deũ non posse hoc vel illud facere,ac si non esset om-
nipotens,cùm tamen verè ipse sit. Exod.xxv. Omnipotens
nomẽ eius.& Genes.xviij.& latius Socin.in d.consi.cij.om-
nia enim potest,nisi quæ important defectum & imperfe-
ctionem,vel quę important contradictionẽ,secundũ Tho-
mam in prima parte.& Antonium vbi suprà.§. iij. Tertiò
quando blasphemant dei iustitiã,dicentes Deũ iniustum, cũ
eos multum affligit:quia qui blasphemant Deum ex tribu-
lationibus reputantes iniustum,vel alio modo, dicuntur of-
ficium & artẽ facere damnatorum, & ibi vide in §.iiij. & in
§.seq.de peccato blasphe.in spiritum sanctum.Et text. in c.
qualis.& ibi glo.& Card.Alex.xxv.distin.& Archidia.in c.
quid ergo.xxiij.quæst.v.& per Ioan.Mõtol.in prõptuario.
in verbo,blasphemare.versic.omne peccatum.Et not.quòd
blasphemia oritur,secundùm beatũ Thom.ij.ij.q.clviij.art.
quando quis prorumpit deliberata mente, hoc procedit ex
superbia hominis contra deum se erigentis:quia,vt dicit Ec
cle.x.Initium superbiæ hominis est apostatare à Deo,id est
recedere à veneratione eius, quæ est prima superbiæ
pars. Et ex hoc oritur blasphemia. Sed si ex commo-
tione animi prorumpit, hoc procedit ex ira. Quare blas-
phematores publici nominis Dei & virginis ac sanctorum
suorum grauius puniri debent, cùm hoc blasphemiæ cri-
men(vt inquit Nico.de Lyra, Esaiæ.xviij.) nihil odibilius
est blasphemia,quæ in cælo ponit os suum,& omne peccatũ
blasphemiæ comparatum,tamen leuius secundùm Hiero-
nymum ibi,de quo per Lucam de Penna in d.l.omnes iudi
ces versicul.secundò quæritur.Et dixi suprà q.cccj.in fine.
4 † Grauitas enim huius blasphemiæ & maledictionis tripli
citer ostenditur,secundùm Ant.in d.suo summa,parte ij.ti-
tul.vij c.v.§.ij.Primò,quia à sanctis & virtuosis viris nomi-
nari propriè non audetur.Sed per contrarium nominando
benedictionem,vt probatur iij.Reg.xxj.quando testes fal-
sò accusauerunt Naboth de blasphemia seu maledictione,
dicentes contra eum,benedixit Naboth Deo & Regi,id est
maledixit.Quinimo Iudei audientes Deũ blasphemare e-
tiam qui mali erant,in signum horroris & detestationis di-
lacerabant vestimenta sua,sicut dicitur de Caipha, qui sci-
dit vestimenta sua,cùm dixit de Christo benedicto,blasphe
mauit,Mat.xxvj.& plenè colligit Origines super Matth.iij.
Tomi Omelia xxxv.Secũdò, quia grauius puniri iubetur,
vt statim dicam. Tertiò,quia exerceri sæpè à damnatis repe
ritur,vt latius ibi per eundem Anto.Nam lex diuina, morte
corporali iubet huiusmodi puniri crimẽ. Vnde populo Dei
per desertum ad terram promissionis ambulante, inuentus
fuit vnus Deum propter iurgiũ maledixisse,vt Leuitici ha-
betur xxiiij.vbi dicitur,quòd bis Christus loquẽs ad Moy-
sen petentem ab eo declarationẽ pœnæ blasphemantis no-
men eius,dixit:Educ blasphemũ extra castra,& ponant om
nes qui audierunt manus suas super caput eius,& lapidet eũ
populus vniuersus,dicens homo qui maledixerit Deo suo,
portabit peccatum suum & qui blasphemauerit nomen Do
mini morte moriatur:lapidibus opprimet eum omnis mul-
titudo populi,siue ille ciuis,siue peregrinus fuerit. Et ite-
rum,Qui blasphemauerit nomen Dei,morte moriatur.Vn
de alia Dei reuelatio fuit,vt ait glo.prag.sang.in procem.
facta Roberto Regi Francorum filio Hugonis Capet in
ciuitate Aurelianen. cui Christus responsum fecit, quòd
pacem in Regno non haberet suo, donec blasphemias &
crimina notoria extirpasset. Nec mirum:hoc enim procede
re videtur ex odio ad Deum, Odium autem Dei est maxi-
mum peccatorum,& mirum est,vt dicit Beatus Antonius,
vbi suprà proximè,quòd terra tales propter tantum scelus
5 non absorbeat.† Et pro hoc terribile & valde formidandũ
adducit exemplum diuus Gregor.iiij.dialogorum,de quo-
dam puero quinquenni,qui à parentibus suis ciuibus Ro-
manis,in delitiis bene nutritus, consueuerat pro quolibet
minimo Deum maledicere. Et superueniente peste in vrbe,
ille puer inter brachia patris eum tenentis interfectus est:
qui primò cœpit clamare,obsta pater,Mauri homines me
capere volunt,faciemque suam in sinu patris abscondebat,
ne illos dæmones videret,qui sibi in forma Aethiopum ap-
paruerunt,quos tamen pater non videbat: sicque est terri-
tus puer,qui Deum blasphemauit,inter quę verba vltimum
exhalauit spiritum,à dæmonis ductus in infernum damna-
torum,quorum officium ita citò didicerat.Et licet in tam
tenera ætate infantili non soleat quis habere vsum rationis,
credendum tamen est secundùm Thomam in iiij.vt refert
beatus Annt.in d.titulo vij.c.v.§.ij. vsum rationis in eo acce
leratum fuisse.sicque propter peccatum maledictionis dam
nationem meruisse ęternã.& de illo puero dixi lib.cõsuetu.
Biturig.tit.de consue.stat.iur.perso.§.x.multique alij Deũ
in ludis maledicẽdo vel aliis actibus à demonibus fuere(vt
ipse diuus Anton.refert)arrepti,& terribiliter vexati: &
de exemplis illorum prædicatorũ,qui malè de beata & per-
petua virgine matre Christi Benedicta senserũt,vide suprà
q.50.incip. An à sententia qua.Et sic etiam Dominus punit
plurimos Dei potentiam blasphemantes,vt patet Esa.xxvij.
& iiij.Reg.xix.de Sennacherib,Rege Assyriorum,cùm ve-
nisset in Iudęã,& quæreret capere Hierosolymã ciuitatem
princi-

principalem, in qua regnabat Ezechias, misit nuntios Rapsacem, & quosdam alios qui loquuti sunt Ezechiæ, & populo ciuitatis, qui erant in muro ciuitatis, vt se rebellarent Ezechiæ, & traderent ciuitatem in manibus Sennacherib, inter cætera dicentes, Non dabitur Hierusalem in manu regis Assyriorum. Nunquid eruerunt dij gẽtium populos, quos subuerterunt partes nostri? & ad populum aiebant: Non terreat te Ezechias dicens, Dominus liberabit nos. Quis enim ex omnibus diis terrarum, qui eruerit terram suam de manu mea, vt eruat dominus, scilicet Deus vester Hierusalem de manu mea? Et sic blasphemabant Dei potentiam, quasi non posset liberare eos ab illo. Cui respondit Ezechias ex parte Dei loquẽs de Sennacherib, Cui exprobrasti, & quẽ blasphemasti, & super quem vocem exaltasti tuam? ad sanctum Israel. Et infrà, superbia tua ascendit ad aures meas, ponam ergo circulum in naribus tuis, & frenum in labiis, & reducam te per viam per quam venisti. Quod factum est. Nam in vna nocte occisa sunt ab Angelo Domini clxxxv. milla exercitus Sennacherib, & reuersus in Niniuem à suis filiis in templo dei sui occisus est. Petrus etiã Damianus, vt refert Vincentius in Speculo historiali, ponit sequens exemplũ. Duo amici & cõpatres in Bononiæ partibus cum discũberent in cõuiuio, allatus est gallus cum pulmẽto: vnus eorũ arrepto gladio in frusta dissecuit, tritúmque piper cũ liquamine perfudit, quo facto alter ait: profectò cõpater sic explicuisti gallum istũ, vt sanctus Petrus, si vellet reintegrare, nõ posset: cui aliter subintulit planè, nõ modo si sanctus Petrus, sed si Christus imperaret, gallus iste in perpetuũ nõ resurgeret. Ad hanc vocem repẽtè gallus viuus coopertus plumis exiliuit, alas percussit & cecinit, & plumas excussit, totúmque liquamẽ super eos, qui vescebantur aspersit. Ilico sacrilegi blasphemi in aspersione piperis lepra perfusi sunt, quæ plaga lepræ in posteris eorum hæreditaria remansit, vsque in finem. Et istud etiam refert beatus Anto. in d. sua summa, parte secunda. titu. viij. cap. vij. §. iij.

6 † Postquam autẽ loquimur de gallo, refero vnum ostentum quod refert Plinius decimi lib. naturali. historiæ. c. xxj. de gallis, & quomodo castrentur. in fi. versic. Inuenitur in Annan. lib. in Arimin. agro. M. Lepido. Q. Catulo Consulibus in villa Galerij loquutum gallinaceum semel fuisse: refert pariter quod Pergami omnib. annis spectaculum gallorum publicè editur ceu gladiatorum. Et sic per pueros in pluribus Franciæ partibus circa carnis priuium quotannis solitum fieri: & dominus galli vincentis efficitur Gallorũ Rex in mense Maij, facit per ciuitatem Caluatam & pomposam monstram, pluribus pueris scholasticis associatus.

7 † Et Sigibertus in sua refert Chronica, duo singularia. Primum, quod in parochia Legimen. porca enixa est porcellum habentem faciem hominis. Secundùm, quod natus est etiam pullus galinæ quadrupes. Et tempore Ludouici xij. Francorum regis vacca in Britania minori enixa fuit hominem habentem pedem vnum matris bouinum, & disputatum fuit si baptizari posset. de quo vide notata in l. quòd certarum. C. de posthu. hæredi. insti. & de Zabarel. in clemen. j. §. ad hęc. q. ij. de summa Trinitate. & per Archi. in c. propriè. de consecratione, distinctione quarta, & de pluribus mulieribus, quæ cum brutis cognitionem carnalem habuerant, & enixæ partum monstruosum, vide Tiraquellum, de legibus connubi.

8 † Et reuertendo ad materiam nostram aliud de Nabuchodonosor exemplum, cum & ipse paganus viso miraculo, scilicet euasione trium iuuenum Ananiæ, Azariæ, & Mizahelis, aliàs Sydrach, Misach, & Abdenago de fornrce ignis, fecit edictum per regnum suum, quòd quicunque blasphemarent Deum illorum, qui est Deus noster verus. in interim irent, & domus eorum vastaretur, vt habetur Danielis tertio. & in c. quando vult Deus. ibi, paulò post Nabuchodonozor. quod recitatur in capit. non inuenitur. circa medium. xxiij. quæstione iiij. & c. primo. ix. distin. & c. Imperatores. xj. qu. iij. Quæ iura probant leges imperatorum pro Dei fauore & veritate latas, esse seruandas, & legibus contra voluntatem Dei prolatis non esse obtemperandum. bona est enim ratio, quæ pro religione facit: quod videtur facere contra nõnullas constitutiones seu ordinationes regias, de quibus infrà dicam, quæ minus quàm leges Imperatorum puniunt. Aliud enim Valerius Maximus refert exemplum, titulo de cultu deorum de Tarquinio rege, qui Marcum Tullium duumuirum, quòd librum secreta ciuilium sacrorum continentem custodiæ suæ commissum corruptus Petronio Sabino describendum dedisset, culeo insutum in mari abiici iussit, idque supplicij genus multò post parricidiis irrogatũ est. Iustissimè quidem, quia pari vindicta parentum ac deorum violatio expianda est. Quamobrẽ in diui Ludouici Frãcorum regis chronica per Gaguinum edita comperitur iudicium & punitionem contra Soldanum per suos factam ob hoc, nisi pacta eidem Ludouico custodiret iureiurando commissa, Mahometum abnegabat. & Rex ipse sanctus simile de Deo nostro facere denegauit iusiurandum. Quare Soldanus à suis fuit ob illam negotiationem Mahometi occisus: quæ tamen erat conditionalis, si promissa non adimpleret.

9 † Et lex canonica iniungit publicam pœnitentiam. c. ij. de maledictionibus. vbi qui maledixerit Deum, aut beatam perpetuámque virginem, vel sanctos, septem debet dominicis diebus stare in foribus ecclesię, dum magna celebrabitur missa, ita quòd in vltimo stet sine pallio & calciamentis, & corrigiam habeat ad collum, & quod præcedentibus sextis feriis ieiunet pane & aqua, & non ingrediatur ecclesiam: & quolibet dictorum dierum reficiat tres vel duos: & si non possit, saltem vnum pauperem: & si ad hoc non suppetant eius facultates, id in aliam cõmutetur pœnam. Et si prædicta sustinuere renuerit, sibi ingressus debet interdici ecclesiæ, & in obitu carere sepultura, ac alia puniri pœna: licet in foro pœnitentiæ necesse non sit illam iniungere, sed arbitrariam, sicut pro aliis peccatis: secundùm Gofridũ. Et videtur eadem esse pœna, siue quis Deum blasphemat, vel virginem Mariam, vel sanctos Dei, secundùm Anania in d. c. secundo. Quinimo, vt inquit Host. ibi, sunt aliqui deuoti virginis gloriosæ credentes minus eã offendere quàm Deum: de quo se remittit ad notata in capitulo ij. de celebratione missarum. & ibi per eum singulariter. & Socin. consi. cxix. vo. iiij. quod est singula. ad quem spectet, scilicet an ad ecclesiam, aut ad iudicem secularem talis blasphematis punitio, de quo infrà dicam. Quare vt inquit Hostien. in summa eodem, de maledic. videtur esse à domino facta gratia, per d. capitulum secundum de maledic. quoniam pœna antiqui canonis erat grauior in clerico, quàm in laico, d. cap. si quis per capillum.

10 † Sed de iure ciuili blasphemus venit vltimo plectendus supplicio. Authentica, vt non luxurientur contra naturam, neque iurent per capillos, aut aliquid huiusmodi: neque blasphemetur in Deum. §. præterea. quæ est pulchra & notabilis, vt inquit de Anania in d. c. ij. ver. in ea gl. ibi, collatione vij. posset legi in ecclesia tanquam scriptura sancta. quæ quidem pœna, vt dicit Luc. de Penna in d. l. omnes. licet diuina, Christiana, & gentilium lege statuta fuerit, tamen ob defectum religionis & iustitiæ non seruatur. imò iniuriã nostrã vsque in interitũ, vt inquit, acerrimè vindicamus: blasphemiam verò in Deum & purissimam virginem matrem prolatam patientia execranda relinquimus impunitã, contra illud xxiiij. quæst. iiij. capitulo. si is qui. Vnde Hostiẽ. dicit in ista summa de maledi. Iustinianum sanctum Imperatorem fuisse ibi tam eleganter loquutum, & voluisse arguere, si Papæ vel Imperatori maledicetur, esse maximã pœnam inductam. c. j. eod. tit. & l. vna. C. si quis Imperatori maledixerit. quãto maiorẽ & acriorem esse in maledicẽte Deo infligendam: quia nulla est cõparatio serui ad dominum. Nam quod in religionem diuinam committitur, in omnium fertur iniuriam. l. Manichæos. C. de hæreticis. longè enim grauius est diuinam quàm temporalem offendere maiestatem. c. j. §. item statuimus, de statutis & consuetudini-

bus.& authentica,gazaros.C.de hæreticis.& cap.vergentis.eod.tit. Nec debemus assimilare eius opprobria quæ natura deleuit, vt ibi per Hostien. qui multum commendat Iustinianum. Et idem Ioannes de Anania vbi suprà. quòd Deus superobtulit legem,vt dictum est,ac Imperatori faciēdi leges potestatem dedit.authentica,in medio litis.& in authentica,vt hi qui obligatas. quib. violatis aut seruatis Deus existimat,iuxta illud Hieremiæ xxxj. Si cessauerint leges istæ siue statuta ista coram me dicit Dominus: tunc & semen Israel deficiet, vt non sit coram me cunctis diebus. Et Esaiæ xxxv. Quia transgressæ sunt legem,mutarunt ius,maledictio vorabit terram,& insanient cultores eius,& remanebunt homines pauci. Custoditio autem legum cōsummatio est incorruptionis,vt dicitur Sapientiæ vj. Est ergo secundùm de Anania,sciendum quòd per text.dictæ authenticæ,vt non luxurientur contra naturam. prohibetur primo peccatum contra naturam, secundò blasphemia contra Deum,& tertiò iuramentum per membra Dei. Et contra faciens, punitur pœna vltimi supplicij. sicque illa tria delicta quò ad pœnam imponendam & ad enormitatem delicti considerandam æquiparantur. & expresè probatur,iu-
11 rantem per membra Dei ipsum blasphemare. †Quod facit secundùm Bartol. ibi, ad statutum certam imponens pœnam blasphemanti Deum, quòd locum habebit contra iurantem per membra Dei,vt illa statuti puniatur pœna tanquam Deum blasphemans, Et hoc fuit de mente glossæ primæ in d.c.ij.vt vult ibi Ana.dum ibi alleg.text.in d.c.si quis per capillum xxxij.quæ.j.ibi,vel alio modo blasphemia cōtra Deum vsus fuerit.& idem Angel.& Imol.in his verbis, §.j.ff.de hæredibus instituendis.& singulariter Alexan. consi.ccxxxiij.lib.vj.Licet Calder.consi.ij.versi.sic etiam intellexit.titu.de Iudæis.dicat, quòd pœna capitis quæ imponitur per d.authen.non imponitur pro blasphemis: imò si bene inspiciatur,solùm imponitur luxuriantibus contra naturam,quia aliàs esset absurdum,vt inquit,dicere iurantes per caput vel capillos Dei tanta puniri pœna, quam videtur sonare illa authentic. Tamen secundùm Alexand. in d.consil. versic.posset etiam responderi quod dictum Calderini nō videtur absque violentia ad illam literam. Ideo pœna dicta authen.vt non luxurientur.imponitur secundùm Pet. Cin. Bald.& Salic.l.ij. C.de reb.cred. & iureiuran. quando hoc quis ex consuetudine facit, dum text.ibi dicit in versicu.sin autem.ibi,permanentes delictis, quia tunc est locus pœnæ illius Authentic. Et idem Bald.in l.ij. C. ad legem Iul.maiestat.& Ana.in d.cap.ij. & in hoc casu secundum ipsos vnus vel trinus actus non inducit consuetudinem, quoniam hoc contingit ex lubrico linguæ,quòd de facili fit & committitur. Quare non ita acriter puniri debet,sed ad torturā poni,vel aliter arbitrio Iudicis puniri. Et idem Angel. Aret.& Iason in §.item si quis postulante. instit.de actio. Tamen Paris de Put.in tract.syndic.in verb.condemnatio. ca. an potestas.versic.licet sint aliqua delicta refert quòd cùm esset commissarius regni Neapolitani, & transiret per syluas,in quibus erant pastores animalia custodientes, & audiuisset quendam pastorem alta voce Deum blasphemantem,illum capi fecisse,& examinatis testibus qui secum aderant,illico linguam incidi sibi fecit, & in arbore quadam illius nemoris affigi iussit,per quæ quis peccat, per ea quæ torqueatur. Sapient. xix. & authentic.omnes peregrini. C. commun.de suc.dicens istud esse crimen in quo non cadit defensio,nec talis blasphemans Deum audiri debet, etiam quo ad repulsam & obiectus testium,argum.l.si famosi.& l. in quæstionib.& quod ibi notat Bart.ff.ad legem Iul.maiest. tamen in aliis criminibus de stylo curiarum Franciæ procedítur etiam extraordinariè:& dantur per delatum obiectus per testes in affrontationibus & accaritionibus, siue ex officio iudicis instigante, aut sine instigante aliquo processum fuerit,vt probat text. in authent. si testis productus. & vnde sumitur. C.de testibus. aliàs non admittitur, vt attesta-

12 tur Benedict.in sua repet.cap.Raynu.†Tamen ego semper fui in opinione contraria,criminosum carceribus mancipatum,conditionem aut statum personarum testium ignorantem,& ob id in promptu obiectus dare non valentem, esse recipiendum ad illos postea in terminum à iudice præfixū dandos. Aliter enim periculosum esset ipsum delatum ad quæstionem vel torturam ponere,vel aliam pœnam capitalem ad depositionem testium inimicorum & fortè criminosorum procedere: quia de iure tam ciuili quàm canonico post torturam & publicationem testium, partes etiam contra dicta testium admittuntur,d.authent.si testis productus. l.si quis testibus vsus fuerit. C.eo.ca.præsentium.eod.tit. Et ita seruantur in curiis spiritualibus & iudicib. ecclesiasticis. Sed secus est in curiis secularibus: quia de stylo curiarum Franciæ & ordinationibus regiis dantur obiectus ante publicationem testium contra personas tantùm,& non contra dicta testium. Ideo opin.de Pute.in curiis supremis non seruatur,& in istis Dei benedicti & perpetuæ virginis matris eius blasphematoribus,qui recipit eos ad dandum obiectus contra personas post affrontamentum & accariationem. Quoniam iudex de ignorantia inquirere debet, ad quam probandam admittuntur testes etiam domestici & familiares qui fidem faciunt,etiam non integræ opinionis existentes,vt tenet Ana. consil. lxix. inchoant.visa inquisitione.sequens Specu.in titu.de inquisitio.§.j.ver. sed nunquid eas vel innocentiam suam &c.qui allegat Tancre.hoc primò tenuisse.& idem Hippolyt.de Marsil.singu.lix.exordien. innocentib.iura fauent.& in l.j.§.ad quæstionem. num. xxvj. versic.vltimo pro nunc limita hunc tex.ff.de quæstionibus. quod videtur contra tex.in l.ij.& l. seruos. C. de testib.vbi pro eo vel contra eum non admittuntur.& idem in d. l. j.§. ad quæstionem.ff.de quæstionib.& l.testis idoneus.& l. idonei.& l.testes.ff.eo.titu.& tex.celebris in l.pridā.C.de quæstionib.ibi,neque pro his neque aduersus eos in capitalibus vel pecuniariis quæstionib. veritatis vim obtinere possit. & c.ex literis.de testib.licet innocentia probetur ex præsumptionibus.vt tenet Bart.in l.fin.§. fi. in prima quæstione.ff. de bonis eorum qui sibi mortem consciuer. quem sequitur Hippol.de Marsil.consi.lj.nume.xlviij.vol.j.Sed istud intelligit Franciscus Brunus in tractat.de iudiciis & tortura in j. quæstione principali. versi.vlterius generaliter quæro.in testibus domesticis vel familiarib. honestæ & bonæ famæ, vt sunt domestici & familiares episcoporum, abbatum, & nobilium,vel præsidentium & consiliariorum,qui non retinēt nisi discretos & bonę opi. Et tenet Bald.in d.l. ij. C. de testib.cum aliis per Hipp.allegat.singular.v.incipient.regula.& Felin. in dicto capitul.ex literis.versic.fallit.j. & versi. fallit secundò,& Hippol.consi.lxviij.nu.xxiij.vol.j.& in sua
13 praxi.in prin.nu.x.cum seq.†Et aduerte,quod blasphemator repellitur à testimonio,nec est idone⁹ testis.vt tenet Alec.cōsi.clij.li.v.dicēs lusores & blasphematores repelli à testimonio.& Dec.cōsi.clxiij.incho.in causa matrimoniali.ver. xiij.opp.& Thom.Grāmat.voto.xxij.nu.v.& vj. hoc intellige.si semel pro hoc fuerit etiā pecuniariter condēnat⁹.& sic tenet Nicol.superenti.in additio.ad Iser.in peregrina lect. nu.ij.super consti.blasphemantes.titu.de blasphemantibus
14 Deum.†Et pro cōclusione prædicta cōtra iurantes facit ꝙ ipse Ana.in c.j.de clerico percussore,dicit.de illo qui habet in cōsuetudine percutere,quòd acrius puniatur:quia secundùm Hosti.quem sequitur Io.de Ana.iustum est crescente malitia seu contumacia,crescere & pœnam.vt voluit Inn. c. quoniam.vt lite nō cōtestata.& sic in hoc dicto dicit se velle sequi dictum patris iuris. Nam sufficit sequi sententiam discretorum,etiam si malè dixerint,l.diui fratres.ff.de iure patrona. Propter quod dicit Hosti.in summa.§.fi. ver. quid si iurant per caput,per ventrem,corpus,& capillos Dei: si hoc faciunt iurando & affirmando factum, sicut (vt ipse ait) faciunt Burgundiones,quòd tunc locum non habet tex.in d.authent.vt non luxurientur.secus si hoc faciunt detestando ve-

do vel vituperando, quamuis irati, ficut Francigenæ, qui iu rant per ventrem & per caput. & idem faciunt (ne displiceat Hostien.) Itali, qui iurant corpus & sanguine Christi di-
15 cendo, Sangue de Dio. † Quandoque sunt statuta & consue tudines locorum, quæ secundùm Cin. & Doct. suprà alleg. in d. l. ij. puniunt plerunque blasphemos in pecunia in regno Metropolitano, vt in consti. blasphemantes Deum & virginem gloriosam. titulo de blasphemantibus Deum. & ibi Andr. de Iser. in sua peregrina lect. quòd quandoque iubent stare in scholis palatij ad berlinas vel catenas, quandoque iniungunt ieiunare in pane & aqua tribus vicibus, vel pluribus ad arbitrium iudicum. Et talem constitutionē & ordinationem diuus Philip. Rex augustus huius nominis secundus fecit, vt refert Gaguin. in chronica eiusdem. in princ. ordinans si quis eius impietatis reus compertus esset, in fluuium aut paludem citra mortem dimitteretur. quod seruatur Tholosæ, vt dicit Guliel. Benedi. in sua repe. capi. Raynu. versi. sacro coronamenti absoluto. de testa. vsque ad præsentem diem, vbi ter in Garonæ flumen proiiciuntur, sicuti Burdegalæ lenones siue macquerellæ in mare ter plū guntur in quadam gabiola positæ. Sed per aliorum regum Franciæ ordinationes aliter blasphematores Dei & virginis Mariæ puniuntur, vt patet ex ordinationibus per Ofr. recollectis. titu. de malefi. & blasphemis. c. j. Et primò ex ordinatione Philippi sexti Valesij, cuius tenor talis est: Volumus & ordinamus, quòd ille vel illa, quæ Deo & beatæ Mariæ virgini maledicere præsumpserit, aut turpe seu vile iuramentum fecerit, pro prima vice ponatur in pilario inibi ab hora prima vsque ad nonam per mensem: ad cuius oculos proiici valeant lutum & aliæ immūditiæ absque lapidibus, vel aliis rebus eum lædentibus, deinde verò ad panem, & aquam absque alio cibo per mensem morabitur. Sinautem ipsum secundò recidere contigerit, vult quòd in die mercati solennis rursus in pilario constituatur, ipsiúsque labium superius cum ferro calido taliter scindatur, quòd dentes eius appareāt: pro tertia vice totum labium inferius, & quarta vice totum bilabium. quòd si per miserā eius id sibi quintò contigerit, vult quòd in totum lingua sibi præscindatur. quod in tota quasi Alemania seruatur, & præcipuè in mulieribus, vt refert Thom. Ferrarien. cautel. præalle. xxv. & idē statuit diuus Carolus septimus, eodem titul. Excepto quòd pro prima vice solum ponitur in carcere per mensem ad panem & aquam, & condemnatur in viginti solidis, quorum pars fabricæ ecclesiæ parochialis, & alia pars media domino loci applicabitur. & pro aliis vicibus vt suprà. Si verò cō tra beatā virginem Mariam vel sanctos & sanctas Dei blasphemiam dixerint, pro prima vice arbitrio iudicis pro quātitate, potētia, & facultate delinquentiū pecuniariter puniātur, pœnā ipsam, vt dictū est, applicando. Et si amplius in id reciderint, tanquam blasphematores Dei & sanctorū puniātur. Vbi verò alter Deum & virginem Mariam iurauerint, scilicet iurando mortem, sanguinem, vētrem, caput, plagas, & alia illicita & reprobata iuramenta, in emendam pecuniariam condemnabuntur pro prima vice in duodecim denariis, sicut ante dictum est, applicandis. Pro secunda vice in duobus solidis Turonen. Pro tertia vice, in quadruplum, videlicet in quatuor solidis Turonen. Pro quarta vice in triplum, videlicet in octo solidis Turonen. Et si quintò reciderint, in prisione ad panem & aquam per tempus à locorum iudicibus arbitrandum, teneantur. Et si pœnis supradictis castigari noluerint, neque malas eorum deserere voluerint consuetudines publicè die mercati vel solenni pilorizentur, vt cæteris transeat in exemplum. Et quasi idem per Carolum octauum eo. ti. c. vlti. sancitum ac statutū fuit, excepto quòd in maiori emenda, si facultates bonorum suppetant, condemnari debet. Sed per aliam Lud. xij. constitutionem seu ordinationem blasphematores tam pro prima, secūda, tertia, & quarta vicibus. in pecunia ad iudicis arbitrium condemnantur. in secunda, tertia, & reliqua duplicantur, triplicantur & quadruplicantur, quæ inter eas diuiduntur partes, vna scilicet regi, alia fabricæ parochialis ecclesiæ, & alia denuntiatori adiudicatur. Et pro quinta vice ad carcanum & pilorium die mercati vel alia solenni demorentur, ab hora manè octaua vsque ad horam primam post meridiem, etiam cum omnibus iniuriis & opprobriis à transeuntibus inferendis. Et nihilominus ad iudicis arbitrium mulctabūtur. Et si soluendo non fuerint ad carcerem cum pane & aqua per tempus ad idem iudicis arbitrium moderādum, habito ad emendam pecuniariam respectu ponantur. Et pro sexta vice labium superius, & pro septima labium inferius cum ferro calido scindatur, taliter quòd dentes eorum apparentes ab omnibus videantur. Et pro octaua vice, quòd
16 lingua in totum sibi præscindatur. † Et sic videtur blasphemantes cum temporis interuallo toties posse accusari & cōdemnari, quoties Deum blasphemant, vt voluit Cæpol. consil. lxxvij. incho. visa inquisitione formata per potestatem montis Silicis. Sed si vno impetu blasphemauerint Deum, virginem Mariam & sanctos eius, an vna puniantur pœna, vel pluribus, vide Alber. in secunda parte statutorum. quæ. v. & quæ. xlj. Tamen per curiam quidam blasphemator nominatus Philip. Huault, dict Giraude, fuit lingua prius perforata viuus concrematus. Et latum arestum die xx. Iunij. Anno 1530. Et quidam alius qui solum contra virginem Mariam verbum protulerat iniuriosissimum, fuit decapitatus, prius sibi lingua amputata, iuxta theoricam glos. fi. l. omnes. C. de delato. lib. x. quam ibi sequuntur Bart. Ioan. de Pla. & alij. & Anto. Corsetus. in singu. pœna. Et latum arestum an
17 no prædicto vel seq. † Sed quādo tales offendunt Deum de facto, vt per iactum lapidis, vel sputum, aut lutum in figurā domini nostri Iesu Christi, vel purissimæ virginis vel alicuius sancti, & offendunt aut percutiunt imaginem crucifixi: vt fecit quidam Franciscus de Sus, qui percussit bis aut ter quendam crucifixum papyreum, grauitur sunt puniendi, l. non contrahit. ibi, lapide iactato. cum l. sequent. & l. famosi. ff. ad leg. Iul. maiesta. qui licet loquatur in proiiciente scienter lapidem contra statuam principis consecratam, pœna læsæ maiestatis puniatur. Secus si à casu, vt ibi, & l. si cum seruo. & ibi Doct. ff. de iniuriis. & idem tex. in l. capitalium. §. ad stutuas. versi. eum quoque qui imaginem Cæsaris. ff. de pœ. dicens eum in vinculis publicis ponendum, tamen multo magis, & fortius si dolosè, & in despectū diuinæ maiestatis de facto irruerint contra imaginem Dei, aut eius matris perpetuæ virginis, prout reperitur factū fuisse in ecclesia Burgidolen. diœce. Bituric. ex quo ictu in manu Dei inter brachia virginis matris existentis illato, exiuit sanguis, cùm lōgè grauius sit æternā quā tēporalem offendere maiestatē, vt dictum est. Et idē Iaco. de sancto Geor. in l. si quis id quod. in ij. lectu. nu. xj. ff. de iurisdi. omnium iudic. dicens eos dura pœna & accerba puniendos, per tex. in d. c. si canonici. §. cæterum. de offi. ord. quem text. ad hoc allegat. Alex. in ad-
18 di. ad Bart. in l. sacrilegij. in ij ff. ad legē Iul. peculatus. † Vnde glo. in d. §. cæterum. in verbo, vltrix. ponit duas pœnas tēporales, & duas spirituales: quarum prima erit, vt in vincula publica mittantur. d. l. capitalium. §. ad statuas. vel quòd moriātur. d. l. vna nemini licere signum Saluatoris. vel quod spiritualiter puniantur, & nisi pœniteant & satisfaciant, loci sui dignitate & honore priuabuntur. cap. quicunque. xxvj. quæst. v. vel aliter iudicis arbitrio. l. j. ff. de iur. delib. Et quod mori debeat talis irruens aut in crucem aut imaginem Christi, est text. in d. l. vna. nemini licere signum Saluatoris. dum text. dicit, grauissima pœna: id est morte. l. vltim. ff. de pœn. & celebris text. in l. ex senatusconsulto. ff. ad leg. Corne. de sicar. vbi Ang. dicit esse sing. contra offendentes diuinam maiestatem, quòd incidunt in leg. Corn. de sicar. à fortiori percutiens imaginem Dei, vel scindens lignum crucis, prout ipse dicit se vidisse Perusij: & illi frangenti, manū fuisse amputatam, & merito. Poterit enim, vt inquit, gra-

tius puniri,& pœna mortis, vt ibi per eum,& latius in sua quæsti.in refulgenti delitiarum palatio. quem sequitur Ana.in c.statuimus.ver.quæro iuxta prædict.aqui alleg. Fran. Tigri.ita tenentem in d.l.non contrahit.per illum textū.& Hippolyt.de Marsil.in d.l.senatusconsulto. & in sua Praxi criminali.§.& quia.num.xxv.& de Puteo in suo tractat. de Ludo.ver.qua pœna puniantur illi lusores. cum aliis per ipsum alllega.& de Isern.in §.gazaros.in verbo diffidamus. num.xviij.de statu.& consuetu.contra liber.eccle.& Doct. Palatios,dictus Lupus in consil.de hæresi. quòd reperitur post repetitio. capi.per vestras.de donation. inter virum & vxo.& Alexan.consi.ccxxxiij.lib.vj.num.vj. & pariter Ludo.Contaltus in tractatu de reprobatio.senten.Pilati.in primo dubio.& ita secundùm hanc sententiam fuit per curiam iudicatum contra prædictum Franciscū de Sus,qui ad perdendum primò manum condemnatus fuit:& postea caput. Et idē tenet de Anch.consi.xv.exord.spiritualis iudex.vbi consuluit contra Iudæum,qui per fenestram proiecerat immunditias,& deturpauerat crucem,quam vnus in processione ferebat.per text.in d.l.vna nemini licere signum Saluatoris.& in l.si quis in hoc genus.C.de episc.& cleri.ibi,siue sacerdotibus.vel in ipso cultu vel loco aliquo aliqua irrogetur iniuria,præses pœna capitali vindicabit. & idem text.in §.omnibus autem.in auth.de episc.& cleri.& per eū alle.volens tamen cognitionē & punitionē ad secularē iudicem & non ecclesiasticū spectare.& idē in rub.extra de iudic. & de hac cognitione est bonus text.in c.à nonnullis. & ibi Ana. versi.no.quòd blasphemantes Christum.de Iudæis.& idem Anan.in d.c.statuimus,versi.circa prædicta.& Feli.in c.postulasti.de iudi.& Hippo.de Marsil.in d.l.senatusconsulto. versi.sed vltra. Ang.& Soci.in d.con.cxix.& Pet. de Belluga.in Specula.principium.tit.de præposi.graua.§.viso.& signanter num.xvij.vbi ponit de Iudæo.& Sarraceno,qui in opprobrium fidei Christianæ in die Parasceue Domini agnum siue ouem crucifixerunt,& crucē conspuerunt,& pedibus conculcarunt,& in imaginem crucifixi noua fecerūt opprobria,quòd punitio talis delicti spectat ad iudicem secularem,& non ecclesiasticum.& ibi,& nu.xvj. Tamen sic factum non fuit in persona cuiusdam,qui in festo beatæ Mariæ Magdalenæ & exitu vesperarum percussit ense imaginem Christi,& amputauit partē faciei cum crinibus, qui fuit à pœna mortis prætextu ebrietatis,licet non bene probata fuisset,excusatus,& condemnatus ad ictus fustium,seu fustigādum esse,& aliter prout in aresto lato die xxj.Ianuarij,Anno.M.D.xxiij.

SVMMAE.

1 *Patruus præfertur filiis alterius patrui in successione consobrini.*

2 *Patris gradus nō attenditur in successione transuersalium, sed ipsiusmet qui successurus est.*

3 *Collatio bonorum non habet locum in successione collateralium.*

Quæstio CCCII.

Quatuor fratres vel sorores sunt, videlicet Ioannes,Petrus, Martinus,&Gulielmus,quorum duo relictis liberis decesserunt:scilicet Martinus vno,& Gulielmus duobus liberis relictis. Et contigit filium Martini ab intestato,superstitibus Ioanne & Petro patruis suis,& filiis quondam Gulielmi consobrinis siue cognatis suis. Quæritur an auunculi siue patrui præferantur filiis Gulielmi eorum nepotibus in successione filii Martini eorum nepotis. & consobrini filiorum dicti Gulielmi. Secundò an isti patrui teneantur conferre si quid habent ex donatione ei per defunctum nepotē vel eius partem.de cuius successione agitur,facta.

DECISIO. CCCII.

1 DICO † quò ad primum dictos auunculos siue patruos nepotibus suis & consobrinis dicti defuncti in successione bonorum eiusdem esse præferendos,per textū clarum, in l.auunculo. & ibi Barto.Bald.Salicet.& Cornel.C.commu.de succes. quam Bartolus dicit ibi singularem,& non esse correctam: quoniam dicti auunculi sunt proximiores,quia in tertio gradu, l.iurisconsultus.§.iij.versicu.auunculus.ff. de gradib. vt institū.eodem tit.§.tertio.& consobrini siue cognati qui propriè dicuntur amittini,sunt in tertio gradu, & dicta l.iurisconsultus.§.quarto gradu.& institu.eo.§.quarto gradu. & idem tenet Ioann.Berberis compatriota in suo iuris viatorio.in titu.de successio.ab intestato,dicens patruum excludere filium amittæ,& econtra amittam filiū patrui.per textum in dicta l.auunculo.& idem Bald. consilio cxxxj. volu. quarto,volens etiam patruum vtrinque coniunctum præferendum auunculo defuncti ex vno latere. Et hanc conclusionem in terminis tenet Ioan. And.in additio.Specul.in titu.de successio.ab intestat.§.primo,in verbo, vocantur. ante finem versicu.sed fuit alia quæstio de facto talis A.B.C. erant fratres &c.& hoc per l.ij.C.de succes.edicto.& idem Ana.consilio liiij.versicu.circa secundum verò.& Alexan. consilio clxvj.lib.v. Etiam secundùm eum si nepotes essent coniuncti duplici vinculo eidem consobrino, de cuius successione agitur, inspecta persona patris eorum, & patruus vnico tantum vinculo:vt quia esset frater vterinus, & consanguineus tantùm matris defuncti nepotis. † Quia quando(vt inquit) quis vult succedere in linea transuersali alteri quàm fratri suo,vel alteri quàm patruo,non attenditur persona patris,vel matris istius,qui nō vult succedere, nec quo vinculo coniungatur defuncto,scilicet an duplici vel vnico tantùm vinculo:sed solùm attenditur an iste,qui vult succedere sit in gradu priori:quia qui est prior præfertur,vt in authentic.de hæred.ab intestato.si verò neque fratres,ex qua extracta authentic.tres fratres prima & secunda.C.de legiti.hæredita. Et idem Ludouic. Bologni.in additio.ad Matthę.de Mattes.in tractatu de successio.ab intestat.parte tertia in additio.incipient.non sunt multi menses.cum sequen. vbi ponit quando sunt auunculus & patruus eo vinculo defuncto nepoti coniuncti:quomodo succedant. Licet aliud videatur,quando filius fratris vellet succedere patruo defuncto:& secum concurreret alius patruus. Tunc enim non curatur prioritas gradus, sed bene attenditur quis eorum coniungatur duplici vinculo vel non.dicta authenti.de hæredibus qui ab intestato.§.si igitur defunctus.cum §.sequē ti. de quo per Alexand.in dicto consilio clxvj.qui hoc latius prosequitur. † Quo ad secundam quæstionem dicendū videtur patruum vel auunculum non teneri conferre illud quod donationis titulo per fratrem vel eorundem patruorum nepotem,de cuius successione agitur,habuerunt,vt tenet gloss.vltima.quàm faciunt singu.Ioan.Fab.Pau.de Castro & Corne.in l.j.C.de legitim.hæred.quæ vult collationem bonorum tantùm fieri debere quando agitur de successione patris vel matris,sed non quando agitur de successione fratris vel sororis,per illum text.Quoniam regula circa materiam est,collatio bonorum nunquàm habet locum inter alias personas,quam inter solas descendentes, succedere volentes ascendentibus. Et istud etiā habet locū tribus copulatiuè concurrentibus,vt tradunt Bal. Salic. & Paul.de Cast.in l.si mancipati:& etiam Ias.post medium.versi. confirmo,& facio vnam necessariam regulam &c. C.de colla. Ideo soli descendentes,qui succedunt ascendentibus, tenentur conferre profectitia tantùm,quia castrensia vel quasi nō conferuntur.l.prima.§.nec castrense ff. de collat.bono. nec etiam aduentitia,l.fin.C.de collatio. Hinc est secundū Bald. Paulū & Iason. in dicta l.emancipati.quod inter transuersales succedentes transuersalibus non habet locum bonorum collatio: vbi Iason exemplificat in tribus vel in quatuor fratribus,quorum vnus moritur,quod alij fratres succedentes fratri defuncto ab intestato nō tenentur cōferre bona quæ habuerunt ab illo defuncto fratre,per illā gl.in d.l.j. & vult etiam fortius Ias.quod si ascendentes succedant descendentibus,vt quia auus paternus & auia,vel mater & pater succedunt filio vel nepoti prædefuncto,inter ipsos non habent locum collatio. Quare dotem & donationem habitam à filio vel nepote,& sic profectam ab eo de cuius successione agitur,non tenetur conferre, vt tenuit Cin. in d.l. si eman

si emancipati. in antepenult. quæst. & ibi Bald. & in l. quoniam nouella. C. de inoffi. testam. & in rub. C. de colla. Et istam sententiam vt ait Iason, tenet totus mundus, excepto solo Ang. qui tenet contrarium in l. vt liberis eo. tit. quem reprehendunt Alex. & Iaso. de quo per ipsum Iaso. in d. l. si emancipati. & ibi idem facit Corne.

SVMMAE.

1 *Expensas remissionis clerici ad suum episcopum an soluat ipse clericus vel episcopus. & nu. 11. & 12.*
2 *Debitor captus nutritur expensis creditoris, vel eleemosynis.*
3 *Ad ecclesiam confugiens debet ab ea tunc ali.*
4 *Expensas litis aduersario pauperi quando quis ministret.*
5 *Commissarius ad alteram partium missus cuius expensis mittatur.*
6 *Episcopi ad degradandum aliquem à metropolitano vocati, debent suis expensis venire.*
7 *Expensis actoris debet reo dari libelli copia, & quid de apostillis. & nu. 8.*
6 *Vasallus an suis expensis teneatur domino in bello seruire.*
10 *Expensas quas soluat dominus loci, & quas criminosus.*
13 *Clericus qualiter remitti debeat ad suum episcopum.*

Quæstio CCCIII.

Clericus captus per iudicem secularem fuit per eum ad suum episcopum cum tuta custodia remissus, qui fecit in itinere expẽsas. Quæritur an ad illas soluendas clericus teneatur, aut episcopus.

DECISIO CCCIII.

ET circa hanc quæstionem referam plura dicta Doctorum, ex quibus finalem eliciam conclusionem.
1 † Et videtur primò quod dictus clericus prædictas soluere teneatur expensas, per ea quæ not. Bald. quem sequitur Cardi. Alexan. capitul. j. si iudex. de pac. tenen. & eius viol. dicens quod si priuatus petat remissionem fieri ad suum iudicem, debere fieri expen. ipsius petentis, per l. cùm sæpè. quæ est fina. C. de erog. mil. an. libr. xij. sin autem alius iudex ex offic. petat, tunc expen. pub. illius terræ & loci, ad quem fiet remissio, argu. l. mulier in opus salinarium. ff. de capti. Et pro hoc alleg. Cardin. Alexand. Barto. & Fulg. in l. in tantam. §. sacræ. ff. de rer. diui. voluit tamen allegare in l. sanctum. eo. titu. vbi Bartol. ponit de eo qui dubitat ab alio offendi, quòd potest petere à iudice custodes suis expen. per gl. in d. l. fi. de erog. mili. annonæ. & idem Bart. in l. illicitas. §. ne potentiores. ver. potest tamen dici quòd ex causa. ff. de offi. præsid. & hoc intelligunt verum Ioann. de Plat. & Iacob. Rebuf. in d. l. fi. quãdo quis petit custodes in sui fauore. Secus si fuerit arestatus prisonerius, tunc ipse non præstat expen. custodibus, sed ille qui facit eum custodire, quas postea recuperat à debitore custodito in taxatione expensarum, quarum condemnatio etiam in criminali fieri potest. Et est casus in l. fi. & ibi glo. prima. C. de fruct. & lit. expẽ. & Bar. in l. j. ff. ad Tur. & l. Circensiũ. & ibi Ioan. de Plat. C. de decurio. lib. x. Et si ille prisonerius non sit soluendo, tunc præstari debent de publico. l. lege Corn. ff. ad Sillania. Et pariter debitor aut inquisitus si fuerit absolutus, recuperat expen. à patre vel iudice, vt volunt Doct. in l. sancimus. C. de iud. & Lanfran. de Oria. in repe. cap. quoniam contra falsam. in gl. de expensis. in vlt. q. inci. finaliter quæro. de erog. de quo per Bart. & Alexan. in addi. in d. l. j. versiculo. quæro vtrum. ad Turp.
2 † Licet illã glo. in dicta l. finali. de erog. mil. anno. Barto. allegauerit velle debitorem captum propter debitum debere ali suis expen. & non expensis partis vel iudicis. Imò salua pace vult, quod expen. sui creditoris & capi facientis, illo non existente soluendo, vt tenet ibi Odof. qui hoc dicit bene seruari. Et Alexan. in addi. ad Bart. in l. sanctum. idem dicit quando debitor non habet vnde se alat, tunc ali debeat expen. creditoris: alias si creditor eum non alat, iudex potest eum relaxare. Et idem dicit Ioan. Fab. in §. fi. instit. de actio. nisi possit ali & nutriri ex alimoniis, in l. iudices. de episco. audien. & idem Ant. Corse. in singu. expen. in secunda. & de Put. in syndicatu, in verbo, carcer. capit. an carcerarius: qui allegat tex. in c. diffiniri. & in c. fœlicis. xvij. questione. vlti. vbi dicitur,
3 † quòd fugientes pro delictis ad ecclesiæ immunitatem debent ali ab ecclesia & capitulo. & in capi. vxor. eadem causa & quæstione tertia: & idem Bal. in l. satis. ff. de in ius vocan. & in l. præsenti. C. qui ad ecclesi. confuge. Et idem secundum de Puteo in equo arestato vel sequestrato, quòd expen. sequestrari facientis nutriri debet, argum. l. si in Asia. §.
4 primo. ff. deposit. & Barb. in c. cæterum. de rescriptis. † Et pro ista parte facit tex. in l. si instituto. §. de inofficioso. ff. de inofficio testamento. & in l. fi. C. de ordi. cogni. & in l. vltima. ff. de Carbo. edicto. & in c. ex parte. de accusa. vbi quis tenetur aduersario suo administrare expen. contra se, ex inopiæ causa. Et idem Ang. consi. ccxv. versicu. præterea quis tenetur. & in authen. iusiurand. quod præst. ab his. & idem in diuite litigante cum paupere, vt sibi expensas ministrare teneatur. quod seruare non vidi. & idem in fisco per dicta iura, vt tenet Puteo in syndicat. in verbo, expen. pro quo dicit Bal. in l. magis puto. §. in primis. versic. item quòd si inope. ff. de rebus eorum qui sub tut. quòd fundatur iustitia quæ est in Francia. tribuens pauperi litem habenti cum Rege nõ habenti vnde faciat, expensas litis & aduocatum: & in Prouincia pronunciæ est Regius pauperum aduocatus à Rege
5 stipendiatus. † Præterea dicit glo. quam Bartol. facit ibi singularem in l. prætor. §. defendi. in verbo, deteriorem. ff. quibus ex causis in possessionem eatur, quòd si commissarius mitti debeat absenti ad de calumnia iurandum, vel depositionibus respondendum, debet mitti expensis ipsius absentis. sic se habet curiæ metropolitanæ stylus. pro quo dicit ibi Bart. quòd si peto copiam instrumenti procurationis, debet fieri expensis domini. & idem tenent Luc. de Penna, & Iacob. Rebuf. & Ioann. de Plat. in d. l. finali. de erogatione militaris annonæ. Tamen secundùm Specul. quem Ioann. And. & Bal. ibi in addi. sequuntur in titul. de iuramento calumniæ. versicul. penul. & Guido de Susa. in authen. principales. C. eod. titul. quando mittitur ad personam egregiam, iuxta l. ad egregias. ff. de iureiuran. debet mitti expensis cõmunibus, quia iste actus concernit vtilitatem communem. Nam finire litem per iusiurandum ad commodum tendit vtriusque: ergo expensis debent fieri communibus. Et ipsos sequitur Domini. de sancto Geminiano in c. præsentium de testi. lib. vj. & Alexand. in d. l. ad egregias. & ibi etiam Iaso. qui ita ait, quando committitur causa consilio sapientis determinanda, fieri debere communibus expen. & idem Speculator in titulo de accesso. §. salarium, versiculo, quid ergo si alter litigatorum. &c. & Barto. in l. si postulauerit. ff. de adulteris. & ita vidi ordinatum fuisse in scacario seu Rothomagen. Parlamento, me ibidem in quadam causa errorum existente, tam ex parte nunc reuerendissimi domini Archipræsulis Bituricensis, Aquitaniæ primatis, domini Antonii Bohier, ad causam certi reditus monasterij sancti *petentis ex vnaquàm ex parte nobilis Frãcisci de la Lieure, præpositorum: ad quos decidendos fuimus septem consiliarij commissi & deputati, & ex communibus expensis ex ordinatione curiæ depositis & consignatis, & fuimus contentati. & idem decisio. capellæ Tholosæ cclxxiiij. & Bertachinus in repertorio. in verbo, expensæ. dicens se in iudicando sequutum fuisse Speculatorem. licet contra prędictum Speculatorem concludere videtur tex. in ca. mulieres. ibi de expensis partis producentis. de iudiciis. libro. vj. sed ad illum textum respondet Ioann. And. in addi. Speculator. quòd loquatur fauore tantùm producentis, & circa modum probandi. Quare tenentur omnes facere expensas, quæ principaliter tam pro teste quàm pro alia persona, vt iudice aut commissario & suo adiuncto fiunt, l. quoniam. C. de testibus. & ita intelligit textum Dominicus in dicto capitulo, mulieres. §. primo, si verò secundùm Specul. doctor. suprà allegat. iudex mittere ad personam non egregiam, vel non

infirmam,sed profectò ad absentem qui voluntariè per procuratorem causam agebat suam:tunc expen.ipsius absentis mittendum est. Et sic procedit dictum gl.in d.l. prætor ait. §.defendi. Vnde iudex,vt inquit Alexan.arbitrari debet secundũ hanc distinctionem quis debeat soluere expen. cum à lege eius arbitrio cõmittatur, vt per eum in l. generaliter. §.his de præsentibus.post Bar.in iij.nota.C. de rebus credi. quia secundùm Bal.ibi,consiliarij.debent expen.quæ in ipso fient actu mittendi commissarium aut tabellionẽ, quas facit petens vel fieri faciens,d.l.quoniam.& d.l.fina.de erogatione militaris annonæ.& idem Sali.in d.§.his de præsenti.per quæ decidit Bal.semel respondisse in quadã causa cuiusdam detenti prisonerii appellantis ad regem, & se ad curiam regis remitti petentis, quia oportebat quòd remitteretur cum custodibus,quorum expensas ipse facere tenebatur. Et idem Aufrer.in decisione capellæ Tholosæ.& in terminis nostris tenent Bald.& Sali.post Iacob.Butrig.in l.eos super his.C.de appellationi.quòd si iudex laicus ceperit clericum,qui accusabatur de crimine capitali,& clericus petat se ad suum remitti episcopum,tunc iudex eum remittere debet sub custodia,simul cum actis per eum priusquam iudex sciret eum esse clericum,factis. Et idem sentit Bal.in l. minimè.C.de appellationib.& licet de expensis nihil dicant: tamen intelligendum est fieri expen.remissione petentis. Et ita voluit Ioan.Fab.in d.l.minimè. si ipse prisonerius habeat vnde facere,alias expensis iudicis à quo. Omnia enim (vt inquit)onera & suffragia iustitiæ fieri debent expensis prisonerij,si reperiatur culpabilis,& esse soluendo. Alias expensis prosequentis,& vltimò ipsius fisci,arg. l. lex Corne.§.si quis libellum ibi pretium constituitur. & ibi Ange. & Alex,in addi.ad Bart.ff.de iniuriis.& Bart.in l. lege Corne.ff.ad Sillanianum.vt plene dixi in §.xxix.gl.j. de iurisdictione omnium iudicum.libro consuetudinum Bituri.& idem dicit Aufre.in d.quæstio.centesima. vbi dicit ita fuisse per arestum Tholosę dictum & pronuntiatũ contra episcopum Bauren.recusantem furnire expensas cuiusdam prisonerij ab eo ad Archiepiscopum Tholosanum appellantis Et idem dicit in dicta quæstione cclxxiiij.pro quo dicit Bartol.in l.diuus.& in l.cum ratio.§.si plures.ff.de bon. damnatorum,quod expensæ pro exercitio officij sunt faciendę ex multis extraordinariis. Et idem de Put. in syndica. in verbo.captura. capitulo, an officialis. vbi ponit quæstionem quotidianam,quando iudices boues & equos capiunt alicuius rustici pro homine ad iustitiam & patibulum traxinãdo,quòd possunt,l.finali.§.finali.& ibi Guliel.de Cug. Barto.Bald.Paul.de Cast. Abb.& Sali.ff.de pig.act.& in l. iubemus nullam nauem.C. de sacrosanct. ecclesi. Et si rusticus dicit ab experto siue experientia tales boues de cætero in terram non arare,& terram ex his laboratam non germinare fructum,petens ob causam prædictam iudici & reipubli. interesse dictorum boum sic deterioratorum.& decidit quod teneantur,& tenent Doctores suprà allegati in d.l.final.§.fin. Et pro ista parte facit quod notat Abb.Sicul.in capitu.non potest.quem ibi sequitur Felin. versicul. ad illud

6 quòd archiepiscopi.de re iudica.quod episcopi debent venire suis expensis,quãdo archiepiscopus vocat ipsos ad deponendum & degradandum aliquem, & etiam illud quod dicit Bald.in l.Imperator.ff.de statu.hominum, quòd partus mulieris condemnatæ debet expen.publicis ali,& tradi nutriendus.l.mulier in opus salinarium.& quòd pariter notat gloss.in clemen.causam.in verbo profecto. de elect. volens copiam instrumenti appellationis debere iudici à quo tradi expen. appellantis:quam ibi sequuntur de Zabarel. I-

7 mol.& Abb.Sicul.† Et facit quod etiam adducit prædicta gl.de libello cuius copia traditur reo expen. ipsius actoris, de quo per Bar.in l.j.ff.de edendo,qui dicit in hoc seruandam fore consuetudinem,& vbi de ea non appareret sufficere, quod detur copia reo ad scribendum siue defendẽdum. Et idem Decision.capellæ Tholosæ,xcj. & ita seruatur de stylo curiarum Franciæ in actione reali, in qua actor facit tres petitiones siue libellos,quorum vnum tradit reo, & alium relinquit penes grapharium seu graphum,& reliquum

8 sibi retinet.† Et idem facit quod dicit glossa quam sequuntur de Zabarel.Imola.& Abb.Sicul.in clementina,quamuis rigor.super verbo oblatos.de appellat.quod datio appellationum debet fieri & dari expen.appellan. Et idem Aufrer. in d.decisio.xcj.licet rector siue curatus teneatur episcopo visitanti ministrare expen.pastus,c.cum ex officii.de prescr. & hoc de iure canoni.secus de iure ciuili, vt tenent Doctor. in l.obseruare.& in l.solent.§.fin.ff.de offi.proconsul. Et de Puteo in syndica.in verb.expen. & dixi suprà quæstion. in-

9 ci.tertia quæstio est.an charitatiuum. † Et idem secundùm Bald.in cap. cum ex officij. in vasallo eunte cum domino ad exercitum seu bellum,cui dominus tenetur expensas & victus ministrare, Tamen videtur text. in l.quam collaterales.§.fin verò etiam.C.de re militari.li.xij.quod vasallus tenetur suis expensis sequi dominum triginta dierum spatio. Et idem in reformatoribus à rege ad aliquam reformandam ciuitatem datis,quibus ab ipsa ciuitate expensæ ministrandæ sunt.& idem dicit Bal.si aliqui mittantur ad capiendum bannitos.per text.in d.l.mulier in opus. & idem Guliel.de Cug.quem ibi sequitur Angelus.in l.prima.ff. de iustitia & iure. Et idem quòd dicit Anton.de Butr.in ca.proposuisti.de consecra.eccle.vel altaris.quòd Episcopo recõciliãti ecclesiam pollutam per eum qui eam polluit, expen. victus sunt ministrandæ,& si est impotens,ecclesię seruetur cõsuetudo:qua deficiente parochiani contribuant, quibus non valentibus,gratis reconciliet. Sed secundùm Archidi. in c.ecclesiis. de consecra. distin. j. Episcopus suis tenetur sumptibus recõciliare,cum ad hoc ecclesiæ habeat reditus. Et ipsum sequitur Felin.in c.accedentes.versi. vltimo. dum tangit de præscript.allegans pro hoc theoricam Archidia. in c.cauendũ.x.quæstione tertia dicentis, quod qui aliquid tenetur facere,semper suis faciet expensis:nisi contrariũ reperiatur expressum.& idẽ sentit Ang.in authen.de colla.& aliis cap.§.iubemus.dicens expen.quas officialis facit capiẽdo malefactorẽ posse à communi repetere,& per tex.in d.l. mulier in opus. Et sic per arestum curię Paris.dictũ fuit,seruientes nõ posse capere expensas super bonus capti, vel personaliter adiornati,sed ab actore seu instigãte qui eos in opere posuit,vt in quarta parte styli parlamenti de arestis. §. cxlix. Et idẽ in iudicibus & cõsiliariis Parlamentorũ regni, qui ab accusato & inquisito nihil pro auditione, sed ab instigante recipere debent, vt patet per ordinationes regias.

10 † Et idem decis.ca.Tholosæ.q.xlj.vbi habetur quòd ad hæredem occisi pertinent expen.quæ fiunt tam in inquirendo homicidã,quàm ipso accusando,ac processum contra ipsum & suspensionem furcarum fieri faciendo,vt ibi vide.& Paris de Put.in syndica.in verbo.inquisitio.& in verbo iniuria offi.& in ver.expensæ. Aliæ verò expensæ spectant fiendæ ad dominum,cuius est iurisdictio.& hoc bene seruat curia nostra,quæ condemnat prisonerium appellantem in expensis aliis,quam iudicis & aliorum officiariorum ipsius domini,

11 qui tenetur ad illas,& nõ prisonerius. † Licet in casu nostro Ioan.Fab.teneat contrarium in l. vnica. C. de officio proconsulis & legati.dicens, argumento illius l. iudicem secularem remittentem clericum episcopo, debere remittere

12 suis expensis. ¶ † Quid dicendum aut concludendum? Videtur mihi dicendum ex dictis Doctorum suprà relatorũ, clericũ remitti petentẽ,& soluẽdo existẽtẽ expensis suis,aut in defectũ instigantis,vel episcopi requirentis, vel fisci aut alterius iudicis capientis,quoniã quã primum clericus ostẽdit iudici laico literas clericatus tenetur eũ remittere, vt dicit Bal.in l.si qua per calumniam.C.de episcopis & clericis. & Cæpola consil.xj.versicu.de prima quæ.& Guido Pap. q.xxxj.& Bald.& Lud.Bolog.in secundis interpretationib. in l.j.C.vbi de causa status agi oportet. Aliàs, si iudex non traderet vel deliberaret episcopo requirenti in casu quo remitti

mitti debet, teneretur postea suis expensis remittere, vt voluit Aufrer. in d. decisio. cclxxiiij. Et econtra Episcopus requisitus venire quæsitum clericum sibi remissum, tenetur à tempore significationis & summationis ad expēsas per clericum in carcere post factas, & in itinere faciendas, & à clerico impetrabit existente soluendo: & ita conclusum & iudicatum fuit contra officialem episcopi Sarralatēsis. & latum arestum die xviij. Augu. Anno 1535. Si verò clericus captus per suum iudicem seu episcopum, ab eodem appellauerit, tunc expensis eiusdem prisonerij appellantis, si habeat vnde, duci debet, vt voluit Bald. in d. l. generaliter. §. his de præsentibus. & Ioan. Faber in d. l. minimè. & idem puto dicendum in aliis prisoneriis, vt volunt Bal. & Doc. in d. l. eos. §. super his. de appellationibus. Aliàs episcopus aut iudex siue procurator domini loci debet conduci facere prisoneriū suo superiori, ad quem appellauit, expensis suis: quas furnire teneretur, si alius non sit instigans: & in fine subsequuta condemnatione repetere, vt volunt Bald. & Cardi. Alexan.
13 in dicto §. si iudex. de pace tenenda. † Et pro complemento huius quæstionis est aduertendum, quod iudex secularis debet honestè remittere clericum, & non cum ignominia, scilicet cum mitra vel catena in collo, vel cum cornu & tubis sonantibus: aliàs diceretur vim committere publicam, vt dicit textus in l. lex Iulia. & ibi Bartol. & Angel. ff. ad legem Iuliam de vi publica. & de tali potest iniuria puniri, vt voluit Dominicus de sancto Geminiano in capitu. si iudex laicus. §. fina. de sententia excommunicationis. libr. vj. quia alicui pro delicto inferre verecundiam, est pœna, capitul. cum dilec. de accusa. pudor enim in leuibus delictis pro pœna habetur, cap. quem pœnitet. versicu. oportet enim. de pœniten. distinct. prima. & idem Petr. de Belluga. in Spec. princip. titu. de proposi. graua. §. videamus. nume. ix. tamen Bal. authen. si verò. de bo. autho. iudi. possi. dicit talem clericum remitendum esse ligatum. Et idem Angelus in authenti. de defensoribus ciuitatum. ad finem, volens officialem mittere debere malefactorem ad proprium iudicem cum catena ligatum. quod dico procedere quando pro custodia fieret, & non ad ignominiam remissi. remittens enim malefactorem tenetur remittere associatum periculo sui officij, aliàs & sua negligentia tenetur pœna trium librarum auri, vt authentica vt nulli iudicum. §. si quis verò. Et idem de Puteo in tractatu Syndicatus in verbo remissio. quod est notandum.

SVMMAE.

1 *Domini sæuientes in subditos qualiter puniantur. & num. 4.*
2 *Carceri emancipare potest vir vxorem, pater filium, Abbas, &c. & nu. 3.*
5 *Subditi vexati eximi debent à iurisdictione dominorum.*
6 *Subditi possunt de facto resistere dominis.*
7 *Feudum tenens si subditos malè tractet, potest à domino directo priuari.*

Quæstio CCCIIII.

Quidam nobilis habens in suo castro iurisdictionem, & plures subditos, quos dietim pro libito voluntatis incarcerabat, & verberabat, & aliquando pedites & armigeros ad eorum domos mittebat: an veniat sua priuandus iurisdictione, vel alia plectendus pœna.

DECISIO CCCIIII.

1 VIDETVR † Primò dominū ob prædictas iniurias & grauamina suis subditis illata non teneri. Sicut enim licitum est domino propria authoritate seruum suum capere, & plagiis mediocribus castigare, idē licet nobilibus de hominibus suis, vt voluit Bal. in auth. ad hoc. per illū text. C. de latina li. tol. vbi Alex. in addi. adducit in argu. l. j. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & l. j. C. de emenda. propin. & dixi in §. j. in glos. ij. de consue. iur. stat. perso. lib. consue. Biturig. & sentit Bar. in l. j. ante fi. ff. de iure persona. & Spe. in tit. de accu. §. j. ver. itē secundū Marti. de Fano. Quoniā ipsi iurisdictionē habent in subditos tenentiarios & emphyteutas, ac pariter vassallos suos, c. imperialem. §. fi. de prohibi. feu. alie. per Fede. quam exercere potest contra ipsos, cum etiam negotiū & causa eū tangat, l. quisquis. C. de episcopis & clericis Spec. in ti. feud. ver. xvj. cum seq. & Io. Fab. in l. j. C. ne quis in causa sua ius sibi dicat. & similiter subditos sibi subtrahētes obedientiā, tam de iure quàm de facto, vi manu etiam armata, ac bello ei indicto, vt voluit Innocē. in c. ex parte in Christo. de verborum signifi. & Bald. in c. tua. ante finem. de cohabi. cleri.
2 & mulie. † Sic enim marito licitum est ex causa vxorem castigare, l. si constante. §. si maritus. & ibi Doct. ff. soluto matrimoni. authen. Sed nouo iure. C. de repud & in c. placuit. xxxiij. q. ij. eā etiam incarcerare, vt tenet Ioā. Fab. §. sed hoc tempore. de his qui sui vel alieni iuris sunt. & Iason in l. fi. versi. ego addo. C. de iure emph. cum aliis per nos alleg. in
3 l. iiij. gloss. j. de consue. iur. stat. perso. † Sic etiam patri licitum est filium in potestate constitutum castigare & incarcerare, vt per Doctor. in l. j. de emen. propinq. & in l. congruentius & in l. si filius. C. de pat. potestate. & alibi per discursum harum quæst. Secus in filio emācipato, vt voluit Bal. in l. libertos. C. de obseq. patrono prēstā. & idē permittitur creditori, l. eleganter. §. planè. ff. de pig. act. & tenet gloss. in l. sed & si quemcunque. §. vlti. in fi. ff. ad l. Aqui. Et similiter Abbati monachum. vt no. glo. in regula. potest quis. de reg. iur. lib. vj & non solùm in personam possunt ponere manū, sed etiam in bonis, quoniam ipsos taleare possunt, vt voluit Bar. in l. j. C. de mulierib. & in quo loco munera. libro x. & maximè in quatuor casibus, secundùm Barto. & Alex. ibi in additio. & Masuer. in sua praxi, tit. de taleis & excubiis. scilicet pro militia, filia maritanda, pro redemptione sui domini, & pro voto transmarino, vt ibi per eum. de quo supra latius diximus. Nam subiecti habent locum materiæ, cuius natura est esse subiectum passionis. Sed certè domini habētur loco formæ, cuius natura est actiuā in subiacentem materiē. sicut enim dicitur in naturalibus, materia debet esse obediens formæ, quia actus actiuorum sunt in patiente bene disposito, dicit Philosophus in ij. de anima. Quia, vt inquit Bald. consi. ccccxxxix. volum. iij. Caueant subditi ne fingāt casus contra dominos suos, vbi causæ non sunt: quia ex hoc magis puniri debent quàm alij non subditi, tam per ictum fustium, quàm per aliàs pœnas arbitrarias, tanquam hostes & rebelles suorum dominorum, l. si seruus. C. de his qui ad ecclesias confugiunt. & argumento authentic. de quæstore. §. super hoc. eos (vt ait Baldus.) potest corrigere tam in domo, quàm in iudicio, l. & si certus percussor. §. final. ff. ad Silanianum. & l. serui & filij. ff. de fur. & l. prima. C. de his qui
4 statuas confug. & d. l. congruentius ¶ In contrarium † videtur, & ista est veritas, non esse domino permissum sæuire in suos subditos, nec eos incarcerare, quamuis iurisdictionem in eos habeant omnimodam. Et hoc probatur per dictam. l. libertos. de obse. patro. prēstan. ibi, neque vincula perpeti &c. Et ita per illum textum tenuit in terminis Amanellus in suo singu. incipien. casus est ideo dicit Ange. in l. sancimus. C. de pœ. tales nobiles esse reprimendos, vt non sint tātum audaces ad maleficia perpetranda in plebē, & debiles: quia semper sunt hominibus suis infesti, & pleni auaritia, quā de die cogitēt, de nocte sōniant, vt ait Pet. de Antibo. in tract. suo munerū, ver. quia veri domini: quoniā plerunque ab eis gallinas, capones & anseres exigunt, ac sibi parare faciunt prandiū vel cœnam: quod iure prohibitū est, vt l. cœnaticorum nomine. iūcta gl. j. C. de eroga. mili. annonæ. & ibi Bar. Luc. de Penna, & Iac. Rebuf. Nihil enim debet exigere, nec eos grauaminibus realibus vel personalibus affligere. l. iubemus. & l. fin. C. ad l. Iuliam repetund. & in auth. de manda. prin. §. illud tamen. quinimo ab aliis præseruare eos debent, vt plenè Lucas de Penna in l. j. col. viij. & ix. C. ne rustici ad vllum nego. deuocentur. lib. xj. & in l. annonas. C. de eroga. mili. anno liba. xij. & idem Mart. Lauden. in tract. de milite. §. xlij. dicentes Docto. suprà alle. hoc esse notandum

cõtra stipendiarios pedites & armigeros nostri tẽporis, qui (vt inquit Lauden.) comedunt pullam & aucam siue anserẽ Iac. boni hominis. gl. in l. illicitas. §. ne potentiores. ff. de officio præsid. quòd auferunt porcellum quẽ pauper tãquam oculum tenet charũ, quod est secundùm Bal. & Ang. ibi, maxima capitalis iniuria auferre illud modicum quod habent: vel angariant ipsos quod facere non possunt, vt per Doct. in l. neminem angariatum. C. de sacrosanc. eccle. pro quo dicit Ioann. Fab. in l. virtutum præmia. de statu. & imagi. milites qui militant ex priuilegio non posse imponere collectas hominibus suis. Quod dicit facere contra illos, qui collectant suos homines pro festis suis & militia, & tales domini dicũtur tyrannelli, qui pellem populorum excoriãt, & sanguinẽ emungunt, ac vix precatiuum eis dimittunt spiritum, vt inquit Bal. in l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure. plãgẽdo istos pauperes rusticos, quibus domini onera imponũt extraordinaria, quoniam rustici olim (vt ait) non tenebãtur soluere Imperatori, nisi xxvj. denarios pro quolibet capite vel fumãte, quia plus nõ indigebat imperiũ, vt dicit gl. ĩ l. ager. §. j. ff. de verb. signific. & eandem facit exclamationẽ Barba. in repeti. c. Raynu. intitulata Iohanina. ver. xxxiiij. non habet locum de testi. & dixi in §. penul. in glo. secunda. in fi. & in additio. de consue. feud. libro consuetudi. Biturig. & in tract.
5 clauium portarum ciuitã. versicu. quemadmodum. † Et non immeritò debent subditi sic grauati eximi à iurisdictione dominorum, vt dicit Ioan. Fab. in l. vnica. per illum textum. C. de offi. comitis sacri palatij. & in l. j. C. si quacunque præditus potest. & per text. in l. si postulauerit. §. iubet. ff. de adulter. & in l. ij. de his qui sui vel alie. iur. sunt, & bonus tex. in c. j. de forma fideli. probans dominum debere reddere vicem subdito, ac iura cõseruare, aliàs meretur nomẽ domini amittere, vt dicit Bald. in. d. consil. ccccccxxxix. volumi. iij. Et quamuis secundùm Ioannem Fab. subditi non conquerantur, nec quæstionem de his faciant, iudex tamen ex suo debet officio eis prouidere, dicta l. illicitas. §. ne potentiores. versicu. nec innocentibus, & ibi idem Bald. de offic. præsid. & Ioann. Fab. allegat Specul. in titul. de renuntiatio. §. j. versicu. priuata. & idem Ioan. Fab in §. fina. ante finem. institut. de his qui sui vel alien. iuris sunt. dicens quòd si indistinctè grauaret eos, posset domino interdici administratio. & idem Bal. in c. j. versicu. emphyteu. titu. de allodiis. in vsib feudorum. & Barto. in dicta l. j. quæst. vlti. de iure perso. & Guido Pap. quæst. lxij & Alberi. in l. bene à Zenone. C. de quadri.
6 præscripti. † Et de facto possunt subditi resistere dominis, vt tenet Ioan. Fab. in l. omnes iudices. C. de appella. dicens subditos debere resistere prælatis & iudicibus, si vident eos errare, l. per hanc. C. de aduoc. diuerso. iudi. accedat l. prohibitum. & ibi Luc. de Pen. & l. defensionis facultas. C. de iure fisc. li. x. & erit magna coram Deo eleemosyna, si aliqui istos defendant pauperes, vt dicit Bal. in d. §. ne potentiores. quia quod alium facientem prohibere ab officio habent, id ipsi committere non habent. l. altius. ff. si seruitus vendicetur. Quoniam ipsi domini tenentur eorum subditos ab aliorum iniuriis tueri & defendere, & non ipsos deglutire, vt dicit Bald. in c. j. §. marchio. versicu. extra quæro. qui feudum dare possunt. Vnde secundùm eum debent adhibere diligentiam contra latrones stipẽdiarios deprędantes subditos: & sic eos in domum ipsorum non inducere. Hinc est quod dicit Socinus consilio. cclxxij. versicul. ista conclusio. volumine ij. † quod si habens castrum in feudo malè tractans homines dicti castri subditos suos, dominus superior directus
7 potest eũ admonere, vt eos debito tractet modo, sub pœna priuationis feudi, allegans Bal. & Aluaro. ita tenere in c. j. §. quicunque, de pace tenen. voluit allegare in §. publici latrones. & idem Iaco. de sancto Georgio in authen. qui rem. nu. v. C. de sacrosanct. eccle. post Paul. de Castr. & Iaso. ibi, & idem Curt. iunior in tracta. feud. versic. quæro igitur in primis, & in consi. cxxxvij. numero j. ij. iij. & iiij. licet teneat dominum non priuari dominio suo. & Iaco. de sancto Georg. in tract. de homag. in verb. Marchio. & Bo. de Curtili in tract. nobili. iij. parte. nu. ccx. cum aliis per eum alle. & Guli. Benedict. in sua repe. c. Raynutius. nu. 971. & Guido Pap. in d. Decisio. lxij. & Bal. in præalleg. consi. ccccxxxix. versic. item quando feudatarius. Et est ratio quòd priuetur tanquã malè sua vtens substantia, ac dominio facit se indignum, vt dicit Bald. in c. j. qualiter dominus propriet. priuetur. argu. l. Imperator. ff. ad Trebel. c fi. de accusa. & vide ibi per Socin. in d. consi. cclxxij. quòd multum facit pro ista parte: concludens etiam dominum non posse cogere subditos ad suũ molendinum de nouo constructum. Ideo dicit Inno. in cap. cum ab ecclesiarum. quem ibi sequitur Bald. in princip. de offi. ord. quòd si princeps sit subditis nimiũ seuerus. & iniuriosus, potest accusari coram Papa, qui est summi Regis vicarius, quòd dictum etiam sequitur Mart. Laudẽ. in tract. de princ. §. xxix. Nam princeps, qui est imago diuinæ maiestatis, non debet in suos sæuire subditos, & finitimos, vt ait Albe. in l. decernimus. in prin. C. de sacrosan. eccles. annectens ibi pulchra verba. Ac plures alios enarrat excessus, quos domini sui faciunt subditis, de Put. in Syndi. in titu. de exces. imperat. & tit. seq. & insuper in tit. de exces. baronum erga subditos. vbi in prin. concludit secundum Specu. titul. de feud. §. quoniam. versic. Et nota quod vassalli comitum &c. quod vltra prædictos quatuor casus non possunt subditos grauare. Aliàs petunt officio iudicis, vt ab aliis releuetur oneribus. & idem Bald. in capit. fin. de prohib. feud. alien. per Federic. versicu. pone quòd vassallus. & Iason. in l. placet. in lect. Papien. in versicu. & iuxta de sacrosan. eccle. Et vnum est quòd illa subsidia in casibus prædictis in hoc Franciæ regno secundum aliquos non possunt absque consensu & permissione Regis, qui est omnium in suo regno superior, imponi. de quo dixi in d. quæstio. & in tract. de seditios. in sexta præsuppos. Et ita ordinauit & statuit Lud. xij. vt sua apparet ordinatione cxxxix. inchoan. item. *Et pource que souuent aduient*, &c. vbi imponit ipsis dominis baronibus & nobilibus exigen. vltra iura eisdem debita, & ad quæ de iure non possunt eos compellere, pœnam dupli, & ipsis, subditis contrarium facientibus pœnam arbitrandam. Nec obst. dictum Bal. in dicta authentica. ad hoc etiam quòd dictum est de patre & marito, debet intelligi cũ causa magna, & leuiter, nõ atrociter, cũ leuis castigatio siue correctio sit eis vt magistris tantũ permissa, l. itẽ quæritur. §. itẽ Iulianus. ff. loca. Aliàs tenetur actione iniuriarum, locati, & l. Aquiliæ, vt ibi dicitur. & in l. sed & si. §. fi. ad l. Aqui. Vna tamen intentata, altera tollitur, secundum gloss. in dicto §. item Iulianus. & pro hac Decis. est bon. & ibi Io. de Platea, Christofo. Porcus. Io. Fab. & Ang. Aret. in §. j. & ij. insti. de his qui sui vel alie. iur. sunt. vbi nõ est dominis permissum sæuire in proprios seruos: aliàs coguntur eos distrahere, ne quis sua re malè vtatur. Et ibi vide per Petrum de Bellapertica, versicul. argumentum. dicentem Flandrenses conqueri posse apud Regem Franciæ de eorum comite non reddente eis ius & iustitiam, volens etiam Angelus per textum in §. fi. ver. cognoscere de querelis &c. iudicem posse cognoscere quando seruus querelatur vel conquerirur de domino suo: quoniam sicut superiori debent subditi eorum iura seruare, ita ipsi suis inferioribus etiam seruis: & hoc si vult iure vti, secus si vult abuti, vt dicit Bal. in l. dominus. §. j. de his qui sui vel alie. iuris sunt, sumens ibi arg. sequendo Guli. & Cin. ibi, quod propter nimiã crudelitatem potest dominis auferri iurisdictio. Et idem Alb. in d. l. bene à Zenone. C. de quadrien. præscriptio. & Iacob. Rebuf. in l. ciues. versi. faciunt argu. & quæst. C. de incol. li. x. & dixi suprà quæst. ccxl. inchoan. ad hoc quod quis gaudere possit. versi. & isto modo. fortius dicit sanc. Thomas & & mirabilius in vj. senten. argu. pe. quòd licitũ & meritoriũ est subditis ipsum dominum interficere. refert Fel. in capit. cum nobis. ver. non omitto etiã. de pręscript. dicens tamen, quod contra beatum Thomam tenuit Augu. de potestate ecclesia-

ecclesiastica.quæstione liiij.articu.ciij.quod videtur mihi iustius.Et ita contra ipsum fuit decis. in concilio Constantien. vt narrat Brixien. in reperto. suo, in verbo tyrannus, pro quo dicit Bal.in d.l.ex hoc iure.versi.ij.quæritur de iustitia & iure. quod vasalli malè à domino tractati nõ possũt eum expellere,& sic minus interficere,qui tamen super hoc arguit ad vtranque partem.& idem in j.constitu.digestorũ, & in ver.quicquid tamen sit,non tenetur interim ei dem domino obedire.Quare debent subditi si opprimantur,appellare vel impetrare officium iudicis,vt volunt Docto. suprà alleg.per tex.in d.l.si dominus.§.j.& ibi per Ang. post Bal. aut petere securitatem seu assecuramentum ab ipso domino d.§.ne potentiores.& ibi per Bar.&Doc.& Pet.de Rip. in trac.de securitate.& Io.Fab.Bart. & Sali.in d.l.denuntiamus.de his qui ad ecclesiam confugiunt. & ita habetur in stylo parlamenti parte prima.titul.de assecuramentis,quod dominus tenetur omnia facere vassallo,quæ tenetur vassallus domino suo.Et in hoc solum est inter eos differentia, quod vassallus per sacramentum & dominus sine sacramento,vt dicunt Bald. Aluarot.&Cardina.Alex. cap.j.§.dominos.de forma fidel.& dixi in §.iij.de consuetu.feud.in gloss. prima ante finem.libr.consuetu.& Bened.in sua repetitione capitulo.Raynutius.nu.xlij. tamen de consuetu. huius patriæ Aquitaniæ & Basconiæ domini iurant eos bene tractare,& ab omni iniuria præseruare, vt vidi de facta scripto de quo per Aufre.in d.titul. de assecuramen.quod tamen aliquando Parisiis fuit datum assecuramentum, aliquãdo denegatum,& aliquando dubitatum,& positum in consilio,vt refert Gallus in arestis.quæsti.xxix.in curia tamen nostra Burdegalen.compellitur dominus ex causa legitima apparente per informationes dare assecuramentum & ponere eum in saluagardia curiæ.Sed negatoriam non possunt contra dominum intentare, vt dicit Bal.in d.cap.fi. de prohib. feu. alie.per Fede.quoniam vassallus est eius subditus.& de stylo Curiarum Franciæ inter dominum & subditum non cadit nouitas,vt habetur in stylo parlamenti.in prima parte. titulo de causa noui.versiculo. Item si subditus cõqueratur pro quo allegantur plura iura, inter cætera capitu.conquerente.& ibi Abba.Sicu.de restitu.spol.& Aufrer.in decis.capel. Tholo.quæst.xlix.& in d. versiculo item si subditus conqueratur. & Masuerius in sua praxi, titulo de possessorio volumine iiij.versicu. item ille qui est subditus.sed bene dominus contra subditos denegantes sibi iura soluere,vt ibi,vers.item dominus. Et hoc verum quãdo inter dominum & subditum tantum:secus si inter diuersos dominos & eorum subditos prætendentes vnus contra aliũ iurisdictionem aliquorum subditorum,tunc Regij officiarij cognoscent de dicta causa,vt habetur in dicto stylo parte iiij. de arestis. §. xlvij. de consetud. feud. libro consuetud.

SVMMAE.

1 *Peiurium quid.*

2 *Iurans falsum coram iudice seculari, an possit ab eo puniri.& nu.4.& 5.*

3 *Iuramentum iudiciale pro veritate habetur, secus in extraiudiciali.*

Quæstio CCCV.

Periurus an possit per iudicem secularem aut alium coram quo in iuramento ab aduersario suo sibi iudicialiter delato deierauit puniri,saltem instante procuratore.

DECISIO CCCV.

1 ET † præmitto secundùm Bal.periurium esse mẽdacium iuramento firmatum,in l.cùm quis. quæ est vlt.C.de iureiu.& ibi per Doct. Et circa hanc quæstionem Iac. de Bellouisu in l.ij.C.de reb.credit.& de iureiu.distinguit quando periurus sit puniendus. quem ibi sequũtur Pet.de Bellapertica,Cin.Io.Fab.Guid.Pap.Bar-
2 to.Alber. Ang.Bald.& Salicet.Tamen † eos in prosequutione membrorum illius distinctionis, ne longus videar, non prosequar,sed partem membri quæstio.nostræ solùm cupiam,in qua omnes supradicti Doct. tenent talem sic ad delationem aduersarij per deum iurantẽ,vel sua sacrosancta Euangelia,ac periurantem non esse puniendum, quia tale iuramentum est litis decisiuum,quod sine causa refutari nõ potest.& hoc per illum textum.& in l.j.eod.titu.& ibi Bald. post glo.dicit causam non retractari,nec de periurio quæri, l.fi.ff.de iureiur.& singulariter Purp.in l.si quis maior. in xvij.notab.C.de transactio.allegans Bald.in l.si cum patro. vltima quæst.tenentẽ talem periurium non posse puniri per iudicem secularem,licet si per ecclesiasticum.& idem in l.fi. C.de operis libert.qui ambo allegant Io.And.in nouella c. fina.de foro compet.& Alexã. in addi.ad Bartol. in l. periurio.ff.de crimine stellio.vbi hoc mihi non dicit. Sed ibi hoc tenet Bar.& Alb.in solutione contrarij,quoniã post prestitum iuramentum litis decisoriũ nihil aliud queritur, quam an sit iuratum,l.non erit.§.dato.ff.de iureiuran.& §. item si quis postulante.& ibi idem Angel. Aretinus ver. tu autem per modum doctrinæ.institu.de actio.Et tale etiam iuramentum pro veritate habetur,l. j.& ij.ff.de iureiurand. Secus videtur in aliis sacramentis & iuramentis extraiudicialibus,vt authenti.scenicas nõ solum.§.j.& d.l. de periurio .& l.videamus.§.deferre.ff.de in litem iuran.& Roma. sing.ccccxxij.inchoan.ego coram magnis dominis. cũ seq. Et ratio differentiæ seu specialitatis inter iudiciale & extra iudiciale iuramentum est secundum Alber.& Docto.suprà alleg.quia iudiciale vt plurimum in iudicio defertur super eo quod tangit commodum iurantis: ideo verisimile est, quòd ad suum iurauit commodum,vt sit litium finis.d.l.j.ff. de iureiuran.Secus in extraiudicialibus iuratur communiter ad commodum alterius,tum alia ratione,quia primò iurans videtur principaliter dare fidem Deo,& Deum fallere. & sic eum solũ quem offendit habet vltorẽ,d.l.ij.de reb. creditis,& iureiur.in secundo vero casu homini,& ei fidem frangere,d.l.si quis maior.de transac.Tum hoc iuramentũ iudiciale est vera probatio, seu vim habens plenæ probationis.d.§.dato. & §. item si quis postulante.& ibi Angel. versicu.ex quo nota.& Bald.Paul.de Castr.in l.iij.§.j.& ibi Alex.& Iason ambo in decimo notabi.& Soci.in v.& vj. nota.ff.de iureiur.cum aliis in quæsti.allega. incip.confessio.& habet etiam tale iuramentum vim sententiæ, l.sed si possessori.§.fina.cum sua gloss.ff.eod.cum aliis per Angel. Areti.in.§.item si quis postul.allega.& in hanc partem inclĩnat.Abbas Sicul.in capitulo fina. versicu. quæro vlterius an post iuramentum.de iureiurand.& Henri.Bohic.in cap. querelam.eod.titu.& Guido Pap.consi.lxxxix.nu.j.versic. circa primum dubium, dicens non posse contra talem ex officio curiæ siue priuato denuntiatore procedi,sequens distinctionem Doct.in l.ij.factam.Et idem Chassanæus lib. consuetud.Burgund.tit.de retract.§.xxij.in add.nona.vers. sed pone.nu.xvij. dicens sic fuisse per curiam Parisien.iudi
4 catum die x.Octobr.Anno 1512.¶†In contrarium videtur posse puniri officio iudicis instante procuratore Regio, vt voluit Iason in d.§.item si quis postulante.de actio.quem ibi sequitur Lud.Gome.nu.xxix.loquente generaliter periurium teneri.& latius Ias.post Bald.in l.si duo patroni. §. fi.post princ.ver.ij.pondera.de iureiur.& Hiero.Cag.in d. l.si quis maior.nu.cxxvj.cum seq.dicens contra talem officio procuratoris Regis posse procedi. Pro quo allegat tex. in capitulo ad nostram.in secundo,de iureiuran.& in ca. j. de offici.ordinarij.& Soci.per d.iura ita tenentium in cõsil.ccxix.vol.j.quæ iura parum,vt intuenti patet, stringunt. Preterea ad hanc etiam partem tenendam dicit fuisse motũ, ne maleficia remaneant impunita,l.ita vulneratus.ad legem aqui.& vt malitiis hominum obuietur,l.in fundo. ff. de rei ven.ac occasio & materia tollatur delinquendi.c.ad nostrã. de consuet.& pro hac parte facit text.in dicta l.cum quis. C.de iureiurand. vbi causa decisa, & eius sententia executioni demandata, prætextu periurij retractatur & puni-

tur. Sed ibi est casus specialis fauore vltimæ voluntatis. ratio nes autem specialitatis ponunt ibi gl. & Doct. & idem tenet Decis. capel. Tholo. quæ xvii. quæ. tamen loqui non videtur in casu nostro, & pariter Guido Pap. decisi. clxxviij. sibi contrarius. & solet pro hac parte allegari gl. in d. l. ij. in in verbo, vltorem. in prima solutione. de rebus creditis. tenens eum pœna extraordinaria, & non ordinaria esse puniẽdum. Et sic per illam gl. tenet Ioan. Montholonus in suo iuris diuini & vtriusque humani promptuario. in verbo periurus. sed illa gloss. mihi magis speculanti non dicit hoc ibi, sed bene in d. l. si duo patroni. §. fin. in prima solut. in qua tamen non residet. & idem sentit Barbat. in rubri. de iureiurand. in clemen. versic. quæ autem sit pœna. Et Ioan. de Selua in fin. sui tracta. de iureiurando. & prius hanc tenuerat sentẽtiam Iaco. Butrig. in d. l. ij. de rebus creditis. & mirum quòd nullus hanc partem tenentium viderit eum. Et idem Bonifac. de Vitalinis in clement. dudum. §. cæterum. nume. xvj. de sepul. dicens quod licet dicatur periurum habere Deum vltorem, tamen crimine etiam stellionatus punietur temporaliter. d. l. fi. de crimine stellio. & sentit Ludoui. Bolog. consi. xxviij. versic. plus dico. volẽs periurium posse ex officio iudicis repelli, volẽtẽ aliquid ĩ iudicio facere, l. quos prohibet. ff. de postu. & no. in l. vbi pactũ. C. de trãsa. allegat etiã Pet. de Anch. cõs. ccccxlij. incho. retento ordine dubiorum. ver. præterea in casu nostro exceptio periurij. Et pro hac parte Chassaneus vbi suprà aliud arestum fuisse Parisiis latum, Anno 1531. in mense Octobri, declarans primum habere locum quò ad fiscum tantum, in quo ex actu super quo iuratum est, non resultat delictum publicum, sed tantùm priuatum, quod dicit esse in omni casu, vbi est tantum quæstio de restitutione rei petitæ, licet illius denegatio dicatur furtum, tamen ex quo iuratum est non admittitur pars nec fiscus. Sed bene in casu in quo resultaret delictum publicũ, ex quo res publica læderetur, vt ibi per eum ¶ Quid dicendum? dico primam partem esse magis communem & verio rẽ, ac iuridicam per rationes & iura in ipsa adducta, vt concludit gl. in l. aduersus. per illum textũ, ibi, ne cuiusquã quęratur. de iureiuran. quã ibi sequitur Soci. in primo. not. ff. de exceptio. & idẽ in §. æque. instit. eodẽ, de exceptio. & bonus tex. in l. quod si deferente me. ff. de do. Aliàs videretur esse in dictis Docto. quædam repugnantia, & contra iura dicentia periurum solum Deum habere vltorem: & eum extraordinariè esse puniendum, l. vbi repugnantia. de regu. iur. Sufficit per alterum in hoc vel alio seculo puniri, quia non iudicabis bis in idipsum l. si. ff. nautæ, caup. Et longè melius est incidere in manus Dei viuentis, quam hominũ. Quia mitius agitur cum Deo, quàm cum principe, aut eius ministro, l. Celsus. ff. de arb. imputandum enim est deferenti in causa iuramentum, qui in ea aduersarium fecit iudicem, & ab initio suam non probauit intentionem, postquàm testes ad illam probandam habebat, & non post causam iuramento decisam, de periurio quæri, vt iuribus suprà allega, aliàs esset illaqueare & decipere homines quos fecit iudices, & eorum conscientiæ stare voluit. Pręsumere enim debebat (vt aiunt Doctor.) ipsum iurare, prout est verisimile, ad sui commodum est vtilitatem. Ideo dicendum est eum non esse admissibilem, nec ad cõtra eum procuratorem regium instigandum, vt clarè probat Purpura. in d. l. si quis maior. in xvij. not. vt ibi per eum vide, & idem Iser. in capit. j. §. sacramentum. in ij. de consuet. recti feud. & Bald. in d. l. si duo patroni. §. fi. in anti. lect. de iureiur. dicens istam esse veritatem. & idem ibi Paul. de Castr. dicens eum satis in alio seculo fore puniendum. Et idẽ ibi Ale. & in d. l. non erit. §. dato. Et hoc nisi in casibus à iure expressis. Et sequitur Chassa. lib. consue. Burgund. in d. titu. de retra. nu. xvij. vsque ad nu. xx. sed postea nouiter addendo ibi conatur saluare dicta aresta, tamen videtur sub correctione idem in casu suo, de seruiente iurante obligationem sicut rem alienam non fuisse sibi traditam dicendum, quia ante delationem iuramenti produceret suos testes, sicut post informationem, vt dictum est. Et istam etiam tenet Signo. de Homed. consi. ccxlij. nisi, vt dicit, esset in ciuitate statutum, aut consuetudo talem periurum puniens, vt est in ciuitate Cumarum, vel nisi per confessionem iurantis constaret de eius periurio, quia tunc etiam annullatur sententia vel arestum, vt dicam in seq. quæsti. Et sic in curia omnibus cameris simul congregatis per maiorẽ partem dominorum conclusum extitit, & latum super hoc arestum. die xxiij. mensis Decembris. Anno 1532. cõtra procuratorem Regis in sede Brinæ Seneschalliæ Lemouicen. promouentem, &c.

SVMMAE.

1 *Sententiam pro se latam confitens iniquam, an careat commodo illius. nu. 2. & 3.*

4 *Iuramentum iudiciale retractatur ob confessionem partis.*

Quæstio CCCVI.

Confitens arestum aut sententiam pro eo latam, quæ transiuit in rẽ iudicatam malè & iniquè fuisse prolatam, vel etiam asserens iuramentum præstitum in iudicio sibi per partem delatum malè per eum fuisse iuratum: An commodo & illius effectu, tam in prophanis, quàm in beneficialibus carere debeat.

DECISIO CCCVI.

1 ET † quò ad arestum vel sententiam videtur dicendum commodo illius carere debere, quoniam licet sententia postquam transiuit in rem iudicatam inducat præsumptionem iuris & de iure, illam ritè & latè fuisse latam. l. res iudicata. ff. de regu. iur. & in l. ingenuum. ff. de statu hominum. c. cũ inter vos, de re iudi. tamen contra talẽ iuris præsumptionem admittitur partis confessio, per quam tollitur illa iuris præsumptio, & ipsa sententia retractatur, vt voluit Inno. in c. quia plerique. quem ibi sequitur Abbas Sicul. in vj. q. versi. ver. Tertia conclusio. cum versi. seq. cum aliis per de Bellẽ. ibi in addi. alle. de immu. eccl. quod dictũ magnificat Bal. in rub. C. de irroga. * Et Barbat. in c. Raynaldus. de testamen. & Abb. Sicu. in c. fraternitate. de frigi. & malefi. in c. is qui. versic. Secundò quæritur. de spon. & ca. cum contingit. de offi. delega. & Bal. in Margarit. ad Inno. in verba litera V, versi. Vincens sententiam. & in authen. ad hæc, vers. Item dubitatur. C. de vsur. & Anto. Corse. in singu. in versic. sententia postquam transiuit. & Felin. in ca. inter cæteras. ver. Obstant quatuor primo. de re iudi. ¶ † In con
2 trarium videtur text. singul. in l. si seruus plurium. §. j. ff. de lega. j. Et ibi Din. Bar. Bal. & Albe. volentes per illum tex. victorem & obtinentem sententiam pro se non posse dicere iniustam fore & improbè latam. pro quibus allegat Alex. ibi gl. in l. stipulatio ista. §. j. in verb. successores. de verbo. obli. & alia plura dicta doctorum. ¶ † Quid dicendum? Alexan.
3 in d. l. si seruus plurium. dicit hoc vltimum esse & fore intelligendum, vt ex tali confessione & allegatione nullum in sui fauorem sequatur commodum, quia ad sui præiudicium recipitur, qui poterit per iudicem compelli ad illud quod ex sententia consequutus fuit restituendum. sequendo Hostiẽ. iuxta doctrinam Inno. in d. c. quia plerique. Et idem tenuit Anch. in c. ij. de confes. lib. vj. Et pro hac decis. videtur text. in l. penult. & ibi Bald. C. de interdicto matrimonio. in l. cũ te transegisse. versi. Quartò facit. C. de transactio. & Hipp. de Marsil. in l. eos. nu. 23. ff. de fal. & in l. j. §. fi. versic. Tu istis addere potes. ff. de quæst. Et idem in iuramẽto à parte parti delato, quod licet contra illud non admittatur probatio in contrarium, l. non erit. §. dato. ff. de iureiuran. Tamen bene admittitur probatio per confessionẽ iurantis, vt voluit Pau. de Castro in l. qui iurasse. §. j. eod. titu. & Roma, & Moder. l. admonendi. eo. titu. & Bellenzi. in addi. Abb. in d. ca. quia plerique. & non solum in prophanis confessio cõfitenti sententiam pro se latam esse iniustam pręiudicat, vt dictum est, sed etiam in spiritualibus & beneficialibus confessio præiudicat confitenti, vt sibi silentium super beneficio imponatur perpetuum, vt dixi suprà quæst. lxxxix. incipiente, moto & pendente processu. & in quæstione inchoante, Antequam veniam ad tertiam quæstionem. & tenet gloss. in pragmatica.

ca.tit.de pacific.possess. post principium.in verbo triennio. quod intellige vt dixi in dicta quæsti. Et ita conclusum fuit omnibus cameris congregatis, & latum arestum in fauorē Francisci de Guillaumes, contra quendam vocatū Raphin, qui confessus fuerat arestum ob causam falsam per eum allegatam ac probatam, fuisse malè obtentum. Sed Petr. de Fabrerio, qui secum obtinuerat arestmn, qui sic cōfessus non fuerat, absolutus fuit sine expensis, & certis causis animum plurium dominorum mouentibus. Et fuit latum die xviij.
4 mensis Ianuarij, Anno 1532.† Quæ est singularis limitatio ad quæstionem præcedentem, inchoans, Periurus an possit per iudicem &c. Quod licet iuramentum à parte parti delatum non possit, vel non valeat prætextu periurij retractari, vt ibi, fallit in hoc casu, quando pars quæ iurauit, confessa fuit se peierasse.

SVMMAE.

1 *Sententia quæ transiuit in rem iudicatam, an prætextu falsitatis vel noui instrumenti retractetur. nu. 2.*

Quæstio CCCVII.

Et in prædicto processu fuit etiam pluries antea hæsitatum, an arestum vel sententia quæ transiuit in rem iudicatam prætextu falsorum testium aut instrumentorum, vel etiam prætextu instrumentorum de nouo repertorum: retractari posset absque errorum propositione.

DECISIO. CCCVII.

1 ET † videtur, quòd nod, tam per ordinationem bonæ memoriæ Ludouici xj. regis Frāciæ per quam quis ad annullandum vel retractandum arestum non admittitur nec ad aliquid proponendum vel allegandum, nisi per modum propositionis errorum, quam etiam ius commune, l. fin. §. fina. C. de fide instrumentorum, vbi sententiæ præfectorum prætorio prætextu falsitatis, ne in infinitum causæ retractentur, & sopita iam negotia per huiusmodi viam iterum aperiantur, redargui non possunt. & istud pauci ex dominis tenuerunt. Quia contra illud facit textus in cap. accipimus. de fide instrumentorum. & in c. cum venerabilis. de exceptionibus, & in l. cum quis. & ibi Barto. & Doctor. C. de iuram. & in l. j. ij. iij. & iiij. si ex fals. instrumen. & testimo. & l. diuus. ff. de re iudi. quod argumentum & contrarietatem soluit glo. vtrobique, quando in primo iudicio fuit disceptatum de falsitate, licet super ea non fuerit pronuntiatū, non posset lata sententia prætextu dictæ falsitatis retractari: quāuis in d. l. fi. §. fi. de fide instru. det aliam solutionem, quæ & præcedens (licet cum præcedenti doctores communiter transeant) etiam videntur esse contra illum textum, dum ibi dicit: eandem autem ei copiam præstamus, donec causa apud iudicem ventilatur. Si enim iam plenissimum finem accepit, & neque per appellationem suspensa est, neque per solitam retractationē adhuc lis viuere speratur, tunc satis durum est huiusmodi querelæ indulgeri &c. facit text. in l. causæ. §. fi. cum leg. seq. ff. de minoribus. Nihilominus reliqua pars dominorum & maior istam secundam tenuerunt partem, scilicet arestum posse prætextu falsitatis testium & instrumentorum retractari. quam tenuit Bald. in l. j. quarta oppositione. & quæsti. iij. & vj. C. de condi. indebiti. & Alexand. consil. xxxix. numer. xx. cum duobus seq. volu. vj. & Barto. & Docto. in d. l. diuus. de re iudica. & Ias. consi. xxviij. nu. ij. incip. Reuerende domine vicarie. vo. j. cùm nihil tam contrarium veritati, quàm error &c. l. si per errorem. ff. de iurisdic. omniū iudicum. Et respondet ad suprà dicta & alia in contrariū adducta. quod licet pars cui dilatio fuit ad contradicendū data nihil dixerit, & sic fidem instrumenti approbauerit, hoc tamē intelligitur quantum ad approbationē personæ notarij, quod amplius obiicere non poterit illum non fuisse notarium, vel non fuisse in matricula descriptum, vt voluit Salice. in d. l. fi. versicu. Sed not. quod Bart. de fide instrum. sed non profectò quin possit semper de falsitate aut errore instrumēti ostendere & allegare, per illum textum, & per totum tit. C. si ex fal. instr. Vnde Host. ponit versum, Si falsa charta sententia fortè feratur, ipsa retractatur si falsa charta probatur. Sed si de falso quoque quæstio moueatur, Prætextu falsi sententia non reuocatur. ergo retractatur modo. sed an prætextu instrumenti de nouo reperti possit retractari? Et videtur quod non, per tex. in l. sub specie. & ibi Doc. C. de re iudi. etiam vbicunque fuerit repertum, secūdū gl. j. ibi, & arg. l. sub prætextu. C. de transactionibus. & l. Imperatores ff. de re iudi. & ibi per Imo. & Doctor. & ista est regu. pro qua facit textus in l. si fallo. ff. de condictione sine causa. tamen si habuit iustam causam ignorandi dictum instumentum, poterit, implorare beneficium restitutionis in integrum ex clausula generali, si qua iusta causa videtur. de qua in l. j. & in l. sed & si per prætorem. §. hæc clausula. ff. ex quibus causis maiores, vt voluit Cin. post Petrum & Iacob. de Rauenna in l. j. C. de condictione indebit. in tertia oppositione. cum quæstione sequenti, per notata in l. si is ad quem. in fin. ff. de acquiren. hære. & in l. seruo inuito. §. cùm pretor. ff. ad Trebel. pro hoc est valde tex. sing. in l. diui fratres. ff. de pœnis. ibi, Et cum nō haberet probationum instrumēta, quæ postea reperit &c. & in l. j. ibi, nec cùm pecuniarum sententiam. ff. de quæstioni. vbi dicitur, quod non admittitur nisi princeps restituat condemnatum contra veritatem. & sic ex falsa causa condemnatum restituet, per Doct. in l. admonendi. de iureiurando. & Bar. in l. j. & C. de sententiis aduersus fiscum latis. lib. x. & Alex. consi. lxix. vol. iij. & consi. lxxxiiij. li. j. & Pau. de Castr. consil. cccxxv. incipientte. In causa quæ Parmæ. licet velit hāc habere locum in reo tantum condemnato, qui postea reperit noua instrumenta, quòd restituatur: secus in actore, quia sibi est imputandum quare mouit litē antequā instrumenta reperiret: contra consiliū, l. qui accusare volunt. C. de edendo, & sequitur Francis. Curt. iunior in consi. xviij. feudorum. vbi etiam intelligit prædictam regulam esse veram & specialem causa fiscali, seu reipublicæ, & in causa ecclesiæ vel pupilli, per notata in d. l. Imperatores, & nō priuato: vt voluit expressè gl. ī d. l. j. de sent. aduer. fis. latis quod intellige, vt ibi per Bar. qui tenet quod possit etiam restitui propter instrumenta de nouo reperta, allegando & probando in primo iudicio non habuisse facultatem producendi talia instrumenta, licet secus in fisco, ecclesia, minore, & similibus, qui non habent hoc allegare vel probare, sed sufficit dicere instrumenta fuisse de nouo reperta. & idem Pau. de Cast. in præal. consil. cccxxv. Tamen pro actore ita fuit iudicatum par arestum curiæ inter quendam medicum de Bergeraco restitutionē petentem coram religiosas sanctę Clarę Burdegalæ. Latum * Anno 1520. Et postea per plura aresta dictum fuit. Tamē intellige talē restitutum admitti, si solū vtatur illis solis probatis instrumētis de nouo repertis, quia alias simul cum instrumentis nouiter repertis non admitteretur, vt est tex. clarus in d. l. admonēdi. ibi, quibus nunc solus vsurus sit: quē ibi Bar. facit singula. & omnes Doct. & Curt. in d. cōsi. xviij. ver. iij. principali moueor fundamento.

SVMMAE.

1 *Beneficium sibi de proximo conferendum, an possit quis resignare.*

2 *Procuratorem nemo constituere potest ad permutandum beneficium, quod nondum est suum.*

3 *Inuestitura quando habet vim collationis.*

Quæstio CCCVIII.

Vtrum quis posset resignare beneficium nondum sibi collatum, licet de proximo esset sibi conferendum.

DECISIO CCCVIII.

1 ET † videtur quod non, quia collatio beneficij non vacan. facta, non valet, tex. in c. j. in verbo, vacabat. & gloss. in versicu. esset. Et in versicu. ex parte. in verbo, vacet. & in verb. si vacaret. Et ibi Philppus Fran. in iiij. no. de conces. præbendæ. li. vj.

& tex.in c.proposuit.versic.licet autem intentionis nostræ,
eod.in antiq.& ibi Abb.Sicu.in ij.not. qui ad idem allegat
textum,in c.100.& in cap. executor.eod.lib.vj.& bonus est
textus in c.vltimo.§.sanè.& ibi Dominic.Petrus de Ancha.
& Philip.Franc.eodem tit.lib.vj.volentes ibi per illum tex-
tum duo.Primum scilicet quod literæ beneficiales, & qui-
cunque alij actus præcedentes collationem nõ tribuunt ius
in re,dato quod interuenerit reseruatio,& decreti interpo-
sitio.Et etiam dato quod intercesserit petitio impetrantis,
vt cap.fin.de concessio.præbendæ. Et idem Federic.consi.
ccxc.versicu.Debetis scire,quod quidem consilium fuit re-
petitio cap.dilectus.in secundo de præbend. quod ante do-
ctoratum repetierat,& talis habens literas potest illis renũ-
tiare,etiam in manibus laici,vt tenet Rota.decisi. ccxc.aliàs
decis.viij.incipien.no.quòd licet habentis beneficium.tit.
de renun.in antiq.& Dominicus cõsi.ccxxvij.cum aliis per
eum allegatis,quamuis collatio beneficij possit fieri sub ista
conditione,si vacat,ex quo conditio est de præsenti, dum-
modo beneficium tunc vacet,licet exequutor,vel ipse cõfe-
rens aut prouidens hoc ignoret,vt voluit Ioannes Andræas
in ca.si tibi absenti.de præben.lib.vj.& Philip. Franc.in ca.
ij.versi.Quod tamen limita.de elict.libr.vj.cum aliis per eũ
allegat.quod secus est in electione,per illum textum.de quo
ibi per Archidiaco.Dominic.& Philip.Franc.in ij.not.Se-
cundò,quod per collationem tribuitur ius in re, si tunc be-
neficium vacabat,secus si non vacabat,d.capitu.j.de conces.
præben.Et si vacabat,quod fuerit per eum cui facta fuit col
latio acceptatum,ac per eius procuratorem,alias nõ tribui-
tur ius in re,sed ad rem, per illum textum in dicto ca. si tibi
absenti.Et idem Federic.vbi suprà.pro quo dicit glo.in §.
sed etiam sic.in verbo,interroget.authent.quomodo opor-
teat episcopos.quòd renuntians iuri suo debet illud scire.
2 † Quoniam quis constituere non potest procuratorem ad
permutandum certum beneficium,quod non erat tunc suũ,
vt tenet Rota.decisio.ccxlij.aliàs decisio.xvij.de procurat.
in antiq.pro qua text.in capit.cum venerabilis.ibi,nec cùm
alio,quàm cum domino,vel cum eo,qui habebatur loco do
mini,&c.de excep.licet Rota velit sentire contrarium,deci.
cccccxxix.aliàs decis.xxvj.de procurat.in antiq. incipiente.
Vtrum possit quis. Tamen in fi.videtur idem tenere, quod
videtur verius,vt dixi suprà quæst. ccv.incip. Tractatus de
permutandis medio iuramento,cum aliis ibi allegatis.etiam
si simpliciter renuntiet certum beneficium sibi conferendũ,
vt fuit in casu magistri Frãcisci de Borresole, cõtra dominũ
Antoniũ Verdier:quia defunctus dominus Petrus de Ben-
queto cameræ inquæstarum supremæ parlamenti curiæ
Tholosæ præsidens,passauit procuratorium ad resignan-
dum beneficium seu prioratum de Fageto,die xvj.Septem-
bris.Anno 1499.Cuius prioratus dicebat se priorem,in fa-
uorem domini Ioannis de Michael.Docto.qui post fuit ei-
dem de Benqueto per summum pontificem mandatum of-
ficiali Tholosano commendari,& in commendam dari &
concedi die noua Nouembris, eodem anno, post procura-
torium duobus vel circa mensibus.& in vim dicti procura-
torij fuit prædicto de Michaele in mense sequenti decima
Decembris collatum prædictum beneficiũ, & eius adepta
& accepta possessio longè ante commendã eidem de Ben-
queto factam,quæ facta extitit xviij.Martij,eodem anno,&
possessio octaua Aprilis inde sequẽtis,& sic tribus mẽsibus
antè quã ius in re,nec ad rem:quoniam certum est Papam
mandantem alicui conferre aut cõmendare beneficium, &
eum postea in possessionem mitti,& antequam sibi confera
[illegible]ut in commendam verbaliter detur,nullũ videtur con-
ferre,[illegible] vt tenent Doct.per iura suprà alleg. & Compost.
Host.[illegible]ndr.& Abb.Sicul.in c.transmissam. de electi.
† Tamen [illegible] cõueniũt,quòd quãdo inuestitura esset de
beneficio [illegible]iã electione, cõfirmatione vel collatione
præcedẽte) fa[illegible]ũc talis inuestitura habet vim collationis,
dummodo inuestiens vtranque habeat potestatem,eligen-
di,confirmandi,vel conferendi,aut commendandi,& inue-
stiendi. Et idem Abba.Sicul.in cap.ex literis.de consue. &
Rota.decis.ccccl j.aliàs deci.xvj.de conces. præbend.in no-
uis,& idem vult in executore vtranque habente potestatem
prouidendi & inducendi in possessionem.licet Archi.in c.
eum qui.de præben.libr. vj.velit contrarium & Old.consi.
cxliiij.in iij.dubio.Sed quando talis inuestitura fit post con
firmationem,tunc cum sit facti nullum tribuit ius, sed pri-
mum ius exequens.

SVMMAE.

1 *Reditus an in futurum debeatur,si res hypothecata sit propter arreragia in solutum data.& nu.5.*
2 *Hypothecæ specialis electione non tollitur generalis.*
3 *Personaliter an nihilominus agere possit qui pignus accepit.*
4 *Pignus si non valeat debitum,non liberatur debitor.*

Quæstio CCCIX.

Quid super fundo suo certum constituit reditum,& generaliter super omnibus bonis suis:qui in illius solutione cessauit: ob cuius defectum creditor cui reditus debebantur, fundum nominatim & specialiter affectum subhastari & cridari in cãtum publico fecit, necnon certa alia debitoris immobilia, quæ sibi per decretũ fuere adiudicata:post quorum bonorum adiudicationem & fruitionem,petit in vim generalis hypothecæ reditum solui & continuari,ac ob aliorum annorum cessationem solutionis exequi. Quæritur an possit.

DECISIO CCCIX.

1 ET † videtur primò,quod sic,per tex.in §.si ve
rò in perpetuam quispiam emphyteusim,in au
thent.de non alienand.aut permut.reb. eccle.
collatio.ij.ex qua extracta est authen. qui res
iam dictas.C.de sacrosan.eccle.canonizata.in §.quia verò
res iam dictas.x.quæstio.ij.vbi tex.dicit emphyteutam (re
emphyteuticaria etiam ad dominum reuersa)teneri ad so-
2 lutionem canonis seu pensionis pro tempore futuro. † Tũ
quia per electionem specialis hypothecariæ non tollitur ge
neralis,si ex speciali non sit sibi plenè satisfactum,l. quam
uis.& ibi Ludoui.Bolog.in primis interpreta.post Docto.
C.de pig.nec pariter per hypothecariam intentatam tollitur
personalis,l.aduersus.C.de action.& obliga.& l. hypothe-
3 cis.C.de distrac.pigno.† pro quo dicit Ange.in d.l.aduer-
sus.illam facere pro illo,qui accipit tantum in bonis debito
ris,& sic incumbens pignori prædiorum, quòd nihilomi-
nus possit intentare personalem,& petere debitorem in car
4 cerem detrudi,secundum formam statuti.† Tum si pignus
non valet debitum, non liberatur debitor illud creditori ce
dens,l.j.C.de pign.licet Veneti contrarium seruent,secun-
dum gloss.ibi,& in l.si pro mutua. C. si certum petatur.&
in l.creditor.ff.eodem titu.Et hodie omnes sunt Veneti,nõ
5 capientes pignora minus debito valentia.¶ † In contrariũ
videtur debitorem teneri solùm pro præterito tempore vs-
que ad sententiam priuationis rei debentis reditum, & re-
uersæ seu consolidatæ ob cessationem solutionis reditus,&
non vltra,vt §.scire autem emphyteutas.ibi, versic. Insuper
& debitos omnes reditus sine dilatione exigi.eod. titul. de
non alie.aut permut.reb.eccle.vbi gloss.in verbo,omnes re-
ditus.exponit debitorem teneri ratione præteriti temporis
tantum.allegat singularem tex.in §.si vero quis loquatur. i-
bi,& quæ debentur solo præcedente tẽpore.& idem gloss.
ibi,in verbo præcedente.& etiam text. in. §. si verò præter
hæc.in authent.de alienatio & emphyteusi: & Hippolytus
in aliis diuersis contractibus.Ex quibus iuribus est extra-
cta authenti.qui res.C.de sacrosanct.ecclesi.vbi idem tenet
gloss.in eodem verb. temporis scilicet præteriti,& non fu-
turi,quam ibi sequuntur Alber.in fi.& Pau.de Castr.versi.
in text.ibi,totius temporis.& Purpu.quę quidem auth.qui
res,est canonizata.decima quæsti.ij.§.qui rem.vbi idem di-
cit gloss.nisi in fauorem ecclesiæ.Sed archi. tenet ibi, quod
generaliter non teneatur pro futuro tempore, sed tantum
pro præterito,secundũ Hug.Laur.& Brixien.Azo.in sum-
ma.C.de sacrosanct.eccle.§.vltimo.vers.Vbi autem à prin-
cipio

cipio. Et eundem Archid. sequuntur ibi Dominicus in fin. & Cardi. Alex. & idem Io. Andr. in cap. potuit. versic. Ibi, pensionem temporis. de loca. & conduct. quia res & possessio naturalis ad dominum reuersa fuit. Pro quo facit text. in ca. propter sterilitatem. §. verũ. ibi, remissa sibi pro residuo temporis pensione. eod. titul. vbi inquilino in quatuor casibus non soluenti pensionem, si ob hoc expellatur, pro futuro tempore remittenda est pensio. Et idem in colono, l. colonus. ff. locati. Et sic videtur dominum posse primò expellere emphyteutam vel tenentiarium à re debitum debente. Et postea pensionem aut debitum præteriti temporis exigere. Et ita per dicta iura tenet simpliciter Iacob. de Butrig. in l. ij. C. de iure emphyt. prout referunt ibi Cin. & Albert. Et etiam Iacobus de Arenis, quem ibi sequuntur Cin. & Bart. versic. Quæro quid si elapso termino, & idem econtra, si primò receperit pensionem, quòd postea possit eum expellere, per dictam l. colonus. in princip. Et idem Bart. in l. commissoriæ. C. de pact. inter empt. & vendit. & Salicet. in d. l. secunda & Anchara. & Anton. de Butrio in dicto capitul. potuit. & ibi Abba. Sicu. versic. in ead. gloss. Sed contrariũ tenet gloss. magna ibi, item si triennio elapso, quãuis sibi contraria, quod debet esse contentus, aut deiectione vel pensionis solutione: quia actio semel extincta resuscitari non potest. l. Mæuius. §. duorum, aliàs duobus. & ibi expresè Din. Bartol. Bald. & Alberic. ff. de leg. ij. & eam sequitur Angel. in d. l. secunda. versi. In eadem gloss. dicens eam videri satis æquam, & esse de rigore iuris veriorem, quia emphyteuta per cessationem solutionis nõ cadit tunc à iure suo, nisi cùm dominus vult, vt ibi probat per illum textum in verbo, volẽti. & in verbo, si modo voluerit. & per text. in l. post diem. ff. de l. commissoria. & idem tenet glos. in l. ij. ff. si ager. vectig. vel emphyt. peta. Et Alexand. consil. xcj. versi. Præterea nõ est verum. & consil. cv. lib. iij. & consil. cxiij. libro iiij. & idẽ Guido Pap. in quæstio. clxxj. incip. Reperio in quodam consil. dicens secundum hanc partem fuisse determinatum, quãuis apostillator velit ibi contrarium, sequendo Bart. Sed primum tenuit glo. penul. in d. cap. potuit. ibi, item si emphyteuta. quam ibi sequitur Imol. & Specul. eod. titul. in §. nunc aliqua. versicu. xxiij. cum sequen. & ibi Ioan. Andr. in addi. sequendo Rofred. in d. l. secunda. & Martin. de Fano. in sua quæstion. viij. & pariter Iason in d. l. ij. versi. inquantum Bar. vt ibi latius per eum. Nec obstat dicta lex colonus, secundùm Alber. & Iason. quia loquitur in simplici colono, vt per expulsionem non perdat meliorationes, vt ibi: sicut facit emphyteuta, d. l. ij. & iuribus suprà allega. Præterea vt ait Alber. ibi, emphyteuta perdit vtile dominium, quod in re emphyteuticaria habet: item, vt inquit Iason, & possessionem etiam naturalem. Sed in casu nostro fortè perdidit directum & vtile dominiũ, cum possessione, quia res erat allodialis & franca. Nec pariter secundum eos, & Imo obstat dictum §. scire. & authentic. qui res. & §. si verò quis locator. quia speciale est in ecclesia, quæ vtrunque petere potest, & rationem specialitatis vide per Imo. ibi suprà. Vnde concludit Iason contra Bartol. quod quando dominus incœpit ab expulsione, quòd non possit petere pensionem præteriti temporis, nisi dominus tempore expulsionis fuerit expressè protestatus, quia talis protestatio non tantum reseruat ius expellendi, l. si debitor. §. j. quibus modis pigno. vel hypo. soluitur. Sed etiam reseruat pensionem census vel reditus præteriti. Quamuis Guido Papa in quæstion. clxxij. seq. Petr. Pap. patruum suum, in quodam suo consil. velit contrarium, talem scilicet protestationem in dictis casibus nihil posse domino prodesse, vt ibi probat. Tamen præcedens opin. est verior, & communior, quam tenet Abb. Sicul. in d. cap. potuit. versic. In eadem gloss. ibi. Sed quò ad principalem quæstio. vnde siue dominus incipiat ab expulsione, & post velit pensionem, siue à receptione solutionis pensionis, & postea ad priuationem procedat, valet, si cum protestatione primò fiat, per l. si debitor. §. j. Et idem dicit Bartol. esse, si dominus pro tempore recipiat futuro reditum cum protestatione, quòd possit eum postea expellere. Sed in hoc casu contra Bartol. tenet Cin. & Salic. ibi, & Cardi. de Zabarel. Antonius de Butr. & Imol. in d. cap. potuit. Dicentes hanc pro

6 testationem eo in casu iuuare. † Quare dominus recipiendo pro tempore futuro semper in iure expellendi sibi præiudicat, siue protestetur siue non: quia hæc protestatio videtur contraria facto. Et per consequens (vt dicunt) non deberet prodesse, per not. in capitul. cùm M. Ferrariensis. de consti. Et idem Iason in d. l. ij. versicu. Item inquantum Bartol. in tertio membro. & Alexand. consil. xiiij. versicul. Confirmãtur, & addo quod not. per gloss. vol. ij. vbi allegat gloss. fina. & Bald. in capitul. j. versicul. mensem. quo tempore miles inuesti. vbi dicitur, quòd si post annum & mensem intra quem vasallus non petit inuestituram, dominus scienter recipiat præstationem seruitij à vasallo debiti, videtur sibi ingratitudinem remisisse. & idem Signorol. de Homed. consilio liij. Et hæc opinio contra Bartolum seruatur de stylo curiæ nostræ, quoniam post adiudicationem rei domino ob cessationem solutionis reditus factam, non potest fructus præteritos petere, cum eidẽ res pro ipsis adiudicata fuerit. Et minus pro futuro tempore, cùm rem super quæ reditũ habebat, possideat. Per quod est dare responsum ad dictam authent. qui res iam dictas. & §. si verò in perpetuam. vnde sumitur, quia loquitur quando contractus ab initio non fuit iure celebratus: secundum glo. ibi, & in d. §. scire. quam sequuntur ibi Docto. insuper Ludouicus in d. §. si verò. in primis interpre. qui allegat Franc. de Aret. sic tenere in l. si rem. de acquir. possessio. Nec pariter obstant l. aduersus. & l. hypothecis. quæ loquuntur in pignore, vel in re immobili specialiter sine constitutione reditus hypothecata: qua electa remanet personalis vel generalis obligatio pro residuo sui debiti, si tamen sufficies res ad debitum soluendum non fuerit, vt ibi, & d. l. quamuis de pignoribus, & l. quæ specialiter. C. de distractio pignor. vel propter alios etiam creditores. Vnde prius debet discuti, si ex speciali satisfactum fuerit, vt ibi dicitur. Sed vbi res esset ad reditum & pensionem quotannis soluendam specialiter obligata, & pariter ob defectum solutionis reditus, vel domino vel creditori adiudicata, non potest in vim specialis pro aliis futuris terminis petere reditum, cum amplius reus rem super qua peti potest, non possideat, sed ipse. Nec pariter videtur in vim generalis obligationis, qua etiam egit & expertus est, & quas ab initio simul cumulauit, quod facere potuit, quemadmodum personalis & hypothecaria cumulari simul possunt, vt §. sed neque. in authen. de fideiussoribus. cum aliis infrà alle. quæstio. cccxxxiiij. incipient. Quantùm verò ad quartam quæstionem an in actione personali. Et idem Roma. consil. ccxl. ver. secũdo dubitatur. Et sic nullã habet actionẽ aut hypothecã, cũ extincta obligatione principali seu speciali cẽsentur extincta obligatio hypothecæ generalis, l. si paternã. & ibi Ludoui. Bologn. in secũdis interpretat. C. ad Velleianum. & in l. cum principalis. & ibi Decius. ff. de regul. iur. quia obligatio in eum casum peruenit, à quo incipere non potest. l. penultim. §. fina. ff. de verbor. obligation. exulatis bonis exulatæ sunt obligationes, argumen. l. princeps. bona. cum aliis per glo. allegat. Sicut enim rei mutatione extinguitur vsusfructus, l. repeti. §. rei mutatione. ff. quib. mod. vsusfructus admittatur. sic etiam reditus & pensio sumitur. l. j. versicu. ita vt interdum. & ibi per omnes, insuper Iasonem. C. de iur. emphyte. & quod not. Bal. consil. cccxxviij. incipien. sequitur quòd anno domini. in fin. versicul. venio ad vltimum, vol. iij. & pro hac parte & Decis. quæst. nostræ, videntur text. in l. eleganter. ff. de pigno. action. vbi ius potest & censetur esse extinctum, & à contractu priore recessum, re obligata creditori pro debito data, quæ in re propria non consistit l. neque pignus. de regul. iur. & l. si rem alienam. ff. de pign. action. quòd intelligit gl. in d. l. eleganter. in verbo, finita. ex quo est factus dominus incõmutabi-

lis, finitã esse obligationem. Et ibi eum sequitur Bart. in j.&
ij. contrario. Et pariter Bald. Alb. & Paul. de Castr. & idem
Bart. in l. debitor. & ibi Alex. & Moder. ff. ad Trebel. &
Bart. & Socin. in l. ex sextante. §. Latinis. ff. de excep. rei iu-
di. Et Bald. in l. in rebus. C. de iur. dot. & Decius in d. l. ne-
que pignus. & Signo. de Homed. consi. xc. & Cornel. consil.
ccxxij. vol. iiij. quamuis in casu præsenti datus fuerit termi-
nus more curiæ debitori ad rem hypothecatam recuperan
dam. Et sic creditor non fuerat factus incommutabilis do-
minus. Tamen in tali dubio interim nõ poterat creditor, re
apud eũ remanẽte, agere etiã in vim generalis obligationis.
Sed si debitor recuperauit intra dilationem & terminũ da-
tum, tũc reuiuiscit vtilis hypothecaria, & nõ profectò pri-
ma extincta, d. l. elegãter, & aliis iuribus suprà alleg. Aliàs se
queretur creditorem omnia sui debitoris bona immobilia
præsentia, & quæ in futurũ acquirere posset pro solutione
reditus, prætextu generalis obligationis, in pauco tẽpore
in destructionẽ illius & familiæ habere & consequi. quod
iure fieri nõ debet, argu. l. magis puto. §. item prætor. ibi, ne
plus accipiatur sub obligatione prędiorũ. Et ibi ne propter
æs modicũ alienũ possessio magna distrahatur. ff. de rebus
eorũ, qui sub tutela. quia non est verisimile debitorẽ ab ini-
tio sic intellexisse, nec se obligasse, l. obligatione generali. ff.
de pign. Præterea aliud & maius sequeretur incõueniẽs, ꝙ
prius discussis immobilibus hypothecæ affectis vel nõ, & ꝑ
creditorẽ habitis & possessis, fieret executio hypothecæ pro
futuris terminis super rebus mobilibus: quod iure videtur
cõprobari, aut ratione. Imò in cõtrariũ, quia hypothecaria
aduocat possessionẽ immobilẽ tantum, l. si cum venditor. in
prin. & ibi Bart. Bal. Alb. & Ludo. Bolo. in secundis inter-
pret. ff. de euictio. quæ nõ cadit in immobilibus & rebus mo
bilibus. l. fi. ff. quorum lega. Vnde super hoc videretur ne-
cessaria principis declaratio aut ordinatio, quia non obstan
tibus prædictis contrarium fuit conclusum per maiorẽ par
tem dominorum in causa illorum de la Roche fratrum pa-
triæ Xantonien. Et latum arestum, die vij. Iulij. Anno
1531.

SVMMAE.

1 *Rei ex eodem delicto in plures si condemnentur summas, an di*
uites soluant pro aliis non soluendo existentibus. & nume.
3. & 6.
2 *Officiales circa idem delinquentes tenentur insolidum.*
4 *Condemnati in dubio censentur pro virili. & nu. 5. 7. & 8.*
9 *Accusatione contra plures instituta, potest sententia contra v-*
num ferri, & contra alios suspendi.

Quæstio CCCX.

Si plures rei ex vno delicto in diuersas fuerint cõdemnati summas,
seu pecuniarum emendas, An pro non soluendo existente: alii
diuites soluere teneantur, & si suas soluerint portiones.

DECISIO CCCX.

1 ET †videtur, quòd teneantur pro aliis, per l. si
multi publicani. ibi, & quod ab alio præstari
non potest, ab altero exigetur. ff. de publica.
2 †quem ibi faciunt singu. Bartol. Angel. & I-
mol. contra officiales simul circa idem delinquentes, quòd
quilibet teneatur insolidum. Et licet condemnatio pro par
te fiat, tamen quod ab vno exigi nõ potest, ab aliis exigitur.
Dicens ibi Ange. quem ibi sequitur Paul. de Castr. quòd si
familia potestatis communicato consilio vnum torqueat in-
iustè, & pro tortura sit pœna pecuniaria, quilibet tenetur
ad pœnam insolidum. Sed exactio fiet pro parte. Et si con-
tingit vnum non esse soluendo, alij tenebuntur. Ad idem
text. in l. offertur, §. fina. in fin. ibi, sanè pro non idoneis, qui
sunt idonei conueniuntur. ff. de iure fisci. & l. tres tutores. ff.
de admin. tuto. & in l. ex persona. C. de proba. & Doc. in l. ij.
C. si plures vna sententia fuerint condemnati. & Fulg. con-
si. clxxviij. incip. Titius dum ageret. & Francis. de Aret. cõ-
sil. lxvj. ver. his breuiter. & Bar. in l. si in rixa. versi. quandò-
que. & Hippol. ibi. numer. viij. ff. ad leg. Cornel. de sicar. &
Bar. in l. sacrilegii capit. §. j. ad leg. Iul. pecul. & Paul. de Ca
str. cõsi. ccxxvj. exordiẽ. Visis suprascriptis pũctis & dubiis.
in princ. vol. j. & Soci. consi. lxxix. versi. circa tertiã dubita-
3 tionẽ. vol. ij. ¶ †In contrariũ videtur, ꝙ idonei non tenean-
tur pro aliis nõ idoneis: quia pœna debet sequi suos autho-
res: Ezechiel xviij. c. & l. sancimus. C. de pœn. & in regula,
non debet quis alterius odio prægrauari, de reg. iur. li. vj. &
l. si quis suo. §. legis autem. C. de inoffi. test. & Felin. post In
no. in c. grauamen. de senten. excom. & Hippo. in repet. l. v-
nicæ. C. de rapt. virgi. nu. lxxxiij. vbi vide, an valeat statutũ
pœnam corporalem vni pro alio imponens. Et certum est,
quòd nõ. Accedat tex. in ca. fi. de iniur. & dam. dat. & quod
not. Bar. in tracta. suo repræsaliarum. & Bald. in auth. & om
nino. C. ne vxor. pro mar. & Bart. in l. ne quid. ff. de incend.
rui. & naufra. vbi dicit ciuitatem aut villam teneri de dam-
no aut maleficio clandestino, & non quemlibet de villa, se-
quendo Din. ibi, pro quo videtur text. in l. sicut. in princi. &
ibi Bar. ff. quod cuiusque vniuer. nomine. & idem Matth. de
Afflic. in constit. Neapol. de malefi. clan. nu. xxxj. licet enim
4 ab initio quilibet teneatur insolidum, ac si petitũ fuerit, quẽ
libet insolidũ, condẽnari: †si tamen per sententiam simplici
ter extiterint condẽnati, quilibet pro parte cẽsetur condẽ-
natus, nec ex persona rei non existentis soluendo alter cor-
reus tenebitur, text. cum glo. in l. Paulus respondit eos. ff. de
re iudic. Quod intelligunt etiam in priuatis delictis, vt alter
pro altero non teneatur, vt ibi, & l. legatorũ. in prin. ff. de le-
ga. ij. dixi suprà. in quæst. cxxviij. incip. Tertiò ad aliã quæ-
stio. veniẽdo quia in prima dictũ est. Vnde si nos loquamur
in condẽnatis ratione delicti priuati aut publici, quilibet te
netur insolidũ, l. vulgaris. §. fi. ff. de furt. Et vno etiã soluen-
te, cæteri non liberãtur, l. j. C. de condict. furt. l. si plures. ff.
arbor. furt. cæsa. l. si quis id quod. cum l. sequen. ff. de iurisd.
omn. iudi. l. item Mela. §. sed si seruum plures. ff. ad legẽ A-
quil. & Bar. in d. l. si in rixa. versi. quandoque. Hoc intelligi-
tur verum, quando æqualiter delinquunt: secus si inæquali-
ter: tunc secundùm Doct. alle. quilibet punitur secundùm
qualitatem delicti sui. Et idem Feli. in ca. sicut dignum. ver.
extra glo. de homicid. Si ergo cæteri vno soluente non libe-
rantur, soluens erit tãtùm liberatus, & cęteri pro eorũ parte
tenebuntur, arg. à contrario sensu, quod est in iure validum.
l. j. §. huius rei. ff. de offi. eius cui mandata est iurisdictio. & i-
bi Alex. Iason. & Purpur. Et est argu. à sufficienti partium
enumeratione, & Iaso. in l. patre furioso. primo not. ff. de his
qui sui vel alieni iuris sunt. cum aliis per Syluam nuptialem
alle. versi. à sufficienti. Tum quia de delicto non debet circa
eundem sæpius quæri, & punitio fieri. l. ita aliàs idem. §. fin.
& l. licet. §. possimus. ff. nautæ caup. Pro quo videtur text. in
5 l. j. C. si plures vna sentententia fuerint cõdemnati. †Et hoc
nisi in sententia dictum fuisset quemlibet ipsorum insolidũ
teneri: & quod ab vno exigi non posset, ab alio suppleatur,
vt dicit text. in d. l. Paulus. in secunda. & ibi Doct. ff. de re iu
di. & Bald. consil. ccclviij. exor. Proponitur quidam locus.
ver. secundo quæritur. vol. j. & Corn. consil. lxx. volumi. j. &
quod not. Alex. consil. cxvj. volu. iiij & Specu. ti. de senten.
§. species. quæst. penul. & fina. dicens, quòd si iudex condẽ-
nauit ex eodem delicto tres in centum, quòd vnusquisque
censetur pro virili portione condemnatus, d. l. j. si plures v-
na sententia: nisi adiiciatur, quòd quilibet insolidum tenea-
tur, vt ibi. Sed in casu nostro omnes fuerunt condemnati
insolidum, igitur &c. Tamen Bal. in d. l. j. versi. Item intelli
ge hanc l. si plures vna sententia. tenet contra Spec. & ibi vi-
de. Et pro opi. Spe. videtur tex. cum gl. vltim. in auth. causa
quæ fit cum monacho. C. de episco. & cleri. vbi iudex secu-
laris cognoscens de causa monachi punitur in decem lib. au
ri, cum officio suo, id est, officialibus suæ curiæ. vbi gloss.
dicit in verbo, cum officio, id est, iudex in quinque, & of-
ficiales in aliis quinque, arg. l. stipulatio ista. §. eum. & l. eum
qui ita. ff. de ver. obli. Et illam glo. faciunt ibi singul. Iacob.
But. Pet. Cin. Sali. iiij. notab. Alb. Bal. & Paul. & idẽ Bal. in
l. quo-

l.quoniam iudices.C.de appellatio.quia illi plures censentur vnum corpus secundùm ipsos,& tenet Bertran.consilio clvij.nu.vij.vol.j.Et hoc facit dictio cũ,quæ diuidit in partes sicut copula,& l.illi cum illo.ff.de vsur.leg. Et istam partem videtur tenere Bar.in l.cancellauerat.in j. not.ff.de his quæ in testamen.delen.volens per illum text. quando plures sunt condemnati vna sententia,& vnus partem soluit suã,illius tantum nomẽ esse cancellandum.Et idẽ asserens in secũdo no.etiam si tota condẽnatio fuisset cãcellata, q restringatur ad causam cancellationis soluẽtium,& non ad causam non soluentium.Et eum sequitur Ange.Are.in suo maleficio.tract.in verbo,dandis & soluendis generali camerario. versi.& vt vides plures.Et Cæpol.consi.vij.versic.sed dictæ literæ ducales.Item iste non est de casibus, in quibus vnus pro alio teneatur,vt in crimine læsæ maiesta.l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiestatis.& in crimine hæresis,capi.vergentis,de hæretic.& ibi per Abbat.& Felin.in capitu. cùm secundùm leges,eod.titu.lib.vj.Et in crimine Sodomiæ. & in authenti.vt non luxurientur contra naturam. & Hippolyt.in l.si quis patris.nu.v.ff.ad legem Corneliam. de sica.& per glo.& Doctor.in d.regula,non debet quis alterius odio prægrauari.Nam detestabile est pœnam addere pœnis iam impositis & solutis,vt in simili dicit Hippo.conf.xxj.nu.48. lib.j.¶

6 † Quid dicendum? Bal.in d.l.j.si plures vna sententia.illam legem intelligit habere locum in ciuili, quando actum est contra aliquos participes eiusdem obligationis vel damni,vt infrà dicam. Secus si contra obligatos ex maleficio.Nam tunc quilibet videtur insolidum ad meram pœnã condemnatus,dicta l.j.de condiction.furtiua.& l.ita vulneratus.§.fi.& l.item Mela.§.sed si seruum plures.ibi,Florianus.ad legem Aquiliam.

7 † Et pro clariori intelligentia circa hoc distinguit Bald.in d.l.j.versic.Quæro quid si plures &c.Aut plures vt in singulari,nõ vt in vniuerso delinquũt, & videntur insolidũ à lege condemnati, ideo quia est mera rei executio,vnde non soluente cæteri liberantur:si verò est mera pœna descendens ex maleficio,vno punito alij non liberantur.Secus si est ex quasi maleficio,quia tunc alij liberantur,dicta l.si quis id quod.in fine.cum l.adeo.de iurisdictione omnium iudicum,& l.perceptione.ff.de his qui deiec.vel effu.& Bar.in l.ex maleficiis.§.penult.ff.de actio.& oblig.& pro hac decis.tex.in l.si per alium.§.hoc iudicium. ff.ne quis eum qui in ius voc.vi eximat.Et idem dicit Sali.in d.l.j.si plures vna sententia.in iij.quæstio.Sed ne erres,vt errauerunt impressores,illam legit cum l.vlti.C.de vsur.rei iudi.sequens Inno.in cap.constitutus.versi. Gratam.in fin.de religio.domi.Allegat etiam notata in capi.sicut dignum.de homic.& ista fuit prius distinctio Din.in l.semper.§.qui in sepulchro.ff.quòd vi aut clam.quam ibi sequuntur Bart.& Albe.Et idem Bal.in d.l.j.de condictione furtiua.& ibi Salic.nu.4.5.& 7.Sed hic in casu suo est mera pœnæ executio, quam si pro parte soluerit, non censetur respectu aliorum non soluendo existentium liberatus.Et idem Cæpo.consi. xiiij.versic.Secundo alia ratione.ver. Non obstat secundo, dicens quòd quando per solutionem illius non liberatur debitor,tũc est mera pœna,per d.l.fi.ff.ne quis eum qui in ius voc.est vi eximat.vbi hoc probatur, iuncta l.j.eod.titul.Secus quando per solutionem illius liberatur debitor,per textum in l.j.§.si plures.cum ibi notatis per gl.& Doct.ff.de eo per quem factum est.Et latius ibi per eum.& idẽ tenet Angel.Aret.in §.pœnales.versiculo in eadem glossa ibi,nec vnus liberat alium,& latius in tractat.malefic.in verbo, Andræam auxiliatorem.versicu.Quæro an Caio principali cõuicto.& Bar.in l.j.ff.si familia furtum fecisse dica.

8 † Sed Alber.de Gandino in sua crimi.praxi,tit.de pœnis reor.versi. Pone quod plures homines, clarius distinguit, sequens Odofr.quia aut plures tenentur ad rẽ tantùm,aut interesse tãtùm,aut ad pœnam tantũ,aut ad rem & pœnam. Si ad rem tantũ,solutione vnius alij liberantur,d.l.j.§.si plures.de eo per quẽ factum est.Si autem ad pœnam tantũ,vt quia plures furati fuerint rẽ aliquã,tũc re restituta remanet actio furti & pœna l.si pro fure.§.fi.de condict.fur.Et tunc licet vnus soluat rem vel pœnã,cæteri tamen à pœna non liberantur, d.l.j.de condict.furt.& d.l.si quis id quod.in fin.cum legib. sequen.Si autem ad rẽ & pœnã, vt est in acti.leg. Aquiliæ, quæ crescit per inficiationẽ,tũc si vnus soluat duplũ in alio quod est simplum cæteri liberantur,in alio verò quòd est pœna,cæteri non liberantur,vt patet per iura prædicta in dicta l.item Mela.§.sed si seruum plures.& ibi bona glossa. Sed quando ad interesse tantùm,nihil dicit. Sed dic quòd vno soluente cæteri liberantur, dicta l.j.§.si plures. de eo per quem factum est. Sed iura & opiniones Doctorum suprà allegat.quando plures fuerunt ex delicto vna sententia in centum simpliciter condemnati, quòd intelligantur esse insolidum condemnati,scilicet quilibet in centum.quod est contra opinionem Specu.suprà relatam,& vno sua centum soluente,alij non censentur liberati.quod secus est in aliis obligationibus, vt dictum est,per d.l.primam.si plures vna sententia.Sed clarè non dicunt, licet tacitè quòd is qui semel soluit partem,in qua est condemnatus,sit liberatus,nec quod pro aliis consociis soluere teneatur summam similem condemnatis inopibus & soluendo nõ existentibus: quando quò ad emendam contra omnes fisco applicatam & adiudicatam,si per vnum ex condemnatis soluta eidem fuerit,licet parti de iure prius quam fisco solui debeat, l.vna. C.de pœnis fisci.libr.x.& in l.in summa. & l.non possunt, & l.q placuit.ff.de iure fisci.Tamen soluens nõ liberatur, sed pro aliis pauperibus tenetur, dicta l.offertur.§.final. & dicta l.si multi.& alis iuribus suprà pro prima parte allega.& ita dicit Albe.in d.l.j.si plures vna sententia.in fine dominũ Galeatum tenuisse in sua Margari.de action.in versi.Sed pone quæstionem de facto &c.ac pariter audiuisse in studio Paduano sic fuisse per dominum Hubertum Iustum disputatum.Nisi alij pauperes fraudulenter eorũ bona alienauerint:tunc soluere pro illis non tenerentur, sed alienata per fiscũ reuocabuntur.l.bona.§.fi.ff.de iure fisci. Et idem videtur in emenda parti adiudicata,vnum pro alio existente soluendo teneri,cùm ante & post sentẽtiam quilibet teneatur insolidum,prout volũt Bal.& Sali.in d.l.j.si plures vna sententia.& Gandin.Angel.Aret.Cæpol.& alij.suprà in locis allega.Aliàs si non teneretur soluens pro aliis, non diceretur teneri insolidum,quod esset contra iura prædicta.Et ita intelligit Bar.in dicta l.si in rixa.& in d.l.si multi.Et ibi Albe.Pau.de Cast.& Cuma.Aliàs non esset exceptio ab illa l. j.nec differentia inter alios non criminosos,& ex maleficio criminosos.Et idem sentit Corne.in d.consi.cxj.Vnde cauti aduocati in eorum cõclusionibus debent petere reos vel accusatos & quemlibet ipsorum insolidum condemnari idem tam in ciuili quàm criminali declarando esse contentum solutione vnius,vt dicit Alber.in l.si mandato.in vlti.§. Pau.respondit vnum.ff.mandati,& latius in d.l.j.si plures vna sententia fuerint condemnati.volens aliter sentẽtiam latam contra dictam conclusionẽ non valere,quia non est cõformis petitioni,l.fin.C.de fideicom. libert.Sed si quando ex ciuili causa quis habeat tres aut quatuor debitores insolidum,videatur recipiendo simpliciter partem vnius, illum ab aliquo tacitè liberasse,vide tex.in l.inter eos.§.j.ff. de fideiusso.& in l.si stipulatus.§.j.ff.de solutionibus.& in l.res. C.de fideiusso.& in l.si creditores.& ibi Alber.Bal.Paul.de Castr.Alexand.Ias.& alij Modern.C.de pactis.& in l.si ex toto.§.j.& ibi Franciscus de Aret.& omnes.ff.de lega.j.vnde Alber.& Docto.in d.l.si creditores.aliud ponunt consil. creditori recipienti partem debiti ab vno, debere protestari,quòd illam recipit saluo iure solidi: curia etiam consueuit ob opiniones euitandas, etiam quando non est petitum, condemnari delinquentes omnes,& quemlibet insolidum & etiam in actione ciuili descendente ex delicto,vt in restitutione fructuũ alicuius beneficij captorum.Prout fuit dict. per arestum curiæ in fauorẽ magistri Raymundi Chat, re-

actoris Dabzaco, contra magistrum Ioan. de Campaignaco. Et latum arrestum die xxiij. mensis Decembris, Anno 1529. Et plura alia aresta fuerunt per curiam lata super expensis, vt vnus pro alio correo paupere existente teneatur, & signanter in fauorem Gulielmi Georges actoris, executioné certarum expensarum contra Ioan. Channim, & Margaritam Ancelins coniuges reos petentis, & latum die xxvij. Iunij, Anno 1536. Et aliud arestum contra priorem, fuit die quinta Ianuarij eodem anno latum.

9 † Aduerte ad vnum, quod quando contra plures instituta est accusatio, sententia fieri potest contra vnum, processu contra alios suspenso, l. non idcirco. & ibi Ang. & Iac. de sanct. Georg. nu. v. versicu. Eo modo. ff. de iudiciis. & idé Bart. in l. de vnoquoque. in prin. & ibi Pau. de Cast. ff. de re iudica. & Soci. consi. lxxix. versi. Secundo confirmatur. vol. ij. & Ang. Aret. in tract. malefic. in verb. dictum Sempronium. versic. An iudex possit, & in verbo, Andræam. quæ. j. pro quo allego text. in l. j. C. si reus vel accusa. mort. fuerit. Et sic iste condemnatus soluens eius pœnam vel emendam non tenebitur soluere pro aliis postea condemnatis. quod not. tamen si soluerit potest repetere, vt voluit Bald. in authen. sed omnino. versicul. Extra adde. C. ne vxor pro marito.

SVMMAE.

1 *Procuratoriis duobus eodem die factis alterum ad permutandum, alterum ad resignandum, quod valeat. & nu. 2.*

3 *Testamenta duo si eodem tempore inueniantur facta, neutrum valet.*

Quæstio CCCXI.

Dominus Petrus de Cameraco Archipresbyteratus de Campaignaco archipresbyter, die vi. August. Anno 1525. duo passauit procuratoria, quorum vnum erat ad illum simpliciter Archipresbyteratum, & aliud causa permutationis resignandum, nec apparebat quod prius. Quæritur, an ambo valeant, quando illa suum sortita fuerunt effectum, aut neutrum.

DECISIO CCCXI.

1 Et † Ioan. And. qui in capitul. si quis iusto. in prin. in verbo, nominatus. de election. libr. vj. & in addi. Specul. titul. de procuratorib. §. ratione. versicul. De hoc quod hic. mouet hanc quæstionem, tenet quòd neutrum valeat: quia sibi imputandum est, qui sic indiscretè cóstituit. Sed hoc fuit originale dictum Oldrad. consi. j. versi. Attentam & sequitur Anch. in d. c. si quis iusto. in vj. nota. & Dominic. in gloss. super verbo, nominatus. & Rom. sing. ccxliij. incip. Tu habes dicens hanc quæstion. fuisse sic Romæ decisam. & idem tenet Bald. in l. falsus. ver. Scias tamen. C. de furt. Sub dubio tamen forte dicit neutrum valere. Vel ait valere id quod dat minorem bailiam, id est, minorem potestatem aut quantitatem, l. Sempronius Proculo. ff. de leg. ij. Nam si in minore ambo procuratoria concordant, valet; l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbi. vt ibi per eum, quem ibi refert & sequitur Iac. de sanct. Georg. nu. xviij. & Ias. in l. fin. versic. Et quid in duobus instrumentis procuratoriis. C. de edic. diui Adri. tollé. & Ale. in l. si quis ante. ver. Vnde Bal. ff. de acq. pos. vbi alleg. Bal. Ang. & Imo. in l. si ita scriptũ fuerit, Titius. in ij. ff. de hæred. insti. Et Fel. in c. capitulum. versic. de duabus collationibus. de rescrip. & in capitul. imputari. de fide instrum. vbi ponit regulam, neutrum scilicet valere, per iura suprà alleg.

2 † Fallit, nisi in vno instrumẽto daretur minor potestas, quàm in alio, per dictum Bald. in d. l. falsus. Fallit secundò, nisi in aliquo illorum instrumentorum esset clausula, non per hoc reuocando aliquem alium procuratorem, per dictum Ioann. And. in addit. Spe. vbi suprà. Et sequitur Ioan. Bapt. in addit. Rom. in præalleg. singu. ccxliij. & Dominic. de sancto Gemi. in ca. si duo. versic. Quæro autem si sunt dati duo, de procurat. lib. vj. Quod dictum intelligit verum Ale. in addit. ad Bal. in d. l. falsus. si ambo procuratoria sonent in qualitate causæ, neutrum valeat, quia minus in qualitate non potest contineri, l. primo. §. si stipulanti. & §. si quis simpliciter. ff. de verb. oblig. & glo. in regula, plus semper. de regu. iuris. lib. vj. Secus si in quantitate summæ. per nota. in l. j. §. j. ff. de bon. poss. secundùm tabul. vbi Bar. post Din. & antiq. quos ipse refert, concludit,

3 † quádo duo reperiuntur testamenta eodem die, & tempore confecta, de quorum prioritate non apparet neutrum propter incertitudinem valere, argum. l. duo sunt. ff. de testa. tuto. Et hæc quæst. de duobus testamen. fuit Sabbatina, id est, dubia, vt inquit gloss. in d. l. fin. in versic. missus. in fin. de edict. diui Adria. tol. Et idem tenuerat Cin. post Pet. in l. hac consultissima. §. si quis autem. C. de testa. & Ang. Are. instit. de ademp. lega. cum aliis per Alb. Alexá. Philip. Decium, & Ias. verb. In vltima parte. in d. l. fi. de edict. diui Adri. alleg. & ista est communis opinio secundùm ipsos, & Barto. de Carpent. consil. ccxxiij. volum. Fallit tamen in pluribus casibus per Ias. & Docto. in d. l. fin. recollectis. Vnde hic in casu nostro videtur procuratorium causa permutationis passatum continere longè minorem potestatem seu bailiam, ac læsionem & fortè nullam, quam passatum causa simplicis resignationis, ex qua nihil consequitur, vt intuenti patet, quia illud omnino perdit sine alterius beneficij compensatione. quod non fit in permutatione. Et ita conclusum fuit in processu in curia pendente inter magistrum Ioan. Chesneau actoré conquerentem, & quendam Voysin, ac dominum & magistrum de Aubeterre, subrogatum in locum magistri Ioann. Thibault reos opponentes, qui se concordauerunt.

SVMMAE.

1 *Possessionem beneficij collati intra quod tempus debeat quis adipisci.*

2 *Tempus ad instituẽdum præsentatum, non est præfixum à iure.*

3 *Papa an possit semestre ad adipiscendam possessionem datum prorogare.*

Quæstio CCCXII.

Sed intra quod tempus debeat quis possessionem beneficij in sui præsentia collati accipere, vel in absentia illud acceptare. Et an Papa possit semestre datum per regulam cancellariæ an possessionem beneficii in curia resignati capiendam prorogare.

DECISIO CCCXII.

1 BREVITER † dicendum est tempus ad possessionem beneficij per mortem vacantis, & per ordinarium collati, non esse à iure præfixum, vt dicit Abb. Sic. in præalle. cap. capitulum. versi. his præmissis. concludens tres casus. de rescript. Tamen talis potest, vt ipse ait, per superiorem priuari beneficio, arg. c. si quis Abb. xviij. quæst. ij. & quod not. gl. in ca. ea quæ. de offi. Archid. Quod intelligit Abb. verũ, nisi alius impetrasset, & bona fide cum illo titulo collato possedisset spatio x. anno. quia tunc præscriberet cótra illum negligenté. quamuis beneficium non acquiratur præscribenti. pro hoc alleg. gl. in cap. contingit. in verbo, magna. de dolo & contu. quá gl. dicit fore vnicam & singularem, & alibi nõ reperiri, remittendo ad ibi per se dicta. & ipsum sequitur Barb. in d. c. capitulum. versicu. primus casus. numero xlix. vnde hodie sufficit triennium ad ipsum possessione & proprietate priuandũ. c. j. de pacifi. posses. Et ibi tenet gl. in verbo, triennio. versi. item nota ex hoc text. post triennium. Sed ante triennium non potest priuari proprietate, per illum text. Ad idé tex. in regula cancella. aposto. xxxiij. & ibi idem gl. & Io. de Selua in suo. trac. benefi. parte. iij. quæst. xxj. quod intelligo verum alio in possessione beneficij existente: quia tunc necessarium est, quòd in possessionem beneficij intra annum legitimè inducatur, vt possit possessorium intétare. Aliàs esset spoliare propria authoritate possessorem, quod non licet cap. eum qui. de præbend. libro vj. Sed nemine possidente dicitur plenum in beneficio ius habere, sine apprehensione possessionis. Et tunc in illo administrare poterit, vt singula. tradit Abb. Sicul. in capitul. transmissam. de election. quem sequitur Rochus de Curte. in tract. de iure patrona. in verbo, ius. quæst. v. Et Pet. Rebu. in repet. cap. postulasti. de cler. exc. ministran. in gl. nu. xxiiij. Sed an talis rector teneatur

neatur docere de titulo beneficij, quando super iuribus suæ
2 ecclesiæ agit, dicam in sequen. quęst. † Sic etiam tempus ad instituendū præsentatos nō reperitur à iure episcopo præfixum, vt not. Ioan. Andr. Hostien. & alij in cap. cùm ecclesia. de elect. cùm aliis per glo. pragma. sanctio. §. visum est. in verbo, respectiuè. & Ioan. de Selua. in iij. parte. tracta. benefi. quæstio. lxiiij. Sed hodie determinatum est, quòd qui per resignationē collati sibi beneficij intra mensem in partibus, vel in curia Romana intra sex menses possessionem non adipiscetur, vacare censetur per mortem, & non per resignationem, vt in regula cancellariæ apostolicæ. xxxiiij. & ibi per glo. Et ita fuit per arestum Parisien. iudicatum, vt in quæstio. Galli. & Blasius Auriolus in addi. j. ad Gulielm. de monte Laud. in ca. si is cum quo. de filiis presby. li. vj. remittens se ad per eum dicta in l. sicut. §. superuacuum. ff. quibus modis pign. vel hypoth. sol. Tamen si ambo viuant tam resignans, quàm is cui facta fuit resignatio, poterit semper capere possessionem alio non existente possessore, sed existente intra triennium, vt ibi per gloss. quæ dicit sic fuisse in Palatio ecclesiæ Romanæ sententiarum. Et sic videtur, quòd si quis impetrauerit à sede apostolica beneficium per mortem vacans, quòd non teneatur seruare regulam prædictā, quæ loquitur in impetrante per resignationem, vt dixi suprà.
3 quæstione xxiiij. incipien. Duo litigabāt. † Sed vidi dubitatum in causa magistri Antonij Dyndelle dict Iony rei, & Antonij de primo actoris conquerentis, an Papa illud semestre ad adipiscendam possessionem posset prorogare, aliud dando semestre à fine alterius computandum. Et videbatur quòd non, propter ordinarios, in præiudicium quorum fieri videtur, cùm sint certi de vacatione, & incerti de rectore, quòd non possunt conferre illud beneficium sic vacans. Tamen conclusum fuit quòd imò, cùm Papa sit supra ius positiuum, capit. proposuisti. de conces. pręben. & magis supra regulas suæ apostolicæ cancellariæ. Pro quo facit in argum. l. sed & si manente. ff. de precar. Et quæ dixi suprà in quæst. clxviij. incipien. Plerūque per alteram partium. Et istud videtur decidere Barb. in addi. ad Bald. in c. j. apud quem vel quos controuersia debet dici. in vsib. feud. in magna postil. quærens quoties poterit fieri prorogatio in impetrātib⁹ beneficia. Et dicit quod pluries: & sic pręsupponit Papam posse prorogare hunc terminum. Sed si absenti per ordinarium fuerit collatum, nō videtur posse illo priuari ante notificationem, & termini ad consentiendum, & acceptandum præfixionem. c. si tibi absenti. Et ibi gloss. in verbo, terminum. de præben. lib. vj. quę dicit etiam non esse in hoc tempus à iure statutum, licet in electis secus, qui post præsentationem electionis ad suum præstandum consensum vnum habent mensem, cap. quam sit. de elect. lib. vj. Et eam ibi sequitur Domini. & Guli. Mandag. in suo tract. de elect. c. xxxvij. & Steph. Bertran. consi. ij. numer. xviij. & consi. cxvj. nu. xvij. volu. j. Tamen si talis absens cui collatū est beneficium intra triennium alio tertio possidente non acceptauerit, censetur etiam petitorio priuatus, vt dictum est, per textum in dicto cap. de pacifi. possess. & ita vtroque casu conclusum fuit in d. causa magistri Pet. de Cameraco. Et ordinatum per curiam extitit ad docendum de acceptatione beneficij, sibi in absentia collati nouiter allegata, vt probatione per curiam visa posset cognoscere, an intra triēnium fuerit acceptata. Et latum arestum die mēsis Ianuarij, Anno 532. suprà mille.

SVMMAE.

1 *Titulum an possessionem solam docere debeat, qui petit fructus beneficij. & nu. 3.*

2 *Rectores similes sunt procuratoribus, & de suo titulo debent docere, si petant fructus.*

Quæstio CCCXIII.

Rector petens fructus & iura sui beneficii an docere debeat de titulo suo, vel sufficiat docere de possessione tantùm.

DECISIO CCCXIII.

1 ET † Bald. consil. cxlvij. incipient. Viso isto pro-
2 cessu. volum. iij. tenet quod sic, quia † isti administratores similes sunt procuratoribus, qui de suo habent mādata ante omnia docere, l. si quis inficiatus. & ibi Bartol. & Curt. ff. deposit. Et idem Bartol. consil. clxxxv. exordien. Deodauit. pro quo est gloss. singul. in cap. fin. v. q. iij. Socin. consi. xxxij. versi. Probatur. vol. j. Et consil. xlvj. versicul. Prima pars huius conclusionis. eod. volum. Nam nisi doceatur de titulo præsumitur intrusus. regula beneficium, de regul. iur. lib. vj. Nec huic obstat l. cogi. C. de petit. hæred. quæ in reo loquitur, & non in actore, qui tanquam curatus altaris, petit fructus illius. Vnde cogitur dicere titulum suæ petitionis, cùm teneatur dicere se curatum. Et si dicere, tenetur etiam probare, capitu. ordinarij. de offi. ordin. lib. vj. in hoc enim (vt ait Bald.) nullus habens
3 intellectum alicuius capacitatis potest dubitare. † Tamen domini de Rota Decision. iiij. aliàs, decisi. j. de restitu. spolia. in nouis circa hoc tria distinguit membra. Quoniam aut non erat in possessione, aut erat, sed de recenti, aut erat diu, & longo tempore in possessione. Primo casu tenetur probare plenè titulum suum: quia non habet pro se præsumptionem, & interest etiam illorum, qui conueniuntur. Nam si non esset prælatus eis soluentes non liberarentur. Quoniam quis beneficium non dicitur obtinere, qui solum titulum absque possessione habet, vt dicit Chassanæus consil. xxx. numer. xvj. allegant Guliel. de monte Lauduno in cle. ij. de vita & honesta. cleri. in verbo, obtinens. quem tamē non inueni. ideo dicit Bal. consil. cxlix. exordi. Quidam fuit per Papam creatus episcopus. vol. iij. quòd beneficia talis episcopi per Papam creati non vacant ante possessionem adeptam. capitul. cùm in cunctis, de electio. Et sic isto casu non sufficeret rectorem probare de titulo absque possessione. Secundò casu etiam tenetur probare titulum, quia præsumptio est contra eum ex tali recenti possessione. Tertiò casu quando fuit diu in possessione sufficit illam probare & communem reputatione, argum. l. Barbarius Philippus. ff. de offi. præt. quia nemo cogitur probare titulum suæ possessionis, d. l. cogi. ad quā tamen respondet Bal. in præalleg. consil. cxlvij. Et ipsos dominos de Rota refert & sequitur Abb. Sicu. in c. cùm super. in vlti. q. de causa possessionis & proprietatis. Tamē ipse Abb. vult ī c. accedēs. ver. Aut quasi est in possessione. de accusat. rectore in possessione beneficij existēte, & nomine beneficij pro iuribus ipsius agēte, nō posse ei aliquā exceptionē obiici: & ex quo toleratur in beneficio est sibi respōdendū de iuribus ipsius. viij. q. ij. c. nōne. sed ipse, quando opponitur contra personam illius, an teneatur docere de titulo, se remittit ad no. per Inno. & Hostien. in c. j. de conces. præbend. lib. vj. vbi in v. quæstio. quē Domini. & Philip. Franc. in v. quæstion. sequuntur, quando est in possessione, & pro prælato habetur. Et facit quod ipse Abb. not. in capitu. illud. de præsumpt. post Hostien. Anto. de Butr. & Imo. volens probare pręsumptionem tituli in beneficialibus ex longa beneficij possessione: siue agatur possessorio, siue petitorio. de quo ibi per Fel. versicu. ibi, Nota primùm tamen in prælato, & rectore pro iuribus ecclesiæ agente, dicentem opin. Bald. esse veriorem, ac de stylo curiarum Franciæ tam secularium, quàm ecclesiasticarum, approbatam: vt de titulo docere teneantur, nisi amisso titulo illam longæuam probaret possessionem, vt dixi in addi. ad Din. in d. regula, beneficium. Et circa hanc quęstio. aliquid dixi in §. viij. in gloss. ij. Et in addit. de consue. iur. stat. person. lib. consuet. Biturigum. Et in casu nostro erat dubium, quia pendente in curia appellatione rector appellans, qui de suo non docuerat titulo, renuntiauit beneficio, & eius successor porrexit requestā ad eum in processu causæ subrogandum. Et pro hoc produxit instrumentum possessionis multum recentis. Ad quam curia nullum habuit respectum. de quo vide suprà quæ. viij. in fi. incip. Cessionarius.

SVMMAE.

1 *Fideiussor in relaxatione à carcere datus, an teneatur de iudicato soluendo.*
2 *Fideiussor de iudicato soluendo, an teneatur ad pœnam ratione contumaciæ rei.*
3 *Iudicatum solui stipulatio tria capita continet.*
4 *Fideiussor simpliciter datus an intelligatur in omnem causam.*
5 *Fideiussor esse an intelligatur, qui promittit id quod Titius debet, an verò sit vt principalis.*
6 *Qualitas præcedens quando intelligatur repetita.*

Quæstio CCCXIIII.

Iudex per suam sententiam appunctauit partes in certa causa criminali in factis contrarias. Et reum à carceribus liberauit, seu relaxauit, dando cautionem centum librarum Turonen. ac de soluendo id quod iudicatum fuerit. Et pariter cum pro rebus ablatis in summa ducentarum librarum Turonen. in eadē cedulis & obligationibus non comprehensis condemnauit. Quæritur, an fideiussor cui iudicialiter narrata fuit sententia prædicta per arestum confirmata, promittens iuxta eorum tenorem soluere, videatur solùm fideiussisse, & promisisse pro re & summa nondum iudicata, sed etiam pro summa & quantitate ducentarum librarum, per ipsam sententiam ex eodem delicto adiudicata. Et quid, an fideiussor qui soluit principalem vtilem emendam, teneatur ad emēdam pro honoraria in defectum & contumaciam condemnati etiam faciendi adiudicatam, signanter si vtraque emenda non excedit summam in fideiussione contentam.

DECISIO CCCXIIII.

1 ET † quo ad primam quæstion. videtur, quòd talis fideiussor non teneatur ad summam per eandem sententiam adiudicatam, sed solùm ad id quod restat super delicto, pro quo fuit reus à carceribus data cautione centum librarum, & de iudicato soluendo liberatus & elargitus: quia in prima clausula, & parte sententiæ dictū fuit, quòd præstaret illam cautionem. Ideo ad illam, & non profectò sequentem liquidam referri debet, iuxta not. in l. talis scriptura. ff. de legat. j. & in capitul. secundo requiris. de appellation. Tum quia promissio iudicatum solui, incertam continet quantitatem, vt l. ij. §. incertam. ff. de præsto. stipul. ergo ad illam nondum expressam solùm, & non profecto ad ipsam per eandem sententiam declaratam adaptari debet. Et pro hac parte facit l. j. & ibi gloss. Bartol. Angel.
2 Alberic. & Iason. ff. de in lit. iuran. † vbi fideiussor de iudicato soluendo simpliciter datus, non tenetur ad aliquam pœnam ratione contumaciæ rei, per quam augetur condemnatio. & idem Angel. Aret. in tractat. malefic. in gloss. pro quibus Anton. fideiussor, versicul. Quæro an fideiussor. & in gloss. quas si non soluerit. cum aliis per eum alleg. & Ias. post Ioann. de Platea. in §. quadrupli. numer. ix. instit. de action. nisi secundùm eum fideiussio fuisset plena, vt quia fideiussisset in omnem casum, per text. in l. quæro. in princip. & §. j. ff. loca. vt ibi per eum, & latius infrà dicam. Et istam partem
3 quatuor ex dominis sequuti fuerunt. ¶ † In contrarium videtur, quia promissio, seu stipulatio iudicatum solui tres clausulas in vnum collectas continet, scilicet de re iudicata, de re defendenda, & de dolo malo, l. iudicatum solui. in j. ff. iudi. sol. Ideo dicit text. ibi, vnum scilicet verbum, vt l. cùm quærebatur. eo. ti. sed in effectu continet tria, vt ibi. Et dum dicit dolo malo, non solùm comprehēdit iam dolū cōmissum, sed futurū ex illo descendētem, l. nouissima. iuncta gl. eo. tit. vnde per illum text. dicit Ang. in consil. ccviij. quòd hæc stipulatio solui vel soluere quicquid iudicatum fuerit, cōtinet principaliter id quod verbū sonat. Siue igitur sententia cōtineat dari siue fieri, aut vtrūque, prædicta verba significāt, vt fideiussor teneatur, vt ibi. Nō enim tantùm appellatur fideiussor de soluēdo iudicatum, vt voluit Iac. de S. Geor. in l. si vero nume. iij. ff. qui satisda. cogan. Quinimo dicta promissio iudicatum solui expeditam habet quantitatem, quia in tantum committitur in quantum iudex pronuntiauerit, vt dicit text. in l. iudicatum solui. in ij. eod. titu. quod est intelligendum, siue in eadem sententia, siue post. Et non solùm ad hoc adaptatur illa clausula in prima parte sententiæ inserta, quòd reus à carceribus elargabitur, dando cautionem centum librarum, quæ refertur ad quantitatem ex delicto faciendam: sed etiam ad declaratam in ipsa sentētia, licet ipsa maior sit: quia de ducentis libris Turonen. Cùm dicatur pariter de soluendo rem iudicatam, vt illa de aliquo operetur: quia quando iudex vel curia ordinat aliquos prisonerios fore elargiendos mediante cautione certæ summę, non est necesse ponere etiam iudicatum solui, nec pariter econtra requiritur, quando doctum fuerit ipsos esse elargiendos, dando cautionem de re iudicata soluenda, ponere aliquam quantitatē: cùm illa cautio omnem contineat quātitatem per iudicem adiudicatā, d. l. iudicatum solui. in ij. Et similiter si fuisset solùm dictum, quòd eligeretur dādo fideiussorem de iudicato soluendo. Hoc etiam intelligitur ad quantitatem postea in eadē, vel in alia ferenda sententia declaratam, per iura suprà dicta. & l. Græcè. §. & post litem. ff. de fideius. ibi, si verò acceptus fuerit, etiā totius causæ cessabit exceptio. & l. ij. §. fina. ibi, tanti quanti ea res erit. nisi pro certa quantitate accesserit. cum l. sequ. ff. qui satisda. cogan. quia quæ in præfationibus dicuntur in stipulationibus repetita intelliguntur, l. Titia. §. j. & vltimo. ff. de verbo. oblig. & in §. in stipulationibus fideiussorum, instit. de fideiussor. ibi, quodcunque scriptum sit quasi actum, videatur etiam actum. & per Barto. Alexand. & alios Moder. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. in glo. tempus, ff. de verbo. obliga. quoniam fideiussor potest tam futuræ quàm præcedēti obligationi adhiberi. l. stipulatus sum à te. §. adhiberi. & ibi Alber. ff. de fideiusso. & insti. eo. §. fideiussor. & ibi Ang. Aret. & Bal. in consi. cccvj. primò videndum est. volumi. ij. & Bonifa. de Vital. in cle. dudum. in prin. in vltimis verbis. de sepul. Aliàs claudicaret, quòd fieri non debet: quia pro parte
4 valeret, & pro parte non. † Tum fideiussor simpliciter acceptus intelligitur ad omnē causam, quæ oriri potest, l. si quis pro eo. §. si nūmos. & ibi Alb. & Paul. de Cast. ff. de fideiuss. & Flor. in l. ait lex. nu. ij. ff. ad leg. Aquil. quia bonam debet aspicere fidem & veritatem, & non apicem iuris, l. si fideiussor. §. quædā tamē. ff. mand. & l. quæro. & ibi gl. & Bar. ff. locati. & l. quoties. §. sicut. ff. de admini. tut. aliàs cōsequeretur reus liberationem, & præmium ex delicto, ex quo puniri debet: quod tolerandum non est. l. siue hæreditaria. ff. de nego. gestis. Satis enim cautum videtur, quando dicitur, pro quo Seius fideiussit. Nam eo ipso quod dicit, fideiussit, se obligauit, vt dicit Bar. in d. l. si quis pro eo. §. si nūmos. quod dictū commendat Ange. Are. in d. glo. pro quibus autem fideiussit. ver. & bene no. & pro hoc facit quod adduxit Alberic. in ij. parte statu. q. clxxxvj. ꝙ si statuto caueatur, ꝙ debitores & fideiussores cuiuscunque certæ quantitatis, & rerum mobilium personaliter detineantur: & cùm quidam mercator detineretur pro multis debitis: Titi⁹ fideiussit simpliciter pro eo in omni, quod eum dare, vel facere oporteret, postea mercator fugit, creditores fecerunt fideiussorem capere antequam aliquid probaret de iure suo: fideiussore petebat se relaxari, allegans de debito certo non apparere: an audiendu sit? Et videtur quòd sic, quia videtur esse fideiussor incertæ rei, vt l. j. & l. dies incertus. ff. de conditio. & demon. & ille dicitur debito, à quo inuito exigi potest, l. debitor. ff. de verborum significa. tamen tenet contrarium per textum in l. vbi autem non apparet. §. qui verò à Titio. de verborum obliga. quia fideiussor semper videtur certum promittere, vt ibi patet: quare habetur respectus ad contractū qui præcessit, & in quo est certum deductum. l. cum quid. ff. si certū pet. & l. triticum. de verb. oblig. sicut aliàs habetur respectus ad pœnam certā, licet principale sit incertū, l. si pœnam. ff. de verb. significatio. & idem tenet Albe. in d. quæst. clxxxvj. Quæritur etiā si statuto caueatur. & in quæst. seq. inci. quid si statuto caueatur. Ideo in terminis nostris dicit Bald. consi. cccxxxiiij. ea quæ veniūt per modum. vol. ij. quòd verè & propriè fideiussor est qui promittit eādem summam, quam

reus soluere tenetur, licet non specificetur in instrumento fideiussionis: nisi relatiuè ad instrumentum rei principalis. quod sequitur Iason. in d. §. qui verò à Titio. in quarto notab. dicens se non legisse alibi. Tamen secundùm ipsum videtur talem fideiussorem nominatim quantitatem expressisse. l. ait prætor. §. j. ff. de re iudi. ibi, quasi quantitatem nominauerit, quem text. allegauit Alber. in dicto §. qui verò à Titio. in fi. & in d. quæstio. quid si statuto caueatur. Præterea, condemnatio ducentarum librarum pro rebus, vi & violentia, an vapulatione, seu personarum verberatione ablatis & exportatis, descendit ex eodem facto & delicto, & non ex alia profectò causa: quia tunc non teneretur fideiussor iudicatum solui, d. l. cùm quærebatur. §. fin. iudi. solui. & §. fideiussores ita obligari. insti. de fideiusso. & d. l. Græcè. §. illud commune. & l. fi. eo. tit. & tenet Roma. consi. cclxx. ver. secundo. quia fideiu. & Luc. de Pẽna. in l. quicunque. ver. vltimo nota. C. de feud. pat. lib. xj. & Socin. consil. xcj. nu. xiiij. vol. iiij. & Iaco. de sancto Georgio in l. certi cõdic. §. quoniam. nu. iiij. ff. si cer. pet. & idem Bonifac. de Vita. in tract. malefi. tit. de cõparit. accusa. nu. 7. & Raph. cõsi. xxxij. nisi secundùm Bart. in d. l. si quis pro eo. in viij. membro. de fideius. interuenisset iuramentũ. Quia licet talis promissio fideiussoris promittentis in duriorẽ causam non obliget eum: tamen obligat eum vt principalem, vt ibi per eum, & Ale. consi. xxx. lib. vij. cùm aliis per ipsum alle. & idem Phili. cõsi. ccxiiij. in l. iiij. vol. ij. per tex. in l. cùm pater. §. filius matrem. ff. de leg. ij. & idem Franc. de Crema. in singu. xlj. & Ludo. Alex. & Barba. & Franc. de Aret. in l. j. §. si quis ita. ff. de verb. oblig.

5 † Quinimo promittens id quod Titius, debet. licet quò ad verba videatur vt principalis promittere, tamen quo ad effectum habetur pro fideiussore, vt voluit Alex. in l. vbi autem nõ apparet. §. qui verò à Titio. quem legit cum §. illud. de verb. oblig. & ita dicit sensisse gl. in d. l. Titia. §. penul. super verb. quæ apud. dum dicit, quasi fideiussor. Tũ vbi cautio prædicta nõ extenderetur ad summam, per eandẽ sententiam declaratã, quimò, vt dictum est, tamẽ actor ante receptionem & dationem fideiussoris semper resistit, & contradicit eius elargitioni, tam in curia quàm coram Seneschallo, nisi daret cautionem fideiussoriam pro summa in dicta sententia declarata: aliàs non fuisset nisi mediante cautione prædicta à carceribus liberatus, prout præsumẽdum est, & hoc sentit Bar. in l. neque impuberes. §. j. ff. de in ius vocan. & Roma sing. cxlj. & iudex ante receptionem cautionis se informauit de facultatibus, & valore bonorum fideiussoris, qui deposuerunt valere mille libras vel circa: quoniam fideiussor non præsumitur facultatibus idoneus, nisi probetur. l. si verò. §. qui pro rei. ff. qui satisd. coga. & ibi gloss. cum aliis per Alc. in consi. xxxvij. versicu. quod autem non fuerit. lib. ij. alleg. Et cum illa declaratione absque rei & fideiussoris contradictione fideiussit, & promisit soluere: iuxta sententiam per arestum confirmatam. Vnde tenetur, postquam præsens non contradicit iudici & scribæ seu graffario ponenti eũ apud acta pro fideiussore. casus est, & ibi Bar. in l. cùm ostendimus. §. si ff. de fideiuss. tuto. & sequitur Bald. consi. cciiij. duo famuli. vo. j. & cõsi. cccccxliiij. decretum magnifici & illustris comitis. vol. iiij. quod est singulare pro hac decisione. Et idem Benedi. de Plumbi. in l. manumis. vindi. per illum text. dum dicit, quòd verba solennia licet non dicantur, tamen vt dictam accipiẽtur. quem sequitur Socin. consilio xciiij. præstantissimi & iustissimi viri. versicu. præterea nonne. volu. j. & Ang. Aret. in tracta malefic. in gloss. pro quibus Ant. nu. xij. & Bald. in l. Caius. in l. fi. per gl. ibi, ff. de excusa. tuto. & licet ille text. loquatur in fauorẽ pupilli, secũdùm Bal. & Albe. ibi, tamẽ habet etiã locum in omnibus patiẽtibus se inscribi in actis curiæ, vt voluit Bar. in l. j. in princ. ff. de verb. oblig. & alij allegati per Augu. in additio. ad Ange. Aret. vbi suprà, & per Iason. in d. l. j. in princ. versicu. limita conclusionem. in verbo. oblig. & ad idem text. in l. fi. versicu. sin autem. in fi. Ibi, neque enim sic homo simplex, imò magis stultus inuenitur, vt in publico inuentario scribi contra se aliquid patiatur. & ibi gloss. in verbo patiatur. Barto. & Docto. C. arbi. tutel. & Geraldus de Petra sancta in singu. xxxvj. in iudicialibus taciturnitas &c. Hippo. de Marsi. in repetit. rub. C. de probat. ver. & facit etiam optimè. & in consi. cvj. nom. viij. & consi. cxiij. nume. xiiij volum. ij. & in repet. rub. de fideiussori. num. cccxlv. Sed contra Bar. est communis opin. quòd non præsumatur tunc stipulatio etiam ob calorem iudicij, quando nihil respondit fideiussor, & sentit Guli. de Monte Lauduno. in clemen. j. in verbo, videaris. de procura. Sed in casu nostro ipse expressè promisit, ideo tenetur ex stip. expressa. l. blanditus. C. de fideius. & l. fideiussores magistratuũ. ff. de fideius. de quo per Doct. in d. l. j. insuper Barb. ver. secũdus articulus est vtrum d. l. cum ostendimus. qui sequitur Bart. ex quo simpliciter facta narratione capitulorũ sententiæ fideiussit, ad omnia tenetur cum suis determinationibus & qualitatibus, & idem Ang. in l. apud Celsum. §. in hac. ff. de doli except. volens quòd quis tenetur acceptare actum cum omnibus qualitatibus suis. & idem Abb. Sicul. consi. lxxv. illud de iure quæritur, viso quod instrumento. volum. ij. Vnde cùm nihil exceperit de contentis in sententia, videtur omnia soluere promisisse propter clausulam de iudicato soluẽdo ante condemnationem insertam, ad quam debet referri fideiussio subsecuta, argum. l. iij. §. filius. & ibi Barto. Doct. ff. de liber. & posthum. & Bart. in d. l. talis scriptura. & Doct. in d. c. secundo requiris. de appel. cum aliis per Abb. in d. consi. alleg. & idem tenuerunt Din. & Alb. de Rosa. in d. l. vbi autem non apparet. §. qui verò à Titio. quẽ §. legunt ibi Alc. & Ias. cùm §. illud maximè, quando ex eodem actu, & eodem tempore, vt tenet Socin. in consi. xcj. nu. viij. volumine iiij. imò secundum Angel. in §. & hoc insuper in auth. vt spo. larg. sufficit se fiat mentio de oblig. principali in instrumẽto fideiussionis. Et sic eo ipso quod dicitur in instrumento fideiussionis quòd principalis est obligatus, intelligitur fideiussor obligatus sub eodem termino, & sub eodem tempore & die. refert & sequitur Andr. Barba. in consi. lxxxvj. versicul. ita in proposito. volu. ij. dicens,

6 † quòd si dubitetur an aliqua qualitas adiecta in præcedenti, videatur repetita in alia oratione, & sumus circa personas, tunc aut illa oratio non continet dispositionem per se principalem, sed accessoriam, tunc si sequens dispositio tendit ad eundem effectum, scilicet accessoria cum principali, intelligitur facta repetitio: pro quo alleg. Imol. in dicto §. Chrysogonus. versi. circa primum. vbi ponit exemplum in obligatione fideiussoria. alleg. l. si vt proponitur ff. de fideiuss. Præterea, quod accrescit principali obligationi, etiam accrescit fideiussori, quando de eo tenetur, vt d. l. si ab vno. ff. vt lega. no. caueat. & ita per illum tex. tenet Rom. in sing. clxxij. & Hierony. Pau. in lib. prouinciali. versi. fuerat mihi legata res. Potuisset enim reus per actorem pro delicto, & rebus vi ablatis recõmendari, & detineri facere, nisi soluere, vel fideiussorem pro omni summa daret, vt tenet Bar. in l. ij. §. fin. versi. vlterius quæro. ff. de custo. reorum. & in l. j. §. si. nihil noui appel. penden. cum aliis per Alexan. ibi allega. & Bar. in consi. ccxxj. an positus in carceribus. & Alexand. in consi. clix. lib. ij. & plenè Bar. in quæstio. per eum disputata. incipien. Lapus fuit captus, quæ est sexta in ordine. ergo à fortiori si prius pro delicto ad instantiam actoris erat carceribus mancipatus, potuit detineri, nisi fideiussorem daret. Et istam quæstio. videtur decidere Ioan. de Anania. ad Spec. tit. de fideius. ver. item sciendum. vbi vult quod si reus dedit fideiussorem pro delicto communi, & ob delictum bona sunt publicata, & vlterius condemnatus in centum, vt aliquando per curias supremas fit, quòd si maleficiũ esset commissum circa rem. vt in fraudandis rationibus, quòd fideiussor teneatur ad illa centum, non obstante publicatione bonorum omnium, aliàs non, sequendo Vbertum de Bobio, & Albertum Papi. in l. j. C. de fideiusso. & ibi idem te-

net Alb.sed vbi non esset publicatio bonorum, tunc bene teneretur fideiussor.idē Bern.Land.in addi.ad Ang. Aret. in d.tract.malefi.in gl. pro quibus Anton. fideiussit. super versi.intercessit. Et istam partem quinque ex dominis (me comprehēso cum ipsis)tenuerūt,& sic fuit partitus.& postea in camera inquestarum dispartitus,secundùm hanc partem,& latum arestum die xj. Maij. Anno 1529. in fauorem Antonij du Moyer apothecarij actoris,contra Ioannem Peschadour in materia cridarum reum.

SVMMAE.

Quæstio CCCXV.

1 *Fideiussor de iudicato soluendo, an teneatur reo volente facere emendam honorariam ad certam pœnam.*

2 *Fideiussor de iudicio sisti vel iudicato soluendo, an esse possit cōsiliarius curiæ,iudex,aduocatus vel procurator.*

DECISIO CCCV.

1 ET †quo ad secundam quæstionem, dic fideiussorem teneri per supradicta ad soluendum emēdam honoriam conuersam in pecuniariam ob defectum rei condemnati illam non facientis: & hoc ex promissione de iudicato soluendo. & ita dictū per arestum latum die xxij. Augu. Anno.1530. contra Ioan. Vignier scutiferum appellantē in fauorem Margaritæ Guyoto appellatæ, & actricis in materia cridarum pro emenda centum librarum descendentium ex honorabili emenda. & pariter per aliud arestum latum in fauorem Ioan. Lestelier contra Bertrandum Donzau,fideiussorem dominí de Briāne,die vj.aut vij.Septembris,Anno 1532. Tamen si cautio fideiussoria contineat certam summam,vt hic erat de trecentis libris,quòd teneatur ad illam summam duntaxat, vt d.l. ij.§.fin.ibi,tanti quanti ea res erit, nisi pro certa quantitate accesserit.cum l.seq.qui satisd.cogan. Et hoc quando corā eodem iudice & tribunali,secus videtur in causa appellationis,l.cùm apud Sempronium.ff.de iudi.ca.sol. & in l. non à iudice.§.si quis alio.& ibi Alber.& Iac. de sanct. Georg. ff. de iud.& in §.si verò aliquis.institut.de satisda.quia tunc nō tenetur fideiussor:secundùm opin.Bart. communem,quam Paul.& Ang.in d.l.cùm apud Sempronium.glo.Iaco.de Are.Sali.Alex.& Francis.de Are.Iac.de sanc. Georg. nume. iiij.& Ias.in l.ij.C.de procurat.& Ang.Aret.in §.sed hodie. versi.in gloss.ad terminum.institu.de satisda.& Hippoly.in repe.rub.ff.de fide.nu.cviij.versi.quo autem ad secundùm. Tamen Martinus Sylleia.qui disputauit hanc quæstion.tenuit contrarium,quando nomen iudicis in cautione nō fuit expressum.& sic simpliciter cautum,aliàs non. Et idem Guliel.de Cug.in l.Iulia.ff.qui satisda.cog. & idem si reus condemnatus appellauit, & iudex ad quem confirmauit, quia tunc videtur eadem cum prima, & ne sit in sua potestate se & suos fideiussores liberare,l. ne in potestate fideiussorum. ff.de arbi.& sequitur Alber.in d.l.cùm apud Sempronium. & in d.l.ij.de procura.& Io.Fab.in §.alia.institu.de satisda. dicens,credo firmiter,quòd si is tex.fuisset gl. non transiuisset sine reprehensione.& hanc opi.Guli.de Cug.sequitur Bald.in d.l.Iulia.versicu.secundò quæritur.dicens hanc esse multum æquam.& eum ibi sequitur Iaco.de sanct.Georgio.num.xiij.& secundùm hanc partem fuit iudicatum per dominos de Rota,vt refert.Paul.de Castr. in d.l.cum apud. & ipse nō potuit propter aures surdas dominorum obtūd. secundum opin.Bart.& sic etiam fuit dictum per Seneschallum Agenen.contra quendam nomine Alabat fideiussorē, & per arestum confirmatum latum die ix. Martij, Anno 1535.& pariter in fauorem magistri Bernardi Testaire conIudicem contra Gul.de sanct.Ioan.qui non idoneos receperat fideiussores obligatos ad soluendum tātùm id quòd per eius curiam ordinatum fuerat,& latum arestū die xiiij. Septemb.Anno 1537.Et ideo sis tu cautus in fideiussore dando, vt poni facias à cætero in actu plegerio ad opiniones Doctorum euitandas,clausulam scilicet, quòd ipse Titius promisit stare,pati,& soluere omnem condemnationem de eo & ex dicto processu prouenientem, & etiam in omnem causam quotiescunque, qualitercunque & quandocunque, & per quemcunque iudicem fuerit iudicatum, tam per eundem iudicem,aut alium qui loco sui successerit, vel etiā per iudicem appellationis tuæ, per l. cùm apud Sempronium. ff.iudicatum solui.& d.§.si verò quis.de satisd. Et posset addi secundùm Ang.Aret.vbi suprà alleg. & etiam promisit stare & parere mandatis iudicis, & soluere ac pati omnem condemnationem & pœnam, quam de eo dictus iudex vel alius etiam appellationis,pro dicto maleficio etiam in contumaciam rei non parentis, vel commutationem emendæ criminalis in pecuniariam & ciuilem conuersam. quod not.

2 †Sed nunquid iudex vel consiliarius alicuius curiæ ad aduocatus partis vel eius procurator possit esse fideiussor de iudicio sisti,& de iudicato soluendo,prout pluries vidi.& videtur text.quòd sic,secundùm vnam lecturam in l.si quis vxori.§.si fugitiuum.ff.de furt.& ita per illum text. tenet de Put.in syndi.in versicul.fideiussor.versic.an iudex. Sed ille text.illud mihi non probat,nec ad hoc aliquis Doct.qui ibi vel alibi scripsit,quod ego legerim,adducit,veruntamen dicit,quòd de stylo & obseruantia magnæ curiæ Neapolitanæ officiales ipsius curiæ non recipiuntur in fideiussores: nec etiam nobiles eiusdem ciuitatis.Sic etiam seruatur in curia nostra Burdegalensi, quo ad consiliarios tantùm. Pro quo videtur text.in l.curialis.ibi,nec fideiussor.C.locati.& ita per illum text.tenuit gloss.in c.quòd quibusdam. de fideiussori.Sed ille text.loquitur in curiali, qui non potest alienarum rerum esse conductor,nec pro conducentibus esset fideiussor.Ideo in iudice videtur istum non posse pro litigante coram eo fideiubere,quia esset suspectus,& recusari posset,nec coram alio iudice esse fideiussor.& idem in aduocato vel procuratore,vt est text.in l.si remunerandi. §. fi. ff.manda.vbi dicitur,quòd talis aduocatus soluens ex tali fideiussione non habet actionem mandati, & non est alibi secundùm Bal.in c.ex parte.in vltim.quæst.de postulando, vbi ponit hanc quæst.ideo non potest esse fideiussor pro cliētulo suo.& illum tex.in d.l.si remunerandi.§.fi. facit singul. Pet.de Rauenn.in compendio iuris. versi. fuit semel facta magna contentio,quòd licitum sit pro fideiussione capere pecuniam,& per text.in l.hoc iure.§.j.ff.de donation. & ibi est bona glo.super verbo,fuerit.pro decisione huius quæst. licet videatur permissum si partem verbo (& fortè animo) ita bonorum obligatione tueri possunt,per text.in l. mutus. §.qui non cogitur.& ibi Doct.ff.de procura.& insti. de satisda.§.penult.& fin.& l.exigendi.C.de procurator. & Hippo.de Marsi.in repetit.rub.ff.de fideiuss.nume.xxxiiij. Sed ipsi nolunt,& bene faciunt,ne perdant id quod soluant, sed nobiles & burgenses bene recipiuntur in cautiones,& fideiussores,vt alibi dixi.

SVMMAE.

1 *Nixus copulæ quid.*

2 *Conatus non reputatur pro actu perfecto.*

2 *Coitum habere volens cum animali bruto,sed impeditus, an puniatur,ac si perfecisset.& nu.4.*

5 *Iudæam si cognoscat Christianus,aut econtra,an sit pœna adulterij.*

6 *Sclauam stuprans qualiter puniantur.*

7 *Furtum domestici vel extranei & amborum simul, qualiter puniatur.*

8 *Viduam corrumpens qualiter puniatur,& ipsa etiam.*

9 *Mortuus homo an possit suspendi.*

10 *Mortuam coitu polluens qualiter puniatur.& nu.13.*

11 *Mortuum si clericus percutiat,an fiat irregularis.*

12 *Mortuo qualiter fiat iniuria.*

15 *Mulieres duæ se mutuo subagitantes,qualiter puniantur.*

Quæstio CCCXVI.

Si quis volens rem habere cum animali bruto suos fecit nixus & conatus, membrum suum ponendo iuxta vas vetitum, tamen impeditus, non perfecit,nec cōsummauit,territus & per aliquem impeditus, quæritur

queritur an puniatur ac si fecisset. Et quid de Christiano habente
carnalem copulam cum Iudæa, vel de Iudæo cum Christiana. Et
quid de cognoscente mulierem mortuam, & quid de mulieribus
se inuicem vt viri commiscentibus.

DECISIO. CCCXVI.

1 PRAESVPPONO † quod hoc crimē dicitur
fieri contra naturam humani generis, c. hoc ipsum.
§. j. xxxiij. q. ij. Secundò quid sit nixus copulæ, &
Bal. consi cccvj. statuto Placentię cauetur. vo. iij. dicit quòd
tex. in l. fi. §. illud. C. de temp. app. exponit summa ope nixū
voluisse. & gl. in reg. ex eo non debet quis fructum conse-
qui, quod nixus est impugnare. de reg. iur. libr. vj. exponit
verbum nixus cum effectu. Sed Bald. alio modo exponit
vbi suprà. id est fecit quicquid potuit: ita quod per eum nō
remansit perueniēdo ad actum proximum & immeditatū,
vt quia voluit claustra aperire pudoris, & per eum non ste-
tit. Non enim dicitur secūdùm eum actus proximus, si alius
est magis proximus. verbi gratia, si quis tangit vel leuat ve-
stimenta eius, vel eam capiat per annos. Et istud dicitur na
turali ratione demonstrari: quia proximū dicitur illud quo
supposito, alterius sequitur continuatio, & de facili, argu. l.
tria predia. & l. qui cella. §. in rusticis. ff. de seruit. rusti. pręd.
pro quo allego tex. in c. fi. ibi, licet sæpe nixus fuerit carna-
liter non cognoscens. & ibi gl. Abb. Sicu. & Card. Alex. de
2 spō. † Ideo talis conatus & nixus sub lege vel statuto pro a-
ctu pro actu perfecto seu consummato non ponitur. Et idē
Bal. consi. xxvij. punctus super quo. vol. ij. nisi in crimine So
domiæ, quo est inhumanissimum. l. j. §. fi. ff. de extraordi. cri
mi. & c. vt clericorum. de vita & honesta. cler. & c. clerici. de
excessi. prelat. & idē Bal. cōsi. xxx. vbi idē cōsi. repetitur eo.
3 vol. de isto & aliis atrocissimis criminibus infrà dicā. † Hoc
habito videtur quòd non: quia de iure & consue. generali
conatus non punitur, nisi sequatur effectus. l. j. §. fi. ff. quod
quisque iur. in alt. statu. & Abb. Sicu. in c. j. de eo. qui mitti.
in posses. causa rei ser. & iuribus suprà alle. De cōsuetudine
attestatur Spe. in ti. de accusa. §. j. quē sequūtur Ang. Pau. de
Cast. Ale. Iaso. & Moder. in d. l. j. §. fi. & Feli. in tract. de co
natu. ver. & ideo dicit Bar. & Ioā. Fab. & Sali. in l. is qui cū
telo. C. de sicar. nisi in certis casibus per ipsos. & magis per
Feli. positis, & dixi in tract. de sedit. in solu. quæst. & istud
probari videtur Leuit. xx. dum dicit, Qui cum iumento &
pecore coierit & c. ibi gl. interlinearis super verbo coierit.
sic exponit. id est deliberando & perseuerando. & idē gloss.
ordinaria super verb. qui cum iumento. ibi, vir ergo vel mu-
lier qui non langore naturæ, sed deliberatione eius coie-
4 rit, reus est mortis. † ¶ In contrarium videtur, quòd puniā
tur, cùm in atrocissimis delictis, ac nephandissimis actibus
voluntas & nō exitus spectetur, l. diuus. ff. ad l. Cor. de sicar.
cum ibi not. per Hippoly. de Marsi. & Gandi. in trac. male-
fic. tit. de pœn. reo. ver. si autem cogitauit. & hoc quādo pro
cessum est ad aliquem actum ordinarium de præsenti ad i-
psum factum: aliàs solus tractatus & sola ordinatio non pu-
nitur, etiā in attrocissimis, vt dicit etiam Bal. in l. nō ideo mi-
nus. in vj. C. de accus. & in terminis probatur xv. q. j. ca. mu-
lier quæ accesserat ad omne pecus, & vult ascendi ab eo, in-
terficietis mulierem, & pecus morte moriatur, &c. & sic in
hoc delicto atrocissimo non requiritur consummatio seu se
minis emissio, dum dicit, & vult ascendi ab eo, & tenet Bald.
in d. con. xxvij. quia in istis delictis licitum est transgredi
iura, vt in terminis tenet Hipp. de Marsi. in l. j. ver. sed præ-
dicta possent. ff. ad leg. Corn. de sicar. quoniam secundum
eū animal brutū omni ratione & sensu carēs, l. ait prætor. &
ibi Alb. ff. si quadr. pauper. fecis. dica. punitur. d. c. mulier.
& idem tenet Guid. Pap. in q. ccxxxvj. & Luc. de Penna in l.
ij. C. de pascu. publi. & in l. quoniam. C. de cursu publi. & sic
videtur loqui Hippoly. de Marsil. in istis delictis atrocibus
non consummatis, vt ipse etiam no. in repe. l. vnicæ. C. de
rapt. virgi. numer. ccxlv. vbi ponitur in versicu. modò quæ-
ro. & nu. ccxliiij. de eo qui iuit cum aliis armatis homini-
bus ad domū mulieris, vt illā raperet, sed ipsam nō īuenit,
& sic nō potuit perficere delictum: tamen puniri debet, ac si
consummasset, sequendo gl. instit. vi bono. rapto. quam etiā
sequitur Anto. Corset. in singu. in verb. vis. pro qua allegat
text. in l. si quis ex domo. ff. de furtis. sed ibi aliquid bonorū
rapuit, quod nihil hoc in casu fecit, nec mulierem aut bona
cepit. Et vbi mulierem rapuisset, si carnaliter eam non co-
gnouisset, non puniretur, secundùm communem & veram
opinionē pœna d. l. vnicæ. de raptu virg. & ipsemet de Mar-
sil. tenet ibi. & latè dixi in consi. vnus iuuenis. & Pau. de Ca-
stro in consi. xxvij. visa inquisitione facta. volumi. antiquo.
& etiam Leuitic. xxviij. dicitur, Cum omni pecore non coi-
bis, nec maculaberis cum eo. Mulier non succumbet iumen
to, nec miscebitur ei. Et melius xx. capi. suprà allegat. qui cū
iumento & pecore coierit, morte moriatur, pecus quoque
occidite. Mulier quæ succubuerit cuilibet iumento, simul
interficiatur cum eo. Et sic videtur dubium, quamuis in ca
su nostro criminosus confessus confessus fuit aliquid sper-
matis emisisse, sed impeditus à quibusdam superuenienti-
bus non perfecit, & Exod. xxij. dicitur, Qui coierit cum iu-
mento morte moriatur: cuius verba recitātur in c. reos. §. qui
coierit. xxiiij. quæstion. v. & facit in argumen. tex. in l. final.
iuncta glo. vltim. ff. de rerum diuisione. dum dicit, transcen-
dere voluerit, id est quia peruenit ad aliquē actum, vel quia
voluntariè transcenderit. Ideo hæc fuit causa eundem pu-
5 niendi ad mortem. ¶ † Sed nunc videndū est, quid de Chri
stiano cum Iudæa, vel Iudæo cum Christiana carnalem ha-
bente copulam, etiam contemplatione & velamine matri-
monij, an puniantur pœna adulterij. Et videtur quod sic. l.
ne quis Christianam. C. de Iudæis. & c. quanto. & ibi Abb.
Sicul. & præpositus Mediol. aliàs Cardi. Alexan. de diuor.
& idem Cardina. in c. ius gentium. versicu. no. finaliter. j. di-
stinctio. & Abb. in c. tanta. & qui filij sunt legitimi. & tex. in
c. caue Christianę. xxviij. quæst. j. & capit. si quis Iudaicè. ea
causa. & quæstio. cuius pœna erat de iure codicis capitalis, l.
transigere. C. de transact. & l. quamuis. C. de adulte. quæ ho
die non est correcta (secundùm Sali. in d. l. ne quis) in mulie
re in casu illius l. ergo à fortiori vbi sine tali velamine, vel e-
tiam cum tali coierit, ambo debent puniri, quia Iudæa de-
trudi in monasterium non potest, nec vitam monasticā du-
cere, nec pariter recōciliari viro, vt dictis iuribus. quamuis
vir habeat rem cum muliere ad Dei similitudinem creata.
Petr. de Belluga. in Specul. prin. tit. de proposi. gra. numero
xxvij. & non cum animali bruto, quod est considerandum,
vt infrà dicam. Et hac ratione nec mulier Christiana, quod
est fortius, licet inter tales coeuntes non sit propriè adulte-
rium, sicut inter Christianos, secundùm ipsum, tamen inter
infideles non est verum matrimonium, sed ratum. d. c. quan
do. versicul. nam & si matrimonium, quia potest dissolui, vt
ibi, quia tunc in Christiana muliere non habet locum pœ-
na authen. sed hodie. C. de adulter. & not. xxviij. quæstio. j.
capi. vltimo. Et ita fuit iudicatum Parisiis contra quendam
Ioan. Alardum, qui combustus extitit, per Baillium episco
pum Parisiē. ex eo quòd ex Iudæa, quam intertenuerat, plu-
res habuerat liberos, quod tamen seruatum non fuerat in
personam Gofridi Boussart, qui similiter rem habuerat cū
Iudæa, sed propter furtum quod commiserat suspensus fue
rat, prout refert Ioā. Gallus in q. clxij. nihilominus secundū
eum talis comburi debet, qui cum Iudæa (quæ canis iuris
interpretatione dicitur) rem habuit, non habendo respectū
an liberos ex ea habuerit vel nō, vt ibi. sed Oldr. de Lau. nō
est profectò ita rigorosus, quia in facti contingentia existēs
Auenioni consuluit contrarium, quod capitaliter non ve-
niebat puniendus. l. qui adulterium. cum ibi not. per Doct.
C. de adulter. sed extraordinariè arbitrio iudicis, dū tamen
ad hanc commixtionem non interueniat aliud aggrauās de
lictum, vt raptus vel stuprum: tūc oporteret ex alterius cri-
minis adiectione grauius puniri, l. j. C. de rapto. virgi. quòd
non erat in casu suo. Sed hac sua non obstante opin. domini

Ray.de Apulea.& Ant.de cruce,qui tunc præerãt in officio iudicaturæ Auenionã.dictũ Iudæũ in amissione viriliũ condemnauerunt,& ipse vidit virilia incisa ante palatium, vt ipse refert in consi vlt.& ipsum sequitur And.Barb.cõsi. lxiij.vo.iij.& Deci.in c.j.versi.& aliàs dubitatũ fuit.de cõstit.& in c.consuluit.ver.sic etiam Iudæi.de appel.& Ale. in consi.xcix.li.vj.maximè si secundùm eos Christiana erat meretrix,tunc non puniatur morte.& idem Alex. in consi. xij.li.vij.& Sylua nuptia.fo.lxxiiij.in fin.cum aliis per eum alle.Et per Hippo.cons.cj.vol.ij.quod est amplum. Et ista est cõmunis.Tamẽ Hiero.Pau.dicit in li.prouinciali,versi. Referebat dominus meus,quod in cathalonia infidelis habẽs rẽ cũ Christiana puniturad mortẽ,& etiã ipsa:sed quod Christianus cum infideli muliere copulã habens nõ punitur ad mortẽ,cũ tamẽ secundũ eum videretur contrarium propter periculum partus,qui ad tẽpus sequitur matrẽ infidelẽ.Sed lex suæ patriæ considerauit incõtinentiã & infamiam maiorẽ in muliere subiiciẽte se seruo,vel quasi seruo infideli,quàm econtra arg.l.vnicæ.de mulieres,quæ se iunxer.propr.ser.& l.fin.C.communia de manumis.& c.si Iudęos.de Iudæis.Sed Iac.de Bellouisu.in sua praxi,ti.de leno.in fi.tenet ꝙ puniatur pœna adulterij,d.l.ne quis Chri-
6 stianam & l.quoniã.C.de adulte.† Pro opin.Hiero.Pau.facit,quòd eleganter dicit Ang.in l.inter liberos.in prin.ff.de adult.ꝙ cognoscẽs vel stuprãs sclauas, quibus in domibus vtimur,nõ punitur pœna stupri,quæ imponitur pro stupro in libera muliere cõmisso,sed extra ordinẽ venit puniẽdus. alle.bo.tex.in l.fi.ff.de off.præsi.vbi habetur de ancilla deuirginata,& ipsum ibi sequitur Ale.in addi.ad Bar.& Ana. in c.significauit.ver.& adde no.dictũ,quod dicit esse mẽte tenẽdũ,quia quotidie ocurrit. Ergo iste stuprator sclauæ videtur minus puniri,quã voluit Old.qui cõsuluit eũ puniẽdũ capitaliter:sed nõ vbi struprũ vel raptus nõ ĩteruenerit,vt dictũ est.Sed opi.Old.ĩ vtroq; dicto videtur de iure verior,quãdo in hac cõmixtione ĩteruenerit violẽtia,rapt9, vel stuprũ.Et idẽ tenuerat Iac.de Ra.secũdùm Ang.& Ale.vbi suprà.sed quod accusatio non erat publica,sed priuata,scilicet domini vel dominæ ancillæ:& sic par erit pœna stuprantis sclauã & liberã.sed ius accusandi non competet cuilibet de populo,vt dixi in consi.inchoan.iuuenis quidã. sed non in stuprãte propriã sclauam,secundùm Ang.Alex. & de Anan.per l.fi.de offi.præsidis.Quare videtur bona illa consideratio,quòd vbi non interuenerit raptus ex parte Christiani, ꝙ non puniatur pœna mortis:sed Christiana, quæ seruo infideli aut Iudæo se immiscuit, propter rationem Hieron.Pauli adductam.Vnde in casu prædicto Ant. du Mas fuit ad comburendum simul cum ipso animali prius strangulato condemnatus.Et latum arestum apud sanctum Aemilianum. xxiij. Nouembris,Anno 1528.Et aliud simile contra Guiotum Vincenot,appellantem à iudice Montis regalis die vij.Februarij, anno prędicto. Sed secundùm consuetudinem Burdegalensem tit.si familia furtum domino,aut adulteriũ cum vxore vel sponsa,aut filia,vel nepte fecisse dicatur.§.j.si Christianus seruitor aliquod prędictorũ commiserit, perdit sine misericordia caput. terribilis est maximè in §.ij.in furto domestico,quod de iure mitius punitur,l.respiciendum.§.furta domestica.ff.de pœnis.& latè Iac.de Bellouisu in sua praxi,ti.de furt.nu.ix.tamẽ per cõsuetudinẽ debẽt suspendi,si quinquaginta francos Burdegalẽses à domino suo subtraxerint:& si minus,bis per villam fustigari.Pro qua facit tex.in c.primo.§.si quis quinque solidos valẽs,aut plus fuerit furatus,laqueo suspendatur:si minus,scopis & forcipe excorietur & tundatur vt de pace tenẽda,& eius violat.& quod no.Io.Fab.in §.,alia deinde.in ver.in gl.no.extraneũ,insti.de publ.iud. ibi, itẽ seruitor & familiaris suspenditur pro primo furto, & extraneus non.
7 ¶ † Quid si extraneus iuuet familiarẽ,videtur ꝙ ambo debeant suspendi.per illũ §.& per l.vtrum.ff.de parri. & pro hoc l.si quis vxori.ff.de furt.vbi Bar.in fi.dicit ꝙ quidã principium illius l.inducebant ad quæstiõ. quando pro furto imponitur pœna corporalis,puniatur filius subtrahens patri,quoniam habet vnde soluat,scilicet corpus suum, sicut habet castrense peculium.Et idem ibi Ang.nisi fortè aliud induceret magnitudo delicti,iuxta gl.sing.in l.ij. ff. arbo furtim cæsa.& Feli.in c.si quis episcopus.ver.no.casum specialem.de hęreti.ideo dicit Odofr.quem referunt Cin.Bal. & alij in l.apud antiquos.C.de fur.quòd famulus hodie furatur vnam rem,& cras aliam,etiam vilem,quòd punietur tanquam de magno furto.& sic limitatur d.l. respiciendũ. §.furta.quos Barb.sequitur cõsi.xj.nu.xxj.vol.ij. Et simile est statutum in ciuitate Lucana,vt refert Dec.consi.lxv.& tenet Cæpo.in terminis nostris in cons.xxvj.vbi loquitur de statuto Brixiæ,quod quis puniatur pro modico furto furca: quod est sing.& Fulg. consi.clvij.dicit esse Partanis.& de Iser.in j.consti.Neapo.nu.xiiij.cum seq.in regno Neapoli.excedit vnã vnciam.Et idẽ dicit Matth.de afflict.in cõsti. Neap.ti.de periuriis,nu.iij.allegãs Luc.de Penna.in gl.sua super.c.regni.incho.cura nobis.Tamen secundùm consil. ccccxxix.inci.cõsidero in proposita consultatione.licet ex dispositione statuti fur pro paruo furto possit furca suspendi,tamen iudex potest moderari pœnam illius statuti citra mortem,vt ibi,& sequitur Bernar.Landri.in addit.ad Ang. Are.in tract.malefi.in gl.quas si non soluerit.in verbo,debet.& Hipp.de Mar.in l.j.§.Adrianus.nu.v.ff.ad leg.Cor. de sica.& idem sing.clxxxij.inci.iudex non debet.volens etiam,quòd non solùm pœnam impositam à lege vel statuto ex causa augere vel minuere,sed etiam poterit augere vel minuere pœnam perconsuetudinem impositam,alle.gl.vlt. in l.hodie.ff.de pœnis.& idem Abb.Sicul.in c.de causis.finalib9 verbis.de offi.dele.& sentit Bar.in l.Pedius.§.diuus. in fi.ff.de incend.ruina, naufr.dũ vult in furto valorem rei raptę exprimendum.quod dicit facere pro statutis limitãtibus pœnam actionis furti,secundum valorem rei subtractæ.& Bal.in l.quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his qui no. infa.& de Puteo in syndica.in verbo,pœna.c. licet versi.si pœna arbitraria.sed in casu consuet.nostrę, quamuis quidã seruus ob furtum maioris summæ quinquaginta francorũ Burdegalen.fuisset per iuratos Burdegalæ ciuitatis ad mortem condemnatus.& per Seneschallum dictum, eum fore fustigandum tamen per curiam fuit ad galeas cuidam commissario traditus perpetuò remigandas, de mense Aprilis, Anno 1533.Contra hanc conclu.vide Bald.in l. data opera. versi.item notandum est.C.de accusatio.& in l.si quis non dicam rapere.ver.iuxta hoc incidenter cadit ista quæst. C. de episc.& cler.Sed famulus de fornicatione cũ filia vel nepte domini sui,etiam spe vel contemplatione matrimonij habita,puniatur secundùm consue.Burdegalen.ac si seruus esset,d.l.vna,de mulier. quę se propriis iunxer.seruis.Et tamen per illum tex.mulier punitur.& per consue.Burde.nõ, & plerunque mulieres sunt instigantes,& requirentes,& dicam in quæst.post immediatè seq.pro quo dicit Cin.in d.l. vna.ver.vltimò no.quòd seruus rem habens cum domina, non debet remunerari,sed acriter puniri:vt ibi : sed ecõtra ancilla,quæ habet rẽ cũ domino remuneratur.l.fi.C.cõmu. de ma.Et sic arg.ꝙ amatores debent amasiis suis donare,nõ econtra,& crede experto quod donum magis valet quàm suspiriũ, imò suspirium nihil valet sine dono,ferrum tamẽ præponitur auro.Nam secundùm Iuuenalem, Ferrum est quod amat,quòd quidam exponunt, id est ferreum mẽbrũ, propter cuius ferri fortitudinem insignes etiã mulieres seruis vilissimis se exponunt,vt hac lege monstratum. hæc ille.& sequitur sylua nuptia. Pro dicta verò consuet. videtur
8 tex.in l.si quis viduam.ff.de quęstionib.† vbi si quis viduam aut alij nuptam corruperit,in insulam deportandus est. Et tamen non loquitur an ipsa vidua, vel alij nupta similiter debeat deportari,cùm sit in pari delicto.pro hoc l.quamuis cum sua auth.C.de adulter. Vnde in pœnalibus & odiosis masculinum non comprehendit fœminum, vt l. j. §.

quare

quare si ita exhæredatio.ff.de ventre in possess.mitten. cum aliis pro ista parte per Hippo.in dicta l.si quis viduam.allega.Sed contrarium tenet,ibi,ipsam simili pœna esse puniendam,vt ibi per eum causa breuitatis:vbi multum hoc probat per septem. Sed curiæ relinquo iudicandum, licet crimina morte finiantur,l.defuncto.ff.de public.iudic.& capi. quorúmque.xxiij.distinctione.& C.si reus,vel accusator mor-
9 tuus fuerit.† Et sic iudex non debet suspendi facere corpus mortuum,vt tenet Angel.in l.secunda.C.qui testamen. facere possunt.& in dicta l.defuncto.& in l.qui à latronib⁹. §.si quis.ff.de testamen.Tamen est in arbitrio iudicis,vt voluit Baldus in dicta l.ij.qui testamenta facere possunt.& cũ eo transit ibi Rapha.& etiam Corneus. & idem Ludouicus & Imol.in dicta l.defuncto.& Hippo.de Marsil.in l.fin.nu
10 mer.xl.ff.de quæstionibus.† Quid de cognoscente mulierem mortuam virginem,vel viduam pariter, videndum est qua pœna puniatur. Et videtur nullo modo debere puniri, quia homo mortu⁹ nihil valet vltra nisi vt humo detur.not. in l.hæc.ff.de condict.tri... Et homo mortuus suspendi, vel vulnerari,aut iugulari non potest,per no.in præceden.quæstione.& not.cccxliiij.ca.Engeltrudam.& Bald.in l.j. versi. quarti dicunt.& ibi Ludouic. Bologn.& primis interpretationibus.C.qui accu.non possunt.& Hippo.in l.fina.nume. xlj.de quæstionib.facit l.qui mortui nascuntur.& l.anniculus.§.finali.ff.de verborum signifi. quia non est simpliciter homo.l.si homo mortuus.de verbo.oblig. & mortuo legari non potest.l.vnica.§.j.C. de caducis tollẽdis. & Hieronym. Cagnolus in l.diem functo.numer. cxiiij.de officio assesso.
11 † Quinimo clericus percutiens mortuum, etiam si habebat animum interficiendi eum viuum, non incurrit irregularitatem:vt tenet Archidi.in ca.final.xv.q.j. refert & sequitur Hippoly.de Marsil.in dicta l.fina.nume.xxxj.ff.de quæstionibus,& ibi vide numerũ xxxj.vsque ad liij.casus in quibus mors non nocet,sed omnia soluit. Et facit tex.in clement.pastoralis.versi.quondam Imperator.de re iudi.per quem dicunt ibi Doctores,ꝙ Doctor mortuus non debet appellari Doctor.& per consequens miles mortuus non debet appellari miles.Et sic de Ducibus, Marchionibus, & similibus: quia Doctor dicitur à docendo, sed postquam est mortuus,nõ caret docendi officio,ergo appellari nõ potest Doctor.Nam, vt inquit gl.j. Si re prineris,nec nomen habere mereris,in c.admonere.xxxij.q.ij.ita Barba. in c.in præsentia.nu.vij.de probationi.tamen ibi tenet cõtrarium. per tex. in c.vno.de reliq.& veneratione sanctorum.lib.vj.ibi, vers. egregios quoque ipsius Doctores ecclesiæ. vbi appellat Gregorium,Augustinum, Ambrosium, & Hieronymum, Doctores,& tamen mortui sunt.& vide latius per ipsum Barbat.Et an possit mortuus creari miles vel Doctor,vide
12 Abb.& Feli.in d.c.à nobis.¶† In contrarium videtur,quia cadaueri fit iniuria.l.j.§.quoties autem funeri testatoris vel cadaueri,vt ibi Alber.& Ang.ff.de iniur.& Corne.in l.fororem.versi.ex quibus not.C.de his quib.vt indign.& l.qui sepulchra.& l.fi.cum sua authẽ.C.de sepulchro viola.& l.iij. §.qui de sepulchr.ff.eod.& l.j.ff.de his quib. vt indig.ibi,libertus priuatur,& glo.in c.sanè profertur.xxiiij.q.secunda, verbo,monstrari.quæ dicit grauius esse peccare in mortuũ, quàm in viuum,per text.in d. l.qui sepulchra.& illam gloss. facit Bal.sing.in l.qui crimen.versi.quando quis accusat.C. qui accusare non possunt.& Anchara.in cap.j.& ibi de Ana.in j.no.de maledi.ad hoc quòd quis admittatur ad accusandum memoriam defuncti, debet se prius inscribere ad pœnam talionis.per tex.in c.ij.quæsti.iiij.facit tex. in l.defuncto.& ibi Ioan.de Imo.& Docto.ff.de publi.iud.vbi voluit iudicem,qui post mortem criminosi ipsum suspendi facit teneri actione iniuriarum. Et idem Cin.Bal.& Salice.& Moder.in l.ij.C.qui testamen.face.pos.dicens ibi Cin.quòd est pessima practica suspẽdi facere mortuũ,per tex.in l.vniuersi.in fi.C.vbi causæ fisca.& plenè de Puteo in syndic.in ver.mortuus.vbi vide.& Hippol.in d.l.fi.num.lv. vsque ad nu.dciij.de quæstionibus.vbi plures ponit casus, in quibus mortuus & viuus & æquiparantur. Et seccundus casus multum facit pro hac decisione,quod percutiens clericũ mortuum,est excommunicatus,sicut percutiens viuum. Allegat Doct.ita tenere in c.à nobis.in secunndo.de sententia excommunicationis.vbi gl. Abb.Sicul.& Feli.ferè adducunt casus per Hippolyt.adductos,vt idem Abb.ibi etiam dicit, quod participans corpori mortuo excommunicati, incurrit excommunicationem,per gl. in c.ad hæc.in verbo, sepelierint.& ibi Abb.& Doct.de Bellenzinis in additio. de priuilegiis.& sequitur Feli.in d.c.à nobis. versi.& ad istam materiam.& idem Roma.in singu.lxxiij. dicam ibi dubia.
13 ¶† Quid dicendum? Videtur quòd talis sit plectendus tam quam violator corporum,iuxta d.l.fi.ibi,si corpora ipsa extraxerint,vel ossa eruerint &c. Et si fuerint humilis fortunæ,vltimo supplicio:si honestioris in insulam deportatur, aut aliàs relegantur,aut in metallum damnantur, cum iste talis tam fœdissimus contrectauerit,& de facto attentauerit pudicitiam mortui corporis,l.sepulchri deteriorem ibi, corporibus non contactis.ff.de sepul.viol.& illa pœna habet locum in eum secundùm glo.in d.l.qui sepulchra.in fi. quoniam in corpus mortuum facit iniuriam,dum etiã text. ibi in fi.dicit.& qui corpora sepulta aut relictas contrectauerint.& punientur etiam in x.lib.siue pondo auri,quia per illam pœnam non intelligitur recessum à pœna d.l. fi. quoniam secundùm Iac.But.quando plures pœnæ ab eadem lege imponũtur,omnes concurrunt in executione,vt est in d. l.sepulchra,vbi Imperator repetit,nihil derogando quò ad antiquam pœnam positam in dicta l.fin.& ibi eum sequun-
14 tur Bald. Angel.& Salic.† Sed quid de duabus mulieribus actum venereum facientibus, & se corrrumpentibus. Et istam quæstionem vidi in curia venire. Et videtur quòd nõ sint puniendæ,vt patet ex d.Iuuen.ij.satyr.loquendo in personam mulierum.

Tædia non lambit Cluuiam, nec Flora Catullam

In cõtrarium,quòd pœna vltimi supplicij puniri debeant.l. fœdissimam.in princ.C.de adult.secundùm vnam lecturã gloss.argum.l.cùm vir.eod.titu.quam sequitur Cin.qui dicit quasdam mulieres fœdissima nequitia tentare,quæ libidinem suam exercent in alias mulieres,eásque insectantur, vt viri,sicut de quibusdã maledictis fertur. Sic enim dicebatur de Francisca de Lestaige,& Catharina de la Maniere,ciuitatis Aquensis de hoc accusatis.& cum gl. transeunt Alb.de Rosa.& Sali.vbi Alb.alleg.tex.cum glo.in auth.de non eligen.secundò nuben.§.cùm igitur.circa fi.colla. j. in verb.luxuriantur.quæ dicit luxuriam comitti, si mulier cũ alia fœmina agat.per d.l.fœdissimam.& per text.in authen. vt non luxurientur contra naturam. Sed quia supradictæ duæ mulieres reprobauerũt testes:fuerunt relaxatæ,& quæ condemnatæ fuerant ad quæstionem per Seneschallum Laudarum in sede Aquensi. Et latum arestum die xviij. Iulij, Anno 1533.

SVMMAE.

1 *Carceris custos cum muliere carcerata coiens, qualiter puniatur.*
2 *Tutor coiens cum pupilla est capite plectendus.& nu.4.*
3 *Arbitrariam pœnam an possit iudex ad mortem vsque extendere.*
5 *Meretricem carceratam an liceat cognoscere.& nu.7.& 9.*
6 *Vassallus non potest occidere dominum adulterantem vxorẽ ipsius.*
8 *Meretricis coitus etiam violentus est impunitus.*
10 *Carceratus cum alia carcerata coiens qualiter puniatur.*
11 *Meretrix rapiens iuuenem fuit combusta.*
12 *Iudex coiens cum muliere suæ iurisdictionis subdita, qualiter puniatur.*
13 *Patri licet magistratum cum filia coeuntem occidere,licet marito vili id non liceret.*
14 *Meretricem carceratam, vel non carceratam, si volentem co-*

gnoſcat officialis,non tenetur.

15 *Mulierem carceratam,vel litigantem ſi cognoſcat index,vel officialis,an puniatur? & nu. 16.*

Quæſtio CCCXVII.

Quid de iudice,aut ſenatore,ſiue conſiliario Regio,vel Præſide,aut Cancellario,vel commentarieſe,qui carnaliter cognoſcit mulierem coram eo,vel curia litigantem,aut carceratam:vel aliam ratione iuriſdictionis tantum ſubditam,an puniatur?

DECISIO CCCXVII.

1 ET † primò tangam queſtionem de carcerata muliere cognita, quam, vt ait de Puteo, nullus noſtrorum citramõtanorum tangit, præter Io.Fab.in §.item lex Iulia.inſti.de public. iudi. qui arg.gloſſ.ibi volentis tutorem ſuam ſtuprantem pupillam eſſe capitali pœna plectendum,l.j.C.ſi quis eam cuius fuit tutor corruperit.dicit idem eſſe quocunque alio,qui aliquàm perſonam conſeruare habet,vt eſt cuſtos carceris, cognoſcente mulierem captam & ſibi commendatam acriter venit puniendus:imò(vt inquit Fab.)conſuetudinarij eum ſuſpenderent. Et ipſum ſequitur de Puteo in ſyndicat. in verb.adulterium officialis.& Guido Pap.q.cccxlviij.tamen hoc prius dixerat Iac.de Bellouiſu in tract.ſuo.crimi. tit.de quæſtionibus.verſiculo idem dicere.per tex.in d.l.j. ſi quis eam cuius tutor.Sed hæc argumentatio, ſiue extenſio de tutore corrumpente pupillam ſuam,ad commentarienſem,vel iudicem cognoſcentem carceratam,facta, non videtur prima facie(ſalua dicerem pace)valere, quia tutor habet medio iuramento ſuam conſeruare pupillam. Commentarienſis verò ſine ſacramento,niſi in crimine hæreſis, text.cum gloſſ.in clem.j.in verbo.pro dicto crimine. quam ibi ſequuntur Imo.& Doctor.in fina.per Pet.de Vital.de hæret. Tum quia illa l.j.nõ ſic intelligitur,vt ſtatim dicam, & pro opinione Ioan.Fab.adducit de Puteo. quod officiario in prouincia ſibi commiſſa interdictum eſt cum ſubdita contrahere matrimonium,l.ſi quis officium. & l. qui in prouincia.ff.de ritu.nupt.& in l.j.C.ſi rector prouinciæ.& l.j.C.ſi quacunque prædi. poteſt. quibus videtur tam de iure canonico, quàm conſuetudine generali derogatum fuiſſe, vt infrà dicam. Ergo à fortiori non licet iudici ſtuprum raptum,vel adulterium committere,authentica multò magis.C.de ſacroſan.eccle. Tum (vt ait Ouid. ij. Metamorphoſ.)

Non bene conueniunt,nec in vna ſede morantur
Maieſtas & amor.

Quem refert gl.in l.j.§.illud.C.de Latina libertate tollẽda. & magis in ſpecie ſecundùm eum facit text. in auth.nouo iure.C.de cuſtodia reorum.verſ.nec caſtitati iniurietur. qui tex.infert illicitum eſſe cum carcerata coitum,ſuperioris arbitrio punibilem.

2 † Quod tamen, ſi verum ſit, ad mortem vſque extendendum non erit,quicquid voluerit glo.in §.in ſumma.inſti.de iniuriis.vt tenet Ant.de But.& de Zabarel. in c.de cauſis.de offic.dele.per gl.ſing.in c.inquiſitionis.in prin.de accuſ.& idem Rom.in repeti.rub.ff.de arbi.in verb. ſtatutum.vbi alleg.Bal.in l.cõuenticulã.C.de epiſ.& cler. in l.quicunque.C.de ſeruis fugitiuis, per gl. in l.ſi fugitiui. eo.tit.& idẽ Bal.in l.& ſi poſt tres.ff.ſi quis cau.& Card.de Zaba.in c.ex literis.de cõſti.& Albe.in l.j.de furib.balne.& in l.j.de effract.& Feli.in d.c.inquiſitionis.in prin.Mouetur vna ratione,quæ(inquit)clara eſt,arguẽdo ſic: non eſt dare maiorẽ pœnã morte, illud, Terribiliũ vltimum eſt mors,& iudex habens arbitrari non poteſt imponere æqualem pœnam pœnæ ſimilis delicti,per gl.in d.c. inquiſitionis. ergo nunquam pœnam imponet mortis:quia eſſet imponere æqualem. quod dicit eſſe no. Fatetur tamen poſſe imponere pœnã corporalẽ,& hoc ſi eſſet ſtatutũ vtens verbo,moderari.aliàs primã opinio.gl.credit eſſe veriorẽ,quã limitat tribus modis,vt ibi.& illam etiam ſequitur Bal.& Io.Fab.in d. §.in ſumma.& de Puteo in ſyndica.in verb.pœna.c.an ſi ſtatutũ relinquit pœnas arbitrio iudicis.ibi,tamen alio modo. verſicul. quibus adde.limitat ſi conſuetudine vel alia lege in ſimili delicto talis imponebatur pœna, vel in ſimilibus

3 † pœnis arbitrariis,quod tunc poſſet imponere,per l. ſaccularij.§.ſunt quædam.ff.de extraordina.crimi.& pro hoc text. cum glo.in l.hodie.in fi.ff.de pœnis. Sed ceſſante conſuetudine,aut lege,debet iudex vti ſuo arbitrio,in quo non debet eſſe nimis gratioſus,nec etiam vltra modum ſeuerus,vt not. Ioan.And.in cap.j de re iudi.& ipſum refert Bald. in dicta l.quicunque.du ſeruis fugitiuis.& iſtud eſt æquius. de quo latius per Felin.in d.c.j.ex literis,de conſtitu.verſicu.tertia declaratio.

4 † Tum tutor non punitur ad mortem, ſed deportatur cum publicatione bonorum:quia durante tutela illam non cognouerat,ſed tutela finita,vt patet ibi tam in rubro quàm in nigro:quamuis idem nondum finita tutela,licet de pœna ſit ibi altercatio,an puniatur pœna,quam leges raptori imponunt,quod ibi videtur tenere glo.in prin.quod non facit:quia verſicu.quamuis.ponitur aduerſatiuè,& nõ correctiuè:ad demonſtrandum,ſecundùm Salice.quòd mitius fuit pœnam raptoris non imponere, quia verè non rapuit,ſed ſtuprauit,cuius pœna eſt deportatio cum bonorũ publicatione,per illum text.& in §.idem lex Iul.inſtitut. de publicis iudiciis.& iſta eſt verior & communior,ſecundùm Cin.Bal.& Sali.& alibi dixi,vt in conſilio infrà allega.

5 † Et iſtam concluſionem Ioan.Fab.de commentarienſe, aut iudice carceratam cognoſcente,de qua infrà dicam, an ſit vera ampliat de Puteo,vbi ſuprà locum habere etiam in meretrice incarcerata per ea quæ not.Barto.in l.inauditum filium. ff.de ſica.volens quòd licet bannitus ſit extra protectionem principis,vt poſſit occidi & offendi. Et tamen ſi eſt carceratus,non poteſt ibi offendi & occidi, quoniam carcerati ſunt tunc ſub protectione curiæ,l.fin.C.de cuſtodia reorum & ibi idem Ange.verſicu.ſequitur in tex. homicidij reus eſt: ſed voluit de Puteo allegare Barto.in l.eiuſdem.§.fin.de ſica.per quæ dicit Din.quem refert Irn.in l.in laqueum.ff.de acquiren.rerum dominio.quod occidens bãnitum captum à familia poteſtatis puniri debeat per text.in §.arripiat.in auth.vt omnes obe.iudi.prouinci.pro quo Irnerius allegat tex.in l.fi.C.de malefi.tamen Din.tenet quod non,& quod de facto noluit conſulere,licet pluries conſultus fuerit,& eũ ſequitur Cin.in l.Publius.§.j.ff.de condi.& demonſt.tamen Iaco.de Are.qui hanc diſputauit quæſtionem, quem refert & ſequitur Gandinus in titu.de bannitis malefi.verſ. vltimo duas quæſtiones ſubiicio.de qua vide Albe.verſi.item quęrit Din.vbi refert plures opiniones,quarũ vna eſt, quod de rigore puniatur,ſed de æquitate non,quæ præfertur, vt infrà dicam,dicens plus Bar.& de Puteo venientes de neceſſitate ad ciuitatem habere interim à lege ſecuritatem,vt dicimus in legatis,arg.l.ſi.ff.de lega.& l.ij.§.legatis. ff.de iudi. cum aliis per eum allegatis.licet enim meretrix poſſit impune cognoſci, non tamen dum eſt in carcere iudicis detenta: ne fiat iniuria caſtitati carceratorum ratione loci qui eſt publicus,l.j.C.de offi.ciui.iudic.per text.in argu.in l.quod ait lex.ibi,quare non vbicunque.ff.de adult.& per rationem dictæ authenticæ,ſed nouo iure. Et ad hoc facit ca.j. qualiter dominus proprietate feud.priuetur, vbi eiſdem culpis quibus punitur vaſallus qui cognouit vxorem domini puniatur ipſe dominus concubans cum vxore vaſalli,

6 † licet vaſallus non poſſit occidere dominum ſuum,aut regem repertum in adulterio cũ vxore ſua, vt voluit de Puteo in ſyndicatu in verbo officialis offenſa.verſi. tamen an vaſallus, per tex.in l.ſi adulterium cum inceſtu.§.fi. de adulteriis. tamen bene econtra dominus occidere poteſt vaſallum adulterantem vxorem aut filiam ſuam. Nam doctores ibi æquiparãt vaſallos libertis,& idem Lucas de Penna in l.ij.C.in quibus cauſis colo.cenſi.lib.x.& Matth.de Afflict.in deci.Neapo. cclxv.nu.xxx. Sed ſi vxor domini erat pellex ſecus, vt infrà dicam,& ipſum de Puteo ſequitur Hippo.Marſil.ſingul.cl. & in l.j.in prin.nu.3.vſque ad ix.de falſis.& Sylua nuptialis.

7 ¶ † Sed cõtrarium tenuit Cin.in d.auth.ſed nouo iure.quæ

intelligitur

telligitur in fœmina honestæ vitæ, & non inhonestæ vitæ: quoniam ille text. & in l. quoniam. disponentes conclaue & thalamum mulierum incarceratarum esse debere à conclaui virorum separatum, non videntur locum habere in meretrice, cui nullus pudicæ mulieris honor à lege seruatur l. senatoris filiam. & l. palam. ff. de ritu nuptia. à vinculis enim sunt iuris exemptæ, quas vilitas vitæ dignas legum obseruatione non credidit, l. quæ adulterium. C. de adulteriis. & Guida Papa in quæ. cclvj. & ita tenent Pet. de Bella Pertica, Alb. Ang. & Salic. in d. l. quoniam. C. de custod. reorum. & Bar. in l. si vxor. ff. de adult. dicentes accessum ad istas inhonestas esse impunitum, & haberi pro non delicto propter ipsarum vilitatem, quasi esset delictum commisceri cũ illis ratione loci. Doctores prædicti non dicerent mixtionẽ sexuum periculosam in eadem camera fieri & esse permissam. Et idem Ang. in l. si ea. C. eo. titu. & Ioan. And. in add. Spec. tit. de iniuriis & damno dato. dicens Authen. præallegatam non habere in meretrice locum, nisi esset vxorata & per vim rapta, quẽ sequitur Bal. in l. consentaneum. & ibi dixi in repeti. C. quomodo & quando iudex. per tex. in authẽ. de restit. & ea quæ parit. & latius Bart. in l. verum. ff. de furt.

8 † Quia cum talibus meretricibus, coitus etiam violentus est impunitus: vt dicit glo. in l. vna, de raptu virginum. etiam si ab vno tantum viro fuisset præcognita, vt voluit Paul. de Castr. consi. cclxxiij. vol. nouo cum aliis per nos in quodam cõsilio inchoante, iuuenis quidam alleg. quod inseram in fin. harum quæstionum. & idem gl. in d. §. item lex Iulia. quæ dicit, nisi sint meretrices.

9 ¶ † Quid dicendum in isto puncto. Et videtur opinio de Puteo habere apparentiam aliqualem, si illam scortam inuitam cognouerit ratione loci: & ita fuit per curiam iudicatum contra custodem, seu eius cõmissum carcerum sacri Eligij huius ciuitatis Burdegalæ, & dictum fore virgis intra carcerem vapulandum, eo quod inuitam cognouerat: & latum Arestum mense Septembri, Anno 1536. Secus si sponte volentem, cum volenti, & sponte consentienti non fiat iniuria. l. j. §. vsque adeo. ff. de iniuriis. & l. cum donatio. C. de transactionibus. & in regula, scienti & consentienti. & ibi dixi post Din. de reg. iur. & de Iser. in sua lectura peregrina. constitutione Neapolitana inchoante, Omnes nostri regiminis. Et per hoc confunditur fundamentum de Puteo, & sequacium factum de dicto Bartoli volentis banni tum carceratum in vim statuti non posse occidi, aut offendi, quia meretrix carcerata voluntariè, quæ patitur (sicut si alibi esset) carnaliter se cognosci, non perdit vitam, nec in persona offenditur, imo rem illi gratam facit, l. si vero non remunerandi. §. si adolescens luxuriosus mandet tibi vt pro meretrice fideiubeas, ff. manda. vt ibi glossa ponit versum.

A iuuene cupido credatur reddita virgo.

Ergo secus in scorto, longè maius delictum est occidere, vel velle occidere, quam in carceribus aliquem ponere, l. aut damnum. §. vita. & §. solent. ff. de pœnis. vt in simili dicunt Mart. Lauden. & Cardi. Alex. in c. j. §. si. versi. quid autem si vasallus fratrem suum non occidit, sed posuit eum in carceribus. quæ fuit prima causa beneficij amittendi, quod vasallus eo casu feudum non perdat. licet Bald. ibi voluerit contrarium. Ad hoc facit quod dicit Bald. in l. finali ff. de rerum diuisione. quod licet apponens scalas ad muros vel ad fenestras alicuius mulieris, puniri debeat pœna capitali, l. si quis non dicam rapere. C. de episcop. & clericis. tamen secus est in meretrice, d. l. verum. de furtis. & sequitur Catellianus in memora in verbo, meretrix. Et sic locus non attenditur, cùm domus sit tutissimum refugium. l. plerique. ff. de in ius vocan. igitur. Non enim facta est talis mulier (vt inquit de Isernia in d. constitutione omnes nostri. nu. j. & ij.) ex tali coitu voluntario deterior: quoniam sic ante erat, nec secundum eum ex hoc potest dici infamis: quia ante talis erat, & infamia non datur, nec fit infamis, l. ij. C. vt intra certum tempus. & gloss. in dicta l. aut damnum. §. seruos. in verbo dubitatio. ff. de pœnis. & si est lata differentia inter eum qui necat hominem, aut lædit personam vel offendit eum inuitum, & eum qui gignit fortem hominem in mundo, tamen cognoscendo mulierem custoditam sponte patientem, & fortè prouocantem, cum muliebris sexus sit fermè loquax, & ad libidinem prouocans, vt ait Chrysostomus super primam epistolam Pauli ad Timotheum capitul. secundo, homelia nona. Andræ. Tiraquel. de leg. connubia, cum aliis per Ioann. de Neuiza. in sua Sylua nuptiali alleg. versi. & licet in mulieribus. quia grauius est homicidium, quam adulterium. capitul. si quid verius xxx. quæstion. ij. & l. inter. ff. de Publicanis. Hippo. in rubric. de sica. nume. iij. licet tex. in l. codicillis. §. matre. ff. de leg. ij. innuat contrarium. & alibi dixi. Quinimo videtur minus delinquere cognoscendo mulierem volentem, quam ab ea corruptiones esculentorum & poculentorum pretio forte caro emptorum (crebrò acceptas) capere. In primò enim casu nihil donat, sed recipit æqualem & fortè maiorem delectationem quàm vir, vt dicit Ioann. de Platea. institut. de nuptiis. secundo notabi. Nam appetit virum sicut magnes ferrum, & materia ipsa appetit formam & de Neuiza. vbi suprà. quia vt tradit Auicenna libro ix. de animalibus, quem cum Haly. Abbate, in v. theorica citat Tiraquellus de leg. connubia. versicul. nec mirum, extensiuè duplicata est in fœmina concubitus voluptas. Sũt enim petulantiores, id est libidinis appetentiores, vt ibi latius per Tiraquellum. Nam vt inquit Hieronymus, inter illecebras, voluptates, etiam ferreas mentes libido domat, quæ maiorem in virginibus patitur famem, dum dulcius putant quod nesciunt, vt epistola xij. parte ij. tractatu ix. capitul. iiij. de castitate. quem allegat gloss. in capitul. viduas. §. si virgines, in verbo, vsæ sunt xxvij. quæstion. j. & Tiraquellus vbi supr. ver. maximè autem ij. versicul. sed & illud quoque. citans ad id Empedoclem rationem reddentem, vt magis puellæ recenter stupratæ coitus sunt appetentiores, vt per eundem Tiraquellum. versicu. sed vtcunque sit. & similiter mulieres grauidæ, vt ibi versicul. maximè. iuxta illud Iuuenal. eadem satyra vj.

Tamen vltima cellam
Clausit, adhuc ardens rigidæ tentigine vuluæ,
Et lassata viris nondum satiata recessit.

Et prouerbiorum xxx. capitul. Tria sunt insatiabilia, & quartum quod nunquam dicit, sufficit. Infernus, os vuluæ, & terra quæ non satiatur aqua, ignis verò nunquam dicit sufficit. Tamen Hieronym. Paul. in libr. prouinc. versicul. prædictus episcopus Ilerden. narrans, retulit illum Ilerden. in capitul. fraternitatis. de frigid. & malefic. vidisse tempore suo hominem quendam fuisse Cathaloniæ, tantum in re Venerea potentem, quòd qualibet die vxorem suam x. vicibus cognoscebat, quæ Reginam Aragoniæ secretè conquesta fuit, vocatóque viro confessus est ita rem se habere. Quare mandauit ei sub pœna capitis ne amplius quam sexies in die vxorem suam cognosceret, ne (vt ait) mortis periculum mulier incurreret. Vnde de potentia viri non tantum mirari oportet, quantum de querela vxoris. Licet enim minus audeant fœminæ quam mares. l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiestat. tamen in turpibus obscœnisque atque Venereis actibus sunt audaciúsculæ, vt dicit ibi Cin. Alberic. & Salicet. & Luc. de Penna in l. j. C. de mulier. & in quo loco libro x. & Tiraquel. vbi suprà allegans Matthæ. de Afflict. in dicta constitutione Neapol. si quis rapere. Et Iuuenal. quem etiam Cin. & Alber. citant satyra vj.

Fortem animum præstant rebus, quas turpiter audent.

Et rursum,

Nil audacius illis
Deprehensis: iram atque animos à crimine sumunt.

Cum facilius hoc faceret mulier præsumptione iuris, quam donaret, l. sed si ego. ff. ad Velleia. quia de suo corpore lar-

ga,& in donis parca,imò auarissima. Potius enim corporis
quam bonorum prodiga,vt not.Doct.insuper Bart. in l. is
20 cui bonis.ff. de verb.oblig. † Et idem de homine carcerato,
vel alio vxorem vel ancillam custodis, vel aliam incarcera-
tam cognoscente intra domum carceris,dicendum est, vt ra
tione tantum loci non teneatur. Vnde sequendo hanc par-
tem de carcerato cognoscente carceratam & impraegnan-
tem,non fuit per curiam Ioan. de Malo becho inquietatus,
pro hoc facit quod sentit Bald. in l.Imperator.in j.& ij.lec.
versi Sed quid si partus sit adulterinus,vel in carcere conce
ptus.ff.de statu hom.& idem in l.ij. versi.in text.creationē.
ff.de excusatio.tutorum. Et non mirum:quia Iudaeus co-
gnoscens Christianam meretricem,licet inter eos sit dispa-
ritas,non est morte puniendus,vt suprà dictum est,in quae-
21 stione incip.Sed quid videtur de Christiano. † Facit quod
dicit Ange.in d.l.vna.de raptu virgi. illam l. locum habere
in muliere meretrice rapiente virum, prout narrat vidisse
Florentiae quandam meretricem comburi,eo quòd rapue-
rat quendam pulchrum iuuenem: secus si volētem.& Barb.
in c.in praesentia.nu.xxxv.de probationib.& de Isern. in sua
peregrina lectu.super prima constitutione Neapoli. Si quis
rapere.nu.iij.& Sylua nupt. ibi, Pantaleo de Crem. & istud
videtur communius & verius,vt etiam infrà dicam. Quin-
imò si iudex qui à carcere liberatam cognouerit, aut eā cau
sa libidinis in domo ea consentiente recluserit,non videtur
teneri,per ea quae dicit Bar.in d.l.verum.ff.de furtis.retinē-
tem puellam non vt captam,sed reclusam libidinis causa nō
teneri, nec etiam priuatum committere carcerem, l. iij. §.si
quis volentem.ff. de libero homine exhibendo. & l.qui ali-
quem.C.de murilegulis.lib.xj.& Alex.in addi.ad Barto.in
l.j.C.de priuat.carce.Et ipsum sequitur Angel. Arc. in d.
tract.malefici.in verbo,qui iudex dictū Caium retineri &
carcerari iussit.versi.quid autem si vnus retinet aliquam per
sonam.& Alexan.consi.j.lib.iij.& Sali.in l.j.C.de raptu vir
ginum.& Pet.Rauen.in suo aureo alpha.in verbo,carcer. &
Hippol.consil.lxj.nu.iiij.volum. j. & Matthaeus de afflictis
in constit.Neapol.de violentiis meretricibus illata. numer.
xiiij.& Ioan.de Neuiza. in Sylua nup. cum aliis per ipsum
allegatis. Et haec de commentariense vel alio etiam iudice
meretricem carceratam cognoscente, vt infra in conclusio-
22 ne dicetur. ¶†Sed si aliam mulierem vxoratam, non carce-
ratam, nec coram eo litigantem, sed solum suae iurisdictioni
subditam cognouerit, adulterium committendo, videtur de
illo esse puniendus,per ea quae not.Bart. in d.l.quod ait lex.
§.illud.& in l.marito.in fin.& in l.si maritus.§.j. ff. de adul-
23 te.†volens Bar.in d.l.marito per illum tex.patrem posse ma
gistratum adulterium committentem cum sua filia,occide-
re:quamuis marito non sit permissum, cum sit vilis perso-
na respectu iudicis.& idem Alber.& Ange. Aret. in tracta.
malefic.in verbo,Che me hai adulterata la mia dona.versic.
& adde quod dixi quod patri licet.& glo.& Abb.Sicul. in
capitul.si verò.in primo.de sentent.excommunica.& Do-
ctor.in l.hos accusare.ff.de accusat. & in l.Gracchus. de a-
dulter.vbi gloss.& Doctor. dicunt, quod licet marito lici-
tum non sit magistratum occidere,tamen negari non potest
quin magistratus ipse teneatur lege Iulia de adulteriis,offi-
cio deposito d.l.si adulterium.§.fina.eodem titul. Nam, vt
inquit text.ex officio suscepto non peccandi licentiam, sed
necessitatem bene viuendi se nouerint assecutos, xl. distin.
& c.j.& ita per praedicta tenet de Puteo in Syndica.in ver-
bo,adulterium officialis.& latius in tit.de offic.Syndi. cap.
iudices. versic. Syndicator officialis. & in verbo, officialis
offensa.post principium,dicens hoc saepe occurrere,scilicet
magistratus adulteria committere in terris sibi decretis, ac
vidisse pluries de facto officiales de stupris & adulteriis
fuisse inquisitos,allegans in verbo,officialis offensa.ante fi-
nem,Gulielm.de Cugn. in l.nulli. C. quorum appella. non
recipi. dicentem quosdam magistratus regios tempore suo
in prouincia venisse Tholosana Regia authoritate deputa-
tos ad inquirendum de commissis per officiales regios:Sed
de Cugneo ibi non dicit ob quam causam commissarij (ni-
si generaliter) fuerant commissi, nec ipse nec Paris nihil de
poena dicunt. Sed ad omnia supradicta vnico potest verbo
responderi, scilicet non seruari de consuetudine in hoc re-
gno:primò,quod matrimonium contrahere & bona acqui-
rere possunt magistratus,contra l. non licet.ff. de cōtrahen
da emptione.l.principalibus.ff.si certum petatur.Et pariter
tutor prohibetur cum pupilla contrahere matrimonium, &
tamen non seruatur, & in vtroque tenet Federic.de Senis
consil.xxxvj.quod incipit,Casus talis est,maritus vxori suae.
& singu.Matthae.de afflictis in const. Neapo. de prohibit.
curialium commercior.num.j.& iij. Nec etiam adulteri de
consuetudine regni puniuntur,vt dixi in §.xxiiij.de iurisdi-
ctione omnium iudicum.& in quaest.incip. Quidam ostia-
rius.Multi namque Seneschalli,& balliui, ac generales Re-
gis locumtenentes & gubernatores, caeterique iudices &
consiliarij punirentur. Et plura aresta super adulterio abso-
lutoria fuerunt tam Parisiis quàm hîc & alibi lata, vt ibi di-
14 xi.¶†Quare ex praedictis concludi potest, commentarien-
sem, iudicem, consiliarium, vel praesidem cognoscentem me
retricem non carceratam, vel carceratam etiam litigantem,
non teneri per iura supra allegata:quia si cognoscens custo
ditam personam meretricio more viuentem, secundum ma
gis communem relatam, non teneatur, minus secūdum om-
nes tenetur cognoscens carnaliter scortum non carcere mā
cipatum sponte volens, probat text.in d. §. necessarium dū
dicit,circa castitatem iniuriae.super quo se fundat de Puteo:
quia mulieris meretricis castitati non fit iniuria, vt dictum
est.Et ita intelligit Bart.illum text.ibi,versic.quaero de qui-
bus mulieribus loquitur: quia nō loquitur de scortis,vt vo
lunt Doctor.secundùm eum in d.authentic.nouo iure. Et
pro hac conclusione facit quod vasallus vel donatarius co-
gnoscens vxorem, aut filiam sororem vel neptem domini,
vel donatoris meretricem, non tenetur, quia non facit sibi
iniuriam postquam aliis se praebet, vt voluit Franc. de Ri-
pa in l.fin.nu.xlix.C.de reuocan.dona.licet Iser.in ca.j. qui
bus modis feudum amittatur, velit contrarium.quem sequi
tur Curtius iunior in iiij.parte feud.versi.iij.quaero,cui re-
spondet de Ripa & benè, & ibi breuitatis causa vide, & in
quodam consi.per nos edito in fine harum quaestionum po
sito,inchoan.visa transactione.versi.sed in secundo verò cā
15 su,scilicet quando vidua. † Quinimo videtur non teneri e-
tiam si cognoscat non meretricem carceratam, consentien-
tem tamen & sponte volentem, nec quouismodo de hoc se
conquerentem:quia volenti, vt dictum est, non fit iniuria,
iuxta illud Mulier quis te accusat? nemo Domine,neque e-
go te condemnabo.gl.in l.rescripto. §. si quis accusatorem.
ff.de muneribus & honoribus.& c.j.de accusatio. Tamen
hoc casu poterit recusari ab illa parte,quia duplex est amici
tia,honesta scilicet & inhonesta: & vtraque amicitia est cau
sa sufficiens repellendi à testimonio,vt tenet Bald.in l. affe-
ctionis gratia.ff.de dona.per tex.iuncta gl.in l. Masuerius.
ff.de verbo.signi.ergo magis iudicem, cùm minor causa re
pellat eum quam testem,si de hoc constet.Caueat tamen ta-
lis recusans, quod si non probet, iudicis arbitrio condemna
16 bitur,secundùm ordinationes regias.† Et si contra volun-
tatem eius cognita fuerit,& de eo sit conquesta,vel sit indu-
cta & seducta pacto de ipsa à carcere relaxanda & absoluen
da,vel promissione de sententia pro ea ferenda, passa fuerit
se carnaliter cognosci, pariter conquesta: tunc his casibus
arbitrio iudicis,vt suprà dictum est, scilicet poena pecunia-
ria puniri debet. Et hoc sentit Io.Fab.in d.§. item lex Iu-
lia,cum dicit, quod consuetudinarij iurium ignari com-
mentariensem suspendi facerent. sed non dicit quod periti
hoc facerent: ideo in pecuniali emenda veniunt puniendi.
Facit l.eos.C.de modo mulctā.dū ibi dicitur,quia sperabi-
tur quòd amplius non incidet, & erroris commissi facilè se
emendabunt:quia in poenis interpretatio benignior est am

plectenda,

plectenda,l.interpretatione.ff.de pœnis.nec pariter tenetur de cognitione carnali cum subdita tantũ habita, vt dictum est. Aut iudex aut alij iurisdictionem habentes, carnaliter cognouerunt volentem mulierem litigantem non carceratam, licet honestæ ac bonæ hucusque fuerit vitæ:& adhuc videtur alio non interueniente teneri, vt l.ij.§.initium.ff.de origine iuris.& ibi videtur textus quasi expressus & vnicus in iure ac peregrinus:dum dicitur,& secundum eum, qui in seruitutem ab eo suppositus petierat, dixisse, captúmque amore virginis omne fas atque nefas miscuisse: ergo si nefas non immiscuit in habendo mulierem inuitam, parentibus inuitis,vt ibi dicitur,sed aliàs processerit,nõ tenebitur:quoniam dicitur ibi,iuncto versi.præcedenti. Erant decem viri Romæ constituti magistratus, qui nimia dominatione eo rempublicam perduxerãt, vt exercitus à republica secederet.& initium fuisse secessionis dicitur Virginius quidã,qui cum animaduertisset Appium Claudiũ iureconsultum contra ius quod ipse ex veteri iure in xij.tabulas transtulerat, vindicias filiæ suæ à se abiudicasse,& secundũ eũ qui in seruitute ab eo suppositus petierat dixisse, captúmque amore virginis omne fas atque nefas miscuisse: indignatus, ꝙ castitatem filiæ suæ,vitæ quoque eius præferendam putaret,arrepto cultro de taberna lanionis filiam interfecit, vt morte virginis contumeliam stupri arceret. & quæ sequũtur. Vnde omnis plebis vrbana mox eodẽ se contulit,quos carcere mancipauit,populíque cõsensu in carcere magistratus prędicti necati sunt. Et sic non ob illam causam præfatus Appius Clau.& alij nouem magistratus. sed ob dominationem,deprædationem, & corruptionem fuerant incarcerati furore populi, dum textus dicit omnísque plebs vrbana &c.vel iudicio populi,ad quem secundùm illa tempora iudicium causarum criminalium spectabat,vt dicit textus in dicta l.ij.§.exactis.ibi,néue possent in caput ciuis Roma. de origine iuris.vt latius in §.ij.de iurisdict.omnium iud.lib ro consuetudin. Sed primum videtur eo in casu habere apparẽtiam,propter homicidium filiæ motus populus iussit eos necari,licet vanæ voces populi non sint audiendæ.l. decurionum.ff.de pœnis. Et hoc intelligo quando iudex erat solus,& semel fecit.Si verò pluries id commiserit, & fuerit plãctus de eo factus,tũc officio priuari debet:sin autem nõ fuerit solus in iudicando iudex,sed pluries,vt in curiis supremis,& nunc etiam in qualibet Seneschallia,vbi sunt consiliarij,tunc si non fuerit relator & semel hoc fecerit,inhibeatur sub pœna priuationis officij amplius tale quid committere: quia solus nihil potest,argu.authen.amplius.C. de fideicõ. & l.diem proferre.§.si plures.ff.de arbi.& c.j.eo.titu. lib.vj. & hoc videtur probari per text.in d.l.merito.§.fi.iuncta gl. & no.per Bar. Albe.& Ange. Secus in ea volente & consentiente,& nullo modo plãgente:quia fortè aliàs erat cum alio sic factura,si requisita fuisset. Multę enim sũt mulieres castę de copula non rogatæ,quæ donis & baguis, vel aliis muneribus susceptis libẽter,& spontè cognosci se patiũtur:quia ex tali requisitione copulę nõ tenetur etiã si ei nõ expediebat, quia liberum est cuique etiam mulieri apud se explorare,an expediat sibi hoc facere,vt inquit textus in l.j.in fin.ff. mandati. Si verò fuerit relator, qui mediante copula (quam aliàs nõ passa fuisset)promiserit causæ victoriam, quam post mulier perdiderit, & de eodem querimoniam fecerit, aut parẽtes sui,vt probat ille text. in dicto §. initium. ibi, cum animaduertisset: vel pars aduersa, quæ succubuit in causa, Et videtur fore priuandum officio,& in emendam erga mulierem condemnandum, per text. in dicto §. initium. Et dicitur Parisiis quendam ex consiliariis fuisse ab officio priuatum:sed de emenda non intellexi.& hoc si probatum fuerit,aut per confessionem consiliarij,vt dictum est,apparuerit,quamuis Ange.in authentic.de lenonibus.§. primo. dicat stante statuto, quod quicunque adulterauerit inuitam, decapitetur:qui verò volentem,banniatur. Et aliquis adulterauit mulierem decipiendo eam cum auri datione, an dicatur inuitã adulterasse,vt decapitetur. Et determinat quod sic,& eum sequitur Iaco. de sancto Georgio Præposi. Mediolanen,nunc dictus Card. Alexan.in c.discretionem.versicu. Et ideo in pręposito offertur.de eo qui cogno. consanguineam vxoris suæ,dicens idẽ esse in illa quæ decepta credidit se adulteriũ de permissu viri committere. Ponens exẽplum de Barbitonsore qui pulchram habebat vxorẽ. Et socius ad ipsum habentem præ manibus,quem radebat,accessit festinãter,petens sibi de carne salita,quam habebat:quia hospites ad illum improuisum declinauerant.cui Barbitonsor dicit: Ascẽde superius ad vxorem meam,dic quod det tibi:ascendit ille ad vxorem,quam de mandato mariti, vt dicebat,cognoscere volebat,& quod peteret ab eius marito, & videbis quod erit contentus. Petiit illa, & superius existens cœpit clamare, Heus bone vir,estísne huius sententiæ de illa re illi dare? respondit maritus (qui de carnibus intelligebat) Ita fiat,ita fiat,da quantum vult. Et sic bona clunes submisit:deinde cum mulier vnà cum marito esset, ipsum reprehendit,quod amodo similes nuntios ad ipsam non mitteret.hac enim prima vice illi morem gessi,& à cætero non faciam.fraude comperta maritus exclamare cœpit,*O traditore de la carne sallata*. Et in hanc vsque diem est, vt ait,tritum prouerbium:*O traditore de la carne sallata*. Dicẽs de hac quæstione cogitabis. Et pro solutione dicit: Ad de dominam Iacobinam nostram, virum sub muliebri nomine mulierum partes tuẽtem ac earum argutias callẽtem: tamen dictum Ange.videtur minus rigorosum.vnde Ouidius, Promittas facito:quid enim promittere lædit? Pollicitis diues quilibet esse potest. & ideo non punietur secundùm eum. Et idem videtur dicendum, si iudex sub colore testimonij (vt prætenditur in casu nostro) examinandi factum,aut inquirendi contra ipsam de aliquo delicto citari faceret,& prætextu huius eam cognosceret, vel ob causam fugiendæ & euitandæ accusationis:quia minus audet resistere.l.quisquis.C.ad legem Iuliam maiestatis passa fuerit carnaliter cognosci:quia hic est immiscere dolum, & fraudem: ex quibus tenetur,d.§.initium. Secus videtur,in quæstione quam Lotharius & Azo.inter se habuerunt,in quadam causa cuiusdam formosæ & pulchræ dominæ,in qua ipsi erant iudices delegati:scilicet de modo citandi illam. Nam dominus Lotharius.vt ipsam sæpè videret,& suos recrearet oculos,quia visus (vt inquit Philo & Iureconsultus, vt infrà dicam,auget potentiam) dicebat ipsam per ipsosmet iudices, & non per nuntium arctandam fore. Sed Azo.dicebat contrarium,ipsam per nuntium citare posse:quam glossam sequutus fuit Barto.in l.sancimus.quæstione vltima.C.de iudic.& etiam Iacobus de sancto Georgio.numero viij.& Iason in fin.quia visus & alloquium sunt Veneris præambula & antecedẽtia ipsum scelus,scilicet apparatus, & ab ipsis argumentum sceleris inducitur, vt ait Tullius in Topicis, quẽ gl.allegat in l.quod ait lex.ff.de adul.ponẽs etiã versum

Visus & alloquium,tactus,post oscula factum.

Sed an teneatur actione iniuriarum mulieri de eo conquerẽti.videtur quod non,cum suam alleget turpitudinem,l.mercalem te habuisse vxorem.C.de condictio.ob turpem causam.& si aliter quam pea confessionem mulieris non appareat,sibi non creditur,vt voluit Alexand.conf. clvij.volu.v. & Bauerius in §.legatariis.nu.ix.instit.de testa.& Barbat.cõsilio xxvij.num.vj.volu.j.& Bertran.consi.xxij.vol.j. nouo. cum aliis per nos allega.in q.exordien.Mulieri asserenti.& singul.Ias.consi.xxiij.inchoan. Accusator Ioseph.vol.j.quia est (vt aiunt) socia criminis,quæ in criminalibus contra socium non facit iudicium.allegat Iason.gloss.singul.in l.si filium.in gloss.magna.ad finem.C.de liberali causa.cum aliis per eum allegatis.& per nota.in quæstio.post sequent. incipien.Socius criminis.nec pariter faciunt secundùm Iasonẽ indicium testes qui solum deponunt de extraiudiciali confessione, coram eis per ipsam mulierem facta:quoniã si dictum eius non facit indicium aliquod,quando est producta

in iudicio, multo minus faciet indicium confessio extra iudicium coram priuatis personis facta, vt latius ibi per eum. & Bertrand. in d. consi. xxij. nu. iij. cum seq.

SVMMAE.

1 *Incestus quando sit pœna capitalis.*
2 *Pater filiam cognoscens: aut leno filiæ, qualiter puniatur.*
3 *Filius cognoscens carnaliter matrem suã, quomodo puniatur.*
4 *Nutricem suam carnaliter cognoscens qualiter puniatur.*
5 *Vir cognoscens consanguineam vxoris suæ, qualiter sit puniendus.*

Quæstio CCCXVIII.

Sed quid de patre cognoscente propriam filiam, prout vidimus venire in curia, vel de filio cognoscente matrem, aut nouercam, vel concubinam patris, & quid de alumno cognoscente nutricem suam & de eo qui carnaliter cognouit sororem, aut aliam consanguineam vxoris suæ per modum fornicationis, aut in figura matrimonii.

DECISIO CCCXVIII.

1 ET †videtur in isto nephandissimo incestu primi gradus in linea recta ascendentis, & descendentis commisso, pœnam capitis esse infligendam, per text. in l. si adulterium cum incestu, & ibi Bartol. Angel. & Alberic. ff. de adulter. quia pœna incestus est, per illum textum, capitalis pœna, secundum gloss. j. ibi, & Iac. de Bello. in sua Praxi, titul. de leno. per illum text. & no. in ca. ij. & in c. ex literis. de eo qui cog. cõsan. suæ vxor. Quia si patri, filiam & adulterum simul inuentos, permissum sit occidere, l. patri. cum tribus seqḗ. ff. de adul. ergo ipse id committens eãdem mortis pœnam pati debet, arg. l. altius. ff. si seruitus vendicet. Quod inquit alium faciẽtem prohibere ex officio necesse habuit, id ipse committere non debuit, hic multò magis. †Item si pater necessitatẽ
2 peccandi imponat filiæ suæ, & sit leno, vltra paternam potestatem quam perdit, vt l. si lenones patres. C. de epis. audi. patitur alias pœnas, quæ imponuntur lenonibus, in auth. de lenonibus, secundũ Alb. in d. l. si lenones, quæ est pœna mortis, vt ibi. Quamuis Loth in spelunca duas suas filias vnam post aliam ab eis vino inebriatus, & deceptus, carnaliter cognouerit & impręgnauerit, vbi habetur Gene. xix. Non tamen fuit totaliter excusatus, prout ibi dicunt diuus Hieronymus, & Nicolaus de Lyra, vt ibi vide in expositione literali, & gloss. in cap. si concupiscentia. xv. q. j. & cap. sequen. inebriauerunt. & ibi de Turre cremata. Nam primum impedimentum datur de iure ciuili, ne filia contrahat cum patre, aut filius cum matre, vt habetur Genesis capit. ij. text. dicit, quàm ob rem relinquet homo patrem, & matrem, adhærebit vxori suæ, vbi Docto. exponunt, relinquet patrem, scilicet, quo ad cohabitationem, non autem quãtum ad dilectionem, & capitul. sexto die. §. legimus. iij. distin. v. & ibi Archid. & Cardina. Alexan. iij quæst. iiij. ca. j. & ij. & ibi gloss. j. in ver. per Moysem. Et idem de filio cognoscente matrẽ, vt voluit Iaco. de Bellouisu, vt suprà. Et scribit Suetonius & Plutarchus de Cæsare, quod cum quæstor vlteriorẽ Hispaniam sortitus venisset ad gades, visa in templo Herculis imagine, & Alexan. vehementer doluit quod nihil iam à se memoria dignum actum esset in ea ætate, qua Alex. prouincias subiugasset. Quo exemplo motus, occasione magnarũ rerum affligebatur: proxima verò nocte somniauit stuprũ se inferre matri, quod à coniectoribus interpretatum est ipsum orbis terrarum futurũ dominum. ob quod animo magna cõcepit. refert Feli. in c. inter cætera, de officio ord. Et sequitur Ioan. Lupus. de Hispania in tractat. suo de matrimonio & legi. c. sine ti. Quæ sunt, quæ impediunt matrimonium, ita quod Papa secundum eum non potest dispensare, vt ibi, dicẽs quod hoc in homine non solùm ratio dicit, sed (vt naturales dicunt, & experientia docet) ex instinctu naturæ etiam aliqua animalia irrationabilia hoc obseruare, narrans audiuisse à fide digna persona, quæ asserebat propriis oculis vidisse in prouincia Bæticæ seu Vandaliæ, quòd cùm esset equa vna pulchrior totius prouinciæ, & non reperiretur equus pulcher, vt eam impręgnaret, fecerunt venire equum filium illius equæ pulcherrimum, vt coiret cum matre, qui equus videns equam esse eius matrem, hoc facere recusauit. Et patronus equæ, vt ex ambobus haberet generationem, sic equum fraudauit, quod aliam fecit venire equã coopertam, & cum illa coopertura apud equum stare. Et cũ equus videret illam non esse matrem, & se ad coitum incitaret, incontinenti in illo loco mater fuit posita cum simili coopertura, quam equus carnaliter cognouit. Et coitu facto fecerunt vt videret & cognosceret equam quam cognouerat fuisse eius matrem: qui equus tanquam animal rationale valde turbatus, & inclinato capite cum dentibus in præsentia astantium abscidit sibi genitalia, de quo casu astantes fuerunt admirati valde. Et sic (vt inquit) visum fuit ex instinctu naturæ aliqua animalia se abstinere à multis à quibus nõ faciunt aliqui homines rationales. Et verum dicit etiam Sylua nuptialis. versicu. dicunt ibi. cum aliis per eum allegatis. Sed in casu, qui in curia venit, filia erat quasi demens, & mẽte carens. Et positus pater ad torturam negauit, licet aliàs coram iudice à quo ipse, & filia confessi fuissent. Et fuerunt elargiti quousque amplior fuisset facta super his inquisitio, sequendo aliud arestum, contra dominum de la Gurande accusatum de simili delicto, cuius filia fuit bene quæstionata, quæ tamẽ illam passa fuit, & se & patrem saluauit. ¶†Sed
3 de filio cognoscente matrem, quod est contra naturam humanæ societatis, cap. nec ipsum. §. j. xxiij. q. ij. aut concubina, ac nouerca. est causa priuandi hęreditate ex tam graui ingratitudinis iniuria, vt in authentic. vt cùm de appel. cogno. §. causas autem iustas ingratitudinis. ibi, nouercæ fide, aut concubinæ, & gloss. in capit. Quintauallis. de iureiur. etiam mortuo patre eam in matrimonium habere non potest: quia loco matris habetur. §. socerum quoque, & nouercam. institut. de nupt. sed hoc intelligit Christophorus Porcus, quod socrus & non nouerca habeatur loco matris, ponens vers.

Tunc cornix albescit, vbi sancta nouerca quiescit.
Pede modo suo parat priuigno venenum.

Et respondet ad illum textum, quod nouerca est loco matris, id est, esse debet, si non sit. Vnde Seleucus Rex, qui cum videret Antiochum filium nouercæ Stratonices infando amore inuasum, & hoc à medico Erasistrato deprehensum, coniugem filio abutendã concessit, referens fortunę, quod in amorem incidisset, pudori imputãs, quod dissimulare eũ vsque ad mortem paratus esset, vt refert Valerius libr. v. ca. vij. & Lupus in repe. cap. per vestras. versic. Ex istis merito. Quam multa quamque difficilia, vt inquit Valerius, pater ni affectus indulgentia superauit. Tamen eadem pœna puniri debet. d. l. si adulterium cum incest. ibi nouerca. Et quidẽ tenet Bonifacius de Vitalinis in sua praxi, crimi. titul. de adult. incestu. & Sodomia num. xiij. & Paul. de Gril. Baiodus in tractatu de pœnis omnifariam coitus, q. j. & ij. nu. ix. & quæst. iij. nu. v. versi. eadem quoque pœna punitur, qui cum nepte, fratre, vel sorore coitum habuerint, vel cum amitta, matertera, socru, commatre, priuigna, cognata, & similibus mulieribus consanguinitate, vel affinitate tã naturali, quàm spirituali coniunctis, cum quibus omnibus incestus perpetratur, & eadem incestus pœna punitur, & mares & fœminę, quamuis diuersimodè. authen. sed hodie. de adulter. & idẽ in q. v. vbi amplè vide. Et per Barba. consi. xxiij. volu. ij. vbi interpretatur statutum puniens stuprum pœna decem librarum comprehendere incestum habitum etiam cum matre.
4 ¶†Sed quid de illo qui cognouit nutricẽ suã & illã imprę gnauit, sicut aliàs euenit, vt refert diuus Gregorius in dialogo de puero nouennij, qui suam nutricem grauidauit, vt refert gloss. in summa xx. quæ. j. cum aliis per nos alleg. in §. x. de stat. iur. person. in gloss. j. & per Tiraquellum de lege connubia. versic. sed iam nunc. cum tota seq. pagina & in repet. l. si vnquam. in verb. susceperit liberos, nume. xliij. cum pluri-

pluribus seq. C. de reuo. dona. quia vt inquit gloss. in l. nutritoribus. C. communia de success. pueri Bononienses nutritorem patrem appellant, & nutricem matrem: & sic ferè in tota Gallia, & tales mutatos collectaneos Bononien. fratres appellant, vt dicit glo. in §. iustæ autem manumissionis causæ. instit. qui & ex quibus causis manumit. non lic. vbi text. permittit puero nutricem, aut educatorem seruum manumittere. Et sic secundùm Ange. Aretinum ibi, æquiparantur pædagogus, magister, nutrix, & alumnus, aliis cóiunctis
5 consanguineis. † Et quo ad virum cognoscentem carnaliter sororem, aut aliam consanguineam suę vxoris, ante, vel post contractum matrimonium, dic quò ad adulterium non teneri, vt latè dixi in quæst. ccxcvij. incip. Vxor vnius ex octo hostiariis. & alib. sæpè, & etiam quo ad incestum ratione affinitatis, & non consanguinitatis cómissum non teneri, quia licet ex tali coitu illicito oriatur affinitas quo ad matrimonium contrahi impediendum, cap. discretionem. de eo qui cogno. consang. vxoris suæ, & contractum dirimendum. capitu. sponsam. & ibi expresè Abb. Sicul. & Cardin. Ale. de sponsa. & c. vno. eo. ti. lib. vj. & Pau. Grilla. in tractat. suo de pœnis omnifariam coitus. quæst. iiij. num. iij. qui allegat tex. cum glo. in versic. Concubitu. xxxv. quæstione tertia capit. de incestis. &c. nec eam. Tamen non ad eum puniendum de incestu, quia talis coitus illicitus non operatur, vt quis possit de incestu puniri, vt singulariter voluit Ancharan. consi. cccxcj. incip. Videtur prima facie dicendum. Et hoc quãdo pluries cognouit vnam ex sororibus, & cum alia postea contraxit matrimonium, vt tenet gl. in d. l. non facilè. §. sciendum in verb. nemo est. in fin. secus secundùm de Anchara. si post contractum matrimonium cognouerit sororem, aut aliam vsque ad quartum gradum consanguineam, quod tũc teneatur de incestu. l. si adulterium cum incestu. ff. de adulteriis. & eum sequitur Bernardus Landri in addit. Petr. ad Angel. Aret. in tracta. maleficiorum, in verbo, Che hai adulterata la mia dona. & Hippol. de Marsil. singul. ccliiij. exordien. Ex illicito coitu contrahitur affinitas. licet Grillandus, vbi suprà quæst. num. 4. velit incestuosum ex coitu non in figura matrimonij, seu actu fornicario sciẽter habito pœna capitis esse puniendum, sicut ex proprio incestu. d. l. si adulterium. secus si ignoranter. l. qui contra legem. C. de incestis nupt. Si vero in figura matrimonij scienter, & hunc dicit esse puniendum pœnis de quibus in authent. incestas. eod. titul. Etiam si ignoranter, si mulier erat honestæ vitæ, vt ibi dicitur. Si verò (vt inquit) coitus huiusmodi incestus commissus fuerit cum duabus meretricibus, aut aliàs impudicis mulieribus: tunc non esse puniendum, per textum in l. inter liberas. & l. stuprum. vt ibi latius per eundem in x. quæstion. & in iij. quæstion. etiam in fin. quod videtur esse contra Salicet. in l. quæ adulterium. ante fin. versicul. Quæro extra. C. de adulteriis. tamen idem Grilland. vbi suprà quæst. ix. num. iiij. Sequitur Salic. quando scienter, secus si ignoranter.

SVMMAE.

1 *Socius criminis, an possit esse testis. & num. 2.*

3 *Socij confessio cum aliqua alia præsumptione sufficit ad torturam. & nu. 4.*

5 *Testes duo si dicunt se à parte corruptos ad falsum deponendũ, non faciunt satis ad condemnationem causæ, sed ad torturam.*

6 *Testes corrumpens, etiam si eis non vtatur, non releuatur à pœna.*

7 *Mulieri dicenti se à Titio cognitam non creditur.*

Quæstio CCCXIX.

Socius criminis an possit esse testis etiam in casibus in quibus de iure potest scrutari de socio, ita quod faciat indicium sufficiens ad torturam, & duo aut plures plenam probationem.

DECISIO CCCXIX.

1 ET † videtur quod non, quia regulariter socij & participes criminis ad testimonium ferendum non admittuntur, tam deferendo, quam impugnando: verbi gratia, si sunt quatuor socij in rixa, tres volunt deponere quòd quartus non sit culpabilis, non creditur eis, vel econtra volunt deponere quòd ipse fuit culpabilis, non etiam creditur ipsis de cófessis in alium. ita dicit Bald. in l. quoniam liberi. in ij not. per illum tex. C. de testibus. & in l. fi. C. de accusa. & idem Albericus in d. l. quoniam liberi. & Cępol. in consil. xxij. quidam rustici. versicul. Sed socij criminis. & Canonistæ in ca. veniens, in primo de testib. & in c. j. de confes. & ibi Butric. & Abb. Sicul. text. in c. si quis Papa. lxxix. distin. & idem Alb. in d. l. fin. de accusá. qui alleg. ita tenere Gabrielem de Oseletis, vt infià dicam. & idem Salicet. in d. l. j. quoniam liberi. & Hippolytus de Marsil. in l. j. §. diuus Antoninus. ff. de quæstion. sicut eius socius non admittitur ad accusandum. l. si filium. C. de liberali causa. & ibi glos. singular. ita nec ad testificandum, iuribus suprà alleg. & tenet Alex. consil. cxxxij. vol. j. & Fulgo. consil. cxxxvj. & Angel. Aret. in tracta. malefic. in verbo, fama publica. versicul. quæro an particeps criminis. & ibi Bernerd. & Augu. in additione, & Ias. consil. xxij. numer. j. volum. j. Et hoc verum in delictis, & criminibus in quibus quis scrutari non potest, seu interrogari de sociis, vt dictis iuribus. Tamen facit solus aliqualem præsumptionem non sufficientem tamen ad torturam, secundum Cinum & Doctor. in d. l. fin. & Abb. Sicu. in d. c. in j. notabili. versic. In aliis verò orietur quædam præsumptio de cófes. & hoc per illum textum secundum inductionem quam ibi facit, de qua infrà dicam. allegans ad hoc glossam in ca. interrogatum. ij. q. v. & cap. significasti. de adulteriis. & not. per Bart. in l. maritus. ff. de quæst. Sed in casibus in quibus potest de sociis interrogari, talis confessio in hoc facit, secundum Petrum de Bellapertica, in d. l. fi. quem referunt Cin. & Angel. ibi, in fine sufficiens indicium ad torturam. Et idem tenuerat Azo in brocardicis, communia delictorum. Pro quibus text. iuncta gloss. vltim. in cap. quoniam. de testibus, & ibi Decius numer. x. sed præcedens est communior, nisi essent alia indicia contra socium nominatum, vt tenet Angel. in l. & si certus. ff. ad Sillanianum. & idem ibi Roman. & plenè Decius consil. clxxxix. lætatus sum plurimum. versicul. Primò quia est particeps, & socius delicti. cum sequenti col. & Bartol. in l. repeti. ff. de quæstionibus. & Bald. in l. seruos domino. C. de testi. & Roma. consil. cliij. versicul. Vltimo non refragatur. & Fulgo. in dicto consi. cxxxvj. & Bald. consil. lxxix. regula iuris in principio. volum. iij. & Franc. Brunus in tracta. de indi. & torturis. quæstion. iij princip. versic. Addendo ad supra dicta. & Anto. Bauer. in §. legatariis. numer. x. institut. de testa.
2 † Sed in casibus quinque, & etiam in pluribus aliis vltra gloss. collectis criminibus, vt in crimine læsæ maiesta. l. quisquis. C. ad legem Iul. maiesta. & in d. c. j. de confes. Itẽ in crimine sacrilegij, capitul. in primis. ij. q. j. & §. qui autem. xvij. quæst. iiij. item in crimine conspirationis & coniurationis, capitul. fin. de testibus cogend. & §. si quis cum militibus. in fin. vj. quæstion. j. item in crimine falsæ monetæ, quia plures in eo ministerio sunt necessarij. l. j. C. de falsa moneta. vt tenet Angel. Aret. vbi suprà, & Barto. in d. l. repenti & Brunus vbi supra. Item in crimine hæresis, c. literas. de præsumpt. & in c. in fidei fauorem. de hæreticis. & Bald. in d. cõsi. lxxix. item in crimine simoniæ, in capitul. j. de testibus, lib. vj. & hos casus posuit Salic. in d. l. quoniã liberi. & in l. si magnum. C. qui accusa. non poss. quos prius posuerat Speculator tit. de accu. § j. versic. idem repellitur qui fuit socius. Item etiam in crimine assassinamenti, vt dicit Bald. in l. non ideo minus. versicul. Super quod dicit. C. de accus. cum aliis per Ludouicum Bologninum in consil. viij. versi. In quo assassinamenti horrendo delicto, in quibus socius scrutari potest, & confiteri, & declarare eos. Tamen non faciunt indi-

cium sufficiens ad torturam, secundùm Doctor, allegat. & Cin. in d.l.fin. de accusa. quem ibi sequitur Angel. quamuis Abb. Sicu. in dicto capit. j. versi. Secundo membro, velit cõtrarium vt dictum est. Sed primum tenet Din. in tract. suo, de quæst. quem refert & sequitur Alexand. in addition. ad Bart. in l. j. §. si seruus. ff. de quæst. Et secundùm gloss. quam sequuntur Bartol. & Salice. in d.l. fin. & communiter docto. suprà, allega.
3 † Requiritur quod sit vltra confessionem socij aliqua præsumptio contra ipsum, propter quam & confessionem torqueri poterat: aliàs non: quia vbi vnius socij confessio admittitur contra alium, ibi admitti debet eius testimonium, vt dicit Salicet. in d.l. quoniam liberi. & in d. l. fin. & Anton. de Butr. in dicto capitul. j. de confes. & Alexand. consil. cxxxij. volumin. j. & consil. lxix. volumin. ij. & consil. lxxxix. viso themate ante scriptæ inquisitionis. versi. Quinimo secundum Salicet. volum. iij. & Specu. vbi suprà. & Hippoly. de Marsi. in d.l. j. §. diuus Antoni. num. 5. & num. viij. & in l. qui filiam. num. lxx. de falsis. vbi idem tenet de socio falsæ monetæ. Et pro ista deci. doct. videtur iudicio meo text. in d.l. j. de confes. iuncto. prin. cum si. ibi, tamen eos infamia huiusmodi laborare cognoueris &c. Aliàs propter solam cõfessionem criminosi non diffamati (contra quem non erant indicia) factam contra socios, non fit nec est sufficiens indicium, secundùm glo. & doctor. in d. l. fina. quam etiã sic intelligit ibi Nellus de sancto Gemini. in tractatu suo testiũ cap. criminosus. in vltim. quæst. & idem glo. & Archidia. in c. vltim. xv. quæst. iij. Quinimo etiam talis confitens esset sacerdos, vt tenet Abb. in d. c. j. de confes. in j. notab. maximè si aliàs esset malæ famæ & vitæ, vel non tantæ dignitatis, vt idem voluit Gabriel. de Oseletis in suo tracta. de fama. quẽ refert Albe. in d.l. fi. de accus. versi. Sed nunquid si est interrogatus. Et facit quod dicit Ang. in l. qui in iudicio. ff. de accus. ꝙ si ex forma statuti debet credi accusatori dãnati, vel alterius criminis, quòd si ipse accusator esset infamis infamia facti, non erit sibi credendum. Et subdit ibi Angelus in quæstione sibi de facto occurẽti ita fuisse iudicatũ. Et sic est singularis limitatio, quod licet in casibus priuilegiatis sit credẽdum socio criminis, tamẽ intelligendũ in socio criminis, aliàs non infami ex alio delicto. Et idem Thomas Gramma. voto. xxxiiij. num. ix. etiam requiritur quòd talis confessio fuerit facta in quæstione & tortura. Et in hoc inclinant docto. suprà alle. & Inno. & Bal. in d. c. j. de confes. vel saltẽ secundũ Alb. statim eo à tormentis deposito: vel quod sint alia iudicia. Et idẽ Socin. in regula ccccxxv. cum suis fallentiis. & Fulg. in d. cõsi. cxxxvj. & Ale. in consi. ccclxxv. in fin. vo. ij. & in consi. lxix. vol. ij. Hippo. in suo singu. ccix.
4 † Et ideo siue loquamur in prædictis casibus priuilegiatis super quibus quis scrutari potest, siue non, confessio aut depositio vnius sola sine aliis indiciis, licet faciat aliqualẽ præsumptionẽ & indicium, nõ tamẽ sufficiens ad torturã: secundũ communem sententiam doctor. & Ana. consi. lix. versi. Restat ergo discutere. Et idem Ang. in tract. malefi. in verb. fama publica. versi. Quæro an princeps criminis. & ibi idẽ Bernard. in addit. & Hippo. de Marsil. in tract. crimi. in verbo, diligẽter num lix. cum sequent. vbi dicit etiam talem, qui sic in tortura deposuit, debere iurare in præsentia nominati: hoc est verum. alias non valet, sed ita seruatur in affrontamento & accaratione, quia iurat dicere veritatem, bene verum est quòd informatione prius à testibus habita, solitum est sine aliqua citatione verbali capi facere reum, si agitur de pœna corporali, ne reus fugam arripiat, vt dicit Sali. in l. absẽtem. C. de accusa. & Feli. in c. quoniam. in prin. ver. similiter dicit Sali. vt lite non contesta. Tamen Albe. in d.l. fi. dicit, ꝙ licet dicta duorum testium contra inculpatum plenè probent, l. vbi numerus. ff. de testib. Tamen dictis duorum quæstionatorum sine aliis adminiculis non statur, vt plenam faciant fidem l. j. iiij. responso. & § ij. idem Cornelio. ff. de quæstio. & idem Fulge. consi. clxiij. & Cæpol. consi. lviij. versic. Item aliter respondetur, & cõmuniter alij suprà allegati Bal. & Alb. in d.l. quoniam liberi. & Anch. consi. xxiiij. visa in-
5 quisitione. † volentes suprà alleg. Docto. quòd si duo testes dicerent se ab aliqua partium corruptos, & inductos ad falsum deponendum, quod non faciunt probationem ad condemnandum, sed ad quæstionem & torturam corrumpentẽ ponendum, cum aliis per Decium in dicto consilio clxxxix. allegatis. Pro quibus est tex. singu. in capitu. sicut. de test. & ibi Felin. versicul. Nota vltimò. ibi, aliquatenus. volens ꝙ non faciat indiciũ ad effectum probationis, sed vt tribuat iustam causam inquirendi. Sed Iason in l. j. versic. Tertio limita. in testib. corruptis. ff. de feriis. tenet contrariũ, quòd testes corrupti bene probant contra corrumpentem, per text. in d. c. si. de testibus cog. & ibi expresè Bal. in fi. ad hoc not. illũ text. valde, dicens raro alibi inueniri. sed nõ fuit memor d. c. sicut. ad idem Iason allegat text. in c. j. ver. Vel pretio. si de inuestit. inter domi. & vasal. lis oriatur, quẽ ibi Bald. ad hoc not. & mirabilem reputat. & idẽ Iason in l. diuus. num. vij. ff. de re iudicata. & Hippol. in suo sing. cxij. volens plus quòd vnus testis corruptus facit plenã fidẽ, allegat Bald. in d. c. j. si de inuesti. inter domi. & vasal. is oriatur. & Feli. in c. licet causam. versi. Not. nouo de probat. & Dec. in c. placuit. nu. iiij. de rest. & Bertran. consil. xxij. num. vij. cum pluribus sequ. vol. j. nouiter impresso. vltra priora vol. & idem Rom. in sing. cxxiij. Tusay. tex. in l. iij. §. lege Iulia. ff. de testib. & Ludo. Gomesius in §. item si qui postulante. num. xv. institutio, de actio. qui allegat Ioan. de Ana. in ca. j. de crimine fal. sed intellige hanc conclusionem esse veram, quando ciuiliter ageretur ad pecuniam datam recuperandam, non quando criminaliter, cùm sit particeps criminis: tunc non probat plenè, c. j. de testib. lib. vj. ita Paris de Puteo in syndicatu, in verbo, probatio contra officiales, versiculo, si tamen iudex. & Felin. in capitulo primò versicul. fallit secundò, de præscri. & in tracta. suo de cona. versicul. fallit secundò, & Matthæus de Afflict. in constit. Neapolit. Et secundùm hanc opin. fuit iudicatum, contra Petr. de la Fabriere procuratorem Agennii, in fauorem Ioan. Bodu notarij, vbi erant duo testes per eum corrupti, sed singulares, & vix ante potest aliter probari, nisi quisque corruptus. deponat de suo corrumpente. Quia in talibus non solent testes adhiberi. Quare solum fuit ad quæstionem, & torturam positus dictus de la Fabriere, quam sustinuit, & ideo relaxatus & absolutus est à maiori pœna & infamia. Latum arrestum die v. Aprilis,
6 Anno 1530. ante pascha. † Et pariter in curia accidit accidit, quòd pars quæ subornauerat testes, vt aliquid falsum dicerent, non releuatur à pœna, quamuis postea illorum attestationibus vsus non fuerit, & vti non voluerit. ita tenent Ange. & Salicet. in l. si falsos. in fin. versic. vlterius collig. C. de falsis. quia in corruptione attentatio corruptionis, sicut corruptio punitur, vt voluit Bald. in authen. nouo iure. versic. quæro quid de eo qui tentauit. C. de pœna iudi. qui malè iudica. per l. Imperatores. ibi, non aduersarios aut iudices redimere tentent. ff. de iure fisci. & in l. j. §. sed & si quis. ibi, corrumpendum curauerit. & ibi Hippoly. de Marsil. nume. ij. ff. de falsis. tenet non solum habere locum in tentante corrumpere iudicem, sed etiam testem. & in l. lege Cornel. numer. iij. eodem titulo, & de iudice corrupto, vide in quæstione cliij. Iudex pactus est. & tandem dictus de la Fabriere ob aliam corruptionem & falsitatem per eum in causa quadam, contra Ioann. Barre commissam fuit decapitatus per arestũ curiæ, latum die xiiij. Augusti, Anno 1537. cum duobus & vna muliere testibus falsis per eum corruptis.
7 † Vnde mulieri dicenti aliquem vi eam cognouisse, non creditur, vt tenet Paul. de Castr. consil. cccxlviij. nume. xiiij. volumine antiq. & Alexand. consilio clvij. in princip. volu. & Anton. Bauer. in §. legatariis. numero xj. cum sequen. institut. de testament. & latè Iason consilio vicesimosecundo incipien. Accusatur Ioseph Hebræus. vol. primò, vt dixi suprà quæstion. penul. ante finem. Sed in materia ciuili socius potest esse testis in causa socij, in qua nullam partẽ seu nullã

communi

communitatem habet, l. nullus. ff. de testibus. & l. omnibus. C. eodem titulo. & doct. in d. l. quoniam liberi. & Ang. consil. cccxj. visis attestationibus testiū. & Spec. de testi. §. j. versi. item quod de socius. & Iacob. de sancto Georgio. in l. si duo rei. ff. si quis caut. & Fran. de Are. in consilio lxj. Quid tres deposuerunt & confessi sunt in tortura, quod magister Ioan. Milis in furto facto in domo de Maleret, & homicidio ancillæ ibi commisso, cum eis interfuerat, ratione cuius idem Milis fuit benè & ligitimè tortus insequendo conclusionem supradictam, & illam sustinuit & negauit, & sic purgata fuerunt indicia, vt voluit gloss. in l. edictum. ff. de quæstionibus. quæ nihil allegat nisi Tullium, quem ibi sequitur Alb. de Rosat. dicens quòd totus mundus ita communiter tenet. & idem in rubr. C. eodem tit. versi. Est etiam notandum. Quinimo etiam secundùm eum si plene probatum esset delictum, per torturam tollitur illa probatio tanquam non vera, & fatuus est, qui torquet aliquem contra quem est plene probatum. Et ipsum sequitur Cæpol. in dicto consilio xxxij. & Ange. Are. in tracta. malefic. in verbo, comparent dicti inquisiti, & negauerunt totum & Hippo. in sing. suo cclxij. incip. quā potui. & latius in dicta l. edictū. num. iij. quod est de mente Bar. secundum Ang. & Hippol. in l. vnius. §. j. de quæsti. & idem Hipp. in sua praxi. crimini. §. nunc videndum. numero. xxvj. & non debet iterum torqueri, nisi superueniant noua indicia & maiora argumenta secundùm Bart. Alber. & Hip. in l. repeti. de quæstio. & Fran. de Curte in consilio lx. versi. Et plus quia pluries. & Hip. in sua praxi §. quoniam. nume. ij. tamen nouissime superuenerunt duo testes deponentes ipsum Milis fuisse cum tribus prædictis in domo Gulielmi Damnase, quando deliberatio & consilium fuit per eos factum eundi volatum dictam ancillam causa furandi: quia tales furantes appellantur inuolantes, vt dicit tex. in l. expugnatur. in fi & ibi gloss. ff. de incen. rui. & naufr. quod est secundum Ange. ibi, vulgare Florentinorum & Bononien. quod no. contra istos iuuolantes fures. tam in mari quàm in terra, deponentes etiam actum esse, prædictam ancillam si clamaret occidere, quam post regressum ad domum dicebant se glorificantes de facto occidisse, an sit plenè probatum. Et videtur quòd non, quia indicia superuenientia, aut probatio non iustificant confessionem factam metu præcedentis torturæ, vt voluit gloss. quam ibi sequitur Bald. in dicta l. fin. de accus. & gl. Bar. & Hippo. in l. maritus. in verbo, à quæstionibus. ibi, vel melius. ff. de quæstio. & Corne. in consi. cxxxiiij. volumi. iiij. sed hoc intelligitur, quando quæstio fuit data sine præceden. indiciis: quòd quæstio aut confessio in ea facta non confirmatur per indicia superuenientia, vt per discursum credo dictum est. Sed hic erat probatio duorum testium contra tres prædictos socios, qui in tortura, & post declarauerunt ipsum Milis cum ipsis interfuisse, & testes postea interrogati de prędicto Milis, dixerunt ipsum in deliberatione, & regressu dicti homicidij semper interfuisse, & sic de initio & fine, & socij deponebant de medio, quod pręsumitur, iuxta gloss. in argumen. in capitulo volumus. xvj. q. iiij. & sic plena videbatur probatio: tamen solum fuit quęstionatus.

SVMMAE.

1 *Fortalium comprehenditur sub nomine castelli.*
2 *Castellum quot modis in iure sumatur.*
3 *Castrum quid.*
4 *Castrum forte ædificare, an priuato liceat. & nu. 9.*
5 *Castrum non potest statuta condere, sed bene collectas facere.*
6 *Aedificare in suo quando non liceat. & nu. 14. 15. 16.*
7 *Emens solum eo pacto, quod ibi non ædificet, si ille iterum vendat, an ille tertius ædificare possit.*
8 *Aemulatio quando impediat quem ædificare aut donare. & nu. 10. & 13.*
11 *Aedificare non potest frater in re communi.*
12 *Aedificans in re communi cum minore non potest repetere expensas.*
17 *Aedificare in publico permittit princeps vel consuetudo.*

Quæstio CCCXX.

Si quis in proprio fundo nobili, in quo tamen nullam habet iurisdictionem altam, nec bassam, ædificauerit fortalitium cum barbacanis, archeriis, canoneriis perforatis sine permissu domini superioris iurisdictionem in eo loco habentis, an possit compelli per ipsum dominum illud demoliri, & in aliam formam quam fortalitii ædificare.

DECISIO CCCXX.

1 ET † præsuppono, an fortalitium comprehendatur sub nomine castelli. & dic secundùm Corne. consi. ccvj. vol. iij. quod in iure licet reperiatur positum istud vocabulum castellum vel castella, diuersimodè tamen. † Nam ponitur pro receptaculo aquarum, l. iij. ff. com. pręd. & l. j. §. ęquissimū. ff. de aqua quotidia. & æstiua. & l. fistulam. in princip. ff. de seruitu. vrban. prædio. & vtrobique per doct. & Cæpol. in tract. de seruit. titu. de aquariolo. in fine. & de isto nihil ad propositum. Aliquando ponitur pro castro, vt in rubri. C. de fundis limitro. & in l. ij. eo. tit. & ibi glos. Bar. Io. de Plat. & Luc. de Pēna, & latius de Penna in l. sicut. de eroga. milit. ann. lib. xij. & videtur text. in l. in nomine domini. §. interea verò si quas ciuitates seu castella. & ibi Albe. C. de officio præfect. Affricæ. & in c. j. §. illicitas. ibi per ciuitates & castella. de pace iuramen. fir. & Barto. in l. si hæres. §. vitiis. & ibi moderni. ff. de legat. j. villa autem & castrum sunt nomina designantia vniuersitatem quandam, vt dicit Bald. in c. j. de capita. qui curiā vendi. Et castra in Italia secundùm Corne. vbi suprà dicuntur castella. Non tamen quodlibet ædificium forte, seu deputatum ad defensam (quod appellari solet fortalitium, secundùm communem vsum loquendi) appellatur castrum vel castellum. Nec pariter dicendo, quòd ciuitas Senarum tot habet ciuitates, & tot castella, numerantur omnia fortalitia, vt ibi per eum. † Tamen secundùm Alberic. in d. §. interea verò. castrum siue castellum dicitur locus castrametatus siue fortificatus, vt se tueri possit ab exercitu, vt latius Bar. in rubri. C. de meta. & epide. & ibi Ioan. de Plat. libro xij. & in tit. qui sint rebelles. in verbo, Lombardiæ. & vtrobique dicit, quòd Castrum dicitur casa alta, seu fortis, & munita muris, seu vallo cum barbacanis. d. l. ij. de fund. limitro. & l. secunda. ff. ad l. Iuliam maiesta. Sic enim in Francia fortalitium vocatur castrum forte, vbi ad quatuor eius buttos, seu cugnos habet turres perforatas. Quare hoc habito dicendum est, quòd aliqui ædificant in aere, vt sunt scholares malè intenti, vt dicit gloss. in l. vna. C. de studi. liber. vrb. Romæ. lib. xj. Et istis & eis similibus ædificatoribus permissum est ad nutum ædificare castra in Hispania, quia aer est communis, sicut mare, & littora maris. l. iniuriarum. §. sunt qui putant. ff. de iniuriis. Et ista ædificia ad omnem ventum, quemadmodum patria arenosa, vel molendina ad ventum mutantur. Et isti sunt similes ad furcas condemnatis. Num furcæ significant dominium aeris, in qua suspensi pendent in aere. Et ista est magna significatio meri imperi, quod cōsistit in quatuor (sicut sunt quatuor elementa) scilicet in aere, vt dictum est in igne, quando quis comburitur propter delictum l. vniuersi. C. vbi causæ fiscales. & in aliis casibus legum, per quos imponatur pœna ignis, recollectis per Iaco. de Bellouisu in sua praxi crimi. titulo de pœna ignis, & cōcremētationis. In aqua, vt quando quis ponitur in eculeo, & in aquam seu flumen proiicitur, l. j. C. de patri. qui filios occide. In terra, vt cum quis in terra prosternitur & decapitatur. l. iij. C. de episc. audien. ita dicit Bald. in consi. cclj. vol. iij. † Aliqui verò ædificant castella siue castra in area, seu terra, ac solo & fundo proprio, non tamen limitropho,
4 vt est in casu nostro: & tūc omnes regulariter ædificare possunt in solo suo fortalitia sine licentia principis pro tuitione sui, & rerum suarum. l. per prouincias. C. de ædific. priua. & ibi Salicet. & text. in l. opus nouum. in princi. & ibi gloss. Barto. & Albe. post Raynu. ff. de oper. publi. & tex. in l. cum

eo.& l.Imperatores.& l.cuius ædificium.ff.de seruit. vrba. prædio.& tenet Spec.tit.de relig.do.§.j.versic.Quid si petatur ciuitas.& Doct.in l.manifestè.& in l.altius.& ibi Albe.C.de seruitu.& aqua.& Soci. consil. cv. capio primam quæstionem.in prin.& consilio.cxlj.in veri.His tamen nõ obstantibus.vol.j.& Iac.Rebuf.in l.quicunque.C.de fund. limitro.libr.xj.vbi prædicta iura adducit pro baronibus & militibus,habentibus tamẽ iurisdictionem omnimodam, quòd possint sua propria loca sine authoritate alicuius incastellare,& turres pariter(vt in eis habitent volentes se ibi collare)constituere,& ædificare allegat tex.in l.ex hoc iure.ibi,ædificia collata.ff.de iustitia & iure.& ibi idem tenet Bar.versi.Opp.dicitur hic.& Alex.ibi in additio. & etiam Bal.versi.Opp.quinto.& Ange.ibi & Alb.in prin. & Iaso. ver.Ex ista lege.ad idem tex.in c.ius gentium.ibi, ædificatio,munitio.j.distinct.& Domi.Cardi. Alex.in distinct. & idem Mart.Lauden.in tract.de castella.§.ix.& gloss.j.& ibi Bart.Bald.& Alb.ff.quod cuiusque vniuer.nomine.& Bart. in l.fin.de colleg.illici.& no.in l.j.§.j.ff.de superfi.&.in c.ex parte.de foro compe.& bon.tex.in capitulo. in causis.§.ciuitates muratæ.ibi,extra munitiones facere eis licet. de pace Constan.& ibi Bal.Aluaro.& Cardi.Alex.Ang.& Paul. de Cast.in d.l.cum eo.& Cępol.in tract.de serui.vrba.prędio. cap.xxxix.titu.de solo seu arei.in prin.& ver.Castella autẽ & fortalitia.& Pet.Iac.in sua praxi.ti.de fossatis & muris.& Ioan.Fab.in l.fi.C.de iurisdict.omn.iud.dicens,quòd plures homines possunt vnam villam construere,& sibi eligere Maiorem qui iudicet inter eos,alleg.Inn.in c.cum ab ecclesiarum.de offi.ordi. pro hoc dicto tex.in §.ius gentium.in-

5 stit.de iure nat.¶ † Sed castrum non potest concedere statuta,vt no.Bart.in l.omnes populi.de iustit.& iur.quamuis collectas imponere possit,vt tenet Ang.in §.si quis igitur. in secundò,in fin.in authen.quib modis natura. efficiuntur sui. Et nonsolùm licitum est de nouo in suo ædificare solo, sed etiam reficere muros fortalitii sine licentia superioris, d.l.opus.& d.l.per prouincias.& tenet Bal.in l.si vt ponis. la ij.C.de nup.& Iason.in d.l.ex hoc iure.ver.Nunquid autem.& Hip.de Marsil.in suo singul.cliiij.& in vtrobique dicto ita tenui in tracta.de custo. clauium porta.& Abba. Sicul in ca.consuluit.per illum text.de Iudæis. licet sit tex.in l.sacra.§.muros.ff.de rerum diui.In cõtrarium tamen eum intellige in muris ciuitatis sumptu publico reficiẽdis,quod priuatus reficere non potest:secus si sumptu suo hoc vellet facere,vt ibi dixi,& plenè Pet.Iac.in sua praxi, tit.de fossa.

6 & tit.de refect.murorum.† Fallit hęc regula in subdito vassallo censatario,vel emphyteuta non habente iurisdictionẽ qui non potest in præiudicium domini superioris, vlterius ius dictum in eo loco habentis,sine eius voluntate ædificare castrum,vel aliud fortalitiũ,nec barbacanas,archerias,& canonerias ibi facerę.d.l.opus nouum.& ita per illum text. tenuit ibi Bar.dum tex.dicit,ad æmulationem alterius ciuitatis.quòd dicit esse notandum,quia esset verecundia ei cui est subditus. Et iste est propriè casus noster, quoniam dominus de Puymeres,& de Malamorte incœperat,diu est,ędificare fortalitium in dicto loco quod impediuerat dominus vicecomes de Turona superior. & certum super hoc obtinuerat in curia arestum,quod fuerat per vnum ex præsidentibus executatum.Quibus non obstantibus idem dominus de Malamorte volebat perficere, sed processu supra burellum existente, & illum domino Petro de Cyret domino Sanctę fortis reportante,se,vt aliqui aiebant, appunctauerunt.sed non est verum. Et idem tenet Cardina.Alexand.in d.capit.ius gentium.in fine. & magis amplè Ioan. Fab.in d.l.per prouincias,qui pro hoc alle.Io.And.in cap. si ciuitas.in nouella,de sentẽ.excõmunic.li.vj.Bene tamen potest domũ bassam habere ad habitandũ, cõpetenter vallatam fossatis cum curte cincta muro non perforato,ad tutelam & defensam domus.Pro hoc facit quod dicit Bald. in l.fi.ver.Sed pone quidam nobilis. C.de pact.inter emp.

& vend.quod si quis vendãt castrum reseruata sibi vna domo,illic non potest de dicta domo facere turrim vel arcem inuito emptore castri.& Bar.in l.ratio.§.j.in primo nota.de actio.empt.quia debet tradere liberè & tutè,nec potest etiã reseruare sibi arcem vel turrim,vt per Alexandrũ ibi, post Bart.& Iaco.de sancto Georg in tracta.feudo. in verbo,de castro Rubei motis.versic.Quæro etiam quidam vendidit. & Felin.in ca.cum Ioan.Eremita.versi.in glo.ij. de fide in-

7 stru.† Et idem videtur si in vẽditione fundi fuerit dictum, quòd ibi non possit ædificari turris, & emptor vendiderit alij,qui vult ædificare,quod potest prohiberi,si pactũ cõtineat formalem seruitutem:secus si personalem obligationẽ, quia tunc singularis successor prohiberi nõ potest,l.fi.ff.de contrahen.emp.ita tenet Bald.in l.ea lege.q.viij.C.de condi.ob causam data.cum aliis per Alex.ibi allegat. Et sic secundùm hanc fallentiam dictum fuit per arestum curiæ latum die ij.Maij, Anno M.X C I I I I.in causa nobilis viri Francisci de Caumont,domini de Barbigieriis, cõtra Martialem Roque scutiferum,dominum de Ponte Põgente. Et idem per aliud arestum in fauorem Olíueti de Laue scutiferi domini de Cusagnes,Contra Gastonẽ Achard, domi-

8 num de Terraforti,latum die xvij.Aprilis, Anno 1533.† Fallit secundò si ad æmulationem seu inuidiam alterius ciuitatis,aut domini,vel etiam si materiam & occasionem seditionis tale ædificium præberet,quia tunc etiam non subditus prohiberi potest.d.l.opus nouum.& ibi gl.Bar.& Alber.& alij in locis suprà alle.& Inn.& Abb.in c.Pisanæ de restitu. spol.& idem Abb.consi.lxij.in iiij.dubio.vers. propterea est præsupponendum.volu.ij.& Roman.consi.lij.in quæstione magnificorum,in prin.& Bald.consi.lj.in princ.libr.j. quia secundùm eum æmulationes sunt prohibitæ,l. vt vim.ff.de iustitia & iure.præsertim illæ ex quibus strages multorum innocentum pendet.§.deinde conueniens.in authentica de manda.princip.& intellige si ita ædificium fiat, vt sit principium & causa ęmulationis,vt voluit Bald.in consilio lviij. laudare vos. versi præstereà ista ædificia.vol.j.& ita cõsuluit Bertachi.pro cõmunitate Cassianorum contra Vrsinos,qui in despectũ Cassianorum edificare fecerant castrum, quod nuncupauerant de Cacassia, vt ipse dicit in suo repertorio. in verbo,castellanus.versi.xiij.licet in dubio quis presumatur ædificare principaliter propter se,& non ad inuidiã alterius,vt not.Bal.in l.item lapilli.versi.aduerte.& Alexand. consi.clxxiiij.ver. quærit circa hoc Io.de Imo.vol.ij.per gl. singula.in l.fluminum.§.fin.in verb.non teneri me. nisi animo nocendi.ff.de damno infect.& Corneus,cõsi.cclxxxij. volum.iiij.ideo est necesse constare,quòd ad inuidiam alterius velit construere,vt quia aliàs minatus fuerat quòd hoc faceret.argu.no.in l.Fulcinius.§.quid sit latitare.ff.ex quib. causis in posses.eatur.vel secundùm Roman.in dicto consil.lij.versic.secundò principaliter.id videtur ad æmulationem fieri,si necessarium non erat ad custodiam castri, & defensionem necessariam illius.& idem Cæpol. in dicto tit.de seruitu.vrba.c.xxxiiij.ver.sed est dubium:vbi vide.Et istud secundùm Bald.in d.consi.lj.volum.ij.versi.secundo.ergo si quid est, quod dici possit ad defensionem vel æmulationẽ fieri.debet attendi quod principalis est l.rogasti. & l.si quis

9 nec causam.ff.si cert.peta.† Quamuis Iac.de Are. in d.l.per prouincias,voluerit indistinctè contrarium, prout refert ibi Alber.per illum tex.qui generaliter loquitur ibi,cunctis volentibus permittatur murali ambitu fundos proprios seu loca sui dominij constituta vallare &c.quia non reperitur prohibitum:ergo concessum,l.statuas.ff.de acquir.rerũ domi.Nec enim refert si oriatur scandali materia inter eum & vicinos,aut etiam quòd ex hoc possit argui velle dominari rusticis illius loci,vel pariter rebellare se velit ciuitati aut domino suo,sicut sæpè factum est.Et idem Ange. in d.l.per prouincias. & per text. in d.l.altius.& in dicta.l.cum eo. etiam quod licet ad æmulationem principis vel ciuitatis non possit, tamen quantùm ad æmulationem priuati bene possit

sit ædificare in suo.& idem Floria.in l.Sabinus.versic.fallit Secundùm aliquos.ff.communi diuidun. Tamen præcedēs opinio est communior, quòd non sit alicui permissum ad inuidiam priuati castra in suo facere dicta l.opus.& tenet Alber.in d.l.per prouincias.& idem Paul.de Castr.in dicta l.cum eo.vbi reprehendit Ange.alio etiam fundamento.vt ibi per eum. Et ipsum Paulum sequitur Alex.in d. consilio cliiij.versicu.hoc probatur primò.& versi.secundò in terminis.vol.ij.reprobans etiam opin. Ange.& idem Ias.in d.l. ex hoc iure.ver.limita secundùm Bart.& ver. Et per ista dubitaui semper, vbi ambo pro hoc adducunt quod volunt Cin. Ray. Bart. Bal. Albe.& Sali.in d.l.altius.de seruit.& aqua.quòd si quis velit altius eleuare domum suam, & nō ad aliquam vtilitatem, sed vt in domo vicini videat vxorem, vel eius filias, aut videat moniales aut religiosos: ꝙ possit prohiberi.& idem Alex.consi.ix.num.iij.volu. j.vbi est quasi de verbo ad verbum cum præcedenti. & vide Decis. Neapol. cccxxiij.cum sequen.& idem tenent Angel.& Paul.de Castro in dicta l.cum eo.& etiam Ioan.de Imola in l.si in meo fundo.ff.de aqua pluuia arcend.& Cæpo.in dicto titulo.de seruitu.vrba.prædi.c.xxxix.versicul.quintò fallit.quod est contra dominum de Liburnia, qui per fenestrā videt Cordigeros de obseruantia in eorum horto existentes. Licet Alber.velit contrarium in dicta l.altius.in fine.& Hippo. in dicto singula.cliiij.quod est pro eo. Sed primum communius & verius, ac honestius. Secundò adducit Iason quod volunt doctores in dicta l.si manifestè.de seruitu.& aqua.& Bart. in l.quominus.in j.quæstio.ff.de flumin.& Bald.in l.si quis ex argentariis.§.si initium.ff.de edend.& in cap cùm ecclesia Vulterana.in iij.quæstion.de electio.& in capi.cùm omnes.de constit.& in rub.ff.de rerum diuision.quòd si habeo molendinum in flumine priuato aut publico, & tu in parte superiori facias ædificari aliud molendinum, si facis principaliter ad æmulationem meam, ꝙ possis prohiberi.& idem
10 Alex.in dicto consi.clxxiiij.versi.quartò adduco.† Tertiò adducit Iason quod vult Bal.in l.j.in penul.quæst.C.qui testamen.face.possunt, quòd si duo fratres habent castrum cōmune, & vnus ad æmulationem alterius vult donare partem suam alicui magno principi, quod hoc non possit. Ad idem quod not. Barto.in l.cùm allegas.C.ne fiscus vel res publi. vbi dicit esse text.contra ciuitates, quod si duo fratres habentes castrum commune, & vnus appellat alium, & frater expulsus vadat ad propinquā ciuitatem, vel principem propinquum, & sibi vendat, vel donet & cedat, ꝙ talis venditio est nulla, quia præsumitur ad æmulationē alterius facta.& sequitur Pau.de Cast.ibi, qui dicit se ita vidisse de facto Florentiæ. Et ego pariter vidi in prouincia Prouinciæ, de domino loci & castri de Montnego, qui à iuniore expulsus volebat donare ipsum castrum domino nostro Regi Ludouico duodecimo, qui noluit acceptare.& idē tenent ibi Fulgo. Alexan.& Ias.quam legem ipse legit super rubr.& idem Franc.de Aret.& Iacob.de sancto Georg.in tracta. feudo. in verbo, de castro rubeimontis. versiculo.item quæro, sunt duo fratres.& *Saison* libro consuetudin. Turonen. titulo.
11 *des droitz de chastellenie*.articu.vj.† Et pro hoc facit, quod dicit quasi in terminis nostris Roma.in d.consilio lij. quòd si duo fratres habeant territorium cōmune, quòd alter non potest altero inuito castrum ædificare, l.sed si inter te & me. §.si in area communi.ff.de seruitu.vrba. prædiorum.& in regula.in re communi.de regulis iuris.cum aliis ibi allega. & pro hoc bonus tex.Barto.Bald.Ange.& Alberic.in l.ex
12 duobus.ff.de negot.gest.† vbi frater in re communi cū fratre minore annis non potest repetere expensas factas ratione ædificij facti in re communi, nec poterit secundùm Romanū.etiam si esset inter eos diuisum, ædificare in parte sua: quod est fortius, si tale castrum construi nō erat necessariū, vt suprà dictū est. Et idem Floria.in d.l.Sabinus.versi.fallit secundùm aliquos.& versi.fallit in duobus casibus.& Cæpol.in dicto tracta.de seruitu.vrba.prædi.c.xxxix.ver. item nunquid in area communi.& dixi suprà in quest.xliiij.& aliquid per Corneum consi.clxxxiiij.vol.j. Circa quod dic secundùm Bald.consi.cl.vo.iij.tres erant valuasores, seu feudatarij nobiles cuiusdam castri & territorij, qui diuiserunt inter se territorium & homines sola iurisdictione remanēte pro indiuiso, quòd si duo ex eis volunt facere duo fortalitia, quilibet in territorio suorum hominum, quòd tertius poterit contradicere, postquàm iurisdictio est communis & indiuisa: quia melior est conditio prohibentis, etiam si sua non intersit, d.l.Sabinus. Nam, inquit, licet vnus non possit impedire naturalem vsum rei communis, sicut est vti iurisdictione, l.arboribus.§.nauis.ff.de vsufr. & d.l.Sabinus.& l.duo.ff.de acquiren.heredi.tamen nouum opus fieri prohibere potest, quia nō pertinet ad veterem vsum. Ex quo secundùm eum apparet, quòd licet quis sit rei propriæ moderator, & arbiter, dummodo non faciat contra ius, l.in re mandata.C.mandati, tamen rei communis non est solus moderator, nec arbiter.l.per fundum.ff.de seruitute rusticorum prædiorum. Si verò iurisdictio est diuisa quò ad territorium, tunc licitū est cuilibet ædificare castrum vel fortalitiū in suo loco proprio, vt not.in l.si duo.§.ij.ff.vti possidetis. Dum tamen faciat pro sui defensione.& non ad alterius fratris æmulationem, vt suprà dictum est. Sic etiam si castrum esse commune, vnus non posset illud destruere inuito altero, vt tenet Bar.in l.j.§.nūtiatio.& ibi Alexan.vers. item tene menti.ff.de noui oper.nunciatio.& Dec. consil. ccxxj.versi. Vlterius requiritur. Secus si castrum insolidum pertineret alicui quia tunc potest illud destruere, vt volunt Bar.& Doct.in d.§.nunciatio.cum aliis allega.per Decium in dict.consi.nume.v.& idem Bonifa.de Vital.in clement.
13 dudum.§.ad honorem.in primo notabili.de sepultur.† Vnde circa istam secundam fallen.dicendum est secūdùm Bal. in d.consi.lj. distinguentem tria ædificiorum genera. Primo, quòd quædā ædificia fiunt ad æmulationem principaliter, & ista sunt prohibita, si cùm intensione ædificantis cōcurrant aptitudo vel actu nocēdi. Et sic hæc intelligitur fallentia, nisi in casu, vbi potest fieri ad æmulationem, vt infrà dicam. Secūdò fiunt ad extractionem vel habitationē principaliter sine alio respectu: & ista sūt de iure permissa, quòd quis potest in suo domum ædificare, d.l.manifestè.& d. l. altius. Sic communiter in hoc regno obseruatur, vbi vnusquisq; in vinea sua facit vnā domum, vt sunt Aurelianēses, Massiliēses, & Burdegalenses, quorū maior pars vnū Burgū dei in sua habet vinea. Tertiò quædā ædificia fiūt etiam ad defensionem, & ista sunt similiter permissa in construēdo, & destruendo etiam vallata fossatis aut muro, vt suprà dictum est, posito quòd nullam habeāt iurisdictionem, sed amplum solùm dominium, seu patrimonium, in quo faciunt vnam domum materiam meditariam apud Bituricen. Pictauien. Xantonien. & etiam Burdegalen.appellatam, quā Italici Narbonen.& tota lingua Occitana vocāt Mansum. cap.j.§.si quis de manso.si de inuest.feud.controuersia fuerit.& ibi duo ædificādi modi in vnum quasi iungi possent. Ideo dicit Alb.in l.j.§.huius studii.ante finem.versicu. Ex quo colligitur argumentum.ff.de iustitia & iure.quòd si fiat ex mandato alicuius domini castrum vel fortalitiū in aliquo loco pro defensione & commodo ciuitatis. quòd duæ prouisiones in hoc mandato comprehensæ videntur, scilicet vna de fiendo, quæ spectat ad vtilitatem communis, alia de fiendo illo loco, quæ spectat ad vtilitatem illius loci principaliter, licet Iac.Butri.velit ibi contrarium. Et idem tenet Alb.in prima parte stat.q.clv.incipient. Talem etiam quæstio.quærit. Et istud habet locum, secundum Bald.in d. consil.l.j.si in suo quis ædificet, hoc non dubium, quia si in alieno, tunc cederet solo.§.ex diuerso. institu. de ter. diuisione. Sed ipse suum intelligit territorium dicta l. in nomine domini.§.interea verò si quas ciuitates. de offi.præfect. Afri.& idem tenet Purpu.in l. imperium.numero clxij.
14 ff.de iurisdi.omni.iu.† Fallit tertiò, quando area mea ad

triturandas messes non potest habere ventum, nisi ab vna parte, si in illa parte, vicinus velit ædificare, possum illum prohibere. tex. est singularis secundum Cynum, Barto. Bal. & Alber. in l. fina. C. de seruitute. & aqua. & Ange. in d. l. imperatores. de seruitu. vrbano. prædior. & Imo. in l. si prius. ff. de noui operis nuntiatione. & Ias. in d. l. ex hoc iure. versi. Tertiò limita. & Cæp. in dicto tract. de seruit. vrb. prædio. c. xxxix. versicu. Octauo fallit & Nicolaus de Milis in suo
15 repertorio in verb. seruit. in vlti. † Fallit quartò in hærede qui vult ædificare in præiudicium domus alteri legatæ, tex. in l. binas ædes. & ibi Bar. & Floria. ff. de seruitu. vrban. præd. & idem Iason. in l. ex hoc iure. versi. Quarto limita. & Cæpol. vbi suprà c. xxxix. versicu. Tertiò fallit. Et fallit etiam in pluribus aliis casibus not. ibi per Cæpol. quos vide
16 causa breuitatis. † Alij verò volunt ædificare castra in loco limitropho seu fronteria, quę vltima dicitur pars territorij, vsque ad quam inclusiuè territorium extenditur. Et hoc ideo fronteria dicta, quia frontem facit contra aliud territorium, secundum Bald. in consiliis suprà allega. & Luc. de Penna in dicta l. quicūque. de feudo limitro. & Guido. Pap. in singu. clxxvj. versicu. Fronteria. de qua loquitur l. postliminum. §. post limen. ff. de capti. & non potest etiam in proprio fundo sine expresso principis congedio & licentia, l. quicunque. imò pœna imponitur capitalis contra facientibus. & ita per illum tex. voluit Albe. in d. l. j. versic. Et etiam notandum, quòd cuiusque vniuersitatis. Nec ibi permissum est castra habere, nisi illis quibus antiquitas designauit, vt ibi dicitur. & ibi Iac. Rebuf. limitat hanc fallentiam secundùm Bald. in d. consilio. lj. & in d. consilio. lviij. versicu. Sed quando venit. nisi fieret ad æmulationem & inuidiam vsui aduersarij propulsandam: quia tunc hoc casu ad æmulationem fieri non dicitur, imò hoc est licitum iure naturali & ciuili, vt ff. quod quisque iur. in alium statuerit. in rubro & nigro, & est expressum in l. fin. eo. titu. hoc nos etiam videmus secundùm eum in ædificatione castrorum limitrophorum. Nam Rex Franciæ facit castra in finibus sui territorij ad æmulationem Regis Angliæ, & econuerso: & idem faciunt omnes domini mundi: quia cum iurisdictiones sint distinctę, & pariter territoria, vnusquisque potest se in suo territorio præmunire & castramentari. Nec obstat vt inquit d. l. opus. quia loquitur secundùm antiqua tempora, secundum quæ iurisdictio populi Romani, & Imperatoris erat apud eundem. Hodie verò, vt dictum est, territoria sunt diuisa, & iurisdictiones distinctæ, ita quòd vnus dominus in alterum nihil potest, vt notatur in l. apud eum. ff. de manumis. & in l. . §. veteres. ff. de acquiren. possessio. l. nam magistratus. ff. de arbit. & in l. fi. C. de præscri longi tempo. & patet in pace constantiæ, vt ibi latius per eum. Et idem dicit Alber. in d. l. j. versicu. Et etiam notandum quòd prædicta regula non seruatur fortè propter vacationem Imperij, & & latius in l. fi. C. de iuris. omn. iudi. & dixi in §. ij. de consuetudine feud. Sed Bald. loquitur in regibus ducibus, & comitibus, in quorum finibus territoriorū possunt se castrametari. Sed aliis eorum subditis non est permissum sine licentia eorum, vt dictum est: aliàs princeps poterit solo illa æquari facere, & aratro subiici, vt dixi in d. tract. de custod. clauiū porta. & idem dixit Cardi. Alex. in d. cap. ius gentium. versi. Extra gloss. ibi, item limita. Et aduerte, quòd sicut nos licet noua castra facere in inuidiā seu æmulationem alterius, ita nec vetera reficere & incastellare, quando non probantur aliàs habitata fuisse, vt voluit Innocen. in d. c. Pisanis. qui allegat d. l. quicunque, quod intellige quando erant omnino dirupta: quia tunc non est reficere, sed de nouo construere. l. j. §. si quis ædificium. & ibi Bart. Alberic. & Iason. ff. de noui oper. nuntia. cum alius suprà in d. quæst. xliiij. & tenet Alexan. consilio xliij. celerrima expeditione. volu. j. & Cur. consi. xxvj. casus opponitur quidam habens molendinum. cum aliis per ipsos allegat. Sed videtur super hoc esse dubiū, si aliquis habuerit in communi loco ædificiū, in quo non poterat sine excommunitatis. aut principis licentia habere, illud præscripsit, si postea dirutum fuerit dicatur præscripsisse ius reædificandi iterum. Vide Pau. de Cast. in consi. xxx. vt plenè attingamus id de quo quæritur. versi. secundò videndum est. vol. nouo pro quo facit tex. in arg. in
17 d. §. ex diuerso. ibi, & ideo licet si dirupta domus. † Alij verò ædificant in loco publico, & non est permissum, etiā profectò cum generalis principis permissu in pręiudicium tertij, vt l. ij. §. merito. & §. si quis à principe. ff. ne quid in loco publico. l. fi. & l. receptū est. ff. cōmunia præd. nisi hoc expressè & nominatim cū clausula derogatoria à principe cōcedatur, vt ibi dicit tex. & gloss. Bar. Alber. in l. seruitutes. §. publico. ff. de seruitutibus. & Corne. consil. ccvij. vol. iiij. & alius suprà allegatis, & Luc. de Pen. in l. j. C. de diuer. præ. vrb. li. xj. & Bart. consi. lxiiij. super pūcto quæstionis vertētis. & Spe. tit. de causa possessionis & proprietatis. §. quia verò. versi. Quid ergo. & Cæpol. in d. tract. de ser. vrb. prędio. c. xliiij. versi. Circa porticum. Nisi de consuetudine seruaretur contrarium, quę valet in locis vbi est, vt est gloss. singu. in rub. quæ sit longa consuetudo. in fine. pro hoc l. an in totum. C. de ædificiis priuatis. & in hoc modus consuetudinis est seruandus, vt not. gloss. in d. l. in totum. cum aliis per Cæpol. allega. tamen iste priuilegium habens potest obscurare lumina vicini. d. §. si quis à principe, & tenet Cæpo. titu. de seruit. vrb. præd. capit. xxxix. quòd non contra habentes licentiam à communitate faciendi pontem suprà viam publicam.

SVMMAE.

1 *Testibus obiecta an in genere vel specie sint exprimenda. & nu. 2. & 3.*

4 *Testes si ex actis appareat non esse idoneos, an iudex repellat, etiam si non petatur.*

Quæstio CCCXXI.

Quæro an obiectum contra testem allegatum sufficiat alicui exprimere in genere, scilicet quod est periurus, infamis, domesticus & familiaris ad potū & ollā, vel adulter deprehensas, vel adultera deprehensą in adulterio, vel specialiter exprimere teneatur locū & tempus obiecti criminis, vt producēs suos possit saluare testes. Et quid si pars suos non proposuerit obiectus contra testes, si tamen constet ex actis eos non esse idoneos, iudex possit eos tenere pro obiectatis.

DECISIO CCCXXI.

1 ET † videtur primò, quòd sufficiat solum in genere dicere, quod quis sit infamis, periurus, vel adulter. vt tenet Io. And. in c. præsentium. §. testes. de testib. lib. v. Et respondet ad illum text. vbi criminis mandatur fieri specificatio post exceptiones propositas, & articulos super eisdem formatos. Ergo probatur quòd exceptio criminis sine tali expressione admittitur, vt ibi per eū. Et eum ibi sequuntur Lupus, Anchar. & Domini. & pariter Paulus de Liaza. in clemen. constitutionem. in verbo, circunstantiarum. de electione, dicens per tex. in d. c. præsentium. quòd ille cui est datus terminus ad opponendum crimina vel defectus contra aliquem sufficit, quòd indeterminate opponant. Et si petatur postea declaratio, tunc fieri poterit etiam post terminum ad illa crimina proponendum lapsum, arg. l. hæredes palam. §. j. ff. de test. Et idem tenet Bal. in repe. Paduana. l. edita actio. in x. opp. C. de eden. & pro hac parte videtur tex. in c. tertio loco. & ibi Bal. ver. Vlterius no. de prob. † In contrarium vi-
2 detur, & istud est communius, quòd excipere & proponere tenetur in obiectibus contra testes allegatis, non solùm quod sunt periuri, infames, homicidæ & ribaldi, sed etiam profectò locum, & tempus delicti commissi, vel sententiæ super eo per iudicem competentem latę, ac alias eiusdē criminis circunstantias, vt voluit Innoc. in d. c. præsentium. §. testes, sicut quis tenetur illam in accusatione exprimere. l. libellorum. ff. de accusat. & in l. in causis. C. eo. Et ipsum sequuntur ibi Arch. & Philippus Francus, & Domi. de Rot. decis. viij. & ix. de except. decis. xviij. de testi. & decis. xvij. de procura-

procuratoribus, in nouis & Barto. Albe. & Angel. in l. Praetor edixit. per illum tex. ff. de iniur. & Bar. in l. j. ad fi. versi. Ad vnum. C. de testa. per tex. in d. §. testes. & idem Bald. ibi in ij. quaest. & etiam Alexan. & Fran. de Aret. ambo. in fi. & singu. Roma. consilio ccxc. in casu propositae consultationis post principium. versicu. In hoc enim aduertendum. & Alex. consi. clxxv. versic. His praemissis dico volum. ij. & idẽ Bald. in authentica, si dicatur. & ibi Salicetus. versi. Vnum tamen attende. C. de testib. & Ias. in d. l. j. versic. dicit etiam Bar. hic in fin. cum aliis per eum allegatis, de testa. & Bald. in consil. lxxxiiij. verba libelli. versicu. Item ille qui protulit

3 sententiam. † Aduerte tamen, quòd licet materia obiectiua requirat exactam specificationem, videlicet loci & temporis, & aliarum circunstantiarum, tamen non requirit expressionem diei & horę, dummodo mensis & annus specificentur, secundùm dominos de Rota in d. deci. xviij. de testib. in nouis. dicta l. in causis. & ibi gloss. in verbo, tempus. & in verbo, secretarium. vbi colligitur Accursium glosasse ius ciuile, Anno 1227. tempore Federici Imperatoris, nisi dies vel hora essent de substantia materiae in articulis deductae, vt ibi per ipsos. & idẽ de sancto Geminiano in tra. de publi. testi. ver. Testis non tenetur recordari. qui ponitur post omnes tracta. Barto. & secundum hanc partem fuit bis dictum per arestum. Primò contra Francis. Malier. secundò contra nobilem Gabrielem delart dominum Dubiaco, Anno. 1528. Et postea contra les Benoistz ciuitatis Lemo-

4 uicen. † Quo verò ad secundum quaest. dic secundùm Bal. in l. etiam iure ciuili. versicu. Sed quaero ibi, & dic hic. C. de testib. referentem Nicolaum de Materel. quòd quamuis non sit aliquid exceptum seu oppositum contra testes de domesticitate aut alio delicto si tamen cõstat ex actis, quòd testes interrogati confessi sunt se familiares, vel ex delicto punitos fuisse, quòd tunc non adhibetur eis fides. Et idem Laurentius Calca. consilio sexagesimoquarto numero xvj. & Bartolus & Hyppolyt. de Marsil. in l. maritus. ff. de quaestionibus. Sed videtur textus in contrarium in authentic. si testis productus dicatur seruilis conditionis. & in fine. ibi, procedere quidem testatio & c. C. de testi. & vnde sumitur, quòd nisi obiiciatur vel protestetur de obiiciendo loco & tempore, postea non admittitur per illum textum vbi Albe. dicit in fine. versiculo. Vltimò notandum, quotidie sic in causis per partes fieri, scilicet protestor quòd testes non admittentur, nisi quòd ius sit mihi saluum contra personas tempore disputatae causae. pro quo facit glossa in capitulo cum cõtingat. de offic. delega. & in capitulo praesentium. de testibus, & dixi in quaestio, nihilominus. tamen si protestatum non fuerit, pars contra quam testes fuerunt producti suos poterit proponere obiectus, vt voluit Bald. consilio trecentesimosextodecimo praesupposito statuto cauetur. versiculo. Modo restat videre. volumine quarto. Et ideo siue sit protestatum de obiiciendo, siue non, nec etiam aliqui fuerint dati & propositi obiectus si appareat tamen ex actis testes non esse idoneos, nullam facient fidem.

SVMMAE.

1 *Vicinus fundo an quis dicatur si sit via media.*

2 *Vicinus an vicino teneatur aditum ad fundum praestare, & numero 3.*

4 *Seruitus non subintelligitur in venditione, nisi exprimatur, fallit in casibus. & nu. 5. 6. 7. 8. 9. 10.*

11 *Agriculturae laudes.*

12 *Ventum areae meae non potest vicinus aedificando impedire.*

13 *Iter stipulatus quid comprehendat.*

14 *Vendito palatio an sit vendita capella, & ius patronatus.*

Quaestio CCCXXII.

Vicinus an teneatur constituere viam, & actum fundo aut predio sui vicini, saltem iusto pretio, si aliunde viam, iter, & accessum habere non possit illud.

DECISIO CCCXXII.

1 ET † praesuppono quis vicinus dicatur fundus: & est qui cohaeret ad vnguem, ita quod non sit via in medio, l. iiij. §. hoc iudicium. ff. finium regund. & ibi Bart. & Bald. in tracta. de iure protomiseos, vbi dicit, quòd si statutum velit quòd vicinus praeferatur in emendo, non habet locum si via publica sit in medio. Sed Caepol. tenet contrarium in titu. de Ripa. & in titu. de via. quae. xx. & vide Barto. in l. si tertius. in tertio op. ff. de

2 aqua pluuia arcen. † Hoc habito, videtur quòd non, quoniam regulariter nemo cogitur rem suam in totum, vel in parte etiam iusto pretio vendere, l. non enim. ff. rerum amotarum. & l. nec emere. C. de iure deliberan. nisi fauore reipublicae l. item verberatum. Et ibi Bal. Ange. & Alberic. ff. de rei vendi. & l. Lucius. ff. de euicto. & plenè per Felin. in ca. quae in ecclesiarum. de constitut. & alibi saepè dixi. vel etiam fauore religionis. l. si quis sepulchrum. ff. de religio. & sumpti. fune. & l. vtimur. in fin. ff. de sepulchro viola. & illud est speciale. ergo ius commune est in contrarium, l. ius singulare. & l. quod verò. ff. de legib. & l. j. in fin. ff. ad municipal. & ita in terminis tenuit Barto. in l. ij. versicul. aut vult quod aliquid de nouo faciam. ff. solu. matr. tractando illud iuris brocardum: an quis compellatur ad faciendum quod alteri prodest, & sibi non nocet, vbi hanc dicit decisio. patere. per l. binas aedes. aliàs incipit Maurus. ff. de seruitu. vrb. praedio. Et ibi etiam idem tenet in iij. q. & similiter Bald. Angel. Paul. de Cast. Alber. & Floren. vbi dicunt. quod venditor qui vẽdidit talem fundum, non tenetur tradere & constituere seruitutem itineris in parte fundi sui: etiam si nullo modo ad illum accedi possit, nisi fuerit dictum, l. in vendendo. ff. de cõtrahend. emptio. qui textus videtur decidere hanc quęstionem. & idem Corne. consi. cliiij. volum. ij. & Paul. de Castro in d. l. ij. & Iason. versicu. aut vult quòd aliquid. & dominus Claud. de Seyssello. versicu. Et hinc sumpta occasione. solut. matrimo. & etiam tenuit gl. in l. cum eo. ff. de seruitut. vrba. praedio. & in l. via. §. fi. ff. de seruitu. rustico. praedio. & Alb. in l. damnas esto. §. qui duos. ff. de vsufruct. legat. sequendo Oldra. ibi & idem Albe. in d. l. si quis sepulchrum. dicẽs hãc partem de stricto iure esse veram. pro qua dicit facere text. in d. l. in vendendo. de contrahend. emp. & in l. si quis ex fundo. ff. quemadmodum seruitu. amitta. & in d. l. via. §. fina. vbi probatur, quod fundus potest esse sine via & itinere. Et idẽ Alberi. in l. si venditor. in vlti. quaestio. ff. de relig. & sumpt. funer. & Bar. in l. j. ff. de seruitu. & Paul. de Cast. in l. tradendis. §. in interpositis. communia praedi. & glos. & Barto. Alberi. & Moder. in l. quod conclaue. ff. de damno infecto. & Caepol. in tracta. de seruitu. vrba. praedio. c. xxxviij. titul. de seruituti. itineris seu aditus. Et idem Socin. in suis regulis. in verbo, facere, regula. cxlij. versi. primò fallit & Cur. iunior. in l. ij. num. xxiij. de quo latius se remittit ibi, nu. lj. ff. de iu-

3 risdi omni. iudic. vt infrà dicam. † Tamen omnes Doctores suprà allegati circa hanc quaestionem distingunt, quòd aut ille à quo petitur seruitus non contraxit, nec quasi cum petente, aut verè contraxit, vel quasi cõtraxit. Primo casu quãdo non contraxit, nec quasi, tunc petens non est admissibilis ad id ius seruitutis petendum. l. eum debere. ff. de seruit. vrban. praedior. quia regulariter res quaelibet est libera, nisi si seruitus probetur constituta. l. qui luminibus. eodem titulo. & l. latius. & l. aedibus. C. de seruitut. & aqua. Secundo casu, quando verè contraxit, tunc aut super vsufructu aut super proprietate: si super vsufructu, & in isto casu debetur iter seu aditus, posito quòd nihil dictum fuerit, l. j. §. j. ff. si vsufructus peta. est ratio, quia sine aditu vsusfructus esset inutilis. dicta l. binas aedes. versi. non autem. Et siue debeatur vsufructus ex contractu inter viuos, siue ex vltima voluntate: quoniam hoc reputatur modici praeiudicij, ex quo perpetuo nõ durat, secundùm gloss. & Doctor. in d. l. binas aedes. Et iste aditus est vsufructuario iure cuiusdam commoditatis & nõ seruitutis debitus, quia seruitus seruitutis esse non potest,

d.l.j.§.j.de vsufructu.l.Bald.consili. clxviij.statuto cauetur
4 quod vir.volum.iij.† Si verò super proprietate rei contra-
ctum est,puta quod quis vendidit proprietatē rei, tunc non
venit seruitus viæ,itineris,vel aditus, neque alia seruitus,
nisi expresse fuerit constituta,dicta l.in vendendo, & l.qui
libertatis.§.j.ff.de euict.etiam si sine aditu res vendita om-
nino inutilis efficeretur,vt ibi,& suprà dictum est.Et ratio-
nem differentiæ inter vsumfructum & proprietatem vide
per Alberic.in dicta l.binas.& Cæpol.in dicto cap.xxviij.&
in isto casu conueniunt omnes docto.suprà allega. & Bald.
in l.cum talis.& l.per agrum.C.de seruitu.& aqua.& Spec.
in titu.de emption.& vendition.§.j.versicu.ad euidentiam.
5 † Sed fallit primo in seruitute tigni iniuncti, vel oneris fe-
rendi,quæ debetur etiam si in venditione dictum non sit,
dicta l.binas ædes.& d.l.quod conclaue.licet Bartolus &
Angelus velint ibi in hoc contrarium. Sed præcedens di-
ctum tenent Cæpol.in dicto c.xxxviij.circa quod vide quæ
dixi in consilio.duo habent parietem communem posito in
libro consuetudinum Biturigum.Pro quo dicit Petrus Ia-
cobi.in sua praxi,titul.de actionibus.in factum ex variis fi-
guris.versiculo.quintò pono,vbi dicit, quòd si redempto-
res seu latomi,aut lignarij,qui aptant domum meam,si aliàs
aptare,construere,& ædificare non possunt,nisi habeāt pas
sagium per domum vicini, quod vicinus tenetur præstare
6 passagium.† Secundò fallit quādo apposita fuit clausula,si
quod vendidit fundum &c.cum omnibus accessibus seu in-
troitibus & gressibus suis,vsque in vias publicas,tūc est ser-
uitus itineris debita,vt tenent Barto.Bald.& cæteri in d.l.bi
nas ædes.& Corne.in dicto consil.cliiij.cum sequen.& Cæ-
7 pol.in dicto capitu.xxxix.& Specu.vbi suprà.† Tertiò fal-
lit fauore religionis,dicta l.si quis sepulchrum.vt suprà di-
ctum est.Et tenet Bartolus in dicta l.prima.de seruitu.lega.
8 † Quartò fallit fauore vltimę volūtatis,siue sit relicta pro-
prietas, siue vsufructus,quia omnia sine quibus res esset in-
utilis concessa videntur.dicta l.binas ædes.& in l.si fundum
sub conditione.§.qui fundum.ff.de legatis j.& in l.testatrix.
in principio.ff.si seruitus vindi.siue etiam debeatur ab hæ-
rede ipsi legatario siue ab vno legatario alteri etiam legata-
rio,quicquid voluerit glossa in l.iij.§.loci. ff.de aliment.le-
gat.& tenet Bartolus in dicta l.prima de seruitu.leg.& Cæ-
pol.in dicto cap.xxxviij.versi.aut quæris.& vide quæ dixi
suprà in quæst.cccxx.incipiē.Si quis in proprio fundo.ver-
sicul.fallit in hærede.Et quod ad vsufructuarium,quòd do
minus aut hæres teneatur præstare iter,text.est in l.j.in fin.
ff.de seruitu.rustico.prædiorum Bald.consi.xj.ad euiden-
tiam est præmittendo, primò quòd dominus, libro iiij.&
potest esse ratio differentiæ inter contractus & vltimas vo-
luntates,secundùm Alber.in d l.binas ædes.in fi.licet sit bo
na argumentatio de contractibus ad vltimas volūtates,l. ser
uum filij.§.eum qui chirographum.ff.de leg.j.& insti.de le-
ge Fusia Caninia.& ibi Ang. Are.& econtrà de vltimis vo
luntatibus ad contractus.l.pactum.ff.de pactis. & l.fi.C.de
legatis,quia ille qui cōtraxit,debuit & potuit sibi de talibus
prouidere:& imputandum est sibi,quare non prouidit:se-
cus in vltima voluntate,quia etiam ignoranti quæritur, iu-
ribus suprà allegatis.& l.à Titio.ff.de furt.Sed contrarium,
quòd non sit differentia inter contractus & vltimas volūta-
tes.Et sic dispositio d. l.binas.procedat etiam in venditione
& emptione fundi,quod intelligitur iter venditū,licet actus
sit momētaneus,sicut in fundo legato concessum fuisset. te-
net singu.Cur.iunior.in d.l.ij.num.lj. cum sequen. respon-
dendo ad dictam l.in vendendo prout respondet ibi Sali.&
9 etiam Decius in d.l.ij.† Quintò fallit in via publica destru-
cta.l.per agrum.C.de seruitu.& aqua.in c.j.distin.j.vt infrà
& in aliis casibus no.per Socin.in dicta regula clxij.in pri-
ma & secunda Fallen.tamen hoc casu acquirit seruitutem,
10 licet pluries ob eam itineris ruinam iter fecerit, l.j.§.† Iu-
lianus.ff.itinere actúque priua.Sextò fallit in seruitute aquæ
constituta, quia iter videtur ad aquam constitutum, l. qui
fundum.§.in l.fundi.ff.de contrahen.emp. Sed contrarium
quod seruitutem teneatur constituere, etiam si dictum non
fuerit in contractu, vt officio iudicis compellatur iusto ven
dere pretio,tenuit Guido de Suz.in dicta l.si quis sepulchrū
argu.illius l.refert ibi Albe.dum tex.ibi dicit, præses etiā
compellere debet iusto pretio iter præstare &c.Et hoc quā
do sine magno incommodo fieri potest,vt ibi dicitur: quia
eadem videtur ratio,scilicet publica vtilitas, ne fundus in-
cultus remaneat, aut aliàs inutilis, sicut fauore religionis.
Et sic intelligit illam l.de Iser.in d.c.j.§.similiter.de capita.
qui curiam vendidit.& Luc de Penna in l.j.C.de bo.vacan.
li.x.& idem Iser.in c.j.§.si quis de manso.de controuer. in-
uestit.quoniā nihil melius quā agros colere,vt ait Tullius
lib.j.Rethoricorum.quem refert.glo.in rub.C. de agrico.
11 & censitis lib.xj.Sed imò est primò officiorum,vbi sic loqui
tur:Omnium autem rerum ex quib.aliquid acquiritur, ni-
hil agricultura melius,nihil vberius, nihil libero homine
dignius.Et li.de senectute sic ait:Veniam ad voluptates a-
griculturarū,quibus ego incredibiliter delector, quæ nec
vlla impediuntur senectute,& mihi ad sapientis vitā proxi-
me videntur accedere habēt enim rationem cum terra quę
nunquàm recusat imperium,nec vnquàm sine vsura reddit
quod accepit,agróque ornato & bene culto nihil potest es-
se vberius.Vnde fundus dicitur quasi opes ferens. l. fundi
appellatione.& ibi Alber.ff.de verbor.significa.Et Teren
tius in Eunucho ait, Ex meo propinquo rure hoc capio
commodi,neque agri neque vrbis odium me vnquam per-
cipit.Et vij.Politic.dicitur, Optimus etiam populus est,
qui terræ cultiuus est refert Luc.de Penna in rubri. de a-
gri,& censi.Quinimo secundum eum ibi agricolæ æquipa
rentur vasallis.& ita allegat tenere de Iser.in c.imperialem.
§.penul.de prohib.feu.alie.per Federi.& idem in l. primo.
versi.expedit enim.C.si curia.relicta ciuita.li.x. Nec apud
antiquos imputabatur agricultura ciuibus etiam notabili-
bus,vt dicit Corn.consi.clv.volu.j.quia legitur (vt inquit)
quòd Cincinnatus fuit per senatum Romanum dictus di-
ctator,& nuntij ad eum missi inuenerūt arantē cum bobus,
& statim terso puluere accepit dictaturam, quæ erat maius
officium quod haberetur in Roma:& assumpto exercitu i-
nimicos populos debellauit intra quindecim dies, & de eis
triumphauit,& statim rediit arandum,velut ad intermissum
opus.Ideo non immeritò est eis fauendum,maximè in col-
ligendo fructus,l.prima,& ibi Luc.de Penna. versicu. iusta
ergo ratione,opportuno fauore sunt agricolæ confouendi,
ab aliis quoque publicis onerib.eximendi,eò quòd peruti-
les sunt reipublicæ. & quæ sequntur vsque ad finem,& per
totum tit.de agrico.& censi.& Authenti.agricultores. C.
quæ res pigno.obl.poss.Et in hanc inclinauit partem Din.
in d.l.damnas.§.qui duos.per tex.in d.l.via .§.si lacus perpe
tuus.& in l.intrahendis.§.final.communia prædiorum. Et
etiam dicitur Azo idem tenuisse in dicto §.qui duos. vt re-
fert ibi Albe.Pro quo facit text.in l.si secus. §.cum via. ff.
quemadmodum seruitus amittat.vbi glo.vltima dicit quod
tenetur præstare aditum sine pretio, tamen respublica tene
tur resarcire damnum & interesse,vt ibi per Doctores,& i-
dē Masuerius in sua Praxi,tit.de seruit.post principiū,quòd
est intelligēdū secūdùm tex.ibi,in via publica destructa,ra-
tione cuius vicinus tenetur sine pretio præstare viam,l.j.§.
Iulianus.de itinere actúque priuato.Sed in priuata via de-
bet præstari pretium à priuato eam petente, secundùm Pau
lū de Cast.& Florē.ibi,& Cæpol.in dicto tractatu de serui
tu.vrba prædio ca.xxxiiij.tit.quando & qualiter & quomo-
do seruitus amitta.per tex.in d.l.si quis sepulchrum. latius
Cæpol.ibi,cap.lxxxij.tit.de sepulchro.versi.qui non habet
viam.& in titu.de seruitu.rustico.prædio.versi.secundo ca-
su.versic. nono fallit.Et ista pars secundùm Alber.in d.l.si
quis sepulchrum.est multum æqua,licet præcedens de stri
cto iure sit verior,vt dictum est.Et istam partem tenet Ma
suerius in sua Praxi,titu.de seruitu.versic.item si quis petat
viam,

viam.& hoc si non potest alibi habere viam,secus si alibi potest habere,licet sit sibi prolixior,& remotior,vt alibi ibi, & videtur sing.text.in l.si mercedem.§.si eum fundum. ff.de actio.empti.& idē Matthæus de Afflict.in decis. Neapolita. cclxv.nume.clxxx.& videtur tenere Luc.de Pen.in l.Parhippum.C.de cursu publi.libr.xij.versicu.& not.ex his argum. quòd si duo habent communem curtem aut viam,vel alteri seruitus debetur per fundum alterius, & vnus emit aliam domum vel prædium iuxta suum, ad quod trahit vsum viæ seu curtis communis, quod possit facere, quia nullum fit præiudicium socio, quoniam postquàm ingressus est domū aut fundum, cui seruitus viæ debebatur, per eandem domū vel fundum,potest ire ad aliam domum vel fundum,cui seruitus non erat debita,l.prima.§.illud Labeo.ff.de aqua quo

12 ti.& æstiua.vt ibi per eum. † Et pro ista parte in grandi ratione & æquitate fundata videtur multum facere text. in l. final.§.final.C. de seruitu. & aqua. vbi si non potest haberi ventus ad triturandum bladum,nisi ab vna parte,quod vicinus non potest illa parte & latere(licet sua) ædificando tollere & impedire ventum,quamuis nulla debita sit seruitus, secundùm Hugo.quem communiter Docto.ibi sequuntur, vt referunt ibi Alb.& Sali.& hoc ratione fauore vtilitatis publicæ,ne inutilem aream domino & fructuum inutilitatem faciat,vt ibi dicitur in text.qui est singu.vt dixi suprà in d. quæst.cccxx.si quis in proprio fundo. versicul. fallit tertiò quando area mea. Et Pet.de Vbal.in tract.de societa.vj.parte quæ.vj.Cæpol.de seruitu.vrba.cxxv.ccxxvij.& cxxix. Ergo idem videtur in hoc casu,eadem ratione & fauore,& maiori,cùm ibi fructus iam sunt recollecti,& à solo separati,& ad aream vsque asportati,hîc verò non, nec profecto possunt sine aditu & transitu seminari,nec inde exportari; igitur idem ius est statuendum,l.illud.ff.ad leg.Aquil.& sic tenetur iter facere & præstare,secundùm glo.in l.iiij.§.Cato. in verbo,non fieri.quam communiter sequuntur Doctor.i-

13 ibi.ff.de verbo.obliga. † Sed Alciatus subtilis Doctor. ibi nume.xx.sentit contrarium, quod quando quis stipulatur iter fieri,non intelligitur de via sternenda,sed de simplici facto,scilicet ire agere licere,vt probat ex Plinij dictis & Titi Liuii.Et idem Zazius ibi in verbo,iter fieri.Nam tunc dicitur iter fieri,quando iter exhibetur,& is qui ierit non impeditur.alleg.l.j.ff.de his qui deiec.& effuder. in principio. dum dicitur in eum locum,quo vulgò iter fiat,id est quo vulgò vaditur.& in l.j.§.Iulianus.ibi,per proximi vicini agrum iter fecerit,quamuis frequenter.& §. is cui. ibi,iter ad fundum fecit.& idem in §.sequent. ff. de itine. actúque. & hoc puto verius. Et secundùm hanc partem iudicatum fuit per arestum curiæ latum xx.Iulij, Anno 1529. in fauorem Gulielmi Cholet,à Seneschallo Aquitaniæ seu eius locumtenente appellantis,& interinationem certarum literarum regiarum petentis, contra Ioannem Chaudauoine appellatū

14 seu intimatum.†per quæ videtur decidi quæstio,quod vendito palatio in quo est ius patronatus,ad quem non habetur aditus,nisi per palatium,transeat ad emptorem ius patronatus,vt tenet Bart.in d.l.si mercedem. §. si eum fundum. dicens per illum text.quòd vendito fundo in quo est capella, videtur vendita ipsa capella,nisi adhitum habeat ex publico. Et ipsum sequitur Roma.in sin.lvj.pro quo alleg.glo.vltim. in l.fundus mihi. & ibi Floria. ff. famil. erciscund. & idem Abb. Sicul.in disput.v.incip. Augerio. Tamen Inn.& Ioā. And.in cap.ex literis.de iure patr.tenent contrarium, quos sequitur ibi Abb.Sicul.in vlti.q.post. Anto. de But.ibi versicu.quærit vlterius Inno.& Ancha.ibi, nu. quia ius patronatus habere potest & teneri,ac eo vti,etiam si non vadat ad ecclesiam præsentando ad eam per se patet. aliud verò in iure sepulchri,quod nihil valet,nisi sit ad illud accessus ad sepeliendum funus.d.l.si mercedem. §. si eum fundum. Sed præcedens opinio videtur verior,si non habet aditum per alium locum.& idem de Zaba.in d.c.ex literis.in xiij.quæst. & magis amplè in cap.cum seculum.quæstio.iij.versic.idem dico in palatio vendito.eod.tit.& respondet ad Inno. & sequa.vt ibi. Nam etiam in iure patronatus est ius quo nō potest vti patronus,nisi accedat,sicut est honor processionis ei debitus,de quo in ca.nobis.eo.titul.& idem de Zabar. consil.cxxij.quidem habens quoddam feudum. versic. & quòd ius patronatus.

SVMMAE.

1 *Vulnus quid.*
2 *Vlceris & vulneris differentia.*
3 *Vulnera in quibus corporis partibus sunt lethalia.*
4 *Vulnerum consideratio quando æger moritur vel non moritur.*
5 *Vulneratus si post pacem moriatur, an censeatur de morte esse pactum.*
6 *Vulneratur siquis lethaliter,non debet ad mortem dānari vulnerans antequam vulneratus moriatur.*
7 *Vulneratus ex vulnere non mortali vel ambiguo, si decedat, quid iuris.& nu.8.*
9 *Vulneratus si iterum vulneretur & moriatur, secundo est imputandum.*
10 *Vulneratus si superueniente febre decedat,an ex vulnere præsumatur mortuus.*
11 *Vulneratum quibus coniecturis colligimus ex vulnere mortuū, vel non mortuum, vsque ad finem.*
12 *Venditum animal si intra triduum moriatur, an præsumatur morbosum tempore venditionis.*
13 *Medicinæ laudes, & quot medicos quæque ciuitas habere debeat.& nu.24.*
14 *Medico vni quando credatur.*
15 *Medicus assumens curam desperatam excusatur: secus in aduocato.*

Quæstio CCCXXIII.

Vulnus mortale quale dicatur,& quando mors ex vulnere vel aliunde probetur subsequuta. Et quæ sunt partes in corpore hominis, in quibus vulnera illata sunt lethalia vel non. Et an iudicio medicorum in hoc sit standum.

DECISIO CCCXXIII.

ET hæc materia frequenter accidit, vt inquit Bart.in tracta.suo de percussio.ex quibus moritur quis ex interuallo,an ex illis mortuus dicatur.vbi sing.hanc tractat materiam, & magis amplè Bald.consi.cv.ad euidentiam præmittendum est,interdum vulnus.& cxcv.an vulnus fuerit mortale.volum.j & consil.cccij.proponitur quòd Titius percussit.volu.ij.& in quodam alio suo eleganti consil. posito in fine sui commenti seu lecturæ institu. incip. ad euidentiam præmittendum

1 est. quòd cum quæritur vnde &c. Præsuppono † primò pro decis.huius materiæ,quid sit vulnus: nec vulnus dicitur tumefactio, aut inflatio.probatur in l.si seruus.§. rupisse.ibi,vt scinderet alicui corpus vel tumorem fecerit.& ibi Bartol.Bal.& Flor.in j.nota.ff.ad leg. Aquil. & Bartol. in l.lex Cornelia.§.j.& in l.prætor edixerit.§.fin.ff.de iniur.ibi,inter pulsationem & verberationem. & in consil. cix. in nomine domini,tamen. Contra Titium. Feli.in cap. cum illorum.de sent.excom.nisi secundùm Bartol. in d.l.prætor. §. fin.quando scissuram ab intra fecerit. quamuis non ab extra:vel etiam quando dedit causam necessariæ scissuræ ab extra per medium faciendæ,vt ibi per eum,& per Bald.in l. si prædium.& in l.fin.C. de ędil.actio. cùm aliis per Cardi. Alexan.in ca.j.versic.quid si vulnus.quib. mod. feud. amit. alleg.& per me in §.xij.de iurisd.omn.iud.& Cæpol.consi. xlj.versic.item non referam. Et vulnusculum dicitur modicū vulnus,l.j.§.proinde leuis febricula.& ibi Bal. ff.de ædil. edict.& in d.l.si prædium.& Corne.consil.xxxviij.volu.j.& Barb.consil.lxj.versicul.& quod not.Bal. lib.iij. facit quod dicit Angel.in l. extat. ff. quod met. caus. quod pœna statuti loquentis de vulnere non habet locum in vulnusculo, vel saltem erit arbitrarium: quoniam statutum loquens de vulnere, intelligitur de magno,& non profectò de leuissima incisione seu grafinatura seu scorticatura, quæ

est sine sanguine,l.j.§.penultim.ibi,nisi aut ipsi vulnera ipsa fecerunt.ff.ad Sillania.cum aliis per Angel.Areti.allegatis in tractatu malefici.in verbo,vna alia percussione.versicul. qu æro statutum punit vulnus.& per Alex.in consi.ciij.libr. j.& consilio 100.num.viij.circa medium, libro vj.& cõsilio clxxxvj.nume.j.libro vij.& Hippoly.consil.lxxj.nume.iiij. cum sequen.volu.j.& consi.lxxx.nume.xv.& consil.ciij.nu. xvj.vol.ij.& in sua praxi.§.& quia.num.j.ij.iij.& iiij.& ideo dicit Bal.in d.c.j.§.quibus.mod.feud.amit.quem ibi Card. Alexan.sequitur.vers.quæro vtrum dominus,quòd ista negatiua,vulnus magnũ in loco periculoso non fuit causa mortis,est difficilis probationis,adeo quòd in varietate referentiũ stetur potius dicentibus affirmatiuam.Et sequuntur Felin.in c.presbyterum homicid.& Cæpol.consi.lxij.ver.circa tertium.Quare vulnusculum non dicitur vulnus.

2 † Est tamẽ differẽtia inter vulnus & vlcus.quia vulnus, dicitur illatum,& vlcus innatum,vt dicit glo.vlti.in l.ob quæ vitia.§.fi. ff.de ędil.edict.per illum text.in verbo,aut mediocre vlcus. vbi Cæpol.ponit versum:

Illatum vulnus,innatum dicitur vlcus.

Sed secundùm chirurgicos & medicos alia est differentia,vt vide Guido.de Gauliaco in sua chirur.titu.de vulne.& solutio.continuati.c.j.& in titu.de vlceribus in vniuersa.cap.j.& Galenum in quarto therap.& per Io.de Vigo.in sua practica,in arte chirurgica,lib.iij.de vulnerib. Tamen verbũ ferire seu ferita,& vulnus idẽ sunt,quia ferire est vulgare Tuscorum,secundũ Ange.in d.l.extat.quod met.causa. Sed an vulnus possit esse sine sanguine,vide Galenum lib.j.de speciebus salutis,& lib.de regi.sani.& glo.in c.j.de consecra.eccle.vel alta.& Catal.in syndi.q.cxxxv.

3 † Secũdò præsuppono,quæ sunt loca & partes in corpore hominis,in quibus vulnera illata sunt lethalia seu mortalia.Et Bal.in d.consilio cxcv.ver.secundò dixi,quod si in cerebro,gula,pectore,intestinis,& similibus,tũc ex vulnere in tali loco illato potest quis mori.Et de cerebro idem dicit in consili.prædicto,ad euidentiam præmittendum est,& ibi,minor & maior cõcussio cerebri mortalis:quia cerebrum est princeps,seu principale organum sensus & intellectus,vt probatur in d.c.presbyterum.ibi percussio in capite. Et idem Ang.in l.si quis in metallum.C.de pœn.& ibi ponit quæ sunt de facie.& Bal. in c.j.§.ad hæc.de pace iur.fir.& Feli.in c.significasti.versi. no.ibi ratione partis.de homici.& Cuma.consi.cxxxiiij.Vi sis denuntiationi.fer.Antonij.in prin.& Corn.cõs.cclxxiiij. volum.j.& Soci.consi.xxvj.in primo aspectu.versic.secundò eadem conclusio.vol.ij. Et de cicatrice vide Bald.in l.si quis in metallũ.& ibi idem Alex.in addi.& quæ citra mortem sunt,hoc pertinet ad medicorum iudicium, secundùm Bald.in d.consi.cxc.vbi ponit de vulnerato cum sagitta venenata,vt infrà dicã.Sed illa ex quibus quis statim moritur, non requirunt consilium medicorum,vt dicit Bal.in d. consil.cccij.versic.considerandum est,quia tempus non patitur deliberandi cõsilium l.j.ff.de exercit.act.Et ille dicitur vulneratus ad mortem,qui secundùm regulas medicinæ nõ potest illam euadere,vel cum magna difficultate, vt dicit Cæpol.in d.consi.xxiij.versicul.item sunt duo alij testes.Sin autem in aliis locis & partibus corporis non lethalibus, vt in natica,quæ sustinet magna vulnera,sicut dicit Bald.in d.cõsi.cxc. videmus in hominibus & iumentis,qui ex illis nõ cõsueuerunt mori.Et hæc videntur probari per textum in d. ca.significasti.de homici.ibi,non inflixit percussionẽ lethalẽ:de qua si aliorum non fuissent vulnera subsequuta, percussus minimè interiisset.Et ibi paulo post sequitur,si certa apparuisset percussio ab eo inflicta tã modica & tã leuis in parte corporis,in qua quis de leui percussus non solet ad mortẽ expertorum iudicio medicorum esse lethalis &c.vel etiã si in brachio,manu,vel digitis percussus fuerit,vt voluit Cæpol.in prælleg.consi.xxvij.versicu.circa secundum dubiũ. ibi,item sunt duo alij.Et maximè quando de taleo, & non de puncta facta est incisio,vt ibi versicul.item quia dicunt verisimiliora.Pro hoc tex.iuncta glo.in l.j.§.diuus.versicu. percusserit.ff.ad l.Cor.de sica.& Decius consi.cccxv.nu.v. ver.principaliter.& nu.vj.aut in pede fuit percussus, vt no. Bal.cõsi.cv.ad euidentiam præmittendum.vol.j.& infrà dicam in iij.coniectura.& idem Bald.in consi.prælleg.cccij. vel similiter si manu vacua percussit in facie vel ore, secundùm Cuma.in d.con.cxxxiiij.versic.cum ergo manifestum, vbi etiam ponit,si ex tali leui percussione lapsus fuerit retrorsum:si aliàs caducum patiebatur morbum,quòd præsumatur ex illo aut ebrietate cecidisse,si nõ statim,sed post sedẽs cecidit.Et quę sunt mortalia vulnera necessario vel nõ, vide Guid.in dicta sua chirurg.tit.prælega.de vulneri.cũ plurib.seq.

4 † Hoc habito,distinguendi sunt quinque casus secundùm Bal.in prælega.consi.ad euidentiam præmittẽtendum est,quòd cùm quæritur.& communiter alios Doct.suprà alle.Quoniam aut constat quod vulneratus ex illo decessit vulnere mortali.Secundò aut etiã nõ mortali. Tertiò aut est dubiũ.Quartò aut constat quòd decessit ex superueniẽti ictu & vulnere.Quintò aut constat quòd vulneratus sua decessit culpa:quia curari noluit,vel neglexit,vel malum ad se curandum adhibuit medicum.c.ad aures.de ætate & quali.scilicet scienter,vel per culpam reprehensibilẽ,de quo infrà dicam.Primo casu tenetur de occiso,secundùm Bald.in prædicto consi.ad euidentiam.& Socin.amplè d. consi.xxvj. versi.pro cuius conclusionis fundamento.& Cæpo. consil. lxij.etiam si prius de vulnerato contra eũ processum fuisset, condemnatur,si mors inde sequuta fuerit.l.si vulnerato seruo.cum l.seq.ibi Flor ia.ff.ad l.Aquil. Nam mors secuta ex vulneris qualitate trahitur ad diẽ vulneris,& etiam loci, & voluit etiã Soci.in consi.lv.versi.tertiò, qui creditur.volu.j. & Ludo.Bolo.in l.fi.C.si reus vel accusa.mor.Et retro occisus videtur,qui lethaliter vulneratus moritur,l.ita vulneratus.& ibi Bald.in prin.& Flor.in l.huic script.§.si seruus. ad l.Aquil.& l.si is cum.de confes.& bon.tex.in l.ait lex.& ibi Flor.in j.nota.ad legẽ Aquil.quem adducit ad multa alia similia,& ibi vide.Et idem Bal.in d.c.j.quib.mod.feu.amitta.Et etiam Cardinalis Alexand.ibi versicul.quid si dominus vulneratus decessit.& Bald.super rubr.C.de proba.ver sicu.itẽ per rationem naturalẽ quando lethaliter fuit vulneratus & Hippo.ibi in repe.versi.capio modo.& Felin.in c. significasti.versi.& ista probant vnum notabile.& tenet Alber.in ij.parte statu.q.liij.& xlvj.licet Bar.in l.damni.§.Sabini.ff.de dam.infect.velit contrarium,& in l.nonnũquam.§. item quæsitum.de priuat.delict.quẽ sequitur Angel.Are.in tractat.malefic.in verbo,vna alia percussione.versic.quid si vulnera erant mortalia.& versi.quid si quis sit punitus. Tamen Bar.in l.senatus.de accusa.tenet primum, quòd puniri non possit,non obstan.sententia de vulnerato lata.Et idẽ in l.si rixa.versicu.quid si aliquis percussit.ff.ad legẽ Corneliam.de sicar.& idem in tract.de percusso.in princi. quod sequitur Ang.in addi.ad Ange.Are.ibi proximi in vtroque versicu.& Ioan.And.in dicto c.significasti.versic.circa prædicta tamen.

5 † Secus videtur,si pax facta fuerit ex vulnere,& mors postea secuta est,quod videtur esse facta de morte, vt voluit Bal.in addi.Spec.titu.de accusatore.versic. pax facta de vulnere.vbi ex hoc dicit inferri,quod fieri potest pax de morte ante mortem.l. diuus.ff.ad Sillanianum. & sequitur Hippoly.de Marsil.in singular.xlvj. Si verò tempore pacis vulnus non esset mortale,tunc si infirmus moriatur, præsumitur secundùm Bald.ibi,ex negligentia mortuus.l.qui occidit.ad l.Aquil.quod incidit ad primam opi.Bar.sed opi. præcedens est verior,siue per pacem siue per sententiã fuerit de vulnere (ex quo postea secuta fuit mors) appunctatũ, quia tex.est clarus in d.l.si vulnerato seruo.& tenet Flori.in d.l.si ita vulneratus.versi.dic ergo latius.& ipsemet Bald.in d.addi.Spec.de accu.versicu.condemnatus. Et hoc quando sine nouo ictu & vulnere decessit,& intra paucos dies,vt infrà dicam, in prima coniectura:vt probatur iuribus suprà allegatis.ad l.Aquil,& tenet Cæpo.consil.xlj.versiculo tertiò

veniens

ueniens ad merita causæ, per tex.in c.ij.de cler.percus. & in ca.studeat.& ca.si qua fœmina.50.dist.& ibi per gl.& doct. & idem Signo.de Homed.consi. clxxiiij.nisi contrariū probaretur, vt in sequenti casu dicam.& idem glo.in d. c. presbyterum.& ibi Abb.& Felin.de homi.† Et contra vulnerās statim captus non debet ad mortem condemnari, nisi inde secuta fuerit vulnerati mors, licet mortiferè fuerit vulneratus, quia ex alio casu perire potest, & pariter non constabat tunc de homicidio, text.in d.l.ita vulneratus.& in l.huic scripturæ.§.si seruus.& in l.item Mela.§.Celsus.& ibi Bal.& Felin.in d.ca.significasti.versi.aduerte tamen, quia limitatur. quare, vt inquit Bald.in d.§.si seruus. quidam noster miles. s.de Odofred.non bene fecit, dum esset potestas Florentiæ decapitari vulnerantem antequam mortuus fuisset vulneratus.ipse enim debuisset de homicidio puniri, argumen.illius literæ. Et ita fuisset, nisi postea dux venisset Florentiam, qui liberauit eum.Ideo cauti debent esse iudices quod statim ad condemnationem mortis non procedāt, nisi mortuo vulnerato, & fortè sepulto.facit in argum.ca.bonæ.in ij. de ele. quod electio mortuo episcopo nondùm sepulturæ tradito fieri non debet. Et idem Bart.in d.l.damni. §. Sabini.& ibi etiam Ange.Alb.& Roma.de dam.infect.cum aliis per Ange.Aret.in d.tract.crim.in versi.vna alia percussione. versi. si autem quis, quoniam dum ille viuit non potest dici mortuus l.qui duos.ff.de manumis. test. & ita per illum textum tenuit Bal.quem ibi Cardi. Ale.sequitur in d.c.j.quib.mod. feud. amit.licet secundū Card.videatur tex.in l.proinde. in prin. ad l. Aquil. quòd mortiferè vulneratus æquiparatur mortuo, hoc est intelligendum fictione iuris, quia mors ficta nunquam æquiparatur naturali, nisi in casibus not.per glo. communiter approbatam in ca.susceptum. de rescript. libr.vj.& in l.ea §.insulam.& ibi Doctor.ff. de verbo. obliga.de quo latius per Card. Alex.in d.c.j.& Lucan. de Penn. in l.vna.lib.xij.C.publi.lætitiæ.versi.xxvij.& per Alex.cōsil.xv.versi.sed præmissis non obst.libro primo.tamen Bal. in l.bello.versicul. vltimo, cxl.no.ff.de excu.tut.dicit quòd si certum erat omnino moriturum, quòd debet haberi pro mortuo, & quod sententia prius lata potest iustificari, si erat certum apud naturam, & apud iudicem cognitorem causæ.Longè tamen melius facit, si mortem expectet vulnerati, de quo vide Hipp.in sua praxi.§.&quia num. xxvj.vsque

7 ad nume.xxxvij.†Secundò casu, quando certum est vulnus non fuisse lethale, tunc non præsumitur ex illo vulnere decessisse, sed ex negligentia aut imperitia medicorum, & vulnerans tunc non tenetur de occiso, sed de vulnerato tātùm. d.l.qui occidit.§.fina.& d.l.si ex plagis.in prin.& plenè Cępol.& Soci.in consil.suprà alleg.& omnes in dicto capitul.

8 significasti.per illum tex.& infrà aliquid dicam.†Tertiò casu quando est dubium an sit mortale vel non, tunc præsumitur secundùm Alb.in l.item Mela.§.Celsus ad leg. Aquil.ex illo vulnere decessisse.d.l.huic scripturæ.§.fi.versi.sed si manumissus.& idem Floria.in dict.l.ita vulneratus. & Cæpol. in d.consi.xlj.versicul.tertio veniens.& glo.quam ibi sequūtur Ioann.de Ana.& Feli.in d.cap.presbyterum. nisi de contrario appareat, quòd ex culpa vulnerati vel imperitia medici aut chirurgi, d.l.si ex plagis & d.l.qui occidit §.fi. Et licet Bar.in d.l.si in rixa.in vlti.q.velit quòd non præsumatur ex vulneribus decessisse, si surrexerit & ambulauit post triduum, de quo infrà dicam in prima cōiectura. Sed primum ipse tenet in consil.incipient. quæstio talis est, Titius est à Sempronio percussus.sic communiter allegatur: tamen illud non reperio.& Signo.de Homed.in d.consil.clxiiij. quidam Simonellus.& Cæpol.in d.consil.lxij.versic.aut sumus in dubio.& quando ex alia quæ superuenit, quæ confundit vulnus, regulariter in dubio contra percussorem iudicandum est, secundùm iura & docto.suprà allega.& Bald.in d. j.quib.mod.feud.amit.& Soci.in d.consil.xvj.versic.aut sumus in dubio.& Bart.in d.suo tracta.de percusso.& quibus

9 moritur quis, versicul.sed quid. Quarto†casu, quādo ex alio superueniente vulnere & ictu sibi illato præsumatur, non ex primo decessisse. Et dic secundùm Bal.in d. consil. ad euidentiam præmittendum quòd in hoc casu primus vulnerans punitur de vulnerato, & secundus de occiso: quia ex primo vulnere mors secuta non fuit. Et idem Bart.in d. tracta. de percussio. versicul. idem est si mortiferè percussus est. & text.in d.capitul.studeat.li.distinctio. in d. l. idem. Mela.§. Celsus.& ibi Bald. Albe.& Florianus vbi Bald. & Florian. dicunt hunc mirabilem esse modum euadendi primum delinquentem à morte, & idem Cæpol.in caute.v.versicu.quidam trahunt.& Franc.de Crema.in singu.lv.& Hippo. in l. j.num.lxx.ff.ad leg. Cornel.de sicar. cum aliis per ipsos allegat. Tamen aduersus hanc cautelam tam iniqui aduocati cōsulentis secundum dare ictum, est text.in d.l. ita vulneratus.per quem tale consiliū secundùm Bal.& Ale.& Flor.ibi non proderit illi primo vulneranti, quando certum est primum vulnus esse mortale: quia tunc tam ipse quàm secūdus exterminans tenentur de occiso: secus si dubium esset. Et idem Felin.post Ana.in d.cap.significasti.ver.& quando dubitatur. Et sic iste primus vulnerans, & secūdò percuti & vulnerari mandans, tenentur etiam ex mandato, quia sunt duo delicta, & sic ambo tenentur l.non solum.§.si mādato. & ibi Bart.ff.de iniuriis.& l.non ideo minus. C.de accusati.& pariter aduocatus, qui sic consuluit, cuius præmium esse debet (secūdùm Bal.in d.l.ita vulneratus) quòd laqueo suspendatur.& idem Fel.in c.de cætero.de homici.& Ambo. Oppizo.in repetitio l.diui.§.filiusfamil.versi.facit text.singula. & notata in l.item Mela.& c.ff.de legat. j.& Iason in l. si ab hostibus.§.j.versic.adde.ff.solu.matri. Et nō solùm primus vulneratus, quando vulnus est mortale, & mandans secundū dare ictum & vulnus, tenetur de occiso, sed etiam si ipse idē vno impetu vel diuersis vicibus pluribus vulneribus aliquē occiderit.tunc enim vna erit actio de occiso.text.in l.illud. §.fin.quem Bald.dicit ibi non esse alibi.ff.ad legē Aquil. sed est idem text.in l. nonnunquam. §. item si quis subreptum. versiculo.& si fortè.& ibi glo.in verbo, occiderit. Bartol.& Imo.ff.de priuatis delictis.nam vulnus iteratum tardius sanatur.capitul.inanis.de pœn.distin.iij gl.in c.diaconi.xciij. distin. Tamen hanc conclusionem reprehendit Cæpol.in prædicta cautela. v. quia ius fingit quem bis fuisse mortuū, scilicet tempore primi vulneris, & tempore secundi vulneris.licet hoc natura nō patiatur, vt volunt Bald.& Floria.in dicta l.ita vulneratus.per text.in l.j.C. qui accusa. non possunt, & plenè Iason in l.si is qui pro tempore.versicu. quintò contra doctrinam Barto.ff.de vsucap. qui dicit in primo vulnerante esse fictionem, & non in secundo, qui vere occidit, vt ibi per eum.& esset de directo contra text.in d.§. Celsus.ibi, mortifero vulnere percussit. Et pariter cōtra l.huic scripturæ.§.si seruus vulneratus mortiferè. ex quib. iurib. videtur plenè apparere: ꝙ licet primū vulnus esset mortale, si alius postea in totū exanimet, seu exterminet, quod primus nō teneatur de occiso, sed de vulnerato, quāuis vulnus esset mortale.& in hanc inclinat Roma.in singu.ccxliij inci. quidam fuit vulneratus mortaliter, dicens quod si dominus mortaliter vulnerauerit aliquem, & famulus eius postea de facto occiderit, quod non debet dominus decapitari. Sed hoc est intelligendum quando inscio ipso domino & non mandante, famulus superueniens intra vel post occidit, vt tenet Bal.in l.non ideo minus.ver.sed iuxta hoc. cùm versi. sequen. C.de accusatio.& Hippol.in l.nihil interest. nume. xvij.ff.ad leg.Corn.de sica.& latius numer.xx. pro quo allego glo.in c.si quatuor homines aut quinque.xxiij.quæst. vlti.in verbo, volentes, quòd si me rixante cùm aliquo superueniat filius vel frater meus, qui eum interfecit citra voluntatem meam, ego non teneor.illam gloss.facit singu.Bald.in l.data opera.C.qui accusa.non poss.versi. sed pone Titius. in l.j.versi.quia vnus incipit rixam.C.vnde vi.& Hippo. de Mathesi.in d.l. nihil. numer.xiij.& Bal.in sua Praxi criminum in quæstionibus circa sententiam.quæst.iij.in fi. aliās

si mandato domini occiderit;ambo tenentur,vt dictum est. & singul.Bartol.in l.si quis mihi bona.§.iussum. quem omnes ibi sequuntur.ff.de acquiren.hære.de quo per Bal.& Sali.in l.seruos.C.ad leg.Iul.de vi publ.& Deciũ consi.ccccxxv.nume.iiij in ij.parte. iij.volu.qui tenent per illum text. seruitorem mitius esse puniendũ. Et dixi in additio.ad Din. remissiuè tamen,in regu.qui per alium facit.de regul.iur.li.vj.& alibi sæpè. Et ideo dicit Specu.in tit.de laps. & dispen. §.iuxta versic. quid si amici mei interficiunt aliquem mihi iniuriam afferentem me inuito,quòd non teneor.ca.Petrus, de accusa.Quare Cæpol.distinguit in d. cautel. v. quia aut primus vulnerauerit mortiferè,non tamen est certum an ex illo vulnere moriatur vel non,sed est dubium,quia apparebat fortè ratione vulneris vel qualitatis instrumenti vel alterius signi, quòd de natura sua vulnus videbatur mortale. Et tamẽ hoc clarissimè non constabat,quòd mori omnimodo debeat: quia quandoque vulneratus etiam mortiferè in loco periculoso propter bonam naturam,vel custodiam,vel medicos optimos,liberatur,vt est in l.j.§.fi.ff.ad Sillania.ibi,dominus mortiferè vulneratus superuixerit, quia liberatus fuit,vt dicitur ibi. Et isto modo secundum cum loquitur d.l.huic scripturæ.§. fin. vt primus vulnerans non teneatur de occiso,sed de vulnerato,si ab alio fuerit postea in totum exterminatus,d.l.qui occidit.§.fi.fortius si certum erat vulnus non esse mortiferum d.§.Celsus,qui intelligitur secundùm gloss.Iaco.But.Bal.Abb.& Flor.etiam si nouum non superuenerit vulnus, quia tempus suum inspicitur. & idem Cuma.in d.consil.cxxiiij.versicu.nec ad rem videtur.versic. quemadmodum enim qui non lethaliter. & Alexand. in consil.xv.versi.fortius dicit.lib.j.& glo in d.capi.si quatuor homines.super verb.quicunque.& Cin.in quodam suo consi.incip.Albe.& Bartho.fratres Refert & sequitur Aug.in addi.& Ang.Are.in tracta.malefic.in verbo, dicto maleficio semper astitit.num.v.& ambos refert Hippo. de Marsil. in l.nihil interest.num.xviij.ad l.Cornel. de sica.nisi secun-
10 dùm Alb.in ij.parte statuto.q.xxxvj.inci. † Itẽ quid si quis vulnerauerit aliquem non mortiferè,& febris superuenerit, ꝙ debet stari dicto medicorum.& sic dicit se obtinuisse: sed Feli.in d.c.presbyterum.sequitur communẽ, dicens paria esse ex vulnere vel infirmitate ab ipso causata decedere, ibi, & in d.l.nihil interest.de sica.allegat Anchar.in consi.clxxviij.iure statutorum & consuet.vt infrà dicam in ij.coniectura. Aut primus vulnerauit ita lethiferè, quod manifestissimè constabat vulneratum ex primo vulnere moriturum, vt quia primi vulneris tẽpore vix separabatur vita: ita etiã medici hoc affirmatiuè probabant,ꝙ nullo modo ex ipso vulnere cum tota peritia Galeni euadere potuisset. & isto casu secundùm Cæpol.loquitur d.l. ita vulneratus. videlicet ꝙ primus vulnerãs teneatur de occiso. Et ideo dicit in l. quod si nolit.§.si mancipium.versi.culpam.in verbo, adhibuerit. ff.de ædil.edic.quòd medicus mortale vulnus sanare non potest,quia non est in medico semper releuetur vt æger, d. capitu.ad aures.de ætate & quali.& l.illicitas.§. sicuti. de offici.præsid.&maximè podagram,l.Martius.ff.loca.& ibi Bartol.Bald.& Sali. cum aliis per Felin. in d. capitul. presbyterum.in final.versicul.in ead.gloss.& ibi Ioann.de Ana. iuxta illud:

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Sed licet secundùm Felin.medicina hoc non possit, tamen paupertas superueniens hoc posset.cap.legitimus.de consecra.dist.v.accedat dictum cuiusdam sapientis:

Quid prodest medico plagas sanare ducentas,
Si maneat vulnus quo moriatur homo?

Quod refert Bart.consi.j nu.xxx.vo.j. Et ista distin.Cæpol. non est contra communem opi. Bart.& Bal. Alb. & Flor. in d.l. ita vulneratus. imò salua pace conuenit cum prædicta distinctione sua. quoniam Doct. suprà allegati dicũt sequẽtes gl. in l. huic scripturæ.§.si seruus.in verbo, mortiferè. Quod si constat primũ vulnus fuisse mortale, quòd primus teneatur de occiso:secus si esset dubiũ,tunc teneatur de vulnerato,& secũdus de occiso.& latè Alb.in d.§.Celsus.imò vterque tenetur de occiso,quando primum vulnus erat lethale,& secundũ perimens. Vnde extat vulgare prouerbiũ, Malum supra malum non est sanitas. Etidem Flor. in d.l. ita vulneratus.& ad hoc vt secũdus percutiẽs teneatur de occiso,requiritur etiam ꝙ vulnus per eum illatum sit mortale,aliàs non punitur de homicidio, sed aliter tanquam præstans opem & auxilium,per iura supra allegat.& singu. Hippol.in d.l.nihil.nu.xviij.& per text.in l.j.§.fi.ff.de var.&extraordi.crimi.cum aliis par Augusti. Ariminen. in addi. ad Are.loco supradicto.alleg. Quintò, quando constat, quòd vulneratus sua decessit culpa, & tunc vulnerans non tenetur de occiso,d.l.si ex plagis.in prin.& d.l.qui occidit.§.fin. de quo infrà dicam in tertia & quinta coniecturis simul iun-
11 ctis.† Et pro clara huius materiæ intelligentia Bal. in præal leg.consi.ad euidentiã præmittendũ ponit primò sex coniecturas tendẽtes ad cõdemnationẽ: & secũdò aliàs sex coniecturas ad solutionem ab homicidio tendentes. Prima ergo coniectura & indicium vehemens quod vulneratus sit mortuus ex eodem vulnere,& sic percutiens condemnandus, est breuitas temporis,circa quam sunt plures opin. vt ex infra dicendis apparebit:quia inter cæteras prima opin. est principalis,si intra triduum mortuus fuerit,vt not.glo. in l.vna. C.de emendatio.seruo.quam ibi Cin.Ioan.Faber,Bar.Bal. & Ludo.Bolog.sequuntur,licet Sali.ibi aliter distinguat.& Bal.etiã sequitur gl.in d.consi.cxc.lib.j.dicens, hoc argu.sumi à natura. Nam si percussus illico, hoc est intra triduum mortuus fuerit,ipsa natura quodammodo ostendit ipsum esse mortuum ex vulnere.& probatur etiam dominica in passione.Marci.xv.Pilatus autem mirabatur si iam obiisset: & accersito centurione interrogauit eum,si iam mortuus esset Iesus.Et pro hoc text.in ca.ad audientiam.de homicid. ibi, aliquandiu vixisset.idem per illam glo.tenet Ancha. consil. cclxxx.& Alb.in d.§ Celsus.& Flor.in d.l.ita vulneratus. & Cæpol.in d.consi.xxxiij versi.item propter breuitatem tẽporis:quia exitus(secundùm eum)acta probat, l.rem nõ nouam.§.patroni.C de iudi.& in consi.prædicto xij.versi.sed dubium extat.& Bal.in d.ca.in princ. In vj.quæ.quib.mod. feud.amit.& sic intelligitur text.in d.c.si qua fœmina.50.distin.dum dicit,intra certum diem.& in d.c.presbyterum. ibi, post paucos dies expirasset.& facit glo.in l. ventri. ff. de priui.credi.quæ dicit, quod ex breuitate spacij præsumitur quid dictum vel factũ esse.& quod no.ibi Bart.& idem Cuma.in d.consi.cxxxiiij.versi. non enim præsumitur. & sing. Bald.consi.cv.ad euidentiam præmittendum est, quòd interdum.in prin.vo.j.dicens, quòd non solùm si decessit intra tres,sed etiam si intra quinque vel plures dies, dũmodo cõstet quod vulnus lethale fuerit incurabile,quia tunc vulnus & mors se habent vt causa & effectus immediatus. Occidit enim qui animam à corpore separat, d. l.ita vulneratus. & idem Bal.in d.consi.ccclj.ante fi.versi.& ex magna distantia temporis. Et idẽ But.in d.l.ij.de cleri.percussor.& Frãc. de Ripa.in tracta.de peste.nu.clxxxv. & Iason in l. lecta. ff. si cert.peta.& Hippoly.consi.vij,nu.xxvij.& xxxj. vol.j. Et idem videtur si intra octo dies decesserit,vt c.continebatur. de homici.vbi isti octo dies dicuntur modicum interuallũ. Quinimo etiam maius videtur ex eodem vulnere decessisse, si post octo menses decesserit,d.c ij.de cleric.percusso. Licet enim sit longum interuallum, dicitur tamen ex illo decedere vulnere.d.l.ait lex.§.j.ad leg. Aquil.& ibi Bal. & Flor. versicul.item not.text.& fortius de iure Longobardorum, quod ex eodem vulnere decessisse videtur, si intra annum moriatur,vt l.in omnibus.de plagiis. & compositio.liberorum homi.& in l. si quis seruo alieno. & l. non omnes plagæ. de plagis seruorum. Et videtur sequi Abb. Sicul. in d. capitul.ij.de cleri.percusso.volens,quod si post octo menses semper in deterius se habuit, & tandem decessit, quod eodem vulnere decessisse videtur. & ipsum sequitur Hippo.de

po.de Marsil.in d.l.si in rixa. nume. lxiij. cum sequent. vbi concludit, quod vbi vulneratus semper processit de malo in peius,& finaliter moritur,quod tali tempore spatio non attento,dicatur semper ex vulnere mortuus. Ex quo resultat secundùm eum,quod gloss.in d.l.vna.de emenda.seruo, est vera,cùm ex ea apparet vulneratum non processisse de malo in peius:quia si processisset de malo in peius, non surrexisset cum baculo.& sic videtur tenere ibi Bart. & Felin. in d.c.presbyterum.in ij.notabi.& singu.Ludo.Bologn.cō si.v.Et ideo si postea decedit, non præsumitur ex vulnere mortuus,sed ex alia causa: quare vulnerans non tenetur de occiso.Et idem Cępo.in d.consil.xlj.& Corne.cōsi.cxciiij. volu.ij.pro quo adducit Hippoly.id quod voluit Bal.in c.j. versi.pone statuto cauetur. de pact. quod laborantes in extremis non possint contrahere sine consensu propinquorum,quòd ille qui post contractum multis vixit diebus,non dicitur laborare in extremis: secus si ex illa infirmitate absque sano interuallo decesserit, per text. quem dicit in iure vnicum,in l.alumnæ.§.final.ff.de adimen. legat. vt dixi suprà in quæst. cxlix. incip. quæritur an maritus possit. pro quo est text.in c.Raynut.versic.extremis de testa.& ibi Barba.in rub. nu.xiiij.cum sequen.xv. Flor.tamen in d.l.ait lex. versi. puto hic.dicit, quòd iudicis arbitrio sit relinquendū ex qualitate seu magnitudine percussionū. d.ca.significasti. ac relationi medicorum,cui standum est,l.semel. de re mili. lib.xij. C.& idem Ant.de Butr.in d.ca.ij.de cleri. percusso. & ibi Abb.in vlt.conclu.& pariter Barto.in d.l.si in rixa.& ibi Hippolyt.numero lxiij.& Ange. Aret.in dicto tractat. crimin.in verbo,ex interuallo.& idem Gandi.in suo malefi.tract.tit.de homici.versicu.quæro etiam & Decius in d. consi.ccccxv.nu.vij.& canonistæ,insuper Franc.de Aret.in c.præposuisti.de proba.vt latius dicam infrà in quarta coniectura.& idem Bonifac.de Vitalinis in trac.cri.tit.de insultu & percus.num.xvj.& Floria.in d.l.qui occidit.§.si.& Bar. in d.suo tract.de percus.& Bald.in l.lecta.quem ibi sequitur Iason.versi.Bal.hic & tu adde in quantum.ff.si cer.peta. & Ioan.Berber.in suo viato.iuris.titu.de homicid.versi.ad uertendum.& Hyppo.in l.j.§.si quis vltro.num.lxxvij. ff.de quæst.& Socin.consil.clxxviij.volu.ij. & sic Doct. supradicti videntur primo concludere tempora quibus vulneratus vixit spectanda non esse,sed attentis coniecturis, & expertorum sententia medicorum,illum ex vulnere vel alia causa mortuum fore per iudicem iudicandum,per text.in d.l. huic scripturæ.§.si seruus.& in d.l.ait lex.& Sal. in d.l.vna. de emend.seruo.& Guid.Papa.in sing.cccxcj. Ad hoc respōderi potest,quod communis medicorum opin.vult, nullum vulneratum vltra xl.dies post vulnus lethaliter illatum viuere posse,vt refert Ang.in d.l.vna.de emenda. seruo.& August.in addi.ad Ang. Aret.in d.tracta.malefi. in verb.& ex interuallo.in ij.addit.Et sic de tempore vitæ vulnerati considerandum est,secundùm sentētiam medicorum.& verum dicit,quia secundùm Guido. de Gauliaco in dicta sua chirurgia.titu.de vulneribus,& solut.continuitatis.capite primo.terminus vltimus vulnerum sit xl.dierum. primus intra septem,medius ad nouem,iuxta formam acutorum morborum,vt infrà dicam in quarta coniectura.Secundò opin.gl. in dicta l.vna.de emenda.seruo. non debere obseruari. loquitur enim secundùm legem Mosaicam. Exod.xxj.capitul. quasi velint aliud esse secundum legem ciuilem imperatoriam Sed non videtur hæc responsio bona Corn. in præalleg.consil.cxciiij. volumine ij. Nam cum lex Cæsarea super hoc non disponat,videtur in hoc standum verisimili veritati,quæ veritas est nota ipsi Deo,qui nunquam fallitur, potius quàm hominibus.Nam Papa & Cæsar falli possunt,capit.à nobis.de senten.excommuni. Nouit tamen Deus, qui illam legem protulit, quòd secundùm cursum communem naturæ lethaliter vulneratus communiter non solet post triduum per se ambulare,ideo verisimiliter ita disposuit. Et licet quandoque aliud occurrat,nihilominus voluit disponere secundum communiter accidentia,quæ sunt in istis incerta.facit l.nam ad ea.ff.de leg.Videtur ergo standum legi Mosaicæ,maximè in his quæ procedunt secundum cursum naturæ,cum ipse Deus sit natura naturans.l.respiciendum. cū. ff.si cert.peta.vt ibi latius per eum,& in consi.cclxxiij.volumine iij.& consi.cclxxxij.vol.iiij.quid tenendum? & Socin. in d.consilio xxvj.ver.circa primum casum volumi. ij.putat in hoc illam opin.esse veram, quod iudex arbitrari habeat (iudicio medicorum habito) tempus intra quod moriens præsumatur ex vulnere(si nunquam ex eodem conualuerit, vel negligentia vel culpa vulnerati) mortuus esse, ac consideratis etiam aliis coniecturis infrà dicendis. Facit quod not.Spec.in tit.de homic.circa prin. & ibi Ioann. Andr.in addit.& dicam infrà in quarta coniectura pro solutione per cussoris.Pro quo dicit Bald.in præalle.consi.cccij.versi.dixi & dico.quod vbi cum testimonio vnius medici concurrit longitudo vitæ per aliquod notabile spatium in cura infirmi,vel alia quæ dictum medici inuenit,quod non præsumitur ex illo moti vulnere.quod est notandum. † Sed quid,
12 prædicta locum habent in homine,vt præsumatur ex vulnere mortuus,si moritur intra triduum vel aliud arbitrarium, vt dictum est,an idem in bestia vendita quæ post venditionem intra triduum moritur, vt præsumatur morbosa tempore venditionis,& agi possit ad pretium contra venditorem.Et Ioann.Andr.in addit.Spec.de emptio.& venditio. §.si sciendum. versicu. & nota quod in venditione. tenet quod sic,& ipsum sequitur Alexan.in addi.ad Bart. in d.l. si in rixa.in vltim.addi.& Imo.in l.quis cum aliter.ff. de verbor.obliga.& idem Hippol.dde Marsil.in d.l. si in rixa. nu. lxv.& in l.statu liber.ff.de quæst.& Iaco.de sancto Georgio in l.pacisci.nu.iiij.de pactis & Francisc. de Ripa. in tracta.
13 de peste.nu.clxxxiiij.& nu.clxxxvj.†Secunda coniectura secundùm Bal.in præall.consil.ad euidentiam,est perseuerantia vomitus,& febris ab initio,ac aliorum accidentium prognosticantium & significantium mortem. Nam effectus ostēdunt causam,& pariter signa quasi ad oculum causam demonstrant.l.j.ff.de vent.inspici.vt infrà dicam in v. cōiectura.& ista fuit opi.Abb.in d.c.ij.de cler.percusso. & de febre ex vulnere superuenienti & causata,vide bo.tex.in d. c.presbyterū.& ibi Ana.& Feli.cum aliis suprà alle.in versi.secundo casu post mediū.& Cæpol.in d.consi.lxij.ver. circa quintum.cum versi.sequen.& Socin.in d.consi.xxvj. versi. quarto & vltimo.& versi.confirmatur etiam.vol.ij.& Bal.in d.cō si.cxcv.& Alex.consi.incip.& vt oportet.Cuma.in d.cōsil. cxxxiiij.Sæpe enim occurrit,quod mors etiam sanis ex improuiso superuenit:ergo magis lethaliter vulneratis,vt dicit Cor.consi.cxciiij.vo.ij.& aliquid per Signorol.de Homed. consil.clvj.& Tancredus in compendio suo tractat. xiij. q.
14 xix.& Gandi.vbi supra titu.de homici.† Tertia coniectura est,vulneris tanta latitudo profunditas, quæ communiter non consueuit curari,l.vulneris magnitudo. ff.de iniuriis.vt supra dictum est in præsuppositione.& tenet Bal.in d.consil.cxcv.versi.item vulneris magnitudo & Ang.in cō sil.cxc.quia locus à communiter accidētibus attendi debet. d.l.vulneris magnitudo,ibi,& non tanquam locus vulneris. & capitul. vltim.de homicid.lib.vj.secus quando vulnus & mors non habent se vt causa & effectus,sed sunt omnino discreta:ita quod vulnus non influit in morte, nec mors depē det aliquo modo à vulnere per intrinsecam causam,vt quādo quis est vulneratus in pede,& mortuus est ex apostemate subascellarum.Nam istæ duæ causæ non sunt eiusdem rationis,nec quicquam influit vulnus in apostemate: & tunc vulnerās nō tenetur de occiso,quia non occidit, nec habuit animum occidendi,sed tantum de vulnerato,ita tenet Bald.
15 in consi.cv.versi.sed interdum vulnus. †Quarta coniectura est,qualitas instrumenti,quod non consueuit leuem inferre plagam,d.capitu.significasti.de hom.& ibi Fel.versi.no. ibi,ratione instrumēti.& ver.no.ibi,ratione partis.& in d. l. j.§.diu⁹.ibi,sed & si claua.& ibi gl.in verbo,percusserit.& ibi

Ang.& Hippo.de fica.& Bald.in d.consil. cccij. Et maxi-
mè si in capite vel epate aut stomacho,ratione cuius cogno-
scitur animus occidendi d.capit. significasti.& ibi Felin.&
Ange.in d.§.sed & si claua.volens Felin. etiam in versic. se-
cundo limita.secundùm Socin.in cap.de his. de accusa. re-
ferentem quæstionem facti de eo qui iuit cum hasta ferrata
ad aliquem occidendum,quem dum vidisset à remotis,vbi
non poterat vibrare hastam,proiecit lapidem,ex cuius per-
cussione ille tandem periit:quod quamuis per iactum lapi-
dis animus cognoscatur non occidendi, l. omne delictum.
§. siquis commilitonem vulnerauerit,si quidem lapide.ff.de
re militari. Tamen is qui lapidem proiecit animum habe-
bat occidendi, ob telum (quod ab initio gestabat) teneiur
de occiso.Dicit tamen ꝙ si proximus inimico, depositis à
se armis caperet lapidem,tunc excusaretur: quia videtur il-
lum deposuisse animum primum cum quo venerat,quod di-
cit esse notandum. Et licet secundum Bart. in l.sed & si quē-
quam.§.si ff.ad l. Aquil.ad excusandum magistrum, ꝙ ani-
mo iniuriandi vel occidendi non percussit, sufficit probare
se magistrum,& illum esse discipulum. & sequitur ibi Flor.
versi.item pro practica.sic etiam consuluit Bart.eius consil.
ciiij.visis testibus. Tamen est verum secundùm Bald. in d.l.
sed & si quenquam.§.fin.nisi qualitas instrumenti cum quo
percussit,aliud persuadeat,vt quia cum ferro, d. c.significa-
sti.& sequitur Ana.& Felin.in d.c.presbyterum.versi.in gl.
j.& Bald.in l.iudicio.q.ij.C.locasti.& idem dixerat Bar.in
d.suo trac.vers.quid si est percussus nō mortiferè,sed cū ba
culo vel paruo lapide,aut clauo:vbi post argumentationem
ad vtranque partem concludit quòd ex factis,aut dictis præ
cedentibus,vel sequentibus ac qualitate ictus seu percussio-
nis,ꝙ semper iudicari debeat de occiso : sed pœna mitigari
debet,si non appareat quòd animo fecerat occidendi, d. l.j.
16 §.diuus.& l.lege §.cum quidam.eod. titul. † Quinta conie-
ctura & sexta sunt continuus dolor infirmi, vt quia percus-
sus in neruis,vnde prouenit spasmus & mors.& idem Bald.
in d.consi.cxcv.versi.item an propter vulnus,quia pars cor-
poris in qua est vulnus illatum (de qua maior pars vulnera-
torum mori consueuit)attendi debet.d.c.significasti.vt su-
prà dictum est in præfatione. & in iij. coniectura.& idem
Bal.in cōsi.alleg.cv.versicul.interdum vulnus & mors habēt
se vt causa & effectus mediatus : quia in tali parte corporis
fuerit vulneratus,ꝙ post multos dies superuenit spasmus,&
deinde mors,& tunc de occiso tenetur , quoniam duæ sunt
causæ,& vna subordinatur alteri, totū attribuitur causæ pri
mæ,vt no.in l.Martius.ff.loca.cum similibus. Sed hoc dictū
Bald.limitat Decius in dicto consilio ccccxv.numero ix. si
vulnus non erat mortale , & spasmus superueniat & moria-
tur,quòd non teneatur de homicidio,saltem ex toto:per di-
ctum Bald.in dicto capitul.primo.versicul.sextò quæritur,
quibus modis feud.amitta.Secus si in facie, vel mento , aut
faucibus,secundùm Felin.in dicto capit. significasti. versi.
considera vltra omnes. & Ang. dicta l. si quis in metallum,
17 de pœnis.†Nunc sequuntur contrariæ coniecturæ & indi-
cia tendentia ad solutionem seu liberationē percussoris siue
vulnerantis,quæ sunt etiam sex ex quibus quandoque vul
gus intelligere poterit quodam probabili & communi sen
su sui,vulnus ex prima qualitate mortale non esse, sed culpa
superueniente factum fuisse mortale , & sic cessabit punitio
de occiso,dicta l.qui occidit.§.fina.& dicta l. si ex plagis. &
l.huic scripturæ.§.final.& ibi Alberic.vt infrà dicam in ter-
18 tia coniectura.†Prima in hac parte coniectura est , quod si
percussus decessit post longum tempus ad quod non con-
sueuerunt mortaliter vulnerati vitam præcisè extendere,di-
cto capitul.secundo.de cleri.percus.& in hoc debet experto
rum iudicium medicorum concurrere, quia non perseuera
uit(secundùm Abb.ibi) de malo in peius , vt dictum est in
alia prima coniectura in contrarium adducta . Et ista de-
bet secundùm illam & sequentem intelligi:& latius in quar
19 ta coniectura dicam. † Secunda coniectura seu indicium

est recessio seu quittatio accidentium malorum, vt quia ces
sauit febris,& percussus in operationibus naturalibus non
impediebatur,nec corpore ob illam percussionem grauaba
tur.sic enim loquebatur,& ita sanè intelligebat,sicut homo
non lethaliter percussus.Hæc sunt,inquit Bald. ibi quodam
modo signa infallibilis spei salutis , si non sic peruenit noua
vulnerati culpa,dicta l. Martius.locat.& dicta l.damni.§.Sa
bini.de damno infecto,& ibi Bartol. Alberi. Ang.Imol.&
Moder.& Cæpol.in dicto consil.lxij.versicu.circa octauū.
Quare videtur,quòd si visus est reconualescere , si post ea
recidiuat,non teneatur,si aliunde constet ex aliqua causa ve
nisse recidiuam,puta ex corruptione humorum.& idem Bar
tol.in dicto tracta.suo,versicul.item quid si post vulnus sa-
natum,vt dixi in tertia coniectura.Sed vbi recidiua proces
sit immediatè ex illa primæua infirmitate, tunc secundùm
Bartol.Bald.& Docto.suprà allega.teneretur, & idem Ioā.
Andr. Ancha.& Feli.in dicto capitu.presbyterum.& Ab-
ba.in dicto capitul.ij.de cleri. percussor. & hoc si vulnera-
tus fuisset lethaliter, secus si non mortiferè, de quo plenè
20 per Ana.in dicto capitul.presbyterum. † Tertia coniectu-
ra seu indicium quod conuenit cùm quinta,est culpa,& ma
la custodia vulnerati,quia secundùm Bald.vbi suprà(& om
nes dicunt & populare est)percussus grauiter in capite vel
in alia parte corporis,in qua vulnera illata sunt mortalia,si
vult curari debet stare in camera,& non exire extra aerem,
donec peruenerit ad certam & indubitatam salutem,& vul-
nus consolidatum fuerit. Nec coitum facere, vel aliquid a-
liud quod salutis regula vetat medicorum,vt bibere vinum,
frequentare tabernas.& idem Ludouic. Bologni. in consi-
lio v.versicul.primus.& versicul.aliud. Istud enim est vehe
mens argumentum mortis, dicta l. si ex plagis. in princip.
aut domini negligentia.& dicta l.qui occidit.§.fina. ibi, ne-
gligentia autem perierit.& glo.in l.si ab hostibus.§.si vir.ff.
soluto matrimonio.quam Bald.ibi dicit esse auream.in ver-
bo,lucrifacere.& Bald.& Floria.in dicta l.qui occidit. §. fi-
na.& Felin.in dicto capi.presbyterum. versic.tertius casus.
cum alijs per eum allegatis. & de ista negligentia vulnerati
vide plenè Socin.in dicto consil. xxvj. versicul.circa secun-
dum casum.& Hippol.de Marsil. in dicta l. prima. numer.
cv.ff.de sicar.vbi ponit quando noluit medicari à medicis
peritis,sed fecit incantari,quod tunc non teneatur vulne-
rans de occiso alleġat Socin. in dicto consilio xxj. & idem
Franc.de sanct.Naza dictus de Ripa.in tracta.de peste.nu-
me.liij.qui allegat tex. August.in cap.quoniam. lxxxviij. di-
stinct.ibi, Est peccatum habere filios:quia quando eis dolet
caput , matres infideles quærunt eis ligaturas & sacrilegas
incantationes &c. Nisi secundùm Hippol. fuisset lethaliter
vulneratus,cui non prodessent peritissimi medici:quia fru-
strà expectaretur illud cuius euentus nihil operaretur,l. hæc
stipulatio.§. diuus.ff.vt leg. nomine cau. & idem Hippol.in
dicta l.nihil.versicul.item vltra prædicta.de sicar.& ad om-
nia in hac coniectura contenta,vide eum ibi, versiculo. Et
etiā dicas esse:quia appellatione medicorū non veniunt incā
tatores.nec pariter castratores,licet herbularij siue herbuli
stæ & dentarij sic l.j.§.medicos.& ibi Bartol.ff. de variis &
extraordin.cogn.& ibi etiam Alb.Et istos incantatores vo-
cat ibi tex.exorcisatores.& Soci.consil. xxviij. versicul. con
firmantur etiam præmissa , volumin. ij. & idem Alexand.
in dicto consilio xv.versi.& medici.libr.j.Et sic non requi-
ritur quòd tales medici de necessitate sint doctores, secun-
dùm Alexand.ibi,quia serui vtriusque sexus possunt esse me
dici,l.prima.§. ne autem quantitas. C. de communi seruo
manumisso.& l.fina.C.communia de succe. Imò non debēt
esse doctores,cùm doctoratus sit dignitas.l.penulti. & l.fi-
nal.C,qui milita.non poss.& ita seruatur in praxi, quòd chi
rurgici,siue barbitonsores experti adhiberi solent. & Cæ-
pol.in dicto consil.xxvij. versicu. item dicit quòd semel. &
in versic.primus effectus est culpa. vbi ponit quando intra-
uit flumen vel mare quod multum (vt vidi per experientiā)
nocet

nocet plagis & vulneribus. & idem Bal.in præallegato con
si. cv.versi.idem si non.quare Bal.in consi.crebro allega.ad
audientiam.versic.tertio casu,dicit qualitatem negligentiæ
infirmi esse distinguendam. Aut enim est negligens circa
substantialia propriæ salutis,ac custodiam quam omnes in-
telligunt,& facere consueuerunt, & tunc sua negligentia
est sibi imputanda,& non vulneratori,quia seipsum necare
videtur,non necari. Et idem dicit diuus Augustinus home-
lia quæ in sancto die Pentecostes cantatur,quod ille se in-
terimit,qui præcepta medici obseruare non vult. Et idem
præstant leges negotiis,quod medicamenta morbosis. au-
thentic.quibus modis.natur.effic.sui.Bald.consil.cxxxj.ti-
tulus principis.volum.iij.allegans illud. Si curam medican
tis expectas,oportet vt vulnus detegas.& idem Bald.in ca.
super eod.de cohabit.cler.& mulier. Vnde bona custodia
requiritur,per quam sæpe curari solent eo que mortalia vi-
dentur,d.l.j.§.fin.ad Sillania.&dixi suprà in quarto casu.&
econtra mala guardia nõ mortalia facit esse mortalia,& in-
ducit mortem. l.quod si nolit.§.si mancipium. versicu.cul-
pam omnem.de ædil. ædicto.quo casu lex apertè determi-
nat percussorẽ de homicidio non teneri,d.l.qui occidit.§.
fi.nec est per se tale quod cum alio addito est tale,l.j.§.qua-
re si alia aqua.ff.de aqua quoti.& æstiua. Et ex pluribus
cõcurrentibus & se ad inuicẽ alternantibus resultat quod-
dam neutrum,siue tertia quædam species.l.imperium.ver-
sicu.mixtum.ff.de iurisdict.omni.iudi. & l. certi condict.
quoniam.in verbo,coniuncti.ff.si certum petat. Si autem
infirmus non id quod maximum,sed quod minimum est iu
dicio medicorum de contingentibus omisset, non excusa-
ret percussorem,nisi secundùm Bald.ibi essent tot minima,
quæ fecerunt vnum magnum & notabile nocumentum &
alterationem mortiferam. Verbi gratia,tot possunt esse
guttæ vini successiuè bibiti quòd mortis occasionem vul-
nerato supra cerebrum præstant,licet vna sola gutta vini nõ
esset tanti effectus,sicut experientia docet,cui tanquam i-
psi naturæ credere debemus,vt dicit Aristoteles in procœ-
mio Metaphysicæ.Non enim qualitas,sed quantitas nocet.
propter quod dicit Ioannes de Platea,d.l.semel.de re mili-
tar.quod si post relationem medicorum referentium vul-
nus non esse mortale, vulneratus moriatur, quod præsumi-
tur mortuus ex mala cura & mala custodia.Sequitur Hipp.
in d.l.nihil interest.nu.ix.ver.adducit etiam.& in tract.suo,
criminum foli.135.versicu.adducit etiam Ioan. de Platea,
& Soci.in dicto consi.xxvj.versicu.circa secundum.cũ ver.
sequent.Vnde sufficit reo,quòd res sit dubia facto aduer-
sarij.Et idem Bal.in prædicto consi.cxcv.ibi,vel quod sal-
tem est dubium.aliàs excipiens debet clarè probare exce-
ptionem suam.l.si non conuitij.C.de iniuriis,& l. in exce-
ptione.ff.de excep.vel etiam ille qui cõdematur ex præsum
ptionibus,damnatur mitius secũdùm ipsum,qui allegat In-
noc.in ca.cùm in iuuentute.de præsumptionibus.& de hoc
latè dixi suprà in quæstione incipiente,Naturæ enim mul-
ta certa sunt quæ nos latent,vel etiam noluit pati curam,tũc
vulnus non mortale ob defectum curæ efficitur mortale,
cap.necesse xxix.distinct.& plenè Bald.in dicto consi.cccij.
21 †Quarta coniectura & vehemens præsumptio est,quòd me
dici ita iudicauerunt, quòd erat extra periculum mortis,
quibus tanquam expertis in arte sua credendum est,dicta l.
semel.& ibi Barto.Iaco.Rebuff.Ioan.de Plat. & Luc. de
Pẽ.de re militari.& l.prima.§.primo ff.de vẽt.inspi.& Bar.
Alb.& Doct.in procœmio ff.& in dicta l.si in rixa. & in d.
suo tracta.de percussio.versicu.quid si percussus.& Decius
consi. ccccxv.nu.xj.& de Isern.in prima constitutione Nea
poli. num.xj.Iaco.de Bellouisu in tract.crimi.ti.de quęstio.
nibus.& Cæpol.in d.consi.xxix.ver.idem & magister Frã-
cisc.& latius versi.ego tamen sine dubio. & Bald. in dicto
consili.cv. dicens debere oculata fide vulnus contemplari,
argumento.l.prima.§.rectè.ff. vsufructu. quemadmodum
22 caueat.† Quia inquit medicinæ regulis est inhæredũ, sicut
Bononienses adhæserunt carocio,vt not.gl.in l.omnis dif-
finitio.ff.de regulis iuris.ars enim medicinæ est ars verissi-
ma,& eius regulæ ab experientia ortæ,vt ait Aristoteles in
procœmio Metaphisicæ, & Bald.in dicto consilio cxcv.ver
sicul.tertio dixi.& in consilio cccij.versicul.in contrarium.
volum.in.dicens,quòd regulas medicinæ sacræ leges nõ de-
dignantur imitari.l.septimo mense.ff.de stat.homin.& in au
23 thenti.de restitu.& ea quæ parit,§.vnum.colla.iiij.† Volens
vni etiam credi medico,si in loco alij non reperiatur, vt ibi
per eum.versi.& si dicitur.& hoc per tex.in authent.de non
alie.§.quod autem.versicul.vt neque vlla.ibi,aut etiam vno,
si vnum solum ciuitas habeat,vel reperiatur ibi,& in l.quòd
si nolit.§.si mancipium.versicul.culpam,ibi non adhibuerit
medicum,vel malum adhibuit.& sic ibi tenent Bald. Ang.
& amplè Cæpol.de ædili.edict.& prius dixerat Bart.in di-
cta l.si in rixa.cum aliis allegatis per Hippo.in dicta l.nihil.
nu.ix. & Corn.consilio cxciiij.lib.secundo.& text. in l. j.§.
fina.in fin.ibi,per verum interpretem.ff.de verbo. oblig. &
ibi per Doct.& iste est vnus casus fallentialis,aliàs regulari
ter duo vel plures requiruntur,d.l.semel.ibi , medicis.& ibi
Barto.& Ioannes de Platea,Iacob.Rebuff.& Luc.de Pẽna.
& in dicta l.prima.§.primo.ibi, omnes vel duæ.de ventre
inspiciendo.& in l.hac edictali.l.j.§.mobilium verò.ibi arbi
tros.C.de secundis nup.& in dicto c.significasti.ibi,perito-
rum iudicio medicorum.& plenè ibi Felin.versicu. secunda
conclusio.& in c.causam matrimonij. ibi sæpè manus falli-
tur,& oculus obstetricum.de probationib.& ibi Bal.versic.
item nota.quod cuilibet perito.& de Puteo in syndicatu, in
verbo,tortura.c.officialis posuit.versic.licet lex dicat.Et e-
tiam de Iser.super prima constitutione.num. xix.& Matth.
de Afflict.in constitu.Neapo.de homicid.puniendis.nume.
24 xxx.† Et quot medicos debet vnaquæque ciuitas habere,
traditur in l.si duas.§.j.ff.de excus.tut.vbi dicitur, maximæ
ciuitates decem habeant medicos,maiores septem, minores
verò quinque.Et Franc.de Ripa.in tracta.de peste.numer.
50.tamen sine medico potest esse ciuitas,vt refert Hierony.
Cagnolus in l.ij.§.post originem.nume.ccviij.ff.de origine
iuris.narrans ex Plinio colligi libro xxx. Romanos annis
sexcentis medicis carere voluisse:quibus iterum receptis rẽ
in deterius venisse.propterea dicebat Strabo, libro sexto,
quibus plures superessẽt medici,eis permultas adesse ægritu
dines.Vnde Socrates (vt Plato scribit) vetuit ne medici in
ciuitate multiplicarentur.Item prædicta regula fallit, nisi
inter plures esset medic[us] peritissimus à populo salariatus,&
ad hoc deputatus,tunc illi soli credẽdum est,vt voluit Bart.
in l.j.per illum tex.C.de pondera.& auri illatio.libro x.vel
nisi partes essent vno contentæ,per l.j.§.final. de verborum
obligatio.& ibi Roma.& Barba.& Felin.in d.ca.significa-
sti.in secunda conclusione.vbi ponit regulam cum istis tri-
bus fallentiis. Alciatus & Galiaula amplè in dicta l.j.in fin.
de verborum obligatio. Et not.quod plus creditur duobus
medicis dicentibus non esse mortale vulnus,quàm vni con
trarium dicenti,dicta l.j.§.j.de ventr.inspi.& ibi hoc notat
Barto.in versi.vlterius hæc lex facit,in argum.cum aliis per
eum allega.quia magis creditur duobus testibus allegenti-
bus legitimam causam,vel rationem dicti sui,quam duobus
nullam reddentibus rationem,vt notat Bald.in l. presbyte-
ri.C.de episco.& cleri.& Roma.in l.j.ff.de noui operis nun-
tiatio.& Bald.in dicto consilio cxcv.ibi,vel quia assignat ra-
tiones secundùm canones medicinæ de suo visu & tactu.Et
idem Cumanus in dicto consilio cxxxiiij. versic. cum ergo.
& Floria.in l.qua actione.§.Proculus.cum l.idem iuris. in
princip.ad legem Aquiliam. Et quando medici sunt contra
rij,in dubio contra percussorem iudicandum est, vt notat
Baldus in dicto capitu.primo.quibus modis feudum amit.
& Hippolyt.de Marsil.in dicta l.j.§.diuus.numer.xxj.de si-
car.pro quo dicit esse casum in dicto capi.significasti.§.fi.&
de Puteo in syndicatu.in verbo,tortura,capit. officialis po-
suit.versiculo quid si discordent.quod intelligit Cæpol.in

prædicto consilio quando numerus & dignitas medicorū, qui sunt contrarij, esset æqualis, vel quando omnes dicunt ea quæ verisimilia essent. Sed quādo pro vulnerante essent plures digniores melius dicentes ac verisimiliora deponentes, tunc illis potius esset secundùm eum standum quàm aliis, vt infrà dicam, & idem dicit Matthæus de Afflictis in decision. Neapoli. j. numer. iij. iiij. & v. fuisse per omnes dominos de consilio conclusum, quòd staretur maiori parti: vel etiam procederet, quando vulnus esset factum in loco periculoso, vel esset maximum vulnus secūdùm Baldum in dicto capitul. quibus modis feudum. quia aliàs esset difficilis probationis, quod non sit causa mortis, adeo quod in veritate referentium staretur affirmantibus secundùm eum. Et idem Decius consilio ccccl v. numero. ij. iij. & iiij. Felin. in dicto capitu. presbyterum. & Soci. in d. consil. xxvj. versicul. secundò eadem conclusio. & dixi supra in præsuppositione. vel si tardè adhibuit medicum, quamuis peritum, quòd imputabitur infirmo, vt tenet Anan. in dicto c. significasti. dicens sic vidisse consultum de facto. & idem Felin. ibi, versicu. & ibi dictis adde Anan. Et hoc nisi contrarium fortiter & melius probaretur, vt per Doct. suprà allegat. & amplè Corneus consi. ccclxxxiij. volu. iij. & consil. cclxxxij. volu. iij. Tamen non imputaretur, si esset aliquis in loco medicus, nec tenetur mittere quæsitum existentem extra locū remotum, vt voluit Barto. in l. idem quæ. in princi. ff. pro socio. & idem Cæpol. in dicta l. quòd si nolit. §. si mancipium. versicul. Item quia dixi suprà. & Felin. in d. cap. significasti. versi. vnde pulchrè dicit Barto. quod intelligit Felin. quando locus esset valde remotus per text. singu. in c. vnico. in fine sede vacan. lib. vj. quem ad hoc not. Fran. de Aret. in d. c. proposuisti. Et signāter in illo loco esset medicus valde peritus secundùm eum per l. septimo mense. ibi doctis. Hippocra. de statu hominum. Et quando non adhibuit medicū, vel imperitū adhibuit, quod paria sunt, d. §. si mancipium. tunc mors est vulnerato, aut ei qui adhibere potuit imputāda, vt ibi dicitur in verbo, culpa. & ibi Bal. & Ang. Cæpol. amplè & Corne. consilio cclxxiij. libro tertio. & Bar. Bald. & Moder. in d. l. si ab hostibus. §. si vir soluto matrimonio. & in dicta l. qui occidit. §. fin. & in l. si ex plagis. Aduerte tamen nō credi talibus medicis sine iuramento l. hac edictali. §. his illud. & ibi omnes. C. de secundis nupt. & Alb. in procemi. ff. num. x. cum aliis per nos alleg. in §. xxv. in glo. j. de iurisdict. omnium iudicum. & alibi sæpè. Vnde medici & chirurgici in iudicando & deponendo circa vulnus mortale vel non mortale, nō debent esse veloces & subiti, sed bene deliberati & præuisi, secundùm Guidonem de Gauliaco in sua chirurgia. titul. de vulneribus. c. j. quia scriptum est ab Hippocrate, iudicium difficile. Ideo inspectis vulneribus, expectāda est, priusquàm accedant ad deponendum & iudicādum, dies septima, eò quia communiter secundùm eum intra tale tempus consueuerunt apparere accidentia & bona & mala, ac de febre, syncopi, alienatione, spasmo, & consimilibus: & interim (vt inquit) considerandæ sunt operationes virtutū per pulsum, per vrinam, per vomitum, ac per alia expulsa. considerandus est appetitus & tolerantia, & aspectus vulnerati, & consimilia. Et secundùm quod inuenient, iuxta doctrinam Hippocratis & Galeni in prognosticis, comparare habeant robur virtutis & ægritudinis. & de hoc faciant vnū capitulum & clauem totius prognosticationis iudicij moriendorum & saluandorum, cum quo iudicent & deponant. Hæc ille. Et idem sub paucis dixerat Bald. in rubrica. C. de probatio. ver. scias quòd iudex. dum dicit quòd medicus cognoscit ægritudinē tripliciter, vno modo figuraliter & impropriè per vrinā, vt notatur in l. nauis onustę. ff. ad l. Rhod. de iact. videt enim infirmitatē sicut homo: videt aliquid in speculo per quandam vmbram. Secundo modo videt per tactū pulsus. Tertio à remotis prognosticando.
25 † Et no. quod medicus excusatur qui assumit curam desperatam, non sic in aduocato, vt voluit Feli. in c. pastoralis. versicul. de medico. de iudiciis. quid si ex negligentia vel imperitia medicorum, vide in d. l. qui occidit. & in dicta l. ex plagis. per Flor. & Alber. & Doct. in locis suprà alleg. Sexta coniectura est vulnerati robusta & fortis natura. quæ bene custodita rarò perit, quia dura textura difficulter soluitur, vt dicit Bald. in d. consi. ad euidentiam. vt sunt mulieres quę grauiora sustinent vulnera quàm viri, gl. in l. nihil. in verb. tā grauia. ff. de adulter. de quo ibi per Alb. & in l. si inter virum. & l. qui duos. §. si maritus. & ibi per Socinum. ff. de rebus dubiis. Et è contra si erat raræ contexturę ac simplicis delicatæ complexionis.

SVMMAE.

1 *Fiscus non condemnatur in expensis, nec eas obtinet.*
2 *Prouisio quid.*
3 *Expensas prouisionis nomine initio adiudicatas, an restituat succumbens, vel computet in sortem, si vincat.*
4 *Prouisio aliqua quando litiganti adiudicetur.*
5 *Expensas ob contumaciam victoris refundit victus.*
6 *Pauperi secum litiganti ministrat Rex Franciæ expensas.*

Quæstio CCCXXIIII.

Et quia plerunque vulnerati petunt prouisionem de alimentis ac lite prosequenda, & medicinis sibi fieri, an talis prouisio de aliqua pecuniarum summa super bonis vulnerātis facta vulnerato, vel etiam vxori aut filio de bonis viri, aut patris, si cōtingat prędictos vulneratum, filium, vxorem, aut quemuis alium cui facta fuisset prouisio obtinere in causa cū expē. deduci & computari debeat de & super principali, aut super expensis adiudicatis, vel si succūbant, teneantur restituere.

DECISIO CCCXXIIII.

1 ET † præsuppono, quòd respectu fisci nullæ debentur expensæ, quia officium iudicis tam nobile quàm mercenarium fisco non debet, nec partibus ad commodum bursale ipsarum deseruire, quia est diuersitas personarum. argum. l. filius. de inofficioso testamen. & capitulo suborta. de iudic. vt tenet Bal. in l. qui crimen. versic. circa finem. l. quia. C. qui accus. non poss. Et ibi Salicet. versicu. quæro secundo. quia sicut non obtinet expensas, nec pariter condemnatur si succumbat, nisi fuisset in euidenti calumnia. argu. l. non est ignotū. de administra tuto. & ibi Ioan. Fab. dicit Marescallos, & locumtenentes, siue iudices, & procuratores curiarum esse in expensis, damnis & interesse proprio nomine condemnandos, l. seueriter. & ibi Ioan. Fab. institu. de pœna temerè litig. versicu. sed quid. dicens, quod iudices seculares Regni Franciæ soliti sunt condemnare calumniantes in certas emendas, nec patiuntur alias imponi licet de iure communi alia pœna imponi possit, quem ibi sequitur Ange. Aret. versicu. secundò quærit hic Ioan. Fab. remittendo ad per eum dicta in tracta. malefic. in gloss. quas si non soluerit. Sed bene quò ad partem, quæ obtinet, siue sint expensæ ratione victorię, vel contumaciæ, vt dictis iuribus, & l. non ignorat, ibi, pœnam. & l. si vel criminali. C. de fruct. & lit. ex pen. & sic dicit Ang. in d. l. non ignorat. vidisse seruari in practica in ciuitate Perusij, & sic in curiis Franciæ obseruatur. Et idem Cin. & Alber. in d. l. qui crimen. ambo in vltima quæstion. & cano. in d. calumniam. de pœnis. vbi est
2 clarus text. † Secundò præsuppono quod prouisio dicitur secundùm Papiam, quem refert Luc. de Pen. in l. prohibitum. versiculo prouisionis. C. de iure fisci. libro decimo procuratio, præmeditatio, rimatio, ante visio. & idem dicit in l. vltra. in fi. ver. prouidebit. C. de decurio. eo. li. vbi allegat Teren. in Adelphis, Istud est sapere, non quod ante pedes est modò videre, sed etiam illa quæ futura sunt prospicere. Accedat text. cum gl. in prœmi. institu. §. quorum vtranque partem. in verbo, prouidentia. Et ibi Ioannes de Platea in quarto notabili. & Ioannes Fab. in gl. quo ad arma qui allegat Senecam de virtuti. Si prudens est tuus animus, tribus tēporibus dispensetur, præsentia ordina, futura prouide, præterita recordare.
3 † Hoc habito videtur, quod sicut illa summa prouisionalis, si actor postea succumbat repetinon

ti non potest, ita nec computari, aut deduci de summa principali, vel de expensis sibi per sententiam adiudicatis. Primum quod non possit repeti per accusatum, si instigans succumbat, tenet Masuerius in sua praxi, titul. de possessio. dicens, primò recredentia adiudicatur illi, qui habet ius magis apparens. Pro hoc facit secundùm eum l. fin. C. de edi-
4 cto diui Adriani tollend.† Et similiter adiudicatur filio cótendenti de successione patris, vel vxori habenti filium in vtero ex carboniano edicto, & etiam mulieri in dotis suæ repetitione. Item monacho accusanti abbatem fit prouisio lite pendente. cap. ex parte. & ibi Inn. Abb. Sicu. Aret. Ana. & Feli. de accu. & glo. in l. si longius. ff. de iudi. & idē agenti petitione hæreditatis. l. si instituta. §. de inofficioso. & ibi omnes. ff. de inoffi. testamen. & capit. j. §. primo. si de feudo defunct. conten. fuerit. & l. antiqui libero. ff. si pars hære. peta. & gloss. Cin. & Doct. in l. vnica. §. exactio, C. de rei vxor. action. Et communiter in prædictis secundùm Masuerium adiudicatur quarta pars eius, quod deducitur in iudicio, iuxta prædictam l. antiqui. ibi, quartā partem superstiti filio assignauerunt, &c. Secus cùm agitur de successione collaterali, in qua non fit prouisio actori. Et idem dicitur in grandi Franciæ cōsuetudine tit. de prouisionib. Et si ille (vt inquit Masuerius) cui adiudicatur recredentia, succūbat in causa, ipse tenetur fructus perceptos restitueret: secus in eo cui facta fuit prouisio. Et sic dicit seruari in parlamento Parisiē. & pro eius dicto allego tex. celebrem in l. j. §. interesse. ff. si mulier ventr. nomine in pos. calum. causa esse dicatur. Et ad hoc illum text. allegat gloss. fina. in l. de Carbo. edicto. & in l. hæres furiosi. §. sed & si quid. ff. de peti. hæredi. licet videatur in contrarium text. in l. cùm autem. §. cùm redhibetur. quod tardius ei hominem restituit. ff. de ædili. edict. Tamen pro ista opin. videtur tex. in l. si pigno. actio. vbi Bartol. post
5 Gali. de Cugn. decidit,† quod si is qui obtinuit propter cōtumaciam expen. succumbat in principali cum expen. non tenetur restituere expen. habitas, per illum text. & in l. iij §. penulti. quibus modis vsufru. amit. & per l. quod à quocunque nomine pœnæ. ff. de regulis iur. vbi est casus. & ibi Decius, & idem Cæpol. in dicta l. cùm autem. §. cùm redhibetur. versicul. not. secundo text. cum alis per ipsum allegatis. Et Alexand. in additio. in dicta l. si pignore & per Barto. in l. properandum. §. sinautem reus. Et ibi Iacobus de sancto Georgio. ver. Et scias quòd ille qui obtinet. & Salicet. in §. sinautem alterutra. Et ibi Iason. versicu. Septimò quæro. C. de iudic. Ergo idem si obtineat, dicendum est non debere computari, imò à fortiori postquam constat ius habere, & bonam fouere causam. Et magis atque etiam magis in vulnerato & debilitato, ac toto tempore vitæ suę effecto impotente, qui hoc pendente, nec in futurum poterit operari, nec lucrari victum suum, cui in condemnatione esset facienda æstimatio iuxta operas quas ipse tempore vitæ suę exercere, & facere poterat. l. ex hac. ff. si quadru. pauper. fecisse dicatur. & Abb. Sicul. in capitu. primo. versicu. Vlterius quæro. Et ibi Moder. de iniuriis. & Ioan. Fab. & Ange. Aretin. in §. item is ex cuius. institut. de obliga. quæ de delict. nascū. & Bartol. consilio ccj. cum seq. saltem esset facienda, secundùm l. hæreditatum. ff. ad l. Falcid. vt dixi in §. j. in gl. j. versi. Secus dicerem. titu. de consue. præd. vel iudicis arbitrio, argu. l. j. de iure deliber. vt dicit Albe. in d. l. ex hac. & in l. fi. ff. de his qui deie. & d. §. item is ex cuius. quòd impensæ in curatione factæ, ac etiam operæ amissæ & amittendæ, secundū ætatem sunt æstimandæ, & præstādæ, d. l. ex hac. & ibi Alb. & l. qua actione. & ibi Bald. & d. §. item is ex cuius. & d. l. fi. de his qui deie. vel effud. Et ista iura clarè decidunt hanc quæstionem, dum textus dicit in versic. Iudex enim computare debet mercedes medicis præstitas, cæteráque impēdia, quæ in curatione facta sunt: præterea operarum quibus caruit, aut cariturus est, ob idque inutilis est factus. Quamuis gloss. ibi dicat esse difficilè æstimare operas futuras, quoniā dubium est quantum homo viuet. Et quantum vtilis erit ad operandum. Licet Flor. in d. l. fin. de his qui deiece. velit, quod æstimabitur vsque ad centum annos: quia tantū præsumitur homo viuere, l. fi. C. de sacrosanct. ecclesiis. Sed primum verius secundùm Ange. & Ioan. de Plat. in d. §. item is ex cuius. iuxta d. l. hæreditatū. ff. ad l. Falcidi. & ibi per Moder. & Masuer. in sua praxi. titu. de expensis & interesse. qui allegat Specu. tit. de iniuriis. §. sequitur. versi. Quid si te domo. ideo in principio litis reo audito, vel eo contumace, fit per iudicem, aut curiam prouisio vulnerato pro medicamentis & alimentis, quæ non computantur in operis præteritis, & in futuris in fi. per iudicem æstimatis. d. l. fina. de his qui deiecerūt. & §. itē is. præallegat. Et facit tex. in l. magis puto. §. itémque si inops. quem Bald. ibi legit cum §. in primis. ff. de reb. eorum qui sub tutela. vbi secundùm Bal. fun-
6 datur iustitia Franciæ,† quod si pauper habet litem cum rege, & non habet vnde faciat expensas litis, quod rex administrat ei aduocatum, vt veritas causæ eruatur, vt in sequen. dicam quæstio. Et sic illæ expensæ non computantur, si lucretur, aut succumbat pauper: secus videtur si aduocatus alius gratis patrociniū ei præstitisset, vt dixi in quæstio. cc. inci. Aduocatus in causa. & ita Bart. in tract. de ordi. iudi. ver. Si vero prouidetur ex iuxta causa, allegat tex. in §. oportet. in auth. de iudic. & iur. suprà alleg: debent iudices in condemnatione damnorum & interesse, rationem animæ defuncti, ac eius hæredum & successorum seruare, quæ commendat Hipp. in consi. cxv. no. xix. Et in sing. ccccclxxv. proximus superioribus diebus. Et dixi in quæstio. Sed an vxor possit nomine suo. Et ita fuit dictum per arestū curiæ contra Tossanum Dabilon reū fauorem Margaritæ de Coupeau, Latum die iij. Augusti, Anno. 1530.

SVMMAE.

1 *Pauperi reo sed malefactori, an actor in litem sumptus det.*
2 *Exnpensas in litem quando vnus litigantium alteri initio suppeditet.*

Quæstio CCCXXV.

Sed quid econtra, an actor teneatur dare pecuniam reo suo malefactori ob paupertatem nō valenti causam prosequi, & probare defensionem aut obiectus contra testes datos. Et nūquid etiam vulneratus cogatur procedere in causa prouisione sibi de alimentis facta non soluta, quam prius petit solui.

DECISIO. CCCXXV.

1 ET † videtur, quo ad primam quæstio. actorē non teneri reo suo malefactori dare & tribuere expensas, aut aliquas pecunias pro ipsius causæ prosecutione. Cùm nemo teneatur parare arma contra se, l. frustra. C. de probatio & l. qui accusare volunt. C. de eden. quæ habent locum tā in ciuili quàm in criminali. & l. qui sententiam C. de pœn. Et pro hoc facit, quod voluit Spe. in tit. de inquisitio. §. fi. versic. Item pone Abb. quod licet Abbas accuset monachum pauperem petentem ab ipso Abbate expensas pro aduocatis & alios litis sumptus. Et multi sapientes ab eo consulti responderunt teneri. per c. ex parte. de accu. & c. penu. §. fi. quæ tamen secundum eum ad hoc nihil faciunt, quia ibi datur monacho accusanti abbatem, & non accusato. vnde d. M. solus sibi respondit, quòd non debebat habere expēsas ad defensionem suæ iniquitatis. c. ad nostram. c. cum speciali. §. porrò. de app. Sed ipse distinguit, nisi extraordinariè processerit: quia tunc tenebitur, vt ibi Doct. in d. ca. ex parte. Ergo minus laicus, qui se & sua Deo non dedicauerit, vt facit monachus: authentic. ingressi. Pro hoc facit quod dicit gloss. in l. prima. §. ait prætor. in j. ff. de postul. exponendo text. dum dicit, ait prætor non habenti aduocatum dabo, quòd non gratis, sed cum salario clientuli, & pro facundia aduocati & fori consuetudine. l. j. §. in honorariis. ff. de varii. cogni. sed si clientulus sit pauper, tunc (vt inquit glo.) de publico salariari debet. Sic enim, vt ait, erat olim, & hodie seruari videmus. Sed illud erat secundum Ang. ibi tempore glossatoris. Sed hodie, væ pauperi, quia non habet subleuantem, nec inuenit. pro quo tex. in c. pauper dum non habet. xj. q. iij. & cum gl. trāseunt ibi Bar. Bal.

Alb.& Gofred.in summa.§.j.e.ti. Et pro hac decisi.est tex. cum gl.in l.lege Corne.§.præterea.ff.ad Sillan.dum dicit in fi.ei qui conuicerit deni aurei præmij nomine dentur ex bonis damnati. Hoc verum, vt dicit gl.si illius sufficiant bona, aliàs ex publico,& ibi Albe.& Bal.qui dicit esse notabile. Nam & alibi res publica redimit malefactorem, vt puniat eum l.mulier.ff.de captiuis.quam faciunt ibi Doct.sing. Et sic vidi facere per curiã, quæ expensis Regis mittit malefactores absentes quæsitũ, vt patet de quodam *Robin* cum fratribus suis. Et pariter curia Tholosana cõsueuit sic facere. Et facit singularis etiam tex.iuncta gl.in l.magis puto.§.itẽque si inops.quem Bal.legit cum §.in primis.ff.de reb. eorũ qui sub tutel.vbi pupillo inopi datur ex publico aduocatus salariandus. Per quem text.secundùm Bald.fundatur iustitia Franciæ, quod si pauper habeat litem cum rege, & nõ habet vnde faciat expensas litis, Rex ei administrat aduocatũ, vt veritas causæ eruatur, vt dixi in præceden.quæstio. Et in parlamento Prouinciæ, rex habet vnum aduocatum stipendiatum pro pauperibus,& ibi vide,& ad hoc text.in capit.j. de postul. Et idem dicit Barto.in d.l.lege Corne. in princi. ver. Facit l.ista in argumen. quod si statuatur præmium denuntianti malefactorem, nec dictum vnde & per quem soluatur, quod intelligi debet secundùm formã illius legis primò de bonis malefactoris, Secundò de bonis ad cuius vtilitatem sumitur vindicta. Tertiò de publico. Et sic cõclusum fuit pluries in curia, creditorem tenentem debitorem pauperem prisonerium, teneri alimenta præstare, iuxta determinationem gl.& Doct.in l.fin.C.de erog.mili.anno. cum aliis per nos alleg.in q.exord.Clericus.& alibi sæpè. Et pariter receptorem emendarum & expletorum curiæ parti pauperi aliquando decem, aliquando quinque libras Turo-
2 nen.pro prosequutione processus.† Et in causa cuiusdam mariti vocati *de Bordes* actoris petẽtis vxorem nominatam *du Pin* dote ob adulterium per eam commissum priuari, dictum fuit ipsum ad probandum facta per eam apposita dare debere sex libras Turonen.aut permittere eis de rebus dotalibus ad dictam summam vsque vendere, sequendo Spec. in dicto titu.de inquisitio.§.fin.versicu. Quid si matrimonium, qui vult maritũ teneri ad istas expensa mulieri ipsum accusanti præstandas.& Alberic.in l.si instituta.§.de inofficioso.in fin.de inofficiosoq testamento. Ergo magis mulieri accusatæ & idem Hostien.in summa titul.de accusat.§. quis possit.quem sequitur Feli.in d.c.ex parte.versi. Adde quod iste textus habet locum in vxore, cui pendente lite ministrabuntur expensæ. Et latum arestum, die xvij. Martij, Anno 1536. Et pariter dictum fuit in fauorem domini Petri *du Mont* à Seneschallo Lemouicen.in sede Britaniæ appellantis, contra Ioan.Iauaillat appellati, erga quem locum tenens condemnauerat prædictum du Mont, actorem dare & ministrare expensas litis. Et cuius iudicium emendando dictũ fuit, receptorem dominij Regis teneri dare centum solidos Turonen.si per inquisitionem,& aliàs debitè constaret dictum reum esse pauperem. Latum arestum die xxvij. Aprilis. Anno 1537.

SVMMAE.

1 *Accusans an teneatur in causa procedere, prouisione sibi adiudicata non soluta.& nu.2.*

3 *Contumaciæ emenda non soluta, an procedi possit in causa.*

Quæstio CCCXXVI.

Ex quo ad secundam quæstionem an instigans teneatur procedere in causa, non obstante solutione prouisionis non sibi factæ, quam prius fieri petit.

DECISIO CCCXXVI.

1 ET † videtur, ꝙ non teneatur procedere, nisi prius soluta prouisione sibi adiudicata,& per consequẽs eum carcere mãcipatum detinere, per tex.in l. sed & si per prætorem.§.ait prætor.& ibi glo.in verbo, decreto. ff.ex quibus cau.maio.vbi iudex nõ obtẽperanti eius decreto iurisdictionem suam denegare potest in illa vel alia causa inter easdem personas,& ibi Alber.in verbo, actio exempta & latius in l.iusiurandum & ad pecunias.§.prætor. ff.de iureiuran.vbi ponit post Gulie.decem casus, in quibus iudex potest suam denegare iustitiam.ad hoc bonus text.in ca. in nomine domini.xxiij.distinct.& ibi gloss.in verbo, audientia.quæ ponit alios casus denegandi iustitiam, aliàs sententia, aut arestum remaneret inexecutum & illusorium, quod esse non debet.l.si prætor.ff.de iudi.prout in casu nostro, ob vulnera ipsius debilitati,& in lecto deteti,& inopis nõ valẽtis exequi facere eius sententiam prouisionalem. Et vbi posset exequi facere, tamen vxor eius,& alij plures creditores condemnati se opponere possent. Et ita his cognitis iudex ad sic ordinandum bona ratione moueri posset, ne ob id
2 pereat.† In contrarium videtur ipsum in causa compellendum fore processurum, cum illa sententia paratam habeat ad executionem, quam non obstante oppositione aut appellatione, exequi facere potest, vt patet per constitutiones seu ordinationes regias Caroli octaui Regis Franciæ lj.secundum impressionem nouam. Licet enim iudex tempus iudicati nonnunquam coarctet pro causæ qualitate & quantitate, vel personarum obsequio vel contumacia,& maximè in causa alimentorum & minorum xxv.annis, vt dicit text.in l.ij.ff.de re iudicata.tamen cognitionem,& processuram, seu iustitiam denegare non potest, nisi in casibus
3 suprà remissiuè allegatis, de quibus iste non est.† Et hoc vidimus etiã obseruari in cõdemnatis ex defectu & cõtumacia, qui intra annũ purgant cõtumaciã,& ad se defẽdẽdũ de iure recipiuntur, super qua non obstante condẽnatione emendæ non solutæ proceditur: quam tamen interim actor exequi facere poterit. Et aliàs fuit pluries in curia de hoc dubitatũ, an prius soluere, quàm procedere teneretur: vt suprà dixi, q.lxv. exordien. Sed aliquid in d.processu erat dubium ver.tamen aduertendum est. Et hoc verum, nisi iudex prius cognouisset condemnatum fuisse in euidenti calumnia vel fraude & malitia, quia habebat pecunias, aut plura bona mobilia ad soluendum prouisionem adiudicatam sufficiẽtia, quæ cautè abscondere fecit. Tunc per curiam aliquãdo ordinatum extitit bona immobilia condemnati fore subhastanda,& in incantum publicum & cridas ponenda,& plus offerenti & vltimo incariatori, non obstantibus oppositionibus,& appellationibus quibuscunque, deliberanda: quas oppositiones vel appellationes idem cõdemnatus tolleret, aut tolli faceret, ac opponentes tacitos sub certa pœna redderet. Et si illorum pretium plus ascenderet quam summa adiudicata, residuum redderetur debitori, cuius bona vẽdita fuere, iuxta.l.debitoribus.ff.de re iud. Et sic fuit dictum per arestum curiæ, contra magistrum Ioannem *le Saige*.locumtenẽtem Condominum latum die xx. Septembris, Anno 1536. Aliquando condemnat ipsum soluere intra modicum tempus sub pœna dupli, quam declarat die elapsa incurrisse: quia in istis pauperum causis proceditur summariè & sine scriptis.authen.nisi breuiores.C.de sentẽ.ex breui.recit.& in authen.vnde sumitur de manda. princi.§.si tibi.quare iterum casu adueniente, cum per iudicem ordinarium ac Seneschallum Petragoricen.aut eius locumtenentem dictum fuisset Simeonem *Viguier*, non fore admissibilem ad petendum prouisionem sibi prius solui, sed in causa procedere debere cum Petro de Guiraudo *de Rabaignac* prisoneriis, pronunciatum fuit bene iudicatum,& malè appellatum. Et permissum eidem appellanti posse procedere per cridas & subhastationes bonarũ appellatorum ad summam vsque sibi per modum prouisionis adiudicatum, ad dictum & arbitrium duorum mercatorum. Et in eo casu si nõ reperiretur incariator volens bona illa emere, adiudicarẽtur eidem appellãti. Et latum arestum, die vij. Aprilis. Anno, 1537.

SVMMAE.

1 *Solidus quare dicitur aureus.*

2 *Aurei quot faciant vnciam,& libram.*

3 *Aureorum valor si crescat, an debitoris vel creditoris sit lucrũ. & nu. 4. 8. 9. & 13.*
5 *Vinum mutuò accipiens liberatur, si tantundem in bonitate reddat, licet pretium sit mutatum.*
6 *Monetarum valorem an mutare possit solus princeps sine consensu populi. & nu. 7.*
10 *Monetæ valore mutato, quando ex contractu seruetur prior valor.*
11 *Aestimata res tradita, an faciat venditionem.*
12 *Pecunia promissa si in totum reprobetur, qualiter æstimatio sit soluenda.*

Quæstio CCCXXVII.

Nobilis Gulielmus de Monte alto in contractu matrimonii filiæ suæ, conuenit dare in dotem mille & quingenta scuta auri, boni auri & recti ponderis, cugni & legis domini nostri Franciæ Regis, cum tribus floribus lilii, vno quolibet scuto auri computato, & existēte valore vigintiseptem solidorum, sex denariorum monetæ currentis: Quæ quidem mille & quinginta scuta boni auri & recti ponderis, cugni & legis prædictorum hodie currentia superius in dotem constituta, promisit soluere sub hypotheca omnium bonorum suorum, terminis pluribus in ipso contractu contentis: quibus pendentibus valor scuti auctus & augmētatus fuit: quæritur an scuta auri modo & forma præmissis, vel eorum stigmatio tunc facta, aut tempore solutionis solui debeant, id est, cuius temporis valor seu æstimatio scutorum debeat attendi.

DECISIO CCCXXVII.

HAEC quæstio sæpè euenit in contractibus, maximè matrimoniorum, tam mercatorum quàm aliorum, & magis nobilium (qui pro maioris parte tēporis carent pecuniis) in quibus termini solutionum dotis, vel alterius pecuniæ soluendæ vel restituendæ longissimi apponi solent, vt dicit Alb. in l. vna. ver. sed quæro aliquis.
1 C. de rei vxo. act. † Et presuppono id quod tradit Alb. in l. fi. ff. de in ius vocan. quòd aureus quandoque solidus appellatur, à soliditate, quia fit de puro auro, quod nunquã diminuitur, l. j. C. de vete. nũmi. potesta. li. xj. licet hodie ex consuetudine vel priuilegio ciuitas Florentina imprimat vultũ beati Ioannis, & ciuitas Venetiarum beati & Marci, & ciuitas Mediolani sancti Ambrosij, & libra argēti valet decem aureos, l. j. & ibi de Platea. C. de auri & argenti illati. li. x. &
2 in l. quotiescũque. C. de susce. & arca. li. x. † Et libra auri de iure valet lxxij. aureos. gl. in §. & iudicare. in verbo, ad trecentos. in auth. de defen. ciui. & gl. in l. fi. & ibi Ale. ff. de in ius voc. & gl. in fi. §. in fi. instit. de pœna teme. lit. & gl. in §. nos autem. in verbo, solidos. insti. de Attil. tutor. per text. in d. l. quotiescunque. de suscept. & archa. li. xij. Bar. hanc materiam solidorum artificialiter computauit, dicēs quod hodie solidus habet octauam partē vnius vnciæ, & secundum eum octo de aureis Florentinis Bononiensibus, Senēsibus, Ianuensibus, & similibus quibus vtimur, faciunt vnciam, & xcvj. faciunt libram auri, & eum ibi sequuntur Ioannes de Plat. Iacob. Reb. & Luc. de Penna, volentes etiam, quod libra xij. vnciis perficitur: quia tot constat vnciis, quot mensibus annus. & idem Abb. Sicu. in c. conquerente. & ibi Felin. ver. Dum Abb. tangit. de offi. ordin. & Pau. de Cast. in l. fi. C. cõmun. de leg. Ale. cõsi. iiij. inci. circa primũ. versi. nec ad hoc obstat, vo. j. & Ias. in l. ij. §. ex his. vers. & hoc est. ff. ne quis eũ qui in ius voc. & Purp. in l. Imperiũ. nu. 339. de iurisd. tuo. iud. & in ti. C. de in ius vo. in pri. Io. Fab. ĩ d. §. nos autē. dicēs in libra auri xij. vncias esse. & in marcha octo. sed certam regulam, seu doctrinam super hoc dari non posse, propter diuersos valores monetæ auri & argenti, qui in diuersis temporibus, contractibus, regnis, & regionibus ponuntur, ascendunt & descendunt pro voto regentium: ideo inquit, cum campsoribus sciri potest cito quantum valent. Sed ad præsens in hoc Frāciæ regno libra argenti valet xxx. libras Turonen. Et marcha argenti xv. libras Turonē. Et sic duæ marchæ auri faciunt libram argēti. Et pariter duæ marchæ faciunt libram auri, in qua sunt xvj. vnciæ. Et libra auri valet cxliiij. scuta auri. Et lxxij. scuta faciunt marcham auri, qui de iure faciebant libram auri, vt dictũ est. Et in marcha sunt octo vnciæ, quælibet vncia valens nouem scuta. Quare dominus Franciscus de Banqueto, qui nos adiornare fecit in materia, vt desistat à possessione nostri vicecomitatus de Pomeriis, offerendo bis mille libras auri, pro quibus dicit vicecomitatum prædictum de pomeriis hypothecatum, quæ quidem duo mille librarum plus ascendunt, & longè magis quam vicecomitatus de Pomeriis, & omnia bona dicti de Banqueto, & omnium illorum de Ferrant, siue de malo vicino. Sed quo ad solidum Roffre. in titulo. si quis ius dicenti non obtempe. ver. Sed istud quæritur. narrat quendã fatuum iudicem, qui accipiens solidum pro duodecim denariis annullauit quandam donationem, quæ excedebat vigintiquinque libras Pisanorum, quæ erat facta sine insinuatione secundùm statuta illius. & ibi vide. sed Bar. in d. l. quoties. intelligit solidum pro aureo capi, quando à lege profertur. Et in partibus Italiæ secundùm consuetudinem illius capitur pro solido minuto, hoc est monetæ minutæ. Et sic etiam in Francia pro duodecim denariis Turonen. in quibus & etiam scutis, & solidis flores lilij sculpuntur, & impri-
3 muntur. † Hoc habito, videtur ponderatis supradictæ promissionis verbis, scilicet mille & quingentorum scutorum auri hodie currentium boni auri hodie currentium boni auri, & recti ponderis, cugni & legis domini nostri Franciæ regis cum tribus floribus lilij: quæ quidem verba repetuntur in alio articulo, quòd solutio fieri debet in scutis auri boni, & recti ponderis cum tribus floribus lilij, prout inter partes conuentum fuerat. quod seruari oportet, vt l. semper in stipulationibus. ff. de reg. iur. & ibi Dec. aliàs de nihilo operarentur illa verba scuta auri, &c. si soluerentur ad æstimationem expressam, qua tunc valebant. vnde de aliquo operari debent, l. si quando. ff. de lega. j. c. si Papa. de priuilegiis li. vj. Quoniam illa æstimatio siue valoris expressio fuit potius causa demonstrationis, quàm taxationis, facta ad differentiam fortè paruorum scutorum: prout in simili tenet Signo. in consi. lxxiiij. ver. viij. & per Pau. de Cast. Alex. & Moder. in l. Stichum qui meus erit. ff. de leg. j. & Bal. & Salic. in l. si quis argentum. §. j. C. de don. & Feli. in c. super literis. ver. Modos autem cognoscendi. de rescri. Quare in scutis cugni regis debet fieri solutio, postquam sic dictum est, vt voluit Bar. in l. Paulus. in ij. quæst. ff. de solutio. quia sicut diminutio cedit ad incommodum creditoris, ita & augmētum ad eius cedere debet commodum: vt in regula iuris, qui sentit onus, quando in vtroque est eadem ratio. Et profectò ita debet dari bonum scutum nunc, sicut illud quod erat tēpore promissionis, seu eius in pecunia currenti æstimatio, vt notat Bart. in l. si quis stipulatus decem in mille. ff. de solutionibus. in l. j. §. j. de auro & argento lega. volens, quod qui debet certum argenti pondus ad ligam Perusinam, potest soluere pecuniam argenteam eiusdem ligæ. Et ratio secundum eum est, quia quando fit pecunia, de argēto fieri debet, vt sit eiusdem æstimationis in forma cuius est materia. Vnde expensa debet fieri de publico, vt dicitur in l. j. ff. de contrahen. emptione. & Pet. de Belluga in Spe. prin. tit. de mutatione monetæ. & nu. vij. & Matth. de Affli. in decisio. xc. nu. iiij. Licet Inn. velit contrarium in c. quanto. de iureiurãdo. & non bene secundum Bart. & idem Bart. in d. l. Paulus, in iij. quæst. & in l. qui falsam. & ibi Hippol. de Marsil. ff. de falsis. & idem Ioannes de Platea in l. j. C. de veteris nummi potestate. li. xj. & Ana. in cap. ad falsariorum. de crim. fal. & Curt. in tract. moneta. in ver. Secundo ad eiusdem euidentiam. remittendo se ad per eum dicta d. l. in secunda. §. primo. si cert. petatur. Sed Io. de Pla. in l. j. C. de murilegulis. li. xj. sequitur Inn. cuius opi. seruatur in hoc regno Frāciæ, quæ sunt duo remedia in marcha argēti vltra aualuationē, quæ capiuntur pro expensis tam magistri monetæ, quàm aliorum officiariorum seu monetariorum, & nihil pro labore & expensis soluitur de publico. Et idem dicit Imol. in d. l. Paulus. ver. Item adde quod licet. quod hodie de consuetudine de materia detrahitur expensa cudendi. Idem Io. de

Ferra.in forma libel.in actio.Hypoth.in verbo,releuandũ. in fin.Et Ancha.in d.c.quanto.in j.q.intelligit Innocẽ.cum Bar.vt ibi.Cùm ergo sit eiusdem æstimationis in forma cuius & in materia,nihil profectò nocet:ergo admittitur talis solutio,per textum in d.l.j.§.j.ibi,in ea pecunia eadem æstimatio fuerit & c.de auro & argen.lega.& sic videtur talis solutio fieri non posse in denariis Turonensibus, vel Tholosanis,siue duplis in Francia,seu patatiis in lingua Occitana sic appellatis. Tamen de consuetudine generali, secundùm Barto.ibi,pro pecunia minuta soluitur aurũ & argentum.Et econuerso pro auro & argento,minuta pecunia etiã soluitur,quæ consuetudo est in hoc attendenda,l. Imperatores.ff.de contrahenda emptione.& gl.in d.l.si quis argentum.in princ.in verbo,æstimatione.& ibi Bald.Salic.& Alber.& idem Iacob.Rebuf.in l.vniuersos.de vete.numism.potest.& pro hoc bon.tex.in l.vna.C.de colla.æris.& ibi Io. de Plat.& in l.ij.§.j.& ibi Bar.Alexan.Socin.& Francisc.de Are.si cert.pet.& de Curt.in d.l.cùm quid. seu tractat.moneta.versi.Tertiò scire debetis. cum versi.sequenti quærit Barto.& in l.quod te.nu.xviij.cum pluribus sequen.eo.titu. & idem Barto.in d.l.si quis stipulatus fuerit decem in mille. & Ancha.in clemen.vltim.q.de decis.& Bar.in d.l.Paulus.in

4 iiij.q.& ibi Pau.de Cast.† Et in terminis nostris de dote in florenis auri promissa tenuit Guido Papæ in q.ccccxcij.Et sic videmus de consuetudine seruari in contractibus recobrij,siue de retrouendendo,quod venditor qui tractu tẽporis redemit rẽ venditam,tenetur restituere pretiũ in speciebus,seu petiis auri & argẽti receptis,licet valor mutatus fuerit.quæ cõsuetudo etiã in his attendi debet,d.l. semper in stipulationibus.& ibi gloss.singularis,ex quo aurũ vel scutum non mutatur in bonitate intrinseca,sed solum in extrinseca.Vnde tempus solutionis considerari debet, & non tempus contractus,& maximè si debitor fuerit in mora.Et ista est cõmunis opinio doctorum in d.l.cum quid.& l.quod te, si certum pet.& ita etiam in dote decidit Areti.cõsi.xj.prouidendum est.dicens hanc partem esse communem & verã: & secundùm eum regula est in his,quæ in genere debentur, quod in variatione valoris extrinseci inspicitur tempus solutionis,vt eadem res in genere reddi possit,non attenta mutatione extrinseci valoris,siue ista varietas tendat ad commodum debitoris,siue commodum creditoris,capi.olim.& cap.cum canonicis.de censibus.& in d.l.cùm quid.& ibi tenet Barto.in fine.Bald.Ange.Albe.& Alex.versi.Item inducitur hæc lex.& idem in d.l.quod te.& Baldus consilio cxxxvij.super eo quod quæritur.li.j.vbi dicit,quòd veritas est ita quod inspicitur tempus solutionis.Et inquit in dicta l.cùm quid.versicul.Tertij dicunt,quòd dotes antiquæ sunt soluendæ & restituendę cum bonitate monetæ.& idẽ prius Barto.in l.res in dotem. per illum text.quem ibi sequuntur Salicet.& Docto.Moder.insuper de sancto Georgio.ff.de iure dotium.quia si dos in aureis,seu scutis vel florenis auri fuerit constituta,in illis debet solui,& etiam restitui,nec inspicitur valor extrinsecus auri interim aucti vel diminuti. Et idem Ancha.in dicta clementi.vltim.ver. Ex prædictis collige.de deci.sequendo Bald.præceptorem suum in consi. cccxxxix.punctus quæstionis talis est.vol.ij.quod fecit in ciuitate Asculi.in qua consuluit,quia dati fuerant in dotẽ duo centum floreni boni auri iã erant xxx.anni,& tunc tẽporis valebat florenus tres libras cum dimidia,& nunc in casu restitutionis dotis morte viri valebat florenus quatuor libras, & quindecim solidos.dubiũ erat,an hæredes viri cogerentur restituere in florenis ad rationem trium librarũ & decẽ solidorũ,vt tunc valebant:an verò soluere teneantur ad rationẽ quatuor librarũ,& xv.solidorum,vt nunc valebat florenus.Et dicit quòd dos solui debet in florenis, quia ipsi floreni sunt in obligatione, & eorum bonitas intrinseca non est mutata:sed extrinseca seu valor,& æstimatio ipsius tantùm,d.l.cùm quid.Et idem Aret. consi. lxxxiiij.diligenter põderatis his quæ in puncto.Et in dote idẽ sequitur Ludouicus Bolo.cõsi.xvj.& amplè Roma.consi.cxxiij.circa primum quo quæritur.vbi consuluit pro Abbate sacri Antonij Viennensis contra monasterium Montis maioris.Ad idem consuluit Dominicus de sancto Geminiano,consil. cxxxvij.quia aliàs super ista materia.Et istud probant do-

5 ctores per id quod dicit glo.in d.l.cum quid.† quòd si ego mutuaui tibi vinum,quod valebat decem tempore mutui, & tu vis mihi restituere nunc quod non valet nisi quinque, quòd ego cogor recipere,si non fueris in mora,l. vinum. si certum petatur Et idem dicendum in frumento,dum tamẽ nõ sit mutata bonitas intrinseca,scilicet quòd vinum sit eiusdem saporis.non enim refert si plus vel minus nunc valeat Ideo Bar.in l.cùm certum.per illum tex. ibi, sed pretium præsentis temporis præstari debet.ff.de auro & argento legato,dicit,quod si ego promisi tibi dare xl.ducatos.iam sũt duo anni,modò volo tibi dare,secundùm æstimationẽ pręsentem,creditor verò vult secundùm æstimationem quàm valebat ducatus vel florenus tempore promissionis, quod debeo soluere secundùm æstimationem quam valet nunc, nisi essem in mora,vt dictum est iuxta formam d.l. vinũ.Et sic Bar.ibi decidit,quod attendatur tempus solutionis fiendæ,& non profectò tẽpus promissionis.Quare si æstimatio scutorum coronæ sit aucta,potuerũt tam promissor, quàm creditor hanc variationem cogitare,cùm æstimabilis & variabilis sic secundũ variationẽ & accidentiã tẽporũ.Nã valor prædictorum scutorum coronæ fuit duabus à tempore promissionis vicibus hucusque mutatus & auctus.Nam primo de xxvij.cum dimidio solidis Turonensibus. ad xxxv. solidos. & secundo tempore nostro per defunctum bone memoriæ Ludouicum duodecimum regem ad xxxix.solidos Turonenses vsque.Et pariter valor ducati ad xlj.so-

6 lidũ cũ dimidio,scuti solis ad xl.solidos Turonens.† Quod facere potuit ipse solus princeps secundùm Ioannem Fab. institut.quibus modis tollitur obligatio.in prin.& in auth. hoc nisi debitor.C.de solutionibus.& Corneus consilio cxxxv.ad euidentiam huius consultationis,in litera D.vol. tertio.licet Luc.de Penn.in d.rubrica,de veteris numisma. pote.in fine velit contrarium,quod non possit mutare sine consensu populi.Et idem Imo.in d.c.quanto.per illum tex. ibi,irrequisito assensu populi.& ibidem Anchar.in secundo notab.& Abb.Sicu.in iiij.notabi.& Pet.de Bellug.in Spec. tit.de mutatio.monetæ.nu.j.& ita dicit in regno Hispaniæ

7 seruari,& monetam esse immutabilem.† Sed primum est communius quod seruatur in hoc regno.& pro huiusmodi obseruantia est tex.in d.l.ij.& l.fi.& ibi Io. de Platea in prin.ver.Quis autem.de veteris numisma.pote.Et hoc tenet Salice.in l.ij.C.de falsa moneta.& Ana.in d.c.ad falsariorũ.& bonus tex.in l.creditor.ibi quasi ærosa iussu præsidis sublata est.& ibi Pau.de Cast.ff.de solutio.Et sic mercatores,& m campsores non possunt augere vel minuere valorem aureorum,& ducatorum,vt dicit Angel.in d.l.ij.de veteris numism.potest.quamuis emantur vltra valorem vno solido aut dimidio ab his qui indigent. Et non solùm poest mutare bonitatem extrinsecam,sed etiam formam & qualitatem intrinsecam. Et in tali pecuniæ declaratione seu reprobatione,solitum est dari tempus illam declamatã pecuniam & monetam reprobatam exponendi,& se de illis desaisiendi.Et simili ordinatione facta per regem Frãciæ, attestatur Alb.in l.vxori.§.vxori ver.Tertio quærit.ff. de leg.iij.& in d.l.cùm quid.ver.Tertia quæstio. & Dominic. de sancto Geminiano in d.consi.xxxvij.sed hoc intellige, dum tamen princeps ad requestam fortè nonnullorum ob lucrum non mutauerit valorem,quoniam ipse teneretur,vt dicit Hostien.in summa,titulo,de censib.§.ex quibus.versi. Quid si moneta & ver.Et nunquid Rex Franciæ.& de Puteo in tracta.Syndicatu.titulo de censibus Imperatoris versicul. Et quando sine causa. Et dixi in tract.de sedit. Non enim est in casu præsenti intrinseca bonitas, sed extrinseca quæ mutatur,ideo de ea non est curandum,vt dicit Bald. in consi.

consil.cxxx. quia obligationes ex conuentione legem accipiunt.volumi.v. volens quod si obligatio sit formata in florenis aut scutis,necesse est quod aut floreni soluantur, aut tantundem quod cum æstimatione florenus per tempora,& pro tempore currente recipiat functionem, ne fiat actoris seu creditoris conditio deterior,d.l.Paulus. & d.l.si quis argentum.& d.l.authen.hoc nisi debitor.& Purpur.in d.l.cũ quid.nu.clxvj.cum aliis per eum alle.& Anto.Rubei. consil.xvij.Quare non immeritò, si secundùm varietatem temporum varietur moneta quę ascendat & descendat,ita quod secundùm eum tempus solutionis,vel moræ semper inspici debeat,d.clemen.fin.de deci.& idem Corn.consil. cclxxix. consului apud Interamnem quàm velociter.volum.j. & latius consil.cclxxxvij. in hac consultatione videtur.eod.volu. vbi loquitur in dote quæ promissa fuerat in pecunia, & moneta currenti seu vsuali,prout fuit hic,dum dicitur quæ quidem mille & quingenta scuta hodie currentia, cuius bonitas intrinseca non est mutata,debet tempus solutionis attendi,per tex.& gl.in clemen.vltima. Et cum tunc & nunc etiã currant eadem scuta, licet in maiori valore, illa eadem solui debent,aut eorum quæ nunc est æstimatio. Tria enim sunt in pecunia seu moneta,scilicet materia quo ad valorem,forma quo ad authoritatem,& pondus quo ad vsum.dicta l.prima.de contrahenda emptio.& in dicta l.j.& ij.de vet. numi. pote.& ibi Ioan.de Plat.versicul.Item ad monetam bonam tria requiruntur. Et idem Luc.de Pen.ibi super rub.& Anchar.in d.capitul.quanto, in prima quæstion. & Alberic.in consil.lvj.quod solutio.versicul. pecunia enim habet. volumin.ij. & Cuma.consili.cxxxviij. Et supradictam conclusionem tenet Cor.consil.cix.viso puncto.volumin.iiij. & consil.clxxxj.visis nonnullis actis.vol.ij.& consil.cccxxj.de pluribus effectualiter quæritur,eod.volum.& Ana.in c. j. versicu.Vtrum autem debeat haberi consideratio de Iudæis.& Ioan.de Plat.in d.l.secunda, vbi est bonus textus in vltimo §.de vet.numis.potest.& ista est vera & cõmunis opi.secundùm Ale.Soc.& Ias.in d.l.cùm quid.in gl.vlt.& in d.l.quod te.& ibi Aret.& Albe.in d.l.vxoris.§.vxori.& Capra consi. xxix.versic. circa vero secundum quæsitum.& Ias.in l.ij.versic.tricesimosexto,quæro. C. de iure emphyteut.

8 † Tamen plures doctores tenuerunt contrarium, quòd solutio fieri debeat habito respectu ad valorem monetæ vel auri qui erat tempore contractus siue illo tempore esset fortior aut debilior: vt voluit Azo in suis brocardis sub rubrica an eadem mensura vel moneta debeatur.quem sequitur Iaco. de Belloui.in l.si ita.ff.de auro & argento leg.& Din. in regula,inspicimus.& in regula,in obscuris. & ibi dixi in addit. de regul.iur.lib.vj.& Cin.in d.l.vxori.§.primo.de legatis ij. & Ioann.Fab.insti.quib.mod.tol.oblig.in princ. & in finalibus dicit, quod curia Franciæ ita obseruat, quòd solui debeat moneta in valore currente tempore contractus, & idẽ in d.authen.hoc nisi debitor.de sol.& idem Specu.in tit. de oblig.& solu.in vltim.quæst.& ibi Ioann. Andr. præcipuè quando debetur aurum vel argentum,vt dicit Bal.in l. duobus.versi. Item quæro quid si aurei hodie sint maiores. C. communia de leg.& Alber.in l. Rutilia Polla.ff. de contrahen.empt.& Masuer.in sua praxi.titu.de solut.versicul. Itẽ debitor.& Oldr.consil.xiij.& consil. xxxj. & Domin. de S. Gemini.in d.consilio cxxxvij.& hoc quando ex obligatione contractus,vel census debetur.d.c.olim. & idem Nicol. de Milis in suo reperto.in verb.pecuniam.& Alberic. in d. l.ij.de iure emphy.& latè But.in d.c.quanto.vbi distinguit quinque casus,de quorum veritate infrà dicam. & idem facit Curt.in d.l.cùm quid.seu tracta.monetarum.in.iij.& xj. q.dicens in iij.quęst.quod tempus contractus etiam quantum ad bonitatem extrinsecam in omni contractu, siue locationis siue mutui,siue alterius est attendendum. Ideo variata ęstimatione tenebitur debitor ad illã solũ ęstimationẽ,quę tempore contractus currebat:sequendo Docto. supredictos.& idem Iordanus Buci in tract. suo de monetis, qui ponitur post comprehensorium feud.domini Ioan.Raynaudi,& Guid.Pap.in q.cccxciij.

9 † Attamen præcedens est verior & communior,vt infrà dicam,quòd soluantur aurei & floreni cuiuscunque æstimationis tempore solutionis, siue in maiori,siue in minori pretio fuerint,vt æqualitas seruetur, quia si nunc aurei siue scuta, quæ sunt in maiori, quàm fuerint valore,scilicet xl.solidis Turonen. essent solui intra certum tempus promissa: & tempore solutionis ad primum valorem xxvij.solido.vj. denari. Turonẽ.redacta: & dicat promissor, se velle soluere scuta ad valorem, quo tempore promissionis valebant,dicet quòd non, & bene. idem ergo ecõtra. Vnde debet debitor petere eius cõtrariũ, ꝙ non esset postulaturus,vt dicit Bal.in d.consil.cxxx. quia obligationes.per tex.in l.pen. C. de solut.

10 † Et prædictum communem opin.limitat Bald.in d.consi.cccxxxix.nisi tempore contractus,florenus aut scutum fuisset datũ ad rationẽ librarũ, vel solidorũ, pro quolibet scuto, aut floreno, vt hic videtur factũ:quia illa æstimatio debet reddi & non maior,sicut in qualibet re data in dotem æstimata vera æstimatione.l.æstimatis.cum l.seq.ff.sol.mat.& l.cùm dotẽ. C. de iure dotium.dicens,quod cauti homines futura aspicientes sic facere consueuerunt.Et ideo debet attendi diligenter tenor obligationis.Et ipsum sequitur Anch.in d.cle.vlt.de decim.qui dicit Bald.hoc habuisse à domino Bar.in d. l. Paulus.in q.pen.quia sic dixerat,etiã quãdo floreni mutuãtur, vel dantur in dotem ad rationem libræ: puta, mutuo tibi, vel in dotem docentum libras in florenis. Nam ista verba secundùm eum important,quod ipsos florenos do tibi in solutione pro centum libris,sicut in re in dotem data æstimata:ideo non possunt peti,nisi centum libræ d.l.si quis stipulatus fuerit decem in mille.Et sic non res, sed æstimatio petitur.& ipsum sequitur Ioan.Pe.de Ferra.in titu.de acti.hypothe.in gl.relaxandũ.in pen.q.& est gl.pro hac limitatione in l.si inter virum & vxorẽ.in j.gl.q.vlt.C.de iure dotiũ.latè Curt.in tract.monet.q.iij.& xj.Ana.in c.ij.versic.Tertio casu.de maledi. sequẽdo Anchar.& in hanc partem inclinat Barba.consi.xix.& viso puncto,& visis consiliis.volu.iiij.licet plura pro prima parte adducat, dicens, quòd sic quotidie videmus poni in instrumentis,quod quis mutuat centũ ducatos ad æstimationem xxxij.solid. pro quolibet ducato: quia talis æstimatio nõ fit,vt moneta grossa transeat in minutam,sed vt sciatur,quantum valebat tunc ducatus,prout hic posset dici. Et per consequens contrahentes ipsi videtur voluisse illud quod natura cõtractus requirebat, d. l. cũ quid. Hæc ratio salua pace videtur facere pro prima parte, ꝙ debeantur scuta promissa non habendo respectum ad valorẽ auctum vel diminutũ,postquã in sua essentia remanent.Preterea adduxit no.per Ioan.Andr.in cap.j.de commo.quod magis etiã,vt mihi videtur, facit pro prima parte, videlicet quòd aliquãdo ad finem emptionis fit æstimatio. & si constat, facit emptionem, quia sic dictum est, quòd æstimatio rei dotalis solum reddatur.Ad hoc tex.in l.plerũque.§.si ante.cum seq.ff.de iure dot.& d.l.si æstimatis.& l.quoties. C. de iure dot.Aliquãdo fit æstimatio non ad illum finem emptionis,sed vt sciatur an crescat,vel decrescat valor rei. d.l. plerunque.& glos. in l.ex conuentione.in verbo,ęstimatus. C.de pact.& tunc operatur effectum,de quo in l.si inter virũ & vxorem. C.de iure dotium.qui text.formaliter decidit q.nostrã contra limitationem Bald. vbi conuentum erat, ꝙ si matrimonium intra quinquennij tempora quoquomodo esset dissolutum,species æstimatæ dotis datæ, pretiis quibus æstimatæ sunt redderetur. Decidit Imperator res ipsas debere restitui,& non pretia rerum:cum in placito specierum reddendarũ,idcirco pretiorũ nomẽ videatur annexũ, ne si species aliqua diminuta fuisset,aut perdita,alio pretio, quã quo taxata fuerat,posceretur.

11 † Et sic in dubio æstimatio non faceret emptionem,secundùm Ioan.Fab.ibi,tamẽ glo. tenet ibi contrariũ,quã sequuntur Bar.& cõmuniter doc.ibi,& Socin.in consi.lvj.in vij.casu.vo.j.& Ias.in d.l.ex con-

D d d. j.

tentione.in j.no.& in j.limitatione.C.de pactis. Et sic videtur quod hic eodem modo scutum ad illum finem æstimatũ, scilicet vno & quolibet scuto auri computato, & existente in valore xxvij.soli.vj.denariorũ monetæ currentis. Postquam ergo scuta solui promissa non sunt mutata in substantia seu bonitate eorum intrinseca, tradi debent, siue eorum valor, nunc fuerit factus maior aut vilior: secus si in totum vel in parte ratione ligæ, aut ponderis fuisset scutum in bonitate intrinseca respectu essentiæ reprobatum, vt infrà dicam: tunc haberetur respectus ad illam æstimationem in principio contractus factam, vt dicit tex.in d. l. si inter virum.in fi. Ne si species aliqua diminuta, &c. Et ita intelligunt ibi Cin.Ioã.Fab.Bar.Bal.Sali.& Alb. Quamuis glo. ibi, in vlti.q.velit, quod licet substantia dotis remaneat, si tamen tempore soluti matrimonij, vilior vel pretiosior sit facta in pretio, quod illud pretium solum debeatur, vt dictũ est: tamen parum deuiat à communi opi. Sed secũdùm doc. supradictos sufficit rem in substantia & bonitate intrinseca non mutatam dare vel restituere. Et ista est vera, & communis opi.(vt credo dictum est) secundùm Ale. Albe. & Soci. in d.l.cùm quid.& Ale.& Aret.in d.l.quod te. vbi de Aret. respondet ad iura & motiua Ant.de Butr.& pariter Socin. in prealle.consil.lvj.in ij.& iij.casibus.volu. j. igitur dictũ & limitatio.Bart.& Bal.in d.consilio cccxxxix.& sequa.nõ potest habere locum in casu præsenti, quia esset contra tex. in dicta l.si inter virum & vxorem & cõtra communem sententiam Doc.de quorum etiam numero ipsi fuerunt primi. Vel certè dici potest, ꝙ opi.ipsorum procedat, quando æstimatio dotis in re vel pecunia datæ facit emptionem veram, tũc æstimatio solueretur, per iura quæ ipsi allegant. Sed hic appretiatio seu æstimatio non fuit facta, vt faceret emptionem, vt dictum est, quia in casu dotis restituendę fuit dictũ, quod eadem scuta auri eiusdem ponderis, & legis restituerentur patri filię. Et sic tenet Masuerius in tit. de dote matri.versi. Item dos debet restitui volens ꝙ mulieri vel eius hęredibus debet dos restitui in eodem genere & qualitate, & in eadem bonitate, per l.quæ iura.& l. cùm in fundum. §. si fundus.ff.de iure dotium.& idem in versi. Item si fuerit conuentum quod profectò non fieret si ęstimatio scutorũ tempore contractus facta, vt non ipsa scuta in quantitate soluerentur. Et ita comperi fuisse iudicatum Parisiis, & latum arestum die vltima Decembris, Anno 1332. Quod quidem est insertum in grandi consuet.titu.de excu.literarum.art.vj. Item not.quod quando pecunia. Et reperi (licet longè post) in curia nostra die iij. Augusti. Anno 1530. Ad commodum dominę Isabellę de Pompadorio, contra Goffridum de Beynaco, de quibus in quęst.seq.magis dicetur, fuerunt aualuati per magistros cameræ computorum Vallen.quemlibet aureum ponderis duorum denariorum, & xvj granorũ: scutũ solis, quinque denarios vltra, qua valuatione per curiam visa, condemnauit dictum de Beynaco ad æstimationem. Et latum arestum, die Anno 1532. Et idem tenuit Ioan.Campezius in tract.de dote.in ij.parte.q.lxxxix.allegat Bar.in l. in his.§.mancipia.ff.solut.matri.& idem de sancto Georgio in d.l.res in dotem de iure dotium. & Fran. Purp.in dict.l.cũ quid. nume.163. Et veniendo ad illos quinque casus Anto. de Butr.de quibus Socin.in d.l.cùm quid.facit quinque cõclusiones.& in præalleg. consi. facit vij. casus circa dotem promissam restituendam, quorum aliqui continentur sub illis quinque: ideò reliquos vide ibi, quia sing.ex quibus tota
12 resoluitur materia mutationis monetæ. †Primus casus Butri.& Aret.est, quando pecunia reprobatur in totũ & in perpetuum, & tunc omnes tenent opin.in d.l. Paulus. quòd sit soluenda æstimatio in noua pecunia, l.eleganter. §. qui reprobos.ff.de pigno.acti.& ista est quarta conclusio Socin. quam dicit esse veram, si pecunia antiqua reperiri non potest: secus dicit esse quando pecunia antiqua reperiretur, quia tunc sufficit reddere antiquam. cum ipsam reddat in eadem bonitate, licet non eiusdem æstimationis, vt tenuerunt Petr.& Cin.in l.in minorum.C.in quib.caus.in integ. restitu.non est necess.& Roman.in d.l.cum quid. & Ioann. And.& Imol.in d.cap.quanto. Sed hæc limitatio non videtur vera creditore inuito, d.l.Paulus.& d.l.ij.§. j.& ibi omnes, si cert.peta.quia magis consideratur ratione cursus & vsus, quàm ratione materiæ, per text.in d.cap.olim.& ca.cũ canonicis.de censi.& idem Domi.in dicto consil. cxxxvij. & Ioan.met.de Imol.in d.clemen.vltim.versic. Matth.tangit hic, quia ista pecunia reprobata non habet misiam &c.
13 †Secundus casus est quando non tollitur in totum, sed deterioraretur valor ipsius propter diminutionem ligæ vel ponderis: & tunc periculum pertinet ad debitorem, qui tenebitur soluere æstimationem prioris monetæ. & ita loquitur text.in d.l.Paulus.aliàs creditorem.& ista est prima conclusio Socin.in qua residet, & est communis legistarum, & Abba.Sicu.& cæterorum canonistarum in d.ca.quanto.& capitul.olim. Tertius verò, & quartus casus de Aret. seu ij. & iij.conclusio Socin.sunt, quod si aurum vel argentum sit alteratum, & mutatum in valore & æstimatione, & non in põdere vel liga: & tũc siue in perpetuũ, siue ad tẽpus fuerit diminutus valor, vel auctus, periculum seu detrimentum, & etiam commodum spectat ad creditorem. Et ista est communis sententia secundum ipsos, quia sufficit quod in bonitate eadem intrinseca soluatur, & reddatur aurum vel argentum creditori, vel eius æstimatio ad rationem diminutionis vel augmenti.& iste est propriè casus noster. Quintus casus est, quando pecunia mutatur post moram, aut variatur, & tunc debitor tenetur soluere æstimationem, quanti plurimi fuerit à tempore moræ, secundùm Bartol.in dicta l. cum quid. quem sequuntur ibi omnes. & in dicta l. Paulus. Et hæc in debitore quantitatis. Sed in debitore generis, aut speciei, quando periit, cuius periculo pereat, vide ibi per Doctor.signanter per Franc. de Aret. in dicta l.quod te.& per omnes l.si ex legati causa.ff. de verborum obligationibus.& in l.incendium.C. si certum petatur. igitur scuta in pondere & liga permanentia solui debent, seu eorum valor in æstimatione præsentis temporis, secundum veram & communem relatam opinionem. Et signanter in hoc casu, vbi solutiones dotis erant sub terminis longis faciendæ, quibus pendentibus seu aliquibus ipsarum, interuenit (promissore in mora existente) mutatio auri, & valor eius auctus, quòd venit in considerationem, secundùm Aret.in dicto consil.xj. Tamen maior pars dominorum cameræ inquæstarum sequuta fuit opin. Bar.in d. l. Paulus. in penul.quæstio.& Bal.in præalleg.consi.cccxxxix. & aliorũ Doctor.suprà alleg. Et latum arestum Anno 1522. Sed quid dos fuit promissa filiæ diuersis temporibus soluenda, pacto adiecto quod solui deberet de moneta currente tempore promis.seu de illa, quæ currit tempore sol. fiendæ. Quæritur cuius sit electio, an promittentis vel mariti. Et Bal. in d. consi.cccxxxix.quod mariti.& ibi vide.

SVMMAE.

1 *Dotis petitioni quanto tempore præscribatur.*
2 *Vxor quando agat pro dote viuente viro.*
3 *Vir non habet priuilegium prælationis in causa dotis, sicut mulier.*
4 *Præscribitur hypothecæ & doti xxx.annis.*
5 *Præscriptionem quæ clausulæ perpetuo impedient.*

Quæstio CCCXXVIII.

Dos duorum millium scutorum per nobilem virum Pontium de Beynaco scutiferum fuit constituta pro filia sua Ioanna de Beynaco, domino Francisco, de Lustraco genero suo diuersis & longis solutionibus paganda & soluenda, vt per instrumentum contractus matrimonii die xxiiii. Anno 1456. passatum apparet: pro cuius solutione (terminis aliquibus euẽtis) gener plures literas missorias socero, ac eius filiis successiue hæredibus scripsit: qui per eorum literas respondebant eidem genero, & pariter suis hæredibus post eius mortem dotem petentibus, quod patientiam haberent, & quòd eisdem intra breue tempus persoluerẽt: ita quod illud breue tempus factum fuit longissimum xl. annorum, cuius temporis præscriptionem opponunt aduersus Antonium de Lu

straco

ſtraco,filium Antonii prædicti:qui Iſabellæ de Pompadorio eius vxori ceſſit omnes actiones ſibi occaſione dicti proceſſus cōpetentes,qui quidem inchoatus fuerat anno 1517. Quæritur primo, an præſcribatur actioni de dote xxx vel xl.annis,tam contra maritum,quam contra vxorem filiam promittentis dotem. Secundò an negligentia mariti noceat vxori,ita quod ſoluto matrimonio agere non poſſit,vel marito ſit imputandum. Tertiò,an per literas prædictas recognitas videantur ſcribentes promiſſionem dotis approbaſſe,etiam poſt præſcriptionem completam cōſummatam,vel nouam obligationem feciſſe.Quartò an actio hypothecaria competens pro dote,poſſit cumulari cum actione perſonali.Quintò,an annuæ preſtationes & dotis ſolutiones in plures annos faciendę,præſcribantur vna præſcriptione, vel tot ſint preſcriptiones,quot annuæ præſtationes.

DECISIO. CCCXXVIII.

1 ET quantum ad primũ dubiũ,videtur† quod actioni de dote annis xxx. præſcribatur à die inchoãte,quo agi potuit, ſcilicet ſolu.matrim.vel viro ad inopiam vergente,l.in rebus. §. omnis autem temporalis exceptio.C.de iure dot.& l. cũ notiſſimi. §.illud.verſi.verũ.C.de præſcr.xxx.ann.& l.j.§.fi.C.de anna.excep.Quia nõ valenti agere nõ currit præſcriptio,vt ibi.& l.genero.& ibi Bal.& Doct. ff. de his qui notan.infa. & Abb.Sic.conſil.xiiij.vol.ij.& ita tenet Bal.conſi.cxxv.actioni de dote præſcribitur.vo.iiij.& Corn.cõſ.xciiij. Quia cauſa eſt parui regni,& tenuis mercis.libr.iiij. in litera I,& idem Maſue.in ſua praxi.tit.de præſcr.vo.lvj.verſi.item & res dotalis præſcribitur xxx.ann.& Alex.conſi.ij.volu. v.& Ioan.Franc.Bald.in tract.de præſcr.in iij.parte. iiij. partis prin.in j.q.nu.ij.& latius in j.parte.vj.& vlt.partis.nu.x.vbi alleg.Bal.nouellũ in trac.ſuo de dote.in vij.parte.ver.Hinc eſt,quod etiam hodie: vbi concludit quod contra mulierẽ nulla currit preſcriptio in dote,ſeu in rebus dotalibus durãte matrimonio,quouſque eſt impedita agere , per caſum in d.l.in rebus.§.omnis. Nec pariter cõtra virũ currit hodie, niſi præſcriptio longiſſimi temporis,maximè xl.annor.per quã indiſtinctè præſcribitur hodie omni iuri, l. omnes. in fi.C.de præſcr.xl.ann.& fortè ſecundũ eum ſufficeret præſcriptio xxx.ann.per l.ſicut eo.ti. quia præſcriptio illa longiſſimi temporis de iure digeſtorum erat incognita,vt dixi glo.in l.qui occidit.§.j.in verbo,amiſit.& ibi Flo.nu.ij ff.ad l.Aquil.Et ita refert tenere Imo.in c.cùm nõ liceat,de præſcrip.ex cuius dictis elicit concluſionem,quòd (quãdo tractatur de præſcribendo contra maritũ cui non denegatur potẽtia agendi & recuperandi)res dotales præſcribantur,ſecundũ Imo.xxx.ann.ſecus in vxore,quæ interim fuit impedita agere conſtante matrimonio,d.l.in rebus.§.omnis.quãuis Ioã.Fab.in l.j.verſicu.item quid de muliere.C.de bon.mater.velit contrariũ , quod licet vxor de conſuetudine ſit in poteſtate viri,& non poſſit agere ſine authoritate viri coram iudice ſeculari , tamen agere poteſt coram iudice eccleſiaſtico:& ſic ſentit ꝙ conſue.laicorũ non ſeruetur in foro eccleſiaſtico,quod verũ non videtur,vt per gl.Bart.Bal. Ange.& Lud.Bolog.in ſecundis interpr.in l.ex ea.ff.de poſtul.cũ aliis per nos alleg.in §.x.in gl.ij. & latius in §. xj. in
2 gl.j.de iuriſdi.omn.iudi.ſi.cõſue.Bitur.† Et ideo hoc dictũ ſuũ videtur nõ poſſe in dote ſuſtineri.Cùm tam de iure cõmuni nõ poſſit agere vxor pro dote etiam coram quocunq; iudice contra patrem,aut aliũ promittẽtem,ſed vir,l.ſi pro te pater.& ibi Sali.& Mode.C.de dotis promiſſio.& tenet Guid.Pap.in q.ccclxxv.ſed tantùm ſolu.matrim. vel marito vrgente ad inopiam,vt dictũ eſt per d.l. in rebus. §. omnis. vel niſi dos fuiſſet ſibi legata,quia tũc competit ſibi ſoli actio,l.ſeruo legato.§.ſi teſtator.ff.de leg.j. quàm de conſu. quæ hodie ſeruatur,ſiue in contractu,ſiue in teſtamẽto dos fuerit conſtituta aut legata. Sed ambo agunt, ſecundũ ipſũ Ioan.Fab.in §.fuerat.inſtit.de actio.& dixi in §.iiij in gl.ſuper verbo nota ꝙ licet.ante fi.de conſue.iur.ſtat.perſo.Pro quo videtur tex.in l.Titio.§.fi.& ibi Bar.ff.de condit. & de monſt.& idem tenet Maſuer.in ſua Praxi,tit.de dote. ver.itẽ maritus & nõ vxor. Sed prædictã cõcluſionẽ videtur limitare.Corn.ꝙ præſcribatur actioni de dote in hærede ꝓmittẽtis,qui ꝓmiſſionẽ dotis ignorauit,prout ignorare pręſumitur,l.veri⁹.ff.de prob.& regula,pręſumit̃ ignorãtia.& in l.qui in ius alterius ſuccedit.de re.iu.ff.& li.vj. Nec cõtrariũ diſponitur de iure canonico, qđ ſolũ derogat iuri ciuili,vbi ꝓpter malã fidẽ debitor peccaret,ꝑ c.vigilãti.c.quoniã omne.de præſcrip.& regula,poſſeſſor malæ fidei. Et ideo licet ille,qui dotẽ promiſerit ꝓpter ſcientiã debiti fortè nõ præſcriberet:tñ bene hęredes eius.ita dicit Corne.in d.cõſi.xciiij.& Rom.in cõſi.ccj ver.iij.principaliter & Alex. cõſi.lxiij.vo.iiij.Sed in caſu noſtro hęredes ſciuerũt promiſſionẽ dotis factã per eorũ patrẽ,vt apparet per litteras miſſiuas per eos agnitas & cõfeſſatas,vt infra dicã,& etiã per pacta ſolutionũ,quæ tempore proceſſus inchoati durabãt,per quæ probatur mala fides ipſorũ,vt in terminis decidit Alex. in d.cõſi.lj.vol.v.Quare ꝓmittẽs & eius hæredes, ac malæ fidei poſſeſſores præſcribere nõ poſſent. ¶Ex prædictis videtur cõcludendũ reſpectu viri,ꝙ de iure & cõſue.generali Frãciæ pręſcribat̃ tã actioni de dote ꝓmiſſa,quam rei immobili in dotẽ aſſignatæ,xxx.ann.ſpatio,ſiue præſcribẽs ſit bonę vel malę fidei poſſeſſor,d.l.ſicut.& l.oẽs.& l.ſi quis emptionis.e.ti.Et de re dotali immobili cõtra maritũ pręſcripta,eſt tex.in l.ſi fundũ & ibi Bal.ff.de fund.dota.Sed an ratione actionis hypothecarię,quã maritus habet in bonis cõſtituẽtis & promittẽtis dotẽ,ſicut ipſa mulier habet,l.j.§.j.ibi,& ita in huiuſmodi actione,damus ex vtroque latere hypothecam,ſiue ex parte mariti pro reſtitutione dotis, ſiue ex parte mulieris,pro ipſa dote præſtanda,&c. C. de rei vxor.action.& ibi Ludouic.Bolognin. in ſuis primis interpretationib. & in d. §. fuerat. de actioni. & Petr. de Ferra.in ſua praxi,tit.forma libel.quo vxor agit ad dotẽ.in prin. & Bal.nouel.in trac.de dote.parte vij.ver.xxxvj erat olim.
3 & etiã in vj.parte,priuil. vij.†Sed tamen vir nõ habet priuilegiũ pręlationis,quod cęteris pręferatur creditorib. ſicut vxor,vt tenet gl.in d.l.j §.j.de rei vxor actio.in verbo, ex vtroque.quã ibi ſequũtur Bal. Albe.&Sal.quod de iure pręſcribat̃ xl.an.ꝑ ꝓmittentẽ & ei⁹ hęredes,l.cũ notiſſimi. & §. j.de pręſcr.xxx.an.Et ꝑ tertiũ x.an.inter præſentes,& xx.inter abſentes,l.j.& ij.C.ſi aduer.cre.& tenet Ab. Sic. d.cõſi. xxij.vo.ij.& Pau.de Caſt.in d.cõſi.lxxj.vo.nouo.& Iaſ. in §.
4 itẽ Seruiana.nu.123.inſti.de actio.†Tamen de cõſuetudine patriæ cõſuetudinarię,ſecundũ.Maſuer.vbi ſ. pręſcribitur hypothecę xxx.ann.ſine diſtinctiõe perſonę,ꝑ quã præſcribatur.& idẽ in tit.de dote.verſi.itẽ ſi dos promiſſa.&Bal.cõſi.xj.quidã do.Matth.ver.vlt.ibi,& hæc eſt veritas.vo. iij.& Ang.conſi.ccij.in q.Ioan.Lãfred.volẽtes,quod ſtatutũ aut cõſue.diſponẽs.quod nullis actionib.perſonalib.præſcribatur niſi xxx.ann.ſpatio,locũ habet in hypothecari. Et hęc videtur magis ęqua q̃ præcedẽs, quãdo per tertiũ præſcribit̃ minori tẽpore.d.c.peruenit.de emp.& vẽd.ſed cõtra ꝓmittentẽ & eius hæredes ius cõmune eſt magis fauorabile, vt ꝑ Abb.Sicu.cõſi.xiiij.vo.ij.aliàs,ꝓpter eius patientiã in nõ exigẽdo à patre vel fratrib.vxoris dotẽ,ſiue in pecunia , ſiue in immobili exiſtentẽ,infelix remaneret indotata,ꝙ eſſe nõ debet,l.ſi.C.de iure do.& l.j.ff.ſol.matr.Et hæc dę viro ſufficiãt:reſpectu verò mulieris nunquam actio de dote, aut res dotalis conſtituta de iure præſcribitur , niſi à tempore quo experiri & agere potuit.d.l.in rebus.§.omnis.& Bal.in conſi.ccxxv.& Pau.de Caſt.conſi.lxxxj.breuiter in caſu præſenti dicendum eſt.volum. nouo. Guido Pap. in ſingul.dcliij. cum aliis ſuprà allegat. Et in duobus caſibus ipſa agere poteſt,ſcilicet ſoluto matrimonio , vel marito ad inopiam vrgente,d.l.in rebus.& l.vbi,eod tit.& l.ſi conſtante.ff.ſoluto matrimo.& Cumanus conſil. xcij. viſo ſubſcripto caſu, quamuis hic à tempore obitus Franciſci de Luſtraco mariti Ioannæ de Beinaco vſque ad proceſſum eſſent xxv.anni defluxi, & ſic nulla præſcriptio reſpectu ipſius Ioannæ de Beynaco vxoris:nec ſibi per hæredes patris obijci vel opponi poterat præſcriptio decurſa contra eius maritum de-

ſidem, & in non petendo dotem negligentem, vt dicam in ſequent.quæſtion.niſi xl.annorum. Sed bene per extraneum poſſidentem etiam ex alienatione rei dotalis de eius conſenſu facta poterit præſcriptio xxx.annorum obiici, dicto capitul.peruenit.de emptio.& vẽditio. Et aduerte, quod præſcriptio inchoata contra mulierem tempore contracti matrimonij continuatur tam contra eam, quam eius hæredes & ſucceſſores, d.l.ſi fundum. & ibi Ludouic. Bologni. in primis interpretat.de fundo dota.& gloſſ.j.in l.ea quæ. §. final.quam ibi ſequuntur Doctor.C.de tempor. in integr. reſtitut.& text.in l.ſi prædio.in principi. ff. de in diem addic.& idem Paul.de Caſtr.conſil. ccix. ad primum reſpondetur, quod præſcriptio.volumin.nouo.& aliquid dicam in ſequenti quæſtion. fallent. vltim. & Paul. de Caſtr. conſil. cccclxvij.in caſu præmiſſo dico indubitanter.volum. nouo. vbi vult præſcriptionem ſtatutariam abbreuiantem communes præſcriptiones non currere vxori in matrimonio exiſtenti. Et vtinam hic eſſet conſuetudo, aut lex, ſiue ordinatio regia, quod nulla præſcriptio curreret contra inſtrumenta dotalia, vt eſt Peruſij, vt refert Bald.in l.j.verſicu. attende autem. C. de annali except. quòd tamen intelligeretur vſque ad centum annos, vt latè dixi ſuprà in quæſtion. xxxix.incip.præſcriptio centum annorum.verſic. præterea
§ pro hac parte multum facit.niſi in † eadem lege & ordinatione eſſet inſerta clauſula, quam ipſemet Bald. in l.ipſis rerum.verſicul.ſed nunquid econtra. C.vt in poſſeſ.legat.vt, quoties præſcriptum fuerit, toties actionem renouamus: quemadmodum teſtatores & contrahentes aliquando conſueuerunt hanc apponere clauſulam, quòd quoties præſcriptum fuerit toties lego vel promitto. Nam ex deſinentia vnius, alterius proficiſcitur origo.ad hoc text. ſingularis in l. ſicut in annos.in princip.aliàs incipit, ſi cui in annos.ff.quibus mod.vſusfruct.amitta.& idem dicit Roman.in repetit. rubric.de arbitriis.verſicul.Sed cautela eſt.& Anan.in capitul.ij.de Iudæ.quod not. vt ſic fieri facias, quando per contrahentes ad conſulendum ſuper paſſatione contractuũ vocatus fueris. Et ſimiliter apponi facias iuramentum partis, ratione cuius debitor non poterit de iure obiicere præſcriptionem, text. eſt celebris in l.tam & poſtea. §. ſi is qui temporali.ff.de iureiurando.& ibi tenent Bartol. Bald. Angel. Alber.Roma. Alex.& Iaſon.in ij. not. & Roman. in l.j. verſicu. Et adde duas notabiles cautelas.ff.de vſucapion. & idem Cæpol.in cautel.xxxv.& Feli.in capitul. final. verſic. Quarta declaratio.de præſcriptio. & Franc. Balb. in tract. præſcriptio.num.lxxxix.& Iaſon in.§.ſed aliquando.in addit.ad Chriſtoforum Porc.inſti.de vſuca. & Hippolyt. de Marſil.in ſuo ſingul. cxlj. hoc tamen vltimum ſcilicet iuramentum fortè non ſeruaretur, in curiis ſupremis Franciæ, quia nulla præſcriptio à cætero obiici poſſet: cum in omnibus ferè contractibus iuramentum ſit pro obſeruatione contentorum ſolitum per partes præſtari. Tum etiam propter conſuetudinem generalem Franciæ diſponentem omnes res præſcriptibiles ſpatio xxx.annorum præſcribi poſſe. Ideo apponere facies ſemper primam clauſulam, & in cõfirmationem illius, & reliquorum iuramentum.

SVMMAE.

Quæſtio. CCCXXIX.

1 *Mariti negligentia non exigendo dotem, an noceat vxori.*
2 *Vxor an poſſit viro imputare negligentiã nõ exacta dotis. nu.3.*

DECISIO CCCXXXIX.

1 VEniẽdo ad ſecũdã q.videtur primò dicẽdũ, † quod negligentiã viri in nõ exigẽdo dotem, ſiue in pecunia vel in alia re mobili aut immobili exiſtentem, à quocunque ſiue patre, matre, ſiue extraneo ꝓmiſſã, noceat vxori valẽti poſtea, cùm ad libertatẽ experiẽdi peruenerit, agere. Vnde recurſũ ſuũ cõtra hæredes mariti dirigere debebit ob intereſſe, ad quod maritus tenebitur, vt tenet Maſue. in d.tit.de præſcr.verſi. Itẽ & res dotalis.per tex.in d.l. ſi fũdũ.de fũd.dota.& idẽ tit.de dote.verſi. Itẽ ſi dos promiſſa.

Et hoc ſi ſint ſoluẽdo, q̃a ſi dos cõſiſtat in pecunia, tũc ſine dubio ꝓcedit præſcriptio ſecundũ eũ: quoniã dos fuit ꝓmiſſa vxori:& ꝑ eã, & ad cauſã eius marito cõpetit actio ad ipſã exigendã. Quare ad ipſũ ſpectat periculũ, d.l.ſi fundum. Et hoc caſu præſcriptio currit cõtra virũ: ſi verò cõſiſtat in re mobili, & idẽ quia tũc ipſe tenetur ad æſtimationẽ, cũ res iſtæ cõmuniter dẽtur in dotẽ æſtimatæ, vt dixi in §. v. in verbo, dotis fructus.q.vl.de cõſ.iur.ꝑſo.li.cõſue. Bitur. Et idẽ dicẽdũ eſt in reb.immobilib.licet ſecundũ eũ magis dubiũ, cũ in illis cadat affectio: aliàs, vt inquit, nõ eſſet æquè prouiſũ mulieri, niſi recuperaret æſtimationẽ à viro vel hęredib. ſuis: qđ videtur iuri cõſonũ, plus q̃ in minore: quia hic verſatur ſola viri deſidia ſeu negligentia. Præterea dicit pro hac parte facere cõſuetudinẽ, ꝑquã vxor eſt in poteſtate viri, ſine quo experiri nõ põt, vt dictũ eſt ſ.in præced.q. Et idẽ tenet Pau.de Caſt.in l.nupta.§.quoties.arg.illiꝰ tex.ff.ſol.mat. quãuis ſecundũ eũ aliqui dicãt, qđ nõ debet ſumi ar. ex illo tex.quoniã reſultaret intellectus.l.ſi extraneꝰ.ff.de iure dot. cõtrarius, & maxime quãdo ab initio cõtractꝰ pater erat ſoluẽdo, & poſtea effectus eſt non ſoluẽdo, & interim maritus neglexit exigere: ꝙ tũc tenetur de tali culpa: aliàs ſi pater nõ potuiſſet ſoluere ſine magno incõmodo ſuo, & maritꝰ tũc nõ exegerit, nõ dicitur eſſe in culpa. Et idẽ dicit Pau.in l.ſi marito.§.j.eo.ti. Et iſtud dictũ Pau. eſſet diligẽter notãdũ, ſecũdũ Ale.in d.§.quoties ſi verũ eſſet, ad limitationẽ d. l. ſi extraneus.& idẽ tenuit Ioã. Cãpezij.in trac.de dote. parte ij.q.
2 lxxvij. † Sed quãquã hęc pars habeat grãdẽ apparentiã, tñ cõtrariũ eſt veriꝰ, ꝙ regulariter marito eiꝰ neglegẽtia ſine culpa in nõ exigẽdo dotẽ, vel eiꝰ hæredib. imputari ꝑ vxorẽ nõ poſſit, vt tenẽt Ray. Din.& Cuma.in d. §. quoties. quos ibi ſequitur Ale.per gl.ſin.quã etiã ibi ſequũtur Doc.in l.ſi ſocer.§.Lucius.in verſi.redditurus, ſol.mat.& ꝑ tex.ſing.in d.l.ſi extraneus.§.ſed ſi pater. vbi probatẽ periculũ ſpectare ad mulierẽ; quia dicit tex.neque enim quiſquã iudex ex propriis aurib.audiet mulierẽ dicentẽ cur patrẽ (qui de ſuo dotẽ ꝓmiſit, nõ vrſerit ad ex ſolutionẽ, multò minus cur ipſã nõ cõuenerit &c. ſi ipſamet dotẽ promiſerit, vt ibi, quoniã mulier ſecundũ Bal.ibi nõ põt improperare marito de gratia & dilatione, quã fecit patri ſuo vel ſibi: imò hoc debet habere gratũ, & potius gratias agere quã improperiũ obiicecere.& idẽ ſi debitor mulieris qui dotẽ ꝓmiſerat, ipſã mulierẽ hæredẽ fecerit: quia perinde eſt, ac ſi mulier ipſa dotẽ ꝓmiſiſſet: ideo imputare nõ poterit viro, l. ꝓmittẽdo. §. vlt. ff.de iur. Et idẽ ecõtra ſi ipſa mulier hæredẽ inſtituerit eũ q dotẽ ꝓmiſerat, vel ei ab inteſtato ſucceſſerat promiſſor, d.l. 4
nupta.§.quoties.quia in iſtis caſib. nihil viro imputãdũ, ſed ſufficit qđ eos ab obligatione liberet, vt ibi. Quoniã maritus põt ꝑmittere vxori poſſidere res dotales, & fructus capere, vt ſe & ſeruitores ſuos paſceret, l.ſi quis ꝓ vxore.§.vlt.ff. de don.inter vir.& vx.& l.pro onerib.C.de iure dot.& cõmuniter faciũt principe, duces & comites, & fortè minus bene, vt viſũ fuit de domina comitiſſa Aſtroco, cui ab initio dominus de Cãdalla ꝑmiſit ꝑcipere & leuare fructus comitatus, ſed qñ voluit ſibi mediãte areſto auferre, aufugit & fecit ſibi guerrã. Et hãc partẽ tenẽt Bal.& Iac.de S.Geor.in d.
3 l.ſi extraneus. † Fallit primò vbi maritus ſine cõſenſu vxoris remiſit dotẽ, aut eã quã nõ receperat cõfeſſꝰ fuiſſet recepiſſe, ꝙ tũc teneãtur eius hæredes, cũ tũc q̃tãtiã de dote videatur dare, d.l.ſi quis ꝓ vxore.§.ſi vxor.de don.int.vir.& vxo. & ſic eſſe in dolo, vt tenẽt Bar. Pau.de Caſt.& Doc.in d.l. marito.§.j.ſol.matr.ꝑ tex.in l.pen.§.ſi vir.eo.ti.& l.debitor & l.ſanè.& l.vir ab eo.ff.de iur.dot. Et hoc ſi ꝓmiſſor dotis erat ſoluẽdo: ſecꝰ ſi ignorãs eũ nõ eſſe ſoluẽdo receperit, & tũc nõ eſt ꝙ ſibi imputetur, quare nõ exegit, ꝙ exigere non potuit. Nec etiã ſi pacto remiſerit, l.quãuis. §. Marcellus.ff. ad Vellei.& iurib.ſ.alleg. Fallit ſecũdò ꝙ licet non imputetẽ marito, ſi nõ cõuenerit mulierẽ, vel eiꝰ patrẽ dotẽ ꝓmittẽtẽ: tñ imputabit ipſi marito, ſi nõ cõuenerit hæredẽ patris vxoris ſuę, vt tenet Bal.in d.l.ſi extraneꝰ. q. ꝑ hoc alle.tex.celeb.

in l.

in l.ob æs.§.fi.ibi,& si nō petierit.& ibi idem Bal.ff.de pact. dot.& ita tenuit gl.in d.l.si socer.§.Lucius.super versi.redditurus.& Bal.nouel.in tract.de dote.par.viij. priui l. xxiiij. & seq.versi.Præterea.& Iaco.de sanct. Georg. in d.l.si extraneus.in fin.ibi tex. ponit quatuor casus secundùm Bald. ibi in anti.lect. Primus casus est quando extraneus promisit dotem non animo donandi mulieri, quia fortè erat eius debitor. Secundus, quando animo donandi. Tertius,quando pater dotem promisit. Quartus,quādo ipsa mulier dedit dotē. Et in primo casu solū imputatur viro mora, si negligentia sua nomē factū est nō soluēdo: aliàs nō,l.Mæuia.sol.mat.& ibi idem tenet Paul.de Cast.& Ioan.Campezius in tract.de dote.parte ij.q.lxxix. Nec pariter si mulier fundum in dotem dederit præscribi à tertio inchoatum,imputabitur viro,si non exigat ante completam præscriptionem,quia talis datio non impedit nec interrumpit præscriptionis cursum. Et hoc verum si paucissimi dies tempore donationis superessent ad præscribendum,secus vbi superessent aliquod notabile tempus, intra quod experiri poterat,d.l.si fundum.de fundo dotali.& ibi Bald. in fin. in aliis autem tribus casibus nullum periculum est in mora marito differēti petere:ideóq; ei nō imputandū d.l.si extraneus.

SVMMAE.

1 *Dos confessata & non recepta,an habeat priuilegia dotis.num. 2.& 3.*

Quæstio CCCXXX.

Et sic ex prædictis videtur,quod dos promissa,& à viro confessata,licet non vere recepta,non habeat priuilegia dotis,an sit verum.

DECISIO CCCXXX.

1 Idetur† quod sic,vt est text. iuncta. glossa. in l.assiduis.in verbo datæ.C. qui pot.in pigno. habe.quam ibi faciunt singul. Doct.ad idem text.in l.si quis posthac. ibi, dos etiam. C. de bon.proscript.& tenet Bald.in l. generaliter. C.de non.nume.pec.& in l.neque.C.de compens.& in l.j.in antiq.lectu.qui potio.in pigno.hab.& Aufre.in q. Tholos. ccxvij.dicens hanc obseruari:pro qua videtur etiam text. in c.ex literis.versi.dedisti.& ibi ita tene.versi.not.ibi, dedisti. de pignori.& ibi idem Card.de Zabarel.& Bald. Angel.& Imo.in d.l.j.solut.matr.& Corn.consi.clxxxiij.vol.iij.& Ange.consi.clxxx.& Ange. Aret. & Iason plenius in §.fuerat. instit.de act.& Iason in authentic.res quæ subiacet.C.commun.de legat.cum aliis infinitis per ipsos allegatis. Et licet omnes Docto.supradicti teneant priuilegium dotis nō habere locum in dote solum per maritum confessata, etiam si renuntiatum fuerit exceptioni non numeratæ dotis, vel lapsa sint tempora illam opponendi exceptionem, iuxta l.fin. cum sua authenti.quod locum.C. de dote cauta non numera.

2 †Tamen Bartol.in d.l. assiduis. tenet contrarium, quod dicit communiter seruari,vt idem sit in dote confessata, sicut in verè data,quando renuntiatum est exceptioni non numeratæ dotis, vel lapsum sit tempus opponendi: aliàs non. Et illam exceptionem non solum potest vir aut eius hæredes opponere,sed etiam creditores,vt l.penultim. C. de nō numerat.pecuni.& hanc opin. Bartol. sequuti sunt Angel. Bald. Alberic.ambo.& Salicet.in vltim.quæstio.in d. l. assiduis.& Socin.in consi.lx.versic.& in primis. volumi. j. cum aliis per eum alleg. Et sic sequitur quòd mulier non habet necesse probare numerationem dotis,nisi quando contra ipsam potest excipi de dote non numerata,iuxta d.l.fin.cum sua authen.Et opin.Bar.sequitur Paul.de Castr.in l.si maritus publico iudicio.in prin.ff.sol.matri.& Socin.in d.l.j.nu. xix.solu.matri.vbi ponit quinque conclusiones cum pluribus limitationibus multum amplè.& idem tenet Bal.in rub. C.de priuileg. dot.& in l.cum aliquis.C. de iure delibe. & in l.pecuniæ per illum text.C de sol.& Matth.de Afflict.in decis.Neap.ccccij.nu.xij.& Alex.in d.l.j.sol.matri.versic.in

3 ea ibi.l.assiduis.¶†Quid dicenpum? Ale, ibi concordat has opinio,distinguendo,cuius distinctio mihi placet,quia aut confessio dotis emanauit antequàm ipse maritus siue confitendo,siue contrahendo realiter se obligaret aliis creditoribus:& tunc procedat opin.Bart. Aut confessio emanauit post ius quæsitum creditoribus,& tunc si lapsum sit tempus opponendi exceptionem non numeratæ dotis, & adhuc habet locum opi.Bar.quia imputandum est creditoribus, si non interrumpunt cursum dicti temporis,iuxta formam l.in contractibus.§.in omnibus.& authent.ibi positæ. C.de non nume.pecun.& probatur etiam secundùm eum in l. si cui. cum gloss.in verb.crediiores.eo.tit.vbi apparet quòd creditores veri non possunt opponere exceptionem non numeratæ dotis,nisi quando competit principali debitori, & sic marito,vt suprà dictum est. Ad idem l.scriptura.cum glo.in verbo,sententiæ robur.C.qui pot.in pign. hab. vbi confessio dotis in causa pignoris nocet aliis creditoribus, si talis confessio fuit facta in instrumento vel scriptura priuata à testibus subscripta.Fatetur tamen Ale.quod si creditores ignorassent eis competere facultatem interrūpendi cursum dicti temporis,& opponendi exceptionem non numeratæ dotis,& sic lapsum esse tempus eis ignorantibus, possent in integ.restitui.d.l.in contractibus.cum gl. in ver. protinus, cum aliis per eum alleg. Et idem in hoc dicit Alex.in addit. ad Bart.in d.l.assiduis.in vltim.posti.Si istud vltimum habe ret locum,quòd restituerentur ob ignorantiam,quam semper allegabunt,nunquā mulieres erunt tutæ.quod post mortem virorum non poterunt probare solutiones dotis, nisi fortè per confessionem mariti in instrumento,aut testamento factam. Ideo creditores morosi non sunt releuandi, sed debent consulere iurisperitos, sicut in simili dicit Bald. in l. iuris ignorantiam.C.qui admitti ad bono. possess. possunt, quòd mulieres & rustici, sicut vadūt ad syluam pro lignis, & ad ciuitatem pro indulgentiis, ita debent ire pro consiliis.Nam hoc non est multum difficile.cogita. Si verò non esset lapsum tempus,tunc dicit Alex. quod licet maritus renuntiauerit exceptioni non numeratæ dotis, tamen videtur quod mulier possit repelli per creditores allegantes dotem non fuisse numeratam,d.l.assiduis. quia renuntiatio mariti non debet obesse creditoribus:per l. si vnus. §. ante omnia. ff.de pact. Tum quia non debet esse in potestate viri fraudare creditores,l.j.§.si culpam.ff.si quid in fraud. patr. & pro hoc optimè facit text.& ibi expressè Bartol. in authenti. sed iam necesse. C.de donatio.ante nup.& ibi per Salic. & Doctor.Moder.& idem Alex.consi.xlv.incipien.habita super his.lib.j.& in consil.lxiij.lib. iiij. quod quidem repetitur in vj.lib.xxxix.stantibus his.versicul.nec obstat. & idem consil.cxlij.viso processu.lib.v.& consil.cxxiij.num.v.lib.vj. & Cuma.consi.xxxj.in secundo dubio. & Abb. Sicul. consil. lxxij.volumin.ij.& Bald.consil.ccclxxxix.dominus Lanfrādus.versic.sed vnum facit me titubare,volu.j. & sequitur Iason consil.xxxij.placet admodum consultatio.vol.iij. Et distinctionem Alexand. sequitur Ioannes Campezii in tractat.de dote parte j.quæstio.xciij. quamuis nō alleget ipsum & idem Matthæ.de Matesi.in sing.cxciij.incip. nota priuilegium.& Ancha.idem tenuit consil. cccx.nulli dubium quod dos.& Soci.in suis reg.in verbo,dotis causa. vers. limita hoc. vbi ponit nouem limitationes ad glo.in d.l.assiduis.& idem Imol.in d.c.ex literis.& præsuppositus Mediolanen.in cap. j.num.iij.de donatio.inter virum & vxo. & amplè Felin. in c.si cautio.ver.j.conclusio.& ver.secunda conclusio.de fide instrum.& Campezij vbi suprà proximè.quæst.lij.cum ij.sequent.Et sic fuit conclusum in curia.& pariter in cōsi. Neapol.vt refert Matthæ.de Afflictis in Decis.ccccij. & similiter in causa dominæ de Montirochier,contra de Mombrū, & latum arestum die.&c.

SVMMAE.

1 *Hypothecam in bonis mariti an habeat mulier à tempore contractus matrimonij,vel à tempore solutæ dotis.*

2 *Dos soluta licet non sit secutum matrimonium, habet suam*

hypothecam.

2 *Dos post contractum matrimonij soluta, an habeat priuilegia dotis.*

Quæstio CCCXXXI.

Et secundum hanc communem opinio. Bar. & veram, saltem æquã, quod dos confessata priuilegia dotis, sicut soluta & pagata, quando præcedit alios creditores, vel lapsa sunt tempora opponendi exceptionem non numeratæ dotis, videtur soluta alia quæstio, à quo tempore mulier habet hypothecam tacitam vel expressam in bonis mariti, an à tempore promissionis & contractus matrimonii, an verò à tempore dotis longè post datæ & solutæ vel confessatæ.

DECISIO. CCCXXXI.

1 ET † videtur, quòd à tempore dotis datæ & solutæ habeat tacitam, vt voluit gloss. in d.l. assiduis, in verbo hypothecam. argu. l. cùm oportet. §. fin. C. de bon. quę liber. & eam ibi sequuntur simpliciter Bal. & Ludo. Bolo. in primis interpre. & Specu. in tit. de solu. §. ante omnia. vers. sed pone contraxi. & ibi idem Bal. in addi. ver. in obligatione expressa. sed in hypotheca expressa inspicitur tempus obligationis. Sed contrarium tenuit Cin. in d.l. assiduis. arg. met. dictæ l. cum oportet. §. fin. quæ prima facie facit contra gl. Bald. & alios illam inducentes, vbi tacita hypotheca, quæ contrahitur in bonis patris pro bonis maternis alienatis trahitur retrò ad tẽpus quo cœpit pater administrare bona filii aduẽtitia, & expressa hypotheca contrahi potest à tempore promissionis. l. j. ff. qui pot. in pigno. hab. Vnde secundum eum humanius videtur dicendum, quòd à tempore promissionis & matrimonij subsequuti ac consummati inducatur obligatio, d.l. j. qui pot. in pign. hab. vt sic retrò videatur impleta promissio, & bona retrò obligata, quocunque tempore dentur: quia in ambiguis dotibus est fauendum, l. in ambiguis. ff. de iur. do. & in l. in ambiguis. de reg. iu. & hæc opi. fuit Iac. de Are. in d.l. assiduis. & etiã Iac. Butrig. ver. item quæro. quos ibi sequũtur Bar. Albe. & Sali. & Soci. consi. cix. pro inuestigatione veritatis. ver. iiij. & vlt. vo. ij. vbi dicit istã esse cõmunem. & Pau. de Cast. consi. ccxcix. in causis & quæstionibus. ver. iiij. posito. volu. antiq. & Anto. Negusantius in tracta. de pigno. ij. parte. quarto mẽbro. nu. lxxvij. Quia secundum Bar. gl. in d.l. assiduis. quæ dicit quòd à tempore dotis datæ, debet subaudiri & suppleri, vel promissæ. Et idem dicit ibi Ioan. Fab. & hanc partem videtur sequi Bald. consil. xvj. ista causa consistit. post prin. versi. sed posito quòd potuerit. vo

2 lu. j. vbi tenet † quòd dos soluta licet sequutum non sit matrimonium habet suam hypothecam. & idem voluit in cõsi. ccxcvj. inter Domini. ex vra parte vol. iij. Non enim traditio facit dotem, sed constitutio dotis interueniente matrimonio, l. iij. & l. tali. ff. de iur. dot. & idem Angel. consil. lxxvj. & Bald. nouel. in tract. de dote, parte decima. versicu. sed tunc surgit notabile dubium. & viij. parte priuileg. xxiij. & idem in vj. parte xvj. priuilegio. ver. ex cuius dictis colligitur &c.

3 † dicens, quòd si mulier à principio nupsit sine dote, & post matrimonium contractum dotem cõstituit, talis dos etiam habebit sua priuilegia, licet cesset causa fauoris matrimonij contrahendi, quia non cessat causa matrimonij conseruandi cum bona pace & synceritate animi. Alle. Roma. in d.l. j. sol. matri. & Paul. de Cast. in authen. res quæ. C. commu. delega. & idem Ioan. Lupus doctor Palatios in repe. ca. per vestras. de donat. inter vir. & vxo. ver. ex cuius dictis sic etiã fuit conclusum, vbi suprà.

SVMMAE.

1 *Hypotheca tacita de dote restituenda an extinguatur per subsequutam expressam.*

Quæstio CCCXXXII.

Alia ex prædictis soluitur quæstio, si maritus lõgè post matrimoniũ contractum obligauit pro restitutione dotis generaliter bona sua, vel specialiter aliqua bona, an vxor tunc habeat tacitam hypothecam vel etiam amiserit.

DECISIO CCCXXXII.

1 ET † Petrus de Bellapertica tenuit, quod eam per hanc nouam obligationem perdidit, per tex. in l. fi. C. de pact. conuen. Sed cõtrarium tenet glo. ibi in verbo, contentam. sequendo Ioann. quem sequitur Cin. in iiij. quæst. & ratio est secundum eum, quia pactum non potest constituere ius dotis deterius. l. si vnus. §. quod in specie. ff. de pac. & l. de die. ff. de pac. dota. & idem Bal. in d.l. fin. iiij. not. in antiq. lectu. & pariter Ang. in versi. sed huic decisioni obstat. & etiam Sali. versi. quærit gl. dicens quod omnes ita tenent. & idẽ dicit in d.l. assiduis. in vij. quæst. concludens, ꝙ si ante hypothecã tacitã generalem, interueniat expressa & specialis hypotheca alicuius rei, illa non præiudicat tacitę generali in omnibus bonis. Et hoc voluit Ioan. secundum eum in d.l. fin. quia nihil contradicit speciali obligationi generalis accedens. l. ij. C. de pig. Si verò post hypothecã generalem expressam vel tacitam à lege inducendam, mulier sibi prouideat: & idem; quia nihil agit, per rationem doct. quòd pactum non potest cõstituere ius dotis deterius. Si verò ab initio ante obligationẽ generalem tacitã à lege inducẽdã de generali expressa in omnibus bonis sibi prouideat: tunc secundum eum generalis expressa impedit tacitã generalem nasci. Et ratio quæ eum mouet, est primò, quia expressa generalis est mulieri vtilior, vt patet ex prædictis, secundo, quia si non vtilior, saltem æquiualet. & ita (vt inquit) debemus dicere. Fatetur tamen quòd vbi generalis tacita esset maioris vtilitatis, tunc non impediatur per generalem expressam, ne pactum ius dotis deterius constituat, vt leges allegat. & Alexan. consi. lvij. num. iij. lib. vij. vbi dicit gl. prædictam esse communiter approbatam. & idem Bald. nouel. in tracta. de dote. vj. parte, priui. lxviij. & Anto. Negusantius de Fano in tracta. de pig. in ij. parte membro iiij. num. lxxxij. vsque ad num. xciiij. Ergo quocunque modo, siue ante, siue post tacitam hypothecam sequatur specialis aut generalis, mulier fauore dotis semper habet suam tacitam hypothecam. Facit l. qui res suas. & ibi Bart. Alber. & Pau. de Castr. ff. de solut. & Bal. & Sali. in l. libera quidem Theodora. versicul. quapropter Bar. C. de senten. & interlo. omnium iudi. & Bart. & Doctor. in l. si quis aliam. in prin. ff. de solut. Secus est in aliis bonis paraphernalibus, quia prouisio legis per prouisionem hominis tollitur, l. fi. de pact. conuen. & ideo secundum gl. in d.l. libera. & in d. l. si quis aliam. est consilium, vt in secunda obligatione vel transactione, vel creditor qui accipit rem apponat pactum, quòd si contingat rem datam euinci per hypothecariam vel aliam actionem præcedentem, non intendit à prima seu pristina obligatione discedere, sed quòd in suo remaneat vigore. Et illam glo. faciunt singu. primò Bartol. in d.l. si quis aliam. propter fideiussores, vel pignora quæ sunt in prima obligatione, & fortè non sunt in secunda. Item propter antiquiorem hypothecam in tempore, & etiam ob alia multa quæ accidunt, & idem ibi Alberic. & Paul. de Castr. vers. gl. tamen ponit. & idem Bartol. in d.l. libera. & Alberic. in fin. & sing. Ange. dicens quòd per hoc pactum primitiua actio tam hypothecaria quam personalis conseruabitur. Vnde si alij creditores contra creditorem, cui res fuit sibi à debitore in solutum data agerent pignoratitia contra recipientem, tunc potest recipiens excipere, quòd res fuerat sibi ante per ipsum debitorem hypothecata: & sic potior in iure etiam hypothecario: aliàs non: quia cum dominium quæsierit à debitore cõcedẽte insolutũ, extincta fuit hypothecaria. l. neque pignus. & l. nec ex prætorio. ff. de reg. iur. & idem Sali. in d.l. libera. Et pro ista practica facit text. in l. non quocũque modo. in prin. ff. de leg. j. ibi, obligatio legati extinguitur. sed ita si eo modo fuerit ei⁹ à quo auelli nõ possit, & illã legẽ alle. Ale. in Addi. ad Bar. in d.l. si quis aliã. vbi dicit se ibi dixisse: sed illã ꝓfectò nõ legit, sed saltauit, eã in medio dimittẽdo. Ideo sis caut⁹ quãdo facis secũdã obligationẽ seu nouationẽ volun

lunturiam,vt apponi facias clausulã prædictam,quamuis in necessaria nouatione non sit opus apponere,vt per Docto. post gl.vlt.in l.j.C.de iud.& in l.fi.C.de nouat.& per Ang. Are.in §.præterea ante fi.quib.mo.tol.obli. Tamẽ in omnibus contractibus per quos à primo disceditur, bonum est apponere prædictam clausulam: quia quæ superabundant, non solent vitiare scripturas,l.non solent.& l.quæ dubitationis.ff.de reg.iur.

SVMMAE.

1 *Epistola quid.*
2 *Præscriptio interrumpitur agnitione debiti.*
3 *Debitum agnoscit quis multis modis.*
4 *Epistola missa quando interrumpat præscriptionem.*
5 *Interpellatio extraiudicialis quãdo interrumpat præscriptionem.*
6 *Literæ missiuæ constituunt quem in mala fide, & interrumpũt præscriptionem.*
7 *Enuntiatiua verba fauore dotis inducunt probationem.*
8 *Literæ missiuæ quando faciant fidem.*
9 *Agnitio debiti quando interrumpat præscriptionem.*

Quæstio CCCXXXIII.

Quo ad tertiam quæstionem,an literæ seu epistolæ missiuæ,soceri per generum petentem dotem sibi promissam trãsmissæ,ac per socerum & eius hæredes ac successores genero,de dotis solutione expectanda,& patientia modicum habenda,interrũpant præscriptionem nondum finitam& completam,aut post completã inducant nouam agnitionem seu cõfessionem & obligationem dotis.

DECISIO CCCXXXIII.

1 PRAESVPPONO †quod epistola est nomen Græcum, quod Latinè dicitur supra missa: στολὴ enim,missa interpretatur. Nam antè chartæ,& mẽbranarum vsus in dolatis ex ligno codicillis epistolæ scribebantur. Vnde & portitores earum tabularij vocati sunt, secundum Papien. quem refert Luc.de Penna in l.placet. C. de excus.muner. Idem diuus Hierony.in epistol.† Et hoc
2 præmisso,dico nemini esse dubium, quin præscriptionem agnitio debiti interrumpat,l.cum notissimi.§.imo.versicu. sed & si quis.C.de præscrip.xxx.anno,& sic impedit perfectionem & consummationem præscriptionis,iuxta no.in l. naturaliter.per Bar.& Moder.ff.de vsuc. Quæ quidem interruptio est duplex,naturalis,& ciuilis, vt no.gl.in d.§.sed & si quis.in verbo,innouata.& in c.illud.de præscr.De naturali interruptione,vide in dictis locis,quia de ea hic nihil ad propositum,sed de ciuili,quæ tantum hic fit per agnitionem debiti.& hæc fit pluribus modis,vt d.§.imò.& ibi amplè Sali.& Bar.& cæteri in d.l.naturaliter.& Pet.de Ferra. in sua Praxi,in form.libel.respon.rei conuenti.in verb.præ-
3 scriptionis.& Abb.Sicul.& Felin.in d.c.illud.† Et primò quando de nouo quis promisit vel partem debiti soluit, aut pignus dedit,vel fideiussorẽ de certa quantitate aut summa quam debebat præstitit,quia tunc debitum agnoscere videtur:& sic præscriptionem inchoatam contra personalem aut hypothecariam nondum perfectam interrumpit, c. olim.& ibi Anc.nu.vj.de censi. Et ad hoc quod agnitio debiti interrumpat præscriptionẽ inchoatam,aut post cõpletam nouam producat actionem,requirtitur quod fiat de certa summa aut quantitate,vt dicit gl,quam sequũtur Bal.Sal.& Doc.in d.§.imò.super verbo,interrupta.& gl.in l. cũ quis. §.si quis pro reo reuerso.in vlti.solut.ff.de solu.quã etiã se-
4 quuntur ibi Bar.Ang.Alb.& Pau.de Cast.ꝗ † nõ videbatur esse in casu nostro,cũ illæ literæ missiuæ non declararẽt certã summam restantem ex dote promissa. quare videtur per iam dictas literas interrumptionem non fuisse factam, nec nouam obligatianem seu promissionem dotis vel alterius rei esse factam. Tumquia literæ prædictæ solum videntur portare & inducere denuntiationem simplicem extraiudicialem, per quam non interrumpitur præscriptio etiam longissimi temporis,l.alienam.iuncta gl.ff.pro empto.licet loquatur in præscrip.lon.temp.tamen glo.ibi intelligit illũ tex.etiã in præscriptione longissima,quæ non interrũpitur per denuntiationẽ extraiudicialẽ,nisi interueniat executor. Et est ratio,quia licet denũtiatio ab initio & antecœptam præscriptionem constituat & faciat aliquẽ malæ fidei possessorẽ,l.si fundum.C.de rei ven. Tamen talis denuntiatio facta post præscriptionẽ cœptam non constituit quem in mala fide,secundũ Bar.in d.l.alienam.per illũ tex.& in d. l.naturaliter.& Bal.& Ang.in l.super longi.ver.dixi secundò.C.de præscr.lon.tempor.& Abb.Sicu.in d.c.illud.& ibi Feli.& Iac.de S.Geor.in l.ex hoc d.nu.24.ff.de eo per quẽ factum est.& Ias.in §.pœnales.nu.cxix.cum seq.inst.de act.
5 & Ancha.in d.c.olim.nu.vj.de censib.† Et quãuis prædicta denũtiatio vel protestatio extraiudicialis non interrumpat præscriptionẽ,fallit in casibus à iure expressis,vt not.Inn.& Doct.in c.olim causam.de censi.& Alex.consi.lxxxix.inci. excellentissimi iurisconsul.versi.nec is obstat,lib.v.& in d.l. naturaliter.in addi.ad Barto.super verbo,restat.quia non reperitur secundùm eum in iure cautum, quòd interpellatio extraiudicialis interrumpat.allegat Imol.in l.si seruum.§.sequitur.ff.de verborum obliga.& idem dicit Felin.in d.ca. illud.& Franc.Bal.in tracta.præscrip.tertia parte sextæ partis princi.nu.xxxix.cum sequen.vel nisi talis denũtiatio fuisset facta secundùm formam l.vt perfectius.C.de anna.exce. canonizata.in §.potest.xvj.quæst.iij.de quo vide Fran. Bal
6 bum.vbi suprà.nu.xlj.† Et licet hîc non fuisset per literas missiuas expressa mentio de aliqua summa,tamẽ erat facta mentio de dote,de qua constabat per instrumentum dotale:& aliquæ ex eis loquebantur de terminis præteritis, ac pariter de certo processu inter eos super dote pendente coram officiali Sarlaten.quæ literæ inducunt malam fidem,secundùm Balbum in dicto tracta.præscrip.loco proximè allega.versicu.ij.fallit.qui dicit hoc colligi ex verbis Feli.post Butrig.& Abbat.Sicul.in dicto cap.illud.versic. tertia declaratio. Quinimo per dictum processum fuisset interrupta.
7 l.sicut. & d.l. cum notissimi.§.j.& §.imò.& §.illud.† Quia verba enuntiatiua fauore dotis inducunt probationem, l.ij. C.de dotis promiss.& ibi glossa & Doctores. & Bartolus consilio cxxiij.factum sic se habet. Titius & Seius.& Rom. singul.cccccxxxvj.verba enuntiatiua.vbi ambo volunt etiã si talia verba inter tertios proferãtur,saltem quod semiplenam inducant probationem. Quinimo secundùm Bal. in l. cum circa.per illum tex.probatur dos per pręsumptiones& indicia. Quare literæ prædictæ recognitę probant,& etiam de nouo inducunt debitum,l.Publia.§.fi.in fi.& ibi Bar.Bal. Ang.Alb.ff.depos.maximè inter nobiles & mercatores,inter quos bona fides debet exuberare.l. Quintus. ff.mandat. tenet Bal.in consi.ccclij.inci.literis responsalibus.volu.iiij. etiã si non cõtineant quantitatẽ per relationem certã ad instrumentũ vel libros communis ciuitatis, ex quibus appa-ret quantitas.l.hac sententia.C.de sent.quæ sine cer.quãti-
8 ta.proferuntur.& in l.in summa.de re iudic. † Quia tales literæ saltem faciunt fidem quò ad illos quibus missæ sunt,secundùm de Zaba.consi.cliij.versi.item quòd dicitis.& maximè inter priuatos.& magis contra illos qui publicè tenent stationes seu banchas,quia tunc faciunt plenam fidem:quia sicut statur eorum libris,quò ad omnes,arg.eorum quę not. Bar.in l.ij.§.diuus.ff.de iure fisci.sic eorum epistolis,quæ cẽsentur loco librorum:quia de consuetudine ipsorum regi-
9 strantur in libris,vt ibi per eum.† Sed post perfectam & cõpletam præscriptionem agnitio talis debiti in genere facta ex obligatione antiqua nihil facit ad interrumpendum,vt tenet gl.in d.§.imo.& in d.§.si quis pro reo.quam sequuntur Din.Bar.Ang.Albe.& Ange.ibi,leuius enim est actionem seruare,quam extinctam suscitare.l.item si vnus.ff.de pact. & Bal.& Ang.in d.§.imo.& ad hoc est tex.in l.nemo alieno. §.temporalis permutatio.ff.de reg.iur.quæ dicit consuetudinem præscriptam per vnicum aut binum actum, non interrumpi seu mutari:secus si ante præscriptam fuerit semel contrauentũ,vt ibi per Albe.& Decium cum aliis per eum.

alleg. tamen est tex. in l. Item illa. §. quod adiicitur. in fine. ibi, quare & si post tempus obligationis se soluturum constituerit. &c. ff. de constit. pecun. & ibi Bald. in antiq. lect. & sic potest renũtiari præscriptioni factæ & futuræ, l. quod si nolit. §. si quid ita venierit. ff. de ædili. edict. & ibi Bald. & Cæpol. Et quod nouam inducant epistolæ obligationẽ, est bonus text. in l. cùm tabernam. §. idem quæsiit. & ibi Bartol. & Bald. ff. de pignor. quia secundùm eos regulariter epistolæ missiuę quibus mediantibus inter absentes contrahitur, valent sine die & cõsule, ac profectò sine sigillo mittentis: dũ tamen eius signo manuali fuerint signatæ, & nomen & cognomen mittentis continentes, vt voluit Bald. in procœ. ff. licet secundùm eum non requiratur insertio dignitatis, & tamen hodie ponitur dignitas & nomen seignoriæ, si postea fuerint recognitæ siue aueratæ. Et idem Ludo. Bolog. in d. §. idem quæsiit. in secundis interpreta. & per Doct. in l. epistola. ff. de pactis. & singu. Felin. in c. scripta. versicu. tangũt etiam hic Docto. cum plurib. sequen. de fide instru. & Anton. Corse. in sing. in verbo, epistola. in primo, cum quatuor sequentibus: & aliàs sic consului, vt in consilio xxj. incip. viso appellationis processu moto & vrgente inter Petrum de Trapez. Et in hac causa allegaui tex. celebrẽ, quod epistola obliget mittentem eam, & in ea dotem marito futuro solui facere promittentem, in l. creditor. §. ad eũ qui vxorem ducturus erat, literas fecit tales. ff. manda. quem etiam allegat Bal. pro singula. in l. j. C. de nego. gest. & Pau. de Cast. consil. ccxiiij. incipien. ego Paul. de Cast. versic. præterea etiam volumine antiq. quod videtur esse contra id quod voluit Alexand. in consilio xxxij. libr. vj. & facit quod dixi suprà in quæstio. clxij. incip. sed quid tu scis. & in quæstion. computus finalis. & pro hoc facit quod dicit Rot. in recollectis per Bernar. de Bisqueto. titu. de confes. Decis. j. incipiente. Ego misi aliquas literas. & sic patet per text. in d. l. si creditor. §. ad eum. quod plures pro dote danda possunt constitui rei, vel vnus principalis, & alius fideiussor. l. profectitia. §. si pater non quasi. & l. cum dotis. ff. de iure dot. & vtrobique per Bal. & Iaco. de sancto Georgio. Et vnum no. hic, ꝙ epistolæ operantur effectum etiam post mortem scribentis, vt voluit Cin. in l. generaliter. C. de non nume. pecu. & Anto. de But. in c. cum dilectus. de succes. ab intesta. dummodo fuerint ei cui mittuntur ante mortem scribentis pręsentatæ, secundùm Roma. in l. nuda. ff. de dona. alleg. Inn. in d. c. cùm dilectus. & idem Felin. sub dubio fortè in d. c. scripta. versi. item operatur effectum. & hoc per tex. in l. si per epistolam. ff. de acqui. hære. & ibi per Doct.

SVMMAE.

1 *Hypothecaria & personalis actio de dote an simul possint intentari.*

2 *Cumulatio actionum quando impediatur. & nu. 3.*

Quæstio CCCXXXIIII.

Quantum verò ad quartam quæstionem an in actione personali de dote possit cumulari, & concurrere hypothecaria, seu simul intentari possint.

DECISIO CCCXXXIIII.

1 ET † videtur ꝙ sic, per tex. clarum. in auth. de fideius. §. sed neque. ibi, siue personalibus, siue hypothecariis mox, siue ambabus vti voluerint &c. colla. j. & ibi Bar. ver. vltimò circa istum §. dicit no. tex. ꝙ actio personalis & hypothecaria possunt simul in eodẽ libello intentari, vt in querela, & petitione hereditatis, ac in actione ad exhibendũ. Et sic videtur secundũ Bart. quòd ibi sit casus specialis, vt infrà dicã, & idẽ in Saluiano interdicto, vt l. j. ff. & C. de Saluia. interdicto. & vtrobique per Bar. & Doct. & idem dicit Iac. de Belloui. in d. §. sed neque. in ij. no. Tamẽ ratio quare cumulatio hic admittitur, est quia hypothecaria est accessoria ad personalẽ, vt in seq. q. dicam. & ita tenet Cin. in l. edita actio. C. de edendo. post Iac. & Pet. de Bellapertica. quos sequitur Io. Fabr. in §. item Seruiana. versi. Docto. quærunt nunquid personali. & ibi Iaso. numer. cj. & Roma. consi. ccxl. viso themate mihi proposito. ver. secundò dubitatur. & Bal. in authen. contra cùm rogatu. C. ad Trebel. & in l. incerti. C. de interdi. & Fulg. in d. l. edita. & Pet. Iac. de Aurelia eo. ti. de hypothe. actio. versic. vij. est notandum. vbi dicit, quod in hoc nullus Doct. discrepat. Et idem Francis. Bal. in tract. præscript. in quarta parte. iiij. principa. num. xv. cum seq. & idem Guid.

2 Pap. in l. est in arbitrio. C. de act. & oblig. ¶ † In contrariũ videtur, quia iura dicunt quòd quando duæ actione sic se habent, quòd absolutoria lata in prima pariat exceptionem rei iudicatæ in secunda, cumulatio non admittitur. l. si mater. §. in eadem. & l. cùm quis. ff. de excep. rei iudi. & l. fundũ & l. fundi. ff. de excep. Sed actio personalis & hypothecaria sic se habent, quòd absolutoria lata in vna, parit exceptionẽ rei iudi. in alia l. quòd si deficiente. ff. quib. mod. pig. vel hypothe. tol. & istud contrariũ facit Din. in regula, nullus pluribus. de regu. iur. lib vj. pro quo facit quod dicit Roma. consi. cccxcij. Circa primum propositę cõsultationis, quòd licet in eodem libello possint duo iudicia cumulari, quorũ vnum se habet vt præparatorium ad aliud, cumulando ordine successiuo, vt voluit glo. magna. in l. j. ff. de actio. em. Tamen si pendente vno iudicio non esset spes certa de natiuitate alterius futura, tunc non posset: quia ille tunc diceretur agens experiri sine actione, contra l. si pupilli. §. videamus. ff. de neg. gest. & illud consilium posuit in l. ij. §. item si in facto. de verb. obli. dicens secundùm illud fuisse Florentię iudicatum, non valere libellum: ago contra te debitorẽ principalẽ. Et si bonis tuis excussis appareat per te mihi satisfieri non posse, ago contra vos possessores bonorum debitoris actione hypothecaria: quia exercitum huius hypothecæ non ante nascitur, quàm finitum fuerit iudicium cõtra partem primi debitoris. authen. hoc si debitor. C. de pigno. & authen. sed hodie. C. de act. & oblig. quæ sunt idem. & extractæ ex d. §. sed neque. Et ipsum Roma. sequitur Barb. in d. l. ij. §. item si in facto. vers. subdit hic Rom. in ista sua imaginatione. cũ duobus seq. & Felin. in c. significantibus. versi. & adde quod in eodem libello. de libel. oblat. & communiter Doctor. infrà alleg.

3 ¶ † Quid dicendum? Et Dinus in d. regula, nullus pluribus. dicit, quòd ille §. sed neque. loquitur de cumulatione quæ fit ab ipso initio, videlicet quando plures actiones simul & semel proponũtur: sed ĩ cumulatione de qua loquitur d. l. edita actio. est quãdo vna actio proponitur post aliam, tunc non potest. & idem Iac. de Belloui in d. §. sed neque. ver. arg. & isto. §. & ipsum Din. etiam videtur sequi in parte Albe. in d. auth. hoc si debitor. versi. vlti. notandum est, quòd in eodem libello possint simul proponi. Sed si post propositam actionem personalem velit in eodem iudicio cumulare hypothecariã: tenet etiam quòd sic, nisi in casibus in quibus lata sententia in personali parit exceptionem rei iudi. in hypothecaria, secundùm regulam traditam per Din. in d. reg. nullus. de accumulatione admittend. Sed ista responsio Din. secundùm Bar. in d. §. sed neque. versi. sed contra istud notabile. non videtur vera: quia sicut non admittitur cumulatio ex postfacto, sic nec ab initio. d. l. fundum. per quam etiam respondet ad rationem Cin. suprà in prima parte adductam, quod hypothecaria nõ sit accessoria ad personalem, vbi vna actio pro re & fructibus simul proponi non potest. Et si dicatur, quòd actio quæ competit pro fructibus non est accessoria: ipse respondet quòd eadem ratione hypothecaria non est accessoria ad principalem, sed quælibet actio est per se. Ideo est speciale in d. §. sed neque. quia grauat actorem, vt prius excutere debeat principalem super actione personali, quàm veniat fideiussorem vel extraneum possessorem: ideo ne nimium actor differat, voluit ibi Imperator exonerare eũ in hoc cõtra regulam cumulationum, vt duæ actiones simul possint intentari. Et idem dicit Bal. in d. l. fundum. versicu. oppono extra gl. & eum ibi sequitur Soci. in iij. notab. & idẽ tenuit Barto. in d. l. edita. actio quem pariter sequitur ibi Soci. ver.

circa

circa secũdum genus cumulationis.& Ias.Sed Paul. de Cast. in d.l.fundum.versi.recipiunt autem istæ leges &c.sequitur Din.secundũ eum dicit veritatẽ,vt ibi per eũ.videmus enim (inquit) sic quotidie fieri,cũ quis petit in eodẽ libello fundum & fructus perceptos,vt not.ibi gl.penul.& idem dicit Paul.in d.l.edita.& Barba.in consi.lxxij.vol.iiij.& Alex.in l.j.versic.addatis.ff.de lega.j.& amplè Purpur.in d.l.edita. num.ccix.vsque ad nu.ccxiiij.inclusiuè.& ista opi.Din.cõuenit quasi cum prima,quando ab initio in eodem proponitur libello personalis cũ hypothecaria contra vnum:secus si contra duos,principalem scilicet & fideiussorem vel bonorũ possessorem,vt suprà dictũ est per tex.in d.§.sed neque. & aliis alle.nisi iste possessor detineret rẽ nomine debitoris, & non nomine proprio:quia tunc effectus iudicij fundatur cũ debitore,l.ij.C.vbi in rem act.& l.properandũ.§.sinautẽ reus.ibi,vel alij personam eius solam præcedenti. de iudic. ita Bald.in d.auth.sed hodie.dicens ꝙ hoc nec gl. nec alius dicit nisi ipse.Sed Alex.ibi.in addi.ad ipsum allega.gloss.& Ange.in corpore vnde sumitur d.authen.& pariter gl.idem dicit in effectu in d.§.sinautem reus.in versicu.solam. quod not. Sed qualiter debet prius principalis quam fideiussor vel bonorũ possessor conueniri,vide quæ dixi in q.cclxxvij. inci.an substitutus per contractũ.& in q.cccxlix.& per Ant. Nagusanti.in tracta.de pigno.parte viij.membro primo.numer.ix.& in terminis nostris in actione personali, & hypothecaria,quæ pro dote competunt restituenda,quod possint simul cumulari,tenet Are.cõsil.xxxij.ver.ex his sequitur.& pariter Roma.consi.cclxv.ad primum quod dicitur. versi. ad tertium.& versicul.de quarto.& in dicto consil. cccxcij. ver.hoc etiam.Idem manifestè probat tex.& Bal.& Alb.in l.fi.C.de actio.& oblig.& Iaco.de sancto Georg. in d.l.edita actio.nu.86.vsque ad nu.89.inclusiuè.& hoc propter naturalem coniunctionem quam habet hypothecaria cũ personali.l.nemo ex his.§.quoties.& ibi Ludo.Bolog.in ij.interpre.ff.de reg.iur.quamuis Alex.in d.l.edita.ver.item inquantum Bal.dicat opin.Bar.posse sustineri:tandem sequitur Bal.in l.fi.de actio.& oblig.in qua residet.& idem in cõsil.lj.versi.& si in hæreditate dicti Ludouici.vol.v.& idem Ioan.de Auenione,vt refert Aegid.Bellamera.consil.xxix. supposito tali facto.versi.nec placet sibi.& Cornel.consilio cclxvij.vol.iij,& Signo.de Homed.consi.cxciiij.& Guido Pap.in q.cviij. vbi dicit sic fuisse pluries per curiam parlamenti Delphina.iudicatum. Et ita in hac causa conclusum fuit in curia nostra Burdega.& hanc partem tenuit Petr.de Ferra.in for.libel.in actione hypothecaria in ver. ex memoratis causis.versi.rursum quæritur.& Alb.in d.l.edita.vers. circa quartum casum.vbi dicit opin.Dini communiter seruari.& idem Socin.in d.c.signantibus.ver.vlti.quæro vltrũ excep.de libel.obla.

SVMMAE.

1 *Cessa personali actione, an censeatur etiam hypothecaria cessa.*
2 *Hypothecaria cessa an censeatur cedi personalis. & nu.3.*

Quæstio CCCXXXV.

Sed aliud dubium fuit ortum,quia hic agebatur per dominam Isabellam de Pompadorio,iure sibi per maritũ cesso,an actione personali ex titulo donationis cessa,intelligatur cessa etiã hypothecaria,& omnis alia accessoria actio. Et quid econtra,an hypothecaria cessa,videatur etiam personalis cessa,vel possit sine personali cedi.

DECISIO CCCXXXV.

1 ET † quò ad primum dic quòd sic, vt est text.in l.si solutum.cum ibi notatis per Doctor.insuper Baldus & Ludouic.Bologni.in secundis interpretat. & in l.si à creditore.C.de actio.& obliga.& glos.sing.quem ibi sequitur Barto.in l.si pignori.& Floria.ff.fami. erciscũ. dicentes,ꝙ in hoc non est dubium,quòd actione personali cessa videatur hypothecaria etiã cessa.& Bar.& Alex.in addi.in l.in hæredem.& ibi Ludo.Bologn.in primis interpreta.ff.manda.licet Bal.velit quòd non in l.fi.vers.& adde.C. de hæredi.vel action.vendi.Sed primum verius,quia hypothecaria est accessoria ad personalẽ,l.res hypothecæ. ff. de pign.vt suprà dictum est in præceden.quæst.& tenet Bar.in l.si hæres.ff.ad Treb.& ibi Pau.de Cast.& Bar.& Ale.in addi,in l.fideiussor obligari.ff.de fideius.& Ale.ĩ l.si verò.in prin.& ibi Mod.ff.solut.matri.& Anto.Negu. in tracta.de pig.par.v.membro iij.nu.xxiij.Et hoc verum, si actiones accessoriæ erant tempore actionis principalis in rerum natura:secus si ex post facto superuenissent,d.l.hæredem.cum sua gloss.in verbo,actiones.in prin.quam ad hoc facit sing. Bald.ibi,& in d.l.si solutum.& idem ibi Bologni.& Bar.in l.post emancipationem.ff.de liber.lega.& in l.si vxor.§. diuus.ff.de adul.& Feli.in c.si diligenti.ver.decimò fallit. de foro compe.& dixi in §.vj.de testamen.lib.consuet.Bitu.& alibi sæpè,& facit quod dixi suprà in præceden.quæst.in ij. parte allegando Rom.in cons.cccxcij.Ideo hodie secũdùm Barto.& Bald.in d.l.hæredem.in contractibus in quibus fiunt tales venditiones,donationes,transportus, & cessiones ponuntur verba multum generalia,scilicet quod cessit omnes actiones,quas habet, vel in futurum habere poterit. Et ibi idem Sali.& Ludo.Bologn.qui tamen impugna-
2 re videtur intellectum illius,vbi per eum.¶ †Sed quo ad secundum, an hypothecaria cessa, videatur etiam cessa personalis actio,vel cedi possit sine personali. Et gl.& Doc.variauerunt. Et primò videtur quòd sic,per tex.cum sua glos. in d.l.si pignori.& in l. Iulianus.ff.de leg.iij.& in l. Græcè. §.cùm pigno. Tum quia personali sublata præscriptione remanet hypothecaria.l.intelligere.C.de luitio.pign.& l.j. §.cùm prædiũ.in j.ff.de pigno.& l. cùm notissimi. de præscrip.xxx.an.& idem tenet Ludo.Bologn.in d.l.si in solutum.& gl.sing.in l.vsucapio.C.de pignori.& ibi Bal. & idẽ gl.in d.l.j.§.cũ prædiũ.e.ti.& Bar.in d.l.pignori.ver. quæro de personali.& ibi Flor.qñ habet ius principale obligationis,vel ius recipiendi solutionẽ tantũ,aliàs nõ,remittẽdo se ad Bar.in l.fideiussor obligari.ff.de fideiusso.& idẽ Spec. in tit.de cessio.actio,§.j.ver.sed quid si cessi hypothecariam Contrarium tamen tenet gl.in l.fi.C.de hęred.vel act.vend. quam ibi sequuntur Cin.Bal.& Salic.quando fit extraneo, cuius non interest,sequendo Din.qui sic concordauerat prędictas gl.vt refert ibi Cin.se audiuisse ab eo quòd hypothecaria non potest cedi extraneo,d.l.fin. ipsi verò principali debitori sic,d.l.vsucapio.& idem Spec.ti.de cessio.actio.§. j.ver.sed quid si cessi hypothecariam.quem sequitur Bal.in sua praxi,de extraor.quæ.q.v.vbi etiã an creditor intentata actione cõtra debitorẽ possit ante lit.cõte.pœnitere, & intẽtare hipothecariã.Et cõcludit ꝙ nõ vt ibi:de quo ꝑ Doc. in locis suprà alleg.Sed Alb.in d.l.fi.& in d.l.fideiussor obligari tenet indistinctè gl.in d.l.fi.quòd regulariter hypothecaria sine personali cedi non possit:cùm etiam regulariter sine ea non noscatur,nec oriatur.alleg.gl.in l.j.ff.de condi. ob turp.cau.& tunc cedendo hypothecariam, videtur etiam cedere personalem,per notata per gl.in d.l.si debitori.Fallit in casibus ibi per eum recollectis,vel aliis quos secũdùm eum studiosus lector inuenire posset:aliàs regulariter cedi
3 non potest.¶ † Quid tenendum? Et Doctor. communiter concludunt,hypothecariam cedi posse debitori:sed extraneo est inter eos maius dubium,vt dictum est. Tamen Bar. in d.l.fideiussor obligari.tenet indistinctè quòd hypothecaria cedi potest sine personali, & ab ea separari, siue cessio fiat debitori,siue extraneo:& hoc quando erat bene constituta iuribus suprà in prin.alleg.vt ibi per eum de effectu huiusmodi cessionis:quamuis ipse velit contrarium in d.l. vsucap.& malè,vt dicit Ale.ibi,in addi.ad Bal.& ibi Bar.in d.l.fideiussor.sequuntur ibi Ang.Imo.& Pau.de Cast. nihil additio.& idẽ Ang.in d.l.vsucapio.& Pau.ĩ d.l.fi.de hære.vel actio vendi. Et ista videtur maiorẽ habere apparentiam per tex.in l.per diuersas.ver.exceptis. C.de mand. & in l.in rebus.§.volumus.C.de iur.dot.Quinimo cessione de dote simpliciter per mulierem facta transfertur hypotheca tacita tanquã pedissequa actionis dotalis, quamuis de hy-

potheca in cessione nihil dictum fuerit, l.emptor nominis. & l.venditor actionis.ff.de hæred.vel actio.vendi.& Bald. in d.l.j.versi.quærunt Doct.de pulcherrima quæstio.C.de priuileg.dot.& Alex.in d.l.si verò.solu.matri.& Bal.& Sali. in d.l.si in solutum.de actio.& oblig.& Anton.Negusan.in d.tracta.de pigno.parte ij.membro iiij.nu.xxxij.

SVMMAE.

1 *Præscriptio vna, an sufficiat contra annuas præstationes. nu. 2.3.& 4.*

Quæstio CCCXXXVI.

Respectu verò quintæ & vltimæ quæsti.an in annuis præstationibus ex contractu vel vltima voluntate debitis sufficiat vna præscriptio, vel tot sint quot præstationes.

DECISIO CCCXXXVI.

1 CIRCA † hanc quæst.fuerunt tres opin. Nã Martin.de Fano, doctor antiquus primus tenuit in d.l. cum notissimi.§. in iis.per illum tex.ꝙ debẽt esse tot pręscriptiones quot præstationes, siue ex legatis, siue ex contractibus descendant. Ita ꝙ non currit indistinctè præscriptio annuæ pręstationis, nisi à prin.cuiuslibet anni:& sic de anno in annũ incipiet noua præscriptio.& ipsum sequũtur Iac.de Are.Pet.de Bellapertic.Cin.& cõmuniter Moder.& idem Cin.in l.competit.in iij.q.eo.tit.& Guido Pap. in quęst.ccccvj.incip.pone,ꝙ debes mihi x.annua.dicens etiam pro hac parte semper iudicare vidisse in omnibus curiis patriæ Delphi.quia text.in d.§.in his.parificat hoc casu contractus vltimis voluntatibus,& simul iunguntur annua debita ex vltima voluntate,& inter viuos. Et idẽ tenet Alb. in d.§.in his.& in d.l.de pupillo.§.in pluribus.ff.de noui oper.nuntia.& Ant.de But.in repetit.ca.peruenit. de censib. & Guliel. Benedi.in repeti.c. Raynutius.nu. 568.de test.& Hosti.in summa de præscript.§.quæ exigantur.versic. quid ergo dicens in annuis.& Specu.tit.de præscrip.§.j. ver.quid ergo.& Bar.in l.sicut in annos.ff.quib.modis vsufruc.amit. cum aliis per Alexã.in addit.allegat.¶ † Secunda opin.fuit
2 Bulga.in d.§.in iis,quòd vna sufficiebat præscriptio pro omnibus futuris præstationibus etiam ex vltima volũtate descendentibus, quæ à tẽpore, quo in prima solutione cessatũ est, incipit currere. Et idem Rogerius in l.eos.C.de vsuris. & Bald.in d.§.in iis.& etiam Din.in d.l.de pupi.§.si in pluribus.& Masuer.in sua praxi, tit.de præscript. ver.item per lapsum xxx.anno.dicens generaliter census, & cæteras annuas præstationes aduersus principem,& ecclesiã, ac omnes alios præscribi, per nota.in l.plures apochis.C. de fide instru.& pro ista opin.videtur tex.in c.olim.& ibi Anch. versic.octauo nota.de cẽsib.¶ † Tertia opinio fuit Ioannis an-
3 tiqui glossatoris, qui concordauit prædictas opi.ꝙ in legatis annuis plures pręscriptiones requirantur: cùm sint plura legata,& in his debet intelligi opi.Mart.& ista in hoc est cõmunis. Sed in contractibus, seu stipulationibus, vbi est vna tantùm stipulatio, l.Stichum.§.j.ff.de verbo.obl.sufficit vna præscriptio.& in secũda opi.Bal.& Rogerij locum habet,& pariter ista est cõmunis, quam sequutus fuit Azo, qui fuit discipulus Ioannis prædicti, vt refert Gul.de Cugn.in l.licet. num.xj.C.de acquir.pos.& ipsum sequitur Accur.in d.§.in iis.& Specu.in tit.de loca.§.nunc aliqua.versicu.xlj.& idem Oldra.& etiam Odofr.Bar.& Ang.in d.§.in iis.& Bart.in d.l.de pupillo.§.si in pluribus.& sing.Barb.in consi.ix.vol. iij.in primo dubio.& Io.And.& Abb.Sicu.in c.auditis. de præscri.& hoc per tex.in c.de quarta.eo.tit.vbi sufficit vna præscriptio xl.annorum ad excludendam ecclesiam cathedralẽ toto tẽpore à iure petendi quartã decimarũ à rectoribus inferiorũ ecclesiarũ debitã, quamuis illæ essent singulis annis soluẽdæ:& idem per illum text.in terminis illius tenet Cuma.in cõsi.cxlix.in quodam castro.& Alexand.in d.l.de pupillo.§.si in pluribus.per tex.in l.si vsufructus alternis annis.ff.quibus mod.vsusfructus amittatur, dum ibi in fine dicitur, quia plura sunt legata, arg.à contrario sensu.& qui respondet ad dictum c.de quarta, vt ibi per eum, quem sequitur Fel.in d.c.auditis.versi.vltimo.& Ang.in d.l.eos.in secundo notab.de vsur.& pulchrè Corne.cons.xxij.vo.iij.vbi dicit hanc esse communem, allegando etiam tex.in d.ca. de quarta.& idem in consi.xxij.vol.j.& consil.clxxxj. in ij. vol.ij.& Signorel.de Homed.consi.xxxj.in quæst.transmissa per strenuum.& Paul.de Cast.in d.l.si Stichum.§.j.post princ.versi.secundo est vtilitas.de verb.obli.& Francis.Balbus in tracta.præscript.iiij.parte, quartæ princi.nu.xxij.& Ioan.Faber.in d.§.iis.& hoc quando agitur pro arreragiis xxxj.vel plurium annorum, quòd opinio Ioan.obtineat.sed si agatur pro arreragiis xxx.vel xx.annorum tantum, quia de aliis fuit satisfactũ, tũc secundùm eum habet locum d.§. in iis.quod præscriptio incipit currere à tempore quò debuit solui, nulla differẽtia facta inter legata & stipulationes, prout nec facit tex.& idem tenet ibi Sali.cùm quadam distinctione, quam sequitur Aufrer.in Decisio.capellæ Tholosa. quæsti. cccxliiij. ¶ † Quid dicendum? cuius opin.an 4
Martini, vel Bulg.aut Ioan.& Accur.sit verior.& sequenda. Et dic quamuis opinio Ioan Accu.Bar.& sequa.sit communis, vt dixi in §.iiij.in gloss.j.de præscrip.li.consuet.Biturig.tamen opi.Martin.est de iure verior, quam sequitur Fulg.in d.§.in iis.& in cõsi.clxiiij.circa primum quod quæritur. Ad quem tex.dicit non posse responderi, nisi cũ magna literæ violentia.& idem Ias.in dicta l.de pupillo.§.si in pluribus. qui dicit text. in prædicto §. in iis. esse fortem.& fuisse propriè editum ad tollendum istud dubium. & verum dicit, vt patet per illũ tex.cuius verba sunt: hæc in his etiã promissionibus, vel legatis.vel aliis obligatonib. & ibi tẽpora memoratarũ præscriptionũ nõ ab exordio totalis obligationis, sed ab initio cuiuslibet anni, vel mẽsis vel alteri⁹ singularis tẽporis cõputari manifestũ est: qui tex.est clarus iudicio meo. Sed hæc opi.limitatur per Doct.suprà allegatos.nisi cessatum fuisset per centum annos, quia tũc satis dicit potest omne ius fuisse sublatum.l.si vsusfructus. ff. de vsufr.lega.etiã profectò si prædictus reditus fuisset perpetuò relictus, vt ibi per Bar.& in l.Mæuius.§.fi.ff.de lega. ij.& plenè per Anan.consi.xxxix.tamen opi.Bulg.& sequacium seruatur.de consue.generali Franciæ, quòd vna pręscriptio xxx.nnorum sufficit.

SVMMAE.

Quæstio CCCXXXVII.

1 *Transactione, an sit sublata prior dotis actio, si res data euincatur, aut ob priuilegia priuationis, hypotheca.&c.& numero 2.*

DECISIO CCCXXXVII.

1 VISA † transactione facta,& inita inter nobilẽ Annam Rocque,& eius maritum: Et nobiles viros magistros Henricum,& bastardos fratres, &c. Videtur mihi breuiter dicendum, ꝙ per dictam transactionem nihil fuit innouatum, de cotractu matrimonii quò ad doerium seu ad donationem propter nuptias, nec ad arreragia dicti doerij. Licet enim videatur aliqua apparentia per ipsam transactionem recessum fuisse,& innouatũ quò ad ipsa arreragia dicti doerij, per ea quæ dicit Bar. in l.si quis aliam.quem sequitur ibi Pau.de Cast.ff. de solu vbi volunt quando vnum pro alio soluitur ex causa transactionis actione primęua fauore minuendarũ litium l.si pro fundo.C.de transactionib.tamen nõ videtur recessum, aut aliquid innouatum, nisi quò ad solutionẽ faciendã de ipso doerio, vt infrà dicam. Quia certum est quod quando datur aliqua species pro specie in solutum, vel vna quantitas pro quantitate, vel quantitas pro specie, nunquam est recessum à prima obligatione, nec actio prima est perempta, si quantitas, vel species tradita euincatur, vt voluit Bartolus, Baldus, Angelus & Salicetus in l. libera. C.de senten.& interlocuto.omn.iudic. de quo per Bart. & Pau.de Cast.in d.l.si quis aliam. Secus secundùm ipsos quando datur species pro pecunia, quia tradens impleuit totum,& nõ agitur actione primæua, cùm sit innouata & perempta, sed

vtili ex empto, vel præscriptis verbis. vt impleatur quod in contractu deuenit, l. si prædium. C. de euic. & l. eleganter. in prin. ff. de pigno. action. & potest agi contra illum, vt se reponat in pristinam obligationem, l. si quis accepto. ff. de cõdi. ob causam.
2 † Hoc fallit in dote, quòd licet species detur pro pecunia: tamen primæua obligatio specie euicta remanet priuilegiata in tempore & hypotheca, dotis fauore, vt l. quæ res suas. & ibi Bart. Paul. de Cast. & Ang. ff. de solutionibus. & non est alibi. & idem Bald. Nouel. in tracta. de dote. in viij. parte quæsti. xviij. cum sequen. priuilegio. & tenet Bal. & Sali. in d. l. libera. vbi Salice. alleg. not. in l. si cùm dotem. §. fin. solu. matr. & idem est, quando inter partes cõtrahentes actum fuisset, ꝙ prima obligatio non tolleretur, sed remaneret in suo vigore & efficacia, si & inquantum contingeret rem ab alio euinci: tunc agitur actione primæua, licet fuerit tradita species pro pecunia insolutum. l. si quis aream. & dicta l. si quis aliam rem. in prin. & ibi tenet gloss. Bartol. & Alexand. in addi. & Paul. de Cast. de solut. & gl. Bart. Bal. Ang. Paul. de Cast. & Sali. in d. l. libera. & Cæpo. in sua cautel. cxcv. incipiẽ. est magna quæst. & aliàs in nouiter impressis est cxlviij. Quam clausulam dicunt Doct. suprà allega. se pluries in facto practicasse, & inseri fecisse propter fideiussores, qui erant in prima obligatione. Et etiam propter hypothecam antiquiorem tempore, prout factum fuit hic. Vnde concurrunt hic duo, pactum, & fauor dotis, seu doerij, quod iisdem priuilegiis est munitum, & fulcitum quibus dos, per not. in authen. æqualitas. C. de pactis conuen. super dote, & in auth. dos data. & ibi glo. & Doctor. C. de donat. inter vir. & vxo. & per Barto. & Moder. in l. si æstimatis. ff. soluto matrim. & sic per verba clausularum in ipso instrumento trãsactionis insertarum non videtur aliquid de ipso doerio innouatum, quæ nõ obstant. Et primò quòd de ipso doerio fuit quæstio inter ipsas partes, super quo vna cũ dote fuit transactum & accordatum, videlicet quòd dicti fratres tenerentur soluere dictum doerium, terminis & pagamentis quibus dotem soluere tenebantur: insequendo contractũ matrimonij, absque tamen innouatione dicti cõtractus matrimonij quò ad hypothecam & prioritatem temporis doerij & dotis &c. Et sic videtur innouatus primus contractus matrimonij quò ad arreragia, ex quo dictũ fuit sine innouatione hypothecæ &c. quia verba debent de aliquo operari, l. si quando. C. de inofficio. testamen. & ad cap. si Papa. de priuileg. lib. vj. respondetur quòd verum est, quò ad solutionem faciendam in futurum, sed non quò ad arreragia debita quittanda, & remittenda: quoniã hoc clarè demonstratur ex secunda clausula generali, in qua dicta Anna remittendo & quittando omnia quæ sibi per eius liberos, & pro tempore præterito deberi possunt vsque ad tempus transactionis, reseruauit sibi dictum doerium, & noluit ipsum comprehendi in ipsa transactione, & quittantia generali. Quinimò & secundò dictum fuit, quòd ipsi fratres tenerentur illud sibi soluere, prout per eius vita functũ maritum in ipso contractu matrimonij promissum fuerat, & per expressum dictum, quòd dictus contractus matrimonij remaneret in suo robore quò ad hypothecam, vt suprà. Et sic doerium semper fuit exceptuatum etiam quò ad arreragia: tum quòd de illis non fuerit dictum nec cogitatum: ergo non veniunt. l. si de certa. C. de transactionib. & Bartol. in l. Aurelio. §. Caius. ff. de liber. legat. vbi dicit quòd transactio & liberatio non porrigitur ad incognita non cogitata, nisi verba contrahentium hoc dictarent, per l. cum Aquiliana. ff. de transactionib. & idem Barto. in l. Aquilia. eodem titu. gloss. in l. de iis. in eodem titu. & videtur casus in l. sub prætextu specierũ. & ibi firmant omnes Doct. C. de trãsa. & in l. tres fratres. ff. de transact. Sed partes non dictauerunt, imò contrarium, illud excipiendo egerunt. Per quod est dare responsum ad secundum obiectũ, ꝙ ea quæ in principio, & in narratione transactionis expressa & nominata fuerũt, repetita & expressa videntur in quittantia, & remissione postea facta. l. Titia. §. idem Iulianus ff. de ver. obl. l. item quia. ff. de pact. & ĩ l. si ita stipulatus. §. Chrysogon⁹. de ver. obl. Ergo cũ fuerit habitus tractatus, & mentio inter ipsas partes in prin. transactionis de ipso doerio soluendo, terminis & solutionibus quibus residuum dotis solui debebat, videntur illæ causę in absolutione & quittantia repetitę. Et etiam facit, quòd d. clausula quittantiæ debet intelligi, & referri ad præcedentem clausulam facientem mentionẽ de ipso doerio soluendo in futurum, vt dictum est, & istud est regulare. l. legatorum. §. j. ff. de leg. ij. de quo Bald. in l. quoties. fami. erciscun. & l. Mæuius. §. tamen. & ibi per Doc. de leg. ij. nam secundùm Alex. in consi. xj. versic. non obstant. libr. ij. aliquando refertur ad alia non significata. Et sic videatur arreragia dicti doerij fuisse remissa, quia hæc non obstant, cùm solùm hic referri debeat ad terminos solutionis de ipso doerio cum dote fiendæ, & nihil aliud videtur innouatum. Ex quo dictum doerium fuit expressè in ipsa clausula generali quittantię exceptuatum & retentum: vt dicta verba sequentia declarant præcedentia, sicut econtra, l. si seruus plurium. in fi. ff. de leg. ij. & l. hæredes palam. §. sed & si. ff. de testa. Et debent adaptari ad ea duntaxat quæ congruè adaptari possunt, l. j. §. Falci. & ibi Bar. ff. ad leg. Falci. & in l. talis scriptura. ff. de leg. ij. quia verba generaliter prolata declarantur, & restringuntur à verbis specialiter prolatis. Casus est in d. l. quoties. & ibi Bald. C. fami. erciscun. vnde non videntur aliquo modo comprehensa, nec remissa dicta arreragia, vt dictis iuribus. Quia dicta regula non procedit, ex quo est dare rationem diuersitatis, quare magis clausula generalis referatur ad vnum quam alium. Ita dicit Dominic. de sanct. Gemi. per glos. ij. ibi in c. i li qui. vj. q. v. & Abb. Sicul. in consi. cxcv. inci. viso instrumento quittationis. vbi consuluit, quòd si in instrumẽto in quo soluitur pars dotis, vt est casus noster: ponitur in fine clausulæ de vlterius non petendo, non intelligitur de non petendo residuo dotis: sed de non petẽda illaquantitate, tũc soluta solum: quia clausula in fine posita non debet referri ad extranea, vt dicit Bal. in l. in actionibus. in iij. no. per illũ tex. ff. de iis qui notan. infam. & idem Curt. in cons. vij. ver. septima præmittitur conclus. & Fel. in c. causam quæ ver. limita. de rescri. Sed hic excepit dictum doerium, vt suprà dictum est, de quo nihil fuerat solutum. Igitur.

SVMMAE.

Quæstio CCCXXXVIII.

1 *Vidua impudicè viuens, an perdat dotem, & donationem propter nuptias. & nu. 9. 10. & 11.*

2 *Adultera vxor perdit dotem, & etiam paraphernalia, nisi in casu. & nu. 3. 4. 5. & 6.*

7 *Viduæ quando possunt hæredes obiicere adulterium viuente viro commissum. & nu. 8.*

12 *Vidua impudica desinit esse de domicilio viri.*

DECISIO CCCXXXVIII.

1 QVO † ad secundam quæstionem, vtrum vidua inhonestè & impudicè viuens perdat dotem, & prædictum doerium siue donationem propter nuptias.
2 † Quoniam vxor propter adulterium perdit dotem donationem propter nuptias, si maritus eam accusauerit, & sententiam reportauerit quò ad separationẽ thori. l. cõsensu. C. de repud. & l. Lucius. & l. cùm mulier. ff. soluto matrim. & in auth. vt liceat matri & auiæ. §. quia verò pluries. & c. plerunque. & ibi gl. de donat. inter virum & vxorem. & dixi in §. iiij. in gl. penul. de cõsuetu. Bitu. vbi vult plus gl. in d. c. plerunque. quòd etiã perdat paraphernalia, quam gl. sequitur Roma. in suo sing. cccxiij. & Ias. in d. l. fideicommissum. C. de fideicommissis. Licet Angel. de Clauasio in sua summa, in verbo, adulterium. §. iiij. teneat contrarium, de quo Abb. Sicu. in d. c. plerunque. dubitat. Sed primam tenet Felin. in c. pastoralis. versi. mulier impudica. de iudi. & idem Cur. in suo tract. feud. in iiij. parte in secunda principali causa priuationis. & Geraldus de Petra sãcta sin-

gu.xlviij.scias quòd si mulier.& ista est communis opi.quò
3 ad paraphernalia.† Hoc fallit nisi commisisset adulterium
de consensu viri,d.l.cum mulier.ff.solu.matr.& l. quoniam.
Alex.& ibi Salice. C.de adult.vel nisi ipse vis cum alia mu-
liere etiam adulterium commisisset, vt l.viro atque vxore.
ff.soluto matrimonio.gl.& ibi Bar.& Mod.in l.is qui reus.
4 de public.iudic.† vel nisi etiam vir post adulterium ipsam
reconciliauerit,& eius mores approbauerit,d.l. Lucius. &
d.c.plerunque. Et ista dicunt Doct.esse bene notanda,quia
si vxor moriatur,& hæredes eius petant dotem,maritus po
test eis obiicere semper adulteriũ commissum per defun-
ctam vxorem,l.penultim.& fin. C.de adulte.& omnes in l.
rei iudicatæ.§.j.ff.solu.matri.& Roma.in consilio cclxxxvj.
quòd sciant replicare illud de consensu suo fecisse, aut ipse
similiter cum alia adulterium cõmisit,aut ipsam reconcilia-
5 uit.† Fallit etiam si mulier habeat patrem, tunc pater non
perdit dotem propter adulterium filiæ, vt tenent Cin.Ioã.
Fab.Bal.& Sali.in l.si dotem.contra glo.ibi.C.de iure do-
tium.& tenet Din.quem ibi sequuntur Bar.Pau. de Castro,
Alex.& Ias.& Moder.in l.ij.§.item si voluntate.solu.mat.&
collect.in d.c.plerunque.& Bar.Alex.& Moder.in l.si fini
ta.§.si de vectigalibus.ff.de damno infect.& Ange.& Imola
6 in l.si filius.eod.tit.† Idem esset si mulier habeat liberos ex
primo matrimonio,quod dos nec donatio propter nuptias
applicabitur secundo viro,vt tenet gl.j.vt ibi faciunt singu.
Anto.Butr.& Abb. Sicu.in c.j.vt lite pend.& Bald.in l.hac
edictali.C.de secund.nupt.& Francis.de Crema. in suo sin-
gul.lxxxvj.& de vtroque casu dixi in addition.ad regulam.
non debet aliquis alterius odio prægrauari.de regul.iuris.
7 libro vj.† Sed tamen quò ad casum nostrũ,an hæredes ma-
riti possint accusare viduam,vel ei repetenti dotẽ & dona-
tionẽ propter nuptias obiicere de adulterio cõmisso:est di-
stinguendum,aut volunt de adulterio constante matrimo-
nio commisso,aut de adulterio seu stupro post mortem vi-
ri,& durante viduitate perpetrato.Et in primo casu Spe.in
tit.de dote post diuor.resti.§.j.versi.quid si mulier agit.te-
net simpliciter quòd hæredes nõ possunt obiicere,nec alle-
gare sibi adulterium in vita mariti commissum.& ipsum se-
quitur Bald.in addit.titu.de dona.inter virum & vxo.Ioan.
And.& Abb.Sicu.in d.c.plerũque.& Bal.in cõs.ccclxxxij.
incip.Petrus de Firmo.lib.j.vbi sequitur Bar.& alios, in d.
l.rei iudicatæ tempus.§.j.ff.solu.mat.Licet Signorol.de Ho
med.consi.50.incip.q.j.& ij.distinguat sequendo Iacob.de
Bellouisu in d.auth.vt liceat matri.§.quia verò aut maritus
ignorauit,aut sciuit,aut dubitauit.& in primo aut vltimo ca
su tenet,quòd hæredes possunt obiicere adulterium. In se-
cundo verò casu quando sciuit,tenet quòd si maritus eam
tractauerit tanquam vxorem,quòd non possunt obiicere,vt
tenet Roma.in d.consi.cclxxxvj.& idem Roman.in d.l.rei
iudicatæ.§.j.& Saliçe.in d.l.fin.C.de adul.Sed opin.Specu.
& Bart.est vera & communis,quam tenet Bald.Imo.& Ra-
pha.Pau.de Castr.& Alex.in d.l.rei iudicatæ.§.j.& Paul.de
Cast.in d.l.ij.§.item si voluntate.& ibi idem tenet Ias.ff.sol.
matri.& Ange.Areti.in tracta.malefic.in gloss.Che me hay
adulterata la mia dona.in viij.quæst.Ioan. Fab.in d.l.final.
C.de adulte.& Paul.de Castr.in consi.cccxcix.aliàs secun
dùm verum numerum cccxcv.quod incipit,hæc mulier nõ
debet excludi.volumi.antiq.& in consi.cxlviij.aliàs xxij.in-
cipien.reuocatur in dubium si mulier.versic.secundò facit.
volumin.nouo.& Ioan.Campezij in tractatu de dote.in ij.
parte.q.ccxxvj.& seq.Et hæc cõclusio corroboratur per ea
quæ not.Bart.in l.via vsuras.ff.de don.inter virum & vxo-
rem,quod hæredes nõ possunt petere vsuras dotis defuncto
marito,ob morem sibi in solutione & traditione ipsius do-
tis factam,debitas:quia maritus moriendo videtur remisis-
se vsuras.& tenent Ange.& Iason in §.fuerat.insti.de actio.
& Franc.de Crema.in singu.v.igitur,&c.& gloss.sing.in l.
omnimodo.in verb.nõ licebit.& ibi Doct.C.de inoffi.testa.
quę vult arg.illius tex.q hæredes domini nõ possunt aufer-
re feudum propter feloniam domino commissam,si domi-
nus dum vixit,nihil dixerit,& idem gl.in c.j.§.super.in ver.
non succedit.& ibi Bal.& Cardin.Alex.de prohib.feud. a-
lie:per Feder.& glo.in c.fi.de don.& ibi plenè Bar.versicu.
no.quod his agendi.& Sal.in l.fi.C. de reuocan. dona. vbi
tex.multum facit pro hac Decis.quia donatio licet possit re-
uocari propter ingratitudinem, tamen hæredes hoc non
possunt facere.& idem est tex.in l.fi.eo.ti.ibi per Doc. su-
prà alleg.& Gui.Pap.in Deci.ccxxiiij.& Abb.Sicu.in con
8 si.iij.in ix.q.volu.ij.Et † hoc intelligunt Doc. nisi maritus
ita repetente decessisset antequam posset vxorem de adulte
rio accusare:tunc hæres potest obiicere & retinere dotem,
secundum Ioan.And.in addi.Spe.tit.de feu.§.fi.& Ci.in l.
j.C.de reuo.don.& Ioan.Campe.vbi suprà q.ccxxviij.& i-
dem si maritus improbasset delictum vxoris,vel expulisset
vxorem,vel conquestus fuisset,licet non accusauerit, secun
dùm Alex.in d.l.rei iud.§.j.qui pro hoc alle.tex.in l.j.versi-
cu.conquestus.ff.ad Sillania.idẽ Imo.in d.l.cùm mulier. &
Io.Campezij.in d.tract.quæst.ccxxviij.& Bal.in consilio.
lxxxviij.libr.j.vbi hoc limitat habere locum si hæres sit de
suis:secus si extraneus,vel singularis successor,quia tunc nõ
potest obiicere.Et idem tenet Augusti.Ariminen.in addi.
9 ad Ang.in d.tracta.malefi.¶ †Sed in secundo casu, scilicet
quando vidua cõmisit adulterium seu stuprum,videtur idẽ
quòd perdat dotem,& doerium:hoc tenet Paul.de Cast.in
l.sororem per gl.ibi C.de iis quibus vt indig. quia iniuria
ita potest committi vero defuncto sicut viuenti,& in conse
quentiam consanguineis defuncti,vt no.Bar.in d.l.penult.
C.de adulte.& l.j.de iis quibus vt indig.Et pro hoc Corn.
in d.l.sororem.in fi.alleg.tex.in l.quę sepulchra.ff.de sepul.
viola.vbi spolians mortuum,illũ offendit.pro quo facit tex.
in arg.in l.si quis insulam.ff.de cadauer. punit.quia videtur
adhuc esse in priori matrimonio,vt l.fi.ibi,dum dicit siue in
priore matri.C.bo.ma.& ibi omnes.& idẽ tenẽt Pau.Sali.
& Corne.in d.l.fideicommissum.C.de fideicom. & latius
Francus in d.consi.cxlvij.volum.nouo.& Sylua.nupt.versi.
caueat etiam ipsa vidua.Et idem tenent Aluarot. & Card.
Alex.in c.j.§.item si fidelis.quibus modis feud.amit. & in
c.ij.de feud.sine culpa non amit.& idem Card.Alex.in d.c.
plerunque.& Iaco.de sanct.Georg.in tract.feud.in glo.di-
ctique vasalli.in ix.caus.& in d.l.sororem. de iis quibus vt
indig.& Fel.in d.c.pastoralis.& Curt.in d. tract. feud. &
Gerar.de Petra.in sing.xlviij.& Ias.in d.l.ij.solu. matri. &
Doct.palatios ruuios in rub.de dotat.inter vir.& vxo.ver.
idem de dote.ver.& quod plus est.pręterea dicunt Salic.&
Corne.in d.l.fideicommis.quòd legatis factis vxori frustra
adiicitur illa solita clausula,donec castè & honestè vixerit.
idem Sylua nup.vbi suprà.& istam partem tenet Bertrã. de
Carpen.consi.xxiij.nu.vj.cum sequent.vo.ij.& idem consi.
10 xxxviij.vol.iij.¶ †Sed contrarium tenet Alex.in d.l.sororẽ,
per tex.in d.c.ij.de feud.sine culpa non amit.secundùm in
tellectum Bal.ibi,in ver.domino viuente.à contrario sen-
su,quòd domino non mortuo faciat iniuriam, secundùm
Bald. quia iura loquentia de priuatione dotis loquuntur in
adulterio,& sic in delicto commisso viuente marito.d.l.cõ
sensu.& d.c. plerunque.vnde non debent ad alium casum
extendi,cùm sint pœnalia.l.fi.C.de inter.ma.& reg.in pœ-
nis.cum ibi no.de reg.iur.lib.vj.& hoc quando non est ea-
dem ratio.l.cùm quidam.ff.de liber.& posthu.& aliis iurib.
per Alexan.alleg.& eum sequitur Iaso.in d.l. fideicommis-
sum.sibi contrarius,dicens extensionem Pau.de Castr.esse
falsam.per d.c.ij.de feud.sine cul.non amit.vbi vasallus in
casibus in quibus propter offensam priuatur feudo, intel-
ligitur domino viuente.Vnde est quod si adulterauit vxo-
rem domini sui,vel cum ea turpiter lusit,debet priuari feu-
do:quod intelligi debet si viuẽte domino hoc fecerit, & i-
pso cõquerẽte:secus si eo mortuo. Sed ad illud respondet
Paul.de Castr.in d.consi.cxlvij.versicu.quartò facit per ra-
tionem quam adducit in d.l.sororem. & in l.fideicommis-
sum.vide-

missum, videlicet quod fit iniuria defuncto, qui potest offendi, vt dictū est, p tex. d. l. j. de his quib. vt indig. & in d. l. fororem. & ibi Bald. & prosecutio talis iniuriæ vel offensæ pertinet ad eius hæredes, l. j. §. & si fortè. ff. de iniur. Sed Cardin. Alex. in d. c. j §. item si fidelis. hoc limitat, nisi vidua domini transisset ad secunda vota, vt no. de Iser. in d. c. ij. de feu. sine culpa non amit. vel nisi alias inhonestè viuat dicta vidua, p tex. in l. iis solis. & ibi Bald. & Sali. C. de reuo. dona. vbi probatur viduā inhonestè viuentem amittere omnia priuilegia primi thori. & communiter Doct. suprà alle. Et idem Car. in d. cap. ij. de feu. siue cul. non amit. & Curt. vbi suprà qui non approbat istam vltimam limitationem, vt ibi per eum.

21 ¶ †Quid dicendum? Res non procedit sine difficultate, secundum ipsum Fran. ibi, & verum dicit, & licet opin. Paul. de Cast. sit cōmunis, p qua facit, quia eadē castitas intra tēpora luctus in muliere desideratur per legē, sicut desideratur cōstante matrimonio, vt in auth. de rest. & ea quæ parit in xj. mēse. quod esset pōderandum si intra annū luct⁹ inhonestè vixerit, secundū gl. & An. ibi, & Bart. in d. cōsil. xxxiij.

22 †Vnde impudica desinit esse de domicilio viri. & tenet Ange. in l. cū quædā puella. & ibi Ale. & Ias. ff. de iur. om. iud. & ita limitat l. filij. §. vidua. ff. ad munici. & dixi in §. vj. in gl. ij. versi. quid si non conuolat. de consu. iur. status perso. li. cō sue. Bitu. vbi etiam teneo, ꝙ mater non solum per transitum ad secunda vota perdit tutelam, sed etiam si luxuriosè viuat, per gl. quā sequuntur ibi Cin. Ioan. Fab. Bar. Bal. Ang. & Sali. in authen. sacramentum. C. quan. mulier. offic. tute. fung. & Doct. in authent. iisdem pœnis. C. de secun. nup. & tenet Luc. de Pen. in l. quoties. de priuile. schola. lib. xij. vbi etiam vult, ꝙ perdit executionē testamenti, quando in eo fuit per maritum executrix cōmissa, si de consuet. possit esse. de qua dixi in §. iij. in gl. j. vlti. q. & in addi. detesta. li. consue. Biturig. Et multa bona dicta pro hac parte facientia adducit Luc. de Pen. vbi suprà & inter alia dictum diui Hieron. ad Oceanum de morte Fabiola. Solent quoque viduę iugo seruitutis excusso agere se liberius, adire balnea, voluptariè p plateas ambulare & vultus circūferre meretricios. Et Pau. j. ad Tim. v. ait: Vidua quæ in delitiis est viuens, mortua est. Nam verum est quòd per adulterium constat mulierem iniuriam intulisse marito & domui suæ. l. miles. §. si socer. in fi. ff. de adul. & Alex. consi. lxxviij. versic. nec obstat. lib. v. pro hoc accedant no. per Bal. nouel. in tract. de dote. iiij. parte, versi. xxxviij. priui. volens, ꝙ licet pater reconciliauerit matrimonium cum vxore adultera filij sui, citra consensum dicti filij, nihilominus potest filius retinere dotem. non obstā. quòd fuerit hæres dicti sui patris reconciliantis, vt hoc per tex. in d. l. Lucius. sol. matr per quā dicit limitari l. sed si v. nus. §. si filio. ff. de iniur. vt nō obtineat locum in iniuria violati thori: quia illa adeo adhæret personæ filij, vt illa nō possit remittere pater sine filio. Idem tenet Rom. in suo singul. xcij. Alium casum ponunt in l. Papini. in princ. ff. de inoffi. testa. & vide tex. & Bar. in l. qui incestu. §. fina. ff. ad l. Iul. de vi. pub. & doct. in l. transigere. C. de tran. quod dictum debet intelligi ipso filio semper in separatione thori persistente: aliàs secus, si filius post reconciliationem patris expressè, vel tacitè consenserit, arg capituli primi. §. fi. de spon. impu. vt quia cognouerit eius vxorem: tunc videtur approbasse mores, & remisisse iniuriam, dotem, ac donationem propter nup. & omnia alia bona, vt d. l. Lucius. & l. cùm mulier. & in d. c. plerunque. & tenent omnes Doc. suprà alle. Tamē opi. Alex. & Ias. Dec. dicit in d. c. pastoralis. versic. & adde, de iudi. esse æquiorem. pro qua adducit text. in l. si vxor. §. j. ff. de adulte. licet Sylua nupt. hoc impugnet. & contrariam opin. dicat magis æquiorem. sed opinio. Alex. & Iason. sequitur Franc. de Ripa in rubric. de iudi. nume. xv. & sequitur Bo. de Curt. in tracta. nobi. parte iij. numero xciiij. pro qua multum facit communis opi. in primo casu relata, quā tenuit ipse Paul. quòd hæredes de adulterio in vita mariti commisso non possunt accusare, vel excipere, siue maritus sciuerit siue ignorauerit. Vnde magis atque etiam magis defunctus per adulterium, seu stuprum per viduam post eius mortem commissum ignorare videtur. Et sic non videtur ratio diuersitatis in vno casu magis quàm in alio, imò minor: quia secundùm Pet. Cin. Corne. in d. l. sororem. inimicitia non potest contrahi cum ignorante. Et iam soluta est lege viri, secundùm Aposto. j. ad Corin. vij. & l. ij. vt mulieres legē viri viuant. in Lombard. & ca. pen. & fi. de secun. nupt. Et sic non habent locum pœnæ nubenti intra annum de iure ciuili impositæ: per quæ videtur opin. Alexā. & Ias. multum corroborari, cùm vidua dicatur quasi idua, id est diuisa siue separata, inde accipitur, iduo, iduas, id est diuidere, vel separare. & sic dicitur idus, quod est diuisio. Inde vidua, sine duitate, vt l. malum. §. viduam. ff. de verb. signifi. & Luc. de Pen. in d. l. quoties. Et per quam rationem videtur confundi opin. Paul. de Cast. volentis viduam adhuc esse in priori matrimonio, d. l. fin. de bon. mat. quia intelligi debet quò ad domicilium, fauores, & priuilegia viri, vt illa perdat per vitam suam impudicam, sicut per transitum ad secunda vota, ne plus habeat luxuria quàm castitas, vt in d. authē. de resti. & ea quæ parit. §. fi. de quo per Alex. in d. l. cum quadā puella. & ita videtur intelligere Ang. in cōsi. ccclxix. inci. an mulieri. Præterea ponamus quòd vidua statim post mortē viri repetiit dotem immobilem, vel post annum mobilem, & recessit à domo viri, an hæredes propter stuprum postea commissum possint dotem repetere. certè videtur quòd nō, per rationes prædictas, prout est in præsenti casu, vbi interuenit transactio (postquam dicta Anna conuolauit ad secunda vota) de dote & doerio soluendis. Et sic videntur remisisse talem iniuriam eis & defuncto durante viduitate factam: quemadmodum maritus reconcilians aut tenens scienter vxorem adulteram, vt d. l. Lucius. & c. plerunque. & Lud. Bolog. consi. xxij. & per alios in locis suprà alle. vnde nunc ipsi fratres nomine quo procedunt, nō possunt sibi obiicere, attenta transactione prædicta. Et esset causa separationis secundi matrimonij, saltem malæ transactionis sibi per secundum maritum fiendæ, propter dotem & doerium non habita, & perdenda ob turpem vitam allegatam, iuxta notata p Bar. & Moder. in l. de diuisione. ff. solu. matr. & l. fi. in prin. C. de iure dot. in ver. infelix. & ibi Bald. Et si esset iuuenis non reperiret virum sine dote magis, quæ maior in ea requiritur, quàm in virgine, vt inquit Bald. consi. xcviij. volu. ij. Nam vt ait Ouid. Dos est sua forma puellis, vt dixi in §. v. de consu. matri. & alibi sæpè. Et istam etiam rationem considerauit (vt post inueni) Sylua nupt. versicul. veruntamen quia aliquando. Vnde doctor Palatios in d. repetitione, ait, miserendum esse eis quib. sæpius ætas iuuenilis, & pulchritudo sociata diuitiis, & coniugij exacti assuetudo, carnis stimulum non sinit deuincere: maximè vbi frequentius solet regalis curia versari, vel vbi copiosa scholarium iuuentus ętatis suæ flores, literis incumbendo consumit: vnde magis consulendum est his quibus periculum intenditur, l. j. §. fin. ff. de Carbo. epicto. per quæ videtur responsum ad adducta per Syluam nupt. vbi suprà. quemadmodum non posset filius, si pater vulgarem & aliàs malè famatam de lapsu carnis, in vxorem accepisset, quæ postmodum soluta stuprum commisisset, vt tenet Salic. in d. l. quoniam Alexan. ante fin. versic. hinc est per tex. in l. si vxor. §. si quis planè. ff. de adul. mores enim eiusdem speciei, non diuersa videntur approbasse, secundum eum. & idem si vxor aut vidua per vim adulterium commisisset, per tex. in d. §. si quis planè & l. vim passam. eod. tit. licet iniuriam suam protegendæ pudiciæ causa confestim marito non renuntiet: quia hoc lex prohibet vt dicit ibi text. vt tenent omnes in d. l. etiam rei iudicatæ. §. j. & in aliis locis. suprà alleg. Vnde in hoc casu non debent minores restitui, cùm agatur de lucro captando aduersus matrē, quæ certat de dāno euitando, cui succedere debēt: & cū dicta trāsactio sit facta p ipsos tutores, licet videatur ꝙ non potuerunt hanc facere remissionem, sicut pater inuito filio,

& ipso in finibus repudiationis manente, vt dictũ est, quia non fuit facta iniuria filiis. Cùm propter opin. Doc. diuersas, scilicet an competat hæredib. adulterij seu stupri viduæ exceptio, quòd ipsa transactio subsecuta rescindi prætextu huius non possit. Ideo bene fuit iudicatum per d. præpositum Bituri. Et ita mihi videtur, correctione alterius melius me sentientis semper salua. Adde Bartol. in authen. sacramẽtum. C. quando mulier tu. offi. fung. & Abb. Sicul. in c. vxoratus. de conuer. coniug. Et secundùm opin. Alex. in d. l. sororem. (quam sequutus fui) etiam iudicatum extitit per arestum supremæ curiæ parlamenti Burdegalæ me ibi præsidente pro Agnete Caley, contra tutores liberorum dicti Caley, domino & magistro Frãc. de Belcier consiliario illũ processum reportante, & nunc primo præside existen. Anno 1517. & die xxij. Iunij. Et pariter per aliud arestum idem dictum fuit, magistrum Ioann. Cuisinier hæredem non fore admissibilem ad proponendum stuprum per quandam nobilem viduam Catharinam commissum. Et latum die xxviij. Septembris. Anno. 1528. Relatore Magistro Gabriele de Alis consiliario.

SVMMAE.

1 *Iuramentum deferens quando iuret de calumnia.*
2 *Iuramentum delatum quando liceat reuocare.*
3 *Confessionem aduersarij an liceat pro parte acceptare.*
4 *Iuramento delato in totum stari debet.*

Quæstio. CCCXXXIX.

Confessio per debitorem mediante iuramento sibi per creditorem iudicialiter delato, vel respõsione ad articulos seu positiones per verbum credit, aut aliàs in epistola siue litera missiua facta, qua bonam fidem agnoscendo cõfessus est decem libras, aut decem frumenti sextarios ab ipso creditore habuisse, sed quod tunc dedit sibi terminum ad soluendum, qui nõdum euenerat, vel appretiauit ad certum valorem bladum, aut quod post sibi soluit, aut cũ eo computum fecit, ex quo remansit erga eum quittus, an possit & debeat in totum per actorem tam pro se quàm contra se, aut in parte pro se & non contra se acceptari, maximè si iuramentũ non fuerit supra tota rei veritate delatum, sed simpliciter.

DECISIO CCCXXXIX.

ET circa hanc quæstion. Doctor. sunt varij, vt ex in
1 frà dicendis apparebit. † Pro cuius solutione præsuppono primo, quòd deferens iuramentum debet prius iurare de calumnia. l. iusiurandum & ad pecunias. §. qui iusiurandum. ff. de iureiurand. & l. quæstionem. C. de fideicom. & gl. & Doct. in capitul. fina. super verbo famosa. de iureiurand. licet hodie in initio causæ generale calumniꝫ sacramentum præstetur. l. ij. C. de iuramento calumniæ. Tamen quando defertur iuramentum ante litem contestatam est necessarium speciale iuramentum calumniæ, quoniam generale defertur post litem contestatam. d. l. ij. Si verò deferatur post litem contestatam, tunc sufficit generale iuramentum prius præstitum. ita dicit Corne. in d. l. quæstionem. num. iij. Ideo debet esse cautus cui delatum est ab initio iuramentum, quòd actorem iurare faciat de calumnia: & idem Petr. de Ferrariis in sua praxi, tit. forma iurament. quòd præsta. à parte parti. in verbo, dicit. & ad istud præstandum terminus non datur, vt notant Docto. insuper Abb. Sicul. in capitul. cùm causam de iuramento calumni. & Socinus in suis regulis. ccviij. sed bene iusiurandum præstandum debet dari reo dilatio si petat, dict. l. iusiurandum. Tamen interim actor poterit pœnitere & reuocare l. non erit. §. fina. cùm l. se
2 quenti. ff. de iureiurand. † Et ideo cautela erit secundùm Bartol. ibi quem sequuntur doctores, insuper Iaso. in princip. quòd incontinenti reus acceptet, sed dicat quòd vult super eo deliberare. Nam post talem acceptationem non poterit deferens reuocare, nisi ex iusta causa, vt ibi per Iasonem & per doctores in l. si quis iusiurandum. C. eod. titul.
3 † Hoc habito gloss. j. in l. si quidem. C. de excep. mouet hanc q. & arguit ad vtranque partem. & quædam additio noua secundùm Bartol. & Alberic. ibi: & quam additionem ponit de verbo ad verbum Specul. in titu. de posi. §. x. versicul. sed pone lite contestata. & etiam ibi dicit Ioann. And. in additio. in verbo extitisse. & sequent. esse nouam vsque ad verbum Odofred. & gloss. primo probat tribus rationibus reũ purè confessum, si non probat conditionem aut pactum vel solutionem allegatam. Et sic in totum non debet stari, nisi probet. Et in contrarium probat sex rationibus reum sic respondentem negasse, nisi actor probet purè & simpliciter mutuum factum sine pacto aut conditione. Et tandem distinguit, aut reus confitetur promissionem de soluendo sub conditione simul & semel factam, & tunc actor non potest de ista confessione rei partem approbare & partem reprobare, dicendo: accipio quòd promisisti, & nego quòd sub conditione: cùm sit sub vna verborum conceptione respõsio vnica, ideo in totum illam debet acceptare: sicut fuerat in casu nostro, quia iurauerat restituere bladum sibi mutuatum in mensibus aut decem soli. Turon. pro qualibet mensura. Si verò cõfiteatur promisisse x. sed illa postea soluisse, vel pactum de non petendo sibi factum fuisse, tunc dicit hanc confessionem duos continere articulos, quorum vnum actor potest approbare, & alium reprobare, l. perfecta. C. de donationib. quæ sub modo. & ipsam distin. gloss. sequuntur Odofred. Bartol. Angel. Bald. & Salicet. ibi per tex. in l. Publia. §. fin. ff. de posi. dicentes hanc partem esse cõmunem, & pariter Abb. Sicul. in ca. cùm venissent. ver. item not. quod licet confessio. de insti. & latius in capit. bonæ memoriæ. in ij. versi. extra glo. opponitur de postu. prælat. & Anton. de But. consil. lxv. primo aspectu. ver. & dico proba tum mutuum. & etiam Cæpol. in caute. clxxxiiij. inci. si debitor soluat, & latius in caute. lxxxix. si mutuaui tibi centum,
4 reprobans alios contrarium tenentes, † quod stari debeat in totum sacramentum delato, cum iuramentum sit indiuisibile: quia sicut potuisset negare totum, & non negauit, præsumitur quod in omnibus dixerit veritatem, vt infra dicã in solutione. Nam secundùm eum hæc opi. est vera per text. in l. iij. §. j. ff. de iureiu. quando iuramentũ ꝙ est indiuisibile est super vna re tantum, & de eodem tẽpore factum secus si sup diuersis reb. & factib vel temporib. Et iuramentum delatũ sup vno tantum, scilicet super mutuo, aliàs etiam, vt inquit, non obstante, ꝙ totum negare potuisset: quia ad hoc respõdetur, ꝙ fortè ausus non fuit mutuum negare, quia dubitauit ne sibi probaretur contrarium, & sic posset apparere ipsum falso iurasse, quoniam fortè cõfessus fuerat mutuũ sibi factũ, quãuis bene sciret solutionem debiti eidem creditori facta. Vnde potius voluit confiteri mutuũ (sicut erat rei veritas) & dicere se restituisse: qđ erat falsum, quã simpliciter negare mutuum. Quare talis sup mutuo responsio põt secũdum eum diuidi, & pro parte deferentis acceptari. Sit ergo cautus reus non sic iurare. Et hanc partem tenuit Bald. in l. vna versi. secundo oppono. C. de confess. Et cùm hæc quæstio fuisset de facto vltra montes, & sic in partibus Gallicanis, fuit ita iudicatum seu determinatũ: quia quidã petebat à scholari certam pecuniam numeratam, scholaris verò confitebatur sibi numeratam vt repeteret actori lectiones, & sic vnũ pro se, & aliud cõtra se dicit, & sic diuidi poterat, ꝑ tex. in d. l. publia. vt refert. Iac. de Rauẽ. secundùm Cin. Petr. in d. l. vna. in xiij. q. de cõfes. Et sic fuit in casu nostro per curiã iudicatum. qđ non placet Doct. suprà alle. cùm sit cõtra gl. cõmuniter approbatam in d. l. siquidem. vt infrà latius dicã. & pro hac parte videtur tex. in l. de ætate. §. si quis cũ hæres. ff. de inter act. Et ibi Iaco. de sanct. Georg. quòd confessio alicuius licet probet contra ipsum, non tamen probat pro ipso. Et ibi idẽ Signor. de Homed. consil. ccxxv. cũ aliis infinitis per Fel. all. in c. cũ dilecti. ver. in gl. fi. de accus. & idẽ tenet Ias. in l. manifestæ turpitudinis. ver. Circa ista moueo pulchrũ dubiũ. ff. de iureiu. dicens ꝙ si quis iurat actorem sibi mutuasse, sed quòd restituit eidem, quòd actor possit in parte acceptare, & in parte non, vt ibi. Et hoc verum nisi statutum, stylus, aut consuetudo vellet quòd reus teneretur respondere positioni, vel iurare simpliciter affirmãdo vel negando:

gando: alias habeatur pro confesso. Et reus iurauerit pecuniam non habuisse: & si appareret eum habuisse, dicit se expendisse in negotiis actoris, vel sibi soluisse: talis reus sic respondens debet haberi pro confesso, vt voluit Bartolus in l.j.§.si quis simpliciter.in fine.ff.de verborum obligatio. quia non simpliciter respondit. Nã simpliciter intelligitur purè & sine duplicitate, vt ibi & l.coiri.ff.pro socio.& l.j.ff. de vulgari & pupilla.& ibi idem Barto.& Paul.de Castro, Bald.Imol.Alexan.& Socin.in v.not.& Bal.consi.ccxxxix. Quidam nomine I.vol.iij.& in l.j.C.de ædil.actio. & sequũtur Imol.Ange.& Roma.Alex.& Francis.de Are.in d.§.si quis simpliciter.& sing.Iason versi. extra glossam.qui istud corroborat quadruplici fundamẽto. Et ista est communis opinio.& idem Petr.de Ferra.in sua praxi, tit.for.excep. cõpositio.versicu.primò quòd publica vox.quæst.iiij.Bald.& Salic.in l.ab intestato.C.de suis & legit.& Iason in d.l.j.in quarto nota.de vulga.& pupil.& pro hac opinione allegant Docto.tex.in c.is qui contra electionis formam.de electione.libro vj.& ibi idem tenet Philip.Franc.in ij.not.& pariter in c.j.de scruti.& Alex.in consi.xvj.lib.ij.quamuis Pau. de Cast.& Cuma.in d.§.si quis simpliciter.teneant contrarium, quòd illa adiectio est superflua & abundans, quæ nocere non habet, argu.l.qui mutuam.ff.manda. & ita in contingentia facti dicit Pau.se consuluisse: & hanc suam opinionem multum corroborat And. Alciat.ibi, ver.extra gloss.& idem facit And.Barb.ibi, ver.tertiò superest. Tamen Sign. de Homed.quem seq.ibi Albe.vult etiam in hoc casu totam responsionem esse admittendam.& Bald.in d.l.iusiurandũ. §.non semper.de quo Felin.in c. Nam concupiscentiam.de constitutio.& Decius in regula non potest videri improbus, qui ignorat quantum soluere debeat.& ita Hieronym. Chuchalon.in additio.ff.de regu.iuris.& hanc opinionem Barto.communem limitat de Matthæ.in suo singul.xxxvij. & similiter Socin.in dicta l.j.versicu.hanc tamen.de vulga. & pupil.vbi limitat tribus modis. Et prima & tertia limitationes multum faciunt ad decisionem quæstionis nostræ, secundùm secundam partem. Prima quidem est, quam ponit Baldus in l.Gallus.§.primo versicu.Nota etiam relatam glossam ad textum.ff.de liber.& posthum.nisi reus respondeat sub conditione, quæ tacitè inest ex natura rei, per text. in l.liberis.in princip.eo.titu.quem ibi sequuntur Angel.& Imo.& Hippo.in repeti.rubri.de probat.versi. Pro quibus etiam facit.& Bal.in dicta l.j.C.de ædil.act. vbi ponit exemplum, quod si ponatur, quòd actor vendidit, & reus medio iuramento respondit quod vendidit, sed pro decẽ, quia pretium est de substantia actus. Et idem Alexan.in l.j.versicul. secundo limita.Francis.de Aret.versicu.ex iis infert Barto. & idem Iason, & pariter Barbat.in dicta l.j.§.si quis simpliciter.versicu.tertio vbi exceptio. Igitur solutio aut liberatio debiti dicetur simplex, & non duplex responsio, & per consequens in totum acceptanda, d.l.Gallus.§.j. & tenet Lancel.Galiaula.in dicto §.si quis simpliciter. versic.limita modo.remittendo se ad per eum dicta in d.l.j.& in d.l.Gallus. §.j.Secus tamen est vbi statutum requireret responsionem puram & claram, quia tunc reus adiicere non posset aliquã conditionem, quæ tacitè etiam inesset ex coniecturis, vt voluit Baldus in c.quia propter.versi.vnde ex hoc no.de elect. & Marius Salomon.in d.l.Gallus.§.j.num.28.& per Alexã. consilio xij.versicu.secundo corroboratur. cum pluribus sequentib.volu.ij.vbi vide quando dicatur purè, merè, liberè, & simpliciter. Vnde limitatio prædicta est multum attẽdenda, & per iudices consideranda, quando est talis responsio facta per simplicem personam, & idiotã vel rusticam qui confessus est mutuum, & solutionem factam, aut pactũ, aut accordium, q iudex ex hoc potest hanc duplicem responsionẽ admittere, vbi statutum, aut stylus simplicem requirit responsionem.& tenuit Bal.in d.l.j.C.de ædil.act.& Bar.in d. §.si quis simpliciter.ver.vel posset cõcordari hoc modo. Ergo multò magis vbi non est statutum talem simplicem requirens responsionem, stari debet tali responsioni, mutuum factum & solutionem inde sequutam. Ideo Ange.Are.in d. §.item si quis postulante.versi.in glos.postulante.dicit iudicem hoc arbitrari debere ex qualitate personarum rei iurantis, & actoris deferentis, per tex.in d.l.publia.§.fi.ibi, iudicem æstimaturum.facit text.in l.iusiurandum & ad pecunias.§.si de qualitate iuramenti fuerit inter partes dubitatum, conceptio eius in arbitrio iudicantis est.ff.de iureiurã. & ista opin.est per iudices seruanda. Vnde Anch.vbi suprà. & in c.cupientes.de electio.lib.vj.quem ibi sequitur Imol. Domi.dat alia remedia & consilia, scilicet quod reus non teneatur respõdere positioni, aut iurare præcisè an actor mutuauerit vel receperit pecuniam, sed sufficit iurare se nõ teneri, nec obligatum esse, prout dictum est: vel secundum Imo.sufficit iurare quod debet, vel quòd nihil debet. Et in hoc æquitas iudicis statuere debet ac suadere, vt calumniis & malitiis obuietur hominum, l.in fundo.ff.de rei vendicat. & idem Bald.in d.l.j.de ædil.act. Per tex.in d.l.iusiurandũ. Et istud fuerat prius dictum Specu.in dicto titu.depositi.§. decimo.versicu.quid si debes mihi, volens sufficere simpliciter confiteri, debeo vel non debeo. Aut aliter vt inquit Imol.iurare sub conditione, quòd si fortè mutuasti mihi, tibi restitui: quia sic iurando purè non fatetur intentionem actoris, vt possit ex illa se fundare, sicut de opponente exceptionem, vt dicta regula exceptionẽ.de reg.iur.li.vj. Quinimò si iudex secundùm eum vellet arctare reum ad purè super mutuo respondendum, posset respondere: iuro quod nõ mutuasti mihi aliquid per quod tibi sim obligatus: & tũc verum dicit ad cauillationem aduersarij euitãdam. Et sic post in curia iudicatum extitit in fauorem domini Isarny, contra magistrum Martialem Belcier actorem, & latum arestũ die xiiij. Februarij, Anno 1531. Sed quid si creditor probat mutuum frumenti, sed non quantitatem, an sit ei deferendũ iuramentum. Et Cæpol.tenet quòd sic.in cautel.cclxxiij. inchoan.aliquis mutuauit vni frumentum.allegans Raynu.de Forli.in l.j.ff.de in litem iuran.ita tenere quem etiam refert Philip.Decius consi.cxlj.volentes ambo, & etiam Bart.in l. admonendi.requirere alias coniecturas, & indicia, ad hoc vt possit deferri iuramentum. Et idem Hippolyt de Marsil. singul.dclxxxix.nuper interrogatus fui. Sed de hac quæstione plenius diximus suprà Decisione ccxliij.ad quam breuitatis causa te remitto. *& disputauit par[...] [illegible]*

SVMMAE.

1 *Consuetudo, quòd lite pendente neutra partium habeat distributiones, an valeat.*

2 *Fructus ecclesiæ vacantis cui cedant.*

3 *Distributiones quotidianas an restituat succumbens, qui cautionem dederat de restituendo fructus. & nu.4.*

5 *Fructus an restituat, qui obtinuit in possessorio, & succubuit in petitorio.*

Quæstio CCCXL.

Statutum vel consuetudo generalis ecclesiarum cathedraliũ & collegiatarum disponens quòd recepti ad præbendas & canonias, si moueatur eis quæstio, lis & processus super eisdem, & præcipuè si sequestrum de ipsis verbo factum fuerit ad residentiam, quamuis ab initio fuissent admissi non admittantur, an valeat, signanter etiam si altera partium litigantium consentiat, quod pendente processu data cautione de restituẽdo gaudeat: & super hoc valeat sententia lata.

DECISIO CCCXL.

1 ET † videtur tale statutũ aut cõsue. non valere in casu præsenti propter consensum partis, licet videatur in fraudẽ ecclesię interuenire. nã frustratur ecclesia dictis fructibus, quoniam recedẽtia aut pleno possessorio adiudicato, nihil ab ipsa ecclesia posset recipere, sed bene ab aduersario, vel à sua cautione, & plegio, vel etiam fortè inter se diuidunt tales fructus, quos ecclesia interim consueuit omnes tam quotidianos, quàm grossos percipere & leuare, & illos inter pacificos canonicos officio diuino deseruientes, & interessentes distribue-

re, argum. c. generali. & c. quia sæpè de elect. lib. vj. & clem. statutum. eo. tit. quæ loquuntur solum in vacatione primarum dignitatum ecclesiarum cathedralium tã regularium, quam secularium ac collegiatarum, pastore viduatarum seu
2 carentium: † quia tunc debent fructus quocunque modo prouenientes in vtilitatem dictarum ecclesiarum expendi facere, & conuertere, vel futuris successoribus fideliter per œconomum reseruari: licet plerunque illa occupent, inter se diuidant, surripiant, dissipent, dilapident, & consumant, vt dicit text. in d. c. quia sæpè. & idem not. in cap. quoniam. quidam lxxv. distin. & c. illud quòd xij. q. ij. Et istud multũ olim vigebat in partib. Gallicanis, secundùm gl. in d. c. quia sæpè. in verbo consuetudinib. Vnde in illis non valet priuilegium consuetudo, vel statutum authoritate apostol. confirmatum, vt ibi dicit text. Et ideo in aliis ecclesiis non habet locum d. c. quia sæpè. secundùm gl. ibi in verb. colle. sed ca. præsenti. de offi. ordi. li. vj. quę loquitur generaliter in omnib. & quibuscũque ecclesiis, alicui subiectis, seu ad collationem, ordinationem, præsentationem vel custodiã &c. quod bona obuenientia vacationis tempore, vel à defuncto demissa, debent etiam in vtilitatem ecclesiarum expẽdi, vel futuris successorib. fideliter reseruari: & olim idem erat, vt in c. cum vos. eo. in antiq. tit. nisi ex priuilegio vel consuetudine iam legitimè præscripta seu alia causa rationabili, vt quia in fundatione vel statuto hoc eisdem competeret, vt dicitur in c. præsenti. §. nisi. iuncta glo. in verbo alia causa. & sic d. c. remanet in suo robore. nec reuocatur per dictum c. præsenti. vt ibi in fi. dicitur. Et sic videtur valere statutum aut consuetudo quòd canonici percipiant grossos, & minutos fructus pendente vacatione vel processu super præbenda: aliàs in quotidianis distributionibus consuetudo, vt non deseruientes illas excipiant nihil operaretur, vt c. j. de cleri. non resi. li. vj. & ita tenet Philip. Franc. in d. capitul. præsenti. in vlti. not. & quæ sit ratio diuersitatis quare magis in casu præsenti valet consuetudo, & non in casu c. quia sæpè. vide vtrobique Ancha. post Ioan. And. in nouel. Et videtur tale statutum valere concernens vtilitatem ecclesiæ, quia hoc in casu ipsi fructus distribuuntur seruitoribus & ministris ecclesiæ, vt dicit text. in d. capitul. præsenti. §. porro. & ibi Domini. & Philip. Franc. ambo in ij. nota. quod facit secundùm Franc. quòd expensæ pro victu & vestimentis monachorum vel clericorum ecclesiæ, dicuntur in vtilitatem ecclesiæ factæ. alleg. notata per Bald. in authent. hoc ius porrectum. C. de sacrosanct. eccle. quoniam consuetudo potest disponere, quòd fructus obuientes tempore vacationis beneficij applicentur alteri vsui, quam ecclesiæ, vt tenent Dominic. & Philipp. Franc. per text. in d. capitul. præsenti. de quo in extrauag. Ioann. xxij. susceptis, non habet locum in præbendis, vt in casu nostro, cùm de ipsis non faciat mentionem, vt uolunt Ioann. And. Dominic. Anchara. & Philip. Franc. ibi, sed in eis seruari debet. capitul. relatum. in ij. cum sua glo. in verbo, vnus. Et ex d. gloss. & dictis Innoc. & Doctor. ibi eliciuntur duo conclusiones, secundùm Philip. Franc. in d. capitu. præsenti. in glos. in verb. quibuscunque. Prima, quòd si Archidiaconatus ecclesię cathedralis habet bona distincta, tunc illis succedit, nisi statutum vel consuetudo ecclesiæ aliud disponat: secus est si non habet bona distincta, licet ratione dignitatis plus percipiat, quàm alij canonici: tunc enim succedit capitulum, & non futurus Archidiaconus. Et idem secundum eum dicendum est in aliis dignitatib. positis in ecclesiis tam secularibus, quã regularib. si quæratur an in aliis bonis seu fructibus succedant successores, vel capitulum: secundùm Inno. & Doc. Secunda conclusio est, ꝙ in canonicis etiam habentib. præbendas distinctas in bonis fructibus, secundùm Inn. ibi, successor in præbenda, & canonicatu non succedat, sed capitulum. Cùm canonicatus non dicatur habere successorem. vt per gl. in c. ꝙ sicut. de elect. & in c. statutũ. de rescri. lib. vj. Et fortius capitulum secundùm Philip. Franc. succedit in bonis defuncti, & fructus interim capit, quando præbendæ non sunt distinctæ, sed fructus sunt communes, quia distribuũtur inter deseruientes, vt per Doc. in d. c. relatum. Et magis hæc conclusio procedit, quãdo collatio prębendarum fit per capitulũ: secus si à solo episc. aut prelato: quia tunc succederet episcopo. Sed si ab episcopo & capi. simul tunc fieret diuisio inter eos, per no. in c. cùm in officiis de testa. & ita concludit Imo. in d. ca. relatum. & idem Barba. ibi ver. no. hic casum singularem. & latius q. pe. & fi. vbi prædictas duas conclusiones sequitur. Sed decisio prędicta est vera, quòd capitulum facit fructus suos à tempore vacationis, & vsque ad collationem factam: sed post illam, & possessionem ipsius adeptam, licet processus super eadem prębenda moueatur: tamẽ possessor interim debet gaudere fructibus, etiam prębenda verbo, & non de facto, nec realiter sequestratur, & non capitulum quousque capitulum fuerit inhibitum ad requestam patris sequestrari facientis de ipsum possessorem ad residentiam non admittendo, & nihil ei tradendo. & sic debet intelligi eiusdem capit. statutum, quod non faciat residentiam: tamen per hoc non percipiẽt, nec faciũt fructus suos. sed hic pars aduersa consensit, quòd non obstante sequestro verbo & facto gauderet. ideo quod ad capitulũ, quod receperat prius possessorem, si semper pendente processu gaudeat residentia, & illius occasione fructibus, certe nihil, nec ad iudicem, si partes sint concordes, l. j. §. inde quęritur. quàm Doct. legunt cum §. & post operis. ibi, Quid enim aliud agebat prętor. & ibi singul. Alberic. & Alexand. & Iason. ff. de noui operis nunt. Et pro hac decision. accedant nota. per do. de Rota in decision. ccccclxlij. aliàs decision. xviij. de restitut. spolia. incipient. mortuo quodam Ambrosio. in antiq. Et ita conclusum fuit & iudicatum per arestum curię de tertia
3 Iunij. Anno 1527. ¶ † Sed aliud vidi dubium circa distributiones quotidianas, vtrum is cui adiudicata fuit recredentia prębendę, missus per iudicem in possessionem illius, data cautione de restituendo fructus, si in fine causæ, & pleni possessorij succumbat, prout euenit, quòd succubuit condemnatus ad restitutionem fructuum, quæritur an teneatur restituere quotidianas distributiones sibi interessenti in diuinis horis datas, & distributas. Et videtur quòd sic, per per text. in extrauag. Bonifaciana inchoante, declarationes quas in negotio. titul. de decim. §. Et quia non occurrit nobis, quin quotidianæ distributiones prouentus ecclesiastici sint de distributionibus quæ dantur in horis canonicis præsentibus debere solui decimam, declaramus. &c. Et si videntur esse de corpore præbendæ, ergo in æstimatione valoris beneficij quotidianæ & distributiones computentur, dicto capitulo final. de rescript. libro vj. & ibi Dominic. & Philip. Franc. & in capitulo primo. §. quòd si aliquis. & ibi gloss. in versicul. interessendo. de collatio in pragmat. sanct. sed hoc an sit verum, infrà dicam.
4 ¶ † In contrarium videtur talem ad restitutionem fructuum condemnatum non teneri ad illas quotidianas distributiones restituendas, quia non sunt de corpore beneficij, sed percipientur ratione seruitij personalis. hoc videtur probari per text. in extrauagant. cùm nonnullæ in j. versi. præterea cum aliquib. de præbend. & in capitul. licet. eodem titul. in antiq. & in capitul. final. de rescript. libr. vj. vbi indultum percipiendi fructus suorum beneficiorum in absentia simpliciter concessum, non solet ad tales distributiones quotidianas (quæ non comprehenduntur sub cæteris fructibus) concedi, licet illa priuilegia & indulta de fructib. ꝑcipiẽdis, si quę cõcessa vel in futurũ concedenda, sint nulla. Et si absens ex virtute indulti illas in quibuscunque rebus cõsistẽtes nõ poterit, nec possit percipere, minus etiã ex cõsuetudine, aut statuto ecclesiæ. c. vno. & ibi Io. And. dę sanct. Gemi. & Phili. Franc. de cleric. non residen. li. vj. nisi necessitatis corporalis, siue infirmitatis ratione, aut absentiæ propter ecclesiæ vtilitatẽ, vt ibi: licet videatur tex. cõtra hoc vl. in c. eũ nõ deceat. de ele. li. vj. ꝙ cõtrariũ soluit gl. in d. c. vno. de cler. non

residen.& ibi vide per Doc. vel nisi essent exules à ciuitate propter partialitates, ob quas non audent morari in ecclesiis vel ciuitatib. eo in casu lucrantur distributiones quotidianas, vt voluit Ioann. And. in nouel. in d. capitul. j. de cleri. non residen. in vj. & glo. in tit. de colla. §. excepto hostilitatis. in versicul. impedimenti. versicul. quod not. Ioann. Andr. in pragm. sanct. Et istam partem tenuit Oldrad. con. cxviij. inchoan. ex virtute gratię, quam approbant sex rationibus. & idem Domi. de sanct. Gemi. consil. xxxv. incip. super primo dubio. & consil. cliiij. Ioann. Andr. in rubric. adde. Specul. titul. de confess. præbend. & Ancharan. in clement. vna. de concess. prębend. libr. vj. & domin. de Rot. Decis. dcclxvj. aliàs decision. xxxix. titul. de prębend. exordien. quæritur an quotidianæ distributiones. in antiqui. & in nou. cxxxiiij. inchoant. quando impetratur certum beneficium. & Nicol. Milis in reperto. in verb. gratia. quæstion. vij. in in verbo, fructus. versicul. fructus quos agens. & istos sequitur. Felin. in capitul. ad aures. versicul. tertiadecima conclusio. de rescript. quem ibi etiam Franc. de sancto Nazar. nume. lxxix. cum seq. sequitur: & prædictam sententiam tenet Aufr. in dec. capel. Tholo. quæstion. ccccxciiij. dicens con-
7 clusum fuisse, † illum qui pro se obtinuit sententiam in possessorio, & postea succubuit in petitorio, non teneri ad restitutionem fructuum per eum vsque ad litis contesta. in ipso petitorio factam perceptorum, & hoc per gloss. in c. significauerunt. in verbo, recursum. & ibi Abb. Sicul. versicul. no. quarto. & per gloss. in ca. cum super, in verbo, restituendum. & ibi Abb. Sicul. ij. ver. opponitur. & versicul. si verò quæritur. de caus. pos. & proprie. & gl. in c. pastoralis, eo. titu. & ibi Abb. super gl. pen. secus videtur secundùm de Rot. decis. ccccv. aliàs decis. xviij. de re iudic. in nouis. inchoan. si quis in causa beneficiali. quòd talis actor obtinens in possessorio, virtute etiam trium sententiarum in fructibus & expen. & succumbens in petitorio, prius per eum incepto, condemnari debeat ad beneficium cum fructibus à tempore motæ litis per ipsum perceptis, quæ constituit in mora & mala fide. Imputat enim sibi succumbens in petitorio, quod primò intentauit illud, vt per glo. suprà allegatas. in cap. significauerunt. & c. cum super & c. pastoralis. aliàs non veniunt, si separatim post possessorium obtentum, petitorium fuerit intentatum, nisi à tempore litis contestationis super ipso petitorio factæ, vt dictum est.

SVMMAE.

1 *Hæresim suam intra quod tempus liceat abiurare. & numer. 2. & 3.*

4 *Hæretici pœna non debetur ei qui negat se ita dixisse.*

Quæstio CCCXLI.

Inquisitus de hæresi, si velit abiurare omnem hęresim, & redire ad vnitatem sanctæ matris ecclesiæ catholicæ, intra quod tempus hoc possit, an ante vel post sententiam.

DECISIO CCCXLI.

Et ista quæstio est nunc multum in praxi. Proh dolor, propter Lutheranos, de quibus facit mētionem Henric. de Botis in tracta de Synodo.
1 parte iij. nume. cxx. † Et primò videtur, quòd non possit, cū post consummatū delictū nō sit locus pœnitētiæ, l. qui ea mente. ff. de furt. cùm notat per gl. Bart. Ang. & Alb. Et pro hoc videtur tex. in l. vna. ibi, ne eos inconsultæ pertinaciæ serò pœniteat. C. de conducto. & procurato. prædio. fisca. lib. xj. & in l. iij. ibi, prædictus verò. C. de apo sta. sed ibi loquitur in apostatis vel relapsis, in quib. hoc est speciale, quò ad pœnā corporalē euitandam, quam euitant: sed bene quò ad Deum & salutem animæ, vt ibi per gl. & in §. si. in ver. factis. in auth. de priuilegiis dotium hęre. mulie. non præstan. c. ad abolendam. §. illos. de hęre. & in ca. super
2 eo. & in c. accu. & §. j. eo. lib. ¶ In contrarium † videtur quod possit redire ad ecclesię fidei catholicę, & apostolicę vnitatem, per tex. in d. l. iij. ibi, lapsis enim & errantibus subueniatur. & in d. §. fin. ibi, licebit autem eis melioris sententiæ factis, & rectam verámque amplectentibus fidē & c. de priuile. dotium. & vtrobique per gl. & d. c. ad abolendam. quoniam ecclesia nemini claudit gremiū, epistola, inter claras. & tex. in l. fin. C. eo. de summ. tri. ver. nos enim. vbi deposito errore possunt redire. & idem ibi paulò ante, nisi errore damnato ad doctrinam nostram. Ad idem tex. in l. iij. ibi de-
3 licti enim veniam petentibus damus. C. de hæred. † Sed quando possit redire, in hoc est dubium propter diuersas doctorum opinion. infrà apparebit. Et quòd debeat post deprehensionem erroris incontinenti, & sponte redire, tex. in d. capitul. ad abolendam. ibi, nisi continuò. & ibi confestim ad fidem confugerit. & ibi Abb. Sicul. in verb. item. not. singul. text. dicit duo requiri ad hoc vt redeuntibus ad fidem dimittatur pœna mortis, scilicet quod incontinenti & spontè reuertantur ad fidem. Si ergo ex interuallo, non spontè, sed metu pœnæ vel probationum dicant se ad fidem redire, non esse eis parcendum. quod dicit esse notandum. Et quando dicantur spontè redire, remittit se ad not. per Archidiacon. in capitul. vt commissi. de hæreditat. libro sexto. & per Ioann. de Lig. in cle. ad nostrum. eod. titul. vbi Archid. tenet ipsum posse redire etiam post tempus gratię re integra, licet quidam velint contrarium, dum tamen, vt inquit Archi. non fuerit personaliter requisitus, nec probationes fuerint contra eum receptę, & ipsum sequit. ibi Domin. de sancto Geminiano. in versicul. nec non. & idem tenuit Hostien. in summ. eod. titul. §. qualiter deprehendatur. versicul. aduerte tamen. & Cardin. de Zabarel. in d. cle. ad nostrum. §. penult. de hęre. Tertium etiam secundùm Abb. requiritur, vt errorem suum publicè abiuret, ad arbitrium episcopi loci. Quartum vt satisfactionem congruam exhibeat de peccato. Nam potest sibi induci pœnitentia, vel alia pecuniaria pœna. Et idem in prędictis dicit Ioann. de Ana. versic. not. singul. secundùm dominum Abb. Nam hæreticus potest puniri pœna pecuniaria, aut bonis priuari, vel honore, aut in exilium mitti, cap. si vos contra ecclesiam. & ibi gloss. vltim. xxiij. quę. v. respondet ad capitul. licet. de pœnis & ibi est bona gloss. & Docto. & text. in l. ij. §. fin. ff. de iudi. & in c. quamquam. xxiij. distin. & Franc. episcopus Squillacen. in tracta. suo, de fide. c. xx. qui habetur inter tracta. nouiter impressos. Sed contrarium postea tenet in capi. xxviij. nu. ij. quod possit statim post sententiam, & non ex interuallo, nisi cum authoritate Papæ, & latius in capit. seq. xxix. & quòd possit vsque ad sententiam diffinitiuam, & nō post, videtur text. quispiam verbum hæreticum. nisi pluries pertinaciter defendendo, & resistendo etiam, articulos fidei confiteatur, vel non dixisse, & paratus corrigi, statim quod audiuit veritatem, non est hæreticus nec inter hæreticos reputabitur. per text. in cap. dicit aposto. xxiiij. q. iij. & in d. capitu. saluberrimum. cum seq. j. q. vij. & capi. didici. ea. quæ. & idem Franc. episc. Squilla. in tra. fidei qui reperitur inter tract. nouiter impressos. vol. iij. verso. Et pro hac parte videtur tex. clarus in c. excommunicamus. in ij. §. qui autem de prædictis postquam fuerint deprehensi redire noluerint, ad agendam condignam pœnitentiam in perpetuo carcere detrudantur. de hæretic. & in pluribus codicibus suis decretalibus est scriptum redire noluerint. Tamen gloss. & Doctor. intelligunt, redire voluerint, licet gloss. in c. inter solicitudines nostras. vlt. gloss. intelligat d. §. qui autem. loqui in nolentibus redire, qui debēt detrudi in car-
4 cerem perpetuum. ¶ † Quid dicendum? Et videretur, salua tamen in hoc ac aliis omnib. determinatione sacrosanctæ matris ecclesiæ, cuius correctioni me submitto, secundam partē esse veriorē, scilicet de hæresi inculpatum confiteri nolentem dixisse, non esse curiæ seculari tradendum, sed aliter puniendum, cum totum credat contrarium, & credens quod sacrosancta mater credit ecclesia: & sic profectò non est in sua contra eum probata hæresi pertinax, quod requiritur, vt illam defendat, aut in ea perseueret, & te-

neat,ca.qui in ecclesia.xxiiij.quęst. iij. quæ sunt verba Aug. & idem diuus Paul.ad Titium.iij.& transsumptiuè in c.dicit Apostolus.xxiiij.q.iij.ibi,nulla pertinaci animositate defendunt.& gl.idem in verb.pertinaci.& latius Ioann.de Turre Crema.in ij.q.dicēs post argumentationem ad vtranque partem factam,duo esse necessaria, primum hæresis initiū respiciens,hoc est error in ratione circa ea quæ sunt fidei. Secundū cōplementum,id est pertinacia in voluntate.& idē Archi.in c.hæresis.ead.caus.& q. & idē voluit Bart. in l. iij. §.tutores.ff.de suspec.tut.arg.illius tex.iuncta glo. in verb. pertinaciter.ꝙ ille dicitur pertinax, qui iudici percipienti non obedit,ex hoc inferens Bald.aliquē tanquam hęreticū pertinacē dānari debere, qui inquisitori aliquid inferenti non credit,sed iste credit,& non resistit.& eum sequitur Ioan.de Ana.in rub.de hær.ver.adde etiā tex.in l.iij. & idē Felin.super d.rubr.& Pau.Grill.in tracta.suo,de hære.q.j.ante fi.num.xij.& pariter Gundissaluus in tracta.de hære.q.ij. num.ij.cum seq.& Abb.Sicul.per Ioan.And.in rub.de sum. tri.& fide catho. ver. circa secundùm principaliter examinandum.& hoc per text.in d.c.damus.in fin.& in d. ca. hæc est fides.& similiter ibi per illa iura in suo verb.& sing. Doctor Palatios ruuios in consilio seu in allegationibus, in materia hæresis incipiē. casus super quo scribere cogor,quod vel quas posuit post titu.de donat.§.ij.& §.iij.& iiij. cum aliis per eum ibi alle. vbi in propriis terminis nostris pro quodam,qui confessus fuerat vnam hæresim contra Deum deploratam,& aliam contra virginem Mariam, de qua tamen constabat per duas mulieres,negabat,consuluit ipsum non esse tanquam hæreticum, sed alia pœna puniendum, sed vt latè in §.ij.& idem Cardin.in clem.j.porro.in ix.not. de summ.tri.per tex.ibi,quisquis deinceps asserere, defendere seu tenere pertinaciter præsumpserit &c.& ibi glo.in verbo pertinaciter.dicit,quòd pertinax dicitur, qui valde vel imprudenter tenet,& durus, irreuocabilis, indocibilis, & obstinatus.& idem ibi Abb.Sicul. versicul. quis dicitur pertinax.& Isido.lib.etymolo.& beatus Thom.ij.ij. quæst. cxxxviij.articu.ij.& Luc.de Penna in l.si quis ad magistratum.in verbo,si pertinaci animo C.de decur.lib.x.& idem Gulielm.de monte Lauduno,quem ibi sequitur Cardin. & Zenzi.in clem.j.§.fi.ibi. sanè si quis in illum errorem inciderit,vt pertinaciter affirmare præsumat &c.de vsur.cum aliis in ij.parte alleg.Quæ quidem iura domini de Rota & alij supra pro prima parte allegati non viderunt,& si viderint, nō allegant,nec illis respondent, & respondere salua illorum pace nescirent. Et istud tenet Alb.in rubr.de hæreti.num. ij.per tex.in d.capit. dicit Apostolus.sequens Archid.in d. cap.nunc autem.xxj.distin.vbi Albe.ponit ibi vnum bonū & vtile consilium pro illis,qui aliquando inculpati fuerunt de hæresi,quòd protestentur maximè se fuisse & esse catholicos,& tenuisse & tenere fidem catholicam quam tenet, docet,& prædicat Romana ecclesia, & cùm eadem fide vixisse & mori velle,& per text in d. capitul. damnamus. prope finem.& in capitul.firmissimè.de hæreticis.Quòd Hieron. vt ait fecit,vt suprà dictum est,dicens etiam hanc protestationem fuisse multum allegatam in fauorem & defensionem domini Bonifacij Papæ,qui similem fecerat protestationem coram cardinalibus, qui in vita & post mortem inculpatus fuit per procuratorem Regis Franciæ, existentibus accusatoribus dominis Gulielmus de Nogareto,& Gulielmo Plasiano,vt refert ibi Alberic. versicul. vtrum propria authoritate. Et idem dicit Alberi. se allegasse in fauorem domini Galeatij vicecomitis domini Mediolani, qui eandem fecerat protestationem. Aduerte quantum ad Bonifacium Papam, non reperio perscribentem eius vitam quam ad longum inueni in fine, libr. vj. descriptam esse de hæresi accusatum, sed profectò captum prisonerium per iam dictum de Negareto,cuius vitæ descriptio fuit Platinæ de verbo ad verbum,prout vide in Platina de vitis Pontificum:nec per Guaguinum in chronica Philippi pulchri. Vnde dicit Cardinal. Alexand.in d.c. nunc autem. Episcopum non debere iudici seculari tradere, vbi ipse potest punire.

SVMMAE.

1 *Hæreticus per quot testes debeat quis probari.*

2 *Testes singulares non probant quem esse hæreticum.*

Quæstio CCCXLII.

Sed quot testes requirantur ad conuincendum & brobandum quem esse hæreticum in genere vel specie.

DECISIO CCCXLII.

1 AT † videtur quòd tres requirantur vel plures, per textum in c.excommunicatus.§.adiicimus. ibi,tres vel plures.de hæret. Et ita tenuit Hostien.in summa eod.titu.§.qualiter. versic.v.vt autem.quia crimen hæresis est graue.cap.vt officium.§. verum.in principio.de hæret,lib. vj.& vbi crimen est graue, debet procedi cum maiori cautela,viij.quæst.vlti.& c.quiescamus.xliij.distin.& etiam agitur de salute hominis, l. addictos.C.de appe.Et durum videntur hominem bonæ famę per inquisitores aut episcopum de tantum crimine damnari ad dicta duorū testiū aut minus,quod duo requirātur. d.c. vt officiū.§.verū.ibi duas religiosas & discretas personas.& ibi Archid.&c.si enim in examine testium contra hæreticū productorū requiratur pręsentia duorū religiosorū, vt omnia rectè procedāt, à fortiori requiruntur duo testes omni exceptione maiores ad condemnandum: quod est consonū iuri naturali & gentium,In ore duorum vel trium &c.Et ita tenet Ioan.And.in d.§.verum.ponens regulā,ꝙ duo con testes requirantur,nec sufficiant singulares testes, etiā cū fama ad condemnandū quē de tanto crimine,c.tā literis. & c. veniens.de testi.Nam debent esse in criminibus probationes luce clariores.l.sciant cuncti.C.de probatio. canonizata.ij.q.viij.& tenet doctor palatios dictus Lupus in tracta. seu alle.in materia hęre.§.xiij.Io.de Ligna.in d.§.verum.dicens non esse discedendum à regula in ore duorum vel triū &c.c.in omni.de testi.& capitu.relatum.de testam.& idem Ioann.And.Butr.in d.§.adiicimus.& sequitur Imo. Dominic.de sancto Gemi.in d.§.verùm.& Philipp. Fran. & Oldrad.consil.ccx.& singul. Abb.Sicul.consil. xlij.volumin.j.
2 †probans singulares testes in hoc casu non probare: & hoc trib.modis.scilicet authoritatibus,iuribus, & rationibus. & ego relictis authoritatib.allego iura per eum allegata, scilicet text.in capit.nihilominus.iij.q.ix.& in d.capi. tam in literis.& cap.cùm dilecti. alias cum dilectus.in j. de clem.& c.bonæ.de elect.versi.licet cum sequen.nec(vt inquit) requiritur aliquis text.qui probet contrariam opinionē, sed fuit nuda interpretatio quorundam,qui sępè destruunt textum per suas opiniones capitaneas,vt ibi per eum, qui bene hoc probat.& idem Abb.Sicul.in d.c.bonę.versi.secunda regūla,quod testes singulares.Idem Barba.consi.liiij. num. xiij. volu.j.allegans Bal.in rub.de controuer. inuesti. dicentem mille testes singulares non probare nec facere semiplenam probationem.& idem Bald.in l.iurisiurandi.C.de testib.& in d.cap.tam literis.& tantum probant mille testes singulares quantū vnus.& sequitur Curtius antiq. consil. lvj. incipi.super processu inquisitionis.& idem Franc.Curtius iunior,consilio xcij.nume. iij. parte ij. tenet Gundissaluus in suo tract.de hęret.quęstio.xiij.& Alexand.consilio.lxij.versicul.& Anto.de But.volum.j.& Alberic. in rub. C.de hęretic.versicul.deinde quęro vtrum ex suspitionibus.in fina. dicens duos esse necessarios testes, d.capit. vt officiū. & idē Episcopus Squilacen.in d.tracta.de fide cap.xxxiiij. & seq. Felin.in capit.licet causam.& Iason in l. admonendi. ff. de iureiuran.Quamuis Corn.consil.xxviij. vol. iiij. velit contrarium,testes singulares probare,& probus qui in hoc nō est probus.in capitul.vt commissi.in prin.de hęreti.li.vj.allegans Alex.hoc affirmare consi.lxxij.num.iiij.exord. inspecto.diligēter.li.j.quia non est speciale in hoc crimine hęresis:etiā ad probandū quid in genere: quia oportet probarę per

per duos testes quem esse hæreticū aut vsurarium, vt volūt communiter doct.supra alle.non distinguēdo inter actum successiuum qui habet perseuerantiam, & momentaneum, qui fit vnico contractu verborum & eodem momento tem temporis:vt est electio cōtractus matrimonij. Nec hoc pro bat tex.in l. Arriani.ibi,& cæteri qui adimam vsque sceleriū nequitiam peruenerunt.super quo se fundauit Iacobus Bu triga.ibi quem Alex.in d.consi.lxxij.versi.nec prædictis ha bet obstare allegauit.nec pariter probat tex.in l.quicūque. in versi.idcirco Apollinaristæ.C.de hæreti. per Iac.allega. Imò contrarium probatur de iure ciuili, testes singulares non probare,l.ob carmen.§.fi.& ibi glo.& in l. iusiurand. C.de testi.& Ale.in d.consi.non permanet in illa opin.Sed contrarium postea tenet,& latius in consil.clxxv. incipiente,inspecto diligenter processu causæ.lib.ij.improbās. ver. & Ant.de But.Iaco.Butri.in d.l.Arriani. sequendo ipsum Ant.in d.c.cum oportet.de accusa.cum aliis per Alex.causa breuitatis alle.& idem doctor.Palatios in alle.in materia hæresis.§.xij.& Iac.de sancto Geor.in d.l.ob carmen.§.fin. nu.xviij qui sequitur Ant.de But.in de.cū oportet. & Hip. de Marsi.in sing.suo.cxiij.& Matthæ.de Afflict. in cōstit. Neap.titu.de vsur.nu.xxxj.& suprà dixi in materia possessoria in exor.& in prædicta reintegrationis.versi.& in istis actibus & idem Felin.in c.licet.versi.not.vij.de testib.& Lanfran.de Oria.in repet.c.quoniam contra falsam.in verb.testium depositiones.nu.xix.de prob. tamen non faciunt iudicium sufficiens secundùm Doct.ad q.& tenet de Ripa.in l.admonendi.nu.ccv.licet vnicus testis faciat indicium. gl. in l.iij.ad l.Iul maiest.nisi accusatus fuisset,aliàs bene famatus sufficiens ad torturam,secundùm ordinem beati Ludo. titu.de quæstio.cùm similibus.

SVMMAE.

1 *Hæreticus ad ecclesiam rediens, an debeat hæreses omnes suas in specie abiurare, & nu.2.*

3 *Hæreticus damnatus, an & quando possit ad ecclesiam redire. & nume.4.*

Quæstio CCCXLIII.

Quia in præcedenti quæstione dictum est hæreticum posse reuerti & redire ad sanctam ecclesiam catholicam:sed an teneatur agnoscere & confiteri in specie & indiuiduo hæreses de quibus cō uictus extitit,vel sufficiat in genere,si quid dixerit aut prædicauerit,reuocare,& se correctioni subiicere sanctæ matris ecclesiæ:ita quod si aliter non confiteatur,sed neget,quamuis conuictus,testibus debeat tradi iudici seculari.

DECISIO CCCXLIII.

1 ET† videtur quòd in specie & nominatim confiteri teneatur,per tex.in d.c.nunc autem.xxj. distin.& ibi gl.& Archidia. vbi loquitur de Marcellino pontifice martyréque cōfitente se à Paganis coactum intrasse templum eorum,& grana thuris super prunas imposuisse,& sic confessus est spontè in concilio generali per eum congregato. Quare videtur inculpatum de hæresi,illam confiteri debere,& suum agnoscere reatum:& de hoc pœnitere. Et pro hac parte videtur etiam textus singul.de pœniten.distin.j. §. econtra. cum sequent. quem ad hoc allegauit Calde.consi.ij.titu.de hæret.& probat tex.in clem.ad nostram.in fi. ibi, nisi adiuratis spontè prædictis erroribus pœnituerint, & satisfactionem exhibuerint.eod. tit.& in c.quoties cordis oculus.& in ca.saluberrimum.j. q. vij.vbi tex.dicit prius errores suos,& ipsos authores erroris à se damnatos sine ambiguitate fateantur. Et idem dicitur in c.seq.& melius in c.si qui voluerint ad ecclesiam venire. ea.causa & quæstion.ibi,ante omnia hanc ab eis confessionem per scripturam exigi oportet.& in capitul. conuenientibus.ibi glo.in verbo,scripto.ea.causa & quæstion. cum aliis per dominos de Rota decis.dccclxxv.aliàs.decis.j.de hæreti.incipient.accusatus de hæresi. in antiq. quę habetur de verbo ad verbum in recollectis per Ber. de Bisigneto tit. de hæret.vbi tenent talem de hæresi accusatum confiteri nolentem,sed in sua negatiua persistentem,quamuis dicat se credere quod credit ecclesia, esse curiæ seculari tradendum. Et idem Matth.de Affli.in d.constitut.Neapolit. de hæreticorum.xxxv.per text.ibi,& in d.capit.ad abolendam. ibi, nisi continuo post deprehensionem erroris ad fidei catholicę vnitatem spontè recurrere,&c.& Decis.consi.clj.versi.secundùm de Marcellino. aliàs ex solo dicto seu verbo hæretico non confessato,poterit condemnari,vt dicit gl.in c. hæc est fides.& in c.cū apud Thessalonicam.xj.q.iij.& idem in c.ego Berengarius.ibi post prin. quæ astruere conatur.

2 ¶ † In contrarium videtur tex.in c.hæc est fides.xxiij.q.j.cuius verba sunt beati Hiero.ad Damasum, Hæc est fides Papa beatissime,quam à catholica didicimus ecclesia, quamque semper tenuimus,in qua si minus peritè aut parum cautè fortè aliquid positum est,emendari cupimus à te qui Petri sedem & fidem tenes. Si autem hæc nostra confessio apostolatus &c.& ibi gloss.in verbo,emendari,ad idem tex.in capit. maximum.j.quæstion.viij.& in capitu.damnamus. ante fin. ibi,maximè cùm ipse Ioachim &c. de summa trinit.& fide catol.& hanc tenet Iserni.in d.authen.Gazaros.in versi.satisfactionem.num.xxxj.ver.vbi verò dicit.in c.excommunicamus.in j.§.damnati.eo.tit. volens damnatos de hæresi, relinquendos esse potestatibus secularibus per eos puniendos:quem textum ibi intelligit Ioann. And.in quadam postilla,nisi velint ad fidem redire.& sic sentit nedum ante cōdemnationem de hæresi, sed etiam post condemnationem, quod possint redire ad fidem. & sic euadunt pœnam mortis.& idem tenuit glo.in ca.penul.§.si qui autem.in verbo, deprehensi.eo.tit.& idem Ant.in summa parte ij.tit. xiij.c. iiij.§.j.& ij.per tex.in d.c.excommunicamus. & pro hac parte facit text.in d.auth.de priuile.dotium hæreti.mulier.non præstando.§.licebit autem eis.collatione viij.& ibi gl. dicit, quod parcitur si volunt pœnitere.& tex.in d.c. vt commissi. & aliis iuribus suprà alle.relapsis non parcitur. Semel ergo lapsis,licet condemnatis parcendum est,ex quo volunt ad fidem redire.allle.Inno.de Ligna.ita tenere in d.cle. ad nostrā,quia relapsis,omnis audientia denegatur.d.ca.ad abolendam.§.illico.& in d.c.super eo.& c.accusatus.eo.lib. vj. non lapsis,vt dictum est. Et cum hæc opinio sit mitior, est (vt inquit Abb.)tenenda,argumen.regulæ,in pœnis.de regu.iur.

3 † Vel potest dici secundum eum, aut sunt condemnati de hæresi,sed adhuc non sunt traditi curiæ seculari,& tūc habet locum dictus §.damnati. Et quo ad istum effectum dicuntur incontinenti redire. Aut sunt traditi curiæ seculari, & priuati omni priuilegio per degradationem actualē,tunc propriè non videntur venire spontè,nec incontinenti.& idem tenuit Car.Flo.de Zaba.in d. capitul. ad abolendam. versiculo oppono secundò, quòd si non sit relapsus potest corrigere errorem suum,& sic pœnitere, donec sit traditus igni,quæ est pœna hæretici:& idem Felin.ibi, versiculo nota.pœnitentiam clerici hæretici.cum seq.& idem in ca. pe. eod.titul.& Henri.Bohic.in d.c.ad abolendam.versi. super eo.& gl.in tribus ver.aut quæris secundò,an fallit secūdùm Ioan.& idem Pet.de Ancha.in c.si aduersus.eo.tit.& de Ana.in d.c.excommunicamus.Aut secundùm eum fortè posset dici, aut quis conuictus & condemnatus est per iudicē, & tunc potest redire incontinenti per sententiam, & sic intelligit text.in d.capitul.ad abolendam.aut est condemnatus à iure tanquam indubitatus hæreticus, & non potest, & ita propriè loquitur tex.in d.§.damnati.quia damnatio,quę fit à lege,est maioris effectus,quàm illa quæ fit ab homine, iuxta not.in c.si diligenti.de foro competen.

4 † Sed opi.glo. Ioan.Andr. Abb. & aliorum sequitur Paul.Grillandus in tract.suo de hæresib.lib.j.q.v.nu.iij.qui magis ample ipsam quàm alius modernorum quem legerim, tractat: quamuis Gundissaluus in tractat.suo de hæresib.quæst. xx. velit eos esse vsque ad sententiam tantum recipiendos. Sed pro hac communi facit text. in pondere 50. distinction. cum plurib.sequen.quam sequitur Stephan. Bertr. consil.cccij. exord.quia post confessionem.volu.ij & Cald.consi.ij titu.

de hæreti.dicens verba continuò, & confestim posita in d. c.ad abolendam,non esse ita amarè summanda, vt sonant, quia intelligi debent de his contra contra quos domnationis sententia lata erat,& qui abiurauerant hæresim,d.c. suprà eod.de hæret.lib.vj.& idem.Isern.in §.gazaros.num.14. & 17.& idem in sua peregrina.constitu.Neapolit.tit.de heresi.numer.iii.& Matthæ.de Afflict.ibi in d.consti.numero xxxvj.& xxxviij.& xl.cum sequent.& Ang.de Claua.in sua summa,in verbo,hæreticus.numero xvij.& pro hac decisio ne accedat text.in euenientibus.§.item Petrus iuncta gloss. in verbo,Macharius.j.quæstio.vij. Et Bonifac.de Vitali.in sua praxi,titu.de hære.numer.xj. Et corroboratur hæc opinio,per ea quæ voluit Calde.in dicto consi.ij.volens episcopum debere dare accusatis de hæresi dilationem xl.dierum ad reuertendum,& ad id eos admonere,qui allegat textum in d.§.item Petrus.cum pluribus sequentibus.j.q.vij.& in c. non inuenitur.ibi,de votis autem corrigendis.xxiij.quæstione quarta.& in ca.non vos hominum,xxiij.q.v.& de Isern. in d.§.gazaros.num.xvij.& Matthæ.de Afflictis.in constitutio.Neapolitan.num.lxj.& Iacob.Sponger in malleo maleficarum in secunda parte.q.xxxj.imò secundùm eum debet dare annum & plures.Et idem tenet Bonifac.de Vital. in sua praxi,titu.de hæretic.num.ix.versicu.item si est clericus.& Francisc.Squilacen.in d.tractat.de hæretic.cap.xxix. numer.ij.

SVMMAE.

1 *Præscriptionis exceptionē non oppositam,an possit iudex supplere. & nu.4.7.& 8.*
2 *Præscriptionis exceptio impedit litis contestationem.*
3 *Præscriptio an ipso iure tollat actionem.& nu.5.*
6 *Præscriptio quando tollat naturalem obligationem.*
9 *Exceptionem contra rescriptum quando probet excipiens: & quando non.*

Quæstio. CCCXLIIII.

Iudex an exceptionem præscriptionis per partem non oppositam, nec allegatam admittere & supplere possit.

DECISIO CCCXLIIII.

1 ET † videtur quòd iudex non possit ex officio repellere agentem,contra quem est præscriptum, vt decidit Guid.Pap.in quæstio.cccxxj. Et pro hoc adduxit plures casus,in quibus iudicium valet, nisi per partē opponatur.& circa hanc q.dicit ad eum esse recurrendum, quia alibi ita plenè non reperitur hæc materia per alium tractata.& mirum quòd non allegauerit glossam in l.sicut. in versi.facultatem.quam ibi Baldus & Salicet.sequuntur.C. de præscriptio.xxx.annorum.nec alios Docto.j.allegat. qui tenent quòd præscriptio non tollit actionem ipso iure, sed opus est illam opponere.l.obligationum.§.placet. & ibi gl. j.& in versicul.non posse.ff.de action.& obligation. Et pro hac conclusione allego textum in capit.j.nisi de re iudicata transacta seu finita excipiat litigator.& ibi glossa in verbo, finita.sequitur de præscriptio.& domi.de sancto Gemini. Anchar.versicu.sed iuxta prædicta.& Philip.Franc. versic. in eadem gloss.de lit.contesta.libro vj.ad idem text.in capi. ij.ibi.exceptio peremptoria.eodem titu.& singul.text.in l.j. §.accusationem is intulit qui præscriptione submoueri poterat,&c.& ibi Barto.ff.ad Turpillian.& tenet Bald.l. que-
2 rela.ante finem versicu.in eadem glossa.C.de falsis.† Quoniam præscriptio est vna de exceptionibus quæ impediunt litis contestationem,opposita tamen,secundùm opinionem. Hostien.quæ est communis,secundùm ipsos ibi contra Ioā. Andræ.& Specul.in titulo de exceptionib.§.dicto.versicul. sed ad hoc opponitur.& pro opinio.Hostien. est textus clarus in l.fin.& ibi tenet Barto.ff.pro suo.& Barto.Bald. Angel.Ias.& Moderni in l.si fratris.C.de transaction.& Cin. Bald.Sali.& sequa.in l.emptor.C.de præscription. longi tēpo.& Luc.de Pen.in l.si quis.C.de naucul.lib.xj.& in l.fin. ver.super hoc dominus meus.C.de censi.& censito.eo. li.& Ang.Are.in §.æquè.versi.viij.est etiam.institu.de excep. Et hoc quando incontinenti ex prædictis de eadē apparebat: secus si requireret altiorē indaginem:quia tūc debet postea reseruari,per tex.in d.l.emptor.& ibi Alb.de Rosa.& tenet Philip.Deci.in consi.xxij.versi.tertio principaliter.& Gulie.de Cugn.in l.eleganter.§.si quis post transactionē.& ibi Alb.ver.pro declaratione præsentis materiæ.& ibi, quid de exceptione præscrip.& Soci.in iij.not.ff.de condic.indebit. & ibi est tex.pro deci.nostra.in versi.potuit autem is,si quidem ante litem contestatam transegerit,volenti litem cōtestari opponere doli exceptionem,&c.ex quo tex.secundùm Albe.ibi tractum fuit.c.j.præallegatum.de lit.contesta.Sed an præscriptio & exceptio sint idē vel diuersa, vide Paul.de Cast.& Bar.Socin.super rub.ff.de excep.& præscripti. & ita videtur Bar.in extrauagan.ad reprimendum in verb. videbitur.in vltim.q.qui dicit,quòd licet iudex in his quæ ipse habet facere,non teneatur sequi regulas iuris ciuilis:& idem Bal.in rub.extra de iudi.dicens,quòd conscientiis iudicum non potest dari vna certa forma.l.iij. §.duæ causæ.ff. ad Carbon.& l.ob carmen.§.si testes.ff.de testibus. Tamen secūdùm Bar.in his quæ iam à iure facta sunt,ita quòd ex hoc ius alteri quæsitum sit,vel ablatum iudex non habet immutare,sed illud sequi tenetur.per l.bona fides.ff.depositi.aliàs esset auferre ius alterius,quod esset contra naturalem æquiquitatem. Cùm ergo in proposito quæsitum sit ius ministerij legis ei qui præscripsit,non est per iudicem aut arbitrū, si allegatum fuerit,mutabile.Et ipsum sequitur Felin.in rubri.de præscri.versic.sed aduerte.cum aliis per ipsum alleg. & Francis.Balbus in tracta.suo de præscript.in prima par-
3 te princip.in v.quæst.nu.xv.cum seq.† Et sic præscriptio nō tollit actionem ipso iure,sed ope exceptionis, & tenet Baldus in rubr.si aduersus credito.lib.vij.C.& Felin.sing. post Ancha.in capit.ad aures.de prescript.vt infrà dicam. & Angel.Aret.in dicto §.æquè.versicul.octauo est.& pro ista parte videtur text.quod debebat opponi in l.fin.ibi,quod nos corrigentes,eandē exceptionē quæ ex xxx.annis oritur,in huiusmodi casu opponi minimè patimur.C.de præscri. xxx.
4 anno.¶ † In contrariū videtur quòd iudex possit ex officio sine partis allegatione repellere agentem,contra quē est præscriptum,vt tenet Butri.quē refert & sequitur Abb. Siculus in d.ca.ad aures.in vlti.not.per illum textum.ibi,quia quadragenalis præscriptio omnem prorsus actionem excludit.
5 vbi Abb.ponit primò,quod † præscriptio tollit ipso iure actionem absque allegatione & propositione illius,per illum text.& in d.l.sicut.ibi,alterius viuendi non habeat potestatem.& in fi.ibi,nulli mouendi vlterius facultatem. quæ iura multum pungunt.& tex.in l.j.§.primo.ibi,neque vlterius cuiusque personalis actionis vitam longiorem esse xxx. annis &c.C.de anna.exce. Secundò ponit quòd iudex potest repellere illum agentem ex officio suo,cui obstat legitima præscriptio,quia sine actione nemo experitur. Et idem Luc. de Pēna in d.l.fina.in verbo,principium,id est initium.de censi. libro xj.dicens non esse permittendum eum contra quem præscriptum est,possessorē iudiciis afficere,nec sperare aliquam in his viam apertam, sed omnis aditus eis excludēdus est,vt dicit text.in l.fina.versicu.nemo audeat.C.de quadr. præscription.& pro ista parte facit gloss.in l.fina.§.primo. & ibi Bartol.ff.rem ratam haberi.vbi voluit,quòd si tutus exceptione xxx.annorum soluat,repetere potest, argumen. l.si pupillus.ff.de admtnistratione tutorum.vbi præscribēs similis est soluenti:an hoc sit indistinctè verum,vide ibi Barto.& Bal.in l.fi.C.ex quibus causis maio.& in aliis locis per
6 Alexan.in additio.allegat.† Et pro ista parte facit,quod ipsi ibi dicunt,quod per præscriptionem tollitur naturalis obligatio,si est conditionalis præscriptio,vt quia voluit solùm vsque ad certū tempus obligari,tunc tollitur naturalis, & eliditur ciuilis.l.si vnus.§.pactus.ff.de pac.Si verò est prescriptio legalis,tunc si est actio temporalis de sui natura, vt actio redhibitoria, vel quanto minoris, tunc tollitur ciuilis,& remanet naturalis,l.at qui natura.ff.de negotiis gestis.

Si autem

Si autem actio erat sui natura perpetua, quæ hodie tollitur per præscriptionem xxx. annorum vel xl. & isto etiam tollitur ciuilis, & remanet naturalis, & solùm tollitur illius effectus, per d.l. sicut. & l. omnes. eo. titul. Et idem dicunt Butr.
7 Abb. Sicu. & Imo. in d.c. ad aures. & ibi Feli. ¶ † Quid dicēdum in hac quæstione? Et Feli. in d.c. ad aures. quò ad primum dictum Abb. tenet quòd præscriptio non tollit actionem ipso iure, sed ope exceptionis, per no. per Bar. in d.l.j. §. accusationem. ad Turpill. cum aliis per eum allegat. & pro ista decisi. allego text. in c. ex literis. ibi, cùm iure cautū sit, quòd qui obiecerit prescriptionē longissimi temporis.
8 &c. & ibi Doct. de probat. † Et quo ad secundū dictum dicit in ver. stātibus istis. quòd dictum Abb. importabit hoc. quòd sicut iudex potest repellere illum, cui nulla competit actio, ita illum cui competit, sed est ei inefficax, per quod ampliat gl. in l. vbi pactum. C. de transactio. duobus modis. Et istud etiam intelligit tribus modis, vt ibi per eum. & in vltim. suo intellectu dicit hoc verum si reus hoc petat à iudice: vt voluit Ange. in d.l. vbi pactum. per l. iiij. §. hoc autē. ff. de damno infecto. & sic incidit cum primo dicto. Sed alij contra secundùm eum, quia istud concernit rectitudinē iudicij, videlicet quòd nemo sine actione experiatur. l. si pupilli. §. videamus. ff. de negotiis gestis. & in talibus iudex supplet, sicut quando reiicit libellum. l. prima. ff. de offic. assesso. & gloss. in c. sacerdotibus. xj. q. j. Tamen Ioan. Francis. Balbus in d. tracta. de præscript. in prima parte principali quæstio. viij. tenet primam partem, quòd præscriptio non tollat actionem ipso iure, sed opus sit illius allegatione: pro quo allegat gloss. Baldum & Salicet. comprobantem per plura, & respondentem ad contraria, in d.l. sicut. in vj. oppositione. & Bald. in d.l. prima. si aduersus credit. cum aliis per Alexan. ibi in addition. allegat. Et ista est communis, quòd exceptio præscriptionis est semper opponenda per iura pro prima parte allegata: nisi dicamus iudicem ex se hoc facere posse: aliàs non tenetur, si non velit, parte non opponente. l. non quicquid. ff. de iudiciis. aliàs parte petente tenetur, dicta l. quarta. §. hoc autem. de damno infecto. vt tenent Paulus de Castro. Alexander in dicta l. vbi pactum. & Felinus in dicto capitu. ad aures. ver. intellige secūdo. quod prius tenuerat Speculat. in titu. de offic. omnium iudicum. §. impedit. quamuis Bar. in d.l. vbi pactum. teneat expressè contrarium, etiam parte non opponente, ex quo iudex reperit actorem actionē carentem, habet de necessitate reum absoluere. & ipsum sequitur Iason, vbi versic. vltimo circa istam partem. Et signanter quādo dex confessione vel ex actis appareret de non iure actoris, vt ibi per Ias. ver. no. ergo diligenter. & etiam per Francisc. de Aretio. & Iacob. de sancto Georg. nu. xj. & xij. cum sequen. Vnde videretur, quòd si creditor diligens in rebus suis post mortem debitoris potentis & diuitis agat contra eius pupillos aut minores ad debitum annis xxx. præscriptum, quòd iudex possit si velit ex officio eum repellere. Et istud videtur nobis æquum, nisi per potentiā debitoris ad conueniendū difficilis ausus nō fuisset petere, protestari tñ debuit, l. vt perfectius. C. de annali except. sicut iudex à quo post appellationem desertam potest exequi suam sententiam, l. si cōtra maiorē, & l. quoniam nonnulli. C. de appellatio. & in l. ij. §. illud. ibi, vel etiā à iudice si solus litigat appellatur. & vtrobique per Bald. & Salic. C. de temp. appellatio quamuis non seruetur in Praxi, quia non potest, nisi quousque inhibitiones sublatæ fuerint, & causa remissa: ita etiam iudex ad quem potest parte non petente & inuita pronuntiare appellationem desertam ob defectum debitæ prosecutionis intra tempus iuris ab homine datum & concessum: & de vtroque est textus in l. iij. de appellatio. & in c. cùm sit Romana. & ibi per Abbat. & Feli. eo. tit. & in cle. sicut. & cle. si appellationem, e. ti. Et secundùm primam partem fuit conclusum in curia, quā tenet Rom. in cōsi. ccccclxvj. ver. quarto nō est dubiū. ibi, clarum est autem. Pro quo facit quod dicit Soci. in Authen. si quis in aliquo documento. ver. postremò domi. Io. de mōte Sperello. C. de edend. quòd iudex non potest ex officio adhibere fidem exemplo non solēniter facto, si opponatur à parte, & ibi vide, qui reprehendit dictum de monte Sperello tenentem contrarium. Et per prædicta fuit cōclusum in curia in causa & materia beneficiali, inter dominum * de primo, actorem conquerentem, & magistrum Anton. Diodelle, dit Ioye reum, qui Diodelle impetrauerat rectoriam seu curam de la Gaugnie, de qua fuit dispensatus tanquam de tertio incompatibili: quia de duobus dispensationē prius se obtinuisse dicebat, de quorum duorum dispensatione nō constabat, nec per partem nisi in rationibus suis obiiciebatur, quòd non ideo minus debebat præfatus Diodelle obtinere, quoniam sibi de incapacitate ratione non habitæ dispensationis, nec productæ obiiciebatur: quia quis tenetur obiicere incapacitatem & pluralitatem sine dispensatione beneficiorum, vt voluit Abb. Sicu. in c. ij. in secundo not. de rescrip. dicens, quòd si opponitur narrata non esse vera, onus probandi incumbit impetranti. alle. Io. And. in c. j. de litis contestata. li. vj. ita tenere, se remittendo ad per eum d. in c. fi. de præsump. vbi idem tenet. & in c. cōstitutus. quem ibi sequitur Barbat. & etiam Feli. de rescrip. addens Imo. in c. super literis. eod. titu. concludentem duos casus.
9 † Primus autem loquitur in rescriptis ad lites, & tunc & si exceptio respicit merita causæ, siue opponatur in vim dilatoriæ, siue peremptoriæ, opponens habet probare, ad hoc tex. in l. quando. C. de dila. & iij. c. induciæ. §. ei autem dilatio. Et idem si opponitur dilatoria non afficiens principale negotium, puto excommunicatio impetrantis, vel taciturnitas primi rescripti, vel quòd de consensu partium: quia in istis reus in exceptione sit actor. Secundus casus est in literis ad beneficia, & tunc si quis excipit quòd impetrator expressit falsum, habet impetrans probare narrata, quia excipiens negat: sicut etiam debitor, qui negat pecuniam fuisse numeratam. l. iij. C. de non nume. pecu. Si verò excipitur, quòd tacuit verum, tunc excipiens habet probare. quia allegat dolum impetrantis. ergo ipsum habet probare. cap. ij. de renun. li. vj. & l. quoties. §. qui dolum. ff. de proba. tamen omni casu volenti probare mos geritur. per c. super hoc. de renuntia, cum aliis per Feli. alleg. & inter alios allega. Calder. consi. decimo. eodem titulo. de rescriptis. & Oldrad. de Laude. cōsi. cclvj. Clemens episcopus. ver. ad secundū videtur. vbi latè probat, quòd qui obtinuit dispensationem allegando certas causas, tenetur eas probare. Et idem Abb. Sicu. in c. quia circa. de consangui. & affinit. & Domini. in d.c. j. ver. quero. quis habeat. de litis contesta. li. vj. & ibi Philip. Fran. ver. vltimò vide hic. Et sic est opus illum excipere, & obiicere incapacitatem.

SVMMAE.

1 *Vnio ex falsa causa an sit ipso iure nulla.*
2 *Vnio per episcopum facienda an requirat tractum.*
3 *Vnioni an accedere debeat consensus capituli ante vel post.*
4 *Vnire an possit legatus de latere sine consensu capituli.*
5 *Vnioni an ex diuturnitate tēporis præsumatur accessisse consensus capituli, & quis id probet.*
6 *Vnio ex diuturnitate temporis videatur facta.*

Quæstio CCCXLV.

An vnio ex falsa causa facta sit ipso iure nulla, vel veniat annullāda, & per iudicem cassanda. Item an in vnione per episcopum faciēda requiratur tractatus. Et an consensus capituli in ipsa vnione requiratur præstitus, vel statim post sufficiat.

DECISIO CCCXLV.

ET † cōclusum fuit quòd non erat ipso iure nulla, sed opus erat declaratione super nullitate illius per iudicem competentem facienda: vt tenēt domini de Rota in decisio. lix. aliàs decis. j. de excess. prælat. incipien. vnio facta ex falsa causa. in nouis. & etiam in recollectis per de Bisgneto in decisio. ij. tit. de rebus eccles. non alienan. & in antiq. decis. ij. incip. nota quòd

falſitas cauſę.& dec.viij.dec.xij.& dec.xiij.de reb.eccle.nõ
alię. aliàs eſt deci.clxviij.clxix.ccccxlij.& ccccxj.in impreſ
ſis iuxta ordinem numerorum.& idem tenet Guido Pap.
in conſi.cxxxiiij.ver.ſecundo præmitto.& ita fuit determi
natũ in concilio Conſtantien.ſeſſione xliij.ti. de vnioni ibi,
retractabimus iuſtitia mediante &c.& ſic non eſt ipſo iure
nulla. Et iſtam partem tenuit Old.in conſi.cclxij.in vltimis
verbis,volens etiam quòd ante declarationem prædictam
non poſſit ſucceſſor epiſcopus interim conferre. Et ſequun
tur Docto. in clemen.ij.de rebus eccl.non alienan.quia in
vnione requiritur euidens cauſa neceſſitatis vel vtilitatis,c.
expoſuiſti,de præben.& ibi per Doct.& in c.ſicut.vnire. de
exceſ.prælato.& ſi ſit falſa,venit annullanda,quamuis Car-
di.in cle.j.q.ix.de elect.& in clemen.ij.vlti. quæſt. de offi.
ordi.teneat quòd ipſo iure nulla. Et idem Abb.Sicu.in d.c.
ſicut vnire.in penult.quæſt.ver.idem vnio fit ex cauſa.& in
conſi.cj.incip.in quæſt.quæ vertitur.ver.ne obſt.ſi dicatur.
vol.j.& Card.de Zabarel.in conſ.xcvj.cuius initium eſt,vi-
detur quòd vnio præmiſſa. in prin.& idem Card.in conſi.
vlti.de reb.eccle.nõ alienã. Et de ſancto Nazario dictus de
Ripa.lib.ij.reſpon.c.x.nu.ij.qui alleg.Fel.in c.ſuper literis.
de reſcrip. Et iſtas opi.in parte recitat Feli.in c. poſtulaſti.
verſi.poteſt etiam inferri,de reſcrip.& nihil aperte decidit:
tamẽ dicit præcedentem propter opini. Rotæ præualere,
ſed cum iſta ſecunda videtur tranſire in c.cauſam.in ij.verſi.
& iſta concluſio.de teſtib.& ſequitur opinio Cardi.in d.cõ
ſi.xcvj.tamen videtur ſub correctione quòd ibi Cardi.ver.
quibus ſimul iunctis concludo,quòd vnio non tenet, ſubiũ
git,quòd Papæ aditus eã reuocabit,quatenus de facto pro-
ceſſit. Debet enim Papa quod ſurreptum eſt,id eſt, ex falſis
cauſis obtentum,in melius commutare.ca. cùm olim.de re
iudic.poteſt enim addiri per ſimplicem querelam.& etiam
hoc caſu per extraiudicialẽ appellationẽ.hęc ille. Et ſic non
concludit,quod ſit ipſo iure nulla.ſed primam tenet De-
cius in conſi.ccxxxiij.incip.viſo tenore.verſi.ſed dato quòd
2 vnio.quæ videtur verior.† Item alia quæſtio fuit orta, &
concluſum in ea, quòd in vnione per epiſcopum facienda
non requiritur tractatus,quemadmodum in aliis rerum ec
cleſię alienationibus,licet vnio quodammodo ſit alienatio,
dicta clement.ſecunda. de rebus eccleſiæ non alienan.vt te-
nent Domini de Rota.in Deci.clxvj.aliàs Deciſ.prima. de
rebus eccle.non alienan.incip.nota quòd vbi eſt vnio. in
antiq.& in Deciſ.j.titu.de rebus eccleſ.non alienan.in recol
lect.per Bernar.de Biſgneto,quamuis Abb.Sicul.in conſi.
cvj.verſicu.præterea dicta diuiſio volum.ij.velit contrariũ.
& Old.in conſil.cclx.& Decius in d.conſil.ccxxiij.verſicu.
3 ſed dato quod vnio,† Tum etiam fuit dubitatum, an con-
ſenſus capituli in ipſa vnione facienda ſtatim, vel inconti-
nẽti poſt,vt aliqui volunt,requiratur.& videtur ſufficere ꝙ
ante,per tex.in dicta clemen.ij.& c.paſtoralis. de donatio-
nib.& c.cùm nos.de his quæ fiũt à prælat. Alij volũt quòd
ſufficit,ſi poſtea ex interuallo interueniat,d.c.cùm nos.& c.
cura.de iure patro.& vtrobique per Doct. Et iſtud tenet A-
lex.in conſi.ccxix.li.vj.cum aliis per eum allegatis.& Soci.
in conſil.xv.ver.demum.ſupponendo.li. primò.& Aegid.
4 Bellamera in Deciſ.ccccciiij.† Secus dicit ibi Aegid.eſſe in
legato de latere,qui poteſt vnire etiam alicui dignitati epi-
ſcopali beneficiũ ſine cõſenſu c.& ibi rationem vide diuer-
ſitatis. Et quòd legatus poſſit vnire,& ibi de Bellenzi.in ad-
di. in capi.final.de confirmat. vtil. vel inutil.& ibi Decius
verſicu. expeditis notabilibus.& idem de ſancto Nazario.
dictus de Ripa in ſecundo lib.reſpon.ca.xviij.nu.vj.& ſeq.
Io.Baptiſt.in tract.de vnio.arti.vj.cõcluſione j.cũ aliis per
ipſos allegatis Tamen per regulam apoſtolicam. xxj. ſolet
fieri in vnionibus conceſſio ſeu commiſſio ad partes voca-
tis quorum intereſt. & idem fuit dictum per concilium
Conſtantien.loco ſuprà allegato. Ideo videtur capitulum
cuius intereſt, debere vocari in ipſa vnione per legatum,
ſicut in vnione per Papã facienda,ne ſit melioris cõditionis
aut poteſtatis maioris quàm Papa,quia illa clauſula,vocatis
quorũ intereſt,hoc importat,vt tenet Cardi.de Zaba.in cõ
ſi.xcij.incip.fauendo pupillis.ver.quo pręſuppoſito.& De-
cius in d.conſil.ccxxiij.cum aliis per eum allega.& idẽ Ale.
in conſ.lxx.cuius initium,in cauſa vertente inter dominum.
verſi.tum etiam & fortius.cum ſeq.volu.iij.& Cardi.in cõ-
ſil.lxv.incip.pro diſcuſſione puncti. verſi. quantum autem
ad conſenſum. Sufficit ergo ꝙ interueniat conſenſus capi-
tuli poſt ex interuallo:& etiam poteſt fieri vnio non vocato
rectore,d.cle.ij.nec nõ vocata plebe,vt per Card.in d.cõſi.
lxv.verſ.ſupradicto. Nec etiã patrono laico inſcio,cuius cõ
ſenſus requiritur,etiã ſi motu proprio fieret vnio per Papã,
vt tenet Cardi.in d.conſi.xcvj.verſic.quò ad cauſam ſecun-
5 dam.† Tamẽ aduerte,quòd ex diuturnitate temporis præ-
ſumitur in dubio conſenſus capituli interueniſſe, licet non
conſtet,vt voluit Alex.in d.conſi.ccxix.verſi. corroborãtur
prædicta,per tex.in l.ſi filius.C.de peti.hæred.& l.qui in a-
liena.in prin.ff.de acqui.hære.cũ aliis infinitis.Iaſ.in l.ſcien
dum.verſi.vij.primò facit.ff.de verb.oblig.quæ alle.Alex.
in conſi.lxxix.volu.j.incip.circa primum quo.quamuis ipſe
expreſsè teneat contrarium in conſi.lxx.verſic.& ſic patet.
Sed præcedentem tenet Rom.in conſi. cclxxv.& pulchrè,&
magis latè Domi.de S. Gemi.in d.conſi.lxxxvij.inci.appa-
ret quædam vnio.ver.ad ſecundũ.& ſignanter vbi defectus
conſenſus non fuit ante vnionem oppoſitus,vt tenent Inno.
Aegidius & Hoſt.in c.ea noſcitur.& ibi Io.And.de his quę
fiunt à prælat.vbi vide. Et etiam quis teneatur probare con
ſenſum non interueniſſe,& concludit in verſ.ad tertiũ quæ-
ſitum,ꝙ neganti interueniſſe conſenſum. Sed Old.in d.cõſi.
cclxj.tenet contrarium.ꝙ aſſerenti incumbat onus proban-
di interueniſſe.& idem Alex.in d.conſi.lxx.& hoc per regu
lam generalem l.ei qui dicit.ff.de proba.& idem Philip.De
cius in iam dicto conſi.ccxxxiij.ver.his præmiſſis.& in ver.
ſed dato.& iſtud videtur cõmunius. Et ſic in ſupradictis ca-
ſibus concluſum fuit per maiorem partem dominorũ,in cau
ſa abbatis & conuentus de Boſco Cauo. actorum ratione
vnionis parochialis eccleſiæ de Fracto Ioue, eorum menſe
Abbatiali per epiſcopum Petragoricen.factæ. Et latũ are-
6 ſtum,die menſis Iulij,aut Auguſti, Anno 1526.† Quid ſi nõ
cõſtat de vnione facta,ſed ſolum quod fuerunt tẽta tanquã
vnita per tantum tempus de cuius initio memoria non exi-
ſtit,ꝙ vnio non pręſumitur,niſi probetur,dic quòd ſufficit.
per tex.in d.glo.in cle.j.de exceſ.præla.in verb.ad menſam.
ita diſputando concludit Io.And.in regula,qui cõtra iura.
lib.vj.in mercu.quod dicit Felin.eſſe cordi tenendum in c.
cùm contingat.verſi.ſi tamen ſimul. de foro compe. & idẽ
domi.de Rot.in deci.clx.& ccv.& in deci.ccclxxv.aliàs de-
ciſ.ix.& x.de reb.eccle.non alien.& dec.iij.de rer. permut.
in anti.& ſequitur Abb.Sicu.in d.conſ.cvj.ver.& quanquã
de dicta vnione.volu.ij.& Alex.in d.conſi.lxx.verſi.fortius
dicit.& per totum lib.iij.& in conſi.cj.vol.vj. quod eſt ſing.
& Ioan.Bap.in tracta.de vnio.artic.vij.& Feli.in c.cùm cõ
tingat.verſi.ſi tamen ſimul.de foro compet. Quinimò ſuffi-
ciunt xl.anni,ſecundùm Alexã.& doctores ſuprà allegatos
per tex.iuncta glo.in c.cùm de beneficio.de præben.libro
vj.& idem Felin.in c.ſi diligenti.verſi.nona & vltimo reſtri
ctio.& in c.cauſam.verſi.limita dupliciter.ibi,bene facit de-
ciſ.de præſcrip.& in c.cùm contingat.ver.ſi tamen ſimul cũ
conſuetudine.de foro compe.& in c.ex parte.verſ.& ſubdit
hic Hoſti.de teſti.& Cardi.de Zabarel.in conſi.cxxxj. inci.
videndum primò.verſi.ex his quæſtio eſt dubia.cum verſic.
ad ſecumdum.& Nico.Milis in ſuo reper.in verb.vnio po-
teſt probari per teſtes.& Oldr.conſi.ccxcvj.inci.de iure do-
mi.Guliel.& Anch.conſi.clxij.incip. In quæſti.eccleſiæ.&
Pet.de Vbal.in tracta.de vnio.benefi.c.iiij.verſi. Sed iuxta
prædicta quæritur.& Fran.Bal.in tract.præſcrip.j.parte v.
partis.q.xix.quæ eſt nu.cviij. Ex quo enim diu poſſeſſa ſunt
vt vnita,cenſetur ſecundùm ipſos præſcriptiuè vnio proba
ta, Et intelligo diu poſſeſſa in hoc caſu,per xl.annos. Et ita

conclusum

cõclusum in prioratibus de Grossa & de Albiaco: secus si status non mutatur, vt volunt Old. de Ancha. & alij proximè allegati. & Ias. in l. sciendum. ver. quintò facit. ff. de verb. oblig. vt dicam in sequen. quęstio. quamuis Bonifa. de Vital. in d. cle. ij. §. quid si. nu. xxiij. velit sequendo Hostien. in summa. de supplend. negli. prælat. §. quot modis. ver. supple tur, quòd in monachis non obstante quantumcunque temporis cursu possidentibus ecclesias seculares, vt vnitas, non præsumitur vnio, nisi legitimè probetur: saltem quòd in eis sunt instituendi vicarij assignata congrua portione, & quãtum ad illam non valet contraria consuetudo. Sed hoc videtur contra tex. d. c. cùm de beneficio. quod xl. anni sufficiũt ad iudicandum seculare esse regulare: & ad vnionem præsumptiuè factam, vt dictum est.

SVMMAE.

1 *Gratia ante Papæ mortem non expedita, an valeat.*

2 *Vnio per Papam admissa, non tamen in forma expedita, an valeat.*

Quæstio CCCXLVI.

Sed quæritur an, vnio per Papam admissa, non tamen in forma suo tẽpore expedita, quæ suum in fortita non fuit effectum, sed post reuocationem generalem vnionum per Papam successorem in sua coronatione fieri solitam, iuxta etiam regulas Apostolicas fuit, in forma, rationi congruit, leuata absque illius executione & notificatione ordinario facta, valeat in præiudicium impetrantis tale beneficium vnitum interim vacans per mortem.

DECISIO CCCXLVI.

1 ET † primò dico, quòd olim dubitatum fuit an gratia alicui per Papam facta, & ante illius mortem non expedita, valeret postea per suum successorem expedita. Et Archidia. in procemi. sexti, in fine, versiculo sed pone quòd Papa Benedict. &c. arguit pro & contra, & tandem concludit, quòd valet. Et ibi ipsum sequuntur Io. Andreas, Dominicus & Philippus Frãcus: & idem Alb. in l. vnica. versicul. quid si Papa. C. de mandato princip. & in l. mandatum. vers. quid si Papa. C. manda. & Feli. in c. cęterum. ver. valet processus. de rescrip. & in c. eam te. ver. tempus datæ. eo. tit. & hoc per tex. in cap. super gratia. de offic. de leg. lib. vj. & in c. literis. de rescript. in antiq. Vnde hodie per regulas cancellariæ Apostolicæ tã Pauli, Sixti tertij, Innocentij octaui, quàm aliorum successorum pontificum (quæ sunt in ordine cuiuslibet octaua) sub forma, rationi congruit, expediri, stabilitum est. † Et decisio
2 huius quæstionis, videtur clara pro ipso ordinario, qui cõtulit, ex quo vnio ante vacationem per mortem possidentis beneficium vnitum non fuit suum sortita effectum. Et probatur tam per regulas prædictorum Sixti, & Innocent. põtificum, quorum quælibet est xj. in ordine, quàm ius cõmune, vt in c. fi. de cõces. præben. li. vj. & ibi per Doct. insuper Philip. Fran. & in c. is cui. & ca. sequen. de præbend. eodem libro vj. vbi reuocatio gratiæ tollit ius quæsitum ad rẽ, sed non in re. Sed hic nullum fuit ius in re quæsitum per executionem vel notificationem, & sic non fuit sortita aliquo modo suum effectum: & ideo caret vigore, vt dictis iuribus. Et ita in terminis tenet Guid. Pap. in consi. ccxxxiiij. versi. Ad tertiũ quęsitũ. & ibi vide quãdo dicatur vnio nõ sortita effectum. & Peru. in tract. de vnio. ver. Quartò quæritur. & per gl. in dicta regula Apostolica. xj. quæ dicit, quòd super hoc emanauit quædam extrauagãs Martini v. scilicet quando non est secuta aliqua possessio pacifica beneficij vniti: quod intelligit glo. ibi, quando stetit per illum, cuius fauore fiebat vnio, quo minus haberet possessionem, quia tunc in eius odiũ censetur reuocata, quod hic accidit, igitur &c. & idem Petrus de Vbal. in tract. de vnio. c. ij. ver. Demum quęritur. & Calder. consi. xxix. tit. de præbend. licet enim potuisset capere possessionem sine licẽ. ordinarij, & non facta insinuatione bullarum, si per Papam propria fuisset authoritate apprehendendi eidem concessum, vt voluit de sancto Nazario dictus de Ripa. libr. ij. respon. capitulo xviij. aliàs non potest apprehendere possessionem beneficij per Pãuniti sine consensu episcopi, vt tenet Host. & Io. Andr. in c. cùm venissent. de restit. spo. Et ratio est, quia Papa per vnionem quã fecit non intẽdit derogare iuri episcopali c. ex tuarũ. de authoritate & vsu pallij: secus est in vnione per episcopum facta, quoniã episcopus vniendo ecclesiam, videtur etiã authoritatem ingrediendi possessionẽ ecclesiæ vnitæ cõcedere. Et idem Pet. de Vbal. in tract. de vnio. vers. Sed quæritur. Nec vnio hic facta, censetur in præiudiciũ pragm. sanct. facta, cùm fuerit realis, & non profectò personalis, vt tenet glo. vlti. in titu. de reserua. quãuis sit odiosa, secundùm Doct. suprà alle. Et idẽ Domi. de Rota in decis. ccliij. aliàs deci. v. de reb. eccle. non alien. inci. No. quòd beneficium ad quod. in antiq. sicut nec etiam reseruatio Papæ aut deuolutio ad eum impedit effectum vnionis per episcopum ex causa legitima factæ, vt tenet gl. in d. prag. tit. de elect. §. j. in verbo, impediri. ver. Alius effectus. cũ aliis per ipsam allega. & Domini de Rota Decis. xix. aliàs decis. iiij. eod. tit. inci. No. quòd reseruatio. in antiq. Ita quòd si Papa illud conferat etiam motu proprio non facta mentione vnionis prædictæ, quò non valeat. ex quo ius erat alteri quæsitum, cui Papa nõ intẽdit præiudicare, nisi in literis hoc exprimat, vt tenet Felin. in c. in nostra. in xxvij. correlario. de quo vide ibi, & domi. de Rota in Decis. dclviij. aliàs deci. vj. de reb. eccles. non alien. & Ioan. And. in addi. Spec. titu. de præben. in princi. & do. de Rot. in decis. clx. aliàs decis. iij. de rer. permu. in antiq. vbi etiam tenent, quòd beneficium vnitum non potest permutari per illum qui tenet beneficium, antequam vnio sortiatur effectum, vt ibi per Ioann. And. & Rot. Et sic conclusum fuit in causa dignitatis porteriæ sancti Pancratij ciuitatis Agennensis.

SVMMAE.

1 *Vicarium potest episcopus reuocare, etiam si cũ adiectione pœnæ iurasset non reuocare.*

2 *Vicarij secundi creatione, an conferatur primus reuocatus. & num. 7.*

3 *Procuratorem eundẽ secundò constituens videtur à prima procuratione recedere.*

4 *Procurator primus quando censeatur reuocatus per constitutionem secundi.*

5 *Legati secundi creatione non videtur primus reuocatus.*

6 *Episcopus an cogi possit haberi vicarium.*

8 *Vicarius si ante notificatam sibi reuocationem conferat beneficium, an valeat & nu. 10. & 11.*

12 *Beneficiatus quando videatur spirituale contrahere matrimonium. 13.*

14 *Reuocatio vicarij qualiter debeat ad notitiam eius venire. & nu. 15. & 17.*

16 *Rescripti secundi notitia veniens ad iudicem primum, quando non impediat.*

18 *Vicarius reuocatus si sciente & patiente episcopo conferat, videtur sibi confirmatus vicariatus.*

Quæstio. CCCXLVII.

Vicarius episcopi specialiter ad conferendum beneficia deputatus, an censeatur per constitutionem & creationem secundi vicarij reuocatus, etiam si non sit clausula generalis omnium aliorum vicariorum reuocatoria: vel etiam si inserta sit dicta clausula reuocatoria, possit post talem creationem secundi, vel reuocationẽ non notificatam (vel etiam si fuerit notificata, illa tamen non obstan. si eidem vicario per procuratorem, qui sibi tunc mandatum ad denuntiandum ac notificandum creationem secundi, aut reuocationem factam (licet re vera esset procurator) non ostendit instrumentum constitutionis secundi, vel clausulam reuocationis, conferre, ita quod valeat.

DECISIO CCCXLVII.

1 ET † primò videtur, quòd episcopus non solùm potest expressè reuocare eius vicarium ad libitũ suũ, vt dicit Cald. in consil. ij. de offi. vicar. plenè Barb. nu. xxxvij. de offi. delega. & in c. postulasti. in j. not. eo. titul. Etiam profectò si iurasset non reuocare cũ adiectione pœnæ, licet periurium incurrat, secundùm Ioan. And. in c. sua. quem ibi sequitur But. de offic. vica. & Franc. de Paninis in

tract.de potest.c.ne sede vac.in ij.par.in q.x.ver.Sed nun-
quid capitulum.& Franc.de Curte in consi.lxix.ver. Ter-
tio mouetur.vbi alle. Ale.ita tenere in consi.xviij.incip. Ca
pitulis initis.ver.Bene facit.vo.ij.& quòd not.Feli.in c.ex
2 parte decani.ver.d.c.fi.in ampliatione v.de rescr.†Sed etiã
tacitè potest per constitutionem & creationem secundi vi-
carij:quemadmodum quis constituendo secundum procu-
ratorem ad negotia vel ad iudicia lite non contest.reuoca-
re censetur primum ignorantem & nõ certificatũ.c.nõ in-
iustè.de procura.& ibi Abb.versi.Not.in versi.quod fieri.
& tex.in l.j.si quis cum procuratorio.§.fi.ff.eodem titu. Et
idem est secundùm Alber.ibi in syndico vniuersitatis vel
collegij,quod videatur reuocatus per cõstitutionẽ secundi,
qui æquiparatur procuratori,vt l.item eorum.§.fi.ff.quod
cuiusque vniuersita.nomine.& tenet Specu.in titu.de syn-
di.versicu.Item potest reuocari.& idem do.de Rot.in de-
cis.clxxj.& clxxv.aliàs deci.xj.& xiiij.de procura.in antiq.
per text.in l.si pater.& ibi Benedi.de Plumbi.ff. de manu-
mis.vindic.& in l.si quis mihi.§.fi.cum ibi notatis per glo.
3 ff.de acquir.hæred.† Et idem est si eundẽ secundo loco con
stituat procuratorem,quia per secundam constitutionem
videtur recedere à prima,vt est text.iuncta glos.magna in
princ.& ibi Bald.in antiq.lec.in l.qui mutuam.§.non ideo.
ff.manda.& gl.in d.l.si quis cum procuratorio.§.fi.in verb.
duos.quam sequuntur ibi Bald.Ang.Pau.de Cast.Alb. &
domi.de Rot.in d.deci.clxxv.aliàs 14.de procurat.Et hoc
quando secundum Angel.Alber.& Pau.in d.§.fin. additur
noua forma per vltimam.aliàs si tendat ad idem per omnia
cum prima constitutione,non censetur à prima recessum,
sed poterit vti qua voluerit secundùm ipsos. quod no. pro
stylo. curiarum Franciæ, in quibus quotannis à partibus
procuratoria renouantur ad eosdemmet procuratores. Et
plerunque per curiam antiqua procuratoria autorizantur
4 in ipsis causis nouis in ea introductis.† Et prædicta intelli-
ge primò secundùm Doctor.prædictos, quòd primus cẽ-
seatur reuocatus per creationem secundi,quãdo in eadem
causa, & contra eandem personam, secus si in diuersis vel
contra diuersos,vt no.gl.in l.cùm semel.ff.de tutel. Secũdò
intellige nisi in instrumento vltimo procurationis sit inser
ta clausula,quæ communiter hodie per notarios inseri con
sueuit,scilicet quod talis constituit talem procuratorem ci
tra reuocationem aliorũ procuratorum suorum: tunc non
videtur reuocatus,secundùm Bald. Ange. Alber.& Pau.de
Cast.in d.§.fi.& gl.in c.si duo.in versi.simul.de procur.ita
enim censetur procurator primus reuocatus per constitutio
nem secundi,etiam si secundus non acceptauerit mandatũ,
vt tenet Bald.in d.§.fi.per illum text.qui requirit solum fa-
ctum domini,non autem acceptationem procuratoris. Al-
leg.Specu.ita tenere in ti.de procura.§.ratione autem for-
mæ.versi.sed cum dato.& ipsum sequuntur Ang.& Pau.de
Cas.in d.§ fi.& gloss.in d.c.si duo.in verb. simul. quod. est
notandum.Ergo videtur idem dicendum in vicario pri-
mo,quòd censetur reuocatus,quamuis secundus non accep-
tauerit.Et opinio Calder.sequuti sunt Feder.de Senis, &
Lap.in c.licet.de offi.vicarij.libr.vj. quos refert & sequitur
Domini.de sanct.Gemi.ver.Quid si episcopus.& idem fa-
cit Phil.Fran.ver.vltimò limita.& Bar.de Firm.in tract.de
episcopo.in vij.parte li.iiij.quæst.xxj.& Nic. Milis in suo
5 reper.in verb.vicarij duo.¶ † Sed in contrarium,quòd non
videatur reuocatus per constitutionem secundi,facit quod
dicit gl.magna.in c.i Galliarũ.xxv.q.ij.quod per creationẽ
secundi legati non videtur primus reuocatus.& idẽ per illã
gl.tenet Albe.in d.l.si quis cum procuratorio.§. fi. versicu.
Quid in legatis sedis apostolicæ.sicut dicitur de tutoribus,
quòd per rationem secundi tutoris non videtur reuocatus
primus.l.ij.C.de testam.tutel.nisi in constitutione secundi
expressè esset reuocatus,vt ibi, & ista clausula communi-
ter solet apponi in creatione vicariorum nouorum, reuo-
cando omnes, & quoscunque alios vicarios. Et idem
tenet Martinus de Laude.in tract.de lega.maximè princ.in
§.x.pro quo est tex.in l.j.C.de offi.præfect.vrb.& in ca.vo-
lentes.de offi.leg.& ibi ita tenet sing. Abb.Sicu.in iij.no.&
Rom.in singu.lvij.inci.Fuit quæstio Romæ.Et ad id quod
dicitur de procuratore,ꝙ per constitutionem secundi pri-
mus videtur reuocatus.Respondet Abb.Sicu.ꝙ illud pro-
cedit ex eo,quòd plures procuratores sæpius se impediunt
per cõcursum:quia quandoq; vnus affirmat quod alter ne
gat,iuxta no.in c.pen.de elect.lib.vj.meritò ius præsumit,ꝙ
dando secundum,videtur dominus reuocare primum:secus
in pluribus ordinariis,cùm habeãt potestatem insolidum.
Et solent secundùm eum plures deputari in eodem officio,
vt facilius possit reipublicæ consuli,l.vnica.ff.de officio cõ
sulis.& ibi Bar.Bal.& Albe.& Bal.in consi.cclxxviij.versic.
Quo ad secundum.cũ pluribus.vers.sequen.vol.iij.& Bar-
ba.in c.prudẽtiã.nu.xxviij.de offi.deleg.& ita tenuit Card.
de Zabar.in d.cap.sua in v.q.dicens.quod verius est,ꝙ non
videatur reuocatus primus vicarius per dationẽ secũdi, per
iura suprà dicta.Refert & sequitur And.Barb.in d.c.volen
6 tes.ver.No.hic tex.† Quare secũdùm Abb.Sicu.in c. quo-
niã.de offi.ordi.episcopus potest cogi tenere vicariũ, quod
dictum dicit Feli.ibi,ante fi.alibi non legisse.Et idem dixe
rat Abb.ibi hanc quæst.non legisse.Et istud impugnat Fel.
quia iura quæ alleg.Abb.loquuntur in œconomo, vt in c.
noua.xvj.q.vij.Sed hoc relinquit Feli.cogitandum propter
authoritatem Abbatis.Tamen pro opi.Abba.videtur text.
in d.c.quoniam.ibi,constituat sibi vicarium.per quem not.
ibi Bald.quòd in qualibet ciuitate debet esse vnus episco-
pus,& vnus vicarius.Sed illud est verum in casu d.c.quoniã.
Sed opp.Abb.sequitur glo.pragm.sanct.tit.de colla.§. sta-
tuit.in verb.vicariis.Et videtur quòd vicarius in præsentia
episcopi possit conferre,& ad eũ haberi de omnibus recur-
sus,sicut in ipsius episcopi absentia.quod tenet Ioã. And.in
addi.Spe.tit.de offic.vica.& Domi. in c.eod.titul.lib.vj de
quo per glo.prag.sanct.in tit.de colleg.verbo,absentia. vbi
7 distinguit.† Vnde concludendo videtur mihi hanc partem
esse veriorem & communem,quòd per constitutionem seu
creationem secundi vicarij non videtur primus reuocatus,
& in hanc partẽ inclinare videtur gl.prag. sanct.tit.de col-
la.in verb.vicario.versi.Item quæritur,si plures sint vicarij.
8 † Sed ex hoc descendit dubium non modicum,si post con-
stitutionem secũdi,aut reuocationem non-notificatam,pri-
mus conferat beneficium,valeat talis collatio. Et Docto.te-
nentes primam partẽ,quòd per creationem secũdi primus
vicarius censetur statim reuocatus absque notificatione, a-
pertè cõcludũt,ꝙ nõ valeat,postquã notificatione opus nõ
est:quemadmodum dicitur in procuratore ad matrimoniũ
pro aliquo contrahendũ specialiter deputato.l.si pœnituit.
ff.de ritu nup.& c.fi.de procur.lib. vj.& Feli.in d.c.ex parte
decani.ver.Fallit primò.Ergo nec in procuratore dato ad
cõtrahendũ spirituale matrimoniũ.puta ad eligendũ.vel ad
consentiendũ electioni,aut ad confirmandũ electũ,requiri-
tur ꝙ reuocatio expressa vel tacita sit intimãda procuratorĩ
ad impediendũ spirituale cõtrahi matrimoniũ,vt tenẽt etiã
Lap.Anch.Domi.& Phili.Frã.in d.c.fi.de procu.dicẽtes tñ
secꝰ esse ĩ matrimonio spirituali dissoluẽdo,vt si cõstituatur
ꝓcurator ad renũtiandũ beneficio,aut illud permutãdũ,ꝙ
tũc reuocatio ꝓcuratoris debet ei intimari.vt cl.j.de renũ.&
cle.j.de rer.permu.vt ibi per eos.& idẽ in vtroq; casu tenet
Alb.in l.mãdatũ.ver.& ex ista distinctione.C.mãdati.& Fe
li.amplè in d.c.ex parte decani.ver.excipiũtur tamen ab ista
fallentia.pro hoc tex.in l.si pecuniã.§.si seruũ.ibi. Et super
hoc eum certiorauerit.& in ver. itẽ si quis.ibi,si hoc ei ma-
nifestũ fecit.ff.de condict.ob caus.Et quãuis nos loquamur
in vicario dato ad conferendũ beneficia.Et sic in aliis bene
ciis simplicibus,in quibus verum non contrahitur matrimo-
nium spirituale,vt est quando ecclesia per mortem prælati
non remanet viduata,vt per glos.in ca.quia propter.in prin
cip.de election.& in capit.cupientes.in verbo, regularium.

9 eo.ti.lib.vj.† Et quando videatur beneficiatus spirituale cõtraxisse matrimonium, vide Fel.in c.quoniam.§.porrò. in princ. in lite non contestata. & quæ dixi post Guil.de Mãdag.in additio.da electio.in proœm.in c.j.& in pluribus a-
10 liis.† Tamen idem videtur dicendum in ipsis simplicibus, vt nõ teneat collatio, cuã si reuocatio vicariatus non fuerit ei intimata, vt tenet singulari. Phil.Franc.in d.c.fi.in si. ver. quid autem sit in procuratore dato. vbi alle. ita sentire Car. de Zabar.in d.clem.j.in v.opposi.de renun. dum ibi alleg. tex.in c.si tibi absenti. de præben.li.vj. pro quo dicit Philippus facere tex.in c.dudum.§.nos igitur.eo.ti. Sed ibi loquitur, quando Papa in prouincia sui legati reseruauit aliquod beneficium, quòd illud postea legatus non potest cõferre, quoniam manum opposuerat Papa, ideo præferri debet. Et legatus in eo amplius se intromittere non potest.ca. studuisti.de offi.leg.c.si à sede.de præben.li.vj.cum sit generalis ordinarius in collatione beneficiorum c.j.eo.titu.& lib. Et idem est in Episcopo & vicario cõcurrentibus. secũdùm Cal.in d.consi.ij.de offi.vicar.& Alber.in l.sæpe.ff.de offi.præsid.& Feli.in d.c.ex parte decani. ver. Quid autem si eadem die. Et pro ista opi. facit tex.in d.l.si pater. de manu.vind. per quem videtur ibi decidere hanc quæst. Alber
11 versi.ibi, nam si mutata. vbi no arg. ex illa litera, † quòd si Papa mittat legatum ad aliquas partes, deinde reuocauerit eum, & legatus ignorans reuocationem aliqua fecit, quòd illa non valent nec tenent, quantumque ignorauerit reuocationem esse factam, licet non figat pedem vt infrà dicam. Et in istam partem inclinare videtur Fel.in d.c.ex parte decani.versi. Amplia tertio. sequendo Domi.in d.c.fi.de procur.versi. Fallit tertiò ista secunda regula. Et aliqui ex do-
12 minis tenuerunt istam partem.† Sed contrarium, quòd valeat collatio facta per primum vicarium etiam reuocatum ante notificationem reuocationis, aut creationis secundi factam, inclinant Doc.suprà alleg.tenentes secundam partem.quam tenuit Bal.in l.solet.§.sicut per illam tex. ff. de offi.proconsul.& l.qui alleg. Inn.in c.intimasti. de appel.& idem tenet Bertach.in tract.de episcop.in viij.parte lib.iij. in q.xxj.vbi alleg. præceptorem suum Ioan.de Pla. in d. l.si quis cum procuratorio.§.fi.ita concludere, ac ite fuisse de facto Paduæ determinatum in quæst. tunc occurrenti, per text.in l.si fortè.ff.de offic.præsid. Et idem Roma.in d. singu.lvij.incip.Fuit quæstio Romæ. vbi etiam dicit hanc quæstio.fuisse Romæ inter dominos Card. disputatã,& sic per d.l.fortè.determinatum fuisse. Et idem glo.prag.sanct. tit.colla.in verbo, vicario.versi. Quid si vicarius fuerit reuocatus.& pro ista parte fecit tex.in l.j.§.si ego.ff.quod iussu.& in l.si mandassem.ff.mand.& in l.si tamen. ff. ad Maced.aliàs esset decipere & fraudare impetrãtes, ac nominatos & graduatos, qui à vicariis clàm & secretè. fortè reuocatis & ignorantibus reuocationem obtinuissent collatione: quare opus videtur notificatione reuocationis. Et ista opin.videtur magis, atque etiam magis æqua ac realis quàm
13 præcedens.† Pro qua facit quod dicit Cal.in consi.iiij.de offi.leg.quod tenent gesta per legatum à Papa reuocatum in publico consistorio, ante notitiam. Et in dubio præsumitur reuocatio incognita.& idem Alb.in l.Barbarius Phili.ff.de offi.præto.& in ista figit pedem: quam dicit de iure canonico probari per c.audita.de restit.spol.& per alia de quibus per eum.& Sicul.in d.c.cæterum & ibi Fel. in verb. valet
14 processus.† Et quamuis istã partẽ maior ex dominis persequuta fuerit: aliqui tamen fuerũt in dubio. Primò qualis deberet esse ista intimatio seu notificatio creationis vel reuocationis vicario facienda. Secundò, an fieri poterat per nũtium vel amicum ipsius episcopi, aut per procuratorem ad hoc expressè commissum, vt erat in casu nostro. Tertiò, an ostendere tenebatur talis notificator & denuntiator instrumentum reuocationis, aut procuratorium suũ. Et aliqui ex dominis dicebant, quòd si per procuratorem fiebat, tenebatur monstrare & exhibere mandatũ, etiam exhiberi non petitum: aliàs sibi credere non tenebatur, per tex. celebrem in l.si quis inficiatus. in prin.& ibi Bar.Bal.Sali.& Are.ff.de posi. vbi si quis protestetur, aut notificet tãquã procurator, vel tanquã hæres, quòd debet facere fidem de instrumento, quomodo est procurator vel hæres: aliàs nõ tenetur sibi credere, nec constituit eum in mora talis denuntiatio, vt ibi,& idem Bal.Ang.& Pau.de Cast.in l.si feudum.C.de rei vendi. dicens Ang.quòd si notificatio fiat per partem, tunc sufficit verbo: sed si procuratorem, requiritur quòd faciat fidẽ de mandato, per d.l.si quis inficiatus. quod dicit esse notãdum: quia facit ad multa. & idem Ange.Barb.in d.c.ex parte decani.& Anto.Corset.in singu. procurator.& Feli.in c.cùm contingat.in vj.conclu.ver. Bene facit. de rescript. cum aliis per eum ibi allega. vbi inter alia allegat consi. Anch.cccl xj. incip. Pro declaratione istorum trium quæsitorum. aliàs est ccclxj.ver. Circa tertium. licet tamen hic non fiat intimatio vel notificatio reuocationis ad cõstituendum quem in mora, in quam quis non incidit, nisi sibi monstretur potestas facientis, vt per Cin.Bal.Albe.& Sali.in d.l.mãdatum.& Feli.in d.c.ex parte decani.& Alex.in consil.lxxvj volu.vj. sed tantùm ad prohibendum ne amplius se in officio intromittat vicariatus.& idẽ Bal.& Frã.de Are.in l.Aristo.ff.de acquir.here. aut saltem tenebatur procurator, vel nuntius, aut amicus docere de instrumento reuocationis, & illius tenorẽ sibi legere, per text.in cle.causam.de elect. quę habet locum non solum in appellatione interposita intimanda appellato, per appellantem, vel eius amicum, secundũ glo.ibi, in §.intimatio.in verb.plena & certa. sed etiam in omnibus aliis casibus, in quibus requiritur intimatio facienda, vt dicitur ibi in textu. qui me in principio. fecit multum dubitare, nisi fuisset vnũ circa hoc dictũ Feli. quod postea inueni, & ad-
15 huc non est sine scrupulo.† Sed maior pars dominorum tenuit, quòd sufficiebat recocationem vicariatus ad ipsum vicarium per amicum vel procuratorem peruenisse, licet non docuerit tunc de reuocatione aut procuratorio, per gl.in d. §.intimatio & gl.in c.cupientes.in verbo, notitiam.de elec. lib.vj. quam facit ibi singu. Domin.in d.§.j. Vnde postea reuoluendo libros inueni Feli.ita tenentem in d.ca.cæterum. versi. Valet processus.ibi,& dicit Rom.&c.dicẽs. sed caue, quòd in hoc casu,& in casu Cald.in d.consi.iiij.sufficeret notitia qualiscunque fuerit, remittens se ad ea, quæ ibi dicit in
17 prima extensione.† Volens, quòd per impetrationem secundi rescripti, cuius notitia peruenit ad iudicem primum aliunde quàm per partem secundo impetrantem, non impediat, quin valeat processus: quia iura ponderant literarum receptionem, non autem notitiam. d.c.audita.& ibi Abb.de re. stitu.spol. Quia possibile est, quòd secundus impetrator fortè nõ vtetur secundis literis. Ideo simplex earum notitia nõ operatur reuocationem,& ita intelligitur c.ij.in verbo, innotuerit.de offic.delega. Sed vbi secundùm eum essemus in materia non habente dictam tacitam conditionem, tunc regulariter sufficit notitia qualiscunque. vt per Io.And.in regula, eum qui certus. ita dicit Cald.in d.consi.iiij.& Bar.in l.item veniunt.§.petitam.ff.de peti.hære.& plenè Feli.in c. cùm contingat.ver. Generaliter autem.de rescri.vbi ponit circa notitiam vel scientiam de aliqua re habendã.viij.conclusiones notab. Sed nos hic sumus in casu,& materia tacita habente conditionem, scilicet quando quis facit secundum vicarium, an velit primum reuocare vel manere, & sibi illam intimari facere aut non, secundùm opin. Abb.Sicu. in d.c.volentes. de offi.lega. quæ est communis, vt suprà dictum est. in primo dubio. Ideo notitia qualiscũque de creatione secundi vicarij. vel reuocatione primi, aliunde habita
17 quàm per notificationem expressam, non sufficeret.† Quare intelligendum est notitiam reuocationis peruenisse per intimationem vicario factam per ipsum episcopum, vel eius secretarium, qui fortè recipit reuocationem, aut per alium nũtium sibi amicum, vel per procuratorem, aut per vicariũ secundum habentem in suo vicariatu clausulã potestatis in-

timandi, aut intimari ei faciendum, vt erat in casu nostro, Et hoc sufficiet absque alia instrumẽti creationis aut reuocationis ostẽsione, aut procuratorij exhibitione: fortè vult etiam primum cum secundo vicario manere, & suum exercere officium, vt dictum est, ideo opus erit reuocationis, aut
18 creationis expressa notificatione.† Et aduerte, quòd si vicarius conferat beneficia post reuocationem sibi intimatam, sciente tamen episcopo & patiente, quòd videtur reuocata sibi potestas, quemadmodum in procuratore reuocato, aliquid faciente domino sciente & patiente. De procuratore tenet gloss. magna. & ibi Docto. in l. qui mutuam. §. non ideo. in fin. ff. mand. & Alexan. in consi. cxxviij. ante fi. versi. Quò ad aliud volum. vj. alleg. Roma. ita tenere in consil. lxxvj. incipien. in causa nobilis viri Salomonis. in secundo dubio qui allegant in argum. not. per gloss. in l. semper qui nõ prohibet. ff. de regu. iur. Et sic reuocationem procuratoris, aut vicarij dominus nõ vult sortiri suum effectũ. Et ita conclusum fuit in causa beneficij de alta Faya.

SVMMAE.

1 *Resignantis consensus an etiam requiratur in leuatione bullarum, vt post eius mortem nequeat leuari. nu. 2. & 4.*

3 *Resignatione per infirmum facta quando incipiant numerari viginti dies, quibus viuere debet.*

5 *Scriptura an sit substantialiter requisita ad gratiam, & collationem beneficij.*

6 *Mandatum in testamento, quando non expiret morte mandantis.*

7 *Procurator quando compellatur exequi.*

Quæstio CCCXLVIII.

Quæritur an ad validitatem resignationis beneficii in manibus Papæ viuente factæ, & per Papam admissæ, ac supplicationis eiusdem signatæ, sit necessarius consensus ad expeditionem, & leuationem bullarum præstari per regulas cancellariæ Apostolicæ solitus: ita quòd si reperiatur per procuratorem post mortem resignantis præstitus, talis resignatio sit bona & valida, aut nullius momenti.

DECISIO CCCXLVIII.

1 ET † videtur, quòd postquam primò consensus partis vel eius procuratoris resignãtis venit in leuatione & expeditione bullarũ expresè præstandus, quòd nisi præstetur, talis expeditio sit ipso iure nulla, vt volunt regulæ Romanorum pontificum de beneficiis resignatis. Primò Sexti quarti, 50. Secundò Inn. octaui. xliij. Tertiò Alc. vj. Quartò Adrian. vj. in xlvj. dum in eisdem dicitur Apostolicæ literæ nullatenus expediantur, nisi resignãs vel cedens, sit præsens in curia persona liter: & alioquin per procuratorem suum ad hoc ab eo specialiter constitutum, expeditioni huiusmodi in eadem cancellaria expresè consenserit, & iurauerit, vt moris est, &c. Vnde ponderandum ad verbum nullatenus expediantur, quod annullat, secundùm glo. in d. regu. xliij. Inno. actum ipso iure, vt idem gloss. in cle. j. in verbo, nullatenus. de sequestr. poss. & fru. cum aliis per ipsam alleg. & alias dixi in tract. meo dictionum mihi subtracto. quod idem est dicere, secundùm Doc. in cle. j. nullatenus fiat, vel omnino, aut penitus, vt in c. ordinarij. §. in conferendis. in verbo, penitus. de offi. ordi. lib. vj. vel per similia verba, quàm dicere, si secus actum fuerit, decernimus irritum & inane. Ad hoc etiam alle. Domnin. in c. Romana. §. sententias. in j. quæst. cũ seq. not. Ex quo sequitur secundùm gl. in d. regu. xliij. quòd resignatio aliter facta, vel saltem expeditio, nõ valet per prædicta.
2 † Vnde si resignans ante præstitum consensum per se vel eius procuratorẽ mortuus fuerit, nõ videtur postea per ipsum procuratorem præstari posse, vt statim dicam. Et ex isto etiam sequitur secundum glo. ibi, quòd etiam in camera talis expeditio fieri non posset, postquàm consensus præstari debuit in Cancellaria, licet in hoc dubitet. tamen credit quòd camera admitteret. Quinimo in reg. Adrian. vltra dicitur, & fortius decidens hanc q. magis specificè, ꝙ si ipsũ resignãtẽ vel cedẽtẽ pluries super vno, & eodem beneficio in fauorẽ diuersarum per personarũ successiuè consentire contigerit: voluit quòd primus cõsensus tenere debeat, & alij posteriores consensus, ac literę illorum prætextu, etiã sub priori data expeditæ, pro tempore, nullius sint roboris vel momenti, quod est notandum, quòd resignatio admissa non capit vires, nisi à tempore præstiti consensus. Et sic potest resignans per istam regulã interim pœnitere & variare, quod est contra cle. j. de renun. Et cum istis regulis concordari videtur ordinatio Ludo. Regis xj. volens, quòd officia à cætero non concedantur aut donentur, nisi vacẽt per mortem, aut resignationem spontè factam de consensu resignantis, de quo latè prius cõstare debebit, & vide in stylo Parlamen. in vij. part. tit. de conces. beneficij vel officij, ca. vlt. secundum ordinem per Aufrerium recollectum. Tum etiam in tali consensu expeditioni bullarum præstando, secundum regulas prędictas debet procurator iurare, quòd non interuenit in ipsa renuntiatione fraus, dolus, vis, metus, neque aliqua simonia, vt ibi per gl. & dixi in tract. de offi. leg. in Francia. in j. q. Vnde cum aliquid restat ad faciendũ, nihil actũ aut factum esse videtur. l. fi. C. de his quib. vt indig. Ergo aliter facta non valent, postquam consensus & iuramentum in expeditione bullarum præstandi, sunt de esse & substantia resignationis, quę tamẽ post mortem resignãtis non possunt per eius procuratorem præstari, cùm videatur per mortem constituentis reuocatus. §. rectè. insti. mãda. & l. mandatum. C. eo. ti. & bonus tex. in arg. in l. iiij ff. locat. & ibi Bal. dicit, quòd sola mors inducit etiam desinentiam voluntatis. ad idem alleg. tex. in l. qui ad certum. eo. ti. quod intelligit verũ, quando mors inspicitur respectu certæ personæ, secus si respectu certi officij inspiciatur mors, quia tunc mors illius, qui aliquid concedit non inducit desinentiam voluntatis, vt in capitu. si gratiosæ. de rescript. libro vj. vt infrà dicã. & in Decisionib. recollectis per Thomã Fastoli in causa iij. & dubio xj. incip. quartum dubium. & Decius consili. cviij. Et quòd tempus præstiti consensus debeat attendi, & prius deebat ille cõsensus præstari, hoc probatur per regulam Inno. viij. de officiis & benaficiis resignatis per infirmos, quæ non reperitur inter glossatas, itẽ amplè loquens sicut in aliis quæ sunt insertæ post Decisio. Rotæ. nouiter in paruo vo. impressæ. vbi vult illos viginti dies (quibus post resignationem cedens viuere debet, vt resignatio ipsa suũ sortiatur effectum) à die præstititi consensus per resignantem, in expeditione literarum seu prouisione beneficij vel officij per huiusmodi resignationem vacantis, forè computandos, & non à data supplicationis desuper signatæ, & literarum super illa expeditarum. Et idem habetur in regula præfati Adriani. eo. tit. de infirmis eorum beneficia resignantibus. Tamen de stylo curiarum Franciæ, illi xx. dies computantur à die admissæ, resignationis, & hoc in fauorẽ tã ordinariorũ, quã graduatorũ & nominatorũ. Et ista vltima additionalis, & noua clausula in ipsis regulis Inn. & Adriani non venerat in lucẽ: ideo nõ seruatur: quoniam in d. regula xviij. nulla fit mentio, nec per gl. ibi, & per consequens pro non apposita habetur, nec seruatur ad pręsens in cancellaria Apostolica, imò vt patet per extrauagãtes Ale. vj. & & Leonis x. in fine. huius quęst. insertas. & istã partem tenet Guido. Pap. in consi. clxxij. inci. Frater Hugo. Fornerij, ver. dico quòd illa regula cancellariæ. volens ibi plus, quod illi xx. dies computentur à tempore resignationis factæ coram notario & testibus, licet non fuerit facta in manibus Papæ, & ipsum ordinarius interim præuenire poterit, per no. per gl. Inn. Io. And. & But. in c. quod in dubiis. de renuntia. quia notarius vt persona publica recepit renuntiationem illam nomine superioris, & pro superiorẽ, vt l. ij. ff. rem pupi. saluam. & l. & eum pro quo. ff. de in ius vocãd. & Inn. in c. dudum. de conuersa. coniugat. Et sic facta narrata fuit Papæ, qui contulit dictum beneficiũ vt vacans per dictam resignationem, siue alio modo vacauerit, &c. Tum quia antiquis regulis & constitutionibus apostolicis solet

fides ad-

fides adhiberi plena, secundũ Feli.in c.ex parte.vers.regulæ cãcellariæ.& in c. Rodulphus.§.cæterũ.de rescri. Cũ in causis etiã extra curiã pẽdentibus quotidie allegẽtur. Et fit de eis fides per literas vicecãcellarij, & adducũtur vbique, vt leges generales. Et de ipsis iudicatur, vt de aliis canonib'. Et respõdet Fel.ad Anch.qui in cõs.ccxcvij.inci.efficacibus& quasi &c.& etiã ad Card.in cõsi.xcix.inci. dico ꝙ acceptatio.in fi.volẽtes cõtrariũ, vt ibi ꝑ eũ.& opi.Feli. tenet gl.in d.regula xviij.pro qua facit bo.tex.in l.bonorũ.§.j.ff.rẽ ratã habe.& idẽ gl.prag.sanct.in tit.de reserua.c.ij.in verb.regulas.& Domi.de S.Gemi.in cõsi.xcij.& xciij. Quãuis Bal. in c.ij.de fer.dicat arg.illius, ꝙ stylus Romanæ curiæ nõ imponit necessitatẽ obseruãtię aliis curiis particularib', quod ꝓ certo dicit esse verũ, quia alię curiæ nõ habẽt ꝓ iure communi id quod singulariter in curia Roma.seruatur, secundũ Bern.ibi, vt l.de quibus.in princ.à cõtrario sensu. ff.de legi. Sed primũ tenet & multũ amplè Io.de Nexiza.in sylua nup. ver.& hanc opi. Et sic pro ista parte fuit bis Tholosæ iudicatũ per arestũ curiæ parlamẽti: primò inter magistrũ Guidonẽ de Caylario appellatũ ex vna: & magistrũ Ioã. Colardi à Seneschallo Tholosano appellantẽ, latũ die xxij.mensis Augisti. Anno 1519. Secũdò per illud arestũ latũ inter magistrũ Io.Garũ à prædicto Seneschallo Tholosano appellãtẽ. Et magistros Io.Rossilhes, & Romanũ la Roque appellatos, die xx.mensis Febru.Anno 1025. quæ quidẽ in causa simili pẽdente in curia inter magistrũ Gerardũ Grimoard appellantẽ à Seneschallo Bazatẽsi & actorẽ conquerentẽ ratione ecclesiæ parochialis S.Marti.de Vria ex vna, & nobilẽ virũ magistrũ Andręã de Bonail appellatũ & opponentẽ producta per ipsum opponentẽ, super qua restat facere ius. & idẽ in causa magistri Io.Bisbe, & magistri Bertrãdi de Cantet.

4 ¶ In contrariũ videtur, ꝙ resignatio, & expeditio bullarũ interueniẽte procuratoris consensu etiã post mortẽ resignãtis valeat. Hoc probatur primò de iure cõi, quia statim ꝙ Papa admisit resignationẽ per partẽ, aut eius procuratorem factã esse, est sine alio adminiculo aut consensu illorũ in expeditione bullarũ præstãdo ius acquisitũ illi cui collatũ fuit beneficiũ, vt voluit Calder.in c.in nostra.quem ibi sequitur Sicu.in vlti.j.q.de rescri.& idẽ Abb.in ca.nosti. de elect.& Bal.in l.humanũ.in fi.C.de legi.& Sicu.in c.cũ venissent. in ij.no.de resti.spol.& Domin.de S.Gemi.in c.dudũ.per illũ tex.de sepul.li.vj.& per tex.in c.institutionis.xxx.q.ij.

5 † nec secũdũ eos requiritur scriptura: cũ nõ sit de illis specialibus casib', qui requirãt scripturã, no.per gl. in c.j.de cẽsib. li.vj. & istã partẽ ꝑ iura s̃.dicta tenet gl.ĩ regula 7.25.& 29.Inn. Quia de esse & & substãtia gratiæ vel collationis scriptura nõ requiritur, sed solũ ad ꝓbationẽ factæ collationis. tenet Rota.in decis.cccxxxij.aliàs decis.xxvij.de rescri.inci.licet Rom.curia, in no.& latius Io.de Selua, in suo tract.benfi.in iij.par.q.xxij. Ergo consensus expeditioni, & iuramẽtũ ꝓręstandũ ꝓpter fraudes tñ, quę solẽt in resignationibus aliqñ adhiberi, nõ sunt de factione & substãtia collationis, vt clarè sentiũt regulæ apostolicæ supradictæ, qm̃ per solã signaturã actus erat perfectus, ex quo habebar cõsensum cedẽtis, per ꝓcuratorẽ mãdatũ ad hoc speciale habentẽ, qui fieri fecerat supplicationẽ Papę porrectã.cle.j.de renũ.& plenè Feli.in c.ex parte decani.de rescri. Nã cedentis fuit intẽtio passando, & faciẽdo procuratorẽ ad suũ resignandũ beneficiũ, & illud expedire in forma faciendũ, non solũ in vita sua, sed ꝑfectò etiã post eius mortẽ, cũ ipsum ad illũ cõstituerit finẽ, arg.l.si verò nõ remunerandi.§.fi.& quod not. ibi Bald. Alb.& Frã.de Are.ff.manda.& Sali.in l.seq. d.§.fi.& istud Feli.in rub.de cõsti.ver.& ista verificãt vnã &c.vbi alle.Calde.in c.quisquis.in j.de elect.quem ibi sequitur Domi.dicẽtem ꝙ verbũ fiat, quod ponit Papa in supplicationibus intelligitur pro tũc, id est, de præsenti, & nõ de futuro, & etiã quod secundũ stylũ curiæ Roma.ad illã diem semper conficiuntur literæ, quia scriptũ est Genes.j. Fiat lux, & facta est lux.& sic scriptum reperitur in formulari instrumẽtorum, & arte notariatus.cap.alia similis ad resignandũ parochialẽ, ibi, ac literarũ expeditioni cõsentiẽdũ, iurãdũque in animã constituentis, ꝙ in huiusmodi resignatione non interuenit fraus, dolus, simoniæ labes, seu quæuis alia illicita pactio, &c. Et ꝓpter ista hic cõsensus expeditioni bullarũ per partẽ, aut eius ꝓcuratorẽ præstãdus, fuit inuctus. Et nõ ad perfectionẽ actus iã cõsummati, & sic loquũtur regulæ prædictæ apostolicæ, quæ nõ ꝓhibẽt cõsensũ in expeditione bullarũ post mortẽ resignantis, nec iuramẽtum ꝑstari posse: & si præstẽtur, & fiãt post, ꝙ sint nullius momenti: quia ꝓcurator post mortẽ domini põt perficere resignationẽ in vita domini admissã, nec circa hoc cẽsetur reuocatus. ꝓ hac deci.est tex.celebris in l.nam & Seruius.§.si viuo Titio.ff. de neg.gest.vbi procurator post mortẽ domini tenetur cõsũmare oĩa per eũ cœpta, non aũt noua inchoare. Nã inquit tex.quæcũq; prioris negotij explicãdi causa gerũtur, nihil refert, quo tẽpore cõsũmẽtur, sed quo tempore inchoẽtur. quẽ tex.cõmẽdãt ibi Bal.& Alb. Ideo initiũ seu tẽpus resignationis in vita cedẽtis per Papã admissæ, & nõ finis cõsẽsus in expeditione bullarũ præstiti, spectandũ est.l.si ꝓcuratorẽ.in prin.& ibi Frãcis.de Are.in ij.& iij.not.ff. mãda. vbi dicit per illũ tex.ꝙ quãdo in dubio actus, qui sit, põt interpretari, & pertinere ad cõtractũ præcedẽtẽ, vel esse nouũ cõtractũ, pręsumitur potius fieri ꝓ executione contractus præcedentis. Ad idẽ alle.tex.quẽ prius allegauit ibi gl. j.in l.j.§.idem Põponius, in j.ff.deposi.& ibi idẽ Pa.de Cas. & Fran.Are.quẽ legũt cũ §.si te rogauero.in iij.& v.no.& ibi idem tenet Bal.in d.§.si te rogauero.in antiq.lec.etiam ibi Sali. ꝓ quo dicit Alb.in d.l si verò nõ remunerandi.§.fi. in fi.ꝙ si statuto cauebatur, ꝙ testamẽtũ nõ valeat, nisi registratũ foret in registro cõis, & aliquis fecerat testamentũ, & cõstituerat ꝓcuratorẽ ad illud registrari faciendũ: dubitatur, an post mortẽ testatoris procurator posset facere registrari, & secundũ eũ determinatũ fuit, ꝙ sic, quia

6 † istud mãdatũ videtur esse collatũ etiã post mortẽ, quod est notãdũ pro decis.q.nostræ. Accedãt no.per Bal.in rub. deposi. q.vij.& in l.cũ dotẽ.ver. Modo extra quæro.C.de iur. dot.

7 † Quinimò talis ꝓcurator ad ipsum cõsensũ ꝑstãdũ cõpelli posset, c.quidã.& ibi per Doct. post Inn.de renun.ex quo talis cõsensus nõ est nisi executio ad actũ perfectũ, & quò ad illũ nõ expirauit mãdatũ, cùm sit declaratio nihil addẽs rei perfectæ, nec disponẽs aliquid de nouo, sed factum exequens, l.hæredes palã.§.si quid.ff.de test.c. pastoralis.§.fi. de appel.& ibi Abb.ver.not.ꝙ ille q. denũtiat. Præterea si Papa post supplicationem signatã & datatã.& bullarum expeditionem decessisset: nihilominus expeditio pro successorẽ facta valeret, ꝑ not.in c.si super gratia.de offi.deleg.li. vj. Et successor Padæ consueuit expediri facere sub forma, rationi cõgruit, d.reg.viij.& per Archi.Dñi.Anch.& Phili.Frã.in proœ.vj.§.fi.& plenè per Hierony.Pau.in li.prouin.ver.præstantissimè.vbi ponit plures casus qui non expirant per mortem Papæ, vt s̃ dixi in q.ante præcedent.in ci.sed quæritur an vnio. Et plerunque cõtingit cõsensũ expeditioni ipsarũ tempore mortis Papæ concedentis non fore ꝑ ꝓcuratorẽ resignãtis præstitũ, tamen valet, vt ꝑ not. in d.reg.viij.licet in casu nostro ante mortẽ Papę ꝑstitus fuisset, vt constat ꝑ bullã narrantem ꝓcuratorẽ cedentis talis renuntiasse die, ac expeditioni alia die consensisse literarũ. Vnde ei stãdũ, per no.ĩ c.j.de subla.cle.literis.in prag.sãct. Pro quo facit quod no.Dñi.de S.Gemi.in cõsi.lxxxij.vers. sed opponitur contra vnã.in allegat lxxij.vers. Et licet fuerint confectæ literæ. Et istud voluit Imo.in c.in nostra. ver. & no.ꝙ eo ipso.de ꝓcur.dicẽs, ꝙ eo ipso ꝙ in literis commissionis Papæ continetur aliquẽ fuisse ꝓcuratorem: præsumitur ꝙ ꝓcuratio fuerit tunc præsentata Papæ: quia secũdũ eũ de stylo curiæ est, ꝙ non admittatur quis tanquã ꝓcurator, nisi prius ostenderit mandatũ. Sentit Bal.in l. Aristo.ff.de acqui.hære.quamuis hic de procuratorio apparet. Tum facit tex.in l.Iulianus.ff.qui satis.cog.vbi habetur secũdũ vnã lect.ꝙ si actus sit in parte gestus mãdato meo, & in parte citra mandatum meum: ꝙ propter mixtionẽ man-

dati,seu actus gesti mãdato meo,valet, quod aliàs nõ teneret. Et ille tex.in d.l.Iulianus,secundũ Ang.& Iac. de sanc. Geor.ibi,nõ reperitur alibi expressius.& idem dicit in l.licet.post prin.ff.de iudi.ꝙ mãdatum superueniens actu nõdũ consummato retrotrahitur,quẽadmodum ratihabitio.& idẽ Bertran.cõs.cccxliij.nu.j.vol.j.præterea facit gl.in cle.j. de test.vbi dicit,ꝙ qñ actus est in parte gestus,& in parte gerẽdus,& superueniat cõstitutio noua,quãuis talis cõstitutio det formã gerẽdis.c.fi.de cõst.nõ tñ dabit formã huic actui in parte gerendo propter mixtionẽ actus,cũ aliis, per dictũ Stepha.Malereti.in suo opere de elec.versi.xiiij.cum sequ. ver.tamen contra Imo.volentẽ quẽnon posse sine mandato habito resignare beneficiũ resignãtis,quãuis certioratus de ꝓcuratorio passato,vt latius ipse voluit in l.qui in dñi testamento.post Bald.ff.de testa.& per Aret.ꝙ contra eũ posset disputãdo sustineri,tñ non esset contra cõem opi.tenere, vt tenet latè Frã.de Cur.Iunior.cõs.lxiiij.sequẽdo Bal.i l.j.ff. de procu.& Din.cõsi.xviij.inci.quæstio talis est.& Ale.cõsi.cxlvj.versi.præterea.vt dicit Bal.vol.v.vbi limitat communem opi.tenentium non valere gesta per procuratorem ante præsentatũ vel notificatũ mãdatum,non procedere in beneficialibus,vt ibi.quod no.Et in casu nostro fuit,de quo per Alex.in l.multum.ff.de condi.& demon.per Felin.in c. sciscitatus.ver. Adde etiã in materia.de rescri.& Hippo.de Marsi.in l.si quis ne quæstio.nu.64.ff.de quæst.& per Bar. consi.lxxiij.inchoan.quæritur vtrum procurator. quod consi.alle.Fran.de Aret.consi.lxviij.versi.Præterea dicit Imol. & Rota decis.cxlv.aliàs decis.vij.de procu.incip.si procurator.in no.& in aliis locis ibi in addi.allega.qui dicit tamen curiam Rom.contrariũ seruare.sed cõmunem tenet Bal.& Ang.in l.dummodo.ff.de procu.& Socl.in reg.cccxvij.ver. fallit,quia procurator nõ admittitur.& Pau.de Cast.in l.j. ver.item no.ff.de procur.& Bertran.cõsi.lxv.vo.j.nu.j.cum aliis in quæst.incip.procurator non dicitur ante mãdatum. in prin.Pro ista parte ita fuit iudicatũ per arestum curiæ Parisi.per ipsum Grimoard productũ,latum die xxj.Iulij.Anno 1490.Inter Petrum Girard. actorem conquerentem ex vna:& magistrũ Ludouicũ Doreille Regis in eadem curia consiliarium reum ex alia partibus.Sic etiam per totam curiã Burdegalensem reiectis suspectis,nemine discrepãte me ibi solo præsidente,conclusum fuit in d.causa prędictorum Grimoard,& de Bonail.Et latũ arestũ die iij.mẽsis Septẽb. Anno 1526.Et pro decisione huius hæsitationis seu similis, duæ emanarunt extrauagan.Prima ab Alexãdro vj.Secũda à Leone x.quæ declarant valere tales expeditiones renuntiationũ cum consensu procuratoris post mortẽ resignãtis præstito factas.Quãuis cãcellaria apostolica nõ consueuerit concedere declarationes super casibus in quibus celebr. Doc.diuersa opinati sunt.Et præsertim in sacramẽtalibus vel cõcernẽtibus peccatũ,vt dicit Hiero.Paulus in lib. prouin.omniũ eccle.ver.& aduerte.& ver.nec solet.qui alle.no. per Doc.Gallica.in c.vir.de secun.nup. nisi secundũ eũ per continuatã.& antiquã consuedinẽ,& interpretationem cancellariæ vna ex illis opinionibus fuisset approbata & firmata.l.minimè.ff.de legi.alleg.etiã Domi.de Rota in nouis.de filiis presby.quæ est nu.339.inci.si illegitimus beneficiũ.ver. verũtamen quicquid sit.Tamen Papa ad tollendũ vnã illarũ opi.& aliã approbãdũ declarare & ordinare ac de nouo cõstituere consueuit,vt patet per textũ,& cle.& extrauagãtes. Ideo ad euitandũ has & similes varias opi.bonũ esset quod fieret noua iurium editio & reformatio tam in iure ciuili,q̃ canonico,resecatis argumẽtis disputationum,vt dicit Io. de Seisello in aposti.Pet.Iac.super ti.de statu curiæ Ro.vt ipsemet Hierony.Pau.refert in lib.prouin.versi.licet tutela impuberis.cum ver.itẽ circa seruos:quoniã plura sunt negotia quàm vocabula,l.natura enim.ff.de p̃scrip.ver.licet ꝓfectò in iure,vt dicit text.in l.j.§.nulla itaque. & in l.ij.§. contrarium.C.de vete.iur.enu.non sit dare contrariũ,si quis subtili animo diuersitatis rationes excutiat.& in §.quib⁹.C.de nouo.Cod.cõpo dicitur resecatis similibus,&cõtrariis,prę terquã si iuris aliqua diuisione adiuuetur.tamẽ text.digestorũ tãta sunt breuitate cõpositi,vt cũ ministerio vnũquodq; verbũ sit positũ,ar.l.j.& ij.ff.quod metus causa.Et vbi breuitatis causa detractum est verbũculũ vis, vt dicit. Seguranus de Nigris Ianuen.in repeti.l.si mãdassẽ.ver.sed contra hoc dices.ff.mãd.quã ibi aliquis in lect.Bal.posuit ꝑ modũ additionis.Quarũ quidẽ extrauagantiũ tenores sequuntur, quæ sunt de verbo ad verbum similes quò ad dispositionẽ. Ale.&c.Ad futurã rei memoriã,ad Romani põtificis prouidẽtiã circũspectã spectat dubia,quæ occasione gratiarũ per sedẽ apostolicã cõcessarũ pro tẽpore oriũtur,per suæ declarationis mysteriũ taliter plana facere: vt sublatis obstaculis vniuersis,& semotis quibuscunque ambiguitatibus, gratiæ prędictę suũ debitũ cõsequãtur effectũ.Dudũ si quidẽ prioratu Magenuass.ordinis sancti Benedicti Claromõtẽl.diœcesi.per liberã resignationẽ quõdã Oliuerij de Cõbrioles tũc ipsius prioratus prioris,de illo quẽ tũc obtinebat per dilectum filiũ Armãdũ Vayni clericũ dictæ diœcesis procuratorẽ suũ ad id ab eo specialiter constitutũ,in manibus Felicis recordationis Innocẽtij Papæ viij. prædecessoris nostri sponte factã,& ꝑ eũdẽ Inn.prædecessorẽ admissã,apud sede prædictam vac.Idẽ Inn.prædecessor prioratũ prædictũ,q̃ cõuẽtualis existit,vt præfertur vacan.& antea dispositioni apostolicę reseruatũ,dilecto filio Ludo.Donereis clerico dictę diœcesi.per eũ vsq; ad quinquẽnio postquã illius possessionẽ pacificã foret assecutus,tenẽdũ,regẽdũ, & gubernãdũ apostolica authoritate cõmẽdauit.Et deinde post quã in monachũ monasterij sãcti Ermouari ordinis Carnotẽ.diœcesi.à quo dictus prioratus dependet receptus fuisset, & habitum iuxta monasterij consuetudinem suscepisset, & ꝓfessionẽ ꝑ monachos emitti solitã expressè emisisset regularẽ,sibi ex tũc cõtulit,& de illo etiã ꝓuidit, illũq; collatũ & de illo sibi prouisũ fore decreuit pręfato Ludo.cõcedẽs. Et si dictus Oliuerius tẽpore resignationis huiusmodi in aliqua infirmitate cõstitutus foret,ex qua ipsum xx.die post eãdẽ resignationem decedere cõtingeret, nihilominus cõmẽda,ac collatio & prouisio prædictæ validę & efficaces existerent in omnibus & per omnia,perinde ac si dictus Oliuerius post huiusmodi resignatione viueret,& prædictos xx.dies superuixisset:dictúsque prioratus non ꝑ obitũ, sed per resignationẽ huiusmodi vocasse cẽserentur,prout in literis ipsius Inn.prædecessoris plenius cõtinẽtur. Cùm aũt, sicut accepimus,ex eo ꝙ dictus Oliuerius ante tẽpus præstiti per præfatũ Armãdũ procuratorẽ suũ in cãcellaria apostolica in literarum expeditione consensus,fuerit vita defũctus,licet post datã dictarum literarum,& admissam per d. Inn.prædecessorem resignationem huiusmodi,virtute supplicationis d.Innncen.prædecessoris porrectæ, in qua dictum prioratum tũc resignauit,ipse Oliuerius adhuc in humanis agens,à nõnullis nimium curiosis,& iuris ignaris asseritur resignationem huiusmodi post dicti Oliuerij obitũ, & non die datæ dictarum literarum factam,& admissam cẽseri debere:Nos ad huiusmodi ambiguitatis tollendum dubium debitè prouidere volẽtes,motu ꝓprio,non ad alicuius nobis super hoc oblatæ petitionis instãtiã,sed de nostra mera deliberatione,& ex certa scientia,authoritate præfata,tenore p̃sentiũ declaramus,resignationem p̃dictã de die data huiusmodi factã,& admissã fuisse,& dictum prioratũ tunc per ipsam resignationem vacasse,ac in præmissis datã literarũ,& non præstiti consensus includi debere,& ꝓpterea commendã,& prouisionem p̃dictas validas, & efficaces fuisse & esse,sicque per quoscunq; iudices cõmissarios, & auditores in quancunque instantia. Et si ad p̃sens inter p̃fatum Ludouicum,& quoscunq; alio lis seu molestia pẽdeat indecisa,ac iudicum & colligantium seu molestãtium nomina,cognomina,qualitates & merita causarũ huiusmodi p̃sentibus haberi volumus,ꝑ expressis sententiari, diffiniri & iudicari debere.Nõ obstantibus p̃missis ac constitutionib⁹,& ordinationib⁹ apostolicis,cæterísque contrariis quibuscunque.Nulli ergo nostræ declarationis,& volũtatis infrin-

tis infringere &c. Datum Romæ apud ſáct. Petrum. Anno 1494. xj. Calen. Feb. pōtificat. noſtri anno 3. Leo &c. ad futurā rei memoriā, & ad Roma. pōtificis ꝓuidētiā circūſpectam ſpectat, dubia quæ occaſione gratiarū ꝑ ſedē apoſtolicā cōceſſarum ꝑ tēpore oriūtur, ꝑ ſuę declarationis myſteriū taliter plana facere, vt ſublatis obſtaculis vniuerſis, & ſemotis q̃buſcūq; ambiguitatibus, gratiæ ꝑdictæ ſuum debitū cōſequātur effectum. Dudum ſiquidē parochialis eccleſia de monaſterio &c. diœceſ. &c. ꝑ liberā reſignationē quōdā Io. Limelli, dū viuebat ipſi⁹ eccleſiæ rectoris, de illa quā tūc obtinebat ꝑ dilectū filiū Bartho. de Gaddis clericū Florē. ꝓcuratorē ſuū ad hoc ab eo ſpecialiter cōſtitutū, in manibus noſtris ſpōtę facta, & ꝑ nos admiſſam apud ſedē eandē vacā. Nos de illa ſic vacāte dilecto filio Andrææ Limelli clerico d. diœce. pleno iure contulimus, ac de illa ſibi ꝓuidimus ac decreuimus. Et ſi d. Ioann. tempore reſignationis huiuſmodi in aliqua infirmitate conſtitutus foret, ex qua ipſum intra xx. dies per eādē reſignationē decedere contingeret, nihilominus collatio, & ꝓuiſio validę & efficaces exiſterēt in omnibus & ꝑ oīa, perinde ac ſi d. Io. poſt huiuſmodi reſignationē viueret, & ꝑdictos xx. dies ſuperuixiſſet, & d. eccleſia nō ꝑ obitū, ſed per reſignationē huiuſmodi vacare cenſeretur, prout in noſtris. & ſignatura ſub data ab anno incarnationis dominicæ 1517. nonis Auguſti, pōtificatus noſtri anno quinto plenius continetur. Cùm autē ſicut accepimus, ex eo quòd dictus Io. ante tēpus ꝑſtiti ꝑ ꝑfatum ꝓcuratorē ſuū in cancellaria apoſtolica in literarū expeditione cōſeſ⁹ fuerat vita fūct⁹, licet poſt datā literarū ꝑdictarū, & admiſſā ꝑ nos reſignationē huiuſmodi virtute ſupplicationis nobis porrectæ, in qua d. eccleſiā tūc reſignauit, ipſe Io. adhuc in humanis agēs, à nonnullis in immenſū curioſis, ac iuris ignaris, aſſeritur reſignationem huiuſmodi poſt d. Io. obitū, & nō de die datæ dictarum literarum factā & admiſſam cēſeri debere: & propterea huiuſmodi eccleſiā nō per reſignationem, ſed per obitum vacare. Nos ad huiuſmodi ambiguitatis tollēdū dubium, debitè prouidere volētes, motu proprio, de noſtra mera deliberatione, & ex certa ſcientia, authoritate præfata tenore præſentium declaramus reſignationem prædictam de die datæ literarum huiuſmodi factam & admiſſam fuiſſe, ac dictam parochialem eccleſiam tunc per ipſā reſignationē vacaſſe, ac in pręmiſſis datā literarum, & nō ꝑſtiti cōſenſus includi debere. Et ꝓpterea de d. eccleſia collationē & prouiſionē huiuſmodi per nos factas validas, & efficaces fuiſſe & eſſe, ſicque ꝑ quoſcūq; iudices & commiſſarios, ac auditores tā in curia Romana q̃ extra illā in quacunque inſtātia ſententiari definiri, & iudicari debere, nō obſtātibus ꝑmiſſis, ac cōſtitutionib. & ordinationib. apoſtolicis, cæteriſq; cōtrariis quibuſcūq;. Nulli ergo noſtrę declarationis infrigere liceat &c. datū Romę, Anno 1508. Sexto Calē. Maij, Pōtificat⁹ noſtri Anno ſexto.

SVMMAE.

1 *Cautio iuratoria, an ſufficiat carcerato ob mulctam ciuilem. & nu. 5.*

2 *Ciuilis dicitur cauſa quando mulcta applicatur parti, etiam ſi ex crimine deſcendat.*

3 *Pœna non poteſt per iudicem remitti, ſed bene mulcta.*

4 *Mulcta ob paupertatem remiſſa non poteſt exigi, ſi pinguiorē veniat ille fortunam.*

6 *Emendam fiſco applicandam, quando poſſit iudex in alium vſum conuertere.*

7 *Pœna corporalis nō debet imponi pro modica pecuniaria ei qui ſoluendo non eſt.*

8 *Ceſſio bonorum quando non admittatur.*

9 *Modica res, quando curanda.*

10 *Luere quando non debeat in corpore, qui non habet in ære.*

11 *Carcerari an poſſint clericus, & mulier pro debito.*

Quæſtio CCCXLIX.

Quæritur an ciuiliter ex crimine ad emendam cōdemnatus, ob id carceribus mancipatus, qui idonee cauere propter paupertatem non poteſt admittatur cum cautione iuratoria tā pro emenda principali quàm expen. ſignanter mulier & clericus. Et an emēda poſſit commutari in corporalem.

DECSIO CCCXLIX.

1 ET † primò quò ad mulctā, quā nos appellamus emendā, vt dicit Ioā. Fab. in l. j. C. de modo mulctarum. & in §. ſi cōi ſeruo. inſt. de iniur. videtur quod ſic, cū titulus qui ſatiſda. cog. generaliter loquatur de cauſis
2 ciuilibus. † Sed cauſa dicitur ciuilis etiā ſi ex crimine deſcēdat, qñ mulcta applicatur parti, ſec⁹ ſi fiſco, vt tenet gl. ſin g. in l. prætor. quā ſequuntur ibi Bart. Ang. & Alb. ff. de ſepul. viola. & gl. in l. j. & Albe. & Sali. C. eo. tit. & gl. in §. in ſumma. & ibi Ang. Are. inſti. de iniur. & l. aut damna. ff. de pœn. pro qua Bar. & Ang. in d. l. prætor. allegant tex. in c. tuæ. de procu. cum aliis per Alex. in addi. ad Bar. in d. l. prætor allegatis. & per Bal. Abb. Sicu. And. Barba. Are. & Feli. in rub. de iudi. & ibi. ſingu. Io. de Ripa. nu. xcj. cum ſeq. & Cæpol. in conſi. xiiij. ver. iij. & Pet. de Bellaperti. Io. Fab. Ang. Are. & Iaſ. in §. pœnales. inſti. de act. & Io. de Plat. in l. ſciāt. ver. & no. iſtā gl. C. de iis qui ex publi. rationibus. li. x. Ergo pro iſta mulcta ciuili adiudicata parti, clericus cōdemnatus vel mulier condemnata admitti debet ad ſuā cautionē iuratoriā, vt ipſos exeat carceres, quia ob paupertatem remittitur mulcta per iudicē impoſita, l. illicitas. §. fi. & ibi, gl. Bar. Ange. & Alb. ff. de offi. pręſid. & in l. fi. & ibi Io. Fab. C. de modo mulcta. & in c. cùm olim. in ij. de reſtit. ſpoli. & c. cùm tu. de vſur. nā inanis eſt actio, quam inopia debitoris excuſat,
3 vt ibi, & in l. nā inanis. ff. de dolo. † Secus eſt in pœna, quæ non poteſt remitti, ſecundū Doct. in dictis locis, vt l. pœnā. C. de pœnis, rationem inter pœnā & mulctam vide ibi per Doc. & in l. aliud. §. inter mulctam. & in l. ſi qua pœna. & ibi Bar. & Alb. ff. de verb. ſigni. Sed eſt intelligēdum in mulcta fiſco applicata, quæ per iudicem pōt ob paupertatem condēnati remitti, vt dictis iuribus: ſed nō profectò in mulcta parti adiudicata pro ſuo intereſſe, vt no. Bald. in l. reſcripta. in fi. C. de precib. impera. offer. & gl. & Docto. in l. venia. C. de in ius voc. & And. Barb. in conſi. xj. ver. Capio nūc aliud dubium. vol. iiij. & Albe. in l. quicunque. verſi. prætereà hic verſi. item oppo. quod remitti. C. de ſeruis fugiti. & Luc. de Pen. in l. prædia. ver. xxvj. ſic in remiſſione pœnarū. C. de loca. prædio. ciui. lib. xj. cum aliis per eum alleg. & dixi ſ. in q. xlv. inci. Sed aliud dubium erat ex eo quod princeps. Quoniā in mulctis ſiue emendis plus pōt iudex quàm in pœnis, vt ibi vide. & idem Bar. in l. j. in j. & vltim. q. & Moder. ff. ſi quis ius dicen. non obtemper. & Luc. de Pen. in l. j. C. de iis qui ex publi. ratiocin. & Io. de Plat. in l. j. ver. & quæ differētia. C. de fiſca. vſur. Et promiſcuè vtor mulcta pro pœna & econtrà, licet inter ipſas ſit differentia, quia pœna imponitur, vbicunque à lege cōi, vel ſtatuto pro delicto nominato, ſcilicet pro homicidio, furto, ſimilibus, quæ eſt ordinaria à iure inflicta, ſiue ſit corporalis ſiue pecuniaria. Si verò pro alio innominato, vt pro pręcepto iudicis, aut defectu, ſeu cōtumacia, vel ſimili imponitur, ſtrictè dicitur mulcta ortra ordinaria ad iudicantis arbitriū impoſita. ſecundū Bar. & Al-
4 ber. in d. l. ſi qua pœna. & aliis ſ. alleg. † Ita quod mulcta per iudicē ob paupertatem remiſſa, non pōt ab eo amplius etiā ſi ad pinguiorem peruenerit fortunā, exigi, vt dicit tex. in d. l. illicitas. §. fi. quam ibi gl. Bar. Ang. & Doct. faciunt ſingu. ſignanter Ludo. Bolog. in ſecundis interpretat. ad idem eſt tex. in l. ſed vnius. §. ſi ante. & ibi Ang & Alber. ff. de iniur. Et ita per illa iura tenent Guli. de Cugn. & Bal. in l. fi. ff. de in ius voc. & Bal. in l. acceptam. in xxiij. q. C. de vſur. & Paul. de Caſt. & Rom. in l. ſi quis id quod. & ibi Iaſ. ver. tertio colige ex eodem tex. ff. de iuriſdi. omniū iudi. & Barba. in cap. Odoardus. ver. no. quod exceptio. de ſolu. & Feli. in c. ad liberandum. ver. ſed declara iſtam regulā de Iudæis. vbi allegat Rom. in ſingu. xiiij. incip. Quod non valens ſoluere. Et idem ſi parte permittente pro emenda ſibi adiudicata cōdēnatus luit in corpore, quod nō tenetur ſoluere emendam, ſi venerit ad meliorem fortunā, vt volunt Bal. & Do. ſ. alleg. de Puteo in tractat. Sindi. in verb. pœna. c. licet dicatur. poſt princip. & Albe. in d. l. j. §. fi. de pœn. & in hoc non videtur

dubiũ.& idē Mart.Laudē.in trac.de fisco.§.lxxxvij.postquã semel est remissa. Et idē secundũ Bar.in d.l.illicitas.§.fi. est in banno sicut in mulcta,cũ pari passu ambulent,secundũ gl.in d.l.j.§.ex hoc rescripto.in verb.vel mulctis,id est aliquibus bãnis.ff.de ventre inspi.† Aduerte etiã ad vnũ,quod licet iudex aut curia suprema nõ possit de iure emēdã fisco applicatã in aliũ cõuertere vsum,l.præcipit.§.puidētibus. & ibi Bar.Io.de Plat.in iiij.no.Iac.Rebuf.& Luc.de Pen. C.de canone largi.tit.lib.x.& bo.tex.in l.fi.C.de iis quę ex publica coll.illa.sunt.lib.x.& in l.duos.in fi.C.de suscep.& archa.lib.x.tñ põt modicã ex ipsa emēda pecuniã ad suum placitũ conuertere,vt tenet Bar.& Doct.s.alle.in d.§.prouidentibus.per tex.in d.diuus.ver.hanc rationē.vsque ad fi.ff. de bon.dã.& idē Io.de Plat.in d.l.fi.de iis quæ ex publi.colla.& Bar.in l.mulctarum.C.de modo mulctarũ.& sequitur Cæpol.in l.j.§.sciendũ.ver.Itē licet potestas nõ possit.ff.de ædil.edic.& de Puteo in tracta.syndi.in verb.expensa.c.potestas.idē dicit Bal.in l.ij.C.de cõi rerũ aliena.ver.& adde quod no.ff.quod vi aut clã.l.prohibere.§.planè,&c.quod licet per d.§.planè.nullus post principē possit dare fiscalia, fallit in modicis,d.l.diu⁹.vbi Bar.dicit in fi.no.tu iudex maleficiorũ,qui vis aptare camerã tuã,nec potes habere pecuniã à cõi,vel hic à thesaurariis,vel receptoribus generalib. nostris.vel vis soluere aliquibus nũtiis, pro inuestigãdo aliquo maleficio,dicit quod hoc põt licitè facere ex pecuniis, quæ rediguntur ex quibusdã mulctis extraordinariis & paruulis,arg.illius l.in fi.quia sufficit secundũ eum ꝙ vestimēta damnatorũ vilia quis non conuertat in sui vtilitatem,sed in vtilitatē officij,sed curia non cõsueuit hoc facere, sed per manus receptoris. Et vbi aliquid applicat aliquibus religionibus,& conuētibus vtriusque sexus ad Deũ pro Rege orãdũ,vel in reputationē ecclesiæ cui facta fuerat iniuria,hoc non facit de emenda eidē Regi applicata,sed de emenda in qua vltra regiã condemnatur in partem.& no.ad id quod dixi de bonis seu vestimentis damnatorũ,quod cõmentarien. cõsurgerius aut iolierius seu custos carcerum debet ex quadã in ordinatione Parisien.facta habere zonã:posito quod sit de argento non excedente vnam marcam argenti. Et suã taceam argenteam,si secum habebat,ac argentum vsque ad summam decem librarum Turonen. Tamen si zona argentea,vel argentum quod secum deferebat modicũ plus quãtumcunque modicum excederet, nihil de his habere debet cõmentarien. Et cætera bona quę sunt inferius zonã vna cũ chlamide,sunt,& spectant tortori,seu magistro altæ iustitię, vt habetur in magno Frãciæ cõsuetudinarito ti.de pœn. & Guil.Rouille in suo iustitiæ cõpen.lib.x.ver. Et quãuis pro nũc vt ita nũc de Iacobo de Beaune generali Frãciæ in mõte Fauconis patibulo suspēso torquē seu catenam paruã habuit,quã debebat habere custos carceris,si non excedebat dictam summam decē librarum. Et videtur ordinatio prædicta fuisse extracta ex d.l.diuus. Præterea hæc pars approbatur per ordinationem cxxiiij. Ludouic. Regis xij. quæ vult quòd condemnati ad emendam erga partem,& prisionem siue carcerem pro eadem tenendum,liberari non possint sine expresso partis consensu. Ergo à contrario sensu, vbi pro emenda partis non sunt condemnati ad prisionem pro eadem tenendam,non possunt incarcerari nisi pro emenda fisco applicata,vt in ordinatione eiusdem Ludo. Regis cxxiij. Et ita aliqui ex dominis sed pauci tenuerũt, & maximè in muliere,quæ hodie secundùm iura noua pro debito priuato vel etiam fiscali incarcerari non potest,authē. hodie.C.de custod.reor.& vnde sumitur. Quæ quidem volunt,quod si pro crimine leui,detentionem tamen personæ requirente,non possit dare fideiussorem,tunc ipsa dabit iuratoriam cautionem de iudicij obseruatione:si verò sit aliud crimen grauissimum quod tunc debet in monasterium vel asceterium mitti:quæ ascetēriæ dicuntur,quæ assistunt orationibus & ieiuniis, vulgariter appellatæ, reclusæ, vtpote repentitæ conuentus beatę Mariæ Magdalenes,vt authentic.apud quos oporteat causas dicere monach. & asceste-

rias.in prin.& ibi gl.in verbo asceteriis.& Ang.vel debet mulierib.secularib.honestis tradi custodienda. Sed hoc nõ seruatur de stylo & cõsue.curiarũ Frãcię quousq; fuerit de crimine cognitũ,tamē in hominũ carcere,& camera,& loco à viris separato ponitur. Et ꝓ ista parte accedat tex.in c.ij.cũ ibi not.per Doct.de iudi.li.vj.† Quare ꝓ emenda priuati, maximè modica,& præcipuè mulier pauper nõ valēs soluere,aut fideiussorē dare,detineri nõ debet,sed admitti cum cautione iuratoria:d.auth.hodie.& ibi voluit Ioan.Fab.& Bal.in d.l.q̃cũq;.ver.sed q̃d si aduersarius.de seruis fugit. ꝙ quis non est in carcere ꝓ modico tenēdus.l.diuus Vespasian⁹.§.fi.ff.de iure patron.& idē Bal.& Pau.de Cast.in d.l.

7 fi.de in ius voc.† Ratione cuius dicit Bal.in d.l.quicunq;. post pr.ver.Itē facit ad quæstionē,in fi.quod ꝓ minima pecuniaria pœna ei qui sfoluēdo non est pœna corporalis imponi nõ põt.ꝑ tex.in d.l. illicicitas.§.fi.& ibi eum sequitur Ale.in addi.ad Bar.ver.primò casu. absurdũ eñ esset,vt inquit Bal.in d.l.quicũq;.punire in corpore eũ qui parũ trãsgressus est,qui nec etiã vituperari vel flagellari debet.l.ij.§. fi.ff.de iis qui sunt sui vel alieni iur.& l.quamuis.ff.de cond. & demõst.qui tex.in d.§.fi.dicit,quod diuus Adrianus Vmbritiã quãdã matronã in quinquenniũ relegauit,ꝙ ex leuissimis causis ancillas atrocissimè tractasset:ergo si nõ atrocissimè,non sic,secũdũ Bal.& Ang.& ibi,fuisset punita, vt j.ꝓ alia parte contraria dicã. Tũ si ꝓ emēda detineretur in carceribus,hoc esset in perpetuũ,cùm non habeat vnde soluere, quod fieri non debet.l.incredibile.C.de pœnis, ad quod iudex habet aduisare,& cauere ne sit detentus moriatur in carceribus,etiã si pars vellet eum manere in eisdem, potius q̃ luere,vt infrà dicam. Secus si haberet vnde,secundùm Bal.& Pau.de Ca.in d.l.fi.& Bal.in d.l.quicunque igitur. In contrarium videtur facere diuersitas rationis,quia licet ꝓ ciuili causa nõ possit pœna corporalis vel carceris in defectũ solutionis imponi,cùm detineri in carcere sit pœna circa corp⁹ detenti,nisi facta excussione bonorũ,vt dicit gl. iure vnica.in l.iij.§.tutores qui repertoriũ.in verbo,vinculis.quã ibi faciũt sing.Bar.& Alb.ff.de suspect.tuto.& Bal. in d.l.fi.de in ius vocã.& in tract.suo de carce.in v.quæ.tertiæ prin.aliàs ille trac.fuit.dñi Frãc.de Perusio filij domini Bal.vt dicit And.Barb.in c.olĩ.nu.xlj.de rescri.& ille tract. ponitur inter tract.Bar. Et amplè tenet Bar.in l. sacrilegiis. §.cum eo.aliàs Labeo.ff.ad l.Iuliam.pecul.Bal.Imo.Roma. & l.Moder.in l.si filiofamiliàs.in ij.ff.sol.mat.Ange. Arct. & Ias.in §.cum quoque institu.de action.& Abb.Sicu.in c. quo ad consultationem.de re iudica.& ibi Feli.versicu.non deuenitur ad capturam.cum aliis per eum alleg.& dixi in repetit.l.consentaneum.in v.& vj.concl.C.quomodo & quãdo iud.& in §.xiij.de iurisd.om iud.libr. consue.Bitur.à qua quidem carceris detentione liberatur cedendo bonis, quia tunc non habet dispositionē d.c.Odoard.secundum Sicul. in fi.& in c.finem litibus. de dol.& contu.& Decis.capel. Thol.q.cccclxvj.vbi loquuntur in monacho & si per annũ indurauerit censurus, potest brachium seculare ad ipsum carceribus mancipandum implorare.iuxta c.j.de offi. ordi. vt l.j.& ibi Cin.Bald.& Sali.C.qui bo.ced.pos.nisi esset cõsuetudo,quod nunquã quis pro debito ciuili incarceretur, vt est in hoc Regno Franciæ, nisi ex hoc sit expressè sic obligatus,aut condemnatus,vt dicit Ioan. Fab.in d. §.cum quoque.versi.item quæritur. dixi suprà &c.& valet talis obligatio post quam iurauit,vt tenet Io.Fab.in §.fi.in fine institutio.de iure persona.& Guido Pap.in quæst.Delph.lxj. Et ita Parisiis fuit iudicatum,vt patet in decisi.Galli.quęst. cxj.& fuit consuetudo villæ Turonen.in hoc approbata.

8 † Vnde tunc secundum Ioan.Fab. in d.§.cum quoque.ver. quid dices.non admittitur cessio pro ciuili,nisi creditor instaret,& peteret eum detrudi,vel excommunicari per iudicem ecclesiasticum,vt infrà dicam.quod intellige facta prius bonorum excussione,vt suprà dictum est:creditur seruienti referenti super hoc se inquisitionem cum vicinis fecisse suis,& nihil reperisse,vt voluit Iacob.Butr. licet Bartol. contra

cōtra l.stipulatiō.§.habet.de noui ope.nunt.tamē Butr.opi. seruatur de stylo curiarū Frāciæ,vt latè dixi s.in q.inci. an substitutus p cōtractū matrimonij.Etipsa inquisitione facta per curiā permittitur procedere per captionē,& incarcerationem,vel excommunicationem etiam si per censuras ecclesiasticas condemnatus sit presbiter,c. Odoard.de sol.c. peruenit.de fideiusso.aut etiā si sit mulier pro debito simplici,cum non possint carcerari,iuxta illud vulgare Cassiodori,Reddat debitum pœnis quod non potest compensare pecuniis.Alb.in d.auth.hodie.de cust.reorū.Et mulier pōt cedere bonis.l.pen.C.qui bo.cede.pos.Et hoc nisi intra mēsem à tēpore significationis ordinationis & promissionis curiæ sibi factæ computandum soluerint,si velint tamen cedere bonis potuerūt,vt dictū est.Quāuis Alb.in rub. qui bo. ced.pos.in j.q.dicat cōmunē esse opi.in cōtrariū,quod pro pecuniariis quis potest incarcerari,dicens de facto ita seruari:& idē Alb.in l.ob æs.C.de actio.& obl.quod tamē hic non seruatur,nisi modo prædicto,quod de iure videtur verius:quod secus videtur,vbi agitur ciuiliter pro emenda ex crimine descendente,pro qua quis bonis cedere non potest,siue clericus siue laicus.d.iurib.& aliis infrà allegandis.c.episcopus.§.libertus.xij.q.ij.& tenet Rot.Dec.lxxxiij. aliàs decis.xxij.nota ꝙ ibi monachus.de restitut.spoli.in antiq. & tamen laicus q nō habet in ęre luere debet in corpore,d. l.quicunque.in prin.per illum tex.& d.l.fi.& ibi Bal.&Pau. de Cast.de in ius voc.vbi Bal.dicit hāc regulam esse veram, vbicunque quis conuenitur ratione maleficii, vel doli : & non,vt infrà dicā,ex simplici debito,quòd non descēdit ex maleficio,vel quasi,l.nemo carcerem.& ibi Bar.Ang.Io.de Plat.& Iac.Rebuf.C.de exactio.trib.lib.x.& Ang.in d.l.si quis id quod.& ibi Ias.ver.tertiò pōdera tex.de iurisd.om. iud.& Bar.in l.j.§.fi.ff.de pœnis.& Albe.in ij.parte statu.q. cxcvj.& tex.in c.j.§.homicidium.in fi.ver.qui verò ad prædictā pœnā.de pace tenen.& iura.firma.&Doct.s.alle.in d. l.j.qui bonis cede.pos.& Io.Fab.in d.§.eū quoque, versicu.quid si ex delicto.volens quod si quis agat iniuriarum,& cōcludat ad pecuniā,ꝙ si reus condemnatus velit cedere bonis,ꝙ non admittatur,sed ꝙ pœna pecuniaria debet cōuerti in corporalem,pro prædicta. & Idem Ioann.de Plat.ibi, & Bal.q.ij.Ang.Are.ver.quæro an no tātùm.& eos sequit Ias.ver.iiij.sub prædicta regula.& Io.Fab.in d.l.j.qui bono.cede.poss.& idē tenēt Inn.& Barba.in d.c. Odoardus, & c.finem litibus.de dolo & contuma.vbi videntur velle, idē esse in clerico,quod pœna pecuniaria possit conuerti in corporalē actore volente,vt infrà dicā,pro qua quidē regula facit tex.in l.sed ex parte.§.quāquā.& ibi Bal.in antiq. lectu.quē ipse in prin.l.& alij.cum §.interdum legit. ff. quòd cū eo qui in alie.& tex.in l.si rerū amota,ff.de re iud.sic etiā tenet Bal.in tract.suo iudica.c.vtrū beneficium cessionis.& Bar.in d.l.illicitas.§.fi.in distinctione quā facit,quæ tamen fuit Petri de Bellapertica insti.ex quibus causis manumit.nō pos.ver.vnde dicunt.& Feli.in d.c.ad deliberandum.in iij. no.per illū tex.Iudæis. Quinimò si talis cōdēnatus possit totam soluere summam in qua extitit condemnatus, excepto denario,adhuc videtur habere locū regula pdicta,secūdum Bal.in l.cum sit.C.de sepul.viola.quē sequitur Ale.in d.l.si q.s id quod.& Fel.in d.c.ad deliberandā.versi.itē no. quòd si talis soluēs.pro hoc facit quod no.gl. & Bal.in l.res bona fide.ff.de contrahen.emp.& quod no.etiā in l.quæ hæredi. ff.de condi.& demonstra.quod si debens soluere gabellam totā excepto vno denario soluerit:ꝙ nihil fecit:cū simi.aliis per And.Barba.adductis in proœ.cle.vbi vide,quando de modico sit curādum.Et hæc videtur de iure ciuili esse veritas secundū Bar.& Doct.in l.iiij.§.Cato.in l. stipulationes nō diuiduntur.ff.de verb.oblig.& idē tenet Frā.Purpu.in l. imperiū.nu.335.ff.de iurisdi.om.iud.& Iason in auth.qui rē. versi.venio ad primā q.C.de sacrosan.eccl.& Ale.in l.si seruus.§.si pluriū.in fi.ff.si quis caut.& Ludo.Gomesius in d. §.pœnales.nume.xviij.de actio.vbi dicit istam communē, & ibi hoc probat.Et quamuis dura non debet omitti. Tamē istud dictū Bal.videtur esse de directo cōtra illud quod ipse dicit in d.l.quicunque.ver.item facit ad quæstionem,ꝙ pro minima pœna non debet quis in carceribus detineri,vt
6 in prima parte dictū est.Et illud videtur verius & æquius secundū Ias.in d.l.si quis id quod.ver.ij.collige regulam. & in d.§.pœnales.nu.50.quod pro vno minimo tantū restante non possit detineri.& pro ista parte videtur text.& ibi gl. in c.suam.de pœn.vbi de æquitate qui soluit maiorem partē pecuniæ liberatur à pœna totali.& Ias.in l.ij.ver.& cū prædicta cōclusione.C.de iure emphy.& de Puteo in syndi.ver bo,pœna.licet dicatur quod qui.sequendo in d.l.quicūque. & ista videtur maiorem habere apparentiā,per ea etiā quæ in tertia limitatione dicam.& facit quod dicit Bal.in authen. sed iam necesse.C.de do.ante nup.ꝙ si statutum velit,quod debitor possit capi propria authoritate,vel aliàs fit mētio de debitore,quod non habet locū in debitore modicæ & paruæ quantitatis,per gl.ibi,& idē Flor.in l.alienationes. in fi. ff.fami.erci.& Cæpo.in d.§.sciendū.ver.itē statutū.cū aliis per eū alle.vbi recurre ad prædictū Brocardū ꝙ de modico nō est curādū,l.si debitori.ff.de iudi.& l.scio.ff.de in integ. resti.& ibi Alb.& per Ias.in auth.quā rē.ver.venio ad primam quæstionē.C.de sac.sanct.ecc.& Ant.Corse.in tract. de minimis.in j.regu.& facit quod decidit Ias.in rub.ff.sol. mat.ver.vltra scribētes.de statuto excludente mulierem dotatā nō habere locū ī muliere dotata in vno quaterno.vt ibi: licet teneat contrariū in c.si proponente.per illū tex.cū glo. in arg.de rescri.ver.itē no.quod mulier dicitur dotata,quia nō reperies alibi ita amplè per aliū quā Cæp.in c.j.versi.no. xj.vsque ad xij.no. Tamen cōis opi. Alex.Areti.& omnium Moder.est in l.iiij.§.Cato.& in l. stipulationes non diuidūtur.ff.de verb.obl.& Inn.Abb.Sicu.in d.c.suā.& in c.cùm dilecti.de arbi.ꝙ in obligationibus tā dandi, quàm faciēdi, dū tñ factū sit diuiduū,pœna adiecta debeatur pro ea parte,qua nō fuit solutū vel fuit cōtrauentū,aliàs in totū,d.c.cū dilectus.vbi vide per Doc.s.alle.insuper Andr.Ala.in d §. Cato.nu.146.cū seq.cui videtur dubia.vbi ponit regu.cum plurib fallen.& in j.fal.inclinat in hanc partē,dū dicit pœnam nō cōmitti qñ quasi totum principale debitū est solutum,secundū Sicu.in d.c.suā.& verū dicit,quia bis dicit,sed nos nō sumus in pœna vltra sortē principalē promissa, sed in pœna pro delicto imposita,quā pro parte maiori soluit, an possit excarcerari. Et Gomes.in d.§.pœnales.nu. xviij.tenet ꝙ nō,dicēs istā esse cōem,& quāuis dura nō debet in iudicando omitti.& respondet ad Doc.tenētes contrariū.Sed dico,nō debet detineri,si modicū restat ad soluendum:quia soluit ad duos aureos vsque,vel aliā maiorē arbitrio iudicātiū arbitrandā,iuxta no.in l.si oleū.ff.de dol.mal.& in l.si superstite.§.sanè.C.eo,nec pro tā modica summa debet detineri,nec corporaliter puniri,sed cautionē præstare de soluendo,si ad pinguiorē peruenerit fortunā,vt j.dicā. Et istā reg.qui nō habet in ære luat in corpore,limitat Feli.in d. c. deliberādam.tribus modis.Primò vt dixi quod locū habeat qñ pœna descendit ex delicto,& non ex debito,& cōtractu simplici:per d.Bal.in d.l.fi.de in ius voc.& in l.fi.§.& si prefatū.C.de iur.delib.& idem de S.Geor.in d.l.fi.qui alleg. gl.c.j.xv.q.vj.Secundò si is cui mulcta, seu emēda fuit applicata voluerit eum in corpore luere,aliàs si nolit,sed potius eū expectare vsquequo fuerit effectus soluendo,tunc debet remanere in carceribus,secundū Bal.in l.ꝙ si minor. §.si seruus.quē legit cū prin.l.ff.de mi.qm̄ īuita parte aliud ꝓ alio solui nō pōt,vt ibi.& l.ij.si cer.pet.& hoc ante eum tenuerat Inn.in d.c.Odoardus,& ibi Abb.Sicu.post Io.And.in j op po.cum aliis alleg.ibi,per Bern.Laud.in addi.ij. & idē Cæpol.in cau.xvj,& Paris de Puteo in tract.syndi.in ver.pœn. c.licet dicatur.in prin.per tex.in d.l.fin.de in ius voc.ibi, ex querela patroni.& ibi no.Bal.& Ang.quāuis Pau.de Castr. ibi velit quod iudex potest arbitrari pœnā corporalē,si videat ꝙ nō sit soluēdo,ne moriatur in carceribus.sed primā partē tenet Fran.Purpu.in d.l.imperiū.nu.334.vbi dicit ꝙ licet fieri ad vtilitatē priuatā dñi in l.quæcūque.de seruitu.

ſtandi.& idem in pdictis tenet ſing.& amplè Bald.in conſi.
cccl ix.aliàs ccclxx.in caſu vertente inter Blaſiũ Matheoli.li.
iiij.Et ideo ex quo Papa,cuius authoritate minor obtinuit
beneficiũ cũ facultate cedendi,& renuntiandi,& etiã pmutã
di illud,&loco dimiſſi aliud acceptandi,ꝙ liberè poſſit reſi
gnare,ac adminiſtrare,vt ſentit gl.à cõtrario ſeſu in c.ex rõ-
ne,de ætate & quali.quæ dicit ꝙ licet Papa diſpẽſauerit cũ
eo,q eſt minor ætate in beneficio,nõ tñ intelligitur diſpen
ſaſſe in libera illius adminiſtratione.Et idẽ dicit Goffri.in
c.indecorum.eo.tit.& Pet.de Ancha.in dic.ſi annũ xiiij.in
iiij.no qđ eſt verũ,qñ ſolũ fuit diſpenſatus ad tenẽdum,&
non ad cedendũ.ergo ſi fuiſſet ad reſignandum diſpenſatus,
vt hic erat,qđ poſſet igiť &c.qm̃ de aliquo debet illa clau-
ſula operari.c.ſi Papa.de priuile.lib.vj.p hoc facit qđ dicit
Ant.de But.conſi.xxix.inci.viſis puncto & quæſitis.ver.ad
vltimum,qđ maior xiiij.annis põt pſentare ſine curatore.vt
4 ibi,cum aliis per eum alle.†Sed qđ non poſſit reſtitui tenet
ſimpliciter glo.in l.ait ptor.in prin.ff.de minor.ſ.maiorem
xiiij.aduerſus renuntiationem beneficij reſtitui non poſſe.
& idem renuit Tancre.in d.c.ex parte.de reſti.ſpo.& Io.de
Bernar.in gl.magna.ibi ante fi.Et hoc ſi beneficium fuerit
alteri collatũ:q̃a tunc non põt.reſtitui,cũ res nõ ſit integra,
p tex.in l.ꝙ ſi minor.§.Sceuola.ff.de mino.& ĩ l.fi.C.dere-
pu.hær.vbi minor nõ reſtituitur,re nõ integra,aduerſus re
pudiationẽ,ſecus vero ibi reſignatio ſuũ ſortita non fuiſſet
effectũ,& ſic re integra:tunc bene poterit in integrũ reſti-
tui.Et iſtã opi.ſequiť Vincen.ibi,licet.in c.ex literis.& in c.
conſtitutus.de in inte.reſti.voluerit,qđ beneficiũ ſit mino-
ri reſtituẽdũ,etiã ſi alij fuerit collatum.Sed opi.gl.in d.c.ex
parte.ſequũť ibi Hoſti.Anto.de But.Pet.de Anch.& col-
lect.hoc addito,ſi eccleſiæ animabus expediat talem habere
minorẽ.& idẽ Archi.in c.certis.xv.q.iij.poſt gl.ibi in fi.&
etiã Io.de Ligna in d.c.ex parte interueniente tamẽ ſecũdũ
cũ noua ſuper hoc collatione.Et ſic magis ſecũdũ Doc.præ
alle.conſiderať læſio eccleſiæ quã pſonæ.Et quam habeat
læſionẽ eccleſia ex defectu talis minoris Deus ſcit:tñ opin.
gl.in d.c.ex parte.ſequũť ſimpliciter(reiectis ſupradictis ad
ditionibus)Io.And.Car.de Zab.Hen.Bohic.& Abb.Sicu.
ibi,& Spec.in tit.de in integ.reſti.§.qualiter.ver.quid ſi mi
nor renũtiat beneficio.&Bal.& Alb.de Roſ.in d.l.ait ptor.
&Pet.de Raue.in ſuo aureo alphabeto.in verbo reſtitutio.
ver.Et an in beneficialibus.& etiã in ſuo cõpẽdio iuris ca-
nonici.tit.de reſtit.ſpol.ver.no.gl.in c.ex parte.& Vbertus
de Bonacurſo in praxi,ti.quib.mod.ſuo noĩe agẽ.ver.quan
quã in ſpiritualib.& ibi add.& Ang.in l.vnica.C.ſi de mo-
mẽta.poſ.fuer.appel.& Petr.de Ancha.&Phil.Frãc.in d.c.
ſi annum.xiiij.&Guid.Pap.in ſuo ſing.dclxxx.inci.ſi minor
xxv.anno.Et p hac Deciſio.facit ꝙ ſi minor denegauerit
feudum,& ſit deuolutum ad dominũ.c.ſi vaſallus.ſi de feud.
fuerit cõtrouer.quod põt reſtitui in integ.ad ſuum feudũ,
qđ beneficiũ dicitur.c.j.§.beneficiorũ.quibus cauſis feud.
amitta.vt tenet Alb.in l.ſi ex cauſa.§.nũc vidẽdũ.verſic.itẽ
vides.ff.de minor.p no.in §.pterea.de phi.feud.alie.p Fe-
de.& idẽ ibi tenet Aluaro.& ppoſi.Mediola.& Alb.in ſuo
dictiona.in ver.feudũ.ver.vaſall⁹ poſſit ſe liberare.Ibi,qđ
ſi minor.vbi facit vnã in materia feudorũ ſũmã,ad quẽ in
eadẽ recurre.& tenet Ale.in conſi.lxix.circa primũ de quo
queritur.ver.præterea etiã li.j.& Alb.Brun.in conſi.100.
in pmiſſo caſu videť.Et idẽ videť in officio,cũ ſit bona arg.
de beneficio ad officiũ ſecũdum Doct.& alibi dixi,de quo
p Io.Fab.in l.nemo.C.de offi.aſſeſſo.& in §.cũ autẽ.inſti.
q mo.ius patr.poteſta.ſolui.tamẽ ibi loquiť qñ princeps ſim
pliciter reſtituit aliquẽ,vt poſſit recuperare officiũ.Tũ hæc
cõclu[illegible]uidenter probať.Quãuis enim minor xxv.anno.p
legẽ,ſtatutũ,aut [illegible]ue.admittiť in aliquo actu iudiciali,vel
extraiudiciali,tãquã maior & legitimã habẽs pſonã,qđ fie
ri põt,vt d.l.fi.qui legiti.pſo.& voluit gl.quã faciunt ſingu.
Bat.Alb.& Ang.in l.ij.ff.de eo qđ certo loco.cum aliis per
nos alle.in cõſi.ix.inci.argumentis(vt paucis abſoluam)o-
miſſis.Tamen per hoc non videtur ei interdicta in integrũ

reſtitutio,ſi lædať,ac ſi non fuiſſet reputatus maior,vt tenet
gl.in d.l.ij.vnica.ſi de momẽ.poſ.fue.app.quã faciũt ibi ſin-
gu.Cin.Odof.Bar.Alb.Pau.de Caſt.Bal.ver.quæro nũq d.
eccleſia.& ver.vlti.quæro.& Sali.ver.quæro tertiò,& ibi e-
tiã Ang.& Bal.ĩ auth.ſi captiui.ver.ſed iuxta hoc quærũtur
duæ vtiles quæſt.C.de epiſc.& cler.& Io.Pet.de Ferra.ĩ tit.
de ap.à ſentẽtia diffi.ver.itẽ in cauſa momẽtaneæ poſſeſſio-
nis.& Rom.cõſ.xc.inci.viſo themate quæſt.verſi.pterea.&
cõis eſt cõcluſio.& idẽ Bar.ĩ cõſ.cj.ici.Geraldus de Tuder
to minor.ver.ſup ſecũdo pũcto.& Pau.de Caſ.ĩ cõſ.xxxviij.
cuius initiũ eſt,vt bene attingatur.ver.ij.vidẽdũ eſt.vol.no-
uorũ.& Alb.in j.pte ſtat.q.xxxiij.& Io.Fab.Pau.de Caſ.&
Mod.in d.l.fi.qui legi.pſo.ſtãdi.& Aufr.in q.capel.cvj.ante
fi.licet videatur gl.in cõtrariũ,l.exigẽdi.in ver.cõdẽnatione
in iii.q.C.de pcu.quod tñ nõ eſt:ſed limitat gl.in d.l.vnica.
ſi de momẽ.poſ.quod intelligatur,qñ minor legitimatur ad
iudiciũ p ſe ipſo,vt reſtituatur:ſecus vbi p alio,tũc reſtitui
nõ põt,vt ĩ caſu d.l.exigẽdi.Et hoc duplici rõne.Prima q̃a
reputatur maior.Secũda,q̃a reſtitutio nõ pdeſt ſibi,ſed a-
lij,& ad hoc no.illã gl.in d.l.exigẽdi.Bart.in iij.q.& Pau.de
Caſt.& Iaſ.in fi.& pariter Iaco.de S.Geor.ver.in glo.Vnde
Old.in d.l.fi.qui legi.perſo.dicit(vt refert ibi Alb.ver.vl-
timo quæro)hãc quæſt.fuiſſe de facto Bononiæ exiſtẽtibus
p minore aduocatis dñis Azone,& Bagarato.Et contra eũ
dñis Baldino.& Iac.Baldino.quã latè ibi diſputauit allegã-
do p & cõtra,tñ dicit terminatã nõ fuiſſe:ſed ptes ſe cõcor
daſſe:& eius allegationes ponũtur in effectu p gl.in d.l.vni-
ca.ſi de momẽ.poſ.quæ ſolui p opi.Azo.& ita tenuit Azo ĩ
ſumma ti.qui legi.pſo.in fi.ſed nihil dicit de illa quæſt.& li
te,quã ſequitur Odof.in d.l.fi.qñ minor patitur magnũ dã
nũ,dicẽs fuiſſe etiã de facto in quodã noĩe Staperone,q ha-
bebat magna poſſeſſiones in feudũ,in quib⁹ fecerat magnas
expẽſas vtiles,& neceſſarias,& deceſſerat relicta filia pupil-
la,quæ de iure feudorũ nõ ſuccedit in feudũ:& ille q ſucce-
debat,eã requirebat.vnde egit interdicto vti poſſidetis,&
ſuccubuit:fuit tñ pnuntiatũ,ꝙ reſtitueretur,quia petitionẽ
habere poterat p retẽtione expẽſarũ:ſi autẽ nõ poſſideret,
nõ habebat petitionẽ:vt ibi p Alb.tñ Bal.Ang.Pau.de Caſ.
in locis ſ.alle.& Pau.in l.ij.in vlti.q.C.de iis qui veniã æta.
dicunt opi.gl.in d.l.vnica.verã eſſe,ac pcedere qñ lex,ſtatu
tũ,aut cõſuetudo admittit aliquẽ in aliqua cauſa,vel articu-
lo,tanquã maiorẽ,& non in aliis,vt faciunt iura ſ.alle.ſcili-
cet in momẽtanea poſſeſſione,vel in beneficialibus,tũc põt
reſtitui:ſecus ſi ſtatutũ reputat minorẽ p maiore xxv.anno.
in oĩbus ſuis negotiis,vt eſt ſtatutũ Florẽtiæ ſecundũ ipſos.
Et apud Bituriges eſt cõſuetudo ſimilis in aliquibus locis,
ꝙ minor xxv.anno.maior tñ xxj.cenſetur maior in oĩbus &
per oĩa,vt apud Vxellodunũ,& ſedẽ illius:vel in ciuitate Bi
turicẽſi qñ minor xxv.anno.eſt vxoratus ꝙ reputatur ſui iu
ris & extra poteſtatẽ patris:quæ etiã in dicto loco de Vxel-
loduno ſeruatur,vt dixi in d.cõſi.ix.itẽ ponamus qñ per le-
gem reputatur maior,vt eſt in illo qui veniã ætatis impetra
uit,qui non reſtituitur,l.j.C.de his qui veniã ætat.Item in
caſu auth.ſacramẽta puberum.& ibi idẽ Bal.Pau.de Caſt.
& Iaſ.magis in ſpecie.ver.quid tenendum.& Curt.in conſ.
xliiij.ſuper contingentia facti.cer.minor iurando in contra
ctu.Nam ratio illius auth.fundatur ſuper fictione,quia fin
gitur maior,ex quo iura.& c.quamuis pactum.de pact.li.vj.
& idem tenuit Ang.in d.l.ij.de eo quod certo loco.& Ioan.
And.in addi.Spe.tit.de in integrum reſtit.in verb.ſaluo.&
Ale.in cõſi.clxv.nu.v.li.vj.nihilominus opi.gl.in d.l.vnica.
ſeruatur in hoc regno.& cãcellaria Frãciæ cõſueuit tales re-
leuare minores intra tẽpus exiſtentes,ſe deceptos,ac læſos
allegãtes:ſicut dicimus,qñ minor fecit contractũ legitimæ,
ſcilicet cñ authoritate tutoris & decreto iudicis,quod reſti-
tuitur.l.ſi quidẽ.& ibi Bal.C.de prędiis minorum.& ſic etiã
tenuit Pau.de Caſt.in conſi.clxij.nõ eſt dubium quod dicta
donatrix.volumin.nouo.vt dixi in dicto conſi.ix.vbi vide.
& Petr.de Rauen.in d.ſuo aureo alpha.in verb.minor xxv.
5 ¶†Præterea videtur hanc q.nullum habere dubiũ,quia nõ
ſolum

solũ minor xxv.ſed etiã maior renũtiãs incõſultè ĩ manib⁹ ſuperioris,& ꝑ eũ recepta & admiſſa renũtiatione,poſſit ſtatim antequã fuerit alteri collatum pœnitere & reuocare,ex quo em̃ alij nõ eſt facta collatio,nõ videtur actus ꝑfect⁹.ita tenuit Bar.Brixiẽ.in ſuis quæ.dñicalib.& idẽ Imo.in c.ij.de renũ.lib.vj.quos refert & ſequitur ibi Dñi.de S.Gemi.ver. quid ſi cleric⁹ turbatur:& ratio,ne lubricũ linguæ ĩcõſultæ de facili noceat.l.famoſi.ff.ad l.Iul.maieſt.ꝑ hoc allegãs gl. ĩc.ſi.de iureiu.li.vj.quę dicit ꝙ q.s pòt reuocare cõfeſſionẽ ſtatim abſq; aliqua erroris ꝓbatione,quare ep̃s debet ſibi reſtituere.& idẽ Barb.ĩ cõ.xliij.ver.ꝑterea adduco qđ voluit. vol.ij.& dixi s̃.in q.inci.moto & pẽdente.& in q.ccv.incip. tractatus medio iuramẽto initus.quãuis gl.prag.ſanct.in ti. de ſub.cle.literis.in ver.renũtiaſſe,velit cõtrariũ, quæ ꝑ ſe alleg.Rot.in deciſ.aliàs eſt cccliij.aliàs deciſ.iiij.de renũ.cuius initiũ,ſi opponatur.in nouis,quæ loquitur in petẽte reſtitui ad ſuũ beneficiũ qđ ante renũtiauerat,& ad hãc ſpõtaneã ꝓbandã reſignationẽ adducebatur inſtrm̃ renũtiationis purè,ſpõtè,& ſimpliciter factũ in manib⁹ ordinarij,licet nõ dicatur in eodẽ inſtr̃o qđ fuerit ꝑ ordinariũ admiſſa, & tñ valet,vt tenet do.de Rot.Deciſ.ccxvj.aliàs dec.vj.de renũ. inc.no.ꝙ exiſtẽti in poſſeſſione.in antiq.q a fortè in illo inſtãti nõ,ſed poſt immediatè cõtulit.Quicquid ſit,ꝑcedẽs eſt cõior,& magis iudicio meo æqua,quã tenet Io.de Sylua in ſuo trac.benefi.iij.par.q.32.Sed ſec⁹ in matrimonio carnali, in quo nõ reſtituitur,vt ꝑ gl.& Doc.s̃.alle.in d.c.ex ꝑte.& Alb.in rub.C.ſi aduer.dotẽ.& Bal.ĩ rub.extra de iud.verſi. quæro,puella fuit inducta,& in l.cũ Archimedorã. C.vt in poſ.leg.& ſing.Io.de Neuiza.in ſua ſylua nup.ver.& minor læſus.& Spe.in d.tit.de in integ.reſti.§.qualiter. ver.quid ſi qui cõtrahãt,vbi ponit de minore capiẽte vetulã edentatã, quod nõ reſtituatur,quẽ refert Pet.de Raue.in d.ſuo alpha.

6 in ver.reſtitutio.& Io.de Neuiza.† Sed hæc cõcluſio vr̃ limitari,ꝙ minor xxv.anno. reſtituitur ad beneficiũ reſignatũ,qñ eſt imperitus:ſecus vbi eſt doctor in altero iuriũ, vt l. j.& ibi Pet.de Bella Pertic.Cin.Bar.Ang.Sal.Pau.de Caſt. Frã.de Are.& Iac.de S.Geor.C.qui & aduerſ⁹ quos. Quia eo ipſo qđ fuit approbatus ĩ examine,& ꝓfitetur ſe doctorẽ,p̃ſumitur doctus & peritus.Et petẽdo reſtitutionẽ,allegaret turpitudinẽ ſuã,cõtra l.ij.§.initij auditores.verſ.turpe eſt patritio.ff.de orig.iur.& in l.ꝓfeſſio.& ibi Io.de Pla.C. de mune.patri.li.x.quãuis Bal.in d.l.j.qui & aduerſus quos. dicat ꝙ diligẽtia minoris,& approbatio publica bene inducũt quandã p̃ſumptionẽ,tñ ſi plenè probetur de læſione, ꝙ ceſſabit iſta p̃ſumptio,ſequendo in hoc Iac.But.Sed alia eſt cõis ſecundũ intellectũ gl.ibi,quã ſequitur Pet.de Leſnauderie in ſuo trac.de doctorib.in j.ꝑte.q.xvj.cũ aliis ꝑ eũ alle.& Alb.in d.l.j.vbi in prin.dicit, ꝙ ſapiẽs nec fallit,neque fallitur,l.ij.C.de põd.& auri illa.li.x.& ibi vide per eũ,quæ ſunt quæ fallũtur,& quæ nõ. Et iſta cõis opi.eſt vera,qñ doctor minor dicit ſe læſum ĩ allegatione iuris, quia nõ debet audiri:ſecus ſi in cõtracto alio faciẽdo fuiſſet deceptus , qm̃ re vera ſunt aliqui diligẽtes circa iura,& nõ circa bona,quæ tãquã verè philoſophãtes cõtẽnunt,l.in honoribus.§. philoſophis.ff.de vacatio.& excuſ.mune.& plerũque petũt reſtitui in facto,quod prudẽtiſſimos fallit:& tũc ſecundũ Cin.& Doc.s̃.alle.pñt reſtitui, quãtũcũque ſint Philoſophi, vt l.ij. ff.de iur.& fact.igno.& idẽ Iac.Rebuf.in d.l.profeſſio. ver. Circa iſtã gl. Et hæc limitatio p̃ſupponit minorẽ xxv. ann. doctorari poſſe,de quo per Doct.in l.j.§.initiũ.ff.de poſtul. & Pet.de Leſnauderie in d.trac.de Doc.in j.parte q.xv.vbi cõcludit ꝙ ſic. Tũ hic minor metu ac minis & reuerẽtia patris hanc fecerat reſignationẽ, quorũ ratione non valuit.ca. p̃ſens clericus.xx.q.iij.l.j.§.quæ onerãdę.& ibi Bar.& Ale. in add.& Ang.ff.quarũ rerũ actio nõ detur.& Doc.in c.ſup hoc.de renũ.Et nõ ſolũ patris,ſed etiã conſanguineorũ metus eſt ſufficiens,c.ſciãt.de elect.lib.vj.& ibi Ioan. Mona.& Doc.& c.quicunque.& ibi Archi.& Doct.de ſent.excõmu. eo.lib.& tenet dñi de Rota. in Deciſ.463.aliàs deciſ.vij.de renũtiatio.inci.Dubitatur an valeat reſignatio in nouis.& in deciſ.cciij.aliàs deciſ.ij.de his quæ vi metúſve cauſ.fiũt. inci.not.ꝙ reſignatio.in antiq.Et vt s̃.cõcluſum eſt in cauſa domini de Berbeſiis,& latum areſtum ſuper recredentia adiudicata,die Septima Septembris, Anno 1500.

SVMMAE.

1 *Venditio conditionalis,transferat dominium. & nu.2.& 4.*
3 *Conditio in emptione tranſit ad hæredes.*
5 *Quotieſcunque & quandocunque quid important.*
6 *Pacto de retrouendendo præſcribitur xxx.annis.*
7 *Fiſcus ſuccedens ratione licti non habet legata conditionalia.*

Quæſtio. CCCLI.

Duæ ſunt communitates Bituris,quarum vna dicitur, *La communauté des Bouchiers non vendans chair:* altera, *La communauté des Bouchiers vendãs chair:* Quæ quidem communitates habent banchos proprios,& dicunt ſe habere tale priuilegium,quod ſi vnus eorum decedat abſque hærede maſculo,quod eius banchus acquiritur illi cõmunitati,cuius eſt magiſter.Titius vnus de magiſtris vnius iſtarum communitatum vendidit Sempronio banchum ſuum ſub hac cõditione tamen,quod toties quoties ipſe Titius,aut hæredes redderent pretiũ dicto Sempronio,aut ſuis hæredibus,quod ipſe Sempronius,aut ſui hæredes tenerentur reſtituere Titio,aut ſuis dictum banchum: ipſeque Sempronius deceſſit abſque libero maſculo ſvult ipſa communitas inſequendo eorum priuilegium ſibi acquirere dictum banchum venditum ſub dictã conditione, toties quoties, Quæritur quid iuris.

DECISIO CCCLI.

1 AD † prædictã quæſtionẽ videtur primò eſſe dicẽdũ,quod d.cõitas ſuccedat iſti Sempronio rõne ei⁹ priuilegij,quia deceſſit ſine maſculo hærede,& ſic habuit locũ priuilegiũ.ꝓ hoc facit quod not.in ſimili Bart. in l.cùm auus.& ibi amplè Imo.ff.de cõdi.& demõſt.vbi ſi ſit quis rogatus reſtituere hæreditatẽ, ſi decedat ſine filiis maſculis,& habeat filias,ſubſtitutioni locus eſt. ſic ergo in hoc caſu,ꝙ ſuccedat cõitas rõne eius priuilegij, &c.¶ † In cõtrariũ vr̃,ꝙ d.cõitas nõ ſuccedat p̃dicto Sempronio rõne vẽditionis ſic,vt ꝑmittiĩ,factę:q a cũ pacto recobrij p̃dict⁹ bãchus fuit alienatus:ſed qñ cũ p̃dicto pacto aliqua res alienaĩ à q buſcũq;detẽtoribus,reuẽdicari pòt,vt eſt tex.ſingu. in l.ij.C.de pac.inter empto.igiĩ.Itẽ alia rõne,ꝙ d.cõitas nõ ſuccedat,q a p̃dicta vẽditio nõ eſt pura,ꝙ eſt neceſſe ad hoc quod transferatur ad emptorẽ dominiũ,l.j.cũ glo.ff.de peric.& cõmod.rei vẽdi.& tenet Ang.Are.in.§.actionũ. inſt.

3 de actio.Sed.hic eſt conditionalis,& ſub † cõditione poteſtatua ꝑ vẽditorẽ adimplenda facta,quæ tamẽ trãſit etiã ad hæredes,ſecũdũ gl.Bal.Ang.& Sali.in p̃dicta l.ij. Pro hoc tex.in l.ſi decẽ cũ petiero.ff.de ver.obli.& Bar.in cõſ 34.vbi cõiter tenẽt Doct.ꝙ trãſit ad hæredes, etiã ſi de ipſis nulla fuerit facta mẽtio.Et facit tex.in l.ſi neceſſarias.§.de vẽdendo.ff.de pig.actio.& tenet Bar.expreſsè in l.q. Romę.§. Augerius.ff.de ver.obl.& tex.& ꝙ no.ibi Ang. Are.inſt.de ver.

4 obl.§.ex cõditionalis nõ trãſfert dñiũ,vt l.hæc venditio. de cõtrah.emp.& in qua nõ pòt ſuccedere hæres,vt in toto tit. de cõdi.inſt.& ff.de hæredib.inſt.nec etiã legatarius,l.quæ legata.ff.de reg.iur.& amplè not.Bar.in l.is qui pòt.circa prin.ff.de acqui. hæred.& Ang.Are.in d.§. ex cõditionali. ergo nec p̃dicta cõitas pẽdẽte cõditione,ſi interĩ ipſe vẽditor,aut ſui hæredes pretiũ redderẽt emptori,poterit ſucce-

5 dere.†Itẽ p̃dicta venditio fuit facta cũ aduerbio,ſeu dictione qñdocũq;,& quotieſcũq;.Quę quidẽ dictio non ſolũ importat cõtinuũ tẽpus determinatũ,ſed etiã pendentiã tẽporis.Pro hoc eſt tex.iũcta ſua gl.in c.j.de feud.dato in vicẽ legis cõmiſſor in vſib.feud.& ibi expreſsè Bal.& Car. Ale. & facit in ſimili tex.cũ gl.& ibi Bar.Bal.Ang.& Sali. in l. p̃cibus.C.de imp.& aliis ſubſti.vbi ſi cõpendioſa nõ vſq; ad certam ætatem facta reperiaĩ,quia compendioſa fit per verbum qñdocũq;,vt ibi per gl. non arctaĩ ad certũ tp̃s & ſic hæc conditio qñcũque,vel toties quoties,non coarctat venditionẽ ad ꝑtiũ emptori reddendũ, ſed in libero arbitrio & volũtate eius,cùm non ſit tp̃s determinatũ,vt eſt in d.l.ij.de pac.inter emp.& vẽdi.Et ꝓ hac deciſione facit bo.text.in l. quod ſi nolit.§.quid ſi ita.ver.ſi verò cõuenerit.vt ĩ ꝑpetuũ. &c.ff.de ędil.ędi.& quod dicit Bal.in l.ij.§.ſi.ff.q ſatiſda.

6 cog.† Tñ intelligiĩ,quod vſque ad xxx.annos poſſit redimere,ſecũdũ Io.Fab.in l.cũ notiſſimi. C.de preſcri.xxx.anno.& Pau.de Caſt.in cõſi.429.in prin.vol.nouo.& Iaſ. in l. petẽs.ver.circa iſta.C.de pac.& plenè dixi in §.j.in gl.j.in vltima.q.de p̃ſcrip.libro cõſuetudinẽ Biturigũ.Tũ alia rõne,

posito q̃ p dictã vẽditionẽ dñiũ recta via trãseat ad emptorẽ, resoluto tñ cõtractu vẽditionis, ac rescisso, redit ad sua principia ac natiua, secũdũ Bal. in l. cũ ea. C. de pact. inter emp. & vendit. Et q̃ oĩno in ipsum venditorẽ redeat & trãseat, est quod lex fingit dominiũ non esse translatũ, secundũ Petrum de Bellapertica, in p̃dicta l. cum ea. & hoc tã in isto contractu venditionis, quã in aliis similibus. & tenet Pau. de Cast. in l. si cũ venderet. ff. de pig. actio. & Guli. de Cugn. & Bal. in l. ad emptionem. ff. de pact. de quo plenè dixi in cõsi. inci. Iaquelina du Moulin. posito post ti. de reg. iur. igiť &c. Tũ posito & non concesso, q̃ dicta communitas ratione eius priuilegij succederet emptori decedẽti sine hærede masculo, quantum ad banchũ, d. cõmunitas tanquã hæres dicti emptoris teneretur ad restitutionem bãchi, oblato & soluto sibi pretio. p̃ d. l. ij. C. de pact. inter empto. & vendito. vbi hæres emptoris teneť seruare cõuẽtionẽ, & sic in omnẽ euẽtũ d. cõmunitas succedere posset rõne eius priuilegij, in pretio solùm & dũtaxat: quod verũ non est, quandiu venditor superest, q̃ habet illã facultatẽ redimendi vsque ad xxx. annos, vt dictũ est, vel masculos habet: q̃a sic intelligitur d. cõsuetudo, volens magistrum banchi sine masculo moriẽtẽ, de vero magistro & domino bãchi ĩcõmutabili: sed emptor cũ pacto de retrouendendo non est incõmutabiliter dominus,

7 vt volunt omnes in d. l. ab emptione.† Itẽ certũ est, q̃ licet fiscus rõne delicti ob aliquo p̃petrati succedat, q̃ est multũ priuilegiatus, vt patet de priuilegiis fisci: tñ nõ succedit in legatis cõditionalib. & est gl. sing. in l. nõ ad ea legata. & ibi Bar. Ale. & Imo. ff. de condi. & demonstr. super verb. p̃sẽs. Et pro hoc facit tex. in l. interdicit. ff. eo. vt amplè dixi in §. xij. de iurisdictione omn. iud. li. cõsuet. Biturigũ. Tamẽ ista cõitas priuilegiata nõ succedit emptori, quãtũ ad banchũ, nec quãtũ ad p̃tiũ, cùm cẽseatur cõtractus conditionalis, p̃ iura superius allegata, Idẽ p̃dictis rõnib⁹, ac iurib⁹, d. cõitas nullo modo põt succedere: nec obstat qđ dictũ est, qđ possit succedere decedenti, sine masculo herede: quia intelligiť de magistro carnes vendente, sine masculo hærede decedente. vt præmittitur in facto: sed iste non est magister, q̃a nullum translatum fuit banchi dominium, cum venditio fuerit conditionalis potestatiua, igitur &c.

SVMMAE.

1 *Testes post omnes dilationes examinati, an sint à processu reiiciendi.*
2 *Testium effrenatus numerus obiiciendus.*
3 *Dilationi sibi concessæ an possit pars renuntiare, cum sit etiam ius producendi testes alteri parti quæsitum.*
4 *Fluuius in territorio alicuius, est ipsius domini.*
5 *Aqua ingrediens territorium alicuius efficitur ipsius.*

Quæstio. CCCLII.

Testibus pluribus examinatis, si non prosunt post dilationem datã nõ sunt alii examinandi, & an liceat quod neutrum est durante processu occupare: & quando aqua ingrediens territorium alicuius fiat eiusdem domini.

DECISIO CCCLII.

Visis p̃cessu, & testibus seu inquesta p̃ parte Ioãnis Beaũ & Gulielmi Sapreau, & Peroti Colinet reorũ, cõtra & aduersus relictã & heredes defuncti nobilis Ioannis Gongonõ actores factis, & corã vobis magnifico ac spectabili viro domino officiali Bituricẽ. p̃ductis, videť qđ testib⁹ ipsorum reorũ nulla fides est penitus adhibenda, & qđ fines & conclusiones ipsorum actorũ debent eisdem per dictum dominum officialem adiudicari, vna cũ expens. Tũ primò, q̃a dicti actores plenè p̃bauerunt eorũ intentionẽ, vt patet p̃ eorum inquestã, per quã etiã cõstat ipsos actores. & eorũ p̃decessores fuisse & esse veros, & indubitatos dños loci & Signoriæ des Cloiz, eosdémque habere & habuisse altam, mediam & bassam iurisdictionem: illásque p̃fecto in delinquẽtes, piscantes, aucupãtes, & venatores repertos exercere, & illos punire, gagiare, & ad emendã cõdẽnare, & qđ Marolia de Cloiz sunt ĩ. iustitiã, & de p̃tinẽtia des Cloiz, p̃ quos actus p̃batur iurisdictio alicuius, secũdũ oẽs in l j. & fi. C. de emãcip. liber. vt ĩ. dicetur. Nec obstant p̃posita ex aduerso, quæ nisi sunt p̃bare per nimiã & effrenatam multitudinẽ, & numerũ testiũ, quorũ pars debet primitus, & ante omnia p̃ ipsum do. officialem reiici à p̃cessu, saltẽ debet pronũtiari nullã fidẽ fore adhibẽdã. Tũ primò, quia cũ præfati actores, saltẽ defunctus Ant. Gogonon, & rei, & haberẽt in tertia dilatione ad referendũ, & restaret publicare eorũ inquestas, peruenerint ad notitiã ipsi⁹ defuncti quatuor testes, multũ sibi in hac causa necessarij: & ita corã vobis iudicaliter mediante iuramento asseruit & affirmauit: quo iuramento per vos audito, ordinastis & concessistis dilationẽ quartã ad examinandũ dictos quatuor testes ad octo. Qua dilatione pendente dictus defunctus fecit per cõmissariũ examinare tres. Et cùm restaret solum vnus dictorũ quatuor ad examinanũ, vltima die præfatæ dilationis quartæ, cum solennitate iuris concessæ, dicti rei ad prosecutionem domini de Carantonio, qui eosdẽ fouet, & expẽsas facit pro ipsis reis in præsenti processu, induxerũt surreptiuè commissariũ dicta vltima die quartæ dilationis, quæ fuit xxv. mensis Februarij vltimè lapsi: in qua dictus cõmissarius examinauit xvj. testes in loco de mõte Falcone, vt patet per inquestã ipsorum reorũ. Quod videns dictus defunctus Gogonõ, vobis prædicta die xxv. demõstrauit, & aliũ cõmissariũ, videlicet dñm promotorẽ Piparron cõcessistis ad examinandũ quartũ testẽ nominatũ. Et protestatus fuit dictus defunctus de nullitate inquestæ dictorũ reorũ, vt cõstat per acta curiæ. Et nõ cõtenti dicti rei, sequẽti die xxvj. eiusdẽ mensis, qua fuerunt inquæstæ ambarũ partiũ publicatæ, iudicialiter examinare fecerũt viij. teste in loco de Carãtonio, vt patet p̃ inquestã ipsorũ & regesta curiæ.

1 † Igitur debẽt dicti xxiiij. testes sic, vt s. p̃mittitur, examinati, à processu reiici simul cũ expẽ. vt expressè tenet Bart. qui ad hoc videať in l. mãcipiorũ. ver. Vltimò ista lex facit. ff. de optio. leg. vbi dicit q̃ post terminũ datum partibus, & finitum ad producendum testes, vt fuit hic, quia tertia dilatio fuit ipsis partibus cõcessa, nõ p̃nt alij p̃duci testes, nisi iurẽt ad se de nouo peruenisse, & alle. tex. in c. pastoralis. de except. & in c. cũ dilecti. de fide instru. & vltra p̃dicta iura per Bar. allegata est tex. in c. vltra tertiã p̃ductionẽ. de testib. & auth. at qui semel. C. de proba. idẽ tenet Abb. & Feli. in d. c. pastoralis. & Bar. in l. ij. ff. de appel. recip. & Bal. in l. ij. C. de episc. audien. & illustris Doc. Fran. de Are. in c. licet. in v. no. per illũ tex. de prob. in verbo, nullatenus. q̃ denotat ipso iure, & ibi plenè Feli. & Inn. in c. pastoralis. de cau. pos. & propri. & in c. cùm in tua. qui mat. accu. possunt. & ista est sententia communis doctor. & tenet Lud. in consi. ccxxv. incipiẽ. Quò ad primum, vbi dicit esse casum in cle. sæpè. §. vos vsum. de verbo. signi. & in cõsi. ccxxvj. ver. Quò ad vltimum, vbi vult, q̃ non posset etiam alios, quàm nominatos ipse iurãs producere. alleg. Bu. & Bar. in l. admonẽdi. ff. de iureiu. Sed dicti rei nõ iurauerunt de nouo ad eos peruenisse, sed dictus defunctus, vt dictũ est, solus affirmauit, & cui concessa fuit quarto dilatio, & nõ dictis reis, igitur &c. Tũ secũdo quia dicti rei iã examinare fecerant 33. testes, & plus quàm dictus defunctus, cõprehensis etiã illis quatuor in quarta dilatione exa-

2 minatis.† Et sic p̃pter effrenatã multitudiẽ debẽt reiici, vt l. j. in fi. ff. de testi. p̃ quæ nõ obstat d. l. fi. C. de tẽp. ĩ integ. restit. q̃ dilationes sunt cões, & vnus põt vti dilatione alter

3 cõcessa, † ita q̃ si reo iudex dederit dilationẽ, nõ põt reus illi dilationi renũtiare in p̃iudiciũ actoris cui ius est acq̃sitũ, nõ solũ ex facto rei, sed etiã iudicis, vt voluit Bal. ĩ d. l. fi. q̃a loquiť & debet ĩtelligi de dilationib. ordinariis datis absq; iuramẽto & solẽnitate iuris, q̃a illa est singularis dilatio & nõ cõis, cũ deť post tertiã dilationẽ in fauorẽ iurãtis, secũdũ d. auth. at qui semel. & iura s. alle. Tũ tertiò quia nulla fides est testibus xxiiij prius examinatis adhibẽda. quia si depositio eorũ haberet locũ, haberent cõmodũ, quia Marolia des Cloiz essent cõia. Et p̃fecto oẽs vellẽt q̃ res singulorũ essẽt cões, & in eorũ propria causa viderentur deponere, igitur non valet, vt l. omnibus. cum ibi no. per doct. C. de testi. maximè cũ oẽs p̃dicti teste sint piscatores, qui nõ possent viuere aliter, nec scirẽt alibi piscari, nisi in dictis Marolis, ĩ quibus sunt boni pisces, herones, anseres siluestres, & alia volatilia. Et falsum sub correctione deposuerunt aliqui eorum, q̃ in di-

in dictis Marolis piscati sunt,& aucuparunt scientibus & videntibus meditariis actorum,& non contradicentib. Quia contrarium constant per inquestas actorum & reorum, vbi plures fuerunt gagiati & condemnati ad emendã,& prohibiti,& sic non pacificè,sed eo cõtradicente,p consequens nullum potuerunt acquirere ius, vt singulariter tenet Pau. de Cast.quasi in terminis in consi.cv.vo.nouorũ.Itẽ oẽs dicti testes sunt piuri,si intueamur eorũ depositiones:q.a ipsi dicunt esse ætatis 50.ann.& dicunt,qđ fuerunt in dictis Marolis piscati sunt xl.ann.& sic x.ann.erant piscatores,qđ nõ est verisimile,attenta ætate.& Petr.Faure ætatis xxv. anno. deponit, ꝙ ipse fuit piscatus in dictis Marolis sunt viginti anni,qđ est impossibile, & maximũ piuriũ. & falsitas est in dictis eorũ.Ideo nulla fides est adhibenda, vt l.si q̃s maior. & ibi Cin.Bar. Bal.& Ale.& Thom. Parpilia in repetitiõe in xij.notab.C.de trãsact.& doc.in c.testimoniũ. de testib. Tũ quartò non obstat depositio testium reorum, in eo qđ dicunt Marolia de Cloiz esse communia omnibus,& ita ab antiq̃s viris audiuerũt dici &c.q.a sub correctione istud nõ
4 põt esse verũ.†Nã aquæ & flumina publica non nauigabilia existentia,vel transeuntia in territorio alicuius domini,sunt ipsius domini p cuius territoriũ & iurisdictionẽ transeunt, & faciunt de eisdẽ quicquid volunt,& nunc ad vnum locũ & alienum mittant,& modò ad aliũ,vt l.ij. §. itẽ autẽ aquã. ff.de aqua pluuia arcen.& l.Proculus. ff. de damno infecto. & l.quominus.de fluminibus.ita dicit Bald.in l.si plures.C. de cond.instit.& est ratio singularis secundum eũ,quia vnũ & idem est territoriũ,qđ eminet sup aquas,& quod immergitur aquis,vt l.deprecatio.ff.ad l.Rhodia. & de iact.& no. in c.vbi periculũ.de electio. lib.vj.& hoc ꝓbatur secundum eum argumẽto litorum maris. Nã litora quę sunt sub imperio alicuius populi,vt Venetorũ vel Ianuensiũ,sunt illius populi,& ab eo q. pest,licẽtia est petẽda,secũdũ Iac.de Are.q. ita no.in l.littora. ff. ne q.d in loco publico fiat.Idẽ cõsuluit Bal.in consi.lviij.j.vo.& idẽ tenet in rub. ff. de rerum diuis. & in l.item lapilli.eo.ti.& Ale.consi.cxciiij.in ij. vol. per rationẽ Bal.s̃.alle.& Ias.de Mayno in repetitio.d.l.quomin⁹. in j.& ij.& xij.q.ff.de fluminib.& pulchrè cõsuluit Pau. de
5 Cast.in consi.ccclvj.in nouis:†vbi dicit ꝙ postquã aqua ingreditur territoriũ alicuius est illius dñi loci,& aqua est priuata,nõ publica vel cõmunis, q.a p priuata territoria & loca discurrit,sicut dicit gl.de Rapo,& Mellozello. ff. de fluminib.l.j.§.fluminũ.& gl.insti.de rerũ diuisione.§.flumina. vt sunt dicta Marolia:quæ testes reorũ appellant, *Le grand gourd de Cloiz , & la Vauluyre*, quæ quandoque non ideo sunt ipsius domini,vt tenet Io.Fab.Ang.Are.& Christoph. Porc.in d.§.flumina.& singulariter Bar.in d. l. quominus. in xij.q.dicens,ꝙ de iure cõmuni appellatur incile.l.j.§. incile. ff. de riuis. in aliquibus loci appellatur formula, scilicet locus prædictus concauus: alicubi appellatur vallũ vel vallatũ, secundũ eumdem Bart.qui determinat ibi esse locũ priuatũ.& Paul.de Ca.in d.cõsi.ccclvj.& apud nos lacus vel stagnũ,vt dicitur de lacu Perusino. Et sic cõstat ꝑfecto dicta Mariola esse & ptinere dictis actorib. dominis in totũ, & non omnib.foro cõmunia,nec etiã aliquẽ habere ius piscãdi,aucupãdi,aut venãdi in dictis Marolis p prescriptionẽ acquisiuisse,cũ talia nõ præscribãtur,secundũ Ioan.Fab. in d.§.flumina.Tũ quia p gagiationẽ & sententias condemnatorias ad emendã & ꝓhibitionẽ factã p ipsos actores, & eorũ p̃decessores,post Constantiam Auberioune,tunc dominã dictæ Signoriæ des Cloiz, & eorũ officiarios & meditarios,vt cõstat p inquestas actorũ & reorũ & acta iustitiæ, & memoralia emendarũ dicti loci des Cloiz ꝑducta, cõseruauerũt possessionẽ,& ius dictorũ Marolorũ existentiũ infrà iurisdictionẽ,& territoriũ des Cloiz eisdẽ actorib.pertinẽ.vt volunt doct.in l.sciendũ.§.q. fundũ.ff.qui satis. cog. & in l.nõ est mirũ.in fi.ff.de pign.act.no.gl.reputata sing.in §.fi.in ver.Cui adiudicatũ.& ibi Ioã.Fab.& Ange.Are.instit.de offic.iud.& Bar.& sequa.in l.ex hoc iure. ff. de iusti. & iur.quod est verũ,siue agatur de sententiis rei corporalis, siue etiã sentẽtiis iuris incorporalis adhærentis rei corporali, vt sunt iura seruitutum prædialium, quæ adhærent prædiis:& iurisdictio,quæ adhæret castro seu territorio, & sic de similibus.Ita not.Innocent.& alii ibi cum sequent.in ca. cum nostris.de concessione præbend.Bald.in l.traditionib. C.de pactis.& in l.j.C. communia vtriusq; iudicij.& Ange. in l.iij.§.j.ff.de public.& in l.q. restituere. ff. de rei vend. & Rom.in l.Põponius.§.si iussũ.ff.de acq.poss.& Ale.in cõsil. j.vo.v.intãtum,ꝙ si p̃scriptio inchoata fuerit p s̃.dicta interrupta fuisset,vt no.Abb.& Feli.in c.illud.de p̃scri. Quia nõ potuerũt vicini piscatores dictorũ Mariolorũ p̃scribere,cũ essẽt male fidei & clãdestini occupatores, l. clausula possidere.& ibi Doc.ff.de acquir.poss.iũcto c. ij.de reg.iu. in vj.& sine tit.vt l.fi. C.de rei vendi.& Pau.de Ca.in d.cõsi. cv.Et si piscati fuerint vidẽtibus meditariis, hoc fuit de facto,& p vim & violentiã,vt deponũt testes reorũ,aut petita licẽtia à dictis meditariis, vt deponunt oẽs testes ipsorum actorũ. Tum etiam nõ licet in priuato fluminũ lacu, vel stagno piscari, vt l.iniuriarũ.in fi.& ibi Bar.& Ang.ff.de iniuriis.& gl.in l.litus publicũ.in fi.ff.de verb.sig.& Ioã.Fab.& Ang.Aret.in d.§.flumina.nec aucupari vel venari in garenis,& maximè in dictis Maroliis,vbi sunt herones, & anseres syluestres,quæ est venatio & aucupatio regia & seignorialis,quę pertinent domino loci,vt no.Card.Alex.in c.ius naturale.prima distinctione.& in c.j.§.si quis de mãso.post Bal.de controuers.inuestituræ.Et ita mihi videtur.

SVMMAE.

1 *Donatio an censeatur facta causa mortis, quando de morte fit mentio.& nu.11.12.& 13.*
2 *Donatio causa mortis,quando sit reuocabilis.& nu.6.*
3 *Donatio absenti facta,quam vim habeat.*
4 *Donatio præsenti in testamento facta,an sit reuocabilis.& numero 5.*
7 *Donatio omnium bonorum præsentium & futurorũ an valeat, & quid fauore matrimonij.& nu.8.9.10.& 14.*
15 *Pœnitentia quando non habeat locum in contractu innominato.*

Quæstio CCCLIII.

Mulier contraxit matrimonium,& in contractu donauit omnia bona sua,quæ tempore obitus sui superessent filiis fratris sponsæ, & illis,aut etiam filiabus deficientibus eidem fratri:qui frater stipulatus est dictam donationem: quam quidem donationem dicta donatrix iurauit in eodem contractu tenere,obseruare, & in aliquo non contrauenire.Et post etiam in alio contractu illam ratificando & approbando non contrauenire. Deinde mortuo viro dicta muliere conuolauit ad secunda vota, in contractu dedit & donauit secundo viro vsumfructum omnium bonorum suorum, quæ tandem ab humanis decessit relicto viro,qui petit vsumfructum.queritur quid iuris?

DECISIO CCCLIII.

1 PRAEMITTO † aliqua pro decisione thematis facientia. & primo quòd donatio censetur facta causa mortis cum de eadem fuit facta mentio.l.Seia. ff. de donatione causa mortis.& l.Seia.ff.de dote prælegata.& l.apud Celsum.§. Iulia. ff. de doli exception.& l. quæ dotis. & ibi plenè Bartol. Bald.& Lancelot.Decius,& cæteri moderni, ff. soluto matrimonio.& Ioannes Fabr.Bartol.Bald.& Salicet.in l.ij. C. de iur.don.& in l. donationibus.C.ad legem Falcidiam.& Roman. in consilio centesimo vigesimonono. & Alexand.
2 in cõsilio decimoquarto ff.si certum petatur. †Et potest re
a uocari ᵃtalis donatio, vt dictis iur.& l.non videtur.ff.de donatione causa mortis.singu.Sicul.in consil.xl.in j.quæstion. volumine ij.& Roman.in consilio xxij. & in consil. cccccxiij.& Alexand.in consilio lxxxj.volumin.j.vbi dicit, quod donatio facta per hæc verba, quod donator voluit omnia bona sua totaliter & integraliter post mortem suam peruenire ad hospitale, quod dicta donatio est causa mortis donatio,quæ potest reuocari per iura s̃.alle.& Bart. in l.si alienã.§.j.ff.de do.cau.mor.vbi dicit,qđ si donatio causa mortis,vt non reuocetur nisi donatario præmoriente,fuerit facta in cõtractu inter viuos,qđ nõ põt reuocari,secundũ gl.

in l.Senatus.§.j.versi.Et sic donari potest,& non aliter rece-
datur, quam si prior ille qui accepit, decesserit &c.ff.de do.
cau. mort.Secus si in vltima voluntate,tūc pōt reuocari,vt
tenet gl.in d. l.si alienā.§.j.versi.sed an tunc.& sic cōcordat
illas gl.& idē Pau.de Cast.in cōsi.lxxxiiij.inc. In ista dona-
3 tione.vol.nouo.& Roma.in cōsi.ccxcv.¶ †Secūdo ꝑmitto,
qđ licet dispositio seu donatio nō solū inter viuo, facta ab-
senti etiā nemine stipulāte valeat,vt l.absēti.& ibi Bar.ff.de
do.& c.si tibi absēti.de pb.li.vj. sed ēt do.cau.mort.nuda.&
sine iuramēto,iuxta id qđ legit̄ & no.in l.inter mortis.ff.de
do.cau.mort.&in l.cū pr̄.§.Mæuia.ff.de leg.ij.& pBar.in l.
j.§.& in l.tā is.§.j.ff.de do.cau.mort.& qđ not.in l.fin.C.de
pact.& tenet Ale.in cōsi.clxviij.vo.v.dū tn̄ postea cōsentiat
donatarius,vt dictis iurib.& l.si ego.cū ibi not.p glos.ff.de
neg.gest.& plenè Pau.de Ca.in cōsi.clxij.inci.In casu ꝑsen
ti.volu.nouo.Et in dubio ꝑsumitur ꝑsentia donatarij, licet
nō fuerit aliqd dictū de ꝑsentia ipsius,vt tenet glo.in versi.
inter ꝑsentes.& ibi Bar.& gl.in l.optimā.in versic.seruus &
in versi.ipso die.& ibi Iac.de But.C.de cōtrah.& cōmit.sti-
pu.& tenet sing.Imo.in cōsi.vij.versic. Circa secundū.licet
circa hoc Bal.teneat cōtrariū in l.si qn̄.per illū tex.C.de sta
tu.& imagi.& respōdet ad d.l.j.optimā.ꝙ ibi p scripturam
apparebat ptes fuisse ꝑsentes:sed vbi nō apparet, nō ꝑsumit̄
ꝑsentia,nisi ꝓbet̄.tn̄ secundū Rom.cōsi.clxxj.versi.Aliquā
do verò,& tertio &c.talis donatio facta absēte donatario &
nemine stipulāte in testamēto,valet invim fideicōmissi,quę
semp poterit reuocari,queadmodū quęlibet vltima volūtas.
casus est l.ita ꝓpriè.sūmatus pBar.in l.si donatio.C.de do.
l.cū pater.§.donationis,& in l.miles ad sororē. in prin. & i-
bi Bar.ff.de leg.ij.& in d.l.j.de don.cau.mor. & idem tenet
Lud.in d.cōsi.cccccxiij.& ibi etiā tenet donationē cā mor
tis nudo pacto pfici p gl.in d.l.cū pater.§.Mæuia.de leg. ij.
& idē Ang.in cōsi.clxxix.& Ioan.Fab.in d. l. ij.de iur.do-
4 tiū.†Si verò sit facta ꝑsente pte.vel alio recipiēte ꝓ eo, tūc
licet prima frōte videatur dicendū cōtractū in testamēto fie
ri nō posse ex eo,qđ in ipso actu testādi nō cadit inter mix-
tio actus extranei.l.cū antiqtus.de testa.& cōtractus est qđ
remotū & extraneū à testamēti factione.l.verba gesserunt.
ff.de verb.sig.nihilominus secundū Rom.cōmunis omniū
sentētia seqtur gl.tenentē contrariū in l.hæredes palā.in fi.
& ibi Frā.de Are.de testa.p l.assignare.ff.de assigna. lib. &
5 tex.in l.ex sentētia.ff.de testa.tute.† Et talis donatio nō reuo
catur,ex sentētia Bar.in l.cū qs decedēs.§.codicillis.de leg.
iij.Bal.in l.ratiōes.C.de ꝓb.& in l.creditores.C.de fideic.
& Cin.post Pet.in l.gn̄aliter.C.de nō num.pecu.terminan-
tiū cōfessionē in testō factā,ex qua ius parti quæsitū est,irre
uocabilē esse,dūmodo ps cui ius quærit̄,aut alius ꝓ ea reci
piēs interuenerit:& aliis ratiōib.p eū adductis.Et sic debet
intelligi Bar.in d.l.si alienā.§.j.de don.cau.mor.Et talis do
natio cā mortis incipit existere,cū ad eū statutū mortis ꝑue
nerit,ꝙ infabiliter incipiat certū esse cū venerit, & in actu
moriēdi existēs sine liberis.Nec in hoc speratur tēpus, qđ
erit post mortē.Et hæc ꝓbant̄ in l.omnib.§.cū qdem.ff.de
leg.j.& l.peculiū.§.Titio.ff.de leg.ij.& qn̄ dies leg.cedit. l.
vlt.vbi dicit no.etiā,qđ īcipit hic existētia cōditionis actus
moriēdi,licet vsq; tūc dies ꝓtrahat̄.ff.de cōdi.iusti.l.vlti.&
6 sing.Old.in cōsi.cxxxix.versi.quintū.†His ꝑsuppositis ve-
nio ad decisionē dubij in themate quæsiti.Et reperio Imo.
in addi.ad Bar.in l.vbi ita donat̄.ff.de don.caus.mor. mouē
tem hāc q.vbi primo dicit,qđ nō obstāt.verbis, ꝓmisit non
b cōtrauenire &c.qđ nihilominus[b] &c.qđ nihilominus rema
net donatio cā mortis,& intelligūtur d.verba,nisi p pœni-
tentiā reuocet̄.& intelligi debet d.gl.in l.si alienā.§.j.s̄. alle.
& ibi hoc tenet Ray.de Forli.licet Iac.de Are. secūdū Bar.
ibi,impugnauerit illā gl.vt dixi,& Ale.allegat.Ang.ita tene
re in cōsi.inc.Domin. Antonia,qđ est ccliiij.vbi dicit quod
donatio omniū bonorū facta p matrē filio,vt post mortem
suā vires assumeret,nō obsta.clausula ꝓmisit & iurauit tene
re &c.in fi.instrumēti donationis posita,est cā mortis dona
tio,& pōt reuocari p iura s̄.alle.Et Ale.etiā alle.Io.de Imo.

dicētē se ita obtinuisse de facto.Pro q̄b. facit secūdū eū. nā
donatio cau.mor.æquiparat̄ vltimæ volūtati & legatis,vt in
sti.de do.in prin.& ibi Ang.Are.& l.Marcellus.§. Paul. ff.
eo.ti.& l.ij.ff.de dote pleg.qa licet de verba apponāt in vlt.
volūtate,sēp tn̄ intelligūtur,nisi pœnituerit,l.si qs.in prin.
ff.de le.iij.cū similib. Ergo vr̄ꝙ d.donatrix potuit,nō obstā
te d.clausula in ipsa donatiōe cōtenta reuocare,& dispone-
7 re ad suā volūtatē.†Præterea ꝓ hac pte facit, ꝙ nō valeat,
cū sit donatio omniū bonorū ꝑsentiū & futurorū,vt volunt
Bar.& Doc.in l.stipulatio hoc modo cōcepta.ff.de ver.ob.
& Cin.Bar.Bal.& Mod.in l.fi.C.de pac.& Bar.in l.cū duo
bus.§.idē rn̄dit.ff.ꝓ socio.& Pau.de Ca.in cōsi.liiij.vol.an
tiq.& Bal.in auth.sed cū testato.C.ad l.Fal.qn̄ nihil sibi re-
seruauit,ex quo posset testari & disponere:sed hic nihil sibi
retinuit,& sic aufert liberā testa.factionē,& īducit votū ca
ptādæ mortis.Vnde nō cōfirmat̄ iuramēto,cū sit cōtra bo-
nos mores,secūdū Doc.s̄.alle.qa nō est obligatoriū &c.vt ī
regula nō est obligatoriū. & ibi post Din. dixi in addit. de
8 reg.iur.† Imo vbi d.donatio omniū bonorū præsentiū & fu
turorū esset reciproca,etiā inter cōiuges,ꝓut fuerat dona-
tio facta inter ipsos cōiuges,nō valet etiā cū iuramēto, secū
dū Abb.Sicul.in cōsi.xlviij.vo.j.vbi etiā dicit,ꝙ donatio nō
teneret,vbi reseruatum fuisset,ꝙ sup̄stes tenere facere elee
9 mosynas ꝓ anima defuncti.& idē in cōsi.cij.eo.vo.iij.†Li-
cet cōtrariū teneat Rom.in cōsi.xxvj.inci.Pro decis.eorum,
&c.maximè retēta certa sūma,de qua possint donatores te-
stari.Imò vult pl[9],ꝙ talis donatio mutua īter aliquos,sit do
natio inter viuos,cū effectus post mortē est collat[9],p tex.in
l.ij.§.si pecuniā.ff.de dona.& in.d.l.ij.C.de iur.dot.&ibi gl.
in versi. Donādi.& l.cū marit[9].§.fi.ff.de pact.dota.& idē te
net in cōsil.clxxj.itē licet sit donatio inter viuos facta & fir
mata iuramēto,possit reuocari,p ea quæ tradit Bar.quē ibi
sequunt̄ Moder.in l.q Romę.§.Flauius Hermes.ff.de verb.
obliga.vbi dicit ad propositum, quòd si aliqs donat alicui
rem,cum pacto quòd post certum tempus restituatur eccle
siæ, quòd poterit reuocari donatio in præiudiciū ecclesię,
per l.iij.ff.de seruis export.& ibi etiam tangit Bartol.& per
l.j.C.si mācip.ita fuerit alienatū.vbi hāc quæst.ponit.& est
rō secundū Io.de Imo.in d.§.Flaui[9].qa respectu donatoris,
& donatarij ex isto pacto apposito,iuxta cōtractū donatio-
nis,resultat cōtractus innominatus,do vt des.Nā sicut si ali
quid esset dādū resultaret iste cōtract[9],vt l.legē.& l. cū res.
C.de don.ita si aliquid dādū tertio ex pacto donātis.ita tra
dit Bar.in l.naturaliter.in prin.ff. de pręsc.ver. sed ī contra
ctib.innominatis est locus pœnitētiæ,etiā qn̄ aliquid est do
nādū vel faciendū in fauorē tertij,vt l.si pecuniā.§. si seruū.
ff.de cōdict.ob cau.& ibi p gl. Ergo & hic donatrix poterit
pœnitere:& ꝓ hac pte faciūt ea quę s̄.dixi in prima ꝑsuppo
10 sitione.¶†In cōtrariū,ꝙ valeat talis donatio, ex quo appa-
ret qđ voluit donare inter viuos,qđ patet,quia fauore ma-
trimonij inter eos cōtrahēdi, & sic ob causā:aliàs matrimo
niū inter ipsos factū nō fuisset.qđ sentit Old.cōsil.v. incip.
Titius dedit duob.&c.secus esset si matrimonium iā fuisset
contractū,& donatio fuisset facta p hęc verba,ratione & cā
matrimonij inter vos cōtracti.& idē Ale.in cōs.xiiij.ver. Et
primò.li.j.quia tūc cā matrimonij exp̄ssa in donatiōe, vr̄ in
dubio cā impulsiua,& nō finalis.l.Titio centū.in prin.ff.de
cōdi.& demon.& l.ij.§.fi.de don.Sed in casu nostro est cau
11 sa finalis,vt dictū est.† Tū quia ꝓmisit & iurauit dictā dona
tionē attēdere & obseruare,& nullo vnquàm tpe cōtra face
re vel venire.Et sic eā nō reuocare, qđ est cōtra naturā do-
nationis cā mortis,vt iurib. ꝓximè alle.Et sic pactū contra-
riū naturæ suæ facit eā trāsire in donationē inter viuos,l.v-
bi ita donat̄.d.Senat[9].§.j.in fi.& ibi gl.in verbo,donator. ff.
de dona.caus.mort.& l.cùm ꝑcario.ff.de ꝑcario.& d.l.si alie
nam.§.j.versicul.potest sic.& ibi gl.& Bart. in verbo. nullo
casu.ff.de donationib.& Paul.de Castr.in consil. lxij. quod
repetitur consil.lxvj. versicu. quantum verò ad secundum.
vo.nouo.& Ale.in d.cōs.xiiij.vers.quinimo forti[9]li.j.& Ro
ma.in d.cons.cccccxiij.& idem Ang.in consi.clxxix. versic.
ex hoc

ex hoc sequit.vbi dicit ꝙ licet sit facta mētio mortis,ex quo in cōtractum stipulationis transiuit, & ꝑtes eā irreuocabilē esse voluerūt,erit cōtractus donationis ob cām inter viuos, ex quo irreuocabilis est, licet sortiat̃ effectum post mortem donātis,d.l.vbi donat̃. Et idē tenet illustris Doc.Frā.de Are.in consi.lxxiij.in j.dubio.quia vltra iuramentū.de nō reuocando,interuenit stipulatio donatarij, vel notarij. Et sic secundū eum vr̃ duplex act⁹,ꝑ quos vr̃ fuisse vera donatio inter viuos.allegat d.l.cùm maritus.§.fi.ff.de pact.dota.secundum intellectū,quē illi legi tradit Bar.in l.quæ dotis.ff. sol. matr.Licet Imo.ibi impugnet opin.Bar. Sed ad suā rationē resp.Francis.in d.consi. quia stipulatio quæ fit ab illo cui quærit̃ ius,nō est executio prioris pacti,sed cōfirmatio quędā,quæ de iure antiquo operabat̃,vt vbi ex pacto donatoris non erat quæsita actio,tertio ꝑ stipulationē acquireret̃:nec est nouū istud,& quò ad faciendū p̄sumi aliquid fortius,actus geminatus plus operat̃ q̃ actus simplex, & etiā quò ad actū magis validum,l.si mulier.C.ad Velleia.& l.cùm scim⁹. & ꝙ traditur ibi ꝑ Bar.C.de agri.& cēsi.li.xj.Tū ibi principaliter quis fuit vocatus ad illā stipulationem , & non accessoriè, vt quia fauore contrahentiū & filiorum,vt patet ꝑ cōtractū,ex eo qđ dictū fuit,ꝙ bona quæ sup̄essent post mortem dictę donatricis ad ipsos liberos masculos primò,& ad filias,& nullis existētib.ad ipsum fratrē mariti purè ꝑuenirēt,nō pōt reuocari,vt tenet Abb.in consi.xlviij.ver. itē tertiò.vo.ij. Secus est in casu mutuæ donationis factæ inter cōiuges,tunc alter venit in consequentiā,vt ibi ꝑ eum. Et istā partē tenet in terminis Cal.in consi.vij.tit.de dona.vbi dicit, ꝙ si q̄s donauerit bona quæ habebat tēpore donationis, & quæ postea reperiētur tēpore mortis ipsius, ꝙ talis donatio valet,q̄a de bonis postea acq̄sitis pōt disponere,d.l.si esset. ff.de aur.& arg.leg. Tum licet q̄s non possit se ligare ꝑ vltimā voluntatē,vt certū hæredē habeat , vt d.l.stipulatio hoc modo concepta.de verb.oblig. potest tñ ꝑ stipulationē bona sua irreuocabiliter alteri donare:quia tunc trāsit in contractum qui est irreuocabilis,vt no.gl.in verbo, accōmodauerit.in l.fi.C.de pact.quā ibi sequuntur Bar.Bal. & cōmuniter Doc.insup Ale.& Din.reg.qđ semel placuit.de regu. iur.li.vj.& tex.in l.vna.C.vt actio.ab hærede.& contra hæred.& instit.de inut.stipul.§. post mortem. & singula. Ang. in sua disputat.quæ incipit, in refulgenti palatio. vbi tenet etiam ꝙ donatio omnium bonorum præsentium & futurorum valet,nec dicitur de successione futura , quia non promittitur vt futura successio,quæ non potest deberi , nisi aut ex testamento aut ab intestato.Hæc autē bona debentur ex obligatione statim effectum habente quantum ad obligationem,licet differatur quātum ad exactionē. Pro hoc est arg. ff.ad Trebell.l.mulier.§.vlt. Præterea cum verba donationis trahantur solum ad bona quæ contrahentium erant tēpore cōtractus de verborū ꝓprietate,non est dubiū successionē nō inducere,& hæreditatē ꝓpriè non cōplecti, quæ & ꝺieri & augeri pōt ex nouiter quærendis.ff. de separat. bonor.l.si creditores.in fi.& l.si defunctus.C.arbi.tute.ita tenet Old.in consi.cxxxix.inci. ad habendum aliqualem notitiā.& Ale.in cōs.lxxxiij.versi.& omissis nō necessariis.lib.
12 ij.† Præterea quando in donatione est facta mentio mortis ꝑ modū dilationis,tunc nō censetur donatio cā mortis, sed inter viuos,secundum Bar.in d.l.ij.C.de iure dot. vbi alleg. ita velle Din.in d.l.Seia.§.fi.& pōt intelligi cā dilationis factā esse mentionē mortis, qñ in verbis importantib. executionē donationis,facta est mētio mortis,& nō in verbis importātib.substantiā donationis. Nā tunc mentio mortis nō facit præsumi illā donationē esse cā mortis.ita voluit Bald. in addi.Spec.in tit.de instru.edit.versicul.si quis donauit. dicens esse de mente Spe.ibi in §.porrò. Ita fuit ꝓposito nostro,donatrix oīa bona mobilia & immobilia , quæ sui obitus tēpore superessent,donauit liberis fratris mariti. Idem tenet Alex.in d.consi.xiiij.versi.insuper verò.li.j.Itē quia videtur hic esse donatio facta cum substitutione directa,quia primò filiis masculis,&in defectū ad filias, deinde ad patrē, iuxta not.ꝑ Din.in l.si cui mortis.ff.de do.cau.mort. & l.vt hæredib.& ibi ꝑ Bar.ff.de leg.ij.& in l.j.C.de do.cau.mort. & Paul.de Ca.in consi.ccclxxij.in j.dubio.vol.antiq.Itē etiā qñ in donatione cā mortis facta est mētio hæredū,videlicet quia donauit eidē & hæredibus,& successorib.magis ad donationē inter viuos,quā ad donationē causa mortis dicitur facta,cū donatio inter viuos trāsmittat̃ ad hæredes,sed donatio causa mortis nō,si prius decederet donatarius q̃ donator.Ita voluit Bal..in d.l.ij.de iure dot.& Ale.in d.cōs. xiiij. vers.postremò.li.j.& Aret in d.cōs.lxxxiij.vers.tertiò moueor.Præterea in contractib.magis spectat̃ mēs contrahentiū,q̃ verba.l.in cōditionibus.ff.de cōd.& demōst. quæ quidē mens elicitur ex cōiecturis,ita vt euidēs dicat̃ mēs,de qua ꝑ cōiecturas cōstat,vt singulariter innuit tex.in l.valet.ff. de leg.j.Sed si diligēter cōtrahentiū mentes cōiecturare velimus,ob nullā aliā causam dicemus fuisse factā donationē bonorū,nisi vt dicta bona remanerēt liberis fratri mariti , aut ipsi fratri.Ita not.Sicul.in cōs.xliij.vol. j. vbi reddit rationē,q̄a viduæ nō reperirent maritū,cum eadē dote,nisi donationē facerent,vt ibi ꝑ eū.Nec obstāt quod dicitur in ipsa donatione,ꝙ donauit bona mobilia & immobilia,quæ tempore eius decessus habebit:ꝑ qđ videt̃,ꝙ interim possit alienare & donare.q̄a illa verba faciunt valere donationē, & ꝙ intelligat̃ de bonis præsentib.& præcedentib.d.l.si ita, ff.de aur.& arg.leg.Ita tenet Cal.in cōs ij.tit.de don. & Rom.in cōs.xcv.& Ale.in cōs.xxviij.ver.nō obst.li.iij.Itē etiā eo casu quo reuocari potuisset,si postea donatrix declarauerit se velle in eadē donatione & voluntate ꝑmanere,ex tali recenti voluntate remanet firma donatio,secundū Pau.de Castr. in consi.ccclxxvij.versi.item dico.vol.antiq.argu. ff.de leg. iij.l.j.§.si filius.& de bono.posses.secundùm tab.l.qui ex liberis.§.testamento.Sed hæc donatrix post dictā donationē successu temporis confirmauit & corroborauit illā medio iuramento.igitur,&c.& in terminis tenet Ioan.Fabr.in l.j.
13 C.si mancip.ita vene.ne prosti.¶ †Quid dicendum? dictus Ale.in d.l.vbi ita donatur,dubitat,& se remittit ad Bal.in l. cum quis.ff.de cond.ob cau.& ad Pau.de Cast.in consi.cccxxij.incip.super primo quæsito.in prin. volu.j. vbi Bald.& Pau.tenent,quòd est donatio inter viuos,ꝑ d.l. vbi ita donatur,etiam si fuerit facta in testamento,si præsente parte, aut alio ꝑ ea recipiente,vt supra dixi in præsup.& idem tenet Bald.in consil.ccxciiij.incip.primò videndum est. eo. vol. & Ale.tenet hanc partem in d.consi.xiiij. Sed reperio Aufrer.in decis.cap.Tholos.q.cccclij & in seq.plenè disputantem hanc q.ad vtranque partem,& tamē hanc sequitur, ꝑ o qua dicit plura aresta fuisse Tholosæ prolata: & respondet ad adducta pro prima parte.& latius Aret. in d. §. Flauius.
14 & in d.consi.lxxiiij.vers.venio ad tertium.† Nec etiam obst.
c quod est donatio omnium bonorum præsentium & futurorum,quia secundùm aliquos dicta donatio valet,secundùm gloss.in pragm.sanct.in titul.de sublatione. cler. literis. §. j. in versicul.quicunque.licet multi teneant contrarium in locis suprà allegat. vel si talis donatio valet,hoc erit quò ad præsentia,non quò ad futura,sicut in donatione vltra quingentos aureos facta sine insinuatione. l. sancimus. l. si quis argentum.§.fi.C.de dona.& in hoc conueniunt omnes,excepto Bald.in d.l.fi.de pact.& primum tenet Angel.in consil.cvj.in princip.& in consil.clxxix.quia donatio omnium bonorum præsentium bene valet,secundum eum in dicto consil.clxxix.per gloss.in d.l.fin.C.de pact. & l. hæreditas. C.de pact.conuen.& idem concludit Bellamera in consilio xvij.Vel possumus dicere quòd fuit hæc donatio collata post mortem, vt suprà dictum est , quæ valet : vt tenet gloss.in dicta l.fin.quam ibi sequuntur omnes,& in dicta l. stipulatio hoc modo concepta,per text.in l. vna. C. vt actio.ab hæredibus.& contra hæred.quia tunc tacitè videtur facta reseruatio vsusfructus, secundum doctor. ibi & & Pau.de Castr.in consil.xcix.aliàs lxxvj.volu.nouo. incip. notandum est.Item ad aliàs rationes.præcipuè ad rationem Ioan.de Imo.suprà adductam,quæ nō videtur sufficiēs,secundùm Aret.in d.cōsi.lxxxiiij.q̄a secundū hoc sequeret̃,ꝙ

q̃n ex relatione pacti ad contractũ noĩatũ resultat cõtractus est innominat⁹, id est respectu pacti apppositi iuxta cõtractũ. Sed hoc est falsũ, & cõtra tex. in l. quæsitũ, ff. de seru. export. secundũ verũ intellectũ quẽ exp̃sse sequit̃ & ap̃pbat Bar. in l. Aristo. ff. de don. Ergo ista rõ nõ vr̃ p̃cedere. sed hoc nõ obst. põt defendi ista rõ, p̃ tex. sing. quẽ ibi ponderat Bar. ad hoc in d. l. Arist. & in l. fi. ff. de condict. ob caus. dato. vbi ponit hãc doctrinã. Dicit em̃ in locis p̃dictis, q̃ q̃n contract⁹ innominatus resultat ex cohærẽtia contractus nominati p̃ relationẽ ad cõtractũ noĩatum, tũc regulariter, vt dictũ est, non solùm est locus pœnitentiæ in eo q̃d deuenit in contractu nominaato, vt d. l. Arist. sed etiam in eo q̃d facit cõtractum innominatum, vel quatenus contractus est innominatus. Hoc tamen fallit in donatione fauore exercentis liberalitatem, vt p̃bat̃ in d. l. Arist. secundũ eum. & ex hoc apparet in cõtractu donationis esse locũ pœnitentiæ, quatenus ex ea resultat cõtractus innominatus, etiã inuito donatario. Et p̃pterea Aret. in cõs. s. alle. rep̃hendit Bal. in l. cum socero. C. de iure dot. dũ voluit q̃ ad hoc vt donatio possit reuocari casu Bar. requirat̃ cõsensus vtriusq;, quasi non possit esse loc⁹ pœnitentiæ, vt ipse declarat in contractu innominato inducto ex cohærentia contractus innominati. q̃d est falsum in donatione, vt dictũ est. Illud aũt est concedentium sine dubio, q̃ ipso donatario cõsentiente donatio põt reuocari in p̃iudiciũ tertij, cui ex pacto donatoris fuerat ius quæsitum, vt p̃bat̃ in d. l. iij. de seruis exportand. & in l. j. si mancip. ita fuerit. in quib. legib. patet, q̃ ille cui fecit pactũ, vt seruus vẽditus vel donatus manumitteret̃ post tẽpus: põt pœnitẽdo auferre sibi beneficiũ iuris, vt nõ sit liber ex cõstitutione lapso t̃pe quo debuit manumitti: non t̃n in contractu venditionis vẽditor pœnitẽdo posset inducere vt restituat̃ p̃tium emptori, & aduocare seruũ ad se p̃ cõdictionem ob cãm, & & sic impediret q̃ emptor ille nõ manumitteret si vellet, vt d. l. quæsitũ. & hunc intellectũ ad istas leges dat gl. in d. l. j. si mãcipi. ita fuerit alie. in j. solut. quem ap̃pbat Bart. exp̃ssẽ in d. l. Arist. licet aliter dixerit gl. in d. l. iij. de seru. export. Ex his patet in effectu illud q̃d dictũ est, q̃d in p̃iudicium tertij cui erat ius quęsitũ ex pacto, possit totaliter ius illud reuocari cõsentiente donatario, quinimo etiã si donatarius nõ consentiret. Sed in casu nostro nõ est contractus innominat⁹ inductus ex cohærentia cõtractus nominati, tũ nihil venit per donatariũ dandũ, restituendũ, aut faciendũ: sed purè extitit facta donatio, cuius effectus differt̃ post mortẽ donatricis, vt dictũ est: q̃a donatio in stipulatũ deducta est cõtract⁹ nominatus, casus est in l. j. in fi. ff. de past. p̃ quẽ idẽ tenet Ang. in consi. clxxix. Præterea vbi opi. Bar. haberet locũ, t̃n non posset expressẽ reuocare, vt singulariter dicit Bal. in d. l. cũ à socero. in fi. vbi dicit, q̃ doctrina Bar. nõ habet locum, q̃n vltra pactũ appositũ à donatore, ille in cuius fauorẽ pactum apponit̃, fuisset stipulat⁹, aut notarius p̃ eodẽ q̃a cùm ex p̃uisione sua tunc sibi sit ius quęsitũ, non põt facto donatoris auferri, l. fi. ff. de pact. & l. j. & p̃ totũ. C. res iter alios acta. & l. sępe. ff. de re iud. & ita tenet Are. in d. cons. s. alle. Et p̃ ista decis. adducit casum singularẽ ad huc secundũ eum non allegatum ad hoc in terminis in d. l. cũ maritus. §. fin. ff. de pact. dot. q̃a salua pace tãti Doctoris illũ tex. ad hoc alle. Roma. in d. cõsi. xxvj. vbi est p̃priè casus, q̃ mulier donãdo dotem marito, fuerat pacta ipsam dotẽ reddi fratri suo post mortẽ suã, & ille frater dotẽ fuerat stipulatus, quærit̃ vtrũ illa mulier donatrix faciendo testamentũ possit legare in p̃iudiciũ fratris cui donauerat dotẽ post mortẽ suã, & sic in effectu reuocare donationẽ. Et respõdet̃ q̃ non, etiã si maritus q. debebat dotẽ restituere voluntati vxoris cõsentiret, vt ibi clarè patet. & idẽ tenet ibi Bal. Secundò, p̃ ista cõclusione adducit tex. solennẽ, quẽ ibi ad hoc põderat Bal. in l. si cõstãte. inver. exceptis. C. de don. ante nupt. p̃ quẽ tex. dicit ibi Bal. q̃ ius quæsitũ mihi re vel spe ex tuo facto, nõ t̃n ex tua dispositione, sed ex dispositione legis, nõ põt aliquo modo mihi p̃ te auferri. Tertiò, p̃ hoc etiã adducit q̃d optimè ponit Bal. in l. petendæ. C. de in integ. restit. vbi dicit, q̃d q̃n iudex assignauit dilationẽ reo, illi dilationi nõ põt reus renuntiare in præiudiciũ actoris, q̃a est ius quæsitũ actori, nõ solũ ex facto rei, sed etiã ex facto iudicis. Ratio decidẽdi optimè facit ad p̃pósitũ nostrũ, q̃m in casu nostro acquisitũ fuit ius donatori, nõ solùm ex facto donatoris, sed etiã ex facto p̃prio, id est, ex stipulatione iuris donatarij aut notarij. Vnde apparet ex p̃missis veritas huius cõclusionis, q̃ q̃n pars aut notarius p̃ ipsa p̃te recipit facta eidẽ nullo modo poterit reuocari, nec obstãt d. Bar. in contrariũ allegata, q̃a non loquunt̃ q̃n pars aut notarius recepit, & stipulat⁹ est p̃ ipsa p̃te absente, cui donatio facta fuit. Et idẽ tenet Aeg. Bellamera in alle. cõsil. xvij. versi. Et caue q̃a notarius vel iudex põt stipulari pro posthumis ad auantagium à matre vel extraneo, non autem à patre, vt ibi p̃ eum. Et idem in consi. xxxix. versi. circa primum. Et ita dico & censeo, correctione alterius melius me sentientis semper salua.

ADDITIONES.

a Et potest reuocari, Adde & limita hoc procedere, nisi donãs sine hærede decedat: quia tunc talis donatio per pœnitẽtiam non reuocatur, vt not, Ange. in l. qui Romæ. §. Flauius. quem ibi sequitur Alex. ff. de verb. oblig. & Hippo. de Marsi. in suo sing. lxiii. Quid si testator dicat: dono Titio fundum præsenti & recipienti, an sit donatio inter viuos, & sic irreuocabilis, vel sit legatum Io. Fab. in §. i. institu. de lega tenet quod est legatum. & Ange. Aret. tenet ibi, quod est do. inter viuos.

b Promisit non contrauenire. Adde Tho. Ferrarien. in causa xxx. qui tenet quod non potest reuocari propter illa verba promisit non contrauenire. idem etiam quando donatio causa mortis fuit facta alicui & hæredibus suis.

c Donatio omnium bonorum. Adde Matthæ. de Marsil. in suo sing. c. xxxvii. vbi tenet quod valet, quia in eadem intelliguntur exceptæ plures res, vt sunt libri, testes, & suppellectilia: sicut in obligatione omniũ bonorum præsentium & futurorum excipiuntur, l. obligatione generali. cum l. seq. ff. de pig. de quibus poterit donator testari.

SVMMAE.

1 *Substitutio an per sacerdotium euanescat, siue per monachatũ. nu. 5. 6. & 12.*

2 *Clericus dans se & sua ecclesiæ, aut differat ab ingresso monasterium.*

4 *Monasterium an excludat substitutum. & nu. 3. & 7.*

8 *Monachi in Gallia non succedunt.*

9 *Prædicatores mendicatores an succedant.*

10 *Franciscani an excludant substitutum.*

11 *Substitutioni fit locus eoipso quod quis efficitur monachus.*

13 *Substitutionis spes quando transmittitur.*

Quæstio CCCLIIII.

Pater suum instituit filium hæredem vniuersalem, & sub conditione si decederet sine liberis ex suo corpore & legitimo matrimonio procreatis, substituit sibi sororem suam. Euenit mortuo patre & filio expost facto presbytero, quòd soror relictis liberis ab humanis decessit, qui petunt in vim substitutionis matri eorum factę, hæreditatẽ & bona instituti ab intestato mortui alienata sibi restitui: an sint admissibiles, cùm mortua fuisset eorum mater ante hæredem, prius tamen factum sacerdotem, & sic caduca: vel statim quòd in sacris fuit constitutus & effectus presbyter, locus fuerit substitutioni, non expectata morte naturali.

DECISIO CCCLIIII.

Or possum dicere, vt in simili q. dicit Barbat. consi. xx. vol. j. Surge Deus, causam tuã adiuua. q̃d prius dixerat Bal. in trac. schismatis, quẽ posuit post tit. si quis aliquem testari p̃hibuerit. C.

1 † Et vident̃ primò non esse admissibiles, cùm substitutio p̃ sacerdotiũ post susceptũ euanuerit, & effecta est p̃ nõ scripta, q̃a ecclesia h̃r loco filij, vt auth. de sanctis. episc. §. sed & hoc præsenti. ibi, tit. clerici aut diaconi. & versi. hoc aũt solatio. & cleric. & c. Et ita vr̃ tenere ibi gl. quã seq̃t̃ as. de Bellouisu. credens illum §. locum habere tam in eo qui ingreditur monasterium, quam in eo qui ingreditur ecclesiam secularem, eo tamen animo, vt vsque ad vitã suã ibi p̃maneat, p̃ tex. ibi in d. versi. hoc autem solatio. & in versi. in p̃sonis enim. Sed hoc casu quando secularem ingreditur ecclesiam, q̃ in piis locis, expendat vel relinquat omnia bona sua, vt ibi per eum. Et pro ista parte magis stringit text. in l. si quis ita. alias si ita quis. §. final. ff. de legat. secundo. vbi dicitur sufficere habere filios ciuiles, vt substitutio expiret, non naturales, vt ibi tenet Din. quem sequitur ibi Angel. versi item quæro, q̃d si grauatus.

& Alb.

& Alb.in authen.nisi rogati.C.ad Trebellia, quæ extracta
2 est à d.§.sed & hoc præsenti. † Dicens idem in clerico, qui se & sua dedit ecclesiæ, sicut in ingresso monasterium, quia subest eadem ratio. Quare cõditio habetur pro remissa, vel non apposita, scilicet fauore religionis & ecclesiæ, ne hæres sic institutus metu restituendi fideicommissum retrahatur à clericatu vel ingressu monasterij. allegat text. in auth. de monachis & monasteriis.§.si quis sub cõditione.in nouellis. Ad idem allegat dictum §. si quis sub conditione. in auth. si qua mulier.in j.q.C.de sac.sanct.eccl.
3 † Aliàs ꝑ simplex sacerdotiũ nõ ꝑdit ius substitutionis, vt clare dicit Corn.ĩ auth.nisi rogati.& Butr. Anchar.in c.in ꝑsentia tã in lect. q̃ in repet.de ꝓbat.& idẽ ibi Imo.& collectarius.nu.iij.& Sicu. & gl.in d.authen.nisi rogati.in verb.locũ venerabilẽ.& Bar. in d.§.sed & hoc ꝑsenti.se remittendo ad not.ꝑ eũ d.authen. nisi rogati.& ibi Petr.de Bellapert.& Cin. idẽ tenent & pariter Ioan.Fab.versi.itẽ q̃ sefficit sacerdos vnius capellę.& idẽ Sali.nu.7.q̃a capella & solũ sacerdotiũ nõ habenẽ loco filij ciuilis.Ideo nõ facit deficere substitutionẽ vel fideicommissum,nisi vt dictum est,intraret ecclesiã secularem animo nõ exeundi,& illi se dedicaret,vel illa expẽderet in pias causas.Et in hoc conueniunt oẽs doct.& gl.ẽt vlt.in d. c. in ꝑsentia.& ibi Abb.Sic.versi.quæro vlterius,&vers.vlt.gl.hic quærit.& Fel.versi.in eadẽ.gl.ibi exiguñ. Vnde hoc casu tñ fauorẽ meret̃ vita clericalis sicut vita monachalis, qñ ipsa clericalis est ꝑpetuò habitura,tã in ꝑsona q̃ in bonis. Et pro hac decis.est gl.sing.in c.vt lex cõtinentiæ.in verb.ꝓfessi.xxvij.q.j.& gl.in authent.ingressi.quã ibi seq̃tur Sali.C. de sacr.sanct.eccl.aliàs secus.vt §.ꝑsbyteros.in authent. de sanct.episc.& idẽ Iac.de Aret.in l.fideicõmissum.ff de condi.& demõ.& Capra.consi.xx.inci.punctus,q̃dã Frãcis. de Burgo.versi.circa ꝗ.vers.& hoc nisi aliud reperiat̃.& Ang. consi.lxxx.inc.Ioan.suũ cõdidit testam.versi.secundo ostenditur.cũ seq.
4 † Vnde vr̃ ẽt in isto casu visa substitutionis cõditione facta si sine liberis ex suo corpore natis etiã si intrasset monasteriũ qđ hr̃ loco filij,d.§.sed & hoc ꝑsenti.vel loco hæredis.d.c.in ꝑsentia.esse locũ substitutioni:q̃s tunc monasteriũ.nõ excludit substitutũ.vt voluit Iac.de Bellouisu.in d. §.sed & hoc ꝑsenti.in sua disput.incip. Titius testamentũ cõdidit.quẽ ibi sequit̃ Ang.& Bald in d.authẽt. nisi rogati. versi.& ꝑ hoc soluit q.dicẽs bis hãc opin. esse multũ æquã. & idẽ consi.lxxiij.inchoã.in q.quę vertit̃ inter scholã S.Mariæ.versi.fallit fauore monasterij,&vitæ contẽplatiuæ.vol. v. Dicens hãc opinionẽ vsu esse approbatã,& durante vita monachi monasteriũ possidet bona,l.Statius Florus.§.Cornelio.ff.de iure fisci. sed monacho mortuo restituit quatenᵘs venit in restitutione,vt ibi vidẽ.Et istã q.ẽt disputauit Martinᵘs Silleya.q. ita tenuit,quẽ seq.Iac.Butr.& Sal.in d.authẽ. nisi rogati.in vlt.q.& Bal.in l. Deo nobis.in princ.versi. ponẽ eñ.C.de epis.& cler.& in l.si q̃s posthumos.ff.de libe. & posthu.& in l.Lucius Titius.& ibi Imo.& in d.l. si quis ita. §.fi.de leg.j vbi Bal.dicit istã esse cõmunẽ obseruantiã,quę vsu(vt inquit)cõsueuit approbari,vt ipse voluit in d.consil. lxxiij.& idem Hostien.in d.c.in ꝑsentia.& Imo.d.l.si ita q̃s. §.fi.& idẽ tenuit Abb.antiquus in d.c.Raynu.versi.quæro fortius.de testamentis,dicens hãc q. fuisse de ciuitate regia Bononiã missam,& dñm Iac.Balduyn tenuisse partẽ,s.monasteriũ nihil petere posse.quem sequutus fuit eius discipulus in summa.& in c.Raynald.de testam. Et in ista q. refert tũc Bagarotũ tenuisse contrariũ,monasteriũ excludere substitutũ.Et eũ sequitur Bald.in sua Margar.ad Inno.verbo,substitutio.& Bernard.Landri.in addit.Abb.in d.c.in ꝑsentia. vide Bal.in d.authen.nisi rogati.& Ioan.Andr.in d.c.Raynu.& Cuma.in d.l.si ita q̃s.§.fi.& idẽ Richard.Malũb.doc. Crem.q̃ pariter istam q.Paduę disputauit.& Din.in d.l.si ita quis.§.fi.quos ibi sequitur Paul.de Cast.in vtraque lectura.& Ang.in sua disput. inchoant. nobilis quidã genere. & in d.authent.nisi rogati.sibi cõtrarius post Cin.ibi,& ibi idem Paul.de Cast.& Ioan.Fab.& Bar.consi.j. incip. Parmensis quidã filium instituit.Quod quidem inseruit de verbo ad verbũ in d.l.si ita q̃s.§.fi.& ipsum sequit̃ Sic.post Anton.de Butr.in d.c.in ꝑsentia.versi.q̃d si testator dedit substitutũ.& idẽ ibi Aret.& oẽs insuꝑ Socin.in l.j.nu.j. & ij. & Bal.in d.c.in ꝑsentia.ver.sed q̃d si testator.
5 † Dicens hoc verum esse,nisi testator dixerit,si decesserit sine liberis,non secundũ iuris interpretationẽ, sed ex suo ꝓprio corpore natis,q̃a tunc monasteriũ nõ habetur loco filij.& idẽ dicit Cuman.in d.l.si ita quis.§.fi.& sing. Ale.cõsi.cxxj.exordien.viso themate suprascripto.lib.ij.qđ reperitur de verbo ad verbũ,lib.iij.cõsi.xxxv.inci.suꝑ cõtentis in d.themate,&in cõs. cxl.lib.ij.& Alb.in d.authent.si qua mulier.de sac.sanc.eccl. & idem Feli.in d.c.in ꝑsentia.versi.& idem glo.infertur.& Lapus allegatione cxix.aliàs cxxix.exordien.primò quæritur.& idẽ Calc.consi.xx.nu.iij.& Barbat.in d.consi.xx.vol. in j.& Bertrand.consi.cxxiij.exord.thema cõsultationis tale est dudum.vol.ij.nouiter impressorum. Et Pyrrhus in sua disput.j.de fictione.secunda est priuatiua ibi,finge mortuum, qui est in monasterio.
6 ¶ † Quid dicendũ in hoc tã difficili dubio?Et Anch.in c.Raynaldus.versic.secundò quæro. dicit post opiniones recitatas,quicquid teneas placet.& idẽ Ful. cõsi.liij.& Barb.cõ.xiij.nu.iij.& d.cõsi.xx. nu.iiij.in fi.vers. nec obstat.vol.j.& idẽ Corne.in d.authẽt.nisi rogati.versi. ex quibus patet,quod res est dubia:dicens iudicem posse inhærere vni vel alteri opinioni.ꝓut sibi placuerit.Tamẽ primæ inhæret,vt ibi per eũ,cui etiã inhæreo, salua decisione sanctæ matris ecclesiæ,cui me totaliter subiicio.& idem dicendum in clerico ingrediente ecclesiã secularẽ & ibi,vel aliis piis locis bona sua edicante & exponente,vt dictũ est.& hoc in casu nostro qñ facta fuit substitutio si sine liberis ex suo corpore,& de suo legitimo matrimonio ꝓcreatis decederet,q̃a illa cõditio tacitè nõ inest. Et in hanc partẽ inclinat Barba.in d.c.in ꝑsentia.nu.76.cũ distinct.de qua ibi vide.
7 † Et signãter si tali ingredienti filius testatoris fuerit substitutus,q̃a tunc monasteriũ loco filij nõ hr̃,vt voluit Bald. in d.auth nisi rogati.& Ale.cõsi.cclxiij.li.ij.& plenè Ias.cõs. ccxij.vol.ij.cũ aliis ꝑ eũ alle.& Petr.de Ferrar.in sua praxi. tit.for.libe.quo agit ex substit.in ver. ex suo corpore. & legit.mat.ꝓcreatis.q.vlt quẽ vide in fi.qđ ait.& idẽ Bertrã.cõ
8 si.cxlix.nu.j.ij.& iij.† Tñ in ꝑsenti Frãciæ regno nõ est circa has opiniones insistendũ,cum de gñali ipsius cõsuetudine monachi & religiosi cuiuscũq; ordinis fuerint,nõ succedãt ab intestato suis parentib.vt refert Masuer.in sua praxi, ti.de successionib.& vltimis voluntatib.vers.itẽ ꝑ consuet. regni istius.secundũ quã latũ arestũ Paris.cõtra quandã religiosũ ordinis Cluniacen.vt patet in stylo plamẽti, iiij. pte de arestis.§.lvj.& dixi in §.fi.de testamẽto.vers.itẽ no.lib.cõ sue.Bitur.& alias cõsului & vide latè cõsi.x.inchoã.q.talis q̃dã volens ingredi religionẽ.Et in trac.nostro.de statu & vita heremitarũ.in fi.Et ideo disputatio de bonis ingredientis vr̃ hodie in hoc regno supflua.Et idẽ refert Benedi. in repe.d.c.Raynu.nu.220.etiã religionem minorũ & aliorũ mendicantiũ intrantiũ, vt tenent Bar. Bal.& doc.in l.cùm pr. §. hæreditatẽ.ff.de leg.ij.& Ale.cõsi.xiij.incho.circa primum dubiũ.li.iij.& Ias.in auth.nouissima.versic.extra glo.quærit Bar.C.de inof.test.& in auth.ingressi.& Capra.cõsi.lxxxiij. in prin.& Curt.cõsi.lvj.exord.suꝑ quo ordine nostro.vers. transitũ faciamus ad secundũ.& Ioã.de Garonis post Bal.in l.hac edictali.in prin.versi.in tex.ibi,filio vel filiæ.C. de secun.nupt.s.an in talib.religiosis habeat locũ d.l.hac edictal. & idẽ volunt Doct.in d.authen.si qua mulier.& Feli.in d.c. in ꝑsentia.versi.septimò quæro.ponẽs duas cõclusiones.Licet Ang.velit contrariũ in palle.cõsil.lxxx. nisi esset bigamus,vt ibi.Qm̃,vt inquit Masuetius,& alij vbi s̃.per ingressum religionis nõ fit tacita dedicatio bonorum,quę à successione parentum ante ingressum habuerant, vel acquisiuerant,& sic seruatur ius antiquum.l. si quis presbyter. C. de episco.& cler. Et sic etiam habet locum in feudo quo quis per ingressum religionis priuatur.ca.qui clericus. si de feudo fuerit controuer.& cap.j.de benefi.fœmi. & ca.j. de mil. vasal.qui arma.bellica deposuit.& vtrobique ꝑ Aluar.Bal.

& Card. Alex.& Iaſ.in prælud.feud.& Cæpol.conſi.xxxvj.
ciuilium.& Alexand.conſi.x.lib.v.& Felin.in d.c.in præſen
tia poſt omnes,verſi.quinto quæro.vbi ponit regulam cum
tribus fallen.& idem Barba.in rubr.de feud. Sed de clerico
ſimplici vide quæ dixi in dicto §.fi.de teſta.li.conſue.Bitur.
& Matth.de afflі. in deciſ.Neapo.cccxx.& Brun⁹ cõſi. xvj.
9 †Tamẽ Alb.in d.auth.ingreſſi.nu.v.in fi.dicit ſe audiuiſſe à
fratrib.prędicatorib.ſuper hoc habere reſcriptũ apoſtolicũ,
referens Archidiaco.dixiſſe vidiſſe formam illius reſcripti
Clementis quarti,vbi erat talis concluſio: Nos itaq; veſtris
ſupplicationibus benignius annuentes, authoritate apo-
ſtolica declaramus,ꝙ vos in temporalibus bonis in quibus
ſuccederetis in ſeculo exiſtẽtes, licitè poſſitis ſuccedere, &
bonorum ipſorum poſſeſſionem apprehendere, ac liberè
vẽdere bona ipſa, & ꝓtiũ eorũ in vtilitatẽ veſtrã cõuertere,
& idẽ Ale.in cõſi.lxxxviij.inchoan.eximie dñe vicarie.ver.
nec dicat̃ quòd trãſit.lib.ij. Tñ adhuc nõ obſtante hoc in-
dulto nõ ſuccedũt ab inteſtato, quã ſucceſſionẽ ꝑ ingreſſũ
ꝑdunt cũ bonis ante habitis.& de iſtis prędicatorib.vide Fe
li.in d.c.in ꝑſentia.in fi.in j.& ij,cõclu.& idẽ dicit Io.de Ga
ronis d.l.hac edictal.in princ.verſi.in text.ibi,filio vel filię.
10 †Sed in fratrib.S.Franciſci cõuentionalib.dicit ſe vidiſſe &
legiſſe eorũ priuilegiũ à Papa Sixto mare magnũ vocatum,
eis cõceſſum,ꝙ conuentus eorum habeat̃ loco filij ad exclu
dẽdũ ſubſtitutũ qđ tñ nõ ſeruat̃,vt dictũ eſt. Et poſtea ſub-
nectit de fratrib. Prædicatorib. Auguſtinẽſib. Carmelitis,
11 & ſimilib.†Ideo cõcludendo dicemus locũ eſſe ſubſtitutio-
ni vel fideicõmiſſo,aut ſucceſſioni parentum proximorum
de iure ſuccedere debentium,ſtatim hærede religioſo facto
ꝓfeſſo,nec mors ipſorũ expectabitur,vt dicit Maſuer.vbi ſ.
& Bal.in d.c.in præſentia,verſi.ſed quid ſi monaſteriũ. & i-
bi Feli.q.viij.in j.concluſi.& Bal.in l.cùm acutiſſimi. C. de
fideicõ.& Soci.in l.cùm auus.ff.de cõditi.& demonſtr. & i-
dem tenet Bertrand.de Carpen. conſil.cccxxv.nu. ij. vol,
12 iij.†Sed in hærede facto ſimplici ſacerdotę.adhuc non eua-
neſcit ſubſtitutio,ſecũdùm cõmunem.Ideo ſubſtitutus aut
ſubſtituta decedens ante ꝑſbyterũ iã factũ ꝑdit ius & ſpem
ſubſtitutionis,quam ad ſuos nõ tranſmittit liberos.tex.& i-
bi Alb.in l.ſubſtitutio quæ nondum competit, extra bona
noſtra eſt.ff.de acquir.rer.dom.ſiue ſit fideicommiſſaria, ꝑ
tex.ſingu.in d.l.cùm pater.§.hæreditatẽ fili⁹, & ibi gl.Bart.
Bal.& Alb.de leg.j.vbi ante conditionẽ omnino nõ purifi
catã non tranſmittitur,& idẽ tex.in l.cauſæ.in ij.§. Põponi⁹
13 quoq;.& ibi Bar.Bal.& Albe.ff.de minor.† De directa aũt
ſubſtitutione ante non tranſmittenda, eſt tex. in l.ſi plurib.
in fi.ff.de ſuis & legiti.hæredib. & pariter de ſpe ſubſtitu-
tionis pupillaris non tranſmittenda,eſt text.in l. ſi plures in
princ.& ibi Bart.& Doc.in l.qui habebat.ff.de vulga.& pu-
pi.ſubſtit.nec etiã ſpes reciprocæ ſubſtitutionis tranſmitti-
tur,l.qui plures hæredes,cum ſeq.& l.Lucius.§.fin.& ibi ꝑ
Iaſ.eo.tit. Et in omnibus prædictis caſibus tenet Signorol.
de Homed.conſi.lxxiij. Alex.cõſi.xxxvj. verſi. cõfirmantur
prædicta.lib.iij. Etiã ſecundũ ipſum ſi ſubſtituti eſſent de li
beris,vt hic erat,firmat gl.in l.vna, in verbo, relictis. C. de
his qui ante apert.tabul.& Aret.conſi.j.& cõſi.clvj.& Rom.
conſi.ccccl xxx.& Lud. Bolo.in l.qui patri.ff.de acqui. hęr.
in primus interpr. Et Curt.ſenior conſil.lxiiij.verſic. & iſta
eſt cõmunis ſententia in omni caſu.& Dec.in d.conſi.cccc-
xxvj.nu.iij. Nam certum eſt,ſi ſubſtitutus vel ſubſtituta poſt
ſacerdotium vel ſacros ordines per hæredem ſuſceptos egiſ
ſet contra eum ad reſtitutionem bonorum,dicens cõditio-
nem liberorũ non ꝓcreandorũ ex matrimonio legitimo e-
ueniſſe & expiraſſe,prout res vera fuit,q̃a non poſſet habe
re liberos naturales & legitimos niſi cõceptos in fornicatio
ne. Tñ duo aduerſus ſubſtitutũ poſſunt per hæredem factũ
ſacerdotem obiici.Primò ſcilicet quòd ante mortem ipſam
cõpetit ſibi actio, quoniam hæreditas non tranſmittitur. l.
quoniam. C. de iure deliberan. Secundò, quia ipſam con-
tingere poſſe ante eum prout euenit præmori, & ſic inte-
rim deficere poterit ſubſtitutio,vt dicit text. in d.l. Statius
Florus.§.Cornelio Felici,de iure fiſci.& in d. l. cùm pater.
§.hæreditatẽ filius.& in d.l. in cauſæ. §. Põponius quoque.
& aliis iurib.ſ.alle.q̃a ſubſtitutio ꝑdicta fuit facta ſub dua
bus conditionib.ſi decederet ſine liberis in matrimonio ꝓ-
creatis. Et licet ante mortẽ ſubſtitutæ prima euenerit, quia
nõ põt habere liberos,non tamen ſecunda, quæ erat mors il
lius,quod prius requirebatur antequã dicat̃ impleta, l.hære
di plures.ff.de condit.inſtit. Ergo nõ potuit per mortẽ ſub-
ſtituti ad liberos tranſmitti ante mortẽ hæredis,iurib.ſ.al-
legat,quãuis Alex.velit cõtrarium conſi. 100.li, iiij.incho.
viſa parte teſtamenti,volens qđ ſi pater inſtituat filium:& ſi
fiat presbyter ſubſtituit ſibi alium:qđ ſtatim eo facto ꝑſby
tero nõ expectata eius morte erit locus ſubſtitutioni. alleg.
tex.in l.mulier.in prin.ff.ad Treb.quia caſus ſunt diuerſi,i-
mò ſecundũ oẽs in d.authen.niſi rogati.& in authẽ.ingreſſi.
& in d.c,in ꝑſentia.talis cõditio facta,ſi intret religionẽ vel
fiat ſacerdos, venit tanquã impeditiua vitæ contemplatiuæ
reſpuenda & reiicienda,& pro non adiecta habenda : igitur
&c.ꝓ quo dicit Bal.in quodã ſuo conſi.incip.Martin.Ioã.
de Florẽ.poſito inter conſil.Ange.lxviij.verſi. nec obſtat ꝙ
ſi agnati vigore ſtatuti excludant fœminas cauſa cõſeruatio
nis familiæ & agnationis multiplicãdæ,de quo per eundem
in l.certum.C.vnde cogna. Et plenè Barb.in rub.de ſucceſ.
ab inteſt.modo reperitur ꝙ agnatus ſuccedere volens nõ ha
bet genitalia,ſeu aliter impotens coeundi, vel fortè mona-
chus,aut poſtea ſacerdos factus,qui matrimoniũ cõtrahere
nõ põt,decidit ipſum interim poſſe ſuccedere, & fœminas
ꝑ eũ interim excludi:& mouetur ratione, q̃a ſtatutũ conſi-
derauit illud qđ regulariter euenire ſolet. Et ꝑ conſequens
talis agnatus ſuccedet.& ſequit̃ Sebaſtian. Sapia.in l.ꝑcibus.
nu.164.de impu,& aliis ſubſti.& Barb.in d.c.in ꝑſentia.nu.
74.aliam addens rationem,q̃a põt dici teſtatorem conſide-
raſſe frequentiã cõtrahendi matrimoniũ carnale : quoniam
frequentius laici inclinant ſe ad matrimoniũ contrahendũ.
Ergo in caſu noſtro ante mortẽ naturalẽ hæredis facti ſa-
cerdotis ſubſtitutus vel ſubſtituta non potuit ſpẽ ſubſtitutio
nis ad ſuos tranſmittere liberos.& qđ dictũ eſt,monaſteriũ
haberi loco filij,ſecundũ magis cõmunem Doct. ſententiã
in locis ſ.alle.hoc eſt ꝑ quendam fictionẽ ad excludendum
ſubſtitutũ.d.§.ſed & hoc ꝑſenti.quæ tñ locũ non habent in
eo q̃ ſecularis ſacerdos factus eſt,q̃ ꝓpter hoc nõ fingit̃ ha
bere filiũ,licet fuerit canonicus eccleſiæ cathedralis aut col
legiatæ,niſi ſe & ſua illi dedicaſſet. Ideo non excludit ſubſti
tutũ,tametſi ſi decedat ante inſtitutũ ꝑſbyterũ factũ, vel ẽt
non factũ,ſed alias ad matrimoniũ cõtrahendũ impotentẽ,
nõ trãſmittit.Sec⁹ vr̃ ſi ex mẽte teſtatoris apparere poſſet de
cõtrario,naturales tm̃ excludere ſubſtitutũ:vt q̃a teſtator ĩ-
ſtituit filiũ, & ei ſubſtituit Titiũ ſi ſine liberis decederet,&
fili⁹ ſu⁹ iã erat ſacerdos,q̃ nõ poterat habere filiũ ſine pecca
to:q̃a iſto caſu ſubſtitutio hr̃ ꝓ nõ ſcripta,& ĩualida,vel qđ
vr̃ eccleſia inſtituta,vt voluit Bart. in l. in hæredib. §. j.ff.ad
Trebel.& eũ ibi ſequit̃ Ang.& Imo.in d.l.ſi q̃s poſthumos.
in princ.ff.de liber.& poſthu.licet Ang.ibi teneat cõtrariũ.
Sed primũ tenet Barb.in d.c.in ꝑſentia.nu.69. & Bal. in ca.
naturales.de cõtrouer.inueſtit.dicẽs,ꝙ ſi q̃s inſtituat ſacer
dotẽ & ei⁹ hæredes,intelligit̃ id eſt,agnatos:q̃a ſacerdos nõ
põt habere deſcẽdentes.& ſeq̃t Soc.cõſi.xiij.nu.j.volu,iij.&
Sebaſtia.Sapia in d.l.ꝑcib.num.66.ex quo colligit quatuor
not. Primò,ꝙ ſi teſtator dicat,ſubſtituo Titiũ, ſi fili⁹ deceſſe
rit ſine liberis:ſi fili⁹ reliq̃t filiũ q̃ intrauit religionẽ fratrũ
minorũ,nõ excludit̃ ſubſtitut⁹.ita Bar.in l.fi.q̃n quib.quar
ta pars debeatur.li.x.C.& ibi Ang. Secũdò,ꝙ ſi teſtator di-
cat,ſubſtituo,ſi filius efficiatur ſacerdos,ꝑinde eſt ac ſi dixiſ
ſet,ſi deceſſerit ſine liberis. Ale.in d.cõſi.100.li.iiij. Tertiò,
ꝙ ſi teſtator dicat,ſi nulli⁹ deceſſerit ſine liberis,debet expo
ni ſi aliq̃s deceſſerit ſine liberis. Bar.cõſi.lviij.inchoã. Ana
cell⁹. Quartò,ꝙ illa verba ſine hęredib.exponunt̃,id eſt ſine
deſcẽdente. Bal.in c.j.de natu. ſucceſ.feud. Et ſup iſta q.fue
rũt in camera inqueſtarum partiti,& in magna camera di-
ſpartiti,& concluſum ſubſtitutum ſpem poſſe trãſmittere in
ſuos

ſuos. Et latũ areſtum die iij. Iulij, Anno 1524. Pro quo facit quod dicit Anto. de But. conſi. lxxix. inchoan. ad quæſita ex themate præmiſſo, & Anch. conſi. cccliiij. inci. viſis diligenter themate & contentis in eo. vbi ambo conſuluerunt pro eodẽ de facto. Et idem Anch. conſi. cccxcij. exordiẽ. Viſis diligenter variis conſiliis. volentes ꝙ ſi q̃s fuerit ſubſtitutus ſi maſculus non naſceretur, & vxore prægnante interim decedat, quod tranſmittit ſpem ſubſtitutionis, quia iſta conditio poteſt antequam partus naſcatur haberi pro impleta, ſi vehementi coniectura fœtus fœmineus ſit in vtero, quia erat in ſeptimo menſe. & hoc ſciri poteſt ſecundum peritiam ipſius mulieris, ac medicorum & matronarũ. & ſequitur Guliel. Bened. in repet. c. Rayn. nu. lxiiij. de teſtament. oporteret ergo iudicium medicorum, & matronarũ prius ante mortem ſubſtituti fuiſſe factum, & habitum. Et ferè medici cõueniunt poſſe ſciri an cõceperit maſculum, aut fœminam tã Raſis, ipſe Auicen. Solinus, quàm Filiarius, & Gilbertus, quos refert Nicolaus ſermone quinto titul. de ſignis matricis naturalium. cap. iiij. verſi. ſigna autem conceptionis maſculi vel fœmellæ ſunt. & magiſter Gabriel de Teraga. in tex. Auicen. in verbo, prægnans. in ij. allegans Auicennam in xxj. tertij. c. xij. & idem de Teraga. in v. particula apho. Galeni. verſicu. mulieri. in vlt. tamen reſpectu mulieris videtur difficile, quia neſcit vtrum maſculum, vel fœminam pariat, vt dicit gl. diſtin. v. vt in prin. in verb. xl. in finali. verbis. nec pariter ſentit conceptionem partus, vt dixi ſuprà quęſtion. exord. mulieri aſſerenti. Nam iudicium ſic cognoſcendi in vtero maſculum vel fœmellam non eſt ſolidum, cùm Galenus in ſuo primo aphoriſmo dicat, vita breui, ars verò longa, tempus acutum, experimentum fallax, iudicium difficile. Et canon canit, ſæpè medicus fallitur, & oculus obſtetricum. c. cauſam matrimonii. de prob. & ibi Bal. verſ. no. principaliter tria: cogita, circa hoc. Et ſi hæc quæſtio noſtra peruenißet ad cameram tornellæ, omnes fuiſſent contrariæ opinionis, ſcilicet, ſpem non potuiſſe tranſmitti ante mortẽ hæredis, vt intellexi murmurantes de partagio ſic finito.

SVMMAE.

1 *Affreramenta quid, & vbi in vſu.*

2 *Donatio omnium bonorum inter fratres reciproca quando valeat. & nu. 3.*

4 *Donatio mutua maximè inter coniuges an poßit reuocari.*

Quæſtio. CCCLXV.

An pactum, ſeu donatio mutua ſiue reciproca inter fratres facta, q̃ ò ad bona alterius præmorientis in alium, & ſuos peruenientia, & tranſeuntia, valeat, ſi in contractu matrimonii fuerit facta.

DECISIO CCCLXV.

1 ET†quia iſta pacta, quę in pluribus locis affreramenta vocantur ſunt in Gallia in frequẽti vſu, vt dicit Berber. in ſuo iuris viatorio tit. de ſocieta. verſic. & quia ſuprà in exordio huius titu. & Dec. conſi. ccxxv. verſi. ſed videndum ibi, & primò tale pactũ. & Petr. de Ferra. in forma libelli, in cauſa ſocietatis, in verbo ſocietatem. verſi. q̃d aũt dicendum. Et pro iſto videt tex. in l. verum. ibi, cùm ſocietas ius quodãmodo fraternitatis in ſe habeat. & ibi gl. in verbo, fraternitatis. & Bald. Sali. & Albe. cum aliis per Alber. allega. ff. pro ſocio. Et verum dicunt, maximè in patria Engolimen. Pictauien. & Xanto-

2 nien. † Vnde breuiter dicendum videtur, ꝙ ſi talis donatio fuerit omnium bonorum præſentium tantum, & non futurorum facta, valet nõ ſolum inter milites, l. licet. C. de pact. & Fulg. in l. nec apud. C. de hæred. inſtituend. ſed etiam inter alios nobiles, & illuſtres viros exercitio armorum deditos, vt voluit Roman. conſi. xliij. inchoan. ad primum & pariter inter alios dominos, & principes alicuius terrę fratres, licet non ſint de ordine militari, vt voluit Alex. poſt Bald. in l. Centurio. verſi. Tertiò iuxta expoſitionem huius literæ ff. de vulg. & pup. Quamuis Alex. ibi loquatur de principib. ſuperiorẽ non recognoſcentibus: tamen Decius conſi. cccccxvj. nu. iij. & iiij. tenet ꝙ habeat locum inter alios nobiles & principes etiam recognoſcẽtes, vt ibi latius per eum. & idem Iaſ. conſi. v. volu. iij. vt infrà dicam. Quinimo etiam talia poſſunt fieri pacta inter omnes ignobiles, & ruſticos, quando per ſtipulationẽ cauſa donationis inter viuos ſunt facta quod irreuocabiliter etiam valeant, vt ſi promitto tibi omnia bona mea poſt mortem meam, & tu mihi etiam omnia bona tua, ſi ego, vel tu ſine liberis decedamus. Iſta obligatio enim fundata eſt in perſona promittentis, licet debeat ſortiri effectum in perſona hæredum, vt ſi aliquis aſſocietur in tertia, vel quarta parte omnium bonorum alicuius, cuius filiam in vxorem accepit deferendo & portando certam pecuniæ ſummam. Secus ſi ſocietas fiat per hæc verba, promitto te ſocium fratrem, vel alium inſtituere hæredem, vel eiſdem hæreditatem relinquere, aut dimittere, & tunc talis promiſſio, etiam ſi eſſet iuramento vallata, eſt ipſo iure nulla, quia interpoſita ſuper futura ſucceſſione, quę non valet, l. fin. & l. pactum quod dotali inſtrumento. C. de pact. & ita voluit Bar. in l. ſtipulatio hoc modo concepta. quem ibi ſequuntur Doct. ff. de verb. oblig. & in conſi. ccxij. inchoante: promitto tibi, & tu mihi. Et ſequitur Petr. de Ferrar. in forma libel. in d. tit. cauſa ſocietatis. in verbo, ſocietatẽ. verſi. quid autem dicendum. & Frãciſc. Curt. iunior. cõſi. lxxxj. nume. j. & idem Guido Pap. conſi. cxv. numer. iiij. & Oldr. cxxix. exordien. ad habendam aliqualem notitiam, & Ioan. Andr. in addit. Specul. tit. de inſtru. edit. §. porrò. in vltima dictione, ibi fuit etiam alia quæſtio de facto: duo fratres habentes bona paterna, & acquiſita, contractum talem inter ſe fecerunt: quia eorum quiſque ponauit alteri omnia bona, vt ſuperuiuens vel eius liberi haberent omnia illa bona decedentis, ſine liberis, & c. Et idem Ang. in l. ſancimus. verſicu. ſed hîc videndum occurrit. C. de donatio. & in l. hæreditarium. ff. de bo. autho. iud. poſſ. & conſil. cxcvij. Alber. in dicta l. fina. verſic. ſed quæro pulchram quæſt. verſi. item quæro fratres. & Alex. in d. l. licet inter priuatos. & ibi Iacob. de ſancto Geor. num. viij. cum plurib. ſeq. & Iaſ. verſi. ſecundo habens. & Lancel. Dec. verſi. ſeptimo. de pact. & Sali. in d. l. fin. verſi. iuxta hoc quæro. de pact. & Iaſon in l. ſi pater puellæ. verſi. ſecundo per iſtam l. poſt Ci. Bal. & Sali. C. de inof. teſta. & in d. l. ſtipulatio hoc modo cõcepta. verſi. tertiò conſului vltra montes. & verum dicit, vt habetur in d. conſi. v. volu. iij. vbi conſuluit pro nobilibus de Allegrio fratribus. & idem Alex. conſi. lxxxiij. verſic. venio ad ſecundum. libr. ij & conſi. xxviij. li. iij. & Roma. conſi. xxvij. & in l. Aquilius Regulus. poſt Imo. ibi. ff. de dona. & Bert. cõſi. cclxvij. inchoã. ſi pactum quod nu. ij. & iij. & conſi. cxxj. nu. iij. vol. nouo. vbi loquitur de mutua donatione facta inter coniuges. Et idem conſil. ccxxxiij. volum. j. dicens valere talem donationem etiam inter Iudæos factam. & conſilio clxiij num. j. eodem volum. & Maſuer. in ſua praxi, titu. de ſocie. verſi. item licet inſtitutio teſtamentaria. Iaſo. in d. l. fi. verſi. quarto limita. verſi. & dum gl. de pact. Et Guid. Pap. conſi. xxxj. in j. dubio. & Guli. Benedic. in repet. c. Raynu. nu. cxcix. cum ſeq. de teſt. & Dec. conſi. ccxxv. cõcludens cum aliis Doc. ſuprà alleg. valere talem donationem & ſocietatem, quando ad vnum caſtrum, vel aliam rem immobilem, vel etiam omnium præſentium, & non futurorum bonorum. Aliàs ſecus, ſecun-

3 dùm Guid. Pap. q. cclxvij. † Tamen cõmuniter tenetur talẽ donationem, ſocietatem & fraternitatem reciprocam, valere inter fratres ratione cõſeruationis agnationis factam, & etiam inter alios initam, tam in cõtractu matrimonij, q̃ aliàs, per quã quis alteri donat oĩa bona, ſi ſine liberis decedat & aliq̃d ſibi ꝓ iure teſtandi retinuit. q̃d etiam ſequitur Signo. de Homed. conſ. clxxxiij. inchoante. pactum ſic ſe habet, nobilis vir miles. verſ. venio ad quartum. Et pro hac Deciſ. facit quod dixi in §. j. cum acqui. lib. cõſue. Bituri. de cõſuet. matri. vbi ita tenui, q̃d dixi s̃. qu. incip. vtrum valeat pactum in contractu matrimonij nobilium. quicquid voluerit Abb. Sicul. conſi. xlviij. vol. ij. † Sed an hæc mutua do-

4 natio maximè inter coniuges facta poſſit reuocari. Et vide Doc. s̃. alle. qui tenent ꝙ non, d. l. ſi pater puellæ. licet Paul. de Caſt. in l. in pupillo. verſ. in tex. ibi, locupletior. ff. de ſolu.

videatur sentire contrariũ, quando fit inter vir. & vxor. Sed primum tenet in d.l. si pater puellæ. in fin. licet secundũ eũ tutius sit, si in ipsa donatione coniugũ mutua dicatur, quòd sit donatio inter viuos, & non possit reuocari, iuxta l. vbi ita donatur. ff. de dona. caus. mort. Et tunc statim erit valida, & nõ indigebit cõfirmatione: & ꝑ consequens non interueniẽte traditione poterunt bona peti post mortẽ alterius. & ita loquitur declarando Cin. ibi, nec pariter indiget insinuatione, vt voluit. Sed Cæpol. in cautel. cxij. incip. dona. inter vir. & vxo. dicit hoc vltimum de traditione non esse verum. Imò qđ non valebit talis donatio, nec etiã morte cõfirmetur, nisi fuerit ꝑ morientem cõfirmata superuiuenti. Et de vtroque dicit esse clarũ in l. cùm hic status. §. si ambo. ff. de don. inter virum & vxor. ibi, cùm simul decesserint. & in versic. proinde rectissimè dicetur vtrasque donationes valere, si fortè inuicem donationibus factis simul decesserint. Ergo à contrario sensu, si alter superuixisset, donationem forsitam voluisset nõ valere. Et idem de verbo ad verbum dicit Socin. in regula ciiij. in j. fallent. nulla de Cæpol. facta mentione. Cui Cæpol. & §. si ambo. respõdet Iaſ. in d. l. si pater puellę. ver. sed istud vltimũ ꝙ d. §. si ambo. loquit̃ qñ donationes nõ erãt inter viuos factæ sub ista mutua cõditione si alter premoriat̃, prout loquit̃ l. prædicta. si pater puellę. Et Doc. ibi, sed simplici donatione mutua. Quæ respõsio videt̃ sufficiẽs, cũ tales donatiões sẽp fiãt sub cõditiõe ꝙ bona præmoriẽtis veniãt ad sꝑuiuẽtẽ, & cũ iuramẽto, vnde valeat altero ipsorũ tãtũ decedẽte. Et sic cõclusũ fuit tã ĩ ꝑsẽti q̃ ꝑcedẽti.

SVMMAE.

1 *Prolis vocabulum quid importet.*

2 *Substitutio pupillo facta, si absque prole decedat, an post pubertatem valeat.*

Quæstio CCCLVI.

An substitutio pupillo facta si decederet absque prole, licet in pupillari nec post pubertatem ad mortem vsque nullos habuerit liberos, valeat, vt sit locus substitutioni, etiam si talis substitutio fit in cõtractu facta.

DECISIO CCCLVI.

1 ET †præsuppono qđ ꝑ verba illa, absq; prole, comprehendunt̃ filij, & nepotes, ac alij vlteriores descẽdentes, nõ tñ collaterales, ac si dictũ fuisset, absque liberis decesserit, vt probat̃ in l. humanitatis. ibi, nec alia ꝑles descendentiũ eis sit. & ibi Doc. de impub. & aliis substit. & tex. in c. cùm inhibitio. §. si quis verò. ibi, pari modo proles legitima censeat̃, si amba parentes, &c. de clãdest. despõsa. & idẽ tex. in c. nup. ibi decesserit postmodũ sine prole. de don. inter vi. & vxo. & in l. officiales, ibi concedant liberi, aut si proles defuerit. C. de epi. & cle. & in l. librorũ. ibi, etenim idcirco filios filiásve cõcipimus atque edimus, vt ex ꝑle eorũ earúmve diuturnitatis nobis memoriam in æuum relinquamus. ff. de verb. sig. & in c. j. proles enim fœminini sexus, de gradib. succes. in vsib. feu. & ibi Bal. & Cardi. in Ale. dicentes, ꝙ proles dicit̃ omnis descendens. & Dec. consi. ccccxcvj. nu. v. & in c. Raynu. §. porrò dictus prolẽ non habens. de testam. cũ aliis alle. ꝑ Cæpol. Veronen. consil. lxij. nu. 1. 2. & 7. vol. ciuiliũ. & Albe. in suo dictio. in verbo, proles. & latius. Curt. iunior, consi. v. feu. versicu. qđ aũt. vbi ponit duob. modis hoc nomen proles posse accepi. & Soci. in consi. xcv. nu. 16. & 37. vol. iiij. Et idẽ dicit̃ de verbo progenie, vt authen. sed & si quis. in prin. ibi, moriat̃ absque progenie. C. de secund nup. & idẽ de sobole, vt d. ca. cũ inhibitio. §. si quis verò. in prin. & in c. Raynu. ibi, soboles quã gestabat in vtero, de test. vnde ista verba ꝑles, soboles, ꝑgenies, stirps, & posteritas sunt synonyma, & eis synonymè lex vtit̃. de q̃bus omnib. in l. cũ quis. circa med. versi. cùm enim affectio. C. de natur. lib. cũ aliis ꝑ ipsum de Curte in d. cõsi. v. alle. tñ posteritas extendit̃ ad masculũ tantum, vt voluit Albe. in l. nõ solum. ff. de integ. restit. ꝑ tex. in l. iiij. ff. de iure immunit. & rationẽ ibi vide ꝑ eum. Hoc habito videt̃ talẽ substitutionẽ valere omni tẽpore, quia aliquando pupillus põt habere liberos, & ẽt valere põt post pubertatẽ, vt ꝑ ea quæ Bar. quẽ sequitur Imo. & cæteri, insuꝑ Iaſ. in l. in pupillari. ff. de vulg. & pup. Et latius Iaſ. post Bar. in l. Centurio. eo. tit. qui ẽt sequitur formalem Decis. Paul. de Cast. in consi. xliij. aliàs xliiij. inchoan. substitutio ꝑdicta facta Ant. versi. nunc est videndum. vol. nouo. licet. Cuma. in hac q. voluerit contrariũ. consi. cxxv. exord. proponitur ꝙ Bartholomæus testator, & Bal. consi. lviij. versi. nunc igitur. vol. ij. & Corn. cõsi. lxj. vo. ij. sed ibi loquitur in aliis substitutionib. quia cõmunis opi. est, ꝙ ante pubertatem sit directa, post verò fideicõmissaria: imò videt̃ ꝙ omni tempore sit fideicõmissaria, l. credendũ. §. si verò maritus. ff. qui petant tuto. sed ibi videtur loqui qñ verba fideicõmissi erãt expressa, quo casu non est dubium, quin fideicõmissaria possit fieri pupillo, vt infrà dicã. Sed ꝙ sit fideicõmissaria tantũmodo post pubertatẽ, quia illa verba sine liberis videntur referri ad tempus quò quis põt suscipere liberos. Et sic ad tẽpus pubertatis. Ergo ante pubertatem nulla erit substitutio, sed ad hoc Sebastia. Sapia. in d. l. precib. nu. lx. dat duas solutiones: prima, quòd illa verba, sine liberis, possũt referri ad tempus pubertatis, quia est possibile quòd eo tẽpore quis procreet liberos, vt dictum est. Sed istam impugnat Sapia. vt ibi per eum. Secunda solutio, quòd quãdoque dictio, Sine, denotat simplicẽ abnegationem, non aũt priuationem, l. iubemus. in fi. iuncta glo. C. de emãcip. lib. & sic illa verba sine liberis, possunt verificari in pupillo, qui semꝑ caret liberis. Tñ istud, vt inquit, licet possit procedere ex significatione verbi sine, tñ ex mente testatoris videtur quod denotet semꝑ priuationem, q̃a censetur cogitare de tẽpore quo quis suscipit liberos. l. Pater Seueriñã. ff. de cond. & demon. vt infrà dicã: sed quod vtrumque sit, dicit communem opin. falsam. vt ibi probat. Sed retenta hac cõmuni opin. quòd prædicta verba possint referri etiã ad tẽpus pupillaris ætatis, tñ limitatur secundum eum duobus modis. Primò, vt non ꝑcedat quando est facta mentio pupillaris ætatis, vt puta si decesserit in pupillari ætate, vel sine liberis: aliàs nihil operaretur. allegant Paul. de Cast. in d. consi. xliij Et pro prima parte est tex. iuncta sua gl. in verbo, absque deductione. & in cap. si pater. de testa. lib. vj. quia hæc conditio, si decedat sine liberis, etiam si non ponatur, tacitè inest ipsi pupillari substitutioni, d. l. generaliter. §. cum autem. C. de instit. & substit. sub condi. fact. l. cùm acutissimi. C. de fideicom. & l. cùm auus. ff. de condi. & demon. & ideo expressio illius non tollit, nec corruere facit eam, vt volunt Corne. & Doc. s̃. alle. licet pupillus generare nõ possit liberos, vt volunt Bar. & Iaſ. in d. l. in pupillari. & in d. l. Centurio. & dixi lib. consue. Bitur. tit. de cõsue. iur. & stat. ꝑso. §. x. & tunc substitutio pupilla. euanescit natiuitate filij, etiã si non est apposita conditio ꝑdicta, vt volunt Bar. Imo. & alij suprà alle. in d. l. in pupillari. ꝑ tex. in l. ex facto. eo. ti. à fortiori, si est adiecta conditio, per quã demonstratur aperta testatoris volũtas, non voluisse filiis præiudicare: taliter quòd si conditio prædicta deficeret, non attenditur defectus conditionis, secundùm Paul. in d. consi. lxiiij. imò, vt inquit, duę substitutiones, pupillaris scilicet, & fideicõmissaria post pubertatẽ in tꝑe quo liberos habere poterit, cõtinentur: & hoc ꝑ d. l. credendum. §. si verò maritus. ff. q. petant tutores. vbi est tex. pro hac q. celebr. iuncta gl. sed ibi, idẽ Albe. dicit talẽ substitutionẽ esse omni tꝑe fideicõ. & illũ tex. facere ꝑ gl. in plurib. in verbo, fideicõmissi. versi. si vero substituat. quæ tenet talem conditionem trahi post pubertatem & fideicommissariam. quòd videtur cõtra in d. c. si per verba cõmunia, aut alia obliqua, tunc valebit iure fideicommissi, secundùm gl. ibi in verbo, verbis. quam Bal. sequitur in repetit. & idẽ Philipp. Fran. in d. c. si pater. in viij. not. versi. quartò quæritur quid si testator. Et ita tenui in d. §. iij. & iiij. de test. ver. quæro. & versic. sed vnum in hac materia. cum aliis ibi alle. Et ista quæstio fuit partita in duabus cameris inquæstarũ, & magnæ, & nunc restat decidenda in tornella in qua eramus duo præsidentes, vbi sic fuit conclusum per omnes.

Finis Decisionum Nicolai Boerij.

CONSILIA DOMINI NICOLAI BOERII I. V. D.

CELEBERRIMI, ET PRAESIDIS CLARISSIMI IN SACRO BVR-DEGALEN. SENATV SEV REGIO PARLAMENTO.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

a Consuetudo [a] est in loco de Lurcy, quòd superstes coniux, liberis stantibus, nō potest donare, nec disponere de proprietatē bonorū etiam propriorum, in præiudiciū filiorum. Item est alia consuetudo ibi, quod Nobilis perdens ob delictum, sentētia mediante, corpus, perdit bona, & applicantur fisco: modo quidam Nobilis filius fuit condemnatus ad mortem, à qua cōdemnatione appellauit: & pendente in suprema Parlamēti Parisiorum curia appellatione, mater eiusdem donauit omnia bona sua cuidam Nobili viro, domino Ducrotet, sub conditione, quod ipse donatarius teneretur prosequi appellationem dicti sui filij. Et si dictus filius euitaret mortem, & absolutus fuisset, quod teneretur restituere eius filio dicta bona. Qua donatione sic facta, & pendente dicta appellationis causa mater decessit: post cuius decessum præfata curia pronuntiauit malè appellatum, & bene iudicatum. Modò quæritur, Vtrum dicta donatio per matrem facta, visa prima consuetudine, valeat. Et si non valeat, an filius fuerit capax succedendi ratione appellationis. Et per consequens ratione alterius consuetudinis fiscus ei succedat.

ADDITIONES.

a Consuetudo. Adde Signorel. de Homodeis in consi. cxix. quod est singulare ad istā quæstio. & Benedic. de plumbino. in l. prima. versic. quandoque instituitur. C. de hæred. instit. Bald. in moder. insuper Iaso. in l. Lex Cornelia. ff. de vulga. & pupil. Andr. Sicu. in rubr. de testa. & Benedic. de plumbin. & Alberic. post Dyn. in l. is, qui suis. §. si ab ignoto. ff. de manum. vbi ponunt de donatione facta filio reuocanda in casum delicti, & confiscationis bonorum. & ipsum de Plumbi. in l. seruus hac lege. eodem titulo. & Corn. in consilio cclxxviij. vol. iiij. & istud consilium reperies in §. xj. de iurisd. lib. consuetud. Biturig. vbi ipsum inserui.

SVMMÆ.

1 *Pater vel mater non potest omnia bona donare, filio vel filia superstite, alioqui illa donatio tanquàm inofficiosa reuocatur.*

2 *Damnato ad mortem, pendente appellatione, an libera sit, & integra testamenti factio actiua atque passiua. & numero 6.*

3 *Damnatus ex furto, vel crimine famoso, non est infamis appellatione pendente: & vnde infamia nascatur.*

4 *Consuetudo, quæ vetat matrem alienare in filiorum præiudicium, seruanda est.*

5 *Friderici imperatoris constitutio super bonis cōiugum, quādo sunt filij.*

7 *Reo mortuo in crimine læsæ maiestatis, appellatione pendente, filius efficitur sibi suus hæres ipso iure: secuta condemnatione, desinit esse hæres suus.*

8 *Filius si fuerit bannitus viuo patre, & eius bona proscripta, deinde pater moriatur intestatus, bona illa paterna non deuoluuntur fisco, quæ filium contingebant, nisi bannitus & proscriptus fuisset. Et ad quos illa bona perueniant. numero 11.*

9 *In bonorū proscriptione & publicatione, nec substitutio futura, nec bona futura, sed tantum præsentia veniunt. numero 11 & 13.*

10 *Bonorum publicatio, quæ fit propter crimen capitale, non protenditur ad bona quæsita post sententiam.*

12 *Institutio filij, qui postmodum deportatur, irrita est.*

14 *Regula, Si vinco vincentem te, à maiori te vincam.*

15 *Fiscus si filio succedat ob eius delictum, an possit dicere testamentum patris nullum, ex persona filij.*

16 *Filius condemnatus ad mortem, nec patri, nec matri succedere potest.*

17 *Filius hæreditatem non aditam ad fiscum transmittere nequit.*

18 *Donatio facta sub conditione, non valet ante conditionis euentum.*

19 *Mater potest spectantia ad filiam donare, vel vendere pro eius ipsius filij redemptione.*

20 *Alienare seu vendere rem domini potest etiā non dominus, sine etiam eius mandato, causa libertatis: & factum cogitur dominus ratum habere.*

21 *Iura loquentia de redemptione captiuorum, habere locum in captiuis pro maleficio.*

22 *Statutum vel consuetudo dictans, quòd minor non possit cōtrahere, nisi seruata certa solennitate an habeat locū, cùm minor contrahit, vt se liberet à captiuitate.*

23 *Interpretatio omnis contra fiscum adhibenda est, & in dubiis contra eum pronuntiandum.*

CONSILIVM I.

Videtur dicendum in hac ardua & difficili quęstione, in qua plura sunt argumen. pro vtraq. parte non parum difficilia. Primò, quòd non potuit donare stante prima consuetudine, quæ est iuri consona: quia de iure pater vel
1 † mater omnia bona non potest donare, superstite filio vel filia: imò reuocatur tanquam inofficiosa, vt l. j. & ij. & l. si totas. C. de inofficio. dona. Et filius censetur esse qua dominus in vita patris, vel matris, vt l. in suis. & ibi Bartol. & Doctor. ff. de liber. & posth. Et etiam ius habere in illis, vt in l. j. §. impuberi. ff. de colla. bon. & not. Bartol. & docto. in l. post emancipationem. ff. de lib. leg. & Bal. in l. iij. C. de iuris & fact. ignor. & Ange. Aret. in §. si quis in fraudem. Institu. de action. Et licet dictus filius fuisset iam condemnatus tēpore dictæ donationis factæ, tamen pendēte appellatione, per quam sententia & eius executio suspenditur: vt l. j §. fi. ff. de Turp. videtur capax: & etiam per eandem appel. retinet & statū ciuis Romani: vt tenet Bal. in rub. C. de appel. & in d. c. veniens. & Anto. Corseti. in suis sing. in litera appellatio. & est tex. in l. quia latronibus. §. fin.
2 & l. si quis post. ff. de testam. vbi † damnatus ad mortem,
a [a] pendente appellatione, habet testamenti factionem actiuam & passiuam, vnde potest succedere matri, ergo nō valet d. donatio. facit tex. in d. l. si quis filio. §. his qui. de iniusto testamento. & in l. furti. §. j. ff. de his qui not.
3 inf. vbi damnatus ex furto, vel † crimine famoso, non est infamis appellatione pendente. imò tex. glo. Bar. & doct. ibi dicunt quòd infamia non oritur ex prima sententia confirmata, sed ex confirmante. & idem not. Ang. Aret. Instit. quibus modis testa. infirmantur. §. sed si quis prio-

re.Et Cin.Bar.Bal.Angel.Salic.Io.Fab. & moderni in l.
eos.in prin.C.de appel.& Bald.in auth.si quis litigantiū.
C.de episc.audien.& ꝭ.no.Io.And.in c.licet.de sententia
excommuni. lib.vj.item facit tex.in l.inter socerum.§.fi.
ff.de pact.dot.vbi est expressum ex generali confiscatione,
conditionalia iura in fiscum transferri:ergo ista successio
materna, quę d. filio delata est,debet applicari ipsi
b fisco.Item d. consuetudo [b] † prohibet fieri matri super-
4 stiti alienationem in præiudicium filiorum, quæ seruanda
est: vt tenet Bal.in terminis in l.velles nécne.C.de re-
uoc.dona.& Paul.de Castr.in consi.ccccxxxvij. secundū
nu. antiq. sed secundum verum est ccccxxxij. incip. pro
declaratione eius volu. antiq.& Cald.in consil.xx.tit. de
const.& Ancha.in consi.xlij.incip.prima facie. Fel. in c.
j.ver.& ideo dicit Cald. de const.& Abb. in consil.lxiij.
volu.j. vbi recitat, quòd Fridericus Imperator fecit con-
5 stitutionem in † ciuitate Massanensi Regni Siciliæ, vide-
licet, quòd viri & vxoris bona omnia, à quacunque parte
proueniant, natis filiis confundantur, & vnum corpus
efficiantur,&c.quod consil.facit pro §.j. de consue. ma-
trim.& doerij. In cōtrarium facit,& ista est veritas,quòd
dicta donatio facta per matrem, valeat: & quod vires ex
sententia confirmante capiat, vt s.dixi in §.vj. in glos.fi.
6 de iurisd.Nam dicta consuetudine † prę supposita, quòd
Nobilis perdens corpus ex sententia, perdat bona,est e-
tiam pendente appellatione incapax,& perdit testamen-
ti factionem:per no. per glo.in d.l.qui à latronib.§.fi.de
testa. vbi dicit gloss.quòd in casibus, in quibus bona de-
bent fisco applicari, vt in crimine læsæ maie.& repetun-
darum, & aliis casibus no.in l.ex iudiciorum.ff.de accus.
pendente appellatione nō potest testari licet Bar. ibi re-
prehendat illam gloss.per tex.in §.per contrarium. Insti.
de hæred. quæ ab intest. deferuntur. vbi dicit text. quod
7 † mortuo reo in crimine læsæ maiestatis accusatione
pendente, filius efficitur sibi hæres suus ipso iure, sed se-
cuta condemnatione desinit esse suus hæres. Et hoc se-
quitur Imo.in d.l.qui à latronibus.§. fi.quòd testamen-
tum interim valeat, sed rescinditur secuta condemnatio-
ne: & idem tenet Paul.de Cast.ibi, Sed in casu nostro,si-
ue esset capax, appellatione pendente, secundum Bar.&
seq.vel incapax secundum gl. Ex quo bona veniunt con-
fiscanda, vbi corpus perditur, delata filio condemnato
pendente appellatione,secuta confirmatione primæ sen-
tentiæ per iudicem, ad quem habentur, ac si non essent,
seu fuissent delata ipsi fisco, & per consequens remanent
donatario. Et prædictam sententiam sequitur de Aret.in
d.l.qui à latronibus.§.fi. & in propriis terminis huius q.
decidunt Guil. de Gug. & Bart.per illum text. in l.si qua
8 pœn.ff.de iis qui sunt sui vel alieni iur.quòd si filius † vi-
uente patre fuerit bannitus,& eius bona confiscata,dein-
de pater moriatur intestatus, non potest venire fiscus ad
bona paterna, ad quæ venisset filius, si bannitus & con-
fiscatus non fuisset: quia fiscus loco filij hoc casu non ha-
c betur,cùm in ipsum non transeant iura conditionalia [c] i-
mò per confiscationem absorbentur & extinguuntur: vt
l.quotiens.in fi.ff.de noua.& ibi glo.& Imo. & glo.Bar.
in l.non ad ea.ff.de condit. & demonst.& tenet Bald.se-
quen.Bar.in l.j.& ibi Sali.in vij.q.C.de hær.instit. & Bal.
singul.per illam glo.in l.iij.C.de leg.Falcid.& tenet Ro-
9 man, in consil. ccxlvij. Nec etiam venit † substitutio fu-
tura in publicatione bonorum: vt est casus in l.ex facto.
§.fi.& ibi Bal.& doctor.ff.vulga.& pupil.substit. Nec e-
d tiam [d] veniunt bona futura, sed tantùm præsentia;vt in l.
si tibi mandauero.§. is cuius.ff.mandati.& ibi Bald,alle-
gat tex. rotundum iudicio meo,& in hac materia melio-
rem de corpore iuris. in l. eius.§.j.ff.de testa. vbi text.in-
quit, bona quoque, quę nunc habuit cùm damnaretur,
10 publicabuntur. Et sic † publicatio bonorum quæ fit ex
crimine capitali, non extenditur ad bona quæsita post
sententiam, sed tantùm ad ea, quæ habebat condemna-
tus tempore sententiæ primæ, ex qua oritur actio, vt d.l.
furti.§.j.& hoc tenet Cy.& ibi singulariter Arc.in ꝭ.not.
& Ang. Aret. in suo tract. malefi.in glo.& eius bona pu-
blicamus.& Bar.in l.j.ff.de bon.dam.De quo videtur tex.
pro hac decisione, in l. si in metallum. ff. de his quæ pro
non scri.hab.& Cy.& Bal.in l.si quis posthac.C.de bon.
dam.& Bald. in l.fi.C.quæ res obl.pos.in fi.& Bal.nota-
biliter. qui ponit hanc q.formaliter melius,quàm quis a-
lius,maximè in l.iij.C.de priu.fisci.& Bart.in l.lata.C.de
appel.& facit quæ no.Angel. Aret. Instit. de hær.qualit.
& different.§.in extraneis.& Io.Pet.de Fer.in suo vlti.li-
bello,in glo.fi.Pau.de Cast.in consi.lvj.in antiq.& Alex.
in cons.lxxv.versi.inquantum autem.lib.j.& in consi.xv.
11 eo.lib. & in consil.lxxxviij.vol.iij. Ergo † ius quod ha-
bebat filius in bonis matris, ipsa matre viuente, ratione
suæ legitimæ erat conditionale, si præmoreretur filio,in-
tegro statu filij permanente: quæ conditio tempore pri-
mæ sententiæ latę & confiscationis pendebat. Et sic non
e transmittit [e] ad fiscum: sed ipso de medio sublato, velut
mortuo, fit locus sequenti in gradu, vel aliis venientibus
ab intestato:vt est casus in d.l.si qua pœna.quam Bar.sic
induxit. Et facit tex.in l.Gallus.§. & quid si tantum.ff.
12 de libe.& posth.Vbi institutio facta de † filio,qui postea
deportatur, ad irritum deducitur:& ab intestato succedit
nepos, qui tenet locum suitatis. Sicut ergo mortuo patre
13 vel matre filij † confiscati, veniunt sequētes in gradu,vel
alij venientes ab intestato,qui non habent expressam vo-
luntatem defuncti,sed tacitā, excluso fisco, & etiam ex-
cluso filio condemnato & confiscato: secundum Guil.&
Bar.in d.l.si qua pœna per tex. in l.si necē.§.si deport.ff.
de bon.lib. ita & alij voluntatem expressam habentes ab
ipsis parentib.& multo fortiùs siue per actum vltimę vo-
luntatis, siue inter viuos, cùm debeant esse melioris con-
ditionis:vt in l.Titia Seio.ff.de leg.ij.& l.si filius.ver.prę-
sertim.de vulg.& pupil. Et sic donatarius & alij quicun-
cunque causam habentes, præferuntur venientib. ab in-
14 testato, ergo fisco. vnde habet locum † regula, si vinco
vincentem te, à fortiori vincam te: vt l.de accessionib.ff.
de diuer.præscri.vnde dicit Bal.singula.in d.l.si qua pœ-
15 na. quòd si † filio præterito succedat fiscus propter deli-
ctū, quòd fiscus non potest ex persona filij dicere testa-
mentum patris nullum. Et idem tenet Fran.de Crem.in
suo singula.xij.& lxxxix. & Lud. Bolog. in suis interpre-
tationibus secundis, in l.fi.C. famil. ercisciun.dicens ibi
fortius per gloss.ibi, in verbo, pares quam ibi facit etiam
16 Bal.singul. quòd filius † condemnatus ad mortem, non
potest succedere patri, nec matri, prout ibi vide. Et in
propriis terminis huius quæstionis ita consuluit Pau. de
Cast.in consil.ccxiiij.incipiēte,omisso ordine suprà scri-
ptorum. in nouis.Alex.in d.cons.lxxv.lib.j.& Alberic.in
17 tertia parte statuorum.q.xxiiij. Item † dictus filius [f] nō
f adiuit hæreditatem. quod requiritur: vt not.gloss.Bar. &
docto.in l.cum miles. ff. ex quibus causis maio. & instit.
de hæred.qualit.& differen.§.sui.& l.in suis.ff.de libe. &
posth. Igitur illam non potuit transmittere ad fiscum. Itē
dicta donatio fuit facta sub conditione, quòd dictus do-
natarius teneretur prosequi deliberationem & elargitio-
nem filij dictæ donatricis, vsque ad summam ducenta-
rum librarū Turonen. & casu quo liberaretur, dicta do-
natio esset nullius momenti & efficaciæ, quæ sic facta va-
let: vt ex tex.celebris.& ibi not.Bal.in authen.si capti.C.
19 de episc. audien. Et posito quòd pleno † iure bona do-
nata per dictam matrem, spectarent & pertinerent ad di-
ctū filium,quod illa bona potuit donare vel vendere pro
redēptione filij,tex.est singularis.& ibi not. Bart. & Bal.
in vltimo not.in d.auth.si capti.alleg.tex.etiam in l.si pa-
20 ter.in fi.ff.de donat. imò ille qui † non est dominus,po-
test alienare seu donare rem domini, etiam sine manda-
to,pro

to, pro redimendo eum de captiuitate, & dominus cogitur habere ratū.tex. est celebris in §.fi.in authen. vt cùm de appel.cog.col.viij.& ibi glo.in verbo, debetis.quæ cōputat hoc pro vno mirabile ex quinque mirabilibus, quæ ex illo tex. elicit. Et istud tenet Bart.de Bellenzi. in addi. Abbas in c.j.postil. magna. in fi. prope fi. de appel.& in simili facti contingentia consulit Pau. de Cast. in consi. ccccxxij.incip.id confirmationē.& in consi.ccccxxxviij. sed secundùm verum numer. est ccccxxxiiij. incip. viso
21 cuncto.volum.antiq. Et iura † loquentia de redemptione captiuorum intelliguntur & habent locum in captiuis pro maleficio:vt est glo.sing.ibi & Lud.Bolog.in suis se-
22 cundis interpreta.in c.sacrorum.xij.q.ij. Vnde † statutum vel consuetudo,dicens,quòd minor non possit cōtrahere nisi seruata certa solēnitate, nō habet locum,cùm minor contrahit vt se liberet à captiuitate,vt tenet Ro.in consi.
23 cccxvj. Item † omnis mala interpretatio cōtra fiscum est facienda,& in dubiis contra eum est pronuntiandum : vt l. non puto.& ibid.Alex.in addit. ad Bart.de iure fisci.Et Ang.Aret.in §.fi.Instit.quib.mod.test.infir.&c.

ADDITIONES.

a Vbi dānatus ad mortem. Adde Albe. in authen. bona damnatorum.in vlti.q.C.de bon.damnat.

b Item dicta consuetudo. Adde nota.per glo. Bar.Ang.& vtrūque Imol.in l.si ita quis. §.ea.l.ff.de verb.obl.& Cy.Bal. & Sali. in ea.leg.C.de condict.ob cau. Et Imo.Ab.& Bar.in c.Ray. de testa. & Bar.Soz.in consi.xliii.vol.primo.& quæ dixi in §.iii de testam. Et an stante statuto vel consuetu. quod mulier habēs filios non possunt disponere vltra quartam, possit existēte filia tēpore mortis,ad pias causas disponere:vide Soz.in consi.cxvi.incip.non potest.vol.i.& Pet.de Anch in consi.xxv.

c Iura conditionalia.Adde Bar.in cōsi.clxvi.ver.super iii. & Bar. in ea.Ray.de testa.& Rom.in suo sing. clxix. & Fel.in c.præsentia.de prob. & bo.test.in l. Paulo Callimacho. §.i. ff.de leg.iii. & quæ not.Albe.in l.disputatio.ff.de acquir.rer.do.

d Nec etiā.Adde ad hoc Sozi.in consi.lxxv. versi.sed circa prædicta ibi, nam regu.lib.i.& sing.in consil.cclxxv. versic. præterea etiam respondeo.vol.secundo.

e Et sic non transmittit. Adde an & quando bona feudalia ob delictum confiscantur hæredi. Bohic.in c. quibusdam.de pœnis. Bar.& omnes,in l.si finita.§.de vectigalib.ff.de damn.infec.& Sozi.in consi.cclxvi.ver.postremo non omito.Boerii.

f Item dictus filius.Adde Sar.in consi.clvii.& Ang.in cōsi.cccviii. incip.dominus Greg.& quæ dixi in §.pe.de test.lib.consue.Bitu.

SVMMÆ.

1 *Filij duorum vel trium fratrum, inter se succedētes defuncto eorum patruo ab intestato,an in stirpes,vel potius in capita succedant.& num.seq. Et quid si non superfint fratres, neque filij fratrum num.3.*

4 *Patris sui personam quilibet repræsentat.*

5 *Filij fratrū vbi inter se succedūt in feudis, succedūt in stirpes.*

6 *Testator in dubio præsumitur velle sequi legis voluntatē, ordinem & dispositionem.*

CONSILIVM II.

1 AN filij † duorum[a] aut trium fratrum inter se
a succedentes defuncto eorum patruo ab intestato in stirpes vel in capita succedant? Et dicendū est quòd in stirpes, & non in capita, vt tenet gl. quam ibi sequuntur Cy.Bart.& Ang.in auth. cessante.C. de leg.hæred.& Bartol. in consil.clxxiij. incip.super hæreditate dominæ Nolæ. & glo.Bar.& Ang.in l.j.§.fi.ff.si pars hæred.pet.& Bald.in §.ho.Instit.de leg.agna.succes. licet glo.ibi teneat contrarium:quā ibi Christopho.Porcus,& Io.Fab.reprobant. tenendo primam opi. & tenet idē Io.Fab.in §.sui de hære.quæ ab intest.deferun. & gl. Bar.& Angel.in authen.de hære.quæ ab intest. deferunt. §.reliquum.& Bal.consil.cccxcviij.in ij.q.vol.j. & Card. Alex. in c.ij.§. & quia.qui feud. dare pos. & Bald.in c.j. de succes. feud.& in c.ij.de gradi. succedendi in feud. & in c.j.de natu.succes.feu.& ita And. vulgò Barbatia cōsiculus in addi.& amplè Bar. & ibi Alex.in addi.in l.post sanguineos.§.agnati.ff.de suis & leg.hæred.& idem tenet Alex.in consil.xxix.in prin.vol.v.& Dy.in tract. suo de success.ab intesta.Matth.de Mat. in suo eleg.trac.de success.ab intest.in iij.princ.artic.vers.secundò dubitatur.& versic. quando succedunt. & ibi dicit hanc esse communem opi.& idem ibi Lud.Bolo.in add. dicens ita se consuluisse.Limita hanc communem opi.vt filij fratrum succedant cum patruis in stirpes & non in capita, nisi is de cuius successione agitur, disposuerit contrarium, quod succedant in capita,vt voluit Alex.consil.xxix.ver. Quò ad tertium dubium. versic. v. cum distinctione per eum
2 facta.Et quòd Bald.& Sali.in d.auth.cessante. † tenentes contrarium, quòd succedant in capita.sequēdo opi.Azo. & non bene, respondent ad motiuum doct.s. cum gloss. tenentium.& opi. glo. in d.auth.cessante.tenet Signorel. de Homod. in consil.xij.quod incip.in casu.& in consil. xciiij.incip.factum sic proponitur. & Card.in clem.ij.de iure patron. & licet Angel. Aret.in §. cùm filius. Instit. de hæred.quæ ab intest. videatur sequi Bal.tamen finaliter dicit, quòd vbi casus de facto occurreret,non discederet ab opi.gloss.Bart.& sequacium.Et pro huius quæstionis decisione est tex.in d.§.reliquum in ver.si verò neque
3 fratres, &c. vbi quando non supersunt † fratres neque filij fratrum, alij agnati & cognati succedunt in capita. Ergo fratrum filij succedunt in stirpes. Nam certum de fratribus, & idem de nepotibus succedentibus cum patruis. Ergo idem dicendum, quando succedunt etiam
4 soli filij † fratrum. vt admittantur in stirpes, & eò maximè, cùm quilibet repræsentet personam patris sui. & idem tenent Io. And.& Bald.in addi.specul.tit. de succes.
5 ab intest. Et etiam † habet locum [b] in feudis, quando
b fratrum filij inter se succedunt,vt succedant in stirpes,secundum doct.s.alleg.signanter Bald. in d.auth. cessante. licet Dy.in l. si libertus præterito. §. fi. quem ibi sequi-
c tur Alb.ff.de bo.lib.velit contrariū. Et idē est,si filij[c] fratrum succedant ex testamento,vocati argu.§.j.& si ex disparibus. Inst.de vulg.substi. Pro quo facit tex. in l. cum ita legatur.§.de fideicommiss. iuncta sua gloss. & ibi doct.ff.de leg.ij. & tenet Imo. in l. interdum. ff. de hæredi. instit. & Alexan. in consil.lv.volum.iiij. versic. confirmantur. versic.in patrimonio autem succeditur. mul-
6 tùm amplè:quod non fuit Alexan.quia testator † videtur velle id quod lex disponit, & succedentes habere secundum ordinem legis, si verba non refragentur: vt l. Gallus.§.j.cum ibi d.not.ff.de lib.& posthu.& not.Bartol.in l. hæredes mei. §. cùm ita. circa finem. ff. ad Trebel. & Bald. in l. precibus tuis.C. de impuber. & aliis substitut. Et ita censeo, alterius rectius sentientis consilio semper saluo.

ADDITIONES.

a An filii duorum. Adde Guid. Papæ in q.cxxxiiii.qui idē tenet dicēs ita fuisse iudicatum.& Cor.in authen.cessante hic alleg. vbi dicit opi.Accursii esse communem.& idem Gul.Benedic.in repet. c.Raynutius. nume.663. versic. si verò vltrà.de testa.& Ioan.Berberius,in suo iuris viatorio.titu.de suc.ab inte.versic.tertius ordo. & Ful.in consi.xii.Ad id de quo quæritur & Bald.in consil.clxi.incipien.primò dicā. volum.j.& in consi.cccviij.nepotes. vol.iiij.& Pau.de Cast.in consil.cxcij.incip. videtur dicendum quòd admittatur in stirpes.vol. antiq. quod non est illud, quod Alexand.alleg.sed potius est Barba in consi.lv.hic alleg.Et illud consiliū Pau. non est perfectum,sed finis deficit.Et tandem reperi illud consiliū per Barb.alleg.eo.vol.anti.lxxxij. Id quod suprà cōclusum est per suprascriptum eximium consultorem dominū Anto.&c.vbi dicit, quòd doct. communiter tenent opi. Accursij, & idem Curtius in tract.feud. in tertia parte, versic. Quartò circa istam materiam. dicens quòd ab ipsis opin.in iudicando nullatenus est dicedendū. vbi respondet ad motiua Azo.& sequa.vt Iac.Butr.in authen.post fratres.C.de legi.hæred & Albe in d.authen.cessante,post Bald.& Sali.hic alleg.&eandē opi.Accur.sequitur Cardi.de Zabar.in clementin.plures. versiculo. Notāter dicit glossa de iure patronatus quæ communiter secundùm eum approbatur.& eū sequitur Rochus in trac.de iur pat.in verb. ipse vel is à quo causam habuit.q. secundo. & sentit Sozin.in consil.ix.vol.iij. & ita reperi quendam doct.in quodam suo tract.de suc.ab intest.qui incip. Ex quo ma-

teria succeſsionum.in vlt.parte verſi.nũc ad ſecundã q.quam tractandam portaui in curia.& eſt de primis impreſſis. & idem Iaſ.in authen.nouiſſima ver. vltra Bart.quæritur.& ſing.Brun. in conſi. xxiij.in cauſa præmiſſo.in j.& ij.dubio.& in conſ.lxxv.& Bar.cõſ. cccxxv.num.3.vol.iij.& Iac.de ſanct.Georg.in tract.feud.in verb. præſentes & recipiétes.ver.ſed vlterius dubitatur.& Mar.Lauden. in c.j.de grad.ſucceſ.& Ioan.Bap.in c.j.ver.decima ſeptima cõcordia.de feud.cogn.Et Nico.de Vbal. in tract.ſuo de ſucce.ab inteſt. iij.parte.q.j.Sed ſecundum opi.Accurſij communem iudicatũ fuit per curiam, & latum Arreſtum.in quibus locis tenent doct.idem eſſe in feudis.de quo vide Alber. Brunum, in conſil.lxx. vſque ad conſil.lxxv.incluſiuè quanuis Vdalric. Zazius in ſuis nouis intellectibus.q.Si tribus fratribus extantibus,teneat opi.Azo.per tex. in auth.de hæred.quæ ab inteſta.defer.§.ſed & ipſis.&§.ſi autem cum fratribus.ver.quandoquidem fratris,& ſororis.

b Et etiam habet locum. Adde Iaſon conſil. lxxxiij. volum. j. nume.3.

c Eſt idem eſt, ſi filii. Adde Pau.de Caſt.in conſi.ccccliii. incip. Quæritur ad quam vel quas.vel nouo.& vide rationes in præfatione caſus illius. & Iaſonem in l.ſi auiæ frater. verſic. Item adde quòd per ea.C.de ſuc.dict.& deci.Neap.cccix.vbi idẽ tenet,prout hic concludit.

SVMMÆ.

1 *Conſilij thema,& caſus poſitio.*

2 *Bona fides alienum commodum æque atque ſuum procurat.*

3 *Filia cum matre ineunte ſocietatem,ſuo patre defuncto,ſi quid mater acquirat, an id cedat matri vel potius filiæ, vel cõmunitati & ſocietati bonorum. Et an hæredes dictæ filiæ teneantur pro parte dimidia debitorum communium per ipſam matrem ſolutorum.nu.5 & ſequenti.*

4 *Mater quæ filiæ ſuccedit in omnibus mobilibus,vigore cuiuſdam conſuetudinis,an ſuccedat etiam in reditibus cõmunibus (cùm ipſæ vnà ſocietatem inierint patre mortuo) ſine pacto de retrouendendo per dictam filiam pro ſua parte relictis an verò hæredes dictæ filiæ, qui ſucceſſerunt in hæreditagiis & bonis immobilibus & nu.10.*

7 *Reditus annui,non perpetui,ſed duraturi vſque ad modicum tempus,habentur inter bona mobilia,& num.15.*

8 *Interdictum,quod datur ad immobilia,non extẽditur ad reditus modico tempore duraturos. Et quid in perpetuis. num.9.*

11 *Conſuetudo ſi dictet, quòd proximior poſſit retrahere rem alienatam, oblato pretio, pretium ipſum computandum & referendum inter bona mobilia,& illud competit illi,quẽ contingunt iura mobilia.*

12 *Conſuetudo ſi fuerit,quòd mortua vxore mobilia ſpectent ad virum, immobilia ad hæredes vxoris, & aliqua pecunia vxoris erat deſtinata emptioni prædiorum,illa pecunia nihilominus debebitur marito. Et quid,ſi illa pecunia fuerit iam depoſita in manibus alicuius num.13. Et quid, ſi illud opus erat valde remotum ab eo, ad quod erat res deſtinata num.18.*

14 *Conſuetudo Bituricen. quòd mortuo filio vel filia ſine liberis,pater vel mater ſuperſtes ſuccedat in bonis mobilibus ſolùm iuri refragatur.*

16 *Mutuum palliatum.*

17 *Pacta de retrouendendo, hodie etiam approbata & licita ſunt.*

19 *Rex adfixas ædibus legari non poſſe,ſed tamen res deſtinatas ad illud.*

20 *Vidua quæ conſequitur mobilia,nõ habet ius ad immobilia.*

21 *Conſuetudo patriæ attendenda.*

22 *Conſuetudo, quod pater & mater ſuccedant filio vel filiæ decedenti in bonis mobilibus, an etiam vendicet ſibi locum in reditibus & acquiſitis redemptiuis.*

23 *Partes ſi conuenerint cum pacto legis commiſſoriæ, quòd ſi ſoluatur pretium certa die,res ſit inempta: & cõtingit pretiũ ſolui die ſtatuta, emptor deſinit ipſo iure eſſe dominus, & dominium redit ad venditorem Et quid de pacto adiectionis in diem. num.24. Et quid in pacto de retrouendendo num.25.*

26 *Pactum de retrouendendo,quid operetur.*

CONSILIVM III.

IAQVELINA du Molin, domicella vidua defuncti Ioannis Pichonnet grenatarij Biturigum, ſe tenuit cum vnica communi † eius
1 & dilecti defuncti impubere filia in bonis omnibus communem. Contingit quòd durante dicta communitate dicta vidua mater acquiſiuit aliqua de bonis ſuis propriis, & nomine ſuo, necnon plura debita facta per dictum defunctum perſoluit. Verùm prædictus defunctus aliquos reditus & hæreditagia cum pacto de retrouendendo emerat & acquiſierat, modò dicta filia deceſſit nullis ex corpore ſuo procreatis liberis: quæritur de tribus. Primò, an acquiſita per ipſam matrem ſuo nomine proprio, de eius pecuniis, ſint eiuſdem in totum, vel in parte. Dicendum eſt quod ſint ipſius in totum, vt l.Titium, vel Mæuium.§.altero.& quæ notat ibi Bart. & Baldus. ff. de adminiſt. tuto.& tenet Baldus in conſilio ducenteſimo ſeptuageſimoquinto. incipiente, in iſta materia. volumine ſecundò, niſi aliquam filiæ vel communem pecuniam habuiſſet: quia tunc tenetur ad
a intereſſe, [a] cùm in emptione prædiorum & redituum, inquit Baldus, conuertere debuit, & ita diligens eſſe in facto communitatis debuit, ſicut in propriis: & ſi ha-
2 buit bonum forum pro ſe, ipſa † debuerat idem procurare de filia ſeu cõmunitate, cuius pecuniam habebat. hæc eſt bona fides, vt diligentiam faciat alteri, & commodũ,quod ſibi fieri vult.Vnde acquiſita eſſent cõmunicanda, maximè quo ad reſtitutionem medietatis pretii acquiſitorum, cum filia eſſet impubes, cuius d.mater adminiſtrationem & tutelam habebat: vt l.curator.C.arbi. tutel. & l.ij. C.quando ex facto tuto. & tenent Cy.Bart, Bald. & Salic.in l.ſi patruus.C.cõmunia vtriuſque iudic. & l.j.& l. multum. & l.pen. & ibi doc.C.ſi quis alteri vel ſibi.& tenet Alex.in conſil.xxxvij.lib.v.& l.ſi ex ea pecunia.& l. ſi proponis. & ibi Bald.C.de rei vend. & Ang. in cõſil.cclxxxv. Sed in caſu noſtro præfata mater nullas habebat cõmunes pecunias, ſed eaſdẽ cauſa acquiſitionis prædictæ fiendæ à patruo d.ſuæ filiæ mutuò cũ decẽti pignori accepit,& etiã maiores ad alia in ipſa cõmunitate peragenda, vt infrà dicetur in ij.dubio, de quibus adhuc tenetur alteri, à quo, pro ſatisfaciendo d.patruo, ſimilem mutuò accepit pecuniam,eadẽ pignora obligando. Igitur nihil iuris haberet d.filia,ſi viueret:ergo nec eius hæredes: vt volunt iura & doct.ſ.alleg. ſed vbi non conſtaret ipſam matrem pecuniam mutuò accepiſſe, non poteſt ex aduerſo alleg.vel obiici ꝙ d.pecunia, qua prædicta fuere acquiſita nõie prædicto per d.matrẽ, fuit cõmunis, niſi expreſsè probetur per hæredes filiæ: quia
3 † præſumatur acquiſita ex propria pecunia ementis, & non ex communi vt l. ſi defunctus.C.arbi. tutel. & not. Bart.in d.l.ſi patruus. & Salic. in d.l. penul.C.ſi quis alteri vel ſibi. & Dy.in regu.ratũ.in fin.& quæ ibi dixi. Et præcipuè patet, cum reditus bonorum communium dictarum matris & filiæ prius non ſufficiebant ad victum ipſarum,ſecundũ neceſſitates cões,quod eſt maxima præſumptio,vt tenet Alex.in d.conſi.ccxxxviij. & Ludouic. Bolo.in ſuis primis interpre.in d.l.multum. ¶Quò ad ſe-
4 cundum † dubium, an hæredes d.filiæ teneãtur pro parte dimidia debitorum communium per ipſam matrẽ ſolutorum,& etiam adhuc ſoluendorum. Dicendum eſt,ꝙ hæredes d.filiæ tenentur pro parte dictam defunctam filiam, cui ſucceſſerunt,contingente, ſoluere eidem matri debita communia per eãdem ſoluta, ſi debitè & legitimè oſtendat illa de bonis ſuis aliis, quam ex reditib.bonorũ paraphernalium ſoluiſſe:quia ipſa ex conſuetudine tenetur cõicare,licet de iure ſecus: vt volunt doct.in d.l.ſi patruus.Et pro hac deciſione eſt tex.in l.omne æs alienum. & l.iure ſocietatis. & vtrobique per Bald.ff.pro ſocio.& idem

idem Bald.in d.l.si patruus.ver.& no.ꝙ materia. & Bal. in trac. suo de duobus frat. & Specul.tit.de iudi.§.sequitur.versic.sed quid si duo. Et præcipuè, cùm d.debita es-
5 sent † necessaria & fauorabilia: quia pro obsequis & funeralibus ac medicamentis dicti defuncti patris filiæ:pro quibus soluendis d. mater mutuò accepit summam lxiij. librarum turonen. à dicto patruo. Sed quo ad alia debita, veluti medicamentorum factorum per d. matrem pro d.defuncta eius filia, tenentur hæredes eiusdē defunctæ filiæ absque dubio integraliter persoluere eidem matri,si filia soluerit,cùm statim d.filia mortua, & ipsa mater mobilia lucretur omnia ratione consuetud. franca & libera ab solutione debitorum, nisi in subsidium. Igitur quia animo donandi illa non soluit, sed expresè pro ipsius filiæ funeralibus, ab hæredib. eiusdem pecunias petierit, & sic non potest habere locum l.Nesennius. cū ibi no.per Bar.& Bald.ff.de negotiis gestis. & l.alimenta.C.
6 eo.tit.Venio ad tertium, an præfata † mater, quæ solum in vim præfatæ consuetudinis iam dictæ suæ filiæ succedit in omnibus mobilibus, succedat etiam in reditibus cōmunibus, qui sunt cū facultate recobrij, siue pacto de retrouendendo per d.filiā, pro sua parte relictis,an verò hæredes dictæ filiæ qui successerunt in hæreditariis & bonis immobilib.Et dicendum est,ꝙ præfata mater succedit in parte dicto. redituum d. suæ defunctæ filiæ spectantium,aliam portionem iure communionis seu socie-
7 tatis per eadem electæ, ipsa habeat,quia reditus † annui, non perpetui, sed ad modicum tempus duraturi, vtpote ad quatuor aut quinque annos vsque computantur, &
b connumerantur inter bona mobilia: [b] vt decidit Bald.in l.hac edictali.§.his illud.ver.annorum.C.de secund.nup. Pro quo allega tex.in l.fi.ff.quorum bonorum. vbi inter-
8 dictum quod † datur ad immobilia, non datur ad prædictos reditus tali modico tempore finituros. & idem tenet in l.si certis annis.C.de pac.& Fed.de Senis,in consi.xij. aliàs cxxij.& Bal.in c.j.§.j.ver.quærit dominus Feder.de cog.feu.& Alex.in addi.ad Bar.in l.mouentiū.ff.de verb. signific.& Car.Alex.in d.c.j.ver.in annuis præstationib.
9 & tit.de cog.feu. Secus † esset,si essent perpetui.& ita intelligitur cle. exiui de paradiso. §. cumque annui reditus. de verb.signifi.& quæ not.Bald.in l.iubemus. *La grande.* & in auth.ingressi.& in l.priuilegia.C.de sacrosan.eccle. Et prædictam decis.tenet pulchrè Alex. Imo.in l.sciēdū. ver.extra gloss.quærit hic.ff.qui satisdare coguntur. Pro quo alleg.tex.in cle.j. de reb. ecclesiæ non aliæ. ver.verū præmissa.locationes vel etiam redituum aut fructuū venditiones ad tempus modicum faciendas. Ergo in dictis
10 reditib.†& aliis bonis redemptiuis,quādo redempti fuerint, nihil prætendere possunt hæredes d. filiæ, nec dicti defuncti, licet interim quousque fuerint redempti, debeant dictis iurib.vnà cum dicta vidua,quælibet pro media parte,& dicta vidua pro media parte,& omnes hæredes pro alia dimidia vti & frui. Et istud decidunt Cyn. Bald.Alex. & Corneus. in l.ea.demū.C.de colla.quòd si
11 † ex cōsuetudine proximior possit retrahere rem alienatam oblato pretio,de qua in c.constitutus.de in integ.restit.quæ est hic Bituris.j̄.xiiij.dies, ꝙ dictum pretium cōnumeratur inter bona mobilia, & is, qui bona mobilia lucrari debet, illud habere debet. Et optimè faciunt ea quæ not. Bald.Ang. Perusini fratres, in l.cætera.§.sed si
12 parauerit.ff.de le.Et quòd si † cōsuetudo est,quòd mortua vxore mobilia spectent ad virum, & immobilia ad hæredes vxoris, & aliqua pecunia vxoris erat parata & deputata ad emptionem prædiorum, nihilominus debe-
c bitur marito quia destinatio non attēditur, [c] nec habetur pro facta. & ita etiam transeunt ibidem Imo. Rapha. & Alex. per illum tex. & Felin. Sandeus, in c. cùm adeo. de rescript. & Angel.de claua.in sua summa,versi.alienatio.§.sexto.& Alberic.in secunda parte statutorum quæ-
13 stione ducentesima quinta. volentes quòd si dicta † pecunia non solùm esset parata, sed etiam profecto in manibus alicuius deposita pro emptione prædiorum, quòd sit mobilis, non obstante l.iij. §. quid ergo.ff.de contra. iud.tute.ad quam respondent nobiliter. doct.s̄. alleg. &
14 in casu nostro vult consuetudo † Biturica, quòd mortuo filio vel filia sine liberis, pater vel mater superstes succedat in bonis mobilibus solum, quæ non est iuri cōsona: cum deberet ordine turbato in omnibus succedere bonis: vt authentic.defuncto.C.ad Tertul. Et iure succursum est patri, vel matri,vt filia amissa solatij loco succederet,ne & filiæ amissæ & successionis priuationē sentiret: vt l. iure succursum est. ff. de iure donatio. Igitur
15 †dicta pecunia dictorum redituum, qui non sunt perpetui, sed ad modicum tempus, vt suprà dictum est, duraturi, erat solùm & censetur mobilis: secus de parata & destinata ad emptionem redituum perpetuorum. Et
16 fortè dici potest quoddam † mutuum palliatum, si pretium nō esset iustum:vt no.doc.in l.ij.C.de pac.inter empto.maximè per Alberi.& in c.ad nostrā.de emp.& vēd. & c.illo vos. de pig.& vtrobiq; per Sicu.& Barb. & amplè per Cæpol. in suo eleganti tract. de emptio.& vend.
17 & de pact. de retrouendendo simulatis. † tamen dicta pacta de retrouendendo, sunt hodie approbata & licita, per extraua.Martini Quinti. incipi. Regimini.& etiā per aliam extraua. Calisti tertij, etiam incipien. Regimini.in tit.de emp.& vend. Idcirco non potest sic verificari,nec profectò haberi pro facto, saltem incommutabiliter,quò ad venditorem, cùm habeat facultatem redimendi, dictio,reditus. Vnde dicūt Bar.& Alex.in d.§.si parauerit,
18 quòd vbi est † opus valde remotum ab eo, ad quod erat destinata res,talis destinatio nihil operatur. Et ratio iurisconsulti in d.§. si parauerit. volentis non posse legari
19 † res adfixas ædib. sed bene res destinatas ad illud: quia res adfixæ ædib. sunt ibi incommutabiliter & perpetuò, quod non est sic in rebus destinatis. Igitur idem est in reditibus, quandocunque per venditores infrà tempus quod habent redimenti fuerint redempti. Et per prædi-
20 cta & notata in d.§.si parauerit.dico,quòd dicta † vidua, quæ lucratur mobilia, non potest sedilia cum clauis domui adfixa,nec fenestras,nec vitra fenestrarū admouere: nec illa lucratur: quia sunt ibi perpetuò, & not. Din. in reg.non firmatur.& ibi dixi in add.secus esset in alio possessore, vt d.l.domum.cum ibi nota. per doct. C. de rei vend.& in l.fundo.ff.eo.tit.quia talia sic adfixa,sunt pars domus.facit l.quæ religiosis.cū l.seq.ff.de rei vend.tex.& ibi Ang.in authen.de non alienā. Et ad nostrā materiam
21 reuertēdo facit vsus & mos huius ciuitatis & † patriæ Bituricæ,ꝙ tales reditus & acquisitiones sūt mobiles: quod attendi debet,secundū Io.Andr.in addi.Spe.ti.de fruc.&
22 interesse.§.ij.Quāobrē dicta † cōsuetudo,quæ vult patrē & matrē filio vel filiæ decedēti,in bonis mobilibus debere succedere, vēdicat sibi locū in dictis reditib' & acquisitis redemptiuis,cū etiā habeat locū in actionibus & debitis,in quib.succedit pater vel mater, licet non sint,secundum cōmunē opi.Bar.& sequa.in l. mouentiū.ff.de ver. signifi. mobilia, neque immobilia, sed tertium genus de per se, vt l.à diuo Pio. §. in venditione.ff.de re iudic. & no. Ab.in c.nulli.de reb.eccles.non alie. & Spec.in d.tit. de fructu & interesse. Ad prædicta bene facit l. si quis hac.in prin.ff.de rei.vend.& l.fi.de leg. commis.& l.cōmissoriæ. C. de pact.inter empt. & vend. vbi habetur ꝙ
23 † si dictum sit à partibus, cum pacto legis commissoriæ, quòd nisi soluatur pretium certa die, res sit inempta, & contigit pretium solui die statuta, emptor ipso iure desinit esse dominus,& dominium ipso iure redit apud venditorem:& tenet glo.Bar.& Ludoui.Bolog.in primis interpre.l.j ff.de dona.& glos.& ibi Bar.& Bal.in l. ab emptione.ff.de pac.per,text.in l.j.& ij. C. de pac. inter em-

24 ptor.& vẽditor. Et idem in pacto † adiectionis in diem, vt dictis iuribus. ergo idem in pacto de retrouendendo adiecto in fauorem venditoris, sicut in pacto legis cõmissoriæ, vel adiectionis in diem, debet esse eadem ratio, & iuris dispositio, vt l.illud.ff.ad legẽ Aquil.& c.inter cor-
25 poralia.de trãslatio episcopi. Pro † quo facit, quia si ratio, propter quam hoc operantur prædicta, scilicet quòd transferatur dominium ipso iure absq; retraditione, cõtra legem traditionib.C.de pac.& l.si ager.ff.de rei vẽd. est illa quam reddit Bar.& Ang.in d.l.j.ad fi.ff.de do.scilicet propter frequẽtiam d.pac. propter quam lex specialiter eis concessit hoc priuilegium, nõ minus statui debet in hoc pacto de retrouendẽdo, quòd fortasse videtur esse saltem hodiernis temporibus non minori frequentia, & vsu, quàm sit pactum legis commissoriæ & adiectionis in die, vt tenet Cæpol.in suo trac.& tex.in d.extrauag. Mar. & Calisti. Et pro hoc videtur tex.in l.si cum vẽderet.ff.de pigno. act. vbi creditor, cui à debitore res pignori data fuerat, debitore non soluente vendidit rem illã pacto apposito quòd si debitor pretium emptori redderet, liceret ipsi debitori rem accipere: & text.ibi dicit, quòd cum tali pacto potest debitor pretium offerens, rem vendicare: & sic dominium in eũ ipso iure transfertur: vnde in termi-
26 nis Pau.de Ca.ibi dicit, † quod licet pactũ de retrouendẽdo non sit pactum legis commissoriæ; vt no.glo.relata ad text.in l.ij.de pactis inter emp. & vend.tamen tale pactũ
d [d] de retrouendendo operatur, vt reddito pretio dominiũ ipsum vtile transferatur, & directũ ipso iure, sicut per pactum legis cõmissoriæ & adiectionis in diem: vt in iurib.
27 s̃.all.igitur, &c. Item † ex tali acquisitione facta cũ pacto de retrouendendo non debentur laudemia, seu accordamenta: quia res non transit in emptorem incõmutabiliter, sicut nec debetur ex pacto legis commissoriæ, & adiectionis in diem; vt tenet Pet.Iacob.tit.de actione in rem, quæ pro re emphyteuti.quæ cecidit in cõmis.cõpe.& decisio parlamenti Delphi.q.xlviij.& Guliel.de Cug.Bal.& Albe. & ibi Ias. in d.l. ab emptione.ff.de pac. & Ias. de Mayno, in l.fi.q.xx. & quæst.xxj. C. de iure emphyteo.
e quia pactum fuit ab initio appositum [e] resolutiuum: vnde fingitur non contractum, nullum ius quæritur emptori, secundùm Gulielmũ & Bal.ibi per tex.in d.l.ij.C.de pac. inter empto.aliàs deberentur duo accordamenta siue laudemia ex venditione & ex resolutione venditionis, cùm nihil debeatur: vt tenent omnes doc. s̃. proximè alleg.& tenet Ias.in l.Barbarius Philippus. ff. de officio Prætoris. & ita mihi videtur salua correctione Boerij.

ADDITIONES.

a Quia tunc tenetur ad interesse. Adde Roman. in suo sing. clxviij.incip.iure hodierno. Et quãdo vidua præsumatur acquisiuisse de bonis defuncti mariti, vide Alber. in l.etiam.C.de dona. inter virũ & vxo.& Ang.in consil.xiiij.& Franc.de Crema in singu. vi. vbi concludunt quod si incontinenti post mortem mariti, acquisiuit, quòd præsumitur ex bonis mariti: quia ex his, quæ incontinenti fiunt præsumptio colligitur.l.si ventri.§.in bonis.ff.de priuil. cædi.

b Inter bona mobilia. Adde Ana.in c.in ciuitate.de vsur.

c Non attenditur. Adde Sozi. in consil.xv. & Roma.in suo sing. cij.incip.tu habes &c. & ibi Bapt.in addi. & Barb.in Rub. de reb. ecc.non alie. chart.xiiij.nu.192.& in c.insinuasione.num.5.de feu.

d Tale pactum. Adde Alex.in consi. x.incip.videtur fortasse prima consideratione dicendum.volu.i. vbi tenet contrariũ.& in casu in quo ipse consuluit, conclusio eius salua pace non habet apparentiam, quòd non possim agere cõtra emptorem secundum, qui fecit mihi vt primus simile pactum, imò virtute illius pacti agerẽ d.l.ii de pac.inter empt.& tenet Are.in consil.vi.

e Quia pactum fuit ab initio adpositũ. Adde Pau.Alexand.& Are.in l.Pompo.§.j.cum seq.ff.de acquir.possessio. vbi idem tenent & Ang.Are.in §.fi.insti. quibus modis tolli obl. aliàs sequeretur, quòd essent duæ emptiones.& sic duæ gabellæ. Quòd non est verũ alleg. Sali.in l.i.C.de rescin. vend. licet Iaco. de sancto Georg. in tracta.de roydis seu operis. ver. per prædicta infertur, alleg. no. per Bal.& Ang.in l.ab emptione. quam hic allego in contrarium. & dixi in §.xviii. ver.sed an ex venditione. de consue. feu. dixi in

quæst. Burdegalen.134.inchoante, Et per supra dicta videtur soluta alia.q. Tum quia deberentur duo laudemia.

SVMMÆ.

1 *Crimen vel conuitium improperans, verum quidem, tamen animo iniuriandi, sed quod interest Reipubl.scire, an teneatur iniuriarum actione.*
2 *Iniuriarum actio in quem competat.*
3 *Animus quomodo & quotuplici ratione probetur.*
4 *Subiecta talia, qualia prædicata.*
5 *Maleficium distinguitur voluntate & proposito.*
6 *Iniuriosa verba, quæ sint, & quodnã dicatur verbum iniuriosum.& num.9.12.14.15.17.*
7 *Libellus iniuriæ, quomodo ferè formandus.*
8 *Statutum puniẽs quodlibet verbum iniuriosum, quomodo sit accipiendum.*
10 *Iniuriosum verbum, tu mentiris, & quid si subiunctum sit, saluo honore, &c. an inde competat actio iniuriarum.nu. 24.25.27.29.32.*
11 *Bartolus, lucerna iuris.*
13 *Consuetudine praua nitentes, non excusandi.*
16 *Animum non rei euentum spectandũ in maleficiis, & affectum puniendum, non secuto etiam affectu.*
18 *Conuitium factum incertæ personæ, an puniendum.*
19 *Iniuriarum actione an teneatur conuitians, in iudicio, vel extra iudicium, & quid si dicat verum.nu.20.*
21 *Iniuriarum actione an teneatur opponens contra testes in se productos, quòd sunt infames, criminosi & improbi, etiã si id non probet. Et quid protestãdũ opponenti.nu 23.34. disting.nu.35.37.*
22 *Hostem euertere, & vincere licet, etiam insidiis.*
26 *Maleficij & malitiæ princeps est, is à quo maleficium initium ducit.*
28 *Delinquens non excusatur, etiam si fuerit prouocatus.*
30 *Delictorum cõpensatio inter personas & animalia quomodo fiat, remissiuè.*
31 *Compensatio an habeat locum in actione iniuriarum.*
33 *Iniuriosum & inhumanum est defectus nostros detegi.*
36 *Ab iniuriarum actione non eximit ipsa veritas conuitij.*
38 *Delictum obiiciens in iudicio, grauius punitur, quàm extra iudicium.*
39 *Iniuriarum actione agi potest criminaliter, ac etiã ciuiliter.*
40 *Contra clericum agi non potest ad emendam honorabilem.*
41 *Emendam vtilem & honorabilem prætendentibus quid agendum.*
42 *In iniuriis mulctãdis qua ratione vti debeat iudex, & quid illi potissimum spectandum.*
Et quomodo procedendum contra iudicem inquirentem vel eius officiales, qui quẽ iniustè carceri manciparũt.nu.43.
44 *Fama excusat à doli præsumptione.*
45 *Fama iustam causam credulitatis inducit.*
46 *Infamans quem de certo conuitio, quod Reipublicæ interest palàm esse & patere, non tenetur.*
47 *Iudicandum est legibus, non exemplis.*
48 *Peccata palam esse & nota, Reipublicæ interest.*
49 *Crimen obiiciẽs cõtra testes, & illud nõ probãs, an teneatur.*
50 *Crimina seu delicta quæ sint, quæ Reipub. interest palàm & nota esse.& nu.52.*
51 *Infamis non admittitur ad testimonium, nec etiam periurus.*
53 *Pestilenti morbo laborantes ciuitate expelli posse.*
54 *Mulierem inhonestam à vicinis expelli posse.*
55 *Mulieri quæ non palàm & passim prostituta est, sed paucis sui facit copiam, iniuriarum actio non competit aduersus eum qui eam meretricem vocauit.*
56 *Meretrices publicæ, ac etiam Iudæi cogi possunt habere distinctum cùm habitum, tum signum ab aliis mulieribus honestis & Christianis.*
57 *Meretrix quæ dicatur.*
58 *Mulier luxuriosa, dupliciter dicitur.*
59 *In muliere grauior est carnis stimulus atque vehementior quàm*

quàm in viro. Et grauius etiam est in ea libidinis peccatũ, quàm in hoc,& num.60.

61 *Excommunicatus, est turpis persona.*

62 *Excommunicatus non potest agere pro alia iniuria sibi illata durante excommunicatione.*

63 *Maleficiorum receptatores latêre, Reipublicæ interest.*

64 *Vsurarius manifestus, à communione cùm viuorum, tum mortuorum est separatus. Et ideo eum notum esse, Reipub. interest.*

CONSILIVM IIII.

SI quis animo iniuriandi improperauerit conui-
1 tium, † vel crimen verum, quod interest Rei-
pub. scire, an teneatur actione iniuriarum. Pro
cuius decisione est præsupponendum & præ-
2 mittendum primò, q̃ † actio iniuriarum nõ datur nisi cõ-
a tra illum qui habuit animũ iniuriandi, [a] vt l. si non cõui-
tij. §. & ibi Cin. Ioã. Fab. & doc. C. de iniur. & l. apud La-
beonem. §. conuitij. ff. eo. tit. & Corne. consi. clxxij. volu.
iij. & Sozi. cõsilio centesimo sexagesimooctauo, versicu-
3 lo tertio, volumine primo. Probatur † autẽ animus præ-
sumptione verbi vel facti: quia talis præsumitur, qualem
verba demonstrant, aut facta, vt l. quod Labeo. ff. de su-
pel. lega. & l. deprehẽdenda tu magis es. C. de insti. & sub-
sti. c. significast. de homi. & l. iij. ad leg. Cor. de sic. C. talia
4 sunt † subiecta, qualia prædicata demonstrant: vt l. si ser-
uus plurium. §. si. ff. de le. j. & l. qui interrogatus. §. j. & ibi
5 Bal. ff. de interroga. act. & † voluntas & propositum di-
stingunt maleficia, vt l. qui iniuriæ. ff. de fur. & c. cum vo-
luntate: & ibi hoc. de senten. excom. Secundò præmitten-
6 dum † est, quæ sunt verba iniuriosa, & quòd verbũ dica-
b tur iniuriosum [b] & secundum Bar. in d. l. apud Labeonẽ.
§. ait prætor. quem ibi seq. Ang. verba iniuriosa sunt, vna
oratio significatiua: vt ibi est casus, & in l. j. §. verbis. eo.
ti. & etiam si illa oratio idem significans pluries repeta-
7 tur, vt ff. de test. l. vnum quod no. Quia in libellis † & pe-
titionibus solet apponi, & d. verba iniuriosa pluries reite-
rauit, &c. quod tamen non est, nisi vna iniuria. Pro quo
est glo. & ibi Bar. in l. si quando. in j. & ibi Io. de pla. in fi.
& Luc. de Penna. C. de bonis vacan. li. x. & Ant. Corse. in
suo fin. in litera, statutum. ver. statuto cauetur, quòd pro
8 quolibet verbo iniurioso quod † inducunt ad statutum
puniens quodlibet verbum iniuriosum, quod intelligatur
pro qualibet oratione. sed si sunt diuersæ orationes signi-
ficantes diuersa, tunc dicuntur plura verba iniuriosa, seu
plures iniuriæ: vel etiam, si esset vna oratio continens plu-
ra tendentia ad diuersos effectus, vt l. Titia. ff. de verb.
oblig. idem secundum Bar. in d. §. ait prætor. si proferatur
vnum nomen tantum significatiuum, vt nomen meretrix,
vel latro: quia debet intelligi verbũ, Tu es: vt l. j. ff. de hæ-
c re. instit. Et verbũ [c] dicitur † iniuriosum, quando tibi im-
9 propero, siue in genere, siue in specie aliquod maleficiũ,
vel delictum per te cõmissum: vt l. j. ff. de obsequi. patro.
præstã. Idem dicit Bar. si enim improperatur aliqua iniu-
ria in persona tui, vel tutorũ commissa, vt l. si inimicitiæ.
10 ff. de his quibus vt in dignis. Et † similiter verbũ Tu mẽ-
tiris, est iniuriosum secũdum ipsum, quod intellige vt in-
frà dicã. de quo latius per Bar. & ibi Alexan. in addi. ij. iij.
11 & iiij. & pulchrè Bar. in consi. cviij. qui fuit † lucerna iu-
ris, secundum Ang. in consi. xv. de quo præceptore excla.
& gaudet idem Ang. in repe. l. j. C. de iud. dicens se sub il-
lius vmbra quiescere, & solet in eo esse substãtia veritatis,
iudicando & consulendo: secundũ Ro. in consi. cccclxix.
12 & Cur. in suo consi. v. feu. Et reuertendo † ad materiam,
de qua per Ang. Are. in suo tract. malefic. in glo. in verb.
verba contumeliosa & iniuriosa. & Ana. in consi. xliiij. &
quæ dixi in addi. ad Din. in regula, ratihabitionem. de re-
gulis iuris, li. vj. & Bal. in consil. viij. lib. j. vbi dicit quem
vocare homicidam vel cucurbitam, esse atrocẽ iniuriam.
13 Et etiam dicitur † iniuria, *Le charinari*, quod fit contra
secundò nubentes seu viduam accipientes, secundũ
Ioan. Fab. in §. in iniuria. in prin. insti. eo. tit. nec excusat
facientes consuetudo, cùm sit contra bonos mores. Pro
quo est textus singula. in authentica habita. versi. nec ob
alterius. C. ne filius pro parte. & idem tenet de cisi. Cæ-
pol. Tholo. q. cxl. & Lucas de penna in l. errat. versic. vj.
queritur de castren. pecu. libro xij. vbi dicit quòd sibilan-
14 do, † & percutiendo bancas, & alias clamando contra
transeuntes, est iniuria. licet tamen videatur gloss. in con-
trarium in ca. scimus xliij. distinctione quæ dicit, q̃ pro-
pter subsannationem vel percussionem non cessabit do-
d ctor à docendo. [d] & idem Alex. in addi. Bar. in l. j. C. de
studi. libe. vrb. Roma. libro vndecimo. tamen contra do-
15 ctorem † non fit ob derisionem, sed contra transeuntes
e sic: vel dicere, [e] *Cocu*, in gallico, vel in lingua Occitana,
congeul, secundum Ioan. Fab. in §. patitur. eod. tit. & de
aliis pluribus ponunt Bart. Baldus, Paulus de Cast. Alex.
& Iason in l. iij. ff. de liberis & posthumis. & Cynus Ang.
& Salycetus. in d. l. si non conuitij. & Bart. & omnes scri-
bentes insuper Alex. in l. turpia. ff. de leg. j. & Angel. Aret.
instit. de iniur. & de Bellen. in addi. Abb. sic. in cap. fin.
eodem titulo. & Io. de platea institu. eod. & in §. primo.
16 Et pariter † si admenauit cùm cultello, vel bastone, aut
manu, quod tenetur, licet non percusserit. tex. & ibi Bart.
& Ang. in l. apud Labeonem. §. si quis plures. ff. de iniur.
& Angelus, Aret. in tract. malefi. in verbo, admenauit. Et
f [f] idem si quis dicat † alteri, ego nõ fui condẽnatus de fal-
17 so vel de crimine furti, vel in progenie mea non sunt me-
retrices, & similia verba, quòd tenetur actione iniuriarũ,
secundùm Lucam de Penna, in l. errat. versiculo. postquã
autem. C. de castren. pecu. lib. xij. vel si dicat non sum e-
go ille, qui furtum feci, secundum Paridem de puteo in
tract. syndic. in verbo notorium. vers. adde quia non so-
lum. & pro hoc allego text. & quæ no. ibi Bart. in l. item
18 apud Labeonem. §. cui non sine. ff. de iniur. vbi † dici-
tur, quòd si conuitium non fit certæ personæ, non puni-
tur: tamen secundùm Barto. si apparet quòd diceret de a-
liquo, licet eum non exprimeret, vel si diceret de aliquo,
& intelligeret de alio, & hoc apparet, punitur. & ibi idẽ
tenet Ange. & Alb. in prima parte statu. q. ccix. non enim
curandum in quo quis loquatur, sed in quem intentio di-
rigatur: vt dicit Iurisc. in l. cum pater. §. donationis. ff. de
leg. ij. quod not. Aliud vltimo loco est præsupponendũ,
de quo in fine dicemus. Idcirco his pro constanti præha-
bitis, hanc q. plenissimè reperio disputatam per Ioan. in
addi. Spe. titu. eo. in prin. qui recitat sex varias opi. & idem
facit Sicul. in c. cùm te. ver. vlti. hic reuoco. de re iudic.
quas similiter pluribus additis per ordinem referam. Et
prima fuit Accursij in l. eum qui nocentem. in prin. per il-
19 lum tex. ff. eo. tit. secundum † ipsos tenet simpliciter cõ-
uitiantem non teneri actione iniuriarum, siue in iudicio,
siue extra iudicium fiat. & idem tenet insti. Secunda opi.
20 fuit quòd si quis animo iniuriandi † dicat verum, quòd
teneatur: alias secus vt c. fi. de iniur. Tertia fuit opi. Io.
Teutonici glossatoris. ij. q. j. si peccauerit. in glo. ij. quod
aut fit in iudicio, & tunc non teneatur. & sic secũdum eũ,
21 intelligitur d. l. eum qui. vt quia † contra testes contra me
productos oppono, quòd sunt infames, criminosi, & ri-
baldi, esto quod non probaui, non teneor actione iniu-
g riarum: quia executio iuris [g] non habet iniuriam: vt ff.
22 eod. d. l. iniuriarum. §. j. nam licitum † est hostem etiã per
insidias euertere. xxiiij. q. ij. c. domus. & nemini facit iniu-
riam, qui suo iure vtitur. ff. de reg. iur. l. nullus. ita tenent
Gul. & Cug. Bart. Bal. Ang. Sali. & Pau. de Cast. in l. fi. ff.
quod quisq; iur. quia non opposui animo iniuriandi, sed
ad defensionem iuris mei. & tenet Pau. de Cast. in d. l. iij.
23 de libe. & posthu. Tamen secundum ipsos † tutius erit cũ
protestatione opponere, quòd non opponit animo infa-
mandi, vt solet communiter in scripturis & rationibus

aduocatorum dici citra iniuriam loquendo sed secundũ
Abb.in d.c.cum te.& Alex.& Ias.in d.l.fi.ꝙ quisque iu.
illa protestatio parum releuat,cũ sit contraria actui,vt c.
cum M. Ferrari.& ibi doc. insuper Feli. in materia pro-
testationis,de constit.& per Bar.& omnes scribent.in l.
24 non solũ.§.morte ff.de noui oper. nun.Quia † secundũ
ipsos,si dicant,tu mentiris,est grauis iniuria:vt s.dixi,se-
cundum Bar.in d.§.ait prætor.licet subiungant,saluo ho
nore,vel salua pace, vel salua reuerentia , de quo est tex.
& ibi Bartol.& doc. in l.si liber.C.de condi. ob causam.
& in c. j. de vasal. qui contumax est , & de his, saluo &
saluis ponit Barb.in Io.in c. Raynaldus. ver. no. ibi sal-
uo.de testa.& Ant.Corse. in suo sing. saluo iure.& Feli.
in c.excommunicatus de hæreti.qui ita tenet. & Zozi. in
25 d.consi.cxviij.ver.vlt.hæc opi.quia †talis protestatio ni-
hil releuat,quin teneatur actione iniuriarũ,& infrà dicã,
& tenent Dyn.Bart. Ange. & Pau.de Cast.in l.si extra-
neus. in prin. de acqui. hæred. & Anto. de Butr.in.d.c.
cùm te.& Card.Alex.in c.neque quorumlibet. ix.distin.
nisi diceret,tu mentiris,ad repulsam, seu repellendũ in-
iuriã sibi illatã,quia tunc nõ tenetur,secũdũ doc.s.alleg.
& Bal.in cõsi.xlvj.li.iij.quia inquit Aristoteles, nõ inci-
pit,qui ita aliquid facit:sed qui ad iram prouocat,vt pro
batur ff.de iud.in l.tribus.& l.vna.C.si quis imperat.ma-
26 ledi.ille enim est † princeps culpæ à quo incipit malitia,
vt C.de seruis fug.l.cũque.& Bal.in d.consi.viij. in prin.
vol.j.& idem tenent Bar.Ang. Pau. de Cast. in l.quæ o-
mnia.ff.de procur.per tex.in l.qui cũ maior,§.si libertus.
ibi ignoscendum est enim ei,si volui se vlcisci prouoca-
tus.ff.de bo.li.cum similib.& Alex.in d. l.si extraneus.&
Luc.de pẽna in l.errat.l.j.de cast.pecu.li.ij.vbi hoc sing.
27 probat. & † verum, nisi verba iniuriosa essent vera,& i-
sta posteà cõperiantur:quia tunc ex illo verbo iniurioso,
tu mentiris,potest agi actione iniuriarum, secũdũ Alex.
in d. l.iij.ver. sed quid,si dixero, & Bar. in d. §. ait præ-
28 tor.& Pau. de Cast.in d.l. quæ omnia. Quia † prouoca-
tus delinquens non excusatur regulariter, secundum Si-
cu.in c.dilecti & ibi Feli.ver.prouocatus de exce.& Ab.
in c.j.de iniuriis.& in c.veniẽs per illum tex. de iureiur.
ibi alternatum conuitia inferendo. licet Luc. de Penna
vbi s.ver.v.quæritur.teneat contrarium.& Spe.ti.de ac-
cu.ver.quid si te vocaui latronem.in fi.Sed alia est com-
munis,vt tenet Pet.Iac.ti.de actio.iniur.præto. & ita ob-
seruatur in practica : de quo plenissimè per Feli.in d.c.
dilecti.vbi ponit regulam cum trib.declarationib.Prima
h [h] † declaratio est, ꝙ prouocatus dicens iniuriã.s.tu mẽti
29 ris,vel aliam,tenetur vt dictũ est:licet nõ ita grauetur &
puniatur.Et hæc restringitur trib.modis. Primò,nisi di-
cens,tu mentiris,dicat verum,vt s. dictum est. Secundò,
ꝙ mihi dicenti,mentiris,non potes replicare quod men-
tior,secũdum Pau. de Ca.in d.l.fi.quod quisque iur.quia
non fit retorcutio retorcutionis . Tertia restrictio est, ꝙ
dicatur cum protestatione, tu mentiris,saluo honore : vt
i s.dictum est:quæ tamẽ nõ valet, nisi verum dicat.Alias [i]
30 duas declarationes de compensatione † delictorũ inter
personas & animalia,remitto ad per ipsum vidẽdas,& la
tè per Pau. de Cast.& doc.mode.in l.viro.& Bal.& doc.
in l.cũ mulier.ff.solu.mat.& Maria Sozi.in c.j.de iniu.Et
31 conclusio in istis duabus est,ꝙ † in actione iniuriarũ nõ
habet locum compensatio:vt in dictis locis.Vide Luc.de
pen.in d.l.errat.ver.iiij. quæritur.Aut d. verba iniuriosa
extra iudicium improperãtur, & non licet:vt c.si pecca-
32 uerit.Quarta fuit opi.quorundam † dicentium, aut illud
cõuitium proueniebat ex culpa eius, cui dicitur, vt puta,
fur,latro,vsurarius, proditor,hæreticus, periurus, mere-
trix,ribaldus, falsarius, & tunc proferens non tenetur a-
ctione iniuriarum.& sic loq.secundum ipsos.d.l.eũ qui.
aut prouenit sine culpa,vt quia vocauit bastardum,clau-
dum,& cæcũ,tenetur.& c nasci.de adulteriis. & ibi Car-
di.Alexan. ibi distinc. & l.legem.C.de natu.liber.& istã
sequitur Hosti.in summa de iureiu.§.contra quos.& A-
zo in summa de infami.Bal.in l.consti.C. in iij.oppositi.
& Io.Fab.in §.j.instit.de iniur.& in l.iij.C. eo. ti. Quin-
33 ta † fuit opinio Din.dicentis,ꝙ aut de conuitio vero po
terat iniuriatus accusari , & non tenetur , & sic loquitur
d.l.eum qui.& l.iij.C.eo ti. Aut non poterat accusari,&
tenetur,licet dicat verum. nam inhumanũ & iniuriosum
est defectus nostros detegi,vt l.ij.C.quãdo & quib.quar
ta pars.lib.x.Sexta opi. fuit Pet.& Ci.in d.l.si nõ cõuitii.
in viij.q. & ista est amplior Aut quis tale conuitium ob-
iecit,quod detegi expedit Reipubl.sciri: aut non expedit
Republic.notum esse. Primo casu, siue possit accusari,
siue proueniat ex culpa iniuriati , vt quia homicida, siue
non,vt leprosus,non tenetur,si verum dicat: vt dicta l.eũ
qui.& l.quod reipublicæ.eo.tit.Secundo casu,quãdo nõ
interest,quia vacauit eum mancum vel claudum,tunc te-
netur,licet dicat verum,vt d.l.ij.quando & quibus quar-
ta pars.Et istam tenet Bart.in d.l.eum qui.& Pet.& Iac.
titul. de actio. iniur. præto. vbi hoc singulariter probat.
34 Septima † opinio fuit Io.And.in c.fi. de iniur.quem se-
quitur Sicu.in d.c.cùm te dicente primo secundùm gl.in
d.c.si peccauerit.ij.q.j. Aut fuit in iudicio,& illud proba-
tur:& tunc non est dubium ꝙ non tenetur: vt in d.l.eum
qui.& intelligunt,siue agendo, siue excipiendo illud ob-
iiciatur:quia iuris executio,&c.licet Albertus de Gandi-
35 no † in suo tract.male. fuit de filio fami. & vtrum possit
accusari.versi.sed hic formo.q.teneat quod non tenetur:
etiam si non probet,præterquam in patre & patrono.Se-
cundo casu,quando fit extra iudicium, aut fit per libellũ
famosum, & indistinctè tenetur , etiam si verum dixerit:
& in hoc conueniunt omnes glo.& doct.aut sine libello
famoso, & tunc aut cum causa, aut sine causa.Primo ca-
su sine causa correctionis dicatur, etiam publicè non te-
netur,c.si gens.& ibi idem tenet Card.Alex.lvj.distinct.
Si verò si causa improperauerit cõuitiũ in rixa & animo
iniuriandi,& tenetur, etiam si sit verum , & amplissimè
istud probant.Et idem tenet Anto.de But.in d.c.cùm te.
& Roma.in consi.xcvi.quorum episcopo.fuit primò di-
ctum Oldra.de Laude.in consi.liij. incip. consueuit du-
bitari.de quo nullam faciunt mentionem , excepto Lud.
Ponta, qui dicit se latiori modo exordiri præsentem q.
quàm faciat dominus Oldra.quod salua sua pace cõtra-
rium intuenti patet.& idem tenet Feli.in d.c.cùm te.po-
36 nendo regulam,cũ iiij.fallẽ.Regula † est secundũ ipsum
quod veritas conuitij non eximit quem ab actione iniu-
riarum:vt l.iij. C. si rector prouinciæ. ibi , dicta,si veræ
sint voces,&c.Fallit primò,si ex causa correctionis.Fal-
lit secundò,si dicatur,vt à proximis auferatur nocumen-
tum corporale: quia leprosus. Fallit tertiò,si vt auferatur
nocumentum speciale:quia est excommunicatus , vel ne
fortè ordinetur,vel ne cõtrahat matrimoniũ.Fallit quar
tò,si in iudicio dicatur, ꝙ in idem reincidit. Et sequitur
hanc opi.Ludo.Bolog.in addi.Anan.in d.consi.xliiij.&
deci.Capel.Tholo.q.cxxvij. ¶Quid dicendum?Tene o-
pi.Pet.Ci.& Bar.quam sequũtur Bal.& Ang.Are. instit.
eo.tit.dicẽtes hanc esse veritatem, & sequuntur Hosti. &
Sicu.in d.c.fi.de iniur.& Perus.& Alexan. in d.l.iij.de li-
be. & posthu. vbi Alex. dicit hanc esse cõmunẽ opin.&
tenet Nico. de Neapo. institut. & ibi Bartol.& Ioan.de
Pla.in §.j.& Alber.in d.l.si non conuitij.& Luc.de Pen.
in d.l.errat.in ix.quæst.& seq.de castren.penu. lib.xij. &
hoc secundùm eum, quando crimen quod interest Rei-
publ.sciri,probatur: aliàs tenetur. & in hoc conueniunt
omnes doc.&idem tenet Paris de Puteo de Neap.in suo
37 tract. de stud.in litera , iniuria. c. ij. Quamobrem † pro
clara doctorum concordantia est dicendum:Aut quis in
iudicio obiicit aliquod crimen accusando , vt per totum
de accusa.Vel excipiẽdo, vt quia vult repellere actorem
ab agen-

ab agendo, quia erat seruus, infamis, vel leno, vel excom
municatus, vel aliud turpe: vt per totum, k qui accu. non
possunt. Aut obiicit ad officium publicum, vel aliam di-
gnitatem consequendã repellendum: vt c. j. de ele. & ibi
doc. lib. vi. & tunc aut probat, & nõ tenetur. & in hoc cõ
ueniunt omnes gl. & doct. Aut non probat, & tenetur, li-
cet teneant contrariũ: vt s̃. dictum est, maximè quando
excipiendo proponitur. sed ista opi. est communis, quam
sequitur Anch. in consi. cxxxv. & consil. seq. vbi dicit, ꝙ
38 grauius punitur, qui in iudicio † obiicit delictum, quàm
extra iudicium, etiam si cum protestatione dixerit, sine
animo iniuriandi dixisse. ff. eo. tit. & ita tenet Sozi. in d.
consi. xviij. versi. sed iis non obstan. Ang. in consil. xcv.
& potest agi, secundũ eum, ciuiliter & criminaliter, sicut
39 de omni alio delicto: quia criminaliter actione † iniu-
riarum potest agi: vt l. lex. Cor. §. fi. eo. tit. vbi est tex. Et
l ciuiliter l etiam, vt l. prætor. §. posse. & l. cõstitutionibus.
ff. de iniur. & ar. l. qui nomine. ff. de falsis. qui dicit pro o-
40 mni delicto, pro quo † potest agi criminaliter posse agi
ciuiliter, præter quàm contra clericum, contra quem nõ
potest agi ad emendam honorabilem. in c. capite quadra
gesimæ. & c. clerico. Et ibi gl. & Card. Alex. l. dist. & in
c. j. & c. quæsitum. & ibi gl. Sicu. & de Bellenzi. in j. addi.
de pœn. & remis. & ita de consue. communi obseruantia
41 curiæ Bituricę obseruatur. Quod facit † pro his, qui agũt
ad binas emendas, scilicet vtilem, & honorabilem, ꝓut
magnam altercationem super hoc fieri vidi hîc Bituris
inter defunctum magistratum Ioãnem tum aduocatum,
& in actione iniuriarum realium actorẽ, & dictas emen-
das petentẽ contra quosdam bubulcos sacræ capellæ Pa-
latij Bituris reos. de quo ponit gl. Bal. Aluaro. & Card.
Alex. in c. j. §. iniuria. de pact. iura fir. & Roma. in consi.
xcvij. & Ange. in d. cõsi. xcv. vbi etiam reperies quomo-
do fit æstimatio iniuriarum. & Ioan. Fab. in §. sed & lex.
& ibi Io. de Pla. & Ange. insti. eod. vbi Ioan. Fab. dicit,
m quòd iudex bonus non m debet † habere respectum ad
42 æstimationẽ, quam faciunt Aluernigenæ, seu illi de Mõ-
te ferando, in Aluernia, quia plus diligerẽt perdidisse o-
culum, quàm Florenum. & ibi per Bar. in l. iniuriarum.
& ibi Lud. Bolog. in secundis interpre. ff. eo. tit. & Ioan.
Fab. Cy. & doct. in d. l. si non conuitij. & decisio. Capel-
læ Tholo. quæst. cxlv. & Pet. Iaco. Ritu. de acti. iniur.
ex l. Corne. Et prædicta intellige, quod potest agi con-
43 tra partem, quæ non probauit: secus † contra iudicẽ in-
quirentem, vel eius officiales & seruientes, qui de man-
dato eiusdem aliquem iniustè incarcerauerunt: vt d. l.
iniuriarum. §. is qui iure publico vtili. & §. si quis quod
decreto Prætoris. & vbi Bartol. & Ang. & Cæpo. in
cautela. liij. & deci. Gratio. Delphina. cccxxiiij. nisi
officialis excederet fines mandati secundum doct. s̃. al-
leg. & deci. Gratio. Delphina. q. ccxciij. & Capel. Tho.
cxl. vbi ponit quid de iudice, qui aliquem ex dolo in-
iustè excommunicauit. & in q. cccxvij. & quæ dixi in
addit. post Dy. in regula, ꝙ qui mandato de reg. iur.
lib. vj. Et intellige, quòd licet si non probet teneatur, est
verum, nisi de tali delicto & crimine fuisset rumor vel
vox vel fama publica, & probasset rumorem, vel famam
publicam: quorũ ratione ad prædicta dicẽda & facienda
motus fuisset: tũc nõ tenetur. Tex. est celebris. & ibi Bar.
Bald. Imo. & Alex. in addit. ad Bart. in l. fi. ff. de hæred.
insti. vbi Bar. dicit se multos à mitra liberasse. fama enim
44 † excusat à præsumptione doli: vt lege miles. §. mulier. ff.
de adulte. Igitur habet excusare à pœna: vt ibi. & l. secũ-
da. quis ordo in possessio. bon. serue. Nam rumor seu fa-
45 ma inducit † iustam causam crudelitatis: vt not. glo. in
c. cùm contingat de rescriptis: & in c. inquisitioni. & v-
trobique per Sicul. & Felin. de sent. excommu. Et idem
est secundum Bart. si dicat hoc fecisse, quia ita audiuit à
personis fide dignis: vt l. Attilicinus. ff. de falsis. Vel etiã,
secundum Bartol. & doc. s̃. alleg. Si audiuit ab amicis, &
consanguineis: vt l. tutorem. ff. de his quib. & indignis &
Soz. in d. consi. cxviij. versi. nec obstat. Et tenent Bar. Bal.
Pau. de Cast. in l. cum quidam. §. quod dicitur. & ibi A-
46 lex. ff. de acquir. hær. ¶ Sin autem extra iudiciũ, sine † cau
sa quis infamauerit aliquem de certo conuitio, quod in-
terest reipublicæ sciri, & illud probat, non tenetur, secũ-
dum veram communem opin. doc. quam secutus sum, &
sequor cõtra plures aduocatos, dicentes quòd veritas de-
licti & interesse Reipub. tendit, & solum operatur ad di-
minutionem emendæ, & non in totum. & ita viderũt iu-
dicare, nihil allegantes: licet plures doct. teneant istam o-
47 pin. vt s̃. dictum est. Contra † quos quidem aduocatos
facit. ꝙ dicit Alber. in l. j. ff. de constit. prin. vbi refert Ia-
co. Bar. dicentem quod aduocati Curiæ Romanæ quã-
do deficiunt eis iura, dicunt, ego sic vidi interloqui per
Papam in simili casu. Et idem dicit fieri in curia Regis
Franciæ dicendo, sic interlocutus est Rex. & idem refert
Feli. in c. in causis. cons. iij. vers. & adde istis, de re iudi.
nõ enim exemplis, sed legibus iudicandum est, l. nemo.
48 C. de sent. & interlocutor. omni. Nam † certum est ex-
pedire Reipub. peccata nocentum nota fieri: vt d. l. eum
qui. aliàs illius l. tex. esset radiandus, nec potest pati intel-
lectus, ad quos doct. ipsam allegant. Nam ille tex. est ro-
tundus, & clarus, cuius verba sunt hæc: Eum qui nocen-
tem infamauit, non esse bonum & æquum, ob eam rem
condemnari: peccata enim nocentium nota esse & opor-
tere & expedire: aliàs delicta remanerent impunita, nisi
detegerentur, quod esse non debet, vt l. ita vulneratus. ff.
ad l. Aquil. & l. si longius. §. si filiusfa. ff. de iudi. & Bald.
in consi. iij. & l. j. & ista est communis opin. vt suprà di-
ctum est. à qua non est discedendum: per Anch. In Abb.
49 & Feli. in c. canonũ statuta. de cõstit. igitur. Si verò † nõ
probat, tenetur: de quo per Angel. in l. qui crimen. C. qui
accu. non pos. Si verò contra testes obiiciat crimen, & nõ
probet, de iure communi tenetur, secundũ doct. s̃. alleg.
& Sal. in d. l. si non conuitij. in fine. & Ang. Aret. in d. suo
tractatu malefi. in glo. verba contumeliosa. in pen. q. &
Bellenzi. in addi. Abba. in c. fin. circa medium. tamen de
consuetudine generali Regni Franciæ non tenetur, licet
non probauerit. Pro qua facit opin. Gul. de Cug. Bartol.
Bal. & seq. in d. l. fin. ff. quod quisque iur. ¶ Nunc solum
50 restat † videre, quæ sint delicta & maleficia, quæ Reip.
51 interest nota esse. Et dic crimen infamiæ, quia † infamis
vel periurus non admittitur ad testimonium, vt l. iij. §. le-
ge. ff. de test. vel spurius siue basicus, ne admittatur ad di-
gnitates, quarum non est capax: secundum Bartol. in d. l.
eum qui. & istud est verũ. licet Barto. Bald. Pau. de Cast.
Alex. & Iason in d. l. iij. de libe. & posthu. dicant per illũ
text. quòd quem vocare bastardum, est iniuria, vt c. nasci.
52 s̃. alleg. Item † hæreticus, leprosus, & omnes qui inficiũt
ciuitatem, interest Reipub. notos esse, vt à ciuitate expel-
lantur: vt l. nullus. & ibi Gul. Bal. & Pau. de Cast. C. de
summa trini. & ideo secundùm Alex. in addi Bal. ibi: &
53 pestilenti † morbo affectus potest expelli de ciuitate. &
alleg. Rom. tenere. in l. casus. C. de testamen. Et idem di-
cit Pau. de Cast. in d. l. nullus. si aliqua inhonesta mulier
54 veniat ad habitandum † in vicinia, quod possunt alij vi-
cini illam expellere: non tamen extra ciuitatem. vt l. an-
cillarum. ff. de peti. hæred. & tenet Lud. Bolog. post glo.
in l. non aliter. in secundis interpreta. ff. de vsu & habit. &
Luc. de Penna in l. si qua. C. de specta. lib. xj. versi. adno-
55 tare. tamen vocans aliquam mulierem † meretricem quę
non sit omnino publica, sed paucis se exhibet, quia con-
cubina, vel aliàs fuit, & modò non est: quia contraxit ma
trimonium, quod non teneatur actione iniuriarũ: vt te-
net Luc. de Pen. vbi suprà. ver. vij. quæritur. Idem si est
56 publica: quia † meretrices publicæ ac Iudæi debent &
possunt cogi habere distinctum habitum, & signum ab
aliis

aliis mulieribus, vel Christianis. text. est in l. minimè. & ibi Baldus, Salicet. & Pau. de Cast. C. de episco. audi. & de Iudæis est text. in cap. in nonnullis. & ibi Abb. & Feli. de Iudæ. &c. Et in lingua Occitana portãt meretrices in brachio ligam seu guilletam, vt agnoscantur. & pro hoc est tex. in d. l. apud Labeonem. §. si quis virgines. & ibi
57 Bart. & Ang. de iniur. Et † quæ dicatur meretrix, est tex. in d. l. palam. ff. de ritu. nupt. & Luc. de Penna in d. l. si
58 qua. versic. Item not. & mulier † dicitur luxuriosa dupliciter, scilicet respectu libidinis propriæ & impropriæ: respectu luxuriositatis. & prodigalitatis: vt no. in l. mulieri. ff. de cura. furio. & aliquo modo sanè potest dici indiscretè, cùm sit prodiga famæ, & personæ suæ, & bonorũ suorum: & tali debet dari curator vt ibi: non tamen in vtroque luxurioso: quia in muliere magis ardet stimulus
59 † carnis, & magis atque etiã magis opprobriosum [o]est a-
o micis, & toti generi, si mulier polluatur, quàm vir. Item quia sexus muliebris magis fragilis est, & debilior, quam masculinus: vt no. Specu. tit. de actore. §. primo. versicu. Item opponitur contra actorem. & Sicul. in capitul. pastoralis. & ibi Barba. & Felin. de iudic. licet Baldus in l. ea lege. C. de condi. ob causam, censeat contrariũ. de quo vide Barba. in l. is cui bonis. versicu. Et etiam not. de ver-
60 borum obligatio. & intelligo tam in meretrice † soluta, quàm nupta, secundum And. Barba. ibi. & Felin. in d. c. pastoralis. Item etiam leno, vt §. fin. in auth. de lenoni. &
61 l. lenones. C. de episcop. audi. Item excõmunicati † propter nocumentum spirituale, quia participantes cum eisdem incurrunt sententiam excommunicationis minorẽ. de quo per Abba. in cap. sacris. quod metus causa. Et est turpis persona per locum à remotione, quia remouetur à consortio catholico & honesto, vt d. l. si qua. C. de specta. & Bald. in c. interdicimus. versicul. sed nunquid. & ibi omnes doct. insuper Felin. de iudic. Nam excommu-
62 nicatus non potest † agere pro alia iniuria sibi illata durante excommunicatione, secundum Abb. Sicul. in capitul. veritatis. de dolo & contuma. ergo nec ratione excõ-
63 municationis iustè sibi propositæ. Item † receptatores malefactorum, sine quibus latere nemo diu potest, vt l. j.
64 in prin. ff. de except. Item † vsurarius manifestus, qui à communione viuorum & etiam mortuorum est separatus, vt ca. quia in omnibus. & ibi Inn. & Abb. Sicu. de vsur. &c. quanquam. eo. tit. lib. vj. & sic de similibus casibus fur, latro, &c. Et ita mihi videtur, correctione alterius rectiùs me sentientis semper salua.

ADDITIONES.

a Iniuriandi. Adde Andr. Barba. in consi. xv. volumin. iiij. & istud consi. reperies post lib. consuetud. Biturigum in ordine primum.

b Adde quid diffamare aliquem, Sozin. in consi. xlv. versic. nam diffamare. volumine j.

c Et verbum. Adde Sozin. in consilio cxviij. hic alleg. quod est singu. & est iniuria præcludere ianuam domus, ne ibi morãs possit ire quò velit etiã inferre vim. l. vim facit. ff. quod vi aut clam. & tenet Lucas de Penna, in l. i. in fin. c. de cohort. lib. xij.

d Non cessabit doctor. Adde Parid. de Puteo, in sindic. in verbo, scholaris, vbi ponit de scholaribus vnius scholæ perturbãtibus scholares alterius scholæ.

e Vel dicere Cocu. Adde quòd multi iniuriæ causa fatigãt alios, & maximè nobiles mulieres, vt dicit text. in auth. de suis de his qui ad appe. ingredi. §. illud quoque adiicimus.

f Et idem si quis. Adde Ange. in l. vestem. ff. de iniuriis. vbi no. illum tex. contra illos, qui dicunt contra notoriè condemnatos, me tædet de tali sententia condemnatoria cõtra tè lata, quia hoc modo re improperant, prout ipse vidi aliquos facere. quid de illo, qui in contemptum alicuius vtitur veste illius? dic quod tenetur actione iniuriarum. tex. cum glo. in verbo monachi. in auth. de sanct. epi. §. fin. & in §. j. & ibi Ioan. Fab. & Ang. Are. instit. de iniur. & an iniuria illata alicui, censeatur facta aliis de familia, vide tex. in l. j. & ibi Ang. ff. de iniur. & in §. patitur. instit. eo. & Bar. in l. si stipulatus. §. Chrysogonus. in fin. & ibi Mod. ff. de verb. ob. & Sozin. in consi. ccxxviij. ver. præterea inimicitiæ. vol. ii. & gl. in l. si quis homicidii. in verbo, nõ putauerit. in fin. vt ibi doct. C. de accus. & decis. Gratianopo. q. ccccluii. Et an facta officiario regis, censeatur facta legi, secundum Luc. de Penna. in l. i. C. de cohart. lib. xii. de quo vide quæ dixi in tract. de sedi. in vi. præsupositione, & alias in solutione. q.

g Executio iuris. Adde Ludo. Rom. in consi. ccviii. incip. hæc impetratio banni, qui ibi ponit quando quis bannum impetrat per publica loca mittendum propter cessationem & fugam debitoris, vel aliàs per partem vel iudicem proponit in loco publico, quod sit iniuria.

h Prima. Adde Barth. Sozi. in consi. clviii. cod. iiii. versic. nec aliquid operatur. lib. ii.

i Aliàs. Adde Dy. & quæ ibi dixi in pen. addi. in regula: in pari causa, vel relicto. de regu. iur. lib. vi. & Specu. in titul. de teste.

k Turpe. Adde Soz. in consi. cxlvi. versi. iii. quia constat lib. j.

l Ciuiliter. Adde quod quando concluditur ad certam emendam, aut alia ex officio moderanda, prout fit in conclusionibus libellorum, in actione iniuriarum, quod iudex non potest augere emẽdam petitam, sed bene diminuere, quia moderationis verbum diminutionem sapit. c. fin. de verb. signif. & cle. i. versi. moderationem. de iure patron.

m Iudex bonus. Adde gl. in l. illicitas. §. illicitas. ff. de offic. præsid. quæ dicit, quod homo clarum porcellum, vt oculum habet, ex quo secundum Ang. ibi sumitur prouerbium: tanto lede caro el ville noleuache, quanto el marchese la marcha. Et circa æstimationem iniuriarum, vide Sozin. in consi. cxlv. versi. iii. volum. i. iiii. ii.

n Meretricem. Adde an meretricium, tam de iure Canonico, quàm ciuili sit tollerandum, & quæ propriè dicatur meretrix. Item qua pœna ad meretricẽ accedẽs, puniendus sit: glo. & doct. in c. inter opera charitatis, de spons. Bartol. & Alex. in addit. in l. si adulte. Et Alexan. in consi. clvii. lib. v.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Duo habent parietem communem, quorum vnus vult inuito altero, & contradicente socio demoliri, vt supra eundem parietem posteà de nouo ædificare queat: an possit? Et si vltra partem communis parietis de facto ædificauerit, demoliri teneatur?

SVMMÆ.

1 *Parietem communem si duo socij habeant: quorum alter velit altero inuito & contradicente demoliri, vt de nouo aliquid superædificet, an id possit. & num. 16. 17. dist. num. 20. 21. 24. 26.*

2 *Paries variè communis dicitur.*

3 *Paries quando dicatur communis pro diuiso. Et quotupliciter. num. 5. 11. 13. 15.*

6 *Paries seu murus quod sit cõmuniter vicinus, vel proprius vnius tantum, vnde colligatur.*

7 *Operarum magistri in Francia, & quanta sit eorum authoritas.*

8 *Signatum cognoscitur per signum.*

9 *Murus quando dicatur communis pro indiuiso.*

10 *Murum ædificare volenti quid cauendum.*

12 *Sigilla, quid.*

14 *In communi quicquam immittere, prohibitum esse.*

18 *In communi quot & quibus de causis iure liceat ædificare.*

19 *Vnus ex pluribus sociis habentibus simul iurisdictionem, eam non potest exercere sine aliis.*

21 *Proprium, iure naturali est liberum, cùm alteri non seruiat.*

23 *Concesso vno, videtur & concessum id ad ipsum consequens.*

25 *Aedificium super pariete, cedit parieti inferiori.*

27 *Socius potest cooperire murum communem, si damnum socio non adferat.*

28 *Socius si ædificauerit supra communem parietem pro indiuiso, non consentiente socio, vel supra cõmunem murum pro diuiso, tamen vltra partem suam occupauerit de parte vicini, quid iuris.*

CONSILIVM V.

PRO † solutione præfatæ q. & thematis, difficilis & intricati, est præsupponendum illud,
1 quod dicit Bar. in l. inter quos & Al. de Roz.
2 & Imo. ff. de dã. infec. † quod paries [a]est com-
a munis pro indiuiso, dicitur dupliciter. Vno modo ex societate expressa, videlicet quando duo concratitium parietem inter se ædificant ad onera vtriusque sustinenda, vt l. cum duobus. aliàs incipit, si inter fratres. §. idẽ Mela.

ff. pro

ff. pro soc.& Spe.tit.de iud.§.generalia.ver.quòd si duo communiter murum ædificent,isto modo hîc ædificant Bituricen. Alio modo dicitur paries communis pro indiuiso,ex societate incidenti,& tacita, Verbi gratia: Titius imponit signum in pariete, & vltra dimidiam muri, ego etiam impono, & Titius vtitur muro quantum sibi expedit,& ego etiam vtor:ex hoc,secundum Bar.& doc. supra alleg.contrahitur societas tacita in pariete, vt l. in parietis communis. ff.de dã.infec.& istud.sentit gl.in l.si ædes.& Flor.de Sancto Pet.ff. cõmu. diui. Quandoque
3 paries † est communis pro diuiso, & in muro seu pariete inter Titium & me,& nihil per Titium & me est immissum,vel si est immissum,nullus perforat parietem vltra dimidiam,quæ est in parte sua,& tunc ille paries est communis pro diuiso,arg.l.arbor.in prin.ff. cõmu. diui.& l. binas.in.ij.§.de serui.vrba. prædio. & l. pro regione.ff. de acqui.rer.domi.& l.pe.ff.pro soc.& idem not Pau. de Cast.in cõsi.cccxxxiij.incip.incipiendo à secundo quæsito.&c.in nouis. Cæpol.suo eleganti tract. de serui. tit. de pariete & muro.cxl.& hoc per l.quod dictum §.si ex tribus.ff.de seruit.vrba. prædi.vbi dicit esse mirãdum de
4 huiusmodi vltima forma loquendi Bar. † quia nihil diuisum potest esse commune. Sed secundum Cæpolam dici potest,ꝙ ita reputatur,ex quo termini non sunt positi, vt
5 l.inter eos. ff. de acquirendo rerum domi. † Nam paries seu murus dicitur communis pro diuiso, etiã duobus modis,secundum Cæpol.Primo modo, quòd nulla pars sit, in qua sit communis,quia termini non sunt positi,vt d.l. inter eos de acquiren.rerum domi.Alio modo potest accipi pro diuiso,hoc est determinante: & vsque ad talem lapidem vel foueam,vt est tex.in l.si pars fundum.secundum vnam lecturam gl.ff.de acqui.possess. & ita no. Bar. in suo tract.de insula.in vltima figura. Secundo est præ-
6 supponendum † qualiter cognoscatur,an murus sit communis inter vicinos,vel proprius vnius tantũ:ideò secũdum Cæpolã pluribus modis cognoscitur.Primò ex positione tignorum,vt suprà dictum est.Item per fenestras perforantes totũ murũ.nam tunc iudicare debemus totũ illius esse, à cuius parte est illa fenestra, siue balconus: quia regulariter nõ potuisset fieri in muro alieno, nec etiam in communi:vt no.in l.quidam Hiberus. ff. de serui.vrba. præd. nisi vicinus similiter à latere suo haberet alias fenestras penetrantes ab alia parte: quia tunc diceretur cõmunis esse pro indiuiso, sicut est, secundũ Bartolum Ang. Pau.de Cast.& Cæpo. Et faciliter intelligi poterit,ex qua parte incipiat esse dicta fenestra, recipiẽdo arcum siue voltã eius & lateres, qui super eis apponuntur,& etiam veteres: prout aliâs in contingẽtia facti vidit Cæpo.iudicare. Item cognosci poterit per peritos
7 in arte,puta murarios & † lapicidas,qui in Francia operarum magistri appellantur, quibus erit credendum: vt in auth.de non alienam.§.ꝙ autem.& nota.Ang.Are.in §.prætereà alluuionem.insti.de re.diuisione.Et expressè Bal.in terminis,in consi. cl. lib. iij. Item agnoscitur per fenestras,quæ fiũt sæpenumerò per magistros murarios,
b seu latomos,[b]& ab vtraque parte muri,quæ tamen nõ penetrant totum murum,vt in præsenti casu.Nam illæ fenestræ fiunt solùm ad significandũ cuius sit murus,& quo-
8 modo, & non propter aliud: quia per † signum cognoscitur signatum,l.j.§.si intelligatur. ff. de ædil. edic. & l. stigma.& ibi per Bart. Io. de Plat.& Luc.de Pen.de fab.
9 lib.x.Si enim illæ fenestræ † sunt ab vtraque parte, vltra medietatẽ muri,à latere cuiusque, iudicabitur murus cõmunis pro indiuiso: sed vsque ad dimidiam muri pro diuiso.Sed si sunt ab vna parte tantum,& perforantur vltra dimidiam,vel in totum,& alia signa in contrarium non appareant,iudicabitur esse illius, à cuius parte est illa fe-
10 nestra:per ea quæ dicta sunt s̃. Vnde cautus † debet esse volens ædificare murum, vt à parte sua faciat fieri illas fenestras penetrantes vsque ad medietatem muri.Item co-
11 gnosci poterit,† si ab vtroque latere muri,vel ab vno tãtum sunt anuli ferrei lapidibus infixi: in quibus equi & mulæ ad frenum ligari solent: & isti anuli, appellantur
12 † sigilla.tex.cum sua gl.in verb.sigil.in l.cætera.§.hoc Se natuscon.ff.de leg.j. & ibi Ang.dicit, ꝙ tales anuli fiunt
13 ad ornamentum ciuitatis.Item † cognosci poterit,si lapides corbini apud Gallos sic vocati,vel cornua boũ sunt in pariete, in quibus sustentatur aliquando tignum, vel solarium.Aliquando vites,seu pergula vineæ,sicut in viridariis vbique terrarũ reperiuntur. Item per cãdelabra, quæ in ianuis dominorum & nobilium fieri solent.Item per signa in signo sculpta,vel depicta,quę vulgariter arma appellantur:quia per talia insignia communiter probatur rem esse illius,cuius sunt insignia: vt l.qui liberalitate.§.fi.& ibi Bar.in l.fin.de ope.publ.ff. & per Bart.in tract.de insigniis & armis.& per totum. C.de his,qui potentio.nomin.& vt nemo priuatus tit.& ibi Ias. Vel per documenta & literas.secundum Bal in consi.cciij.lib.iij. Et generaliter (causa breuitatis) per alia signa in muro posita cognosci poterit,& probari an murus sit proprius
14 vel communis. Nam cùm non sit † permissum quicquã in alio immittere,l.quemadmodum.§. si proiectũ. ff.ad legem Aquil.& l.qui vitem.§. ad ianuã. quod vi aut clã. nec in communi,vt l. Sabinus.& ibi Flor.ff.communi.diui.sequitur ꝙ si reperiatur aliquid, oportet dicere illum murum aut esse meum in totum, aut esse cõmunem, pro
15 indiuiso,vel me habere ius seruitutis. Et † intelligi debẽt prædicta secundum Cæpo. non solùm quando dicta signa reperiuntur in muro infixa,sed etiam si essent extracta,& foramina remansissent, nondum clausa seu obturata:per ea,quæ habentur in l.hæc autem iura.& ibi Bar.
16 Pau.de Cast.& seq.ff.de serui.vrb.præd.His habitis † pro constanti, videtur primò sic dicendum quod socius inuito socio parietem communem demoliri non possit, vt super eo refecto possit ædificare, vt est tex. in l.quidam Hiberus. & vtrobique per Bar. & Docto. in super Ang. ff.de seruit.vrb.præd.quia non est solus dominus, vt dicit text.in d.l.parietem.& alia ratione,quia in re communi potior est causa prohibentis: vt d.l. Sabinus.& in regula,in re communi.& ibi Din.& quæ in addi. Ibi dixi
17 de regulis iuris lib. vj. In † contrarium videtur ꝙ possit demoliri communem murum, & ipsum reficere, vt d.§. Item Mela.& l.si adeo.& ibi Flor.ff.comm.diui.concordat prædicta iura post glo. in locis s̃. alleg. ꝙ aut socius vult ædificare in muro communi,ad eum vsum,ad quem res parata & destinata est,& tunc potest inuito altero,& sic intelliguntur d. l. ædes. & l. Item Mela. aut ad vsum, ad quem res parata non est, & tunc si interest prohibentis ædificare,melior est conditio prohibentis,vt d. l. Sabinus.& l.quidam Hiberus. & regula in re communi. & tenent Bal.Io. Fab. & Ang.Are.in §. religiosum.instit. de rerum diui.& Bar.& Doct.in l.si ædibus ff.de damno infect & in d.l.inter quos.eo.tit.& gl.in d.l.si ædes.& latius in d.l.Sabinus.in §.Item Mela. & in l.iiij. C. de ædi. priua.& Pau.de Cast.in d.cõsi.cccxxxiij. & Sicul. in cõsi.lxxxiij.ver.ij.probatur.l.probatur.l.ij.& Bal.in d.cõsi.
18 cl.& fin.in cons.ccxv.lib.j.vbi etiam † dicit,ꝙ tria sunt, propter quæ permittitur ædificare in pariete communi: scilicet pactum,patientia,& rei natura: & tenet Bar.in l. si stipulatus fuero.ff.de verb.oblig.vbi dic,ꝙ si tu & ego habemus domum,& tu ducebas sociũ tuum, & ego prohibui ingressum,quo tamen non obstante ingressus fuit, non punieris: quia non potes ibi habitare,nisi possis ducere amicum: quia res est destinata ad hunc vsum habitandi.ergo vnius tantum sufficit consensus:& latiùs dixi in addi.ad Dy.in d.reg.in re communi.Aut enim nõ interest prohibentis,vt depingere vel insculpere,vel scalas iuxta communẽ parietem apponere, & potest fieri ipso inuito:

inuito: vt d. l. quidã Hiberus. §. parietẽ. & l. fistula. §. iiij. & fi. & ita tenet Io. Berberius, in suo vtriusque iuris viatorio, tit. communi diui. vers. quæritur, an vno sociorum. & Io. And. & Phi. Franc. in d. c. regula. in re communi & Chri. Porc. in d. §. religiosum. & Io. Pet. de Ferr. in forma libel. pro hæred. vel re sing. in verbo, & in futurum. Et
19 pro † hoc facit quod no. Abba. Sicul. in c. prudentiam. & ibi Feli. de of. dele. quod vnus de pluribus sociis habentibus simul iurisdictionẽ, non potest iurisdictionẽ exercere sine aliis: vnde potest relaxare mulctam seu emendã in præiudicium aliorum, arg. l. hæredes mei. §. pe. ff. ad Treb. & cũ ibi no. per Doct. & idem. Bal. in d. consi. cl.
20 Sed aliter, secundum Cæpo. est † distinguendum, aut murus est communis pro indiuiso, aut pro diuiso, videlicet quod vnusquisque vicinorum versus se intelligitur habere medietatem parietis sui pro indiuiso, iuxta ea quæ s̃. in euidentialibus dicta sunt. Et hoc casu, quando paries est communis pro diuiso, & tunc non propriè est communis, secundum Ang. in d. §. ex tribus. tamen quatenus se extendit illa dimidia versus vnum, ille poterit altiùs tollere & ædificare, super ponere & tigna immittere inuito socio, & non vltra dimidiam parietis communis pro diuiso. Iste est casus in d. §. ex tribus. secundum vnum intellectum gl. j. Et est ratio, quia tunc non dicitur releuare murum communem, [c] sed proprium: nec dicitur super communi ædificare, sed super proprio tantùm. quod nemini est prohibitum, d. l. altius. & l. in ædibus. ita tenet And. in d. §. ex tribus. quod dicit esse valde quotidianũ. Et hoc intelligit ibi Angel. & Cæpo. vbi s̃. verum esse, vbi paries est ita grossus, ꝙ vnusquisq; vicinorũ & sociorum ædificare poterit super sua dimidia, non tangendo aliam partem: vt d. l. in parietis cõmunis. & ibi Bar. Bal. & Doct. & idem tenent. Ang. Pau. de Cast. & Flo. in d. l. quidam Hiberus. & Cæp. in d. tract. tit. de camino. vbi di
21 cunt † per illum tex. ꝙ si paries est ita grossus, ꝙ non potest recipere detrimẽtum, non prohibetur alter ex sociis facere caminum & ignẽ iuxta parietem communem. & idem tenent in d. l. parietem, & etiã Pet. Iac. in tit. de act. in fac. ex variis figuris. Sed si paries esset ita subtilis & tenuis, quòd esset impossibile ædificare super dimidia, & non tangẽdo aliam partem socij, quia paries est ligaminis, quo vtuntur Bononienses & Paduani: vel si esset paries cercorum laterum cum gypso, quo vtuntur Tusci & linguæ Occitanæ, & Parisien. tunc dicit And. quod non videt quod ibi possit esse communio pro diuiso. de qua loquitur d. §. si ex tribus. Tum quia partes huiusmodi non possunt ad oculum demonstrari propter subtilitatẽ parietis. Tum quia partes cõsideratæ per se, vnicuiq; sociorum essent inutiles: vnde non poterit ædificare, nisi in suo solo, iuxta parietem communem, dummodo nõ noceat parieti communi. vt d. l. quidam Hiberus. quia cum
22 † proprium alteri non seruiat, iure naturali liberum est: & d. l. altius. & ibi Bal. C. de serui. & aqua. & idem tenet Pau. de Cast. in d. consi. cccxxxiij. ver. quantum ad illud. & Bal. in d. cons. ccxv. Imo secundum Bal. ibi tunc per-
23 mittitur facere pilastros & alia sustentacula: quia cũ † vnũ conceditur, videtur & id cõcedi, quod sequitur ad illud, l. seruientes quæ in superficie. §. si domo. ff. de serui.
24 vrb. præd. Secundo † casu quando paries est communis pro indiuiso, & vnus sociorum vult altiùs tollere murum communem, & super eo ædificare inuito altero. Et tunc aut vult, quod superædificatum est, sit suum proprium, & non potest. Casus est in d. l. quidam Hiberus. Ibi neq; parietem quidem suum, secundum vnam expositionẽ gl. quæ exponit, per parietem communem, id est super parietem communem: & ibi hoc no. Bar. Bal. Ang. & Flor. & Ang. in d. l. inter quos. & Bal. in d. cons. cciij. Et apertè probatur in l. si inter te, & me. §. fin. de serui. vrb. prædio. & in l. super tuũ. ff. de acqui. rerũ dominio. & in l. ij.
25 & in l. si in vera. C. de rei. ven. vbi † habetur quod ædificiũ super pariete, cedit parieti inferiori. Aut vult altiùs
26 tollere cõmunẽ murũ, † & super eo ædificare, ita ꝙ superædificatum sit commune, sicut prima pars muri inferioris erat communis, tunc potest: vt est casus in d. §. ex tribus. secundum vnam lect. gl. & ita tenent Bar. Ang. & Flo. in d. l. in parietis cõmunis. quod intelligit Cæp. quãdo paries inferior potest sustinere superædificatũ, aliàs non: ar. l. cuius ædificium. ff. de seruit. vrb. præd. Vel si no lit ab initio facere bona fundamenta ad vtriusque socij onera sustinenda, potest repelli. Item etiam intelligit esse verum, quãdo non noceret suo, nec sua interesset: vt probatur in d. l. quidam Hiberus. §. parietem. & l. fistulas. & per totum eo. tit. quæ leges debẽt ita intelligi, vt no. gl. ij. in princ. in d. l. Sabinus. & ita est veritas, quæ obseruatur
27 in practica: tamen de iure † socius potest cooperire murum cõmunem, si nõ facit damnũ socio: per d. §. parietẽ. & l. fistulas. cũ ibi no. Sed quando duo vicini habẽt areas contiguas, vel hortos, vel vnus habet domũ, & alius hortum, & faciunt in medio parietem propter clausuram solũ, & alter vicinus vult ædificare ex latere suo super com muni, quo ædificato seu ædificio facto, deterior videtur fieri area vel hortus cõuicini, vtpote quia à latere remaneat adeò sol & vẽtus liber ad hortũ vicini, tũ in tali pariete cõmuni vnus socius altero inuito ædificare non potest. Nam ad vsum ædificandi institutus non fuit, sed ad vsum clausulæ: vt s̃. dictum est. & ita consuluit Ful. in quodam suo consi. quod incipit, duo vicini habent, &c. & idem tenet Cæpo. vt s̃. de pariete & muro c. xl. Quo
28 ad secundum quæritur, † si socius ædificauerit supra cõmunem parietem pro indiuiso, cõsentiente socio, vel supra cõmunem murum, pro diuiso tamen vltra partẽ suã occupauerit de parte vicini, tunc primo casu est dicẽdũ secundum Bar. in l. bona fide. §. si quis iuxta. ff. de damn. infe. ꝙ aut socius consensit expressè ædificanti, & tunc non potest agere ad demolitionem, neque ad interesse: vt d. l. Sabinus, & quo ad sui cõmodum præiudicat sibi, sed non reip. quando ædificium est contra publicam vtilitatem. & idem socius poterit petere, non obstante cõsensu, demolitionem fieri, prosequendo publicum interesse: vt no. in l. iurisgentiũ. §. si pacisc. ff. de pac. Aut tacitè, quia eo præsente ædificium fuit factum, & non contradixit, & tunc agit ad demolitionem, & non ad interesse, vt d. l. Sabinus. ij. respon. Aut non consensit expressè, nec tacitè, sed contradixit ædificanti, vel non contradixit: quia erat absens, & tunc agit ad demolitionem, & ad interesse, vt d. l. Sabinus. in fi. Et ita transeunt Io. & Alex. de Imo. in d. §. si quis iuxta. & Cæpo. vbi s̃. Et ita censeo, salua alterius meliùs sentientis correctione.

ADDITIONES.

a Paries. Adde, si domus sit diuisa per soleria, & corruat, an ille qui habet partem inferiorem teneatur reficere, ad hoc vt habens partem superiorem possit ab inde suprà reficere: an verò manserit liberum, & perierit omne ius habentis partem superiorem: vide Bartol. & Soz. in cons. cxxxviij. cum seq. vol. ij.

b Latomos. Adde, si quis seruitutem habeat per portam, vel claustrum, an habeat aditum perpetuò, liberè ire, transire, redire cum personis & equis, ac aliis quibuscunque rebus cuiuscunque conditionis, & ibi morari per notabile spatium, & etiam possit reponere onera ac dechargia recursus, & in terram proiicere & ibi retinere per spatium temporis, & an poterit ibi vinum vendere: vide Sozin. in consi. cxii. vol. i. quod est singulare in materia seruitutum.

c Communem. Quando domus aliqua diuisa est per solaria, an ille qui habet partem, possit prohibere ne dominus partis inferioris immittat fumum. tex. in l. sicuti. §. Arist. & ibi Doc. ff. de serui. ven. & Cæp. in suo tract. serui. & Sozi. in consi. cxxxix. lib. j.

SVMMÆ.

1 *Mora dicitur committi viro ex parte mulieris eius pro dote promissa lapso biennio, à die contracti matrimonij. nu. 7. Et quando dicatur cõtractum matrimonium ad finem prædi-*

prædictum.& nu.seq.

3 *Virum traduci ad domum vxoris, signũ est maxima tristitiæ.*

4 *Matrimonium potest constare sine aliqua vxoris reductione ad domum viri.*

5 *Spõsus nõ potest petere interesse dotis promissæ, & nõ solutæ.*

6 *Mulierem locupletari cum aliena iactura, iniquum est.*

8 *Interesse dotis promissæ, & non solutæ, an etiam hodie locum habeat. Et quomodo ad ipsum æstimandum nu.seq. & 11. 12. Et num illud debeatur iudicis officio.num.14.*

10 *Dos est proprium patrimonium viri constante matrimonio.*

13 *Conuẽtio talis patris cum genero, quòd promittit illi certam summam pecuniæ pro dote infrà certum tempus soluendam, & interim promittat dare certos denarios pro libra, quotannis, an valeat.*

15 *Dos siue fuerit promissa cum pacto, siue sine pacto aliquid soluendi, vsque ad solutionem dotis, potest peti interesse.*

16 *Dies non solum expressa constituit quem in mora, sed etiam tacita.*

CONSILIVM VI.

VISO instrumento contractus matrimonij, vnum puto in hac materia præsupponendũ esse quod tradit Roman. in suo sing. in ver. dos.in quinto. mihi prima fronte notandum, scilicet
1 quod mora †dicitur comiti viro ex parte mulieris eius ꝑ dote promissa lapso biennio à die cõtracti matrimonij: per l.fi.§.j.C.de iure do. Sed pulchrum est scire quando
2 † dicatur contractum esse matrimonium ad finem prædictum. Et in hoc breuiter concludit Lud.vbi s̃.quod quãdo vxor est traducta ad domũ viri, & ipse sustinet onera matrimo.aliàs autem non, per illum tex. in d. §. j. quem ad hoc propositum ipse reputat vnicum. Sed est aduertendum ꝙ ipse vult allegare tex. in d.l.fi.§.fi.qui incipit,
3 præterea sancimus, &c.vnde secundũ Lu.Bol.ibi.†in primis interpr.ille tex.rectè ponderatus.& subtiliter, nõ cõsiderat traductionem vxoris ad domũ mariti, nec etiam supportationem onerũ:sed solùm dicit, & vtitur his verbis: Et tẽpore matr. bienniũ transactũ sit. quare si vxor ipsa non esset etiam traducta ad domũ viri, sed si vir esset traductus ad domum vxoris:quod est signũ maximæ tristitiæ, secundũ Fran.de Crem.in suo sin.lxvj. idẽ esset dicendũ:quia odio matrimo. Et per consequens hoc est in consideratione, quo ad illum tex. & non traductio ad
4 domum. Nam potest esse matrimoniũ † sine aliqua traductione ad domũ mariti: vt l.hæc conditio. ver. nondũ nubilis in domum viri ducta, &c.Et ibi doc.ff. de condi. & demon. quia illa traductio non est in consideratione, sed consummatio matrimonij in ætate perfecta. Et hoc tenet pulchrè & diffusè Alex.de Imo.in cõsi.clij.inci. an & per quæ verba contrahatur matr. ver. nec obstat.& in consi.clij.ibi immediatè seq.& cõsi.cliiij. Ibidẽ maximè vol.v.& illustris.doctor.Fran.de Are.in cõs.cxlij.inci.ex facto proponitur.& Alex.in consi. cxlj. inci. an mulieri
5 passæ moram, li.v. Vnde videtur † circa hanc q. propter doc.opi.dubiam, esse primo secundũ Bal.in cõsi.lxxviij. inci.vtrum maritus.lib.iij.dicendum, quod sponsus non potest petere interesse dotis promissæ, & nõ solutæ: quia actio de dote est stricti iuris, nisi quando cõpetit mulie-
a ri. [a] Et ideò similes accessiones non veniunt, nisi à tempore litis contest.& ista opi.recitatur per gl.in l.de diuisione.ff.sol.mat.Et pariter contraria opi. quæ est verior. Nam cùm vir sustineat onera matrimonij, implet cõtractum ex parte sua. Ergo sibi æqua lance debet impleri, saltẽ recompensando sibi onera matrimonij, ar. l. cura-
6 bit.C.de act. empt. quia non est æquũ ꝙ † mulier locupletetur cum aliena iactura:sicut ecõtrà, si non sustineat onera matri. non debet habere fructus, vt l.pater. Et ibi
7 Bar.ff.de exce.dol.Et sic † videtur casus, ꝙ post bienniũ quilibet etiam extraneus teneatur, vt in d.l.fi.§.pręterea. de iure do.quia bienniũ succedit loco litis conte.secundũ do.Ray.de Forliuio ibi.Et taxat ibi tex.quid sit, ob defectum solutionis dotis, soluendũ: tamen Bal.in d.consi.
8 lxxviij.non credit, ꝙ illi taxationi † hodie sit locus. quæ erat post bienniũ pro quolibet cẽtenario xxxiij. sed solũ ꝙ alimenta debent præstari iuxta morẽ regionis, vel iuxta correspondẽtiam onerũ matrimonij. & ita tenet Ia. de Raue.Pet.de Bellapert.Bar.Pau.de Cast.Alex.Ias.& Soz.in d.l.de diui.& ista opi.est multũ æqua, quãdo petũtur vt interesse, arg.l.nummis.ff.de in litẽ iurã.Et ideo
9 cõcludũt†Doc.s̃.alle.ꝙ iuxta mẽsurã arbit.boni viri cõsideratis oneribus matrimonij, & quantitate dotis, & his quæ in regione frequẽtãtur, ipsum interesse(quod alimẽta, secũdũ Bal.in d.cõs.lxxviij.vocamus)peti potest quia
10 cõstãte matrimonio † dos est ꝓpriũ patrimoniũ viri, l. docẽ ancillã.C.de rei.vẽ. ideò viro debẽtur alimẽta ei*, id est, vnde se & vxorẽ ac liberos alat, l.vbi adhuc.ver.ita tamẽ.C.de iure do.& l.curator.ff.de ventr.in pos.mittẽ. Et pro hoc est tex.in c.salubriter.de vsu. & in l. si maritus.& ibi Flo.ff.fami.ercis.& idẽ tenet Bar.in l.insulã. §. vsuras. & ibi Raph.& Alex.ff.sol.matr.& Bar.in l.at qui naturã.§.non tãtum.ff.de ne.ge.& Bal.in d.l.fi.§.præterea. ver. ad hoc dubiũ. de iure do.in noua lec. vbi dicit, ꝙ
11 in aliquibus locis sunt statuta † & cõsuetudines ꝙ præstẽtur x. pro cẽtenario, quæ est decima pars centesimæ: & istud est satis probabile: quia secundum vsum bonæ mercantiæ tale lucrum adfertur, c.per vestras.& ibi Doc. de do.inter vir. & vxo.& de dote post diuo.resti.& idem Bal.in d.§.pręterea.in antiq.lec.ver.tertij dicunt.& Soz.
12 in repe.l.iij.§.item si Reip.ff.ad l.Falci.& tale lucrũ†decem pro centenario toleratur, & permittitur in regno Franciæ ex ordinationibus Regiis, tamen communiter consuetum est dari sex pro centenario:& istud est iustus & verus valor: & in terminis huius quæstio. consuluit Bar.in consi.ccclxxxvj.in antiq.& gl.& doc.in cõquæst. & c.consului.& ibi Lau.de Ro.in repet.de vsu.& Anch. in consi.cl.quod est sin.& Alex.in consi.xxvij.vol.iiij.& Abb.Sicul.post Io.An.& Cal.in d.c.salubriter.ver.circa intellectum. c. quæritur de notabili & satis dubia quæ-
13 stione.vbi dicit, † quod si pater puellæ promiserit certã pecuniæ summam pro dote genero suo intra certum tẽpus se soluturum, & interim promiserit dare certos denarios pro libra quotannis vsque ad solutionem dotis, quia valet talis conuentio, si maritus solitus sit mercari, vel ponere pecuniam apud mercatorem, cùm ipse maritus nõ capiat pro mutuo, nec ꝓ dilatione data, sed quia sustinet onera matrimonij, & sic potius capit vt interesse:nec videtur secundum eum esse cõtra bonum charitatis.& idem Io.de Imo.in d.§.vsuras. Ang.Are.in §. fuerat.ve.& quia ista est bonæ fidei. cum se. Instit.de act.&
14 dictum † interesse debetur officio iudicis. & idem tenet Ang.de Claua.in sua summa, in litera, vsur. s̃.j.ver. xxv. & Bal.in auth.& qui ver. quæro mulier. C. de bonis auto.iu.pos.& dixi in li.consue.Bi.ti.de stat. perso. in §. v. in gl.ij.& Sign.de Homo.in consi.cclvj.& Sicu.& Fel.in c.cum venerabilis.de exce.& Alex.in d. cons.cxlvj.li. v.
15 Quamobrẽ siue dos fuerit † ꝓmissa cũ pacto, vel sine pacto de aliquid soluẽdo vsq; ad solutionẽ dotis, potest peti interesse. vnde dictus Gillet. Poirier nõ solùm põt petere xxv.libras Turonen.in ipso cõtractu matrimonij ꝓmissa pro alimẽtis, licet de alimentis in d.cõtractu nihil dictum sit: secundũ Imo.& seq.in d.§. vsur. & Ang. Are.in §.fuerat.sed etiã interesse simile, quod passus est post annũ, & terminum assignationis dotis lapsum. Nec
16 †obst.ꝙ ipse Poirier nõ petiit, nec interpellauit socerũ, aut eius hęredes:qa dies nõ solũ expressa cõstituit queĩn
c mora, [c] vt l.magnã.C.de cõtrahẽ.& cõmi. stipul. sed etiã tacita, vt est tex.celebris, & ibi Bal.in l.vna. §.actio.ver. in tex.ibi, vsuras.C.de rei vxo.ac.Et ideo interesse veni t vi moræ ex diei lapsu. Et ita mihi videtur, correctione

alterius cuiuslibet melius sentientis semper salua. In cuius rei testimonium nomen & signum meum adposui.

ADDITIONES.

a Mulieri. Adde, quid si maritus petiit vsuras dotis sibi debitæ: qui passus fuit maximam moram, an postea ipso mortuo, possint eius hæredes petere vsuras dotis, vide Bar. in l. vir vsuras. ff. de don. inter vir. & vxo. & Franc. de Crem. in suo sing. v. qui tenet quòd non.

b Videtur. Adde Soz. in consi. clxxvij. vol. j. quod est singul. Bal. nouel. in tract. de dot. in ij. parte.

c Mora. Adde Soz. in consi. cvij. versi. sit ergo conclusum lib. j.

SVMMÆ.

1 *Negotia plura quando dicantur connexa. & nu. 3.*
2 *Adulterium & lenocinium, dicuntur conuitia connexa.*
4 *Negotia dependentia inuicem quæ dicantur.*
5 *Negotia diuersa & separata, quæ dicantur.*
6 *Iuramentum seruandum in omnibus, & per omnia in negotiis connexis.*

CONSILIVM VII.

Supposito statuto ciuitatis Mediolani, vt stetur sacramento eius cui defertur in omnibus, & per omnia tã super forma sacramenti, quàm quibuslibet aliis dependentibus, vel facientibus ad negotium, de quo quæritur. Pro † cuius euidentia sciendum est, quòd negotia dicuntur connexa, quando sunt negotia idem debitum tangentia: quorum vnum tendit ad obligationem, alterum ad eiusdem debiti liberationem: vt si dico te debere mihi decem, & tu respondeste debere, sed tibi est factum pactum de non petendo: vt no. per Bar. in l. Aurelius. §. eum qui. ff. de li. leg. Itẽ, plura dicuntur negotia connexa, quando plura sunt negotia, quorum vnum procedit ab altero. Hinc † est, ꝙ crimen adulterij & lenocinij dicuntur connexa, quia vnum procedit ab altero, vt no. Bar. in l. is qui reus. ff. de pub. iur. & in l. ij. §. si pub. ff. de adulter. Item plura † dicuntur negotia connexa, quãdo sunt plura negotia, quorum vnum venit ad qualificationem alterius, vt no. Bart. in d. §. eum qui facit. l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. ex qui. cau. in pos. ea. & quod not. in l. diuus. §. j. de iud. Itẽ plura dicuntur negotia connexa, quando plura sunt negotia: quorum vnum inest alteri, contrahentium voluntate: vt si promitto tibi cum hoc pacto incontinenti adposito, vt pro me vadas Ro. vt no. Bar. in. d. §. eum qui. facit l. iurisgentium. §. quoniam imo. ff. de pac. & l. lecta. ver. dicebat. ff. si cer. pet. Item negotia dicuntur connexa, quando sunt plura negotia ad vnum effectum tendẽtia: & l. illud. in fi. ff. ad leg. Aquil. & quod no. glo. in l. cùm filius. §. j. ff. de ver. oblig. faciunt no. in l. nonnunquam plura. C. de priua. delict. Ita dicuntur † dependentia inuicem, quando vnum negotium habet aliquam accessorietatem alteri neg. Item negotia dicuntur vnũ tangens aliud, quando vnum negotium in aliquo de supradictis modis tangit aliud, vel ratione accessorietatis, vel ratione qualificationis, vel aliis modis, de quibus s. dixi. Negotia † verò diuersa & separata dicũtur, quãdo sunt facta diuersis temporibus, ex diuersis causis, & ad diuersos effectus, & vnum non tendit ad qualificationem, nec ad alterius peremptionem. Item quando vnũ nullam habet dependentiam seu accessorietatem ab alio. Item vnũ non inest alteri. Ista dicuntur diuersa & separata, nullo modo vnum alterum tangentia, vt no. Bar. d. §. eum qui. faciunt not. in l. si quidem. C. de exce. & in l. etiam. ff. de mino. His præmissis pro euidentia † cõdescendamus ad q. Ego peto à te, asserens me tibi tradidisse decem petias pannorum an tingẽdum eas; ideò peto eas mihi restitui. defero tibi iuramẽtum: tu iuras me tibi tradidisse, sed me fecisse pactum de non petendo, vel liberasse te per acceptilationem. in omnibus, & per omnia seruandum est iuramentum: cùm dicatur, iura super negotio principali, & super connexo & negotium tangẽte de quo agitur. Eodẽ modo, si iurasti me tibi tradidisse, vt s. sed me tibi debere cẽtũ ex tinctura dictorũ pãnorũ: quia cùm secũdũ debitũ ꝓcedat à traditione prima, & ex causa primæ traditionis, ista dicuntur negotia cõnexa, & ideò seruandũ esset iuramẽtũ in omnibus & per omnia: cùm dicatur esse iuramẽtũ super negotio principali, & connexo & depẽdente ab eo, & ipsum negotium tangente. Sed si tu iures me tradidisse tibi, vt s. sed me debere cc. ex alia causa mutui, vel ex tinctura aliorum pannorũ, cùm ista negotia sint separata & diuersa diuersis causis, contracta ad diuersos effectus, & vnum nullo modo tangit aliud aliquo de supradictis modis, ex eo ꝙ tu iurasti me tibi tradidisse x. petias, &c. seruandum est iuramentum, vt tu tenearis ad restitutionem, cum factũ super negotio, de quo agitur: in eo ꝙ iuras me tibi debere cc. ex causa mutui, vel ex tinctura aliorum pannorum, non est seruãdum iuramentum sic factum super negotio de quo agitur, nec connexo, nec depẽdẽte, nec in aliquo modo tangẽte negotiũ, de quo agitur. Et ita ego dico & consulo Signore, de Homod. iuris vtriusque Doct. & in testimonium, &c. Et vt s. dico, & consulo ego Raphael de Fulgosis, I. V. D.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Quæstionis casus est, Iudex seu Suffraganus officialis cõdemnauit aliquem in expen. contra stylum Curiæ suæ à qua fuit appellatum ad nos officialem metropol. & coram nobis proposuit, quod malè fuit in expen. condemnatus, attento stylo Curiæ iudicis à quo, quem coram nobis probauit: licet ipsum coram iudice à quo non proposuerit nec allegauerit, an debeat obtinere expensas originalis & appellationis processuum.

SVMMÆ.

1 *Stylus, Consuetudo, Mos & communis obseruantia, an eadem, & pro eodem ponantur.*
2 *Stylus, quid.*
3 *Consuetudo, quid.*
4 *Consuetudinem aut stylum non introduci per sententias & acta iudiciaria arbitri.*
5 *Arbitria licet sint redacta ad instar iudiciorum, tamen extincto arbitragio & compromisso, sopitus est stylus, & cõsuetudo.*
6 *Consuetudo an, & à quibus mulieribus possit induci.*
7 *Consuetudo & stylus, quid inuicem differant. & nu. 12. 20.*
8 *Stylus factum magis sonat, quàm consuetudo.*
9 *Palatij apostolici ius, venit ex facto.*
10 *Stylus principis idem operatur, quod consuetudo vniuersalis populi.*
11 *Stylus redactus in scriptis, statuti vim habet.*
12 *Consuetudo nominatim articulanda & probanda est.*
14 *Stylus Curiæ Rom. est volubilis, & mutatur ad mutationem Pontificum, auditorum & aduocatorum.*
15 *Statutum vel lex quotiescunque disponit in aliquo casu, exprimendo aliquam qualitatem, tum agens & nitens tali statuto vel lege, ad probationem illius qualitatis astringitur.*
16 *Consuetudo licet sit ius, tamẽ quia nõ scriptũ debet probari.*
17 *Stylus potest allegari in decisionibus causarum, si ius non reperiatur.*
18 *Consuetudo probari debet per turbam, in Francia, & in foro seculari.*
19 *Iudices & magistratus deputati ad ius reddendum, non possunt derogare legi, vel condere statutum contra ius commune.*

CONSILIVM VIII.

Mihi dicendum, secundum Io. Fab. in §. ex non scripto. & Ang. Are. ibi. Insti. de iur. nat. gen. & ciui. & Ang. de Perusio ibi, in repet. quæ repe-
1 ritur in lect. Bal. quod † stylus, cõsuetudo, mos & cõmunis obseruãtia, idẽ sunt, & vnũ pro reliquo ponitur,

nitur, vt inquit Io. Fab. sæpe poni video c. qui graui. de fal.& idem Ant.de But.in c.fi.ver.dic ergo quòd latè.de
2 consue.vbi dicit, ꝙ stylus † est ius non scriptum, ab vno iudice sæpius circa sententias & acta iudiciaria introductum siue stylatum, secundum Pet.de Bellaperr.& Cyn. in l.ij.q.iiij.C.quæ sit long.consue.& idem Io.Fab.Ang. de Peru.& Are.in d.§.ex non scripto.& Bar. in l.de qui-
3 bus.ff.da.leg.sicut est consuetudo † quæ tacita voluntate & vsu plurium inducitur: quia populi vel maioris partis eiusdem. Et in hoc differunt, quoniam stylus ex actibus iudiciariis solum introducitur, secundum Bart. in d. l.de quibus. Doc. s̄.alleg. Et consuetudo tam ex actibus iudiciariis, quàm extraiudiciariis interueniente populi consensu: & sic est vsus communis, & stylus est vsus vnius hominis: secus videtur in arbitro, per cuius senten-
4 tias † & acta iudiciaria nō introducitur consuetudo aut stylus: vt volunt Inn.& Ioan.And.in c.Abbate.de verb. sing.& Bal.in c.j.de feu.cog.& Gul.de Cu.in d.l.de quibus.& Lud.de Rom.in sing.xlij. contrarium tamen voluit Bal.sibi contrarius in repetit.d.l. de quibus. & Ant. de But.d.c.fi.& Ias.in d.l.de quibus.tamen prima videt̄
5 mihi verior: quia † licet redacta sint arbitria ad instar iudiciorum,l.j.ff.de arbit. & ibi plenè Lud. de Rom.super rub. & Ang.Are. & Ias.in §.omniū autem actionū. Instit.de actio.tamen extincto & expirato arbitragio & compromisso, erit sine dubio sopitus stylus & consuetudo introducta per ipsos: quia alius arbiter poterit alium diuersum stylum & modum faciendi introducere, aut partes compromittentes dabunt ei normam seu formam procedēdi,quæ erit attendēda. c. cùm dilecta.de rescrip. l.non distinguemus.§.de offi. ff. de arbi. & idem in mu-
6 lieribus quæ † non possunt introducere consue. vt voluit Bar.in l.j.per illum tex.ff.de leg. & Lud. de Rom.in sing.xliij. quod intelligo nisi esset Comitissa aut Ducissa,quæ habent iurisdictionem,c.dilecti.de arbi. & glo.in l.fi.C.eo.tit.& in auth.de iudi.§.sedebunt.de qua dixi in §.vij.de cōsue. feu. tunc possent habere stylum & ritum, secūdum Io.And.in d.c.fi.q.vlt. quem ibi sequitur Ant. de But.in §.visa materia. stylus est in scribendo tantum. d.ca.quàm graui.& c. pen. de confir. vtil. vel inutil. quæ sunt iura formalia,& clara, ꝙ in scribendo dicitur stylus Curiæ.de quo ibi per ipsos,& est de mente Doc.s̄.alleg. & tenet Bal.in l.j.C.de sacr.san.eccle. & in rub.de rescr. fi. Io. de Ana. in d. c. quàm graui.& pulchrè Fel.in c.ij. seq.ver.stylus Curiæ.de resc.& Philip. Decius in consil. xj.ver.secundò respondetur.Sed Sal.in d.l.ij.quæ sit lōg. consue.dicit sequendo Pet.& Cyn.ibi ꝙ nulla lex loquitur de stylo,sed de more iudiciorum:vt l.sed si possessor. in fi.ff.de rei vend.& l.circa.in fi.de prob.& l.Labeo.in prin. de statu homi.& l.j.§. in honorariis. ff. de variis & extraor.cog. vnde dicit quod modicam differentiam vi-
7 det † inter consuet.& stylum,de quo per ipsum, & Ang. Are.vbi s̄.sed videtur tex.in l.si quādo.ibi:& diligens stylus sigillatim omnia adscribat,&c.C.de bo. vacan. lib.x. quod exponit Lucas de Penna,id est,graphium,quo scribitur,vel est,secundū eum,consuetudo in scribendo. d. c.quàm graui:ideò dicit Bal.in l.fi. C. quæ sit long. consuet.quod collegia & curiæ possunt habere propriā consuetudinem:& talis consuetudo seu practica confirmata alicuius Curiæ, puta Præsidialis & episcopalis, appellatur ritus seu stylus,& Cy.in d.l.ij.Et in Curia Rom.dicitur,ita est de stylo Curiæ,id est, de obseruantia præscripta ipsius Curiæ,quæ obseruantia habetur pro forma,& ab ea non est recedēdum,secundum Bal.in d.l.fi.Et hoc bene obseruant aduocati Iurium ignari,secundum Alb. de Rosa.in l.j.ff.de consti.prin.quando eis deficiunt iura,solēt dicere, ita fuit per Regem aut Papam in tali cau
8 sa obseruatum & iudicatum.Et † sic stylus & consuetudo sunt facti:& magis secūdum Pet.& Cy.in d.l.ij.sonat stylus in factum, quàm cōsuetudo. & idem dicunt Ioan. And.Anto.de But.& Collecta. in d.c.fi.de cōsuet.& do. de Rota,in dec.dccx.in antiq. vbi dicunt quòd stylus pa
9 latij † Apostolici est ius quod venit ex facto: & probatur in d.c.ex literis de constit.& de Zabarel.in cons.xxx. ver.ea.propter. Sed secundum Bar. in d.l. de quibus sty-
10 lus † principis idem operatur quod consuetudo vniuersalis populi.Et idem dicit Alex.in consi. xxxix.in fi.vol.
11 iij.& deci.capellæ. Tholo. q.cxv.Sed si stylus esset † redactus in scriptis,vt est noster stylus Bituricen.sicut etiā stylus de Brolio in Curia seculari,tunc esset statutum,secundum Ang.Are.in d.§.ex non scripto.Sed mihi videtur quod non, quemadmodum consuetudo propter memoriam in scriptis redacta, non desinit esse vel appellari consuetudo: vt volunt omnes in l.de quibus.& l. ij. quæ
12 sit longa cōsue.& in c.fi.de consue.Sed † siue sit statutū siue stylus, tamen nulla est differentia inter ipsum & cōsuetudinem,vt voluit Alex.in cōs. cix. ver. & primo vbi consue.vol. iij. quare debet proponi tam agendo, quàm defendendo,vel officium iudicis implorando,secundum Bar.Io.Fab.& doc.s̄.alleg. Et saltem secundum Cy.quē sequitur Angel.de Perusio in d.§. ex non scripto. debet allegari in genere factum immediatum in conclusione quæ fit in libello, ex quo posit resultare cōsuetudo siue
13 stylus.Sed prima † est communis, & in practica seruatur,secundum Io.Fab.& Are.quod nominatim est articulanda & probanda.Idcirco non sufficeret dicere,ita seruat Curia Romana, nisi obseruantia sit à Papa per modum declarationis vel constitutionis approbata: vt voluit Alb.de Ro.in suo dictionario,in litera, Curia.in fi. & Fel.in d.c.ij.& in c.Rodulphus.ver.vbi disci.de rescr.
14 quia secundum Alb.& Fel.stylus curiæ est † volubilis & mutatur ad mutationem pontificum,auditorum,& aduocatorum: qui faciles sunt in mutandis institutis prædecessorum:vt no.Io.And.c.j.de elect lib.vj.in nouel.& dixi in d.trac.de authoritate magni consilij, & parlamētorum regni,in ij.parte.pro parlamentis. in j. addi.& hanc opin.sequi videtur Ang.in l.vel negare.ff. quemad.testa. aperi.vbi dicit quòd quotiescunque statutum vel lex dis-
15 ponit † in aliquo casu exprimendo aliquam qualitatem, tunc agens seu fundans se ex tali statuto,debet articulare & probare qualitatem illius legis vel statuti, vt ibi: vide etiam Hipol.in sing.clxxxvij.Et ideò tenetur pars respōdere positioni factæ de consue. secundum Bart.in d.l.de quibus.ver.quæro, an consue. sit ius.& Bal.in l.ij. §. sed quod obseruari.C.de iura.cal.in l.j.quæ sit long.consue.
16 ver.ibi causa cognita.vbi etiam no.quòd licet † consuetudo sit ius,tamen hoc ius non scriptum debet probari: vt ibi.& idem Ang.Are.vbi s̄.dixi in tract.de aut.magni consilij, & parla. regni. in ij.parte. in j. addit.in fi.quia
17 secundum Abb. Sicul.in c. ex literis. de constit. † stylus in decisionibus causarum potest allegari,si ius non reperitur,& alibi hoc affirmat, prout vnū dictum Bart.quod dicit se pluries practicasse, quādo aliquis allegat aliquid fuisse factum & obseruatum, & talem fore stylum curiæ, quòd iudex potest à seipso interrogare tabelliones,& alios circunstantes practicos, qui verisimiliter scire possunt an talis sit stylus & consuetudo,& si ita fuerit [a] in curia obseruatum. Ita eleganter tradit Bart.in l.iiij. per illum tex.in fi.& ibi Alex.in addi. ff.de testi.& Bal. in l. j. in fi.C.vt quæ desunt aduo.Et talem theoricā Bar. debetis seruare, & releuare partes ab onere probandi stylum & modum vtēdi Curiæ vestræ, & sic parcere sumptibus
18 & expensis.c.finē litib.de do.& cōtu.Sed in Francia † & in foro seculari debet probari consuetudo per turbam, secundū Io.Fab.in d.§.ex non scripto.& dixi in §.ij. de consue.mat.Tamen aduertendum est ad vnū,quod facit singulare Alex.in consi. xxxvj. in fi.ver.Nec obst. id, ꝙ deponunt. vol. ij. ꝙ stylus potest produci ad declaran-

dum ius,sed non ad derogandum. Exemplum,Lege cautum est,quòd in causis iudicialibus non producatur libellus in scriptis,nisi in causis summariis & breuioribus. Et non reperitur expressè determinatum quæ sint causæ breuiores nisi secundum quod iudex arbitratus fuerit: modo in curia iudicis est stylus quòd in causis xx. solidorum non detur libellus in scriptis: certè hic stylus curiæ est in posterum seruandus: quia non est contra legem, sed tendit ad declarandum. Secus vbi esset contra
19 legem;quia magistratus & iudices † deputati ad ius reddendum,non habent potestatem derogandi legi,seu cõdendi statutum contra ius commune.vt l.formam. C.de off.præf.præ. Et nõ possunt inducere per stylum aliquid contra ius commune: vt volunt Petr. Cyn.in d.l.ij. quæ sit long.consuet.& latiùs Alex.in d.consi.xxxvj. & Philip.Decius in d.consi.xj.Et sic in hoc videtur differentia
20 † inter consuetudinem & stylum: quia consuetudo potest esse contraria iuri cõmuni.d.l.de quibus.& §.ex non scripto.& d.c.fi.de consue.& c.ij.eo.lib. vj. quod intellige,vt ibi per doct. cùm consuetudo debeat esse rationa-
21 bilis,& præscripta,de quo per Ab.Sic in d.c.fi.Ideò †cõcludo, quòd ex eo quòd dictus appellans non allegauit nec proposuit stylum in specie vel in genere coram iudice à quo,sed solùm coram vobis,ad quem probandum ipsum admisistis: & sic ex nouis allegatis & probatis obtinet appellans, non debet appellatus condemnari in expens. sed excusatur à condemnatione vsque ad productionem vel publicationem testium.no.glo.in reg.ignorantia.& ibi dixi post Dyn.in addit. de regul.iur. lib.vj. & Cy.Bal.Bar. & Sal.in l. generaliter. §.j. C.de reb.cre. & Bar.in l.properãdum.§.fin autẽ reus. C.de iudi.& Ale.& Mod.in l.finali.ff.de re iudi.& Ang. Are.in §.j.ver. quæro vnus.instit.de pœna temerè litig. & Inn.& Bald. Pet. de Anch. in d. c. finem litib. & ibi Ab.ver.ij.membro.de do.& contu.& ita tenetur & practicatur secundũ ipsos, & verum dicunt, & ita pluries vidi in curia vestra practicari.pro qua est tex.ibi Bar.& doct. in l. si quis inficiatus.ff.depositi,&Bar.& doct.in l.destitisse.ff.de iud. ex eisdem actis obtinet, quia tunc deberet habere appellans omnes expensas vtriusque processus:vt volunt communiter doct.in locis,s̃.alleg.nisi quando est dubium iuris propter interesse doc.opin. illo in casu appellans debet excusari: vt voluit Ab.Sicul.d.c.finem litibus. ver. limita verum & Felin.in c. pastoralis. circa fin. de iudi. & Matth.de Mat.in sing.lxxxij. cum seq. in fin. Et ita mihi videtur,salua in prædictis correctione vestra.

ADDITIO.

a Et si ita fuerit. Adde text. & ibi Benedict. de Plumbi. in l. Labeo.de statu lib.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Dominus Ioannes de Castro nouo, de la Berthono, Baro loci prædicti, habuit in vxorem Mariam de Culant, filiam dominæ Annæ de Beauieu. Ex quibus procreati sunt septem liberi, videlicet Iacobus Guido, & Ioannes de Castro nouo, & quatuor filiæ, quarum tres fuerunt vxoratæ, & maritatæ, & alia fuit ingressa religionem. Euenit, quod dicta Maria de Culant mater, primo,& postea præfata Anna de Beauieu auia decesserũt abintestato relictis suprà septem liberis dictorum Ioan.& Mariæ cõiugum,& ipsius auiæ successionem & bona tam mobilia, quàm immobilia præfatus Ioan. de Castro nouo pater cepit: ratione cuius filiæ suæ se manuteneri fecerunt. Tandem idem Io.pater veniens ad mortem suum vltimum condidit testamentum,in quo iure institutionis reliquit dicto Ioanni filio suo pro omni successione paterna & materna,& auita omnia hæreditagia,terras & signorias eidem defunctæ auiæ suæ spectantes & pertinentes,sitas in Ducatibus Bituricen. Burgundiensi, Borboniensi, & Marchia. Et casu quo non fuisset idem Ioan. cõtentus,eidem relinquebat omnes terras & hæreditagia per ipsum patrem acquisita,cum facultate petendi,& habẽdi suam partem & portionem successionis dictæ auiæ suæ sibi solum iure naturæ debitã. Et in cæteris suis bonis suum vniuersalem fecit hæredem dictum Iacobum primogenitum, vt latiùs continetur in ipso testamento. Et post mortem eorum patris dictæ filiæ fuerunt manutentæ in successione auiæ,quælibet pro septima parte. Quæritur primò, an valeat testamentum? Etsi valeat, an præfatus Iacobus hæres vniuersalis teneatur acquitare eundem Ioannem fratrem suum erga sorores, pro earum partibus? Secundò si præfatus Ioannes redemerit & soluerit præfatis suis sororibus de consensu & voluntate Iacobi fratris sui, vtrum possit repetere ab eodem Iacobo? Tertiò an fructus & prouentus recepti ex dictis hæreditagiis per ipsum Iacobum à morte patris,teneatur eos idem Ioanni restituere?

SVMMÆ.

1 *Pater si filio suo iure institutionis relinquat pro sua legitima,aliqua bona pro parte aliena, & spectantia filiabus suis num censeatur legatarius.disting.nu.2.*

3 *Legatario competit actio ex testamento, si ab alio quàm hærede redemerit rem suam. Et si ab hærede,competit actio ex empto,ad repetendum pretium.*

4 *Bona quo ad successionem, regulari & iudicari debent secũdum statuta & consuetudines loci originis, & non vbi sunt,vel quis moritur. Et quid in oneribus.nu.5.*

CONSILIVM IX.

QVO ad primum & tertium, breuiter omissis argu.dico,quòd valuerit & valet testamentum: quia licet pater eidẽ Ioanni filio suo pro legi-
1 tima reliquerit iure †institutionis bona p parte aliena,& spectantia filiabus suis,censetur legatarius.l. quoties.C.de hære.insti. Nihilominus valet,siue sciẽter, siue ignoranter legauerit.Nam si ignoranter,quòd non: & tunc æstimationem non videtur legasse, cùm legatum factum sit coniunctæ personæ.C.de leg.l. cum alienam. in fi. Sed non est magis coniuncta persona, quàm filius: ergo valet testamentum & relictum in eo. Et istud te-
2 net Abb.Sicul.in consil.xlv.in princi.lib.ij. Aut † pater
a scienter [a] eidem reliquit vt hic fecit,& tunc ipsum etiam in æstimatione dictorum bonorum videtur instituisse.§. cæterum.in authent.vt cùm de appel.cog.Ita in terminis tenuit Guli.de Cug. in l.scimus.§. cùm autem. C.de inoffic. testa. quem ibi sequitur Bal. in prin.versic. Extra quæritur.& Ias.in d.l.cum alienam. versi. v. limita. Clarè ergo patet, quòd dictus Iacobus tenetur redimere à sororibus partes & portiones earũ, aut soluere æstimationem dictorum hæreditagiorum sibi legatorum. Facit quod no.Lud.de Ro.in consi.ccxxxv. ver. vltimo vidẽdum:& Alex. in consil. ix. versi. prætereà etiam posito. lib.ij.& pro hoc bonus tex.in §. non solum. & ibi Ioan. Fab.& Ang.Aret.Instit.de leg:Et si ipse legatarius redemerit, tenetur prædictus Iacobus hæres remburſare seu recompẽsare eundem Ioannem de summis denariorum per eum prædictis suis sororibus solutis pro earum portionibus in dictis hæreditagiis eidem Ioanni relictis con tingẽtibus.Text.est, & ibi tenet Bar.quem ibi sequuntur Bal.& Moder.in l.planè.in j.§.quod si rem. ff.de lega.j.
3 vbi tex.& gloss. dicunt, † q̃ competit legatario actio ex testamento,si ab alio,quàm hærede redemerit rẽ sibi legatam. Et si ab hærede, competit actio ex empto ad repetendum pretium. & l. huiusmodi. §. quæ seruum. ff. de legat.j.& l.cui res.ff.de actio.emp.& §.si res aliena.& ibi Angel.instit.de leg.Ita singulariter tenet Bart.in l.qui Romæ. §. duo fratres.in xij.q.ff.de verb.oblig.licet hoc vltimo casu, quando legatarius emit sciente ab hærede, sit dubium,an possit repetere: quia Dyn.ibi tenet, quòd non.sed Bartol. tenet contrarium. per tex.in l.fi. §. emptor.C.commu. de leg. De quo plenè per Alex. in d. §. duo fratres, ver.in ea. ibi: item patet; quia hic non emit ab hærede vniuersali,sed ab aliis, scilicet sororibus, quæ non tenebantur dare vel restituere eidem Ioanni prædicta hæreditagia. Quo ad tertium, dico quòd dictus Iacob.quo ad partes & portiones existentes in Campania eidem Ioanni pertinentes, visa cõsuetudine eiusdem tenetur restituere eosdem fructus, & ipsum Ioannem rembur-

remburſare à morte teſtatoris, cùm res legata tranſeat mortuo teſtatore ad legatarium, l.à Titio. ff. de furtis. Igitur,&c.& per Bart.in l.j.ff.de legat. j. Reſpectu verò fructuum hæreditagiorum in Ducatu Bituricenſi exiſtē-
4 tium,non tenetur,attenta conſuetudine;licet † bona debeant iudicari & regulari quo ad ſucceſsionem,ſecundū ſtatuta, & conſuetudines loci originis, & non vbi ſunt, vel vbi quis moritur,ſecundum Alb.de Roſa.in ij. parte ſtatutorum.q.cxxxvj.Quod pro nunc non examino,ſed remitto ad notata per Bart.Bal.Sal.Alberic. Paul. & Iaſon.in l.cunctos populos.C.de ſumma trini.& quæ dixi remiſsiuè.in §.ij. glo. j.& in j.addit.de conſue.teſta.Sed
5 in oneribus, vt aliis & aliis ſubſidiis, ſi † quis habeat in duobus locis,videlicet hic Bituris bona, & etiam Aurelianis,vel Pariſiis,quod non tenetur ſoluere hic pro illis bonis quæ Aurelianis vel Pariſiis habet: vt tenet Albe.vbi ſuprà,q.cxxxv.de quo per Pau.de Caſt.in conſil. viij. volū.antiq.

ADDITIO.

a Aut pater ſcienter. Adde Abb. Si in c.cùm eſſes. in ij.q. de teſta.in repet.vbi tenet,quod de iur.cano.ſiue ignoranter,ſiue ſciēter non debeatur æſtimatio:per tex.in c filius eod.tit. de quo per Bar.in c.paſtoralis.de donat. & vterque conſicu. in d. c. filius. & Ludo.de Ro.in ſingul.dccxxxvij.incipien.Lex dicit,&c.vbi ponit limitationem: vt ibi.

SVMMÆ.

1 *Verba hæc: Et quoſcunque ſucceſſores deſcendentes à corona Franciæ,num comprehendant etiam fœminas.*
2 *Regnum per ſucceſſionem tranſit vſque ad infinitum.*
3 *Fœminas de iure communi ſuccedere & admitti ad omnia bona immobilia,Regna,Ducatus,Comitatus,Feuda,& alias iuriſdictiones,ſecundum conſuetudines diuerſorum locorum.*
4 *Maſculinum concipit fœmininum.*
5 *Filiæ non ſuccedunt in regno Franciæ:quod non obſeruatum in Philippo.*
6 *Ludouicus xj. Francorum Rex, num debuerit admitti ad ſucceſſionem Caroli,excluſis ſororibus.*
7 *Teſtatoris mens in primis obſeruanda & amplectenda eſt.*
8 *Teſtator ſi ſubſtituat filio ſuo, ſi ſine filiis maſculis decedat, & filius ille habeat filias, an illæ excludant ſubſtitutum.*
9 *Teſtatoris mens in dubio talis præſumitur, qualis eſt diſpoſitio legis ſtatuti vel conſuetudinis patriæ & regni. & nu.ſeq.& 15.*
11 *Emphyteoſim accipiens pro ſe & filiis ſuis,an in dubio complectatur fœminas.*
12 *Patriæ & eius inſtitutis & decretis parendum ac ſeruiendū.*
13 *Teſtari quiſque in dubio præſumitur ſecundum patriæ ſtatuta & conſuetudines.*
14 *Talis quiſque præſumitur,qualis patria eſt.*
16 *Actum aliquem faciens, præſumitur ſe ſubiicere ſtatuto de illo actu agenti.*
17 *Franciæ regnum competit proximiori in gradu ad ipſum regnum iure hæreditario obtinendum, vbi Rex ſine liberis decedit.*

CONSILIVM X.

1 Viſo themate nobis tranſmiſſo, videtur mihi in hac arduiſsima quæſt. primò † dicendum filias Franciæ venire ad ſucceſsionem defuncti Comitis Prouinciæ propter verba teſtamenti poſita in ipſa inſtitutione, videlicet, Et quoſcunque ſucceſſores deſcendentes à corona Franciæ. Nam hæc verba videntur importare quòd omnes ſucceſſores deſcendentes de regali progenie, & ſanguine regio, veniant ad ſucceſsionem dicti teſtatoris: ſed dictæ fœmi-
a næ ſunt & fuerunt filiæ quondam Ludo.[a] Regis xj. &
2 Caroli proximè defuncti ſorores. Cùm † tranſeant per ſucceſsionem etiam vſque in infinitum,& vſque ad centeſimum gradum & vltra, vt infrà dicam, ergo æqualiter debent venire ad ſucceſsionem dicti teſtatoris: vt auth. de ſucceſ.ab inteſt.per totum.& Inſtit.de hæred.quæ ab
3 inte.deferuntur.§.j.cùm fœminæ de † iure communi ſuccedant in omnibus bonis immobilibus ſeu hæreditagiis: & etiam in Regnis, Ducatibus, Comitatibus, & aliis iuriſdictionibus ac feudis,ſecundum conſuetudines diuerſorum locorum: vt no.domini Imo.Pet.de Anch.& Phi. Franc.in c.grandi.de ſuppl.ne.præ. & Bal.& Car.Alex. in c.j.§.hoc autem.qui feu.dare poſſunt.& In.& Abb.in c.dilecti.de ar.& in c. ſignificauit. de reſcr. & gl.in prag. ſanct.in proœmio,in verbo,cōſanguineis. Præterea,te-
4 ſtator inſtituendo † poſt obitum dicti Ludouici Regis Delphinum filium ſuum,& omnes deſcendentes à corona,non videtur excluſiſſe filias fœminas, licet de ipſis aliquam non fecit mentionem, cùm ſint de deſcendentibus, & maſculinum concipiat fœmininum: vt l.j.& ibi Bar.& Alex.in addi.de verb.ſig.in c.j.de ele.lib.vj.& ibi Arch.Quinimò volunt doct.in c.nouit. de iu.quod Rex Philippus, de quo ibi fit mentio fuit Rex Franciæ per vxorem,quam ſuſcepit de ſemine Caroli magni: ſed ſecū-
5 dum conſuetudinem non,licet non ſuccedant in † regno
b Franciæ,[b] vt no.Bal. in l.j.ff. de ſena. in quo nihil quærebant:tamē poſſunt ſuccedere in aliis bonis,in quibus defunctus Carol. piiſsimus fuerat inſtitutus per ipſum comitem & Ducem Audegauenſem. In contrarium vide-
6 tur † Chriſtaniſsimum Lu.xij.mod.Regē debere venire ad ſucceſsionem, & non ſorores defuncti Caroli Regis ex diſpoſitione teſtamentaria: nā ante omnia amplectē-
7 da † eſt mens teſtatoris teſtantis: tex. eſt pulchrior de iure.in l.ſi quis filium.C.de liber.præte.in ver.ibi:manifeſtiſsimus eſt ſenſus teſtatoris. nuſquam interpretatio verborum tamen valet,vt melior ſenſu exiſtat.l. in cōditionibus primum locum.ff.de condi.& demon.c.vltima voluntas.xiij.q.ij.cum ſimi. Et ad hoc puto videndum elegantiſsimum conſiliū Frede.de Sen.quod in ordine meo eſt xiij.vbi quod mens attēdatur,allegat iura Canonica, Ciuilia,& Diuina. Et Lud.Ro.cōſi.xxx.& c.fi. de præb. & c.propoſito animi permanente. xxxiij.q.v.l. cum mulier. ff. ſol. mat. Sed voluntas teſtatoris fuit vocare filios maſculos,& excludere filias,patet intuēti, quod teſtator inſtituit quondam Ludouicum regem & poſt eius obitū filium ſuum Carolum tunc Delphinum,& non fecit mētionem de ſororibus domini Delphini iam longo tēpore ante Delphinum natis.Pro quo facit tex.celebris:& ꝙ no.dominus Car. Flo.& Pet. de Anch.& inſuper And. vulgo Barb.in ſua eleganti repe.Ioannina in c. Raynaldus.verſi. ſi abſque filiis maſculis. de teſta. vbi ſi teſtator
8 †ſubſtituat filio ſuo ſi ſine filiis maſculis decedat, quòd ſi habeat talis filius,filias non excludunt ſubſtitutū: quia exprimendo maſculos,videtur excludere fœminas.Item patet propter verba poſita in inſtitutione,& conſequenter omnes,& quoſcunque ſucceſſores ſuos deſcendentes à corona Franciæ: quæ verba ſi bene & perfectè intueātur, importāt & ſonāt ꝙ ad filios vel eorum ſucceſſores maſculos, & ꝓximiores veniētes ad coronā ſeu ad Regnū Franciæ pertineat ſucceſsio dicti teſtatoris, ſcilicet
9 Prouīcia,& alia dominia.Itē†mēs teſtatoris præſumitur eſſe talis,qualis eſt diſpoſitio legis, ſtatuti vel cōſuetudinis patriæ & regni,vt l.nemo.cùm ibi no.ff.de lega.j.præſumitur enim in dubio voluiſſe ſecūdū illā cōſuetudinē ſui regni diſponere.Ad hoc allegat Barb.in d.c.Raynaldus:ſolenne dictū Ancha.in ſuis reportatis.in l. tres fra-
10 tres.ff.de pact.vbi dicit. quòd ſi ſtatutū diſponit,†quòd filij maſculi excludant fœminas in ſucceſsione parentū, modò teſtator illius municipij ſimpliciter ſibi inſtituit hæredes vniuerſales ſuos filios, concludit quod non videtur inſtituiſſe filias: eò quia teſtator videtur diſpoſuiſſe ita,vt diſponit ſtatutū municipij. Et ſic videtur ex-

cluſiſſe fœminas,cùm in ſucceſsione parentũ ſtante pręfato ſtatuto, diuerſa eſt conditio & natura maſculorum & fœminarum. Et iſta doctrina fuit Dyn. in facto ita conſulentis. Cuius conſilium commemorat Bartol. in l. hęredes mei.§.cùm ita.ff.ad Trebellia.& ibi Ang.Io.de Imo.& Roma,quibus incognita fuit doctrina Anch. in d.l.tres fratres.& idem tenuit idem Anch. in eleganti cõſil.cccc xiij. Item facit ſecundum Barba.quod voluit Io. de Imo. in c. potuit.in finalibus verbis de loca.& con-
11 duct.vbi refert ſe † conſuluiſſe apud Lucam de quodam qui acceperat emphyteoſim pro ſe & filiis ſuis, fuit dubitatum vtrum comprehendantur fœminæ. & conſuluit quod non:& allegauit ſtupendũ dictum.Archid.in cap. ſi quis ſuadente.xvj.q.iiij.ſed in vero non fuit dictum Archidiac.ſed fuit dictum Guido,du Suza.à quo diſcipulus eius relatum habuit,qui fuit Archid.tamen hoc temperat ibi Io. de Imo. niſi ſtatutum aut conſuetudo loci aliter diſponeret quia videretur ꝙ accipiens emphyteoſim iſto modo habuit conſiderationem ad ſtatutum ſeu ad conſuetudinem loci. Et vltra prædictos allegat Barba.rationem naturalem,& iudicio ſuo mirabilem hoc modo,
12 Naturale † eſt,vt patriæ pareamus, & per cõſequens ſtatutis & ordinationibus eiuſdem patriæ. text. in l. veluti. ff.de inſtit.& iur.cum not.in l.neminẽ.C.ex quibus cau-
13 ſis infamia irrog.Ergo ſequitur,quod in dubio quis † videtur velle teſtari ſecundum illud quod diſponit patria ſua.Facit l.quod ſi nolit. §. ſi mancipium. ff. de ædilitio edict.quod dictum dicit fore Bar. peregrinum in tracta. de Guelphis.& Gebellinis. vbi dicit quòd quilibet præ-
14 ſumit † eſſe talis,qualis eſt patria ſua: quia de iure naturali quilibet tenetur obedire patriæ ſuæ.dicta l.veluti.Et pro hoc facit pulchrum dictum Bal.in l. precibus. C. de impuberum & aliis ſubſtit.vbi dicit,ꝙ teſtator præſumi-
15 tur cogitare & velle † illud quod ius diſponit,& per conſequens præſumitur cogitare,& velle quod ſtatutum ſui municipij diſponit. Tex.eſt melior de iure in l.ſi duo.ff. de acqui.hær. Per quem tex.dicit ibi Bal.quòd faciens a-
16 liquem actum, videtur † ſubiicere ſe ſtatuto loquenti de illo actu. Sed de conſuetudine Regni Franciæ eſt, quòd fœmina non ſuccedit in regno: quæ ſemper in iſtis regnis & dignitatibus eſt ſeruanda,tex.eſt no.in c. fi. de alie.feu.& no.Alex.in addi.ad Bart. in auth. poſt fratres. C.de legit.hæred.De quo dixi in §.ij.in gl.j. de teſta. & in §.ij.in gl.ij.de conſue.feu. & Anch.in conſi.cccxxxix. Igitur per pręd̃icta patet,quòd duæ ſorores defuncti Caroli Regis non poſſunt aliquod ius prætendere, viſo tenore teſtamenti. Item iſte modernus Rex eſt factus ſecundum naturalem ordinationẽ ſucceſsionis regni: quia de ſtirpe Regia:ſecus ſi factus eſſet ex accidenti, vel electione,vel aliàs, cùm ſupereſſet aliquis de illa ſtirpe Regia:ergo ſucceſsiones habere debet, per no. per Gul. de Cug.in l. ſenator. C. de dignita.lib.xij.& not. per gl.in
17 proœ.prag.ſanct.ſuper verbo:primogenitus. Item † ſucceſsio regni Franciæ decedente Rege, non exiſtentibus liberis,ſpectat & pertinet proximiori in gradu ad ipſum regnum iure hæreditario obtinendum, ſecundum gl. in pract.ſanct.in procemio ſuper verbo cõſanguineis. Vnde ſecundum gl. ibi ſi moreretur tota domus Regia, & reſtaret vnus de antiquo ſanguine, & eſſet alius proximior,eſto quod eſſet in milleſimo gradu, iure ſanguinis & perpetuæ conſuetudinis, ſuccederet in Regno Franciæ. Vnde dicit Bar. quem ſequitur Iac. de Aluo. in c.j. de ſucc.Marchi.vnum notatu dignum,quod aliàs obſeruatum fuit,quòd ſi nemo de ſanguine Regio reperiatur, vnus de familia ſeu domo ſua ſuccedet in regno, licet ſit pauper.& Cæpola.in cautel.cxxxij. Sed Rex modernus de corona Franciæ deſcendit:igitur,&c.

ADDITIONES.

a Ludouici.Iſte Ludouicus imperator filius Caroli magni, habuit filium Lotharium,qui fuit etiã imperator,de quo vide quæ dixi in procem. legum Longobardorum. Et an ea quæ princeps acquirit, videantur intuitu dignitatis acquiſita. vide Ioan.And. Domi.& Phi.Fran.in c.abbate ſane.§. ſed ad hæc pars. de re iudi.lib.vj.

b In regno Francię. Adde quæ dixi in §.de conſue.Bitu.& Gul. de Monte ferr.in v.parte commenti ſui ſuper prag.fo.26. vbi dicit, quod ſtirps Caroli magni maſculina vltra centum & decem annos durauerat. in Ludouico huius nominis tertio Romanorum imperatore ſine liberis maſcu.

c Comprehendantur fœminæ.Adde Bal.in l.quoties. C.de ſuis & legi.& Sali.in l.iij.C.de iure emphy.& Franciſc.de Cre. in ſing. lxx.& Bar.in conſi inci.quæſtio iſta habet duo dubia. & in conſi. inci.Dominos amate.

SVMMÆ.

1 *Poſſeſſio per quot,& quæ probetur,& nu.ſeq.*
3 *Teſtes,quod talis poſſederit decennio & citra,non probant.*
4 *Teſtis dictum debet neceſſario concludere.*
5 *In teſtimoniis de tempore detrahendum eſt tempus, quo fuit facta citatio,litis conteſt. & proceſſus vſque ad tempus lati teſtimonij.*
6 *Donatio propter nuptias,quæ per inſtrumentum probatur,nõ præſumitur ſimulata.ſed vera.*
7 *Res non inſtrumentis geritur, ſed probatur eius dominium.*
8 *Contractus vbi fictus vel ſimulatus præſumitur, in ſpecie id debet exprimi.*
9 *Notario creditur ſuper inſtrumento per eum confecto.*
10 *Ad dominij tranſlationem non requiritur miſſio in poſſeſſionem vacuans.*
11 *Donatio propter nuptias,& dos data viro parificantur.*
12 *Poſſeſſionis traditio,probatur per inſtrumentũ acquiſitionis. Et per quæ verba poſſeſſio tranſeat.*
13 *Ad poſſeſſionem totam capiendã, an ſufficiat partem & portionem illius capere & attingere.*
14 *Intellectus ad l.ſicut.§.ſuperuacuum.ff. quibus modis pig. vel hyp.contrah.*
15 *Probationes certæ dubiis & incertis præferuntur.*

CONSILIVM XI.

Viſis proceſſu agitato coram domino officiali Cartucen. iudice, à quo & ſchedula pro parte Gulielmi Michel appellati contra do. Ioan. Viquerij,presbyterum à dicto domino officiali Cartucen.appellantem, coram domino officiali Bituricen.iudice,ad quem productis,videtur malè perperam & iniquè fuiſſe iudicatum, & per eum bene & iuſtè appellatum: vt clarè conſtat per inqueſtam ipſius appellãtis: nec vllum intereſſe poteſt dictus appellatus prætendere,ac petere,cùm dictus appellans ſuo iure vſus fuerit: vt l.nullus.ff.de reg.iur. Et ſic verus dominus terræ quæ-
1 ſtionatæ,& in poſſeſsione arandi,cultiuãdi, & † fructus percipiendi: vt patet per inqueſtam dicti appellantis: per quæ poſſeſsio probatur,vt no.Bal. in l.iudicia. C. de rei vend.& Alex.Imo.in l.ij. C. de acqui. poſ. maximè per Carolum Alaus,teſtem,qui aliàs fuit Borderius,& tenuit
2 poſſeſsiones & terras dicti appellantis,& ſic † præſumitur ſcire iura,& facultates præfati appellantis: vt l.j. §. ſi quis in villa.cum ibi no.ff.ad Silla.& in l.malè agitur. C. de præſc.xx.vel.xl.anno.quare malè literas monitorias à dicto officiali Cartucen. impetrauit, & iuſtè dictus appellans ſe oppoſuit. Nec probat dictus appellatus domi-
3 nium nec † poſſeſsionem, quia omnes teſtes deponunt quod ipſe poſſedit x. annis, & citra: nam ſecundum do. Ant. de Butr. in c. pe. de dila. tales teſtes non probant:
4 † quia vbi aliquid eſt determinatè probandum,dictio,citra,& plus,& ſimiles generales, & incertæ dictiones nihil operantur: nam dictum teſtis debet concludere neceſſario: vt c.in præſentia de probat. Et idem tenet Bar. in l.cùm furti. in fi. ff. de in litem iuran. de quo per gl.& doct.in l.ab hoſtibus.§.ſed quid ſimpliciter. ff. ex quib. cau.maio.in inte.reſti. Et cũ prædicta opinione videtur

transſire

transire Ab.Sicu.in d.c.pen. cùm depositiones testiũ nõ
comprehendant totum illud tempus decem annorum,
potest verificari in momento: quia tempus præcedens
vsq; ad tempus lati testimonij, videtur includi. Nam de-
5 bet † detrahi tempus quo fuit facta citatio, & li.conte.&
processus vsque ad tempus lati testimonij, secũdum Ab.
vbi s̃.de quo no. Io.And.&ibi doc.in c.licet de prob.&
Bal.in l.falsus procurator.C.de furt.Item per donationẽ
rei quæstionatæ, quam fecit dictus appellatus eius filio
in contractu matrimonij, & quam ipse dicit esse nullius
efficaciæ,& simulatam,satis probatur dictam rem seu e-
6 ius dominium non pertinere dicto appellato. † Nec præ
sumitur simulata, imò verò donatio ꝓpter nuptias, quæ
ꝓbatur per instrumentũ: cui statur, donec probetur con-
trarium, vt l.cum precibus.& ibi glo.& Alex.& l.si scri-
ptum.C.de prob.& in auth.de fi.instr.§.si verò morian-
tur.& in c.cum Io.de fi.inst.cum res per instrumenta nõ
geratur, sed per instrumenta probetur: vt l.cum res.C.de
prob. Et dominium probatur per instrumentum, l. pro-
prietatis.eo. Et ex quo filius appellati matrimonium cõ-
traxit, non præsumitur simulatus, quia vt no.Barth.Cæ-
po.Vero.in tract.de emp.& ven.& loca.& de pacto de
retrou. simulatè. licet contractus sit vel præsumatur fi-
8 ctus, seu simulatus, † non sufficit dicere, iste contractus
est simulatus, sed in specie exprimere debet: vt eleganter
ponit Bar.in suo consi.lxiiij.inci.Pet.Nicol.& in l.pacta
nouissima.& ibi Bal.& doct.insuper Alex.C.de pact. &
in l.iij. C.de postula.& in l. si ex pretio. C. si cer. pe. &
Bal.consi.inci.vendidit & tradidit. quod est positũ post
lect.instit.& Cæpola in cautela cccviij. & Ang. Are. in-
sti.qui mo.ius pat.potest. sol. §. præterea. & de exce. in
rub.in prin.ver. postquàm doct. in c. ad nostrã de emp.
& ven.& latius in c.illo vos.de pig.& Alex.in cõsi. cxij.
9 vol.iiij.quia † notarius, qui instrumentũ donationis sus-
cepit, deponit particulariter ita esse, cui solet credi super
instrumento per eum recepto: vt l. si quis decurio. & ibi
gl.vlt.& doct.C.de fal.Nam sibi creditur sine testib.vt l.
in donationibus.& gl.ibi & doct.cum l.seq. C. de do.&
sic clarè probatur dictum appellatum nullum habere ius
in dictæ terræ quæstionatæ petia. Nec obst.ꝙ dominiũ
10 non † acquiritur nisi per traditionem, vt l.nunquam nu-
da.ff.de acqui.re.do.& l.traditionibus.C.de pact.cum si.
Nam ad translationem dominij non requiritur missio
in possessionem vacuam: vt l.si fundum.ff.de fundo dot.
& ibi gl.& l.j.§.fi.cum l.seq.ff.de act. emp.& tenet glo.
singul.Et ibi Bar.Bal.& Sali.in d.l.cùm res. de proba.&
gl.& doct.in l.ij.C.de acquir.pos.& l.prædia. & ibi Bar.
11 & Albe.de Roza.ff.eo.tit. Item hic † fuit facta donatio
propter nuptias, cuius dominium sine traditione transit,
sicut dos data viro, cùm parificentur: vt authen.donatio-
nem.C.de iure dotium.& authen. æqualitas. C. de pact.
conuen. tam super dote, quàm super dona. propter nu-
ptias. Et quod sine possessione transeat dominium do-
tis, tex. in l.si ego.§.dotis causa. ff. de iure dotium. tenet
Ang.Are.instit.de re.diuisi.§. per traditionem. Ergo in
12 donatione propter nuptias. Item † per instrumentum ac-
quisitionis probatur traditio possessionis, in quo est ver
bum, dedit, & donauit, per quæ transit pos. instit. de act.
§.si itaque.& ibi gloss.Ang.Are.& pulchrè Ias.de May.
in j.no.versi.in ea.gl. ibi,& ita est vis. Quod secus est in
verbo, tradidit seu tradit, per d.l. prædia. licet gl. per illũ
tex.in d.l.ij.C.de acqui.pos. teneat oppositum. Nec ob.
13 † etiã, quòd donatio fuit facta anno domini 1470.& ipse
appellatus erat in possessione anno 92. quia permittẽte
filio, vel fortè ab ipso locati, vel alio titulo & modo te-
nebat, cùm filius sit in possessione cęterarũ rerũ sibi do-
natarum per dictum appellatum: quia sufficit ad totam
possessionem capiendam, partem aut portionem illius
tantùm accipere, vt d.iuribus. & l.iij.§. in prin.ff. de ac-
qui. poss.& sic non præsumitur simulata, cùm mutata
fuerit possessionis caus.secundum Bal. in l.j.C.de dona.
ante nup.vt l.fi.C.de remissione pigno. quæ corrigit de
æquitate l.sicut.§.superuacuam.ff.qui mo.pig.& l.atqui.
C.distrá.pig.& quod no.Bar.in l.post contractum. ff.de
14 do. Item ille † §.superuacuum. intelligitur quoties post
contractum, qui vergit in præiudicium tertiæ personæ,
ille, qui dicitur alienasse, inuenitur possidere, vt tenet pul
chrè Bal.cõs.cccciij.inci.super primo puncto. lib. iiij.&
Alex.in consi.xxviij.ver.nõ obst.& cum seq.vol.v.quod
est singulare.Bar. & doct.in d.§. superuacuum. & Bart.
in d.l.post contractum.& Alex.in consi.lvij. ver. ij.præ-
suppono.eo.vol.v.sed hic non fit præiudiciũ tertio: qua-
re simulatio non præsumitur, nec sufficiunt probationes
coniecturales. Facit quod not. ff. de pact. l. iure gen.§.
15 quod ferè. quia certæ † probationes præualent proba-
tionibus dubiis,& incertis. C. de edi. di. Adr. l.fi.& no.
Bal.consi.xviij.inci.punctus. vol.ij.igitur debet dici per
d. officialem malè iudicatum, & bene appellatum, cum
expensis vtriusque processus.

SVMMÆ.

1 *Contractus iniustus & vsurarius, rescindendus est.*
2 *Debitoris quærentis pecuniam fragilitas ferè facit, vt feratur quocunque vult creditor.*
3 *Pretij paruitas, suprà dimidiam iusti pretij, & pactum de retrouendendo, faciunt vt contractus præsumatur simulatus, pignoratitius, & vsurarius. & nu. seq.*
5 *Contractus mutui, vbi præcedit contractum venditionis cum pacto de retrouendendo, vsuræ suspicionem inducit.*
7 *Contractus furtiuus simulatus, & vsurarius, qui probetur.*
8 *Pactum de retrouendendo cum iniustitia pretij valde leuis, an sufficiat ad probandum simulationem contractus.*
9 *Contractus simulatio, an possit per testes probari.*

CONSILIVM XII.

De contractu fœneratitio.

VISIS literis & processu super eisdem agitato
pro parte Ioannis Chapellæ, reis coram do-
1 mino officiali † Bituricen.exhibitis, & contra
Ioannem Pain actorem absolui petẽtem pro-
a ductis, debet idem actor absolui cum expensis[a]. Quoniã
indebitè & iniustè fuit virtute dictarum literarum excõ-
municatus, & dictæ literæ obligatoriæ ac literæ cuiusdã
venditionis per ipsum absolui petẽtem, dicto reo factæ,
necnon literæ de retrouendendo,& etiam cuiusdam cẽ-
ssæ per ipsum reum actori passatæ, ex quibus descendunt
ac dependent præfatæ literæ obligatoriæ productæ, de-
bent dici & pronuntiari vsurariæ, inciuiles, iniustæ, ac
nullius roboris,& firmitatis substinere: aut aliàs ipsum
actorem vltra dimidiam veri & iusti pretij fuisse in ven-
ditione per eum facta deceptum, rationibus sequẽtibus.
Et ad hoc clarè demonstrandum, est verum, quòd cùm
actor indigeret pecuniis, se direxit cum eius matre erga
& versus reum, rogando ipsum vt sibi mutuaret & mu-
tuò concederet xj.lib.turon. quibus tunc temporis actor
ipse indigebat. Et idem reo obligaret certa hæreditagia
sua, valentia xl. libras, & plus. Qui quidem reus dixit ei-
dem actori, quòd non faceret eo modo, nisi sibi actor il-
la hæreditagia vẽderet pro d.summa xj.librarum turon.
& eidem actori daret in censam omnia dicta hæredita-
gia & etiam facultatem vsque ad certum terminum recu
perandi eadem more fœneratorum, vt no.Cy.& Bar. &
in l.pen.C.plus valere quod agi. quod videns actor ma-
luit sic facere, vt illam summam xj.li.turon.haberet: quo-
niam vt dicit Bart.in l.si ex cautione.in fi. C.de non nu-
2 me. pec. tanta est † fragilitas debitoris quærentis pecu-
niam, quòd facit instrumentum crediti qualiter vult:
& de facto vendidit eidem res eo modo, quo voluit vi-
delicet vnam petiam prati continentis duas iornatas ho-

minis: in quo solent duæ bonæ quadrigatæ fœni singulis annis recolligi & percipi. Quod pratum valet xx. libr. turo. & tantundem communiter reperiretur, si venale exponeretur, & plus. Item vendidit vnam aliam terræ petiam, vulgariter appellatam, Champierre, continentem tres sextaratas terræ, quæ valent alias xx. lib. turonen. & hoc pro pretio dictæ summæ vndecim librarum turon. anni sunt iam xv. aut xvi. lapsi. Qua venditione sic per ipsum actorem eidem reo facta, dictus reus dedit illa in censam, & sub sensa annua vndecim cartonum frumenti mensuræ loci Montismerauldi, cum facultate & pacto de retrouendendo eidem actori dicta hæreditagia per ipsum reum empta vsque ad certum tẽpus nũc elapsum, vt continetur in dictis literis venditionis & censæ, quas petiit exhiberi per ipsum reum, & quibus exhibitis clarè apparebit de dolo, fraude, & palliatione contractus vsurarij per ipsum reũ cõmissi: & de deceptione iusti & ve-
3 ri pretij rei venditæ. Et†profectò intuenti patet, quia interuenit in dicta venditione paruitas pretij: videlicet xj. librarum turonen. & res venditæ valebant communiter xl. libras, & plus. & sic longè minus iusto & vero pretio fuit facta venditio cum pacto de retrouendendo, quæ duo, s. paruitas siue enormitas pretij, & pactum de retrouendendo faciunt præsumere contractum simulatum siue pignoratitiũ, & vsurarium, vt est text. sing. & ibi hoc tenet omnis antiquorum & Mod. doctrina. in c. ad nostram. de emp. & ven. & in c. illo vos. de pig. & hæc duo tantũ sufficere velle illa tex. videtur. Et de hoc est gl. ord. in c. conquestus. de vsu. quę sic intellexit d. c. ad nostram.
4 Dicens quòd si venditio est facta minus†iusto pretio, & factum pactum de retrouendendo, quòd præsumitur pignus. & hoc tenet Inn. in d. c. ad nostram. & Arch. xiiij. q. iij. in c. plerique. & Alb. in l. emptione pignoris causa facta. C. plus vale. quod agitur. Et ibi dicit, quòd ita de facto obtinuit coram magnis peritis. & Imo. in d. c. ad nostram. dicens circa hoc esse communem opi. maximè, v-
5 bi†contractus mutui præcedit contractum venditionis, cùm pacto de retrouendendo, semper præsumitur vsurarius, secundum Ci. Bal. Pau. de Cast. & Sal. in l. emptione. C. plus valere quod agitur. & tenet in suo sing. ccclxv. incip. quæro an pactum. vt in præsenti casu actum fuit. Tamen quarto (& est notãdum in hac materia) ipse reus dedit in censam dicta hęreditagia pro xj. cartonibus frumenti mensuræ dicti loci, & quilibet cartonus frumenti valet tres bucellos mensuræ Bitur. qui sunt xxxiij. bucelli quos quindecim aut xvj. annis ipse reus leuauit, & percepit à dicto actore, & intantum, quòd actor soluit vno semel pro dicta censa xj. cartonum ix. li. & v. solid. turo. vt patet per quandam obligationem cancellatam iudicialiter productam. Et sic tam in pretio rei venditæ, quàm in censa fuit læsio & grãdis deceptio per ipsum reum commissa. Et quòd est præsumptio magna, & euidens contra reum emptorem in censam dantem eidem actori prædicta hæreditagia: vt dicunt doct. in dictis iuribus, & singulariter Cæpo. Vero. in suo eleganti & copioso tractatu de cõtractibus emptionum & locationum cum pacto de retrouendendo simulatis. Nam quilibet bucellus frumenti singulis annis valet duos sol. vj. denar. turon. pro minori, & sic dicti xj. cartoni valent in pecuniam iiij. lib. ij. solid. vj. denar. turonen. ad faciendum bonum forum, de quibus iiij. libris ij. soli. vj. denar. turon. seu xj. carto. frumenti reperientur lx. libræ turo. & bene communi æstimatione illam summam valent, & sic in xv. aut xvj. annis pro dicta censa percepit ipse lxiiij. libras si rectè calculatur. quod relinquit arbitrio iudicantis calculandum.
6 Præterea, quia vox†communis & fama publica ac rumor sunt & vagantur, quòd ipse reus est in dicto loco Montismerauldi malè famatus de similibus contractibus, & de aliis in alio genere celebrandis, & consuetus tales fa-
7 cere contractus: & sic sunt tres†præsumptiones ad probandum dictum contractum fictitium, simulatum & vsurarium, secundum doct. vbi suprà. & Ci. in d. l. emptione. in iiij. q. & ibi Bald. ver. sed Odofr. aliter figurat casum. C. plus valere. & idem Bal. in c. j. de feu. dato in vicem leg. commis. & Pau. de Cas. in consi. lxvij. & Ro. in consi. ccccxxiij. ver. iiij. aduertendũ, quòd quamuis, &c. & Alex. consil. cxix. ver. posset. & in cõsi. seq. in prin. lib. iiij. & in consi. xxviij. ver. nec prędictis. cum seq. vol. v. & Bal. consi. cccclxxxvj. ver. super tertio pũcto. li. iij. & sin. in. consi. lxviij. lib. j. & Bar. in consi. lxv. inci. factum tale Pet. Nic. vbi omnes. nemine contrarium dicente, ita te-
8 nent, quando vltra raritatem seu paruitatem†pretij interueniunt pactum de retrouendẽdo, & consuetudo emptoris tales contractus exercentis. Licet nonnulli voluerint dictum pactum de retrouẽdendo cum iniustitia pretij valde tenuis, sufficere ad ostẽdendam simulationem, &c. vt dictum est. Sed ista est vera & communis, quando de simulatione constat tam per literas quàm per testes. Licet Ci. in l. j. C. plus vale. quod ag. & in l. optimam. in
9 iiij. oppos. C. de cont. & commit. stipu. teneat†quòd simulatio non possit probari per testes. & idem Ancha. in consil. ccxvij. inci. in Christi nomine ad corroborationem prædictorum. Sed communis opinio est in contrarium, vt iuribus suprà allegatis. sed hîc apertè constat de paruitate pretij, & de pacto incontinenti apposito. Ideo oportet probare consue. emptoris: & illa probata, debet obtinere. & ita mihi videtur.

ADDITIONES.

a Cum expensis. Adde Pau. de Cast. in consi. cclxxix. inci. presens dubium videtur determinari. vol. anti. vbi ponit an reditus ad certum tempus vel incertum, possit vendi. De quo per Inn. Io. And. de ana. in c. in ciuitate. de vsur. & d. Anchar. in consi. xxx.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Factum tale est. Ecclesia domum quandam cuidam mulieri pro certa pensione locauit annua, vsque ad eius mortem, vel eius nutum & voluntatem: veniens ad mortem prædicta mulier, hæredem reliquit, qui manuteneri in possessione se fecit, qui possessionem non apprehendit hæreditatis, dicens posse in re locata succedere. quæritur, an possessio rei locatæ transeat ad hæredem, vel eius morte finiatur locatio.

SVMMÆ.

1 *Possessio rei locatæ, num ad hæredem transeat.*
2 *Vsusfructus alicuius rei, si locetur vel vendatur ad tempus, contractus transit ad hæredem, si conductor decedat intra conductionis tempus.*
3 *Vsusfructuarius omnium bonorum, cum potestate alienandi ex sententia, de illis disponere non potest in præiudicium hæredum.*
4 *Qui non possidet, temerè intẽtat se manuteneri in possessione.*
5 *Rem si quis donauerit retento vsufructu, eius hæres tamen non potest dicere se possessionem adeptum.*
6 *Possessio rei locatæ, quando durante tempore conductionis, transit ad hæredem conductoris, ipse hæres nomine locatoris possidet.*
7 *Possessio hæreditatis non acquiritur sine apprehensione.*
8 *Cõsuetudo, quod mortuus saisiat viuum proximum, capacem ad succedendum, quomodo sit accipienda.*
9 *Ius amplius quis transmittere non potest, quàm habeat.*
10 *Contractus ex conuentione legem accipiunt.*
11 *Conductionis & locationis pactum seruandum est.*
12 *Vsufructuarius quamuis rem naturaliter possideat eo tamen mortuo naturalis possessio expirat.*
13 *Conductor & si foret dominus rei conductæ, nullam tamen posset dominij quæstionem obiicere.*
14 *Vsufructuarius, qui est in quasi possessione, non potest inde extrahi sine iudicis authoritate.*
15 *Dominus quantumcunque quis sit, non debet propria authoritate rem occupare.*
16 *Conductor vel alius quiuis possessor, siue iustè siue iniustè possidens,*

possidens, non est à possessione eijciendus sine iudicis authoritate. limit.

17 *Colonum vel inquilinum non soluentem licet propria authoritate eiicere.*

18 *Verba hæc, Vsque ad mortem, aut ad eius voluntatem, simul iuncta, idem significant. Et dispositio obligatoria potest conferri in voluntatem debitoris per hæc verba: cùm debitor voluerit. vel, Donec ipse voluerit.*

19 *Locatio morte conductoris finitur, nisi sit actum, quòd transeat ad hæredem. Et quando etiam illa ipsa soluatur morte locatoris nu. seq.*

20 *Persona industria in dubio videtur electa.*

CONSILIVM XIII.

1 PRo† huius quæstionis solutione, videtur dicendum, quòd licet possessio rei locatæ trãseat ad hæredem, per tex. in l. viam veritatis. C. loca. & in l. sed addes. §. ex conducto. ff. eo. ti. Hoc verum, si adhuc locatio & tẽpus locationis durat, per text. instit. loca. §. fi. vel si mortuo conductore intra tempora conductionis hæres eius eodem iure in conductione succedit, &c. & istud tenet ibi Ang. Are. dicẽs quòd quã-
2 do vsusfructus alicuius † rei venduntur vel locantur vsque ad tempus quoddam, non videtur quin talis contractus transeat ad hæredem, si infra dictum tempus conductionis conductor decedat. facit quod not. in l. arboribus §. vsusfructuarius. ff. de vsufruc. quinimò etiam si dicta mulier esset sibi stipulata vti frui dicta domo, quòd non transit ad hæredem, nisi expresè de eo esset dictum: vt nota. Bar. in l. stipulatio ista. §. si quis ita. & ibi Alex. & Moder. ff. de ver. obl. Adde etiam no. duos casus, in quibus possessio non transit in hæredem, nec sibi competit interdictum retinendæ vel recuperandæ, si fuerit spoliatus, scilicet in hæredem conductoris, & hęredem vsufructuarij. Et vltra hic alleg. de hærede vsufru. vide bonum tex. in l. iij. §. vti frui. & §. seq. ff. de vi & vi ar. & ibi glo. in ver. præteritum. & tex. in l. si plures. §. deiectum. eo. tit. quod no. nam vid. de facto in sacro maiori cõsilio processum inter hæredes defunctæ dominæ Isabellæ Dalebreto relictæ domini Comitis de Candala, cui dominæ per cõtractum matrimonij pro suo doerio fuerat datum castrum de Trena, cum pacto & conditione, quòd post eius mortem dictum castrum reuerteretur ad filios præfati domini Comitis ex primo matrimonio, qui per vim ipsum castrum mortua dicta domina recuperauerant. Aliqui ex dominis dicebant hæredes dictę dominę reintegrandos, & dicebant quòd ipsa domina non erat simplex vsufructuaria, sed proprietaria: per decis. Guido. Papæ. j. q. ccccxxv. & Bar. in l. libertis. in prin. ff. de alimen. & ciba leg. & Roma. in suo sing. cccccclix. incip. tu habes. text. in l. species. tamen maior pars dominorum tenuit cõtrarium: & ego cum ipsis, per iura hic allegata: & notanter per Bar. in d. l. libertis. qui distinguit, vt ibi per eũ. pro quo facit, quæ no. Bar. in l. cùm in testamento. ff. de auro & argen. leg. & Hippol. in suo sing. xxj. & Ias. in l. cũ hi. §. si vni. ff. de transac. & Tho. Ferrat. in sua ij. caute. ex quo facta est mentio de vita & morte ipsius vsufructuarij: quia hîc dictus dominus certa castra in proprietatẽ dederat, & alia ad vitã eius, hoc expresso, quòd post mortem eiusdem reuerteretur ad filios primi matrimonij. & sic clare cõstabat de voluntate testatoris. idem sentit Phi. Cor. in consi. xiiij. vol. iiij. volẽs singulariter
3 quòd vsufructuaria omnium † bonorum cum potestate alienãdi, prout sibi placuerit, quòd non possit bona disponere in præiudicium hæredum, & idem tenet. Ang. in l. miles. in prin. ff. de testa. mil. etiam in vim consuet. generalis Franciæ, aut statuti volentis mortuũ saisire suum proximum ab intestato successurum: vt voluit sing. Io.
4 de Imo. consi. xvj. viso casu transmisso. Quia † si quis donauerit rem, retento vsufructu, hæres eius non potest se dicere in vim talis cõsue. saisitum, & pariter dictum fuit per arrestum curiæ in fauorem Io. Iac. de Duroforti, filij & hæredis d. Catharinæ de fluxo, contra dominam viduam defuncti Francisci de Duroforti legitimam filij sui, & d. Francisci administratricem. Faciũt no. per. Bal. & Lud. de Rom. in l. vsufructu. ff. solu. matri. Tum quia
5 quando possessio † rei locatæ durante tempore conductionis transit ad hæredem conductoris, ipse hæres nomine locatoris possidet: vt est text. clarus in l. cũ in plures. §. hæredem. ff. loca. Ergo non poterit hæres possidere, cùm eius prædecessor non possidebat, nisi nomine ipsius locatoris: vt l. non solùm secundum secundam lecturam. ff. locati. à fortiori nec successor, per d. §. hæredem. Et pro decisione istius quæstionis, est tex. in l. si domina proprietatis. C. de vsufruc. secundũ secundam lect. veriorem: quam ibi sequuntur Bar. Bal. Ang. & Sali. dicentes, quod eius morte periit vsusfructus eius, qui etiã
a conduxit sub certa pensione annua.[a] Pro hoc etiam est tex. in l. necessario. §. fi. ff. de peric. rei ven. Et idem dicit Ang. si vsusfructus esset emptus vel legatus, vt l. corruptionem. & l. si patri tuo. C. de vsufruc. & insti. eo. §. fini-
6 tur. cum ibi not. per Ange. Are. Item, prædictus † hæres non apprehendit hæreditatis possessionem, vt præmittitur. nam sine eius apprehensione non acquirit possessionem, vt l. cum miles. ff. ex quib. cau. maio. & l. qui vniuersas. §. per colonum. ff. de acquir. poss. & l. pro hærede. in prin. & quod not. ibi Bal. & in l. gerit. & ibi Bar. & Alex.
7 ff. de acq. hære. ergo si † non possideat, malè intentat se manuteneri in possessione. Faciunt no. in l. licet. C. de acquir. pos. & l. si nulla. eo. ti. cum nomine locatorũ pos-
8 sideat, vt l. fi. eo. tit. licet per consuetud. mortuus † saisiat viuum proximum capacem ad succedendum. tamen intelligatur in his, quæ ad defunctum tempore obitus sui iure dominij vel quasi pertinebant: sed mortuo condu-
9 ctore extincta fuit locatio, cum plus † iuris non potuerit transmittere, quam habuerit. l. nihil aliud. ff. de regu. iur.
10 Item contractus † legem ex conuentione accipiunt, vt l. j. §. si conueniat. ff. depo si. sed conuentum est, quòd vsque ad eius mortem, cum annua pensione, d. domo vteretur ac frueretur. ideò eius morte finitur, vt d. l. si domi-
11 na proprietatis. sed † pactum quidem conductionis & locationis oportet seruari, vt l. legem & l. circa. C. loca. & l. si merces. §. cõductor. ff. eo. tit. igitur, &c. Item quam-
12 uis † vsusfructuarius[b] naturaliter rem possideat, per no. in
b l. naturaliter. ff. de acq. pos. eo tamen mortuo perditur naturalis possessio: vt in l. si de eo. §. si fortè. & ibi Barto. ff. de acqui. pos. nisi quando locatio est facta ad lõgum tẽpus, vel in perpetuum: tunc enim transfertur naturalis possessio, vt no. glo. in l. si quis ante. ff. de acqui. poss. & in l. iij. §. ecõtrariò. eo. tit. & in l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. ff. commo. & probatur in l. sciẽdum. in princ. vers. sed etiam. ff. qui satis. cog. & ibi per Bal. & Mod. & tenet Alex. in consi. j. in fi. vol. iiij. Item posito, & non
13 † concesso, quod ipse conductor esset dominus rei conductæ, nullam posset quæstionem dominij obiicere: vt est text. in l. si quis conductionis. & ibi pulchrẽ Bartolus, Baldus, Angelus, & Salicet. C. locati. & l. ad probationem secundum vnum intellectum gl. eò quia possessionem rei conductæ debet restituere: vt dicit tex. in d. l. si quis conductionis. & est tex. & ibi Bar. & Alex. in addi. in l. commodare. ff. commo. Per quod est dare responsum ad dictum Io. And. in c. licet episcopus. de
14 prę b. lib. vj. vbi dicit quòd † vsufructuarius qui est in quasi possessione, nõ debet extrahi sine iudicis authoritate, l. fi. C. de rei ven. & Alex. in cons. v. in fi. & in consi. xliij. ver. Sed præmissis non obstan. vol. iiij. vbi hoc dicit verum, quotiescunque locator agit ex ipsa locatione finita: sed si ageret actione in rem, & nullo modo se fundaret actor in locatione, tunc potest referre quæstionem dominij

dominij: vt not. glo. Cy. Bald. in d. l. si quis conductionis. Et etiam ad aliud quòd allegari potest, quòd quan-
15 tumcunque quis † dominus sit, non debet sua authoritate occupare rem suam: vt l. si quis in tantam. C. vnde vi. & l. extat. ff. quod met. cau. & l. negantes. C. de actio. & obl. cum similibus, vt idem tenet Io. And. in d. c. licet. quia
16 † conductor nec alius quiuis possessor iustè vel iniustè possidens, non debet à possessione extrahi sine iudicis authoritate: vt d. l. fi. C. de rei ven. facit l. siue possidetis. C. de proba. & not. Bar. in l. creditor. C. de pig. tamē co-
17 lonum vel inquilinum † non soluentem licitum est propria authoritate expellere: vt no. ibi Bar. & in l. ædem. C. locati. & Alex. in consi. centesimosexto, versi. circa primum fundamentum. vol. iij. & in consi. cxxx. cum ij. seq. volu. iiij. & firmat Inn. & alij in c. propter sterilitatem. de loca. & gl. mag. in prin. & ibi Ias. in l. ij. C. de iure emphy. Quia verum, durante vsufructu aut locationis tempore, nisi in casibus no. in l. ædē, quam. & ibi per doc. C. loca. & Alex. in d. consi. cvj. vol. iij. sed eo mortuo ius est
18 extinctum: vt dictum est: quia illa † verba, vsque ad mortem aut ad eius voluntatem, simul coniuncta idem significant: quia dicere ad nutum, vel voluntatem, est idem dicere, vsque ad eius mortem. Nam potest dispositio obligatoria conferri in voluntatem debitoris per hæc verba: scilicet, cum ipse debitor voluerit, seu, donec ipse voluerit: vt l. centesimis. §. fi. ff. de ver. obl. iunctis no. per Bar. ibi in ver. quæro. quid si nō apponitur dictio, Cùm, sed aliud aduerbium temporis, &c. quæ tamen voluntas cessat & expirat per mortē, l. iiij. ff. loca. & declarat Bar. in d. l. cētesimis. §. fi. versicu. vltrò formo hic vnam q. &c.
19 & ibi Alex. sed clarum est quòd † morte finita fuit locatio, cùm non sit actum, quòd non transeat ad hæredem:
20 & in dubio † videtur [c] electa industria personę, vt no. glo.
c & doc. in l. inter artifices. ff. de sol. & not. Bal. & alij in l. cōtinuus actus. §. si insulam. & in §. si ab eo. & ibi glo. & Bar. ff. de verb. obl. & ita in terminis tenet Alex. in d. cōs.
21 cvj. in prin. ver. tertium est & vltimum. Igitur † ex præmissis patet, quod mortuo conductore finitur locatio & conductio, quando ad nutum & voluntatem est facta ipsius locatoris, non tantùm ipsius conductoris morte, vt dictum est, sed morte ipsius locatoris, vt l. locatio. ff. loca. & potest sibi obiici regula, dolo facit qui petit quòd restituere oportet eundem, de reg. iur. li. vj. quæ regula habet locum in adipiscenda, & recuperanda possessione, secūdum Dyn. ibi & dixi in addi. ad ipsum. Ita credo prædicta esse vera, quamuis conductor superuiuat: salua melius sentientis correctione.

ADDITIONES.

a Pensione annua. Adde quando locatio & solutio pensionis probent & possessionem dominium, plenè Felin. in c. inter dilectos. ver. in text. ibi non sufficiebat. de fide instr. & Paul. de Cast. in consi.

b Quamuis vsusfructuarius. Adde quòd licet vsusfructuarius rem naturaliter possideat, d. l. naturaliter. tamen ius vsusfructus quasi possidet ciuiliter & naturaliter, adeò quòd dicitur quasi possessor iuris, secūdum glo. quam facit Bart. sing. in l. si plures. §. deiectū. de vi & vi ar. & in l. ait prætor. §. item si. ff. ex quib. cau. maio. & Anto. Corse. in singu. vsufructus.

c Et in dubio. Adde Phil. Corne. in consi. clxxvj. volu. iij. in litera c. vbi dicit, quod proximiores in vim consue. vel statuti eos saisientis, non sunt admissibiles aduersus hæredes vsufructuarij, quando est dubium quo iure possidebant.

SVMMÆ.

1 *Compensatio vt habeat locum, quæ requirantur.*
2 *Compensatio est imaginaria solutio.*
3 *Compensatio non habet locum de vno genere, ad aliud genus, nedum de specie ad quantitatem.*
4 *Compensatio non potest fieri vno genere pecuniæ ad aliam pecuniam diuersæ materiæ.*
5 *Confessus habetur pro condemnato.*
6 *Compensatio an possit allegari in sententiæ executione.*
7 *Excommunicatus licet possit excipere, compensare tamen non potest.*
8 *Compensationem allegare non potest periurus.*
9 *Iuramētum compellit præcisè ad factum, ita vt solutio interesse non tollat periurium.*
10 *Statutum prohibens opponi contra instrumentum omnem exceptionem, an comprehendat compensationem.*

CONSILIVM XIIII.

Viso processu nobilis ac venerabilis viri magistri Claudij du Mesuilsymon ecclesiæ Bitur. canonici rei ex vna, contra nobilem virum dominum Carolum du Mesuilsymon dominum de Beaujeu eius fratrem, actorem ex alia: videtur dicendum præfatum, actorem non fore admissibilem ad allegandum compensationem, & impediēdum quantitatem pecuniarum depositarum ipsi reo deliberandam, iuribus
1 & rationibus sequētibus. Tum † primò, quia antequam compēsatio possit opponi, & habere locum, est necesse, quod in illis rebus, in quibus opponitur compēsatio, recipiat functionem in suo genere, non in aliis, arg. l. ij. in
a prin. & §. mutui. ff. si cer. pet. Et est ratio,[a] quia † compē-
2 satio est imaginaria solutio, & per consequēs non potest allegari compēsatio, sicut nec solutio fieri inuito creditore: vt d. l. ij. §. mutui. & l. Paulus. & ibi Bart. ff. de sol. tenet gl. & Io. Fab. inst. de acti. §. in bonæ fidei. Nam ne-
3 dum † de specie ad quantitatem habet locum compēsatio, sed nec etiam de vno genere ad aliud genus: & sic nec de vino ad oleum, nec de frumento ad pecuniam, secundum Cin. Bal. & Sali. in l. fi. C. de compē. Quinimò dicunt Cin. & Salicet. ibi, quòd nec de vno genere
4 pecuniæ † ad aliam pecuniam diuersæ materię potest fieri compēsatio. Secus si essent eiusdē materiæ. & ita etiam tenet Ang. Are. & Ias. de May. in d. §. in bonæ fidei. Sed per actorem allegatur compēsatio speciei, scilicet de vino, & de equo, ad pecuniam, & quantitatē liquidam. igitur per prædicta non potest allegari & opponi compēsatio. Nec ob. quod potest allegari in contrarium, quòd species esset deducta ad quantitatē & æstimationem, & quòd de ea sit iudicandum, sicut de mera quantitate, vt l. si domus. §. qui confitetur. cum ibi no. ff. de leg. j. & l. nomē. §. j. eo. ti. & gl. in l. ob negotium. ff. de compens. quia verum nō est quādo debitum habet executionē paratā, sicut patet in duob. instrumētis productis per ipsum, scilicet in instrumēto partagij, & instrumēto obligationis, ibi, q actor vult gagiari, & cōpelli per bonorū suo-
5 rū captionē, venditionē, &c. Itē dictus † actor cōpēsare volēs, confessus est debitum, quia contra literas nihil allegat, virtute quarū erat in excommunicatione detētus: & esset necesse quòd species deducta ad æstimationē liquidaretur, & ad ipsam liquidādam daretur tēpus, quod datur condemnatis & confessis, secundum Bar. notabiliter, & Alex. de Imo. ibi in addit. in l. aufertur. §. qui compēsationem. ff. de iur. fis. Quem sequitur Abb. Sic. in c. ij. de deposi. sed confessus habetur pro condemnato, vt l. j. ij. & iij. ff. de confe. & l. vna. C. eo. ti. ergo nullum tēpus debet dari ipsi actori ad liquidandum, secundum Bart. in d. §. qui compēsationem. vel de æquitate, sequēdo opin. Abb. in d. c. ij. quòd darētur x. dies ad liquidandum: quæ tamē liquidatio re vera non poterit fieri intra illos x. dies: quia vēditio vini & equi non poterit probari ita cito: vnde compēsatio nō venit admittēda. quāuis
6 † enim compēsatio possit in executione sentētiæ allegari, l. ij. & ibi Bal. & Sali. C. de compen. & Alex. in consi. xcv. in fi. vol. iiij. & glo. doc. in c. cùm Io. de fid. instru. glo. pen. & Abb. in c. suborta. & ibi Fel. sing. ver. exceptio compensationis. de re iudic. vbi Feli. in versi. adde Inno. dicit idem in sententia excommunicationis quòd possit opponi, secundum Io. de Imo. in d. c. cum Io. &

Anto.

Anto.in d.ca.ij. depositi tamen Bar. tenet contrarium in l.amplius.in fi.ff.rem rat.habe.quod licet excommunica-
7 tus possit † excipere, l. j. de exceptio. lib. vj. c. decernimus.de iud.tamen non potest compensare.alleg.no.glo. & doct.in c.cùm inter.de excep. & Alex.in consi. xij.in prin.vol.ij.& etiam intelligitur, quãdo de specie ad speciem, vel quantitate ad quantitatem, & de debito liquidato,vel quod infrà tempus iuris liquidetur:vt dictũ est. Item alia ratione, quæ me ad sic dicendum magis vrget: quia actor iurauit soluere quantitatem petitam, vt con-
8 stat in dictis † instrumentis:ergo tanquam periurus non est admissibilis actor præfatus ad allegandum compensationem.tex.est rotundus, apertus & clarus: & ibi Cano.omnes tenent in c.ad nostram.in princi.de iureiur.& Abb.in c.dilectus.de ordi.cog.quia iuramentum compel-
9 lit præcisè † ad factum, ita quod non euadit periurium soluẽdo interesse:vt est sing.gl. interlinearis in l.si pecuniam.in verb.necesse habeas. ff. de condict. ob. cau. Ita tenet Iaso.in d.§.in bonæ fidei.cum seq.& Alex.in addi. ad Bar.in d.l.amplius.in pen.postil.licet ibi Bar.& malè secundum doct.teneat contrarium. Et idem tenet Alex. in d.consi.xcj.ver.ij.principaliter. volu.ij. vbi respondet ad motiua Bar.vt ibi vide,licet contrarium teneat in cõsi.xij.ver.non obstat sextum arg.lib.ij.sequẽdo Bar.Ful. & Ang.in d.l.amplius.Abb.in d.c.ad nostrã. Ioan.Fab. in d.§. in bonæ fidei. & hoc sensit Ang. in consi. cxxx.
10 volens quod si statutum † prohibeat opponi contra instrumentum omnem exceptionem, quod non intelligatur de compensatione,nisi statutum requireret aliquo casu veram solutionem,secundum Bal.in l.iij.in fin. C. de cõpen.& Feli.in d.c.suborta.ver.& hinc est. & licet hæc opin. sustineri possit propter authoritatem tam illustriũ virorum,tamen deberet intelligi,scilicet de liquidato debito, vel infrà tempus supradictum liquidandum, & de
b specie ad speciem,&c. Tamen semper vidi [b] aliam opin. seruari in curia officialatus Bituricen. & reseruari actio. præfato actori.Ita dico,& censeo ego Nicolaus Boerius in V. I. Licen.salua melius sentientis correctione. Et ad fidem me subscripsi,& signo mei nominis signaui.

ADDITIONES.

a Et est ratio. Adde tex.& ibi Bene.de Plum.in l.si peculium.§. quod si hæred ff.de statu lib.

b Tamen semper vidi. Adde Bene.de Plum.in d.l. si peculium. §.quod si hæredi.suprà alleg.qui tenet hanc contra Bar.

SVMMÆ.

1 *Testes ab aduersario inductos reprobare iure licet,& eorum personas, dicta & incapacitates oppugnare. Et quando, quamque diu id liceat, numero seq.*

3 *Iudex testes repellere potest,non probatis obiectibus, parte etiam id non petente.*

4 *Iudex de conditione testis inquirere tenetur.*

5 *Iudex debet ex officio homines infames repellere, etiã si partes eos admittant:& num.seq.*

8 *Testis falsus reijciendus, & idem iudicium de notario aliorum signa falsificante, & qua pœna vterque plectendus. num.11.*

9 *Falsi crimen,cuius pœna est manus amputatio, est deportatio,cum bonorum præscriptione.*

10 *Pœna exigentis pecunias sine mandato.*

CONSILIVM XV.

VIsis processu & saluationibus testiũ pro parte Ioannæ relictæ Ioannis Baratron, actricis,cõtra Ioan.de Long reum,dictus reus absolui debet à petitione actricis cum expẽsis.
1 Tum † primò,inquãtum actrix petit aduerari obiectus contra testes eius datos,non est admissibilis, cùm ab aduersario inductos reprobare testes possimus, in l. si quis testibus.& authen.si testis dicatur.C.de test.& vtrobique per Bar.& in §.si verò.in auth.eo.& ibi Ang.in iiij.q.iij. in c.si testes.§.pen.Et opponere contra personas, dicta, & eorum incapacitates, in c.præterea. de testi. cog. ver. huiusmodi.& ibi per Inn.& melius in c.præsentium.& c. licet.in iij.de testib. cum simil.& per Abba. in d. c. præsentium. necnõ etiam crimina tempore obiectionis specificare potest,& debet secundum Inn.ibi & Abb.versi. & aduerte, quia à principio. & Bal. in d. auth. si dicatur testis.in fi.& idem Bal.in l.iij.ff.eo.vbi refert & sequitur
2 Inno.vbi s. Quandoque † etiam potest non solùm post publicationem testium facta protestatione in productione testium.per d.c.præsentium. sed profectò post sentẽtiam, quando per iudicem opponere impeditus fuit: vt tex.in c. cum eo. & de re iudi. secundum intellect. gloss. quod dictum reputat singulare Bar. de Bellenzi. in d. c. præsentium.in addi.Abb.in ij.postil.Facit quod no.Bal. post Cy.in l. C.qui ac.non pos.& Bal.in l.j.C.de quæst.
3 Ex prædictis ergo † patet ꝙ aduerare non tenetur, quia ad defensionem quicquid opposuit contra ipsos testes, hoc fecit ad ipsos repellẽdos,quia causam suam agit, iiij. q.vl.in c.omnibus.& se defendit excipiendo c.dilecti.de excep.Cùm aliquos inhabiles,& alios,qui actui non fuerunt præsentes ad testimonium ferendum produxerit ipsa actrix: vt plenè deductũ est in obiectibus per ipsum reum datis: quos profectò iudex ex officio suo eos etiam parte non petente ipsis probatis obiectibus repellere tenetur.ita exquisitè dicit Inno.in c. intimauit. de test.quẽ doct. ibi communiter sequuntur. licet aliud voluerit ibi solẽnis doctor Io.de Lig.& Pet.de Anch. in c.super eo. de testi. Sed illud dictum Inn. sequutus est Lud.de Ro. in repe.rub.de arbi.vbi etiam dicit quòd ipse iudex de cõ
4 ditione testis † & personæ inquirere tenetur: & dicit esse gl.sing.in l.j.§.si præses.super verb.de nominibus.ff. de magis.conue. de quo Ange. post Nicol. de Neap. & Bald.in l.quos prohibet Prætor.ff.de postul. vbi magnificauit illam gl.& est etiam similis gl.pluribus abscondita,in c.quærendum.ij.q.vij.in j.gl.& quod ibi voluit Archi.& pulchrè not.And.Bart.in sua solenni repe. c. testimonium.de testi. vbi dicit aliam esse glo.in l. iij.in prin. quæ inci.inimicitiæ.ff.de testib.& alleg.aliam gl.in auth.
5 de testi. §. sancimus. quæ dicit, † ꝙ si homines vel loci sint infames,quod iudex debet eos remouere, etiã si partes consentiant.Et hoc innuit ille tex.in versi. præcipuè. Et hoc tenet ibi Bar.in j.q.& Spec. in tit.de teste. §. j. in fi.& alleg.etiam aliam gl.licet hoc non dicat clarè,secũdum eum in l.age cum Geminiano.C.de transac. de quo latiùs per Barb.in d.repe.age.&c. tamen secundum glo.
6 Io.de deo.in li. iudicium parte iij. † quemcunque vitiosum reperies,potes de iuris rigore repellere,arg.ij.q.j. in primis.& iiij.q.v.per totum,vj.q.j.infames.ij.q.j.prohibentur.c.ex parte.de testi.& c.super eo.& ij.q. vij. c.testes.& c.ipsi.& etiam tenuit plenè Ant. Cor.in suis sing.
7 in litera testes.in j.cũ similibus infinitis:quia iudex † scire magis potest quanta sit ipsis testibus adhibenda fides. l.iij.§.j.ff.de testi. Sed ex aduerso testes producti debent
8 reiici. Insuper † Iacobus Biot, qui est diuersorum criminum notis notatus,prout alias in obiectibus. Et vltra dicit,ꝙ dictus Biot multifariè falsificauit signum aliorũ notariorum,ideò repellendus,per ea quæ no.Inn.in ij.de fid.instr.& tex.& ibi Bar.in l.ad testium.§. signum.ff.de testa.Spec.in tit.de proba §.iij. ver. illo etiam, &c. nam falsificauit signum cuiusdam notarij curiæ do.Archidiaconi Bituricen.& illius occasione multas pecunias extorquebat,& sic duo crimina satis atque satis nefanda com-
9 misit:quia crimen † falsi est deportatio, cũ publicatione bonorum,vt l.j §.fi.ff.de fal. cuius pœna est manus amputatio. c. j. § scriba.& ibi Bald.Alua. & Car. Alex. de proh.alie.per Fre.in l. iubemus. §.pen.in fi.C.de sacrosanct.

san.eccl. & etiam crimen concussionis. nam dicebat se habere à dicto notario domini Archidiaconi literas sigillatas, cùm non haberet, nec profectò mandatum aliquod exigebat † pecunias, cuius pœna est arbitraria: secundum gl. in l.j. & ij.ff. de concus. & personaliter potest puniri, secũdùm gl. ibi, quam sing. reputat Ang. Are. insti. de act. §. quadrupli. ver. vnum tamẽ not. in fin. not. in l. quod euitandi. ver. tyrocinium. C. de condi. ob tur. cau. Item edicto de calumniatoribus. ff. de calum. l.j. §.
11 j. & ibi † ita dicit gl. quam ibi sequitur Bart. & doct. & alias ibi enumerat pœnas. & gloss. etiam in fin. d. l. ij. de concus. Imò tenetur furti, vt not. doct. in l. etiam. C. de furt. Ad quas pœnas non tẽdit reus, sed ad ipsum repellendum à testimonio, quibus visis non est hæsitandum. Et ita mihi videtur.

SVMMÆ.

1 *Beneficia plura quàm duo curam animarum habentia, an possit quis obtinere, cum dispensatione, vel sine dispensatione. Et idem iudicium de cæteris dignitatibus, persõnalibus officiis & prioratibus. & sub. nu. 4. 5. & 15.*
2 *Ioan. de Lig. opi. super pluralitate beneficiorum.*
3 *Beneficia incompatibilia quæ dicantur.*
4 *Beneficij appellatione continetur pensio.*
6 *Beneficia duo simplicia de iure an liceat habere in diuersis ecclesiis.*
7 *Canonicatus hodie residentiam non requirit.*
8 *Beneficia sine cura potest quis plura obtinere.*
9 *Consuetudo hodie recepta, quòd quis in eadem ecclesia possit habere nedum duo simplicia beneficia, sed & dignitatem & canonicatum.*
10 *Residere quem in pluribus locis impossibile est.*
11 *Præbendas plures obtinere, quid inordinatum est & confusum.*
12 *Maritus non potest viua vxore aliam ducere. Et valet argumentum de matrimonio carnali ad spirituale.*
13 *Honores duos quis capere non potest, item nec duo officia colere & exercere. & nu. seq.*
16 *Beneficia plura, etiam simplicia obtinens, quorum alterum sufficit, peccat mortaliter. Et an valeat ad hæc dispensatio.*
17 *Papa an possit literatis conferre plura beneficia etiam incõpatibilia. & nu. 20. 23. & 27.*
18 *Dispensatio non est facienda propter bonum priuatum, & quid in primis spectandum sit dispensanti. num. seq.*
21 *Præbendæ quibus ferè conferantur.*
22 *Studiorum est tantus fauor, vt quicquid illorum nomine expensum est, Reipublicæ & Ecclesiæ nomine expensum feratur.*
24 *Dispensatio ad plura beneficia obtinenda, facta ob causam priuatam, dissipatio est.*
25 *Papa an possit dispensare suprà & contra ius positiuum, pro sententia & arbitrio.*
26 *Papa tenetur pascere oues suas, & agere œconomum & bonũ dispensatorem.*
28 *Beneficia incompatibilia obtinens, de dispensatione sua docere tenetur.*
29 *Incompatibilitas an possit opponi pendente processu incompatibilitatem habente, & allegari ac iurari, quod aduersarius quatuor aut quinque beneficia incompatibilia obtinebat sine Papæ dispensatione.*
30 *Ius superueniens in eadem instantia, pendente iudicio venit.*
31 *Ius superueniens actori potest allegari in actione vniuersali, siue agatur actione vniuersali, siue reali. Et quid de actione personali. num. seq.*

CONSILIVM XVI.

1 AD q. qua quæritur, vtrum † quis possit pluralitatem beneficiorum ecclesiasticorum curam animarum habentium, aut plures quàm duas, tres vel plures dignitates, personatus, officia, seu prioratus obtinere, sine dispensatione vniendi? dico hanc profectò esse satis atque satis diffusè per gl. & doc. examinatam. nam de ea tractatur in pluribus locis, vt per gl. & doc. in c. sanctorum. lxx. distinct. c. j. xxj. q. j. in c. dudum. in ij. de elec. & ibi Inno. & in cap. iamdudum. de præb. vbi Moder. ponunt Rofred. in titu. de præb. Specu. in tit. de leg. §. videndum. & illud autem. & Io. de Imo. in c. fi. de cleric. non residen. & doc. in cle. gratiæ. de rescrip. Ioan. And. & alij in capitu. gratia. eodem titulo in vj. & Gul. de Laud. in extrauag. Ioan. xxij. execrabilis. hen. & aliquid per Abb. Sic. in capitu. de multa. de præben. Et eleganter prædictus Abb. in sua grandi repe. §. qui verò.
2 c. extirpandæ. eo. ti. Et Ioan. Lig. fecit vnum celebrem † tract. de pluralitate beneficiorum, & glo. & doct. in c. literas. de concef. præb. & Ang. de Cla. in sua summa. in litera, beneficium. Et gl. in prag. sanct. in titul. de colla. super verb. pluralitate, quæ recitat quasi formalia dicta Abb. Sicu. in d. ca. de multa. & c. extirpandæ. §. qui verò. Pro solutione præfatæ q. est primò præsupponendum, quid dicatur beneficiũ incompatibile, seu beneficia incompatibilia, quæ obtineri non possunt sine dispensatione Papæ. Secundò quid appellatione beneficij contineatur. Et quò ad primum dico, quòd sunt duæ dignitates, vel duo personatus, aut duæ ecclesiæ parochiales curam animarum habentes: duæ præbendæ sufficientes, seu duo beneficia simplicia residentiam requirentia: dico officia, & prioratus diuersi, ita quod per assecutionem secundi vnius istorum incompatibilium, vacet primum, si pacificam habuerit possessionem. c. licet. de præb. lib. vj. & pulchrè Pau. de Ca. in cons. cclxv. incip. in primo articulo. vol. ij. & ita prędicta iura glo. & doct. sing. & in prædictis locis manifestè & apertè attestatur. Quò ad secundum, remitto ad vidẽdum Feli. post Abb. in c. postulasti. in fin. gl. ij. de rescri. vbi ponit tres conclusiones, cum pluribus fallen. Et ibi, quid de pensione & præstimoniis, Abb. Sicu. in consi. xlvij. in prin. lib. ij. & in ij. de rescrip. vbi reprehẽdit And. Barb. qui solus tenuit, quòd
3 appellatione beneficij † pensio contineatur, cùm de ipsa quis teneatur facere mentionem: vt ibi per Fel. Hoc habito pro constanti, venio ad quæsitum, an plures dignitates, personatus, prioratus, licet contineantur sub dignitate, vt no. in c. quia propter. de elect. curas etiam plures vel alia beneficia residentiam de iure communi, statuto vel consuetudine ecclesiæ requirentia, quis sine, vel cum dispẽsatione obtinere possit. Et videtur de iure cõmuni, quòd quis duo beneficia titulata, quorum vnum sit sufficiens ad sui status sustentationem, habere & tenere non possit. Et primò, in episcopatibus & archiepiscopatibus patet in c. cum in cunctis. de elect. in c. sicut vnire. de excef. prælat. & de transla. episc. per totum. De aliis autem dignitatibus inferioribus & curatis beneficiis, patet in d. c. multa. & in cle. j. de offi. vica. de regularibus beneficiis. patet de præben. c. cũ singula. in vj. & in cle. j. de supplen. neg. prælato. de secularibus, & nõ simplicibus, vt curatis ecclesiis: & hoc est clarum quod quis non potest duobus præfici. c. cùm ignores. de præben. & tenet Alex. in consi. lxx. in prin. vol. iij. & Abb. Sicu. in consi. xxxviij. lib. ij. nisi vna esset alteri vnita. c. super eo
5 de præb. libr. vj. in simplicibus † verò, & tunc in vna &
a eadem ecclesia[a] non potest quis habere titulos duos vniformes & difformes: patet in d. c. de multa. & melius in d. c. literas. de concef. pręb. & c. j. de consuet. in vj. de quo statim dicam. In diuersis verò ecclesiis habere † simpli-
6 cia duo beneficia, etiam non licet de iure. nam quilibet titulus requirit residentiam personalem. & c. j. de celeb. miss. c. quia nõnulli. & ca. tuæ. & quasi per totum. de cleri. non residen. & d. §. quoniam verò. ca. extirpandæ. de prębend. & ibi Abb. in iij. q. qui hoc probat per quinque rationes.

rationes.& idem Abb.Sicu. in c. conquerente. de cleric. non residen.& in consil.xcvj.versi. ad secundum dubiũ.
7 volu.ij.vbi hoc limitat,nisi canonicatus ecclesiæ nõ † requirat residentiam : sicut hodie communis consuetudo est per totam Italiam,& totum mundum,quæ est de iure approbata.tex.cum gl.in c. cùm omnes. de constit. cum aliis iuribus per ipsum alleg. Nam de iure communi, secundũ eum potest quis habere plura beneficia † sine cura ex quo residentiam non requirunt.d.c.gratia.& d.cle. gratiæ.& Inno.in d.c.cùm iamdudũ.Et præcipuè quando vnum beneficium non est per se sufficiens ad canonicum commodè sustentandum: ideò potest salua consciẽ
9 tia recipere secundum. Et † hodie habet generalis consuetudo,vt etiam in eadem ecclesia quis possit habere nedum duo simplicia beneficia, sed dignitatem & canoniam: quæ quidem consuetudo valet,tex. cum gl.in ver. nisi vnicum.in c.j.de consue.lib. vj. secus si vnum requireret residentiam,vt dictum est,tamen eo in casu potest, secũdũ eum episcopus dispẽsare,vt voluit Freder.in cõs.
10 xcv.aliàs cxx.per d.c.j.de consue.lib.vj.vnde † impossibile est quem residere in pluribus locis.tex.sunt expressi generaliter loquẽtes in d.c.sanctorum.& d.cap.j.xxj.q.j. singula nãque beneficia sunt profectò singulis committenda personis: vt d.c.cùm singula.& vix sufficit vnus vni beneficio deseruire.& d.c.quia nonnulli.Et hac ratione sanctus Thomas in vj.quolibeto,q.vij.dicit,quòd ha-
11 bere plures præbẽdas,absolutè,† est quid de se inordinatum.Itẽ diminuitur cultus diuinus, quod vnus loco plurium constituatur,quia plerunque est inæqualitas, cùm vnus habet multa beneficia, & alius vix potest habere vnum.Et prædicta probantur,secundũ gl.in c.dudum.nã
12 † maritus viuente vxore non potest aliam recipere,vt d. l.eum qui duas.C. de adul. & §.affinitatis. & §.socrum. Institu.de nup. quia bona est argumẽtatio de matrimo-
b nio carnali [b] ad spirituale,c.ij.de transla.epi. not. doc.in
13 c.tuæ. de spon. igitur, &c. Item probatur † in officiis & honoribus secularibus.In honoribus patet:quia duo honores simul quis capere nõ potest, vt in l.libertus.§.cùm simul.& ibi Bart.ff.ad munici.& no. Io. de Imo. in l.qui duos.ff.de leg.j.& Io.de Pla.in l.j.C.quemadmodum ciui.lib.x.in l. fi. C. de assess. & l. quisquis.C. de postulan. & l. his quidem. & ibi Bart. C. qui milita. non poss. lib.
14 xij.In officiis patet:† quia duo officia nõ potest quis habere:& si acceptaret secundũ,careret secundo officio,& salario primi priuaretur. Casus est sing. & ibi Bart. in l. fi.de comita.& in l.comperimus.de præpo. sacro script. lib.xij.sed Io.And.in c.super eo.de præben.in vj. & do.
15 Card.in d.ca.cùm iamdudum dicunt, † ꝙ de consuetudine quis potest plura beneficia simplicia non requirentia residentiam cõtinuam,de cõsuetudine vel statuto ecclesiæ citra dispẽsationem obtinere: & etiã excusat dicta consuetudo,quod ad ecclesiã militantẽ, & quò ad Deũ: dũmodo ille qui pluralis est in talibus beneficiis sit dignus,& literatus iuxta qualitatẽ beneficij, quod intelligitur nisi esset nimia pluralitas.tamẽ gl.in d.c.dudũ, vult
16 quod peccat † mortaliter tenens plura beneficia etiam simplicia,quorum alterum per se sufficit.& ipsam sequitur Abb.Sic.in d.§.qui verò.in iij. q. j. pluribus rationibus motus.& idem in d.c.dudum. nec excusat consuetudo,quando vnum per se sufficit.tamen doc. videntur innuere in hoc valere consuetudinẽ, si solũ circa potentiã retinẽdi plura beneficia simplicia,sine nimia multitudine, dicta consuetudo disponeret : aliàs secus. vnde dicit Abb.in c. cum ecclesiasticæ.de excep.ꝙ in casibus prædictis nõ valeret dispẽsatio,quò ad Deũ, & in foro conscientiæ,nisi fuisset facta ex iusta & rationabili causa.gl. est celebris in c.nõ est.de voto.& c.quanto.de iureiur.vt est in d.c.de multa.in fi.& Abb.ibi post Io.And.in j. cõ
17 trario,dicit † expressè Papam circa sublimes & literatas personas dispensare posse super pluralitate & incompatibilitate beneficiorum.sed tex.in d.extraua.execrabilis. prohibet indistinctè fieri dispẽsationes:& iam factas cassat,& ipso iure annulat : vt dispẽsati vnũ tãtũ ex dignitatibus,personatibus,prioratibus, officiis ecclesiasticis vel beneficiis, quibus imminet animarũ cura, etiã prætextu dispẽsationis sufficiẽtis eisdẽ indultæ retineant : alioqui sunt ipso iure obtentis & obtinendis priuati beneficiis. ¶ Quid dicendũ? Ioan.in d.c.de multa.& ibi Abb.Sicul. dicunt allegãdo sanctum Tho. in j.secundæ q.xcviij. ar.
18 iiij.ꝙ † dispẽsatio non debet fieri ꝓpter bonũ priuatũ: imò ille qui dispẽsat, debet habere intuitũ rationis boni vniuersi,& causæ ꝓpter quã dispẽsat, ꝗæ est triplex, vtilitas,& necessitas ecclesiæ,ac euidens prærogatiua per-
19 sonarũ.Vnde si dispẽsans habet ista præ oculis † non dicitur facere cõtra bonũ publicũ. si enim dispẽsatur cum sublimibus personis, seu literatis habetur cõsideratio ad
20 bonum publicum. nam persona literata † prodest ecclesiæ vniuersali,c. cùm ex eo. de ele. lib.vj. & cũ maximo labore insistit in exercitio scientiæ.Vnde debet recõpẽsari labor.Pro quo facit quod dicit Abb.in c.causam. de
21 iud.ꝙ cõmuniter † præbẽdæ conferuntur ciuibus optimi status & conditionis, & qui multum honorentur, secundum eum : quia cùm tales communiter vel studio, vel laudabilibus vel honoratis curis sint dediti, nedum vna præbenda,sed vix multa beneficia sibi sufficiunt. Et
22 † quicquid exponũt causa studij,dicitur expositũ in vtilitatem ecclesiæ, secũdum doc.in d.c.cum ex eo.de elec. in vj.& Felin.in c.c[illegible]m M.Ferrarien.in fi.de consti.Præ-
23 tereà dicit Host. in † c.graue. de præb. quòd vbi clerici reperiantur indigni tanta indignitate,ꝙ sine peccato nõ potest ei prouideri,melius est paucis dignis,vel vni tantum digno multas ecclesias cõferre: secus si nõ est tanta indignitas:quia cõstruenda est domus ex lapidibus, qui occurrũt.& ipsum sequũtur ibi doc.& Fel. in c.si quando.in fi.cũ seq.de rescrip. Vnde Abb.in d.c.de multa.cõ
24 cludẽdo dicit dispẽsationẽ nõ † debere fieri ob causam priuatã,sed publicam:aliàs nõ dicitur dispẽsatio, sed dissipatio,cùm dispẽsatio secundũ ipsum,ibi sit iuris cõmunis relaxatio facta cũ causæ cognitione, ab eo ergo habet potestatẽ dispensandi de quo habetur j.q.vij.c. requiritis.§.nisi rigor.& idẽ de Zab.in cõsi.xxxv.ver.ad secũdum.Et posset replicari de c.proposuisti.de concessione præb. & de c. ij. de transla.episco. & quæ no.Inno.in c.
25 cùm ad monasteriũ.de statu reg.vbi † dicitur Papã posse dispẽsare supra & contra ius positiuũ, ex sola voluntate,vt no.Bar.in l.j.ff.de constitu.princip. & plenè Fel. in d.c.ad audientiam.in fi.versi.nihilominus attende bene. Ergo Papa faciendo mentionem de dicta extrauagan.execrabilis poterit dispensare, vt quis possit plures dignitates, personatus,curas, & officia obtinere. Quod Abb.Sicul.in d.c.de multa.dicit procedere,quò ad eccle
26 siam militantẽ, quia † nulli licet de suo iudicio iudicare: secus tamen putat, quò ad Deum : nam non debet relaxare sine causa ius fundatum super bono publico, cùm teneatur ex officio pascere oues suas, & facere sicut bonus dispensator, Lucæ x. cap. sed Cardin.Alexan. in c. per venerabilem.qui filij sunt legi. tenet contrarium,per c.cum nostris.de concessio.præbend.in versi.ex indulgẽtia speciali,vel alia iusta causa & per alia pulchra:de quibus per eum. & idem Felin. in d. cap. ad audientiam.in princip.ver.Et puto hoc procedere, etiam quò ad Deũ, apud quem erit tutus taliter dispensatus per Papam, etiam sine causa, & ibi accedant not.per Felin.in cap.ij. cum sequen. de sponsal. & in c.fi. versi.secunda conclusio.de simon.& in d.c.si quãdo.post medium.ver.& po-
27 tissima ratio est de rescrip.Ex quibus † est concludendũ, secundum communem opin.doct. in locis s̃.alleg. quòd quis possit obtinere plura beneficia cum dispensatio-

ne Papæ,etiam fine caufa, dum tamen derogetur extrauaganti,execrabiliter.Io.xxij.licet non fit in corpore iuris claufa.tamen feruatur pro Decretali,& cõftitutione, licet fecurius & tutius fit, quod ex caufa legitima fiat ta-
28 lis difpenfatio. Vnde † oportebit obtinentem beneficia plura incompatibilia docere de difpenfatione fua, aliàs impetrantes illa,obtinebunt recta via, fine obftacu-
29 lo.Sed nunc infurgit aliud dubium † vtrum incompatibilitas pendente proceffu incompatibilitatem habente, pofsit opponi & allegari,ac iurare,quod proceffu pendẽte fuit fibi dictum, quod aduerfarius quatuor aut quinque incompatibilia beneficia obtinebat fine difpẽfatione Papæ:vnde poftquam peruenit ad eius notitiam ipfe impetrauit à Romano Pontifi.quam impetrationẽ nunc allegat.Facit tex. fing. in c. paftoralis. & ibi omnes fcribentes,maximè Abb.poft.gl.de except. & tex. celebris, in c.vt circa.§.alioquin.de electio in vj. & cle. conftitu-
30 tionem.§.cæterum.eo.tit. quia in eadem inftantia † ius fuperueniens, pendente iudicio venit. Et iftud ponunt Dyn.Bal.Et latius Bal.in l.non poteft.ff.de iudi. & Bal. & Ang.Aret.Inftit. de act.in fi.prin. & Bart. in l.fi quis rem.§.fi.ff.de pig.act.& in l.an eadem. §. actiones. ff.de excepti.rei iudic.& per Bar. & ibi Ludo.de Rom. in l. fi Titius.ff.de ver.oblig. & per Bar. in l.j. C. de alien. iud. mutan.cau.fac.& per Bal.in l.per diuerfas, in feptima & octaua quæft.C.manda.& per Ang.de Peru. in l. fi quis vi.§.differentia.ff.de acquirend.poffef.& per Ioan.de Imo.no.in l.fi filius qui patri.ff.de vul.& pupil.fubfti.vbi
31 dicunt,quòd fiue † agatur actione verbali, fiue reali, vt hic,quòd ius fuperueniẽs actori,poteft allegari in actione verbali.Patet,vt l.iiij. ff. de petit. hæredit. in reali, vel quafi.Patet in l.fin autem. §. pofsidere. ff. de rei vendic. & l.ligni.ff.ad exhibendum. vnde fuperuenit in cafu noftro notitia incompatibilitatis fine difpenfatione. Igi-
32 tur,&c.Et idem † dicunt doc.in actione perfonali quòd ius fuperuenit ex caufa de præterito:vt eft cafus in d.l. fi quis rem.§.fin.& ibi Bart.ff.de pigno.actione.

ADDITIONES.

a In vna & eadem ecclefia.Adde quæ dixi in cõfi. xxxj. vbi amplè vide.

b Matrimonio carnali. Adde quæ dixi in confilio quingentefimoquarto.

SVMMÆ.

1 *Ius ex facto oritur.*
2 *Veritas conquifita,magis fplendefcit & elucet.*
3 *Chriftus folidum & firmum eft cuiufque operis fundamẽtum.*
4 *Auus maternus an poffit alimenta præftita nepti repetere, quafi fuerint donata animo repetendi.& num.*12.
5 *Et quid de alimentis vel fumptibus præftitis filio à matre.numero feq diftin num.*8.9.*&* 10.
6 *Matris appellatio,quos comprehendat.*
7 *Patris appellatio extenditur ad omnes afcendentes.*
11 *Mater etiam Iudæa vel hæretica,num teneatur liberos alere perinde ac dotare.*
13 *Alimenta præftanda effe ex fructibus,non ex proprietate.*
14 *Filia quod parit oneri eft patri, nifi ille aut vita exceſſerit, vel paupertate & inopia laboret.*
15 *Alimentandi nepotes vel neptes onus,num ad auum maternum potius iure fpectet,quàm ad matrem,quæ ad fecundas nuptias conuolauit.*

CONSILIVM XVII.

1 Ifo facto,ex † quo oritur ius,vt l.actionum.§. ex facto.ff.de actio.& oblig.& l.fi quis ex pla
2 gis §.in cliuo.ff.ad l. g.Aquil.Quoniam † veritas exquifita magis fplẽdefcit in lucẽ. xxxv. q.ix.graue. Et integrum fit iudicium, quod plurimorum fententiis confirmatur atque corroboratur: vt in c. qui
3 recedit.§.verum.de pœniten.diftin.iiij. nullúmque † opus bonum fieri poteft, vbi Chriftus fundamentum non eft.j.q.j. cùm Paulus. Ideò videtur primò fic dicendum,
4 quòd auus maternus pofsit ipfa † alimenta nepti præftita repetere, nec videtur animo donandi feciffe, & illa præftitiffe: per text.in l.Nefennius.ff.de neg. geft. vbi auia quædam gefsit negotia fui nepotis, & ipfum nutriuit, hæredes antè conuenti actione negotiorum geftorum ab hæredibus nepotis repetebant alimenta præftita nepoti. Replicabatur ex aduerfo, auiam iure pietatis de fuo præftitiffe. Vnde fi mater aluiffet, non poffet alimenta, quæ pietate cogente de fuo præftitiffet repetere, vt determinant ibi iurifcon. quòd ipfa auia repetere poteft alimenta nepoti præftita.Sic in hoc cafu auus,qui gefsit negotia dictę Sciæ defunctæ:dum in themate dicitur,quòd reuenutum dictarum filiarum tunc valebat circa octo vel decem libras turonenfes dũtaxat, igitur, &c. Et hanc partẽ tenet Bal.in confi.ccccxxxj.incipien.quędam vidua verfi.item quæritur.lib.ij.In contrarium facit l.j.& l. alimenta.C.de nego.geft.vbi non poteft alimen-
5 ta † vel fumptus,quos mater filio præftitit, repetere. Idẽ eft in auia,fecundum glo. & Bar.in d.l.alimenta. & in l. Nefennius. & Bar.in fuo trac. de alimentis. Idem dicit effe in auo.vt l.ij.§.non folùm.ff.de excufatio. tuto.nam
6 † matris appellatio extenditur ad omnes afcendentes,fecundum Innocen.in cap.fi verè.de fent. excom. & Bal. in fua margari.in litera, matris appellatio. & idem Ang. de Cla.in fua fumma,in litera alimenta.in ij.quæft.& eft bonus text.& ibi glo.in §.illud quoque.vt liceat matri &
7 auiæ. ficut patris † appellatio extenditur ad omnes afcendentes,vt tenet fingulariter Cardi.Alexan.poft Cardin.Floren.in c.cùm haberet. in finalibus verbis fuis. de eo qui duxit in matrimo.quam.pol.pro adulte. ¶ Quid dicendum? Bartolus in dicta l. Nefennius. & l. alimenta. & ibi Angelus, & pulchrè Salic, concordant ifta iu-
8 ra, diftingendo quòd mater † expendit quandoque necefsitate præcifa, vt quia filius eft infra triennium, & tũc nihil repetit,vt l. nec filium. de pat. potefta. de ifto non loquuntur, nifi in cafibus, in quibus mater non tenetur alere filium, etiam infra triennium, quos ponit Azo, in fumma.C.de pat.in fil.& Bal.in dicta l.alimenta.& in dicta l.filium. Quandoque ex necefsitate caufatiua, vt in petendo tutores,& de ifto nihil ad propofitum, de quo in l.j.& ij.per Barto.Bald.& Salice.C.de neg.geft.Quãdoque expendit,& alimentat filium ex voluntate, & tũc aut onus alimentandi filium fpectat ad alium,puta ad patrẽ,& tunc mater poteft repetere ab ipfo patre, quia mater gefsit eius negotium vtiliter:vt dicta l. Nefennius. ibi:finge patrem peregrè abiiffe: vt l. fi quis à liberis. §. fi mater.ff.de libe.agnofc.nifi modica fuiffet impenfa:quã
9 † tunc repetet à patre,fecundum Pet.de Bellaper. & Cy. & Alex.in d.l. alimenta. fed ab ipfo filio non poteft repetere,etiam fi fuiffet proteftata,quia alius erat facturus:
10 vt l.ij.C.de neg.geft.& tenet gl.in d.l.alimenta.Si † verò onus alimẽtandi fpectabat ad ipfum filium,tunc fi mater alia negotia ipfius filij gerebat,in dubio videtur expẽdiffe de bonis filii:vt dicta l.Nefennius. in fi. Si verò negotia filij nõ gerebat, in dubio videtur facere animo donãdi,& nõ repetẽdi:vt d.l.alimẽta. in prin.nifi fuerit proteftata,vt dicta l.Nefennius.Et idem Abb.Sic.& docto. in cap.vno.de infant.lãgui.Sed funt alii cafus in quibus mater nõ repetit,& cũ proteftatione, vt in filia vulgò cõcepta:dicta l.fi quis à liberis.§.j.Item fi † mater eft Iudæa,
11 vel hæretica,quia tenetur alere,ficut dotare,l.mater.cum fua glo.& ibi Cyn.& doct.de iure dot.Idem,fi culpa matris diuortium fuerit factum: quia tunc filius debet ali apud patrem expenfis matris, fecũdum gl.cum qua tranfeunt ibi communiter doct. excepto Salic. in dicta l. alimenta.& idem gloff.in authen.fi pater. C.de repud.licet opin.

opin.Sali.in puncto iuris secundum Alexan.in d.l.alimẽta, sit verior.Sed licet ista distinctio doct.loquatur in ma

12 tre:tamen idem † est dicendum in auo materno, qui non poterit repetere: quia ad matrẽ eius filiam spectabat onus alimentandi, quia neptis erat duorum auorum, quãdo fuit eidem tradita, & sic infra triennium. vnde ab ipsa matre debet repetere, & non ab eius nepte, vel eius hærede, etiam si fuisset protestatus, secundum glo.in d.l.alimenta. Item iste auus videtur expendisse & aluisse suam neptem de bonis ipsius neptis, cùm bona neptis suæ gerebat, vt d.l.Nesennius, & si plus expenderit, quàm à reditibus bonorum ipsius neptis perceperit, sibi est imputãdum: vt l.iij.ff.vbi pupil.educa.deb.& l. mediterraneæ: de anno.& trib.& ibi Bar.& Ioan.de Pla.lib.x.& c.cùm

13 nuper.& c.sopitæ.de cens. Nam alimenta † debent præstari ex fructibus, non ex proprietate, hoc est, quòd non debet vẽdi proprietas bonorũ pro dictis alimẽtis, l.imperator. & no.doc. ff.ad Trebel.& l.qui bonis.& ibi Ang. ff.de cessio.bono.& d.l.ius alimẽtorũ.Alex.in conf. c.in fine.vol.j.quia non gessit bona ipsius neptis, credetur animo donãdi fecisse, & intuitu pietatis.& d.l.alimẽta.cũ sua gl.maximè si non fuit protestatus, nec in libro suarũ rationũ aliquid expendisse se scripserit pro dicta sua nepte, vt d.l. Nesennius. Et est præsumptio iuris quòd paterno affectu eam nutriuerit, cùm eidem multo tempore seruiuit postquàm peruenit ad ætatẽ: vt l. si paruo. & ibi Bar.& Alex.C.de neg.gest. Et sic non potest repetere, per iura s̃.alleg.& tenet Bal.in consi. clxiij.incip.opi-

14 nio domini Bart.lib.ij.Et pro ista † opin. allego tex.celebrẽ decisiuum huius q.in l. non quemadmodum.& ibi singulariter.Bartol.ff. de lib.ag.vbi tex. inquit circa medium. Nam manifestum est id, quod filia parit, non auo, scilicet materno, secundum gloss. sed patri suo esse oneri, nisi pater aut nõ sit superstes, aut egens sit, d.l.si quis à liberis.§.mater.& sic auus maternus tenetur alere neptẽ, vel nepotẽ, vbi maritus suæ filiæ est mortuus: vt in casu nostro, & ibi:pater est pauper, ergo nõ repetit. Et etiã dicit ibi Bart.per illum tex. quòd auus maternus debet po-

15 tiùs alere nepotes, vel neptes, quàm hæredes mariti filię, & sic magis quàm mater quæ cõuolauit ad secundas nuptias, cùm apud vitricum non debent ali filij, vt no. glo. & doct. in l.j.C. vbi pupil. educ.& in l. fin. C. de contrar.iudic.tute. Et ita per dicta iura consulo ego Nicolaus Boer. Iuris vtriusque Licen. & saniori consilio semper saluo, dico dictum auum maternũ non posse alimẽta nepti præstita ab hæredibus neptis repetere, & ipsos hæredes neptis ab impetitione ipsius aui, vnà cum expẽsis fore absoluẽdos: & in huius rei testimonium me subscripsi, & sigillo meo signaui.

SVMMÆ.

1 *In obligatione generali veniunt omnia bona præsentia ac futura, etiam nulla facta mentione de futuris.num.seq.*

3 *In actione hypothecaria intentata per singularem successorẽ, habentem causam à debitore, sufficit in obligatione generali probare rem contentiosam fuisse in bonis debitoris etiam post obligationem contractam.*

4 *Res nõ solùm acquisita iure dominij vel quasi, cadit in obligatione, sed etiam à debitore possessa.*

5 *In bonis nostris, quæ venian computanda.*

6 *Pertinere, verbum quæ comprehendat.*

7 *Dolus authoris nocet eum allleganti.*

8 *Dominium non acquiritur sine traditione.*

9 *Donator vel venditor quotiescunque est in possessione, etiã post donationem vel venditionem, contractus præsumitur simulatus.*

10 *Probatio facta per personas à iure prohibitas, non iuuat.*

11 *Ad dominij & possessionis probationem, quæ requirantur.*

12 *Ad dominij translationem num pretium requiratur.*

13 *Testes deponentes de venditione, nõ tamen de certo pretio, non probant.*

CONSILIVM XVIII.

VISIS meritis causæ pendentis coram domino Locumtenen. Bituricen. inter honestum virum Iaquelinum de Molison, & eius aduersarium opponentem reum, debet idem actor obtinere cum expensis, non obstantibus ex aduerso propositis. Et primò, quòd debitoris vinum, à quo dictus reus illud emit contentiosum, erat suum, quòd necnõ omnia cætera bona præsentia, & futura eidem actori fuerũt obligata: vt patet per instrumentum obligationis productũ, l. ante omnia, ff. de prob. quia in generali obligatione

1 † bonorum veniunt præsentia & futura quæcunque: vt l.fin.& ibi Cyn.Bartol.Bald.& Salice.C.quæ res pignori oblig.possunt. Et quod no.Bart.& Alex. in addit. in l.

2 si ita.ff.de auro.& argen.leg. etiam † si simpliciter bona debitoris essent obligata, non facta mentione de futuris, vt d.l.finali.§. finali. Sed vinum quæstionatum pertinet debitori, & repertum est, in domo & bonis suis, vt patet,

3 per inquestam actoris. Item, quia † in actione hypothecaria intentata per singularem successorem habentẽ causam à debitore sufficit in obligatione generali probare vinũ vel rẽ contentiosam fuisse in bonis debitoris, etiam post obligationem cõtractã. Iste est casus magistralis huius processus decisiuus, & ibi Bart. in l. & quæ nondum sunt.§.j.ff.de pignori.& istud pulchrè tenent Cyn. Bart. Bal.& Sali.in l.cùm res.C.si alie.res pigno.dat.sit.& Bar. & singulariter Alexand.in addit.in l.rem alienam.ff. de pign.actio.& Ioan.Fab.Ang. Aretin. versic.tertio casu. & ibi pulchrè Iason Instit. de actio. §. item Seruiana. & Bal.consi.xxxvj.inci. factum sic se habere videtur.lib.iij. & Specu.in tit.de oblig.& solu.§.j. ver. sic. sed quid debet creditor probare in hypothecaria.& ibi Ioã. And.in

4 addi.agitur, &c. Item, quia † res nõ solum acquisita iure dominij, vel quasi cadit in obligatione, vt s̃.dictũ est, sed etiã à debitore possessa, secũdũ doc. vbi s̃. quæ ab omni-

5 bus potest recuperari, vt l.pignoris. C.de pign. Nam † in bonis nostris computari sciendũ est non solùm quę dominij nostri sunt, sed etiam, quæ bona fide possidemus: vt l. bonorum. §. in bonis. ff. de verb. signif. vt l. rem.& ibi post Bart.Sozin.ff.de acquiren.rer.domi.& Iason in §.sed istæ.Instit.de actioni. Nam sufficiẽter ꝓbauit vinũ pertinere debitori, post etiã obligationem quod

6 verbum, Pertinere, † comprehendit etiam possessa: vt l.verbum illud, pertinere. ff.de verb.signifi.quarè indebitè reus se opposuit aduersus executionem ad instantiam dicti actoris factam in bonis dicti debitoris. Item

7 non obstant primò † per dictum reum allegata, quòd emit dictum vinũ à debitore actoris, & vti illa causa & adminiculo sui authoris, & sic arguitur dolus authoris sui, qui sibi debet nocere: vt l.apud Celsum.§.de authoris.& §.authoris autem dolus.ff.de doli mali & metus except. Secus est si non adiuuisset se adminiculo authoris, secundum Bald.in l.de rebus.in fin.C. de dona. ante nupt. & Ioan.Fab.in dicto §. itẽ Seruiana. & ibi Ias.quod dictũ fuit originale Specu.in d.titul.de oblig.& solu.§.j.in versicul.sed pone centum mutauit. & hoc est propriè illud,

8 quod vult Bartol.in d.l.rem alienam. Prætereà dicta † vẽditio facta per debitorẽ eidem opponẽti, præsumitur facta in fraudem dicti authoris sui creditoris, quia dictus debitor reperitur in possessione vini, vt dictũ est, vt probatur per inquestam. Sed dominium non acquiritur, nec transfertur sola voluntate, vel consensu partium, nisi sequantur traditio & possessio, vt l. nunquam nuda. ff.de acquirend.rerum dom.& l.traditionibus.C.de pactis.& bonus text.in l. si ager. ff. de vei vendi. etiam si interuenisset instrumentũ venditionis, in quo etiam dicatur, vendidit, & tradidit, vt est text.not.& ibi Bart.& Alexan. in

l. prædia. ff. de acquiren. possess. & not. pulchrè Bald.& Ang. Aret. Instit. de rerum diuis. §. per traditionē.& Pau. de Cast. in consi. cxxxij. in antiq. sed quotiescunq; dona-
9 tor † vel venditor est in possessione etiam post donationem vel venditionem, contractus præsumitur simulatus: vt l. sicut. §. superuacuam. ff. quibus modis pignus vel hypothec. & per Bart. in l. post contractum. ff. de do. cum not. per glo. Bart. Bald. & Sali. in l. fin. C. de remissio. pign. maximè vbi talis venditio vergit in præiudiciū tertiæ personæ, vt not. sing. Bar. & doc. s. alleg. & Bal. in consi. ccccciij. incip. super primo libro iiij. & in hoc est consuetudo generalis, *Donner & Retenir*, &c. quæ ibi di-
10 xi. Item non obstat † probare per ipsum reum dedisse vasa in quibus vinum de quo agitur, repositū extitit prout visus fuit probare per testes de Campo de flore per patrē, fratrē dicti debitoris, & per cæteras personas à iure ferre testimonium prohibitas, quæ probatio nō releuat, l. parentes. & ibi omnes doct. C. de testi. & l. idonei. & l. testis idoneus. ff. eo. tit. quæ omnes sunt canonizatæ. iiij. q. iij. in ca. aliàs daretur materia, & maxima aperiretur fraus homini ad malum inueniendum de dicto contra-
11 ctu. Item, & vbi † essent idonei testes, quòd non, cùm habeant commodum in eorum depositione, per hoc tamē nec etiam per receptionē vnius vasi seu tonelli cum dimidio vini quæstionati probaretur dominium aut possessio dicti vini: quia non sequitur, cùm possibile sit, quòd habuerit dictum vinum pro locatione quinque vasorū.
12 Tum etiam & peremptoriè pretium † non interuenit, quòd interuenire debet, vt l. ij. §. j. & l. in venditionibus. ff. de contra. emp. & instit. eod. §. pretium. & §. item pretium. de cuius conuentione vel numeratione, aut fide de eo habita apparet, quod requirebatur: vt d. iuribus. & §.
13 traditæ. cum ibi not. Insti. de rerum diui. quia † licet testes deponant venditionem fuisse factam, tamen nō deponunt de certo pretio, quare non valet depositio: vt tenet Alex. in consi. xxviij. versic. ad hoc vol. ij. & Roma. in consi. xcj. tertiò videndum. & sing. in consi. cccv. vers. secundò idem probatur. Et talis venditio præsumitur simulata, vt ponit eleganter Bart. in consi. lx. incipien. Petrus Nicolæ. & in l. pacta nouissima. & ibi Bal. & doc. signanter Alex. C. de pact. & in l. iij. C. de postulan. & in l. si ex pretio. C. si cer. pet. bonus est tex. & ibi glo. & Bart.
14 in l. emptor. ff. de aqua pluuia arcend. nam nuda † & imaginaria venditio pro non facta est habenda: & ideò nec alienatio eius rei intelligitur, vt l. nuda. & ibi glo. ff. de cōtrahend. emp. & not. Bald. in consi. incipiente, A. vendidit. quod est positum post eius lect. Insti. & Cæpola in cautela cccviij. & latius in tracta. suo de empt. & venditio. & loca. de pacto de retrouend. & Angel. Areti. Insti. quibus modis pat. potestas soluitur. §. prętereà, & in rub. de exceptio. in prin. versi. postquàm. & docto. in cap. ad nostram de contrahend. empt. & latius in c. illo vos. de pig. Et ita mihi videtur, correctione alterius meliùs me sentientis semper salua.

SVMMÆ.

1 *Hæres testatoris ad debita & onera hæreditatis sibi delatæ & contingentis astringitur, non tamen præscriptos sibi fines transgredi tenetur. & num seq.*

3 *Vsusfructus, qui relinquitur in testamento, licet ipso iure acquiratur, tamen per hæredem debet induci vsufructuarius in possessionem rerum, quarum vsusfructus relictus est, aut per vnum ex cohæredibus, cùm vsusfructus sit diuiduus.*

4 *Vsufructuarius tenetur prius cauere hæredibus de vtēdo & fruendo arbitrio boni viri, quàm vtatur vsufructu. Nec testator potest remittere hanc cautionem num. seq.*

7 *Qui non detinent vel possident, non possunt conueniri, cùm de iure, tum de consuetudine.*

CONSILIVM XIX.

VISA petitione Ioannis Bonet. & Annæ Chābonne coniugum, contra Ioannem Ferry, & Petrum Buchart reos, facta corā domino Balliuo Bituricen. seu eius Locumtenente, non est
1 admissibilis, rationibus sequentibus. Et primò, quia † dicti actores se debebant dirigere, & conuenire facere hæredes defuncti Gulielmi Nōcier, dit Boulet, mariti quodam prædictæ Annæ actricis, ad ipsos actores patiendū vti frui vsufructu per dictum defunctum eidē actrici cōstituto: vt legitur & not. in l. corruptionē. C. de vsufruct. & l. ij. §. j. & ibi Bart. & Alex. de Imo. ff. de verb. obliga. & l. si mihi. & ibi Bartol. ff. de vsufruct. lega. quia alius nō tenetur, nisi hæres testatoris, l. si seruus. §. qui margaritam. in finali. Bartol. ff. de lega. j. Ad hoc l. final. §. & si præfatam. C. de iure deliberan. nisi fuissent specialiter grauati ab ipso testatore ad onus huiusmodi, si pro tali onere subeundo aliquid eis reliquisset, l. Labeo. C. de fideicommiss. l. planè. in ij. ff. de lega. j. Sed non reperitur, quòd à dicto Mercier testatore fuerit onus soluendi aut dādi specialiter eisdē iniunctū hæredibus, vt patet ex te-
2 nore siue narratione dictæ petitionis. Igitur debēt † absolui, vt pulchrè tenet Alex. in cōs. lxxij. vol. v. Item, quia
3 † licet vsusfructus qui relinquitē in testamēto, acquiratur ipso iure, vt l. si partem. §. j. ff. quemadmod. seruit. amitta. & no. glo. in d. l. corruptionem. in verb. alterantibus. C. de vsufru. & Bart. in l. si vsusfru. mihi. ff. de vsufr. leg. tamen per hæredes debet induci vsusfructuarius in possessionem rerum, quarum vsusfructus relictus est, aut per vnum ex hæredibus, cùm vsusfructus sit indiuiduus. l. v. §. reo. ff. de vsufructu. & in §. fi. vsusfructus. ff. ad legē Falci. Vel inducatur per aliquem ex executoribus dicti testamenti. Ita dicit Alexan. in consi. lvj. in fine. volumine iij.
4 Item alia ratione, quia † vsufructuarius priùs tenetur hæredibus cauere de vtendo & fruendo arbitratu boni viri, quàm vtatur vsufructu: vt l. j. & per totum. ff. de vsufructua. quemadmod. caue. & l. vsufructu. C. eod. Quā actores, aut dicta Anna non obtulerunt dare, prout volunt iura & doct. in dictis iuribus. Et etiam in vxore relicta vsufructuaria: vt l. j. & omnes. C. de vsufruct. & in authen. hoc locum. C. si secundo nub. & Paul. de Monte pico, in repe. l. Titia. §. Titia. ff. de legat. ij. maximè quando conuolauit ad secūda vota, vt in pręsenti casu: vt no. in auth.
5 cui relictū. C. de indicta viduitate. Nec † testator potest hanc cautionē remittere, d. l. j. ff. de vsufruct. & l. scire. C. vt in possess. leg. ne detur vsufructuario materia delinquēdi, cùm sit inducta in fauorē hæredis: vt ibi not. & in dicta l. j. vsusfruct. queadmod. cauea. & in c. fi. de pig. & singulariter Alexand. in consi. lviij. ver. non obstat. lib. iij.
6 Prætereà dicta † vidua præstita cautione, debebat se dirigere erga hæredes, aut possessores hæreditagiorū, super quibus eidē per dictū defunctū Mercier vsusfructus cōstitutus fuerat, & eisdē possessoribus intimare cōstitutionē dicti vsusfructus, & inhiberi facere de nihil aliis tradēdo, præterquā eidē actrici, & l. vltim. §. frui. in prin. ff. si vsufru. peta. & quod minimè fecit, nisi à tēpore inchoati processus: vt l. certum. C. de rei vendica. Per quæ apparet, ꝙ dicti rei semper habuerunt iustam ignorantiæ causam iuris per ipsam Annam prætensi, & durante tempore, quo tenuerunt in censam & firmam annuam hæreditagia dicti defuncti ipsi soluerunt dictis hæredibus, quibus tenebantur soluere: vt C. de hæredita. action. per to-
7 tum. Præterà præfati † rei nō sunt ampliùs occupatores, nec detentores in vim censæ, aut aliàs hæreditagiorum dicti defuncti Mercier, & longè antè inchoatum processum, qui soluerant integram censam dictis hęredibus, & remanserunt quitti & liberati à dicta censa. Or qui nō possident, nec detinent, nec possunt conueniri tam de iure, vt authent. sed hodie nouo iure. & ibi Cyn. Bal. & sequac.

sequac.C.de actio.& obliga.& auten.hoc si debitor possideat.& ibi doct. C. de pig. & moschis. ff. de iure fisci. quàm etiam de consuetudine notoriè hîc Bitur.obseruata.Et pariter nihil debent, aut debebant ante præsentem processum inchoatum occasione censæ prædictæ hæredibus dicti defuncti Mercier.Et posito,& non concesso, quòd essent debitores, non possent conueniri, nisi vltimo loco, & discussis priùs hæredibus, & possessoribus dictorum hæreditagiorum: vt l.pen. & fi. C. quando fiscus vel priuatus.& l.iij.C.de hæredi.actio.l.à diuo Pio. §.super rebus.& Bartol.& Alexand.ff.de re iudica.Item non obst.dicere nec allegare,quòd dicti rei tenuerunt,& possederunt ante initium præsentis processus, & causæ hæreditagia dicti defuncti: quia hoc potius facit pro ipsis defensoribus:& verum dicũt,& sic oportebat,quòd tempore inchoati processus detentores hæreditagiorum fuissent,vt dictum est.Igitur concludo,vt suprà,saluo saniori semper consilio.

SVMMÆ.

1 *Papa an possit dispensare cum Principe, circa matrimonium iam consummatum dissoluendum,& cum alia contrahẽdum:maximè si ex vxore sua nõ possit liberos habere,qui possint succedere Regno & coronæ.& nu.6.7. dist.nu.21.*
3 *Consummatio quæ consistit in facto,non potest haberi pro non facta.*
4 *Papa potest dispensare cum illo, qui contraxit secundò matrimonium de præsenti, secuta copula, licet per verba de præsenti cum alio primò contraxerit, & matrimonium non est consummatum.*
5 *Diuortium an habeat locum de iure Canonico.*
8 *Maritus an possit religionẽ intrare, sine sua vxore. Et quid si vxor sit senex & sterilis.*
9 *Innocentij Papæ responsum ad Principem quærentem & flagitantem matrimonij solutionem.*
10 *Papa non est supra ius Diuinum.*
11 *Matrimonium semel consummatum, semper durat indissolubile.*
12 *Matrimonium,quid.*
13 *Matrimonium non potest monialis contrahere, etiam cum Papæ consensu,aliàs diceretur meretrix.14.*
15 *Ex monachatu an possit esse regressus ad matrimonium.*
16 *Cognatio spiritualis impedit cõtractum matrimonij, & iam contractum dissoluit.*
17 *Papa potestatis plenitudinem habet. Et quid inde manet & profluat.num.seq.& 20.*
19 *Principum placita legis vigorem habent.*
22 *Vxorem dimittere,non est contra prima legis naturæ præcepta.*
23 *Papa in quibus possit dispensare.24.*
25 *Diuortium à quo primum inductum.*
26 *Martini v. Papæ dispensatio cum eo, qui germanam suam in vxorem duxerat.*
27 *Papa dispensando in gradu prohibito, videtur absoluere ab excommunicatione,quam incurrunt contrahẽtes nuptias prohibitas.*
28 *Papa an possit dispensare, vt vxorem patris defuncti nepos possit accipere in vxorem.*
29 *Papa dispensando potest approbare matrimonium nullum ex defectu inducto à canone.*
30 *Papa potest facere de monacho non monachum.*
31 *Papa potest dispensare cum religioso professo,super voto continentiæ.*
33 *Papa potest voto castitatis dispensatiuè sublato concedere,vt quis matrimonium contrahat ex causa. Et an id liceat in clericis.num seq.*
35 *De clerico potest fieri non clericus Apostolica authoritate.*
36 *Papa si dispensauerit cum Diacono,ratione nobilissimæ Dominæ,an compellatur illam ducere.*
37 *Matrimonium metu contractum,an consistat.*
38 *Metu gestum,an ratum habendum.*
39 *Dispositio qualificata vbi requiritur ad actus substantiam, non satisfit iuri,si non interueniat actus qualificatus.*
40 *Qualitas informat & qualificat subiectum,cui inhæret.*
41 *Actus eligendi,voluntatem & libertatem desiderat.*
42 *Matrimonium debet esse liberum.*
43 *Matrimonium metu cõtractum, an teneat vel rescindatur, actione quod metus causa,& num.50.51.52.*
44 *Matrimonium non contrahitur inter coniunctos.*
45 *Debet,verbi natura.*
48 *Metus impedit sobolis procreationem.*
49 *Matrimonium quorsum sit institutum.*

CONSILIVM XX.

1 VTrum Papa † posśit dispensare cum aliquo Principe circa matrimonium iam consummatum dissoluendum, & cum alia contrahendũ, maximè,si ex sua vxore non posśit liberos habere,qui posśint succedere regno & coronæ? Et videtur
2 primò,quòd non posśit † dispensare de iure Diuino. nã Christus dicit: Quos Deus coniunxit, homo non separet.Genes.ij. & Matthæi xix.& Lucæ xvj.& c.scribit nobis.xxvij.q.ij.hoc.& c.quos Deus coniunxit.xxxiij.q.ij. & c. inter corporalia de transla. epis. Item ait dominus, Quicunque dimiserit vxorem nisi ob causam fornicationis,& aliam duxerit, mœchatur, vt Matthæi v. & Lucæ xvj. & c.pen.de diuortiis.& xxxij.q. j. c. dicit Dominus. Item dicitur Genes. ij. Relinquet homo patrem & matrẽ,& adhærebit vxori suæ,& erũt duo in carne vna.quę verba habentur Matthæi xxvj.& Marci x.& tex.in c.gaudemus.de diuor. & hoc in terminis expressè tenet gl. vlt. quam ibi cõmuniter sequuntur doct. in cap. ex publico. de conuersi.coniug. Secus si non est consummatum per copulam carnalẽ,secũdum gl.Inno.& Host.ibi,dicẽtes. Papam non posse dispensare circa matrimonium cõsummatum, maximè inter fideles: inter verò infideles bene dispensat Papa,vt ca.quanto.& ibi Abb. Sicul. de diuor. & Cardi.Alexan.& ratio quàre Papa non potest dispen-
3 sare,quia cõsummatio † quæ consistit in facto, non potest haberi pro non facta:xxxij.q.v.c.si Paulus.l.in bello. §.factæ.ff.de capt. & idem tenet glo.in d. c.inter corporalia.super verb.fortius.Et idem Host.& Ab. Sic.in c. fi.
4 de spons.duo.vbi † Papa potest dispensare cum illo,qui cõtraxit secundò matrimoniũ de præsenti, secuta copula,licet per verba de præsenti cum alia primò cõtraxerit, & matrimonium non est consummatum. Et tenet Arch. in c.quapropter.xxvij.q.ij.& idem Bal. & ibi Alex.de Imol.in addit.in l.fi.C.de episc.& cle.& Bal.in l.j. C. de spon.versi.tertiò oppo.& Io.de Imo.Bar.Soz.in l. si cui fuerit.ff.de condi.& demon.& idẽ tenet Bal.in l.ij. C. de secun.nup.& notabiliter in l.j.C.si nup.ex rescr. petã.& istud sentit gl.& Bar.in l.j.in prin. ff. de dote præleg.vbi
5 dicit ꝙ diuortium † non habet locũ de iure canonico, vt no.etiam gl.de iure ciuili in l.reum.ff. rerum amot. Item probatur per tex.celebrẽ.in c.ex parte.in ij.de cõuer.cõiug.vbi etiã vult circa matrimonium nõ consummatũ,ꝙ nisi reperiretur interpretatio ecclesiæ, posset dici illud indissolubile.vnde dicit Abb.Sic.in d. c. ex publico, per
6 illum tex.ꝙ † nisi in casu expresso,scilicet per ingressum religionis,nõ posśit Papa illud matrimonium dissoluere. & tenet expressè Lapus in allega.lxxxvj. Item nõ obstat
7 si opponatur per regem,quòd vxorem † habet sterilẽ,à qua petit separari causa procreãdæ sobolis,& successoris habendi in regno,quia secundũ Bald.in c.lator.de re iudi. non potest Papa super hoc dispensare.& no.etiã Bar. de Bellenzi.in addi.Abb.in d.ca.ex publicæ.Pro hoc dicto Bal.gl.interlinearis,iuncto tex. in c. cũ sis.super ver.
8 sterilis,de conuer. coniu. vbi dicitur † maritũ non posse

intrare religionẽ,nisi cum vxore, nisi vxor quæ remanet
in hoc seculo, sit senex & sterilis. Secus dicit gl.quando
est iuuenis,licet sterilis,quoniã iuuenes mulieres,& steri-
les multæ sunt,quæ cõtinere nõ possunt,nec volũt, ideò
Petrus de Per.quẽ refert Abb.in d. c.ex publico. dicit ꝙ
9 quidã † Princeps petiit ab Inn. Papa, vt dissolueret ma-
trimoniũ non consummatum per eum cõtractum . Papa
respondit se non posse dispensare:cui per principem fuit
alleg.gl.d.c.ex publico.& Papa maledixit illam glossam.
sed dicit Petrus se non recordari , an Papa dispensaue-
rit,vel non,quia matrimonium confirmatum vel non cõ
summatum est de iure Diuino,secundum Host. & Abb.
10 Sic in d.c.ex publico.sed Papa † non est supra ius Diui-
num,per nota.in c.proposuit.de concef.præbẽ.& c.quã-
to.de transla.episco.& c.literas de restit. spo.& in l. j. ff.
de constit.princip.& in l.fi.C.si contra ius vel vtilita.pu
blic.quia potius diceretur errare , quàm legem condere.
xxv.quæst. j. sunt quidam.licet matrimonium approba-
tum ab ecclesia,sit de iure positiuo:tenendo gl.in d. c.ex
publico.Vnde Christus,cuius Papa est vicarius in terris,
non venit soluere legem,sed adimplere,Matth. v.xj. q.j.
magnum.& plenitudo potestatis. nam quæ in executio-
ne bonitatis,non autẽ prauitatis cõsistit,aliàs mutato vo
cabulo,nõ plenitudo potestatis, sed tẽpestatis diceretur.
11 Præterea dicit † tex.in dicto c.quãto de diuor.quod ma-
trimoniũ consummatũ semper durat,nec potest dissolui
aliquo casu.& ibi Abb.dicit,quòd per illũ tex. posset ar-
gui quòd ecclesia non potest dispẽsare.Hoc patet per dif
12 finitionem matrimonij , quia † dicimus quòd est maris
atque fœminæ coniunctio,indiuiduam vitæ consuetudi-
nem retinẽs.xxvij.quæstio.ij.§.j.ff.de ritu.nup. & Instit.
de pat.potesta.in prin. Et hoc tenent ibi Christo. Porc.
in gl.indiuiduam.& Ang.Are.ver.addas tamẽ . Et istam
partem tenent Ioann.de Ana.in consi.xcj. volens quòd
13 monialis non posit † etiam cũ licentia Papæ contrahe-
re matrimonium,per tex.in ca.ad nostram.de statu.mo-
14 nach.Et dicetur meretrix, † & sic qui eã acceperit debet
decapitari de iure ciuili,l.si quis non dicam rapere. C.de
episco.& cle.quæ est canonizata.xxxvj.q. ij. si quis. licet
de mãsuetudine canonũ leuiùs punitur.c.si quis episco-
pus. xxvij. q.j. cum aliis per Ludoui. Bolog. in d.consi-
lio Ioan. de Ana. in addi. allegatis , & idem tenet Ioan.
And.in d.c.ex publico.in fi.tamen in regula actus legiti-
mi.de reg.iur.lib.vj.in mercuria. relinquit sub dubio. vbi
ponit quæstionem de quodã rege,qui vnicum filium ha-
15 bebat † monachũ,qui petebat à Papa,an cum illo,vt ma
trimoniũ cõtraheret,posset dispẽsare,aut simpliciter,aut
ad tẽpus: & arguit ad ambas partes,& decisionẽ remittit
ad Papã;de cuius potestate quæritur.Itẽ Rex Frãciæ mo
dernus leuauit quendam filium de sacro fonte quondam
reginæ,cum qua intendit contrahere matrimonium,vn-
16 de † inter leuantem seu tenentem , & matrem baptizati
contrahitur cognatio spiritualis,quæ cognatio spiritua-
lis impedit matrimonium contrahi , & dirimit contra-
ctum:vt capitu.Martinus. & c.veniens. de cog. spiritua.
& capi. j. eodem.titul.in vj. ¶In contrariũ videtur quòd
17 † Papa posit dispensare, & quòd Rex ipse facilè possit
cum dicta Regina matrimonium cõtrahere. Nec obstãt
superius allegata.nam Papa habet plenitudinem potesta
tis.ij.q.v.decreto. Nã secundũ Aristotelem ij.Metaphysi
18 cæ:vbi est † plenitudo potestatis, inde pẽdet & perfluit
virtus sequẽtiũ, & ideò plenitudinẽ potestatis relinquit
Christus vicario suo Petro, & successoribus. cap. ita do-
minus.19.dist.& c.omnes.& ibi Car.Ale.23.dist.quia Pa
pa gerit vicẽ in terris nõ puri hominis,sed veri Dei:in c.
inter corporalia.de trãs. epis.& c. ꝑ humani. de homic.
li.vj.Itẽ in iis quæ vult,est pro ratione volũtas,vt Instit.
de iure natur.§.sed quod Principi placuit,iuxta illud:Sic
19 Volo,sic † iubeo, sit pro ratione volũtas: vt l.cæterùm.
ff.de vsu.& habita. Nec est, qui ei dicat, cur ita facis. de
pœn.dist. iij.§. ex persona. & de iniustitia potest facere
20 iustitiã:vt c.debitus honor. de appellat.& dispensat. † cõ
tra Apostolum.xxxviij.dist. lector. Et etiã contra cano-
nes Apostolorũ.lxxxvij.dist.presbyter. Item contra ve-
tus testamentũ in decimis non dãdis : vt c.ex parte.cũ se-
quẽ.& c.à nobis.de deci. Et tenet Alex.in cõs.cvij.versi.
istud idem.volumine ij.Item, in voto vt per gl. & doct.
in cap.nõ est de voto.& in aliis casibus nota.& collectis
per Host. & Felin.in ca.quæ in ecclesiarũ.de constit.fa-
ciunt ea quæ no.doct.in d.c.inter corporalia.& d.c.pro-
posui.Pet.de Anch.in repet.cap.canonum statuta.de cõ
stitu.tractando eleganter de potestate Papæ circa matri-
21 monia,† distinguit : quia aut loquimur in matrimonio
contrahendo & initiando, aut in matrimonio initiato
per verba de præsenti non consummato:aut in matrimo
nio consummato. Et in primis duobus casibus nõ est du
biũ quòd Papa potest,sed nõ in vltimo:scilicet in matri-
monio iam consummato dicit Papam non posse dispen
sare. Item beatus Tho. prout refert de Bellenzi.in addit.
Abb.in d.cap.ex publico. dicit in iiij. senten. dist. xxiiij.
22 q.ij.art.ij. vltra mediũ, quòd dimissio † vxoris , non est
contra prima præcepta legis naturæ: ideò dicit ꝙ primo
modo sub dispensatione cadere posse videtur. Et huius
sententiæ esse videntur Scotus in tertio.dist.xxxvij.& A-
lex.de Alis in tertia parte, & Henric.in v. quolibeto. Et
Franc.de Maronis in ij.sent.prout refert Ang.de Claua.
in summa,in litera,Papa. dicentes quòd quando occur-
23 rit casus particularis,in quo deficeret ratio legis, † pro-
pter causas speciales impedientes obseruationem præ-
ceptorum legis ex applicatione ipsorum ad diuersas ma
terias,& tunc Papa potest dispẽsare.Et diuus August.in
libro confessionũ ponit exemplum , quòd sicut medici-
na est aliàs immutabilis: tamen medicus aliquando mu-
tat languentibus.& tamen ratio præcepti artis est immu-
24 tabilis.vnde licet Papa † non posit dispensare vniuersa-
liter in præceptis secũdæ tabulæ,quia communiter & in
pluribus inest eis ratio legis.: tamen in casu occurrenti
particulari dispẽsat Papa,vt dictum est.Sed hic est casus
sin.vt Rex habeat liberos,qui in regno succedant.Quia
25 diuortium fuit primitus introductum † à quodam Spurio
Carbilio, qui fecit diuortium causa sterilitatis. quod fuit
post annos xx.& quingẽtos ab vrbe cõdita,vt refert Va-
lerius Maxim.lib.j.de insti.anti. Et Aegid.de Roma.de
Reg. Princip. & Bald. in l.diuortio. ff.de nego.gest.Ac-
cedãt not.in l.cõsensu.C.de repud.& ff.de diuor.per to-
tum.aliter, vt dicit Richar.in iiij.dist. xxxviij.ꝙ non vi-
deretur Deus fuisse bonus paterfami.nisi dimisisset pasto-
rem super gregẽ suum,qui posset consulere omnibus oc-
currentibus,& necessario expediendis.Vnde refert Beat.
Ant.Flor.in sua summa.in iij.parte.tit.j.c.xj.§.quòd Pa-
26 pa Martinus v. † habita cõsultatione cũ multis doctissi-
mis viris tam in Theologia,quàm in iure cano.dispensa-
uit cum quodam,qui acceperat germanam suam in vxo-
rem, propter multa mala & scãdala quæ euenissent,si eã
dimisisset,quæ euitari nõ poterant,nisi sic dispensaretur.
Et ipsum refert & sequitur Ang.de Claua.vt s.& idẽ cõ-
27 suluit Ro.eius consil. cccvij.vbi etiam vult,quòd † Papa
dispensando in gradu prohibito , videtur absoluere ab
excommunicatione,quam scienter contrahẽtes prohibi-
tas nuptias incurrerent,per Clementi.j.de consanguini-
ta.& affinita,vt ibi per eum.quod est singul.Et hãc par-
tem tenet Pet.de Ancha.consi.ccxxxix.incip.parum du-
bitationis,&c.& in consi.ccclxxiij.inci.reuocatur in du-
bium, &c. vbi pro filio Regis Angliæ laboriosè consu-
28 luit,ꝙ Papa ex causa † posit dispẽsare,vt vxorem patris
defuncti nepos, id est, filius fratris acciperet in vxorem.
& idem Hostiẽ.in summa, qui cleric.vel voluẽtes.§.quis
nocens. versic. videtur igitur quod summus pontifex,
& capit.

& capit.& Fely.in d.c.quæ in ecclesiarum.versic. Et hinc est, quòd in matrimonio, &c. Imò vult fortiùs Pet.de Anchar. in consi.ccccix. incipien. viso & dili-
29 genter inspecto, quòd† Papa dispensando potest approbare matrimonium nullum ex defectu inducto à canone.quod prosequitur Fely.in d.c.quę in ecclesiarum. Nam Papa ex maxima causa potest præcipere religioso,vt matrimonium contrahat: licet hoc non possit præcipere eo stãte monacho, c.cùm ad mona-
30 sterium. in fi.de statu mona. †tamen potest facere de monacho non monachum, secundùm Fel. in cap. si quando.versi.intellige.de rescrip. Et voluit Innocen. in ca. presbyter.in fi.j.gl.de sacra.non reiterãd. quòd Papa potest facere, quòd quis non sit monachus,cùm ipse constituerit ordinem monachorum: & in monachatu non imprimit characterem de quo latiùs disputat Ioan. And.in regula, quòd semel.in mercu.& Felyn. in dicto cap. si quando. dicens quod sic debet intelligi opinio beati Thomæ,secũda secundæ quæst. lxxxviij. artic.vltimo. volentis Papam non posse dis-
31 pensare cum religioso professo †super voto continẽtiæ:per d.capit.cum ad monasterium.licet secundum eum,beatus Thomas contrarium dixerit in iiij.sentẽ. dist.xxxviij.q.j.arti.iij. circa medium. & hæc cõmunior secundùm Fely.licet aliqui sequantur aliam opinionem beati Thomæ positam secunda secundæ,proximè relatam.Cum præcedenti communi opi.transit Ioan.And.in d.Regula,quod semel. & Pe.de Ancha. in consi.cccxxxix.inci. pro maiori intelligentia,&c.
32 referens†quòd quidam Remigius monachus,& sacerdos de sanguine Regio Aragonum,cum dispensatione Apostolica duxit vxorem,cum defecissent alij masculi,ex qua suscepit Petronillam, quæ successit in regno,nupta Raymund. Comiti, & Marchioni,ex quibus ortæ sunt octo generationes illius domus Aragoniæ.Et idem tenet Io.de Imo.in d.ca. cum ad monasterium.& Bal.in l.rescripta,versi. item dispensat.C. de preci.impe.offe. & in l.si tibi filius. in fin. & in l.si paterfamilias.§. fi.ff.de adopt.& Ias.in repet.l. si arrogator.eo.tit. & Io.de Imo.in l.in substitutiõe.post med. ff.de vulga.& pupil.&Abb.Sic in d.cap.cùm ad monasterium. vbi dicit ita tenere omnes Canonistas ibi.Et idẽ Pet.de Monte in sua monachia.versic.quarta conclusio. & plures alij, quos refert Fely. in d.c.si
33 quando. Et potissima ratio est secundùm eum, †quia licet propter repugnantiam non possit facere, quod professus stante professione nõ cõtineat,tamen potest voto castitatis dispensatiuè sublato licentiare eũ, vt contrahat matrimonium ex causa. Ex quo secundũ eum sequitur fortiùs,quod sicut ex voluntate Papæ &
34 ecclesiæ clerici in sacris † obligãtur ad castitatem:ita ex sola voluntate potest Papa statuere,quòd licitè cõtrahãt:& sentit Abb.Sicul.in cap.cùm olim.de cleri. coniuga. Ergo si ex sola voluntate potest cum omnibus ita statuere,fortius cum vno etiam sine causa dispensare, & successiuè cùm pluribus singularibus, nisi secũdùm eum, dicamus quòd cùm coniugii prohibitio fuerit ex magna causa facta,vt nota.Ioan.Andr.in capitulo primo de voto. Etiam relaxatio debeat esse cum causa. allega. Nico. Milis in suo repertorio, in verbo, dispẽsatio.ad fi.& Bal.in c.j.in fi.de vassa.qui bellica arma deposuit, qui dicit, quòd professio non est sacramentũ ecclesiæ:vnde posset per Papam tolli.
35 Et†quòd de clerico possit fieri non clericus, patet in c.degradatio.de pœnis.in vj.Sed quod requiratur vrgens causa, communiter tenetur secundùm Felyn.dicit ita seruari in curia Romana,attento quòdCalistus Papa tertius:recusauit dispensare super coniugio diacon.qui solùm allegabat se legi carnis non posse resistere, quamuis pro eo intercederet Aeneas tunc Cardinalis Senen.qui posteà successit Calisto, dictus,Pius secundus,vt in suis Epistolis, in Cardinalatu compositis,scribit expectandum esse ab amico alterius Apostolatum,qui minor sit.Tamen Ludouic.de Roma.in gulari cccccxcviij. incipien. an subdiaconus,&c.tenet quòd possit,volẽs, quod si Papa dispensauerit cõ-
36 templatione vnius† nobilissimæ dominæ cum diacono,quòd ipse compellatur eandem ducere, per tex.in l.matrimonij.ff.de ritu nuptiarum. Præterea primum matrimonium contractum cum domina Ioanna filia
37 Franciæ fuerat,& est nullum:†quia metu defuncti bonæ memoriæ Ludouici vndecimi,qui solitus erat minas executioni demandare : ideò, &c.l.si per impressionem.C.quod metus causa.& tenet Angel.in consi. ccxxv.& in consi.ccclxxviij.quod est sing.de Principibus,& potentioribus, qui inducunt verum metum. & idem Abbas Sic. in cons.iij.volu.ij.vbi dicit, quòd sola potentia inducit metum. & Cardin. de Zabarel. in cons.nono. Et ideò spiritus sanctus posuit in ore
38 prætoris,†Quod metu gestum est,ratum nõ habebo: vt per totum.ff.& C.quod metus causa.vt dicit magister Raymundus de Petra forti, quem refert & sequitur Bal.in Rubrica de cõtrouers.inuestit.Et quòd matrimonium sit ipso iure nullum,inconuincibili ratio-
39 ne probatur.Vbicunque ad†substantiam actus requiritur dispositio qualificata, non est satisfactum iuri, si interueniat actus non qualificatus. Ista est gl.quæ reputatur singularis in c.significasti.xxxiij.quæstione v.
40 Qualitas enim†informat,& qualificat subiectum,cui inhæret, vt voluit gl.reputata singularis, in c. statutũ. de electio.lib.vj.Sed in contractu matrimonij requiritur voluntas libera, & sic requiritur voluntas,& libertas. Si ergo adest voluntas, & non est libertas,sequitur,quòd nõ est satisfactum iuris dispositioni. Assumptum probatur in simili in c.vbi periculum.§.ce-
41 terùm.de electi.lib.vj. vbi requiritur† voluntas,& libertas in actu eligendi. Si ergo adsit voluntas, & non libertas,non potest dici electio: quia non verificatur in voluntate, & libertate,l.si hæredi plures.ff.de condi.institu. Probatur in simili in auth.sacramẽta puberum.C.si aduersus vendit. Et vnde sumitur. probatur in propriis terminis in c.cum locum de spõsalib.Vbi
42 dicitur, quod †non sufficit purus consensus ad matrimonium contrahendum,sed debet esse cum plena libertate & securitate. Et gl.communiter tenent hanc partem, quòd matrimonium sit ipso iure nullum,dũmodo interueniat metus,qui cadat in constantem virum,licet dominus Cardina.de Zabarel.in cap.Abbas quòd metus causa.teneat quòd de mero iure tenet ma-
43 trimonium†metu contractum, sed rescindatur actione, quòd metus causa mouetur per regulam generalem,quod quæ metu fiunt, valent ipso iure,sed rescinduntur actione quod metus causa. Tamen communis opinio est, quòd ipso iure sit nullum, & tenet Calderic.in cõsi.cviij.versicu.quarto, &c.tam in matrimonio carnali, quam spirituali. probatur hoc in capitu. significauit. de eo, qui duxit in matrimo. vbi tenuit secundum matrimonium nõ obstante primo per metum contracto, nulla etiam petita rescisione prioris matrimonij. Hoc decidit text. in c.veniens.in ij. de sponsa.vbi probatur matrimonium esse ipso iure nullum.ibi enim nulla fuit petita rescisio per actionem, quod metus causa,sed simpliciter.Papa respõdet quid iuris. Et istam partem tenent doct.in c. veniens.in j. de spõsa.quòd matrimonium sit ipso iure nullum, ita quòd non opus est petere rescisionem,actione,quod metus causa.Et idem in d.c.Abb.& in c.inter cætera. xxij.q.iiij. & gl.in l.si mulier.§. si dos.ff. quod metus

causa.Et in l.si patre cogente.ff.de ritu.nup.Vbi est text.
44 formalis,quòd†matrimonium inter inuitos non contrahitur.Et in d.c.cum locum.qui dicit, quòd matrimoniũ debet plena libertate gaudere. Nam verbum, Debet,
45 †de sui natura importat necessitatem, vt gloss.in l.sæpe audiui.ff.de officio præsidis. & gloss.in clementina, attendentes. de statu regu. & Bal.in l. si creditores. C. de pig. Et facit ratio viua vna. nam in matrimonio requi-
46 runtur tria:†bona scilicet fides,proles, & sacramentum. cap.fi. de conditione apposit. & c. omne bonum. xxvij. quæstione secunda. quæ omnia metus intercedens habet
47 excludere:matrimonium †est sacramentum quod significat vnionem inter Christum & Ecclesiam : vt c.vt debitum.de biga.Vnde sicut Christus voluntariè assumpsit carnem humanam, ita & matrimonium illam vnionem designans,debet esse voluntarium,vt signum correspondeat signato:institut.de dona.§.aliud. Secũdò metus im-
48 pedit†procreationem sobolis,quę est secundum bonum matrimonij,quando coniuges propter displicentiam nõ intendunt procreationi prolis.Tertiò est contra bonum fidei. Nam fides est vnum ex bonis matrimonij: vt nullum committatur adulterium,sed propter metum seu inuitas nuptias,de facili coniuges labuntur in adulterium: quia quod quis non diligit, facile cõtemnit,in c. præsens
49 clericus.xx.quæst.iij. Tum quia est†contra secũdam institutionem matrimonij.fuit enim institutum,vt euitetur fornicatio: iuxta illud Pauli,j.ad Corinthios vij. quòd q non potest abstinere,nubat in domino, sed si inuitæ nuptiæ valerent, non sequeretur iste effectus, imò contra-
50 rius. Ideò † iura introduxerunt, vt matrimonium metu contractum esset ipso iure nullum. Nec est admiratione dignum,cum ipsa dos metu constituta, sit ipso iure nulla:vt probatur in d.§.si dos.licet Bartol.ibi reddat rationem minus sufficientem,intelligendo, quod si interueniret stipulatio, valeret dos metu constituta. Sed hoc est hodie inutile, cum ius fingat semper stipulationem interuenire,l.vnicam.in princip. C.de rei vxoriæ acti. Tũ d.§.dos.loquitur indistinctè, & tenet Calderi.in consil. cix. Et sic stat firma conclusio & indubitata, quòd matrimonium metu cõtractum,sit ipso iure nullum: vt plenè per Abb.Sicul.& Card.Alexan.in d.c.cum locum.& tenet Bal.in d.l.si patre cogente.& Alexand.de Imol.in consi.xcix.& in consi.vltim.lib.iij.vbi in cõsi.vltim.ponit de matrimonio metu contracto per quendam iuue-
a nem[a] nocte in domo cuiusdam mulieris in lecto cum ea inuentum,quòd non valeat, & de eodem etiam cõsuluit Alex. de Neuo, in consi.xlvij.posito inter cõsi.Alex.de Imol.vol.iiij. & ibi cõsi. sequenti xlviij. reperitur. idem consi.suprà allega.Et in terminis consi.prędictorũ consuluit Alexan. inter alias tamen personas, in consi. clvj. volu.v.& Cardina.de Zabarel. in c.fi.& Cardi.Alex. in iiij.notab.& Abb.Sicu.in primo notab.de condit.adposit.& tenet Alex.in consi.cxlvj.in fi.ver.accedit ad confirmationem,volumine quinto.Et maximè, si contrahẽs
51 † per metum protestatus fuerit: vt voluit Bal.in tractatu schismatum posito in titulo, si quis aliquẽ testari prohibuerit.C.versic.sed contrariũ.& Ang.in cõsi.ccclxxvij. dicens, quòd si quis propter timorem ausus non fuerit protestari,non valet quod met.causa gestum est.& hanc summam amplè sequitur Fel. in capitulo causam. post
52 Inn.& alios.de offi. delegati. Et non solùm † timor, & metus mortis cruciatus corporis inducit nullitatem ipso iure, vt volũt iura & doctores s̃.in locis allega.& omnes iura interposita.C.de transactio. & Cardinalis Alexand. in capitulo, quid autẽ. quadragesima quinta distinctio. Sed etiam timor suorum, vt notat Cardinalis Alexãdri. in capitulo cõmunis filius. vigesimatertia distinctio.vbi dicit, referendo Bellameram ibi, quòd excusati fuerunt Cardinales qui mortuo Gregorio vndecimo,propter timorem familiarũ suorum Romanorũ,ne illi iniuria afficerentur, noluerunt intrare castrum Sancti Angeli pro eligendo Italico,cùm electus fuit Vrbanus sextus.Et hãc conclusionem tenet domi.Oldradus de Laude in consilio trigesimoquinto.Et ita mihi videtur.

ADDITIO.

a Per quendam iuuenem.Adde Tho.Ferra.in sua cautela.vij.

SVMMÆ.

1 *Suspẽsus ab ordine sacerdotali,an sit suspensus à beneficio & horis dicendis.*
2 *Locum habere in choro, & vocem in electione,non depẽdet ab ordine,sed à dignitate,beneficij intuitu.*
3 *Clericus notoriè concubinarius an non sit suspensus quo ad se, directa suspensione, sed quo ad subiectos tantum & numero.seq.*
5 *Suspensus ab officio potest eligere.*
6 *Excommunicatus dicitur suspensus, & priuatur eligendi potestate.*
7 *Vocem dare in electione, an dependeat ab officio ordinis.& numero.9.*
8 *Suspensio ab officio,priuat exercitio diuinorum officiorum.*
10 *Vocem capituli non perdit, officij subdiaconalis executione priuatus.*
11 *Suspensò ab officio & beneficio per cõtumaciam,an non prouidendum de necessariis, quò citius ab illa contumacia deflectat.*
12 *Suspensus ab officio siue ordine ecclesiastico, suspensus est à potestate eligendi.*
13 *Vocem dare in Capitulo,dependet ab ordine.limi.nu.16.*
14 *Suspensio ab ordine,afficit personam clerici.*
15 *Officium & ordo clerici,nec re nec loco circunscribuntur,vel coarctantur.*
17 *Suspensionis species.*
18 *Beneficium confertur propter officium.*
19 *Suspensus ab officio, quando etiam sit suspensus à beneficio.*
20 *Suspensus quãdo quis est ab officio & beneficio, ad quem deuoluantur interim beneficij prouentus. Et à quò ille repet.nu.seq.remiss.*

CONSILIVM XXI.

VEniendo ad quæstionẽ,qua quæritur,an sus-
1 pẽsus†ab ordine, siue officio sacerdotali,sit suspensus à beneficio, & horis dicendis? Et gloss. in c. presbyterum. vigesimaoctaua distin.mouet hanc quæstionem, vbi dicit,quòd suspensus ab officio, non est suspensus cantandi psalmos, & antiphonas cum aliis, sed non cantabit missam, nec dabit benedictionem:per illum tex.& ibi hoc tenet Archidiaco. Et quòd etiam habet stallum in choro, & vocem in
2 capitulo. Quia habere locum†in choro, vel vocem in electione, non dependet ab ordine, sed à dignitate intuitu beneficij:licet glo.in capitul. cùm dilectus.de consuetudine.dicat contrarium, quòd eligere, competit ratione officij,& nõ beneficij.Ioannes Andræas ibi alleg. glossam in dicto capit.presbyterũ.pro contraria nec aliter saluat.do. Anto.ibi dicit, quòd glo.in d.c. presbyterum.potest saluari secundum opinionẽ,quæ habet quòd
3 clericus†notoriè concubinarius, non est suspensus quo ad se directa suspensione, sed quo ad subiectos tantùm. Vnde secundùm istam opinionem taliter suspensus non est priuatus potestate eligendi. & isto modo potest saluari gloss.in d.c. presbyterum. Sed profectò ista saluatio non est bona,secundùm Cardi.Alex.ibi.quia glo.ibi
4 videtur tenuisse opin. quòd talis sit † suspensus directa suspensione, etiam quo ad se, vt tenet gloss.in c.nullus. xxxj.distinct.Archidia.in c.quia sæpe.de elect.in sexto.
5 tenet idem,quod gloss.in d.ca.presbyterum. quòd † suspensus ab officio,potest eligere.Et ad iura,quæ vidẽtur dicere contrarium. ipse respondet, quòd loquuntur de

excom-

excommunicatis,vel interdictis à iure vel ab homine.Secus autem de suspensis ab officio: quasi velit intelligere
6 illa iura de excommunicatis: quia † excommunicatus dicitur suspensus,& priuatur potestate eligendi ex suspensione, quæ prouenit ab excommunicatione, secundum Archi.ibi.Et quod dicit gl.in d.c.cùm dilectus.quòd da-
7 re † vocem,dependet ab officio ordinis, cum reuerentia non videtur bene dictum:quia si illud esset verum, quòd dependeret ab officio ordinis, sequeretur quòd ille, qui non haberet ordinem, non esset capax huius potestatis eligendi.quod est falsum: quia religiosi laici non habẽtes ordinem,sunt capaces huius potestatis & iuris, saltem ex consuetudine,vt no.Inno.in c.ij. de insti. & glo. in c. ex eo.de elect.in sexto.& in c.indemnitatibus. eo. tit. Et sic apparet,quòd non est ex potestate ordinis, dare vocẽ in electione,sequitur quòd poterit eligere,licet sit suspẽsus ab officio,ex quo retinet beneficium: vt voluit glo.in d.c.presbyterum. Item,suspensio ab officio,priuat suspẽ-
8 sum † ab exercitio diuinorum officiorum: vt dicit tex. in c.j.de senten.excom.lib.vj.Dare vocem in electione, nõ est exercere aliquod officiorum diuinorum:cùm non sit actus attributus alicui ordini ecclesiastico: vt patet xxv. distin.c.perlectis.Ergo poterit eligere.Ioan.Cal.videtur saluare glo.in d.c. presbyterum. vt procedat in suspenso simpliciter.Sed ista saluatio licet bene cõgruat illi c.presbyterum.tamen nõ tollit glo.contrariam.quæ vult quòd eligere dependeat ab officio ordinis,ergo si sit suspensus ab officio tantùm,non potest eligere.Sed Gemi.dicit esse tenendum quòd potestas dandi vocem,non dependet ab ordine:& ab officio suspensus,non est suspensus à potestate dandi vocem in electione.Nec obstat clemen. vt hi.de ætate & qualita. Nam licet illa Clementina bene
9 velit, quod requiratur † illa qualitas ordinis ad hoc, vt quis habeat vocem,vt ille facilius inducatur ad ordinandum, non sequitur tamen quòd potestas dandi vocem
10 ab ordine dependeat.Et ex isto infertur,quòd licet†quis sit priuatus executione officij subdiaconalis,vt non possit in illo administrare:tamen non priuatur voce capituli,quando suspensio non aufert sibi beneficiũ.Et ad hoc voluit allegare gloss.in dicto capitulo presbyterum.imò
11 si quis esset suspensus † à beneficio, & officio per contumaciam,non est rei prouidendum de necessariis, ad hoc vt citius à contumacia cesset: vt notat gloss. in capitulo, quia sæpe. & ibi Doct. de electio. libro sexto. & in clemen.vt hi.in verbo,dimidia. de ætate & qualitate. Abb. Sicul.in ca.pastoralis.§. final. de appellationibus. & ibi Cardin.Alex.qui allegat gloss.in §.studeat.l. distin. Sed dictum Gemini. communiter reprobatur per Cardina. ibi:licet Imol.non firmet pedes:communis opinio & ipsa mera veritas est,contra Gemi. in hac sua conclusio-
12 ne,quòd imò † suspensus ab officio,siue ordine ecclesiastico,est suspensus à potestate eligendi. Et iura sunt aperta,vt in dicto capitul.cùm dilectus.& ca.cùm inter.ij. de elect.& capit.quia diuersitatem.de concessione præben. & in capit.final. de cleric.excommuni.ministrant.vt tenet gl.& ibi Ioan.Andr.in dicto capit. cùm dilectus. &
13 maximè Abb.Sicu.Nam † potestas dandi vocem in capitulo,depẽdet ab ordine,vt dicta clemen.vt hi.sed adepto titulo ordinis, qualiscunque sit impressus character spiritualis personæ clerici,de quo not.Cardina. Alexan. in c.presbyteri. distin. lxviij. beneficium posteà adeptũ per ipsum clericum, videtur propter ipsum officium & ordinem:vt d.clemen.vt hi.& c.fina.de rescript.libro sexto.Et ideò licet eligere sit fructus beneficij,vt vult glo. in c.ij.de restitu.in integrum. tamen videtur beneficium & fructus eius habere dependentiam ab ordine:cuius respectu est asignatum. Ideò dicit Imol. in d. clemen. vt
14 hi.quòd † sicut ordo afficit personam clerici,ita suspensio ab ordine afficit personam eiusdem clerici,& sic reddit inhabilem ad omnia, quæ sunt accessoria ordini, & sic ad beneficium,& prouenĩẽtia ex beneficio,vel etiam
15 vt dicit Zabarel.ibi,officium & ordo † clerici, respiciũt claues,id est potestatẽ ipsius clerici,néc loco,nec re circunscribuntur vel coarctantur:argumen.cap.j.de treu.& pace ideò afficiunt personam, & persona attenditur, & sic per suspensionem ab ordine vel officio clericali, adfecta erit persona clerici circa actum electionis,& alium quemcunque actum dependentem principaliter, vel secundario,ab ipso ordine. Et sic suspensio ab officio trahitur ad beneficium,& hoc voluerunt Cardina. & Imo.
16 in dicta clemen.vt hi.Sed † Cardina. Alex.in dicto capitulo presbyterum.pro solutione cõtrariorum distinguit, aut loquimur in collegiis,vel personis,quę nullum ordinem habent ecclesiasticum,puta monialibus, conuersis, & similibus. Et tunc potestas eligendi non dependet ab ordine,cùm tales ordinẽ non habeant, & in eis nõ procedit quæstio,an suspensus ordine possit eligere.Aut loquimur in collegiis ecclesiarum, vel personis habẽtibus ordinem:Et tunc aut suspensio est perpetua, & tunc sus-
17 pensus ab officio, est suspensus à beneficio. Nam † talis suspensio habet vim priuationis.Et idem est quod depositio:vt no.Archid.in capit.ij.lxxxiij.distin.Cùm ergo be-
18 neficium † detur propter officium quod facit in ecclesia,vt ca.fin. de rescrip. libro sexto. Et ipse perpetuo sit remotus ab officio,patet per consequẽs quòd sit suspensus à beneficio.& ita intelligitur gl.in clemen.cupientes. de pœnis. Si autem suspensio fiat ad tempus, & tunc aut loquimur de beneficio, quod est datum interessentibus horis canonicis,sicut quotidianæ distributiones, & tunc
19 planum est,quòd suspensus ab officio † etiam est suspẽsus à tali beneficio: quia non dantur nisi interessentibus horis diuinis,vt ca.j.de cleric.nõ residen.libro sexto.Aut loquimur de tali beneficio,vt præbenda,& simili, & tũc si aliquid non exprimatur in sententia hominis,vel iuris, tunc suspensus ob officio, non est suspensus à beneficio. Ad quod facit capitu.si.si de tempor.ordina.Si verò suspensio facta est simpliciter,tunc dicit Abb. Sicul.in cap. à crapula.de vita & honestate clericorum, quòd ex vi vocabuli suspensus ab officio, non est suspensus à beneficio,nec à potestate eligendi. Gloss. est communiter ap-
20 ꝓbata in c.cùm Vintonien.de elect. Sed † quando quis est suspensus ab officio & beneficio, cui debent interim applicari fructus beneficij? Glossa in clemen. ij. de vita & honestate clerico.super verbo,suspensus. dicit quòd si sint distributiones quotidianæ,accrescunt aliis: si autem sint fructus beneficij,accipit capitulum ecclesiæ, & in eius vtilitatem debent conuerti. & ita sequitur Cardina.
21 Ale.in c.præter hæc.xxxij.disti.Sed†à quo repetet,ponit Old.consi.lv.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Et si le cas estoit, que lesdits arbitres dans ladite feste de Pasques n'ayent decidé dudit arbitrage , ou entre nous ne soyons appointez, le Anthoine Aimar dessus nommé,promets audit Galinot, & si m'en oblige luy rendre ledit Albier prisonnier dans les prisons dudit Tulle,entre les mains du Ballif du Roy, en l'estat qu'il est à present, s'il n'est mort dans la quinzaine de ladite feste de Pasques,si par ledit Galinot en suis requis. Et là au cas que ie ne rendrois,voudrois ou pourrois rendre ledit Albier prisonnier en la maniere que dit est,dés à present, ie à mon propre priué nom promets payer audit Galinot la somme de cent escus d'or, pour ses interests & dommages , apres ladite feste de Pasques,à sa seule & simple requeste.Et à ce nous obligeons nous & nos biens,&c.

SVMMÆ.

1 *Promittens quem repræsentare ad certum tempus & præfinitum,si impeditus nõ præstet,an admittatur ad moræ purgationem.*

2 *Dies interpellat pro homine: & quomodo sit accipiendum. & num.7.*

Inter-

3 *Interpellatio secunda, moræ purgationem impedit.*
4 *Moræ purgatio nunquam admittitur, vbi præfixa est dies certa, & pœna certa ad aliquid faciẽdum. Et quid si dies sit variabilis ad nutum creditoris. nu. seq.*
6 *In mora non cõstituitur is, qui repræsentare alium tenetur intra certum tempus, & illo lapso non fuit per iudicem de repræsentando interpellatus.*
8 *Fideiussor, qui promisit alium repræsentare, non tenetur, nisi fuerit interpellatus.*
9 *Tempus vbi est præfinitum, ante illud agi non potest.*
10 *Tempus adiectum causa finiendæ obligationis, non interpellat, nec constituit in mora.*

CONSILIVM XXII.

VISA clausula promissionis, videtur dicẽdum,
quòd Aimar tenetur ad summam promissam,
1 ex quò † ipsum Albier non præsentauit [a] infra
quindecimam Paschæ, prout promiserat, licet
potuisset post dictum festum Paschæ aut eius quindecimam
repræsentando infra simile tempus purgare moram,
& sic se à tali pœna liberare, vt l. sancimus. C. de fideiusso.
vbi videtur iuncta sua gloss. Sed ipse promissor
summatus extitit per dictum Galinot, vt præsentaret, li-
2 cet†per appositionem diei & hominis fuisset satis interpellatus,
l. traiectitiæ, in prin. ff. de act. & ob. & l. magnã.
C. de contrahenda & commit. stipulat. Sed dictus Galinot.
labi permisit simile tempus, computando à tempore
obligationis ad festum Paschæ, vsque quò præsentare
debebat, & à summatione & requisitione per ipsum
Galinot facta, vsque ad initium processus coram officiali
Claromontem. pro dicta summa centum aureorum
inchoati: infra quod adhuc non purgauit moram: & sic
incidit in pœnam, vt d. l. sancimus. saltem vsque ad litis
contesta. debebat purgare: vt l. si insulam. & ibi Bar. Bal.
3 Ange. Alex. & Ia. ff. de verbo. obligationib. & ista†est alia
iudicialis, & secunda interpellatio, & sic geminata
mora, quæ impediret nunc purgationem moræ: vt volũt
4 omnes in d. l. si insulam. Quia†vbi est dies certa, & pœna
certa ad aliquid faciendum, nunquàm admittitur purgatio
moræ: vt concludunt Bar. & omnes docto. in d. l. si
insulam. ergo tenetur ad pœnam. Et idem etiam, vbi dies
est prorogabilis ad nutum & voluntatem creditoris: vt
quia promisit dare, vel soluere ad festũ Paschæ, sub pœna,
& abinde in anteà ad omnem petitionem creditoris:
5 quia sicut dies certa, & nullo modo variabilis†ex forma
stipulationis interpellat pro homine, & impedit purgationem
moræ, quando est pœna, vt dictum est, ita etiam
inde à principio certa, sed variabilis in tempus prolixius
ad nutum creditoris, vt est text. singul. iuncta sua gloss. j.
& ij. & ibi Bartol. & omnes, insuper Iason in l. cùm stipulatus
sum mihi à Proculo. ff. de verbor. obliga. & idem
in dicta l. si insulam. versiculo, Item circa prædicta. & in
l. si ex legati causa. versic. Secundò notabiliter amplia.
eodem tit. Quod ad decisionem plurium similium quæstignum
adduxit Iason in d. l. cùm stipulatus sim mihi à
Proculo. In contrarium videtur dictum Aimar non fuisse
in mora præsentãdi per lapsum dicti temporis, ex quo
non fuit sibi præceptum, & iussum per iudicem, vel partem,
quòd illum Albier repræsentaret, prout conuentum
& accordatum fuerat inter ipsos Aimar & Calinot. Nam
6 secundum iuris dispositionem, vbi † quis tenetur alium
repræsentare infra certum tempus, & illo lapso non fuit
per iudicem de repræsentando interpellatus, non constituitur
in mora. Ita eleganter decidit Paul. de Castro
in consilio cj. incipien. videtur quòd dictus Ioãnes Paulus,
&c. post princip. volumi. nouorum. quem Iason in
d. l. si ex legati causa. versic. vltimò limita. refert & sequitur:
& dicit esse nouam limitationem Pauli ad iura dicẽ-
7 tia†diem interpellare pro homine, quia non interpellat,
nec constituit in mora circa præparatoria iudicij: vt d. l.
sancimus. & ibi omnes, nisi iudex vel pars interpellet, secundum
ipsos, & idem tenet Feli. in c. si autem. versic. &
caue, quia per hoc, de rescrip. vbi plures adducit text. ad
hoc singulares. & idem consuluit Signo. de Homodeis
consi. cxviij. Sed dicta noua limitatio non fuit Pau. de
Castro, sed Ioan. Fabri. in dicta l. sancimus. vbi tenet,
8 quòd nũquàm † fideiussor qui promisit alium repræsentare,
tenetur, nisi fuerit interpellatus. Ergo si interpellari,
& summari debuit, vbi nihil dictum fuit, nec conuẽtum,
vt supra dictum est: à fortiori, vbi dictum & conuentum
est, quòd interpellari debeat: quæ interpellatio fieri debuit
tempore & loco congruis, & conuentis. l. mora. &
ibi glo. magna. ff. de vsuris. Et sic non fuit in mora non
requisitus, prout conuentum erat, ibi: *si par ledit Galinot ie suis requis.* Et dictum tempus infra quindecimam Paschæ,
si requisitus fuerim, &c. fuerit appositum, gratia finiendæ
obligationis, prout apertè apparet ex dictis verbis,
& etiam ex verbis: *Et là au cas, que ie ne voudrois rendre ledit prisonnier en la maniere que dit, &c.* Et ibi: *Promets payer audit Galinot la somme de cent escus d'or apres ladite feste de Pasques, &c.* qui est sensus, quòd dictus Aimar
promisit præsentare infra quintamdecimam, diem
Paschæ, & ab ista die quãdocunque voluerit dictus Galinot:
sed vltra dictam diem decimamquintam, non tenetur.
& sic consummatus infra dictum tempus, prout
conuentum est, liberatus est saltem ope exceptionis: vt
pulchrè quasi in terminis huius quæst. tenet Paulus de
Castro in dicto consilio cj. in secunda. quæsti. vnde non
posset dici secundum eum, quòd tempus fuerit apposi-
9 tum † gratia differendæ præsentationis, aut solutionis:
quia tunc ante lapsum ipsius non posset cõpelli ad præsentandum,
cùm ante lapsum talis temporis malè agatur,
l. j. in fine. quãdo dies vsufruct. lega. ced. Sed hic poterat
statim, quandocunque placuisset dicto Galinot infra
dictam quindecimam compelli ad præsentandum.
necesse ergo est dicere, secũdum ipsum Paulum de Cast.
quòd fuerit appositum gratia finiẽdæ obligationis: quia
voluit teneri ad præsentandum vsque ad dictam quindecimam
Paschæ, & non vltrà: & infra illud tempus voluit
teneri quãdocunque eidem Galinot placebit requirere
ipsum Aimar promissorem. Quod quidem tempus
10 causa †finiendæ obligationis adiectum, non interpellat
nec constituit in mora, vt est text. valde not. in l. empto.
§. casibus. ff. de actio. empti. tenet Bartol. & sequaces in
d. l. si insulam. & Iason in dict. l. si ex legati causa. versicu.
Secundò limita. Per quæ patet responsio ad omnia
suprà in contrarium allegata: qui non fuit requisitus infra
dictum tempus, prout conuentum fuerat: etiam si cõuentum
non fuisset, vt dictum est. Et ita mihi videtur, salua
pace alterius melius me sentientis.

ADDITIO.

a Non præsentauit. Adde Alexand. in consilio clix. versicul. sed posito. & in consilio cvj. versicul. adducitur. volumine ij. & Bartho. Sozi. in consilio cxcix. versicul. Nec obstat ratio domi. Alexãd. volumine ij. & Benedict. de Plum. in l. Thais. §. intra certa tempora. & quæ dixi in addi. ff. de fidei commis. libert. & Angel. in l. quod si nolit. §. si quid ita. ff. de ædi. edict. vbi dicit, quòd qui tenetur præsentare toties quoties opus erit, quòd tenetur illum præsentare vsque ad sententiam, etiam si ab ea fuerit appellatum l. Græcè. §. post litem. ff. de fideiuss. & idem Barb. in cõsi. lvj. vol. iij.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Le Doyen & Chapitre de Mont Termoyen ont acquis douze escus d'or de rente du Seigneur de Chambon, pour le pris de deux cens escus, icelle rente payable à deux termes par moitié: c'est asçauoir Noel & Saint Iean. Item depuis ladite acquisition faite lesdits chapitre luy donnerẽt grace de reemere de dix ans, en leur payant le sort principal, & les arrerages. Itẽ dix mois apres ladite acquisition ledit Seigneur de Chambon leur bailla le sort principal qu'ils receurent sans les arrerages. Item depuis

pour

pour auoir les arrerages,ils ont mis en procés,& demandé iceux arrerages pro rata temporis. Queritur,si ledit Seigneur de Châbon y est tenu pro rata temporis,ou seulement pour vn des termes qui estoit escheu.

SVMMÆ.

1 *Venditio si facta est in diem, & melior conditio fuerit allata, fructus perceptos restituere tenetur emptor venditori, & etiam pendentes. limit. nu. seq.*

3 *Vsufructuaria mortua ante tempus, quo pensiones inferri debebant, hæredes vsufructuariæ integram pensionẽ percipient.*

4 *Venditor si reemerit censum vel reditum per duos aut tres menses ante terminum, tenetur soluere totum censum illius termini, nisi consuetudo sit in contrarium, quòd nihil soluatur.*

5 *Pensio quando diuidatur pro rata temporis. & nu. 6.*

7 *Clericus etsi fructus beneficiorum faciat suos, si decedat in medio anni: tamen percipere debent hæredes sui pro rata anni pensionem, quæ soluebatur singulis pro possessionibus locatis.*

8 *Beneficiati fructus suos non faciunt, nisi quò ad vitam.*

9 *Emptor de pretio retardato rei sibi traditæ, tenetur ad vsuras dicti pretij, loco interesse.*

10 *Fisci fauore, emptor tenetur stare colono.*

11 *Si quis emerit fructus certorum molendinorum, & eis nõ possit vti, nisi quindecim diebus oppressus aliquorum potẽtum vi & iniuria, an teneatur nihilominus ad mercedẽ totius anni.*

12 *Pro pretio soluto licet non possit agi ex vendito ad rem, tamen si emptor soluerit aliã partem, num possit petere fructus pro rata eius pretij, quod iam soluerat.*

13 *Filiusfamiliâs in potestate constitutus, si sub conditione stipulatus fuerit, & posteà mancipatus, deinde conditio extiterit, patri non filio, actio competit. Et quid ita.*

14 *Statuto stante, quòd bona banniti destruantur, si colonus coluit & seminauit prædium, & fructus sunt pendentes tẽpore banni, destruentur, non obstante iure coloni.*

15 *Emptor lucratur fructus & pensionem medij temporis ante euentum contractus.*

16 *Maritus si erat obligatus restituere fundum vxori, soluta æstimatione, tamen si soluatur pars pretij, pro illa parte mulier fructus lucratur, licet adhuc conuentio non sit perfecta.*

CONSILIVM XXIII.

1 Videtur primò quòd † ad arreragia seu fructus medij temporis dictus dominus de Chambon ipsis dominis de capitulo beatæ Mariæ medij monasterij, non teneatur. probatur per l. item quod dictum est. §. fi. & l. Imperator. de in diem adiec. vbi si est facta venditio in diem, & melior conditio fuerit allata, emptor fructus perceptos tenetur restituere venditori, & etiam fructus pendẽtes. Idem tenet Ioan. And. & Abb. in c. illo vos. de pig. ¶Sed contrarium mihi videtur per tex. in l. fi. in prin. §. Papinianus. qui est fi. & ibi Bart. ff. de iure fisc. vbi pendentes cedunt emptori, & si fuerit pensio, transit etiam. Vnde distinguendum est, ꝙ
2 † fructus ᵃ sunt percepti, aut pendentes: si percepti, tunc
a aut fit pactum de resoluenda venditione, si alius emptor attulerit meliorem conditionem, & tunc existente conditione tenetur emptor restituere fructus. Ratio, quia cõditio fuit apposita in fauorem venditoris. Ita dicit Ioan. And. in d. illo vos. de pig. siue sit priuatus, vt d. l. Imperator. siue fiscus: vt d. l. fi. & hoc tenet glo. ibi super verbo, Intra tempus. & gl. in l. tempora. & ibi Io. de Platea, in fi. C. de fid. instr. & iure hastæ fisca. li. x. Si verò venditio fiat purè post fructus perceptos ante euentum pensionis: & tunc dicebat do. Dy. per illũ tex. in d. l. fi. §. fi. de iure fisc. quòd tota pensio debebatur emptori. & ita tenet Pet. de Anch. in consi. cxciij. inci. subtiliter & plenè allegatum est, &c. & pro hoc tex. in l. diuortio. & ibi per omnes mod. ff. sol. matri. & l. defuncta. de vsufruc. & ibi
3 Alber. de Roza. vbi † mortua vsufructuaria ante tempus quo pensiones inferri debebant, quòd hæredes vsufructuarij integram percipiant pensionem. & facit tex. & ibi Ang. Are. & Ioan. Fab. in §. is ad quem. institut. de rerum diuis. idem tenet decis. parla. Gratianopo. Delphina quæstio. cclxxj. vbi vult quòd si venditor reemerit cẽ
4 sum, vel reditum per duos aut tres † menses ante terminum, quòd tenetur soluere totum censum illius termini, nisi consuetudo sit in contrariũ quòd nihil soluatur, vt est in patria Delphinali. Sed Bartol. in d. l. fi. §. fi. tenet ꝙ non potest emptor recipere nisi pro rata temporis, per text. & gloss. ibi in verbo, ei cedere. & in l. Iulianus. §. si fructibus. ff. de act. empt. j. respon. vbi dicitur secundum
5 eum, quòd pensio † diuiditur pro rata temporis. per illũ tex. Ergo tenetur dictus dominus prædictis dominis de capitulo pro rata, tenendo opinionem Bart. & pro hoc est tex. rotundus huius q. decisiuus in l. cùm venderem. ff. loca. vbi pensio diuiditur pro rata temporis. Et ita cõ
6 muniter † fieri consuetum est, & apponi in istis contractibus redemptiuis siue de retrouendendo, quòd possit reemere soluendo in speciebus datis sortem principalẽ cum arreragiis pro rata tẽporis debitis. Item facit, quòd
7 dato quòd clericus fructus † beneficiorum faciat suos, si decedat in medio anni, tamen percipere debent hæredes sui pro rata anni pensionem, quæ soluebatur pro singulis possessionibus locatis. tenet Barth. de Bellenzi. in addi. Ab. in c. fin. de pecul. cleri. in prima postilla per d. l. de functa. de vsufruc. & in d. l. diuortio. solu. matri. & pro hoc dicto alleg. Ang. Are. in d. §. is ad quem. in fi. gloss. & doc. in c. præsenti. de offi. lega. in vj. Et si istud esset
8 verum, esset multũ singulare: quia beneficiati nõ † faciũt fructus suos, nisi quo ad vitam. & d. c. fin. de pecu. cleri. & singulariter Abb. ibi, sed relinquo, quia non est præsentis speculationis. licet multum faciant. igitur, &c. Si verò sint fructus pendẽtes. & tunc distinguit Bart. Aut sunt naturales, aut industriales. Si naturales, tunc cedunt emptori, vt d. §. si fructibus. & ibi Bar. & Alexand. & l. fina. §. fructus. ff. de iis, quæ in fraud. credi. quia pars fundi sunt, vt l. fructus. ff. de rei vendi. & idem tenet Angel. Are. instit. de acti. §. actionum. versicul. & quod dixi. Et est
9 ratio, secundum eum, quia econtra emptor de † pretio retardato rei sibi traditæ tenetur ad vsuras dicti pretij loco interesse, vt not. gloss. & ibi doc. in l. curabit. C. de ac. emp. & glo. in d. l. Iulian. §. idem Papinia. & ibi Alexãn. post Bartol. & not. Bartol. in l. atqui natura. §. non tantùm sortem. ff. de nego. gest. quod etiam de iure canonico procedit, vt not. glo. & doc. in c. conquestus. de vsuris. & Ang. Aret. vbi suprà. & latius in §. venditæ. de rerum diuis. Ergo si emptor teneatur ad interesse, tenebatur præfatus de Chambon, cùm hic vice emptoris fun-
10 gatur. Fallit † in fisco, cuius fauore emptor tenetur stare colono, vt d. l. fi. §. fin. de iure fisci. Aut sunt industriales, vt in seruo, naue, & domo, & scortibus, vt l. si nauis. ff. de rei vendi. tunc pro præterito tempore debent esse venditoris, vt d. l. Iulianus. §. si fructibus. cum ibi notatis in d. l. fi. §. fin. de iure fisci. & sic per prædicta satis patet, quòd non tenetur, nisi pro rata temporis. Istud tenet pulchrè Bal. in simili in consi. cccclxxxv. incip. viso instrumento emptoris fructuum certorum molendinorum. libro quarto. vbi erat quæstio de quodam qui emerat fru-
11 ctus † certorũ molendinorum, qui emptor non potuit vti dictis molendinis propter potẽtiam superiorum, nisi xxviij. diebus: quæritur vtrum teneatur ad mercedem totius anni? Et decidit Bal. ibi, quòd non, nisi pro rata tẽporis, id est, pro xxviij. diebus, & non vltra allegat text. ff. locati. l. si fundus. in fin. ergo habebat hîc locum diuisio temporis pro rata etiam, per illum textum, in d. l. fin. §. final.

§.final.de fundo dota. tenuit Bartol.& ibi Alexād.&
12 in dicta l. Iulian.§. offerri.de act.emp.dicens † quòd soluto pretio pro parte, licet non possit agi ex vendito ad rem, vt d.§.offerri.tamen si emptor soluerit aliā partē, possit petere fructus pro rata eius pretij, quod iam soluerat, per d.l.fi.§.fi. & ibi idem Bartol.de fundo dot. quia sicut pro rata pretij non soluti lucratur etiam, si venditio perfecta non fuerit: ergo pro rata temporis, etiam si dies pensionis non venerit, solui debet. Pro quo facit bonus tex.in l.si filiusfa.de verb. obligatio.&l.filiusfa.ff.de regul.iur.vbi dicitur, quòd
13 † si filiusfa.in potestate constitutus sub cōditione stipulatus fuerit, & posteà emancipatus, deinde extiterit conditio, patri nō filio actio competit: ratio, quia in stipulationibus & contractibus id tempus spectatur, quo contrahimus: & sic in hoc casu licet non venerit tempus soluendæ pensionis, & ius transierit ad ipsum dominū de Chambon, tamen pensio erat quæsita pro rata tēporis dictis dominis beatæ Mariȩ medij monasterij canonicis. Et istud tenet Spe. in ti. de loca.§.j.ver. sed pone, locaui tibi, &c. vbi dicit, quidam locauit fundum ad medium, conductor seminauit dictum fundum, quem posteà locator vēdidit cuidam Sempronio, qui vult expellere de fundo dictum conductorem, & omnes fructus colligere, & eum retinere nititur, donec collegerit medietatem fructuū. Et arguit pro econtrà. Similiter dicit, quòd fructus non sunt coloni priusquàm percipiantur à fundo: ergo percipit medietatem, cùm venerit tempus percipiendi fructus. igitur in casu isto licet non venisset tēpus pensionis, tempore quo reuenditio fuit facta, tamen habent ius pro rata, vt tempore dictæ pensionis possint petere. Et istud videtur tenere Ioan. Andr.in addi.Spec.in d.j.tit.de loca. vbi inquit, quòd si vigo-
14 re † statuti iubentis bona banniti destrui, colonus coluit & seminauit prædium, & fructus sunt pendentes tempore banni, destruentur, nō obstante iure coloni, cùm adhuc sint domini banniti fundi, & fructus sit pars fundi: vt l.fructus.ff.de rei vendi. sed tenebitur dominus colono, cuius culpa damnum illud sustinuit: sic hîc per reuenditionem fuerunt priuati eorum iure iam acquisito dicti domini medij monasterij: quare tenetur dictus de Chambon præfatis dominis pro rata temporis, non solum ratione conuentionis & promissionis arreragiorum, sed etiam de iure. Item facit l. quæ operas.ff.locati. & quod not.Bart.in repeti.l.j. §.diuus.ff.de variis.& quod no.doct. in l.vna. de suffrag.C. Et quòd emptor † lucretur fructus & pensio-
15 nem medij temporis ante euentum contractus, tenet Bal.in l.ij.in fi.C.de pact. inter empt.& vendi.quem refert & sequitur Bartho.Cępola.in suo tracta.de cōtractibus emptionum & locationum, cum pacto de retrouendendo simulatis. versi. duodecima præsumptio. Et tenet Abb.Sicul.in c.ad nostram.ver.primus. de emp.& vendi.quòd emptor lucratus fructus, donec retrouendantur.& tex.in d.l.ij. de pact. inter empto.& alleg.text.& Archi. in c.plerique.xiiij.q.iij.Et
16 pro † decisione huius quæstionis mirabilis est tex.in l. fi.§.fi.ff. de fundo dot. vbi maritus erat obligatus restituere fundum vxori soluta æstimatione (quæ obligatio nihil aliud est, nisi promissio de restituendo, seu quodammodo pactū de retrouen.) & tamen si soluatur pars pretij, pro illa parte mulier fructus lucratur: licet adhuc conuentio non esset perfecta: quia non fuit soluta integra æstimatio.& maximè vrget, iuncta declaratione Bald. ad illam l.quam ponit in l.si traditio.in xj.q. C.de act.emp.vbi dicit, quòd d.l.fin.§.fi. nulla alia ratione debentur fructus pro parte pretij soluti, nisi ex æquitate, propter partem pretij soluti: vt ibi latius per eum hoc probatur, & tenet Bartho. Sozin.in l.si ante nuptias. ver. & pro ista opin. ff. sol. ma.& Alex.in consi.cxix.vol.iiij.

ADDITIO.

a Non teneatur. Adde quæ dixi in q.incip.motus fuit curia suprema Burdegalen.processus.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Dominus de Molin Porchier, in territorio suo, in quo habet iurisdictionem altam & bassam, fecit vnum stagnum, & in eo fecit vnam altam clusam, siue calceam, ratione cuius stagnum se extendit extra iurisdictionem per vnam leucam, & inūdat agros & prata existentia extra suum territorium: aduersus quem dominus De la Fogecolle vnus ex vicinis, cuius prata fuere in magna quantitate inundata, querimoniam impetrauit, & se manuteneri fecit in suis possessionibus de non posse facere dictam calceam, & de illam demoliendo ad primum suum statum, vsque.&c. Ex aduerso præfatus dominus de Molino Porcario se defendit, allegans tam ex indulto & priuilegio principis, quàm ex generali consuetudine sibi fuisse concessum, & permissum stagnum in territorio suo facere, recompensando ipsos nobiles & alios, causis in eodem priuilegio contentis. Quæritur quid iuris.

SVMMÆ.

1 *Stagnum struere & habere quibus liceat. Et quid si damnū illud dederit vicinorum agris, num dominus id sarcire tenetur. & num.20.*
2 *Stagni & lacus differentia.*
3 *Alluuionis ius, an habeat locum in stagno & lacu.*
4 *Torrentia, quæ dicantur.*
5 *Locus inundatus aqua stagni, vel lacus, remanet eius cuius primum fuerat.*
6 *Stagna publica duobus modis accipi.*
7 *Stagnum, quid differat à viuario. & num.seq.*
9 *Stagnum quid differat à fossa.*
10 *Stagnum quid à castello differat.*
11 *Stagnū in territorio proprio facere authoritate priuilegij & consuetudinis, num cui liceat.*
12 *Priuilegium & consuetudo parificantur & æquiparantur.*
13 *Flumina publica ad quos pertineant.*
14 *Rhodanus est in regis Galliarum iurisdictione.*
15 *Flumen quādo est in confinio duorum territoriorum, vel ciuitatum, præsumitur esse cuiuslibet vsque ad medium fluminis. Et quid si flumen fuit possessum per alteram ciuitatem, vel dominum. ibid.nu.16.*
17 *Flumina, montes & valles, quæ distinguunt territoria, sunt fines æterni, in quibus semel verum semper est verum.*
18 *In aquis tria sunt consideranda.*
19 *In flumine nauigabili potest quis facere fortalitium, vt vel vitet hostium impetum, vel ad sui defensionem.*
20 *Rex Franciæ facit castra in cōfinibus sui territorij, ad æmulationem Regis Angliæ, & econtra.*
22 *Barones & domini, quænam habeant in suis castris, tam ex forma priuilegiorum, quàm etiam ex vetusta consuetudine.*
23 *Princeps potest pro pacis bono & nomine, dare bona alicuius.*
24 *Stagnum construere, an & qua conditione liceat ex consuetudine Delphinali.*
25 *Stagnum facere in suo territorio licet aliquando permittat Principis priuilegium, vel consuetudo, vel statutum municipale: id tamen accipiendum est citra præiudicium & damnum vicinorum. & nu.27.*
26 *In territorio suo omnia cuique licent, modò citra cuiusquam iniuriam & damnum.*
28 *Stagna & lacus suos terminos retinent.*
29 *Nulli aggeres, aut aliorum fluminum rumpere non licet, nec item altius tollere.*
31 *Ex priuilegio concessum, non est tanti momenti, quanti inductum ex conuentione.*
33 *Ius ducendi aquam acquisitam per aliquos non vtentes spatio xxx. annorum perditur.*

34 *In*

34 *In fundo suo si quis aliquod opus faciat, propter quod aqua pluuialis nocere potest fundo vicini, datur contra eum actio aquæ pluuialis arcendæ.*
35 *Alluuionis ius non habet locum in agris militum & nobilium: item nec in stagnis eorum, nu. seq.*
37 *Principis indultum de stagno erigendo & faciendo, regulandum est secundum ius commune.*
38 *Utilitas publica priuatæ præfertur.*

CONSILIVM XXIIII.

ANte quàm descendam ad decisionem, puto esse præsupponendum quid sit stagnum. Et est,
1 quod temporalem † habet aquam ibidem sta-
a gnantem, quæ plerunque hyeme colligitur. [a] l. j. §. stagnum. ff. vt in flu. publi. nauiga. lice. & differt à la-
2 cu, qui † habet aquam perpetuam: vt l. j. §. lacus. & in alio conueniunt, quia arescũt & crescũt, & tamẽ terminos
3 suos retinẽt, & in eis nõ † habet locũ ius alluuionis. l. lacus & stagna. ff. de acquir. rer. do. Et sic cẽsentur priuata, quæ nõ attribuũt aliquid iuris, si inundẽt vicinorũ agros, queadmodũ flumina priuata, quę in hyeme currũt,
4 & in æstate nõ, & vocantur † torrentia secundum Rofr. Beneuẽta. in libel. super interdicto, ne quid in flu. public. & Bar. in tract. suo Tiberiadis, in verbo, flumina. vbi in fi. circa hoc distinguit sic, ꝙ quãdo lacus & stagna sunt
5 priuata, tunc non † est dubium, ꝙ per alluuionẽ non vni detrahit, nec alij addit, sed locus ille, qui inundatus est aqua stagni vel lacus, ita inundatus remanet eius, cuius primùm fuerat: d. l. lacus. & l. vicinus. §. fi. de aqua plu. arcen. & l. littus publicum. in fin. ff. de ver. sig. Quædam
6 sunt lacus † & stagna publica, & hoc duobus modis. Quandoque sunt publica Reipublicæ, vbi nullus piscatur, nisi cui Respublica permiserit, vt in lacu Perusino, tunc idẽ ac si essent priuata: vt ff. de contrah. emp. l. sed Celsus. vel lacus Sabatãn. singularius, vt dixit tex. in l. Rutila Polla. ff. de contrahen. emp. est tex. sing. & ibi gl. in d. l. littus publicũ. Quædã sunt publica, vt in vsu publico, quia per eum quilibet trãsit, & in eo quilibet piscatur ad placitũ. & idẽ tenet Spe. in tit. de causa pos. & proprie. §. iij. versi. octauũ est. vt liceat in flumine, &c. Tũc addũt & detrahũt per alluuionẽ sicut flumina publica. ff. de verb.
7 sig. l. littus. & d. l. j. vt in flumine publico. Et † differt stagnũ à viuario, quæ sunt vno modo piscinæ, in quibus includũtur pisces. l. iij. §. Itẽ feras bestias. ff. de acqui. possess.
8 vbi fit mẽtio de piscibus exeuntibus † stagnũ, ꝙ non sint amplius in possessione domini stagni. & de viuario dixi
9 in §. v. de consue. prædiorũ. Item † differt à fossa, quæ est opus manu factum: vt d. l. j. §. fossa vt in flumine publi-
10 co. Item, etiã † à castello, quod receptaculũ appellatur, l. j. §. hoc interdictum. de aqua pluu. arcenda. & l. j. §. ait prætor. de aqua ex castello ducenda. Et his præsupposi-
11 tis, videtur primò, quòd præfatus dominus † de Molino Porcario potuit facere dictũ stagnũ in suo territorio au-
12 thoritate priuilegij & † cõsuetudinis. cùm priuilegium & cõsuetudo parificentur & æquiparentur, ca. super quibusdam. §. præterea. de ver. sig. & tenet Bal. in suo breui consilio xlix. incip. in facto Abbatis sanctæ Christianæ. volu. iij. vnde vbi est opus manu factũ, permittente principe, non potest quis compelli ad destructionem: licet aqua pluuialis noceat vicino; nec etiã quando dicti operis manu facti memoria non existit, licet authoritas publica, vel principis non intercesserit. isti duo casus probãtur in l. ij. §. Cassius autẽ. & ibi Bal. Ang. & Moder. ff. de aqua plu. licet hic non sit vetustas operis: tamen est priuilegium & cõsuetudo; vt dicta l. j. §. denique. & ibi Bar.
13 & doct. de aqua plu. arcen. Nam † flumina quæ publica sunt, pertinent & spectant illis dominis, vel ciuitatibus ex priuilegio & consuetu. merum & mistum imperium habentibus, quemadmodum reliquum territorium. vt tenet Bald. consi. lvij. in prin. incip. ad euidentiam colibr. Vnde secundum eum flumẽ Texini, quod est in territorio Papiensi, est ipsorum Papiensium, & possunt su-
14 per ipso condere statuta: & idẽ † tenet Guido Papa in q. cccclxxvij. vbi facit mentionem de Rhodano ambiẽte Regnum Franciæ, quòd licet dux Sabaudiæ, Delphinus, Papa, Comes Prouinciæ, quorũ territorio adhæret, præ-
15 tendant partem, quia quando flumen † est in confinio duarum ciuitatum, seu duorũ territoriorum, præsumitur esse cuiuslibet vsque ad medium fluminis, l. arbor. ff. cõmuni diuid. & ideò in iis, quæ continentur vsque ad medium fluminis, præsumptio est pro vtraque ciuitate quo ad iurisdictionem, vt no. Bart. in tract. Tiberia. tit. de alluuione. in verb. acquiritur nobis. versi. Item videndum est. & Bald. in c. ex literis. de proba. & Iaco. de Sanct. Georg. in suo tract. feudo. in gloss. ibi: fluminibus. & Philip. Corne. consilio. cclxxxvij. versic. iij. cõsiderat. in litera e. volum. iij. & consilio cccxxij. libro primo. & Francisc. de Curte. in consilio lvj. incip. super eo, quod ab ordine: tamen Rex Franciæ solus habet in eodem omnem iurisdictionem, & est in possessione: & eius officiarij Lugdunenses tutantur & defendunt iurisdictionem in toto Rhodano: vt ibi per eum. Et tenet Pet. Iac. in tit. super iurisdi. ver. libel. versi. nunc quæritur ad quẽ pertineat. Nã
16 ex quo † per alterã ciuitatẽ vel dominiũ tantùm fluit flumen possessum, acquisiuit ipse iurisdictionẽ, & districtũ in eodem, vt volunt doc. s. alleg. Et dicitur secũdum Bar. vbi suprà, in trac. de alueo quis possidere vel quasi, ipsum flumen quãdo in eodem habet imperium & iurisdictionem. & idem Iac. vt s. & verũ dicit Guido Papa de Rhodano fluuio, quia ita fuit iudicatũ contra Papam, ratione pontis Auenionis, & etiam per aliud arrestum Tholosæ, die octaua Martij, anno domini millesimo cccc xciij. per quod insulæ omnes in ipso Rhodano existentes fuerunt Regi do. Carolo in totũ adiudicatę. & arrest ũ fuit ꝑductum in duabus causis insularum vertentibus inter Nicolaum Lallemant emphyteutam Regium actorem, & habitãtes loci de Tarascone Comitatus Prouinciæ, & tandem per sacrum magnum consilium ita iudicatum: ideò si Rhodanus inuaderet ciuitatem Auenionensem, esset domini nostri quando paulatim illam inuaderet, & impetu & vi fluminis circundaret vt sing. in simili consuluit Philip. Corne. in dicto consilio cclxxxvij. Quia
17 † montes, flumina & valles, quæ distingunt territoria, sunt fines æterni, in quibus semel verum, semper est verum: vt dicit Bald. in capitul. cùm causam. quem ibi sequitur Felin. versicul. Et not. secundum Bald. de proba. alleg. text. in l. qui bona. §. si quis stipulaturus. ff. de damno infecto. Præterea aquæ stagni oriuntur in solo dicti domini, & protenduntur in solum dicti nobilis actoris, siue oriantur ex fonte, siue sint aquæ pluuiæ: secundum Baldum, in dicto consilio lvij. & sic stagnum (vt suprà dixi) sunt dicti domini, qui transducere potest aquas alibi: & quocunque vult eas diuertere, dum tamen hoc faciat, vt sibi proficiat, l. prima. §. idem aiunt aquam. & l. si in meo fundo. ff. de aqua plu. arcen. & l. Proculus. de damno infecto. etiam si prata vicini siccitatem aquæ patiantur, secundum Bald. in d. consil. lvij. Ergo pari ra-
18 tione idem si prata inundentur, per d. iura. Et in † aquis tria sint considerãda, lex seu pactum, vel priuilegium natura loci, & vetustas. l. ij. in prin. ff. de aqua plu. arcen. &
19 Bald. in consil. lj. ante fin. vol. j. vbi vult fortius, † quod quis potest facere fortalitium in flumine nauigabili causa vitandæ hostilitatis, vel ad repercussionem hostium: quia nihil est illaudabile in via defensionis, l. vt vim. ff. de iusti. & iure. l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad leg. Aquil. Nam si secundum eum, sanguinis effusio est permissa ex causa defensionis. c. significasti. cum ibi no. per doct. de homicid. & bella sunt permissa ex eadem causa, l. ex hoc

iur.gen.ff. de iuſti. & iure. cum aliis per eum alle. Ergo multò fortiùs ædificium, ad tutelam corporis, & repulſionem hoſtium, qui tempore indulti eidem domino per do. Carolum vj. tunc Bituricenſ. Regem nuncupatum, conceſsi, occupabant locum ſacrum Cæſaris diſtantem à territorio de Molino Porcario vj. aut vij. Leucis. Qua-
20 re in vim dicti priuilegij & conſuetudinis generalis † patriæ Borbonien. præfatus dominus ob cauſam prædictã in eodem priuilegio contentam, dictum ſtagnum facere potuit, quod etiam de iure cõmuni erat ſibi permiſſum: per l. lacus & ſtagna. & l. j. §. ſtagnum. ſuprà alleg. Et i-
21 dem tenet Bal. in conſi. lviij. vol. j. vbi dicit, ꝙ rex † Franciæ facit caſtra in finibus ſui territorij ad æmulationem regis Angliæ, & econuerſò: & idem faciunt etiam omnes domini mundi: quia cùm diſtinctæ ſunt iuriſdictiones & territoria, vnuſquiſque poteſt ſe in ſuo territorio præ-
b munire & caſtrametari:[b] vt plenè per Abb. in conſi. lxij. in iij. dubio, vol. ij. Igitur cùm ſtagna ſint priuatorum, vnuſquiſque poteſt in ſuo illa facere & conſtruere, ſicut molendinũ in flumine priuato: vt tenet Bald. in l. j. ff. de rer. diuiſ. & Salic. in l. manifeſtè. C. de ſeruit. & aqua. & plenè Alex. in conſil. cxciiij. incip. conſideratis verbis inſtrumenti. lib. j. Vnde ſecundùm Luc. de Pen. in l. quicũ-
22 que. verſicul. ſi eſſet. de fund. limitro. † lib. xj. Barones & domini tam ex forma priuilegiorum, quàm etiam ex vetuſta conſue. habent in caſtris eorum nõnulla pręcipua domanialia, puta iuriſdictiones, aquas, & decurſus aquarum, montes, viuaria, paſcua, fortalitia, & in partibus Apuliæ clibana, &c. de quo aliàs dixi in q. de cuſtodia clauium portarum ciuitatum. per quæ videtur intentionem ipſius domini de Molino Porcario fuiſſe legitimè funda-
23 tam. Tum † etiam Princeps poteſt pro bono Reip. dare bona alicuius, l. Item verberatum. §. j. ff. de rei vend. ſaltem aliquali recompenſatione facta, ſecundùm Ang. & ibi Felin. in c. quæ in eccleſiarum. de conſtit. & dixi in addit. ad Dyn. in reg. ſine culpa. de reg. iur. Sed dictũ ſtagnum tendit ad commodum Reip. duplici modo. Primò ad fortificationem loci, & hoſtium repulſionem: vt dictum eſt. Secundò, propter piſcium multitudinem, &c. & iſtud in terminis tenet Guid. Papæ in q. xcj. vbi dicit,
24 quòd ex generali conſuet. † Delphinali, quis poteſt cõſtruere ſtagnum piſcium liberè & impunè propria authoritate, dum modo faciat calciata in fundo ſuo, & ſoluendo damna, & intereſſe circumuicinis, quorum prata, terræ, poſſeſsiones, & directa dominia perdũtur, & ſub-
25 merguntur ex abundãtia aquę ſtagni. igitur, &c. ¶ In † cõtrarium videtur, quod licet permiſſum ſit alicui ex priuilegio principis, vel conſuetudine, aut ſtatuto municipali facere in ſuo territorio ſtagnum: non tamen in præiudicium & damnum vicinorum, l. j. §. idem ait ſi aqua. ff. de aqua plu. arcen. & l. ſi quis. C. de aquæductu. li. xj. & aliis iuribus ſuprà alleg. vbi dicitur, quòd licet qui-
26 libet † poſsit in ſuo facere quicquid velit: hoc ſemper intelligendum eſt, dum tamen non noceat vicino. Et dicitur nocere, ſecundum Pau. de Caſt. ibi quando aufert vicino illud quod haberet ab ipſo faciente, vel eius fundo. l. fluminum. §. ff. de dam. infect. Et priuilegium principis debet ſic intelligi, l. j. §. meritò. & §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loco publico. aliàs eiſdem vicinis ob inundationẽ aquarum maximũ contingeret damnum: & prætextu illius poſſet vſurpare bona aliorũ, & locupletari cũ aliena iactura, l. nam hoc natura. ff. de condi. indebi. vt infrà dicam. Et ſic intelligũtur iura ſuprà. pro parte dicti domini de Molino Porcario allegata: quia ſi princeps
27 cõcedit alicui priuilegiũ † faciendi molendinũ, intelligitur ſine iniuria alterius: ſecundum Bal. in c. j. §. ſi quis de manſo. verſicu. Item ſi princeps. de controuerſi. inueſtit. eſt bonus tex. in d. l. ſi quis. & ibi not. Iac. Rebuf. in fi. de aquæ ductu. Et ſignanter quoniã ipſe dominus de Molino Porcario aliquo tẽporis ſpatio clauſam ſiue calceã dicti ſtagni eleuatã, ad certam menſuram vſque nõ potuit altius tollere & eleuare, ex quo ſtagnũ eſt omnino priuatum, in quo nõ habet locũ ius alluuionis, ſcilicet quòd vni detrahat vel alij addat, ſed loca inuaſa aqua ſtagni, remanent illius cuius primò fuerant. Et aqua cederet ei, ſi vellet, cùm vas ſtagni ſit ipſum ſolum: vt tenet Bal. in rubr. & in l. nemo. ff. de rer. diui. Quia ſtagna & lacus re-
28 tinẽt † ſuos terminos, vt d. l. lacus. & iurib. ſ. alleg. in præfatione. & l. vicinus. §. lacus. & ibi ſing. Alber. Et illos non poſſunt tantùm extendere, quos habuerunt à prima conſtitutione: vt dicit Albe. in d. l. lacus. per illum text. alleg. Oldra. ita ibi tenere, quod eſt peremptoriũ in hac materia. Et idem Bald. in d. c. j. §. ſi quis de manſo. ver. quia de ſtagno non eſt dubium, &c. de contro. inueſtit. allegat celebrem tex. in l. Rutilia Polla. ff. de cõtra. empt. Ad idem facit tex. in l. damni. in j. §. ſi is qui. & quæ no. ibi glo. in verbo augeri. & in ver. promiſsionis. & vtrobique per Albe. & doc. ff. de dam. infect. & d. l. vicinus. §. fi. de aqua plu. arcẽ. & tenet Phil. Corne. in d. cõſ. cclxxxvij. in litera g. volu. iij. Et facit illud de mari: Cõſtituiſti ter-
29 minos eius, vt Iob xxxviij. Quia † quemadmodum non licet aggeres Nili, nec aliorũ fluminũ rumpere, l. vna. C. de agger. Nili non rumpen. Et ratio, ne illis ruptis multa patria inundetur, atque ſubmergatur: ſecundum Cyn. & Ang. ibi. Ita nec altius tollere, vt regurgẽt atque influãt, & per conſequens inundent campos, & agros vicinorum, vt ibi tenet Ang. pro hoc tex. in l. ij. §. idem Labeo ſcribit, ſi quis in ſuo. & ibi gl. & Alb. de Roſa. ff. ne quid in loco pub. Sed dictus de Molino Porcario altius eleuauit calceam dicti ſtagni vltra & præter terminos ſibi cõſtitutos, tã ex eius conſtitutione, ſeu erectione primæua, quàm tranſactione poſtea inter ipſum dominum de Molino Porcario, & nonnullos ſuos vicinos de non leuando, & altius tollẽdo calceam prædicti ſtagni initã & paſſata, ratione cuius inundantur agri vicinorũ. Et ſic duobus mediis eidem licitum non fuit altius tollere calceam ſtagni. Et primo attenta primæua conſtitutione & erectione illius d. l. lacus. Tum viſa tranſactione ſic inter ipſum & ſuos vicinos inita: l. j. §. hæc actio. §. illud huic. & §. fi. & l. in ſumma. §. j. & l. fin. ff. de aqua plu. arcen. Nam ſecundum Andræam Barba. in addi. ad Bal. in d. §. ſi quis de manſo. ver. extra not. valet pactum factum inter aliquos ſuper aquis etiam publicis ad molendina defluentibus, vel ſuper alio aquarum fluctu. ff. communia
30 prædio. l. vẽditor. quia nihil tam † naturale, quàm quod conuentũ eſt, ſeruare: l. j. ff. de pac. Et per illã tranſactionẽ apparet quòd ipſe de Molino Porcario perdidit priuilegium ſuum erigendi ſtagnum & illius calceam eleuandi: quia illi renuntiauit per contrarium actum voluntariè & expreſſè geſtum, l. voluntariè. & ibi plenè Cy. & doct. C. de excuſ. tuto. & Abb. Sicu. & Feli. in c. cùm acceſsiſſent. de conſti. & Albe. in rub. & in l. j. §. deniq;. ver.
31 Item collige. ff. de aqua plu. arcen. quia illud quod † conceditur ex priuilegio, non eſt tanti effectus, quanti eſt illud, quod ex conuentione inducitur. & ideò faciliùs tollitur, vt voluit Alb. de Roſa. poſt Old. in l. cùm verò. in prin. per illũ tex. in ver. ingenui naſcantur. ff. de fideic. liber. & per tex. in authen. de non alie. §. quia verò veriſimile. & gl. in l. j. §. j. ad fi. magnæ gl. fi. ff. quib. mo. pig. vel hypoth. ſoluitur. & eſt arg. expreſſum in l. eius militis. §. j. ff. de teſt. mil. Item, pariter eodẽ priuilegio non vtendo ab initio. l. j. C. de nundi. & l. ſic. & l. ſi cõmunem. §. j. ff. quemadmodũ ſer. amit. & Albe. in d. Rub. de aqua plu. & Bald. in ſua Margari. in verbo, ſtatutum priuilegium,
32 &c. quia quilibet rei ſuæ † eſt diffinitor & arbiter, & variare poteſt, l. in re mãdata. ff. manda. Et nec legẽ, neque hominem offendit, ar. ff. de acti. empt. l. ſi ſterilis. §. fi. Nã priuilegium, ſecundum eum, potius eſt facultatis, quàm neceſsi-

necessitatis: & vti, & non vti, est in libera potestate priuilegiati: arg. l. si iudex. ff. de minoribus: quia ipse de Molino Porcario, nō vsus fuit xxx. anno. spatio, & plus, ideò illud amisit: vt tenet Pau. de Cast. in consi. cccxxj. incip. visa suprascripta facta narratione. in secundo dubio. vo-
33 lu. nouorum, vbi dicit, quòd † ius ducendi aquam, acquisitum, per aliquos non vtentes spatio xxx. ann. perditur, l. sicut. C. de præscri. xxx. annorum. licet, secundum Bart. in d. l. j. de nundi. decem anni ad perdēdum priuilegium sufficiant, vt tenet Fel. in c. cùm accessissent. ver. non est sic. de consti. quando est simplex concessio: secus si dictum esset in concessione, quòd possit erigere & facere stagnum aut molendinum ad libitum voluntatis suæ, tūc hoc casu non perdit facultatem, licet vsus non fuerit per multos annos. Et ita vidit in ardua. q. sed hîc fuit simplex promissio, &c. Igitur tenetur demoliri facere dictam calceam ad terminos dicti stagni primos, quos ante eleuationem nouam habebat: vt tenet Specu. in tit. de cau. poss. & propriet. §. iij. versi. verùm si faciat, &c. vbi dicit,
34 quòd si quis † faciat in fundo suo aliquod opus, propter quod aqua pluuialis nocere potest fundo vicini, quòd datur contra ipsum actio aquæ plu. arc. per quam suis expensis opus illud teneatur destruere, & damnum contingens emēdare. Si verò possideat opus ab alio factum, tenetur præstare patientiam, d. l. j. §. idem ait. & l. ij. §. item Varus. & per totum, de aqua plu. arcen. quia factum de facto, reuocatur de facto. ideò dicit Bal. in l. verum. §. quod si minor. ff. de mino. quòd reponitur de facto, sicut de facto extitit factum. & est gloss. in l. cùm minor. ff. de
35 euict. Præterea hoc est prohibitum † militibus & nobilibus, quòd in eorū agris nō habeat locū ius alluuionis, l. in agris. ff. de acquir. rer. do. & glo. in §. prætereà, quod per alluuionem. in verbo, intelligi. insti. de rer. diui. Et est ratio, secundum Io. Fab. & Angel. Aret. ibi. Ne detur occasio militibus aliorum bona occupandi, qui satis ad hoc proni sunt, l. conuenire. ff. de pact. dotal. & non so-
36 lùm ius alluuionis † non habet locum in agris militum, sed nec etiam in stagnis ipsorum priuatis, secus in publicis, d. l. lacus. vt suprà dictum est in præsuppositione. igi-
37 tur, &c. Tum † quia concessio seu permissio principis sibi ad dictum stagnum erigendum & faciendum data, debet regulari secundum ius commune, hoc est, de consensu & voluntate omnium, & singulorum dominorum habentiū agros contiguos & vicinos, cùm agatur de perditione & diminutione suorum bonorum. tex. in l. in cōdecendo. cum ll. duabus seq. & ibi gloss. & omnes scrib. ff. de aqua plu. arcen. vnde ipsis inuitis, & in præiudiciū & damnum ipsorum, non potuit idem de Molino Porcario facere dictum stagnum, cùm prata & agri inundati sint maioris vtilitatis Reip. quàm stagnum prædictū:
38 vt plenè probatum est. Ideò vtilitas † publica præfertur priuatæ, l. vtilitas. C. de priuile. lib. x. & l. actione. §. non semper. ff. pro soc. Et ita tenet Guido Papa in d. q. xcj. quia vltra satisfactionem damni & interesse vicinorum, requiritur etiam secundum eum, quòd ex constructione talis stagni afferatur maius commodum construi facienti, & Reipub. quàm sit incommoditas vicinorum: quorum proprietates ex inundatione aquæ submerguntur. Ideò omnibus consideratis, concludo dictum stagnum vsque ad suos primos terminos insequendo transactionem, fore demoliēdum: salua alterius melius me sentientis correctione, &c.

ADDITIONES.

a Hyeme colligitur. Adde quæ dixi suprà in consi. xv. & in §. vnde consue. feud. lib. consuet. Biturig.

b Castrametari. Adde, an ædificans in flumine publico, possit à vicinis vel aliis ab ædificio prohiberi. Pau. de Cast. in cōsi. cccxl. volu. no. Et tenet quòd non.

SVMMÆ.

1 *Petitio legitima, quæ dicatur.*

2 *Probatio plena fit per instrumentum publicum.*

3 *Obligatio quo casu per confessionem extra iudicium factam nascitur.*

4 *Obligatio aliis modis inducitur, aliis fit probatio.*

5 *Obligationem non inducunt scripta publica, sed eam probant.*

6 *Confessioni factæ extra iudicium, standum est in præiudicium confitentis.*

7 *Libellus variè proponitur in deposito.*

8 *Depositum per confessionem non contrahitur, sed probatur esse contractum.*

9 *Confessio non cadit in alium contractum, quàm contractum literarum.*

10 *Confessione probatur numeratio.*

11 *Depositum probatur per verba enuntiatiua cōfessionis, quādo confessio non disponit, sed dispositum inuenit.*

12 *Depositum non contrahitur nisi vno modo, mutuum autem tribus modis.*

13 *Actus naturalis probatur per actum ciuilem confessionis.*

14 *Obligatio & actio oriuntur ex confessione, qua quis confitetur se habere à me centum.*

15 *Depositi contractus adeò est fauorabilis, quòd meretur executionem, sicut confessio, vel sententia.*

16 *Depositi causa agens contra te, & ad probandum depositum producens stipulationem factam ex causa depositi, debet obtinere.*

17 *Depositum ciuile quando proponitur in libello, & probatur, etiam per instrumentum, debet reus absolui, cùm non sit ex tali confessione nata obligatio, ex qua deriuetur.*

18 *Epistolæ transmissæ tertio amico contra scribentem, se debere Titio centum ex causa mutui, vel venditionis, aut aliàs, & se excusantem, quòd non poterat soluere, an creditur.*

19 *Agens confessione facta per testatorem in testamento contra hæredem testatoris, & producens testamentum, debet obtinere.*

20 *Agens ex mutuo naturali, asserēdo se numerasse pecuniam, non probat per simplicem rei confessionem de recepto.*

21 *In libello deducens vnam causam, & postea probans, non de illa sed de alia causa, non obtinebit. Et quid si in libello proponat causam mutui, & probat numerationem, non causam mutui factam, num reus sit absoluendus. nu. sequent.*

23 *Petens decem simpliciter ex mutuo, vincit, etiam si probet de sola confessione.*

24 *Mutuum verbum verificatur in ciuili, & inducitur de confessione.*

25 *Notarius si in instrumēto scripsit, quòd Titius mutauit Sempronio decem aureos, in præsentia illius notarij & testium infra descriptorum, & testes in instrumento descripti asserunt quòd nulla pecunia interuenit, sed confessio de recepto, illi tum non contradicunt notario vel instrumento. Secus si dicitur, quod numerauit ex causa mutui centum, & num seq.*

27 *Agens ex mutuo, & probans de confessione mutui per testes, an obtineat.*

28 *Actor si in libello cumulauit cōfessionem & numerationem, & per vnum testē probat cōfessionem, & per alium numerationem, illi non probant, tanquam singulares.*

29 *Testis, ad cuius supplementum defertur iuramentum debet esse omni exceptione maior.*

30 *Epistolæ quibus mediantibus contrahitur inter absentes, valent sine die & consule etiam sine sigillo mittentis.*

CONSILIVM XXV.

Viso appellationis processu moto & vertēte inter Petrum de Trapez ab officiali Claromotē appellantem, Et honestam mulierem Taconete appellatam coram Metropolita. Bituricē

pendente, in quo idem appellans probauit per vnum testem de numeratione depositionis summæ quingentarũ petiarũ auri eidem appellatæ traditæ, & per alios testes singulares, videlicet fratrẽ suũ, & alios de ciuili, id est de cõfessione ipsius appellatæ, quæ confessa fuit habuisse & recepisse in depositũ dictam summam ab ipso appellante. Istam q. Nic. de Mita disputauit, vt refert. Io. And. in addit. in Specu. in tit. de teste. §. j. ver. Sed pone, egi cõ tra te, &c. Et ipsum prosequitur ibi Ioan. And. primò quòd rector dicit reum confessum se ab eo recepisse centum libras in depositum, ad quarum restitutionem petit eum sibi condemnari. Et produxit instrumentum de tali confessione: quo cauetur quòd confessus fuit recepisse ab actore centum in depositum, & promisit illud depositum restituere ad ipsius voluntatem: quærebatur an sequi posset condemnatio. Et pro actore induxit quòd le-
1 gitima † est petitio, quæ continet rem certã, scilicet summam c. librarum, & causam legitimam, s. depositi, quæ causa parit actionem. ff. de pact. l. iurisgent. in princip. & ff. de pact. l. iurisgent. in princip. & ff. & C. depositi. per
2 totum. vt sit plena † probatio, quia per instrumentum publicum, cui statur, l. cum precibus. l. in exercendis. C. de fide instr. & conuictos certum est cõdemnari debere, l. vna. C. de prohib. sequest. ¶ In contrarium quòd non debeat cõdemnari, quia huiusmodi petitio non cõtinet causam talem, quæ pariat actionem, l. licet. §. ea obligatio. ff. de procur. quia in eadem non asserit, quòd receperit depositum, sed quòd cõfessus est in se recepisse. ex tali enim confessione extra iudicium facta, licet cum causa, non nascitur obligatio: & sic debet sequi absolutio. Item est vnus casus, in quo per confessionem extra iudicium
3 † factam nascitur obligatio, s. ex literarum obligatione, seruata forma tradita insti. de literarũ oblig. & illud ex causa mutui: ergo secus in aliis. ff. de iud. l. cum prætor. Item, nec tunc ex confessione nascitur, nisi pecunia numerata fuerit, vel stipulatio interuenerit: vt ibi patet in text. Constat enim, quòd alij sunt modi, quibus inducitur obligatio, & alij, quibus fit obligationis probatio, inter quos est confessio. C. de non nume. pecu. l. generaliter. & l. in contractibus. & de proba. l. cùm de indebito. §. fina. & arbi. tutel. l. fina. ideò dicit gl. non dicunt quòd confessio obliget, sed dicunt quòd confessio præiudicat,
5 sic † & scripta publica nullum obligant, sed obligationem probant. ff. de pig. l. cõtrahitur. & hanc partẽ tenuit Nic. de Mita. per l. Publiã. §. fi. ff. deposit. sequendo Azo. in summa de confess. & de non numerata pecu. & idem Io. And. vbi suprà, per quam dicit de facto fuisse iudicatum, in q. qua quærebatur Titium constituisse procuratorem ad exigendum à debitoribus suis, & ad quitandum: agit postea Titius contra vnum ex debitoribus, qui produxit instrumentum, quomodo ille procurator confessus fuit sibi solutũ, & illum quitauit, &c. & inducebat pro se l. pecuniæ. C. de solu. & c. iudicatũ fuit cõtrarium: quia procurator quitare non potuit, nisi de soluto, & exacto: per illud autem instrumentum non probatur solutio, sed confessio, per suprà dicta. Et d. l. pecuniæ. & l. cùm de indebito. §. fi. loquuntur in domino, contra quẽ bene sufficeret tale instrumentum, per illas ll. & bo. text. in l. si sine. ff. rẽ rat. habe. & idem Fred. de Senis in consi. liiij. cũ seq. & Bart. in l. ij. §. fi. ff. si cert. pet. & in l. si debitorem. ff. de noua. tamen in hac vlti. q. Ioan. Bald. in consi. ccxxxix. lib. j. tenet quòd si dominus habet ratum dictam quitantiam, potest agere contra procuratorem,
6 vel eius hæredes: quia † standum est tali confessioni in præiudicium cõfitentis, & habetur pro veritate. ff. de admini. tuto. l. Lucius. §. tutelæ. quia aut re vera habuit, & non est æquum, vt non reddat, l. si me & Titium. ff. si cert. pet. Aut non habuit, & sic confitendo fuit in culpa, quæ venit in actione negotiorum gestorum. l. Pomponius. ff. de neg. gest. cum aliis per eum alleg. licet Bal. in d. l. j. §. fi. teneat, quòd talis confessio noceat domino. & idem Ang. & Imo. in d. l. si debitorem. si apposita sit in procuratorio, clausula ad confitendum ne reddatur inanis & superflua. tamen primã tenet illust. doct. Francisc. de Aret. in consi. iiij. vbi dicit ipsam esse communem. Sed in præsenti casu appellans probauit numerationem, & veram depositionem per vnum testem tantùm & de ciuili, id est confessione particulariter, & singulariter per fratrem suũ & alios in abũdantia appellantis facta. ¶ Quid dicendum? Ego in hac q. depositi & etiam mutui repe-
7 rio diuersas doctorum opiniones. Ideò † pro concordantia dico de deposito, primò quòd aliquando in libello proponitur verum siue naturale depositum, & in consequentiam ciuile, id est confessio vel stipulatio simul: aliquando naturaliter tãtùm: aliquando cõfessio tantùm. In primo verò casu & secũdo, tunc vt pbatur vtrunque, & nõ habet dubiũ. Aut probatur tãtùm confessio, & in casu Bald. in consi. ccxxvj. lib. iij. incip. actum fuit depositi. tenet quòd actor debet obtinere, & reus condemna-
8 ri, quia † depositum per confessionem non contrahitur, sed probatur esse contractũ. d. l. Publia. §. fina. & maximè, vbi non interuenit scriptura. Et confessio non cadit
9 in aliquem contractum mundi, nisi † in contractum literarum: vt dictum est. Et alleg. not. per Gul. de Gug. in l. qui pecuniam. ff. si cer. pet. & Cyn. in l. si non singuli. C. eo. tit. Sed hæc confessio non fuit intentata, vt actio, sed vt probatio, l. si ex pluribus. ff. de solu. Vnde sequitur, ꝙ probata confessione, per eam probatur numeratio ve-
10 ra: quia per ciuilem † actum probatur naturalis actus. id est per confessionẽ quæ de iure ciuili, probatur numeratio, quæ est de iure gentiũ. Nec est nouum, quod per ver-
11 ba enuntiatiua † confessionis, probetur veritas depositi, quando cõfessio nõ disponit, sed dispositum inuenit: aliàs enim cõfessio potest aliquid in esse deducere, quod nunquã fuit. l. ex hac scriptura. ff. de donatio. Ex his duobus intentatis, scilicet numeratione, & confessione, resultat confessio vt probans: numeratio, vt probata, & sic debet sequi cõdemnatio ex numeratione, l. certi condi-
12 ctio. §. quoniam. & l. lecta. ff. si cer. pet. † quia depositum non cõtrahitur nisi vno modo. s. re. Mutuum autẽ tribus modis, scilicet re, quando interuenit numeratio chirographo, quando interuenit stipulatio, vt suprà dictũ est. Vnde in deposito vnus est cõtractus, vna obligatio, ex quo probato de necessitate sequitur condemnatio. c. cum dilectus. de succes. ab inte. Et ita concludit Bal. ibi in con-
13 si. ccxxij. lib. j. vbi dicit, ꝙ per actum † ciuilẽ confessionis, probatur naturalis actus, vt iuribus s. alleg. & l. j. C. de fal. cau. adi. licet in consi. clxxxviij. versi. quartus articulus est, &c. incip. præsupposito statuto. lib. iij. teneat contrarium: quia secundum Lud. Bolog. in d. l. Publia. §. fi. in primis interpreta. ex tali confessione, qua quis cõ
14 fitetur † se habere à Titio centum, oritur vtrunque, s. obligatio & actio: per illum tex. in ver. quod ad solam pecuniæ quantitatem attinet, &c. Reprehendendo omnes doctor. qui communiter per illum tex. dicunt ex tali cõfessione non induci obligationem, sed probationem tantùm: quia imò nascitur obligatio, & oritur actio ex ea: sed Alex. ibi in addi. mag. ad Bar. tenet contrarium etiam quãdo in tali confessione interuenerit stipulatio de reddendo & restituendo, vt ibi per eum: & idem in consil. xxxv. lib. j. tamen opin. Lud. Bolog. habet apparentiã propter dictionem solam. ibi, in tex. positã. quæ excludit omnia alia, vt ibi per eum. & ita seruatur in curiis, quãdo proposita fuit cõfessio in libello, vt infrà dicam in iij. ca-
15 su. Item contractus † depositi est in tantùm fauorabilis, quòd meretur executionem, sicut sententia vel confessio facta in iudicio, vel iuramentum conuentionale vel iudiciale, l. post rem. ff. de re iud. vel laudũ emologatum, l. cùm

l.cũm antea.C.de arbi.Et de deposito probatur in l.pen.
C.depo. vbi Bar. hoc tenet.quod intelligit Matth. Mat.
in suo no.v.verum, quando depositum est quodammo-
do notorium, vt quãdo de eo apparet publicũ instrumẽ-
tum:vt ibi.Sed prima verior est,de gloss.in c.quotiẽs.j.q.
vij.& Fel.in d.c.si cauti.versi. fallit secundò. In secundo
verò casu,quando proponitur in libello causa depositi
tantùm,& probatur confessio vel stipulatio, & Bald. in
l. generaliter.in ix.q.quam ibi sequitur Sal. in xvij. q.C.
de non nu.pec.tenet quòd actor debet obtinere , secun-
dum Nic.de Mat. vbi & idem Paul.de Castr. in l.ij.§.fi.
ff.si cert.pet.non tamen per rationem Bal.vt ibi Alex.in
d.§. Chrysogonus. tenet contrarium , & quòd idem est
in deposito,sicut in mutuo:quia illud quod dicitur in d.l.
certi condictio.§.si nummos.de stipulatione interueniẽ-
te iuxta mutuum,habet locum in stipulatione interueniẽ
te iuxta depositum , & iuxta omnem alium contractum,
qui re celebratur:vt voluit Bar.in l. singularia. ff. si cert.
pet.& in hoc reprehendit Bal.& Sal.in d.l.generaliter.de
16 non nu.pec.volentes † quòd si quis egit contra te ex cau
sa depositi,& ad probandum depositum produxit stipu-
lationem factam ex causa depositi, quòd debet obtine-
re. quod verum non est, secundum Alexand. quia esset
mutare libellum post litis contestat. & probare quod
deductum non est : vt infrà de mutuo dicam: & hæc vi-
17 detur mihi verior. Quo ad tertium casum,quando † pro-
ponitur in libello ciuile depositum, id est confessio , &
probatur etiã per instrumentum,tunc secundum Nic. de
Mat.& Io.An.s̃.relatos,reus debet absolui,cùm non sit
ex tali cõfessione nata obligatio, ex qua deriuetur actio.
Sed contra istam opin.facit opi.Lud.Bolog. de qua s̃. in
j.membro, quam sequor. pro qua facit text. in l. deside-
rium. C.deposit. vbi instrumentum passatum inter te &
me,in quo continetur , quòd tu mutuasti Titio centum,
quæ apud te deposueram , probat depositum inter te &
me.& idem do.de Rot.decis.xviij. tit. de prob.in antiq.
18 licet arguant ad vtrãque partem , an † credatur epistolæ
trãsmissæ tertio amico cõtra scribẽtẽ se debere Titio cẽ-
tũ ex causa mutui,vel venditionis,aut aliàs,& se excusan
tem quòd nõ poterat soluere.& tenent quòd vtraque po
test sustineri , & magis videtur æqua quòd non probet:
quã sequitur Cyn.in d.l. generaliter.in iiij. q. Et pro ista
19 parte facit quod notat ibi Bald.in v. q. quòd agens † ex
cõfessione facta per testatorem in testamento cõtra hæ-
redem testatoris,& producens testamentum,debet obti-
nere secundum Pet. ibi, saltem de æquitate canonica. &
idem Bal.in l.j.C.de confes.& in l.j. ver.quæro nunquid
testator.C.de fal.cau.adiect.& per Bar.in l. cùm quis. §.
codicillis.ff.de leg.iij. Tamen ad euitandum opin. debet
actor esse cautus,vt proponat vtrũque,& obtinebit pro-
bando per instrumentum de confessione, vt dictum est.
& ita sentit Azo.Nic.Mat.vt refert Io.An. vbi s̃. alleg.l.
Lucius Titius.in j.ff.deposit.& l.ne satisdatio.ff. rem.ra.
ha.Sed in mutuo,aut vtrunque proponitur,& Bal.in cõ-
si.clxx.inci.ex themate secundo.vol. iiij. tenet quòd suf-
ficit probare mutuum ciuile,id est cõfessionem : & dicit
quòd in hoc debet esse cautus actor, vt deducat vtrũque.
Aut tantùm numeratio deducitur,& tunc secũdum eum
non sufficit probare confessionem. alleg. Bart. ita tene-
re in d.§.Chrysogonus.& in l.certi condictio.§.si num-
mos.ff.si cer.pet.nisi lapsum fuisset biennium, tunc qua-
si ex confessione , quando non est litera probata per te-
stes, & temporis trãscursu præsumitur numeratio facta,
secundũ Bal.in d.l. si ex cautione.in x.q. & Ias.in d.§.si
nũmos.ver.limita istud vltimum,&c.& Bar. in d.l.j.§.si
quis ita.vers.itẽ ponitur alia q.ff.de ver.obl.sed Bal.in d.
cons.ccxvj. in fi.tenet contrarium , ꝙ actor debet obti-
nere. Sed primam tanquam veriorem & communem te-
net idem Bal.in d.cõs.clxxxviij.& ccxxvj.s̃.alleg.sequẽ-
do Spec.in tit.de teste,§. j. versi. sed pone egi contra te,
20 &c.& sing.Ang.in consi.clv.in ij.dub. Nam † ex quo a-
git ex mutuo naturali,asserendo se numerasse pecuniam,
non probat per simplicem confessionem rei de recepto.
Et idem Ang.in l.certi condictio.§.quoniam. & in d.§.
Chrysogonus.& ibi Io. de Imo.& Alex. Amplè nisi,se-
cundum eum, in libello agens ex numeratione, se refer-
ret ad certum instrumentum, in quo contineretur nume
ratio,& stipulatio, seu promissio de reddendo , & resti-
tuendo, quod tenetur secundum Bar.& doc.in d.l. edita
actio.de eden.prius exhibere antequã reus teneatur deli-
berare:quia tunc satis videtur deduxisse stipulationem in
ipso libello,postquam illa continetur in instrumento,ad
quod se retulit:aliàs ex causa numerationis solùm propo
sita probando confessionẽ,vel stipulationẽ, quæ post li-
tẽ contestat. probari non potest:quia esset mutare libel-
lum, quod fieri non potest. dicta l. edita actio. Pro hoc
21 facit, † secundum eum , quia si deduco in libello vnam
causam, & postea probo, non de illa, sed de alia causa.
non obtinebo,l.habebat.ff.de institut.acti.& Bart.in l.j.
in prin.ff.de eden.& pulchrè per Felin. in cap.examina-
ta.de iud. & dixi in addi. ad Dyn.in regul. nullus pluri-
22 bus.in vlt.addit.de reg.iur.lib.vj.Et idem est,si in † libel-
lo proponat causam mutui,& probat numerationem, &
non causam mutui factam,quòd reus debet absolui : per
tex.in d.l.habebat.& c.abbate sanè. licet secundum Ioã.
Fab. in l. incendium. C. si cer. pet.in dubio præsumatur
mutuata pecunia, si fuerit numerata alicui, aliàs præsu-
mitur secũdũ eum depositum: per not.in l.Lucius.ff.de-
posit.& idem Bart.in l.cùm quid.ff. si cer. petat . tamen
ex quo proposuit specialiter vnam causam in libello,de-
bet illam probare,per iura s̃. alleg. & ita fuit iudicatum
in curia Bitur.Et idem dico,vbi probaretur mutuum,sed
non quantitas:quia nesciunt vel non recordantur quan-
tum , nisi ex aliquibus coniecturis posset apparere de
quantitate , vt quia probatur per duos testes , quòd Ti-
tius petiit à Seio x.ex mutuo. Et per alios duos facta nu-
meratio : sed isti dicunt se non recordari de quantitate:
tunc ex talibus duobus testibus poterit deferri iuramen-
tum in defectum semiplenæ probationis , per c. ex lite-
ris. de iureiur. ita tenet Bart.in l.admonendi.ver.quæro
quid si testis deficiat.& ipsum seq. And.de But.in c.fi.de
iureiur.& Alex.in consi.ccxj.versic.comprobantur prę-
dicta.li.ij.& Matth.de Mat.in sing.xiij. & idem tenet A-
lex.in addi.ad Bar.in d.l.Publia.§.fi.in prin.mag.postil.
& Barb.in d.§.si quis ita.versi. nisi libellus fundasset. Se-
23 cus est,si † simpliciter petat quis mutuum,dicendo:Peto
x.ex mutuo: quia tũc vincit etiam,si probat de cõfessio-
24 ne,vt tenet Ang.cõs.xlix.quia verbũ,† Mutuũ,verifica-
tur in ciuili,& inducitur ex cõfessione:d.l.ex cautione.&
generaliter.& Insti. de literarũ obl.& idem Alex.in d.§.
Chrysogonus.versi.sed si ego agẽs,&c.& idẽ Iason in d.
§.si nummos.ver.item attende.insequendo Bar.ibi,& in
d.leg.j.§.si quis ita.& ibi hoc tenet Barb. post Bald. vbi
dicit opin.Bar.Bal. & sequacium esse veriorem , vbi per
eum,qui eum probat singul. & Alex. in præalleg. consi.
xxxv. volu.j. vnde secundum eum , bene faciunt no.per
gloss.& Bar.in l.prædia.ff.de acquir.pos.clarius per Pau.
de Cast.ibi,qui iuxta q.ibi formatam per Bar.in ver.item
25 facit ad illud,quod sit. vbi dicit, quòd si notarius † in in-
strumento scripsit quòd Titius mutauit Sempronio x.
aureos in præsentia illius notarij & testium in instrumẽ-
to descriptorum , testes descripti in instrumento attestã-
tur,ꝙ certè nulla pecunia interuenit, sed confessio de re-
cepto:& certè tunc testes non contradicunt notario,nec
instrumento, quia illa verba possunt verificari in actu fi-
cto : vt d. l.prædia. secundum vnam lect. & verificabũ-
tur in mutuo ciuili: & hoc casu saluari posset secundum
Pau.opi.Iac.But.ibi relata per Bar.ꝙ si in instrumento

26 dicitur, † quòd numerauit ex causa mutui centum, tunc testes deponentes, quod nulla interuenit pecunia, dicuntur contradicere instrumento: tunc procedit opi. Ang. & aliorum in d. l. prædia. qui tenebant contra Bart. idem etiam probatur rectè intuenti, ex not. per Bal. in rub. extrà de fide instru. in ver. dubitatur tamen hîc, quomodo notarius, &c. dum vult, quòd licet non possit excusari notarius, quando in instrumento asseruit pecuniam fuisse numeratam, si testes dicant, quòd nulla numeratio fuit facta: tamen secus, quando in instrumento notarius non attestatur numerationem, sed mutuum: quia pluribus modis fit mutuum. Et ita est etiam de mente Bart. in l. singularia. ff. si cert. per hoc etiam probat ex not. per Bar. & alios in l. certi condictio. §. nummos. eod. tit. vt s. dictum est. & d. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verb. oblig. quia intelliguntur de mutuo ciuili, cui natura cooperatur, quod est quando interuenit confessio, non numeratio: vt no. in d. l. ij. in fin. ff. si cer. pet. & ita etiã declarat Pau. de Cast. in d. §. Chrysogonus. post alios ibi: & expressè Bald. in d. l. ij. §. fi. vbi dicit, ꝙ illud quod dicit
a Specu.[a] in tit. de teste. §. j. ver. sed pone, egi, &c. † volens,
27 ꝙ si ago ex mutuo, & probo de cõfessione mutui per testes, quòd non obtineo, procedit, quando in libello fecit mentionem de numeratione, secus si simpliciter de mutuo, per mo. in d. l. ij. §. fi. Et ita etiam loquitur Lud. de Rom. in d. l. prædia. vbi declarat Spec. per no. per Bart. in d. §. si nũmos. & ita in effectu intelligit dictum Specul. Io. de Imo. in d. §. Chrysogonus. in vij. & viij. & Ang. in d. cõs. xlix. inci. in q. vertẽte inter do. Nic. & Alex. in cõs. cccxxiiij. incip. visa in scriptura. volu. ij. & sic idem est in deposito, sicut in mutuo, per suprà dicta. Vnde visa probatione, per quã dictus appellans probauit numerationẽ per vnum testem, & per alios singulares confessionẽ, & etiã per nonnullas epistolas missiuas, debet obtinere: vt voluit Abbas Sic. in d. c. cùm dilectus. versi. nota ibi vehemẽter. de suc. ab intest. & debent istæ duæ semiplenæ probationes iungi, vt plenè probent. Et idẽ Ant. de But. in c. licet ex quadam. & ibi Felin. ver. vltimò est sciendũ. de testib. vbi plura doctorum elegantia dicta adduxit. & Pau. de Cast. consi. ccclxxx. inci. iudex est minister Dei. vol. ant. Sed idem Abb. contrariũ voluit in cap. cùm causam. de prob. quem sequitur Alex. in consi. xj. lib. iiij. & præal. consi. xxxv. & sing. Bal. in d. l. si ex cautione. in ij.
28 q. dicens, ꝙ si † actor cumulauit in libello confessionẽ, & numerationem, & per vnum testem probat confessionem, & per alium numerationem, non probet, tanquam singulares: per d. cap. cùm dilectus. Et Bartol. Soz. consil. lxxxix. post prin. volu. j. & idem Lud. de Rom. sing. ccv. cum seq. Sed idem Bal. in rubr. de controuer. inuest. post princip. dicit, quòd isti testes probant simiplenè: ideò potest deferri iuramentum. & idem Bald. & Salic. in auth. rogati. C. de rest. quod sequitur Feli. in d. c. cùm causam. versi. gloss. fi. in d. c. licet ex quadam. in j. limit. & ista opin. videtur multum æqua. Quam etiam sequitur Fran. de Aret. in d. c. cùm causam. vbi dicit non habere locum in alio contractu quàm mutui, in quo dicit istos testes esse fin. sed Fel. dicit ibi, quòd non videt rationem differẽtiæ: & ideò tam in mutuo, quàm deposito faciunt semiplenam probationem. & Bart. in d. §. si quis ita ver. item dico illam, quod Bal. &c. & ita in consulendo semper sequutus sum, quando illi testes sunt integri: quia testis, ad
29 cuius supplementum defertur † iuramentum, debet esse omni exceptione maior, ar. l. optimam. in fi. C. de cõtrahen. & commit. stip. tenet Bartol. in d. l. admonendi. quem omnes ibi sequuntur. & de Zabar. consil. cvij. ante fin. & Pau. de Cast. in d. consil. ccclxxx. Sed testes hic nõ sunt omni exceptione maiores, vt probatum est, ideò fuit bene iudicatum, etiam non habendo respectum ad solutionem, & quitantiam per ipsam appellatam probatam, sed eis iunctis, clarus est processus. Nec probant
b dictæ epistolæ, [b] quia licet † epistolæ, quibus medianti-
30 bus contrahitur inter absentes, valeant sine die & consule, & etiam sine sigillo mittentis, l. cùm tabernam. §. j. & ibi Bart. & Bald. & Lud. Bol. in suis interpr. ff. de pig. & d. l. Publia. §. fi. tamen hîc non sunt signatæ nomine mittentis, nec constat quòd per ipsum, vel per alium, nec ad quem mittebantur: licet eius factor siue institutor dicat ipsas scripsisse: tamen dicit easdẽ nõ esse directas eidem appellanti, sed cuidam eiusdem appellantis nepoti: quia in eisdem loquebatur nepoti, & non verificatur in appellatione, qui per hoc non est nec efficitur nepos. l. nõ epistolis. cum l. seq. cum ibi not. per docto. C. de proba. & l. epistola. in prin. ff. de pact. Cùm non aperitur per processum, quòd dictæ literæ fuerint appellãti præsentatæ, quod requirebatur, vt voluit Bartol. in d. l. cùm tabernam. §. j. & in d. l. quidam decedens. §. codicillis. & Abb. Sicul. in c. fi. de confes. & Feli. in d. c. si cautio. versi. fallit vj. Tum quia sunt amatoriæ, & propter turpitudinem emissæ: ideò non valet text. ad literam ponens securim ad radicem, in l. §. fi. ff. de actio. & obligat. cuius text. verba sunt hæc: Seia cùm salarium constituere vellet, ita epistolam emisit: *Lucio Titio salutem: Si in eodem animo, in eadem affectione circa me es, quo semper fuisti, ex continenti, acceptis literis meis distracta re tua veni. Hoc tibi, quandiu viuam, præstabo annuos decem: scio enim quòd valde me bene amas.* Quæro cùm & rem suam distraxerit Lucius Titius, & ad eandem profectus sit: & ex eo cũ ea sit, an ei ex his epistolis salarium annuum debeatur? Respondit ex personis causísque eum, cuius notio sit, æstimaturum an actio danda sit. Vbi gloss. in verb. ex personis dicit, præsumendum secundum qualitatem personarum, an turpis possit ibi esse suspicio, vt quia meretrix: & causa luxuriæ, & non tenetur: si autem quia gerebat negotia sua, tenetur: sed hic clarè per ipsas literas constat, quòd luxuriȩ & non negotiationis causa fuerunt emissæ. Igitur non probant, & sunt nullius momenti. Ita tenet Albe. de Roza. in d. l. non epistolis. Igitur, &c.

ADDITIO.

a Quod dicit Spec. Adde Ioan. Fab. Ang. Aret. Ias. in §. sequens. Instit. de actio.

b Nec probant epistolæ. Adde plenè Fel. in c. scripta. versi. tangunt etiam hic doc. de fide instr. & Ant. Corseti in singul. epistola. in j. cum iiij. seq.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Papa cum quodam ætatis xij. annorum minore dispensauit, vt eo temporis defectu non obstante beneficium curatum posset consequi & obtinere: modò minor adueniente xviij. non fuit ad subdiaconatus ordinem promotus, sed expectauit ad annũ xxv. vsque. Quæritur an sit dicto beneficio priuatus.

SVMMÆ.

1 *Dispensatus ratione studij, de non promouendo ad sacros ordines, etiam presbyteratus, tenetur se promoueri facere ad subdiaconatus ordinem.*

2 *Scholaris, qui in aliqua ciuitate causa studij stetit, videtur ibi domicilium contraxisse.*

3 *Clerici semel in sacris, non possunt retrocedere, & statum clericalem dimittere.*

4 *Lex quando ponit casum specialem, si adsignat rationem generalem, generaliter intelligenda est in omni casu, in quo potest eadem ratio reddi.*

5 *Omnino, dictionis natura.*

6 *A subdiaconatus ordine quæ ætas excuset.*

7 *Dispensationes sunt stricti iuris.*

8 *Beneficiatus an & quando subdiaconatus ordinem suscipere teneatur, alioqui beneficio priuandus.*

9 *Præposituram qui per septennium tenuit, sine aliqua dispensatione aut promotione ad sacros ordines, an sit priuandus, cùm non fuerit monitus.*

10 *Dispen-*

10 *Dispensationes simpliciter & strictè accipiendæ sunt.*

11 *Prioratus non cenuentuales, curam animarum habentes, si collati fuerint minoribus habentibus xx. annos, tales minores non tenentur promoueri ad sacerdotium, nec ad alium ordinem, nisi in xxv.*

12 *Propter dispensationem ordinarij quidam non tenētur promoueri ad sacros ordines.*

13 *Gratia accipienda est, vt non sit inutilis.*

14 *Dispensatum vbi est super beneficiorum pluralitate, censetur etiam dispensatum super residentia.*

15 *Dispēsatum si fuerit cum minore, vt possit habere ecclesiam curatam, videtur etiam dispensatum, vt non teneatur se promouere ad sacerdotium intra annum.*

16 *Papa si dispensat cum minore xiiij. annorum, vt possit obtinere beneficiū curatum, & deinde concedat alicui abbati, vt possit personæ idoneæ prouidere an dicto minori possit prouidere.*

17 *Minores omnes simpliciter super ætate dispensati, intra quod tempus promouendi sint ad subdiaconatum.*

18 *Causa limitata limitatum producit effectum.*

19 *Monachus potest abesse a monasterio causa studiorum.*

20 *In dispensationibus cessat argumentum de maiori ad minus, affirmatiuè.*

21 *Legis ratio vbicunque cessat, cessat & ipsa lex nisi remaneret causa finalis.*

22 *Processus intra quantum tempus sit in beneficialibus intentandus.*

CONSILIVM XXVI.

Videtur quòd fuerit priuatus, ex defectu promotionis ad d. subdiaconatus ordinem adueniente ætate xviij. In qua poterat suscipere ipsum, cle. generalem. de ætat. & qua-
1 lit. Nam dispensatus ratione †studij de non promouēdo ad sacros ordines, etiam presbyteratus, tenetur se promoueri facere ad d. subdiaconatus ordinem: per tex. in c. cùm ex eo. de elect. li. vj. Et licet loquatur in dispensatione facta per ordinarium, idem est in dispensatione facta per Papam scholari fauore studij, vel loci: vt commoranti Romæ fauore Curiæ de non promouendo, quòd teneatur adueniente dicta ætate xviij. vel si illam habebat, infrà annum à tempore datæ dispensationis subdiaconatus, ordinem consequi, vt in regul. cancellariæ Apostolicæ. liiij. ergo arg. à contrario sensu dicti cap. cùm ex eo. dispensatus simpliciter non ob aliquem fauorem, tenetur ipsum ordinem subdiaconatus suscipere, cùm non debeat esse melioris conditionis, quàm priuilegiatus & dispensatus fauore studij, vel loci. Accedant not. in leg. ij. C. de
2 incolis. lib. x. vbi scholaris qui †per decem annos causa studij in aliqua ciuitate permansit, videtur domicilium contraxisse. Idem in alio, qui per simile tempus non causa studij permansit: vt l. iij. eodē tit. Tum propter rationem singularem & generalem, quam reddit tex. in dicto cap. cum ex eo. Ne tales dispensati de Christi patrimonio sublimati, à statu retrocedere valeant clericali: quia percipient fructus per septenniū, & postea dimisso beneficio ex illius fructibus eleuati
3 ad secularem conuolabunt statum. Vnde †si fuerint in sacris, non possunt impugnati retrocedere, & dimittere statum clericalem, secundùm glo. ibi per cap. v-
4 num de voto. lib. vj. quia quādo †lex ponit casum specialem, si assignat rationem generalem, generaliter intelligenda est in omni casu, in quo potest eadem ratio reddi, vt per Bar. in l. regula. §. si quis. ff. de iur. & facti ignor. non debemus ergo attendere in quo casu loquitur d. c. cùm ex eo. sed rationem ibi generalem. Et hæc sententia probatur clarè in d. cap. cùm ex eo. dum dixit, omnino astringi volumus, &c. Quod verbum exponit ibi Ioan. Andræ. in nouel. quem sequuntur Dominicus & Philip. Franc. in iij. notab. id est, non obstāte aliqua dispensatione: quia secundùm
5 Philip. Franc. verbum, †Omnino, excludit dispensationem, licet non excludat impedimentum: quia si talis dispensatus fuisset iustè impeditus, vt non potuerit infra annum promoueri ad subdiaconatum, excusatur, vt dicto cap. cùm ex eo. in fin. Tum alia ratio-
6 ne, quia defectus ætatis eum †non excusat à susceptione ordinis subdiaconatus: licet bene à susceptione diaconatus & presbyteratus ordinum excusaret: dicta clemen. generalē. & not. lxxvij. distinct. cap. episcopus. versic. presbyterum. Ergo prætextu dictæ dispensationis non potest se excusare, & protegere, quin teneatur se in sacris ponere in xvij. anno, nec protelare ad annum xxv. vsque, quia dispensationes sunt
7 stricti †iuris, & tantum valent, quantum sonant, cap. cum dilecto. de cōsanguin. & affinita. & capit. is qui. in fin. de filiis presbytero. lib. vj. & per consequens astringendæ. Accedāt notata in ca. postulasti. de rescriptis. & sunt odiosæ, vt pueri promoueantur ad beneficia curata, cap. indecorum. de ætate & qualit. & cap. super inordinata. de præbēd. debet ergo strictè interpretari: vt pretextu illius, adueniente dicta ætate non posit se excusare à promotione ordinis subdiaconatus, & debet restringi, quantum potest gratia odiosa, dum tamen aliquid operetur: vt colligitur ex cap. is cui de præbend. libro sexto. sed hic operatur, quod aliàs curatum obtinere non posset, sine promotione ad sacerdotium. cap. licet canon. de election. libro vj. Si tamen in dicta ætate xviij. ad subdiaconatum fuerit
a promotus. ¶ In cōtrarium videtur, [a] quòd †non fuerit
8 priuatus ob defectum ordinis subdiaconatus in ea ætate non suscepti, per tex. in dicto capit. cùm ex eo. qui vult dispensatus fauore studij teneatur infra annū à tempore sibi commissi regiminis: licet regula prædicta cancellariæ dicat à tempore datæ dispensationis, vt dictū est. Et sic necesse est secundùm Ioan. And. dominos Philip Fran. & Francum, in tertio notabi. in principio. quòd infra dictum tempus, quo sine dispēsatione fieri debebat sacerdos, fiat subdiaconatus, & loquitur in eo, qui est in decimooctauo, quē ad ipsum subdiaconatus ordinem suscipiendum ætas non excusaret. Sed. casus noster loquitur in minore duodecim annorum, qui non potest ad subdiaconatum promoueri infra annum, à tempore adeptæ possessionis beneficij, vel à tempore datę dispensationis. Nec profecto infra quinquennium: quia fuit sublatum impedimentum quo ad susceptionem beneficij curati, secundùm Archid. Ioan. And. Dom. & sequaces, in d. capitu. cùm ex eo. Et sic dici non potest quòd vacat. Per quæ patet, quòd in illa ætate duodecim annorum non posit episcopus etiam fauore studij dispensare, cùm in eadem ætate subdiaconatum suscipere non posset, vt dictum est, vt per Inno. in ca. indecorum. & c. præterea. de ætate & qualit. & Spec. in tit. de dispens. §. nunc de episcopatus dispēsatione, & c. versicul. iij. potest dispensare cum clerico, &c. & glo. & ibi doct. in cap. licet canon. de elect. & cap. si ex eo. de rescrip. & c. cùm in illis. de præb. li. vj. & singulariter Lud. de Rom. in consi. cccxxv. versi. quo ad tertium. quod est singulare, vel quando ecclesia parochialis esset collegiata: quia licet non promoueatur infra annum sine dispensatione, non censetur priuatus, secundùm Luc. in d. consi. versicu. quo ad secundum, &c. De hoc est tex. in capitu. statutum. de elect. li. vj. Et tenet Andræ. Barba. in l. j. §. si quis simpliciter. in princip. versi. vnde dico. de verb. oblig. hoc tenet Bal. in consi. cccclx. incipien. Quidam in minoribus constitutus. volu. iij. vbi consuluit in fortioribus terminis ille, qui tenuit

9 Præposituram,per septennium sine†aliqua dispensatio-
ne,nec promotione ad ordines sacros non venit priuan-
dus,si non fuit monitus: quia requiritur monitio homi-
nis.alle.not.in d.capitu.cùm ex eo. & huic dicto accedât
no.in cap.cum nostris.de conces.præben.sed hic est dis-
pensatus, vt non obstâte defectu ætatis possit tenere be-
neficium curatum sine aliqua promotione: igitur. Præ-
10 tereà,dispensatio eum † non adstringit adueniente dicta
ætate xviij.ad subdiaconatum recipiendum, cùm in ea-
dem dispensatione nihil dicatur, sed simpliciter secum
fuerit dispēsatum: vt defectu ætatis eius, quę erat xij.an-
no.non obstante,liberè recipere,accipere, ac retinere li-
citè valeat.Et hâc tenet Archid.in d.ca. cùm ex eod.ver-
sic.quod dicetur in quęstione facti.vbi mouet hanc q.de
verbo ad verbum:quem sequuntur Ioan. Domin. Pe.de
Anch. & Phil. Fran.ibi dicentes hoc probari per clem.
11 ne in agro.§.cæterum,de sta.mon.vbi si†prioratus con-
uentuales curam animarum habentes collati fuerint mi-
noribus habentibus xx.annos,quò tales minores non te-
nentur promoueri ad sacerdotium,nec ad alium ordinē,
nisi in xxv.& ibi hoc tenet do.Zabarel.in §.qui autem in
ij.q.vbi dicit, quòd quidam nō tenetur promoueri pro-
12 pter †dispēsationem ordinarij.d.ca.cùm ex eo. Quidam
propter dispēsationem Papæ,vel Legati de latere, capit.
auctoritate. de priui.lib.vj. & maximè si cura animarum
per alium exerceatur,vt per vicarium perpetuum,de quo
per decis.capellæ Tholo.q. ccccLxxj. Et licet Cle.ne in
agro.loquatur in monachis, qui non sunt dispensati: idē
tamen volunt doct.s.allegati esse constitutum in aliis di-
pensatis.Et dicendo contrarium, sequeretur,quod dicta
gratia seu dispensatio esset inutilis impetranti & eluso-
ria:quia nullam ecclesiam consequi non posset, tāquàm
inhabilis ad connexum onus ordinis: aut si consequere-
13 tur,perderet illam: quia non recipit ordinem †infra an-
num.Et hoc dicere, secūdum ipsos esset reddere gratiam
inutilem,& ipsa gratia nihil operaretur: cōtra l.quoties.
ff.de regu.iuris. & de priuileg.cap. si Papa. & istam par-
tem sequitur Pet. de Ancha.in consi. ccclxiij.ante fin.&
14 Abb.Sic.in c.quia tantùm.de præben.vbi†dicit,quòd ex
quo est dispensatum cum aliquo super pluralitate bene-
ficiorum, videtur esse dispensatum super residens. Et ex
hoc infert, quòd si dispensatur cum minore, vt possit
15 †habere ecclesiam curatam,videtur dispensatum,vt non
teneatur se facere promoueri ad sacerdotium infra an-
num,iuxta l.licet canon.& c.commissa. de electio. libr.
vj.Et idem Felin.in dicto capitu. postulasti. versicul.li-
mita tertiò.ibi:Similiter dicit Abb.&c.idem Pet.de An-
cha.in consi.cccciiij. incip.tria dubia in causa. vbi dicit
16 quod si Papa dispensat † cum minore xij. annorum, vt
possit obtinere beneficium curatum,& d. inde concedat
alicui Abbati,vt de certa vicaria possit personæ idoneæ
prouidere,an possit prouidere dicto minori, qui de iure
communi non est idoneus? Et quid si is minor, vigore
dictæ dispensationis obtinuit beneficium curatum, an
possit illo dimisso aliud obtinere? Qui tenet in prædi-
ctis casibus,quod sic.Nec obstat d.c.cùm ex eo.quia lo-
quitur in casu particulari, & non generaliter, videlicet
17 quòd minores omnes †simpliciter super ætate dispensa-
ti teneantur in dicta ætate xviij. annorum ad subdiaco-
natum se facere promoueri infra annum: sed solùm in
dispensatis fauore studij, & sic non facit ius commune
in aliis,qui ratione studij dispensati sunt. Et ideò cessat
ratio data in dicto c.cùm ex eo.cùm solùm prorogat suū
18 effectum in casu suo: quia † causa limitata limitatum o-
peratur effectum. & hoc videtur sentire Paul. de Leaza.
in dicta clemen.ne in agro.§.sanè.& Zabarel.in iiij.no-
bili, volentes, quòd causa studiorum potest monachus
19 †abesse à monasterio.Et ob hoc posset habere locum e-
piscopi dispensatio,de qua in d.ca. cùm ex eo.quoniam
si Papa voluisset,quòd adueniente ætate annorum xviij.
teneretur ad subdiaconatum promoueri, hoc expressis-
20 set,prout aliâs vidi:& in dispensationibus † cessat argu.
de maiori ad minus affirmando:vt not. Inno.in ca.vlti-
mo.de translat.episcop.& per Hosti. & Fely. in d.c.po-
stulasti.& sic ratio d.c.cùm ex eo. non potest habere lo-
cum,cùm ratio obtineat vim legis, aut decretalis.secun-
21 dùm Archid.in c.vsus.†xj.distinctio. Et vbicunque ces-
sat ratio legis,cessat ipsa lex, nisi remaneret causa finalis:
vt not.gl.in c.cupientes.post princi.in ver.periculosis.&
ibi doct.insuper Ludo.Bolog.in secundis interpretatio-
nibus.de election.lib.vj. & istam commnē opinio.limi-
tat Petr. de Anchar.in d.consi. ccclxiij. quam dicit pro-
cedere quando inhabilitas causatur à iure communi, se-
cus si à consuetudine, vel statuto. c.j.de constitution.li.
vj.vt est in præbenda sacerdotis ex fundatione: vt ibi vi-
de,qui sequitur Archid. in cap.ei cui.de præben. libr.vj.
contra Ioan.And.ibi, & prætereà iste dispensatus tenuit
& possedit huiusmodi beneficium per septem annos &
plus.Or posito,quòd esset priuatus, quod nō,vt dictum
est,tamen impetrans eius beneficium,non potest in vim
suæ impetrationis illud obtinere:quia contra formam &
regulam cancellariæ Apostolicæ ipse impetrauit benefi-
cium dicti dispensati, absque in eius impetratione expri-
mendo nomen, gradum, & nobilitatem possessoris, &
quod aliquot annis ipse illud possederit,nec causam spe-
22 cificam,& determinatam quare†aliquid eidem nō com-
petebat in dicto beneficio.Et debet processum inchoa-
re infra sex menses,&c. aliàs impetratio, & inde secuta
sunt nulla: & punitur in quinquaginta ducatis, & tene-
tur ad interesse ipsius,vt habetur in regula cancel.xxxij.
Et ita mihi videtur,correctione alterius melius me sen-
tientis semper salua.

ADDITIO.

a In contrarium videtur.Adde do.Ioan.de Selua in suo tract. beneficij in iij.parte.q.lij. vbi istam vltimam partem sequitur tāquam in iure veriorem, & secundùm hanc iudicatum fuit in curia,& vide infrà.q.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Processus duo in materia decimali inter Priorem & canonicos ecclesiæ S.Siluani de Leproso actores, & religiosos Abbatem, & conuentum de Landesio ordinis Cistersien.cum suis consortibus reos coram nobis Officiali curiæ Bituricen.fuerunt inchoati,& ad ius clausi, & erga nos ad difiniendum positi. Modò præfati actores post conclusionem & renuntiationem sic factas produxerunt in altero processuum aliquas literas, instrumenta,& priuilegia,ad quæ producendum fuerūt per nos admissi:eosdem in expensis retardati processus condemnando, quas decreuimus per taxatorem Curiæ taxandas. Postmodum in dicta processura à tempore nouæ productionis fiunt ex parte reorū quatuor viagia, & nonnullas iuris rationes contra nouiter producta dederunt, & alias fecerunt expensas: quæ omnia fuerunt taxata vna cum expensis iam factis ab illo statu, & termino causæ producēdi ad sentētiā vsque, in vim stili volentis nullū admitti ad proponēdū,aut producendū post dilationes,& terminos proponēdi, & producēdi,nisi refusis expēsis retardati processus,& quousq. processus fuerit in illo statu, in quo erat tēpore nouę propositionis aut pductionis.Nūc præfati actores reclamauerūt in parte dicta viagia, & expensas inde factas. Quæritur quæ expensæ & viagia de iure taxari debeant, & veniant in huiusmodi condemnatione expensarum.

SVMMÆ.

1 *Expensas totales an quis possit consequi, aut particulares super vno articulo factas.*

2 *Expensarum condemnatio,variè fit,& numero sequenti.*

4 *Expensas soluere debet, qui petit reuocari conclusionem, & renuntiationem in causa factam propter productionem fiendam.*

5 *Expensæ refundendæ sunt in iure ciuili, si quis velit admitti ad allegandum vel producendum, post conclusionem. Et quid in criminali. Et quæ expensæ præstandæ sint, num.7.*

6 *Iuribus*

6 *Iuribus defensiuis renuntiari non potest.*

8 *Expensæ quomodo sint taxandæ & vnde colligendæ.*

9 *De expensarum augmento idem iudicandum, quod de ipsis expensis.*

10 *Expensa, quæ contingit ratione contumaciæ, quando sit taxanda.*

11 *Nuntiorum salaria quomodo taxanda: quomodo item iterationem expensæ. nu. 17.*

12 *Expensas refundere tenetur is, qui aliquid temerè egit ante sententiam, nec eas recuperat vincendo in negotio principali.*

13 *Expensarum condemnatio potest esse incerta.*

14 *Iudex semper habet potestatem cognoscendi & determinandi, quando ea quæ sunt de futuro, habent dependentiam à iure de præsenti.*

15 *Iudex vbi per pronuntiationem in aliquo articulo causæ, non desinit esse iudex, tunc quo ad expensas circa illum articulum factas poterit supplere vsque ad finem litis.*

16 *Iudex potest condemnare ad decimas tam præsentes quàm futuras.*

18 *Instrumentorum productio, maximè recens repertorum, potest fieri vsque ad calculum sententiæ.*

19 *Ecclesia & pupillus post conclusionem in causa possunt producere instrumenta de nouo reperta.*

20 *Expensæ futuræ taxari non possunt. & nu. seq.*

22 *Iudex potest condemnare ad damna, considerata quantitate rei petitæ, vel medij itineris interuallo.*

23 *Contumax prorogat processum in comparendo.*

24 *Verba indefinita in quacunque materia prolata, ad præsentia referenda sunt.*

25 *Ad expensas futuras & non petitas condemnari quisquam non potest.*

26 *Sententia an ferri possit super futuris expensis, etiam conditionalis.*

27 *Expensæ non debentur, nisi quis in eis condemnatus sit.*

28 *Statuto vel stylo stante, quòd in quacunque causa tam ciuili, quàm criminali victus victori debeat in legitimis expẽsis condemnari, non comprehenduntur expensæ non adiudicatæ.*

CONSILIVM XXVII.

VIso prædicto reclamationis processu per vos
spectabilem virum dominũ magistrum Gu-
lielmum de Cameraco, canonicum & Can-
cellarium ecclesiæ maioris Bituricen. & offi-
cialem curiæ metropolitanæ Bituricen. mihi transmisso:
Præsuppono primò, antequam veniam decisionem dicti
processus & dubiorum, illud quod tradunt Ci. Bar. Paul.
de Cast. & communiter doct. in l. sancimus. C. de iudic.
1 ꝙ † qui potest consequi expensas totales, aut particula-
res super vno articulo factas. Primo casu expectatur finis
litis, l. properandum. §. sin autem alterutra. C. de iudic. Se-
cundo casu, videtur quòd terminus illius capituli expe-
ctari debeat, vt in quolibet emergenti, vel incidenti, in
quibus victus victori condemnandus est in expensis: &
idem Spec. in tit. de expens. §. si ante. versic. sed nunquid
deficiens. licet secundum eum aliqui teneant contrarium,
& verũ dicit, vt tenent Inno. Ioan. And. Anton. de Butr.
& Abb. Sicul. in c. finem litibus. per illum tex. de dolo &
contu. Sed secundum Bal. & doct. in d. l. sancimus. aliquã-
2 do † fit condemnatio expensarum ratione retardati pro
cessus quando comparuit quis, sed per ambages litem
protraxit, & vltra modum distulit: vt quia proposuit ali-
quam exceptionem dilatoriam, per quam differtur iudi-
cium, & quam tamen non probauit, ex hoc condemnan-
dus est in expensis, per tex. rotundum in l. non ignoret,
C. de fruct. & lit. expens. & ibi per omnes. & tenẽt Cy. &
Bart. in d. l. sancimus. & in l. j. ff. de alien. iud. mutã. caus.
fact. & Abb. in d. c. finem. versicu. vlterius, & quinto, &c.
& plus volunt, quòd teneatur etiam ad damna, prout ibi
3 per ipsos. Aliquando † quis condemnatur causa temera-
riæ litigationis, l. cùm quem temerè. ff. de iudic. Aliquan-
do ratione contumaciæ: quia contumax facit retardare
processum, de quibus per Bald. in d. l. sancimus. in prima
q. & Paul. & doct. in d. l. non ignoret. & per Lanfran. de
Oria. in repetit. ca. quoniã cõtra falsam. de prob. & Spec.
in titu. de expen. §. si ante. versic. hoc autem. & §. fin. ver.
in summa. & doct. in super Ab. versicu. venio ad septi-
mam partẽ. in d. c. finem. & Signorol. de Homod. in con
si. xxxvj. versi. octauò præmitto, quòd expensæ in lite ve-
niunt ratione retardati processus, &c. Hoc præsupposito
4 videtur, quòd fuerit bene taxatum, quià qui petit † reuo-
cari conclusionem & renuntiationem in casu factã pro-
pter productionem fiendam, debet soluere expensas, se-
cundum dom. de Rota. decis. x. tit. de iudic. in antiq. licet
secundum Rotam ibi, in decisione viij. quis ad producẽ-
dum admitti non debeat, nisi iudex priùs viderit, an illa
noua productio faciat ad causam. Et si faciat, reuocare
debet conclusionem, aliàs non: de quo per Abba. & Fe-
li. in cap. cùm dilectus. de fide instrumen. & glo. & doct.
in l. exercendis litibus. C. eod. tit. quod intelligendum est
5 † in ciuili, vbi quis non admittitur vel recipitur ad alle-
gandum vel producendum post conclusionem, nisi re-
6 fusis expensis. Secus in criminali: quia † iuribus defensi-
uis renuntiari non potest, vt est gl. ordinaria in l. pactũ
inter. ff. de pact. Et tenet amplè Ludo. de Rom. in consi.
clxxvj. & Abb. Sicul. in d. c. cùm dilectus. & ibi Felin. ver
sic. modò istum tex. & versi. sequen. ad quem in hoc est
recurrendum. Item fallit in supremis Curiis, vbi post cõ
clusionem admittitur noua productio: vt infrà dicam.
7 Tum illæ expensæ sunt præstandæ † nõ solùm quæ pro-
pter causam factæ sunt, d. c. finem litibus. & capit. cùm di
lecti. in fin. de foro competen. & d. l. properandum. §.
sin autem ex gestis. videlicet in aduocatis, & testibus, &
actis iudicialibus, ac etiam in eundo, stando, & redeun-
do & cæteris: vt d. l. sancimus. & capit. j. de sequestra pos-
ses. & ibi Abb. versi. qualiter. & capit. cùm pro sua. de pro
cur. & capitu. in nostra. de iureiuran. & in authen. vt iu-
dic. sine quoquo suffrag. §. hæc autem. versi. pauca verò.
& d. l. non ignoret. & l. finali. & ibi docto. insuper Ludo.
Bolog. in primis interpretationibus. C. de fruct. & lit. ex-
pens. Sed etiam illæ, quas propter litem sustinuit, & in-
currit illa prorogatione: vt d. l. non ignoret. & ibi Paul.
& in d. l. sancimus. ver. in tex. ibi: nisi priùs. & Bald. in d.
l. properandum. §. si autem ex gestis. & ibi Ludo. Bolog.
in secundis interpretationibus dum tamen sint iustæ &
moderatæ expensæ, inspecta prolixitate temporis & ne-
gotij qualitate, secundum iura & doct. s̃. alleg. & Bart. &
Pau. in d. l. non ignoret. & tenet Fred. de Senis in consi.
cxix. & Alex. in consi. xxxvij. in fin. versi. item potest ta-
xare. volu. ij. Et etiam, quòd sint necessariæ, secundum
Inno. in cap. cùm venissent. in versi. in lite. &c. quem ibi
sequuntur docto. de eo qui mitti. in posses. causa rei ser-
uan. in d. cap. finem litibus. sed glo. ibi dicit, etiam vtiles
venire. & idem tenent Ioan. And. & Abb. Sicu. ibi versi.
8 vlterius ad quintam partem gl. &c. † Et debent taxari me-
diocriter, seu esse mediocres, & non delicatæ, secundum
gloss. & Inno. ibi per l. si seruos. in fin. de pig. actio. Et
sequitur Spec. in d. tit. de expen. §. fin. versi. & not. quòd
expensæ iudiciales. cùm versi. seq. & Lanfran. in d. capit.
quoniam contra falsam. versi. quæro vlterius quæ sunt il-
læ expensæ. &c. & Ang. in l. terminato. versicu. & adde ꝙ
contumax: ita tamen quòd nihil in præiudicium victo-
ris obtinentis expensas taxari de iis quæ iustè expendit,
omittatur: quoniam si aliquid inueniretur vltra taxatio-
nem iudicis vel taxatoris non esse taxatum, ipse victor pe
tere potest. Text. est quem faciunt ibi singularem Bald.
& Ludo. Bolog. in secundis interpreta. in authent. quod
fieri C.

fieri. C. de dila. Item prædicta viagia fuerunt necessariò facta propter ipsam nouam productionem, quæ retardauit, & distulit diffinitionem processus: aliàs non fuissent facta. Nam oportebat dicere contra dictam productionem, & instruere aduocatum, & consilium suum, quæ expensæ, & alia damna veniunt, vt iuribus s. alleg. quia expensæ solitæ & consuetæ veniunt reficiendæ, vt dicit text. in d. l. properandum. §. sinautem alterutra. & l. iiij. §. fi. & quod no. ibi Bart. in l. seq. ff. de testi. & tenet Alex. in d. consil. xxxvij. versic. Et hoc videtur æquissimum. volum. ij. ideò actores tenentur ad expensas factas vltra solitum, ex quo contigerunt propter nouam productionem: quia
9 †idem debet seruari & iudicari de argumento expensarum, quod de ipsis expensis consuetis, secundùm Ioan. de Imol. in consil. xxxiiij. in fi. argum. l. inter socerum. §. cùm inter. ff. de pact. dota. Vnde secundùm Calde. in consil. cxlvj. titu. de dolo & contum. expen-
10 sa quæ debetur ratione † contumaciæ, debet taxari vno vel duobus grossis, plus minus, secundùm quod datum fuit nuntio: quia solùm expensæ factæ propter ipsam citationem veniunt, per d. capitu. cùm dilecti. & iuribus suprà allega. Et ideò dicit Ioan. Fab. in §. tri-
11 pli. versicu. circa hunc §. de action. quod † de consuetudine, salaria nuntiorum non crescūt propter maiorem quantitatem, sed secundùm longitudinem itineris, vel laborum. plus enim habebit executor pro eundo extra villam, quàm si faceret in villa. Et ideò ille §. tripli. non habet locum de cōsuetudine in illis. vnde secundùm eum, tota die videmus quòd notarij & aduocati hodie maiora salaria recipiunt pro magna causa, quàm pro parua. Quare dicit Bald. in d. l. non ignoret col. in pen. quòd si quis commisit aliquam
12 †temeritatem ante sententiam, quòd tenetur rescindere expensas, nec eas recuperat vincendo in negotio principali: quia est pœna, l. quòd à quocunque. ff. de
13 reg. iur. Prætereà, condemnatio † expensarum potest esse incerta, videlicet condemnamus talem ad expensas, quas fecerit vel probauerit se fecisse: vt tenet Inno. Ioan. Andr. Anton. & Abb. Sicu. in dicto capitu. ad finem. per tex. in dicta l. terminato. & idem tenent ibi Bart. Bald. Ang. & Paul. de Cast. Et maximè viso stylo Curiæ Bituricen. in scriptis redacto, & communi taxandi vsancia in eadem curia super taxandis expensis retardati processus obseruata, quòd solitæ expensæ futuræ ob nouam productionem aut propositionem post cōclusionum deductam & factam, taxātur secūndùm Inno. in dicto capitu. cum dilecti: vt infra dicā.
14 Quia quando † ea quæ sunt de futuro, habent dependentiam à iure de præsenti, semper iudex potestatem habet de his cognoscendi, & determinandi, l. j. C. de senten. quæ sine cert. quan. & l. j. C. de fidei commi. & tenet Ludo. de Roma. in consil. ccclxij. incipient. quo ad primum articulum. vbi dicit, quòd iudex per pro-
15 nuntiationem in aliquo articulo † causæ nō definit esse iudex: tunc quo ad expensas circa illum articulum factas poterit supplere vsque ad finē litis. allega. Archid. in capitu. pia. versic. condemnatus. de excepti. lib. vj. Et Bart. in l. iij. §. si rem. ff. de leg. iij. & Bartho. Sozin. in regul. cxxxvij. in iiij. fallen. Et facit quòd ipse no. in consilio cxxxvj. vbi in simili conclu-
16 dit, quòd iudex † potest condemnare tam ad decimas præsentes quàm futuras, cùm futuræ habeant dependentiam tam ex præterito, quàm de præsenti. Ergo bene fuit taxatum. In cōtrarium videtur quòd fue-
17 rit malè taxatum, & bene reclamatum quantum † ad viagia, & cæteras expensas post dictam condemnationem & reseruationem taxationis ipsarum factas.
18 Tum primò, quia productio instrumentorum † præcipuè de nouo repertorum potest fieri vsque ad calculum sententiæ, secundùm cōmunem sententiam doct. in d. capit. cùm dilectus. & ibi Felin. versicu. iij. & in c. quoniam contra falsam. ver. gl. in verb. productiones. & Ludo. de Rom. de consil. clxxvj. & casus est in l. diui. ff. de pœn. præcipuè in hoc casu, quæ est ecclesia, secundùm Ludo. de Rom. in l. admonēdi. ff. de iu-
19 reiu. vbi dicit, quòd † ecclesia & pupillus post conclusionem in causa, possunt producere instrumentum de nouo reperta. Et tenet Felin. in d. c. cùm dilectus. ver. quinto limitat, &c. etiam data negligentia ecclesiæ, vel pupilli, in perquirendis ipsis instrumentis, vt sit differentia inter istas personas & alias. Tum quia
20 † dicta condemnatio & reseruatio taxationis expensarum vbi fieri debebat, intelligi debebat de præteritis & iam factis ab illo termino & statu causæ vsque ad renuntiationem, & conclusionem ipsius inclusiuè, & non profectò de futuris nondum factis, quia futuras expensas officialis seu taxator curiæ Bitur. taxare non potest, vt voluit Inn. in d. capit. cùm venissent. in princip. quem Sequitur Specul. in titu. de expen. §. fin. versicu. item scias, quòd iudex, &c. & Ang. in dicta l. terminato. & Lanfran. in dicto capitu. quoniam contra falsam. versic. attende etiam, quòd iudex, &c. hoc intuenti demonstratur: quia si præfati condemnati statim & incontinenti facta prædicta expensarum condemnatione, vel die seq. ipsas obtulissent expensas & petiissent vt taxarētur, quòd taxator non potuisset taxare dicta viagia, excepto primo, cum in eorumdem reorum præsentia productio noua fuisset facta. Et illud pro media parte, cùm fuissent duo processus: quorum expeditionem & diffinitionem præfati rei simul prosequebantur. Nec etiam alia inde facta & gesta in ipsa causa: cùm reuera facta non fuissent tempore latæ sententiæ: quia tempore taxationis declarationis expensarum dicitur nihil decidi, nec certè decidi posset, cùm facta condemnatione euanuerit officium iudicis, sed totum dicitur decidi, secundùm tempus sententiæ: vt d. l. terminato. ita tenet Signo. de Hom. in consilio ccxxix. versi. prætereà ideò. & taxatio est quædam executio, vt notat Bal. in d. l. sancimus. in penden. q. per not. in d. l. si cùm exceptio. §. hæc autem actio. ff. quod met. cau. in illa q. in taxatione possit appellari, &c. Nec etiam potest in-
21 telligi † de futuris fiendis, cum tituli sententia hoc nō dicat, nec exprimat aliquid in specie vel in genere, & in verbo & clausula in expen. retardari processus condemnamus, taxatione nobis & curiæ nostræ reseruata, &c. fiendæ & futuræ expensæ comprehendi non possunt. Text. est in d. l. non ignoret vbi præter sum-
22 ptus † iudex considerata quantitate rei petitæ vel medij itineris interuallo, poterit condemnare ad damna: & sic respicit protestationem præteritam, quæ est hîc modici temporis à termino & statu seu dilatione, vltrà quàm, in qua poterat producere vsque ad conclusionem causæ, quæ est vnius status qui fuit reuocatus, ad cuius expensas tantùm tenebantur actores, secun-
23 dùm Rot. in d. c. deci. x. Nam & contumax † retardat processum in non comparendo: secundùm Bald. in d. l. sancimus, & in j. & iiij. q. vt s. in præsuppositione dictum est. Et tamen non tenetur nisi ad expensas contumaciæ, & non ad futuras processus, secundùm Cald.
24 in d. consilio cxlvj. & doct. supra alle. Tum † verba indefinita in dubio in quacunque materia apponantur, ad præsentia referenda sunt. ff. de auro & arg. leg. l. si ita. & de verb. obli. l. stipulatus. §. cum stipulatus. & tenet Lu. de Ro. in consi. cxxxvj. Prætereà, expensæ
25 futuræ † fiendæ non fuerunt petitæ. Igitur ad ipsas non poterant condemnari, l. iiij. §. hoc autem. ff. de dam. infec.

insec.& tenet Guliel. de Cug.in d.l. sancimus. in vltim. q. de quo plenè disputat Alexand. in dicta l. properandum. §. sinautem. aliàs iudex se intromitteret de tractu futuri temporis. contra l.j. de vsur. & c. Romana. §. caueant.de senten. excommu.lib.vj.& per Ang.in l.j. C.de
26 iud.Et vbi † sententia super futuris expensis ferri posset, etiam conditionalis,tenendo opin. Inno.in dicto capit. cùm dilecti. in iij. lec. tamen iudex in sententia hoc expresse debuisset exprimere,videlicet,condemno te in expensis factis & fiendis,aut fiendis tantùm:vel cōdemnare ipsum in expen. si non probauerit exceptionem propositam post intentionem actoris fundatam in odium ipsius tardè proponentis:licet in hoc vltimo casu, secundum communem opinionē,& veram, debeat iudex expectare lapsum termini probatorij, & postea cōdemnare: vel melius in fine processus vnà cū principali. Et hæc vltima seruatur in praxi: aliàs futuræ expensæ non comprehenduntur: vt sing. tenet Cæpol. Veronen. in consilio.xij.vbi dicit quòd expensæ taxari non debet,nisi præ
27 cedat earum condemnatio: quia † expēsæ non debētur, nisi quis in eis condemnatus sit, vt probatur in l. fi. C. quando prouo. nō est necess. nec de iure potest ex interuallo lata sententia in principali in expensis condemnari:d.l.terminato.nisi eadem die,l. Paulus. in j. & ibi Ludo.Bolog.in secundis interpret. ff. de re iudi. Quinimò
28 vult plus Cæpola, † quòd si statutum vel stylus velit, ꝙ in quacumque causa tam ciuili,quàm criminali victus victori debeat in expensis legitimis condemnari,quòd expensæ non adiudicatæ non veniunt: quia non sufficit ꝙ feratur sententia super crimine aut ciuili, sed requiritur quòd etiam feratur sententia super expensis, cùm illud statutum non velit quòd condemnatus in principali, habeatur pro condemnato in expensis, licet Bar.in d. l. iij. in fin.ff.de legat.iij.teneat contrarium, quem reprehēdit Matthæus de Mat.in suo notab. incip. Nota quòd Bart. tenet, &c. quia dictum statutum videtur dirigere verba ad iudicem, dum dicit condemnatur à iudice,& ideò nō potest nasci condictio ex dicto statuto per regulā quam ponit Bartol.met.in l.j. ff. de condi.ex lege. Item prædictum statutum loquitur penitus per eadē verba, per quæ ius commune: ergo nullum vinculum addit: sed videtur esse recitatorium iuris communis,l.ius autem ciuile.contrario sensu.ff. de iusti.& iure.& nota.glossa.& docto.in
16 capitu.j.de constit.libro vj.Et sic † debet intelligi,quod officio iudicis mercenario fiat condemnatio expensarū, dicta l.terminato.Sic in hoc casu stylus Curiæ Bituricen. videtur recitatorium iuris communis, dicta l. non ignoret.si condemnatio expensarum retardati processus fuerit ad iam factas & fiendas prolata. de quo per Iason. in l.actionum.& Sozin. in regu.cxl.in ij.fallent. Ergo cùm hîc non fuerit aliqua condemnatio futurarum expensarum,non possunt venire.Et si venirent ex conditione,& vi styli,tunc per viam actionis & nō officio iudicis,cùm sit expiratum.Et idem tenet Abb.Sicul.in d.cap.j. de sequest.posse.& proprie.

SVMMÆ.

1 *Mulieres etiam contra propria commoda laborant, & minores consilij imbecillitate.*
2 *Patruus si neptem ex fratre præmortuo,in matrimonium collocauerit, & sibi dederit quingentos aureos in dotem, & hæreditati paternæ quæ magna erat, renuntiare curauit, cum iuramento,an sit excludenda.*
3 *Iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis.*
4 *Dolus re ipsa arguitur ex minori ætate, sexus fragilitate,& facti qualitate.*
5 *Episcopus dispensat super iuramento, quando læsio est inexcessiua & maxima quantitate, in qua præsumitur dolus & fraus.*
6 *Iureconsulti dantes consilium parentibus & rationem priuandi liberos legitima, sine iusta ingratitudinis causa, peccant.*
7 *Temporis decursi lapsus,filiæ non potest obiici, postquam ipsa fuit effecta.xxv.annorum,per quem lapsum videtur ratificasse renuntiationes. Et quia istæ remissiones sapiunt donationem,succurritur renuntianti,& num.seq.*
9 *Renuntiationes,quas faciunt sorores fratribus,de hæreditate paterna, & materna: item quas faciunt minores tutoribus & curatoribus de administratione tutelæ,valeant cū iuramento. Et an illæ possint deinde petere legitimam, seu supplementum legitimæ,num.11.*
10 *Iuramentum facit minorem censeri maiorem.*
12 *Pacta de non succedendo, facta à sororibus post mortem patris,de cuius successione agitur,an valeant. Et quid si illæ renuntiationes sint geminatæ.nu.seq.*
14 *Actus geminatus, & perseueratio multum faciunt ad validitatem eius,quod agitur.*
15 *Geminatio actus prohibiti,an det robur actui.*
16 *Vinculum duplex potentius est & fortius simplici.*
17 *Iuramentum non habet vim secundi consensus.*
18 *Ad dotem integram,quæ,& quot sint spectanda.*
19 *Filia quando mortuo patre renuntiat hæreditati, pro modico est læsio enormissima,& iuramentam non valet,& est locus relaxationi iuramenti: secus si competenter fuerit dotata,vel certiorata.*
20 *Iuramentum primum seruandum est,vbi plura præstita sunt tendentia ad diuersos effectus.*
21 *Iuramentum habet vim expressi.*
22 *Ab opinione communi in dubio non est recedendum.*

CONSILIVM XXVIII.

VIsis binis renuntiationibus & quitantiis ex interuallo temporis per Franciscam & aliam Catharinam de la Vergue sorores ciuitatis Agenens.de successione bonorum quondam eorū patris, ac legitima eisdem in dictis bonis & successione sororis defunctorum competēti, factis & passatis ad cōmodum & vtilitatem fratrum: videtur quòd possunt aduersus ipsos fratres occasione successionum patris & sororis defunctæ habere regressum, & supplementum legitimæ petere in eisdem bonis,aut etiam in bonis,& successione dictorum fratrum, si contingat aliquem eorum ab humanis sine liberis decedere, causis & rationibus se-
1 quentibus. † Primò quòd ipsæ mulieres,quæ contra propria laborant commoda,l.iiij.C.de spon. & minores, in qua ætate fragile est consilium.l.j.ff. de min. fuerunt deceptæ vltra dimidiam iusti pretij, ratione cuius maiores xxv. annis admitterentur,iuxta l.ij.C.de rescind. vendi. & ita voluit Pet.de Ancha,in capit. canonum statuta. in xj.quæstio. de constitut. & in capit. quanuis pactum. de pac.libro vj. & in consilio xxix. incip. pro clariori deci-
2 sione.in quibus locis voluit quòd si patruus neptem † ex fratre præmortuo, in matrimonio collocauerit, & sibi dederit quingentos aureos in dotem,& hæreditati paternæ quæ hereditas erat magna,renūtiare fecerit cum iuramento : licet enim per authentic. sacramenta pub. reputetur maior. & per d.capitu. quanuis debere excludi ; tamen posset hoc non obstante petere absolutionem à iu-
3 ramento : quia † iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis.nam ipsa fuit dolo decepta re ipsa, qui rescindit contractum,sicut dolus ex proposito : vt est tex.clarus,& ibi omnes in l. si quis cum aliter.ff.de verbo.obliga.saltem patruus decepit re ipsa dādo dotem,& renuntiare faciendo, & sic dolum commisit. Ergo debet absolui iuramento:& hoc verum intelligit, si enormiter sit læsa vltra dimidiā iusti pretij,iuxta d.l.ij.de rescin.vend. nisi tali læsioni renuntiatum fuisset: tunc non potest absolutio peti à iuramento, saluo nisi esset enormissima

læsio:

læsio: quia tūc etiā admitteretur. Et sic ex minori ætate,
4 †sexus fragilitate, & facti qualitate arguitur dolus re ipsa.
& ita tenuit Anto. de But. in capitu. cùm contingat. de
iureiur. vbi dicit ita se consuluisse in casu cuiusdam puel-
læ, quæ renuntiauerat cuidam successione in manibus
cuiusdam affinis, cuius consilium est numero xlv. incipi.
Domina Orabilis. Et istam opin. tenet Paul. de Cast. in
consilio ccciij. incip. notādum est. volum. nouorum. vbi
in propriis terminis nostris consuluit: vbi tenet, quòd nō
obstantibus binis renuntiationibus, prima facta patri, &
alia facta patruo post mortē patris, quòd filia possit pe-
tere supplementū legitimæ, ac etiam bona materna: quia
si prima renuntiatio non tenuit, nec secunda, l. doli ma-
li. §. diuersum. ff. de nouat. & super iuramento debet dis-
5 pensari† per episcopum, quando est læsio in excessiua &
maxima quantitate, in qua præsumuntur dolus & fraus,
vt not. Bart. in l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio.
per l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraud. cred. Nam secun-
6 dùm Paul. Iurisperiti consulentes patri † vel matri, &
dantes sibi viam qualiter possunt priuare filiam aut filiū
legitima sine iusta causa ingratitudinis, mortaliter pec-
cant, vt not. in l. j. C. de inof. dona. & notat Barto. in l.
hæreditarium. ff. de bon. aut. iud. pos. Quantò magis pa-
ter aut mater, & refert Ant. de But. dixisse hæredem de-
bere animam defuncti liberare à peccato, si bona hære-
ditaria sufficiāt, etiam in foro seculari: licet ius ciuile cō-
trarium statuat: in capitu. fin. de sepul. Iste autem hæres
auxit peccatum faciendo illam reiterare renūtiationem.
vnde ratione peccati tam sui, quàm defuncti potest in cu
ria seculari arctari ad reddēdum debitum huic filiæ post
relaxationem iuramenti, quæ est necessaria quantum ad
vinculum, quod in eo cōtrahitur de iure diuino & cano-
nico. capitu. si verò. de iureiuran. Quinimò, secundum
7 †Pau. nō potest obiici filiæ lapsus temporis decursi, post
quam ipsa fuit effecta maior xxv. annis, per quem videa-
tur ratificasse dictas renuntiationes: vt l. fina. C. si maior
8 factus, &c. Quia istæ remissiones sapiunt† donationem,
succurritur renuntianti: vt not. in l. j. & ij. C. si aduer. do-
na. Ideò requiritur lapsus longi temporis decem anno-
rum inter præsentes, & xx. inter absentes, vt d. l. fin. quod
tempus hic nō interuenit, imò requireretur tempus xxx.
annorum. Et idem consuluit Pau. in consi. ccccliiij. incip.
ad primum puto. versic. sed est videndum, an huic no-
ceat iuramentum. eodem volumin. nouo. Alexan. in con
silio lxxix incip. viso puncto, & instrumentis. volum. ij.
& in d. l. stipulatio hoc modo concepta. in iiij. fallent. de
verb. obli. vbi dicit quòd ista opin. est æqua & subtilis,
nec obstat secūdum eum, d. auth. sacramēta puberum. &
tex. in d. c. cum contingat. & in d. c. quanuis. quoniā ipsa
deceptio est facta re ipsa. & idē Barbaria in consilio lx.
quando est enormissima læsio, quæ non venit in renun-
tiatione. & idem Gaspard. de Calde. in consilio viij. ti. de
iureiurand. & Abb. Sicu. in capitu. pen. de emp. & vendi.
& And. Barba. in cōsilio liij. volum. ij. & Petr. de Ancha.
in regula, accessorium. de reg. iur. lib. vj. & Georgius. na-
ta. in repeti. d. capitu. quanuis pactum. versic. sextò li-
a mita. Et istam partem aliàs consulendo sequutus sum[a] in
simili casu: ideò quia vbi tres renūtiationes generales fa-
ctæ fuerant non solū re ipsa, sed etiā dolo ex proposito
fratrū. Et similiter quia ibi non erāt aliæ particulares re-
nūtiationes, quę sunt in casu pręsenti, de quibus infra di-
cetur. Quare in hoc casu cōtrarium teneo, cum Bal. in d.
9 auth. sacramenta. in fi. per †quē dicit refutationes seu re-
nuntiationes, quas faciūt sorores fratribus, de hæreditate
paterna, & materna: item, quas faciūt minores tutoribus
& curatoribus de administratione tutelæ, sunt validæ cū
iuramento. Nec pōt peti relaxatio à tali iuramēto, quod
pōt seruari absque interitu salutis æternæ. d. c. quanuis.
10 Quia †iuramentū facit minorem cēseri maiorē d. c. quā-
uis. Et tenent omnes in l. sciendum. ff. de verb. obl. & hāc
partem tenet Ab. Si. in d. c. cùm cōtingat. & Imol. in ter-
tio mēbro principali, vbi dicūt, quòd licet re ipsa fuerint
deceptę, nō potest peti relaxatio iuramēti. Et ipsos sequi
tur singul. Alexand. in cōsil. cxxv. volum. primo, vbi re-
prehēdit Petr. de Anchar. & Anton. de Butri. respōden-
do rationibus ipsorum, propter verbū positum in dicto
capitu. authētic. sacramēta puberum. ibi, inuiolabiliter.
& per tex. in dicto capitu. quanuis. in verbo, omnino.
Vnde Abb. Sicu. dicit se semper ita tenuisse legēdo & cō-
sulendo. Quia si cōtrarium decernimus, quòd cōtra alia
iuramēta posset peti absolutio, certè ista iura seruirēt no-
bis de vēto. & idem Ab. Sicul. in cōsilio viij. incipi. Lau-
rētia mulier. volum. secundo. & Pau. de Cast. in consilio
ccxxxij. volum. ij. inci. visa facti narratione. in d. auth. sa-
cramenta puberum. & ibi singulariter Iason, vbi dicit,
quòd in practica obseruatur opi. Marti. communiter
per Citramōtan. & glo. aprobata, & si quis vellet ab ea
discedere, durum esset. Et ita consuluit Ioan. Imo. in cō-
silio j. vbi respōdet ad omnia iura & dicta doctorū, quæ
adduci possunt in oppositum. & dictus Zaba. in consilio
11 lxiiij. in princip. Tum †hoc probatur [b]: quia clarum est,
b quòd ipsæ filiæ mediante dote & portione eis per fratres
data & cōstituta, & in qua se tenuerunt, & vocauerunt se
contentas, renuntiando specialiter & nominatim legiti-
mæ eisdem iure naturæ debitæ, & etiam Trebellianicæ,
ac Falcidiæ, &c. vt patet per dictas quittantias, ideò non
possunt se dicere deceptas, & petere legitimam seu sup-
plementum ipsius, text. est vulgaris & clarus. in l. si quā-
do. §. & generaliter. & ibi omnes. Insuper Bald. & Sali. &
Iason. versicul. iij. per istum text. C. de inoffic. testamen.
& Paulus de Castro in d. consilio ccciij. versiculo, hic in
istis instrumentis renuntiationum, &c. & Felin. in capi-
tulo, translatio, ante finem. de constitut. & Alexander in
consilio clxxx. in princi. & per totum. cum seq. consilio
clxxxj. volum. v. & singulariter Oldra. in cōsilio clxxxij.
versiculo, nunc autem de secunda dicamus, &c. dicens,
quòd ex eo, quòd dixerunt se contentas, & pagatas de
parte & legitima bonorum omnium, se ipsas alienas red-
diderunt ab vlteriori, & maiori legitima petenda. alle-
ga. bonum tex. in l. qui volebat. de hæredi. institu. & in
authenti. vt cùm de appel. cogno. §. hos autem disposui-
12 mus. igitur, &c. Tum †secundò, quia istæ renuntiationes
& pacta de non succedendo, sunt facta post mortem pa-
tris, de cuius successione agitur: quia tunc non agitur de
hæreditate deferenda, sed iam delata: quæ hoc casu va-
lent, l. de fidei commi. C. de transact. l. qui Romæ. §. duo
fratres. ff. de verb. obliga. Ita tenet Georgius in d. capi-
tul. quanuis pactum. versiculo, quartò fallit, &c. pro quo
allego tex. in dicta l. si quando. §. illud etiam. quod est be
ne notandum: quod intelligo, prout infra dicetur. Tum
13 †etiam, quia dictæ renuntiationes & quitantiæ sunt ge-
minatæ & factæ ex interuallo temporis, de & cum licen-
tia & consensu virorum ipsarum, quæ geminatio facit,
vbi aliàs prima esset nullius momenti, valere, argu. nota-
torum in l. si mulier. cum sua authentic. si qua mulier. &
ibi Bald. & doct. C. ad Velleian. & l. in contractibus. §. j.
& ibi per omnes. C. de non nume. pec. & gloss. in capitu.
cùm contingat. in versicul. debent. de iureiuran. & gl. &
ibi Barto. in l. triticum. ff. de verb. obliga. quia duæ con-
14 fessiones† plus operantur, quàm vna. actus enim gemi-
natus, & perseueratio multùm arguunt ad validitatem e-
ius, quod agitur: quemadmodum confessio facta in figu-
ra iudicij, vt voluit Bart. in l. cùm scimus. in fine. & ibi
Ioā. de Plat. Lucas de Pen. & Iac. Rebuf. C. de agrico. &
censi. lib. xj. & Anton. Corseti in tract. de verb. gemina.
versicu. secunda geminata cōfessio. Et ideò videtur facta
cum grandi & matura deliberatione, attēto temporis in-
teruallo: per text. in capitul. & si Christus. de iureiuran.
Vnde

Vnde dicit Bald. in dicta authentic. si qua mulier. quod
15 licet geminatio actus non det robur actui: per text. ibi, multoties, verum. nisi post biennium vel aliud interuallum temporis interuenerit geminatio. glossa. & doct. in cap. ex literis. in verbo, admonita. de diuor. & ita in terminis tenet Philip. Decius in consi. clxxxj. versicul. secundum est. Nam si istæ mulieres fuissent maiores xxv. annis, & iurassent non contrauenire, non possunt ratione deceptionis vltra dimidiam iusti pretij rescindere contractum: vt tenet gloss. in dic. l. ij. C. de rescinden. vendit. & gloss. in cap. cùm causa. de emptio. & venditio. quas doct. vtrobique sequuntur. & Tholo. Parpalia. in sua repetitione l. si quis maior. versicu. in alia tamē materia notetis, &c. C. de transaction. Ergo duplex vin-
16 culum potentius & fortius est vno. cap. j. de treuga. & pace. & Instit. de tutel. in princip. Ideò primum operatur, & facit eas maiores: & secundum iuramentum facit, & operatur, quòd non possunt contrauenire approbando & ratificando primam quittātiam & renuntiationem factam. capitu. quoties. & ibi hoc tenet Collecta in vltima quæsti. de pactis, insequendo Archid. in dicto cap. quanuis pactum. & idem Anto. Corse. vbi s. versic. xxvj.
17 vbi dicit, quòd iuramentum habet vim secundi consensus. allegat gloss. & Abb. in cap. cùm contingat. in glo. ij. in fine. de iureiurand. vt infrà dicam. nam posito, quòd primum iuramentum non teneret, tamen secundum valet. cap. tua nos. in primo. de iureiurand. imò plus volunt illæ gl. quas sequitur Bart. in d. authen. sacramenta pube-
c rum. & ibi Iason. quòd si minor[c] iurauerit nō contrauenire tam ratione minoris pretij, quàm etiam minoris ætatis, prout fecerunt dictæ sorores, non posset aliquid petere. Et tenet pulchrè Bald. in d. l. ij. in ix. q. de rescin. vēdit. igitur, &c. sed hic est vnum, quòd licet ita non iurassent: tamen attento quòd iuramentum facit eas maiores, & expressè legitimæ renuntiauerunt, nōn possunt venire contrà, per text. in dicto §. & generaliter. & Philippus Franc. in dicto cap. quanuis. in iiij. limitatione. Et maximè, quia istæ renuntiationes fuerunt factæ longè post contractum, & consummatum matrimonium de licentia & consensu maritorum, qui habuerunt & receperunt integram dotem, quod sufficit, vt voluit Pau. de Cast. & Anto. in locis s. allegatis. Secus, si non habuissent dotem, vt voluit Pet. de Anchar. in dicto consi. xxxix. & in dicto cap. quanuis. & Sali. in l. pactum. C. de pact. & Pau. de Castr. dicit in consil. ccccij. incip. visis & ponderatis
18 omnibus, &c. vol. nouorum. quòd licet filia dotata non habeat fortè integram legitimam, si habet dotem integram, inspecta quantitate bonorum & dignitate personarum, & loci consuetudine, & numero liberorum, conqueri non debet. l. quæro. ff. de iure do. & authentic. res quæ. C. commu. de leg. & vnde sumitur. §. quamobrem. Sed istæ sorores fuerunt debitè dotatæ, visis bonis, quæ erant tempore mortis eorum patris, quo casu valet pactum, etiam sine iuramento, nec poterunt agere ad supplementum: vt voluit Angel. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verb. oblig. quem sequitur Imol. in dicto capitulo quanuis pactum. Sed in hoc Baldus in l. pactum quod dotali. tenet quòd requiratur iuramētum. & hæc est communis: secundum Philipp. Francum in d. c. quanuis. in iij. limitatione, & iiij. Sed hæ sorores iurauerunt. Et ideò potest dici, quòd non interuenerit deceptio, aut dolus re ipsa: & per consequens cessat d. l. si quis cùm aliter. quia post mortem patris primogenitus contraxit matrimonium cum filia Destrades, ex qua habuit dotem, ex qua satisfecit dictis suis sororibus. Et est bonus & diligens mercator. Vnde doct. contrarium tenentes, loqui videntur, & concludere in hoc, quòd quando
19 filia mortuo patre renuntiat hæreditati pro modico, est deceptio enormissima, & iuramentum non valet, & est locus relaxationi iuramenti. Secus si competēter fuerit dotata: vt s. dictum, quòd valeat tunc. Et tenet Federic. de Senis in consi. cxciiij. & Ioan. de Imo. in dicto ca. quanuis. & ibi Georg. Nat. versi. contra. & Alexan. in d. stipulatio. hoc modo concepta. sic est intelligendum dictum Georgij Nat. s. pro hac parte in ij. ratione addu-
20 ctum. Tum etiam, quia dictæ renuntiationes fuerunt factæ proposito bino deliberato & voluntario iuramēto ipsarū præstito, & non coacto, & quod tendit ad eundem effectum: vnde non possunt aliquid petere: per nota. in d. c. quanuis. & in c. licet mulieres. de iureiurād. eo. lib. & in d. cap. cùm contingat. eod. tit. secus si ad diuersa tenderet: quia tunc primum iuramentum est seruandum, secundum gloss. in d. capitu. licet. & fuerunt prædictæ mulieres certioratæ, prout præsumitur, cum competenti temporis spatio, & renuntiauerunt mediante iuramēto specialiter & nominatim legitimæ, & eius supplemēto, vt dictum est: quanuis etiam iuramentum habet vim expressi: vt voluit gloss. quæ reputatur sing. in l. cùm pater. §. filius matrem. ff. de lega. ij. & Bald. in l. j. in ij. q. C. commoda. & Ias. in l. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis cau. & in d. §. generaliter. & probatur in c. ex rescripto. de iureiur. & dixi in tract. de offic. & pot. leg. in Franc. in j. q. & tenet And. Barb. in consi. lij. in fi. & in consi. lv. in
21 prin. versi. præterea faciat. vol. ij. præcipuè vbi non est defectus substantiæ & consensus, sed solennitatis omissæ: vt in casu præsenti. Nam vbi esset defectus substātiæ & consensus, tunc non habet vim expressi, secūdum
d Alex. & Ias. in d. §. quæsitum.[d] & Francisc. de Aret. in l. qui superstitis. versiculo. adde quòd quia hic. ff. de pet. hæredi. sed hîc renuntiauerunt ex certa scientia, & nullo iuris vel facti errore ductæ ad supplementum legitimæ, &c. vt dicit in dictis quittantiis. Per quæ verba tollitur omnis erroris præsumptio, vt d. l. sed si quis. §. fin. & ibi no. Bart. & Bald. & pulchrè Alex. in consilio quadragesimosecundo incip. super præmisso themate. volumine primo, vbi in terminis consuluit. & plenissimè ipse respondet ad Pet. Ancha. & eum sequentes suprà allega. & in dicto consilio centesimo vicesimoprimo. vnde etiam
22 si fuissent deceptæ vltra dimidiā iusti pretij, attenta generali renuntiatione sic deliberatè facta, iuramēto vallata, non veniunt audiendæ: vt ibi per eum in dictis cōsiliis. vbi hanc opinio. dicit esse communem. à qua non est discedendum, c. canonum statuta. de constitu. Et ita mihi videtur correctione alterius meliùs me sentientis semper salua.

ADDITIONES.

a Aliàs consulendo sequutus sum. Adde videndum consi. liij. & in q.

b Tum hoc probatur. Adde quòd ita fuit per arrestum Curiæ dictum propter has renuntiationes, & alias hic cōtentas pro domino sanctæ Eulialiæ, contra dictum de sainct Chemas, die xvj. mensis Iulij. anno 1517. & etiam per aliud arrestum latum in fauorem nobilis Guidonis de Goutault. domini de S. Genesio cōtra Ioannam eius sororem, vxorem domini de Roque, die xiiij. Augu. anno domini 1519.

c Iurauerit non cōtrauenire. Adde Ant. de But. in dicto c. cùm contingat. qui tenet quòd si est enormissimè læsus, quòd nō obstante tali clausula de non contraueniēdo, &c. poterit petere absolutionem à iuramento quòd extendit Abb. Sic. ibi in princi. in maiore sic iurante: & ibi vide: & Ang. Aret. in §. extraneis. Inst. de hære. qualita. & diffe. & per Cæp. in consi. xli. & Bartol. in consi. xc. incip. dilecto domino.

d In dicto §. quæsitum. Vbi idem tenuit etiam in l. si quis pro eo. ff. de fideiusso. quia iuramētum non se extendit, nisi quatenus est consensum. & idem Abb. Sic. in dicto cap. cùm contingat. in princip. per tex. in leg. fin. C. de non nu. pec. & in leg. final. ff. qui satisd. cog. & in leg. si libertus iurauerit. ff. de oper. liberto. & idē Franciscus de Aret. in l. prima. §. si quis ita. de verborum obligat. tex. cum glo. in c. pen. & c. veniens, & c. ad nostram. in ij. de iureiuran. & Ias. in l. si duobus. §. si quis iurauerit. ff. de iureiurā. & Barth. Sozin. in consi. ccxiiij. Et non obstat gl. in d. c. cùm contingat. su-

prà alleg. quia loquitur quando ad validitatem actus requiritur geminatus consensus, vt authent. sanè à me. sufficit vnicus cum iuramento: vt no. ibi Abb. ideò ad legitimam seu supplementum illius, talis renuntiatio non se extendit: cùm specifica & nominata legitimæ renuntiatio requiratur. d. §. & generaliter. aliam rationem præter prædictã adducit Barb. in d. consi. lv. videlicet quòd vbi lex requirit per formam actum specificari, tunc iuramentum non supplet illam formam: quia text. d. l. si quando. §. & generaliter. disponit pro forma. quod specialiter fiat mentio de legitima. Sequuntur quòd non sufficit renuntiatio iurata. & Georg. Nata. in repet. d. c. quanuis pactum in prin. versicu. tu adde ad hoc benefacere, &c. volens etiam quòd si pater iusserit filiam esse contentam & tacitam, quòd possit petere supplementum legitimæ, per tex. in authent. vt cùm de app. cogn. cæterum. Ibi etiam si certis rebus esse fuerint iussi contenti. Alleg. Lud. de Rom. consi. cccclxxviij. incip. hæc mater istarum spuriarum. & idẽ tenet Cardi. de Zaba. in cõsi. lx. in fina. & cõsi. xcvij. & Lud. de Rom. in consi. cclxvij. incip. non est dubium. & ista est vera & communis opin. quicquid dixerit Philip. Franc. in d. c. quanuis pactum. quam tenuit Gul. de Cug. Bald. Ang. & omnes Mod. in l. de his. ff. de trãsact. & in d. §. & generaliter tex. est ibi clarus.

SVMMÆ.

1 *Beneficium si quis permutat in manibus Romani Pontificis, & consentit pensionem super altero beneficio non permutato, an valeat talis pensionis constitutio, ita quòd eiusdẽ constituentis successores teneantur ad solutionem pensionis, postquam Papa voluit, quòd ad successores transiret.*

2 *Pensionis concessio & creatio, non valet nisi de consensu illius qui dictam pensionem persoluere habebat.*

3 *Canonum præcepta relaxantur interdum concordiæ & pacis causa.*

4 *Papa amplissimam habet potestatem in beneficialibus. & numero 6.*

5 *Pensio quibus de causis & nominibus constituatur.*

7 *Abbates, ac etiam inferiores prælati, & rectores ecclesiarum, possunt constituere, quòd aliqui ordinentur in titulũ suarum ecclesiarum, in quibus tales ordinati habebant portionem ex fructibus illius ecclesiæ competentem ad vitæ illorum sustentionem.*

8 *Beneficiorum primi anni vacantium fructus possunt applicari alicui singulari personæ, ex consuetudine, priuiligio, vel statuto. & nu. seq.*

10 *Pensio constituta ex honesta & fauorabili causa, tenet.*

11 *Senectuti fauere, & de alimentis prouidere, pium est.*

12 *Papa si dispenset super prohibitis à iure positiuo, & appareat aliqua rationabilis causa, sola eius volũtas pro causa accipienda est.*

CONSILIVM XXIX.

EX processu agitato inter dominum Stephanũ
Peronin, & magistrum Nico. du Puy, resultat
talis quæstio, an si quis permutat beneficium
1 † in manibus Rom. Pontificis, & consentiat
pensionem super altero beneficio non compermutato, an valeat talis pensionis constitutio, ita quòd eiusdẽ cõstituentis successores teneãtur ad solutionem pensionis, postquam Papa voluit quòd ad successores transiret. Dico breuiter omissis argumẽtis, ꝙ sic, viso & attento expresso cõsensu talis permutãtis, qui potuit consentire cõstitutioni pensionis super alio beneficio non cõpermutato soluẽdæ. Tex. est clarus & mente tenendus in c. nisi essent viri prouidi. ibi, de reditibus capituli, &c. & ibi gl. in verbo, iussione. & Abb. Sicul. de præb. vbi solùm erat quæstio de quodã prioratu; & tamen constituta fuit pẽsio xl. lib. turonn. super fructibus prioratus, & alia pẽsio xx. li. super fructibus capituli cõsentientis. Et nisi capitulum consensisset quòd super fructibus eidem capitulo spectãtibus imponeretur, Papa non imposuisset, quia mẽsa & fructus capitulares erant distincti & separati à mẽsa & fructibus ipsius prioratus, ideò eius cõsensus requirebatur, vt tenet Feli. in c. ad audientiam. ver. videmus. de rescript. qui dicit, quòd super hoc est regula cancella-
2 riæ, videlicet xliiij quæ dicit † quòd concessio & creatio
pensionis, non valet, nisi de cõsensu illius, qui dictam pẽsionẽ persoluere habebit, & dixi in tractatu de offic. & potesta. legati in Francia in ij. quæstio. charta vlti. versi. & tales resignationes. licet Gulielmus de Monfer. in iij. parte sui commenti. super prag. sanct. versi. Nec isto casu, &c. velit quòd non requiratur consensus capituli, vel
3 conuentus in pensione situanda: cùm propter † concor-
diam & bonum pacis relaxentur præcepta canonica, d. c. nisi essent, & c. cura. de iure pat. maximè quia in tali casu principaliter interest ipsius episcopi, vel Abbatis, pensionem soluentis: licet secundario ipsius capituli, per ea quæ not. glo. in c. quanuis. de pact. li. vj. vnde secundum eum, non attenditur interesse vel contradictio. vt ibi per eum: & latè Lud. de Rom. in consi. ccclxix. Sed primum verius, & securius, quando mensa capitularis, super qua assignatur pensio, est discreta, & separata à mẽsa episcopali, vel abbatiali: secus vbi non est: vt infrà dicam. pro hoc text. in c. quia ex eo, & ibi Philip. Franc. in prin. de
4 pact, li. vj. † Tum quia Papa in beneficialibus habet po-
testatem amplissimam, c. cuncta per mundum. & c. per principalem. ix. q. vlti. adeò quòd de fructibus beneficiorum disponere potest ad libitum, vt latè ponit Felin. in cap. quæ in ecclesiarum. de constit. vnde disponit aliquando, quod fructus beneficiorum debeantur etiam nõ habenti in eis titulum, absque etiam consensu beneficia tenentium, & in præiudicium successorum: vt c. si propter. de rescript. in vj. & in c. si tibi concesso. de præben. eo. lib. & vtrobique per doct. & in extrauag. Ioan. xxij. suscepti regiminis. tit. de elect. Et tenet Felin. in d. c. ad audientiam. in iij. conclusione. de rescript. Et hoc non solùm in fauorem ecclesiæ potest constitui pensio, sed etiam profectò propter nobilitatem, vel aliam prærogatiuam personæ, secundum gloss. in d. c. si tibi concesso. in verbo, debitis, quã ibi sequuntur Archi. & Philip. Franc. Igitur potuit Papa de concensu renuntiantis propter se-
5 nectutem constituere † pensionem, etiam quo ad succes-
sores, vt dictum est, est bo. text. in c. per tuas. in iij. & ibi Ioan. And. Sicul. Ioan. de Ana. & Maria Sozi. de simo. v-
6 bi non † tantùm abbates, sed etiam inferiores prælati, &
rectores ecclesiarũ possunt consentire, ꝙ aliquando ordinentur in titulum suarum ecclesiarum, in quibus tales ordinati habeant portionem ex fructibus illius ecclesiæ competentem ad vitæ sustẽtationem illorum. Et hoc verum, secundum doct. s̃. alleg. ibi, quando beneficium sufficit ad prouidendum vtrique, per d. c. conquerente. de cler. non resi. quæ portio seu pensio non videtur transire ad successorem, qui non fuit in culpa, nisi hoc expressè dictum fuerit in pensionis constitutione, quæ per Pa-
7 pam potest fieri; vt suprà dictum est. Nam † etiam ex
consuet. aut priuilegio vel statuto possunt alicui singulari personæ fructus beneficiorum primi anni vacantium, pertinere, per d. capitu. si propter tua debita. &
8 dict. extrauag. success. Per † prædicta consului in q. de
facto: quia cùm fuisset nota lis super prioratu montis Lucij Bitur. diœcesis, & alter litigantium cessisset iuri in eodem prætenso mediante pensione dcxx. librarum turonẽ. super reditibus & fructibus ipsius prioratus soluẽda per priorem, qui vita comite, soluerat, & modernus prior, & religiosi eiusdem prioratus allegarent non teneri ad solutionem prædictæ pensionis: quia eorum religiosorum in constitutione pensionis non interuenerat consensus: quòd dictus prior modernus tenebatur, licet consensu religiosorum non fuerat constituta pensio, sed super fructibus prioratus simpliciter, qui erant suppetentes, & remanentes: vnde possent religiosi viuere, quod requiritur, secundum Abb. in d. c. cõquerente. de cler. non resid. argu. c. vacante. & c. cùm causam de præ-

de præbend.& Felin.in d.c. ad audientiam. in ij.conclu-
9 sione.versi. Et intellige. de rescript. Tum quia † pensio
hîc non fuit constituta in fraudem, sed ex causa rationa-
10 bili & honesta,scilicet senectutis † renuntiantis,cui piũ
est prouidere de alimentis,secundum Felinum in d. c.ad
audientiam.versicu.ista procedunt indubitanter,&c.Di-
11 cens etiam,quòd † si nõ appareat aliqua rationabilis cau
sa,& dispẽsat super prohibitis à iure positiuo,sufficit sua
voluntas pro causa:vt decidit Inno.in c. cùm ad mona-
sterium. circa medium. in versiculo non tamen est hoc
verum.de statu monachor.Et ita videtur mihi.

SUMMÆ.

1 *Ad venditionem rescindendam ratione deceptionis partis dimidiæ iusti pretij,quid sit probandum.*
2 *Testis si dicat rem tanti valere secundum suam opin. num probet,si nitatur publica æstimatione.*
3 *Testes singulares non probant.*
4 *Pretia rerum non priuata affectione, sed communi æstimatione censenda sunt.*
5 *Testes adhibiti ad deponendum de pretio,quid deponere debeant. Et qualiter item venditor agens.nu.6.*
7 *Testis causam suæ depositionis reddere debet.*
8 *Reo magis fauetur, quàm actori.*
9 *Peritis in aliqua arte in primis est credendum.*
10 *Dolus vel deceptio non infertur nolenti ac scienti.*
11 *Minor,mulier,& rusticus,si iurarint non contrauenire, ratione minoris ætatis,vel alia quacunque causa per verba æquipollentia,an iuuentur remedio l.secundæ, de rescinden.vend.*
12 *Iuramentum præstare deliberatè quis in dubio præsumitur.*
13 *Renuntiatio generalis quomodo sit accipienda.*
14 *Contrahentes vel renuntiantes cauere debent à verbis generalibus.*

CONSILIVM XXX.

Visa facti narratione,videtur dictum Saultereau
reum debere absolui à petitione actorũ simul
cum expensis. Nam si venditor agat ad rescin-
1 dendam † venditionem ratione deceptionis
partis dimidiæ iusti pretij,oportet ipsum probare tempo
re venditionis rem communiter tantùm valere: vt volũt
Ioan.Fab.Cyn.Bartolus, Bal.Ang.& Salic.in l.ij. C.de
rescind.vendi.per text.in l.si voluntate.eodem titulo,&
ibi Bartol.& doctor. quia requiritur ꝙ sit deceptus vltra
dimidiam iusti pretij, scilicet communis,l.pretia rerum.
§.fina.& ibi Bartol.& omnes Moder. ff. ad legem Falci-
diam.& tex.glo.& Bart.& Iaco.rebu.in l.fin. C.de præ-
diis nauicula. libro vndecimo. vbi voluit Bartol. ꝙ si te-
2 stis dicat † rem tantum valere secundum suam opin. ꝙ
a probat si se referat ad communem æstimationem: a de re
enim,vt inquit ipse,quæ non est exposita venalis,nõ po-
test fieri æstimatio,nisi pro opinione, quæ fit secundum
communem æstimationem aliarum rerum,quæ sunt eius
dem fructus, & in eodem loco, & quæ eandem qualita-
tem habent, d.l.pretia rerum.§.fin.& tenet Bart.Sozi. in
consi. viij. volumi. primo. & Anto. Corse.in litera, Te-
stis.incip. an testis probet.Vnde secundum glo.in d. l. ij.
3 de rescinden.vendi.non valet depositio, & dictum † te-
stis, si in causa & ratione scientiæ interrogatus, diceret
quod res seu domus valebat tantum tempore venditio-
nis,quoniam ipse tantum dedisset: quia secundum Bart.
ibi.versi.vidimus.si essent xx.testes ita deponentes, non
probarent, cùm sint singulares in eorum dictis, & non
habent contestem, & secundum eorum particularem af-
4 fectionem † videntur deponere,cum pretia rerum, non
affectione, sed communi æstimatione fieri debeant, d. l.
pretia.nisi secundum eum,dicerent,Et ego tantum dedis
sem pro communi æstimatione:nam tunc bene ꝓbarẽt:
quia testificãtur circa idem, in quo sunt æqualiter periti,
& in communi æstimatione videntur esse contestes. &
Bart.& doct.in l.si quis cùm aliter.ff.de verb. oblig. Sed
nullus testium actoris deponit de communi æstimatio-
ne,nec propositum fuit,quod erat necesse,secundũ Bart.
5 & doct.s. in locis alleg.quia secundũ ipsos venditor † a-
gens debet articulare generaliter, videlicet quòd talis do
mus, fundus, vel alia res communi æstimatione tantum
valebat,aut valet:& communiter tantum venderetur cui-
libet habenti notam conditionem: vt tenet sing. Barth.
Sozin.in d.consi. viij. incip. visis & diligenter inspectis.
ver.quinimò singulariter.lib. j. vbi consuluit in terminis
nostris.Et idem tenet Ang.Aret.in §. si quis agens. post
princip. versi. vel secundò. de act. volens, ꝙ non debet
referre ad particularem, sed ad communem æstimatio-
6 nem emptionis,& venditionis: ideò testes † debent de-
ponere,quòd communiter valebat tantum, & non suffi-
cit,si dicant, ꝙ ipse tantum daret, vel emeret pro tanto
pretio,secũdum gl.& Bar.in d.l.ij.licet Nico.de Matth.
quem refert & sequitur Bald.ibi teneat cõtrarium.& Lu-
cas de Penna,in d.l.fi.de prædiis nauicula.sed gl.& Bar.
sequuntur Pau.de Cast. & Alex.& Ioan.Imo.in d.l.pre-
tia rerum.§.fin.& Ang.Aret.in d.§.si quis agens.& An-
to.de Butr.in c.cùm causa.versi.ad secundũ. & ibi Imo.
de emp.& vendi.& Abb.Sicu. in c.cùm causam. versicu-
lo vltimo quærit glossa.de testibus. Vnde ista est cõmu-
8 nis conclusio doctor.quòd cùm † æstimatio rerum non
comprehẽdatur sensu corporeo, sed iudicio intellectus,
oportet quòd testis reddat causam sui testimonij, etiam
si non interrogatur,aliàs non valebit dictum suum,dicto
capitulo cùm causam. de testibus. Et hoc voluit Baldus
in l. finali circa finem. C. de iure domin. impetra. quia
non sequitur, quòd tantùm dedisset ipse, & alij testes,
& eis poterat vendi: ergo tantum valet communi æsti-
matione. Nam possunt decipi in pretio. Et idem Ab-
bas in dicto capitulo cùm causam.de testibus.per dictã l.
secundam. de rescind. vend. & capitulo cùm dilecti. de
emptio. & vendi. Oportet ergo quòd testes reddant cau
sam concludentem communem æstimationem. capitu-
lo,in præsentia. de probat.quãdo maximè testes, vt sunt
testes actorum, non habent peritiam seu cognitionem
domus,seu notam conditionem ipsius,vt tenent docto-
res suprà allegati,& Felin.in sing. in dicto capitulo cùm
causam.& Anto.Corset. in singu.in litera. Testis. Præ-
8 terea,reus † probauit contrariũ per testes peritos, & no-
tam habentes conditionem domus,quod ipsa cum onere
census,& attentis reparationibus factis,& fiendis fuit iu-
sto pretio empta.vnde reus tanquam fauorabilior absol-
9 ui debet,vt volunt docto.s. allega. † quia magis creden-
dum est peritis in aliqua arte, quàm aliis,vt l.semel.C.de
re milita. lib. xij. & §. præterea. de rerum diuisio. quod
est vnum peremptorium ad obtinendum.Præterea est a-
liud, quia dicti venditores fuerunt scientes, & ex certa
scientia bene prouidi,& consulti vendiderunt, & nõ per
errorem:nec illud deduxerunt, vel allegauerunt: quæ o-
mnia patent per instrumentum venditionis, & libellum
seu petitionem ipsorum actorum. Sed remedium d.l.ij.
de rescin.vend.non habet locũ in eo,qui fuit sciens qua-
litatem rei venditæ, vt not. Petr. de Bellapertica, Cyn.
Bar. Bal. & communiter omnes ibi per text. in l. j. C. si
maior.fact.fuer.& Alex.in cõs.xlij.libro primo,& Lud.
de Rom.in consi.cccclxxv. incip. quo ad primum con-
sultationis articulum.Et And.Barba.in consilio xlj. ver.
Et si quispiam dicere,volum.j. & Pau.de Castr. in consi.
10 lio ccclxxxv.vol.nouo. quia † volenti & scienti non in-
fertur dolus nec deceptio,l.cùm donationis. C.de trans-
actio.l. j. in fi. & ibi Bald.ff.de actione empti,& regula,
scienti de regulis iuris.lib. vj. præcipuè quãdo interuenit
iuramentum de non reuocãdo,& veniendo cõtra ipsam
venditionem; vt tenent doctor. in locis suprà allegat &

Barba.in consil.lxx.versiculo quinto.libro tertio.& pulchrè Alexand.in consil. cxxv. versicu. non obstat.volumine primo, vbi posuit etiam, quòd si obtenta esset absolutio à iuramento, non competit rescissio. & idem in consilio centesimo vicesimoseptimo.per totum,volumine secundo,volens etiam in dicto consilio cxxv.quòd e-
11 tiã † minor,mulier,& rusticus,qui iurassent non contrauenire,ratione minoris ætatis, vel alia quacunque causa, aut per alia verba æquipollentia,quòd excludantur à beneficio d.l. ij. secundum Bartolum & alios ibi per eum allega. Ergo eodem modo in proposito,cùm dicti actores iurauerint non simpliciter, sed in forma satis apta:vt ex verbis prædictis in instrumento contentis, patet:ideò debet excludi à remedio prædicto, iuncto quòd ipsi renuntiauerunt omnibus actionibus, deceptionibus & restitutioni in integrum, ac omnibus beneficiis sibi competentibus tam à iure scripto, quàm non scripto, sic beneficio d.l. ij. renuntiasse videntur: vt tenet Bald. in d.l. ij. in v. quæst. de cuius beneficio certiorari non debuerunt, secundum Alexan.in d.consil.cxxvij.ante fin.quia
12 vbi aliàs fuisset necessaria certioratio:tamen ꝓpter † virtutem iuramenti, ad quod præsumitur quis deliberatus accedere,non requiritur alia certioratio: ideò,secundum eum, minor excluditur à beneficio restitutionis in integrum, & mulier à beneficio senatusconsulti Velleia. vt dictum est. & volunt Bartol.Angel.& Moder.in l.sciendum. ff. de verbor.oblig. & in d.l. ij. & in authen. sacramenta puberum.C.si aduersus vendit.cum aliis per eum alleg. Et etiam singulariter, in consi.xlij.volu. j. dicens,
13 † quòd talis generalis renuntiatio extendatur & trahatur ad omnia, l.pluribus. ff. de excepti. & Salicet. in l. age cum Geminiano.C.de transact.& Bartol.& Sali.in l. si de certa re.eod.titu.Bene faciunt notata per Bald. in l. pactum,quod dotali. C.de pact. vbi subdit, quòd caue-
14 re debent contrahentes vel renuntiantes † à verbis generalibus,ne ex effuso sermone in periculum incidant, l. fina.C.de dotis promiss. cum aliis per Alexan.in d.consilio xlij. alleg. Et idem amplè in terminis Andræas Barba.in consilio vicesimoprimo. versi. modò oportet videre, &c. volumine quarto: quoniam remedio d.l.ij. expressè & tacitè renuntiari videtur,secundum Bartol.Bal. Sali.& omnes ibi.& ideò siue expressè siue tacitè renuntietur, satisfactum est illi l.ij. & omnes pro hoc allegant text.in l. cùm quæritur. §.venditor. ff. de ædil.edict.sed Barb.in dicto consilio vicesimo primo, & xlj. & Ludo. de Roma.vbi suprà.allegat tex.in l.domum. ad fin. ff.de contrahen. emp. vbi si domus erat combusta,& emptor sciebat illam esse combustam,& nihilominus emittit domum,tenetur soluere integrum pretium, tanquam si domus esset integra, & sibi est imputandum ex quo sciebat: vt plenè ibi per eum. Vnde concludo in hoc casu,qui est clarus, nec debebat dominus præpositus procedere ad inquisitionem obiectuum : quia sine illis visis instrumẽto venditionis, & factis per actores probationibus reus debebat & debet absolui, & ipsi actores reiici, & condemnari in expensis.

ADDITIONES.

a Æstimationem. Adde ad dicta hic,quòd æstimatio vel valor rei nunquam debent inspici,nisi facta in loco publici fori,vt voluit Bartol.in l.septem per illum text. quem ibi sequuntur Ioan. de Pla.Iaco. Rebuf. & Lucas de Penna. C.de eroga.mil.anno.li. xij.& Anto. Corset.in sing.venditio.in ij.

SVMMÆ.

1. *Ecclesiarum duarum parochialium rector, quas cum dispensatione obtinet, an possit obtinere vicariam seu capellaniam institutam & fundatam in altera ipsarum parochialium,sine dispensatione, & incidat in pœnam iuris.*
2. *Canonicus an possit tenere in eadem ecclesia canonicam, & præposituram capellæ,tanquam incompatibilia.*
3. *Beneficia plura habenti ex dispensatione sufficienti, si conferatur vnum aliud tale, & dispensatio non est sufficiens, & ante collationem vltimi dimiserit vnum, an incidat in pœnam.*
4. *Capellania vt dicatur curata,quæ requirantur.& num.6.*
5. *Pœna quæ sit c.de multa.de præbend.& c.execrabilis.Et eorum intellectus.*
7. *Dispensatio non fit,nisi exprimatur.*
8. *Episcopus potest dispensare, quòd quis in eadem ecclesia,& sub eodem tecto,obtineat duo beneficia curata: limit.nu. 11.13.15.*
9. *Præbendas duas in vna ecclesia habere quis non potest prætextu dignitatis decanatus, sine dispensatione sedis apostolicæ.Et quid de eadem causa.nu.seq.*
12. *Rector ecclesiæ potest tenere altare.*
14. *In ecclesia gratiam aliquam habens, an possit acceptare beneficium in cœmeterio,ambitu,vel capellis contiguis, illius ecclesiæ.*

CONSILIVM XXXI.

QVæritur, an rector siue curatus duarum eccle-
1 siarum † parochialium, quas cum dispensatione obtinebat, posit obtinere vicariam seu capellaniam institutam , & fundatam in altera ipsarum parochialium , sine dispensatione, & incidat in pœnam iuris? Videtur quòd non incurrat aliquam iuris pœnam,sed solùm quòd non tenuerit vltima collatio de vicaria sibi facta: vt dicit textus in cap.ordinarij.§.finali. in fi.& ibi gloss. vlti.de offi.ordi. libro sexto. In contrarium videtur,quòd vacent duo prima habita , per cle. si plures.de præbend. & ita in terminis tenet Sign.de Ho-
2 modeis in consilio cxij.vbi no.vult, † ꝙ canonicus non posit tenere in eadem ecclesia canoniam & præposituꝛã capellæ tanquã incompatibilia,& ꝙ vacat primum,vt ibi,etiam si primũ sit melius,ex quo ipso facto declarauit voluntatem suam. vnde videtur fortius hodie, quòd ex quo infra mensem vnum ex dictis suis beneficiis non renuntiauerit, quòd vacent prima beneficia,& etiam vltimum,per extrauagan.Ioan.xxij.execrabilis. ¶Quid dicendum? Glo.in dicta clemẽtina, si plures.in verbo, vacare. dicit,quam ibi sequitur domi. Zabarel. ꝙ si haben-
3 ti plura beneficia † ex dispensatione sufficienti,conferatur aliud tale,si dispensatio non est sufficiens,& ante collationem vltimi dimiserit vnum , quòd non incidit in aliquam pœnam:si verò non dimisit, quòd non tenet collatio vltimi, & per acceptationem illius, priora beneficia non vacant:imò illa retinet:tamen debet esse cautus, quòd possesionem illius vltimi non apprehendat. Si verò apprehenderit illius possesionem, tunc vacant priora:per tex.in d.cle.si plures.Sed in casu præsenti dico, ꝙ ille non amittat priora, nec vltimum , licet illius possessionem adeptus fuerit: prout in terminis nostris consuluit Lapus. allega. xxxvj. & melius in allega. cxvj. & sequen.& Calde.consi.xxvij.titu. de præbend. & Federic. cõsi.cxx.& glo.sentit in c.gratia. in verbo de iure.in fin. de rescrip.lib.vj.quia illa capellania non est curata,cùm
4 † non habeat plebem,nec parochiam , nec iurisdictionẽ seu potestatem ligandi , & soluendi, c. dudum.de elect. Nec etiam requirit personalem residentiam de iure,con-
5 suetudine,vel statuto. Pœna † enim c.de multa. de præbẽd.& c.execrabilis.loquuntur in duabus curatis,vel dignitatibus aut personatibus.idem facit text.in d.clemen. si plures. in aliis verò incompatibilibus remanent iura antiqua,quæ dabant optionem,c. referente. & c.præterea.præbend.& istud sequitur Inno.in c.fi.& ibi Abb.Sicul.de cleric.nõ residen.dicẽtes, quòd eo casu necessaria est monitio,& hominis priuatio:licet ipse Inno.tenuerit contrarium, in c. tuæ. eodem titul.& hanc partem tenet glo.in §. ordinarij in verbo residentia. titul. de collatio.

in pragmat.sanctio.& singu. Petrus de Ancha. in consil. lix. incip. in publicis relationibus. vnde in tali capellania
6 sufficit, quòd diuina † officia per alium idoneum celebrentur, & per episcopum videtur secùm dispensatum conferendo, vel instituendo, secundum ipsos: & tenet Ioan. And. quem sequitur Abb. Sicul. in c. literas. de concess. præbend. licet Abb. ibi
7 † dicat, quòd dispensatio nō fiat nisi exprimatur, iuxta no. in c. ij. de schismat. Nam e-
8 piscopus † potest[a] dispensare, quòd quis in eadem eccle-
a sia, & sub eodem tecto obtineat duo beneficia difformia. Idem dicendum, si est consuetu. vel statutum, scilicet quòd dignitatem, & canonicatum habeat: prout est, quasi vniuersalis. Secus si vniformia, vt duos canonicatus. Tex. est cum gl. in c. j. & ibi Pet. de Ancha. & Philip. Francus. de consuet. & in cle. fina. de præben. & sequa. in d. c. gratia. & in d. literas. & ita consuluerunt Bald. & Franc. de Zabarel. in consi. quod reperitur inter consilia
9 de Zabarel. liij. vbi tenent † quod prætextu dignitatis decanatus, sine dispēsatione sedis Apostolicæ, quis non potest habere duas præbendas in vna ecclesia: imò potius esset permissum habere in eadem ecclesia duo beneficia, quorum neutrum liget, vt d. cle. fin. & ibi gloss. fina.
10 de præben. Sed an duas † præbendas quis possit habere in eadem casa: ponit Ioan. Andr. Abb. Sicu. & Felin. in c. cùm olim. de re iudica. & Ludouic. de Roma. in consi. cccxxviij. vbi consuluit pro decano Bituricen. qui habet duas præbendas. Sed Dominic. in d. capitulo primo de
11 consuetu. tenet † quòd in duobus altaribus episcopus nō dispenset: & tamē in c. cùm in ecclesia. de præben. lib. vj.
12 tenet, quòd rector † potest tenere altare, sequendo Lapum, quod verius est. Ergo si scienter cōferat curato vel canonico vicariam seu capellaniā ad altare, quod non requirit residentiam, & cui potest per alium deseruire, nisi ex priuilegio vel statuto, siue modo in sumptione apposito requirat, dispensasse videtur: vt tenet Calder. in c. super inordinata. de præbend. & Lapus in d. allegat. cxvj. Respondet etiam ad alia argumen. per ipsum ad-
13 ducta. Quia multò † melius in tali capella posset sine præiudicio ecclesiæ in qua sita est, deseruire, quàm si esset apud aliam ecclesiam. Et idem tenet Abbas Sicul. in consi. xcvj. ver. ad ij. dubium. li. j. dicens hanc esse generalem consuetu. quam dicit valere, per text. in d. capitulo primo de consuetud. lib. vj. vt istud de se patet, & tenent Domini de Rota, decisio. cxcvij. in nouis. vbi dicunt, quod
14 habens gratiam in certa ecclesia, † potest acceptare beneficium situm in cœmeterio, ambitu vel capellis contiguis illius ecclesiæ, volentes quod licet capellanus vel rector illius capellæ habeat aliquod ministerium facere in ecclesia maiori, puta interesse diuinis, vel in festiuitatibus celebrare, vel similia: tamen considerabitur potius corpus beneficij, & locus vbi est situm, quàm seruitium siue ministerium, quod alibi facere tenetur. argumen. l. cùm quædam. ff. de fundo instrumento legat. vt patet. Et ita tenuit dominus Oldranus, in consi. clxv. in illa quæ-
15 stio. habenti parochialem † ecclesiam virtute & authoritate Apostolicarum literarum in forma concessarum pro pauperibus clericis cum clausula, quod idem clericus, prout requirit onus beneficij, de quo sibi prouisum fuerit, se faciat statutis temporibus ad ordines promoueri, & personaliter resideat in eodem. alioqui ipsa gratia & eius effectus nullius penitus sint momenti. & quòd cōferatur sibi aliud beneficium simplex, requirens residentiam, ex consuet. priuilegio, vel statuto, &c. & tenet quòd non vacat primum, non obstante clausula, alioqui vt ibi. & Ioan. Andr. in addit. Specul. in titu. de cleric. non residen. §. primo. vbi de verbo ad verbum ponit verba Oldrani. Et ideò debet moneri per episcopum, vt eligat alterum quod maluerit, dicto capitulo referente: vel debet potius cum eodem dispensare, dicto capitulo primo. de consuetud. libro sexto. & tenet Frederic. consilio du centesimoquinto & ccvj.

ADDITIO.

a Nam episcopus potest. Adde quæ dixi suprà consilio sextodecimo.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Dudum viuere solebat in humanis Ioannes de Nogez, filius quondam Andreæ de Nogez, & Catharinæ de Bouius. mortuus est dictus Ioannes de Nogez nullis descendentibus ex eo nec ascendētibus eidem superstitibus, sed solis collateralibus, videlicet Gerardo & Leonardo de Bouius eius auūculis ex vna parte, & Petro, & Martiali & Nauseta eius amitinis, & amitina ex alia parte. Nunc est quæstio de successione bonorum dicti quondam Ioannis de Nogez, an videlicet dictus Gerardus & Leonardus de Bouius auunculi prædicti fratres scilicet quondam Catharinæ de Bouius vtrinque coniuncti matri dicti quondam Ioannis de Nogez, sint priores in gradu agnationis, vel cognationis dicto quondam Ioanni de Nogez, an d. Petrus, Martialis, & Nauseta, de quo sint amitinus & amitina dicti quondam Ioan. de Nogez ex vno latere tantùm, videlicet ex parte Ioannæ de Nogez, eorum matris & sororis dicti quondā Andreæ de Nogez, & ex parte patris, videlicet quondam Ramoneti de Nogez, & ex alia matre, videlicet Leonardæ de Nouelle, sint iure repræsentationis eorum matris in eodem gradu cum dictis de Bouius auunculis. Et posito, quòd dicti de Bouius auunculi sint priores in gradu cognationis, an excludant à successione dicti quondam Ioannis de Nogez prædictos amitinos & amitinam agnatos, in spe tamen, vel an prædicti amitini & amitina prædicto iure repræsentationis eorum matris faciant partem cum dictis auunculis, & quam vel eos excludant iure agnationis, non habita differentia, vnde bona processerunt, vel an facienda sit differentia.

SVMMÆ.

1 *Ad successionem quinam æqualiter admittantur, & numero 4.*

2 *Filius fratrum aut sororum concedi, vt in priorum parētum loco succedant, & sic in secundo gradu esse reputentur, quando vna cum fratribus defunctæ personæ vocantur, aut etiam hodie cum ascendentibus.*

3 *Argumentum à contrario sensu validum est in iure.*

5 *Si quis decesserit non existentibus descendētibus & ascēdentibus, & sine fratribus, & filiis fratrum, propinquior in gradu seu propinquiores, aliis exclusis, succedunt in capita, & non in stirpes.*

6 *Auunculus & nepos succedentes defunctæ personæ, ambo sunt in tertio gradu.*

7 *Gradu proximior, potior est in successione.*

CONSILIVM XXXII.

1 Videtur quòd de iure communi † æqualiter vocentur ad successionem dicti Ioan. defuncti, tam filij sororis, quàm auunculi: vt tenet Ludo. de Roma. in consil. cxcvj. incip. præmissa consulentium decisio, &c. vbi refert plures ita consuluisse, quorum opinionem confirmat, per text. in authen. de hæred. quæ ab intestat. §. huiusmodi verò priuilegium. & seq. in fi. vbi expressè dicitur tunc demum his
2 fratrum aut † sororum filiis hoc beneficium concedi, scilicet, vt in priorum parentum loco succedant, & sic in secundo gradu esse reputentur, quando vnà cum fratribus defunctæ personæ vocantur, aut etiam hodie cum ascendentibus, vt in authent. vt fratrum filij. tam in rubro, quàm in nigro. circa princip. Ergo à con-
3 trario † sensu, quod est argumentum in iure validum, l. j. §. si huius rei. cùm ipsi fratrum aut sororum filij ad successionem defunctæ personæ cum fratribus eiusdem non vocentur, non reputantur esse in secundo gradu, sed in tertio. Ergo auunculus defunctæ personæ, qui est purus in tertio gradu, & sic in pari gradu pariter cum nepote defunctæ, ad successionem vocabitur, ex regula §. si autem plurimi eiusdem gradus. in authen.

de hæred. quæ ab intesta. Et ita concludit iuris æquitati
4 consonum fore. ¶ In contrarium † quòd successio omnium bonorum præfati Ioannis de Nogez ab intestato defuncti pertinere & spectare debet prædictis Bouius auunculis, per tex. clarum. in authen. post fratres fratrúmque filios. C. de legi. hære. & vnde sumitur de hæred. quę ab intesta. deferuntur. §. si verò neque. & §. reliquum. colla. ix. & vtrobique per doct. insuper Ang. in iiij. no. vbi dicunt, quòd † si quis decesserit non existentibus descendentibus & ascendentibus, & sine fratribus, & filiis fratrum, quòd propinquior in gradu seu propinquiores, aliis exclusis, succedūt in capita, & nō in stirpes: sed dicti Bouius auunculi sunt proximiores, quia in tertio gradu, vt §. iij. institut. de gradi. quàm præfati Petrus & Martialis, ac Nauseta, liberi Ioannæ de Nogez, sororis præfati quondam Ioannis ab intestato mortui, de cuius successione agitur, sunt in quarto gradu, vt §. iiij. institu. eo. & hoc respectu defuncti consobrini. Ergo succedere debēt in bonis omnibus dicti defuncti. Et ratio est, quia dicti Petrus, Martialis & Nauseta nō repræsentant personam eorum matris: quia vbi non agitur de successione fratris eiusdémque patrui, vel amitæ, vel auūculi, filij nunquam repræsentant personam patris, vel matris, vt volunt Cy. Bar. Pau. de Castr. & Moder. in authen. post fratres fratrúmque filios. Accedat pro hoc text. in l. auunculo. C. communia de success. Et istud tenet Ang. Are. inst. de hære. quæ ab intest. §. cùm filius. in iiij. notab. & Signo. de Homodeis. in consil. cj. in principi. dicens istud esse planum de iure communi, ꝙ post fratres fratrúmque filios in gradu proximiores præferātur per iura s̄. allegata, per quæ satis patet esse responsum ad adducta per Ludo. de
6 Ro. in d. suo consil. cxcvj. quia † nepos & auunculus succedentes defunctæ personæ, sunt ambo in tertio gradu. licet enim nepos succedat patruo: tamen non repræsentat personam patris, cùm non succedat cum fratribus defuncti patrui: vt ipse tenet, & Matthæ. de Mathostel. in tract. suo de succes. ab intest. in tertio principali articulo, & ibi Ludo. Bolog. in addi. & idem si patruus & auunculus concurrant in successione in pari gradu, secundum Pau. de Cast. in authē. post fratres ex vtroque nō habita distinctione, vnde bona prouenerint. licet ex tex. secundum lecturam Bartol. in l. quod scitis. §. sin autem. C. de bonis quæ liber. quia ibi agitur de successione lucrorum dotalium, secundum Bal. ibi & in authen. defuncto. C. ad senatuscon. Tertu. vt parentes sint promptiores in dando, & ideò succedunt nepoti: secundum quod prouenerunt ex linea aut paterna ad filium, & tunc pater solus exclusa matre, aut materna, & tunc sola mater. Sed in cæteris bonis vndecunq; quæsitis pariter succedunt: quia in authen. defuncto. & vnde sumitur, non fit aliqua distinctio rerum, sed solummodo graduum: ideò æqualiter, vel secundum gradum succedunt. sed hîc non sumus in successione descendentium, vel ascendentium, sed collateralium, in qua stat regula generalis, quòd qui proxi-
6 mior † est in gradu, potior sit in successione, vt s̄. dictum est. ideò concludo dictos Bouius auunculos succedere debere defuncto Ioan. nepoti, præfatis Petro & aliis cōsobrinis exclusis. In cuius rei testimonium me subscripsi & signaui, correctione alterius melius me sentientis semper salua. N. Boerij.

SVMMÆ.

Beneficium patronatum non potest ordinarius conferre, nisi ad præsentationem patroni.

Beneficij patronati collatio, facta alicui sine præsentatione patroni, est ipso iure nulla.

3 *Verba præsentis temporis, ipso iure accipienda sunt.*

4 *Occupator dicitur ille, qui beneficium patronatum obtinet aliter, quàm ad præsentationem patroni.*

5 *Legatus Pontificis non potest conferre beneficium, cuius patronus est laicus.*

6 *Institutio facta ad præsentationem illius, qui erat in possessione iuris patronatus, est valida.*

7 *Beneficij patronati collatio facta aliter quàm ad præsentationem patroni, est ipso iure nulla, etiam si prior sit tempore, numero 8. Et an secunda collatio teneat, prima non cassata. numero 9.*

10 *Cancellariæ regula de verisimili notitia.*

11 *Episcopus non potest beneficium semel collatum, denuò conferre.*

12 *Episcopus beneficia vacantia in sua diœcesi præsumitur scire. Et scientia colligitur & præsumitur ex loci vicinitate.*

13 *In beneficio ius acquiritur tempore institutionis, non ante.*

14 *Tempus, quo aliquis constituit procuratorem ad impetrandum, non consideratur, sed tempus quo aliquis impetrat.*

15 *Gratia per præsentationem non confertur, sed est gradus ad illam obtinendam.*

16 *Beneficij collatio secunda tenet, vbi prima est nulla ipso iure, maximè vbi id notoriè constat. Et quare secunda illa non valeat antè, quàm prima sit cassata. & numero sequenti.*

18 *Inter beneficium & beneficiatum contrahitur quasi matrimonium.*

19 *Factum vnius, non debet alteri nocere.*

20 *Beneficium si quis nulliter contulerit, non impeditur denuò conferre.*

21 *In beneficio eodem plures ius habere non possunt.*

22 *Beneficium semel validè collatum, non potest amplius conferri.*

23 *In beneficio si plures ius prætendant, attenditur prioritas datæ, etiam si prætendant ius à diuersis.*

24 *Dispensatus an possit tenere duo beneficia incompatibilia.*

25 *Beneficiorum incompatibilium vacatio contingit, quādo illorum est pacifica possessio.*

26 *Qui præsentare se debet, an possit mittere nuntium.*

27 *Clausula, Dummodo non sit alteri ius quæsitum, tollit acceptationem impetrantis siue spectantis.*

28 *Præsentatio patroni laici vel clerici, habet vim electionis.*

CONSILIVM XXXIIII.

VAcauit Ecclesia parochialis de Moruille, per mortem veri & pacifici rectoris, & c. prout in
1 facto continetur. † Nunc quæritur, quis istorum prior sit prior in iure? Ad hoc breuiter dico, quod collatio facta per Episcopum de Basaten. pleno iure, quanuis sit prior in data, est ipso iure nulla. Nā pro cōstanti ponitur, istud beneficium esse patronatum, & spectare ad præsentationem illustrissimi regis Francorum, & sic non potuit ipse ordinarius conferre, nisi ad
2 præsentationem patroni. Nam † collatio beneficij patronati facta alicui sine præsentatione patroni, est ipso iure nulla: vt est text. fortis in c. decernimus. xvj. q. vij. nam tex. ibi dixit, quòd si spretis fundatoribus, Episcopus aliquid ordinauerit, suam ordinationem nouerit esse irritā: & sic loquitur per verba præsentis temporis. quæ verba
3 † denotant actum esse ipso iure nullum: cùm talia verba intelligantur ipso iure: vt dicit gloss. in l. si quis in tātam. C. vnde vi. & ibi Saly. & gloss. in l. criminali. C. de iurisdi. omnium iudi. & in l. j. C. de pœn. iudi. qui malè iudica. & in l. iubemus. §. sanè. C. de sac. sanct. eccle. Ergo apparet ꝓbare illum tex. collationem factā alteri, quàm ad præsentationem patroni, esse ipso iure nullam. Secun-
4 dò facit † c. ex insinuatione. de iure patr. vbi text. vocat occupatorem illum, qui beneficium patronatum obtinet aliter, quàm ad pręsentationem patroni: quod non esset, si haberet verum titulum: vt in c. ex frequentib. in c. cùm venissent. de instit. in c. cùm ex iniuncto. de hær. in c. j. de re iud.

re iud.lib.vj. Tertiò facit c.cùm dilectus. de iure patr.& ibi gl.& Panor.gl.& Pan.in c.dilectus.de offic.lega.vbi
5 †legatus summi pontificis non potest conferre beneficium cuius patronus est laicus.Ergo à fortiori nec ordinarius,qui est minor:vt in c.sanè.de offic.dele.& in c.pastoralis.de offi.ordi. Quartò,facit c.cõsultationibus.de
6 iure patr.vbi †institutio facta ad præsentationem illius, qui erat in possessione iuris patronatus, est valida: ergo altero eorum deficiente est nulla:quia vbi plura copulatiuè requiruntur, non sufficit vnum illorum, vt sequatur dispositio: vt in l.si hæredi plures.ff. de condit. insti.
7 Et quòd collatio † facta de beneficio patronato aliter, quàm ad præsentationem patroni, sit ipso iure nulla,tenẽt Inno. Host.Io.And. & Panor.in d.c.ex insinuatione.& Pan.in c.illud.de iure patr. In. Pau. Imo.& Felin. in c.cùm Bertoldus. de re iud. per illum tex. & idem tenet Ioan. And. in c.ij.de offic. vicar. lib.vj. Ex quibus
8 †rationibus clarè patet, dictam collationem quanuis priorem in tempore,fuisse ipso iure nullam.Isto viso,videndum est de institutione facta per eũdem episcopum Basaten.vel eius vicarium ad pręsẽtationem regis Franciæ veri patroni, vtrum illa sit valida: & videtur quòd nõ,quia ponitur in facto,quòd per sex mẽses ante mortem dicti Rectoris ipse obtinuit præsentationem à Rege,& sic fuit sollicitus de beneficio viuẽtis, quod est cõtra bonos mores,in l.ij.§.adeò.ff.de vul.& pupil.substi. & est à iure reprobatum in c.j.& ij.de conceß.præbend. & qui illud fecerit, reddit se indignum illo beneficio, vt dicit Panor.in c.post electionem.illo.ti.de conceß.præben.nam venit deponendus,in c. in primis.ij.q.j.& in c. nõ furem.& in c.eum.vij.q.j.& sic videtur quòd ratione illius improbitatis & præcipitationis institutio facta etiã ad præsentationem patroni, non valuit. Secundò †facit,
9 quia collatio secunda,prima non cassata, non tenet,in c. inter.& ibi Panor.expressè. de exceß.pręlato.gl.& Imo. in d.c.post electi.de conces.præben.sicut nec electio secunda,prima non cassata, vt in c. consideramus.& in c. bonæ.de elect.Ergo viso,quòd istam institutionem pręcessit alia collatio,& illa non fuit cassata, videtur dicen-
10 dum,eam nõ valere.Tertiò facit,quia†ponitur in facto, quòd frater ipsius instituti obtinuit præsentationem à rege post mortem rectoris, eo tempore, quo mortem eius ignorauit,nec exfluxerat tantum temporis, quòd ad notitiam patroni,propter distantiam locorum, potuisset mors patroni peruenisse.Ergo videtur sibi obstare xviij. regula cancellariæ, quæ est regula de verisimili. Quartò
11 facit, quia † episcopus Basaten. viso ꝙ semel beneficiũ contulit, est functus officio suo: ergo amplius conferre non potest:vt d.l.iudex. & in c.in literis & in c. venerabilis.de offic.deleg. ¶ In oppositum tamen videtur mihi dicendum:nam eo tempore quo episcopus contulit istã rectoriam, verè vacabat beneficium, & episcopus sciebat mortem per vacationem,cùm omnis episcopus præsumatur illud scire:vt dicit Fel. in c.j.de excep.& non erat tanta distantia,quin potuisset scire mortem rectoris. Et ita etiam præsumitur ex vicinitate loci, in c.quãto.in c.quosdam. de præsump. in l.si vicinis. C.de nupt.& illud tempus est cõsiderandum,non autem illud, quo frater eius adeptus est potestatem præsentãdi à Rege, cùm
12 tempore institutionis†dicatur acquiri ius in beneficio,& non ante:vt dicit Panor.in c. quod autem.de iure patro. Panor.in c.quanto.de iud.& idem Panor.in rub.illo tit. & in c.ij.& in c.nobis.de iure patr.nõ autem per præsentationem.in c.quod autem.in c.nullus.eodẽ titulo. Imò si veritatem cõsideramus,eo tempore quo fuit facta pręsentatio ipsi episcopo, & institutio, vterque scilicet tam præsentans, quàm episcopus sciuit mortem defuncti:licet ignorauerit frater eo tempore, quo obtinuit facultatem præsentãdi à Rege:quod tempus non est cõsideran-

dum,sed tempus institutionis, vt patet per prædicta.Se-
14 cundò †facit,quia nõ inspicitur tempus, quo aliquis cõstituit procuratorem ad impetrãdum,sed tempus quo aliquis impetrat, vt in c.eam. de rescrip. in c.si eo tempore. illo tit. lib. vj. & in cap. eum. in cap. si postquàm. cum similibus.de præben. lib.vj. Sic in casu nostro non debet inspici tempus, quo aliquis fuit cõstitutus ad præsentãdum per Regem: sed tempus quo fuit vera & realis præsentatio facta à Rege, seu per alium eius nomine,& subsecuta institutio, sed eo tẽpore fuit cognita mors rectoris,& verisimile potuit cognosci.Ergo sequitur quòd isti institutioni secũdo loco factæ non obstat regula de
a verisimili.[a] Et per ista patet solutio ad ea,quę sunt deducta in cõtrarium in tertia oppositione. Quoniã imò regula de verisimili non obstaret,si eo tempore, quo fuit facta præsentatio vera, non fuisset cognita mors rectoris,vel verisimile nõ potuisset cognosci,dummodo fuisset cognita, vel verisimile potuisset cognosci eo tempore,quo fuit facta institutio, vt patet ex prædictis.Item a-
15 lia †ratio nõ obstat, cùm loquitur de tempore, quo fit gratia,vt patet ex eius inspectione: quòd nõ est tempus, quo constituitur aliquis procurator ad præsentandum: nec tempus pręsentationis,cùm per præsẽtationem non cõferatur gratia, sed est solùm inchoamẽtum ad obtinẽdum gratiam.Et dicit Pano.in c.quòd autem.& in c.nobis. de iure pater. & in c. quantò. de iudi. Tertiò, alia
16 †principali ratione, quia secunda collatio tenet: quãdo prima est ipso iure nulla:& præcipuè,quãdo illud notoriè constat vt tenẽt Hostien. Panor.in c.inter. de exces. prælato.Panor.in c.auditis.de elect. Imol.in c. post electionem.de conces.præbẽ. Sed prima fuit ipso iure nulla:& illud notoriè cõstat,vt patet per prædicta.Ergo dicendum est secũdam esse validam,& per istud potest responderi ad ea,quę sunt adducta in secũda ratione in oppositum.Nam illa ratio procedit,quãdo prima valuit,& fuit admissa,vel notoriè cõstabat quòd erat nulla,nõ autem quãdo prima fuit ipso iure nulla,& ita notoriè constabat.Nam non pręstat impedimẽtum,quod de iure nõ sortitur effectum, vt in c. non præstat.de re. iur.lib.vj.
17 Item†ratio,quare quãdo prima collatio tenuit,quòd nõ valet secunda, nisi prima cassata est, quia tunc est quasi cõtractum matrimonium: vt colligitur ex doctrina Panor.in cap.cõsideramus.de election.iũctis iis, quæ dicit
18 in cap. accedẽs.de præben. vbi dicit quòd inter †beneficiatum, & suum beneficium contrahitur matrimonium. Sed ista ratio cessat in casu nostro, quia prima collatio ipso iure non tenuit.ergo debet cessare decisio in l.quod autem.ff. de pac. Et sic ex prædictis rationibus luce clarius patet institutionem esse validam. Et etiam facit tex. in c.laici.de iure patro.Nec obstant in cõtrarium adducta.Et primò non obstãt illa,quæ sunt adducta in prima opposit.Nã in c.j.de cõces.pręben.quis occupauerat beneficiũ viuẽtis,quod reddit eũ indignũ ad obtinendũ illud beneficiũ: vt in iuribus allegatis. Sed in casu nostro solummodo in vita ipsius beneficiati quis obtinuit promissionem de eum in futurum præsentãdo,quæ promissio licet in collatoribus nõ valet,vt teneatur virtute illius promissionis conferre, vt in c.ex tenore. de conces.præben.tenet tamẽ in patrono, in tãtùm quòd tenetur illum præsentare,beneficio postea vacãte, cui promisit, vt dicit Ioan. de Imo.in c. fi. de conceß. præb. & Rochus in tractatu de iure pat.super expositione secũdi verbi,versi
19 cu.xj.quæritur.Et sic patet,quòd viso †quòd iste vigilauit ad commodum suum,& nõ est à iure prohibitum,nõ debet sibi nocere,vt in l.pupillus.ff.de his, quæ in fraudem creditorum facta sunt.Et sic illa ratio nõ obstat. Et præcipuè, cùm ista impetratio fuit facta per fratrem,cuius factũ nõ debet alteri fratri nocere, in l.si quis suo.C.
20 de inoff.testa. Nec obstat †quarta ratio adducta in op-

positũ. Nam si aliquis contulit beneficiũ nulliter, non impeditur de nouo cõferre, ne beneficia diuti⁹ vacẽt, arg. c. ij. de cõcess. præben. c. nihil. de elect. Et ita tenet Imol. in c. j. de re iudica. & Fel. in d. c. in literis. & sic in casu nostro, viso quòd prima collatio fuit nulla, non impeditur ipse episcopus facere aliam institutionem validam ad præsentationem patroni, vt patet satis ex prædictis: & est text. in ca. ex insinuatione. de iure
21 patron. Et sic viso, quòd secunda † institutio fuit valida, sequitur quòd prouisio facta per summum pontificem, & collatio facta per archiepiscopum Burdegalen. iure deuoluto fuit nulla, cùm plures non possint habere ius in eodem beneficio: & beneficium,
22 quod semel validè † collatum est, non potest amplius conferri, in l. si in certo loco. §. si duobus vehiculum. ff. commodati. in l. hereditatem. ff. de castren. peculio.
23 Item in pluribus † prætendentibus ius in beneficio, attenditur datæ etiam si prætendunt ius à diuersis, in c. si à sede apostolica. de præben. lib. vj. Sed iste, qui habuerat institutionem ab ipso, est longè prior in data illis, qui obtinuerunt prouisionem à summo Pontifice, & collationem ab archiepiscopo Burdegalen. er-
24 go debet illis præferri. Circa secundum dubium † non insisto. Nam iste institutus fuit dispensatus ad duo incompatibilia: & ideò illa possidet pacificè & quietè, nec per illũ obstat quominus possideat: & sic per tertium est acceptatum primo non vacãte. Nam tunc de-
25 mum ratione † incompatibilitatis cõtingit vacatio: quando illorum incompatibilium est pacifica possessio, vt in c. licet, & ibi Dominic. & Phil. Francus. de præben. libro sexto.

SVBSCRIPTIO DOMINI BOERII AD SVPERIVS CONSILIVM.

Ego subsignatus, prius diuino implorato auxilio, puto iuris esse prout suprà conclusum, & consultum fuit per suprà dictos dominos, per quos satis ad saturitatem dictum est, adeò vt responsum appareat, vt leg. fundi Trebatiani. ff. de vsufruct. leg. Nihilominus necessarium esse duxi de præsenti consultatione aliqua dicere non plenè tacta, quæ dubium afferre vi-
26 dentur: quia licet præsentatio † debeat fieri de clerico præsente ei cui spectat præsentatio: vt not. Abb. Sicul. in capi. ea noscitur in ij. notab. de iis quæ fiunt à prælat. per gloss. in cle. dudum. in verbo, præsentari. de sepult. quam approbant, & cõmuniter sequuntur doct. Et idem not. Abb. in c. cùm parati. de appell. vbi dicit quòd ille qui se debet præsentare, non potest mittere nuntiũ nisi præsentatus sit notus episcopo. Et per præsentationem nullum quæratur ius præsentato, vt plenè per Felyn. post alios in d. c. cùm Bartold. & in trac. suo qualiter literæ apostolicæ noceant patr. ecclesiarum, quẽ posuit post tit. vt lite non contest. & Rochus in tract. de iure patrõ. in iiij. q. & voluerũt domini suprà consulentes. Et sic videtur, quòd prouisio Romani Pontificis post præsentationẽ factam per Regem præuenit institutionem factam per episcopum Basaten. & sit de iure valida, postquàm nullum fuit quæsitum ius præsentato ante institutionẽ. Cùm secundùm pragma. seu consilium Basilien. præuẽtiones sint permissæ: vt c. j. §. nec tamen. de colla. & etiam secundùm cõmunem conclusionem docto. in d. c. cùm Bertold. insuper Fel. & in d. tract. suo an Papa possit etiã conferre & præuenire patronum laicũ etiam Regem, Ducem vel Comitẽ: dum tamen expressam de patronatu laicali & præcipuè Regali vel Ducali faciat mentionem: licet non de ecclesiastico: tamẽ attento quod Rex patronus iam præsentauerat iure suo patronatus vtendo ante præuentionem papæ, non valuit præuentio papæ: nisi specialiter derogauerit illi præsentatio-
27 ni. Ita tenet Aegidius in conclusio. cxlvij. vbi † dicit quòd clausula, Dummodo non sit alterius quæsitum. tollit acceptationem impetrantis siue spectantis, dicens quòd ita seruat Romana Curia Papa sciẽte & tacitè approbante. Vnde experitur qui habet ius ad rem alio modo quæsitum, secundùm eum: vt puta, per electionem, aut patroni clerici, vel laici præsentationẽ, & alleg. Fel. Domi. de Rota in decis. xvj. tit. de præbẽ. in nouis. & idẽ Fely. in c. in nostra. corollario xxviij.
28 & in c. causam quæ. de rescript. Nam præsentatio † patroni laici vel clerici habet vim electionis. tex. in c. querelam. de elect. Inn. c. cùm autem. de iur. patr. & electo à patrono consentire volente alius præfici non potest. c. cùm inter canonicos. de elect. ideò si Papa sciuisset sic taliter præsẽtatum per Regem patronum, non contulisset, saltem ita de facili. Nec est enim præsumendum Papam voluisse ius illi præsentato tollere quod habuit ad petẽdum institutionem: vt c. super eo. de off. dele. & c. ex parte. in j. e. d. ti. vbi no. quòd reseruatio papalis non vitiat electionem præcedentem, etiam si electus non consenserat. faciunt not. per Dominic. & alios in c. si tibi absenti. de præben. lib. vj. & Abb. Sicul. in c. accedens. eo. tit. de præben. Et ita mihi videtur.

ADDITIO.

a Regula de verisimili. Adde Ioan. de Sylua. in tra. beneficia li. in iij. parte. quæst. xlvj. vbi tenet quòd non solùm habet locum in papa & de legato, sed etiam in ordinario.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Dominus Petrus de Pigui, in decretis bacchalarius ciuitatis Agenen. per suum testamentum instituit hæredes suos dominum Ioãnem Gastz presbyterum, & Salmum Floctas filium Gulielmi Floctas nepotes suos, & casu quo vnus ipsorum decederet quandocunque ab intestato, substituit primò decedenti superuiuentem: & si ambo decederẽt quandocunque ab intestato, substituit illis propinquiorem ipsius testatoris in gradu parentelæ existentem. modò dictus Floctas filiusfamiliàs veniens ad mortem fecit donationem causa mortis duobus suis filiis de consensu patris sui: quæritur, an dictus Floctas filiusfamiliàs dicatur intestatus, ita quòd sit locus substitutioni, vel non.

SVMMÆ.

1 *Verba illa: Si quis ab intestato decesserit, prolata à consuetudine, statuto vel homine, an comprehendant filiumfamil. vel pupillum, qui non possunt testari, si à statuto vel consuetudine sunt prohibiti. & nu. seq.*
3 *Intestatus, & intestabilis, quid differant.*
4 *Donatio mortis causa, est vltima voluntas, & inter vltimas voluntates computatur.*
5 *Cæcus non potest testari sine solennitate posita in l. hac consultissima. C. qui testam. face poss. Donare tamen sine illa potest.*
6 *Donatio causa mortis, nuda voluntate potest reuocari.*
7 *Vltimus est, quem nullus sequitur.*
8 *Testamentum, verb. quid significet.*
9 *Argumentum à simili, valet, quando nõ agitur de legum & iurium correctione.*
10 *Statuta quomodo sint intelligenda.*
11 *Statuto stante, quòd vsurarius non possit testari nisi præstita cautione, potest tamen donare causa mortis. Et idem iudicium de deportato.*
12 *Donatio causa mortis proprius vltimæ voluntati accedit, quàm contractui.*

CONSILIVM XXXIIII.

DICO breuiter quòd doctores faciunt vim, quando prædicta verba, Si quis ab intestato
1 † decesserit, proferuntur à consue. seu statuto, aut ab homine, an comprehendatur pupillus & filius fa. qui non possunt testari, si à statuto, vel

a vel conſuetudi. ſunt prohibiti. [a] Et ſunt multum in hoc
contrariæ opin.doct.nam Bartol.in l.j.ff.de ſuis & legit.
tenet quòd non comprehendantur ex propria ſignifi-
catione vocabuli, ſed ex communi vſu loquendi. Sed
contrarium tenuit Bald.in pluribus locis, præcipuè in c.
j.de ſucceſ.feud.& Ioan.de Imo.in l.Cẽturio.ff.de vulg.
& pupi.Et plures ſequuntur Bald.& Imo.maximè Alex.
in l.generaliter.C.de inſtit.& ſubſtit.vbi dicit communẽ
eſſe contra Bart.Sed Iaſon in d.l. centurio. dicit contra-
rium.& ſeruari opin.Bartol. de conſuet. & verum dicit,
prout latè dixi in §.iij.verſi.ſed quæro de q.multum ſin-
2 gulari.de teſta.lib.conſue.Biturigum. Si verò † ab homi-
ne verba prædicta ꝓferantur, vt in præſenti caſu, & tũc
ſecundum Bal.in d.c.j.de ſucceſ.feudi.verſi.modò quæ-
ro.eſt diſtinguendum:quia aut proferuntur à vulgaribus
idiotis, & tunc verba ſunt intelligenda groſſo modo: vt
not.Cy.in l.ſi cùm ante.C.de dona.ante nupt.& Bald.in
c.quanto.ante finem.de iudi.& dixi in §.xxvj.& in addi.
vlt.de iuriſd.omn.iud.li.conſuet.Biturig.Quandoque ve
rò verba à iuriſperitis proferuntur,& tunc non ad omnẽ
vſum loquendi iuriſperitorum pro interpretatione vo-
cabuli recurrendum eſt,ſed debet inſpici qualiter loquũ
tur iuriſperiti,non qualiter idiotæ.facit gloſſ.in l.quòd ſi
nepotes & ibi Bart.& Bald.ff.de teſta.tute.Et nõ eſt du-
3 bium,quòd † iuriſperiti faciunt hanc differentiam inter
inteſtatum & inteſtabilem: ergo talis iuris interpretatio
vocabuli admittenda eſt. Et ſic tenet,vt non comprehen
dat pupillos & inteſtabiles. Sed hîc teſtator erat iuriſpe-
ritus, qui dictum Floctas nepotem ſuum ſciebat filium
in patris ſui poteſtate conſtitutum,& ſic inteſtabilem,&
non poſſe teſtari,& tamen eidem ſubſtituit quandocun-
que ab inteſtato decederet dictum Ioan.Gaſtz presby-
terum, qui legitimos non poterat habere liberos. vnde
videtur,pro non ſcripta,de quo per Bar.& doct.in l.hæ-
redibus.§.j.ff. ad Treb. & And. Barb. in c.in præſentia.
num.96. de prob. & re vera eſſet locus ſubſtitutioni, &
admitteretur ſubſtitutus, niſi dictus Floctas mortis cau-
ſa donationem feciſſet, quam ſolam de iure cõmuni po-
terat facere,patre permittẽte,l.tam is.§.j.ff. de don. cau.
mort.c.cùm tibi.de teſt.& c. licet. de ſepultu.lib. vj. niſi
in caſtrenſi vel quaſi,de quibus poteſt teſtari,l.pen.& fi.
C.qui teſtam. facer. poſſunt. prout iſte Floctas, qui erat
4 practicus,poterat facere,quia † mortis cauſa donatio,eſt
vltima voluntas,& inter vltimas volũtates computatur:
vt tenet gl.in d.l.tam is.§.per tex.in l.fi.§.fi. C.de codic.
licet Bar.& cõmuniter doct. in l.ij.ff. de leg.ij.dicat eſſe
verum,quo ad effectum,non quo ad ordinationem, aut
confirmationẽ,in quibus magis accedit cõtractui,quàm
vltimæ voluntati:vt tenet Alouiſius de Peruſio:in conſi.
poſito inter conſi.Bald.volu.iiij.numero 380.Et Marcus
Angebelli.in conſi. ſeq.eo. vol. vbi etiam tenent, quòd
5 cæcus,qui † non poteſt teſtari ſine ſolennitate, quæ po-
nitur in l. hac conſultiſsima.C.qui teſta.face. poſſ.dona-
re poteſt cauſa mortis ſine illa ſolennitate. text. d.l.fi. in
fi.de dona.cauſa mortis, loquitur generaliter, ꝙ omnes
effectus ſortiatur donatio cauſa mortis quos vltimæ ha-
bent libertates,neque ex quacunque parte abſimilis eis
intelligatur.qui tex.eſt clarus.Et hanc tenet Ange. Aret.
inſtit.eo.in prin.vbi dicit,quòd Imperator per tex. in d.
l.fin.tollit omnem antiquam iuris & doctorum alterca-
tionem, quòd in omnibus æquiparetur vltimæ volunta-
ti, ex quo confertur poſt mortem, prout cæteræ vltimæ
voluntates,quæ videntur eo reſpectu dici vltimæ volun-
tates,quæ conferuntur in tempus,in quo non rediit arbi-
trium, vt l. j. C.de ſacroſan. eccleſ. Et ſunt ambulatoriæ
vſque ad mortẽ,quę continuò poſſunt reuocari,l.ſi quis
in prin.ff.de leg.iij.& §.poſteriore. inſtit. quibus modis
6 teſta.infir.quæ † quidem militant etiã in donatione cau-
ſa mortis,quæ poteſt nuda voluntate donantis reuocari,
l.non omnis.§.ſi pupillus.ff.ſi cer. peta. & l. qui mortis
& l.Senatus.§.donatio.in fi.ff.de donat. cauſa mortis.&
ita tenet Philipp.Corneus in conſi.ccxxxvij. vol.iiij.ma
ximè ſecundum eum, ſi volumus verbis, vt Hebræi, pe-
nitus inhærere,donatio cauſa mortis voluntas eſt. Vnde
ſi circa eam nulla alia volũtas ſequatur, vltima remanet:
7 quia vltimus eſt,quem † nullus ſequitur, l. proximus. in
fi.ff.de verborum ſignificat. Et vtranque opin.tenẽdo,
non videtur inteſtatus deceſsiſſe, vt voluit Bal.in conſil.
clxvj.verſi.ſecũdo modo, vol.j. Si enim accipiamus ver-
8 bum,teſtamentum,† ſignificat vltimam mentis teſtatio-
nem, & etiam codicillos, donationem cauſa mortis fa-
ctam,vel epiſtolam,vel etiam ſine ſcriptura relictum: vt
no.in l.j.ff.de teſtam.impropriè, & largè loquendo cùm
donatio cauſa mortis & teſtamentum,& codicilli,diuer-
ſis nominibus vocentur,in l.ſi idem. C.de codici.l. quia
9 iſta argumentatio à ſimili,eſt † bona, quando non agi-
tur de legum & iurium correctione,vt tenet Bal.in d.cõ-
ſi.clxvj.ver.ſed contra hoc oppo. allegat not. in authen.
quas actiones.C.de ſacroſanct.eccleſ. volens Bald. in d.
10 proximo conſi. quòd ſi † ſtatutum diceret, quòd nemo
poteſt teſtari ſine præſentia propinquorum,quòd poſsit
cauſa mortis donare,cùm ſtatutũ hoc non dicat,nec nos
11 dicere ergo debemus.Et etiam,ꝙ vſurarius qui non † po
teſt teſtari,niſi præſtita cautione, iuxta c. quanquam. de
vſuris.li. vj. poſsit donare cauſa mortis. Et idem dicit in
deportato,qui non poteſt teſtari, vt no.in l.j.C.de hære.
inſtitut.Et econtrà,ſi ſtatutum prohiberet alienationem
12 † mortis cauſa,prohibere videtur teſtamentum vel codi-
cillos,cùm ſit prohibita alienatio per donationem cauſa
mortis fieri,quæ accidit magis vltimæ volũtati,quàm cõ-
tractui:vt ſuprà dictum eſt.licet Bal.in conſi.cj.vol.j.te-
neat contrarium,ſequendo communem opin. quòd do-
13 natio cauſa † mortis accedit plus contractui, quàm vlti-
mæ voluntati.vnde dicit Bar.in l.j.ff.de iure codici.quòd
ſi filiusfami.fecerit teſtamentum de conſenſu patris,cum
clauſula,Si non valeat iure teſtamenti, valeat iure codi-
cillorum,vel alterius vltimæ voluntatis,&c.quòd tale te-
ſtamentum valebit iure donationis cauſa mortis. Et idẽ
Bal.in l.fi.C.de iure codicil.& omnes, inſuper Iaſon in
l.ſenium.C.qui teſt.face.poſſunt. & amplè Philip. Cor-
neus,in d.conſi. ccxxxvij. quod eſt ſingul. & Iaſon poſt
Bal.in l.eam quam.ver.duode.caſum.C.de fideicõ.Ergo
à fortiori in hoc caſu, in quo filiofam. expreſſè permitti-
tur facere donationem cauſa mortis, de conſenſu patris,
d.l.tam is.§.j.ideò concludo dictum Floctas,ab inteſta-
to non deceſsiſſe, cùm cauſa mortis donationem omniũ
ſuorum bonorũ liberis ſuis fecerit,ad quos potius,quàm
ad ſubſtitutum (qui eſt presbyter,& in quo genus paren-
telæ & agnationis periit) teſtator bona ſua venire vo-
luit,&c.

ADDITIONES.

a Prohibiti. Adde quòd prohibitus teſtari, cenſetur prohibitus donare cauſa mortis,l.j.§.j.ff.j.de tut. & ratio.diſtrahen.præterquam in filiofa.qui poteſt cum conſenſu patris donare,vt l.tã is.hic alleg.& ita tenet Bar.Sozi.in conſi.clxxij. incip.multum abundè.ver.confirmantur.vol.ij. Et in aduentitiis ſecundum cum nõ poteſt teſtari,etiam in quibus patri non quæritur vſusfructus ſine eius patris conſenſu.Et hanc dicit eſſe veram & communem opin.Sed an requiratur, quòd conſenſus patris præcedat donationẽ cauſa mortis per filiũ,dic quòd ſic:vt tenet Bal.in l.ſi vxor. C.de codi.inſert.& in l.quæcunque.ver.ſic quæritur.C.de bo.quę li.& omnes in l.qui bona.§.iuſſum.ff.de acquir.hær. & tenet Frãciſ.de Crema.in ſing.lxix. tamen ſi perſeueret in eadem voluntate,valet,vt voluit Bar.in d.l.tam is. & Pau.de Caſt. in conſi.cccc-xxxvij.incip.quantum ad primum. vol.nouo.

SVMMÆ.

1 *Matrimonium verum, quæ conſtituant. Et quibus ex verbis, & vnde colligatur matrimonium de præſenti. nu.2. 3.4.*

CON-

CONSILIVM XXXV.

Visa facti narratione, videtur dicẽdum sponsalia per verba de præsenti fuisse inter Gulielmum Chandeau & Annetam de Broulio contracta,& sic verum etiam inter eos cõtractum matrimonium,causis & rationibus sequentibus. Et pri-
1 mò,quia inter dictum Gulielmũ† & parentes dictæ Annetæ præcessit tractatus de matrimonio contrahendo, & postea subsequuta fuerunt verba consensum matrimonii denotantia.vnde est verum matrimonium, vt tenet glo,quam doct.faciunt ibi singularem.in c.fi.de coniugio seruorum.& gl.in c.si.inter virum. de sponsalibus. & Ioan.Andræ.Abb.Sicul.& Innoc. in repert.in c.tuæ. eo.tit.quia licet in valentibus loqui, sint necessaria verba ad matrimonium cõtrahendum, vt d.c.tuæ.& c.cùm apud.eo.tit.& not.glo.in l.cùm notissimi.C.de præscrip. xxx.anno. Hoc tamen intelligunt doctores in locis suprà allegatis esse verum, quando non præcedit tractatus de matrimonio contrahendo: sed vbi tractatus præcessit,tunc sufficit quòd sequatur aliquod signum aut factũ, consensum denotans,& exprimens. Et ad hoc est deci-
2 sio Andr. Barba.consil.vj.vol.j.volentis, quòd si† quis vadit ad mulierem aliquam,aliam mulierem in sua societate habentem, quæ viso dicto homine eidem dominæ dicit, Non confidas de hoc homine,quia omnes sunt ribaldi.Et domina dicit,Si esset imperator,nõ habebit nisi ea,quę sũt honoris.Et vir respõdeat illi personę,quę dicit,Noli cõfidere,quòd ipse nõ petit nisi honesta: quòd si statim sequatur copula, verum matrimonium est subsequutum.Tum secundò,quia hìc verba de præsenti fuerunt inter ipsos subsequuta,& prolata,videlicet,Volo te habere in vxorem, & filia respondit, Volo te habere in virum:vnde illa verba, Volo te habere in vxorem,denotant executionem actus, ex quibus inducitur dispositio de præsenti: vt tenet Hostien. quem sequuntur ibi Ioan. Andr.Anton.de Butri.& Abb.Sicul.in c.ex lite.de sponsa.& ista erat voluntas ipsorum contrahentium de contrahendo sponsalia seu matrimonium de præsenti: qui post dicta verba se inuicem osculati fuerunt:ideò verum
3 matrimonium.Tum† tertiò,quia post prædicta sic pacta dictus Châdeau vocauit ipsam Annetam suam vxorem, pluribus & diuersis vicibus, & fratres & sorores dictæ Annetæ,etiam vocabãt,dedítque eidem Annetæ bacgas & iocalia,& alia peregit,& fecit, vt in facto continetur, quę denotant matrimonium,per not.per gloss.& docto. in c.j.de spon.lib.vj.cùm similibus. Tum †quartò,quia
4 ipse postea iurauit eidem Annetæ in præsentia matris, & aliorum parentum,nunquam aliam mulierem in vxorem habiturum,nisi ipsam Annetã.Vnde est verum matrimonium de præsenti:vt tenet Spec.& Ioã.And.in addi. in tit. de sponsa. §.j.in prin. ver. quid si ita. & Abb. Sicul. in c. ex. parte ante fi. ver. & per hoc potest decidi quæstio, & c.de sponsa. vbi tenet quòd siue dixerit, nunquàm habebo aliam nisi ipsam, siue dixerit promitto nunquam aliam habere in vxorem nisi ipsam Annetam, quòd sit matrimonium de præsenti. & idem Ias. in l.actione.versic.Item ad prædictam doctr.C.de transf.& Ludoui. Gomesius.instit. de action.in pri,num.6. licet Alexand.in consi.cij.versi.nõ obstat.& in seq.cliiij.versi.tamen si alia verba.& in consi.clvj.versi. Nec obstat. vol.v.velit,quòd per hæc verba, accipiam te in vxorem, vel nũquam accipiam aliam in vxorem nisi te,quòd nõ sit matrimonium de præsenti:tamen præcedens est communior.Et idem videtur si quis dixerit accipiam te in vxorem, & de cætero ita te tenebo, quòd sint sponsalia de futuro, & non de præsenti:vt tenet Archi.in c.vltim. xxvij.quæst.vlti.& Hosti.in d.c.ex parte.& Lud.de Ro. in sing.cccxl.sed circa hoc Abb.d.c. ex parte distinguit, vt ibi per eam,& Cardi.Alexand.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Factum est tale: Quondam vixit in humanis nobilis Margarita de la Viguerie, quæ fuit coniuncta in matrimonium cum Bernardo de Guotis,ex quo matrimonio certos procreauit liberos,vsque ad numerum quatuor.

Item, Et secundo loco fuit coniuncta cum nobili Ægidio de la Balma:ex quo matrimonio fuere procreati Ioannes, Arnaldus,Naudina,& Catharina de la Balma.

Item,Et vita durãte dicta de la Vigaria dimisit bona ipsis,& medietatem eorum tradidit liberis primi matrimonij,& alteram medietatem sibi reseruauit.

Item,Et veniens ad mortem,suum condidit testamẽtum,in quo hæredem instituit nobilem Ægidium de la Balma,eius virum,in media parte omnium bonorum sibi reseruatorum,& Ioannem & Arnaldum eius filios in altera media parte: voluit tamẽ quòd dicta medietas post excessũ dicti Ægidij perueniat ad dictos Ioãnem & Arnaldum de la Balma eius filios. Et si contingeret vnũ ex dictis filiis quãdocũque decedere sine liberis, ex eorum legitimo matrimonio procreatis, eidem substituit sic decedenti & instituit alterum eorundem hæredẽ superuiuentem. Et si ambo decedãt sine libero, vel liberis ex eorum matrimonio procreato,seu procreatis quandocunque,eisdem substituit,& instituit dictum Aegidium de la Balma eius virum: saluo quòd post eius decessum peruenient,& pertineant pleno iure Naudinæ & Catharinæ de la Balma filiabus suis, quas quidem Naudinam & Catharinam substituit dictis Arnaldo & Ioanni de la Balma in casu prædicto,& sibi instituit hęredes vniuersales & generales in dictis bonis,& hæreditate suis:Saluo quòd ipse Aegidius poterit testari pro anima sua super dictis bonis.

Item,& in illa voluntate decessit,dictis filiis & filiabus dicti secũdi matrimonij hęredibus institutis,ac pariter dicto Aegidio superuiuente.

Item,& viuente dicto Aegidio Ioãnes de la Balma eius filius decessit sine liberis & absque factione alicuius testamenti.

Item, pariter decessit dicta Naudina absque liberis & absque aliquali testamento.

Item pariter decessit dicta Catharina sine testamento eidem superuiuente Francesia de Portis eius filia vnica, naturali & legitima.

Item, & ipse Aegidius veniens ad mortem, suum condidit testamentum, & hæredem suum vniuersalem instituit magistrum Arnaldum de la Balma eius filium, vnà cum chargiis & oneribus in testamento insertis, nullam faciendo mentionem de dicta Francesia de Portis eius nepte filiáque quondã Catharinæ de la Balma eius filię.

Item,& ex post dictus magister Arnaldus de la Balma decessit, &(vt fertur)certum tẽstamentum condidit sub iis verbis, fecit hæredem suum vniuersalem, & generalem instituit, & ordinauit, ac eius ore proprio nominauit posthumum seu posthumam suæ vxoris Catharinæ de Corteta, casu quo idem posthumus seu posthuma veniat ad lucem. Cui quidem posthumo seu posthumæ hæredi vniuersali institutæ dictus testator omnia bona sua, & hæreditatem suam deuenire, & peruenire voluit iure hæreditariæ institutionis vniuersalis.

Et si dictus posthumus seu posthuma hæres vniuersalis institutus seu instituta decedat sine libero vel liberis ex suo proprio corpore,& de legitimo matrimonio procreato,seu procreatis, sibi sic decedendi substituit, & idem testator instituit Ioannem de Guotis filium Marci de Guotis,hæredem vniuersalem hæredit.& bonorum suorũ. Cum tali conditione,quòd ipse de Guotis accipiet in vxorem Betrãdam de Corteta, filiã Martialis de Corteta, Iurium doctoris. Et casu quo idem de Guotis nollet dictam Bertrãdam, accipere in vxorem, testator fecit hæredem suum vniuersalem in omnibus bonis suis ad faciendum,&c.

Item,& in eodem testamento legauit Francesiæ de Portis filias quondam Catharinæ de la Balma eius sororis ducentas libras Turonen.simpliciter absque institutione aliquali.

Item,& ad præsens vxor dicti testatoris non est prægnãs,neque habet minúsque habebit posthumum eius medio.

Ad præsens quæritur, quale ius poterit dicta Francesia petere in dictis bonis ratione iusertorum & enarratorũ in præceden.& qualem poterit petere portionem.

Item,quo iure sit illi prouidendum,si aliquod ius sibi competat, attento maximè quia est infrà annum computãdo à tempore mortis dicti Arnaldi de la Balma.

SVMMÆ.

1 *Substitutionis ius,seu spes, an possit ad hæredem transmitti.*
2 *Obligationes conditionales transeunt ad hæredes.*
3 *Substitutio tacita comprehenditur sub fidei commissaria.*
4 *Substitutio tacita pupillaris non valet sine hæreditatis aditione.*
5 *Substitutio vulgaris tacita comprehensa sub fidei commissariæ anre-*

an requirat hæreditatis aditionem.

CONSILIVM XXXVI.

ET mihi videtur, viso & considerato facto, &
contentis in eo, circa quæsita, esse breuiter ar-
gumentis omisis dicendum. Et primò, circa
1 primum, †quòd dicta Francesia de Portis ni-
hil petere, nec aliquod ius prætendere potest in bonis
defuncti Aegidij de la Balma, vi & virtute institutionis
a & substitutionis [a] per vita defunctam Margaritam de la
Viguerie auiam eiusdem Francesiæ factæ obuentis: nec
etiam profectò in bonis & successione quondam Io.
de Balma auunculi, & Naudinæ de la Balma, materteræ
ipsius Francesiæ, obstante dicta substitutione: Verumta-
men, si dictus defunctus Aegidius auus aliunde habebit
bona, quàm ex dictis institutione & substitutione, pote-
rit dicta Francesia ex sua persona habere, & petere me-
dietatem illorum bonorum, cùm fuerit præterita ab ipso
auo, eius matre de medio, viuo auo, & tempore conditi
testamenti sublata. per not. in l. omnino do. & l. si quis
filium. C. de. inoffic. testamen. & in l. si is qui. ff. eod. tit.
& in l. si quis filio exhæredato. in princip. ff. de iniusto.
rupt. testam. & vtrobique per omnes. Nec Catharina ma
ter ipsius Frācesiæ potuit in vim substitutionis per dictā
defunctam Margaritā factæ aliquod ius vel potius spem
substitutionis ad ipsam Francesiam filiam suam trans-
mittere, siue esset substitutio pupillaris, vt l. sed si plures.
in princip. & ibi Bar. & omnes Moder. & text. in l. qui
habebat. ff. de vulg. & pupil. substitut. vel etiam recipro-
ca, l. qui plures hæredes. cum l. seq. & l. Lucius. §. final. ff.
eod. titu. & ibi per Iason. siue esset vulgaris, l. si ex pluri-
bus. in fin. ff. de suis & legit. & in l. toties. ff. de acquir. hæ-
re. siue fideicommissaria, vt l. vnica. §. fin. autem. C. de
cadu. tollen. & in omnibus casibus supra dictis tenet Si-
gnor. de Homodeis. in consi. lxxiij. & Alexan. in consil.
xxxvj. versicul. confirmantur prædicta. libr. iij. etiam se-
cundùm ipsum, si substituti hæredes essent de liberis, vt
hîc est, & firmat gl. in l. vnica. in verbo relictis. C. de his,
qui ante apertas tabul. & tenet Francisc. de Aret. in con-
silio primo. & in consi. clvj. & Ludo. de Roma. in consi.
ccccl xxx. qui alleg. text. in l. causa. in ij. §. Pomponius. ff.
de minorib. licet Barto. & Bald. in d. l. vnica. §. sin autem.
C. de cadu. tol. videantur tenere. quòd ius substitutionis
2 transmittitur ad hæredem: quia † obligationes condi-
tionales transeunt ad hæredes. Idem Ioan. de Imol. &
Alex. in l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg. & pupil. &
hoc per text. in l. qui patri. ff. de acquir. hæred. sed ipsos
reprehendit Lud. Bolog. in d. l. qui patri. in primis inter-
pret. quod ille text. non loquitur de iure substitutionis
transmittendo: sed de hæreditate transmittenda. & ita
sentit Bartol. ibi dū vult sequendo gloss. & Dyn. in dict.
leg. qui patri quòd ius venit ibi ex iure accrescendi, & nō
iure sustitutionis simplicis: quia substitutus erat etiam
institutus cum pupillo, & ratione illius iuris accrescendi
iuncto cum pupillari substitutione transmittitur. & idem
tenet ibi Ang. vel secundum Bal. quem sequitur Pau. de
Cast. ibi, hoc est propter aditionem hereditatis paternæ,
ex qua quis est obligatus ad recipiendam pupillarem: a-
liàs non transmittitur ad hæredem. Sed hîc Catharina e-
rat solùm substituta in casu mortis vltimi fratris instituti
sine liberis decedentis: ideò illud substitutionis ius non
potuit transmittere ad dictam Franciscam eius filiam. fa-
cit tex. in l. quidam testamento. ff. de vulga. & pupil. & i-
bi Bart. dicit per illum text. quòd si testator duobus fi-
liis institutis, dixerit, & si sine liberis decesserint, tota he-
reditas mea perueniat ad talem, quòd non habet locum
substitutio vno ex illis moriente. & idem Bald. in l. pen.
C. de impub. & aliis substi. per illum textum semper: quia
requiritur existentia conditionis in persona omnium. d.
l. hæredes mei. & quòd concurrat mors ipsorum, & non
vnius solius, & pulchrè Barb. in consi. lxvij. versi. præ-
terea facit. lib. iij. sed in consi. lxxj. versi. restat nunc vi-
dere. eod. lib. nisi de voluntate testatoris contraria aliud
appareret. & idem in consi. lxxxj. primum versi. facit e-
tiam quod voluit. eodem lib. iij. vt tenet Ant. de Butr. in
consi. xxxij. & Calder. in consi. iiij. tit. de testam. quod cō
silium repetitur xlij. eo. tit. & Ioan. de Imol. & docto. in
l. hæredes mei. §. cùm ita. de quo per Sozin. ff. ad Trebel.
& Franc. de Aret. in d. consi. j. & in d. consi. clvj. & Ab-
ba. Sicul. in consi. lviij. lib. ij. Et Ange. in consi. lxxx. circa
fi. Sed vbi dicta Margarita dixisset, ꝙ post mortem Ae-
gidij de Balma eius mariti bona venirent ad eiusdem ma
riti hæredes, tunc transiret ius substitutionis ad hæredē:
quia facta est mentio hæredis extranei alterius, & illo ca-
su hæredes in infinitum comprehenduntur. l. in animali-
bus. C. de legat. item secus si sub conditione, quisquis mi
hi hæres erit, &c. vt d. l. qui liberis. §. hæc verba. & d. l. sed
si plures. in prin. ideò debēt inspici verba substitutionis:
tamen pro ista opin. quòd non transmittatur, consuluit
in terminis Pet. de Anch. in consi. cccxc. inci. quia Elisa-
beth & Anna sores, &c. & Guido Papę in consi. xxv. &
Alex. in d. consi. xxxvj. Et circa secundum dico etiam,
quòd prædicta Francesia non potest testamētum defun-
3 cti Arnauldi de Balma, † dicere nullum: quia substitutio
facta per ipsum Anauldum testatorem in casum natiui-
tatis posthumi vel posthumæ, & mortis ipsorum, si sine
liberis, aut libero ex proprio corpore & matrimonio le-
gitimo decederet, extenditur à iure ad casum natiuitatis
non secutæ, & sic casum vulgaris tacitæ cōprehensæ sub
fideicommissaria: vt l. si quis ventri. ff. de ventre inspiciē.
& l. ab exhæredato. §. fi. ff. de leg. j. & voluit Raph. Fulg.
in cōsi. xlvj. & Ioan. de Ana. in consi. lxvj. incip. visis his.
& Ludo. Bolog. in consi. ix. ver. ꝓbatur. licet Bart. in d. l.
si quis ventri. dicat hoc esse verū, quādo haberet cohære-
4 dem institutum: quia sine hæreditatis aditione †non va-
let tacita vulgaris: vt l. quid si filius. ff. de cap. remittendo
se ad l. lex Cornelia. ff. de vulg. & pup. substitut. vbi in ca-
5 su præsenti tenet, quod vulgaris tacita comprehensa †sub
fideicommissaria non requirit aditionem hæreditatis, &
ab illa tacita vulgari potest testamentum assumere vires:
quia licet fideicommissaria requirat aditionem, tamē ta-
cita vulgaris comprehensa sub fideicommissaria, non
requirit aditionem. & ibi alleg. text. in d. l. penult. vbi di-
cit esse casum, & respondet ad l. apud Iulia. §. idem Iu-
lianus. ff. ad Trebel. vbi idem tenet. Et istam quæst. mo-
uet Bald. in l. fi. versi. quæro, quidam credens vxorem es-
se prægnantem, &c. C. de instit. & substitut. sub contra-
dit. fact. qui ita tenet per text. in d. l. qui ventri. & in d. l.
ab exhæredato. §. fina. Igitur, &c.

ADDITIO.

a Substitutionis. Adde, an ius seu spes substitutionis possit ad
hæredem transmitti, vide Anto. de But. in consi. lxxix. vbi poni
casum singula Si quis fuerit substitutus, si hæres sine liberis ma
sculis decesserit, & hæres vxore prægnāte, & etiā substitutus de
cesserunt & postea nata est filia: an transmittatur hoc ius substi
tutionis ad hæredem substituti: & concludit quòd sic: quod ta
men mihi videtur non esse sine dubio. & super dicto facto consu
luit Pet. de Ang. in consi. cccliiij. qui idem tenet, & idem in con
si. cccxcij.

SVMMÆ.

1 *Donatio prima præualet secundæ.*
2 *Dominum & possessio vbi transfertur ex primo titulo, non ha bet locum l. quoties. C. de rei vendicatione.*
3 *Donationis legitimæ forma, per quam impeditur translatio dominij in secundum. & num. seq.*
5 *Emptor singularis tenetur stare locationi, quando res locata, est conductori locata, &c.*
6 *Donatio facta in fraudem primæ, non valet.*
7 *Donationes duæ quando fiunt per personam ecclesiasticam, semper*

semper prima valet, etiam si secundo res fuisset tradita.

CONSILIVM XXXVII.

VISO facto prænarrato, videtur mihi præfatum Bertrandum Trogam, aliâs Armaignac, debere obtinere, & habere medietatem omnium bonorum mobilium & immobilium Gulielmo Chandeau obuentorum, & sibi Trogam per eundem Chãdeau donatorum: quoniam
1 clarum est, quod prima †donatio facta per defunctum Gilbertum Gorrandi presbyterum, eidem retento vsufructu, fuit valida de iure, tandem per vltimum testamentum dicti defuncti Gorrandi donatoris confirmata, & ideò secunda donatio facta Sanxio de Goudailhio est nullius momenti & efficaciæ: quia per primam donationem factam eidem Chandeau fuit translatum dominium, & possessio rerum donatarũ, cùm donator ipse sibi retinuerit vsumfructum, l. quisquis. & l. si quis argentum. §. sed si quidem. C. de donatio. dixi in §. j. de dona. lib. consu. ergo non potuit donare, & transferre dominium, aut possessionem, etiam si
2 realiter tradidisset res & bona donata. Nec †l. quoties C. de rei vendicat. habet locum, ex quo transfertur ex primo solo titulo dominium & possessio: vt volunt doct. in d. l. quotiẽs. insuper Ias. in iij. principali limitatione: vbi ponit in duobus, quibus fuit diuersis temporibus hypothecata eadem res. nam cùm ex sola cõuẽtione sine traditione trãsferatur ius in pignore hypothecæ, vt l. j. ff. de pig. acti. ideò ille præfertur, cui prius res hypothecata fuit, non cui prius tradita est: vt regula, qui prior est tempore. de reg. iur. lib. vj. & quæ ibi dixi post Dyn. Et mirum, quod ad limitationem illius l. quotiens. non allegauerit d. l. quisquis. & §. sed
3 si quodam. Tum quia dictus †donator promisit per solennem stipulationem, non reuocare, cassare, vel annullare quouis modo, iure, ratione, seu causa, & contra illam non venire, dicere, proponere, seu allegare in iudicio, vel extra iudiciũ, aliquo tempore in futurum. Pro qua donatione rata, grata, firma, stabili, & irreuocabili habẽda, & aliis omnibus & singulis in donatione contentis, obseruandis, tenẽdis, & complendis, obligauit & firmiter hypothecauit omnia prædicta bona sua, mobilia, & immobilia eidem donatario donata, &c. cum aliis renuntiationibus in eadem do-
4 natione specificatis. †Nam per tale pactum cum hypotheca impeditur translatio dominij in secundum, & primus cẽsetur habere ius in re, vt tenet Iason. in d. l. quoties. in xj. limit. per text. in l. si creditor. §. fi. ff. de distra. pign. secũdum veram lect. Pisanam, quæ est negatiua. & hoc probat per tex. in d. l. quoties, ibi de iure distrahitur à contrario sensu. nam tunc nõ iure venditur secundo, propter pactum cum hypotheca. Item hoc probat per no. per Bar. & doct. in l. emptorem. C.
5 loca quod †emptor singularis tenetur stare locationi, quando res locata est conductoris obligata, &c. Præ-
6 terea, ista †secunda donatio fuit facta in fraudem primæ, nam ipse Goudail, qui ab ipso defuncto donatore beneficium pingue extorserat, bene sciebat primã donationẽ fuisse per dictum defunctum dicto Chandeau nepoti suo factam, & vt ipse dictum nepotem spirituali & temporali priuaret, sibi fieri dictam secũdam donationem procurauit, & sic participauit de fraude: ideo ratione fraudis non valet dicta secunda donatio, vt voluit Bal. in rub. C. de reuoca. his, quæ in fraud. cred. & Salic. Alb. de Rosa. & Ias. in d. l. quotiẽs.
7 in ix. limi. Tum etiam quia †quando duæ donationes fiunt per personam ecclesiasticam, semper prima valet, etiam si secundo fuisset res tradita, vt tenent Hostien. & Ioan. And. in c. continebatur. de his, quæ fiũt à præl. sine consen. cap. licet Ias. in dicta l. quotiens. in vij. limit. teneat contrariam opin. quæ est communis quo ad hoc. Nam posito, quod donatio facta dicto Chandeau, & sic ambo habeant similem titulum: ipse tamen Chandeau præfertur, cui priùs fuit donata: vt voluit Ias. in dicta l. quoties. in xiiij. limit. per not. in l. in operis. ff. locati. Igitur dictus Chandeau potuit de rebus & bonis sic donatis donationẽ facere, prout facit dicto Armaignac, quæ est facta ob causã, scilicet quòd ipse Armaignac teneretur prosequi dicta bona eidem Chãdeau per eius auunculum donata suis propriis expensis: quod facere obtulit. vnde dictus Goudail in vim donationis sibi factæ per dictum defunctũ non habet aliquod ius, nec etiam prætextu alterius donationis sibi per ipsum Chandeau secundo loco factæ, cùm aduersus ipsam donationem ipse Chandeau tanquam seductione ipsius Goudail factam, fuerit per literas regias releuatus, & non aduersus donationem factam ei Armaignac. De qua non conqueritur per ipsas literas releuaminis, cùm non sit simplex donatio, sed ob causam, quam semper obtulit ad implere dictus de Armaignac. Et ita mihi videtur.

SVMMÆ.

1 *Filia naturalis & legitima hæres est patris pro parte & portione eam contingente.*
2 *Bonorum diuisioni non præscribitur minori spatio xxx. annorum, nec etiam iuri agendi ad supplementum legitimæ.*
3 *Donatio inofficiosa reuocanda est.*
4 *Renuntiationes seu quitantiæ quas sorores faciunt fratribus cum authoritate curatoris, quatenus sapiunt donationem sunt nullæ ipso iure.*
5 *Filia, etiam si renuntiauerit bonis paternis & maternis, num possit petere legitimæ supplementum.*
6 *Filia an teneatur seruare iuramentum præstitum fratribus super renuntiatione omnium bonorum, tum paternorum, tum maternorum, & maximè vbi subest doli præsumptio.*
7 *Iuramentum habet vim expressi.*
8 *Iuramentum debet habere tres comites.*
9 *Paria sunt esse dolum re ipsa, vel ex proposito adhibitum.*
10 *Causæ duæ lucratiuæ in eiusdem persona, & in eadem specie, quæ verè possunt ad oculum demonstrari, non possunt cõcurrere eodem tempore.*
11 *Dos dicitur onerosa respectu mariti.*
12 *Maritus non modò censetur grauatus dotis onere, sed etiam filij inde manentes.*
13 *Legatarius quoties institutus in re certa, redimit rem sibi legatam, tenetur hæres vniuersalis soluere æstimationem.*
14 *Iudicis est officium suum impertiri, etiam non imploratum, vbi quis deceptus est supra dimidiam iusti pretij.*

CONSILIVM XXXVIII.

VISO processu moto & pendente inter hæredes quondam Margaritæ Pignede actores ex vna: & Petrum Pignede, & alios in eodẽ processu nominatos reos & defendentes, debent ipsis actoribus conclusiones captæ non obstantibus ex aduerso propositis & allegatis, adiudicari cũ expensis processus, causis & rationibus sequentibus.
1 Tam primò, †quia d. defuncta Margarita erat filia naturalis, & legitima quondam Gulielmi Pignede eius patris, vt constat per processum, & etiam rei fatentur in eorum scripturis. Ergo hæres pro parte & portione eam contingente: vt in authen. de triente & semisse. colla. iij. & l. j. C. si cer. peta. Et ideo debet venire ad diuisionem, & partagium omnium bonorum, per dictum defunctum Gulielmum eius patrẽ relictorum, conferendo aut computando dotem sibi cõstitutam: vt in

vt in authen. ex testamento. C. de collationib. Et si constaret dictum patrem quondam Margaritam in dote sibi constituta hæredem instituisse, prout expresse fatetur rei, potest agere ad supplementum legitimæ, l. omnimodo. l. quæ nupe. l. si quis filium. l. scimus. §. j. & ibi omnes doctores. C. de inofficio. testa. Nec obst. eisdem actoribus
2 bus præscriptio per ipsos reos † allegata, quoniam diuisioni bonorum non præscribitur minori spatio triginta annorum, vt l. j. §. ad hæc. & ibi communiter doctores ita tenent. C. de annali exceptione. & in l. fi. C. communi diuidun. Nec etiam iuri agendi ad supplementum legitimæ, nisi dicto tempore & spatio triginta annorum, secundum Bal. Salice. Floren. & communiter Modernos. insuper Iason in d. l. si quis filium. de inofficio. testamen. licet Bartol. ibi teneat contrarium. & in cõsi. xiiij. incip. an ius agendi ad supplementum, &c. quod quinquennio præscribatur, quemadmodũ querela, in cuius locum est ius agendi ad supplementum subrogatum: & ipsum sequitur Ludouic. de Roma l. certi condictio. in princip. ff. si certum peta. & Guido Papæ in cõsil. clxx. tamen secundum doctores ius agendi ad supplementum descendit ex constitutione, & agitur cõdictione ex l. omnimodo. C. de inoffi. testamen. & ibi idem tenet Angel. & sic ex actione personali, quæ durat triginta annis, vt dicta l. j. §. ad hæc. & l. ij. C. de constitu. pecu. Et ista est communis secundum Alex. in consilio cxxviij. lib. j. & in consil. viij. post princip. versi. vltima dubitatio est. libro iij. & singulariter Bern. Laud. in additio. ad Bart. in d. consil. xiiij. à qua in iudicando non est discedendum. & idem tenet Bald. in consi. cxxvj. versi. super alio puncto, volu. iiij. & tenet Angel. in l. Papinianus. §. condictioni. ff. de
3 inofficios. testamen. Tum † secundò, non obstat quittãtia per dictam defunctam Margaritam eisdem reis passata: quia dicta quittãtia est solùm de dote recepta. Ideò non extenditur ad successionem paternã & maternam, l. si quando. §. & generaliter. & ibi omnes. C. de inofficio. testa. Et si dicatur, quod in dicta quittantia dicitur, quod quittauit paterna, & materna cum dote, &c. respõdetur, quòd illa verba important repugnantiam, viso pede literæ: quia quittauit dotem, & successionẽ paternam, & maternam, nihil sibi dato aut promisso, & sic sine causa, quę non valet, per not. doct. insuper Feli. in ca. si cautio. de fide instrumentorum. & vbi censeretur donatio, tanquam inofficiosa esset reuocanda: vt voluit pulchrè Baldus in consi. lxxv. lib. iiij. Et hoc expresse tenet Bald. in l. j. C. si
4 aduersus donationem, dicens, † quod refutationes siue quittantiæ quas faciunt puellæ fratribus cum authoritate curatoris, quatenus sapiunt donationem, sunt nullæ ipso iure, vt plenè Barbatia in consilio lx. versi. capio aliud dubium, &c. volu. iij. Præterea, vbi † dicta quittantia esset vera, & eidem defunctæ per fratres suos dicta terræ petia fuisset realiter data, de qua se tenuisset contẽtam, & promisisset plus non petere: Nihilominus hoc non obstante, potest petere supplementum legitimæ: vt tenet Baldus in l. de his. ff. de transactionibus. vbi refert Guliel. de Cug. ita tenuisse, per tex. in d. l. si quando. §. & generaliter. in versi. specialiter, &c. & ibi Bald. Pau. & Iason idem tenent, & Barbatia in sua repetitione intitulata: Ioannina. capitu. Raynaldus. ante finem. versicu. item adduci potest, &c. nisi, secundum doctores suprà allegat. specialiter renuntiauerit supplemento legitimæ. & idem Benedictus de Benedictis in consil. xxix. versi. circa tertium. Et Barbat. in consi. xvj. versic. tertio præsuppono, &c. volu. iij. vbi allegat Ang. in consi. incipien. Domina Catharina volens, quòd cùm quædam puella iurasset in manibus patrui non petere de hæreditate paterna vltrà quàm habuisset à patruo, à quo patruo multo minus habuerat, quàm esset hæreditas paterna, quòd nihilominus petere poterit hæreditatem paternam: quia dolo videtur inducta ad sic iurandum. Idem etiam consuluit Calderin. secundum eum, tit. de iureiur. quòd pro-
6 pter † dolum præsumptum non tenetur iuramẽtum seruare puella. Alleg. etiam Petr. de Anchar. in repet. c. canonum statuta. in xj. quæst. de constit. & idem consuluit Barb. in consil. lxx. versi. vj. faciat, quòd voluit, &c. eo.
7 vol. & licet Bal. in l. j. C. commoda. dicit quòd † iuramentum habeat vim expresfi: quem sequitur Ias. in d. l. si quando. §. & generaliter, & in l. sed si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. & Alex. in consi. lxj. in fi. vol. iij. tamen iuramentum non debet esse iniquitatis vinculum. cap. quãto. de iureiur. cum simil. Et † debet continere tres comites, veritatem, iudicium, & iustitiam. c. & si Christus, eo.
9 tit. & authen. quod eis. C. de nupt. Et quia paria † sunt, esse dolum re, vel ex proposito adhibitum. l. si quis cum aliter. ff. de verbo. oblig. & in casu isto satis videtur dolus re ipsa, propter grauem læsionem ipsius defunctæ, & ex tam graui læsione succurritur maioribus, l. ij. C. de rescind. vend. Et apertè apparet: secus, si supplemẽto legitimæ renũtiasset: vt dictũ est. Tum quia die quo fuit passata eadẽ quittantia, dicta defuncta Margarita emerat, & titulo emptionis habuerat ab ipsis reis, seu ab eorũ tutoribus, & administratoribus petiã terræ sitam in territorio de la Croux, quã petiam terræ prætẽdunt ipsi rei per ipsam quittantiam eandem defunctam Margaritam nomine dotis, & in dotem habuisse: de cuius constitutione non constat. Ideò verè compati nõ potest, quod ipsa defuncta consequuta fuerit ipsam terræ petiam ex duabus causis siue titulis onerosis, scilicet ex dote, l. pro oneribus. C. de iur. dotium. & l. ex promissione. ff. de actio. &
10 oblig. Et ex emptione: quia etiam † duæ causæ lucratiuæ in eiusdem persona, & in eadem specie, quę verè possunt ad oculum demonstrari, non possunt concurrere eodem tempore: vt §. si res aliena. & ibi Ang. Aret. Instit. de leg. & l. Meuius. §. duobus. & ibi singulariter Bar. ff. de legib.
11 vbi Bartol. in iij. quæstio. dicit, quòd † respectu mariti dos dicitur onerosa. Pro quo alleg. text. in gloss. in l. cùm pater. §. pater filiæ. ff. de lega. secundo: respectu mulieris, soluto sine liberis matrimonio, censetur donatio, & sic lucratiua. Et est tex. in l. fina. §. si socero. & ibi not. Bart. ff. de eis quæ in fraudem credito. & Ange. Aret. in dicto §. si res aliena, quod verum est in dubio. Sed si sunt liberi respectu ipsorum, est etiã onerosa: quia non tantùm ma-
12 ritus dicitur † habere dotẽ ex causa onerosa, sed etiam eius filij nati ex dicto matrimonio: vt tenet Bar. in l. si cõstante. in princip. versi. nunquid possit nomine eorum, vel eorum matris, &c. ff. solut. matrimonio. & Ang. Aret. in dicto §. si res aliena. versi. & est aduertendum. Et vbi mater actorum in ipsa terræ petia, quam ex aduerso prętendit in dotem fuisse sibi datam hæres instituta fuerit, & sic ex causa lucratiua (quod neutrum probatur) tenentur dare de iure supplementum legitimæ, per iura suprà allegata, cum fructibus, vt tenet Benedictus de Benedictis in consil. vij. in tertio dubio: quia est præsumptio vehementissima, quòd dicta quittãtia sit falsa, cùm non sit verisimile quòd facta per dictam Margaritam emptione de dicta terræ petia, cõfessa fuerit prius illam habuisse ex causa dotis eodem die: quoniam si in dotem habuisset, & posteà in eadẽ per patrem instituta hæres fuisset, nõ emisset: aut ecõtrà, si prius emisset, nõ cõfessa fuisset in dotem recepisse. Et in omnem euentũ, vbi prædicta non haberent locum, tenerentur rei dare & soluere æstimationem prædictæ terræ petiæ per ipsam defun-
13 ctam posteà emptæ: quoties enim † legatarius etiam institutus in re certa redimit rem sibi legatã, tenetur hæres vniuersalis soluere æstimationẽ: vt voluit Bartol. in l. qui Romæ. §. duo fratres. versicu. duodecimo quæro. ff. de verb. oblig. Etiam si scienter ab eodem, à quo est sibi relicta, emerit. Et pro hoc est bonus tex. in d. l. cùm pater.

§.pater filiæ:quia si pater legat, vel donat filiæ res, quas dederat in dotem ipsi filię,quod debetur æstimatio ipsarum:quod est singularis casus,& nouus, secundum Bar-
14 tol.ibi. Sed † vt dictum est,ista se inuicem non possunt compati,posito quòd essent vera, ꝙ pro re modica successionem tam pinguē dicta defuncta dimisisset, & pro qua pretium soluisset:& fuisset in hoc plurimum decepta plus quàm bis vltra dimidiam iusti pretij, in quo debet iudex officium suum nobile impartiri,etiam non imploratum,l.iij.§.hoc amplius. ff. de dam. infec, iuxta notata in d.l.ij.C.de rescindenda venditio,maximè in hoc casu, vbi agitur de successione parentum & portione, & legitima liberorum, quæ est eis de iure naturali debita, iure ciuili approbata: vt authent. de tri. & semis.& dixi post Dyn.in regula indultum.de reg.iur.lib.vj.Igitur concludo, vt suprà, correctione alterius meliùs me sentientis semper salua.

SVMMÆ.

1 *Ætas minor consilij imbecillitate ferè laborat.*
2 *Sexus muliebris contra propria laborat commoda.*
3 *Restitutio etiam competit, vbi maiores xxv. annorum grauiter decepti sunt, atque adeò supra dimidiā iusti pretij.*
4 *Iuramentum non debet esse iniquitatis vinculum & nu.seq.*
6 *Dolus re ipsa arguitur, ex minori ætate sexus fragilitate, & facti qualitate.*
7 *Episcopus semper dispensare debet super iuramento, quando læsio est in excessiua & maxima quantitate, in qua præsumitur dolus & fraus.*
8 *Hæres quantopere obligetur defuncto.*
9 *Ad ratificandas renuntiationes quæ ætas requiratur.*
10 *Læsio enormissima non admittitur in renuntiationibus.*
11 *Dolus præsumitur in renuntiatione facta per filiam metu patris.*
12 *In renuntiationibus dolus non censetur remissus.*
13 *Testibus duobus deponētibus de metu magis creditur, quàm mille deponentibus de spontanea voluntate.*
14 *Voluntas ex facto intelligitur.*
15 *Testibus adfirmantibus maior fides adhibetur quàm negantibus.*

CONSILIVM XXXIX.

Videtur mihi viso processu moto & pendente coram domino Locumtenente domini balliui Bituricen. inter honestam mulierem Catharinam Niquet, viduā defuncti magistri Bonifacij Bordini actricē: & prudentes viros Petrū Niquet seniorē & alterum Petrum iuniorē fratres, reos, ꝙ præfata actrix nō obstātibus quittantiis, renūtiationibus & ratificationibus & aliis per iam dictos reos deductis & allegatis obtinere debet in petitis simul cū expēsis. Tum pri-
1 mò, quia † actrix erat minor, in qua ætate fragile est consilium: vt l.j.ff.de minoribus. & multis captionibus expo-
2 situm: vt ibi. Item cōcurrit sexus † muliebris, qui contra propria laborat cōmoda.l.iiij. C. de sponsal. Tum quia
3 fuit decepta † enormiter vltra dimidiā iusti pretij: ratione cuius maiores xxv. annorū restituerētur: iuxta l. ij.C. de rescin.vend.& cap. cùm dilecti, de emptio. & vendi. ita pulchrè tenet Petr.de Anch.in cap.canonum statuta. in xj.quæst.cōstit.Et in cap.licet.de iureiur.& cap.quanuis pactum, de pactis.lib.vj. & in consilio xxxix. in qui-
4 bus locis voluit, † ꝙ si patruus neptē ex fratre præmortuo in matrimonio collocauerit, & sibi dederit quingētos aureos in dotē, & renuntiare hæreditati patris fecerit cū iuramētō. quæ hæreditas erat magna: quanuis per authen. sacramenta puberum. reputetur maior, & per d. c. quanuis. deberet excludi: quod tamē possit iuramētō nō obstāte petere rescisionē renuntiationis, quia iuramentū nō debet esse vinculū iniquitatis, c.inter cætera. xxij. q.ij.& debet habere tres comites, veritatem, iudicium, & iustitiā.c.animaduertendum.xxij.quæstio.ij. gl.est in authē.quod eis.C.de nupt.sed cùm interuenit deceptio vltra dimidiā, cessat iustitia, cùm sit euidēs iniquitas. Nam ipsa fuit dolo decepta re ipsa, quæ rescindit contractum, sicut dolus ex proposito: vt est text.clarus, & ibi omnes in l.si quis cùm aliter.ff.de verb.oblig.vt infrà dicā, saltē talis patruus secūdum ipsum decepit neptem re ipsa, dādo dotem, & ipsam renuntiare faciendo, & sic dolū commisit: ergo debet admitti. Et hoc verum intelligit, si enor-
a miter fuerit læsa [a] vltra dimidiā iusti pretij, iuxta d.l.ij.de rescind.ven.nisi tali læsioni renūtiatum fuisset: nam tunc non potest absolutio peti à iuramento. Sed hîc talis renuntiatio vbi interuenisset, & esset enormissima læsio, prout hîc apparet per depositionē testium, adhuc etiam secūdum de Anch. admitteretur ad rescindēdum talem
5 contractum renuntiationis; † quia sicut facilis fuit ad renuntiandū, ita etiam ad iurandum.l.si mulier. C.ad Velleia.& l.doli mali.§.diuersum.ff.de noua.& sic ex mino-
6 ri ætate, sexus fragilitate, & facti † qualitate, arguitur dolus re ipsa. Et ita tenuit Ant.de But.in cap.cùm cōtingat. de iureiur.vbi dicit ita se cōsuluisse in casu cuiusdā puellæ, quæ renuntiauerat cuidam successioni in manibus cuiusdā affinis, cuius cōsilium est numero xlv.incip. Domina Orabilis.& istam opinionē sequutus est Franc.de Aret.in l.si superstite.per illū tex. quē facit ad hoc sing. in ver. sanè, si læsa immodicè est.C. de dolo malo.Paul.de Cast.in cōs.ccciij.incip.notādum est, vol. nouorum, vbi in propriis terminis nostris consuluit, & tenet quod non obstantibus binis renuntiationibus, prima facta patri, & alia patruo post mortem patris quod fortius erat, filia possit petere suam legitimam seu supplementum illius, cui renūtiatum non fuit nominatim, & specialiter per ipsam actricem, prout requiritur, l. si quando. §.& generaliter. ibi omnes. C. de inoffic.testamē.& amplè Barb. in consil.xxiiij. volum. j. ac etiam petere potest, secundum Paul.bona materna. & Oldrad.in consilio ccxcvij. quia si prima renuntiatio non tenuit, nec secunda, dicta l.doli.§. diuersum. & secundum Paul. super iuramento
7 est semper † dispensandum, per episcopum, quando est læsio in excessiua & maxima quātitate, in qua præsumitur dolus & fraus: vt not.Bart.in l.si societatē. §.arbitrorum.ff.pro socio, per l.omnes.§.Lucius.ff. quæ in fraudē creditorum. Nam, secundum Pau. Iurisperiti consulētes patri vel matri & dātes sibi viam qualiter possint priuare filiam, aut filium legitima sine iusta causa ingratitudinis mortaliter peccant, vt not.in l.j.C. de inoffi.dona. & Barto.in l.hæreditarium.ff.de bon.autho.iudi.pos.Quāto magis pater aut mater, qui æqualiter debent diligere
8 liberos. Et refert Anton. de Butr. dixisse hæredem † debere animam defuncti liberare à peccato, si bona hæreditaria sufficiant, etiam in foro seculari: licet ius ciuile cōtrarium statuat: vt in capit.fina. de sepulturis. iste autem hæres auxit peccatum, faciendo illam reiterare renuntiationem. Vnde ratione peccati tam sui quàm defuncti patris potest in curia seculari arceri ad reddendum debitū huic filiæ post relatam actionem iuramenti, quæ fuit necessaria, quantum ad vinculum, quod in eo contrahitur de iure Diuino, vel Canonico.c.si verò.de iureiur.prout eandem dispēsationem debitè obtinuit actrix. Quinimò
9 † secundum Paulum non potest obiici filiæ lapsus temporis decursi, postquā ipsa fuit affecta maior xxv.annis, per quam videatur ratificasse dictas renuntiationes, vt l. fina.C.si maior factus, & c.quia istæ remissiones sapiunt donationem: vt plenè not.Bal.& Moder. in l.j.& ij.C.si aduersus donationem, ideò secundum Paul.requiritur lapsus nō solum longi temporis decē annorum inter præsentes, & viginti inter absentes, vt d.l. final. imò requiritur tempus triginta annorum, per notata in dicta l. ij. de rescinden.vendit.& per docto.in l.si quis filium.C.de inofficio.

inofficio.teſtamen.cùm deſcendat ex conſtitutione,vt ibi,& idem conſuluit Pau. conſi. ccccliiij. incip. ad primum puto. verſi. ſed eſt videndum an huic noceat iuramentum.eodem volu.nouo.& Alexan.in conſ.lxxix.incipien.viſo puncto & inſtrumentis.vol.ij.& in d.l.ſtipulatio hoc modo concepta.in tertia limitatione.de verborum obligatio.vbi dicit quòd iſta opinio eſt æqua & ſu-
10 ſtentabilis. Nec obſtat,ſecundum † eum, dicta authen. ſacramenta puberum. & tex.in dicto capitul. cùm contingat.& in dicto capitul. quanuis, quia illa iura non loquuntur,quando reperitur deceptio facta re ipſa, vt ſingulariter And.Sicul.vulgò Barbatia,in conſi. lx. volum. iij.quando eſt enormiſsima læſio, quæ non venit in renuntiatione.& idem Gaſpard.de Chald.in conſi.viij.tit. de iureiurand.& Abb.Sicul.in capitu.penult.de emptio. & venditio.& And.Barbat. in conſilio liij. volumine ij. & amplè Petr.de Anch.in regula,acceſſorium.de regul. iur.libro ſexto.& Georgius Nata.in repetit. dicto capit. quanuis pactum.verſicul.ſexto limita.& Paulus de Caſt. in conſilio cvj. incipien. ſi non intereſſet iuramentum.
11 volumi.nouo. Tum etiam † alio capite, & peremptoriè fuit ipſa actrix, non ſolùm dolo reipſa, ſed etiam dolo ex propoſito deliberato per reos inducta ad dictas renuntiationes faciendas,maximè renuntiationẽ factam in teſtamento patris: quia quando rei miſerunt dictam actricem tempore quo pater faciebat teſtamentum quæſitum, quæ tamen renuebat venire, hæſitans illud quod ſibi accidit,ſibi mãdauerunt per ancillã & alios nuntios inſtructos per ipſos reos ad eandẽ actricẽ inducendum, & intelligi ſibi dandum, quod pater ſuus volebat reappellare,& vocare ad ſucceſsionem, & ipſam, ſicut reos fratres ſuos inſtituere hæredem: ſed quando fuit in domo patris fecerunt illam meticuloſam patris reuerentia renuntiare,quæ tali reuerentia tenta, non fuiſſet auſa cõtradicere: vt apparet per proceſſum. vnde iſte eſt verus dolus,l.dolum ex inſidiis perſpicuis.C.de dolo. ideò eſt nullius momenti,l.iij.§.j. in fi.ff. de mino. & d. l. ſi quis cùm aliter. text. in terminis. in dicto capitu. quanuis pactum ibi,ſi tamen iuramento, non vi,nec dolo preſtito, &c.& in d.authent.ſacramẽta puberum.ibi, per vim autem, vel iuſtum metum,&c.& ita tenet Bald.in terminis in conſi.cxlix.incip.viſo ſtatuto,&c.volum. ij. vbi tenet pluribus rationibus binas renuntiationes factas per filiã patri ſuo ex dolo dante cauſam contractui, non valere, & eſſe nullius momenti, & efficaciæ. per quod eſt dare reſpon.ad id, quod rei allegant,quod ipſa actrix renũtia-
12 uit exceptionibus † iuris,&c.quia per hoc nõ cẽſetur renuntiaſſe exceptioni doli: nec dolus de præſenti intelligitur remiſſus,l.ſi vnus.§.illud.& ibi doct.ff. de pact. & idem tenet Bal.in conſilio cccxxxvj. verſi. & licet ſit renuntiatum.eo.volum.ij.& per omnes in l. actione.C.de tranſactio. & ſingulariter Angel. in conſilio cccliij. incip.præmitto.tum quia iſtæ renũtiationes ſæpe cum parua cognitione apponuntur, & potius de quadam cõſuetudine:ideò non ſunt nimis latè interpretandæ & extendendæ,vt dicit d.Zabarel.in conſi.cxx.in fin.Et iſtud eſt clarum& peremptorium in hac materia. Nam reuerẽtia & timor paternus ſolus eſſet ſufficiens ad reſcindendum dictas renũtiationes factas per ipſam actricem humilem, quàm plurimum eius patri obedientem: de quibus conſtat per proceſſum ita determinatum,per not.in cap.præſens clericus. xx.quæſtione.& iij.per Bar.in l. prima. §. quæ onerandæ. ff. quarum rerum actio non. & per Innocen.& omnes.inſuper Felin. in capitu. cauſam matrimonij.de offic.delega.maximè,quia pater eiuſdem actricis erat auſterus & multum rebellis actrici, vt deponunt teſtes actricis, quibus magis eſt dandum, quàm teſtibus
13 reorum, quia † magis creditur duobus teſtibus deponẽtibus de metu, quàm mille deponentibus de ſpontanea voluntate.dictum eſt ſingulare Innocen.in capitu.ſuper hoc.de renun. Quod dictum ſequitur Bal.in tracta.ſchiſma. quem poſuit in tit. C. ſi quis aliquem teſta. prohib. cum aliis allegat.per Iaſon.in §.quadrupli.verſicul. vltimo pro nunc inſtit.de actio. Nam clarè apparet quòd actrix præfata habebat eius patrem in grandi reuerentia, & timore:pro quo faciebat quicquid ſibi imperabat. Sed poſt mortem eius deſaduouit & reuocauit prædictas renuntiationes metu & amore paternali ac dolo fratrum
14 extortas:cùm † ex facto detur intelligi voluntas,l.reprehendenda.C.de inſtitu.& ſubſtitu. quia nunquam voluit ſummam ex dote ſibi debitam & reſtantem, nec pariter ſummam in teſtamento patris relictam & legatam recipere.igitur,&c. vnde omnibus iunctis proceſſus eſt clarus,pro intentione actricis,cùm euidenter & manifeſtiſſimè conſtet de enormiſsima læſione: igitur, &c. Tum etiã quia teſtes actricis deponunt de vera & maiori ſumma & valore bonorum dicti defuncti patris partium,ſcilicet de xv.xx.xxv.milibus lib.turonẽn. quæ valebant cõmuniter bona ipſius defuncti, reddentes alias bonas rationes,quia viderunt & frequẽtauerunt,palpauerunt, &
15 ſciuerunt.Et teſtes † reorum de minori ſumma,& valore,ſcilicet quòd non tantum valebant,& ſic de negatiua. vnde magis creditur affirmantibus quàm negantibus, l. diem proferre.§.ſi plures.ff. de arbitr. & in capit. primo de præſcript.libro ſexto.& ita tenet Bal.in dicta l.ſecũda.verſicu.ſed pono,quòd teſtes quidam deponunt,&c. de reſcind.vend.Et ideò non certificata de valore dictorum bonorum,non potuit renuntiare, quare non tenuit renuntiatio, vt tenet Franc.de Aret. in conſilio xcij. in princip. verſicul. ex quo non docetur quòd ſciret.idem tenuit Bal. in conſi. iiij.& in conſi. centeſimotrigeſimotertio.libro tertio.Et ſic nõ videtur renũtiaſſe iuri, quod ignorabat,l.matri.ff.de inofficio.teſtamen. & tenet ſing. Paul.de Caſt.in conſilio ccccix.aliàs cccciiij.incip. viſo facto & dubiis.vol.antiq.Et ideò cõcludo,vt ſuprà,correctione alterius meliùs me ſentientis ſemper ſalua.

ADDITIONES.

a Si enormiter fuerit læſa. Adde quando enormis læſio faciat præſumi dolum,& propter hoc filia debeat abſolui à iuramento, vide Felin. in capit. in præſentia. in princip. in verſicul.ſecundo infert.de proba.qui tenet quod ſic.& quod ita communiter tenetur.alleg.Bartol.in l.fin.in fin.ff.de præt.ſtipul. cum aliis,&c. Et not.quod iſta Catharina Niquet ita obtinuit cõtra fratres ſuos. Et eius legitima,viſis teſtium depoſitionibus,per arreſtum curiç Pariſienſis,ad duas mille libras turonen.taxata fuit.

b Diſpenſandum per epiſcopum. Adde an iudex ſecularis ſit competens ad cogendum partem ad abſoluendum, vide Frederic.de Senis in conſil. clvj.qui tenet quod ſic: quem ſequitur Ludo.de Rom. in ſingularibus ccccxciiij. & Felin.in c. cùm ſit ver. limita tertio.de foro compe. vbi dicit non inuenire dictum conſil.Frederic.& videtur inclinare in contrarium.de quo per ipſum ibi. & in c.j.de iureiur.vbi alleg.Frederic. in conſi. cclxxij. incip. In nomine domini amen, factum tale eſt ſtatuto ciuitatis. & Iaſon in authen. ſacramenta puberum.

SVMMÆ.

1 *Matrimonium requirit verba in valentibus loqui.*
2 *Matrimonium eſt quid ſpirituale,& connumeratur inter ſacramenta.*
3 *Ad matrimonium quæ requirantur.*
4 *Matrimonium clandeſtinum non caret ſiniſtra ſuſpitione.*
5 *Matrimonium contractum coram duobus vel tribus teſtibus dicitur occultè contractum.*
6 *Rapiſmata iniurioſa.*
7 *Sponſus primò,deinde ſponſa interrogari & iurare debet.*
8 *Sponſalia quantum tempus deſiderent vſque ad nuptias.*
9 *Verba an ſint de ſubſtãtia matrimonij.& nu.*11.18.20.*&* 28.
10 *Cauſa matrimonialis,ardua eſt & grauis.*
12 *Iuri Canonico ſtandum eſt in cauſa matrimoniali.*
13 *Vox vnius,vox nullius.*

14 *Testes singulares non probant.*
15 *Confessio extraiudicialis ad obligandum, non valet.*
16 *In matrimonio contrahendo, atque etiam dissoluendo, requiruntur testes circunspecti, & omni exceptione maiores, Et quot ibi requirantur. nu. 17.*
19 *Sufficit, verb. natura.*
21 *Matrimonij consensum sufficit etiam apparere per signa.*
22 *Sponsalia licet non possint contrahi ex altera parte tantùm, tamen ille, qui fidem dedit, tenetur illam ducere, si voluerit: sin noluerit, non est compellendus.*
23 *Legata & fideicommissa possunt nutu relinqui, etiam à valentibus loqui.*
24 *Ex æquipollentibus quid fiat, non refert.*
25 *Verba requiruntur quo ad probationem matrimonij, non ad essentiam vel substantiam eius.*
26 *Matrimonij contrahendi vbi tractatus aliquis præcessit consensum probare signo vel nutu sufficit, sine vlla verborũ expressione.*
27 *Edictum de contrahendo matrimonio est prohibitorium.*
29 *Anuli gestatio, inducit præsumptionem matrimonij. Et qua ratione admittitur pro probatione perfecta, vbi ex facto resultat præsumptio plenè probans.*
30 *Matrimonium si fuerit à principio per verba contractum, licet nulliter, vtpote quia defecit consensus adulterius cõiugum, ignorantis conditionem alterius, tale matrimoniũ ratificatur ex nouo consensu, non solum interueniẽte verbo, sed & facto.*
31 *Actus quando est nullus ex omissione alicuius solennitatis, licet aliqua fuerit seruata, solennitas etiam seruata repetenda est, ad hoc vt actus de nouo fieri possit.*
32 *In matrimonio contrahendo circa substantiam non attenditur consuetudo locorum, sed solùm circa accidentia.*
33 *Opinioni communi in dubio standum est: & etiam illi quæ melioribus rationibus mouetur. & num. seq.*
35 *Voluntas ex facto magis intelligitur, quàm ex verbo.*
36 *Contractus sequens declaratur ex contractu præambulo.*
37 *Dicta in præcedentibus, videntur repetita in consequentibus, etiam si sequentia ex interuallo, & præcedentia sunt præparatoria sequentium.*
38 *Matrimonium inducitur per carnalem copulam, si præcesserint sponsalia de futuro.*
39 *In matrimonij contractu licet mulier ab initio non consenserit, sed post lapsis aliquot diebus, matrimonium dicitur contractum.*
40 *Contrahentium alter si vtatur verbis dubiis animo decipiẽdi, & postmodum cognoscit mulierem carnaliter, iudicatur in fauorem matrimonij, in foro iudiciali.*
41 *Dolo suo non debet quisquam iuuari.*
42 *Matrimonium censetur, sequuta copula carnali, quibuscũque verbis quis vtatur in contrahendo, quantumcunque adhibeat dolum.*
43 *Matrimonium componitur ex substantia & forma.*
44 *Ecclesia non iudicat de occultis, quo ad forum cõtentiosum, sed illa diuino relinquit iudicio.*
45 *Protestatio si fuerit facta per sponsum de futuro, quòd si cognoscat carnaliter sponsam, nõ intendit cũ ea contrahere matrimonium, talis protestatio inducit ad delinquendũ, & ad coitum fornicarium.*
46 *Mulier, vxor potius præsumitur quàm concubina.*
47 *Matrimonium clandestinum, an valeat.*
48 *Quod non est verisimile, falsitatis quædam imago est.*
49 *Inquisitio continens rem absurdam, non verisimilem, non est admittenda.*
50 *Articuli loquentes de aliqua materia, de qua non est verisimile, non sunt admittendi.*
51 *Voces, sunt signa eorum, quæ sunt in anima passionum notæ.*
52 *Matrimonium, quid.*
53 *Masculus vnus nec plures fœminas, nec ecõtrà debet ducere.*
54 *Verba, volo te habere in vxorem, vel, placet mihi te habere in vxorem, sapiunt consensum de præsenti.*
55 *Verba, accipiam te in vxorem, si vis mihi consentire, sapiunt sponsalia de futuro, & non de præsenti. Et an ex his verbis possit quis cogi ad illam ducendam. num. seq.*
58 *Mulier an possit esse testis in causa matrimonij.*
59 *Edictum de testibus, cùm sit prohibitorium certarum personarum, censetur esse permissorium omnium aliarum.*
60 *Ad matrimonium contractum impediendum vbicunque agitur, tum vnus testis facit plenam probationem. limita. numero 62.*
61 *Testimonio vnius quot & quibus casibus credatur.*
63 *Contra statuta hominum dimittere copulatos, longè tolerabilius est, quàm coniunctos legitimè, contra statuta Domini separare.*
64 *Causa matrimonialis, dicitur grauis & ardua.*
65 *Pro matrimonio num valeat testimonium vnius, concurrẽtibus præsumptionibus firmissimis.*
66 *Testis vnus idoneus plenè probat in causis breuioribus & summariis.*
67 *In iudiciis possessionis probatio per vnum testem vel famam videtur habere vim plenæ probationis.*
68 *Iuramentum necessarium potest deferri.*
69 *Probatio semiplena vbi adest, iuramentum deferre debet.*
70 *Confessio pro matrimonio contrahendo valet.*
71 *Mariti dicto asserentis matrimoniũ carnali copula cõsummatum statur, si cum eo concurrat aliqua præsumptio.*
72 *Confessio quãnã facta parte absente, plenã probationẽ faciat.*
73 *Confessio aduersarij non prodest agenti, quando agitur de titulo beneficiali, sed habet probare titulum suum beneficialem.*
74 *Argumentum valet de matrimonio spirituali ad carnale.*
75 *Matrimonium spirituale, & carnale quid differant.*
76 *Si quis deprehendatur cum aliqua, & affirmet se eam accepisse in vxorem, an pro veritate habeatur eius dictũ.*
77 *Fama an & quando probet.*
78 *Filius tacens, dum pater in adoptionẽ dat, præsumitur consentire.*
79 *Contractus gestus per filium, vt non possit infringi exceptione Senatusconsulti Macedoniani, taciturnitas patris recipientis literas, præsumptionem consensus inducit.*
80 *Filia non contradicens patri in sponsalibus contrahendis, præsumitur consentire.*
81 *Præsumptiones multæ simul iunctæ, plenam probationem faciunt.*
82 *In probationum materia, quæ non prosunt singula, multa iuuant.*
83 *Probationes non sunt coarctandæ, sed ampliandæ.*
84 *Probatio plena resultat ex pluribus cõiecturis & præsumptionibus etiam in criminali.*
85 *Probatio euidens, quæ dicatur.*
86 *Matrimonium probari potest ex pluribus coniecturis simul iunctis.*
87 *Probationes per vnum testem de veritate, & alium de fama vel confessione, debent iungi, etiam in præiudicium secundi matrimonij legitimè contracti.*
88 *Matrimonio contrahendo iura fauent.*
89 *Matrimonio adeò fauetur, vt eius nomine opinio vnius præferatur opinioni communi.*
90 *Testes singulares non probant.*
91 *Confessiones diuersis temporibus geminatæ & subsecutæ, & promissiones matrimoniales, simul iunctæ, plenè probãt.*
92 *Testes si super vna specie iurisdictionis deponant singulariter de pluribus actibus, etiam separatis, denotãtibus exercitium iurisdictionis, plenè probant.*
93 *Testes singulares admittuntur & sufficiunt ad probandam celebrationem missæ: vel copulam visam successiuè per foramen.*
94 *Testis cum fama, facit plenam fidem ad probationem confinium.*

95 Testes

CONSILIVM XL.

Viso processu moto & pendente ac vertente inter nobilem Annam de Gannay, in causa matrimoniali, actricem [a], & appellantem ex vna, a
Et nobilem virum Guichardum de Thou, reū appellatum ex alia: videtur bene fuisse iudicatum per magistros Iaco. de Brollio, & Edmundum Gentilem in hac parte iudices per venerabilem Officialem Bituricē. commissos, ipsum reum absoluendo à petitione dictæ
1 actricis. Tum primò, † quia iura volunt in matrimonio contrahendo debere interuenire verba in valentibus loqui, vt not. in c. tuæ. & in c. cùm apud. & ibi Inno. de spōsa. & est glos. magist. & in iure ciuili vnica, in l. cùm notissimi. C. de præscript. xxx. anno. & Luc. de Pen. in l. prima. C. de vetera. libro duodecimo. Cùm matrimonium
2 sit res spiritualis, & † cōnumeretur inter sacramēta: vt dicitur in c. vt debitum. de big. & in c. veniens. de transact. Et tenet Ang. Aret. Instit. de nupt. in princ. & in §. illud cod. tit. voluit glo. in iiij. quæst. iij. §. item ad fin. & in §. si debitum. & capit. de his. & ibi in quæst. ix. & Spec. in tit. de testib. §. j. versicu. item quod non fuit in casu fallen. & singulariter Barba. in cōsilio xlv. lib. j. & tex. in capit. no-
3 strates. xxx. quæstione v. Et ad ipsum contrahēdum † requiritur, quòd mulier petatur in vxorem ab iis, qui supra eam habent dominationē, & à quibus custoditur, vt à parentibus, vel propinquioribus desponsetur, & dotetur: & suo tempore sacerdotaliter benedicatur. Ita decidit text. formalis in c. aliter xxx. q. v. hoc voluit glo. in l. in concubinatu. per illum text. ff. de concubi. Et ita communiter fieri consuetum est, secundum Bald. in l. vnica. versi. item not. quòd ille, qui aliquā vxorem. C. de rapt. virg. & Domin. de S. Gemin. in consi. lxj. incip. super præmisso dubio. & Pau. de Cast. in consi. xlv. ex quo argumentatur à
4 communiter accidētibus, l. j. C. de arbitr. Nam † secundū Paul. contra clandestina matrimonia præsumitur. de clādesti. despon. per totum. & idem Ang. in consilio x. vbi
5 dicit quòd † matrimonium [b] coram duobus vel tribus te-
b stibus dicitur occultè contractum, cùm fieri consueuerit palam & in grandi multitudine. Idem dicit in doctoratu, & militia, & omnibus actibus triumphantibus: quia nisi triumphaliter facta sint, licet pluribus pateant, tamen nō sunt actus manifesti, sed occulti. l. vnica, coniuncta glo. sua. C. de quæst. lib. xij. hinc est quod dicit gl. in l. fi. C. de emācipa. libe. in verbo, Rapismata. quòd in sponsalibus
6 † mulierum adsistentes, & illic præsentes, solēt se pugnis inuicem percutere, & verberare, & ab illa pulsatione se substrahūt, & rapiunt quàm citiùs possunt quod vocatur iniuriosa rapismata, quæ fit, secundum Ange. ibi, ad ostēdēdum lætitiam, & bene seruatur hic in Francia. Et ideò dicit gl. in l. ij. quam ibi Bal. & doct. faciunt celebrem. ff.
7 de adopt. quòd † sponsus primò, deinde sponsa interrogari, & iurare debent. Et hoc, quia vir est dignior, sed non est vis secundum Bal. quis primò interrogetur: quia non est ordo substantialis: sed hoc fuit in aliquibus partibus introductum propter verecundiam mulierum. & idem dicit Ang. Aret. in §. j. Insti. de adopt. & statim post
8 † sponsalia non debet marito tradi, sed expectari ad minus per duos menses, & ratio est, ne vilem habeat maritus datam, quam suspirauerit spōsus dilatam, vt dicit tex. in c. institutum. in prin. xxvij. quæstio. ij. vel secundum glo. ibi gratior est fructus, quem spes producit in æuum. & idem Ludo. de Roma. in singu. xxxiij. Sed cùm ista nō interuenerint in huiusmodi prætenso matrimonio, sequitur quòd non potest dici matrimonium, quod caret verbis & consensu ac præcedentibus solennitatibus præ-
9 ambulis: secūdum † Innocē. in d. capitu. tuæ. verba sunt de substantia matrimonij, quo ad ecclesiam militantem:

& ideò statuit ecclesia, secundum eum, ne tantùm sacramentum esset incertum: aliàs sequi posset absurdũ, quòd si vir videns mulierem, consentiat in eam in corde suo, & idem faceret mulier: quòd inter eos esset matrimoniũ. quod non. Et ipsum sequitur Ioan. Fab. institut. de patria potesta. §. nuptiæ. & idem ibi Ang. Aret. facit quod dicit Bart. in l. j. ff. de magist. conue. quod vbi causa est
10 † tardua, tunc requiruntur verba: sed causa matrimonialis est huiusmodi, vt tenet gl. reputata sing. in c. mulieri, de iureiur. Et Hostien. in c. accedentibus. de excess. prælato. & Anto. Corse. in suo sing. matrimonium. in iij. & infrà
11 dicam. Cùm † ergo non interuenerint in casu præsenti verba ad contrahendum huiusmodi matrimonium, copula nihil facit, l. nuptias non concubitus. & ibi Bar. ff. de re iu. Et ideò dicit gl. in §. sed hæc solennia. Instit. de verb.
12 oblig. quòd quando cõficitur † stipulatio, debent interuenire verba apta & congrua ad illum actum. vnde non sufficit dicere, Promittis mihi decem: & quis respondeat, bene, non valet. Et idem tenet Bal. in consilio xxvij. cum sequen. & cõsi. ccccxcv. lib. j. vbi dicit istud esse de iure canonico, à quo non est in causa matrimoniali disceden dum. & idem tenet in l. ad recognoscendum. C. de ingenuis manumiss. & Alex. in consi. cxliij. lib. ij. quia ipsa actrix ita fatetur quòd non potest dici matrimonium inter eos fuisse contractũ, per iura suprà alleg. & tenet Pau. de Cast. in cõs. i. in princip. vol. ij. quia secundum ipsum contrahere vel non cõtrahere, est facti, & in facto consistit, l. cõsilio. §. fi. ff. de curato. furio. Ideò probari debet quod probatũ non videtur. Nec obstat depositio Vrsũ-
13 næ tunc ancillæ actricis. Tum quia est † vnica: & vox vnius, vox nullius. l. iurisiurandi. C. de testi. & c. licet. eo. ti. Tum quia est reprobata, ideò eius depositioni & dicto non est stãdum, c. licet dilectus. de testib. Nec pariter
14 depositiones aliorũ testium † dicentium se ab eodẽ reo audiuisse cõfiteri promisisse eidem actrici accipere eam in vxorẽ, & eam carnaliter postea cognouisse: quia dicti testes sint singulares, & nõ contestes. Ideò non probant, c. licet causam. ibi singulares. & ibi gl. Bal. Abb. & Felin. ver. not. vij. de probationi. & glo. in cap. quorundã, xxiij. dist. & ibi Cardi. Alex. c. cum dilectus. ad fi. de accu. & c. cùm dilecti. & cap. bonæ. in j. de electio. & l. ob carmen.
15 in fi. ff. de proba. Tum † quia est confessio extraiudicialis ad obligandum, quæ non valet, l. certum. §. si quis. ff.
16 de confes. & sunt reprobati: quia in † matrimonio contrahendo & dissoluendo requiritur quòd interueniãt testes circunspecti & omni exceptione maiores, vt in c. j. de consangui. & affinit. & tex. in c. insuper. ver. per testes fama & conuersatione præclaros, &c. qui ma. accu. poss. & Felin. in rubri. de sponsal. versi. iiij. in causa. & idem voluit lex ciuilis, in l. nullum. ff. de repu. vbi requirit adhiberi septẽ testes puberes. & glo. ibi sing. dicit, quòd debent esse rogati, & hoc voluit glo. iiij. q. iij. §. itẽ. ad fi. & in §. si debitum. & c. de his. & ibi Lud. Bolog. in primis interpret. iij. q. ix. & Specu. in tit. de testi. §. j. ver. item quòd nõ fuit in tertio casu fallen. & singul. Barb. in cõsi. xlv. lib. j. & tex. in c. nostrates. xxx. q. v. in ver. ciuitatis. & per illum
17 tex. ita tenet Lud. de Rom. in sing. dccxij. sed de iure † canonico tam ad coniungendum matrimonium, quàm etiam ad disiungendum sufficiunt duo testes masculi, vel etiam fœminæ. c. super eo. de testib. &c. Et an per instrumentum ꝓbetur matrimoniũ quòd fuerit, vel nõ fuerit, vel etiã ad repetitionẽ dotis, vide Bal. in auth. si quis in aliquo documento. C. de edend. & in l. ab executione. C. quorum appellatio. nõ reci. & in rub. de priuilegiis doti. & Lud. de Rom. in sing. ccccxlviij. incip. nũquid per instrumẽtũ. & ibi Baptist. in addit. & per Canonistas in c. illud. de præsum. ¶ In contrariũ videtur ꝙ malè fuit iu-
18 dicatũ. Et primò: quia esto † ꝙ non probentur verba ad sponsalia & matrimonium contrahẽdũ inter eos habita, quod sic vt infrà clarè demonstrabo, quæ nõ sunt de necessitate requisita. tex. est formalis in d. c. cùm apud. vbi dicitur ꝙ solus cõsensus ad cõtrahẽdum matrimonium sufficit: ex quo sequitur ꝙ nõ requiruntur verba consen-
19 sum partium exprimentia. Nam de natura verbi, † Sufficit, est quod importet illud quod de necessitate requiritur ad conficiendũ actũ. hoc decidit glo. in c. statutum in prin. in verb. sufficit. de rescrip. lib. vj. quam reputat sing. Abb. Sicu. in ca. j. de postu. prælat. Anto. Corse. in sing. in litera, Sufficit. Et hoc voluit idem Abb. in d. c. cùm apud.
20 & Host. in d. c. tuę. vbi dicit, quod verba nõ sunt de substãtia matrimonij, etiã quo ad ecclesiã militantẽ, sed satis est qualitercũque appareat de cõsensu. & Io. And. ibi dicit, ꝙ aut pręcessit tractatus de matrimonio contrahẽdo, & nõ requiruntur verba, aliàs sunt necessaria. Et pro dicto suo alleg. gl. celebrẽ in c. fi. in glo. vlti. de coniug. seruo. & ibi idem tenuit Vincen. & idem tenet Io. Andr. c. ex literis. in j. de spon. & Host. in c. ex parte. eo. tit. & Archid. in c. si rector. xliij. distin. Anto. de Butr. in d. c. tuæ. quẽ ibi sequitur Imo. in repe. sua sing. qui respondet ad omnia argu. s. dicta. & alia, quæ possunt fieri. Et pro hoc adducit tex. in d. c. fi. de coniug. seruo. ibi: nec facto, nec verbo cõsentit in eundem. & sic videtur sufficere ꝙ solo cõsensu cõsenserit. §. Nuptias. & ibi Iac. de Bellou. in authen. de nup. colla. iiij. & in authen. maximis. ibi reliqui omnes solo affectu. & ibi Bald. & sequaces. C. de nup. & in authen. vnde sumitur, vt liceat matri & auiæ. §. quia vero. Sed hic apparet de tract. matrimonij inter actricem & reũ: vt patet per confessionẽ rei, qui confessus est, ꝙ ipsa actrix locuta fuit eidẽ de matrimonio inter ipsos cõtrahendo. Et hoc etiã probatur per Petrũ la Maille, ab vtraque parte ꝓductum, & etiam per dictam Vrsinam Bernarde, qui deponunt quòd ipse reus dixit eidem actrici, quare steterat absque contrahendo matrimonium à tempore decessus mariti sui: sibi dicendo quòd mirabatur ex eo quòd non se maritabant, & quòd oportebat vt se maritaret. Cui actrix respondit, quòd apost. non fuerat in loco de Censero, quòd parentes miserant eam quæsitum pro ipsa maritanda: & reus tunc replicuit quòd credebat eam non recessuram à dicto loco sacri Cæsaris quin foret vxorata, vt deponit dictus Petrus, & ipsa Vrsina dixit, quod bis locutus fuit actrici de matrimonio inter ipsos contrahendo: & in secunda vice reus sibi dixit, ꝙ illam acciperet, si ipsa vellet: modò istis verbis prolatis, & dictis inter ipsos actricem & reum in præsentia dictorum testiũ: sequuta fuit copula carnalis inter ipsos, & a-
21 lia, de quibus inferius dicetur: & sic apparet † de cõsensu matrimonij, quod sufficit etiã per signa, secundũ gl. quã approbant Host. & Abb. in d. c. cùm apud. vbi Abb. refert Moder. communiter sentire cum Host. & illam dicit semper, tanquam veriorem, tenuisse. & idẽ dicit in consi. xlviij. ver. Et facit quod no. lib. j. per not. in d. c. tuæ. & c. cùm apud. & similis est gl. in c. si inter virũ. de spon. vbi idẽ tenet in fi. Et pulchrè Alex. in l. de pupillo. §. meminisse. in fi. ff. de noui oper. nun. vbi dicit istã opi. esse magis verã. & in cõs. cxlvj. versiculo. præterea per testes. in fin. vol. v. & tenet Io. Fab. & Ang. Are. in d. §. nuptiæ. & Ias. in addi. ad Christ. Porcũ. & singulariter Io. Lupi. in tract. de mat. & legit. quæ ætas requiritur ad mat. & Beatus Ant. Archiepiscopus Florẽti. in trac. de spõsa. vbi di-
22 cit, ꝙ licet † sponsalia nõ possint cõtrahi ex altera parte tãtùm, vt si quis capiat manũ mulieris, & dicat ei, Do tibi fidẽ de accipiẽdo te in vxorẽ, & illa nihil respõdeat, nec aliquo modo se ostẽdat acceptare, nõ sunt spõsalia. Ille tamen, qui taliter dedit fidẽ, tenetur eã ducere, si illa voluerit: sin noluerit, nõ est cõpellẽda. Et hoc verũ, nisi ostenderit alio modo mulierem illud acceptare. Vnde secũdũ eum, si ante fidẽ sic datã tractabatur de spõsalibus seu matrimonio inter eos: & ipsa requisita spõte manum dederit

dederit ad fidem recipiendam, erunt tunc sponsalia contracta: vt infrà dicam, quæ omnia hic interuenerunt. igitur, &c. Et idem tenet, sing. gl. Zeuzi. in extraua. Io. xxij. execrabilis. in ver. verbaliter. tit. de præben. & Plenissimè Andræas Barba. in consi. vj. lib. j. dicens hoc probari per tex. in d. ca. tuæ. ibi enim consultatio fuit facta in genere, & Papa respondẽdo probat verba non esse de substantia: adducendo exemplum in muto. si enim quo ad validitatem matrimonij voluisset æquiparare mutum, & loqui valentem, ineptè adduxisset exemplum de muto. Et in hoc vide Philip. Decium in cõsilio cxij. in principio, vbi idem tenet quod verba sunt de substantia, per c. licet. & ibi Abb. de spon. duorum. Et licet postmodum dixerit verba esse necessaria, habuit respectum: quia communiter loqui volentes exprimunt consensum per ver-
23 ba. Et ad hoc adduxit simile de legato † & fideicommisso, quæ possunt relinqui nutu, etiam à valentibus loqui: vt probant iura s. allegata, per glo. in d. c. tuæ. Item non
24 refert † quid ex æquipollentibus fiat: vt cap. licet ex quadam. de testib. Et istud probat Barbatia ratione inconuincibili, hoc modo, videlicet, matrimonium est de iure diuino, c. vno. de voto. libro vj. Sed de iure diuino non distinguitur inter mutum & loqui valentẽ. Nam certum est, quod mutus potest cõtrahere matrimonium sine verbis, d. c. tuæ. dummodo exprimat cõsensum suum signis, vt habetur in d. c. cum apud. vbi Papa respondit non statuendo de nouo, sed secundum ius antiquum. Ergo fortiùs poterit hoc valens loqui: quia cùm sit meliùs sensatus, meliùs poterit sensum suum ostendere signis, authẽ. multo magis. C. de sacrosanctis ecclesiis. Item, si ponderentur iura loquentia in hac materia, non reperietur textus, qui præcisè verba requirat. Res est clara. Quibus nõ obstat dictum c. tuæ. quia ibi Papa respondet ad consultationem, sic & non posuit ius de nouo: vt not. glo. in ca. consultationi. de tempor. ordin. Et per hoc tollitur motiuum Innoc. dicentis quod ecclesia hoc statuit: nam istud statutum nullibi habetur, secũdum Barba. Ad idem facit c. ex parte. de restit. spolia. Et hanc opinionem sentit gl. elegans in c. sufficiat. xxvij. quæstione ij. vbi gl. exponit text. illum, dum dicit quo ad ecclesiam, id est, quo ad probationem. probatio verò consensus non restringitur ad verba, l. nutu. ff. de lega. iij. Et hæ fuerunt rationes domini Abb. Sicu. in d. c. tuæ. qui per tex. in d. c. sufficiat. dicit in capi. cùm locum. de sponsal. in secũdo nota. quòd ad substantiam vinculi matrimonialis aliæ solennitates non requiruntur, præter consensum. & idem in d. c. ex literis. de sponsa. & idem tenet Felin. in capit. j. versicu. nota septimo, de sponsali. & singulariter Ludouic. Bolog. in suis primis interpretationibus. in dicto ca.
25 sufficiat. quia verba requiruntur † ad probationem matrimonij, non autẽ quo ad essentiam, vel substantiam eius, cùm cõsensus alio modo quàm verbis possit probari: vt dictum est. Quod autẽ matrimonium debeat plenè probari, vbi probari debet, vide per glo. & doctores, insuper Ludoui. Bolog. in l. j. §. si ea. ff. de ventre in possess. mitten. Et idem Ludo. Bologn. in d. l. cùm notissimi. eodem libro interpret. & dominus Zabar. in consil. xiiij. & Ioan. Calderin. in consil. v. de sponsali. in fin. vbi dicit
26 quod † quando præcessit tractatus de matrimonio contrahendo, sufficit probare consensum signo vel nutu, sine aliqua expressione verborum. alleg. Gasparem, Caler. genitorem suum ita tenere, in dicto cap. si inter. qui alleg. glo. in dicto cap. fin. de coniugio seruo. aliàs secundum ipsum, vbi tractatus non præcessit, est vera opinio Innocen. & sequacium s. allegatorum. & tenet singulariter Lap. in allega. lvij. & illustris doct. Fran. de Aret. in consilio xiij. in primo dubio. vbi hoc probat mirabiliter, amplè. & dicit hanc communiorem esse & veram opinionem. Et primo dicit, quod summus Pontifex in ca.
27 cùm apud. in versi. à quo, dicit † quod multi admittuntur ad contrahendum matrimonium: quia edictum de contrahendo matrimonium est prohibitorium, vt quilibet censeatur permissus, qui non est prohibitus: quasi ex virtute regulæ generalis, & non alicuius particularis rationis: sed istud conceditur muto. hoc est falsum, si regulariter in matrimonio requirerẽtur verba: vt l. j. §. si quis ita. & ibi no. ff. de verborum oblig. tunc enim non admitteretur mutus ex generali permissione, sed ex particulari ratione facta de ipso, contra regulas iuris communis.
28 Ergo datur intelligi † manifestè, quòd in matrimonio non requiruntur verba: & hoc est quod verè dicit text. in d. capi. cùm apud. in vers. sequenti. in matrimonio sufficit solus consensus, &c. quæ verba non restringuntur ad mutum: licet quæstio ibi de muto proponatur: vt s. dictũ est. Secundò, probat per text. in c. j. in fi. de spon. duo. & quòd ibi no. vbi Augusti. dicit, quòd matrimonium probatur per verba de præsenti, licet non fuerit stricta manus, ex quo datur intelligi quod actus stringẽdi manum potest significare consensum in matrimonio: ergo admittitur alia probatio, quam probatio per verba. Sicut
29 † enim gestatio anuli inducit præsumptionem pro matrimonio, vt c. illud. & ibi not. de præsumptionibus. Et qua ratione admittitur factũ pro probatione imperfecta: eadem ratione admittitur pro probatione perfecta, vbi ex facto resultat præsumptio plenè probans. Præterea,
30 & tertiò si matrimonium fuerit † à principio per verba contractum, licet nulliter, puta quia defecit cõsensus alterius coniugum ignorantis conditionem alterius: tale matrimonium ratificatur ex nouo consensu, non solùm interueniente verbo, sed etiam facto. ita probat tex. in c. proposuit. & in c. final. de coniugio seruorum. & dicitur tale matrimonium consistere ex nouo consensu, non aliquo modo ex veteri, vt communiter tradunt doctores reprehendendo Inno. in cap. j. de eo qui duxit in matrimoniũ quam polluit. Cùm igitur prior cõsensus, habeatur pro nullo, & solum attẽdatur nouus cõsensus, videtur quòd verba prius prolata nõ sunt illa, quæ inducãt, quòd matrimonium sequẽs possit cõtrahi sine verbis: vt dicit glo. in dicto cap. finali. & cõmuniter doctores. Sed istud fit ex natura cõtractus matrimonij, qui potest cõtrahi sine verbis à principio. qđ probat ipse de Are. quia in primo matrimonio verba interuenerũt sine cõsensu. sequitur quòd deficit solẽnitas substãtialis cõsensus, solẽnitas
31 verborum fuit nulla, & nulliter adhibita ex defectu alterius solẽnitatis requisitæ: sed regula est, quòd † quãdo actus est nullus ex omissione alicuius solennitatis, licet aliqua fuerit seruata, etiam solennitas seruata est repetenda, ad hoc vt actus de nouo fieri possit, vt declarat Ioã. Andræas in additio. Specula in titulo, de locat. §. sequitur. versic. porrò. Et bene facit tex. in capi. auditis. cum ibi notatis. de electionibus. Ergo si verba requirerentur ad contrahendum matrimonium pro solennitate, videtur quòd verba prius expressa nulliter nõ sufficerẽt, &c. vt ibi per eũ: & idẽ tenet Card. Alex. in c. sicut viri. xl. dist. & latius in d. c. sit rector. xlij. dist. & Ang. de Clauasio in sua summa, in litera, matrimoniũ secũdo. §. iiij. vbi dicit Theologos in quarto, distin. xxvij. ita communiter tenere. Et idem Ioannes de Imol. in dicta l. prima. §. si quis ita. & ibi Baldus. in nouel. & Barbaria, versiculo. dicit Imo. ff. de verborum obligatio. vbi dicit ita communiter fieri. & Angelus in cõsilio trigesimonono. in principio, per text. in authentic. de trien. & semi. §. in illo versiculo. sed nec vsque. vbi sufficit indubitatus consortum affectus. & ita dicit esse de iure Canonico per dictũ capi. sufficiat. & cap. tuæ. nec secundum eum valeret consuetudo super hoc contraria: quia in matrimonio contrahẽ-
32 do † circa substantiam non attenditur consuetudo locorum, sed solum circa accidẽtalia: vt in capitu. j. de spon-

ſalib.& ibi Ioan.Andræas,& Abb.& Feli.& dixi in §.
33 iiij. de conſuetudi. matrimo. Cùm † ergo hoc teneant gloſſ.Hoſtien. Archidiacon. vterque Calderin. Ioannes And.Lapus, Antonius de Butrio, Ang. Imo. Abbas,Felinus & Franciſcus de Aretio, & Cardinalis Alexan.& Andræas Barbat. in dict. conſil.vj.& in conſil.xxvj. volum. iiij. & communiter Moderniores ſequuntur, ſecundum iſtam partem erit iudicandum.l. j.ff. de officio quæſto. in verſi. crebrior apud veteres opinio.& l.j.ff.de Senatorib.& ca.cùm in canonicis.
34 decimanona diſtinctione. Et † illi opinioni eſt ſtandũ, quæ mouetur melioribus rationibus, & ſubtilioribus motiuis. cap.capellanus.de ferriis.ſed iſta opinio adiuuatur melioribus & ſubtilioribus rationibus,& motiuis:vt ſ.dictum eſt, maximè quæ fauet matrimonio: vt infrà plenè dicam. Item facit, vt dicit Ioan. Andr. qui voluit, quòd ſi precederet tractatus, & verba de matrimonio contrahendo,tunc ſufficit, quod cõſenſus declaretur ſignis, aut facto in valentibus loqui: quia in caſu noſtro præſenti ita formaliter accidit, vt
35 dictum eſt: quia plus † facto datur intelligi voluntas, quàm verb.not.gl.in l.de quibus, ff.de legib.l.reprehendẽda.C.de inſtitutionibus & ſubſtitutio. ſub cõditione factis. glo.in l. apud Celſum. in principio.ff. de doli exceptione.& viceſimaſecunda quæſt.quinta. ca.cauete.c.dilectus.de appellationibus. Circa quod aduertat dominus officialis Primatiæ iudex,ad quem: quia probatur per teſtes, & etiam per confeſsionem ipſius rei, qualiter reus venit ad cameram, & habuit verba de matrimonio cum dicta actrice, vt dicunt ſupradicti teſtes:& pariter ipſa cum eodem, vt ipſemet reus fatetur, & ſic præambulus tractatus matrimonij futuri habuit exordium & originẽ ab ipſo reo,& poſt dictum tractatũ,& verba de matrimonio contrahendo cognouit eã carnaliter,pluribus & diuerſis vicibus tã in loco de Saucero, quã hic Bituris. Ex iſtis patet, & clarũ eſt,quod fuit cõtractum & conſummatũ ma-
36 trimonium: vnde † contractus ſequens declaratur ex tractatu præambulo: vt plenè voluit Angel.in l.pacta nouiſsima.& ibi Iaſon.C.de pact.allegans ad hoc Innocentium in capit.innotuit.de arbitris. Idem voluit in l.ſi quis cùm aliter.ff.de verborum obligatione. & probatur per glo.in l.j.ff.de iudic.Nam per præfationes probatur intentio contrahentium.l. Titia.§.idem reſpondit.ff. de verborum obligationibus, & Angelus in l.finali.ff.de hæredibus inſtituendis. Alexander in conſilio ſeptimo. volumine ſecundo, Barbatia in capit. in præſentia. de probationibus, & Iaſon in l. cùm hi. in principio.ff. de tranſactionibus.vbi plenè. Et facit quod pulchrè volunt Bal. & Saly.in l.per retentionem.C.de vſuris.vbi dicunt,quod dicta in præ-
37 cedentibus, videntur † repetita in ſequentibus, etiam ſi ſequentia fiant ex interuallo,& præcedẽtia ſunt præparatoria ſequentium,vt volunt omnes Moderniores, inſuper Iaſon in dicta l. ſi quis cùm aliter. Cùm ergo in caſu noſtro illa verba ſic prolata fuerint præparatoria ad matrimonium ſequẽs, ſequitur quòd illa copula carnalis ſecuta inter ipſos, interuenit reſpectu tractatus præambuli matrimonij. Et ſic iſto caſu vendicat ſibi locum opinio Ioan.And,volẽtis debere declarari fuiſſe matrimonium, ſi interuenerit tractatus de matrimonio contrahendo: & ſic ceſſat omnis dubitatio. Et hoc tenet Alexan.in dicto conſilio cxlv. Et per conſequens ſumus in caſu capitis qui. & cap. ve-
38 niens.de ſpõſalibus.vbi licet † per carnalem copulam duntaxat non inducatur matrimonium: ſecus ſi præceſſerunt ſpõſalia de futuro: tunc enim oritur præſumptio iuris,& de iure,vt non poſsit probari cõtrarium, vt ibi habetur. Et ita dicendum eſt ſecundum doctores ſuprà allegatos,& Barbat. vbi ſ. quando præceſsit tractatus de contrahendo matrimonium, & mulier obtulit perſonam ſuam,& paſſa eſt ſe cognoſci intuitu matrimonij. Et ſic ſecundùm Barbatiam non interuenit mera copula carnalis, prout prætendit reus. Et tenet Alex.in conſil.cxlix.verſic. vel poſito.vol.v.per quod eſt dare reſponſum ad Achillem rei, quod licet ab initio ſine tractatu vel promiſsionibus reus cognouerit carnaliter actricem, tamẽ poſteà interuenit tractatus de contrahendo matrimonium, & copula ſubſecuta,vt ipſe reus fatetur, & etiam teſtes deponunt: vt ſuprà dictum eſt:quòd in idem reincidit, vt eſt tex. ad literam in dicto capitulo veniens. de ſponſalibus.
39 Nam in contractu † matrimonij licet mulier ab initio non conſenſerit,ſed elapſis aliquibus diebus cõſenſerit viro,quod matrimonium dicitur cõtractum, quia partes poſſunt conſentire diuerſo tempore ſecundum Hoſtienſem, Ioannem Andr.& doctores in cap. dilectus.& capit. ex literis.in ij.de ſponſalibus. & Abba. Sicu.in capitu. cùm inter canonicos. verſiculo, & faciunt, prædicta.de electionibus. quia ſi is, qui primo conſenſerit,perduret in ſuo conſenſu, non habet officere, quòd alterius conſenſus diuerſo tempore interueniat. Nam dicitur conſentire,id eſt, ſimul ſentire, quia perſeuerãdo in primo conſenſu videtur conſentire tempore conſenſus ab alia parte præſtiti: vt ibi per Abbat. Et ſic clarè dicta teſtium conueniunt, & concordant cum dicto & allegatione partium. quod fieri debet.inquantum poteſt, ſecundum Paulum de Caſtro,in conſilio viceſimoſexto.verſicu. nec obſtat. volumine primo. Prætereà facit tex.aureus in hac materia,ſecundum communẽ lecturam,& veram,in cap. tua nos.de ſponſal.vbi eſt caſus, quod ſi alter contra-
40 hentium vtitur † verbis dubiis animo decipiendi, & poſtmodum cognoſcit mulierem carnaliter,quòd iudicatur in fauorem matrimonij in foro iudiciali. Pro certo ille text.apponit gladium ad radicem huius proceſſus. Vnde poſito, quod illa verba prolata ab ipſo reo eidem actrici de matrimonio contrahendo,videlicet, oportet vos maritari, & miror quòd tandiu in viduitate permanſiſtis, & credo quòd ante quam diſcedatis à loco de Saucero, eritis maritata, eſſent dubia,ipſa actrice volente matrimonium contrahere, vt ipſe reus confeſſus eſt in iudicio: quæ poſteà obtulit ſuam perſonam intuitu matrimonij, nihilominus ſecuta copula carnali,poſito quod ipſe reus non habuerit animum contrahendi, ſed decipiendi ipſam actricem, eccleſia iudicat pro matrimonio.non enim de-
41 bet † quis ex ſuo dolo iuuari, vt cap.ex tenore literarum.& cap. ſedes. de reſcriptis. Et indubitanter tex. in dicto cap.tua nos. decidit iſtam quæſtionem in fa-
42 uorem matrimonij: quia quibuſcunque verbis † quis vtatur in cõtrahendo, quantumcunque adhibeat dolum, cenſetur matrimonium, ſecuta copula carnali. Et facit quod voluit Abb.Sic.& in cap.ex literis.eod. Vnde nos dicimus, quòd matrimonium componitur
43 † ex ſubſtantia & forma: vt voluit gloſ.in dicto capitulo tua. Subſtantia capitur pro conſenſu, & forma pro verbis,vel ſigno æquipollenti verbis, vt tenet ibi Abb.Sicu.ante finem,& Philippus Decius in conſilio clxiij.quod eſt ſingulare ad deciſionem huius quæſtionis, in qua ferè in ſimili conſuluit. Cùm ergo in præſenti caſu interuenerit conſenſus,& verba,& etiam ſigna iudicantia conſenſum: ergo ſequitur quòd cenſetur matrimonium verum, & canonicum in foro iudiciali,& ſic ſcripta eſt iſta quæſtio, per dictum capitu.tua. & iura ſuprà allega. Ita ſingulariter conſuluit Marianus Sozinus in cõſilio viceſimooctauo per tex. in illo capitu.tua nos.& quanuis, ſecundùm eum, ille

text.

text.dicat,fortè tamen non ponitur dubitatiuè,sed assertiuè,secundum Innocentium,Io.Andræ. Godfr. Antonium,& Abba.Sicut ibi est ergo secundum Sozi.communis opinio,quòd prædictum matrimonium tenet sine dubitatione,quo ad forum contentiosum.Nec mirum:quia
44 ecclesia quo ad dictum †forum non iudicat de occultis, sed illa diuino relinquit iudicio.xxxij. distinctio. erubescant. Quinimò si protestatus fuisset coram aliquibus, si contingeret se contrahere per verba de presenti cum aliqua,quòd intentio sua erat nõ cõtrahere, quòd si postea contrahat,non repetita dicta protestatione, valet matrimonium: vt tenet gloss. j. Quam sequuntur doctores ibi in dicto capitulo,tua nos.& Paulus de Castr.in consilio quadragesimoquinto,volumine primo, & idem Frãcisc. de Aret.in cõsilio cẽtesimo quadragesimosecundo, versicu.tertia conclusio est ista,&c.vbi dicit, quòd si prote-
45 statio fuerit † facta per sponsum de futuro, quòd si cognoscat carnaliter sponsam, non intẽdit cum ea contrahere matrimonium,quòd talis protestatio inducit ad delinquendum, & ad coitum fornicarium. vnde si sponsa consentiat,nihil releuat.alleg.Ang.de Butr. & alios in dicto capitulo.tua.& c.is qui.de spon.& Ioan.Andr.in dicto capitulo veniens.in secundo. de sponsa. nisi se inuicem quittassent,secundũ eum.per quod soluitur id,quod nititur allegare reus, quod promisit si actricem impraegnaret, &c. vt infrà dicam. Et ità in terminis huius processus consuluit Barbatia in dicto consilio sexto,vbi cõsuluit pro quadam domina,qua existente in lecto, venit quidã nobilis cũ seruitoribus, & se posuit in lecto cũ eadẽ,& vna ancillarũ eius ei dixit: Prouideatis vobis, quia iste est vnus ribaldus. tunc domina dixit hæc verba ancillæ: Sicut ipse hîc iacet, siue sit Rex, siue Imperator, siue liber, siue Comes,nõ debet habere facultatem meæ personæ, nisi quantum est honoris & probitatis. Quo per ipsum nobilem audito,direxit verba ad ancillam,dicens: Credis quòd sim ita fatuus, quòd petam res nõ honestas à domina tua? qui post prædicta verba pernoctauit, & cognouit ipsam dominam carnaliter.concludit quòd est verum matrimonium:vt ibi eleganter per ipsum: quia dicta verba denotant consensum matrimonij. Sed in præsenti casu fuit tractatus de contrahendo matrimonium ex parte vtriusque,vt dictum est. Et pro hoc facit, quod habetur in d.l.in concubinatu.de concu. vbi præsumitur
46 ꝙ † mulier sit vxor potius,quàm concubina. & gloss. in verb. habere dicit, quod præsumitur eo ipso, quod non probatur contrarium.& idem Cardin.Alexan.in c. diaconus.xxvij. distinctione. per quod est dare responsum ad id,quod in prima parte dictum est,quod iure canonico requiritur solennitas,&c.quia solus consensus sufficit qualitercunque declaratus. & ideò oportet dare expressam dispositionem iuris canonici, quòd ista nõ sit vxor. Et allegatur ad hoc,secundum Barbatiam, in dicto consilio vj.gloss.in d.l.in concubinatu.& text. & glo. in d.c. aliter.Tum quia d.c.aliter.loquit̃ de matrimonio solenniter & publicè cõtracto in facie ecclesiæ.sed hîc est ma-
47 trimonium † clandestinum,non celebratum in facie,ecclesiæ, secũdũ d.cap.aliter.& cap.cum inhibitio.de clãdest.despon.Facit quod voluit Bart. in l.ij. C. de his qui ex plu.ratio.libro decimo.& isto casu clandestinitas non maculat neq; vitiat matrimoniũ,cap.ij. de clandesti. desponsa.& Ioan.& Lupi.de Hispania in tracta. de matrimonio.tit.quod dicatur matrimonium clãdestinum. qui alleg.Hosti.in summa de clandesti.despon.§. quot modis.& idem tenet Francisc.de Aret.consi.xiij.versicu.venio ad quintum. Per quæ apparet manifestè quod ipse reus & actrix animo contrahendi matrimonium ad inuicem copulauerunt.Ex eo etiam,quia non est verisimile quod rem ita turpem actrix præfata fecisset. ibi, & Bituris præsente ancilla, in eadem camera existente, & audiẽte ipsos commisceri, vt reus ipse fatetur, & ancilla testificatur, & aliis rei seruitoribus ita intelligentibus, qui reo deferebant existenti in lecto cum actrice albam camisiam:quia huiusmodi actus venerei consueuerunt fieri clàm & occultè, maximè cũ domina nobili, & superba,& de genere nata, & honestè viuente. Facit quod habetur in l.j.C.de collusio.detegen.& in l. capite quinto. ff.de adulter.& in ca. literis.de præsumptio. Vnde illud
48 non † est verisimile, est quædam falsitatis imago: vt dicit Bal.in l.j.C.de seruis fugitiuis.vbi alleg. Auerroin. & idem voluit Bal.in rubr.de proba.C. & in tractatu schismatis,quem posuit in rubr.C.si quis aliquem testa.prohib.& ideò dicit in d.l.j.de seruis fugit.quòd de facto fuit
49 cassata quedam inquisitio,in qua †dicebatur,ꝙ famulus mandauerat domino facere maleficium: quia tanquam continens rem non verisimilẽ,non debuit admitti.Facit cap.super hoc.de renũtiatione,& l.non est verisimile.ff. quod metus causa.& idem dicit Barbatia,consi.vij.lib.ij. Et domini de Rota in decisio. xxiij. tit. de testibus. vbi
50 dicunt, quòd † articuli loquentes de aliqua materia, de qua nõ est verisimile, nõ admittuntur. Ex quo enim reus ipse post dictum tractatum,& verba de contrahẽdo matrimonium præambula,cognouit carnaliter actricem intellexit pro copula maritali, & intuitu matrimonij inter
51 eos ineundi. Nam voces sunt † signa earum,quæ sunt in anima passionum notæ: vt dicit philosophus in j. περὶ ἑρμηνείας,& l.Labeo. §. idem Tubero. §.de supellect.legat.Nec obstat,quòd quispiam dicere posset, quò si fuissent decem viri præsentes, qui dixissent actrici prædicta verba,quæ reus idem dixi,& econtrà actrix eisdem similiter loquuta fuisset de contrahendo matrimonium, & cũ ipsa actrice, sequeretur quòd omnes illi decem fuissent mariti sui:quia,secundum Barbat.in dicto consilio vj.in
52 fin.hoc non obstat,quoniam scriptum est, † quòd matrimonium est maris & fœminæ coniunctio, vt institutio.de patria potestate.in prin.& l.j.de ritu.nupt.& l.aduersus. C. de crimine expillatæ hæredita. & xxvij. quæstione prima.§.j.& ideò dicitur maris & fœminæ in sin-
53 gulari,& nõ marium & fœminarum in plurali:quia †vnus masculus plures fœminas,nec ecõtrà, ducere debet. cap.gaudemus.§.quia verò.de diuortiis.modò ita dicendum est in casu nostro, quòd primus, qui habuisset rem cum eadem fuisset maritus: cæteri verò fecissent adulterium,& non fuissent mariti: & per consequens non obstat obiectio. ex quo enim illa verba fuerunt apta ad matrimonium de futuro,quòd transiuerint in verum matrimonium per copulam carnalem incontinenti subsequu-
54 tam. Quinimò videntur interuenisse † verba & sponsalia de præsenti,dicendo: Volo te habere in vxorem: vel placet mihi te habere in vxorem, vt deponit dicta Vrsina:quia talia verba sapiunt cõsensum de præsenti:vt voluit Hostien. in dicto capitulo, ex parte. sed secundum Ioannem Andræam in dicto capitulo,ex literis.versiculo,Petrus desa.&c.solum sapiunt sponsalia de futuro.& idem Alexander in consilio centesimo quinquagesimo
55 tertio.in principio,vbi dicit, quòd † hæc verba:Accipiã te in vxorem,si vis mihi consentire, sapiunt sponsalia de futuro,& non de præsenti:per cap.iurauit.de proba. Cũ aliis similibus per eum allegatis,& idem versiculo, neq; etiam dici potest.in fine, cum sequenti versiculo, volumine quinto.Sed post dictum tractatum & dicta sponsalia præambula,cognouit eam carnaliter,igitur.Præterea
56 licet prædicta solũm †sufficerent ad ipsum reum ad accipiendum actricem in vxorem, absque alia ampliori & pinguiori probatione facienda,cõdemnandum: & præfati iudices non aduertentes ad prædicta, nec ad probationes alias ipsius actricis,de quibus statim dicetur, proferendo talem sententiam iniquam, murmurantes iniustè fecerunt multos contra actricem de incontinentia. Et si

57 Et si aduertissent,& oculos aperuisset, sublatum†fuisset scandalum, quod inde posset sequi, quod omnibus modis est euitandum,nihil.de præscrip.quia periculum animarum euitari debet, ad quem finem tendit omnis canonum dispositio: vt dicit gl.quæ reputatur singul.in c.cùm contingat.de iureiurádo.vt tex.in cap. vt animarum periculis.de constitutio.libro sexto.quia, secundum Imolam. in dicto cap.tuæ. in matrimonio sacratisimo periculosum est præcipitare sententiam.Vnde præfata actrix etiam secundo probauit per dictam Vrsinam promissionem aliam ei per reum factam etiam per verba de præsenti accipiendo illam in vxorem,& sponsam suam,cum iureiurando,& dando corpus & animam diabolo,vt patet per depositionem ipsius Vrsinæ. Cuius testimonium in causa matrimoniali est validum: dicto capitulo,super
58 eo.vt dixi suprà pro parte contraria: quia †mulier regulariter admittitur in testē.ff.de testib.l.ex eo.Ergo sequitur, quod testificari potest mulier in causa matrimonij,
59 quia cum edictum de†testibus, sit prohibitorium certarum personarum,censetur esse permissorium omnium aliarum:vt voluit gl.in capitulo, insinuante.& in capitulo cùm R. canonicus. de officio delegati. & in capitulo primo, de testibus. & quod voluit glos. in simili in l.qui accusare.ff.de accusationibus, in quibus quilibet admittitur, & per consequens cùm mulier non reperiatur expressè prohibita, censetur permissum ei testificari in causa matrimoniali. & istud expresè voluit Hostien. in dicto capitul.super eo.quem ibi omnes sequuntur. Quinimò plus probatur in dicto capitu. super eo. in secundo responso. & quod voluit ibi Abbas Sicul. & Ludouicus Bologni.in primis interpretationibus, quòd vbicunque
60 †agitur ad impediendum matrimonium contrahendum, tunc vnus testis facit plenam probationem. facit c. præterea.in secun.& ibi Abbas Sicu.de sponsa. & tenet Specul.in titul.de test.§. restat. versicul.hoc fallit. vbi ponit
61 triginta casus,in quibus creditur testimonio †vnius,& in trigesimotertio ponit istum casum. & idem Antonius de Butrio in capitulo veniens. de testibus. & Roma. in suo singulari,incipiente. dictum vnius.& hoc quando allegatur impedimentum sanguinis, & naturæ, puta quod mulier sit in tertio gradu consanguinitatis, bene probatur etiam per matrem vel consanguineos, meliùs quàm per alios,vt dictis iurib.& plenè Felin.in capitulo, quoties.de testibus. Sed vbi allegatur impedimentum proue-
62 niens culpa ipsius mariti, quia cognouerat † anteà consanguineam suæ vxoris, & tunc requiritur quod tale impedimentum probetur per testes omni exceptione maiores,& non per domesticos.capitulo, in literis.de testibus.ita eleganter dicit Iason.in l.si quis ex argentariis §.
63 cogentur.de edendo.quia tolerabilius est†contra statuta hominum dimittere copulatos, quàm coniunctos legitimè contra statuta Domini separare. dicto capitulo, licet ex quadam. & isto respectu, secundùm eum, causa
64 †matrimonialis dicitur grauis & ardua, & etiam causa ciuilis magna æquiparatur criminali. capitul. primo. de restitutione spoliatorum. in sexto. & l. propter litem. §. primo.ff.de excusatione tutorum. Baldus.in l. parentes. C.de testibus. & Barbatia, in capitulo. testimonium. de testibus.& Hippolytus de Marsiliis,in singu.centesimonono.& idem Maria. Sozinus in dicto consilio decimoseptimo, versiculo. quinimò vult,&c. Et Alexander in consilio centesimo quinquagesimosecundo, versiculo, cōstat autem.volumine quinto.& gloss.in capitulo,mulieri.de iure iurando. Ergo multo fortius pro matrimo-
65 nio†valebit testimonium vnius,concurrentibus præsumptionibus fortissimis: vt in casu nostro concurrunt cum eodem teste cōfessio rei pluries geminata,quæ sunt probationes & præsumptiones vehementissimæ, à iure approbatæ & validæ, & per consequens poterit probari matrimonium ex istis, cum agatur de fauore ipsius matrimonij,vt teneat & validetur.ita tenet Alex.in dic.consil.cxlvj.versi.præterea,in causa.& versi.præterea,testes deponētes.& in consilio centesimoquadragesimonono. versiculo, nec obstat. & in consilio centesimoquinquagesimosexto.versiculo,nec prædictis.eodem libro quinto.& Barbatia,in dicto consilio sexto, in fine.versiculo, præterea,&c.Nec obstat,quòd sit obiectata,vt infrà dicam, respondendo obiectibus per reum contra illam & alios testes actricis datis: sed fortius volo demonstrare, quod vnus testis in hac matrimonij causa faciat plenam
66 fidem iunctis aliis præsumptionibus:quia†in causis breuioribus & summariis probatio per vnum testem idoneum, intelligitur plena probatio esse. & sic non est necessarium deueniri ad iuramentum : & similiter fama videtur habere vim plenæ probationis,l.vbi.C.de iure dotium.ita dicit Matthæus, Mat. in suo primo nota.dicens hanc regulam esse de mente Barto.in l.de minore.§.tormenta.ff. de quæstio. & Antonij de Butrio in capitulo, veniens. in primo, de testibus.& in capitulo primo.de appellatio. Sed causa matrimonialis est huiusmodi, in qua summariè & de plano,sine strepitu iudicij & figura, proceditur. clementi dispendiosam. & ibi glo.& doctores,de iudiciis,igitur,&c.Et idem secundum Mate.in se-
67 cundo nota.seruatur in iudiciis possessoriis, quòd †probatio per vnum testem vel famam videtur habere vim plenæ probationis. & hoc sentit Bartolus in l.prima.C. quorum bonorum.& in l.secunda.§.finali.C.vbi in rem actio.Et sic iis attentis videtur nō obstare gloss.in dicto capitulo mulieri.de iureiurando. & in l.tertia.ff. eodem titulo,& glos.in capitulo,tam literis.in versicu. probata. de testibus. quæ volunt quòd nō deferatur iuramentum
68 †suppletiuum. Nam contra glossam tenent ibi Ioannes Andræ.Philip.de Perusio. & Hostien. & in capitulo final.eodem titulo, quòd potest deferri iuramētum necessarium.& idem Archidia.in capitulo, viduas.in primo. xxvij.quæstione prima.qui allegat Hostien. ita tenere in summa.§.super quibus.&Azo.in summa,titulo de rebus creditis,& iureiurando.§. Item in causa monachationis. Sed Abbas Sicu.in dicto capitulo, mulieri.dicit hoc per tex.in capitulo final.eodem,fortè relinquendum discretioni iudicis,vt deferat,vel non deferat,consideratis omnibus qualitatibus causæ, & personarum. & Baldus in consilio cclxxxviij. & cōsilio sequenti.volumine secundo,& decisio Capellæ Tholos.quæstio.clxx. Sed vbi est
c plusquam semiplena probatio, quia habet duos testes,
69 quorum vnus †non est integer, tunc, secundum Abbat. debet deferri iuramentum actrici, & idem tenent Paul. de Cast. Alexand.& Iason. in dicta l.tertia. & omnes in l.admonēdi.eodem titulo.& in l.bonæ fidei.C.eo.idem est,quando habet bonum testē, & copula subsecuta fuit. Sed in casu præsenti, vltra probationem tractatus & copulæ secutę,quę est plena probatio,per quam solam debebat reus condemnari,habet actrix vnum testem de veritate,& plures testes de confesione rei, de qua infrà dicetur:quæ in hoc casu simul iunctæ faciunt plenam probationem,cùm testes sint integri, prout infrà demōstrabitur:aliàs posset,vbi non essent integri, deferri iuramētum suppletiuum,secundum omnes, quod hîc nō requiritur, attenta alia plena probatione. Vel possumus intelligere, quòd non deferatur iuramentum in causa matrimoniali suppletiuum,quando agitur de inualiditate alterius legitimi matrimonij. Ita tenet Alexand.in prælleg. consil.cliij.lib.quinto.& Bart.post Iacob. Butri.in dicta l.tertia.& Paul.de Castro,in dicto consilio quadragesimoquinto.in fine,volumine primo, prout hîc non agitur,&c. Tum etiam, & tertio probauit, quòd reus confessus est promisisse accipere actricem in vxorem, & posteà eam carnaliter cognouisset,vt cōstat per Stephanum Thomam

Thomam, Antonium Brisset, Ioannem Ferrand, Gilletum Poyrier, & Margaritam viduam defuncti Ioannis
d Roux, ac alios, testes actricis. Quæ confessio d pro † ma-
70 trimonio contrahendo valet: vt voluit glo. quam sequũtur ibi doct. insuper Abbas Sicul. in cap. super eo. de eo qui cognouit consanguineam. & doct. in cap. lator. de re iudicata, quia non vergit in periculum animæ, imò pro salute animæ: ideò valet vt voluit Felin. in d. rubrica de sponsa. versiculo vndecimo. Licet confessio facta, &c. Et facit tex. in capitulo, cõtinebatur. de despon. impub. & in
71 capit. si quis acceperit. xxxiij. quæstione j. vbi dicto † mariti asserentis matrimonium carnali copula consummatum, si cum eo concurrat aliqua præsumptio, statur: & ideò hic eius confessio conuenit, & concurrit cum confessione actricis, & dicto testium. vnde valet, vt capitulo primo, & ibi doctores de clandesti. desponsa. & capit. attestationes. de desponsa impube. & tenet Lud. de Rom. in consi. cccccvj. versi. quo ad secundam, &c. Nam, secũ-
72 dum Alex. in consi. clij. versi. non obstat, vol. v. talis † cõfessio facta etiam parte absente facit semiplenam probationem: & idem Alex. consilio clv. eodem libro. & Antonius de Butr. in c. si cautio. de fide instrumen. quia nõ ex toto fundat actrix intentionem suam ex confessionibus rei, sed ex aliis suprà dictis & infrà dicendis, quæ valet: vt pulchrè in terminis voluit Barbatia, in consi. x. & cõsi. xl. vol. iij. Pro quo adduxit gl. valde singularem in cap. duobus. de rescriptis. lib. vj. in versi. si non appareat. vbi ex vltima solutione dicit ibi Dominicus per illam glossam, nota limitationem ad id, quod dicitur in capit. j. de eo, qui mittitur in possessionem. lib. vj. Et in decis. capel. Tholos. quæst. ccccclxxiij. quæ idem tenet. & Felin. in capit. causam quæ. el primo, versiculo, fallit secundò multum singulariter. & c. de testibus. & gl. in pragmatica sanctione. tit. de pacific. posses. in verbo: triennio, versiculo, similiter licet confessio. & Felin. in cap. lator. de re iudicata. & Hippolytus de Marsiliis. in l. vnius. §. in eadem causa. ff. de quæstio. & Philippus Decius. in cap. dilecto. versi. ex prædictis. de appel. & Abb. Sicul. in cap. literis. versi. sed tenẽdo idem. de restitutione spoliatorum, quòd
73 † quando agitur de titulo beneficiali, confessio aduersarij non prodest agenti, sed habet probare titulum suũ beneficialem: quia istud est verum, quando ex toto vult actor inducere probationem tituli ex confessione aduersarij. Sed quando ex toto non habet probare titulum beneficij, ex illius aduersarij cõfessione, sed aliter, ipse probat titulum suum, cuius probatio efficitur dubia, propter probationem aduersarij, tunc confessio aduersarij detrahit suæ propriæ probationi, & confirmat probationem actoris, & sic prodest tunc confessio aduersarij ad titulũ ipsius actoris probandum. Quod dicit esse summe notãdum: & idem volũt domini de Rota in decisio. xliiij. tit. de testibus. in antiq. Modò in proposito probauit vltra tractatum & verba de matrimonio contrahendo & copulam carnalem, subsecutam promissionem & matrimonium per verba de præsenti, copula carnali iteratò consummatum: vt patet per dictam Vrsinam: aliàs donabat se diabolo hosti versuto, qui suo loco & tempore coram clementissimo iudice Deo immortali intentabit actionem ex illa promissione: vt dicit Barba. in terminis, in d. consi. xxvj. vol. iiij. Sed hoc secundum ipsum relinquendum est decisioni sacrosanctæ ecclesiæ, & posteà interuenit confessio pluries geminata ipsius rei, quæ probationem facit, etiã si sine causa fuerit facta postquam est geminata, vt volunt docto. in d. c. si cautio. insuper Feli. versi. fallit nonò, & versi. fallit vltimò. & tales confessiones habent vim confessionis iudicialis: per text. & gloss. Barb. & doct. in l. cùm scimus ad fi. de agri. & censi. lib. xj. & tenet Io. de Ana. in consi. lv. versi. hoc etiam probatur, &c. & facit text. in cap. & si Christus. de iureiurando.

vbi sermo duplicatus est magis deliberatus. Et sic validãt & confirmant, & simul iunguntur: plenè per ipsum Barba. in dictis consil. Et hoc per not. in cap. cùm dilectus. de succe. ab intesta. vt in illis locis, quòd licet illa glossa, & theorica Dominici loquatur in beneficio & sic in matrimonio spirituali, & non in matrimonio carnali:
74 quia idem est in matrimonio carnali, † cùm bona sit argumentatio de matrimonio spirituali ad carnale. capit. inter corporalia. de transla. præla. Ergo hac ratione videretur, quòd verba ad matrimonium carnale contrahendum sint necessaria, cùm matrimonium spirituale cõtrahatur per verba. cap. quia propter. de elec. Sed ad hoc re-
75 spõdẽt doctores in d. c. tuæ. quia licet † quo ad aliqua sit comparatio: non tamen quo ad omnia. Nam multæ sunt differentiæ inter matrimoniũ spirituale, & carnale, vt ibi per Ioan. And. & Ioã. de Imo. Igitur, &c. Præterea facit
76 quod voluit Bal. in d. l. j. de collu. detegen. vbi dicit † qđ si quis cõprehẽditur cũ aliqua, & affirmat se eã accepisse in vxorem, quod habetur pro veritate dictum suum. & dicit hoc voluisse gloss. sed non allegat, vbi sit. Sed gloss. de hoc est in l. penul. C. de fideiusso. quam gloss. idem Bal. reputat singularem, in d. l. j. C. de seruis fugit. & in l. vnica. C. de confess. & in cap. j. §. furtum. de pace iura. fir. & dixi in §. xvj. in gl. ij. in fin. de iurisdict. omnium iudicũ. lib. consuet. & ideò in d. l. j. de collus. deteg. dicit idẽ Bal. quòd illa gl. est vera, si qualitas personarum & alia indicia patiantur: aliàs secus. & ad hoc allegat illum textum. Et pro illo dicto allegat Barba. in d. consi. vj. gl. in capit. aliter. xxx. quæst. v. & idem Alex. cõsi. j. versi. & pro hoc. vol. iij. & ego allego l. viduæ. circa medium ibi. vt si pares sint genere ac moribus, &c. C. de nupt. Et ita fecit hic reus, qui cõfessus est, & declarauit eidem actrici, ꝙ si inueniretur per matrem eiusdem actricis, quòd sibi aperto ore diceret, quòd ipsa actrix erat eius vxor: & econtrà actrix diceret, quòd reus erat eius vir: prout pòst idẽ reus ita declarauit, vt deponit magister Stephanus Thomas. Per quæ apparet verba, Tu es vxor mea, & tu vir meus, quod est consensus de præsenti, quando incontinẽti per virum & fœminam proferuntur: vt tenet Anton. de But. quem sequuntur ibi docto. in d. c. si inter. de spon. & idẽ Alex. in consi. cliiij. versi. & posito, quòd tunc, &c. vol. v. Sed hîc etiam concurrunt qualitas & conditio personarum, vt matrimonium verisimiliter cõtraxerint, & etiam traditio vnius imaginis beatæ Mariæ virginis, quam reus dedit actrici. Item probauit, quòd ipsam actricem tenebat reus pro sua coniuge, & vxore, vt deponunt dicti la Maille, & Vrsina, qui dicunt quòd dictus reus post prædicta, quadam die dixit, loquendo eidem actrici, Oportet quòd Vrsina moretur hic nobiscum, & nos dabimus eius marito ducentas libras stanni, interrogando ipsam actricem nónne ita volebat. quæ respõdit, quòd sic: per quæ probatur matrimonium fuisse inter eos cõtractum. ca. illud. de præsum. Et bonus tex. in c. j. §. idem quoque. ibi: nisi per copulam subsecutam, vel aliquem modum alium, &c. de spon. lib. vj. vbi tex. æquiparat perfectionem & consummationem matrimonij per aliquem alium modum, sicut per copulam. & ibi gloss. exponit alium modum: vt quia simul cohabitauerũt, vel se coniuges nominabant. igitur, &c. Vlterius etiam probatum est per dictũ la Maille, quòd quando reus actricem voluit ducere ad vineas, ipsa actrix renueret ire, reus sibi dixit, Vos bene scitis illud quod ꝓmisi vobis, quibus auditis actrix ascẽdit equum retro ipsum reum. vnde per hoc videtur in j. consensu & promissionibus perseuerare, & de nouo facere, postquam interuenit, & fuit copula subsequuta. igi-
77 tur. Item fama videtur probare, † quòd communiter dicebatur in d. loco de Saucero, quòd dictus reus recesserat: vt non posset apprehendi, nec citari. igitur hoc in casu videtur sine dubio contraxisse matrimonium tot ad inuicem

inuicem concurrentibus. Probauit denique præfata actrix, quòd dictus reus agnouit promissionem, & copulam secutam in præsentia nuntij actricis deferentis nomine actricis literas missiuas, remonstratiuas promissionum matrimonialium. Et posito quòd nihil agnouisset, sed tacuisset, consentire, & approbare præsumitur: vt pulchrè voluit Alexand. in d.consi.cxlvj.
78 facit l.in adoptionibus.ff.de adopt. vbi†filius tacens, dum pater in adoptionem dat, præsumitur consentire. Facit l.sed & Iulia.§.quanquam.& bonus tex.in l.
79 filiusfamiliâs.ff.ad Macedon.vbi ad validandum†cõtractum gestum per filium, adeò vt infringi non possit exceptione Macedoniani, taciturnitas patris recipientis literas, præsumptionem consensus inducit: & idem Cæpola Veronensis in cautel. xxiiij. facit l. sed
80 quæ patris.ff.de spon.vbi filia †non contradicens patri in sponsalibus contrahendis, præsumitur consentire, & d.c.j.de despon. impuberum. lib.vj.& Abbas Sicul.in d.consil.xlviij.in primo dubio lib.j.& Cald. in consil.j.tit.de sponsa.vbi ponit de filia, quæ interrogata à patre volente eam maritare, dixit, Faciatis quicquid vultis. quòd per hoc consentire videtur.ca. honorantur.xxxij. quæstio.ij. & idem Bald. in consil. xxvij.lib.j.secus est in alio consanguineo contrahente pro aliqua muliere, secũdùm Baldum, in consil.xxviij. eodem libro.quia est opus quòd consentiat. Et ita tenet Barb. in d.consil.vj.ver.stat modò difficultas,&c.
81 Vnde†tot probationes & præsumptiones in simul cõiunctæ faciunt plenam probationem, & sufficiẽtem. Ita decidit gloss.in l.ij.§.primo.ff.de excusatio.tuto. quem Cald.ad hoc reputat singula. in rub.C.de proba.& in rub. eodẽ titul.in decretalib.& idẽ voluit gl. in cap.illud de præsumpt.& in cap.cùm Bertold.de re iudic. in cap. cum dilect de successione ab intesta.& in cap accedẽs.vt lite nõ contest. & in l.instrum.C.de prob.& in l.iij.§.eiusdẽ.ff.de testib.quæ omnes gl.vo
82 lunt ꝙ in materia probationũ, quę nõ prosunt†singula, multa iuuãt.& ideò dicit Bald.super rubr.de cõtrouersi. inuestit. quòd iudex ex diuersis animi moribus & variis suggestionibus partium, testium, & instrumentorum deuenit ad vnum finalem conceptum animi, non indigentem alio adminiculo: quandoque tamen indigentem alio adminiculo, videlicet, iuramento. & idem dixit in capitu. cùm causam. de proba. & probatur in capit. cùm ad sedem. de restitu. spoli. & plura pro hoc adducit iura Barba.in dic. consil.vj. & singul.in consil.xl.volum.iij.& in consil.xxvj.lib.iiij.
83 Quia † probationes non sunt angustandæ, sed potiùs ampliandæ.l.quoniam.ad finem. C.de hæretic. vt dicit Io.de Imola.in consi.xxxv.vol.vj. versic.ad secun-
84 dum videtur,&c. Nam † etiam in criminali ex pluribus cõiecturis & pręsumptionibus resultat plena probatio, licet debeant esse luce meridiana clariores, secundùm Ioann. de Ana. in consil.xlix. & ibi Ludoui. Bologn. in addit. quia illa dicitur euidens probatio,
85 †quæ resultat per coniecturas, vt dicit tex.in l.si quis locuples.ff.de manu. testament. & l.si creditor. C. de pign. actio. & in l.si tutor. C. de periculò tuto. & tenet Bart.in l.licet.ff.de lega.j. de quo pulchrè per Alexand.in consil.xv.versic.ij.quia. & seq.volum.j.accedat.l.indicia. C.de rei vendi.& gl.& doct.in c.tertio loco.de probat.& Abb.Sicul.in consil. cxiij.vol.ij.& Ludo. Bolog. in secundis interpret. in l. cùm probatio.ff.de proba. Stat ergo pura veritas ex iuribus præ-
86 fatis, quòd matrimonium †potest probari ex pluribꝰ præsumptionibus in simul coniunctis. & singulariter Bartholom.Sozin.in consil.cclxx.versic. Ista conclusio.volum.ij.vbi dicit, quòd si est tãtùm quæstio inter maritum & vxorem, sufficit probare per vnum testẽ, famam, vel confessionem coniugum, quando non est in præiudicium tertij. Et idem Bald. in consil. xlviij. vol.ij.& Maria. Sozin. in consil. xvij.lib.j.& Alex.de Imo.in d.consil.cxliij.ver.ij.cum seq.lib.ij.& idem illust. Francis.de Are.in d. consil.xiij.versic.de confes-
87 sione est aduertendum.vbi concludit, † quod probationes per vnum testem de veritate, & alium de fama, vel confessione, debent iungi, etiam in præiudicium secundi matrimonii legitimè contracti, & etiam in consil.lxxxij.versic. venio igitur ad secũdum. & idem Barba. in consil.xl. libro tertio. sed hic licet non agatur de præiudicio alterius matrimonij, est tamen duplex probatio, vt dictum est, quarum vna sufficeret ad annullandum aliud sequens matrimonium, quantumcunque legitimè contractum.& idem voluit Alberic.
88 in dicta l.instrumenta.vt infrà dicam. Prætereà, †iura adeò præstant fauorem matrimonio contrahendo, vt voluit singulariter Hostien. in cap.ij. de cogno.spirituali.vbi dicit, quòd vbicũque docto.& magistri per suas regulas separant matrimonium, nec dant casum expressum in iure pro ipsa separatione, si reperiatur vnus doctor sustinens contractum matrimonij, tunc
89 illius opi.est sustinenda. Ex quo dicto datur†singularis theorica, quod licet communis opinio sit præferenda, & secundùm eam sit iudicandum & consulendum, d.l.j.ff. de offic. quæstio. versicul.crebrior apud veteres opinio.& l.athletæ.§.primo.ff.de his, qui no. infamia.& c.j.de cõstitu.& ibi per omnes: nihilominus quo ad sustinendum matrimonium opinio vnius
e ᵉpræfertur communi opinioni, fauore ipsius matrimonii, secundum Hostien.de quo dicto singulariter exclamat Abb.Sicul.in d.c.ij.& in cap.fin.de re iudica. per quem text. probatur istud dictum. vbi dicitur quòd stante diuersitate sententiarum, statur sententiæ faucnti matrimonio. Ergo sequitur quòd licet ex vna parte plures teneant vnam opinionem, & vnus teneat contrariam opinionem, quæ faueat matrimonio, vt sit contractum, standum erit illius opinioni. Et pro hac parte adducit Barba. in d.consil.vj. plura notabi. dict.iurium & doctorum.& idem tenet Felin.in rubr. de sponsa. versicul. nono. in causa matrimoniali,&c.
90 Nec obstat ex aduerso dicere, † quòd omnes testes actricis sunt singulares, & non contestes: quia sub correctione, quo ad ipsum tractatum matrimonii conueniunt prædicti Petrus la Maille, & Vrsina, quorum dicta corroborantur & confortantur per confessionem rei, vt suprà dictum est, quod sufficiebat ad obtinen-
91 dum. Et quo †ad promissiones matrimoniales, & cõfessiones diuersis temporibus geminatas, & subsecutas factas per reum, de quibus loquuntur & deponunt testes actricis, sunt semiplenæ probationes, quæ de iure iungi debent, & simul iunctæ faciunt aliam plenam probationem: vt dictum est, & tenet Fely. in d. c.licet causam. de proba. vbi dicit. quòd si super vna
92 specie †iurisdictionis testes deponant singulariter de pluribus actibus, etiam separatis, denotantibus exercitium iurisdictionis, quòd plenè probant, per ea quæ not. Imola.post alios, in capit.cùm oporteat.de accusa. & Innocenti. in capitul.qualiter.in ij. eodem titu.& Bald. in capit fina.de consuetudin. Et probantur secundùm ipsum, ex notat. in simili. per gloss. in c.nihilominus.iij.quæst.ix.vbi dicit, quòd ad proban-
93 dum celebrationem missæ, † vel copulam visam successiuè per foramen, sufficiunt testes singulares. Et idem est, si volo probare decimam, & vnus testis dicit quòd vidit rectorem petere decimã frumẽti, alius decimam ordei, alius decimam siliginis, &c.quia istæ probationes imperfectæ tendunt ad vnum & eundem finem, per idem vel simile medium concludendum.

Ex quibus

Ex quibus resultat vna plena probatio, siue sit eiusdem
generis, vt in duobus testibus: siue diuersi, vt vnius testis
cum fama, vt tenet Bart. in l. admonendi. ff. de iureiuran-
do. Baldus in consi. ccccij. lib. iiij. & pulchrè Felin. in ca-
pitulo cùm causam. cum seq. de proba. vbi ad probandũ
94 † confines, testis cum fama, facit plenam probationem,
& tenet Barb. in consi. vj. lib. secundo. & adducit Felin.
pro hoc singula. tex. in l. Arriani. in verbo ad vnam. C. de
hæretic. & in capit. pen. in verbo, caudas ad inuicem col-
ligatas. de hæretic. & in l. j. ad finem. ibi: nec diuersita-
tem factorum. ff. quemadmodum testamẽ. aperi. & bon.
text. in l. qui sententiam. ibi, in vnum conspirantes con-
cordantésque rei finem, &c. C. de pœnis. & text. in cap.
audientiam. de præscript. & tenet Bartol. in l. j. §. idem
Cornelio. ff. de quæstio. sed hîc probationes tendunt ad
95 vnum finem matrimonij, vt satis † dictum est. Igitur se-
cus est, si tales probationes tenderet ad diuersum finem,
vt infrà dicetur: quia tunc secundum Felin. in d. capit.
cùm causam. non sint commissibiles ad integrandum v-
nam probationem. & sic intelliguntur glo. in dicto cap.
quorum debet: & c. licet causam: & alia iura suprà in a-
lia parte contraria allega. & tenet singula. magis amplè
Andr. Barba. in præallega. consil. vij. & Alexand. in con-
sil. xix. versi. subsequenter. libr. j. & in aliis locis per me
allegat. in §. ix. in gloss. iij. in vltima quæstione. de iuris-
96 dictio. omnium iudicum. quia si volo probare † aliquem
sanctum, non sufficit quòd aliqui deponant de vno mi-
raculo, & alij de alio. cap. venerabili. de testibus, & Ar-
chidiaconus in capit. nouit. xxv. quæstione. v. & Abbas.
Sicul. in consi. xlij. vol. primo. & plenè Alexander in cō-
si. clxxv. volum. ij. Et in hanc sententiam conueniunt o-
97 mnes doctores, & maximè † in difficilè probabilibus,
quòd admittatur talis cumulatio probationum, secun-
dum Ludouic. de Roma. in consi. vij. & sequenti. diffici-
le est probare promissiones factas tempore, quo reus fe-
cit eidem actrici, & se cubuit cum eadem tunc existente
in lecto, nisi per ipsam tunc ancillam, quæ sola in eadem
camera erat, l. quoties. C. de naufrag. lib. xj. & l. consensu.
98 §. super plagis. C. de repudiis. vbi in subsidium, † quo-
tiescunque non possunt haberi testes integri, seu habiles.
admittuntur testes non idonei, ne veritas occultetur, siue
causa sit criminalis ex crimine, vel ciuilis ex contractu,
vel quasi. Et probatur in l. diuus. ff. de quæstio. iuncta au-
thentica. si dicatur. C. de testibus. in capit. forus. de ver-
bo. significatio. & in capit. veniens. in j. & ibi glo. de te-
stibus, & in capit. cùm I, & A. de re iudicata. etiam sine
tortura, vt tenet Bartol. in l. ex libero. ff. de quæstionibus.
& Antonius de Butrio in capit. cùm super. & capit. cùm
à nobis, de testibus. & Mathæus de Mathesillan. in suo
notabili incipiente: Quod in subsidium, &c. & Alexan-
der in additioni. ad Bartol. in dicta l. ex libero. & An-
tonius de Butrio in consil. xxv. versiculo. non obstant
iura. & Ioannes de Imola. in consil. xxxv. versicul. ad se-
cundum, quod est peremptorium in hac materia fauora-
bili, & pia, vt l. cùm is qui Pamphilum. §. si in ea. ibi, pie-
99 tatis causa. ff. de condictione indebit. quia, vt † dictum
est, licet mater regulariter non possit esse testis pro filia.
l. parentes. C. de testibus. fallit in causa matrimoniali. d.
capit. sicut ex literis. de sponsalib. & idem tenet Ioan. de
Anania: & ibi Bolognin. in additio. in consil. lij. & Cal-
100 derin. in consil. ij. titu. de testibus. quia illa † probatio,
quæ aliàs est minus sufficiens, reputari debet sufficiens,
si fiat taliter, qualiter fieri potest, ne lex obliget ad im-
possibile. Cùm non possit imputari actrici, cur alios nō
adhibuerit testes, per quos posset probare suam intentio-
nem, vt voluit Abbas Sicul. quem sequitur ibi Felinus, &
doctores suprà proximè allegati, & Alexander in consi-
lio clxxvj. volum. secundo. & in consil. lxiiij. versic. for-
tificantur. cum sequen. volum. primo. & in consilio clj.
versicul. repelluntur etiam. volum. v. Adde Hippolytum
de Marsil. in suo singulari lxxiij. incipiente, plures sunt,
&c. & Antonius Corset. in singul. mors. quando de na-
tura talis facti verisimiliter alij testes non possunt habe-
ri, habet locum quod dictum est. Secus si possent habe-
ri, licet casu aliter non interfuerint: quia hic cùm esset
hora tarda, & actrix in hospitio & lecto suo non pote-
rat ratione temporis & facti alios adhibere testes, quia
101 ad probationem † eorum, quæ de nocte & clàm fiunt,
probationes factæ per præsumptiones seu coniecturas
sufficiunt: & in talibus leges & iura cōtenta sunt leuiori-
bus probationibus, quam in iis, quæ palam & in aperto
fiunt: vt notat Bartol. in l. si quis ex argentariis. §. penult.
ff. de edend. & Specul. in tit. de furtis. versi. penult. & Bar-
tol. in l. de pupillo. §. si quis ipsi Prætori. in vij. quæstio.
ff. de noui operis nuntiatione. & Fredericus de Senis in
consil. cxxix. incipiente: nulli dubium. & Hostiensis in
capitulo finali. quod metus causa. & singulariter Alexā-
der in consilio ccxj. libro secundo. & in consilio clvj. vo-
lum. v. vbi etiam adducit notata per Baldum in l. si quis
in hoc genus. C. de episcopis & clericis. vbi dicit, quòd
f torturam illatam [f] per officialẽ † in camera sufficiet pro-
102 bare per indicia & præsumptiones: quia bene non pos-
sunt probari de visu. bene facit secundum eum l. iij. cum
ibi notatis per Baldum. C. de episcopali audientia. & i-
dem dicit Angelus in l. lege Iulia. ff. ad legem Iuliā de vi
pub. volens plus in lege finali. C. de emancipatione li-
103 be. quòd sponsalia † & matrimonia viduarum debent
fieri de nocte, & non de die, ad differentiam virginum,
quæ debent desponsari de die, & conuocatis amicis, qui
se inuicem percutiunt, vt suprà in prima parte dixi, & i-
ta dicit seruari Perusij. & verum dicit, quòd etiam vbi-
que terrarum viduæ desponsantur ante auroram, & So-
lis ortum: vt dixi in §. primo. in additio. incipiente, vbi
etiam de consuetud. matrimonio. libro consuetudinum
104 Biturg. Et hæc viduarum † matrimonia vocantur in
vulgari nuptiæ seu matrimonia recalefacta, *Nopces re-
chauffees.* Ideò promissio, & copula tunc inde sequuta
non potest probari, nisi per eos, qui domi sunt, dicto §.
super plagis. & ibi Baldus, & pulchrè Marianus Sozinus
in d. consilio, decimoseptimo. volum. primo. vbi dicit i-
ta se tenere in d. consilio ex literis. & Franciscus de A-
ret. in d. consi. xiij. versic. venio nunc ad quintum. vnde
fuit cauta actrix procurare ex abundanti cautela dictam
matrimonij promissionem à reo sibi fieri: licet non fuis-
set necessarium, vt dictum est. Ideò cùm istæ probatio-
105 nes tendant † in substantia ad eundem finem, iungi de-
bent, & faciunt vnam plenam probationem, vt plenè
voluit Felinus in præallegato capitul. licet ex quadam.
versicul. modò aduerte. & ideò testes respectu finis non
dicuntur singulares, secundum Baldum in l. j. in octaua
quæstione. C. de testibus. cum similibus allegatis per Fe-
linum in d. capitulo licet ex quadam. quod hîc est pon-
106 derandum: quia † non solùm vna coniectura siue præ-
sumptio allegatur contra reum, sed etiam plures & plu-
res, ex quibus potest dici, quòd omnino resultat plena
probatio matrimonij. Et sic euidenter & clarissimè pa-
tet intentionem actricis duobus mediis fuisse probatam,
scilicet primò per tractatum matrimonij, & copulā sub-
sequutam. & istud est clarum, quod appellatur matrimo-
nium præsumptum iuris & de iure, contra quod non ad-
mittitur ꝓbatio in contrariũ: vt d. c. veniẽs. & c. is. qui. de
sponsalib. Tum secūdò, per ꝓmissiones rei cum copula
inde secuta, & præsumptiones & cōfessiones inde per i-
psum reū factas, & geminatas, quod alterum ipsorum ad
obtinendū in causa, sufficiebat, vt s. dictū est. Ergo à for-
tiori simul iūcta nō obstātib' obiectibus cōtra personas,
107 & dicta testiū actricis allegatis. Tū † primò quia omnes
tot quot sunt testes rei reprobatorij, si bene inspiciantur

sunt singulares, quorum depositiones tendunt ad diuersum finem, scilicet ad probandum diuersos, & particulares obiectus, in quibus requiritur, quòd sint contestes: ideò dictis & depositionibus eorum non est standum, per iura supra proximè in prima parte allegata, & tenet Abbas Sicul. in consil. xvj. in fin. lib. j. Tum secundo & specialiter respondendo, non obstāt allegata quo ad primum testem scilicet Petrum la Maille: quia nihil validū
108 cōtra eum probatur: vt infrà dicam. Tum † quia fuit ab vtraque parte productus, & sic approbatus, l. si quis testibus. C. de testib. & quod approbo, non reprobo. l. Pōponius. ff. de negotiis gestis. Nec pariter obstant propositi obiectus contra prædictam Vrsinam: quia dictum suum in hoc, quod deponit de tractatu, & verbis matrimonij contrahendi cum eadem actrice per ipsum reum probatis, & etiam quo ad id, quod deponit, quod reus eidem actrici loquebatur tanquam vxori, corroboratur, & iuuatur dicto & depositione dicti la Maille primi testis, posito, & nō concesso, quòd ipsa esset inhabilis. quia di-
109 ctum & depositio habilis † supplet imperfectionem alterius, vt not. Baldus in l. si quis ex argentariis. §. Quid enim. & ibi Alex. & plenè Iason. de edend. cum aliis infinitis iuribus per me allegatis, in d. §. ix. de iurisdictione omniū iudicū. Et maximè cùm deponāt de & super verisimili, in quo casu magis valet ipsorū depositio: vt tenet Bartholomæus Sozin. in cōs. ccxxviij. versi. accedat, quod lib. ij. Nec etiam obstat dicere, ꝙ erat lubrica, diffamata
110 † de lapsu carnis: quia licet hoc esset verum, tamē in hac causa matrimoniali debet admitti. Tum quia testes hoc non probant, & sunt singulares: vt dixi, quia non est nisi Frācifcus de Marius ab vtraque parte productus, qui vituperium detegit suum ab alio non detectū, quod facere non debebat. l. nō aliàs. & ibi Bart. ff. de iureiurādo, ideò contestes requiruntur de visu conuenienti: quod viderūt successiuè per foramen, secundum gl. in d. cap. nihilominus. vel de auditu propriæ copulæ, & mistionis, & non de auditu auditus: in capit. prætereà. & ibi Felin. versiculo, & dicas, quod vbi agitur, &c. de testib. & vbi proba-
111 rent, † tanquam de non verisimili deponentibus non est standum, iuribus suprà allegatis j. & singulariter Cæpola Veronensis, in consilio xxxj. & doctores in cap. quia verisimile. de præsumptionibus, & dicit Bald. in l. fin. in fine. C. de edend. ꝙ probatio debet esse verisimilis, aliàs
112 † ei standum non est. & Alex. in consi. cliij. versi. est etiā suspectum. volum. v. & Abbas Sicul. & sequaces in d. capit. licet causam. de probationib. & in capit. in nostro de testib. & Antonius Corset. in suo singulari. in litera, testis, vij. cum sequenti. Sed testes rei reprobatorij deponunt, quòd tempore eo quo iuit moratum cum ipsa actrice, erat ætatis quindecim annorum, & decimoseptimo fuit examinata. vnde non est verisimile, quòd in ea ætate fuisset lubrica: quia talem passim accessum ad eam in domo actricis commorantem actrix ipsa passa non fuisset: nec profectò eius parentes, fratres, & sorores apud quos ipsa Vrsina à iuuenili eius ætate vsque ad eius depositionem famulata fuit & nutrita, passi fuissent: igi-
g tur, &c. Tum & peremptoriè, g quia non † probatur, ꝙ
113 fuisset tempore quo deposuit, quod requirebatur. capit. testimonium. & ibi doctores, de testibus. Ideò pulchrè
114 dicit Angelus in consilio j. Quòd si opponitur, quod † testis est domesticus, vel familiaris, non concludit exceptio, nisi dicatur quòd tempore testificationis erat domesticus producentis. & idem tenet Barbatia in dicto consilio vj. volum. primo. Et textus in §. si verò. in authentic. de testibus. & ibi Ludouic. Bologninus in secūdis interpretationibus. & Ludouicus de Roma. in consi.
115 clxxxvj. vbi dicit quòd † procurator potest esse testis, si non erat procurator tempore depositionis, & idem Alexander in consi. lxxxviij. volum. j. Prætereà non obstat, quòd aliqui testium reprobatoriorum rei nituntur deponere dictam Vrsinam ante eius depositionem declarasse nihil scire de promissionibus per reum eidem actrici factis de eadem in vxorem accipiendo: quia posito quod
116 ita esset, iurata tamen coram iudice contrarium † deposuit. vnde statur depositioni iuratæ, secūdum Baldum in l. nullum. C. de testibus, & in consilio ccccl xv. volum. ij. & in l. gesta. C. de re iudicata, & in capit. j. §. si autem. quid si inuestitura dicens ibi esse casum contra Bartolum volentem contrarium in l. eos. ff. de fal. Adde etiam Philippum Corneum in consi. ccxcvij. & in quarto dubio. libro iiij. qui tenet contra Bartolum & Thomam Ferratium in sua cautela xiij. vbi Angel. & Ludouicus Bologn. in primis interpretationibus, tenent contra Bartolum: allegant gloss. fina. in cap. cùm causam. quæ. de testibus. quod si testis dicat vnum in iudicio inualido, & aliud in valido, valet illud, quod dicit in valido, vt tenet Barbatia in terminis in d. consi. xl. versiculo, & ad illud quod lib. iij. & Felin. in capit. cùm in tua. in secunda cōclusione, versic. fallit ista conclusio, & in quarta conclusione dicit istam partem esse communiorem, & veriorē,
117 † contra Bartolum & sequaces: & præcipuè quando primum dictum extra iudiciale non fuit iuratum: aliàs si fuisset iuratum, procederet opinio Bartol. Ita eleganter intelligit Abb. Sicul. in capit. per tuas. clemen. de testi. & in consi. liij. lib. j. & Felin. in d. cap. cùm in tua. ante fin. quia potuit ex interuallo reminisci, & informari: licet ab initio interrogata tacuerit veritatē, & dixerit se nihil scire: vt voluit Franc. de Aret. in l. quicquid adstringendæ. in princ. de verb. obligat. Allegat not. per glo. & doct. in cap. accusatus. §. licet. vbi idem tenet Ludo. Bolog. in primis interpret. de hęretic. lib. vj. & pulchrè Lud. de Rom. in consi. ccccccv. & singul. Cæpol. Veronen. in consi. lxj. & Barthol. Sozin. in consi. ccliij. versicul. secundò etiam clarè. volum. ij. & Franc. de Aret. in consi. lxxxj. & Ang. in cōsi. ccxxiij. versi. satis enim detur hîc. & Cardi. Alex. in c. versi. not. ex sexta parte. si de inuest. inter dom. & vasal. lis oriatur. & Anto. Corset. in tract. de verb. geminatis. versicu. lxij. Tum quia ipsa Vrsina fuit repetita, & bis examinata, & perseuerauit in depositione negotij principalis, & substantialis, ideò magis valet. cap. dudum. & ibi glossa. in verbo, substantia. de conuersio. coniug. Ex
118 quibus binis depositionibus elicitur † præsumptio pro teste, quòd verum dixerit, propter iuramētum. Per quod est dare responsum ad id, quod testes rei deponunt, quod Antonius Brisset confessus est post depositionem suam, se recepisse duo scuta, &c. quia hoc secundum dictum non nocet actrici, nec eneruat effectum primi. text. est in capit. sicut nobis. de testib. & tenet Bart. l. eos. præalleg. & Felin. in d. capitul. cùm in tua. in iij. conclusione. vbi dicit etiam habere locum, si testis hoc dixisset in articulo mortis. Allegat Bald. in d. authentic. si dicatur de testibus. & in l. generaliter. in vltimo nota. post Bartol. C.
119 de non num. pecunia. quia quanuis testis dicat † se depo suisse falsum in tali causa corruptum pecunia, talis confessio nō præiudicat parti, vt voluit doct. s̄. alleg. & Bartol. Ludo. de Rom. in l. si quis in graui. in princip. ff. ad Silan. & Ludo. in d. consil. ccccccv. versicu. aliquando verò. & Barbatia in consilio xxx. ante, versicul. nec obstat. volum. j. nam confessio iudicis dicentis corruptum pecunia, tulisse sententiam, non reddit sententiam nullam: vt tenet Angel. in consilio cccix. & idem dicitur in confessione arbitri. Et de teste, & iudice ponit Franc. de Curte. in consilio lxx. circa primum prima facie. in princip. & corroborantur prædicta per ea, quæ not. Specu. in tit. de teste. §. j. versi. sed pone, ecce iudex. & in titu. de instrumē. edit. §. restat. versi. sed quid si vnus ex testibus. & Anton. de Butr. in cap. ad audientiam. de præscript. & in capitul. comparati. de appell. Angelus & Imol. in l. j. §. si quis negat.

quis negat.ff. quemadmo.testamen.aperian. & Felin. in l.si quis decurio.C. de fal. & Abbas Sicu.in capitu. causam.in primo.in fin.de testib.& in dicto capit.ad audiẽtiam.& Ludo.de Rom.in l.j.ff.de verb.obliga. Et Alex. in consil.lxx. volum.j. & Bald. in tracta.suo de testibus. tit.qualiter exceptiones opponantur testib. in fine quem posuit in l.conuenticula.C. de episc.& cler. & Alexand. in consil. cxxiij. numero 6. & 9. volumine vj. vbi post
120 †plura cõcludunt, quòd si vnus ex testibus à tabellione receptus, accusatur falsum dixisse, testis verò dicat quòd notarius aliter scripsit dictum ipsius, quàm testis deposuerit, cui magis credatur: quo ad causam criminalem falsitatis, concluditur per omnes in hoc, quòd non creditur tabellioni, nec eius scripturæ contra testem, nec etiam testi contra tabellionem.de quo Felin.in c.cùm dilecti.de accusation.& sic remanet depositio.& idem voluit Alexander in consil.lxxiij. versicul.fortificantur.volumine primo, & Bald.in consi. xxix. & in consi. cxlix.
121 iudex, volu.j.& idem tenet quòd statur † scripturæ notarij: tamen cautela vt & in graui & ponderosa causa, assumantur duo testes, in examinatione cuiuslibet testis, & possint conuinci de falso, si probaretur posteà veritas in contrarium, & ipsi negarent se deposuisse, quod reperitur scriptum. Ita dicit Abbas Sicul.in capitu. cum sicut. & in capitu.cùm causam.de testibus, & capit. quia propter. versiculo.sed aduerte.de electionib.allega.Pro hoc text.in capit. vt officium. §. verum. de hæretic. libro vj. Et ità per ordinationes regias in inquestis faciendis, ordinatum est conuocari adiunctum per iudicem, aut alium commissarium, vnà cum clerico aut graffario. Igitur talis confessio testis non præiudicat actrici, & ideò si actrix tradiderit aliquas pecunias, aut res præfatis Thomæ & Brisset, hoc est intelligendum esse datum pro ex-
122 pẽsis & sumptibus ipsorum testium, quia testibus, † qui de loco ad locum, & supra locũ producuntur, sunt à parte producẽte sumptus ministrandi.l.qui liberi.& ibi Bal. & Salicet.C.de testib. & Bald. in l. liberti libertæque. in vj.quæstione.C. de operibus liberto. & Alexand. in l. si non fortem.§.libertus.ff.de condictione indebiti.& glo. in capit. statutum. §. insuper. & ibi doctores præcipuè Ludo. Bologn. in primis interpretationibus. de rescri-
123 ptis. lib. vj. vbi † tenet quod testis [h] debet habere integras expensas, nec debent deduci quas fecisset domi. Secus est in parte victrice, vt per omnes in l. properãdum. §.fin autem.& l.sancimus.C.de iudiciis.imò directè po-
124 test dari pecunia testi, vt ferat † auxiliũ parti in aliqua causa, tũc admittitur & valet testimoniũ eius: vt tenet Ludouic.de Rom.in suo singul.cccxxix. incip. Si do iudici pecuniam, &c.dicens esse dictum Speculato.mirabile, in tit.de teste.§.j.versicul. quid si recepit pecuniam, &c.vbi Specul.refert Hostiensem præceptorem suum ita tenere. Quomodo enim potest dici, quòd falsum corrupti deposuerint, cùm constet de verbis & tractatu matrimonij contrahendi, & de promissionibus, & etiam de confessionibus rei per alios testes actricis, cum quibus præfati Thomas & Brisset conueniunt & concordant: certè nõ
125 videtur, &c. Nec † pariter dicere prodest, quòd dicta Vrsina sollicitauit processum: quia sub correctione vanum est allegare pedissequam, quæ sequebatur dominam suam prosequentem processum suum, vel quæ de mandato eiusdem dominæ ibat ad domum sui notarij, solicitasse: quia est contra ius commune, quod præsumitur contra allegãtem: cùm fœminæ sint ab omnibus tam priuatis, quàm communibus officiis remotæ. l. fœminæ. & ibi Alber.de Rosa.ff.de regulis iuris. Et sub correctione iudicum nunquam visum est mulierem solicitatricem fieri processuum aliorum. & vbi de facto reperiretur mulierem vel virum solicitasse, oporteret ad hoc vt solicitatores repellantur à testimonio, quòd fuerint salariati ad illud faciendum secundum dominos de Rota. decisione
126 xl.& dicenti salariatum † fuisse, incumbet onus probãdi, secundum ipsos.& ita tenet Alexand.in consi.lxxviij. libro primo.& Ludouic. de Rom.in consi. ccccxx.incipiente, proposita quæstio. & Felin.in cap. cùm à nobis.
127 de testib. Nec similiter obstat, quod testes debent † esse in contractu matrimonij rogati: vt suprà in prima parte dictum est. Quia sub correctione non requiritur, vt expressè tenet Anto.de But.in d. capit.ex parte.de sponsa. & illustris doctor Franc.de Areti. in dicto consilio, versicul. sed quæritur consequenter. & tertiò, vbi respondet ad iura suprà in contrarium allegata.& idem Barbatia in consi.xl.versi.vij.opponebatur. lib.iij. Tum etiam
128 nõ obstat dicere per reum, ꝙ testes † aliqui ipsius actricis deponunt se audiuisse dici ab eodẽ reo, quod promiserat accipere actricẽ in vxorẽ, si grauida & imprægnato foret, &c. quia illa est vera confessio rei, per quam vult cooperire & colorare promissiones per eum factas eidẽ actrici. Et posito quòd talis promissio fuisset facta sub dicta conditione, ꝙ non est verum, tamen tanquam turpis debet reiici. Et nihilominus valet matrimonium, cap.j.& fin.& ibi doctores de condi.apposi. tum propter copulã subsequutã, videtur ratificatum matrimoniũ, & recessum à dicta conditione.c.per tuas.eod.tit.& etiam tali protestationi actrix nõ consensit expresè quòd requirebatur, secundum Inno.Host.Abba.Sicu.& Cardi. Alex.in d.c. fin.de condit.apposit.vt suprà dictum. Idem tenet Frãc. de Aret.in d.consi.lxxxij.versi.super tertio. vbi dicit, ꝙ
129 si quis dicat: Accipio † te in vxorem, si es virgo, vel de futuro si inuenero te esse virginem, tunc si eam cognoscat ante quàm visitare fecerit per matronas, iuxta ca.proposuisti.& c. causam matrimonij. de probationibus, quòd matrimonium est consummatum, & recessum à cõditionis appositione: vt dictis iuribus, & aliis per eum allega-
130 tis. Tum tertiò, non obstat obiicere † contra magistrũ Stephanum Thomam, & ipsum Brisset, quòd ipsi declarauerunt quòd nocerẽt reo, &c. quia testes sunt singulares: tum dicta eorum iuuantur depositionibus aliorũ testium de confessione rei deponentium. Tum quia dicendo, quòd per depositionẽ eorum nocerent reo, veritatem dixerunt: quia ipsi bene sciebant veritatem negotij, & quod reus cõfessus fuerat eis, quod promiserat actrici: nã reus fatetur in cõfessione iudiciali dictum Thomã fuisse præsentem illa nocte, qua reus cubuit cum dicta actrice, & erat familiaris eiusdem rei. Tum etiàm omnes testes actricis remanent boni & integri, & non obiectati per testes fide dignos, & omni exceptione maiores: sed per obiectatos & reprobatos: vt patet per inquestam actricis & testes suos reprobatorios reprobatoriorum, non obstante quarta inquesta reprobatoria, & saluatoria rei: quæ de iure communi fieri non potuit, & est ipso iure nulla, & fides testibus in eadem contentis non est adhibenda, & venit & debet à processu reiici. Textus est in cap.licet di
131 lectus.de testib. vbi † dicitur, quòd testes probatorios & reprobatorios reprobatoriorum licet reprobare, sed non reprobatorios reprobatoriorum. Et idem habetur in capitul.ij.§.fin. & ibi omnes doctores de testib. libr.vj. Et vtinam in hoc in curiis supremis & secularibus seruaretur ius commune. Causam & rationem non dico nunc: sed vnusquisque cogitet. Et habet locum illa triplex productio testium, secundum gl.Ioan.Andr. Abbatem, Antonium, & Felinum in d.cap. licet. siue actor & reus fecerint primam probatoriam productionem simul: quo casu seruatur æqualitas: siue etiã solus actor: vt si primò actor probauerit, & reus solùm reprobatorios produxerit, & actor illos reprobatorios reprobauerit, & sic triplicando nõ quadruplicabit reus, etiã saluando istos testes,
132 quia † quod vna via est prohibitum, non debet per aliã cõcedi, quando tendit directè & immediatè ad eundem

Nn. ij.

finem.vt l.quæritur.de bonis liber.& voluit Signorel. de Homodeis in consilio lxxix. versic. item non obstat. & Bald.in l. cùm mulier. versiculo.in contrarium. ff. soluto matrimonio. Nec est inæqualitas secundum. doctores suprà allegatos: quia ex illis tribus productionibus duæ competebant actrici, & debet reo imputari quare non fecit inquestã in principali. Tum quia † si ipse reus
133 solus in exceptione testes produxisset, idem fieret de actrice impugnante testes illius exceptionis. Et in causis summariis an habeat locum reprobatio testium vide Abbatem antiq. Hostiensem, Ioannem Andræam, Abbatem Siculum, & Felinum, in capit. veniens. de testibus. & Ludouicum de Rom. in singularibus ccclxxxv. & tenent
134 quòd non. & ita seruatur in praxi. † Præterea secundum doctores suprà allegatos infinitas est euitanda: capit. ij. de rescriptis. lib. vj. & l. j. in fine, ff. de testibus. de quo plenè per Felin. in d. capit. licet. Ergo non potuit ipse reus dictam quartam productionem testium facere: & est sibi imputandum quare in principali nõ fecit inquestam: quia si fecisset, æqualis fuisset cum actrice. Et hæc conclusio habet locum non solùm in reprobatione quo ad personas testium reprobatoriorũ, sed etiam quo ad dicta ipsorum, secũdum communem & veram opinionem: vt notant Ioannes Andr. Abbas, & Felin. in d. capit. licet dilectus. Et sic remanent testes probatorij actricis integri, cùm testes reprobatorij rei sint reprobati: vt patet per inquestam actricis reprobatoriam. Ad quod est bene aduertendum. Ex istis remanet ista conclusio & consultatio clara in fauorem matrimonij, vt matrimonium sit verè contractum inter ipsos reum, & actricem. Et ideò concludo malè, perperam & iniquè per iam dictos iudices, à quibus, fuisse iudicatum, & sententiatum, & per dom. Officialem Primariæ, & ab eius sententia, dici debere bene, & iustè fuisse per iam dictam actricem prouocatum, & appellatum, & corrigendo iudicium & sententiam prædictorum iudicum, condemnare reum ad ipsam actricem, in vxorem legitimam accipiẽdum, simul cum expensis vtriusque processus, &c. Et ita mihi videtur correctione alterius meliùs me sentientis, semper salua. In cuius rei testimonium me subscripsi & signaui. N. Boerij.

ADDITIONES.

a Actricem. Adde Albe. de Ros. in l. pen. ff. de fur.
b Dicit quòd matrimoniũ. Adde Anton. Cor. in sing. occultæ.
c Sed vbi est plusquam. Adde Hipp. de Marsil. in suo sing. xxvij. incip. iuramentum, &c. vbi idem tenet.
d Quæ confessio. Adde Ludo. de Roma. in sing. dcxvj. incip. tu audiuisti. l. fin. C. de transact.
e Opinio vnius. Adde Anto. Corseti in sing. opin.
f Torturam illatam. Adde Hipp. de Marsil. in suo primo sing.
g Tum peremptoriè. Adde quòd idem tenet Thom. Ferrarij in sua cautel. xiiij.
h Vbi tenet, quòd testis. Adde Amanellum de claris aquis, in suis casibus specialibus. versi. glossi. quòd si notarius. cum versi. seq. vbi tenet totum contrarium, sed quòd hic dicitur, verius est.
i Infinitas. Adde de hac regula videndum Pet. Rebuff. in repet. l. vnic. C. de senten. quæ pro eo quod interest, prof. sibi in j. notabil. ponit viginti ampliationes ad regulam & nonnullas limitationes.

SVMMÆ.

1 *Donatio facta etiam extraneo, nũm valeat.*
2 *Donatio etiam pacto nudo, sine possessionis traditione, an valeat.*
3 *In facto suo errare quis non præsumitur.*
4 *Contractus ex conuentione legem accipiunt.*
5 *Intellectus ad l. quoties. C. de rei vendi.*
6 *Vendidisse videtur, qui in dotem dedit, propter onera matrimonij.*
7 *Donatio facta in contractu matrimonij, ter confirmata & approbata, an possit deinde ob ingratitudinem reuocari.*
8 *Dos non reuocatur propter ingratitudinem commissam in dantem, & id non solùm constante matrimonio, sed ne quidem soluto.*
9 *Donatio simplex num reuocetur ob ingratitudinem.*
10 *Donatio facta prædoni, ab eo, qui per ipsum spoliatus erat, an valeat, an verò ob ingratitudinem reuocetur.*
11 *Donatio an sit reuocanda nomine ingratitudinis, etiam si in ea interuenerit pactum de non reuocando.*
12 *Iuramentum præstitum contra bonos mores, non est obligatorium, limit. nu. seq. & 14.*
15 *Pactum de non reuocando donationem vel feudum, propter ingratitudinem an valeat.*
16 *Contractus iure quæ debentur, possunt remitti: non ea quæ iure personæ.*
17 *Mores boni, quidam sunt naturales, quidam ciuiles, & iuramentum contra bonos mores ciuiles, valet.*
18 *Iuramentum non obligat, vbi patitur vitium formæ.*
19 *Iuramentum tres comites requirit.*
20 *Lex sancta & iusta est. Et non æquè desideratur iustitia atque honestas.*

CONSILIVM XLI.

VISA facti narratione, & instrumentis donationis & contractus matrimonij, videtur mihi quo ad primam quæst. quòd præfatus Bonaire, fouet & habet bonam causam petendi reditus & prouentus sibi per dictum Alanum in contractu matrimonij donatos, in præsentia Catharinæ de podio extremo primæ donatricis, quæ primo loco donauerat eidem Alano. Et tandem idem Alanus fauore matrimonij prædicto Bonaire, eadem Catharina donatrice præ-
1 sente, donauit: quia dicta do. Catharina † potuit donare eidem Alano, etiam si fuisset extraneus, vt l. data. & l. in extraneos, & sæpe ignotos. C. de dona. per quam donationem effectus est dominus rerum donatarũ: vt l. si quis argentum. §. primo. & §. final. C. eodem titul. & sibi cõpetebat condictio ex dicta l. si quis. licet nulla fuerit sibi
2 tradita † possessio, cùm nudo pacto hodie valeat: vt ibi dicitur, & in §. perficiuntur. Institu. de dona. Ergo pariter competit eidem Bonaire cõdictio ex l. si quis argentum. vt ipsa compellatur ad sibi tradẽdum, & deliberandum dictos reditus loci de Penne. Tum, vbi dicta donatio facta per dictam Catharinam eidem Alano non fuisset valida, quòd imò, vt suprà dictum est: tamen ex eo, quod dictus Alanus dedit eidem Bonaire prædictos reditus in presentia eiusdem Catharinæ dominæ dictorum iurium, quæ non contradixit, imò donando eidem Bonaire locum & dominium de Castellano & alia iura in eodem contractu matrimonij donata, retento sibi vsufructu, cõcessisse & approbasse ac laudasse videtur donationem per ipsum Alanum de dictis reditibus eidem Bonaire factam, l. fideiussor. §. pater Seii. ff. de pig. cum not. in l. Caius. ff. de pign. act. quia dictam donationem factam Ala-
3 no non poterat ignorare, cùm † eadem die, & ante contractum matrimonium fecisset, & sic in suo facto errare non potuit. tex. cum gloss. in l. Titius Sempronio, in fin. ff. quibus modis pign. vel hyp. sol. Quo ad secundam &
4 tertiam quæstionem, † dictus Bonaire non potest petere locum prædictum de Castellano, durante vita dictæ domi. Catharinæ; licet in eum dominium & possessio sint per donationem, eidem à dicta domina Catharina, retento vsufructu facta, translata, & sit verus dominus: vt l. quisquis. & d. l. si quis argentum. §. si quidem. de dona. quoniam ipsa donatrix, eius vita comite, debet gaudere fructibus & iuribus dicti loci: & per pactum & conuentionem expressam ita dictum & accordatũ extitit, quòd si dictus Bonaire cum eius vxore non posset morari, seu moram trahere cum dicta domina Catharina, non posset petere nisi victum & vestitũ ipsorum. Ideò solum victum & vestitum possunt petere. Igitur debet expectare

ctare mortem dictæ dominæ Catharinæ, quæ non potuit secundo loco donando domino de Forsesio præiudicare eidem Bonaire, etiam tradendo, vel alio modo in eum transferendo dictum locum de Castellano, nisi
5 in solo vsufructu. Nec † l.quoties. C. de rei vendicatione. habet locum: quia ex prima donatione eidem Bonaire facta, retento vsufructu, trãslatum fuit dominium, & possessio in ipsum sine traditione, per iura suprà allegata: vt tenent omnes doctores in dicta l. quoties. insuper Iason, ver.tertio principaliter limita.&c. Præterea ipse de Bonaire primò habuit, titulo oneroso, scilicet matrimonij causa, l.pro oneribus.C.de iure dot. bonus tex. in l.sicut. §.sed & si permiserit.ff.quibus modis pign. vel
6 hypothec.sol.qui text.dixit, quòd vẽdidisse videtur,† qui in dotem dedit propter onera matrimonij. Et præfatus de Forsesio longè posteà habuit ex titulo associationis cum eadem domina Catharina factæ & initæ, & sic ex titulo lucratiuo. Et posito quòd sit ex titulo onero. tamẽ tanquam primus & verus dominus debet præferri: vt voluit Bald.in rubr.C.de his, qui in prior. credi. locum succed.& Iason in d. l. quoties, versi. decimò ergo limito, &c. Et ita mihi videtur. ADDE quòd posteà anno præsenti quingentesimo vigesimoquarto, suprà milesimum, fuit processus in curia nostra, & camera inquæstarum, in qua pro tunc præsidebam, (decisus in isthmo, id est, inter duo maria: vt l.Lucius Titius.ff.de seruit.rusti.præd. quæ nos dicimus, inter festa Assumptionis, & Natiuitatis beatissimæ virginis perpetuæ. quia hîc Burdegalæ habemus isthmum, id est, terram inter duo maria existentem, quæ est bona terra & fertilis) inter dictam Catharinam de Podio, extremò actricem, † rescissionem donationis prædictæ ob ingratitudinem per dictum Alanum in eam commissam petentem, & præfatum Alanum reũ: per quem obiiciebatur ipsam actricem non esse admissibilem. Et primò, quia ter dictam donationem sibi in contractu matrimonij factam, confirmauerat & approbauerat. Et sic propter ingratitudinem, si commissa foret, reuocari non poterat. Pro hoc ego allegaui text. in l.fina.ibi, vera & irreuocabilis.& ibid.Bald.C.de dot. promis.& in l. si post dotem. C. de iure dot. & in l. cùm post diuortium.§.patrona.ff.eod.tit. Et speciale est in
8 dote,† quæ non reuocatur propter ingratitudinem, non solùm constante matrimonio, sed etiam soluto, contra dantem commissam, d.l.si post dotem.& ita gloss.& docto.& tenet Baldus in dicta l.post dotem. Et ibid.Imol. & Iason.ff.soluto matrimo.& in §.fuerat.de act. & Io. Lap. doctor Palatios Ruuios in capitulo, per vestras. de dona.inter virum & vxorem.Guliel.de Pet.singul.quicquid voluerit de Ripa, in l. fina. quæstione prima. C.de
9 reuoca.donat. Tum etiam vbi † fuisset simplex donatio: licet regulariter ob ingratitudinem reuocetur & alias causas not. in d.l. final. & l.viis solis.de reuoca.donat. & in capit.fin.de donat.institut. eo. §. sciendum. tamen videtur quòd attento pacto de non reuocando ob ingratitudinem committendam de futuro, non potest reuocari, postquàm expresè de ingratitudine actum fuit, arg.l.sed
10 & si quis.§.quæsitum.ff. si quis caut. Et † quid in capto à latronibus, qui dedit illi, qui eum eripuit? talis donatio non reuocatur ob ingratitudinem, l.penultima.§.primo. & ibi Bartol. & Alberic.de Rosa.& Ludouic.Bolog. in primis interpret. in l. fin. C. de reuoca. donat. quia talis donatio est remuneratoria: & ibi. & l. Attilius Regulus. & tenet Ludo.de Rosa.in sing.v.xvj.incip.donatio reuocatur.& Andr.Barbat.consi.lj.numero 10. volum.iiij. licet Andr.Barbat.in cap.fin.de donat.(nisi fuisset donatio remuneratoria) teneat contrarium. Sed primum tenet Cardin.Alexand.in c.j.in q.pen. Sed in hoc contrarium
11 † est verius, quod non obstante tali pacto, de non reuocando donationem, etiam prætextu ingratitudinis, poterit reuocari: ne per tale pactũ donatarius inuitetur ad delinquendũ, l.si vnus.§.illud.& §.pacta.ff. de pact. ita dicit Specu.in tit.de donat.§.j. versi.quid.si actũ est.& idẽ Ioan.And.in addi.nisi, secũdum eum, interuenerit iuramentum in tali pacto: nam tunc ratione iuramenti valet, per tex.in c. quemadmodũ, in fi. versi. quod si expresè de iureiur. Sed contra Ioan. Andr. tenet Ludoui. de Ro. in l.donationes in concubinam.§.j.in fin.ff.de donat. Et
12 hoc per regulam generalem, Non † est obligatorium cõtra bonos mores iuramentũ præstitum.& idẽ in l.stipulatio hoc modo cõcepta.ff.de verb.oblig. vbi respondet ad d.c.quemadmodũ.quòd loquatur, quãdo expresè iurauit non reuocare propter ingratitudinẽ futuram. Et idem ibi Pet.de Ancha. in fin. dicẽs se reperisse in addit. quas fecit Rayner.super Ci. quòd valet tale pactum, qui respondebat ad l.si vnus.§.illud. quia hîc nõ remittit ius agendi propter delictũ futurum. Et idem ibi do.Zabarel. in vlti.quæst. & singulariter idem Bellenz. in additionibus Abb.Sicul.in d.c.fin.in postil.incip.& ita dicit Bald. & ibi dicit Anto.de Butr.ibid.in ij. quæstio. quòd credit istam partem contra Ioann.esse veram: licet demum dicat in d.c.quemadmodum.ratione huius vltimi dicti Doctor.tenere opinionem Ioan.And.& eandem partem tenet Philip.Corn.in consi.cij.incip.in causa licet.& idem tenet Ioan.And.in d.c.fina. Limita etiam non habere locum, sequendo vnum dictum Bal.in d.l.j.de rerum diuis. De hoc autem amplissimè Ioan.de Imo.in d.l.fi.ver.vlterius quærit Ioan. Andr. & etiam in vlt. versi. quid si in donatione.& Alexand.in d.l. stipulatio hoc modo concepta.versicu.tangit in hac q.& in d.consi.xl.incip.super j.dub.versi.frustra enim.& Ias. in d.l.fin.de pact. versic. adde, quòd si filius commisit. Et tex.in d.c.quemadmo-
13 dum.qui loquitur etiã in delicto cõmittẽdo. Nec † obst. quòd istud dat materiam delinquendi: quia non obstante iuramento poterit accusare de delicto, quo ad imponendam pœnam, non quo ad propriam vtilitatem: per text.in d.c. quemadmodum. Et ita, secundum Alexand. seruatur in practica.& idem in consi.xl.& Ioan.de Imo. in consi.xxxv.versi.an autem res donatæ. & singulariter Felin.in c.si delegati.versi.quintum corollarium. Et mirum, quòd non fecerit mẽtionem de Alex. Et idem Abb. Sicul.in d.c.quemadmodum.§.fin.versi.concludo totam materiam non tamen residet. Et idem Ioan. Fab.in d.§. sciẽdum. versi. quid si renuntiatum sit. Sine tamẽ dubio,
14 secundum ipsum, tutius est, quo † ad interesse priuatum non cogere, sed bene criminaliter propter publicum. Et sic magis adstringit. Et Alberic.de Rosa.in d.l.fin. versi. sed nunquid beneficio huius legis.licet videatur sequi distinctionem Specu.in qua Specula.non sedet. Et Barba. in l.final.versicul.venio ad quæstio. ibi, sed si quis vellet facere pactum. post Bartol. vbi. C. de pact.& in l.fina. versicul.extrà quæro. & etiam in fina.C.de bon. libert. & idem Paul.de Castr.in d.l.final.de pact.versi.vlt.Bartol. vbi dicit, quòd illud dictum Bald. allegauit in quodam consilio per eum edito. Et idem Salice. in l.pactum quod dotali.de pact.& Et idem Lancel.dec.in dicta l.fina. versic.ij. not.& Ludo.de Rom. in consil. xxvj. versicul. Quintò potest dubitari. & tenet Bald.in c.j.§. item ver-
15 sic.porrò, si dominus.de feudo guardiæ, vbi quærit † an valeat pactum de non reuocando donationem, aut feudum propter ingratitudinem: dicit aut illa ingratitudo resultat ex contractu: vt quia alienauit domino inconsulto vel alio modo, quàm dolo & delicto, & tunc valet tale pactum de non reuocando propter ingratitudinem etiam futuram resultantem ex contractu. l. quærit. §. si venditor. ff. de ædili. edict. & idem ibi Cardi. Alexand. in pen.quæst. Aut ingratitudo committitur delinquẽdo dolo malo, & tũc pactũ nõ valet, per quod dolus futurus remittitur.d.§.illud.& l.cõuenire.ff. de pact.& ibi doct.

& bon.tex.in c.ex parte.de consuetud.& l.contractus.& ibi Philip.Dec.in v.nota.nume.37.ff.de regu.iur.& idem dicit Bald.in consi.xviij.incip.Notissimum est,quòd ratione ingratitudinis.versi. Sed quid si actum est.volu.iij. & in c.si cautio. versicul. nunquid valet pactum. de fide instru. & idem And.Barba.in consil.iiij.nume.3.lib. iiij. & idem tenet Bald.in l.versic.lij. quæritur.ff.de rerum di
16 uis.Quia secundum eum ibi illa quæ debentur † iure cōtractus,vt est reuerentia,possunt remitti, sed non ea quæ iure personæ. & istam tenet Collect. in d.c. fi. versi. sed cùm hîc ponantur.titu.an mutus,surdus,vel aliter imperfectus.& Franci.Curtius,in tracta.feu.in v. parte,versic. vj.ad limitationem.& Abb.Sicul.in rubr.& in d. c. final. de do.& Guliel.Bened.in sua repet.c. Raynutius. nume. 378.de testa.& Ioan.Berberius,in viatorio suo,tit.de reuocandis don.versi. Nota etiam quod donatio. & Tiraquellus in repetit.dictæ l.si vnquam. numero 14. cum aliis per eum allega. loquitur de feudo dato ob bene merita,quòd non reuocetur propter ingratitudinem.Et pro hoc facit,quòd si imperator concesśit alicui in specie, ꝙ posśit spurios legitimare,quos procreabit, istud priuilegium est iniquum: quia alliceret & inclinaret ipsum ad peccandum:vt tenet Sozin.in consi.xcv. numero 8.volu. iiij.allegat quòd in simili not.Bart.in l.quarta. ff. de te-
17 sta.Et ad hoc mouetur, quia quidam sunt boni † mores naturales. Et quidam sunt boni mores ciuiles. Iuramentum verò contra bonos mores ciuiles,valet,& firmat. ita not.secundum eum in cap. cùm contingat. de iureiuran. & in dicta regula.non est obligatorium. sed causæ positæ in d.cap.fina. concernunt bonos mores naturales. ergo sequitur quòd tale iuramentum non pōtest firmare tale pactum, ex quo est contra bonos naturales. Secundò, eo ipso quòd iuro non reuocare donationem pro-
18 pter †ingratitudinem,tale iuramētum patitur vitium formale,sed tale formale vitium vitiat iuramētum.vnde singulariter tenet Bald.in c.j.de iureiuran. quòd si ego iuro soluere aliquid nomine vsurarum, quod tale iuramētum non obligat: quia patitur vitium formæ. expressa enim nocēt,l.expressa.de re iud.in vj. nescio vbi est illa decretal.Et ideò dicit ipse. Tene animosè & intrepidè tale iuramentum non obligare: & idem tenet Masueri. in sua praxi.in tit.de dona.ver.Item donatio facta inter viuos, &c.saltem habita dispensatione iuramenti causa cognita coram iudice,iuxta l.si manumissus.C.de liber.& eorū libe.hanc tenet & Ioan.Berberius vbi suprà.versi.an autem iuramentum.vbi ponit septem casus, in quibus non obstante iuramento licitum est recedere à contractu. Et tertius casus est, si iuramentum sit contra bonos mores. c.quintauallis.de iureiurando.& in tit. de donat.versicu. Quia tamen maxima est vis iuramenti.dicit tamen dispēsationem obtinendam. Et signanter, quia in omni iura-
19 mento † tres comites sunt requisiti,scilicet veritas,iudicium,& iustitia:vt Ieremiæ iiij.c.xxij.q.ij. animaduertēdum gl.in authen.quod eis.C.de nupt. & in c.& si Christus.de iureiuran.requiritur,quòd iuretur in veritate cōscientiæ,in iudic.discreto,& deliberato,& tertiò iustitia: vt scilicet quod iuratur,sit licitum.sed hîc deficerent iuramenti comites, cùm sit inductiuum delicti & peccati mortalis: quia lex hoc expressè non posset, cùm debeat esse sancta & iusta. c.erit autem lex.iiij. dist.quia non tā
20 †desideratur iustitia, quàm honestas. instit. de nupt. §. Et si qua vxor.& cap.porrò.xxxv.q.iij. Nec etiā consuetudine posset introduci.d.c.ex parte. vbi erant duæ consuetudines in Rupella:quarum prima viros ad dissipandum bona sua inuitabat: & reliqua mulieres proniores ad adulterium committendum, quod videtur facere cōtra d.c.quemadmodum.§.fina. Quæ tamen consuetudo reprobatur per Papam ibi. accedat c.cum iuramento. de homici.Ergo nec per pactum iuramento vallatum, l.nō dubium.C.de legit.Et ista parificantur l.non imposśibile.ff.de pact.& gloss.in rubric.C.de decret. decuri. libro x.& dixi libro consuetud.tit.de præscrip.§. v.& alibi sæpe. & per Bart.in l. omnes populi. in iij.princip. quæst. ff.de iusti.& iure.Et Georg.Nata.in repet.ca.quanuis pactum. versic.fallit primò.de pact.lib.vj. versic .circa tertiam speciem. inclinat in opi. Ludoui.de Roma. Et licet præcedens sit communior, tamen ista est æquior, quando nulla occasione ab ipso donatore procedente ac data donatario ingratitudinem committendi: aliàs secus, si ab ipso donatore occasio hoc faciendi procederet, secundum omnes docto. suprà in locis allega. tunc habita dispensatione iuramenti ab episcopo,qui sine partis vocatione poterit eam ad effectum agendi concedere: per not. in capit. j. & c. debitores. de iureiurando. vt tenent domini de Rota.in decis.dcclxvij. incip. sciendum est ꝙ aliquoties. in antiq. ad reuocationem donationis agere poterit præterquam in dote:vt s. dictum est:quia illa nō potest reuocari etiam: si dictum non fuerit: multò minus,si conuentum fuerit ne posśit reuocari, etiam prætextu ingratitudinis.

SVMMÆ.

1 *Retentionis iure quando liceat vti domino feudali, contra vasallum,& num.seq.*
3 *Feuda hodie venduntur in Francia, & redacta sunt ad instar patrimoniorum.*
4 *Portio accrescens, sapit naturam eius rei cui accrescit.*
5 *Episcopus redimendo decimas ab aliquo milite, videtur rei ecclesiasticæ liberationem fecisse.*
6 *Vasallus nō præstans fidelitatem, quòd priuetur feudo, quomodo sit accipiendum.*
7 *Dominus feudi non potest rem feudalem ex cambio seu permutatione acquisitam, iure prælationis habere, vel retinere.*
8 *Res qualibet facilè ad suam naturam reuertitur.*
9 *Retractus non habet locum de consuetudine.*
10 *Creditor an posśit facere, vel debitor detineatur tanquam suspectus, ratione debiti modicæ quantitatis.*
11 *Posteà, verb. temporis interuallum denotat.*
12 *Vasallus si alienauerit feudum, aut reditum super eo, ex voluntate domini, quæ tamen hodie de cōsuetudine non requiritur, & postea illud, aut reditum recuperauerit, penes eum remanebit.*

CONSILIVM XLII.

VIdetur, viso casu suprà narrato, quòd dictus de Brisbuart dominus feudalis non potest habere iure retentionis reditus viij. solid. j. den.obo.turonen.nec petere aliquod ius rachaptus.Tum quia feudum nō est in aliquo diminutum: imò ex illa acquisitione per ipsum Pelletier vasallum facta dechargiatum seu exoneratum fuit.vnde de † iure cō
1 muni,ac secundum consuetudines feudales, dominus directus potest solum retinere,& vti iure prælationis, nisi quando suum feudum in totum vel in parte per vasallum venditur, aut reditus constituitur super eodem de iure. Hoc probatur in l. iij. ibi: si quidem dominus maluerit,& ibi Alber.de Rosate, Salice.& Iason.C.de iure emphy. & c.potuit de loca.& de cōsue.feudor.probatur in cap.j.§.porrò.& ibi Bald.& Cardi.Alexan. post Aluaro. qualiter olim feudum aliena. pote. & ita de consuetud.Biturig.& generali Franciæ seruatur. & plenè dixi in tit. de retractu. Sed hic vasallus non vendidit partem aliquam,aut reditum constituit,sed dechargiauit,redemit,& amortizauit reditum super ipso feudo aliàs constitutum. Ideò dictus dominus vti non potest iure retentionis: cùm reditus sit sopitus & extinctus, & in causam feudi consolidatus, ac si nunquam fuisset constitutus. Quinimò volunt communiter doctor. quòd ex tali † acqui-

2 †acquisitione resolutiua nihil debeatur domino pro
iure rachaptus, aut accordamentorum: vt per Iaso. in
l.fin. in xj.quæstio.C.de iure emphy.& in l.ab empto-
re.ff.de pact. Nam dominus debebat tempore primæ
venditionis dicti reditus, si ipsum volebat habere, vti
prærogatiua retentionis, & non profectò nunc, quan-
3 do in causam feudi reincidit: quia in hoc regno †Frã-
ciæ feuda venduntur, & sunt redacta ad instar patri-
moniorum: vt voluit Ioan. Fab.institu.de emptio.&
vẽdi.in princip. quæ possunt vẽdi & acquiri sine con-
sensu, & volũtate domini: vt plenè dixi in §. primo de
consuetudi.feud.& in tracta.de custo.clauium.in so-
lut.& alibi sæpe. & ideò in hoc casu videtur quòd ni-
hil debetur domino, nec possit retinere dictum redi-
tum extinctum, & consolidatum: quia nõ videtur se-
paratum. Quinimò habetur pro non tradito, per ea,
quæ dixi in §.secundo.versic.sed quæritur stante con-
4 suetudin.titul.de consuetudin.retractus.quia †portio
accrescens sapit naturam eius rei, cui accrescit.l.si ex
toto.in princi.ff.de legat.primo.& per Bart.Sozin.in
consil.cliiij.versic.confirmatur etiam ratione.volum.
ij.Maximè, cùm hic agatur de exiguo & modico feu-
do, scilicet de acquisitione octo solid. seu de amorti-
zatione ipsorum, per ea quæ not.gloss.in ca. altare.j.
5 quæst.iij.quæ vult, quòd episcopus redimendo †deci-
mas ab aliquo milite, videtur rei ecclesiasticæ libera-
tionem fecisse. Vnde videtur nõ teneri dictus le Pelle
tier facere homagiũ, & præstare fidelitatẽ de amorti-
zatione & consolidatione dicti reditus parui, & mo-
dici, ex causa permutationis facta. per not. quæ vult
Bald.in c.j.§.est & alia. quæ fuit prima causa benefi-
cij amitten.vbi voluit, quòd licet de more & vsu feu-
6 dorum † vasallus non præstans fidelitatem, priuetur
feudo.c.j.§.prætereà.de prohib. feu.alie.per Freder.
vt dixi in §.ij.de presc.tamen intelligi debet secũdùm
ipsum, quando feudum est magnum: secus si est exi-
guum, quia tunc non priuatur, licet non præstet fide-
litatem. Et idem tenet Ludouic.de Ro.in suo singul.
cxviij.incip. tu qui habes feud.&c. Et potest secun-
dùm ipsos, cognosci feudum magnum, aut paruum, e-
tiam ex qualitate personæ: vt quia Imperator donat
vni magno Comiti aut Duci vnum castrũculum, &c.
Prætereà est hîc vnum peremptorium, quod imponit
ipsi domino silentium perpetuum: quia vbi prædicta
in veritate non sufficerent, licet habeant apparẽtiam
& æquitatem magnam: tamen hîc ex causa permuta-
tionis fuit acquisitus prædictus reditus. vnde rem feu-
dalem ex cambio seu permutatione acquisitam, non
7 potest †dominus habere, nec iure prælationis retine-
re: vt tenet Pet.Ia.in titu. de acti.in rem, in fin.& Spe-
cu.& Ioan.Andr.in addi.titu. de emphy.§.nunc ver-
sic.cxxj.& ita tenui, in §.j.versi.fallit etiam si res per-
mutetur.& c.dẽ consuetut. retent. rerum feudalium.
Per quæ soluitur ij.q. quòd nec proximior potest ipsũ
reditum extinctum & consolidatum in vim consue-
tu.retractatus habere, licet factus esset perpetuus, &
sic per consequens effectus de patrimonio seu de do-
minio ipsius nunc vendentis, etiam si alio modo quàm
ex causa permutationis fuerit acquisitus per ipsum
vasallum emptorem: quia res reuersa est ad suam na-
turam, prout de facto reuertitur, l.si vnus.§.pactus ne
8 peteret.in fi.ff. de pact. †quia alienata esse non vide-
tur, quæ sic reuertitur, & extinguitur.& tex.est sing.
in l.ex hoc edicto, §.si quis.ff.de alie.mutan.iudic.fa-
cta.& in l. prima.§.si rem depositam.& ibi gl. & Sa-
lice.ff.depositi.& in l.sequen.§. Labeo.ff. de vsucap.
Et sic cessat ratio consuetud.retractus: vt plenè dixi
in §.j. de consuetud. retract. quia regulariter in con-
9 questibus, vt ibi †dicitur, de consuetud.non habet lo-
cum retractus: vt ibi dixi in gloss.ij. igitur. Et per hoc
dicit Bald.in authent.Sed iam necesse.C.de dona.an-
te nupt. quod ratione debiti modicæ quantitatis cre-
10 ditor †non potest facere detineri debitorem tanquam
suspectum: quia non est verisimile, quòd fugiat pro
tam modica summa: tamẽ secundùm Cyn. ibi & Bal.
in noua lectur. facultates debitoris sunt consideran-
dæ. Et idem Iaco.de sancto Geor. in l.si ab arbitr.nu-
mero 7.ff.qui satisdare cogantur. Nam dictio, posteà
11 recuperauit, denotat †temporis interuallum secũdùm
Iacobum de Bellouisu, & And.quos refert & sequitur
Præpositus Mediolan. cum aliis per eum alle. & ista
est æquior, vt plenè dixi in §.ij.in prin.versi. sed quæ-
ritur.de consue.ret. Et pro decisione vtriusque quæ-
stionis videtur text.in d.c.vno.§. profectò quid iuris,
12 si post aliena feud.vasal.id recupera. vbi †si vasallus a-
lienauerit feudum aut reditum super eo ex domini vo
luntate, quæ hodie de consuetu.non requiritur, vt latè
dixi in §.j.& ij. de consuetud.feud.lib.consuetud. Bi-
turigũ. Et posteà illud aut reditũ recuperauerit, quòd
penes eum remanebit & in causam recadit seu inci-
dit.& ibi Bald.in j.not. Et sic à domino iure prælatio-
nis vel proximiore reuendentis non potest retrahi, cũ
hic non vendiderit feudum, sed solùm reditum, quem
recuperauit & liberauit feudum ab hoc onere. Et ita
sentit Præposit.ibi in tribus vlti.quæstio. Et idẽ econ-
trà secũdùm Alberic.de Rosa.in prima parte.quæstio.
lxxxvij.vbi dicit quòd si aliquis vendat, & infra tem-
pus ad retrahendum recuperat antequàm aliquis agna
torum vendentis obtulerit pretium emptori, quòd sit
melior conditio ipsius redimentis, allegat Guid. de
Suza ita tenere, ar.l.final. C.de rerum permuta. & l.
quod dicitur.§.sed impensis.& l.fina.ff.rerum amota.
& l.si mulier.ff.solu.mat.& d.l.ex hoc dicto.§.si quis
semel.& Alber.de alienat.iudi.mutan.causa fact. Si au
tem agnati præuenerunt pretium emptori, offerendo
tunc, non est licitum venditori redimere, quia præuẽ-
tus est. argumen.l. si quis posteà.ff. de iudi. cum aliis
per eum allegat. & dicit istam opinio.esse æquam. &
idem dicit in l.final. versicul. adhuc quærit Dyn. C.de
iure emphyteu. quamuis plures teneant quòd res ven-
dita sine voluntate domini, & posteà redempta cadit
in commissum. Per quod datur responsum ad tex. in
cap.j.quid iuris, si post alienat.feud. vasal. illud recu-
perauit. quia licet dominus possit retinere dictum re-
ditum per ipsum vasallum redemptum, aut accorda-
menta, vel rachaptum accipere: tamen quæ consoli-
dantur, non videntur acquisita illo titulo, & iure, quo
res, cui res consolidatur, & censetur alia à rei pro-
prietate. Et ideò alia tanquàm alia iudicanda est per
se: vt tenet Ioan.Fab.& Angel.Areti.in §.si cui.insti.
de legatis. & dixi in §.ij.versiculo. sed quæro aliquid
de consuetud. matrimo. vbi ego refero ita fuisse iu-
dicatum.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Appellans à grauamine, dedit suam appellationem Iudici, & petiit apostolos: ad quos dandum Iudex eidem appellãti certum terminum, scilicet ad octo, vel ad diem Iouis, vel Veneris proximè venturum præfixit, & assignauit: cuius termini assignationi non consensit appellans, quinimò ab eadem terminis assignatione, adhærendo suæ appellationi, prouocauit, & appellauit. Iudex in die assignata obtulit & se daturum, si inuenisset qui pro appellante reciperet apostolos. Nec minus idem appellans suam appellationem ad metropolitanum releuauit post dicti termini assignationem, coram quo appellatus dicit appellationẽ desertam. Quæritur quid iuris.

SVMMÆ.

1 *Itineris arreptio habetur pro appellatione.*
2 *Absenti possunt dari apostoli. & nu. 12.*
3 *Appellatio vnde colligatur deserta.*

4 *Iudex ad quem, si pronuntiet super negotio principali causæ appellationis, quæ erat deserta, talis sententia nulla est.*
5 *Terminus quando datus est, non sufficit ante terminum comparere.*
6 *Appellans si in termino non petierit, quod apostolos iudex dare non teneatur, non propter hoc desinit esse iudex.*
7 *Appellationi friuolæ non est deferendum.*
8 *Apostoli sunt pars appellationis.*
9 *Iudex postquàm recepit appellationem, & præfixit diem ad apostolos recipiendum, non poterit appellans se excusare ob aliquod impedimentum superueniens posteà in tempore dato ad petendum illos.*
10 *Apostoli si non petantur ab appellante, sed ille fingat se appellasse, iudex à quo potest procedere in causa sine partis citatione.*
11 *Appellatio verbo facta, secundum formam schedulæ, dicitur sine scriptis.*
13 *Terminus quandò statuitur ad dandum apostolos, non censetur satisfactum termino ex sola itineris arreptione. & nume. sequenti.*
15 *Appellans potest suam appellationem releuare, dum tamen infra terminum iuris possit apostolos petere.*
16 *Appellatione pendente nihil innouandum.*
17 *Prouocandi temerè ac passim facultas non est præbenda.*

CONSILIVM XLIII.

Videtur primò dictam appellationem non esse
1 desertam, quia itineris † arreptio habetur pro appellatione, c. dilecti filij. in j. de appella. quia si appellans antequàm petat apostolos, vadat releuatum eius appellationem coram metropolitano, & citare faciat appellatum ad procedendum, prout in præsenti casu, valet processus, si posteà infrà xxx. dies petat apostolos. Ita tenet Lapus in c. ab eo. per illum text. in verbo vadat. de appel. lib. sexto. quem ibi sequuntur Pet. de Anch. & Philip. Frãcus. in fina. princip. & Dominic. in §. illud. alleg. Domini de Rota in decis. dcclix. in antiquis sed reperies dccxxxiiij. & in decis. ccccclxiiij. inci. verũ si appelletur à grauamine. & in decis. ccxiiij. eod. vol.
2 &c. Tum † quia absenti possunt dari Apostoli, secũdùm Bald. in l. eos. §. apostolos. C. de appella. & Philip. Frãcus. in c. ab eo. in ij. not. & in §. j. in verbo, requisitus. de appel. li. vj. dum tamen secundùm eos, notificetur appellanti, vt voluit in simili gl. in cle. fina. in verbo, præfixionis. In contrarium videtur, quòd appellatio prædicta
3 censetur † esse deserta. tex. est clarus in cle. quanuis rigor. & ibi Cardina. Zabarel. & Ioan. de Imo. de appel. & in d. c. ab eo tit. eo. libro vj. vbi gloss. respondet ad ca. dilecti. imò fortius, quòd si iudex à quo, præfixerit sibi diem & horam, quòd si ante vel post horam compareat, & nõ illa hora, appellatio est deserta. Ita tenet Matthæ. de Mate. in suo nota. xxj. incipiend. nota practicam. & Cæpol. in cautel. lxxiiij. & Felin. in c. personas. post princip. de appel. & hoc per text. in dicta clemen. quanuis. Et ideò non potuit iudex ad quem dictam appellationem desertam conualidare ac corroborare per concessionem suæ citationis, in qua dicit, priùs obtentis à iudice, à quo apostolis: cùm terminus per ipsum ad ipsos dandum esset iam elapsus: vt not. Domini de Rota in decisi. ccccccciiij. in antiq. vbi volunt, quòd si iudex ad quem, pronuntiet
4 super † negotio principali causæ appellationis, quæ erat deserta, quòd talis sententia est nulla: quia appellans & appellatus non possent expresse nec tacitè facere, quin appellatio ob negligentiam petendi in termino apostolos, vel prosequendi infra tempus iuris, sit deserta. text. cum sua glo. in verbo per negligentiam. in cle. si appellationem. de appell. & Domini de Ro. decisi. cccccxcj. in antiq. & text. in c. personas. c. cùm sit Romana. & ibi per omnes. insuper Feli. de appel. & in l. præses. C. eod.
5 quia in hoc casu, quando † certus terminus est datus, non sufficit appellanti ante terminum cõparere: vt tenet glo. quam sequuntur d. Zaba. de Imo. in d. cle. quãuis. in ver. infra dictum. quoniam iudex non arctatur ad dandum apostolos, nisi adueniente tertio fuerit ad illos dandos requisitus, d. cle. quanuis. in dicto cap. ab eo. & c. vt super. & ibi glo. in verbo: requisitus. & ibi tenet Dominic. Petr. de Ancha. & Philip. Franc. de app. lib. vj. nisi secundum ipsos iudex appellationem receperit, l. eos. in fi. C. de appella. & cap. cordi. in fin. princip. eodem libro sexto. ideò dicunt Domini de Rota, decis. ccccvj. inci. Item,
6 si auditorum. in fi. quòd si † appellans in termino non petierit, quòd apostolos iudex dare non teneatur, nec propter hoc desinit esse iudex. & tenet Philip. Francus. in d. c. vt super, per quæ non videtur obstare, quod appellans appellauit ab assignatione termini dandorum Apostolorum, cùm sit tempus à iure eidem iudici à quo, indultum: vt d. iurib. vt d. l. eos. §. apostolos. C. de appell. & hoc ad informandum superiorem iudicem, ad quem, de causa appellationis, d. c. vt super. & d. l. eos. §. super iis. & plenè Specu. in titu. de appel. §. sequitur videre de apo-
7 stolis, &c. & frustratoria † & friuola censetur talis appellatio, cui non est deferendum, cùm iura ei non deferant, cap. cùm appellationibus friuolis. de appel. lib. vj. ita in terminis tenet singulariter Feli. in dicto capitulo, personas. versicu. amplia etiam, de appella. vbi dicit, quòd si appellans pendente termino sibi ad dandum Apostolos per iudicem, à quo, præfixo, iterum appellaret, quòd per hanc appellationem secundam, prima deserta, non iuuabitur. Allega. decis. Rotæ in antiq. xxiij. quam tamen inuenies vltimam in recollectis per Bernar. de Bisigneto. in tit. de appella. in fin. vbi alle. Ioan. Calde. ita tenere. in d. cle. quanuis. quia non prosequẽdo in termino est quæsitum ius appellato, quod per ipsam secundam appellationem non tollitur. d. c. ab eo. Et ibi ita videtur dicere
8 Phili. Fran. in vltimo no. vbi dicit per illum tex. quòd † apostoli sunt pars appellationis, in tantum quod si non petantur debito modo, & infra debitum tempus, præsumitur renuntiatum appellationi. Et est præsumptio iuris, & de iure, contra quam non admittitur probatio in contrarium, c. is qui. & ibi gloss. de sponsa. & l. fina. ff. quod metus causa. Prætereà. Bal. in d. §. Apostolos in princip.
9 dicit, quod † postquàm iudex recepit appellationem, & præfixit diem ad apostolos recipiẽdum, non poterit appellans se excusare ob aliquod impedimentum superueniens posteà in tẽpore dato ad petendum apostolos. Et in hanc partem videtur inclinare Dominic. in d. c. ab eo. versicul. sed quæro, an ille, qui non petit apostolos, &c.
10 vbi dicit quod si appellans non petat † apostolos, sed fingat se appellasse, quod iudex à quo, potest procedere in causa sine citatione partis: per not. in ca. eum qui de dolo & contuma. & cle. si ante. in vlti. gloss. eodem titu. Et
11 pro † hac parte facit quod dicunt Domini de Rota in decis. ccclxij. in antiq. quòd si iudex successiuè pluribus vicibus id vel omnino simile grauamen attulerit, & prima vice fuerit ab illo in scriptis appellatum, & in debita forma, & post alia vice ab alio grauamine appellet solùm verbo, quam quo ad istum effectũ petiit inseri in instrumento appellatorio, ac vult haberi pro inserta, quod hęc secunda censetur facta sine scriptis: quia verbo appellauit, secundùm formam schedulæ, vt ibi. Et non obstat
12 † quod absenti possunt dari apostoli: quia iudex à quo obtulit adueniente termino se daturum, & vocari fecit procuratorem, & notarium, qui instrumentum appellationis interiectæ pro appellante receperat, cui dare voluit apostolos, quod sufficit, dicta clementi. quanuis. §. similiter. in fin. ibi: vel si recipere recusat oblatos. igitur, &c. Nec etiam obstat itineris arreptio, quia secundùm Dominic. in dicto capitul. ab eo. in vltimo not. quando
† statuitur

13 †statuitur terminus ad dandum apostolos, non videtur satisfactum termino ex sola itineris arreptione, remittẽdo ad not. in capit. personas. de appella. Secus est in termino appellanti ad releuandum eius appellationem per iudicem à quo, præfixo: tunc sufficit infra illud tempus iter arripere, secundum Specul. in tit. de appellat. §. nunc breuiter versi. item, quid si pars allega. capit. cùm causa. de re iudi. & c. statuimus. de elect. & tenent Domini de Rota. deci. ccccxxxviij. incip. no. si certus terminus. cum seq. deci. in antiq. Quod vltimum secundum ipsos non
14 habet locum quãdo prefigitur terminus † ad se præsentandum apostolico conspectui: tunc enim non sufficit itineris arreptio, nisi sequatur realis præsentatio. Et idem in decis. ccccliij. eo. vol. antiq. & in decis. clv. in nouis. incip. si certus terminus, &c. & Matth. de Mat. in d. no. xxj. per tex. in d. c. personas. & idem Cæpo. in d. cautel. lxxiij. vers. ij. & seq. & omnes in d. l. si præses. & Abb. Sicu. in d. c. cùm causa. & Felin. in d. c. personas. versi. circa terminum ad prosequendum. Sed ab ista termini assignatione & præfixione solet appellari per ipsos appellantes. Item
15 non obstat quod † appellans potest releuare eius appellationem, dum tamen infra terminum iuris possit apostolos petere: quia istud secundum Domin. de Rota in locis suprà alleg. habet locum, quando appellatum est à diffinitiua. Secus si ab interlocutoria: quia tunc impetratio rescripti vel citationis in causa appellationis non valet. Et vbi valeret, tamen secundum Lapum, Petr. de Ancha. Dominic. & Francum. dependet ex futuro euentu, scilicet si iudex, à quo, non reuocauerit grauamen: quia si reuocet, non tenet. Idem, secundum Dominic. si appellatus non opponit coram iudice, ad quem, dependentiam termini: quia secundum Felin. in d. c. personas. ante fin.
16 versi. non sufficit quòd habens terminũ †ad recipiendũ apostolos, impetrauerit interim causam committi, cùm huiusmodi diligentia inanis sit: quia pendente hoc termino nihil debuit innouari. Et si apostolos non petiit, non reputatur adhuc appellans: cùm super non ente nihil fieri potuit: cùm apostoli sint pars appellationis. c. cordi. & d. c. ab eo. Sed hîc appellans non erat infra tempus sibi prefixum, quinimò lapsum erat ante impetrationem citationis, & sic deserta, de cuius desertione appellatus insistit, & petit desertam declarari: quia ius est sibi
17 acquisitum. Ideò concludo appellationẽ desertam, † nõ obstante appellatione ab assignatione termini interposita, & amplius non debere appellantibus concedi tales citationes in casu releuaminis, etiam cum quacũque clausula, nisi primò constet debitè de dictis apostolis: ne temerè, ac passim prouocandi omnibus facultas præbeatur, d. l. eos. §. ne temerè. Et posteà ita iudicatũ fuit. Et ita mihi videtur, correctione alterius meliùs me sentientis semper salua.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Processus fuit motus super certis hæreditagiis: quorum aliqua dependebant, & mouebantur ex feudo alicuius domini directi, qui secundum cõsuetudinem de Lauoriaco debebat gaudere feudo, & omnes eiusdem debet, quousque habuerit hominem, percipere fructus. Dominus nunc directus dedit in cẽsam aliquibus ex dictis litigantibus dicta feudalia hæreditagia pro certa pensione soluenda singulis annis, quousque processus fuisset terminatus & finitus, ac quandiu duraret inter ipsas partes: modò dictus processus fuit per sententiam sopitus, quæ sententia tandem per arrestum fuit confirmata. Super cuius executione pendet processus: quo pendente dominus in vim literarũ censæ executari fecit dictos accensatarios: qui opponunt, quòd indebitè, attento quòd processus est diu sopitus & finitus. Quæritur quid iuris.

SVMMÆ.

1 *Res iudicata quando dicatur. & num. seq.*
3 *Rescriptum si mandat, vt aliquis cogatur parere iudicato, nõ potest cogi, si est appellatum.*
4 *Iudicatum, verb. desiderat transitum in rem iudicatam.*
5 *Actorum finis, est ipsa pronuntiatio.*
6 *Sententiæ condemnatoriæ executionem desiderant & expectant.*
7 *Agendi finis vbi prorsus idem est, etiam si varietur modus, obstat tamen exceptio rei iudicatæ.*
8 *Actorum nomine quid comprehendatur.*
9 *A sentẽtiæ executione potest fieri interpretatio & declaratio per ipsam curiam.*
10 *Ad dominij acquisitionem requiritur, quòd post sententiam sequatur traditio.*
11 *Vxorem siue sponsam licet constet esse ductam ad domum viri, quanuis non fuisse cognitam constet: tamen præsumitur inter eos contractum matrimonium de præsenti, de iure ciuili.*
12 *Pro coniuncta & copulata habetur, quæ de proximo copulãda est.*
13 *Leges adaptantur circa ea, quæ ferè contingunt.*
14 *Virum ire ad domum vxoris, funestum & triste signum est.*
15 *Matrimonium vt sit consummatum quid requiratur. & nume 17. & 19.*
16 *Ad copulam carnalem nixus, non sufficit ad consummationem matrimonij.*
18 *Sponsa in quocunque loco fuerit cognita, siue in domo viri, siue vxoris, censetur esse vxor, etiã si statutũ vel consuetudo requireret expressam traductionẽ ad domum viri.*
20 *Matrimonium inde præsumi, quòd sponsa fuerit traducta ad domum viri, quomodo sit accipiendum.*
21 *Donatio vsufructus constitui potest, etiam matrimonio constante.*

CONSILIVM XLIIII.

Videtur mihi breuiter, argumentis omissis, esse dicendum quòd dominus potuit in vim literarum censæ executari facere dictos accensatorios: quia dictus processus durat adhuc inter ipsas partes, & non est sopitus, licet interuenerint sententia & arrestum confirmatorium: quoniam † licet res iudicata dicatur statim postquã lata est sentẽtia, secũdum Bartol. & omnes in rubr. C. & in l. j. ff. eo. hoc verum, nisi sit appellatum, secundum Bald. in l. j. C. eod. tit. & Bal. in litigatoribus. C. de appel. per text. in l. eleganter. §. si quis post. ff. de condic. indebit. vbi dicitur res iudicata, quando † lata est sententia, quæ nullo remedio appellationis vel stipulationis retractari potest: vt plenè Abb. & Felin. in rubr. de appella. gloss. & Alexand. in l. j. ff. de re iudica. vnde dicit Ludouic. de Ro. in consi. cccxxxiiij. incip. circa primum articulum. quòd si rescriptum mandat vt aliquis † cogatur parere iudicato, non potest cogi, si est appellatum: quia verbum, iudicatum, † requirit transitum in rem iudicatam: per l. primam. C. de execu. rei iudic. & Felin. in dicta rubric. Ergo non censetur processus finitus per sententiam, sed per executionem sentẽtiæ: quæ executio est finis actorũ, & processus. Ita in terminis tenet sing. Lanfran. de Oria. in repet. c. quoniam contra falsam. versi. not. hîc videri casum. de probat. cõtra Bald. in l. secunda. C. vt lite penden. quæ voluit quòd † pronuntiatio sit finis actorum. Pro quo facit text. in l. secunda. C. de vsu. rei iudica. ibi: à die confirmationis sententiæ, &c. sed non est, secundum Lanfran. imò executio est finis actorum, seu processus. Et est ratio, quia sententiæ condemnatoriæ † executionem expectant, & desiderant: secus est in sententiis absolutoriis, vt not. Salice. in l. executorem. C. de execut. rei iudicatæ. Nam secundum Anto. & Abb. Sicul. in c. pen. quos ibi sequitur Felin. ver. dũ subdit Abbas, &c. & de except. quòd vbi † prorsus idem est finis agendi, dato quòd varietur modus: tamen obstet exceptio rei iudicatæ, vt tenet Bar. in l. j. C. de ord. iud. & in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obligar. sed hîc

(Margin numbers 1–7 in the right column stand beside the lines containing the corresponding † marks.)

sed hîc non est finis, cùm pendeat executio super dic. arresto, nec variatur materia. igitur. Et ideò dicit Bal. in l. interrogatam. C. de libera. causa, per illum text.
8 quòd nomine actorum continetur † quicquid factum est in iudicis præsentia, etiam si non in figura iudicij, vt not. gloss. in l. acta. & ibi Paul. & Alex. ff. de re iudica. & Alexand. in addi. ad Bart in l. fraudem. §. neque instrumenta, de iure fisci, qui alleg. Bal. in l. ij. C. de sacrosanc. eccle. & idem Feli. in d. c. quoniam cōtra falsam. in v. not. in fin. vbi post Abb. & Lanfran. in loco suprà allegato. ponit quòd sententia est de processu. & alia multa ibi per eum recollecta. & idem Paul. de Castr. & Alex. in l. actorum. ff. de re iudica. & Bald. in consil. cccxxxviij. volum. j. & Bald. in d. l. ij. C. vt lite. penden. & omnes in c. fina. de re iud. lib. vj. & Bart. & ibi Alex. in addit. in l. in fraudem, §. neque instrumen-
9 ta. ff. de iure fisci. Tum † ab ista executione poterit appellari: licet regulariter contrà, vt l. ab executore, C. quorum appel. non recip. de quo per Specu. tit. de sententiæ executio §. breuiter. versicu. sed secundùm eum. & omnes in l. si vt proponis. & in l. executorem. de execu. rei iudi. super qua poterit fieri interpretatio & declaratio per ipsam curiam: vt voluit gloss. quam ibi sequũtur Bal. & Salic. in d. l. si vt proponis. & Specul. in d. titu. de sententiæ executi. §. j. & Alex. in consil. cxiij volu. v. maximè à pronuntiatione de exequendo: & signanter in executione sententiæ latæ super vniuersali iudicio, secundum Bald. in consil. cxc. volu. j. & Angel. in l. qui restituere. versic. in glo. quæ incip. executio. ff. de rei vend. Bartol. & Alex. & Iason post gloss. in l. j. ff. de edend. & Bald. & doctor. in l. ij. C. de execut. rei iudic. quia euentus executionis potest esse incertus. l. quod debetur. ff. de pecul. Faciunt quæ not. Fely. in c. cùm venerabilis. de excep. vbi dicit quòd ad
10 acquisitionem dominij † requiritur, quòd post sententiam sequatur traditio: per gl. in §. fina. in princip. instit. de offic. iudic. & tenet Alber. de Rosa. & Benedic. de plumb. in l. statuliber. §. j. & l. statuliberi. §. finali, & vtrobique dixi in addi. de statuliber. & sic requiritur executio, quæ erit finis actorum, & processus. Hoc clarè tenet Alexand. in consil. xc. versicu. & licet laudum latum. volumin. ij. per textum in l. iij. in final. de publicia. in rem action. & ibi Ang. & Bart. & omnes, insuper Iason in l. ex hoc iure, cum ij. seq. ff. de iustit. & iure. vbi recitat quinque opin. tamen hanc dicit esse communem, & tenent Cyn. Bald. Ang. & Salic. in l. traditionibus. C. de pact. & in l. ij. C. cōmunia vtriusque iudic. quia parum esset fieri sententiam, nisi lata demādetur excutioni, l. ij. §. post originem. ff. de orig. iur. & gloss. in rubr. C. de execut. rei iudi. Spec. in d. tit. de sententiæ execut. §. breuiter dicendum. versic. sed secundum eum quæritur. vbi dicit, secundum Al-
11 bertum Galliacium, in authen. habita. quia † licet vxor siue sponsa reperiatur ducta ad domum, quanuis non constet quòd fuerit cognita: tamen præsumitur de iure ciuili matrimonium inter eos de præsenti contractum. text. est cum gl. in l. cui fuerit legatū. & ibi Pau. de Castr. ff. de condit. & demonst. & l. cùm inter. & ibi Bald. & Salic. C. de donat. ante. nupt. & l. mulierem. & l. denique. cum l. seq. & ibi Bald. ff. de ritu nup. & notant Host. & Ioan. And. in c. fi. de coniu. lepro. & Fel. in rubr. de spons. versi. limita eam, &c. quia pro con-
12 iuncta † & copulata habetur, quæ de proximo copulāda est, arg. l. pen. ff. de test. mili. vel est ratio alia secundum Bal. in d. l. cum in te. & Bar. Sozin. in d. l. cui fuerit. post prin. versi. sed tu aduerte. quia ex quo sponsæ de futuro (arguēdo à communiter accidentibus) non ducuntur ad domū mariti, nisi sint desponsatæ de præsenti, ideò si reperiuntur ductæ præsumuntur desponsatæ. Et est gloss. in d. l. mulierem. hoc tamen verum, si probentur sponsalia de futuro præcessisse: aliàs secus, si ducerentur non desponsatæ ad domum viri, tūc non censetur matrimonium, nec sponsalia. Tex. est celebris cum sua glo. & ibi expressè Bart. in l. quæsitum. ff. de spon. vbi deciditur hæc q. Ad idem textus quem Bald. dicit ibi esse singul. in d. l. cùm in te. & Alex. in add. ibi, & Bart. Sozin. in d. l. cui fuerit. post pr. ver. sed tu aduerte. & in consil. viij. in j. q. vol. iij. nisi secundū eum sponsa fuisset infirma, vel tempore prohibita, vt ibi per eum. Cùm ergo in hoc casu non fuisset despōsata, nec longè post, nec etiam poterat fieri nisi per parentes. cap. j. de despon. impub. lib. vj. Ex quibus infertur secundum Sozin. in d. l. cui fuerit. secus esse, quan-
13 do maritus † duceretur ad domum vxoris. Pro quo allego. text. in d. l. mulierem. quia secundum Sozi. rarò hoc contingit, & leges adaptantur ad ea, quæ communiter eueniunt. l. nam ad ea. ff. de legib. Ista fuit ratio glo. in d. l. mulierem. de quo disputat gl. in §. nuptias. in authen. de nupt. & tenet Archi. in cap. prius quàm. xxviij. quæst. ij. & idem Sozin. in consil. ccxxiij. imò
14 dico, † quòd sæpe contingit, vt dicit Bald. in l. vsus. §. mulieri. ff. de vsu & habita. quòd vir vadit ad domum vxoris, sed est signum maximæ tristitiæ, quando maritus intrat domum vxoris: vt dicit Frācis. de Crema. in suo singulari. lxvj. incipiē. statuto Florentino. Et prædicta sunt vera, quo ad donationem propter nuptias, & doherium ac augmentum dotis lucrandum in vim pacti, vel consuetudinis, aut statuti. Tamen quò ad ve-
15 ram consummationem matrimonij, vt † dicatur inter sponsos de futuro copula carnali consummatum, certè non sufficit de iure canonico, quod seruari debet in hac materia, secundum Sozi. in d. l. cui fuerit. nisi spōsalia de futuro præcedant, & sequatur copula: quia tūc censetur matrimonium præsumptum, aliàs non, cùm iure cautum nō reperiatur: vt ca. is qui fidem. de spon. vnde non sufficeret sola ductio ad domum. Qinimò
16 † nec nixus ad copulam, vt est text. in c. fi. de spon. vbi hoc tenent Ioan. Cald. Anto. de But. Abb. Sicul. in fi. & Præpositus Mediola. & ita de cōsue. Bituricen. obseruatur: imò requiritur non solum quòd matrimonium fuerit de præsenti contractum, & etiam solennizatum in facie sanctæ matris ecclesiæ, sed quòd fuerit consummatum, ad hoc vt donatio sit prohibita, sicut inter virum & vxorem: aliàs appellatione vxoris continetur sponsa de præsenti: etiam non ducta ad domum viri, in fauorabilibus: quia solus consensus de præsenti, facit matrimonium, non concubitus. d. l. cui fuerit. & l. nuptias non concubitus. ff. de regul. iur. c. sufficiat. xxvij. quæst. ij. secus in odiosis: quia odiosum esset, quòd pater aut parentes perderent dotem, aut donationem, vel doherium, & sponsus vel sponsa de præsenti respectiuè lucraretur tantùm. C. de legib. vbi dicit illum text. esse not. pro statutis de dote lucranda, quòd vir etiam vnius momenti lucretur: dum tamen cubauerit cū viro, licet non fuerit cognita. quod corroboratur per d. l. mulierem. cum l. sequent. de ritu nupt. & arg. d. l. cui fuerit. ibi: quanuis non in cubiculum mariti venerit, &c. & c. literis. ibi: solum cum sola, nudum cum nuda, in eodem lecto iacentem, &c. de præsump. Bald. in l. iij. & ita fuit iudicatum per arrestum, vt dixi in §. j. de consuetu. matr. nisi fuisset ducta ad domum, & cubauerit, vt dictum est, cum ea, vt dixi in §. iiij. in gl. j. versicu. & aduerte quòd vxor. eod. titu. Vel secundum ipsum Sozin. in d. l. cui fuerit. pos-
17 set procedere, vt sola ductio † ad domum sufficiat, altero de duobus modis. Primò, si fuisset ducta virgo, & appareret corrupta. Sed in hoc non est dubium. Vel secundò, quando iuisset corrupta, & maritus iuraret se cogno-

se cognouisse: quia tunc matrimonium probaretur, se-
cundum Ioan.Andr.& alios in d.c.fi. de coniug. lepro-
so.& gl.in d.c.ad id. de spon. & istud est etiam verum:
quia in quocunque loco, siue in domo mariti, siue vxo-
18 ris fuit cognita † sponsa, censetur esse vxor, etiam si sta-
tutum vel consuetudo requireret expressam ductionem
ad domum viri: vt singulariter tenet idem Sozin.in d.cõ-
si.ccxxviij.Et istam partem tenet Fran.de Aret.in consi.
cxlij.versi. venio igitur ad secundum. vbi dicit hanc esse
communem opin.quòd per cohabitationem, non tradu-
ctionem ad domum: tamen virgine desponsata per ver-
ba de futuro non præsumitur matrimonium: vt d.c.fi.se-
cus vbi essent sponsalia de præsenti, verbis & mente con
trahentium, vel futura legis interpretatione, vt est quan-
do sponsalia per verba de præsenti inter inhabiles ad illa
contrahendum interuenerint & perseuerauerint vsque
ad pubertatem.d.c.j.de despõ.impub.& l. quod Seruius.
ff.de condict.ob causam.& ibi per doct. & idem Philip.
Corn.in consi.lxxxiiij.vol.iij.Et Bal.in d.l.quæsitum.&
tenet gl.quam ibi sequuntur doct.in d.c.ad id.quia eo ꝙ
in domum viri traducta patienter perficit ætatem, vt hic
fecit, præsumitur consensisse.l.minorẽ. ff. de ritu nupt.ta-
men plerunque contingit in istis impuberibus desponsa-
19 tis,† quòd puella ducitur nutrienda apud patrem aut pa-
rentes filij: tamen dico quòd per hoc sponsalia nõ trans-
eant in matrimonium, nec iura aut doctores hoc volunt,
nisi perseuerauerint, vt dictum est vsque ad pubertatem.
pro hoc bonus text.quem singul.facit ibi Bald. in l.pen.
§.fi.ff.quod fal.tut.aut.& simul cohabitauerint, vt tenet
Phil.Cor.in d.consi.lxxxiiij.& in consi. cxlix. volu.j. Et
20 doct.qui † volunt per traductionem sponsæ ad domum
viri præsumi matrimonium, intelligunt in potente ad co
pulam, per illum text.& tunc quòd desponsata præsuma
tur de iure, quod intelligo prout suprà dictum est. Ideò
in præsenti casu valebit donatio vsusfructus, cùm matri-
monium fuerit in ætate solennizatum, & cõsummatum,
& ipsa donatio confirmata, in qua perseuerauerit vsque
21 ad mortem: quia † donatio vsusfructus potest constitui
etiam constãte matrimonio, vt plenè not.Fran. de Cur-
te.in consi.vj.& vij.feud.& dixi in §. j. de consuetu.mat.
lib.consuet.Bituri.& And. Barba. in consil.xij.vol.j. Et
hæc in proposita consultatione dicta sufficiant.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Est quidam reditus debitus certis hæredibus ex successione eorum patris, seu aliquibus ius habentibus ab eisdem hæredibus: qui quidem reditus spectat omnibus prædictis pro indiuiso: quia nunquam fuit factum partagium neque diuisio inter eosdem hæredes, seu ius super hoc habentes: & adhuc remanet communis inter ipsos.

Vtrum aliquis eorundem hæredem, seu iùs habentium ab eisdem pro aliqua parte, possit experiri, & habere contra debitores eiusdem reditus solus sine aliis.

Item, si aliquis agat solus, sine suis consortibus, nónne alij possint se opponere deliberationi portionis prætensæ, & dicere accipiat quòd hanc partem, quousque fiat diuisio, seu partagium de eodem reditu, & ipsius reditus partitus seu diuisus fuerit primò & in anteà.

Item, & quibus mediis potest obiici per consortes contra agentem, ne experiatur agens sine ipsis.

SVMMÆ.

1 *Sociorum vnus potest conuenire & conueniri pro omnibus insolidum, si alij consocij tolerent. & num. seq.*
3 *Agere non potest, cui alienatio interdicitur.*
4 *Socij quando separatim non possint agere.*
5 *Fratrum vnus non potest exercere iurisdictionem sine aliis in territorio communi, ex eo quod successerũt patri: quia coniunctim id debent. Et quid si est maior natu. nu. seq. limit. 7.*
8 *In communione stare nemo cogitur, vbi res commodam diuisionem recipit.*
9 *Sociorum vnus, si intentauerit actionem nomine communitatis, an iudicio suspenso per alios possit ipse prosequi partem suam.*

CONSILIVM XLV.

VIso facto, dico vnico verbo, quòd licet vnus
1 † sociorum possit conuenire & cõueniri pro
omnibus insolidum: vt not.Bal.& Angel.A-
ret.in l.iustissimè.§. præponitur actio. ff. de
ædil.edict.& l. j.in prin. & ibi gl. in versi. sociòve. ff. de
loco public.fruendo.cum not.in l.iij.per glo. & doct. ff.
pro socio.& bonus text.in c.cum M. Ferra.ibi, pro se &
quatuor sociis.de constitut.quẽ facit ibi singularem Bal.
2 versi.ibi, pro se.† quòd vnus potest prosequi causam cõ-
munem, suam & sui cõsortis. & plenè ibi Felin. ante fin.
vbi ponit hanc conclusionem cum pluribus limitationi-
bus.& Barba.post Anto.& Abb.Sicul. in c.in præsentia.
a num.10.& 11.de probat.hoc verùm si alij.consocij, [a] vel
cohæredes tolerant, & non contradicant, l. ex parte hæ-
res.ff.fami.ercisc.& ibi glo.aut ex conuentione, & pacto
inter eos habito, tunc vnus posset agere, vel vbi alij sunt
absentes.l.si tamen plures.ff.de exercit.act.tenet Bald.in
d.c.cùm M.versi.sed nunquid, si sint duo socij. vel secũ-
dum Bal.ibi, si essent socij cõtractus: vt l.fi. C.de duobus
reis. & illi potest fieri solutio, & eodem modo aliis so-
ciis: vt tenet Pau.de Cast.in consi.xxxvj.incip. Satis cla-
ra apparet res ista. vol.antiq.aliàs secus, si contradicant,
& nolint ꝙ amplius agat.l.quod si nolit.§. si plures.& i-
bi Bal.Ang.& Cæpol.Veronen.eod. tit.accedat l.vnica.
C.si communis res pig.data. & l. ij. C. commu. diui. vbi
3 interdicitur vni consociorum alienatio. Est † enim ab-
surdum eum cui alienatio interdicitur, permitti actiones
exercere, l.ait prætor.§.j.ff.de iure delibe.possunt tamen
omnes cogi constituere vnũ procuratorem: & per illum
litigare, per tex.in d.§.si plures.& in l.iam tamen.§. si ta
men plures.ff.iudica.solui. & ibi Bar.Pau.& Ang.& l.hu
iusmodi.§.fi.ff.de lega.j.Aut si omnes, secundum Cæpo
lam conueniant, & velint simul agere vna actione, vno
libello, & eadem instantia, tunc possunt, si natura nego-
tij hoc suadet, secundum Bartol.& doct.suprà allegatos.
aliàs quilibet non posset agere eadem actione, de per se
diuerso iudicio, vel diuerso tempore: per l. j. §. fi.cum ll.
4 sequent. ff. de exercito. actio. Et intelligo,† quando o-
mnes sunt maiores, qui possunt prouocare ad diuisionẽ,
& sunt capaces ad agendum: quia vnus sine aliis nõ pos-
sit agere, vt l.j.& ibi expressè Gul.de Cug. & Bald. ff.de
5 offic.consul.vbi † volunt, quòd vnus fratrum non potest
exercere iurisdictionem sine aliis in territorio commu-
ni, ex eo quòd successerunt patri, ideò coniunctim debẽt
exercere.allegat tex.in §.canonicum.in authen. de man-
da.princip. qui §. est vltimus. Si verò vnus est maior a-
6 liis, tunc de iure † & cõsuetudine maior natu habet tute-
lã, & administrationem corporũ bonorũ ipsorũ fratrum
minorum: vt dixi in §.vij.& x.de statu personarum. libr.
cõsuetudinũ Biturig.& sentit Bart.in l.cùm pater.§.pa-
ter pluribus.ff.de lega.iij. quãuis ipse Bar.in l.Põponius
si vni.aliàs incipit: si vni. ff. de re iudicata. teneat contra
7 Gul.de Cugn. quòd vnus † possit sine aliis exercere iu-
risdictionem. Sed eos concordaui, prout suprà, vt plenè
dixi in tractatu, de custod. clauium portarum ciuitatum.
Igitur postquam in casu præsenti non concordant, sed
expressè se opponunt, & volunt venire ad diuisionem:
8 cùm † nemo cogatur stare in communione, quando res
commodam recipit diuisionem, vt d. §. si plures. & ibi
Angel.in l.fin.non sortem.§.si centum. ff. de condictio-
ne indebiti, & l.fina.C.communi diuidundo. Quare pos
sunt impedire consocium agentem, quominus possit a-
gere insolidum sine ipsis, iuribus suprà allegatis. & ita
tenet Bar.Sozin.in cõsi.ccxxxj. versi.iij. cũ seq.& versi.
iiij.casus.

9 iiij.casus.volu.ij. Vbi ponit, quid si†vnus intentauerit actionem nomine communitatis, & societatis, an iudicio suspenso per alios, possit ipse prosequi partem suam: & concludit quòd non, prout ibi vide, & in cõsil.xvj.num. 21.& nu.37.volu.iiij. Et ita vt suprà, mihi videtur, correctione alterius melius me sentiẽtis semper salua.

ADDITIO.

a Si alij consocij. Adde & limita hoc non habere locum in sociis ædilium actionum: quia vnus tenetur & conueniri potest pro aliis. nam si sunt plures socij equorum, vel boum, & aliqui ex iis reperiuntur morbosi, tunc vnus solus tenetur insolidum, si alii non reperiantur, vt l.iustissimè.§.primo hic alleg. de quo vide Bald.& Salic.in l.si prædium.C.de ædil.act.& Fran.de Crema.in sing.clxv.& vide hic Rap. Fulg. in consil.ccix.incip. duobus fratribus. versic. & generali ratione probatur: & Ang. in l.reos.§.cùm tabulis.ff.de duo.reis.& Rap.Cu.in consil.viij.cuius initium est, duo erant socij. Item secus est in custode porcorum, qui nomine domini vendidit porcos, quorum venditionem dominus non habet ratam, & negat mãdatum, quòd dominus habet actionem, vt tenet Baldus in l.mandatum.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Quid si pater & mater, cùm maritarent filiam aut filias suas, fecerunt pactum. quòd dictæ suæ filiæ succederent eis: tamẽ nihil petere possent, nisi post mortem ipsorum parentum: & quòd superstes gauderet tanquam vsufructuarius, & ita iurauerũt: modò dictæ filiæ dicunt se saisitas post mortem alterius ipsorũ tantùm, scilicet patris vel matris, quæritur an sint admissibiles.

SVMMÆ.

1 *Pactum de non succedendo patri & matri, interueniente iuramento, valet.*
Et quid de pacto de non succedẽdo, factum in tempus mortis vltimi ipsorum, mediante iuramento.
2 *Argumentum de toto ad partem, valet.*
3 *Pactum factum inter aliquos de successione & hæreditate alicuius viuentis, non valet, nisi consensum præbeat ipse dominus.*
4 *Pactum de succedendo in totum, vel certo modo, non valet.*
5 *Pacto vbi prohibetur aliquid fieri, vt pote quia contra bonos mores, nihil tum potest consuetudo vel statutum.*
6 *Bituricẽsis consuetudo est, quod matrimonio consummato vir non possit inter viuos, nec in vltima voluntate, directò vel obliquè donare, vel relinquere vxori tam in proprietate, quàm in vsufructu.*
7 *Donatio inter coniuges, inter viuos prohibita, quomodo sit accipienda, & intelligenda.*
8 *Consuetudo ita accipienda est, vt quàm minimum lædatur ius commune.*
9 *Statuto stante, quod maritus nihil possit relinquere vxori præter vsumfructum medietatis bonorum, tamen licitum erit relinquere legatum alimentorum.*
10 *Alienare prohibitus extra familiam, vendere potest de consensu ipsorum, aut etiam ipsis requisitis, & nolentibus emere.*

CONSILIVM XLVI.

HAEC quæstio non videtur esse sine dubio.
Primò videtur, quòd non sint admissibiles:
1 quia sicut†pactum de non succedendo patri
& matri, interueniente iuramento, valet, c.
quanuis pactum. de pactis.lib.vj. & per omnes, in l.
pactum quod dotali instrumẽto. C.de collationibus.
& in l.pactum.C.de pactis. & in l.stipulatio hoc modo concepta.ff.de verborum obligation.ita in fortiori valere debet pactum de non succedendo factum ad
tempus mortis vltimi ipsorum mediante iuramento,
2 †cùm sit bona argumentatio de toto ad partem, l. quæ
de tota.ff.de rei vendicatione. Prætereà, licet pactum
3 †factum inter aliquos de successione, & hæreditate
alicuius viuentis, non valeat, nisi consensum præbeat
ipse dominus, l.fin. C.de pactis. quæ lex habet locum
in liberis, sicut in extraneis, secundùm gl.j.ibi: sed dictæ filiæ cum parentibus præbuerunt consensum non
posse venire ad partagium, nisi post mortem vtriusq;.
igitur, &c. ¶ In contrarium quòd hîc sint duo pacta.
4 †Primò, pactum de succedendo in totum. Secundò,
de succedendo certo modo, scilicet post mortem vtriusque, & nõ ante: sed pactum de succedendo in totum, vel certo modo, non valet. textus cum gl. in l.ex
eo.C.de inut.stipulationib.etiam cum iuramento factum, cùm sit contra bonos mores: vt tenent doctores
in locis suprà allegatis. & dixi in addit.ad Dynum, in
regula, non est obligatorium. de regul.iuris, lib.vj.etiam si esset consuetudo approbans tale pactum, quia
5 †vbi aliquid prohibetur fieri per pactum, quia contra
bonos mores, ibi nihil potest consuetudo, aut statutũ,
vt not.Bar. in l.omnes populi.in iij.q.ff.de iusti.& iure. licet Bal.teneat contrarium, in l.cùm Archimedoram, C.vt in possess.lega.tamen opin.Bart.est verior,
de iure. & dixi in §.fin. de consuetud.matrimo. Item
si tale pactum valeret, sequeretur, quòd maritus posset
donare vsumfructum vxori, & econtrà, quòd esset
contra cõsuetud.Biturigum, quæ prohibet quòd ma-
6 trimonio consummato †vir nõ possit inter viuos, nec
in vltima voluntate de directo, vel per obliquum donare, aut relinquere vxori tam in proprietate, quàm
vsufructu, vt §.j.& ibi latè dixi de consuetu. matrim.
¶Quid dicendum? Dico breuiter primam partem es-
7 se veram: quia licet † ex consuetudine sit prohibitum
aliquid donari inter viuos, vel in vltima voluntate inter coniuges, tamen debet intelligi, quando vir & vxor sibi donant inter se: secus, si omnes liberi vel proximiores capaces ad succedendũ ab intestato, in quorum fauorem videtur consuetudo inducta expressè in
tali vsufructus retentione consenserint, cui renuntiasse videntur, quia tunc valet, & tenet, & eis præiudicat: vt l.si. & ibi Bart. Bald. & omnes Moderniores
de pact.& Ioan. de Imol. Alexander, & Ludouic.de
Rom.in dicta l.stipulatio hoc modo concepta.& Albertus Brunus in tractatu suo, de statu.fœminas à succes.exclud.in vj. Art.c.quęst.xiij. Tum, quia licet consuetudo prædicta debeat strictè interpretari: tamen
8 verba sunt latè†extendenda & intelligenda, vt minus
lædatur ius commune, quàm sit possibile: vt voluit
in simili Raphael, in consil.xxx.incip.statuto cauetur
9 quod stante † statuto, quòd maritus nihil possit relinquere vxori præter vsumfructum medietatis bonorum: quòd tamen permissum erit relinquere legatum alimentorum vxori, quia inter se differunt: vt
ibi per eum, quia hoc modo minus læditur ius commune. & eandem doctrinam tradidit Francis.de Curte, in consilio vij. versicul. quinta præmittitur conclusio. ita in hoc casu de consensu filiorum vel agnatorum ab intestato succedentium sit viro permissum
donari vxori suæ, vel econtrà, ita quòd tales non
possunt contra eorum iuratum consensum venire, nec
impugnare illam donationem, l. post mortem.ff. de
adoptio. & ita tenet Bald.in capitu.j. §.sacramenta.
versicul. quæritur, si faciens testamentum. de pace iuram. firman. videntur decidere Dyn. Bart. & doctores in l. qui Romæ. §.cohæredes. ff.de verborum o-
10 bligation. vbi dicunt, quòd si aliquis † est prohibitus
a alienare extra familiam, [a] potest vendere de consensu ipsorum, aut etiam ipsis requisitis, & nolentibus emere: bonus text. & ibi glo. in verbo, ex familia in l.
peto.§.fratre.& ibi doct.ff.de lega.ij.& in l.quoties.
C.de fideicom.& ibi Baldus, Ange.& Iason. Et idem
tenent doctores, insuper Paulus de monte Pico in repetitione l.filiusfamiliàs.§.diui.ff.de legatis.j. & Sozinus in consil.ccxxvij. versicu. secundo fortius induco.volum.ij.

ADDI-

ADDITIO.

a Extra familiam. Adde quæ suprà dixi in consi.lxiij.

Le cas est tel.

Guillaume, Pierre, Iean, & Iean Maunourris, freres communs demourans ensemble, & estans seigneurs de la moitié d'vne piece de pré, assis, &c. Ledit Guillaume Maunourri le cinquiesme de Nouembre, mil quatre cens, quatre vingts & dix, vendit à perpetuel à Girard quatre liures tournois de rente sur ledit pré, & autres heritages. Le quinziesme de Septembre quatre cẽs, quatre vingts douze, ledit Guillaume & Pierre Maunourris, freres, prenans en main pour leurs autres freres de leur faire ratifier, &c. vendirent à perpetuel à feu Iean Augier ledit pré, à la charge de sept solz six deniers tournois de rente, & des cens anciens. Le vingtiesme de Septembre, audit an, ledit feu Augier acquist dudit Girard lesdittes quatres liures tournois de rente constituees par lesdits Maunourris audit Girard qui fut cinq iours apres qu'il eut acquis ledit pré. Le quinzieme de Feburier, mil cinq cens & dix, Geruais Augier fils heritier dudit feu Iean Augier vendit à perpetuel ledit pré à Iean Moireau, franc & quitte, sauf de vingtdeux sols six deniers tournois de rẽte, & quatre deniers obol. parisis de cens, deus au seigneur Doch. Il est à noter, que ledit Guillaume Maunourri le dixhuictiesme iour de Decembre, mil quatre cens, quatre vingts & dix, qui est enuirõ cinq sepmaines apres la constitution desdites quatres liures tournois de rẽte, faite par ledit Guillaume Maunourri audit Girad, sur ladite moitié de pré, vendit à maistre Nicole Mareschal, duquel à present Claude Rimbert ha le droit, six liures tournois de rente sur ledit pré: dont depuis ils en racheterent soixante sols tournois & par ainsi n'en reste plus que autres soixante. Desquels soixante sols tournois, ledit Rimbert fait demande audit Moireau, & des arrerages à tempore restitutionis, ensemble declaration d'hypotheque sur deux arpens dudit pré.

Quæritur, si par le rachapt que feit ledit feu Iean Augier lors estant seigneur dudit pré, icelles quatre liures tournois, seroyent & demoureroyent pas esteintes sur luy, & tous autres, qui de luy ont cause, parautãt qu'il estoit seigneur dudit pré. Et si ledit Iean Moireau, qui en ha le droit, s'en pourroit point aider contre ledit Rimbert à present demandeur, par ce qu'elles sont premier constituees, que lesdits soixante sols tournois de rente querellez par iceluy Rimbert. Ou s'il seroit point bon, que ledit Geruais Augier, qui n'a vendu que ledit pré audit Moireau, intentast pro ces contre iceluy Moireau, & luy fist demande desdits quatre liures tournois de rente, des arrerages & declaratiõ d'hypothecque, par ce qu'elles ont esté premieres cõstituees, que lesdits soixante sols tournois. Et pource que ledit Augier promist audit Moireau garẽtir ledit pré, sauf de vingtdeux sols six deniers tournois de rente, deus au seigneur Doch, s'il ne seroit pas bon, que ledit Moireau se laissast condemner enuers ledit Geruais Augier, ou autre ayant droit de luy, sans appeler ledit Augier, ne autre à garãtie. Sur tout soit aduisé pour le mieux, & pour le profit dudit Moireau, s'il se pourra aider de la premiere rẽte, & s'il seroit bon la mettre hors des mains dudit Geruais Augier: & la bailler à quelque autre, qui en feist demande audit Moireau: car ledit pré ne pourroit porter si grande charge, comme desdits quatre liures d'vne part, & soixante sols tournois d'autre.

SVMMÆ.

1 *Crediti & debiti ius confunditur per aditionem hæreditatis debitoris.*

2 *Res sua nemini seruit.*

3 *Creditor si fuerit hæres institutus, & rogatus instituere hæreditatem, nihilominus potest retinere contra petentem, virtute fideicommissi pro debito.*

4 *Successor non debet esse in peiori cõditione, quàm fuerit author.*

5 *Incontinenti quæ fiunt, inesse videntur.*

6 *Debitor quando acquirit, & priori creditori soluit de suo, non succedit in locum prioris, excepto iure retentionis. & num. seq.*

8 *Diligentia non debet suo authori nocere.*

9 *Decimam habens in aliquo agro, si ipsum agrum emat, deinde eum ipsum vendat, an decima transeat in emptorem.*

CONSILIVM XLVII.

Visis & põderatis omnibus suprà narratis, præsens consultatio non videtur esse sine dubio: tamen prima facie videtur quòd licet per acquisitionem factam per dictum Geruasiũ Augier de ipso reditu quatuor librarum turonen. super prato debito & constituto, sit dictus reditus extinctus, l. si is
1 cui. ff. de statu liber. sicut per aditionem hæreditatis † debitoris, ius crediti & debiti confusione extinguitur. l. debitori. C. de pactis. & hoc quantum ad effectum agendi: quia non potuit sibi remanere ius agendi cõtra seipsum. l. frater à fratre. cum ibi notatis. in fine primæ gl. magnę. ff. de cõdictione indebiti. & ibi doctores, insuper Iason, & Paulus de Castro in consi. xix. incip. vltra ea, quæ tã-
2 guntur, vol. ix. quia † nemini sua res seruit, l. & qui duas. & l. in re communi. ff. de seruitutibus. & l. neque pignus. ff. de reg. iur. tamen si idem creditor vendat hęreditatem sui debitoris, potest consequi debitum ab emptore hæreditatis actione primæua, qua debitor tenebatur, acsi creditor nunquam fuisset hæres. text. & ibi gloss. in l. ij. §. cùm quis debitori. ff. de hæred. vel actione vend. quem ad hoc Iason in d. l. frater à fratre. facit singularem. Pro
3 hoc † facit quòd dicit Paulus de Castro in d. cõsil. xix. versic secundo, quæritur, &c. quòd si creditor fuerit hæres institutus, & rogatus restituere hæreditatem, quòd nihilominus potest retinere contra petentem bona virtute fideicommissi pro debito. Et sic quo ad effectum excipiendi, quia secundum eum quantum ad hunc effectum, confusio, quæ resultat ex aditione, non nocet, l. imponenda. C. ad legem Falcidiã. & l. debitor. ff. ad Trebellianum. sic in hoc casu videtur competere actio prædicto Augier venditori patri, pro prædicto reditu per eum acquisito: per textum in dicta l. si is cui. & ibi Benedictus de Plumbino. ff. de statuliberis. saltem exceptio, quo ad suam hypothecam duntaxat priorem respectu alterius creditoris posterioris, & subsequentis. Et quòd potest se opponere pro iure hypothecæ sui reditus ad repellendum secundum creditorem: si res non potest omnes reditus, & chargias portare, prout ponitur in facto: quẽadmodum ipse Girard, à quo dictus Augier emit ipsum reditum. potuisset se opponere, in cuius locum ipse Au-
4 gier successit: aliàs † esset deterioris cõditionis, & sua acquisitio sibi multũ nociua, & alteri creditori tẽpore posteriori vtilissima: non quod videtur habere apparentiã. Et pro hac decisione videtur textus in terminis in l. si priores creditores. & ibi glo. Bald. & Salicet. C. de iis qui in priorum cred. loc. success. vbi emens à debitore rem, si pretium perueniat ad creditores priores, quòd emptor succedit in locũ ipsorum, vt possit se tueri contra omnes posteriores, vt ipsi poterant, vt l. qui à debitore. ff. qui po-
5 tiores in pignore habeãtur. Et sic dicatur, ꝙ † pretiũ emptionis nõ peruenit ad priorem creditorem, sed fuit emptio, & acquisitio secũda alia per ipsum Augier emptorem facta, dico ꝙ ex quo incontinenti quatuor aut quinque diebus post emptionem prati, ipse emit dictum reditum quatuor librarũ turonen. videtur in eodẽ esse cõtractu: quia quæ incontinenti fiunt, inesse videntur. l. lecta. ff. si certum petatur. & l. petẽs. C. de pact. Hoc sentit Bar. ff. quæ res pignori vel hypothecæ datæ obligar. nõ possunt. in l. Aristo. vers. itẽ primò quæro quomodo probatur, quòd ex pecunia secundi primus creditor sit liberatus. Et ipse respondet, quòd ex cõiecturis: quia fortè incontinenti post pecuniã acceptam à secundo, soluit primo, vt l. si ventri. §. fin. & ibi glo. & Bartol. de priuilegiis creditorum. igitur, &c. Et sic non videtur obstare. gloss. in l. j. C. de his, qui in priorum creditorum. & in d. l. Aristo. ff. quæ res pignori vel hypothecæ datæ obligar. non
6 possunt. quæ † tenet quòd quando debitor acquirit, & priori creditori soluit de suo, nõ succedit in locum prioris: hoc verum secundum Bartolum in dicta. l. Aristo. nisi quo ad ius retentionis, l. vsucapio. ff. de pignoribus, & sic habetur loco pignoris, nec etiã si de alieno soluat:
7 vt quia mutuam accepit † pecuniam pro illa acquisitione, tunc quia requiruntur, vt succedat in hypotheca ille,

qui sibi tradidit pecunias: vt volunt glo. in d. l. j. licet in d. l. Arist. dicat, quòd quatuor requirantur. Sed primum verius, secundùm doctores, scilicet, quòd ille ad hoc dederit pecuniam, vt primò creditori soluatur. Secundò, quòd verè fuerit soluta. Tertiò, quòd actum expressè sit, quod succedat in locum ipsius prioris creditoris. Et cum gloss. transeunt communiter doctores, qui casus non habent hîc locum, cùm dictus Augier non esset verus debitor primi, à quo acquisiuit: nec pariter secundi, sed emptor rei, & iuris primi creditoris. Sed gloss. & doctores loquuntur, quando debitor met, qui fecit omnia debita soluit primo creditori, quod non succedat, nisi modo suprà dicto. quoniam si prior creditor emisset à debitore rem sibi obligatam, retinet rem loco pignoris: † quia
8 sua diligentia ei obesse non debet: vt tenet gloss. quam sequitur Bartolus in dicta l. si à debitore. & textus in l. j. si antiquior creditor pignus vendiderit. & ibi Baldus & Salicetus. Quinimò etiam, si secundus creditor possideret rem sibi hypothecam, habet ius retentionis aduersus priorem creditorem: vt tenet Bartolus in l. qui generaliter. ff. qui potiores in pignore habeantur. Et ideò hîc est necesse, quod secundus creditor offerat primo, cùm habeat ius retentionis: præcipuè cùm ius hypothecæ est sibi cessum per dictum Girard priorem creditorem. dicta leg. vsucapio. & ibi Bartolus, Baldus & Salicetus. Et istud est verum, si dictus Augier non alienasset, sed per alienationem factam eidem Moireau trãstulit omne ius. d. l. si is cui. ff. de stat. lib. vbi Alb. de Rom. & de Plumb.
9 dicunt, per † illum text. quòd si habens decimam in aliquo agro, emat ipsum agrũ, deinde vendat agrum, quod transeat decima in emptorem. Et sic dictus Moireau poterit vti iure retentionis & pignoris, quemadmodum Augier, & præferetur secundo creditori: nisi secundus offerat sibi debitum ratione primi reditus. Et ita in terminis tenet Guido Papæ in consilio cxxix. signanter in versic. ad tertium. & versi. ad quartum. & versi. ad quintum. Et ita mihi videtur, correctione alterius melius me sentientis, semper salua.

SVMMÆ.

1 *Episcopi an possint ex generali consuetudine, testari, & disponere de suis.*

2 *Testamentum suum vbi quis scripsit solenne, debet illud signare suo signo, & curare signandum sigillis testium adhibitorum & rogatorum.*

3 *Consuetudo non valet, quòd credatur literis sigillatis continentibus testamentum alicuius, nisi sit signatum.*

4 *Testamentum manu patris factum inter liberos, an valeat.*

5 *Testandi omnis solennitas in testamentis ad pias causas hodie remissa est, dum tamẽ appareat de volũtate perfecta.*

6 *Institutio sine testibus, & econtrà, non faciunt testamentum: sed simul iuncta sic.*

7 *Notarius etiam si scripserit testamentum de testatoris voluntate, lectionem etiam requirit coram testibus.*

8 *Notarius debet signare testamentum à se receptum.*

9 *Testator si declarauerit coram duobus testibus, & presbytero suam voluntatem, an valeat, sine scriptura.*

10 *Testes deponens de aliquo testamento, nisi deponant de toto tenore testamenti, non probant.*

11 *Testamentum factum coram septem testibus, si casu vel furto perierit, probari potest per duos testes.*

CONSILIVM XLVIII.

Viso certo papyri caterno, quod dicitur esse testamẽtum defuncti domini Petri de Sacierges, episcopi Lucionen. quod est interlineatum parafatum, glossatum seu apostillatum, & figura-
1 tum. Et habito pro cõstanti, quod episcopi possunt † de cõsuetudine generali testari & disponere de eorum bonis, secundum gloss. quam ibi sequuntur omnes scribentes in capit. finali, de officio ordinarij. libro sexto. & plenè dixi in §. vj. in quæstione vltima, de testamentis, libro de consuetud. & per Ioannem de Anania, in consi. xxvij. & in consil. lxxxvij. & vtrobique per Ludouicum Bologninum in addit. videtur quod testamentum sit nullum, & nullius valoris tam de iure, quàm consuetudine, quoniam dictum testamentum non est eiusdem defuncti manu, aut notarij, vel alterius signatum: quia secũdum dis-
2 positionem iuris communis, quando quis † suum scripsit testamentum solenne, debet illud signare, & signari ac sigillari signis & sigillis testium adhibitorum, & rogatorum facere. l. hac consultissima. in principio, & l. iubemus, & ibi doct. C. de testamentis. & Instit. eodem titulo. in principio. & §. testes. ita quòd secundum Ioann.
3 Fab. in l. omnium. C. de testamentis. non † valet cõsuetudo, quòd credatur literis sigillatis continentibus testamentum alicuius, nisi sit signatum. vnde requiritur, vt valeat testamentum, manu propria alicuius scriptum, quòd sit de cõsuetudine signatũ, licet nõ sit signatum testium signis & sigillatum, vt dixi in §. j. de testa. lib. consue. Biturig. vt tenet Ange. in consi. cccc. incip. testator sua propria manu, &c. & Luc. de Pen. in l. vnicuique. quæstio. ij. & iij. C. de præpositis sacro. scrinio. lib. xij. & Paulus de
4 Castro, in consi. ccclxxviij. volu. antiq. vbi dicit, † quòd testamentum manu patris factum inter liberos valet, inter quos omnis solennitas iuris est remissa. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. & authen. quod sine. de testa. & l. si cum sua authen. C. familiæ erciscundæ. & idem Bartol. in l. si is qui testamentum. versi. quæro, quid si testator, ff. de testament. idem Philip. Corneus cõsi. ccxxxviij. in princip. volum. iiij. & Mathæus de Matesil. in suo singul. xlj. incip. Nota mirabilem doctrinam. dum tamen sit per eum signatum, vel etiam consignatum, si contineat & narretur, quod eius manu sit scriptum: vt l. cùm antiquitas. §. final. & ibi Bald. Paul. & Alexand. & Iason de testament. C. & d. authent. Et si negetur, quòd probetur eius voluntas, & testamentum per duos testes, etiam mulieres non rogatas, vt voluit gloss. Quam sequũtur doctores ibi in authentic. quòd sine. C. de testament. Iason consi. clxxxiiij. inchoante. Circa legitimationem. numero 6. volum. ij. tenet contrarium, quòd illud testamentum manu propria scriptum & subscriptum ac sigillatum, vel per vnum testem adhibitum, non valeat sine duobus testibus, siue sit miles, siue pater inter liberos. Nec potest probari per comparationem literarum, vt voluit Alexand. in consi. lxxvj, volum. iij. Nec sufficeret, quòd testes deponerẽt se literas suas cognoscere, si non fuerunt præsentes, quando scribebat, vt tenet Angelus in authen. de testament. imperfect. post gloss. ibi. Sed quòd præcedens est communior, quam sequitur Ludouic. de Roma. in consi. clxxix. versi. Non aduersatur ratio tertia. limitat esse verum, quando pater disponit in fauorem liberorum eisdem relinquendo, vt d. §. ex imperfecto. secus vbi disponit inter eos odiosè, scilicet adimendo, quia tunc non est remissa iuris ciuilis solennitas: vt in authen. hoc inter liberos. de testament. & ibi vide per eum. & de isto dicto alibi dixi. Et quod dictum est de testamento patris, idem in testamẽto matris, eius manu scripto: quia potest scribere suum testamentum, l. cùm quis decedens. §. Titia honestissima fœmina. ff. de legatis iij. Nam in artibus liberalibus instrui possunt, l. qui filium. ff. vbi pupil. educ. debeat. Et idem Ioan. de Ana. in consilio lvij. ante finem, & ibi Bologn. in addit. & Paulus de Castro, cõsilio ccccxlvij. aliàs ccccliiij. incipien. visis & examinatis,
5 eodẽ volum. antiq. dicentes, quòd hodie est remissa † omnis testandi solennitas in testamentis ad pias causas, dum tamen appareat de voluntate perfecta, vt dictum est. Sed testamentum dicti defuncti episcopi Lucionens. non est signatum

signatum eius manu, nec notarij, aut testium, nec coram
testibus declaratum dictum caternum papyri esse eius
testamentum, & vltimam volũtatem: ergo imperfectum
ratione voluntatis & solennitatis, vt l. ex ea scriptura. ff.
de testament. & ibi per omnes. tenet Bartolus in l. j. §. i-
6 dem Cornelio. ff. de quæstio. dicens quòd † institutio si-
ne testibus, & econtrà, non faciunt testamentum, sed si-
mul iuncta faciunt testamentum: licet gloss. in l. tractaba
tur. ff. de testamen. militari dicat ibi, quòd valet testamē-
tum sine institutione hæredis. quod est, secundum Bal-
dum ibi causale, & non regulare. & idem Barba. in con-
7 silio v. lib. j. igitur, &c. Et licet dicitur † in fine dicti ca-
terni, quò ipse signaui, & signare fecit per duos notarios
in præsentia testium ibidem nominatorum: quia de hoc
nihil apparet. Nam etiam vbi notarius scripsisset testa-
mentum de voluntate testatoris, si illud non legit co-
ram testibus tale testamentum non valet iure testamenti,
nec codicillorum, vt tenet Bartol. in l. fideicommissa. §.
j. per illum textum. & glo. ibi ff. de legatis tertio. & Ioan.
Andr. in addit. Specul. in titul. de instrumenti. edit. §. o-
stenso. versicul. illud quoque. & per textum in l. contra-
ctus. C. de fide instrumento. & tenent Antonius, & Imo.
in capit. j. eodem titul. & in capitul. cùm Petrus tabellio.
quanuis Abbas Sicul. in dicto capitulo primo. & in cap.
cùm Petrus tabellio. intelligit hoc verum, quando talis
actus requirit scripturam: aliàs secus, secundum eum:
quem articulum plenè examinat Philippus Corneus, in
8 consilio lxxvij. in litera L, volum. iiij. quia notarius † de-
bet signare instrumentum per eum receptum, l. fina. C.
de conuenien. fisci. debi. lib. x. & l. in contractibus. C. de
non numera. pec. & ita tenet Barba. in consilio quadra-
gesimosecundo. versic. prætereà facit, quia illud testamē-
tum, volum. iiij. & singul. tenet Aegid. Bellame. consil.
j. versicul. circa quartum. pro hoc text. in l. scripturas. C.
qui potio. in pigno. hab. ibi manu contrahentium vel
notarij. iuncta gloss. ibi. aliàs vbi probaretur per illos te-
stes in illo caterno nominatos fuisse totum testamentum
& vltimam integram voluntatem, & quòd coram ipsis
dictus defunctus episcopus ita declarasset, tunc testa-
mentum bene valeret, c. cùm esses. & cap. relatum. de te-
stament. & Corn. in d. consi. lxxvij. & sing. Ioan. de A-
na. in d. consil. lvij. vbi etiam vult plus, si testator decla-
rauerit coram duobus testibus & presbytero eius volun-
9 tatem, quòd † valeat sine scriptura, quia secundum eum,
quælibet vltima voluntas valet sine scriptura: vt not. in
d. l. fina. fam. ercisc. cùm ad eius essentiam non differat
scriptum à non scripto, sed bene quo ad executionem, vt
not. in l. fina. C. de edict. diui Adrian. tollend. tamen ad-
uertendum est si in isto testamento dixisset quòd illud
manu propria scripserat, tũc bene valeret: vt dictum est,
per textum in d. l. cùm antiquitas. §. fina. quòd si testes
10 deponant † de aliquo testamento: nisi deponant de to-
toto tenore testamenti, non probant. Est autem verum,
11 quòd si testamentũ factum coram septem † testibus fuis-
set perditum vel furatum, posset probari per duos testes,
scilicet probando casum admissionis illius scripturæ &
continentiam ipsius: vt tenet Baldus in sing. clvj. incip.
nemo prudens, &c. Tum alia ratione dictum testamen-
tum, indubitanter est nullum, & nullam facit fidem, ex
quo testator vel notarij de illis apostillis, & interlineatu-
ris nullam generaliter vel specificè, mentionem facit, per
id, quod not. Bartolus in l. diuus. §. item Senatus. ff. de fal-
sis. & in l. si vnus. & ibi Paulus, Alexāder, & Iason distin-
guit. C. de testament. & in l. j. §. & ideò. ff. de iis quæ in te-
stamentis delētur. Baldus in authen. si quis in aliquo do-
cumento. C. de edendo. & per Angel. & Moder. in leg. si
ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verbo. oblig. & ple-
nè Ioannes de Anania. in consi. xxviij. incip. visis & pon
deratis, &c. vbi hoc probat, & post eum Ludouic. Bolog.
ibi in addi. & Franciscus Curtius iunior. consi. cxlv. nu-
mero 17. & Matth. de Afflic. in consti. Neapolita. nume-
ro 72. Et ita mihi videtur, correctione alterius meliùs me
sentientis semper salua.

SVMMÆ.

1 Ius idem vbi duo prætendunt, agens docere debet de titulo.

2 Actore mortuo subrogatus potest causam continuare etiam cum procuratore rei superstitis, non intimando hoc aliter reo absenti.

3 Beneficij successor ex eisdem actis, & causa in eodem statu manente, conuenitur sicut principalis. Et instantia transit in successorem. num. seq.

5 Casus quando sunt diuersi, & nullus est processus, tertius veniens pro interesse, non impedit sententiam diffinitiuam latam inter colligantes.

6 Sententia lata in possessorio, imponit perpetuum silentium.

7 Subrogatus non potest obiicere contra alium, de non iure ipsius, nisi habeat ius ante litem inchoatam.

8 Superstes contra tertium impetrantem ius defuncti litigantis, potest petere cassari & annullari impetrationem factam per ipsum tertium.

9 Contra beneficij possessorem infra tamen annum illius, quod beneficium ex permutatione habuerat à quodam, qui ipsum pacificè tenuerat per triennium, an tertius possit titulo colorato experiri.

10 In beneficiorum titulis, qui sunt omnino singulares, possessio vnius, alium non iuuat.

CONSILIVM XLIX.

DIco, quòd quando duo impetrauerunt per
mortem vacātem dignitatem, aut beneficium,
primus tuendus est, si parte (quæ remanserat in
processu) citata, fuerit missus per sententiam in
possessionem: vt voluit Anton. de But. in cap. sæpe con-
tingit. versic. sed si ambo concurrunt. de restitu. & spo-
lia. & maximè in interdicto, vnde vi, vbi arctatur agens
docere de titulo: vt ipse nota. ibi versic. nota ergo limita-
tionē. quia isti duo cōcurrunt ad idem ius, ꝙ defunctus
1 litigans † habebat, & ad vtilitatē primi impetrātis super-
stes litigans beneficiũ consentit manum regiam apposi-
tam leuari, cuius consēsu viso ita per sententiam decla-
ratum fuit. & ita tenet Felin. in c. quia Guliel. versi. Item
allego Rotam. &c. de iudiciis, vbi allegat Dominos de
Rota decisio. xj. incip. Item si agens petitorio super cer-
2 to beneficio. in nouis, &c. vbi dicunt ꝙ mortuo † actore
subrogatus potest causam cōtinuare, etiā cum ꝓcurato-
re rei superstitis, nō intimādo hoc aliter reo absenti. cre-
do ꝙ voluit allegare Rotā decis. ccccxl. & maximè pro-
pter literas subrogationis per subrogatum impetratas, in
quibus petebat se admitti in eo statu causæ, in quo erat
cum defuncto: vt tenent idem Domini de Rota decis. iij.
3 in antiq. vbi † dicūt, ꝙ successor beneficij, ex eisdē actis,
& causa in eodem statu manente cōuenitur, sicut princi-
palis: iuxta c. si ij contra quos. est ij. vt lite pendente. lib.
vj. Quid si vnus litigantium pendēte processu renuntia-
uerit beneficiũ alicui, & cùm prosequeretur per alterum
in causa procedi debere declarauit: & quòd si sibi bo-
num videretur vocare, & adiornare faceret illum cui re-
nuntiauerat, & quòd ampliùs non intendebat litigare,
cùm nullum haberet ius. Alius verò in contrarium dice-
bat quòd ipse resignans tenebatur in ipsa causa procede-
re. Et ipse si vellet, vocari faciet illum, cui resignasse se
dicit. Vnde ita fuit per arrestum dictum, resignantem te-
neri procedere, & quòd adiornari vel venire faceret illũ,
cui resignauerat ad causam, & instantiam loco sui ca-
piendam. Et latum fuit xxiiij. Februarij anno domini
millesimo quingentesimo xxiij. Et hoc per nota. in cap.
ij. vt lite non contesta. lib. vj. & per alia iura hîc allega.

aliàs causa non permanente in eodem statu, non conuenitur, ideò opus est noua in petitorio instātia, si sibi bonum videatur. Nec † obstat dicere, quòd instantia trans-
4 eat in successorem, hoc verū, quando agitur actione reali, secus si personali: vt si agatur petitorio, vel possessorio super ecclesia, ratione tituli: quia tunc non transit instātia ad successorem, secundum Antonium de Butr. in d. capit. quia Gulielmus. & tenet Dominicus, Stephanus Aufreri. in prima parte styli parlamenti. tit. de adiornandis hæredibus mortuorum, versi. & ideò siue litigetur cū priuato. Tamen hodie lis transit: per text. in capit. ij. vt lite pendente. libro sexto. & gl. in pragmat. titul. de pacificis possesso. in verbo. possedit. sed ius beneficij nō, cùm sit merè personale. Et vbi in hoc casu transiret instantia, deberet intelligi, quando superstes litigans agit, & prosequitur. Sed in casu isto ipse litigās qui remansit in processu, cōsensit manu leuari, prout per sententiam leuata fuit, ad commodū primi impetrantis, ius defuncti, quod secundus etiam post primum in data impetrauit. Et sunt
5 † casus diuersi, & nullus est processus. Ideò tertius veniens pro interesse non impedit sententiam diffinitiuam latam inter iam dictos collitigātes: vt decidunt Domini de Rota. deci. cccxciiij. in antiq. etiam si iste tertius appellasset à dicta sententia: quia sententia lata in posses-
6 sorio † imponit perpetuum silentium, secundum ipsos
7 Dominos de Rota, decisio ccxxj. Præterea non † obstat quòd subrogatus non potest obiicere contra alium de non iure ipsius, nisi habeat ius ante litem inchoatam: vt voluere Domini de Rota, decisio. ccccxxxiij. licet Compostel. voluerit contra. ium, in capitul. mandatum. de rescript. Sed ipsi loquuntur, quando subrogatio fuit ficta per ordinarium de beneficio litigioso in curia Romana. Secus si per Papam, vt voluit Rota decisio. ccccxj. in nouis. volentes ibi plus. ante fin. versi. si verò nō actor,
8 &c. ꝙ † superstes contra tertium impetrantem ius defuncti litigantis, potest petere cassari & annulari impetrationem factam per ipsum tertium. Et quòd secundus est solùm subrogandus. ergo hic: cùm dictus subrogatus habuerit ius à superstite, & impetrauerit primò, an tertium ius defuncti, & in eius fauorem sententia leuationis manus Regiæ fuerit lata, tertius ad suscitandam litem mortuam & extinctam non est admissibilis, l. causas. C. de transacti. Et hæc ad primam q. Quòd ad secūdam quæst.
9 in qua † quæritur, vtrum tertius contra possessorem beneficij, infra tamē annum illius, quòd beneficium ex permutatione habuerat à quodam, qui ipsum pacificè tenuerat per triennium titulo colorato, possit experiri. Hæc quæstio, videtur per suprà dicta decidi, cùm ius & possessio non transeant in successorem: vt volunt docto. in dicto capit. quia Gul. de iudi. maximè in istis collatiuis: secus in electiuis, vt per Innocen. & doct. in capit. quod sicut. de elect. & quasi in terminis tenet glo. pragma. in d. titu. de pacifi. posses. in verbo. possedit. vbi quærit, si prædecessor possedit biennio titulo colorato, & successor in eodem vno anno, & sic triennio, quòd non obstāte possessione prædecessoris poterit inquietari, per iura suprà alleg. & in fin. dicit ita tenere Guliel. in extrauag. Ioann. xxij. execrabilis. in verbo, pluralitatem, vbi dicit, quòd in
10 titulis † beneficiorum, qui omnino sunt singulares, possessio vnius non iuuat alium: cùm in ipsis non cadat successio iuris, vel facti: licet bene cadat successio litis, vel instantiæ incœptæ, vt in præcedenti. quæst. dictum est. Tamen si impetrauerit propter incapacitatem prædecessoris, qui triennio titulo colorato possedit illud, quòd non possit, per titu. de pacific. possess. Si verò propter ipsius possessoris incapacitatem, vt quia non est promotus ad ordinem sacerdotalem. Et etiam tunc non potuit, cùm infra dictum annum beneficium sit suum, vt volunt communiter doct. in c. commissa. de elect. lib. vj. volentes quòd infra totum annum potest illud permutare vel resignare, licet non posset infra annum promoueri ad sacerdotium. & idem deci. capel. Tholos. q. ccccl xxj. secus si ob alium defectum & incapacitatem, quia obtinens beneficium in irregularitate vel incapacitate existens, non potest illud retinere, nisi vitio purgato, quod purgare nō potest, nisi alius habuerit ius in re ad rem: vt tenet gl. in extrauag. Benedict. xj. dudum. in verb. reddimus. titulo. de scismati.

CASVS CONSILII SEQVENTIS.

Nobiles viri, Franciscus le Bourcier, patruus, Maria Bastard, mater, & Petrus le Bourcier, eiusdē Mariæ filius, maritauerūt defunctam Magdalenam sororem dicti Petri. Et in primo cōtractu matrimonij suprà nominati patruus, mater & frater, promiserūt eidē Magdalenæ & eius futuro sponso pro & nomine dotis, eidē Magdalenæ summam quingentorū scutorum auri. Et vltra prædictam summam nobiles Claudia Verriniere, vxor dicti domini Francisci promisit centum aureos. Et in secundo cōtractu prædicti patruus, mater, frater, & Verriniere, promiserūt summā nōgentorū aureorū, cōprehensis dictis sex centū scutis priùs per ipsos promissis, quoniam dictus sponsus nolebat solennizare matrimonium, nisi haberet ampliorem dotē: ex eo quòd posteà officium Senatus parlamenti Prouinciæ emerat. quod facere promisit dictus patruus, qui potens erat, licet pro dote dictæ Magdalenæ nō fuisset debita longè tanta excessiua summa, attentis defuncti eius patris facultatibus, & bonis & numero liberorū: quibus consideratis non habuisset pro omni successione patris, & dictæ matris centū libras turonen. nec profectò centū florenos. Et in ipso contractu postquā dicta defuncta Magdalena quittauerat & renuntiauerat successioni paternæ, & maternæ, mediante dicta summa, tunc soluta, voluit, & expressè consensit iuramento medio, quòd si decederet sine liberis, prout accidit, quòd dos reuerteretur ad ipsos patruū, & fratrē suum, qui ita stipulati sunt: qua non obstante, ipsa disposuit de dicta dote, & in ea instituit maritum suum. Quæritur vtrum valeat tale testamentum in præiudicium stipulationis, & pacti in ipso contractu interpositi. Secundò an dos prædicta possit peti ante annū, cùm sit mobilis. Tertiò an possit conueniri ratione promissionis dotis restituendæ in loco celebrati contractus.

SVMMÆ.

1 *Matrimonium an valeat in quo dantes dotem, stipulati sunt eam sibi reddi.*

2 *Extranei qui dicantur in materia dotis.*

3 *Mater nō habet locum inter liberos in potestate: nec regulariter tenetur dotare filiam.*

4 *Frater in dubio videtur dare dotem de bonis patris filiæ, & etiam alij extranei habentes administrationem mulieris.*

5 *Patruus & nepos si non fuerint stipulati dotem sibi reddi, licet ad nepotem & fratrem spectaret onus donandi, patruus tamen non præsumitur animo donandi dotasse, & numero 7.*

6 *In legitima non potest apponi vlla conditio, onus, vel grauamen.*

8 *Pactum de futura successione, licet non valeat: fallit tamen ratione contractus præambuli.*

9 *Dos quatenus excedit quantitatem legitimæ, eatenus potest ab hæredibus mulieris repeti. limi. nume. seq.*

11 *Contractus secundus primo derogat.*

12 *Extraneus si dotet, inspicitur tempus contractus, seu promissionis, non tempus traditionis.*

13 *Dotis contractus, re perficitur.*

14 *Extraneus, qui dederat dotem, si stipulatus fuerit illam ex interuallo sibi restitui, an valeat & operetur.*

15 *Dos metienda & constituenda est pro modo bonorum paternorum, & liberorum numero.*

16 *Rei suæ quisque potest legem imponere.*

17 *Dos, quæ consistit in pecunia numerata, soluto matrimonio solui & restitui debet hæredibus mulieris, & stipulantibus, post annum, non ante: quæ autem constat in re immobili, statim exsoluenda est.*

18 *Dos an sit restituenda eo modo, tempore, & forma, quibus fuit soluta,*

fuit soluta, si ita conuetu fuerit inter partes. Et an nō habeat locum dilatio anni ad eam restituendam à iure statuta, si is cui id incumbit, diues sit & potens. num. seq.

20 *In dotis repetitione, oportet attendere domicilium & forum viri.*

21 *Remissio an & quando locum habeat in contractibus.*

22 *Dotis restitutioni locus adiectus, attendendus est.*

CONSILIVM L.

1 Videtur primò breuiter, † quò ad primam q. dicendum, Visis dictis contractibus matrimonij, & clausulis in ipsis contentis, quòd testamentum defunctæ Magdalenæ non valeat, ex quo in cōtractu matrimonij dantes dotem stipulati sunt sibi reddi. tex. est clarus. & ibi Cyn. Bal. Ang. & Sali. in l. vnic. §. accedit. C. de rei vxo. act. & in l. auia. & l. fin. in princi. & ibi Bal. in versi. stipulatus est. Et Ang. singulariter. C. de iure dotium. Accedant not. in l. si cùm dotem. in princip. & §. si mulier. & in l. post dotē. & in l. Caius. & l. quoties. in princi. & §. j. & vtrobique per omnes. insuper Alex. ff. solut. matr. Quoniam præfati patruus, mater, & frater defunctæ Magdalenæ, & Verriniere tanquam extranei promiserunt dotem, d. l. vnic. §. extraneū.
2 vbi dicitur † quòd omnes illi dicūtur in hac materia extranei, qui non habent mulierē in potestate. & d. l. Caius.
3 De matre certum est, quòd † non habet liberos in potestate: vt §. fœminæ. instit. de adop. nec tenetur dotare filiā regulariter: vt l. neq; mater. & d. l. auia. de iure dot.
4 & gl. Salic. & doct. in l. fi. de dotis promis. & licet † frater videatur dare dotem de bonis patris filiæ, & etiam alij extranei habentes administrationem mulieris: vt voluit gloss. quam sequuntur Iaco. de Rubal. Ang. & Salice. in iij. & vj. q. in d. l. fi. de dotis promis. & Barthol. Sozin. in consi. ccxcj. incip. visis literis. versicu. præterea dico, & versicul. iij. quia tunc. volum ij. tamen non animo donandi, sed repetendi: vt per gloss. & docto. in d. l. fin. & tenet Bald. in consi. lxxiij. in prin. volum. j. & consi. cclv. vel instrumenti. vol. iiij. Et hanc conclusionem tenet Philippus Corneus consi. cxxiiij. incip. viso puncto. lib. j. v-
5 bi in fortioribus terminis vult, quòd † patruus, & nepos stipulati non fuerint dotem sibi reddi, licet ad nepotem & fratrem filiæ spectaret onus dotandi, quòd tamen patruus non præsumitur animo donandi dotasse: vt ibi per eum. Sed in casu præsenti omnes stipulati sunt dotem patruo, & fratri reddi, & restitui in casu mortis dictæ Magdalenæ, si sine liberis decederet: & hoc ante nuptias, quod fieri semper potest: d. l. quoties, soluto matrimonio. Quæ ita expressè postquam quittauit, & renuntiauit successioni paternæ & maternæ consensit. per quod est
6 dare responsum ad id quòd † maritus obiicere nititur, quòd in legitima apponi non potest aliqua conditio, onus, vel grauamen, l. quoniam in prioribus, & l. si quādo. in prin. ff. de inofficio. testamē. cap. Raynaldus. de testamen. & c. j. eo. lib. vj. quia nullum appositum fuit graua-
7 men in dote sibi promissa. Sed postquam ius fuerat † sibi quæsitum, de expresso eius sponsi consensu, voluit, ꝙ dos in casu præmisso reuerteretur ad patruum, & nepotem. quod potuit: vt tenet gl. in d. l. auia. vnde secundum Cyn. Iacob. de Aret. Bald. & Salicet. ibi: licet nullum ius fuerit mulieri dotatæ quæsitum: tamen valet propter do-
8 tis, & mulieris consensum, vt ibi. Præterea, licet † pactū de futura succesione, non valeat, l. fina. C. de pact. & l. hæreditas. C. de pact. conuen. super dote. & l. pactum, quod dotali. C. de colla. tamen fallit in casu isto, ratione contractus præambuli: vt l. si cùm dotem. §. si vir. qui. §. legitur cum §. siue autem. & ibi Alexand. ita tenet in primo not. ff. soluto matrimonio. Quinimò potest grauari in testamento sub prædicta conditione, si decedat sine
9 liberis, quòd † dos reuertatur: quia quatenus excedit quantitatem legitimæ, eatenus potest ab hæredibus mulieris repeti: vt tenent doct. in iuribus suprà allega. & plenè Philipp. Corneus consi. cclxxxix. incip. visis nonnullis instrumentis. volum. iij. Bald. consi. ccccliij. versi. iij. quæritur. volum. ij. & cōsi. lxiiij. versic. Modò venio ad ea. volu. iij. & in l. fin. §. filiæ. ff. de lega. ij. & And. Barba. in consi. lxvj. versi. Nunc aggredior dubium. volum. iij. & Guido Papæ in tract. suo casu matrimonialis. cum sequen. Secus si pater in testamento legasset dotem filiæ,
10 & posteà † frater dotans sororem pactū dotis restituendæ sibi apposuerit: quòd non potest minuere ius testamenti: vt voluit Bal. in d. l. auia. versi. ex hac dicta gloss. Sed hîc non agitur ex testamento, sed ex conuentione, vt dictum est: per quam voluit dicta defuncta in dotis promissione & solutione, quòd dos ipsa restitueretur, seu reuerteretur ad patruum, & fratrem: quæ conuentio & pactum etiam nudum valuit: vt d. §. accedit. & d. l. auia. & ibi Bald. & Salice. & aliis iuribus suprà alleg. cùm sit vestitū cohęrentia contractus, & traditionis: vt ibi, & tenet Corneus in d. consil. cclxxxix. Per quod est dare respon-
11 sum ad id, quod allegat † maritus, quòd in primo contractu fuit pactum de restituendo hæredibus ipsius Magdalenæ. hoc facit contra ipsum: quia nunc per secundum cōtractum fuit illi in hoc derogatum, & innouatū: vt apparet per ipsum secundum contractum, dum in eo dicitur: Item quòd alia quæcunque pacta & conuentiones, tam iocalia quàm alia quæcunque apposita in dicto contractu matrimonij, de quibus hîc non est facta mentio nec derogatum, remaneant in eorum robore, & fir-
12 mitate. Tum quia licet in † extraneo dotante inspiciatur tempus contractus seu promissionis, non tempus traditionis: vt voluit gl. in d. §. accedit. quam sequuntur ibi Bartol. & Salic. hoc verum secundum Bald. nisi pactum cœpisset à traditione dotis, vt d. l. ex morte. in fin. & ibi Bald. & Salice. C. de pact. conuen. super dote. & d. l. quoties. ff. sol. mat. & l. perfecta donatio. C. de do. quæ sub. mod. & sic intelligit Bald. illam gloss. & idem dicit Bald. in consi. xlij. incip. ad euidentiam est præmittendum. vol. primo. quod quidem repetitur de verbo ad verbum in
13 iiij. volum. ccclxvj. Et per hoc. Nam contractus † dotis est contractus qui re perficitur. Et si non incipiat à traditione, sed à promissione, non dicitur contractus dotis, prout declarat Bart. in l. iurisgētiū. in fin. prin. ff. de pact. & tenet Bart. & Sozin. in consi. lv. volum. ij. versi. sed ad hoc respondet. & in consi. lxvj. in fin. vol. j. Sed hîc in cōtractu per maritum nouato seu de nouo celebrato ante diē nuptiarum, quo ad maiorem dotem, & solutionē seu traditionem, factum fuit expressè pactum & conuētum inter omnes ipsas partes, medio iuramento, de dicta dote tam in primo, quàm in secūdo aucta, scilicet de nongentis aureis, & ibidem de incontinenti soluta restituenda: quod valuit vt dictum est, vnde cùm maritus eius nollet stare primæ promissioni dotis, conueniens fuit factus nouus contractus dotis, quod potest fieri, etiam cōstante matrimonio, d. l. quoties. & l. fin. C. de dona. ante nupt. & tenet Bal. in cōsi. xcj. in fin. vol. ij. & Ang. in cōsi. v. incip. Andræas Ioannis. & ita tenet Alb. de Rosa. in d. §. accidit. & Pet. de Ancha. in cōsi. xxij. cum seq. & Alex. & pro hoc est gl. in d. l. si cùm dotē. §. si mulier. & ibi Lud. Bolog. in primis interpret. in l. ij. soluto matrimonio. secus autem secundum Sozin. ibi in iij. notabi. & etiā doct. suprà allegatos, si promissio de reddenda dote ex interuallo sine cōsensu mulieris fieret per maritum extraneo, quia fieri tunc non posset, ex quo ius est quæsitum mulieri, d. §. accidit. pro quo allego singul. tex. in l. cùm pater. §. mater filiis suis. ff. de lega. ij. Et tenet Philip. Corn. in consi. cclxxxvj. incip. pub. consultatio. volum. iiij. & Paulus de Cast. in consi. cccliij. aliàs cccxlviij. incip. pro fundamento prædictorum. volum. antiq. tamen Sozin.

in suis regu. videlicet ccclxxxij. videtur sentire oppositũ,
14 quòd si extraneus, qui dederat † dotem, stipulatus fuerit illam ex interuallo sibi restitui, quòd valeat, & operabitur ista secunda stipulatio, vt statim & incontinẽti dos mobilis, quæ ante annum soluto matrimonio exigi non potest, vt dicam in ij. quæstio. posſit exigi, vt aliquid operetur, ſicut operatur legatum casu prædicto, allegando Iacob. de Aret. Bartol. & Moder. in l. diuortio. in fin. ff. solu. matrimo. Et alium operatur effectum dicta promiſsio facta extraneo de restituenda dote, vt integraliter teneatur, & sic perdat priuilegium, ne conueniatur nisi inquantum facere potest. l. Nesennius. in princip. & l. si prætor. & ibi glos. Bart. & omnes Moder. ff. sol. matrim. Et in omnem euentum, vbi legitima deberet remanere eidem Magdalenæ integra, de qua posset testari: tamen illa ascendere non posset ad centum florenos Delphinales, attentis bonis patris & liberorum, secundum quos
15 † dos constitui debet, l. quæro. ff. de iure dot. Et nisi dictus dom. Franciscus patruus intertenuisset ipsas neptes, quæ erant numero septem vltra dictum fratrem, & ipsas maritasset, profectò remansissent indotatæ: & hoc est plus quàm manifestum: ideò illud quod excedit, debet
16 restitui. & istud est clarum, quia † dictus patruus potuit imponere legem rei suæ, d. §. accidit. Tum quia mater, cui minus legitima per ipsam Magdalenam filiam relinquitur, potest agere ad supplementum, per not. in l. cùm
17 filium. & l. omnimodo. C. de inoffi. testamen. ¶ Quo † ad
a secundam q. [a] dico, quòd licet de iure sol. mat. dos, quæ in pecunia numerata consistit, solui & restitui debeat post annum, hæredibus mulieris, aut stipulantibus, & nõ antè, vt in l. diuortio. tradunt Bart. & Moder. ff. solu. ma-
18 tri. tamen † hîc inter partes conuentum est dotem restitui eo modo, tempore, & forma quibus fuit soluta: vt patet per primum contractum. Sed dos integraliter soluta, & pagata fuit in ipso contractu, & ante diem solennitatis nuptiarum, vt patet per secundum contractum, ergo statim soluto matrimonio solui debet. text. est singul. in l. Attilicinus. ff. de pact. dota. & in l. aliud. eodẽ titu. Tum etiam vt secunda stipulatio aliquid operetur, secundum Bartol. in d. l. diuortio. §. finali, vt dictum est. Tum quia
b in diuite [b] & potente, vt sunt pater & filius partes aduer-
19 sæ, tunc non habet locum ad soluendum † & restituendum dotem anni dilatio, sed statim, non expectato anno, secundum Angel. in dicto §. interdum. & in §. fina. in authen. de fideiuss. & idem Iacob. Cyn. & Goffre. in dicto §. exacto. licet Salice. ibi teneat contrarium. sequẽdo Bartol. in d. l. diuortio. §. finali. Et idem Iason in §. fuerat. versi. ad id autem quod dixi suprà institut. de actio. vbi dicit istam vltimam opinio Salic. esse communem: tamen ex quo hîc conuentum est dotis restitutionem fieri debere terminis, quibus fuit soluta, statim soluto matrimonio. cùm in ipso contractu matrimonij fuerit integraliter soluta, vt dictum est, reddi debet. ¶ Quo
c ad tertiam q. [c] dico, quòd licet regulariter † in repeti-
20 tione dotis attendatur domicilium & forus viri, l. exigere dotem. & ibi Bartol. Angel. & Paulus de Castr. ff. de iudi. & omnes in l. cunctos populos. C. de summa trinita. Fallit secundum Bald. in rub. de priuilegio dotis. versicul. quædam in eius repetitione, &c. quando extraneus stipulatus est dotem sibi reddi, quòd in hoc casu non habet locum d. l. exigere, & cessat secundum eum, sequela fori. Nam extraneus non transfertur in forum viri. idem tenet Felin. in cap. primo, versi. iiij. limita, nisi extraneus. de sponsa. vbi ponit septem limitationes ad d. l. exigere.
21 & ista est quarta in ordine. † Tum quia in contractibus non habet locum remissio, vt habetur in l. hæres absens. §. si quis tutelam, de iudi. & in cap. Romana. §. contrahentes. & ibi Lanfran. in repet. de foro competen. tamen ex quo principaliter prorogauerunt, & se submiserunt iurisdictioni & coertioni curiæ Delphinalis, ideò possunt conueniri in Delphinatu, non obstante priuilegio Prouincialium. text. est in cap. dilecti. de foro competen. & omnes in l. si quis in conscribendo. C. de pact. quia videntur renuntiasse priuilegio eorum: vt voluit gloss. singularis in l. j. ff. si quis in ius voc. non ierit. Item, quia ita iurauerunt, ideò tenentur ibi respondere, vt §. quidam iurẽt. in authen. de exhiben. reis. & tenet Ludo. de Rom. in singul. cclxxxj. & Paul. de Cast. in d. l. hæres absens. §.
22 si quis tutelam. quia locus † restitutioni dotis adiectus est attendendus, vt voluit Bald. in cõsi. ccxxix. vol. j. Et ita mihi videtur, correctione alterius meliùs me sentientis semper salua.

ADDITIONES.

a Quo ad secundam q. Adde Quid si res dotalis immobilis vendatur, & ex pretio maritus emat res mobiles, an debeat statim restitui, cùm censeatur subrogata: quia subrogatum sapit & cap. an verò debeat expectari annus? Lud. de Rom. singul. cccxxvij. incip. tu habes. l. vnicam, de rei vxoriæ actione, &c. tenet quòd debet expectari annus: & iudicantur vt res mobiles. allegat tex. qui clarus est in l. cùm in fundo. §. si fundus communis. ff. de iure dotium. & ita dicit se consuluisse.

b Tum quia in diuite. Adde Ludo. de Rom. in singul. ccccclxj. & Alex. in l. debitoribus. ff. de re iudica. Et Paul. de Castr. in l. non solùm. ff. sol. mat. vbi limitat hoc dictum, quòd hæres diues tenetur statim mobilia soluere, nisi hæres fuisset percepturus aliquã commoditatem ex recentiore talium iurium mobilium. & idem Alexand. in d. l. diuortio. §. fin. Et alium casum adde, quando maritus legauit dotem vxori, quòd statim debet solui, vt institutionib. de lega. §. sed si vxori, & ibi Ang. Aret. & in tra. de testa. in gl. Item relinquit B. eius vxori dotes suas.

c Quod ad tertiam quæstionem. Adde quid in promittẽte dotem. quæ mutauit domicilium in alia seneschalia, an maritus sequi teneatur forum ipsius promittentis? Dic quòd non. Tum primò, quia ratione contractus, ibi promittens & contrahens sortitur forum. c. fin. de foro compet. l. hęres aliquis. de iudi. l. contraxisse. ff. de act. Tum secundò, quia forum viri attenditur tam in exactione quàm retentione dotis. vbi habet domicilium, vt l. exigere. vt vol. Bald. in d. l. hæres absens & Feli. in d. c. j. versi. v. limitari potest. de spon. quia secundum ipsos nedum quis potest conueniri in loco, in quo destinatur solutio, vt l. quæro. ff. de solu. sed etiam in loco contractus, si ibi habet vir domicilium. & præcipuè secundum Felin. quando esset vtilitas marito vti consuet. loci cõtractus & ita fuit dictum per arrestũ latum Parmæ die x. Februarij, anno domini quingentesimo decimonono supra mille, contra Iaquetam Bertrande à Seneschalo Xantoniensi appellantem, in fauorem Iacobi de Rabayne, tam nomine suo, quàm administratorio Bonauenturæ filiæ suæ appellati.

Le cas est tel.

Il y a enuiron xx. ans, que Pierre B. & Marie, &c. furent mariez & conioincts ensemble, & communs en biẽs meubles & acquests, à la persuasiõ dudit Pierre, mari, qui cuidoit que ladite Marie sa femme qui estoit malade, deust mourir dans xx. iours, ou plus tost, feirent don mutuel l'vn à l'autre de tous leurs meubles & acquests, passé par vn notaire, qui est aussi & estoit irreuocable, & fait le plus ample, qu'on l'eust peu faire.

Ledit Pierre mari, puis demi an ença, voyant qu'il estoit malade, auant son trespas vn mois ou deux reuoque ce don mutuel, sans le consentement de sadite femme, ne sans l'appeler.

Quæritur, si ceste reuocation est suffisante pour annichiler le don mutuel, &c.

SVMMÆ.

1 *Donatio inter virum & vxorem licet regulariter non valeat, nisi morte confirmetur: fallit tamen, quando est mutua donatio, & reciproca.*

2 *Iuramentum de futuro, seruandum est, quando est sine interitu salutis æternæ.*

3 *Donatio de mobilibus & conquestibus solum fieri potest inter coniuges, etiam si consuetudo prohiberet donationem inter ipsos.*

4 *Donatio inter coniuges, num valeat, in qua sunt insertæ multæ causæ, renuntiones, ac clausulæ ipsam donationem corroborantes.*

CON-

CONSILIVM LI.

Videtur breuiter in casu præmisso dicendum, quòd licet † regulariter donatio facta inter virum & vxorem non valeat, vt l.j.& ij.cum l.sequenti.ff. de dona. inter virum & vxorem.nisi morte confirmetur l.cùm hic status.§.j.ff.eod.tit.& l.donationes. C.eo.cum aliis per nos allegatis.in §.j.de consue. matrim.in prin.lib. consue. Biturigum.& sic posit reuocari talis donatio, vt d.iurib.fallit tamé, quando est mutua donatio, seu reciproca, & vicissitudinaria facta inter coniuges, etiam constante matrimonio: quæ valet, vt tenet formaliter Cyn. in l.si pater. quem ibi sequuntur Bald. Salicetus, Paulus de Castro in fi. & Iason plenè. C.de inofficio.testamento, & alij doctores per nos allega.in dicto §.j.cum tribus sequentibus : & maximè

1

2 quãdo est iuramento vallata: quia iuramentũ in hoc † casu interponitur super expressa donatione, quæ non respicit aliquid de præterito, in fraudem legis, sed futurum respicit scilicet quòd non venient contra. quo casu iuramentum de futuro seruari potest, & seruandum est, quãdo est sine interitu salutis æternæ, capitu.si verò de iureiurando.& ita tenet Alexander in l. si donatione. C.de collationi.& Ioan.de Imo. in c.cum contingat.de iureiurando.& Ang.Aret.in §.fuerat.Instit.de actionibus.& Bart.Sozinus, in consil.lxvij.versiculo, secundò videtur. cum versiculo sequenti.& consil.lxviij.& in consil.cxv. volum.primo.& Bald. in consil.xxix.incipien.casus, vir donauit vxori.volum.iij. & sic † maritus nõ potuit reuo-

3 care prædictam donationem reciprocam, inscia & ignorante dicta eius vxore: præcipuè in hoc casu, cùm d.donatio sit facta de mobilibus & conquestibus solum, quæ fieri potuit inter coniuges, etiã si consuetudo prohiberet donationẽ fieri inter ipsos: vt voluerũt Domini de Rota.in decisione cccxlij. incipiente, consuetudo.in antiq. & Bernardus de Bisgneto.in decisione ij.titul.de pactis, & idem Nicolaus de Vbaldis in tracta.suo de successione ab intestato. in quarta parte. quæst. vltima.& Paulus de Castro in consil.clxxij. incipiente, in casu præsenti. volumine nouorum. cum aliis per nos allegatis in §. ij.in additio.& intellige de consuetudine matrimonij.& alibi sæpe. Quid si propter discordiam cum marito habitam vxor de domo eius recessit, & vadit ad domũ parentum: & non vult redire domum, nisi maritus donet vel sibi remittat pactum factum in contractu matrimonij de dote lucranda, vel parte eius, aut illud maritus ex statuto vel consuetudine de dicta dote lucrari debet, sibi quitet. Et maritus propter scandalum euitandum, & pacem & concordiam futuram cum vxore habendam, remiserit, aut donauerit quòd talis remissio vel donatio nõ valet: quia venalis concordia inter coniuges est prohibita, textus est celebris, secundum lecturam glo.veram in l.si liberis sublatis.ff. de pactis dot. & ita tenet Ludouic. de Roma.in suo singulari cccclxxviij. incipiente.pone

4 casum. Tum † quia in dicta donatione sunt incertæ multæ causæ, & renuntiationes ac clausulæ (vt dicitur in prędicta facti narratiua) ipsam donationem corroborantes, & confirmantes, super quibus non possum aliquid scribere, cùm mihi non fuerint transmissæ. Et cum iis transeo pro præsenti,

SVMMÆ.

1 *Bituricensis consuetudo, quod tenens rem in censum non priuetur re censuali, etiam si cessarit soluere censum, an valeat.*

2 *Venditor tenetur ostendere emptori instrumenta, per qua iura fundatur.*

3 *Vasallus vbi negat se tenere rem in cẽsum à domino, domini est, probare rem illam dependere à suo dominio. Et quando ille possit vti iure retentionis.nu.seq.*

5 *Et num possit dominus protestari de commisso contra emphyteutam, seu censatarium si ille animo fraudandi celet instrumentum acquisitionis.*

6 *Vasallus seu emphyteuta quomodo & quando cadat in commissum.*

CONSILIVM LII.

Licet de consuetudine Borboniensi, Burgundiæ, & Bituricensi, censatarius, & tenens rem censatariam, propter cessationem solutio-

1 nis census, & aliorum † iurium non priuetur re censuali: pro qua consuetudine est gl. quam ibi sequuntur Innocentius, & Abbas Sicul.& Moderniores in capitul.constitutus.de religios.do.& Hippolytus de Marsiliis in singulari xcv.& Antonius Corset. in singul.citatio.incipiente, licet citatio de comparendo, &c.circa medium.cum aliis per me allegatis in §.xxiiij.& xxv.de cõsuetudine feudorum & censualium.libro consuetud.Biturigum. Tamen dominus directus, potest cogere censatarium aut emphyteutam, vel vasallum ostendere instrumẽta aut denumerationes rerum, quas ab eo tenet: vt voluit Baldus, in l.instrumenta. C.de fideicommissis. per gloss.quam facit singularem in l.secunda. & ibi idem tenet Ioannes de Platea.versiculo, septimò nota.& Lucas de Penna. C. quando & quibus quarta pars debe. libro decimo. Et tenet singulariter Iacobus de sancto Georgio in tractatu suo feudorum, in gloss. dictique vasalli promiserunt.versiculo, insuper quæro.& versiculo, nũc quæro.de quotidiana quæstione. vbi arguit pro vtraque parte: & tamen concludit, quòd tenetur docere de instrumento acquisitionis, & Speculator in titulo de emphyteut.§.nunc aliqua. versicul.lix.& versiculo.lxvj.& Barto.Baldus, & Alexander in additionib.ad Bart.in l. Titius hæres. per illum text. ff. de actionib. empt. vbi ven-

2 ditor tenetur † emptori instrumenta, per quæ iura fundãtur, ostendere.& idem Baldus in consilio ccl.in fine.volumine primo, & Angelus in l.si in rem.ff.de rei vendicatione. cum aliis iuribus infinitis per me allegatis in §. duodecimo, & decimosexto. de consuetudine feudorum. libro consuetudi.Biturigum. Et hoc verum, quando vasallus vel censatarius, aut emphyteuta non negat se vasallum, aut censatarium; secus si negaret se vasallum,

3 vel teneret incẽsum † ab ipso domino: quia tũc dominus tenetur ostendere & probare rem dependere à suo dominio.capitu. præuenit. de censib. nisi dominus esset in quasi possessione percipiendi ius suum, tunc esset tuẽdus. capitul.querelam.de electi. Ita tenet Specula.in §.nunc aliqua.versicul.lxiiij.cum sequen.. Et quãdiu de proprietate disputatur debet percipere censum, nec possunt rustici sibi vel eius hæredibus subtrahere, l.litibus. C.de agric.& censi. lib.xj.ita tenet Bald. in consil.xliiij. in fin. versic. concludo. volum.iij. tamen nõ debet facere dominus, prout fecit quidam nobilis suo subdito, qui petebat vt ostenderet sibi quomodo tenebat ab eodem terram suam, qui nobilis pro instrumẽto & libello obtulit ensem, & amputauit de facto rustico eunti ad iudicium, crura: vt refert Cyn.in l.comperit.in vltim.q. C.de præscript.long. temp. qui dicit quod dictus nobilis bene fecit, quia legalis ensis non defuit secũdum eum, cui humana creatura subiicitur. Et ideò dominus potest de iure & consuetudine saisire seu assignare rem censualem à suo censiuo dependentem, illam assignationem notificando possessori. Et si se opponat, & non neget, vel neget, docto priùs in hoc casu per dominum se esse directum dominum, quòd tenetur docere de instrumento acquisitionis: vt tenent doct.suprà alleg.& Albe. de Rosa.& Modern. in l. plures apochis. C.de fi.instru. aliâs dominus priuaretur iuribus suis sibi occasione mutationis factæ,

scilicet rachaptis, accordamentis, & vendis, siue laudemiis, ac censu quotannis debitis, & pariter facultate,
4 & iure retentionis siue prælationis, † quod ius ipse de iure & consuetudine habet, vt l.ij.ver. si quidem dominus maluerit, &c. Et ibi omnes doct. insuper Iason. C. de iure emphyt. quo quidem iure prælationis & retentionis non potest vti de cõsuetudine, nisi post oblationem & exhibitionem, siue ostensionem dictarum literarum, & instrumentorum emptionis & acquisitionis. Et si non teneretur exhibere censatarius, aut vasallus, dominus priuatur dictis iurib⁹: potest tamen dominus protestari
5 † de commisso contra tenentiarium siue censatarium, si animo fraudandi ipsum recelat instrumentum acquisitionis, aut notarium, qui illud recipit, non nominet, vel etiam, si non recelat: sed in instrumento & litera venditionis apponere, & scribere fecit modicum pretium, videlicet decem, cum emisset viginti, vt ipse dominus minora iura caperet, vel econtrà apponere fecit viginti, cum emisset pro decem, vt dominus carius habeat rem, si retinere
6 velit: quia in † his casibus propter mendacium potest res cadere in commissum, nisi pœniteat & dicat veritatem: vt tenet Pet. Iaco. in titu. de actione in rem pro re emphyt. & Spec. de iure emphy. §. nunc aliqua. versicu. xcij. & dixi in §. ij. de consuetu. reten. rerum feud. & Alb. de Ros. in l. eum, qui. §. cum igitur. ff. de in diẽ adiect. Et ita vt s. videtur mihi, salua alterius meliùs me sentientis correctione.

SVMMÆ.

1 *Hæredem se simpliciter gerens sine inuentario, an præferẽdus sit alij se gerenti cum beneficio inuentarij.*
2 *Testatoris interest habere hæredem.*
3 *Hæres siue suus, siue extraneus, tenetur facere inuentarium, aliàs tenetur vltra vires hæreditarias. Et quid in foro conscientiæ. Et an teneatur ad pia legata soluenda, num. seq. & 15.*
5 *Hæres per realem immistionem magis est hæres, quàm per existentiam sui hæredis.*
6 *Hæres adeundo simpliciter hæreditatem, videtur quasi cõtrahere cum legatariis.*
7 *Filius in potestate, reputatur hæres: velit nolit.*
8 *Hæredum plures sunt species.*
9 *Hæreditatem adiens cum beneficio inuentarij, non debet iure & parte eum contingente priuari, propter simplicem voluntariam alterius cohæredis aditionem.*
10 *Beneficia quibuscunque concessa, accipienda sunt circa cuiusquam iniuriam.*
11 *Hæres ex asse, potest se hæredem simplicem gerere.*
12 *Testati causa quandiu locum habet, non est locus ab intestato.*
13 *Hæres semel, non desinit esse hæres.*
14 *Hæredes plures si sunt, & vnus fecerit suo nomine inuentarium, alij id possunt facere simul, vel diuisim.*
16 *Hæredi instituto præfertur hæres ab intestato, propter voluntatem defuncti.*
17 *Hæres potest sibi præiudicare in hoc, quod sibi debetur ex Falcidia.*
18 *Pater si exhæredauit iustè filium suum, & hæres institutus nõ vult adire hæreditatem, cui nullus datus est substitutus, talis filius exhæredatus potest succedere ab intestato.*

CONSILIVM LIII.

SÆpe in Cancellaria per aduocatos, referendarios, & alios fuit mihi petita quæstio,
1 an si quis sine † inuentario se hæredem simpliciter gerat, præferri debeat alij se gerenti hæredem cum beneficio inuentarij, &c. Et præsuppono, quòd quidam sunt hæredes effectualiter: quidã sunt hæredes nudo nomine, & quid possint isti, vide Barto. Alex. Fran. de Are. Sozin. & Ias. in l. si filius qui patri. in vltim. q. ff. de vulga. & pup. Et videtur primò
2 quòd sic: quia † interest testatoris habere hæredem & successorem. l. & quia hoc. & ibi Iac. de sancto Georg. ff. de inter act. & maximè in l. Iulianus. ff. si quis omis. causa test. aliàs impugnatur vtilitas creditorum, quorum interest defunctos sine hærede non decedere: vt habeant quem conuenire valeant, l. & suum. §. fina. & ibi not. gloss. & doct. ff. de pactis. Et no. in rub. C. de succes. edict. per doct. & Ludouic. Gomes. in §. item si quis in fraudem. numero 19. Institut. de actio. Et ne quis sine successore moriatur, vt §. adhuc ibi, ne quis. institu. de bon. posses. aliàs ad sui honorem dedecus esset defuncto eius bona tradi creditoribus laceranda: vt dicit tex. Instit. de eo, cui libert. cau. bona addiciũtur. §. hoc rescripto. & ibi Ang. Aret. in j. not. & §. licet. qui manu. non pos. & hoc fit propter famam defuncti conseruandam: vt l. primo gradu. ibi famæ defuncti conseruãdæ gratia. ff. de his, quæ in fraud. cred. & institu. qui ma. non pos. §. j. in fin. ibi, ne iniuria defunctus afficiatur, &c. & ibi gloss. quid enim tam durum, támque inhumanũ est, quàm publicatione ponpáque rerum familiarium, & paupertatis detegi vilitatem, & inuidiæ exponere diuitias, vt l ij. C. quando, & quib. quarta pars deb. lib. x. quæ omnia acciderent, si inuentarium de bonis defuncti fieret. Quid si hæres ad postulationem vnius creditoris, ad cuius instãtiam alij creditores, vt adiret hæreditatem, aliquid remiserunt ex eorum debito, adierit, an ille creditor licet expressè non remiserit, cogatur quicquam remittere? & textus est quòd sic, in l. cùm in eo. ff. de pactis. & gl. ibi dicit, quod tenetur remittere non minimam nec maiorem. de quo ibi per omnes. & tenet Ludouicus
3 de Roma. in singul. cccclxxxv. Cùm hæres † siue suus, siue extraneus debeat conficere inuentarium, aliàs de iure ciuili olim, & hodie tenetur vltra vires hæreditarias. Probantur primò de iure antiquo, per glo. in l. j. §. hæc stipulatio. & ibi Ang. in j. & ij. not. ff. si cui plus quàm per leg. Falcid. vbi Ange. materiã inuẽtariorum ponit. Et de iure nouo Cod. habetur in l. fina. §. si verò postquàm. C. de iure delibe. & §. pe. Instit. de hæred. qual. & diff. & authen. sed cùm testator. C. ad leg. Falcid. & vnde sumitur de hæredi. & falcid. nec de legatis detrahit falcidiam: vt ibi, licet de iure canonico & in foro conscientiæ talis hæres non conficiens inuentarium, non teneatur vltra vires hæreditarias, vt voluit Hostien. in summa. de testamen. §. pe. versicu. sed quid si bona, &c. & Ioan. Andr. in ca. quanquàm. de vsur. libro vj. in nouel. idem tenet Barto. in repet. l. j. in iij. parte. de rebus. q. iiij. C. de sacrosan. ecclesi. vbi vult
4 quòd etiam † non teneatur ad pia legata soluenda. & tenet idem Bartol. in rub. ff. de acquir. hære. & ibi Frã. de Areti. in fin. & in consilio cxlviij. & Bart. in l. gerit. eo. tit. & in d. auth. sed cùm testator. & ibi Ang. & Raph. Fulg. & Abb. Sicu. in cons. xxxiiij. lib. j. & Bald. in l. filium quem habentem. C. fami. ercis. & in d. l. fina. de iur. delib. & in l. cùm à matre. in fin. C. de rei vẽ. & in l. cùm ventre. ff. de acquir. hære. & ibi Ang. super rubr. & in l. more. eod. tit. ita quòd non perdit Tre-
a bellianicam,[a] sed solùm Falci. secundùm ipsos. & Pau. de Cast. in consil. xxxvj. volum. nouo. & in consil. cccxcvij. incip. & circa primum. eod. titu. licet contrariũ voluerit Ang. in d. l. j. §. hæc stipulatio. vbi dicit ego teneo, quòd in foro conscientiæ teneatur, & illud conatur probare, vt ibi per eum. Sed quæ videatur verior & communior, scilicet quòd non teneatur vltra vires hæreditarias. Et per Canonistas in c. j. de dolo & contum. idem consuluit Oldr. in consilio cxxxiiij. Bald. &

Salic.

Sali.in d.authen. sed cùm testator. & Ludo. de Rom. in
authẽ.similiter.C.ad leg.Falcid.& Andr.Barb.in consil.
xlvj.vers.Et si quispiam dixerit,vol.iij. de quo per Alex.
in consi.cxxxix.versi.sed si non fecerit.lib. j. vbi dicit es-
se communem opinionem quod non perdat legitimam.
ijdem tenet Bernar.Landria in addi.ad Bart.in d. cõsi. ij.
& Iason.in §.sed istæ quidẽ actiones. nume. 123. cũ seq.
de actio.& Phil.Cor.in cõsi.xxxix.in litera. f.vol. iiij. &
plenè Barba.in rep.cap.Raynaldus.cum pluribus sequẽ.
& gl.in l.si cùm dotem.§.trãsgrediamur.in verbo. gesta.
solut.matr.quam alleg.Ang.in consi.cxiii. in fi.ideò. di-
cit Bal.in cõsi.c.versi.& natura ipsa,si filius.ergo hæres.
vol.j. quòd ipsa natura filius est hæres. tamen magis hæ-
res secundũ eum per existentiam sui hæredis quàm per
deliberationem,si elegit hanc viam. Et etiam magis hæ-
res per realem immistionem,quàm per existentiam: quia
5 † infixa est ex tunc sibi hæreditas immobiliter & insepa
rabiliter,l. sicut.C.de repudiã.vel absti.hæred. Quia hæ-
6 res adeundo † simpliciter hæreditatem,videtur quasi cõ
trahere cum legatariis,l. apud Iulianum. §. hæres. ff. ex
quib.cau.in poss. ea. & §. hæres. Instit. de oblig. quæ ex
quasi contract.& gl.l.his.§.sed cùm monumentum. imò
videtur contrahere cum defuncto,vt adimpleat eius vo-
luntatem:vt tenet Bal.in rub. quib. res iudi. nõ nocet. &
Barba.in cõsi.lxix.lib.iij.cùm etiam repræsentet personã
defuncti:vt in §.j.in auth.de iureiur.à moriẽ.& Lud.Bo
log.ff.famil.ercisc.& magis fauendum est tali hæredi gra
uato,quàm non grauato,vel legatario,l.si ita sit scriptũ.
7 cum ibi no.ff.de leg.j.Et tamẽ filius in potestate, † repu
tatur hæres,velit nolit,quantumcunque abstinuerit,licet
non teneatur respondere creditoribus hæreditariis, si se
non immiscuerit:vt tenet Ang.in l. si paterna hæredita-
te.per illum tex.C.quæ in frau.cred. de quo per Albe.de
Rosa.in l.j. C.si minor ab hære.se abst. Et ideò dicimus
8 † plures esse hæredum species. Nam quidam sunt hære-
des hæreditatis,quidam hæredes sanguinis:vt not.Inno.
in c.j.de iur.patron.& Phil.Cor.in consi.cclxxij. in lite-
ra b.vol.iiij.& in consi.cxcj. in litera d.in ij.lib. j. Et pro
hac parte facit bonus tex.in l.libertus qui soluendo. ff.de
libert. ¶ In contrarium videtur, quòd adiens hæreditatẽ
9 cum beneficio †inuentarij, non debeat iure,& parte eũ
contingẽte priuari, propter simplicem & voluntariã al-
terius cohæredis aditionem , & fortè temerariã : vt dicit
tex.in d.l.fi.§.si quis autẽ temerario proposito,&c. quia
censetur stultus,qui adiit vel emit hæreditatem non sol-
uendo existentem: vt l.iij.ff. ad l. Fal. cùm istud sit bene-
ficium iuris,quod nemini est auferendum, vt regula , in-
dultum à iure beneficium , de reg.iur.lib.vj.Et beneficia
10 quibuscunque † cõcessa sunt sic exaudienda,vt iuri alte-
rius nõ detrahatur,vel vt minus lædant.l. ex facto. ff. de
vulga.& pupil.aliàs satis durum esset,imò iniquũ, & cõ-
tra omnem æquitatem,ꝙ vnus ex pluribus liberis, aut a-
liis cognatis institutis ex testamento vel ab intestato ve-
niẽtibus,adiens simpliciter sine inuentario hæreditatem,
priuet alios cohæredes cum beneficio iuris adire volen-
tes:cõtra tex.in d.l.fina.§.j. ibi. Cùm igitur hæreditas ad
quendam,siue ex testamẽto, siue ab intestato fuerit dela-
ta,siue ex asse,siue ex parte,&c.vbi tex.est clarus,ꝙ si so-
11 lus quis in toto asse † esset hæres,non est dubium ꝙ po-
test se hæredem simplicem gerere;vt ibi:si verò ex parte,
hoc etiam potest:non tamen in præiudiciũ aliorũ se hæ-
redes cum beneficio inuentarij gerentium : vt innuit ille
12 tex.Prætereà †talis videtur succedere ab intestato,cuius
non est locus,quãdiu causa testati habet locum,l.quan-
diu.in iij.ff. de acqui.& hære.& l.antequam. C. commu.
de succe.vnde non videtur sine hærede, qui suum hære-
dem habet,licet abstinentem se, l. cum quasi.§. sed & si
13 suus hæres.ff. de fideicom.lib. Et qui semel fuit † hæres,
non desinit esse hæres.l.ei qui soluendo. ff.de hære. insti.
& l.quod sine.§.sed ꝙ Papinianus.ff.de minori.& §.re-
stituta. Instit.de fideicom. hæred.quare non videtur ali-
quam facere iniuriam defuncto se portantes hæredes cũ
beneficio inuentarij.& sic iuris , cùm executio iuris non
habeat iniuriam.l.iniuriarum.§.j.ff.de iniur.Et hanc par
tem sentiunt gl.Io. Fab.& omnes in d.l.fi.§.in computa
tione,versi.sin verò, & ipse aliquas,&c.& in verb.cõfun
dantur.fortè enim talis est cautus , & certioratus de viri-
bus defuncti,& iste est dubius, & ignorans vires. Sed ad
priuandum ipsum se gerit hæredem simplicem absq; in-
uentario, cùm nullus velit esse hæres sine commodo. &
in hanc partem inclinat Salic.in d.l. sinautem dubius. in
14 pen.q.vbi dicit,quòd si sint plures † hæredes,& vnus fe
cerit suo nomine inuentarium , quod alij possunt facere
insimul,vel diuisim.& idem Paul.de Cast.in consi.cxxj.
incip.notandum est euidentiam.versi.iij.facit,cõtra,&c.
vol. nouo. vbi dicit quòd si vnus hæredum non fecerit
inuentarium, quòd solùm creditoribus & legatariis ob-
ligatur insolidum,sed aduersus cohæredem potest dedu-
cere,quod sibi debetur,quia non est obligatus pro sua di
midia cohæredi,quando cohæres suam dimidiam habet,
à seipso.l.sed si in conditione.§.fina.& ibi Bald.ff.de hæ
red.instituen. Et ista pars videtur mihi habere apparen-
tiã:tamen de consuetudine & stylo Franciæ ille qui sim-
15 pliciter se portat hæredem , præfertur in † succesione,
& excludit alium cum beneficio inuentarij hæredem se
gerentem. Et in literis regiis impetratis per volentem se
gerere hæredem cum beneficio inuentarij, apponi solet
clausula,Prouiso,quòd nemo alius reperiatur hæres sim-
plex:vt dixi in §.sexto,in ij.addi.de testa.lib.consuet.Bi-
turig.& ita reperi scriptum in stylo & protocollo formu
larij literarum Cancellariæ Franciæ. tit. debeneficio in-
uẽtarij.& idem dicit Masuerius in tractat.suo.tit.de suc-
cess.versi.item si ille qui est proximior,&c. pro quo facit
quod not.Bal.in l.si quis ita hæres instituatur.ff.de hære-
16 dit.insti.quòd hæredi † instituto præfertur hæres ab in-
testato,propter volũtatẽ defuncti: vt ibi per eum.& Lu-
douicus Bologn. in suis interpret.& quod not.doct.in l.
quia poterat.per illum textum, in versiculo , suo pericu-
lo, &c. ff. ad Trebel. vbi hæres grauatus restituere,po-
test cogi adire hæreditatẽ , & restituere fideicõmissario
suo periculo: & bonus text.in l.cogi.§.cùm quidã duos.
eod. tit. sic hoc casu hæres adit simpliciter hæreditatem
suo periculo:quia tenetur vltra vires hæreditarias: vt di-
ctum est.Et faciunt not.in l.in omnibus.§. si seruum. &
17 §. qui suspectam. ff. ad Trebel. quia hæres † potest sibi
præiudicare in hoc quod sibi debetur ex Falcidia. l. po-
test hæres.ff. ad leg. Fal. quia lex, vt dicit ibi tex.hæredis
causa lata,nec fraus ei fit,si ius suum dimittit hæres.Hinc
18 est † quòd si pater exhæredauit iustè filium suum , &
hæres institutus non vult adire hæreditatem, cui nullus
datus est substitutus,quod talis filius exhæredatus potest
succedere ab intestato:vt volũt doc.in l.liberis.ff. de ex-
cep.doli.& in l.filium.§.sed cùm exhæredatos.ff. de cõ-
tratab.& Guido Papæ in sing.ccccliij. Et pro hac decis.
facit tex.in l.fi.ff.de acq.hær.Et ita mihi videtur,opinio-
ne alterius meliùs me sentiẽtis semper salua. N. Boerij.

CONSILIORVM
D. BOERII
FINIS.

TRACTATVS DE AVthoritate Consilij & Parlamentorum Galliæ.

SVMMÆ.

126 Consi-

126 *Consiliarij magni consilij præcedunt parlamentorum consiliarios.& nu.132.140. 147.149 151.& 157.*
127 *Mundi ab exordio gubernatio qualis.*
128 *Reges sunt dij in terris.*
129 *Consiliarij principis censentur pars corporis ipsius.*
130 *Consilij appellatione continetur ipse princeps.*
131 *Principis boni præcepta duo.*
133 *Antiquitati in quibus casibus deferatur.*
134 *Cardinalium numerus olim & nunc.& nu.135.*
136 *Consiliariorum magni consilij numerus.*
137 *Magistrorum requestarum nomina.*
138 *Requestarum magistri, quam habent iurisdictionem.*
139 *Consiliariorum magni consilij nomina.*
141 *Ordo scripturæ probat prioritatem.*
143 *Administrans debet alteri non administranti præferri cæteris paribus.*
144 *Periculum vbi maius est, maior debet esse remuneratio.*
145 *Labor vbi maior, debet esse maius præmium.*
146 *Damnum patiens est plus quàm laborans.*
148 *Consuetudo, quod domini de Parlamento præcedant consiliarios magni consilij, non valet.*
150 *Medicorum principis dignitas.*
152 *Adoratio qualis principibus debeatur.*
153 *Consiliarij discedere non debent à curia sine licentia Regis, aut cancellarij.*
154 *Officiarij non possunt à Rege remoueri sine crimine.*
155 *Secretum Regis reuelans qua pœna puniatur.*
156 *Excellentior quis alio quibus modis dicatur.*
158 *Euocationes causarum qualiter fiant.*
159 *Euocare causas qui possunt etiam lite contestata.*
160 *Parlamentorum vocabulum vnde.& nu.161.165.& 166.*
162 *Consilij, & concilij differentia.& nu.164.*
163 *Consilium quando sit necessitatis.*
167 *Curia quid, quot modis vnde dicatur & nu.168.*
169 *Curiales qui, & quot modis dicantur.*
170 *Curiæ Romanæ stylus, vel obseruatio an cogat alios ita iudicare.*
171 *Parlamenti Parisiensis dignitas & origo.& num.173.*
172 *Argumentum ab ordine.*
174 *Senatorum cum parlamento Parisiensi cõparatio.& nu.17.*
175 *Patres conscripti quare dicantur.*
176 *Senatorum Romanorum varia nomina.*
178 *Senatores Rom. an possent condere legem.*
179 *Parlamenta non possunt condere leges.*
180 *Leges an possit princeps condere sine consilio suorum.*
181 *Prudentia quid comprehendat.& num.182.*
183 *Senatus vnde dicatur.*
184 *Cardinales an æquiparantur senatoribus.& num.185.*
186 *Cardinales renuente Papa possunt concilium generale cõuocare.*
186 *Concilij generalis congregandi causæ.*
188 *Parlamentorum aliquot fundationes.& num.189.*

DE AVTHORITATE MAgni consilij, & Parlamentorum Francorum Christianissimi Regni.

IN HOC TRACTATV, ISTO ORdine procedam Deo authore. Primo inducam authoritates, iura, & rationes pro sacro magno consilio: Secundo loco ad partem parlamentorum argumentabor. Tertio verò pro omnibus promiscuè loquar, & ratiocinabor.

Primam nostri tractatus portionẽ ingrediendo, & ad partem magni Consilij argumentando:
1 † In primis eius authoritatem, & excellentiam manifestissimè indicat principis proximitas. assistunt enim istius consiliarij continuè suo lateri, vt in regenda republica eum salubriter dirigant, ratione cuius
2 pars sui corporis mystici reputãtur: † & quicquam in eorum salutem machinantes, licet effectus non fuerit sequutus, nõ secus, quàm si aduersus ipsum principẽ, crimine perduellionis siue læsæ maie-
a statis [a] tenentur, & capitali pœna cum bonorum omnium publicatione feriũtur, vt est text. multum not. in l. quisquis.& ibi Ioannes Fabr. Bald. Angel. Salic. insuper dominus Stephanus Buynart vtriusq; iuris doctor famatissimus actu regens in Aurelianen. Academia, qui lepidissimè repetiit princip. illius. l. sanguinariæ.C.ad l.Iuliam maiestat. vbi formaliter sic habetur, quatenus nostrum tangit propositum de nece etiam illustrium virorum, qui consiliis & consistorio nostro intersunt: senatorum etiam: nam & ipsi pars corporis nostri sunt: qui cogitant ritè. eadem enim seueritate volũtatem sceleris, quia effectum puniri iura voluerunt: ipse quidem vtpote maiestatis reus gladio feriatur, bonis eius omnibus fisco addictis nostro. bene facit lex iurisperitos. ff. de excusatio. tuto. vbi dicitur, quòd iurisperiti in consilium principum assumpti, quia circa latus eorum agunt, perpetuò à tutela & cura excusantur. Ad idem l. vnica. C. de præposit. labo. libro duodecimo, ibi, nam immunitate digni sunt, quos nostri lateris comitatus illustrat. Ex quibus verbis & supradictis infero duo.
3 † Primò, quòd assistentes principi sunt illustres. Idem probatur in dicta l. quisquis. quando dicit de nece illustriũ vi-
4 rorum. † Secundò quòd tangens vel offendens eosdem, etiam in minima parte corporis, totum principem infestare cẽsetur, vt coniuncta l. vulgaris est quæstio. ff. de furtis, canonizata. de pœnitẽt. distinctione prima, capitulo vulgaris. hoc amplius dicit glo. singularis. in verbo, altiori. institut. de bonorum possess. §. cúmque antea, quòd digniores in altiori loco sedere debent: & ille dicitur altior locus, qui est domino proximior. quam gloss. cõmendãt ibi Ioannes Fab. Bald. Nicol. de Neapol. & Angelus Areti. & Feli. Sande. in rubric. de maioritate & obedientia. Facit etiam loquendo naturaliter, ꝙ Sol amplius illustrat
b Lunam sibi [b] proximam quàm cæteros planetas, & stellas eidem remotiores: ignis quoque virtutem suam excellẽtius diffundit in propinqua, quàm remota. pariter in aliis elemẽtis & cunctis rebus
5 creatis. † Similiter dignitas siue nobilitas vxori & liberis & non extraneis etiã per lineam ascendentium vel transuersalium cõiunctis, quoniam eadem per-

a Læsæ maiestatis. Adde tex. in authẽ. qui sint rebelles ibi, machinantur contra nos seu officiales nostros, &c. & ibi Bartol. in verbo, rebellãdo. & Bal. in titu. de pace Constant. in versi. opinioni. per illum textũ in verbo, vobis. & in verbo, damnat. & Isern. in capitulo primo, quæ sint rega. vbi dicit quòd offendens collateralem Regis, vel aduocatũ stãtem in cõsilio regis dicitur incidere in crimen læsæ maiestatis, per dictã l. quisquis. secus si priuato. & idẽ Barbat. in addit. ad Bald. vbi sup. & Guid. Papa in q. ccccxxiij. Et not. quòd dignitas aduocationis in foro & auditorio principis liberat à patria potestate & aliis muneribus. vt not. gloss. & doctores in l. finali. in versi. præfecturæ cum sequentibus. C. de decurio. lib. decimo.

b Illustrat Lunam. Adde. quòd Luna habet radios lugubres, vt not. gloss. in authentica, vt iudices sine quoquo suffrag. collatio. secunda, in princip. & gloss. &, doctor. in l. si cum exceptione.& in hac actione. in versicul. ignorãtiam. ff. quod metus causa.

sona

a Adde, quæ dico infrà, in.ij. additione loquendo de præcedentia mulierum.

b Cardinales assistunt. Adde quæ dico in ij. add. pro hac parte. & in tractat. de offic. & potesta. legati. in Frãcia. in prelud. & Alua. in cap. j. episco. vel Abb.

c Post principem. Adde ꝙ princeps est caput consistorij. l. ius senatorum. C. de dig. libro xij. & dixi infrà, & quæ partes sint cãcellarij, vide Gulielm. Budæum in l. vna. ff. de offic. præfec. præto.

d Glos. vnica. Adde aliam gloss. in authent. de exhibend. re. §. quia verò ab actorib. verbo quæstorem. & Ioan. Pyrrum regium senatorem in tract. de magistra. Purpur. in l. prima. ff. de offic. eius cui & Hierony. Cagnoli. in l. prima. versiculo, deinde cũ ærariũ nu. 342. ff. de origin. iuris.

e Thesaurarij. Adde, quæ dico infrà. in secũda additione, & Budæum in l. vna. de officio q. & Purp. in l. j. ff. de officio eius cui man. & Hiero. Cagn. in l. ij. vers. deinde cum erarium. num. 340. de origi. iur.

f Quia literas. Adde text. in authen. de non alie. §. quia vero verisimile. in verbo, quæstori. & in authen. vt diuinæ iussioni. subscrib. ha. gloriosi quæstoris. Et nota quòd cãcellarius Franciæ non subscribit, nisi in remissionibus, gratiis, legitimationibus & literis naturalitatis. & habemus rubr. & nigrum, de cancell. C. de assesso. & domest. & cãcellariis in l. nullus. & l. consiliarios. & etiam in Lombar. de scabinis. & cansella. sed illa iura loquũtur de tabellionib. siue notariis: sed cãcellarius de quo hîc loquitur stat ad latus principis. l. ij. versic. sed vir illustris cuiuscunque temporis quæstor, &c. C. de pet. bon. subla. lib. x. vide Purp. in l. quecunque numero 32. ff. de officio. eius.

a sona iuris fictione [a] reputantur, iure disponente communicatur. l. filiam. l. liberos. ff. de senat. no. cano. moder. in c. Raynutius. de testamen. glo. j. & Bart. Bald. & Ang. in l. cùm legitimè. ff. de statu hominum. iuncta l. mulieres. C. de dignit. libr. xij. l. mulieres. C. de incolis. libr. x. in c. is qui. §. vlti. de sepultu. li. vj. gloss. fi. Panormitan. Imo. Bald. & Felı. in c. ex parte B. de foro competẽ. Postremò facit, quod legati Cardinales sunt digniores, & excellentiores, pluribúsque prærogatiuis decorati aliis legatis missis, vel natis c. j. & c. excommunicatis. & c. nolentes. de offic. legat. cap. j. eodem

6 titulo, libr. vj. † Vnde Cardinales legati æquiparantur proconsulibus: alij verò legati non Cardinales solùm præsidibus prouinciarum, vt est text. ad literam in capitu. secundo, eodem titulo, & libr. eo. quod Cardinales as-

b sistunt [b] collaterales summo pontifici, in dirigenda totius Christianitatis re publ. cap. vno, de numero & qualitate Cardinalium, in pragmatic. sancti. Ideò quando mittuntur ad aliquam regendam prouinciam legati de late-

7 re appellantur, dictis iuribus. † Sicut consul missus appellabatur proconsul: & minoris erat dignitatis in prouincia sibi decreta, quàm intra vrbẽ, cùm consul esset illustris, sed proconsul tantum spectabilis, notat gloss. in rubrica. ff. de officio consul. & in rubrica. ff. de offic. proconsul. vbi dicũt Guliel. de Cug. & Cynus, quod vt cõsul erat illustris. Quasi verò missus spectabilis: queadmodum Rex Siciliæ, aut Rex respectu Siciliæ, & Comes ratione comitatus Prouinciæ: & Dux quò ad diuersas prouincias & ciuitates. & statim subiungit ibi Bal. ꝙ præsentia principis illustrat dominos Cardina. l. vna. C. de præposit. labo. libro duodecimo, & licet omnis gradus & dignitas secularis recipiat splẽdorem à principe: non tamen æqualiter splendet, qui abest, & qui præsens est: ideò digniores sunt Cardinales in curia, quàm extra, quę verba sũt singulariter menti tenenda. Ex quibus infero, ꝙ simplex cardinalis in Curia residens debet in honoribus præferri legato Cardinali: quod dictũ tamen nunquã practicari poterit, cum eo ipso quòd legatus ingreditur vrbem deponat officium & insignia legationis. l. prima & vltima. ff. de officio procõsulis, iuncto capit. legatos. de officio legat. libro sexto, nota. glos. in ca-

8 pit excommunicatis. eodem titul. ¶ Secundò † pro dictis magni consistorij silentiariis vrget capitis subor-

c dinati excellẽtia. eidem nãque post principem [c] præest dominus Franciæ cancellarius, cui velut excelsum iustitiæ tribunal hoc in regno (sub principe tamen nostro) moderanti, sigillíque authentici, quo sine, publicis & patentibus regiis literis nulla fides adhibetur, liberam administrationem habenti, omnes, & singuli regij iustitiarij, quocunque nomine nuncupentur, ac quauis authoritate fungãtur, subiiciuntur, & in dignitate & administratione eo inferiores sunt: & merito. succedit enim in quæstoris locum, notat. gloss vnica

d [d] in iure super versiculo, quæstor. in l. vltima. C. de diuersis rescriptis, vbi dicit Baldus per illam l. iuncta l. si qua. & l. sacri affatus, eodem titulo, quòd ad officiũ cancellarij spectat, ne de cancellaria principis exeant literę malæ formatæ, imperfectę, aut minus solennes.

9 † Et intellige illam glossam de eo quæstore, qui præpositus erat libris principalibus legendis, & eiusdem principis epistolas in senatu recitabat, qui candidatus principis dicebatur, l. vnica. §. ex quæstoribus. ff. de officio. præt. aut de illo qui præerat capitabilibus causis, & potestatem animaduertendi in ciues Romanos (quòd consulibus non licebat) habebat l. secunda. §. & quia. vt diximus iuncto §. exactis. in secundo ff. de origine iuris, & talis parricida nuncupatur, vt ibi: nõ autẽ oportet ipsum intelligere de quæstore, qui præpositus erat pecuniis publicis quærendis & cõseruandis: nam tales ex plebeis siue ignobilibus eligebãtur, d. l. secunda. §. deinde enim ærarium. & dicta l. vnica. vbi gloss. in versic. plebeios. ponit & declarat ista tria genera quæstorum. idem gloss. in versiculo, exquæstori. institut. in procem. §. cúmque hoc deo propitio. Et istud tertiũ genus fortè repręsentant quatuor generales Franciæ, qui taleis, & aliis subsidiis extraordi-

e nariis exigendis: ac quatuor thesaurarij [e] generales, qui denariis ordinariis (quos dominium regium vulgare Gallicorum appellat) præfecti sunt: quod hominum genus cæteris quæstoribus censetur inferius: primi quidem illustres erant, & secundi, alij verò spectabiles, aut humilioris ordinis, vt dictis iuribus & l. vnica. in fine iuncta gloss. penultima. ff. de officio

10 quæstor. & l. secunda. C. eodem. † Dicitur autem cancellarius à cancellus, cancelli, prout significat aulam palatij principis, quia ibi ferè omni tempore oportet dignissimum cancellarium adesse, vt principi consulat: vel secundum aliam significationem inquantũ denotat interstitium muralium, tractum à prouincia Palestina, in qua epistolæ missæ ad populum in dicto interstitio seu cancello, recitabantur. Similiter dominus cancellarius epistolas, & legationes ad regem nostrum serenissimum directas eidem explicat, & pro eo cum aliorum procerum consilio responsionem facit secundum Hugonem, & fratrem Ioannem Ianuen. in summa: vel dicitur à cancellãdo. hoc est rumpẽdo, & lacerando. l. cancellauerat. ff. de iis qui in testamento delen. & l. inductum. cum gloss. C. de solutio. quia

f literas [f] patentes de iustitia vel gratia sibi præsentatas ob malam earum dictationem, scripturam, vel iniustitiam, propriis manibus destruere debet, arg. l. j. cùm gloss.

gloss.in versic.libellis.vbi latè dominus Iason commendans illam gloss.ff.de offi. assensoris.bonus text.cum gl. in cap.sacerdotibus.xj.quæst.j.gloss.final.in lect.secunda.C.vt nemo priuat. & textus in l. sicut. C. de paga.dictum est nota.Innocent.in capitul.primo,de offic.vicarij.& hoc secundum vocabularium iuris in versi.Cancellarius.& Nicol.Perot.Episcop.Siponti.in suo cornucopia in versicul. cancello. post Azonem , in summa titulo de assessor. Vel quartò dici potest,quod Cancellarius descēdit à cancellis,hac ratione, sicut per cancellos clarè videmus, quæ intus existunt absque ianuæ ingressu. sic princeps per sui Cancellarij discretionem,& eminētem literarum scientiam , clarè intelligit quæ agenda & cauēda sunt propter quem & alios de suo consilio continuè suo lateri,vt suprà diximus,assistentes,censetur iuris præsumptione habere omnia iura ciuilia in sui scrinio pectoris.l.omnium.cùm ibi notat.per Paul.de Cast. de testament. idem in Papa. capitulo primo, de constit.lib.vj. & de ipso suapte dici potest,quod est in principe,& princeps in eo:sicut de ecclesia cathedrali, & de episcopo dicitur.vij.q.primo capitu.scire.quòd vna persona quantum ad iustitiæ exercitium repræsentatur, argumen.capitul.non putamus.de consuetud.capitul.Ro-
11 mana.in principio,de appellationibus, libro sexto. † Et quod Cancellarius loquitur, Rex pronuntiare videtur. Vnde parlamenti prǽsides in cognoscendo & diffiniendo nomine curiæ loquuntur: at Cancellarius nomine Regio cuncta expedit. Propter quæ amplius de authoritate & dignitate Cancellarij Francorum loqui supersedeo. Tamen ad propositum, considerata maioritate potestatis suæ,& excellentiæ facta comparatione ad præsidentes in aliis locis collocatos, videtur dicendum magni consilij assessores illis qui per alia parlamenta distribu-
12 ti sunt,fore digniores: † hoc adiecto quòd quemadmo-
a dum subditi decorant [a] superiorē, iuxta illud: tanto quis maior existit, quanto melioribus & honestioribus præest,in authētica,de defensoribus ciuita.§. nos igitur.collatione tertia.pariter inferiores à suis superioribus honorantur & illustrantur.Ad hoc c.per tuas.de maioritate &
13 obedientia iuncta gl.j. †quæ dicit ꝙ episcopi exempti, hoc est Papæ immediate subditi, debent in cōsilio generali sedere in altiori loco,q̃ nō exempti.ad idē c.vt apostolicę,de priuilegiis,li.vj. quod Abbates exēpti possunt in concilio ꝓuinciali & synodali vti mitra auri frigiata, sed nō exēpti debēt deferre albam & planā. facit etiā c. dignum.de celebr.miss.in cle.c.de cętero.c.cùm dilectus. & cap. ad audientiam.de cler. non residen.quod existētes in seruitio cardinaliū & episcoporum clerici seculares vel religiosi possunt se cōformare in horis canonicis, & officio diuino persoluendis, cōsuetudini dominorum suorum:& item percipiūt fructus beneficiorū suorum ac si in eisdem personaliter residerent. Item bene facit l.vlt. ff.de alb.scribent.quod inter habentes similē dignitatem vel officium præfertur ille qui eam obtinuit à principe: circa illam legem vide Feli.in rub.de maio.& obed.versi. miles imperialis.& in cap.per tuas.versi.inquantum domin. Abbas eodem titulo post Sicul. aliàs Barb. in c. ꝙ clericis de foro competen. Vnde videmus,quòd clerici & personæ ecclesiasticæ sunt digniores quàm laici. capitu.duo sunt genera.xij.quæst.j.capitulo, solitæ.de maiori.& obedien. & capitulo, duo sunt quippe Imperator. xcvj. distinctione. quia clerici diuino mancipantur seruitio, sed seculares vxorio & mundano. capitulo, cùm secundum apostolum. de præbend. & xxj. distinctio. capitul. cleros. iuncto capitulo, diuersis falla-
14 ciis. de clericis coniug. † Item honorabilior est cœtus clericorum, quàm monachorum, verba sunt gloss.fina. capitulo,qualiter & quando.in secundo,de accusat. per capitul. legi, epistolam xvj. quæstione prima, eo quòd

b vitæ actiuæ [b] inseruiunt, religiosi autem contemplatiuæ, quæ actiua est inferior, & minoris meriti, capitu. nisi cùm pridem. §. verum. de renun. plenè Augu. sanctus in Homilia super illud Euāgelij verbum, Maria optimam partem elegit,Luc.x.c.in fi. Felin.Sande. multum not. in rubric. versiculo,
c clerici seculares. [c] † Præthereà canoni-
15 ci cathedralium ecclesiarum sunt honorabiliores canonicis in ecclesiis collegiatis institutis, secundum Innocentium in capitulo, fraternitatem. in versi.frequentius.de sepult. Pro quo dicto facit capitu.statutum.in princip.de rescrip.lib.vj.c.quāuis. in primo.de præben.eodem libro de regula cancellarię apostolicæ xij.incip. Item quòd prouisiones. Aliud dictum Innocentij singulare in capit. sedes apostolica in j.gl. sua de rescript. vbi sentit quòd canonici cathedralis ecclesiæ possunt dici clerici primi gradus, alij autem dicuntur secundi gradus.Circa quę dicta Innocentij videantur omnino Cos.Guy. in capit.placuit.§.volens.in versi.præbendas.§.item censuit. in versic.cathedralium.de collationibus. in pragmati. sanctione. addorationem prædictorū, scilicet propter reuerentiam ecclesiæ cathedralis, quæ est matrix, & cōmunis omnium diœcesanorum, adeò ꝙ ad illam singuli vtriusque sexus, clerici & laici pro sacramentis recipiendis, & diuinis officiis audiendis recurrere possunt sine proprij curati iniuria & li-
16 centia,†cùm tota diœcesis sit ipsi episcopo parochia, & episcopus cōcurrit cum omnib[us] curatis suis diœcesanis & curæ animarum exercitio, licet non in iurium parochialiū perceptione totali, sed bene particulari,inspecto iure communi quo episcopus habet quartam o-
d mniū [d] decimarū, & oblationū in suæ diœcesis fines obuenientiū.hęc omnia probantur in d.cap.quāuis.§. quāquā. in fi.c. apostolicæ in princip. de dona. c.parochiano. vtrobiq; Sicul.de sepulturis.iūcto c.vlt.& tertio,de parochianis.c.cùm contingat, de decimis.cū ibi notatis.c.cōquerēte. de offi.ordi. c. de quarta. de pręscr. c. venerabi.de verb.
17 sign.xij.q.j.c.vidētes.c.simul. †Demū vasallus Imperatoris vel principis est dignior aliis, ita ꝙ homo ligius appellatur, clemēti. pastoralis. §. rursus.vbi gl.valde not.in vers.ligius.de re iudi.& capitaneus. aliorum autem inferiorum vassalli valuasores & valuasini dicūtur. c.j.quis dicatur Dux,Marchio,Comes, in vsib.feu.& c.j. qui feu. dare pos. no. gl.ordina.in ver.Marchio.c.fundamē-
18 ta.§. ꝓinde. de elec.lib.†Et qa supradicta ꝓcedunt in mystico corpore,domini videlicet & subditorum,aut superioris & inferiorū: idem videre possumus in corpore naturali vel materiali, ex carne & ossibus compacto, in quo membra à capite fomentum, decorē &

a Decorant superiorem.Adde text. in authen. constitutio.quę dig.§. generaliter.& ibi gl. in verbo,nobiliores quæ dicit ꝙ pater efficitur nobilior per filiū,magister per scholarē, & præses per subiectos.

b Eo quòd vitę actiuę.Adde text. cum sua glossa. in authen.de monachis, versic. celsiorem. collatione j.& gl. & Doctor. in c.sancta rusticitas.ij.q.vij.

c Clerici seculares. Adde quę dicam infrà, in secūda magna additione.

d Quartam omnium.Adde Maria Sozi.in suo eleganti tractatu. de oblat.

a Vulnus in capite. Adde doctores, insuper Felin. in capit. pro illorum. de sentē. excōmun. & quæ dixi in §. xvij. de iurisdi. omni. iudi. libro consue. Biturig.

b Magnum. Adde de verbo magnum. Alber. in suo dictionario in litera, magnū.

c Auditorium. Adde quæ dico infrà eodē in iij. additione, & Martin. de Laud. in tract. de prin. §. xxx.

d Argumētari. Adde omnes modernos post Bart. in l. j. ff. sol. matr. & in l. fin. §. pen. ff. ad municip.

formam recipiunt: quinimò hominis appellatione, & animę immortalis virtutes & potentiæ, hoc est intellectus, voluntas, & memoria, in capite hominis sedere dicūtur, ac pulchritudinis diuinæ effigies, l. si quis in metallum. C.
19 de pœn. †Et maioris est potētiæ caput hominis solum ad efficiendū locū religiosum secūdū leges ciuiles loquēdo, quàm cætera corporis membra, vt est tex. in l. cùm in diuersis. ff. de religiosis
20 & sumptibus funerum. †Et vulnus in capite [a] maximè in facie atrocius iudicatur, ac lōgè grauius punitur, q̄ in alia parte hominis inflictū. instit. de iniuriis. §. atrox, versi. nūquā, ibi, veluti si in oculo quis percussus fuerit. & l. prætor. §. vlt. cùm l. sequen. ff. eodē. facit capit. significasti. in ij. in fi. vbi Panormitan. Ioannes Andræas & Felin. de homici. & meliùs. lv. distin. cap. vlt. Et amputato capite quod super est, acephalū dicitur. xciij. distin. cap. nulla. nec hominem simpliciter, sed cadauer cōstituit: meritò languente capite, cæterum corpus infirmatur. & vbi caput dolet cætera membra dolent, & amputato capite, frustrà quis iactat alia mēbra habere, capitulo illi offerunt. j. q. j. facit cap. miramur. lxj. distin. optimè. capitul. ex merito. & §. verum. sub cap. sunt pluri-
21 mi vj. quæstio. j. † Et ideò cōmunis est Theolog. & Cano. opinio, quòd puer habens caput extra matris vterum, licet alia membra sint inclusa, si subest periculum, baptizari potest. not. in quarto sententiarum in 50. distin. iij. quæstio. prima, maximè per Petrū Aurel. Lau. Thom. & Rich. de Med. Vil. Per. Guliel. Lau. & Cardi. Flo. in clemētina vna, de summa Trinitate. Henricus Bohic, in capit. maiores. de Baptis. Angegelus Claua. in summa. in verbo, baptismus. vj. quæstione iij. est bonus tex. in d. l. cùm in diuersis. & de consec. dist.
22 iiij. cap. qui in maternis. †Plura ad laudem capitis humani videri possunt per Angelum Aret. & Ludouic. Bolog. in additio. in suo tractatu malefic. in versic. in facie, pulchrè per Felin. post Panormita. in capitulo, cùm non liceat.
23 de præscript. †Adde vltrà hîc allegata per socium meum quid sit officiū quæstoris siue Cancellarij, & vnde dicitur Cancellarius; ac de eius dignitate & authoritate Archi. & Card. Alexandri. in c. Adrianus. in primo. lxiij. distinct. & docto. in c. vt nostrum. de officio Archi. & Alberi. in dictionario suo, in litera, Cācellarius, & Luc. de Penna. in l. neminem. C. de decur. lib. x. & amplissimè in rubric. de quæsto. & magistra. offi. lib. xij. vbi dicit Bar. talem meruisse cancellariæ dignitatis honorem in quo probè se gessit; est enim assessor principis, secūdum eum, ac frænum & dux cōsilij, qui præ cæteris nocere debet Regis cordis arcana, &c. vt ibi elegāter per eum. & latissimè Frans. Purpu. in l. quædam. numero 82. 93. 89. & 214. de officio eius
24 cui manda. est iurisdictio. ¶Tertiò † in partem dictorum consiliariorum inclinat ratio denominationis. nam appellatur magnum consilium, & verbum magnum, denotat quandā maioritatem & superioritatem, capit. magnæ. in princip. de voto, ca. solitè, versi. hæc autem si pru-
b denter. ibi, magnum [b] & honorabile membrum. de maio. & obedientia, & c. magnum. xj. quæst. j. l. magnam. C. de contrahend. & commit. stipu. l. magna negligentia. ff. de verb. signif. authen. quod locum. ibi magna dos. C. de collatio. institu. de Attilicia. tutor. §. sed hoc iure vtimur. ibi, si non sint magnæ pupilli facultates, c. vno. ibi magnus episcopus August. de obli. ad ra. non ordi. cl. Romani principes. §. Nos itaque. dum dicit magnum & euidens præiudiciū. & §. nos eodem mandato, ibi magnæ authoritatis viris. de iureiur. & Psal. xlvij. ibi magnus dominus, cum similibus multis. Item appellatur propriè cōsistorium principis, in j. constit. C. in princip. versi. Theophilum. ibi, sacri consistorij nostri. in authen. sed & lis. C. de tempo. appellatio. capit. ex insinuatione. vbi ponuntur verba dictæ authenticæ, de appellatio. in cor. authen. de appel. & intra quæ tempo. §. ad hæc colla. iiij. &
25 ibi glo. no. in versi. consistorium. †Quæ vult in effectu, quod hoc verbum consistorium largè sumptum significet auditorium cuiuslibet iudicis ordinarij: sed strictè capitur tantùm pro loco quo princeps sedet pro tribunali & meliùs loquitur illa gloss. quam Archid. in cap. Romana, in prin. de appellationibus. lib. vj. dicens ibi, quòd propriè loquendo, auditorium est principis, sed consistorium Papæ. tamen loquitur contra iura supradicta, & dicti cap. Romana, vbi episcopus & officiales episco-
c pi dicuntur habere auditorium [c] & consistorium. Præterea alibi magnum consiliū appellatur sacrum auditorium, l. vni. in principio. C. de nouo codice faciendo. l. præcipimus. in duobus locis. l. pen. & l. fi. §. in refutator. C. de appel. & sacer comitatus. d. l. præcipimus. & l. vlt. C. de dig. li. xij. ibi, sacratissimū comitatum & curia antonomasticè. Vnde vulgò dicimus, vbi Rex, ibi curia: sicut vbi Papa, ibi curia Rom. hodie. Sed olim antè quàm sanctus magnus Cōstantinus donasset Romā cū medietate sui imperij ecclesiæ Rom. in personam beati Siluestri, vt habetur xcvj. dist. c. Constantinus. & c. fundamēta. in pr. de elect. li. vj. illud dicebatur de Romano Imp. vbi Imperator, ibi est Roma: hoc est authoritas Romanorū nō ciuitas muris cōclusa, not. in l. Roma. ff. ad mu-
26 nicipalē. & c. fi. de foro cōpeten. †Item cōsiliarij magni consilij dicuntur patres, & principis proceres in d. §. ad hæc. quasi præcedētes: præcedunt enim alios: & sicut capita trabiū extra parietes ædificij supereminent, & inde propriè dicuntur proceres, sic consiliarij principis inter alios præeminentiam obtinere debēt: vel proceres dicūtur quasi proceri, i. longi, vel extensi, quòd eorum fama & authoritas, in diuersas, & remotas mundi partes protenditur, secundum fratrem Ioan. Ianuen. in sum. dicta catholicū. in ver. procer. & idem episcopus Sypontinus in cornucopiæ epigrammate tertio incipiente, quæ tam seposita es. & quod Rex cū cōsilio eorūdem statuit vel rescribit ad vniuersitatis, vel collegij suggestionem pragma sanctio appellatur. l. vnica. §. vlt. cū gl. C. de no. C. fa. l. fi. C. de diuer. rescr. vbi gl. pen. facit l. iubemus nulla. C. de sacr. san. eccle. c. j. cùm ibi no. de rerum permuta. cū cōcordantiis. modò à nomine saltē appellatiuo argu-
d mētari [d] licet, insti. de test. ordi. in prin. vbi per Ang. Are. l. ij. §. appellata. ff. si cert. pet. l. tugurij, & l. pupillus. §. territoriū. ff. de verb. sig. l. decernimus. C. de episc. & cler. insti. de donationib. §. est & aliud genus. & in procem. ff. §. discipuli. c. cùm secundū apostolū. de præb. ꝙ xxj. dist. c. cleros. cū plurib. aliis notatis per Panor. in procem. decret. versi. ideò quęro nūquid sit licita ista argumētatio.

¶† Quartò

27 †Quartò pro dictis cõsiliariis præponderat salarij seu stipendij potioritas.nã habēt dicti cõsiliarij pinguius salarium,q̃ domini de parlamento.In magno quidem cõsilio cõstituti, quot annis quingentas libras turonen. de publico passim recipiũt:at parlamētorũ consiliarij inter seculares & ecclesiasticos facta discretione, in omnibus ferè prænumeratis parlamentis minus re consequuntur.
28 †& ex pręmij quãtitate dignitatis qualitatē & prærogatiuas metimur,l.nemo.in fi.C.de offic.ma.offi.quãdo di
a cit,is gradus cæteros antecellat,quem stipēdia [a]meliora
29 fecerint anteire. † Et quilibet alendus est & vestiendus
b [b]secundũ dignitatē suã,etiã seruus.l.sed ꝙ si quid.§.sufficiēter.ff.de vsufr.not.gl.j.in c.quia nonnulli.de clericis nõ resid.& maior in ordine debet esse potior in percipiē da portione.cap.statuimus.de maiorit.& obed. c. vlt. de const. & res ecclesiasticæ pro meritis personarũ veniunt distribuēdæ.c.cõsuluit.lxxiiij.dist.j.q.ij.c.vlt. & xij.q.ij. c.Vulteranę.facit c.de multa.in fi.de pręb.ibi.Circa sublimes autē & literatas personas poterit per sedē apostolicã in pluralitate beneficiorũ incõpatibiliũ dispensari. c.nõ cogãtur.xl.dist.ibi,vtãtur pretiosis, pauperibus dēt
30 vilia. Plus † dicit beatus August. vt refert Gratianus 25. dist. §.criminis sub ca.vnũ ærariũ.ver.si pauperibus esurientibus,&c.ꝙ est peccatũ veniale pauperib.lauta & studiosè præparata cibaria [c] porrigere. Ad hoc not. plenè
c
per Panor.& Felin.post Inno.& gl.ordina.in vers.coæqualis.de constitut.c.cùm omnes.glo.magna, & plenior de iure in dicto cap.statuimus.in versi.procurent.per gl.
d in ver.honorabilius.cap.j.xvj.q.vij. & amplior [d] dos debet assignari nobili,quàm ignobili, & pro dignitate viri ad mulieris adinuicem contrahentium.l.quæro. ff.de iure dotium authentic. quod locum. iuncta glossa vltima. C.de colla.authent. res quæ subiacent.posita super l.fin.
31 §. si autem. C. commun. de legat. † Et salarium debēt constitui officio iudicis præceptoribus siue magistris pro dignitate talium.l.cùm plures.§. cùm tutor.ff.de administ. tutor. & suffragium debet eodem officio taxari patronis causarum pro eorum facundia.l.prima. §.in honorariis. ibi, Próque aduocati facundi. ff. de var.& extraordinar. cogn. Et demum pulchrè dicit diuus Augustinus in homilia super illud Matth.v.cap. Videns Iesus turbas, ascendit in montem, &c. Vnus tamen Deus per sanctos Prophetas & famulos suos secundum ordinatissimam distributionem temporũ dedit minora præcepta populo, quem adhuc timore colligari oportebat: & per filium suum maiora populo, quem amore siue charitate, iam liberari conuenerat. Et statim subiungit: Cùm ergo minora minoribus, & maiora maioribus dentur, ab eo donantur qui solus nouit congruentem suis temporibus generi humano exhibere medici-
32 nam. †Quintò ad partem prædicti magni consilij de-
e clinat [e] obsequij relaxatio: quoniam officiis suis singulis annis solo semestri tempore deseruire tenentur: in parlamentis autē corporati iugiter permanere velut glebæ seu solo ascripti coguntur: † imò per ordinationes
33 Ludouici Moderni regis articulo xxj.xxiij.xxiiij.& xxv. sedente parlamēto nõ possunt iidem pręsidētes aut Cõsiliarij se absentare pro cõmissionibus ad instantiã partiũ fiendis, etiã cũ licētia Regis vel curiæ, nisi ex causa valde necessaria & vrgente,de qua in dictis ordinationibus arti.xix.& xx.& causæ cognitione super hoc præcedente:quo casu curia suprema respectiuè poterit congediare pro qualibet vice vnũ solũ de qualibet camera:habito respectu ad parlamentum Parisiēse: & quantum ad parlamentũ Tholosanũ & Burdegalēse vnicũ consiliariũ aut præsidentē de toto curiæ corpore: & cõtrà faciētes suspendũtur à perceptione stipēdij per trimestre prima vice:pro secũda suspēsi sunt ab officiis suis: pro tertia grauius puniũtur arbitrio curiæ:Et inquestæ,arrestorum executiones, & alia expleta aduersus dictã ordinationem factæ sunt ipso iure nullæ.Tamē pro negotiis propriis & parentũ suorũ vrgētibus valebunt se absentare dicto tēpore de licētia curiæ per spatiũ tēporis ab eadem moderandũ. Nunc in ꝓposito,seruitium quãdo breuius est,tantò amplius distat à seruitute, & libertati naturali approximat.
34 † Videmus namque quòd liber homo
f [f]operas suas ad tempus certum locare potest,nõ in perpetuũ, maximè hac lege adiecta, ꝙ personaliter seruiat, non per substitutũ,secũdũ opi.Ir.& Accurs. in l.post certi tēporis. glo.fi. C.de lib.j. cau.pro qua fa.ille tex. l.iij. ff. de li.ho. exhi. & l. Titio centũ. §.ij.ff.de cõd.& demõ. licet cõtrariũ firmauerit idē Accurs.post Io.in l.cùm antiquitas.in ver. nunquã.C.de vsu & vsufr.& l.iij.§.constituitur.gl.pe.ff.de vsufr.& insti. eo.§. j.in ver.ne tamē.&est cõmunis doctor. sententia in dictis locis. Itē valet statutũ factũ tēpore vacationis ecclesiæ, ꝙ quicũque eã in futurum recipiet,teneatur dicere vnam missam certis diebus.
35 †Sed nõ posset aliquis adstringi,vt quotidie celebret..c. significatum. in fi. de pręb.facit c.quotidi. vbi ponũtur verba diui August.de consue. dist.ij.Præterea relaxatio quia tēporalis, minor pœna reputatur, q̃ deportatio quæ perpetua. Instit.quib.mod. ius pa. po.sol.§. cùm autē.l.j.& l.relegatorũ.§.ad tēpus.& §. sententiã.ff.de interdict.& rele.l.j.ff.an per aliũ cau.appel.exer.pos. l. pen.§.j. ff.de publ.iudi.ꝙ no.cano.super glo.in c.veniens de accus. & perpetuus carcer est pœna: temporalis verò custodia.c. quãuis. cum cõcor.gl.de pœn.lib.vj.& degradatio maior est pœna siue depositio,quàm suspēsio,iam dicta ratione, cap.cùm non ab homine.de iud.c.qualiter.ij.de accus. vlteriꝰ tutoris & curatoris potestas in pupillum & adolescētem minor existit, q̃ patris in filium,l.j. & ij.C.de pa.qui fil.distr. l.in suis.ff.de liber.& posthum. quoniam prima finitur tēpore, videlicet, pubertate,& perfecta xxv.ann.ætate.instit. quibus modis tutela finitur,in principio. & de curat.etiam in princip.& l.indecorum.C. quando tutel.vel curat.esse desi. Secun-
g da autem perpetua [g]est saltem aptitudine,institu.quibus modis ius pat.po.sol. per totum. denique quia vasallus non

a Stipēdia.Adde text. in l.j. C. de agentibus in rebus. lib. xij. ibi, sed is qui ordine stipēdiorum & laborũ ad gradũ militiæ sequebatur. & in l. iubemus. in secunda.in prin. C. de erog.milit. an. li.xij.c.offi. li. x.distinctio.

b Vestiendus. Adde ꝙ officiarij ad latus principis existentes auratis possunt vti vestib[a], quod aliis ꝓhibitũ est, l. ij. C.de vestib. holobe. libro x. & quę dico in ij. addit.magna. & ideò dicebat Christus Lucæ vij. qui in veste pretiosa sunt, & delitiis, in domibꝰ regũ sunt.

c Cibaria. Ad de qđ est quędam animi inquietatio, cogitare de epulis. l. cùm societas. ff. pro socio.& l.j.& ibi glo.in ver. epulis. C. de comit. cõsist. lib. xij.

d Amplior dos. Adde quæ dixi in §. v. de ma. & doherio.lib.cõsuetud.Biturig.

e Obsequij relaxatio.Adde quòd officiarij militantes ad latus principis solent eorum officia per commeatum præstitum & non continuatiuè,hoc est per interualla temporis exercere. l. in sacris nostris. in ij. C. de proxi. sacr. scrib. lib. xij. & quæ dico infrà pro parte ista.

f Liber homo. Adde quæ dixi in §. j. de consuet. iurium status perso.lib.Bitu.& tex.in l.j. ij.iij.& iiij.de his qui se in alterius seruitio subdiderunt,in Lombard.

g Secunda autem perpetua. Adde quæ dixi in §. ij.& iij. de consuet. iurium status personarum.lib.consuet. Bitu. & in q.supremæ curiæ Burdegal.cxcvij.incip. & pariter alia quæstio.

tenetur domino ad consilium & exiliũ semper & continuè,sed tantùm pro loco & tempore. xxij.quæst.v.cap.de forma.& ca.vnico. de for.fide.in vsi.feud. seruitium vasalli non censetur vera seruitus,imò potiꝰ honor & dignitas,quãdo feudum est nobile. cap. j.quis dica. Dux,Marchio,Comes,per Bal.& doc. Ias.in prælud.feud.versicul.alia diuisio feudorum: aliud nobile, quod suũ nobilitat[a] possessorem.Et potest dici simili ratione ꝙ ascriptitij & cẽsiti coloni, religiosi, non sunt serui, sed veri liberi, not.glo.in versi.aut serui.instit. de iure persona. in prin. quæ est melior glossa de mundo,secundum Bart.in l.summa. ff.de stat.homin.& ibi hoc idem firmat gl.j.in fin.per l.iubemus. iũcta authent. ascriptitios. C.de episc.& cleric.l. cùm scimus.C.de agri. & censi.libro xj.licet primi duo seruiant homini, & vltimi diuino numini,horis tamen congruis,nõ assiduè.cap.nunquam. cum glo.de cõsec.disti. v. idem in iure patronatus ecclesiæ & libertorum. Libertus enim nõ seruus sed liber est,instit.de liber.quanuis patronus in eo multa iura obtineat, notat per glossam magistralem in verb. ius patronatus. in l. vlt. C. de bon. liber. cui similis est instit. de success. lib. §.sed nostra. in ver. repleãtur. Addo aliam,non tamen ita plenam in §. vlt.in versicul.ingenuus.instit.de libe.multominus ecclesia,licet patronus habeat in ea tria iura.de quibus bon.text.in c.nobis,in fin. de iure patr. Ignis quoq; purgatorius mitior & benignior reputatur, quia temporalis existit, licet excedat omnem pœnam quæ in seculo excogitari posset, secundum August. Aurelium in lib. de pœnitent. & habetur de pœnitent.vij.distin. c. vlti. circa finem versic.hic autem ignis.Et hæc quantum ad primum nostræ intentionis principalem articulum.

ADDE quòd rationes in hac parte per sociũ meũ,iunctis maximè seq. magis atq; etiam magis vrgent & militant, quàm rationes pro parte parlamẽtorũ adductæ, & si profectò ausus nõ fuerit hanc decidere quæstionẽ, nec figere pedẽ:licet ad vtranque partẽ separatim & ꝑmiscuè eleganter & diffusè scripserit: hoc vt nõ irritaret sacrum principis cõsistorium, nec venerabiles & supremas parlamentorum curias, & ab omnibus beneuolentiam captaret: quia potest (& profectò meretur quàm qui maximè)deuenire ad alterum ipsorum:sic enim faciet Antichristus, vt faciliùs Iudæos & Christianos ad suũ trahat ritũ, diem dominicum in fauorem Christianorũ,& sabbatũ in fauorẽ Iudæorũ faciet celebrari,capit.peruenit. de consecratio.dist.iij.Sed quis tã facundus, tãta in vtraque iuris copia instructus existat, aut quæ tãta vis ingenij aut scribẽdi maiestas sufficeret.Est enim magno & excelso iurisconsulto digna, vt de Paulo Pomponio, Scæuola, Gaio, Vlpiano dixerim, summis profectò viris.Ex præcepto enim tuo,Cãcellarie dignissime,rei hesitationem & eius magnitudinem,quam pro singulari sapientia tua,& pro tua in sacrum magnum cõsiliũ obseruantia, præcipis mihi gloriæ tuæ seruulo obsequentissimo expositã summa cum deuotione percepi. Sed tenuis homo sum,& minimè doctus, nec de re tam sublimi, tã ardua, támque difficili verba facere, aut ad ipsius socij mei tractatum concludentes, pro ipso regali consilio additiones præbere, inter tot illustres ac excellentes in iure viros opis est meæ.Cùm sit enim causa ipsius Christianissimi ac sacratissimi Francorum regis, & supremi domini nostri: &, vt fatetur socius meus in sua epist.inter summos iuris deos, scilicet sacrum regale cõsistoriũ omni sanctimonia plenissimũ,vt dicit tex.in l. litibus. in fi.C.de agric.& cẽsitis.li.xj.ibi,recitata vij. intimo cõsistorio palatij Iustiniani,&c.Et supremũ regni parlamẽtorũ cœtũ atq; senatũ: pẽsandæ sunt hominum vires,& examinãda ingenia,& sic sunt illis onera imponẽda.Nõ enim,vt cũ poeta præclaro dixerim. Ista decẽt [b]humeros pondera tanta meos: Apparent rari nantes in gurgite vasto.Nam & propheta celeberrimus Hierem.j.cap.tremẽdi Dei seruulus admodum acceptissimus vocatus expauit,Ha,ha,ha,inquit,Domine nescio loqui, quia puer ego sum. & alibi pulchrè scribitur, Tu qui es qui sententias patrũ enarras? Qua de re pauidus ego tremui, & adhuc mente & viribus contremisco, si quando coram tua illustrissima dignitate non modo mihi & parũ exercitato,sed cuius præstantissimo in cõsulendo & disputando facilè tremori per maximè esse disputationẽ apprehẽdere.Consultius (non mentior)esset calamo parcere, & vt agnus tacere coram tondente. Sed quis tam audax esse posset,qui sanctum tuæ voluntatis recusaret imperium, qui pro tua excellentissima domo de Ganeo antiqua, & superba innocentia, probitate, iustitia, liberalitate, mansuetudine,facilitate, prudentia, consilio,& magnanimitate supra omnes sacros iurium professores obtines monarchiam. Nónne Esaias sanctissimus principi Deo vocanti fertur libenti animo respondisse: Domine,mitte me. Et ecclesiastica attestatur historia, Accedet homo ad cor altũ,& exaltabitur Deus. Et Psal. Clarissimus diuino cantauit ore: Loquebar de testimoniis tuis in conspectu regũ,& nõ confundebar:quia in mãdatis tuis credidi.Et apostoli gloriosi, iubemur imperio cæteris gẽtibus,Græcis,& Latinis,Barbaris,sapientibus, atque insipientibus fore debitores. Et doctissimus apud Græcos ab omni natione celebratus Plato,monebat nos nõ nobis solis natos esse,sed patriæ & amicis: & idem.iurisconsul.in l.j.§.& generaliter. ff.de vẽtre in po.mitten. Horũ igitur præstantissimorũ virorum fretus exemplo, & benigno tuo iussus imperio,non sponte mea,sed pro obseruantia & obedientia mandatorum tuorum aggredior latissimum hunc atque floridum cãpum, & dubitationem hãc prout sempiternus Deus bonorum omnium liberalissimus largitor contulerit absoluã. Idcirco supremum Deum oro,vt veritatem huius hæsitationis mihi aperiat, & tribuat sermonẽ compositũ in ore meo. Dicam quod sentio, & tam breuius quàm tanta res dici possit, cùm sim sine libris, semper sacrũ magnum sequens consiliũ, & tempus non habeã competens. tempore enim indigemus, vt maturius agamus, vt dicit Calixtus Papa in c. ponderet. 50. distin.tex.in authen. vt immobil.ante nup. don. §. cùm verò in plurimo tempore cogitauerit. pro negotio fiet forsitã cautior, &c. hac tamẽ ex corde præmissa protestatione,tã in principio quàm in medio,& in fine,quòd quicquid dixerim,scripserim,aut confecerim, illud

a Nobilitat. Adde ꝙ feudi nobilis possessio nobilitat possessorẽ.Alber.in l. j.§.pen. ff. de aqua quotidia. & æstiu. quod intellige secundum Bonũ de Curtili in trac. de nobili.iij. parte. num. 202. cum seq. sicut scientia nobilitat. l. prouidendum.& ibi Cinus.Bal. & Sali.& Alber.C. de postul.cum aliis infinitis per me allega. in §. vj. in glo.j. de cõsue. vir. person.lib.cõsuet. Bituric. ita pariter officia iudicaturæ regia. l.iudices. & ibi Iaco Rebuf. Ioan.de Plat. & Luc.de Pẽ. C.de dign. li. xij.sed hoc hodie non seruatur in lingua Occitana: qa omnes prędicti tenẽtur ad taleas & alia realia & publica munera, vt dixi in decis. parlamenti Burdeg.quæstio.ccxlvj. in cip.iudices regij,ac locũtenentes in fin. nisi fuerint præsidẽtes & consiliarij in parlamẽtis & magno consilio,vt ibi.

Prima magna additio Domini Boerij.

b Ista decent. Adde text. & glo. in c. non est putãda in vẽr.prius vires suas.j.q.j.vbi gloss.ponit illud Horatij:Sumite materiã vestris qui scribitis æquam Virib. & versate diu quid ferre recusent,Quid valeant humeri.

illud prorsus subiicio decisioni regiæ maiestatis, & summo iudicio tuo,& clarissimorũ ac sapientissimorum virorum magni consilij,commilitonũ, ac præstantissimorum etiam virorum dominorum supremarum Regni curiarum, ꝙ absque authoritatis aut potestatis ipsorum diminutione quouismodo dixerim, sed inquãtũ veritas rei & negotij huiusmodi exposcit & requirit.nec vellẽ alicui molestus videri,quia tractant etiã fabrilia fabri:virtuti enim testimoniũ simplex & incultum sufficit:nec oportet
a veritatem [a]rerum fictis obumbrare coloribus, quoniam virtus ipsa sibi plaudit, & proprio contẽta præconio alterius theatri strepitũ nõ requirit. Ideò assumo in themate illud Psal. viij. Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eũ, & cõstituisti eũ super opera manuũ tuarum. Hoc est,minuisti parlamẽta paulo min⁹ à cõsilio magno,ꝙ gloria &honore coronasti eũ,
36 & cõstituisti eũ super omnia opera manuũ tuarum.†Et pro illius euidẽti demõstratione præmitto, ꝙ graduũ & ordinũ distributio vnitatẽ in ecclesia cõseruat.c.ad hæc. lxxxix.dist. & ibi gl.& Archi.& pulchrè Cardi.Alex.in c.j.xxj.dist.& tex.& gl.in l.j.§.quãuis.ff.de vet.inspi.vnde tex.celebris in d.c.ad hęc inquit,dispẽsationis ꝓuisio gradus diuersos & ordines cõstituit esse distinctos,vt dũ
b reuerẽtiã [b]minores potiorib.exhiberẽt,l.nihil.& ibi.glo. & doc.C.de pala.li.xij.&gl.in l.j.§.sicut autẽ.ff.de aqua plu.arcẽd.& potiores minoribus dilectionẽ impẽderẽt, vera cõcordia fieret,& ex diuersitate contexio, & rectè officiorũ gereretur administratio singulorũ.Neq; enim vniuersitas alia poterat ratione subsistere,nisi huiusmodi magnus differentiæ ordo seruaretur.Quia verò quæq; creatura in vna & eadem qualitate gubernari vel viuere non poterit,cœlestiũ militiarum exemplar nos instruit: quia dum sunt angeli, sunt archangeli,liquet ꝙ nõ sunt æquales,sed in potestate & ordine,sicut nostri,differunt alter ab altero. & gl. ibi dicit,hoc erit vsq; in diẽ iudicij
c tãtũ.pro quo adduxit Apostolũ dicẽtẽ: [c]Dũ mũdus iste durabit,homines pręsunt hominibus, dæmones dęmonibus,angeli angelis.cùm.n.Deus erit omnia in omnibus, cessabit omnis prælatio,nõ tamẽ ordo vel maioritas:aliquis enim maior erit alio. Nã in domo patris mei mansiones multæ sunt.de pœnitẽt.distinct.quarta,in domo. Quia natura humana talis est,quòd neq; omnes per ordinem in summos,neque rursus omnes inter nouissimos constituit, sed procedunt quidem secundum gradum præcedentis inspectionis, &c. vt dicit Imperator in authentic.de monach. §.ordina. bene dicit in mundo. In quo quilibet hominũ cæteris præesse potius vellet,quàm subesse : non ita in cœlo, propter charitatem ineffabilem qua se inuicem diligunt beatæ animæ,quilibet sanctorum ita alterius gloria gaudet sicut sua : quin & vellet quisquis maior sibi esset æqualis & plenè maior,quia gloria esset sua : ita maior maioris gloria gaudet, sicuti eam haberet, nec vellet eam habere, vt ille non haberet. Imò potiùs de sua si fas esset impartiret, vt dicit diuus Augustinus in epistol. lxxxvj. in tertia parte epistolarum beati Hieronymi. Et per quod est dare responsum ad primam rationem & sequen. hîc per socium in tertia parte pro magno Consilio & parlamentis simul adductas: quia necessarium est & oportet aliquos officiarios & ministros esse aliis maiores,& maioritatem, superioritatem & superintendentiam supra alios habere. Nam in veteri Testamento fuerunt quatuor genera hominum maximæ dignitatis, scilicet patriarcharum,vt Abraham, Isaac, Iacob: pontificum, vt Moyses & Aaron: sacerdotum eius, vt Eleazar: principum,vt Dauid,Salomon, Ezechias:prophetarum, vt Esaias,Hieremias,Ezechiel, Daniel,&c. quia vbicunque sunt multa ordinata in vnũ oportet esse aliquod vniuersale regimen supra particularia regimina : quia in omnibus virtutibus & actibus, vt dicitur primo Ethicorum, est ordo secũdum ordinẽ finis. ad hoc enim facta est prælatio inter ministros. vt not. gl. & Doctores in dicto capit. legimus. in versiculo postea xciij. distinct. Vnde regina Saba videns omnem sapientiam Salomonis, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium, non habebat vltra spiritum. tertio Regum, decimo. Ideò dicebat Apostolus ij.ad Titum ij. ꝙ in vna domo non solùm sunt vasa aurea & argenta, sed lignea & fictilia: quod ꝓbatur etiã de iure, vt ff. de auro & argen. leg. & de supellect. leg.& de fund.instru.& instru.leg.per totũ.Et ille diuus Gregorius super Ezechielem scribens à Gratiano recitatus in capit. dum sanctam Ecclesiam. de pœniten. distinctione ij. dicit quòd dum dominus sanctam Ecclesiam suscepit in gradibus eius dignoscitur,&c. & ibi de his quoque gradibus beatus Iob loquitur. xxxiij.dicens.Per singulos gradus meos pronuntiabo illum omnipotentẽ,quippe dominum per singulos gradus suos, qui pronuntiat per incrementa virtutum, quæ accepit, &c. Et ibi, si quidem gradus in cordis ascensione non essent. Psalmista psal. xxxvij. non diceret, Ambulabunt de virtute in virtutẽ, &c. & ibi,vnaquæque virtus quasi quibusdam gradibus augetur. Accedat tex. & quæ not. ibi Zenzel. in extrauagan. Ioan.xxij.incip.Quorundam exigit. titul.de verbor. signific. Vnde Albert.in rubr.ff.de statu homi. versiculo tractando ergo primo de clericis, &c.describẽdo ordinem omnium Ecclesiarum mũdi,dicit quòd varij sunt gradus, officia, ordines, & dignitates clericorum, de quibus habetur in c. clereos. cum seq. xxj.dist. & xxij.distin. per totum. Proptereà dicit Cardin. Alex. in cap. singul.50.distin. quod congruẽtissimè posita est à Spiritu sancto varietas statuũ
37 & officiorum in ecclesia. †Quam cõclusionem multipliciter probat. primò sic: ecclesiæ vniuersitas consistit ex duab⁹ partibus tãquã ex duobus parietib.secũdũ Hugo.de sanct.Victore,scilicet laicorũ,& clericorũ.facit tex.in c. duo sunt genera.xij.q.j.sed in parte laicorũ cõueniẽter est diuersitas officiorũ & administrãtium:&istud est clarũ: ergo pari ratione,imò maiori debet esse in parte clericorũ. Secũdò sic, ecclesia militãs exẽplata est ab ecclesia triũphãte,secundum illud Exod.xvij. Vide & fac omnia secũdũ exemplar,quod tibi mõstratũ est. Et apostol.dicit:Hæc omnia exemplaria sunt cœlestium, ad Heb.ix.vt suprà dictũ est. Sed cùm exẽplata imitari debeant illud vnde exemplantur, sequitur quod quemadmodũ ecclesia triumphans multiplici varietate ordinum, officiorum & dignitatum distincta est,ita ecclesia militans debet multiplici officiorũ varietate ordinari. Quocirca in eius laudẽ Propheta Psal.

a Veritatẽ rerum. Adde ꝙ qui varietatẽ causarum cõiiciunt,nõ facilè ad culpã veniunt,si veritatẽ examinant,vt in authent. vt def. seu fun. eorũ non iniurientur:in pr.coll. v. & alibi dicit text. quòd nihil inter homines hîc est indubitatum, vt non possit (licet aliquid sit valde iustissimum)suscipere quandam solidam dubitationẽ in authen. de tab. §. si verò indignus.

b Vt dum reuerẽtiam. Adde text. in l. j. C. de offic. præf. vrb.

c Apostolũ dicẽtem. Adde quod apost. hoc nõ dicit, sed bene dicit in cap. xv. ad Corinth.cum euacuauerit omnem principatũ,& potestatẽ & virtutẽ oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. vbi gloss. ordi. quæ sumitur ab August.licet sub aliis verbis dicit, dum durabit mundus angeli angelis præsunt,&c.

xliiij. ait: Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circundata varietate. Propterea dicit gloss.fi.in c.firmiter.de sum. tri. tres ordines esse in Ecclesia Dei, virginũ, continentiũ, & coniugatorũ. Et virginũ [a] ordinẽ Christus plus diligit quàm alios, & plus continentiũ, quàm coniugatorum. Sed communiter canonistæ dicunt quòd sunt septem ordines de quo ibi per Doctores & Aluaro.in cap.j.in titulo, episcopum vel Abba.& Cardin. Alex.in dicto cap.cleros distin. post Archi. Et ideò diuersitas [b] officiorum, statuum, & graduum requiritur in parte laicorum, quæ facit ad perfectionẽ administrationis alicuius regni. quemadmodum enim in rerũ naturalium ordine perfectio quæ in Deo simpliciter & vniformiter inuenitur in vniuersitate creaturarum inueniri non poterit, nisi difformiter & multipliciter. Quoniam quis potest dici maior & superior altero, prout probatur per tex. in capit.generali.ibi, quantumcũque dignitatis honore præfulgeat de electione. & cap.fundamenta.§.vt authentic. eodem titulo.& in c.clericis.§.nos igitur.de immunitate ecclesiarum, lib. vj. & in extrauagãti Ioannis xxij. incipiẽte, si fratrum & coepiscoporũ nostrorum.§.quia igitur. ne sede vacante.ibi, cuiuscũque status, præeminẽtiæ, dignitatis, aut cõditionis existant, etiã si patriarchali, vel quauis alia superiori, siue põtificali, vel regia, vel alia quacunque prefulgeat dignitate.& ibi not.Zenz.& text. in l. iurisiur. ibi etiam si præclaræ curiæ honore præfulgeant. de testibus. cum similibus.& hæc solent ratione tẽporis, rei, scripturæ, & aliarũ qualitatũ contingere. Primo ratione ordinis temporis, vt quia vna res est prior tempore quàm alia, tunc in honorib.ordinandis nõ præfertur prior sed potior, l.honores.de decurio. vbi Bart.exponit tex.ibi, potioribus quibuscunque, id est dignioribus, quia in eligẽdis potior & dignior debet ad honores maiores eligi, vt l.ad subeũda.& ibi Luc.de decur.lib. x.& tex.gl.& doc.in l.vna.C.de potiorib.ad mune.nominãdis. & in authẽ.de defensoribus ciuitatũ. §. interim illud. in verbo nobiliores.& gl. singularis in rub. quemadmodũ ciuilia mun. indic. lib.x.& in c.cùm dilectus.in verbo, digniores. de elect. Sed in iam ordinatis inuicem preferendis seruatur ordo tam tẽporis quàm dignitatis, vt l.j. §. quibus ibi, ita tamen, quod ordo temporũ, &c. de nouo C.faci.& ibi per modernos. & Bart. & moder. in l.ij. §. prius.ff.de vul.& pup.vbi ita distinguit. & in l. ij. vt dignitatum ordo seruetur.& l.j.de consul.& ibi Io.de Pla. & Luc.de Pen.lib.xij. Secundus est ordo scripturæ, qui semper attenditur, quando non constat de mẽte contraria, vt l.nec enim.ff.de sol.l.qui soluendo.de hær.inst.l. quoties.ff.de vsufr.& gl.doc.in l.ij.in ver.& actor.de iura.calum.& tex.in c.mandato.ibi, tunc scripturæ ordinẽ seruare habebis, & ibi omnes.de rescript.lib.vj.& Alb.in d.l.j.§.quibus.in ver.primus quidẽ. Tertius ordo rei est vnius ad seipsam inesse ꝓducẽdam, vt in sentẽtia ad quã rectè ferendam seruandus est ordo iudicij præcedentis, l.prolatã.C.de senten.& interlocut. Et quia hîc agitur de præcedentia & prærogatiua eundi & sedendi in consistoriis principum, cõgregationibus, pompis siue processionibus, & aliis communibus actibus, videndum est de

38 forma & ordine standi & sedendi: † quia omne bonum consistit in ordine [c]: secundum Aug. de natura boni: & scamna siue ordo dant rei perfectionem. vij.q. j.nihil. Quanto aliquid ordinatius est, tanto id melius & perfectius est. ad hoc l.ij.§.j.ibi, rectè atque ordine.ff.ad Velle.& Plato dicit, quòd nihil esse potest sine ordinis compositione.& Bald.in l.j.ff.de orig.iur. Nam grues vnam sequuntur ordine literato.c.in apib.vij.q.j.vbi exponunt Hugo.Lau.& Domi.vno modo.i.ordinato: sicut ordinantur literæ vna post aliam in alphabeto. Et ideò ordo in dignitatibus & honoribus gerendis seruãdus est, l.honor.§.gerendorũ.ff.de munerib.& honor. gl. in c.pueri. j.q.j.l.fi.& ibi Luc.de Pen.C.de his qui spontè munera. sub.lib.x.& in rubr.& nig. vt dignit. ordo seruetur.& ibi Luc.de Pen.& in l.fi.de primicerio. & Ang.in consil. cxj.vbi etiam dicit in præben. & beneficiis: [d] ordinẽ esse seruandum: & nobiliores & digniores debent præmitti. c.ex ore.de priuileg.& gl.& ibi doct.in c.constitutis, in verbo, potentiam.de appel. & magis priuilegiati præferri, secundum gl.in c.accusatus.§.sanè.de hæretic.lib.v.& tex.iuncta sua gl.in ver.maximorum.in §.quæ igitur placuerunt.in authen.de defensori.ciuita. vbi gl.dicit, quòd in concionandis & in omnibus præponendi sunt maiores, vt l.nobiliores.C. de commer. & merca. & maior & dignior est qui magis dignus est ratione naturalis originis & antiquioris, secundum Felin. in rub. de maiori. & obed. allegando ad hoc Domi.in c.j.j.dist.quem inuenire non potui. ex quo colligitur secundum eum, quando quis habet ordinare homines vel prælatos, quem debent proferre, sed bene inueni domi.in c.quorundam.de elec. lib.vj.qui ita dicit per glo.ibi.& in quo faciendo sapiẽtia alicuius deprehenditur.c. Isid. xvj.dist.& ibi Cardi.Ale. in j.no.inducit pro volẽtibus aliquem de nouo edere librũ, vt primã materiã digniorẽ præmittãt: quoniã vt dicit tex.in auth.vt ab illustr.& quomodo super eos.§.sancimus.curiales esse debemus in inuitãdo probos & nobiles ad sedendũ.& dixi in §.vj.in gl.j. de cõsuet.iur.status persona.libr.consuetu.Biturig.& piissimus Saluator noster sedẽs cum discipulis in suo sacro dicebat Euã.Io.vj. Facite homines discumbere. Sed sunt aliqui, qui, vt ipse attestatur Matt.xxiij.& Luc. xj.& Mar.xij. amãt primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab omnibus Rabbi, &c.

39 †Et tales sunt de quibꝰ loquitur Imperator in l.ad splẽdidioris priuilegia.C.de diuer.offi.lib.xij.qui studio exercendæ cupiditatis ambierunt, [e] vt velut in meliori fortuna positi, aut ea scelera quæ prius commisisse doceãtur, occultẽt, aut alia deinceps possint impunè committere. Contra quos exclamat ibi pulchrè Luc.de Pen.in versi. studio, &c. vnde in hoc errant claues iustitiæ, quando delicta

a Et virginũ. Adde text. cũ sua gl. in verbo, virginitate. in §. optimum ita, quæ est in authen. de non eligẽ. secundò nubent. vbi dicitur, quod ordo viduarum parum differt à virginitate. & glo.ibi. dicit quòd differũt in cœlesti ordine, quia castitas est fũdamentum aliarum virtutũ quæ in ordinandis requiritur. text. cum gl. in authen.quomodo op. episcopo.§.hæc autem. in verb. constitutam.

b Et ideò diuersitas. Adde quod sicut homo habet multa membra, ita respubl.habet diuersa officia, quæ agũtur per aliquos commissos & deputatos.l. ij. & iij. & ibi gloss. in verbo, reipu. mẽbra. C. de apparitori.ꝓconsulis & legati.lib.xij.vbi gloss. dicit hoc probari per lib. C. & tract. de officiis.

c Consistit in ordine. Adde quod nihil debet esse inordinatũ, vt §.j.in authen. de cõsul.quia omne inordinatum est confusum, sed nõ conuertitur text. cum gl.in §.inordinatũ vero, in auth.de hære.& falcid.

d Et beneficiis. Adde ad hoc tex.in prag.san. tit. de colla. §.sequuntur qualificationes & ordo, &c.

e Ambierunt. Adde quod honores peti non debent, sed offerri, l.j. §.j. ff. de variis cog.& l.fi.de cri. sacrile. & l. eos.ff.de decur. prout ego qui nunquam petij primũ nec hoc secund. præsidis officiũ. Nam debent probitate dari, & non pretio.C.de profectissimat.dig.l.vna.lib.xij.& ibi per Ioan.de Pla.& Luc.de Pẽn.vnde Iuuẽ. Qui nũmi vos habẽt præstãt honorẽ.& bo.tex.in l.fi.C.ad l.Iu. repet.& Ana.in c.j.de sym.& sin. Collect.in c.Io.de ho.

delicta magnorum celantur & non puniuntur, vt dicit glo.in d.l.ad splendidioris priuilegia. & alibi dicit glo. quod regum & principum delicta habent Deum vltorem, postquam non habent quem timeant.glo.in c.agite pœnitentiam.de pœn.dist.j.de quo per Paridem de Put. in tract.syndicatus, in procemio.& de excessio.imperatoris.& in titu.seq.de Regum, Principum & Ducum excessi.Plerũque siquidem id euenit, vt quæ peccata atque iniurias facilè vlcisci non possumus, eas alicuius dignitatis ratione assumpta ad gloriam perducamus.Et vide bonam gl.in §.homicidia.in verbo, supplicium.in auth.de mandatis principum.& text.& doct.in l.ij. C.de cõmer. & merca.Et pro hoc textus cum sua glossa in verbo ambitio.in clement.j.de regu.vbi gl.alleg.illud poëtæ:

Ambitus impatiens, & summo dulcius vnum
Stare loco, sociisque comes discordia regnis.

Et etiam illud Senecę in epistol.lxxviij.Ambitiosis non tam iucundum est multos videre post se, quam graue aliquem ante se.Honor enim est qui cum pauore exhibetur, secundum Tullium iij.Rhetoric. Homines enim, vt ait Aristot.ij. Rhetoric.sunt in amore honoris assimiles, & curant de sapientibus tanquam verum dicentibus. Et rursus honor & complacentia sunt de genere delectabilissimorum:quia fit fantasia vnicuique quando honora-
40 tur,& ei applauditur, quod sit talis. †Vnde præclarè Iosephus de bello Iudaico, libro primo, vos honore congruo prosequimur, vt neque immoderatus neque infimus honor sit:aliud inflat, aliud exasperat quodcunque suæ portionis vnicuique suppetit, impartiatur.Nõ enim quis delectat tantum eum quem supra mensuram honorat, quantum lædit eum cui debitum negat,& plerunque vterque eorum offenditur, vbi prælationis adulatio est. quod, vt ait Aristoteles quinto Politicorum:Faciunt inhonorati alios videntes honoratos: & rursus inhonorationem amatores honoris grauiter ferunt, & qui dehonorat paruipendit, secundum eum tertio Rhethoricorum.quia secundum Philoso. in libro æcono.oportet vnumquodque loco suo poni,& aliorum locum (qui magis digni sunt) non occupare.cap.illud. in fine, octaua
a quæstione prima.Et tales vsurpantes [a] locum maioris eis indebitum, sacrilegi censentur, secundum Baldum in consil. cccxxxvj. vol.j.per text. in l.j. (qui est celebris) C.vt dig.ordo seruet.& Ang.in dicto consilio cxj.à quo deberet expelli, & etiam profecto priuari proprio loco. & in vltimo loco post alios in opprobrium poni, iuxta Christi doctrinam in d. Mathæi Euangelio xxiij.& Lucæ xij. Cùm inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne fortè honoratior te sit inuitatus ab illo, & veniens is qui te & illum vocauit, dicat tibi, Da huic locum. Et tunc incipias cum rubore nouissimum locum tenere.Sed cum vocatus fueris, vade, & recumbe in nouissimo loco,& quæ sequuntur,&c.& pro hoc tex. est clarus in c. præcipimus.xciiij.dist. & idem Petr. Gerardi de sancta Petra in suo sin.xxxviij.per textum in dicto cap.percipimus. & Roma.in suo sing.cccxcj. tamen text. in l.neminem. C. de offic.mag.offic. maiori vtitur benignitate.ibi, in locum ex quo indecenter emerserat reuertatur: quia non dicit quòd ponatur in vltimo loco, sed in pristino loco.ita tenet Felin.in d.rubric.de maioritate & obedientia, dicens, quod seruabitur d.capit.præcipimus, in suo casu. Nam inquit Bernardus in epistola, qui autem quærit altior esse quàm melior, nõ debet præmium sed præcipitium expectare.Et diuus Gregorius in moralibus ait, potentes huius seculi dum potentiæ gloria extolluntur, hora qua nesciunt subito rapiuntur.Et dum pedes fixisse credunt, casu subito ad ima prostrati descendunt.Et idem Lucas de Penna in l.iij. C.de palat.sacrar.largi.in verb. ambitum.vbi alleg. illud in Eccles.iij. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris. Quid enim necesse est homini maiora se quærere, cùm ignorat quid contingat ei in vita sua, vt dicitur Ecclesiast. vij. Nulla quoque ingenia (vt ait Titus Liuius de bello Macedonico libr.quarto) tam prona ad inuidiam sunt quàm eorum qui genus ac fortunam suam animis non æquant, quia virtutem & bonum alienum oderunt. Ideò omnis ad virtutem tendens debet summè cauere, vt suprà vires ingenij non quærat honores, vnusquisque propriis terminis sit contentus, nec suprà mensuram sui iuris, id est meriti & virtutis, affectet augeri.vij. quæst.j. si quis episcopus. Vnde Psalmista, Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus super me.Et sapiens dicebat:Contra maiorem nemo præsumat honorem.& nota glossam in l. iij. ff. de alienatione iudicij mutandi causa facta, iuxta illud vulgare ad quod allegatur illa l.iij. quod potentioribus pares esse non possumus.Et ille sapientissimus Cato ait:

Cede locum læsis, fortunæ cede potenti.

41 †Et qui sedet, dicitur honorari, magis quàm stans, vt not.Bald.in l.quoties.C. vbi senatores vel clari. per illum textũ.
b in verb. sedendi quoque [b] in alia secretarij parte quæ iudicibus inferior, &c. vbi vir in dignitate constitutus litigans coram iudice non debet stare, sed sedere paulò inferius. Et arguit Bal.ad Episcopum accusatum, qui non debet stare coram iudice, sed sedere. & idem Barbaria in tractatu de præstant. Card.in q.j.& Felinus in dicta rubrica, addit, quod iudex debet reuerenter salutare, & facere sedere consistoriales principis ad eum accedentes: aliàs punitur, l. fin.C.de officio ciuilium iudicum. Sed fallit, vbi litigant & vadunt horis iuridicis ad iudicem, quia non sedebunt:secus si horis non iuridicis, l.j. C.de officio ciuilium iudicum,& tex.in d.l.quoties. ver. ita & huiusmodi viri sedendi quidem in cognitionibus dicendis minimè sibi vendicēt facultatem, &c. bonus tex.in l.ij.C.de proximis sacrorum scriniorum.ibi, aut si reuerentia non fuerit in salutatione delata:aut sedendi cum iudice societas denegata,&c.& etiã in l.peculiari.in fin.eod.tit. & vtrobique per doctores. Et ita seruatur de stylo curiarum Franciæ, quod non debent sedere, quandiu causa eorum litigatur:sed ante, vel post bene.per quæ iura clarè probatur quòd consiliarij ad latus principis existentes, debent intrare omnium secreta iudicum: istæ enim honorantiæ præcedendi sapiunt quoddam priuilegium, vt tenet Cardinalis Ale.in c. Episcopos.per illum textum. xvij.distinctione.& Bal.qui feudum dare possunt. & cap. fi. licet non dicatur fieri præiudicium illi in reditibus cui alius præfertur in processionibus.text. in capit. cùm olim. de consuetudin.

a Vsurpantes. Adde quæ dixi de talibus locum vsurpantib. aliorum in decisione parlamenti Burdegalensis.quæstio. incipi. Rex Francię.

b Sedendi quoque. Adde quæ dixi in quæstione quinta. exordiente, Quid duo sunt domini. & quæstione Inchoan. secretarij siue notarij.

42 † Tamen qui vult prærogatiuam in processionibus obtinere, debet ire cum indumentis gradui suo conuenientibus, vt notat Antonius de But. in c.j. de authoritate & vsurpatione, ideo Christus Benedictus dominus noster in suo sacro dicebat Euangelio Matthæi xxij. Quòd cùm intrasset Rex vt videret discumbentes, & vidisset ibi hominem non vestitum[a] veste nuptiali, ait illi, Amice quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem,&c. accedat tex. & quod no. Bar. & Io. de Pla. in l.j. de honoratorum vehiculis.li.xj. an doctor semper debeat vti insignibus doctoratus: vide gl. in capitulo vt apostolicæ. in versiculo, dignitatum. de priuilegi. libro sexto, & textus in c. ad honorem. de vsu pall. vbi Papa semper vtitur pallio. Igitur primò colligam per ordinem ex iuribus & dictis doctorum dispersis quomodo sedeant prælati in consistorio Papæ: & secundo etiam quomodo Christianissimus Francorum Rex & dominus meus supremus, necnon principes & alij domini temporales & officiarij in suo sacro sedeant consistorio. Nam Papa & Rex Franciæ sunt duo supremi principes, & si simul cōcordant, omnia possunt: sin discordant, quilibet potest in sua iurisdictione. pro quo alleg. tex. in c. ego Ludouic. lxiij. dist. sic dicit Bald. in l.j. ff. de constit. prin. de ipso Papa & Imperatore: allega. in cap. ad abolendam. de hæret. & idem Barb. in ca. clerici. de iudic.

43 † Sed quis præcedet, an Papa vel Imperator, aut Christianissimus Francorū Rex, cùm non multum differat sacerdotium & imperium? vt §. si minus. & ibi glo. in vers. nec multum. in authen. de non alien. aut permutan. Et videtur quòd Imperator præcedet Papam ex ordine literæ in suprascriptione epistolæ inter claras. C. de sum. trini. l. victor. eodem tit. & xcvij. distinctio. b victor. & c. dilecti. xij. q.j. vbi Papa præponit[b] sibi Imperatorem. & in c.j. de prohibita feudi alienatiōe per Latha. quòd hodie (secundùm gloss. in dicta epistola) non fieret, & ibi Alberic. mouet istam quæstionem, & arguit, sed non figit pedem. Nam videtur secundùm eum, quod Imperator tanquàm antiquior præcedat Papam, per iura per eū allegata. Et econtra, quod Papa tanquam dignior præcedere debet Imperatorē, & omnes reges, c. solite. & c. omnes principes. & c. illud de maiorib. & obedient. & ibi Felin. & Archid. Card. Alex. in ca. duo sunt. xcvj. distinct. vbi per ipsos tex. ita apparet, & in suprascri. c.j. Imperat. Lotharius, aliàs incipien. const. feud. domini Lotharij. & ibi gl. & Aluaro, & in cap. Adrianus, lxiij. distinct. Et ista est vera, quia quando concurrit dignitas ecclesiastica & secularis, ecclesiastica præfertur, vt tenet Domini. in d. ca. Episcopus. xvij. distin. per d. capit. solitæ. & bonus est text. in auth. habita. ibi, Episcoporum, Abbatum, Ducum, &c. & ibi omnes. C. ne filius pro patre. & in extrauagan. Ioañ. xxij. incipiente, si fratrum coepiscoporum. §. quia igitur. ibi, siue pontificali vel regia. ne sede vaçan.

44 † Vnde simplex sacerdos debet militi seculari præferri, quia si ille sit miles Imperatoris vel Regis, iste Christi. cap. ante omnia. xl. dist. & miles Christi præponitur. xj. qō. iij. Iulianus, & ista est conclusio Ioan. And. in ca. eò libentius. de seruis non ordi. & ibi Dominicus, & Butr. & Felin. in d. rub. qui allegat bonum text. in cap. quis dubitet. xcvj. dist. vbi sacerdotes dicuntur patres regum & principum. quæ iura inducit ipse contra miseros sacerdotes, qui hodie faciunt se familiares capellanos, castaldos, & quod deterius est plerunque lenones potentum laicorum existimantium esse sibi ad vnum gradum gloriæ imperare, & cōculcare in vilissimis obsequiis illos quibus data est potestas ligandi & soluēdi, &c. vt ibi per eum notabiliter: quia magis honestè debēt obsequi tenuioribus, quàm turpiter seruire diuitibus. l. archiatri. C. de professo. & medi. lib. x. Sed hodie sacerdotes talia desiderant vltrò facere.

45 † Quinimo etiam episcopi, qui faciunt se constitui magistros rationales & præsidentes ad rationes officialium, thesaurariorum, & receptorū discutiendas, quod fieri de iure non debet. cap. inutilem. lxxxviij. distinct. & per totum, & tenet singulariter Luc. de Pen. in l. milites. versicu. & not. ex hac l. C. de re milit. lib. xij.

46 † vbi etiam dicit, quòd Episcopi c ab officio cancellariæ[c] abstinere debent: nam plerunque sigillāt literas principium, quarū vigore sanguis humanus per seculi potestates effunditur, quod est illicitum, capitul. sententiam sanguinis. & capitulo clerici. & ibi Abba. ne cler. vel monach. quod nota cōtra episcopos & magistros requæstarum clericos, &c. Aliam rationem ponit etiam Robertus Gagui. in diui Caroli sexta chronica, quod nonnunquam compertū est inter Francos plus damni in rem publicam inuehi dum sacerdotis consilio res agitur, quàm cùm prudēs aliquis ex seculi nobilitate rebus gerendis præficitur, vt ibi vide.

47 † Sed de Imperatore,[d] & domino nostro d Christianissimo Francorum Rege, qui Imperatorem nō recognoscit, vt capitul. per venerabilem. vt ibi per omnes, qui filij sunt legitim. & capitul. venerabilem. de elect. cum aliis infinitis iuribus allegat. per Ioannē

Igneum

a Veste nuptiali. Adde Abbat. Sicul. in capitulo finali per illum text. de obseruation. ieiuniorum, versicu. final. & not. quod sufficit quòd quis vtatur veste qua homines secundum cōsuetudinem regionis vtuntur, vt notat glossa in cap. si quis virorum xxx. distinct. quæ dicit quod nos transmontani non cogimur vti affibulatis vestibus, quibus Italici vtuntur: quia lex debet conuenire consuetud. vide quę dixi in addit. ad Dynum in regul. vltim. de regulis iuris. libr. vj. & canon. in cap. cler. de vita. & honest. cler.

b Vbi Papa præponit. Ad Spec. in tit. de ref. pręsentia. §. iiij. in princ.

c Episcopi ab officio cancellariæ. Adde quod episcopi possunt esse cancellarij, vt probat tex. in c. nomina ciuitatum de pace constan. ibi Abbas Gotifredus Imperialis aulæ cancellarius. & etiam in cap. signum. dict. Fel. eodem titulo. ego Gotifredus Imperialis aulæ cancellarius. Et ita tenet Anto. Corseti in tract. de authorit. regi. quæsti. xcv. qui nihil allegat, sed vide Bal. in authenti. habita. C. ne filius pro pa. & Mart. Lau. in tract. de cōsiliariis principū. §. xxx. & Purpuratus. in l. quæcunque. numero 196. ff. de offic. eius cui mād. est iurisd. & sic in regno Franciæ obseruatur, quia archiepiscop. Remensis fuit cācellarius Franciæ: prout Episcopus Parisien. & inde Archiepiscopus Senonen. in cuius locum tam in officio, quàm beneficio successit domin. Anton. de Prato, nunc Cardinalis Senonensis. Item tempore Ioannis regis Franciæ fuit cancellarius Petrus Forestanus Rothomagorum archipræsul, vt refert Gagui. in chronica eiusdem Ioā. & etiam Pet. de Ferra. archiepiscopus Arelaten. fuit cancella. Caroli ij. Siciliæ & Ierusalem regis: secūdùm Iaco. de Bellouisu. authent. Et Odoenus Rothomagēsis antistes fuit Dagoberti cancellarius, vt per Gagui. in eiusdem regis chronica. Boerius præses Burdegalensis.

d Sed de Imperatore. Adde Chassanæum in suo Catalogo Gloriæ mundi. in quinta parte, consideratione vigesimanona, & mirum quod non viderit Guid. Papæ, nec nos allegat, quamuis hoc in loco nos allegat in trigesima prima consideratione: vt in sequent. postil. dicam.

Igneum Doctor. Aurelianen.& Mediolani senatus consiliarium, in sua disputat. an Rex Franciæ recognoscit Imperatorem. Aegid. Bellamer. in consilio xlij. versi. Et licet,&c. videtur quòd Imperator non præcedat Regem Franciæ, secundum Guido Papæ. quæstione ccxxxix. vbi dicit se audiuisse à quondam nobili Gabriele de Bernitiis domino de Targe, quòd ipse viderat semel Regem Franciæ Carolum octauum, & Imperatorem simul incedentes & transeuntes per vnam portam, & quòd Imperator non præcedat Regem, sed simul de latere transibant indifferenter.& ita etiam comperit fuisse obseruatum, quando Carolus Imperator venit in Franciam ad Carolum quintum, & refert Gagui. in chronica præfati
48 Caroli quinti. † Sed cæteros reges mundi Rex Franco-
a rũ [a] præcedet, cùm primus nominetur inter Reges Christianos enumeratos per Doctor. vt per Alber. in rubric. de stat. ho. & Anto. Corseti in tracta. de potesta. regia. in quæstio. xxj. & xxiij. & dixi in §. ij. de testa. lib. consuetudinum Biturigum. Et maioribus in iure priuilegiis sunt dotati. secundum Aluar. in cap. j. versi. Quæro vbi & in quo loco,&c. quis dicatur Dux, Marchio. & Bal. & cap. j. §. fin. versi. Quæro vtrum de prohibit. feud. alie. per Fede. vbi dicit, quòd Rex Francorum est supra omnes reges,& idem in proœ. Gregorij & Anton. Corset. in tracta. de potestate regia q. xxvij. & ita in concilio Constãti. do. Ioann. Gerson tanquam eius orator antecedebat omnes aliorum regum ambasiatores, vt patet in xxij. eiusdem consilij sessione:& ideò nõ dedignentur alij Reges & Principes, qui non sedent in tam alto cubiculo. Et nihil mirum tumidis, atque detractoribus videri debet, si Christianissimi appellati sunt. Itaq; constat nullius gentis tanto labore Romanis pontificibus, & aliis præterea per orbem Dei ministris passim fuisse subuentum. Sed illud omnium maximum est quòd nihil antiquius duxerunt, quàm Christi fidem dilatare, & terminos proferre Christianorum. Cuius exemplum imitati omnes ferè, qui sequuti sunt Francorum Reges, magnis atque excellentibus factis, cùm religionem & fidei Christianæ dignitatem conseruarent, atque ampliarent, c. Adrianus. in ij. lxiij. dist. ibi, ad defendendas res ecclesiæ,& Angel. in l. vniuersi. C. de fun. rei priua. lib. xj. qui inducit illum tex. contra Carolum Imperatorem,&c.& in Lombarda de scanda.& compositio. l. relatum est nobis. & quæ ibi
49 dixi. † Venio ad clerum,& secundum Hosti. Anton. de Butr. & Moder. in cap. antiqua de priuil.& Dominic. de san. Gemi. quem sequitur ibi Cardin. Alexand. de verbo. ad verbum in d. capit. episcopos. xvij. distin. dicunt, quòd obseruanda est consuetudo Rom. curiæ, quæ in præmissis attendenda est, vt est tex. in cap. legimus. xciij. distin. Sed ibi consuetudo non apparet: de iure primum locum
b obtinet Romanus pontifex.[b] patet xxij. distin. c. j. & ij. bo. tex. in c. j. ibi, sed quia sedes apostolica cunctis in orbe terrarum præfertur ecclesiis,&c. xxiij. distin. cum Papa faciat idem consistorium cum Deo, vt tenet Inn. & Hostien. in cap. [illegible]j. de translatio. prælat. Petr. de Monte in j. q. versi. Hinc notanter. & ideò non iniurietur in aliquo honor in Deum. §. hoc igitur. in auth. vt sine prohi. mat. cred. & Io. de Selua. in tract. de iureiur. in iiij. parte. q. j. & in parte affir. vsque ad versi. xj. Quare post Deum præ omnibus debet honorari. ita dicit Abb. Sicul. in con
50 si. xxj. lib. j. † Secundum locum obtinet Card. Hostien. qui habet ex priuilegio & merito secundum ipsos: quia Papam consecrat & Imperatorem inungit. Tertium patriarcha Constantinopolitanus. Quartum locum Alexandr. Quintum Antiochenus. Sextum Ierosolimitanus. Hæc patent per tex. in c. renouantes. xxij. distinct. & ibi Card. Alexand.& d. cap. antiqua, & tenet Domi. in cap. cleros. in vj. arg. & Card. Alex. ibi, xxj. distin. hæc quatuor Patriarcharum sedes sunt principales,& priuilegiatæ. Sed de aliis quatuor inferioribus Patriarchis, videlicet Aquilegien. qui est in Dalmatia supra mare, habens plures suffraganeos,& nullos metropolitanos, de quo vide in capit. nunc verò. ix. quę-
51 stio. iij. in subscriptione † Bituricen. qui est in Aquitania habet quatuor metropolitanos, videlicet Burdegal. Narbonen. Auxiaten. & Tholosanen. & xij. suffraganeos computato Anicen. nunc exempto. Graden. qui est in Ystria etiam supra mare habens sub se vnum metropolitanum tantùm, & plures suffraganeos,& est vna de quatuor principalibus sedibus patriarchalibus. de quo in cap. erubescant. xxxij. distin. & cap. ex literis. de offic. deleg. Et Pisano. qui est in Tuscia, habens quatuor suffraganeos, de quibus per Alber. in d. rubr. de statu homi.& gloss. in d. capitu. cleros. in versi. archiepiscopis.& xxij. distin. c. & diffiniuimus. & vtrobique per Ar-
52 chid. † an debeant præferri cardinalibus, & dicunt quòd si consuetudo aliquid disponit, est seruanda. l. non tantùm. ff. de decur.& Petr. de Monte vbi suprà in v. quæstio. licet de aliis faciat mentionem, sed si consuetudo disponit videtur secundum ipsos quòd ipsi præponi debent cardinalibus: & hoc per subscript. ca. constitutis. de appella. vbi patriarcha Graden. præfertur presbytero cardinali: & istæ suprascriptiones sunt attendẽdæ, quoad huiusmodi præeminentias,& quæ ad hanc decisionem multum faciunt.& no. gl. in verb. prædicatorum. in cap. quorundam. de elec. li. vj.& glo. pen. in cle. ij. de rescript. vt dixi s̃.& sentit Alb. in d. rubric. de stat. ho. numerationis patriarchaliũ, archiepischopaliũ ecclesiarũ. in ver. Et si bene aduertat, patriarchæ, & cardinales sunt similes pręfectis pręt. l. j. ff. de offi. pręto. Archiepiscopi verò pręsidibus puinciarũ, episcopi defensoribus ciui-
53 tatum,&c. † Et sic clarè patet, quòd Bituric. primas, siue patriarcha, qui pręcedit cardinales, præcedere debet Lugdu. & Senonen. Archiepiscopos, qui sunt in Franc. secundum Albe. in d. rubric. de quibus fit mentio in l. fin. ff. de censib. qui tamen ambo asserunt se Galliarum primates. Sed de iure cautum non est, nec profectò dicto alicuius Docto. nisi de Lugdunen. in chronica Sigilberti. quæ dicit, quòd sedes Lugdunen. habet primatum super tres Archiepiscopatus, videlicet Rothomagẽ. Turonen.& Senonen. quia si tales tunc fuissent, Albericus eos primates seu patriarchas appellasset, quemadmodum quatuor s̃. dictos primates. Nam vt dicit Felin. in rub. de maio.& obed. ista nomina ecclesiarum,& Regnum Christianorum habuit Albe. in sede Apostolica:& verum est, vt ipsemet Alb. fatetur extraxisse, de quodam libro Ro. ecclesiæ, qui prouincialis intitulabatur, quẽ voluit ibi inserere, & quẽ ego inseram

a Rex Francorum. Hic nos allegat Chassanæ[9] in xxxj. consideratione v. partis Catalogi Glorię mundi, vbi eũ latius vide, qui sub silentio pluriũ nostrorũ dictorum transit.

b Romanus põtifex. Adde ꝙ Papa est primus omnium sacerdotum, vt authent. de eccles. titul. §. j. in authen. vt eccle. Ro. centum annorũ. Et per text. in d. §. j. probatur Papã primam habere sedem. Et secundam Constantinopolitanũ Patriarcham. ibi, beatissimum autem Archiepiscopum Constãtinopoleos nouæ Romæ secundum habere locum post sanctam Apostolicam sedem senioris Romę. sed secundum omnes in hoc seruatur c. renouantes. ꝙ tertium habeat locum. & Cardinal. Hosti. secundum,& tenet Petr. de Mõte in sua monarchia. q. v. & sing. Aluar. in cap. j. versicu. quęro quoniã alibi episcopum vel Abb. Et hunc ordinẽ seruat Rofre. Beneuenta. in suis libellis. tit. de iuribus. quę compe. prælat.

in fine

in fine huius tractatus, vna cum taxa omnium ecclesiarum cathedralium Regni Franciæ in curia vacātium. Et ipsi Lugdunen.& Senonen.archiepiscopi paucos suffraganeos habent. Nā Lugdunen. habet quatuor suffraganeos.& Senonen.habet septem, vt nota. Alberic. in dicta rubric. quia metropolitanus debet habere sub se decem, vel vndecim ciuitates, totidem episcopos.vj.quæstione tertia.estote. & tenet Luc.de Pen. in l.prima.C.de metropol. Beryto, libro vndecimo.

54 †Nec etiam Alberi. Viennensem archiepiscopum vocat primatem, licet tamen primatem Galliarum se asserat. Sed potest esse, quòd ipsi effecti sunt primates ex priuilegio sedis Apostolic. Nihilominus debet Bituricen.eos præcedere, etiam vbique locorum, secūdùm glo.in d.c.legimus. in verbo, altera.in fi. vt dicam infrà, pro parte sacri Regis consistorij. Et licet vnusquisque in propria sede & dignitate maior sit quolibet alio.l.apud eum.ff. de manumis. vbi gl.ij.dicit nonne ambo sunt spectabiles. & respondet sunt: sed quilibet in territorio suo[a] maior est altero. Tamē hic propter antiquitatem sedis patriarchalis Bitur. debet in quocunque loco præferri: ac pariter præcedit Burdegalen. & Narbon. cum sit eorum primas, siue patriarcha. contra Burdegalen.est text.in cap.fi.de maio.& obe.in c.fi.de dilat.& cap.venerabilis. de dolo & contu. & tenet Alb. in d. rub.vbi dicit Bituri.est prima in Burdegalen.prouincia.& Bartholo. Brixien.in suo reper.dicit in verbo, primas, quòd eo existente in Francia legato, vidit Bituricen. primatem vti iure primatiæ in tota Aquitania, vbi est sedes Burdegalen. Et Rofred.Beneuenta.in tit.de iurib. quæ compet. præla.& in titu.sequent.dicit, quòd Bituricen. præest Narbonen. & Burdegalen.archiepiscopis: & quòd pro ipso Bituricen.fuit aduocatus coram Gregorio Papa nono contra ipsum Burdegalen. Et etiam pro Tolletano primatæ Hispaniæ, contra Compostellanum,& pariter pro Cantuarien. primate Angliæ,contra Eboracen.& etiam pro Pisano, qui dicit se totius Sardiniæ primatem. Et contra Narbonen.est text.in cap.conquestus.ix. q.iij.vbi etiam gl.j.dicit.quòd archiepiscopi subsunt primatibus siue patriarchis, vt d.c.cleros. & in §.si quis verò.in auth. de sanct. episcopo.& in §.hoc igitur.in authen.de mona.colla.j.& sunt iudices ordinarij[b] episcoporum prouinc.vt ibi, & in cap.sing. in ij.ea causa,& q.qui positi sunt in locū protoflaminū, gentiliū, archiepiscopi in locū archiflaminū,& episcopi in locum flaminum.c.j.& ij.& ibi gl.Domi.& Archi.lxxx.dist. quia qui præponitur vni, omnibus aliis minoribus præponitur, vt no.Card.Alex.in d.c.renouantes.per illū tex.volēs etiam, quòd si vnus de choro cedat venienti, sequēs debet ei cedere, & tertius ei, & sic deinceps: iuxta illud, si vinco[c] vincentem te, à fortiori
55 vincā te.l.de accessionib.ff.de diuer. præscr.†Et ideò malè fuit seruatum in congregatione ecclesiæ Gallicanæ Turonis, & Lugduni facta, præferendo Senonen. & Lugdunen. Patriarchæ Bituricen. velamine ordinationis posterioris ipsius Bituricen. primat. qua iuuare & tueri non poterant. & ex infrà dicendis magis apparebit: quia in hoc casu non attenditur tempus ordinationis: secundùm gloss.in d.c.episcopos.quæ dicit generale esse, quòd qui prius dignitatem cœperunt præferendi sunt aliis. lxxiiij. distin. c.episcoporum. hoc verum, nisi habeant maiorem dignitatem.quia licet sint posterius ordinati, tamen præponuntur aliis, c.placuit.xviij.distin.& c.statui-
56 mus.de maio. & obed. & tenet in sing.dcxciiij. †Et nullus inferior à Papa potest remouere patriarcham[d] à dignitate sua vel honore, vt not. Card. Alexand.in d.ca. diffinimus per illum text.xxij. distinct. & secundùm eum ibi Bitur. & Granden. sunt post quatuor patriarchas prænominatos principales maio-
57 res & antiquiores. † Postea verò sedere debent cardinales, qui sunt in maiori ordine constituti, secundùm eorum dignitates. Et primo episcopi cardinales, deinde presbyteri, & postea diaconi cardinales, vt patet lxxxix.dist. oportebat.& c. si quis ex episcopis.& ibi gl.& tex.xij. q.ij.cum redēptor.Aluar.in ca. j.episco. vel Abb.& tex.in c.in nomine domini.ibi,in primis cardinales episcopi diligētissimè simul de electione tractātes,mox Christi clericos Cardinal.adhibeant,& c.xxiij.dist.tamen gl.s.alleg.in d.c.legimus. dicit quòd consuetudo Romanæ curiæ habet, quòd diaconi cardinales præferuntur presbyteris. Sed do. Cardin. Alexand. in d.c.episcopos. dicit, quòd contrarium hodie Romæ seruatur, quod presbyteri cardinales præferuntur diaconis. pro quo est text. in d. c.præcipimus, & c. legimus. c. statuimus. de maior. & ob. vbi presbyteri præferuntur diaconis, & c. & tex. in §.presbiteros autem, & §. presbyteris. in authen.de sanc.episcop. Et idem sequitur Felin.in rub. de maio. & obe.qui alleg. Petr.de Monte ita tenere in sua monarch.in d.q. vbi ponit ordinem sessionum sacri consilij.Sed videtur, quòd episcopi debeant præferri presbyteris cardinalibus, vt capit. quanquam. & ibi ita tenet gloss.ij.q.vij. quia episcopus est maior respectu ordinis episcopalis, quia non reperitur ordo maior episcopatu: hinc quòd Papa nominando se ab ordine, vocat se episcopum, vt not.in proœ.lib. vj.Sed ad hoc respond. Abb. Sicul. in capit.ecclesia. in secundo. de elect.quòd cardinalis est maior in officio & administratio.& Barto.in [illegible] §.si quis.ff. de appel. pro quo facit gloss.fi. in c.ij.xxij. distin. quæ dicit, quòd Moyses erat maior quàm Aaron in administratione, non quò ad consecrationem sacerdotalem.in hoc enim ambo pares fuerunt, vt ibi, & per Felin.in d.rubric. de maio.& obed. & Barba. in tracta. de præstantia Card.in q.j.versic.quò ad correlarium. & Ioann. And.in c.j.de offic. leg. in nouel.vbi ponit vndecim prærogatiuas, siue maioritates cardinalium.Item dicit gl. in c.j.in versic.illegitimè.in vlti.q.de numer.& quasi. Card.in prag.sanct. vbi dicit in fin.quòd ita seruat curia, quod presbyter seu diaconus Cardinalis præcedit episcopum. Nam secundùm Docto.s.alleg.Cardinales faciunt vnum corpus cum Papa, & iudicant totum orbem.capitu.per venerabilem.

a In territorio suo. Adde tex. & gloss. fi. in l. nihil. C. de palat. sacr.largi.li. xij.vbi gloss. dicit, quòd archiepiscopus in sua terra debet honorare episcopum. & Bar. dicit in l. prima. C. de Alex. primati. libr.xj. quòd minus nobilis si est de terra,& ciuis, præfertur magis nobili. & idem Felin.in c.sicut tuis, versicu. in glo j. de simo. & quæ dico infrà de Doctore ciue.in addi. incipiē te & etiam.

b Iudices ordinarij.Adde gloss. in authen. cleric. C. de episcop. & cleric.& Aluar. in dicto capitul.primo. episcopū vel Abbatem.

c Si vinco.Adde Ægidium Bellam. in cōsilio xxxj. versiculo,sed aduocatus.

d Remouere patriarchā. Adde Baldū in capitulo primo.versiculo, & est argu. de natur. feud. quod intellige cū causa possit, sed sine causa nō potest, per nota. in capitul. per principalem nona quæstione tertia. & tenet Felin.capitulo, quæ in ecclesiarum. de constitutio.

nerabilem. qui fil. sint legit. & ipsi Cardinales sunt pars corporis. c. j. de offi. legat. & cap. Fœlicis. de pœnis. lib. vj. & per Old. in consilio xlvij. & Cardin. Alexand. in capit. in nomine domini. xxiij. distin. & Papa est de nume-
a roCardinalium,[a] secundum Hostien. in capit. sacrosan-
58 cta. de elect. †Et licet Papa sit caput ecclesiæ vniuersalis, & fideles & singuli sunt membra generalia, tamen Papa est speciale caput Cardinalium, & ipsi sunt eius membra specialia respectu aliorum. bonus est tex. in dicto capit. primo. de numero & qualitate Cardinalium. in pragma. & ibi gloss. in versi. collaterales. & in versi. assistũt. & in versi. Cardinales. & dicam in tertia additione. & hac intentione dicebat Antonius de Butr. in quodã consilio posito inter consilia Pauli de Castr. vol. antiq. num. 412. incip. Viso puncto trãsmisso, quòd Cardinales post Papam primum locum obtinebant, per dictum cap. per
59 venerabilem. §. rationibus. Sed intellige prout suprà. †Et ideò hac ratione Papa non debet fidelitatem nec obediẽtiam exigere à dominis Cardinalibus, sicut nec à seipso, vt tenet Hostien. quem sequuntur ibi Anton. de Butr. & Ioann. Andr. in d. c. antiqua. & Mart. Laud. in suo j. tracta. de Card. quæst. xxxix. & etiam in d. tract. in v. & viij. vocat enim illos fratres. cap. apostolicæ. §. nos itaque. de re iudic. libro vj. Et Cardinales qui stant in curia, præferuntur Cardinalibus absentibus à curia, vt notat Bald. in rubr. ff. de officio procõsulis & legati. vt infrà dicam pro
60 parte consiliariorum excelsi sacri consilij. † Tum postea Archiepiscopi siue metropolitani, qui secũdum tempus ordinationis ipsorum debent de iure sedere & collocari, vt d. cap. episcopos. & capit. placuit. & c. episcoporum. nisi ex suprascriptione decretalium vnus præponatur alteri: tunc secundũ Felin. in d. rubr. ille debet præferri ex ordine literæ, prout probatur de Archiepiscopo Mediolanensi, qui est in plena Italia, præcedere debet
b [b]Rauennaten. Archiepiscopum, qui est in Romaniola, secundum gl. in d. l. decernimus. & tex. & glo. in cap. bene quidem. in versi. Mediolanen. xcvj. dist. & Albe. in epistola inter claras. C. de sum. tri. & per tex. in §. hinc autem. xvij. distinct. ibi, Laurentius ecclesiæ Medi. &c. & ibi, Petr. ecclesiæ Rauẽnaten. &c. & ibi Gratianus ita declarat in versi. hoc quoque. Notandum est, quòd in hoc concilio, & in alia synodo Symmachi Papæ ante Rauennaten. episcopum Mediola. scripsisse & respondisse legitur, ex quo & sedis prærogatiuam ante eum habere colligitur. ita tenet Petr. de Monte in sua monarchia. q. v. versi. sed hîc aduertendum, vbi dicit ita respõdisse in concilio Basilien. licet ciuitas Rauenna sit antiquissima, vt no. gl. j. Infortiati, &c. Sed Archi. Domi. & Card. Alex. sentiunt contrarium in d. c. episcopus. per illum text. de quo per Felin. in cap. cùm dilecta. versi. Ordo scripturæ attendatur. de rescr. vbi ponit regulam cum quinque declarationibus, quòd ordo literæ debet attendi. Et idem in episcopis seruatur, quòd præcedendo attendatur tempus ordinationis, per iura s. alleg. Et ita obseruatum fuit inter episcopos regni Franciæ in prædicta congregatio-
61 ne ecclesiæ Gallicanæ. † Et hoc verum secundum Felin. in d. rubr. de maio. & obed. versi. Et in præcedendo, &c. nisi vnus sit de meliori sanguine: quia ipse præcedet cæteris paribus, & alleg. Bal. in l. nemini. C. de aduo. diuer. iudi. faciunt no. per Sicul. in cap. venerabilis. de præ-
62 ben. †Vel si episcopus esset doctor, qui præcedit episco-
c pum non doctorem[c] etiam priùs promotum, vt not. Domini. & Card. Alexand. in c. Isidorus. xvj. distin. per gl. j. ibi dicentem quòd nõ attenditur prioritas temporis, sed maioritas authoritatis, vt infrà dicam, & tenet Barba. in consi. lviij. volu. ij. & Petr. de Monte in sua monarchia. quæstio. v. versi. Post Archiepiscopos. cum seq. versi. in quo vult episcopos esse subiectos digniori, dicens etiam patriarcham Constantinopolitanum præferri minus digno, puta Alexandrino, quia membra quantò magis possunt, debent adhærere suo capiti, capit. cùm non liceat. de præscript. vt infrà dicam de canonicis. de quo est bonus text. in l. j. & ij. C. de præfe. præto. lib. xij. Et licet dictum Felin. & Doctor. suprà allegat. habeat aliquam apparentiam, tamen iura suprà allegata non habẽt respectum ad personas, vt tenet gloss. in cap. sacrosanct. in ver. Præsenti cessione. circa me. de
63 authoritate sacri concilij. † Et ita de consuetudine ecclesiæ Gallicanæ seruatur, vt episcopi indocti, vel aliàs ignobiles primi ordinati, præferantur doctoribus & alio modo qualificatis, prout in prædictis congregationibus Turoni & Lugduni celebratis, vidi. & ita tenet Baldus in capit. cùm olim, de consuetudine, vbi dicit, quòd antiquiores clerici debent præcedere alios, &
64 posteà reliqui per ordinem. † Si verò
d nõ est[d] dare prioritatem ordinationis, quia plures fuerunt promoti episcopi eodẽ die, vt fuerunt Electẽsis, & Glaudatensis, qui fuerunt tempore dictæ cõgregationis Turonis celebratæ eodem die consecrati Episcopi, tunc haberet locum dictum Felini, & doctorum suprà allegatorum, qui merita personarũ debent isto casu attendi. Ita tenet gloss. præallegata in dicto capit. sacrosancta, quæ mouet istam quæstionem, & pro hac decisione facit bonus text. in l. j. & quę notat ibi Bart. & Alex. in addit. ff. de obseq. patr. pręstan. de duobus doctoribus eodẽ tempore factis, vt infrà dicã. Attamẽ rector studij nõ pręcedit episcopum nisi episcopus sit scholaris in illo studio, secundum Abbatem in cap. auditis. de electio. & in cap. postulasti. de conces. præbend. & Domini. in capit. à collatione. de appellatio. lib. vj.
65 † Quinimò secundum Abbatẽ in d. c. postulasti. episcopus qui est in capitu.
e [e]vt canonicus nõ pręcedit capitulũ, tamen ratione dignitatis debet saltem habere secundum locum in ipso capitul. Et idem tenet Felin. in d. rubr. dicens
66 †etiam quòd si canonicus est vicarius sui episcopi, sedebit in capitu. & choro in loco aliàs suo, quãdo est ibi vt canonicus. alleg. Do. in d. c. à collatione. tamen in actu in quo est, vt vicarius, sedebit in loco maioris, vt d. c. præcipimus. quem text. in hoc extollit Roma.
67 singul. suo ccclx. Vnde Bart. † in l. si

a De numero Cardinalium. Adde Hostiẽ. in c. per venerabilem. §. sanæ. qui fil. sint legiti. vbi dicit, quòd propter hoc Cardin. & alij sui fratres non debẽt erigere calcaneum cõtra Papam quia monstruosum esset, ꝙ subditi habeant potestatẽ in dominos. l. minor autem magistratus. ff. de minor. & cap. cùm inferior. de maior. & obed. & idem Petr. de Monte in sua monarchia. in prima quæst. versi. subdit etiã & dixi infrà pro parte magni cõsilio, & etiam in additio. inci. quod falsum est.

b Pręcedere debet. Adde Ioã. de Cirries in tracta. suo de iure primogeniturae libro j. q. vij.

c Episcopũ nõ Doctorẽ. Adde Petrum de Lesnauderie in opuscul. de Docto. in iij. parte. q. iiij.

d Dare prioritatem. Adde quòd ita sentit Pet. de Mõte in dict. v. quæst. quãdo ab eodem superiore, vel æquali sunt promoti, ꝙ ille est præferendus, qui excedit alium merito vitæ vel nobilitate, quia etiam inter aliquos eiusdem ordinis & professionis venit aliquis eorũ præferendus, text. cum sua gloss. in l. generaliter. §. spurios. ff. de decurioni. bo. text. etiam gloss. in §. si verò nullus. in authent. de hæredibus, & Falcid. Et ille præcedet quem ordo perfectionis ostenderit, l. j. C. de præposi. sacri cubiculi, & idem Deci. in consi. clxj. versi. Tertiò considerandum est.

e Episcopus qui est in c. Adde Purpur. in l. & si prætor nu. 5. cum seq. ff. de offi. eius cui.

filius.

filius.ff.de leg.infert,quod vicerector honoratur vt rector : quando vicerector [a] est cōstitutus ab eo qui instituit rectorem : de quo per Abb. in capit. cum olim.de officio delegati. in j.notabili.& Cardinalis in cle.j.in vj.opp. de offic.vic.& Barb. in c.sanè.de offi. deleg.& amplè Alex. in rubrica.ff.de offic.eius cui mandata est iurisdi.versic. Tamen circa hoc. & Angel.Aret. insti.de excep.versic.Secundo.& Roma.in singulari cccliiij. qui allegat. text.in ca.præcipimus.ibi, sicut illius locumtenens honorabitur,&c. cxiij. quem notat pro locumtenentibus Seneschallorum & balliuorum, de quibus infrà dicam. Deinde Abbates veniunt secūdùm eorum ordinationem, vt dictis iuribus, & authentic.habita. C.ne filius pro patre.ibi, Episcoporum, Abbatum,&c. Tamen videtur, quod abbates non præcedant capitulum maioris ecclesiæ, [b] vt notat Dominicus capitulo. quanuis. in primo. de præbendis in vj. per illum textum. vbi dicit se ita consuluisse, licet præcedant singulos canonicos,vt ipse notat in capit. finali.de officio delegati. in vj.& Bald. in capitul. pastoralis.in principio. de officio delegat. & ibi pulchrè Barb.concludit quòd in actibus processionalibus, & extra ecclesiam cathedralem,Abbas est præferēdus canonicis ecclesiæ maioris in sessionibus & locutionibus, & in scholis, & aliis similibus.
68 † Sed quò ad actus in quibus canonici incedunt processionaliter, & Abb.venit cum monachis suis ad processionem vel synodū: & tunc si apparet de cōsuetudine & more quo ordine debeat incedere Abbas,tunc seruetur mos,& illa consuetudo : vt iuribus suprà allegatis. facit l. obseruare.§. hoc enim. versicul. Magni enim faciunt prouinciales suas consuetudines sibi seruari.ff. de officio proconsulis. & textus cum sua gloss.in l.j.C.de excoctio.& tran-
69 slatio.militaris annonæ. libro duodecimo. † Si verò non apparet de consuetudine,tunc secundum Dominicum in dicto capitulo quāuis. capitulum præcedit. & sequitur Felinus in dicto capitulo pastoralis.sed secundum Barbat.Abbas debet præferri, vt ibi. Et ideò præpono Abbates decanis, [c] præpositis, & Archidiaconibus.per textum , in dicto capitulo finali , de offic.delegati. ibi , nisi episcopi vel eorum superiores aut Abbates seu dignitates, vel personatus in cathedralibus, vel collegiatis ecclesiis,&c. Et probatur ex suprascriptione capituli secūdi.de dolo & cōtumacia. & in suprascriptione.capitul. ex parte in Christo dilectæ.de verborum significationibus.vbi Abbas præfertur Archidiacono , & Cancellario Parisiensi,& in capitulo , vt Abbates, Decani & Præpositi, de ætate & qualitate. & in capitul. cum oporteat. de accusationi. & in capitul. dilecto. de offic. archidiaconatus.& in capit. dilectus,de officio legat.& capitul. ex parte. de alienat. iudic. mutan. causa.licet contrarium videatur probari ex suprascriptione cap.grauē. de excessib.prælat. Deinde post Abbates debet incedere Decanus aut archidiac. vel præpositus ecclesiæ cathedr.gio.in l.non plures.C.de sacrosanct.eccle.in
70 versic.decani. † Et Archidiac.præfertur præposito,secundū Fel. in d.rub.allegat Bal. in cōsi.cccxxxv.inci. Archidiac. habet,&c.vol.iij.& allego bonum text.in cap.perfectis,hi sunt.cum sequent.xxv.dist.nisi ex cōsuetudine imperet prępositō,tunc præcedet archidiaconum , etiam si contingeret archidiaconum gerere vices episcopi sede vacan.vt no.Ioā.And.&Dominic. in cap.fin.de offic.leg.lib.vj.vbi Io.And.dicit [d] se cōsuluisse in ecclesia Taurinensi contra archidiac. pro præposito,licet Archidiac. habeat sede vacante plenā administrationē, & posset imperare ipsi præposito, tamen dicitur maior, quia illa potestas est tēporalis, & non duratura.& ita tenet Fel.in d.rubri. in fine.alleg.Rot.in nouis.titul. de electione.iij.decis.sic tenere:addens ꝙ vbi dignitas est electiua, & habet administrationē bonorum temporalium & prærogatiuā in cap.ista tria [e] denotāt maioritatē,nisi aliud habeat cōsuetudo.Sed Rotam reperies in Decis.ccccli.aliàs decisio.iiij.de elect.in nouis.incip. Fuit dubitatum vtrū præpositura,&c. Et loquitur de præposito & decano, vt c.dilecta.de excessib.prelato in suprascriptione.& in c.grauē.de pœn.& idem tenet Car.in consil.xxxiij.
71 † Et vbi sunt præpositus & archidiaconus præcedunt decanum , vt in c.veniens.de regu. in suprascrip.nisi decanus esset primus post episcop.tūc præcedet ipsos vt tenet Cardinalis in consil.lxij.bonus text.in cap.ad aures.ibi,decani,archidiaconi,præcentores,& alij,& cætera.de rescript.& de decano , & aliis dignitatibus & officiis ecclesiarum , vide ipsum Cardin.de Zabar. in d.cōsil.lxij.sic seruatur in ecclesia maiori Bitur.vbi decanus præcedit archidiaconū maiorem qui habet iurisdictionē,& concurrit cum archiepisco.in pręuētione causarū.vt in cap.literas.de restitutio.spoliato.
72 † Et videtur qđ decanus præcedat archidiaconū ex supradict. cap.dudum.de priuil. & ca.j.de ætate & qualitate,& Luc.de Penna in rubr. de decanis.libr.xij.& tex.in cap.cùm dilect.in suprascript.de consuet.& idē in c.ex parte B.de foro cōpeten.necnon etiam cantorem,ca.veniens.de renuntia. Et etiam præcedit præcentorem c.cùm pro causa.de senten.excōmu.Sed an archidiac. præferatur archipresbytero, qui est maior [f] ipso archidiacono in ordine.cap.j.de offi. archipresbyteri.& not.gl.in cap.in nouo.xxj. distin.& Ioan.de
73 Ana.in ca.ad deliberādum.de Iudæis.† Tamē ipse archipresbyter postponitur archidiacono in minori ordine constituto, qui est maior archipresbytero in administra-

a Quando vicerector. Adde Angelum in l. prior. §. fin.ff. qui potio.in pigno. habeāt.& Angel. Aretin.in §. cùm autē. versic. & aduertas. instit. quibus modis ius patriæ potesta.solui. cū aliis per me allega. in decisione curiæ Burdegalēsis quæst. ciiij. incipiente, quid si mandatur.

b Capitulum maioris ecclesiæ. Adde Ioan. de Ripa libr. j. respon.capitu. xxiij. numero 2. vbi sequitur opinionem Dominici.

c Abbates decanis. Adde quòd hoc etiam probatur per text. in capit.j. de his qui feudū dare possunt ibi Archiepiscopus,Abbas , abatissa , præpositus , &c. & per textum. in capitulo ex ore , ibi, primum locum. de priuil. vbi Abb. tenere debet primum locum inter alios prælatos circa episcopum:vt ibi per Abbat.Sicul.in quarto no.

d Ioan.Andr.dicit. Adde ipsum Ioan.Andr.in additio. Spe.tit.de præben. super rubri. vbi idem tenet,& singu.Franc. de Aret.in cōsi.xxiij.vbi ponit de dig.præposituræ. Et quæ dicatur prima dignitas ecclesiæ cathedralis post pontificalem.Et quid de decano rurali, vide tex.capit. cùm secundum apostolum. de censi.& domini de Rota , Decisio ccccxlij.aliâs decis.xvij.de concess.præb.in nouis.

e Ista tria. Adde Archid.Io.And.Dominicum & Phili-Franc.in capit.j. de consue.libr.vj.& Cardi. de Zabarel. in c.de multa.ver. Hoc idem. & ibi Anch.& Abb. Sicul.ver. extra gl.de præb. cum aliis per me alleg.in Decisio. cclxxxvj. curiæ Parlam.Burd. incipien. magister Ioan.Terrenij.

f Qui est maior. Adde Purpura.in l.quæcunque.numero 128.ff.de officio eius cui. Et de præcedentia eorum, vide per eum in tract.de asses.numero 30.

ministratione, vt est gl. in cap. deliberatione. de offi. leg. li. j. ver. pro hoc est tex. in cap. perlectis, ibi, archipresbyter verò se esse sub archidiacono eiúsque præceptis, &c. xxv. dist. bonus est text. in dicto capitulo primo, de ætate & qualitate.

74 †Tamen in diuinis [a] præfertur archipresbyter, secundum Domin. & Alexand. in d. capit. Episcopos. & Felin. in dicta rub. de maiorita. & obedien. vt suprà dictum est de presbytero Cardin. & episcópo. per text. in d. capitu. quanquam. secunda quæstio. vij. & satis probatur ex ordine titulo decreta. qui attendi debent. l. ij. ff. de stat. homi. & Imol. & Moder. in l. j. ff. de verborũ obligatio. & socius meus infrà pro parte parlamẽtorum, in prima ratione. Sed titul. de offic. archid. præcedit titu. de offic. archipresbyteri.

75 †quia archidiaconus est maior post episcopum, secundum Ioann. Andr. & Abb. in rub. de offi. archidiaco. & est de iure vicarius episcopi, vt capit. primo. eodem titu. qui præcedit primicerium, hoc est cantorem. & de primicerio est text. in l. prima. de decanis. & in l. vna. C. de menso. libr. xij. & gloss. in §. quanta igitur. in versicul. diaconissis. in authentic. quomodo opor. episcopos. & in ca. accedentes. & ibi Abb. de præscript. & per Barbat. in consi. xxxix. volum. j. vbi ponit, an sit dignitas, & concludit quòd sic. & in consi. v. lib. ij. ac etiam sacristam, id est, thesaurarium, necnon custodem, id est, ministrũ sacristæ, vt patet ex ordine titulorũ decretaliũ, vbi ita tenet Ant. de But. & idẽ Host. in summa. de pœnit. & remiss. §. cui tamẽ Archidiaconus non præcedit vicariũ episcopi, secũdũ Abbatẽ Siculũ in cõsi. xxj. & Feli. in d. rub. de maio. & obed.

76 †Prętereà videtur quod prior prędicatorũ [b] præcedat archidiaconũ, per suprascriptionẽ, c. cùm olim. de maio. & obed. Et ecõtrà, ꝙ Archidiaconus præcedat priorem ex suprascriptione, capitul. humilis. eodem titulo. tene istam per supradicta, & infrà dicenda, quòd Archidiaconus præcedat omnes priores collegiatarum & prædicatorum ecclesiarum, &

77 an †prioratus sit dignitas, vide glo. in clemen. ij. in versi. conuentuale. de rescript. & Fede. consil. cxxxij. incip. casus talis est. & Old. consi. cclxxxj. & text. & ibi Abb. Sicul. in capitulo. nisi essent. de præbend. Et cantor præcedit succentorem. capitu. clericos. xxj. distinct. Et succentor

78 præcedit præcentorẽ, vt ibi. †Et deinde seculares canonici ecclesię cathedralis præferri debent canonicis alterius ecclesiæ collegiatæ, licet in reditibus æqualiter superabundent. facit capitu. statutum. §. j. de rescript. libro sexto. & not. Dominicus in dicto capit. episcopos. & Felinus in dicta rubr. de maiorit. & obedien. quia dicuntur clerici primi gradus, alij autem dicuntur clerici secundi gradus, vt not. Inn. in c. sedes. de rescrip. & in c. fraternitatem. de don. & Cardinalis Alex. in d. cap. episcopos, etiam si sacræ capellæ regalis palatij existant. cap. cum capella Burgundiæ. de priuileg. & Abb. Sicul. in capit. cùm non liceat. in ij. notab. & ibi Felinus versi. Gusta benedicta, &c. de præscript.

79 †vbi Felinus dicit se respondisse Florentiæ, quòd capitulum ecclesiæ maioris debet præcedere prælatum ecclesiæ inferioris collegiatæ, etiã quãdo inuitatur ad funus corporis: quòd habet deferri per illius parochiam, quia episcopus vel archiepiscopus præcederet eos, ergo & capitulum. Et etiam secundum eum episcopus præcederet eos in loco exẽpto, qui est in sua diœces. quia ius reuerentiæ nunquã tollitur propter exẽptionem. allegat Bald. in l. si per illum text. C. de bonis quæ liber. ꝙ ecclesia exempta seu liberata tenetur nihilo minus exhibere reuerentiam episcopo, & ire ei obuiam processionaliter more aliorum. & ita respondit Old. archiepiscopo Rauennatensi, & secundum eum no. Ang. & Roma. in l. maritum. §. eleganter. in ij. not. sol. mat. & Do. de Rota. decis. vij. de regula. in antiq. bon. tex. in cap. cùm venerabilis. de censibus. & in c. pastora. de donat. cũ gl. in ver. Cathedratic. tamẽ secundũ Fel. fortè posset valere præscriptio, qua ꝓbaret ecclesia inferior, ꝙ prelatus illius precederet in sua parochia: quia non est præscribere reuerentiã, sed partẽ reuerẽtię. Ideò debent canonici ecclesiæ cathedralis incedere & tenere partẽ dexterã & alij sinistrã, quia qui sedet à manu dextera superioris, dicitur magis honorari sedẽte ad sinistrã, vt l. decernimus. iũcta gl. iij. C. de sacrosan. eccle. quia in ꝓcessionibus, & sessionibus dignior locus est eorũ, qui sunt ꝑpe episcopũ, vel aliud caput ꝓcessionis. Et qui minus digni sunt, premittũtur, & qui magis digni subsequuntur, l. qui indignus. ff. de senato. & Bal. de pace Cõstã. §. hoc qđ nos. ver. Qui enim indignus est. Et probatur in d. c. perlectis. xxv. dist. secundũ Card. Alex. in d. c. episcopos. & secundũ eum, qui magis participãt cũ capite, debent subsequi, & esse magis vicini, vt ars imitetur naturam. videmus enim (vt inquit ipse) magis notabiles sensus circa caput repositos à natura. Item membra minus necessaria magis à capite remota, vt not. glo. in §. alia. in vers. Hinc trahe. instit. de bono. posses. & sentit hic soci⁹ meus in prima ratione pro sacro consilio adducta. Et Bal. in d. cõsi. ccclxxxvj. Et ita vidi obseruari inter decanũ, & canonicos maioris [b] ecclesiæ primatialis & Bituricen. & thesaurariũ, [c] & canonicos sacræ capellæ palatij Bituricen. in processione. licet ipsi nunc differãt, & malũt venire ad ipsam ecclesiã maiorẽ quæsitum sacrosanctũ corpus Christi, ac ipsum venerandũ, vt clemẽ. si dominiũ in sanctis. de reliq. & venerat. sanct. Sed perturbãdo ordinẽ processionis inchoatũ in itinere cum aliis se immiscent contra Deum, cùm omnes sacerdotes in processionibus debeant se congregare, & cõuenire in eccle. cathe. text. cũ sua gl. in c. quãdo. in versi. Ad litanias. xxxiij. dist. & in c. & hoc. de cons. dist. j. & tex. in c. his quæ. de maio. & obe. & ibi cõueniant tẽporibus cõsuetis, & pulchrè Fel. in c. dilectus. ver. Circa. xj. de proces. de offi. ord. & Abb. Sicul. in c. nimis praua. de excessib. prælat. & in simili fuit latũ arrestum pro episcopo Cenomanẽ. cõtra canonicos Cenomanẽ. vt not. Aufre. in stylo Parla. iiij. parte de arrestis. §. ciiij. Et ad officiũ Archi. spectat, ordinare, ꝙ clerici vadãt ad processionẽ bini & bini honestè, & demisso vultu, non ad modum ceruorum: sicut faciunt quidam facie eleuata, vt voluit Hostiẽ. in c. officium. per illum tex. ibi, qualiter cũ põtifice ad missam

80 procedant, &c. de offi. archi. †Et inter canonicos alicuius ecclesiæ primus receptus & antiquior præcedit, nisi vltimo loco receptus sit maior altero nobilitate vitæ, vel scientia, quia tunc præcedet illũ prius receptũ, vt no. Domi. in d. c. episcopos. per gl. in d. c. Isidor⁹. xvj. dist. & gl. in c. vj. synodus ead. dist.

a Tamẽ in diuinis. Adde ꝙ archipresbyter dicit̃ prim⁹ presbyter ab archos, quod est princeps, quasi maior inter alios presbyteros. text. cũ gl. in §. hîc autẽ. in authẽ. de sanct. episco. per quem tex. videtur ex ordine literæ ꝙ præcedat archidiaconum, sed tenet quod hîc dixi, vt est tex. in d. c. perlectis. & in c. j. de offi. archipresby. & Lucas de Pẽ. in l. quæcũque. C. de executor. & exactor. li. xij. & in c. de multa. de præben.

b Prior prædicatorum. Adde an præcedat præpositũ, vide Dec. in consi. clxj. vbi tenet ꝙ non.

c Thesaurariũ. Adde ꝙ thesauraria non est de iure dignitas, sed simplex officium, nisi aliud habeat loci reputatio. vt plenè no. domi. de Rota. deci. clxxiiij. aliàs deci. ix. de præben. in nouis. & Abb. Sicul. in consi. xciij. vol. ij. pro quo text. in c. cùm olim. de offi. leg.

vbi Archid. infert in fi. glo. maioris, ꝙ maior præponitur, quanuis tempore sit posterior: quia vna synodus posterior tempore præfertur propter maiorem authoritatem. & idem tenet Felin. in d. rubr.
81 † Vel nisi sit canonicus creatus à Papa: quia tunc præfertur canonico facto, ab inferiore, secundum Abb. & Felin. in c. per tuas. vers. Inquantum, &c. de maio. & obedien. Bartol. in l. ij. ff. de albo. scrib. & ibi pulchrè Alex. in addi. & Petr. de Monte in sua monarchia. q. v. versi. Post archiepiscopos. cum seq. versi. Quod intellige secundum Inno. in d. c. j. de maio. & obed. si sint æqualiter digni & meriti. & tenet Ioan. de Plat. in l. ij. de decur. lib. x. tamen de cōsuetu.[a] Franciæ seruatur, quòd primò receptus præferatur, vt s. dixi de episcopo priùs ordinato. & ita tenet Abb. in cap. dudum. de elec. vbi dicit, quòd priùs institutus & receptus in ecclesia, debet magis honorari, quàm posteà receptus: & in agendis vox istorum, qui præcellūt ætate & tempore est maioris authoritatis, & pōderosior, quàm
82 aliorum vox, vt ibi: † vel nisi prius fuisset priuatus [b] omni iure collegij, & postea restitutus, quia non recuperat primum locum, vt voluit Bartol. in l. ij. per illum tex. ff. de decur. maximè quādo propter delictum. & Felin. in cap. ex insinuatione. in fin. de simo. & debet sedere vltimus. quo alleg. cap. mandamus. xix. q. iij. ibi, vltimus in choro sedeat. Sed hoc limitant primò, nisi esset simpliciter amotus à collegio. Secundò, nisi fuisset absens simpliciter motu proprio, quia reuersus quandocunque recuperat locum. ita Archi. in cap. cum aliquibus. de rescri. in vj. per l. filio quem pater. ff. de libe. & posth. ibi, nō translatus, sed redditus videtur. Tertiò, nisi esset facta restitutio in integrum plenissima, non obstante aliqua cōstitutione. vt ibi vide per Felin.
83 † Et deinde clerici inferioris ordinis, canonici ecclesiarū collegiatarū præferuntur rectoribus parochialium ecclesiarum, ar. c. licet canoni. iun. to c. statutum. de elect. lib. vj. Et post ipsos canonicos ponendi sunt secundū Car. Alex. in d. c. episcopos. rectores parochiales. & inter eos præferre plebanos[c], his qui nō sunt plebani, ar. c. j. ne cler.
84 vel mona. lib. vj. † Item etiā clerici seculares[d] præcedunt regulares & omnes religiosos, patet in cap. legi. & cap. alia xvj. q. j. & no. Ioan. Andr. in reg. delictum. de regul. iur. lib. vj. in mercu. & gloss. fin. in c. qualiter. in ij. de accus. dicens, quòd dignior est cœtus clericorum, quàm monachorum. & tenet Domi. & Cardin. Alexand. in d. c. episcopos. xvij. dist. & gl. in c. religioso. in versi. exhiberi, de senten. excom. lib. vj. deinde monachi & alij religiosi, iuxta eorum antiquitates, vt tenet Ioan. Andr. in d. c. quorundam. & Felin. in
85 d. rubr. † Ex quo infert Domi. in d. c. episcopos, quod monachi debent præferri canonicis regularibus, quia diuus Benedictus composuit regulam monachorum, quæ est approbata, vt cap. super eo. de regula. & fuit ante regulam canonicorum regularium approbata. Nec obstat secundum eum cap. auaritiæ. de præben. quæ præmittit canonicos regulares, quia ibi præmittit in vitio auaritię, non in merito legionis, vt not. ibi Ioan. Andr. Hostien. & Abb. antiquus & Moder. & tenet Petr. de Monte. in d. tract. de Papa & cōsilio. siue in monarchia. in v. q. & Felin. in d. rub. qui alleg. text. pro hoc facere in c. Deus. de vita & honesta. cle. & rub. de statu mona. & cano. regul. & text. in cap. ij. de supplen. negli. prælato. vbi primò nominantur monachi. ad idem c. pernitiosam. xviij. quęstio. ij. vbi Papa enuntians quasdam regulas approbatas incipit in regula sancti Benedicti, & Basilij, postea nominat Augusti. à quo dicuntur regulam habuisse regulares canonici: ergo arguendo ab ordine literæ monachi præcedunt. Et ita vidi Felin. consultū fuisse per Ioan. Bapt. de Cacialupis, cui consilio multi se subscripserūt. Tamen noluit se subscribere, propter deuotionē in ipsis
86 suam: & in ista residet ibi. † Tamen secundum Card. Alex. in d. c. episcopos. monachi sancti Basilij debent esse primi, cùm sint antiquiores. Et post ipsos Basileos monachi sancti Benedicti ipsos præcedunt, licet S. Basilius fuerit rogatus à Symmacho Papa, ꝙ interesset electioni eiusdem Symmachi successoris, secūdum gl. in d. c. bene quidem. tamen morte præuentus non interfuit, vt dicit ibi gl. in vers. memoriæ. demum secūdum Card. Alex. alij monachi secundum eorum antiquitates debēt accedere. Et post ipsos monachos canonici regulares: post verò canonicos regulares ponēdi sunt fratres mēdicātes, quorū ordo secundū Card. Alex. sequitur, & debet esse talis.
87 † Primū locū[e] tenēt fratres prædicatores, quorū regula extitit primitus approbata, & sic ratione antiquioris institutionis præferantur, vt not. gl. per illū tex. in d. c. quorundā. de elec. li. vj. & gl. ij. in c. fi. de pac. eo. lib. & Archi. in c. j. per illum text. in suprascriptione. de deci. eo. lib. & Abb. & Mod. in c. nimis. in ij. de exces. præla. & Alb. in d. epistola inter claras. & Bal. in l. obseruare. §. antequā. ff. de offi. proconsul. & Ancha. in consi. ccx. vbi describit tempora institutionis[f] ordinū prædicatorū & minorum: qui minores secundū locū tenent. Tertiū Eremitæ sancti Augustini. Quartū verò locū tenēt Carmelitæ, vt no. Abb. Sicul. in d. c. auaritiæ. & est text. qui hunc describit ordinē. & ibi omnes in c. j. §. sanè, de relig. do. in vj. Et plerunq; inter monachos, & mendicātes oritur quæstio, quis primò debeat pulsare matutinas, quā quæstionē dicit Abb. in suo dictionario diu durasse in curia Roma. inter ordinē humiliatorū, & quosdā monachos: & finaliter post multas in Rot. expositas pecunias determinatum fuisse ꝙ qui primò surgeret, primò pulsare deberet: quare dicit Spe. tit. de appel. §. breuiter. ver. itē iusta causa, ꝙ in curia Romana immortales fiunt causæ, vt ibi testatur de quadā decimarū Anglicana causa, quæ pendebat corā eo, & inchoata ante tēpus natiuitatis suæ quod erat lxiiij. ann. & nondū erat lis contestata: licet dicat, ꝙ finaliter ipsa veritas ibi diu agitata splendescit in lucem.
88 & ipsum refert Alb. in l. pręcipimus. C. de app. † Et inter Doctores doctor in theologia[g] præfertur canonistæ, & legistæ, & canonista legistæ, & legista doctori arti & medicinæ, vt tenent omnes scribētes in d. c. clerici. in quantū subiecta cuiuslibet scientiæ sunt alteri nobiliora: vt ibi
89 plenè per Abb. Sic. Barba. & Are. † quanuis ibi Bar. arguat ad vtranque partem de præcedentia doct. iuristæ, &

a Tamen de cōsuetu. Adde ꝙ consuetudo in contrarium non valeret, quòd posterior præferatur antiquiori. secundum Ioan. Andr. collecta. & omnes in capitulo primo. de maiori. & obedientia.

b Priuatus. Adde quid de episcopo accusato, an sedere debeant in loco soluto, vide Antonium Corset. in tractat. de potesta. regia. quæ. lvij. qui allegat Barba. in cap. ad falsariorum. de crim. falsi, & quæ dixi in quæstio. nostris Burdegalen. quæst. ccxxij. incip. Secretarij siue notarij.

c Plebanos. Adde an plebanatus sit dignitas, tenet Paul. de Cast. quòd sic in consi. lxvj. versi. Ad iij. dubium. volu. antiq.

d Clerici secula. Adde Ioan. Fran. de Rip. li. ij. resp. c. ij. nu. 19.

e Primum locū. Adde quòd idem tenet Pet. de Monte in sua monarchia quæstio. vj. versi. dicimus. & probatur per text. in c. ij. in s. script. de reg. & trāseuntib. ad reli. lib. vj.

f Tempora institutionis. Adde quæ dixi de institutione, & regula monachorum canonicorū regularium ac cæterorum religiosorum, in tract. de statu eremitarum.

g Doctor in theolog. Adde Petrum de Lesnauderie in opusculo, de doct. in iij. parte. q. j.

& doctoris artium, & medicinæ, & facit super hoc ma-
gnam hæsitationē,& etiam gl.in prag.sanc.in §.insuper.
in ver.medicina.de colla. Tamen talis est conclusio o-
mniū doc.ibi,& tenet sing.Luc.de Pen. in rub. de ꝓfes.
& med.lib.x. Feli.in d.rub.de maior. Et facit illa decla-
matio Phil. Beroaldi, an orator sit philosopho & medi-
co anteponēdus: vbi pater in testamēto eum fecit hære-
dē qui esset vtilissimus ciuitati, & post mortē patris cō-
tēdunt isti tres fratres,vt ibi.& idē Plato lib. de legibus,
a [a]& quod not.Alb.in l.ij.§.quæ omnia.ibi eloquentiæ &
legitimæ scientiæ.C. de vete. iur. enuc. vbi tex. cōmen-
dat Tribonianū de scientia & eloquentia, quod horū sit
melius.& dicit quòd sciētia,c.legimus.xxiiij.dist.de quo
per Tullium j.Rheto.vbi colligitur, ꝙ scientia sine elo-
quētia,est sicut gladius in manu paralytici, & eloquētia
sine sciētia,sicut gladius in manu furiosi. hæc duo simul
iuncta,multa bona attulerunt reipub.& per Alb.in l.ij.§.
& post hos fuerūt. ff. de orig. iur. Et Doctor in vtroque
præcedit merū canonistā, nisi doctor habens titulū in v-
troque ignoret canones,quia non præcedit bonū cano-
nistā,vt no.Docto.s̄.alle.qui allegant Anc.in c.j. de pa-
roch.tamen mihi videtur ꝙ Doct. in vtroq; indistinctè
b pręcedit,[b] not.Bal.in simili in l.sed & milites.in prin.ff.
de exec.tut. de comite & barone, qui præcedit simplicē
comitē,quia duo vincula fortiora sunt vno.instit.de tut.
90 & idem Alex.in addi.ad Bar.ff.de obseq.pręstan. †Sed
inter doctores legistas,vel canonistas tantùm,antiquior
qui diu legit & maiora stipēdia habuit,præcedet iuuenē,
secundū Abb.& doct.in d. c. clerici. Pro quo facit sing.
tex.& gl.in l.Herennius.ff.de decurio.& tex.in glo.in §.
audiēt.in auth.de defen.ciuit.in ver. iudice, vbi gl.elicit
ar.pro doctoribus antiquis contra nouos. text. in l. j. C.
de off.magi.offi.& in l.Tyrones.C.de tyroni.lib.xij.vbi
Bar.no.illū text. quē sequitur ibi Ia.Rebuf.contra iuue-
nes,qui volunt celsiorē locū obtinere, & omnibus ante-
ire,quoniā nō possunt,quia tātùm illis doctoribus cōce-
dūtur quibus laborū assiduitas, & stipēdiorum ꝓlixitas
c suffragatur:nisi iunior[c]esset excellēs virtute, & ꝓbitate,
vt no.gl.in §.ordinationem.vers.tempus,in auth.de mo-
nach.colla.j.quē sequitur ibi Ang. & Rom. & Sozin. in
l.cùm quidā.& ibi Ias.ff.si cer.peta. & Sal.in l. prouidē-
dū.per illū tex.C.de postulan.& Rom.in l. si verò. §.de
viro.in liij.fallen.allegās tex.in d.c.episcoporū. & Spec.
in tit.de aduoc.§.iiij.vers.iuniores.& tex.in l. vnicuique.
C.de proxi.sacro.scri.lib.xij.& ibi dicit gl.esse tex.ꝙ ta-
lis maior excellētia probari debet per quindecim testes.
& idem tenet Feli.in d.rubr.in prin. & Alex. in d.l.cùm
quid.vbi se multū extendit, licet in talibus solitus nō fue
rit, vt inquit Fel. in d.rub. Sed hoc fecit ꝓpter acerrimā
contentionē,quā de præcessione,dum Paduæ legeret,ha
buit cùm Cæpolla, putans eum sibi imparem ex aliqua
dictarum imparitatū, quia quāto iuniores tāto perspi-
caciores,vt dicit gl.in l.Gallus.in prin.in ver. si filius.ff.
de libe.& posthu.à quibus seniores erubescūt discere, vt
no.gl.in c.de Constantinopolitana Ecclesia.xxij. distin.
& in c.fi.xxxviij.distin. & in c.peruenit. lxxxviij. distin.
tex. & ibi Imo.& Alex.& Ias.in l. si seruum Stichum. §.
sequitur. ff. de verb. oblig. item Doctores actu legentes
d præferuntur doctoribus actu non legentibus. Ioan. de
Pla.& omnes in l.j.de cōsulib.li.xij. Abb.& Moder.in d.
91 c.clerici. †Quia iuuenis qui habet dignitatē cū admini-
stratione præfertur antiquiori habenti dignitatē sine ad-
ministratione,vt l.ij.vt dig.ord.seruetur. & idē tenet So-
zi.in d.l.cùm quid.in ver.limitatio.ij. &c. & tex.in l.vlti.
C.vbi senator.vel clarissi.& ibi Paul.de Castr. & dicam
infrà pro parte sacri mag.cōsi.subdit Alex. quem sequi-
tur ibi Sozin.in iij. limit. iuniorem præferri quando ha-
92 bet dignitatem,& antiquior eam non habet. † Item do-
ctoratus ab Imperatore[e] præcedit alium prius doctora-
tum ab inferiore.in cap.per tuas. & ibi
Abb.de maio.& obe. & Barba. in cap.
quod clericus, de for. compe. quod li-
mita per Felin. in d.c. per tuas. vbi tri-
93 pliciter limitat hoc dictum. †Et etiam
f [f]doctor præcedit militem, secundum
Bal.& Mod.in proœ.ff.in fi.& in l.cō-
stitutū.ff.de testa.mili.post gl.ibi, & te
net Petr.de Bellug.in opere suo curia-
li.tit.de forma & ordine standi.§.post
hos.sed Doctorellus non præcedit mi-
litem, secundū Bal.in d.proœ.& And.
Sic in procem.cle. vbi dicit fuisse deci-
sum in curia Roma. tempore Eugenij
quarti, quòd prærogatiuæ datæ per re-
gulas cancellariæ apostolicæ docto-
ribus non competunt doctorellis &
indoctis. Et idem Barba.in consi. lvij.
versicul.prætereà.lib.ij.& in cap.cleri.
de iudi. ex quo infert in d.proœ. quòd
impetrans beneficium, nulliter impe-
trat si narrat se doctorem, & est me-
rus occupator illius tituli propter ex-
94 cellentem ignorantiam.† Sed vtrunq;
dictum est falsum, secundum Aret.in
d.c.clerici.& Feli.in d.rub. de maiori.
quoniam doctor quanuis ignarus gau-
det priuilegio doctoris, & ibi vide. q̃a
vt dicūt Cin.Bal.& doc.in l.j.C.qui &
aduersus quos.in defectū docti,tristis,

a De legibus. Adde syluam nupt. vbi refert Rosariū Bust. in ij.parte, sermone xxix.dicentē quòd coram duce Mediolani Bastianus Histrio fatuus determinauit hāc q.scilicet quòd latro præcedet carnificem: hoc est aduocatus latro præcedat medicum carnificem, quoniā nullus bonus medicus, nisi prius centum occiderit.

b Præcedat. Adde quòd si ex duabus rationibus vna tollatur, & altera remanet, per consequens etiam prima remanet, vt not. gloss.in authē. de nupt. §. si verò etiam rationabiliter.in versiculo, cōfusionem. & de hac præcedentia, vide Decium in cōsilio. clxj. pro domino præposito.

c Nisi iunior. Adde quòd iste iuuenis doctor quacunque excellētia præfulgeat nō præcedit doctores suos, sub quibus iura audiuit vel gradum accedit. l. Aquilius Regulus. ff. de dona. & gloss. in l. liberto. ff. de obseq. præst.& glo.vlti.decreti,& glo.in capit.reuertimini.xvj. q.j. in verb. à quibus. & quod not. Bart. de fratre Petro Pietatis præceptore suo in l.quidam cùm filium.ff.de verbo.obligat. quia non potest ipsum sine venia in ius vocare, vt not.Bart.& Docto. in l. generaliter. ff. de in ius voc.& idem Pet. Gerardi. in suo sing. lxij. accedat text. in l. dicere.ibi Cassius sententiam magistri sui bene excusat.& ibi Alb.ff.de arbit.

d Legentes. Adde quòd idem tenet Franc. Purp.in l.quæcunque.num. 290.ff. de offic. eius cui mand. est iurisdic. etiam ibi,num.131.& Iason consi. cxcij. versi. hinc videmus,volumine ij.

e Ab Imperatore. Adde Petr. de Lesnauderie in suo tracta. de docto. parte iij. quæstio. x. & quæ notat Bartol. in tracta. de insigniis & arm. versicul.iij. cum sequen. & Paulus de Castr. in l. quoties. C. vbi de cri. ar. opor. & Sozin.in regu.ccxxix.versi. fallit ratione promotionis.

f Et etiam. Adde, quòd doctor talis debet præferri forensibus, secundum Roma. l. si verò. in xiiij. fallen. ff. solu. mat. & Felin.in cap.sicut tuis. versicu. in gloss.j.de simo.licet videatur text. in contrarium in authentic. habita. & quod vult Bald. ibi. C. ne filius pro patr. ibi facti sunt exules: tamen pro prima parte facit gloss. in l. apud eum. ff. de manumis. Et quando doctor præcedat militem, vide Petrum de Lesnauderie in tracta. de doct. parte tertia, quæstione sexta, cum aliis per me allegatis. in §.vj. & glossa prima, versiculo, & an doctor. de consuetud.iur.statu.persona.libro consuetudi.Bituri.& Ioānes Faber.in proœm. institu. versicul.& nota quod nobilior.

& indoctus sedet in bancho. de quo
per Barba. in d. capit. clerici. pro hoc
bonus text. & glo. in ver. neq; vnum. in
§. hæc autem de Deo. in auth. quomo.
95 opor. episc. †Sed dic secundũ Alex. in
l. Centurio. ff. de vulga. & pup. ver. puto
ꝙ in actibus militaribus, &c. ꝙ licet in
actibus doctoreis sine dubio doctor
præfertur militi: & econtrà in actibus
militaribus miles præferatur doctori,
l. ciuilibus. C. de offi. vica. tamẽ in acti-
bus promiscuis & neutralibus, docto-
a res existẽtes ad latus principis[a] primò
præferũtur, & habent primum locum,
vt tenet Ang. in l. vnica. C. de cadu. tol-
len. Secundum verò locum tenent mi-
lites qui militant ad latus principis, vel
qui sunt equites Romani; tertium lo-
cum habent doctores excellentes, qui
non sunt ad latus principis. Quartum
verò locum habent simplices milites.
Quintum verò & vltimum tenent lo-
cum doctorelli. Et ita sequitur Ludou.
Bologn. in addit. tracta. Signo. de Ho-
mod. de præcedentia doctoris & mili.
96 † Et hoc verum, si militia sit digni-
tas, prout videtur esse, l. fi. C. de testa.
milita. Tamen contrarium tenet Lud.
de Rom. in singula. cccccvij. per text.
in l. fi. C. de iurisdict. omn. iudi. cogita
quid de duobus doctoribus eodem tẽ-
pore factis, vide celebrem text. in l. spu
rij. §. priuilegiis cessantibus. ff. de decu
rionibus, & quæ dixi s. de pluribus e-
piscopis eodem tempore consecratis,
& Bart. & Alexan. in addit. in l. j. ff. de
obseq. præstan. vbi dicunt quòd debẽt
attendi merita & virtutes seu qualita-
tes personarum, quia nobilior aut anti-
quior præcedere debet, & ibi, & in l. j.
& quę ibi not. Odofr. & doct. C. de cõsul. lib. xij. idem in
pluribus militibus, & in pluribus licẽtiatis eodẽ tempore
factis, vt Aureliæ & Bituris, vbi fiunt viginti, & in maio-
ri quandoq; numero licẽtiati. idẽ Ioan. de Plat. in l. præ-
clara. C. de primicer. lib. xij. Tamen licentiati in vtraque
præcedunt licẽtiatos in altero iurium tantùm, licet non
præcedãt doctorẽ legistam aut canonistã simplicẽ: quia
b habens plures gradus,[b] quorum nullus per se sufficit ad
præcedendum alium, non præcedet virtute omnium i-
psorum, & not. Roma. in consi. cccxxxiij. versi. quò ad
secundum. volens ꝙ licentiatus in decretis, & magister
in artibus, non præcedat decretorum doctorem, vt ibi, &
97 sequitur Felin. in rub. de maio. & obed. † Licet appella-
tione doctoris licẽtiati cõtineantur in fauorabilibus: se-
cus in odiosis, vt no. Bal. in l. j. ff. sol. mat. & in l. penult.
ff. de test. mil. & Roma. in d. consi. cccxxxiij. & Felin. in
98 procem. Greg. †Sed bene licentiatus qui postea fuit do-
ctoratus, præcedit doctorẽ qui medio tempore fuit do-
ctoratus, vt no. in l. j. per illum tex. & l. pen. C. de consul.
li. xij. & Ang. Are. in §. quædam actiones. instit. de act. &
Rom. in d. consi. cccxxxiij. & Feli. in proœ. Greg. vers. v-
trũ autẽ appell. doctoris. & in d. rub. de maio. & obed. &
Alex. in addit. Bart. in d. l. j. ff. de obseq. præst. Licet do-
mi. Ias. teneat contrariũ in l. moribus. §. prius. in ij. lectu-
ra. ff. de vulg. & pug. & in l. filiæ licet. ver. Adde not. tex.
C. de colla. & sing. respondet ad d. l. j. de cõsul. vt ibi per
eum, & in d. §. prius. & idẽ tenet in d. l. cum quid. & con-
si. cxcij. exor. Exorta est gloriosa cõtrouersia. versi. Nec
c obst. tex. in d. l. j. & pen. de cõsuli. vol. ij. Sed primã[c] tenet
Sozi. in d. l. cum qui. vers. vl. vbi dicit fuisse de facto inter
Deci. & Franc. Pepiũ. Et dicit se scire tex. pro hac decis.
quem noluit allegare. & pro hac parte ipse consuluit in
consi. lxx. incip. vtrum primò licẽtiatus. vol. iij. idem De
ci. in d. l. cùm quid. & ibi Pur. nu. 60. idem licẽtiatus præ-
cedit bacalariũ in theologia, & etiam in vtroque, & ba-
calarius formatus in theologia pręcedit bacalarios in al-
tero iurium, & bacalarius in vtroque, bacalarium simpli
cem. Et hæc omnia probantur per tex. & ibi gl. in ver. li-
cẽtiatis. in ij. & in verbo, medicina. in §. insuper. & §. ex-
hortamur. de collatio. in prin. & in §. si sint viri de nume
99 ro Card. †Et bacalarius præcedit scholarẽ, nisi in scho-
lare iuuene concurrerent accidentia maioris ponderis,
puta maior scientia: quia tunc præferri debet etiam do-
ctori, vt tenent omnes scribentes s. alleg. insuper Ro-
ma. in d. §. de viro. qui alleg. gloss. j. in l. j. C. de anno. ci-
ciuili. lib. xj. de qua exclamat, sed secundum Felin. vbi s.
illa glo. non est vera, quia nulla peritia confert alicui pri
uilegia doctoratus, vt no. Card. in cle. ij. in ij. q. de magi.
Sed procedere potest illa gl. eo modo quo loquitur, di-
cens facilius aduocari scholares optimos, quam docto-
res insufficientes. & quam etiam hoc allegant Lud. & A-
lex. in d. l. cùm quid. addentes text. in l. sed & reprobari.
ff. de execu. tuto. in verb. valde disciplinatos. & quod ibi
no. Bal. volẽs propter scientiã multam eminẽtem maio-
rem prærogatiuã deberi, & posse à statuto recedi. Quod
dictũ quotidie allegatur ad multa. & idem Barb. in tract.
de præstan. Cardi. quæstio. j. versi. facit text. valde sin-
gul. &c. & glo. in c. vt apostolicæ. in versi. dignitatum. in
fi. de priuileg. lib. vj. vbi glo. dicit quòd scholares repre-
hendẽdi sunt, qui sibi vestes doctoribus solùm congruẽ-
tes assumunt, & Roman. in l. si cùm dies. §. arbiter. per il-
lum tex. in ver. quod puto verum si eius sit authoritatis
arbiter, &c. vbi conceditur arbitro magnæ authoritatis,
quod posit pnuntiare in secessibus, & exponitur secũdũ
gl. in viridariis vel aliis locis delectabilibus quæ sunt ex-
tra ciuitatem. & idem dicit gl. in §. multæ. in ver. edictis.
in auth. de testi. & Alb. in d. §. arbiter. ita dicit Feli. in d.
rub. Ista tamẽ est verior, ꝙ scholaris excellẽs scientia nõ
d præcedet doctorem, nec etiam filiũ doctoris,[d] qui debet
cæteros

a Adde latus principis. Adde Purpur. in l. & si prætor.
numero 8. ff. de officio eius. vbi dicit esse verum extra
collegium; secus in collegio, quia non sunt ibi consi-
liarij: quemadmodum de episcopo canonico & eius vi-
cario, vt suprà diximus, vt ibi per eum numero 5. 6. 7.
& Angelus
Aretinus in
proœmio in-
stitut. argu-
ment. versicu-
lo, quæro quis
præferendus.

b Plures gra-
dus. Adde &
intellige quã-
do habẽs plu-
res gradus sũt
similes, secus
si sunt dissi-
miles, quia v-
nus esset in al-
tero iuriũ do-
ctoratus, & a-
lius gradus es-
set licentiæ,
tunc iste qui
habet gradus
istos docto-
ratus & licen-
tiæ præcedat
simplicem do
ctorem per ea
quæ dixi su-
prà de docto-
re in vtroque,
& infrà de
Marchione &
Comite simul
qui præcedit
Marchionem
tãtùm, vt ibi.

c Sed primam.
Adde Petrum
de Lesnaude-
rie in opusc.
de doctor. in
iij. parte. quæ-
stio. xij. vbi hanc tenet, & pro hac parte bene facit tex. in
l. j. C. de præfect. præto. lib. xij. nescio si Sozin. voluerit
intelligere de illo tex. & credo ꝙ in illo consil. lxx. bene
allegasset suum text. nisi quia voluit decere cum illo cu-
ius anima requiescat in pace, quia valentissimus, & ex
patre illustri natus. & primam tenet Deci. in dicto cap.
clerici. versiculo secundo, ampliatur. de iud. & Purpur.
in tract. de offi. asses. nume. ccxij.

d Filium doctoris. Adde & intellige verum quòd filij do-
ctorum habent hanc prærogatiuam viuentibus patribus;
& nõ post, vt vult. gl. in l. medicos. versi. filius. C. de pro-
fes. & medic. per tex. in l. archiatros. C. de met. lib. xij. ibi
quoad viuent liberari. quod not. & vide Purpur. in l. quę-
cunque. numero 81. officio eius cui. Nota tamen ꝙ filius
virtuosus etiã natus ex parentibus vitiosis debet præferri
filio nato ex virtuosis, quanuis sit bonus textus in capi-
tulo, nunquam, quinquagesimosexto, & ibi Card. A-
lex. & est ratio, quia primus præsumitur virtuosus pro-
pria industria: secundus verò præsumitur bonus po-
tius ex industria, & instinctu parentum. Et sic magis pri
mus est commendabilis quàm secũdus, quia sicut crimi-
na vel defectus parẽtum virtuosis filiis non imputantur;

cæteros præcedere in collegio, & matricula doctorum, secundum Mar.Laud.in tract. de prin. q. xvij. dicentem se aliàs dixisse propter dictum Bald. in l. Gallus.§.quidam rectè.ff.de libe.& posthum.vbi dicit quòd tales debent gratis doctorari,& cæteris paribus præferri aliis,allegando glo.in l.iubemus.versi.sumptibus. C.de aduoc. diuer.iud. & tenet Felin.in d.rub. Roma.in consil.xxij. versi.quartò ad hoc,&c.Sed noui scholares debent sedere post prouectos, vt dicit Iaco. Rebuf.in d.l.Tyrones.
100 C.de tyr.libro duodecimo. † Quid si filius est doctor vel miles,& pater non,quis præferatur?Hanc quæst.ponit Symon de Bursiano in proœmio cle.qui primo alleg.tex.in d.l.j.ff. de obseq.præstan.& ibi Alexan.in addit. ad Bart. etiam mouet hanc quæst.se remittendo ad not. per ipsum Symon. in d.proœm. quòd pater præferatur.Sed in cõtrarium alleg.ea quæ ponit Valerius Maximus in libro secundo, de institu.antiq. Vnde videlicet argum. ab istis authoritatibus, vt nota.omnes in l.j. ff.si certũ peta. Et ideo dicit quòd aut filius gerit officiũ publicũ:& tunc,quia ratio publica est preferẽda,præcedit filius.adducit l.minimè.ff.de religi.& sumptib.funer. ita dicit Aulus Gellius in noctibus atticis,libr.secũd.capite secundo,philosophum Thaurum Athenis diffinisse in personam præsidis Cretæ prouinciæ,& patrem presidis:& etiam Romæ in personam Fabij filij Maximi, vt ibi.& facit l.nam quod.ff.ad Treb. Sed si pater esset doctor,vel miles, tunc pater præfertur: in hoc non est dubium,quia alios etiã præcederet:& tenet Sozin.in l.cùm quid. vers. sed quid si filius.ff.si cer. peta. nisi secundùm ipsum & Aret.ibi, filius haberet dignitatem à superiore. per no. Inn.in c.j. de maio. & obe. vt dixi s.in doctore
101 creato à principe. †Ego tamẽ tenerem,quòd pater non miles aut doctor præferatur filio etiam doctori, aut militi, ratione reuerentiæ paternæ, & obligationis naturalis,iuxta præceptum Dominicũ: honora patrem & matrem. Item filij præbent patri priuilegium prælationis, quæ consistit in ordine sedendi, scribendi, arguendi, & iudicandi,secundũ gl.ij.in l.albo.quam faciunt ibi sing. Bar.Io.de Plat.& Luc.de Penna. de decu.lib. x. Et pro hac deci.est tex.in authent.de consuetu.§.itaque.ibi,nisi mater eius, &c.iuncta sua gloss. in versi. voluerit. vbi gl.dicit honorem deferri ad superiorem scilicet matrem, per filium consulem.& in auth.const.quæ de dign.§.generaliter, vbi dicitur ꝙ dignitas filij est gloria, & laus patri.& gl.in c.super eo.in ij.de testib.& tex.in l. fin. C. de proximis sacrorum scrinio.& l.fin.C.de priuile.scho. lib.xij.& in ca.quæritur.ij.q.vij. Et tenet Luc.de Pen.in l.mulieres. C. de dignita. lib. xij. Et hoc nisi in actibus publicis.& ita vidi defunctum regem Nauarræ precedere dominum de Albreto patrem suum. ¶NVNC condescendo ad aliam partem, quomodo Christianissimus Francorũ princeps, & dominus meus sedeat, & principes sui regni post eum in cõsistorio suo: quia plerunque principes de honore & gloria certãt,vt infrà dicã, propterea illud verum est, quod vulgò à Francis dici solet, duos crassitudine æquales vno vase cõprehẽdi nõ posse.
102 †Princeps enim vt regni dominus l. deprecatio.ff.ad legem Rhod. de Iact.in culmine sedere debet,cùm regale culmen appelletur.l.bene à Zenone. C.de quadri. præ-
103 script. c.principes seculi.xxiij.quæstio.v. † Et culmen autem secundum Petr. de Belluga.in opere suo curiali, titul. de forma & ordine standi,vel sedendi per principem in curia præsidentem,& inter conuocatos ad curiã, appellatur locus altus super omnes gentes ad curiam suã conuocatas, regnum suum & terras repræsentantes: & in d.culmine sedet Rex supra cathedram, quod Græcũ est. Et ponitur secundum gloss. in cle. dudum. §. supra cathedram. de sepul.pro alia vel excelsa sede. & ibi ponit versus,

Rex solium doctor cathedram, iudéxque tribunal
Possidet: ac sedem præsul, prætórque curule.

Non est cathedra pestilentiæ, de qua loquitur Dauid propheta Psal. j. sed cathedra honoris & iustitiæ. de qua in
104 capitul. multi. xl.d. † Quæ quidem est quadrifons,& in anteriori parte depigendi sunt duo iuuenes propter robur, per quos designatur amor, & labor. Hi námque foris opus peragunt, labor agit, amor perficit: in posteriori duæ puellæ, per quas intelliguntur cura & vigilia, quæ intus, & in sacro consilium pariunt: cura prouidet, vigilia attendit. In alia verò parte è latere describitur iuuenis attentus modica secũ ferens, per quem intelligitur,ꝙ pauca à subditis exigere debet. In reliqua verò vir fugiẽtis represẽtãs effigiẽ.Quia insufflatores fugere debet & illorũ verbis nõ adhibere fidem.Et ideò secundum Petr.de Bellug.Rex,& dominus, & præexcellens in solio alto super omnes principes debet sedere. Nam scriptum est, cùm Rex iustus sederit super sedem, non aduersabitur sibi quicquam malignum. Et princeps dicitur quasi primum locum [a] capiens, secundum gl.in c.fundamenta. §.proinde. de elec. lib.vj. & Luc.de Pen. C. de prin.agentiũ in rebus li. xj. Et sedes multis modis accipitur.de quo per Fel. in c.sedes.de rescr.Et solet fieri quoddã thronũ lineũ,quod vulgariter appellatur cadaphale, in quo sunt multi grad⁹ ad modũ gradarij. Vnde Esdræ ca.vlt. Stetit Esdras sacerdos,& lector legis super ligneũ tribunal.Et solidũ regiũ stat in loco superiori,in quo collocatur cathedra parata more regũ Frãcorũ.facit text.in l.ij. in prin. de digni.lib.xij.ibi, sellã nostrã honoris. & gl.ibi exponit sellam,id est sedẽ.& glo.in extrauag.s. cathedrã. de sepultu. Altitudo enim significat precellentiã dignitatis,secũdũ Bal.in d.cõsi. ccclxxxvij. Et maior dicitũ qui sedet in altiori loco,vt not.Bal. in l.obseruare antequam.ff.de off.procon.& lega.& Imo.in l.qui soluẽdo.ff. de hæred.insti. addens post Ang.ibi ꝙ ordo ambulationis notat præeminẽtiã honoris,& claritas tituli designat claritatẽ & præeminentiã honoris.alleg.iura de quibus per ipsos.& idem tenet Felin.in d. rub.de maiorita.& obedien.& Ioan.And.in cap.antiqua. per illũ tex. in versi.locũ.& ibi Abb. in j.no.de pri
105 uileg.†Et pòst in eodẽ cadaphali,post principẽ sedere debet primogenitus ad dexteram patris,vt not.Bal. in d. l. decernimus.in ij.notabili.C.de sacrosan. eccle. vbi dicit, ꝙ dignior sedere debet à dextris, & inferior à sinistris. Ideò primogenitus sedere debet à dextris patris.alleg.gl.in decretis, sed non ibi, quę est in c.quã periculosum.vij.q.j.vbi dicit,ꝙ primogeniti pre aliis infestis

Qq. iij.

ita virtutes parentum non prosunt filiis vitiosis: vt ibi dicit textus.& textus in l.emancipatum. §. si quis. quẽ Bartolus ibi dicit mirabilem.ff. de senatoribus, & vide Iason. cõsilio cxcij. incipiẽte. Exorta est gloriosa controuersia.volumine ij. vbi ponit an primogenitus præcedat alium consanguineum habentem dignitatem.

a Primum locum. Adde gl. in l. numerarios.in verbo, principatus. C.de apparit. mag. mili. lib. xij. Et potest dici protostasius qui primum habet locum in stationibus. l. nec protestasiæ. & ibi gloss. C. de muner. patri. libro x. & dicitur à protos Græcè, ꝙ Latinè dicitur anterior, vel prima scala, id est statio secundum glo. ibi, & dixi infrà.

sacrificia offerebant, & sedebant à dextris patris, & cibos duplicatos recipiebãt. & ibi do. Archi. & Car. Alex. dicũt hoc probari Genes. xxv. melius tamen probatur Genes. xxj. & per Innoc. in c. licet de voto. & Luc. de Pen. in l. tyrones. C. de tyro. lib. xij. & idẽ not. Bal. in l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iur. & Petr. de Bellug. vbi s. & Feli. in d. rubr. versi. nota. facit quod dicit in symbolo: Sedet ad dexteram Dei patris. & in cantico diuorum Ambrosij & Augustini, Ad dexteram Dei sedes in gloria patris: & Matth. xxvj. A modo videbitis filium hominis sedentem à dextris Dei. & idem Marci xiiij. & Luc. xxij. probatur per text. in terminis in procem. prag. sanct. in §. j. in qua quidem solenni congregatione ibi, asistẽtibus nobis primogenito nostro charissimo Ludo. Delphin. Vien. &c. & istud erat apud pont. Romano. præcipuum, vt recitat Aulus Gellius in noctibus Atticis lib. v. cap. xiij. & text. in capitu. nomina verò ciuitatum. de pace Constantiæ ibi, Otto dux Bauariæ, Federicus dux Simornę filius noster, & quæ
105 sequuntur. † Quia filius[a] Regis, Ducis, Marchionis, & Comitis censetur in vita patris quasi Rex, Dux, vel Marchio, aut Comes: vt notat gloss. in cap. finali, & ibi Archid. xxiij. quæstione prima. & Bald. in l. in suis. ff. de liberis & posthu. & in cap. j. & ibi Card. & Alex. de feud. marchiæ. & in capit. j. quis dicatur Dux, Marchio. & Iacobus de sancto Georgio in tractatu suo feud. in verbo, comites, & bonus text. cum sua glossa. in capitulo, Adrianus. lxiij. distinct. ibi, ad Basilium Imperatorem. & ad filios eius Constantinum & Leonem Augustos, &c. & Lucas de Penna in rubr. de auro coro. & in rubr. de comitibus consistorij. lib. xij. Et deinde alij regni principes de sanguine regio, & magis coronæ Franciæ proximi: quemadmodum nunc dominus Angolismensis qui tenet locum primogeniti, cùm filiæ non succedant in regno Franciæ, secundum Bald. in l. j. ff. de senato. & dixi in lib. consue. Bitur. tit. de testa. §. ij. & quem vidi sedentem ad dexteram Regis in dicta congregatione ecclesiæ Gallicanæ Turonis celebrata. Et etiam post eum immediatè
107 ducem Alenconij. † Et si hodie conestabilis[b] esset, qui secundum Gaguinum in diui Ludouici pij Imperatoris chronica, magistratus ad res bellicas secundus post regẽ est, qui de iure vocatur persicialis, secundum Lucam de Penna in rub. C. de perfectissima. dig. lib. xij. nescio quo loco situaretur, nisi post dominos de sanguine ad succedendum regno proximos: nisi etiam foret de proximis: tunc teneret locum suum: nec de amireo, siue Amiraldo Franciæ, qui de rebus naualibus curat: sed Budæus dicit in l. vna. ff. de offi. præfect. præto. quòd constabularius sedet post Cancellarium, prout dicit se vidisse in cõgregatione trium statuum, & de duodecim paribus Franciæ, de quorum origine dicam infrà in tertia addit. dicẽdum est ipsos pares Franciæ sedere ad pedes Regis, & in gradibus cadaphalis, prout in dicta congregatione vidi aliquos ex ipsis ecclesiasticis qui ibi sedere volebãt. Sed respõsum fuit eis per dominum meũ Cancellariũ, quod in ipsa congregatione super gradibus sedere nõ debebãt, quia nõ agebatur de negotiis Regni, sed de reformatione ecclesiæ. Sic secundum Bald. in d. l. iurisperitos. consiliarij Papæ sedent ad eius pedes. Tempore tamen Caroli sexti in die eius cõsecrationis principibus incidit de sessionis ordine atque prælatione controuersia, videlicet Ludouico Andegauiæ duci regenti, & Philippo Burgundiæ duci. Nam Andegauus ætate grandior Philippo anteire contendebat, Philippus parem, & parium decanum se esse, atq; propterea primam sibi post Regem deberi sedem argumẽtabatur. Eam litem, vt refert Gaguin. in chronica eiusdem Caroli consultatione procerum habita Rex diremit, & Philippo recubitum primum, quatenus negotium consecrationis attinebat, decreuit. quare offensus Andegauus regi proximum nihilominus locum vsurpat. Sed Philippus nihil cunctatus mediis inter regẽ & Andegauum insiliit, recubuitque, quo facto vel audacia, audacis cognomen adeptus est, secundum eum. Ideò nobilitas corporis nobilitatem, ac etiam plerunque ignobilitatem mentis in multis præbere solet, vt inquit diuus Gregorius in dialogo. Nec pariter scio vbi sederet patritius[c], quem olim habebamus, vt capit. primo, de do. in suprascriptione. Sed hodie loco ipsius, vt credo, est Cancellarius, vt dictum est in secunda ratione pro sacro magno consilio adducta, & statim de eo dicam. Deinde quo ordine penes Regem debent sedere, & collocari Duces, Marchiones, Comites, Vicecomites, Barones, milites bannereti, castellani, alij nobiles. & Bald. in capitulo primo. §. Marchio. qui feud. dare poss. dicit, quod ordine consueto, tamen ibi probatur iste ordo. & per text. in in d. capit. fundamenta. §. proinde. & in cap. clericis. ibi necnõ Imperatores, Reges, seu principes, Duces, &c. de immu. ecclesi. libro sexto, & in rubro & in nigro quis dicatur Dux, Marchio, Comes, Capita. vel valuasor, & ibi ita tenent Aluaro. Baldus & Cardinalis Alexander. & in capitulo primo, de feudo marchiæ, & ducatus. & Albericus de Rosat. in dicta rubrica, de statu homi. & Petr. de Belluga. vbi suprà. §. postquam prædiximus. versiculo, demum marchiones, &c. & Andr. Barbat. in consilio lvij. versicul. præmitto. volum. ij. & text. in d. §. in qua quidem solenni. & ibi gloss. in versiculo, comitibus. & istæ tres dignitates, ducatus, marchionatus, & comitatus sunt regales: secundum Bald. in d. titul. de feud. marchi. gl. in c. j. §. si quis verò ausu. versi. cœtũ. de pace tenen. & iura firm. & creãtur ab Imperatore, vel Rege in regno suo. Excepto duce Venetorum[d], qui creatur à senatu Veneto de consuetudine. Sic olim erat Ianuæ, sed hodie ab aula recesserunt. & non erant propriè domini, sed habebant

a Quia filius. Adde text. celebrem in capitul. primo, de pace Constan. in suprascript. incip. in nomine sanctæ & indiuiduæ trinitatis, Federicus diuina fauente clementia Roman. Imperator, &c. Et filius eius Rex Augustus, &c. & in princip. capit. nos Romanorũ Imperator Federi. & filius noster Henricus Roma. Rex concedimus. de quo Paulus de Castro in l. suis. hîc allegat. & per Anto. Corset. in tractatu de potesta. regia. quæst. xxv. & Robert de Litio in sermone de Ascensione Domini. capitul. j. Sed an Rex possit filium suum regẽ eo viuente cõstituere. Archid. in §. item obiicitur ij quæstio. vij. tenet quòd sic quò ad nomẽ, non quò ad regimen. & idem Bald. in procem. feud. vers. aliquam. sed pauca de principe, de quo ibi per Moder. & in c. filiis. xvij. q. vij. Aluar. in c. j. versi. quæritur an filius Regis & quis dicatur Dux. Ant. Corset. in dicto tract. potest: regia q. lxxxvij.

b Conestabilis. Adde de dignitate eius Purpu. in l. quæcũque. numero 49 & num. 77. ff. de officio eius cui manda. qui allegat Budæum in suis annotationibus. in l. vna. ff. de offi. præfect. præto. & Pyrrhus de magi. Ro. lib. j. de togatis.

c Patritius. Adde, quòd præfectus vrbis præfertur patritio, secundum gloss. in l. memini. in versi. dignitatem. C. de consulib. lib. xij. allegat nouell. constitu. de ordi. sedendi, sed secundum Budæum in annotatio. suis super l. fina. ff. de senato. æquiparantur patritij duodecim paribus Franciæ, de quibus infrà dicam in secunda additione, & etiam in alia in margine posita.

d Duce Venetorum. Adde de duce Venetorum, & Ianuensium Purpu. in l. quæcunque. numero 75. & 76. ff. de offi. eius cui & etiam numero 146.

habebant quandam præeminentiam in consilio à populo
exquirendo, vt not.. Bal. in dicta l. decernimus. C. de sa-
crosanct. eccle. & ad prædicta , vide Iacob. de sancto
Georgio, in tractat. feud. & Cardin. Alexand. in capitulo
primo, quis dicatur Dux. versiculo, & argumen. ex or-
di. literæ, & ibi Aluaro. versiculo , quæro quid de duce
Venetorum. Et quanuis istum ordinem reperiam per-
uersum in marchionibus prænominatis ducibus, vt d.c.
fundamenta. & de feudis marchiæ, vel comitatus, vel du-
a catus. in rubro, & in nigro, tamen Doctores[a] suprà alle-
108 gati, ita tenent † quòd duces præcedent marchiones, &
109 marchiones comites, &c. † Sed Luc. de Pen. in rubr. de
comiti. consisto. circa med. versicu. vel dic. libro xij. di-
cit attendendas in his esse consuetudines locorum. Nam
in Italia marchiones sunt maiores ducibus, non sic secũ-
dùm eum in Francia, nec in Alemania, allegando Ho-
stien. in sum. de pœniten. & remis. §. cui. & etiam probat
per sacram scripturam dignitatem comitatus esse maio-
rem. Nam is qui erat princeps militiæ, dicebatur comes
regis. ij. Reg. xx. Et vide ibi per eum qualiter accipiatur
comes. Sed Hostien. in d. §. cui seruat prædictum ordi-
nem. in versicul. cui imperator. & in versic. cui marchio
minor est duce, maior tamen comite. Nam marchio di-
citur spectabilis, & comes clarissimus. ij. q. vj. anterio-
b rum: & dux spectabilis[b] tex. in authentica. de appel. & in-
tra quæ tempora. §. fin. & l. pen. & final. C. de re milit. li-
bro. xij. & le. viros spectabiles duces. de diuer. offic. eodẽ
c lib. Sed comites possunt[c] dici illustres, l. prouincialium.
C. de erog. mili. ann. & in l. euictiones. de curs. publi. eod.
libr. & glo. in rubr. de comitib. qui prouin. eod. lib. dicit
eos spectabiles. vbi facit mentionem de comite Tolosa-
no. & Iaco. de Rebu. in l. j. eod. titu. & ideò Hostien. in
hoc dicit esse standum consuetudini, quia in Italia sunt
maiores, & in Alemania: in regno verò Arelatens. &
Viennens. comites sunt maiores, vt ibi. Sed non dicit
in Francia, nec ego vidi reputari comites maiores mar-
chionibus, nec pariter in Prouincia prouinciæ, vt infra
dicam. Tamen quandoque secundum Aluaro. in d. cap.
quis dicatur Dux. comitatus datur à iure, & sic non à
d principe viuo, vt in doctore, qui legit xx. an.[d] glo. in l. j.
C. de præfe. qui in vrb. Constan. libr. xij. & idem Card.
Alex. in d. c. j. & Bar. in l. Alexandrinis. C. de decu. lib. x.
& in l. j. in iij. q. C. de digni. & in j. constit. C. tex. in l. grã-
maticos. C. de professo. lib. x. & in l. iubemus. & l. palati-
nos. C. de proxi. sacro. scri. libr. xij. & gloss. in l. cum te.
C. quemadmodum ciuilia numera. li. x. Sed quis præce-
dat inter istos iuris comites, ego dicerem, sicut dictum
110 est suprà de doctore & milite. † Sed quid de comitibus
e [e]palatinis, vel comitibus sacri palatij, qui creãtur à prin-
cipe ad legitimandum, & creandum tabelliones. dicunt
Bald. & Cardin. Alex. in d. c. quis dicatur Dux, quòd nõ
sunt propriè Comites, cùm non habeant territorium.
f [f]Sed solum habent quandam voluntariam iurisdictio-
nem, & dignitatem. Et idem tenet Iacob. in tract. feud. in
versi. comites. Et sic Comes, qui habet comitatum præ-
cedit istos palatinos comites. Quid de duce vel marchio
g ne aut comite expulso à ducatu[g] vel marchionatu, an re-
tineant dignitatem. Bal. & Cardin. Alex. in d. c. j. tenent,
quòd sic, quia fuerunt inuestiti de ducatu, vel marchio-
natu, & sic de territorio, gl. singul. in c. j. in prin. hîc fini-
tur lex, deinde consue. & Pet. Iaco. in titu. de stat. curiæ
Rom. idem Iaco. in d. tract. feud. in versicul. comes. fa-
cit tex. in cap. Nabuchodonosor. xxiij. q. iiij. ibi, regnum
quod perdiderat rursus accepit, &c. & ibi glo. ponit q. an
depositus restitutus sit præferendus substituto, & ibi vi-
de. & bon. tex. in cle. j. de fo. compe. Sed de marchione &
vicecomite ego vidi in prouincia prouinciæ quæstio-
h nem inter dominum marchionem de Transio[h] nouiter
per regem creatum, & vicecomitem de Talardo, qui in
vim cuiusdã arresti per supremam par-
lamenti Prouinciæ curiam in eius fauo-
rem contra ipsum marchionẽ tanquam
tunc baronem solum de Transio lati,
præcedere & habere primum locum in
tribus statibus Prouinciæ prætendebat.
Tandem per arrestum curiæ præfatæ

a Tamen doctores. Adde quod ista opinio est vera, quod duces præcedunt marchiones, & marchiones comites & vicecomites, &c. capitulo primo. & in §. præterea ducatus, marchionatus, comitatus, &c. de prohib. feud. alie. per Feder. & etiam in cap. j. ibi marchio, comes. de iis qui feud. dar. poss. & in cap. j. in suprascriptione de stat. & cõsuet. cõtra libe. eccle. in vsib. feud. ibi Feder. Imperator & sẽper Augustus, marchionibus, comitibus, cũctísque populis, &c. & in capitu. nomina verò ciuitatũ. de pace Constan. ibi, Otto dux Bauariæ, Federicus dux Simotnæ filius noster, Bertold' dux Zaermoez: Bertold. marchio Histriæ, Hermannus marchio Veronen. comes Henricus, comes Theopobus, &c. & text. in l. militaribus. ibi, dux ille aut comes. de decur. lib. x. licet videatur text. in l. cõtra publicam. C. de re mili. lib. xj. quòd comes præcedit ducẽ. sed tene prædictã, pro qua est etiam text. in l. nemo. in ij. C. de asses. ibi dũcũ vel comitum. & Bal. in dict. cap. nomina. versicul. ij. autem. & de natura feud. in princip. ibi, marchiones & comites. & in capitulo primo, de pace tenen. & iura. & de prohib. feud. alien. per Lotha. versicul. hortatu itaque. & in §. si quis ausu. eodem titu. & in Lombard. in l. fin. ibi, Quapropter. de prohiben. nupt. & in l. decet imperialem. de homicid. liber. hominis, eodem libro.

b Dux spectabilis. Adde Purpur. in l. quæcũque. num. 222. de offic. eius cui.

c Comites possunt. Adde Purpur. l. quæcunque. numero 237. & nume. 241. & 246. cum seque. & numero 237. ff. de offic. eius.

d XX. anno. Adde Purpur. in lege quæcunque. numero 134. ff. de officio eius cui. Et talis doctor poterit creare notarios & legitimare spurios, vt voluit Paul. de Cast. in j. constitu. Codicis, sed secundum non seruatur, & verum dicit & ipsum sequuntur Decius, & Purpur. numer. 139. cum seq. in d. l. quæcunque.

e Palatinis. Adde Purpur. in l. imperium. numero 298. & 323. de iurisdict. omn. iudic. & quæ dixi in q. cxxv. curiæ supremæ Burdegalen. incip. ad ij. q. veniendo. & in hoc regno non possunt legitimare nec creare notarios. & ibi vide.

f Territorium. Adde Purpu. in l. quæcunque. nu. 247. ff. de offi. eius cui manda. est iurisdi.

g Expulso à ducatu. Adde quòd gesta per regem expulsum vel inutilem valeant: Luc. de Penna. in l. sacris. in iij. C. de proxim. sacro. scri. libro. xij. quia priuilegium dignitatis durat finita dignitate: secundum Innocen. & Bald. in capitul. sedes. de rescript. de quo plenè per Hippo. de Marsi. in suo singul. cxvij. incipien. priuilegium dignitatis. Martin. Lauden. in tracta. de principibus. §. lxiiij. cum sequen.

h Marchionem de Transio. Adde quod de isto marchione de Transio facit mentionem Decius in consil. cclxix. incip. consultus ab illustri marchione. & Purpu. in l. quecunque. numero 234. ff. de offic. eius. & idem facit Iacob. Bonad. in procem. Ioann. de terra rubea in verbo sepiuit. narrans arrestum de verbo ad verbum per nos illic tunc præsentes, & ratiocinantes in casu dictorum marchionis de Transio & vicecomitis de Talardo hîc recitatum nescio à quo habuit, sed certè scio eum in iudicatura non fuisse præsentem. Et idem Chassanæus in catalogo gloriæ mundi consideratione lv. parte l. quanuis hunc ambo legerint tractatum.

a Quia Marchio. Adde an duces, Marchiones, Comites & Barones dicantur habere maiestatem, vt eorum subditi in eos conspirantes crimen læsæ maiestatis committant, vide Ioann. Fabr. in prooemi. instit. in versic. maiest. & Azo. in sum. & pulchrè Ægi. Bell. in cons. xv. vbi cōsuluit pro comite Prouinciæ. & Ang. in l. frater. ff. de patric. & Hip. de Marsi. in sing. clxiij. ante fin. & Bart. in titu. qui sint rebel. in verb. rebel. & dixi in trac. meo. de seditio. Et an possint facere & concedere gratiam, & remissionem, & ibi dixi, & per Abb. Sicul. in c. per venera. qui filij sint legi. & in capit. pastoralis. de offi. deleg. & in ca. peruenerit. de immu. ecclesi. & in c. innouamus. de cēsi. & in capitul. quòd translatione. de offici. lega. & Angelus in consilio quartodecimo.

b Et ista est vera, quam sequitur Purpura. in l. quæcunque. numer. ccxliiij. ff. de offic. eius cui. & etiam numero 246.

c Marchio. & Comes simul. Adde Decium in consilio clxj. pro præposito.

d Sed stationarij. Adde quæ dixi in quæstion. de custodia clauium portarum ciuitatis.

e Secretarij. Adde quæ debebant præcedere quæ. nostram inchoantem, secretarij, & notarij Regis.

me ibidem existēte, anno 1511. In mense Februarij fuit dictum ipsum dominum marchionem præcedere debere ipsum vicecomitem, non obstāte dicto arresto.

111 †Quia Marchio[a] pręcedit comitem, vicecomitem, & Baronem: per iura suprà allegata. & non econtrà, qui Baro non est maior comite, vel vicecomite, pulchè tenet Domini. de sancto Geminia. in consilio xc. sed bene Baro præcedit militem, vt capitulo. venerabilis. de confirmat. vtili vel inutili. in suprascriptione. & Barba. in dicto consil. lvij. cum sequen. volum. secundo. & Luc. de Penna. in l. finali, C. de mancipiis, & colō. patrimonialium. li. xj. in illa quæstio. an Comes vel Baro non militariter viuens gaudeat priuilegiis militaribus: dicens etiam, quòd cùm reges multos haberent filios, nec omnes reges facere possent,

112 † eo quòd regnum sectionem non patitur, secūdum Inno. in cap. licet. de voto. Cin. in l. si viua matre. C. de bonis maternis. Bald. in authentica hoc amplius. de fideicommiss. & dixi de testament. libro consuetudi. quia vni regni administratio cōmittenda, vt notat Archidiac. ij. q. vij. §. item obiicitur, donabant eis ampla castella cum iurisdictione & imperio.

113 †Inde vocabantur barones filij alij celsiores, secundum eum, & idem Bal. in capit. vno delegatorum. de offic. delega. & Cardin. Alex. in cap. j. quis dicatur Dux. vbi dicit, quod est magna dignitas, vt ibi: quod facit multum pro baronibus contra comites, & vicecomites, & tex. in suprascriptione, & ibi doct. in capitul. grandi. de supplen. negligen. prælator. libro. vj. Sed pro prima opinione[b] est bonus text. in extrauagan. volentes. in versi. si comites, barones, & nobiles: & ibi Barba. in sua eleganti repetitione. ista est communis, & verior ex supradictis: quam tenet Curt. in suo trac. de feud. in ij. parte principali. titu. quis sit baro. Et de vicecomite ponit Spec. in ti. de vicecomite. vnum tamen not. quòd ille qui est Marchio, & Comes simul, [c]prefertur ei qui est Marchio tantùm, vt not. Bal. in l. sed & milites. ff. de excu. tu. quia duo iura vincunt vnum, & suprà dictum est de doctore in vtroque: & habens priuilegium & ius cōmune pro se, cōfundit priuilegiatum tantùm, secundum Bald. ibi. Et habens duas dignitates, quæ potius attendatur in honoribus, & oneribus, ponit de Zaba. in consilio secundo, vbi dicit, quod officium vel dignitas quæ ad omnia facit cum maiorem & superiorē vt infra dicam de præcedētia mulierum, & videtur tex. in l. falsa. §. primo. ff. de cōdi. & demōstra. & ibi Bart. Sozin. quòd licet libertus impetrauerit ius aureorū anulorum, nō desinat esse libertus. Tamen sequitur iura ingenuitatis quò ad honores, vt ipse post Doct. ibi inducit De monacho facto episcopo, qui nō desinit esse monachus, capit. de monachis. xvj. q. prima. & idē de notario effecto milite, vel doctore, quod possit instrumenta conficere. de quo in c. vt officiū. de hæretic. lib. vj. quod not. quia dignitas adhibita dignitati auget dignitatē. Sozin. in consil. cxxix. lib. j. Quid dicemus de vicedomino, quem nos appellamus in Gallico, *vidame*? Spec. bene ponit tit. de vicedomino quòd nō intelligit de ill[..]. sed de vicedomino siue locūtenen. vel vicegerē. aut vicario principis vel cardinalis aut episcopi, de quo ibi, & in cap. volumus. & c. seq. & ibi gl. lxxxix. dist. & Luc. de Pen. in l. j. C. de comi. & Archidia. li. xij. & per Iaco. de sanct. Georg. in tract. feud. in versic. vicarius, vbi vide, & de eius potestate. Sed *vidame* habet aliud officium in regno Franciæ, quia videt primò & visitat futurā sponsam regis, vt cōmuniter dicitur. vide Bapt. in l. filius. de legatio. vbi loquitur de vicerectore, de quo diximus suprà. Itē cambellani ordinarij, grādis scutifer, magnus fenescallus, qui vocatur præpositus sacri cubiculi, secūdùm Luc. de Pen. in rub. de præposi. sacri cubi. li. xij. quod est vulgare Gallicorū, & cambellani præcedūt pincernas. text. in ca. nomina verò ciuitatū,

114 in fin. de pace constan. †Magistri etiā hospitij regiis, qui ita in regno Siciliæ vocātur, videlicet magistri domus, seu fenescalli: in Arragonia maiores domus, vt not. Luc. de Pen. in l. vna, de comiti. & tribunis scholar. lib. xij. Et pro hoc allegat tex. in d. cap. volum. in prin. ibi. Et vicedominū sibi maiorē ordinet domus, &c. Et sic olim in Francia, vt refert Sigibertus in sua chronica. versicul. Pipinus maior domus, quæ etiam habent grandem prerogatiuam hodiernis tēporibus. Aliquādo appellātur gubernatores, vt in §. si quis autem. in authen. de sanc. episco. Rex noster habet octo domus magistros, & in Vasconia vocātur mediastini, vt ait Herculeus dicuntur omnium obsequio parati: sicut mesonauta in naui præpositus, l. j. §. qui sunt. ff. nautæ, caupo. & isto mediastino vtitur domus de Cādala, & qui in vulgari Vasconię vocatur megan Dhome. Et alij qui sunt in obsequio principis ad eius mēsam, palatini dicuntur, text. cum sua gl. j. in l. nemo. C. de re mili. lib. xij. licet consiliarij cōsistoriales dicantur palatini, l. fina. & ibi gl. & Doct. C. de rescind. vē-

115 di. †Et domestici & commensales sunt milites fortes personam principis custodientes, vt C. de domest. & protecto. lib. xij. & ibi Lucas etiam ponit de eorundē custodum capitaneo, de quo tex. in l. pen. C. de meta. & l. quoties. C. vbi sena. vel clari. & de his protectoribus siue custodibus etiam est tex. in c. vltim. de verbo. signifi. lib. vj. Et Christianissimus Frācorum Rex habet custodiam, & gardā Francorum, & Scotorum, & ipsorum Francorum strenuus miles Gabriel de castra est capitaneus, & Scotorū dominus de sancto Quintino frater domini de Albiginaco: & q custodiunt de nocte corniculari dicūtur, tex. in l. fin. §. ij. quoque. & ibi gl. ff. de muneribus & honorib. Sed stationarij,[d] dicūtur quia custodiūt portam in castro limitropho, vt notat, gl. in l. ne quis in ver. stationariis. C. de dign. li. xij. not. Luc. de Pen. in l. j. C. de apparito. pręfec. & de cohort. & prin. cornic. li. xij. Nec nō etiā secretarij[e] q vocantur

vocantur de iure primicerij, vt de primicerio, & secundicerio, & notariis, & ibi Luc. de Penna super rubri. & marescallus hospitiorum, qui in iure metator dicitur, vt demetat, qui plerunque, & pro maiore parte nobis malè prouidet, & diuidit hospitia. Et omnes supradicti stant circumcirca cathedram, non sedent. vt dicit Luc. de Pen. in dicta rubr. de primiceriis. Et hoc dico probari in Apocaly. Ioann. cap. vij. Et omnes angeli stabant in circuitu throni, & seniorum. multi enim sunt imbanchiti, id est, banchis non sedentes. textus cum sua gloss. in versi. im-
116 banchiti. in auth. de deposito. §. insuper, colla. vj. † Præterea miles à principe præcedit militem factum à minore: quanuis prius, vt not. Abb. & Felin. in capit. per tuas. de maioritate & obedientia. & Barba. in capit. quod clericis. de foro competen. qui allegat Franciscum Tigri in l. j. ff. de albo scribendo. vbi dicit, quòd miles factus per Imperatorem præcedit militem factū à Rege vel com. & idem Luc. de Pen. in l. vna. §. de equest. dignitate lib.
117 xij. † Et ad manum sinistram in eo. cadaphali sedet gloriosissimus Franciæ dominus Cancellarius: quia priùs nominatur ab imperatore, vt de Iustinia. C. confirmando. & tanquam maior præditus dignitate præcedere debet. de cuius dignitate tangit suprà socius meus in secunda ratione pro parte magni consilij adducta. & ibi dixi. Sed in regno Arragoniæ secundum Petrum de Belluga, sedet Cancellarius ad dexteram principis post primoge-
118 nitum. † Sed vbi essent[a] ambasiatores Imperatoris, Re-
a gum Angliæ, & Hispaniæ, præcedunt ipsum Cancellarium, prout ego vidi: quia repræsentant personam dominorum suorum qui eos miserunt. capitulo magnum. xj. q. j. c. solitæ. & ibi Felin. de maioritate & obed. & Doct. in l. ij. §. legati. ff. de iudiciis. & plenè Luc. in rubr. de lega. C. lib. x. quæ dixi in tracta. de officio & potesta. lega. & per gloss. in conclusione ecclesiæ Gallic. §. j. in
119 versi. vice Regia. in pragma. sanctio. † Deinde sedere debent præsides supremarum parlamenti curiarum. Et vidi eos sedere in ipsa congregatione supra quoddam
120 scamnum ante regē in fine gradus cadaphalis. † Et deinde sedent magistri Requestarum domus regalis ad latus sinistrum supra quoddam scamnum in fine cadapha-
121 lis. † Et post & iuxta eundem immediatè consiliarij sacri regalis magni consilij, ante omnes alios parlamento-
b rum regni consiliarios, vt [b] dicta l. vna, de præposi. lab. Quia si sacri regalis consistorij, & parlamentorum regni institutionem, seu erectionem, discutiamus, profectò primo loco & ab omni æuo magnum consilium fuisse reperiemus regibus Franciæ innatum, quia à primordio tituli posterior formatur euentus. l. vna. C. de imponen. lucr. descri. lib. x. non tātum ratione temporis, sed etiam scripturæ rei & loci esse parlamētis in authoritate & potestate gloria, & honore maius & excellentius. Ideò præ-
122 ferendum, vt statim clarè demonstrabo. † Deinde quatuor generales, & quatuor thesaurarij Franciæ, de quibus loquitur hic socius meus in secūda ratione pro parte sacri magni consilij adducta. Postea verò alij recepto-
c res [c] generales & thesaurarij. Et intellige hunc ordinem obseruari in sedendo in audientiis & congregationibus in consistorio & palatio regio factis. In aliis autem actibus & processionibus nullus in curia seruatur ordo, sed qui post principem & supremum dominum meum ire possunt, vadunt nobiles & ignobiles, & non officiarij sicut officiarij: quemadmodum de more curiarum secularium & plurium ecclesisticarū Franciæ ordo iudiciarius non seruatur, vt dicit Specu. in tit. de appel. §. nunc breuiter. & dixi in §. xj. de iurisdi. omnium iudi. in glo. j. Et iste promiscuus eundi modus est bonus ordo propter multitudinem nobilium officiariorum & aliorum curiā sequentium: aliàs nullus esset in ordine faciendo finis: & ordo est, ordinem non seruare, capit. ad nostram. in iij. de iureiur. & dici potest, ὕστερον πρότερον, id est, ordo peruersus, l. j. §. penult.
123 C. de ann. except. † Tamen in pompa funebri regum Francorum aliud est: quia ordo maximus inter officiarios seruatur, quē singulariter describit Gagui. in diui Caro. viij. chronica, ad quē recurrere causa breuitatis. & in nouella. de except. quæ fiūt circa defunctorū exequias. quē alleg. Alber. in dictiona. in verbo, exequias. licet exequiæ pōpaticæ plus sint solatia virorum quàm suffragia mortuorum. xij. quæstio. ij. animæ defunctorum. & l. si cum fideicō missaria. §. Aristo. ff. qui & à quib9 ma. de quo Roma. in sing. ccclxj. & Felin. c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. vbi ponunt an valeat statutum laicorum
124 super hoc. † In ciuitatibus verò & locis insignibus, dicit text. in l. ij. §. præses prouinciæ. ff. de mune. & honor. ꝙ præses debet in honoribus decernen-
d dis prouidere secundum ætates & [d] dignitates. Et ideò primò ipse & cæteri officiarij Regij secundum eorū dignitates. Quoniā seculares dignitatem habent. xxiij. quæstione v. administratores. gl. in c. sedes. de rescript. vt sunt Baiuli, cap. dilecto. de senten. excommunicatio. lib. vj. quod est vulgare Prouincialium, secundum glossam in clementi. prima. §. potestas verò. de pœn. vbi dicit quòd Baiuli in Francia dicuntur præpositi. capitu. ex parte. in primo. de verbo. significa. Sed salua pace glossa. in Prouincia vocantur vigueri, & sunt annales, & in Francia sunt Baiuli vltra præpositos. Item Seneschalli & eorum locumtenentes iudices & cæteri habentes iurisdictionē præcedunt

a Sed vbi essent. Adde quòd videtur quòd episcopi etiam præcedant Cancellarium ex ordine literæ, tex. in capit. nomina verò ciuitatum. de pace constant. ibi Hermanus monaster episcopus, & ibi Gotifredus Imperialis aulæ Cancellarius. & in d. c. solutæ. ibi, sicut debent reuerenter assurgant, vbi per illum tex. notat. Abba. Sicul. quod Rex assurgere debet episcopo, & ei iuxta se sedem assignare. cap. habet. ij. q. v. & Ioan. Andr. ibi dixit, quod prælati sedere debent ad dexteram principis, cùm sit honorabilior. Et seculares ad sinistram: & idē Corset. de potesta. regia. q. lvij. & ita obseruatum fuit in dictis congregationibus Lugduni & Turoni celebratis. sed in Francia præcedit omnes etiā Archiepiscopos. Et no. qđ Cācellarius dicitur persona potēs ratione officij, & dicit Bald. consilio cxxxvj. lib. iij. Boerius.

b Consiliarios. Adde Francis. Purpur. in l. quæcunque. numero 14. ff. de offi. eius vbi idem tenet allegando Guid. Pap. in quæstione cxxxv.

c Alij receptores. Adde quòd de iure dicuntur actuarij qui recipiunt pecunias publicas. leg. actuarij. C. de eroga. mi. ann. lib. xij. & l. ne diutius. cum l. seq. de nu. & actuar. eod. lib. & dicuntur Græcè hypochrysarij, ab hypos, quod est supra, & χρυσός, quod est aurum quasi constituti supra aurum. inde hypochrysarius. i. thesaurarius. & inde diuus Ioan. Chrisostomus. vt no. gl. in §. nemo enim eorum. versi. hypochrysarios. in authen. quomodo op. episcop. & vide suprà in ij. ratione pro hac parte per socium meum adducta. Vel possunt dici oppigneratores militaris annonæ, vt thesaurarij guerrarum. leg. oppigneratoribus. C. de erogatione militaris ann.

d Dignitates. Adde quid si vnus est reputatus bonus, & alius fuit malus, sed reductus ad frugem melioris vitæ, quis debeat præferri, vide textum, & ibi Archid. & Cardin. Alexand. in capit. nos consuetudinem. xj. distinct. & Roma. in singul. dccxxvij. incip. pone casum. & ibi Bapti. in addit. & Felin. in capit. eam te. versi. limit. iij. de script. & quæ dixi in regula semel malus. in addi. ad Din. de regu. iur. lib. vj.

omnes.

a Scabinos. Adde quod dictum hoc nostrum Chassanæus in xj.parte catalogi gloriæ mundi: septima consideratione.versiculo,& postea consules.applicat domino Ioann. Montaigne.tamen in Vasconia,& Burdegalensi prouincia vocatur iurati. capi.fin.de procu. & apud Tolosam vocantur capitularij, lege de cubiculis. ibi, vel turmariorum quos capitularios vocat. C. de priuilegiis eorum qui in sacro pala. mil.lib.xij.& in Lombarda habes tit. de scabinis & cancellariis. & isti primos honores habēt. l.j. ff. de decur. Nam in ciuitatibus aliqui creantur ad primos honores. l.j.§. qui in fraudem. ff. de vac. mun.& l. secūda.§.præses prouinciæ.ff. de muneri. & honori. & propter hūc honorem non debent soluere collectā, vt nota. glo. per textum. ibi in l.honorē. ff. de munerib.& hono.tamen est textus in cōtrarium. & ibi tenet Ange. in l.secunda C.de exacto. tribu.lib.x.& ista est veritas: vt dixi in decisio. parlamenti Burdegalen. quæstione incipiente, iudices locum tenentes.nisi sit consuetudo vt ibi.

omnes.capitulo. vt debitus honor.de appellationib. l. omnem. C. quando prouoca. non est necesse.l. iudices.& ibi Luc.de dignit.& in l.pen.C.de vetera.lib.duodecimo.Nam iudices debent salutari.tex.in l.iiij.ibi,sed in salutatione iudicum. C. de prin. agen. in reb.lib.xij.& singu.text.in authen. de consul. §.sin autem mediocre. augere debet ingenio dignitatis authoritatem.l. obseruandum.ibi, ingenio suo augeat.& ibi Ang.ff.de offic.præsid.& postea, consules quos in Gallia vocamus scabinos, [a] vt cap.j. de immun.eccles. libro vj.& ibi gloss.in d. clemen.j. de pœnis. qui non debent esse agricultores siue laboratores vinearum,vbi est copia aliorum sapientum, secundum Iacobum Rebuf. in l. j. C. de agrico. & mancip.dominicis, & c.libr.xj. quia indecorum esset cōsulatui tales esse consules, vt ibi. Et deinde alij administratores reipub. qui habent minorem potestatem in rebus publicis quàm administratores priuati in rebus priuatorum, vt l.iij. §.non tātum,cum §. sequent.ff.quod vi aut clam. & tenet Luc. de Pen. in rub.de administr.reipub.lib.xj. deinde cæteri satrapæ ciuitatis qui accipiuntur, secundum gl.in dicto c.fundamenta.in verb.satrapis.de elec.pro sapientibus,vt sunt aduocati & patroni causarū,qui debent per iudices honorari, vt l.nec quicquam.§.circa.ff. de offic. proconsul. & dixi in addi.j. ad Din. in regu. in iudiciis. de regul. iur. *Non tamen debet iudex dictum vnius in tantum extollere, quòd aliorum honori detrahat.xxix.dist.c. nulli.in fin.celeb.tex. in cap.si quis verò. non obediat. ibi quoniam veritatis. xj.q. iij. Nec vni honorabilius quid exhibere, vnde alij scrupuloso corde moueantur. xvj. quæst. vij. decimas. Nam dum vnum excessiuè commendat,alios tali nimia prædicatione vituperat. c.nonne. de præsum.& postea primates ciuitatis,qui inter reliquos maioris authoritatis, potestatis, vel dignitatis habentur,vt nō.Luc.in ru.de Alexandriæ primatibus, & in l.quinque.de decur.li.x C.vt sunt nobiles & Burgenses [b] vt c.secundo, quod metus causa,& c.proposuit.de cleri excommuni. mini. & de præsu.c. literas. & tenet Luc.de Pen.l.eum qui curiæ.in verbo, Burgis.de fund.rei priuatæ. libro xj.inter quos præfertur habens filios non habenti secundum Barto. in l.in albo. C.de decu. libro.x.de mulieribus, inter quas est maior in hoc controuersia, quæ plerunque per capucia se accipiunt. Quibus iura multum fauent, maximè honestis,vt l.prima.& secunda. C.de vestibus ho-
125 lobe.& in l.j. nemini licere in frenis. libro.x. † Ideò dic,quòd si dignitas generis quæ venit filiæ ex persona patris est excellentior, quàm dignitas seu nobilitas eidem filiæ obueniens ex parte & latere mariti, illa excellentior est attendenda, vt l.prima & iij.ita tenet Iacob. Rebuf. in ij. nota. C. de digni. libro xj. & propterea si filia Regis nubat duci, vel comiti, dicetur ducissa Regis filia, vel si nubat alicui militi simplici dicetur domina. Et licet hoc probat per text.in dicta l.prima, de digni. quòd mulier nupta retineat nobilitatem generis,tamen videtur textus in contrarium in l.quoties. C.de priuile. scholastico. libro xij. vbi mulier nupta non est de domo patris.& per illum text. decidunt omnes Docto. quòd priuilegium concessum patri pro se & filiis masculis & fœminis, non extenditur ad filias nuptas.de quo vide quæ dixi in §. iiij. in gloss. prima. & in additio. de consuetudin.status perso.libro consuetudi. Bituri.& Bartho. Sozin. in consilio.ccxxvij. incip. præsens consultatio. volumine secundo. Nihilominus vidi primum per dominam & prudentissimam ducissam de Borbonio filiam defuncti Ludouici Regis Franciæ xj.obseruari, quæ præcedebat omnes duces & principes qui præcedebant eius maritum. Si verò nobilitas obueniēs mulieri ex latere mariti est maior, quàm dignitas seu nobilitas patris, tunc inter se præcedunt secundum dignitates, nobilitates, & officia maritorum, cùm coruscant radiis virorum, l.fœminæ.ff.de senat.l. finali. & ibi plenè Luc.de Pen.C.de incolis.& in l.mulieres.& ibi Ioannes de Platea de dignita. libro xij.& quæ latè dixi in §.sexto.in gloss. de statu personarum.lib.consue. Bituri. [c] quia licet quis honorandus non sit propter personam suam, tamen propter eum in cuius loco est honorandus venit,vt no.Card.Alexandr. in capitulo, nemo.lxxxiij.& ibi quis præfertur, ita eius vxor. Ideò vxor doctoris licet non sit nobilis, præcedet tamen aliam nobilem domicellam in omnibus, vt iuribus suprà allega.etiam post eius mortem,l.filij. §.vidua. ff. ad municip. omnes post gloss. finalem in capitulo,ex parte v.de foro competen.& in l.cum te. C.de nupt. & in authentica, eodē §.non tamen. & in dicta l.quoties.de priuileg.schola.lib.xij.& in nouel. si mulieres quas filius suus donauerit.§.ij. & Antoniº
126 Corse. in tract. de potesta. Regia. quæst.xxix. † Et nunc ad clarè demonstrandum,quòd consiliarij de sacro magno consilio præcedere debent parlamentorū
127 consiliarios.†Primò adduco quòd no. Host.& Ioan. And. & Moder. in c. licet. de foro compe.vbi dicunt quòd Deus creauit(vt habetur Genesis j.)in prin.cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt,angelicam & humanam naturam, spiritualia & tēporalia: quæ per seipsum rexit, sicut factor solet rem suam gubernare: præcepta dedit, & transgressionibus pœnam per seipsum imposuit, scilicet Adæ & Euæ, eosdémque puniuit,& Cain ac quosdam alios vsque ad Noë, Genesis iij.

b Burgenses.Adde de Burgensi, qui impetrauit nobilitatem,& facit mercantiam, dic quod perdit priuilegium, vt not. Ioann. Fab. in l.falso. C.de diuer.rescrip. & Guido Pap.in pluribus quæstionibus.& Luc. de Penna in lege fin. C. de fundo limitro. libro xj. & quæ dixi in decisione parlamenti Burdegalen. quæst. inci.ad hoc quod quis.

c Biturigum.Adde vltimo quæ ibi dixit Iason in l.si nō sortem.§.libertus. versic.glo.j.in verb.debere. in vij. notabili.ff.de condictione indebi.& Gerard.de Petra sancta singulariter xxxiij.& Purpur.in l.iusdicētis.nu. 63.ff.de iurisdi.omnium iudi.

ſis iij. cap.& quarto. Qui Deus Cæſar & Imperator. ca. ad apoſtolicæ. de re iudic.in prin. lib. vj. tempore Noë creaturas ſuas regere per miniſtros ſuos fecit. Et primò fuit Noë, cui Deus gubernationem archæ, ac illius ſibi & filiis eius Sem, Cham, & Iaphet rectoriam dedit, quã ipſe Noë poſt exitum archæ officium ſacerdotis exercuit, vt Geneſis ix. Et poſt legem dedit populo ſuo, ſecundum quam voluit ipſum viuere, & tranſgreſſoribus pœnam impoſuit, & hoc per Moyſem, vt patet per diſcurſum Exodi.& xxiij.q.v.cap.reos.cum cap.ſequen. & in hac vicaria ſucceſſerunt Patriarchæ Reges, & alij qui pro tempore fuerunt in regimine ad aduentum Chriſti benedicti vſque, qui fuit & eſt verus & naturalis domi-
a nus Rex noſter,[a] vt tenet Petr. de Belluga in ſuo opere curiali, tit.de propoſitione grauamin. coram principe in curia præſidente facienda.& Bartol.in tracta. de regim. ciui. Et ab ipſo excelſo principe ſaluatore noſtro piiſsimo incœpit magnum conſilium: quoniam ipſe fuit princeps, & caput magni conſilij, vt habetur Iſaiæ ix. capitu. vbi dicitur: Et erit magni conſilij Angelus: quæ verba in miſſa natalis eiuſdem Domini repetuntur, Puer natus eſt nobis. Et vocabitur nomen eius magni conſilij Angelus. cap. nos ſi incompetenter. §. his ita. ij. quæſtio. vij. & gloſſ. ſingul. & ibi Abb. Sicu. in elect. vna de bapti. in verbo Regum. & Ange. ſecundum tranſlationem ſeptuaginta interpretum dicitur Chriſtus. probatur Eccleſiaſt. xxxij. Lumen quippe conſilij (quod eſt donum ſpiritusſancti) & cœleſte, vel ſecundum Bonauenturam exponitur propter inferiorum regimen ſiue gubernationem dicitur Angelus magni conſilij, hoc eſt Chriſtus, qui omnium electorum mentes in ſua cuſtodia ſuſcepit & tutela. Ioan. xvij. Quos dediſti mihi, ego cuſtodiui: &
128 nemo ex eis periit, niſi filius perditionis. † Ideò Chriſtianiſsimi Francorum principes (qui dij in terris appellantur) in authent. de conſul. text. in l. iubemus. nullam nauem. C. de ſacroſanct. eccle.& Bald. de pace Conſtan. §. j. verſi. debitam fidem.& Anto. de Corſet. in tracta. de poteſta. regia. q. xlv. quibus Chriſtus omnem iuriſdictionem contulit temporalem cum mero & mixto imperio. cap. nouit. de iudi.& ibi omnes:& in cap. ſolitæ. de maio.& obed. & Bartol. in extrauaganti. quomodo in crimine læſæ maieſtatis ſit procedendum. in verbo totius orbis multum ſingul. collatio. v. plenè Card. Alex. & in capit. quoniam. xv. diſt. ſunt miniſtri Dei in terris, ſecundum doctores in d. cap. licet. & tenet Martinus Lauden. in tract. de princip. in prin. q. iuxta illud, Deus iudicium tuum regi da, & iuſtitiã tuam filio regis, vt in Pſal. lxxi. loco Dei ſucceſſerunt. Ideò ſubrogatum ſapit naturam eius in cuius locum ſubrogatur, l. eum qui. §. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. c. eccleſia. vt lite penden.& idem tenet Barba. in c. clerici. verſi. xx. facit de iud. Ad laudem quorum ſcribitur, quòd Deus imperium propterea de cœlo conſtituit, quòd difficiliùs imponat quæ apud eum ſunt bona, & legem aptet ſecundum naturæ varietatem. vt in auth. de fide inſtru. §. quia igitur.& not. Zenzel. in extrauaganti Ioan. xxij. incip. cùm inter vniuerſos. tit. de verbo. ſignif. in glo. vltim. Et ideò dicit Bald. in titu. de pace Conſtan. quod licet princeps ſit iudex ordinarius hominum, tamen eſt iudex delegatus Dei, & non ſuo motu proprio. ad hoc allegat gloſſ. ſing. in authent. de hære.& Falcid. in rub. quæ dicit, ꝙ princeps loquitur per os Dei. quicquid enim facit, illud Deo inſpirante facit. ita dicit Bal. in c. j. de noua. for. fide. vbi etiam dicit, quòd nõ fallitur neque fallit. l. vltima. C. de pondera. aur. lib. x. & idem Bald. in c. j. ſi de inueſtit. do.& inter vaſal. lis oria. quia cor Regis in manu Dei eſt, epiſtola inter claras. C. de ſumma trinita.& bonus tex. in Lombard. de conſilio mortis. l. j. habet enim princeps cœleſte arbitrium, l. cũctos populos. C. de ſumma trinit.& idem Barba. in cõſi. j. volu. iij.& in conſi. xxiiij. in princip. volu. ij.& ſic ſunt tanquam vicarij Ieſu Chriſti, caput ſui magni conſilij.
129 † Quorum conſiliarij ſunt pars corporis. l. quiſquis. C. ad Iuliam maieſta. & l. vna. C. de prepoſi. laborum. & inhærent principi ſicut ſtellæ firmamento cœli, ſecundum Bald. in l. multa. C. de bonis quæ libe.& velut ſplendor fulgens firmamenti. argum. cap. ſuper ſpecu. de magiſt.& ſolis radii dicuntur. ca.
130 multi. de pœniten. diſtin. ij. † Et ipſe enim princeps eſt de ordine ipſius conſilij. l. ius ſenatorum. de dign. ſicut paterfamil. appellatione familię continetur. l. familiæ. de verbo. ſignif. & ita tenet Ioannes de Platea in d. l. ius ſenatorum. Et ſentit hic ſocius meus in prima ratione pro hac parte magni conſilij adducta, vel ſecũdũ alium doctorem qui vocatur theſaurus, dicitur Angelus magni conſilij, in ſuæ voluntatis reuelatione, ſine qua nemo poteſt bene agere: vel ſecundum gloſſam ordina. dicitur Angelus magni cõſilij, quia eſt Deus contra quem nullum eſt conſilium. Vnde contra dominum noſtrũ Regem, & eius magnum cõſilium, nullum parlamentum poteſt prætendere parem & æqualem authoritatẽ, aut poteſtatem, niſi quam eius nomine, & loco ſui miniſtrãdam dedit. Vel vocatur eius admirabilis conſiliarius, Deus fortis, pater futuri ſeculi, princeps pacis: ſic nomẽ Chriſtianiſsimi principis noſtri, admirabilis, conſiliarius, Rex fortis, iuxta illud Eſdræ tertij, capit. tertio. Forte eſt vinum, fortior eſt Rex: Et pater ſeculi, & regni ſui, princeps pacis, qui pacem, concordiam & tranquilita-
b tem[b] in regno ſuo tenet: eſt enim fundamentum iuſtitiæ ne noceatur. deinde vt communi vtilitati ſeruiatur. Nam (vt habetur Eſaiæ xxij.) Princeps ea
131 quæ ſunt digna principi cogitat. † Ipſe enim exemplo eorum qui reipublicæ præfuturi ſunt duo præcepta Platonis obſeruat: vnum quòd vtilitatem ciuiũ & regni ſic tuetur vt quicquid agat ad eum referat, oblitus cõmodorum ſuorum. Alterum vt totum corpus reipublicę curet, nedum vnam partem tueatur, reliquas deſerat, vt dicit text. in authent. de iud. §. fina. in fin. ibi quia per omnia nobis cura eſt eorum vtilitatis, pariter & æquitatis. text. in c. j. in prin. de prohibi. feud. alie. per Lota.& Bart.

a Rex noſter. Adde bon. tex. in authent. conſtitu. quæ ex aſcript. §. quia igitur quæ regi omnium Deo dedicata ſunt: colla. iiij.& ſingul. Petrus de Monte in ſua monarchia, in prima quæſtione.& poſt omnes Felin. in capitu. tranſlato. de conſtitutio.& Angelus. in authent. quomodo oporteat epiſcop. & ibi glo. ij. dicit ꝙ imperium à Deo venit, ſine quo factũ eſt nihil, vt dicitur in Euange. Io. & per Bart. in l. j. ff. de requir. reis. & Bal. in l. j.& ibi mod. C. de ſum. tri. & Aluaro. in capit. primo, verſic. quæro an imperiũ. quis dicatur Dux, March.& Bal. de pa. cõſtã. §. quod nos. verſiculo, conceſſerimus.

b Tranquillitatẽ. Adde text. in authenti. de reſtitu. & ea quæ parit in vndec. menſe. ibi, ſub tranquillitate & quiete, vt legi eſt conueniẽs. collatio. quarta. & Chriſtus in ſuo dicebat Euãgelio, Lucæ xj. cùm fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt omnia quæ poſsidet. & Bart. in extrauag. ad reprimẽdum in principio. in verſ. tranquillitate. Et ideò Bald. in c. fin. de pace Conſtan. allegat illud quod dicit Vegetius ſecũdo de militari militia. Vnius ætatis ſunt quę fortiter fiunt: quæ verò pro vtilitate reipublicæ ſcribuntur æterna, ô quàm magna & indelebilis fama cui militat honor.& vide ibi Bal. verſi. quam ſemper in ſubditis.& text.& gloſſ. in authen. de mãda. princip. §. oportet. verſi. ſed omnem pacem. collat. iiij.

a Pro antiquis. Adde bo.tex. in §. illud etiam. in prin. in authentic. de appel. & Barbati. in additi.ad Bal.in cap.j. versic. sicut ab antiquo. de pace cõstan.hîc allega. & Iaſ. conſ.cxcij.incho. Exorta eſt glorioſa& celebris contro. volum.ij.

b Molendinis. Adde quæ dixi in deciſio. curiæ ſupremæ Burde. quæſt. cxxv. incip.quidam dominus habebat iuriſdictionem.

c Reclamatum extitit. Adde text. in argum. in authentica. de defen. ciuita. poſt princip. verſicu. nunc autem hoc nomen valde conculcatum eſt multis noſtræ reipublicæ partibus.

d Famam. Adde Roman. in conſilio cxix. incipiente , in propoſita conſultatione. & Hippol. de Marſil. in repetitio. rubri. de probatio.ver. item pro prædicti.

e Antiquior eſt de domo. Adde quòd dominus familiæ habet iuriſdictionem ſuper familiã ſuam, vt not. gloſ.in c.cùm contingat. & ibi per doct. Modern.de for.compe.

in tract. de regu. ciui. hoc differt bonus princeps à tyranno, ſecundum Philo.v. politico. quia princeps bonus tendit ad bonum commune , tyrannus ad proprium:& idem not.gl. & Abb.in d.clemen.vna, de bapt.& Luc.de Penn.in l. militaribus. C.de decu.libr.x.& omnes in l. decernimus.de epiſcop.& cleric.& ibi Alber. Et qui ineunt. conſilia pacis, ſequetur eos gaudium , Prouerb.xij.& quod verius eſt fundamentum pacis quàm ipſa iuſtitia: certè nihil.Idem dicit Bald.in cap. fina. de pace conſtanti. alleg.text. in Lombar. l.de vindicta.de furtis. & vide eum in verſicul. hanc pacem. & Ariſto. ad Alex.ait, iuſtitia regnantis vtilior eſt ſubiectis, quàm fertilitas temporis. Et Eſaiæ xxxij.dicitur: Opus iuſtitiæ pax.& illud Virgil.vj.Aeneid. Pacis componere morem , Parcere ſubiectis,& debellare ſuperbos. Vnde Caſsiod.iij.Variarũ.xx.cordi eſt noſtro leuamen humilium , vt contra potentiã ſuperborum noſtræ pietatis erigatur obſtaculum, ne liceat cuiquam apud nos audaciæ,quorum eſt propoſiti ſuperba calcare. pro quo facit text.in l. j.C.de comiti. conſiſtorianis.libro xij. vbi in conſiſtorio principis debet eſſe tranquillitas tam mẽtis quàm omnium ſenſuum , ſecundum Luc.de Penn.ibi, in verbo tranquillitatis. Et optimus dicebat Pſalm. Qui poſuit fines tuos pacem.Et vates dicebat egregius : Interea pax arua colat. & dominica veritas in ſuo ſacro dicebat euangelio : Pacem meã do vobis. & alibi dicebat Prophe. Ego cogito cogitationes pacis , & non afflictionis. Et poſſumus dicere quòd optimus dicebat vates,Veniat dux,longa pace ſolutus,didicit iam pace ducem. & per Luc.de Pen.in rub.& in l.j.publicæ lætitiæ.lib.xij. vbi plenè reperies qui dicuntur reges fœlices , & de multiplici ſpecie pacis. Et propter hoc dicit Bald. in leg.j.ff. de conſti. prin. quòd nullam iniuriam facimus principi, ſi eum reputamus bonum & æquum, imò maieſtas eius per iſta duo nomina conſeruatur in eſſe, vt l.ex facto.ff.de vulga.& pup.

132 † Quamobrem ipſis Franciæ regibus magnum conſilium fuit à primo inſtante innatum : quia non ex tempore , ſed ab æterno Deo proceſsit, Et probatur etiam per omnes chronicatores, inſuper Robertum Guaguinum in chronica Pipini Regis, vbi ad tempus eius vſque magnum conſilium erat creatum, licet non vt modo ambulatorium : ſed ſecũdum ſocium meum hîc ipſius inſtitutionis author habetur : & ex infra dicendis clarè demonſtrabitur:ſed parlamenta regni fuerunt inſtituta temporibus infra in vltim.addi. deſignatis: quorum inſtitutionis authores habentur, vt ibi. Et ſic conſiliarij ſacri magni conſilij tanquam antiquiores, & principibus Francorum innati, debent præcedere ipſos parlamentorum dominos data poteſtatis , & iuriſdictionis paritate ob ipſius magni conſilij antiquitatem. Nam præſumi-
a tur pro antiquis [a] & ſenibus, l. ſemper. & ibi Alb. ff. de iur.immuni.& not.Abb.Sicul.in cap.dudum.de elect.& dixi de præcedentia. canoni. Et faciunt not. in c. fin. de conſuetu.lib.vj. & quæ not.pulchrè Fel. in c.ij.de maio.
133 & obed. & Barb.in conſil.xxiij. libro primo. † Et certum eſt,quòd antiquitati defertur in multis caſibus,quos latè ponit Roman. in repet. l. ſi.verò. §. de viro. in liij. fallen.ff.ſolu.matr. vbi enumerat xv.caſus,quos ferè habuit ab Alberi.in ſuo dictio.in litera, antiquitas.& Luc. de Pen. in l.ij.de tyronib. libro.xij.& in l.j. de conſul.in verſic. prior. & pleniùs in l.j. de præpo.ſacri cubi. prætereà illud dicitur pertinere ad aliquem ab antiquo quòd pertinet ad eum ex longa poſſeſsione præſcripta.text.& ibi Abb. in primo. notabi. in capitu. cùm contingat. de deci.quod valet ad ſtatuta diſponentia ſuper iuribus pertinentibus ad aliquem ab antiquo. facit bon.tex.in capitulo,duo ſimul. de offici.ordin. & in capitulo primo. in verſiculo,ſicut ab antiquo.de pace Conſtan.& ibi Bald. colligit argumen.quòd antiquæ conſuetudines ſunt ſeruandæ.& dicit ibi eſſe expreſſum,quòd in paſcuis,mon-
b tibus,aquis,& [b] molendinis,& etiam in ipſis commoditatibus aquarum ſtandum eſt antiquitati.ab antiquioribus enim inchoandum eſt.ff.de acquirẽd.rerum,domin. l.prima.inſtitutio.de rerum diuiſi.§.ſingulorum.in verſiculo, à vetuſtiore. dicta l.ſemper.de iure immuni. ſed ita eſt,quòd magnum conſilium antiquius eſt quàm parlamenta : quod apparet ex prædictis , & ab omni æuo
c magnum regale conſilium reclamatum extitit. [c] Et ad fundandam intentionem actoris , vbi de iuriſdictione agitur, ſufficit proponere, & probare quòd ſit ab antiquo hactenus obſeruatum. Ita notat Hoſtien. & Innocen.in capitulo,dilectus.de capel.mo.facit quod not. in capitulo , quanto. & in capitulo finali. de conſuet.& in capitul.cum contingat. de foro competen.& in capit. Abbate. & c. ſuper quibuſdam.§. primo. & in capitulo veniens. & Inno.de verbo.ſignifi. Et mos vetuſtatis antiquæ ſeruandus eſt,capit.conqueſtus.ix.q.iij.facit l.cùm antiquitas. C.de teſtam. cum aliis ſimilibus. proptereà dicit Bald. quòd licet eccleſia Romana non habeat inſtrumenta de ſuis ciuitatibus, ſufficit tamẽ,quòd habeat
d famam [d]& communẽ opinionem.Ita dicit in l.conuenticula. C.de epiſcop.& clericis. Quod nota ad probandum regna , & dominia antiq.principum , quia etiam probantur per antiquam famam,vt pulchrè per Baldum in l.proprietatis. C.de proba.& in lege cùm ſuper.de rei vendica. & Mar. Lauden.in tract. de princip. q.cxliiij. & hinc etiam videmus , quòd antiquiores nobilioribus præferuntur , & altiori loco ſedere debent. ſecundum Bald.in l.obſeruare.§.antequam.ff.de offici.proconſul. & lega.& dixi ſuprà.& amplè Barba.in conſilio lvij.volumine ſecundo.pro quo facit quod not.Innocen.quem ſequitur ibi Felin. in capitulo primo. de maior. & obedient. verſiculo , demum , quod ille qui erit nobilior & potentior in liga,intelligitur ſuperior ad conuocandum ipſos. Et idem tenet Baldus in dicto cap.j.de pace conſtan.verſicul.ego.& in rubr.pro ſocio. Vnde dicit Bart. in tract.de tyrannia , quod qui antiquior eſt de domo,
e [e]habet quaſi prærogatiuam cogendi alios , & idem Felin.in dict. capit.j. & pro hac parte faciunt ea quæ ſuprà diximus de presbyteris præferendis diaconis , & etiam de religioſis mendicantibus , ratione inſtitutionis antiquioris.Igitur,&c.Et vbi eſſet dubium, quòd primò fuiſſent inſtituta parlamenta vel conſilium, adhuc magnum Regale conſilium venit præferendũ.Pro quo adduco illud quod no.Bart.in l.non ambigitur.ff.legib.& in tract. ſuo de inſigniis & armis.verſic.iij.cum ſequen.vbi dicit, quòd ſi

quòd si duo assumpserunt arma, seu eadem insignia, nec de proprietate apparet, præfertur ille qui à principe habuit. l. si duas. ff. de excusatio. tut. & tenet Ioan. de Plat. in l. j. C. de domest. & protect. libr. xij. vnde si essent in exercitu vel alio loco, & quæratur quis deberet præcedere: & secundum eum præferri debent illius arma, quæ à principe sunt concessa. ff. de albo scriben. l. fi. & l. j. C. de consuli. lib. xij. & c. per tuas. de maiori. & obedien. Et sentit hîc socius meus in secunda ratione pro parte magni consilij addu. Facit quod dixi suprà de doctore, milite, & canonico à principe, vel Papa creatis, præferendis Doctori, militi, & canonico creatis per inferiorem. Et hoc intelligit Bart. cæteris paribus, quando sunt æqualis dignitatis: aliàs præcederent arma illius, qui esset in maiori dignitate, arg. l. j. de albo. scrib. & in d. l. j. de consulib. Sed licet magnum cōsiliū, & parlamenta sint ab eodem principe erecta, tamen cōsilium prius quàm parlamenta, vt dictū est s. Vnde cōsiliarij sacri consistorij debent præcedere, cùm sint semper cum eodē: & ideò dicūtur perissochoregi, id est, stantes iuxta Regē, vt l. ij. C. de frum. Alex. lib. xj. Et sic profectò in maiori dignitate causis suprà deductis, & seq. Et posito & non cōcesso, quòd vltimo loco magnum consilium fuisset certo cōsiliariorum numero quàm ipsa parlamenta institutū, tamen adhuc censetur nobilius, quia locus vlterior censetur nobilior, quàm prior, l. vt gradatim. §. j. ff. de mune. & hono. & pro hac parte adduco gl. in d. c. Isidorus. & in c. vj. synodus. & Arch. in c. quoniam. xvj. dist. & Domi. in d. c. episcopos. xvij. dist. c. Et si quispiam dicat quòd olim nō erat numerus consiliariorū determinatus: dico tamen ꝙ imò. Et hæc est obiectio quam Iudæi Christo benedicto eis dicēti, Abraham exultasse, vt videret diem suum: vidit, & gauisus est: dixerūt, quinquaginta annos nondū habes, & Abrahā vidisti? Io. vij. quasi velint dicere, quod impossibile est, cùm magnū regale cōsiliū numero cōsiliariorum à defuncto bonæ memoriæ Carolo viij. longè post Parisiense, & Tholosanū parlamenta erectū fuerit: quia talibus respondere possumus, id quod redēptor noster piissimus eis respondit, Amen, amen, dico vobis, antequā Abraham fieret ego sum. Et pro hoc adduco illud quod diuus Augustinus in sermone natiuitatis Domini dicit de piissimo redēptore. Qui post me venit, ante me factus est: quia prior me erat. In eo nāque quod dicit ante me factus, sublimitatē humanitatis eiusdē (quæ cæteris omnibus creaturis meritò erat præferenda) designat: licet non quò ad ordinem temporis, sed ad distantiā pertinet dignitatis. Sed hîc dicitur magnum regale consiliū ante parlamenta factum, & quò ad ordinem temporis, & distantiam dignitatis, vt dictum est. Et quod post parlamenta numero consiliariorum ordinatum fuit hoc ad omnes iudicandū, vel vt infrà dicam. & ideò erat semper
134 magnū regale consiliū, vbi plures erant. † Quemadmo-
a dū certus numerus [a] Cardinaliū olim à iure non erat taxatus, sed relinquebatur arbitrio Papæ, vt not. Martin. Lauden. in tract. j. de cardinalib. in ij. q. aliquando fuerūt Domini Cardinales ccxxxvj. tempore Potētiani Papæ, qui nō ponitur in cathalogo sanctorū, vt habetur in cronica Martinea. & not. doct. in clemen. ne Romani. de elec. & Archid. in c. vbi periculū. eo. tit. li. vj. & debēt esse plures, vt ꝓbat tex. in d. cle. ne Romani. in vers. porro. Ibi, Cardinales plures simul secundū Matth. quē refert & sequitur ibi Floren. & Barb. in tract. de præstan. Card. in
135 q. j. † Ideò dicit Alber. in rub. ff. de statu. homi. quod deberēt esse lxxij. sicut fuerant tot discipuli domini nostri Iesu Christi, qui iudicarēt omnes nationes, & indigenas. Tamen hodie certus numerus cardinaliū determinatus est per conciliū Basili. tit. de numero Card. ad numerum
136 xxiiij. vsque. † Sic ꝓfectò erat olim determinatus principis cōsiliariorū numer⁹, s. xxx. vt l. decurionib. §. his adiicimus. & ibi Io. de Plat. & Luc. de Pen. C. de silen. li. xij. Et etiā hodie cōsiliarij sacratissimi domini nostri Françorū principis in suo sacro cōsistorio sūt xxx. videlicet octo magistri requestarū domus regalis, & xxij. cōsiliarij cōprehensis magnæ Cācellariæ Franciæ re-
b ferēdario, [b] & procuratore Regio, qui sunt de corpore & numero sacratissimi, & excelsi consistorij consiliariorū, quorū nomina secundū ordinē ipsorū
137 sequuntur. † Et primò magistrorū requestarum Guli. Dauuet, Carolus des Pototij, Adam Fumee, Petr. de la Vernade, Ioannes Salat, Claudius de Sessello Episcopus Marsiliensis, Gabriel de Alegres: & octaui magistri reque-
138 starum officium vacat. † Et ipsi sunt iu-
c dices [c] omnium consiliariorū, & vxorū liberorū eorum tam in ciuili quàm in criminali, vt l. ne ad diuersa tracti viri silentiarij iudicia. C. de silen. licet de stylo Franciæ solùm cognoscāt de officiis, & actionibus personalibus suprà summam decem librarū turonen. ascēdentibus ac possessoriis. & actionibus mixtis duntaxat. Et de eorum dignitate ponit Luc. de Pen. in l. tertia. C. de ca
139 striensiariis lib. xij. † Et clarissimorū, ac spectabilium consiliariorum nomi-
d na [d] sunt hæc: domi. Anton. de Stagno episcopus Angolismē. Episcopus Comens. cognomine de Scatte musse. Ioan. de Salasart. Atrebatē. episcopus, qui successit in locum reuerendissimi domini Senonē. archipræsulis eius patrui dignissimi, Armandus vicecomes Podiuiaci Britanniæ præses cognomēto Quintinili, Albertus Benot, Anto. de Viste, Petr. Goffier. Ioan. Marnat. Guliel, Chambellam, Ioā. Godon, Carolus de Chancey, Ioan. Vaillant, ego Nicolaus Boerius, Io. de Planis, Ioan. de Baulato, Aegidius de Rouge, Ioan. de Montilio, Carolus de Motha, Marcus de Roques, Humilis de Beuento, Abbas Nicolaus Boileau, & Petrus Bonin regius procurator. Per quæ cessant omnia per socium meum in quinta ratione pro parlamentis adducta, in qua dicit quod in parlamentis est numerus consiliariorum amplior, quàm in ipso magno consilio, quia ex prædictis apparet de contrario, excepto venerabili Parisiēsi senatu. Nam in duobus parlamentis sunt xxix. Tolosano scilicet & Burdegalen. computatis præsidibus, & patrono, & fisci procuratore, & in Diuionen. parlamento. xix. & aliis regni parlamentis xj. aut xij. non comprehensis in eisdem generibus Regiis. Et si dicatur magnum regale consilium num. 20. cōsiliariorum ordinariorum fuisse erectum tantùm: possumus dicere hoc fuisse ad instar

a Certus numerus. Adde Alua. in cap. j. in prin. vers. quot autem sint seu esse possint Episcopi vel Abba. vbi dicit ꝙ possunt esse lj. qui in tria genera distinguuntur, vt ibi vide.

b Frāciæ referēdario. Adde ꝙ sanctus Dado fuit primus referēdarius Dagoberti Regis, secundum Sigibertum in chronic. fol. 39. versi. florebat in Francia, & ibi vide quæ est eius potestas.

c Et ipsi sunt iudices. Adde ꝙ ipsi sunt consiliariorum & secretariorum ordinariorum tantum & non supernumerariorum, vel referēdiariorum iudices, vt l. penult. & fin. C. de apparito. magistror. mili. libr. duodecimo.

d Consiliariorū nomina. Adde Aeg. de Ro. in tracta. de regimini. prin. dicentem ꝙ princeps, vel Rex consueuit secum habere multos cōsiliarios valentes viros. & idem Bartol. in tracta. de regi. ciui. versic. ad quæ respondens dicit, & Martin. Lauden. in tractatu de princip. §. cliiij. & quod episcopi possint esse cōsiliarij principis. vide quæ dixi suprà de Cancellario, & per Franc. Purpur. in l. quæcunque. numero 196. ff. de offic. eius.

Alexandri Imperatoris,[a] qui secundū Eusebiū in chronicis, quem refert Anto.in prima parte histori.tit. vij. in fin. nullam legem sanciuit nisi prius xx.viri doctissimi suas sententias præmeditatas inscripsissent. Et hæc quò ad ordinem temporis, & institutionis sufficiāt,quæ digito compescunt labellum.

140 ¶ † Veniamus ad ordinem scripturæ. probatur enim de iure in d.l. quisquis. C.ad leg.Iul.maiest. Ibi, de nece enim virorū illustriū qui cōsiliis de cōsistorio nostro intersunt,senatorū etiā,&c. & in l.humanū.C.de legib.ibi,id ab omnibus, tam p̄ceribus nostri palatij,q̄ gloriosissimo cœtu nostro,&c.quæ iura loquuntur de consiliariis, primò qui intersunt consiliis imperatorū,& principum, & secundò de senatoribus Romanorū.& in c.Cōstātinus.in princip. Ibi,vtile iudicamus vnà cum omnibus satrapis nostris,& vniuerso senatu,&c. xcvj. dist.& in aliis pluribus iuribus fit mentio de ipsius principis consiliariis, seu proceribus cōsistorialibus,vt in l.j. & ibi Luc. de Penna. C.de comiti.cōsistor. & in l. j. de silent. libro vndecimo.& infrà dicam in secunda.addi. Et pariter in proœ.pragm.sanct.§.in qua quidem solēni congregatione,&c.Ibi, assistētibus nobis,&c.& ibi,pluribúsque magnatibus p̄ceribus, & viris peritissimis ecclesiasticis seculaqribꝰ,de magno nostro cōsilio:& ibi ita tenet gl.in versi.comitibus,&c. Et pariter in data eiusdem pragmatic.& etiam in ordinationibus Caroli.vij.in præfatione ante finem:& ibi, *eu sur ce grande & meure deliberatiō auecques plusieurs Seigneurs de nostre sāg, & lignage,& plusieurs Prelats,Archeuesques,Barons,& Seigneurs de nostredit Royaume, & les gens de nostredit conseil,& aucuns des presidens,& autres gens de nostredite cour de Parlement,&c.* Et idē in ordinationibus Caroli viij. post princip.& facit quod dixi suprà de Rege, Duce, Marchione, Comite,&c.& tex. celebris in authentic. habita. ibi, & aliorum procerum sacri nostri palatij.C. ne filius pro patre.& sic ordine scripturæ proceres sacri regalis consistorij præcedunt senatores,seu parlamentorum consiliarios, vt tanquam primò nominati censeantur digniores, vt not. gloss. in clemen. vna,in verbo,Regum. de Bapti. quam ibi facit sing.Abba.Sicu.qui allegat gl. in d.cap.quorundam.de elect,lib.vj.& est alia gloss.in cap.alienus.xxiiij.quæstio.prima, & in aliis iuri. suprà alleg.

141 † Et ideò si reperiantur duo instrumenta[b] eadem die confecta.& dubitatur quod factum fuerit prius, ratione prælationis in pignore,in quo præfertur prior tempore, vt C.qui po.in pign.hab.l.si fundum.quod ex ordine scripturæ protocolli tabellionis hoc perpendatur. & idem in duobus testamentis eadem die confectis. de quo in l. finali.C.de edicto diui Adriani. Et per Albe. & Moder. in d.l.j.§.quibus.in versicul.primis quidem.de nouo.C. faciend. Et ita fuit obseruatū tempore diui Caroli quinti, tunc sedentis in parlamento Parisiensi in prolatione cuiusdam arresti in fauorem procuratoris Regis lati contra archiepiscopum Lugdunen. ad deliberationem etiam consiliariorum de magno consilio. Et secundum tenorem dicti arresti ad eius latus assistebant consiliarij de suo magno consilio: & illud arrestum legi inter manus magistri Antonij le Viste domini nostri in suo magno consilio consiliarij,& grandis Cācellariæ Franciæ referendarij.Cedant ergo consistorialibus togæ parlamentorum, sicut arma togæ. Et gratias agere fratribus suis posteriores debent, quorum beneficio ipsi sunt iusti filij, & nomen, & ordinem[c] consequuti sunt, l. cùm

142 quis.C.de natural.libr.igitur,&c. ¶ † Prætereà non solum ratione, & ordine scripturæ, sed etiam ratione rei, tum quia ipsi sunt in maiori actu, scilicet cum administratione & exercitio rerum, & causarum, quam domini parlamentorum. Ideò (posito quòd essent posteriores) præferri debēt dominis de parlamento, vt l.ij. in principio. & ibi Lucas de Penna. C. vt dig. ordo seruetur.& simile verbum est in l.fina. ibi,in ipso tamē actu.[d] C.de decu.lib.x. quia consiliarij laborantes pro regimine populi debent habere prærogatiuas supra alios. l. bene à Zenone. ad fi. C.de quadri. præscri. Ibi, quia enim suis consiliis suísque laboribus pro toto orbe terrarum die noctúque laborant, quare non habeant dignam sua prerogatiua fortunam,&c.& ibi Sali.in ix.nota.Pro quo dicit Ioan.de Plat.in d.l.ij. quod doctores & magistri actu legentes debeant honorari à non legentibus.& ab a-

143 liis qui lecturam dimiserunt,† quia administrantes in actu debent anteferri,vt ibi.& idē tenet Ioā. de Pla. in l.j. de consuli,vt dixi suprà.Et si quispiam dixerit, quòd illa lex bene à Zenone.loquitur de Imperatrice,& sic in persona ita dignissima: vnde non est trahēda ad consequētiam.l.ius singulare.& l.quòd verò. ff.de legi. ergo secus est in priuatis personis.Ad istud respondet Barb.in consilio lvij. volum. ij. quod licet dicta lex bene à Zenone. disponat de Imperatrice, tamen ratio quare mouetur ad disponendum est generalior dispositio & dicto legis, ergo dispositum legis ampliatur ad impletudinem rationis legis. & ita voluit gloss. quæ reputatur singularis in capit.primo,de electio. Et probatur in l.pater filium. §. fundum, ff. de leg. ij. Cùm ergo ratio illius l. comprehendat omnes, qui in seruitio principis se exercent, sequitur quòd omnes debent habere dignam sua prerogatiua fortunam, vnde melioris conditionis debet esse seruiens,quàm non seruiens.Per quod est clarè dare respōsum ad secundam rationem socij mei dicentis, parlamenta esse firma & stabilia, & similiter magnum consilium ambulatoriū & laboriosum: ideò magis atque etiā magis honorandum,& meritò præferendum: quia istud est minus personale cum dignitate, seu habens annexā dignitatem. Nam honor[e] est administratio reip.cum dignitatis gradu l. honor. in prin.ff.de mu. & honor. Ille enim qui operatur bonum in se & in alio, magis meretur,quàm ille qui tantum meretur in se,vt l.nuper. C.de na.liber.Similiter probatur in eo,qui delinquit in se & in alio,plus delinquitquàm ille qui delinquit in se tātū,vt l. Atletas.§.ait prætor.ff.de his qui not.infamia.& l.quicūque. §.final.C.de hære. text. in authenti. vt iudices sine quoquo suffragio. §. eos authentic. ibi, per alios autem delinquant.

a Alexandri Imperatoris. Adde Marc. Salom.in §.respōsa prudentum insti.de iure nat.gen.versi. Aelius Spartianus quem reperies post l. Gallus. de lib. & post. & post paradoxa,dicti d. Alciat. Et nomina sigillatim consiliariorum Alex. ponit Lampridius in fin. operis, vt refert Hiero.Cag.in procem.ff.nu. 18.quos ipse ibi describit d. Fabiꝰ Sabi.Sabini insignis viri filius,Cato,domi.Vulpia iurisperitissi. Aelius Gordianus Gordiani Imperatoris pater,Iulius Paulus iurisperitissimus, Claudius Valēs orator amplissimus, Pomp. legum peritissimus, Alphenꝰ,Affri.Flor. Martia. Calistratꝰ, Hermogenianus, Venuleius, Tryphoninus Metianus,Celsus, Proculus, Modestinus, ij omnes fuerunt in eius consilio.

b Duo instrumenta. Adde Felin,in c.pastoralis. versi. ad identitatē. de rescri.

c Nomen & ordinem. Adde text.in l. ij.in versi. æquissimum enim. ff. ad l.Rhod. de iact.

d In ipso tamen actu. Adde tex.& gloss. in verb.posteriores. in l, ex agētibus. C. de princi. agenti, in rebus. libro xij.& in l.j. C. de proxi. sacro. scri. eod. lib.

e Nam honor. Adde gloss. in l.j. C. de muneribus.& hono.libr.xj. & Barba. in additio. ad Bald. quibus modis, feudum amit.in verbo,carebit.

delinquant.vbi gloss.in ver. quod magis. ponit versum, peccãdo peccare docens, hic peccat & in se qui reus est, & in his quos facit esse reos. & ibi per Angel. Sed consiliarij magni cõsilij diuersis ministeriis vtuntur,scilicet in se & in alio:ergo plus merentur, quàm parlamentorũ consiliarij.versatus enim circa duo bona debet præferri illi,qui versatur circa vnum bonum tantùm,vt in authẽ. de sangui.& vteri.fratri.§.primo.& l.re coniuncti. ff. de leg.iij.Sed sic est,quòd consilium versatur circa duo,scilicet in corpore & animo,vt aut.habita.C.ne fili.pro patre.ibi,quis eorum non miseratur,qui amore scientiæ facti sunt exules.
144 † Præterea pluralitas periculi ducit maiorẽ remunerationem beneficij, vt dic. authent. habita.
a ibi, vitam suam multis periculis [a] exponunt. & pericula sunt remuneranda. quoniam ille qui præest maioribus periculis plus debet remunerari, vt l. semper. §. negotiatores. in versi. Quandiu in huiusmodi actu sunt. Nam remuneranda pericula eorum, quinetiam coronãda pręmij merito placuit,&c.& in §.quibusdam.versiculo,nec omnibus promiscuè,quia assumpti sunt in his collegiis immunitas datur, artificibus duntaxat, &c. ff. de iuri immunitas. & probatur in l.milites. & l. ne quidam.ibi,his solis qui in expeditione occupati sunt. C. de testamento militis.& l.diuus.ff. eod.& adduco text.in c. cùm de electione.li.vj.in versi.Literarum studio insistẽtes.& pluralitas laborum inducit prærogatiuam beneficiorum.
145 † Nam profectò ille præponi debet qui alium superat comparatione laborũ,vt l.vnicuique.in princip. C.de proximis sacro.scrin.lib.xij. & l.ij. C.de offi.mag. offi.& l.cõtra publicam.in fin.C.de re milita.lib.xij.ibi, quia honoris augmentum non ambitione sed labore ad vnumquęque conuenit deuenire.& tenet Lucas de Pen. in l.vna.C.de comiti.& tribu.schola. eod.lib.& in l.j. de diuersis officiis.li.xij. in ver.meritorum. Sed laboriosius est versari in magno consilio,quàm in parlamentis:quia domini parlamentorũ viuunt cũ vxoribus,& decedũt in eorũ lectis:curiam verò sequentes seorsim à familia moriuntur in paleis,nisi de gratia speciali decedãt in hospi-
b tali.[b] Et hoc textus in authentico,quibus modis naturales efficiuntur legitimi. §. quisquis autem in abiecta deget vita.& ibi gloss. dicit quòd ille qui iacet in vita tota, qui habet quæ exigit vita: & ille in nouissima parte qui vix habet,quod sufficit ad vitam.& singular. textus in l. prima.C.de præto.& hono.præturæ. libr.xij.ibi maneat vnusquisque domi suæ tutus atque securus, & sua dignitate lætetur. per quem textum , ibi notat Luc. de Pen. quòd dignitas honoraria lætitiam præstat.qui autem administrationem habet plerunque parit amaritudinem,& laborem,necnon studium,curam,miseriam, & vigiliam ac calamitatem patitur. Et notat Luc. de Pen. in l.iubemus.in versicul.labore.de proximis sacrorum scriniorũ. libr. xij. licet plerunque hominibus etiam mors accedat: & periculum in terra marique,tam in pace quàm in bello,tam domi,quàm militiæ.leg. senatus.§.mortis causa. ff.de dona.causa mortis.vbi gl.allegat illud Pau. Periculum in mari.& idem in authentico , vt nouæ factæ constitut.§.prouinciarum.Accedãt hic not.per ipsum. Luc. in l.decu.in versi.curiam.C.de dec. lib.x.& in l.cornicularij. C. de appar.præfect.præt.lib.xij. vbi ponit de multiplici curialiũ miseria. accedat tex.in c. omnes huius seculi dilectores.xlvij. dist. & ideò hac ratione monachis & religiosis inhibetur curias principium sequi. capitul. quanto.de officio ordina. & clemen. ne in agro. §. quia verò nonnulli.de statu monacho. & ibi glo.sing.in ver-
c bo,curias.[c] Et per Felin.in d.rubr. de maiori.& obed.
146 & Ant.Corse.in tract.de potesta.regia.quæstio lx. † Et ideò præfertur damnum patiens habenti laborem,vt no. gl.in l.sed & miles.in verbo,labor,quàm ibi facit singul. Bal. de excusa. tut. Nam dicimus de piissimo saluatore nostro,vt sacrosancta dicit ecclesia: factus est obediens vsque ad mortẽ,mortem autem crucis propter quòd exaltauit illum Deus. Nec est verisimile, quòd princeps dominus noster voluerit suffocare diligentiam consiliariorũ de magno consilio qui continuè stant in curia & expendunt suum patrimonium,& honorãt curiam,vt l.ne ad diuersa. ibi sacris abstrahi videantur obsequiis.C.de silen.lib.xij.Et magis priuilegiare consiliarios parlamentorum qui curiæ non seruiunt,qui curiam nõ honorant, vt præferantur illis. Non enim vt in sacro scribitur Euãgelio, debemus auferre panem filiorum,& dare canibus. Nec est præsumendum quòd Christianissimus Frãcorum princeps, & dominus meus supremus, qui est (quam qui maximè vsque ad præsentia

a Multis periculis.Adde text.celebrem in l.principes, ibi, quos sæpe sæua pericula, vitæque interdum renuntiatio. C.de princi.agen.in reb.lib.xiij.vbi dicit,quod ille renũtiat vitæ,qui se supponit periculo. & text. singul. in l.vna.C.de castr. omnium palatinorum pecul. eod. lib. ibi, nec alieni sunt à puluere & labore castrorum. qui signa nostra comitãtur.qui præsto sunt semper actibus,quos intentos & eruditos studiis itinerum prolixitas, & expeditionum difficultas exerceret. & ibi gl.dicit no. de puluere, & bene dicit , & illi sciũt qui dietim experiuntur.in cuius testimoniũ Christus dicit Luc.ix.& x. exeuntes de ciuitatibus etiam puluerem pedũ vestrorũ excutite.& idẽ Matth.xvj. nec mirũ cùm omnis noster status super perpetuo motu cõsistat,vt inquit Imperator in auth.de nõ alie.§.vt autẽ lex. Et talis peregrinatio facit nõ pauperes,vt auth.de exhib. reis.& ibi gl.in vers.agantur,quia nullam amicitiã(vt inquit Seneca)peregrini acquirunt.& facit tex.in l.j.de castren.& ministr.li.xij.& l.fi.de tyro.& l.j.de diuersis officiis.& in authen.de tab. §.si verò indignus.qui dicit ꝙ melius est pauca agere cautè quàm multis interesse periculosè.concordat,c.cùm sit ars.de ætat. & qualita. vnde glo.in d.§.si verò indignus,in verbo,cautè. allegat illud Salomo. quòd melior est bucella panis sicca cum gaudio,quàm tota domus plena victimis cum iurgio. Et etiã illud melius est parũ cũ iustitia , quàm multi fructus cũ iniquitate. Et talis profectò labor nõ erit sine grandi remuneratione.§.ne autem in auth.de iud. vbi gl.allegat illud Catonis, *Si labor in damno est, crescit mortalis egestas*: & virtuosis præmia sunt danda , quòd inducit pro donis doctorũ.Et facit bon.tex.in l.j.C.de prin.agen.in reb.ibi,sed is qui ordine stipendiorum & laborũ merito ad gradum militiæ sequebatur. & in l. eos enim ad hæc officia volumus aspirare quorũ labores scholæ agẽtium in rebus testimonio cõprobatur.C.de prin. agen.in reb. & in l.fi.§.viri etiã.ibi,hoc etiã nos corroborãtes intuitu laborũ. quos multos longo prolixóque tẽpore pertulerũt.C.de dec.li.x.Et ideò post labores victoriæ expectamus palmam.vt lætitiæ pub.l.j.quã principes pollicẽtur nobis dare.l.j.C.de prin. agentiũ in rebus.ibi , post palmã laboris,& meriti principatus honore remuneramus. Cætera curialium pericula & damna , vide per Aeneam Siluiũ in epistola de miseriis curialiũ.& tex.in §.Romani verò cardinales,ibi,actu in curia suis officiis insistentes,tit.de causis.in pragm.sanctione. Boërius præses.

b In hospitali.Adde Io.de Neuiza.in sua sylua.vbi applicat hoc nostrũ dictũ Io. Mõtaigne. & idẽ in simili facit Bru.in cõs.xij.& vide gl.in reg.x.&.vl.cãcellariæ apost.

c Curias.Adde an aduocatus qui suscepit aduocationẽ in curia principis, vel pontificis teneatur sequi curiã si Papa aut Rex se transfert ad aliam ciuitatem. Bald. in c.ex parte. de postulãd.alleg.tex.in l.Mæuia.§.j.ff.de annuis legatis,& nihil vltra dicit.

fuerit secula) verus Rex, & reipublicæ zelator, vt suprà dixi, ita disponeret. Nam Apostoli (vt sacro scribitur in Euangelio, qui reliquerant retia, vt dicit gloss.in l.pe. C.qui bon.ce. possunt, & in l.pen. ff.eodem titu. quæ dixit, quòd Petrus reliquit omnia, & tamen solam nauiculam dimisit) dixerunt, ecce reliquimus omnia & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?& sic petierunt præmiũ seruitiorum, quo eos pollicitus est præmiare, vt scribitur Lucæ in passione Dominica, vt edatis & bibatis in mensa mea,& in regno meo iudicantes duodecim tribus Israel. Si Christus præmiauit assistẽtes sibi: ergo & princeps id facere debet: quia omnis Christi actio, &c, vt dicit Hieronymus in prologo Bibliȩ, vt habetur in capit.significasti.de elect. Et ideò dicebat text.elegãs, præmia virtutum tribui merentibus conuenit,& aliorum honores aliis damnorum occasione fieri nõ oportet. Ita dicit tex.val. de singu.in l.& virtutum præmia. C.de statuis & imaginib.gl. in reg.in iudicis. de regu.iu.lib.vj. & in c.si quis verò nõ obediat.xj.quæsti.iij.ita esset in casu nostro,si diceremus,quòd princeps dominus noster intelligeret præferre consiliarios parlamentorum: tunc daret occasionẽ damnorum merẽtibus præmiari. Vnde deplorent suam diligentiam. & morã factam circa honorãdam curiam, quod profectò nõ est sentiendũ. Et pro hoc facit tex. celebris in capitu. nullus inuitis.lxj. distinct.ibi, primum illi reprobandi sunt,vt aliqui de alienis ecclesiis meritò præferantur,habeat vnusquisq; suum fructũ militiȩ,&c.quia nõ potest de illius prouectione dubitari,cui pro laboribus multis,pro moribus castis,pro actibus strenuis loci prȩmiũ debetur. c.miramur,lxj.d.& ibi sequitur: ad honores mũdi sine suffragatione tẽporis, sine merito laboris indignum est perueniri,& ibi vide.Et accedant hîc notata per Bar.in consil.lvij. vol.j. vbi inserit regulã cancellariæ papalis,quȩ disponit quod clerici camerȩ Apostolicæ numerarij,& participãtes, præferãtur omnibus aliis qualitercunque qualificatis, & graduatis,non seruientib⁹ camerȩ.Et pro hoc est tex.clarus in extrauag. Ioan.xxij.execrabilis. de præben.ibi,Cardinal. in sancta Romana ecclesia, qui circa nos vniuersali ecclesiæ seruiendo singularum ecclesiarum commoditatibus se impendunt, &c. vt in pluralitate beneficiorum clericis interdicta. & ibi,& c. de multa. eod. tit. in antiq. excipiuntur Cardinales curiæ Romanæ deseruiẽtes,& Regum filij duntaxat.& textus in §.Romani verò Cardinales.ibi,actu in curia suis officiis insistentes.titu. de caus. in pragmati. sanctione, per quæ & infrà dicenda est dare responsum ad illud quod potest allegari, videlicet quòd præmium nõ datur exercenti actum ex necessitate officij. tex. est in l.fin. quis in graui.§.vtrum.ff. ad Sillanianum.Et ibi dicunt omnes scribentes, quòd si statuto cauetur ꝙ capitaneus capiens bannitum habeat certum præmium, quòd non comprehendit potestatem vel alium officialem capientem bannitum: quia non spontè & voluntariè illum capit, sed ex necessitate officij [a] facit optimus text. & ibi Baldus in leg. secunda. C. de ope. lib. & in nulla macula. C. de dela.libr. x. & quod not. ibi Bartol. Ioan. de Plat.& Luc. de Penn.d. Barb.in consi.xlv.volum.iij. & quod not. Ioan. Fab. in d. l. & virtutum præmia. quòd milites qui militant ex priuilegio, non possunt imponere collectas hominibus suis.Quod inducit contra illos, qui collectant suos homines pro festis suis,& pro militia. Sed de consuetudine & stylo Franciæ Dominus altæ iustitiæ potest imponere taleam pro militia,[b] pro filia maritanda, pro ipsius redemptione,& pro voto vltra marino. & tenuit Specu. in titu.de officio ordina.versicul. eo modo dominus cõtra vasallum. & Mansuerius in titul.de taleis,&c.Sed cõsiliarij de excelso consilio sequuntur curiam ex necessitate officij. respon. quia propter administrationem & alia pericula, & damna quæ patiuntur, debent magis præmiari, vt dictum est. Sicut plerunque minor in dignitate maiori,vt suprà diximus de presbytero Cardinali,& episcopo, & de archidiacono & archipresbytero. Et ista est communis conclusio Domini.& Cardinalis Alexandr.in d.capitul.episcopos. & Felin. in d. rubr. de maioritate & obedienti. Accedant not.per gloss. in clemen. si dominum in sanctis. in verbo, rationes. de reliquiis & veneratione sanctorum.

147 †Præterea certum est. quòd ille debet præferri cuius exercitium est communius & vniuersalius: sed communiora & vniuersaliora præponuntur,vt leg.nam ad ea,ff.de legibus, & leg. eius §. militia.ff.de testamento militari. & in authentico, de non alienan.§.quia verò. & probatur in l. j. ff. si certum petatur.& quod not.in rub.de in integ.restitutio.ff.& bonum commune est dignius, quàm bonum speciale. Sed ita est,quod magnum regale cõsilium habet exercitium communius ac vniuersalius,quàm parlamenta:quod apparet ex eo,magnum consilium per totum Franciæ regnum exercet iurisdictionem: quia habet ordinarium secundum Bartol.& sequen.in l.præcipimus. C. de appella.& Anto. Corset.in tractatu de potestate regia.quæsti. xcvj.Sed in parlamentis secus, quia non habent exercitium,nisi in prouinciis & resortibus ac finibus eorum, l. de philosophis.§.legum doctores.de excusati. tutorum. Et ex hoc insurgit alia ratio, illud debet præferri, quòd vniuersalius imminet publicæ vtilitati, l. vtilitas. C. de primipilo. libro xij. & l.vnica. §.final.C.de caducis tollend. l. ex omnibus. & ibi Luc. de Pen. de decurio. lib. x.Sed ista est in proposito per iura suprà alleg.ergo.Per quod est dare responsum ad tertiam rationem per sociũ meum pro parte parlamentorum adductam, & cæteras in tertia parte adductas, scilicet quòd parlamenta habẽt territorium [c] & suos limites: magnum verò consilium nullos:quia hoc arguit maiorẽ authoritatem. Nam Rex Christianissimus dominus meus, de assensu gentium sui magni consilij parlamenta, & præsides ac iudices prouinciarum constituit: & territorium, quod habent, eis concessit & tribuit: sed sacrum excelsum consilium quod

a Sed ex necessitate officij. Adde Petr. Gerar.in suo singula.vlti.& Ange.in l.j. C.de naufr. libr. vndecimo. vbi dicit quòd si aliqua nauis venit ad portum propter tempestatem maris vel timorem hostium,vel piratarum,nõ debet soluere gabellam vel portorium, per illum textum. & in l. Cæsar.& l.finali.§.si propter necessitatem. ff. de public. & idẽ secundũ eum si tempore æstatis homines vicini territorij veniãt ad macinandum in molendino alterius territorij,quòd possint sine gabella reportare; quia propter necessitatem famis venerunt, quæ est magna,l. prima. de pa. qui fil. distr.

b Pro militia. Adde quæ circa hæc dixi in decisio. curiæ supremæ Burdegal. quæst. cxxvj. incip.& in dicto processu.

c Territorium. Adde quòd arbitri non habent territorium, vt not. Ioannes Andræ. in nouel. in cap.j. de foro competenti & tamen citãt partes, per qđ apparet, quod territoriũ non est de substantia iurisdictionis vel citationis,vt not.Bal. de pace Cõst. in verb.posses. in fin.& Alex. in cõsil.cxxiij. vol.ij. Et ideò dicit. Bart. in tit.quomodo in læsæ maiesta.crimine proce.in gl.per edictũ in illa quæst.an quis possit citare extra territoriũ, &c.qđ Imperator,& eius officiales possũt citare, in qualibet prouincia Imperij,quia officiales hoc faciũt authoritate Imperatoris.l. omnes.§.si verò apparitor.C.de episcopis & clericis,& ibi per omnes.

quod fuit semper innatum ad super toto Franciæ regno iustitiam faciendum, potestatem suam extendit: quia tale est Regum officium, vt diuus scripsit Hieronymus, super Hierem. septimo à Gratiano recitatus in capitu. Regum officiũ. xxiij. quæst. v. vt idem Cyprianus in ix. genere abusionis relatus in capitul. Rex. ea. causa. & quæ. quia si parlamenta hodie non haberent limites, possent per totum exercere iurisdictionem, quemadmodum ipsum sacrum Regale consistorium. Et ideò prærogatiua in eo cuius est finis concludenda est & præponenda. patet, quia cuius finis prælationem habet, ipsúmque habere debet. hoc probatur, quia vnaquæque res denominatur à fine. l. rẽ nõ nouam. C. de iudi. & l. cuius effectus. ff. de reg. iur. l. metus. ff. ex quib⁹ causis maio. & quod no. in l. iij. C. de sicariis. Sed finis domini nostri Regis, & sui magni cõsilij est vniuersaliter ministrare omnibus iustitiã, & iurisdictionem cõseruare, quæ parlamẽtis spectat intra eorũ districtũ ressortũ, vt omnia legitimo tramite ꝓcedãt & cõseruentur, & vt faciãt in eis iudiciũ conscriptũ, gloria est omnib. consiliariis eisdẽ magni consilij. Psalmo cxlix. Quia constituit eum super omnia opera manuũ suarum. Quia vt dicit Damasce. Nulla res distinguitur propria operatione: sed secundũ Philosophum de cœlo & mundo, ad suã operationẽ vna quæque res ordinatur, sicut nauigatio ad nauigãdũ, & medicina ad sanãdũ. Quũ igitur ad hoc fuerit repertũ magnũ cõsilium, vt sederet super throno Regali iudicantes duodecim tribus Israel, & vt vim iustitiæ aperiat legum doctrina. Deinde gubernationem tradant, ex qua gubernatione efficiantur reipublicę conseruatores, vt instit. in prooem. in fin. & ff. eodem. §. incipite. Et hic finis habet prælationem alteri. Nam primò habetur ratio volentium conseruare, quàm acquirere, vt l. fi. C. de codicil. & de nouo. C. compo. aliàs de confirma. in prin. ibi, cùm dicitur primo seruan-
148 do. & l. fi. §. si verò creditores. C. de iure deliberã. † Nec valeret consuetudo, quòd ipsi domini de parlamentis præcederent nos de magno consilio: quæ esset contraria omni iuri: vt in simili notat Abb. Sicu. in cõsi. xxj. volum. primo de Archidiacono: quod in vim consuetudinis. & etiam priuilegij non præcedat vicarium episcopi, & probatur primò iure diuino, vt satis colligitur ex d. capitul. ad hæc. lxxxix. dist. Secundò, ordine naturali. colligitur ex capitul. est ordo. xxxiij. quæstio. v. Tertiò iure canonico, cùm maior in administratione præferendus sit, vt suprà plenè fuit allegatũ. Item ciuili, vt colligitur ex l. vt gradatim. ff. de mune. & hono. ergo imprescriptibilis. & potius diceretur pestis quàm consuetudo, iuxta ea quæ habentur in simili in capitul. ad nostram. in textu & glossa de probationib. Item consuetudo contra honestatem non valet, vt in capitul. decorem. de vita & honestate clericorum. Et nimirum cùm sit principale. quod sequitur in l. sit ipsa honestas, vt cap. erit autem lex honesta. iiij. distinct. Si erga ista quæ procedunt ex consensu expresso non valent sine ratione vt ibi, quanto minus consuetudo non valet, quæ inducitur ex consensu tacito. Et regulariter minus operatur cõsensus tacitus, quàm expressus, iuxta no. in capitu. dilecto. de consuetu. & in l. secunda. C. quæ sit long. consuetu. & viij. distin. cap. mala consuetudo. & capit. consuetudo. & esset contra rationem, vt patet ex prædic. Et solum processisset, quadam vecordia & ambitione seu stultitia, vt innuit tex. in d. capitul. legimus. in principio, ergo non posset valere: quia quod ratione caret, extirpare necesse est. lxxviij. distin. corripi. in fin. & potius esset corruptela: quia contra primum gradum humilitatis necessarium, qui est deferre maiori, & non præferre se æquali, vt not. gloss. celebris in clemẽtina prima. de religio. domib. in versicul. Humilitatis. quem sequitur alius gradus. & facit capitu. de Constantinopolitana. xxij. distinctio. Et expressè probatur, quòd dicta consuetudo non valeat, in d. capitul. legimus. vbi reprobatur mos locorum, in quibus diaconi volebant se præferre pluribus quibus tamẽ non erant subditi respectu iurisdictionis: fortius non valet, vbi magnum consilium habet iurisdictionem in parlamẽta, vt prædictum est, & latius dicetur. Facit capitu. illud. xciij. distinct. de quo per Abba. in d. consilio. xxj. Quinimò si haberẽt priuilegium generale, quod deberent primam sedem post magistros requæstarum obtinere. adhuc nõ possent præcedere ipsos sacri consistorij consiliarios: quia illud priuilegium sic generaliter loquens deberet intelligi respectu aliorum consiliariorum non habentium iurisdictionem in ipsos dominos de parlamento, & non intelligeretur de consiliariis sacri magni consilij superioribus. Et etiam deberet restringi, vt absurditas euitetur, vt est text. not. in simili materia in capitu. ex ore. de priuileg. Absurdum enim foret, si præcederent nos consiliarios de excelso cõsilio, vt patet ex præ-
149 dictis & sequentibus. † Præterea etiã
a & fortius ratione loci: [a] quia dignitas collata præsenti respectu loci honoratior & præstantior est ea quæ cõfertur absenti & remotiori, siue vtraq; sit dignitas cũ administratione: vt quia vn⁹ administrat Romę, alius in Prouincia. Nã præfertur administrãs Romæ propter excellentiã ciuitatis, secundũ Ioãnem de Plat. in d. l. ij. & ideò præfectus vrbis est in maiori dignitate, quia illustris, vt no. in rubrica. ff. de offic. præfect. vrb. & dicta l. fi. & ibi Ioannes de Plat. de curi. & l. prima. C. de silent. & l. vna. de præposit. labo. libro duodecimo. & l. ius senatorum. de dignita. & l. municipes. ibi quibus summa Rei publicæ commissa est. ff. ad municipal. & sic ratione loci, & administrationis quis est præferendus, vt dictis iuribus, & bonus est text. in l. quilibet. ibi non solùm à vobis, quibus propter loci dignitatem rerum summa commissa est. C. de decurio. libro decimo. vbi dicit Bald. per illum textum, quòd tãto maior est officialis quãto digniori præsidet. l. prima. C. de priuile. corp. vrb. Romanæ. libr. xj. & tenet Innocent. in capitul. iij. de sepultu. & Card. Alexand. in d. capit. episcopos. vbi etiã dicit, quòd officialis in ciuitate præfertur officiali in vico: & ratione officij filius est dignior patre & superior. ff. ad Trebellian. l. nam quòd. Sed intellige prout suprà dixi & pulchrè no. Bal. in d. consi. ccclxxxvij. quod est singulare pro hac parte. & Luc. de Penna, in l. mulieres. versi. Octauò ex loco. de dignitat. libro duodecimo. vbi dicit, quod ciuis ex vrbe splendida oriundus nobilis est. alleg. ad hoc xl. distin. cap. nos qui capitu. illud. capitul. Adam. & ff. de execu. tuto. lege, non tantùm. §.

a Ratione loci. Adde quod illi cẽsentur magis priuilegiati, qui nati sũt in terra, in qua Christus benedictus natus est, vt no. glo. in l. vna. C. de colonis palatinis, lib. xj. quia secundum Lucã de Pen. ibi, Iudæa non est regio per se, sed portio Palestinæ, & ipsa Palestina est pars prouĩciæ Syriæ, in qua Christus est natus. & vide infrà de nu. ecclesiarũ cathedraliũ, versi. in Syria.

primo.C.de vi public.l.seruos.ij.respō. ff.de statu. homi. l. in vrbe. à fortiori propter præsentiam principis, qui actum extollit, argu.leg. omnium.C.de testamen.quinimò datur authoritas instrumentis propter commemorationem principis, text. in authen. vt præpona.nomen Imperato.& ibi gloss.in versi. Imperij. & omnem dolum excludit, text.cum sua gloss.in l.probatorias.& ibi Ioan.de Plat.in iij.notab.C. de diuer.offi.sicut & præsentia consanguineorum omnē metus præsumptionem[a] excludit, l.transactione.& ibi omnes.C.de transact. Præsumitur enim rem gestā sine dolo & fraude, vbi princeps interfuit vel se subscripsit, vt dicta lege probatorias.vel cōsensum vel authoritatem præstitit.l. fin. §. indefessa. C.de vend.rerum ciuit. Similiter præsumitur omnis ambitio, & simoniæ labes cessare vbi princeps elegit officiales, lege prima.ff.ad leg.Iul.de ambi.& dixi in tract.de potesta.regia.in ij.quęstione. Hinc est quòd vbi fit confessio à princi.de decreti iudicis interpositione, quærendum non est.l.ij. C.quando decreto opus nō est.mutat enim princeps substātialia.vt videatur loqui, qui nō loquitur, & stipulationē intercessisse, quæ nō intercessit.l. his verbis.in fi. ff.de adop. Ex quibus infertur, secundum Ioan.de Plat.in d.l. ij. vt dignitatis ordo seruetur, quòd maioris est honoris electio facta præsente Cancellario principis.quā si mittatur sibi ad domū, arg.illius l.& iuriū.s.alle. & est tex.celebris in l.ij. & ibi gloss. ff. de alb. scri.

150 †Preterea facit tex.in l. vna.C.de comit.& archiatris. lib. xij. vbi dicitur quod archiatri, id est, militantes inermes militant intra palatium principis, si primi gradus militiā obtinuerunt, eam dignitatē adipiscuntur, quā duces, & vicarij principis qui militiā administrauerūt. quem tex. no.ibi Bar.pro medicis Papæ vel principis, vt dignitate prædicta fungātur: quia dicuntur secundū Luc. de Pen.ibi, infrà palatiū militare, licet medici æquiparētur obstetricibus. l.ij. C.cōmunia de lega. Tamē cæteri medici debēt eis infirmorū languores, causas, & signa & ab eis remedia expectare. Sic domini cōsiliarij militātes in regali palatio, vt iuribus hîc alle.& l.aduocati.C.de aduoc.diuerso.iudicū.sūt duces & vicarij Domini nostri Francorum principis, quib.debent parlamenta regni causarum insinuare nodos, & ardua dubia,[b] & ab eisdem remedia & prouisiones requirere. Facit tex.in c.ad hæc.de off. archid.vbi licet archid. habeat iurisd.in eos, qui sunt sui archidiaconatus, tamen ardua referre debet episcopo: & quod habetur Exodi.xviij.c.vbi maiora referebātur ad Moysen. Et licet enim locus nō sanctificet hominē, sed homo locū, vt §.j.& c.non loca.& c.multi.xl. dist.& etiā quādocunque ex loco pręsumatur contra aliquē. xxvij.q.j.diffinimus.& c.tolerabilius.& ibi gl.xxxij.q.v.tex.in l.qui fiscales.C.de nauicul.li.xj.& ibi Ang.inducit contra illū qui reperitur cum rebus vetitis portare extra territorium in via recta.& Ang.Are.instit. de iust.& iure. §. his igitur. Tamen prima fronte præsumitur pro aliqua ratione loci.lvj.distin. ca.j. quemadmodum præsumunt vulgares, quem pro vestibus esse peritum: talis enim prima facie præsumitur, qualem eum esse iudicant vestes.l.item apud Labeonem.§. si quis virgines.ff.de iniur. & de Puteo in tract.syndica.in versi.nuntius.c.j.& plenè not. Specu.in tit.de aduoca.§.seq.vbi ponit versum:

Vir bene vestitus pro vestibus esse peritus
Creditur à mille, quamuis idiota sit ille.
Si careat veste, nec sit vestitus honestè,
Nullius est laudis: quamuis sciat omne, quod audit.

Et idem Luc.de Pen.in l.ij.C.de vestib.holob.lib.x.vbi ponit genera vestium[c], & ibi vide. † ideò clarè apparet
151 per iura suprà, & hîc per socium secunda ratione pro ipso summo consilio allegata, quòd silentiarij sacri regalis consistorij præferri debent consiliariis parlamentorum, tam in ipso consistorio, quàm extra ipsum: & in omnibus parlamentis & locis, vt l.j.C. de silent.lib. xij. & ibi Ioan.de Plat.ita tenet per illum tex.ibi, in nostro cōsistorio, &c.vbi dicit, quòd honores & priuilegia dignitatum, quę alicui debentur, sunt ei obseruāda, tam in cōsistorio principis, quàm extra: quia cùm à principe procedant omnes dignitates tēporales, vt not.Bart. & Ioan. de Plat.in l.j.C.de dign.lib.xij.& Aluar. in c.j.quis dicatur Dux, Marchio.& in ca.j. de feud. marchiæ.qui alleg. tex.in l.sacrilegij.C. de diuer. rescri. &c. & bonum text. in l.in nomine domini.& ibi Io.Fab. C.de offi. præfect. præt. Africæ meritò ipse debet illis vbique terrarum gaudere facere, arg. l.meminerint. C. vnde vi. ne inde iniuriarum nascatur occasio, &c.& tenet gloss.in d.cap.legi-
152 mus.in ver.nec altera.in fi. † Et probatur per textum in d.l.j.de silent.ibi, vt tam in adoranda nostra serenitate, quàm in salutandis administratoribus, &c. quod post principem, qui adoratur,[d] nō adoratione quæ Deo debetur, sed Regia subiectione, debent salutari, vt dicit glo.quam sequitur ibi Ioan.de Plat. in l. primicerium. C.de fabr. libr.x. & Lucas de Penna in leg. euictionum. per illum textum in versi. Veneratione. de cur. pub. lib.xij.vbi dicit quòd meretur venerari, adorari, coli, sibi supplicari, & gratiarum impendi munera: sicut Ioseph.in Aegypto, de quo latè per ipsum in l. duos.de suscept. & archar. & bonus textus in l.j. C.de præposit. sacri cubicul. & in l. final.qui milit. poss.libro duodecimo. ibi, nostram purpuram adorantes.& idem dictus Petr. de Belu. in opere suo curiali, titul. de foro & ordin. standi. Ex quo dicit Ioann.de Plat.in d.l.j.de simili quòd nullus debet genu flectere coram alio, quàm coram principe, vel regia maiestate, vel coram Papa. Et Papam osculatur in pede, vt dicit gloss.& ibi Ioann.de Plat.& Luc.de Pen. in l.j. C. de domesti. libro xij. Et tamen quilibet non admittitur ad salutandum principem, vt not.gl.in l.j.C.de veter.lib. xij. text. cum glo. in l.in sacris.in ij.C.de proxim.sacro. scrin.lib.xij. Et est ratio, quòd consiliarij Regalis consilij debeant ab omnibus salutari: quia ipsi silentiarij repræsentant ipsum principem, vt iuribus suprà allegatis.&

a Metus præsumptionem. Adde quod præsentia iudicis facit cessare metū.Bal.in l.tutores.ff.de cōsi.tuto.tex.Bar.Io. de Plat.& Luc. de Pen.in l.j. C. de prædiis dec.& Petr. Gira.in suo sing.lvij.tex.in l.cùm ostendimus. §. fi.ff.de fideiu.tu.& Barb.in consi.liiij.vol.iij.

b Ardua dubia. Adde textū in l. placet. C.de excu. mu. lib. x. in authenti. de iudi. §.fin. & ibi gloss. in verbo, dubiū. & in authent. vt iudi.nō expectan. sacras iussio. & ibi glo.j.& in authen.vt in medio litis non fin. sacras iussio. §. sicut enim. ver.si verò aliqua dubitatio. & in capit.multis. versicul.maiores. xvij. distinct. plenè per Barbat. in capitu. edoceri. versi. addite primo de rescriptis, & per totū.C. de rela.

c Genera vestium. Adde bonam gloss. in l.j. in versi. fibullis. C.nulli lic. in fræ.& equestri. libr. xij.& quæ dixi suprà.& per diuum Hieronymū iij. parte epistolarū. capit.xvj. titu. de vest.

d Adoratur. Adde textum in l. final.ibi, nostram clementiam adorare decernimus. Cod.de palat. sacro. largit. libr. duodecimo, & in l.secunda ibi, adoranda nostræ dignitatis purpura. C.de priuilegio schola.eo.lib. & in l.j. C. de apparitor. præfect. præt. & in l.j.de apparit. præfect. vr.eo. lib. & Archid. Car. Ale.in c.duo sunt.xcvj.dist. vbi inducūt illū tex.cōtra episcopos Hispaniæ, qui osculātur manus Regū. Et etiā episcopus si est Comes osculari debet, cùm ex consuetu. alij magnates faciant, cap.certum.x.distinct.

tis.& notat Signoro.de Homod. in consilio cviij. versi. redeo ad primum. per leg. item eorum. §. decuriores. ff. quod cuiusque vniuer.& l. j. §.à praefectis.ff.de legat. iij.& leg. si ex dolo. & leg. municipibus.ff. ad municip.& l.pupillus.§. decuriones.ff.de verborum significatione. vbi consuluit pro Amedeo comite Sabaudiae, contra Iacobum de Sabaudia. illos enim honorat princeps, textus in l.final.& ibi gloss.C.de dignit. libro duodecimo. quia ille cui Rex assurgit, dicitur ab eo honorari.text.& ibi gloss. & Angelus in l. cùm salutatus.in versicu.& processisset. C.de sentent.pass. vbi Imperator salutatus à suis consiliariis aliquantulum assurgit. Et Carolus quartus Imperator Cardinali de Columna eum visitanti in totum assurgebat, secũdũ Ang. ibi,& idẽ Fel. & in d. rub. de maio.& obed.& Barb. in trac.de praestantia Card. in j.q.in ver. quinimo bellissimè. ideò tanquam de parco maiori ab omnibus honorandi sunt vt l. restituendae. C. de aduocatis diuerso. iudic. & contra facientes incurrũt poenã quasi sacrilegij,secundũ Ioã.de Plat.in l.j.C.de domesticis.li.xij.& in l.j.vt dignitatũ ordo seruetur. quia illos assumit & elegit:quẽadmodũ Carolus Princeps assumpsit Bar.in suũ Cõsiliariũ,& eidẽ arma donauit, & fecit eũ illustrẽ, vt refert Ang.in l.quisquis. ad l.Iuliã maiestat.& fatetur ipsemet Bar.in suo trac. de armis.& in rub. quomodo in crimine laesae maiestatis procedatur. Barb.in tract. de praestãtia Cardinaliũ in q.j. ver.vij.licet haec militẽt in Cõsiliariis parlamẽtorũ,tamen qui stãt ad latus principis nobilitate illustrãtur,& honore digni sunt maiori,vt d.l.vna,de praeposit.labor.& ibi Ioan.de Platea.& in l.j.de domesticis & protectoribus.

153 † Et sine principis [a] licentia discedere non debent à curia,secundum Bald.per illum text.& gloss. ibi in l.iurisperitos.ff.de excusat.tutor. & in l.si quis decurio. C.de decur.libr.x. & Bart.in l. vnum virum.eod. titul. & de Put. in tract. syndic.tit. de excessib.consil. regũ post princip.& Luc.de Pen. in d.l.si quis decurio. qui pro hoc alleg.text.in dict.l. cuictionum.de cursu publ. & etiam socius meus allegat hîc in quinta ratione pro magno consilio adducta ordinationes Regias: sic nec Cardinales possunt exire curiam sine licentia Papae,secundum Ioan.And. & Doct.in cap. ecclesia vestra.in secundo. de electio. vbi dicunt, quòd cardinales habent alas ligatas,vt nõ exeant curiam sine licentia Papae.& idem tenet Mart. Lauden.in secundo tractat.de Cardin.q.xxxvij.& ita Moder.Papa Iulius secundus,nunc per sacrum consilium Pisanum suspensus,cardinalem Auxitanen.à curia sine licentia ipsius recedere volentem carceribus mancipauit,nisi secundum Ludouic. Bolog.in d.l.iurisperitos.in suis secundis interpreta. recederent de consilio propter metum, tunc habentur pro contradicentibus in eo actu.& alleg. Bald.in authent.& omnino. C. ne vxor pro marito. Quoniam consiliarij [b] debent esse liberi, & liberum dare consilium.capit. fundamenta. de elect.lib.vj. plenè Bald. in tracta.suo schisma. quem posuit post titulum, si quis aliquem test.prohibuer. & quae dixi in addition.ad Mandagorum.de electio. Propter quòd Bald.& Ludouic. Bolog.in dict.l.iurisperitos.dicunt per illum tex.

154 † quòd consiliarij & officiales, qui sunt in officio ad beneplacitum ipsius principis dicuntur esse perpetui, & non possunt de iure, nec ordinationibus Regiis remoueri. [c] Nec indigent quotannis, aut nouo adueniente principe aliqua confirmatione officiorum, sicut domini parlamentorum. Et pro hoc alleg. Ludo.Bolog. gloss.in cap.fin. de rescrip.lib.vj. & glo.in clemen.ij. eod.tit.& glo.in cap.si gratiosè. eod.titul.libro vj.& Bald.in d,l.quisquis.ad leg. Iul.maiest.& in l.de pu-

a Et sine principis. Adde bonum tex.in l.pen.C.de domesti.& protect.li.xij. Et intellige sine licentia principis,aut domini cancellarij: & idem in militibus,& tribunis.l.tribuni. & l.nemo.§.si verò. C.de re milit. li.xij.& dixi suprà.verso.text.in l.milites.ff.ex quibus caus. maior. & quae dixi infrà. in versicul. amittit libertatem.

pillo.§. si quis ipsi praetori.ff. de noui oper.nunc.licet appellatione officialis,consiliarius principis & regis non teneatur, secundum Bald.in consilio lvij. volum.j. Praetereà probatur ex affectione domestica & amicitia: quia ex domesticate inducitur affectio, vt l. etiam. C. de testibus & l. testes. ff. eod. & ex illa affectione & amicitia insurgit praelatio, vt probatur in l.si seruus plurium.in fin.ff.de le.j.& in l. si fuerit. de reb.dub.& l.in tempus.ff. de haered. institu.Sed consiliarij de excelso consilio sunt domestici domini nostri principis, vt not.in rubri.C.de domest.& protect.lib.xij. Quibus ianua regalis aulae semper patet. text. celeb.in l.fi. C.de offi.diuer. iud. ibi, consistorium nostrum ingrediendi facultas praebetur,& caetera:& illa familiaritas & domesticitas non repellit ipsos familiares principis à testimonio,secundum Innocen.& omnes.insuper Felin.in cap.ex literis.de testib. & Bald.in d.l.etiam.& Marti.Laudẽ. in tracta.de princ.quaest.cxxxv. Et hi maiori debẽt potiri praerogatiua,quibus maius committitur,quia princeps sua secreta committit sub silentio, vt dicit glo. quam sequuntur ibi Doc.in l.omnimodo.§. imputari. C.de inof. test.& plenè per Luc.de Pen.in rubr. de silen.text. sing. in l.proximos. ibi, quibus enim pietatis nostrae arcana meritò committuntur, his pietas nostra vitam cingulo supradictae comitiuae ornandã decorandámque decreuit.C.de proxi.sacro.scrin.libr.xij.& consilium debent tenere secretum,vt refert Valerius Maximus de institu. antiq.& quòd tria fecerunt Romanos dominari,sanum consilium, & secretum, dictis suis se pertinaciter inhaerere,non frangendo fidem. Ita etiam tenet Martin. Lauden.in suo tract.de consil.prin.in ij.q. similiter secũdum ipsum in x.q.tria destruunt rem publ. non prudens, neque digestum consilium, priuatum commodum, & latẽs odium. Et secũdum Valerium,Romae in palatio,vbi fiebant consilia,scripti erant hi versus:

O consultores rectos assumite mores:
Publica priuatis praeponite commoda gratis [d].
Ne vestras damnet animas diuina potestas.

b Quoniã consiliarij. Adde quòd animus debet esse in consulendo liber, vt ait Salustius, & gloss. in cap. j. in versicul. liberè. de elect. in pra. sanctio.

c Remoueri. Adde quòd hanc quaest. an Rex possit priuare quem offic. sine fore factura, tractaui in Decision. parlament. Burdegalẽs. quaest. cxlix. incipien. an Rex Franciae.

d Commoda gratis. Adde quae dixi infrà in iiij.addit. quia curialis manus debet esse pia: quoniã impia manus est reprobata. ca. fin. de donat. & Bal. in l. j. ff. de orig. iur. & beat⁹ Ant. in sua prima parte histor. tit. vij. ca.vj. §.xvij.in fine refert Adrianum tẽpla in omnib⁹ ciuitatibus fieri absq; simulacris voluisse. Sed ꝓhibitus ab his q sacra seruabãt,asserẽtibus per hoc omnes fieri Christianos, ait,tutius esset reipub.habere malũ imperatorẽ,quàm consiliarios eius malos,quoniam vnus malus à multis bonis saepè corrigitur.& non ecõuerso. pro quo text. in capit.quanto.ibi Abb.Sicul.& Fel.de iureiur.

a Tot exploratores. Adde quòd contra rebelles & proditores nunquam mitè agendum est, sed debent temeritatis suæ conatus opprimi. l. j. & ij. C. de desert. & occultato. libro duodecimo. & l. fin. C. de delato. libro decimo. & tenet Bald. de pace constant. versicul. dispensationem. & vide bonum textum de vasallo releuante credentiam domini. in capitul. vno. titul. ij. quib. mod. feud. amit. & in c. vno. qualiter iurare debeat vasallus domino, & in capit. vnico. de noua forma fidelitatis.

b Et non per ænigmata. Adde singularem textum cum sua gloss. in authent. de æqualita. dot. versicul. in ænigmate. & in authent. de restitut. §. j. in verbo, in ęnigmate. collatio viij. & in l. vna. C. de castre. omn. palatin. lib. xij. ibi, quid enim tam ex castris est quàm quo nobis cōsciis ac prope sub conspec. ibi nostris, &c. & in l. j. ver. legi autem, sic accipiendum est non intelligi, sed oculis prospici quæ scripta sunt. ff. de his quæ in testam. delē.

c Præterea dicitur de Apostolis. Adde quòd inter Apostolos vnus præponitur alteri, vt Petrus Lino. capit. si Petrus. viij. quęstione prima, & Gelasius Lucio, & similiter inter ipsos patres & doctores sanctos, vt Ambrosius Augustino, Isidorus venerabili Bedę: vt dicunt Archidic. & Cardinal. Alexand. in capitulo j. xx. distinct.

Sed secundum Martin. Lauden. in dicto tractatu de princ. quæst. xx. erant hæc verba, hoc limen intrantes abiecta priuata charitate, publicā induāt. Pro quo facit text. in l. Paul. ibi Paul. respond. qui legatione fungitur, neque alienis, neque propriis negotiis se interponere debet, in qua causa nō videri eum quoque cōtineri qui cum amico suo prætore gratis consilium participat. ff. de legation. Et ibi Bart. & Alexan. in addit. qui inducunt pro doct. vel alio, qui non potest aduocare, quòd potest loqui vel schedulam

155 iudici mittere. †Sed qua pœna veniāt puniendi consiliarij principis denuntiatores secretorum, vide textum & Doctores in l. si quis aliquid. ff. de pœnis. & in leg. omne. §. exploratores. ff. de re milita. Bald. & moder. in l. fi. ff. qui satisda. cogan. & de Puteo in tracta. syndic. titul. de excesib. cōsi. Reg. & Alber. in l. j. ff. ad l. Iul. maiesta. & per Luc. de Pen. in rubric. de silent. libr. xij. Aret. in cap. anteriorum. ij. q. vj. d. Martin. Lauden. in suo tracta. de consilia. princip. in ij. q. & in Longobarda. tit. de his qui secreta regis fraudulenter inquirunt. l. vna. vbi text. alleg. illud dictum Tobię, Secretum regis abscondere bonum est, opera autem Dei reuelare honorificum est. Vtinam ille titul. & d. l. si quis. & alia iura hîc alleg. seruarentur in Francia, quia profecto non essent tot exploratores [a] & renuntiatores siue reuelatores secreti regalis consilij. Ipsas leges Longobardorum nouiter recuperaui in prouincia Prouinciæ, quas dedi annotatas impressoribus imprimendas simul cum diuo de Mancello super Infortiato. & ff. nouo. & Guliel. de Cug. super ff. veteri. & C. ac pariter Benedict. de Plum. super ij. ff. noui. quem realē appellat Doc. Barb. in consil. lix. volum. iij. ac etiam dedi Cępol. super tit. de ædil. edict. necnon sing. tracta. de arbit. compositum per domi. Ioan. Bapt. de Perusio nepotem domi Barthol. ac etiam Iacob. Rebuf. conciuem super tribus lib. Codi.

156 †Tum præterea adduco, ea quæ not. ille diuus Nicol. de Lira in expositione Psal. & sanctus Hieronym. in prolog. Bibliæ, quòd aliquis potest dici excellentior altero ratione visionis, aut auditionis, vel visionis aut auditionis simul. Primo casu quādo cum visione alicui cōmunicata datur visionis intelligentia, sicut Hieremias vidit ollā succēsam, & faciē eius à facie Aquilonis, vt habetur Hierem. j. capitul. Intellexit pro hoc signari exercitum regis Babylonis venturum ad comburendum ciuitatem Ierusalem. Secundò quando non fit talis visio & apparitio, sed auditur vox instruens de aliquo supernaturali, sicut ij. Regum. iij. vbi Samuel audiuit vocem Domini sibi loquentis, nec tamen vidit aliquam effigiem sibi apparentem. quod patet ex hoc, quod credidit esse vocem Eli ipsum vocantis, vt habetur ibidem: & iste potest dici excellentior prædicto, quia voces sunt signa magis expresiua veritatis quàm figurę prædictę. Et sub isto casu possunt comprehendi parlamēta qui vocem domini audiūt, & per illam quam audiunt loquuntur. Tertiò, quando non solum auditur vox instruens, sed etiam cùm hoc apparet persona aliqua loquens, propter quod ipse dicitur, & est omnibus prædictis excellentior, & sub isto tertio comprehenditur sacrum magnum consilium. de quo loquitur Isaiæ vj. capitul. Vbi dominum sedentem super solium excelsum, &c. & sequitur ibidem. Et audiui vocem domini dicētem mihi, Quem mitto, &c. & etiam numero xij. Ore enim ad os loquor ei, & palàm, & non per ænigmata [b] & figuras Deum videt. id est, absque figuris & sensibilibus signis, vt ibi. Sic exponit Nicolaus de Lyra. & idem dicitur per illud quod habetur ij. Regum xxiij. Sicut lux aurora oriente solē manè absque nubibus rutilat, &c. Visiones enim imaginariæ & signa sensibilia quæcunque, sunt quasi quædam nubes, & ille acutioris & fortioris visus est, qui claritatem solis potest bene nudè intueri, quàm ille qui nō potest absque contemperamento aliquo. sed magnum cōsilium valet claritatem solis sine aliquo contēperamento intueri, vt etiam sentit hic socius meus in prima ratione pro hac parte magni consilij adducta, volens quòd sol magis illuminat lunam quàm cæteros Planetas: allegando etiam illud quod dicit pulchrè Bart. in rubr. ff. de offic. proconsul. & leg. quòd præclarior est Cardinalis qui stat à curia Papæ, quàm Cardin. qui est absēs in curia Papæ: ex eo ꝙ illustratur & decoratur ex radiis & splēdore ipsius Papæ, quod non cōtingit in eo Cardinali q̨ est absēs à curia, & mouetur Bal. ad sic dicendū ex text. ad hoc mirabili in d. l. vna. de præposit. lab. licet enim omnis ordo recipiat splendorē à prin. non tamen æqualiter: quia maiorē splendorē recipiūt Cardinales à Papa in præsentia, quàm illi qui sunt absentes, vt dixi suprà pro parte clericorum in versic. & Cardinales q̨ stant, & etiā quæ dixi de præcedētia canonicorū. & tenet Fel. in dict. rub. de maiori. & obed. & idē refert & sequitur Barb. consil. j. versi. præterea arguo sic, vol. j. vbi adducit simile qđ dicit Ang. Gabr. Zachariæ prophetæ apud altare: Ego, inquit, sum Gabriel, q̨ sto ante Deū. & idē sequitur. in cōsil. lxij. vol. ij. in quæst. illa, an nobilis in expectatiuis præferatur nō nobili qui stat in curia Roman. & tenet ꝙ non: qđ est singulare pro nobilib⁹ & prærogatiuis nobilitatis & præeminētiis sequentiū curias principiū. Ideò magnum regale consiliū, excellentissimū obtinet gradū honoris: qui tenet primū ordinē & gradū, & parlamēta secundū: sicut legitur de Moyse, ꝙ inter Prophetas etiā, Dauid excellentissimū gradū prophetiæ cognitionis habuit: & hoc authoritate euāgelica firmatur. Nā Luc. xxiiij. dicitur: Necesse est implere omnia quæ scripta sunt in lege Moysi & Prophetis, & Psalmis: vbi satis patet ꝙ Psalmi tertiū ordinē tenent in sacris scripturis, distinctum à lege & prophetis. Præterea dicitur de apostolis [c] qui fuerunt de secretis diuinis magis illu-

gis illuminati, & in maiori plenitudine receperunt gratiam spiritus sancti, vt habetur secundæ ad Corinth. tertio. Ideò magis debent exaltari à principe illi qui seruiūt & assistunt in eius curia, quàm alij non assistētes. Et pro hoc facit illa pulchra disputatio magistri Roberti de Lecio in sermonibus de aduentu fructu.xxiiij.incipiente, dilectus meus mihi, & ego illi. dum pulchrè examinat, quis fuit maior, an Ioannes Euangelista, an Ioan. Bapt. vt ibi, & similis est discursus elegans Leonardi Vtinēsis in suo festiuali sermone Ioann. Euange. incipiente, sic eum volo. dum ponit quis fuerit maior an Petrus an Ioan. Euangelista, vt ibi. Et etiam illa disputatio de diuo Hieronymo, an sit æqualis beatis Apostolis & Ioanni Baptistæ. de qua in epistola beatorū Eusebij & Augustini lxxxv. & lxxxvj. tertiæ partis & tractatus xv. sanctissimi Hieronymi epistolarum. Et pro hoc facit quod dicunt Inno. Hostien. & Baldus in capit. quia propter. de elect. quòd dulcius ex ipso fonte scilicet domino hauritur aqua, q̄ ex riuulo. lxxvj. distin. ieiunium. Nam dulcius est habere voces dominorū, quàm aures ministrorum, quod est elegans dictum secundum Bal. ibi, si quis interrogatur, quare vult quòd respondeat principalis, & non procurator: quia respondere debet, quòd copiosius & dulcius bibitur de fonte quàm de riuulis. Et ideò parlamēta quæ sunt riuuli descendentes ex fonte, id est ex rege, non tāto merentur decorari honore, quanto ipsum sacrum grāde consilium, quod semper fuit ipsi regi vero fonti innatum. Nam vt scribit Cyprianus relatus à Gratiano xxiiij. q. j. c. loquitur domin. ad Petrum. ibi, quomodo multi radij sunt, sed vnum lumen, & rami arboris multi sunt, sed robur vnum radice tenaci fundatum, & de fonte vno riui plurimi defluant, &c. & quæ ibi sequuntur. Quod pulchrè prosequitur Barb. in d. consi. j. vol. j. & istud profectò negari non potest nec pariter quin ferè omnes præsidentes parlamentorum regni, qui summantes siue primatio appellantur. l. quicunque summates. & ibi Ioan. de Plat. de decur. lib. x. & consiliarij & infiniti episcopi per ipsum dominum nostrum regem à suo magno consilio electi fuerunt & descenderint, cùm in habentibus symbolum facilior sit transitus. l. ij. §. mutui datio. ff. si cer. pet. væ tamen illis, qui pro vno solo consiliarij officio parlamentorum dimittunt officium sacri magni cōsilij, quoniam contra ipsos est illud Pau. ad Hebræos vj. Impossibile est enim eos qui semel sunt illuminati, & gustauerunt donum cœleste, & participes facti sunt, &c. prolapsi reuocari, & cætera: quia eos quàm plurimum pœnitet, quanuis tardè, prout scio aliquos. Nam princeps dominus meus supremus episcopatus & præsidentium parlamentorum dignitatem nobis de suo regali cōsistorio pollicetur. & ille honor & prærogatiua est secūdum Aristot. iiij. Ethic. præmium virtutis: quoniam ille magis meretur, cui princeps magis pollicetur, vt probatur in diffinitione iustitiæ. ff. de iusti. & iure. & in l. in nomine domini. §. quoniam ideò. ibi, & semper prouidendum vnumquemq; secūdū labores suos ad meliores gradus, & ad maiores dignitates producere, &c. C. de offi. præfect. prætor. Affric. quos enim prædestinauit, illos & vocauit: & quos vocauit, ipsos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & glorificauit. & ideò Mart. Lauden. in tractatu. de principibus. §. xcix. Ideò ego vnam petij à domino hanc requiram, vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ. Psal. xxvj. Quoniā dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. cap. omnibus. xxiiij. quæstio. prima. Igitur minuisti parlamenta paulo minus à magno consilio, quod gloria & honore coronasti & constituisti eum super ipsa parlamenta. Per quæ est dare responsum ad
157 vij. rationem pro parlamentis adductam. ¶ † Præterea clarè demonstratur præeminētia & superioritas sacri regalis cōsistorij in parlamenta, quoniam euocat[a] ad se causas in eisdem parlamentis motas & pendentes in casibus à iure permissis. Nam in vno de paribus adhibita prælatio, est obseruanda in reliquo. quod demonstro sic. Quando duo paribus passibus ambulant, quod obseruatur in vno, debet in reliquo obseruari, vt l. cùm emptor. ff. de rei vendi. & l. j. C. de diuer. rescript. & l. ij. C. de priuile. fisc. & l. fi. C. de fru. & lit. expen. & sic arguit gl. in l. assiduis. C. qui potior. in pig. hab. sed ita est, quòd magnum regale cōsilium & parlamenta regni æquiparātur in arrestis. Authen. quæ supplicatio. C. de precib. imper. offer. & aliis iurib. in vltim. parte per socium meum adductis. Sed non est dubium, quòd magnū cōsistorium principis in euocationibus fiendis, sit maius, ergo debet præcederē in reliquis omnibus: quia quādo domini parlamentorum propter suspitiones & recusationes contra ipsos propositas non remanent ad arrestum faciendum in numero sufficien. aut quando de limitibus & diuersitate iurisdictionis ipsorum parlamētorum agitur, vel princeps motu proprio ex certa sciētia aut plenitudine legalis suæ potesta-
158 tis facit ipsam euocationem. † Quæ tamen clausulæ ad euocationem causarum faciendam necessariæ non sunt: quoniam de iure communi princeps ac supremus dominus meus & eius magnum consilium possunt euocare causas ipsas, text. in l. solent. §. sicut autem mandare iurisdictionem vel non mandare est in arbitrio proconsulis, ita adimere mandatam iurisdictionem, &c. & ibi, non autem debent inconsulto principe hoc facere, &c. ff. de offi. proconsul. qui text. probat de vtroque, scilicet principe & eius consilio. Et gl. ibi exponit illa verba: non autem debet incōsulto principe, scilicet ex honestate: potest tamen si vult. & etiam probat text. in l. iudicium soluitur vetante eo qui iudicare iusserat: vel etiam eo qui maius imperium in eadem iurisdictione habet, &c. ff. de iudic. vbi Bartol. ponit, quòd episcopus potest vetare ne iudex delegatus ab eo vel ab eius vicario iudicet. Et idem in potestate quò ad suos assessores: quia hi habent maius imperium in eadem iurisdictione. & ipsum sequuntur ibi Bal. & Ang. vbi Bald. dicit secundum Cy. quòd Marchio potest prohibere omnibus iudicibus qui sunt in marchia, ne vtantur iurisdictione: quod verum reputat Bald. si sint iudices ibi per deputationem Marchionis, secus si non subalternantur sibi in deputatione. Et idem Ang. vbi exemplificat in potestate Florentiæ, qui habet merum & mixtum imperium, non potest euocare à iudice artis lanæ, qui habet cognoscere solum inter artifices: vel à

a Euocat ad se. Adde text. cū sua gloss. fin. verbo, publicæ. cum seq. in authen. vt omnes obed. iudi. prouinciæ. §. arripiat autem. versi. nisi fortè sacra nostra pragm. & in l. ij. C. de legi. ibi in communi florentissimorū. & Bartol. in authen. qui sint rebelles. in gloss. penult. & quæ dico infrà in iiij. ratione pro magno consilio & parlamētis adducta. Sed quis tenetur afferre processum euocatum, & Gui. Papæ in decisio. ccccxl. dicit quòd ille qui procurauit causam euocari, id est euocans. & ita seruatur de stylo sacri regalis consilij.

a Ipsi Petro. Adde text.in cap. qui se scit.ij q.vj. & cap.ad honorem.de vsu pallij.

b Quia causæ. Adde text.& ibi gl. in §. statuit & decreuit. ibi, omnes quæcunque causæ : exceptis maiorib.in iure expressè enumeratis, ecclesiarum cathedralium,& monasteriorum causis, tit.de causis. in pragm. & Guid. Pap.in decis. ciij. & text.& Doct. in cap. maiores de bapt.

c Quod falsum esset. Adde & audi imperatorem dic. in §. propterea igitur. versic. cum namque qui tantorum est iudex, & tantis iubet, manere sub alterius potestate indignū esse iudicamus. in authen. de dig. Et glo.ibi dicit, ꝙ qui alij iubet non debet alij subesse, vt authen. de sanct.epic. ibi alios docere. l. si quis ex argētariis. §.prohibet.ff. de eden. & quæ dixi s. in additio. inci. & Papa est.

d Et consuetudine generali. Adde quòd consuetudine potest induci, vt appelletur ad parem, quod videtur contra glo.in ca.ij. de consuetud.lib.vj. quia inquantum dicit de pari non videtur vera, quia consuet. facit tūc eum maiorem, seu quod appelletur de maiore ad minorem, vel de eodem ad eundem, vel eum qui est idem iurisdictione, vt de vicario ad episcopum, non valet consuetud.ita loquitur d.capit.ij. sic tenent Hostien. & Abbas Sicul.in capit.fin.versicul.& ex hoc not.de dilat.sicut enim consuetud.(vt inquit Abbas) potest dare iuridictionem priuato super aliis priuatis. capit.cùm contingat.de for.competent.ita potest dare de pari ad parem faciendo

vel à iudice gratiæ deputato contra aredia dominarum,& molendinarios,& contra alios facientes aliquid cōtra deuerium: quia non est superior in eadem specie iurisdictionis. Quinimò secundum Ang. in d.l.iudicium. si ordinario cōmisisset totaliter vices suas, potest tamen ad libitum reuocare.alleg.Inno.in c.super quæst.§.j.in verbo, transfert totaliter.de offi.deleg.vbi glo.idem tenet. & Bald.in l.j.C.quomodo & quādo iudex.vbi dicit, ꝙ potest superior inhibere inferiori, ne iudicet, si inferior recognoscit iurisdi.ab ipso superiore.alle.ad hoc d.l.iudiciū. si autē habet ab alio iurisdictionē: tunc inferior à superiore nō potest inhiberi. Et idē not.Inn.& Abb. Sicu.in c.licet. de offi.leg. & Archi.in c. de persona.xj.q.j. Alex.de Im.in addit. ad Bart.in d.l.iudiciū.Sed hīc parlamēta sunt in prouinciis ad deputationē sacratissimi domini nostri Regis, & sibi inhibenti subalternantur,quæ non possunt aliquā causam ab aliis parlamentis euocare,quia par in parē non habet imperiū:l.nā magistratus.ff.de arbi. Et sic debēt intelligi hîc per socium meum.in secūda & quarta rationibus pro magno sacro consilio & parlamentis adductis. Quia oportet,quòd reges Frāciæ & magnum eorum consiliū sint suprà parlamenta,cum habeāt in toto regno superioritatem & potestatē supremam,secū dum Bald. in procem.ff.alleg.l.fina.§. exactis.& §.initio. & ibi Bald.idem tenet per illum text. qui est clarus.ff.de origi.iur. & in l.humanum. C. de legib.& idem tangit Ioan.And.in additio.Spec. tit.de instru. edit.§. porrò.in addit.magna principis. Et Rom. in consil.lx.& plenè Cor.in consi.cc.vol.j. Vnde Bal. dicit in authent. hoc amplius. C. de fideicom.quòd rex est vnus monarcha in regno:quòd apparet ex corona,quę est corpus habens spiritum indifinibilem. c.licet.de voto.quemadmod. Christus summus pontifex recedens, diuum Petrum loco sui episcopū reliquit qui esset super omnes Apostolos, licet omnibus
a aliis sicut ipsi Petro[a] data est potestas ligandi & soluendi,Tamē in hac potestate vt aliquis ordo significaretur, primò soli Petro data est potestas, quæ ab eo debet descendere : propter quod etiam dixit ei Christus singulariter:Confirma fratres tuos. Ratione cuius ille Petrus princeps apostolorū adiutores sibi assumpsit in partem solicitudinis Linum & Cletū,qui Linus & Clet⁹ ministrabāt exteriora,&c.c.si Petrus.viij. q.j. igitur Domini parlamentorum non debēt conqueri de euocationibus factis per regiā maiestatem,& eius magnum consiliū, vt volunt Inno.& Bal.in c.nostrum. de app.dicētes quòd nullus debet se de hoc intromittere.&
159 Martin.Lauden.in tract.de prin.§.cxlviij.†quia si proconsul, episcopi, potestates, & alij ordinarij possunt reuocare mādatam iurisdictionē,multò magis princeps & eius magnū consilium poterit causas in parlamētis pendentes ad se euocare,etiā lite contestata, & in quocūque statu sint,secundū gl.in d.l.iudicium,quæ veritatē dicit, secundū Ang.ibi,reprobata gl.in l.quia.ff.de iurisd.omn. iudi.& pro hoc text.est.& ibi Inno. Abb.Sicul.in j.not. & omnes Moder. in ca.vt nostrum. de appel.quia causæ
b [b]corporū communitatum aut vniuersitatū sunt consistoriales,vt dicit Bal.in l.fi.per illū tex.C.de diuer.rescript. quæ per principē & eius consilium sunt determinandæ, secundū Petr.de Belluga.in opere suo curiali,in §.iiij.& facit text.in l.si quis.de offic.comit. rerum priuata.& ibi Ioan.Fab.not.contra vsurpantes cognitionē iurium vel iurisd. regis.aliàs esset dicere ipsum do.nostrū principē non habere supremā in regno suo & supra deputatos iudices potestatē, & negare illum nō posse commissam & delegatā iurisdictionem reuocare : aut potius dicere ipsū coronā vel sceptrum & imperium quod à nemine tenet, ab ipsis parlamentis, quæ deputauit & instituit, habere:
c quod falsum esset[c].Sed asinus intumescit,dū per comparem se videt apprehendi,vt not.gl.in l.j.§.veteres.in versicul.per vnum. ff.de acquiren.possess.& Bald.in consil. cccxvij.libr.ij.Et ideò quicquid per ipsos iudices post euocationē per serenissimum do. nostrū & eius magnum consiliū,aut per alium superiorem factā & intimatam factum fuerit, est irritum & inane,vt dictis iuribus.& d.c. nomen.ij.quæsti.j.& cap.multum stupeo.iij.q.vj.& cap. ecclesia sanctæ Mariæ in ij.vt lite pēden.& Iaco.de sancto Georgio.in tract.suo.de feud.in gl.vicariúsque perpetuus: sicut si factū fuisset post appellationem interpositam:quia magis proficuò operatur euocatio negotij facta per superiorē,secundum Abb.Sicul.in d.c.vt nostrū. in inficiando & suspendendo iurisdictionem inferioris, quam faciat appell. & plenè Aufrer. in quæstio. capellæ Tolosæ.cccclxxx.Et ratio est,secundū Abb.quia appellat.consistit in iure.Vnde nisi sit legitima,non suspendit iurisdictionē iudicis à quo.vt cap.cum appellationibus. de appellat.libro vj.sed euocatio cōsistit in facto,& siue iusta,siue iniusta sit,ex quo fit per superiorē suspenditur iurisdictio inferioris, etiā si euocatio fieret per cōsilium inscio principe,vt dictum est:quia quod fit per suum sacrum magnū consilium, dicitur factū per ipsum principem. Et omnia arresta per ipsum consiliū prolata valent & tenēt,licet nomē ipsius principis expressū nō sit.text. est celebris.& ibi hoc tenet Ioā. de Platea,in leg. nemo. C.de dignitatibus.libro duodecimo, qui alleg. gl.in leg. vna.in verb.comitatiui.C.quādo Imperator inter pupil. accedat text.in lege prima cum ibi nota. C.de erroribus aduocat. & est textus valde singular. in d.l.humanū.ibi, bene etenim cognoscimus,quod cū vestro consilio fuerit ordinatum,id ad beatitudinem imperij,& ad nostram gloriam redūdare.& ibi tenet Baldus & de Puteo in tractatu syndica.in verbo, sententia.capitul.an dictum.vbi vult quod possunt iudicare secūdum veritatem & æquitatem prætermisso iuris ordine,& non tenebūtur in syndicatu,tanquā peruertentes ordinē iuris in procedendo. Et ideò tanquam superiores possunt euocare de iure cō-
d muni ac ordinationib⁹ & cōsuetudine generali[d]:vt quotidie docet experientia notoria rerum magistra. capitul. quam

quam sit.in princ.de electio.lib.vj.& cap.statutum. eod. tit.& li.& l.legat.§.ornatricibus.ff. de legat. iij. clemen. dispendiosam.ibi causarum docet experientia prouenire.de iudi.quia sicut honoris prærogatiua lætantur, sic authoritate fungi debent ampliori, vt dixit tex.in c.j.fin. de officio legat.lib.v. Præterea, regens est omnino præferendus.quod probatur sic. Nobilius est illud quod regit,& de eo primò habenda est ratio, quàm de illo quod regitur.leg.conditionibus.de conditio.& demonstratio. & l.cùm multa.C.de bonis quæ liberis.& l.quæris. ff. de nata.resti.& l.iubemus.C.de episcop.& cleric.& l.ij.§.si præses.ff.quis ordo.in bo.possess. c.officij. de electio. sed ita est, ꝙ ministerio & authoritate sua regali Rex Dominus noster supremus cum iudicio gentium magni consilij regit & dirigit non solùm parlamenta, sed omnia eius ditioni & potestati subiecta.l.leges.C.de legibus,& aliis iuribus suprà allegatis. quia positi sunt super throno regali iudicantes duodecim tribus Israel. Et in hoc Moyses erat maior Aaron: quia instruebat & redarguebat eũ tanquam minorem, vt not.gl.in c.ij.xxiij.distin.per text. in c.inter hæc hircum. de pœni.dist.j. ¶ Et vbi profectò omnia suprà deducta & allegata nõ sufficerẽt ad ipsum regale consilium esset maius dignum probandum, quod imò, quibus non potest respondere: adhuc vltimò adduco decisionem claram suprà relatam de præcedentia doctoris & militis, per quam in omnem euentum extra parlamenta,& in actibus neutralibus consiliarij regalis magni consilij præcedent consiliarios parlamentorum, licet vt dixi suprà debeant præcedere, etiam in eorum parlamentis,& actibus ipsorum, & sedere immediatè post præsidentes.

Finis primæ magnæ additio.N.Boerij.

PRO PARLAMENTIS.

160 Ante † ingressum seculi articuli præsuppono (ne per ignotos terminos procedamus) quod istud verbum, parlamentum, est magis vulgare quàm iuridicum, non tamen ideò negligendum ob vulgi in verborũ significatione & interpretatione authoritatem.l.librorũ. §.quod tamen Cassius.vbi gloss. not. & Bartol. de lega. tertio.l.Labeo.ff.de supelect. lega.leg.cùm de lanionis. §.asinam.ff.de fund.instructo.cap.cùm ex literis.vbi cano.de sponsal.eleganter per Ioann.in nouel.in c.fundamen.in versiculo, nepotes.de elect.lib.vj.per Anton. de Butr. Baldus & Panor.& Felin. in expositione primæ gloss.Decret.& aliis locis vulgatis per me adunatis in suprascriptio.extrauag.ij. Secundi Papæ quæ incipit, cùm ex sacrorum.gloss.j. in vltimis verbis. versic. hæc tamen inuestigatio (quam extrauag. glossaui nouissimè, sed nõdum publicaui) tum quia illo termino non modò omnes Galli Cisalpini, verum & transalpini siue Italici & Longobardi vtuntur, diuersimodè tamen. Franci nanque supremam curiam, parlamentum appellant in conclusione pragmaticæ sanctionis siue congregationis Gallicanæ Bituris Carolo septimo Francis imperante, & inibi præsidente, quæ incipit, demum conclusit.versi.quocirca ibi parlamenta.vbi gloss. Guimy menti commendata. At vltra montani populi congregationem parlamẽtum vocant.cap.decet domum.versi.essent ibi gloss.ordin.in versi.parlamẽta.de immu.eccle.lib. vj. Tertiò quoniam non istud conuenit rei appellatæ: ad hoc l. tam dementis. C.de episco. audien.instit. de donationibus.§. est & aliud genus.xxj.dist.capit.cleros.per totum cap.cùm secundum Apostolum. de præbend. & ibi Ioan. Andr.
161 & Abb.Sicul.valde not. loquitur. † Dicitur enim parlamentum, à parlando Gallicè, vel loquendo: & qui curiæ supremæ collegio incorporati sunt, inter se negotiorum publicorum & priuatorum expeditionem, iurisque & iustitiæ expeditionem per cameras nõnunquam in toto corpore coito (vbi causarum arduitas, personarum litigãtiũ sublimitas, aut quæuis alia ratio hoc exigit) deliberant & loquuntur.

Secunda Additio
N. Boerij.

Adde quod socius meus hic solùm interpretatus est parlamentum, & non consilium: ideò pauca de consi.
162 præmittam. † Et primò,[a] quòd consi-
a lium quando scribitur per l. idem est secundum leges quòd sententia siue opinio, de qua habetur in §.respõsa prudentum.& ibi gloss.& Ang.Are.instit. de iure natura.gentium & ciuil.& probatur ff.de postul.l.j.§.casum ibi. Appius denique Claudius cæcus consiliis publicis intererat, & in senatu seuerissimam dixit sententiam,&c.de quo per Lucam de Pen.in rub.de senten.aduersus fiscum latis, lib.x.& tunc diffinitur, Consilium est aliquid faciendi, vel nõ faciendi verè excogitata ratio, secundum Tullium j.Rhetor.vel est persuasio, vel instructio ad aliquid faciendũ. l.furti.§.rectè.ff.de fur. Vel potest dici suasio quædam ad alium bene regendum.l.is qui.§.diuus. ff. de tuto. & curat.dat. ab his. talia enim consilia sunt tenenda.l.consilio.ff.de curat.furio. & illa in dubiis homines exquirere debẽt. xvj.q.ij.visis.& plenè per Luc.de Pen. rub.de silen.lib. xij.& l.omnes iudices. C.de decur.lib. x. est etiam consilium necessitatis, perfectionis, & vtilitatis.
163 † Consilium necessitatis est consilium Papę vel principis, cui ob reuerẽtiã obediendũ est.cap. Matth. in fin. de simon.cap.testamentum, vj. distin. & c. ad aures. Et de istis duobus necessitatis, siue reuerentiæ,& perfectionis, vide Felin. in cap.j.versi. fallit enim regula. cum seq.collat. de constit. & glo.Abb. Sicul.& Zabarel. in clemen. de testib. Item est continentiæ, quæ suaderi, non autem imperari potest.xxxij. q. j. integritas. Alia dicuntur consilia vtilitatis, sic dicta, secundum Lucam in d. rubr. de silent. quia nullus illis credere cogitur, quanuis vtilia sint.ff.manda. l. j. in fin.& l. consilij non fraudulenti. ff. de regulis iuris. & Dyn. & quæ ibi dixi in additionibus, in regula, nullus ex consilio.eo.lib.vj.Et in præstando hoc cõsilio semper debet attẽdi veritas, vt fidele præstetur: & qui bonus præstiterit, præsentis vitæ habet subsidium, & æternæ remunerationis consequetur præmium.xij.q. ij.bonæ. Potissimè enim tale consilium impendendum est malis, quorum consulendum potius est vtilitati, quàm voluntati. xxiij. q.j.paratus. Et si sapientum & recta suadentiũ consilia suscipere nolunt, arguendi sunt.

a eum maiorẽ: nec est contra substantiã appellationis, quia hic bene appellatur, vel recurritur de minori ad maiorem, quãdo cõsuetudo vel ordinationes regiæ faciunt eum maiorẽ. Sed secus quãdo appellatur de maiore ad minorẽ, quia talis consuetudo esset irrationabilis, vt minor qui remanet minor, corrigat factũ maioris, cap. cum inferior. de maioritate & obedientia. Et primò. Adde Bald. in l.j. versi.quæritur vtrum sit. C. de manumiss. vindic.

a Vel potest dici. Adde quæ suprà dixi in singul. Aluar. in cap. j. ibi, sancta synodo. episcopũ vel Abbat. & Albe. in l. cũ sententia. C. de senten. & interlocu. om. iudic.

b Pariũ lamẽtum. Adde quòd aliâs dicitur pariũlamentũ, atque iudiciũ, tex. in capit. sancim⁹. quo tempore miles, & fortè ad instar parium curtis domini feudalis partes Fräciæ instituti fuere: de quo per Gaguinum in chronica Caroli magni.

c Et primò curia. Adde Guidonẽ Papæ in quæst. cccclj. & ibi vide an valeat ordinatio parlamẽtorum: curia sic ordinat, & tenet ꝙ sic. & ita dicit seruari Parisiis, Tholosæ & Gratianopoli. & sic in sacro regali consilio, ac nostra suprema Burdegalensi curia.

164 sunt. lxxxiiij. dist. ca. j. † Concilium autem scriptum per c, idem est quod conuocatio prudentum ad consilium exquirendum. c. multis. xvij. dist. Vnde Esaiæ. xvj. In concilium coge consilium. hoc enim sæpius agendum est, ne multa quæ correctione opus habent, negligantur. xviij. dist. peruenit. Et de hoc dicit Socrates, Oriente sole concilium, Occidente conuiuium cogitato. Velox enim cõsilium sequitur pœnitẽtia in summis rebus, in quibus non oportet citum consilium, secundum Grego. in regimin. lib. ij. ca. vj. & plura alia de cõsilio ponit Luc. de Pen. in d. rub. de silẽ. & in locis suprà alleg. Et potest dici synodus, quæ ex Græco interpretatur comitatus, Nam comitatus curia principis dicitur, secundum Luc. de Pen. in rub. de comiti. consistorianis. lib. xij. qui alleg. xxiij. q. viij. c. si vobis. & l. nemo, de re milita. lib. xij. Inde cõmẽtarium dicitur secundum ipsum locus, in quo princeps cum consiliariis suis ad mẽtem secreta reuocat. ff. ex quib. caus. maio. l. abesse. in fi. ibi, aut in commẽtarium principis delati sunt. vbi glo. sic vltimò exponit. de quo per Corneum in consil. clj. vol. iij. Vel potest
a dici [a] consistorium principis, qui dicitur locus vbi sedet princeps ad audiẽdum causas & iudicandum, vt in authen. de appel. §. ad hæc. vnde Esther. v. dicitur: At ille sedebat super solium suum in consistorio palatij. & Esaiæ xvj. & Paralip. viij. & iij. Reg. xxij. & tenet Luc. de Pen. in l. j. de comitibus consistorianis. & in l. ij. vt dignitatum ordo seruetur. & aliis modis hîc per socium meum in tertia ratione pro parte magni consilij adductis. & hæc
165 de consilio. ¶ † Et de parlamento facit mentionem Bar. l. ij. C. de dec. li. x. vbi dicit, quod quilibet princeps non potest habere parlamentum, si superiorem recognoscat. & Guid. Papæ in q. xliij. qui alleg. Bar. in l. quidam Hiberus. ff. de hæredib. instituend. & alibi facit mentionem Bartol. de parlamento in l. si quid ordinarium. & ibi Ioan. de Plat. C. de leg. lib. x. vbi per illum text. dicũt, quòd vbi super aliquo oportet prouideri pro vtilitate totius prouinciæ, præses debet facere congregare generale cõsilium seu parlamentum: & sic parlamentum ponitur pro consiliorum cõgregatione. Quia illud parlamentum secundum Ioan. de Plat. ibi fit & congregatur, vt super dubio proposito sanum & vtile consilium exhibeatur. & de Parlamẽto Tholosano facit mentionem Mariã. Sozin. in consilio xij. in iiij. quæst. volumin. j. quod est sing. vbi consuluit pro quodam milite accusato per procuratorem Regis in curia parlamenti Tholos. de crimine læsæ maiestat. vt dixi in [...]j. in gl. de iurisdict.

omn. iudi. lib. consuetu. Bituricen. Et parlamentum potest dici cœtus, cuius nomen tractum est ex more Romano. Tempore enim quo agebantur causæ conueniebant in vnum, & communi intentione tractabant, vt dicit celebris tex. in cap. canones. §. synodus. xv. dist. facit text. in l. humanũ. ibi, id ab omnibus antea proceribus nostri Palatij quàm gloriosissimo cœtu nostro, &c. C. de legi. & in c. ecclesia. xvj. quæst. j. vbi cœtus presbyterorum vocatur senatus, alludendo ab etymologia vocabuli secũdum Archi. ibi, nam presbyter dicitur senior, & c. j. xxj. distin. vt infrà dicam. Vel potest appellari parlamentum embolia, quæ est bona conciliatio: quæ differt ab eustochia, quæ est bona consideratio seu coniecturatio. Quoniam prima, scilicet cum quæstione collatione tempore, & deliberatione fit. Vnde dicit Bartol. in l. quoties. §. si duo. ff. de hæredi. instit. vadamus ad conuentum do. Bald. quia ibi fiebant certo tempore congregationes & disputationes. Secunda scilicet coniecturatio vel consideratio fit sine illis, secundum Philosoph. vj. ethic. & probatur in l. non dubium. de repud. & in cap. cùm in veteri. de electio. & pariter colloquium, vt dicit socius meus hic, quòd parum differt à concilio, secundum Bald. in addit. Specul. de requisit. conci.
166 versicul. concilium est. † Et secundum aliquos parlamentum Parisiense ob eius excellentiam dicitur quasi
b pariumlamentum [b], quia pares Franciæ qui sunt de numero ipsius, querelas & planctus audiunt: de quo facit mentionem Paul. de Castr. in consili. cccxxxiiij. volum. antiq. tam in facti narratiua, quàm in ipso cõsil. volumin. antiq. & Ægid. de Bellamera in consil. j.
167 Item dicitur curia suprema. ¶ † Sed quid est curia &
c vnde dicitur? Et primò curia [c] est verbum equiuocum, & multipliciter sumitur. l. pen. ff. de iustit. & iur. & l. ij. in prin. ff. de orig. iur. de quo per Oldra. de Laude. in consil. clxxxvij. & in consi. ccxj. & Maria. Sozin. in consilio lxxxvj. versicul. secunda conclusio. volu. j. Et ideò dicta est curia, quia de multis agitur ibi cura, vt dict. l. ij. §. & deinde. vel dicitur à cruore. secundum Hugon. Laud. Archid. & Card. Alexand. in summa. lj. dist. vel secundum Luc. de Penn. in l. ij. de curt. libr. x. Curia dicitur prætorium vel palatium publicum. le. iij. & l. quicũque. C. de operibus publ. & l. fin. de offi. recto. prouinc. Vel dicitur meretrix, secundũ Albe. in dict. qui ponit versum:

Curia ius seruat, meretrix est curia dicta.

168 Alio modo † capitur curia in vsib. feudo, quia pro curte, vt apud quem vel quos controuer. feud. diffinit. & de capita. qui curiam vendi. & an apud iudicem vel curiam domini quæstio. feud. terminetur. & in cap. j. §. penul. quib. mod. feud. amitta. & per Cæpo. de seruitu. vrba. c. xlvj. Abb. in cap. veniens. in tertio not. de præscrip. & Fel. in cap. Rodulphus. versic. hortus autem est locus sine reditu. de rescript. Aut secundum Lucam in l. decurionibus. est locus vbi conueniunt & morantur decuriones, sicut sunt palatia vrbium, vt Tusciæ, vbi morantur Rex, Regina, vel priores, vt suprà dixi. Vel dicitur curia, conuentus decurionum: aliâs est curia principis, vt l. nemo. de dignitatibus, lib. xij. ibi, nemo curiam nostram immani pulset iniuria & l. iij. C. de silent. Est etiam curia ecclesiastica prælatorum. cap. si iudex. de senten. excom. libr. vj. Item est curia iudicum maximorum. in authen. de consul. §. si autem mediocre. Et tunc dicitur curia secundum eum, id est cura vel cultura iuris. Vnde inquit ipse, sunt etiam hodie curiæ magnatum, regum, & huiusmodi. & ibi per eum, & circa propriè sumpta. secularis intelligitur. xj. q. j. si quis. & generaliter omnium iudicũ potest curia dici. l. si quando. C. de appel.

c.Romana.in princip.eo.tit.lib. vj. interdum secundum eum curia dicitur fiscus, vnde dicimus:lata est sententia
169 pro curia,id est fisco.C.de sentē.præfec.præt.l.j.†Hinc est quòd hoc nomen curiales,sumitur secundum Luc.de Pen.in l.curiales.de præd.curialium.lib.x.tripliciter,scilicet largè,strictè, & strictius.Primo modo curiales sunt quicunque officia curiæ honesta vel inhonesta peragūt. Secundò sunt decuriones.Tertiò sunt officiales,qui erāt in causa sanguinis, à cruore dicti, vt suprà dixi. Et inde curialis dicitur, qui nexib. curiæ ligatus adulatur principibus.xxxvij.dist.non ne. & li.dist.qui in aliquo.& Luc. de Pen.in l.curiales.de decurio. lib.x. Et isti curiales secundum ipsum non sunt ad ordines admittendi,nec etiā ad religionē,nisi cū magna discussione.l.iij. dist. c.legē.
a nec possunt eligi in episcopum,[a] vt d. c. qui in aliquo. quod not. vt dixi suprà in j.addit. de episcopis qui se faciunt constitui magistros rationales.Tamen locū nō videtur habere hodie, cùm omnes ad episcopatus per electionē aut prouisionem à sede apostolica obtētam pronisi sint curiales. Sed quid dicemus de curia Romana, quæ sæpe mutat obseruantias suas propter mutationes summorum pontificum & auditorum & aduocatorum, vt not.Compostellanus in c. j. de elect. li.vj.& ibi Ioan. And.in nouel.super gl.iiij.dicentes, quòd aliter tempore Inno.iiij. qui fuit decretalis illius conditor,fuit obseruatum,vt locum haberet etiam quando appellabatur super beneficio vacante:cui Innocentio successit Alexand. iiij. cuius tempore curia seruauit contrarium, vt locum non haberet illa decretalis, cùm appellatur super beneficio non vacante. Postea iterum tempore eiusdem Alexandri seruauit curia quòd seruatum fuerat tempore
170 Innocentij. † Et sic non est necessarium argumentum, debet sic seruari, vel sic seruat curia, nisi hoc appareat per modum declarationis vel constitutionis procedere, vt not. plenè Felin.in cap. j. versi.stylus curiæ.de rescri. & in cap.Rodolphus.versi.vbi autem didici.eod.tit. Tamen Ioan. Fabr. in pluribus locis dicit quòd ita seruat curia Franciæ, vt in §.in summa.& in §.retinendæ.insti. de interdict. §. vlt. versi. scio quòd curia Franciæ seruat
b contrarium.in illa quæst.[b] an habitantes villarum & terrarum habeant vocari,vel cōsules tantùm. & dicit quòd licet de iure sufficiat vocare consules, vel vnum ex ipsis, vt c.fi.de maiori.& obed.tamen curia Franciæ seruat cōtrarium, quòd habitantes quibus dat licentiam faciendi procuratorem in illa causa,debent vocari, licet secundū Alber.in l. j. ff. de constitutio. princip. hoc faciunt aduocati iurium ignari, quando deficiunt eis iura, solent dicere.fuit ita per Regem aut Papam in tali causa obser-
c uatum & iudicatum. Verum est quòd stylus[c] in decisionibus causarum potest allegari, si ius non reperitur secundum Abb.Sicul.in c.ex literis.de constit.& in cap.ad hæc.de sentent.excomm.& in cap.quam graui.de crimi. fal.& in c.bonæ memoriæ.& in j.de postul. præla. Cyn. & Bald.in l.ij.C.quæ sit lon.consuet.& Anto.de Butr.in c.fi.de consuet.

Finis secundæ Additionis domini Boërij.

171 Hoc† præassumpto secūdum articulum expediendo, in partem parlamentorum inclinare facit prima fronte, primò certa & indubitata institutio. vt enim in veridicis & approbatis chronicis legitur parlamē tum Parisien. ex quatuor viginti consiliariis computatis præsidentibus, eisdémque per conclauia (quæ cameras appellant) distributis à Pipino institutum fuit: qui in locum Caroli magni procerum regni electione & pontificis Romani Zachariæ confirmatione, ex regni administratore suffectus fuisse traditur, & regium diadema assumpsisse Suessione de manibus diui Bonifacij, itē summi pontificis, qui eum more regio oleo cælitus demisso inunxit, currentib. annis Dominicæ incarnationis 750. cui numero ex post superadditi fuerūt duodecim pares Franciæ partiti status ecclesiastici videlicet & secularis, quos inclytæ memoriæ Rex & Imp. Carolus magnus eiusdem Pipini filius, & sine medio successor diuus in Hispanias feroci & populoso exercitu stipatus proficisci vellet, ex quibusq; regni sui primorib.pro regia dignitate sibi delegit,innumerisq; priuilegiis cōmuniuit. Adiūcti præterea fuerūt prædicto corpori octo magistri requestarū domus regiæ, vt sic centenariū iudicū numerū tenens, illius senatus effigiem haberet, quem Romulus Romanorum regum primarius vt reipublicæ cōsulerēt crea-uit.Adaptatio tamē Guimier parlamēti Parisiaci ad Romanum senatum magis numero senatorum quam dignitati & authoritati cōuenit, quòd ex ordine titulorum colligitur(retenta vulgari adaptatione dominorū de Parlamento
172 ad præfectos prætorio.)†Præponitur namque in ordine iure consultorum. rub.de senatori.tit.de offi.præfect.præ-
d to. à quo ordine[d] licitum est hoc modo argumentum sumere secundum gl. ordin. in rubr. ff. de eo per quem fact. erit. quam reputabant ibi Angel. Rapha. Fulgo. vt refert ibidem domi. Iason May. sed profectò est alia gloss.in §.pœnales.in versic.item aduersus Instit.de actio.quam ponderauerūt Imo. Ang.Are.& domi.Iason.& de illa glo. meminit idem Ias.in d.rub.tacitè notās Raphaelem prædictum quod singularizauerit dictam gl.& Ang.Are.in rub. procem.insti.versi.quæro an hæc rubr. ego adduco tertiam gl.in loco peregrino,scilicet in cap.j. in verbo,existat.in prin.de iura.calum. lib. vj.quam notat ibi Imol.Dominic.Gemin.& Fran.Idē tenet Io.Andr.in c.j.super gl.j.post Host.de mutu.peti.& Bart.Bald.Ang. & Paul.de Castr.& latè Alex.Imol. in l.j.not.ij.ff.si certum petat.Bartol. in l. item Labeo.per illum text.ibi,& ita edictum ordinatū videtur.ff. rer. amot. & in l.j.post Gulielm. de Cug. & Mar. Sil.ff.de cōfir.tuto.determinātes ex ordine tit. quòd tutor datus in testamēto ei, cui dari non valet mero iure per superiorem,tamen confirmatus censetur testamentarius, non datiuus, & consequenter præfertur legitimo.Idem.Cin. Pist.& Bart.Bald.& Salic.in l.ij. C.eo. Bar.Pau.de Cast.Alex.& dominus Iason in prædicta rub. de eo per quē fac. erit.Abb.Sicul.& Imo.post Card.in c. ex parte.lo.ij.de appellat. supradictum etiam argumentū cōprobat Panormit. in procem. Greg. Ana. & diuinæ memoriæ Felin. Sande.in rub.de accusat.
173 ¶†Tum ad propositū redeūdo diuersitas senatus Parisien. & Romani in authoritate luculenter deprehenditur, quæ

a Eligi in episcopū. Adde text. in §.sed neque curialem.& in §. post ordinationem. & in §. alium autē. in authenti. de sanctis episcopis.& Archid. & Ioan. And. in c. generali. de electio. lib. vj.& quæ not. And.Corse.in tract. de potestat.regi.q.lvj. & in q.lx.

b In illa quæstio. Adde Io. And. in c.si capitulum.de cōcess. præbend. lib.vj.& Bart. in tit. quomodo in crimine læsæ maiestatis proceden. sit, in verbo, citatum.

c Quòd stylus. Adde quæ dixi de stylo in consi. xxv. in ij.quæstione.

d A quo ordine. Adde quæ dixi s. in j. additio.

senatorum collegium famæ restituebat, l.ij.§. de quare.ff. de postulãdo. vt not.Inn.Ioã.And.Bal.Panorm.& Feli.in c.cum te.de re iudi.licet hoc sit de re seruatis principi in signũ supremæ potestatis, vt legitimare, arrogationem authorizare, tabelliones creare, iurisdictionẽ ordinariam tribuere:& alia huiusmodi, quæ cõtra (saltem præter) naturam sunt, secundum singularem doctrinã patris veritatis Inn.in c.cum P. tabellio.de fide instru.quę reseruata enumeraui.& latè prosecutus fui in repetit.rub.ff.de iurisdict. om.iud.sub trac. de mero imperio.quam repetij, & nõdum in lucem edidi.Sed ad ista reseruata parlamẽta manũ apponere non possunt vel audent.Videtur quippe quotidie pro istis ad regem,& eius magnum consilium recurri. Vnde in ordinationibus Regis moderni Ludouici xij.articu.lxix.expresse cauetur, quòd locũ tenentes generales regij vel gubernatores in aliquibus terris, vel prouinciis
a deputati non possunt dare gratias [a] vel abolitiões, nũdinas, mercata, legitimationes, minúsq; plebeios nobilitare, aut causas coram ordinario pendentes e-
174 uocare. †Attamen fateri oportet, ꝙ inueniuntur multæ conformitates inter prædictos, scilicet senatores Romanos & dominos parlamentum Parisiis tenentes, vt scripsi in dicta repet. in capitulo fin. tractat. de adoptionibus officiorum. Adde quòd quanuis senatores dici non possunt nisi qui in cu-
b ria Romana [b] fuerint, secundum Papam quem refert Archidia. in capitulo, senatusconsultum. secũda distinctio.& Lucas de Penna in leg. omnia. in verbo, senatore.C. de decur. lib.x. tamen senatus Parisiensis fuit ad instar senatus institutus, vt hîc dicitur, qui erant in numero centum, quorũ centũ vtile iudiciũ vocabatur.tex.in l.fi. ibi magnitudo est enim,& authoritas centumuiralis iudici.C.de petit.hæred. vbi gloss.& Cin. exponunt centumuirale iudiciũ: hoc est senatorum, qui erant centum numero. & idem in leg. qui repudiantis. Ibi, authoritate centum viri, & gloss. & doct. ff. de inoffic. testamen. & in l. maximum vitium. ibi cùm etiam centũ viri.& ibi gloss.C.de liber.præter.Idem dicit Bart.post glossam quam sequuntur ibi docto. in rubric. ff.de senatoribus.Archidiaco.& Cardina. Alexandri. in d.capit. senatusconsultum.ij. distinct.text. cum gloss.in l.petito.ibi, centumuirale iudicium exerceat. ff.de liberatione legata,& Cin.in leg. vna.C.de caducis tollẽdis.
175 †Vbi Imperator in princip.vocat ipsos patres conscriptos: ex eo, secundum gloss. ibi, quòd erant nomina diademate principis scripta. cui non assentit Cin. ibi,
c quia nimium ponderasset principis diadema [c] : vel secũdum gloss. per Cin. & omnes approbatam vocabantur patres propter curam & solicitudinem quam habebant ad imperium, sicut patres famil. prouident, l. si funebris. C. ad Velleia. & sequitur Archidiaco. in dicto ca-
176 pitulo senatusconsultum. vt infrà dicam. † Sed quare vocabantur conscripti, dicit ibi Cin. nescire, vel secundum Ang. ibi sunt legum professores, quibus cura reipub. tempore pacis demandabatur: aliquando vocat eos parentes. vt C. de locat. l. ex diui Pij. aliquando amicos, vt l. secundum. responsum.C.de cõtrahen.& comm. stipula. nonnunquam vocat eos prædecessores, vt in procem. institut. & ipsorum appellatione continentur patritij, & consules vsque ad omnes illustres: quia illi soli possunt sententiam dicere in senatu. l. final. §. j. & ibi Bartol. & Bald. & sequa. ff. de senato. Quinimò etiam nomine populi continentur senatores secundum Innocent. in capitul. sedes.de rescript. qui alleg. text. in §. plebs. institut. de iure natu. & tenet Luc. de Penna,
177 in l. senatorum. C. de dignit. lib. xij. † Tamen est aliqua in potestate, & authoritate disparitas inter senatum olim Romanum & Parisien. vt eleganter hîc per sociũ meum deducitur, & per magistrum Budæum Regium secretarium, in suis annot.tit.de senato.ff.super d.l.fi.§.j. vt infrà dicam.hoc tamen erat, & ꝓcedebat ex potestate iisdem Romanis senatoribus concessa. Nam cùm populus Romanus ita auctus fuisset ꝙ in vnum cõuenire non potuisset causa legis faciẽdæ, visum fuit senatum vice populi cõsuli, §.senatus.inst. de iur.natu.vbi dicitur ꝙ senatusconsultum est quod senatus iubet atq; cõstituit. Quia antè totus populus interrogabatur, quãdo consul legem ferebat ad populũ eius cõsensu lex ferebatur, vt l. lex est commune.& ibi Alb.& in l. non ambigitur.ff.de leg. Ita vice populi senatores interrogabãtur, quando consul legẽ ferebat: & ita eorũ consensu senatusconsultũ vocatũ est. Hinc est quod magnis ciuitatibus nõ recognoscẽtibus superiorẽ & aliis deputatur consiliũ, aut aliqui cõsiliarij, qui adhuc eandẽ authoritatẽ habẽt quàm populus in repub.gubernãda, & statutis & ordinationib.faciẽdis, vt voluit glo.in l.sed ex dolo.§.j. ff.de dolo.& in rub.C. quę sit lõg.cõsue.& Luc.de Pẽ.in rub.de decu.li.x.& isti vocãtur secũdũ ipsum patres ciuitatis, vel senatores ciuitatis.& hoc modo, vt inquit, quęlibet ciuitas habet senatũ:& isti dicũtur curię principes, secũdũ Luc.de Pen.in d.l.omnes.Sed quę solẽnitas & ordo quò ad istos seruetur, not.Bart.Io.de Plat.& Luc.de Pen.l.ij. C. de decur. li.x.& Car.Alex.in d.c. senatusconsultũ. Sed parlamẽta fuerũt instituta per Reges Frãciæ ad iura partibus reddẽdũ,& non profectò ad alia regiæ maiestatis reseruata, &
d per populum [d] in ipsum principẽ trãslata faciendũ. Licet
178 †gl.& doc.in l.nõ ambigitur.ff.de legib.multũ se inuoluãt an senatores possint cõdere leges. Io.Fab.& omnes Moderni in d.l.humanũ.& in l.fi.C.eo.ti.vbi dicũt insuper Pau.de Cast.in d.l.nõ ambigitur.qđ iuriscõsulti fuerunt post Octauianũ imperatorẽ, & condebãt leges: & sic possent senatores (si hodie essent) condere leges. Tamen Ioan.Fab.in d.l.fi.dicit quòd magistri curiæ parlamẽti Parisiis possunt facere leges de consensu principis.

Et si

a Dare gratias. Adde Ange.Aretin.in.§.cum autem.versicul.quid de ciuitatibus.instit.quibus.mod.ius patriæ potestatis soluitur.& Lud. Bolo.in primis interpretati.in l.non omnes.§. finali.ff.de re milit. cum aliis per me alleg.in tract.de seditio.in vj.præsuppositione.versicul.& pariter nullus, cum aliis infra alleg. in iiij. q.per istum & me in vlti. addi. pro sacro magno consili. & parla.

b Curia Romana. Adde quod Imperator vocat senatores, amplissimum ordinem. de his qui not.le.decreto amplissimi ordinis. C.de infam.

c Diadema. Adde quod corona est multiplex. antiquitus habebatur in vsu regum, & hæc erat ponderis puta vnius talenti ex auro & gẽmis prætiosissimis,& vocatur diadem. ij. Reg.xij. Tulit Dauid diadema regis eorũ de capite eius pondo auri talentum habẽs & gẽmas pretiosissimas, & impositum erat super caput Dauid. & idem Paralip. xx. Et aliæ multæ coronarum species apud Romanos erant quarum vsus plerũque tempore cõsulũ fuit: videlicet athletarum de qua in l.vna.C.de athle.lib.x. & hæc similiter erat aurea, vt dicit ibi gloss. Item erant oleagena, laurea, graminea, quernea, myrtea, palmea, frondea, hederalis & populea de quibus vide Luc. de Penna. in rub.de auro coron.lib.x.& ibi vide quos lapides pretiosos debet corona habere, & de proprietate ipsorum. & Albe.in dictio.in verbo, corona.

d Per populum. Adde quòd populus ex lege hortensia transtulit in principem omne imperium & omnem iurisdictionem.§.quòd principi placuit. hîc allega. & l.j. ff.de constit.prin.& Bald.in cap.j.versicu.criminalibus. de pace constan.

Et si sine consensu principis fecerint, princeps potest illas tollere.& tenet gloss.in data pragma.hîc alleg.& Aufre. cuius anima requiescat in pace. in additio. capellæ Tholosæ. quæstio.cccccv. de quo latius per Ioan.Fab.& Ang.Aret.in §.sed & quod principi placuit. institut. de iur. natu. gen. & ciui. Vbi concluditur quòd hodie illa lex non ambigitur, est correcta, & quod senatores, vel domini de parlamentis non possunt facere leges sine licentia & consensu & mandato expresso principis, vt in prima constit.C.§.quibus.& latè dixi in tracta.de offi.& potesta.lega.in ij.parte.j.quæstio.Quare forma per Imperatorem in d.l. humanum. tradita seruatur in regno Franciæ.Quoniam christianissimus & supremus dominus meus,quando super aliquo dubitat,statim conuocat nonnullos prælatos præsidentes, ac etiam consiliarios parlamentorum regni sui ad se, & suum magnum consilium. Nam habet in suo grandi consilio non solùm lai-
a cos sed clericos,[a] vt authent.habita.ibi episcoporum,abbatum,ducum,&c.C.ne fil. pro patr. & ibi Bal.in j.not. & Lud.Bolog.in secundis interpret. & idem est in parlamētis,vt dicit socius meus in vlt.ratione pro mag.consi. & parlamentis simul adducta, quorum cōsilio facta per illustrissimū & clarissimū Franciæ cancellariū propositione leges & constitutiones (quas Regias vocamus ordinationes)promulgat,facit,& condit.prout præsenti Anno 1510. in ordinationibus per eum Lugduni editis factum,ac etiam per alios reges prædecessores Franciæ in omnibus ordinationibus olim per ipsos conditis obseruatum extitit.Probatur etiam in procem.pragm.sanc. §.in qua quidem solenni congregatione,&c.ibi,assistentibus nobis, &c. & ibi, plerisque magnatibus, proceribus,& viris peritissimis ecclesiasticis, & secularibus, de magno nostro consilio, &c. Et pariter in data eiusdem pragm.ibi præmissis & aliis iustis, &c. & ibi per regem in suo magno consi. Et etiam nostra tempestate factum fuit in congregatione ecclesiæ Gallicanę Turonis & Lugduni, pro reformatione ecclesiæ & Romani pontificis
179 Iulij secundi facta. † Ex quibus patet dominos de parlamento de iure nec de facto posse leges aut ordinationes facere, secundum communem & veram sententiam doctorum in locis s.alleg. & Alb.in rub. de legi.& in d. l.humanum.Et sic debent intelligi hîc per socium meum in quarta ratione pro magno consilio & parlamentis si-
180 mul adducta.†Sed bene econtrà princeps sine concilio procerum,vel Papa sine cardinalibus potest condere leges decretales,non obstante clausula, de qua in d. l.humanum.& illa de fratrum nostrorum consilio. Quia videtur magis decentiæ quàm necessitatis, maximè in materia non ardua, ibi vide per Alberic. & dixi in tracta. de officio & potesta. lega. de quo amplè per Felin. in rubri.de constitu.Et secundum Albert. in dicta l.humanum.in princip.multi sunt reges & barones qui conuocant suos consiliarios.quorū consilium nolunt sequi, vt no.gloss.in capitul. j. & in capitul. peruenit. lxxxiiij. distinct. quemadmodum fecit Roboam, qui perdidit regnum suum,quia noluit audire consiliarios suos sapientes, sed consilium iuuenum, iuxta illud, Consilium iuuenum Roboam fecit egenum. de quo per glossam in dicto capitulo,peruenit.lxxxiiij.distinctio.& Specul.in titulo.de aduocat. §. iij. versiculo, habito. & in titul.de requisitio. consil.& Martin.Lauden. in tract.de consi. prin. quæst. xix. accedant not. per Luc.de Pen. in l.omnes.cum seq.de decurio.lib.x.in quæst.an præses con-
b silium assessoris teneatur sequi. Sed illud dictum [b] non habet locum in supremo, & illustrissimo, ac sacratissimo domino meo Francorum Rege & Italiæ domino, qui nihil sine suo mag.consilio facit. Igitur.Et vbi parlamenta aliquid possent,sacrum & magnum regale Fráciç consistorium maiorem haberet in his potestatem, ac in cæteris omnibus regimen & bonum publicum concernentibus, quàm ipsa parlamenta, per iura & rationes supra in prima addit.adductas. Sed quanquā iura & Doct. s. alleg.velint & dicant Senatores Roma.centum numero fuisse, vt tenet Martin.Lauden.in tract.de consi.princip.q. xxxj.qui alleg. Archi. & Ioan.And.in c.fideliter.de elec.lib. vj.ita tenere,& adaptent seu æquiparēt senatum ad iudicium centumuirile, & econtrà iudicium cētumuirile ad ipsos senatores:tamen Budæus regius secretarius in annotationibus suis super d.l. fin. de senato.ff. reprehendit Accursiū & doct.exponētes, centumuirile iudicium,hoc est senatores, qui erāt centū numero. Quia secūdū eū aliud est cētūuirile iudiciū, & aliud sūt senatores, & aliud iudiciū areopagitarū,quorū iudiciū & potestas erat diuersa, vt ibi eleganter per eū. Ad quos omnes scilicet,centūuirile iudiciū, & areopagitarū ad senatū Ro. postea adaptat senatū Parisiē,& quāuis plenissimè scripserit,tamē nō est verisimile tātos doct.s. b alle.in hoc errasse. Nā Archi.in d.c.senatusconsultum.& Luc.de Pen.in l.omnes.in j. C.de decu.li. x. dicūt ꝙ fuerūt cētū homines electi à Romulo qui senes vocati sunt,vt not.in Martiniana de personis, à quibus Roma incepit, postea Numa Pōpilius secūdus Roma
c norū[c] Rex gloriosus qui Romulo successit: vt in expositione Valerij cōtinetur,qui prim⁹ Romæ fabricari fecit nūmos,nō tamē prim⁹ fuit qui nūmos in mūdo fabricari fecit. Fuit enim Thare
d pater[d] Abrahę optimus faber,qui ad petitionē Nini regis Niniuę filij Beli fabricauit illos xxx.argēteos.quib⁹ Iudas vēdidit Iesum Christū benedictū dominū nostrū,vt dixi in addi.ad Din.in regu.in obscuris.in addi.j.de reg. iu. & etiā Rex Numa, anno qui erat tātū decē mensiū addidit Ianuariū,& Februariū:illósque senes per Romulū electos senatores appellauit:& inde cētūuirile iudiciū dictum est,vt s.Et tenet Alb.in dictio. suo in ver.Num hæc dicēdo cōstare ex gestis Romano.in inuētario vniuersi orbis in quinta parte. lib. ij. ru. seu.ti. Numa secūdo Romanorū rege. & sic apparet senatū,& cētūuirile iudiciū idē esse, & ꝙ Romulus illos delectos senes nō vocauit senatores,vt voluit dictus Budęus in annot. prædictis. sed Numa Rex qui vocauit senatores à senectute, quasi senes nati, vel quia in illa dignitate eligebātur senes natu,vel nascebātur in ea,id est eligebātur senes saltē prudētia,vt no.Arch.in d.c.senatuscōsultū. Prudētia enim habet donū correspondēs,puta consiliū,habet etiā ꝓfectò partes integrales, vt sunt ratio, intellectus,circūspectio,ꝓuidētia,docilitas, cautio, memoria.& custodia.i.
181 solertia.de qua s.in addi.proxi.†Item subiectiuas,vt est prudentia, per quam

a Laicos sed clericos. Adde bo.tex.in ca. j. ver. hortatu itaque.& cons. archiepiscoporū, episcoporū,ducum,comitū,marchionū, palatinorū, cæterúmq; nobilium similiter,etiam iudicū. de prohibi. feud. alie. per Lotha. & in c.j. in prin. ibi habito ergo cōsilio episcoporū, ducum, marchionum, & comitum,de prohi. feud.alien.per Feder.

b Sed illud dictū.Adde Bal. in l. placet. in primo no.& ibi Iason.C.de sacrosan.ecclesiis. & Ias. in l.fin. in primo not. C. de pactis.

c Secundus Romanorū. Adde ꝙ Aeneas Troianus fuit ptimus Romanorū Rex, & secundus Romulus, & tertius Numa Pompilius. text. in authē. vt proponatur nomen imperator. §. j. & Bald.in l.ij. ibi Romulū.ff. de origine iur. & Anto.Corset.in tract. de potest. regi.q. lxv.

d Thare pater. Adde Guid. Pa.in quæstio. ccccxcviij.

aliquis seipsum regit:& aliā, per quā regit multitudinē. Et hæc diuiditur in politicā, regnatiuā, militarē & œconomi
182 cam. †Itē potest sumi prudentia largius, vt includat in se speculatiuā, & tūc partes eius congruè ponuntur, dialectica, rhetorica, & physica. Item sunt potentiales, embula, id est rectitudo consilij, vt s. in additio. proxim. dixi, Gnome, id est perspicuitas iudicij:& synderesis, id est rectitudo iudicij. Sed præcepta prudētiæ data nō sunt, sed solū præceptū ꝓhibitiuū, scilicet ne fiat astutia & hæc debēt esse in quolibet bono cōsiliario, innata.& pro hoc bon. text. in cap. estote. Ibi, graues expertósque viros consilij vestri adhibete participes. & ibi Archidia. j. quæstio. prima. vbi dicit graues ab anno 50. vsq; ad sexagesimum. Nam secundum Ioan. de Ana. in capit. quanto. de iureiurand. consi-
a liarius pincipis [a] debet esse purus vndique, iustus, optimus, & contentus his quæ dantur sibi à fisco, vel à principe. aliàs debet repelli, & idoneus subrogari, & ibi Papa vocat malos consiliarios deceptores regum. Et idem tenet Mart. Lauden. in q. viij. de cōsiliariis princip. & de Pu. in tract. syndica. de excessib. consilia. regum. Quæ faciunt ad ornatum eorum quæ socius meus hîc in sexta
183 ratione pro parlamentis adducit. † Vel secundum Archid. vbi suprà senatus potest dici à sinendo, quia facultatem eligendi dabant. Nam sine eorum licentia nulli licebat magistratum aliquem facere. Vel dicūtur à senos, quod interpretatur sensus. lxxxiiij. dist. cap. vlt. ad idem. lxxxvj. dist. c. si quis verò. & Archid. in c. ecclesia. xvj. q. j. inde dicitur senatus reipubl. summum consilium, vt dicit Tullius lib. de senectute. Nā senator est propriè is qui de quo cōsulitur, dat sententiā, vt ait Titus Liuius de secūdo bello Punico, lib. viij. Vel dicitur senator quasi satiator, q̃a vulnera & curas reip. sanat, secūdū Luc. de Pē. in d. l. omnes. & hodie Romæ nō est nisi vnus senator, qui à summo pontifice eligitur. c. fundamenta. de elect. li. vj. & Bal. in procem. ff. & ibi per Moder. & Martin. Laudē. in tract. suo de cōsilia. princip. q. xvj. & Cin. in d. l. fin. de petit. hæred. dicens ꝙ habet tantā potestatem quatā habebant olim centum. ff. quod cuiusque vniuersitatis. leg. sicut & leg. planè. & c. gratam. de postula. prælato. quia successit in locū & potestatē omniū, & idem dicit in d. l. fin. de legib. sub dubio fortè. Sed Car. Alex. in d. c. senatusconsultum. dicit ꝙ ille senator non habet tantā potestatem, vt ibi vide. & an ab illo appelletur, sicut olim ab ipsis centū non appellabatur Cin. in d. l. fin. de petit. hæredit. dubitauit. sed Ioan. And. in addit. Specu. tit. de appellat. §. vidēdū. videtur tenere ꝙ nec hodie appelletur.
184 †Sed videtur ꝙ in locum senatorum successerunt cardinales, quia ecclesia senatum habet, cuius consilio omnia agit Papa, in d. ca. ecclesia. xvj. q. j. & ibi Arch. in prin. & Mart. Lau. in trac. suo ij. de cardin. q. xj. & plenè Barb. in consi. j. vol. j. & per Inno. Abbat. Sicul. & Felin. in c. cùm te. de re iudi. & Specul. in titu. de leg. §. iij. & Card. Alex. in cap. absit. 50. distin. & Ana. in cap. ad deliberandum. de Iudæis. In quibus locis tenent quòd non procedit argumen. de senatu ad Cardinales, æquiparādo Cardinales senatoribus. prout ibi vide. tamē Cardinales cùm Papa faciunt sacrum collegium: quia in administratione rerum vniuersalis ecclesiæ congregantur, vt Papæ consulant, vt eum dirigant. probatur in clemen. Romani. iuncta gl. in versi. cœtū. de elec. de quo per Archid. & Card. Alex. in cap. in nomine domini. xxiij. distin. dixi suprà in prima. addit. & Anton. de Butr. in consilio quodam posito inter consilia Paul. de Castr. volumine antiq. numero 412. incip. viso puncto, &c. & Matthæ. de Matesil. in suo consi. ibi immediatè posito & sequen. cui se sub-
185 scripsit Ioan. de Gauuentulo. †Isto respectu collegium cardinalium potest dici senatus Papæ, licet non per omnia habeant potestatem antiquorū senatorum, vt not. Abb. Sicul. in d. cap. cùm te. & ibi Felin. Tamen in aliquibus longè plus habent: quia eligunt Papam, vt d. ca-
186 pit. in nomine domini. †Et pariter Papa renuente concilium possunt conuocare generale, & eligere locum, vt singul. tenuit Ant. de Butr. in d. consilio proximè allega. & Cardin. de Zabarel. in consi. cl. & in negligentiam ipsorum cardinalium, patriarchæ qui primates sunt post
187 Cardin. possunt congregare concilium. †Et propter aliquas causas secundum ipsum de Butr. in l. fin. est congregatum concilium. Prima propter notoriam apparētiam delicti scandalizantis totam ecclesiam. Secūda vbi apparet incorrigibilitas Papæ. Tertia propter euidentem necessitatem & vtilitatem reformationis in capite & in membris. Tum propter obseruantiā iuramenti Papæ & Cardinalium, qui iurant congregare concilium: in quibus

a Consiliarius principis. Adde quòd quæstor & consiliarij sacri regalis consilij & parlamentorum ac alij iudices debent esse manibus puri non sordidi: neque turpis acceptionis parati: sed purè & liberè administrare iustitiam: aliàs puniuntur, vt authentic. de quæstor. §. maximè autē omnium. cum §. sequenti. quoniam (vt ibi dicitur) sunt Dei & principis subtiles cultores. quare debent esse contenti suis stipendiis, vt authentic. vt iudi. sine quoquo suffragio. §. hæc enim. §. sic igitur. & §. imò quoque. ibi, si etiā purè me exhibebo circa sub iectos piissimorum dominorum nostrorum, contentus iis quæ statutæ sunt mihi de fisco annonis. & in authentic. vt. differ. iudic. §. si verò refutarit. & in authentic. iusiurandum quod præsta. ab iis. & Propheta ait, Beatus qui excutit manus suas ab omni munere. Et Christus benedictus in suo sacro dicebat Euangelio Lucæ tertio: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris. quæ verba recitantur in capitul. paratus. in fin. & capit. quid culpatur. & capitulo, mulier. xxiij. quæstio. prima. accedat text. in l. fin. C. ad legem Iul. repet. Et ideò glo. in authentic. iusiurand. dicit quòd xenia, hoc est esculentum & poculentum non debent accipere, postquam eorum salarium est sufficiens. & idem gloss. in §. secundo. in versi. auaritiam. per illum textum in authentic. script. exemplar. & in authentic. de man. princip. §. oportet. in verb. dabant. volendo quod l. solēt. §. fi. ff. de offic. procon. & leg. l. plebiscito. ff. de offic. præt. sunt hodie correctæ per supradicta iura. nec valet consuetudo in contrarium. §. nulli verò. in authentic. vt nulli iudic. collatio. ix. ibi. malè enim ad inuentæ malæ consuetudines, neque ex longo tempore confirmantur, licet videatur tex. in §. pro consuetudinibus. in auth. de sanct. episcopi. in contrarium. de quo in capitu. cùm ab omni specie. de vita & honesta. cleric. & capitulo, statutum. §. insuper. de constitut. libro sexto. vbi dicitur quòd potest capi mera liberalitate oblatum. sed prima verior & sanctior postquam sunt à republica salariati, nisi fuerit per consilium, aut parlamentum ordinatum pro raportu siue speciebus processuum: quia ita permittit princeps. & singul. Petr. Iac. in sua praxi. titu. de stat. curiarum. & si alter extra illam taxam accipiant incurrunt hîc & in futurum maledictionem, de qua in d. authentic. iusiurand. in fin. & aliàs iuris pœnas, de quibus in d. iuri. nec etiam (vt inquit textus) in Lombarda. titu. de aduocat. & vicedo. l. vt episcopi. in final. dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant. & per Hippo. sing. exc. & amplè per Pari. de Puteo in tract. syndic. in verbo, esculenta. & capit. seq. incip. consiliarij. & in ordi. Caroli viij. ordinatione. xviij. & xij. ordinatio. xxij. & quæ dixi in quęst. Burdeg. cxv. inchoāte iudex depactus est. Boërius præses.

In quibus ſuper his eſt neceſſaria conuocatio & deciſio concilij.& idem tenet Martin. Lauden.in tracta. de cardinal.in ij.quæſtio.xxxv. & Deci.in quodam ſuo conſil. nouiter edito, cuius verba fuerunt Andr. Barba.in d.cōſil. j. lib. j. quod eſt elegantiſsimum & ampliſsimum de poteſtate & authoritate Papæ & Cardinalium. & etiam Cataldin.de Boncompagnis in ſuo tracta.de tranſla. ſacri conci.Baſil.ad inclytam ciuitatem Ferrariæ.& ibi Ludo.Bolog.in addit.ſed ſenatores olim non eligebant imperatorem neque hodie.cap.venerabilem. de elect. & c. apoſtolicæ,de re iud.libr.vj. & plenè ponit Cor.in conſi.j.volu. iij. vnde exercitus olim eligebat imperatorem, & populus obediendo admittebat, ſecundum Cardinal. Alexan.in c.in ſynodo.lxiij.diſtin.

Finis tertiæ addit. D.Boerij.

Et hæc quantum ad Pariſienſe Parlamen-
188 tum. † Aliorum verò parlamentorum ſub Auguſta ditione noſtri principis inuictiſsimi conſiſtentium originem non inueni, præter tria, quæ idem princeps noſter in maximum reipub.compendium, & ſapientiæ exultationem erexit. primum in Normania, Rothomagi metropoli,& opulentiſsima ciuitate infulatus ſui anno ſecundo & Dominicæ incarnationis ccccxcix. ſupra mille. Prius enim curia appellationū vocabatur ſcaqueriū, in Gallico *Eſchequier*.quod vocabulum apud indigenas nondum amiſit : & erat interpolatum, modò continuum. Secundum Mediolani inſigni vrbe ducatus Mediolanenſis(quem iuſto titulo de faucibus tyranni & parricidæ Ludouici Fortia armata manu euulſit) præcipua & archiepiſcopali ſede tertium in ſuperba Genuēſi populoſa ciuitate, quam etiam priùs rebellantem ſuo adduxit imperio. Omnia tamen parlamenta quæ ſub regis prædicti nomine iuſtitiam adminiſtrant, notorio concluduntur numero.Primum Pariſiis,ſedet: Secundū Tholoſæ à tempore Ludouici xj.qui curiam prædictam de Montepeſſulano illuc tranſtulit: Tertium Burdegalæ:Quartū in Delphinatu ciuitate Grationopoli: Quintum Diuione Burgundiæ Ducatus:Sextum Aquis, Gallicè *Aix* Prouinciæ comitatus metropoli: Septimū Rothomagi: Octauum Mediolani: Nonum Genuæ,de quibus tribus vltimis ſtatim dixi. Ex hac ratione videtur dicendum,quòd conſiliarij per parlamenta collocati ſunt iis,qui magno aſsident conſilio in honoribus præferendi: iuncto quod de inſtitutione eiuſdem conſilij nulla habetur authoritas, vel authentica chronica, cui fides ſit adhibenda.

Quarta Additio Nicolai Boërij.

189 Adde † quòd inſtitutiones ſiue erectiones parlamentorum regni fuerunt aliis temporibus, & per alios reges factæ, quam hîc ſocius meus deſcribat. Nam parlamentum Pariſien. ſecundum quod habui ab illuſtriſsimo domino meo domino Cancellario, & magiſtro Paulo Aemilio, & poſtea ita comperi ſcriptum per magiſtrum Guliel.Budæum in annotationibus quas fecit in libros Pandectarum,titul.de ſenato.ſuper l.fina. fuit per dictum Philippum Pulchrum Anno 1264.inſtitutum.Et rurſus cccvj.ſupra mille.per regem Philippum cognomine Longum in trifariam genus diuiſum, vt ibi per eum. Et ſic in ordinationibus eiuſdem Philippi comperitur.Et ita profectò non fuit tempore Pipini:qui,nec pariter Carolus magnus inſtituerunt parlamentum,nec profectò etiam duodecim pares Franciæ. Sed Philippus Pulcher prædictus, Anno prædicto 1294. Et parlamentum Tholoſanum per Carolum ſeptimum, Anno 1444.ex quo tunc exiit edictum in regno duo erant parlamenta. Et parlamentum Delphinale primò fuit per Himbertum Delphinum Vienen. die primo Auguſti, Anno M.XL. in conſilium erectum. & inde Ludouicus primogenitus Caroli vij. qui poſtea fuit Rex huius nominis xj. mutauit nomen conſilij in parlamentum, Anno 1453. ſecundum Guido Papæ in quæſtio. xliiij. & in quæſtio. cccclíiij. Parlamentum verò Prouinciæ fuit primò erectum per Ludouicum huius nominis ij. comitē Prouinciæ, genitorem Renati vltimi comitis,Anno 1415. Et deinde mutatum nomen in conſilium, quod vltimo loco iterum Chriſtianiſsimus dominus meus ſupremus mutauit in parlamentum, Anno 1501. vt reperi in archiuis cameræ computorum Aquen. Prouinciæ reſiden.Sed parlamētum Burdegalen. & reliqua regni parlamenta fuerunt temporibus à Chriſtianiſsimo domino noſtro rege Ludouico xij. prout ſocius meus hîc deſcribit,excepto quod Genuæ nullum eſt parlamentum, ſed ibi gubernatorem & vicarium ducalem ad complementum iuſtitiæ reddendum præpoſuit. Sed magnum regale conſilium ſemper fuit,nec eſt ſibi dare initium, quia innatum fuit regibus & imperatoribus, vt ſuprà dixi in ij. additio.Tamen quò ad parlamentum Pariſien.opin.ſocij mei probari videtur per text.in l.fin.de his qui ad placitum venire cogūtur.in Lombarda: quæ fuit per ipſum Carolum condita,ſed noſtra verior eſt opinio.

Finis quartæ additionis Nicolai Boërij

TRACTATVS DE STATU,& vita Eremitarum.

SVMMÆ TOTIVS TRACT.

Quæſtio.

An ſtatus Eremitarum ſit de iure licitus,& permiſſus: an cenſeātur perſonæ eccleſiaſticæ,& religioſæ,ac voto paupertatis, & caſtitatis aſtricti: vel dicantur acephali, id eſt,ſine duce, & capite viuentes.Et quam ducere debeant vitam.

ANTEQVAM ad deciſionem condeſcenſā,præſuppono illud quod tradit beatus Antonius Epiſcopus Florentinus in ſua ſumma in tertia parte titulo xvj.capitul.primo. §.quinto

a Quatuor sunt 1 regulæ. Adde Felinum in d. capit. ecclesia sanctæ Mariæ in primo nota.& Sozin. in consil. xiij. incipië. præsens cõsultatio est satis.versi. Est enim aduertẽdum cum versicul.seq.vol.j.

†quod quatuor sunt regulæ a ab ecclesia approbatæ, sub quarum aliqua militant omnes religiosi catholicæ ecclesiæ. Prima fuit beati Basilij:secunda diui Augustini:tertia S. Benedicti:quarta
2 deuoti Frãcisci. †Tamẽ videtur quod regula diui Augustini fuerit tertia, per tex.in cap.periculosam.xviij. quæstio. secunda. vbi Papa enumerãs quasdam approbatas regulas: primò regulã sancti Benedicti, & Basilij, & postea nominat Augustini regulam, à quo dicuntur habuisse regulares canonici eorum regulam,vt statim dicam, & idem dicit Felin.in rubrica, de maioritate & obedientia, & dixi in tractatu de authoritate magni consilij & parlamentorũ regni in prima magna additione.
3 † Tamen ordo beati Basilij est primus & antiquior,vt ibi dixi secundum Cardinal. Alexandrũ in capitulo, & episcopos, decimaseptima distinctione; qui fuisse videtur tempore Symmachi Papæ.c.bene quidem,xcv.distinct. fortè ibi non loquitur de beato Basilio,sed patricio Basilio, qui vices gerebat Odoacris regis,de quo fit mentio in c.ecclesia sanctæ Mariæ,de cõstit.& istud videtur verius.
4 †Carthucenses tamen,quorũ caput est in Delphinatu,non militant sub aliqua istarũ, sed habent sua statuta pro regula.Et habentur secundum diuum Antonium Floria. in magna veneratione ab ecclesia,de quibus in extrauag.Martini iiij.incip.viam ambitiosæ cupiditati.tit.de regula. vt infrà dicam. Et sic vna tantùm, sed plures sunt religiones Deo famulantes, cle.j.de electione.& cap.vno,de relig. domib. vj.& not. Ioan.Andr.in c.sanè.de regula. Et sub regula beati Augustini.vt inquit beatus Antonius militant omnes canonici regulares & fratres prædicatores. Idem dicit Ioan. And.in d.c.sanè. qui prædicatores fuerunt instituti ab Inno.iij.qui etiam ordinẽ instituit sanctæ Trinitatis de redemptione captiuorum.
5 † Et etiam omnes eremitæ sunt sub regula beati Augustini,licet gloss.in cap.qui verè & purè.xvj.q.j.dicat quod non legit quam vitam ducere debeant: quoniam vitam cæterorum religiosorum in eremo existentium (de qua infrà patebit) ducere debent. Et pariter sorores pœnitentes Mariæ Magdalenæ in vulgari vocatæ *Repenties*, ac similiter seruitæ, quorum seruorum beatæ Mariæ ordo incepit Anno 234.& credo isto beatæ Mariæ ordine meminit Specu. titu. de sta.mona.§.qualiter.q.xxxvj.qui secundum eum incepit Bononiæ,& solùm debent obedientiam, & sunt vxorati habẽtes propriũ,de quo ibi per Io.Andr.in ver.diligenter.& in cle. cùm ex eo.in glo.iij.de sen.excõ.Et de istis fratribus prædicatoribus eremitanis, & carmelitis ponit Bal.in consi. cxx.vol.ij. & Fel.in c. in præsentia. ver. v. cum plurib.q.seq.de proba,& Abb. Sicul.in consi.xxvij.
6 dubiũ super quo consiliũ.vol.ij. †quæ regula beati Augusti. est latior valde quàm beati Benedic. regula, vt te-
7 net Lap.alle.lxij.ver.ad secũdũ caput. Ordo †verò sanctæ Brigidæ, & ordo beati Hieronymi ab Euge.quarto fuerunt instituti,& per Martinũ quintũ cõfirmati,vt habetur in iij. parte epist. xlj. ordo scopetini à Gregorio. xij.institutus.Ordo sancti Ioannis Hierosolymitani,qui dicuntur vulgariter,ferieri. Ordo Hospitaliorum beati Antonij:& ordo cruciferorũ ab aliis pontificibus: differũntque isti ordines, & religiosi inter se per cõstitutiones varias additas regulæ, & in habitu, vt ibi per ipsum Anto.& §.seq. scilicet vj. vbi ponit quid cõtineat regula
8 beati Augustini. †Sub regula verò sancti Benedicti militãt multi ordines,vt monachi nigri,de quibus in clemẽ. ne in agro.de statu monacho. quæ etiã habet locũ in canonicis regularibus,vt ibi, & voluit Oldradus in consi. ccxxij. qui cùm essent relaxati, reformati sunt in speciali congregatione, quæ dicitur sanctæ Iustinæ. Et idem Ioan. Andr.in d.c.sanè.& quę dixi in decisio.curiæ parlament.Burdegal. quæstio. clxxxij. incipien. an asinam. Et habent speciales constitutiones & exemptiones per Eugenium iiij.cõfirmatas. Et sub eadem militant Cistercienses,quorum caput est in Burgundia vt vidi, qui sunt multipliciter priuilegiati,vt per doctores in cap.recolẽtes de statu monach.& in c.ex parte de deci. & in cap.ij. eodem titu.libro vj.& cap. cùm ordinem. & ibi per doctores,de rescript.vnde Cistercienses & Præmonstrarenses ex priuilegio cõfirmant electiones sine aliqua examinatione præcedente,secundum Inno. Cardin.de Zabarel. & Doctores in capitulo , venerabilem. de electio. quos beatus Bernardus mirabiliter dilatauit. Et sic canonici ecclesiæ secularis & collegiatæ sancti Aemiliani Burdegalen. diœcesis, in electione eorum decani prætendunt formam.capitulo,quia propter.extra electio. non seruare.Nec in confirmatione inquisitionum super meritis electi & eligentium fieri debere: licet de contrario prima facie per quandam confirmationem electionis decani via inspiratione de persona electi appareret: ob quam causam Dominum Ioannem Dibarrola, & Bertrand. de Balsac, vicarij à reuerendissimo domino Briando de Valee, Bertrando de Moucaup. & nobis Boerij de consensu partium assistentibus ordinauerunt die xj.Septembris, Anno præsenti 1532.vltimam electionem penes eos ponendam,& in aliis factis partes contrarias. Camaldulenses instituti per beatum Rominardum ordinis vallis vmbrosæ, quem instituerat beatus Gualbertus ordinis humiliatorum , de quibus infrà dicam. Ordo etiam Cluniacensis qui censetur vnũ caput in Burgũdia etiam existens,& potest visitare subditos tam mediatos quàm immediatos, vt dicit Oldra. in consilio ducentesimoquarto, & etiã Cælestini quos instituit beatus Petrus de Murrone,qui fuit Papa cælestinus,sed renuntiauit papatui. Ordo montis oliuarum, ordo montis fani, seu Syluestrini. Omnes ij sunt sub regula beati Benedicti, & differunt in constitutionibus, & aliqui in habitu. Et omnes sunt exempti,nisi Syluestrini.& de præceptis regulæ prædictæ vide ibi per ipsum diuum Antonium.
9 †Sub regula verò beati Francisci militant soli minores, & memini sub nomine Francisci de Paula. & inter ipsos minores est diuersitas in recognitione superioris: quia nec regale consistorium, nec parlamentum Parisien. potuit eosdem concordare: quorum discordia fortè multos à deuotione ingressus religionis beati Francisci retrahit: tamen Papa Leo x. dedit eis viuere sub ministro generali & prouinciali, scilicet his de obseruantia, & aliis conuentualibus sub magistro prouinciali. Et hîc sanctus Franciscus incepit ordinem suum Anno 1210. sub Innocentio.Et cõfirmatus fuit non permissione,sed solenni approbatione ab Honorio tertio post confirmationem ordinis prædicatorum,vt notat Ioannes Andræas,& Abb.Sicul.in capit. nimis.in secundo.de excessib.prælato. & Ioannes Andr. in capit. quorundam. de electio. libro sexto, & de præceptis regulæ habetur in clementi. exiui de paradiso. cum seq. de verbo. signifi. & per Bartol.in tracta.minoritatum.& Bald.post Iacob. de Aret.& Cin.in authen.ingressi.C. de episcop. & clericis,& per beatum Antonium vbi suprà.§.viij. & in extrauag.Ioan.xxij. incip. ad conditorem canonum. & in alia incip. quia quorundam mentes sic pater mendacij. & ibi Zenzeli.de verborum significatio.Et ego à domino nostro rege commissarius deputatus vnà cum fratre, & religioso viro de Verduzan reformaui conuentus ciuitatum,scilicet Burdegalen.Reole, siue de regula,Marmande,& Rioncij,seu Rionnij, sed alios conuentus ressorti nostri parlamenti ob defectum religiosorum refor

mare

10 mare nõ potuimus. † Sub regula enim beati Basilij quæ prima fuit, militant omnes monachi orientalis ecclesiæ, seu gratiæ, ac etiam in occidente. Fratres verò Carmelitæ aliquando sub ea fuerunt: quibus Anno 1247. Innocen. iiij. addidit quasdam ordinationes per modum regulæ traditas eis à quodam patriarcha Hierosolymitano dicto Alberto, extractas ex regula beati Basilij cum quibusdam additis, declarantes & mitigantes regulam illam, per dominum Hugonem Cardinalem ordinis prędicatorum dictatas. Et de regula & ordine Carmelitarum, ponit Bald. in authẽt. si qua mulier. C. de episcopis & clericis, & in consil. cxx. in fine suprà allega. & latius in consil. lxxx. incip. super infrà scriptis. volum. ij. Quæ autem sint præcepta regulæ Basilij, vel non extra essentialia religionis, dicunt beatus Antonius Flor. in loco suprà alleg. non inuenisse à quodam declaratum. Et proh dolor, quia si contigisset mihi mei iuris aliquando esse deliberaueram intrare eremitagium beati Basilij supra quendam montem in diœcesi Magolonen. prope villam nouam, & oppidum miræ vallis, siue miræ valentis existens, & à quolibet per leucam distans. Et in pede montis est quædam capella mariæ Magdalenæ sola boni valoris, in qua paucum aut nullum diuinum celebratur officium: & tales sunt ecclesiæ quas Lõbardi petunt, qui non curant de seruitiis: sed de reditibus bursalibus quantum valent importatis, vt dicit Baldus de pace constanti. cap. in causis, in verb. libellariæ. ante finem. & Iason in l. placet. versiculo, dixi secundo loco. C. de sacrosanctis ecclesiis. & Baldus in sua Margari. ad Innocen. in verbo, ecclesia. prima q. vbi dicit in Italia, vbi homines viuunt, & nescit quomodo. Et ibi facere vnum eremum pulchrum valde, ac deuotum, licet magis debeamus studere procreationi, & generationi liberorum, quàm ingressui religionis, vt dicit Baldus in l. si paterfamiliàs. §. finali. & in l. si tibi. ff. de adoptio. dicens etiam quod si filius regis vnicus ingreditur monasterium peccat, & nõ meretur: sed Papa potest dispensare, ne regnum pereat. & idem Iason in repetitio. legis, si arrogator. in fine, eodem titulo, de quo Ioannes Andræas in regula, actus legitimi. in mercu. & Abb. Sicul. in capit. ex publico. de conuersi. coniugato. & aliàs super hoc consului. Tum quia vt dicit Hostien. in proœm. suæ summę, aduocati & iudices (quin & doctores dicuntur) legibus iuris communis vtentes (prout facere tenentur) meliorem vitam ducunt, quam fratres prædicatores. Et ita honesta res est cõtrahere matrimonium, sicut etiã intrare monasterium, vt §. nunc autem in authentico, de episcopis & clericis. & tenent gloss. in §. Cúmque super filio. institu. de nupt. facit capitu. per venerabilem, qui filii sint legi. non æquiparãtur carnale & spirituale, c. inter corporalia. de transla. episco. vel elect. & dixi in consi. liiij. incip. viso processu moto & pendente. His pro constanti habitis, & ad q. facientibus. dico secundũ Hiero. in episto. xlj. cap. iij. in iij. parte. & beatum Benedictum in regula sua, ac Anto. in sua summa tertiæ partis, tit. xvj. ca. j. §. iiij. triplex esse genus monachorum seu religiosorum qui omnes dicũt
11 se Christum sequi. † Primi dicuntur serabitæ, discurrentes hincinde, & viuentes in spiritu libertatis, qui dicunt se Christum sequi in eo, quòd Christus circuibat ciuitates, & castella: tales appellantur etiam circuncelliones. ij bini vel trini, nec multò plures simul habitant. de eo quod laborauerunt, in medium partes conferũt, vt habeant alimenta communia, & quasi ars sit sancta non vita. Inter eos sæpè sunt iurgia, quia suo viuentes cibo non patiũtur se alicui esse subiectos. Apud hos affectata sunt omnia, laxę manicę, caligæ follicantes, vestis crassior, crebra suspiria, visitatio virginum, & detractio clericorum. Et si quando dies festus aduenerit, saturantur ad vomitum. Et hi secundũ ipsos non approbantur à doctoribus, nec iure communi. c. qui verè. & c. quidam monachi. xvj. quæsti. j. Et ideò dicit gl. in dicto capit. qui verè. quod quidam istos locustas vocant, id est, sine capite. & idem Abb. Sicu. in c. ex parte. de conuersi. coniuga. tamen dico, quòd ex quo se alienos à populo faciunt, & ad opera vitæ contemplatiuæ cõuertuntur, quòd laudandi sunt secundũ gl. in c. penul. in verbo, secreta. de verb. signifi. libr. vj. vbi ponit de cellis eorum. Et re vera secũdum diuum Hieronymum in dicto cap. iij. solent certare ieiuniis, & rem secretæ victoriæ facere. Et intelligo de iis eremitis, qui vrbes & castra fugiunt, licet propter vitium aliquando eas frequentẽt: nam multum est vrbes despicere ob crebras salutationes, obsequia matronarũ, variásque illecebras, quibus etiam rigidissimi moliũtur: cùm & Sireneo cantu ad naufragia pertrahantur, vt inquit Hieron. vbi suprà. ca. xj. cùm enim tanta reperimus in cœlo, cur parua & caduca non quęsisse doleamus in terra? Ambitio nanque, potentia, magnitudo vrbis, videri & videre, salutare & salutari, laudare, vel detrahere, vel audire, vel proloqui, & tãtam hominum frequentiam saltem in vico videre, à monachorum proposito, & à quiete sunt aliena. Aut enim videmus ad nos venientes, & silentium perdimus. Aut si nõ videmus, superbiæ arguimur interdum vt vicem reddamus, ad superbas fores pergimus, inter linguas rodentium ministrorum postes ingredimur deauratos, dicentes his rationibus inuitatos multos philosophos reliquisse frequẽtias vrbium, & hortulos suburbanos, vbi ager irriguus, arborũ comæ, & susurrus aquarum aut fontis speculũ immurmurans, & multæ oculorum anxiæque illecebræ, ne per luxum, & abundantiam copiarum animæ fortitudo mollesceret, & eius pudicitia constuprararetur. Inutile quippe est crebrò videre per quæ captus aliquando sis, & eorum experimento committere, quibus difficulter cares. Nam quos seculi carcer includit, nunc ira, nunc auaritia, nunc aliorũ incentiua vitiorúmque pertrahit vtroque. Abiiciẽdæ sunt animi voluptates, relinquẽda delectationum studia: nitendũ in summa, vt naturalibus amputatis, conuersatio nostra tẽdat ad cœlum. Quid fiet, si ludi, si iocus, si conuiuia, si sermo penè familiarium deseratur: hæc ille. Et faciũt ea, quæ dicit in loco allega. in c. viij. de solitudine. & in c. sequen. de vtilitate eremit. Et sic qui sedet in solitudine, & quiescit: à tribus bellis eripitur, scilicet locutionis, auditus, & visus, & contra vnum tantummodo pugnam habebit, scilicet cordis. Ideò cauti esse debent eremitæ, quia secundum Cæsarium in admonitione xxviij. dicentem, Videte vocationem vestram, fratres charissimi: venire ad eremum summa perfectio est, non perfectè in eremo viuere, summa damnatio est. Quid prodest si in loco quies teneatur, & inquietudo in corde seruetur, si in habitatione silentium sit, & in habitatoribus clamor vitiorum, tumultus, & colluctatio est passionũ, si exteriora nostra seueritas teneat, & interiora tempestas obruat? Et idem dicit & refert Leonar. de Vltino, in sermo. de festo beati Anto. versic. j. vbi ponit de qua-
12 druplici gradu religionis. † Secundi dicuntur anachoritæ Hebraicè, Græcæ verò eremitæ solitariè viuẽtes, quos Græci etiam vocant ἡσυχαστὰς, ab eo quòd procul ab hominibꝰ soli recessẽrũt, in desertis viuere nũcupantur. c. vno. de excessib. præla. libr. vj. & ibi Philip. Franc. in vltim. notabi. & textus in authentic. de monach. §. cogitandum. vbi gloss. in verb hesichastus. allegat nouel. constitut. de monach. vbi pro iisdem

a Et in vtroque. Adde Felin.in dicto capitul. sanctæ Mariæ. in j. nota. de consti. & Anchara.in rubr. de regula. & Felin. in cap. de monialib9. de sent.excom mu. & in cap. non dubium. eo.titul.

anachoritæ & hesichastæ ponuntur, vt in §.in omnibus autem monasteriis.& ibi dixi, quæ reperiuntur post ll.Longobardorum. Et talis habitatio eremitica dicitur. Qui etiam dicunt se Christum imitari, in eo quod solus agebat in desertis, Matthæ.iiij.Et in montem ascendit solus orare,Matth.xiiij.& Lucæ vj. Hi traxerunt initium ab Elia vel Ioanne Baptista, qui sanctificatus in matris vtero cùm puer esset,in desertis erat, Luc.j.& ij.q.vij.c.fi. Quem verò virum,vt refert Hiero.in d.cap.iij.Hieremias propheta describit Hieremiæ iij. bonum est viro cum portauerit iugum domini ab adolescentia sua, sedebit solitarius, & tacebit: quia sustulit super se iugum, & dabit percutienti se maxillam, saturabitur opprobriis: quia non in sempiternum abiicet dominus horum laborem,& conuersationem in carne,& non carnis: vel etiam à Paulo primo eremita,qui tãtæ perfectionis fuit,vt beatus Antonius animam eius egressam de corpore in choro Angelorum viderit collocari. Et de his dicitur xvj.q. j.qui verè & purè solitariam vitam eligunt, digni sunt conuenienti honore.&c.& in ca.fina.xv.distin.ibi,item vitas patrum Antonij,Pauli Hilarionis,& omnium eremitarum: quas tamen vir beatissimus scripsit Hieron. cum omni honore suscipimus,&c. Et ipsi subsunt episcopis secundum gloss.in d.cap.qui verè.per text.in cap. nulla ratione. xciij.distin.& ibi tenet Card. Alex.in cap. si autem.xij.q.iiij.& in cap. indemnitatibus.§.supradicta.& ibi Domin.in j.notabili.& Philip.Francus,in tertio, de electionibus, libro sexto.volentes per illum text.

13 † Quòd eremitæ & mulieres viuentes sine obligatione professionis in regula non approbata, sint sub iurisdictione iudicis ecclesiastici,vt not.glo.in clemen.penul. de senten.excommunica.& singulariter Domini.de Rota.in decisio.clxvij. aliâs deci.j. de regularibus.in antiq. & hoc quandiu in ecclesia, & seruitio Dei gestant habitum religiosorum,argu.l.stigmata. C.de fabri.& l.omn. C.de aquæduct.libr.xj.& l.semper.§.negotiare.ff.de iure immunita. & idem tenet Imo. in cle.ij. de præben.& Anto.de But.in consil.xix. versi.ad nouum.bene considerandum, &c.dicens quòd vita eremitarum est approbata tanquam in statu pœnitentium,vt sunt nunc fratres Iesuitæ,qui statum pœnitentium, & vitam eremiticam ducunt: tales sunt & esse debent sub obedientia episcopi.x.q.j.aliud.Et isti non sunt locustæ:quia veritas est secundum eum,quòd sunt sub episcopo,& reputãtur personæ ecclesiasticæ,& gaudent priuilegio clericorũ.Nec aliud caput vel superiorem cõpelli possunt habere,quia Christum habẽt in caput,& episcopum suum, & Papam & parochianum in cuius parochia sunt.Et si habent Abbatem,tunc quo ad iurisdictionalia,& forũ pœnitentiæ sunt sub ipso Abbate,sicut suberant Episcopo. Et idem tenet gl.quam ibi sequuntur Bart.& Ange.in l.ij.ff.de in ius vocan.volentes eremitam in ius vocari non posse,sed eius prælatum, qui respondere debet pro eodem, & debere gaudere priuilegio monachorum, & clericorum.& Zabarel.in d.clemen. penul. quæst.ij.de senten. excommu.& Docto.in ca.ex parte. in secunda.super verbo,castitatis.de senten.excommunican. & plenè Anto.de Butrio,in cap.ij.de foro comper.& secundum Angelum in dicta l.secunda, debent iurare se continentiam seruaturos.per text. in §.ecce.xxvij.q.ij. & idem dicit in consil. cxxj.versic. quinimo etiam eremitæ. & Inno. in c. cùm monasterium.de elect.licet Abb. Sicu.teneat cõtrarium. ibi & in d.c.ij.de foro compe.per glo.in d.cap. ex parte tamen. text. in d.§.ecce videtur velle eremitam vouere debere continẽtiam: imò hæc vita eremitica dirimit matrimonium non consummatum,vt ibi.tamen Abb.Sicu. in d.c.ex parte,& communiter Doct.tenent gl.ibi & Felin.in d.c.ij.de foro compe.dicens dictum §.ecce. loqui ex reuelatione diuina,ibi,gratia diuina vocatis.vel secũdum Archid.ibi loquitur de tali eremo, qualem sustinẽt Camaldulẽses, quia est vna species eremitarum, de qua res est clara.de quibus in d.c.vno.in fi.de exces.prela.& c.priuilegium.de verb. sig.ibi, in cellis ad monasterium spectantibus. & in d.c. monachum. xx.q.iiij. & ibi dicit Archi.quod non peccãt eremitæ eligendo cellas pro arbitrio, quando ab initio non elegerunt vitam communem: aliâs secus, vt ibi.hinc est, quod dicit Bal.in l.in

14 adoptionem. C. de adopt. † quod eremita dicitur ciuis loci in quo moratur.licet de Zabar.in d.cle.ij.q.xij.& ibi Ioan.de Lign.de præben. teneant quòd non sint personæ ecclesiasticæ,quia ad hoc vt aliqui gaudeant priuilegio clericali, requiritur quòd sint clerici vel professi in aliqua religione approbata.xvij.q.iiij.si quis suadente.& de senten.excommunic.capit.non dubiũ.quia sicut laici nati sunt,ita laici perseuerant,& sub iurisdictione imperatoris.Et cum eisdem non superueniat aliquid diripiẽs eos ab ipsius iurisdictione, quod est duplex,scilicet,receptio ordinis, vel cõuersio ad aliquam religionem approbatam,vt dictũ est in capitul.finali, de religio.domi. & ita tenet Abba.Sicul.in dicto cap.secũdo.versic.quæro quid de pœnitentibus. cum versic.seq. & idem Paul. de Castro in consilio ccclíiij.aliâs cccxlvij.incip.quæritur an laicus. volumine antiq. in fin.nisi secundum eum agatur super re ipsorum, vel ratione criminis cõueniantur, & ibi ponit de hospitalario. Et etiam Roma. in sin-

a gu.ccclj.incip.laicus.Et in vtrobique[a] scilicet eremita & hospitalario tenet Aufrer.in decisio.capellæ Tholosa.q. viij.& Collecta.in dicto capitu. ex parte.de conuer.coniuga.& in c. cùm Ioannes eremita. de fide instrumen.& Aufrer.in repetit.clemen.j. & in fallen. secundæ regulæ. versicul.quarto,extendo ad eremitas.de offi.ordi.vbi dicit secũdum hanc partem iudicatũ fuisse per curiam parlamenti Tholosę contra quẽdam eremitam,qui propter egregia furta,& rapinas vltimo fuit affectus supplicio.& Abbas Sicul. & sui sequaces dicunt hanc opinio.esse de iure veriorem: & præcedentem benigniorem & æquiorem,& religioni fauẽtem. Quoniam salua pace ipsorum præcedens est de iure etiam verior,secundum Butr.Barba.Areti.& Felin.in dicto cap.ij.de foro compe.vbi Felin. allegat text. nouum in d.c.fi.xv.dist. licet secundum eum ille text.possit restringi ad vitas patrum scriptas per diuum Hieron.vt tenet ibi Card.Alex.tamen hoc verum vt illi dicantur sancti: sed non restat, quin ille textus probet, quòd origo vitæ eorum religiosa sit:ideò secundum eum in litaniis inuocantur istorum sanctorum patrum auxilia. Et idem tenet Ioann.de Turre cremata in d.capit. qui verè.in ij.q. & beatus Anto. in d.sua summa vbi suprà.Et ista est vera & communis: quia verberantes & manus violẽtas in eos iniicientes sentẽtiam incurrunt excommunicationis à canone latam.d.c.si quis suadente diabolo. secundũ Ant.de But.& alios in d.c.ij.de fo.compe.licet Host.& Hẽ.Bo.in d.cap.nõ dubium.intelligant hoc verum,quando se & sua dederunt ecclesię, & quod sint tõsurati.Sed hoc subsistere non potest quoniam clerici cõiugati qui non dederũt se nec sua,retinẽt duo priuilegia,canonis scilicet & fori.c.vno.de cleri.cõiu.li.vj.Idẽ est de muliere reclusa,secũdũ Ant.de But.in d.c.ij.per c.aliud.& c.de persona.xj.quæ.j.Et generaliter enim omnes personæ, quæ regulariter viuũt sunt personæ ecclesiasticæ, licet nõ faciant professionẽ, & gaudẽt priuilegio clericorum,per tex.clarum in d.c.indemnitatibus.§.suprà dicta. & ita tenet Aug.in Authenti. apud quos opor. causas dicere monachos. vbi notat ex gloss. ibi ab-

15 ibi absisteris sed ideò.† quod licet reclusi in loco ad ieiunandum nō sint personæ ecclesiasticæ, vt sunt isti fratricelli, qui vt plurimum stant ad orandum in locis syluestribus, & etiam mulieres, quæ vt Deo seruiant, se recludunt in vna domo ad ieiunandum, & orandum: quas reclusas, dicit glo. vulgariter appellamus: tamen priuilegiū monachorum conuersorum, & sub iudice seculari conueniri nō possunt: imò sunt religiosæ personæ: quia tam earum vestimenta, quàm personæ benedicuntur, vt vidi in reclusis Burdegalæ nouiter constructis. Et idem tenet Ioan. de Turre cremata in d. c. qui verè. in vltima quæstio. Sed illi qui simulant se non eremitas, sed de ordine sancti Frācisci respectu habitus, & aliorum morum, qui quosdam inter se constituunt superiores: tales enim non subsunt prælatis ordinis, sed sunt reprobati, per extrauagan. Ioan. xxij. incip. sancta Romana atque vniuersalis ecclesia. titul. de relig. domibus. Præterea eremitæ habitum, & regulam profitentes, & aliàs idonei possunt vocari ad prælaturam monachorum. d. c. cùm monasteriū: quia transeunt à minus stricta ad magis strictam, ex eo quod monachus renuntiat propriis, non autem eremita, capit. placuit. xvj. quæstio. j. de quo per gloss. & Abba. Sicul. in d. cap. cùm monasterium. & in cap. causam. eod. tit. & Berth. in tracta. suo de episcopo. prima parte. lib. ij. quæst. lxviij. dixi in additio. de Mandag. in tract. de elec. c. xvij. & Ioan. de Turre cremata in d. c. qui verè. in iij. q. Et retinent propria ex quibus nutriantur, vt tenet Bald. in authen. si qua mulier. versicul. Et hæc sunt vera, &c. vbi loquitur de istis fratricellis, qui stant in montanis, qui
16 nō sunt professi, & non habēt aliquam regulam. † Vnde secundū eum possunt testari, & disponere de bonis suis, sicut fecit diuus Paulus primus eremita, qui collobium suum, id est vestem sine manicis, qua vtebātur olim virgines & diaconi, quæ hodie est dalmatica, in testamento reliquit Anastasio episcopo Alexand. Tunicam verò reliquit beato Antonio, vt cap. perlectum. §. econtra Paulus primus eremita. xix. quæstio. iij. & idem tenet gl. in d. c. qui verè. in fin. & Ang. in d. l. ij. de in ius vocan. & glo. in d. c. ex parte. & omnes docto. suprà alleg. & Bald. in d. consi. cxx. incip. punctus, quædam habuit. vol. ij. Et ideò monachus non potest transire ad vitam eremiticam nisi de licētia Abbatis. Sed bene econtrà eremita potest fieri monachus, vt tenet gl. in c. si clericatus. xv. q. j. per tex. in d. c. monachum. xx. q. iiij. & Barth. de Firmo in d. tracta. de episcopo. in j. parte. li. ij. q. lxviij. Sed habita Abbatis licentia, & non conuentus poterunt cellas siue habitacula in eremo seu locis, vbi non sit hominum habitatio de propinquo capere & mutare, capitu. penult. de verb. signif. lib. vj. & tenet Felin. in d. c. ij. Et idem in mendicantibus fratribus, vt possint eligere vitam solitariam de maiorum suorum licen. d. cap. vno, de excessib. præla. & Io. Andr. in d. c. sanè. de regula. Tamen prælati nemini debent dare licentiam, nisi iam in societate perfectis: cùm periculosum sit solitariè habitare imperfecto: cui dicitur, Væ soli, quia cùm ceciderit, non habet subleuantem. secundum beatum Antonium vbi suprà. & Ioan. Andr. in d. cap. sanè. versi. circa secundum. de solitudine. Et ideò beatus Tholo. ij. q. xxviij. ar. viij. quem refert diuus Antoni. loco. & cap. suprà prealleg. & Ang. de Claua. in sua summa, in litera, eremita. §. fin. dicit, Quod quanuis vita solitaria, si debitè assumatur, præemineat vitæ sociali, vt plenè Archidia. in d. cap. penult. & ibi aliquid per Ioan. Andr. Domi. Ancha. & Philip. Franc. de verbo signifi. & Ioan. Andr. in d. cap. sanè. & Abbas Sicul. in cap. nisi cùm pridem. de renuntia. & Iacob. de Bellouisu in d. §. cogitandum. in authen. de mona. tamen vita socialis necessaria est ad exercitium perfectionis: quia mutuò se instruunt verbo, & exemplo, & correctione, quæ ad perfectionem perducunt. solitudo autem competit iam perfectis, qui aliorum regimine non indigent, sed solo spi-
17 ritu Dei aguntur. † Et ideò si absque exercitio præcedēti talis vita assumatur, periculosissima erit, nisi suppleatur per diuinam gratiam. Vnde beatus Hierony. in loco suprà allegat. ca. x. tractans de periculo vitæ solitariæ, quærit, vtrum quis solus an cum aliis in monasterio viuere debeat: respondit, mihi placet vt habeat sanctorum contubernium, id est, societatem: nec ipse te doceas, & absq; ductore ingrediaris viam, quam nunquam ingressus es, vbi amplè & singul. hoc prosequitur ponens, & describens vitam suam, quam in eremo solus gessit, & etiam aliquid in c. ij. loquēdo de obediētia. cuius verba recitantur à Gratiano in d. c. si clericatus. xvj. quæstio. j. vbi glo. dicit, quòd plus valet vita communis quàm eremitica. & idem tenet Ioan. de Turre cremata in d. cap. qui verè. in j. quæstio. Et hac vita anachoritica seu solitaria participant Carthusienses, qui secundum Ioan. Andr. in d. cap. sanè. plurimam vitam solitariam ducunt in cellis: singulis tamen diebus ad missam, vesperas & matutinas, conueniunt: certis etiam diebus conueniunt in refectorio & in
18 collocutorio, vel claustro secreto. † Et etiam comprehendunt eremitæ Camaldulenses, licet isti participent de cœnobitis: quia simul quādoque conueniunt: de quibus Camaldulensibus loquitur gloss. ij. in d. c. cùm monasterium. quæ dicit, quòd sunt in Tuscia. & Ioan. And. in d. c. sanè. dicit caput religionis ipsorum esse in diœcesi Aretinæ. quia dicti eremitæ licet habeant vitam socialem, tamē aliquæ eorum cellæ sunt in cacumine mōtis, qui solitariam vitam ducunt diuisim locatæ per ne-
19 mus, vbi est vera cōtemplatio, & aliquid actionis. † Tertij dicuntur cœnobitæ, id est in congregatione viuentes. ij videntur exorti sub Eliseo, qui cōstituit cuneum prophetarum, id est, religiosorum, secundum gloss. sed fuerunt reuocati à Christo, qui discipulos habuit pariter habitantes, & in communi viuentes, cum quibus in monte ascendens docebat eos, Matth. v. Et vt dicit Ioan. Da. quem refert beatus Anto. Flo. in summa vbi suprà, ipsos in principio habuit, vt nouitios docens in doctrina de beatitudine, quid deceat agere in religione, & plura alia. Secundò quasi voluerit eos profiteri, cum quibus ex discipulis recedentibus dicit ad Apostolos, Nūquid & vos vultis abire? Et Petrus respondens pro omnibus dicit, Domine ad quem ibimus, &c. Ioan. vj. quasi dicat, non tandem eos ad statum perfectionis perducit, quando in vltima cœna eos episcopos fecit, & consecrauit, vt dicit gloss. in c. in nouo. xxj. dist. & ibi Card. Alex. sed perfectissimos fecit die Pentecostes. Habuit enim Christus benedictus quosdam ex discipulis deditos vitæ actiuæ: vt Marthā, & alias mulieres, sibi de facultatibus ministrantes: quosdam contemplatiuæ deditos, vt beatissimā virginem matrem, & Magdalenam: quosdam mixtæ, vt Apostolos, & alios. Et sic opi. illorum qui pertinaciter asserūt Christum & eius discipulos nihil habuisse in singulari, vel in communi, & in iis quæ habuerunt nullum ius eis fuisse, est erronea & hæretica, vt in extrauag. Ioā. xxij. incip. Cùm inter nonnullos viros. titu. de verbo. signifi. & ibi per Zenzeli. Tamen in actibus apostolorum legitur, quòd apostoli & discipuli accepto sancto Spiritu omnia eorum bona vendi, & pauperibus erogari ordinauerunt, & sic nihil in communi vel particulari ha-
20 buere, vt Actuum primo. † Et isti cœnobitæ habent diuersos modos viuendi, & ad diuersa deputantur, vel ad actiuam, vel contemplatiuam, vel vitam mixtam, secundum regulas, & constitutiones eorum quas profitentur: de quo per beatum Anto. vbi suprà §. iiij. & Ioan. Andr. in d. c. sanè. versi. diuersificantur ergo religiones secundum diuersitatem operum ad quæ ordinantur, vt quia vna ordinata ad peregrinos hospitandos, vt est ordo cruciferorum beati Antonij Viennen. aut Arelaten. Alia ad ca-

ad captiuos visitãdos vel redimendos, vt ordo de Trinitate seu beatæ Mariæ de mercede: vna ad actus contẽplatiuos, alia ad actiuos, alia ad mixtos, &c. & quæ sequuntur. Et ipsi in Ægypto diuisi sunt per decurias atque centurias, secundum beatum Hieron. in d. cap. iij. Ita vt nouem hominibus præsit decimꝰ. Et rursum præpositos sub se, centesimus habebat, manebant separati: & se iunctis cellulis vsque ad horã nonam (vt institutum erat) nemo ibat ad alium, exceptis his decanis, vt si cogitationibus fortè quis fluctuaret, illius consolaretur alloquiis, vt ibi per eum, qui vitam eorum describit deuotissimam, ac religiosissimam. Et sub his cœnobitis comprehensi sunt omnes monachi, quorum beatus Benedictus dicitur primus pater in Occidentali Ecclesia: & beatus Basilius in Orientali, vt suprà dixi, quamuis & prius etiam multi sancti patres præfuerint magnis congregationibus, vt beatus Antonius, Pachouius, Isidorus, & alij. Sed ita sub determinatis regulis, & ceremoniis quibꝰ aggregati sũt canonici regulares tanquam contemplatiui, vt suprà dixi in præsuppositione. Ex quibus secũdum beatum Anto. Flo. in tertia parte, titul. xxx. capit. x. §. quarto, fuit vnus de sancto Victore magnus magister, & deuotissimus homo, qui est in Marsilia apud Prouinciã
21 iacens. †Postea successerunt mendicãtes, quorum primi fuerunt sancti, videlicet Dominicus in Hispania, & Frãciscus in Italia, replẽtes semine totum orbem, cum aliis ordinibus eremitarum, carmelitarum & sconitarum. Hi tamen statum medium in clericos seculares, & monachos habent: vnde de vtroque participant. Nam à statu monachorum accipiunt contemplationem in studiis, & officiis, & modestiam in ceremoniis, & abstinẽtiis. A clero autem accipiunt actionem, scilicet prædicandi, visitandi infirmos, & confessiones audiendi, &c. & plene Ioan. Andr. in d. capi-
22 tul. sanè. versic. Circa hoc sciendum, &c. † Ex quibus concludo secundum veram, & communem opinio. iurium & docto. supra allegatorum, statum eremitarum, seu vitam eremiticam tam primorum, quàm secundorum, & vltimorum, scilicet serebitarum, anachoritarum, & cœnobitarum religiosorum, de iure esse approbatam, & ipsos inter personas ecclesiasticas, & religiosas numerari, ac Episcopo loci sub esse, tanquam eorum vero superiori, vt tenet Abb. Sicu. in clemen. cupientes. de pœ. dicens quod ecclesia habet iurisdictionem super illos qui viuunt sub quadã religionis specie seu clericali, licet eorum status non sit per ipsam ecclesiam approbatus, imò potius reprobatus. & sentit Card. Alex. in c. si quis nuptiis. xxx. dist. Et sic gaudere debere priuilegio clericorum. Et hoc quandiu in ecclesia, & seruitio Dei habitum gestant religiosum: licet castella, & ciuitates eremo, & cellulis propinquas pro victu quærendo circuant, & frequentant: & illud quod eleemosynis, & fidelium largitate, aut aliâs donis Dei acquisierunt sibi proprium habere, & de illo disponere posse, secundum gloss. Innocen. & Abb. Sicu. in ca. cum monasterium. in verb. in eremo. de elect. & Albe. in authen. ingressi. nume. 17. de sacrosanc. eccles. & Felin. in cap. in præsentia. versicul. & ex prædictis inferri potest. de sentent. ex-
23 com. †Aduerte quod quamuis monachi, ac cæteri religiosi suprà nominati cuiuscunque ordinis fuerint de iure succedant parentibus ab intestato descendentibus, siue sit masculus siue fœmina religiosa, d. l. Deo nobis. & aliis iurib. suprà alleg. Tamen de consuetudine generali regni Franciæ non succedunt, nec dicta l. Deo nobis. seruatur in hoc regno, vt plenè dicit Masuer. in tract. suo practico, tit. de succes. & vlti. voluntatib. versic. item consue. regni. & latius Benedictus in repetit. capit. Rayn. numer. 220. & ita fuit per arrestum dictum & pronuntiatum, vt refert Aufrer. in stylo parlamenti. in iiij. parte de arrestis. §. lvj. & aliàs consului, vt in consilio. x. incip. quæstio talis, quidam volens ingredi, & etiam in pluribus quæstio. parlamenti Burdega. & in §. fin. & in additio. de testamen. libro consuet. Biturigum.

FINIS.

PRAECLARVS ET ELEgans tractatus de seditiosis omnibus ciuitatū, villarū, & castrorū, dominis Scabinis seu cōsulibus, ac cæteris reipublicæ administratoribus vtilis, quotidianus ac necessarius, per clarissimum virum do. Nicolaum Boerium. I.V. interpretem de Montepessulano, Christianissimi domini nostri Francorum principis in suo excelso consistorio consiliarium ordinarium, nouiter editus.

SI summo ingenio paríque fretus scientia officium scribendi facilè me implere posse crederem: tamen tam arduū hoc opus ingredi sine magno difficultatis timore non possem. Scribendum tamen est, cùm temporibus decursis sæpe ortæ sint, & nunc in dies oriantur in ciuitatibus, villis & castris huius Christianissimi Francorum regni seditiones, tumultus, seu populorum commotiones, aduersus illustrissimum ac Christianissimum principem dominum meum supremum, vel eius officiarios, consules, ac administratores ciuitatum & locorum regni sui: necnon alios terrarum dominos, & quod peius, & ægrè ferendum est, in ecclesias & ministros Dei. Cùm longè grauius sit æternam quàm temporalem offendere maiestatem. Quæritur qua pœna tales seditiosi veniant de iure plectendi. Ad cuius euidentiam aliqua puto esse præmittenda & præsupponenda.

SVMMÆ.

1 *Seditio generatur per proprij cammodi procurationem.*
2 *Mores nouos ad vitæ rectitudinem non necessarios inducere, est discordiam inducere.*
3 *Seditio & discordia generatur si aliis alleuiatis alij nimis in collectis grauentur.*
4 *Seditio facilius oritur si delicta non puniantur.*
5 *Iustitia dicitur anima ciuitatis.*
6 *Iudex toto conatu seditionibus obuiare debet.*
Officium Irenarchæ quale.
7 *Clericos arcens à seditione non incidit in canonem, si quis suadente diabolo.*
8 *Impotentia seu difficultas puniendi, excusat iudicem à puniendis delictis.*
9 *Iudici non imputatur, si aduersus seditiosos potentiores nō processerit.*
10 *Fatuitas maxima ex seditione oritur.*
Crudelitas nimia descendit ex partialitate & seditione.
11 *Crudelitas Adonibesec regis Iebus, hic memoratur.*
12 *Libertas summa est sub domino iusto degere.*
13 *Seditiones fugere qui debeant.*
Crimina quæ ex partialium seditionibus oriantur.
14 *Seditio Lucij Catilinæ olim Romani qualis.*
15 *Seditionum cruentarum exempla hîc recensentur.*
16 *Seditio C. Marij & aliorum Romanorum militum qualis fuerit.*
17 *Mutius Scæuola quid aduersus Porsenā regem tentauerit.*
18 *Fortitudo quando virtus dici possit.*
19 *Seditio qualis à Tyberio Graccho Africano excitata fuerit.*
20 *Caius Gracchus qualem olim excitauerit tragœdiam.*
21 *Seditio Liuij Drusi & aliorum Romanorum qualis fuerit.*
22 *Lemouicenses in seditione Marcum exactorem tributorum tempore Chilperici regis interemerunt.*
Scholares Parisienses qualem aduersus ciues tempore diui Ludouici regis mouerint seditionem.
Pastorelli in Francia qui fuerint & qualem fecerint seditionem.
23 *Pastores Francigenæ in Syriam profecturi prope Carcassonam ab incolis sunt interfecti.*
Monetæ variatio tempore Philippi Pulchri Parisiis fuit in causa seditionis.
24 *Stephanus Barbetus ciuis Parisiensis quid suo tempore fecerit.*
25 *Autores seditionis sunt illaqueandi furcis.*
Domum delicatam habere nostra non interest, ne ob id à forensibus vexari nos oporteat.
26 *Ædificare volentes domos quid facere debeant.*
Seditio qualis, & ob quam rem apud Atrebatum orta fuerit temporibus Ioannis regis.
27 *Seditio ob monetæ mutationem Parisiis orta fuit Ioannis regis tempore.*
28 *Prædones Constantienses, & Ebroicenses agrum Parisiorū populati sunt.*
29 *Seditio quanta fuerit Lutetiis aduersus Carolum regē Ioannis regis primogenitum.*
30 *Seditio qualis in Montepessulano fuerit tēpore Caroli quinti Francorum Regis.*
31 *Parisienses aduersus Carolum sextum ob nimiam vectigalium exactionem grandem mouerunt seditionem.*
32 *Onera plurima subeunt qui populo præsunt.*
33 *Gandenses qualem ob nimiam pecuniarum exactionem aduersus Ludouicum Flandrensium Comitem excitarint seditionem.*
34 *Lutetiani quantam seditionem fecerint tempore Caroli sexti 35. 36.*
37 *Aruerni etiam aliquando seditionis fuere authores, ducem sibi Petrum Bruerium constituentes.*
Gandenses Caroli septimi tempestate à suo Philippo Burgundorum duce desciuerunt.
38 *Ianuenses populares aduersus nobiles seditionem fecerunt aliquando.*
39 *Agenenses ob subsidium super rebus venalibus seditionem qualiter excitarint. & num. seq.*
42 *Trecenses aliquando à seditione non fuerunt immunes.*

§. j. ET PRIMO QVOD TRIA SVNT quæ generant seditionem & discordiam in ciuitatibus & villis secundum beatum Anto. archiepisc. Florentinū
1 in ij. parte summæ suæ. tit. iiij. cap. viij. §. iij. † Primò proprij commodi procuratio inordinata, quando aliquis nimis intendit suæ vtilitati, & alij inde grauantur, & modicam cum eo possunt habere concordiam. vnde ait Senec. prouerb. Principium discordiæ est aliquid ex communi suum facere. Turpiúsque nihil est quàm cum illo bellum gerere, cū quo familiariter vixeris: propter quod dicitur in c. erit autem lex. iiij. distin. quòd lex quæ ligat homines subditos ad sui obseruantiam, ligat in concordia & pace, quod nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium vtilitate debet esse scripta. Exemplum de Roboam qui nimis voluit puidere bursæ suæ, vt posset facere expensas superfluas in curia sua, vt pater eius Salomon. Et diminuere noluit exactionem tributorum seu tallearum. ex hoc est orta discordia inter tribum Iuda & tribus Israel, quod nunquam tolli potuit, & amisit ma-
2 gnam partem dominij sui: vt habetur iij. Reg. xij. † Inducere enim nouos mores non necessarios ad rectitudinem vitæ inducit discordiam. & in decre. dicitur, discordiam parit præsumptio nouitatum, vel secundum Petr. Iaco. in tract. de refectio. murorum. versi. modò quæritur an principes, &c. quòd propter monetæ seu pecuniæ mutationem & deteriorationem quæ fit plerunque quæsito colore adinuento, vt ex illo lucro à Deo & hominibus maledicto princeps possit guerram sustinere. Ideò descendunt machinationes & maledictiones populi: intellige

lige quādo tributa fine causa imponit, & grauat subditos secus si propter iustam defensionem status, secūdum Inno. in cap. quòd super. de voto. & Bald. in cap. cùm ab ecclesiarū. de offi. ordi. quia tūc potest superindicta ponere. l. j. & per totum. C. de superindi. libr. x. & tenet Mar. Lauden. in tract. de princ. §. vij. tamen si sine causa opprimeret, non debent in eum conspirare, vt sing. voluit. d. Stepha. Buynardus. in repe. l. quisquis. in j. not. C. ad leg. Iul. maiestatis. licet sit permissum in finibus defensionis stare, vt ibi per eum, qui extendit & corroborat prædicta per plures rationes, &
3 dicta, &c. ¶ †Secūdum generans discordiam & seditionem est, quando aliqui nimis vexantur in collectis, & in aliis laboribus, & alij nimis alleuiantur, vel cum honores & officia aliquibus copiosè conferuntur, aliis verò parum aut nihil, l. quis tam inueniri. C. de decur. lib. x. vnde generatur discordia inter eos, vel etiā quando rectores & administratores reipubl. grauant subditos, propter quod subditi minus diligūt eos. tex. est celebris & mēte tenēdus in authorit. de man. prin. §. deinde conueniēs est. ibi, vt nulli populi ciuitatum alterutri seditiones faciāt: sed pacem omnem Dei esse ciuitatibus, dum æquitas etiam hinc subiectis seruatur: & neque lucri, neque passionis alicuius causa ad aliquam partium declinatur. vnde dicit Greg. in c. ad hoc dispensationis prouisio. lxxxix. distin. dum reuerentiam minores potentioribus exhibent: & potentiores minoribus dilectionem impendunt, vera concordia fit, & ex diuersitate contextio, & rectè officiorum administratio geritur singulorum, & dixi in tractat. de authoritate magni consilij & parlamento-
4 rum regni, post princip. ij. postil. ¶ † Tertium est per quòd sequitur seditio & discordia, nō punire delicta. Nam per hoc datur audacia malis ad lædendum alios: ex quo seditiones, discordiæ & inimicitiæ sequuntur: Et si puniantur aliqui impotentes, & non alij potentes & maiores, oriuntur indignationes & murmurationes. exemplum de tribu Beniamin, qui voluit punire scelus cōmissum ab hominibus ciuitatis Gabaa, qui erant in tribu sua, inde orta est discordia inter eos & alias tribus: & propter hoc mouentes bellum contra eos penè totam gladio peremerunt. & hoc in casu erant claues iustitiæ, vt dicit gloss. in verbo, velut. in l. ad splendidioris. C. de diuersis officiis. lib. xij. quando delicta potentum celantur & non puniuntur: de quo dixi de authoritate magni consilij & parlamentorum
5 regni. †Nam iustitia est anima ciuitatis, secūdum Alberi. de Rosa. in l. iustitia. ff. de iusti. & iure. Multum ergo, secundum beatum Antonium vbi suprà, caueri debet discordia, maximè quia, vt ait Hierony. post Salusti. in Iugurthino. Concordia paruę res crescūt, discordia maximè dilabuntur, quia sicut virtus vnita est magis firma, id est, fortior: ita quāto magis est diuisa, tanto magis debilitatur, & demum deficit: quoniam omne regnum in se diuisum desolabitur. & idē dicit Lucas de Penna in l. vnica, in verbo cōcordiam. C. de Irenarch. libr. xj. Et de prædictis cōquerebantur Agenenses cōtra Consules & iuratos ciuitatis, vt infrà dicam. & maximè quòd honores consulares continuantur in illos, qui erant eiusdem domus & familiæ, vt de patre in filium, vel generum, aut in nepotem, vel alios consanguineos, & in seipsos, quod fieri non debet, l. j. C. de mu. & honorib. non continuand. lib. xj. nisi aliis idoneis deficiētibus, l. honor. §. penultimo. & fi. ff. eodem titulo. Nulli autem magis cōmaculant commu-
6 nitatem discordiis, quàm seditiosi, & partiales. †Ideò quamprimum iudex videt prouisiones, & materiam dispositam ad seditiones, monopolia, rixas, tumultus, ad delicta committēda, totis conatibus debet obuiare: vt dicit text. in dicta auth. de manda. prin. §. deinde conueniens est. & ibi gloss. in verbo, pacem. & Iac. de bellouisu, quia ad eius officium spectat, ne veniatur ad rixas & arma. l. æquissimū. ff. & de vsufruct. & Lucas de Penna in vnic. versiculo, sed secundum ius Romanorum, &c. C. publ. lætitiæ lib. xij. & in dict. l. vnica. de irenarch. & officium irenachæ erat, qui ad prouinciarum tutelam quietis & pacis per singula territoria faciebat stare concordiam. & ibi gloss. super rubric. & Ioannes de Platea, & Iacobus Rebuf. & tenet Paris de Puteo in tractat. syndicatu. in verbo, iudices, versiculo, vbi fiunt prouisiones. & in verbo, officialis. versiculo si duo sunt, &c. quoniam scriptum est Luc. xxj. Cùm autem audieritis prælia & seditiones, nolite terreri, &c. & primæ ad Corint. vj. cap. In multa patiētia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis,
7 in plagis, in carceribus, in seditionibus, &c. † Quinimo etiam clericos arcere à tali turba & seditione, nec incidunt in canonem, si quis suadente diabolo. xvij. quæstione quarta, vt tenet ibi glo. in verbo, violentas. aliàs si non occurrant debent priuari officio, vt notat Cyn. in l. seruus. C. de nox. actio. Bartol. Bald. in l. prima. ff. de offic. præfect. vrb. & Bald. in l. nullus. C. de summa trinitate. & Paris de Puteo in dicto tractat. titulo, de officio syndicat. §. syndicantur etiam officiales qui violentas manus, &c. Et etiam incurrunt sententiam excommunicationis. capitu. fœlicis. §. fina. & ibi Philippus Frācus in primo notabili. de pœnis. lib. vj. Et hoc si possunt sine grādi periculo obuiare: vt dicto capit. fœlicis. §. fina. ibi, & facultas ei affuerit, &c.
8 & ibi Philippus Francus in quinto notabili. † dicit, ꝙ pœna quæ imponitur ratione negligentię excusat impotentia, seu difficultas, si delictum puniri non potest propter potentiam facientis, vel multitudinem delinquentium, vel graue scādalum, vt quia armis se defendunt, vel loci difficultate se protegunt, secundum Archid. & Ioannem Andræam ibi. Quòd facit ad quæst. secundum Philippum de villa, vel iudice obligato capere malefactorem, vt excusetur si capere non potest supradictis interuenientibus, de quo per Bartolum in l. prima. §. occisorum. ff. ad Silan, quia, vt dicit Baldus in tract. schisma. versicu. porro multitudo modum nō seruat. Et nemo est qui furentis populi rumorem non paueat. per hoc adducit text. in capitul. statutū. §. cum verò, ibi, nisi actor eādem ciuitatem, vel diœcesim intrare non audēs, aut aduersarij potentiam meritò perhorrescens, &c. de rescriptis. lib. vj. vbi gloss. in verbo, non audens. dicit fortè erat Gibellinus, & ibi regunt
9 Guelphi, vel econuerso. †Ideò nō potest imputari ordinario & maioribus iudicibus Agenensium, qui non fecerant informationes, nec processerant ad captionem seditiosorum ad aduētum vsque domini fratris mei domini Bertrandi de Chassaignes iurium professoris, ac supremi Burdegalæ parlamenti consilij optimi, ac boni & recti iudicis per dictam curiam, ad cōtra ipsos seditiosos procedendum commissi, & deputati: cui postea fuit collega adiunctus, vt infrà dicam, cum ob metum seditiosæ cōmunitatis Agenensis ausi non fuerint, vt ex infrà dicēdis apparebit. Quia in huiusmodi seditionibus, & partialitatibus reperiuntur, & descendunt tria magna mala, secundū beatum An-
10 tonium, vbi suprà. †Primum, magna fatuitas: quia nō videtur sub cœlo esse stultior gēs, quàm partiales, qui ex appetitu & desiderio mali dum partialitatē & diuisionem affectant, ponunt in periculo substantiam temporalem, corpus, filios, consanguineos, amicos & eorū bona. Quid enim boni ex partialitate lucrentur, non videtur: nisi hæc pericula experiri? Et huiusmodi partiales similes sunt frenetico, qui gaudens exponit se magnis

ſe magnis periculis nihil reputans ea, & hoc quia ratione caret. Secundum malum eſt nimia crudelitas. non enim inuenitur tanta crudelitas in aliquo genere hominum, quanta in partialibus & ſeditioſis. ratio enim eſt ſecundum eum, quia habitum odij ſemper habent contra homines contrariæ partis tam notos quàm ignotos, præſentes, præteritos, & futuros: aduerſus infantes & ſenes. Aliquando aduerſus conſanguineos & affines, & contra eos qui aliquando ſibi in multis ſeruierunt, & eorum, omnium quibus odium gerunt. Et in mente homicidæ dici poſſunt. Qui enim odit fratrem ſuum, homicida eſt. j. Ioann. iij. Sed vltra odium cordiale quis exprimere valeat ſeueras & immanes crudelitates, quas contra aliam partem exercent? non parcunt ætati, non ſexui, non conſanguinitati, non amicitiæ, non fidei, non religioni, non ſanctitati, ſed vſque ad deuoratio-
11 nem humanæ carnis perueniunt. † Sed iſtis iuſto Dei iudicio frequenter euenit, quod crudeliſsimo Adonibeſech Regi Iebus, ſeu Hieruſalem, cui capto fuerunt abſciſsi pedes & manus, & poſitus fuit ſub menſa comedentium ſicut canis, qui memorans ſuæ exercitæ crudelitatis, ait: Reddidit mihi Deus quod feci. Septuaginta enim Reges abſciſsis manuum & pedum ſummitatibus colligebant ſub menſa mea reliquias ciborum: ſicut feci, ſic mihi factum eſt: Iudicum primo capitulo. Et quòd etiam accidit crudeli Cyro Regi Perſarum, qui ex crudelitate delectabatur effundere ſanguinem humanum, ſed hunc captum Regina Tomyris (cuius filium occiderat) decapitari fecit, & caput eius in ollam, ſeu vtrem ſanguine plenum demergi iuſsit: dicens, Sanguinem ſitiſti: ſanguinem bibe. Sub iuſto e-
12 nim † domino viuere ſumma libertas eſt, ſecundum Angelum in l. prima, in fine. ff. de ſerui. vrb. præd. qui allegat Senecam. Quid Bartolomeo de Saliceto iurium profeſſori propter iſtas partialitates acciderit, qui expulſus, relegatúſque & confinatus ad ciuitatem Paduanam extitit, vt refert Andræas Barba. in repe. Ioan. in capitulo, Raynaldus. verſiculo, pro certo ſe valde commendat, &c. de teſta. & in capitulo, Rodulphus. & ibi Felin. de reſcript. ¶ Quartum malum eſt, magna in eo diuturnitas. Nam ſemper morantur in huiuſmodi diuiſionibus & partialitatibus. Et multum difficile eſt dimittere partialitatem, in qua inueterati ſunt, & firmiter habituati. vnde ſecundum beatum Antonium vbi ſuprà, de talibus ſeditionibus & diſcordiis quæ fiunt in ciuitatibus & caſtris dici poteſt illud quod Pſal. præclariſsimus diuino cantauit ore, Vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate, tota die circundabat eam ſuper muros eius iniquitas, & labor in medio eius & iniuſtitia. quod exponit ipſe ſingulariter ibi. Qualem ciuitatis ſtatum deſcribit Virgilius,

Ac veluti magno in populo cum ſæpe coorta eſt
Seditio, ſæuitque animis ignobile vulgus.
Iámque faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat.

13 † Ideò homines honeſti, ſagaces ac præcipuè iuriſperiti iſtas ſeditiones, diſcordias & partialitates fugere & præcauere debent, nec ſibi aſſumere nomen Guelphi, vel Gibellini, aut communitatis, vel ſectæ ſeditioſæ, vt not. Bartol. in tract. de Guelphis in tertia quæſtione, in princip. in fin. argum. l. facta. §. ſi dandæ. ff. ad Trebel. & Martin. Lauden. in tracta. de princip. §. cliij. dicit, quòd iſta nomina ſunt diabolica, quæ non poſſunt eſſe ad bonum publicum, imò ad conſumptionem reipublic. vt experientia docet. Multa enim profectò crimina ex maleuolentia partialium, & ſeditioſorum oriuntur. Hinc homicidia, hinc adulteria, illinc meretricia, raptus, fornicationes, monialium violationes, rapinæ, furta, incendia, ſacrilegia: alij fame moriuntur, alij igne comburuntur, alij decapitantur, alij membris detruncantur, manibus, lingua, & aliis membris etiam, quod verecundum eſt dicere, pudendis, &c. In clericis continentia, in religioſis deficit vita regularis, vt apparet claris exemplis infrà dicendis. Poſtquam enim, vt inquit beatus Antonius, in ciuitate Romana cõquæſito dominio vrbis ingreſſæ ſunt vrbem partialitatum & ſeditionum diſcordiæ, agente Mario contra Syllam: & econtrà Catilina contra Sertorium & Ciceronem: Cæſare contra Pompeium, innomeræ cædes ciuium ſequutæ ſunt, ſanguis humanus ſupra modum effuſus, vt infrà dicam. Et ſi tempore Octauiani imperium pacificum fuerit, hoc ſummo Deo ob natiuitatem Chriſti operante euenit, demum paulatim ad nihilum deductũ eſt. Et orta eſt ſeditio in Ephraim & Iephthe, & occiduntur Ephraim cogniti in prolatione cuiuſdam verbi, vt Iudicum duodecimo. Item alia aduerſus reges, vt primi Eſdræ iiij. Et etiam apud Machabæos alia ſeditio, vt ſecundi Macchabæorum quartodecimo
14 capitulo. † Et illam Catilinæ coniurationem quam Saluſtius deſcribit ſciunt omnes. Et de ſupplicio agentibus Cæſar parcendum dignitati: Cato animaduertendum pro ſcelere cenſebat. quam ſententiam ſequutis omnibus in carcere parricidæ ſtrangulantur. & quanuis parte coniurationis oppreſſa, tamen ab incepto Catilina non deſtitit. Sed infeſtis ab Ethruria ſignis patriam petens obuio Antonij exercitu opprimitur: quàm atrociter dimicatum ſit exitus docuit. Idem Iuſtinus in Lucij Flori epitome libro quarto. Et Valerius Maximus libri noni, capitulo ſeptimo. titulo, de vi & ſeditione, & de populo Romano tam violentiæ & ſeditionis togatæ quam etiam armatæ facta refert. Et primo Togatorum L. Equitium, qui ſe Tib. Gracchi filium ſimulabat, tribunatúmque aduerſus leges cum L. Saturnino petebat, à C. Mario quintum conſulatum gerente in publicam cuſtodiam ductum, populus clauſtris carceris conuulſis raptum humeris ſuis per ſummam ani-
15 morum alacritatem portauit. † Idémque Quintum Metellum Cenſorem, quòd ab eo tanquam Gracchi filio cenſum recipere nolebat: lapidibus proſternere conatus eſt, affirmantem tres tantummodo filios Graccho fuiſſe: è quibus vnum in Sardinia ſtipendia merentem, alterum infantem Præneſte, tertium poſt patris mortem natum Romæ deceſsiſſe: nec oportere clariſsimæ familiæ ignotas ſordes inſeri: cum interim improuida concitatæ multitudinis temeritas pro imprudentia & audacia aduerſus conſulatum & cenſuram tetendit, principéſque ſuos omni petulantiæ genere vexauit. Veſana hæc tantummodo, illa etiam cruenta ſeditio. Populus enim Numium competitorem Saturnini nouem iam creatis tribunis, vnóque loco candidatis duobus reſtante, vi prius in ædes priuatas compulit. extractum deinde interemit: vt cæde integerrimi ciuis facultas adipiſcendæ poteſtatis teterrimo ciui daretur. Præterea creditorum quoque conſternatio aduerſum Sempronij Aſellionis prætoris vrbani caput intolerabili modo exarſit: quem, quia cauſam debitorum ſuſceperat, concitati à L. Caſsio, Tr. Pl. pro æde Concordiæ ſacrificium facientem ab ipſis altaribus fugere extra forum coactum, ínque tabernula latitantem prætextatum diſcerpſerunt. Deteſtanda fori Rom. conditio: ſed ſi caſtra reſpicias, æquè magna orietur indignatio. Itaq; etiam de ſeditioſis militibus refert.
16 † Et primò quod cum C. Mario lege Sulpicia prouincia Aſia, vt aduerſus Mithridatem bellum gereret, priuato decreta eſſet: miſſum ab eo Gratidium legatum ad Luc. Syllam conſulem accipiendarum legionum cauſa, milites trucidarunt: proculdubio indignanti, quòd à ſum-

mo imperio, ad eum qui nullo in honore versaretur,
transire cogerentur. Sed quis ferat militem scita plebis
exitio legi corrigentem? Pro consule istud tam vio-
lenter exercitus, illud aduersus consulem. Quintum e-
nim Pompeium Syllæ collegam, senatus iussu ad exer-
citum Cn. Pompeij, quem aliquandiu inuita ciuitate
obtinebat contendere ausum, ambitiosi ducis illece-
bris corrupti milites, sacrificare incipientem adorti, in
modum hostiæ mactauerunt: tantúmque scelus curia
castris cedere se confessa inultum habuit. Tum quod
ille quoque exercitus nefariè violentus, qui C. Car-
bonem fratrem Carbonis ter consulis, propter bella
ciuilia dissolutam disciplinam militarem præfractius
& rigidius astringere conatum priuauit vita: satiús-
que duxit maximo scelere coinquinari quàm prauos
ac tetros mores mutare. Reperio prætereà Corne-
lium nepotem, aliàs Plinium, aut Sueto. appellatum,
de gestis Romanorum referentem capitulo duodeci-
17 mo, † quòd cùm Porsena Rex vrbem obsideret, Mu-
tius Scæuola vir Romanæ constantiæ, senatum adiit,
& veniam transfugiendi petiit, necem Regis repro-
mittens: Accepta potestate in castra Porsenæ venit,
ibíque Purpuratum scribam pro Rege deceptus occi-
dit. Apprehensus ad Regem pertractus dexteram a-
ris imposuit: hoc supplicij à manu veluti rea exigens
quod in cæde peccasset. Vnde cum misericordia Regis
distraheretur, quasi beneficium referens ait, trecentos
aduersus eum similes coniurasse: quare ille territus
bellum acceptis obsidibus deposuit. Mutio prata trans
Tyberim data, & ab eo Mutia appellata, statuáque
ei honoris gratia constituta est. Idem refert de eodem
Mutio Titus Liuius, in secundo libro, decadis pri-
mæ: tamen videtur propter illius manus combustio-
nem voluntariè factam, aut necem quam is sibi iacta-
tionis causa consciuit, vt fecit Empedocles, actum
non esse virtuosum. l. si quis filio. §. eius. ff. de iniusto,
rupto testament. quia secundum Bartolum ibi faciunt
vt ostendant se fortes & de nulla re timere: sed non
18 est actus virtuosus: † quia ad hoc vt fortitudo sit vir-
tus, requiritur quòd tendat ad debitum finem; quia
attentare magna pericula non est magnanimitas; sed
temeritas, vt voluit Ioannes de Platea, in l. in his, in
sexto notabili. C. de prædiis nauicul. libro vndecimo,
allegans illud Senecæ in libro de quatuor virtutibus:
Eris magnanimis, si pericula non appetas, &c. Idém-
que Cornelius, capitulo decimonono, refert de Cn.
Neomarcio, qui captis Coriolis vrbe Volscorum Co-
riolanus dictus, ob egregia militiæ facinora à Posthu-
mo optionem munerum accipiens: equum tantum &
hospitem sumpsit virtutis & pietatis exemplum. hic con-
sul graui annona aduentum è Sicilia frumentum ma-
gno pretio populo dandum curauit: vt hac iniuria
plebs agros non seditiones coleret. Ergo à Tr. Pl. De-
cio dicta die ad Volscos concessit, eósque duce Actio
Tullio aduersum Romanos concitauit, & ad quartum
lapidem ab vrbe castra posuit. Cúmque nullis ciuium
legationibus flecteretur, à Veturia matre & Volumnia
vxore matronarum numero comitata, metu omisso,
vt proditor occisus est. Ibi templum Fortunæ mulie-
bri constitutum. hoc idem refert Titus Liuius eodem
libro. sic accidit Holoferni: cui Iudith caput amputa-
uit, vt Iudith tertiodecimo capitulo, & dixi in tracta-
tu de custodia clauium portarum ciuitatum in vltima
præsuppositione. Item refert idem Cornelius Nepos
de Tiberio Gracco Africani ex filia nepos. Quæstor
Mancino in Hispania fœdus eius flagitiosum proba-
uit: periculum deditionis eloquentiæ gratia effugit. Tr.
Pl. legem tulit ne quis plus mille agri iugera haberet,
Octauio collega intercedente nouo exemplo magistra-
tu abrogauit. Deinde tulit vt ea familia, quæ de Attali
hæreditate erat ageretur, & populo diuideretur. Dein-
de cùm prorogare sibi potestatem vellet aduersus au-
spicia, in publicum processit: statímque capitolium
petiit, manum ad caput referens: qua salutem suam po-
pulo commendabat. hoc nobilitas ita accepit, quasi
diadema posceretur. Segnitérque cessante Mutio con-
sule Scipio Nasica sequi se iussit, qui saluã rempublicam
vellent, Gracchum in capitolium persequutus oppres-
sit. Cuius corpus Lucretij ædilis manu in Tiberim mis-
sum, vnde ille Vespillo dictus. Nasica vt inuidiæ sub-
traheretur per speciem legationis in Asiam ablegatus
est. huius Tiberij Gracchi seditionem refert etiam Iu-
19 stinus in tertio Epitom. Lucij flori. † Necnon aliam
causam Gracchi, fratris Tiberij mortui, seditionis & e-
tiam Cornelius idem refert. Nam cùm statim & mor-
tis & legum fratris sui vindex non minore impetu in-
caluit ipse Caius, qui cum pari tumultu atque errore
plebem in auitos agros arcesseret: & recentem Attali
hæreditatem in alimenta populo polliceretur: iámque
nimius & potens altero tribunatu secunda plebs volita-
ret: abrogare auso legibus suis Municio tribuno fre-
tus comitum manu fatale familiæ suæ capitolium in-
uasit. Inde proximorum cæde depulsus, cùm se in A-
uentinum recepisset: inde quoque obuia senatus ma-
nu ab optimo consule oppressus est, insularum quo-
que reliquis illud caput tribuni plebis percussoribus
auro pensatum est. Nihilominus Apuleius Saturninus,
vt ait Iustinus, Gracchanas asserere leges non desti-
tit: tantum animorum viro Marius dabat, qui nobili-
tati inimicus, consulatu præterea confisus, occiso pa-
lam comicus animo competitore tribunatus subroga-
re conatus in eius locum Caium Gracchum hominem,
sine tribu, sine nomine, sed subito titulo in familiã ipse
se adoptabat, cum tot tantísque ludibriis exultaret im-
punè rogandis Gracchorum legibus ita vehementer in-
cubuit, vt senatum cogeret in verba iurare cum annuen-
tibus aqua & igni interdicturum seminaretur. vnus ta-
men extitit qui mallet exilium. Igitur post Metelli fu-
gam in omni nobilitate percussam, iam cùm tertium
annum dominaretur, eò vesaniæ progressus est, vt con-
sularia quoque comitia noua cæde turbaret: quippe
vt satellitem furoris sui Clauciam consulem faceret,
Aulum Memmium competitorem interfici iussit. Et
in eo tumultu Regem ex satellitibus suis appellatum
lætus accepit. Tum verò iam conspiratione senatus,
ipso quoque iam Mario consule, quia tueri non po-
terat aduerso directæ in foro acies, repulsus inde Ca-
pitolium inuasit. sed cùm abruptis fistulis obsideretur,
senatuíque per legatos pœnitentiæ fidem faceret, ab
arce digressus, cum ducibus factionis receptus in curia
est: ibi in eum facta irruptione populus fustibus saxís-
21 que coopertum, in ipsa quoque morte lacerauit. † Item
de Liuio Druso seditionem adduxit ibi Iustinus, eodem
libro. Denique idem Titus Liuius libro tertio, in prin-
cipio. refert seditiones alias fuisse Romæ ob legem de
Agrariis à T. Aemilio consule cum Quinto Fabio la-
tam, & atrox certamen aderat: nisi Fabius consilio neu-
tri partiũ acerbo rem expedisset. Eodémque libro plures
magnas discordias & seditiones ibi fuisse propter crean-
dos decem tribunos, qui summæ rei præessent, milita-
ríque honore illos tribunos militum appellari. Aduersus
quos S. P. Oppius senatui presidens: nihil asperè quippe
agi voluit, ne ipsis seditionibus esset locus. Sed mittuntur
tres legati consules, C. Iulius, P. Sulpitius, Sp. Tarpeius,
qui quærerent senatus verbis cuius iussu castra deseruis-
sent, aut quid sibi vellent. Et tandem plebs decem creari
tribunos

tribunos obtinuit. Et tempore etiã Martini Papæ quarti fuit Romæ seditio: ex eo quòd Carolo Siciliæ Regi sena toriam dignitatem, qua à Nicolao Papa tertio priuatus fuerat, restituit, quòd non ita ab omnibus probatum est, maximè ab Vrsinis & Hannibalibus: vt refert Platina in dicti Martini quarti chronica. Non omitto illas vesperas Siculas siue Sicilianas contra Gallos: qui nullo sexus discrimine habito cæsi sunt: quia in re adeò certa sæuitũ est, vt etiã mulieres gallico cõpressu prægnantes
22 cęsæ dicatur: vt ibi per Platinam. †Sed in regno nostro Frãciæ maiores numero seditiones fuisse factas cõperio. Tẽpore enim Chilperici regis, qui in singulos imposuit, qui vineas vel possiderẽt, vel colerent, vt pẽdere deberẽt quotãnis vini vrceolũ, id est, amphoram. Cui tributo legẽdo Marcus quidã apud Aquitanos exactor positus, dũ pensionem superbè contumelioséque exegit: à Lemouicẽsibus occiditur: vt patet in chronica eiusdẽ per Gaguinum edita. Alia insuper tẽpore diui Ludouici inter scholares & ciues Parisienses: ita vt nonnullis vtrinq; occisis, cùm sibi de iniuriis illatis satis nõ esse factum scholastici dicerẽt: eo indignati de vniuersitate transferenda: quos Rex Anglus Francorũ perpetuus & implacabilis hostis clandestinis nuntiis vt id facerent, solicitabat: vt in eiusdẽ diui Ludouici apparet chronica. Item suo etiam tempore Pastorelorum fuit seditio: qui Parisios Aurelianósque & Bituriges profecti: cum non furto, non adulteriis abstinerent, à Bituri gibus non longè à vico, qui mortuũ mare dicitur, quo ad nouam villã iter est: perempti sunt. Hi enim pastorelos se nominari volebant. De quibus hoc distichon scriptum recitat Gaguinus. verso. N. Semel & bis cap. li. coniuge dice. Duxit pastorum sæua Me
23 gæra chorum. †Alia pastorum seditio fuit tempore Philippi longi, qui admoniti cœlesti (vt ipsi dicebant) oraculo in Syriam religionis Christianæ causa profecturos se iactabant. Qui postquam magno numero aucti sunt latrunculis non dissimiles, cùm prædas agerent, Carcassonam vsque progressi ab incolis dissipati aufugerunt pluribus interfectis & patibulo strãgulatis. Præstereà fuit alia tempore Philippi pulchri Bellouacorum in eorum episcopum nomine Simonem seditio facta, quæ eò processerat vt ciuitate extorris præsul nobilium quorundã manu collecta ciues quosdam ex insidiis ceperit, suburbiis igne consumptis. Eodem tempore Parisiis ob monetæ vsum alia fuit non immodica orta seditio: diuites enim qui suis inquilinis & variorum ministeriorum opificibus domos locauerant, minoris pretij monetam accipere annuæ pensionis loco recusabant, alterã quæ iustioris ponderis erat existimantes. Cuius inuenti author Ste-
24 phanus Barbetus habebatur. † Et hic Stephanus in delitiis habebat hortos à suo nomine barbetos appellatos cũ præclaris ædibus in eo loco (cui Barbeti porta nomen postea mansit) populus furens in Barbeti possessiones delatus, quicquid in ædibus & hortis fuit vastat, atq; incẽdit: mox inde mouentes ad viam sancti Martini, vbi ipsę Barbetus incolebat se cõferunt: fustibus clauísque & verubus, vt cuiq; arma furor ministrabat instructi, effractis Barbeti portis domum supellectilémque omnem diripiunt. erat per hos dies Philippus pulcher apud templarios, quem nihil periculi expectantem seditiosi in tẽplo confestim obsident. Nec quicquam ad eum inferri sustinebant, quod non vel raperent, vel coeuo interficerent. tam repentino populi motu attonitus Rex misso ad seditiosos Parisiano, cum quibusque aulicis præposito: dicere illis imperat, si quid in illos à quopiam commissum esset, aut iniuria illata, se regem esse qui eos tueri possit: petãt modo si quid à Rege optent, & domũ abeãt, se protinus curaturum, vt populo melius consultum sit. his pro tempore simulatis, leuis populus à furore temperãs cùm
25 domum quisque petisset, †nihil cunctatus ipse Rex Philippus seditionis authores ad octo & viginti correptos furcis ad quatuor vrbis celebriores portas erectis illaqueari & strangulari mandat. Nec multum post monetam ad legitimum æris valorem cudit, vt in eius chronica videtur. Nec omittendum quod his temporibus Ludouicus Hutinus Philippi filius Pampeloniæ à Nauarris Rex coronatus atque appellatus est anno domini millesimo tercentesimoseptimo. Tum etiam proditus est Tẽplariorum error, qui apud Hierosolymam fidei defensionem professi, cùm primùm religionis cõtemplatione opulentissimos se effecissent, præclarissimis per obẽ christianum ædibus comparatis, Christo reiecto falsis se religionibus dediderunt. Non intercedentibus post hæc multis diebus Lugdunẽses cõiuratione facta à Rege deficiunt: mouentésque S. Iusti castellum diripiunt. No. ꝙ non interest nostra habere domum delicatam & habilem, vt eius intuitu à forensibus vexemur immensè. & tenet Angelus in lege prima, in glossa magna, in verbo, officiendi, per illam glossam, in versiculo, non licere, ibi: quia plures homines veniebant ad me. ff. de seruitu. vrb. prædiorum. dicens, tene menti tu qui viridariis delectaris, quia premeris sumptu continuo. Et hoc faciut nonnulli qui eorum nomen perpetuare cupiunt, cùm ex magnitudine ædificiorum præsumatur, quis magnanimus: textus in lege, in his. in fine. ibi, per industriam hominis animosi accessit. C. de prædiis & aliis rebus Nauicula. lib. xj. vbi Bart. dicit, quod ex illo textu habemus vnum modũ probandi hominẽ ingeniosum & magnanimũ, & idẽ ibi Ioan. de Plat. in sexto notabili. & Luc. de Pen. ibi dicit, ꝙ sunt nonnulli qui id laboriosæ ætatis initio quæstu omisso, & agricultura & delitiis in eorũ vita sumunt auspicia, decorẽ domus excogitãt, eam tandẽ laboriosè constructã vacuũ habitare cogũtur. cõtra quos adduxit
26 illud Prouerbio. xxiiij. †Præpara foris opus tuum: exerce diligenter agrum tuum: vt postea ædifices tibi domum. Item Bernardus ad quendã nobilẽ ait: Vis ædificare domum, inducat te necessitas, non voluntas. Cupiditas ædificandi, ædificãdo non tollitur: nimia & inordinata cupiditas expectat ædificiorũ venditionẽ. Turris cõpleta, & archa euacuata, faciunt tardè hominẽ sapientẽ, vt ibi per eum, qui plura adduxit. Nam qui altã facit domum suam quærit ruinam, Prouerbiorum decimoseptimo. Non omittit illud Tullij primi off. ornanda est dignitas domo, non ex domo tota quærẽda, nec domo dominus, sed domus domino honestãda est: & vti in cũctis habẽda ratio non sua solùm sed etiã aliorũ. Fuit denique alia tempore Ioannis Regis apud ciuitatem Atrebatensem seditio, Cuius seditionis ipsorum plebeiorum aduersum primores ciuitatis, causa fuit impositi ad belli vsum census exactio. plebs enim in opulentos insurgens, aliquot interfectis reipublicæ regimen vsurpauit. Ad quos missus à Rege Arnulphus Dangregus Seneschallus, centum supplicio affecit: vt in Gaguini chronicis
27 videtur. †Et eodem tempore fuit alia Parisiis ob monetæ mutationem, quam non bono animo Parisiẽses ferẽtes Andegauorum Comitem vicarium à Carolo Normaniæ Duce (qui Ioannis Regis ab Anglis capti primogenitus erat) relictũ plurimo populo comitante cõueniũt: vt monetę vsum inhibeat. quod comes, dum Carolus ab Imperatore rediret, cõcedit: Carolo ab Imperatore reuerso mercatorũ prępositũ ad sanctũ Germanũ Altisiodorẽsem per archiepiscopũ Senonẽs. vocat. Quem cùm ingenti armatæ plebis multitudine veniẽtẽ archiepiscopus monet nõ aduersari legi quã de moneta Carolus tulerat. Sed plebis frequentia fretus prępositus pernegat id se facturũ neque permissurũ eam monetã in vsum venire, atq; ita loquutus domum discęssit: mósque quosdam

opifices ab opere cessare, & in armis esse paratos iubet. Trepidatum est ne quod à plebe insigne flagitium patraretur. Exacta nocte Carolus sub initium lucis palatium petiit: quò idem mercatorum præpositus se confert, quem Carolus alloquẽs dicit, Ego Præposite, bono animo fero, quod à conciuibus tuis commissum est. Et si quid culpæ est, illam tibi remitto, nec impedio conuẽtum Procerum haberi, eósque ab officiis semouere placet, qui sub patre potestatem gessere. Monetæ verò considerationem atque vsum ad arbitrium eorũ deferre placet, qui à publico conuentu delegabuntur. Caroli verba Præpositus libens excepit, petit de ipsis chirographũ ab ipso cõscribi: quod Carolus facilè admisit. Nam pro rerum temporúmq; conditione vir consultus sese accõmodat. Conuentum igitur Carolus iterum Parisiis cogit: vbi constitutis quæ ad rem præsentem expedire videbantur, concionem ad parlamentum Carolus vocat. Et obtinent
28 Parisienses in petitis sine alia punitione. †Eodẽ tempore nõ pauci ex Cõstãtiensi atq; Ebroicẽsi territorio prędones agrum Parisiorũ incursantes, cuncta populabantur. Et licet in eos cum copiis missus esset Petrus Villarius prefectus vigilũ, nullo grassatores damno affecit. Ea propter occasione sumpta Carolus copias cõtrahit, siue vt prædonibus (vt ipse dicebat) occurreret, siue (vt plerique sentiebant) Parisio & vicinis oppidis præsidium collocaret: ídque metuentes Parisiani Carolum admonent ne id faciat, declarando se in vrbem milites non admissuros. Quibus tametsi Carolus se nihil tale cogitare respondisset, custodibus tamen ad vrbis portas attributis, nemini nisi apprimè noto ingressum patere patiuntur. Nauarrus postquam à Carolo copias intelligit paratas, ipse quoque se pluribus armatis instruit: palàm professus quandoquidem conuentorum fides non seruaretur (nondum enim arces quæ suæ in Normania erant, receperat) se eas vindicaturum. Et ob id vetiti Parisienses ne aperto bello arma circumferrẽtur, signum sibi ciuilis concordię accommodant. Capuciola rubri & blaui coloris consuunt quæ quique ferant. hæc ad discensionem spectare aduertens Carolus ad forum (quem halas vocãt) vbi Parisienses cõuenire freqũeter soliti essent prodire constituit: & ad illos orationem habuit, vt ibi. Et paulo pòst monetæ pretium mutatum est. Nam mutonus (id enim monetæ aureæ nomen erat, quòd arietis effigiem, quem mutonem Franci dicunt, sculptã haberet) solidis turonens. triginta æstimatus est: vnde Perrinus marcus campsoris cuiusdam institor Ioannem Bailletũ Caroli præfati thesaurarium incautum à tergo occidit: quẽ in ædem diui Mederici latentem Carolus inde euelli
29 iubet: †& manu qua Bailletũ peremerat Parisius in æde diui Eligij magno populi cœtu cæso priùs Reginaldo daucy dũ à palatio domũ petit: mercatorũ præpositus Stephanus Marcellus cubiculum Caroli ingressus. Nihil (inquit) serene princeps inter ea quæ gesturi sumus contristeris. Et simul hæc dicens Conflauum Campanum marescallum Carolo conspiciente necant: Robertúmq; Claromontensem inde fugientẽ in penetrali interimunt. Quibus cædibus perterritus Carolus atque à suis desertus, ait illi: tu Præposite libera Carolum & serua. Securus esto, Præpositus respõdit: & hoc tuo capiti caputiolum impone: id enim vestimenti genus erat quod sibi populus ad diuersæ partis discrimen desumpserat. Carolus igitur commutato cum Præposito capucio, per omnem diem illam populari insigni vsum suum Præposito capucium ferre permisit. Cæsorum cadauera trahi à satellitibus, & ad mensam marmoream quæ in atrio ad gradus palatij est proiici inspiciente Carolo Præpositus iubet: vbi ad populi spectaculũ ad vesperã vsque relicta iacuere. Itaque eo superbiæ processit populi furor, vt Præpositus tyrãno persimilis abuteretur magistratu. Et laneos Carolo pãnos bicolores misit. Ex quibus capuciola suis aulicis conficeret futura munimenta aduersus seditiosos. Id quoque Carolus non recusauit. Conuocatis prætereà in Augustinensium cœnobio permultis, qui per eos dies in cõmuni Franciæ conuentu agebant: cædem à se factã præpositus (adnitente maximè Roberto Corbio) laudari probaríque imperat. Carolum deinde in senatu parlamenti ius dicentẽ cum plerisque armatis conueniẽs petit ea omnia libata seruari quæ à trium statuũ delegatis instituta decretáq; essent, neque impediret aliquot ex suis magistratu amoueri; sed sineret eos rempublicã moderari: quibus regendam esse populus decreuerat. Reciperétque in suũ consilium tres ad summum quatuor Parisianos ciues, quos populus designaret. Postulata Carolus admisit. Cúmque Nauarro rege donationibus ab ipso Carolo factis, pacato, Parisiani cõsiderantes ne per principum beneuolentiam malè cum eis ageretur, & pessimorum facinorum pœnas luerent, ad alias ciuitates & regni primores literas dant: suadentes suam societatem profiteri: & capuciolum Parisiens. fœderis atque communis amicitiæ præ se ferre, quod iam Carolus ipse, & Nauarrus rex, Philippus præterea Aurelianus Franciæ regis frater, & Comes Stampensis assumpsissent: literis acceptis pauci assumpsere. Inter tot reipublicæ damna Carolus consilium cœpit, non se regis vicarium, & locumtenentem (vt solitus erat) sed regentem appellare, plus authoritatis in ea appellatione esse ratus. Et ipso Carolo apud Compendium existente, Parisiani arcem lupatam occuparunt: & præsidio imposito machinas inde belli ad ædes publicas vrbis transduxerunt. Itaque parum abfuit quin ad priorem aduersitatem nouæ factiones accederent. Nam abeunte Parisio Carolo, nemo nobilium Parisios inuisebat, Carolum sequentes, & aliquot ciuitates cum Parisiis sentiebãt: sed longè plures Caroli partes tuebantur, & infinitæ seditiones sequutæ
30 fuere: vt ibi, folio octogesimotertio, cum sequẽti. †Fuit præterea eodem Carolo tunc rege quinto existente cædes apud Montempessulanum nobile castrum, in quo originem sumpsi, à ciuibus truculenter occisis octoginta viris ingenuis atque nobilibus; inter quos fuere Gulielmus Pontellus eques Andegauorum ducis, cancellarius Guido desserus & Arnoldus eiusdem loci prætor. Cædis causa hæc fuisse memoratur secundum Guaguinum in chronica eiusdem Caroli. Erat in prouincia Narbonensi (cui linguæ Occitanæ nunc nomẽ est) Ludouicus Andegauus Caroli frater positus à rege gubernator, cuius nomine cùm ob bellum quod in ea regione gerebatur pensum magistratus exigerent seditione facta sanguinarij ciues eos trucidarunt deiectis in altos puteos cadaueribus occisorum, tam detestabile flagitium non præterierunt impunè. nam armatis instructus dux apud Montẽpessul. cùm aduenisset omnis populus fletu mœrore lachrymísque confectus vrbe egressus, & loci consules funes ex canabe collo tanquam morti obnoxij gestantes per vias prostrati duci obuiam pergunt miserabili clamore ignosci sibi flagitãtes. Assistebant duci cardinales Aruerniæ, cum pontificis Clementis oratoribus, qui eò placandi ducis causa cõuenirẽt: postridie aduentus ducis in villã. ipse in tabulatum quod ei in loco editum erat cum pluribus præcipua dignitate viris comitatus conscendit. Ex quo ab omni plebe conspectus cùm grauem admodum in ciues sententiam tulisset: sublato rursus clamore populus veniam frequenter repetebat: quorum fletibus notis Cardinales oratorésque pontificis accedentes animum tandem ducis inflexerunt, sententiæ seueritatẽ rigorémq; moderantes quod ipsorũ misertus fuit. habuit igitur locum miseratio. nam cùm

sexcenti necis iudicium excepissent, solis sedis authores & qui operam sceleri dederant regis arbitrio reseruati sunt: cúmque omnium incolarum bona fisco deputata forent, dimidium remissum est, armis omnibus quæ apud illos extant deditis, pẽsata insuper ad plenum impensa quam dux ob huiusmodi cædem sustinuisset:
31 & ibi vide. † Item etiam tempore Caroli sexti, quædam ex Parisianis plebecula, nouis furis acta est, videns se vectigalium magnitudine premi: itaque Præpositum mercatorum aggrediens ad cõcionem venire hominem cogit: vbi vnus ex plebe audentior, vice multitudinis petit pensiones & vectigalia tolli. Quod quandoque quidam olim postulassent nec fuissent exauditi, iam adesse tempus, cùm satis illis factum esse oporteat. Concitatæ multitudini plerique sobriè obsistere cupientes, rati si res in crastinum deferretur, compesci furorem posse, in posteram diem negotium remittebant. quod intelligens quidam veterum calceorum sutor: temerè exurgens, pompa inquit aulicorum & fastus in humeros populi recidunt: & quæ ab illis per luxum profunduntur, damna nostra & calamitates sunt. Hanc vilis opificis temeritatem arguere ausus est Ioannes Dormanus, regius Cancellarius, obtinuítque in alteram diem postulata transferri. Non restrinxit mora furorem. Enimuero rediit postridie concitatior plebs: & petita, ex regis primorum atque eius sententia reportauit. Et vt sedatior domum plebs repeteret, ad illam adhuc furentem concionari Ioannem Naresium, Carolus imperat, atque causas memorare, quamobrem census & vectiga-
32 lia reipublicæ moderatoribus pendantur. † oportere eos qui præsunt multa onera subire: bella plurima à Carolo patre gesta: & item à filio gerenda esse: quæ sine populari ope bene procedere non possunt: Regios prouentus & fiscum Anglorum iniquitate immunitos esse. Regem publicæ libertatis & populi tutorem, populum coadiutorem esse, deberéque æquo animo ferre, si quid nonnunquam durius per necessitatem imperetur. Nihilominus tamen gratum tunc regi esse vectigalia tolli, dicendo Abirent. Abeant ipsi domum, & quiescant tumultuari. Et cùm ad hanc Ioannis orationem sedata turba esse speraretur, sublata clamore: Volumus, inquiunt, Iudæos vrbe expelli. Quibus respondente Ioanne de re ipsa ad Regem relaturum se, procurrens confestim quisque plebeius publicanorum ædes aggrediuntur, atque effractis pixidibus vbi reposita de vectigalibus pecunia erat, nummos in vias dispergit: libellósque rationum ministris interfectis capit & laniat: Iudæorum domos aliquot & bona diripit, quæ tametsi reddi restituíque Rex iussisset: nequaquam tamen obtemperatum est: & vide in chronica eiusdem.
33 † Item eo tempore alia fuit apud Flamingos & Gandenses seditio, ob nouam pecuniæ à Ludouico Flandrensi comite exactionem: qui nanque siue egens, siue pecuniæ auidus à Gandensibus, qui propter oppidi magnitudinem & populi frequentiam primi inter Flandrẽses habebantur, grandem pecuniam arrogantissimè petens, cùm ea sibi constanter negaretur, loco discedens: & ego (inquit) huic populo me principem & dominum exhibebo. Et Halso militi attributis copiis & Anglorum manu, mandat Gandensibus bellum inferre: qui mox Gandensem agrum quotidianis incursionibus vexat. Ibant nihilominus Gandenses armis instructi, séque viriliter tuebantur, incommodis multis hostem afficientes. Recordati tamen debitæ suo Comiti subiectionis, petunt ab illo se audiri. Admisit eos comes. Quorum hæc breuis oratio fuit. Tui sumus, inquiunt, ô comes, tu nobis es princeps & comes: tibi cum ratione parere nos decet: tu nos tueri debes. Si quid in te peccauimus, quod tibi molestum sit, id nobis condonari suppliciter flagitamus: tãtùm ne libertatem tollas, quam à maioribus acceptam. Gandensis populus tueri instituit: cogi se vectigalibus nescit. Si rebus tuis per aliquam necessitatem opus est pecuniarum subsidio, id tibi non coactione, sed sua se sponte daturum liber populus offert. His comitem verbis placasse rati, ab aulicis imprudentibus, & per ætatem rerum imperitis, iniurias acceperunt, iactantibus in Comitis potestate esse illorum obstinatam rebellionem flectere, calcaribus & perinde ac stimulis asellum illos agi oportere, & omnimodo iugum imponere. Quo accepto conuitio Gandenses abiere. Comes verò magnopere studebat illos rerum & commeatus penuria afflictari, vt egentes, potestati eius se subiicerent. At Gandenses animo erecti vim propulsare bello cõstituunt, adeò vt in fugã Comes dederit, vt in præ-
34 fati Caroli sexti chronica videtur. † Fuit denique alia apud Parisianos eiusdem Caroli sexti tempore & duce Andegauo Franciæ regente orta seditio. Andegauus enim durum, alij item principes & regij plerique comaltores, qui rebus gerendis præerant, nouum tributi genus instituere contendunt: habitis aliquot concionibus, nunc blandis, nunc amicorum interuentu, adducere nõ paucos in suam sententiam studebant. obsistebat tamen populus: nec populus Petro Dilerio, nec Ioanni Maresio (qui maximè populares erant) aures accommodabat: tametsi dicerent ex ea pertinacia regem irritatum iri, & tunc periculum grauioris alicuius pœnæ impendere. Itaque discedens à principibus populus arma capit: decanós quadragenariósque & quinquagenarios per ciuitatem ponens: cathenas quæ ad compita viarum intra vrbem erant prætendebat: positis contra nocturnas insidias excubiis, custodibus prætereà ad portas ordinatis. Idque facere incipientibus Parisianis reliquæ ferè regni vrbes sequuntur. Itaque ducenti ex Rotomagensibus plebei homines hoc exemplum imitati, quendam obesum ciuem qui ob crassam corpulentiam Crassus vocabatur alioqui renitentem sibi regem præficiunt, curruíque impositum per vrbem circumferentes: tandem in rerum venalium foro constitutum de abolendis vectigalibus legem ferre, & eam promulgare compellunt, à cæde non abstinentes. Sæuitum enim est in vectigalium quæstores, & expillatum diui Audoeni cœnobium: propterea quòd in eo priuilegiata quædam reposita esse audierant, quæ libertati ciuitatis non congruerent. Arcem quoque oppugnare adorti: inde à præsidio repulsi sunt aliquot interempti. Dum hæc Rothomagis geruntur, Andegauus dux regens post quartum mensem cùm Parisianæ plebis seditionem sedatam esse putat: legem de vectigalibus exigendis tulit: & in foro iudiciali apud Castelletum promulgare iubet, institutis ministris
35 qui legendi vectigalis officium exequerentur. † Ad Calendas Martias cùm eius officij causa quæstor ad mercatum apud hallas aduenisset, obolúmque pro nasturtio à muliercula, cui Perota morela nomen erat exigeret, quæsta & vociferans anus, mercatores aliquot in quæstorem excitauit, qui hominem multis vulneribus confossum trucidauerunt. Eius facinoris fama vbi per ciuitatem vulgata est, protinus vilium artium ministri arma capiunt, pérque ciuitatis vias circumcursant ad cædem perpetrandum animati: quibuscum perditi plerique & nullius æstimationis homines facilè accedebant. Et vt inermibus arma non deessent publicas ædes adoriuntur: vbi amotis euulsísque postibus communia arma rapiunt, & ea induuntur. fuere ex prudentioribus nonnulli & inter alios Parisianus antistes, qui tot malis insurgentibus coactas fortunas suas ciuitate exportarent, tutiore se loco committentes. Inter arma quæ furibunda plebs desumpserat, erant plumbei mallei, quibus obuios quosque subsidij pecuniarij exa-

ctores trucidabant, domos eorum fortunis omnibus spoliantes: nec ad ecclesiam profugientibus immunitas præstabatur. vnum enim in diui Iacobi hospitalis æde, diuæ Mariæ simulachrum amplexantem, protinus necauerunt. Simile ad diuum Germanum de pratis, quò nonnulli confugerent, cùm facere molirentur, defendentibus se incolis, inanes in vrbem reuersi, Castelleti, item & episcopi carcere, recluso, captiuos omnes & Hugonē Aubriotum soluerunt, hunc sibi ducem præficientes. Sed conscius quid pensi furiis incitata plebs haberet, noctu se ex vrbe proripuit: quo insequente luce domi non inuento, sæuius furere omnes cœperunt: constituëruntque Charentonum pontem petere, & prosternere. Sed destiterunt à Ioanne Maresio admoniti: túncque frige-
36 scere illis cœpit hesternus furor & mentis insania. †Parisiana seditione ad Carolum perlata, authores supplicio grauissimo plectere constituit. Sed regis indignationem quidam ex ciuibus & schola Parisiensi delecti sapientes mitigauerunt. De his tantùm pœna sumpta est qui Castelletum violauerunt, subsidio pecuniario abrogato, de quo postea contentio fuit non modica: & ibi vide. Nam in Curtraci publicis ædibus literæ repertæ sunt Parisiacæ factionis, quas illis de seditione Parisienses dedisse subscriptio annotabat. Id Carolus ægerrimè admodum tulit, atque supra morem, furia correptus, plerísque mortem minatur. Et ipsi regi per ciuitatem pergenti, Præpositus magna ciuium multitudine stipatus, humilis, pronúsque occurrens, cùm loqui cœpisset, rex audire noluit, Præpositíque preces omnino aspernatus est, iubétque eum à conspectu procerum discedere. Sed præteriens, ad diuæ Mariæ templum profectus supplicatione absoluta Palatium rediit. Erant per compita & diuersoria vrbis dispositi ad custodiam milites, prohibituri, ne populo, & ne militi populus iniuriam faceret: detecti tamen contemptores duo ex plebe fuere, qui mox cōprehensi à suis fenestris illaqueati strangulatíque pependerunt, & sic contumaciæ & superbiæ pœnas dederunt. Incesserunt eo die per vrbem Biturigum & Burgundiæ duces, magna armatorum manu vallati, & seditionis insigniores authores tercentum in vincula primùm coniectos, paulo pòst per carnificem capite mulctant: inter quos fuerunt Gulielmus Cenomanensis, Ioannes filiolus, & Martinus doublus, & paucis interiectis diebus, Nicolaus flammingus. supplicio eorum expleto, catenæ omnes ex compitis euulsæ in arcem Vincennarum, arma per quasque domos inuenta, partim in Luparam, partim in Palatium deportata sunt. Et Ioannes Maresius homo populo gratus delatus quòd inter seditiosos furenti plebi fauisset: & cum eo duodecim capite puniti, prius Scabinis & Præposito mercatorum ab eorum officiis priuatis. Inter hæc gradus Palatinos, vbi Philippi pulchri simulachrum visitur. extructo throno, Carolus patruelibus & aulicorum nobilitate circunsessus, Petrum Diogemontem Cancellarium affari, qui conuenerat populum, iubet. Qui à Carolo quinto ad præsentia tempora orationem deducens, præteritas seditiones & populi flagitia, regis prætereà gesta, & ex Flammingis habitas victorias, prolixa oratione memorauit. Hęc postquam loquutus est Cancellarius, ad Carolum conuersus, Hæc ne sunt, inquit, serenissime Rex, quæ mihi dicenda commiseras? Assentiente Rege, Patrueles eius ad genua Caroli procliues, populo indulgeri orant: nobilitate quoque atque fortunis insignes fœminæ, passis crinibus lacrymantes, procumbente humi populo, regis miserationem expectabant. Mouit Regem miserabilis clamor: & mortis supplicium pecuniaria mulcta cōmutauit. Nam dimidiam fortunarum omnium partem, reus quisque redimendi sui causa pendit, quæ militi ad stipendium di-
37 stributa est. † Eadem quoque tempestate Aruerni, adiunctis Lemouicensibus atque Pictauis, grauissimam seditionem excitauerūt, ducē sibi quendam Petrum Bruerium instituentes, atque ita per nequissimam licentiam grassantes, nobilem quemque clerum, item & alicuius pensi hominem sibi obuium sine miseratione obtruncabant. Nam deprǽhensi fortè per Scoti equitis capiti initium cassidem imponūt. Sacerdoti amputatis digitis, capitis verticem deglubunt, deinde cremāt. Religiosum hospitalis ordinis per alas proceræ arbori appensum, sagittis telísque confossum necant. Nec modus illis erat vllus sæuiendi. Pluris inter illos habebatur qui diriora flagitia committeret. huius tam detestandæ inhumanitatis nuntio accepto, Biturigum dux, qui Auenionem salutādi pontificis causa petebat: delecto nobilium exercitu in seditiosos mouet, quos non difficili prælio multis occisis multísque laqueo strangulatis superauit. Item tempore Caroli vij. Gandenses à Philippo Burgundionum duce desciuere, ob salis tributum, quod illis annuum imponere conabātur. Hinc bello excitato, magna pars regionis cæde atque incendio vastatur. Redierunt tandem in ducis beneuolentiam Gandenses, rebellionis pœnas magno ære luentes. Et apud Parisios tempore Ludouici xj. qui ad principes regni Ludouico ob bonum publicū aduertentes oratores misissent, proscriptionis pœnam Ludouicus in oratores qui coniuratorum legati fuerant pronuntiauit: & ibi vide. Prætereà apud Bituriges eodē tempore, ob tributum aliquod super rebus impositum, fuit populi eleuatio aduersum ipsius tributi receptorem, quem trucidarunt, cuius mortis pœnā non euasere. Nam Rex ipse Ludouicus armatos misit milites, & in eorum stillicidiis decem & tres ex fautoribus laqueo strangulari præcepit. Et alios plures eiusdem ciuitatis primores prisonarios supra currū per aliquot mēses sequi quocūque
38 ibat loco iussit. † Item apud Ianuenses cōmunis populus aduersus nobiles irruit: & tādem aduersus dominum nostrum supremum regem Ludouicum xij. (cuius animam possideat paradisus) Et hoc nostra tempestate anno præsenti ccccxiij. supra mille. in ciuitate Agenensi propter subsidium super rebus venundandis imponendum, ad refectionem siue reparationem pontis ciuitatis supra fluuium Garonæ existentis, conuertendum, ac propterea alia grandia quæ sibi communitas dicebat non iure fuisse, sed contra ipsius ciuitatis priuilegia, consuetudines & statuta imposita. Quorum etiam denariorum siue reipublic. reditum sibi à consulibus & consiliariis (quos vulgus iuratos vocat) rationem reddi postulabat. Necnon ob electionem consularis dignitatis (quæ quotannis est fieri solita) deligendo vno ex prudentioribus cuiuslibet status siue guiethi non celebratam, sed veteres consules suos parentes affines & amicos contra ciuitatis morem ex quadam (vt ipsi dicebant) inter eos firmata pactione eligebant. Aduersus quos communitas die quo subsidiū deliberatum fuit, quæ secunda Iulij erat circa solis occasum insurrexit. Inter quos authores erant Petrus de la farre, dictus Cleiguet, Andræas de la Brosse, vocatus brosset, Guirandus de Podio veteri, in vulgari Vasconio dictus, de peylo viet, & plures alij ad numerum mille, & vltra: sed non æquè principales authores erant, vt j. in sentētia incerta cōtinetur: qui per vias ciuitatis publicas paucis armatis circumcursant: ad iniurias & cædem (vt aliqui dicebant) consulibus & iuratis ac aliis regiis officiariis inferendum & perpetrādum animati. quibus perditi plerique & nullus æstimationis homines & pueri accedebant vociferantes: Vbi sunt nunc isti latrones cōsules vectigal nouum (quòd ipsi reuam appellant) imponere volentes: trucidare enim eos oportet, & altum communis plateæ puteum ex cadaueribus ipsorum repleri, clamantésque more Tuscorum & Apulorum: viuat viuat Rex, & communitas: tandem in communi platea se contule-

contulerunt: manum circunstantibus leuare præcipiunt,
39 eósque & eorum partem sequi adstringentes. † Et ne cõsules iuratíque consiliarij ac alij officiarij à ciuitate nocte illa vel sequenti luce fugam arripere possent, ad clauium portarum ciuitatis custodes seu clauigeros accesserunt, eísque claues quas pluribus noctibus seruandas quibusdam ex ipsis tradiderunt, inter quos fuere præfatus Petrus de peylo viet, Petrus darque, Ioannes bastardus, dictus trumpeta, & Petrus de domo noua remouerunt. Et exacta nocte sequenti die lunæ (quæ tertia Iulij erat) post initium lucis, in diuæ Mariæ carmelitarum cõuentum & pradello eiusdẽ in numero duorum millium ad campanarum ecclesiarum eiusdem cõuentus sanctorum Hylarij, Fidis, & Caprasij sonum seu pulsationem (quæ ad hominum vocationem ignis extinguendi causa fieri solet) se congregauerunt. Ad quos eo in loco nobilis Petrus Gaillardus, dominus de Busconio, ciuis plebi gratus, causa placandi & pacis inter eos componendæ se contulit. Eósque hortatus est vt ex ipsis aliquos magis honestiores ab ipsis consulibus sua prætensa grauamina remonstranda eligerent. Id quoque facere furibũda plebs recusat: declaránsque omnem plebem interesse velle. Et subito ad communem seu publicam domum accesserũt, per vias publicas cridando, Vbi sunt latrones consules, & virgas more bidellorum vniuersitatum, ante se deferri facientes. Sed cum illic consules ac cæteros ciuitatis cõsiliarios non inuenissent, centum ex ipsis peiores ad ipsam communem domum inuitos cõsules adducendum
40 delegerunt. † Qui eosdem consules ad domos eorum & vias publicas ac ædes sacras circunquerentes, duos (quibus nomen erat Rolandus, alius Ioannes Theobaldus iurisperitus, & integræ famæ vir, & Petrus brecombus) in diui Stephani æde missam audientes, violenter diuina perturbantes officia, extra ad domum communem adduxerũt. Alium autem qui ad diui Domini primaculum, quò confugerat, nomine Armaniacum, sutorem (qui eos de seditione increpauerat) eripuit. Quendam nomine Ioannem de proba, publicum scribam in vicini domo abscõsum, per crines extrahi iubẽt, qui præ timore mortis in suas caligas se extercorauit: ex quo in derisum postea extercorator seu iuxta eorum vulgare, Cacator vocatus fuit. Eosdémque ac plures alios ciues prisonarios constituerunt. Claues archiuorum à manibus consulum, propterea quod in eis priuilegia quædam reposita esse dicebant, quæ libertati ciuitatis congruerent: ac pariter seras archiuorum ferreis instrumentis per vnum ex fabris euelli conati sunt. Statutorúmque libros & rationũ in numero quinque à domo communi exportari per Antonium Rinhacum fecerunt. Alias insuper seditiones & congregationes tam die quàm de nocte (quanuis ter à iudice maiore, ne ipsas sub mortis pœna & bonorum confiscatione facerent, admoniti fuissent) peregerunt. itaque eò superbiæ processit populi furor, vt omnes primores
41 se mortuos esse crederent. † Cúmque Agenenses cõsiderantes ne per iustitiam male cum eis ageretur: & pessimorum facinorum pœnas luerent, ad aliarum ciuitatum & castrorum primores literas dant, suadentes suam societatem profiteri. & eorum fœderis ac communis amicitiæ esse. Quorum literis habitatores castrorum sancti Clari, & de podio mugio acquieuerunt, idem in eorum locis committentes. Itaque quòd cæteras Vasconiæ ciuitates exemplo eorum maximè in castro de Logmaine, in comitatu Armanacij existente, contra cõsules ac proprios dominos & officiarios regios (nisi quod hanc Agenensium seditionem ad Christianissimum principem dominum nostrum supremum perlatam, ac nonnullos commissarios per ipsum ad seditiosos puniendos deputatos intellexissent) moueri & se leuari omnes aiebant. Postque per compita & diuersoria vrbis Agenij dispositi fuere ad custodiam, præter custodes ad portas ordinatos, ducẽtum & plus armati homines ne noctu in eorum lectis prisonarij ad Burdegalensem curiam vbi adiornati fuerant ducerentur. Sed hanc Agenensium seditionem rex Ludouicus dominus noster supremus (cuius anima requiescat in bona pace) ægerrimè admodum ferens illorum punitionem clarissimo viro & illustri domino Bertrando de Stissaco, equiti domino eiusdem loci, ac Petragoricensis seneschallo consiliarióque, & ipsius regis chambellano: Et nobili ac spectabili viro iuriũ professori, domino Bertrando de chassaignes, domino loci Stanfortis, etiam in suprema Burdegalæ curia consiliario, & mihi Nicolao Boerio, inter cæteros sui sacri regalis consistorij Consiliario minimo, per patentes literas commisit & deputauit: de quorum punitione apparet per sententias per nos commissarios ante dictos in fine hu-
42 ius operis insertas. † Prætereà nobis apud Agenenses sic existentibus, similis populi commotio facta in Campania apud Trecenses, ad quos puniendos potens dominus de Aurauallé, eiusdẽ Campaniæ gubernator, & nobilis ac clarissimus vir dominus Petrus de la vernade, iurium professor & eques consiliariúsque & magister requæstarum regalis hospitij ordinarius missi fuere. Qui per eorum sententiam duos principales seditionis authores ad mortem in patibulo subeundam, aliósque in emendam retinentes condemnauerunt, quorum sententia (quæ appellatione suspensa fuerat) per arrestum fuit confirmata, ac etiam profecto hoc anno apud Pãnoniæ seu Vngariæ regnum fuit magna aduersus eorum principem populi seditio, qui seuerè puniri fecit eosdem, vt in exemplo & historia expressa patet.

SVMMÆ.

1 *Seditio dicitur perturbatio quietis seu pacis publicæ.*
2 *Seditiosus dicitur qui animorum dissentiones facit & discordias gignit.*
3 *Seditio propriè fit inter partes multitudinis inter se dissentientes.*
Bellum & rixa differunt à seditione.
4 *Seditio quid sit, & in quibus locum habeat.*
5 *Congregatio multis nominibus vocatur.*

§. ij. SECVNDO PRAESVPPONO
1 quid sit seditio † & est quietis publicæ perturbatio. l. j. & secunda. C. de sediti. vnde secundum gl. ibi seditio dicitur quasi seorsum itio: quia in diuersum vadunt aliósque trahunt. vel dicitur à sedo as, per cõtrarium: quia plerunque populo discordante itur ad manus, & apud Græcos dicitur φρατρία, corruptè pharatrea. c. coniurationum. xj. quæst. j. vbi gl. exponit à phares quòd est diuisio, inde Pharisæi capitulo. seditionarios. xlvj. dist. & seditio secundum beatum Anton. archiepisc. Florentin. in ij. parte suæ sum. tit. iiij. c. viij. §. j. importat discordiam, non quancunque, sed inter partes alicuius multitudinis: quia discordia est sexta filia inanis gloriæ, sub qua continetur seditio, secundum beatum Thom.
2 ij. q. xlij. ar. j. Ideò Isido. in libro Etymo. dicit † quòd seditiosus est, qui dissentiones animorum facit: & sic discordias gignit. Conuenit autem secundum diuum Thom. vbi suprà in aliquo cum schismate, rixa & bello: & in aliquo differt. Conuenit in hoc, quia importat quandam cõtradictionem, sicut illa. differt autem à schismate: quia schisma opponitur vnitati spirituali s. multitudinis ecclesiasticæ. Seditio verò vnitati temporali seu seculari .i. multitudinis ciuitatis. Differt autẽ à bello & rixa: quia bellũ propriè est cõtra extraneos hostes, quasi multitudinis ad multitudinem. Rixa verò est vnius ad vnum, vel paucorum ad paucos, vt per Bartho. & Ang. in l. si in rixa. ff. de sic. & l. quo-

3 niam multa facinora. C. de vi.pub. † Sed seditio propriè est inter partes vnius multitudinis inter se dissentiétes,puta cùm vna pars ciuitatis excitatur in tumultum contra aliam: vt colligi potest ex d.ll.de sedi. & tamen Card.Alexandr.in dicto capitul.seditionarios. post Archid.& idem Ang.de claua. in sua sum.in verbo, seditio. Secundò etiam bellum & rixa in hoc differunt à seditione:quia bellum & rixa important impugnationem in actu: sed seditio dici potest siue sit huiusmodi impugnatio in actu,siue fiat præparatio ad impugnationem huiusmodi,vt infrà dicam in solutione.q.prin. qua pœna puniantur seditiosi. vnde gl.di-
4 cit secunda.ad Corinth.xij.†quòd seditiones sunt tumultus ad pugnam,scilicet quibus se preparant & intentant pugnare:vt videtur Iudicum xij. ideò seditio habet locum in exercitu,in classe, in campo,in schola,& vbicunque multitudo est hominum.Ideò secundum Bonifac. de vitali, in d.suo tract.criminum. tit. de seditio. seditiosus dicitur ille qui seditionem vel proditionem tractat. de aliqua ciuitate vel castro habendo vel dando causam faciédi guerram contra publicam vtilitatem:vel tractat facere nouitatem in ciuitate vel contra bonum publicum, vel statum ipsius, vel tractat se fieri dominum terræ vel alterius loci.Et ad premissa facit illud quòd tradit Bald. in cósil.cxxx. incip.decretum domini.volumin.j. & secundum impressionem Lugdunensem est consil.cclxij.volum.ij. quòd verbum congregationis est genus generalissimum.l.prima.§.couentionis.ff.de pact.ibi dum dicit, in vnum locum congregantur & veniunt,&c.& prædicatur de congregatione nuda in qua aliquid pactionibus non firmatur,sicut est congregatio ad audiendã aliquam predicationem vel harengã,vel aliquod par-
5 lamentum.†Item etiam de congregatione in qua aliquid pactionibus vel statutis firmatur:quæ habent diuersa nomina secundum quod congregati ei nomen imponunt: vel secundum quòd ius imponit.nam aliquando vocatur vnio, aliquando confederatio, aliquãdo secta, aliquando conuenticula,aliquando coniuratio,id est, simul iuratio: aliquando conspiratio, id est, simul vel in idem spiratio. & de vtroque est text. cum sua gloss. in cap. constitutionem. §.j. cum seq.de versi.sig.li.vj.vbi licet coniuratio capiatur pro conspiratione,& conspiratio pro coniuratione,secũdum doct. insuper Felin. in cap.fin.de testi. cog.& in capitul.exhibita.versiculo, nota limitationem.de iudic.& Cæpol. Veronen.in consil.iiij.& Lucas de Pẽna in l.magistros.C.de profes.lib.x.& Archid.in cap. coniurationum.xj.q.j.Aliquando mutinatio: & inde mutini in Frãcia vocantur,quæ omnia ferè colliguntur ex l.j.& ij.ff.ad l.Iul.maie.Aliquando monopoliũ, vt C.de monop.Aliquando consiliũ,vt d.l.j.& in passione Dominica dicitur,Matth.xxvj.Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi in atrium pontificis sacerdotum,qui dicebatur Cayphas: & consilium fecerunt vt Iesum dolo tenerent & occiderent. Dicebant autem,Non in die festo,ne fortè tumultus fieret.& idem Marci.xiij.& Lucæ xxiij. Nam hæc omnia secundum Bald. in d. consilio. significant quendam consensum inter se fidei interpositione firmata, quibus homines ad seditionem & tumultum contra rempub. vel tertium prouocantur, vt not.Felin.in dicto capitul. final. de testib. cogen. & in aliis iuribus in iiij.præsuppositione alleg.

SVMMÆ.

1 *Homines quatuor gentem constituunt.*
2 *Multitudo an possit in quatuor consistere.*
3 *Populus ex decem hominibus constitui potest.*

1 §. iij. TERTIO PRÆMITTO † quot homines faciant congregationem: & Barto. in l.ij.ff.vi bo.rap.& in l.j.ff.de proba.dicit quòd quatuor homines faciunt gentem.& pro eius opin.est text.in Lombarda.in l.j.de aggre.in vico facta, quæ est canonizata.xij.q.ij.capitu.cum deuotissimam.ibi,si quis manu armata vsque ad quatuor homines in vicum alterius, &c.& in l.ij. C.de sedi.contra iudicem vel ciuitatem leuata.eodem libro. & c.j.& ibi per omnes.& in cap. congregato.de elect.Sed Bal.in l.j.§.fin.ff.de iusti.& iure. & in consil. clxxxvj. in fin. volum.j.aliàs secundum nouissimam impressionem Lugdunensem est consil.cccxix.incip. Decreto domini cauetur, ne fiant ligæ.in fin.volum.ij. tenet contrarium: quia d.l.j. hoc non dicit, quia ibi ponitur genus pro geniculo: non pro collectione multitudinis, maximè in statutis & decretis seu ordinationibus punietibus facientes congregationem:vt l.secũda.& ibi Bald.in versiculo,col-
2 legerit.C.de sedi.de quo statim dicam,†& quòd quatuor homines non dicantur multitudo. adducit text. in l.fi.C.de testam.ideò secundum ipsum quatuor aut quinque congregantes se ad malefactores puniendos, non incidunt in pœnam statuti congregationes prohibentis:ideò Bituriges qui pastorellos de quibus dictum est.s.occiderunt, non tenent: licet sine authoritate principis se cõgregauerint,faciunt not.in l.si bar satoram. C. de fideiuss. & quæ dixi in §.xxix. de iuris. om.iud. Et idem secundum Bald.in d.cons.clxxxvj. aliàs consil.cccxix.inci.decreto domini.ver.Item lex expressa. volum.ij. si conuocauerint amicos beneuolos ad extirpandas istas bestias condemnatas, quæ regioni nocent, vt no.in l.iij.§.cum igitur.ff.de vi & vi arma.sicut enim ad tuitionem rerum licet congregare amicos,vt ibi,cum not.in l.j.C.vnde vj. multomagis ad tuitionem publicam.& idem tenet Bart. in suo tracta.de Guelphis & Gibellinis.in iij.principali quęstio. Et dico quòd debet relinqui arbitrio iudicantis quot homines faciant cõgregationem,secundum gl. & doct. in capitu. latores de cleri. excommun.ministran.& in cap.disciplina. xlv.di.& Felin. in capitulo
3 dilectus.in ij.in fi.de simo.†Sed decem homines bene faciunt populum,vt not.in d.capitu.j.& aliis iuribus. s.allega. gloss. & Ioan.Fa.in §.fin.grex. institu.de lega. Bald.in d.l.j.§.huius.vbi dicit quòd facilè fit turba coadunata. id est, decẽ hominibus vel pluribus ad idem flagitium commitendum. nam turba à turbo dicta est ex genere tumultus, l.prætor.vi.bo.rap.sicut dicitur tempus turbatum, quando est inuolutum, & aër commixtus.& turbare idem est, quòd confundere, vel inquietare, vel imbrigare.l.j.§.fin.ff.de seruo corrup. & per Bart. in titu. qui sint rebelles. in verbo,rebellis:& in verbo tenore.

SVMMÆ.

1 *Qualitas personarum in delictis puniendis attendi debet.*
2 *Qualitas causæ in puniendis delictis debet considerari.*
3 *Inimicitia priuata excusat à rebellionis pœna.*
4 *Amicos & cognatos conuocare quando sit licitum.*

§. iiij. QVARTO IVXTA PRÆDICTA præmitto quòd in talibus congregationibus puniendis vel non puniendis vel remissius plectendis, debet considerari qualitas personarum & causæ. l.aut facta.
1 §.causa.& §.persona. & ibi per doct.ff.de pœn. † Et de qualitate personæ apparet: quia ex psonis hominũ dictum pensamus.l.j.C.si quis imperato. maledi.& l. famosi.§.j.ff.ad l.Iul.maie.& l.fina.ff.de act.& ob.& l.si quis aliquid.§.authores.ibi,pro qualitate dignitatis. ff. de pœn. Ideò si prolata fuerunt aliqua verba contra principem tempore seditionis furore durante,veluti

te veluti quòd se alteri regi s. Angliæ vel Aragonum redderēt, si vellet rex noster eos subsidiis opprimere vel cōtra consules & consiliarios ciuitatum, dicendo quòd eos occidere oportebat, & puteum corporibus eorum repleri totum, vt aliqui Agenen. dicebant non veniunt in considerationem: quia lubricum linguæ ad pœnā facilè non est trahendum. d. l. j. famosi. §. j. & olim Præpositi laborum corrigebant eos qui malè loquebantur de principe, vt not. gloss. super rubr. C. de præposi. labo. lib. xij. tamen si nobiles Burgenses & alij diuites hæc dicerent cōtra principem, magis essent puniendi quàm ciues plebeij & pauperes, vt voluit Martin. Lauden. in d. tract. de crimine læsæ maiest. §. xxxvj. alleg. Bartol. in l. j. C. de conducto. & procur. lib. xj. tamen genus istud maledicendi sub crimine læsæ maiest. non comprehenditur, vt d. l. iuris. & tenet Dominus Stepha. Buynardus in d. l. quisquis.
2 in no. versi. secundo dictum notabile. †De secundo, scilicet de qualitate causæ patet per text. in l. mulier. ff. rerum amota. & d. l. ij. ff. vi. bo. rap. tenet Bald. in d. cōsilio cclxij. versicul. secundò præmittendum volum. ij. pro hoc bon. text. in l. Pomponius. in ij. ff. de neg. gest. & Oldra. in terminis in consi. cccxv. in fine. versi. ex præmissis itaque apparet. & hoc probatur Numer. xx. capitul. in prin. quòd cùm populus aqua indigeret, cōuenerunt aduersus Moysen & Aaron, versi in seditionem dixerunt: Quare nos fecistis ascendere de Aegypto, & eduxistis in locum illum pessimum, qui seri non potest, nec gignit nec vineas, nec malagranata, insuper & aquam non habet? Et tunc Moyses & Aaron orauerunt pro populo: & exaudiuit Dominus clamorem populi. vel secundum Bald. quando est inimicitia priuata, non præsumitur talia fieri contra principem vel rempublicam, sed solummodo vt priuatus à priuato se defendat. textus est celebris in l. si quis ingenuam. §. in ciuilibus. ff. de capti. licet ipse idē Baldus teneat contrariū post Innocētiū in cap.
3 primo. de off. deleg. sed Bartol. † tenet primùm, ꝙ priuata inimicitia excusat à pœna rebellionis, in l. hostes. de cap. cuius sentētia videtur humanior secūdum Mart. Laudē. in tract. de crimine læsæ maiestatis. §. xxj. & hoc fieri natura inductum est. Quia vt ait Aristoteles, congregat separatissimos communis timor. vnde secundum Baldum in dicto consilio cclxij. vol. ij. hæc consuetudo inoleuit, vt in feud. tit. de pace iur. fir. §. conuenticulas. cùm ibi not. quia si quis vult diuidere aliquam cognationem, debet ei resisti saltem consulendo & suadendo, quia dura & absona est diuisio propinquorum. l. possessionum. C. communia vtriusque iudi. Nam qua mente aliquid fiat, animaduerti conuenit. alleg. text. in l. penult. ff. ad exhibend. deinde addit, consilium igitur quod fuit oblatum, fuit principaliter ex charitate amicitiæ: quia amicus amico vult bona. l. officio. C. de nego. gest. & d. l. iij. §. eum igitur, ff. de vi & vi arma. & Hester. v. vbi Amā reuersus ad domum, cōuocauit ad se amicos, ex eo quòd Mardochæus sedens ei non assurgit, & etiā habetur Luc. xv. vbi dominus qui ouem perdiderat, & inueniens, conuocauit amicos & vicinos, & secundo Machab. viij. c. vbi Iudas Machabæus & qui cum illo erant conuocauerunt cognatos & amicos, &c. & idem tenet Card. Alex. in d. §. conuenticula. versic. vnde si aliquis, &c. de pace iura fir. & per prædicta & alia per ipsum Baldum adducta in
4 d. consi. cxxx. decidit, †quòd stante constitutione & decreto domini disponente quod nullus audeat vel præsumat palàm vel secretè directè vel indirectè vel aliquo quæsito colore contrahere vel fabricare, nec modo aliquo celebrare ad inuicem aliquam ligam, vnionem, confœderationem, sectam vel cōuenticulam, nec vllam cōuersationem vel conspirationem, sub pœna æris & personæ, eiusdem domini arbitrio imponenda, &c. quòd si aliqui (ne eorum amici de stirpe domus diuidantur inter se ad distantiam quorundam) accesserint ad quendam locum vbi plurimos conuocauerint & congregauerint: qui inter eos hæc verba habuerunt & protulerunt. Amici vos cognoscitis & nos cognoscimus instigationes & astutias illorum de Gambarinis, qui volunt vos diuidere: & quia virtus vnita fortior est ipsa diuersa, rogamus vos vt eis non credatis nec aliqualiter adhærere velitis. Quinimò vestro solito more in defensionibus & offensionibus vbi offendi vobis velint esse debeatis in idem, aliàs in finalem consumptionem faciliter incurrere poteritis, &c. quod non debeant puniri, sed eorum pœna est ipsi principi reseruata: qui pro motu animi sui sit declaraturus, cui nil potest aliud quàm persuaderi, quòd imponat pœnam pro motu & pietate animi sui iuxta modicitatem non enormem.

SVMMÆ.

1 *Populus quando licitè possit se cōgregare sine superioris aut suorum iudicum authoritate.*

Ciuitas de consuetudine faciunt iuratas confœderationes: maximè si fiant super licito tangente communitatem.

2 *Monachi an possint licitè iurare se defensuros aduersus quēlibet monasterij bona diripientem.*

Conuentiones allicientes homines ad lites & iurgia & ad peccandum, reprobantur à iure.

3 *Confraternitates laicorum an sint licitæ.*

Superior potest mandare collegiis, vt portēt sibi statuta suorum collegiorum.

4 *Congregatio licita censetur, cuius finis licitus reperitur.*

Congregatiōnes tendentes principaliter ad bonum publicū, sunt licitæ.

5 *Guelphis sua permittuntur statuta, & Gibellinis sua.*

6 *Seditiosi non dicuntur, quia regimen tyrannicum perturbare nituntur.*

Tyrannus in populo sibi subiecto seditiosus est: & ideò expellendus.

§. v. QVINTO IVXTA PRAEMISSA

1 †præmitto an populo licitum sit se congregare sine superioris aut suorum iudicum authoritate. & videtur ꝙ non probatur. j. Machab. xiiij. ante fin. ibi: ne liceat vlli ex populo & ex sacerdotibus irritum facere aliquid horum & contradicere his quæ ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum in regione sine ipso, & vestiri purpura. Sic & etiam Psalmo decimoquinto, Non congregabo conuenticula eorum. & in authen. de mand. princip. §. deinde conueniens. & §. deinde competens. colla. tertio & in l. denuntiamus. C. de his qui ad Eccle. confu. & tenet Abba. post Hostien. in d. cap. fin. de testibus cogen. & doctores per illum textum in l. conuenticula. C. de episcop. & cleric. & in d. §. conuenticula. & Card. Alex. in c. illud. xxiij. distin. & ita habetur in stylo & libro cōsuetudinum. & ibi per Auferium in titulo, quorum cognitio pertinet ad regem. & tenet Ioan. Fab. in l. addictos. C. de episcop. audi. & in l. j. de off. milita. iudi. & Innoc. in c. significasti. & ibi per doctores, insuper Felinus de offi. deleg. & bo. text. in authen. vt neque miles neque fœdera. colla. viij. & in c. j. & iij. xxiij. quæst. iij. In contrarium quòd possit se congregare, vt voluit glo. in d. §. conuenticulas. vbi dicit quòd de consuetud. ciuitates faciunt iuratas confœderationes, maximè in Italia, & in ciuitatibus expressis in pace Constantiæ: & præcipuè si fiat super licito tangente communitatem: vt puta, vt clerici non permittant episcopo res Ecclesiæ alienare: vt tenent Archi. Petr. de Anch. & Philippus Francus in ca. constitutionem. de verbo. signific. lib. vj. in illa quæstio-
2 ne, an †monachi qui videntes suum monasteriū in temporalibus labi ex dilapidatione Abbatis, iurauerunt insimul se iuuare & defendere pro posse, tam contra Abbatem, quàm contra quamcunque aliam personam monasterium destruentem, dicantur coniuratores à iure reprobati.

probati. vbi concludunt quòd si ex causa de præsenti & communi cõtra prælatum & superiorem, quia iam dilapidabat & malè tractabat personas & bona monasterij, quòd possit fieri prædicta conuentio, sed si contra superiorem nihil apparet de præsenti iniustum vel præsumptum, quòd tunc non licet subdito coniurare vel conspirare contra prælatum. per dict. capit. constitutionem. quia istæ conuentiones alliciunt subditos ad peccandum & ad iurgia: quæ licet per se non sint malæ: tamen quia malum ex eis sequi potest reprobatur à iure, vt notat in capitul. & si Christus. de iureiurando, & tenet Lucas de Penna in l. magistros. de professo. & medi. lib. x. Et Ioãnes Fab. C. de monopolis. & Andr. de Iser. & Card. Alexand. in dicto §. conuẽticulas. & doct. in l. periniquũ. C. de iurisdict. om. iud. & Bartol. in l. fi. ff. de colleg. illic. & Hosti. in sum. de iureiur. §. sed an sit licitũ. & Bald. in dict. consil. cxxx.

3 aliàs cõsil. cclxij. volum. ij. † Et ideò istæ fraternitates quæ fiunt per laicos, siue matres, siue mulieres ad bonum, sunt licitæ. de quo per Archi. in ca. si quis despicit. quadragesimasecunda dist. & Fel. post Abb. Sicul. in cap. accedentes. de præscript. vbi Felin. ponit signa cognoscendi collegia licita, tamen requiritur quòd istæ conuenticulę mercatorum sint authoritate superiuris approbatæ vel confirmatæ, vt not. Bal. in l. fin. de colleg. illici. & in l. prima §. primò. sub prætext. de extraordin. crimin. vbi etiam dicit quòd superior potest mandare collegiis, vt portẽt sibi statuta collegiorum suorum. de quo plenè per Cardin. Alex. in dict. §. conuenticulas. vbi ponit regulam quòd omnia collegia, cõgregationes & sodalitates sunt prohibita. l. prima,

4 in principio. ff. de colleg. illici. † vnde secundum eum: per finem licitum, licita cognoscitur congregatio, & econtrà, per finem illicitum quòd sit illicita. l. si à reo. §. fi. ff. de fideiuss. & per Angel. in consil. ccclxxvj. & Ludouic. de Rom. in consil. xxxvj. & huiusmodi confratriæ solent de stylo Franciæ per ipsum principem approbari. & ita tenet Bonifa. de vitalinis, de tractat. malefi. tit. de colleg. illici. vel secũdum Bart. in tract. de Guelphis & Gibelli. in tertia quæstione principali. quando congregationes tendunt principaliter ad bonum publicum, vt ciuitas rectè & quietè gubernetur: licet tamen non possint aduersariis resistere, nisi sub vno partialitatis nomine, vt Guelphorum & Gibellinorum communitatis: tunc licitum est communi se congregare. Et ideò dicit Bald. in l. ij. §. deinde cum esset. ff. de orig. iur. quod plebeij possunt sibi facere

5 legem de per se, & magnates de per se. † & sic secundũ eum Guelphi possunt habere sua statuta, & Gibellini sua. & idem dicit Bald. in consil. clx. in princi. volum. j. & dixi in tracta. de custo. clauium porta. Sed quandò vna pars non solum vult resistere, sed vult ponere in administratione & regimine alios regẽtes. & istud est simpliciter illicitum, vt dict. l. j. de sedi. & ibi not. per gloss. de eo qui volebat deponere potestatẽ, vt dicam infrà in solut. q. princip. nisi secundum Bartolum tales regẽtes quos volunt deponere essent tyrãni: tũc duobus concurrentibus licitũ & permissum est deponere. Primò si habendo recursum ad superiorem non possit tyrannis deponi sine magna difficultate. Secundò quod ipsi hoc faciant propter vtilitatẽ publicam vt status ciuitatis restauretur: secus si hoc facerent, vt aliis expulsis nouam tyrannidem inouarent, vt ipse hoc probat iuribus & dictis sanctorum doctor. vt ibi per eum. tamen istis duobus interuenietibus, si peruenerint ad actũ, ita quod rumor vel tumultus irrepserat in ciuitate, non incidunt in l. primã. C. de sedit. alleg. beatum Tho. ij. ij. quæst. xlij. articulo secundo & idem Marti. Lauden. in tract. de princip. §. cxj. & Angel. de claua. in sua summa, in verbo, seditio. in vltima quæstione. & etiam diuus Anton. in dicta sua summa, secũda parte, titulo quarto, capitul. octauo. §. primo. v-

6 bi volunt † quod cum regimen tyrannicum non sit iustum quia non ordinatur ad bonum commune, sed ad bonum priuatum regentis. vt dicitur iij. Politic. Ideò perturbatio huiusmodi regiminis nõ habet rationem seditionis, nisi fortè quando sic pertubatur inordinatè tyranni regimẽ, quod multitudo subiecta maius detrimentum patitur ex perturbatione sequenti, quàm tyranni regimine. Magis autem tyrãnus seditiosus est in populo sibi subdito seditiones & discordias nutrit, vt diutius dominari possit, & tenet Bartolus in tractatu de tyrannide & in leg. decernimus. & ibi Modern. C. de sacrosanct. eccles. & Martin. de Laude. in tract. de confœdera. pace & conuentione principũ. §. xiiij. Vnde Ioiada summus sacerdos, qui cum multitudine armata abstulit regnum Iuda ab Athalia, quod sibi iniustè vsurpauerat, non fuit seditiosus, sed virtuosus. iiij. Regum vndecimo. Similiter Aioth, & Gedeon auferentes dominia ab oppressoribus suis: vt in libro Iudicum habetur.

SVMMÆ.

1 *Oppugnans vel prodens propriam ciuitatem vel alium principem ab Imperatore, an incidat in crimen læsæ maiestatis.*

2 *Monetam & imaginem Cæsaris falsificans crimen læsæ maiestatis incurrit.*

3 *Forensis licet conspirationem à populo factam sciuerit, non tamen punitur.*

Clericus an possit committere crimen maiestatis læsæ.

4 *Marchio Ferrariensis iura de crimine læsæ maiestatis loquẽtia contra suos subditos exercet.*

5 *Ciuitas Florentiæ ex priuilegio sibi indulto regalia habet.*

6 *Crimen læsæ maiestatis etiam aduersus dominum ciuitatis committi potest.*

7 *Crimen læsæ maiestatis incurrũt qui cardinales, clericos vel religiosos insultant.*

8 *Ciuitates quæ ius fisci habere dicantur.*

9 *Crimen læsæ maiestatis committere dicuntur, qui in principem, vel eos qui ad latus eius sunt moliuntur.*

10 *Conatus in quibus puniatur criminibus.*

11 *Maiestas duplex est, diuina scilicet & humana: & postrema hæc triplex reperitur.*

12 *Filij non puniuntur ob crimen læsæ maiestatis à parentibus commissum.*

13 *Oppugnans ciuitatem Imperatori subiectam & obedientem, in perduellionis crimen incidit.*

Inimicos principis sui in terram intrare permittens, læsæ maiestatis crimen incurrit.

14 *Ciues mittentes literas rebellibus ciuitatis, aut aliquod signũ dantes, criminis læsæ maiestatis rei efficiuntur.*

15 *Nuncium vel literas hostibus mittens, aut aliud signum faciens quo possint ciuitas & eius dominium occupari, crimẽ incurrit maiestatis læsæ.*

Crimen læsæ maiestatis qui propriè dicantur committere.

Perduelles qui dicantur.

16 *Crimen læsæ maiestatis non committitur vbi substractio nõn fit à iurisdictione principis.*

17 *Maiestas Papæ est maior imperiali maiestate.*

Rex Francorum de iure superiorem non recognoscit.

Ciuitatem regi Francorum subditam oppugnans reus est maiestatis læsæ.

18 *Laicus iuramentum violando prophanans quod regi & domino suo iurat, & peruersè & dolosè regnum eius tractat, & in mortem ipsius insidiatur crimine maiestatis læsæ irretitur.*

19 *Maiestas dicitur maior stans, siue maior potestas.*

20 *Crimen*

20 *Crimen maiestatis læsæ an extinguatur morte.*
21 *Confiscatio qualibet bonorum ad ipsum regem deuenire debet.*
22 *Rex Francorum solum in regno suo gratiam seu remissionē concedere potest.*
23 *Crimen læsæ maiestatis locum habet contra regem Franciæ, tamen filij eius qui commiserunt non sunt infames.*
24 *Princeps occupatori violento ciuitatis vel prouinciæ nō potest ipsam concedere.*

§.vj. PRAESVPPONO ETIAM SEXTO
1 † an oppugnans, vel rebellans, aut prodens propriam ciuitatem, vel alium principem ab Imperatore inferiorem, recognoscentem, vel non recognoscentem superiorem, incidat in crimen læsæ maiestatis, ita quòd habeat locum l. quisquis. C. ad l. Iul. maiestat. Vel dicatur seditionem committere, quæ non solùm contra principem committitur, l. prima. C. de seditio. sed etiam contra ciuitates, castra & alia oppida ac loca: vt l. ij. in princip. de seditio. dum dicit: in nonnullis locis aut ciuitatibus, &c. & l. denuntiamus. ibi collecta multitudine in qualibet parte ciuitatis vel vici vel cuiuslibet loci, &c. C. de his qui ad Eccl. confu. & l. prima ibi, locáve occupantur. & l. tertia. ff. ad l. Iuliam maiestatis. Et circa hāc quæst. gloss. & doctores sunt varij. Nam gloss. in l. fallaciter. §. fin. in verbo, prodita. quam ibi sequitur Baldus. C. de abol. tenet quod committit crimen læsæ maiestatis. Et Baldus ibi not. illum textum in versiculo, oppugnata. ad duo. Primò contra venientes cum vexillis eleuatis hostiliter contra ciuitatem. Secundò contra proditores populi, qui incidunt in crimen læsæ maiestatis. & idem tenet Baldus in l. si quis nummos. C. de falsa mone-
2 ta. † qui dicit quòd qui falsificat monetam & imaginem Cæsaris in derogationem suæ maiestatis, committit crimen læsæ maiestatis, & idem dicit in ciuitate ista, loquēdo de ciuitate Perusij: si quis subditus eiusdem ciuitatis falsaret monetam ipsius. alleg. Paul. de Leaza. in cle. pastoralis. de re iudi. Bene dicit Baldus quòd qui vult prodere populum, incidit in crimen læsæ maiestatis. quòd dicit esse verum in subdito secus in non subdito per textū. ibi: quia non subditus non cōmittit crimen læsæ maiestatis. & gloss. in d. cle. pastoralis, in verbo, non subfuit. quam ibi sequuntur doct. & idem tenet Aegid. Bellamera in consi. xv. in secunda quæstione. & Stephanus Buynardus in d. l. quisquis. in j. not. versi. vj. addendo prædictis. & Ioan. Fab. in l. meminisse. C. ad l. Iul. maiest. & Baldus in l. ij. ad fina. C. de vindi. man. Et ideò dicit
3 An. in l. frater. ff. de parr. in fi. † quod forensis qui non est de populo: & sic ius populi nō debet tueri, licet sciat conspirationem: tamen non debet puniri ex hoc quòd non reuelauit. & singulariter Oldradus in consilio xliij. versic. circa sextam quæstionem. & Martin. Lauden. in tracta. de crimine læsæ maiestatis. §. xxij. Et sic videtur quod clericus non dicitur committere crimen læsæ maiestatis, nec habeat locum in eo l. quisquis ad l. Iul. maiesta. vt voluit And. Barb. in consil. xxj. volu. ij. de quo per Barth. Sozi. in consi. xij. in ij. & iij. quæstione. volu. j. & Abb. Sicul. in cap. at si clerici. in princi. in fin. de iudi. & textus in cap. si quis laicus. xxij. quæstione v. de quo dicam infrà circa fina. quæstio. prin. & singulariter Hieronymus de Tortis in suo eleganti consilio in fauorē Florentinorum (qui archiepiscopum seditiosum suspenderunt) edito, quod reperitur inter consilia domini Anto. de Butr. vltimum. & per Baldum in consi. xxiiij. volu. iiij. incip. si quidem plebanus. & Stephanus Buynardus in d. l. quisquis in j. not. versicu. quinto declaratur. Et hanc Baldi opin. sequitur Cæpola in consil. xvij. versic. cùm ergo casus noster, dicens in vers. præterea licet, &c. quòd in Italia est talis consuetudo inter principes etiam reco-
4 gnoscentes superiorem Ecclesiam Romanam: † vt est Marchio. Ferrarien. qui publicat bona, & exercet iura loquētia de crimine læsæ maiestatis cōtra subditos suos sibi rebelles & proditores. & idem And. Barb. consuluit pro prædicto marchione Ferrarien. in consi. lxx. incip. vbi Christus. cum seq. versiculo. capio primò. volu. iiij. vbi hanc tenet partem multum singulariter: & pro ipsa abducit textum in d. c. si quis laicus. vigesimosecundo. quæstione quinta. per quē textum probat quòd crimen læsæ maiestatis committit, qui offendit regem aut dominum terræ. & idem tenet Angelus in consi. cccl vij. incip. Dominus Gregorius pagnocij, &c. Qui Gregorius fuit ob causam turbationis status condemnatus ad mortem, & omnia eius bona confiscata communitati Florentiæ:
5 & talis sententia tenuit de iure, secundum eum: † & quia ciuitas Florentiæ habet regalia ex priuilegio sibi indulto per Cæsarem, quæ sint regalia. cap. primo. aliàs esset nulla publicatio, tanquam facta à iudice iurisdictione carente. l. j. C. de bon. vac. libro x. & pariter Odofred. in d. l. ij. C. de sedi. per textum in d. l. j. ad l. Iul. maiest. & etiam Ang. Aret. in tract. malefi. in glo. che ha tradito la patria sua. in j. quæst. in ciuitatibus superiorem non recognoscentibus: quia tales ciuitates æquiparantur ciuitati Romanæ vel principi. vt not. Bart. in l. hostes. circa fi. ff. de capti. Et habebit locum hoc crimen quocunque modo aliquid contra ipsas fiat sicut si fieret contra ciuitatē Romanam. d. l. j. ij. iij. & iiij. Et idem tenet ipse Ang. Are. in §. per cōtrarium quem ipse legit cum. §. interdum insti. de hæred. quæ ab intest. deferuntur. Et idem Paul. de Cast. in l. iij. per illum text. C. de episc. audi. & hoc quādo per seipsas se regunt. vt Perusia & Bononia: etiam si sint alicui subditæ. & ita dicit seruari de facto quicquid sit de iure dicens quod in hac quæst. Bal. & Ang. fratres,
6 fuerunt in consulendo contrarij. † Et idem tenet Bar. Brixien. in repertor. in verbo, maiestas. dicens quod nedum aduersus Reges, sed etiam aduersus dominum ciuitatis committitur crimen læsæ maiestatis. alleg. d. l. iij. & in hāc partem videtur inclinare Felin. in c. cùm non liceat. de rescript. & Arch. in c. felicis. & ibi Petr. de Anch. in iiij. not. de pœnis lib. vj. & de Zabarel. in d. cle. pastoralis. in v. q. & ibi Ioan. Andr. & de Imol. & Ioan. Fab. in proœmio instit. per tex. in l. non dubito. ff. de capti. & idem tenuit Odofr. in l. fi. in iiij. nota. C. de iure reipub. libro x. vbi dicit quod respub. Romanorum & aliarum ciuitatū in hoc parificantur: quia pariter puniuntur seditiosi cōtra Rom. vel aliam ciuitatem. d. l. j. ad l. Iul. maiestat. & d. l. fallaciter. & istam partem tenet Mart. Laud. in tract. de crimine lęsæ maiesta. in prin. si nō recognoscat superiorē: sed si recognoscat, cōmittitur crimen læsæ maiest. l. j. ad l. Iul. maiest. non tamen pœna extenditur ad liberos, secundum d. l. quisquis. & idem tenet Lud. Bolog. in con
7 sil. lxxv. volens † quòd etiam habeat locum contra insultantes vel delinquentes aduersus episcopos, & cardinales & clericos vel religiosos familiares Papæ & cardinalium. de quo per Ioan. de Ana. in consi. lxxv. & prædictam sententiam tenuit Aegidius Bellamera, in d. consi. xv. in j. quæstione, ex priuilegio vel permissu Imperatoris, aut de consuetudine tanti temporis, de cuius initio nō esset memoria, si vnus rex haberet supremum dominium, & sic ab eo appellari nō posset: tunc contra talem principem crimen lęsæ maiestatis committitur. & ibi ita consuluit pro Ludouico rege Hierusalem & Siciliæ, ac comite Prouinciæ, à quo nō appellatur: & est supremus, licet recognoscat Imperatorem secundum eum. & ego vidi in Archiuis ciuitatis Aquensis, comitatus Prouinciæ iuramentum fidelitas sub sigillo aureo: & in comitatibus Prouinciæ & Forcalcherij habet comes iura imperialia ex priuilegio: vt dicit Alberic. de Rosa. in prima parte statu. quæstio. cxlv. & istam partem tenet ipse in tertia parte

8 parte statu.quæstione decimanona.†vbi dicit quòd licet
de stricto iure ciuitates & regna ius fisci non habeant,fal
lit in ciuitatibus Lōbardię,quibus per pacem Constātiæ
concessum fuit merum & mixtum imperium & regalia.
Et idem credit in aliis dominis & ciuitatibus & haben-
tibus merum & mixtum imperium ab Imperatore: & i-
dem in regno Franciæ & aliis regnis: tamen secundum
Baldum in Rubric.ff.de rerum diuis.ciuitas vel dominus
non recognoscens superiorem habet de consuetudine
regalia & iura fiscalia. & etiam Martinus Lauden. in di-
cto, tractat. de princip.§. cxxij. & clxxxviij. & idem
tenet Guido Papæ in quæstione trecentesima vigesima-
quarta. volens quod habeat locum in Delphino & duce
Burgundiæ & etiam duce Sabaudię,licet recognoscat in
superiorem Imperatorem.ita dicit fuisse iudicatum.& in
Delphino duce comite & consanguineis regiis,& in pa-
ribus Franciæ respectu ad principem , & per quandam
consequentiam, & non respectu ad eos.tenet Stephanus
Buynardus in dicta lege quisquis.in tertio nota.sed secū-
dum Aegidium in dicto cōsilio contra aliquem ducem,
vel comitem,vel Baronem regni Franciæ:sed solum cō-
tra ipsum regem:qui supremus est dominus in regno,cri
men læsæ maiestatis intra regnum committi potest:quia
nullus alius rex,supremus dominus in regno dici potest.
Ille enim à quo appellatur, supremus dici non potest,vt
etiam dixi in tractat.de cust. clauium portarū.& hoc te-
net Ioā.Berberius in viatorio iuris.titul.de crimine læsæ
maiestatis,in secundo membro.Sed contrarium tenet gl.
9 d.l.prima.ad l. Iul.maiestat. †quia illi dicuntur commit-
tere crimen læsæ maiestatis,qui cōtra principem vel cō-
tra eos qui iuxta latus suum sunt, aut contra rēpublicam
Romanorum moliuntur:vt ibi.& d.l.quisquis. Non au-
tem illi qui contra alias ciuitates moliuntur,vt dicta leg.
fallaciter.in fina.vbi crimen læsę maiestatis,& crimē pa-
triæ oppugnatę ponuntur vt species differentes.ciuitates
enim aliæ ab vrbe Rom.funguntur iure priuatorū,l.eum
qui vectigal.ff.de verborum significatione, & Baldus in
consil.xlix.in princ. volum.ij.aliàs consil.lix.incip. licet
eleganter.volum.j. & secundum hanc opinio. consuluit
Baldus, prout refert & sequitur Nellus de sancto Geor.
in tracta bannitorum.in prima parte. vbi dicit ita vidisse
per viros magnæ authoritatis consultum.& quod pluries
in ciuitate Florentiæ obseruatum fuit. Et hanc similiter
tenent Ang.Ariminē.& Bernardus Land.in addi.ad An-
ge.Aret.in d.tractat.malefic.in glo.che ha tradito.¶Nam
secundum ipsos titulus talis criminis est seditionis, non
perduellionis vel maiestatis.allegat textum in d.l.j.C.de
seditio.& ideò August. Arimi.dicit glo.in d.l.fallaciter.
esse falsam per textum.ibi in quo ponuntur casus separa-
ti,scilicet demolitio contra patriam:& crimen læsæ ma-
iestatis,vt dictum est l.alleg.Baldus in dicto consilio in-
cipien.quanquam allegata sint multa & plura,&c.quod
non potui inuenire.& Angelus, Paulus de Castro, Ale-
xander & Iason in l. prima.§. final.ff. quod quisque iu.
10 dum volunt†quod conatus non puniatur;nisi in crimine
læsæ maiestatis, & crimine patriæ expugnatæ vel turba-
tiones status.& Angelus in l.vj.ad l.Iul.maiest.vbi dicit
quòd nō solum pœna capitalis per textum in dict.l.pri-
ma.C.de sedit.vbi idem tenet per textum in authentic.de
mand.princi.§.fi. & in l.capitalium.§.solent quidam.ff.
de pœn.vbi glossa ponit exemplum in Ioseph decurione
Bononiēsi & Bergollo Pisano,qui aduersus quietem ci-
uitatum suarū sæpe conuenerunt,& populum concitauē
runt.Et facit secundum eum Eccl.xxvj.cap.circa princi.
dum dicit delecturam ciuitatis & collectionem populi,
&c.& idem vult Baldus in d.l.prima , de sedit.dum dicit
quòd tenens castrum rebellatum cōtra principem debet
mori,& Ang.in l.lex.xij.tab.in fina.ff.ad l.Iul.maiestat.
& Alexand.in addi.ad Bart.in d.l.prima.ad l. Iul.maie-
11 stat.& dixi in quæst.de cust.claui. †Nam certū est quòd
duplex est maiestas, diuina & humana authent.gazaros.
C.de hæret. & dicam infra circa fina.quæstio. principa-
lis.Et est humana triplex,s.Imperatoris: vt in proœ.in-
sti.ibi,imperatoriam maiestatem,& etiam regia.l.prima.
C.vt nemo pri.ibi,regiæ maiestatis,&c.Item populi Ro-
mani.d.leg.prima.ad l.Iul.maiest.dicitur enim maiestas
prætoris,l.si familia.& ibi Alexand.ff.de iurisdict.omn.
iudi.vt infrà dicam. Sed aliarum ciuitatum & partis Gi-
bellinæ & Guelphæ nulla est maiestas:cùm loco priua-
torum habeātur:vt dictum est.ita tenuit Cyn.in d.l.quis-
quis.quem ibi sequuntur Angel.& Sali.in j.oppo.vbi di-
cit Ang. quòd hodie de consuetudine in filiorum & fi-
liarum personis non habet locum:idem dicit in d.l.falla
citer.& in l.vna.C.ne ex delict.defunct.& tuba veritatis
Bart.in d.l.j.in fi.ad l. Iul.maiest. vbi dicit quod tenetur
solum l.Iul.de vi pub.& latius extrauag.qui sint rebelles
in verbo,rebellando.post prin.versic. Sed an hæc cōsti-
tutio habeat locum,&c. & hoc per textum in d.l. si quis
ingenuam.§.in ciuilibus.ff.de cap.& Ang.in d.l.frater.de
parrici.& Hippo.de Mar. in suo sin.clxiiij.ante fi.& Io.
de pla.in d.§.j.instit.de pub.iud.& Pet.de Anc.in d.cle.
pastoralis.versicul. octauo not.de re iudicat.& Cald.in
cōsilio vlt.tit.de accu.& singulariter Ang.consil.ccxxiij.
incip. casus talis est forti guerra,&c.maximè vt filij non
puniātur,secundum d.l.quisquis.& idem Ioan.Fab.in §.
12 publica.de pub.iud.†vbi dicit quòd filij tantum puniun-
tur in terminis d.l.quisquis. licet aliàs posset dici crimen
læsæ maiestatis.tamen filij non puniuntur.& pulchrè &
amplissimè tenet hanc partem illustris doctor Barthol.
Sozi.in consil.cclxxv.incip.in causa fratris Andreæ.vol.
ij.qui dicit hanc esse communem,& respondet singulari-
ter ad iura in j.parte adducta,volēs illud habere locum,
etiam si tales principes non recognoscāt superiorem,ex
priuilegio vel ex consuetud.præscripta, aut ex cōcessio-
ne superioris: quæ singula membra separatim examinat.
Idem tenuit Ant.de But.in cōsil.lxj.in principio ¶ Quid
dicendum? Sali.in d.l.fallaciter concordat istas opinio-
nes.videlicet aut patria proditur vel oppugnatur,vt prin-
cipi,vel populo Romano auferatur: & tunc procedit o-
pin.glo.in d.l.fallaciter.suprà primo loco relata , quòd
tunc crimen læsæ maiestatis committatur: quia maie-
stas cui debent obedire offenditur: vt dict.l.& l.pen.ad
l.Iul.maiest.Aut oppugnatur, vel proditur patria aut ci-
uitas:sed non ad finem vt principi auferatur , tunc non
committitur crimen læsæ maiest.& ita loquitur gl.in d.l.
prima.ad leg.Iul.maiest.suprà secundo loco adducta.&
sic Sali.tenet quòd in dubio vel indistinctè non est cri-
men læsæ maiest. quod committitur contra inferiorem
à principe.Et ista distinctio est valde singularis: quā se-
quitur Ioan.de Pla. in dict.§.primo.in vltim.quæst. in-
stit.de publi.iudi.Et illustris doct. Bartol.soci.in consil.
xxij.versicul.sed hîc aduertendum. cum seq.volum.j.di-
stinguit, quia secūdum eum aut loquimur de his qui op-
pugnant per partialitatem,expellendo vnam partem aut
factionem,eo quod sunt de alia parte seu factione,& in-
troducendo partem suam.non tamen occupando domi-
nium ipsius ciuitatis:& tunc non dicitur crimē læsæ ma-
iesta.committi. & ita loquuntur iura secundo loco alle-
gata: quia secundum eum Gibellinæ & Guelphæ partes
sunt duæ sectæ solū approbatæ pro locis in quibus sunt,
alleg. Bart. in l.si quis à filio.§.l.si prin. sed non vbi.&
Ioā.An.in c.statutum.§.cum verò.in verbo,non audēs.
de rescript.lib.vj.& idem Card. Alexand.in dict.§.con-
uēticula.ver.quæro quid in parte Gibellina & Guelpha.
& dixi suprà in proxima præsuppositione. † Aut oppu-
13 gnat ciuitatē imperio subiectam & imperatori obedien-
tem,illius dominium & iurisdictionē mixtum & merum
Imperium occupando: talis indubitanter dicitur crimen
læsæ

maiest. incurrere: quia qui contra principem arma sumunt, eum tangere totum videntur. l. vulgaris est quæstio in princip. ff. de furt. & ita loquuntur iura superius in prima parte adducta: quia ille dicitur facere contra statum principis, qui vult derigere statum ad aliud regimen: puta ad alium, vt voluit Bald. in l. prima. §. huius studij. versicul. Et dicitur status, à sto, stas. ff. de iusti. & iur. & Martin. Lauden. in d. tractat. de crimine læsæ maiest. §. xij. vel etiam si inimicos principis permitteret intrare in territorio vel regno principis. tex. celebris in l. si quis Barbaris scelerata factione. C. de re mili. libro duodecimo. vbi gl. ponit exemplum de potestate castri Franci, qui permisit venire Mutinenses corruptus ab eis. tenet Baldus in l. j. quæstio. xlij. ff. de rerum diui. & Martin. Lauden. vbi suprà. §. xxxviij. quia qui non tenetur ponere fortalitium in manibus inimicorum, tenetur curare ne per inimicos occupetur quantum potest: vt eleganter dicit Angelus in leg. non est impossibile. in leg. fin. ff. de pact. & Martin. de Lauden. in tract. de castel. & castris. §. trigesimoprimo & trigesimotertio. pro quo adduco bonum textum in l. dolo. in princip. ff. si vent. nomin. in possess. & ibi glo. fin. & dixi in tractat. de custod. claui. in iij. præsuppositione. Et pro hac parte facit quod dicit Angelus in d. l. prima. ad fin. ad leg. Iul. maiestat.
14 † Nota vt curent & aduertant ciues, vt rebellibus ciuitatis non mittant literas, neque aliquod signum præbeant eis, per quod ipsi possint se iuuare contra ciuitatem. Nam contrarium facientes incidunt in maiestatem: per illum textum, accipiendo maiestatem largè: vt ipse dicit. quod dictum adducit Barba. in dicto cõsilio septuagesimo cõtra Sali. & ego pro Salic. quia Ang. ibi in principio sequitur gloss. quòd non habeat locum in aliis ciuitatibus & dominis inferioribus à principe, & sic non est verisimile quod in fine per dictum suprà allegat. voluerit contrarium: quia dictum docto. debet intelligi secundum legem quam alleg. vt dicit Bart. in l. nõ solùm. §. si liberationis. ff. de lib. leg. & dixi in addit. ad Mandago. de elect. in j. addit. sed dictum Angeli in dicta l. prima. ad l. Iul. maiestat. & etiam opin. Salic. probatur per textum. ibi, quíve hostibus populi Romani nuntium literásve miserit, signúmve dederit, feceritve dolo malo quo hostes populi Romani consilio adiuuentur aduersus rempublic. qui textus clarè vult.
15 † quod mittens nuntium vel literas, aut signum faciens hostibus, quo possint occupare ciuitatem, & dominium illius vsurpare, committit crimen læsæ maiestat. ergo sequitur, si ad hunc finem non fecerit, non incidit in crimen læsæ maiestat. & tenet Martin. de Lauden. in dicto tract. de crimine læsæ maiest. §. secundo, vbi dicit quod dolosè mittat. & Ludouic. de Rom. in consilio ccclxv. in final. & Cæpol. in d. consilio decimoseptimo. & Oldr. in dicto consilio quadragesimotertio. in vj. quæstion. vbi dicit quòd ille propriè dicitur crimen læsæ maiestat. committere, qui iurisdictioni & potestati Imperij suppositus, ab obedientia se realiter subtrahens, hostis animum assumit, se domino suo aduersarium parat. & ideò tales perduelles vocantur, id est perfectè ad duellum siue bellum clandestinum vel publicum parati & accincti. vnde & tale crimen vocatum est crimen perduellionis. leg. donationes. §. fina. ff. de donation. & §. per contrarium. instit. de hære. quæ ab intest. defer. & l. cùm filius. §. reis. ff. de legat. secundo. idem tenuit Bartol. in titul. qui sint rebelles. in versicul. rebellis. & in versicul. tenore. & Martin. Lauden. vbi suprà. §. xxvij. facit. l. amissione. §. deficiunt. ff. de ca. dimin.
16 † vbi ergo non est substractio à iurisdict. potestatis princip. non est crimen læsæ maiest. secũdum eum. In hoc articulo, ego, saluo semper saniore iudicio, hanc vltimam partem tanquam in iure verissimam, & in consulendo & in iudicando firmiter tenendam censeo & sequor: quod contra rebellem & proditorem Ducum, Marchionum, Comitum & aliorum dominorum temporalium ac ciuitatum superiorem recognoscentium, pœna l. quisquis. ad leg. Iul. maiest. non habeat locum quò ad bona & personas liberorum, sed solùm pœna erit capitalis, per dictam l. primã, de seditio. nisi proditio fieret cum armis: tunc propter vim publicam bona veniunt publicanda, vt infrà dicam in solutione quæst. qua pœna puniantur seditiosi: isto in casu filij non erunt incapaces actiuè nec passiuè, secundum d. l. quisquis. quia indicens taliter bellum non dicitur committere crimen læsæ maiestat. l. hostes. ff. de capit. vt voluit Oldra. in dicto cõsilio quadragesimoquarto in quæstio. & istam partem tenet Alberic. de Rosa. in dicta l. quisquis. Secus verò est quando fit rebellio contra propriam personam ipsius Imperatoris. d. l. quisquis.
17 † Idem si conspiretur contra Papam. c. in primis. in fin. ij. quæstione prima. Cuius maiestas maior est Imperiali. c. solite. de maio. & obedien. aut rebellio fiat in personam supremi domini nostri regis: qui de iure non recognoscit superiorem. cap. per venerabilem. §. insuper. qui filij sint legitimi. & ibi per Innocentium & Moderniores, & dixi de authoritate magni consilij & parlamẽtorum regni. Aut etiam contra eos qui iuxta latus eorum sunt: vel si oppugnatur aliqua ciuitas eis subdita ad finem vt eis auferatur, & tunc habet locum pœna, dictæ leg. quisquis. vt tenet ibi Cynus & Stephanus Buynardus in tertio notabili. & idem dicit si contra Augustum committeretur, per illum textum. Et semel vidi in magno consilio: scilicet Anno quingentesimooctauo suprà mille, processum in crimine læsæ maiestatis, per summum pontificem Iulium secundum, motum cõtra illos de Bentiuoille, ex eo quòd præfati de Bentiuoille, dominium ciuitatis Bononiæ sibi occupabant: qui tandem fuit per consilium remissus perficiendus & determinandus coram certis non suspectis iudicibus per ipsum Papam deputandis. Et hanc conclusionem probo per textum in d. capitu. si quis laicus. vigesimasecunda quæstione quinta. de quo facit festum Barbatia. in dicto consilio septuagesimo suprà in prima parte allegat.
18 Nam textus dixit: † Si quis laicus iuramentum violando prophanat, quod Regi & domino suo iurat: & postea peruersè & dolosè eius regnum tractauerit, & in mortem ipsius aliquo machinamento insidiatur, &c. Et sic copulatiuè loquitur, non solùm quando prodit Regnũ: sed in mortem ipsius Regis insidiatus est. Non enim videtur habere locum in alio domino terræ à Principe inferiore: nec est sub correctione mens illius literæ. & ita tenet Oldradus in dicto consilio quadragesimotertio in sexta quæstione. vbi vult
19 † quòd maiestas dicitur maior stans, siue maior potestas, arguendo ab etymologia vocabuli leg. decernimus. C. de episcopis & clericis. & leg. tugurij. ff. de verborum significatione. leg. prima. ff. de acquirenda possessione. leg. final. ad municipa. & omnes post Bartolum in l. prima. ff. soluto matrimonio. sed crimen læsæ maiestatis non committitur, nisi cùm læditur maior potestas. sed in inferiore nulla est potestas in læso respectu lædentis: loquendo de potestate, prout accipit l. potestatis. ff. de verborum significatione. Posito etiam quod talis rebellis teneat ab eodem inferiore domino feudum, quia secundum Oldradum illud non dat domino imperium in suum vasallum. Est enim quidam cõtractus in quo quis alteri obligatur: vt de noua forma fideli. cum aliis per cũ allegat. vbi consuluit pro quodã rege, qui auxilium præbuerat aliquibus contra Imperatorem, concludendo, quod ille Rex non commisit crimen læsæ maiestatis, vt ibi per eum. Et istud tenet Baldus in consilio lx. volumine secundo. incip. punctus seu facti narratio, &c.

20 vbi vult † quòd crimen læsæ maiestatis contra principem vel rempublicam Ro. commissum, morte non extinguatur: sed bene contra alios principes & ciuitates cõmissum per mortem extinguatur: allegat l. final. ff. ad legem Iuliam maiestatis. idem tenet glossa in d. l. meminisse. C. eo titulo. Et ista est vera communis opinio. & etiam in non cognoscentibus superiorem de facto, ex priuilegio vel ex consuetudine præscripta, vt patet per Sozinum in dicto consilio trecentesimo septuagesimoquinto. Quia in delictis mitior & benignior pœna est accipienda. l. interpretatione. ff. de pœnis. Et in hoc regno Franciæ ita obseruatur in ipsis dominis & principibus ab ipso rege inferioribus, & ipsum recognoscentibus, secundum Alberi. de Ro. in dicta quæstione decima nona. & sing. per Aegid. de Bellamera in dicto consilio xv. & ita reperi in grandi consuetudinario Franciæ nouiter in vulgari impresso titul. de iuribus regal. versic. Item *là où vne ville n'obeist au Roy*, &c. quia ad eum solum spectat cognoscere de crimine læsæ maiestatis: prout in dicto libro consuetud. eodem titulo, versicul. Item *au Roy nostre sire*, &c. quod de facto fuit iudicatum contra regem Nauarræ.
21 † Et ibi etiam dicitur quòd omnis confiscatio bonorum spectat ad ipsum regem, & non ad alium, etiam altum iustitiarium, de quo vltimo an bona publicata spectent ad ipsum principem, vel ad dominum immediatum, vide Aegidium in dicto consilio decimoquinto. in secunda quæstione. & Guido Papæ in quæstione trecentesima quadragesimaprima. & Aufrerium in quæstion. capellæ Tholosa. quæstione trecentesima nonagesimaquinta. & plenè per Bartolum & omnes Moder. in l. si finita. §. de vectigalibus. ff. de damno infecto, & Alber. de Rosa. in tertia parte. quæstione decimaseptima, & Ioann. Fab. in authentic. bona damnatorum. C. de bon. damn. & Specul. tit. de feud. versiculo quadragesimo. & quid de bonis clericorum, vide quæ dixi in §. decimo. de iurisdict. omn. iud. & Felin. in capitul. excommunicamus. in princip. de hæretic. & Stephanus Buynardus in dicta l. quisquis in iiij. not. versic. tertio procedit. cum versic. sequen. quia in hoc regno solum contra ipsum regem, & non contra alios principes sibi subditos crimen læsæ maiestatis committitur: vt suprà dictum est. Prætereà habet solus cognitionem quo ad portum armorum, si fiat publicè cum multitudine gentium, vel in itineribus publicis, quia ipse solus prohibet vsum armorum, ideò solus offenditur. & vide in stylo parlamenti in prima parte tituli de iuri-
22 bus regalibus, & ibi per Aufrerium. † Et pariter nullus princeps præter ipsum in toto regno potest gratiam & remissionem criminosis facere: cùm solùm ad supremũ dominum illud spectet. leg. tertium. C. de episc. aud. & l. cum indulgentia. & l. fina. C. de senten. pass. & l. final. C. de genera. aboli. & tenet Signo. de homodeis in consilio centesimo quinquagesimoquinto, versicu. prætereà non est nouum quòd princeps, &c. & etiam reappellare deportatos vel bannitos ad ciuitatem. l. relegati. in fin. ff. de pœn. nisi inferior ex causa faceret. l. is qui reus. per glossam & Bartolum. ff. de publ. iud. & Angel. in l. si decesserit. ff. qui satis. cog. & in leg. prima. §. non fuit. ff. de dolo. faciunt no. per Baldum in l. prima. C. de iure aure. anulo. qui possit reseruata principi, sed hîc nullo modo possunt etiam ex causa. & per Felinum in sermone, hodie mecum eris, &c. & istam partem tenuit dominus Gulielmus domini Accusarij in quadam quæstione per eum disputata incip. quidam Albertus Armixij, &c. secundum Albertum de Rosa, in dicta quæstione decimanona. quæ de iure communi & etiam diuino procedit vt i-
23 bi. † Et licet in hoc regno habeat locum crimen læsæ maiestatis cõtra principem nostrum supremum, vt dictum est, tamẽ pœna dictæ l. quisquis. quò ad filios & incapacitatem, seu inhabilitatem ipsorũ non habet locum quin possint succedere, & capere eis relicta in testamẽto suorum parentum aliorum, & etiam ab intesta. nec efficiuntur infames, sed ad honores possunt promoueri, sed habet locum quò ad pœnam corporalem & confiscationẽ bonorum omnium: quia cõsuetudo est generalis in hoc, secundum Ang. in d. l. quisquis. vt suprà dictum. Si alij domini & principes contrariam habeãt consuetudinem: ego me remitto consuetudini & conscientiæ eorum & suorum consiliariorum. Et etiam de iure d. l. quisquis. loquitur in filiis in potestate constitutis, & non in emancipatis, vt voluit Augu. arimi. in addi. ad Ang. Are. in tract. malefi. in gl. che hay tradito. ver. matrem. per gloss. in c. si quis. vj. q. j. quam non inueni. volens plus Ang. ibi, quòd pœna d. l. quisquis. non habeat locum si filij sint clerici, per glo. in c. satis peruersum. lvj. dist. non priuãtur beneficiis. & tenet Mart. de crimine læsæ maie. §. xxxj. de quo plenè dixi in addi. ad Dy. in regu. non debet aliquis al-
24 terius odio prægrauari. de reg. iur. lib. vj. † Et no. quod violento occupatori ciuitatis vel prouinciæ, princeps non potest concedere ciuitatem vel prouinciam violenter occupatam, l. meminerint. C. vnde vi. & ibi Bart. nisi ex causa vera & iusta princeps faceret cõcessionem, non obstante dicta violentia. l. lucius. ff. de euict. & tenet Martin. Laud. in d. tract. de prin. §. xij.

SVMMÆ.

1 *Seditio est crimen graue & enorme.*
2 *Appellatio & si per iudicem à quo, non admittatur, tamen executio differri debet.*
3 *Iudex vnius ciuitatis non potest cognoscere de seditione facta in alia.*
Delictum vniuersitatis nisi notorium & famosum esse potest.
4 *Delictum per decem homines commissum, potest dici notoriũ.*
5 *Consultor non tenetur si per viam iustitiæ procedatur.*
6 *Vniuersitas vel populus seditionem vel tumultum faciens qualiter puniri debeat.*
Vniuersitas delinquere potest in omittendo.
7 *Vniuersitas qualiter in committendo delinquere possit.*
8 *Syndicus vniuersitatis quãdo legitimè censeatur ordinatus.*
9 *Deliberatio consilij non requiritur in delicto consistente in omittendo.*
Ciuitas sine deliberatione delictum continuatum committere potest.
10 *Voluntas & intentio potius factis quàm verbis demonstratur.*
11 *Vniuersitati quando possit præiudicare pars maior.*
12 *Vniuersitas ex consilij deliberatione delictum committens an censeatur delinquere.*
13 *Ciuitas an teneatur de delicto consulum.*
14 *Vniuersitas non dicitur delinquere in eo quod à quolibet priuato committi potest.*
15 *Vniuersitas quæ in faciendo deliquit, an possit criminaliter puniri.*
16 *Pœna quæ infligi possit pro delicto vniuersitatis.*
17 *Ciuitas priuatur priuilegio episcopali ob delictũ homicidij.*
18 *Inquisitio facilius fit contra vniuersitatem quàm cõtra personas singulares.*
19 *Ciuitas tota ob hæresis crimen potest comburi.*
20 *Punitio temporalis vni quandoque infligitur ob delictum alterius, sed non spiritualis seu æterna.*
Ciues omnes puniuntur ob iudicis delictum.
21 *Vniuersitas decapitari non potest.*
22 *Vniuersitas nil aliud est ab hominibus ipsam repræsentantibus.*
23 *Vniuersitas verè dicitur deliquisse in his qui reperiuntur cõsensisse delicto.*
24 *Multitudo delinquentium est causa rigoris iuris relaxandi.*

Papa

Papa non potest omnes clericos vel episcopos priuare.
25 *Multitudini in septem casibus non parcitur.*
Multitudini in delicto maximo non parcitur, nec etiã multitudini religiosorum.
26 *Multitudini non parcitur in delicto committendo: licet bene in commisso.*
27 *Vniuersitas illa puniri potest ob delictum in qua infantes aut personæ similes non reperiuntur.*
28 *Seditiosi qua sint pœna afficiendi.*
29 *Seditiosi ædes alienas expilantes capite plectuntur.*
30 *Bona damnatorum hodie non sunt publicanda, nisi in crimine læsæ maiestatis.*
Deportatio nil aliud est quàm omniũ bonorum publicatio.
31 *Bona damnatorum non censentur confiscata, nisi hoc expressè in sententia dicatur.*
32 *Seditiosi derobatores puniuntur per l. si quando. C. vnde vi.*
33 *Violentia præcedens non confunditur propter delictum sequens.*
34 *Seditionem ex proposito, dolo & conspiratione machinata mouentes pro dignitatis qualitate sunt puniendi.*
35 *Dictio studiosè, in delictis malum animum significat.*
Seditiosi mori debent si seditio inualuit cruenta & factio prærupta.
36 *Offendere personam publicam grauius est quàm priuatam.*
37 *Delictum coram iudice pro tribunali sedente cõmissum nullam probationem aliam exigit.*
38 *Authores seditionis sunt capite puniendi.*
39 *Præparamenta ad aliquid faciendum sufficere dicuntur, vt ipsum factum censeatur.*
40 *Procedere in delicto quid sit, & quid ipsum consummare.*
41 *Tractatus solus etiam in atrocissimis non est puniendus.*
42 *Conatus solus in quibus criminibus puniatur, nullo etiam effectu sequuto.*
43 *Turba non punitur, sed bene quod in turba perpetratur.*
44 *Seditio iustitiæ opponitur & communi bono.*
45 *Seditio Chore qualis fuerit & qualiter perierint qui in seditione fuerunt.*
46 *Plaga in Israel cessauit Moyse & Aaron pro populo orantibus.*
47 *Seditiosis toto conatu resistere licet etiam eos occidendo.*
48 *Consulatum sibi propter suam nobilitatem vsurpare volentes sunt fustigandi, & postulatis priuandi.*
49 *Agenenses seditiosi de quibus arguantur.*
50 *Personæ honestæ non sunt fustigandæ, sed viles bene.*
51 *Lapidem iaciens ex lasciuia, si aliquem interfecerit, mitius puniri debet.*
52 *Tumultu per accidens incidente, pœna pecuniaria locum habet & non corporalis.*
53 *Aurelianenses clamantes aduersus scholares, moriantur, vel occidantur, pecuniaria pœna mulctati sunt.*
54 *Malitia crescente debet etiam pœna augeri.*
55 *Seditiosi vtcunque sunt excusandi si magistratus aut consulum authoritate seditionem fecerint.*
56 *Clerici in episcopum proprium seditiosi, depositi traduntur curiæ seculari.*
Extrahentes aliquem de ecclesia crimen læsæ maiestatis incurrunt.
57 *Maiestatem cœlestem offendentes, grauius puniuntur quàm qui temporalem.*
58 *Pœna extrahentium aliquem de ecclesia qualis sit hodie de iure canonico.*
59 *Mulieres tempore guerræ possunt ciuitatem tueri & defendere. Carcassona ciuitas à Carcassa vetula dicta est, quod sola eam ciuitatem defenderit.*
60 *Mulieres possunt in crimen læsæ maiestatis incurrere.*
61 *Milites ex proposito & dolosè seditionem facientes in exercitu belli debent capite plecti.*
62 *Patrem velle filium mori non est verisimile.*
63 *Miles qui per lasciuiam aliquibus rixantibus seditionem fecerit militiæ gradu priuari debet.*
64 *Pugilum fortitudo clamoribus incitatur, & seruo imperatoris paratas ad prælium acies acutósque mucrones accendit.*

§. vij. SEPTIMO ET VLTIMO PRAEsuppono qualiter cõtra seditiosos & conspiratores & similes sit procedendum. Et quomodo probetur rebellio & seditio, vide Ang. Aret. in d. tract. malefic. in glo. che
1 hay tradito. in prin. † vbi dicit quòd quanuis istud crimẽ sit enorme & graue, vt probatur in passione dominica, Lucæ xxxiij. vbi Iudæi accusabant Iesum Christum benedictum, dicẽtes: Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, &c. & ibi sequitur: at illi inualescebant dicentes: Commouit populum, docens per vniuersam Iudæam, incipiẽs à Galilea vsque huc, &c. Sic etiam diuum Paulum vt Actuum xxiiij. Inuenimus hunc hominem pestiferum, & concitantem seditiones omnibus Iudæis in vniuerso orbe, & authorẽ seditionis sectæ Nazarenorum, &c. ita quod appellari non potest. l. constitutiones. & ibi Bartol. Ang. Are. & Moder. ff. de app. & Alexand. in addi. ad Bartol. in d. l. si quis à filio. §. hi autem, de iniu. rup. testa. & in l. pantonius. §. rei perduellionis. ff. de acq. hær. & Ioan. And. Arch. & sequa. in c. felicis. de pœ.
2 li. vj. † licet secundum Bart. in l. j. ff. de off. eius cui mã. est iurisdi. appellatio per iudicẽ à quo non recipiatur, nihilominus executio debet differri per ipsum. idẽ tenet Alex. in d. §. hi autẽ. & Mart. Laud. in d. tract. de crimi. læsæ maie. §. vij. tamen procedi non potest ad torturam, nisi præcedẽtibus indiciis & aliis præsumptionibus. per text. glo. Cy. Bar. Bal. Ang. & Sali. in l. si quis alicui. C. ad l. Iu. maie. & ipsis præcedentibus omnis potest torqueri nullo priuilegio obstãte, siue sit miles armatæ vel cœlestis militiæ, siue doctor, cap. j. de deposito. & Barb. in consi. xliij. versic. & si quispiã. lib. j. & tex. in l. nullus. & ibi omnes. C. ad l. Iul. maie. Et contra seditiosos proceditur per viam inquisitionis, vt in auth. de man. prin. §. fi. & ibi Ang. pro hoc alleg. l. j. in fi. C. de abo. & aduertendũ est
3 secundum Ang. ibi, † quod de hoc crimine seditionis vnius ciuitatis, puta Perusij, non potest cognoscere iudex Florentiæ. per tex. ibi: quia de seditione cõmissæ in ciuitate Constantinopoli, non potest præses Prouinciæ cognoscere: sed debet inquirere & inuestigare diligẽter cõtra faciẽtes seditionẽ, & ipsos ad ciuitatẽ remittere: quod est singulare: quia regulariter delictũ alibi commissum potest hic puniri, vt volunt doc. in l. j. C. vbi de cri. agi. opor. & per Bart. in l. si cui. §. cùm sacrilegium. ff. de accu. & dixi in §. xxiiij. in gloss. j. de iurisdi. om. iud. lib. consue. Bitur. Sed faciliùs inquiritur contra vniuersitatem, quàm contra singulares personas: quia delictum magnæ vniuersitatis nõ potest esse nisi notorium & famosum. l. iustissimos. C. de offi. rec. prouin. & tenet Alex. in addit. ad Bart. in l. aut facta. §. nõnunquam. de pœn. Et hoc verum secundum Bar. ibi: si vniuersitas delinquit vt vniuersitas: quia proposito & deliberato consilio hoc fecit, vt infrà dicam: secus si non proposito & deliberato consilio: quia tunc debet inquiri contra singulos atque singula. Pau. de Cast. in d. consi. ccccxv. versi. secunda pars verborum vol. antiq. aliàs est cõsi. ccccxxiij. incip. quia scio, quòd super isto facto. vol. j. vbi cõsuluit pro communitate Ianuensium, quæ tunc transtulerat omne dominium ciuitatis Ianuæ in regẽ Franciæ, vt ipse refert ibi, versic. nunc ad propositum. & idem tenet Pau. de Cast. in cõsi. cv. inci. in causa forcij. vol. nouo. Ideò dicit Bal. in l. j. §.
4 fi. ff. de iust. & iu. † quod delictũ quod fit per decẽ homines, vel suprà, est notorium. vnde secundum Bart. in suo tract. de Guelph. in iiij. principali. quæst. quis potest probari esse de affectione Gibellinorum vel Guelphorum, vel illis adhærere, quando expressè dicit se esse illius factionis: quod sufficit. nemo enim videtur dicere quod mente non agitauerit. l. Labeo. ff. de supellect. leg. vel

quia illi parti fauebat in consiliis, & in armis, ac in aliis factis. Et hoc intelligit in factis voluntariis, prout faciebat nobilis vir & eques veteranus Bertrand. de forces, eiusdem loci dominus: qui in consiliis & aliis fauebat cõmunitati seditiosæ Agenensi: & pro ipsa vniuersitate iuit erga Christianissimum regem nostrum, & pro hoc tex. in d. l. j. de seditio. ibi aduersus publicam disciplinã defendere fortasse tentauerunt, &c. quòd exponit Ioan.
5 Fab. ibi de facto & non de iure, vt infrà dicam. †Quia vbi proceditur per viam iustitiæ, aduocatus consulendo iura & leges citando, non tenetur. ideò dominus Nico. Bertrandi iuris vtriusque doctor, qui fuit aduocatus pro dicta communitate coram nobis commissariis antè dictis, teneri non potest de consilio, & etiam statim dimisit illos. Ideò est intelligendum de consilio fraudulento circa seditionem faciendam, aut post factam & commissam, defendendo verbo & facto. l. consilij non fraudulẽti. ff. de re. iu. & in regula, nullus ex consil. & ibi dixi post Dy. eo. lib. vj. bo. est tex. in d. l. aut facta. in prin. ibi, consilia vt cõiurationes, &c. ff. de pœ. & Collec. in c. nuper. & ibi per d. Celsum Hug. in addi. de sen. excom. & in ca. sanè. de re nun. Et tractatus & conspiratio per cõplices & socios criminis potest probari, vt not. Bal. in l. quoniã liberi. C. de testi. maximè quæ fit cõtra principem. tenet Mart. Lauden. in d. tracta. de crimine læsæ maiest. §. viij. volens ibi in §. xj. quòd contra notoriè tenentes ciuitates ecclesiæ Romanæ, sine citatione proceditur ad sententiam. alleg. Bal. in procœ. feu. Et laicus cõtra clericum in crimine læsæ maie. potest testificari: vt tenet gl. in ca. cum P. Manconella. de accu. & Mart. vbi suprà. §. xxvij. de quo per omnes in d. c. cum P. Manconel.

¶His praesvppositis venio ad solutionem
6 quæst. †Qua pœna de iure puniatur populus, collegiũ, capitulum vel vniuersitas seditionem & tumulum faciẽs, aut aliud delictum committens. Circa quam doct. infrà allegandi mouent plures quæstiones, quas omnes per vnam claram distinctionem & breuem, omissis argu. comprehendam. Ideò aut agitur de seditione facta in ciuitate: aut in acie & bello. Si in ciuitate, tunc aut vniuersitas delictum committit in omittendo, aut in faciendo. Si in omittendo, & tunc vniuersitas potest verè & propriè delinquere, vt tenet Cy. in l. si qui in tantam. versicu. sed pone iuxta hoc. C. vnde vi. vbi mouet istam quęstio. & etiam Bar. in l. aut facta. §. nonnunquam. ff. de pœ. & Sali. in d. l. j. C. de seditio. in j. quæst. & ij. & Ant. de But. Abb. Sic. in d. c. dilectus. & ibi Ioã. de Ana. de simo. & secũdũ ipsos punitur totũ collegiũ seu vniuersitas, licet secundũ Sali. nulla cõuocatio & cõsilij deliberatio fuerit facta, vt l. iubemus nullam nauem. C. de sacrosanctis ecclesiis. & ratio est: quia licet negligentia regentium vniuersitatem hoc cõtingat, tamen ipsa vniuersitas dicitur negligere: vt d. l. iubemus. & negligentia illorũ quibus mandatur non excusat mandantẽ, l. procurator. §. si tutores. in fi. ff. mãda.
7 †Si verò in faciendo & committendo: & tunc aut per modum vniuersi, vt quia populus & vniuersitas conuocata extitit per sonũ campanæ vel tubæ, vel alio simili signo more solito. l. ij. iuncta gl. C. de decu. lib. x. & cõsilio deliberato ad hoc delictũ committendũ processit, dicitur delictum cõmittere: aliàs vniuersitas ipsa non dicitur cõmittere, sed singulariter. sing. tex. est celebris. in l. semper. §. si in sepulchro. ff. quod vi aut clã. & hoc est quod vult gl. in l. si ex dolo. §. j. ff. de dolo. & expresse in l. aliud. §. aufertur. ff. de reg. iud. & in l. sicut. ff. ꝙ cuiusque vniuer. & Sali. in d. l. j. in iiij. quæst. de sedi. & Bart. in d. l. aut facta. §. nonnunquam. versi. vlterius quæro. & Ang. in l. metum. §. animaduertendum. ff. quod metus causa. & singula. Oldr. in consilio cccxv. & gloss. in pragm. sanc. in titul. de numero cardina. in verbo, collegialiter. & etiam in titul. de interdic. in princip. in verbo, locorum. & Paul. de Castr. in consi. cv. incip. in causa Sfortij. vet. nouorum. & Dy. in regula, delictum personæ. & quæ ibi dixi in addit. & post me. d. Celsus Hugo. de reg. iur. lib. vj. & Collect. in capitul. plerunque. in pen. quæst. & ibi d. Celsus. de rescript. & amplè Hiero. de tortis in d. cõsi. 50. in fauorem Florentinorum ædito, vbi refert Ioann. de Lignano in clemen. j. de pœ. ita dixisse coram summo pontifice, & cardinalibus in ciuitate Bononiensi. facit tex. & quod no. ibi Bartol. in l. a statua-
8 rios. C. de muner. & chartul. lib. xij. †quòd syndicus creatus non congregata vniuersitate ad sonum campanæ vel alio signo, vel non congregata in loco, vbi aliàs consueta fuerat congregari: vel non congregata de mandato superioris, prout consueuerat, non dicitur legitimè ordinatus. & ita dicit de facto se obtinuisse. & idem Ant. Corseti in singul. consuetudo. Ita etiam quòd si omnes ciues velo eleuato, & vexillo erecto, & pulsata priùs campana iuissent ad hoc faciendum. non dicitur vniuersitas delinquere, si deliberatio non pręcesserit. Et isto casu illi qui conuocauerunt, & eleuauerunt vexillum, & cãpanam pulsauerunt, dicũtur incitatores personarum, & tenentur tanquam seditiosi, secundum Bartol. in d. §. nonnunquam. & Sali. in d. l. j. in iij. quæst. de seditio. & Abb. Sicul. in d. capit. dilectus. in quæstio. pen. & ibi Ioan. de Ana. quæstio. iij. versicul. dicit etiam per not. in capitul. cùm omnes. de constitu. & idem Fel. in dicto. capitul. dilectus. versic. vj. inquantum omnes, &c. vbi hoc limitat
9 tribus modis. †Primò vt habeat locum in delicto, quod consistit in faciendo, secus in omittendo, in quo non requiritur consilij deliberatio, vt s. in primo mẽbro dixi. Secundò consistit verum in delicto quòd non habet tractum successiuum: sicut est homicidiũ & similia: secus si esset delictum continuatum: vt rebellio, guerra, tolerantia præsidis erga subditos opprimentes. vnde in istis credit quòd sine deliberatione & pulsatione campanæ, & congregatione solenni, si fuerint ab vna vniuersitate perpetrata: vel si fuerit vna ciuitas passa per subditos perpetrari aliquo tempore: ꝙ verè illud dicatur delictum vniuersitatis, postquã totus populus cõcurrit, secundũ Petr. de Anch. in consi. clviij. incip. ex narratis in facto appa-
10 ret, &c. & in cle. j. post Card. ibi in iiij. quæst. de pœ. †Satis enim, secundũ eum, factis ipsis declaratur intẽtio vniuersitatis, & euidentius declaratur voluntas hominis factis quàm verbis, c. dilecti filij. de appel. & l. reprehendẽda tu magis es, C. de insti. quod etiã sequitur Io. de Ana. in d. c. dilectus. versi. & circa prædicta an & quando ecclesia, &c. Et sic videtur fecisse communitas Agenensis, quæ die Lunæ tertia Iulij continuando tumultũ & seditionẽ nocte præcedẽte inchoatã, pulsare fecit campanas ecclesiarum, & virgas tanquam vexillum anteferri faciebat ad conuentum Carmelitarum vsque, vbi se congregauit. Ad requisitionem tamen domini Dubuscõ volẽtis sedare tumultum, & communicato cum eodem Dubuscon, qui nihil potuit proficere, velo eleuato accessit ipsa communitas ad domum ciuitatis communem, & postea continuauit per mensem & vltra, faciendo guietum cum armis, & alias peregit: prout suprà narratum est: vt in sentẽtia per dominos mihi collegas lata ad longũ inserta continetur. Sed non per hoc dicitur vniuersitas Agenensis deliquisse. Tum quia totus populus non occurrit, nec hoc fecit quòd requirebat: vt volunt docto. §. alleg. licet essent mille & plus de plebeis rusticis & miserabilibus
11 personis. † Tum quia ad hoc vt maior pars possit præiudicare vniuersitati, secundum l. quod maior pars. ff. ad muni. requiritur quòd illa tendant ad vtilitatem, vel saltem non tendant ad damnum. Sed quando tendunt ad damnum & delictum, requiritur quod omnes concordent: aliàs contradictio vnius faceret ne videatur gestum ab ipsa vniuersitate: vt tenet Guli. de Cug. in d. l. iubemus.

iubemus. quem ibi sequitur Pau. de Castr. & Felin. in d. cap. cùm omnes. versi. in eadem gl. ibi, si sint plures. de constitu. & Alex. in dicta l. quod maior pars. vbi in fi. dicit quod illa lex, non habet locum in criminalibus. alleg. gloss. in cap. milites. lvj. di. Et tenet Bald. in d. l. metum. §. animaduertendum. vbi dicit, quòd si maior pars canonicorum delinquit, nō videntur propterea omnes delinquere, l. j. in prin. ff. de magi. conuc. quod not. quia videtur restringere dictum omnium doct. † volentium
12 vniuersitatem delinquere, si ex consilij deliberatione commiserit delictum. sed non facit. Nam istud intelligitur quando maior pars delinquit sine conuocatione & deliberatione procedente: quia vniuersitas tunc non dicitur delinquere, vt suprà dictum est. faciūt no. per Abb. in c. auditis. de elect. & c. j. de his quæ fi. à maio. Et ideò nos processimus tanquam contra singulares & particulares, vt s̄. dictū est. Tertiò nisi per coniecturas & actus sequentes detegitur voluntas populi: fortè nō puniunt, nec in exiliū ponunt delinquentes. ita colligitur secundum Feli. ex verbis Card. in d. cle. j. in iiij. quæst. de pœ.
13 † Et prædicta conclusio procedit, etiam si consules & officiarij ciuitatis delictum ipsum commiserint: vt voluit Bart. in d. §. nonnunquam. & Ioan. de Ana. in d. capitul. dilectus. vers. quartò principaliter. licet Cyn. in d. l. iubemus, teneat contrarium, sed opi. Bar. est verior. quam tenet Old. in d. consi. cccxv. & quod nullo modo dicatur vniuersitas delinquere, nisi fecerit per liberationē, vt dictum est: & hoc casu vera est conclusio, quando delictū est commissum circa id quod à sola vniuersitate fieri potuit, puta statuta illicita condendo, vel collectas imponendo: & tunc secundum Bart. in d. §. nonnunquam, cum priuatis hoc facere non posit, ipsa vniuersitas dicitur verè & propriè facere, in qua hoc ius residet. l. omnes populi. ff. de iu. & iur. & auth. cassa & irrita. de sa. san. ec. & authen. item nulla communitas. C. episc. & cle. & istud tenet Sali. in d. l. j. in iiij. quæstio. de seditio. & Abb. Sicul. in d. cap. dilectus. & ibi Ioan. de Ana. in fin. qui ambo post Anto. ibi alleg. tex. in d. capit. grauē. & in capitu. nouit. de sen. excom. Idem Maria. Sozi. in d. ca. dilectus.
14 † Si verò est cōmissum circa id quod à quolibet priuato fieri potest: vt est crimen homicidij, rapinæ vel violentiæ, aut doli, & tunc secundum Bart. vniuersitas propriè non dicitur illud committere, quia non cadit in vniuersitatem, & ad eorum commixtionem & perpetrationem vera persona exigitur. & per hoc alleg. d. l. sed si ex dolo. §. l. j. ff. de dolo. & l. j. §. fi. ff. de acq. poss. sed vniuersitas non est vera persona, sed ficta. l. mortuo. ff. de fideiuss. ideò fictè & non verè delinquit: vt ipse probat, & ipsum sequitur Ioan. Berberius in suo viatorio, eo tacito. & tenuit Spe. titul. de accu. in fin. & Abb. Sicul. in d. cap. dilectus. & ibidem Ana. Sed Sali. in d. l. j. de sedi. in iij. & iiij. quæstio. tenet contrariū circa hoc vltimū, quod vniuersitas vt persona repræsentata dicitur verè facere: quia vniuersitas nihil aliud est quàm homines vniuersitatis, sed homines vniuersitatis verè fecerunt: ergo & vniuersitas verè facit quod homines. Pro hoc alleg. tex. in d. l. semper. §. si in sepulchro. ff. quod vi aut clā. & in l. si familia. ff. de iuris. om. iud. Et hoc dicit esse verum, quādo homines vniuersitatis ad hoc faciendum conuenerunt, vt vniuersi, vt dictū est: aliàs si vt in singuli cōuenerunt sine deliberatione vniuersitatis: tunc verè dicit Bart. Et istā partem tenuit Alber. de Gandino in tract. malefi. tit. de homic. ver. quæstio talis est. sæpe de facto contingit cōmu-
15 ne seu vniuersitas, &c. † Sed in modo puniendi ipsam vniuersitatem quæ delinquit in faciendo, quòd puniatur criminaliter est altercatio non modica. Nam Cy. d. l. si quis in tātam. ver. sed pone quòd facit homicidium, &c. varias refert opiniones, & finaliter concludit ꝙ teneatur criminaliter, sed alterabitur pœna propter multitudinē: secundum gl. in d. §. nōnunquam, quia fieret magna hominum strages. & idem tenet Ang. in d. l. si familia. ff. de iurisdict. omn. iud. in prima fallentia. sed Inn. in d. c. dilectus. & in d. c. grauē. de sen. excom. tenet contrarium, ꝙ vniuersitas non puniatur: ne innocentes, vt pupilli, furiosi, & similes personæ, quæ non possunt delinquere, puniantur. sed pœna transmutetur in pœnam pecuniariam: nisi ex delicto aliquid peruenerit ad ipsam vniuersitatem, tunc tenetur d. l. sed si ex dolo. §. j. & hoc tenent omnes tex. in cap. sæpe. de resti. spol. & in cap. quia. vi. de iud. & Paul. de Castr. consil. ccccxxiij. incip. quia super isto facto. versicu. tertiò videndum est, &c. vsque ad fin. vol. j. quòd est singulare consilium. Sed Bart. in d. §. nō-
16 nunquam. reassumit illas opi. & tandem distinguit. † Aut delicti pœna est realis, aut personalis: primo casu, aut non æquè cadit illa pœna in singulos de vniuersitate, sicut in ipsa vniuersitate. exemplū publicatur res ex delicto: si illa res est vniuersitatis, ipsa vniuersitas punitur, d. l. iubemus. de sac. san. ecclesiis. & in hoc conueniunt omnes scriben. in locis. s̄. alleg. & Abb. & Ioan. de Ana. in. d. c. dilectus. alleg. c. cùm dilectus. de off. ord. Aut pœna æquè cadit in singulos, vt pœnæ certæ pecuniæ vel quantitatis: & tunc dicit, Aut collegium est paruum: vt est collegium Ancianorum, vel capitulum canonicorū, vel collegiū doctorum. Aut magnum, vt puta ciuitas aut castrum. Primò casu ꝙ non punitur collegium, sed tantū hi qui consenserūt: per tex. in l. j. in prin. ff. de magist. cōuen. Secundo verò casu quòd puniatur vniuersitas, vt d. authē. item nulla cōmunitas, &c. §. j. de pace tenē. Ratio diuersitatis secundum Bart. est: quia in collegio amplo & diffuso non ita de facili cognoscuntur dissentientes à cōsentientibus, seu delinquentes à non delinquentibus: sicut in collegio paruo. Et idem tenet Abb. Sicul. & Io. de Ana. in d. c. dilectus. post Ant. qui ambo allegāt
17 tex. in c. ita nos. xxv. quæst. ij. † vbi ciuitas priuatur dignitate episcopali propter delictū homicidij: ꝙ propriè nō cadit in vniuersitatem, sed tenetur ex eo ꝙ mādauit, vel ratum habuit. pro quo etiam allegant c. vbi periculum. §. ciuitas. de elect. lib. vj. accedat similis tex. d. ca. fœlicis. §. fi. & ibi Francus in vltimo not. Sed Sali. in l. j. C. de sedi. dicit quòd est trussa: quia infantes, furiosi, mulieres, nec multi alij possent discerni. ergo non est bona ratio in casu certi. vt ipsemet Bartol. secundum Sali. videtur fateri, dum dicit, quòd si pro pœna soluenda debet collecta imponi, quòd non consentientes non tenentur ad contributionem, per d. l. j. in prin. de magist. conuc. & ideò non placet sibi distinctio collegij parui, vel diffusi, vt in-
18 frà dicam. † Item etiā quia facilius inquiritur contra vniuersitatē, quàm contra singulares personas: quia delictū magnæ vniuersitatis non potest esse nisi notoriū: vt dixi in vltima præsuppositione. s̄. Sed quando pœna est personalis, & tunc secundum Bartol. Aut tale est crimen ꝙ afficit filium propter patrem, vt crimen læsæ ma. l. quisquis. C. ad l. Iul. ma. vel crimen hæresis. ca. statutum. de her. li. vj. & c. fœlicis. de pœ. eo. lib. & tūc vniuersitas vel cōmunitas criminaliter punitur: vt factū fuit de Carthagine, quæ passa fuit aratrū. l. si vsufructus ciuitati. ff. qui mo. vsusfr. amit. vbi gl. idem dicit de Troia. Vnde Bart. refert se vidisse quandam sententiam diffinitiuam Imperatoris Hērici, quam dedit contra ciuitatem Brixiæ, quæ fuerat sibi rebellis: in qua dicebat illā ciuitatem esse subiiciēda aratro: quam pœnā ex misericordia relaxauit. Et etiam dicit Bonifacium Papam ita fecisse propter hæresim quorundam templariorum, ꝙ totum collegium destruere fecit. Vnde Fel. in d. c. dilectus. versicul. secundò inquantum dicunt, &c. alleg. tex. in cap. si audieris. xxiij.
19 quæst. v. † vbi propter hæresim tota ciuitas potest cōburi. & idē Petr. de Ancha. in c. Romana. §. vniuersitatem. de sen. excom. lib. vj. Et sic bona in communi existentia

publicantur. & idem voluit Bart. in tit. qui sint rebelles.
in verbo rebellãdo, & Abb.Sic.in c.dilectus.& Io.de A-
na. dicẽtes, quòd ciuitas Bononiæ etiam fuit prorsus de-
structa & passa aratrum ex sentẽtia Imperatoris: sed post
ex indulgentia fuit reædificata: vt legitur in legẽda san-
cti Ambrosij, vt refert Bart.in procemio. ff. §. hæc tria.
Sic etiam secundum eos, Deus deleuit funditus Sodomã
& Gomorram, & tres finitimas seu vicinas ciuitates: &
tamen ibi erant multi infantes & furiosi, qui non pote-
20 rant delinquere. † Ex atrocitate ergo delicti, sæpe vnus
punitur pro alio temporaliter, non autem spiritualiter.
pro quo vide bonam glo. xxiij. quæst.iij.in summa.& in
§.ecclesia. j. quæst. iiij. Et sic, secundum ipsos, in huius-
modi delictis cessant rationes Inn. Et hæc opin. videtur
seruari in hoc regno, secundum quod reperi scriptum in
magno consuetudinario Franciæ. tit. de iuribus rega. vj.
versi. Item *là où vne ville n'obeist au Roy, elle doit estre ra-
sée* Et pro hac.opi, facit text.in l.iudices. C.de nauic.l.xj.
vbi propter delictum iudicis puniũtur omnes ciues: quẽ
text.inducit Bart, ibi, quod propter denegatã iustitiam à
iudice vel rectore loci, concedũtur repræsaliæ contra o-
mnes ciuitatis, text.cum gloss.in capitu. dominus noster.
xxiij.quæstio.ij.idem Ant. Corset. in singulari. iudex. i-
mò secundum Inn.in c. cùm ex iniuncto. de noui. ope.
nun. ciuitas potest mori, si princeps eam damnat ad ara-
trum, & tenet Mart.Laud.in tract.de prin.§.cij. Aut cri-
men non est tale, quòd affligatur alius quã cõmittens: vt
est homicidiũ, violentia vel rapina. & secundum Bartol.
21 † cùm vniuersitas nõ habeat caput, sed fictũ, decapitari
non potest: sed pœna illa commutabitur in pecuniariã:
vt l. quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his qui no. infa. &
l.hos accusare.§.omnibus.ff.de accu. & isto casu habe-
bit locum opi. Inn. ne innocentes pro nocentibus puniã-
tur. & ipsum Bar. sequitur Abb.Sic.in d.c.dilectus. versi.
sed in modo puniendi. & etiam Ioan. de Ana. Sed præ-
dictã distinctionẽ reprehendit Salic. in d. l.j. de seditio.
dicẽs: quòd siue collegium sit vniuersale, siue particula-
re, magnũ & diffusum siue paruum, quod solùm punian-
tur qui cõsenserunt, per d.l.j.in prin. de magistra.conue.
& illius l. fuit ratio: quia præsentes qui fuerunt maior
pars totius, totam vniuersitatẽ repræsentant.l. quod ma-
ior pars.ff.ad munic. Ergo per eos repræsentata verè fa-
22 cit: vt s̃.dictum est: cùm vniuersitas nihil aliud sit, quàm
homines ipsam repræsentantes: meritò lex ipsos solùm
puniri voluit, & dicitur vniuersitas punita taliter, quali-
ter fuit repræsentata. Et idẽ secundũ eum, vbi pœna est
personalis eadem ratione, tam in homicidio quàm in cri
mine læsæ maiestatis: in quo ex patris delicto filij puniũ-
tur, & non alij de genere suo. Ideò ciuitas non subiici-
tur aratro sine principis conscientia: vt voluit ipsemet
Bart.in extrauag.qui sint rebel.in verbo, rebellãdo.quasi
ad fi. Et istam opi.tenuit Gandi.in tit.de homic. vbi dicit
quod authores & participes homicidij, si appareant, pu-
niri debent: per text.in l.quoniam. C.ad l.Iul.de vi pub.
Si verò non appareant, tunc pecuniariter. Sed in hæresi,
bene dicit Bart. secundum Sal. quia singuli de collegio
dicuntur peccare, meritò puniuntur. Sed si opi. Sali. esset
vera, frustrà quæritur an vniuersitas tractatu præceden-
te & consilio deliberato deliquerit: si solum singuli cõ-
sentiẽtes, tenẽtur quemadmodum si sine consilij delibe-
ratione deliquissent, vt dictum est, & ipsemet voluit in d.
23 l.j.de sedi.in iij.q. † Sed potest responderi, quod vniuer-
sitas tunc verè delinquit, & etiam punitur in illis qui re-
perientur consensisse & culpabiles ipsam vniuersitatem
repræsentantes, cùm per deliberationem consilij vniuer-
sitas ipsa deliquerit. Et eius opin. est æqua, & multum
mihi placet, vt statim dicam. tamen secundum Sali. eo.in
casu, si collegium esset magnum, ita quòd ex præsentiũ
pœna sequeretur magna strages: tunc principalioribus
punitis pœna aliorum in pecuniariam, vel aliam com-
mutari debet.arg.l.qui cædem.ff.de sica.& hoc est quod
vult dicere glo.in d.l.aut facta.§. nonnunquam. & facit
text.in l.si quis aliquid.§.authores.ff.de pœ.& in c.dile-
ctus.de simo.& in l.si familia.ff.si fami.fur. & c.vt cõsti-
tueretur.ibi, sed populorũ plurimorum strages iacet, de-
trahendum est aliquid seueritati, &c.& Albe.de Rosa.in
l.à procedente.C.de dila.& Martin.Lauden.in d.tracta.
de princip.§.cxij. & in §.ccxxxv.& not.in cap. sanè. de
tempo. ord. & sentit Bart. in suo tracta. de Guelphis &
Gibelli.in iiij.princ.quæst. versic. quid enim si vna pars
24 erat extra ciuitatem, &c. † quia multitudo inducit iudicẽ
ad dispensandum contra iuris rigorem, cùm ob populũ
multum crimen pertranseat inultum.v.dist.iurib.& cap.
non potest.xxiij.quæst.iiij. Et etiam propter scandalum
euitandum: quia scandalosum esset totum populum v-
nius ciuitatis interficere, & depopulare vrbem in detri-
mentum reipub.cuius interest amplam habere sobolem,
ad replendas ciuitates liberis hominibus. l.j.ff.sol.matri.
vnde interrogatus Homerus, quod maximum esset orna
mentum ciuitatis: Pueri (inquit) & turres: per pueros nu-
merositatem significans, de quo per Sozi.in cõsi.cxxxix.
versicul.vltra ostenditur. lib.j.& dixi in §.j.de consuetu.
iuri.stat.persona.quoniam in lata gente, gloria Regis, &
in diminutione plebis contritio principis denotatur.pri-
ma quæstio.iiij.ca.Ecclesiast. §. item Dauid. & ideò di-
cit gloss.in cap. fi. ix.quæstio. vj. quod Papa non potest
priuare omnes clericos, vel omnes episcopos: quia vni-
uersalem statum ecclesiæ turbaret. Et licet multitudini
parcatur: vt d.iurib.hoc fallit in septem casibus, secundũ
25 Ioann.de Ana. & Felin. in d.cap.dilectus. † Primò nisi
multitudo defenderet ex quadam authoritate delictum
suum: vt tenet gl.in c.comessationes. xliiij.di.prout fecis-
se videtur seditiosi Agenenses: qui per plures noctes ibãt
per portas ciuitatis faciendo gayetum, dicentes quòd nul
lum commissarium authoritate curiæ supremæ Burdega
len. deputatum intra ciuitatem introire sinerent. Quin-
imo eũdem in quadam parua nauicula vocata in eorum
vulgari, *gabarrot*, sine aliquo remo supra Garonam
ponerent, posteáque ei dicerent: venitis de Burdegala,
reuertimini Burdegalam, & ab exclusis molendinorum
præcaueatis, & plura verba de quibus in sententia inser-
ta sit aliqua mentio: ratione cuius processimus magis ri-
gorosè, quia ex quo quis perseuerat in malitia, grauius
puniendus est quàm alius. xj. quæst. iij.cap.præcipuè. &
ij.quæst.iiij.c.quanto.& dixi in §.xxij.de iurisdi.om.iud.
Secũdò nisi esset delictum maximũ, vt voluit Arch. in c.
denique.iiij.d.facit ij.quæst.j.multi. Tertiò, nisi esset mul
titudo religiosorũ.tenet Host.in c. ea quæ. de statu mo
na. Quartò nisi loquamur in pœna æterna, gl. in d.c.de-
26 nique. † Quintò nisi esset delictũ nõ cõmissum, sed com-
mittendum: vt voluit Bart.in d.§.nonnunquã. Sextò nisi
cessaret scandalum: quia illo cessante potest puniri. gl. in
c.latores.de cler.excommuni. Septimò, nisi in multitu-
dine essent aliqui principaliores, quia illi poterunt pu-
niri: secundum gloss. in d.cap. latores. vt s̃. proxim.di-
xi. Et istas limitationes ponit Domini. post Archi.in d.
cap.denique: & d.cap.vt constitueretur.l.d. & omnes isti
casus fallent. recidunt cũ d.Bart. Et quanuis opi.Bart.sit
communis: tamẽ mihi magis placet opi.Sali. ꝙ solùm cõ
sentiẽtes teneantur, non alij, nec tota ciuitas, qui nõ de-
liquerunt, qui fortè erunt maior pars totius, quia in ipsis
cõgregationibus consilij populorũ, non sunt sensu carẽ-
tes vt mulieres, infantes, furiosi hebetes, & huiusmodi si-
miles vocati, nec vocari consueuerunt, secundum Ang.
in consi.lxiij.in fi.& in d.§.animaduertendum. & dixi in
§.x.in gl.j.ante fi.de cõsue.iur.stat.perso. licet tales per-
sonæ sequantur alios, qui tamen ignorant quo pacto &
animo, aut iure res agatur & fiat. l. j. C.de fal. mone. l.
diuus,

diuus.ff.de offi.præsi.& l.omnes.C.de pœ.quia peccatum vnius alios prouocat ad peccandum.ij.q.vij.Pau. in j.& c. magnæ deuotionis.§.j. de voto. ergo iniquũ esset quòd tales personæ quæ non consenserunt propter delictum aliorum punirentur. hoc voluit Bart. Brix. in c.episcop.qui mancipium.xij.q.ij dum dicit:
27 †quòd illa vniuersitas poterit criminal.puniri, in qua non sunt infantes & similes personæ. Et in pœnis mitior pœna est amplectenda.l.præses.ff.de pœ.& in regula,in pœnis.de re.iu.& quæ ibi dixi post Dy.& s̃.in vj.præsuppositione. Et profectò Cy.Inn.& eorum sequaces videtur habuisse bonam & æquam rationem. & ipsos sequitur Alb.de Rosa.in d.l.aliud.§.refertur. qui alle.Gādi.in d.tit.de homi.aliàs sequeretur, quòd appellatione personæ in odiosis comprehenderetur vniuersitas.quòd no.vt voluit Io.An.in c.cum in illis. circa fi.de præben.li.vj. Secus in fauorabilibus,vt ibi per eum, & Card. Alex.in d.§.conuēticulas.in primo not.de pa. tenen.vbi vide. & istam opi. tenet Paul.de Castr.in dicto consil.cv.& Angel.in l.qui sedem.ff.de sica.qui alleg. Inn.in d.ca.grauem.& sentit Alberi.in ij.parte statu. quæstio.lxxj.& q.lxxvij. & facit Eccle. xxvj.vbi dicitur: A tribus timuit cor meum:in quarto facies mea metuit. Delegaturã ciuitatis & collectionem populi,&c.& in istam partem inclinat Bonifa.de vitali.in dicto tract. & titul.de seditio.in fin.& in tit. ad legem Iul.maiest.Si verò per modum particulariũ & tanquam singulares fiat seditio, & tũc pœna sequitur suos authores,l.sancimus.C.de pœ.& capitu.quæ-
28 siuit.de his quæ fi. à præla. † Quia aut cum seditione occurrit,& commissum est aliud delictum:aut nõ. Si non accidit aliud delictũ:aut est facta in ciuitate Romana:& tunc tales committunt crimen læsæ maiestatis:si qua specie sunt hi qui fecerunt homines armari cum telis & lapidibus: conuenerúntve vt homines ad seditionem conuocentur aduersus rempublicam:aut quo quis magistratus qui Imperiũ habet, occidatur. & aliis casibus no.in l.j.& ij.& iij. cum seq.ff.ad legẽ Iul.maiest.& per Ioan. Fab. Ang.Are.& Io.de Pla.in §.j.insti.de publ.iud.& hoc tenet.Card. Alex.in d.ca. seditionarios.xlvj.dist.In aliis verò ciuitatib⁹,qui turbæ seditionísve faciendæ consilium inierunt, & gentem cum armis cõgregauerunt,vim publicã committunt.l.j.& viij. in princ.& l.qui dolo.ver. hac lege tenetur.ff.ad leg. Iul.de vi pub.& l.fi. C.eo.& ista fuit opi.Bar.& vera in d.l.j. ad legem Iul.maiest.vt s̃.dixi in vj.præsuppositione. Quorum pœna est mortis,l j. C.de seditio.saltem deportatio cum publicatione bonorum omnium,inst.de pub.iud.§.item lex Iul.de vi. & ibi Ang.& doct.s̃.alleg.& l.j.& ij.C.de vi publ.Et tenet Bonifa.de vitali. in tract. de malefi.tit.de colle. íllic,versi.vnde notandũ est.& tra.ad legem Iul.de vi
29 pub.†Et si in tali turba & seditione ædes alienas, aut villas expillauerint, effregerint, expugnauerint cum armis:tunc capite puniũtur,l.hi qui ædes alienas.ff.de vi pub.& Alex.in consil.cxj.versic. nec prædictis obstat.volum.j.quod fecerunt Agenenses accipiẽdo per vim ex archiuis statuta & alia ciuitatis documenta:illáque ad eorum domum importantes.& idem Guido Papæ in decis.ccccxxij. vbi tenet quòd qui extrahunt aliquem per vim cum armis de domo sua in qua debebat esse tutus,l.j.C.de præto.lib.xij.& l.plerique.cum l.seq.ff. de in ius vocan. & l.nemo de domo sua.ff. de reg.iu.& constituerunt prisonerium,quod cõmittunt tria delicta. Primò iniuriam per dicta iura. Secundò crimen capitale triplici modo.vt ibi per eum.Tertiò
30 vim publicam per iura s̃.alleg. †tamẽ in hoc casu,secundum ipsum,hodie nõ publicantur bona: sed deferuntur ascendentibus & descendentibus:nisi in crimine læsæ maiest. authent.bona damnatorum. C.de bo.dam.ex quo perdit vitam,aut ciuitatem,vel statutum, non perdit bona,vt tenet ibi Bald.& Ang.sed sub correctione d. aut bona damnatorum. non corrigit iura antiqua in illis casibus in quibus imponunt pœnam ademptionis bonorũ expresse & per se, & non in consequentiam alterius pœnę: vt tenet Petr.de bellapertica,quem sequitur Cy.in d.auth.bona. & Bart.in l.j.ff. de bo.dam.vbi istam dicit esse communem.sed pœna l.Iuliæ de vi publ. est deportatio.d.l.qui dolo.§.fi.cũ sua glo.& d.§. item lex Iul. sed deportatio nihil aliud est quã omnium bonorum publicatio, l.j.§.fina.ff.de fal.& in §.item lex Cornelia.in verbo,deportatio.insti.de pub.iudi. Tum etiam non habet locum d.auth. bona damnatorum. quando expresse per sententiam bona publicantur. & fisco applicantur: vt tenet Ang. Aret.in tracta.malefi. in gl.& eius bona publicamus, in princ.aliàs secundum cum bona regulariter non intelliguntur cõfiscata:quanuis quis damnatus ad mortem naturalem vel ciuilem.Idem tenet Albe.de Gandi.in titu.de bo.malefact. in prima quæsti.ideò iudex debet esse cautus,quòd in sententia confiscet & publicet bona deportati,propter opin.euitandas,prout fecimus in sententia per nos contra seditiosos Agenenses lata: vt infrà per tenorem eius apparebit. & sic se habet stylus curiarum Franciæ:tamen in aliquibus ciuitatibus & locis sunt consuetudines & statuta circa publicationẽ bonorum:vt apud Bituriges,apud quos bona delinquentium pro quocunque crimine, etiam læsæ maiest.vel hæresis,non cõfiscantur:sed remanent eorum parentibus, vt dixi plenè in §.x.& xij.de iuris.
32 om.iudi. † Et not.quòd contra tales seditiosos derobatores,habet locum dispositio l.si quando. C.vnde vi.& cap.fina. quod met.cau. vt tenet Ioan.de Imo.in consi.ij.& etiã ad omnia resarciendum damna tenentur,secundum Bald.in capi.primò.§.iniuria.quem ibi sequitur Card.Alex.in fin.de pace iura.fir.Si verò sine armis,tunc non perdunt omnia bona, sed etiam partem,vt d.§.item lex Iul.de vi. Et si fortè bãniantur ad tempus,debet ipsis reseruari, & reuersis restitui bona dimissa,secũdum Odof.Alb.de Rosa.in d.authen.bona damnatorum.refert & sequitur Mart.de Laude,in tract.de crimi. læsæ maiest.§. quinquagesimo. vel etiam si homicidium commissum fuerit in seditione, quod pariter teneantur de homicidio,vt tenet gl.in l. quoniam multa facinora.C.de vi.pub.& pro hoc tex. in d.l.qui dolo.versi.hac lege tenentur & qui conuocatis hominibus vim fecerint,quo quis verberetur & pulsetur:& si neque homo occisus sit,&c.& legitur in passione Dominica,Marci xiij.& Lucæ xxiij.de Barraba qui cum seditiosis erat vinctus propter seditionem quandam factam in ciuitate & homicidium,&c. Et ita iudicatum fuit per Carolum v. contra primum Marcum seditiosum:qui à tergo occiderat Ioan.bailletum eiusdem Caroli thesaurarium in ciuitate Pari-
33 siensi, vt s̃.in exemplis ostensum est: † quia violentia præambula non confunditur propter delictum secutum,ad cuius factum tendebat, l.si confidis.& ibi ita tenet Ange.C.de vi pub.Et ideò circa istum arti.concluditur quòd si cõtra principem Ro.aut vrbem Romanam,vel regem Frãciæ committatur, quod teneantur crimine læsæ maiest.vt dictum est suprà in vj.præsuppositione,& suprà probatũ est in exemplis in prima præsuppositione positis, tempore regis Philippi Pulchri:tunc in ciuitate Parisien.apud Templarios existentis. Si verò simplex seditio fiat contra rempu.aliarum ciuitatum aut dominorum, & tunc secundum Bar.in l. capitulum.§. solent quidam qui se vulgo iuuenes appellant:ver. nonnunquam.ff.de pœ.aut si per

lasciuiam & insolentiam populi, aut ex dolo & proposito ac militia, l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœ
34 nis. †Si ex proposito, dolo & machinata conspiratione: vt quia secundũ Bar. acclamauerunt fortiter, quod moriantur cõsules, qui regunt, vel incitauerunt & cõgregauerunt populum per campanarum pulsationem & vexilli delationem: vt s. dictum est in princ. huius q. & in vj. præsuppositione: & tunc debent tales auth. seditionis pro qualitate dignitatis puniri: iuxta formã text. in l. fi. quis aliquid. §. authores. ff. de pœ. quia aut in furca tolluntur, aut bestiis subiiciuntur, aut in insulam deportantur. hoc videtur velle etiam text. in dicto §. solẽt. ibi, qui si nihil amplius admiserint, &c. in l. j. & ij. cum sua gl. C. de sedi. vbi gl. dicit quòd volebant deponere potestatem & alium facere. & idem tenet Bartolus in dicto suo tract. de Guelph. in tertia quæstio. principali. quando secũdum eum possunt habere recursum ad superiorem, hoc facere non debent, etiam ad vtilitatem reipubl. ideò debent puniri dictis pœnis. & tenet Bald. in d. l. fallaciter. §. fi. de aboli. & in l. denuntiamus. §. j. de his qui ad ecc. confug. & tenet Ang. in l. j. ad l. Iul. maiest. & in d. l. ij. de sedi. vbi dicit quòd requiritur quòd studiosi rumorem conci-
35 tauerint & ad finem tumultus: †quia in delictis, verbum studiosè, significat malum animum, id est dolosum, sed in actibus bonis significat actum meritorium secundum Bal. in l. j. §. huius studij. ff. de iusti. & iure, vbi adducit ad quæst. de statuto puniente aliquid studiosè factum, & idem not. versic. Item si statutum est factum contra turbantes. & quòd sic debeant puniri, tenet Barto. in l. si in rixa. ff. ad l. Iuliã. de sica. & Ioan. de Plat. in §. j. in fina. de Insti. de pub. iud. & Ioan. An. Anton. de Butr. Abb. Sicu. Felin. in d. cap. fin. de testib. cog. & Alex. in d. consil. cxj. versic. nec prædictis obstat. volum. j. & Card. Alexãd. in d. cap. seditionarios. vbicumque enim inualuit seditio cruenta & prærupta factio: debent tunc tales seditiosi mori, l. si quis filio exhæredato. §. vbi autem omnes. ibi, seditio prærupta factióque cruenta, &c. ff. de iniu. rupt. testam. Et exẽplificãt ibi Bald. & Imo. præruptam factionem & seditionem cruentam quando seditiosi interficiunt magistratum aut patritium ciuitatis, vel cõsulem, vel aliquem de maioribus. idẽ tenet Hier. de tortis in d. suo
36 cõsil. versic. sed ipsa occisio fuit facta, &c. †Nam grauius est offendere personam publicã quàm priuatam: ideò grauior pœna est imponenda, secundum Alex. in d. l. si familia. per illum text. de iurisdi. om. iud. allego bon. text. in l aut facta. §. persona dupliciter. versicul. in magistratum vel in priuatum. ff. de pœn. & in l. prętor. §. fi. ff. de iniur. quia iudices & magistratus dicuntur habere maiestatem: vt voluit Ioan. Fab. in procemio institu. in prin. & Ægid. Bellamera. in d. consi. xv. non dico quòd habeat locum crimẽ læsę maiest. vt dixi s. in vj. præsuppositione. licet Cyn. in l. si non conuitij. in iiij. quæst. C. de iniu. videatur sentire cum Pe. de bella pertica. ibi, quòd omnis iniuria illata officiali regis actu gerenti officium, intelligitur facta regi. & idem Luc. de Penna in l. j. in princip. C. de cohort. & prin. lib. xij. & Stepha. Buynardus in d. l. quisquis. in ij. no. ante fin. versi. per quos text. quando in contẽptum regis dicunt se non curari de Rege, nulla quoque allegata causa: secus si cum causa in contemptum præsidis vel odium partis aduersę, vel indebitè se grauatũ ex priuilegio prætendit. & ibi exemplificat de Nor-
37 manis, & de Burgundis. †Vnum circa hoc nota, quòd delictum commissum in conspectu iudicis adhuc sedentis pro tribunali, non exigit aliam probationem: quia de eo constat, & iudici ita not. gl. in capit. Deus omnipotens. §. quando autem crimen. in verbo, sedẽtis. secunda quæstio. j. quẽ reputauit singu. Alb. e. de rosa, in l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsi. & Ant. Corseti. in singulari delictũ. & sic videtur quòd possit cognoscere & esse iudex. de quo in clement. j. de pœn. & plenè dixi in §. xxj. de iurisdiction. omnium iudic. Expedit enim reipub. tales seditionum concitatores & duces factionum occidere, leg. cõstitutiones. ff. de appellatio. & l. iij. §. item qui author seditionis. ff. de sicar. ita vt multis grassantibus opus sit exemplo mortis acerbissimæ. l. aut facta. §. fi. & l. capitalium. §. famosos. ff. de pœnis. & leg. j. C. ad legẽ Iuliam repetun.
38 Et idem secũdum Longobardam, †vt qui authores in capite fuerint, capite puniantur, & cæteri qui in seditionem cucurrerunt, in emendam condemnentur. l. si pro quacunque causa. & l. penu. de aggres. in vico facta. & in l. j. de seditione cõtra iudicem vel ciuitatem leuata. Authores enim magis sunt puniendi: vt probatur per id quòd dixit dominica veritas Pontio pilato Ioan. xviij. Propterea qui me tradidit tibi maius peccatum habet. bonus text. in d. c. latores. ibi, eos quos magis causam delicti esse constiterit, &c. Et idem secundum Ioan. Fabri. in d. l. j. & ij. C. de seditio. quãdo plebs de facto, & per potentiam se defendit: secus si de iure se opponeret. Et non solũ si se defendat de facto, sed etiam si tentauerit se defendere, propter verbũ ibi positum tẽtauerit, & in d. l. denũciamus. & tenet Ang. in l. in eadem causa. ff. de vi public. quod tenẽs homines armatos in domo, vel qui ineunt consilium causa seditionis: licet ad nullum alium actum peruenerint,
39 tenẽtur eadẽ lege. & ratio reddi potest: †quia per sola præparamenta dicitur res quasi peracta, l. si partem. ff. quemadmodum seruitu. amitt. cum nota. in l. is qui cum telo. C. de sicar. & idem tenet Ang. in dicta auth. de mandatis principum. §. final. per illum text. ibi: qui populum in turbas solicitare tẽtant, &c. vbi dicit nota contra tentantes pacificum statum ciuitatis Parisij, vt puniantur. Et voluit Bald. in consil. xxiiij. volumine iiij. vbi ponit quid sit attẽtare, procedere & cõsummare. Quia attẽtare idem est quod ad aliquem actum procedere, l. si quis non dicam rapere. & ibi per omnes. C. de episc. & cleri. & in authẽ. habita, ne filius pro patre. &c. quanuis. de offic. ordina. libr. vj. tractare est colloquium habere, qualiter quid geri queat. capit. cùm olim. de arbitris. cap. dudum. de rebus eccles. non alienandis. libr. vj. l. Pomponius scribit. cum
40 sua gl. in verb. probauero. ff. de negotiis gestis. †Procedere est prosequi inchoata & maleuolum actum animi & propositum conari producere ad finem. l. possessio. ff. de vsucapio. Cõsummare delictum est, id facere quod cesset esse delictum. vnde aliqui dicunt delictum esse consummatũ, quando lex ponit consilium principaliter nõ accessoriè, l. j. §. persuadere. ff. de seruo corrupto. Et quædam non consummata in opere, sunt consummata in crimine: quia factiosam volũtatem notãt. Et multofortius factiosam factionẽ, l. quęsitum. ff. qui & à quibus. Et tales ordientes secundum eum lex censet esse reos: quia post factum non haberent iudicem punitorem. debet enim factum habere vltorem. d. l. quisquis. ad leg. Iul. maiest. & §. per contrarium. instit. de hæredi. quæ ab intesta. deferun. sed propter solum conatum sine aliquo actu ex proposito celebrato, videtur durum quòd debeant suspendi: vt in sequenti membro dicam, quia secundum Bald. in l.
41 non ideò minus. in vj. quæstio. C. de accusa. †solus tractatus sola ordinatio non punitur etiam in atrocissimis: nisi sit processum ad aliquem actum ordinatum de præsenti ad ipsum factum: quia vbi lex punit affectum, cùm delictum esset cõsummatum, iudex potest ex potestate sibi à lege concessa mitigare pœnam, sed non te-

nõ tenetur.ita dicebat Bald.in voce, ambulauerit. prout refert Salic.in d.l. is qui cum telo. per text. singula. & optimum in l. aut facta.§. euentus. ff. de pœnis. quod est cordi tenendum:secundum Sali. & etiam Feli. in tracta. de conat.in fin.versi.vltimo scias, quem posuit post tit. de appellatio.ideò dicit Speculator in tit.de accusat. §.j. versi.quid si in primo actum fuerit,&c. esse omnibus legibus volentibus conatum puniri derogatum per cõtrariam consuetudi.quæ verba multum commendant Ang. Paul.de Castro in d.l.j.§.fin.quod quisque iuris.& Feli. in d.tract. versi. & ideò dicit Bart. &c. quòd intelligunt
42 verum Ang.& Paul. †præterquã in crimine læsæ maie. & crimine oppugnatæ patriæ, in quibus non speratur euentus,sed sufficit simplex conatus: quia serò pararetur vindicta crimine consummato: vt si quis faceret tractatum contra statum ciuitatis.& ipsos sequitur Alex. ibi & Ias.& Mart.Lauden.in d.tract.de crimine læsæ maie.§. xix.& ista est communis in istis duobus casibus, & in simonia,& in volente intoxicare aliquem veneno: de quo per Feli.in trac.vers.quinto fallit.cum versi.seq. & intelligo quando conati sunt prodere & expugnare patriam vel ciuitatem, & ad aliquem processerunt actum vt tenet Bald.in d.consi.xxiiij.& Bonifa.de vitali.in d.tracta. de criminibus. tit. de sedit. versicul. vt dixi perueniendo ad actum, &c. sed in aliis delictis non punitur conatus de consuet.nec l.is qui cum telo.habet locum in patria consuetudinaria: vt not.Aufreri.in styl. parlamenti. iiij. parte.§.cxxxvj. licet Bart.in l.j.§. Diuus. ff. de sica. reprobet illud Specul.dictum:& ibi vide.
43 †Quia lex dicit non punitur turba,sed factum in turba.l.prætor.ff.de vi bon. rap.& d.leg.metum. post prin. quod met. cau. & voluit Bald.in d.consi.cxxx.volumine j.aliàs consi.cclxij.volu. ij. Præterea Albe.de Rosa.in dictionario suo in verbo, seditio: dicit quòd facere seditionem est graue peccatũ. vnde Apostolus numerat seditiones inter alia peccata ad Gala.v.etiam iurisc.in d.l.constitutiones.de app. & in aliis iuribus.s.alleg.& est speciale peccatum: quia habet speciale bonum (cui opponitur) secundum vnitatem & pacem multitudinis.Et ratio est secundum beatũ Thom. ij.ij.quæst.xl.arti. ij. & etiam diuum Ant. in sua summa. in ij.parte,titul. iiij. capitul.vij. & Ang. de claua. in sua summa. in versic. seditio.in j. q.& ij. quia seditio opponitur vnitati multitudinis populi ciuitatis vel regni. Et dicit Augu.xxj.de ciuita.Dei.Dic,quòd populum determinant sapientes,non omnem cœtum multitudinis: sed cœtum iuris consensu & vtilitatis communione sociatũ. vnde manifestum est vnitatem cui opponitur seditio,esse vnitatem iuris & communis vtilitatis.
44 † Ex quo patet quod opponitur iustitiæ & bono communi: ideò ex genere suo est mortale, & tanto grauius quantum bonum commune, quod impugnatur per seditionem est maius quàm bonum priuatum quod impugnatur per rixam.Et delictum huiusmodi secundum ipsos primò quidem & principaliter pertinet ad eos qui seditionem procurauerunt,qui prauissimè peccant, sicut filius Bochri, aliàs Bochori,qui clamans coram omni populo Israel, Non est tibi pars in Dauid, &c.fecit seditionem faciens tribus Israel recedere à regimine Dauid: sed Ioab procedens contra eum,fecit eum decapitare: vt habetur ij.Reg. xx. Secundò pertinet ad illos qui sequuntur eos perturbantes bonum commune: sicut illa multitudo quæ sequuta est Absalonem in coniuratione contra patrem suum Dauid & suos adhærentes & sequaces: sed puniti sunt quãdo ex peste mortui sunt.lxx.millia virorum.ij. Reg.xxij. Non enim solùm propter peccatum Dauid,sed propter coniurationem populi occisi sunt secũdum Tho.Et Dauid tamen planxit Absalonem tribus diebus & tribus noctibus:vt not.Cy.in leg.propter insidias. C.qui accu. nõ
45 pos.& Tho.Ferratius in cautel.xxxv. ante fi. † Item legitur de Chore filiis Esau, filiis Cahat, filiis Dathan atque Abiron, de filiis Eliab, Hon quoque filio Pheleph, & de filiis Rubẽ qui surrexerunt contra Moysen & Aaron,dicentes,Quare se eleuabant supra populum domini,&c.Et iratus Moyses valde ait ad Dominum, Ne respias sacrificia eorum,&c.loquénsque dominus ad Moysen & Aaron, Separamini de medio congregationis huius: vt eos repente disperdam,& separatis Chore,& Datan,& Abiron cum vxoribus & liberis ac bonis: confestim dirupta est terra sub pedibus eorũ: & aperiẽs os suũ deuorauit illos, descenderúntque viui in infernum, & perierũt de medio multitudinis: vt habetur Numeri xvj. & ibi sequitur, cúmque oriretur seditio, & tumultus increseeret, Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum fœderis, quod postquam ingressi sunt operuit nubes, & apparuit gloria Domini: dixítque ad Moysen: Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos.
46 †Cúmque iacerẽt in terra dicit Moyses ad Aaron: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari, mitte incensum desuper pergens citò ad populum, vt roges pro eis: iam enim egressa est ira à Domino, & plaga desæuit. quod cùm fecisset Aaron,& cùm cucurrisset ad mediam multitudinem quam vastabat incendium,obtulit thymiama, & stans inter mortuos & viuentes pro populo deprecatus est,& plaga cessauit: fuerunt autem qui percussi sunt, xiiij.millia hominum & septingẽti, absque his qui perierant in seditione Chore. Illi verò qui bonum commune defendunt eis resistentes,non sunt dicẽdi seditiosi: sicut nec illi qui defendunt se cùm inuaduntur ab illis, dicendi sunt, vt contingit domino du Buscon: vt s̃.dictum est. Sic factum fuisse legitur in actibus Apostolorũ per quẽdam nomine Iasonem,qui Thessalonicam pro diuo Paulo Apostolo seditionem commouentibus turbis semetipsum dederit: vt Apostolo dicendi faceret libertatem, vt refert diuus Hier.in epistola lxxxij. scribens super epistolã ad Roma.quæ incipit,Paulus seruus Iesu Christi. lib.
47 primo,& dixi suprà in tertia præsuppositione. † Imò licitum est eisdem toto conatu resistere etiam eos occidẽdo, vt singulariter voluit Hiero.de tortis in d. suo consi. Si verò per lasciuiam,tunc debet procedi secũdum Bart. eo ordine & forma per illum §. solent. tradita. quia aut non est peruentum ad actum: sed solum est statum & remansum in terminis insolentiæ & acclamationis: vt quia secundum Bart.in d.§.solent. acclamauerunt vt turbarẽt populares, dum falso clamant foras vel ad arma.& gloss. ibi exemplificat in Bergollo Pisano, & non de Ioseph decurione Bonon. credo quòd voluit dicere de Ioseph ab Arimathia nobili decurione,qui nõ acclamabat sicut cæteri Iudæi,quòd Christus crucifigeretur: quoniam ipse discipulus Iesu erat, occultus autem propter metum Iudæorum,& debet esse loco Bononiensis, bonus & iustus: vt Lucæ xxiij.in fin.pro hoc bonus tex.in leg.iij. §. si intra vociferationem, aut leuem querelam seditio mota est,&c.ff.de re mil.vel secundum gloss.in d.l. ij. C. de
48 sedi. † volebant esse cõsules propter suam nobilitatem, & non processerunt vltra, tales debet de rigore fustigari per text.in d.§.solent. & carere debent effectu postulatorum.d.l.ij.de sedi.& illam glo.multum commendat ibi Ang.in fi.contra facientes rumorem in palatio, vt ad officia assumantur. Et est in Tuscia multum in vsu, vt ipse dicit: quia contentiosis verbis non est strepẽdum.c. in loco benedictionis.v.q.iiij. ibi nullus debet, aut indiscretis vocibus perstrepere, aut quibuslibet tumultibus perturbare, nullis etiam fabulis vanis vel risibus agi. Et (quod est deterius) obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere. Et ne vndique cachinnis & vocibus aër resonet & audientium aures præ strepitu terreantur: vt dicit Hie.in epistola xiij.c.vij.li.iij. Sed cum omni modestia stantes vno loquente cæteri sileant. Nec

alter

alter alterum ex auiditate loquendi interrumpat & præbeat impedimenta loquenti. Secus si acclamatio per populum fieret propter lætitiam dicendo, Viuat viuat talis: tunc non debet in aliquo puniri, gl. & doc. insuper Lud. bolo. in secundis interpre. in l. j. C. de quæst. libr. xij. vbi Lud. alle. bo. text. in l. iustissimos. ibi, publicis acclamationibus collaudandi damus omnibus potestatem: vt honoris eius authores proferamus. C. de off. rect. prouin.
49 † sed si fiat secundum eum propter seditionem, tunc debent puniri, quemadmodum Agenenses fecerūt, qui per vias & vicos ciuitatis acclamabant, Viuat Rex & communitas, faciendo deferri ensem & virgas ante eos, congregando populum & dicendo, Vbi sunt isti fures consules, & alia plura: vt s. dictum est, sic etiam fecit quidam plebanus de prouincia Romandiolæ, vt refert Bald. in d. consi. xxiiij. vol. iiij. qui clamauit postquam ingressus fuit portā ciuitatis quā prodere intendebat, Viuat, viuat nobilis ante dictus: & ibi vide. Et nō solum propter talem vociferationem seditiosam quis tenetur: sed etiam profecto quando quis concitauit alios ad vociferationē, vel qui submisit vt vociferaretur. l. apud Labeonem. §. fecisse conuitium. ff. de iniu. faciunt quæ dixi in consil. j. inci. si quis animo iniuriandi, posito in fi. lib. consue. Biturig. vbi posui de scholare vociferante contra doctorē legentem. & etiam quod dicit Bald. in d. tract. schismatis: de Romanis acclamantibus tempore electionis papæ Vrbani ante cōclaue cardinalium, *Romano lo volemo, Italiano lo volemo*: & dixi in addi. ad Mādag. in tract. de cler.
50 c. iiij. † Et intellige quòd fustigari debent si sint viles personæ: quia nobiles & honestæ personæ non patiuntur illas viles pœnas: & tenet Bar. in §. serui cæsi. q. §. dependet ex d. §. solent. & Cæp. in consi. xl. versic. quantum ad mortem. &c. dixi in tract. de custo. claui. sed debent alias in emendam condemnari secundum facultates eorum: quia causa & personæ considerari debēt, l. vna. C. si quis impe. maledi. vt dixi s. in iiij. prępsuppositione, & isto modo debet procedi ad punitionem talium seditiosorum, nisi ad proditionem ciuitatis vel patriæ, aut domini ipsius per aliquem actum processissent: vt s. dictum est, aliâs oporteret destruere, text. in d. §. solent. gl. & doct. hic allega. & mens & intellectus Ange. & sequa. est iste. Et pro hac cōclusione facit quòd not. Pau. de Ca. in l. j.
51 C. vbi sena. vel clarissimi. † quòd quando noctis tempore quòd potius ex lasciuia quàm dolo præsumitur, vt si aliquis proiecit lapidem & percussit vnum qui mortuus est: ipse consuluit quòd debet mitius puniri, scilicet pecuniariter, vel forte sibi dare bannum pro aliquo tempore. & idem Cæp. in l. j. ver. ex quo refert. C. de ser. fugi. dicens esse bene notandum ad adiuuandum pueros & homines ludentes per lasciuiam ad lapides, sicut ludūt Veronæ secundū ipsum, & Pe. de Anch. in consi. cclxxxiij. inci. iure scripto & cō suetudine. & dixi in §. xxiiij. in addi. iij. de iurisd. om. iu. vel ludunt ad niuem, vel ad poma aureicentia, vt in Montepessulano & Auenione tempore carnispriuij, sicut etiam fit in multis aliis locis, & aliquis in eo ludo occidatur per iactum lapidis vel niuis aut aureicentium pomorum, quòd occidens non debet puniri pœna mortis vel corporali, facit l. item si obstetrix. §. sed si per lasciuiam. cum §. seq. & l. seq. ff. ad l. Aquil. vbi Bal. in §. quemadmodum. no. illum text. contra istos qui faciūt seditiones, & in l. omne delictum. §. pe. ibi per
52 vinum aut lasciuiam. ff. de re mili. † Quia etiam quando per accidens tumultus inciderit, quòd debeât pœna pecuniaria condemnari: voluit Ange. in d. l. ij. ff. de seditio. quoniam non fuit mota controuersia in exitum reipu. l. si quis ingenuam. §. in ciuilibus. ff. de capt. & ibi Alexan. in addi. per quem text. dicit ibi Bar. quòd propter dissentiones ciuiles respublica læditur. & Feli. in d. c. fi. de test. cogen. vbi alleg. Bal. in l. j. §. fin. ff. de iustitia & iu. quòd

si statutum puniat morte turbantem statum ciuitatis, debet intelligi si principaliter hoc agit, non autem si venit in consequentiam alterius delicti. & est ratio: quia debet attendi quod principaliter agitur. l. si quis nec causam. ff. si cer. pet. quod intelligit Fely. quando occasionaliter & per causam valde remotam contingit turbatio status: secus si immediatè & ex actibus proximis est deuētum ad concitationem & rumorem populi, allegando Bald. in d. consil. ex insultu. & idem tenet Ang. in d. l. metum. §. animaduertendum. vbi dicit quòd si populus cogat per legem subditum ad aliquid faciendum, non potest conqueri de populo. Et ideò ne res transeat in exēplum malum debent remissius puniri, d. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. & tenet Bal. in c. consil. cxxx. in fina. Et Agenēses ab initio bene fecerant se opponendo & contradicēdo, ne subsidium & reua, pro ponte reficiendo, imponeretur. Sed malo freti consilio se posteà congregauerunt modo & forma quibus supradictum est: & ita secundum istam conclusionem fuit iudicatum per arrestum supre-
53 mæ curiæ Parisiensis, † pro vniuersitate Aurelianensi, contra quosdam particulares ciues eiusdem ciuitatis, qui fuerunt in emendam condemnati, ex eo quòd clamauerunt contra scholares *A mort, à mort*: vt refert do. Steph. Aufrerius in stylo parlamenti in quarta parte de arrestis. §. lxxvj. & idem Io. gallus in q. cxxj. in fi. sequēdo de verbo ad verbum ipsum Aufrer. licet alio stylo, scilicet per modum quæstionum referens. Si vero tales acclamantes fuerant prius admoniti & prohibiti à iudice ne talia facerent: tunc grauius puniuntur propter contēptum iudicis, vt dicit tex. iuncta gl. in d. §. solent. ibi, nec ante sint à præside admoniti, &c. prout fuerunt Agenenses qui per iudicem maiorem fuerant prohibiti, tam in iudicio quàm extra per vocem præconis: igitur, &c. pro hoc facit text. in c. si quis clericorum authoritate interdicente. xj. q. j. vbi doc. dicunt quòd & si intercedit authoritas superioris etiam ad bonum, tamen est prohibita coniuratio licet aliâs authoritate non intercedente valeat, vt per glo. ibi, & dixi s. in v. præsuppositione. Si verò semel fustigati & correcti secundò acclamauerint, tunc debent mitti in exilium per d. §. solent. Sin autem sępius sediotiosè & turbulenter se gesserint, & in eadem temeritate proposi-
54 ti perseuerauerint, tunc capite plectendi sunt: vt dicit text. in d. §. solent. † Quia crescente malitia, crescere debet & pœna. l. si diutino tēpore. & ibi gl. ff. de pœ. & dixi in §. xxij. in prin. de iurisd. om. iudi. Et intelligo sæpius qui ter seditiosè se habuerit, per d. §. solēt. & tex. in l. seruos. §. seruos. ibi, viles autem infaméque personæ, & hi qui bis aut sæpius violentiam, &c. C. de vi public. prout fecerat dictus Clerget, qui author trium fuerat seditionum, videlicet duarum præcedentium, vt sponte coram nobis confessus est, & huiusmodi vltimæ, quæ fuit grandis & continuata seditio duorum mēsium spatio, ex qua solum debebat suspendi: tamen misericorditer cum eo & aliis complicibus suis procedendo, ipse & plures alii in sententia nominati, fuerunt fustigati. Nam ipsi Agenenses soliti sunt seditiones facere, quoniam archidiaconum maioris ecclesiæ intra Garonæ fluuium violēter ab ecclesia extractum submercerunt, vt à fide dignis ibi tūc
55 intellexi. † Si verò seditio fiat ex mandato & instigatione iudicum seu magistratuum aut cōsulum, quòd committentes sunt excusandi, sed non in totum, quia iussu magistratus & suæ ciuitatis, villæ, vel castri voluntate id fecerunt, l. quenquam. ff. de aqua plu. arc. & l. non videtur. §. qui iussa. ff. de reg. iu. & quę no. Dy. in regula, quod quisque mandato iudicis. & ibi dixi in addi. eo. tit. lib. vj. & hoc tenet Alb. de gandi. titu. de homi. vbi dicit hac ratione motum fuisse imperatorem Fredericum, ad parcēdum ambasiatoribus Lombardiæ, qui missi fuerant cōtra eum in Alamania pro discordia cōcitanda inter eum & filium

& filium eius Henricum: quia iuerant præcepto eorum ciuium & magistratuum. Sed de iure canonico, seditiosi si sint clerici puniuntur pro simplici seditione: quia promoueri ad sacros ordines prohibentur d.cap.seditionarios.xlvj.dist.& iam promoti priuantur honore quo vtebantur.c.cõiuratorum.& c.seq.xj. q.j. de quo vide quod
56 dictum est.s̃.in vj. præsuppositione. † Et si fiat contra proprium episcopum & sint incorrigibiles debent deponi & tradi curiæ seculari, vt tenet glo. Abb.& doct.in d. c.fina.de testi.cog. Si verò laici excommunicantur, & in vna libra auri condemnandi, d.§.conuēticula.& §. episcopus. de pace tenen. Aut seditio fit in ecclesia, & per laicos, tunc vltimo supplicio debent plecti, d. l. denuntiamus.& ibi Odof.& doct.C.de his qui ad eccles. confu. & glo. in c.j.§. prohibeantur etiam ne diuina officia tumultuosi quorúmque per ecclesiam, &c.in versic.perturbēt.de his qui tempore diuinorum off. vag.per eccle. in pragma.san.& Alex.in d.consi.cxj.versic. nec prædictis obstat.volum.j.& non immeritò: quia tales extrahētes de ecclesia, ad quam propter deuotionem accesserāt, aut seditionem & tumultum euitandum confugerant, tenentur crimine læsæ maiesta. ac si illud crimen commisissent, l.ij.C.de his qui ad eccl.confug. vbi Odofr. dicit quod est priuilegium ecclesiarum, præcipuè Gallicarum: quia in eis confugientes sunt securi. Idem tenet Lucas de Penna, in l. j.de palatiis & domib. domini.lib.xj.
57 † Nam sicut tenentur crimine læsæ maiestatis qui offendunt terrestrem, l.quisquis.C. ad leg.Iul. maiest. crebrò allegata: multofortius qui offendunt cœlestem. l. si quēquam.versi.cùm sanè.& l.si quis hoc genus sacrilegij.C. de epi.& cleri.canonizata ij.q. j. si quis hoc genus. & ibi glo.& authen. gazaros.C. de hæreti. & vnde sumitur de statu.& consue.contra liber.§.gazaros.quæ est inter cōstit.Frederi.Imp.positas statim post feud.& in c.vergentis.de hære. Et tenet Stephanus Buynard. in d.l.quisquis. in tertio no. & non solùm qui ab ecclesia de facto adduxerunt, sed qui conati sunt abducere, vt tenet gl.fi.per illum text.in d.l.ij.quam ibi sequitur Sali.propter verbum ibi, tentauerit, positum: vt suprà dixi. Et aliquando tales seditiosi extractos ab ecclesia carceribus mancipant & intrudunt, quod est aliud crimen capitale.l.j.de cohorta. & prin.lib.xij.imò censetur esse crimen læsæ maiest. l. j. C.de priua.carc.de quo ibi per doc.& Bartol. in l.capite quinto.ff.de adul.& Lucas de Penna, in d.l.j. versi. quid ergo si quis capiat.de cohorta.quod est notan.quia sæpe contingit: vt suprà visum. Sic fecisse videntur Agenēses, qui consules & iuratos villæ per quos ciuitas regebatur, c.fi.de procu.ac etiam alios qui eorum ligam non sequebantur, vel qui eos de factione reprehendebant à maiori & Iacobitarum ecclesiis extraxerunt, necnon à domo propria, & intra carceres domus communis induxerunt. Per quos etiam actus videtur regem dominum eorum possessione ciuitatis priuasse. l.j.§.pen. ff. de vi & vi arma.no.Bal.in repe.l. si aquam. C. de serui. & aqua.& Mart.de Lauden.in dicto tract. de crimine læsæ maiest.
59 §.v.incip. rebellio subditorum, &c. † Sed hodie est alia pœna de iure canonico, secundum Io.Fab.in d. l. ij. de his qui ad eccle.confug. contra tales tumultuosos extrahentes homines de ecclesia, videlicet quòd vltra excommunicationem debent condemnari in summa xxx.librarum argenti, & ad damnorum restitutionem.xvij.quæst. iiij.quisquis.c.nullus. & c. si quis contumax. ea causa, & q.& in c.si quis.in consi.xj.q.iij.de quo per gloss. Archi. & sequa.in d.c.constitutionem.§.j.& ij de verb. sig.lib. vj. Et no. quod non solum viri, sed etiam mulieres possunt facere seditionem & insultum, vt s̃.visum est exemplis de Perota morela Parisien. Quem plerunque & pro maiori parte ex cõsilio & persuasione maritorum committunt, vt in Lombarda.de aggres.in vico facta. l. relatum est nobis.secundum quam legem illæ mulieres tonsæ capillis debent fustigari per ciuitatem. Et ego vidi in prouincia Prouinciæ mulieres cuiusdam castri, quæ præsentibus maritis se irruerunt in porcos eorum domini temporalis, & illos occiderunt, vt dixi in d.l. relatum est
59 nobis.in annotationibus nostris: † quia mulieres possunt delinquere, & tueri ciuitatem tempore guerræ, vt no.Lucas de Penna, in l.est verum.C. de incol. lib. x. & dixi in q. de custod. clauium. Et apud Valerium Maxi. libro iiij. titul. de amore coniugali. Legitur de Hipsicratea vxore Mithridatis, quæ tonsis capillis equo se & armis assuefecit. Et in Francia de Ioanna puella, quæ tēpore Caroli vij. Francorum Regis purgauit Franciam Anglis, vt dixi in §.vij.de consue.feud.& facit text. in l.j. de vxo.mil.tamen sine licentia principis vxor non debet ire ad maritum militem in exercitio armorum existentem.leg.quicunque.& ibi Io.de Pla.Iac.Rebuf.& Lucas de Penna.C.de re mil.lib.xij.& Martin.Lauden.in trac. de milite.§.xj.& xl. Et communiter dicitur de quadam bauci, & vetula Carcassa, quæ sola defendit ciuitatē Carcassonæ.& inde ciuitas illa Carcassona à prædicta vetula Carcassa nomen assumpsit. Et agenti per informationes comperimus quod quædam Guilardina de Columber vidua fecit de nocte durante seditione pulsare campanam ecclesiæ de capella. Et ideò dicebat Virg.ij. Aeneidos:

Notum quid furens quid fœmina possit.

60 † Et licet lex eas minus ausuras quàm viros præsumat, d.l.quisquis.C.ad l.Iul.maie.& l.optimam.C.de contrahen.& commit.sti.tamen secundum glo.in l.quisquis. in verbo, ausuras.crimen læsæ maiesta. cōmittere possunt: & idem tenet Ang.Are.in d.tract.malefi.in glo. che hay tradito. vltim. & aduertendum est. de quo ibi per Aug. Arimi. & Bernar. Landri. in addi. & Franc. de Are.in xxxix.& facit l.si quis in tantam.C.vnde vi.vbi gloss.extendit illam l. pœnalem.loquētem in viro ad mulierem. & Paul.de Castr.in l.si quis quod.ff.de iurisdi. omnium iudi.& doct.in l.si quis maior.C.de transactio. de quo ibi per Tho.parpaliam in sua repeti. Sed in pœnis eisdē infligendis, vel euitandis, sufficit mulieribus paruus seu modicus error, secundum Oldra.in consi. ccxcj. ante fi.
61 † Aut verò seditio fit in acie seu exercitu belli per ipsos milites ex proposito & dolo, tunc capite plecti debent, l. iiij.§.seditionem.ff. de re mi. vbi glo. ponit exemplum: Primò in eo qui incitauit milites in aliquem, & non in hostem. Secundò quando quis retraxit seu remouit milites sæuientes in hostes ab illo proposito. Tertiò quando incitauit etiam in hostem, sed nō præcepto ducis belli, vt d.l.iij.§.in bello.ff.de re militar. vt fecit T.Manlius filius T. Manlij Torquati consulis, qui contra edictum consulum pugnauit aduersus Latinos, quanuis prosperè pugnasset, pater ad se vocari iussit: Quandoquidem, inquit, tu T.Manli, neque imperium consulare, neque maiestatem patriam veritus aduersus edictū nostrum extra ordinem in hostem pugnasti: & quantum in te fuit disciplinam militarem, qua stetit ad hunc diem Romana res soluisti, méque in eam necessitatem adduxisti, vt aut reipubl.mihi, aut mei meorúmque obliuiscendum sit: nos potius nostro delicto plectemur, quàm respub.tanto suo damno nostra peccata luat. Triste exemplum, sed in posterum salubre iuuētuti erimus. Me quidē cùm ingenita charitas liberûm, tum specimē istud virtutis deceptū vana imagine decoris in te mouet: sed cùm aut morte tua sanciēda sint consulum imperia, aut impunitate in perpetuum abroganda, nec te quidem, si quid in te nostri sanguinis est, recusare censeam, quin disciplinam militarē tua culpa prolapsam, pœna restituas, I.lictor. inquit, deliga ad palum. Exanimati omnes tam atroci imperio, nec aliter quàm in se quisque districtam cernentes securim,

rim, metu magis quàm modestia quieuere, Itaque velut emerso ab admiratione animo cum silentio defixi stetissent, repentè postea quam ceruice cæsa fusus est cruor: tum libero cōquestu cohortæ voces sunt, vt neque lamentis, neque execrationibus parceretur: spoliisque contectum iuuenis corpus, quantum militaribus studiis funus vllū concellebrari potest structo extra vallū rogo cremaretur: Manlianáque imperia non in præsentia modo horrenda, sed exempli etiam tristis in posterum essent. fecit tamen atrocitas pœnæ obedientē duci militem. ita refert Titus Liuius octa-
62 uo decadis primæ. † Non enim verisimile est patrem velle mori filium, l. qui vno. §. qui filium. & l. milites agrū. §. desertorē. ff. de re mil. per quē tex. dicunt doc. quod si pater filium qui commisit aliquod delictum, puta crimen læsæ maiest. offerat & exhibeat iudici, quòd filius non debet mori: nec est ita puniendus, de quo per Cæpo. in sua prima cautela. & Bal. in l. fin. C. de vsuris rei iudic. & Ias. in l. de quibus. ff. de legib. de seueritate & indulgentia parētum in liberos vide Valeri. in v. circa fi. & Cy. & doc. in d. l. propter insidias. qui accu. non pos. in istis tribus casibus debent pœna capitali puniri. & tenet Mar. de Laude in tract. de mi-
63 li. §. xlix. † Sed si per lasciuiam aliquibus rixātibus vel vociferantibus, aut leuem querelam habētibus miles fecerit seditionem: debet militiæ gradu priuari, d. l. iij. §. si intra vociferationem. ff. de re militari. & in §. fi. in auth. de mand. prin. vnde Iustinus libr. xij. grande narrat iudicium factum per Alex. magnum, qui dimissis veteranis exercitū ex iunioribus supplet: sed retenti veteranorum discessum ægrè ferētes, missionem & ipsi flagitabant: nec annos, sed stipendia sua numerari iubebant: pariter in militia lectos pariter sacramento solui æquum censentes. Nec iam precibus sed conuitio agebant: iubentes eum solum cum patre suo Hāmone finire bella, vt milites suos fastidiat. Contra ille nunc castigare milites, nūc lenibus verbis monere, ne gloriosam militiam seditionibus infuscarent postremum cū nihil proficeret verbis, ad corripiendos seditionis authores, è tribunali in concionem armatam inermis ipse desiluit: & nemine prohibente tredecim correptos manu sua ipse ad supplicia duxit. tātam vel illis moriendi patientiam metus regis, vel huic exigēdi supplicia coustātiam disciplina militaris dabat. Et
64 diuus Hier. in xvij. Epist. in iij. parte dicit, † pugilum fortitudo clamoribus incitatur, paratas ad prælium acies, acutósque mucrones sermo imperatoris accendit. Et de pluribus aliis militaribus seditionib⁹ visum est s. in exēplis enarratis secundum Valeriū & alios s. alle. Vnū nō omitto in hac sedionū materia singulare, quod quādo aliquis fuit expulsus de ciuitate propter seditionē & proditionē, vbicunque arma eius sunt depicta in sui honorē, debēt destrui, vt no. Bar. in l. eorū. per illū tex. sing. ff. de pœn. & vbi ad infamiā talis proditoris est depicta imago, vt quia suspēsus pedibus, vel aliquod aliud, quod corrumpēs vel radens talem imaginē punitur in quingentis aureis. leg. si quis id quod. ff. de iurisdict. om. iud. & ibi per doct. ita tenet Mart. Lauden. in d. tract. de crimin. læsæ. maiest. §. xxvj.

Finis.

TRACTATVS DE CVSTODIA clauium portarum ciuitatum, castrorum, & aliorum locorum fortalitiorū: per clarissimum & spectabilem virum dominum Nicolaum Boerium, de Montepessulano doctissimum I. V. Interpretem.

SVMMÆ.

1 *Stationarij sunt qui portam in castro limitis custodiunt.*
2 *Ostiarij dicūtur quorum custodiæ porta palatij, & castrorum regum committuntur.*
Atriarij seu atrienses qui dicantur.
3 *Valuasores qui dicantur.*
4 *Banderij dicuntur qui ad fructuum custodiam committuntur.*
5 *Gregarij qui sint, & qui porcarij.*
6 *Stratores qui dicantur.*
7 *Aquarij seu hydrophylaci qui sint.*
8 *Nauphylaces appellantur qui nauibus gratia custodiæ præponuntur.*
9 *Custodes sigillorum regum, aut aliorum dominorum, seu ciuitatum, quo nomine vocentur.*
Claues duæ sunt, quarum altera spiritualis, altera materialis dicitur.
10 *Clauis materialis quæ dicatur.*
11 *Custos quis propriè sit dicendus & qualis esse debeat.*
12 *Custos discretus, industrius, & fidelis esse debet.*
13 *Pastor non excusatur quod lupus oues comederit.*
14 *Episcopi super gregem dominicum vigilare debent: superintendentes enim dicuntur.*
15 *Custodia semper domini rei custoditæ expensis facienda.*
16 *Custos capitis sui periculo, vires suas impendere tenetur pro re sibi commissa.*
Aggredi an sit idem quod assalire seu insultare.
17 *Assaltus non dicitur, si in personam sese attingere nequeant.*
18 *Iudices de nocte vagari non debent.*
19 *Custodes quibus vesci debeant.*
20 *Vini nomine quæ veniant.*
21 *Custodes castrorum quibus debeant vti potibus.*
22 *Luxuria à castrorum custodibus explodenda.*
23 *Capitaneus seu custos loci recedere non debet, nisi prius successor præsens fuerit.*
24 *Capitaneus castrum à rege recipiens custodiendum, potius excommunicationem pati debet, quam quia eidem à quo recipit non restituat.*
25 *Capitaneus castelleti Genuēsis Labita dictus, qui ipsum castrum tradidit Genuēsibus, Lugduni dignam mercedem recepit.*
26 *Capitaneus castrum non reddēs ei, à quo eiusdem custodiam recepit crimen incurrit læsæ maiestatis.*
27 *Socius de proditione per socium facta non tenetur.*
28 *Capitanei seu custodes ciuitatum nullam habent in facinorosos iurisdictionem.*
29 *Capitanei exercitus de criminibus per armigeros commissis cognoscunt.*
30 *Domini subditis sunt infesti, sicut clericis laici.*
31 *Prouisio consulibus ciuitatum, quare sit tradenda.*
32 *Mulieres tempore necessitatis ad tuitionem tenentur ciuitatis.*
33 *Priuilegia reipublicæ Romanæ ad alias ciuitates extēduntur hodie.*
34 *Vniuersitas, non ita cito corrumpitur sicut vnus dominus.*
35 *Scabini ciuitatum præferendi sunt in custodia clauium.*
36 *Administratores ciuitatum tenere debent claues earum.*
37 *Domini terrarum affectare non debent vltra modum sui iuris augeri.*
Principes seu domini Imperatore inferiores infeudare non possunt aliquem de villa in territorio alicuius ciuitatis.
38 *Consules & administratores ciuitatis qualem & in quibus habeant iurisdictionem.*
39 *Consules voluntaria potiuntur iurisdictione.*
40 *Ciuitates quædā iurisdictionem cum mero & mixto imperio, ex longissimi temporis præscriptione sibi quæsierunt.*
41 *Ciuitates regni aliquid in communi habere possunt diuersum à camera & iure fiscali.*
42 *Custodia clauium ciuitatis an spectet ad dominos & capitaneos.*
43 *Vasallus guerra imminente non potest feudo renuntiare.*

44 *Vniuer-*

CVM SAEPE NVMERO à quampluribus baronibus, militibus, & dominis, ac cõſulibus, & ciuitatum adminiſtratoribus requiſitus fuiſſem, vt ad quẽ ipſorum clauium cuſtodia ciuitatum, caſtrorum, & aliorũ locorũ fortalitiorũ de iure ſpectaret, & pertineret (cùm plus otij nactus eſſem) ſcriberẽ: & rogantiũ annuẽdo votis, & ſupplicationibus, eorúmq; nutibus atq; voluntatibus ſemper parendo, & complacere volẽdo, quia qui rebelliter viuit, & dicere atq; agere bona recuſat, magis diaboli, quàm Chriſti membrũ oſtẽditur: & potius infidelis, quàm fidelis eſſe mõſtratur. Quoniam bonæ rei eſt dare conſiliũ, & terrenæ habere ſubſidiũ, & æternæ remunerationis expectare cernitur præmiũ. Refert enim Cicero in illa oratione quã habuit pro Planco, Porciũ Catonẽ illum Cenſoriũ ſcriptorẽ opinatiſsimũ, & virtutum imaginẽ lucidiſsimam in principio ſuarũ originũ ſcriptum reliquiſſe, hominũ qui in aliquo numero ſunt, & è natura viuunt, non minus ocij, quàm negocij rationẽ reddere oportere. Sed egregiè factũ eſt, ac prudẽter ab his qui veterũ reſpublicas legibus atq; decretis inſtituerũt: quoniã cùm alia multa in his, tũ illud etiã decreuerũt, vt in illis omnibus præcipuè ornãdis, atque illuſtrandis ratio haberetur, qui plurimũ forẽt cõſecuti in bonis ſtudiis, atque honeſtis artibus. Et quia hoc tempore bellicoſo (licet raro regnũ Franciæ ſit ſine bello: vt dicit tex. in extrauaganti Sixti iiij. incip. Ad vniuerſalis eccleſiæ regimẽ. §. & quia propter guerras aſsiduas. titulo de treuga & pace.) ortæ ſunt plures quæſtiones inter dominos capitaneos ciuitatũ, caſtrorũ, & aliorum fortalitiorum ex vna: & decuriones, ſiue conſules, ſiue Scabinos, & ipſorum locorum adminiſtratores, & defenſores, videlicet ad quos ipſorum cuſtodia clauium ciuitatum, & caſtrorum pertineat, & ipſas claues cuſtodire debeat. Et quorundam (qui inſtanter rogarunt aliquid in iure ſuper hoc ſcribere) precibus annuẽdo præmittam prius antequã ad illius deciſionẽ condeſcendam, ea quæ tradit Luc. de Pen. in l. quicunque. C. de exactio. & execu. li. xij. & in rub. de littorũ & itinerum cuſto. eod. lib. quia nõ debet quis exponere factum arduum, niſi prius præmittat aliquale procemium, l. j. in princ. & in fi. ff. de origi. iur. vbi Bald. dicit, quòd in hoc lex illa aduocatos inſtruit in foro, & oratores in vulgo: quod dictum bene ſeruat ille bonus aduocatus ſacri regalis conſiſtorij de la Chaſſe, qui ſemper præmittit aliquas iuris rationes. & idem not. Bartol. in rub. ff. de acqui. hære. Et primò præmitto quòd quædam eſt cuſtodia itinerum, ſiue viarum, & littorũ: vt in d. rubr. de lit. & itine. cuſto. & etiam portuũ, de qua in Lombarda. de cerariis & libella. chartula. l. j. ij. & iij. & Felin. in c. Rodulphus. verſi. ij. conclu. de reſcript. & ibi vide an portus veniat appellatione ciuitatis. Quædam alia limitum, l. quæuis. C. de adult. & de
1 fund. lim. per totũ. li. xj. †Et iſti dicuntur ſtationarij, qui cuſtodiunt portam in caſtro limitis, vt dicit glo. in l. nequis. C. de digni. li. xij. & dixi in tract. de autho. mag. cõſilij: vel dicuntur limenarchæ. l. non idcirco. C. de li. cau. vel irenarchæ. l. diuus. ff. de cuſto. reo. & l. j. C. de curioſi. & ſtatio. & l. j. C. de cohor. prin. li. xij. & l. in nomine domini. §. præterea verò. & ibi Alb. de Roſa. C. de off. præfect. Africæ. & per totã legẽ, vt quos repererint in anguſto itinere, & paſſu cũ literis, vel rebus portari vetitis, capiant, aut denũtiẽt, l. fi. de decurio. & ſtatio. & ibi gl. Io. de Pla. & Luc. de Pen. & in Lombar. de bruncis. i. loricis

extra regnū nō venden.vel etiam si patriā deserant,vt in Lombarda, qualiter cùm fata sua alicui migrare permissum sit, & probatur Iudith.vij.& viij.& per Spec.in tit.de accusa.§.j.in fin.& l.j.C.de irenar.l.x.& in l.ti.§.irenar. & §. hi quoque qui custodes. ff. de mune. & hon. Alia est custodia publici cursus,l.iij. C.de curs.pub.lib.xij. & tales custodes vocantur secundum gl. ibi, agentes in re-
2 bus,l.ij.& fi.de curio.& statio. †Est & alia portarum palatij,& castrorū regū,& principū custodia: & isti vocātur ostiarij,vt l.quæsitum.§.ostiarij autē.ff.de fundo instru.leg.& in c.Constantinus.ver. & quemadmodū. ibi, necnō & ostiariorū.xcvj.dist.& l. fi. §. hi quoque. ff. de mune.sic in ecclesia Dei sunt ostiarij,cap.ostiarius.xxiij. dist.qui idē sunt,ꝙ ianitores erāt in veteri testamēto ad custodiā tēpli,ne ingrederetur in illud immundum in omni re.de quo per Card.Alex.in d.c.ostiarius. & tenetur reddere rationē eorū quæ sunt in ecclesia,secundū Abb. de Rosa.in l.clauibus.ff.de cōtrahen.empt.per text.in d. c.ostiarius.& possunt dici atriēses,seu atriarij,qui custodiunt aut purgant atrium.tex.iuncta sua glo. in l.instrumēto fundi.in fi. in versi.atriēses.ff.de fund.instru.leg.& in l.j.§.cæterum.in verbo,atriarij.ff.nau. caupo. Et scribitur Ioānis c.18.in passione dominica,quòd Petrus stabat ad ostium foris. & alij Euangelistæ dicunt in atrium principis sacerdotum. & Io.dicit ibi, ancilla ostiaria, & introducit Petrum : & non possunt dici valuasores, qui secundum And.de Iser.& Card.Alex.in c. j.in prin. qui feu.dare poss. † dicuntur qui asidēt ad valuas & portas
3 in festis,quibus consueuerunt dominos curtizare, & eis reuerentiā exhibere.& istos ostiarios habēt excelsum regale consistoriū,& supremæ parlamēti curiæ,de quibus loquitur tex.& Luc.de Pen. in rub.de comiti.cōsisto. in fi.li.xij.itē est custodia portarū ciuita.de qua per Luc.de Pen.in l.est verum. C.de incolis.lib.x.& Neemiæ vlt.c. quæ per vices hominū agitur.Hiere. xxxvij. ibi erat custos portæ per vices.cuius officiū erat apprehēdere perfugas.Et ibi subiūgitur,ꝙ hi volētes ad hostes cōfugere, capite puniuntur.& l.iij.§.his qui ad hostes. ij. respō.ff. de re mili.& isti in plerisq; locis apprehendunt fures, & derobatores lignorū clausurarū, siue bocheturarū viridariorū, & prædiorū,ac etiam perticarum, seu pessellorum vinearum.l.j.ff.de tigno iniuncto.& hoc vidi in Delphinatu, & præcipuè in ciuitate Vapicen. pro quo est bo.tex.in auth.de quæst.vbi Ang.no.illū tex.pro cōsuetudine dominorū Lombardiæ, qui habent in eorū ciuitatibus exploratores quotidie explorantes forenses, qui veniunt ad eorum ciuitates, & causam ob quam veniūt.
4 †Et nonnunquam deputātur ad fructuum prædiorum,& vinearum custodiam,& cōmittuntur quotānis,& appellātur Bāderij:vt no.Spe.in d.tit.de accu.§.j.in fi.& plenè Alb.de gādin.in trac.malefi. tit. quomodo de maleficiis cognosca.per denūcia.post prin.de qua & etiā de custodia animaliū dixi plenè in §.xxv.de iurisdi.om.iud.& in §.iij.cum seq.vsq; ad §.ix.de cōsue.prędiorū. lib.cōsue. Biturigū.& isti animaliū custodes vocātur pastores,siue caprarij.l.si quis fundū.§.Imperator. ff. loca. vel appellātur pastores opiliones: quia oues fuerunt opes,vel quia earum vellere cooperimur. tex.cū gl. in l. cùm quæreretur.§.prædiis.ff.de leg.iij.vel dicūtur ouiliones. tex. in l. fundi.xxvj §.fi.de fun. instru.vbi gl. alleg. illud Ang.ad pastores ait:vel propriè pastor ouium dicitur archimandrita,ab archi,quod est princeps,& mādros Gręcè,quod est ouis Latinè.Quādoq; ponitur pro Abbate præsidente monachis suis : vt no. glo. in epistola, inter claras. in verbo archimandritæ.C.de summa.tri. & glo. in authē. de mona.§.competēs. & in c.dispensationis.j. q. vij. vel etiam saltuarij: vt d.l.instrumēto fundi.in vlt. verbis.ibi, pastores saltuarij.de fun.instru.leg.& ibi glo.fi. & tex.in l.quæsitum.§.saltuarium.quia siue fructuum conseruandorum,aut gratia finiū custodiendorum deputētur, saltuarij dicuntur.Et qui Imperatoris,vel Regum gregibus præsunt,bestiarij,imò bestiagiarij vocātur.tex.in l.quod ad præsens.C.de murilegulis. li.xj.& ibi Luc.de Pen.di-
5 cit,†quòd tales in regno Neapolitano vocātur gregarij: & qui porcos custodiūt,porcarij,siue porciarij,vel suarij dicuntur,vt C.de suariis.& suscepto.& ibi Iac.Rebuf. & Luc.de Pen. super rubr. & in l. j. & in Lombarda. de homic.seruorum.l.si quis porcarium.& seq.& in l.fi. de eo qui peculium in damno.eo.lib. & custodes equorum stratores,siue asturdones: & Bononiæ vocantur scarij, & in Tuscia appellantur Castaldij,imò Berrorarij: vt not. glo.ij.in l. obseruare. ff. de offi. proconsul. & hodie vocantur palafranarij,secundum Luc.de Pen.in rubr.de strato. lib. xij. & præsunt equis ferrandis in hippodromo, id est stabulo stantibus ac sellis, & frænis. l.j. C.de stratori. lib.xij. & ibi gloss.sing. & super rubr.& in l.penult. in prin.ff.de act.empt.vbi glo.facit mentionem de Cæsare qui intrauit hippodromū suam,& inuenit asturconem flentem, quòd iudicium fuit suæ mortis.& de stabulo,vide glo.in l.palam.in prin.ff.de rit. nu. & Cæpol. Veronen.in tract.serui.c.lxxiiij. de stabulo:vel secundū
6 Luc.de Pen.in d.rubr. de strato † dicitur custos stratæ, ne equi subinde transferantur:& dicūtur in regno Neapolitano passagerij: qui custodiūt passus, vt dictum est: vel est qui ducit per frænum equū quem aliquis equitat: vt fecit Cōstātinus Imperator beato Siluestro : vt patet xcvj. dist.Cōstantinus Imperator quarta die. ver.Phrygium verò candido, &c. vbi dicit ipse Constantinus, ꝙ tenens equum ipsius beati Siluestri per frænum,exhibuit ipsi stratoris officium. Et etiam possunt dici agitatores equorum, qui olim in publico trahebant carrum,& qui spargunt aquam frigidam equis,vt citius currant. tex. & ibi glo.in l.athletas. post.prin. ff. de his qui no. infa. vbi glo.in versi.agitatores.cum seq. dicit sic fieri Romæ,Bononiæ, & Constantinopoli, sic in Montepessulano, & Prouincia currunt equi ad caligas, siue brauium, quod datur velocius currenti, vel etiam nudi & spoliati equos sudatos in flumine balneant.l.cùm suprà.& ibi.glo.C.de
7 re mili.lib.xij. † Et ductus aquæ Imperialis aulæ Custodes dicuntur aquarij,vel hydrophylaces.l.decernimus.§. vniuersos.& ibi glo.C.de aquæductu.lib.xj. vbi glo.ponit de gazophylacio, quod dicitur locus vbi gazæ custodiuntur,l.moris.§.solet.ff.de pœn.vbi gl.in verb.grammatophylacium.idem est,inquit, gazophylaciū à gaza, quod est diuitiæ,quasi dicat, custodia diuitiarū vel repositorium.vel dicuntur hydraulæ,quod idē est,l. hydraulæ.& ibi gl.C.de excu.mune.lib.x.& dicitur ab hydrops, vel ab ὕδωρ Græcè, quod est aqua Latinè,& aula. Et inde hydropisis quæ est ægritudo intercutanea, sic aquæductus intercutaneus terræ,secundum Luc.de Pen.in d. §.vniuersos. accedat tex. in l.fi.§.sed & cura custodienda aquæductus.ff. de muner. & hono. & etiam hydromantici ab aqua dicti sunt: est enim hydromantia in aquarum inspectione vmbras dæmonum euocare, &c. c. ne mirum.§.hydromantici.xxvj. q.v. Et isti custodes signandi sunt signo principis in manibus eorum: vt dicitur in d. l. decernimus. §. vniuersos. Et qui custodiunt personam principis,milites fortes dicuntur.C.de domesti.& protec. & ibi Luc.de Pen.lib. xij. & de quibus dixi in tract.de autho.magni consilij. & tex.in l.qui excubias
8 palatij. ff. de re mili. † Et qui custodiæ gratia nauibus præponuntur nauphylaces appellātur,vt in d.l.j. §. nau. caupo.Alia est custodia delatorum, siue reorum & carcerum. de qua.ff.& C.de custo.reo.per totum.& in cle. j. §. fanè. cum seq. de hære. & custodia hominibus minor debetur quàm rebus.l.si vt certo.§. custodiam. & ibi Bar.ff.commoda.Item custodia partus.l.j.& per totū. ff.de ven. inspicien. custodiendóque partu. Item est alia sigilli

sigilli custodia: vt ca.j.§.j. ibi sigillo communi.cum ver. sequen.& ibi Bal.de pace Constan.& in l. si qua per calumniam.C.de episcop. & cle.Innoc. Abb.& Feli. in c. inter dilectos.de fide instru.& in c.post cessionẽ.de proba.& de sigillo regis Franciæ habes text.in c. ad audientiam.de crimine falsi.& ibi vide qua pœna puniantur falsificantes sigillum Franciæ, cuius falsitatis cognitio ad solum dominum Cancellarium ex priuilegio Cancellariis Franciæ concesso, & aliàs ex communi obseruantia & consuetudine Franciæ spectat, etiam si committatur in cancellaria alicuius parlamenti regni, vt vidi pluries allegare coram defuncto domino meo, domino Cancellario de Ganay, & etiam coram domino Parisien. episcopo moderno sigilli Franciæ custode. Et ita fuit dictũ per arrestum certorum commissariorum loco Cancellarij Franciæ commissorum, vt patet per stylum parla.in
9 iiij.parte.§. cxiij. †Et in ciuitatibus & villis Franciæ officiarij, siue præpositi, siue procuratores qui habẽt sigillũ domini, appellãtur, & dicuntur custodes, seu guardiæ sigillorũ cõtractuũ, de quo per Io.Fab.in l.ij. C. de reb. alie.nõ alie. Et de custode parui sigilli Mõtispessulani, vide per ordinationes regias, tit.de off.iud.parui sigilli Mõtipessulani. Et de custodib⁹ nũdinarũ vide ibi in vij.parte, ti.de elec.c.ij. ¶Itẽ secundò præmitto quòd duę sunt claues, vna videlicet spiritualis, de qua per Abb. in c. licet.de elec.& Car.Alex.in c.j.xx.dist.& est text. celebris in extrauag.quia quorũdã.§. ꝙ autẽ in j.& ibi Zenze.in verbo, clauem.& per totũ.tit.de verb.sig. Et dicitur clauis ecclesiæ.& per Moder.in c. tanta est clauis Petri. de exces.præla.& gloss. & Card.Alex.in c.j.xx.dist. Alia est
10 materialis. & ista est de cuius custodia agitur, † dicitur secundũ Zenzelinum, instrumentum seu ministeriũ, quo clausum aperitur hostiũ vel arca, quia principaliter est id claudendum, & ex consequenti ad aperiendũ. facit tex. in c.vbi periculũ.§. j. versi. in eodẽ autem palatio vnum cõclaue.de elec.lib.vj. vbi Io.And. dicit quòd conclaue dicitur quòd pluribus casibus clauditur: vel ad quod per plures claues itur. Ad idem text. in d.cle. j. §.sanè.ibi, in quolibet etiam conclaui eiusdẽ carceris siue muri erunt duæ claues diuersæ, &c. de hær. sed qui arcæ clauem custodiunt, arcarij dicuntur.l.duos.& l.final.C.de suscept. & arca.lib.x.& ibi gloss.super rub. vel custodes archiuij, de quo habetur in l. moris.§. solẽt.ff.de pœnis. & in §. præcepta.in authen.de defen.ciuita.& per Luc. de Pen. in d.rubr. ¶Præmitto & tertiò, quid sit custos, & cuius qualitatis esse debeat, & ad quid teneatur, & quam iuris-
11 dictionẽ habet †custos propriè secundũ Luc.de Pen.in d.rub.de lit.& itinerum cust.C.li.xij.dicitur qui apponitur ad ea custodiendũ, quæ aliàs salua esse nõ possunt.l.j. §.penul.ff.de ven.in pos.mittẽ.& istud patet intuẽti, qui primò antequam suum exequatur officium corporale super sacrosanctis Dei Euangeliis iuramentum præstare debet.d.c.vbi periculũ.§.prætereà.ver.super his autẽ. de elec.li.vj.& d.cle.j.§.porrò.de hær. quod sacramen. tria debet cõtinere, vt per gl.& Card.& talis custos debet esse ad custodien.idoneus, valens atq; sufficiens. c. vobis. xij.q.ij.C.in c.j.ibi, si verò minus idoneus ad hoc peragendũ, &c.de off.custo. Nam experientia multa indiget quicunq; circa custodiã ad bellicas opportunitates ordinatur: vt dicit Arist.vj. poli. quia eos oportet in pace & bello portarum & murorũ vacare custodiæ: vt ibidẽ dicitur, ad quod potissimè cũ Dei beneuolentia militariũ rerũ est ordinatio: vt dicit tex. elegans in auth. vt neque
12 miles neq; fœderatus.in prin.†Prætereà debet esse discretus, industrius & fidelis: vt d.cle.j.§.sanè.& ibi Imo.post Zaba.& bon.tex.in l.j.C.de condi.in publ.horre.lib.x.ibi, arbitratu ac iudicio tuo nobilis, prudens, fidelis, optimè sibi cõscius pro integritate mẽtis apponatur custos, &c.de quo ibi per Io.de Pla.Luc.de Pen.& Iac. Rebuf.
quẽ vide in j.not.vnde scire tenetur quid agitur de re sibi cõmissa, vt sacrosancta dicit scriptura Gen.4.recitatiuè verò in c.serpẽs.de pœni. dist.j. de Cain qui interrogãti Domino vbi esset Abel frater eius, respõdit, Nescio: nũquid custos fratris mei ego sum? si custos essem, scire
13 deberẽ vbi esset.c.si custos.xxvij.q.j. † & ideò nõ excusatur pastor, si lupus comedit oues.c.quãuis.& ibi bo.gl. Inn.& doc.de reg.iur.in anti.& c.tres personas. xxiij.q. iij.& Bart.in cõsi.xcj.vol.iij.Sed an ei sufficiat, cùm vult probare diminutionẽ & mortẽ animaliũ, ꝙ illo anno ita cõtingit in regione de quolibet grege, videlicet quòd mortua est dimidia, vel tertia, vel alia pars.vide Bar.in l. pretia.§.nõnunquã.ff.ad leg.Fal.& Luc.de Pẽ.& Iaco. Rebuf.in d.l.qđ ad pręsens.C.de murile.li.xj. quia tenetur circa rei custodiã quã poterit solicitudinẽ & diligẽtiã adhibere.d.§.porrò.& dicã j.ac certè vigilare, & nõ dormire.c.oportet.lxxxj.dist. qui tex. loquitur de domi-
14 nis episcopis, †qui vigilare debẽt super gregẽ dominicũ: & ideò optimus dicebat Psal. in Psal. 121. Leuaui oculos meos. Ecce nõ dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel: aliàs de negligẽtia tenetur, l.cõgruit. & ibi Bar.ff. de off. præsi. l.j. & ibi Bart.in prin.ff.de offi.præfe.vigil. Quinimo se pro ipsius rei salute periculo mortis exponere, c.cõuenior.xxiij.q. viij. nec permittere debet vt labatur, sed eã in bono & decenti seruare statu.c.generali. in fi.de electio. li.vj. Sed an possit repetere expensas factas pro arce custodienda, vel castro ad custodiam assignato, vide Bar.in l. cùm quæreretur. §. prædiis. de leg. iij.qui tenet quod sic: non cõpensantur cum fructibus: licet teneat cõtrariũ: quod videtur verius in l.fin.ff.de impensis in reb.dotalib.& ipsum sequitur Bald. in l.j.versi. quæro nunquid expen.C.de fruct.& lit. expen. & sic videtur transire Alex.in d. §. prædiis. in addit. de quo per Archi.& Cardi.Alex.in c.ius naturale.j. distinct.per Alex.post Ang.& Imo.in l.diuortio. §. impendia.ff.solu. matr.& ibi etiam ponunt de marito qui facit expensas in custodiendo castrum dotale, an possit repetere. de quo in d.l.fin.de impen.& Iaco. Rebuf. in l.nemo.de anno. & tribu.lib.x.vbi dicit, quòd dominus suis expensis habet custodire, vt l.j.ff.de offi.præfec.vigilum.ibi, erat familia.& ibi, mercede, vel gratia: ideò concludendum est
15 in hoc secundum doct.s.alleg.† quòd custodia est semper facienda expensis ipsius domini, quas repetit custos ab ipso domino. l. actione. ff.depo. & l. fin. C. de bon. authorita.iudi. possi. Sed si fructus aliquos perceperit, tenetur compensare, vt volunt docto. in locis s.alleg.secus est in vsufructuario qui non tenetur soluere mercedem custodibus arcium seu fortalitiorum, secundum Roma.in consi.ccxxx.incipien.pręsupponitur primò quod in ipsis castrorum fructibus, &c. Et hoc vt omni violentiæ resistere possit.l.in lege.& l. item quæritur. §. exercitu. ff. loca.& bonus text. & gloss. in l.dolo.in prin.ff.si ventris nomine in posses.mit.vbi tex.dicit quod dolo facit mulier, non quæ in possessionem veniẽtem non prohibeat: sed quæ circumscribendi alicuius causa clam & per quandam machinationem in possesionem introducat.& ibi glo.j.facit differentiam inter prodere & tradere: & sic de casu fortuito tenetur, vt no.Io.And.in addit. Specul. super rubrica loca. & omnino per Alexan. in l. sed & si quis.§.quæsitum.ff. si quis cau.quod intelligitur secundũ Luc. de Pẽ.inquantũ potest, quia aduersus vim sola custodia parũ prosit, l.si ea res. in prin.ff.de actione empti.& Bald.in l. ad eos. ff. commoda. & in l.quæ fortuitis.C.de pigno.actio. & quod no.in l. qui mercedem. cum l.sequen.ff.loca.sed fingere se, aut cum fictione ali-
16 qua esse non debet: † cùm vires suas periculo capitis sui impendere teneatur, l.j.in princi.ff. ad Silani. debet enim expectare assaltus, & dicitur assaltus, id est, ad alium saltus, qui fieri potest & pedes & eques in solo & in aqua,

secundum Bal.in cap.j. §. similiter, quibus modis feu. a-
mitta.alleg. l. j. §. tum arietes, ff. si quadru. pauper. fec.
& l. quemadmodum. §. si nauis alteram, ff. ad legem a-
quiliam. Et idem est secundum Bartol. & Floria.in d.§.
cum arietes, dicere quem aggressum fuisse: cùm aggredi
& insultare idem important. nam aggredi est dicere ad
alium ire: & assalire aduersus aliũ salire: de quo per Ang.
Aret. in tracta.malefi.in verbo, fecit insultum.qui alleg.
text.in cap.j.§. porrò.quæ fuit prima causa benefi.amit-
ten.& Bald.& Ludouic.Bolog.in secundis interpret. in
17 l.fi.C.de Iudæis.† quando se attingere non possunt nõ
dicitur assaltus in personam: vt si sunt duo qui bellant in
duabus turribus dicitur assaltus ad locum siue turrim, &
ad castrum seu arcem: sed profectò vt dicatur insultum
quem fecisse ad castrum, est necesse quòd tantùm se ap-
proximent, quòd possint proiicere iacula & expugnare
vel expugnari. Quod facit secundum Bald. ad statutum
quod prohibet accedi ad ecclesias inuadẽdas. quod not.
pro ordinationibus regiis prohibentibus ingredi eccle-
sias sede vacante, quod est de iure, d.cap.generali. Nec
etiam ipsum castrum incautè relinquere debet. argu-
ment.cap. j. de custod. eucharist. graue enim crimen est
susceptam rei custodiam derelinquere, cap. nerui testi-
culorum.§.alius pensare pondus.versi. sed timẽs ne gra-
uius delictum sit suscepti gregis custodiã reliquisse, &c.
xiiij.distinct.nec metu hostium fugere debet, aliàs tene-
tur de fuga, l.contractus ad finem.ff.de reg.iur. Non de-
bet aperire portam maximè de nocte, vt no. Floria. in l.
iter.ff. communia prædio.& Cæpo.Veronen.de seruitu.
18 vrba.prædio.cap.xxxviij. † sic iudices cuiuscũque qua-
litatis sint, non debent vagari de nocte, secundum Pari-
dem de puteo in tract.syndica, titul.de excessi. consil. in
fi. vbi ponit de Andræa.de Iser. qui fuit à quodam Ba-
rone Gallico, contra quẽ protulerat quandã sententiam
exiens de sero ex castello nouo Neapolitano ante por-
tam petruciam interfectus: quia secundum ipsum veri-
tas & iustitia odium pariunt condemnatis: & nostra
tempestate fuit occisus locumtenens generalis Lemoui-
cen. proditoriè in lecto suo per dominum de Roche-
choart, contra quem fuit latum Parisiis mirabile arre-
stum, si executioni demandetur: ideò præcaueant iudi-
ces. Et semel accidit cuidam Regis consiliario magistro
Rodulpho de cogneris, qui percussus fuit per quendam
Bertrandum litigantem coram eodem: & vide in stylo
19 parla.in iiij.parte de arrestis. §.cxxxvj. † Et signum bo-
næ custodiæ non est bibere semper aquã, etiã in infirmo
secũdum Signo.de Homodeis in cõsi.clvj.in fi. ver.xviij.
sed ego dicerem quod sic per text.in l. j. & ibi per glo.in
verbo, acetum.C.de erogat.mili. anno. vbi duobus die-
bus bucellatum, tertio die panem: vno die vinũ, alio die
acetũ: vno die lardũ, biduo carnẽ veruecinã assumere de-
bent.& ibi glo. dicit quòd acetum accipiunt cum lactu-
cis agrestibus: & etiam ad bibendum, sicut solent Florẽ-
tini dare suis militibus, vt respubli. non grauetur, arg. l.
iubemus.eo.tit.de erogat.mili. anno. Item vt assuescant
ad malum, l. j. ff.de testamen. milit. Item vt non fiant e-
brij, sicut si quotidie vinum & carnes haberent, de quo
ibi per doct.in d.l.j. Insuper ibidem Luc. de Penna sin-
gulariter in verb, actum.& bonus tex.& gl.in l.vna.C.de
salgamo hospi.non præstan.& glo.ibi super rubr.& in l.
modios.C.de suscepto.& archa.lib.x. sed quod vini ap-
pellatione acetum non continebitur, cùm extinguendi
ignis causa fuerit paratum, l.qui penũ.§.penori.ff.de pe-
nu.lega.hoc verum si modo vini numero paterfam. non
habuerit.l.si quis vinũ.§.item acetũ.ff.de triti. vino & o-
20 leo leg.† Alioquin omnia quæ vini numero paterfa.ha-
buit vini appellatione continebuntur: vt d.iuribus.& lo-
co vini habent & vtuntur capitanei & milites castrame-
tati in defectũ vini (qui dicãtur castrametati, vide tex.cũ
gl.in l.qui mittũtur.§.fi.ff.ex quib.causis maio.) multa e-
nim poculẽta, & potui destinata nõ cõtinentur appella-
tione vini: vt mulsum siue nectar, seu claretũ, quo vtũtur
in festis Natalis domini, & Regũ, & aliis festis delphina-
les, prouinciales & tota lingua occitana: sed Galli hypo-
crate, Itẽ zythũ, quod in quibusdã prouinciis ex tritico,
vel ordeo, vel ex pane cõficitur, quæ bicra vocatur: nec
ceruisia quæ fit ex siligine & auena. Item cydoniũ, quod
fit ex pomis & pyris: quorũ potu vtuntur Normani, Pi-
cardi, Britones, & etiã Parisien. licet habeant vina fran-
cigena multum delicata, & naturæ humanæ amica, simi-
li modo nec camũ hydromelũ, quod fit de aqua, vel mel-
le, vel zacaro qui potest dici thizana, de quibus & alij lo-
quũtur tex.& gl.in d.l.si quis vinum. & per totum tit.de
penu.leg.& de alimen.& ciba.leg.tamen cõtinebũtur, si
21 vini numero paterfa. aut regio habuerit, vt ibi. † & me-
lius est ꝙ vtãtur his breuagiis quàm vino, & inebriari, &
perdere castrũ, victoriam & corpus, vt fecit Holofernes
ebrius cui Iudith caput amputauit, & ipsum importauit,
vt Iudith.cap.xiij.accedat tex.in c.denique.versi.vinum.
iiij.dist.& in l.omne delictum.§.per vinum autem lasci-
uia.ff.de re mili.& ideò dicitur: Nolite inebriari vino in
quo est luxuria, c.luxuriosa res est vinũ.cum ij. seq. xxxv.
dist.cum not.in l.quæ adulteriũ. C. de adul. nam castra
vbi milites sunt, dicta sunt quasi casta, vel quòd ibi ca-
stretur libido, vel licẽtia euagandi; vnde secundũ Luc.de
Pen.in l.vna.C.de castren.omniũ pala.peculio.li.xij.ho
die castra militũ lixis scortísque repleta sunt cõtra disci-
plinã Metelli & minoris Affricani cùm Numantiã expu
gnauit: ideò facilius & frequentius Thaidis castra quàm
Annibalis videmus euerti, & pulchra dicta scribit in l.
sicut, in vers.ad castra de eroga.mili.anno.li.xij.& idem
scribit Valerius Maxi.li.ix.tit.de luxuria.c.de Annibale.
22 † vbi dicit Campana luxuria fuit vtilis ciuitati Romanę:
quia inuictum armis Annibalem illecebris suis comple-
xa, vincendum Romano militi tribuit. Illa vigilantissi-
mum ducem, illa exercitum acerrimum, dapibus largis,
abundanti vino, vnguentorum fragrantia, veneris vsu
lasciuiore, ad somnum & delitias euocauit. Ac tum de-
mum fracta & contusa punica feritas est, cùm seplasia ei
& albana castra esse cœperunt. Et ibi vide in habẽte of-
ficium, si periculũ incidat amissionis castri, semper præ-
sumitur culpa: nisi probat casum, vt not.gl.sing.in l.cùm
ita.§.species.in ver.nec dolo.ff.de leg.ij.& Oldra.consi.
xcij.& Barba.in addi.ad Bald. super rubr. de feud.guar-
diæ in princi.& in fine addit. limitat hoc verum: nisi fi-
nito tempore guardiæ custos offerret domino castrum:
quia tunc si dominus non recipiat castrum, & exinde
fortè perdatur: ipsius domini erit periculum: quia obla-
tio facit custodem non teneri nisi de dolo, vt not. Bald.
& Moder. in l. si mora, ff. solu. matri. quia amplius non
dicitur capitaneus post tempus: vt tenet Bart.in l. item
23 quæritur.§.qui impleto.ver.ex hoc infero. ff.loca. † Sed
aliàs non debet recedere, nisi veniat successor suus cu-
stodiæ deputatus, vt tenet Bald. in l.ex diui.C. loca. Itẽ
si capitaneus aut castellanus tradat arcem castelli alteri
quàm domino ad literas, vel contra signum domini,
quòd non teneatur, argu.l.si quis vxori. §.apud Labeo-
nem.& ibi Bartol.ff.de furt. licet Bart. ibi non loquatur
in capitaneo: sed in bidello qui dat librum famulo scho
laris. & l.lucius.ff.de fideiuss. & Io. de Prato. in l.si pro-
curatorem absentem.ff.de procu. & glo.in verbo, ad ci-
tationes.in c.significauit.& ibi Butri.Bal.Abb. Sicul. &
Philip.de Peru.de appel. Quod intellige quando contra
signum domini est speciale: secus si est generale, aut li-
teræ generales: quia tunc non liberaretur, secundum
Bald.& Philip.ibi: de quo per Signor. de Homo.in cõsi.
24 ccxxiij. Quinimò secundum Oldr.in consi. xciij. † po-
tius debet capitaneus qui recepit castrum custodiendum
à Rege,

à Rege, pati excommunicationem à Papa vel delegatis Papæ, quàm nõ, restituere Regi à quo recepit nec est excõmunicatus, quod no. quia sing. ad prædicta. Item quãdo capitaneus siue custos non potest cum munimentis & victualibus se tueri & castrum custodire, & expectare adiutorium ac auxilium à domino, tunc impunè potest saluis baguis, vel alio honesto modo se saluare, & ipsum castrum relinquere: aut in manibus inimicorum per cõpositionem tradere, prout factum fuit per strenuum & valẽtem militem & capitaneum dominum de Albigniaco de ciuitate Bresiæ, & alios capitaneos: sed hoc colore captato non debet vendere, aut aliquod pro hoc faciendo pretium recipere, vt tenet Luc. de Pen. in l. est verum. C. de incolis. li. x. qui alleg. l. sed & si pupillus. §. sed

25 si in totum. ff. de instit. action. † Ideò malè accidit à Labite capitaneo castelleti Genuensis, qui vendidit ipsum castelletum Genuensibus: qui loco pretij quod cum literis cambij Lugduni recipere debebat, caput amisit, & eius corpus patibulo datum, & supra rotam positum. nam milites de consuetud. generali non suspenduntur, etiam pro delicto pro quo plebeius suspenderetur, vt dicit glo. in l. desertorem. §. pœna militum. in versic. torquentur. ff. de re mili. & Bald. in ca. j. §. si rusticus. in fin. de pace tenen. aliàs autem capitaneus, seu custos castri, cum nulla persona de mundo debet aliqua verba habere proditoria, aut pacta facere sine licentia principis qui eum commisit. text. in l. iij. in principi. ibi, aut arcem tenuerit, aut castra concesserit. ff. ad legem Iuliam maiesta. vbi gloss. in verbo, tenuerit, in secunda expositione dicit tenuerit, non reddendo principi petẽti à quo habuerat in custodiam. & gloss. sequens. in versicul. aut castra.

26 dicit concesserit, scilicet hostibus. † & sic non reddendo principi petenti, vel hostibus tradendo crimen incurrit læsæ maiestatis: quia in hostem se conuertit. & ita tenet ibi Ange. & Bald. in consil. ccccciij. vol. j. & sing. in l. j. per illum tex. C. de seditio. vbi dicit quod tenens castrum rebellatum contra rempubl. vel dominum debet mori. & idem Alex. in addi. Bart. in l. j. in vlti. addit. ff. ad l. Iul. maiest. & Bart. in trac. de tyrannia. ver. vj. & Bald. in l. decernimus. C. de sacrosan. eccl. & Abb. Sicul. in consi. iij. q. v. vol. ij. Et pro hoc facit quod no. idẽ Bal. in l. debitori. C. de pac. ꝙ subditi nõ possunt facere ligã seu cõfœderationẽ, vel pactionẽ in prẹiudiciũ eorũ domini. & idẽ tenuit Bar. in auth. qui sint rebel. in ver. occultè. & Bal. in c. j. §. cõueticulas. ver. vlt. no. de pace iura. fir. & in c. j. §. itẽ societatẽ. de pace Cõst. & in l. ij. ver. sed nũquid ciuitas. C.

27 de ope. libe. & Ang. in d. l. iij. ad l. Iul. maic. † Tamen socius nõ tenetur de ꝓditione facta per sociũ, vt tenet singul. Alex. in l. fi. in addi. ad Bar. ff. de custo. reorũ. de quo ibi per Ang. & Lud. Bolo. in suis primis interpr. & Pari. de puteo, in trac. syndi. in ver. carcer. c. an si plures carcerati. & ideò Baro Mõtisfalconis nõ tenetur de ꝓditione d. Labire. Sed quid si aliquis fuit ad custod. castri prępositus, qui dedit fideiuss. posteà iste capita. prodidit: iudex eum condemnat in magnis summis: nunquid ista pœna poterit peti à fideiu. Dy. in l. libertus. §. fideiussores. ff. ad munici. per illum tex. dicit quod non. & ita dicit fuisse determinatum Bononiæ, sed solum ad illud tenetur

28 quòd ciuitas interesset. † Item capitanei & custodes ciuitatum & castrorum nullam habent iurisdictionem circa deli[cta], sed tenentur denuntiare iudici loci, vt not. Bald. in l. j. C. loca. quia custodia arcis dicitur officium sine iurisdictione, secundum Alexand. in l. j. ff. de iurisdi. om. iudic. vbi dicit quòd statutum de officiali reformando non habet locum in custode arcis: sed in officiali habet iurisdictionem: nisi ex verbis statuti aliud colligatur. & tenet Bal. in d. l. j. ff. de off. præfect. vrb. quod intelligitur de capitaneo guardiæ, qui non habet nisi modicã correctionem, scilicet fustigationem. & vbi seuerius debet puniri, debet ipsum remittere ad capitaneum, vel potestatem. l. fi. in fin. ff. de accu. sed duces & capitanei in crimine militari habent iurisdictionẽ, vt quia arma vendiderunt, vt l. j. C. vbi senato. & l. magisteriæ. & ibi glo. & omnes scriben. C. de iurisdi. om. iu. & etiam in medio-

29 cri, secundum glo. ibi, sed de more & consuet. † guerræ capitanei de omni crimine per armigeros. & pedites cõmisso cognoscunt & puniunt, aut puniri faciunt, & ad capitaneos recurri solet. Pro hoc videtur text. in l. fin. in princip. & ibi Ioan. de Plat. Lucas de Penna, & Iaco. Rebuf. C. de re mili. libro. xij. ¶ His pro constanti habitis, videtur primò quòd ad ipsos consules siue Scabinos & administratores castrorum pertineat custodia clauiũ. nam illi est profectò tradenda custodia quem est magis verisimile diligentiorem & fideliorem guardiam adhibere in authentic. de defen. ciuita. §. interim. & l. ad subeunda. C. de decu. lib. x. & talem, vt quilibet bonus paterfamil. in rebus suis adhibere consueuit. l. custodiam. ff. de pericu. rei vendi. vt dictum est suprà in præfatione. & facit bonus tex. in c. j. §. imperialis. quasi in fin. ibi qui nec contra ciuitatem, &c. de pace Constan. ex quo Bald. ibi elicit argu. quod bonus ciuis est qui patriæ iura tuetur, & talis est ad regimen eligendus, non autem qui est contra patriam. Et Aristot. vj. polit. ait prauos dominos non esse securum facere custodes: ipsi enim potius indigent custodia aliorum, quàm vt alios custodiant. vt insti. de fiducia. tute. §. fi. ibi, vt is qui perfectæ ætatis nõ sit al-

30 terius tutela, igitur. † Quemadmodũ laici infesti oppido sunt clericis. c. clericis laicos. de immu. eccl. li. vj. ita tales domini sunt hominibꝰ subiectis infesti & pleni auaritia, quã de die cogitant, de nocte verò somniãt, vt dicit Pet. de antiboli in tract. suo munerum. in vlti. parte. versi. quia verò domini. & istos vocat Barba. in rep. cap. Raynaldus. ver. xxxiiij. non habet locum, &c. de testa. tyrannellos, qui sanguinem populorum excoriando emungunt & eliciunt: quia qui multum emungit, elicit sanguinem. Prouer. xxx. & c. denique. iiij. dist. & vix præcariũ dimittunt eis spiritum. & quæ dixi contra tales dominos, in dominorum mala administratione & custodia contingere solet magnum & promptum vniuersitati & communitati damnum quod homines & pauperes subditi cũ grandi penuria sustinent, cùm teneantur in damnis prouidere. l. j. ff. de decre. ab ordi. faciẽ. & d. l. vna. de irenach.

31 & l. ij. §. exactis deinde. ff. de orig. iur. † Ergo prouisio in talibus est ipsis consulibus tradenda. Tum quia eorũ ciuitatẽ defendere adstricti sunt. l. postliminium. §. filius quoque. ibi, quia disciplina castrorũ antiquior fuit parẽtibus Romanis quàm charitas liberorũ. ff. de ca. & postli. vbi gloss. in verb. charitas dicit quòd prius data fuit opera bellis quàm iuri. & facit Insti. in proœm. in prin. Et Cato ait, Pugna pro patria. vt l. fallaciter. §. fin. & ibi gloss. fin. C. de aboli. Vt ideò dicit Bart. in tract. de Guelphis & Gibellinis, quòd quilibet præsumitur esse talis qualis est patria sua: quia de iure naturali quilibet tenetur obedire patriæ suæ. l. ij. ff. de iustitia & iure, & Barba. in c. consi. iiij. vol. ij. qui alleg. text. elegantem in l. j. §. ibi, reipublicæ nascimur. ff. de vent. in poss. mitten. licet non incurrant infamiam, si ciuitatem &. patriam non defendant. l. neminem. C. de infami. quia alia actione puniuntur secundum glo. ibi & doct. & ad idẽ gl. in d. l. ij. & ibi doct. ff. de iusti. & iure. & tex. in Lombarda, de his qui ad defendendã patriam ire neglexerint: & reipubli. interest plures habere defensores. l. nam reipubli. ff. de noui. oper. nun. quia eis non nocet, sed prodest. l. ij. §. varjis ait. ibi, nã hac ratione, &c. ff. de aqua plu. arcẽ. & in hoc sunt magis diligentes quàm alij. tex. in l. si in aliquã. in prin. & ibi Bald. ff. de offi. procõsu. facit tex. in l. si pupillo. §. videamus. ibi. quod ab eo exigimus. ff. de nego. gest. nec tenentur eam deserere, l. j. C. si curialis relic. ciuit. & plenè per

32 Luc.de Pen.in l.est verum.de incolis.vbi dicit † quòd etiam mulieres tenentur tempore necessitatis ad tuitionẽ & custodiam ciuitatis, prout secundum eum factum fuit Romæ tempore ꝙ Annibal de Campania contra ipsam vrbem duxit exercitum:& ibi vide bo.tex.gl. & Ioan. de Pla.& Ang.in l.vna.C.de mulie.& in quo loco.li.x. nam & ipsi defensores appellantur ciuitatum, vt de admi.rerũ public.C.lib.xj.& ibi.gl.in rub.& ff.eo.& in auth.de defen.ciuita.& C.eo.per totum.& repub.fiscus & princeps præsupponũt quasi pro eodem, secundũ Inno. in c.cùm venerabilis.de relig.do.& Baldus in cap. j. in princip.de feud.march.duca.versi.& dicit,&c.& in c.j. versic. & est sciẽdum de capita.qui curiam vend.& respub.fiscus, minor & ecclesia æquiparantur.tex.cum sua glo.in l.respu. C.ex quib.cau.maio.in integ.& quæ dixi post Dy.in regula delictum personæ.in j.addi.de reg.iur.lib. vj. & licet iura loquantur de repub.Romanorum,& quòd aliæ ciuitates habeãtur loco priuatorũ. l.eum qui. ff. de verb.
33 signif.& l.nihil ad Mace. † tamen hodie extendimus priuil.reipub.Ro.ad certas respub.aliarũ ciuitatum. de quo per gloss. Ioannem de Platea, & Lucam in rubr. & in l. rempubl.C.de iure reipubl.lib. xj. Præterea ipsi munera eis imposita sustinent, l.rescripto. §.fin. & l. fi.ff.de mune.& hono. ac illa & honores ciuitatum æqualiter inter se diuidunt : quod regimen Arist. appellat politicum, vt iij. polit. sic etiam apud nos, sed in Italia secundum Bartol.in tract. de regimine ciuita.vocatur regimen ad populum, quod recidit in idem. & hoc quando regimen tale est bonum cùm per regentes consideratur bonum commune principaliter omnium, secundum statũ suum: aliàs vocatur secundum Arist. Democratia, quem nos dicimus populum peruersum. & hoc probatur secũdum Bar.ibi per tex.in l.iij.§.præses prouinciæ.ff.de mune.& hono. præterea illa quæ ad vnum finem ordinantur & tendunt, non debent contrarium operari, l.quod fauore. C.de legi.& quæ dixi post Dy.in regu.odia restringi.de reg.iur.li.vj.Sed cõsules & administratores reip.tendunt ad finem politicũ, & regimen & custodiam ciuitatis : vt s.dictum est.Et domini tendunt ad finẽ contrarium, scilicet priuationis regiminis ciuitatis & custodiæ clauium:
34 igitur,&c. † Tum etiam quia facilius potest corrumpi & decipi vnus solus dominus quàm ipsa vniuersitas & communitas.arg.l.hac consultissima.in fi. C. de test. aut hoc amplius.C.de fidei argu.l.iuriiurandi. C.test. & c. licet vniuersis.eodem tit. cum ea sententia fauorabilior videtur quæ pluribus corroboratur authoritatibus, vt dicit tex.in c.qui recedit. §.verum illa sententia.de pœni.distin.iiij. & c.prudentiam.ver.illa quippe. de offi. delega. & in Lombarda.de dec. l. decimis. Tum quando in aliquo actu vnum principaliter & immediatè venit, & aliud ex consequentia & mediatè: illud est præferendum quod venit principaliter & immediatè. l.finali. ff.de impen.in reb.dota.fac.& l.ij.§.idem labeo.ff.ne quid in loco publi.& l. j.in princ. si vsufruct. pet. & quæ dixi post Dy.in regu.accessorium.de regul.iur. Sed decuriones siue consules allegant ius quod principaliter & immediatè venit:scilicet commodum, vel damnum quod habere & pati possunt mediante vniuersitate, & quod eis competit & pertinet ex propriis personis, vt in aut.vt iudi. sine quoquo suff.§.cogitatio.colla.ij.& in l.vna.§.penul. C.de cadu.tol. domini verò ex consequentia & illud quod ipsis competit ex personis subditorum. l. quod principi. cum l.sequen.ff.de legatis ij. & l. plenum. §. si vsus. ff. de vsu & habita. & l.iij.§. j. ff. de adimen. lega. & nota.in authentic.licentiam. C. de episco. & cleri. &
35 c. requisisti. de testa. † ergo Sabini in clauium custodia præferri debent tanquam potiora iura & fortiora allegantes l.fin.C.de edic.diui.Adria.tollen. Præterea consuetudo ciuitatum & castrorum in hoc est attendenda. l. neminem. in fin.C. de suscept.& arca.libr. x. & etiam permissum & licitum est cuilibet ciuitati proprias habere consuetudines: vt not.Bald. per illum textum in cap. j. §. hoc quod nos.in versi.secundum mores & leges illius ciuitatis.de pace Constan.& in l.si in aliquam. ff.de offic. proconsul. & in l.ij.§.deinde cùm esset.& ibi Bal. ff.de origi. iur. vbi dicit quòd plebei possunt sibi facere legem per se, & magnates per se. & sic secundum eum Guelphi possunt habere sua statuta, & Gibellini sua. facit tex.in cap.cùm venisset.& ibi Inno.Io.And.& Abb. Sicul.de eo qui mit. in poss. causa rei seruan, imò habent potestatem statuendi in his quæ concernunt administrationem bonorũ ipsius communitatis, per id quod legitur & not.in l.j. §. quibus. ff.quod cuiusque vniuer.nomine, & capitul. constitutionem. §. j. de verbo. signif. libro vj.& expressè Bartol. in l. omnes populi. in prima principali. q.ff. de iusti. & iure. & Ioan.de Imola.in cõ-
36 si.xxxiiij.versi.circa primum. † Sed consuetudo est generalis vbique locorum, quòd Scabini & administratores reipub.habent regimẽ & custodiam clauium. & aliquos ad portas ciuitatum nocte aduẽta claudendũ & aperiendum mane committunt & deputant: & quod factum est per ipsos, per omnes factum videtur, l. municipibus. ff. de condi. & demonst. & l.municip.ff.ad municip.& tenet Pet.Iac.in tit.de cõsul.quæ consuetudo dat ipsis decurionibus seu cõsulibus iurisdi.l.viros.C.de diuersis offi.li.xj.& l.j.& fi.C.de emã.libe. c.cùm cõtingat. de for. cõpe.c.cõquestus.ix.q.iij. & tenet Bal.in d. §. hoc quod nos.& tex.in Lõbarda. in l.j.de his qui ad mortẽ fuerunt iudicati. Quinimò cùm fuerit ab omni æuo obseruata, saltẽ à tanto tempore cuius initij memoria in contrariũ non existit, censetur habere vim priuilegij. c. super quibusdam.§.præterea.de verb.signif. cũ aliis per me alleg. in §.xj.in gl.j. de consuet.prædi. Tum quando princeps mandat, vel statutum dicit ꝙ magistratus studeant ad custodiã ciuitatis, videtur eis data potestas & iurisdictio cõpescendi ad hoc vt custodia fiat: vt dicit Paris de puteo in tracta.syndi.in verbo, pœna. ca. quid si per statutum. qui alleg.Ang.in auth.iusiurandum.in prin. sed non est ibi, sed voluit allegare Ang.in §.audiant.in fin.authẽ.de defenso.ciuita.colla.iij. & ideò domini non possunt neque debẽt vsurpare nunc talem clauium administrationem, quam hactenus nunquam habuerunt, neque eadem vsi fuerunt. Quoties enim vna domus proprium & specialem habet gubernatorem : licet alicui superiori subiiciatur in aliquo iure quod sibi cõpetit:illam administrationem quæ ad gubernatorem specialem domus pertinet, illi relinquere, & non sibi assumere debet : vt tenet Inno.in c.olim causam.in prin.versi.verò nõ sint.de resti.spolia.& in cap.cùm venerabilis.circa fi.ver. si autem non habet.de relig.domi.& latè Abb.Sic.& Moder.in c. cùm deputati.in iij.& iiij.casu.de iudi. & Philip. Decius
37 in cõs.lxxij. Suis igitur terminis † contenti domini sint, nec supra mensuras iuris sui affectẽt augeri, vt inquit tex. celebris.in c.si quis episcopus.in fi.q.j. & l.si constiterit. C.finium regun.& glo.in l.si irruptione.in prin. ff. eod. tit.Nam Duces Marchiones, Comites, vel Barones, & alij inferiores ab Imperatore, nõ possunt aliquẽ infeudare de villa sita in territorio alicuius ciuitatis : & sic nõ possunt auferre sine causa iurisdictionem ipsi ciuitati: vt determinat Alexan.in consi.j. volumine v. qui alleg. l. toties.in fi.ff.de pollici.& l.si priuatus.ff.qui & à quibus.& per ipsum in cõsi. xvj. eodẽ libro. Tum etiam homines subditi possunt priuilegia, honores & iura superiori competentia præscribere, & sibi acquirere, c.licet causam. de proba. queãdmodũ Abbas potest iura episcopalia præscribere.capit. auditis.& capitul.cùm olim.de præscript. ergo & honorem seu prærogatiuam custodiendi claues, cum illa prærogatiua clauium cõsistat in facto & non in

iurisdi-

iurisdictione, nec per hoc plus in iurisdictione ipsi domini habere cẽsentur secũdum Iaso.in l.cùm quid. ver.vlti. ista lex remanet,& c.ff.si cer.pet. quia alleg. Pet.de vbal. in tract.suo. de duob.fratribus. ita tenere, & etiam Bald. in c.si duo fratres.in vlt.verbis, secundum vnam lecturam. de duobus fratrib. de nouo
38 benefi.inuesti.quam in meo non habeo: † & licet de iure consules & administratores reipubl. non habeãt merum & mixtum imperium,nec iurisdictionem cõmodam:vt tenet Inno.in c.cùm ab ecclesiarum.de offic.ordi. & Pet. Iaco.in tit.de munere quod imponitur reb.in fi, tamen habent simplicem iurisdictionem in leuibus casibus. vt in §. nos igitur. & §.audiantur. & §. iusiurandum.& §. quòd si delinquentes. in auth. de defen.ciui. collat.iij.& l.j. C.de defen.ciui.& tales vocantur consules iustitiæ. c. licet ex suscepto. de fo. compe.fallit tamen in ciuitate Romana.l.j.§.cum vrbem.ff. de offic.præfec. vigil. quia consules solum erant ciuitate Ro. vt ff. de orig. iur.l.ij.§. deinde cum placuisset,& postmodum fuerunt in ciuitate Constãtinopolitana postquam Imperator ibi se transtulit cũ donasset Romam Papæ Siluestro, & Imperator aliquando, & vnus de consulibus, vt in proœ.ff.in fi.& C. de emẽda.Iusti. Co.§. his ergo.& de veteri iure enucle.circa fi. & publi.lætitiæ.l.vna.li.xij.& tales ponebantur post principem in instrumentis. in auth. vt præpona.not.impera.& in auth.constit.quæ de dig.in prin.& gloss.in l.fi.ver. consularis. C.de decur. lib.x.
39 † & isti consules habent iurisdictionem voluntariam. ff.de offic.consul. & etiam contentiosam.ff.ad Treb. l.ille à quo.§.tempestiuum.& not.ff.de appel.l.j.§.denique. & erant super illustres: vt ibi not.& tenet Pet. Ia.in titu. super accu. furti.vbi etiam dicit quòd illud quod dicitur de illis consulibus hodie non seruatur in aliis: quia nec sunt hodie alicubi tales consules quales erant in prædictis duabus ciuitatibus. Ideò consules Montispessulani inclyti castri originis meæ, possunt dici secundum eum consiliarij villæ: iuxta not.in rub.C.de decurio.lib.x.Pro hoc allego gloss.in l.j.C. si vnus ex pluribus tuto. & in Lombarda. de his qui causam iudi.l.vna.& Iaco.Reb.in l.nulli.de consul.li. xij.etiam fallit in ciuitatibus Lombardię,quibus merum & mixtum imperium est cõcessum per legem &
40 pacem Constantiæ. † Et in aliquibus aliis ciuitatibus quæ omnem iurisdictionem cum mero & mixto Imperio ex præscriptione longissimi temporis aut Imperiali concessione sibi quæsierunt, sicut Tholosa & Bononia,secundum Petr. Iac.in d.tit.de minor.& tit. super accusa.furti.& ita dicit gloss.in dict.§.iusiurandum.in vers.iurisdictione.& c.j.§.iudices.& ibi Bal. & Cardin. Alexan.de pace iura.fir.& in ca.j.quæ sint regal.decisio.capel. Tho.q.cccxliij. & de Zabarel. in consil.xxxviij.in fi. & dixi in.§.j.in glos.iij. de iurisd. om.iud. Ergo custodia clauium siue consistat in iurisdictione siue in prærogatiua potest præscribi contra dominos, vt dictis iuribus: & maximè videntibus & scientibus ipsis dominis,l.j.& ij.cum ibi not.per Bal. & Sali.C.de seruit.& quod ciuitates possint præscribere merum & mixtum imperium & omnimodam iurisdictionem tenet Bart.in l. Hostes.versicul. circa primum quæro.de cap.& in l.infamem.in vlti.versic. quæro vtrum ciuitas.ff.de publ.iud. & Bal.in l.j. in fi. C. de hær. vel actio.ven.& in sua marga.in dict. Præ-
41 scriptio. ad fi. † Tum ciuitates regni possunt aliquid habere in communi particulare & diuersum prorsus à camera & iure fiscali.text. in l.ij.& ibi Ioan.de pla. & Lucas de Penna.C.de diuersis prædiis vrba.li.xj.& l.j.§.quibus.ff.quod cuiusque vniuer. nomine.& l.ciuitatibus.in princip. & ibi omnes.ff.de leg.j. & Abb. Sic.in consil.xciiij.vol.ij.& plenè Pet.Iaco.in titul.de refect.murorum.ver.quæstio. Sed an Baro.ibi, est aliud munus. vbi enumerat quæ habere potest respubl. ergo clauium ciuitas custodiam.Tunc prætereà ciuitas & castra ferè omnia habent statuta priuilegia & consuetudines,quæ & quas domini ab initio iurant se obseruaturos,quòd valet & seruandũ est tale iuramentum.text.in terminis.in capitu.intellecto.& c.penul. de iureiuran.& c.j.eo.titu.lib.vj.facit text.singularis. in l.si in aliquã.in prin.& in l.obseruare.§.antequàm versi.magni enim faciũt prouinciales seruare sibi cõsuetudinem.& ibi Bartol. Bald.& doct. Moder.ff.de offi.procõsul.quia Imperator, Rex vel alius dominus suscepit imperium & regnum, vt secundum leges iudicet.in authen. in medio litis non fieri sacras iussio. §.j.ibi, quid enim in legum positum est potestate. & §.fi. & ibi glos.vlti.cod.titu.& omnes in l.digna vox. C.de leg.& capit.si Imperator.xcvj.dist.sic omnes iudices iurare debent vt iudicẽt secundum leges, vt authen.iusiuran.quod præstatur ab his.& c.venientes.& ibi Abb.Sicu.not.de iureiu.ergo aduer.consuetudinẽ custodiendi claues iuratam non possunt domini contrauenire, cum non sit illicita, nec irationabilis: imò honesta,ideò tenenda.c.fi.de consue.& omnes in l.de
42 quibus.ff de leg.cum aliis vulgaribus. † Item contrarium videtur quòd ad dominos vel capitaneos custodia clauium pertineat: cum ipsi domini imperium habeant, & iurisdictionem in subditos, l.si ita.§.dominus proprietatis.ff. de vsu & habi. & l.j. §.sane.ff. de offic.præsid.quia omnis qui præest iurisdictioni villæ vel castri,dicitur habere dignitatem,secundum Bald. in cap.j. .cæteri verò.versicul.adde,&c. quis dicatur Dux,March.alleg.Io. And.in c.cùm olim.de præbẽ. in nouel. Tum etiam videmus priuatos homines suarum domorum habere custodiam clauium,arg.l.quia pleriq;.ff.de in ius vocan.quia claues & serę sunt pars domus, & in legato & venditione domus veniunt,l. quæsitum.§.fistulę.ff.de fundo instru.lega.& ibi Bart. & in l.fundi.in princip.ff. de act.empt. & tenet Bald. in l.ij. C.de verbo.signi. & Alexand. in addi.ad Bart. in l.clauibus.ff.de cõtrahen.emp. Ergo à fortiori domini temporales clauium custodiam habere debent ciuitatum & castrorum suorum. Prætereà nemini licet portas ciuitatis vel castri absque principis authoritate custodire, nisi capitaneis seu castellanis antiquis,l.neque muri, neque portæ habitari.ff.nequid in loco sacro fiat.& l.de operibus.ff. de oper.publi.& l. quicunque.& ibi Ioannes de Platea,& Lucas de Penna. C.de fund.limitro. Quia in talibus locis publicis est de necessitate habitãdum, & ad quorum refectionem & custodiam ciues tenentur,l.j. C.de offi.recto. prouinciæ.& l.sacra loca.§.muros.ff.de rerum diuisi. vt dictum est pro parte subditorum, & imminẽte necessitate & periculo guerræ, domini locorum cogere possunt suos homines ad castrum muniendum, & munitum tenendum & ad faciendum rãparos & barbaçanos,secundum Bart.in rub.C.de meta.& epi.lib. xij.& hoc dicitur & appellatur castrametari,vt ibi & Pet.Iac.in tit.de refectione murorũ,in prin.quia tunc quilibet priuatus potest occurrere,& eos suo sumptu reficere, vt infrà dicam. Nam tunc tua res agitur paries cùm proximus ardet: & neglecta solent incendia sumere vires,vt l.si quis fumo.§.j.ff.ad l.Aquil.Et necessitas nõ habet legem.vt.ff.de offi.proconsul.l.vna.
43 &.C.de ope.liber.l.j. † quia imminente guerra vasallus non potest feudo renuntiare, cùm tunc seruitium incipit esse certum,& vasallus incipit efficaciter obligari,& sic non potest dimittendo feudum reiicere,onus,vt gl.in l.incola.in ij.ff. ad municip. volens quòd

post impositum munus non possit renunciari incolatui. ita tenet Io.in addi.Spe.in titu.de emphyt.§.nûc aliqua. versic.cxxviij.& Bald.in c.quæ in ecclesiarum.& ibi Felin.de consti.vbi ponit alios quatuor casus,in quibus vasallus non potest renûtiare feudo,&c. & istud tenet Bal. in c.j.§.j.versic. munitione ciuitatis. & in §.ciuitatis. de pace Constantiæ.& singu.in consil.ccclviij.volum.j.volens etiam ibi quòd quando dominus dubitat de guerra, potest visitare castra aliorum nobilium,etiam ipsa castra ab episcopo vel ecclesia in feudum tenentium,ac profecto turres & fortalitia ecclesiarû in eiusdem domini territorio existentes, & existentia incastellare, & hoc propter salutê publicam,vt not.Cyn.& doct.in l.nullus hæreticus.C.de summa trini.& Inno.& Abb.Sicul.in c.Pisanis.de rest.spo.aliâs nisi haberêt iustum à principe.hoc facere non possunt, vt dicit Bald.in d.§.ciuitates, arg.l. si aliquando. & l.nemo iudicum. C.de oper. publ.licet
44 videatur † quòd vniuersitati sit permissum nouos aut veteres muros sine licentia principis construere & facere, dum tamen suo sumptu hoc faciat, vt tenet gloss.per illum text.in d.l.sacra.§. muros.& glo. in l.opus nouum. ff.de ope.pub.quam ibi sequitur Bart. & pro hoc text.in l.omnes.in ij.C.eo.tit.quamuis glo.j.teneat contrarium, per text.in d.§.muros.& idem glo.in l.per prouincias.in fin.C.de ędifi.priua.de quo per Card.Alex.in c.ius gentium.in q.pe. & fi.j.dist.& Abb. in l.si vt proponis.in ij. in fi. C.de nup.vbi dicit quòd nobiles quorum castrum olim ex delicto fuit æquatum solo non possunt reconciliari,& illud reficere incôsulto principe,aut Papa à quo dependet.& per Alex.in addi.Bart.in l.ij.ff.de ope.publ. & Abb.Sic.in c.consuluit.& ibi singu.Feli.de iudi.& Iason.in l.ex hoc iure.versicu.nûquid autem.de iusti.& iure. vbi vide. sed priuato etiam domino non licet muros ciuitatis nouos facere,vel veteres renouare sumptu pub.
45 l.intra vrbem. C.de oper. public.aliâs † tamen cuilibet suo sumptu permittitur de iure castra facere, turres,& etiam alia fortalitia in suo absque principis licentia pro tuitione sui & rerum suarum, d.l.per prouincias.& dicta l.opus nouum.cum sua glo. præterquâ ad æmulationem alterius ciuitatis, & secundum formam in d.l.opus.vel nisi sit in loco limitropho,d.l.quicunque.& per Bald.in consil.lviij.vol.j. vbi dicit quòd rex Franciæ facit castra in finibus sui regni ad æmulationem regis Angliæ, & econuerso: & etiam omnes domini secûdum eum,& Iac. Rebu.in d.l.quicunque.vbi adducit prædicta pro baronibus & militibus habentibus iurisdictionem omnimodam quòd possint sua loca propria authoritate incastellare & ædificia, vt in eis habitent volentes sic ibi collocare,côstruere, & ædificare.pro hoc all.text.in l.ex hoc iure.ff. de iu.& iur.& per Ab. in consil.lxij. in iij.dubio. vol.ij.& Car. Alex.in l.ius gentium.j.dist.aliâs princeps potest illa æquari facere solo & subiicere aratro, vt fecit rex Ludo.xj.in prouincia Prouinciæ,& alibi.& ita tenet Pet.Ia.in tit.de fossatis & muris,& Cæpol. Veronen.in titul.de serui.vrb.c.xxxix.versic. castella autem & fortalitia.& ita obseruatur de consuetudine,vsu,& stylo Frâ-
46 ciæ,† quòd domini locorum non possunt cogere subditos suos ad reparationem etiam imminente guerra, sine expresso principis iussu, prout anno præsenti quingentesimo xij. supra mille vidi in cancellaria Franciæ expedire pluribus dominis locorum maximè limitrophorum rescripta siue literas regias ad subditos eorum pro reparatione tam in fossatis quàm muris ciuitatum & castrorum facienda compellendum,sub certa tamen modificatione & forma per dominum meum dominum Parisien. sigilli Franciæ custodem datis, & in ipsis literis specificatis.& not.quod formulæ cancellariæ seruantur pro lege,vt not.Luc.de Pen.in l.fi.versic.extat autem forma in cancellaria regia, quæ pro lege seruatur. C.de fun.limitro.lib.xj.alleg.tex.in l.j.C.de ven.rerum fisca.libr.x. Et ita pluries fuit per arrestûm dictum. & vide in stylo parla.in iiij.parte de arresti.§.lix. & §.cxxiij. Et solent per supremum dominum nostrum regem pro reparatione ciuitatum ad x.vel aliud tempus concedendi ciuitatibus certa pedagia & vectigalia exigêda & leuanda super vino aut aliis rebus intra eandem ciuitatem distractis vel delatis,quæ vectigalia in Gallico vocantur, *Aydes*. de quo est text.celebris in l.ne splendissimæ vrbes.C.de ope.pub. vbi dabatur per principê tertia pars canonis qui ex fundis percipiebantur, de quo vide per Iac. in dicto tit.de refectio.muro.versicu.quæstio,modo quæritur.&
47 in q.seq.ponit † an barones & alij domini teneantur aliquid dare in refectione murorum:& dicit quòd non,nisi habeant domicilium in illo castro, vel villa seu in eorum mandamento:per text.in l.omnes prouinciarum rectores.c.de ope.pub.vt j.dicam,quando est prope finem & terminum temporis per regem ciuitatibus concess.ad referendum dictas aydas & subsidia solent in aliud tempus simile per dominû Cancellarium continuari & prolongari. Sed eo functo oportet, quòd per regiam maiestatem rursum côcedatur.pro hoc facit l.sed & si manente.ff.de præcario. Et mirandum est quod ciuitates nostrę magis non resplendeant (propter iuuamina & vectigalia tanto tempore eis côcessa) vt lucent casæ Cardinalium, vt dicit gloss.in l.j.C.de meta.li.xj.Et ideò si in terra vel fundo alicuius turres murorum ciuitatis ædificantur,debent vsui deseruire eorum quorum in terra sunt ædificatæ.text.& gl.in l.turres.C.de oper.publi.sic etiam easdê tenetur reparare eorum sumptu,vt dicit ibi tex.sic seruatur in ciuitate Aquen.in Prouincia: & debet fieri in aliis ciuitatibus vbi sunt turres,quod darêtur vsui aliquorum qui teneantur ipsas reficere: & est ratio singularis quam reddit text.ibi in fi.quia sic faciendo & splêdor operis & ciuitatis munitio cum priuatorum vsu & vtilitate seruabitur.& in hoc possent prouidere præsides prouinciarû, l.fi. C.de ope.pub.& in l.si in aliquam.versicul.ædes sacras.& opera publica circuire inspiciendi gratia, an sarta tectáque sint, vel an aliqua refectione indigeant,&c. ff.de offi. proconsul. & lega.& in §. deinde competens. versi. sed etiam pro vbertate necessariorum,&c.in auth.
48 de manda.princip.colla.iij. † Et an ecclesia & personæ ecclesiasticæ ad hanc murorum reparationem teneâtur, vide Bald.in d.c.j.§.j.de pace Constan.& And. Barb.in consil.j. volum. iij. & omnes in l.ad instructiones pontium. C.de sacrosanct.eccl.& Gui. Papæ in deci.vij.& lxxviij.omnes in c.non minus.& c.aduersus.de immuni. eccl.& in ca.j.& c.clericis.eod.lib.vj.& Pet. Iac.in d.tit. de fossatis & muris.Et plenè Lucas de Pêna in l.fi.in ver. quartò ex his,vsque ad fi. C.de fund.limi.& Abb. Sicul. in consil.iij.vol.j. quod est singulare.& Anto. de But. in cons.xiij.& Pet.de Anch.in repe.c.postulasti.in v.quęst. de foro compet. Cæpol.de serui.rusti.c.de via. & Alex. in consil.lxviij.volu.ij. & Barb.in consil.xxix.vol.iiij.& Signo. de homod.in consil.lxxxij. & de Zabarel.in consil.xij.& Iason in l.placet. C.de sacrosanct.eccle.& Bal. in consilio.ccccxlvij.volum.j.& Petr.de Ancha.in consil.lx.& in côsil.xcvj.in quibus locis reperies ad quæ munera teneâtur ecclesiæ. & per magnum regale consilium fuit latum arrestum contra personas ecclesiasticas villæ Diuion. quòd contribuere tenerentur pro reparatione murorum prædictæ villæ. Item tenentur ad custodiam murorum tempore necessitatis imminentis, vt cap.peruenit.de immunita.ecclesi.& ibi vide per omnes. Sed in stylo parlamenti & arrestorum, in quarta parte de arre-
49 stis, articulo xxxvij.dicitur † quòd per arrestû fuit dictû episcopum non teneri ad reparationem castrorum per hostes destructorû.Et ita fuit pronuntiatum pro episcopo Aurelianen. sed pro nunc aliter non expedio, sed de hoc vide

hoc vide ordinationem Caroli vj. tit. de reparatione ecclesiarum. Prætereà dicit alibi Bald. quod dominus potest custodire castrum inuito vasallo tempore necessitatis. ff. de vsu & habitat. l. si ita. §. dominus proprietatis. qui est ad hoc singul. & quidem simul cum vasallo. ff. vsufruct. quemad. caue. l. pen. & hoc sine malo ingenio, vt de prohi. feud. alie. per Lotha. c. quoniam ita dicit Bald. in §. j. quid ergo. versi. extra not. de inuesti. de re alie. facta. Et est ratio secundum eum quia proprietatis dominus securus esse debet de proprietate, l. si cuius. ff. de vsufruct. & idem tenet Bald. in d. §. dominus proprietatis. qui alleg. tex. in l. si vt certo. §. si de me petiisses. ff. como. vnde secundum eum ibi in omnibus terris in quibus aliquam iurisdictionem habemus, possumus mittere milites ad custodiam. Et ipsi subditi quiescunt principe vigilante: vt authen. vt iud. sine quoquo. circa prin. colla. ij. Et idem tenet Bald. in l. si in aliquam in princip. in vlti. quæstio. per tex. in l. j. C. de naui. non excus. li. xj. & in l. fi.
50 §. fi. de pig. act. volens † quòd si eo tempore Rex vel dominus fecerit in castro vasalli aliquas reparationes pro custodia castri, quod postea finita guerra non potest expensas nisi pro rata ab ipso vtili domino tanquã vno de populo repetere, vt l. j. §. idem Labeo. ff. ne quid in loco pub. & per text. ibi & tenet Cæpol. Veronen. in titul. de seru. vrb. cxxxix. in fi. prætereà domini adepti sunt possessionem castrorum per traditionem clauium. l. clauibus. & ibi Bar. & Alex. in addi. ff. de contrahen. empt. vbi Alber. de Ro. dicit quod est bene mirabilis mod. tradendi possessionem, & l. cùm pater. §. pater pluribus, & ibi expressè Bart. & Moder. ff. de leg. ij. Ioan. Fab. & Ang. Are. in §. item si quis merces. insti. de rerum diui. glo. omnes. in cap. ij. de consue. & Inn. iij. c. ij. de fide instru. & tex. in d. c. Hostiarius. & ibi Card. Alex. & Fran. de Zabarel. in consi. cxv. cum aliis infinitis. saltem in nouo ingressu castrorum fuerunt dominis more solo per subditos traditæ claues ipsorum castrorum & ciuitatum insignium ad recognitionem superioritatis cum illa acclamatione & lætitiæ, Viuat viuat dominus. l. j. & ibi glo. in verb. acclamatione. & docto. insuper Ludo. Bolog. C. de quæstori. li. xij. & alibi dixi li. consue. Bitu. in tit. de consue. feudo. §. penult. in vlti. addi. submittendo se & sua protectioni & defensioni ac saluæ guardiæ ipsorum dominorum, vt authen. vt iud. sine quoquo suffra. §. eos autem. colla. ij. & in §. denique competens. de manda. prin.
51 † Nam castrum & villa continet honorem, iurisdictionem, districtum, & ius patronatus, vt tenet Inno. in cap. ex literis. de iure patro. & Lucas de Pen. in d. l. quicũque. de fund. limit. & domini recipiunt ipsos ac audiunt eos & harengas eorum: vt dicit text. celebris in d. l. si in aliquam. & ibi Bald. in j. not. dicit quod docet harengare coram regibus & proconsulibus intrantibus nouiter ciuitatem aut castrum. nam laudandi sunt, & qui loquitur debet eis recommendare ciuitatem pro qua loquitur, & laudare ciues de affectione, deuotione, & promptitudine ad honorem & obsequia regis vel alterius domini. Sed castrum vel ciuitas recognoscendo aliquem in dominũ videtur in ipsum omne ius suum etiam fiscale transtulisse, vt no. per Bart. in l. non dubito. ff. de ca. & in l. j. C. de excus. mune. li. x. & Abb. Sic. in cõsi. lj. & in cõs. xciiij. ver. trãsferẽdo. ergo postea seu recognoscẽdo, maximè quãdo habeat ius in ipsos recognoscentes. & idem in consi. iij. quæst. v. vol. ij. & Alex. in consi. xxiiij. vol. v. Prætereà ciues & homines negare non possunt quin subiecti sint dominis, & seruitium, honorem & reuerentiam eis debeant l. potiores. C. de offi. recto. prouin. & l. j. C. de offi. præf. vigil. & c. j. qualiter vasal. domi. iura debeat. & c. j. de for. fideli. & etiam de noua forma fidel. & c. j. §. his cõsequenter. & ibi Bald. Card. Alex. Aluaro. hic finitur lex domi. Frede. deinde inci. consue. & Bal. in l. cùm plures, C. de condi. insertis. & per iuramentum fidelitatis probatur possessio dominij. cap. longinquitate. xij. q. ij. & in Lombarda si actor regis res, & c. l. fi. & Io. Andr. Abb. & Felin. in cap. si diligenti. de præscript. & Abb. in consil. lxij. in prin. vol. ij. vbi consuluit pro duce Austriæ contra
52 ducem Burgundiæ. † Nam certum est quòd consules nõ possunt ingredi cõsulatũ, nisi domino aut eius officiariis iurauerint vel fidelitatem promiserint antequam consulatum recipiant. tex. in c. j. §. hoc quod nos. versi. consules. & ibi Bald. Aluaro. & Card. Alex. de pace Constan. & venientes. versi. & ibi Abb. sic de iureiuran. & Bartol. in l. publius. ff. de condi. & dem. & tex. in Lombarda. in l. iij. de Scabi. & cancella. singuli vniuersitatum debent iurare vniuersaliter per syndicos suos secundum Bald. in cap. j. versi. quid de ciuitate. quo tempore miles inuesti. pete. tamen mulieres non iurant secundum eum fidelitatem, & post dictum fidelitatis iuramentum scabini inuestiri debent de ipso consulatu per dominum, vt not. Bald. in d. §. hoc quod nos. versi. in ciuitate. aliàs si consulatum intrauerint prætermisso iuramento sunt tanquã malo ordine ingressi, & inde extrahendi & etiam puniẽdi: vt tenet Bald. in c. j. §. vasalli nostri. versi. quæro quid
53 si isti consules. de pace Constan. † Et an sit verum quod officiarij non possunt gerere officium antequam iurent in manibus superiorum: & gesta alia sint nulla: vide glo. Bal. & doct. in l. rem nouam. in versi. præferatur. C. de iudi. qui tenent quòd valent. sed Ludouic. Bolog. ibi in secundis interpret. tenet contrarium, prout vbi vide. Sed in consulibus est expressum: vt in iuribus suprà alleg. Igitur domini tãquam superiores & nobiliores præferẽdi sunt l. fi. ff. de fi. instru. l. fi. ff. de albo. scri. & in l. iij. §. si tamen plures sunt. ff. de liber. homine exhib. l. in reficiendo. ff. de damno infect. Tum quia melius & vtilius est populum & rempublic. regi per vnum bonum regem & dominum, quàm per ipsum populum. l. si plures. §. quod in tutoribus. ibi, sanè enim facilius vnus tutor, &c. ff. de administ. tuto. vbi glo. ponit versum, Segnius expediunt commissa negotia plures: quia nihil honestum est eorum quàm multitudo tractat: vt authen. de referen. sacri pala. de quo vide quæ dixi in §. ij. in gl. iij. & etiam in addi. de iurisdi. omnium iudi. & ita tenet Arist. iij. politico. pluribus rationibus quas ꝓsequitur Aegidius de Ro. intra de regimine princi. & Bart. in tract. suo de regimine ciuita. vbi ante fin. distinguit triplicem gradum magnitudinis ciuitatum seu populorum. & ibi vide. & hoc etiam tenet Card. Alexand. in c. in apibus. vij. quæst. j. & quod not. Bal. in j. consti. ff. §. itaque. versi. Item consuetudo dominorum, & omnes in l. ij. §. nouissimè. per illũ text. ad hoc singularem. ff. de orig. iur. Et quòd ad dominos pertineat clauium custodia videtur inclinare Guido Papæ in decisio. cccccxxxj. versi. ad quintum dubium,
54 † vbi dicit ꝙ domino & suis officiariis spectat & pertinet fieri facere per homines suos monstras, guietum, & echarguitum, & ipsos puniri si deficiant, vt ibi. Et in hoc regno circa excubias faciendas sunt certæ constitutiones siue ordinationes regiæ: vbi quando & in quibus locis homines per dominos & capitaneos cõpelli possunt, & qua pœna homines mulctentur ob contumaciam & defectum faciendi guietum, de quo vide Bal. in l. cũ mulcta. C. de bon. li. & Alex. in consi. cxlv. incip. quoniam abundè & rectè allegatum, &c. vol. ij. & etiam Petr. antibo. in suo tracta. munerum in vlti. parte versic. exoritur ex his alia quæstio vtrum dominus alicuius castri possit apascaiare alienigenis seu extraneis territorium inuitis suis hominibus. & tenet quòd sic, & idem in sequẽ. quæstio. quod banna consueta possit crescere citra consensum hominum: & ibi vide cum sequenti quæstio. & hanc partem tenet Lucas de Penna dicta l. est verum. de incolis. in illa quæstio. qui compellantur ad custodiam ciuitatis:

tatis: vbi dicit quòd custodia ciuitatis non alij quàm domino, vel ei qui vice domini fungitur committenda est. argu. l. tertia. ff. de acqui. rerum domini. & idem tenet in dicta lege quicunque, de exacto. libr. xij. in illa quæstio. quando sunt duo domini alicuius ciuitatis vel castri, quorum vnus habet iurisdictionem tantùm in parte sua: & alter habet imperium in sua parte: & iste qui habet merum imperium imminēte bello vult totam ciuitatem custodire: alter vult etiam custodire, nec pati quòd in parte sua exerceat potestatem: vbi concludit, quòd ad habentem merum imperium spectat & pertinet totam ciuitatem custodire: & fundat

55 se pluribus & singularib⁹ rationibus. †Tum quia merum imperium est nobilius, potentius, & dignius ipsa iurisdictione, l. imperium. ff. de iuris. omnium iudi. sed quando concurrunt in idem nobilius & ignobilius, potens & impotens, dignius & minus dignum, nobilius, dignius & potentius semper trahit ad se id quod est ignobile, impotens, & indignum. l. in rem actio. §. j. & seq. ff. de rei vend. & l. cum quidam. §. fin. ff. de auro & argen. leg. cum similibus per eum allegat. & dixi in tract. nostro de authoritate magni regal. consilij: ergo is qui merum habet imperium eius ratione totā prerogatiuam sibi in ciuitatis custodia vendicabit: ita in proposito dicendum est ad dominos qui vtrunque habent, scilicet imperium & plenissimam iurisdictionem, & non ad consules seu scabinos qui imperio & iurisdictione caret, vt dictum est, custodiam clauium spectare debere, nec aliquam profecto habent in his experientiam, saltem talem qualem domini habent, vt his temporibus nos de habitatoribus ciuitatis Tornacensis docet experientia, qui noluerunt à domino nostro supremo armigeros ad tuendam eorum ciuitatem suscipere ob prodendam ciuitatem & intelligentiam, quam fortè cum illis godonibus Anglicis ciuitas inimicis Franciæ antiquis habebant: vnde ab hac hora perdidit nomen Tornacē. de immutabili mutabile vocabitur, Tornacensis à tornando, quæ proditoriè tornauit.

56 †Tum etiam cùm res inter aliquos diuiditur is habet electionem qui maiorem in ipsa re portionem habet, ac eligēdo præfertur, l. ij. C. de metat. & epi. lib. xij. & l. sancimus. §. ne autem. C. de dona. vt videmus in fisco, qui ratione præeminentiæ potest vendere totam rem communem & partem pretij consorti suo (cuius est rei maior pars) numerare. l. j. C. de vendi. rerum fisca. li. x. & non solum rem communem cuius partis est dominus, sed etiam rem sibi & priuato obligatam. l. res quæ. §. res autem ff. de iure fis. ita is qui habet in toto, vel in parte ciuitatis merum imperium, quòd excessiuè nobilius & potentius est, quàm sola iurisdictio, ad quod pertinet cogere & coercere d. l. imperium: præferendus est in custodia ciuitatis. facit l. si plurib. ff. de leg. j. & quod no. In. in c. ad hæc. in gl. vel de offi. archi. cum ratione nobilitatis imperij quò ad custodiam & protectionem tota ipsi domino habenti merum imperium cēseatur esse subiecta: & etiam de proprietate imperantis potius est protegere & custodire quàm alterius non imperātis, vt not. in proœ. ff. in princ. ad hoc bon. text. & ibi omnes in l. iij. quæ habet, nam salutem reip. tueri nulli magis crediderit conuenire: nec alium sufficere ei rei quàm Cæsarem. ff. de offi. præfe. vigil. & aliis iuribus per ipsum Lucam eleganter in d. l. quicunque, adductis. vbi in fi. per prædicta, & alia per eum allegata de-

57 cidit aliam q. si † duo domini sunt eiusdem ciuitatis, & alter habet in sua portione iurisdictionem tantum, alter merum imperium in tota ciuitate, quòd iste potest altero inuito totam ciuitatem custodire: quia si is qui in sua tantum parte merum habet imperium, totam potest custodire: à fortiori qui ipsum imperium habet in integra ciuitate. & ibi vide. pro hoc facit l. contra pupil. §. is qui ad maius. ff. de re iudi. vbi dicitur quòd in pluribus superioribus maiori est obediēdum. & ca. qui resistit. xj. quæstio. iij. & not. Bartol. in lege secunda. §. fi. ff. de custo. reorum. & Bald. in l. Senatus. ff. de accusa. Sed aliud in pluribus filiis alicuius domini videtur secūdum Guil. de Cug. in l. j. ff. de offic. consul. quòd vnus non potest exercere iurisdictionem sine aliis in territorio communi: quia licet secūdum eum quando sunt plures iudices ordinarij vnus ipsorum possit exercere iurisdictionem sine aliis. & Lucas de Penna. in l. nihil. circa medium. C. de pala. sacra. largi. l. x. & Pau. de Cast. in consil. lxxxij. incip. in causa quæ vertitur inter reuerendum patrem, &c. vol. ix. & Io. Fa. & Sali. in l. cum magistratus. C. quando prouoc. non est neces. Inn. in c. cum M. ferrarien. & ibi Fel. in ver. extra gloss. & constitu. & Feli. in cap. causam matrimonij. in princ. de offi. delegat. & Calde. in consil. xcj. tamen non sic in hoc casu. ratio differentiæ est secundùm eum: quia plures ordinarij habēt à principio vsque distinctam iurisdictionem: sed filij à principio vsque non habent distinctam iurisdictionem: quia successerunt patri: & ideò coniunctim debēt exercere iurisdictionem. alleg. §. si verò canonicum. in authentic. de mandat. prin. qui §. est illius authent. & cum ista opi. domini Guil. transit Bald. in d. l. j. de

58 offic. consu. in vij. q. & in l. fi. ff. de rerum diui. † vbi dicit quòd vnus dominus non potest punire alium. & idem Bart. in l. inter tutores. ff. de administra. tuto. & Lucas de penna in d. l. nihil. C. de palati sacra. lar. lib. xij. & hāc sententiam videtur tenere Bart. in suo consilio. clxxxix. incip. primò quæritur. versicul. secundò oportet videre. dum dicit quòd iurisdictio & imperium competit omnibus filiis insolidum, & quilibet potest exercere diuisim pro parte sua. Et hoc si diuisio fuerit facta: ergo cùm hoc operetur diuisio secundum eum, si non fuerit facta diuisio exercitij iurisd. concludendum est quòd vnus non possit sine alio. Sed idem Bart. tenet contrarium in l. Pomponius, si vni aliàs incipit. l. si vni. ff. de re iudic. quòd vnus sine alis potest iurisdictionem exercere absque diuisione. mo-

59 uetur: † quia ea quæ sunt indiuidua transeunt ad hæredes insolidum. lege secunda. §. ex his. ff. de verborum obligationibus. & l. hæredes. §. an ea. ff. fami. ercis. limitat tamen hoc procedere nisi agatur de commodo mulctarum seu pœnarum, quia tunc vnus sine aliis non potest iudicare seu exercere iurisdictionem. allegantur in argumen. lex hæredes. §. final. ff. ad Trebellian. & Angel. in dicta. l. Pomponius. sequitur Bartol. in parte dicens simpliciter quòd vnus ex dictis filiis poterit exercere iurisdictionem sine aliis, etiam si agatur de commodo mulctarū. mouetur, quia tam iudices ordinarij quàm delegati debent habere commodum sportularum. l. cum clericis. C. de episcopis & clericis. & authentic. offeratur. C. de litis contest. & tamen si iudices sint, vnus ex eis potest exercere iurisdictionem & iudicare sine aliis, vt habetur in d. l. j. de offic. consul. item si sint plures delegati subalternatiua de qua in c. cùm plures. de offic. deleg. libr. vj. vnus ex eis potest exercere. dicto c. cùm plures. licet habeat commodum sportularum. §. ne autem labor. in authent. de iudi. Ergo idem debemus dicere in q. prædicta, quòd vnus ex filiis possit sine aliis exercere iurisdictionem, & iudicare, licet agatur de commodo mulctarum seu pœnarum. sed hoc motiuum Ang. reprehendit Ioan. de Imo. in d. l. Pomponius. dicens

60 † quòd licet iudices delegati habeāt sportulas, tamen non habent commodum eius de quo principaliter agitur.

agitur.& ipse sequitur Bart.quando commodum eius de quo agitur spectat ad ipsos iudicare debentes, quia cum habeant regalia in loco debent habere commoda pœnarum & mulctarum. sed Alex. ibi dicit quòd non videt rationem diuersitatis vrgentem. vnde verior videtur opi. Ang.indistinctè secũdum eum, qui sequ. Bart.quem etiam sequuntur Pet.de Anchar.Car. Flo. Imo.& Abb. Sicul.in c.prudentiam. de offic.delega.& idem de sanct. Gemi.de arbi.li.vj.sed Ant, de But.in d. c. prudentiam. sequitur Guil.de Cug.& idem Pau.de Cast.in d.l.Pomponius.& singulariter Ias.de san.Georg.in trac.seu versi.dubitatur etiam vbi dicit opi.Guil.& sequacium in secreto iuris esse veriorem, vt ibi per eum qui adducit plu-
61 res rationes.† sed ipsis filiis discordantibus superior poterit eos cogere ad se concordandum, vel saltem diuidendum vsum iurisdictionis alternis annis.ar.l.Lucio,& ibi Bar.& Mod.ff.de aqua.quo. & æsti. idem & Alex. in consi.vij.& consi.xxvj.vol.v.& Ang.in.d.l.ij.§.ex his.& ibi pulchrè Andr.Bartol.cum seq.ff.de versi. ob. qui sequitur Bar.dicens se pluries consuluisse. & idem in d. c. prudentiam.& Abb.in c.fi.de re iud.alleg.glo. celebrem in c.licet.xvj.q.iij.quæ dicit quando ecclesia quæ est sita in limite duarum diœcesum, & in vtraque diœcesi habet parochianos, si discordent superior potest cogere, vt alternis annis vtantur, de quo per Bart. in l. quod con claue.in fi.ff.de dam.infect.& Ioan. de Plat. in l. omnes profugi.versi.quid autem.C.de agric.& censit.libr. xj. & tex.in cle. plures. ibi, alternis vicibus præsentando, &c. de iure pa. quia secundum Bart. in l. inter tutores. ff. de
62 admin.tut.& in d. consi. clxxxix. † iurisdictionis administratio diuidi potest, non tamen ipsa iurisdictio. & idẽ Felin.in d.c.prudentiam. vbi dicit quòd in iurisdictione non cadit vera diuisio, maximè in tribus casibus, videlicet in iurisdictione feudali, secundò in iurisdictione vnius loci tantùm, etiam si non sit feudalis, tertiò in dignitate, & in duobus primis casibus secundum Felin.cogũtur fratres concordari, vt s.in tertio nullum est remediũ, sed primogenitus omnes excludit, & non fit diuisio, vt no.Abb.in d.c.prudentiam.per tex.& gloss.in c.licet.de voto.& est glo.in c.si hæredes.in gl.de testa. vt j. dicam. Sed quò ad custodiam clauium in pluribus fratribus dicit Bar.in d.l.cùm pater.§.pater plurib.ff.de leg.ij.quod pertinet ad maiorem & antiquiorem. per tex. in d.l.fi.de fide instru.prout quotidie videmus quando administratio alicuius domus plurib.competit, maior in tali administratione præponitur, vt tradunt Inno.& doct.in cap. cùm deputati.de iudi. & in cap.j. de maiori. & obedien. & ibi Felin.ver.demum,&c.vbi adducit in simili Bal. de pace Constant.in ver. ergo quod ille qui est nobilior & potentior in liga, intelligitur superior ad conuocandum alios. & de hoc vide quæ dixi in tract. de autho. magni regni regalis consilii.item adducit Bal.in c.quoniam cõ-
63 tra falsam.versi.quid si iudex. de proba.† quòd ad notarium antiquiorem pertinet custodire originalia actorũ. quod not.per consuet.Franciæ, vbi duo notarij in receptione instrumentorum & contractuum requiruntur. Et idem in codicib. rationum qui debent manere penes antiquiorem,l.certè.§.fi.cum l.sequen.ff.famil.ercisc.& l.procurator.C.de eden. vbi Bal.dicit, quòd custodia clauium pertinet ad antiquiorem & maiorẽ natu.& idem in trac.schima.posito post tit.si quis aliquẽ testa.prohib.& Ias.in d.l.cùm quid.si cer.pet.ver.vlt.alleg.Pe.de vbal.in tract.de duobus fratribus.in xj. q. xj. partis, quòd si duo fratres habent castrum commune, primogenitus debet tenere claues portarum & sigillum, per d.l.cùm pater.§. pater pluribus.per quem text.decidit etiam Andr. Barb. in addi.ad Bald.de feu.guardiæ.in j. §. item in verbo. &
64 ibi not.quòd † si pater dicat, concedo custodiã castri tali filio meo, non intelligitur concessum in feudum guardiæ, sed in meram custodiam & tanquam prudentiori aliorum fratrum. & ideò non lucratur fructus.alleg.d.l. cùm pater.§.pater pluribus.Card.Alex. in d.c.ius naturæ.vbi dicit quòd si dominus alicuius Rochæ vel Arcis dicit alicui castellano, recommẽdo tibi talem Rocham, intelligitur in commẽdam vel depositum sibi tradidisse. l.commendare.ff.de ver.sign.l.patronus. §. Sempronio. ibi, sub cura.ff.de leg. iij. quòd enim secundum eum custodiendum conceditur naturam depositi non excedit, quando non accepta pecunia depositum committitur, &c.& ideò non lucratur fructus per d.§. pater plurib.& idem Pet.de Anch.in d.clemen.j.§.sanè. & Alex. in d.l. clauibus.& an custos faciat fructus suos.vide gl. & doct. in d.c.generali.in ver.reditus. & hodie stant super ordinationes regiæ in hoc regno Frãciæ per christianissimũ regem Lud.xij.& dominum meũ supremum editæ.Quid dicendum est in hac quæst.& aliis adductis? Videtur pro opi.doctorum cõcordanda esse distinguendum. Et primò quòd quando sunt plures fratres & filij alicuius do-
65 mini, aut sunt plures domini, vt sæpe contingit, † licet secundum Aluaro.in c.vnico.§. fi. de feu. alie. à principio pluribus non possit dari vna & eadem dignitas: quia esset monstruosum duo capita esse in eodem corpore: vt not.in l.j.C.de metropo.Beryto.lib.xj.& in c.quoniam. de off.ordi. ideò secundum eum duo in solidum habere non possunt, l. si vt certo.§.si duob. vehiculum. ff. commo.licet in talibus feudis hodie detur successio quò ad filios qui habentur loco vnius & pro vno reputantur, cùm succedant in locum vnius: vt l.cui fundus.ff.de condi.& demonstra.& no.gl.optimam in c.omnes.si de feu. fuerit contro.& ideò dicit quod tex.in cap.Imperialem. §.præterea ducatus dum loquitur de consortibus, loquitur de hæredibus qui successerunt in locum vnius. licet Andr.de Iser.ibi secundum Aluaro.sentiat contrarium. sed ipsum Aluaro sequitur Bar.Sozin.in consi. clxv. ver. vlt.prædicta conclusiò.& li.ij.& ideò tales filij & domini si sunt æquales & pares in iurisd.& imperio & omnes ætate maiores, quòd hoc casu opi.Guili.de Cug.in d.l.j. de offi.consul.procedat mero iure inspecto, quòd vnus sine aliis & ipsis inuitis non possit exercere iurisdictionem: quia par in parem non habet imperium.l.nam magistratus.ff.de arbi.& l. ille à quo. §. tempestiuum. ff. ad treb.& c.innotuit.de elec. quoniam filij omnes sunt, vt dicit tex.in §.illud quoque.in auth. de nup. & sic erit vnicuique tradenda vna clauis ciuitatis vel castri, secundum de Zaba.& Imo.in d.§.sanè.tamen debent se concordare in exercitio & vsu iurisdictionis. l. huiusmodi, §.fi.de leg.j.Et si cõcordari nõ possunt, compelli debẽt ad se concordandum.d.l.huiusmodi.§.fin.ff. de lega. ij. vel diuidendum vsum iurisdictionis alternis annis, vel constituere vnum iudicem seu locumtenentem, secundũ
66 doctor. in locis s. allegatis. † Et sic videmus seruari in pluribus dominis huius regni qui tenent ciuitates & castra in parili societate, hoc est in *pareage* Gallicè, vt in ciuitate Gratianopoli, vbi rex exercet iurisdictionem ab anno per suos iudices, & episcopus eiusdem ciuitatis alio anno: & etiam sic fit in ciuitate Condonuen. & aliis multis locis regni.& sentit Io.Fab.in d.l.cùm magistratus.in fi.C.quando prouo.non est nẽce.Quia licet Bart. & sequentes loquantur indistinctè quòd iurisdictio spectet ad quemlibet filiorum insolidum.& hoc verum est, & in hoc conueniunt omnes docto.sed non quò ad exercitium iurisdictionis. Si verò fratres vel domini sunt dispares & inæquales in iurisd.& imperio pro diuiso: & tũc qui est maior in iurisdictione vel imperio præponitur imminente guerra & necessitate in administratione & custodia totius ciuitatis vel castri, vt tenet Luc. de Pen. in d.l.quicunque. & suprà dictum est, sed non est intelligendum, quòd per hanc administrationẽ & custodiam absorbeat

absorbeat totaliter iurisdictionem aliorum condominorum quam in parte sua habent, sed quòd solum habeant regimen seu custodiam & superintẽdentiam: aliàs confunderetur ordo, nisi vnicuique sua seruaretur iurisdictio, c. peruenit xj. q. j. quia quando ordinarij habent se non vt pares, sed vnus est maior altero: tunc maior præueniens est potentior, vt not. Bald. in c. vno delegatorum. de offic. deleg. & doct. in d. l. j. de offic. consul. & in d. c. prudentiam. & in c. ij. de arbi.
67 lib. vj. † si verò in ætate sint dispares fratres solũ: quia vnus est maior aliis, & tunc cum de iure & consuetu. maior natu habeat tutelam & administrationem corporum & bonorum ipsorũ fratrum minorum, vt plenè dixi in §. vij. & x. de statu personarũ, lib. consuetu. Biturig. debet habere exercitium iurisdictionis & custodiam clauium, vt tenet Bart. in d. §. pater pluribus, & Bald. in d. l. procurator. & doc. s. alleg. quid si aliàs essent inhabiles vt cæci, an possint exercere: videtur quod non: l. cæcus. ff. de iudi. & l. j. §. casum. ff. de postu. tamen Bar. Ang. & doct. in d. l. cæcus. tenen. quòd cæcus potest succedere Baroni etiam habenti iurisdictionem. licet de nouo talis dignitas ei conferri non possit. & potest sententias ferre per vicarium, vt ibi. & idem tenet Abb. Sic. in consi. xlvij. vol. j. Item etiam de vsu & more Franciæ, secundum quos primogenitus masculus inter nobiles habet anagium, id est, signoriam seu dominium loci sui patris, simul cum volatu caponis, vt tenet Ioan. Fab. in §. cæterum. inst. de hæred. quæ ab intesta. deferuntur. & latè dixi in §. ij. versicul. prætérea nota vnum. de testa. debet igitur habere exercitium iurisdictionis. Item etiam quando in dignitate consistit iurisdictio, vt ducatus, marchionatus & comitatus, qui diuidi non possunt. text. in c. j. §. prætereà ducatus. & prohibit. feud. alie. per Fride. & dixi in §. j. & ij. de consue. feud. & Abba. Sic. in consil. xij. ver. sciendum est enim. vol. j. & Alex. in d. cõsil. vij.
68 & xxv. & his casibus † ad maiorẽ natu pertinet totam exercere aut exerceri facere iurisdictionem, cum omnes excludat in eadem. sin autem loquamur de dominis particularibus & consulibus ciuitatũ & castrorum, & mihi videtur esse distinguendum inter principem qui superiorem non recognoscit, qui habere potest hostes, prout nunc christianissimus dominus meus supremus qui Papam, Imperatorem, Hispanum & Anglum reges, Sueuos, Venetos, & totam Italiam quicquid illud dissimulet, hostes & inimicos habet (qui piissimus dominus noster Iesus Christus sua benigna pietate & misericordia aduersus eos victoriam concedere dignetur.) Et alium principem aut Baronem qui superiorem recognoscit in principẽ: & tunc ad eum vel eius capitaneum ad gradum ciuitatis commissum spectat custodia clauium ciuitatum & castrorum regni: & etiam in limitibus positorum, & non ad baronem loci, vel ad consules. d. l. quicunque. de fun. limitro. & d. l. nam salutem. de offic. præfe. vigil. quia secundum Inno. in d. c. pisanis. in talibus castellis in confinibus positis etiam si alterius domini minoris sint, nullus citra principis authoritatem poterit deputare custodes & castellanos, & idem Card. Alex. in d. c. ius gentium. q. pe. licet quidam dicant ad Baronem, aut alium dominum pertinere & non ad principem, cum hodie scissum sit imperium, & maximè in hoc regno Franciæ, secundum Alb. de Ros. in l. fi.
69 C. de iur. om. iudi. dicen. † quod in partibus vltramõtanis iurisdictiones sunt diuisæ, & merum & mixtum imperium per comites & barones exerceri debent, & ibi venduntur & donantur, ac de iis faciunt sicut aliis rebus. Et subiicit ibi Albe. se credere, quòd hoc sit potius de facto quam de iure. & idem Iaso. de san. Geor. in tra. sen. versic. quid si rex vel dux. tamen regulariter omne feudum est diuisibile. de vsu & natura feudorum, exceptis feudis dignitatum, vt regni, ducatus, &c. d. §. præt. ducat. & tenet doc. in locis. s. alle. & Bald. in d. c. vno delegatorum. ver. quæro cum iurisdictio. & in l. si plures. C. de condi. inser. & istæ etiam dignitates possunt diuidi, si consuetudo sit diuidendi secundum omnes in d. §. præt. duca. & latè dixi in d. §. j. ij. vel nisi princeps diuideret. quod facere potest, vt not. Bald. in d. c. vno delegatorum. alleg. tex. in l. si eadem. ff. de offic. asses. bonus est text. in d. l. in
70 nomine domini. C. de offic. præfe. Afri. † Tamen respondetur quod licet feuda hæc vendantur & donentur irrequisito domino, hoc est de facto & consuetu. Franciæ. & non vsu feudorum. & in hoc bene dicunt, de quo recurre ad ea quę dixi in d. §. j. & ij. Item quod licet quò ad quędam sit imperium scissum, non tamen quo ad omnia, cùm omnia sint principis, & in toto regno est superior & domin. directus supremus, non solum quo ad tuitionem & protectionem regni. l. bene à Zenone. C. de quadri. præscrip. c. quo iure. viij. distinct. & aliis iuribus. alleg. sed etiam profecto quo ad exercitium iurisdictionis meri & mixti imperij per totum suum regnum saltem mediatè: quia omnes appellationes à ducibus comitibus & aliis baronibus & dominis iurisdict. habentibus interiectæ ad ipsum & suas parlamentorum curias supremas deuoluuntur, l. imperatores. ff. de app. & istud regimen cum per vnum vniuersaliter totum regitur, vocatur secundum Aris. regnum, quod nos dicimus imperium: secund.
71 Bart. in d. tract. de regi. ciuitat. † & est optimus regẽdi modus scilicet monarchia siue gubernatio vnius regis: vt s. dixi. & quæ pulchrè not. Ant. de But. in c. fi. cum seq. de causa poss. & propriet. Nã, vt inquit Luc. de Pen. in l. quicunque. not. fi. C. de omni agro deserto. lib. xj. quod sicut inter virum & vxorem matrimonium carnale contrahitur & œconomicon: sic inter principem & rempu. matrimonium morale contrahitur & politicum. Item sicut inter ecclesiam & prælatum matrimonium spirituale contrahitur & diuinum. vt vij. q. j. c. sicut. & de immunita. eccle. c. quoniam. lib. vj. & plenè Feli. in c. quoniam frequenter. §.
72 porrò. in prin. vt lite non contest. † ita inter principẽ & rempu. matrimonium temporale contrahitur & terrenum. & sicut ecclesia est in prælato, & prælatus in ecclesia, vt vij. q. j. c. scire quàm castè regere debet. xxj. q. ij. sicut ita princeps in repub. & respu. in principe. vt ibi per eum qui latè prosequitur. Si verò loquamur in duce, comite, barone aut alio domino: & dico ad ipsos dominos spectare & pertinere guardiam clauium per iura suprà alleg. cum habeant regimen particulare suorum locorum, quod appellatur regimen domini naturalis, & non ad ipsos consules & decuriones ciuitatum vel castrorum. Non obstant iura & rationes pro parte ipsorum consulum adductæ, quibus faciliter quilibet per supradicta respondere poterit. Et præcipuè ad consuetud. generalem, quæ potius dicitur corruptela quàm consuetudo, cum dominis de iure naturali gentium & ciuili competat clauium custodia, vt est casus expressus ad literam quæ ponit securim ad radicem in l. ad officium, §. officium, ff. de re
73 milit. vbi inquit textus, † officium tribunorum est, vel eorum est, qui exercitui præsunt milites in castris cõtinere, & ad exercitationem perducere, claues portarum suscipere, vigilias interdũ circuire, &c. hoc probat Aristoteles vj. politicorum. vt dixi suprà. versicul. Nam experientia multa indiget, &c. Et sic habent intentionem in hoc de iure communi fundatam, vt not. Hostien. & doct. in ca. si diligenti. de præscript. & in capit.

capit.nimis.& ibi Io n.And. de iureiurã. aduersus quos ipsi consules seu homines subditi non possunt aliquo tẽpore illud ius vel obediẽtiam eiusdem ratione subiectionis integralis,& non in parte,seu aliquo iure tantùm debitam præscribere.sic loquitur Inno.in d.cap. olim causam. & alia iura pro parte consulum allegata. licet alius hoc posset,cuius nomine præscriptionẽ allegaret.c. cùm ex officij.cum ibi not.per Abb.& Fel. de præscript. cùm nomine & voluntate expressa dominorum habuerint custodiam clauium,& eisdem claues tradiderunt custodiẽdas:igitur præscribere non potuerunt,l.malè agitur. & l. competit.& ibi omnes.C.de præscript.xxx.anno.nisi secũdum Bal.in d.l.malè agitur.interuenisset ex parte subditorum contradictio,& ab illo contradictionis tempore remansissent in possessione:quia tunc inciperet currere præscriptio:aliàs non, de quo vide quæ dixi in §.j. & latius.in §.iij.de præscript.& Abb.Sicu.in consi. lxij.volum.ij.vnde secundum Luc.de Pen.in d.leg. quicunque.
74 versi.sic etiam, &c.† Comites & Barones, tam ex forma priuilegiorũ, quàm etiam ex vetusta consuetud. habent in castris & terris eorum nonnulla præcipua domanilia, puta iurisdictiones, aquas, & decursus aquarum, montes,nemora,pascua,fortalitia, & in partibus Apuliæ clabana,& etiam in Francia. de quo per Ioannem Fab. Ang.Aret.& Iason.in §.æquè si agat.instit. de act.& alia huiusmodi quæ per eorum vasallos possideri non licet,neque præscribi.l.fin. de fund.limitr. Et possunt infeudare castra alicuius ciuitatis,& tollere eis iurisdictionem.Et tenet Baldus quem ibi sequuntur Aluaro.Mart. Lauden.& Card.Alexand.in c.j.de nat.feu. vbi quærunt an Imperator possit infeudare castrum alicuius ciuitatis Lombardiæ,cui competebat per legẽ & pacẽ Constan-
75 tiæ iurisdictio. † & dicunt quod sic.& idem tenet Fran. de curte in tract.feu.in ij.parte.ver.secũdò principaliter quæro.Tamen contrariũ fuit iudicatũ in magno consilio pro ciuitate Bresiæ cõtra nobiles de Gambera, quibus christianissimus & supremus dominus meus dederat certa castra & iurisdictiones Brisiensibus competen.& seruata fuit opi.Alexan.in d.consi.j.vol.v.suprà pro parte consulum allega. Et vbi cõsulibus competeret custodia,esset dicẽdum dominos esse eisdem in hoc subditos, quod ridiculum esset. l. minor autem magistratus. ff. de minor.c.cùm inferior.de maio.& obe. Nam ciuitates & vniuersitates locorum quæ habent plerunque processus cum dominis iura & deueria prosequentibus denegare possent aperturam portarum castri, quod ius abhorret subditum fieri correctorem superioris in authen.de nup. §.sed quod sancitũ est coll.iiij.& no.Bal.in l.etiam.ver. quæro quòd si rustici claudunt portas.C. de executioni. rei iudica.quia ipsis dominis frequenter inuident populares,vt dicit gl. vlti.in l.famosi. §.fi.ff.ad l. Iul. maie. & vt ait Aristo.quem Bal.alleg.de pace Constan. in c. j. §.
76 conuenticula.† communis custodia regni & ciuitatis est non sinere vllam crescere præter cõmensurationẽ,quod esset si permitteretur hominibus custodia clauium.vnde Bar.in consi.cxxxvj.incip. capitaneus patrimonij. videtur ita decidere, dicẽs, si capitaneus fecerit cõstitutionẽ, quòd nulla ciuitas castrum vel villa eligeret in potestatẽ aliquem ciuitatensem sub certa pœna, & communitas, & homines castri prædicti qui erant in possessione sibi eligendi potestatem quem vellent à tempore cuius non extitit memoria, eligerent in potestatem commune Perusij: modò capitaneus condemnauit eos in dicta pœna, quod potuit facere in vim præcedentis constitutionis: quia dicta consuetudo non est propriè consuetudo sed potius præscriptio, cùm consuetudo sit quæ ex tacito consensu populi & cursu temporis inducat aliquod ius,quod populus expressè consentiendo facere potuisset.& ita loquitur l.de quibus.ff.de legib.& l.j. C.quæ sit
77 longa consuet. † sed quando quis præscribit contra alium, quòd si vellet statuendo non posset inducere, vt quod habeat ius eligẽdi potestatem,vel custodiendi claues:tunc est præscriptio,& idem consilium reperitur nu. 227.sed hìc consules non potuerũt præscribere, vt dictũ est, & cùm non habeant territorium, non possunt præscribere,l.j.C.de cohortali.lib.xij. Præterea clarè etiam demonstratur & respondetur, quoniã certum est, ꝙ qui in iurib.incorporali. vtitur iure corporali in parte seu in vno arti.& his in cæteris seu in totum retinet. l. si stillicid.§.fi.ff.quemad.ser.amit.& l.vna est via.in fi.ff.de ser. rust.prædi.& hoc tenet Inn. quem sequuntur doct.in c. cùm dilect.de simo.Sed vt dictum est,domini habẽt merum & mixtum imperium,& plenissimam iurisdictionẽ, qua per se & suos officiarios vsi sunt, & fuerunt, ac de præsenti in eorum territorio vtuntur:qua clausula vtitur cancellaria Franciæ in priuilegiis per regiam maiestatẽ concessis,vel ipsis renouandis, siue confirmandis, quæ in cuiuslibet regis aduentu,vel propter antiquitatem renouari debent,vt in authen.de hæred.& fal. §. sed quoniam.& ibi gl.in verbo,reparare. & in auth. de quæst. & in l.fi.C.de diuersis prædiis.lib.xj.pro qua clausula allego tex.qui hodie nascitur in l.vlt.ibi itaque arare consue
78 uerant,& in præsenti coluntur. C.de feud.limitro. † Et quanuis reperiatur quòd domini vsi non fuissent prærogatiuæ clauium,& iure eas custodiendi : attamen in aliis iuri.seu capitulis iurisdictionis vsi fuerunt vt dictum est: certè per hoc retinent iurisdictionem in iurib.quibus vsi non fuerunt.& istud tenet Ang. quem ibi sequuntur doctor.in l.si prius.per gl.in verbo,plures.ff.de aqua plu.ar. & Guido Papæ in d.deci.dcxxxj. ver. his igitur. Et hoc tenendo contra Iasonem & alios per ipsum allegatos, ꝙ cùstodia clauium consistat in iurisdictione non facto. Nam actus custodiendi dominium iurisdictionis & superioritatis, non autem dominium ipsarum rerum particularium.&hoc probatur: quia domini terrarum & castrorum tenentur custodire & protegere subditos homines ab iniuriis & incursionibus latronum, & etiam profecto extraneos transeuntes vel existentes in eorum territorio: cum teneantur stratam tenere securam, maximè si in eodem percipiunt pedagia, vt tenet Bart.& Ange. in l.ne quid.ff.de incẽ. ruin.naufra.qui alleg.l.j. C.de lit. & itinerum custo. & tenet sing. Alex.in consil.lxxxviij. ver.præterea ille actus custodiendi,&c. vol. v.& intelli-
79 gendum est de hominibus bonis: † quia malefactores vel eorum bona non debet protegere, sed eos puniri facere,vel remittere ad suos iudices,vt not. Bald.per illum text.in c.j.§.si iudex.de pace tenen.& ideò si aliquid derobetur in illo territorio, domini tenentur emendare damnum. Bald.in c.j.§.marchio.versic.extra quæro.qui feu.dare possunt.qui alleg.Archi.in c.si quis Romipetas. xxiiij.q.iij.vbi text.hoc probat & idem Bald.in d.§.conuenticulas.pro quo allego glo.in auth.vt nulli iu.§.quoniam verò.in verb.vitiis.& Ant.de But.& Abb. Sic.in c. j.de resti.spo. & Bart.in l.j.§.summa.ff. de his qui deiec. vel effude. vbi dicit esse illud verum, quando damnum est illatum directa via, & nõ quãdo eunti datũ est in via obliqua & insolita, vt per syluas.vt ibi per eum & mo-
80 der. † Eo enim ipso quòd dominus terræ facit dare bulletam transeuntibus, intelligitur eis dare fiduciam & securitatem per totum suum territorium, per ea quæ not. Bald.in c.quæ sint regal.dum allegat Odofred. in authẽtic.habita. C.ne filius pro patre.& not.glo. & doct.in c. super quibusdam.§.præterea.de verbor.signifi.nam hospites tenentur ad custodiam hospitum & rerum ipsorum,intantum quod non liberantur à custodia, per traditionem clauium factam hospitibus à custodia, vt tenet glo. Barto. & doctor. in l.debet.§. item si prædixerit.ff.nautæ, caupo.stabu.& Io. Fab.in §.item Seruiana.

de actio. nisi protestatus fuerit antequã reciperet hospites, secundum Bart.in d. §. item si prædixerit. per illum textum, & Felin.sic in cap.cum M. Ferrarien. versi. prima conclusio.de constitutio.sed plerunque custodes territorij & in finibus territorij deprædantur viatores, vt dicit de Zabarel.in clemen. ij. in princi. de pœnis. Et istæ bulletæ vocantur de iure literæ tractatoriæ ad transeundum datæ, l.vna, C.de tractatoriis.lib.xij. & ibi gl.fi. dicit ꝙ datur biduum his qui accipiunt literas ad transeundum per castrum francum. & pro hoc text.in l.j. si quis literas nostras despexerit, in Lombarda.per quæ clarè patet actum custodiẽdi esse in iurisdictione, qui connumeratur inter actus iurisdictionis: vt clarè probatur in d.l.officium.ibi, claues portarum suscipere, delicta castigare, & querelas audire, &c. Nec obstat quòd posset dici de commentariensi siue custode carcerum, qui habet clauiũ custodiam: vt per totum.ff.& C.de custo.reo. & in d.cle.j.§.sanè.versi.in quolibet etiam conclaui,&c.

81 † Et sic est nudum ministerium sine iurisdictione, in quo videtur electa industria personæ. c. fi. §. cæterum. ff. de offi. deleg.& ita tenet gl.in d.§.sanè.in versi.subdelegare, &c. dico quòd tales ad illud officium custodiendum eliguntur & deputantur per iudices & alios dominos habentes iurisdictiones, sub quorum potestate & nomine exercent illud officium, vt dictum est, & quos possunt remouere: & tale officium olim in Francia erat perpetuum: sed hodie datur ad firmam & censam annuam, & vocantur geolerij. sed videtur quòd hodie habeant aliquam iurisdictionem per d.§.sanè.in fin.

82 † vbi tales custodes possunt committere vel subdelegare tale officium etiam secundum gloss. ibi sine consensu domini. Igitur, &c.quod verum est quò ad id & non in alio, cùm incarcerare sit iurisdictionis, secundum Ioan. Fab.& doct. in l.j.C.de priuat.carce.licet Spec.tit.de iurisd. om. iud. §. notandum.teneat quod sit meri imperij.quod verum nõ est, vt est tex.in §. audient. & ibi Ang. in authen. de defens. ciui. vbi defensor ciuitatis non habet merum nec mixtum imperium. vt §. non volente. & tamen malefactores capit, & eos in carcerem dedit, quia secundum Ang.pœna carceris est potius mixti imperij quam iurisdi. l. incredibile. C. de pœnis.& l. qui in carcerem. ff. ꝙ met.cau. quam & quod non habent custodes carcerum, & licet possit committere alij: nõ tamẽ liberaretur illum tradendo.l.ad commentariensem.C.de custo.reo.& hoc si fuerit in dolo vel nimia culpa, secundum Io. Fab. ibi, aliàs pro modo culpæ teneretur. Vel possumus dicere in cau.d.§.sanè.custodes clauium habere iurisdictionem authoritate legis seu canonis: vt in simili est text.in d.c.vbi periculum.§.prætereà.& ibi gl.in verbo, præsumãt. quæ

83 no. † laicum custodem conclauis Cardinalium habere potestatem in ipsos Cardinales. & idem in cle.ne Romani. §. porro. de electio. ibi compellant, &c. Ita tenet Laudu.quem sequitur Cardin.de Zabarel. in d. §. sanè. & Domi.& Philipp.Franc.in d.§. prætereà. Tamen vltimò quãdo committitur officium alicui, licet cum iurisdictione etiam ordinaria, per hoc non derogatur maiori, l.j.C.de offi. præfect. vrb.& in c. per hoc. de hæretic. lib. vj. igitur iurisdictio seu prærogatiua quam consules pretendunt & habent ab ipsis dominis seu permissu eorum in clauibus custodiendis non potest derogare iurisdictioni dominorum, etiam in custodia clauium. quini-

84 mò dicit Dyn.in l.laicus.ff.de iure patro. † quòd si rusticus emat iura vnius ex dominis, quòd nihilominus duret sub iurisdictione aliorum dominorum.arg. illius textus.& ita mihi videtur: tamen domini extra necessitatem & periculum guerræ potius committere debent consulibus siue Scabiniæ causis & rationibus per ipsos consules adductis. Et ita vidi Christianissimũ dominum meũ supremum dimittere administratoribus ciuitatis Ambian.eo existente ibidem tempore guerrę, quam Anglici sibi iniustè faciebant, custodiam clauium: & etiam nihil eisdem dominis constabat pro custodia clauium ci-

85 uitatis & castrorum. † Quid si est quęstio prout intellexi fuisse de facto inter ipsos consules: vnus qui manet in suburbiis vult habere custodiam portę illius partis suburbij, saltem porticulę, vt in casu guerrę & necessitatis habitantes in suburbio se cum rebus eorum retrahere possint, cùm sint de ciuitate, l. vrbis appellatio. ff.de ver. sign.& plenè dixi in §.j. de consuet. status perso. sed alter consul qui est intra villam dicit quòd ad ipsum non ad consulem suburbij spectare debet, propter pericula & proditiones quę fieri possent: & etiam non tam securè esse potest ciuitas, aut castrum, quod aperitur & clauditur tam extra quàm intra. Et ita fuit iudicatum, & bene.

DECISIO-

FINIS.

DECISIONES INSIGNES DOM. ÆGIDII MAGISTRI, EQVITIS, & in suprema Parisiensi Curia primi Præsidis.

CVM ARRESTO DE IVRE REGALIORVM Ecclesiæ Nannetensis Britanicæ, pronuntiato à morte dicti domini Præsidis.

Ex Gallico in Latinum conuersæ.

BENEVOLO LECTORI.

Cripserat olim Appius Claudius librum, quo legis actiones ad formam redegerat. Hunc Cneus Flauius scriba surripuit populóque tradidit, cui adeò fuit gratũ id munus, vt Tribunus plebis, & Senator, & AEdilis fieret: quãto maiore præmio dignus videbitur is, cuius opera hic libellus exit in lucem reipublicæ nostræ vtilitatẽ multò vberiorem allaturus? Nam actiones ab Appio Claudio compositæ, non post multum temporis spatiũ mutatæ, aliáque agendi genera ex fori disputatione orta sunt. Quæ verò hic libellus cõtinet, edicti perpetui Gallicarúmque cõstitutionum perpetuæ sunt interpretationes, ex sanctißimi senatus mente ac iudicio depromptæ: quas cùm ipsius authoris, tum reipublicæ gratia, in aspectũ lucémque protuli, recognoscens me vtrique quamplurimis beneficiis deuinctißimum: respublica enim maiorẽ mei partẽ sibi vendicat. Defuncto AEgidio Magistro quãtũ ego ac cæteri debeamus, puto nemini esse incognitũ. Ille cùm in literis humanioribus progressum fecisset non mediocrẽ, Iuri Põtificio & ciuili operã adeò sedulã dedit, vt in causis priuatorũ agendis primi nominis causidicus fuerit: exẽplóque Manlij, quẽ legimus trãsuerso foro ambulasse, vt omnibus sui copiam faceret, in patrociniis atque officiis forẽsibus omniũ suæ ætatis celeberrimus extiterit: ac tandẽ cùm publicas causas honorificè egisset, senatus amplißimi clauum tenuerit, illíque annos plus minus duodecim cum immortali nominis sui gloria præfuerit, nihil iis, quæ à maioribus instituta sunt, & longa veluti manu nobis tradita vel addẽs, vel adiiciens. Existimabat enim immutationẽ morũ quos ab antiquis accepimus, rẽpublicam labefactari, ac tandẽ funditus euerti, vt eleganter notat Isocrates in oratione, quã de pace scriptã reliquit: nouísque moribus dicebat res non tam cõmutari, quàm euerti: vt quod Iulius Cæsar de M. Catone sapienter dixit, Qui præsentẽ statũ ciuitatis cõmutare non volet, is ciuis & vir bonus est. *de illo tanto præside dicere ac affirmare audacter velim, qui dum aduocati aut præsidis officio ita fungeretur, omnibus non sibiipsi satisfaciebat: sed & iurisprudentum libros diligenter scrutabatur, & quid ipse cum senatus consilio de causis elegantioribus iudicasset, quãdo otiũ dabatur, in tabulas referebat. Ex quibus industriam hominis, & imparẽ erga rempub. amorem facilè cognoscimus, quod vel in musæolo literis operam daret, vel domi, vel in basilica Parisiensi ius suum cuique indesinenter redderet, & præter ætatẽ velut alter Menedemus, aliquid meditaretur, aut quæ didiscerat scriptis mandaret: aut denique cùm nullum tempus laboris vacuum sibi daret, aliquid in reipub. commodum aggrederetur: cúmque hanc nobis operam tribueret, turbulentis temporibus cum armatis cohortibus militum animi furerent, non sine magno apud nos relicto sui desiderio de vita decessit. Quo defuncto aduersaria pleraque hæredibus cõsentientibus lubentißimè perlegi, & notatu digniora excudenda curaui: quæ spero multo auctiora fore, si authoris operam & laborem tibi voluptatis & vtilitatis aliquid ferre intellexero. Vale.*

De Nomine D. Ægidij Magistri, Equitis, & in senatu Parisiensi primi Præsidis æquissimi, Tetrastichon.

Cui commissa fuit totius cura senatus,
Illa suæ gentis nomine dignus erat.
Integra dignus erat cui regni cura daretur:
Plurima sic rebus nomina conueniunt.

TRACTATVS DE AMORTIZATIONIBVS, SIVE DE REMISSIONE Iuris quod Rex Galliæ habet in omnia bona immobilia tam feudalia quàm censualia sui regni.

SVMMA.

1 *Rex potest amortizare, hoc est concedere vt bona immobilia iure manusmortuæ possideantur.*

2 *Vnde homines manusmortuæ dicti sint.*

3 *Origo & initium Ecclesiarum cathedralium, collegialium, & monachalium.*

4 *Homines manusmortuæ domino suo feudali exhibere debent hominem viuentem, morientem, & confiscantem.*

CAPVT I.

PRonuntiatum fuit, quòd capitulum Cathalanense, acquisita in fundo Episcopi Cathalanensis, tenere non poterit sine voluntate Domini Regis. Similiter dictum fuit, quòd Episcopus Cathalanensis manumittere non poterit seruientes suos, etiamsi capitulum consentiat, sine voluntate Domini Regis. Inter iudicia, consilia, & arresta expedita in parlaméto Ephiphaniæ Domini anno eiusdem ducentesimo septuagesimoseptimo.

1 HOC arresto satis liquet † nemini præter Regẽ licere amortizare, aut cõcedere hominibus manusmortuæ immobilia possidere, quamuis immediatè alium dominum feudi agnoscant. Nam in specie proposita Episcopus Cathalanensis (qui est Par Franciæ) erat dominus feudi, in cuius iurisdictione decanus & capitulum ecclesiæ aliqua prædia quæsierant, quæ cùm fuissent ab Episcopo amortizata, dicti dicanus & capitulum satis esse putabant. Verùm Curia hoc decreto aliter censuit, nec posse eos sine amortizatione Regis ea possidere iudicauit. Vt autem huius decreti & similium omniúmque quæ ad hanc quæstionem pertinent facilior

2 sit cognitio, † primum omnium constituendum est homines manusmortuæ, cuiusmodi sunt ecclesiæ, capitula, collegia, & vniuersitates ita appellari quòd nunquam moriantur, atque adeò immobilia ab ipsis possessa in alium nunquam transferantur: quòd semper sit idem capitulum, eadem ecclesia, idem collegium, eadem ciuitas, arg. l. proponebatur. ff. de iudic. per subrogationem videlicet eorum qui nascuntur ac in decedentium locum succedunt. Notandúmque est id dominorum feudalium magni interesse: prædium enim ab aliquo singulari possessum potest identidem mutare dominum venditione, permutatione, donatione, legato, diuisione, multisque aliis modis: iísque casibus si sit feudale prædium, domino feudi debebuntur quintana & requintana, redemptiones, recognitiones, aut alia id genus iura pro consuetudine regionis: sin verò censuale sit prædium, domino competunt laudemia, venditiones, saisiuæ, mulctæ, & alia ex consuetudine loci: quod non continget si eiusmodi prædia ab hominibus manusmortuę possideãtur, quoniam id genus personis interdicta est omnis vẽditio & alienatio, nec eis succedi potest, quia nunquam moriuntur, sed à successoribus semper repræsentantur. Quod si dominorum feudi interest prædia ab eorum feudis mouentia ab iis possideri qui habeant liberam de iis statuendi potestatem, non ab hominibus manusmortuę, multo certè magis regis interest, cum certo certius sit omnia huius regni feuda Regem pleno iure feudi aut retrofeudi agnoscere: qui quidem Rex parum admodum emolumẽti percipit ex apertura feudi aut retrofeudi pro consuetudine locorum: illúdque emolumentum, vt plurimum in perceptione fructuum positum est: aliquoties etiam feudum reuertitur ad Regem. Nam vt tradit Baldus in §. ad hoc. de allod. col. 3. vers. ex præmissis, omnia feuda à principe procedunt, & ad principem redeunt, sicut omnia flumina per meatus terræ procedũt à mari, & ad mare redeunt. vt est textus de ea re, in cap. j. Ecclesiast. Quod fieri nõ posset si feuda ab hominibus manusmortuæ possiderentur: quoniam nunquam contingeret mutatio vasalli, nec apertura feudi. Inde vsu & Gallica lege receptum est, non licere hominibus manusmortuæ immobilia occupare sine regis amortizatione, hoc est sine expressa regis concessione ac dispensatione, qua liceat eis sub conditione manusmortuę possidere: in eámque rem certa summa regi numeranda est, quæ est æstimatio tertiæ partis eius prędij, cuius amortizatio petitur. Quæ quidem summa olim præstanda erat in immobilibus quæ regis patrimonio adiungerentur & vnirentur, vsq; ad dictam tertiam partẽ, iuxta constitut. de qua inferiùs dicetur. Alioquin homines manusmortuæ cogebantur (id postulante procuratore generali regis) illud prædiũ à se cõparatũ alij vẽdere, eiúsq; rei extant multa arresta de quibus in prosecutione istius tractatus videbitur. Hæc cõsuetudo cùm in Gallia moribus recepta & cõprobata esset, Pares Franciæ, Duces, Comites, aliíq; proceres sibi licere circa suas iurisdictiones amortizare, cõtendere cœperũt, eóq; iure per aliquod tẽpus vsi, siue potius abusi sunt, nemine palã contradicente, adeò vt amortizationes cõcederẽt hominibus manusmortuæ, qui in suis iurisdictionibus immobilia acquirebãt. Sed veritate rerũ cognita & perspecta sæpissimè iudicatũ fuit ipsis nõ licere amortizare, sed soli regi. Cuius rei ratio est quod solus rex in suo regno omniũ tẽporaliũ supremus sit dominus, solúsq; possit incapaces possidẽdorũ immobiliũ capaces reddere, cuius generis sunt ecclesiastici tã iure diuino quàm lege regni: quoniã scriptũ est, Deuteronom. cap. x. *Nõ habuit Leui partẽ neque possessionẽ cũ fratribus suis, quia ipse dominus possessio eius est.* Constat in

primitiua

primitiua Ecclesia ecclesiasticos nulla bona nec occupasse, nec possedisse, iis enim cedebant, omniáque distrahebant, offerebantúrque omnia pedibus Apostolorum, siue mobilia siue immobilia, prætiúmque ex venditione redactum distribuebatur, vt traditur in capitul. futuram ecclesiam. xij.q.j. Tunc tẽporis nihil erat opus petitione aut cõcessione amortizationis, quia homines manusmortuæ nulla immobilia possidebant: sed postea præstari visum est immobilia quæ ipsis donabantur penes eos manere, quorum fructus ad vitam inter eos di-
3 uiderentur. †Hæc est cathedralium ecclesiarum institutio, ac deinceps collegialium simplicium & monasteriorum, vt refertur d.cap.futuram, & cap. vidẽtes xij.q.j. Tunc cœperunt actiones siue persecutiones aduersus alios ecclesiasticos, ac deinceps aduersus alios homines manusmortuæ, quibus cogerentur cedere prædiis à se quæsitis tanquam eorum occupandorum ex causis supradictis incapaces. Ex aduerso ecclesiastici atque alij homines manusmortuæ vt eiusmodi cessioni obuiam irent hac dispensatione regia sibi cõsuluerunt, quam nos amortizationem vocamus: ad cuius impetrationem regi persoluenda est certa summa: simul & domino feudi à quo eiusmodi prædia amortizata mouentur cauendum est de indemnitate, siue persoluendo aliquod pretium,
4 † siue exhibendo aut surrogando hominem viuentem, morientem, & confiscantem, vt infrà suo loco docebitur. Hîc tantùm quæritur à quo possit hæc amortizatio siue remissio conferri. Hoc decreto iudicatum est soli regi competere ius amortizationis, huiusmodi potestate Papæ, Imperatori, omnibúsque proceribus ablata in hoc regno, in quo solus rex omnium temporalium supremus est dominus, nec in iis quicquam iuris Pontifex Maximus sibi vindicare potest: quia

Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet.

vt notatur in cap.per venerabilẽ. Qui filij sunt legitimi.

SVMMA.

1 *Pares Franciæ retrofeuda à se mouentia duntaxat amortizare possunt.*

CAP. II.

ORdinatum fuit per consilium Domini regis, rege præsente, quod Archiepiscopus Remensis, & Episcopi Pares Franciæ, non poterunt amortizare domanium suum, nec feuda quæ ab ipsis tenentur immediatè, sed sua retrofeuda poterunt amortizare. Alij verò Episcopi qui non sunt Pares Frãcię, nec domaniũ suum, nec sua retrofeuda, nec sua feuda poterunt amortizare. Inter cõsilia, iudicia, & arresta expedita in parlamẽto Epiphanię Domini anno eiusdem & millesimo ducentesimo septuagesimoseptimo.

Item aliud est arrestũ in data anni 1270. quod nos omisimus.

1 HOC decreto apertè significatur †Pares Franciæ ea vti prærogatiua quæ aliis dominis denegata est, nẽpe vt ius habeant amortizandi retrofeuda à se mouentia. Ad eámque rem facit iudicium quoddam redditum in Curia rationum, cuius verba sequuntur.

Religiosi fratres minores Niuernenses.

AMortizatio trium obolorum annui & perpetui census, per dominum Ludouicum Comitem Flandriæ, Ducem Brebensem, Comitem Niuernensem & Rhetensem, facta eisdem fratribus minoribus: quę censum Benaguido pro augmentatione seu ædificatione ipsorum ecclesiæ dedit, & concessit capiendum quolibet anno super domum quam tenet Ioanna Puissande vxor Ioannis de Cartelage, sitam Niuernis in vico Siluериæ ante puteum dictæ Silueriæ, per literas dicti Comitis datas septima die Augusti, anno 372. signatas L. Blanchet. Quæ literæ non expediuntur per Cameram: quia ex deliberatione consilii existentis in dicta Camera, dictum fuit quòd nullius essent efficaciæ vel valoris, eò quòd dictus Comes, aut alius Baro non potest, nec tenetur dictum reditum: aut aliquem alium in regno Franciæ amortizare: & ideò dictæ literæ remanserunt in dicta Camera cancellatæ, & positæ in sacco quatuor Bailiarum Campaniæ de annis finitis ad Magdalenam 370. & 371. Et postea dictus densus seu reditus trium obolorum amortizatus fuit per D. regem Carolum, & eius literas in filis sericis, & cera viridi, datas mense Augusti, anno 372. signatas à rege. L. Blanchet.

EX his decretis liquet regem, vt suprà demonstratum est, posse amortizare feuda & retrofeuda: Pares verò Franciæ sola retrofeuda ab ipsis mouentia.

SVMMA.

1 *Regi propter ius amortizationis debetur tertia pars eius rei cuius amortizatio petitur.*

CAP. III.

CArolus Dei gratia Rex Franciæ omnibus præsentibus & futuris notum facimus, &c. Nos iis consideratis cupientes omnes difficultates tollere, supradictísque incommodis & obstaculis obuiam ire, harum tenore constituimus omnes cuiuscúque ordinis aut qualitatis qui à nobis literas amortizationis alicuius reditus, prædij, aut possessionis impetrabũt aut obtinebunt, soluturos realiter & de facto ante verificationem & comprobationem literarum, in commodum & augmentum nostri patrimonii, tertiam partem æstimationis prædiorum à nobis amortizatorum: quæ tertia pars in prædiis, possessionibus,

aut reditibus cōſiſtēs, ſita in noſtra ditione ac iuriſdictione directè noſtro patrimonio adiungetur. Datum Lutetiæ anno Domini 1402. 23. anno noſtri regni, mēſe Octobri.

HAEC conſtitutio diligenter obſeruata magnam pa
1 trimonio Regis acceſsionem faceret: †ſed paulatim actitatum eſt, vt loco tertiæ partis rei amortizatæ præſtaretur aliqua ſumma pecuniaria, quæ vt plurimum regis ærario non infertur. Ex aduerſo ſæpe fit vt qui à rege hoc ius donationis titulo obtinent, Eccleſiaſticos & alios fatigent, ac tandem ab iis quod volunt, extorqueāt, cùm omnia in commodum regis cedere debeant.

Forma obtinendæ amortizationis.

SVMMA.

1 *Res amortizata inter prophanas non eſt annumeranda.*
2 *Aduerſaria in Curia rationum in ſcriptus redacta dici non poſſunt conſtitutiones.*
3 *Suprema Curia ſola eſt conſeruatrix patrimonij Regum Franciæ.*

CAP. IIII.

QVoties collegium, capitulum, confraternitas, aut ciuitas aliquid vult amortizari, in primis impetrare debet à rege literas amortizationis ſigillatas in formam inſtrumenti regij cum fibulis ſericis & cera viridi. quæ nominatim & expreſsè eiuſmodi prædia & poſſeſsiones contineant: ac deinceps perquiſitio atque æſtimatio fieri debet ex decreto Curiæ quæ rationibus præeſt, ab aliquo eorum, aut à vicinioribus regiis officiariis locorum vbi res ſitæ ſunt valoris anni reditus, longitudinis, latitudinis, & amplitudinis, ſimul & omnium quæ ad ea pertinent, ſingulatim cum comparatione eorum quæ ea contingunt & diſterminant: & quomodo, à quo, & ob quam rationem in feudum tenentur: eiuſmodique literas inſtrumentales neceſſe eſt expeditas eſſe & verificatas in dicta Curia rationum, redigique in volumen inſtrumentorum dictę Curiæ ex eius decreto, addito prætio dictæ tertiæ partis vt conſulatur indamnitati regis & ſucceſſorum, quemadmodum conſtitutionibus regiis cautum eſt. Si verò literæ eiuſmodi amortizationis conceſſæ ſint, vt ſuprà vſque ad aliquam ſummam reditus annui, ſiue hoc fiat ad inſtitutionem capituli, aut aliter, neceſſe eſt dictam ſummam nominatim & apertè in dictis literis exprimi cū ſingulis ipſius particulis. Quòd ſi minus expreſſæ ſint ſingulæ partes, ij qui eiuſmodi literarum expeditionem perſequuntur, neceſſe habent eas tradere aut mittere in ſcriptis vt opiſtographo dictarum literarum ſigillatarum inſerantur: ſiquidem omnes inſeri poſſunt: ſin minus, redigendæ ſunt in quaternionem membraneum, atque diligenti perquiſitione habita ac remiſſa, vt dictum eſt iuxta formam conſtitutionis, probandum eſt eiuſmodi particulas tales eſſe quò ad æſtimationem, ſitum, & cætera, quales traditæ ſunt, eiuſque naturæ & qualitatis quę ad eam rem ſunt neceſſariæ. His ita conſtitutis dictæ literæ expediantur, ſcriptiſque re-
1 digantur, vt dictum eſt: †his enim deficientibus eiuſmodi prædia & reditus amortizati aut extra prophanitatem eſſe, nec dici nec cenſeri poſſunt. Atque ita quidem ſolet obſeruari in dicta Curia rationum, vt ſcriptum eſt in libro anni 1472. die ſabbathi 23. Auguſti.

Hæc forma tradit modum perſoluendi pretij iuxta conſtitutiones regias, cùm tamen nulla de hoc conſtitutio regum extet præterquam regis Caroli ſexti, de qua ſuprà. Multæ quidem ſchedæ extant inſcriptæ in dicta Curia rationum diuerſorum temporum & plurimum inter ſe diuerſæ. In nonnullis enim traditur regi competere æſtimationem reditus ſex annorum: aliæ amplius, aliæ minus tribuunt: nonnullæ etiam continent certam dictionem, de qua nihil eſt neceſſe tractare. Quæ quidem ſchedæ redactæ ſunt à præfectis rationum in volumen
2 conſtitutionum, † ab iiſque (non ſine vocabuli abuſu) conſtitutiones appellantur: quia eiuſmodi ſchedæ dici non poſſunt conſtitutiones, cùm nunquam fuerint viſæ, receptæ, publicatæ aut comprobatæ in Curia ſuprema, in qua verificari debent omnes conſtitutiones, quæ de
3 regum Franciæ patrimonio editæ ſunt: † quoniam dicta Curia ſuprema cenſetur tutrix & conſeruatrix patrimonij regij, vt docebitur in tractatu de patrimonio regum Franciæ.

SVMMA.

1 *Ignobiles habent ius poſſidendi feudi ſine conceſſione Regis.*
2 *Homines manuſmortuæ nullo tempore ius amortizationis præſcribere poſſunt.*
3 *Ius amortizationis debetur ratione ſuperioritatis, quam rex in temporalibus ſibi vindicat.*
4 *Ius quod domino à vaſallo debetur præſcribi non poteſt.*
5 *Omnia immobilia ſuapte natura ſunt allodialia.*
6 *Feuda conſuetudinibus non iure introducta ſunt.*
7 *Feuda quibus annexa eſt dignitas ignobiles poſſeſſores nobilitant.*

CAP. V.

CVM dominus Rex olim quādam ordinationē feciſſet ſuper alienatis in domum mortuam, vel villenagium mouentibus de feudis, vel retrofeudis ipſius, necnon de allodiis regni ſui: in qua ordinatione pro eccleſiarum, & ſubditorum ſuorum vtilitate communi conceſsit de gratia ſpeciali, quod villani & eccleſiæ ſupradicti acquiſita huiuſmodi à triginta annis citra computando à tempore ordinationis ipſius extra manum ſuam ponere minimè tenerentur, dum tamen vellet ſoluere deputatis ad hæc ab eodem domino rege duos, vel tres, vel quatuor fructus alienatorum huiuſmodi, ſecundum diſtinctionem rerum legatarum, & cōtractuum, prout in literis dictæ ordinationis continetur: plures de diuerſis partibus regni grauiter conquererentur ſuper eo, quòd deputati à domino rege ad leuandos fructus huiuſmodi, vel ſuper eis financias faciendum, ſecundum formam ordinationis exigere vel leuare volunt ab illis villanis, quibus nobiles aliqui terras, prata, vineas, vel poſſeſsiones alias arrentauerunt pro aliqua annua bladi vel pecuniæ quantitate, quanuis de nullo vel modico homagio cōuenerit in contractibus antedictis. Super quibus deliberatione habita, dictum fuit

per

per arreſtũ quod præcipietur gẽtibus regiis ne tales arrentationes fieri impediant in futurum,& ne occaſione eorum aliquid exigant à villanis : & ſi aliquid exegerint huius occaſione, reddant & reſtituant illis villanis, vel eorum hæredibus à quibus talia exegerint. Inter iudicia, conſilia, & arreſta expedita in parlamẽto beati Martini, anno Domini milleſimo ducenteſimo octuageſimo ſecundo.

HOC decreto duo potiſsimum docentur. Primum nunquam homines manuſmortuæ Ius habuiſſe immobilis acquirendi ſine diſpenſatione regis , vt abundè ſuprà demonſtratum eſt. Altrum licere in hoc regno
1 Franciæ † ignobilibus feuda ſine regis diſpenſatione poſsidere. Præterea hoc decreto ea quæſtio ſoluitur,
2 †quia dubitabatur quãto tempore homines manuſmortuæ præſcribant,ita vt non cogãtur cedere immobilibus à ſe quæſitis ſine amortizatione. Hæc quæſtio ad ſolum regem pertinet , nam ſequenti capite docebitur non licere inferioribus dominis cogere homines manuſmortuæ vllo tempore ne lapſu quidem triginta aut quadraginta annorum,vt cedant quæſitis in eorum feudo, modò offerant eis exhibere hominem viuentẽ, morientem, & confiſcantẽ,aut eorum indemnitati conſulere,vt multis ſupremi Senatus iudiciis inferiùs demõſtrabitur. Huius rei ratio eſt quod hac ratione domini feudales extra omnem iacturam ſint poſiti. Hic vero quæritur an rex poſt lapſum triginta annorum aut alterius tẽporis, poſſit cogere homines manuſmortuæ ad cedendum,ſuis immobilibus non impetrata amortizatione eorum quę ab ipſis quæſita ſunt: an verò dicti homines manuſmortuæ ſe præſcriptione tueri poſsint. Hæc quæſtio videtur
3 prima fronte & extra omnem difficultatem , † cum homines manuſmortuæ ad impetrationem amortizationis non teneantur niſi ratione ſuperioritatis quam rex ſibi in omnia temporalia vindicat , & ratione ſeruitij feudalis ac dominici quod regi exhiberi debet quoties feudum aut aliud prædium in conditionem manuſmortuæ
4 redigitur: † quod quidem ius vſque adeò præſcribi non poteſt vt aduerſus illud vaſallus ne longiſsimi quidem temporis præſcriptionem vllo modo poſsit opponere. Quod enim vaſallus domino debet,hoc eſt in iudicium obſequij,ſubiectionis,ac functionis,quæ nec ratione tẽporalitatis,nec ſpiritualitatis præſcriptionem admittũt, l.comperit. C.de præſcript.xxx.annorum.cap. cum non liceat,vbi gloſſa magna, De præſcript.xxx.annorum.nihilominus tamen hoc decreto iudicatum eſt ſi eccleſia, collegium,ciuitas,aut aliud genus hominum manuſmortuæ poſſederint feudũ aut aliud quid immobile in ipſos collatum donationis legati,aut alio titulo , aut aliter ab ipſis quæſitum ſine amortizatione, regem nõ poſſe poſt lapſum triginta annorum eos cogere aut perſequi vt eis cedãt propter defectum amortizationis, ſed tantum poſſe homines manuſmortuæ compelli ad perſoluendam regi certam ſummam aut ius amortizationis quod eſt ius ſuperioritatis præſcriptioni minime obnoxium. Quod hoc decreto probatur his verbis, *Dum tamen vellent ſoluere deputatis*. Ex quibus liquet de eo quod ſupradictum eſt atque amplius homines manuſmortuæ ante triginta annorum ſpatium liberari non potuiſſe per oblationem iuris amortizationis,ſed ad ceſsionem cogi potuiſſe. Atque ita præſcribitur poſſeſsio ſed non ius, quod cum ſit ſuperioritatis & obſequij,nemo poteſt vſucapere vti dicemus alio capite. Quod verò ad ſecundum huius decreti caput attinet in his verbis, *Nihil exigatur à villanis*, manifeſtè demonſtratur ignobiles per acceptionem in cenſum prædiorum nobilium etiam ſub conditione vt hominum præſtent,regi tamen in nihilum teneri. Quod ſummè notandum eſt aduerſus veterum quandam praxim quæ in Francia obtinuit,ne homines ignobiles poſſent feuda poſsidere ſine licentia & diſpenſatione regis pecuniæque numeratione : qui quidem abuſus in Gallia
5 non obtinuit nec obtinet,idcirco, † quia omnia immobilia ſuapte natura ſunt allodialia. Res enim non præſumitur feudalis,ſed allodialis ſeu libera niſi probetur verè vel præſumptiuè , vt notat Ioan. Andr. atque alij poſt eum in cap.nimis.de iureiur.& in cap.fina.in verbo,reſpondere. de iudic. probatur cap.ij. & ibi notant doct.in tit.ſi de feudo fuerit controuerſ. inter domin.& agnat.& in cap.ij. cum gloſſa ibi. in tit.de controuerſia inter maſ. & fœmi.de benef. & notat Ioan. And. in additione ad ſpec.in tit. de feudo,§.quoniam, ſuper verſic.xxj.in additione incipiente,ceſſante.Et notat Baldus in l.libertas, ff. de ſtatu homin. Id quoque alia ratione probatur, quod res quæ dicitur feudalis,dicatur quandam ſeruitutem debere, notat gloſſa in l.ſi cuius,§.ſi vſusfructus, in verbo , oportet.ff.de vſufructu.notat Baldus in cap.pri. circa vlt.col.de controuerſ.inueſtit.Res autem quælibet præſumitur libera niſi probetur ſeruitus, l.altius. C. de ſeruitut.& l.ſi.ff.eod.titul. de quo plenè per Iaſon.in l.ſi
6 priuſquam,col.xiij.ff.de noui oper.nuntiat. † Quod verò res ſit feudalis,id moribus non iure introductum eſt. Omnes enim libri qui de feudis conſcripti ſunt à ſolis moribus& conſuetudinibus proficiſcuntur extra corpus iuris communis,atque idcirco conſtitutiones ſeu conſuetudines appellantur.Nonnulli tamen contenderunt non licuiſſe olim ignobili feudum poſsidere niſi prius ſoluta regi pecunia,aut licentia, ſiue diſpẽſatione impetrata: in eámque rem extant documenta in magna Curia rationum in quibuſdam voluminibus , quibus fidem non habeo. Qui hanc opinionem ſequuti ſunt,eam rationem afferebant quod feudum nobili poſſeſſum ab ignobili eum nobilitet , atque adeò eum omni perſolutione vectigalium impoſitionúmque liberet, quod in detrimentum regis conuertitur. Quibus duplici ratione reſponderi poteſt. Primùm, quia falſum eſt quod ruſticus emens feudum nobile, ex eo fiat nobilis. Lucas de Penna eius eſt ſententiæ in l.cum neque,in fi.C.de incolis, lib.x.per illum textum , vbi quis emerat domum decurionis,nec tamen factus eſt decurio vt fungeretur munere decurionis.Adde textum in l.ij. C. de prædiis & omnib.reb.nauicul.eod.lib.vbi nõ fit nauicularius qui emit rem nauiculariam,facit quod res accedant hominibus non homines rebus , l.iuſtiſsime.ff.de ædil.edict. Secundò quoniam vectigalia regi à ſubditis penduntur iure ſubuentionis quam populus ſubſidij gratia in eum confert , in eámque rem conſulendi ſunt libri Curiæ rationum quibus erectio vectigalium continetur. Ex quibus conſtat idcirco vectigalia inſtituta eſſe vt bellicis impenſis conſuleretur , nec amplius quàm tempore bellorum præſtita. Sed ea eſt Gallici populi bonitas & erga principem obſequentia vt ea continuarit & in hunc vſque diem perſoluere: vnde tamen rectè inferri non poteſt ignobilibus
7 feuda poſsidendi ius nõ eſſe: †certum quidem eſt ſi eiuſmodi feuda eſſent ducatus,comitatus,marchionatus,aut baroniæ,quoniam iis feudis adiuncta eſt dignitas,nobilitatem ignobilibus collaturę,ſecundum tradita per Lucam de Penna,in l.mulieres,col.ij.verſ.quar.ex comitatu, C.de dignitat.lib.xij. And.de Iſernia in cap.lj.in fi. de cap.qui curiam vẽdid. Sed hoc vel raro vel nunquam accidit vt ignobilis comitatum , baroniam aut marchionatum poſsideat. Vnde nec ſcriptum comperitur con-

trouerſum fuiſſe inter Sem, Cam & Iaphetum filios Noë (vnde omnes traximus originem) quiſquam eorum poſsideret feuda nobilia aut bona ignobilia. Nec etiam vlla extat conſtitutio in Francia in ſuprema Curia cóprobata aut vſu recepta inter populum, quæ ignobiles à poſſeſsione feudorum arceat, ab eo tempore quo ſeruitutes ac manumiſsiones in regno ſublatæ ſunt, de quibus infrà dicetur.

SVMMA.

1 *Cum rex occupat feudum propter non exhibitum hominem, poteſt quoque mitti in poſſeſſionem retrofeudi, fructúſque omnes ſuos facere.*

2 *Dominus non poteſt cogere homines manuſmortuæ ad cedendum propter non impetratam amortizationẽ, ſed ea ſola poteſtas procuratori generali data eſt.*

3 *Homines manuſmortuæ domino feudi exhibere debent hominem viuentẽ, morientem & confiſcantem, aut ei perſoluere indemnitatem alternatim.*

4 *Duobus caſibus hominium per procuratorem præſtari poteſt.*

CAP. VI.

ARreſtum pronuntiatum eſt inter Georgium du cheſnay & capitulum du Viuier die 22. Maij, anno 1539. quo cautum eſt dominum inferiorem non poſſe homines manuſmortuæ compellere vt cedant prædio ab ipſis ſine amortizatione occupato, modò ei exhibeant hominem viuentem, morientem, & confiſcantem, ſecus in procuratore regis.

AD huius decreti intelligentiam notãdum eſt omnia feuda huius regni nudè & in merum feudum à rege mouere aut mediatè, vt latè ſuperius demonſtratum eſt.
1 † Idcirco in Gallia receptum eſt ſæpiúſque iudicatum, ſi feudum aliquod à rege mouens apertum fuerit, in eiúſque poſſeſsionem rex mitti poſtulet propter hominem non exhibitum, poſſe eadem quoque via iubere poſsideri omnia feuda inde mouẽtia & dependentia, eáque retinere ac percipere & facere fructus ſuos, ex eadem cauſa qua fructus principalis feudi iam poſſeſsi: cui conuenit trigeſimusſextus articulus conſuet. Pariſ.tit.de feudis. Quod cùm ita ſit ſi homines manuſmortuæ feuda aut alia immobilia nudè & immediatè à rege mouentia acquiſierint, certum eſt nullius præter regem intereſſe, ſolus enim poteſt amortizationem concedere: indemnitas autem ſoli regi deberi poteſt. Vbi verò homines manuſmortuæ feuda immediatè ab alio domino inferiori mouentia acquirunt, hoc caſu duorum intereſt, videlicet domini à quo mouetur feudum, cui ſoluenda eſt indemnitas & exhibendus homo viuens, moriens, & confiſcans: tum regis propter ius amortizationis. In hac ſpecie quærebatur an inferior dominus à quo feudum quæſitum ab hominibus manuſmortuæ ſine medio tenetur, dum adhuc feudum ipſis non eſt à rege
2 amortizatum, poſsit eos cogere ad ceſsionem: † hoc decreto iudicatum eſt ſoli regi aut generali procuratori competere homines manuſmortuæ compellere ad cedendum bonis ab ipſis quæſitis, quorum amortizationem non obtinuerint. Quo iure non vtuntur inferiores domini, quamuis prædia ab eis moueant, modò eis offeratur homo viuens, moriens, & confiſcans, eorúmque indemnitati proſpiciatur. Ratio eſt quia hoc modo extra omnem iacturã ſunt poſiti, nec eorum eſt quærere an prædium ſit amortizatum, an ſecus, vel an homines manuſmortuæ ſunt poſsidendi
3 capaces: id enim ſoli regi competit. † Notãdum quoque eſt hoc arreſtum in eo quod comprobat confirmátque id quod ſuprà dictum eſt, ſufficere alternatiuè hominem viuentem exhibere, aut ſoluere indem-
4 nitatem domino feudi. † hoc quoque decreto colligetur dominum hoc caſu cogi recipere hominium per procuratorem: quoniam homo viuens, moriens, & confiſcans fidelitatem & hominium præſtat: & hic eſt caſus quo fit hominium per procuratorem, quod iure fieri non poteſt citra voluntatem domini feudi. cap.j.§.verum de ſtatu reg.lib.vj.de quo per Baldum in cap.j.§.ſi.per quos fiat inueſtit. In cámque rem extat arreſtum pronũtiatum die noua Decembris 1486. quo expreſſum eſt Marchionem de Saluſſes receptum iri de gratia ſi ita regi videretur, ad exhibendum hominium & fidelitatem per procuratorem, ea cõditione vt quamprimum poſſet ipſe regi hominium præſtaret. Conſimile eiuſdem rei arreſtũ extat ad 12.menſis Martij 1536. pronũtiatũ in ipſo iudicio inter Ioannem de Valenciennes dominum d'Ormoy, & Abbatem & conuẽtum S. Victorij ad Lutetiam, vt tradetur ſub tit. de feudis & hominiis.

SVMMA.

1 *Legatum relictum loco pio quantoperè ſit fauorabile.*

2 *Quanto etiam fauore dignum ſit quod in alimenta pauperum relinquitur.*

3 *Xenodochiorum quàm eccleſiarum potiora ſunt priuilegia.*

CAP. VII.

DEcretum notatu dignum, quo demonſtratur eum qui donat inter viuos aut legat feudum, aut aliud quod prædium capitulo, eccleſiæ, aut ciuitati, cogi amortizationem ſuis expenſis perſequi. Datum in curia cõſilij, xxij. Martij 1558. inter adminiſtratores Xenodochij trinitatis Lutetię, & dominã Mariam Briſſonnet de feudo de Lhiemille.

SVmma eſt huius arreſti ratio, agebatur enim de legato pio quod caducum aut exigui commodi fieri poterat propterea quod bona totius feudi pars in expenſas conuertenda fuiſſet à Xenodochio ad perſecutionem amortizationis contra voluntatem teſtatricis, quæ in alimenta pauperum legauerat feudum in-
1 tegrum ipſis pauperibus. † Iure autẽ tam ciuili quàm canonico legatum relictum ad pias cauſas non debet caducũ fieri, ſed integrum debetur. cap.nos quidem, & ibi gloſſa magna de teſtamen. Bartol. in l.pater, §. Tuſculanus, ff.de lega.iij. Bald. in l.poſt mortem. C. de fideicommiſſ. quo fit vt legatum pium etiã captatorium valeat contra regulas iuris, in l.captatoriæ, de legat.j.notatur in l j.C.de ſacroſanct.eccleſ. & incertum relictum eccleſiæ aut alteri loco pio debetur, quod declaretur certúmque fiat arbitrio epiſcopi, Cardinal.in Clement.quia contigit. de religioſis domib. Bartol. in l.legatum.ff.de vſufructu lega. Hinc eſt quod legatum pium præſtandum ex certo fundo, non reuocatur alienatione fundi, gloſſa eſt notabilis in l.ſi.ff.de contrah.emptio. tantúſque eſt fauor huiuſmodi legatorum, vt legata piis cauſis relicta peti poſſint etiam ante aditam hæreditatem. Bald. in l.j.col. iiij. C. communia de ſucceſſ. eorúmque petitio eſt adeò fauo-

deò fauorabilis in seculari foro & ecclesiastico per Albericum in cap.relatum de testamen.vt debeantur & peti possint à quolibet successore quoquomodo succedat. Bald. in l.eam quam.col. v.C. de fideicommiss. Secunda huius arresti ratio inde elicitur quòd testamenta largissimam interpretationem recipiunt,l.in testament. de regul. iu.cap.cùm dilecti.de donat.lib.3.ff.de vino,tritico, & oleo legat.l.Titiæ textores.ff. de legat. ij. Atque hanc quidem largam interpretationem suadet publica vtilitas,vulgata, l.vel negare,ff.quemadmodum testamen.aperiuntur, quod quando agatur de interesse publico latissima interpretatio fieri debeat,l.ij.§.exercitū,vbi Bar. ff.de iis qui notant.infa.l.quemadmodum,vbi Bartol.C. de agricolis,& cēsit.lib.xj. Tertia huius arresti ratio est, quòd defuncta intelligeret dictum Xenodochiū esse manusmortuæ,suámque voluntatem non aliter posse valere quàm feudo amortizato: vnde verò simile fit eam fuisse ipsius mentem,argumento ducto à testatore,qui sciēs legat rem alienam quam hæres tenetur redimere, & si obligata est,debet eam hæres luere, §. non solùm.instit. de legat.l.si tibi homo,ff.de legat.j.

Quarto si amortizatione huius legati oneratū fuisset Xenodochiū,perinde fuisset ac si ei ablata fuisset tertia eius pars,vt ex cōstitutione superiusrelata cōstat:at de legato pio nihil potest detrahi: hinc efficitur ne de legatis piis detrahatur falcidia: sunt enim adeò fauorabilia, vt etiam præferātur impensæ funeris,notatur in l.j.C.de sacrosan.eccles. quòd funeris impensa non sit animę præsidium,sed magis officium humanitatis, cap. non existimemus,& cap.animæ,xiij.q.ij.

Quinto afferri quoque posset ad confirmationē huius
2 arresti hæc ratio, † ꝙ tale relictum respicit pauperum alimēta, quorum priuilegia sunt multa quę aduersantur iuri communi.Bart.in l.Mela.in princip. ff. de aliment. & cibar.legat. Possunt enim relinqui incapacibus, vt apparet ex casu nostro: nec diminuūtur per clausulā generalem,debentúrque ex voluntate minus solenni: relictū quoque nominatim ab hærede instituto censetur repetitum à substituto.Aliud priuilegium est in modo exigendi,de quo suprà. Item aliud in breuioribus dilationibus consistit, quòd appellatio non admittatur, neque compensatio, & sine authoritate iudicis non remittantur alimenta, possíntque peti etiam feriato die: quæ omnia priuilegia vide apud Bartol. in d.l. Mela. huc accedat quod cum Xenodochio aut hospitali donatur, nihil nisi quod ipsius Dei iam sit donatur, quippe ab eo bona o-
3 mnia procedunt:† vnde fit, vt xenodochia paribus aut maioribus priuilegiis gaudeant ac ecclesiæ. Felinus in c. de quarta, de præscriptio.Cardin.in clemen.quia contigit.de religios.domib. Idem Cardin.consi. xj. & Caldericus consi.iiij.sub tit.de religios. domib. Videtur textus ad hoc singularis in l.his verbis.§.fi.ff.de legat.iij.in quo textu videtur fundatum arrestum cùm loquitur de introitu militiæ.

SVMMA.

1 *Homines manusmortuæ præter solutionē indemnitatis quam domino feudi præstant,hominium quoque exhibere debēt.*
2 *Homines manusmortuæ exhibendi hominij sunt capaces,obsequiúmque domino feudi præstare per substitutū possunt.*
3 *Quando vasallus dormit,dominus vigilat.*

Cap. VIII.

Arrestum pronuntiatum die 13.Martij,anno 1536. inter Ioannem de Valenciennes dominum d'Ormoy,& Abbatem & conuētum S. Victorij ad Lutetiam: quo cautum est dictos Abbatem & conuentum S. Victorij præstituros hominium dicto domino de Valenciennes de quodam feudo quod ab eo agnoscebant, quanuis inter eos conuenisset, vt quoties Abbatis mutatio contigisset pro indemnitate,redemptionem vnam persoluebāt loco hominis viuentis & morientis, quia eiusmodi transactione non fuerat ipsis remissum hominium. Eodémque arresto cēsitum est manus iniectionem ab anno 1517 factam, perduraturam quanuis dicti Sainuictorienses obtinuissent à rege amortizationem.

HOC arresto exponuntur superiora,quibus traditur homines manusmortuæ cogi à domino feudi non posse cedere possessionibus quæsitis,dummodo offerant hominem viuentem,& morientem, aut soluāt indemnitatem, quia hac ratione dictorum dominorum nihil interest. Imò amplius quoties vasallorum mutatio contingit,habent ius dominicum quod eis vtique deberi non posset. Nam quo casu fit mutatio à patre in filiū,ex multorum locorum consuetudine redemptioni non est locus,neque multis aliis casibus pro locorum consuetudi-
1 ne. † In facto proposito quærebatur an post exolutam domino indemnitatem homines manusmortuæ insuper teneantur ad præstationem hominij: quod prima quidē fronte non videbatur, cùm ex superiorum arrestorum decreto alterius præstatione liberentur, nempe aut exhibendo hominem viuentē & morientem, aut indemnitatem soluendo. Indemnitate itaque soluta sequi debebat liberatio. Præterea ecclesiastici ad præstandum hominium idonei nō sunt, præterquam quòd id eorum dignitati non conuenit, quoniam in præstatione hominij interuenit etiā promissio obsequij & seruitij in tēporalibus, puta auxilij ferendi domino quoties bellum aut alia necessitas vrget. Innocen.in regula, indignum.de regul.iur.cano.de forma.xxij. q. vlt. quo loco glossa notat quòd vasallus præstauit homagium domino,promittit eum iuuare contra omnes. At ecclesiastici armorum gerendorum & ferendi auxili domino feudi sunt incapaces,arma enim clericorum sunt lacrymæ. Beatus Ambrosius in cano.conuenior xxiij.q.vlt.cano. fi.xxxvj. distin. cap.porrò.xvj.q.iij.nihilominus tamen hoc arresto cōtra iudicatum est, ob eam causam quòd dicti Sainuictorienses dum de indemnitate cum domino suo conueniunt,expressè,vt par erat hominij liberationem ac remissionem stipulati non erant, iure enim capaces sunt, hominiúmque præstare debent,cap.j.§. verum.de statu re-
2 gul.lib.vj. † Seruitium autem personale possunt præstare per substitutum. Præterea si loco soluendæ indemnitatis exhibuissent domino suo hominem viuentem, morientem,& confiscantem,dubitādum non est hominem viuentem in eorum vicem hominium præstiturum fuisse, quoties obtigisset mors aut mutatio Abbatis. Ex hoc subnotare oportet ex præstatione indemnitatis domino feudi non statim sequi liberationem ab hominio. Sed quæro quid commodi allaturum sit eiusmodi hominium: videtur enim inutile, quia dominus feudi indemnitatem acceptando renuntiauit omni commodo feudi, nempe quintanorum & retroquintanorum, redemptionum,& reliquorum id genus. Huius tamen hominij vtilitas satis hoc arresto demonstratur in eo quod dicitur

missionem

missionem in possessionem factam ab anno 1517. propter non præstitum hominem & hominium, pronuntiatum fuisse validam: ex consuetudine enim præfecturæ & vicecomitatus Parisiensis vbi feudum situm
3 erat, † quandiu vassallus dormit dominus vigilat, hoc est, quandiu vassallus cuius feudum est possessum propter neglectam præstationem fidelitatis & hominij, dormit, cessátque in exhibitione fidelitatis & hominij, dominus feudi facit fructus feudi possessi suos, cómodúmque nō præstiti hominij est amissio fructuum feudi ad cohibendam contumaciam & peruicaciam vassalli.

SVMMA.

1 *Amortizatio generalis admittitur & valet.*
2 *Amortizatio generalis in fauorem ecclesiæ Doratensis & omnium Ecclesiarum Xenodochiorum Normaniæ.*
3 *Præsumptio solutionis fundata spatio annorum triginta non sufficit contra fiscum.*
4 *Quanto tempore probetur res esse feudalis.*

CAP. IX.

Literæ amortizationis in fauorem totius Normaniæ quod attinet ad libera feuda & nouos conquæstus factos ab hominibus manusmortuæ, censentur amortizata post triginta annorum spatium, omniáque feuda nobilia ab ignobilibus quæsita post quadraginta annos: neque coguntur possessores iis cedere aut persoluere summā pecuniæ. Tradunt præ tera dictę literę, omnes ignobiles qui in ducatu Normaniæ feuda acquisierunt, nobilitatos censeri cū omnibus liberis: fuerúntque dictæ literę verificatæ per Curiam, fol. 226. lib. j. Constitut. regis Ludo. xj.

HÆC constitutio siue literæ instrumentales inscriptæ pro constitutione, quatuor complectuntur capita quæ ad amortizationis quæstionem perti-
1 nent. † Primum, quod amortizatio generalis admittatur sitque valida, quod antea summam habebat difficultatem vt inferiùs docebitur. Secūdum, quod omnia immobilia quæsita ab hominibus manusmortuæ tricenuo censeantur amortizata, vt superiùs demonstratum est. Tertium, quod omnia feuda ab ignobilibus quęsita post quadraginta annorū spatium amortizata censeantur, nec iis possessores cedere aut partē pretij soluere cogantur. Quartum denique, quod in Normania feudum nobile ignobilem dominum & possessorem eiúsque liberos nobilitet. Quod ad primum attinet quod de generali amortizatione traditur, inter multos controuersum fuit, in eáque sententia fuerunt quod non valeret. Eorum ratio videtur suffulta, l. cum Aquiliana. ff. de transactio. quoniam liberationes generales censentur captatoriæ & fraudulentæ. facit l. iij. §. contrarium. ff. de contrario iudicio tute. quem textum dicunt optimè ad rem pertinere, vt asserit Iason in d. l. cum Aquiliana, referens Oldradum, Albericum, Baldum, & Bartolum. Existimāt enim quod vitandæ fraudis gratia creditor compelli non potest debitorem generaliter liberare. In proposita autem specie facilè rex eiúsque patrimoniū per generalem amortizationem decipi potest si singula prædia quorum à rege petitur amortizatio non exprimantur: sed quando de ecclesia aut capitulo agitur, per expressionem singularum partium semper solet amortizatio admitti, eiúsque rei extant multi li-
2 bri. † Præter cæteras autem extat amortizatio generalis omnium temporalium ab ecclesia S. Petri Doratici apud Lemouicenses possessorum conscripta lib. iij. constit. Ludo. xij. fo. 50. Altera pro ecclesia du Puis nostre Dame apud Andegauos fol. 168. eod. libr. atque eiusmodi quidem amortizatio totius patrimonij ecclesiæ non est eiusdem momenti ac amortizatio generalis totius regionis aut prouinciæ. Alia extat amortizatio generalis pro omnibus ecclesiis & xenodochiis Normaniæ, de omnibus quæ à triginta annis & infrà quæsierant. Quæ quidem amortizatio eis fuit concessa à rege Francisco eius nominis primo, mediante summa octoginta millium librarum turonensium inscripta fol. 382. anno 1522. Consimilis amortizatio extat de omnibus subditis Ducatus Burgundię, pro summa quinquaginta millium librarum, vt videre est fol. 94. eod. libr. constitut. regis Francisci. Eiusmodi tamen amortizationes multum regi damni afferunt, nec videntur impetrantes liberandi apud regem nisi singulatim exprimant quicquid volunt amortizare, quod in generali remissione non veniat dolus, l. si seruus vetitus. de lega. j. l. Aurelio, §. Caius. ff. de liberat. lega. De secundo capite superiùs tractatum est cum diximus homines manusmortuæ post triginta annorum spatium nō compelli cedere, sed procuratorem regium posse eos cogere ad exolutionem
3 partis pretij regi, nisi doceant de amortizatione: † eóque casu notandum est tutum esse ius regis in petendo pretio post triginta annos, quia id iuris præscribi non potest: quamuis enim præscripto triginta annorum hominibus manusmortuę prosit, aduersus fiscum tamen non sufficit, quia rex communi iure vtitur in exactione census & iuris feudalis, l. ij. & fi. C. sine cen-
4 su & reliquis. † Cur autē homines manusmortuæ post lapsum triginta annorum emancipare feudum non cogātur, indicat §. si quis per triginta annos. si de feudo fuerit cōtrouers. vbi feudum probatur ex eo quod quis possedi rem vt feudalem per triginta annos. In specie autem proposita si capitulum aut collegium prædium tanquam humano commercio exemptum possederit per triginta annos, velítque iureiurādo affirmare instrumentum emancipationis periisse, videtur fides ei abenda, nec cogendus ad exolutionem pecuniæ, per text. in cap. vnico. in fi. si de inuestit. inter domi. & vassal. lis oriatur, vbi si quis sit in possessione feudi de quo dominus dicit eum non esse inuestitum, vassalus iurat se vel patrem suum inuestituram accepisse, illi creditur. Tertium caput superius tractatum est. Quartum caput continet ius speciale iuri communi contrarium, quo feudum nobile possessori vt superiùs dictum est non cōfert nobilitatem, nisi ex eorum sit numero quibus annexa est dignitas, cuiusmodi sunt Comitatus, Marchionatus, & id genus de quibus antè dictum est.

SVMMA.

1 *Verbis narratiuis legis antiquæ fides adhibenda.*

CAP. X.

Extat arrestum quo latè continentur quæcunque de rebus ab hominibus manusmortuæ acquisitis diximus, quæ censentur humano commercio

exemptæ

exemptæ post triginta annos: aut saltem homines manusmortuæ eas emancipare non teneantur: memorantúrque eo arresto multę constitutiones in eam rem quę non extant, sed belli iniuria perierunt. Notandum tamen est antiquæ constitutioni fidem esse adhibendam in verbis narratiuis, cum verisimile sit eiusmodi cõstitutionem sancitam decretóque Curiæ confirmatam fuisse, arg. text. cum gloss. in cap. cum causam, de probat.

TRACTATVS DE FEVDIS,

hominiis, & vassallibus.

ARresto pronuntiatum est, si feudum Ducem, Comitem, Baronem, aut Parem Franciæ agnoscens, regi tanquam commissum addicatur, aut alia ratione ad eum reuertatur, regem non teneri Duci, Comiti, Baroni, aut Pari Franciæ fidem & obsequium præstare. Ad 25. Febr. anno 1558. inter dominum de la Trimouille actorem, & Procuratorem regis & dominam de la Flosseliere reos.

SVMMA.

1 *Rex non cogitur præstare fidem & obsequium pro retrofeudo, si ad eum reuertatur.*

CAP. I.

HAnc quæstionem mouet ac decidit Speculator tit. de feudis. §. quoniã. de homagiis & fidelitatibus, quæst. xxiiij. vbi proponit speciem de rege Aragoniæ tunc domino Montispessulani, quod iure clientellari posside bat ab episcopo & ecclesia Magalonensi, si fortè rex Franciæ ab ipso dictam vrbem acquireret, an obsequium præstare dictis Episcopo & ecclesiæ teneretur. Speculator multas diuersorum doctorum qui in eam rem scripserunt refert sententias in vtramque partem. Sed eius quæstionis definitio est, regem non compelli fidem & obsequium vassallo suo præstare, cùm neminem superiorem in temporalibus agnoscat, sitq; dominus feudi superioris. Altera quoque ratio afferri potest, quod omnia prædia iure feudi ab inferioribus dominis regis vassallibus, mouentia à rege pendeant iure retrofeudi: quoties autem feudum ad regem reuertitur, redit ad primam suam naturam, ideóque liberatur à præstatione fidelitatis & obsequij, facit cap. quæris. de consecrat. dist. 4. L. si vnus. §. pactus. vers. sed si pactum. ff. de pact.

ARrestum pronũtiatum die 2. Martij 1534. inter magistrum Iohannem Gilbert Aduocatum regium apud Curiam vectigalium, prouocantem à sententia Recuperatorum Pallatinorum, aduersus Commendantẽ de Villeroy: quo sancitum fuit malè iudicatum à dictis Recuperatoribus, qui dicto Commendanti liberam possessionem decreuerant quorundam prędiorum possessorum instante dicto Gilberto, propter neglectam pręstationem hominis, fidelitatis, & obsequij, hoc prætextu quod dictus Commendans dictum Gilbertum dominum suum esse diffiteretur, cum tamen eiusmodi inficiatio authoritate & decreto superioris confirmata non esset vt res postulabat.

SVMMA.

Abnegatio facta ab hominibus manusmortuæ feudum non committit, nisi abnegatio decreto confirmata sit.

CAP. II.

AD huius arresti intelligentiam, præsupponẽdum est prælatum aut alium beneficiarium non posse alienare prædia aut alia immobilia sui beneficij, nisi certis casibus cum causæ cognitione & decreto superioris, per text. in Clement. de reb. eccles. non alien. & in Authent. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccles. Sciendum quoque est consuetudinibus Præfecturæ & Vicecomitatus Parisiensis constitutum esse vt vassallus dominum abnegans feudo mulctetur, si postea cõperiatur feudum ab ipso domino mouere, & vassallum tenere dominum abnegasse. Extat & alia consuetudo, qua vassallus qui pendente lite de possessione feudi dominum abnegat, mitti debet in possessionem sui feudi. In facto autem proposito Commendantis illius feudum possessum erat propter neglectã fidem & obsequium, iuráque feudalia non præstita. Ad hæc Commẽdans ille vir astutus & vafer, dominium feudalem abnegat, vt hac ratione in possessionem feudi mittatur absq; vlla solutione aut depositione iurium feudalium, nihil inde præiudicij ecclesiæ se allaturum putans, quoniam abnegatio nec approbata, nec decreto superioris confirmata alienationem inualidam reddebat. Recuperatores Pallatini non detecta astutia vi consuetudinis liberam feudi possessionem ei addicunt, vt pote dominum abneganti: à qua sententia dominus feudalis prouocat. Suprema Curia, re propius inspecta, intellectísque partium allegationibus, pronuntiat

pronuntiat malè iudicatum ac meritò appellatum, sententiámque in melius reformãdo manus iniectionem duraturam decreuit.

ALiud arrestum pronuntiatum die 4. Ianuarij, anno 1534. inter dominum Carolum de Tournebeuf appellantem à Recuperatoribus Pallatinis, & dominam Mariam Pichon, quæ diuerterat à magistro Sepaphino du Tillet, quo sententia dictorũ Recuperatorum confirmata est, qui iudicarant dictam Pichon admittendam esse ad præstationem fidelitatis feudi des Coudreaux iure maioris imperij, licet nullus esset manus iniectionis concursus, sed solus dictus dominus de Tournebeuf feudum possidisset, solúsque dominus de Tranas qui ius feudale prætendebat, controuersiam ad instrumenti exhibitionem mouisset: cautúmque est eo arresto posse vassallum iure maioris imperij admitti, etiamsi non sit concursus duplicis possessionis, sufficeréque concursum actionum motarum à duobus feudi dominis: quod antea decisum non fuerat.

SVMMA.

Vassallus mitti debet in possessionem à superiori domino, si duo domini possederint: aut si ab altero mota sit controuersia, alter verò interdicto possessorio vtatur.

CAP. III.

AD huius arresti facilè intellectũ, primum omniũ statuendum est in quæstione feudali quoties fit concursus duorum dominorum quorum quisque feudum possideri postulat prętẽdens tenutam feudalem, consuetudine caueri vt vassallo libera feudi possessio à superiore domino concedatur, vt eo pendente lite vtitur interposita cautione de præstanda fidelitate ei secundum quem sententia lata fuerit, itaque definitum est immuneris Curiæ arrestis ex consuetudine Parisiensi. In proposita verò quæstione mouebat difficultatem, quòd vnus solus ex duobus dominis feudum prætendentibus manum iniici curauerat, alter verò iure agebat. Vnde is qui interdicto possessorio vtebatur, contendebat sibi possessionem competere sub periculo damnorum & interesse si causa caderet, vassallóque liberam possessionem nõ esse concedendam cùm nullus esset possessionis concursus. Ex aduerso vassallus dicebat sufficere concursum diuersorum dominorum feudalium, nec ad rem pertinere, possessorióne interdicto an actione vterentur. Ad huius controuersiæ definitionem Senatus pronuntiat rectè iudicatum à Recuperatoribus Pallatinis, hoc arresto iudicans quoties fit concursus dominorum per manus iniectionem aut actionem, vassallum admitti posse ad fidelitatem à superiore domino. Eius arresti ratio inde peti potest quòd eiusmodi receptio ad fidelitatem pendeat à sola controuersia quæ vertitur inter duos dominos de tenuta feudali: qua pendente incertus est vassallus vtri fidem & obsequium præstare debeat, quem interea iudex admittit in clientelam regis quæ dicitur manus superior, quòd ab eo omnia feuda mediatè vel immediatè procedant, vti superiùs demonstratum est.

ARrestum pronũtiatum vltima die Decembris 1535. inter dominum Ioannem Desaincts Equitem, prouocantem à Præfecto prouinciæ Bellonacensis, & Robertum d'Aubourg dominum de Neufueillette prouocatum, secundum quem sententia lata erat: quo iudicatum fuit dictum Desaincts, qui manum feudo de Villembray tanquam dominus feudalis iniecerat, quòd vnius anni reditum pro iure redemptionis elegisset, ac dicti feudi de Villembray fructus per se percipere vellet, nõ posse dictũ Aubourg domo & arce expellere, sed dictum Aubourg integro anno redemptionis possessurum, ea conditione vt prætium locationis domus siue arcis persolueret: columberio verò & cæteris pertinentiis prædictum Desaincts potiturum.

SVMMA.

Qui caduci aut alio iure in re aliena vtuntur, ipso iure fauorabiles non sunt.

CAP. IIII.

AD huius arresti intelligentiam, notandum est in multis huius regni prouinciarum Præfecturis moris esse, vt quoties fit apertura feudi mutatione vassalli, morte, venditione, aut alio modo, domino à quo feudum mouetur debeatur ius nouationis & redemptionis, hoc est prouentus vnius anni totius feudi, aut quod arbitrio boni viri æstimabitur, aut certa pecuniæ summa, ad optionem dominij: adeò quidem vt si dominus feudi fructus vnius anni elegerit, habeat integrum vsumfructum illius feudi cui apertura contigit. In specie autem huius arresti dominus feudi reditũ vnius anni elegerat pro suo iure: atque adeò cõtendebat sibi competere ius habitationis in domo siue arce, quòd habitatio esset in fructu, nouúmque vassallum expelli debere à possessione dictæ domus, columberij, horti, & cęterorum quę domini cedunt, donec integrum annum possedisset. Ex aduerso nouus vassallus defendebat id esse durissimum, magísque inuidiæ plenum quàm rationi consentaneum cum dominus feudalis cõmodam alibi habitationẽ haberet: neque attendendam esse ad id quod dominus prætexeret habitationem arcis esse in fructu, cùm vassallus id agnoscens ei æstimationem locationis illius anni offerret. Ad hæc dominus replicabat incommodam sibi esse perceptionem fructuum atque vsumfructum annui reditus nisi loco inhæreret. Huic controuersiæ Curia vt finem imponeret præcipua æquitatis quàm stricti iuris habita ratione, suo arresto definiuit domino ius non esse vassallum domo aut arce expellendi, modò ei æstimationem locationis præstaret: columbario

lumbario tamen & cæteris dominum per se vsurum fruiturum. Quamuis autem hoc arrestum summa æquitate nitatur, potest tamen stricto quoque iure defendi. Nam consuetudo tribuit tantùm domino prouentum vnius anni, aut quod arbitrio boni viri æstimabitur, aut summam pecuniæ semel soluendam: huiúsque consuetudinis ratio inde petenda est quod omnis reditus æstimationem admittit: ideóque si in perceptione reditus vnius anni intelligatur contineri vsus & commoditas arcis & domus vassalli, id ex iuris interpretatione & sanè accipiendum est, vt notat text. in §. j. institut. de vsu & habitat. cuius hæc sunt verba, in eodem quoque fundo hactenus licet ei morari, vt neque domino fundi molestus sit, nec iis per quos opera rustica fiunt, impedimẽto. Ad hanc quæstionem animaduertẽdum est omnes quibus ius est in re aliena caducariam obuentionem exigere, de iure non esse fauorabiles, quales sunt qui fructus alienorum beneficiorum vnius anni percipiunt vi consuetudinis aut priuilegij, cuius generis sunt multi episcopi & archidiaconi in Francia, qui hoc ius vacare solẽt ius deporti, hoc est ius caduci, de quo inferius tractabitur suo loco. Vsque adeò autem ius eis non fauet, vt integer reditus illius anni ad decimam redactus sit nec amplius quicquam exigere possint, vt expressè declaratur in extrauag. Suscepti regiminis, sub tit. de electio. in extrauagant. Pap. Ioan. XXII. Quod si quis existimet fauorabiliorẽ esse causam dominorum feudalium quod ius illud percipiẽdorum fructuum vnius anni procedat ab inuestitura quam de suo feudo fecerunt: episcopi quoque & archidiaconi allegabunt eandem esse causam iuris caducarij quod ipsis in beneficiis competit. Cùm enim ab initio proprietas ecclesiarum ipsis competeret, sub iis oneribus & conditionibus eas tradiderunt iuxta cap. Consultationibus, de donat. in antiquis.

IN magna Curia inquisitionũ conuocatis nonnullis aliis classibus examinata est lis mota inter Cartusianos actores, & Robertum Beesle Præfectũ Villenouę S. Georgij reum, in eo quod dicti actores tanquam domini feudi de Vigneux quod erat Roberti Binet vassalli, postulabãt sibi addici iure retractus feudalis centum sexaginta iugera ad dictũ feudum pertinentia, & à dicto Binet dicto Beesle vendita bis mille libris: in quorũ tamẽ singula iugera quatuor denarios Parisiẽses annuos iure census sibi retinuerat vnà cũ iurisdictione: cui quidẽ redhibitioni seu retractui feudali obstitit dictus Beesle reus allegãs retractui locũ non esse propter retẽtionẽ dicti census & iurisdictionis ex vi cõsuetudinis Parisiẽsis, qua vassall⁹ liberè, suo feudo statuere potest, modò ne iurisdictione cedat, nec idcircò quicquã ab eo euolumẽti dominus exigere potest. Hui⁹ cõtrouersiæ distributa fuit cognitio in magna Camera inquisitionũ: postea paruæ Cameræ inquisitionũ cõmissa cognitione pronũtiatũ fuit eo casu ea centũ sexaginta iugera iuri retractus nõ esse obnoxia, seruata actione, si quã habeãt dominis feudalibus, quãdo feudi apertura cõtingeret recitatum 25. die Febr. anno 1538. Hoc arrestũ extat in libros sportularũ sub sigillo Verius & Quelin: & in libris eiusdem anni & diei apud armamentarium causarum.

SVMMA.

1 *Quomodo intelligendum sit vassallũ posse gaudere suo feudo.*
2 *Id quod Curiæ decreto definitum est amplius in controuersiam deduci non debet.*
3 *Homines manusmortuæ possunt vti iure retentionis feudalis.*
4 *Rex potest vti iure retentionis feudalis.*

CAP. V.

HVius arresti benè intellecti summa est vtilitas, multásq; soluit quæstiones, interpretatúrque cõsuetudinẽ Parisiẽsem artic. 41. tit. de feudis: vbi vassallus potest ad libitũ de suo feudo statuere, modò ne fidelitatem abneget, neque propterea dominus ab eo vllum
1 cõmodum consequi potest: †hócque arresto iudicatur vassallum intelligi gaudere suo feudo etiãsi feudũ redigat ad instar minoris census quanuis inde magnã pecuniæ summã accipiat. In eámq; rẽ extat arrestũ inter magistrũ Ioã. Bouchart dominũ de Chãpigny, & magistrũ Guilielmũ le Sueur, generalẽ monetarũ, datum 25. Iunij 1516. id tamẽ præsumptione fraudis nõ caret, ideóq; mirũ videri nõn debet si in casu proposito sententiarum concursus interuenerit, possent enim multa in vtrámq;
2 partẽ adduci si locus postularet: †sed cũ res duobus arrestis sit definita, consistendũ est: huc accedit quod vassallo pecuniæ indigo fauendũ est si vndequáque pecuniã cõficiat, absque tamen vẽditione aut alienatione feudi, aut translatione in alterius potestatem, si fieri possit.
3 †Secundo deciditur hoc arresto magna & solẽnis quæstio, an homines manusmortuæ retentione feudali vti possint. Verbi gratia, ab Abbatia S. Germani & S. Genouefæ feudũ mouetur, qđ à vassallo distrahitur. Abbas & cõuẽtus à quibus feudũ tenetur, dicũ emptori dicunt vt feudum iure retractus feudalis sibi vindicẽt: emptor negat admittẽdos cùm sint manusmortuæ, nec eis liceat absque regis amortizatione, vt notũ est, prædia possidere. Hoc arrestũ in fauorẽ Cartusianorũ definit homines manusmortuæ feudi dominos retẽtiõe feudali vti posse vt his arresti verbis demõstratur: Saluo iure dominorũ feudaliũ cum feudi apertura cõtinget, vt tũ sibi vt videbitur cõsulant. Ex quibus satis intelligi potest Curiam ius petẽdi retractus feudalis non fuisse denegaturã si aperturã feudi cõtigisse iudicasset. Quod enim ad amortizationẽ ab emptore propositã attinet, respõderi potest nõ fuisse necessariã in instãti, sed satis fuisse si hominib⁹ manusmortuæ cõcedatur quãdo ab eis cessio rei postulatur. Imò amplius per 30. annorũ præscriptionẽ fundus amortizat⁹ cẽsetur, nec ab eis inuitis possessio auelli potest, vt pluribus supra demonstratũ est in tractatu de a-
4 mortizatio. †huc accedit quod nõ solũ homines manusmortuæ hoc iure feudalis retẽtionis vti possũt, verũetiã ipse rex vt patet exẽplo regis Caroli VI. q eo iure vsus est in quodã feudo sito apud S. Quentinũ vẽdito à domino de Chin Maiori & iuratis illius vrbis, vt cõstat ex instrumẽtis in armario notato litera O, apud Curiã rationũ. In eandémq; rẽ extat arrestũ Curię cuius principiũ ita habet, Cùm Comes Fuxi. Inter iudicia, cõsilia & arresta expedita in parlamẽto beatæ Marię Magalenes, anno domini 1277.

Arrestum recitatum die 13. Maij, anno 1530. inter magistrum Augustinum de Thou aduocatum regium, & Franciscum de Monceau equitem, dominum de S. Cyre, quo generale mandatum Curiæ de possidendis omnibus feudis apertis improbatur, omnibúsque iudicibus huiusmodi mandati concessione interdicitur.

SVMMA.

1 *Minimus fiudi dominus quàm potetissimo vassallo præfertur.*
2 *Soli regi licet mandata generalia decernere.*

CAP. VI.

Sciendum est eiusmodi mandata generalia de possidẽdis omnibus feudis apertis latè patêre, summíq; esse præiudicij. Possessio enim feudalis, siue iure siue iniuria fiat, durat pendente lite in præiudicium vassalli de possessione deiecti: apparitoríq; in vim huiusmodi mãdati licet quem volet mittere in possessionẽ, aut posses-
1 sione detrudere. † Nec refert quod vassallo in exitu litis addici debeat quanti ipsius interest de possessione deiectum non esse, ea enim expectatio pusilli est momẽti, nã vt dici solet, infimus dominus vassallum potentissimũ superat: cúmque litiũ tam diuturna sit persecutio, mirum non est si eiusmodi mãdata generalia curiæ nõ proben-
2 tur. † Soli regi cõpetet mãdata generalia decernere, qualia sunt Committimus, aut literæ in formã debitis, quibus cogi possunt omnes debitores ad solutionẽ, quæ æquiualent dictis mandatis. Præfectis verò prouinciarum & iudicibus expressè interdicta est concessio literarum debitis, aut diplomatorum saluegardiæ, constitutio. Ludo. XII. publicatis anno 1512. Cuius constitutionis hæc sunt verba, Præterea interdicto prohibuimus prohibemúsque omnibus Pręsidibus prouinciarũ aut eorum legatis, ne in posterum vllas literas debitis aut diplomata saluegardiæ generalia concedant. Notandúmque est ab hac constitutione petitum esse hoc arrestum.

SVMMA.

1 *Ius primogenituræ locũ habet nummis redactis ex vẽditione prædiorum in qua ius primogenituræ exerceri potest.*

CAP. VII.

Arrestum notatu dignum ex die 7. mensis Septemb. 1552. extat in libris Curię inter Claudiũ Gastelier filiũ primogenitum hæredémque præcipuũ defuncti Francisci Gastelier, & Cassine Vergoigne parentũ suorum, actorem postulãtem vt sibi ius primogenituræ adiudicaretur quod ipsi morte parentũ obtigisset, & Ioãnem Gastelier filiũ minorẽ natu, dicto iuri aduersantẽ, aliósque reos. Iudicatũ fuit de nũmis redactis ex vẽditione mobiliũ & immobiliũ, deducto omni ęre alieno paterno maternóque, de eo quod superesset, filiũ maiorẽ natu ablaturũ æstimationẽ præcipui & iuris primogeniturę quod ei cõpetebat in feudis venditis, propterea quòd plus quàm cæteri cohæredes ex suo præcipuo exoluisset.

TRACTATVS DE REGALIIS.

SVMMA.

1 *Duo regaliorum genera.*
2 *Rex ius regaliorum sibi vindicat in omnia bona temporalia & ecclesiarum Cathedralium.*
3 *De iureiurãdo fidelitatis, præstãdo regi ab omnibus episcopis.*
4 *Origo regaliorum ab antiquis tradita.*

CAP. I.

1 Notandum † est duplex esse regaliorum genus. Primũ est de bonis tẽporalibus ecclesiæ, alte-
2 rum de spiritualibus. † Primum cõpetit regi in omnibus ecclesiis Cathedralibus sui regni citra & vltra Ligerim. Hoc iure vtitur rex, primò ratione feudi: omnes enim episcopi fidem & obsequiũ ei exhibere tenentur pro tẽporalibus ecclesiæ, etiãsi amortizata sint, quoniã amortizatio non liberat homines manusmortuæ quales sunt ecclesiastici, à præstatione hominij, vt supra latius demonstratum est. Secundo rex eo iure vtitur ratione custodiæ ecclesiæ vacantis, quæ regi competit iure cõmuni, cap. generali, de electio. in 6. Ideóq; quoties alicuius Cathedralis ecclesiæ vacatio cõtingit in hoc regno, solet curator dari bonis, qui authoritatis regis possideat donec episcopus successor fidẽ & homagium regi
3 pręstiterit, † quod honoris gratia sacramẽtum fidelitatis appellatur, de quo postea docebitur in cõstitutione regaliorũ quæ incipit, Dum episcopus: sicque accipiẽdum est quod tradit Baldus in procemio decretaliũ, & in cap. quanto. De iudiciis, quod rex sit patronus omniũ ecclesiarum Cathedraliũ sui regni: quod sanè multos deduxit in errorẽ, vt notarunt Canonistæ in cap. Imperium. 10. distin. Id intelligendũ est de custodia & tuitione tãtũ, non de collatione beneficiorũ, Archidiaconus in cap. lectis 63. dist. Panormita. in cap. venerabilẽ, de electio. In eámq; rem extat præclara doctáque actio ad Senatũ, habita à magistro Matthęo Chartier pro regaliis Cenomani, vltima die Ianuarij 1520. inter magistrũ Ioannẽ Alegret actorẽ iure regaliorũ, & magistrũ Ioannem Rõsardũ reum. Ius autẽ regaliorũ quod regi in spiritualia cõpetit, continet etiã collationẽ beneficiorũ, de quibus
4 nunc tractaturi sumus. † Arnulphus Rusæus & Philippus Probus qui de regaliorũ iure scripserunt, multũ sibi negotij facessunt in perquirẽda causa & origine regaliorũ. Nonnulli deducũt à concilio Aurelianensi habito tẽporibus Regis Clodouei, in quẽ collata fuit electio & nominatio episcoporũ in præmium siue compẽsationem cladis quã intulerat Alarico Regi Visigottorũ hæreticorũ: vti etiam postea idem ius in Carolum magnum & successores collatum est ob Arrianorum deletam sectam: Itidémque in Carolũ Caluum, qui regni & imperij fastes obtinuit. Laudátque Rusæus huius controuersiæ authorem Papam Bonifacium VIII. contendentẽ ius regaliorum nihil aliud quam violentam & iniquam vsurpationem. Alij existimant regaliorum antiquam institutionem fuisse, & concilio Basiliensi confirmatam. Tandem singuli hoc ius firmare nituntur tam veteri iure, constitutionibus canonicis, cõciliísque generalibus ab

libus ab ecclesiis habitis. Sed vt omnis dubitatio tollatur, sciendum est in armamentario memoralium apud officium Cameræ rationum Parisiensium in libro notato litera B, folio 52, 53, 54, 55. vbi de iure regaliorum mentio est, déque potestate regis in collatione beneficiorum diuersarum ecclesiarum sui regni, extare constitutiones infra scriptas: ex quarum lectione facilè intelligetur initium & origo iuris regaliorum. Sequitur prima.

Vera regaliorum origo.

PHilippus Dei gratia Rex Franciæ, omnibus præsentibus & futuris significamus, Cum à nonnullis dubitatum sit an nobis competat collatio præbendarum, dignitatum, & beneficiorum vacantium tempore nostrorum regaliorū in ecclesiis nostri regni, in quibus dictum ius regaliorum nobis competit: diligenti perquisitione habita, satis supérque nobis cōstat maiores nostros Reges Frāciæ iure regaliorum nobilitatísque qua sceptrū Gallicū insignitū est, vsos fuisse, continuæq. ac perpetuę possessionis iure cōferre cōsueuisse præbēdas, dignitates, & beneficia vacātia de iure & de facto, aut de iure tantū: aut si nō possessa & vacātia reperiātur, de facto tantū: nósq. eo vsos esse, vti, & vsuros tanquam nostro regali iure quoties aliquid eiusmodi aut simile cōtinget. Datum Vincennis mense Octobr. anno 1334.

IN libro authoris extant eiusdem sententiæ & diei constitutiones due, quæ breuitatis causa pretermissæ sunt, vt etiam epistola scripta ad Regem Philippum à Cancellario Angliæ, quæ continetur ab omni æuo Reges Angliæ iure regaliorum vsos esse.

SVMMA.

1 *Quando beneficium de iure censeatur vacare.*
2 *Quando censeatur vacare de facto tantùm.*
3 *Recusatio capituli non sufficit ad impediendum effectum regaliorum.*
4 *Possessio per procuratorem apprehensa non impedit effectum regaliorum.*
5 *Adeptio possessionis à domino facta potior est ei quæ à procuratore apprehenditur.*
6 *Vulgatum arrestum de duobus compermutantibus.*
7 *Hominiū præstitum per procuratorem non impedit effectum regaliorum.*
8 *Commenda æquivalet titulo.*
9 *Necesse est beneficiū possessum esse de iure & de facto respectu eiusdem personæ, vt regaliorum effectus inhibeatur.*

CAP. II.

Constitutio vulgò Philippina dicta.

PHilippus Dei gratia Rex Franciæ supremæ Curiæ salutem. Cùm in lite coram vobis mota inter magistrum Stephanum Roigier, & Gulielmum de S. Germain sacerdotem, de præbenda Carnutensi, cui quidem Stephano iampridem literis nostris dictam præbendam contulimus vtpote nostræ collationi subiacentem ratione regaliorum, dictúsque Guilielmus sibi collationem à sanctissimo patre nostro Papa concessam prætexat: prædictúsque Roigier cupiat coram vobis vti certa constitutione iamdudum redacta in libros vestræ Curiæ, cuius hæc sunt verba, Philippus Dei gratia Rex Franciæ, &c.

NOtandum est Regem Philippum hic inserere totidem verbis constitutionem suprascriptam, nec vna amplius quàm alia quicquam cōtineri: sola die adscriptione differunt, superior enim constitutio data est Vincennis, anno 1334. hæc verò data est Poissiaci, ad 5. Maij 1346. à Philippo Valesio eodem authore.

Ex particulis constitutionum superius recitatis, satis potest inferri initium & origo regaliorum, nempe quod sit ius regi competens, ratione diadematis quæsitum à maioribus longissimi temporis possessione, consuetudine inueterata, longissimóque tempore cuius non extat memoria præscriptum, dicta constitutione quæ Philippina dicitur, secundum quam abhinc ducentos annos sæpissimè iudicatum est à suprema Curia, cōfirmatum. Ad cuius intelligentiam sciendum est beneficij vacationem posse contingere tam de iure quàm de facto: nonnunquam etiam de facto tantùm, ac sæpissimè de iure
1 tantùm. † Vacatio de iure contingit per mortē, resignationem, incompatibilitatem aliorum beneficiorum, per non promotionem ad sacros ordines intra tempus iuris per contractum matrimonij, per ingressum religionis, & professionem secutam, multísque aliis modis quibus beneficium de iure communi censetur vacans & impetrabile. Quod si fortè episcopus decedat antequam cōtulerit, aut eius collatio non valeat, si quidem sit beneficium simplex fit locus regaliis: hoc amplius si antequā regaliis sit locus dictum, beneficium in capacem collatum sit, si tamen de facto vacet, impetrari potest tanquā
2 vacans iure regaliorum. † Notandum est vacationem facti contingere, cum nullus reperitur possidere de facto. Sed ne res exemplis egeat paucis agam. Parisiensis Episcopus cum Titio præbendam cum canonia cōtulisset, non postulante eodem Titio in collegium canonicorum cooptari, vita functus est. Præbenda censetur vacare in regaliis, habétque rex eius collationem iure regaliæ, quoniam Titius qui designatus erat canonicus, possessionem adeptus non erat, nec à capitulo inauguratus. Itaque accipiendum est quod Philippina de vaca-
3 tione facti dicit. † Atque in hâc rē mota est insignis hæc quæstio. Quidā in collegium canonicorū cooptatus, literas collationis capitulo offert, petítque inaugurari: repulsam à capitulo patitur: interea cōtingit mors episcopi, fitq; locus regaliæ. Quæritur an actus repulsæ æquipoleat receptioni ad impediendū ius regaliorum. Hoc contigit in facto inter capitulū & decanū Meldēses prouocantes, & magistrū Bonnauenturā Gayn prouocatū. Nonnulli censuerunt actum repulsæ non sufficere ad inhibendum effectum regaliæ, sed obtinendum esse diploma regiū primo cuique apparitori regio inscriptū,

quo præciperetur capitulo vt eum inauguraret, eóque recusante induceret in possessionem, in eáque cum morari iuberet. Aliis visum est repulsam sufficere, cum officio functus esset, nec ei imputari posset quod de facto non possideret: adeò vt ipsius diligentia receptioni exequenda esse videretur. Verùm hoc senatusconsulto omnis controuersia definita est, quo decisum est repulsam capituli non sufficere ad excludendum effectum regaliæ. Hoc senatusconsultum factum est die 27. Nouemb. anno 1389. inter magistrũ Mattheum Anquetil iuris canonici doctorem, actorem in regalia, & magistrum Robertum de Freta reum, ratione præbendæ & canoniæ ecclesiæ Rothomagensis. Nihilominus tamen postea inter magistrum Ludouicum lacerem, Franciscum Iorré, & Iacobum Aligre, rem esse consilij pronunciatum est die 21. Nouemb. anno 1527. dum quærebatur an necessaria esset actualis in-
4 auguratio ad excludendum effectum regaliæ. † Alia quoque nostris temporibus quæstio mota est, an possessio apprehensa per procuratorem impediat quominus beneficium vacet in regalia. Perspicuè videtur ius stare à parte affirmatiua: nam ex communi oppinione doctorum in l.j. §. per procuratorem, ff. de acquir. possess. per procuratorem possessio nobis acquiretur verè & propriè: quod videtur probari cap. accedens, de præbend. l. quod meo, ff. de acquir. possess. & regula seu theorica iuris, qua cauetur ne posse per procuratorem quod possum per me, l. sed si vnus, §. Idem Iulianus, ff. de iniur. Exceptis casibus nonnullis, quibus non licet quædam agere per procuratorem, quæ notat gloss. in l. minorum. C. de prædiis mino. quod obtinet non modo in causis secularibus, sed etiam in beneficialibus, in quibus certum est possessionem posse quæri & perdi per procuratorem, Clement. vnica. De renuntiatio. vt tenet Rusæus in tractatu regaliorum in primo priuilegio, §. ex ipsis potest dilucidè cognosci.

His non obstantibus contrariam sequor sententiam, constitutione, iure communi, & variis arrestis subnixam. Primùm ea constitutione quæ Philippina vulgo dicitur, qua traditur omnia beneficia simplicia iure & facto, aut iure vel facto tantum vacantia, censeri in regalia vacare. Animaduertendum itaque est quando iure canonico beneficium censeatur possessum reipsa, aut vacans re ipsa: nec difficilis est huius quæstionis explicatio, cum expresso iure definita sit, in cap. cum nostris de concessio. præbendæ, vbi textus loquitur de præposito Ecclesiæ Lausanensis, qui cum in episcopum assumptus fuisset, ad præposituram tamen fuerat electus, præposituràmque vnà cum episcopatu possidebat, cuius permãsit possessor vt antea, adeò vt dicta præpositura de facto non vacaret: eo loco glossa refert triplicem speciem possessionis. Quædam plus iuris habet quàm facti: quædam iuris & facti multum habet: alia parum iuris habet, sed facti plurimum, qualis est ea quam quis corpore acquirit, & cui corpore iucumbit. Déque hac posteriore loquitur dictum cap. cum nostris, vt glossa ibi notat: adeò quidem, vt ex eo textu & glossa dilucidè concludi possit possessionem quæ impedit quominus beneficium de iure vacet, eam esse quæ parum iuris, facti vero plurimum habet, qualis est ea de qua paulo antè dictum est quam nos ipsi nobis
5 acquirimus. † Quod autem ad possessionem nobis per procuratorem quæsitam attinet, certum est non esse veram neque ita perfectam vt est ea quam ipsi per nos quærimus: quod multis quidem, sed duobus præsertim modis facilè ostendi potest. Nam possessio quæ per procuratorem acquiritur cum vera non sit, vsucapiendi causam præstat soli scienti, l.j. C. de acquir. possessio. Alia planè causa est possessionis quam nos ipsi nobis acquirimus: per hanc enim dominium, aut saltem vsucapiendi causam acquirimus. Secundò, si per procuratorem possessio beneficij acquisita sit, eáque procurator vtatur per spatium trium annorum, titularius non iuuatur beneficio decreti de pacificis possessoribus arg. l. ij. ff. pro soluto, l. possessor quoque, §. fi. ff. de acquir. possessio. & l. j. Cod. eod. Ad rem verò quod attinet arresto inter quendam dictum Rogeri & alium dictum de S. Germain, ratione canoniæ & præbendæ Carnutensis, anno 1351. decisum est possessionem per procuratorem apprehensam non impedire vacationem beneficij in regalia, si tam forte contingat. Nec ad rem facit argumentum quod solet obiici, quod procurator à capitulo inauguratus sit loco titularij tanquam eius personam referens, & quod persona domini & procuratoris sit eadem: hoc enim fictione iuris verum est, sed definitum ius est
6 regaliam fictionem nullam admittere. † Quod ita sit, tritum & vulgatum de duobus compermutantibus arrestum satis docet: donec enim resignatarius appareat, resignans in possessione permanet & fingitur non resignasse; sed tamen si contingat regaliæ apertura, beneficium resignantis censebitur vacare in regalia: atque ita aliâs iudicatum est ratione præ-
7 bendæ Tornacensis. † In simili specie arresto definitum est, quod si quis recens beneficio donatus in fidem & obsequium à rege fuerit receptus per procuratorem, id non sufficit ad excludendam regaliam quoad collationem beneficiorum, donec ipse per se fidem & obsequium exhibuerit: quanuis ea possessio ei prosit ad possessionem temporalium, itaque arresto iudicatum est die 24. Iulij 1406. inter magistrum Ioannem de Sorpy & magistrum Heruetum Bordequin, ratione præbendæ ecclesiæ Renensis. Eius fuit sententiæ Arnulphus Rusæus in tractatu de regaliis, priuilegio 43. quod videtur contrarium ei quod tradiderat priuilegio primo, vbi tractat de possessione per procuratorem quæsita.

8 †In simili quoque casu ita iudicatum est inter commendatarios. Posito enim quod in hoc regno ius sit quod commenda sit titulus aut loco tituli, iuxta gloss. in cap. nemo deinceps, de electio. in 6. & per modernos in cap. dudum ij. de electio. quia tamen commendatarius non est verus possessor sed simplex procurator aut depositarius, capit. cum nobis olim, in fi. ibi, Vobis in procuratorem concedimus, de electio. Arresto definitum est quod si apertura regaliæ contingat, beneficia in commendam possessa vacant, iure regaliorum: Idcirco ex stylo Curiæ Romanæ, quoties Papa confert alicui beneficium vacans morte, aut cessione commendatarij, hæc verba solent inseri instrumento prouisionis, Cessante adhuc eo quod vacabat modo vacare noscatur, hoc arrestum pronuntiatum est anno 1335. die 15. Iunij, in fauorem magistri Aegidij de Fricourt, cui adiudicatus fuit subdiaconatus ecclesiæ Baiocensis.

Quæstio notatu digna.

9 HIc †incidit difficilis quæstio ad huius constitutionis quæ Philippina dicitur, intelligentiam, An ad inhibendum effectum regaliæ necesse sit beneficium de iure & de facto ab eadem persona possideri, an verò satis sit possideri de facto & de iure à diuersis personis. Quam quæstionem non animaduerterunt Rusæus & Probus. Causæ constitutio hæc proponi potest.

Præbenda

Præbenda ecclesiæ Parisiensis morte alicuius vacauit, Titio priori ordinarius, Sempronio deinde Papa confert. Contigit Sempronium posteriore loco designatum à capitulo inaugurari negligentia aut absentia Titij prius ab ordinario designati. Mortuo episcopo Parisiensi rex hanc prębendam confert iure regalię. Designati ab ordinario & à Papa reclamāt, contendúntque præbendā de facto & de iure occupatam tū cum regalia in ecclesia Parisiensi aperta est: de iure enim posside batur à Titio, qui cum designatus esset continuo post vacationem, verum ius in dicta præbenda sibi quæsierat: Sempronius quoque per se possessionē naturalem erat adeptus, indéq; à capitulo cooptatus fuerat, sic qui præbenda iure & facto repleta erat. Contrà is qui iure regaliæ immitebatur, quoad Titiū dicebat præbēdam vacare de facto, quia nunquam à capitulo fuerat receptus: quoad Sempronium etiā vacare de iure, quoniam à Papa collationem acceperat postquam Titius ab ordinario designatus fuerat: ideoque præbendam vacare iure regaliæ. Vt enim regalia claudatur, eiúsque effectus inhibeatur, necesse est beneficiū repleri iure & facto ex eadem persona seu respectu eiusdē personæ: nec potest ius vnius cumulari cum possessione alterius, vel contrà ad impediendū effectum regaliæ. Itaque iudicatum est arresto recitato die 18. Ianuarij, anno 1487. Inter magistrū Nicolaū de la Houssue actorē in regalia, & magistrum Henricum Roussilly reum, ratione cuiusdam præbendę ecclesię S. Bartholomei Bellouacensis, cuius arresti hæc sunt verba, Cùm nuper in nostra Parlamenti curia, &c. Cætera arresti verba de industria à nobis prætermissa sunt, quia sensum supra declarauimus. Eiusdem argumenti extat senatusconsultum ex 23. die Decēbris 1481. inter magistrum Nicolaum Rousilly actorem in regalia, & magistrum Guilielmū de Belcya reū, ratione prębendæ ecclesiæ S. Vasti Bellouacēsis. Ex supradictis satis patet quomodo & quando sit locus regaliæ in aliqua ecclesia: superest vt videamus quomodo regalia claudatur, hoc est quomodo finiatur. Id vt facilius percipiatur primum omnium statuēdum est extare constitutionem inscriptam in curia rationum in hæc verba.

SVMMA.

1 *Regi non competit ius Regaliæ in omnibus ecclesiis cathedralibus ratione spiritualium.*

2 *Quibus Ecclesiis rex ius regaliæ remiserit.*

CAP. III.

DVm Episcopus alicuius episcopatus, vbi Dominus rex habet regaliam, ab humanis decedit, immediatè per obitum, seu mortem ipsius, est regalia in dicto episcopatu aperta, & succedit rex loco boni & legitimi administratoris in omni temporalitate dicti episcopatus, confértque beneficia non curata: & hoc, durante tempore ipsius regaliæ: quæ quidem regalia debet vigere; & habere locum in dicto episcopatu, donec & quousque futurus successor episcopus legitimè intrans debitum fidelitatis iuramentum dicto Domino nostro regi, prout tenetur, fecerit, quódque literæ regiæ attestantes dictum iuramentum sic fuisse factum, præsentatæ, registratæ, & expeditæ fuerint in camera computorum: & quod receptor seu commissarius ad receptam ipsius regaliæ receperit mandatum à dicta camera emanatum, per quod ei mandetur, vt leuet manum Regis, & permittat dictum episcopum vti & gaudere, ponendo ipsam temporalitatem ad plenam deliberationem. Nec ante receptionem huiusmodi mandati à dicto receptore seu Commissario reputatur dicta regalia clausa: sed vsque ad diem ipsius receptionis, tenetur reddere computum & rationem de fructibus huiusmodi temporalitatis. Et confert rex beneficia tanquam in regalia vacantia: & hoc de iure & consuetudine regis, & suæ coronæ Franciæ.

HVius constitutionis multa sunt capita notanda. Primum in his verbis, Vbi dominus rex habet regaliam; quibus expressè significatur †regi non competere ius regaliæ in omnibus episcopatibus sui
1 regni, sed tātum in nonnullis, vt patet ex cōstitutione Ludouici XII. promulgata anno 1499. cuius hæc sunt verba, Præterea prohibuimus ac prohibemus omnibus nostris officiariis ne possessionem Archiepiscopatuum, Episcopatuum, Abbatiarum, aliorúmve beneficiorum in quibus ius regaliæ aut custodiæ nobis non competit, inuadant sub pœna sacrilegij, &c.

Deinde ex voluminibus Curiæ rationum libro cui superscriptum est, Qui es in cœlis: apparet regem non habere ius regaliæ in omnibus episcopatibus sui regni: cuius libri sequitur forma.

DOminus rex, prout constat per antiqua scripta Cameræ, consueuit capere regaliam cùm vacauerit, in prouinciis & diocesibus quæ sequūtur. In tota prouincia Senonensi, & eius suffraganeis, excepta diocesi Antissiodorensi, in qua Decanus & Capitulum dicuntur fecisse permutationem cum rege, prout est inferius. fo. ccxxij.

In tota prouincia Remensi, excepta diocesi Cameracensi.

In tota prouincia Bituricensi, exceptis Lemouicensi, Cathurcensi, Ruthenēsi, Albiensi, Mimatensi.

In tota prouincia Turonēsi, exceptis Ma-

clouiensi, Trecorensi, &c.

In prouincia Burdegalensi solùm, verumtamen de Pictauiẽsi, fuit computatum anno cccvj.

In tota Normania habet Regale.

In prouincia Auxitanensi, & Arelatensi, & per consequens in tota lingua Occitana nihil habet.

HOc libro satis liquido confirmatur quod supradictum est. Notandum tamen est ibi agi de Regalia temporalium, non spiritualium, vt his verbis designa-
2 tur, De Pictauiensi computatum fuit anno 306. † Ne autem possit illud intelligi de Regalia spiritualium, facit quod addit regi non competere ius Regaliæ in episcopatu Maclouiensi, Briocensi, Redonensi, qui sunt Britanniæ episcopatus in quibus notum est regem habere ius Regaliæ ratione temporalium vacantium, quemadmodum habuerunt Duces Britãniæ antequam Ducatus ad regis patrimonium redactus esset: certúmque est eorum rationem quotidie iniri apud curiam rationum Britanniæ. Vtque huius rei maior sit fides, consulendus est in curia rationum Parisiensum liber notatus littera C, Incipiens ab anno 1346. & finiens anno 1359. folio 120. Ex eo apparebit Regaliæ locum esse in Britannia quo ad temporalia. Quod probus non animaduerterat, cum ait indistinctè regi non competere ius Regaliæ in Britannia. Extat tamen libro primo regis Ludouici XI. fo. 96. quædam declaratio facta à Rege Ludouico, qua significat se nullũ ius Regaliȩ nec custodiæ ecclesiarum habere in episcopatu Nannetẽsi & cæteris Britanniæ Episcopatibus sede vacante. Sed hoc mirum videri non debet: tum enim Britannia erat Ducatus separatus, Regem Galliæ in superiorem dominum agnoscens. Vbi vero patrimonio regni vnitus est, Reges Galliæ semper iure regaliæ vsi sunt quo ad temporalia ecclesiarum. Vnde sequitur fidem non esse habendam dicto libro Curiæ rationum cum nõ sit vsquequaque verax. Nihilominus tamen cum nuper incidisset controuersia in Senatu Parisiensi de Regalia Nannetensi, magister Renatus Choppinus causarum in curia patronus, causam agens in maiore auditorio pro magistro Philippo du Bec Episcopo Nannetensi sanctioris interiorísque consilij regio Senatore, reo in Regalia, aduersus quæstorem, canonicos, & capellanos S. capellæ pallatij Parisiensis, actores, ad defensionem causæ dicebat diuersam esse conditionem & qualitatem episcopatuum Britanniæ & aliorũ huius regni episcopatuum, quoad rationem Regaliæ. Nam quamuis sola vox Regaliæ haberet emphasim, notámque regiæ & supremæ authoritatis in prouinciis à regno iure feudi dependentibus, in quibus siti erant nonnulli Episcopatus, Ducatúsque Britanniæ esset eiusmodi, antiquúmque Franciæ feudum ita designatum, non tantum per inuestituram Petri Mancleri anno 1231. verumetiã agnitione seu confessione iudiciali Britonum Regis qui Dagoberti gratiã sibi redemit, iuxta relata à Sigeberto: vndéque Neomenius successor Rex Britonum damnatus est in comitiis publicis tãquam rebellis Regi Carolo Caluo domino suo, vt refert Lupus Ferrariẽsis Abbas in epistolis à Bodino in illa sua actione citatus: insignẽ tamen semper fuisse differentiam ac disparitatẽ inter feudum Ducatus Britanniæ & alia feuda huius regni, quo ad exercenda iura regia regum Franciæ, maximéque quo ad Regaliã: cúmque Iohannes Comes Montisfortis Dux Britanniæ fidem & hominium præstitit Carolo V. regi, 13. die Decemb. 1366. fidelitatẽ quidẽ tanquam Comitem Mõtisfortis genibus flexis, discincto ense, sublatísque calcaribus præstitisse: verũtamen continuo post tanquã Ducẽ Britanniæ stetisse, fidelitatémque in ea qualitate exhibuisse erectum accincto ense, capite solum nudato, in eoque ornatu receptum esse more maiorum. Similem distinctionem feudi, fidelitatis & hominij obseruatam esse in forma iureiurandi ab Arthusio Duce Britanniæ præstiti anno 1458. adeò vt ex ea diuersitate feudi liquido pateat Ducẽ Britanniæ præditum fuisse quibusdã iuribus summi imperij in eiusque Ducatu Regem nõ exercuisse vniformiter omnia iura & actus regiæ potestatis puta Regaliæ aut aliorum, atque in aliis feudis, Ducatibus, & Comitatibus huius regni: quemadmodũ etiã iudicatũ esset à Senatu ab hinc 10. annos, videlicet in extremo mense Augusto 1567. in facto Comitatus de Vertus quẽ addixerat descendẽtibus à bastardo Britanniæ aduersus procuratorẽ regium tanquã iure natalibus restituto à solo rege Francisco patre suo naturali in publicis comitiis statuum Britanniæ, non à rege. Specialiter verò quoad ius Regaliorum Petrum Manclerum sua inuestitura excepisse custodiam ecclesiarum cathedralium vacantium in suo ducatu, cum multis aliis notis & insignibus supremæ authoritatis, quorum instrumenta inuestituræ relata essent plenè in stylo Parlamenti & libro Feraldi de iuribus & priuilegiis regni Francorum. His addebat cùm Rex Ludouicus XI. mouisset quæstionem Duci Britonum, de eo quod postularet inter cætera vt sacra beneficia Britanniæ Regem patronum agnoscerent, quibus verbis vtitur Paulus Aemilius in historia Franciæ, Ducem ei iuri restitisse: rémque eo deductam vt conuentione transactum conclusúmque fuerit Regibus Galliæ non esse ius patronatus, custodiæ, nec Regaliæ in episcopatibus Britanniæ: eámque transactionem redactam esse in libros curiæ rationum ad vndecimum Octob. anno 1465. Quod si Regalia vt solet, metienda esset ex iure patronatus & fundatione ecclesiarum Cathedralium, vt dicebat Baldus cùm de ecclesiis episcopalibus Germaniæ loquitur in cap. quanto, de iudic. & Archidiaconus, cùm de ecclesiis Angliæ & Hungariæ verba facit in cano. Imperium, 10. distin. & in cano. lectis, 63. distin. Reges Galliæ non esse primarios & originarios patronos & conditores ecclesiarum cathedralium Britanniæ, quarum institutio præcedebat Monarchiæ Gallicȩ erectionem, quippe cum in conciliorum volumine reperiretur Eusebiũ episcopum Nannetẽsem interfuisse concilio primo Turonensi habito circa tempora Merouei secundi Regis Francorum: similitérque Epiphanium episcopum Nannetẽsem subscripsisse concilio Aurelianensi primo: præterea Fortunatum Rauẽnatem episcopum Pictauiẽsem in suo poemate scripsisse ad Fœlicem episcopum Nannetẽsem de ecclesia cathedrali S. Petri Nannetensis circa annum 580. à quo mille propemodum anni effluxerant: & de antiquissimo concilio Nannetensi mentionem fieri ab Yuone Carnotẽsi in suo magno decreto parte secũda. Ab eo tẽpore & ab ipsis Monarchiæ Francorum incunabulis extitisse principẽ, Ducem aut Regem Britãniæ: de quibus Britonũ regibus latè Rhegino Prumiẽsis Abbas scripsisset in suo chronico ædito ante septingentos annos, quorum Britanniæ Ducum ac Principum primus fuisset Conanus Meriadec, qui regnabat apud Britannos temporibus Constantini Magni & Maximiani, eiúsque successores continua serie nomen ac titulum Regum Britanniæ retinuisse, donec, vt refert Gregorius Turonensis, post obitum Clodouei, primi Christiani, Francorum Regis, Britanniæ reges coacti fuerunt in ordinem & Comites iam inde non Duces appellati. Vnde consequens

sequens esset cùm ab eo tempore & antea Ecclesiæ Britanniæ institutæ erectæque essent, non posse præsumi reges Franciæ iure Regaliæ originaliter inniti ex patronatu & fundatione Ecclesiarum Britanniæ, quæ hac ratione diuerso differentíque iure & qualitate ab aliis huius regni episcopatibus censerentur, maximè ratione iuris Regaliæ. Quod Feraldus qui magistratum sub Ludouico XII. Rege gerebat, regiámque procurationem apud Cenomanum exercebat, eísque data opera opus suum De iuribus & priuilegiis regni Fracorum dicauerat, confiteri apertè dicto tractatu coactus erat: quē sequutus erat Probus, quæstio. 60. de Regaliis, vbi demonstrabat nunquam Regaliæ ius in Britannia obtinuisse ex regio veteri Gallorum diademate. Insuper instrumentis magis authenticis quæ extabant apud panchartas Curiæ rationum in hac vrbe Parisiensi, apertis verbis contineri inter vndecim episcopos suffraganeos prouinciæ Turonensis (quorum in numero recensentur nouem episcopatus Britanniæ, vt refert Nicolaus pri. Papa scribens ad Salomonem Regem Britanniæ, in cano. hæc quippe iij. quæst. vj.) duos tantùm ex illis vndecim episcopatibus suffraganeis iuri Regaliæ esse obnoxios, Andegauensem videlicet & Cenomanensem: Britannicos non item. Hinc inferebat Regaliorum ius censendum, iudicandúmque esse ex veteri possesione qua vsi sunt reges tempore vacantium episcopatuum, iuxta formam cōstitutionis Philippi Pulchri promulgatam anno 1302. trāscriptam in stylo Parlamenti in hæc verba, In quibusdam Ecclesiis regni nostri in quibus Regaliā percipere consueuimus, idémque cōstitutū esse edicto Philippi Valesij anni 1334. & Regis Ludouici XII. anni 1499. quæ referūtur ad possesionem Regaliæ in certis tātùm ecclesiis huius regni. Consequenter cùm in Britannia ab omni æuo incognita & inusitata esset Regalia, nec vnquam ea vsi essent reges Franciæ, non posse hodie vllum ius Regaliæ prætēdi in episcopatibus Britanniæ ratione temporalium aut spiritualium. Aduersus possesionem allegatam paratam esse exceptionem ex arresto Curiæ supremæ Britanniæ pronuntiato ad 6. Aprilis, anno 1556. inter Bernardum des Montils hæredē Oeconomi episcopatus Nannetensis, cōstituti post obitum Iohannis Cardinalis Lotharingiæ ab vna parte, & procuratorem regium dictæ Curiæ ab altera, super eo quod procurator regius Curiæ rationum Britāniæ proposuisset Regem dicto Oeconomo defuncto, vtpote Italo, extraneo, atque adeò fructibus episcopatus Nannetensis quos perceperat tanquam Oeconomus vacante episcopatu, succesisse: quāuis dictus hæres rationem reddidisset domino Antonio de Crequi episcopo successori: eóque prætextu instante dicto procuratore regio iudicatum fuisset à Curia rationum dictum des Mōtils pro hærede gerentem, redditurum rationem apud Curiam rationum dicto procuratori regio, de Oeconomia & administratione fructuum dicti episcopatus. A qua sententia prouocasset dictus des Montils ad supremam Curiam Britanniæ, vbi dominus Bariotus patronus regius in ea Curia causam agens, ingenuè agnouit fructus illius episcopatus quanuis per Oeconomum vacante episcopatu perceptos, futuro tamen successori episcopo conseruandos, cui soli ratio & reliqua administrationis reddenda essent, iuxta caput, cum vos, de off. ordinarij, non autem regi, vt perpetuò obseruatum erat: adeò quidem vt cùm Oeconomus aut eius hæres rationem reddidisset successori episcopo apochámque præ manibus haberet reliquorum quæ exoluerat, perperam iudicatū esset hærede regi rationem redditurū. Tādē arresto dictæ Curiæ prouocatione, idque quo de prouocatum esset, antiquatū esse iudicatúmque in melius reformando pronuntiatum esse dictum des Montils nec Curiæ rationum, nec alij cuiquam rationem redditurum: vnde liquido pateret nullum vnquam fuisse vsum Regaliæ in Britannia. Immò regulariter quoties contingeret vacatio episcopatuum in Britannia solitum esse capitulum cuiusque ecclesiæ Cathedralis conferre beneficia, sempérque contulisse, nec vnquam reges Frāciæ sibi ius collationis in Regalia vindicasse, vsque ad annum 1573. quo cum quidam tentasset accipere collationem cuiusdam canoniæ seu præbendæ ecclesiæ Cathedralis Treguyeri in Britannia à rege iure Regaliæ: eísque capitulum designatúsque canonicus fortiter restitissent, defendissentq; nullum ius Regaliæ vrgere in Britannia, res ad consilium remissa est nona die Martij 1573. nulla adiudicatione facta Regalistæ aut beneficij aut prouisionis. His addebat magister Renatus Choppinus ius esse constans diuturnóque vsu comprobatum in Gallia, Regi nō competere ius Regaliæ in terris obedientiæ, quales sunt Comitatus Prouinciæ, & Delphinatus, in quorum episcopatibus nullum vnquam ius Regaliorum sibi vindicassent, quoniam sint terræ obediētiæ S. patris Papæ. A pari ratione in Britannia quæ est terra obedientiæ, vbique Papa conferebat beneficia omnium episcopatuum per octo menses cuiusque anni, episcopi quadrimestris collationem tantùm quotannis habebant, inauditum fuisse, vt reges Galliæ vnquam sibi ius Regaliæ tribuerent. Ad hæc duobus argumentis in contrarium ab actoribus adductis satisfaciens, quibus ius Regaliorum confirmare conabantur, quorum primum erat, Reges si veteri illo iure non iuuarentur, quo Duces Britanniæ regnabant, saltem nouissimo iure inuiti tanquam hæredes Ducum Britanniæ, quos Regaliæ ius in temporalibus episcopatuū suæ ditionis habuisse in confesso est, de qua Regalia hic agebatur, quāuis Regaliam spiritualem non habuissent quæ posita esset in collatione beneficiorum: alterum argumentum erat ex vnione Ducatus Britanniæ cum diademate Galliæ, quę contigit mense Nouembri, anno 1532. Idem ius statuendum esse de re vnita sicuti de re principali cui ipsa vnitur, siue ratione Regaliæ, siue ratione aliorum iurium, quorum frequens vsus & praxis est in Gallia: afferebat in contrarium quoad primum argumentum, vocem Regaliæ quæ mere regia vox est, nūquam competiisse Duci cuiquam, neque vnquam auditum esse vt Duces Britanniæ perciperent suósque facerent fructus episcopatus vacantis. Obstare quippe inuestituram Petri Maucleri, qua sibi retinebat gardam seu saluamgardiam ecclesiarum Cathedralium in Britannia vacantium. Vnde liquido constaret Duces nudos esse custodes & depositarios, cuiusmodi custodes & depositarij sibi non possident, nec faciunt fructus suos, refragante iure quominus nudus depositarius & custos tantùm sibi acquirat & possideat. Re vera quidem olim contingente vacatione episcopatus Duces Britanniæ missos fuisse in possessionem fructuum, sed id factum ad conseruationem iurium ecclesiæ, & ad opus futuri episcopi: adeò quidem vt successor episcopus rationem ab Oeconomo qui medio tempore administrauerat, exigeret. In quarum rationum expensis Oeconomus annumerabat onera ordinaria episcopatus & ecclesiæ quæ durante vacatione exoluerat, quibus ordinariis oneribus deductis quæ detrahi exoluíque debent ex fructibus & reditu episcopatus vacantis. Iuxta cap. quia sæpe, & cap. is cui, de electio. in vj. cap. præsenti, de offic. ordi. in vj. Reliquum quod erat fructuum penes œconomum, restituendum erat successori episcopo, non autem conuertendum in vtilitatem Ducis, vt semper in Britannia obtinuerat: cuius rei fides esset penes multos commentarios Curiæ rationum Britanniæ. Tantúmque abesse vt Duces Britāniæ voluerint fructus & reditus episcopatuum vacan-

tium suos facere, vt etiam in feudis merè prophanis & tēporalibus immediatè Ducem in patronum agnoscentibus contingente apertura aut vacatione, Duces (qui soliti erant ab antiquo fructus dictorum feudorum facere, suos quandiu vasalli minores erant ætate, tanquam incapaces occupandi feudi, fideíque & obsequij præstandi) coacti fuerint ab armata nobilitate conuertere locationem in redemptionem transactione ad hanc rem confecta à trecentis circiter annis inter Iohannem Comitē Rufum, & nobiles Britanniæ. Et sic Duces Britanniæ vnius anni vsumfructum feudorum tantùm habuisse, quanuis eorum apertura & vacatio plures annos minoris ætatis duraret, vt satis constabat ex consuetudinibus Britanniæ, & in eas scriptis commentariis. Multo itaque magis in rebus spiritualibus & fructibus ecclesiarum Cathedralium vacantium, quique ecclesiæ destinati erant, Duces nunquam sibi vindicasse ius percipiendorum & acquirēdorum fructuum, qui futuro successori custodiendi sunt iuxta censuram canonicam. Quanuis enim dictus successor perfunctus non esset munere ecclesiastico eo tempore quo percepti sunt fructus, quia tamen erant fructus ecclesiæ longè æquius esse ad ecclesiam reuerti & ad præfectum ecclesiæ episcopū, quem per laicos & extraneos ab eadem ecclesia auferri: præterquam quod subductis oneribus ordinariis episcopatus & ecclesiæ, quæ primùm omnium detrahēda persoluendáque erant ex fructibus episcopatus, paucillū admodum superesse solebat futuro episcopo. Vnde consequens esset Regem vtpote hæredem in directa linea Ducum Britanniæ, non posse meritò plus iuris in fructibus episcopatuum vacantium sibi vindicare, quàm olim Duces Britanniæ habuerint. Ad alterum autem argumentum de regalia quod sumebatur ab vnione Ducatus Britanniæ cum diademate Franciæ, dicebat eiusmodi vnionem & confusionem esse aduentitiam non naturalem: quo casu res vnita non cēsetur omnino eodem iure quo res cui vnitur: vt de Comitatu Tholosano vnito diademati Franciæ dicebat Bartholus in l. si conuenerit. §. si nuda. ff. de pignorat. act. Baldus in cap. j. §. si quis de manso, de cōtrouersia inuestit. in vsibus feudorum, feudum Britanniæ vnitum esse regno non naturali vnione, nec resolutoria ac cōmissoria lege feudi quasi finita generatione Ducum Franciæ vasallorum: sed matrimonio Annæ Duchissæ cum Rege Carolo VIII. & successiuè cum Ludouico duodecimo: quæ quidem filia ex suo capite capax erat feudi Britanniæ tanquam feudi promiscui & fœminei deficientibus masculis in pari gradu, vt iudicatum fuerat in hac Curia aduersus Iohannem Montisfortis, pro vxore Caroli de Bloys, filia natu maioris proximioris Ducatui Britanniæ, mense Septembri, anno 1341. præterquàm quod instrumentis dotalibus adiectæ erant nonnullæ clausulæ quibus eius generis vnioni quam statuere volebant manifestè derogabatur. Secundò, quanuis dictus Ducatus indiuiduè huic monarchiæ vnitus esset, id obtinere in eo quod pertineret ad patrimonium principis eiúsque diadematis: non tamen trahendum ad diminutionem aut ademptionem veterū libertatum, iurium, priuilegiorum, & immunitatum subditis regioni ac prouinciæ nuper diademati vnitæ competentium: quæ quidem iura nō obstante vnione subditis intacta illibatáque conseruāda essent, maximè eo casu quo nouus dominus succedit principatui titulo vniuersalis hæredis & iure sanguinis, Felinus in cap. nouit, de iudic. & in cap. j. de probatio. Decius in cap. quæ in ecclesiarum. de cōstitutio. & in consilio cclxxxvj. Ad hanc rem addebat Imperatorem Neruam edicto quodam descripto à Plinio lib. 10. epistol. constituisse vt in prouinciis adiectis quæsitísque Romano imperio, priuilegia immunitatésque populo, subiectísque ab antiquo competētes, ipsis custodirentur, rataque essent. Preterea quanuis Britannia censeretur inter antiquius diadematis Gallici patrimoniū, non sequi ex eo episcopatus Britanniæ obnoxios esse regaliæ, cùm non promiscuè omnes possessiones quæ essent de antiquo patrimonio necessariò regaliæ essent obnoxiæ. Comitatum Petragoriēsem vnitum esse diademati ab anno 1398. per contumaciam & delictum vltimi Comitis Harquembaldi, eóque titulo dictum Comitatum tāquam patrimonialem traditum fuisse Ludouico Duci Aurelianensi, fratri Regis Caroli sexti, ad amplificationē sui apēnagij, anno 1399. Nihilominus tamen iudicatū esse arrestis natalitiis 1564. in episcopatu Petragoriēsi regaliæ locum non esse. Similiter Comitatum Ambianēsem vnitum fuisse diademati pactione inita inter Regem Philippum Augustum & Philippum Comitem Flandriæ & Veromanduorum, vt constabat ex veteri instrumento anni 1185. quod extabat apud ecclesiam Ambianensem, nihilominus tamen iudicatum esse multis arrestis quorum posterius pronuntiatum est mense Ianuario 1561. non esse regaliæ locum in ecclesia Ambianensi. Quæ cum pluribus à magistro Renato Choppino acta essent pro episcopo Nannetensi, in contrariúmque pro S. Capella palatij magister Iohānes de Villecoq ius generale regaliæ regibus competens proposuisset, senatus rem ad consilium retulit die 17. Maij, 1576.

Ecclesia Altisiodorensis.

Notandum quoque est nullum ius regaliæ in ecclesia Altisiodorensi Regi competere, neque temporalium, neque spiritualium ratione: adeò vt episcopatu vacante collatio præbendarum & fructus qui percipiuntur futuro successori reseruentur. Huius rei ratio est quoniam dictum ius regaliæ olim remissum ac liberatum est, vt videre est in apocha inscripta repertorio primo archiui, fo. 132. art. 2. eius folij, & in Curia rationum libro signato † fu. 190.

Ecclesia Cænomanensis.

Qvoniam autem Philippus Probus libro quem de regaliis scripsit, tradidit Regi competere ius regaliæ in ecclesia metropolitana Turonensi, & in duabus eius suffraganeis tantùm, videlicet Cænomanensi & Andegauensi: in eo errauit, pace ipsius dixerim, cùm in casu Archidiaconatus Sablensis qui est in ecclesia Cænomanensi, res ad consilium remissa sit die vlt. Ianuarij 1520. inter magistrum Iohannem Aligret Regalistam. Reperitur tamē instrumentum fo. 6. vers. 22. & 123. libro Constitut. quæ Barbinæ dicuntur, vbi loquitur de ecclesia Cænomanensi. In eo libro extant codicilli à Rege impetrati, quibus Rex constituit beneficia diocesis Cænomanensis (quæ episcopus contulerat quandiu Angli Cænomanum occupabant) intacta permansura, non obstantibus collationibus iure regaliæ à Rege vrgente bello de dictis beneficiis concessis: ex quo apparet Regi competere regaliam in ecclesia Cænomanensi ratione spiritualium, eóque iure tunc vsum fuisse, quod notandum est. Cur autem perdifficilis sit probatio iuris regaliæ, facit quod Comites Cænomanēses possederunt Comitatum aliquo temporis spatio quo Rex suo iure regaliæ non vtebatur, eáque ratione ex hominū memoria excidit. Quod duplicem nobis vtilitatem affert. Primò ad demonstrandam nouam aperturæ regaliorum in ecclesia rationem aliter quàm per mortem, cessionem, aut resignationem

gnationem episcopatus: videlicet quando episcopus contra iuramentum fidelitatis Regi præstitum stat à partibus hostis Regis: quæ quidem ratio non est noua, cùm iamdiu visa exercitáque fuerit aduersus Erardum de la Marche episcopum Carnutensem, qui postea in episcopum Eburonensem & Cardinalem euasit: contra quem contigit apertura regaliæ in episcopatu Carnutensi tam propter promotionem ad Cardinalatum, vt superius demonstratum est, quàm quod ad hostem nempe Imperatorem transfugisset, eiúsque aperturæ nota est ratio: non quemadmodum iureiurãdo fidelitatis quod episcopus Regi præstat, regaliæ præcluduntur per constitut. *Dum episcopus*, suprà relatam, ita fide fracta esset clausura, fitque noua apertura. Secundò ex supradictis colligi potest Regi competere ius regaliæ in episcopatu Cænomanensi, quanuis controuersia ab antecessoribus nostris ad consiliũ relata sit, die vlt. Ianuarij 1520. inter quendam dictum Aligret, & alium dictũ Roussard, vt suprà docuimus: posteáque iudicatum est inter Petrum Ripe designatũ in regalia, & magistrum Petrum Guyen die 24. Martij 1555. Adde quod in Curiæ rationum archiuo multa extant iuramenta fidelitatis præstita Regi ab episcopo Cænomanensi, multæ missiones in possessionem, liberationésque à missionibus in possessionem temporalium vsque ad tempora Cardinalis Bellaij vltimi episcopi Cænomanensis: quibus omnibus instrumentis superius tractata probantur. Quod autem attinet ad regaliam temporalium dictarum ecclesiarum Cænomanensis & Andegauensis, absque dubio Rex in eis iure regaliæ vtitur: nam in hanc rem extat arrestum ex 2. Iulij 1523. aduersus episcopum Andegauensem, vt apparet ex quodam libro Curiæ eiusdem diei & anni, quo continentur quæcunque Curia Regi super hoc iure consuluit.

Ecclesia Attrebatensis.

NOtandum quoque est Regem regaliorum iure non vti in ecclesia Attrebatensi, nec ratione temporalium nec ratione spiritualiũ, quia id remisit, extátque apocha in inuentario archiui, fo. 154. & fo. 188.

Ecclesia Ambianensis.

DE ecclesia Ambianensi, nonnulli quoque existimauerunt nullum ius regaliæ regi in ea competere: ad cuius rei probationem proferuntur tria arresta, quorum verba hæc sunt, *Quæstio vertebatur inter dominum Regem ex vna parte, & episcopum Ambianensem ex altera: super hoc quod dominus Rex dicebat quòd ipse erat in possessione conferendi præbendas in ecclesia Ambianensi tempore regaliæ. Episcopus dicebat contrarium, & dicebat quòd ipse & prædecessores erant in tali possessione, quòd præbendæ quæ vocabant tempore regalium in prædicta ecclesia reseruabãtur futuro Pontifici conferendæ. Facta fuit apprisia super hoc de mandato domini Regis, & inuentũ fuit per apprisiam quòd dicti episcopi Ambianenses sunt & fuerunt in possessione supradicta: & ideò pronuntiatum est quod in possessione supradicta debent remanere: inter inquestas & apprisias expeditas in Parlamẽto omnium sanctorum, anno domini millesimo ducentesimo septuagesimo octauo.* Aliud quoque in eandem rem extat arrestum ex anno 1208. incipiens, *Philippus Dei gratia Francorum Rex.* Reliqua duo arresta quæ ad hanc rem citantur, vtpote prolixa prætermittentur: sufficítque si intelligamus alterum datum esse die Ianuarij 1327. alterum 5. die Iunij 1413. de episcopatu Andegauensi infrà dicetur. Liber tamen Curiæ rationum suprà descriptus desumptus ex codice signato per hæc verba, *Qui es in cœlis*, videtur contrarium tradere: eius enim hæc sunt verba, *In tota Prouincia Remensi Rex habet regale, excepta diocesi Cameracensi:* ipso autem iure exceptio firmat regulam in cæteris: præterea in inuentario armariorum iuxta magnum pluteum in Curia rationum, inscripti sunt codicilli Regis Caroli v. dati Vincenis anno 1373. quibus Rex ei qui tunc Ambianensem episcopatum occupabat donauit ac remisit fructus eius episcopatus perceptos & percipiendos, & ad Regem iure regaliæ pertinentes donec plenius ei de dictis temporalibus satisfieret. Sed his duobus libris opponi potest quòd vel sint apocryphi, aut id obtinuerit antequam liberatio & apocha regaliæ concessa esset Ambianensi ecclesiæ. Vt vt sit certo scio Regem non vti iure regaliæ in ecclesia Ambianensi nec ratione temporaliũ nec ratione spiritualium. Quinimo memini ante vigintiquinque circiter annos, cùm in supremo senatu causarum patronus essem, hanc quæstionem agitatam fuisse ratione Archidiaconatus ecclesiæ Ambianensis, qui impetratus fuerat tanquam vacans in regalia. Causa acta est, dictúmque à Regalista cuius partes obtinebat magister Carolus de Nully tunc in Curia aduocatus, postea supplicum libellorum magister, Regi competere ius regaliæ in ecclesia Ambianensi, quod aduocatus designati ab ordinario denegauit: verùm quoniam non habebat in promptu superius relata senatus arresta, nec in ipso momẽto docebat de apocha regaliæ eius diei, rem esse consilij iudicatum est, vbi indecisa permansit. Ex quo apparet Regi non competere ius regaliæ in vniuerso, nec in omnibus ecclesiis Cathedralibus sui regni: vtque res magis pateat, notandum est extare cõstitutionem Regis Philippi Pulchri publicatum anno 1302. conceptam in hæc verba, *In aliquibus ecclesiis nostri regni*, quibus demonstratur Regem non sibi vindicasse id iuris indefinitè in omnibus ecclesiis regni, sed tantùm in nonnullis, in quibus solebat hoc iure vti, non in cæteris. Extat & alia constitutio eiusdẽ Regis Philippi Pulchri data Vincenis mense Octobri, anno 1334. in illis verbis, *In quibus competit nobis ius regaliæ.* In eámque rem extat adhuc nouissima constitutio Regis Ludouici XII. anni 1499. art. 12. promulgata in dicta Curia Rege præsidente, in hæc verba, *In quibus ius regaliæ aut custodiæ nobis non cõpetit:* quibus verbis vtpote negatiuis, Rex mentem suã aperit sibi competere ius regaliæ in solis ecclesiis in quibus eo iure vsus est. Præterea superius relata constitutio manifestè id confirmat his verbis, *Vbi dominus Rex habet regaliam*, quæ sunt verba limitatiua & restrictiua dicti iuris regaliæ.

Ecclesia Petragoriensis.

IN eandem rem extat actio habita in eodem senatu die 6. Augusti 1556. de præbenda ecclesiæ Petragoriensis inter magistrum Petrum Pollet actorem in regalia, & magistrũ Petrũ de la Naue procuratorẽ in Curia, reum: postquam senatus intellexit quæ à magistro Ægidio Bourdino tunc aduocato nunc procuratore regio, relata sunt, rem esse consilij pronuntiauit: nihilominus tamen dicto de la Naue fructus dictæ præbẽdæ adiudicauit aduersus Regalistam. Vnde colligi potest Regi non competere ius regaliæ in omnibus ecclesiis Cathedralibus sui regni, aliâs possessio addicenda fuisset Regalistæ. Præterea certum est Regem hoc iure non vti in ecclesia Altissiodorensi, vt patet ex apocha & remissione inscripta primo inuentario instrumẽtorum, fo. 132. art. 2. eius folij, & in Curia rationum libro sic signato † fo. 190. Accedat quod regaliæ iure non vtitur Rex in ecclesia Attrebatensi, eius enim apocha reperitur in primo inuentario instrumentorum, fo. 134. & fo. 189. ex quibus apochis liquet

quet collationem beneficiorum fructúsque qui vacante episcopatu percipiuntur futuro successori custodiri. Postremò extat & alia apocha à Philippo Rege concessa in fauorem Attrebatensis ecclesiæ. Hæc apocha sine die & anno reperitur, in eáque extrema scriptũ est, *Vacante cancellaria.* Ratione tamen magni Archidiaconatus ecclesiæ Cumingẽsis, qui vacare dicebatur in regalia die 23. Aprilis, 1556. aduocatio regia contendebat Regem ratione regaliæ inniti iure vniuerso, quanuis superiorum temporum regia aduocatio contrarium censisset: vnde res consilij esse pronuntiata est. Postea tamen secundum designatum ab ordinario ius dictum est aduersus regalistam, referente domino Brissonneto, cùm tu domine primas in Senatu obtineres. Quòd si Rex iure vniuerso innitatur in petitione regaliæ, frustra redacti sunt in archiuum libelli, tituli, ac sententiæ de ecclesiis in quibus Rex habet ius regaliæ tam ratione temporaliũ quàm spiritualium, & de aliis in quibus Regi ius in vtroque denegatur. Notandum enim est in archiuo esse scrinium signatum num. 88. notatúmque litera B aut G, sic inscriptum, *Literæ hommagiorum perpetuorũ, in quo scrinio extant sequẽtes literæ, Litera Gerardi episcopi Heduensis, per quam fatetur tenere à domino Rege terram & villas in litera declaratas, & generaliter totam temporalitatem episcopatus Heduensis de anno* 1281. Dicta litera notata nu. 14. in scrinio 88. quod suscribetur, *Litera hommagiorum perpetuorum*, in archiuo. Aliæ quoque reperiuntur literæ pro regalia Andegauensi, Pictauiensi, Albiensi, Lingonensi. Ex quibus apertè inferri potest bonam partem instrumentorum extantium in archiuo interpretandam esse de temporalibus, non de spiritualibus. Quod enim attinet ad Heduensem ecclesiam hæc verba, *Terram & villas & totam temporalitatem*, hòc satis demonstrant, cùm de beneficiis & iure spirituali nihil sit traditum.

Ecclesia Andegauensis.

De ecclesia Andegauẽsi ius idem. Nam quod attinet ad spiritualitatem & collationem beneficiorum, Regi nullum ius competit, vt & liquido constare potest ex quadam conuentione inita inter Regem Franciscum eius nominis primi, & quendam dictum de Rohan tunc episcopum Andegauensem, anno 1524. Curiæ authoritate confirmata inscriptáque lib. ij. constitut. Regis Francisci primi, fo. 14. Ex qua apparet Regem sibi ius regaliæ vindicare in temporalibus duntaxat, quod propriè ius custodiæ dicitur. Hæc constitutio promulgata est die 17. Augusti 1524.

SVMMA.

1 *Beneficia cuncta non vacant in regalia.*
2 *Quæ sit differentia inter beneficia simplicia & curata.*

CAP. IIII.

Annotationes in dictam constitutionem incipientem *Dum episcopus*, in his verbis *Confértque beneficia non curata*: hæc verba notanda sunt vt intelligatur quoties in episcopatu locus est regaliæ nõ statim omnia beneficia vacare in regalia, sed simplicia beneficia tantùm, puta canonias, præbẽdas, capellas, & alia eius generis beneficia
1 quę sub simplici & sola tõsura posṡideri possunt: †sed beneficia Curata capitulũ sede vacante confert, si collatio prouisióque coniunctim ad capitulum & episcopum spectent, per cap. j. Ne sede vacante. lib. vj. aut certè collatio reseruatur futuro episcopo, nec competit Regi ius collationis. Rufæus & Probus in tractatibus suis de regaliis ita tenuerunt vi huius constitutionis, sed differentiæ rationem non reddiderunt, quanuis iuris canonici callentissimi habiti fuerint, quorum alter ius publicè professus est in Academia Aurelianensi, alter in Bituricensi. Ratio autem differentiæ inter simplicia beneficia & alia, hæc est, quoniam in Curia aut ecclesia parochiali oportet impetrans habeat institutionem authorizabilem ab episcopo, quo ad curam populi & sacramentorum administrationem, vt decidit Panormitanus in cap. authoritas, circa medium, de institut. per tex. in cap. vnico, de præbend. lib. vj. Idem notat Iohannes Andreæ, in cap. de monachis & præbend. Sed cùm hæc institutio authorizabilis non posṡit ab alio dari quàm ab episcopo non mirum si Rex beneficia Curata non conferat.

SVMMA.

1 *Regalia viget donec sequester acceperit literas à Curia rationum ad mittendum nouum episcopum in possessionem.*
2 *Regalia semel Regi quæsita vsque ad 30. annos durat.*
3 *Litigiosum continuat vacationem regaliæ vsque ad 30. annos.*
4 *Inter regalistas litigiosum non continuat vacationem beneficij.*

CAP. V.

In eandem constitutionem in his verbis *Durante tempore ipsius regaliæ*, quæstio est quanto
1 tempore regalia duret. †Certum est quoties locus fit regaliæ, durare donec nouus episcopus præstiterit sacramentum fidelitatis Regi, donec literæ Curiæ rationum oblatæ, confirmatæ, ac inscriptæ fuerint, & receptor acceperit literas à dicta Curia ad inducẽdum nouum episcopum in possesionem.
2 †Cæterùm, quãuis episcopus missus sit in possesionẽ, tamen vbi semel ius regaliæ Regi quæsitum est, perdurat ad trigesimum vsque annum: vt puta, si sede episcopali vacante præbenda incipiat vacare in regalia, Rexque in ea conferenda tardior sit, quia fortasse à nemine petita est, vel alia ex causa: si sequens episcopus eam cõferat, eam aliquanto pòst Titius à Rege impetrat, certũ est Titio verum & magis liquidum ius competere, quoniã vbi semel via regaliæ est aperta, perdurat spatio 30. annorum, iuxta constitutionem expressam Regis Ludouici XII. publicatam, anno 1499. art. 11. cuius articuli verba sequuntur. *Item edix mus statuimúsque, edicimus ac statuimus in collationibus in regalia quæ in posterum à nobis concedentur, designari debere tempus aperturæ regaliæ: & si ante 30. annos apertura contigerit, locus præcludatur collationi ac donationi in regalia. Quòd si fortè per imprudentiam aut aliter collationes eiusmodi contingerent, ne earum iudices vllam rationem habeant: eas enim dicto casu ab hoc tẽpore nullas nulliúsque roboris ac momenti esse decernimus.* Hac constitutione manifestè docetur collationem in regalia valere, si à 30. annis apertura eius contigerit.
3 †Axioma enim iuris est, beneficium semper censeri vacare in regalia vsque ad 30. annos, nisi regalia plenum
4 & integrum sortita sit effectum. †Ob eámque rem dici solet vitium litigiosi continuare vacationem beneficij in regalia vsque ad 30. annos. Exempli gratia, Lis mota est de præbenda inter regalistam & designatum ab ordinario, fiduciaria posseṡsio regalistæ adiudicata est: de iusta autem possesṡione lis suo Marte inter litigãtes decurrit: regalista fiduciarius possessor quindecim aut viginti annos posṡidet, tum decedit. Quãuis initio nullus regaliæ locus fuisset, tamẽ præbẽda vacat in regalia: certissimũ enim iuris est in materia regali semper collationem ad Regem reuerti, donec regalia plenum ac integrum

grum suum effectum sortita sit, regalistáque in pacifica possessione permanserit, aut aduersus eum sententia dicta sit iudicio contradictorio ac definitiuo: id introductum est fauore regaliæ aduersus collatorem ordinarium, ab eóque designatum. Vtque omnis aditus collusioni præcludatur inter regalistam & designatum ab ordinario, néve pactis, transactionibus, aut aliis cõuentionibus liceat cuiquam singulari facere fraudem regaliæ. Idcirco obtinet, quòd si regalista transigat, conueniat, aut iudicatum subeat in fauorem designati ab ordinario, eiusmodi pactum non præiudicet Regi quin possit contingente vacatione intra triginta annos, conferre beneficium: quoniam regalistæ non licuit cedere in præiudicium Regis, nec regalia plenum suum effectum sortita est: aliâs sequeretur esse in potestate regalistæ renuntiare iuri regaliæ, & pacto vel transactione transferre beneficium in eum qui non esset à Rege canonicè institutus, facit cap. ex frequentibus, de institut. Sin verò controuersia esset inter duos regalistas, alter alteri cedere potest, quoniam eo casu fieri nõ potest quin regalia suum effectum sortiatur. Idcircò si alter ex litigãtibus patiatur alterum frui beneficio ad vitam, litigiosum non potest prorogare effectum regaliæ, quia alter alterius consensu vita durante possedit, adcò vt regalia suũ sit sortita effectum: alioquin esset in arbitrio duorũ regalistarum in longum tempus regaliam producere, vt successiuè beneficio gauderet, atque ea ratione collatorem ordinarium fraudarent.

In eandem constitutionem (Dum episcopus.)

1 *Tolerantia siue sufferta, non potest regaliam præcludere.*
2 *Episcopi hommagium Regi non præstant.*
3 *Quæ sit differentia inter hommagium & iuramentum fidelitatis.*
4 *Ex præstatione iuramenti fidelitatis, censetur episcopus inuestituram à Rege capere.*

Cap. VI.

1 IN his verbis, *Donec & quousque futurus episcopus debitum fidelitatis iuramentum*, &c. Hîc oritur quæstio † an tolerantia claudat regaliam: quia ex nota consuetudine tolerantia æquiualet fidelitati quandiu durat: sed de eo amplius dubitandum non est, quãdoquidem decisum fuit arresto ad 20. Iulij, 1430. inter Godofredum Liltet actorem in regalia, & Rogerium, reum ratione capellæ S. Colaruille in dioecesi Dryensi. Apertura in regalia obtigerat per obitum episcopi, & quia successor episcopus fidelitatem & hommagium non præstiterat: in contrarium dicebatur episcopum posteriorem tolerantia munitum esse quę æquiualet fidelitati quãdiu durat: nihilominus Curia fiduciariam possessionem regalistæ addixit. Hoc arresto patet tolerantiam non præcludere regaliam. In eámque rem extat constitutio inscripta tabulario Curiæ libro notato, *Ordinationes Regiæ*, fo. 21. vbi significatur tolerantiam aut liberam possessionem temporaliũ prælato concessam, antequam Regi sacramentum fidelitatis exhibuerit, non intercludere regaliam quo ad collationem beneficiorum in regalia vacantium. Notandũ itaque est claudendam regaliam necessariam esse præstationem iuramenti fidelitatis à successore episcopo:
2 † diligentérque animaduertendum est hac constitutione non exprimi quod episcopi teneantur facere hommagium Regi, sed tantùm quòd præstatur iuramentum fidelitatis, non quòd hommagium non fiat pro re spirituali, vt tradunt Rufæus & Probus: in quo manifestè falluntur. Nam iuramentum fidelitatis quod Regi ab episcopis præstatur, non ratione spiritualium, sed ratione temporalium episcopatus exhibetur, tenentúrque & solent id præstare, etiamsi ratione temporalium non sint vassalli Regis, sed tum quod Regi fidẽ & fidelitatem debent propter multitudinem populi Regi subiecti quem regendum susceperunt, tum quòd omnia ipsorum temporalia necessariò à diademate moueant mediatè vel immediatè: tum etiam quòd plurimi Regis intersit ab eis eiusmodi iuramentum exigere, pro-
3 pter regimẽ quod singuli in sua dioecesi obtinent. † Lata est differentia inter hommagium quòd vassallus Regi facit, & sacramẽtum fidelitatis quod episcopus præstat: nam in primo casu, nunquam fiduciaria possessio vassallo competit, donec hommagium fecerit, sempérque Rex lite pendente possidet tanquam dominus feudalis cõtra vassallum in pręstatione hommagij cunctãtem: sed iuramenti quod episcopi præstant Regi, alia causa est, vt constat sequenti arresto Curiæ: *Inter magistrum Milleum Dilliers* nuper episcopum Carnutensem, & magistrum Renatum Dilliers nunc episcopum Carnutensem, prouocantes à præside Carnutensi aut ipsius legato, actoréque in materia prouisionis ab vna parte, & procuratorem regium assumentem sibi litem nomine procuratoris & exactoris regij apud Carnutenses, prouocatos & reos ab altera: intellectis actionibus vtriusque partis à die 6. Iulij, & 6. Augusti nuper elapsi, Curia diligenti examine habito dictæ actionis, diplomatum, prouisionum, literarum, & instrumentorum à prouocantibus apud Curiam productorum, omnibúsque procuratori generali Regis communicatis accuratéque circumspectis, pronuntiatum est dictum procuratorem regium primo quoque fasto die causis prouocationis à dictis prouocantibus adductis defensurum: dictósque Milleum & Renatũ Dilliers reformaturos, in melioremque formam redigi curaturos iuxta decreta sanctorum Conciliorum decretorúmque ecclesiæ, bullas reformationum quas dictus Milleus à Papa impetrauerat. Eiúsque rei certioraturos Curiam, aut dictum Milleum eis bullis renuntiaturum intra Calend. Ianuarias proximas, pro omni dilatione: ampliúsque dictum Renatum fidelitatis sacramentum Regi præstiturum. Interea dictum Renatum Dilliers temporalitatis sui episcopatus possessionem fiduciariam apprehensurum, nullo inde præiudicio iuribus partium afferendo. Recitatum 7. die Septemb. anno 1493. sub sigillo Pi-
4 chon. † Notandum est id iuramentum fidelitatis quod postremò designatus Regi præstat, esse inuestituram quam à Rege accipere tenetur, per text. in cap. in synodo, lxiij. dist. cuius verba hæc sunt, *Archiepiscopi & episcopi per singulas prouincias ab eo inuestituram accipiant: & nisi à Rege laudetur episcopus, à nemine consecretur.* Ex quo textu desumpta est hæc constitutio (*Dum episcopus.*)

In eandem constitutionem (Dum episcopus.)

IN hæc verba, *Quódque literæ regiæ & quòd receptor seu commissarius.* Hac constitutione liquido constat ad pręcludendam aperturam regaliæ in aliqua ecclesia non sufficere iuramentum fidelitatis Regi ab episcopo præstitum, sed obtinendos esse codicillos regios dicti iuramenti missionísque in possessionem, oblatos inscriptósque Curiæ rationum, quæ receptori iubeat vt eum frui temporalibus sinat, ac in plenam possessionem inducat: hæ sunt inueteratæ consuetudines quæ immutari non possunt.

Intellecta constitutione quæ vulgò Philippina dicitur, per quam fit apertura regaliæ: intellecta quoque constitu-

constitutione (*Dum episcopus*) quæ docet quis sit finis regaliæ, supersunt tantùm videndæ intelligendæque multæ insignes quæstiones ac dubia quæ circa regaliā proponi solent: quorum alia arrestis Curiæ decisa sunt, alia ad exactoris consilij examen remissa ad hunc vsque diem indecisa permanserunt, de quibus Rusæus & Probus doctißimè fusißiméque scripserunt: ideóque nihil eorum quæ ab ipsis tractata sunt repetam, sed dubia tantùm quædam ab ipsis prætermissa, aut non satis fusè tractata decisáque attingam.

SUMMA.

1 *Per promotionem ad Cardinalatum vtrum regalia in episcopatu aperiatur.*
2 *Numerus, nomen, & authoritas Cardinalium.*
3 *Si episcopus dispensatur vt retineat episcopatum cum Cardinalatu, an nihilominus fiat apertura Regaliæ.*
4 *Intellectus præcurrit omnem temporis velocitatem.*
5 *Quando episcopus designatur Cardinalis sub expectatione tituli postea assignandi non aperitur regalia.*

CAP. VII.

PRimùm omnium quæro, an titulus Cardinalatus sit incompatibilis cum episcopatu. Secundo, episcopo in Romano Consistorio Cardinale designato sine asignatione tituli, sed tantùm sub expectatione tituli postea asignandi,† an eiusmodi prouisio inducat aperturam regaliæ in ipsius episcopatu. Quod ad primum caput attinet, Albericus de Rosate in rub. ff. de statu homi. posuit Cardinalium titulos, dicens quòd eorum numerus taxatus non est. Refert quosdam existimare, Cardinales posse esse numero septuaginta, quot fuerunt discipuli Christi, quos Cardinales repræsentant, ca. septuaginta. xvj. dist. tot etiam fuerunt linguę, vt ibi dicitur. vnde cùm omnes nationes & linguas iudicent, videretur esse numerus ille conueniens. De facto tamē videmus, inquit ille, quòd numerus est ex arbitrio Papæ. Hinc refert Card. Zabar. in clem. ij. §. porrò. in principio, de elec. quòd tempore Pontiani Papæ fuerunt Cardinales ducenti triginta sex. Dicit tamen idē Card. in clement. ij. §. Irritum, in vj. q. de elect. quòd Cardinalium numerus debet esse certus, instar discipulorum Christi, per ca. in nouo. xxj. distinct. Sequitur Mar. Lauden. in tractatu de Card. in principio, in ij. quæst. Et certè videmus his temporibus, quòd propter effrenatum numerum Cardinalium vilescit dignitas Cardinalatus, & plures videmus Cardinales in curiis principum, quàm Romæ in consistorio, cùm tamen teneantur in curia Romana residere, nisi legatione fungantur. glos. in cap. nobilissimus. vij. dist. in ver. Nihilominus. Et sunt Cardinales Romæ digniores quàm extrà. Alexand. de Imol. id notat. in Rub. ff. de iurisdict. omnium iudicum. in fin. post Baldum quem ibi refert in rubr. ff. de offic. procon. per text. in L. vnic. Cod. de præpos. lib. xij. in his verbis: Immunitate digni sunt, quos nostri lateris comitatus illustrat: hinc dicitur quòd Cardinales sunt pars corporis Papæ. not. Lauden. & Cardin. Zabarell. in clement. ij. in princip. de celebrat. missar. gloss. in cap. excommunicatis, in verbo commissam. de off. leg. Inde appellātur primates ecclesiæ. ca. si quis ex episcopis. in fine. lxxix. dist. & principales ecclesiæ cap. ij. de off. Archiepisc. cum gl. ibidem. Arch. in ca. vbi periculum. de elect. lib. vj. in iiij. col. dicit quòd sunt Apostolici coadiutores in executione officij, & consultores recti & intrepidi. Bald. in l. penult. circa medium. C. de bonis quæ liberis. notat quòd Cardinales dicuntur capitulum vniuersalis ecclesiæ: & verū dicit, quia Cardinales cōsulunt nedum Romanę ecclesię, sed toti ecclesiæ vniuersali: sunt enim corpus cum Papa, sunt canonici cum episcopo. Panor. in cap. bonæ. & pimo. de post. prælat. in sexto notabili. Idem Panor. in cap. per venerabilem. qui filij sint legit. dicit quòd Papa non explicat ardua negotia sine consensu Cardinalium: dicit quoque Cardinales fundari iure diuino, reprehendítque Iohan. Monach. dum dicit in cap. super eo. de hæret. lib. vj. quòd hoc habent ex consuetudine. Adde Archid. in ca. sunt quidā. xxv. q. j. in princip. vbi dicit, quòd Papa non potest condere legem generalem super vniuersali statu ecclesiæ, sine Cardinalibus. Hinc dicit Ludouic. Rom. in consil. iiij. cap. xviij. incip. In casu quo quæritur, in tertia columna, quòd Cardinales succedunt quodammodo loco decurionum, cùm sint consiliarij Papæ pro regimine vniuersalis ecclesiæ dirigendæ, per textum in cap. fundamenta. §. de elect. in vj. Aduerte tamen quòd textus loquitur de Cardinalibus literatis, & Romæ residentibus, non de porcis aut asinis ferratis, qui per curias regum & principū discurrunt & vagantur. Nostra quæstio in eo vertitur, an isti tituli Cardinalium sint incompatibiles, seu loco beneficij incompatibilis. De Cardinalibus episcopis non est dubium: de aliis ius idem statuitur: quia Cardinales in suis titulis habent iurisdictionem quasi Episcopalem, & Cardinalium parochia habetur pro diocesi: comparantúrque tituli Cardinalium ecclesiis, vel parochiis episcoporum. cap. his quæ pro ecclesia de maiorit. & obedientia. Et quanuis Panormitanus ibi dicat nō esse alibi textum, tamen alius est textus celebris in cap. querelam. de elect. ibi, à Cardinali sanctæ Susannæ, cui eadem ecclesia tanquam capella suo titulo in spiritualibus est subiecta. Facit text. in cap. ex gestis. de clericis non resid. vbi dicitur quòd titulus Cardinalis requirit residentiam: & quòd Cardinales habeāt iurisdictionem cum administratione. probatur d. cap. querelam, quo fit vt Cardinalatus sit dignitas incompatibilis. notatur ab omnib. in d. cap. de multa. Panor. in cap. bonæ. & primo de post. prælat. in ij. col. notat in eadem persona episcopatum esse incompatibilem cum Cardinalatu. Hinc orta est quæstio sæpisimè in senatu, an per pro-
3 motionem ad Cardinalatum fiat apertura regaliæ,† etiam si Papa dispēset cum episcopo nouiter promoto ad Cardinalatum, vt retineat vtrunque. Dubium faciebat textus in ca. ecclesia vestra, in ij. de elect. vbi Guillelmus presbyter Cardinalis electus fuit episcopus Catalanensis: nec dicitur ibi, quòd ob id electio esset inualida. Videtur ergo textus ille tacitè probare Cardinalatum & Episcopatum se rectè mutuò pati, & alterum cum altero esse compatibile: aliàs dictus Guillelmus debuisset postulari non eligi, per textum in ca. fin. de post. præla. cùm ibi not. cap. bonæ memoriæ. §. primo. de post. præla. vbi Cardinalis tituli sanctæ prępedis fuit postulatus in episcopum Rauennatensem, non electus: nec tamen fuit postulatio per summum pontificem admissa. Secundò dubium facit quod notat Panor. in d. cap. bonæ. vbi notat suis temporibus seruari, quòd episcopus promotus in Cardinalem nō perdit ipso iure episcopatum: imò illum retinet, nisi Papa aliter disponat. & ita dicit seruatum fuisse in Cardinali s. Crucis, quoad episcopatum Bononiensem, & in Cardinali s. Marcelli quoad episcopatum Senēsem. Idque ex eo procedit, quòd multi dixerint cap. de multa. locum non habere in Episcopatibus, Cardinalatibus, & similibus, quod tamen ipse reprobat. Contraria tamen opinio verior est, quòd episcopatus non est compatibilis cum Cardinalatu, vt tenuit idem Panor. in d.

in d.cap.bonæ.in iij.not.& in d.cap.ecclesia vestra.ij. notatab. Ratio est euidens, quòd certum sit Cardinalatum esse dignitatem & officium ecclesiæ,& omnis dignitas est incompatibilis. Panorm. in §. qui verò. cap.extirpandæ. de præbend. habétque cap. de multa locum in Episcopatibus, & aliis dignitatibus maioribus. Panor.in d.cap.bonæ.facit extrauag.execrabilis. de præbendis. si plures obtinens dignitates de præbend.& quod duæ dignitates obtineri nō posſint sine dispensatione, quódque vna vacet per adeptionē alterius.textus est in extrauag.vt quos debitus honor. de off.ord.Tertiò ratione naturali patet, Cardinalatum esse incompatibilem cum episcopatu,quia naturaliter nemo potest residere in duobus locis eodem tempore.Ideo beneficium omne requirens residentiā personalem,est incōpatibile cum alio simili. Panor. in d.§.qui vero.sed Cardinalatus requirit residētiam. cap.fundamenta.§. decet. de elect. cap. ex gestis. de clericis non residentib. tum etiam episcopatus.§.interdicimus,in auth.de episcopis & clericis. & in cap. qualiter episcopus. de clericis non resident. Quartò, non solùm ratione tituli probatur, quod Cardinalatus sit incompatibilis cum episcopatu, sed hac quoque ratione, quòd sacrum ordinem requirat. Nemo enim Cardinalis esse potest, qui non sit diaconus ad minus.Hostien.in cap.ij.de offic.Archipresbyter.Panor.in d.§. quia vero. de monte Lauduno in tractatu de Cardinalibus. Igitur liquidò constat, per promotionem ad Cardinalatum vacare Episcopatum: consequenter regaliam apertam.

Notabilis quæstio.

SED quid si Papa faciendo Episcopum Cardinalem dispensat, vt retineat vtrumque, vt fit quotidie, nunquid eo modo impeditur apertura regaliæ in episcopatu? & videtur impediri,quòd quæ fiant vno impetu, dicantur simul fieri. Bald. in l.Arethusa. in tertia lectura. ff. de statu hom.& in l.nūquam plura. ff.de priuatis delict.Quæstio hæc est,vt volūt,de puncto. Dic quod veritas est, regaliam aperiri: quia momentum, quo vacat episcopatus,considerari rectè potest. † Certum est enim secundum ordinem naturæ & intellectus, quòd Papa prius prouidet de Cardinalatu,quàm dispenset de retinendo vtroque: nec enim subest causa dispensandi ante promotionem ad Cardinalatum: ergo eo instāti,vel potius momento, quo prouidetur Episcopo de Cardinalatu,vacat Episcopatus ipso iure. Et quāuis vno impetu, & per clausulam sequentē Papa dispenset cum eo de vtroque retinendo, tamen verum est Episcopatum vacasse. De ea re textus est optimus in d. l. Arethusa.ibi.eo momento quo parit. quo loco Bald. notat,quòd si in motu tempus non inueniatur distinctum,intellectu tamē discretum reperitur: præcurrit enim intellectus omnem temporis velocitatem. hinc efficitur,vt dicamus futura ordinari intellectu, quòd ea intellectus præcurrat,priusquam fiant. Sic apparet prius & posterius posse considerari in intellectu,licet in temporali vnum & idem instans videatur esse. d. l. Arethusa.facit l.qui duos.§. in bello. ff. de rebus dubiis. Præterea in casu de quo agitur, prouisio Cardinalatus,& dispensatio de vtroque retinendo fiunt diuersis clausulis,ac diuersa verborum conceptione:vnde fit,vt non videantur eodem momento fieri: hoc enim videtur eodem momento fieri,quod eadem clausula verborum concipitur.notat Bart. in l. fundus. §. si duo.in fine.ff.

4

Adde quòd literarum prouisionis ordo diligenter est attendendus: ex quo facilè apparet, prouisionem de Cardinalatu præcedere dispēsationem de vtroque retinendo. cap.penult.de elect.in vj.l.quotiens. de vsufruct.l.generaliter.§.si quidem.de fideicommiss.liber.Bart.in l.ij.§.prius.de vulg.moder.in cap.cùm dilecta.de rescript. Clarè ergo cōstat in quæstione proposita, momentū seu punctum temporis posse naturaliter secerni, ac distingui, tam ex ordine scripturæ, quàm intellectus. Id colligi potest ex obligatione & actione personali. Licet enim eodem momento cùm obligatio contrahitur,actio in personam nascatur,natura tamen seruato ordine necesse est obligationem præcedere,quæ ideò mater actionis appellata est,l.licet.§.ea obligatio. ff. de procurat.Hac ratione curia sæpe iudicauit per promotionē ad Cardinalatū aperiri regaliam in episcopatu:quòd verum sit, ipsum episcopatum aliquo momento vacasse. Neque obstat ca. cùm nostris.de concess.præb. vbi de facto episcopatus non vacauit:quia respondetur quòd per Philippinam cōstitutionē superius allegatam, satis est beneficiū vacare iure, aut facto tātùm,vt regalia aperiatur. Quæ omnia nota diligēter:nec enim ab iis,qui hac de re scripserunt,disputata,& minus decisa sunt.

Ita iudicauit senatus pro canonicatu & præbenda Morinēsi,die xxj. mensis Nouembris, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo primo. Fuit iterū ita iudicatum à senatu pro canonicatu & præbēda ecclesiæ Rothomagensis,inter magistrum Milonem des Dormans, Iohannem de rupe, & Guillelmum Chalrlon, xx. die mensis Martij, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo tertio:tum etiam die secūda Iulij,anno Domini mellesimo trecentesimo octuagesimo quarto,pro capellania sancti Iacobi,in hospitali de Lusarchis,inter magistrū Ioannem Foruilhon, & Damianum Musnier. De hac quæstione scripserunt equidem multi. Hostiēsis. Zabar.in d.cap.ecclesia vestra.el.secundo de elect.Laud.in tract.de Cardinal.in fine.Cald.in consilio j.sub titul.de translat.prælat.Panor.in d.cap.bonæ.Barbat.in tract.de præst. Card. q. xij. vbi amplissimè scripsit de hac re, sed plura quàm oportebat, nouissimè Rusæus, qui horum omnium non meminit.

5 Quod † ad alterā quæstionē attinet, quādo episcopus designatus Cardinalis in Consistorio sub sola expectatione tituli postea assignandi, an eiusmodi prouisione regalia in ipsius episcopatu aperiatur: in eam quæstionem extat alia actio habita à procuratore generali Regis, sine die, in hæc verba.

PRocurator generalis regius ait veterē fuisse quæstionem,an per promotionem episcopi ad Cardinalatum fiat apertura regaliæ in ipsius episcopatu, quanuis per eandem prouisionem Papa dispēset cum episcopo de vtroque retinendo. Antiqui doctores & pragmatici existimarūt esse aperturam regaliæ, quoniam Cardinalatus non sit compatibilis cum episcopatu, vt concludit Panormitanus in cap. bonæ, & fi. de postu.prælat. Alij in c. de vnico, de maioritate lib. vj.per multas rationes à doctoribus recitatas & fusè tractatas in multis locis.Nam quanuis Papa dispenset per eandem prouisionem de episcopatu cum Cardinalatu retinendo,tamen momentū dari potest ex ordine literæ & intellectus, quo momento episcopatus cēsetur vacare: prius enim promouetur episcopus in Cardinalē quàm dispēsetur:aliàs frustrà cū eo dispēsaretur:cum ea quæstione extāt multorū scripta variis in locis: iuxtáque hanc opinionem tribus diuersis & antiquis arrestis Curiæ iudicatū est. Nihilominus tamē certū est posteà in casu regaliæ Carnutēsis,ratione promotionis episcopi Eburonēsis,qui de Marchia

appellabatur, ad dignitatem Cardinalatus, hanc quæstionem ad consilium remissam esse: rei tamen in regalia contrarium defendunt: iam verò lite ad consilium relata nihil est opus maiori disceptatione, ratione sequestri de quo nunc agitur. Solùm considerandum est vtrique parti consultum esse per obitum eiusdem personæ: cúmque regalista fiduciariam possessionem postulet, nulla videtur ei ratione denegari posse, nisi vnica, videlicet quod in promptu non constet de iure agen is. In hunc articulum reus in regalia contendit Cardinalem Ambasianum designatum fuisse sub expectatione tituli, promulgatúmque Cardinalem sine titulo, ideóque non esse apertum regaliam in Archiepiscopo Rothomagensi donec fuerit assignatus titulus, cùm ex titulo Cardinalatus nascitur incompatibilitas, & consequenter apertura regaliæ, quòd Cardinales habeant curam animarum in titulis suis, cap. querelam, de electio. cum aliis tex. non paucis. Cardinales habent ius pinguius quàm plebani, quos archipresbyteros vocamus, qui & ipsi curam habent animarum, cap. vt singulæ, de offic. Archiepisc. cap. dilectus, de cap. mona. Vnde sequitur titulos cardinalium esse beneficia curata: curatum enim benefium est quod vel habet fori pœnitentialis curam, vel fori contentiosi. Panormitanus in cap. dudum ij. colum. de electio. quē textum notat eo loco quotidie in hanc sententiam allegari: quod autem Cardinalibus immineat vtriusque fori cura, probatur apertè cap. his quibus ecclesia, de maiorit. & obedient. quod etiam episcopalem & quasi episcopalem curam gerant, rectè ostendit text. in cap. querelam, de elect. Ibi à Cardinali S. Susannæ, cui eadē ecclesia tanquam capella sub titulo in spiritualibus est subiecta. Hac ratione Hostiensis & Ioannes Andræas in cap. de supplenda neglig. prælat. notant Cardinalem si sit presbyter vel diaconus etiam non episcopus, posse insigniis episcopalibus vti, & conferre ordines minores. Nouum autem non est quòd Cardinalis Ambasianus fuerit publicatus Cardinalis sub expectatione tituli, nam Ioannes Andreæ refert in additione ad Speculato. in titulo de libelli conceptione. §. iam videndū qualiter, in additione incipiēte Non scribuntur. sua ætate Petrum de Columna fuisse Cardinalē sine titulo, séque vocasse ecclesiæ Romanæ Cardinalem donec titulum Sancti Angeli recuperasset, Ideóque cùm adhuc nullum haberet certum titulum, nulla videtur fuisse incompatibilitas, & per consequens nullam aperturam regaliæ, minúsque præcipitem fore regalistæ prouisionem: verùm quoniam dicitur Cardinalis Ambasianus postea accepisse tituli assignationem, ac deinceps post assignatum titulum aliam interuenisse impetrationem regaliæ: quoniam etiam regalistę de sequestro conuenerunt, si de hoc doceant, postulat cum regalistis secundum interdictum retinendæ possessionis iudicari aduersus designatum ab ordinario: aliàs iudicio Senatus rem committit & concludit.

SVMMA.

1 *Interrex in Gallia non confert beneficia vacantia in regalia.*

2 *Collatio facta à Carolo interrege Franciæ, dum Rex Ioannes eius pater captiuus detineretur in Anglia, rata est habita à Rege post reditum in Francia.*

Cap. VIII.

Tertiò quæro an quandiu Rex est captiuus aut aliàs à regni gubernaculis remotus, Interrex possit conferre beneficia vacantia in regalia. Et ita videtur prima facie per multas rationes à Rusæo relatas in tractatu de priuilegiis xvj. maximè per cap. grandi. de supplenda neglig. prælat. in vj. quo loco fit expressa mentio de fratre Regis Portugaliæ cui cura regni commissa erat, & cui dicebatur competere generalis regni administratio ad regalia, facit ca. is cui, de electio. in vj. In hac fuit sententia Antonius Corsetus in tractatu de potestate Regis, vbi notat Regi & Proregi creato censeri omnia etiam regalia concessa. Citat suæ opinionis assertorem Baldum in titul. Quæ sunt regalia, in vlt. notabili: atque hanc sententiā sequitur Rusæus affirmans Senatui aliquando ita placuisse: qua in re omninò fallitur.
1 † nam in contrarium sæpius decisum iudicatúmque est Proregem in Gallia non posse vi suæ potestatis conferre beneficia vacantia iure regaliæ. Ita iudicatum fuit à Senatu curiatis comitiis, cùm ageretur de verificatione potestatis proregiæ in Francia, quæ attribuebatur dominæ Ludouicæ de Sabaudia matri Regis Francisci primi eius nominis: quæ quidem potestas ei attributa est, cùm Rex proficisceretur in expeditionem vltramontanam ad subigendum Ducatum Milanensem, vbi captus & in Hispaniam abductus est. In quarum literarum verificatione decretum fuit à Curia collationem beneficiorum in regalia vacantium excipiendam, quanuis ei expressè attributa esset per dictam potestatem & proregiam dignitatem, vt patet ex dicta verificatione ad
2 diem 5. Septembr. anno 1515. † Ad propositum multum facit, quod Carolus dux Normaniæ Delphinus Viennensis filius Regis Ioannis, Prorexque in Francia dum Ioannes Rex eius pater detinebatur captiuus in Anglia, post reditū patris obtinuerit ratihabitionē collationum quas fecerat de beneficiis vacātibus iure regaliæ in Regis absentia: quæ quidem ratihabitio decreto Senatus comprobata fuit, inscriptáque libro notato *Ordinationes antiquæ*, fo. 51. verso. Vnde elici potest responsio ad quoddam arrestum à Rusæo citatum, cùm ait eo arresto collationem in regalia præbendæ Remēsis factam à dicto Carolo Delphino Viennensi fuisse à Curia comprobatam: id enim contigit vi ratihabitionis quam obtinuerat à dicto Rege Ioanne patre suo.

SVMMA.

1 *Collatio facta per ordinarium cumulari potest cum prouisione facta in regalia.*

Quæritur an collatio in regalia & collatio Papę aut ordinarij cumulari possint. Hæc quęstio duplici Curię arresto definita est, quorum verba hęc sunt.

Cap. IX.

Lite mota in Curia nostra inter procuratorē nostrū generalē pro nobis & iure nostræ regaliæ, & dilectum ac fidelē magistrū Ægidiū de malo diuersorio clericū & cōsiliariū nostrū ex vna parte, & Bertrandū de Mota defensorē ex altera, ratione Thesaurariæ Rothomagensis, quā dicto consiliario nostro tanquam vacantem in regalia per certas literas nostras contulimus, &c.

Sequuntur verba alterius arresti.

Cum per nos collati fuissent canonicatus & præbenda ecclesiæ Rothomagensis magistro Roberto dicto le Gay clerico nostro, &c.

Hæc

HÆC duo arresta sunt prolixa, sed breuitatis causa satis erit intelligere prius esse ex 12. Februarij 1367. alteri dies ita adscripta est, Die 3. Iulij. Et est inter arresta prolata in Parlamēto quod incipit die Mercurij in quindena S. Martini hyemalalis, anno Domini millesimo trecentesimo trigemo octauo.

Ratio quæ dubitandi vocatur, erat: Is cui contēdit beneficium vacare in regalia, quíque collatione Regis vtitur, ait beneficium non potuisse conferri, nec à Papa nec ab ordinario, quoniam beneficia vacantia in regalia nec iure caduci nec aliter possunt de collatore ordinario aut alio conferri, sed posita sunt in solius Regis collatione, qui in eo iure regaliæ nullum superiorem agnoscit. Quod ad dispositionem iuris cō munis attinet, & pro decisione huius quæstionis, facit cap. vt quis duas, de electio. in 6. quo loco electus non potest duabus electionibus vti: accedat l. quod in hæredē. §. eligere, de tributoria, vbi pro eadem re duplici actione vti non licet, imò electione vnius renuntiatur alteri. Præterea iure definitum est neminem vti posse titulo duplicato, l. cùm res. C. de contrahen. emptio. cap. inter dilectos, de fide instrū. † Sed his non obstantibus arresta Curiæ ratione tam naturali quàm ciuili nituntur: quanuis enim collationum Regis ac ordinarij diuersa videatur ratio ac finis, is tamen qui eis vtitur cásque profert ad eundem finem & effectū tendit, nempe vt beneficium contentiosum consequatur, seu vi prouisionis ordinarij, seu vi prouisionis Regis: & subordinariè si in regalia vacauerit, vt obtineat vi prouisionis Regis: sin verò Regi non competierit collatio, apud se vi prouisionis ordinarij remaneat: in eámque rem textus est expressus in cap. post electionem, de concessio. pręben. Ibi tam ratione primæ quàm secundæ concessionis. Ea est decisio glossæ notabilis in cap. nullus pluribus, de reg. iur. in vj. In hanc quæstionem extat oratio habita ad Senatum ab aduocato regio dicto le Maistre, ad 22. Decembr. anno 1495. ex qua apertè colligi potest in casu regaliæ licere vti collatione Regis & ordinarij.

SVMMA.

1 *Duo beneficia permutata post resignationem admissam vacant in regalia, si regalia aperta permutantes in possessionem missi non fuerint.*

CAP. X.

ALiud dubium de duobus beneficiis permutatis contingente apertura regaliæ ante adeptionem possessionis ab vtraque parte. Videtur leuis hæc quæstio: nam procurationes ad resignandum solent hanc clausulam habere *In fauorem talis, & causa permutationis cum tali beneficio, & non aliàs, nec alio modo.* Contrarium tamen arresto iudicatum est, cuius species erat eiusmodi: Quidam dictus magister Iacobus Cosson Curiæ inquisitionū præses, canonicus præbenda in ecclesia Tornacensi præditus, & alius dictus magister Nicolaus Braque canonicus ecclesiæ Parisiensis, conueniunt de permutatione suarum præbendarum: eorum resignatio admittitur: Cosson in numerum canonicorum Parisiensis ecclesiæ adscribitur, Braquus vult recipi in ecclesia Tornacensi, cuius præbenda iure regaliæ à Rege in magistrum Philippum des Essars confertur: oritur controuersia inter Braquum & dictum des Essars, in cuius commodum pronuntiatum est die 18. Ianuarij, 1389. Huius arresti ratio perspicua est: nam contingente apertura regaliæ in ecclesia Tornacensi, præbēda vacabat facto, quoniā Braquus resignatione admissa postquam etiā designatus erat, nōdum possessionem adeptus erat nec à capitulo receptus, itaque eius præbenda iure repleta facto vacabat, vt suprà demonstratum est in constitutionem Philippinam, & in constitutionem incipientem, *Dum episcopus.*

SVMMA.

1 *Si beneficiatus Romæ decedat, beneficiū vacat in regalia si quidem sit aperta.*

CAP. XI.

POstremò quæritur de præbenda quam Titius in ecclesia Parisiensi obtinebat, & quæ Titio moriente Romæ vacat: regalia aperta in ecclesia Parisiensi hanc summus Pontifex confert veluti in Curia vacantem, quam iure regaliæ Rex alteri donat: quis donatariorum potior? Videtur designatus à summo Pontifice præferendus per cap. licet, & cap. statutum, in præbend. in vj. † Sed è contrario vacatio in regalia est extraordinaria & anomala, in qua cùm Papa nullum ius habeat, non potest dici ordinarius ordinariorum, nec quicquam sibi iure caduci aut aliter vindicare: nam regalia in ecclesia aperta beneficium nulla alia quàm Regis dispositione vacare potest. Ius enim regaliæ ossibus Regis seu coronæ ita cohæret vt separari vel alteri competere nunquam possit, non magis quàm operæ officiales quæ patrono debitæ à persona patroni disiungi non possunt, Baldus in l. liberti iij. colum. de oper. liberto. C. per text. in l. operæ in rerum. ff. eod. tit. De qua re abundè scripsit Iason in l. si non sortem. §. libertus. ff. de condictio. indebit.

SVMMA.

1 *Curia suprema Parisiensis tanquam prima & antiquissima, sola de regalia cognoscit.*

2 *Cur Parisiis iurisdictio ærarij instituta sit.*

CAP. XII.

1 QVÆ Curia de iure regaliæ cognoscit. Duæ extant constitutiones quibus cognitio regaliæ Curię supremæ Parisiensi attribuitur, omni cognitione cæteris Franciæ Curiis ablata, vt patet ex constitutione Regis Ludouici, cui dies his verbis adscripta est, Datum Luxiis ad Doulenas 19. die Iunij, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto, regni autem nostri tertio. Et super plica erat scriptum: Lecta, publicata, registrata, Parisiis in Parlamento die trigesima Iulij, anno Domini 1464. Altera constitutio incipit his verbis: Amicis nostris ac fidelibus, &c. Datum Mureti Cumingorū die 24. Maij, Amicis ac fidelibus nostris supremæ Curiæ Parisiensis Senatoribus ac Præsidibus. Hæc constitutio est Regis Ludouici vndecimi inscripta archiuo Curiæ supremæ lib. j. constitut. dicti Regis Ludouici vndecimi, fo. 23. Ex qua constat Senatui Parisiensi tanquam priorem antiquiorémque locum obtinenti competere cognitionem regalię, ac consequenter omniū iurium ac prerogatiuarum Regi ratione diadematis sui competentium: ideóque aliquandiu obtinuit soli Curię Parisiensi competere cognitionem omnium quę ad patrimonium Regis pertinēt, † eámque ob causam institutam esse iurisdictionem ærarij, ad quam cognitio patrimonij Regis per vniuersum regnū deuoluitur, appellationésque resortiuntur ac exercentur in eadem Curia tātùm, puta Ducatum & Comitatum: in eámque rem extat expressa constitutio Regis Caroli septimi.

Notandum est Curiam supremam Normaniæ aliquando sibi cognitionem eorum quæ ad regaliam pertinent vindicare voluisse: de quo conquestus est apud Curiã procurator generalis regius, anno 1392. Et quoniam detrusus fuerat in carcerem, quidam dictus Rufus propter contumaciam ab eo commissam ratione præbendæ Ebroicensis, præses Rothomagensis eò deuenit audaciæ ac temeritatis, vt ausus fuerit ad postulationem procuratoris statuum decernere capturam corporis aduersus præsides & senatores Curiæ supremæ Parisiensis. Cuius rei certior facta Curia comprehensionẽ aliquorum decreuit, profectósque Ebroicensem & Rothomagensem requirendos adnotauit, vt est inscriptum instrumento consilij, die 28. Nouembr. 1492.

Constitutio Senatus qua interdicitur episcopo S. Flori assessus in eminentioribus subselliis fori, donec Regi iuramentum fidelitatis præstiterit, déque eius præstatione Curiæ testatò cõstiterit, ex 25. die Nouembr. 1484. in instrumento consilij.

SVMMA.

1 *Omnibus episcopis Franciæ fastis diebus patet aditus & assessus in suprema Curia: sententiæ tamen dictionem præter nonnullos non habent.*

2 *Episcopi habent aditum ad Senatum ratione dignitatis, non eo quòd sint vassalli Regis.*

3 *Quæ sit differentia inter iuramentum fidelitatis & hommagium quod episcopus Regi exhibet.*

CAP. XIII.

1 Sciendum † est omnibus episcopis Franciæ liberum esse aditum diebus fastis ad Senatum, licereque eis assidere in eminentibus subselliis iuxta præsides ad dextram pro eorum antiquitate: nullam tamen eis competere sentẽtiæ dictionem, nisi sint ex numero Parium Franciæ, cuiusmodi sunt archiepiscopus Renensis, episcopus Catalonensis, episcopus Nouiodunensis, aliique ecclesiastici Pares Frãciæ, simul & episcopus Parisiensis qui speciali priuilegio est consiliarius supremæ Curiæ natus, in qua ius habet suffragij & sententiæ dicendæ siue aperto foro siue in interiori consilio: id tamen locũ habet postquã Regi iuramentũ fidelitatis præstiterunt, aliàs nõ admitterẽtur ad petitionẽ aditus. Aliud iuris esset si nõdũ præstitissent hommagiũ ratione temporalium: nam cessatio in præstatione hõmagij non præcludit eis aditũ ad Curiam, in quam ingrediuntur nõ vt vas-
2 salli Regis nec ratione temporalium, † sed tãquam episcopi & prælati, & ratione dignitatis episcopalis.
3 † Vnde intelligi potest quæ sit differẽtia inter iuramẽtum fidelitatis quod episcopi Regi exhibent, & hommagiũ quod ei præstant tanquam vassalli, ratione temporalium. Quod multi non animaduertentes in eo lapsi sunt, vt ex capitulo sequenti constare potest.

Admonitio procuratoris generalis Regis, super eo quod Rex noluisset admittere magistrum Renatum Dilliers ad præstationem hommagij, ratione temporalium episcopatus Carnutensis, exhibitionémque iuramẽti fidelitatis propter reseruationes factas à magistro Milleo Dilliers resignante: quòd hæc causa cessaret quia dictus Milleus iis reseruationibus postea renuntiasset ac deinde decessisset. Idcircóque dictus procurator regius non amplius obsistebat, quominus dictus magister Renatus admitteretur ad eiusmodi hommagij præstationem & fidelitatis iuramentum. Ex die 17. Februarij 1493.

SVMMA.

1 *Alia ratio cognoscendæ differentiæ inter hommagium & iuramentum fidelitatis.*

2 *Iuramentum fidelitatis Regi debetur, etiamsi episcopus nulla temporalia possideat.*

CAP. XIIII.

Alio quoque modo dignosci potest differẽtia inter iuramentũ fidelitatis & hommagium quod
1 ab episcopis Regi exhibetur. † Nam iuramentũ fidelitatis Regi debetur, licet episcopus nulla temporalia possideat. Hoc instrumento demõstratur quod sit discrimen inter hommagium quod episcopus Regi exhibet ratione temporaliũ ecclesiæ tanquã vassallus Regis, & iusiurandum fidelitatis quod tanquã episcopus præstat, & ratione dignitatis episcopalis: alterũ enim debetur ratione spiritualiũ, alterũ ratione temporaliũ, licet sint amortizata, nisi per amortizatiõnẽ fuerit remissum, vt suprà demõstratum est, probatúrque apertè in cap.j.§. verùm quando Abbatissa, de statu regular. lib. vj. vbi Pontifex Maximus cõcedit egressum monasterij Abbatissæ cum aliis religiosis vt dominũ feudalem adeat hommagij præstandi causa, ad quod ratione cuiusdam feudi a se iure Abbatissæ possessi tenetur, nisi eam dominus feudalis ad dictum hommagium per procuratorem admittere velit: vti iudicatũ est inter Ioannem de Valenciennes dominum de Ormoy, & religiosos, Abbatem, & conuentum S. Victorij
2 ad Lutetiam, vt superius attigimus. † Quod verò ad iuramentum fidelitatis Regi ab episcopis debitum attinet, præstandum est siue episcopi temporalia & feuda à Rege mouentia possideant, siue nõ, ratione tituli & dignitatis episcopalis: ratione subditorum quos custodire & conseruare debent in obsequio & potestate Regis, & in fide Catholica & Apostolica in Gallia recepta: ideóque iuramentũ fidelitatis appellatur. Eámque ob causam in Gallia obtinet, quòd si extraneus episcopatum adipiscatur, non teneatur Rex eum tolerare nisi ei gratus sit, velitque eum ad iuramentum fidelitatis admittere, vt ipsius consilio aut aduersus hostes fortitudine vtatur pro fide & religione Catholica aut aliam ob causam. Præterea differentia inter iuramẽtum fidelitatis sumi potest ex copula, &, quæ est in his verbis, *Hommagium & iuramentum fidelitatis*: quæ copula, vt constat, ponitur inter diuersa. Adde quod gl. in cap. ergo, de iureiurando, ponit differentiam: cui glossæ adiici potest hæc differentia, quod iuramẽtum fidelitatis Papæ quemadmodum Regi debetur, vt ostenditur eo textu in d.c. ego. *N. episcopus*, & hoc notat amplissimè Speculator in tit. de feudo, part. iij. quæ incipit, *Quoniam super hommagiis*, in princip.

TRACTATVS DE BONORVM PROSCRIPTIONIBVS *siue subhastationibus.*

Constitutiones de proscriptionibus quæ fiunt in comitio Parisiensi aut alibi, tam super forma discutionis oppositionum, quàm distributionis nummorum.

HENRY par la grace de Dieu Roy de Frãce, à tous ceux qui ces presentes lettres verront, salut. Comme plusieurs grandes plainctes & clameurs nous eussent esté faictes, de la longueur tenue au faict de la iustice, procedant des executions des sentences & arrests donnez, tant en nos Cours de Parlement, qu'és Bailliages & Seneschaussées ressortissans en icelles, & aussi és requestes de nos Palais, & en nos Cours establies tãt sur le fait de la Iustice de nos Aides que de nostre Thesor, par la malice des parties condamnées, obligées & redeuables: qui pour ne vouloir obeir ausdictes sentences & arrests, & satisfaire à leurs debtes, & obligations, laissent saisir leurs heritages, & biẽs immeubles, & iceux mettre en criées, tendans par la longueur du temps, accoustumé à faire lesdictes criées, & à les faire verifier, & rapporter, & aussi à faire droict sur toutes les oppositions, & empeschemens, qui interuiennent auant aucune chose adiugée par decret, à tellement vexer, & ennuyer leurs creanciers poursuyuans lesdictes criées, & les opposans à icelles, qu'ils les contraignent à quitter, & delaisser les poursuites desdictes executions & de leurs debtes: & finalement à rendre inutiles, & de nul effect lesdictes debtes, obligations, sentences & arrests. Au moyen dequoy eussions chargé aucuns bons personnages noz officiers de iustice, zelateurs d'icelle, & du bien public, de penser, & regarder à quelques bons moyens, par lesquels lon peust abreger lesdictes executions desdictes sentences, arrests & obligations, à ce qu'il fust facile à chascun de recouurer son deu, & adiudication, pour s'en ayder à son besoin & necessité: mesmes nous pour nostre particulier recouurer les restes des cõptes de nos officiers comptables, & autres noz debtes & adiudications: par lesquels noz officiers eussent esté sur ce faicts & dressez aucuns articles, lesquels suiuant la commission sur ce par nous à eux dirigee, ils nous eussent enuoyez: Scauoir faisons, que veus & entendus par nous lesdicts articles, & apres auoir eu sur iceux l'aduis & opinion des gens de nostre priué Conseil, & de plusieurs autres bons & notables personnages dudict estat de Iustice pour ce conuoquez & appellez en nostredict Conseil: Nous, par ledict aduis & opinion, & à fin de obuier à la ruine tant des condamnez & obligés, que de leurs creanciers porteurs de leurs obligations, & ayans obtenu lesdictes sentences, & arrests, auons dict, statué & ordonné, & par ces presentes disons, statuons & ordõnons ce que s'ensuit, pour estre d'oresnauant par prouision, & iusques à ce que par nous autrement y ayt esté pourueu, obserué & gardé en nosdictes Cours & iurisdictions.

ARTIC. I.

QVand aucun heritage, ou chose immeuble sera saisie, & mise en criées, l'huissier, ou sergẽt, qui fera lesdictes criées, sera tenu se transporter sur les lieux: & en faisant la saisie, & premiere criée, de declarer & specifier par le menu en icelle saisie, & premiere criée, les heritages & choses criées par tenans & aboutissans, fors és seigneuries, fiefs & droicts seigneuriaux, esquels suffira de saisir le principal manoir, ses appartenances & dependances, & iceux

droicts seigneuriaux.

SVMMA.

1 *Utrum pecunia destinata in emptionem prædiorū sit res immobilis.*

2 *Pecunia apud mensarios deposita est quid immobile.*

3 *Distinctio notatu digna pro definitione quæstionis.*

In hæc verba, *Heritage ou chose immeuble.*

CAP. I.

QVid de pecunia destinata in emptionem prędiorum? vt puta, Minor succedit matri, nec quicquam est aliud in hæreditate præter decem millia librarum apud tertium depositarum in emptionem prædiorum quæ dictæ matri propria & peculiaria essent, eiúsque hæredibus in eadē linea descēdentibus, vt solet in contractibus matrimoniorū fieri. Mater decessit ante emptionē prædiorū, magno ære alieno & filio minore hærede relicto. Creditoris petunt solutionē sui debiti ex dictis decē millibus librarū, vocántq; depositarium in ius vt apud iudicē pecuniā deponat, déque ea sibi satisfiat. Depositarius cōtrà nititur, cōtendítque euocandū tutorē, eámque pecuniam in emptionē prędiorum destinatā esse, cōsequentérque immobile quiddam cēseri quod sine decreto alienari nō possit. In eámq; rem profert textum expressum in l. quid ergo. §. quid ergo. ff. de contraria act. tute. Addit euocandū quoque maritum, qui cōtendit esse quid mobile in quo media pars ei cōpetit: cúmque destinatio nullum sit sortita effectum non immutare naturam nummorū qui inter mobilia annumerantur. Quid iuris? †Huius quæstionis decisio inde
1 dependet, an pecunia destinata in emptionē prędiorū cōputetur inter verè mobilia vel immobilia. In quo variæ sunt doctorum sententiæ, vt refert Bart. in l. cætera, de legat. j. Pecunia quidē mobilis est, & non tantùm mobilis, sed quæ seruando seruari non potest, vt inquit Bart. in l. si ex legati. ff. de verb. obl. Ideóque à minore sine decreto potest alienari, gloss. in l. j. §. fuit quæsitū. ff. ad Trebell. & ibi Bart. & alij. Verùm cū pecunia destinata est in emptionē prædiorū, tunc videtur perdere naturā mobilis, & gerere vicē rei immobilis, per text. in l. à diuo Pio. §. vlt. ff. de re iud. vbi in pecunia destinata ad emptionē prædiorū seruatur forma eadem quæ in executione eorū immobilium. Ad idem text. in l. quid ergo. §. vsura. vers. quid ergo. ff. de contr. act. tute. vbi dicitur, quod & si debitor pupill9 sit tutoris sui, tamen tutor sibi ipsi soluere non potest de pecunia destinata ad emptionē prædiorum. Vnde patet eam pecuniam habere vicē rei immobilis: si enim esset res immobilis, tutor posset sibi ex ea soluere tanquā extraneus quilibet. l. quoties. §. sicut autē. ff. de administrat. tuto. In eandē sententiā extat text. in l. si chorus. §. j. ff. de leg. iij. vbi his verbis, Quæ mobilia mea erūt do, lego, ait lex nō contineri nummos in arca repositos vt mutui darētur: multominus igitur nūmi depositi ad emptionē prædiorum continebuntur, & ita tenent Raphael Cumanus in d. l. à diuo Pio. §. vlt. Franc. Aret. in d. l. si ex legati causa. Franc. Rip.
2 in d. l. j. ff. ad Trebell. †Et in hanc sententiā Bald. in c. cum causa, in fi. ext. de senten. & re iudic. Tenet pecuniam depositā apud argentarios esse immobilē, ideóque mendicantibus non licere pecuniam apud mensarios deponere. Item Luc. de Pen. in l. fi. C. de mune. patrimonial. lib. xij. dicit pecuniam destinatā fœnori non venire appellatione rei mobilis, & in hanc sententiam Ias. in l. cætera. §. sed si separauit. ff. de legat. j. refert decisionem Alberici in secunda parte statutorum quæstio. 205. Communior tamen doctorum opinio vt Barth. Cyni, Iacobi, Rauennatis, Baldi, Angeli, Iasonis in d. l. cætera. §. sed si separauit, est in contrarium, & pro hac opinione multum stringit textus in d. §. sed si separauit, vbi licet res sit ædibus destinata, non tamen prohibetur legari nisi quoque iuncta sit ædibus: adeò quidē vt vltra destinationem ad hoc vt destinatum habeatur pro facto, requiratur quod peruentum sit ad aliquod opus, vt in terminis ait Alexander con-
3 sil. xcvj, num. 10. in iij. volum. † Ad superioris speciei decisionem videtur tertij apud quem dicta decē millia librarum deposita sunt vt conuerterentur in emptionem prædiorum, iusta esse postulatio, nec posse eiusmodi pecuniam sine decreto alienari: duabus aut tribus rationibus constat contrariorum eandem esse rationem, l. fi. §. fi. ff. de legat. iij. Quemadmodum itaque res minoris per se immobilis dispositione patris fit mobilis, & sine decreto alienari potest quando testator declarauit se in ea esse voluntate & consilio, vt in l. j. §. si defunctus. l. fi. ff. de reb. eorum: sic è contrario res per se mobilis sortitur naturam immobilis quando voluntas defuncti fuit, vt in emptionem immobilium conuerteretur. Secundò communis doctorum opinio, quòd pecunia destinata ad emptionē prædiorū non cēseatur immobilis, obtinet, quia est in potestate destinantis ab ea destinatione discedere, eáque non obstante pecuniam in alium vsum conuertēre. Ideóque quia perinde potest non conuerti atque conuerti in vsum destinatum rebus integris, nō est æquum naturam rei destinatione mutari. Quando verò is qui destinauit decessit, pecuniáque destinata peruenit ad minorem qui re aliter vti non potest quàm in vsum destinatum, tunc æquum est destinationem mutare naturam rei: & ita distinguendo resoluit Socinus in consil. ccxlix. quod incipit, materia. lib. ij. Tertio, omnes prædicti doctores eius sunt sentētiæ, quòd quando vltra destinationem deuentum est ad aliquod factum, tunc destinatio habetur pro re facta, vt notat Alexander dicto consi. xcvij. Felinus latè in cap. cùm adeò, circa fi. ext. de rescript. vbi refert septem textus singulares in l. lex Iulia. ff. de fundo dota. per legem Iuliam fundus dotalis est inalienabilis. Quid si nondum dotalis sit, quia nondum matrimonium contractū, sed tantùm sit doti destinatus, quòd tantùm sponsalia interuenerint? Lex ait eum esse inalienabilem qui est quasi dotalis per destinationem, cui accessit actus spōsaliorum. In casu autem proposito præter defuncti destinationē intercessit factum, quia depositi sunt nummi penes tertium, & sic huiusmodi destinatio munita facto debet haberi pro re perfecta.

SVMMA.

1 *Præceptum de soluendo debet præcedere captionem pignoris.*

2 *Post præceptum de soluendo capi potest res iure pignoris sine æstimatione granorum.*

In hæc verba, *Saisie & misé en criées.*

CAP. II.

HÆC constitutio sanè est intelligenda: significat enim exigendum prius debitum à debitore. Certum est antehac non licuisse exequi aut iniicere manum in rem mobilē aut immobilem ratione granorum debitorum, nisi prius æstimatio facta fuisset ad certam summam præsente debitore, interpellatúsque debitor fuisset ad solutionem: immo amplius ante missionem in possessionem immobilium discutienda fuisse mobilia debitoris, iuxta dispositionem iuris in l. à diuo Pio. ff. de re iudic.

Sed v

Sed vt deceptoribus obuiam iretur, qui nunquam ad exolutionem debitorum adduci volunt, aut qui latitant & sua mobilia auertunt, constitutionibus regiis anni
1 1539.art.74.sublatá est eiusmodi discutio,†cautúmque in omnibus executionibus in quibus præcessit interpellatio debitori facta ad soluendum, non fore necessarium ad validitatem actus proscriptionum aut alterius missionis in possessionem personæ aut bonorum, perquisitionem fieri mobilium, sed sufficere huiusmodi
2 interpellationẽ personæ aut habitationi factam.† Ampliúsque dictis constitutionibus articulo proximè sequenti traditum est nihil interesse interpellatio de soluendo benè an malè sit facta, dummodo contractui obligatorio & sẽtẽtiæ quæ executioni mãdabitur solutionis dies certa adiecta sit. Tertio iisdem constitutionibus articulo 66. nisi solutio in præstatione granorum aut aliarum specierum obligatione aut sententia executoria debitarum fiat, procedi potest per executionem & subhastationes, etiamsi æstimatio nõ præcesserit quæ æquè post missionem in possessionem & subhastationes fieri potest ac antè.

SVMMA.

1 *Executio generalis & verbalis tantùm non valet.*
2 *Proprietarius curator bonis dari non potest.*

In hæc verba, *Transporter sur les lieux.*

CAP. III.

ADdita sunt hæc verba, quoniam sæpè contingit vt apparitores cùm ad solutionem alicuius summæ quempiam interpellant vi sententiæ aut arresti, aut instrumenti obligatorij, cunctantis debitoris in solutione bona mobilia capiant, insupérque significent se occupare omnia bona
1 immobilia vbicúnque locorum sita sint. † Nam ei executioni generali & verbali duntaxat standum non est, nec vi ipsius ad auctionem & addictionem procedendum, sed necesse est apparitorem re ipsa & actualiter exequi in ipsis locis & insigna regia opponere, quę sunt indicia & notæ quibus omnibus significatur possessa esse ea prædia & iuris authoritate proscripta, vt docetur toto tit.ff.de bonis authorit.iudic.possiden. Et de hoc extat articul.[9] specialis infrà, art.3. pro ædibus publicis. Eóque amplius ex constitutione expressa Regis Francisci primi, art. 77. quæ est inter constitutiones anni 1539. necesse habet apparitor deputare curatorem bonis possessis ab eo tempore quo proscriptio promulgari incipit. Harum quoque constitutionum, art. 4. infrà, apparitor tenetur curatorem bonis dare statim post bona possessa, antequam ad primam proclamationem deueniatur. Notandúmque est ex dispositione iuris scripti creditorem qui bonorum possessionem persequebatur pro suo debito, potuisse petere vt ipse curator bonis daretur:& si plures essent creditores, potuisse vnum ex iis eligere cui fructus prędiorum possessorum & proclamatorum locarentur, nisi debitor cuius bona capta erant iam antea bonorum locationem fecisset iusto pretio & sine fraude, vt docet text.in l.in venditionem §.si quis.ff.de bonis authorit.iud.possid. In eo tamen frequenter multæ fraudes ac deceptiones admissæ sunt. Cùm enim proprietarius curator dabatur tanquam extranea persona proscriptionis processum in quàm longissimum fieri poterat tempus protrahebat, addictionémque ex decreto morabatur vt interea in possessione permaneret: vnde fiebat vt die addictionis rei ex decreto pretium ex additione redactum non sufficeret solutioni omnium creditorum, vt quæ fructus pendente lite proscriptionis percepti ab ipso consumpti & creditoribus deperditi reperientur. Simili modo si is qui instabat aut vnus ex creditoribus curator constituebatur, in prosecutione subhastationum negligentior erat, easque si fieri poterat protrahebat donec sibi plenè satisfactum esset de fructibus pendente proscriptione perceptis: tum deinde omnem curam deponebat, eáque ratione cæteri creditores decipiebantur, cogebatúrque alius creditor postulare vt in ipsius locum sufficeretur ad subhastationum persecutionem, qui & ipse eadem sibi ratione consulebat: sicque subhastationum processus in infinitum producebatur, cùm ita cre-
2 ditores inter se fraudarent.† His rationibus alijsque sępe contingentibus adducta Curia multis arrestis iudicauit ordinauítque neque proprietarium cuius bona proscribuntur, neque institorem auctionis, neque alios intercessores auctionarios posse curatores dari, aut locatores prædiorum proscriptorum pendente processu subhastationum: in eámque rem extat arrestum pronũtiatum die Iouis 6. Decemb. 1537. in causa actitata inter dominum Ioannem Briconnet in curia rationum præsidem, & dominam de Mailly.

SVMMA.

1 *Venditor necesse habet designare fines & terminos prædij cuius venditionem persequitur.*
2 *Sufficit quibusuis indiciis fundum venditum posse dignosci.*

In hæc verba, *Par tenans & abboutissans.*

CAP. IIII.

HVius clausulæ optima est ratio: addictio enim quæ authoritate publica fit, est venditio quæ fit authore Prætore, ideóque apparitor qui est minister iuris, dum proclamationem facit designare debet particulatim & cum expressione finium ac terminorum id quod pręter vendendum pro-
1 ponit, †quemadmodum venditor instrumento coram duobus notariis tenetur designare fines ac terminos prædij venditi, l. Titius hæres.ff. de actio. empti, quia interest cuiúsque fines sui agri nosce ac teneri, l.si ita legatus.ff.de vsu & habitat. Huic constitutioni consonat consuetudo Præfecturæ ac Vicecomitatus Parisiensis, art.188. qua in relatione primi præconij demonstranda nominandáque sunt prædia, iurisdictiones, ac feuda possessa & auctioni supposita, locúsque vbi sita sunt: alioquin nullæ imperfectǽque sunt subhastationes.
2 †Sed quid si executor qui manũ regiam iniecit, errore pręteremisit, tam in apprehendenda possessione quàm in prosecutione auctionis apponere fines ac terminos domus aut alterius fundi possessi ac proscripti, qui tamen aliter satis notus ac designatus est, aut nomine aliquo speciali quo appellatur, aut aliquo insigni: vt puta si in apprehensione possessionis & renuntiatione subhastationum dicat se possedisse & proscripsisse domũ cui insigne est salmo, sitam in vico curculionis in hac vrbe Parisiensi, an hæc manus iniectio & proscriptio futuræ sunt irritæ huius constitutionis rigore qua præcisè constitutum est fines designandos? non puto. Nam huius constitutionis sententia est vt dignoscatur prædium proscriptũ, néue lis vlla super executione decreti oriatur. Hoc autem casu si apparitor demonstrasset fines ac terminos, nec insigne aut vicum expressisset, minus cognita fuisset domus proclamata: fines enim sunt particulares, qui non tam noti sunt quàm ab omnibus nota est dicta domus ex insignis & vici in qua sita est designatione. Si itaque alia via nota insigni aut ratione certiori quàm sint fines, aut aliud finibus æquiualẽs, res possessa

ac promulgata satis sit designata & cognita, sufficit: sic enim huius constitutionis menti ac rationi satisfactum est, textus est huius quæstionis decisiuus in l. cum pater, §. vicos ciuitati relictos, ff. de legat. 2. per quem textum dicit ibi Bartho. quod venditio fundi facta non declaratis finibus valet si certus est fundus.

SVMMA.

1 *Cur fundus proscriptus per partes sit demonstrandus.*
2 *Nostra interest bonum vicinum habere.*

In hæc verba, *Par le menu.*

CAP. V.

HAec verba significant, si inter bona possessa adsit domus siue mansum, apparitorem debere exprimere in sua executione mansum, aream, hortum, & ambitum, eorúmque continentiam aut circiter, &c. Item quandam particulam terræ continentem quadraginta iugera plus aut minus &c. cuius contermini confinésque demonstrentur, & sic de singulis.
1 † Id autem hæc constitutio exigit vt certi sint licitatores de eo quod empturi sunt, & de quo mittẽdi sint in possessionẽ in executione iudicati: vt etiam alacrius ad auctionem prædiorum accedant certi de iugeribus terræ, quantitate & situ: quod facilè percipere possunt ex designatione situs, confinium, & conterminorum singularum particularum: adde quod in executione decreti oriri possent controuersiæ ratione qualitatis prædiorum decreto contentorum. Quarto vt licitatores facilius possint scire ac intelligere iustum rerum venditarum pretium, atque adeò tutius ad auctio-
2 nem vsque ad talẽ aut talem summã progredi. † Immo amplius veteres in ipsa auctione publico præconio proclamari iubebunt, an prædium venditum probos haberet vicinos, pacificos, probatæ amicitiæ, iurgiorum ac litium osores: quia his circunstantiis multum incitantur licitatores ad acquirendum prædium, cùm intelligunt sibi probos vicinos, pacificos, & à litibus alienos, adfuturos, quorum consuetudine & amicitia vti poterunt. E cõtrariò multi ab acquisitione prædiorum remouẽtur cùm vicinos molestos, iurgatores, & litium mouendarum cupidos esse intelligunt. Ideóque Plutarchus in apophtegmatibus Græcis refert Themistoclem cùm prædium proscribendum exposuisset, iussisse inter proclamandum hæc quoque verba addi, Bonum quoque vicinum habere. Vnde ait text. in l. quod sæpe in vers. fi. ff. de contrahenda empt. si quis in vendendo prædio confinem celauerit, quem emptor si audiuisset empturus non esset, teneri venditorem ad interesse dicimus. Et ibidem glossa in verbo, confinem, dicit: id est, malum vicinum, quia vicinos tenetur dicere si sunt mali.

SVMMA.

1 *Cautus emptor curat omnes feudi pertinentias singulatim exprimi.*
2 *Quæ sit huius constitutionis ratio.*

In hæc verba, *Fors és Seigneuries & droits seigneuriaulx.*

CAP. VI.

RAtio est, quia incorporalia hæc aliter designari non possunt quamuis inter immobilia computentur, vt plenè in gloss. magistrali in cap. ij. de rebus eccles. non alie. lib. vj. neque diuisionem recipiunt, vt notat Speculator tit. de præscript. vers. sed pone, & pro indiuiso possidentur, non pro diuiso, dicit Bar. in l. Pomponius. ij. ff. de rei vindica. & verè nõ dicũtur esse in bonis nostris, sed quasi in bonis, vt dicit Spec. in tit. de appellatio. §. xj. Et ideò non vindicãtur quia nõ possidentur, sed quasi possidẽtur, vt dicit idem Spec. tit. de causa poss. & propriè. §. ij. pro quo facit tex. inst. de rebus corp. & incorp. §. vnico, & ff. de rer. di-
1 uis. l. ij. † Animaduerti tamẽ cõsultos emptores feudorũ aut iurisdictionum curare solitos, vt in suis venditionibus singulatim omnia iura quoad fieri posset designarẽtur, vt aduersus venditores suos tuti essent quatenus sibi de euictione tenerentur, veluti iura censualia ad talem summam quotannis ascendere, iurisdictionem maximam, mediam, & infimam, aut mediam & infimam vsque ad sexaginta solidos: retrofeuda tot numero, eáque singulatim designare cum aliis iuribus singularibus si quæ sint in iurisdictione, puta prædagia, tributa, pabula, seruitutes, aut alias eius generis præstationes, vt est ius vectigalis, operarum, & similium dominis in subditos aut in totam ditionem competentium: atque ita quidem contrahunt & acquirunt cauti emptores, nec verbis generalibus pertinentium aut deppendentium nullo alio specialiter adiecto sibi satisfactum putant. Id quidem in voluntariis venditionibus facilè designari potest. Venditor enim qui sponte fundum suum alienat, libẽter iura omnia sigillatim declarat, vt eius æstimationẽ maiorem esse demonstret, vtque maiori prætio vendat: facilèque id præstat ex antiquo cathalogo quo omnia prædij iura dinumerantur.

At in venditione coacta & necessaria, vt in venditione per proscriptionem aut iudiciali, proprietarius cuius inuiti bona possidẽtur & proscribuntur, nunquam exhibiturus est antiquam dinumerationem aut cathalogũ quo omnia prædij iura dignosci possint & facilius emptor reperiri: immo potius ea celabit, nihílque non mouebit vt omnia interturbentur súsque déque eant, néue sui prædij verum prætium cognosci atque adeò proscribi ac distrahi possit. Proprietarij sæpe crebra prouocationum diuerticula consectantur, multásque leues & falsas oppositiones comminiscũtur, aut ad fines distrahendi, aut alias quibus addictionem suorum prediorum aut morentur aut inhibeant sub spe conficiẽdarum pecuniarum, aut alia ratione satisfaciẽdi creditoribus persequentibus & opponentibus, suorúmque prædiorum conseruandorum.

2 † Ob hanc causam propter impossibilitatem aut infinitam difficultatẽ qua vexarentur apparitores in capiẽdis & proscribendis bonis, ac consequẽter actores persequentes addictionem, huic constitutioni adiecta est hæc clausula, *Fors & excepté és seigneuries.*

SVMMA.

1 *Quid hæc verba, Pertinentiæ & dependentiæ significent.*
2 *Officium secretariorum Regiorum est vanale.*
3 *Officia apparitorum infeudata transeunt ad hæredes.*

In hæc verba *Appartenences & dependences.*

CAP. VII.

1 QVid verò his verbis, † Pertinentiarum & Dependentiarum significatur, & in quibus rebus fiet executio decreti vi horum verborum? Iurisconsulti & doctores dicunt nomine pertinentiarum ea omnia venire quæ lege, statuto, vel consuetudine, vel destinatione patris familias deputata sũt, adiecta vel destinata, per text. in l. quod in rerum, §. fi. ff. de lega. 1. & in l. prædiis, de legat. 3. & quod in eo sit maximè sequenda destinatio patris familiàs, vide text. in l. quæsitum §. si quis instrumento. ff. de fundo instructo. & in l. binas quis ędes, & in l. Olympico. ff. de seruit. vrba.

verba.prædio.& in l.testatrix.ff. si seruitus vindicetur.& per Innocentium plenè in cap.cùm ad sedem, de restitut.spoliato. & ibi per glossam in verbo Pertinentiis,& in cap.ex literis, de iure patro.sed plenius quàm alibi per Innocẽtium in dicto cap.cùm ad sedem.Et verbum (pertinere) quid significet vide glossam in cap.si. de electio.lib.vj.& in l.verbum, (pertinere) ff.de verb. significat.

2 † Quod de munere capto & proscripto pro debito? hæc quæstio mota est in supremo Senatu. Quidã regius Secretarius nihil in bonis præter munus suum quod vt notum est vænale est,habens, multo se ære alieno premi animaduertit à diuersis creditoribus, quorũ alij mittebantur publico instrumento obligatorio hypothecam generalem omnium bonorum continente;alij solis chirographis priuata manu conscriptis : proscribitur vænítque ipsius munus ad exolutionem æris alieni : creditor qui fide publica tabulísque obligatoriis munitus erat, vigebat ius hypothecæ,cuius ratione præferendus erat in solutione omnibus aliis creditoribus chirographariis qui nulla hypotheca nitebantur:ex cõtrario creditores chirographarij defendebãt hypothecam in munere non posse subsistere, alioquin consecuturum si officiarius qui munus suum oppignorasset vita fungeretur,eum qui in eius locum suffectus esset teneri ad exolutionem debitorum, quia hypotheca sequitur rem oppignoratam in quemcúmque possessorem transeat. Pro parte affirmatiua citabatur l.Commodis prædiorum.ff. de re iudica.& l.stipendia.C.de executio. rei iudic.vbi in causam iudicati præmia & stipendia capi possunt. Item allegabatur l.omnimodo,§.imputari.C.de inoffic. testa. vbi militia empta per patrem filio venit in collationem.Si itaque minus emi & vendi potest collationíque sit obnoxium, sequitur hypothecæ quoque subiici posse:præterea omnia iura & res incorporales, puta,iurisdictiones,iura patronatus,seruitutes,vsusfructus,cæteráque id genus, hypothecæ nomine obligari possunt, habentúrque pro immobilibus: quinetiam nomina debitorum quamuis actionem tantùm personalem contineant, possunt & generaliter & specialiter obligari, l. nomen debitoris.C.quę res pigno.obligari poss. Ex aduerso pro parte negatiua allegabatur l. Spem præmiorum,C.quæ res pigno.oblig.possunt. Itẽ militia empta dicitur esse in bonis nostris quia potest vendi, ergo venit in generali hypotheca in qua de iure comprehenduntur omnia quæ sunt in bonis nostris vel futura sunt. l.fi.C.quæ res pigno.oblig.poss.Item allegabatur l.j.§. si impuberi.ff.de collatio.bono. vbi militia empta quæ non transit ad hæredem non confertur. Atqui munera Galliæ sunt tantùm ad vitam possidentis nec ad hæredes
3 transeunt,† exceptis apparitorum officiis infeudatis aut aliis similibus hæreditariis quorum exiguus est numerus in Gallia, de quibus parum esset controuersiæ. Verùm quoad munera personalia ad vitam tantùm durantia, oporteret hypothecam esse temporalem quandiu viueret debitor,quod est contra naturam hypothecæ quæ sequitur rem hypothecæ subiectam etiam contra tertium,l.alienatio.ff.de contrah.empt.& vendit.& l.traditio,de acquir.rer.domi.cum aliis.

ARTICVLVS II.

ET la saisie faicte, sera tenu de laisser vne attache, contenant la declaration telle que dessus est dit, desdictes choses criées,laquelle sera mise & attachée à la porte & entrée de l'Eglise parochiale desdicts lieux criez. Et si les heritages sont assis en diuerses paroisses,sera faict le semblable en chacune desdictes paroisses, pour le regard de ce qui sera assis en icelle paroisse.

SVMMA.

1 *Quidnam institor auctionis significare teneatur proprietario.*

2 *An addictio ex causa iudicati facta contra curatorem bonis datum,sit valida.*

In hæc verba, *Laisser attache.*

CAP. VIII.

AD huius articuli præcedentis & subsequentis intelligentiam, notandum est nusquam exprimi
1 † quod necesse sit antequam procedatur ad possessionem & proclamationem prædij,vt interpellatio fiat debitori proprietario dicti prædij de cuius possessione & proclamatione agitur ad exoluendum æs alienum. Neque etiam dicitur hoc articulo post captum prædium significandam esse possessionem dicto debitori : quod videtur durum contra omnem iuris formam, & contra iuris communis dispositionem,qua requiritur in omnibus executionibus necessariis præcedere interpellationem seu præceptum de soluendo, primúmque mobilia excuti quàm ad distractionem aut venditionem immobilium cõdemnati vel obligati deueniatur.l.à diuo Pio. §.in venditione, cum duabus sequent.ff. de re iudica. l.j.& fi.& l.ordo.C.de executio.rei iudica.cum aliis.

Cui conuenit articulus septuagesimus quartus Constitut. Regis Francisci promulgatarum anno 1539. quo traditur in omnibus executionibus vbi præcesserit præceptum de soluendo, necesse non fore ad validitatem executionis, proclamationum, siue aliarum possessionum & manus iniectionum personarum aut bonorum, fieri perquisitionem mobilium, sed sufficere eiusmodi præceptum personæ aut domicilio debitè factum.Item sequenti dictarum Constitut.anni 1539.art.75.traditum est non esse ambigendum de validitate aut inualiditate dicti præcepti quoties dies certa solutionis obligationibus aut sententiis iudicatis aut condemnationibus debito modo, significatis erit adiecta, quia hoc casu dies interpellat pro homine vt supra dictum est.

Præterea his Constitutionibus triplici auxilio consultum est debitori vt præter præceptum possit certiorari de captione pignorũ & subhastationibus. Primùm cùm dicitur, art.ij. apparitorem qui pignora in causam iudicati cepit, teneri affigere programma valuis ecclesiæ parrochialis prædiorum captorum, quo programmate designatio prædiorum possessorum & proclamatorum per confines & conterminos teneatur, secũdum tradita, art.j.quo programmate absque dubio proprietarius certior fiet de subhastationibus,arg.l.sed & si pupillus,§.de quo palam proscriptum, ff.de instito. actio. vers.proscribere palàm,in his verbis,sed& si quis dicat ignorasse se literas vel nõ obseruasse quod propositũ erat, cùm multi legerẽt cũnque palam esset propositũ, non audietur. Secundo traditur tertio articulo harum constitutionum, ab ipso initio possessionis curatores dandos esse regimini & administrationi fructuum prædiorum captorum & proclamatorum : quod fieri non potest sine scientia proprietarij,si sit in possessione bonorum possessorum : hac enim ratione possessione detruditur. Tertio harum cõstitutionum articulo quinto expressè

expressè traditur post significatam proscriptionẽ proprietarium aduersus quem proscribitur vocandum esse in ius vt interpositioni decreti intersit. His tribus modis proprietarius certior fiet de possessione & proscriptione suorum prædiorum: ideóque hac constitutione expressum non est significandam esse missionem in possessionem aut primam proclamationem proprie
2 tario. † Cautius tamen meo iudicio facturi sunt institores auctionis si post iussionem de soluendo & missionem in possessionem prædiorum sui debitoris in solutione negligentioris factam ei significet, curatorúmque dationem: tum vt nullam deinceps ignorantiam prætexere possit, tum nec curatores datos in sua commissione turbet ac impediat, iuxta constitutionem anni 1539. immo amplius ei significet diem quo prima proclamatio fieri debeat: sic enim semper obseruatum vsitatúmque est mea memoria, hoc modo semper fit deterior causa debitoris, quanuis id hæc constitutio præcisè non requirat propter alios supradictos modos quibus huic rei prouidit. Iure tamẽ traditur abundantem cautelam non nocere: facta enim aut dicta ad tollendam dubitationẽ, licet sint superflua non nocent. l. qui mutuam. ff. mandati. l. quæ extrinsecus. ff. de verb. oblig. Neque possunt verè dici superflua: satis enim operantur quia tollũt dubitationẽ, vt dicit Panorm. in cap. certificari. col. pen. de Sepult. & dom. de S. Gemin. in ca. si Papa. de priuileg. lib. vj. Ideóque dici solet ꝙ non solent quę superabũdant vitiare scripturas. l. non solent. ff. de reg. iur. & quæ dubitationis tollendæ causa contractibus inseruntur, ius commune non lædunt. l. quæ dubitationis. eod. tit.

Quid, si defuncti, cuius nullus extat hæres, bona propter defectum hæredis, capiantur, proclamentur, & adicantur decreto iudicis aduersus curatorem bonis vacantibus datum, an eiusmodi decretum valeat? Videtur non valere, nisi prius proclamatum, publicatúmque solemni tube præconio fuerit, vt si quis hæredem dicat aut putet, in medium progrediatur. Ita Bart. in l. si quis instituatur. §. si conditioni. ff. de hæred. instit. in j. quæst. Immò dicit ibi Bart. quod nominatim citandi sunt obtinentes primum gradum, & ad quos pertinet hæreditas. Bald. in l. si curatoris. in j. nota. C. de iure deliber. dicit, quòd debet specialiter fieri citatis illis, quos proxima caussa successionis contigit. per l. j. §. penult. ff. de vent. inspici. In simili Bart. in l. penult. §. fi. C. ad Trebell. in iij. col. versiculo, Venio ad secundum. dicit quòd antequam fideicommissarius petat se immitti ex beneficio. l. fin. C. de edi. Diui Adr. tol. debet fieri proclamatio generalis, vt hæredes debitoris, si qui sint, cõpareãt. Idem Bal. Bart. & alij in aut. si omnes. C. si vt se hæred. abst. Et in simili proclama generale requiritur de creditoribus in confectione inuentarij, quando hæres ignorat veros creditores. Bald. in l. fi. §. cum igitur. in iij. col. versic. Quæro ergo nunquid. C. de iure deliber. & in auth. sed cum testator. col. j. §. qualiter. C. ad l. Falcid. Et regulare est, quòd fiat proclama generale, quando non est certus aduersarius. Bald. in l. certum. in vi. col. C. de test. probat. text. in c. fin. de maio. & obedi. & in l. eo tempore. C. de remiss. pig. Bart. in l. de ætate. in j. quæst. principali. versic. Item quæro. ff. de minor. vbi dicit quòd in quæstione ætatis, si non est certus aduersarius, debet fieri proclama generale, vt compareat quilibet, cuius interest, si velit. Innocen. in c. tum in tua. qui matri accusa. pos.

SVMMA.

1 *Cur programma ianuæ Ecclesiæ sit relinquendum.*
2 *Quo idiomate scribendum sit programma.*

In hæc verba, *Sera tenu laisser vne attache.*

Cap. ix.

1 HAEc constitutio promulgata est, † vt facilius missio in possessionem & proscriptio omnibus innotescat: quia præponendum est omnes veros Christianos sæpius delubere parochialia inuisere, maximéq; festis diebus, & Dominicis missam parochialem audire secundum statuta synodorum: ex contrariò multi fora nunquam frequentant. Idcircò si proclamationes nundinis fieret, possent ab illis ignorari: vnde eis iactura debiti propter non formatam oppositionem contingere posset, aut etiam auctioni possent non interesse propterea quod certificati de proscriptionibus non fuissent: quod summè proprietarij interesset: eius enim prædia maiore pretio vendita fuissent: ideóque hic articulus facit in fauorẽ tam proprietarij quàm creditorum. Dicitque Bald. in l. mandatum. in iiij. quæst. C. mand. quod debet affigi in locis magis frequentatis, per textum quem dicit ad hoc singularem, in l. iubemus. C. de defens. ciuitat. in his verbis, in frequentioribus ciuitatum locis. Ordinarium quoque est remedium iure traditum, quando aliquid omnibus significandum est, ne quis eius ignorãtiam prætexat: quia vox præconis paucis innotescit, fieri debet propositis edictis. Auth. qui semel. C. quom. & quand. iud. Atque textus in l. sed & si pupillus. §. de quo palam proscriptum. vers. proscribere. ff. de institor. si quis dicat ignorasse se literas, vel non obseruasse quod propositum erat, cùm multi legerent, cúmque palàm esset proposi-
2 tum non audictur. † Hoc textu fundata est hæc constitutio, neque oportet hoc proclama cõceptum esse sermone Latino aut Græco, sed vulgari Gallico vt fieri solet, vt ab omnibus intelligi possit, vt ait textus, in d. l. sed etsi pupillus, in his verbis, Literis Gręcis, an Latinis puto fieri secundum loci consuetudinem, ne quis excusari possit ignorãtia literarum. Sed quæro quid profuturum sit proclama valuis ecclesiæ affixum, quando prædiũ proscriptum, est alicuius villici aut miseri vinitoris, aut alicuius miseræ viduæ quæ literas ignorat? Respondendum est, posse eos certiorari ab aliis qui literas scient, affixúmque valuis parochię animaduertẽt. Secundò per significationem proscriptionis & proclamationis quæ ipsis fuerit notificata, quámque significationem suadeo fieri etiamsi hac constitutione non contineatur, præcisè. Tertiò innotescet eis per diei dictionem qui ipsis in libello tradetur, vt adsint cum decretum interponendũ erit quadragesimo die post proclamationes in ius relatas, perfectas, & certificatas: quo interuallo temporis, licebit eis, si possint nummos conficere aliquo modo, aut alia ratione institorem auctionis aliósque creditores placare, decretúmque suorum prædiorum impedire. Quartò insignium regiorum affixo, satis certiorantur vt posthac dicetur.

SVMMA.

1 *Locus, modus & tempus in subhastatione sunt necessaria.*
2 *Ecclesiæ Cathedrales non amplius dicuntur parochiæ.*
3 *Adiutorium (quem succursum vocãt) representat ecclesiam parochialem.*
4 *Domus eius est parochiæ versus quam habet ingressum & ianuam principalem.*
5 *Solum est eius parochiæ, cui consueuit solui decima prædialis.*

In hæç

In hæc verba, *A la porte & entrée de l'Eglise parochiale.*

Cap. x.

Textus in l. sed etsi pupillus, vers. proscribere, ff. de instit. act. ait, Proscribere palam sic accipimus claris literis, vt de plano rectè legi possit antè tabernam, vel ante eum locum in quo negotiatio exercetur, non in loco remoto, sed in euidenti. Hæc autem constitutio valuas ecclesiæ parochialis elegit, tanquam locum magis apertum, & in quem sæpius homines conueniunt, vt suprà dictum est. Innocen. ait in cap. cùm inhibitio. de clandest. despons. quando fit proclama publicum, vt veniant qui velint se electioni opponere, debet affigi proclama valuis ecclesiæ, in qua fit electio, per text. in c. fin. de ele. lib. vj. facit c. j. de postul. prælat. ext. iuncta ibi gl. magistr. in verbo, publicè promulgauit. Aug. in §. etiam. in au. de alie. & emp. col. ix. dicit, quòd subhastationes fieri debent tribus respectibus.
1 † Primò respectu loci, videlicet vt fiant in loco publico, vno vel pluribus, secundum consuetudinem loci. Secundò respectu modi, quia subhastator debet dicere, quòd res venalis dabitur plus offerenti. Tertiò respectu temporis, quia durare debet xx. dies. per aut. hoc ius porrectum. C. de sacros. eccles. Sed in hoc vltimo seruanda erit consuetudo loci: hodie hæc constitutio præfigit terminum xl. dierum, vt infra articulo vj. Sed quid si proclama affixum esset tantummodò valuis ecclesiæ cathedralis, nunquid sufficeret? videtur quòd sic, quia ecclesia cathedralis dicitur parochia episcopi, & est parochia parochiarum totius diocesis, vt dicit Card. in cle. dudum. §. verùm. in xix. quæst. de sepultu. Pro hoc etiam est tex. in c. cùm in tria. ext. qui matri. accusa. poss. vbi dicitur rationabiliter præsumi, quod denunciationem publicè factam existens in ipsa diocesi minimè ignorauerit. Et tota diocesis dicitur esse parochia episcopi. c. ad apostolicæ. de dona. c. significauit. de off. ordinarij. c. bonę rei. xij. quest. ij. Potest quilibet de diocesi dici parochianus episcopi, licet habeat alium presbyterum immediatum. Panor. in c. fi. de sepul. & in dicto cap. ad apostolicæ. & gl. in c. ij. de pœnit. & remis. lib. vj. Contrariam tamen sequor sententiam, quòd non sufficiat affigi programma valuis ecclesiæ cathedralis. Hæc enim constitutio de ecclesia parochiali loquens, debet intelligi secundum communem vsum loquendi: videlicet de ecclesia parochiali particulari, in cuius limitibus situm est prædium proscriptū.
2 dato enim † quod olim ecclesiæ cathedrales fuerint ecclesiæ parochiales in primitiua ecclesia, temporibus apostolorum; tamen à diuisione parochiarum facta per Dionysium, de qua in cap. j. xiij. q. j. iuncta ibi glossa, ecclesiæ cathedrales desierunt fungi vice parochialium, & parochiæ appellari: sed factæ sunt dioceses & prouinciæ: & in parochiis designati fuerunt singuli præsbyteri, vt habetur in cap. j. & in cap. episcopi. lxxx. dist. Sed quid erit dicendum in casu cap. ad audietiam. de ecclesæ. ædif. Quando ecclesia non est propriè ecclesia matrix & parochialis, sed tantùm adiutorium siue succursus, an sufficiet affigere proclama ad valuas ecclesiæ adiutorij? Exempli gratia, Ecce domum aut vineam sitam in pago Puteoli circa portum qui de Nully dicitur, ecclesia Puteoli est tantùm adiutorium parochiæ S. Genouefæ Nanterrēsis, quam pagus Puteoli pro parochia agnoscit: an necesse erit apparitorem programma suum affigere valuis ecclesiæ S. Genouefæ Nanterrensis, quæ est vera ecclesia matrix & parochialis, an sufficiet programma affigi valuis ecclesiæ Puteoli, quæ quidem ecclesia est tantùm succursus ecclesiæ S. Genouefæ, matricis & parochialis? Hæc quæstio quotidie oriri potest: sexcentæ enim extant in hoc regno ecclesiæ parochiales ex quibus dependent capellæ qui ipsis adiutoriorum loco sunt propter causas declaratas in dica. ad audientiam. Dico hoc casu sufficere si apparitor affigat suum programma valuis ecclesiæ Puteoli,
3 † quia ecclesia ædificata in adiutorium alterius ecclesiæ parochialis, repræsentat succeditque in locum ecclesię parochialis, quãuis non sit matrix ecclesia: & vtraq; pro vnica habetur, quia vna pendet ex alia. cap. cam. de ætate & qual. & ibi gl. in verbo pendeāt. c. ad audientiā. de eccle. ædif. Panor. in cap. cum ecclesia. in iiij. col. vers. tertio & vltimo casu. de elect. Innocēt. in ca. cum venerabilis. de excep. Et ibi moder. canon. Inde est quod ecclesia parochialis, & ecclesia ædificata intra suos limites in adiutoriū eius, quā succursū appellant, nō sunt beneficia incōpatibilia, neque censentur duæ parochiales, sed vna duntaxat, ex eo quod vna pendet ab alia. dicto capit. eam, in his verbis, quæ ex vna non pendeant, &c. Ideò comprehendi non possunt sub cap. de multa, & sub extrauag. execrabilis. de præbend. Panorm. in repel. §. quæ verò. in cap. extirpandæ. de præb. & ibi communiter omnes Ioan. Andr. in mercurialibus. in reg. qui contra. de reg. iur. lib. vj.

Quid si prædium proscriptum situm sit super limitibus duarum parochiarum, neque certò scitur cuius sit parochie, quid apparitori agendum est? Responsio: Si
4 sit domus proclamata, † censenda est eius esse parochię & ecclesiæ, versus quam habet ingressum & portam principalem, ita decedunt Bart. & Angel. in l. quod cōclaue. ff. de dam. infect. & per illum textum idem tenuit Alber. de Rozat. in d. l. quod cōclaue, pro quo etiam dicit facere l. si cui ædes, & l. prædiis. §. pen. ff. de leg. iij.
5 † Si sit ager arabilis, reputādus est eius parochiæ cui exsolui solet decima fructuū in agro nascentium: quia prædium cēsetur esse illius parochiæ & ecclesię, in qua solui consueuit decima predialis. vt notat Panorm. in cap. fin. vlt. notab. de paroch. & omnes ibi. idem Panorm. in cap. j. de decim. nisi consuetudo in loco esset contraria. cap. cum sint homines. de decimis. Quod si cognosci non possit in qua parochia sit fundus proscriptus per solutionem decimæ aut aliter, tutius est apparitorem affigere suum programma valuis proximioris ecclesiæ parochialis. arg. tex. in §. insula. instit. de rerum diuis. & in l. ede sacra, §. intra. ff. de contrah. emption. adeóque amplius valuis ecclesię cathedralis, arg. text. in c. quoniam à nobis. de decimis: vbi dicitur quando non constat in qua parochia sit prædium, decima prędialis solui debet episcopo.

ARTICVLVS III.

Qve en toutes saisies de maisons assises és villes & villages, mesmemēt en la ville de Paris, en faisant la saisie, ou deuant la premiere criee, sera mis & affigé sur l'entree de la maison vn pannonceau, portant nos armes, au dessous duquel sera escript, que ladite maison est saisie, & mise en criees: & de ladicte attache en fera l'executeur mention par son rapport, & procez verbal. Et ce faict, seront les criees faictes & continuees, ainsi qu'il est accou-

stumé

stumé faire aux iours de Dimanche, & issue de grand Messe parochiale, tant és villes que villages, sãs ce qu'il soit plus besoin faire lesdictes criees és auditoires, ainsi que l'on auoit accoustumé de faire.

SUMMA.

1 *Propter defectum signorum regiorum, decretum nullum iudicatur.*

2 *Proscriptio aduersus maritum tantùm facta de prædio vxoris, sine mentione vxoris, est nulla.*

In hæc verba, *Vn pannonceau.*

CAP. XI.

HAEc additur vt significetur ac intelligatur ab omnibus eas ædes esse possessas, & sub manum regis decreto iudicis positas, ne quis iis vti præsumat, aut fructus percipere, aut curatorem à iudice datum in sua possessione turbare aut impedire. Neque licet eiusmodi signa regia apponere prædio nisi authoritate iudicis: neque permissum est authoritate iudicis affixa auellere. l. j. vt nemini lic. sine iudic. authorit. signa. Aliud dicendum esset si sine iudicis authoritate signa regia essent affixa: posset enim eo casu proprietarius priuata authoritate ea auellere dicta, l. j. & toto titulo. C. vt nemo priuatus titul. prædi. suis vel aliis impon. vel vela regia suspend.

1 † Nec verò ista signorum regiorum appensio prætermittatur: nam alioquin proscriptiones nullius momenti futuræ sunt, quanuis id hac constitutione præcisè non exprimatur: quia supremus senatus eam sic interpretatus est. Nam die Iouis postrema Martij 1557, arrestum pronuntiatum est inter præfectos confraternitatis S. Claudij, quendam dictum des Rues, & alios: quo decretum antiquatum fuit, quia in conficiendis proscriptionibus & subhastationibus, signa regia appensa non erant secundum hanc nouam constitutionem.

2 † Eodem arresto iudicatum est proscriptionem factam aduersus maritum de fundo vxoris, vxore non nominata, esse nullam, quamuis mulier iudicio se stetisset vt consensum præberet, post perfectas proclamationes: pronuntiatúmque est intercesionem dictorum cõfraternitatis Sancti Claudij, recipiendam esse propter iustam ipsorum ignorantiam quòd vxoris proprium prædium proscriberetur, cùm in missione in possessionem & proclamationibus nulla esset mentio vxoris, aut quod ipsius esset fundus proscriptus, sed aduersus maritum possessio & proscriptio processisset, ac si ad ipsum fundus pertineret.

Quid si quis intercessorum, neget institori auctionis fundum proscriptum fuisse in bonis debitoris, tempore instrumenti obligatorij cuius vi progressus est ad possessionem & proscriptionem, institorque auctionis contrarium defendat, cui incumbat onus probandi? Creditori auctionem persequenti, cum sit actor, incumbit onus probandi: & debet probare rem immobilem quam subhastari facit, fuisse in bonis debitoris sui, tempore obligationis, vt notat Cyn. in l. matrem. C. de probation. & Bartol. in l. à Diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudicat. Idem Bartol. in l. j. C. de iure fisc. libr. x.

SUMMA.

1 *Fundus possessus, à proprietario vendi non potest.*

In hæc verba, *Au dessus duquel sera escrit.*

CAP. XII.

OLim sola signa regia apponebantur quibus satis significabatur possesio & proscriptio fundi cui appendebantur. Hac tamen constitutione additum est amplius, vt in ædium proscriptionibus sub impressione signorum regiorum præterea adscribatur eiusmodi ædes esse possessas & proscriptas: quod non aliò tendit nisi vt omnibus innotescat possessio & proscriptio tam in fauorem proprietarij, quàm creditorum quorum interest intercedere auctionis pro suo debito, & eorum qui prædia comparare cupient, néue proscriptionis notio quemquiam vt supra dictum est lateat. Præterea ne quis à proprietario, si fortè ad venditionem procedere vellet, emere præsumat: nam ex eo quod possessa proscriptáque sunt prædia, decreto iudicis, facta sunt pignus prætorium vel iudiciale: adeò vt non amplius proprietario aut creditori eorũ distractio permissa sit priuata authoritate, sed ea soli iudici necessariò competat. l. ij. & iij. C. si in caus. iudic. pign. cap. sit.

SUMMA.

1 *Solemnitas extrinseca non præsumitur.*

In hæc verba, *Et de ladicte attache sera mention par son rapport.*

CAP. XIII.

EX his verbis iudicandum est hanc solemnitatem esse substantialem, nulliúsque momenti futuras proscriptiones & subhastationes si apparitor in possessione, aut proscriptione ædium, signa regia apponere prætermitteret, iuxta formam huius constitutionis, & in sua renuntiatione seu processu verbali mentionem facere negligeret: eiusmodi enim solemnitas extrinseca nõ præsumeretur intercesisse: regulariter enim non præsumitur solennitas extrinseca. l. quicunque. §. fin. ff. de public. glossa ordinaria, & omnes in l. sciendum. ff. de verb. oblig. & facit regul. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. eodem tit. Præterea subhastatio facta, non seruata forma statuti, est ipso iure nulla. Bald. in l. ordo. in ij. col. versic. nota tamen quòd si statuta, &c. C. de exec. rei iudic.

In hæc verba, *Ainsi qu'il est accoustumé.*

CAP. XIIII.

FOrmam faciendi subhastationes ponit glo. in l. j. & in l. si tempora. C. de fid. instru. & iur. hast. fisca. libr. x. & Bartol. in l. licitatio. ff. de pub. & vectig. vbi dicit quòd forma subhastationis est, quod publicetur & præconisetur res venalis tali die plus offerenti: & lapso die adiudicetur ei, qui plus obtulit, nec admittatur alius tunc plus offerẽs. Ponitur etiam forma subhastationis per Angel. in §. hoc etiam. in auth. de alien. & emphy. & per Specul. in titu. de primo & secun. decre. §. v. versicu. sed qualiter. in tit. de emptionibus & venditionibus. §. nunc dicendũ. versicul. hoc quoque.

SUMMA.

1 *Exercitio iurisdictionis voluntariæ, diebus festis non est prohibita.*

In hæc

In hæc verba, *Aux iours de Dimanche.*

CAP. XV.

HOc videtur contra ius ciuile & canonicum, quo prohibitum est diebus feriatis, maximéque Dominicis, actus iudiciarios exercere, quanuis de sola iuramenti receptione ageretur. cap.j. de feriis in his verbis, Neque placitum, nec sacramentum. l. omnes. C. eod. tit. Imo quanuis id fieret consensu litigantium, nullus esset processus. cap. fin. eod. tit. Ante hanc constitutionem proscriptiones fiebant diebus mercatuum, & si fortè celebris esset nō mercatus in eo loco, fiebāt in vicinioribus nundinis, & in nonnullis locis in prætorio ordinario iuris. Sed hæc constitutio summa cū ratione sancita est: multi enim neque quod vendant, neque quod emant habent, nec vnquam nundinas frequentant: ex aduerso nemo est catholicus qui die Dominica ad fanum se non conferat, aut saltem aliquo mensis die missam parochialem adeat: & si adire negligat, à vicinis qui eò conueniunt admonebitur: frequentiórque hominum concursus fit ad ecclesiam, præsertim eorum qui sunt eius loci & parochiæ cuius est fundus subhastatus. Contrà ferè in nundinis soli extranei conueniunt, qui merces venales afferunt, aut ad emendas accedunt, qui solas suas merces ac negotiationem curant: nec intelligent quid proclamationes prædiorum sibi velint, nec in eorum emptionem nummos suos expensuri sunt. Præterea proscriptio aut præconizatio fundi venalis, non est actus contentiosæ iurisdictionis, sed est actus iurisdictionis merè voluntariæ, cuius exercitio non est prohibita diebus feriatis. l. actus omnes. C. de feriis: & l. ij. C. eodem.

ARTICVLVS IIII.

QVE doresnauant incontinēt apres la saisie, & au parauant que faire la premiere criée, seront establiz commissaires au regime & gouuernement des choses criées, sur peine de nullité d'icelles criées. Et seront lesdicts commissaires tenus bailler lesdictes choses criées à ferme aux plus offrans & derniers encherisseurs, moyennant bonnes cautions, suyuant noz ordonnances. Et auons faict inhibitions & defenses à tous proprietaires desdictes choses criées, & à tous autres, de troubler & empescher directement ou indirectement lesdicts Commissaires & fermiers en la iouissance de leurs commissions & fermes, sur peine à ceux qui directement ou indirectement auront faict ledict trouble ou empeschemēt, d'estre declarez rebelles, & desobeissans à nous, & à iustice, & de confiscation de leurs biens.

SVMMA.

1 *Fructus prædij sunt proprietarij pendentibus subhastationibus.*

2 *Actus ad eam finem inutilis ad quam confectus est, aliquādo sortitur effectum ad aliam finem.*

3 *Is cui fundus addictus est, non repetit fructus nisi à die consignationis pretij.*

CAP. XVI.

HAEc constitutio tradit quidem de curatoribus dandis, sed non docet cuius fiant fructus à curatoribus percepti pendentibus
1 subhastationibus. † Certum est vsque ad diem addictionis ex decreto esse proprietarij, distribuendósque esse creditoribus, institori & intercessoribus in liberationem proprietarij per decisionem textualem, in l. Valerius patronus. in princip. ff. de iure fisc. Sed quid si inter primam & vltimam licitationem, fructus colligantur? Exempli gratia: Iugerum vineæ proscribitur: inter primam & vltimam licitationem messis vindemiarum est percipienda: curator, fructus colligi iubet: cuius erit vindemia? Videtur debere posteriori licitatori addicenda: nam si præter priorem licitatus esset, vindemia prioris fuisset, tanquam licitatoris & emptoris pendentibus adhuc fructibus. Positóque quòd prior licitatio valeat nisi interueniret posterior quæ est auctior: tamen prodesse debet posteriori licitatori vt in eum transmittat fructus cùm
2 in prioris locum succedat. † Nam ipso iure non est inconueniens quin actus ea fini in quam confectus est inutilis, effectum sortiatur ad aliam finem. probat text. in l. & si transferam. & l. legatum sub conditione. §. pater hortos. ff. de adim. legat. vbi si testator legauerit prædium alicui, & deinde prædium idem legauerit alteri incapaci, quanuis secundum legatum eiusdem prædij factum, personæ incapaci sit nullum, habet tamen effectum vt operetur ademptionem legati primi, quod aliàs erat validum. Præterea si secundus idémque posterior licitator, auctione sua desisteret, aut eam exoluere nequiret, addictio permaneret in commodum prioris licitatoris. l. Sabinus. ff. de in diem addict. Bartolus per illum textum in l. licitatio. ff. de publican. & vectigal. Idque in praxi receptum est, itaque obseruatur, quod si posterior licitator auctioni non satisfaciat, prædium remaneat penes precedentem immediatè licitatorem, pro sua auctione. Prima itaque auctio non est omnino inutilis, sed est in pendenti: Ideóque saltem id efficere debet, vt fructus eius diei acquirat posteriori licitatori cui prædium addicetur. In contrarium tamen concludo: quoniam venditio prædij proscripti non censetur perfecta, donec addictio facta sit postremo licitatori: ideò proprietarius cuius prædium subhastatur interea semper est dominus prædij: Eiúsque rei est decisio textualis in dicta lege, Valerius patronus. versicul. planè. ff. de iure fisci. & in le-
3 ge, item quod dictum est. ff. de in diem addict. † Addo amplius posteriorem licitatorem cui prędium addicitur, nō posse fructus petere nisi ex die qua pretium

addictionis apud officium scribarum deposuerit & consignauerit: ea enim est natura contractus venditionis, per text. in §. Venditæ. Institut. de rer. diuis. cuius hæc sunt verba: venditæ verò res & traditæ, non aliter emptori acquiruntur, quàm si is pretium soluerit, vel alio modo satisfecerit: Imò si licitator nullum moraretur in consignatione prætij addictionis, ac interea fructus prædiorum auferrentur, fierent proprietarij, distribuendáque essent inter creditores in ipsius liberationem. Neque enim posterior licitator verè emptor & dominus dici potest, nisi postquam consignauit pretium adiudicationis sibi factæ intra spatium viginti quatuor horarum: & quandiu est in mora deponendi, tamdiu lucrari non potest. per text. in l. acceptam. C. de vsur. & in l. obsignationes. C. de solut. quia non potest antè dici dominus per dict. §. venditæ. ff. de tribut. ait l. procuratoris. §. sed & si dedit. & l. diligenter. §. j. ff. manda. & l. ea quæ. ff. de preca. & l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. empti, cum infinitis similibus.

In hæc verba, *Auparauant la premiere criee.*

Cap. XVII.

HAEc constitutio in eo quod loquitur de datione curatorum rebus proscriptis, superflua est: nam extat constitutio expressa anni 1539. articul. 77. qua cauetur statim à prima proclamatione curatores bonis proscriptis deputari non obstantibus omnibus consuetudinibus in contrarium statuentibus, quæ ista constitutione est adhuc expresior. Ratio qui eius constitutionis & istius est, quòd sæpe contigerit, vt vafer fructuator longo interuallo post prædium venditum, adiudicatúmque ex decreto, venerit vt se executioni decreti opponeret, allegans se proprietarium & possessorem, nec se nominatim vocatum, aut prædium possessum: sed semper possessorem pacificum permansisse, & sine controuersia, cúmque aduersus quem subhastationes & addictio factæ essent, nullum ius in prædio vendito habere, possessorémque eius non esse: Idéoque nullum esse decretum ipso non vocato qui esset proprietarius & possessor. Hoc prætextu infirmata fuerunt multa decreta: sed vt eis fraudibus & cauillationibus aditus præcluderetur, hac constitutione introducta decretáque est datio curatorum ante primam proclamationem, vt de facto possessor possessione spoliaretur, eáque ratione interuenire cogeretur: si enim se proprietarium prætexat, necesse est opponat se: sin verò conductor tantùm sit, locatorem euocare debet qui se proprietarium dicit, qui de facto possessionem amittit per creationem curatoris, ac cōsequenter eloqui cogitur: alioquin adiudicatio decretali sfaciet ei preiudicium quia subhastationes ad eius notitiā peruenerūt, cùm de facto possessione sit deiectus, nec tamen intercessit, nec iura sua persecutus est, per reg. l. sæpè constitutum. ff. de re iud.

SVMMA.

1 *Forma censetur substantialis, quando clausula annullatiua adiecta est.*

2 *Clausula annullatiua non est necessaria, quando lex verbis prohibitiuis vtitur.*

In hæc verba, *Soubs peine de nullité.*

Cap. XVIII.

HAEc constitutio hoc respectu addit quoque constitutioni anni 1539. in eo quod ait,
1 † Ante primam proclamationem: pérque hanc clausulam, creatio curatorum est de forma substantiali & essentiali subhastationum, adeo vt non possit prætermitti citra nullitatem subhastationum, his verbis, Sub pœna nullitatis dictarum subhastationum: vulgata enim est theorica, quando lex vel statutum requirit certam formam vel solennitatem, & procedit vltrà annullando actum, vt in casu proposito, actus est nullus, per text. in l. secunda. iuncta. l. statutis. versicul. hinc adiicimus. C. de senten. ex pericu. recit. Nam in l. ij. dicitur quod sententia debet ferri in scriptis: & in l. statutis, quæ sequitur, adiicitur, quòd si lata fuerit, cum non scripta esset, sit nulla. Et per illos duos text. Cyn. Bald. Salicet. & communiter alij ponunt istam theoricam, quòd quando lex vel statutum ponit certam formam vel solennitatem in aliquo actu, si procedit vltra annullando actum, non seruata illa forma, sine dubio actus est nullus. Ideóque si in hac constitutione adiecta non essent hæc verba, † Sub pœna nullitatis, omissio
2 dationis curatorum non redderet subhastationes nullas: alia enim iuris est theorica, quādo lex vel statutum vult aliquid fieri certo modo vel certa forma seruata, licet non seruetur, actus tamen non est ipso iure nullus, si in lege vel statuto non est clausula annullatiua. Et hoc probat text. in d. l. statutis, quæ alias esset superflua. Quia nihil aliud dicit vltra l. præcedentem, nisi quod vlterius procedit annullando. Et ita transeunt Bald. Salicet. & communiter cæteri in dict. l. statutis. C. de sentent. ex peric. recitant. Idem Bald. & Alex. de Imo. & alij in l. ij. ff. de liber. & posthum. quando statutum non loquitur per verba prohibitiua, vt non facit hæc constitutio. Sed si loqueretur per verba prohibitiua, etiam quod non vltra procederet annullando, subhastationes essent nullæ per decisionem textualem & expressam in l. non dubium. C. de legib. in his verbis, Vt legislatori, quod fieri non vult, tantum prohibuisse sufficiat. Et rursum posteà in his verbis, Vt ea quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solùm inutilia, sed pro infectis habeantur, licet legislator fieri prohibuerit tantum, nec specialiter dixerit inutile debere esse quod factum est: & ita conciliantur l. non dubium. C. de legi. & l. statutis. cum l. ij. de sentent. ex pericul. recit. De quo plenius per Alexand. de Imol. in dicta l. ij. ff. de lib. & posthum. & in consilio suo xxiiij. incip. Inspecto processu. in iiij. colum.

In hæc verba, *A ferme au plus offrant.*

Cap. XIX.

HAc constitutione nihil noui introducitur in hoc articulo: nam alia constitutione publicata anno 1539. art. 82. dicitur, Omnes sequestros, cōmisarios, & depositarios iuris, regimini aliquorum prædiorum deputatos teneri ea prædia elocare authoritate iudicis, partibus vocatis pluris licitanti, qui tenebitur locationis pretiū domus cōmisarij deferre, prediáq; arta tecta, vt ipsis tradita sunt, conseruare, sine fraude aut damno sub pœna mulctę arbitrio iudicis. Addit tamē hęc cōstitutio pluris

pluris licitantes, quibus bona locationis titulo addicentur, tenere cauere satisdato: quod non tradebat constitutio anni 1539. nec alia quam legerim, quanuis hæc sint huius verba, Secundum nostras constitutiones.

SVMMA.

1 *Sola auctione posterioris licitatoris, præcedens licitator non liberatur.*

2 *Post addictionem factam posteriori licitatori priores liberantur.*

3 *Iudex tenetur, si vltimo licitatori, qui soluendo non est, rem addicat.*

In hæc verba, *Aux plus offrans.*

CAP. XX.

Qvid, si plus offerens fugiat, vel nõ sit soluendo, an recurratur ad priorem offerentem, an verò fiet noua licitatio? Bart. in l. licitatio. in principio. ff. de pub. & vectig. mouet hoc dubium, & dicit, quod si duo vel plures licitauerunt, & vltimus non reperitur soluendo, recurritur ad priorem:
1 † quia per oblationem secundi non fuit liberatus primus, per text. in l. Sabinus. ff. de in diem addict. & ita seruat curia Franciæ. Sed Paul. de cast. ibi dicit se recordari vidisse Bald. consulentem cõtrarium Papiæ pro quodam de ciuitate Arimini, & dicentem quòd per oblationem secundi censetur recessum ab oblatione primi, & statim primus est liberatus ab oblatione sua. argumento text. in l. stipulatus es opus. ff. de fideiussor. & in l. cũ in plures. §. lege dicta. ff. loca. & l. Valerianus. ff. de præto. stipula. Tandem resoluit distinguẽdo, Aut lapsa sunt bannimenta, & res est iam adiudicata secundo plus offerenti: tunc procedat opinio Bald. habebitur recursus contra officiales, qui receperunt licitationem seu addictionem secundi, non præstita per eum cautione de solutione, si res illi tanquam plus offerenti adiudicaretur: aut nondum lapsa erant bannimenta, nec res secundo tanquam plus offerenti adiudicata. & tunc procedat opinio Bart. Angel. de Perus. in §. hoc etiam. in aut. de alien. & emphyt. col. ix. dicit quod in rei veritate primus offerens non est liberatus secundo non soluente, per l. quòd autem Sabinus. ff. de in diem addict. nisi expresse actum sit de contrario per l. Sabinus. in fin. ff. eo titul. vel nisi secundus offerens præstitisset cautionem de soluendo: quia tunc prior est liberatus. glos. Bar. & Salicetus in l. penes. C. de vectigal. & commis. alioqui minus offerens tenetur emere, si plus offerens non sit idoneus: & hanc opinionem sequitur Bertachy, in tractatu gabellæ, parte secunda, quæst. vij. & viij. Sed Bal. in consil. cxcj. in iij. libr. quod incipit, Factum super quo
2 consilium postulatur, distinguit. † Aut subhastatio facta fuit per præconem, quod talis res venalis est, & plus offerenti dabitur, & est appositus aliquis terminus, & ille terminus est lapsus, ita quod tempora statuta non patiuntur vlteriorem licitationem: tunc certum est quod ei qui plus obtulit, & qui acceptatus fuit & admissus, venditio est perfecta, si non appareat vlterior licitator. Nam satis idoneus videtur, qui tãquam idoneus acceptatus est, & admissus, vt ff. de fideiusso. l. quæ satisdare. & ff. mãda. l. inter causas. §. abesse. Ideóque præualet quod nouissimè factum est, arg. ff. de acq. pos. l. si quis ante. C. de pact. l. pacta nouissima: & posterior licitator nouatione personæ & contractus liberatus est, imò verò non incidit efficaciter in obligationem quæ à principio fuit in pendenti. Si autem posterior incantator (hæc sunt verba Bald.) seu posterior licitator plus offerens non fuit acceptatus, quia fortè non idoneus, tunc non est libertatus primus. l. vbi autem. §. idem ait. ff. de in diem addict. Quia igitur facta est translatio contractus à primo licitatore ad vltimum licitatorem seu plus offerentem, & res fuit illi vltimo licitatori deliberata, conclusa seu adiudicata, primus promissor seu licitator est liberatus, & non incidit in obligationem. Ad hoc allegat. dict. l. Valerianus. ff. de Præto. stip. l. si cum Hermes. ff. loca. & l. si cum in plures. §. lege dicta. eod. tit. & l. stipulatus es opus, in ratione li-
3 teræ. ff. de fideiuss. † Et si officialis male contraxit, vt puta quia vltimus licitator non sit idoneus, & soluẽdo, periculum erit ipsius officialis, non autem primi licitatoris, cuius oblatio acceptata non fuit. vt ff. si cer. peta. l. periculum. & l. cùm quæritur. ff. de administrat. tuto. Hæc sunt propria verba Bal. in dicto cõsilio, quod fecit in ciuitate Pensauri, anno millesimo trecẽtesimo octuagesimo primo, quinta die Iunij.

SVMMA.

1 *Opponens ad fines distrahendi, non potest depelli de possessione à Commissario.*

2 *Sententia executioni mandari potest, aduersus eum qui ius condemnati habuit, pendente lite.*

3 *Instrumentum obligatorium executioni mandari non potest aduersus eum qui habet ius instrumenti obligatorij.*

In hæc verba, *De troubler & empescher.*

CAP. XXI.

Hic quæstio oritur de tertio possessore, qui se dominum proprietarium & possessorem dicit, subhastationibúsque intercedit, ad fines distrahendi: An possit de facto curatorem datum possidere volentem, An verò curator possit & debeat eum expellere via facti, nulla habita ratione eorum quæ allegat. Quoniam verò iuri minimè consentaneum visum est detrudere de possessione, maximè quando res possessa non est pro ipsius debito, sed pro alterius qui proprietarius & posses-
1 sor rei putabatur, cùm non esset: † In hunc articulum Curiæ supremæ interpretatio & limitatio interuenit, in verificatione huius constitutionis, Nempè istas inhibitiones de non turbando aut impediendo Commissarios, locum non habituras aduersus tertios opponentes, ad fines distrahendi, qui tempore missionis in possessionem possidere actualitérque rei inhærere comperirentur, ob cuius distractionem intercedebant: cuius ratio est optima. Durum enim esset tertium possessorem & detentorem, qui se proprietarium dicit, expellere pro debitò alieno, siñe eius culpa indictáque causa.

Singularis quæstio.

2 Sed † quid si tertius possessor possessionem adeptus est vi venditionis quam cum damnato aut obligato contraxit post sententiam, arrestum, condemnationẽm aut obligationem, cuius virtute ad possessionem & subhastationes processum est, quod fraudis præsumptionem dat: an apparitor qui exequitur differet curatoris dationem, anve curator constitutus possidere dubitabit? Nonnulli steterunt pro parte affirmatiua, attendendúmque tempus missionis in possessionem, quique eo tempore possideat: Et si sit tertius nec obligatus nec damnatus, non esse possessione deiiciendum, aut expellendum de possessione indicta causa: fierique posse vt nitatur titulo singulari,

& ex sua persona, non ex persona damnati aut obligati. Pro hac opinione faciunt loci iuris, Res inter alios actas, vel iudicatas, aliis non nocere. cap. res inter alios acta. in rubric, & nigro. & l. Modestinus. ff. de except. l. Claudius. ff. qui pot. in pignor. hab. l. si petitor. ff. de iudiciis. l. ij. C. de fid. instrument. l. & quia. ff. de iureiurand. cum infinitis aliis. Alij dicunt cessionem & translationem factas à condemnato à die condemnationis, aut paulò antè, factas esse in fraudem à condemnato, ad eludendam iusticiam & inhibendam executionem rerum iudicatarum: ita fraudatores solitos facere: ideóque nullam earum esse habendam rationem quanuis factæ sint eiusmodi cessiones & remissiones ante sententiam, modò factæ sint post litem contestatam. Pro hac sententia faciunt vulgatæ iuris decisiones, quibus definitur, arrestum, sententiam aut rem iudicatam mandari executioni aduersus eum qui ius à damnato lite pendente habuit: sententia enim lata contra vnum, mittitur executioni contra tertium, qui habuit ius à condemnato lite pendente, siue sit successor vniuersalis, siue singularis. De successore vniuersali est text. in l. ex contractu paterno. ff. de re iudic. De successore singulari est text. in l. si mater. §. si egero. & in l. iudicatæ. §. si debitor. ff. de except. rei iudic. de quo per Bart. in Repeti. l. creditores. C. de pigno. in vij. col. versic. videamus ergo. & in l. si superatus. ff. de pig. per Cy. in l. j. C. de alie. iud. mut. cau. fact. per alios in dict. l. si superatus. ff. de pig.

Multo maiori ratione, quando venditio aut cessio facta est à condemnato post condemnationem, & in vim dictæ condemnationis, prædium posidetur & proscribitur, emptor quanuis posideat non potest tanquam tertius opponens impedire constitutionem commissarij, in casu quo est præsumptio fraudis: veluti quando condemnatus nihil aliud habet in bonis aduersus quæ iudicatum executioni mandari, aut capi posit sufficitque per exequentem docere prædium fuisse in possessione condemnati, tempore condemnationis. l. à Diuo Pio, §. si super rebus. in princip. ff. de re iudic. in his verbis: Et si cognouerint eius fuisse, qui condemnatus est, rem iudicatam exequantur. vide ibi Bart.

Aliud iuris est de fundo possesso & subhastato vi instrumenti obligatorij, si possessor, qui se tertium emptorem dicit, opponit & impedit curatoris dationem, neue à possessione expellatur allegans debitorem alia habere bona quæ antè excutienda sunt vtitúrque beneficio Auth. hoc si debitor posideat. C. de pignor. Id enim facere potest. Agendúmque prius aduersus alia bona condemnati, & obligati, eáque proscribenda & addicenda, excusióque eorum facienda antequam deueniatur ad prædium possessum à tertio possessore emptore. d. auth. hoc si debitor. Idque est quod ait text. in d. l. à Diuo Pio. §. si super rebus, versicul. sed & illud. cuius hæc sunt verba: Sed & illud debet dici, vbi controuersia est de pignore id admitti debere, & capi aliud si quod est sine controuersia. Olim eo iure vtebamur, vt si creditor auctionem persequens specialem haberet hypothecam in re proscripta, præcedentem titulum tertij emptoris & possessoris, posset vlteriùs progredi, subhastationésque & addictionem peragere, nisi tertius emptor offerret persequi proscriptionem, proclamationem & addictionem aliorum bonorum debitoris, déque iis creditori satisfacere, intra certum tempus quod ei ad id concedebatur: intereáque differebantur subhastationes, vt tradit antiquus pragmaticus dictus Masuerius in libello quem inscripsit Pract. Parlamenti, in rubr. de executionibus & subhastationibus. versicul. Item creditor potest facere executionem suam super re immobili iam alienata, &c. Et hoc notanter in creditore habente expressam hypothecam. Ad propositum facit, l. distractis. & l. debitorem. C. de pignor. l. est in arbitrio. C. de action. & oblig. † Sed id hodie non
3 obtinet, priusque agendum est aduersus personaliter obligatum, & is excutiendus, si sit locuples, paritérque vades, sponsores & fideiussores, si habeant vnde satisfaciant, antequam ad tertium possessorem deueniatur, emptorem prædij specialiter hypothecati: per authentic. hoc si debitor. C. de pignor. Auth. sed hodie nouo iure, C. de action. & oblig.

Quid verò de accusatis de crimine, qui vendunt aut donant sua prædia pendente accusatione conscientia criminis, posteáque illis maximæ mulctæ infliguntur, reliquáque bona fisco applicantur: An hoc casu tertij emptores aut donatarij possessores poterunt impedire missionem in possessionem, subhastationes & curatorum dationem? Non: eiusmodi enim allienationes nullæ sunt, tanquam in fraudem legis factæ, conscientia criminis, & in contemptum iudicati. l. post contractum. ff. de donat. capit. per tuas. de simon. in his verbis finalibus, Vnde non expectata sententia, malè conscius sibi cessit, &c.

SVMMA.

1 *Posterior fructuum licitator non cogitur semper in sua auctione perseuerare.*

In hæc verba, *Rebelles & desobeissans.*

CAP. XXII.

CAueant proprietarij aduersus quos fit proscriptio, vllo modo impedimentum afferre curatori constituto, in possessione prædiorum aut bonorum captorum & proscriptorum, sub pœna iacturæ sui iuris, mulctæque arbitrariæ, expressa constitutione anni 1539. articul. 78. Insanos tamen reperias qui aliquando hanc constitutionem aspernentur, feriant, vulnerent ac depellant commissarios: in hos itaque iudices seuerius animaduertere deberent per priuationem proprietatis suorum bonorum, & pœnæ corporalis inflictionem ad cohibendam eiusmodi audaciam ac temeritatem qua vim faciunt auctoritati manus regiæ & iudicis, quæ est species perduellionis.

Vt autem impediantur commissarij constituti regimini & administrationi prædiorum captorum & proscriptorum quominus fructus & reditum abligurian & consumant in viaticis, & commissionum expensis, vt olim solebant, constitutionibus anni 1539. cautum est, vt cogantur prædia sibi commissa decreto iudicis pluris licitatori locare, nequam fraudem committant, vt patet ex 81. artic. dictarum constitut. Eodémque tempore tenentur procurare vt auctoritate iudicis ratio expensarum in locatione prædiorum factarum ineatur, concludatúrque præsentibus partibus, vbi habitant, vocatis: neque alias expensas facere possunt sine decreto iudicis, per dictas constitutiones.

Notabilis quæstio.

SEd quid, Ecce prædia possessa & proclamata. Missio in possessionem facta in extremo mense Maio, instantibus messibus fructuum, Commissarius vult ea locare per licitationem: ea proclamari curat ad ecclesiam: quidam auctionatur ad

tur ad octingentas libras, alter ad nongentas: commissarius animaduertit paucos adesse licitatores, pluresque adfuturos postero die si addictionem in eam differat. In posterum diem addictionem locationis differt, sperans id commodo fore rei subhastatę accessurumque aliquem, qui pluris licitetur: ea nocte grando aut tempestas oritur, quæ calamitatem affert omnibus fructibus messium illius regionis ac parochiæ, & vnius aut alterius milliaris circumcirca, vt sæpe accidit: tunc commissarius addicere vult pluris licitatori præcedentis diei, qui eo prætio accipere recusat propter grandinem aut tempestatem obortam ante addictionem, sibi factam: commissarius vrget quòd sit posterior licitator, nec auctionem suam reuocauerit, nec possit reuocare, sed in ea perseuerare debeat: quia licitando quasi contraxit cum iudice. Quid iuris? Baldus in specie mouet hoc dubium, in consilio tricentesimo nonagesimotertio: incip. In Christi nomine. incip. præmissis duabus regulis. Et concludit eo casu, posteriorem licitatorem, habita ratione ex inopinato obortæ tempestatis ante addictionem ipsi factam, non posse cogi ad persistendum in sua auctione, nisi deducendo ei de prætio, arbitrio boni viri: quia periculum contingens ante perfectam venditionem, est venditoris: sed contingens perfecta venditione est emptoris. l. necessario. de peric. & commod. rei vend. & C. eodem. l. ij. Alia etiam ratione, quia ista subhastatio fructuum censetur potius locatio, quàm venditio: & in contractu locationis, quando contingit damnum vi maiore, veluti grandine, mercedis fit remissio. l. damni infecti. C. loca.

SVMMA.

1 *Bona clerici sunt priuilegiata, sicut bona ecclesiæ.*
2 *Titulus præsbyteri potest capi, proscribi & decreto adiudicari.*

In hæc verba, *Et auons fait defense à tous proprietaires.*

CAP. XXIII.

QVæro, Ecce præsbyterum, cui vt promoueatur ad ordines sacerdotales, quia nullo alio beneficio fruebatur, nec volebat eum aliter episcopus promouere, vt etiam ius canonicum prohibet, pater, qui erat diues agricola, triginta terræ iugera pro suo titulo donauit: fit præsbyter sub hoc titulo: postea abligurit sua omnia, aut ad inopiam redigitur, adeò vt cogatur contrahere magnum æs alienum & hypothecas, quarum nomine dicta triginta iugera capiuntur & subhastantur instante vno ex creditoribus: quibus subhastationibus multi alij creditores intercedunt hypothecarum & debitorum conseruandorum causa: ipse ex aduerso prouocat à dictis subhastationibus, contenditque pro causis appellationis, titulum ac patrimonium præsbyteri cuius contemplatione factus est præsbyter, non posse iure pignoris capi, quia ei traditur victus & alimentorum causa, ne cogatur mendicare in præiudiciū totius cleri, sineque eo titulo præsbyterum non euasurum fuisse: id enim prohibet ius canonicum, vultque episcopos, qui præsbyteros sine titulo creant, compelli eis beneficium conferre, aut alimenta assignare. Hæc est decisio text. cap. episcopus. & in cap. cùm secundum. de præbend. Eaque inter antiquissimas ecclesiæ cōstitutiones recensetur, de prompta ex veteribus canonibus, & sanctis decretis. vt in ca. fin. vers. clericos autem. xvj. q. j. & c. cleric. j. q. ij. fuitque hæc constitutio introducta in honorem dignitatis ecclesiasticæ, & ornamentum ecclesiæ catholicæ: turpe enim est & indecorū præsbyterum vitam emendicare. Ideò prima fronte æquissimum videtur possint capi in executionem iudicati, aut subhastari prædia quę ipsi tituli loco tradita sunt, cuius contemplatione promotus est ad ordinem sacerdotalem, maximè quando aliud beneficium non possidet, nec aliunde alimentis suis sufficere potest. Alia quoque ratione: quia patrimonium præsbyteri quod ei tituli loco donatum est, quo promotus est ad ordinem sacerdotalem, eodem priuilegio gaudet, quo & persona ipsius presbyteri. vt in specie tenuit glosſ. in cap. episcopus. de præben. in
1 verbo, subsidium. & est certum, † quòd bona clericorum sunt priuilegiata. capit. ecclesiam Sanctæ Mariæ. de constit. & c. fi. de vit. & honest. cleri. Præterea certum est eiusmodi patrimonia, quæ præsbyteris ratione tituli assignantur in eorum promotione ad sacros ordines, esse illis stipendia. itaque ea vocat textus expressus. in d. cap. episcopus. de præben. vbi ait, episcopus si diaconum aut præsbyterum fecerit, tandiu eum alat, donec in aliqua ecclesia ei conuenientia stipendia militiæ clericalis assignauerit. At ipso iure non possunt stipendia capi in causam iudicati. l. stipendia. C. de execut. rei iudic. & ibi singulariter. dicit glos. idem esse in præbendis clericorum. videretur igitur prouocator iure prouocasse.

Nihilominus vidi aduocatum generalem regis in contrarium fortiter eniti. In suæ autem sententiæ confirmationem dicebat, canonistas in cap. tuis. de præben. hanc quæstionem in terminis agitasse, variásque fuisse opiniones super solennitate alienationis tituli patrimonialis præsbyteri: omnes tamen inter se conuenire quod possit alienari. Ea est communis opinio In-
2 nocen. Panorm. & aliorum, † quòd possit possideri & capi in causam iudicati: & hanc opinionem dicit Panorm. veriorem de rigore, licet contraria videatur magis æqua. Ad id quod allegatur assignationem tituli præsbytero futurum inutilem, si possit capi & distrahi, quia postea cogeretur mendicare: respondet sufficere, si tum cùm promotus est ad sacros ordines, haberet vnde se aleret: & si velit postea vendere titulum suum & esse pauper, potest, sicut & posset beneficium suum resignare, si aliquod haberet: quia non est in clericis reprobata paupertas voluntaria, Actuum. j. & ij. cap. Idque demonstrari experientia ordinum quatuor mendicantium, qui admissi & approbati sunt. Si ergo pro voluntate præsbyter potest prædium sibi pro titulo assignatum vendere, sequitur posse quoque oppignorare, & consequenter quod potest capi in causam iudicati vel obligati: lex quoque stipendia permittit, stipendia militum capi in subsidium. Præterea constitutio nullum clericis & præsbyteris priuilegium tribuit, nisi ratione mobilium: sed quo ad ipsorum immobilia, & temporalia beneficiorum, certum est, infinitisque arrestis iudicatum, itaque vsurpatur in praxi quotidie, posse capi in causam iudicati pro ære alieno & hypothecis.

ARTICVLVS V.

QVe lesdictes criees parfaictes, elles seront certifiees pardeuant le Iuge des lieux: lecture sera faicte d'icelles à iour de plaids, & iceux tenans: & apres que le proprietaire aura esté adiour-

né, pour veoir adiuger le decret, le seront les oposans à fin de distraire, ou annuller, lesdictes criees, si aucune en y a, præallablement vuydees, & terminees: & pareillement les oppositions, pour les charges foncieres.

SVMMA.

1 *Triplex intercessorum seu opponentium genus: ad fines distrahendi annullandi, conseruandi.*
2 *Duo genera opponentium ad fines conseruandi.*
3 *Materia cladis est, quando debitor non habet vnde omnibus debitoribus satisfaciat.*

Cap. XXIIII.

Hoc constitutionis articulo perspicuè demonstratur, in materia subhastationum tria † esse opponentium penitus diuersorum, & ad diuersos fines spectantium genera. Aliquando existunt opponentes ad fines distrahendi, hoc est quando tertius interuenit, dicitque prædium captum & subhastatum, aut partem & portionem ipsius ad se pertinere, non ad condemnatum aut obligatum aduersus quem executio facta est: petítque eiusmodi prædium aut partem ad se pertinentem distrahi, extráque proscriptionem poni, séque in eius possessionem mitti. Exempli gratia. Aedes aliquæ sunt duorum fratrum aut aliorum: alter condemnatus est aut obligatus in aliquam pecuniæ summam: creditor existimans ipsius esse integras ædes, iubet capi & proscribi sui debiti nomine; alter frater intercedit, vt ex subhastationibus media sua pars distrahatur, quòd debito fratris non sit hypothecata, nec ipse debitis fraternis obnoxius. Item si apparitor qui exequitur & proscribit per errorem comprehendat in subhastatione partem prædij vicini, vicinúsque intercedat vt tale prædium distrahatur, aut talis particula tot iugera continens, quæ subhastationibus factis de prædio vicini condemnati aut obligati, pro quo non tenetur, comprehensa sunt. Effectus autem & conclusio eiusmodi oppositionum est, vt distrahantur & tollantur ex subhastationibus prædia quæ non sunt condemnati aut obligati aduersus quem proscriptio fit, sed opponentis: eiusmodíque oppositiones nituntur, l. à Diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudic. in primo respon.

Secundò alij sunt intercessores seu opponentes ad fines annullandi, veluti quando celebratis perfectísque subhastationibus, proprietarius aduersus quem proscriptio fit, intercessit aut intercedit contendens subhastationes esse nullas, & perperam factas, aut pro summa indebita celebratas. Tunc dies ei dicitur ad proponendas causas oppositionis, aut rationes nullitatis, & ad interponendum addictionem decretalem si res ferat: eiúsque generis opponentes, dicuntur opponentes ad fines annullandi: eáque oppositionis species fundata est hac constitutione, in eo quod statuit formam subhastationum obseruari sub pœna nullitatis.

2 Tertiò alia est species † oppositionum, quæ proponuntur conseruandæ rei gratia. Huiúsque oppositionum generis duæ sunt species: alij intercedunt conseruandarum hypothecarum suarum causa, aut aliorum iurium realium, puta seruitutum, aut aliorum iurium & præstationum annuarum, quæ sibi competere contendunt in prædiis captis & proclamatis: alij opponunt ratione debitorum personalium, quæ sibi debentur per obligationem, chyrographum, sententiam aut arrestum, ratione litis sumptum, aut aliam condemnationem. Ac ij quidem ordine suo admittuntur, nempè creditores hypothecas habentes, creditores chirographarij ratione suorum debitorum personalium. l. pro debito. C. de bon. aucto. iud. possid. Et inter creditores hypothecarios, secundum antiquitatem & prærogatiuam suarum hypothecarum. l. si fũdum. C. qui pot. in pig. hab. opponentes verò pro debitis personalibus, secundum diem & antiquitatem debitorum suorum,
3 nisi agatur de clade, † hoc est si debitor in omnibus bonis non habeat vnde suis creditoribus satisfaciat: quo casu fit distributio inter omnes creditores opponentes ratione debitorum personalium, æquali portione pro rata debiti quantitate: eiúsque rei extant consuetudines expressæ in multis præfecturis, maximè in præpositura & vicecomitatu Parisiensi. Nititúrque ea consuetudo textu iuris. in l. pro debito. in fi. C. de bon. act. iud. poss.

SVMMA.

1 *Nullitas significationis, non reddit subhastationes nullas.*
2 *Subhastationes nullitatis argui non possunt propter defectum solennitatis, post significationem.*
3 *Proprietario qui intercessit, dies dicitur duplici ratione.*
4 *Consuetudo regionis, & vsus seu formula fori, probantur agminatim, siue per turbam.*
5 *Consuetudo per duos testes probari potest.*
6 *Consuetudo probari potest communi fama.*
7 *Singulæ decuriæ, habentur loco vnius testis.*
8 *In qua præfectura subhastationes significare debeant.*
9 *Significatio fieri debet ad instantiam eius qui subhastationes persequitur.*

In hæc verba, *Lecture faicte d'icelles au iour des plaids.*

Cap. XXV.

Hac constitutione traditur formula significandarum subhastationum. Necesse enim est significationem continere, quod diebus fastis in ipso iudicio recitata fuit renuntiatio seu processus verbalis subhastationum talis fundi, præsentibus talibus aut talibus aduocatis, procuratoribus, apparitoribus aut aliis pragmaticis qui omnes vno ore dixerunt ac retulerunt ritè ac debito modo factas secundum vsum & consuetudines loci, præfecturæ aut diocesis: iudicémque eorum relatione intellecta, significare ac declarare subhastationes debitè factas & relatas. Quò autem maior & frequentior est pragmaticorum astantium numerus, eo meliùs res cedit, vt saltem adsint sex aut octo numero: Sin autem in eo foro pauciores sint aduocati aut procuratores, vt aliquando contingere potest, aduocandi sunt apparitores & tabelliones siue notarij aut alij pragmatici, vt numerus octo aut decem compleatur: quamuis certus numerus hac constitutione non sit designatus: sicque in suprema curia semper factum & obseruatum est. Similiter, non sufficit in actu exprimi lecturam factam, nisi addatur factam in ipso iudicio dum causæ agebantur: itàque nullus arrestis iudicatum est. alioquin existimari posset eiusmodi significationem esse commentitiam, in priuatis ædibus factam ianuis clausis in fauorem vnius, & fraudem alterius. Prætereà quoniam in ipso iudicio dum actiones exercentur multi coeunt tam pragmatici quàm alij, qui contradicere ac reclamare

reclamare possunt, si ex lectione intelligant subhastationes esse inualidas, aut aliquo errore ac vitio laborantes. Nec sufficit iudicem eas certificare ad relationem vnius consiliarij illius præfecturæ, cui inspicienda litis instrumenta aut processum verbalem cōmiserit, aut dicere seipsum inspexisse: sed necesse est ex supradictis rationibus publicè recitari in iudicio dum actiones exercentur: sicque iudicatum fuit arresto ad 14. Nouembris, anno 1500. Inter Abbatem & conuentum de Morigny, & quendam dictum Ioannē Abraham: quo pronuntiatum fuit significationem subhastationū fieri debere in iudicio post recitationem proclamationum, & à scriba signari: eáque forma est essentialis & substantialis, qua obmissa significatio inualida esset: quia quod fit præter formam, est ipso iure nullum. l. item eorum. §. sed si ita decreuerat. ff. quod cuiusque vniuersit. Et forma quæ debet interuenire in ipso actu, si non interuenerit, actus est ipso iure nullus. Baldus in l. vniuersi. C. de prec. imper. offer. Debet enim forma seruari ad vnguem. c. cum dilecta. de rescrip. quia dat esse rei. l. Iulianus. ff. ad exhib. vt suprà demōstratum est. Sed quid si significatio malè pcesserit, prætermissumq; fuerit in significatione exprimere recitationē die fasto in iudicio esse factam, an subhastationes rursus inchoandæ erunt? Minimè: nam nullitas significationis non reddit subhastationes nullas, si alioquin ritè processerint, quanuis malè significatæ sint: sed ad nouam significationem procedendum erit, iuxta formam huius cōstitutionis.

Notandúmque est hac constitutione nihil noui in hac curia introducere: quia multis iam antè arrestis curiæ supremæ, eadē hæc forma subhastationum significandarū introducta erat, insertáque est arresto quodam pronuntiato in fauorem cuiusdam dicti Alphini de Bethune, die 26. Aprilis, in libro consilij curiæ incipiente à die S. Martini, 1530.

Notandum quoque est neminem admittendum ad impugnandas subhastationes propter defectum solennitatis, postquam ritè ac debito modo significatæ sunt iuxta formam constitutionis, nisi is qui defectū solennitatis allegaret, in promptu de eo doceret: déque eo extat conclusio & constitutio supremi Senatus ex die 19. Iulij, anno 1520.

Idcirco sciant apparitores, post subhastationes celebratas & significatas, quando diem proprietario dicunt vt addictioni intersit, si nunquam antea interuenerit, non esse proprietario diem dicendum vt oppositionis causas, & nullitatis proferat, sed tantùm esse vocandum vt intersit addictioni: ex aduerso si ante subhastationum significationē intercesserit apud apparitorem, aut apud officium scribarum, aut in iudicio, duplici fini vocandus est in ius, nempe vt causas oppositionum & rationes nullitatis, si quas exhibere velit, proferat: tum vt addictioni, & decreti interpositioni intersit: & hoc casu ad addictionem ex decreto procedi non potest, nisi prius causas oppositionum & rationes nullitatis protulerit, aut facultate earum proferendarum exclusus sit. Quod animaduertere debet procurator institoris subhastationum: alioquin impetrari possunt codicilli regij ad formam supplicis libelli ciuilis ad annullandum decretum.

Memini vidisse vniuersam curiam supremam conuocatam ratione sequentis quæstionis, nempe, an in significatione proscriptionum necesse sit adfuisse decem certificatores, aliis partem affirmatiuam, aliis partem negatiuam deffendentibus. Qui à parte affirmatiua stabant, dicebant constitutionibus, ad verificationem alicuius consuetudinis requiri vt in turba inquisitiones fierent: turbam autē non dici non posse nisi decem testium interuentione, alioquin verificari non aliter posse: idémque esse de praxi & quotidiano vsu fori, qui eadem ratione qua consuetudo quæ decuriatim probatur, probari debet. Addebant præterea ita in vsu & praxi semper obtinuisse, ad eámque rem extare arrestum in libro sportularum, à tribus inquisitionum curiis pronuntiatum, idque in curiis inquisitionum supremi senatus haberi pro notorio. Contrà alij dicebant in maiore curiæ auditorio, aliud obtinere, ac iudicari solitum: in eámque sententiam ire Tholensis curiæ, simúlque secretioris consilij consiliarios, sicque vulgò in dictis curiis vsurpatum multis rationibus. Primò quoniam veteribus arrestis ac decretis dictæ curiæ, vbi de significationum subhastationum præcisa forma tractatur, non erat expressum vt necessariò decē pragmatici certificatores adessent. Addebant etiam constitutione nouissimè promulgata, anno 1550. non requiri decem certificatores, nec certum numerum præcisè designari. Ait textus quòd, vbi numerus testium non adiicitur, etiam duo sufficiunt. l. vbi numerus. ff. de testib. Imò è contrario expressè dicitur sufficere, modò significatio subhastationū fiat, fasto die dum actiones exercentur, & quod non dixit prætor, nos dicere non debemus. Tertiò dicebant multa in hoc regno tribunalia in quibus decem pragmatici non reperiantur: idcircóque futurum vt in iis significari subhastationes nō possent. Si excipiatur euocandos esse ex præfecturis vicinioribus, id esset cōtra cōstitutionem: præterea dici posset, pragmaticos aliorum iudiciorum, non satis percipere stilum & vsum fori in quo nec versati essent, nec praxim exercuissent: quia quælibet curia potest habere stilum particularem, Bald. in l. fin. C. quæ sit longa consuetudo.

Addebant ad probandam notorietatem stili, non requiri decem testes, sed sufficere quatuor aut sex, imò duo duntaxat si plures in curia non essent: quia in ore duorum vel trium stat omne verbum. c. nouit. de iudiciis. l. vbi numerus. de testib. Quando autem tex. plures quàm duos testes exegit in aliquo negotio, expresis verbis id significauit. vt in l. hac consultissima. C. qui testam. fac. possunt, & in l. fin. C. si cert. pet. in l. fin. §. fin. C. de codicillis. Posse autem stilum & vsum duobus testibus probari, tenet Cynus in l. ij. C. quæ sit longa consuet. in x. col. vers. secundò quæritur quomodo probetur. Ang. & omnes in §. ex non scripto. instit. de iur. nat. gent. & ciui. Bart. in l. iiij. ff. de testibus. Bald. in l. j. in fin. C. vt quæ des. aduo. Alexan. de Imo. in consil. xiiij. incip. Redemptoris nostri. & viso processu. in principio. in v. lib. vide Felinum in c. ij. in vj. col. de rescript.

Præterea addebant, quanuis ante redactionem cōsuetudinum, quoties de probatione consuetudinum per testes agebatur, eiusmodi probatio decuriatim fieret: id tamen necessarium non fuisse ex iuris ciuilis dispositione, aut constitutionibus: ex contrario posse consuetudinem per duos testes probari ex dispositione iuris communis, vt copiosè traditur per Cynum in d. l. ij. C. quæ sit long. consuet. & per alios in locis suprà allegatis: sufficeréque testes deponere bis vel sæpius vidisse ita iudicari iudicio contradicto, esse concordes in tempore, & in actis, vt latius per Alexan. de Imo. consi. xlv. in ij. lib. de quo est gloss. singularis in l. nemo. in verb. magistratus. C. de senten. & interloc. omn. iud. & in cap. cum causa. de re iud. & tex. cum gl. in l. cùm de consuetudine ff. de legib. De quo per Panorm. in cap. abbate sancti Siluani. de verb. sign.

Certum quidem esse probationem quę decuriatim fit esse certiorē & apertiorem: non tamen sequi, quòd consuetudo per testes probari non posit: Imo potest

probari per communem famam iudice inquirente ex officio, vt concludit Alex. de Imo. in d. consi. xiiij. in princip. in v. lib. vbi refert Cynum hoc dicentem in d. l. ij. C. quæ sit long. cõs. Bart. in l. iiij. ff. de testib. per textum in l. 3. eod. tit. & Anthon. de Butrio in cap. nn. in pen. col. de consuetud. Addebant constitutiones nusquam de inquisitionibus decuriatis verba facere, nec legibus quicquam de iis tradi: sed procedere ex inuentione pragmaticorum, vt ex pluralitate testium maior fides probationi habeatur. Ad huius rei probationem arresto supremæ curiæ definitum esse, per constitutionem quæ plures quàm decem testes de vno facto examinari prohibet, si decuriatim inquisitio fiat, turbam vnius testis depositioni tantùm æquari, adeò vt liceat in vna eadémque lite plures turbas facere, cùm tamen in singulis turbis decem testes requiratur.

Sed quid si proscriptio fundi fiat vi arresti aut executorij supremæ curiæ, vt quotidie vsuuenit, aut vi sententiæ aut iudicati recuperatorum palatinorum, vt sæpe accidit: an necesse erit significationem proscriptionis fieri in supremæ curiæ auditorio dum actiones exercẽtur, aut in auditorio palatinorum? Minimè. Sed fiet significatio coram iudice ordinario prędiorum proscriptorum, vt constat arresto & decreto curiæ ex die decima Februarij, 1532: quo definitur in subhastationibus prædiorum sitorum in præfectura Parisiensi, de quibus erit quęstio apud recuperatores palatinos, significationẽ faciendã esse corã præfecto Parisiensi in iudicio, & fasto die: itaque obtinet & vsurpatur in praxi de prædiis sitis apud Pictauienses, Andegauos & alias præfecturas & dioeceses huius iurisdictionis: idémque de subhastationibus quæ fiunt vi cõdemnationis iudicum & commissariorũ datorum.

Notandum diligenter ad curam institoris auctionarij pertinere vt subhastationes significentur: deberéque continuò post perfectas proclamationes curare vt actus significationis libello renuntiationis subhastationum adiungatur sub sigillo iudicis, qui eas significauit, antequàm iis vti posit, aut eas persequi sub pœna nullitatis. In eámque rem est expressa constitutio Regis Francisci, anni 1539. art. 79.

SVMMA.

1 *Addictio ex decreto cum onere actionis quæ super petitorio mota est.*

2 *Hæc constitutio contraria constitutioni promulgatæ, anno 1539.*

In hæc verba, *Et apres que le proprietaire, &c. seront les oppositions à fin de distraire ou annuller, preallablement vuydées.*

CAP. XXVI.

SAnctissima est, & rationi consentanea hæc constitutio: nam alioquim nunquam reperiretur licitator, aut emptor prædij proscripti, nisi certus esset de eo quod emit, priusq; oppositiones ad fines distrahẽdi decisæ essent, cognitúmque ac iudicatum, an prædium proscriptum totũ vel pro parte sit proprietarij aduersus quem proscribitur. Idcirco perquàm necesse est, prius oppositiones ad fines distrahendi iudicare, quàm ad addictionem progredi, ne sub specie authoritatis iudicialis qua prædium distrahitur, quisquam decipiatur: quod accideret, si post addictionem vni factam, in alterius commodum distraheretur, iudicando oppositionem ad fines distrahendi post interpositionem decreti.

Verùm qua ratione conueniet hęc constitutio cum arrestis antehac pronuntiatis, quibus iudicatum est,
1 posse † procedi ad addictionẽ decretalẽ alicuius prædij proscripti sub onere litis quæ super petitorio mota est, cuius definitio adhuc pendet ratione prædij subhastati? De hoc extat arrestum ex die 14. Decembris, 1536. inter dominam Anthoniam du Pallieu, & D. Ludouicum Lucas equitem, dominum de Courcelles, ratione feudi d'Aigreuille: quo pronuntiatum est, addictionem ex decreto rerum proscriptarum faciẽdam sub onere litis petitoriæ. Aliud consimile arrestũ inter Decanum & capitulum Altisiodorense, & magistrum Germanum de Germoy, ex die 23. Decembris, 1530.

Magna fuit antehac quæstio, de vlterius progrediendo ad addictionem prędij sub onere litis petitoriæ: nemo enim reperitur qui ea conditione auctionetur, ne postea res euincatur, pretiúmque perdat. Ideò cauti litigatores, aut potius deceptores, cùm se multo ære alieno premi animaduertebant, suorúmque prędiorum imminere subhastationem, litem petitoriam mouebunt: ea ratione nemo ad licitationem audebat accedere: item nonnulli sępe suscitabant opponentes ad fines distrahendi, vt addictionem morarentur ac impedirent. Cui malo vt medicina fieret, additus est articulus, 81. Constitutionum Francisci Regis, publicatarum, anno 1539. Cuius verba sequuntur.

Que par les oppositions à fin de distraire, ne sera retardee l'adiudication par decret, s'ils ont esté six ans auparauãt que de intenter leurs actions, sur lesquelles ils fondent leurs distractions, à commencer depuis le temps que prescription aura peu courir: & neantmoins en verifiant leurs droicts, seront payez de leursdits droicts sur le pris de l'enchere, selon leur ordre de priorité & posteriorité.

2 At † dicta cõstitutio huic omnino aduersatur, qua traditur ante addictionem definiendas esse oppositiones ad fines distrahẽdi. Neque verò vnquam vllus fuit vsus aut praxis dictæ constitutionis anni 1539. quod animaduerterim: hácque abrogatur qua ei incommodo satisfactum est: quod autem ad lites petitorias attinet, postremus harum constitutionum articulus satisfecit, vt in dicto articulo pluribus docebitur.

SVMMA.

1 *Quæ species oppositionis primo loco iudicari debeat.*

2 *Oppositiones ad fines annullandi sunt diuersæ.*

3 *Lex à diuo Pio, abrogata in Gallia.*

4 *Proscriptiones factæ pro re indebita, vsque adeò sunt nullius momenti, vt opponens pro suo debito subrogari non possit.*

In hæc verba, *Ou annuller.*

CAP. XXVII.

NOtandum est oppositiones ad fines annullan-
1 di primũ omniũ esse decidẽdas. † Si enim ius dicendo super oppositiones ad fines annullandi, subhastationes nullę pronuntientur, nõ est vlterius progrediendum: omnia corruunt & ad nihilum rediguntur ac si nunquam contigissent, ac de integro ad nouam missionem in possessionem & proscriptionem est procedendum. Animaduertendum est intercessores ad fines annullandi fere esse proprietarios, aduersus quos fit proscriptio, quíque addictionẽ suorũ prædiorum ex decreto impedire volunt. Hæ opposi-
2 tiones † ad fines annulãdi sunt in multiplici differentia: nonnunquam enim formam, nonnunquam rem ipsam spectant: formam, quoties proprietarius alleget rationes nullitatis, dicitque subhastationes non ritè factas, continuatásque per spatium quater quatuordecim dierum, aut aliter pro stylo & praxi regionis; aut nõ præcessisse

cessisse præceptum de soluendo personæ aut domicilio significatum: aut realem occupationem non interuenisse, curatorisque dationem, vt exigit constitutio: aut subhastationes esse in aliqua alia forma aut solennitate imperfectas. Quinimò alius præterea modus olim obtinebat, quando proprietarius dicebat non fuisse perquisita & excussa bona sua mobilia, sed recta via apparitorem prædia cepisse: verùm hodie cōstitutione Regis Francisci, anni 1539. art. 74. Hic modus nullitatis sublatus est. Ea enim constitutione expressè traditum est, in omnibus executionibus quibus præceptum de soluendo interuenit, non fore necesse, ad validitatem subhastationū aut alterius occupationis aut missionis in possessionem personarum aut bonorum, procedere ad perquisitionem mobilium: sed sufficere præceptum de soluendo personæ aut domicilio prius factum. Adeò
3 vt per dictam constitutionem † l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. sit antiquata in hoc regno. Id introductum est ad inhibēdas fraudes eorum qui mobilia sua subtrahebant.

Aliæ præterea sunt rationes nullitatis quæ in materia consistunt: veluti quando proprietario intercedenti dies dicitur, vt proferat causas oppositionis, aut rationes nullitatis, aut addictioni intersit, & pro causis appositionis dicit subhastationes esse nullas tanquam pro non debito factas, exhibétque apocham, & solutionem factam ante captionem pignorum summæ, cuius ratione subhastationes celebratæ sunt: aut in promptu per testes probare offert, quod ei cōcedi debet. Quòd si solutionem probet, sine dubio subhastationes nullius sunt momenti, debétque institor proscriptionum mulctari in expensas, damna & interesse: & quanuis exortus sit aliquis opponens pro vero de-
4 bito: † non tamen subrogabitur persecutioni subhastationum quæ pro non debito celebratæ sunt: sed cogitur ad nouam missionem in possessionem & proscriptionem confugere pro suo debito, si videatur.

SVMMA.

1 *Omnes addictiones tacitè fieri intelliguntur sub onere census.*
2 *Dominus censualis præfertur omnibus ratione reliquorum census.*
3 *Onera quæ ratione fundi debentur sunt varia.*
4 *Huic constitutioni non est locus, quando de ædificio in vrbe muris septa agitur.*
5 *Omnes anni reditus constituti & assignati super ædificiis vrbium clausarum, redimi possunt.*
6 *Priuilegium ciuibus Parisiensibus concessum.*

In hæc verba, *Et pareillement les oppositions pour les charges foncieres.*

CAP. XXVIII.

Videtur superflua hæc clausula huius constitutionis. Necesse enim non est subhastationibus interuenire pro censu, aut tenuta feudali,
1 † quia omnes addictiones fieri intelliguntur cum onere census domino debiti, siquidem sit prædiū feudale, quāuis nulla eius mentio fiat in decreto, quoniam aliter venditio perfici potest. tot. tit. in rubr. & nigr. C. sine censu & reliquis fund. comp. non pos. toto tit. de cens. ff. Nec valeret pactum contrarium in decreto vel venditione appositum. l. 2. C. sine censi. & reliquis. l. inter debitorem. ff. de pact. cum aliis. Ratio, quia census & ius feudi semper sequitur prædium, eiúsque possessorem. l. omnes. C. sine cens. & reliq. l. 2. C. de alluuio. l. fin. C. de præd. & al. reb. mino.

Notúmque & vsu comprobatum est, in omnibus addictionibus ex decreto, prima duo esse onera quibus res addicitur, esse, vt sumptus subhastationum, & iura dominica & feudalia præstentur, quanuis nulla de iis in subhastationibus facta fuerit mentio. l. etiam. ff. qui pot. in pig. hab. in his verbis, Ita tamen vt potior causa domini soli sit, si non soluatur ei salarium. l. quoties. vers. erit sanè. C. de rei vind. in his verbis, Ita tamen vt sumptuum ratio habeatur. l. grege. §. & in superficiariis. ff. de pign. cum aliis simil. Adeò quidem vt
2 supradictis decisionibus, † Dominus census omnibus aliis interuenientibus præferatur, ratione reliquorum census, si quæ ei debeantur, modò eorum nomine interuenerit. Quanuis enim ratione census non sit necessaria oppositio, si tamē aliqua reliqua petantur, eorum nomine est interueniendū: alioquin emptori fraus fieret, qui præsumere debet census quotannis pendi die iudicata, metu mulctæ. Quòd si adiectum id non sit, subintelligi debet. Sciendum verò est alia quoque fun-
3 di † onera esse præter ius census & feudi, cuius generis est, reditus quod domino fundi penditur, & quod locationis prædij nomine post primum censum præstatur: sicque intelligenda est hæc constitutio in hoc casu: adeò vt si quis sit opponens ratione reditus domino fundi debiti, aut ratione locationis prædij, priùs hæc oppositio sit dirimenda, quàm addicatur fundus: cuius oppositionis ratione ius dici potuit etiam post addictionem, vt antea. Huius tamen constitutionis hęc fuit ratio, quia eiusmodi oppositiones, mirum in modum licitatores morantur, reíque pretium valde minuunt: & si fortè contingat non deberi, multo moiori pretio
4 fundus proscriptus vænit: † hęc tamē cōstitutio in hoc articulo nullius est momenti, maximè ratione ædium quæ in vrbibus clausis, aut earum suburbiis sitæ sunt: quarum ratione duo extant edicta & constitutiones,
5 quibus, omnes † reditus ædificiis vrbiū aut suburbiorum impositi, facti sunt redimibiles, etiamsi ecclesiis debeantur. Primum horum edictorum publicatū fuit in curia suprema, die quinta Februarij, anno 1539: posterius verò die 18. Iunij 1554.

Ad hanc autem quæstionem sciendum est, veterem extare constitutionem Regis Caroli septimi, quæ insecta est articulo decimosexto constitutionum, anni 1441. dicti Regis Caroli septimi, publicatarum in suprema curia, die vicesima prima Ianuarij, eiusdem anni 1441: & in comitio Parisiensi die prima Februarij sequenti, eodem anno, cuius articuli verba hæc sunt.

Item que toutes manieres de rentes constituees par achapt & pris d'argent, par assensement, partages faicts entre coheritiers, ou autres, par dons, legs, ou autrement en quelque maniere que ce soit, sur les maisons & possessions, qui selon ledict priuilege se peuuent crier & subhaster, si depuis ledict assensement, partages, dons, ou legs, elles ont esté vendues, ou transportees de main en autre, à quelques personnes qu'elles appartiennent, soient Eglises, Colleges, ou autres personnes, les proprietaires d'icelles maisons & possessions, qui sont à present, ou qui seront pour le temps à venir, les pourront rachepter: c'est à sçauoir au denier douze, monnoye courant à present, quelque pris que lesdictes rentes ayent esté vendues ou achetees.

Notandum itaque est hanc constitutionem intelligendam in casu speciali, nempe de reditibus præstandis super ædificiis Parisiensibus, vagis ac ruinosis, quæ proclamantur virtute priuilegij ciuium: quod tamen multi voluerūt referre ac interpretari de omnibus reditibus fundorū, existimantes toties redimi posse reditum fundi duodecimo nummo quoties dictus reditus in alterius potestatē redigitur, quod est falsum. Quinimo textus articuli supradicti manifestè id arguit, in his verbis,

his verbis, Super domibus ac possessionibus, quæ pro tenore priuilegij proscribi possunt, &c. Itaque non esset æquum, vt propter mutationem domini, reditus redemptionis priuilegium minueret, aduersus partium conuentionem expressam, instrumentúmque cõstitutionis dicti reditus: neque enim ita hæc constitutio nisi à fatuis pragmaticis intellecta est.

6 Vt autem intelligatur quale sit hoc ciuium † Parisiensium priuilegiũ, & subhastationes quæ ipsius virtute celebrantur, notandum est, Finitis bellis diuturnis quæ temporibus Regis Ioannis, regúmque Caroli quinti & sexti viguerunt, aduersus Anglos, Nauareos, & Burgundos, & post captam Lutetiam Parisiorum, occupatámque ab Anglis per octodecim annos, videlicet ab anno 1413. vsque ad annum 1436. vt ex chronicis constat, & libris curiæ supremæ: Regem Carolum septimum, post expulsos Lutetia Anglos, vrbem Parisiorum ita prostratam, excisam ac inhabitatam comperisse, vt maior ædificiorũ pars euersa esset, nec quisquam proprietarius sese offerret qui diceret aut dicere auderet eas ædes suas esse, ne reliquationes onerum prædialium exoluere cogerentur, quæ à tempore quo bella viguerant, & vrbs ab Anglis occupata erat debebantur, à quo tempore plerique proprietarij secesserant, atque interea decesserant è viuis, paucíque reuersi erant qui non habebant vnde ædificia reficerent aut instaurarent, aut reliqua persoluerent: quoniã nemo conductor inueniebatur, nec alia ratione vtilitatem inde percipere poterant. Ob id domini fundorũ apud Regem conquerebantur, non posse reditus annuos percipere, vrbẽ ruinam ac excidium minari, nõ habere se quem conuenirent, bonam ædium partem vacuam ac ruinosam esse propter incertitudinem dominorum: nec audere dominos fundi aliis eas domus tradere qui eas reficerent aut reædificarent, annuúmque censum, supercensum, aliáque onera continua serie persoluerent. Ad hæc visum fuit, vt ruinæ & excidio vrbis obuiam iretur, renouandum esse ciuibus Parisiensibus antiquum priuilegium, quod vocatur Priuilegium Burgensium, quod aliquando ipsis concessum fuerat à Rege Philippo eius nominis primo, cuius hæc sunt verba,

PHilippus Dei gratia Francorum Rex. Nouerint vniuersi, præsentes pariter & futuri, quòd cùm ciues nostri Parisiẽses supplicassent nobis, quòd nos ordinaremus & statueremus certum terminum, infra quem illi, quibus debentur incrementa censuum, vel redditus, possent assignare ad domos & possessiones, & earũ pertinẽtias sitas Parisiis, vel eius suburbiis, de quibus eisdem ciuibus debentur incrementa censuũ, & redditus de eisdem, quãdo domus vel possessiones huiusmodi sunt vacuæ, & ad hoc redactæ, quod non possunt ipsi ciues ibi percipere cẽsus & redditus suos aut possessores earũdem domorum vel possessionum, sunt deficientes in soluendo census & redditus, dicẽdo quod plures domus corruerant, & ruina deteriores erant redditus in villa Parisiensi, & eius suburbiis, & loca remanserant vacua, & plures possessiones inanes erant & vacuæ, quæ non essent, si illi quibus census & redditus de eisdem debentur, possent ad domos vel possessiones proprias assignare. Nos ipsorum ciuium indemnitati, & totius villæ Parisiensis, quod ex hoc difformatur immundiciis & ruinis, commoditati prouidere volentes, pensata etiam circa hoc publica vtilitate, ordinamus & statuimus, quod illi seu aliqui eorum, quibus census vel redditus huiusmodi debebantur, per vnum annum continuum ter in ipso anno continuo, videlicet in crastino omnium Sanctorum, in octauis Natiuitatis Domini, & in octauis Pentecostes, citabuntur, vel ad iudicium vocabuntur ad locum, vel in loco, vbi census vel redditus debentur, in cuiusque dominio vel transfundo existant illi, vel illæ, qui domos vel possessiones huiusmodi possidebunt, coram nostro præposito Parisiensi, & in præsentia fide dignorum, in Castelleto, & ibi monebunt eosdem, quòd soluant arreragia, vel ponant illas domos, vel possessiones in tali statu, quòd illi quibus census vel redditus debentur, possint capere pro censu suo & redditu, & pro arreragiis: & fiant citationes per quadraginta dies ante diem litis: & erit citatio sufficiens, quæ fiet ad locum, vel in loco vbi census vel reditus debebuntur, vel in Castelleto. Et si citati non veniant, vel mittant sufficienter, quanquam sint absentes, vel extra patriam, noster præpositus Parisiẽsis reputabit eos contumaces: & super contumacia illa, vel contumaciis, aut super monitione, vel monitionibus, dabit literam suam sigillo præposituræ Parisiensis sigillatam, in qua continebitur maior pars illorum, qui erunt præsentes in monitione prædicta, & nocebit eis cõtumacia, vel contumaciæ, eo modo quo nocet monitio, si facta esset coram præposito Parisiensi, & in præsentia eorundem. Et monitionibus sic factis, vel contumaciis habitis, nomine prædicto, si possessores vel proprietarij dictarum domorum & possessionum, antedictorum locorum, non soluerint arreragia dictorum censuum & redditluum, & posuerint easdem domos vel possessiones in tali statu, quòd censuarij possent ibidem capere pro arreragiis censuum & redditluum prædictorum, in continenti prædicto anno elapso amittent totum ius sibi competens ibidem, aut competiturum, nec extunc poterunt ibidem ratione prædictorum, ius aliquod reclamare: & nihilominus illi, quibus census debebuntur vel redditus, poterunt exigere & petere ab illis, qui fuerunt proprietarij, arreragia suorum redituum, & censuum, eo modo, quo exigere aliàs consueuerunt. Præterea ex causis prædictis statuimus & ordinamus, quòd si plures sunt, qui census super census, aliósve redditus habebunt, sed ius aliud in locis, seu domibus prædictis ruinosis, vel per annũ vacuis, absq; denariorũ solutione, & aliqui, seu aliquis ipsorũ census, cæterorum ius habentes, quandocunque ipsos monuerint, seu moneri fecerint, & vocari ad iudicium coram nostro præposito Parisiẽsi per interualla prædicta, & requiri, prout est supra, inter censuarium & proprietarium ordinatum seu statutum. Et dicti census, super census, redditus, seu ius aliud, vt dictum est, habentes, sic citati vel moniti non venerint, seu comparuerint sufficienter ad hoc, quod possint inter ipsos de prædictis discuti, & fieri quod fuerit rationis, quòd extunc anno elapso priuentur omni iure, quod habebunt ratione quacunque in locis, seu domibus prædictis: volentes quantum ad priuationem omnium iurium prædictorum, quòd illud quod est superius ordinatum, seu statutum inter proprietarium & censuarium indeficientes, seu facientes sic vocatos seu monitos inter cæteros inhabentes, vẽdicare sibi locum. Quæ vt robur perpetuæ stabilitatis obtineant, præsentem paginam sigilli nostri munimine, saluo in aliis iure nostro, & quolibet alieno, fecimus roborari. Actum Parisiis, anno incarnationis Domini millesimo trigesimoquarto, mense Nouembri.

Huic priuilegio olim à Rege Philippo Regis Henrici primogenito filio concesso, ratione ingentis ruinæ ac excidij vrbis Parisiẽsis, quam intulerat magnorum ac diuturnorũ bellorum calamitas nouum quidpiam additum est propter similes causas à Rege Carolo septimo post diuturnam Anglorum ac Burgundiorum

diorum bella, anno 1441. additíque sunt multi articuli constitutionum quibus dictum priuilegium exponebatur, qualísque eius vsus ac praxis esset, quáque ratione redimendi esset reditus dictis ædificiis vrbanis impositi, vt ipsius vrbis ruinæ obsisteretur: quoniam proprietarij domus deserebãt pro reditibus: quæ constitutiones publicatę inscriptęque fuerunt in dicta curia, & in libris curiæ rationum die vltima eiusdem mensis & anni, & in libris Præfecturæ Parisiensis, die prima Februarij sequentis. Notandum est proscriptiones vi huius priuilegij non posse celebrari nisi de ædificiis vrbis Parisiensis, quæ ruinosa vacuáque sunt, quorum proprietarij non extant, aut quorum onera proprietarios iis cedere compellunt. Huius autem generis nulla amplius Dei optimi maximi beneficio, extant. Ideóque nullũ amplius locum eiusmodi proscriptiones sibi vendicant: sed in vsu sunt tantùm proscriptiones quæ quater quatuordecim diebus celebrãtur: quæ sunt frequentes & ordinariæ proscriptiones, in quibus obseruanda est deinceps harum cõstitutionum forma, vt vbique alibi per totam ditionem curiæ supremæ Parisiensis.

SVMMA.

1 *Seruitutes reales sunt onera fundo inhærentia.*
2 *Tutius est interuenire subhastationibus conseruandæ seruitutis realis causa.*
3 *Vtrum solennitas decreti probetur per verba narratiua.*
4 *Minor aduersus decretum duobus casibus restituitur.*

In hæc verba, *Charges foncieres.*

CAP. XXIX.

SED quid de seruitute reali, cuius nomine oppositio celebrabitur: an eiusmodi oppositio habebitur in numero onerum fundo inhęrentium, adeò vt sit locus huic cõstitutioni, priúsque dirimenda sit, quàm addictio prædij ex decreto fiat? Puta, Ædes proscribuntur, vicinus opponit vt sibi conseruetur ius seruitutis aditus & exitus per ianuam & fores ipsarum ædium, quæ est seruitus viæ & itineris: vel fortè petit seruitutem areæ communis, aut aquæ haustus in puteo dictarum ædium quoties libuerit, aut dicit ædes venditas debere sibi seruitutem cloacæ, aut aliam seruitutem realem, vt puta tigni immittendi, vel stillicidij, vel aquæductus, vel luminum, vel altius non tollendi, aut aliam eius generis:
1 †omnes eiusmodi seruitutes sunt reales, ac vera onera prædialia, & debentur à re rei, videlicet à fundo seruiente fundo dominanti. Nemo enim potest seruitutem acquirere vel vrbani vel rustici prædij, nisi qui prædium habet: nec quisquam debere, nisi qui habet prædium, vt dicit textus in l. j. ff. cõmunia præd. Et hæ seruitutes minuunt maximè æstimationem fundi seruientis: adeò vt quispiam libenter empturus ædes, ab earum comparatione dimoueatur, si intelligat eas vicino debere seruitutem aditus & exitus per fores, aut iter per aream, aut viam ad puteum: putabit enim se in suis ædibus absolutè dominum non fore, aut fores semper apertas relinquendas, nec liberum sibi fore suis ædibus pro libito vtendi. Idcirco suadeo, si quæ sint eius generis oppositiones in proscriptionibus prædij, inter onera fundi esse habendas, iudicandásque ante interpositionem decreti: quia sine dubio fundus longè pluris aut minoris postea væniet: Secus est, quando oppositio interuenit ratione reditus tantùm aut hypothecæ: nam pro pecunia redimitur: at verò eiusmodi seruitutes antiquæ, & longissimo tempore cuius non extat memoria præscriptæ, aut impositæ per diuisiones inter cohæredes factas, nunquam redimi possunt, nisi voluntate eorum quibus debentur.

Sed quid, An necesse est opponere subhastationibus rationum eiusmodi seruitutum realium? Non videtur, vt tradit expressè textus in l. cùm fundus. ff. cõmun. præd. cuius hæc sunt verba, Cùm fundus fundo seruit, vendito quoque fundo, seruitutes sequuntur: ædificia quoque fundis, & fundi ædificiis eadem conditione seruiunt: & in specie deciditur in l. via cõstitui. §. si fundus seruiens. ff. de seruit. rust. præd. cuius hæc sunt verba, Si fundus seruiens, vel is cui seruitus debetur, publicaretur, vtroque casu durant seruitutes, quia cum sua conditione quisque fundus publicaretur: ad idem text. in l. cum fundo. eod. tit. & l. neque. ff. quemadmod. seruitus amitt. cuius hæc sunt verba, Neque vsusfructus, neque iter actúsve domini mutatione amittitur. Tamen re proprius perpensa, omnes suprà dictæ leges loquuntur in seruitute reali rustica. Itaque suadeo tutius fore, opponere ratione eiusmodi seruitutũ
2 †realium, quæ super ædibus vrbium aut suburbiorum petuntur, quandiu publicantur, vt omnis quæstio tollatur.

Quid si decreto exprimatur in narratiuis, proclamationes factas quater quot quartodecimo die, aut aliter pro forma regionis, debitóque modo significatas, decretúmque interpositum: nec tamen constet de eiusmodi proclamationibus, nec de significatione, nisi per verba narratiua decreti? Glossa in l. j. C. de fid.
3 instr. & iur. hast. fisca. lib. x. in verb. Omni ordine, †dicit quòd solennitas decreti probatur per verba narratiua, & quòd standum erit scripturæ, quæ dicit solennitates interuenisse, nisi contrà probetur, arg. l. cum precibus. C. de probat. & qui obiicit defectum solennitatis, probare debet. l. ab ea parte. ff. de probation. Econtrariò, non creditur sententiæ de actis causæ, nisi de illis constet. c. fin. de probat. in antiq. Et solennitas extrinseca regulariter non præsumitur, nisi probetur. l. quicunque. §. fin. ff. de publician. l. sciendum, vbi glo. ord. ff. de verb. obligat. l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. eod. tit. cum aliis. Hæc quæstio frequẽter incidit: aduertendúmque est an decretum sit certũ recentérque interpositum, siue per sententiam à qua prouocatum est, aut arresto aduersus quod impetrati fuissent codicilli regij in formam supplicationis ciuilis suspensum: si is qui conqueritur de decreto, & addictione nuper facta, dicítque non ritè peractas proclamationes, & significatas, programmata affixa, aut alias solennitates obseruatas quas sigillatim designat ac docet: ísque qui decreto vtitur, recenter interposito, & qui acta omnia in promptu præ manibus habere debet vt decretũ comprobet, ea non exhibeat: eo casu ferenda sententia est in fauorem prouocantis, siue actoris in supplicatione ciuili, antiquãdúmque decretum. Sin verò sit decretum ante quinque, sex, decem, viginti annos interpositum, vt sæpe contigit prouocationes interuenire decretorum multò antè iudicatorum, ratione prætermissarũ solennitatũ post tantum temporis spatium, diuturnámque possessionem vi decreti, mortuósque licitatores quibus res addicta est, actáque deperdita: hoc casu præsumendum est pro decreto, & pro solennitatibus, ex narratiuis decreti, propter diuturnitatem temporis, propter quam præsumitur solennitas extrinseca præcessisse. per tex. quẽ Aug. reputat singul. ad hoc in l. si filius. C. de peti. hæred. Facit tex. in l. qui in aliena. in versi. sed & si nõ audierit. ff. de acquir. hæred. Tenent Alexand. de Imo. & communiter omnes, in l. sciendum. ff. de verb. oblig. Host. Ioan. And. & communiter can. in cap. Albericus. de testib. & in cap. illud. de præscr. & in c. continebatur,

nebatur. de his quæ fin. à præla. si conf. cap. & in hac specie concludit Ias. in d.l. sciendum. in vij. col. versic. septimo, limita: vbi limitat iudice faciente actum iudicialem, vel interponente decretum, quòd tunc præsumitur solennitas extrinseca intercesisse. pro hoc alleg. text. in l. ab ea parte. ff. de probat. & in l. ij. C. de offic. ciuil. iud. & in c. sicut. & in c. cum inter. de re iud. & in c. in præsentia. de renuntia.

4 †Quid de minore, an restituatur aduersus decretũ prætextu minoris ætatis? Dic quod non, nisi fraus interuenerit, vel enormis læsio. Vide glo. magnam in l. fi. C. si aduer. vendi. pign. & ibi Cyn. & alios. Vide Innocen. in c. dudum. de reb. eccle. non alie. in verbo Tractatus: regulariter enim non restituitur, si interuenerit tutor vel curator, l. quicunque. C. de fide instru. & iur. hast. fisc. Sed datur ei regressus contra tutorem, si læsus est minor. dict. l. fi. C. si aduersus vend. pigno.

ARTICVLVS VI.

Qve incontinent apres que les oppositions à fin de distraire, ou d'annuller ou pour charges foncieres, auront esté vuydées, soit par mesme iugemẽt ordõné, que le decret sera adiugé au quarantiesme iour ensuiuant, sauf apres l'adiudication, à discuter des autres oppositions, pour debtes personnelles, ou hypothecques, si aucunes en y a.

SVMMA.

1 *Dilatio à lege concessa, non potest à iudice anteuerti.*
2 *Iudex ex causa potest dilationem legis prorogare.*
3 *Tempus additionis ex decreto, vnico casu erat peremptorium siue præcisum.*

In hæc verba, *Au quarantiesme iour.*

CAP. XXX.

NOtandum est hunc terminum quadraginta dierum, esse terminum aut dilationem introductam ad auctiones proponendas ab iis qui auctionari aut licitari volent. Ei enim qui plurimi licitabitur, die quadragesimo prædium proscriptum addicetur: nec quisquam elapso quadragesimo die ad auctionandum admittendus est, quanuis plus offerat, text. & ibi Bart. in l. si tempora. C. de fid. instrumen. & iur. hast. fisc. lib. x.

1 † Quòd si iudex addicere fundum vellet ante dictum quadragesimum diem præfinitum addictioni, id efficere non posset, quin si quis ad auctionãdum pluris accedat intra quadragesimum diem iure posset postulare rem proscriptam sibi addici: quia quando statuitur à iure certus terminus ad aliquid faciendum, talis terminus non potest preueniri, vt notat Bald. in l. fin. col. j. C. qui admitti ad bon. poss. possunt.

In hanc rem vidi sæpe quæstionem moueri, an iudex possit prorogare terminum à se præfinitum addictioni prædij ex decreto, postquam per affixa publicatum est, tali die in auditorio ciuili Castelleti addictionẽ horum vel illorum prædiorum ex decreto plurimi licitanti faciendam, vt fieri moris est vt licitatores certiorentur eóque conueniant. Bartolus mouet hãc quæ-
2 stionem in d.l. si tempora: dicítque, † quòd iudex ex causa potest augere seu prorogare terminum, sæpéque ex magna causa vidi vsurpari: veluti quando die indicta addictioni, nullus extat licitator, aut certè tam pauci conueniunt, vt proculdubio prædia proscripta addicenda essent nimium vili pretio: & hoc casu necesse erat noua programmata affigere, & eiusmodi prorogationem & protelationem de termino ad alium terminum ad addicendum fieri ex causa, euocatis ac auditis proprietariis, institoribus auctionis & intercessoribus. Id autem in gratiam rei proscriptæ fiebat, vt pluris veniret, & consequenter in fauorem institoris auctionis & opponentis, vt amplius esset vnde ipsis persolueretur: imò etiam fisco vendente id fieri potest: quia fauore fisci id fieri videtur. Ita Bart. in d.l. si tempora, in princip. Sed idem Bart. in illa eadem l. si tempora, circa mediũ, vers. quæro vtrum post lapsum primum terminum: hoc limitat post glossam, ibi, † Nisi in primo termino
3 fuisset aliquis licitator offerens, cui ius iam esset quæsitum, per text. in l. ij. C. de locat. præd. ciuil. lib. xj. quia hoc casu tenet iudici non licere addictionem in aliam diem remittere: & idem tenet glo. in d.l. si tempora, in verbo, Profitereris, dicens, quòd semel tãtùm facienda est addictio. Quanuis verò superioribus annis sæpe addictionum prædij protelationes siue prorogationes in praxi vsurparentur ex aliqua iusta causa, tamen vi huius constitutionis, crediderim nec posse nec debere fieri, decretúmq; fore nullum, quia antehac nulla extabat constitutio qua præfinitus esset addictionis terminus, & de iure hoc erat in arbitrio iudicantis. vt dicit Bart. in d.l. si tempora, in princip. exceptis prædiis ecclesiarum quarum ratione adiecti erant viginti dies, per authen. hoc ius porrectum, C. de sacros. eccles.

SVMMA.

1 *Vetus formula, quo ad discussionem omnium oppositionum correcta.*
2 *Hæc constitutio desumpta ex stilo olim in Castelleto obseruato.*

In hæc verba, *Sauf apres l'adiudication à discuter.*

CAP. XXXI.

1 HÆC constitutio hoc casu corrigit †veterem formam, & placitum curiæ supremæ, quo ad discusionem oppositionum in subhastationibus. Intelligendum quippe est antea Curiam supremam nunquam procedere solitam ad addictionẽ decreti, nisi prius interuenisset arrestum discusionis: adeò vt hæc forma obseruaretur, nempe discussiendas esse omnes oppositiones, cuiuscunque generis fuissent, ante addictionem: eiúsque rei extabat arrestum insigne anni 1492. cuius hæc sunt verba:

POur ce que la Cour est souuent trauaillee, tant par requestes, que par lettres Royaux, par lesquelles plusieurs tendans estre receuz à opposition aux criees faictes par ordonnance d'icelle Cour, ou en executant les arrests d'icelle, apres la discussion faicte des opposans à icelles criees, & de la priorité & posteriorité d'iceux, & ne reste plus que d'adiuger le droict au plus offrant & dernier encherisseur: à cause dequoy les decrets des heritages criez sont longuement empeschez & retardez: la Cour a ordonné & ordonne, que aucun ne sera receu à soy opposer à aucunes criees faictes par ordonnance d'icelle Cour, ou en executant les arrests d'icelle, apres qu'elle aura cogneu & discuté des oppositions mises à icelles criees, & de la priorité & posteriorité d'icelles: mais sera l'on receu seulemẽt à encherir, iusques à ce que le decret des heritages criez soit seellé. Et outre ordõne, que doresnauant apres que par arrest sera dict, qu'aucunes terres, rentes, & autres choses criees serõt vendues, & adiugees par decret au plus

au plus offrant & dernier encherisseur, auant que faire ladicte adiudication, & deliurer le decret des heritages, & choses criees, & le pris auquel ils seront mis & encheris, & par qui, & que si aucun les veut encherir, il y sera receu, lequel pris ou enchere seront publiees à la barre: & sera attachee au tableau vne cedule, contenant la declaration des heritages, & desdictes choses criees: & durera ladicte cedule xv. iours, lesquels passez, le iour de la deliurance dudict decret, & le dernier pris ou enchere seront publiez en iugement au iour de la plaidoirie ordinaire, & les plaidoiries finies, se publiera à la barre. Fait en Parlement, le xvij. iour de Feurier, l'an mil quatre cens quatre vingts & vij.

1 Et ab eo tempore semper obtinuit in praxi illa cōstitutio, donec per hanc fuit correcta: & qua ratione mota curia olim eam constitutionem promulgauerat, eadem quoque Regem ipsiúsque consilium mouit ad contrarium statuendum. Cùm enim curia animaduerteret, anno 1492. tarditate opponentium subhastationes prorogari: vt eos incitaret, & accelleraret addictionem ex decreto, statuit neminem post discussionem admittendum opponentem, quod pro ratione temporis rectè consultum ac ordinatum erat: nam singuli creditores veriti ne arrestum discussionis pronunciaretur, néve postea tanquam opponentes admitterentur, ad proponendam suam oppositionem, eam instruendam ac ad iudicandum parandam sine mora accedebant, vt arresto discussionis continerentur. Fuítque huius constitutionis aliquandiu magna vtilitas: sed hominum crescente malitia, euenit vt hæc constitutio, quæ accelerandorum decretorum causa introducta erat, contrariū effectum produxerit. Nam proprietarij aduersus quos proscribebatur, quibus non vocatis nec discussio, nec addictio procedere poterat, vt discussionē morarentur, ac per consequens decretum, excitabant nouum quempiam opponentem à se instructum, adeò vt discussioni semper mora afferretur, & consequenter decreto: neque enim poterat addici priùs quàm discussis oppositionibus, per dictam cōstitutionem anni 1492. Atq; eiusmodi astutiis proprietarij contra quos proscribebatur, litem auctionis producebant ad 25. & 30. annos, antequam perueniri posset ad addictionem decreti. Ex aduerso in Castelleto Parisiensi, aliísque præfecturis ordinariis, diuersus omnino erat stilus: nam discussio oppositionum non erat necessaria ante addictionem: sed statim perfectis subhastationibus, significatis & relatis, dies proprietario dicebatur vt interesset interpositioni decreti, fiebátque addictio ex decreto, siue præiudicio discussionis prioritatis aut posterioritatis opponentium tam post addictionem quàm ante: admittebátúrque opponentes donec decretum expeditum & sigillatum esset: ea ratione subhastationes & addictio ex decreto ad exitum perducebantur, nec poterant proprietarij aut alij excitare opponentes ad morandam addictionem. Postquam autem proprietarius contra quem proscribitur, prædium ex decreto addictum videt, sentítque se spoliatum, nihil eius interest discussionem oppositionum morari: imò potius è re ipsius est accelerare discussionem, vt videat, an exolutis creditoribus opponentibus supersint nummi liberi quos auferat. Idcirco hic stilus Castelleti, quo proceditur vlterius ad addictionem ex decreto, nulla priùs discussione facta prioritatis aut posterioritatis opponentium, & sine præiudicio discutiendi pòst æquè ac antè magis expedire visus est, aptiórque esse ad sistendas moras, & cauillationes tergiuersantium, accelerandáque decreta: † quod huic constitutioni causam
2 dedit.

SVMMA.

1 *Lex secunda. C. de pigno. explicata.*
2 *Creditori licet prædia, siue generaliter, siue specialiter hypothecata, capere.*
3 *In executionibus admittitur concursus, non etiam in actionibus.*
4 *Sententia nullam tribuit hypothecam.*
5 *Executio super executione non valet, sed per oppositionem procedendum est.*
6 *Arrestum seu sententia tribuit hypothecam duntaxat à die executionis.*
7 *Executio prodest tam instantibus quàm opponentibus.*
8 *Qui in executione prior est, potior est opponentibus eodem iure vtentibus.*
9 *Opponens vi arresti, inter simplices creditores annumeratur.*
10 *Specialis hypotheca ratione prolationis, non præualet generali.*
11 *Specialis hypotheca eiusdem diei cum generali, potior est generali.*
12 *Generalis hypotheca non comprehēdit bona restitutioni subiecta, neque prohibita alienari.*

In hæc verba, *Ou hypotheques.*

Cap. XXXII.

QVid dicendum de proprietario, cuius bona proscribūtur, qui opponentē expellere vult, ꝙ habeat alia prædialia specialiter oppignorata, contendítque ea prius excutienda esse, quàm ad oppositionē fundi subhastati deueniat, qui generali tātùm hypotheca est ei obligatus? Verbi gratia: Reditum annuum centū librarum constitui super domo mea, & generaliter super omnibus bonis meis Titio. Mæuius capi ac publicari curat vineā quę mea est, vt exoluantur sibi centum aurei coronati, quorum nomine personaliter ipsi sum obligatus. Titius subhastationibus intercedit ratione centum librarum annuarum, & reliquorum debitorum. Contenditur non admittendum eum esse opponentem subhastationi meæ vineæ: quod munitus sit alia speciali hypotheca pro suo reditu, ex qua speciali hypotheca potest ei plenè satisfieri de suo reditu & reliquis: ideóque per l. quanuis. C. de pignorib. non esse admittendum opponentem subhastationibus vineæ, antequàm specialem suā hypothecam discusserit, nempe domū quam primum omnium iubere capi, proscribi & addici debet: tum demum, si ex nummis ex venditione domus redactis, non sit vnde ipsi satisfiat de reditu & reliquis, deuenturum eum ad opponendum subhastationibus vineæ, non anteà. Ad hanc quæstionem profertur l. quanuis, prima, C. de pignorib. vbi dicitur, discussiendam prius specialem hypothecam, quàm ad generalem deueniatur. Ad quam perspicua est responsio, quòd l. quanuis.
1 j. † C. de pignorib. non loquatur nec accipiatur inter creditorē & debitorē, nec vnquā ea fuerit eius sententia, sed loquatur inter duos vel plures creditores: déq; ea re extat arrestū ꝓnuntiatū die 20. Augusti 1558. inter magistrū Iohannē Franciscū, Ludouicum, & Antonium les Picots, liberos defuncti magistri Ludouici Picot, in curia vectigalium primi præsidis, actores in supplici libello, & magistrum Renatum Bomery, supplicum libellorum magistrum, Claudium Voyer, & Marcum du Musseau, reos: quo iudicatum fuit dictos Picots persequentes solutionem octingentarum librarum annuarum, & octodecim millia librarum reliquorum nomine debitorum, cogi priùs agere aduersus prædia specialiter hypothecata suo reditui,

eáque priùs excutere, ac vendi curare: ac demum si nõ sufficiant, posse ad generales hypothecas accedere. Aliud arrestum, quo cùm dicti Picots cepissent suorum redituum nomine alia prædia quàm specialiter obligata, dictæ Buhyer eorum prædiorum libera possessio adiudicata est, ipsis Picots ad specialiter sibi obligata dimissis: datúmque est id arrestum die decima sexta Decembris, 1540. Ideóque non est ambigẽdum, quin, si meus debitor multa prędia possideat, quorum
2 † alij specialiter, alij generaliter mihi sunt obligata, possim quæcunque libuerit occupare siue generaliter siue specialiter obligata, etiam omnia simul, nec cogar prius excutere specialiter obligata: sed curabo capi prędia quæ videbũtur mihi quæ sint mei debitoris: imò amplius si mihi sit obligatus in corpore & bonis, postquam bona omnia erunt possessa, quanuis decuplo debitum meum excederent, ipsum comprehẽdi iubebo, & incarcerari in defectum solutionis, ita vt personam & bona detenturus sim vsque ad integrã solutionem: idque ea ratione, vt cogam eum ad soluendum citius, & per solutionem ære meo liberetur. Ita obseruatur, & in praxi vsurpatur, iudicatúmque fuit innumeris arrestis curiæ supremæ. Ratio huius praxis iure cõmuni nititur. Quanuis enim iure communi in actionibus electione vnius tollatur altera. l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributor. tamen
3 † in executionibus secus, quia in illis admititur concursus: adeò quidem vt si debitoris mei bona & corpus sint mihi obligata, postquam bona omnia ipsius cepero, comprehendam quoque personam, eúmque incarcerari iubebo donec mihi persoluerit, etiamsi bona possideri iussissem maioris æstimationis quàm sit debitum. Ita iudicatum fuit multis curiæ supremæ arrestis, adeò vt l. à diuo Pio. ff. de iudic. qua traditur prius in executione rei iudicatæ capienda esse mobilia, quàm ad immobilia, aut actiones & nomina deueniatur, nõ obseruetur in Gallia: sed è contrario recta via in executionibus, capi possunt mobilia, immobilia, nomina & actiones, quinetiam persona debitoris, si corpus quoque oppignorauerit: in eámque rem extat expressa constitutio Regis Francisci edita, anno 1539. art. 74. Idque desumitur ex doctrina Bart. in l. cõsentaneum, versus finem. C. quomo. & quando iud.

Orta est hæc quoque mea memoria difficultas:
4 Notum est † sententiam non inferre hypothecam, sed tantùm tribuere actionem in factum, vel ex iudicato, quæ est personalis, contingit Titium obtinere sententiam aduersus Męuiũ qui damnatus est ei quingentos aureos coronatos exoluere: Titius hac sententia munitus, mittit apparitorem cum ea sententia, vt Mæuiũ compellat ad solutionem dictorum quingentorum aureorum, alioquin bona mobilia & immobilia exequatur: apparitor inuenit omnia bona Mæuij tam mobilia quàm immobilia ad postulationem alterius creditoris possessa, pro alio debito, curatorésque eorum administrationi datos: vnde fit vt posidere amplius
5 non posit: quia † executio irrita esset, procedendúmque est per oppositionem priori executioni. Idcirco Titius opponit executioni ac subhastationi prædiorũ Mæuij, vt in suo ordine collocetur, eiúsque oppositio apud acta inscribitur, ac institori auctionis significatur aliísque opponentibus dictis subhastationibus: decreti fit adiudicatio. Iam quæritur quo distributionis ordine collocãdus sit ad sui debiti solutionem. Nonnulli censebant collocandum inter personales ex die sentẽtiæ: sola enim sententia nititur quæ hypothecam non continet, vt suprà dictum est. Alij dicebant collocandum esse inter hypothecarias à die oppositionis in acta relatæ, & significatæ proprietario, & persequentibus: horum ratio erat quòd quanuis simplex sententia, iudicatum aut arrestum hypothecam non contineat, sed duntaxat actionem in factum ex iudicato. l. nam & postea. §. fin. vbi gl. & Bart. ff. de iureiur. l. sed & si possessori, in princi. eod. tit. Sicque incipit hypotheca ex iudicato ab executione, id est, à pignoribus captis in causam iudicati, l. ij. & toto tit. C. de execut. rei iud. tamẽ à die executionis, ex quo vir-
6 tute ipsius fit executio in bonis damnati, post † iussionem ipsi factam, infert hypothecam: quia tunc pignus & hypotheca contrahitur, cùm res in causam iudicati capitur. l. à Diuo Pio. ff. de sent. & re iud. §. si super. rebus. & l. ij. & l. fin. C. de execut. rei iud. Atqui Titius non poterat exequi bona damnati, quia occupata priùs erant ab alio creditore: quare opponendo se eorum subhastationibus, quod in ipsius potestate fuit præstitit: vnde tantùm debet ei prodesse oppositio, quantum si ipse executus esset. l. cùm vnus. in prin. ff. de bon. auth. iud. posid. Tertiò si is qui proscriptioni instat qui exequi curauit, solutionem sui debiti auferat, vnus ex opponentibus qui diligentior erit, surrogari se curabit, si velit, in persecutione subhastationum & decreti, vt notum est: itaque in praxi obseruari solet, sicque vult d. l. cùm vnus, in fine principij, cuius hæc sunt verba, Aliter atque si creditor, cui permissum est posidere, postea recipit debitum suum, cæteri poterunt peragere bonorum venditionem.
7 Certum itaque ac indubitatum est, † executionem ac proscriptionem non tantùm prodesse persequẽti, sed omnibus creditoribus interuenientibus dictis subhastationibus. Sicut itaque continet hypothecam ratione persequentis à die executionis, quanuis antea nullum ius hypothecæ haberet, eundem effectum ac vtilitatem afferre debet cæteris persequentibus ac opponentibus à die suæ oppositionis, qui executuri e-
8 rant, nisi iam antea executionem factam inuenissent. Fateor tamen eum qui executus est, † diligẽtiórque extitit præferendum omnibus aliis opponẽtibus eiusdem qualitatis: veluti si vnus virtute sententiæ aut arresti executus est, alij autem virtute aliarum sententiarum, aut arrestorum, processerunt ad oppositionem dictæ executionis & subhastationum: is qui executus est quia diligentior extitit, aliis præferetur. Contrà tamen iudicatum fuit arresto in discussione opponentium subhastationibus terræ ac iurisdictionis de Goix, mense Februarij, anno 1558. vbi iudicatum fuit, eum qui executus est in vim iudicati, hypothecam habere: collocatúsque est in ordine creditorum hypothecariorum à die executionis, & ex quo die habuit pignus prætorium: cæteríque creditores qui post eum accesserant, opponentes subhastationibus virtute aliorum arrestorum, sententiarum aut re-
9 rum iudicatarũ, † collocati sunt inter personales: fuítque ea quæstio diu agitata, dictúmque arrestũ fundatum super opinione eorũ qui ita senserant, itaque obtinuit ex l. ij. C. qui potiores in pig. hab.

Quid de vrbe, vniuersitate, aut ciuitate, aut Rege, aut fisco, qui habet obligationẽ cum hypotheca speciali in aliquo prædio, priuatus autẽ aliquis habet hypothecam generalem præcedentẽ, quis pręferetur? Is videlicet qui prior erit in hypotheca, quãuis sit tãtùm generalis, sitq; persona priuata: eóq; casu Rex, fiscus, aut respublica nullo priuilegio vtuntur, per tex. in l. si fundũ pig. accept. iuncta ibi gl. & l. generaliter. C. qui pot. in pig. habeãt. & l. ij. C. de priui. fisc. & l. dotis. C. de iur. dot. l. si ignorante. ff. de remis. pign. cum simil. Nec hypotheca specialis vllã prærogatiuã habet amplius quàm generalis, quo ad prælationẽ: quia prioritas facit, vt qui prior est in hypotheca, prior collocetur in ordine

in ordine distributionis: sed specialis hypotheca vtitur prærogatiua in aliis casibus, vt in specie l. quanuis. C. de pign. & aliis multis rebus, vt alibi suo loco dicetur.

Quid si duo opponentes subhastationibus prædij, nitātur hypotheca eiusdem diei, alter generali, alter speciali, vter prior erit in ordine? Dico eum preferendum
11 qui speciali hypotheca † munitus est, ratione prærogatiuæ specialis hypothecæ in re proscripta: quia sibi cautius cauit. arg. text. l. quanuis. C. de pigno.

Quid si testator prohibeat alienationem domus suo testamento, aut per substitutionem aut fideicommissum disponat de ea, & accedit vt creditor præcedēs dictam dispositionem generali omnium bonorum hypotheca munitus, ad proscriptionem domus accedat: hæres allegat prohibitam alienationem à defuncto, An ea prohibitio impediet cursum subhastationū? Non: quia testator non potuit in præiudicium sui creditoris in hypotheca præcedentis eam prohibitionem facere. Idem de fideicōmissario, aut substituto: text. est in l. j. & ij. C. debit. vend. pig. imp. non posse. Sin verò prohibitio alienationis, aut alia dispositio per institutionem, aut fideicommissum antè facta esset, ac postea obligatio & hypotheca contracta, talis obligatio vel hypotheca sequens in præiudicium fideicommissarij, aut substituti, aut contra prohibitionē alienandi, non valeret: possétque substitutus aut fideicōmissarius impedire cursum subhastationum: quia in hypotheca generali non cōprehenduntur bona restitutioni subiecta. auth. res quæ. C. commun. de legat. neque etiam veniunt bona alienari prohibita. l. codicillis. §. instituto. ff. de leg. ij. sicut nec in confiscatione, aut alienatione generali. l. Statius Florus. §. Cornelio Fœlici. ff. de iure fisc.

ARTICVLVS VII.

ET sera l'enchere leuē & publiée en iugement à iours de plaids, & iceux tenans, & icelle enchere attachee à la diligence de l'encherisseur, à la porte de l'auditoire du siege, auquel sera faict l'adiudicatiō, pour y demeurer l'espace de quinze iours.

SVMMA.

1 *Post quindecim dies liberos, elapsos à quadraginta diebus, curia nullam auctionem admittit.*

CAP. XXXIII.

SEmper antehac ita obseruatum est, sæpéque ita iudicatum, nouum licitatorem debere significare suā auctionem præcedenti immediatè licitatori ad eius personam aut domicilium, aut procuratorem: est arrestum viduæ magistri Ludouici Pasquier Pictauiensis, ex 16. die Iulij, 1546. post prandium, in auditorio: est constitutio anni 1492. die 18. Februarij. Quod autem ad posteriorem auctionem, non est necesse publicari. Est arrestum Montrichardi pro domina Bonna Cottereau, ex die 10. Iulij 1539.

Verùm hæc constitutio cum præcedenti apertissimè declarant id de quo procuratores nonnulli dubitarunt: nam quadragesimo die auctio fieri debet, hæcque auctio prima, per antiquam constitutionem anni 1492. publicanda est, & affigenda portæ, ibíque per quindecim dies manere: ídque repetit hæc constitutio, vt ibi quindecim dies remaneat, & si intra eos quindecim dies aliqui auctionatores oriantur, nouus licitator superueniens debet significare suam auctionem immediatè præcedenti licitatori: & quindecim diebus liberis præteritis, post dictos quadraginta dies, iudex debet pronuntiare adiudicationē ex decreto, ei qui posterior licitator inuenitur, nulla alia admittēda auctione: eáque est sententia huius cōstitutionis: itaque debet obseruari. Referunt tamen apud recuperatores Palatinos non ita obseruari: sed si contingeret prouocatio ab auctione admissa post lapsum quindenæ liberæ à quadraginta diebus, pronuntiaretur à curia, malè processum, maléque addictum per recuperatores palatinos, alióśque omnes iudices inferiores, qui ita procederent: neque verò vnquam in curia admittitur auctio post quindenam liberam elapsam à quadraginta diebus: sed addicitur ei qui posterior licitator inuentus est intra quindenam. Ita arresto iudicatum est, cum magna causæ cognitione, in fauorem domini de Longueual, aduersus Comitissam de grand Pré, ratione terræ ac iurisdictionis de Han, vi huius constitutionis, & post eam publicatam.

ARTICVLVS VIII.

ET seront tous autres encherisseurs receuz dedās ladicte quinzaine à encherir és greffes des Cours, où lesdictes criees serōt pēdātes: à la charge toutefois, qu'ils serōt tenus faire signifier au dernier encherisseur, ou son procureur, ladicte enchere: & la quinzaine passee, sera deliuré le decret à celuy qui se trouuera le dernier encherisseur, lequel sera tenu de consigner & mettre les deniers de son enchere és mains de tels personnages, marchans, ou autres que les poursuyuās lesdictes criees, & opposans à icelles vouldront nommer & eslire, ayant esgard à la quotité & plus grande somme de deniers deuz ausdicts poursuyuans, & opposans, non au nombre desdicts opposans.

In hæc verba, *A la charge toutefois qu'ils seront tenus faire signifier.*

CAP. XXXIIII.

COntinuo vsu, confirmatáque praxi obseruatum est in suprema curia quoties addictio ex decreto fit, vt posterior licitator teneatur auctionem suam precedenti immediatè licitatori significare: sicque iudicatum fuit arresto, die 16. Iulij, 1546. in auditorio post prandium, inter viduam magistri Ludouici Pasquier Pictauiensis, actricem virtute codicillorum regiorum ad formam sapplicationis ciuilis. Imò amplius sancitum fuit, actuarium curiæ cogendum inscribere ac redigere in acta auctiones, quorum copia omnibus procuratoribus fieret.

SVMMA.

1 *Post addictionem decreti, nemo debet admitti ad auctionem.*

In hæc verba, *Et la quinzaine passee.*

Cap. XXXV.

QVid si quindena elapsa appareret alius licitator, qui longè maius pretium offerret, an admittetur? Ita videtur, maximè si decretum nondum sit adiudicatum aut traditum, idque fiat intra duos vel tres dies, aut aliud breue tempus post quindenam: quia in iudiciis post paucos dies admittitur purgatio moræ. l. & si post tres. ff. siquis cau-
1 tio. Contrarium tamen sentio, si decretum † sit addictũ quanuis nondũ sit traditũ: nam alioqui cõstitutio inutilis & elusoria esset, nec vllus vnquã esset decreti finis: dèque eo extat arrestũ in auditorio diei Martis manè 7. Iunij, 1547. inter quendã dictũ Parent, & quẽdam dictũ Ægidiũ Philippũ & alios, quo decisum est post addictionẽ ex decreto, licitatorem, qui volebat sexcentas libras postremæ auctioni addere, non admittendum, quanuis id fieret in fauorẽ fisci: ac re quidem vera si hoc admitteretur, ea ratione omnia decreta reuocarentur sub prætextu plus offerendi, quod fieri non debet: quemadmodum iudicatum fuit ratione terræ ac iurisdictionis Montrichardi die decima Iulij, 1539. in fauorem dominæ Bonæ Cottereau, contra dominum de Bouchage.

Præterea quindena elapsa, addictionéque rerum proscriptarum facta ei qui pluris licitatus est, quanuis decretum nec transcriptum, nec sigillatum sit, res non est amplius integra, quia est ius quæsitum adiudicatario per lapsum quindenæ, cùm postremus licitator inuentus sit, résque ei addicta sit, ius eius fieret deterius: eius enim addictio irrita fieret, résque ei addicta, auferretur ei, ideò non potest mora purgari. l. si cùm dies. §. fin. ff. de arbit. l. mancipator, in his verbis, Si omnia integra sint. ff. de opt. leg.

SVMMA.

1 *Temeraria auctio locum habet tantùm in vectigalibus regis.*
2 *Si posterior licitator non sit soluendo, præcedens potest postulare, si velit rem sibi addici.*
3 *Arrestum notabile.*

In hæc verba, *Lequel dernier encherisseur sera tenu.*

Cap. XXXVI.

HÆC quæstio mea memoria orta est. Posterior licitator reperitur non soluendo: institor auctionis petit decretũ addici proximè præcedẽti licitatori: recusat, dicítq; tum tẽporis cùm licitatus est sibi præsentes pecunias adfuisse: cùm verò animaduerteret aliũ pluris auctionatum, existimauit se sua auctione exclusum: ideóq; in alios vsus suos nũmos conuertit, nec potest aliundè cõficere, aut suæ auctioni satisfacere. quid iuris? Nonnulli dicebant stricto iure communi, si vltimus licitator auctioni non satisfacit, nec habet vnde satisfaciat, venditionẽ & decretũ valere fauore immediatè prçcedẽtis licitatoris: & ad propositũ allegabant Bart. in l. licitatio. ff. de public. & vectig. qui hanc opinionẽ sequitur, nec per auctionẽ licitationẽ, præcedentẽ licitatorẽ liberari aut exonerari sua auctione. Ad hanc rẽ afferebant decisionem textualem in l. Sabinus. ff. de in diem addict. Alij contrà dicebant, præcedentes licitatores, animaduertentes alium existere pluris licitatorem, non cogi suos nummos perpetuò seruare, ideóq; vbi se alterius prædij addictio offert, ad auctionẽ eius accedere, pecuniásque suas expendere: eáque ratione nullum ipsis dolum imputari posse, potiúsque imputandum id culpæ postremi licitatoris, qui temerè auctionatus est, cùm non haberet vnde pretio quo licitatus est satisfaceret: ideóque si institor auctionis aut proprietarius cuius bona proscribuntur, damnum accipiant, agere debere aduersus posteriorem temerarium licitatorem. Ex aduerso alij dicebant, nec ius cõmune, nec constitutiones quicquam de temeraria auctione tradere, quando pluris licitator suæ auctioni
1 sufficere non potest, nisi in locationibus † vectigalium regiorum: sicque iudicatum fuisse arresto, die 18. Aprilis, 1558. post Pascha, inter dominam Margaritam de Montagu, vxorem Gabrielis Daulzy anticipantem, ac etiam prouocantem à quadam sententia, lata à domino Iacobo du Bourg, legato generali Aluerniæ, contra Franciscam de Montagu, prouocantẽ à decreto quodã emisso à domino Iacobo Regnault, legato præfecturç Aluerniæ, & anticipatam, & dominum Ioannem de Pollignac equitem, prouocatum. Item iudicatum fuisse alio arresto ratione terræ ac iurisdictionis de Goix, vt superius dictum est. Quod verò attinet ad addictiones ex decreto quæ fiunt de prædiis priuatorum, nunquam fuisse receptum nec obseruatum, vt locus sit temerariæ auctioni, sed tantùm captioni corporali, aduersus posteriorẽ licitatorem, vt suæ auctioni satisfaciat: nec vnquã aliter obseruatũ, receptũ vel iudicatũ fuisse. Itaq; postremo auctionatore bonis cedẽte, nec habẽte vnde licitationi satisfaciat, ad immediatè præcedentẽ licitatorẽ regrediendũ esse, secundũ dictã l. Sabinus. Sicque affirmabant iudicatũ arresto curiæ supremæ ratione terræ ac iurisdictionis de la Touche d'Aurigné, in fauorem domini Guyonis le Roy equitis, domini de Chillou: illud arrestũ datum die 19. Nouembris, anno 1530. Decisum fuit si pluris licitator non sit soluendo, nec possit suæ auctioni sufficere, euocandum esse proximè præcedẽ-
2 tem: vt si velit † acceptare addictionem, aut nullas causas & rationes validas in contrarium afferat, ei prædium ex decreto addicatur, alioquin ad nouas auctiones & decretum procedatur: repertúmque fuit in addictione ex decreto terræ ac iurisdictionis de la Touche d'Aurigné, cùm postremus licitator inuentus esset non soluendo, præcedentem postulasse vt sibi ex decreto addiceretur.

Mota est similis quæstio in curia suprema, mense Februario, 1557. ratione subhastationum terræ ac iurisdictionis de Goix, in qua Ludouicus quidam de la Ballue postremus in auctione reperiebatur ad summã viginti quatuor millium librarum: proscribebatúrq; dicta terra ac iurisdictio aduersus ipsius patrem. Hic filius plurimi licitator, non erat soluendo. Dominus Ludouicus Guillard episcopus Cabillonensis institor auctionis, offert curiæ supplicẽ libellum continẽtẽ facti narrationem, petítque nouas auctiones fieri, & ad nouam addictionem procedi: quod decernitur super dicto libello supplice, non auditis præcedentibus licitatoribus, nec auctionem persequentibus, excipiuntúrque damna & interesse & mulcta ratione temerariæ auctionis aduersus dictum Ludouicum de la Ballue. Paulò pòst decedit dictus Ludouicus de la Ballue. Aduersus ipsius viduã dictam Spifame agitur, vt interesse & mulctã soluat ratione temerariæ auctionis factæ à marito, cui non satisfecerat, tum quia reliqua redituum, quarum ratione multi existebãt opponentes, interea decurrerant, tum quia dicta terra auctionibus & iterata addictione ad quatuordecim tantùm millia librarum æstimata erat, in quo erat opponentium damnum & iactura decem millium librarum. Quia constitit in sanctione arresti, quo dictum fuerat super libello supplice dicti domini Ludouici Guillard, procedendum esse ad nouas auctiones & addictionem, præcedentes licitatores nec auditos

auditos nec vocatos fuisse: nec ex instrumentis litis apparebat aduersus dictum Ludouicum de la Ballue lege actum esse ad solutionem auctionis, nec interpellatum ad consignationem faciendam, nisi per narrationem dicti arresti ex die quinta Septembris, quo continebatur supplex libellus dicti Domini Ludouici Guillard: non probatis nec visis iis quæ dicto libello continebantur, nec auditis præcedentibus licitatoribus, nec opponentibus dictis subhastationibus, li-
3 tigantes † curia cedere, litique renuntiare iussi sunt sine expensis: extátque arrestū in libro mensis Februarij, 1557. inter dominam Ludouicam Herouet actricē, & dominam N. Spifame suo & liberorum minorum dicti Ludouici de la Ballue & suorum nomine, quorū tutelam & administrationem nobilem gerebat.

SVMMA.

1 *Adiudicatarius prætendens nomine alterius ad auctionem accessisse, nihilominus cogitur auctioni satisfacere.*
2 *Incarceratio pro debito ciuili.*
3 *In opistographo decreti, adscribi debet, eum cui res addicta est pecuniam deposuisse.*
4 *Post rem venditam iure creditoris, cessat ius offerendi.*

In hæc verba, *Lequel dernier encherisseur sera tenu consigner.*

CAP. XXXVII.

Semper obseruatum, vsurpatum ac iudicatum est, licitatorem iudicialem corporaliter cogi posse ad deponendam auctionem apud acta, postquam ei prædium addictum est tanquam plurimi licitanti. Sed quid si licitator alii rem addictam iterū vendiderit, aut incōtinenti significauerit se alterius nomine licitatum? Id nihil prodest: vbi enim sub suo no-
1 mine auctionatus est, cogi potest † in corpore. sicque arresto iudicatum est die Martis post prandium 27. Februarij, 1536. inter Martinum Quatre-hommes prouocantem à Præposito Parisiensi, & magistrū Petrū Carel prouocatum: quo pronuntiatum fuit dictum Quatre-hommes, qui sub præstatione annua licitatus erat prædium, eíque prædium ex decreto addictum erat, cō pellendum suis omnibus bonis eam præstationi imponere ac persoluere, déque eo nomē contractū inire: ad
2 ídque corporaliter † cogendū, quanuis non amplius esset in possessione prędij addicti, sed cuidā dicto Hardy denuò vendidisset. Optima eius est ratio: nā ius distrahēs, neminē præter emptorē habet obligatum, qui auctionatus est, cuique tanquā plurimi licitāti, prædiū à se venditū addictū est: nec quidquam præiudicant pactiones, reuenditiones & significationes ab eo initæ. l. inter debitorē. ff. de pact. cum simil. Sed qua ratione id nititur, quòd emptor iudicialis cogi possit per carceres ad soluendū? prima specie non videtur cōpellēdus personaliter: nā materia subhastationū merè ciuilis est, & iuridica: Cōdemnatus in causa ciuili, non potest detineri in carcere. l. minimè. & ibi Bart. C. de appellat. l. ob æs alienum. C. de action. & obligat. Imò creditor incarcerans debitorem pro ciuili debito, punitur triplici pœna, quia cadit à debito, tantundem reddit, & corporaliter punitur. auth. imò à debito. C. de act. & oblig. Contrariū obtinet in Gallia: nā is qui prædium licitatus est quod authore prætore vęnit, cuíque prędiū tanquam in auctione vincenti addicitur, cotrahit cum prętore, & videtur cauere iudicio sisti, & iudicatum solui: ac ne prætor eludatur, semper receptum fuit ac obseruatū, cogendū corporaliter pro depositione auctionis. Si iuris scripti rigor obseruaretur, nemo auctionator admitteretur, nisi satisdato de soluēdo, si vinceret in auctione, per tex. in l. licitatio, in prin. & ibi etiam gl. & Bart. ff. de publican. & vectig. Quòd si postremus licitator cui prædiū addictū erat, nō esset soluēdo, iudex qui eius auctionē admiserat sine satisdatione pro sua auctione, ipsius nomine persoluere cogebatur, vt dicit Paulus de Castro in d. l. licitatio. Ideóque requirebatur de iure vt auctiones coram iudice fierent. vt dicit Bald. in l. fi. C. noua vectig. imp. non posse. Præterea hoc casu est præsumptus dolus: quando enim is qui non est soluendo, accedit ad auctionē prædij, quod à iudice vænali proponitur, aut iudicem eludere vult, aut malitiosè impedire & morari addictionem decretalem, résque ad eum casum reducere à quo inceperunt. Idcirco non absque ratione receptum est, compellenudm esse in corpus. arg. tex. iuncta ibi gl. in verbo vinculis. in l. iij. §. authores. ff. de susp. tutor. Prætérquā quòd iure scripto, regulariter quilibet non soluendo carcerari potest pro debito, nisi cedat bonis, vel satisdet. l. j. & ibi Bald. C. qui bon. ced. poss. Bart. & Alexand. in l. si debitori. de iudic. Panorm. in cap. quoad consultationes. de re iudic. idem Panorm. plenè & resolutiuè in cap. ij. de pigno. Barthol. in tract. Car. in iiij. quæst. Angel. in auth. vt cùm de appella. cog. §. si quemlibet. Spec. in tit. de fideiuss. in princip. versicul. qualiter ergo.

Sed an fides haberi possit de pretio per iudicem, adeóque emptor non teneatur consignare pretium? Dic quod nō, tenet Bart. in l. j. ad finem versi. sed nunquid in hac venditione. C. de fide instrum. & iur. hast. fisca. lib. x. & l. à Diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iud. Et sic speciale est in hac venditione, quæ fit ex decreto iudicis, vt non possit iudex habere fidem dę pretio, quanuis in cæteris venditionibus, quæ fiunt inter priuatos, id possit venditor, vt est textus in §. venditæ. instit. de rerum diuisi. Sed ille loquitur de eo qui rem propriam vendit: iudex verò & procurator fidem de pretio non habent, quòd hoc illis permissum non sit.

Præterea notandum est nunquam apud Scribarum officium expediri decretum, ei qui vicit in auctione cui prædium proscriptum ex decreto addictū est, quin
3 prius pretiū addictionis exoluerit: necesséque † est in opistographo decreti inscriptam esse cōsignationem, & apochas solutionum factarum oponentibus, pro liberatione emptoris: eiúsque rei extat arrestum in fauorem Guyoto Henry, mercatore Lugdunensi, ex die 14. Augusti, 1531. Idcirco caueant procuratores adiudicatariorum, qui fidelem operam suis partibus præstare volent, ne eiusmodi inscriptiones in opistographis decretum prætermittant.

Sed quæro, Creditor persequutus est subhastationes, & licitatus est, résque decreto ei addicitur: ecce creditor alius posterior animaduertēs distributionē nūmorū ad se nō peruenisse, cadeatq; se suo debito: mauult rem habere, offértque dicto creditori integrā solutionem sui debiti, expensásque subhastationū, & cætera omnia: quæritur an adiucatarius teneatur rem ei tradere. Videtur prima fronte ita esse, cùm posterior creditor ei debitū suū offerat, & restitutionē omniū quę expendit. De iure potest secūdus creditor, offerre priori etiam fisco. l. & ii. C. de his quæ in prior. cred. loc. succed. l. secundus. C. de pign. Contrariam partē negatiuā
4 sequor: quia post † rē venditā iure creditoris, cessat ius offerendi. l. obligata pign. iure. C. si antiquior cred. pigno. vend. Eiúsque ratio est optima: nam posterior iste creditor, poterat rem liceri antequam addiceretur, ipsique imputandum est quòd hanc oblationem & auctionem non fecerit ante addictionem: & si id locum habeat, nullus vnquam esset decretorum exitus.

ARTICVLVS IX.

Et seront tenus les encherisseurs de nommer leur procureur en faisant leur enchere, & eslire domicile en la maison de leurdict procureur: & autrement ne sera receuë ladicte enchere.

CAP. XXXVIII.

HÆC constitutio sancita est vt innumeris deceptionibus quæ admittebâtur occurreretur. Nam cùm proprietarius habebat in animo addictionẽ morari, aut malis artibus cogere licitatores ad pluris licitandum quàm res proscripta valeret, excitabat quempiam ignotum, qui nihil haberet in ære, aut aliquoties fictitium hominem supponebat, & sub nomine ficto magnam auctionem fieri curabat, vt alios ea ratione inuitaret ad amplius licitandum, talísque posterior permanebat licitator, qui postea nunquam apparebat, prædiúmque addicendum erat, immediatè precedenti licitatori: quo facto ipse proprietarius se ipsum decipiebat, alios fallere putans. Nam si suppositìtius licitator leuem tantùm aliquam auctionem adiecisset, potuisset aliquis alius licitator accedere, qui commoditatis suæ causa non dubitasset aliquam exiguã aut mediocrem summam adiicere vt auctionem præcedentem vinceret, quanuis id esset præter iustum rei pretium & æstimationem: nõnunquam enim homines qui per affectionem amœnitatis aut situs prædij aut ratione vicinitatis alteriúsve commoditatis quam inde se percepturos putant, vltra iustum pretium non morãtur prædium comparare: ideò veterum iurisconsultorum sententia erat, quòd sæpe confines fundos supra iustam æstimationem interest nostra acquirere: text. in l. si cui fundus. ff. de legat. ij. Vt autem via huiusmodi fraudibus ac deceptionibus præcluderetur: constitutum fuit, licitando procuratorem suum nominãdum, domiciliúmque eligendum apud domum procuratoris: alioquin non admittendam eorum auctionem, quia ignoti essent, iudiciúmque eluderent. Huius cõstitutionis fundamentum videtur petitum ex rubrica, In ius vocati vt eant, aut satis vel cautum dent. Si enim vocatus in ius cogitur cauere iudicio sisti, multò maiore ratione compellendus est voluntarius opponens proscriptioni qui sua sponte iudicium suscipit, vt impediat quominus alter rem vẽditam auferat, aut vt iudicem fallat, quemadmodum solẽt eiusmodi suppositìtij licitatores. Hæc constitutiò nititur quoque l. sciendum, ff. qui satisd. cog. eiusmodi enim licitatores nulla immobilia possidentes, & ignoti, nõ sunt admittendi ad auctionandum, aut imponendũ pretium fundo proscripto, nisi domicilium & procuratorem notum habeant, vt cogantur auctioni suæ satisfacere, si prædium ipsis addicatur, aut nisi cauerint iudicio sisti, quod perinde est ac si auctioni satisfacerent, ex ratione d. l. sciendum.

ARTICLVS X.

Et par ce que souuent y a plusieurs personnes suscitees par les proprietaires, qui pour empescher l'adiudication par decret, font faire enchere par gẽs supposez, & incogneus, & par vertu de procuratiõs passees, & Procureurs non cognoissans les parties: Nous auons ordonné & ordonnons, qu'aucun ne sera receu à encherir en personne, qu'il n'ait Procureur au siege, qui ait de luy cognoissance, & que ledict Procureur ne soit present à faire icelle enchere.

In hæc verba, *Suscitees par les proprietaires.*

CAP. XXXIX.

QVid sibi vult hęc constitutio? Certum enim est proprietarium cuius bona proscribuntur, non admittendum licitatorem rei propriæ: quomodo igitur potest admitti alius ipsius nomine, aut ab eo excitatus? Quia qui per alium facit, per se facere videtur: regula iuris est. Responsio: Hæc cõstitutio non intelligit ꝙ à proprietario suscitatus auctionetur vt procurator, aut sub nomine proprietarij, sed suo: nec habet in animo prædium comparare, sed licitatur duntaxat vt moretur addictionem ex decreto, & tacita fraude quam commentus est cum proprietario.

Mirabile videtur, quòd licitator præsens non admittatur ad auctionem, nisi secum habeat procuratorem cui sit notus: ídque videtur omnino contrarium iuri scripto: vbi enim adest is cuius interest, procuratoris nullæ amplius sunt partes: imò si dominus litis compareat in propria tractans causam, videtur tacitè reuocare procuratorem, nisi expressè protestetur, quòd non intendit reuocare. text. in cap. penult. de procurat. lib. 6. & ff. mandati. l. qui mutuam. §. non ideò minus. Idcirco in curia ecclesiastica, quando litigans comparet in propria, semper in actis adiicitur hæc clausula, Citra tamen sui procuratoris reuocationem. Verùm hoc introductum est inhibendarum fraudum causa: posset enim accedere homo ignotus ciuis locupletis speciem habitu referens, cùm tamen esset mendicus suppositìtius, qui auctionem adderet: hoc prætextu decretum protelaretur, iudéxque deciperetur: quia postea reperiretur irrita auctio, quia non posset licitator apprehẽdi. Hac cõstitutione cauetur, vt quilibet licitator procuratorem habeat secum, cui sit notus: alioquin nõ admittatur auctio.

Sed quid, si auctio admittatur, etiamsi nõ habeat secum procuratorem, secundum hanc constitutionem: nec tamen id ei obiicitur per errorem, aut aliàs à persequente aut opponente, sed eius auctio admittitur & publicatur, an eius habebitur ratio? Ita videtur, arg. eius quod dixit Bart. in l. postquam. in fin. ff. de adopt. vbi dicit ꝙ ea quæ non possunt fieri per procuratorẽ, si fiant, valent, si non opponatur: in simili, ea quæ nõ possunt fieri per partem sine procuratore, si fiant & nõ opponatur, valere debent. Sed contrarium assero, eiúsq; ratio est: hæc constitutio loquitur per verba prohibitiua & negatiua, quòd aliter non admittetur ad licitãdum: quando enim statutum concipitur in verbis prohibitiuis, etiamsi non adiiciat actum fore nullum, non tamen valet quod agitur. Textus est decisiuus in l. nõ dubiũ. C. de legib. in his verbis, Vt legislatori quod fieri non vult, tantùm prohibuisse sufficiat: & rursum in his verbis, Vt ea quæ lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solùm inutilia, sed pro infectis habeantur. Et per hunc textum dico quòd quoties fiet auctio ab aliquo ignoto, & sine procuratore, aut aliter contra formam huius constitutionis, iudex debet vlterius ad addictionem ex decreto progredi, nulla habita ratione talis auctionis, quàm pro infecta, & non adiecta habere debet.

ARTIC.

ARTICVLVS XI.

AVons inhibé & defendu, inhibons & defendons à tous Procureurs, de n'encherir par vertu de procuratiõs, qui leur seront baillees, ou enuoyees, sinon qu'ils cognoissent les parties, ayans passé ledictes procurations, ou bien celuy ou ceux qui les voudront charger d'encherir, dont ils seront tenus prendre acte, pour en auoir recours à l'encontre de ceux qui les auront chargez d'encherir, s'il est trouué, que par fraude ou malice l'enchere ait esté faicte.

SVMMA.

1 *Mandatum de vendendo, includit mandatum de pretio recipiendo.*

2 *Sufficit procuratorem sistere eum pro quo licitatus est.*

In hæc verba, *Sinon qu'ils cognoissent.*

CAP. XL.

QVæritur an Procurator qui auctionem adiecit nõ debuerit scire licitatorem esse soluendo & idoneum ad solutionem pretij quod pro ipso adiecit: quid enim alioquin sibi vellet hæc constitutio, quæ procuratoribus inhibet ne procurationem ad auctionandum recipiant, nisi constituentem cognoscant? ampliúsque addit, debere eos authoritatem consignatam habere ab iis qui munus auctionandi sibi imposuerint, vt aduersus eos regressum habeant. Ergo sequitur constitutionis istius mentem esse vt teneantur: aliàs nullo regressu opus haberent: & de iure, mãdatum vt quis se obliget, includit mandatum vt soluat text. singularis secundum Bal. in l. indebitam pecuniam. ff. de condict.
1 indeb. Et mandatum † de vendendo, includit sub se mãdatum de recipiendo pretium. Paul. de castr. per illum textum in l. quòd seruus. ff. depositi. & l. si vnus. §. j. ff. de pact. & mandatum ad emendum, videtur mandatum ad accipiendũ mutuò pecuniam necessariam. Paul. de castro. in l. cuicunque. §. non tantùm. ff. de instit. action. Præterea omnes actus speciale mandatum requirentes, non possunt per procuratorem sine speciali procuratione fieri. c. qui ad agendum, & ibi gloss. penult. de reg. iur. lib. vj. & glo. magistralis, in c. nonnulli. de rescript. in quibus locis ponuntur casus requirentes speciale mandatum: sed quòd quis vendat, vel emat pro alio, & obliget alium, hoc requirit speciale mandatum. l. procuratorem. C. de procurat. Imò si procurator licitetur nomine tertij prædium quod ex decreto venditur, obligat corporaliter eum pro quo auctionatur, ad consignationem pretij, si fortè prædium ei addicatur tanquam plurimi licitatori.

Non tamen videtur hac constitutione sanciri quòd procurator teneatur auctionem idoneam esse cauere, aut eum cuius nomine licitatus est soluendo esse, nisi fraus interueniat veluti si pro ignoto licitatus sit, hominéve suppositicio, aut pro seruo, aut alio qui notoriè nõ est soluendo. Ex quibus facilè deprehenditur, eiusmodi auctiones factas in luditorium iuris, aut ad morãdum aut impediendum addictionem ex decreto: videtúrque
2 hac constitutione sufficere quod procurator † suum licitatorem sistat, cámque cognoscat, ita vt non sit homo fictitius: neque enim procurator iniit rationem facultatum eorum omnium à quibus mandatum accipit, nec eorum facultates discusit, vt scire posit sint idonei nécne ad soluendam auctionem quam adiecerunt: sæpe etiam nonnulli ad emptionem accedunt, quibus non suppetit pecunia ad soluendum, sed opera amicorum vtuntur, aut sibi annuos prouentus imponunt, aut aliis licitis modis nummos conficiunt: nec ea est huius constitutionis mens, vt procurator, qui mandatum accepit ad licitandum prædium, teneatur perquirere de mandatore, aut aliis, an sit idoneus ad satisfaciendum auctioni: sed sufficit ab eo dolum & fraudem abesse, mandatorémque posse exhibere & agnoscere si res postulet.

ARTICVLVS XII.

QVe tous heritages criez seront adiugez à la charge des droicts & deuoirs seigneuriaux, frais & mises desdictes criees & des charges reelles, & foncieres, qui seront contenues és iugemẽs de discussion: & où les heritages criez seroient de plus grand valeur que lesdictes charges, sera l'enchere faicte à pris d'argẽt.

SVMMA.

1 *Dominus feudi debet intercedere pro reliquis debitis ratione iurium feudalium.*

2 *Reliqua iurium feudalium persoluuntur ante expensas subhastationum.*

3 *Responsiones causis oppositionum interuenientium, non numerantur inter expensas subhastationum.*

4 *Ex multis bonis alienatis, posteriora sunt reuocanda.*

In hæc verba, *Droits seigneuriaux.*

CAP. XLI.

HIc notandum est si publicetur feudum, dominum feudalem non teneri opponere ratione iurium possessionis feudalis, agnitionis, redemptionis, quintorum, retroquintorum, aut aliorum iurium aut obsequiorum feudalium, quæ ipsi deberi possunt per venditionem futuram ex decreto: addictiones enim ex decreto fieri debent ea cõditione. Sin verò reliqua † eius- 1
modi iurium aliqua prætendat, aut aliquas alias agnitiones, redemptiones, quinta, retroquinta ex mutationibus præcedentibus, necesse habet eorum nomine interuenire: itaque iudicatum fuit notabili arresto pronuntiato in auditorio die Martis post prãdium 29. Maij 1554. causam agentibus de la Vergne, & Porteau partium aduocatis, inter quendam prouocantem à præside Pictauiensi aut eius legato Pictauij, & Petrũ Girardum prouocatum: quo sancitum fuit, emptorem feudi ex decreto, qui domino feudali iura feudalia exoluisset debita ratione dicti decreti, quorum apocham habebat ab eodem domino feudi, admittendum ad præstandum fidem & homagium, quanuis dominus feudalis causaretur sibi debita alia iura feudalia propter mutationes alias præcedentes, quarum ratione proscriptioni non opposuerat: saluo iure referendæ quæstionis per dictum dominum feudalem, ratione dictorum iurium dicto domino feudali competentium pro aliis præcedentibus aperturis, aduersus eos ad quos res pertinebit alios à prouocante emptore ex decreto: pronũtiatúmque fuit

malè iudicatum à legato Pictauiensi, qui sua sententia iudicauerat dominum feudalem non cogendum, emptorem admittere, damnatúsque est dominus feudi eũ recipere. Sicque iudicatum est dicto arresto, quòd quamuis dominus feudi non teneatur interuenire subhastationibus feudi à se mouentis, pro cõseruatione iurium feudalium ipsi in futurum competentium, aut quæ ipsi debebuntur ratione venditionis decretalis, tamen si putet sibi aliqua iura ratione præteriti temporis deberi, pro aliis aperturis, aut mutationibus, debet opponere: alioquin licitatores, qui iustam ignorantiã pretexere possunt, deciperentur.

Notandúmque est, quando dominus feudalis interuenit ratione reliquorum iurum feudalium, propter alias præcedentes feudi mutationes debitorum, debere
2 collocari in ordine, vt eorum reliquorum † nomine, ipsi satisfiat etiam antè expensas subhastationum. Sicque iudicatum est arresto in curia, anno 1567. ídque præcisis verbis hoc articulo continetur.

Sed quæro, vtrum defensiones quæ suppeditare cogitur institor auctionis causis oppositionum, literis ac titulis singulorum opponentium, veniant in rationem expensarum quæ subhastationum causa fiunt. Ita videtur prima fronte: quandoquidem sunt necessariæ, sæpiúsque absque iis opponentes auferrent quicquid postulant, rémque proscriptam absorberent: cuius ratione eiusmodi defensiones cedunt in commodum proprietarij, ipsius bonorum conseruandorum causa, aliorúmque verorum opponentium. Contrà tamen iudicatum
3 est defensiones † causis oppositionis intercedẽtium non recenseri inter expensas subhastationum: sicque decisum, ac definitum fuit in consilio à Senatu supremo, die 12. Augusti 1504.

Vlterius quæro an sportulæ commissariorum, qui de lite proscriptionem ius dixerunt, déque oppositionibus, earúmque discussione, inter expensas subhastationum adscribantur. Reperitur in libris curiæ, ex die 18. Nouembris 1524. quod sequitur: Super eo quod deliberandum propositum est, An videlicet sportulæ commissariorum inter expensas subhastationum annumerarentur, aut quomodo exoluerentur, Decretum fuit à curia id referri ad arbitrium iudicantis.

Quæstionis fuit. Quidam dictus Ballay, qui tres domus Lutetiæ posidebat, quibus multas hypothecas & redditus imposuit, postea tres suas domus vendidit tribus diuersis emptoribus, ac paulò post diem obiit. Creditores qui habebant ius hypothecæ in singulas tres domos agunt aduersus priorem emptorem, quia domum præstantiorem posidebat, maiorísque pretij. Reluctatur: tandem nouum contractum inire damnatur, saluo ipsi iure referendæ quæstionis aduersus eũ ad quem res pertinebit, eísque suis defensionibus in contrarium. Dicti creditores proscribi has ędes procurant. opponit ad fines distrahendi, dicítque alias duas domos post suam venditas, priusque aduersus eas agendum, esséque idoneas ad exoluenda omnia debita: quod si iis addictis nõ sit ex pretio addictionis vnde omnibus creditoribus satisfiat, offert domum suam proscribendam ac vendendam. Contrà creditores dicebant, eam domum suis debitis hypothecæ nomine obligatam: nouos contractus secum iniuisse, quibus ipse personaliter tanquam possessor obligatus est: potiorem tutiorémque esse hypothecam: posse eum referre quæstionem aduersus alios emptores, quos conuenire potest, & persequi si velit: licere verò sibi creditoribus in multis rebus hypothecam habentibus sui debiti nomine aduersus quascunque libuerit agere, nec iure se compelli vnam potius quàm alteram aggredi. Huius quæstionis diffinitio ac iudicium fuit, non dubitandum quin creditor, cui multa diuersáque prædia debitoris obstricta sunt sui debiti nomine, posit in quemlibet agere pro arbitrio quàdiu in debitoris potestate ac possesione sunt: sin verò mutauerint dominum, eáque debitor alienauerit, primo loco agere teneri contra prædia nouisimè alienata: nam de iure hypotheca quam quis habet in bonis alicuius, nõ impedit alienationem aliquorum bonorum,
4 si remaneant alia sufficientia, & vltimò † alienata sunt primò reuocanda. l. si quis habens creditores plures. ff. qui & à quibus. Alioquin sequeretur, si debitor vnum ex prædiis hypothecæ nomine pro debito, aut reditu obligatis vendiderit, ac nihilominus multa alia bona posideat exoluendo æri alieno, creditoribus licere recta via agere aduersus tertium emptorem, iuberéque capi ac publicari quodcunque libuerit prædium: quod esset directè contra textum Auth. hoc si debitor posideat. C. de pignor. Præterea quando debitor multas hypothecas contrahit, & nonnullos ex suis prediis vendit, cætera quæ apud ipsum remanẽt obnoxia sunt euictioni prædiorum primo loco venditorum: idcirco prius conueniendi sunt nouisimè venditorum & alienatorum prædiorum emptores: ij enim omnibus sunt obnoxij.

ARTICVLVS XIII.

QVe tous pretendans droicts non seigneuriaux, ou censuels, sur les choses criées, soient foncieres ou autres, seront tenus eux opposer pour lesdits droicts & pour les arrerages d'iceux, s'ils pretendent aucuns en estre deus.

SVMMA.

1 *Ius decimæ, est ius feudale.*
2 *Laicus habens ius decimæ, non tenetur opponere, quòd fungatur vice ecclesiæ.*
3 *An intercedendum sit pro iure vectigalis quod fundi nomine debetur.*

In hæc verba, *Droits seigneuriaux.*

CAP. XLII.

QVid de iure decimarum, vtrum teneatur curator opponere subhastationibus prædij in sua parochia
1 aut decimatione siti? Minimè. Ius † enim decimarum est ius feudale, quod primo loco præstandum est de iure diuino. Numer. xviij. cap. Deuteron. x. & xij. cap. Et de iure positiuo, toto tit. de decimis in antiq. & in vj. Nec potest prædium transire de manu in manum per venditionem aut aliter, nisi cum onere iuris decimalis fructuum in eo nascentium, sicuti cum onere cẽsus & feudalitatis. Imò dominium decimarum est penes ecclesiam: ideò potest curatus vendicare decimam, cap. moderamine, vbi gl. magna amplisimè hoc tractat, xvj. q. j. & ius decimæ sequitur quemlibet possessorem prædij. ca. per decimę. & cap. reuertimini eadem causa, & quęst. hoc est enim priuilegium ecclesię, quod re nõdum tradita efficitur domina. l. vt inter diuinum. C. de sacros. eccles. & cap. ij. in fin. extra. de consuetud. Sed quid si ius decimæ sit laici qui posidet omnes decimas totius parochiæ tanquam infeudatas, nec vllum aliud ius ei competit in prædio publicato: an teneatur opponere subhastationibus pro conseruatione sui iuris decimalis, cum non nitatur iure communi, iúsque diuinum ei aduer-

ei aduersetur locis suprà allegatis, iuncto cap. causam quæ, de præscript. in antiq. & cap. ad decimas, de resti-
2 tut. spol. lib. vj. Puto non † teneri opponere: quia quandiu ius decimarum est penes illum, tandiu fungitur vice ecclesiæ, & perinde est ac si ecclesia teneret. per ea quæ notantur in c. cum apostolica. extr. de iis quæ fi. à præl. & cap. prohibemus. de decimis. Facítque ad propositum constitutio Regis D. Ludouici.

Quid de eo qui ius vectigalis prædialis sibi vendicat in prædio proscripto, an tenetur opponere? Ad hoc sciendum est, in quibusdam regionibus ius vectigalis prædialis esse ius feudale, iuríque census comparari: in quibusdam locis esse merum ius prædiale, pro locatione fundi, qualis esset reditus prædialis. Censeo itaque non necesse esse opponere si sit ius feudale, non magis quàm ratione census: sin minus, oponendum est tanquã pro reditu fundo inhærente.

ARTICVLVS XIIII.

QVe si les opposans à fin de distraire le tout, ou portion des choses criees, ou bien pretendans droict reel & foncier sur icelle, ne font apparoir des droicts par eux pretendus, par lettres, ou instrumens autentiques, ains se veulent fonder en preuue de tesmoings, seront tenus au iour, qui leur sera asigné pour bailler leurs causes d'oppositiõ, articuler faicts receuables, sur lesquels ils entendent faire preuue: & dedans le delay, qui leur sera prefix, pour informer & faire leurs enquestes, & à faute de ce faire dedans ledict delay, sera passé oultre à l'adiudication par decret desdictes choses criees, nonobstant lesdictes oppositions: à la charge toutesfois, que lesdicts opposans, en verifiant par apres les droicts par eux pretendus, le proprietaire & opposans appellez, seront mis en leur ordre à la distribution des deniers de l'enchere, pour l'estimation de ce que seront estimez les droicts de proprieté, ou charge reelle par eux respectiuement pretendus.

SVMMA.

1 *Hypotheca constituta per vnum ex sociis in re communi, non extinguitur diuisione.*
2 *Notabilis quæstio de eo qui opponit, vt fiat separatio in proscriptionibus, eius quod aliquando ipsius esse debet.*

CAP. XLIII.

EX facto propositum fuit: cùm domus inter Titium & Mæuium esset communis ex indiuiso, Titius vẽdit ac sibi imponit centum libras annui reditus, & ad earum præstationem bona sua omnia generaliter obligat: postea diuidunt inter se eam domum: alteri media pars ab oriente, alteri alia media pars ab occidente obuenit. Creditor propter cunctationem debitoris in exolutione reliquorum sui reditus, proscribi curat totam domũ. Mæuius proscriptioni opponit, vt suæ mediæ portionis separatio fiat, dicítque se nihil ei creditori debere, nec Titium potuisse mediam suam partem obligare. Creditor replicat tempore contractæ obligationis ac hypothecæ, domum fuisse inter eos indiuisam: Ideóque Titium habuisse partem in toto, & in qualibet parte, nec potuisse diuisionem postea inter ipsos factam hypothecam suam in qualibet parte tollere: idcircóque opponentem perperam postulasse separationem, saluo ei iure referendæ quæstionis aduersus Titium vt ab eo indemnis redderetur. Quæritur quid iuris?

Nulla in hoc versatur difficultas de iure communi,
1 quòd vna † hypotheca constituta per vnum ex sociis in re communi pro indiuiso, comprehendit vtramque partem, neque extinguitur facta diuisione in parte alicuius l. fin. & l. si consensit. §. fin. ff. quib. mod. pig. vel hypotheca soluitur. & l. creditor post diuisionem. ff. qui potior. in pig. hab. vide Bart. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verbor. obligat. & Paul. de Castr. in l. Iulianus. §. idem sensus. ff. de act. empt. vbi optimè declarat.

Quid de eo qui generaliter omnia sua bona vni reditui, aut debito obligauit, inter ea autem bona habet prædium aut domum quæ ei donata est ea conditione, vt post eius mortem, ad filium maiorem natu aut alium reuerteretur? Creditor eam domum capi & proscribi iubet. Is ad quem redire debet post mortem debitoris aduersus quem proscribitur, opponit subhastationibus, vt fiat separatio, allegátque illud prædium aut domum restitutioni esse subiectã, & consequenter non potuisse obligari à debitore, nec posse eius debiti nomine publicari aut addici. Ac prima quidem fronte videtur is qui separationis faciendæ causa opponit non admittendus: nam ante euentum conditionis restitutionis, nullam habet actionem, debitórque est eius verus dominus, aduersus quem proscribitur, quandiu viuet: quia fideicommissum relictum in diem mortis, non cedit antè diem mortis. l. Statius Florus. §. Cornelio Fœlici. ff. de iure fisci. & l. cum pater. §. hæreditatem. ff. de legat. ij. Præterea saltem opponens perperam opponit, separationis obtinendæ causa de re capta, maléque impedit quominus curatores bonis proscriptis dati fruãtur durãte vita debitoris, ratione fructuum percipiẽdorum in vita dicti debitoris cuius bona proscribuntur, ex quibus fructibus creditoribus aut eorum nonnullis exolui interim & satisfieri poterit: videtúrq; nõ posse petere separationem, sed duntaxat vt ipsi saluum suum ius fideicommissi conseruetur, hoc est vt dicatur, Prędium proscriptum non addicendum, nisi vt adiudicatarius eo fruatur, quandiu debitor, cuius bona proscribuntur, viuet, eáque conditione vt opponenti restituatur post
2 mortem dicti debitoris. Hac de re magna † est in iure disputatio, vtrum bona alienari prohibita vel aliàs restitutioni subiecta veniant in generali hypotheca. quod amplissimè tractat. Alexand. de Imol. in consilio suo xxiij. in j. lib. & Docto. in dicta. l. cum pater. §. hæreditatem. & in l. fin. §. sed quia. & in auth. res quæ. C. communia de legat. Angel. & Bald. in l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoff. testa. Bartol. in l. codicillis. §. instituto. de lega. ij. vbi concludunt quòd non. Et an talia bona restitutioni subiecta vel alienari prohibita veniant in generali confiscatione, per Alexand. in dict. consil. xxiij. per glos. & Bartol. in l. j. ff. de fideicommiss. liber. & eundem Bartol. in l. cum pater. §. libertis. de lega. ij. cum aliis locis similibus.

ARTIC.

ARTICVLVS XV.

QVe tous opposans à fin de distraire ou d'annuller, ou pour charges foncieres, par le moyen desquelles oppositiōs l'adiudication sera retardee, s'ils sont deboutez de leur opposition, seront condamnez en trente liures parisis d'amēde enuers nous, & en pareille amende enuers le poursuyuant criees: & neantmoins seront tenus des arrerages des rentes, qui auront cependant couru par le moyen de leurs oppositions, ayans retardé l'interposition du decret. Pour lesquelles amendes & arrerages liquidez, s'ils n'ont de quoy payer, ils tiendront prison, sinon que le Iuge pour aucunes considerations à ce le mouuans, trouue qu'ils en deussent estre excusez.

SVMMA.

1 *Chirographum agnitum extra iudicium, coram notariis, infert hypothecam.*

In hæc verba, *Par le moyen desquelles oppositions, l'adiudication par decret sera retardee.*

CAP. XLIIII.

NOta hîc pro creditoribus, aut chirographariis, hoc est, iis qui nituntur solo chirographo sui debiti nomine, qui non rediguntur in ordinem cum creditoribus hypothecariis, sed manent inter personales, per text. in l. cùm tibi pro dote. C. qui potior. in pign. hab. Scriptura enim priuata, cuiusmodi est chirographum, non continet hypothecam. l. scripturas. cum sua auth. eod. tit. nisi chirographum in iudicio esset agnitum, quod infert hypothecam, à die agnitionis, per expressam constitutionem regis Francisci, anni 1539. cui videtur conuenire textus in cap. si cautio. de fide instrum. in antiq. Nam scriptura priuata in iudicio agnita, æquiualet iudicio publico, quo ad fidem & probationem faciendam, infértque iudicium iuris pigneratitij pendente lite, quemadmodum obligatio à notariis publicis recepta. Eiusmodi creditores chirographarij si sua oppositione depellantur, non debent mulctari: nam eorum oppositio non moratur addictionem decretalem, sed discutitur ac iudicatur postea vt antea. Sed quid de chirographo extra iudicium agnito coram duobus notariis, an hypothecam, & pignoris dationem infert? Constitutio regis Francisci, anni 1539. habet hæc verba, In iudicio recognita. Videtur hypothecam inferre, quemadmodum confessio debiti coram notario, aut obligatio: aliàs frustra esset præsentia notariorum. Hócque loco notanda est constitutio regis Francisci, anni 1539. art. 80. qua omnes subhastationibus opponentes, quorum oppositio reiicitur, plectēdi sunt mulcta sexaginta librarum parisiensium, si id contingat in inferiori iurisdictione: aut maioribus mulctis arbitrio iudicis, si res ferat: eóque amplius eadem pœna ipsis partibus. Quanuis autem constitutio vtatur verbo, Calomniosè, dico eo ipso quod opponens subhastationibus sua oppositione cadit, declaratúrque iniuria opposuisse: est in præsumpta calomnia quòd se opposuerit animo impediendi, aut saltem morādi addictionem ex decreto: verisimiléque est eum esse impulsum à proprietario, aduersus quē proscribitur, ad id agendū, nisi ex magnis causis excusari posit: intelligitúrque constitutio de omnibus opponentibus proscriptioni, siue ad fines cōseruandi, aut annullādi, aut distrahendi: nullo enim modo dicta cōstitutio distinguit: & vbi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Magnæ tamen sunt rationes in contrarium, maximè ratione opponentis pro debito aut hypotheca: nam talis oppositio nullo modo addictionem ex decreto moratur, quia discutitur æquè post addictionē, ac ante. Hoc verū his temporibus: verùm quando discussio celebranda erat ante addictionem, vt obtinebat anno 1539. tunc oppositio debiti aut hypothecæ conseruandæ causa, impediebat ac morabatur addictionem, æquè atque oppositio ad fines distrahendi aut annullandi: vetúsque erat cautela & astutia olim, quando proprietarius volebat impedire addictionem ex decreto, excitabat nouum opponentem, eáque ratione subhastationum processum ad viginti & triginta annos protelabat: sed animaduersa ea astutia & malitia, hac constitutione ei prouisum est.

Hæc itaque constitutio de solis opponentibus ad fines distrahendi aut annullādi, aut ratione onerum fundo inhærentium loquitur: eiusmodi enim oppositiones possunt morari addictionē ex decreto, quia discusiendæ sunt ante addictionem decreti.

ARTICVLVS XVI.

QVe s'il y a oppositiō formee pour l'euenement d'vn procez petitoire intenté pour raison des choses criees, où aucun droict reel pretendu sur icelles puisse prendre long traict, ou bien pour recours de garantie, ou autre semblable droict, dont n'y auroit procez encommencé: au moyen desquelles oppositions est empeschee l'adiudication par decret, & distribution de deniers, sera præfix temps certain à l'arbitrage de Iustice, pour faire vuyder lesdicts procez commencez & pendans: & à faute de ce faire dedans ledict temps, seront lesdicts procez petitoires intentez auparauant la saisie euoquez, & apportez deuant le Iuge, par deuers lequel seront pendantes lesdictes criees, & lesquels nous auōs dés à present comme pour lors, euoqué & euoquons, en l'estat que iceux procez seront lors trouuez, pour faire droict par mesme moyen sur ladicte demande petitoire, comme sur vne opposition à fin de distraire, par les pieces. Et sur l'instruction, & estat, auquel sera troué iceluy procez, apres le delay dessusdit passé, sera aussi passé oultre pour le regard

des op-

des oppositions de recours de garantie, à la charge, que les opposans posterieurs serót tenus obliger, & en hypothequer tous & chascuns leurs biens, & bailler caution idoine & suffisante de rendre & restituer les deniers, qui par luy seront receus à l'op posant ou opposás, pour ladicte garantie, qui seroient trouuez estre precedens en hypotheque lesdicts opposans, ausquels la distribution auoit esté faicte.

SVMMA.

1 *Propositio erroris locum non habet aduersus arrestum interlocutorium.*

2 *Prior creditor non præfertur, si eius consensu res fuerit posteriori creditori obligata.*

3 *Prioritas non perditur per nouationem hypothecæ.*

4 *Creditor cuius nummis militia aut alia res empta est, omnibus præfertur.*

5 *In fructibus beneficij nondum separatis à solo consistit hypotheca.*

6 *Dotalitium aliquando impedit addictionem ex decreto, quandóque non.*

In hæc verba, *Au moyen desquelles oppositions est empeschee l'adiudication.*

CAP. XLV.

PEr consuetudiné præfecturæ & vicecomitatus Parisiensis, titulo de subhastationibus per quatuor quatuordenas antiquas, articulo 181. dictarum consuetudinú vnusquisque admittebatur opponens subhastationibus prædij siti in præfectura & vicecomitatu Parisiensi, donec decretum addictum, transcriptum & sigillatum esset. Tamen in subhastationibus quæ celebrabantur nonnullorum prædiorú, virtute arrestorum supremæ curiæ, sitorum in dicta præfectura & vicecomitatu Parisiensi, aut alibi in iurisdictione curiæ Parisiensis, pronuntiatum est arrestum, anno 1492. quo cautum est, neminem admittendum opponentem subhastationibus prædij publicati per decretú curiæ, post arrestum discussionis datú, cuius arresti verba hæc sunt: *Pource que la court est souuent trauaillée, &c.* vt supra relatum fuit. Sed notandum est hoc arrestum accipiendum de opponentibus proscriptioni duntaxat, vt iura sua, debita & hypothecas conseruent: aliud esset in opponente subhastationum annullãdarum causa: nam hi opponentes annullandi causa non admittuntur post significationem subhastationum celebratam. Ita pronuntiatum iudicatúmque fuit arresto curiæ supremæ ex die 19. Iulij 1519. quo cautum fuit neminem deinceps admittendum ad impugnãdum subhastationes fundi, post earum significationem. Optima est ratio: nam recipiendo opponentem causa annullandi post significationem subhastationum, esset recta via significationes euertere, & de iudicato dubitare: nam significatio subhastationú fieri debet coram iudice, dum causæ exercentur, ex cósilio pragmaticorum: nec potest illud iudicium nisi prouocatione reuocari, si à iudice à quo appellãdum sit emanarit: Sin verò iudicatum fuerit à magistratu à quo prouocare non liceat, non potest reuocari nec per propositionem erroris, nec aliter. Nam propositio †erroris
1 locum non habet aduersus arrestum interlocutorium: adde quòd proprietarius cuius bona proscribuntur potest sistere cursum subhastationum satisfaciendo persequenti & opponenti de eorú debito. Notandúmque significationem subhastationum faciendam statim post perfectas subhastationes diligétia Institoris auctionis: deberéque significationem subhastationum ad iugi expleto subhastationum sub sigillo iudicis qui eam celebrauerit: aliàs irritæ sunt subhastationes, ad eámque rem est expressa constitutio Regis Francisci publicata anno 1539. art. 79. Quòd autem attinet ad formam celebrandæ significationis subhastationum, in iudicio fieri debet, dum actiones exercentur, coram pragmaticis illius fori, post publicam lectionem factam subhastationum: & iis intellectis pragmatici referre debent ritè ac debitè factas, pro vsu & consuetudinibus locorum: iudéxq; lectione ac relatione celebrata debet declarare ritè ac debitè factas & perfectas: debétque actus à scriba signari. Déque hac forma extat arrestum supremæ curię ex 14. die Nouembris, anno 1500. inter abbatem & conuentú de Morigny, & quendam dictú Ioannem Abraham, à quo secuta sunt innumera arresta eiusdem tenoris: ídque ad vnguem obseruatur in magna camera dictæ curiæ, vbi eius generis quæstiones quotidie proponuntur: & hæc forma significandarum subhastationum, tradita quoque est alio arresto pronuntiato, in fauorem cuiusdam dicti Alpini de Bethune, die 26. Aprilis 1531.

Species facti proposita est de duobus creditoribus disceptantibus coram Commissario castelletti, pro ordine distributionis: vbi secundus contendebat se preferendum primo in distributione, quanuis esset prior in hypotheca, quia adfuerat & consensum præbuerat cótractui secundi: ideóque consentiendo creationi secundi debiti ac hypothecæ: tacitè suæ prærogatiuæ renuntiasse: dicebátque se aliàs nec contracturum nec pecunias suas mutuas daturum fuisse. Contrà prior creditor fatebatur quidem se interfuisse ac cósensisse contractui ac hypothecæ posterioris: sed tamen non ea mente vt renuntiaret aut præiudicaret suo debito & hypothecę, satísque esse vnde vtríque exolueretur. Commissarius anceps consilij eos remittit, quia ius ciuile ignorabat:
2 sed in eo nulla est difficultas: quia si de †consensu primi creditoris, res secúdo hypothecatur, primus perdit priuilegium prioritatis, & erit secundus potior eo. l. creditor qui prior. §. si tecum de hypotheca. ff. qui potior. in pign. hab.

Orta est memoria mea in terminis hæc quæstio. Quidam mercator Parisiensis, dictus Bourdon, domum habens Lutetiæ, & alterá Aureliæ: vendit ac cóstituit cuidam dicto Ruffé quadraginta libras annui reditus super sua domo simpliciter. Postea vendit ac constituit reditum triginta librarum annuarú super domo quam Aureliæ habebat cuidam dicto de l'Orge: ac iterum postea penuria nummorum dicto Ruffé primo creditori triginta insuper libras reditus annui constituit. Quoniam autem sciebat domum sitam Aureliæ longè præualere ei quæ Lutetiæ sita erat ad vtrumque reditum persoluendum: per nouationem prioris venditionis quadraginta librarum annui reditus, dictum est ac cóuenit expressè, domum Arelianensem obnoxiam & hypothecatam fore, tam priori reditui quadraginta librarú, quàm posteriori viginti librarum. Accidit vt pro solutione vtriusque reditus, vtraque domus tam Aurelianensis quàm Parisiensis proscribatur: cui opponunt Ruffé & de l'Orge, prior & posterior creditores, singuli ad tuitionem reditus ac reliquorum, sibi debitorum. Ruffé petit præferri in ordine distributionis ratione vtriusque reditus: & quo ad priorem reditum quadraginta librarum nullam esse difficultatem dicit: quoniam sit prior tempore, nec vlla posit quæstio versari ratione prætij domus

domus Parisiensis: contrà de l'Orge contendit se præferendum, tam super pretio redacto ex venditione domus Parisiensis, quàm Aurelianensis: quia quanuis Ruffé esset prior in hypotheca super domo Parisiensi, tamen nouauit suam obligationem, & hypothecam, tacitéque renūtiauit prioritati ac prærogatiuæ suę, persequentem constitutionē viginti librarum annuarū. Pręfectus Poissiaci apud cuius tribunal hæc quæstio mota est, cōsuluit antiquiores aduocatos Parisiēses, qui cēsuerunt nullam in eo versari difficultatē: quia de iure prio
3 ritas † non perditur per nouationem hypothecæ. l. 3. ff. qui potior. in pig. hab. Sed ferè iudices rusticani nō eo eruditionis progrediuntur.

Item quid? Duo millia aureorum coronatorum dedi mutua Titio vicino meo, ad emendam militiam, (loquor autē de militia quæ licitè vendi & emi potest non de iudicaturis.) Multi alij creditores hypothecarij exoriuntur qui super ipsius bonis immobilibus solutionem petunt. Profero meum instrumentū obligatoriū, quo continetur me in creditum iisse ad emendum officium tale: contendo me præferendum omnibus aliis, etiam tempore prioribus. Quid iuris? Vide cùm hæc quæstio oriretur pro quodam præside rationum, dicto Bailly: aduersus quem arresto sancitum fuit ipsius officium Præsidis rationum vænale exponendum ad solutionem debitorū instante quadam vidua aurifabri. Communis opinio est, quòd si agatur de vendendo officio ex decreto, cuius emendi causa pecuniam credidi,
4 preferendus † sum omnibus creditoribus etiam hypothecam meam præcedentibus: sed si de vēditione aliorum ipsius bonorum & prædiorum agatur, veniam ordine meo, quemadmodum cæteri creditores. Ratio est, quia lex id priuilegium tribuit ei qui pecunias suas mutuas dedit nominatim, vt in eam causam impēderētur: quemadmodū creditori, qui nominatim pecuniam suā credidit in emptionem certi prædij ab ipso instanti acquisitionis eius prædij, prędium est pro suo debito obligatū, eòque priuilegio gaudet vt omnibus cæteris creditoribus in venditione ex decreto dicti prædij præferatur. l. licet. cum sua auth. C. qui pot. in pig. hab. Nonnulli tamen tenuerūt id esse intelligendū, quando prędium aut officium meis nummis in eam causam creditis emptum, mihi fuit expressè ac specialiter obligatum & hypothecatū, pro securitate & solutione meorum nummorum, aliudque dicēdum si hypothecam tantùm generalem habeā: & pro isto dubio vide amplius gl. in illa l. licet. in verbo, conuenit. C. qui potior. in pign. hab.

Aliis videtur quòd si officium aut prædiū meis nummis comparatum est, idque probare possum, habeo tacitam hypothecam, iúsque prælationis aduersus omnes alios creditores mihi est quæsitum & concessum per legem, quanuis nec officiū nec prædium mihi fuerint specialiter hypothecata securitati ac solutioni meorū nummorum, per textum quem dicunt ad hoc expressum in Auth. quo iure. C. qui potior. in pign. hab.

Olim nō fuisset processum ad decretalem addictionem prædij proscripti cum onere litis petitoriæ. Ratio est apertissima: nam licitator emens prædiū, cuius causa pēdet lis petitoria, sub conditione euētus litis, nihil aliud quàm litem emit, cuius exitu fortè ab eo prędium euincetur, lite, prædio ac nūmis cadet. paucíque reperiūtur qui ea conditione licitari velint, multæ in eo fraudes admitti possunt. Nam quispiam vicinū suum obæratum sentiens, inuitúmque illum ante paucos dies coactum iri sua prædia ex decreto vendere, mouebit ei aut moueri curabit ab aliquo alio per collusionē, litem petitoriam, iure vel iniuria: deinde animaduertens prædiū proscribi, formabit aut formari curabit oppositionem, ratione euentus litis petitoriæ. Tū nemo ad auctionem accedere audebit propter dubium euentum huius litis. Is sciens eam litem nullius esse momenti aliquantulum adiiciet auctionē, eáque fraude minimo pretio prædiū obtinebit. Ex aduerso quoque magnas fraudes committi animaduersum est. Nam proprietarius cupiēs subhastationes in infinitum protrahere, ac inhibere addictionem ex decreto suorum prædiorum, suósque creditores in angustiā summā redigere, aut cogere ad remittēdam sibi mediam debiti partem, vt aliam auferret, excitabant quempiam ipsi qui eum actione petitoria impetebat ratione eius prædij: litémque inter se simulatam mouebant, eòque modo iustitiam eludebant: eáq; fraudetam frequenter proprietarij aduersus quos proscribebatur, vsi sunt, vt tandem fuerit iudicibus cognita & intellecta. Idcirco antehac multis arrestis iudicatū est, vlterius procedendum ad addictionem ex decreto, sub onere litis petitoriæ, extátque eius rei arrestum ex 14. die Decembris 1536. ratione terrę & iurisdictionis d'Aigeuille, inter dominam Anthoniam du Paillier, & dominum Ludouicū Lucas, dominum de Coursselles, quo cautum fuit vlterius progredièdum ad addictionem ex decreto sub conditione litis petitoriæ.

Aliud extat arrestū simile præcedens inter decanum & capitulū ecclesiæ Altissiodorensis, & magistrum Germanum Chermoy, ex die 24. Decembris 1530. iam verò hæc constitutio ad eam rem est expressa.

Olim mos erat inserere decreto, expleta, iudicia & processus subhastationum de verbo ad verbum: adeò vt decretum quantumuis exigui esse valoris prædium subhastatū, contineret, viginti, triginta, etiámnon quadraginta membranas, adeo vt ea res omnibus admirationem moueret: idque scribæ se ideo exequi causabantur, vt in posterum appareret omnia solemnia esset obseruata. Sed re vera id ab ipsorum auaritia tantùm procedebat, & vt à litigantibus maiorem vim pecuniarum emūgerent. Ob hanc causam sancita est cōstitutio anni 1539. art. 85. qua cauetur ne deinceps, in arrestis aut sententiis addictionis ex decreto, adiiciantur expleta subhastationum, aut alij actus qui antea solebant inseri: sed adiiciendam dūtaxat recitationem summariam actuum necessariorū, vt fieri solet in arrestis & sententiis in aliis causis latis. Et verò sufficit mentionem facere cum adiectione dici solemnium obseruatorum, quia solemnitas decreti probatur per verba narratiua, vt notat gl. in l. j. C. de fid. instrum. lib. x. in verbo, omni ordine, & cōcludit quod probatur solemnitas interuenisse in decreti interpositionem eo ipso, quòd contrarium non probatur. Idque notandū est aduersus deceptores, qui post decē aut quindecim annos à decreto prouocant, & nōnunquam post viginti annos prouocant: suámque prouocationem causantur ob non obseruata solemnia. Post actus & instrumenta deperdita, post mutationem proprietariorum, petūnt sibi probari solemnia esse obseruata: nonnunquam etiam eiusmodi processum recuperantes, exusserūt, vt postea appellationem interiicerent ac decretum euerterent. Verùm id nihil debet iudices morari: nam sufficit narratiua decreti ad probanda solemnia: nec admittendi sunt eiusmodi prouocantes, sed non leuibus & extraordinariis mulctis plectendi essent, vltra mulctam ordinariam temerariæ prouocationis vt suprà diximus.

Quæro, Beneficiatus quidam, nihil in bonis præter suum beneficium habens, contraxit obligationem cum generali omnium suorum bonorum hypotheca: creditor animaduertens præter beneficium nulla bona possidere, capi iubet fructus temporaliū eius beneficij, fructibus adhuc pendētibus, curatorésque decerni procurat: multi insurgūt opponentes, nonnulli chirographarij, nulla hypotheca muniti, nonnulli hypothecam habentes

bentes per obligationẽ authenticã, coram duobus notariis publicis celebratã in forma probata. Creditores generalem hypothecam habẽtes in omnibus bonis, cõtendunt se in solutione præferẽdos creditoribus chirographariis: quia creditores chirographarij non habent hypothecam.l.cum tibi.C.qui pot.in pig.habeant.Cõtrà chirographarii dicunt,nullã esse hypothecæ prærogatiuam,nec vllã constitui posse hypothecam in fructibus beneficiati,qui sunt quòd mobile:nullã esse persecutionẽ hypothecæ super mobilibus, nec in re mobile consistere hypothecã,aut saltem procedendũ esse, contingente clade,ad contributionẽ pro rata. Ex aduerso debitor ait sub generali hypotheca omniũ bonorũ, nõ intellexisse, nec potuisse obligare fructus sui beneficij, qui sibi alimentorum loco sunt, & vt Deo inseruiat in suo beneficio,beficiáque nõ esse in cõmertio hominis, & hypothecæ obnoxia: ideóque neutrũ posse agere aduersus fructus sui feudi hypothecariè:præterea obligationẽ clerici beneficiati accipiẽdã esse legaliter, deducto ne ægeat:alioquin fame peniturũ, nec posse diuina ministeria in suo beneficio exequi: quia spiritualia sine tẽporalibus præstare nõ possunt. cap.inter corporalia. de translat.episc.Addit eiusmodi fructus esse bona mobilia clerici,quæ ex priuilegio iuris, & ex cõstitutione nõ possunt capi in executionẽ aduersus ipsum: per ca. ecclesia sanctæ Mariæ.de cõstit.& ibi gl.in verbo,Personis. ex text. in ca. fin. de vita & honest. cleric. & ibi gl.in verbo, Suis facultatibus, cum aliis similibus.

Sæpe orta est mea memoria hæc quæstio,definitáq; arresto,aduersus sacerdotes, & episcopos: memeníque cùm iudicata est aduersus episcopũ Gergouiensem,dictum Duprat: tenebátque cõmuniter curia suprema, quòd executio valeat, si creditor capi iubeat per modũ executionis fructus beneficij clerici,prẹsbyteri, aut Episcopi,adhuc pendentes,nec à solo separatos, mobilésque factos. Eiusmodi enim fructus inter immobilia numerãtur, quia non sunt separati à solo. per text.in l. fructus.ff. de rei vindicat.cuius hæc sunt verba:Fructus pendẽtes fundi pars esse videtur,& in illis fructibus nõ separatis à solo,etiãsi sunt fructus beneficij, potest constitui pignus.Ita in specie tenuit Specul.in tit.de hæret. ad fin.versic.In fauorẽ autem fidei.pro quo allegat textum,qui parum facit,nisi videretur in antiqua compilatione ad lõgum.Sed pro hac opinione facit, quod vsus & vsusfructus possunt pignorari:imò &nomen debitoris.l.nomen.C.quæ res pig.obli.poss. etiam pensi obligari potest.l.cum conuenit.ff.de pign.Et in specie nostra,quòd fructus pendẽtes possunt hypothecæ dari, est text.apertus in l.ea quæ nondum sunt.ff.de pig. Et siue dicas beneficiatum esse vsuarium,siue vsufructuarium, omissa disputatione gl.in c.præsenti. de off.ord.lib.vj. vtroq; casu poterit pignus cõsistere in fructibus sui beneficij.Atqui si fructus beneficij iã recollecti & à solo separati,& in horreo conditi sunt,bona mobilia executione capi nõ possũt,propter priuilegiũ clericale, vt supra dictũ est: & cũ hac distinctione trãsit curia Frãciæ.

Ingens orta est quæstio super oppositione facta subhastationib⁹ pro dotalitio quod nullũ debitũ aut hypotheca prẹcedebat,cuiusq; nomine mulier cui dotalitiũ cõpetebat pecuniã accipere recusabat, neq; enim hoc casu potest auctio in nũmis fieri,nisi cũ onere dotalitij. Emissum est arrestũ in auditorio,die Martis 28.Septẽb. anno 1542. quo anno accidit cõtinuatio Parlamenti: quo sancitum est,inter Simonam des Rues,viduam defuncti Ioannis Desgrets organistam, & Nicolaum Durant, Malum iudicatum à præfecto Parisiensi, aut ipsius legato, qui statuerat inter hæredes dicti defuncti,domum sitam Parisiis proscribendum,non obstante dotalitio viduæ competẽti in media parte illius domus,hæredésque inter quos decreta fuerat eiusmodi licitatio, teneri obseruare obligationem dotalitij contractam à defuncto: pronuntiatúmque est dotalitium viduẹ licitandum,vt in ea domo morari posset soluendo alteram dimidiam locationis partem, proprietatis iure illibato permanente. Iuris tamen scripti dispositione, dotalitium non potest impedire addictionem ex decreto, sed æstimari debet, æstimatióq; capi ex pretio auctionis, secundũ suum ordinem: & est hoc singulare contra mulieres volẽtes impedire rem subhastari,& vẽdi propter dotem, vel vsumfructum quem habent in ea, cùm hoc non debeat impedire subhastationes, nec decretum, sed ex pretio rei debet dari illis æstimatio dotis aut vsusfructus. De hac re est textus singul.in l.partis tertiæ,ff.de præscr. verb. Id tamen intelligendum est, quando est aliqua hypotheca dotalitium præcedẽs: sed si dotalitium prius sit, nec redemptioni obnoxium, muliérque cui dotalitium debetur opponat separationis faciendæ causa,non potest repelli, & ad subhastationes vlteri⁹ progredi neglecta eius oppositione: sícque iudicatũ fuit arresto, ratione domus cui insigne est, Cornu Cerui, sitæ in vico Curculionis Lutetiæ.Facit ad propositum quæstio quam vidi moueri. Titius cùm vendidisset, imposuissétque reditum annuum suis omnibus bonis, eáque hypothecasset, vendit domum quæ sua erat, sitam in vico S. Dyonisij,nec vllam dicti reditus oneris aut hypothecæ mentionem fecit. Hic emptor per decennium ea domo fruitur, pro dicto reditu nullo modo lacessitus aut fatigatus.Post decennium ea domus proscribitur,opponítque creditor dicti reditus,ratione suæ hypothecæ,quẹ omnia alia debita præcedit,eo quòd est contracta ante vẽditionem. Alij creditores excipiunt, non posse eam hypothecario aut alio nomine agere aduersus eam domum: quia emptor aduersus quẽ proscribitur, est pacificus tertius possessor per decem annos: & quòd tam ex cõsuetudine Parisiensi quàm iure cõmuni, tertius possessor per decennium cum titulo & bonæfidei præscribit hypothecã.Quæritur quid iuris? Non est dubium quin de iure hypotheca præscribitur per tertium possessorem cõtra creditorem decem annis. l.1.& 2. C. si aduers. cred. Et in eam rem est expressa consuetudo Parisiensis in cap.de prescriptione,primo & secundo articulo. Et idem in quolibet extraneo possessore,quia tunc prẹscribitur decem annis: sed à debitore non præscribitur hypotheca, nisi quadraginta annis. l. cum notissimi.C.de præscript.30.vel 40.annor.&l.si obligata prædia.C.de euict.

Sed quid de illo, qui cõstituendo reditum,specialiter hypothecat & obligat domum, in qua nullum ius habebat: tamen casu accidit vt ipsius fieret per successionem,donationem aut per aliam acquisitionem. Aduersus eũ proscribitur:primus creditor opponit,contendítq; suam esse hypothecam: posteriores creditores cõtrà negant, dicúntque tẽpore contractæ ipsius hypothecæ eam domum non fuisse in bonis debitoris. Hic est casus l.cum res.C.si alien. res pig. data sit: vbi deciditur ex æquitate obligatã fore dicto creditori: quia hypotheca conualescit ex superueniẽtia iuris.Verùm hodie notarij solent,in suis contractibus,in clausula generalis hypothecæ, apponere omnia bona debitoris tã præsentia,quàm futura: & quamuis non expressè de bonis futuris mentionem faciant, tamen de iure in generali hypotheca omnium bonorum, veniunt præsentia & futura, vt est text. in l. final. C.quæ res pig.obligat. possunt.

TRACTATVS DE APPELLATIONIBVS TANQVAM AB ABVSV.

Arrest donné en plaidant, le Mardy au matin xxiij. Auril, apres Pasques, mil cinq cens lx. au profit de frere Claude de Xainctes, appellant comme d'abus de l'execution & homologatiõ de certain indult, octroyé par le Pape à l'Abbé de sainct Vincent des Bois, par lequel il luy permettoit de tenir deux benefices dependans de son Abbaye, qui luy seroient conferez *per vicarium ab eo deputandum*: & fut dict qu'il auoit esté mal & abusiuement executé, & homologué, l'intimé condemné és despens de la cause d'appel.

SVMMA.

1 *Quomodo accipiendum sit quod ordinarius possit tribuere potestatem conferendi generaliter, & specialiter beneficium.*
2 *Vicarius confert tertio, non ordinario.*

CAP. I.

Hoc arrestum est admodum singulare pro interpretatione & extẽsione cap. fin. extra de Institut. & cap. fin. extra de iure patronatus. Videbatur enim prima fronte, Indultum à Papa concessum Abbati S. Vincentij des Boys non esse abusiuum: quia ex dispositione iuris canonici, certum est ordinarium habere non solùm potestatem delegandi in genere potestatem conferẽdi beneficia Vicario suo generali, sed & in specie posse alicui delegare, seu donare potestatem conferendi certum beneficium, per ea quæ notat Panorm. in cap. constitutus. extra de constitut. præb. num. 5. Curia tamẽ iudicauit hoc inductum abusiuum contra sancta decreta, concordata, & contra dispositionem iuris cõmunis. Quod attinet ad dispositionem iuris communis, certum
1 quidem est ordinarium † habere potestatem non tantùm delegandi in genere potestatem conferendi, sed etiam in specie: sed hoc duplici modo intelligitur, scilicet conferendi in specie beneficium vacans, non etiam beneficium vacaturum, ne fiat fraus lateranensi concilio. Hæc est formalis decisio textus in d. cap. constitutus. vbi habens potestatem conferendi non potest alteri delegare potestatem conferẽdi primum beneficiũ quod vacabit: quo loco Panorm. distinguit delegationem Cilletonis beneficij vacaturi, à delegatione beneficij vacantis: & notat quòd hæc valet non etiam altera. Ad hanc rem textus est singularis in cap. liberatione. §. inhibemus. de officio deleg. in vj. vbi dicitur, ipsum legatum non posse in genere, nec in specie cuicunque concedere, vt ab iis qui beneficia intra legationem eiusdem habentes, ea in illius manibus voluerint liberè resignare, ipsorum resignatione recepta, illa valeat idoneis conferre personis, quòd eo modo aperiri posset via contra Lateranense cõsilium ad beneficia vacatura. At inductum de quo agitur, vt Abbati S. Vincentij des Boys liceat possidere duo beneficia ipsi collata per vicarium ab eo deputatum, continebat delegationem pro duobus beneficiis vacaturis, certo vicario & speciali, itáque contra dispositionem iuris. Alia ratio est, Quamuis per dispensationem aut aliter ordinarius possit delegare alicui potestatem conferendi certum, vel certa beneficia, tamen id intelli-
2 gendum est, vt possit † cõferre tertio, non etiam ipsi ordinario deleganti: quia quemadmodùm ordinarius ad beneficium vacans non potest seipsum præsentare, cap. fin. extra de iure patron. vel sibi ipsi conferre, cap. fin. extra de instit. quia inter dantem & accipientem debet esse differentia, & distinctio personalis, simili modo non potest occupare aut sibi curare conferri beneficium per vicarium suum ab eo deputatum, vel deputandum, quia vicarius non confert iure proprio, sed iure ordinarij delegantis. cap. sanè de offic. deleg. Et in terminis, Panorm. in d. cap. fin. ext. de institut. tenet quòd quamuis Abbas possit occupare beneficium dependens à sua abbatia, per collationem Papę, aut legati, tamen non potest illud tenere per collationem sibi à suo vicario factam: redditque rationem, quia Papa vel legatus in conferendo, iure proprio vtuntur: vicarius verò, non iure proprio, sed iure ordinarij delegantis confert. Ad sui dicti confirmationem allegat l. 1. ff. de off. eius cui mand. est iurisdict. Accedit, quod tale indultum continet in effectu speciem reseruationis duorum beneficiorum, contra decretum, de reseruationibus sublatis.

Le mardy dixiesme iour de Mars, mil cinq cens xxxiij. fut donné arrest, Maistre Iaques Aubery plaidant pour maistre Odo Belliot intimé: par lequel vne citation *super decimis & aliis actionibus personalibus* fut declaree abusiue, pource qu'elle estoit trop generale. Et le lundy seixiesme iour dudict mois & an, fut donné autre pareil arrest pour vne citation decernee en termes generaux *super actionibus personalibus*: laquelle fut declaree abusiue comme trop generale.

SVMMA.

1 *Quare citatio generalis sit abusiua.*
2 *Prohibitum est concedere literas debitis, & salua guardia generalis.*

CAP. II.

Hæc duo arresta nittunur cõstitutione regis Ludouici duodecimi, publicata anno 1512. art. 46. quo

quo articulo præcipitur omnibus iudicibus ecclesiasticis huius regni, exprimere in omnibus citationibus ab ipsis emissis earum causas, vt ecclesiastici aduersus laicos citatos possint intelligere an cognitio rei ad iudices ecclesiasticos pertineat. Ea autem generalitate,
1 causa non exprimitur specialiter: hac ratione †committitur abusus contra constitutionem. Facit text. in l.j.ff.de edendo. vbi textus ait, Qua quisque actione agere volet, eam priùs edat, vt reus instructus ad defendendum veniat cognita actione qua conueniatur. Præterea videmus generalitatem valdè improbari: vt in l.j.C.de iure dominij impetrando. vbi dicitur quòd Creditor potest quidem impetrare à principe, vt hæc vel illa debitoris bona, iure dominij possideat: non etiã vt possideat generaliter bona debitoris. Sic conformiter huic legi, cõstitutio Regis Ludouici.xii.anni 1512.
2 art.60. prohibet †omnibus Præsidibus prouinciarum eorúmve legatis, vllas literas debitis concedere, aut saluas guardias generales, quæ per dictam constitutionem nullius sunt momenti & effectus. Similiter dicta constitutio, art.18. prohibet, ne in cancellariis concedantur literæ restitutionum, nisi pars impetrans exprimat & specificè declaret & per partes causas, pro quibus petit restitui, non in terminis generalibus. Articulo 57. prohibitum est, ne expediantur restitutiones in causis appellationum à sententia interlocutoria, aut grauaminibus illatis extra iudicium, nisi pars exprimat specialiter sua grauamina, & minutim, non generaliter. Ad hanc rem addi potest quod supra diximus de amortizatione generali, & de missionibus in possessionem generalibus, sub titulo de feudis.

ARrest du Ieudy neufiesme iour de Mars, mil cinq cens xlj. entre Pierre de Tinteniac, Escuyer, Sieur du Pecher en Anjou, & Damoiselle Françoise de Lizian, appellans comme d'abus, & René d'Oruaulx, Escuyer, Sieur de la Mothe d'Oruaulx intimé: par lequel fut dict mal & abusiuement decerné, & executé, en ce que pendant la question en matiere de Rapt par deuant le Senechal d'Anjou ou son Lieutenant à Angers contre ledict d'Oruaulx, que l'on pretendoit auoir commis Rapt en la personne de ladicte Françoise de Lizian, iceluy d'Oruaulx auoit faict citer ladicte Françoise en matiere de mariage par deuant l'Official d'Angers.

SVMMA.

1 *Raptus cum rapta an rectè contrahant matrimonium.*
2 *Si raptor cum rapta contrahit, an debeatur pœna.*
3 *Ius canonicum in hac parte non obseruatur in Gallia.*
4 *Matrimonium dissolutum per funem.*
5 *Ius canonicum obseruatum, quando contractus matrimonij præcedit.*
6 *Iuramentum habitum pro veritate.*

CAP. XII.

HOc arrestum summè notandum est, eiusdémque generis sunt alia innumera: eius summa est, Pendente quæstione raptus coram iudice laico, silet quæstio fœderis matrimonij coram ecclesiastico. Videtur prima fronte, hoc arrestum esse durum: quia ex disposi-
1 tione iuris canonici, †non prohibetur matrimonium inter raptorem & raptam, si inuicem postea consenserint, & velint matrimonium contrahere, quod possint eo modo pœnam euitare: per text. in c. penult. & in c.fin. de rapt. Ergo videtur frustra oportere prius quærere de raptu corã iudice laico: quia lata sentẽtia super raptu, si velint matrimonium cõtrahere, elusoria videbitur. Sed intelligendum est, quòd iure ciuili inter raptorem & raptam prohibetur matrimonium, ne videatur quadã vi contractum, aut saltẽ ex vi initium cepisse, vt est text. in aut. de raptis mul. quæ raptor. nub. col. 9. Ratióque est, quòd oporteat matrimonia esse adeò libera, vt in eis etiam ius canonicum reprobet stipulationes pœnales. c. gemma. de spõs. & matr. & ob eandẽ rationem constitutionibus canonicis prohibitũ erat matrimonium inter raptorẽ & raptam: conueniebántque hac in re cum iure ciuili. Nã in consilio Aquisgrani celebrato statutum fuit, raptorem cum rapta matrimonio iungi non posse propter præcedentẽ violentiam, & dissensionẽ, quanuis consensus subsequeretur, vt habetur in c. placuit. xxxvj. q. ij. cuius hæc sunt verba, Placuit vt hi qui rapiunt fœminas, eas nullatenus habeãt vxores, quanuis cum eis postea conuenerint. Sed postea autoritate Hieronymi, qui pluribus sentẽtiis veteris testamẽti probauit tale matrimoniũ esse legitimum, in c. tria. eadem caus. & quæstion. fuit aliter statutũ, vt apparet ex textu in dicto c. placuit. §. hæc autoritas. & habetur in c. fin. de raptor. Déque eo magna orta est quæstio ac dissensio inter canonistas & legistas: videlicet, ân ma-
2 trimonio † contracto inter raptorem & raptam ex consensu subsecuto, habeat nihilominus locum pœna iuris ciuilis posita in §. sancimus. in aut. de rapt. mulier. & in l. vnica. C. de rapt. virg. Nonnulli in ea fuerunt sententia, pœnæ locum esse in locis quæ non sunt de temporali iurisdictione ecclesiæ: & hanc opinionem tenuit glos. in cap. cùm secundum leges. de hęret. lib. vj. in verbo, Certóque casu. & gl. in cap. de libellis, in verbo, Illorum. xx. distinct.

Contrariam opinionem tenuit glos. in cap. de puellis, in verb. Nullatenus. in fine. xxxvj. q. j. & communiter sequuntur omnes canonistæ hanc sententiam, his potissimum fundamentis: Cùm cesset principalis dispositio legis, nempè prohibitio matrimonij, debet etiam cessare eius pœna: secundò, quia cùm legitimè & secundum canones matrimonium contrahi possit inter raptorem & raptã, quod lege permittẽte factũ est, pœnam non meretur. l. Gracchus. C. ad legem Iul. de adult. tertiò, In eiusmodi quæstionibus, quæ de spiritualibus sunt, leges nõ dedignantur sacros canones imitari: debéntque tractari ac decidi secundum constitutiones canonicas non secundum constitutiones ciuiles. c. decernimus, & c. quanto. de iudiciis. Hanc etiam opinionẽ tenuit Host. in sum. de rapt. virg. sed si puella cõtrahit matrimonium, nõ deberi pœnam notat Goffr. & Panor. in c. j. de sponsa. & ma. & in c. pen. de rapt. & Philip. Decius in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. in xvj. col. de constit. motus hoc fundamento, quòd causa finalis pœnæ introductæ à iure ciuili est prohibitio matrimonij. ergo cessante causa finali, cessare debet pœna. cap. cum cessante. de appel. l. adigere. §. quanuis. de iure patro. ff. Tenuit etiam hâc opinionẽ inter legistas Paul. de Cast. in l. raptores. C. de episc. & cle. vbi dicit ita consuluisse in facto Mutinæ, & liberasse eum qui de raptu arguebatur. Hanc quoque opinionem tenuit Panormita. multis ductus argumentis, in consil. xij. incip. Vt clarè materia thematis liqueat. Sed quicquid tradant canonistæ in hac parte, opinio legistarũ est, fuitq; semper recepta

3 in Gallia: † & ad eorum rationes prompta est responsio vno verbo: eorum enim fundamentum non est verũ, videlicet quod prohibitio matrimonij inter raptorem & raptam, sit causa finalis pœnæ capitalis indictæ aduersus raptorẽ iure ciuili: quia ius ciuile nũquam habuit rationem matrimonij, nec consensus aut dissensus raptoris, & virginis aut mulieris raptæ. Quod ita sit lex expressè ait, quanuis virgo aut fœmina rapta consentiat, raptorem tamen pœna capitali plectendum: textus est expressus in l. vnica. C. de rapt. virg. in iis verbis, Vt huic pœnę omnes subiaceant siue volentibus, siue nolentibus virginibus siue aliis mulieribus tale facinus fuerit perpetratum: ideo Canonistæ (pace eorum dixerim) non benè attenderunt ad hanc l. vnicam. C. de rap. virg. Nã pœna capitalis quam iniicit raptoribus, est ratione vis illatę personæ, aut ratione doli, seductionis ac subornationis virginis seductæ & subornatæ insciis parẽtibus, aut affinibus, quibus æqua aut maior iniuria illata est, ac virgini, contra dispositionem dict. l. vnicæ, cuius hæc sunt verba: Oportet enim, vt quicunque vxorem ducere voluerit, siue ingenuam, siue libertam secundum leges nostras, & antequam consuetudinem, parentes, & alios quos oportet, petat, & eorum voluntate fiat legitimum coniugium. Præterea quanuis canonica constitutio matrimonium possit permittere inter raptorem & raptam, contra ius ciuile: nõ tamen potuit tollere aut remittere pœnam capitalem iure ciuili introductã contra raptorem: eóque casu dici solet, nullum tam strictum contrahi matrimonium, † quod fune
4 dissolui non possit.

Ita semper fuit iudicatum, cognoscendum ac iudicandum de raptu coram iudice laico, antè quàm ad quæstionem matrimonij deueniatur coram iudice ecclesiastico: frustrà enim iudex ecclesiasticus cognosceret de matrimonio, eósque desponderet, matrimoniũque consummari iuberet, si octiduo post iudex laicus cognoscens de raptu, maritum ad furcas pro raptu adigeret: quo facto frustrà oleum & opera periissent, & quod est amplius, virgo innupta vt antè permaneret, & tamen longè remota, minúsque nubilis, quia corrupta restitui non potest, vt ait textus d. l. vnicæ. Et hîc considerandum est, quòd si raptor pœnam defugeret sub prętextu matrimonij contracti cum rapta, maxima clades inferretur reipublicæ: via enim aperiretur seductionibus ac subornationibus omnium virginum, sub spe cõtrahendi postea cum ipsis matrimonij earum consensu, insciis parẽtibus, affinibus aut tutoribus: & post earum raptum, ad excusationem criminis, eas persequendi, ac consensum matrimonij obtinendi, qui quidem consensus dolo ac subornatione extorqueri posset à filia deceptioni obnoxia insciis parentibus: In quo secundum Deum, Reipubl. iniuria infertur præcipuè cùm eius intersit, filias custodiri & honestè dotari, matrimonióque collocari ad replendas liberis personis ciuitates, vulgata l. j. ff. solut. matri. Et huic opinioni tandem adhæsit Panor. in capit. penult. super gloss. ij. de raptor. vbi dicit, quòd vbi tractatus de nuptiis non præcessit, raptus semper dicitur committi, siue puella cõsenserit, siue non: quia mulier nõ potest se exponere raptui, neque alia delicta committere, nec consequenter membra sua exponere. l. liber homo. ff. ad l. Aquil. & cap. significauit. de corpor. vic. & hoc apertè vult, vt inquit text. in dict. l. vnica. iuncta gloss. in capit. scienti. de regu. iur. lib. vj. Sed vbi † præcessit tractatus matrimonij in-
5 ter parentes, & pro matrimonio contrahendo fuit abducta, seu rapta, tunc dicit sibi veram videri opinionem canonistarum, neque eo casu committi raptum pœna dignum. Ideo notat in hoc ius ciuile & canonicum esse potius diuersa, quàm cõtraria: quo fit vt semper debeat causa raptus prius instrui coram iudice laico: qui si videat tractatum matrimonij præcessisse raptum, ideò nõ debere raptum pœna affici, ad iudicem ecclesiasticum super fœdere matrimonij cognitionem causæ remittet, neque amplius de illa cognoscet: sed si viderit & agnouerit oportere raptum huiusmodi punire, laqueo causam diffiniet. Pro confirmatione huius sententiæ, quando præcessit tractatus matrimonij, raptus non sit pœnalis, tenuit Cepola in suis consiliis criminalibus. consi. lvij. incipi. Super querela raptus Apolloniæ. & ad hoc allegat gloss. quam dicit esse singularem in l. si fideiussor. in verb. Confessus. C. de fideiussorib. quæ dicit per illum text. quòd si quis deprehenditur cum aliqua, & iuret se prius cum ea matrimonium contraxisse, illud iu-
6 ramentum † habetur pro veritate. quam gl. sequuntur ibi Cynus & Salicetus, & referunt Bal. idem tenentem in l. vnica, in xij. col. C. de confess. versic. Si modò fuit quæstio: & eandem opinionem tenuit idem Bald. in l. eam quam. in x. col. Cod. de fideicommiss.

S V M M A.

1 *Laici opponentes se publicationi monitionis, remittendi sunt coram suo iudice.*

2 *Monitio est abusiua, si contineat hanc clausulam, In casu oppositionis diem dicendum.*

CAP. IIII.

Monitiones, excommunicationes, aut censurę, quæ solẽt in cõcionibus ecclesiarũ parochialium publicari, aut quæ per libellos & programmata affiguntur in cõpitis aut vicis publicis vrbium & parochiarũ, sunt introductæ vt rerum abditarum veritas innotesceret, de quibus probatio iudicialis idonea haberi non potest, siue quòd sint res clã perpetratæ, siue quòd de iis testes eloqui nolint: eáque forma monitionũ & publicationum cẽsurarum, nititur his verbis, quibus dominus noster Iesus Christus discipulos suos est allocutus cùm ad Cęnam procedere vellet, Vnus vestrũ me traditurus est: absque designatione, aut nominatione Iudæ, quanuis non ignoret eũm futurum. quandoquidẽ omnia ipsi nota erant & sunt: idque manifestè docetur decretali incipiẽte si sacerdos. extra, de offi. ord. Notãdum est eiusmodi monitiones, censuras & excõmunicationes publicari auctoritate superioris ecclesiastici, puta Papæ, aut episcopi & diocesanorũ, eorúmve officialium: debétque publicatio fieri per curatum, aut vicarium parochialem, vt apparet ex principio dicti textus, si sacerdos. Sæpéque contingit in publicationibus earũ monitionũ & censurarũ, multas opponere tã clericos quàm laicos vt inhibeãt cursum eiusmodi monitionũ & fulminationum censurarũ, quæ audiendæ sunt vt ius reddatur super oppositionibus. Quęstio fuit, corã quo iudice ecclesiastico an laico debẽt vocari aut citari ad proponendas oppositionum causas: ac prima quidẽ fronte videbãtur citandi coram iudice ecclesiastico, à quo monitio procedebat, & cuius authoritate publicabatur, quẽadmodum in curia seculari, quãdo iudex decernit commissionẽ cum causa, Et casu oppositionis diẽ: intelligitur diem dictã opponenti vt coram ipso sistat se, vt notũ est. Nihilominus multis curię arrestis inter se cõuenientibus, iudicatum fuit, ꝙ quãdo
1 † opponentes monitionibus & censuris publicatis, sunt laici, vocãdi sunt in ius corã iudice seculari qui est eorũ iudex, vt ibi exponant causas suæ oppositionis: ipsísque auditis, iudex secularis cursũ monitionũ permittet aut prohibebit vlterius progredi ad ipsius publicationẽ, ratione opponentis, prout negotium ferre arbitrabitur, Ratio est, quia monitio efficere non potest vt homo laicus opponens se ei, mutet forum, aut iudicem: adeò
2 vt si monitio † contineret clausulam, Casu oppositionis, citari opponẽtes coram iudice ecclesiastico, sine distinctione

ctione clericorum à laicis esset abusiua:esset enim vsurpare super iurisdictione laica, quia per constitutiones Gallicas, laici non possunt vocari corã iudicibus ecclesiasticis, nisi in materia merè spirituali & ecclesiastica, vt in causis matrimonialibus, aut decimarũ, Sacramentorum, aut aliis similibus, iuxta relata in quarto articulo constitutionũ Frãcisci Regis eius nominis primi, anni 1539. oportétque citationẽ fieri per libellũ, continerèque causam cur cognitio ad iudicẽ ecclesiasticũ pertineat: aliàs laicus citatus corã iudice ecclesiastico, pôt prouocare tanquã ab abusu, nisi per libellũ fiat citatio, vt sæpe iudicatũ fuit arresto Curiæ, vt inferius memorabitur. Hísque cõuenit expressè art. 45. constitutionũ Regis Ludouici XII. publicatarũ anno 1512. Si quis tamen decretales sequatur, iudici ecclesiastico cognitio cõpetit, per text. in cap. nouit. de iudic. sed si huius decretalis ratio obtineret, iudicibus ecclesiasticis competeret omniũ causarũ & quæstionũ cognitio. Quinimo ex toto titu. de iudiciis liquidò constat, & ex tit. de foro competẽti fuisse ipsis in animo sibi assumere ac tribuere cognitionẽ omnium materiarum realiũ, personaliũ, possessoriarũ, petitoriarum, ciuilium & criminalium, & omnis generis, inter laicos & clericos, quod à ratione nimis alienum est: scriptum enim est in Euãgelio, Reddite quæ sunt Cęsaris, Cęsari: & quæ sunt Dei, Deo: vnde emanauit quod vulgò dici solet, Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet. Et ad hanc rem notandũ est, omnes cõmissiones, monitiones, citationes, aliásque expeditiones fori ecclesiastici, continentes clausulã, Et in casu oppositionis: eam clausulã his, aut similibus verbis esse exprimendam in iis, Et in casu oppositionis, citetis ad certam diem coram nobis opponẽtes (fori nostri) &c. deberéq; hæc verba præcisè adesse, Fori nostri, ad excludendos laicos qui non sunt de foro ecclesiastico: nec possũt vocari corã iudice ecclesiastico, nisi quãdo de Sacramentis agitur, aut de alia causa merè spirituali, vt tradetur fusè suo loco.

Arrest du Lundy dixiesme iour de May, l'an mil cinq cens XXXV. au plaidoyé: par lequel fut dit entre les Doyen, Chanoines & Chapitre du Mans, & maistre N. Chanoine en ladicte Eglise, Messieurs Brullard, & de Thou, Aduocats, plaidans pour les parties, qu'il auoit esté mal & abusiuement ordonné & procedé par lesdicts Doyen & Chapitre, ayans ordonné sur vne accusation de crime instituée cõtre ledict Chanoine, que il tiendroit prison en sa maison claustrale.

SVMMA.

1 *Episcopi Galliæ nullum habent territorium.*
2 *Iudex ecclesiasticus potest decernere capturam corporis.*
3 *Ius prehendendi laicos an competat iudici ecclesiastico.*

CAP. V.

Hoc arrestũ non nititur defectu iurisdictionis: nam inter litigantes cõueniebat, Decanum & capitulum in casu proposito, habere iurisdictionem in suos canonicos: sed nititur eo quòd esset vsurpatio super iurisdictione seculari: & quando episcopus aut eius officialis idem iudicasset, pronũtiatum fuisset malè & abu-

1 siuè iudicatũ. Nam obtinet in Gallia quod episcopi † & alij iudices ecclesiastici nullũ habent territorium, adeò vt c. cũ episcopus. de off. ord. lib. vj. quod tradit episcopũ posse sedere pro tribunali in quolibet loco suę diœcesis non exempto, existimans diœcesim episcopi esse ipsi territoriũ, nunquam obtinuerit in Gallia: immo ex aduerso receptũ est episcopum habere suũ prætorium aut tribunal, in quo potest cedere, & super quo potest apprehendere & incarcerare quẽpiam: sed extra prætoriũ, non potest: imò si capi quẽpiam à suis apparitoribus iubeat extra suum prætoriũ, & ab eo prouocetur tanquã ab abusu, incarceratio pronũciatur abusiua, tanquã vsurpata in præiudiciũ iurisdictionis secularis. Non in-
2 ficior, episcopũ † aut eius officialem posse decernere capturã corporis, ex causa, contra quemlibet, & pro arbitrio: sed non licet ei extra prætoriũ exequi sua decreta aut incarcerare, nisi implorato auxilio iudicis secularis, quod ei nũquam denegari solet, cũ de decreto apparet. Quòd autẽ episcopi & alij iudices ecclesiastici non habeant territoriũ, videtur ex eo apparere, quòd non habeant fiscũ, vt not. Bald. in rub. C. de priuileg. fisc. Alex. in addit. ad Bal. in rub. C. de iure fisc. lib. X. Non habent censum tributum, aut aliud ius subiectionis temporalis in laicos. Ergo non habent territorium, neque iurisdictionem. arg. cap. ij. de censibus. ext. & l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. signific. Sunt etiam non pauci existimãtes id eodem textu probari quoad laicos, per hæc verba, Personas ecclesiasticas: quasi velit ille textus ex-
3 cludere laicos, vt in eos † Episcopus non habeat ius prehendendi, neque exerceat capturam, & iurisdictionem, sed duntaxat in clericos, qui sunt de illius iurisdictione spirituali. Et ita ibi ponderat Petr. de Ancha. illa verba (Personas ecclesiasticas) eandémque opinionem tenuit idem Petr. de Ancha. in cap. ea quæ. de reg. iur. lib. vj. Ioan. de Imol. in dicto capite, cum episcopus. Ioannes Andr. in addit. ad specul. in rubr. de offi. ordin. Oldrad. in consilio lxxxvj.

Arrest du vingt-huictiesme iour de Iuin, mil cinq cens trente-quatre, entre Iaques Grugelin, Escuyer, appellant comme d'abus de l'Official d'Angers & vne nommee Marguerite Porchere intimé: par lequel fut dict, mal & abusiuement decerné, executé & procedé par ledict Official, pardeuant lequel ledict Grugelin pur lay & marié auoit esté cité *in materia deflorationis, susceptionis partus, & præstationis dotis*, à la requeste de ladicte Porchere.

SVMMA.

1 *Laicus matrimonio copulatus, non potest citari coram iudice ecclesiastico in materia deflorationis.*
2 *Duo arresta de scortatoribus vxoratis.*

CAP. VI.

Hoc arrestum intellectu facilè est: nam citatio non erat celebrata sufficienter per libellum, ad tribuendam iudici ecclesiastico iurisdictionem cõtra laicũ: quia copula carnalis quę fortè contigit cum virgine
1 aut fœmina nõ potest † efficere vt merè laicus, sit de iurisdictione iudicis ecclesiastici. Quanuis enim teneatur dotare filiam quam deflorauit ad copulandam eam

matrimonio, partúmque sibi assumere & alere, puerperiúmque mulieris curare, victúmque ei suppeditare, p'ectendúsque sit, ea omnia coram iudice laico agitari possunt ac debent, cuius iurisdictioni est subiectus. Idque commodius longè est litigantibus (nam sententia prouisionis quam iudex laicus aduersus eum proferet de omnibus supradictis, executioni mandabitur, non obstante appellatione, si appellauerit) quàm sententia iudicis ecclesiastici foret, ex constitutione Regis Caroli octaui, art. 51. qua constituitur sententias prouisionum exequendas præter prouocationem. Notandúmque est hoc arrestum, nonnulláque consimilia desumpta esse ex antiquo arresto, quod vulgò dici solet Arrestum † de scortatoribus vxoratis, quod multi habent in ore, qui illud nunquam viderunt: súntque duo numero, alterum contra episcopos, alterum contra Archidiaconos: quibus prohibitum fuit episcopis & archidiaconis Ambianensibus, ne deinceps citari iuberent laicos coram suis officialibus in causis adulterij aut scortationis, cum aliis quàm suis vxoribus: quorum alterum datum est ad decimum diem Iulij, anno 1336. alterum ad diem quintum Martij, anno 1388. nec extant eiusmodi arresta in libro consilij eorum dierum, nec in libris Auditorij: sed extant in libro cõstitutionum, quæ Antiquæ appellantur, folio 195. & 196. apud acta Curiæ supremæ.

2 (margin, beside "let Arrestum")

Arrest sur ce qu'vn tauernier de la ville d'Orleans, nommé Iaques Cornu, autrement dict Poisson, vn iour passant l'Eglise d'Orleans en procession deuant sa porte, il profera quelques paroles de tumulte contre les Chantres & Prestres, qui passoient processionalement: dont y eut quelque trouble & desordre à ladicte procession. Le lendemain il fut cité par deuant l'Official d'Orleans, pour respondre sur le trouble du diuin seruice: de l'octroy & execution de laquelle citation il se porta pour appellant comme d'abus, disant qu'il estoit pur lay, & ne pouuoit estre tiré en cause deuant le Iuge ecclesiastique: & que la citation n'estoit suffisamment libellee, pour attribuer cognoissance au Iuge d'Eglise contre vn lay, par ce qu'il n'estoit question de mariage, de dismes, de Sacremens, ny autre semblable cause suffisante pour tirer vn lay en Cour d'Eglise. Il fut declaré par Arrest non receuable appellant comme d'abus, & condamné en l'amende de soixante liures parisis, & aux despens de la cause d'appel, & permis à l'Official de passer oultre à l'encontre de luy.

SVMMA.

1 *Citatio aduersus laicũ facta vt compareat coram iudice propter inhibitum ministerium diuinum, non est abusiua.*

CAP. VII.

Hoc Arrestum iure communi nititur: quia cura diuini officij ad episcopum pertinet: sunt enim episcopi vicarij Papæ in suis diocesibus, capit. puto. ij. quæstio. vij. cap. mandata. de præsumpt. Itaque perturbando diuinum officium, conturbatur eorum potestas & iurisdictio: ideo perturbantes diuina efficiuntur de foro & iurisdictione ecclesiastica, per tex. in c. preterea. de offic. delega. vbi contumaces, vel perturbantes, aut impedientes iurisdictionem iudicis delegati subiiciuntur illius iurisdictioni, & potest eos iudex delegatus punire, licet in eius delegatione nõ sint nominati. Preterea docet nos experiẽtia singulis dominicis diebus in ecclesiis parochialibus haberi cõciunculã auctoritate episcopi, à curato aut vicario parochiali: in qua conciuncula ferè inter cætera admoneri solet populus, Ne, sub pœna excõmunicationis, quisquã diuina perturbet aut impediat: vnde si merè laicus aut alius contra faciat, excõmunicatur: necesseq; est eũ absolui ab episcopo, cuius authoritate à cœtu catholicorũ abigitur, vel, vt vulgò dicunt, excommunicatur. Itaque citatio † per libel-
1 lum aduersus merè laicum, vt defendat super turbatione diuinorum, damnaríque se videat tanquam excommunicatum, est optima, causáque est idonea hoc casu ad submittendum merè laicum iurisdictioni ecclesiasticæ. Tertiò, per accessorium & consequentiam, puta quandò merè laicus falsum testimonium dicit in quadam lite coram iudice ecclesiastico, fit de iurisdictione ecclesiastica, potéstque plecti per iudicem ecclesiasticum. E diuerso quoque id fieri dicimus, vt singulariter tenuit gl. in l. nullum. C. de testib. iuncto ibi textu in iis verbis, Et qualibet fori præscriptione.

Arrest du Mardy vnziesme iour d'Octobre, mil cinq cens quarante & vn, és grands iours tenus à Poitiers, entre Dame Gaillard de la ville de Bourges, appellant comme d'abus, de l'execution & fulmination de certain rescript apostolique, & plusieurs Escoliers estudians en l'Vniuersité de Bourges intimez: par lequel fut dit mal & abusiuement fulminé & executé vn rescript apostolique, contenant que le Pape remettoit ausdicts Escoliers l'amende honorable, que lesdicts Escoliers auoient esté condamnez faire à ladicte appellante par sentence de l'Official de Bourges.

SVMMA.

1 *Papa non potest remittere mulctam honorariam laico adiudicatam.*

2 *Episcopus restituit suæ famæ clericum.*

CAP. VIII.

Notandum est hoc arrestum quo iudicatum fuit, in
1 Papę † potestate nõ esse remittere mulctã honorariã laico adiudicatã, quanuis is cui remittit sit clericus & suæ iurisdictionis. Ratio est quia mulcta honoraria adiudicata laico cõtinet partẽ suæ reparationis, & absq; ea mulcta honoraria, maior mulcta pecuniaria ei adiudicata fuisset, quam non potuisset Papa tollere per rescriptum

rescriptum, aut aliàs quomodocunque: quia ius quæsitum parti per sententiam, non potest tolli per gratiam principis, neque etiam princeps vel Papa intendit ius parti acquisitum suo rescripto tollere. c. super eo. de offi. deleg. Accedat quòd nemini consulendum sit cum
3 alterius iactura. c. si quis verò. xj. quæst. † Hæc quæstio tractatur per canonistas in c. cùm te. de re iudic. post glo. ibi in verbo, Volumus. Communísque est hæc resolutio, quòd clericos qui sunt de foro ecclesiæ, Papa potest restituere famæ, non etiam laicos, præterquam in terris subiectis Papæ, quoad temporalia. per cap. per venerabilem. qui fil. sunt legit. vbi probatur quòd in terris ecclesiæ Papa exercet omnia iura imperij. Ad idem xcvj. distinct. c. Constantius. & c. fundamenta. de elect. libro sexto. Et adiiciunt quòd potest restituere depositum & degradatum officio & beneficio suo, vt tenuit gloss. in illo c. cum te. & alia gl. in c. sicut vnire. in verbo pertinere. de excessi. prælat. & in hanc sententiam citant text. in c. ideò. ij. quæst. vj. Sed aduerte, quia ille text. est palea: & nihilominus hanc probat & sequitur Panor. in d. c. cum te. in iij. col. ver. Si ad primum. vbi notat, quòd sicut Papa potest restituere depositum & degradatū, ita potest famæ restituere: quod vtrum sit verum, vide text. quem ipse non citat: apertè tamen id probat, in cap. veritatis, de dolo & contuma. in iis verbis, Sine aliqua spe restitutionis. Ibi est casus de quodam episcopo, quem Papa priuauit episcopatu, atque ordine sacerdotali, propter eius delicta: & hæc verba in sententia adiecta sunt, Sine aliqua spe restitutionis: quæ verba probant, quòd si voluisset, potuisset eum restituere, & illi dare spem restitutionis, sicut faciunt episcopi, eorúmque officiales, qui quotidie in sententiis criminalibus sub finem, apponunt hæc verba, Salua misericordia domini. propterea condemnatum clericum ad perpetuos carceres, post tres dies carcere liberant, prætextu illius clausulæ. De hoc est text. expressus in c. Euthenium. §. hinc colligitur. ij. q. iij. Hinc colligitur, inquit, clericorum infamiam per Romanum pontificem aboleri posse. Imo potest episco-
2 pus † clericum depositum & infamem suo honori restituere, vt tenet gloss. in c. domino sancto. in verb. Atque ignominiam. l. dic. in casibus tamen, in quibus episcopus de iure dispensare potest: vt etiam tenuit gloss. in verbo Infamiam, in d. §. hinc colligitur. ij. q. iij. & de vtroque, tam Papa quàm episcopo, quod famæ, & officio, & beneficio restituant clericos. vide gloss. in cap. ij. qui in verbo In potestate, xv. quæst. viij. per illum tex. De ea re in iure ciuili, in authen. interdicimus. in fin. C. de episcop. & cleric.

Arrest du Ieudy quinziesme iour de Mars, l'an mil cinq cens trēte six, entre maistre Iehan Carré, & vn nomme Serre: par lequel fut iugé, qu'vne monition obtenue par permission du Iuge lay, pour l'execution de son iugement, ne doibt contenir la clause, *Nisi causam*: & y estāt ceste clause, la monition fut iugee abusiue: pour ce que ce seroit refricquer deuāt le Iuge d'Eglise, ce qu'a esté vne fois iugé par le Iuge lay.

SVMMA.

1 *Quare clausula (Nisi causam) reddit monitionē abusiuam.*

CAP. IX.

Clarum est hoc arrestum: Laicus qui aduersus aliū laicum sententiam condemnationis obtinuit, ad executionem procedit: sed nulla condemnati bona inuenit. Exquiri iubet mobilia & immobilia, nulla tamē reperit, siue quod ea exhibere condemnatus recusat, siue quòd in alium per fraudem ea transtulerit, vt quotidie vsurpari solet, siue quòd nulla possideat. Non potest sibi aliter consulere, quàm vt ei significet ab aliquo vt soluat, aut defectu solutionis, ei aqua & igni interdici curet. In eam rem supplicem libellum iudici laico qui sententiam tulit, offert, eorum quæ suprà dicta sunt narrationem continentem, petítque vt sibi liceat aduersus eum per censuras procedere, habita ratione diligentiarum ac perquisitionum quas in bonis reperiendis adhibuit: quod ei iudex laicus permittit. Tum sese ad officialem Parisiensem confert, vt impetret monitionem, cuius virtute eum admoneri curet ad soluendum sub pœna censuræ: Officialis concedit ei monitionem cum clausula, Et in casu oppositionis diem coram eo, quæ clausula in foro ecclesiastico vocatur (Nisi causam.) Impetrās animaduertit quòd si cōdemnatus opponat cùm interpellabitur de soluendo, apparitor eius admittet oppositionem, diémque partibus dicet coram iudice ecclesiastico, qui monitionem decreuit: qua ratione exorietur maior lis quàm antea, idcircóque renouabitur, reuocabitúrque in dubium, id quod disceptatum, cognitum ac iudicatum fuit à iudice laico: quæ est species vera vsurpationis à iudice ecclesiastico super iurisdictione laica. Ideò hoc arresto
1 curia pronuntiat, malè † & abusiuè decretum, concessum ac executioni mandatum, in eo quod monitio cōtinebat clausulam, Nisi causam monitionémque debere esse meram & simplicem.

Arrest du Mardy, quinziesme iour de May, mil cinq cens xxxviij. par lequel il est dit, que monitions *ad finem reuelationis* pour biens recelez entre coheritiers, ores qu'ils fussent en procez, se peuuent publier *nullo excepto*: & fut ledict arrest donné, entre maistre Iean Boisseau & sa femme, intimez, & maistre Michel du Perier, appellant comme d'abus, de la publication d'vn *significauit*.

SVMMA.

1 *Cur pars & consilium olim excipiebantur in monitione, indicandi causa.*
2 *Hodie pars non excipitur, nec consilium, quacunque de re agatur.*

CAP. X.

Ad huius arresti intelligentiam, notandum est olim, in publicatione monitionis ad finem reuelationis, semper excipi solitas partes litigantes, & earū cōsilium: nec vnquam iudices permisisse, vbi pendebat lis, publicari monitiones ad finem reuelationis, nisi cū clausula dempta parte & consilio: imo amplius testes quoque excipiebantur, qui iam testimonium tulerant in inquisitione inter litigantes habita, si qua extabat.
1 Ratio est † quo ad partem, quia non tenebatur seipsam prodere: ísque qui probare volebat per reuelationes,

admonitiones & censuras, non poterat exquirere probationes à domo, & ex officina aduersarij: quia vt ait textus in l. qui accusare.C.de edendo.qui accusare volũt probationes habere debent. Et quo ad consulentes, id nitebatur eo quòd consilium est res sacra, & ꝙ non tenetur consulens reuelare quod dictum fuit illi, velut auriculario sacerdoti indicata sunt. Et quo ad testes iam in inquisitione examinatos, idcirco id fiebat, ad vitandum periculum periurij. Nam si in examine aliquid deposuissent, cuius contrarium metu censurarũ postea patefacerent, incidissent in periurium: quòd si tacerent, excommunicabantur: aut etiamsi idem quod in examine reuelassent, si tantùm voculam adiecissent, aut detraxissent priori depositioni, eorum depositioni calumniatum fuisset, ac inde lis mota, qua principalis actio dilata fuisset. Idcirco in praxi receptum ac obseruatum fuit, in monitionibus ad finem reuelationis, excludi & excusari partes, consilium earum, & testes iam in causa examinatos: donec sancita sit constitutio, qua licet litigantibus in omni parte litis interrogationes à se inter se facere, secundum ius ciuile in l. vbicunque. ff. de interrog. action. Quæ constitutio promulgata est, anno 1539. à Rege Francisco primo, quem Deus absoluit, ex consilio defuncti domini magistri Gulielmi Poyeti Galliæ Nomophylacis, qui diu in Palatio versatus erat, aduocationem exercens, ac postea Aduocationem regiam, & demum Præsidis officium, norátque & intelligebat omnes fraudes & argutias litigantium, eorúmque institorum. A qua constitutione sancita eodem anno, 1539. cœptum est contrarium obseruari ac iudicari: nempe, vt à † monitionibus ad finem
2 reuelationis, non amplius excludantur litigantes, nec eorum consilium. Ratio: Nihil possunt prætexere cur veritatem non patefaciant: cùm eorum pars, quæ monitionem publicari curat si vellet eos examinari particulatim, id ei liceret, cogerentur respondere ad interrogata, & veritatem eorum quæ sibi nota essent, manifestare, per eandem constitutionem. Hoc autem arrestum significat etiam ante dictam constitutionem anni 1539. & ab eo tempore quo obseruabatur, vt partes ac earum cõsilium in monitionibus exciperentur, id locum non habuisse quoties de successionibus, diuisionibus, titulis, aut bonis inter cohæredes subtractis agebatur: nam eo casu, ab eo tempore nemo excipiebatur à censuris in illis materiis, quia eiusmodi annotationes in successionibus facilius innotescere non possunt, quàm per eos quorum interest, qui celant, aut celari & abscondi ab aliis curant: inter quos tamen bona fides omnino exuberare debet, & veritatis agnitio, qua hoc arrestum nititur. Et hoc tempore per eam constitutionem, id obtinet in aliis causis, quàm monitionum ad fines reuelationis, nemóque excipitur, sed quisque tenetur veritatem patefacere, sub pœna excommunicationis: æquum enim est in nulla re veritatem celari. Veritas enim vincit, veritas manet in æternum, & omnis terra veritatem inuocat, cœlum etiam ipsam benedicit, & omnia opera tremunt, & non est cum ea quidquã iniquum, vt dicitur tertiò Esdræ iiij. cap. & Thobiæ iiij. Seruite domino in veritate, vt faciatis quæ placita sunt illi, & Ecclesiast. iiij. cap. Non contradicas verbo veritatis vllo modo. & Ioan. xiiij. Ego sum via, veritas & vita: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. cum aliis locis propè infinitis.

ARrest du Mardy neufiesme iour de Ianuier, mil cinq cens trente huict, entre l'Euesque d'Amiens, & vn nommé Gasteblé: par lequel vne citation *pro violenta manuum iniectione in Clericum*, fut declarée abusiue, pourautãt qu'elle ne portoit le nom du Clerc: & fut ordonné par ledict Arrest, que de là en auant és citatiõs ou monitions, *pro violenta manuum iniectione in Clericum*, lon mettroit par expres le nom & surnom du Clerc, en la personne duquel lon pretend *violentam manuum iniectionem.*

SVMMA.

1 *Quando laicus citatur pro violenta manu iniecta in clericum, designanda est iniuria illata.*

CAP. XI.

HOC arrestum intellectu satis facilè est: erat enim alia argutia promotorum fori ecclesiastici, vt per petua incertitudine vexarent citatos & admonitos, super violenta manuum iniectione in clericum, ignaros nominis clerici cõquerentis se vapulasse. Ad huius materiæ intelligentiam, & in fauorem nouitiorum pragmaticorum, sciendum est, dispositione iuris canonici, omnes qui manus presbytero aut clerico iniiciũt violentas excommunicari constitutione ecclesiæ, quæ incipit, Si quis suadente diabolo. xvij. q. iiij. quæ est cõstitutio Papæ Innocentij secundi eius nominis, & est eiusmodi excommunicatio latæ sententiæ, atque ab huiusmodi excommunicatione non potest excommunicatus absolui ab alio quàm à Papa, nisi in mortis articulo, vt ibi est textus, in his verbis, Et nullus episcoporum illum præsumat absoluere, nisi vrgente mortis periculo, donec apostolico conspectui se præsentet. Estque hæc constitutio recepta & approbata omnibus cõciliis generalibus ecclesiæ: atque etiam bona est ac sancta, fundata super reuerentia quæ ministris & seruis Dei & ecclesiæ ab omnibus debetur, cuius multa satis extant exempla in vetere & nouo Testamento: & adhuc hodie videmus experientia, singulis Dominicis diebus Curatum aut Vicarium parochialem in vnaquaque ecclesia, in sua conciuncula publicare ac denuntiare excommunicatos omnes eos qui manus violentas sacerdotibus aut clericis iniiciunt, nisi ad tuitionem sui corporis: quod nihil est aliud quàm dictæ constitutionis, Si quis suadẽte diabolo: quod pauci aduertunt. Nam vi illata personæ ecclesiasticæ nec à curato suo, nec ab episcopo absolui quisquam potest, nisi in mortis articulo: quia Papa sibi expressè retinuit potestatem absoluendi ab huiusmodi excommunicationibus per dictam constitutionem. Theorica iuris est notoria, quod ab excommunicatione lata ab homine, absoluere potest duntaxat is, qui excommunicauit, vel eius superior, aut successor in dignitate, præterquam in mortis articulo. c. pastoralis. §. præterea. de offi. ordin. sed ab excommunicatione lata à iure, constitutione, vel statuto, quilibet superior excommunicati potest absoluere, si absolutio non est specialiter reseruata statuenti: & ita debet intelligi c. nuper. de sentent. excom. Hanc theoricam posuit pro regula abbas Panor. in d. c. pastoralis. §. preterea. in primo nota. de offic. ordin. sed in casu isto absolutio est specialiter reseruata Papæ, per d. c. si quis suadente. Imo ampliusdicit Bal. in l. placet. in j. col. C. de sacro. eccles. ꝙ in isto casu laicus poterit puniri per iudicẽ laicum, quia vtrumque

vtrumque iudicem offendit, ita quod per iudicem laicum mittetur in exilium, sed excommunicatus ab ecclesiastico alia etiam pœna tenebitur. At si merè laicus vim presbytero intulisset, citatúsque esset, se visurus incurrisse excommunicationem per violentæ ma-
1 nus iniectionem in clericum, absque † eiùs nominatione, non posset defendere, aut allegare suum Alibi, aut aliud factum iustificatiuum: adeò vt ei hac ratione tolleretur modus absolutionis & docendæ suæ innocentiæ. Præterea si nulla suppeteret probatio aduersus eum de quo Promotor cogitaret, diceret intelligendū de alio, & ita ei perpetuā litem aleret. Tertiò non posset ei absolutio cōcedi, nisi clerico nominato, aut presbytero: aut certè huiusmodi absolutio in genere, pro clerico percusso, posset omnibus aptari, si plures percussisset, aut in plures vi inuehisset.

ARrest du Lundy, vingtcinquiesme Feurier, mil cinq cens trente sept, entre l'Abbé de Pontigny, & vn nommé Richer: par lequel fut dict, que trois sentences de Cour d'Eglise, en matiere decimale, dont la seconde estoit absolutoire, *ab instantia & obseruatione iudicij, in causa appellationis propter contumaciam appellantis*, furent reputées diffinitiues & conformes: & ledict Abbé appellant declaré non receuable, ordonné que les trois sentences seroient executées.

SVMMA.

1 *An sententia lata per contumaciam sit interlocutoria an definitiua.*

2 *Interlocutoria sententia quando habeat vim definitiuæ.*

CAP. XII.

PER concordatum titulo, de friuolis appellat. A definitiua sententia nō licet tertiò prouocare, iuxta dispositionem iuris communis, Ne liceat in vna eadémque causa tertiò prouocare. Adeò vt non possit veniri per prouocationem contra tertiam sententiam definitiuam consimilem: idque consonat cum textu in clement.j. de re iudic. vbi qui tres sententias contrarias reportauit, nec potest appellare, nec de nullitate agere: vnde orta est quæstio, Si vna ex tribus sententiis lata esset per contumaciam, & esset absolutoria ab in-
1 stantia per contumaciam, † an sit definitiua ad impediendam appellationem. Non videbatur: quia huiusmodi sententia potius videtur interlocutoria, quàm definitiua, per not. in cap. fin. de appel. in vj. Et quod sit interlocutoria notat Bald. in l. si clericus. C. de episcop. audient. not. in l. harum. ff. si seru. vindic. notat gl. in verbo Nequiret, sub tit. de causis, in pragmatica sanctione. Contrà tamen arresto iudicatum est, quo ad hoc vt impediatur appellatio. Ratio est, quia alioqui melior esset contumacis quàm comparentis conditio. Si non contumax tribus sententiis fuerit condemnatus, non est admittendus appellans, multo minus contumax est admittendus. Axioma est, quòd in causa ap-
2 pellationis sententia † absoluens ab obseruatione iudicij, vel lata super defectione appellationis, licet mero iure sit interlocutoria, tamen habet vim definitiuæ. Bald. in auth. si quis litigantium. C. de episcop. audien. gloss. & doct. in c. delecti, extra de electione. Ratio est, quia huiusmodi interlocutoria, imponit perpetuum silentium, postquam nihil amplius expectatur: ideò habet vim definitiuæ, vt notat Panor. in c. super eo. extra de appell. Bart. in l. Titia. ff. de accusation. Et in terminis in casu proposito, tenet Guido Papæ in decisio. Delphin. q. xj. quāuis idem Guido aliter sentiat in cōsil. lxix. & malè, vt apparet hoc Senatus placito.

FINIS.

INDEX LOCVPLETISSIMVS EORVM OMNIVM QVAE IN NICOL. BOERII DECISIONIBVS, CONSILIIS, ATQVE TRACTATIBVS, ET ÆGIDII

Magistri Decisionibus habentur, ordine Alphabetico digestus.

Confessio

Petrus

Renun-

FINIS.

BOERII
Decisiones
Burdegalens

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm